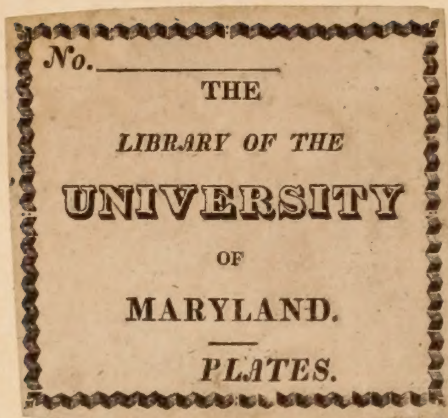

No.
THE
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY
OF
MARYLAND.
PLATES.

JOANNIS SCHENCKII A GRAFENBERG,

MEDICI APUD FRIBURGO-BRISGOIOS QVONDAM FLORENTISSIMI,

OBSERVATIONUM MEDICARUM RARIORUM, LIBRI VII.

IN QVIBVS NOVA, ABDITA, ADMIRABILIA, MONSTROSAQVE Exempla, circa Anatomen, ægritudinum caussas, signa, eventus, curationes, à Veteribus Recentioribusque sive Medicis, sive aliis quibusque fide digniss. Scriptoribus monumentis consignata, partim hactenus publicatis, partim etiam ἀνεκδότοις non paucis, per communes locos artificiosè digesta proponuntur.

OPUS UT INDEFESSO LABORE PARTUM, ITA INEXhaustæ utilitatis ac voluptatis, omnibus scientiæ naturalis, ac Medicinæ Cultoribus feracissimum: A JOAN. GEORGIO SCHENCKIO, Fil. Hagenoënsis Reipubl. Comitisque Hanoënsis Medico, tertiùm accuratiss. illustratum. Ante annos verò XX. ab innumeris præcedentium Editionum mendis, Excellentiss. D. CAR. SPONII, Med. Lugd. operâ vindicatum, & nunc passim novis Recentiorum Autorum Observationibus auctum, à LAUR. STRAUSSIO, Med. Professore in Academia Gissena.

Cum Privilegiis S. C. Majestatis & Regis Christianissimi.

FRANCOFURTI
Sumptibus JOANNIS BEYERI,
Excudebat HIERONYMUS POLICHIUS.
M DC LXV.

Crawford

MAGNIFICIS, NOBILISSIMIS, AUTHORITATE AMPLISSIMIS, MULTAQUE RERUM GERENDARUM PRUDENTIA MAXIME CONSPICUIS

VIRIS,

DNN. DUUMVIRIS, CONSULIBUS, AC SENATORIBUS INCLUTÆ AC LIBERÆ IMPERIALIS REIPUBLICÆ

ULMENSIS,

Dnn. Mæcœnatibus atque Patronis jugi observantiâ colendis.

Perennantem εὐδαιμονίαν!

Um olim ex florentissimo vestro Gymnasio, cujus etiamnunc fama & existimatio viget, exemtus, jam in Academiam quandam discessum adornarem, habitâ prius oratione quasi valedictoriâ, omnē Arti Medicæ me navaturum operam promisi: & quæ ego piè proposueram, postmodum Deus T. O. M. ita clementer disposuit, ut præter omnem meam expectationem, non saltem Medici, sed etiam Auliatri & Professoris dignitatem, ea quæ in Patriâ Palæstrâ studiorum rudimenta deposueram, paucorum annorum spacio, maturuerint, lætasq; mihi videre segetes contigerit, ut omninò nunc habeam, de quô admirandæ DEI providentiæ, & clementissimo Serenissimi PRINCIPIS mei favori immortales agam gratias. Verùm, cùm ingenui sit, fateri, per quos profecerit; næ! alienus adhuc valdè ab illis essem humanitatis studiis, quorum tamen prima apud Vos, nec pœnitenda me jecisse fundamenta modo gloriatus sum, nisi tandem gratæ mentis tabellam in spreto à multis quidem Memoriæ templo Vobis, *Patriæ Patres*, suspenderem. En, *igitur*, Opus hocce Medicum, quod ex scriniis meis auctius nunc prodit! *Observationes* sunt *Medicæ*, ubi, præter piæ gratitudinis meæ vestigia, promissis me quoq; stetisse, & datam olim fidem, pro ingenioli mòdulo, liberare voluisse (si placet) *observabitis*. Equidem exiguam debiti partem expungi sentio, longè enim majora vobis deberi, ingenuè fateor: verum etiam voluntatem, spero, deficientibus viribus meis, pro eâ, quâ me semper prosecuti estis benevolentiâ & favore, laudabitis, &, Patris instar, non præsentis saltem, sed etiam absentis filii curam gerere, adeòq; singularis affectûs vestri testimoniis porrò me exornare, minimè grave ducetis. Quem ego serenum vultum vestrum uti mihi perpetuum opto, ita DEUM supplex veneror, Vobis, Patres Patriæ vigilantissimi, ea omnia, ob quæ Viri de bono publico æquè ac vos solliciti, frontem explicare solent, largissimè concedat, totamque Rempubl. vestram serenâ tranquillitate gaudere κατ' εὐχὴν & diutissimè jubeat! Scrib. Gissæ Kalend. Martij, 1665.

V. V. Magnif. Nobil. & Amplis.

Observantissimus

Laurentius Strauss. D.

Bene-

Benevolo Lectori S. P. D.

NOn eſt, B. L. ut longiorem Operis, nullâ indigentis hæderâ, (ſiquidem εὐώνυμον εἰς δίκλυ τρία ἔπεα διαρκέσει) commendationem à meâ tenuitate expectes: Opellæ potius meæ ut audias rationem, efflagito. Sicuti ergò fama & exiſtimatio Autoris, & ſcripti hujus utilitas ad frequentiorem lectionem me invitârunt; ita quoq; minus difficili negotio Dn. Beyerus, vir de re litterariâ optimè meritus à me impetravit, ut novam meditanti editionem manum operariam adjungerem, adeòque ſingula perlegerem, σφάλματα emendarem, atue ex Recentioribus quoque ſcriptoribus notatu digna inſererem. Jeci aleam, & periculum feci diligentiæ, quam tamen ſæpius partim Aulæ (ubi Sereniſſimus Princeps ac Dominus meus, cl. Viri Dn. D. Tackij, Collegæ & cognati honoratiſſimi unà ſecum profecti vices ad tempus ſubire clementiſſimè voluit) negotia, partim Thermæ Wisbadenſes, valetudinis potiùs curam exigentes, interrupêre, nec niſi Adverſaria mea, ὡς ἐν παραδρομῇ, conſulere ermiſerunt. Hinc factum, ut licet plurima ex Neotericis, quæ ad Rhombum eſſe judicabam, ubique ferè inſeruerim, omnia tamen compendioſè, & quaſi aliud agens addiderim; id quod etiam ipſa libri moles nimium haut extendenda injungere videbatur. Boni itaque conſule, L. B. opellam, tuis potiùs commodis, quàm vanæ gloriæ laudiq; propriæ conſecratam, meumque tibi placendi ſtudium ita, quæſo, interpretare, ſicuti Chriſtiana charitas ab unoquoque requirit. Vale.

LEOPOLDUS Divina favente clementia, Electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ, Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ, & Wirttembergæ, Comes Tyrolis, &c. Agnoſcimus & notum facimus tenore præſentium univerſis, quod cum nobis Noſter & Sacri Imperii fidelis dilectus Joannes Beyer Civis & Bibliopola Mœno-Francofurtenſis humillimè exponendum curarit, ſe opus quoddam Obſervationum Medicarum à Joanne Schenckio collectarum bono publico ſumptibus ſuis excudendum dare conſtituiſſe; vereri autem, ne quod fieri ſolet, alii etiam Typographi quæſtus causâ eam editionem magno cum damno imitentur, ideoque demiſſe nobis ſupplicarit, ut indemnitati ipſius conſulere, ſeque adverſus ejuſmodi periculum Privilegio Noſtro Cæſareo munire clementer dignaremur: Nos id genus precibus, uti æquitati conſentaneis, benigne annuendum cenſuerimus prout per præſentes annuimus. Idcirco omnibus & ſingulis Typographis, Bibliopolis aliiſque quibuſcunque librariam negotiationem exercentibus firmiter inhibemus & vetamus, ne quis prædictas Obſervationes Medicas per ſex annorum ſpacium, à prima editionis die computandum, intra Sacri Romani Imperii Regnorumque & provinciarum noſtrarum hæreditariarum fines ſimili aut alio quovis typo vel forma ſive in toto, ſive in parte recudere, vel alio recudendum dare, vel alibi etiam impreſſum vendere vel diſtrahere clam aut palam, citra voluntatem & absque ipſius Joannis Beyer ejuſve hæredum inſcriptis obtenta licentia præſumat. Si quis vero ſecus faciendo privilegium & interdictum hoc noſtrum Cæſareum ſpernere, negligere aut transgredi auſus fuerit, cum non modo hujuſmodi libris perperam quippe recuſis & adductis: (quos quidem prædictus Beyer ejuſve hæredes ubicunque deprehenſos ſive propria Authoritate, ſive Magiſtratus illius auxilio ſibi vendicare poterit:) de facto privandum, ſed & pœna inſuper duodecim Marcarum auri puri fiſco noſtro Cæſareo fraudis vindici pendendâ, omni ſpe veniæ ſublata decernimus mulctandum. Cum modo tamen memoratus liber bonis moribus nihil contrarii complexus, eidemque privilegii hujus noſtri Cæſarei tenor aut ejuſdem extractus, pro publicâ aliorum cautela notitiaque præimpreſſus, & quantocyus quaterna ad minus exemplaria, ad Cancellariam noſtram Imperialem aulicam tranſmiſſa fuerint. Mandamus erga univerſis noſtris & Sacri Imperii Regnorumque & Dominiorum noſtrorum hæreditariorum ſubditis, cujuſcunque ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, dignitatis aut præeminentiæ exiſtant, tam Eccleſiaſticis quam ſecularibus, præſertim vero iis, qui in Magiſtratu conſtituti, vel proprio vel ſuperiorum ſuorum nomine & loco Juris & Juſtitiæ adminiſtrationem exercent, ne quenquam Privilegium hoc Noſtrum Cæſareum temerè & impunè transgredi aut violare patiantur, quin potius contumaces quos comperierint, præſcripta pœna plecti aliiſque idoneis modis coerceri curent, quatenus & ipſi eandem mulctam evitare maluerint. Harum teſtimonio litterarum manu noſtra ſubſcriptarum, & Sigilli noſtri Cæſarei appenſione munitarum, datum in Civitate noſtra Viennæ, die quarta Septemb. anno Dni. Mill. Sexcent. Sexag. quarto, regnorum noſtrorum Romani Septimo, Hungariæ decimo, Bohemiæ octavo.

LEOPOLDUS

(L.S.)

V[t].

Wilderich Baro de Walderdorff. &c.

Ad mandatum Sac. Cæſ.
Majeſtatis proprium.

Guilielmus Schröder.

LOUIS

LOVIS par la grace de Dieu, Roy de France & de Nauarre A nos aimez & feaux Con^ers: sergens tenans nos Cours de Parlement M. des Req^tes: ordinare de nostre hostel, Baillifs, Senechaux, Preuosts leurs Lieutenans & autres nos Justiciers & officiers, qu'il appartiendra, Salut, Nostre aimé Jean Beyer Marchand Libraire à Francfort, nous à fait remonstrer, que dés le mois de Decembre 1664. nous luy aurions accordé nos lettres de priuileges, pour l'impression du liure intitulé Guilhelmi Fabricy Hildani opera observationum & Curationum Medico Chirurgicarum, quæ extant omnia observationes Schenkij cum additionibus Straussij, ce quil auroit executé, Mais comme le temps, porté par nos^dtes: lettres est expiré, & que l'exposant a fait de grands frais à l'impression du liure, lesquels il ne pourroit pas retirer si ne luy estoit permis, d'en continuer l'impression, Nous requerant humblement luy en vouloir permettre la reimpression, & pour ce luy en accorder nos lettres à ce necessaires, à ces causes desirant fauorablement traicter led^t: exposant, Nous luy auons permis & permettons par ces presentes, de faire reimprimer en lad^te: ville de Francfort, vendre & debiter led^t: liure cy dessus enoncé par tout nostre Royaume, en tel volume & caractaire, par tel libraire & Imprimeur que bon luy semblera pendant le temps & espace de Sept anneés, à commencer du jour & date que led^t: liure sera acheué de reimprimer pour la premiere fois, faisant tres expresses Inhibitions & deffenses à toutes personnes, de quelque qualité qu'elles soyent, d'imprimer, vendre & debiter, faire imprimer ou contrefaire jceluy sans la permission & consentement dud^t: exposant ou de ceux qui auront droict de luy, soubs pretexte d'augmentation, correction, changement de tiltre ou autrement en quelque sorte & maniere, qne se soit, à peine de mille liures d'amande & de tous despens, dommages & Interests & de confiscation des exemplaires, à la Charge, qu'il en sera mis un exemplaire dans nostre Cabinet du Chasteau du Louure, deux en nostre Biblioteque publique & un en celle de nostre trescher & feal le S^r: Seguier Cheualier Chancellier de France, auant que de l'exposer en vente, suiuant nostre reglement comm' aussy à faute de faire regisrrer le present priuilege és registres du Sindicq des libraires & de raporter és mains de nostre aimé & feal Conseiller en nos Conseils grand audiancier de France en quartier un recepicé de nostre Bibliotequaire & du S^r: Cramoisy commis par nostre d^t: Chancelier de la deliurance actuelle des d^ts: Exemplaires, Nous auons dés àpresent declaré la d^te: permission de reimprimer Nulle & auons enjoinct aux Sindiques des libraires de faire saisir tous les exemplaires, qui auront esté imprimez, sans auoir satisfait aux clauses porteés par ces presentes, si vous mandons que de ces dites presentes vous ayez à faire jouir led^t: Beyer & tous ceux qui auront droict de luy, pleinement & paisiblement, contraignant tous ceux qu'il appartiendra par toutes voyes deües & raisonnables, Et à nostre premier huissier ou Sergeant sur ce requis, faire pour l'execution des presentes tous exploicts necessaires sans demander autre permission. Car tel est nostre plaisir, Donnè à Paris le vingt quatriesme jour de feburier L'an de grace mil six cens soixante cinq & de nostre regne le vingt deuxiesme.

Par le Roy en son conseil

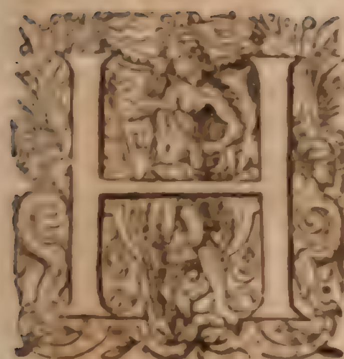
Longuet

(L·S·)

JOANNIS SCHENCKII A GRAFENBERG, MEDICI, AD CANDIDUM LECTOREM,

PRÆFATIO.

HAud parum ex re cùm tuâ, tum meâ quoque fore existimavi, *Candide Lector*, si quo consilio aut instituto, ad laborem hunc suscipiendum publicandumque accesserim, paucis tibi & verè aperirem. Cùm in tanta ingeniorum ætatis nostræ fœcunditate & præstantia, vix ullo alio scribendi genere præclarius quenquam de universa Medicina mereri posse semper putarim; quam si quæ non tam doctrina quàm experimento Clariss. Medici nova & admiranda, vel in curandis morbis, vel in hominum corporibus scitu non minus utilia, quàm necessaria observarunt, unico quasi volumine, (partim alias & incidenter, vellicatim quidem illa, & velut palantia tradita, iis quæ recentiores docti & summi quidam viri, in hoc argumento ex professo & seorsim scripserunt, conjuncta tandem, & ad cognoscendam faciendamque Medicinam opportune disposita, & in unum veluti corpus redacta, in publicum quispiam proferret: idque potissimum eo docendi genere præstaret, quod Historia ut plurimum, & exemplis, quibus apposite docemur atque confirmamur: constaret, rarique casus, causæ abditæ, eventus insperati & incredibiles sæpe, curationes memorabiles, nec non corporum conformationes monstrosæ proponerentur. Operæpretium me proinde haud aspernabile facturum speravi, si hunc ego laborem mihi sumerem, divini *Hippocratis* exemplum secutus: qui admirandis illis suis *Epidemiorum libris*, (quibus omnia, quæ toto vitæ suæ tempore medendo observarat, concludere voluisse creditur) velut ideam quandam extruendæ porrò Medicinæ & amplificandæ constituit: cujus imitatione subsequens ætas excitata, artem nostram omnibus numeris absolveret, & ad summam perfectionem deduceret. At vero Hippocratis laborem hunc, *Galenus* etsi ex professo & singulari ad id comparato scripto haud prosequi visus sit, nisi quod ad ejusdem Epidemiorum opus, *Commentarios*, partim extantes, partim temporum injuriâ absumptos, posteritati reliquit: idem tamen author oppido quam multas observationes proprias & memorabiles, quibus Medicinæ insignis accessio facta est, passim operibus suis inservit. Id quod is demum scire & affirmare potest, qui in scriptorum illius diligenti lectione versatus est. Has *Rabi Moses Israelita*, pro seculi sui & interpretum infelicitate atque instituto, *Aphorismorum suorum opere*, ex unico, ut apparet, Galeno concinnato, *part.24. de Miraculis in medicinalibus libris repertis* inscripta & congesta exhibuit. Sed & *Symphorianus Compegius* ex Galeni monumentis observationes superioribus annis collegit, quibus *Historiarum campos* titulum fecit. Verùm cùm per ea tempora, bona adhuc Galeni scriptorum pars, à doctis interpretibus nondum translata, desideraretur, factum est, ut & hunc laborē, vir ille aliàs de re Medica, pro tempore, non male meritus, feliciter absolvere haud potuerit, & ordinem in congerendo ferè nullum tenuerit. Ex Arabum numero, præter Rasim, Græcorum religiosum admiratorem & experimento Nobilem, nemo hoc argumentum attigit: nisi quod Rhasi *Avenzoarem* subjicimus: sed omnes veterum inventis contenti, arti, præter medicamenta nonnulla, & perpauca quædam alia, nihil adjicere conati sunt. Qui tamen vel hoc nomine excusari merentur, quod iis per religionem, humana corpora, ad latentium morborum & caussarum investigationem, dissecare non licuerit. Ille verò etsi nulla dissectionum operà perfunctus, nihilo tamen minus solius artis exercitatione &

lectione usus, in vasto illo suo operequo universam Medicinam, Oribasii ad Julianum Imperatorem Σωώψεως exemplo, concludere voluit, & *Continens* appellavit, *libro decimo septimo, capitulo decimo quarto, de Mirabilibus*, quæ in medendo annotarat, pertractavit: quo ægrorum Historias raras triginta quatuor enumerat. Post hunc seculo barbaro studium hoc prorsus intercidit, & planè restinctum est: nisi quod *Gentilis, Matthæus Gradius, Guilielmus Placentinus, Valescus Tarentinus, Nicolaus Florentinus, Gattinaria*, exempla quædam rara, perpauca tamen, stylo familiari & horrido, in densissimis eorundem commentariis delitescentia ad nos transmiserint. Cæteroquin nostra hac ætate, quam tertiam & ultimam constituimus (primam enim Medicis Græcis & Latinis veteribus tribuimus) qua singulari Dei Opt. Max. providentiâ, non tantum linguarum, artium & disciplinarum omnium studia, ad summam integritatem deducta cernimus, verùm etiam Medicinam ipsam pristino suo nitori, certatim per omnes tum nationes, tum partes seu locos, nondum absoluto primo hoc centenario, excultam, restitutam, magnoque mortalium commodo exauctam propagatamque habemus, τὰς διηγήσεις ἰατρικὰς haud parum multi sanè tradendas sibi sumpserunt. Horum alii ex professo, alii verò aliis suis scriptis, quod supra quoque monui, dispersa intulere: alii denique utroque modo proposuere. Propriis quidem libris, tum publicatis, tum publicandis argumentum hoc viri celeberrimi, *Benivenius*, *Cardanus*, *Fernelius*, *Vesalius*, *VVierus*, *Coiterus*, *Valleriola*, *Hollerius*, *Dodonæus*, *Gemma*, *& Trajanus* excoluere. Alii suis operibus rara & nova plurima commista exhibuere, *Alexand. Benedictus*, *Brassavola*, *Columbus*, *Eustachius*, *Iacotius*, *Trincavella*, *Scaliger*, *Langius*, *Pareus*, & alii, quos ex adjuncto catalogo cognosces. Vtroque modo, *Fernelius*, *Vesalius*, *Cardanus*, *VVierus*, *Hollerius & Gemma* in utilissimo hoc argumento versati sunt. Cæterùm de primis, privatim nonnulla subjicere visum est.

Benivenius ex recentioribus eruditis, primus omnium glaciem fregisse, & facem aliis, ut eo confidentiùs auderent, prætulisse visus est. Quem quidem circa ea tempora, quibus lues Indica primùm, non tam gliscere quàm sævire cœpit, floruisse apparet. Et hic ille est, qui *libello, de abditis nonnullis ac mirandis morborum & sanationum causis* edito, nullo novationis studio, sed juvandæ locupletandæque solùm Medicinæ occasione, innotuit: primusque liberè de Medicina sentire & pronunciare ausus fuit: dissectionibus corporum, ex occultis diuturnisque morbis peremptorum, adhibitis.

Cujus industriam omniscius ille ille & πολυμαθέτατος *Cardanus*, annis plus minùs sexaginta insecutus, suum illum *de admirandis curationibus & prædictionibus cōmentarium*, in publicum & commune bonum retulit, plus certè in recessu continentem, quàm primâ statim fronte præferentem: qui lectorem non tam attentum quàm in facienda Medicina exercitatum exposcit. Contentus in tanta brevitate author, nobilissima quæque medicamenta, adeoque infallibilia sæpe remedia, vix nomine, citra omnem epangeliam, prudenti anagnostæ significare. Idem *libris de Subtilitate, & Varietate*, & aliis plerisque suis, subinde sui similis, arcanis, raris, & novis affluens, præstitit.

Amatus Lusitanus, Curationes Medicinales per Centurias exhibuit, multâ rerum varietate refertas, & rarioribus affectuum atque remediorum exemplis illustres.

Proximus *Fernelio Gallo* post Hippocratem & Galenum, velut numini cuidam, locus debetur. Hunc Gulielmus Plantius, ejusdem gener, *commentarium* reliquisse testatur, *quo observationes eorum, quæ in curandis morbis nova deprehendit, congesserit*. Quem magnum illum Cratonem, Cæsareum Archiatrum & consiliarium, tantopere sitire, exposcere, & cum multis aliis summis viris desiderare constat. Mirum verò, res tam utiles & necessarias, tamdiu celari ab iis, quibus tamen ex communicatione de usufructu decedit nihil, & Authoris illustri aliàs nomini, plurimum præterea laudis accrescere posset. Sed quænam hæc tam diuturna, & Medicinæ tantum non detrimentosa procrastinatio est? Apud invidum aliquem, stolidum, aut avarum delitescere vix mihi persuadeo. Quorsum enim canem ad præsepe, quod ajunt, invigilare attinet? Spero autem propediem, cum aliis plerisque Fernelianis, cum fœnore, & hunc quoque tanti viri fœtum proditurum: quandoquidem nuper quidam publicandis ejusdem Consiliis seu responsis, & de re medica & de Fernelio ipso præclarè merentes, ad alia ejusdem prepediem evulganda, quasi præludere visi sunt. Certè hoc ipso commentario, non sine rei Medicæ jacturâ gravi, hactenus caruimus. Fernelium sanè eum omnino fuisse novimus, quem nulla veterum quantumvis præjudicata authoritas, à veri inquisitione absterrere aut avocare potuerit, quin multa nova, libero ingenio fretus, in artem invexerit. Commentarii porrò desiderati hujus vices pro tempore explere fortasse possunt, *observationes* ejusdem, *ex Pathologia & Abditorum libris* potissimùm à me supra sexaginta excerptæ, & in opus hocce nostrum debitis locis distributæ.

Vesalius Sincerioris Anatomes, quam non ex chartaceo libro, sed ex ipso corpore humano, tanquam naturæ libro, descripsit, parens, diversum omnino ab edito, sed æquè necessa-

necessarium atque frugiferum *Opus Anatomicum* conscripserat: quo non, ut in priore, sanorum tantùm, & secundum naturam se habentium; sed vel ex occultis diuturnisque morbis, demortuorum corporum, dissectionum Historias, fusissime complexus fuerat: labore protectò ad morborum, caussarum, signorum, curationum, & corporum pervestigationem, etiam Regum thesauris præferendo. Quem tamen eandem fortunam, & fatum idem, quod Fernelii, subiisse, heu nimis quàm verum esse comperimus, In Hispania eundem latere verisimile est: ut illius palingenesiam optare veriùs quam sperare liceat. Ex editis vero authoris scriptis, exempla rariora, perinde atque ex Fernelianis, itidem operi nostro, ad jacturam hanc quoquo modo sarciendam, inservimus.

Ioannes VVierus, arcanorum naturæ callentissimus, doctissimusque ætatis nostræ Medicus, ante annos sedecim & ipse quoque *Observationum Medicarum rariorum librum* primum in lucem protulit, multijugâ sanè rerum medicarum cognitione refertum, novorumque morborum, Scorbuti inprimis, Quartanæ item, & Pestilentium atque Hydropis curatione, nec non meatuum clausorum ingeniosâ Chirurgiâ insignem. Cujus reliquos instituti hujus libros velut omnium absolutissimos, & primo haud inferiores, ex fœcundissimo Authoris ingenio, multorumque annorum apud magnates medicâ experientiâ confirmato judicio profectos expectamus.

Succedit his Germanorum celeberrimi Anatomici *Volcheri Coiteri, Reip. Norimbergensis Medici & Chirurgi felicissimi, Observationum Anatomicarum & medicarum & Chirurgicarum Miscellanea varia*, ex humanis corporibus, tam sanis quàm male affectis, tam vivis quàm mortuis, deprompta. Hunc virum nobis immatura mors subtraxit. Ex quo enim infelicem illam expeditionem Gallicanam secutus, Castrensis Medicus factus est, ut corporum dissecandorum occasione, abstrusorum morborum penetralia cognosceret: vitam suam ibi magna cum artis Medicæ & Anatomicæ jacturâ posuit.

Hollerius consummatæ eruditionis, atque Hippocraticæ Medicinæ religiosissimi, & post unum Galenum summi interpretis, *libellum, singulares aliquot Authoris observationes, aut medendi consilia spectantes*, continentem, *Anton. Valetius cum ejusdem de Internis morbis opere* publicavit. Idem similes alias plures, cum *in commentariis ad Aphorismos Hippocratis, & ejusdem Coaca*, tum vel maxime *in Scholiis ad Internos morbos* (siquidem ad eum Scholia illa, docta sane, spectant) cumulatissimè & felicissimè exhibuit.

Franciscus Valleriola, vir doctissimus & de arte medica bene meritus (quo eum elogio maximus ille Crato c. honestavit) præclarum quoque *opus observationum suarum* foràs dedit. In quo gravissimorum morborum historiæ, eorum caussæ, symptomata atque eventus, tum & curationes, miro ordine & elegantiâ singulari describuntur. Quod si filius ejus, & ipse Medicus, pio in paternos cineres affectu quasi ἀντιπελαργῶν, eas, quas pater ad sexcentum reliquisse dicitur observationes alias, publici juris facere dignabitur, næ illæ, non tam patris per se illustre nomen, quàm suum ipsius, præter id quod Medicorum filios sibi arctissime devinciet, nunquam intermoriturâ famâ proferet.

Novissimè omnium senio venerandus, & solidâ eruditione præstans, experientiaq; singulari prçfulgens, judicio vero acerrimo insignis, tû obstirpium historiam clarissimus, *Rembertus Dodonæus, Cæsareus Medicus, Medicinalium Observationum exempla rara*, & paulo post *recognita & aucta*, in commune contulit. Quo scribendi genere vehementer delectatus, *Annotationes* insuper *ad Benivenium*, variâ quoque & rara Historia conditas, adjecit.

Quin & *Cornelium Gemmam*, virum in omni Philosophiæ & Medicinæ genere ad miraculum usque doctum, arcanorum naturæ, ut si quem alium, callentissimum, *Historias* quoque *Medicas, ac τῶν ἀτόπων morborum*, quibus nihil hodie utilius scribi posse conceptis verbis affirmat, adornasse constat: sed & morborum omnium singularium, & praxeos suæ curriculum universum, cæterosque rariores casus, in unum volumen redactos, si fata vitam concessissent, editurum se pollicitus est. Quod cujusmodi futurum fuerit, vel sola illa *descriptio rara & epidemicæ Febris pestilentis*, quæ *ad hemitritæum Galeni* accessit: tum illa *de pestilentia ipsa tractatio*, abunde demonstrare possunt. Exorandi proinde, nobilissimi atque doctissimi celeberrimæ Lovaniensis Academiæ Medici, ut vita defuncto collegæ, tanquam succenturiati adsint: & ab ejusdem hæredibus, quacunque tandem ratione possunt, redemptum opus, etiam imperfectum, absolvant & publicent. Quo beneficio & labore, vel maxime sibi φιλιάτρους omnes obnoxios reddent. Nos quidem ex authoris *Cyclognomicis & Cosmocriticis*, exempla non pauca singularia nostro volumini intulimus.

Alexandrum Trajanum Petronium, *Romanum* Medicum perfectissimum, edito inter multa alia *de morbo Gallico opere* consummatissimo celebrem, in consimili labore jam à multis annis occupari, nuper ex literis doctissimi & industrii Viri, D. D. Martini Holtzapfelii, Medici, ad Clarissimum Virum D. D. Jacobum Moccium datis cognovi. Cujus hæc sunt verba: *Petronius Historiam à se curatorum morborum (opus luce dignissimum) edet intra paucos annos. In eo semper ad individua curandi methodum accommodat, & quid diebus singulis*

gulis in hoc vel illo acciderit, quidè contra adhibuerit, quomodo cura profecerit, quid ipse prædixerit, & quid evenerit patientibus suis, &c. enumerat: citatis nominatim Romanis in curam suam receptis. Monstravit mihi labores eos, tales, quales inprimis optare solemus, ut omnes alii clari Medici in medium conferant. Hæc ille. Communibus itaque votis expetendum, ut tantum tamque utile & rarum opus, quod antiquorum in hoc argumento gloriam æquare, recentiorum verò illustrare aut exercere queat, maturè ab authore, antequam humanitus ei quid eveniat, ad publicos usus proferatur: ne tot annorum vigiliæ & labores, ad ægrotantium pædores, molestias, & gemitus, ab absolutissimo Medico exantlati (quod ipsum Fernelii, Vesalii, Valleriolæ, Gemmæ, & collegæ quoque illius olim Bartholomæi Eustachii scriptis accidit) dubiam vitam sortiantur, & posteritas tanto bono frustretur.

Petrus Salius Diversus, accuratus Auctor & vir longè Doctissimus, edidit non solùm *de Febre Pestilenti Tractatum*, sed & *Curationes quorundam particularium morborum, quorum Tractatio ab Ordinariis Practicis Medicis non habetur*, in quibus Selecta quædam argumenta Medica rariora exquisitè descripta exhibuit.

Inter omnes hoc idem argumentum luculentiùs & posteriùs excoluit *Marcellus Donatus*, multæ & raræ Lectionis Vir, qui publicâ *Historia medica memorabili*, ex professo nobis Exemplorum memorabilium sylvam, ex diversis Auctoribus congessit, & per humani corporis partes membratim descripsit.

Huc accedunt *Petrus Forestus Belga*, & *Martinus Rulandus Frisinus*, Medici Practici celeberrimi: quorum hic *Curationes Empiricas* arcanis medicamentis chymicis atque privatis absolutas; Alter verò, *Observationes & Curationes affectuum humani corporis*, plures & copiosas, in lucem retulere. Uterque & ex his præcipuè Forestus, rariora morborum, caussarum, & curationum exempla, exhibuit: unde non parum excerpsimus.

Reinerus Solenander Clarissimus Medicus Ducis Clivensium Archiater, experimentis celeberrimus & Praxi Medica Illustris, *in Opere Consiliorum posteriùs per sectiones quinque edito*, Exempla multa Rara, & quædam alia *in Consiliis ipsis*, publicavit: cujus operam & industriam cum aliis celebramus.

Atque hæc de authoribus omnium ætatum & ordinum, qui argumentum hoc excoluerunt: maxjmè verò de iis, qui illustri hoc seculo id singularibus scriptis, magna cum nominis sui & artis propagatione præstiterunt, præfari visum est.

Nunc quem usum ex hoc opere sperare liceat, edisserendum. Quanquam, autem supervacaneus fortassis labor iste quibusdam videbitur, quod eruditis vel ex sola operis inscriptione, aut paucorum ejusdem exemplorum lectione, confestim immensa hujus ad Medicinam pariter & Philosophiam utilitas, nemine licèt docente, admonenteve, constare possit: visum tamen est, ea de re, non tam Medicinæ studiosorum nomine, quàm calumniatorum occasione, pauca quædam in medium adferre.

Primum omnium veterum placita, haud parum sine multa, hactenus vel pro dubiis, vel etiam pro commentitiis habita, ex his confirmare posse & stabiliri ostendemus. Vicissim quædam eorundem dogmata, pro veris sacrisque tradita, ad hunc veluti Lydium lapidem explorata, meritò pro suspectis, ne dicam falsis, deinceps haberi posse evincemus. Quinetiam nova plurima, verissima, & scitu non minùs necessaria quàm jucunda, cum magna rei medicæ accessione, recens inventa docebimus. Artis denique medicæ partes omnes hunc in modum mirifice illustratas, confirmatas, correctas, & auctas exhibebimus.

Ex veterum placitis, recentiorum observatione confirmatis, exempli instar sit pulmonis hydrops, ab Hippocrate *lib. de morbis 2. num. 16* propositus. Cujus etsi nulla apud reliquos Græcos, Latinos, Arabes, aut mixobarbaros mentio fiat: at nostra tamen ætate, tam Illustribus Fernelii, Fallopii, Hollerii, Columbi, Coiteri, Cardani, Salii, Menzelii, Jacotii Historiis innotuit, ut ne Hippocrati quidem ipsi, hujus natura, differentia, locus affectus, & symptomata, æquè atque nunc cognita & perspecta fuisse videantur: nuperque adeò Doctissimus *Crato*, Maximilianum Secundum Imperatorem Augustum, æternæ memoriæ, pectoris hydrope, cum cordis palpitatione ad 20. annos infestante, obiisse testatur: inventis aquei humoris in cavitate pectoris supra duas mensuras. Quæ visceris imbecillitas jam inde à S.S. Imperatore Ferdinando pulmonibus putridis & saniosis, sinistri lateris membranis validè adnatis, in filium propagata videatur. Cephalalgiæ genus quoddam *Rasis & Avincenna* describunt, ex vermibus in capite natis, Indis Medicis cognitum, capitis vehementi dolore infestum, & tetro odore molestum. Quem affectum, ut Avicennæ quoque ætate quidam ut fabulosum exploserunt, sic nemo alius præter *Gerard. à Solo*, ad nostram usque ætatem, quod sciam, de eo meminit. Eum ipsum cùm primò legerem vel Indis proprium, vel commentitium morbum esse judicabam: quod vivo homine cerebrum ad tantam corruptionem pervenire non posse crederem. Postmodum verò cùm *Hollerii & Thomæ à Veiga* observationibus confirmaret: atque insuper

insuper luculentis *Gemmæ & Conradini* Historiis convictus, veritati manûs dedi: Evidenter namque illi demonstrarunt, peste, febre Ungaricâ theriode, & hemitritæo pestilento laborantium cerebrum, varii generis vermiculis, crassis nonnullis & brevibus, nonnullis cimicum similibus, affectum fuisse, & ex recens mortuorum auribus, alijsque locis turmatim erupisse. Itaque hunc morbum vulgus ab argumento & effectu cerebri vermem, & ex eo cephalalgiam natam, nominavit. Ex nostris *Costerus*, cerebri verminationem *in observationibus suis* impugnavit. Sed a viris bonis admonitus, quibus malum hoc per experientiam innotuerat, circa finem sui operis sententiam suam revocavit. Ut hinc quoque constet, multa rationibus subtilius astrui posse, quæ tamen ad sensuum fidem & experientiam rerum omnium magistram, longe aliter se habeant. Colicum dolorem in paralysin definere interdum, primus ex veterum numero Ægineta docuit. Post quem alii fere omnes affectum hunc neglexerunt. De natura illius, de caussis, & curatione, eruditissimorum seculi nostri Medicorum sententias, & observationes, primo libro nostri hujus Operis, & nonnulla etiam quinto, producemus. Hoc ipsum nos etiam argumento, cum reliquæ Germaniæ, tum nobis præsertim in vicinia apud Brisacenses & Walukirchenses familiari & pene domestico, indies experimur, Italis aliisque nationibus insolito & novo. Pertinacem tussim provenire aliquando a vermiculis, muscis, & (ut interpretes habent) animalibus muscaliones assimilantibus, in pulmone, aspera arteria, & vitalium instrumentorum regione enatis, auctores Arabici non obscuri affirmant. Hoc ex nostris *Benivenius*, *Fernelius*, *Brassavola* comprobant. Et Ulyssipponensem quandam fœminam nuper, post molestissimam, diuturnam, rebellemque tussim, strobylis nucleis simillimos vermes excrevisse, *Thomas a Vega* diserte docet. Quibus omnibus, multa veterum, pro fabulosis & falsis, aut saltem incertis hactenus credita, firmissima, verissima, & certissima esse evincitur.

Venio ad ea, quæ veteres parum firma, nec satis bene pervestigata, nonnunquam etiam omnino amplianda & forte abroganda, ad posteritatem transmiserunt. Cujusmodi illud *Galeni* est: Cor abscessum pati non posse, neq. pulmonem aut ligamenta dolorem.

Idem alicubi affirmat proprio affectu cor laborare incipere, vel ob simplicem intemperiem, sive inæqualem, sive æqualem, vel ob inflammationem aut erysipelas: antequam vero augeatur affectus, animal interire. Quibus *Plinius* quoque accedit, dum scribit: *Solum hoc viscerum vitiis non maceratur: nec supplicia vitæ trahit, læsumque mortem illico adfert. Cæteris corruptis vitalitas in corde durat.* Sed quid dicturus fuisset *Galenus*, & post eum *Plinius*, si cor Viri Principis, pyri tosti instar flaccidum & torridum ex recenti dissectione inspexissent: qualia intemperierum vel inæqualium, vel æqualium initia saltem comminisci potuisset, cum verisimile sit, visceris hujus secundarios humores, in tali consuetudine absumptos fuisse, non tridui spatio, sed longo tempore, mœrore & vigiliis? Quid de abscessibus & natura, & loco, & quantitate, & duratione, & illuvie variis: quid de symptomatibus prodigiosis respondissent? Numero quidem, quales in uno corde *Fernelius* tres vidit. Loco vero, in auriculis *Massa & Trincavella*, in ambitu *Columbus*, in substantia *Hollerius*, in ventriculis *Benivenius*, annotarunt. Quantitate denique & illuvie, velut cum majorem cordis partem saniosam, corruptam, & putridam, *Cornax & Franciscus Rota* conspexerunt. Siccine cor, nobilissimum ac robustissimum viscus, humoris vitio moram tantam, donec vomica absolvatur sustinebit, & ante mors, quam morbus pateat, occupabit? Certe si nobilitatem spectes, cerebrum corde inferius non fuerit. At illud ex caussis nonnullis putredinem sentire constat. Si robur consideres, ossa cor longe etiam superant, & nihilominus vivente homine, corruptioni, teredini, & abscessibus obnoxia ea invenias. Jam si varia etiam cordi humano innata expendamus: veluti pituitosas concretiones, minimi digiti longitudine & crassitie carunculas, imò vero glandulosæ carnis nigricantis horas duas in sinistro ventriculo inventas, vermes item & tumores ovi magnitudine, lapides denique, de quibus paulo post: an cum *Galeno & Plinio* viscus hoc vitiis non macerari, nec supplicia vitæ trahere porro affirmabimus? Et hæc eo consilio in medium proferre volui, ut candidus Lector cognosceret, quæ nostra ætas per Anatomiam didicit: multa naturam aliquando moliri, nobis, qui veterum saltem decreta sectamur, incredibilia, nedum incognita, vera tamen: multa ipso sensu quotidie deprehendi, in quibus humani ingenii vis deficiat, & principia theoriæ vel nullum vel saltem exilem præstent usum. Ad aliud *Galeni* decretum, *libro de Locis affectis* sancitum, progrediamur, quum ait: *A locis ipsis morborum indicia sumuntur, eo quod quibusdam solis morbus hic accidit, quibusdam vero solis non evenit. Quippe soli oculi suffusione laborant, lapis in renibus & vesica nascitur, atque (ut nonnullis placet) etiam in cœlo: lumbrici in intestinis gignuntur.* Hæc ille. Quam quidem de lapidibus renum & vesicæ, de lumbricis item intestinorum propriis, sententiam, omnes omnium ætatum Medici, ad nostra usque tempora, velut firmissimam & inconcussam receperunt. Nisi quod idem author, *sexto ejusdem operis*, perinde atque jam *citato loco*, etiam in colo genitorum,

 & te-

& tenesmum provocantium, obiter mentionem facit, additque nec se unquam vidisse, neque videntem audivisse. Quæ verò aliàs ipse quoq; grandinosa ex pectore tussi rejecta animadvertit, lapidis nomine minimè dignatus est. At *Paulus* avellanæ magnitudine, duritie lapidosâ, & dum terræ allidederentur sonora, ex thorace rejecta observavit: idemque multo evidentiùs *Trallianus* affirmat. Arabes præter ea, quæ ex Galeno transcripserunt, nihil habent, nisi quòd *Avenzoar* in lingua natum lapidem, sermonis usum inhibentem, annotavit. *Vgo, Gentilis, Pedemontanus, Arculanus*, & alii, qui seculo barbaro vixerunt, paucissima quædam annotarunt.

Sed ut intelligatur, quanto plus usus, quàm ratio & authoritas doceat: operæpretium videtur, quàm brevissimè, & loca ubi lapides in corpore natos neoterici observarunt, & morbos atque symptomata, quæ pepererunt, recensere. Quibus cognitis, luce meridianâ clarius fiet, in quantâ illi versentur caligine, qui mordicus tuentur, veteribus nihil ignotum fuisse. In cerebro ortus lapis cuidam perennem & lethalem cephalalgiam attulit: Ad cerebri basim cuidam alii genitus lapis, odorandi usum sustulit. In oculis, visus hebetudinem, & tandem quoque cæcitatem: In lingua, non tam sermonem impedivit, quàm tubam inflandi potestatem ademit: In dentibus, deformitatem & scabritiem: In maxilla dextra: In aspera arteria & pulmonibus, tussim, laterum dolores, sanguinis spuitionem, asthmata, atrophiam, veram ex pulmonis ulceratione phthisim, sæpe mortem quoque: In corde (tanta enim lapidifico malo vis est, ut ne ipsis quidem vitalibus parcat) palpitationem, tabem, pus per urinas expurgari & renum dolores provocare solitum. Quinetiam cordis calculi aliquando cum pectoris hydrope conjuncti spectantur. Id quod non solùm doctissimus *Iacotius* in Jureconsulto observavit, verumetiam CL. V. V. *Crato & VVierus* annotarunt. Quorum hic in Imperatoris Maximiliani II. corde secto affirmat inventos tres lapillos, quantitate pisorum, unum interim majorem altero, colore rubiginco. Ille eundem pectoris quoque hydropi obnoxium fuisse testatur. Ad basim arteriæ magnæ enati lapilli, saniosi & arteriosi concretique sanguinis comites: In œsophago stomachi & gulæ ardorem excitarunt: In ventriculo diuturnos & intolerabiles dolores: In intestinis, colicos cruciatus, tenesmum, obstructiones difficiles, aluum astrictam, stomachi & intestinorum perennes dolores, & nonnunquam mortem: In hepate, ictcros pertinaces, hydropem cum gravissimis symptomatibus: In venis & sanguine, intolerabilem pruritum motum convulsivum, maximè earum partium, ad quas venæ illæ sabulosum sanguinem deferunt, ut si ad coxam, Ischiadico persimilem: In fellis folliculo vomitum, nauseam, molestiam, stomachi & hypochondriorum torsiones, atrophiam, tabem, viscerum obstructiones, & inflammationes, morbum regium immedicabilem, vigilias, lassitudines, mœrores, melancholicas affectiones, ad iram propensiones, urinæ difficultatem & ardorem, cutis lepram, febrim, necnon subitaneam mortem: In liene, triduanum sinistri lateris dolorem menstruum ante plenilunium: In mesenterio complurium vitiosorum humorum colluviem & augmentum: In omento, & peritonæo calculi: In testiculis, ramicem vel carnosum vel aqueum mentientem: In glandoso corpore parastatῶn seminis difficilem excretionem: In scroto numerosi, ischuriam: In Perinæo alii: In utero & matricis acetabulis, dolores parturientibus similes: Lithopædion omnia physica miracula superans. In abscessibus & apostematibus, aliquando sine offensa, nonnunquam (præsertim in inguinis abscessu) dolorem colico similem: In vulneribus, velut vesicæ, eorundem conglutinationis impedimentum: In externis partibus, ut in umbilico deformationem. Hæc ut nemo Medicorum, ante annos sexaginta circiter, tam explicatè, tam definitè, tot illustrium virorum testimoniis suffulta comprobataque docuit: sic ex iisdem Galeni sententiam, lapidum generationem solis renibus & vesicæ adscribentis, convelli necessarium est. Etsi enim Heroi illi, dogmaticæ Medicinæ illustratori summo, immortales sunt habendæ gratiæ, quòd desertam penè Hippocrateæ artis possessionem ingenii sui divinitate explicarit & ampliarit, ut sicut ipse sibiipsi Hippocrat. sic nos Galenum nobis bonorum omnium in arte medica auctorem esse ingenuè profiteri debeamus: attamen in communi veritatis caussa non plus auctoritati, quàm ratiocinationi & experientiæ tribuendum esse, vel Aristotelis summi Philosophi exemplo discas. Is namque *lib.* 10. *Problem.* 42. affirmat, nullum animal, excepto homine, calculosum fieri posse. Atqui in vesicis porcorum & aprorum, *Aponensis, Gesnerus, & Encelius*, non semel lapides deprehensos profitentur. Lapidem etiam nigrum, pondo unius libræ, equo ex vesica mortuo exemptum *Langius* testatur. Nos alio loco, si Deo videbitur, non modò ex homine, verumetiam ex variis animalibus, eorundemque partibus, puta ex capite, maxillâ, pulmone, corde, ventriculo, intestinis, hepate, felle, & renibus, complures erutos fuisse, historicâ fide, contra subtiles licèt & argutas, at experientiæ reluctantes tanti viri ratiocinationes ostendemus. Vera etenim lapidum natura investiganda, & ex veris principiis certæ hypotheses constituendæ, non ex rationis acumine solùm, sed ex ipsa sapientiæ obstetrice experientia: si modò universalis doctrina, quæ sine errore ad particularia usq; progrediatur, extrui

trui debeat. Et verò lumbricorum & verminationis, quam Galenus ad sola intestina (quo loco potissimùm & frequentissimè proveniunt) contraxisse visus est, eadem quæ lapidum ratio fuerit: cui ferè omnes corporis partes perinde obnoxiæ sunt, variosque morbos & symptomata horrenda generant. Quæ omnia hic referre, uti præfationis limites excedit, ita pleraque diligenter congesta & concinnè digesta, rectiùs ex ipsomet opere nostro petentur. Sanè longum foret, omnia huc spectantia recensere, præsertim ea, quæ ad Anatomiam faciunt: cùm (quod bonâ aliorum pace dictum volo) ferè omnia veterum in hoc genere scripta, ex promiscua animalium & hominum sectione observata, ad *Vesalium* usque dubia, incerta, confusaque plurima, nonnulla etiam planè falsa esse deprehendantur.

At his relictis, ea quoque attingamus, quæ ætas nostra, prorsus nova, & veteribus omnino incognita, ad artem retulit. Cujusmodi sunt morbi novi, cum alii, tum verò etiam contagiosi quidam, nonnulli cum contagio pestilentes quoque. Inter contagiosos primas meretur morbus Indicus, vulgò Gallicus nominatus, quem non sine errore quidam ad veteres retulere: decepti eo, quòd veneficium, characterem, seminarium, & virus illud suum, omnibus prope morbis communicet, symptomataque omnia reliqua labe & illuvie sua teterrima contaminet & aspergat, ut proinde, instar Protei cujusdam, morborum omnium veluti apparitorem & proxenetam esse putaverint. Miserabile certè vagarum libidinum flagellum, justo Dei judicio, jam inde a patrum memoria, Europæis immissum: Indis & Barbaris, primam Africæ partem incolentibus, vernaculum. Cæterùm huic Scorbutus quoque Septentrionalibus endemius, contagio æque infestus, & fœditate haud inferior, annumerandus: quem nonnulli ad lienes magnos Hippocr. alii ad ejusdem Volvulum hæmatitem male retulerunt. Brunnæ nuper in Moravia exorta lues crudelissima, ad scarificationum & cucurbitularum usum consequuta, symptomatum quorundam affinitate & novitate, etiam huc referri meretur. Porrò contagiosis & pestilentibus simul, accenseri debet Ephemera Britannica, quam aliqui hidropyreton, quasi febrem sudorificam appellarunt: non quòd revera uterum [illegible] sit, ut quidam crediderunt, sed quod à simili symptomate & effectu, quo ægri primo statim die sudabant, nomen invenerit. Unde nostris quoque sudor Anglicus & Britannicus appellatus est: in Britannia etenim primum ortus, magno terrore postmodum universam prope Europam concussit. His addendus alius popularis morbus novus, à variis symptomatibus varia nomina sortitus: Ab implacabili enim capitis dolore, Cephalalgiam epidemicam: a destillatione & gravedine anhelosa, Catarrhum epidemicum: a tussi & febre, Tussim popularem & Febrim epidemicam: alii Febrim catarrhosam vel Catarrhum febrilem: Galli, quos Anno M.D.X. & rursus Anno M.D.LVIII. infestavit, *Coquelucham*, quod qui eo mali genere detinerentur, cucullione caput velarent: Germani, quos circa annum Domini M.D.XXC. non admodum vehementer afflixit, vulgò *das Hunerweh* (quod laborantes adinstar gallinarum coryzâ vexarentur) appellavere. Hujus *Fernelius* obiter meminit. *Valleriola* verò *Bockelius*, *Stenglinus & Sporischius* viri doctissimi exactè descripsere: *Gesnerus* in Epistolis sparsim attigit. Hujus sævitia Romæ, eo ipso tempore, quo Germaniam invasit, supra novem millia hominum absumpta fuisse, amicorum literis didici. Eodem spectat Pannoniæ lues, quæ febris Ungarica [illegible], & vulgo cephalalgia Ungarica, seu morbus Hungaricus appellatus est: genti huic vernaculus quidem affectus, at contagiosus & pestilens, periculosissimis symptomatibus stipatus, castris fere infestus. In eâ namque, quam Divus Imperat. Maximilianus II. Austrius, anno partus virginei 1566. adversus Turcarum tyrannum ad Camoram suscepit expeditione, contagium [illegible] grassans, promiscuo milite dimisso, in universam Europam dispersum, plurimos absumpsit. Veteribus etiam non satis cognitam fuisse Buboniam pestem, tum novam Italorum Febrem stigmaticam (Lenticulam, seu Lenticularem, vel Petechiam vulgò dictam, quòd maculis, pulicum puncturis similibus, affecti scaterent) malignam potiùs quàm pestilentem: insuper Febres illas populares, cum morbillis & variolis, vix pestiferis, conjunctas, liquidò demonstrari potest. Supersunt etiam extra contagium aut pestilentem constitutionem novi morbi alii, velut Enthusiasmus, seu insaniæ illa species stupenda, quæ patrum memoriâ, maximè in Germania, plurimos corripuit: quâ affecti, nullo loco consistentes, sed [illegible] discurrentes, choreas ad extremum usque spiritum, nisi per intervalla contineantur, ducere solent, quam vulgus D. Viti choream nominat: symptomatum vehementia & curandi per musicam ratione, proximè ad eum morbum accedentem, quem Tarantulæ, terrestris scilicet aranei morsus infert: utrumque ex æquo Græcis perinde atque Arabibus incognitum. Horrendum denique aliud morbi popularis genus contigisse, in Pannonia narrant, viperis passim & lacertis in humano corpore natis, Anno 1549. mille hominum indies, post cruciatus acerbissimos, fœditate & crudelitate omnem ætatem superante, interimentibus. Cæterum de aliis novis tum morbis, tum causis & eventibus quibus res medica insigne incrementum acce-

accepit, per præcipuas jam artis partes, quantâ possumus brevitate, exemplis aliquot in medium productis agemus.

Paulo antè monuimus, Anatomen, quæ Physiologiæ primarium membrum statuitur, à recentioribus ad veram hominis historiam addiscendam, tantâ ἀκριβείᾳ excultam esse, ut veterum de ea confusam doctrinam, vix satis tutum sit artis studioso perlegere: nisi duplicem laborem subire velit, discendi primùm falsa & perplexa, deinde eadem ipsa dediscendi. Unius namque anatomes operâ, Neoterici admirabile illud, & priscis inexplicabile auditûs organum cognoverunt & explicarunt. Nec est quòd quidam nos ad recessus illos Democriti, & colloquium cum Hippocrate ablegent: aut eorum, quæ de processibus scopulosis, de cavitate tympani, & succingente membranâ ab Hippocrate notata sunt, admoneant: nec quæ Galenus de labyrinthina cavitate, *lib. de Vsu partium*: quæ de cochleariâ parte Empedocles inter Plutarchi problemata: quæ de plerisque his Celsus, *tractatu de ossibus* scripsere, objiciant. Nam si cum his ea, quæ nos primo hocce libro operis nostri, paulo quàm institutum nostrum tulit, fusiùs ex *Coitero* transcripta exhibuimus, conferas: meras umbras & rudimenta solùm, nudaque propè nomina esse dixeris: ut interim multa, veteribus prorsus intacta, velut ossicula, musculos, chordam, meatus, fenestras, atque id genus alia: prætereamus. Majus paradoxum illud, quum tactus organum, non in nervis, uti falsò creditum hactenus, sed in membranis consistere, à quibusdam asseritur, tactus sensu rorem analogum, ad species tactiles, per omnes membranas diffundente. Jam verò neque in processibus mammillaribus cerebri positam esse peculiarem vim olfactus, sed ut viam quandam duntaxat, ad sensationis integritatem, cum aliarum partium œconomia conspirare, deprehensum à nonnullis. Gustatilium item rerum discretricem vim; in peculiari humore aqueo, in substantia rara, ab Anatomicis hucusque non animadversa, oblonga, dura, inæquali, cum piscium fœtu comparata, & epigraphe ossis sphenoidis, vomerisque speciem præferentis conclusa positam esse, non vanis argumentis quidam profitentur. Et hæc quidem paucula, rara prorsus, nova atque admiranda, antiquitatis captum excedentia, de sensibus, à quibus maximè necessariæ hominis functiones proficiscuntur, monere libuit, ut quid utilitatis operis nostri lectio afferre posset, cognosceretur. Nam si ad reliqua Physiologiæ illustratæ placita excurrere vellemus (verbi gratia, si de hæmatosi vera hepatis & venarum: de lienis vicaria in hepatis defectu opera; de spirituum præparationis & generationis officina nova: si de tot ossium, ligamentorum, cartilaginum, musculorum, venarum, arteriarum nervorum, aliarumque partium, recèns animadversarum, substantia, situ, cohærentia, functione, idque genus aliis, vel perfunctoriè dicere institueremus) in immensum nostra excresceret oratio. Ipsius saltem fœtus humani, qui physiologiæ universæ basim compendio quodam nobis suppeditat, abstrusa & recondita, hucusque latens historia, simul & notitia, nonne ut plurimum ita à veterum descriptione evariat, ut perpauca eorum, quæ vel ab Hippocrate, vel à Galeno tradita sunt, consistere queant, si majorem veritatis, quam authoritatis rationem habere velimus? Jam verò ut ad Pathologiam descendamus, ad hanc ipsam non pœnitendum fructum ex opere hocce nostro perventurum esse, præter novorum morborum paulò antè à nobis descriptorum historiam, vel unius capitis morborum causæ, mirum in modum apud veteres involutæ & implicatæ, fidem facere poterunt. Apoplexiam non ex ventriculorum cerebri obstructione solùm, sed & plexus choroidis, & arteriarum retiformium obturatione, à crassa pituita, aut grumis sanguinis concitata, sæpe à copiosa aqua glutinosa in ventriculis cerebri contenta, frequentiùs ab humore malancholico, tum & à congelato concretoque sanguine, provenire, recentiores ex resectionibus docent. Paralysim ab intemperie frigida & humida, quidam etiam calida & sicca: nonnulli à quovis humore spinæ medullæ infixo: alii à tenui & multa pituita, nervi substantiam totam irrigante (contra veteres, qui à crasso homore nervis inhærente, aut eosdem obstruente oriri volunt) rationibus & experimentis multifariam quæsitis dependere contendunt. Vertiginis & ipsius melancholiæ novas causas præter mentem veterum annotavimus. Epilepsiam vicissim à substantia vel mordaci, vel alioqui cerebro inimica, ejusdemque ventriculos lancinante, ortum trahere asserunt. Jam in Convulsione nervos, neque per repletionem, neque per vacuationem immodicam sic decurtari, ut musculos trahant: sed cerebrum morbi hujus verum subjectum esse, quod non κατ' ὄρεξιν λογικὴν, sed αἰσθητικὴν afficiatur, perhibent: propterea convulsionem morbum esse statuunt ejus cerebri partis, qua appetitus ut proprio instrumento musculos movet, non voluntatis arbitrio, sed sensionis solum occasione, à causa acri & infesta irritata. Catalepseos seu catochi causam vaporem frigidum & siccum, in ventriculos cerebri irruentem, & eosdem distendentem, spiritusque quodammodo sistentem & immobiles reddentem, vir magni nominis arguta disputatione decernit. E diverso alii per anatomen, sanguinem crassum, coctum aut concretum in majori vena, quæ medium caput perreptat, quinetiam serum rufum in cerebro posteriore contentum, ad catalepseos causam retulerunt. De Catarrhi, Asthmatis, Singultus, Ilei,

Ilei, Calculi, Ischuriæ, GonorrhϾ, Uteri suffocationis, Arthritidis, Elephantiasis, aliorumque morborum causis hic agere, præter rem & institutum fuerit, quum ex singulis operis nostri classibus commodissime peti possint.

Ad Simeiologica & Prognostica tempestivum est descendere: sed delibando solum, ne in immensum excrescat præfatio. In hoc quidem genere admiranda sagacissimæ naturæ, sive sapientia, sive providentia, in criseon ratione & excretionibus spectanda, celebrandaque occurrit. In Ecthymatibus non per nares, sed per gingivas sanguinem expulsum fuisse constat: eundem rursus suppressum per vesicam cruento lotio evacuatum, cum salute ægri. Quanquam alius puer eadem copia sanguinis oppressus, mictionem ejusdem evadere haud potuerit. Stupendus quoque ex peste vel decumbentium, vel demortuorum sanguineus sudor, non semel notatus. Sic cum quidam ex capitis cerebrique vehementi concussione ex casu ἄσημος factus, sensibus & mente destitutus esset, febre, delirio & aliis pravis accidentibus præsentē mortē minitantibus citra capitis apertionem, cū nulla cranii fractura se proderet, septimo die, ingenti sudore oborto, cum frequenti sternutatione, magnam puris vim per nares, os, & aures rejecit, & præter omnium spem sanitati restitutus fuit. Eodem modo in Epilepticis paroxysmis, per os & nares sæpe aqueam eluviem profluere, aliquando etiam, sed rarius, nec nisi in summa morbi violentia, cerebri particulas una protrudi, certa cum ægri pernicie, videmus. Similiter etiam cerebri, & partium intra cranium contentarum suppurationes, ex abscessibus vel aliter enatas, per aures diuturno profluvio expurgari, in omni ætate conspeximus. In Phrenitide & Angina pus quandoque, à venis jugularibus in venam cavam, indeque in emulgentes & renes transmissum, tandem per urinas excerni notavimus. Sic in Pleuritide non tam per urinas, quàm per alvum pus ipsum deturbari quandoque visum. Pulmonis abscessus per urinam, thoracis per alvum excretos, post Galenum *Matthiolus* & *Alexandrinus* observarunt. In intercostali pleuritide, exemplo plane raro, nos hic Friburgi in nobili fœmina sexagenaria, cui assistebamus, suppurationem foras intus cum febre, lateris dolore & punctione, sputo cruento, ut in genuina pleuritide, processisse vidimus: postmodum etiam intus foras eandem erupisse, & ex morbo, consolidato rite ulcere, quasi miraculo quodam anum evasisse, bona fide affirmare audemus. Cujus præterea amplissimum simul ac certissimum testimonium ferre potest nobilissimus idemque prudentiss. senex Joan. Udalricus a Stadion, provinciæ Beffortensis præses æquissimus.

Cordis etiam abscessus, cum calculis ibidem genitis, aliquot mensium sanguinolenta & purulenta mictione, salvis renibus, expurgatos fuisse, *Hollerius* & *Iacotius* testantur. His accedunt hepatis abscessuum suppurationes, sæpe per vomitum, aliquando per alvum aut urinas evacuatæ: rarius illud, eosdem quoque per tussim & excreationem purgari. Infrequens quin etiam, sed animadversum tamen, ad suras putrilaginem transmitti, certa cum ægri pernicie, & longa dolorum carnificina. Observatus quoque latens hepatis abscessus, in ventris musculosa ad sternum regione manifeste extrorsum suppurari. Nec minori industria & solertia, natura interceptis aut præpeditis statorum quotidianorumque excrementorum viis & meatibus succurrit. Sic detentos menses per oculos, nares, os, dentium præsepiola, sputa, excreationem, vomitum, mammas, periodicas mictiones, hæmorrhoides, colli uteri venas, vulnera denique excerni, certis & indubitatis historiis ostendemus. Urinas præterea per foramen paulo intra glandem, circa radicem virgæ virilis, supra testiculos, per scrotum, ex umbilico, intra pectinem, paulo supra vulvam, circa coxam, femur, nates, perinæum, per vulnus circa sedem, aut anum iisdem reddi solitam, docebimus. Quorum nonnulli diu superstites vixere, sed non sine miseria & molestia. Visum denique urinam suppressam, in extrema desperatione, per multas corporis partes circumquaque defluere, & per anum, perinæum, scrotum, penem & inguina exudare, exemplo rarissimo. Stercora nonnullis, ut in ileo, quibusdam aliis aliquot mensibus, imò toto vitæ tempore uni, in conclamata miseria & fœditate per os evacuari, conspecta sunt. Per umbilicum eadem & penem, item per vulvam, aliis per vesicam, & vulnus tenui intestino illatum, integris quindecim annis excreta fuisse, authores celebres tradidere. Ad eum modum, necessitate leges præscribente, inverso rerum ordine, per os penem, & vulvam egerere, per anum, umbilicum mingere natura coegit.

Æquè admirandæ sunt morborum quorundam μεταστάσεις sive commutationes, altero in alterum, vel minus vel magis noxium, transeunte. Sic febris, apoplexia, epilepsia, coli dolor in paralysin: catochus in comitialem. Et etiam quando ægrum per vices & catocho, & epilepsia, & comate, & convulsione torqueri & exerceri, horrendo & misero spectaculo videmus. Mensium retentionem in insaniam: atque hanc in varices desinere constat. Pleuritis sæpe in peripneumoniam abit. Podagra in quartanam, paralysin, apoplexiam, asthma; hydropem, coli dolorem, dysenteriam, scroti relaxationem, & articulorum calculos commutatur. Vicissim ventriculi dolor, jecoris affectus, lochia à partu cohibita, in podagram transeunt. Animadversionem quoque summam

mam meretur morborum nonnullorum λύσις seu solutio: veluti cum hydropicos per sudores, menstrua, urinas, aluum, umbilicum solutum, postulas cutaneas, præcisos ungues, scarificationes, potus abstinentiam, aëris mutationes, & hujusmodi alia exoneratos cernimus. Quæ omnia, quantum Medico scire intersit, nemo non videt.

Restat ultima artis, eademque nobilior pars Therapeutica: de qua non minùs necessaria, quàm copiosa amplissimaque exemplorum hoc loco proponendorum materia sese nobis offerret: vela tamen pro tempore contrahenda, & digitus tanquam ad fontem intendendus, quoad per Dei Opt. Max. gratiam universum hóc admirandorum opus absolvere concedetur.

Curationes itaque novas desperatorum morborum, ut multas, sic memorabiles ætas nostra adinvenit. Puerorum crania confracta, miserisque modis contusa, citra sectionem, integrâ cute, quâ ratione percurari debeant, *Botallus*, *Arcæus & Arantius*, nullo veterum exemplo exactè demonstrarunt. Prodigiosa & deplorata cerebri vulnera, etiam cum ejusdem substantiæ jacturâ percurata, remediis nonnullis novis allatis, & singulari solertiâ administratis, primo hoc libro discere licebit. Sic oculum discissum, visu illæso à *Langio* restitutum. Quid quod patrum memoria *Branca Siculus Cataneus*, Chirurgus ac physicus eximius, suo ingenio & arte, aures, nares, & labra, quibus multo antè cæsa fuerant, instauravit: cujus discipulus fuit *Baltazar Pavonus*. Sed hodie etiam *Tagliacotius* narium deformitatem, editis spectatæ fidei exemplis, cohonestari posse docuit. Adeoque permulta sunt quæ fieri non posse, priusquam sint facta, arbitramur. Sic quoque veram ex pulmonis ulceratione phthisim ortam, contra receptam scholarum & Medicorum opinionem, minimè inter desperatos, sed curabiles morbos referri debere, curationis ratio, ab *Ingrassia* & *Arcæo* proposita satis indicat. Sanitatem phthisicis nonnullis restitutam, quibus dimidia pulmonis pars, ex morbo perierat, *Erastus* affirmat. Nova item & ingeniosa puris supra septum transversum coacervati & conclusi, per sectionem comparato emissario, eductio, verissimis historiis illustrata (quo remedio ægri, aliàs perituri, servari possunt) per *Vesalium* administrata extat. Veteribus item incognita thoracis vulnerum tractandorum ratio, & puris in eodem per medicamenta, citra ullam ustionem, sectionem aut perforationem consumendi dissipandique modus atque expellendi à *Massa* traditus. Idem de profundis pectoris & pulmonis vulneribus sentiendum. Inventa quoque pectoris fistulas & mamillarum cancros medendi via, à nemine priùs excogitata. Calculi vesicæ per hypogastrium extractio. Ad epilepsiam, convulsiones, paralyses, contracturas, hydropem, coli dolores, elephantiasim Græcorum veram, febres, venena, remedia rara, efficacia, quædam etiam nova, ex classicis Medicis ipsi non pauca annotavimus, cum multorum ab his malis liberatorum exemplis. Ad hydrophobiam ex rabidi canis morsu, si partes capitis supra dentes illæsæ permanserint, certum & infallibile remedium, unicum atque alterum, *Palmarius*, magno suo cum honore & candore communicavit. Curationes herniæ raræ & novæ, tum per sectiones & punctiones, tum per ligaturas & medicamenta quoque institutæ. Tum & lithotomia tutior, necnon podagræ, atque sclopetorum vulneribus auxilia, nova, rara, fida, & præclara, virorum artis operibus clarissimorum sedula opera pervestigata sunt. In magnis etiamnum & pertinacissimis morbis, veterum remedia magna, à summo Hippocrate ad Galenum & Arabes usque felicissimè usurpata, quæ postmodum sive ob Medicorum negligentiam & inscitiam, sive ob hominum mollitiem negligi cœperant, maximâ cum mortalium, in conclamatis casibus, salute, denuò ad usum, eumque correctiorem, revocari cœpere. Abaptista ad cranii fracturas & forationes, formis convenientioribns accommodata. Arteriotomia, in desperata hemicrania, in aneurismate, aliisque tum occultis, tum latentibus perennibusque vitiis denuò introducta. Ustiones omnis generis, tum per fontanellas vulgò dictas, tum per pyrotica alia, ad cephalæam, epilepsiam, spasmos, catarrhos, arthritidem: in angina, Laryngotomia: In hydrope Paracentesis, & nova quidem per umbilicum, & scarificationes. Post liminiò reducta hysterotomotokia. Quibus accedit fœtus & ejusdem sceletorum, necnon uteri totius exectio, salvâ matre, stupenda prorsus: & vicissim demortuâ matre, extractio fœtus vivi, crudeli quidē, sed pio ministerio. Lithotomia renum, hydrops vesicalis uteri, scarificatio crurum Arabica. Acrotomia, hoc est, partium ex gangræna, aut aliter vitiatarum amputatio, in multis ad mitiorem & certiorem usum emendata: & nova quoque alia ratio, citra serræ usum, administratione mirâ, demonstrata. Sed manum de tabula: si priùs practicæ quoque errores nonnullos (quis enim omnes posset) hoc opere plurimos detectos, vel saltem leviter perstrictos, colophonis vice ostendero. Sanies inter cutem musculosam capitis & cranium, ex ulcere aut vulnere nata, & neglecta, nonne apoplexiæ metum, insaniam, diuturnum capitis dolorem, morbi Gallici opinionem vanissimam (accedente præsertim ossis corruptione) & mercurialem curationem perditissimam attulit? Intempestivo refrigerantium usu, nonnulli phreniticis veternum & mortem quoque accersiverunt. Glaucedo, suffusionis specie curata: excæcavit ægrum. Pustulâ in cornea enata, & peptico medicamento ad suppurationem deducta,

ductâ, miser cliens, exoculatus est. Cruris stupore deceptus Medicus, verè calculosum, pro paralytico curare, sed frustra, contēdit. Astringentium sinistro usu hæmoptoicus mortuus. Punctione & tussi ex hepatis obstructione natis, deceptus alius, fœmellam ex subsequente cachexia in hydropem delabentem, errore lethali, tanquam pleuriticam tractavit. Diarrhœæ & dysenteriæ sæpe intempestivè suppressæ mortis causæ extitere. Cuidam ab imperito Chirurgo ad stranguriam exhibitum medicamentum, cum scroti tumorem conciliasset, bonus vir eundem discutere volens, ad suppurationem perduxit, adeoque ægrum altero testiculorum privavit. Senex quidam ex casu pubem ad truncum alliserat, concretum in vesica sanguinem Chirurgus suppurare adortus, abscessu in inguine suscitato, paucis diebus ægrum necavit. Stranguria Gallica intempestive cohibita, remeante materiâ virosa, in scroto fistulam excitavit, & alteram natium atheromate absumpsit. Et hæc de erroribus multis, paucis admonuisse sufficiat.

Habes nunc *candide Lector*, quasi epigraphe quadam expressum, primum quidem instituti laboris hujus mei consilium & scopum: deinde quorum scriptis potissimum, in congerendo hoc opere, usus sim: tum quem fructum ex ejus lectione sperare liceat: quantumque artem nostram exauctam, propagatam, correctam, & quasi de novo extructam, atq; per singulas partes illustratam polliceamus. Restat ut styli varietatis, fidei item historicæ, laboris deniq; mei rationem tibi reddam minime fucatam.

Stylum singulis authoribus suum propriumq; religiosè & consultò retinui, etiam latinobarbaris scriptoribus: partim ne alieno in opere obtrectatoribus quibusdam, delicatulus & ingeniosus viderer, partim ut in omnibus incorrupta fides, veritasque, quantumvis subhorridâ, scabrâ, & impolitâ dictione, appareret. Quod si quis inæqualitatem illam & nuditatem styli aversetur, meminerit idem, lucubrationes ejusmodi, pro temporum varietate, tantam elegantiam, leporem, & castitatem non semper admittere. Quin Medicorum scripta methodo potius, rerumq; varietate & utilitate probanda, quam verborum lenocinio æstimanda censeo: neq; tamen ignoro, honestam matronam decorâ veste, nec abjecta, nec luxuriosa instructam, majorem gratiam mereri: temporibus tamen condonandum aliquid, & tribuendum.

Jam quod fidem attinet, cum *Plinio* affirmare libet, hujusmodi argumentum tractantem, in ancipiti opinione & æstimatione versari. Sed quia nonnulla nova omnino dicuntur, quædam recens tradita reperiuntur, fidem penes authores esse volo: mihi satis est, literarum monumentis consecrata, bona fide recitasse. Omnes ego illos, ex quibus hæc nostra congessi, viros bonos & veritatis amantes, necnon Christianæ professionis plerosque, & à mendacio spontaneo alienissimos fuisse mihi persuadeo: præsertim cum multo maxima eorum, quæ exhibentur pars, non simplici affirmatione historicâ, sed multorum authorum testimoniis, asseverationibus & exemplis stabiliatur. Certitudinem in omnibus affirmare, simul & requirere, curiosum magis quam humanum esse videtur. Stet penes authores fama fidesque suos.

De me postremò, ut aliquid dicam, nihil ego mihi in hoc lucubrandi genere (molestissimo quidem illo, sed cujus tædium ab utilitate superetur) præter conquirendi digerendiq; laborem vendico. Qui qualis quantusq; fuerit, non facile credi, nec ex hoc specimine satis æstimari potest: præterquam ab eo, qui in consimili argumento versatus est. Hunc ego permultos annos legendo, colligendo, conferendo, transcribendo, sæpius etiam ex Germanicis, vel manuscriptis, vel editis, aut quavis alia ratione communicatis, Latina faciendo, magna alacritate sustinui: eo solo consilio, ut comportatis in unum acervum iis, quæ variè disjecta & hinc inde per sexcentos authorum libros dispersa fuerant (quibus fortasse quærendis, cognoscendisq; multi vel intenuissent, vel etiam immortui fuissent) rei Medicæ studiosi, magno cum temporis fœnore, compendiaria horum lectione instructi, ad majora gravioraque, modo officium suum facere velint, expeditius pervenire possent. Quanquam autem minime dissimulo, hujusmodi conatum nostrum sæpe plus laboris colligendo disponendoq; quam ingenii habuisse, & à quovis etiam mediocriter in arte versato, cui alios juvandi voluntas non desit, perfici potuisse, meorumq; ego laborum præconem agere nolo: sic clarissimorum Medicorum, quorum testimoniis eruditis & fidelibus utimur, authoritate ceu hedera suspensa, non tam meipsum ornare, quàm fidem meam comprobare studeo. Quod ipsum si non laudis multum, at certe tamen gratiæ aliquantum apud æquos alienorum laborum æstimatores mereatur: præsertim cum, ne planè asymbolos videar, nostrarum quoq; observationum Medicarum centuriam, ubi Deus Opt. Max. vitam & valetudinem concesserit, hypermetri loco, adjecturus sim. Tuum nunc fuerit, candide Lector, ea, quæ publici commodi & utilitatis nomine sustinuimus, benignè interpretari, & nobis favere: sin quæ displicebunt, & correctione opus habebunt, ea absque morsu, & insectatione, sicuti Medicos Philosophos, & quidem Christianos decet, modeste ferre & emendare. Val.

DE USU ATQUE UTILITATE MULTIFARIA

EXEMPLORUM ET OBSERVATIONUM Medicinalium, maximè earum, quæ per dissectiones corporum ex diuturnis & occultis morbis defunctorum instituitur,

CLARISS. MEDICORUM IUDICIA.

Galen. Lib. 9. cap. 4. Method. medendi.

IN exemplis exercitari quidvis dicentes maximè expedit. Neq; enim satisfaciunt ad exactam cognitionem universales methodi. Sunt autem exemplorum ea pro potioribus habenda, quæ ipsi oculis usurpavimus: quando si omnes, qui docere scribereve aliquid sunt aggressi, ea priùs operibus ostendissent: prorsus paucula quædam falsò dicerentur. Nunc verò pleriq; alios docere tentant, quæ nec ipsi unquam fecerunt, nec aliis ostenderunt.

Idem lib. 2. cap. 4. Method. Medend.

SÆpe multitudine exemplorum, stupidiorum animi veluti à somno excitantur.

Idem Comment. 1. ad 1. Epid.

QUi student artem Medicam perdiscere, ut se in singularibus, quæ sensu apprehenduntur, exercitent, cohortor, ut ea, quæ antè didicerunt in universum cognoscant. Quæ quidem singularia autumant Empirici universalis constitutionis esse principium: illaque tandem asserunt vera præcepta esse, quæ constituuntur ab experientia. Nobis multò aliter, adeoque numerosa præcepta inventa esse ratione videntur, quorum tamen de veritate judicium facimus, prout stabiliuntur, ab experimentis, & fidem accipiunt. Nam sic quidem, etsi quæ inventa ratione ac demonstrata sunt, de eo, quid magnitudine Sol à Luna distet, his credamus: tamen, cum ab sensibilibus multis aliis, quæ geometricæ docent rationes, & ab eclipsibus singularibus confirmentur, fidem habemus majorem. Quando igitur ab experimentis singularibus comprobata, quæ per Geometriam demonstrantur, accipiunt majorem fidem, perq; eam fidem stabiliuntur firmiùs: longè magis, quæ ex medica disciplina sunt in universum inventa, singularibus sunt probationibus constituenda.

Idem lib. 2. cap. 3. de Causs. Puls.

EXempla rara non reticenda, etiam causa incognita: ita enim scitu digna infinita præteribuntur. Quare veritatis studiosus omne debet quod conspiciat, etiamsi eum angat causa, sedulò exponere.

ALBUCAS, Lib. 2. cap. 87.

PLurimum arbitror prudenti Medico prodesse, si quamplurima notet exempla, quæ sequatur.

IOAN. CRATO. In suam ad art. medic. Isagogam, Epistola.

OCcurrunt in lectione Galeni multæ historiæ, & curationum recitationes, quæ siquis ut exempla rationalis methodi observabit, & præcepta artis cum iis conferet, ac in certum ordinem rediget; non solùm doctrinæ Hippocraticæ multum lucis, & firmitatis: verum singulare præsidium, & adjumentum suis medicationibus afferet. Nullâ enim re magis, quàm exemplo docemur, atque confirmamur: præsertim, cum rationibus instructi, actionum causas intelligimus, & aliorum factis, nobis, quod ex usu sit, admonemur. Non facile, si fortè alicui (exempli causa hoc ponamus) os femoris exciderit, is reducere

ducere hoc in adultis tentabit, quæ Hippoc. frustra in eo periculum fecisse cognoverit. Proinde hac collectione exemplorum nihil ad rectum usum artis utilius, vel conducibilius sibi futurum studiosi putent: nec se male collocasse tempus putabunt, quod observationi, & annotationi curationum tribuent. Exercitatione enim atque observatione firmari artem tradit Galenus: neq; sine hac methodum universalem bonum artificem efficere posse affirmat. Siquidem non satis est, ut Hippocr. monet, ratione artem Medicam cognitam habere, verum [illegible] oportet, & ut quàm minimè erremus, rectè experiundo, atque de exemplis, quid nobis sequendum sit, discere.

Idem in Epistola ad Andream Wechelum Fernelii operibus præfixa.

AD Fernelium ut redeam, me vero animi judicio illius præclara scripta probare, etiam atque etiam affirmo, & ut ea, quorum mentionem facit Plancius, inprimis vero observationes eorum, quæ in curandis morbis nova deprehendit, proferantur, ut operam des, majorem in modum peto. Nulla re de arte medica melius, quam cum exemplis rectissimè docemur, me. eri poteris. Quid historiis illis morborum, quas Hippocrat. attentissime variis in locis collegit, & propterea Epidemion libros inscripsit, ad docendam, illustrandam, & confirmandam artem Medicam accommodatius? Imitatus est Hippocr. studium Amatus. Verum plura conficta quam facta illum scripsisse, & interdum opiniones suas isto modo confirmare voluisse apparet. Præclarum quoque nuper opus suarum Observationum, Vir Doctissimus & de arte Medica bene meritus Franciscus Valleriola foras dedit. Id cùm inspicerem, ingemiscens cogitavi, cum mihi ætatem in ista virium imbecillitate satis longam, & usum artis non mediocrem, addo etiam hoc (quod divinæ benignitati, sicut reliqua, præcipuè acceptum refero) successum fœlicem concesserit, quod non dico, cum in magnis Rebus publ. sed hoc vel decennio, quo in aula Sacratissimorum Impp. fui, meas observationes non scripserim. Fortassis magis, quam aliis scriptis posteritati nomen meum commendassem, & de ea præsentibus hominibus bene mereri potuissem. Nunc curarum onere pressus, & laboribus fractus in magna virium omnium infirmitate, cogitare magis, quæ sint mei officii, quam exequi possum. Ut tamen prosim quamplurimis, & te quibus sciam poteroque modis adjuvem, dum vixero, operam daturus sum.

JOAN. BAPTISTA DONATUS. Lib. 6. De Judiciis, ad Lectorem.

QUis est, qui non planè videat Hippocratis Historias, veluti testimonia & graviores quasdam hujusce doctrinæ confirmationes esse? Namq. ut in singularibus, quæ sub sensum cadunt, nosmet ipsos exerceamus, maxime auctor Galenus est, ut quæ ante generaliter didicerimus, optime dignoscamus. Neque enim universales viæ ac rationes ad certam, definitam, rectamque alicujus rei cognitionem satis esse possunt. Generalis enim methodus sine ulla in singularibus exercitatione optimum artificem reddere nullo modo potest: quæ res omnibus in rebus tibi clariùs elucescet. Ea tantam habet quibusdam in rebus vim, ut universalem methodum discere vel unius anni spatio nemo non possit, & nisi in ea diutius, sed quid diutius? nisi toto hoc vitæ spatio se diligentius exercuerit, in artis usu, mirifice offendat, necesse est. Testes sunt Dialectici, Rhetores, Musici. Demonstratum vero est cum in aliis voluminibus, tum vero in methodo medendi, duplicem esse eorum, quæ quæruntur, inveniendi viam. Altera, ratione ad notitiam pervenit, tum generalis, tum vero communis cujuslibet singularis speciei. Altera autem, a singularibus ad commune universaleq. progreditur. Atque ex his universale conflatum est. Artificis vero munus atq; opus omne in singularibus exercetur; quæ ut ex arte tractentur, exercitatio necessaria est ei, qui prius universale invenerit. Præterea & ad prædictorum universalem doctrinam, singularia utilia sunt. Sunt quoque & ad discentium captum veluti exempla quædam. Quapropter ipse Galenus quoque in cunctis ferè, quæ edidit, voluminibus, non universalia modo, verum etiam singularia persecutus est ex libris Hippocratis, præcipue vero Epidemiorum Historias diligenter perpendit, in quibus cuncta exposuit, quæ ab initio ad finem usque ægris supervenere. *In libris* quoq; *de difficultate spirandi* omnes percurrit, qui in Epidemiis duriùs spiritum ducebant: *in libro de diebus, qui judicia exercent*, quicunque judicia subierunt. Idemque in cæteris eadem ratione.

REMBERTUS DODONÆUS. In Epistola dedicatoria Observationum suarum.

ARtem Medicam longam quæ efficiant, ab Hippocrate Medicorum Principe, mox in *initio Aphorism.* tria proponuntur: Præcipites videlicet agendorū occasiones, experimenta fallacia periculosaq; & judicii difficultas. Ex his autem, vel solam judicii difficultatem, non

modò prolixitatis,sed & difficultatis ipsius artis,causam vel præcipuam esse apparet. Occasionem siquidem eam repentinam poterit diligens ac expertus Medicus non negligere: celeriter ac in tempore idoneis remediis adhibitis. Experimentis non facilè falletur, ab expertissimis doctisq; Medicis frequenter expertis medicamentis, vel sibi longo cognitis usu, qui cum judicio & ratione utatur: ab iis verò abstineat, quorum facultates vel non satis exploratæ aut cognitæ fuerint: vel alioqui vehementiores, usuique minùs accommodæ, aut tutæ sint. In judicio verò etiam exercitatissimos atq; doctissimos subinde hærere contingit: & non modò in futurorum prædictionibus quandoq; falli, veluti in morbis acutis, quorum non esse certas, vel salutis vel mortis prædictiones Hippocrates affirmat: sed nunc potissimum, quando aliquod admodum rarum, antea non observatum, supervenerit Symptoma. Tale enim, Medici etiam doctissimi atque expertissimi judicium, non rarò interturbat, ac dubium eum sollicitumq; sæpenumero reddit, dum morbum atq; ejus causam cognoscere laborat, nec citò, aut facilè, vel omnino non assequi potest. Istis autem tantis difficultatibus occurrere veteres Hippocrates & Galenus magno studio voluisse videntur, quando multorum ægrotorum, tum & curationum exempla suis operibus intervenerunt. Per hæc etenim Medici doctiores, & in ferendo judicio promptiores redduntur: certiusq; aliquid affirmare queunt, morborum causarumq; cognitionem facilius consequuntur; dum videlicet præterita, quæ circa alios contigerint, in memoriam revocant. Nec verò dubium esse potest: quin & majorem lucem abditis, & difficilibus cognitu, sive morbis, sive causis, allaturi fuissent, si ex morbis mortuorum corpora secare & aperire, ipsis vel licuisset, vel libuisset. Neq; enim ulla est, quantumcumque diligens observatio, quæ de occultis sive abditis morborum & Symptomatum causis veritatem citius aut facilius ostendat, quàm ipsa mortuorum corporum dissectio. Hæc etenim affectum mox ostendit, manifestumque facit, tum ipsius, ac symptomatum causas cognoscere docet.

Sed cum priorum seculorum mores ac consuetudines, non paterentur mortuorum aperiri corpora, quod potuerunt Hippoc. & Galen. præstiterunt. Ille siquidem 5. *ac. 7. de morb. popul.* multorum ægrotorum affectus narravit: Galen. verò, non in uno aliquo libro, sed sparsim pluribus locis non pauca ad morborum notitiam ad curationes facientia, scripta reliquit. Quæ olim in unum volumen à *Symphoriano Campegio* contracta & edita sunt. Posterior ætas, majore libertate usa, humana corpora aperire, & latentes affectus, abditasque eorum causas, hac via perquirere didicit. Quod cum Medico utile, & quàm maximè sit conducibile, nos quoq; imitari, quando licuit, studuimus. Atque hoc modo non solum difficilium aliquot morborum affectuumque abditas causas nos deprehendisse: sed & nonnullorum veras legitimasque curationes cognovisse & didicisse, libenter profitemur, quorum hactenus curationes vel incognitæ, vel non satis rectè traditæ aut descriptæ fuerunt: ut in nostris *de curandis morbis, libris* ostensuros nos speramus, quos paulatim ad editionem paramus.

DE CORPORVM DISSECTIONIBVS IN MORBIS OCCULTIS.

GALENVS lib. Art. Med.

AD eorum, quæ sensum latent, cognitionem plurimum confert, tum apparentium ex corporum dissectione cognitio: tum actionum utilitatumque inquisitio.

PLINIVS Lib. 19. cap. 5.

COmpertum est in Ægypto Reges corpora mortuorum ad scrutandos morbos insecasse.

PLINIVS alter lib. 4. cap. 1.

ÆGyptiis Regibus erat studium, scrutari corpora mortuorum, & causas valetudinum, oculata fide recognoscere.

ALEXANDER BENEDICTVS, cap. 1. lib. 1. anatomices.

OBservavere priores Medici, ut siqui ignotis morbis interiissent, dissectis cadaveribus occulta morborum initia perscrutarentur, ut pari exemplo vivis prodessent. Idem in Simia sua facere Galenum non puduit, ignota mortis causa; sicut & nos in morbo Gallico fecimus. Hunc resecandi modum Pontificales constitutiones jampridem permisere, cum aliàs exsecratissimum, atque abominabile, sive irreligiosum haberetur. Eorum præterea animæ purificationibus pro ritu occurritur, atque offensionem eorum, precibus propitiamus.

BAR-

BARTHOLOMÆUS EUSTACHIUS, *Lib. de Renum administratione, cap. 45.*

ERit administratio in corpore hominis, qui aliqua ægritudine affectus fuerit, & si propter eam obierit, tantò utilior, quantò priore pars hæc anatomiæ ignotior est, & ad causas morborum dignoscendas magis idonea, atque ad commodum remediorum usum explorandum aptior. Utinam ego dum junior ætate fui, & bonâ valetudine præditus, huic potiùs anatomiæ parti studium navassem, & tot annos, quot in illa consumpsi, in ista potuissem: neque tam serò ad agrum adeò fertilem excolendum aggressus essem; absoluissem Deo adjuvante, nisi & me spes fefellisset, inceptum opus: & honesti laboris à me suscepti, aliquem fructum commendatione & laude dignum adeptus essem, quod exequi amplius nequeo, coactus tum ob ingravescentem jam ætatem, tum propter continuos ingentesque articulorum cruciatus ab incepto desistere, animumque penitus despondere; quam equidem jacturam multò molestius fero, quam alia damna ac incommoda, quæ multa & summa, aliquot abhinc annis accepi & passus sum.

JOAN. KENTMANUS, *Ex lib. de Calculis.*

EX lapillis, bilis receptaculo inhærentibus, magnas obstructiones in vasis, multaque violentia symptomata consequi compertum est: in quibus vel peritissimi Medici ætate provecta hærere, atque impediri queant, ambigentes nimirum, unde tam ancipites ægrotationes, & accidentia ita varia existant. Atque usu attentioribus Medicis inter secandum corpora humana venisse audivimus, non duos solum aut tres, verum aliquando centenos quoque in eodem receptaculo tales calculos ut repererint. Utinam sæpe multumque in dubiis præsertim ac periculosis casibus similiter fieret, atque ab extinctorum cognatis precibus obtineretur, secare corpora ut integrum esset: non dubito ejusmodi sæpe res oblatum iri, quæ usu notatuque utiles atque dignæ forent.

VOLCHERUS COITER. *In præfatione lib. observat. Anatomicarum & Chirurgicarum.*

UTinam ubique magistratus, & vulgus, Medicis Chirurgisve veris, insectionibus corporum versatis (intelligi hic nolo Barbitonsores arrogantes, imperitosque, qui vesicam pro ventriculo, vermes pro nervis, pulmonem pro epate demonstrant, & monstrosa tum vulgo, tum quibusdam credulis Doctoribus narrant) ad morborum incognitorum, eorundemque causarum indicationem, aperiendi corpora copiam facerent: medius fidius, nonnulli morbi faciliùs curarentur. Sed deploranda est potius hac in parte non solùm, sed universa arte Medicâ (cujus auctoritas indies magis vilescit, propter ingratos hominum animos, & perversa judicia) minus fortuna propitia, quàm melior aliqua exspectanda conditio.

MARCELLUS DONATUS, *De histor. Medica mirabili, lib. 4. cap. 3.*

VIderint, qui cadaverum sectiones non admittunt, quanto in errore versentur. Cùm enim de morbi causa minimè constat, sectiones Medicis interdicentes, cadaveri, proximè vermium esca futuro, nihil proficiunt, ac mortalium generi plurimùm obsunt, cùm Medicis obstent (qui alioquin prudenti conjecturâ, quæ interius latitant, nonnunquam minime assequi possunt) quominus in eam rerum scientiam deveniant, quæ inposterum consimili morbo laboranti maximè ex usu sit futura. Nec minus Medici quidam reprehensione vacant, qui laboris impatientes, fœtoremque dissecti cadaveris (ut ajunt) aversantes, delicatuli sanè, in cæcis ignorantiæ latebris, quotidie versari malunt, quàm veritatis curioso studio teneri. Deum interim, seipsos, humanumque genus universum, non contemnendâ injuriâ damnoque afficientes.

Eucharistica posthuma Memoria

MECOENATUM OPERIS SCHENCKIANI PRIMÆ EDITIONIS.

DUM essem contracturus membra OPERIS hujus in unum veluti CORPUS Historico-medicum harmonicum, & per tertiationem novo delectu facto, retractaturus: commodùm in mentem venit, novam editionem etsi locupletiorem atq; illustriorem meditantem, adornantemq;, eandem tamen sine posthuma solemni memoria & concelebratione Magnorum Illustriumq; MECOENATUM laboriosissimi operis, neutiquam publico usui interponere. Cùm enim Marcus Tullius Orator, verum decus, quod in VIRTUTE positum esse decernit, magnis illustrari in Rempub. meritis contendat: eos profectò in id negotium vel principe loco præferendos atque illustrandos censemus, qui ad honestissimorum ejusmodi conatuum propagationem, columnarum & tibicinum instar, nobilem operam liberalemq; munificentiam contribuerunt. Gravissima posthac merita esse illa, quæ ad literariæ sapientiæ, Literaturæ, totiusq; Encyclopediæ exædificationem præclarè conferunt, juxta mecum omnes paulò humaniores intelligunt: qui ad divina humanaq; jura conservanda propagandaq; nihil his esse vel divinius, nedum utilius, illustrius, aut peræq; necessarium, intellexerint. Literarum proinde & literatorum qui patrocinia sustinent: vicissim Literis consecrari debent atq; concelebrari, quibus nempe æterna eorundem memoria perpetuet, atq; ut Venusinus ait, ære sit perennior inclyta gloria. Utinam verò quam nunc provinciam ingredimur, eandem optimus & desideratissimus ille PARENS noster, nobis cùm natura, tum virtute amantissimus ipse digniùs exsequi potuisset: fuisset profectò magnam illam suam in bene meritos præconceptam gratitudinem ipse vivus & superstes reapse declaraturus. At secundum illud Schenkianum: SIC ERAT IN FATIS. Æquum proinde videatur, Filios parentum traduces, & viviradices, pia in paternos cineres memoria excitatos, in eum extremi officii locum concedere, honoris candorisq;, & debitæ gratitudinis symbola bene meritis comprobare atq; deferre,

ferre, non solùm Paternos retractare labores. Quamobrem illustris atq; primaria Munificentia annua Sereniss. GULIELMI, utriusq; Boiariæ Ducis fortissimi simul ac pientissimi, loco præcipuo concelebranda: Cujus nempe perliberali Clementia universum hoc Opus propagatum, absolutumque in manus hominum venit Ea est sanè Herois hujus, virtute & sanctitate inclyti, erga Pietatem & Literas singularis propensio, ut communibus omnium votis divinitus videatur exoptandum, ut tam Rarus & Gloriosus ævi hujus Princeps longum perpetuet. Huic proinde, totiq; Sereniss. BAVARIÆ Domui, præsertim verò Heroi MAXIMILIANO F. PHILIPPO, ET FERDINANDO F.F. Bavariæ Ducibus, debitæ gratitudinis & officii causa, Monumenta Schenkiana, quantumvis posthuma, primitusque inscripta, in perpetuum nihilominus consecrata fuerint, quæ tam splendidiss. Mecœnatum Gloriam & Merita publicè testabuntur & proloquentur. Reverendissimi posthac Principis D.D. WOLFGANGI, Electoris Moguntini, in Schenkianos labores propensam Clementiam & Munificentiam, luculenter & liberaliter exhibitam, cum insigni gratitudine recolimus, animiq; tabulis consecramus simul ac Cels. suæ memoriam perpetuam gratanter & clienter renovamus: Eidemq; operam, officia, studiumq; deferimus atq; spondemus. Clarissimis vero & Illustribus Civitatibus, AVGVSTANÆ Vindelicorum, FRIBVRGENSI Brisgoiorum, ob præclaram voluntatem, & honorificam cohonestationem perpetuò gratissimi sumus futuri, & siquid in nobis sit, ad demerendum, non tam investigabimus, quàm collocabimus. Nobiliss. & Heroicos VV. MARCUM à REUSCHACH, & JOANNEM à SCHELLENBERG honoris, officii, debitæq; gratitudinis ergo similiter celebramus: bene meritorum longùm retinentissimi futuri. Reliquorum pariter memoriam subinde officiosa mente conservabimus, officia exosculabimur, humanitatem amplectemur, & perpetuum testabimur.

SCHENCKIVS FILIVS.

EPIGRAMMATA ILLUSTRIUM VIRORUM, AD OPUS HOC SCHENCKIANUM PER SINGVLOS LIBROS CONSCRIPTA.

LIBER PRIMUS.

IACOBI MOCCII MEDIcinæ in Archigymnasio Friburgensi Professoris, ad IOANNEM SCHENCKIUM, ex Choro suo Illustrium Medicorum, Carmen.

Quis te prætereat tacitum clarissime SCHENKI,
Pæoniam tantâ qui cumulâris ope?
Ingenii primos en fœtus, Lector: at illa
Viva dabit plures bibliotheca libros.

ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΙΑΤΡΟΥΤΕ ΚΑΙ φιλοσόφου (ὀρβεὸς φυσικοῦ) εἰς Ἰωάννην τὸν κρατῖν πολυπειρότατον ἰατρὸν σχεδιασμάτιον.

Σὺ νῦν λέγῃ ὁ Κράτης,
Φερωνύμῳ πατρός τε,
Πάππων τε σῶν ἐπικλής.
Ἀλλ᾽ εἶτα δὴ ἀπ᾽ ἔργων
Σοῦ νηρίτων λελέξῃ
Σύμπασιν Ἱπποκράτης,
Τοῖς στοιχείοις τοσαύτοις,
Ὅσοις γέρων ὁ Κῷος.
Λέξου διδόντος ἵππου
Ἐπωνύμῳ γονῆος
Τεοῦ ῥοπὴν μεγίστην,
Τοῦ πᾶσι σὴν φανῆναι
Τὴν ἀξίαν φερίστην
Τέχνης ἀπ᾽ αὐξανούσης
Ἰατρικῆς πέλουσαν.

In eundem ejusdem τετράστιχον.

Hippocrates quin sit Medicorum primus habendus.
Non dubium, quis sit proximus, ambigitur.
Te pars esse volunt, SCHENCKI pars esse Galenum
Ipse ais, Esto senex, hunc invenisque sequar.

Ioannes Brunnerus Dockenburgensis, Græcarum literarum & Sanctæ Linguæ Professor ord. in Archigymnasio, apud Friburgum Brisgojæ ad authorem.

Magne Vir, & cunctis decus immortale Camœnis
SCHENCKI, *Mecœnas, præsidiumque meum:*
Sic hominum æternas verasque merebere laudes,
Naturas homini dum canis ipse suas.
Tu tantum ingenio superas studioq; priores,
Quantum naturam se superasse doces.
Omnia te, Vir, secla canent, totumque per orbem
Artis Pæoniæ nobile numen eris.

Aliud ejusdem ad librum.

Mira canis, mirande liber, mirabitur orbis,
Nobilibusque viris gaudia mira feres.

Ioannes Iacobus Beurerus Græcarum Literarum, poeseos & historiarum in Archigymnasio Frib. Professor Cæs. Majest. Historicus & Interpres Græcus ad V. CL.D. D. IOANN. SCHENCKIVM Medicum.

ΣΧΕΓΚΙΕ ἰητρῶν κλέος ἄφθιτον οὐρανόμηκες,
Καὶ συγερῶν νούσων πῆμα περιπλομένων.
Πολλὰ διορθώσας σὺ σφάλματα, πολλὰ δοκεύσας
Θαύματα, καὶ γλυκερὸν ἤγαγες αὐτὰ φάος.
Τῶν νῦν τρίλλιστος περιθρυλλεῖται σέο φήμη.
Οὗτος ἀκεστορίην ΣΧΕΓΚΙΟΣ ἠκέσατο.

Aliud ejusdem.

Immortale decus, Medicorum gloria, SCHENCKI,
Invisi morbi pestis, & acre malum.
Arte in Pæonia sapienter mira notasti,
Quorum nunc gratum & nobile prodit opus.
Ergo hac optata passim celebrabere famâ,
Artem curavit SCHENCKIUS & Medicum.

Aliud

Aliud ejusdem.

HActenus in multis causarum inscitia morbis
Artes traxit, heu misere Medicas:
SCHENCKIUS *ad reliquas addit miracula causas,*
Artem perficiens, artis & artifices.

AD LECTOREM.

De Observationibus Medicinalibus D. Doctoris IOAN. SCHENCKII, Epigramma JOACHIMI ROSALECHII, a Novotreptovio Pomerania.

ADmirabilibus frequenter, atque
Horrendum facientibus stuporem.
Humanum vitiis malisque corpus
Ex ortu misere jacet sinistro.
Vel si prosperior favebat ortus,
Tunc ætate graves senex per artus.
Aut pulchra juvenis, puerve molli
Signis sub cute sordidis, onusque
Et miracula dantibus gravatus,
Quin & corporis intimus latensque
Crebros angulus accipit dolores:
Et quid non solitum dolensque carni,
Invitus, dubieque, gestat intus:
Quod premens semel, egerensque tandem,
Contemplantia cum stupore magno
In se lumina detinet videntûm.
Et sic omnia sæpe tam molestæ
Sunt obnoxia membra passioni:
Sic in parte sui vel hac, vel illa,
Majores cruciantur, & minores:
Sic vitam miseram potenter angunt
Sub tristi cruce duriora fata.
O' quàm vos superi beant, amantque,
Qui salvo pede statis & valetis,
Nec tactu manuum levi gementes
Læsæ per loca carnis ambulatis:
Et qui vos positu modoque recto
Formatos geritis valente gressu.
Sed quid tristius his in orbe vivit,
Qui nunquam similes, paresve rarò
Lætis aspiciunt dies diebus:
Quorum ponderibus malisque corpus
Insuetis premitur, peritque sensim.
Hæc nostræ mala carnis & dolores
Descripsit sapienter, edidítque
Laus charissima, SCHENCKIUS, virorum,
Phœbeæ decus atque Doctor artis,
Morborum Medicina languidorum.
Non sic Hippocrates acutus olim
Subtilisque Galenus hæc dedisset.
Quid? non ipse dedisset hæc Apollo.
Ergo cùm, studiosè Lector, istos
Per libros oculi tui recurrent,
Miras historias, gravesque morbos,
Antiquos simul, & simul recentes,
A multis quoque liberationem
Morbis invenies, & annotabis:
Et mox incipies libenter esse
Ad præconia SCHENCKII paratus:
Qui post experientiam sagacem,
Post multos studii sui labores,
Post fructus alios tibi paratos,
His prodesse tibi, scientiæque
Inservire tuæ libris volebat.

AD SCHENCKIUM MEdicum Ioannes Brectius Sandeodatensis, Lotharingus.

INgenio poteras superas volitare per arces,
Invida turba ad humum te nisi deprimeret,
Magnanimo fortiq; viro est audacter eundum
Contra, virtutis nam comes invidia est.

LIBER SECVNDVS.

IN OBSERVATIONES MEdicas Excellentissimi D. Ioannis Schencki *a Grafenberg*, &c.

OMniparens vis illa DEI: Natura creatrix
Quamquam operum mira nos majestate suorum
Attonitos passim tenet, ac suspendit hiantes:
Non tamen illa oculis, quanta est, occurrere nostris
Dignatur; neque de facie manifesta videri:
Sed caput augustum summa ultra nubila condens,
A tergo ex longis vix cernitur intervallis.
Hinc rerum tacitas conantem evolvere causas
Oppositæ prohibent nebulæ: ratioque laborat
Deficiens: ancepsque sui subsistit & hæret,
Solis ut ad clarum caligans noctua lumen.
Pauca ex innumeris ideò, quæ corpore mundi
Toto fusa suis Natura recessibus abdit,
Est homini noville datum: Neque pauca profectò
Illa eadem, ni longa dies, rerumque Magistra
Inventrix aliquam ferat experientia lucem.
Testis erit, dominæ quæ per vestigia tantæ
Ingreditur, lustrans terras, maria, aera, cœlum,
Morborum domitrix Medicina, parensque salutis.
Namque sagax animi quamvis indagine multa.
Insistatque, aditusque omnes ratione pererret:
Successu tamen illa carens, pede debilis uno
Claudicat, argutæ nisi quæ rationis acumen
Repperit, eventis eadem firmentur & usu.
Talibus auspiciis equidem fata, talibus olim
Crevit, & hoc ævi Phœbæa scientia crescit,
Ausa etiam (si fata manent tam mitia terras)
Fortè vel ad summum mox aspirare vigorem.
Nam quacumque sui spectetur parte, videbis
Hanc mage florentem, magè succo & sanguine plenam,
Quàm mundo rudiore fuit. Sollertia tanti est
Publica, & artificum seris patet usus ab annis
Proveniens: adeò exemplis cumulata priorum
Postera quæque dies à præcedente docetur.
En admirandum, magni mundi instar habentem,
Corporis humani fabricam: quibus undique picta.
Quotve resecta modis, tenuem clarescit ad unguem
Illa hodie, veterum nulli tam cognita avorum
Quid rerum sylvam medicarum insignibus auctam
Inventis, nostri quid dona recentia secli,
Et defæcatas operosi afflatibus ignis
Nascentûm, validasque rudi sine corpore, vires
Enumerem? quid morborum nova monstra, novasque
Et caussas, & signa loquar, curamque medendi?
Hæc equidem sparsim Medicorum interlita chartis,
Sed latè disjecta, sibique hærentia nusquam,
Tum nec prompta satis, nec cujus obvia lectu,
Hac latuere tenus, neque non fors deinde laterent,

In com-

In commune malum, defraudandámque salutem
Multorum? sinete, Phœbo gratissime SCHENCKI,
SCHENCKI, militiæ Dux nobilis Hippocrateæ.
Magnum opus hoc, sed enim longi, ingratique laboris,
Optatum à multis, tentatum à nemine, tandem
Ausus es: audenti Musæ, & medicator Apollo
Porrexêre manum, & faverunt pollice utroque.
At tibi quas grates meritas, quid solvet honorum
Æsclapii venerande nepos, pro talibus ausis
Candida posteritas Coi senis? unde rependet
Hunc animum, hos tantâ susceptos mole labores?
Næ tu morbifugam, vastum mare, Pæonis artem,
Heu longam nimiùm angustis tam finibus ævi,
Non paulò breviore via das deînde sequendam,
In lucem, mediumque ferens aliena, tuoque
Marte notata tibi, nova & antiqua, optima quæque.
Quod si proposita est servanti laurea civem
Unum aliquem: quæ digna satis tibi laurus obumbret
Tempora, servanti tam millia multa per orbem,
Consultis sacræ, monitisque salubribus artis?
Macte animo, macte ingenio, felixque laborum,
Quos colet & præsens ætas, & laude perenni
Ritè coronatos cœlo ventura sacrabit.

Philippus Menzelius Med. D. & Professor Ingolstadiensis f.

IN OBSERVATIONES Medicas IOANNIS SCHENCKI, Viri Clariss. Epigramma Joan. Posthii M.D.

A Capite exorsus varios describere morbos,
SCHENCKIUS, insignem texuit historiam.
Plurimaq; admiranda refert exempla, legenti
Jucunda, ægrotis utilia, ac Medicis.
Qui se multa viro debere fatentur, & optant
Longævi superet Nestoris ille dies:
Possit ad optatum reliqua ut perducere finem,
Nominis æternumq; inde referre decus.

IOANNES IACOBVS BEVrerus Græcarum literarum & Historiæ in Archiducali Gymnasio Friburgensi Professor Publicus.

AD CLARISS. V.D. JO. SCHENCKIUM Medicum.

Hippocratem fama est, medicam dum quæreret artem,
Argutis primùm cuncta notasse oculis:
Tunc quidquid sensu verum perceperat acri,
Scripsisse exiguis protinus in tabulis
Quæ pôst in multis suspensa anathemata fanis,
Authorem Divis æquiparasse ferunt.
Non tu artem quæris, SCHECNKI, mysteria quæris
Artis, adhuc Medicos quæ latuere viros.
Et nunc ipse tuas doctas suspende tabellas,
Nec dubita quin sis jam novus Hippocrates.

SEBASTIANVS MAYRO, Landsperganus, Bojus, Medicinæ Candidatus.

QUæ post Argivos, Arabasque notamine longo
Deprensa est Medicæ portio magna rei,
Historicis septem, digestis ordine libris,
Doctrinâ præstans SCHENCKIUS exposuit.
Doctorum Herculeo tot voluit scripta labore,
Quot rutilo cœlo lumina clara micant.
Missaque sunt etiam variis à partibus orbis,
In medica summis arte notata viris.
Augmentatorem Medicinæ agnoscite diæ,
Urbes, & populi, magnanimique duces.
Quique artis refugit spatiosâ parte carere,
Hoc sibi festinans ære parabit opus.

LIBRI TERTII SECTIO PRIOR.

AD IOAN. SCHENCKIUM à Grafenberg

Virum Clariss.

Medicum Absolutum

MARTINUS HOLTZAPFEL M.D.

ARtis jam stabilita sunt medendi
Fundamenta, satisque firma constant:
Nec longis opus est docere libris
Præcepta, & veterum explicare sensa:
Solus pepetuusque restat *usus*
Qui *exemplis* locupletet augeatque,
Ad summum quoad ipsa ducta culmen,
Omni floreat absoluta puncto.
Isthuc non alia via venitur,
Quàm si Pœonis optimi coloni
Sumant hunc sibi sedulo laborem
Ut, quæ, dum Medicam sequuntur artem
OBSERVANT nova, rara, digna scitu,
Promant, in mediam afferantque lucem.
Nam, quæ Artis methodum ratasque leges
OBSERVATIO prima fabricavit,
Incrementaque dans amœniora
In tantum vegetavit usque florem:
Imponens eadem manum supremam
Summo perficiet gradu locatam.
OBSERVATIO sola notionem
Naturæ dabit absolutiorem:
Occultas reserabit una causas:
Mirandasque docebit una curas.
Hæc morbos resecabit una multos,
Et vitas reparabit una plureis.
Ergo macte tuo labore SCHENCKI
Immenso, eximio, optimo labore:
Quo famam tibi comparas perennem:
DONANS ipse tibi tuæque proli
Nomen, posteritas quod invidebit
Nulla, & quod celebrabit omnis ætas.
Et DONANS Medicæ rosas palæstræ,
Quas dum sedulus ambulas per hortos
Authorum veterum recentiumque,
Dumque usum Medicæ artis ipse tractas,
Felici calamo & favente Phœbo

Colle-

Collectas calatho reconaris uno:
DONATOR meritoque nunc vocaris
SCHENCKI Pœoniæ decus Coronæ.

AD IOANNEM SCHENKIUM Medicum Clarissimum, Iacobi Sutoris Reverendiss. Passaviensis Episcopi Medici, Epigramma.

POeoniæ miro canones molimine SCHENCKI
Dum stabiles firmas, dum quatis instabiles:
Magnus dum summam locupletas auctibus artem,
Et facis obscuram luce nitere magis,
Te melius nemo medica de gente meretur,
Nec meruit, solum dempseris HIPPOCRATEM.

AD CL. V. DN. JOANNEM Schenckium Medicum.

QUid non longa dies, labor, & mutabilis ævi
Multorum solers industria perficit, atque
Retulit in melius? vel castigavit ad unguem
Exactum? Fuerit lenis hæc sapientia Coi
Post Divos, SCHENCKI, quod primus rite notarit
Prima rudimenta & quod duxerit ille colores
Artis Apollineæ Primas: nec adorea laudis
Parva manet reliquos longo certe ordine patres;
Vel qui jacta probe & multo collecta labore
Semina, & exiguos Medicinæ nobilis hortos
Graviter, & docte lentum excoluere per artem:
Vel qui sensa viri nimium retrusa, potenter
Subnixi ingeniis in apertum cuncta tulere.
Quis te nunc tacitum, quis docte Galene relinquat?
Quo se post Coum magno Medicina parente
Jactat, opesque suas in te unum contulit omnes.
Longius atqui hominum progressa industria, tandem
Inventis veterum, quædam superaddere, quædam
Illibata priùs dias in luminis auras
Edere nil vetita est, nec famæ cessit avitæ.
Si tamen hæc ullo fuerint certamina seclo,
Ingenii quæ luxuries, atque æmula virtus
Accendit; nostro hæc, & maxima sæpe fuerunt
Tempore, jamque alios alio decurrere campo
Vidimus, ad palmæ rectà contendere honores.
Qui tractant medicas, traduntque fideliter artes.
Acriter hoc iniere viri certamen, & inde
Ingentes referunt titulos & nomina clara.
Materies laudis tamen est diversa; juvatque
Hunc veterum doctos iterum illustrare labores:
Hic disjecta artis miseri ceu frustula Panthei:
Aut dispersa velut prægrandis membra Colossi
Jungere, & effigiem meditatur condere veram.
Ast alii humanum corpus de vertice ad imos
Excussere pedes. Momo acriùs omnia censent:
Sunt quos plantarum miranda potentia ducit:
Sunt qui rimantur penitus quoque viscera terræ.
Afflictis alii sed opem; sed pharmaca quærunt
Membris; & medicas adhibent ad vulnera palmas.
Omnia præclarè. Quis enim negat? & tamen omnia
Sunt vulgata. Tibi, longè Clarissime SCHENCKI,
Multò alias partes Hygiene credidit alma;
Ex adytis artis tibi quæ mysteria pandit:
Rebus ut afflictis quando ars, & pharmaca fallunt,
Et jam depositi planguntur ab omnibus ægri,
Ipse novus mystes hæc tanta oracula promas:
Exemplisque fidem facias, & singula firmes,
Quæcunque in parvo nosti miracula mundo.
Ut quisquis medicas post hæc tractaverit arteis
Acrius in causas animum & mentemque sagacem
Intendat, miserum neve hæc incognita fallant,
Hæc non Diva tibi: nec tu tibi commoda soli
Propria duxisti: sed opus tam nobile, cunctis
Utile, qui dias venerantur Apollinis artes,
Candidus in medium profers: nihil ingeniique
Et nil artis egens: numero perfectius omni.
Sic JOVA cunctipotens faciles ante omnia canos:
Quod reliquum placide (longum sit) degere vitæ:
Tum quæ prima tuis sunt, Vir Clarissime, votis:
Concedat, Musæ celebrem super æthera famam
Dum superas, tollant: nec post pia fata remittant.

Joan. Jacobus Beurer in Archiducali Academia Friburgensi Brisgo. Græcarum literarum & Historiarum Professor.

****

LIBRI TERTII

SECTIO POSTERIOR.

SEBASTIANVS MAYRO Landspergius, Med. Doct. totius Asclepiadeæ gentis nomine.

INclyte, tu septem scripsisse volumina SCHENCKI
Diceris semper dum feret astra polus;
His visas nunquam structuras corporis ante,
Et legimus morbos, interitusque novos.
Morborum legimus non unquam exordia nota,
Occultas legimus partibus antidotos.
Eventusque novos, non obvia, signa vetustis,
Et miranda canis, monstra stupenda refers.
Talia, quæ tecum penetrarunt mente sagaci
Dispersim toto Pæonii orbe viri,
Contrahis, & corpus de vivis componis in unum,
Primus, & ante omnes perficis istud opus.
Quis memoret tanta vigiles in mole labores?
In medica nullus te fugit arte liber.
Vix dedit in lucem quisquam monumenta, paratis
Mercaris nummis, protinus atque teris.
Nos tibi Phœbicolæ nimium debere fatemur,
Pro meritis, sumptu, proque labore gravi.
Auxisti methodum, non vili parte medendi,
Dum nova cum priscis ardua crebra jugas.
Nulla dies unquam monumenta hæc eximet ævo,
Æternabuntur gloria opusque tuum.

EIVSDEM.

Lemma Observationum omnium.

H*Æc nova: cum causis morbos, medicamina, formas,*
SCHENCKIUS *eventus, signaque in arte locat.*

✠ (*) ✠

LIBER QVARTVS.

Atlantici Galli Pegasus

AD DOCTISSIMI HVIVS Schenckiani Operis Lectores.

UT nocturna quies reddat quæ vota diurni
Voluerunt sensus, experto credite, dicam;
Morborum facies, herbarum nomina mille
Perdidicit, summam evasit sapientiæ ad arcem,
Mortales veniens curas extendit in ævum,
Promeruit gratos per dædala scripta nepotes,
Contraxit distracta, reclusit clausa, retexit
Tecta, nova & rara & mira & monstrosa medenti
Exhibuit sectæ, Brisgavum SCHENCKIUS axem
Sortitus, quo se toti communicet orbi.
Huic nonnulla viro poscenti carmina, crebris
Ingenii lita luminibus donare volebam
Nec respondebat conatus: idonea deerant
Verba rei; haud deerat verbis res ipsa perinde,
Quærebam, instabam, urgebamque, dieque peribam
Continuo miser: oppressit nox denique: somno
Declinavi oculos: ad partes spectra venire
Cœperunt, mentemque etiam turbare quietam.
Ales equus, Grajûm celebratus Pegasus ore,
Propter strata mei est visus consistere lecti.
Acceptum refero quod sit consistere visus
Docte Maro tibi, Pegaseas tu dirigis alas.
Æneam major nam te quis nuncius ornat?
Inventa est via (quærenda est, ne dixeris ultra)
Quâ te tollis humo (non, quâ te tollere posis)
Jamque virûm volitas (potes haud volitare) per ora.
Argutum commendat equos caput, iste vigebat
Arguto capite, atque omnino epigrammatis artem
Signabat, cujus peperit Verona Catullum
Artificem, Romam tellus ac misit Ibera
Scriptorem. Nervis contenta atque ardua cervix
Plectra pati dignabatur, lyricisque Poetis
Insertum, atque adeò ferientem sidera Flaccum.
Quæ duplex agitur per lumbos spina Tibullo
Sessori parebat, amatorique Corinnæ,
Et cui de nihilo consuevit maxima nasci
Historia. Ad veram, qui nos adhibes rationem
Cor sapiens laudis thyrso percusse Lucreti,
Luxuriare toris animosum pectus honesto
Lætabaris equo. Brevem amabat Persius alvum
Tota minùs Marsi ut memoretur Amazonis, unus
Quam Persî liber, effecit largitor acuti
Ingenii venter. Juvenalem adjungere cogor
Pegaseâ saturatum alvo, graviterque rogantem
Semper ego auditor tantum? Calcaria nulla
Ardebat, Senecæ est jussu glomerareque jussus.
Non aliter Divûm regina sororque Tonantis
Incedit: Plautus sed enim propiora pedestri
Sermoni meditans, Lectosque Terentius Afer
Ilignis pedibus faciens in sole, represso
Incessus fastu, captabant, PLAUDITE simplex
Prosubigi terram pedibus, plaudique jubebant.
In densos humeris Musas producere cœtus,
Inferni & raptoris equos sub luminis auras
Edere quidam ausus, numero claudi abnegat apto
Gorgonei comebatur juba densa caballi
Huic agili dextra. Caudam mulcebat, agresti
Jucundos calamo ducens Calpurnius annos
Et socium à Nemesi claroque vocabat Olympo.
Deluso tot imaginibus spumantia frena
Mandari, tradi, credi mihi, maximo amore,
Majore ac studio properabam. Heu liber habenis
Frenorumque exors medium aera & æthera summum
Tranarat, paribusque alis superaverat ales.
Spectra fugam dederant, tristis mansi, artubus ægris
Defluxit somnus, brevis atque ignavia vitæ.
Quando autem Vatum pleno bona copia cornu
Me ditare inopem verborum debuit, atque
Ditavit nihilo magis: exantlasse legendo
Herculeos quoniam videor sine fruge labores:
Constitui excusum spiranti molliter ære
Pegasum ei libro vobis quem SCHENCKIUS offert
Quartum, Lectores, præponere (si verit auctor)
Emptores libri bella invitabit imago.
Ridetis, Valeant æris ludibria sculpti;
Carmina præfigam minimè mala. Rursus apertum
Solvimini in risum, malè nec censetis, inepta
Præfigam; mala præfigam, censetis ineptè;
Sum minimè malus. Expressit studiosa voluntas
Carmina ab indocto. Noscatur SCHENCKIUS ex se;
Non ex me noscatur. Erant præconia scripto
SCHENCKII, adhuc clamet livor, facienda, refellam.
Vendibili scripto frustra præconia fiunt.

GANNIENS MVLCES ME.

CLEMENS MAGINVS PER Anagramma.

Τῦ αὐτῦ πρὸς τὸν πολυΐστορα καὶ πολύπειρον
ΣΧΕΓΚΙΟΝ.

ΤΑ'ς βίβλυς τὰς σεῖο κριτῶν ἐν γένασι κεῖσθαι
Α'αμπερὸν ἀκεσορίης ΣΧΕΓΚΙΕ ἴσι φάος,
Καὶ πῶς ὐ δέδιας φοβερῆς ψήφοιο κέραυνον,
Ε'νθέμθμ@ ψυχλω πτώματι Ι'πποκύτυ;
Ε'ξαρνος δὶ ἔσαι ὅτι Ἱππόλυτόν σύ ποτ' ἔγνως.
Σκιδιαμὲν ἰητρῶν πεῖραι, ὁ Ἱππόλυτος.
ΤΕΤΛΑΘΙ ΔΗ ΚΡΑΔΙΗ.

LIBER QVINTVS

IN ERVDITISSIMI ATQVE Experientissimi Viri D. Joannis Schenckii à Grafenberg Observationes Medicas tetrastichon

FRIDERICI MARTINI, UTRIUSque Juris Doctoris, & apud Friburgum Brisgoiæ ordinarii Canonum Professoris.

Hippocrates queritur longam artem, sed breve tempus
Judicium facile haud, anceps simul experimentum;
Schenckius ast artem parvam, longam bene vitam,
Judicium facile, & tutum facit experimentum.

(o)

AD EUNDEM DOMINUM SIBI summe observandum

Ode

M. Bernardi Alsmilleri, Poeseos pro tempore Professoris in Archiducali Academia Friburg. & I. V. Candid.

QUisquis Apollineæ studiosus es artis, & artem
Desideras qui practicam:
Huc age: plantarum vires, usumque medendi
SCHENCKI docent volumina.
Non plures alii super iisdem plurima rebus
Scripsere tantâ industriâ
Scripserunt, sed sunt confusè tradita quæque
Sic implicata ambagibus,
Ut sit opus filis Ariadnæ ductibus, illis
Extricetis qui velit.
Longe alia ratione super fama æthera notus,
Sua SCHENCKIUS tractat, docet.
Abdita Naturæ scrutatur jura sagacis,
Nova Rara Monstrosa explicat;
Rarâ Rara fide, mirâ Nova sedulitate,
Omnia modo admirabili,
Arte Dioscorides quod Grajis, quodque Machaon,
Podalirius vel quod fuit;
Hoc quà terra patet vasto circumsona ponto,
Est SCHENCKIUS modo omnibus.
Ni tecum terræ peteret Mors, stamina Parcæ
Nunquam secarent SCHENCKIO:
Tanta viri pietas, virtus, ars tanta medendi
Parcis retinerent feris.

✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱

LIBER SEXTUS.

IN OBSERVATIONES MEDICAS V. CL. D. Joannis Schenckii à Grafenberg, Medici experientissimi.

DUm morbos varios observas, atque medelas
Assimilas morbis cum ratione bona;
Tot Medicis summis per tempora longa probatas
Et priscas aptas sic nova, prisca novis:
Quis bene de genere humano neget usque mereri
Te SCHENCKI, Medicis lumen honosque choris:
Fida magistra manus Medica, Experientia: nempe
Hæc artem pariter fecit, & artificem,
Exemplo varios iter huic monstrante per usus.
Artem usus, usum sed juvat ipsa manus.
Tu quodcunque sagax tentando reppereris usus,
Scitulus hoc uno colligis omne libro:
Gratia magna tuo debetur, lausque labori
SCHENCKI: perpetuum te manet inde decus.

Nicolaus Reusnerus U.J.D.

LIBRI OBSERVATIONUM

CLARISSIMI ET EXCELLENTISSIMI D.D. Joannis Schenckii à Grafenberg.

AD LECTOREM.

CUr dederit nobis clarum OBSERVATIO, nomen,
Si quæris Lector, vitæ studiose salubris:
Nonne observantur, nulli, vel cognita paucis?
Mole sua specie præstantia quæque notantur?
Tam nostra leges nova, rara, insignia cuncta,
Delecta ex omni numero, composita labore
Ingenti: his crescit Phœbæa scientia, & inde
OBSERVATORUM ferimus per secula nomen.
Semper enim hoc nomen semperque hæc scripta manebunt.

Sebastianus Mayro, Lansbergius, Bonus, Medicinæ D. scribebat.

IN OBSERVATIONES EJUSdem CL. V. D. D. Joan. Schenckii Medici.

NUllum est artis tam firma scientia doctæ,
Quin habeat [illegible]:
Grammaticis [illegible] fateri,
Judicio exacto [illegible]
Instituit [illegible],
Et [illegible] artis opus.
[illegible] humanas [illegible] Demonstratio mentes!
Heu mihi quam frustra sæpe petita fuit:
At [illegible]
Dura Mathematicis [illegible] sæpe venit.
In Physicis [illegible]: at inde
Qui [illegible].
Sunt etiam Medicis problemata [illegible] Podagra,
Quartana, & Pestis, tumque [illegible].
Ho[illegible],
Et Medici cedunt; & Medicina [illegible].

Joan Jac. Beurerus Græcarum Lit. & Hist. in Archiduc Acad. Friburg Brisg Professor.

JOACHIMI ROSALECHII, POEseos in Academia Friburgensi Professoris, ad Dn. JOAN. SCHENCKIUM, De Observationibus medicinalibus, Epigrammata.

SCHENCKI, morborum læsæque medela salutis,
In cujus quævis est medicina manu:
Quæ tibi fama decet, tua laus ut Sidera nondum
Tangat, & ad stellas hinc properanter eat?
Nulla decet: sed habet plenas tua gloria laudes:
De quibus hæc paulus nuncia dico tibi:
Cuncta tuæ mittunt famæ simul astra salutem:
Quæ quod ament ipsam, teque salute probant.
Teque volunt autore novam sibi jungere lucem:
Illa tuum posthac lux nova nomen erit.
Mitte tuas sursum, ut cingendas sidere, laudes:
Sublimesque novis sedibus esse fine.
Posthac Astrologus dubitantia lumina figet
In stellam, quam non viderit ante, novam.
Cumque leget tandem, quæ sunt inscripta, videbit,
Astrorum partem nomen habere tuum.
Hoc tua magna tibi dedit ars, & dextera felix,
Quæ morbos facili pellere suevit ope.
Quos ut tu sanas, ita nunc describis & illos:
Jamque fere totus perlegit orbis eos.

✠ (*) ✠

LIBER SEPTIMUS ET ULTIMUS.

AD CLARISS. EXCELLENTISSIMUMQUE V. Dn. D. Joan. Schenckium à Grafenberg, Med. καὶ ἀσκληπιαδῶν πολλῶν ἀντάξιον ἄλλων, ἔπος.

Amphitryoniades, monstrorum maximus ille
Victor, qui totum latè subjecerat orbem:
Is licet extremis defunctus rite periclis;
Non tamen ille prius Junonis lenit iram,
Quàm tetras Erebi domitor penetraret ad umbras,
Atque ipsum Ditis custodem è faucibus Orci
Cerberon extraheret, vinclis premeretque tremendis:
Sic SCHENCKI *longè, longè Clarissime* SCHENCKI.
Corporei mundi latebras, imosque recessus,
Artus, articulos, venas, fibrasque per omnes
Rimatus; species morborum mille notasti;
Portenta, & pestes diras, miracula causas,
Omnia quæ Medicos ævi latuere prioris.
Et jam tempus erat, tabula de tollere doctam
Et cohibere manum: teneras cùm vellicat aures
Sancta HYGIEA *tuas: superest tibi Cerberus ille*
Vitæ principum, qui cor vorat ocyùs omne,
Lethifer, & miseros subitò demittit adorcum.
Cerbereas offas dicetis rite venena.
Hunc ait in dias age protrahe luminis auras
Atque veneficii vires, validasque resolve
Antidotos, celeris medicamina plurima fati.
Nec plura; at noster monitus superavit, & arte
Ingenioque valens Æsclepi maxima proles,
Septeno numero, septeno denique libro
Sæva venena refert, & Circes popula scribit,
Lurida terribiles miscent quæ aconita novercæ,
Qualia Timochares, Medicorum dedecus, ausus
Ausoniis offerre viris, sic stamina vitæ.
Exigui cupiens abrumpere fraude veneni.
Pellæus Juvenis, cui non satis unicus orbis
Extinctus jacet (heu) guttis Nonacridis atris.
Hæc sibi præscripsit septeni pagina Libri,
Nec docet, ut noceas, causasque viasq; salutis
Monstrat; habetq; penu jam divite cuncta reposta.
Ædes ergo velut tandem fastigia summa
Perfectas ornant reliquis magis omnibus aurea:
Sic liber hic est dignus apex: est mira Coronis
Magni operis, quod nulla potest abolere vetustas,
Invidia majus: sed & ære perennius atque
Cedro charta nitet. Venerando fausta precemur
Grati Asclepiadæ; longævi Nestoris annos.

Joannes Jacobus Beurerus, in Archiducali Academia Friburgensi Brisgo. Græcarum Literarum & Historiæ Professor, φιλίατρος, Domino & amico singulari, bene meritoque lubens merito, &c. Anno 1597. mense Aug.

Τοῦ αὐτοῦ

Εἰς τὸν ἕβδομον τόμον, τὸν περὶ δηλητηρίων.

Ἐπίγραμμα,

ΣΧΕΓΚΙΙ ἀλεξικάκων ὑποφῆτα φέριστε ἐφετμῶν
Ἡρακλῆς νούσων μῶν σὺ ἔφυσθα νέος:
Οὐ μὴν: ἰοβόλων δ' ὅς δηλητήρια θηροῖς
Ἀνθ' ἡρακλῆος ζηνὸς ἔχῃς ὄνομα.

Eodem interprete.

Interpres, SCHENCKI, Medicinæ summe salubris
Morborum Alcides an novus ipse cluis?
Non; sed qui reseras & tollis toxica sæva
Tu non Alcidæ; sed Jovis omen habes.

Beureri F. reddente.

SCHENCKE, potestates herbarum edocte medendo
Alter es in morbis tu Amphitryoniades?
Non: quia vitam, animamque cies, adimisque veneno,
Tu pro Tyrinthii nomine, ζηνὸς habes.

IN LIBRUM SEPTIMUM, qui est de Venenis, CL. Experientissimique V. Dn. D. JOAN. SCHENCKII, *Med. celeberrimi, & ob paternam amicitiam mihi omni officio colendiss. senis venerandi;*

M. JOANNIS JACOBI BEURERI junioris, & LL. studiosi

Epigramma.

Trux cadat Ichneumon, Lybicæ & Crocodilus arenæ,
Incassum rabido mox hiet ore Canis:
Atque Macedonium quod edit ferrum, chalybemque
Anguis, & Hippomanis virus, & Aspis atrox:
Vipereæque animæ, quas Colchis, & ardua Memphis
Et Lybia, & tetro flamine Pontus alit.
Cuncta vacent. Nam Pæonica clarissimus arte
SCHENCKIUS hoc libro cuncta venena fugat.
Adfixa ut venis, animos ne in vulnere ponant,
Morsibus illæsis Scorpio dire fremas.
Ille Machaoniæ veteres informat ocellos:
Ille dat Asclepi tot nova scripta Choro.
Dum nova nimirum; conditque volumina prisca
Hunc nova, cum lauru, palmaque cana decet.

❧ (o) ☙

EPI-

EPIGRAMMATA.

IN AGALMA

IOANNIS SCHENCKII à Grafenberg, Medici, Epigrammata.

IN EFFIGIEM

D. Ioannis Schenckii à Grafenberg, Medici celeberrimi, distichon Jacobi Pascharii, Lotharingi Medici.

CORPORIS effigiem pictor, sed mentis acumen
Docta tuæ, SCHENCKI, scripta referre valent.

Thomæ Freigii J.C.

Ζώγραφος Ἱπποκράτους μορφὴν ἄμα, ἠδὲ Γαληνοῦ
Ἀρξάμενος γράφειν, ΣΧΕΝΚΙΟΝ γράφει.
Hippocratis faciem pictor, simul atque Galeni
Pingere cum vellet, SCHENCKION exhibuit.

Joan. Sigismundi Hornstenii.

Artis Apollineæ docuit quæcumq; vetustas,
Cuncta dedere uni numina: SCHENCKIUS est.

Aliud ejusdem Hexametrum.

Ecce: Dioscorides, Podalirius, atque Machaon,
Divus & ipse Pater, Medicinæ inventor Apollo,
Et Cous Hippocrates, Epidaurius atque Galenus,
Et quisquis Medica sic usque inclaruit arte,
Omnes ingenii faciem hanc habuere. Proinde
(Crede) latent omnes hac hac sub corporis umbra.

Aliud.

Εὖ καὶ fiat, ait, Medici, sic nuper Apollo,
Consensere Dii. En SCHENCKIUS archiater.
SCHENCKIUS artis opus, quo non fœlicius alter
Exercet: Medicis gloria summa viris.
Vivit Germanus: Italos tamen atque Britannos,
Hispanos, Gallos, SCHENCKIUS ipse docet.

Lombardi Kabelii J.C.

Ἐλλογίμου ἐθέλῃς ἰατροῦ εἰκόνα δέρκειν,
Τὴν πάμπολυν χειρὶ χαράξε γραφεύς·
Εἰδ' ἐθέλοις ἢ Ἱπποκράτης, νόον ἠδὲ Γαληνοῦ
Δεῦρ' ἄγε καὶ βίβλον μανθάνε τήνδε λαβών
τοῦ αὐτοῦ ὁ αὐτός.
Τὸν δεδοξασμένον οἶκον μέροπες φιλέουσι,
Σχένκιος ὃν πάντων φίλιος ἐστι βροτῶν.
Σχένκιος ἐστιν ἐπώνυμος, μάλα πολλὰ ἑαυτὸν
Παίονα ἀνθρώποις ἀγλαὰ δῶρα φέρει.
Καὶ γὰρ ὁ ἐν εἴδεσι ... φάρμακ' ἀμείνω
Τὴν τε νόσον συγχέει τοῦ βιότου τε δίδου.

Nicolai Nævii.

Corporis externas, partes, ut pingit Apelles
Sic polit internas, SCHENCKIUS arte potens.

Aliud.

Primus honor merito Divis tribuendus Olympi:
Altera laus Medicis est tribuenda viris.
Hi curant animum divini dogmate verbi,
Illi depellunt corporis arte malum.
SCHENCKIUS herbipotens ægrotis vulnera sanat
Obtinet hinc igitur nomen habere Dei.

Aliud

Pulchra quidem veniens è pulchro corpore imago:
Pulchrior at virtus clara trophæa parans.

Aliud.

SCHENCKIUS es dictus, nec enim natura recusat;
Donantis Medicam sentit amicus opem.

Aliud.

Ingenium chartâ, si quis depingere posset:
SCHENCKIUS egregium ferret ab arte decus.

Petri Sylvii.

Corporis effigiem manus impressoria solam
Auctoris tibi dat, cætera non potuit.
At quod non potuit pressor, fœlicius Auctor
Emissis libris præstitit ipse sibi.

Christophori VValtvvitzii I.C.

Effigie hac viva Medicus depingitur ille
SCHENCKIVS, illustrem quem Medicina facit.

I. Henr. Bohemi I.C.

Effigiem præsens demõstrat charta laboris:
Ingeniique decus scripta diserta notant.

Aliud.

Corporis effigiem præsens designat imago:
Ingenii ac mentis quis mihi pictor erit?

Aliud.

Corpus depinxit pictor: tu mentis acumen
Pinxisti scriptis; pictor uterque valet.

Aliud.

Pingere si libeat, sat erit quod pingere possis
Si bene vis tanti pingere gesta Viri.

MEMORIA

IOANNIS SCHENCKII Medici, Patris suavissimi, à Ioanne Andrea Schenckio Filio, Medico, repetita.

Gloria virtutis, Musis studioq; parata,
Serpit humi nunquam, celsa trophæa petit,
Evolat in patulum pinnis quatientibus orbem,
Ceu mare, ceu terras, ceu loca cuncta, subit.
Nunc huc, nunc illuc fertur fulgore corusco,
Augustum titulum novit habere suum,
Non humiles intrat postes, prægrandia tecta,
Atria conscendens regia sceptra tenet,
Nec moritur, fas huic per sæcula vivere centum
Gloria Virtutis non peritura manet.
Hæc sequitur cineres, SCHENCKI, *carissime Pater*
Alma tuos, hæc hæc vivere datq; tibi.
Pæoniam pulsans cytharam, recolensq; Machoana longum
Depuleras morbi corporis omne malum:
Te præsente dolens fælicia pharmaca sumpsit,
Te Medico sanus languidus æger erat:
Quidquid in humano reperisti corpore Verum,
Quidquid & ad Medicam forte referret opem,
Id docto postris tentabas texere filo,
Iatrica quo magis ars splendida facta foret.
Hos inter medios succumbis morte labores,
Artus terra tenet, fama superstes adest.
Phœbe rotam decies voluisti in æthere, PATRIS
Pallida cum gelidus linqueret ossa pavor,
Nec dum fama silet, nec dum monumenta silebunt,
Sunt qui paternum nomen ubiq; legant,
Te proprii fœtus plaudunt, te vivere monstrant,
Dum præ doctrina pulpita docta premunt.
Edideras septem simili de sanguine FRATRES
Præcellerem fati temporis ante diem:
His hi temporibus non infima præmia laudis
Oris in variis promeruere tibi:
Nunc redeunt iterum, referunt tibi PATER *honores,*
Et revocant SCHENCKI *nomen & ingeniũ,*
Hinc tua te remanet fœlicis gloria Fati,
Quæ te per totum non sinit esse neci.
Quam fælix mors hæc, quæ vivere ferre perempto
Gestit, & æternum donas habere diem?

Ioannes Andreas Schenckius Filius, junior, Medicinæ Doctor, Memoriæ Paternæ retinentissimus.

CATA-

CATALOGUS SINGULARIS ILLUSTRIUM VIRORUM:

QUI UT UNIVERSUM HOC OPUS, ET REM medicam illustrarent, vel propria Exempla Anecdota sua, vel aliorum, nondum publicata, liberalissimè nobis communicarunt. Horum verò nonnulli superiùs quoque allati & testes laudati sunt, quod insuper editis eorundem scriptis adjuti simus.

ABRAHAMUS MURGELIUS, Lindoensis Civitatis Medicus Laudatissimus.

ABRAHAM VERNERUS, Vitebergæ Medicus doctissimus, cujus exemplum unicum, CL. V. Scholtzius, cum aliorum nonnullis, communicavit.

ACHILLES PIRM. GASSERUS, Reip. Augustanæ Medicus elegantissimus.

ADOLPHUS OCCO Ill. ejusdem Reip. Medicus primarius.

ANGELUS GRIFFONIUS, Buconnensis Medicus celebris.

CLAUDIUS à S. MAURITIO, Medicus & Professor in Dolano Burgundionum pervetusto Archigymnasio præcipuus.

CHRISTOPHORUS RUMBAUM, Jauraviensis Medicus & Philosophus Excellentiss. qui CL. V. Laurentii Scholtzii provocatione, sua quædam ad nos dedit.

CONRADUS GESNERUS, Vitro Tigurinus, & Germanicus Plinius, Medicus & Philosophus absolutissimus, cujus Observationes, licet paucas, raras tamen, D. Caspar VVolphius, una cum suis, haud invitus communicavit.

CYRIACUS LUCIUS, Medicinæ in Illustri Academia Ingolstadiensi Antecessor Celeberrimus.

ESAIAS MELCHNERUS, Chalbæ Medicus Magni nominis.

FELIX PLATERUS, Academiæ Basiliensis Professor, & Poliatros Eximius.

FLAMINIUS GASTO, Silesius, Medicinæ Candidatus industrius.

FRANCISCUS TIDICÆUS, Thorunii Borussorum experientissimus.

CASPARUS BAUHINUS, Anatomicæ & Botanicæ in Basiliensi Academia Professor Clariss. Illustr. Principis Wirtenbergici, unà cum Clarissimo F. suo, & ipse Medicus.

CASPARUS WOLPHIUS, Medicus & Professor Tigurinus Doctissimus.

GEORGIUS COLLIMITIUS TANSTETTERUS, Serenissimi Ferdinandi Regis Medicus & Mathematicus Clariss. cujus ad Doctiss. Aurbachium historiam de Saxoniæ Principe puero admirandam, nos primùm ex Bibliotheca Georgii Krauth Medici, recensuimus.

GEORGIUS GARNERIUS, Rev. & Ill. Cardinalis Andreæ, Austriaci, &c. olim Medicus, nunc Ensishemensis Poliater, doctrinâ & experimento præclarus.

GEORGIUS PALMA, Philosophus & Medicus præstantissimus,

HERCULES SAXONIA, Patavinus Medicus nominatissimus & consummatissimus: qui Clariss. V. Jacobi Zvingeri F. operâ lectissimas observationes ad nos dedit.

HIERONYMUS Faber Seren. & Illustr. Principis Gulielmi Bavariæ Ducis Medicus, eruditione & faciendâ medicinâ præcellens.

JAC. HORSTIUS, Medicus & Professor Helmstadiensi Academia Julia celeberrimus.

JAC. MOCCIUS, in Archiducali Academia Friburgensi Brisgoiorum Professor publicus: Vir multiplici lectione & eruditione cluens.

JAC. OETHÆUS, Rever. & Illustr. Præsulis Aichstettensis Archiater, & Medicus consummatissimus.

JAC. SEIDELIUS, Medicus & Professor Academiæ Gryphiswaldensis experientissimus.

JAC. SUTERUS, Reverend. & Illustrissimi Passaviensis Episcopi Medicus egregius.

JAC. ZVINGERUS, Theodori, summi Viri & Medici Hippocratei, Filius: & ut paternarum virtutum, sic & eruditionis, Viviradix: Vir doctissimus.

JOACH. CAMERARIUS, Senior, Reip. Norimbergensis Archiater: Illustr. Saxoniæ Ducum Medicus longe omnium doctissimus & experientissimus.

JOAN. AICHOLTZIUS, Medicus & Professor Viennensis primarius, Eruditione & artis usu Clarissimus.

JOAN. BAUHINUS, Ill. Pr. Wirtenberg. apud Mompelgartenses, faciendâ medicinâ Celeberrimus.

JOAN. CONRAD. SCHENCKIUS, Filius, Sereniss. Archiducissæ Viduæ, Ferdinandi Austriac. Conjugis, &c. Archiater Oenipontanus.

JOAN. COSMAS HOLZACHIUS, Scaphusii Medicus præclarus.

JOAN. CULMANUS, Ill. Ludovici VVirtenberg. Ducis Archiater, de Hippocratea Medicina meritiss.

JO. DRYANDER, Medicus & Professor Marpurgi: Cujus nobis Observationum suarum adversaria nonnulla, V. CL. Moccius contulit.

M. JO. FABER, Munsterbergensium & Francosteinensium Poliatros Præcellens & Ordinarius.

JOAN. FRANCUS, Hildesius, Physicus, Medicus, Camicensis Excellentissimus.

JOAN. FRIDERICUS TRAFFELMAN, Moguntinæ Civitatis Medicus Laudatissimus.

JO. FUNCKIUS, Med. Memmingensis Eruditissimus.

JO. GEORGIUS SCHENCKIUS, Filius, Medicus, & Imperialis Alsatiæ urbis Cameræque Hagenoensis Poliater, idemque Generosiss. Comitis in Hanau Physicus, cujus retractatione per Tertiationem hoc OPUS denuo excultum & propagatum est.

JOAN. GUINTHERUS Andernacus, Argentinensis scholæ & civitatis Medicus illustrandâ & faciendâ medicina summus.

Io. Heinzius, Med. Vallis Joachimici eruditiss.

Io. Hessus. Med. Noricus egregius & excellens.

Io. Iac. Beurerus, Philologus & Polyhistor, S. Cæs. Maj. Historicus & Interpres Græcus: Græcæ linguæ & historiarum in Archigymnasio Friburgensi montis Brisiati Professor meritissimus.

Ioan. Iac. Weckerus, Colmariæ Poliatros & Medicus Clarus.

Ioan. Iessenius à Iessen, Medicus & Philosophus Uratislav. inclytus.

Ioannes Knoblochius, Medicinæ Professor in Academia Francofortana ad Oderam Clariss.

Ioannes Pincier, Illustrium Comitum Nassoviensium Medicus celebris & doctus.

Ioannes Posthius, Archiater Palatini Septemviralis, longè doctissimus.

Ioannes Schenckius, à Grafenberg, Medicus Pater. Auctor hujus Operis laboriosus.

Ioannes Stadlerus, Ensishemii ex conducto Medicus Curialis.

Ioannes Viscerus, celeberr. Academiæ Tubingensis Professor Clariss.

Laurentius Scholtzius, Uratislaviæ Medicus Clinicus, Lautus, ob medicinam omnem, cumprimis verò Cratonianam, multis jam pridem vigiliis & monumentis illustratam, Nobiliss.

Leonardus Doldius, Noribergensis Medicus singularis eruditionis & doctrinæ.

Martinus Holtzapffel, Augustanæ R. P. cumprimis Illustr. & Generosorum Heroum D.D. Fuggerorum, Medicus commendatissimus & excellentissimus.

Melchior Roth, S. Galli Protomedicus.

Melchior Sebizius, Medicinæ in Schola Argentinensi Professor primarius.

Neretus Neretius, Florentinus Medicus, cujus nonnulla ab amicis ex Italia transmissa accepimus.

Osvvaldus Gabelchoferus, Illustrissimi, Ludovici Wirtenbergici Principis Medicus, Eruditionis & Experientiæ singularis,

Petr. Quentzius, Patricius, & Archiater Friburgi Helvetiorum lectissimus.

Petr. Spehrerius, Rever. & Illustr. Elect. Archiepiscopi Moguntini Aulicus Medicus.

Philippus Menzelius, Medicinæ in perillustri Academia Ingolstadiensi, Professor elegans & Primarius, Vir Doctissimus.

Sigismundus Schnitzerus, Papebergensis Medicus Clariss.

Thomas Mermannus, Vir Nobilis & Magnificus, Dominus in Schœnberg. Serenissimorum Boiariæ utriusque Principum Archiater & Consiliarius intimus. Cujus singulari propagandæ & augendæ Medicinæ studio potissimùm debebunt, quicquid Observationum ad posteritatem transmissum est.

Tobias Cneulinus, Medicus Augustanus Industrius: Qui in conquirendis, tum aliorum, tum suis quoque mittendis Historiis, sedulam operam navavit.

Valentin. Hennerus, Argentinensis Xenodochii constitutus Medicus.

Ex horum, quos recensui hactenus, numero, Jacobus Oethæus, Vir ad Medicinam tum constituendam, tum amplificandam, & cum ratione atque conscientiâ faciundam natus factus: Observationum suarum librum ad nos transmisit, eo consilio, ut eundem, si non gravarer, Operi meo inferrem: sin minùs, seorsim excudendum & pro meo genio reformandũ, forâs darem. Non ita multo pòst, CL. V. D.D. Joachimus Camerarius, Illustrium Germaniæ Principum aliquot, & Norimbergensis Reip. Medicus primarius, lecto libello meo publicato, laborem hunc meum datâ ad me Epistolâ humanitatis & benevolentiæ plenâ, plurimùm probari sibi testatus est. Et quo est ad Medicinam excolendam studio atque industriâ admirabili: itidem justam Observationum suarum sylvam, supra quinquaginta historias cõtinentem: unà cum Georgii Palmæ, Collegæ sui: atque Joannis Hessi Norici, virorum doctissimorum nonnullis lectissimis exemplis ad me dedit Joan. Bauhinus, & ipse quoque Diariarum suarum, cùm Observationum, tum Curationum, potissimum verò Lugdunensium Symmicton Opus: non ad editionem quidem, sed ad privatũ suum usum conscriptum, ut quæ posteritatis memoriâ digniora viderentur, excerperem, candidissimè elargitus est. Justos quinetiam Observationum libellos suos Felix Platerus, & Georgius Garnerius syncerè quoque contribuerunt. Reliqui verò omnes, etsi pauciora exempla quilibet pro sua occasione & otio, communis boni ergò contulerunt: tamen paucitatem sæpissime raritate & novitate historiarum compensarunt.

Quod reliquum nunc est, omnes cujuscunque Nationis & Ordinis Medicos & Philiatros, quos Medicinæ excolendæ, ampliandæ, & juvandæ cura aliqua tangit, peramanter rogatos volo, ut quod à me bono animo & studio susceptum est: pro virili in posterum & ipsi juvare me velint. Etsi quid hujus argumenti præterea habeant: ut aut ipsi in posteritatis gratiam edant, aut mihi ad hæc propediem, si Deus Opt. Max. vitam prorogaverit, exornanda & augenda (si modò certæ & indubitatæ fidei sint,) publicanda maturè communicent. Pro quo officio, omnibus vobis sacræ artis Apollineæ Mystis ac Hierophantis, gratiosa posteritas, quæ æmulationis & invidiæ expers erit, se gratam declarabit: auctionemque istam vestram, artis antiquissimæ & summè necessariæ, augusta nominis vestri memoriâ ac concelebratione, grata mente acceptura est.

(o)

QVIS

QVISQVIS es, Candide Lector, qui nomen fortè tuum, rarasq; aliquot, vel tuas, vel aliorum observationes, communis boni ergò, operi meo inserendas, ad me datas, in publicatis à nobis hactenus septem Observationum Libris, atq; isthoc Elencho desiderabis, certo certiùs tibi persuadeas velim, illas ad nos non pervenisse, sed vel negligenter, quibus commissæ fuerant, curatas, vel æmulorum invidia, aut aliorum, quorumcumq; tandem, incuria, quod sæpe aliàs nobis accidisse comperimus, furtim subtractas & suppressas esse. Quod ad nos attinet, nostrumq; in inserendis operi observationibus munus spectat, sanctè asserimus, candide & fideliter, prout Virum bonum addecet, certis etiam & debitis locis pleraq; omnia nos bona fide inseruisse. Cujus te admonere visum est, ne in suspicionem veniremus, unde vel nobis, vel tibi ea res fraudi esse potuisset.

JOANNES SCHENCKIUS
ÆQUO LECTORI SALUTEM.

Paucas epistolas quasdam, à Nobiliss. Clariss. Doctissimisque Germaniæ nostræ Medicis, ad me scriptas, & è multis selectas, at argumento huic nostro apprimè convenientes, præmittere nobis placuit. Quam opellam nostram, tibi Lectori candido & amico, minimè improbatum iri, confidimus. Vale.

JOAN. CRATO DE KRAFFTHEIM
III. IMPP. CÆSS. MEDICVS.

JOAN. SCHENCKIO. S.

VIDI observationum tuarum librum, & singularem animi tui propensionem erga me perspexi. Quo de scripto tuo, cum non meum sit in os quenquam laudare, non expectes à me quid sentiam. Iam antea enim publicè ostendi, expetere me ut aliquis hunc laborem sumat. Te mansuetiores atque elegantiores Musas cum Medicis conjunxisse, atque ad multorum præstantissimorum auctorum lectionem judicium gravissimum attulisse, oratio atque res indicat. Cum verò omnis benevolentiæ & humanitatis declaratio, mihi gratissima semper acciderit, & M Ciceronis sententiam, qua affirmat, nihil minus esse hominis, quàm non respondere in amore iis, à quibus provocere, justissimam esse statuam: committendum mihi non putavi, quin tibi exigua significatione ostenderem, declarationem illam voluntatis tuæ

erga me, atque benevolentiæ singularis, ita ut par est exceptam, & non omnino malè, etiamsi ad referendum hac ætate, nihil præter voluntatem suppetat, te operam tuam posuisse. Hac igitur ut contentus sis, in majorem modum à te peto. Tibique persuasum esse cupio, si qua erit occasio nominis tui memoriam posteritati commendandi, & quid de laboribus tuis sentiam publicè ostendendi, me honoris tui causa quæ debeo facturum. Sed quid possumus non valentes? Discessi ante annos tres ab aula, ac illo ipso die quo me in viam dedi, in adversam valetudinem incidi, qua nondum emersi. Obstat senectus insanabilis morbus, atq; grave septuaginta ferè annorum onus. Verùm omitto istam commemorationem, teque oro ut in suscepta erga me benevolentia maneas, atque inchoatum opus perficere, & cum studiosis artis Medicæ communicare studeas. Nihil rei Medicæ, nihil ad nominis tui memoriam accommodatius facere poteris. Idque ut facias, pro mea etiam parte te in majorem modum oro. Bene vale Vratislaviæ XVI. Julii, Anno M.D.XXCV.

THEODORUS ZWINGERUS, Basiliensis Medicus.

JOAN. SCHENCKIO. S.

Literas tuas amoris & officii plenas, V.CL. rectè accepi, rectè inquam, si positionis necessitatem nativam spectemus, ut quod dexter dextrè porrigit, sinister dextrè accipiat. Nam qui tu mihi singulari quadam amoris abundantia tribuis, ea si rem ipsam intueamur, ne oblata quidem suscepero. Sin verô tuam erga me benevolentiam, à sinistris quidem dextrè accepero, si ad ea quæ mihi desunt supplenda sarciendave me totum accinxero. Studium ego tuum syntagmaticum Medicum plurimi facio: utque genium tuum in hoc ductorem sequi pergas, etsi monitoris non eges, pro meo tamen erga Remp. affectu, vehementer rogo. Nempe hac ipsa ratione, in plerisque artis nostræ theorematis constituendis veteres usos, ipsa inventrix methodus ex causis suis facilè convicerit. Eoque tu præclariùs de medica Rep. mereberis, si quæ hinc inde sparsim, & loco sæpe alieno apud scriptores historiarum & curationum microcosmi exempla reperiuntur, per locos communes digesta, orbi terrarum inspicienda perlustrandaque exhibueris. Præfationem tuam eruditam legi, viro bono dignissimam. Censorem in alieno opere agere ut velim, sanè non possim. Nam quis ego sum, qui potest Schenckium tale quid suscipere ausim? Ne tamen de voluntate mea dubitares, exilia quædam notare sum ausus: & ad gustum meum, quando tam liberaliter, & amicè mecum agis, accommodare potiùs, quàm mutare. Tu vide, ne nimia tua facilitas mihi audaciæ notam inurat. Cæterùm quia dimidium plus toto censeatur, laxatis jam carceribus perpetuo curriculo ad metam properare memento, in opere Reip. utilissimo, diligentia, & eruditione tua præstanti dignissimo. Vale V.CL. Basileæ 19. Aug. XXCIV.

IACO-

JACOBUS OETHÆUS REVEREND. Episcopi Eichstadiensis Med.

JOAN. SCHENCKIO S.D.P.

CVm ex nundinis Francofortanis præterito vere habitis, indices librorum hoc anno in lucem editorum ad me mitterentur, Vir Clariss. fortè incidi in Observationes tuas medicas, quarum argumentum tantopere mihi placuit, ut primo quoque tempore ad te scribendum, & tecum amicitiæ sanctum fœdus constituendum esse, existimarem. Verum dum de ejus rei occasione cogito, afferuntur mihi literæ tuæ, non solum hoc nomine gratæ, quòd tuam erga me benevolentiam ostenderent, sed & quòd tuorum studiorum & consiliorum in juvanda re medica, eas rationes explicarent, quæ inprimis mihi probarentur. Etenim ante plures annos quibusdam Medicis, quibus mediocre otium erat, author fui, ut observationes rariores sparsim in Medicorum libris comprehensas & colligerent, & ordine quodam convenienti digestas publicarent. Verum cum plerique hunc laborem recusarent, illud consilium tandem cœpi, ut ipse proprias quasdam observationes congererem, & congestas ea serie tractandas mihi sumerem, ut primò physiologicas, postea diæteticas, tum pathologicas generatim, deinde pharmaceuticas, ac postremo ad febres, & particularium partium affectiones pertinentes, explicarem, ac iis omnibus quasdam ad gravidas & ad pueros singulatim spectantes subjungerem. Sed factum est perpetuis occupationibus meis, ut quod instituissem, absolvere omnino non liceret. Itaq; quod reliquum erat, argumenta tantùm observationum ordine consignans, earum plenam explicationem in aliud tempus rejeci. Cognito verò jam consilio tuo omnium Medicorum artis pulcherrimæ amplificationis studiorum approbatione inprimis digno, planè constitui, præcipuas Observationes stylo contractiori explicare, & ad te primo quoque tempore mittere, minimè dubitans, hoc studium meum tibi gratum, & ad illud consilium quod tibi consectandum proposuisti, in juvandis nostræ artis hominibus accommodatum futurum esse. Cæterum dum in ejus rei cognitione versor, significatur mihi ab Hildebrando Meckero Cancellario Antistitis Eichstadiani dignissimo, viro laudatissimo & optimo, se brevi tabellarium Friburgum ablegaturum esse. Itaq; oblata hac commoditate ad te literas meas mittendi, collegi quasdam Observationes meas, quas dignas luce & cognitione Medicorum existimavi, easque ad te propediem, ut spero: plures missurus, siquidem ejusmodi sint abs te judicatæ, ut rectè ferre lucem, & judicia eruditorum posse videantur. Versabar autem hoc eodem tempore in tractando illo genere Colicæ, quod præsertim in Franconia nostra & in Austria frequens apparet, cui plerumq; vel paralysis vel epilepsia succedit. Quod genus argumenti ut sumerem explicandum, multæ fuerunt causæ, præsertim verò eæ, quod viderem hoc genus mali à veteribus (excepto Ægineta) ne quidem attactum esse, à recentioribus verò non integrè tractatum. Deinde quòd tot mihi in ditione Fuldana, & Franconia, ac aliis in locis occurrerint ægri hoc malo affecti, ut facilè potuerim diutina observatione aliquid de hoc affectu advertere, quod ad mediocrem ejus morbi tum cognitionem, tum curationem pertineret. Accesserunt etiam multorum celebrium Medicorum, & præsertim Ioachimi Camerarii Medici insignis, hortationes, ut isti promissioni,

quam

quam *libello meo* cuidam ante annos decem *de officio sanorum, & ægrorum, tum etiam assistentium ægris*, edito, inserveram, tandem satisfacerem. Movit etiam me non parum, Amplissimi & Nobilis. Viri Erasmi Neusteteri auctoritas, cui operam illam qualemcumq; jam diu pollicitatione mea obstrinxeram. Si tamen eas, quas de morbo Colico singulariter animadversas habeam observationes, tuo operi inserere velis, non erit abs te reliquis ad te mittendis etiam has adjungere. Quod verò reliquum est, quando sperem nobis datum iri occasionem sæpius mittendi literas, dabimus operam, ut mutuis amicitiæ officiis necessitudinem constitutam literis utrimq; diligenter colamus, & communicatione studiorum rem medicam juvandi nullam opportunitatem negligamus, quod de me polliceri, de te verò sperare possum. Vale Vir Doctiss. Datæ Eichstadii, An. D. M. D. LXXXV. die 15. Iulij.

EIDEM.

S. Plures quàm putaram etiam in occupationibus meis frequentibus Observationes congessi. Quarum etsi quædam ab aliis etiam animadversæ sunt, tamen quia mihi quoque in usu practico occurrissent, eas consignare quoq; volui. Puto verò Tyronibus, artis nostræ prodesse ut varia variorum experimenta etiam de iisdem rebus cognoscant. Ita enim accidit, ut iis quæ à pluribus observata sunt tutius fidere, & ea ad usum necessarium accommodare confidentiùs possint. Non verò dubito, quin tu pro tuo candore, cuiq; observationi, sui authoris nomen adjecturus sis. Nam illud in prima parte observationum à te diligenter præstitum esse video. Habeo autem gratias quas possum, quod ad me librum illum tuum veluti voluntatis & industriæ tuæ in utilitate publica promovenda testem locupletissimum, transmiseris. Ac quamquam tuà sponte, præclara tua voluntate ferri videris, ut de reliquis humani corporis partibus similes observationes etiā edas, tamen pro studio meo in Rempub. tum etiam pro inchoatà amicitià nostrà te hortor, ut nullo impedimento ab illo proposito absterreri te sinas. Satis commentatum est in veteres Medicinæ authores, & satisfactum illis qui conciliationes locorum discrepantium in veterum libris expetunt. Neque desunt libri in quibus vel millies generalia artis præcepta, quorumdam etiam superstitioso ferè studio transfusa sunt. Itaq; si qui industrii homines artem ampliare cupiant, ad ea, quæ ab aliis non satis explicata sunt, accuratiùs elimanda, potiùs conferre se debent, quàm ut in vulgaribus illis & vulgo notis perpetuò hæreant. Idq; eò diligentiùs faciendum est, quò majoribus veluti machinis vetus Medicina à novis Empiricis oppugnatur. Neq; alienum est ab officio eorum qui rem medicam juvare possunt, ut habita ratione juniorum & Tyronum artis, non solum vulgaria, sed & rariora, & magis præcipua tradant. Satis diu audiunt nostri ordinis initiati artis medicæ novis titulis, oportere eos nova cœmiteria habere, quæ repleant cadaveribus per errorem occisorum, & similes calumnias ab artis vituperatoribus excogitatas. Quas sanè providens juniorum institutio facilè refellet. Sed redeo ad institutum tuum, quod Reipublicæ causà suscepisti, quod etsi plenum sit & laboris & curæ, tamen facilè ejus difficultas minuetur, siquidem quosdam laboris socios habueris, qui ex definitis authoribus observationes colligant, easq; collectas ad te mittant, postea à te diligentiùs seligendas, & ordine commodo disponendas. Quod ad me spectat, ipse cogitare potes, me otio minimè abundare, qui jam solus & Aulæ nostræ, & totius

tius Cleri, & reliquæ Reip. nostræ medicationibus præsum, ac alioquin septem cœnobiorum curam medicam etiam sustineam. Itaque plura præstare non possum, quàm ut privatas meas observationes subinde ad te mittam, ac alios ut idem faciant, incitem. Cæterùm quod ad jam transmissas attinet, peto ut eas studiosius asservari cures. Nam earum accuratiùs descriptarum nulla exempla apud me retinui, quod temporis angustia à descriptione excluderet. Hoc monendum ob id censui, quod amici quidam suadeant, ut aliquando eas observationes additis quibusdam aliis seorsim etiam edam. De quo quid tibi videatur, haud gravatim tuam mihi explicabis sententiam. Quæ reliqua sunt, de quibus communicare nostros sensus utiliter possumus, ea in aliud tempus reservabimus. Vale Vir Doctissime, & me ut cœpisti, ama. Eichstadii.

LIPSIANA MVSA,

SIVE

JUVENILES LUSUS:

Ad eruditos hujus Operis LECTORES.

PRobè proba illa Philosophi mens, τὴν τέχνην ἐμπειρίαν, ἀτεχνίαν δὲ ἀπειρίαν genuisse. Conditionem tibi pono: Theoremata illa vides artium scientiarumque? Canonum illud mare? Iuro salutem meam, ut parum recte clara, nisi lucem à scintillanti illo exemplorum sole mutuatu. Leges, præcepta adhuc loquor: quibus παρατηρήσεων hanc purpuram appone: & tum demum in verà illa seriaq; veste apparebit candida illa Diva. Hinc scientia universalium: hinc singularium observatio & experientia in luce non magis constituta, quàm admiratione. Fidem meam culpas? Audi. Hæc sapientium, hæc veterum mens & sensus: tum artes penitissime & disci & doceri, cum definitionum, divisionumq; veluti theatro, vera illa scena non dempta aut inempta. Quod columnæ & tibicines ædium ne ruant, robur sunt: Idem παρατηρήσεις illis Canonibus Theoreticam autem ideo & Methodicam perire ais? languere ais? adeo falsum, ut non magis cœptæ illæ, quam perfectæ. Sudarunt in ea palæstra, eo pulvere viri altioris auræ. Neu magis in flore collocatæ jam, & vigore, quàm supremo loco. De illis, inquam, quid querimur, si cultæ & propagatæ? De historica pathologia (si neglecta) cur non ante alias erigenda? Proh quàm turpe! neglegi illam dominam? locum ei non esse in proprio suo loco? Oportuit certe & hoc sydus stellis illis accedere, nexuq; indissolubili jungi, nec sejungi, aut disjungi. Pulchra hæc conjunctio! & quæ, nisi sit, abite qui in Medicis quæritis solidam scientiam. In quem autem ais finem: In hunc inquam: ut placita & decreta artis firma extent, ut solida, ut dilucidiora: nec luxuriem illam paralogismorum rectiùs resecabimus, una quam hac falce. Quàm multi tales in medicina! quam multa pseudaria, & ἁμαρτήματα τὰ ἰατρικά, passim seminata à pragmaticis dictis, & Theoricis Medicis disseminata! Hic nodus Gordius: At habeo ei cuneum. Non unguentum sit efficacius his ulceribus persanandis: non spongia huic maculæ abstergendæ. Ecce tibi magnas illas magni mundi cathedras, & medicas quidem, sisto tibi pulverem scholasticum & aerem. Iam libertatem, jam candorem introspicis? malis utiq; tribulis, malis scrupeis expleta per parvum acumen. Vbiq; absinthium doctrinarum: acuminum

num flexuosi labyrinthi. Pelle illud, hos purga unâ hac conjunctione seriâ & serâ. Scholarum hunc usum sive abusum cur teneas? sperne, & reduc cum Lipsio ad veram formam: cui præter fructum, par dignitas & venustas. Reliquarum artium theatrum intueare: dejerares nil posse scribi magis aut amplum aut magnum: & musæo illi peplo amicâ & doctâ nimis acu intexta ubiq; omnia, quæ quidem ad studia, quæ de iis. Ævum hoc vides? non aliud magis idoneum disciplinæ, aut bonum. Lumina & columina scholarum? magna utiq; ac maxima: & virtutum ubique soboles, ubique scientiarum. Scripta? recta planè & electa. Omnes artes sese ultra cœlum extendunt, non valde tamen medica, etsi sat validè. Et nescio an doleam magis seculi, an pravorum ingeniorum causâ: quibus heic omnia directa minimè recta. Multa fateor ex MS. multa ex editis in hac arte patent: multa latent. Quis depingat? nemo rectiùs aut meliùs quàm æternum opus, & naturæ codex ille, ex quo exoticas Observationum gemmas erues: & bibes abditæ doctrinæ fontes: & ita valeam, nisi omnis artis hujus vis & entelechia in externo illo codice major. Iam quem non delectet tam varius sensus magnæ matris; quæ bona & dona sua nemini omnia animo vovit, nemo cognovit, nec illi visum illas ipsius opes suas, uno velut partu ex divinis suis abyssis & favissis effundere. Illud potius: posteriorem diem prioris discipulum fieri. Vos itaq; malivoli, vos austelli posterorum observationes, prædictiones, curationesq; felices admittite: sed non eâ viâ, quâ hactenus. Et sinite mihi hanc herbam crescere, prout nata & sata: id est, è nativo suo solo. Qui aliter adficiantur? itane nigri illi tam candidam farinam porrò lamberent? Porrò ea, quibus ars & aucta & confirmata, dejiciant, ut otiosa, ut supervacanea? Tu quisquis sic censes, ipse profectò otiosus & supervacaneus. Abjectè sapis, quisquis ea facis. Vitia hæc mollioris & præsertim residis animi: quem utinam, utinam semel excitarent & erigerent! Causa hæc Parenti meo p. m. collectionis Observationum: nescio an eadem editionis. Severos illos ingeniorum mensores & censores vides? improbant, pænè quàm advenerint: nec probant nisi quæ illis proba, etsi aliàs approba. Deniq; quid est adeò in hoc opere prǽter mentem doctorum? Ecce tibi laborum magnum mare: ecce tædiorum. Quod sumptus? propriæ valetudinis invaletudines pellectas? Profectò talia omnino: quæ te centies avocassent, ne semel huc vocassent. Amor illi, & studium in hoc studium. Amor: & is sincerus, candidus, liberalis. Quid si candidi lectores tam candidæ menti? Quamvis etiamsi cum non: virtutes tamen hæ aperient scio hunc, Medicum stadium decurrendi, campum, & hunc malivolentiæ, operient. Tu quisquis manum & mentem ad hæc nostra, imò ad hæc parentis: probæ mentis censeto, & sic censeto, & ubique SCHENCKI Medici amor in literas, studium te aliosq; juvandi, tibi recta & bona. Salve & Vale.

DIXI.

OBSER-

OBSERVATIONUM MEDICARUM, LIBER PRIMUS,

Qui agit

DE CAPITE.

PRÆFATIO.

ANIMALIUM omnium nobilissimo atque divinissimo Homini, quæcumq; non tam circa corpus, quàm morbos rara, nova, & prodigiosa evenire possunt, exhibituri: à CAPITE potissimum velut parte principe ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΙΑΣ *has nostras, σὺν θεῷ, auspicari visum est. Est enim caput rationis domicilium, facultatisq; animalis sedes quæ instar Regis, in altissimo corporis, velut speculâ sita, duabus concupiscibilibus animis, toto corpore dominatur; in eoque longè lateque imperium suum profert. Homo proinde, Trismegisto Hermeti, priscis Sophis, sapientissimo etiam Aristoteli analogia quâdam* ΜΙΚΡΟΚΟΣΜΟΣ, *quasi parvus mundus & Epitome mundi, verè dicitur. Siquidem, ut cœlum æthereum, aeri sublunari elemento eminet, terris maria; quæ veluti mundi quædam membra fuerint tum æetherea, tum elementaria, activa & passiva: Ita Caput quoque, reliquas Corporis nostri partes superare & excellere cernimus, non minus certè, quàm inter elementa cœlum Principiorum, aut arcem, mœnia, cæteraque urbis ædificia, præcellere videmus. Est enim in Capite rationalis animæ, quæ λογιστικὸν dicitur, sedes, juxta Platonis & Galeni sententiam: qua αἰσθητική, externa sentiens; κινητικὴ, motrix sive movens facultas, & ἡγεμονική, rectrix sive princeps seu cognoscens, continentur. Quorum ope universa corporis nostri Respublica gubernatur. Commodum igitur à Capite medicas has nostras ἱστορίας ordiri visum est, atque ostendere, quàm multifariam id, non tam monstrosâ conformatione aliquando, quàm admirandis quoque morbis affici & deformari queat, initio à Capillis eiusdem sumpto.*

DE CAPILLIS CAPITIS ET BARBÆ.

Et primùm,

DE CANITIE.

OBSERVATIO I.

Subita canities, qua nonnulli metu mortis aut pœnarum, una nocte, vel unica etiam hora, cani facti sunt.

ACCIDIT ut cùm provinciam ingressus (Imperator) sacrificaret intra ædem publicam, puero e ministris acerram tenenti, capillus repente toto capite canesceret. *Suetonius in Sergij Galbæ vita, cap. 8.*

Observatum est, pilos quandoque horæ spatio, aut etiam minore canos fieri. *Cælius A L. lib. 3. c. 14.* Non ægritudine solum incanescere hominem contigit, verum etiam repentino mortis discrimine. Quod euenisse compertum est cuidam è rupe pendenti, dum accipitrum pullos scrutaretur, interimque funes, quibus sustinebatur, dissiluissent. *Idem lib. 13. c. 27. eiusdem operis.*

Illud minimè silentio pertranseundum, nulla re citius promoveri canitiem, quàm curis, mœrore & metu. Novi qui è naufragio præter spem salvi enataverunt, repentè canos evasisse. Commemorant alii nonnullos

qui in præruptas rupes aucupii gratia θῆρας μεθέποντες γλυκερὸν πόνον, ut verbis utar Nazianzeni, funis ope pervaserant, soluto eo aut delapso, desperabundos præproperam canitiem accersivisse. *Iunii c.*10. *Comment. de coma.*

Iacobus quidam Osorius Erigini in carcerem conjectus, adolescens etiamnum, una nocte incanuit totus. *Vives, in præfat in Somn. Scipionis.*

Memoratu non indigna est hoc in loco historia, narrata mihi olim à Francisco Dilpho, non gentilitiis magis imaginibus quam singulari eruditione clarissimo Equite, Cæsareæ Majest. apud Sereniss. Angliæ Regem tum temporis oratore: ea sic habet. Hispanus nomine Didacus sive Diegus Osorius nobilissima familia ortus, aulicæ puellæ amore captus, communicato prius cum ea consilio, in patula arbore & frondosa absconderat se (ea crescebat in Hispaniis intra regii horti septa) interim fortuito catelli Melitæi latratu prodita colloquii fides, satellitum manui illum objecit: comprehensus carcerique inclusus, quod capitale fuerat illic deprehendi, dictatá ultimâ sententiâ ita inhorruit, ut nox unica juvenem eundem, & senem incanum viderit. Quo spectaculo motus carcerarius, delato ad Ferrandum Regem Catholicum prodigiosæ rei indicio, effecit, ut capitalis legis rigore in benignitatem converso Rex illum absoluerit, dictitans pœnarum satis dedisse, qui præmaturam senectutem cum juventæ flore commutasset. Cui rei attestatur & Petri Messiæ Hispalensis authoritas, eventum hunc imaginationi adscribens. Alioqui & amoris flagrans desiderium Theocrito citam canitiem vel uno die accelerat, cum inquit: οἱ ποθῶντες ἐν ἄματι γηράσκουσιν. Ejusmodi hominem προπόλιον dici testatur Ælius Dionysius, quod ante tempus canos producat: eundemque & ἀωρολειον quamquam ego ἀωρόλειον intellexerim potius eum, qui præproperè calvescat seu lævis fiat, si à tanti authoris sententia dissilire par est, qui ab Horatio præcanus vocatur. *Had. Iunius, Comment, de coma, cap.*10.

Ex timore canitiem sequi, tum ratio docet: tum habemus exemplo penè domestico. Subducto namque à pilis alimento calvescimus: vitiato, canities subit. Nempe refrigerato succedit humor non naturalis. Historia verò nostræ tempestatis est sub francisco Gonzaga. Is affinem suum suspectum conjurationis, cùm in turri portæ Cæsareæ ad quæstionem aut supplicium asservari jussisset, nunciatum est mane totum repentè canum factum. Quod quasi prodigium flexit principis animum: qui ei propterea & veniæ & vitæ fecit gratiam. *Scaliger, Exercit.*312. *ad subtilit. Cardani.*

Metus, consternatio, terror, repentinus atq; improvisa subitaque periculorum, aut mortis intentatæ formido, ita vires & formam depopulantur, ut nonnulli sui prorsus dissimiles appareant. Cujus rei exemplum memorabile nostra memoria edidit juvenis quidam gernerosus ac nobilis, qui, cum in aula Cæsaris versaretur, indecore, parumque reverenter, atque inhonestè se gessit. Siquidem Virginis cujusdam, quam deperibat pudicitiam expugnavit, quod in cœtu consessuque Heroicarum virginum capitale censeri solet, ac morte piandum, tametsi nulla vis illata sit, ac puella tacito quodam consensu non magnopere repugnare obluctarique videretur: itaque in carcerem conjectus est, postridie plectendus capite: nam id rigidè observare solent, ne quis impunè tale quiddam attentare, ac decus aulicum stupro, fœdâque libidine contaminare audeat. Quum autem ea nocte tædio ac mœrore conficererur, ex angore mentis conceptaque mortis formidine ita immutatus est, ut sequenti die, cùm pro tribunali consisteret, à nemine eorum, quibuscum familiariter vixerat, ne à Cæsare quidem agnosci potuerit: adeo illi mortis horror vitæque desperatio paucarum horarum spatio colorem viroremque corporis ademerat, ut omnis species formæque decor ac venustas defluxisse appareret, sic ut suprà quàm credi posset, squallida sit affecta facies, color exflorido luridus & cadaverosus, aspectus horridus, indecora canities, & barba situ & pœdore fœdaque illuvie deformata. Cæsar, cum in illum defigit oculos suppostititium esse suspicatus, ac fucum sibi factum, explorari jussit, an ipsus is esset, & an ementita aut adulterina canities, barbaque medicato aliquo liquamine oblita forte ac delibuta: cùm autem nihil tale subesse animadverteret, aspectu viri attonitus atque obstupefactus, ex vindicta in commiserationem animum deflexit, itaque satis pœnarum dedisse ratus, culpam illi remisit, ac violatæ ereptæque pudicitiæ crimen condonavit. Causam autem tam prodigiosæ subitæque mutationis, cùm nuper à me sciscitaretur, in accubatione epulari, illustrissimus Dominns Nicolaus Micholdius ab Indevelda, apud summos principes omnesque proceres gratiosus: illam in supplicii imminentis intentissimam cogitationem, quæ intimis sensibus penitus inhæreret referendam pronunciavi: ea siquidem animi affectio tam fuit illi gravis & acerba, ut propemodum extincto sopitoque vitali calore ac spiritu, singulæ corporis partes amisso florido ac spectabili colore in despicatum habitum devenirent, adeo ut capillorum radices, quæ fumido vapore, qui cuti subest, aluntur ac frondescunt, ut gramina terræ succo, concepta frigidâ siccaque qualitate, arescerent, ac nativum colorem exurerent. Ut enim arborum folia ac vitis pampini, qui uuam a cœli injuria defendunt, æstu, grandine, pluvia, Aquilonio ac Boreali flatu, qui æstivis aliquando mensibus ingruit, ex viridanti in luteum flavumque colorem elanguescunt ac demutantur: sic genuinus corporis vigor, sic color, sic externa species deflorescit, ac crines, qui non existunt corporis partes, sed appendices, sublata, oppressaque vi, quâ aluntur, intempestivam canitiem contrahunt, quod verè omnibus obvenire videmus, qui in labore militari, in periculis maritimis versantur, aut cum morbis confligtari solent, in quibus est mortis quoddam instar: nihil enim aliud meditantur, nihil animo magis concipiunt, ubi stat in procinctu acies ac res agenda cominus, quàm extinctum iri se, nec facile posse eluctari: nisi fortè animus longa assuetudine ad pericula occalluit, ac sit obfirmatus: quod fere perspicimus in veteranis militibus, atque iis qui tempestatibus ac maris sævitiæ sunt asueti. Tantæ est autem efficaciæ profunda ac continuata imaginatio, quod aliàs multis argumentis commonstratum est, ut mulier infanti notas quasdam ac conspectarum rerum vestigia imprimat: quod etiam viris usu venire ex ardenti fixaque cogitatione palàm est. Sic erecti in crucem Christi contemplatio Francisci manibus pedibusque lituras ac stigmata impressit. Quanta verò Servatorem oppresserit angustia, quis animum confecerit mœror, quæ trepitatio, vel id cujusque documento esse potest, quod mens in præsens periculum defixa, ac velut intuita instantem imminentemque mortem, sanguinolentum sudorem expresserit, adeo effusè promanantem, ut interram defluxerit, ac solum, in quod inclinatus erat pronusque decubuit, sanguineo madore cruentaret. Est autem horror mortis, si quando hominem corripit, aut ejus imaginatio mente concipitur, ipsa morte atrocior: multis enim cum illa vitæ finem imponit, sensus obstupescunt, nec ullum dolorem percipiunt, quod iis accidit qui apoplexia vel lethargo opprimuntur, vel deliquio animique defectu velut conniventes somno consopiuntur atque obdormiscunt, nullo spectantium oculis exhibito doloris sensu. Sic in adeundis terra marique periculis, quæ mortis imaginem oculis ac menti objiciunt, nemo non contremiscit ac trepidat, metuque exalbescit, refugiente ad intimas partes sanguine: cum enim omnes

corporis partes vitali succo destitutæ sint, nulla satis probè suo officio fungitur, sed titubant vacillantque pedes, caligant oculi, labascit vigor, mens hebescit, animus dejectus est, genæ pendulæ fiunt ac flaccescunt, lingua hæsitat, dentes crepitant,

Arrectæque horrore comæ, vox faucibus hæret.

Adeo nullus est quamlibet constantis robustique animi, cui non repentinus aliquis casus sit formidabilis, ac mentem concutiat, sic tamen ut confestim discusso metu, ac conceptâ divinitus fiduciâ intrepidus interritusque subsistat, quæque ingruunt adversa, si declinari nequeant, alacri atque infracto animo se illis opponat. Nulli itaque naturæ spirabili mors non horribilis ac formidolosa, quod interitum adferat: nisi quibus mens obstupescit ac sensus minus vigent, ut sunt decrepiti, infantes stolidi, amentes, deliri, quibus non subit ulla rei formidandæ cogitatio, nec ut cæteri, quibus cerebrum est firmum, nec vitiata animalis facultas, dolorem percipiunt, præsertim qui lethargo, vel apoplexia opprimuntur, vel qui deliquio defectuque animi velut conniventes somno lensim consopiuntur, nulloque doloris sensu placide obdormiscunt. *Lemnius lib. 2. cap. 2. de complex.* Canitiei quoque ex metu subortæ exempla singularia recensent *Camerar. Sylog. Memorabil. Cent. 2. p. 14. 15. 16. 17. &c. Heurnius de Affectibus capit. cap. 5.* Repentinam ex timore canitiem legere insuper est apud *Hildan. Oper. pag. 644.*

Cum Ludovicus Bavarus Imp. cum civitatibus ad Rhenum sitis inito fœdere contra eos, qui distractione principum Germaniam vastabant, in armis esset, Maria Brabantina ejus conjux, Uverdæ habitans, binas literas, uno quidem anulo diversâ tamen cerâ, atrâ, & rubra obsignatas, illas marito, alteras Heinrico Ruchoni Decurioni equestri mittit. Atque is qui epistolas detulit errore seductus, rubrâ cerâ complicatas Ludovico tradit. Qui lectis litteris amatoria agi suspicatus, dissimulatâ re, relicto apud Rhenum exercitu, quàm maximis potest itineribus ad uxorem diu noctuque contendit, & indictâ causâ adulterii condemnatam securi percuti jubet. Postea veluti conscias, Helicam virginem Prennebergensem cultello confodit, & aliam fœminam nobilem, quam gynæceo præfecerat, de turri præcipitavit. Anno 1256. *Aventinus lib. 7. Annalium Bojorum,* Ob id mirandam habuit, & horrendam nocturnam visionem, quâ una nocte totus factus est canus. Inde pœnitentiâ ductus, monasterium in Bavaria supra Amram quod Principis campus, patriâ lingua *Furstenfeldt* dicitur, extruxit, & donatus ac censibus locupletavit. *Cuspinianus in Cæsarib.*

Wipertum ob magnæ virtutis indolem necdum professum necdum capitularem feruntur assumpsisse, & elegisse fratres in Episcopum Raceburgensem. Ipsemet Romam petiit, cum etiam propter annos dispensatione esset opus: alioqui Bremensis Archiepiscopus eum confirmasset. Pontifex adolescentiam ejus contemnens, noluit annuere postulationi. At Wipertus proximâ nocte ita incanuit, ut postero die à Pontifice non esse putaretur is, qui pridem confirmationem petiisset. Ergo jussit eum in Episcopum consecrari, quem evidenti signo Deus probasset. *Crantz. lib. 9. Metrop. c. 47.*

Vidi puerum Matthæi Lippi de Scarparia, & Zechium sutorem in Burgo sancti Laurentii, ex magno & subito timore repente canos effectos. *Nicol. Florent. Serm. 7. tract. 6. sum. 3. cap. 24.*

Nobilis Patavinus cum illi vespere nunciatum fuisset, indictum esse, ut capitis amputatione plecteretur, nocte totus canitie correptus est. Et talis usque in novissimum vitæ diem permansit, cùm multo temporis tractu supervixisset. *Speronius Speronius in Dialog. de partu mulierum.*

Frequentius sane:

φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδρ. πολιαὶ.

θαμάκι καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον.

Nasci (*inquit Pindarus Olymp. 4.*) frequenter juvenibus canos, & præter tempus congruum ætatis Tyrrhenum ab ineunte pueritia incanuisse; Strabo: Xiphilinus in Galba id puero sacrificanti accidisse: Gellius in Albania cuidam genti peculiare docet. Et Patri quondam meo, bono & laudato viro, unius noctis pervigilio, & mortis metu, quoniam Medicos conclamantes audierat, vix tertio ætatis lustro, plane capillos omnes incanuisse. *Mar. A Delrio e Societate* IESU, *syntagmat. Tragœdiæ lat. part. 1. lib. 2.* [Greek] *Seneca vita, &c.* de Subita Canitie confer. etiam *Borell. Centur. 1. Observ. 26.*

Observatio II.

Canities uni a nocte emendata.

Scribit *Rhases 15. continentis cap. 24.* se habuisse amicum quendam, qui potata chalcanthi, sive vitrioli drachma una prope nocte abjecit omnes pilos albos. Scio hoc genus remedii maximè apud multos esse commendatum: sed semper mihi Galeni consilium placuit, qui in medicamentis quæ per os assumuntur, damnat chalcanthi usum. *Mercurialis lib. 1. cap. 6. de morbis cutaneis.*

Observatio III.

Cani a nativitate.

Patricius & Senator Scaphusianus, affinis amicus meus singularis quo ab ineunte ætate in Gallia & in Italia familiarissime usus sum, Ioan. Conradus à Waldkirch (quem honoris gratia, ut ipsius dignitas postulat, hic nomino) qui statim à nativitate canos ab una parte capillos, & barbã simul atq; illa crescere cœpit, similiter ab illa parte cana habuit: unde *Grauwlock* ab ineunte ætate fuit appellatus; quod nomẽ sive agnomen adhuc retinet. Ex literis *Guil. Stuckii ad Cl. V. Dominum Ioan. Iacob. Beurerum*, amicum nostrum datis.

Observatio IV.

Canitiei barbæ admirandam in utero materno contractam fomentum.

Ante biennium, cùm forte prætereuntem rusticum sylvicolam nostratem, annos paulo supra triginta natum, robustum, floridæ & vividæ faciei, conspicatus fueram; passimque canos glomos ex reliqua subrufa barba emicare animadverterem; hominem subito alloquebar, & quænam isthæc in juvenili & bene habito corpore incana barbitii capillorum causa foret perquirebam: subridens ille, ait, à multis idem à se expetitum. Serio vero rem urgenti, sanctè mihi affirmavit, matrem, cùm utero gestaretur ipse, ædium in vicinia ignis conflagratione adeò perterrefactam ut non ita multo post se filium, felici alias partu, at circa mentum altissimis maculis notatum, in lucem progenuerit. Unde factum, ut iisdem maculis, nulla arte emendabilibus, ad annos pubertatis usque conspiceretur: pubescente tandem mento, unà cum barba etiam canos hujusmodi capillorum glomos, non nisi ex albis punctis, cætera ruffos, succrevisse. Sic ut gravidæ duo in fœtum effectus contrarii, manifesto se se protulisse videri queant; hinc ignis conspectu ruffotum: illinc metu perculsam canorum autores fuisse. Illud proinde admirationem & inquisitionem omnem vincit, qui matris in fœtum vis, tanto tempore, quod ad pubertatis usque annos perstitit, delitescere atque otiari interea, tandemque se proferre quiverit. Nomen ei est Jacobo Heitzmann. *Schenckius.*

Observatio V.

Canitiei causarum, variantes autorum sententiæ, tum quæ vere constitui debeat.

DE cauſis canitiei, ætatis præſertim ratione oborientis, (hujus enim cauſa inventa, morboſæ quoque cauſa intelligitur) diverſæ diverſorum fuerunt auctorum ſententię, quibuſdam ob ſiccitatem gigni aſſeverantibus, exemplo foliorum ſiccatorum & ad albedinem mutatorum id comprobantibus. Quę ſententia vera non eſt, cum multi capitibus nudis incedentes, qui magis aliis ſiccantur, minus aliis, qui capita perpetuò habẽt aperta, caneſcant. Ad hæc quidam adoleſcentes humidis eorum corporibus adhuc exiſtentibus caneſcunt. Quare ſi canities â ſiccitate aliquando inducitur, id non niſi per accidens fieri ſentiendum eſt: quatenus videlicet per ſiccitatem humidum viſcoſum rareſcit, & pilorum ſubſtantia rarefacta, lucida evadit, aut quatenus per eam humida & opaca capillorum ſubſtantia exſugitur. Hac enim quæ nigredinem efficiebat abeunte, etiam nigredo evaneſcit, & albedo introducitur. Alii ob humiditatem pituitoſam fieri volunt. Cùm enim pars ejus ſubtilior ad cutem mittitur, eâque pili nutriuntur, eoſdem albeſcere opinantur. Ideoque canos capillos habentes, cutem albam habere affirmant, eo quod ſubtili hac pituita, ad pilorum radices latente, cutis tingatur. Cum pili ultimo alimento, non pituitâ nutriantur, iſta ratio abſolutè vera non erit. Quod ſi è pituita aliquando naſci pilos contendas, non pugnabimus, ſed ita tunc mutatam dicemus, ut eos tingere albo colore non amplius poſſit. Rectius illos qui nativi caloris inopiam & putredinem (in qua ſententia tum *Ariſtotelem in lib. 5. de Generatione animal. cap 4. & 5. & Gal. lib. 2. de Temperam. cap. 6.* fuiſſe cernimus) canitiei cauſas eſſe aſſerunt, ſentire judicamus. Calor enim ille aliqua de cauſa debilitatus, humores amplius concoquere non valet. Quocirca à nativo calore deſerti pili, ab externo aëre magis tentantur, ac putreſcunt. Putredine inductâ, albedo ſubſequitur. Quod hac ratione accidere docet Ariſtot. Cum humiditas, quæ in exhalatione terreſtri ineſt, putreſcit, bona ejus pars in aërem convertitur, aer autem terreæ & aqueæ ſubſtantiæ commiſtus, colorem album inducit, quod etiam in butyro & ſpuma videre eſt. Canities ætatis ratione obveniens prædicit ſenectutem, ut ſuprà quoque monui. Non enim poteſt ante ſenectutem, ubi nullus adeſt morbus, aut violenta affectio, congenitus calor hactenus debilitari, ut canities oriatur. Omnis canities è morbo mala eſt. Quippe magnam caloris nativi inopiam, humiditatis vero copiam demonſtrat. *Eraſtus in diſput. Baſilienſi, habita Anno* 81. *Reſpondente. M. Andrea Ruinella Theſibus* 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14 15. 16.

Observatio VI.

Ad canitiem remedia certa & infallibilia.

AD canitiem jam contractam medicamentum generale eſt: *Menſe Septembri vireſtis nucis & procerꝛ radicem cruris craſſitudine ſub terra latentem per trãs verſum ſecabis, ſublataque parte inferiore, illius loco vas vitreum, aut figulinum vitreatum, oleo olivarum plenum ſubmittito, ita ut vas ipſum radicis truncum, ex quo reliquum præcidiſti, recipiat intus, immergaturque oleo. Deinde vaſis os cera ita obline, ut cera radicis caudicem cum vaſis ſummis labris conjungat, ne terra intus poſſit penetrare inde linteo circundueto terram ſenſim ſuperimpone, ut vas radicis quam præcidiſti loco ſub terra ſepultum jaceat, donec nux ipſa flores emittat: tunc vas diligenter ne terra in illud cadat cavendo detrahito, oleum invenies nigrum, ſucco nucis in illum defluente perpetuis novem jam menſibus.* Ex hoc ſcrotum diligenter, poſtquam homo in balneo ſudare cœperit, inungito, atque aſſiduè in ipſum teſtes immiſſos foveto, nam ad omnes pilos & capillos denigrandos optime facere exiſtimatur. Sufficereque ajunt, ſi ſemel in anno quis hoc præſidio utatur. Nam vim teſtium transferri in totum corpus, pilorumque cauſam eſſe indicio eſt quod qui caſtrati ſunt, nec calui fiunt, nec barbam emittunt.

Aliud experimentum apud nos quod non fallit, quo quidam totus canus, Patricius Ianuenſis, amicus noſter, nulla ex parte, ne vel ullo pilo aut capillo canus videtur. Lotis capillis & barba dum adhuc madent lixivio; *aquam capitelli, ex qua ſæpo Ianuæ fieri ſolet cum lithargyrio & calce viva ita immiſceto, ut formam luti mollis, & ptiſanæ recipiat.* Inde capillos diligenter, & barbam ex hoc medicamento calido illines, ut undequaque capilli & pili inficiantur, cutis autem non tangatur; nam urit hoc medicamentum, & præcipue barbam, & veſicas excitat. Ergo poſtquam illiveris, ſiccari medicamentum permittito, celeriter enim ſiccatur: inde poſtquam ſiccatum fuerit, abluito lixivio, & relinquentur pili nigerrimi, ac etiam ſplendentes, ut ſunt cornua bubulorum terſa & polita. Sufficit autẽ in undecim diebus ſemel renovare fucum. *Cardan. de ſanit. tuend. l. 4. c. 15.* Plura de canitie proponuntur apud *Zvvinger. Theatr. vit. Hum. p. 291. Ruland. Centur. X. cur. 83. Camerar. Syllor. memorab. Cent. 6. part. 48. ex ſeqq.*

DE CALVITIO.

Observatio I.

Duorum fratrum nativum ac perpetuum calvitium.

DUos fratres germanos novimus natura calvos. Unum teloniarium noſtratem, ad portam molendinariam habitantem Alterũ agricolam, in *Ungerſcheim* vicino nobis Enſisheimii pago agentem. Quorum poſterior non ita pridem ſæviſſimis dentium doloribus tortus, cum me conſulendi gratia conveniſſet, & honoris cauſa caput nudatum, & depile objiceret: morbi alicujus occaſione, phalacroſim hanc natam arbitrabar. At ille: falleris, inquit, domine, eſt enim hoc mihi cum fratre ex utero materno commune ac perpetuum calvitium. Quod exemplum, ut mihi rariſſimum viſum eſt, ita tibi, ut Myconiis & Arumphæis accenſeres, cõmunicandum cenſui. *Ioan. Stadlerus de obſervat.*

Observatio II.

Subitaneo terrore perpetuum calvitium contractum in puella.

ADoleſcentula patri unica mane parentis thalamum ingreſſa, ut de more illi è lecto ſurgenti miniſtraret, adapertis feneſtris patrem vocat, illum verò altiori ſomno detineri rata ad cubile accedit eum expergefactura; verùm rigidum immobilemque repertum, cùm tetigiſſet frigidum adinvenit nocte intempeſtivâ, ſubitanea morte correptum: Quo caſu inopinato perterrefacta, horreſcens, arrectis capillis, ſemianimis vicinos advocat, ſoli enim pàter & filia vitam ducebant, qui patrem mortuum ſepulturæ dederunt, ſemi viventem filiam in lectum collocantes ut vires reciperet, cui quarta die cœperunt defluere capilli, ita ut omnes fere deciderint, paucique fuerint reverſi, & inpoſterum calvitio laboraverit. Hoc autem fieri dicendum judicio noſtro, quod ob repentinum validumque timorem, univerſus calor confertim ad vitæ penetralia confugiat, hinc cutis riget, & capilli arriguntur, unde maximus poëtarum cecinit;

Obſtupuiſteteruntque comæ, &c.

Marcell. Donatus hiſt. med. mirab. lib. 1. cap. 1.

Calvitium ab intolerabili capitis dolore excitatum annotavit *Ballon. Epid. p. 226.* Poſt Tineam *Plater. lib. 3. fol. 560.*

Observatio III.

Calveſcere mulieres; etſi aliter ſentit Ariſtoteles, & alii nonnulli.

EST ſententia *Hippocratis & Galeni, in aphoriſm. 28. & Ariſtot. 5. de generat. animal. cap. 3.* Mulieres ipſas non calveſcere. Imò refert *Syneſius Philoſophus in libro de calvitio*, à ſeculo nunquam viſas fuiſſe mulieres quæ calveſcerent: quamquam *Albert. Magnus lib. 19. de animal.*

mal.cap.6. scribit se vidisse duas mulieres calvas. *Mercurialis lib.1. cap.5 de morbis cutaneis.*

Falsum est mulieres calvitiem non pati, sæpè enim vetulas videmus pilis nudatum habere caput, & hoc vitium alieno crine tegere. Quod si forte mulieribus id accideret, non tamen ea ratione puto contingere, quod semen illæ non emittant, ut Aristor. putavit *Argenterius Comment. 2. in Art. Medic. Gal.* Vir, unde calvescat citiùs, quàm mulier, puer, ex Eunuchus, edocet *Camer. Sylog. memor. Cent.5.p.51.* de Calvitie lege insuper *F.r.f. l.8 obs.6. p.241. Zwinger. Theatr. Vit. Hum. p.292.*

DE ALOPECIA.

Observatio I.

Historia Alopecia laborantis, sola purgatione curati.

EGo jam factas alopecias aliquando sola purgatione sanavi, nullo amplius medicamento post ipsam ad locum affectum admoto. Ut autem ampliorem ejus rei experientiam facerem, ex ejusmodi quopiam successu sum impulsus. Adolescens quispiam, bonæ habitudinis, & exercitiis assuetus, hanc affectionem in capite habebat. erat autem satis familiaris mihi, ut dicam ipsius, qua jam per tres aut quatuor menses usus erat, probe nossem, explebat enim se quotidie fermè fungis. Hunc itaque sola *hiera ex colocynthide* purgavi, bis in quinque diebus: in prima sane purgatione quatuor ex ea drachmis, in secunda quinque exhibitus. Priusquam verò ad has purgationes perventum, *catapotia ex aloe* undecim ei præbui, ciceribus ferè magnitudinem parem habentia. Habent autem catapotia hæc *Colocynthidis partem unam, aloes & scammonia utriusq; partes duas his ego unam partem succi absinthii addidi.* Antea vero etiam *mastichen, chamæ, & bdellium* adjeci. Hoc enim modo Quintus utebatur. Quum igitur post has purgationes homini pituitam è capite deducere per apophlegmatismos vellem, atque deinde pharmacum quoddam ad affectam partem adhibere, contigit ipsum derepente in profectionem quandam ablegari: in qua, quum bonis fuerit cibis, de quibus à me instructus erat, uteretur, post dies fere viginti rediit, ab affectione circa capillos penitus curatus. Ex hoc sane successu incitatus ego, quum in aliis eandem curationem fecissem, expectavi, ut viderèm quid citra pharmacorum ad caput adhibitionem esset sequuturum. Curati sunt itaque omnes hoc modo: non tamen in jam inveteratis hujus morbi experientiæ periculum feci. Difficulter enim eluuntur in his cuti impacti serosi humores, multo vero magis in his, quibus jam ipsa cutis ad malum habitum pervenit, desperanda est per solas purgationes curatio. *Galenus lib. 1. de compos. pharmac. local.* Alopeciam oleo papyri curatam proponit *Nicol. Fontan. exempl.1 fol.6* De Alopecia, quæ lepram præsagiebat, scribit *Forest 1.8. obs.2 pag.238.* Plura de alopecia vid. apud Fernel. Consil.1. fol.1. Zacut. Lusitan. de princip. Med. Histor. l.1. hist.1 fol.2 hist.2. fol.3. &c.

DE TINCTURA CAPILLORUM.

Observatio I.

Virgines quædam ob depravatam capillorum tincturam periculosissimis & admirandis symptomatibus affectæ.

PUella nobilis in hac vicinia annorum 16. vel. 17. ut flavos & prolixos, efficeret capillos, unguento quodam illitos ferventissimo soli per horas aliquot, singulis diebus, capite non munito, exposuit. Hæc etsi optatum effectum sit assecuta, tamen magnos capitis dolores sibi attraxit, & sanguis per nares singulis ferè diebus copiosè effluxit. Quodam tempore, cum nares comprimendo sanguinem sistere vellet, non procul à dextro oculo versus tempora, per porum, tanquam per foramen acu factum, sanguis affatim erupit: admoto autem digito iterum per nares effluxit. Laboravit etiam tunc temporis obstructione mensium.

Alia quædam hujus oppidi puella, eadem arte utens, doloribus oculorum fere est obcæcata, sic quæ nimium student formæ, seipsas sæpe deformant. *Ioan. Francus Med. Camicensis.*

Observatio II.

Novum prorsus, atque Europæ, Germaniæ præsertim, incognitum remedii genus, ad capillos aureo colore sine omni noxa, fingendos.

QUum hucusque multa & varia in puellis experti simus, quibus velut invite obtemperat decet; & ex omnibus remediis hoc unum cæterorum præstantissimum & tutissimum invenimus, placuit illud hic chartis mandare, & eo magis, quia Maria a Baldovinis nobilis Florentina, multo omnium mihi charissima, nō altero unquam usa est; habet autem remedium sic: *Alkanam Arabum in pulverem redactam, ut a Græcia & Mauritania mercatores afferre solent. accipito quam pauco vino tepente exceptam, in pulmenti formam redigito, & capillos per ordinem universos ad radices usq; linito. quos sic illitos per viginti quatuor horas stupis coopertos bene fasciato, postea vero tepente vino caput lavato. & eburneo pectine vel altero dentes oblongos & plicabiles habente, probatim pectinato capillos;* brevi enim eos ut aurum reddes, nec pluribus medicamentis ut scopum consequaris, opus habebis, tanta enim inest medicamento vis. *Lusitan. cent.3. curat. 59.*

Ex folio in Cypro, Orientis ora, nec non Ægypto Elhanna, vel Tenacrichen vocant, pulverem conficiunt, quem Archenda vel appellant. Hoc mulieres utuntur, ornatus gratia manus & pedes colore aureo ungentes. Non autem in succo lanariæ vel strutii, *ut ait Dioscorides,* sed simplici aqua eam miscentes, aquam auream faciunt, quæ aureo colore tingit: quo arcanum nostræ mulieres si agnovissent pro deaurandis ipsorum capillis nihil haberent quo securius uterentur, neque sub radiis solis se urerent, variisque modis caput læderent. *Prosper Alpinus lib. de Plantis Ægyptiis, cap.13.*

Plura vide *in Hodaporico. L. Rauvvolfii pag.60. & 61. Et in Magia natural. Jo. Bapt. Porta.*

Alcanna in Punicæ mali altitudinem excrescit: sed cum cædatur, virgulas duntaxat profert saliceorum viminum instar. Magnum adfert quæstum Ægypti incolis: nam ejus folia siccata in pollinem terunt, flavo colore inficientem. Hujus pollinis census tam ingens est per eas regiones quæ Turcarum Imperatoris subjacent imperio, ut plus quam octodena ducatorum millia reddat invaluit enim ea consuetudo, ut omnes mulieres, manus, pedes, capillorum partem, rubro aut flavo; viri autem ungues rubro colore hoc pulvere inficiant: addito preterea alumine, puerorum utriusque sexus capillos tingunt, equorum jubas, pedes & caudas. Ejus regionis mulieres ad formæ decorem multum accedere putant, si ab umbilico, infra etiam coxarum partem flavo colore inficiant, quem ex hoc pulvere concinnare norunt, simul atque ex balneis egrediuntur; quoniam eo tempore color altius penetrat. Illius usus adeo frequens est, ut non modo apud Turcas invaluerit, sed etiam in Wallachiam, Russiam, & Bosniam deferatur. Cùm itaque plebs hoc pulvere carere nequeat, necessario ejùs distributio magnum censum præbet: sæpeque accidit, ut Alexandrinæ naves eo oneratæ Constantinopolim devehantur, qui illico venundatur & distribuitur. *Bellonius memorab. & singular lib. 2. cap.74.* De capillis Viridibus vid. Th. *Bartholin, Hist. Anat. 40. Cent.1.* Et de pulverum usu ad capillos exsiccandos, deque eorum demigratione conf. *Borell. Cent.3. Obs.2.*

DE TRICIS INCVBORVM.

OBSERVATIO I.

Novum veteribusque indictum horridi & intricati capillitii tum capitis, tum barbæ genus, difficilium quorundam capitis morborum argumentum.

HOrridum quoddam, impexum, adeoque intricatum capitis atque barbæ capillitium, apud nostros haud infrequens, cæterum veteribus cujuscumque ætatis medicis incognitum, observare licet: Quo affecti prælongas capillorum tricas & cinninnos mirifice intricatos, digiti sæpe crassitie, ex reliquo Capitis, & Barbæ capillitio, ad humeros, pectus, & aliquando ad umbilicum usque demissos, propendere videas, aspectu plane monstrifico, & Gorgonæum caput preferente. Quos illi magna religione prorsus incultos, nec ferro præscindere, nec pectine explicare sustinent: Persuasi omnino gravissima capitis morborum fomenta, velut Apoplexiæ Paralyseos, Maniæ, & cumprimis Cephalalgiæ pertinacis, consimiliumque materiam iisdem alendis absumi. Quâ sive superstitione, sive multa hominum observatione ducti, qui duis potius, quàm eorundem culturam, aut præsectionem, velut prorsus infaustam & lethalem admittunt. Factisque de experimento & historia periculis, sententiam suam mordicus tuentur. Qui ex his elegantiores haberi volunt, tricas hujusmodi, capitis quidem intra pileum: barbæ vero subtus pectorale convolutos prius recondunt ne conspiciantur. Alii verò etiam inter congressus publicos aut convnetus, nec si celare velint, possunt, nec si possunt, volunt. Adeò & gestantium & conspicientium animis indubitata fide insedit, ut citra opprobrium, aut vituperium, velus rem maximè ad vitam sustinendam necessariam, conspiciendos sinant. Sed enim quosdam per universum vitæ suæ decursum eo modo âluisse annotatum est: sperantes se à difficillimis impendentibusque sibi morbis vindicari posse. Sunt qui ad eosdem subnatos, nunquam, ubi inviolatos custodivissent, recidivam se passos fuisse, constanter affirment. Vulgus etiam, si in tales incidere contingat, statim de occulto aut latente, atque dificili aliquo capitis malo, eosdem suspectos habet. Qua in re, num superstitio experientiam, an vero experientia superstitionem convincat, ad judicium meum nunc non revoco. Ego certe ut nihil dissimulem, ut in vulgi sententiam propendeo: ita seminarium hujusmodi morborum non tam inde argui, quâm ali, atque, ne in vadant, hoc modo præveniri posse, de pilorum generationis causis, eventibus & curationibus, recepta Medicorum sententia doceri posse, accedente quæ ex vulgo constat, & quasi per manus traditâ attestatione, sentio. Europæis aliis innotuisse hoc capillorum vitium nondum comperi: ut nec plerisque Germaniæ partibus omnibns: Brisgois Alsatis, Belgis, nonnullisque Rheni tractibus quasi endemium, & popello nostro notum est satis. Cives hic ipse novi supra triginta, quorum aliqui vel hodie quoque supersunt, hoc capillitio insignes Rnlgus *Marenflecht*, & *Scrotlinszepff*, quasi dicas Incuborum tricas seu cincinnos, vocat, quod putet Incubos & Fannes noctu eosdem sugendo tractare. Alii *Marenlöckvel Morenlöck*, hoc est, scrofarum tricas, quod his similes à scrofarum collo dependentes observent, vocant. *Ioan. Georgius Schenckius, Schenck I F. Hagenoensis Medicus.* Huc referri merentnr, quæ de Plica Polonica referunt *Fonseca Tom.1.Consf.1.fol.1.Genath.Decad.3.Disput.9.& Decad.4.Disput.7. Rhodius Cent.1.obs.77.Saxon.Medic.pract.lib.10.*

DE BARBA.

OBSERVATIO I.

Infans barbatus, pilisque sub alis & pectine insignitus natus.

VIdi qui natus fuit cum barba, & pilis pectinis, & pilis titillicorum. *Hali Rhodoham comment. ad text.177. Tech. Galeni.* Infantem quoquo barbatum, pudendis &c. capillis villosis, tantum pectore, ac si 30. annorum fuisset, observavit *Ioan. VVolfius Lect. Memorab.Tom.2.pag.540. Idemque* alium instar suis villosum *d.l.pag.562.& 928.*

OBSEVATIO II.

Mulieres barbatæ,

MUlier natura lævi est, ac delicata, & si multos pilos habuerit, monstrum est. *Epictetus 1.c.l.3.*

Tale monstrum vidi aliquando Lutetiæ, mustace nigro & incano justæ magnitudinis, mente etiam piloso mediocriter. Fertur & in Gynæconitide Alberti Bavariæ Ducis esse mulierem promissâ nigrâ barbâ. *VVulfius in enarratione hujus loc.* De mulieribus barbatis ob desuetudinem virorum & mensium defectum, vide *lib.4.hujus nostri operis observatione 6.*

DE MONSTROSIS CAPITIS conformationibus.

BICIPITES.

OBSERVATIO I.

Bicipites nati, cætera simplices.

IN Vejenti biceps puer natus. *Lycosth. Anno mundi 3791.*

In Vejenti agro puer natus est unimanus & biceps. *Rueff.lib.5.c.3. degenerat.hominis.* uterque ut videtur ex *Iul. Obsequente*, quo hactenus integro destituor.

Frusinone ex ancilla puer biceps. *Idem Lycosth.* Anno mundi 3838. Ex eodem ut opinor *Obsequente.*

Puella nata biceps. *Cicero de divinatione.*

Vidi virum quendam natum habentem duo capita separata. *Hali Comment. ad lib. 3. text.177.Tech. Galeni.*

Dixit Porphyrius: supra terras Siciliæ accidit eclipsis solis magna, & illo anno mulieres terrarum regionis ipsius filios deformes, habentes duo capita, generarunt. *Rabbi Moses Particul.24.Aphorismorum.*

Anno Domini 601. puer natus biceps *Lycosth. L. Prodig.*

Anno Domini 1104. Monstrosi partus editi, pecudes, homines bicipites nati. *Idem lib.Prodig.*

Circa Annum 1118. Monstrum quoddam Namuti natum est, biceps videlicet infantulus, tam sexu duplex quàm cæteris, simplex autem compage corporis. *Idem prodigiorum & ostent.Chronico.*

Post Clementem III. urbe pulsum, inter alia prodigia, etiam monstrosi partus editi, hom ines bicipites nati, *Aventinus lib.5.Annal. Bojorum.*

Circa annum Christi 1413. biceps puella in Bojaria Aquilonari inter Danubium atque Alemannum amnes in *Sandersdorff*, nono Kalend. Apr. nata est in mola pagi, quæ & quaterna brachia, totidem manus, & pedes habuit: *Idem Annal.Bojor.lib.7.*

Anno 1487. Biceps infans Patavii natus est, in quo præter naturæ luxuriem, nihil alioqui fœdum aspectu. *Lycosth.lib.Prodig.*

Editum in patrii soli vico, cui *Sarzano* nomen est, magnitudinis inusitatæ monstrum. Digna res est visa, quam libellis insererem, eo quidem proclivius, quoniam flagrante intestinis discordiis Italiâ, & intonante altiùs bellorum procella, quæ jam aliquot annis latè vastitatem dedit, vice prodigii habitum id est. Is verò infans fuit biceps, multa in eo mira. Primum quadrimestris magnitudo, membra omnia cum proceritate responsum babenti, absoluta, amussitataque, facies utraque similitu dinis propè indiscretæ. In capitibus crines aliquando longiores ac nigricantes, inter

ter utrumque caput ex collimitio humerorum tertia surrigebatur manus, sed quæ aures longitudine non excederet, nec integra visebatur omnino. Reliquum corpus prorsum bene compactum, ac citra ullam maculæ fœditatem. Natus est quinto Idus Martias, anno nati Verbi, millesimo quingentesimo quarto ac decimo. Postridie allatus Rhodigium est. Quia vero visenda res erat, placuit ad Hisp. Ducem, qui in proximo vicariâ Regis fugebatur potestate, adferri. Id verò ut citra putredinis timorem posset obiri, exenterare præmortuum necesse fuit. Inibi ergo mirum aliud, cor quidem simplex, ut assolet, at jecur duplex sicuti & lien. Nam in viscere hoc quandoque visam duplicationem vel in uno, credimus Aristoteli. *Et paulo post*, Quod ad infantem attinet, illud amplius sciendum, unumne an plura sint per coagmentationem, quod monstrificum prodit animal, judicandum est ex principii ratione. Nam si cor pars ejusmodi est; quod unum cor habet, unum animal est: quod duo, animal item duplex coalitum propter conceptuum conjunctionem. *Cælius lib. 24. cap 3. L. A.*

Narrant Cœlio Rhodigino visa fuisse duo in Italia monstra, marem unum, fœminam alterum, corporibus per omnia pulchrè & concinne compositis, nisi quod capite essent duplici, ac marem quidem paucis ab ortu diebus interiisse: fœminam verò quinque & viginti annos vixisse: quod à monstrorum communi conditione abhorret: fere enim fit ut breves admodum vitæ sint, quod ut invitâ naturâ nascuntur, & sic vivant. Adde quod sibi admodum displiceant, quod reliquis mortalibus ludibrio sint, itaque vitam sibi acerbam putant. *Pareus operum suorum lib. 24. cap. 2.*

Lovanii anno 1536. infans biceps natus. *Gemma lib. 1. cap. 6. Cosmocrit.*

Anno 1538 natus est quidam, & ad perfectam viri staturam excrevit, capite & humeris tantum geminus, ita ut caput alterum ante alterum retro esset, mira inter se similitudine. Barbis etiam & oculis sese referebant mutuo. Idem erat cibi appetitus, fames eadem, vox simillima idem uxoris quam habebat, & excernendi, utrisque capitibus erat desiderium. Annum excedebat trigesimum quando hunc videre contigit. *Rueff. lib. 5. c. 3. de conc. & generat. hominis.*

Simile quoque monstrum in Bavaria, anno 1541. conspeximus, erat autem mulier viginti sex annorum, duobus capitibus, quorum tamen unum satis deforme erat. Hæc dum mendici habitu ostiatim victum quæreret, propter graviditas, dato viatico abire a finibus jussa est. *Lycosth. prodig. & ostent. Chronic.*

Nostra memoria fœtum vidit Hassia editum quinto Idus Januarii, Anno 40. geminis capitibus reflexis in dorsum, quorum sese facies obversæ invicem minaci aspexerunt vultu. *Peucerus Teratoscopiæ pag. 440 facie aversa.*

Anno incarnati Verbi sesquimillesimo quadragesimo secundo, quinto Idus Martias, natus est infans in nostra regione biceps, vivus, utraque facie indiscreta, unicaque manu inter utrumque caput assurgente. *Pictorius Sermonum convivalium lib. 4. cap. 84.*

Anno 1544. mense Januarii, nata est puella biceps, reliqua autem omnia unum corpus referebant: nam bina crura, bina brachia, vulva una: sed tamen cum amicus noster, Gabriel Cuneus, Chirurgus, discipulusque meus, eam me absente dissecuisset primo quidem gulam interiorem, (sunt qui *meri* vocant) ac cum eo ventriculum invenit geminatum, sed tamen in fundo coibant: ibi pylorus unus, attamen ex eo intestina gemina exoriebantur: ut uterque ordo duplicatus esset illorum præterquam in recto: nam in illo rursus in unum coibant: sicque ad anum finiebantur. Erant autem fæces in ambobus: pulmones gemini visebantur, atque hi nulla ex parte in unum coibant. Cor paulò altius quam in aliis esse solet, *υ* literam Græcam referens. bifidum scilicet, sed tamen in una sede. An uterque ventriculus superior in eo esset, haud exploravit: jecur crassum valde oblongum. sed absque penulis, seu additamentis, atque ideo informe: spina dorsi duplicata, distabatque una ab altera digiti magnitudine, unaquæque suo inserviens capiti, & usque ad crus quod sibi in directo erat, ferebatur. Dentes inferiores anteriores quatuor, superiores autem duos tantùm, sed magnos, verum inferioribus minores, ac paulò solidiores, sed tamen qui nec ipsi dentis exquisitam præferrent duritiem, habuit: renes duplicati, uterus & vesica minimè. Orta est mense nono & absoluta, ac etiam corpulenta. Verùm in ipso ortu, ob errorem obtorto collo unius ab obstetrice, idem dies eademque hora fuit, quâ tenebras mortis & vitæ hujus lucem experta est. Manifestum est igitur idem in his contingere quod in fructibus: duas tentavit natura creare puellas: in ipso exortu principalium membrorum collisa atque constricta sunt omnia præter caput. omnia igitur principalia præter cerebrum in unum coiverunt fuerunt tamen potentia duo: quæ autem posterius creata sunt velut uterus, brachia, & extrema, ab uno tantum, & tanquam in uno fœtu sunt absoluta. Ergo cerebrum prius creatur inter omnia, non cor, quemadmodum dicit Aristoteles: aut simul cum aliis, ut Galen. censet; nam plures bicipites videre contingit: qui autem geminum corpus habeant, atque unum caput, non ita. *Cardanus de Variet. rerum lib. 14. cap. 77.*

Anno 1552 in Hassia Germaniæ haud ignobili Witzenhausæ, tertio post festum trium Regum die, infans masculus biceps, collo duplici, duobus capitibus, ac corpore optimè cum reliquis membris compacto natus. *Lycosthenes lib. Prodig.* &c.

Decimo tertio Kalend. Sextilis, anno 1553. in Misniæ pago quodam Zichelt, non procul à Primaw, natus est infans duobus capitibus, membris omnibus absolutis. *Idem saepius citato opere.*

Puerum, anno quinquagesimo quarto supra sesquimillesimum monstrosum in pago Senas, prope Druentiam bicipitem natum, à plerisque non dilutæ fidei hominibus, qui spectatores fuerunt, oculatique testes, accepimus. *Valleriola Loc. Commun. lib. 1. cap. 18.*

Monstri bicipitis, & duo crura, at unum brachium habentis, effigiem *Pareus lib. 24. cap. 6.* exhibet.

Monstrum biceps, & testudineum tumorem mirum recenset *Borellus Cent. 2. Obs. 57.* qui etiam monstrum duplex, duplicemque natum annotavit *Cent. 3. obs. 43.*

OBSERVATIO II.

Biceps natus, cui ex medio ventre alterum caput prominebat.

NAtus est (*anno 1516. Lycosthenes*) & in vitium excrevit qui caput aliud umbilico exereret, quod pro more alterius quoque cibum caperet. *Jacob. Rueff. lib. 5. cap. 3. de conceptu & generatione hominis.* Quo anno Franciscus Primus Gallorum Rex fœdus cum Helvetiis iniit, natum est in Germania monstrum, cujus è medio ventre insigne caput extabat, ad virilem ætatem pervenit, nec secus quam verum & summum monstri illius caput, hoc monstrificum & tanquam applicitum nutriebatur. *Pareus, lib. 24. cap. 2.*

OBSERVATIO III.

Alius biceps natus: cui ex perinæo alterum caput enatum.

REcens in Regno Anglico Anno 52. tertia Augusti, intra decimam & undecimam, biceps natus fœtus capitibus non uno & naturali loco eminentibus, sed oppositis, inter sese altero de collo exerto, altero eâ nato parte, quam femen & *περίνεον* vocamus, uno umbilico, tribus pedibus, uno dextro, latere tenùs exporrecto, duobus ex opposito latere; sinistris manibus omnibus. *Peucerus Teratoscopiæ p. 440. facie aversa.*

De infante trium capitum, & pecuinæ cauda vid. Wolf. *lect. memorab. Tom.1.p.379.* qui etiam *p.396.* Infantem bicipitem, tripedem, tricipitemque annotavit. Monstrum quoque triceps Bartholinus refert *Cent.6. Hist.39.* & *Cent.2. Hist. anat.55.* Hominem bicipitem.

ACEPHALI.

OBSERVATIO I.

Capitibus carentes nati, acephali dicti.

ANno 1525. infans Wittembergæ sine capite natus. *Lycosth. lib. Prodig. & Ostent.*

Anno 1554. in Misnia infans natus est absque capite, oculorum effigie in pectore expressa. *Jacobus Fincelius de miraculis nostri temporis.*

Anno Domini 1562. Kal. Novembr. Villæfrancæ in Vasconia, natum est monstrum, fœmina, Acephalon: cujus imaginem à Fontano Agenensi Medico, qui se id vidisse sanctè affirmabat, acceptam mihi de monstris commentationem paranti obtulit Joannes Altinus D. Med *Pareus lib.24. cap.6.* Quod ad iconem attinet, circa colli regionem tuber exprimit subacutum, aversa corporis parte singulis scapulis rudimenta quædam papillarum, ex spirali linea ductarum, apparent, ex quarum demissiore regione media rostellum incurvum elephantis proboscidi haud absimile exprimitur: quæ si invicem conferantur, oculorum, nasi atque adeò faciei imaginem quandam præbent. Humeris ab utraque parte, vel auribus, vel oculis quid simile incumbere conspicitur. Cætera muliebre corpus affabrè compactum referunt: nisi quod umbilicus paulo longius propendeat, & capite in universum careat. Atque hæc ex nuda icone descriptio. *Schenckius.*

Puerum acephalon describit quoque *Borellus Cent. 3. obs.3.* & infantem ex diabolo, sine capite, genitum Joh. Wolf. *lect. memorab. tom.1. p.825.*

VARIA CAPITIS FORMA.

OBSERVATIO I.

Non naturalium capitis, cum ab Hippocrate & Galeno, tum ab aliis descriptarum figurarum, variæ & prodigiosæ formæ.

NOn naturales capitis figuræ censentur: primùm ea, in qua anterior eminentia à sincipite, frontisve elatiori sede producta perit: posterior autem, quæ occipitis est, reservatur. Item, quæ huic penè contraria visitur, ac posteriorem, occipitii nimirum, eminentiam manente anteriore perdidit. Deinde tertia, naturali adhuc magis opponitur, in qua ambæ capitis eminentiæ abolentur, & caput ad amussim rotundum, & instar exactæ sphæræ, ac veluti scyllæ observatur: quâ figurâ Thersites ab Homero fuisse traditur, hanc enim ab ipso φοξὸν appellari, nonnulli asserunt: quamquam plerisq; acuminatas omnes capitis figuras eo nomine, & ὀξυκεφάλους nuncupare libuerit. Quarta species non naturalis figuræ omni ex parte dissimilis est, haud secus quàm si ad alteram aurem in naturali figura faciem, ad alteram verò posteriorem cervicis sedem fingeres. Verùm Galenus alibi hanc excogitari quidem, non autem in rerum natura consistere posse affirmat, quamvis interim Venetiis puer multis partibus deformis; & admodum amens, hac figurâ hodie conspiciatur. Imò apud Bononienses mendicus obambulat, cui caput quadratum, sed latius paulò quàm longiùs contigit. Præterea Genuæ puellus annos natus ferè tres, à mendica ostiatim circumlatus est, & paulò pòst in nobilissima Belgarum Brabantia ab histrionibus fuit propositus, cujus caput in utrumque latus protuberans, duobus virorum capitibus grandius extitit. *Vesalius lib.1. cap.5. de corp. hum. Fabrica.*

In nano quodam monstruoso, ac alio huic quasi consimili mensuravi majorem distantiam fore à tempore in tempus, quam ab occipite in sinciput, ut hanc quartam videretur capitis figuram in naturalem habere Sed talia monstruosa rara & invitalia. *Petr. Aponensis, different.79. Conciliatoris, de quarta non naturali cap. figu.* Idem observavit *Hugo*, &c. atteſtante *Thoma à Viega, Comment. ad cap.11. Art. Medicinal. Gal.*

Non videtur silentio esse prætereundem, quod nuper in inciso Jacobi cujusdam furis insignis cadavere, præter alia, annotavimus: posteriorem nimirum ejus capitis partem, ubi memoriæ sedes est, adeò brevem, ut tantillam cerebri portiunculam contineret. Quam ob causam cum priorum scelerum, & eorum quæ pro his sæpè passus fuerat, tormenta scilicet, exilia, & carceres, minimè recordaretur, toties ad vomitum, tanquam canis impudens reversus est, ut in laqueum tandem inciderit, vitæq; ac furti finem fecerit. *Benivenius Abditor. cap.89.* Capitis tuberosi miram inæqualitatem recenset *Smetius Misc. pag.579.*

OBSERVATIO II.

Capita humana pro regionum, populorum, nationumque diversitate, cùm ab arte, tum à natura plurimùm variare.

PRimùm omnium de macrocephalis (disseramus) cum nulla omnino alia gens sit, quæ similia capita habeat. A principio quidem consuetudo in causa fuit, ut tam longis capitibus essent, nunc autem natura ipsa cum consuetudine conspiravit. Siquidem generosissimum apud eos putatur, caput habere quàm maximè longum. Consuetudinis autem hoc initium fuit. Cùm recens infans natus est, caput ejus adhuc tenerum ac molle existens, quàm celerrimè constringunt manibus, coaptantesque cogunt in longitudinem augeri: quin & vinculis connectunt, ac aptis instrumentis colligant, quo rotunditas capitis prohibeatur, ac longitudo augeatur. Ea consuetudo tantùm effecit, ut ejusmodi capitum natura existeret: temporis verò progressu natura quoque tales produxit, ut non esset necesse consuetudine priore cogere. *Hipp. lib. de aere, aquis & locis,* &c. *textu decimo sexto, Mela lib.1. cap.21. Plin. lib.7. & lib.6. cap.4. Aristoteles lib.1. Politicorum. Suidas ex lib.7. historiæ rerum Trojanarum. Cœlius Rhodigin. lib.17. c.3. L.A.*

Id in corporibus admiratione dignum, quod apud Indos Occidentales in provincia Portus veteris cernitur, cùm homines cervice careant (eam voco nunc partem colli, quæ est juxta atlantem vertebram) & caput illis quadratum sit. Sed hoc arte, non natura, comparatur: verùm etiam ars in naturam quandam transit. Etenim nati ab his, quorum caput ab initio inter tabulas colligatum fuit, quibusque compressum, statim ut nati forent, similem formam contraxerunt. Constat igitur humanam formam multis modis variari, tum arte, tum diuturna successione. *Cardanus lib.8. cap.43. de Varietate.*

Hipocrates naturalis capitis formæ causam in obstetrices nutricesq; videtur rejecisse, cùm asserit quosdam oblonga capita existimasse esse pulchra, hosque ideo in puerulis ea compressisse, atque ita tandem naturâ in hanc oblongam formam procreata esse: eo propemodo, quo plerasque nationes peculiare quid in capitis forma sibi vendicare constat. Genuensium namque & Græcorum adhuc magis & Turcarum capita globi ferè imaginem exprimunt, ad hanc quoque (quam illorum non pauci elegantem, & capitis, quibus variè utuntur tegumentis accommodam censent) obstetricibus nonnunquam magna matrum solicitudine opem ferentibus. Germani verò compresso plerunque occipitio & lato capite spectantur, quod pueri in cunis dorso semper incumbant, ac manibus ferè citra fasciarum usum, cunarum lateribus utrinque alligentur. Belgis oblongiora cæteris propemodum reservantur permanentve capita, quod matres suos puerulos fasciis involutos, in latere & temporibus potissimum dormi-

dormire sinant. *Vesalius lib. 1. cap. 5. de corporis humani fabrica.*

Genuenses, cum à Mauris progenitoribus accepissent olim morem, ut infantibus recens natis tempora comprimerentur: nunc absque ullo compressu, Thersitico & capite & animo nascuntur. *Scaliger Comment. ad lib. 5. Theophrast. de caus. Plant. pag* 287.

OBSERVATIO III.

Quidam animalium quorundam, velut Elephantino, Bovino, Arietino, Corvino, adeò etiam Felinum, Simiarum, Ranarumque specie, capitibus geniti.

PRæcipuè admirationis etiam illa prodigia, quæ C. Volumnio & Sej Sulpitio Coss. in urbe nostra inter initia, motusque bellorum acciderunt. Puer infans semestris in foro Boario triumphum proclamavit. Alius cum elephantino capite natus. *Valer. Maximus lib. 1. cap. 6.* Alii ppe elephantum enixa, quamquam id inter ostenta est. *Plin. N. H. lib. 7. cap. 3.*

Natus alicubi est infans masculini sexus, capite elephantis. *Rueff. lib. 5 cap 3. de concept. & generat. hominis.*

Jam puerum ortum capite arietis, aut bovis referunt: idemque in cæteris membrum nominant animalis diversi, vitulum capite pueri, & ovem capite bovis natam asseverant. *Aristoteles lib. 4. de generat. animal. cap. 3.*

Anno Christi 1414. Monstrum habens caput caninum, & cætera membra sicut homo præsentatur Ludovico. *Vernerus Vesphalus in Fasciculo temporum.*

Anno Domini 1517. in Bosci Regis Parœcia, in Biera sylva, via ad fontem Bellæ aquæ, natum est monstrum facie ranali, visum Joanni Bellangerio Machinatæ Regiæ Chirurgo, coram Harmon oppidi justitiæ custodibus, in primis Joanne Bribono ejus loci Procuratore Regio. Pater vocabatur Amadæus Parvus, Mater Magdalena Sarbucata. Hæc febre divexata mulierculæ cujusdam consilio ranam vivam manus palmæ affixerat, tandiu detinendam, quoad immoreretur parti, eo habitu in viri amplexus venerat de nocte, & conceperat, eam Bellangerius, perspicaci ingenio vir, monstrosæ deformitatis fœtus causam esse arbitrabatur. *Pareus lib. 24. cap. 7. Operum suorum.*

Simiarum aspectu, & ursinis obsitos villis toto dorso partus ipsi vidimus, quas similitudines reputatæ pepererant. *Peucerus in Teratoscopia.*

Anno 1556. Basileæ Rauracorum puellus natus est crudeli aspectu, corpore quidem satis bene compacto, sed capite hirsuto, canem aut catum magis vel simiam, quam hominem referente. vixit autem circiter horam dimidiam. *Lycosthenes Chron. de Prodig. & Ostent.*

Infantantem, collo auribusque leporinis conspicuum, cujus ventrem uni natus serpens rodebat, recenset Joh. Wolf. *Lect. Memor. Tom. 1 pag* 906. *qui cum Tom. 2. pag.* 614. mentionem facit Gemellorum editorum, quorum ora rostris similia erant, dextra verò anserum alas repræsentabat; qui & occisi artifere &c. Confer imprimis *Phys. Curios. Schotti. l. S. pag.*

OBSERVATIO IV.

Puer monstroso capite, eodemque aperto natus.

QUinto Kalend. Septembris, anni 1544. Argentinæ nobilis Alsatiæ metropolis, infans fœminei sexus, horrendo, monstroso atque in superiori parte aperto planè capite, lato ore, bovinis oculis, naribus aquilinis natus est, *Idem jam citato loco.*

Monstrum sine cranio natum, legere quoq; est apud *Bartholin. Cent. 3. obs. 7. & Cent. 1. hist. 83* sine cerebro, quod etiam *Borell. Cent. 3. obs. 3.* notavit.

OBSERVATIO V.

Monstrum natum, superiore capitis parte & collo carens, oculis in fronte sitis, occipite foramine pervio, unde sanguis emanabat.

SEptimo Idus Augusti apud nos Basileæ masculus natus est, corpore satis quidem bene compacto, sed sine collo, monstrosa planè facie, oculis insolitæ magnitudinis, quasi in fronte sitis, ac superior capitis pars omnino deerat, in occipitio autem habebat foramen justæ magnitudinis, ex quo sanguis aliquantulum fluebat, unde statim postquam in lucem editus esset, diem suum obiit. *Idem lib. Prodig. Anno Domini* 1557.

OBSERVATIO VI.

Visus infans reclinato & obtorto in alterutrum latus capite, pedibusque sibi invicem impositis, figura Salvatoris Christi crucifixi.

ANno 42. Pilsenæ quod Boëmiæ oppidum est, puer natus imagine Christi Salvatoris nostri crucifixi, quem Virgo Mater de cruce depositum sinu fovet, altero super alterum pede inflexo, ut si amoveretur mox reductam reponeret. Illi propter collum reflexum cibus in os difficulter inseri potuit. *Peucerus Teratoscopiæ pag.* 443.

OBSERVATIO VII.

Mulier unico partu caput humanum, lacertam bipedem, & porcellum enixa.

ANno 1531. Augustæ Vindelicorum mulier peperit: primò caput humanum, membranis involutum: secundò bipedem serpentem, cui lucii caput, corpus ranæ & pedes, cauda lacertæ: tertiò porcum omnibus partibus integræ. *Idem Teratoscopia pag.* 439.

DE MAGNITUDINE CAPITIS.

OBSERVATIO I.

Monstrum, cujus caput ferme duplo aliorum majus.

MAteria interdum superabundat in toto, vel in parte, ut in Golia, & monstro Ulmensi, cujus erat fermè duplum ad aliud caput. *Eckius Comment. ad 2. Physicor. Aristot. pag.* 38.

OBSERVATIO II.

Magno admodum capite, cæterum sine oculis, auribus, naso, mento, ore, cranio, & fronte, natus.

ANno 1591. Novembri mense, Francofurti ad Mœnum, non procul ab ædibus Electoris Trevirensis, horam circa tertiam, post medium noctis, monstrosus puer natus est; caput habens ingens & præter modum magnum, oculis, auribus, naso, mento & ore, cranio & fronte carens; sub hoc tam monstroso capite humeri, manus, crura, pedes, aliaque membra naturalia, proportionibus suis fuere distincta: mortuus hic puer à multis conspiciebatur, & tandem in cœmiterio S. Petri sepultus est. *D. M. Jansenius lib. 4. Mercurii Gallobelgici, pag. 342. & 343.*

DE HYDROCEPHALO.

OBSERVATIO I.

Hydrocephalon.

Ὑδροκέφαλον, est tumor capitis aquosus. Colligitur enim aliquando in capite tanta humoris copia, ut eo caput supra modum intumescat. Is ut plurimum quidem aquosus est, aliquando tamen fæculentus aut sanguine dilutus. Est autem omnis piger & deses, tribusque in locis colligitur, ex quibus totidem ὑδροκεφάλου differentiæ existunt. Aut enim inter cutem & pericranium, aut inter cranium & pericranium, aut inter cranium & cerebri membranas coacervatur. Addidère & veteres, *inquit Aetius*, quartam differentiam inter cerebrum & ejus membranas, sed quæ nullam recipiat curationem. Multis autem de causis aqueus ille humor colligitur, quarum aliæ evidentes, aliæ internæ sunt. Interna quidem est cum sponte sua vasa capitis rarescunt, & aquosam illam substantiam, quæ sanguini mista est, in locum aliquem effundunt, unde totum caput intumescat. Externa verò evidensque causa est plaga aut contusio, non omnis quidem, sed quæ infantibus

fantibus præſertim ab obſtetrice infertur in puerperio, rudiùs contrectato appreſſoque eorum capite. Ob id puerulis maximè morbus hic innaſcitur, eſtque eorum proprius. Singularum ejus ſpecierum diſcrimina *à Paulo & Aetio* explicantur. *Gorræus Definit. Medic. litera Y.*

Fœmina nata in Argelia, cùm Anno Domini 1547. comitante marito, proficiſceretur Lipſiam, in pago *Oberdorf*, ſito inter Mansfeldiam & Sangershuſium, cruciari cœpit dolore parturientis, enixa eſt igitur puellam, infantem pulchrum & aſpectu delectabilem niſi quod in dorſo exanthemata rubra adparerent, latitudine groſſi Ioachim.

Cùm autem vixiſſet infans quatuordecim dies, ei caput ita crevit, ut quotidie majori tumore oneraretur, donec & oculi circumfluâ carne prorſus intecti nihil videre poſſent. Quinto igitur menſe cum adhuc ſuperſtes eſſet, filo explorata eſt circumferentia capitis quam æquat hæc linea duodecies explicata, quæ ad marginem adjecta eſt. *Fincelius lib. de miraculis.*

Vidi in quodam puero, filio Vincentii de refrigeriis, qui tantam aquam habebat extra cranium quod ſciſſuræ apparebant apertæ. Cauſa iſtius aquæ eſt, & maximè extra cranium poteſt eſſe, propter obſtetricem, vel propter nutricem, quæ quandoque in extractione fœtus, vel in nutriendo, vel in faſciando, caput ſtringunt ultra modum. Unde commiſſuræ ſcinduntur, & aperiuntur, & exprimitur humiditas illa, quæ eſt in cerebro, ad exteriora cranii inter cutem & cranium & ſic intumeſcit caput vehementer. *Leonellus, ne Morb. Puceror cap.* 14.

HYDROCEPHALICI MORTUI.

Vidi puerum, cujus caput adeò augmentabatur in longitudine, & latitudine, quod corpus ejus ſuſferre non poterat: & non ceſſavit augmentari quouſque mortuus eſt puer. *Rhaſes, cap. tertio libel. de morb. puerorum*

Viſus mihi puer, cui caput in dies ob aquoſum humorem contentum grandeſceret, tandemque in tantum tumorem ſublatum, ut ipſum nec ſtans, nec ſedens cervice ſuſtinere poſſet, adeò ut paucis diebus interierit. *Albucaſis lib. 2. cap. 1. Cheirurgiæ.*

Nos infantes ferè omnes Hydrocephalo laborantes, mortuos vidimus, præſertim quibus intra cranium communicata eſt aqua, & quendam adhuc bimulum puerulum Panhormi inſpeximus: cujus & coronalis, & recta ſuturæ in tantum dilatatæ ſunt, ut digiti ſpatium interſuerit: minus vero lamdoides divaricata erat. Huncque longo tempore (aliquibus enim menſibus) eo modo vidimus, ut Celſi (*lib. 4. cap. 2.*) ſententiam veram eſſe experiremur: poſſe videlicet hunc affectum longum eſſe: an vero demum ille obierit, ignoramus, quia Panhormo diſceſſimus. Quod autem admirabilius erat, conſideravimus, per earum enim uſque adeo apert arum ſuturarum ſpatium diaphanum quoddam conſpiciebatur, non aliam ſubſtantiam, quam puriſſimam aquam repræſentans. Si ergo aqua continetur, vel pura fæx, ſtrigmentumve, frigidus tumor erit. Calidus autem ubi ſanguis, etiamſi fæci admiſceatur qui ſupputari ſæpiſſime conſuevit. *Ingraſſias Tract. 1. cap. 1. Comment. ad Avicenn. de tumoribus.*

In cadaverulo ſex annorum vel circa, vidimus hydrocephaleam, ſcilicet aquam in capite, quæ collecta erat inter cerebrum & piam matrem in amfractibus illis, eratque limpidiſſima aqua, ac ſatis copioſa reſpectu loci patientis. *Fallopius in obſ. à Franc. Michino editis.*

Infelix puerulus in Pago Antiſylua dicto filiolus Heinrici Verlanii, generoſi domini præſidis Hollandiæ, cum naſceretur, forte ex duriore tractatione obſtetricis hydrocephalo afficiebatur. Cheirurgus quidam pulverem exiccatam capiti cum inſperſiſſet, nec alia remedia adhibuiſſet, cùm forte in ciſio magis profuiſſet, hydrocephalus majorem in molem ſemper deinde accrevit. Poſt duos menſes deinde Epilepſiam incurrens, fruſtra adhibitis remediis, quartum agens menſem, cum ad illum curandum morte inſtante, accitus eſſem, paroxyſmis epilepticis ſemper increſcentibus: de hujus morte etiam ex genitura pueruli præſagium feci, ad Præſidem eundem ſcriptum. Qui puerulus, eodem die, quo noſtrum præſagium Præſes acceſiſſet, mortuus eſt. *Foreſt. Obſ. 30. lib. 8.*

Tres vidi pueros in hac urbe hydrocephalo laborantes: duobus ſtatim à partu caput inflari cœpit, donec tandem mole oppreſſi perierunt: nullus autem Cheirurgorum curationem attentare voluit. Tertii caput in tantam magnitudinem increvit decima quarta ſeptimana à partu (cum famula illum inſcia matre ad balneas publicas portaſſet:) ita ut caput gravius, ſeu ponderoſius evaſerit quàm corpus: monſtrum potiusquàm hominem referebat. At multis tentatis fruſtrà remediis, curari non potuit. Tandem miſerè epilepſia periit. *Thobias Cnoblinus de obſ.*

Ante triennium D. D. Kolreitterus & ego, cujusdam nobilis infantem, quatuor menſium hydrope cerebri laborantem, curandum ſuſcepimus. Adhibita autem omni diligentia, malum, medicamentis capiti per aliquot ſeptimanas applicatis, depelli non potuit. Tandem cùm Chirurgus caput, quod præ nimia mole vix ferre poterat infans, parente ita jubente, loco tumidiore aperuiſſet, effluxit aqua limpida & pura. Sed poſt aliquot horas in Epilepſiam incidit, & paulò poſt è vita diſceſſit. *Ioan. Fran. Phyſ. Camicenſis.*

Nobilis Balthaſari à Balden uxor, peperit filiam venuſtam admodum, bene habiti corpuſculi. Cæterùm, poſt menſem ſextum cœpit caput in ingentem molem excreſcere, adeò ut omnibus ea res viſa terrorem incuteret. Cranium videlicet per ſuturas dehiſcebat, maximè circa occiput & Lambdoiden ῥαφὴν, unde magna ſubſtantia ſeroſa & ſanioſa effluebat quotidie, malè olens, quæ ſubinde cruſtoſa efficiebatur: nutrix interea valde ſollicita fuit in educanda tenella filiola quæ aliàs optimè ubera ſugebat, & pultes aſſumebat vel moſam: corpore undique bene conſtituto. Cauſam varii variam ejus mali adferebant aliqui, quum præter hydrocephalum tamen nihil aliud fuerit, fruſtraque optimus nobilis varios ſuper ea re conſuluerit empiricos, Chirurgos & Doctores. Audivi tandem accedentibus febribus & convulſionibus, infantulum extinctum fuiſſe. Primus enim partus erat is Poſthac nobilis ex uxore alios ſuſcepit felicioti ſydere natos. *Mocc.*

De puella hydrocephalâ, aphonâ, quæ anno ætatis ſeptimo perierat, vid. *Panarol. Pent. 5. obſ.* 47. Hydrocephalum dimidiati capitis deſcribit *Tulp. lib. 1. cap.* 25. Memorabilem quoque Hydrocephalum annotavit *Severin. Nov. abſ. fol.* 33. *& l. de effic. Medic. p.* 136. Hydrocephalum cum bile permixtum obſervavit *C. Piſo obſ.* 2. & phlegmaticam excreſcentiam valde magnam inſtar nattæ, vel talpæ aut ſtrumæ, vel potius hydrocephali in collo poſteriori circa nucham apparente in infante puella decorum menſiū, *Foreſt. l. 3. obſ. Chirurg. 7. p.* 86.

HYDROCEPHALI CURATI.

Ego vidi quemdam in quodam hoſpitio Cremonæ, quem natura rectificavit per ſe ſecundum longitudinem temporis, & vixit puer ille longo tempore, poſt hæc ſumpſi ex illa operatione naturæ modum curationis per me cum exſiccantibus paulatim. Et cùm venit ad manus mea filia cujusdam mei amici, & tractavi eam modo curationis, primò proceſſi in cura illius hac via: omni die incipiebam inungere caput

caput ejus totaliter cum oleo camomillæ, & sulfure, facta hac proportione. *℞. olei camillæ unc. iiij. sulfuris unc. j. misceantur simul.* De hoc calido actu bis in die faciebam fieri unctionem, ponebam lanam calidam super caput ejus, vel pannum de lana calidum, & sic continuando per mensem, & plus, natura confortata fuit super infirmitatem: & incepit manifestè exsiccare de humiditate illa. Et cum mihi apparuit quod illa humiditas erat intra cranium & cutem exteriorem, potui securius procedere cum re fortiori. Et eò quòd membra jam erant firmata quodammodo, & quòd hæc species est minoris timoris quàm alia, volui, & feci post hoc quoddam cauterium punctale in parte anteriori intra locum qui dicitur fons & frontem, & impressi cauterium usque ad aquam, & sic aqua cœpit paulatim emanare, post aliud tempus feci alia duo cauteria ex parte posteriori, ex quibus similiter emanabat aqua ad meam voluntatem: & sic cum illis tribus cauteriis, & oleo supradicto continuavi per tempus, quousque aqua illa tota exsiccata est perfectè, & puella infra medium annum sanitati fuit restituta. Sed ex cauteriis aquam non permittebam exire nisi stillando. & claudebam eam cum tentis perfectè omni die decenter, & ligabam ligatione convenienti caput ejus totum. In ea autem, in qua aqua clauditur intra cranium & duram matrem, procedere debes cum eisdem rebus eodem modo, timendo semper debilitatem virtutis, & de impressione cauterii propter approximationem aquæ ad cerebrum: nam in hac specie infirmitatis timorosius & subtilius procedendum est: quod ut plurimùm non curatur, neque curari potest infirmitas talis, quando fit ex tali causa. *Gulielm. Placentinus Chirurg. lib. 1. cap. 1.*

Non temerè inter infantium morbos Avicenna hunc computavit: Cum talis tantaque capitis inflatio, ut suturæ separentur in pueris, ob ossium teneritatem mollitiemque, contingere queat. Atque ego vel in me ipso hujusmodi tumorem propè quartum ætatis meæ annum expertus sum. A quo statim evidentissimo Redemptoris nostri miraculo, (desperantibus Medicis) liberatus sum. Intercedentibus interim D. Vincentii precibus cui mater mea collachrymans vovit, expeditaque Missa, domum reversa, me incolumem reperit. Cujus quidem casus (ita Deus Opt. Max. perpetuò me adjuvet) ac si heri, aut nudiustertius successerit, certissimam habui memoriam. *Ingrassias de tumoribus præter naturam. pag. 311.*

Puer quindecim dies natus, derepente in tumorem magnum in capite, tactu mollem, lapsus est, quem morbum Græci hydrocephalon appellant: cui occurrens, hoc usi sumus medicamento, quo intra tres dies ex toto inflatio illa evanuit: sic enim medicamentum habet. *Recipe pulver. absynthii, camomillæ, meliloti, ana uncias duas; butyri recentis, olei camomillini, ana uncias quatuor: ceræ parum, & ad ignem fiat unguentum,* quo inungatur locus, & eo, ut dixi, intra tres dies sanitati fuit restitutus. Cæterum in hoc casu expertum hoc quoque habetur, quod sic habet; *Recipe Mellis lib. semis, salis, unc. sem. pul. oregani unc. tres. Misce, & tepido locus inungatur.* Si quis vero hujus morbi exactam desiderat curationem, legat *Pandectum lib. 6. suæ medicinæ cap. 3.* quo nullus melius rem, ut mihi videtur, pertractat. *Lusitanus Curat. 79. Centur. 1.*

Memini me quatuor pueros hoc morbo laborantes animadvertisse & curasse, quorum uni post mortem dissecto, non erat cerebrum amplius pilâ palmariâ: Cæterùm ex tumore intus sub cranio contento, neminem convaluisse vidi: & ab externo tumore, facilè sanescunt. Ergo sive sub pericranio, sive sub cute capitis musculosa lateat humor, resolventibus primò oppugnandus est. Quod si sic expugnari nequeat, facienda incisio est, temporum vitato musculo, indeq; exprimendus humor omnis, sive carnium recens mactatarum loturam, sive nigrantem sanguinem, sive sanguinis thrombos, cum nempe tumori occasionem dedit contusio, referat: hinc vulnus lino carpto sicco implendum, conduplicatis pannis contegendum, ac decenti ligatura vinciendum. *Ambr. Pareus, lib 7. c. 1.*

Quanquam Neoterici, inter quos est *Gulielmus Placentinus, & Nicol. Florentinus,* curationem per incisionem non commendant infantibus nos tamen vidimus infantem & filiolum Magistri Petri Friderici Chirurgi Delfensis, quem ipse ex fonte sacro suscepi, evasisse. Filiolus quoque M. Petri de Meer, Pensionarii Delfensis, licet post incisionem curatus, postea tamen obiit, non quidem propter incisionem, qua diu curatus erat, verùm post aliquod dies, incidens in febrem, mortuus est. Interea tamen si sit aqua extra cranium, & humiditas non sit multa, Concoregius ex mente Avicennæ incidere jubet cutem secundum latitudinem: si verò multa, crucis instar incidit, aquam per vices evacuando; deinde cum lixiviis & unguentis convenientibus curat. *Forestus schol. ad observat. 30. lib. 8.* Qui etiam lib. 3. obs. Chirurgic. 6 pag. 85. hydrocephali absque chirurgia curati mentionem facit.

Puerulus nuper natus, ingenti capitis magnitudine afficiebatur, quem ut rectè curaremus, nutrici imperavimus, ut victus ratione exsiccante uteretur; illamque sæpius purgavimus cum pilulis de hiera. Et quia non erat materia aquosa, valde copiosa, diaphoreticis eandem curari tentavimus, unguento quod constabat ex *pulvere absynthii, chamomillæ, origani, ana drach. iij. pulv. myrt. & ros. rub. meliloti an drach. j. ol. chamomillæ q. s. ad incorporationem, cum pauco butyro & cera adjecta fiebat unguentum.* Post inunctionem *pulverem ex myrtillis, ros. cinnamomo, caryophyllis, camomilla, inspergi jussimus, quibus infans curatus est.*

Alius verò puer hoc medicamento curatus est, quo Placentinus in eodem casu feliciter usus est, universo capite cum oleo chamæmelino & sulphure inuncto, accipiendo *olei chamomillæ unc. iiij. sulph. unc. j.* quibus commistis, bis in die pueri caput calidè per mensem oblinebatur: quo facto, lana calida & sicca capiti imponebatur, donec sanitatem consecutus est. *Idem observ. 29. lib. 8.*

Hydrocephalos duos videre me memini, alterum sexto abhinc anno Gislingæ, quod est Ulmensis Reip. oppidum, Comitum olim ab Helffenstain, &c. Puella erat novem mensium, parentibus nata pauperculis, cujus reliquum corpus justæ erat proportionis, caput autem adeo immensum, ut intuentibus horrorem incuteret. Patebat autem vertex totus, solo pericranio tectus, in quo tanquam utre copiosus continebatur humor, loturæ carnis, tamen dilutæ, non absimilis, nam usque adeo divulsæ erant cranii partes, ut latera tantum aliqua ex parte tegerent capitis, innatante meningibus humore illo copioso. Verum quamdiu deinceps supervixerit, scire non potui, cum eodem anno in aulam migrarim.

De altero, utrùm hydrocephalos dici mereretur, dubitassem, nisi & Aëtius, & nostro tempore Pareus ita appellassent. Puella erat & hæc nobili genere orta, recens nata, quæ inter cranium & pericranium tumore laborabat æquante, aut superante etiam, pugni magnitudinem. Quem cum Chirurgi frustra linimentis, & plumbeæ laminæ multis foraminibus pertusæ impositione curare niterentur, mater tandem puellæ solâ salivâ & halitu suo, quibus & per aliquot dies jejuna inungebat tumorem, & halitu perfundebat, ita percuravit, ut præter tenuem sanguinei coloris lineam, quâ limites tumoris fuerant, nihil restaret. Verùm hæc minùs infrequentia sunt. Nam & de aliis interea hydrocephalis, qui partim tertium, partim decimum ætatis annum

annum superassent, audivi, quamvis ipse non viderim, *Osvvaldus Gabelchoverus de obs.*

OBSERVATIO I.

Hydrocephali nova species, qua intra cerebri ventriculos (res mira) novem propè aquæ libræ citra difficilia admodum symptomata deprehensa: craniumque non osseum, sed membranosum, quale solet esse abortivo fœtui, conspectum.

AFfectum hunc Augustæ Vindelicorum in bienni puella observavi, cujus caput in mensibus plus minus septem ita increverat, ut nullum viri caput unquam viderim, quod non mole illi cederet. Fuitque is affectus, quem veteres hydrocephalum vocarunt, ab aqua, quæ in capite asservatur, sensimque colligitur. Quamquam ea non inter calvariam & exterius ipsam succingentem membranam aut cutem (ubi aliàs aquam reponi medicorum libri docent) huic puellæ fuerit collecta: verùm in ipsius cerebri cavitate, adeoque in dextro sinistroque illius ventriculis: quorum cavitas amplitudoque ita increverat, ipsumque cerebrum ita extensum fuerat, ut novem ferè aquæ libras, aut tres Augustanas vini mensuras (ita me ament Superi) continuerint. Ad hæc ut cerebrum in capitis vertice, membranæ quasi modo erat tenue & quodammodo continuum cum tenui sua membrana corpus: ita quoque calvaria fuit prorsus membranea, tantaque duntaxat sede ossea, quanta calvariæ puellæ erat amplitudo, priusquam caput extra modum incresceret: eâ ferè ratione, quâ in nuper natis pueris, frontis os & verticis ossa constare cernimus, ubi illa alioquin mutuo sunt contermina & in admodum pueris, insigni intervallo amplitudineque visuntur membranea. Cerebellum interim, cerebrique universa basis secundùm naturam habebant, uti & nervorum productiones. Dein nullis prorsus sedibus, qua in cerebri ventriculis adeò atque dixi adauctis aquam reperi, & puella ad mortem usque sensibus integris est usa, & quoties caput, cum illam paucis ante mortem diebus conspexi, ab astantibus movebatur, & nonnihil, quantumvis etiam leviter erigebatur, gravis illico tussis puellæ molesta fuit, cum difficili respiratione, & totius faciei miro rubore, sanguinisque suffusione, & lachrymarum proventu. Reliquo corpore mediocriter habuit: etsi laxis infirmisque, sed non resolutis tamen fuerit articulis; neque præsente etiam insigni macie, aut etiam seroso in membris tumore, aut morbi comitialis, aut tremoris alicujus notis. Jecur cùm paulò post mortem spectaretur, subpallidum, & nonnihil naturali aliàs jecore contractius duriusque occurrit: liene interim maximo & molli conspicuo, perinde ac si jecoris vices aliquandiu obivisset, adeò ut cum præsentibus medicis nihil æquè admiratus fuerim, ac tantam aquæ vim in cerebri ventriculis absq; majoribus sympromatibus tamdiu collectam fuisse. *Vesalius lib. 1. ca. 5. de humani corporis fabrica.*

OBSERVATIO II.

Puer cranio non osseo, sed membranaceo natus; quibus remediis restitutus sit.

GEorgio filiolo meo, ex utero in lucem prodeunti, adeò molle fuit totum cranium, ut ad levissimum digiti tactum velut membrana aliqua cederet. Ego de vita infantis desperans, nolui corpusculo tenerrimo adhibere medicamenta. Animadvertens autem temporis progressu, capitis magnitudinem, plus quàm par erat augeri, & metuens, ne fieret ὑδροκέφαλος, elapsis sex septimanis, caput rasum singulis diebus *ol. chamemelino, cui stœchas Arabica, Briganum, Sulphur & nitrum, incocta erant*, inunxi: & mense septimo durius est factum cranium, & nunc puer bimulus, Dei gratia, bene valet. *Ioan. Francus, Physicus Camicensis de obs. suis.*

OBSERVATIO III.

Stupenda hydrocephali species, in viro visa, & curata: cujus caput increscendo bovis caput æquabat.

EQuidem non in pusillis, sed in viro, qui furnariam exercebat, augescere caput ad tantam magnitudinem vidimus, ut mole bovis caput superaret, & totam cum naso faciem occultaret. Iussimus primum baculum in ore immitti, ne deperdita respiratione succumberet. Mox omni diversionum genere, cum tenuissima victus ratione servatus est, sensimque caput detumuit. *Montuus de infant. Pragmatia, pag. 8.*

DE VARIIS CAPITI AGNATIS.

OBSERVATIO I.

Corona Sacerdotali natus visus.

NIcetus Trevirensis nascitur cum corona clericali. *Cæsar Baronius Eccl. hist. pag. 630.*

OBSERVATIO II.

Puer multifariam monstrosus, cui genitale membrum à vertice propendit.

ANno 1487. Puer Venetiis editus est, ore plurivariam scisso, & præter multa fœdiora relatum, genitale membrum habuit vertici agnatum, atque ob eam rem non placuit in apertum referre. *Lycosthenes Chron. de Prodig. & Ostent.*

OBSERVATIO III.

Infans natus, cui præter alia monstrosa in vertice carnea massa testudinis instar: in cervice verò quiddam murinæ caudæ simile agnatum cernebatur.

STetini, anno 1554. accidit, ut infans in lucem editus noctu baptizaretur, qui diro modo corporis gyratione, vociferationibus & gestibus variis adversatus est pastori baptizaturo, ut terrorem omnibus adstantibus incuteret. Tandem pastor factis ad Deum ardentibus votis infantem baptizavit. Habuit ille in vertice massam carnis, imaginem præbens testudinis ruffæ, in cervice caudam carnosam habuit instar muris, sed albescentem, qualis erat cutis, sine pilis, capite erat Thersitico, oculis extantibus. *Fincelius de Miraculis nostri temporis.*

OBSERVATIO IV.

Carnis excrescentia infanti cuidam circa frontem usque ad malam pronata.

ANno 1578. die verò 25. Septembris oblata est mihi puella in ædibus meis Clodiæ, ex familia Samborum, quam mater, angina laborans mense 3. abortivit, non sine magno vitæ discrimine, divino tamen auxilio matrem curavi; puellam verò præsente Domino Joanne Baptista Aquistapace Vicentino medicinæ Doctore dissecui, in cujus fronte magnam carnis excrescentiam reperi, quæ totam ferè occupabat faciem, collumq; una cum malis suo colore tingens. In reliquis corporis membris naturaliter erat disposita & formata. *Georg. Garnerius de obs.*

OBSERVATIO V.

Alius & in fronte, & in occipite massa carnosa notatus.

FRibergæ, anno 1530. infans natus est obscœno vultu qui in fronte & occipite massam carnosam duram & prominentem habuit. *Lycosthenes Chron. de Prodig. & Ostent.*

OBSERVATIO VI.

Puer oxycephalus, tumore ventriculi suilli instar ex occipite pronato simili, visus: oculo dextro bovillo, sinistro exiguo foramine sine pupilla perviо; dente unico, cum aliis aliquot corporis particulis monstrosis, visus.

Ante

ANte annos quatuor ad puerperam hortulani cujusdam vocatus, quæ filiolum recens natum mihi obtulit, capite oblongo, justæ aliàs magnitudinis, cui tumor ab occipite obnatus, ventriculi suilli instar propendebat, quo aperto, sanies, carnis loturæ haud absimilis, profluxit: oris fissura sinistræ partis ad eandem aurem usque pertingebat: aperto ore, dens unus albus, at nondum osseus conspiciebatur: nasus simus, atque adeo depressus, ut imaginem quandam assidentis faciemque occupantis ranæ exprimeret. Oculus dexter magnitudine bovillum referebat, sinister pupillâ carens exiguo foramine visebatur, digiti aliquod tum manuum tum pedum desiderabantur, quorum loco rudimenta quædam, velut propediem subnascituroum apparebant, digitis etiam singulis ritè conformatis pilulæ carneæ ex fibrillis dependentis agnati cernebantur, ad sinistri pedis imam partem ad os usque impresso circulo pedem cingente perinde atque si ea parte resti constrictus fuisset, notabatur. Puero tertiâ die extincto.

Vidimus præterea tres alios infantes similibus suillorum ventriculorum tumoribus natos quibus dissectis, nihil præter aquam carnis loturæ haud absimilem deprehendimus, nonnunquam etiam plusculum puris profluxit, at mox altero è partu die vita functos. *Tobias Cnoeslinus de propriis obs.*

OBSERVATIO VII.

Alia horribilis & monstrosa capitis constitutio, in qua, præter alia monstrosa, cutaneum velamentum, ex capite pronatum & propendens cernebatur.

ANno 1578. natus est vestiario cuidam, in pago ducatus Megalopolensis *Grevesmülen* dicto, infans monstrosæ admodum formæ. Cujus capiti agnatum visum est carneum quasi & membranaceum integumentum, quod sibi in anticam partem propendebat, faciem universam ita obvelabat, atque obtegebat ut obscuram hominis faciei imaginem repræsentaret, quod à facie detractum & sursum tensum, tiaram quandam aut totius Turcici, vel Ruthenici pilei imaginem præbebat caput in universum ossibus & cranio carebat, unde colligere licebat cerebro etiamnum caruisse. Sed & auribus quoque destituebatur, quod ea parte integumentum enatum cerneretur. Velamen illud facie abstractum & surrectum, una quoque oris rictus, instare clamantis, aut os diducentis, horribili aspectu apparebat. In ore lingua nulla deprehensa. Quo subinde patente, atque hiante, sanguine atque igne collucere, formidando sane aspectu visebatur. Oculi semper aperti, sine pupilla ulla, cavi non minus atque fauces apertæ sanguineum, & igneum quiddam reconditum habere comperti sunt. Nasus ei instar molossorum canum corrugatus. Collo erat oblongo nimis, adeoque molli, ut eo erecto, caput vel in anticam, vel posticam, aut ad alterutram scapulam procideret. Manus dextra aperta, sinistra verò conclusa, quæ quotiescumque aperiebatur, sua sponte recludebatur. *Ex Charta D. Simonis Pauli, vulgari lingua publicata. Schenckius.*

CORNUTI.

OBSERVATIO I.

Capitibus cornutis nati.

NAtus est puer cum corniculo in capite: non dolebat, nec quicquid obnoxii ex eo percipiebat: grandior vero factus puer, cornu quoque crevit, quod omnino deponendum ex capite puer contendebat, & a patre efflagitabat, ob id quod pueri illum cornutum appellabant: accersito igitur Chirurgo plus justo audace: primò partem superiorē præcidit, ex qua incisione, nullum fere puer dolorem sensit: Chirurgus verò credens ita eventurum si radicitus corniculum resecuerit: opus aggreditur, sed infelici successu, brevi enim, vel intra paucas horas puer obiit, nec mirandum, quum cornu illud præduru in parte inferiori, conflatum ex cranio, & medullari cerebri substantia esset. *Lusitan. Cent. 1. Curat. 51.* Feliciori successu cornu a fronte resectum narrat *B. Gabrolius Obs. 11.* Cornu, v. in vulnere enatum refert *Benedict. pag. 200.*

Anno 1233 in Rathstadio oppido in Alpibus Noricis, quas Taurum incola vocat, infans cornutus natus est, vagitus ejus atque ploratus quatuordecim ante dies quàm ederetur auditus. *Lycosthenes Chron. de Prodigiis & Ostent.*

Anno 1551. In Marchiæ villa *Dammerz valde* prope *VVistock*, coloni cujusdam conjux monstrum hujusmodi edidit Infans toto corpore fuit spadiceo colore, capite cornuto, oculis crassis, prominentibus, absq; naso, patulo ore, quod longitudine spithamæ distētum fuit, in cujus medio lingua candida eminuit, & quadrata, colli expers. Caput enim scapulis accrevit, corpus totum inflatu & rugosum, brachia in lumbis hæserunt pedes longè tenuissimi. Ab umbilico autem species laxi intestini longe dependit ad pedes. *Fincelius de miraculis*

Aqud Subalpinos in Quiero, decem à Taurino milliaribus posito oppidulo, Anno Domini 1578. die 17. Ianuarii ad octavam horam vespertinam honesta matrona fœtum, peperit cornua quinque sibi adversa & arietinis similia capite gerentem: cui præterea à summa frōte ad occiput in dorsum fere totum prælongum carneum frustum pendebat, capitii muliebris instar habens. Circa collum verò alia caro duplex advolvebatur, tanquam colare subuculæ. Extrema utriusque manus digitorum uncos rapacium avium referebant, genua tanquam in poplitibus erant. Crux dextrum, pesque item dexter rubro colore præfulgebant: reliquum corpus Bœtico erat colore Magno cum clamore in lucem prodiisse dicitur, quo sic consternatæ obstetrices, & reliquæ mulieres clinicæ fuerunt, ut è vestigio in fugam se ab ædibus puerperæ dederint. De eo monstro cum Subalpinorum princeps relcivisset, jussit id ad se adduci, nec dici potest, quam varia fuerint tum aulicorum de ipso judicia *Pareus lib. 24. cap. 2*

Ante annos duodecim natum monstrum quinque cornibus in capite, qualia arietes solent habere; cum carnosa appendice longa à tergo dependente *Weinrichius Comm. de monstr. on pag. 240.* facie aversa.

Nuper apud Lingones, haud procul à Castellione, mulier peperit puerum, facie spectante in tergum, capite cornuto, unguibus pene ursinis, cætera hominem. Monstrum id mox ut natum est, insiluit in faciem matris: oppressumque est, sed aliquandiu servatum in rei fidem. Qui vidit ad me perscripsit. *Gab. Nozerenus.*

OBSERVATIO II.

Adultis cornua in capite pronata.

VIdi hominem, qui venit ad me pro consilio, qui habebat in capite septem eminentias, unam aliâ majorem, & indiversis locis: quarum aliqua erat ita magna & acuta sicut cornu capreoli vel longitudine pollicis: & multum lædebant cutem, & miratus fui, quoniam cutis non fuerat ulcerata. Cum ergo vidi, quod habebat à cranio suam originem & radicem, non me volui de cura intromittere: sed ægro consului, ne se poneret in manu alicujus propter curam: cum mihi impossibile videbatur. *Lanfrancus tract. 3. doct. 2. cap. 3. Chirurgiæ majoris.*

Multoties in capite fiunt apostemata quædam quasi cornua, dura tanquam lapis & sunt de genere nodorum: & aliquando sunt mollia, & tunc propriè sunt testudines. Omnia autem apostemata, quæ in capite sunt, tam dura & lapidea, quam mollia, carnosa, vel pinguia, debent incidi secundum formam crucis, ut facilius possint excoriari. Præterea quæ ex eis conti-

nent humiditatem, quæque post aurem accidunt, eorum incisio superficialiter fiat: & ex eis quæ facilius vertuntur in saniem, sunt ea quæ accidunt in capitibus puerorum, hocque propter abundantiam sanguinis & fluxibilitatem cutis. *Theodoricus lib.3 c.27.Chirurgiæ.*

Observatio III.

Virgini nobili non tantum circa articulos brachiorum & pedum: verum etiam in capite & fronte cornua vitulinis haud absimilia, cute tenus pullulantia, non sine extrema deformatione subnata, percurataq; puella deniq; pristinæ genuinæ formæ restituta.

NOs Panhormi una cum solertissimo Chirurgo Iacobo *à Sorii*, nostro à pueris ferè familiarissimo, nobilem quandam puellam virginem: quamplurimis tuberibus recurvas, simulque in summo exacutas, cornuum vitulorum instar, effigies repræsentantibus, & omnibus ferè artubus, præcipuèq; manuum, cubiti, & genuum correptam conspeximus, atque etiam in capite & fronte. Verumtamen non sub cute, sed super ipsa oborti erant tumores illi, & quidem novo quodam generationis ordine. Etenim velut lapidis generatio contingit in vesica, ut scilicet alia paulatim, atque alia super aliam velut tunica adveniente, in magnitudinem increscat: ita & in illis aspeximus plurimas veluti osseas costas sibi invicem inhærentes, non secus etiam, ac si avellanarum cortices dimidios, alterum alteri superimponas, minorem tamen majori, ut in acutum, Pyramidisque effigiem conjungantur. Tacti autem summopere circa basim dolebant, & in tantum firmissimè, ac summa duritie inhærebant, ut nemine Medicorum aliquo remediorum genere succurrere valente, ad nos tandem post multos jam sui morbi, atque ortus horum annos, consanguinei venerint. Continuò enim & magnitudine, & aliis novis enascentibus numero etiam augebantur. Quam Dei Opt. Max. gratiâ paucissimis diebus ad sanitatem reduximus, pristinamque pulchritudinem. Cum tamen turpissima evaserit, dæmonum potius, quam hominem præ se ferens, usque adeò ut parentes libentius mortem, quàm vitam illi optarint. *Ingrassias, tom. 1. de. tumoribus præter naturam pag. 336.* Virginem cornutam quoq; describit Bartholin. Centur. 5. hist. anat. 27. & Cent. 1. histor. 87. de cornutis mulieribus multa lectu dignissima proponit.

Observatio IV.

Cuidam è fronte corniculum digiti longitudine pronatum & filo præcisum.

COrnu in fronte Nobilis fœminæ natum, quam *de Fortiuc* Monpessulani vocant, digiti longitudine, filo paulatim adstricto præcisum vidi anno 1542. *Dalechampius Annot. ad cap. 37. lib. 11. Plinii litera D.*

De Cornibus, in aliis corporis partibus externis natis, vide. *lib, hujus operis.*

DE CUTE CAPITIS.

Observatio I.

Cutem capitis universam posteriora versus moventes quidam.

BIni in lucem revocandi sunt musculi, ab aliis negligentiâ præteriti, quos in capitis posteriore parte licet animadvertere, qui à lambdoïde sutura supra mamillares processus oriuntur: triangulares sunt, & in carnosam membranam desinunt, quæ frontis etiam musculos excipit; eorumque utilitas non contemnenda hæc est, ut frontem, cutemque capitis posteriora versus abducant, ut ego millies non sine voluptate contemplatus sum, in capite præcellentis viri præceptoris mei Ioannis Antonii Plati, quem Lonigum nunc vocant. Is enim cutem capitis universam valide movet. Sed quid ego in aliis exempla persequar cùm domestica, vel interna potius exempla non desint. Ego quoque is sum, in quo cutem capitis manifeste moveri nullo negotio cernere posses quippe qui calvus admodum sim absque ulla cutis ariditate, sed mollitie adeò laxa, ut nuper nati infantis cutem præferat. *Columbus, de re Anatom. lib. 5. cap. 7.*

Scribit *Galenus 2. de usu part, cap. 14.* solam frontem, seu cutem frontis, in corpore humano moveri, quamquam vidi ego interdum aliquos, quibus cutis capitis pro libito movebatur. *Mercurialis lib. de decoratione, cap. 24.*

Nos quoque universam capitis cutem in anticam & posticam partem pro arbitrio movere possumus, id quod doctis nonnullis non sine admiratione ostendimus sæpè. Meminit *D. Augustinus lib. de Civit. Dei. 14. cap. 24.* cujusdam, qui totam Cæsariem, capite immoto, quantum capilli occupabant, deponeret ad frontem, & revocaret cum vellet: quem probabile est, eo modo traducere & reducere citra capitis cutis pro arbitrio motionem, haud potuisse. *Schenckius.*

Mihi adolescens visus, qui & aures, & capitis cutem prompte moveret. *Dalechampius Annotat. ad. 57. lib. 11. Plinii littera. A.*

Observatio II.

Historia Galeni ruri degentis, quomodo Achoras patientem sanaverit.

CUm aliquando ruri degenti mihi pharmacum ex charta ad manum non esset conspecta in ægri domo inutili alias charta, faculam postulavi, exustaque chartâ ac aceto diluta, locum affectum illevi, hominemque ad me postridie venire jussi: sciebam enim, quod, cum duræ carnis esset, pharmacum ferre posset: qui ubi venisset, parum aberat, quin curatus esset: quare ad aliud pharmacum non transivi, sed eodem uti jussum, postera die perfectè sanitati restitutum conspexi. Prudenti igitur viro opus est, & qui tum curandorum morborum substãtiam, tum ægri naturam probè norit: insuperque pharmacorum facultatem non juxta genus tantum, sed & juxta quantitatem cognoscat, quo singulis diebus quali præsidio opus sit conjectet, in extendenda enim aut exoluenda pharmaci, quod prioribus diebus admotũ fuit, facultate in quantum sane affectio ipsa indicat, congrua curatio consistit. *Galenus l. 1. cap. 8. Compos. Pharmac. Local.* De Achoribus, Tinea, Meliceride & Phthiriasi digna lectu quoque proponit Nicolaus *Fontanus Exempl. 8. fol. 41.* adde *Ioh. Bapt. Montam. Consil. 1.*

Observatio III.

A tinea crebris capitis lotionibus vindicata, capitis dolorem, febremq; continuam incidit: à quibus malis, cum nulla arte liberari posset, moritur. Aperto cranio, dextra pars cerebri cum membranis putrida, & ichore citrino deprehensa.

MUlierem tinea alias tentatam, ac frequentibus quibusdam capitis lotionibus tandem sanitati restitutam, in capitis dolorem febremque continuam incidisse, ad illam vocatus minime mirum esse duxi. Cum vero nullis prorsus, vel revulsoriis, vel derivatoriis & evacuantibus cederent; sed tandem ægram post dies 30. ad internecionem duxissent, sublato cranio, media pars totius cerebri cum membranis (erat autem dextera) putrida prorsus inventa est, ichore citrino referta urinam rectè dixisses. *Hercules Saxonia, obs.* Tineam capitis curatam recenset Forest. l. 8. obs. 18. qui etiam obs. 23. d. l. de crustis pueri caput occupantibus scribit, de quibus vide quoque sis *Amat Cent. 5. Cur. 80.*

OB-

Observatio IV.

Talpa cum cranii corruptione.

TEstudinem & glandulam sive talpam quæ adhæret cranio, & incontaminavit, *secundum Rogerium* melius est dimittere, quam cum trypanis (*ut ipse docet*) curare. Et ego (*ut etiam Lanfrancus*) vidi hominem qui habebat talpam ulceratam super proram capitis, cum corruptione ossis, adeo ut ita perspicuus esset panniculorum motus, ac si locus esset detectus. Cui consului regimen palliativum, & recessit. *Guido Chirurg. Tract. 2. Doct. 2. cap. 1.*

Observatio V.

Capitis arteriæ, à vertice ad occipitium usque cuidam eo tantum dilatatæ intumuerunt, ut varicum speciem repræsentarent.

INtumescunt interdum arteriæ, & fiunt in illis veluti varices, quod tamen raro accidit: nam ob duplicem tunicam, quam duriorem habent & crassiorem, & ob sanguinem tenuem, quem continent, renituntur, & non ita facile dilatantur. Vidimus tamen Alexandrum Boscollum, civem Florentinum, cui arteriæ capitis à vertice ad occipitium adeo tumidæ erant ut viderentur varices ingentes: pulsabant autem vehementer cum tangebantur. Venit hic Pisas ut curaretur a Gabriele Falloppio: qui magno cum apparatu sectionem pollitus, cum manum jam inciperet admovere, perterritus magnitudine tumoris curatione supersedit: veritus ne homo vitam cum sanguine funderet: ille autem cum ejusmodi affectu diutius vixit. *Vidus Vidius part. 2 sect. 2. lib. 6. cap. 14. Medicinæ.*

Observatio VI.

Musculosa capitis cutis pars cuidam ab occipite ad frontem divulsa, restaurata.

DUm Hildini essem, militi cuidam ex proruta terra, dum suffoderet, musculosa capitis cutis usque ad pericranium depressa est, tota ab occipitis initio in frontem usque sic divulsa, ut in faciem propenderet. Hujus curationem hoc sum ordine aggressus. Primum totum vulnus vino tepido lavi, ut concretum sanguinem fæce terrena permixtum eluerem, inde molli linteo detersi, toti vulneri *terebinthinam Venetam mixtam cum pauca aqua vitæ, in qua sanguinis draconis, mastiches, & aloes aliquid dissolveram*, imposui: hinc pendulam cutem suæ sedi restitui, stabilivi ductis acu punctibus, nec plus quam par esset pressis, nec densioribus, metu doloris & inflammationis, quæ duo dum pus fit, potissimum contingunt, sed quantum satis esse ipsi undique continendæ & aeri arcendo, qui suo ingressu vulneribus plurimum nocet, quæ deorsum urgebant vulneris oras penicillis longioribus, latioribusque inditis cōplevi, quo saniei pateret effluxus. Toti vero capiti quod sequitur cataplasma imposui. *Recipe farinæ hordei & fabarum; an. uncias ij. olei rosati drachmas iij. aceti quantum sufficit, fiat cataplasma ad formam pultis.* Huic desiccandi vis inest, refrigerandi, repellendi, dolores sedandi, inflāmationes mitigandi, & sanguinem sistendi. Ægro sanguinem non detraxi, quod multus illi fluxisset, ruptis maxime arteriis quibusdam, quæ sunt ad tempora. Hac arte curatus brevi convaluit. *Pareus lib. 9. cap. 15.*

Observatio VII.

Sanies inter pericranium & cranium notata, nonnunquam ossis corruptionem inducens.

IN dolore capitis sæpè sanies sub est inter cranium & pericranium. Molliter digito contingendus locus, ut si quid illic sit puris, intelligatur: multo magis si fixus illic dolor est, aperiendus locus. Nam sæpe sanies aperto loco defluit, & liberantur: atque inde metus est, ne os corrumpatur. Si qua illic vena est, aperiri, vel ferro rescindi debet, nisi admodum sit insignis. *Hollerius libello proprio, observat. 3.*

Observatio VIII.

Casu ab alto, vulnus in capite acceptum, & citra saniei repurgationem conglutinatum, capite in tumorem abeunte, musculosa cutis incisione percuratum est.

CArolus Philippi Hispaniarum Regis filius, Caroli V. nepos, ex quartana aërem mutare jussus, in arce quadam nobilem puellam corollas nectentem intuitus, cùm ludendi causâ ad illam properaret: illa vim metuens, in cubiculum fugit, pessulumque ostio obdidit. Iuvenis eò magis irritatus, in cubiculum præceps per gradus effracta violenter januâ delapsus, gravissimum vulnus in capite accepit. Vocati Chirurgi vulnus obligant, consolidationique intenti saniei effluxum negligunt. Itaque caput totum tuberis instar intumuit; & apoplectico similis puer aliquandiu jacuit. Tum demum Philippus, ut morituro extremum adesset filio, accersitus, Andream Vesalium Bruxellensem secum adducit, quem Hispani in superficie tantum corporis versatum, vel Medici appellatione indignum esse calumniabantur. Is re explorato unicam spem in sectione pericranii sitam affirmans, data sibi potestate à Philippo, tuber decussatim aperuit, & pus fœtidissimum sensim evacuavit. Rediit igitur ad se puer, tanquam e profundo somno excitatus, vitæ restitutæ beneficium Germano Medico se debere affirmans. *Hugonis Blotii Delphitensis. I. C. acroama.*

Observatio IX.

Vulnere non ita difficili, & periculoso in capite accepto, atq; ob id negligentim tractato, cranii ossa vitiata sunt: unde perennis Cephalalgia aborta, quæ Medicis morbi Gallici falsam opinionem præbens, ægro probè lethalis extitisset, nisi ille Chirurgi opera servatus fuisset.

GEorgius ex antiqua & celebri familia Nobilium ab Hovenheim, qui Bombast cognominantur, natus, cum juvenis adhuc D. Maximiliani I. Imp. August. castra sequeretur, & vulnus in capite minime ἀκίνδυνον accepisset, Chirurgo castrensi id percurandum commisit. Qui præterquam quod artis operum parum peritus esset, id etiamnum neglectim tractavit. Quo factum, ut vulnus non exacte à sordibus & sanie perpurgatum, sensim & latenter cranii ossa vitiaverit. Chirurgus itaque superficiaria expurgatione contentus, citra ossis corrumpendi metum uni vulneris consolidationi studet: Qua assecuta, rem omnem probo confectam uterque arbitratus, firmam valetudinem sibi persuaserunt. Interea Nobilis Ordini Equitum Divi Joannis Hierosolymitani (qui hoc tempore Melitam occupantes, eandem adversus Turcam fortiter defendunt) sese addicit, quo loco ubi pro more decursum suum exegisset, & ut emeritus miles in Germaniam reversus fuisset, in dies difficili capitis dolore torqueri cœpit. Medicis proinde tum multis, tum selectissimis adhibitis, nihil non tentatum, quod ad capitis dolorem tollendum conducere videretur. Malo autem pervicaci subinde invalescente, neque quicquam vulgaribus, & usitatis medicamentis proficientibus, ad decoctum ligni Guajacini, & alypticam Hydrargyricam ventum est: causantibus Medicis, refractariam illam Cephalalgiam, suspicione morbi Gallici haud vacare. Itaque vir optimus, & meliore fortuna dignissimus, diætam Gallicosis debitam, quamquam innocentissimus, subiens, sudat graviter, & ex artis, uti tum tempora ferebant, præscripto, unctiones sustinuit fortiter. Usus in hoc opera Clarissimi & exercitatissimi viri cujusdam Argentinensis Reipubl. ex cōducto Medici Physici, apud quem ego circa annum Domini 1555. praxeos artis nostræ tyrocinia posui. Fœdis autem sputationibus, tanquam curationis basi, indicibili patientia certatum acriter, sed prosperata reconvalescentia fructus alius nullus subsequutus, præter-

quam quod medicamentis & accisâ diætâ excarnificatus, satis habuerit mensibus aliquot inde, velut nauta tabulas in naufragio, sic ille sese ex virium imbecillitate analeptica diætâ recolligere. Verum non ita multo post geminatis eò usque doloribus, ut vel mori omnino, vel extrema queque experiri preferret: exemplis multis, quibus repetita alyptice & hyderotice in quantumvis pertinaci Gallicoso capitis dolore præsens auxilium tulisset, persuasus, miser denuo in pristinum pistrinum detrusus, summam aleam tentat: novantur aut intenduntur medicamenta pleraque, & qui prius unico nunc pluribus mensibus Medico hoc carcere detinetur: atqui hygeia & Apolline nullo. Tandem cùm remediandi spes exigua aut nulla superesse videretur, Medicis & Medicamentis, à quibus tot tantaque perpessus frustra fuisset, longum valere jussis, reliquum vitæ suæ Deo, & fortunæ cõmittere statuit. Accidit autem, ut in summa rerum desperatione, casu, Argentinæ in senem, & celebrem Chirurgum incideret, & inter alia diuturni sui morbi calamitatem ei recenseret, qui sciscitatus ex illo, num aliquando ab externa aliqua causa, puta casu, ictu, ulcere, aut vulnere caput læsisset: Nulla respondit, nisi vulnere illo, quod ei in adolescentia inflictũ fuisset, & cujus supra meminimus. Petit Chirurgus capitis explorandi potestatem sibi fieri: Annuit ille, simul etiam, quà parte cicatrix propè obliterata notabatur, fixi capitis doloris locum monstrat, quem ille digitis diligenter & ingeniosè pertentans, latentis ossis vitium solerti conjecturâ animadvertit, & de nudando capis osse, vel ferro vel cauterio cutem aperiendo, consilium cepit. Recipit æger Chirurgi sententiam, & quia ferrum reformidaret, causticum prætulit. Itaque cauteretico & escharotico. arte chymica ex variis composito, & in lapidis duritiem redacto, ruptorio lapide vulgo dicto, eodemque linteo excepto, abrasis prius capillis, affectum locum jam ante notatum, amplitudine Ioachymici numi aliquoties induxit, unde paucis horis, eschara citra notabilem aliquem dolorem excitata est, hanc butyro loto inunctam, tandem vulsella sensim detraxit, quâ semotâ, cranii ossis vitium, Cephalalgiæ hujus diuturnæ, & latentis legitima causa in conspectum venit: quod quia carie propemodum nigraverat, demisso, ut fit, specillo quo usque os abscedere deberet, explorat, siquidem quantum ossis corruptum, sola ejusdem abscessus curatio est. Catagmatico itaqua pulvere superdato, primùm superficiaria caries ablata desquamatorio autem emplastro testulæ squameque exempte, tum sicubi radere opus fuerat, id eo usque factum, dum quidam veluti cruor per ossium poros exsudaret, quibus omnibus vitiato osse restituto, tum sarcoticis carnem generantibus adhibitis, reliqua curatio epuloticis cicatrici procurandæ servientibus absoluta est, diuturnaq; illa, & tantum non internecina Cephalalgia, causa ejusdem legitimâ sublata, cessavit. Atque hæc vera est, & indubitata Nobilissimi Herois, alias terra marique summo cum vitæ discrimine exagitati Historia, qui propter innumeras virtutes, tum bello Melita à Christiani nominis hostibus crudelissimis strenue asserenda partes: tum pace domi insigni æquitate suis imperando adeptas, supremi in Germaniæ Ordinis D. Ioannis Equitum Magistri & Principis honorem assecutus est quo eum incredibili omnium applausu multis annis perfunctum vidimus. Est autem morbi hujus casus & eventus cum primis memorabilis, quo monemur, etiam summos & exercitatissimos Medicos, in tanta artis obscuritate latentiumque morborũ & causarum ambiguitate, facillime falli posse. Hunc ego casum ex Opt. Principis ore bona fide (Deum testor) exceptum, dignum: qui posteritatis memoriæ consecraretur, judicavi. Cui ego ab anno sexagesimo tertio usq; ad ultimum vitæ suæ terminum à Medicinis adfui. Et quia Podagra quoque implicabatur, sæpius sinistras illas inunctiones execrabatur, quæ nervos tantopere debilitarant, ut in senectute, ubi Podagricum paroxysmum sustineret, tam sævis, sæpe circa suras spasmis cõvelleretur, ita ut horribile visu, pedes natibus non sine ingenti cum dolore tum clamore connecterentur. Quare sponda aliquando inversa & pedibus ad eam partem collocatis, quâ caput alias in decubitu reclinare solebat, restipedem ad superiorem spondæ partem foratam alligari curabat, pedis contractionem se hoc modo ad posticam partem inhibiturum sperans. Verum cùm impedita convulsio longe sæviores dolores excitaret, mox ut vincula solverentur imperabat. Quæ causa fuerat, cur infelicem sortem suam ex sinistro medicinæ usu multoties non sine lachrymis deploraret: cui quoniam ante annos complures in Domino obdormiit, ex immensa sua bonitate locum in justorum resurrectione largiatur Deus. *Schenckius.* Memorabilem vulneris, ante tempus cicatrice obducti historiam recenset *Hild. in suis operib. p.* 746. & *p.* 836. unde patet quoque nullum vulnus, ne minimum quidem, esse contemnendum, monente *Camerario Syllog. Memor.* Cent 10. part 39. quandoquidem, *teste eodem d. l. part.* 41. exigua sæpe vulnera immania sunt secuta symptomata: quin immo ex minimis vulneribus mortuos observavit Heer Obs. 12. Sic etiam Matth. Hess. Cas. 7. obs. pag. pag. 136. juvenis meminit, qui post exiguum saltem vulnus, illicò exspiravit.

Observatio X.

Ulcus in capite cujusdam excitatum, quod citra exactam suppurationem coalescens partes inter cutem capitis & pericranium corrupit, atque in saniem & vermes convertit, unde gravissima Cephalalgia & perpetuæ vigiliæ obortæ, quæ tandem musculosæ capitis cutis sectione disparuerunt.

Cantstadii, quod est amœnum Ducatus Wirtenbergici ad Nicrum situm oppidum, Bernardo *Vogth* Avo meo materno, celebri Chirurgo, civis quidam diuturnis capitis doloribus atque vigiliis præsentem maniam jam minantibus infestatus, offerebatur. Hunc ubi de intolerabilis capitis doloris causa, origine, & occasione percuntaretur, neque certi quicquam explorari posset, inter alia caput contrectare & digitis pertentare cœpit. Quod dum tumidum, molle, & admodum inflatum, plurimumque à cranio recessisse tactu deprehendisset, manus vola capitis cuti applicatâ non tantum externum alienumque calorem, sed & pulsantem subtus sensum deprehendit. Suppurationem itaque, uti revera erat, subesse ratus, pilis novacula primum sublatis, sectionem decussatim eâ capitis parte, quà maximè tumida, mollis & laxa visebatur, quaque pulsans sensus notabatur, instituit, unde cõfestim puris ingens copia, cum vermibus partim vivis, partim mortuis in conspectum venit. Sanie itaque & pure primum absterfis, vermibusque, quantum tum quidem licuit, forcipula detractis, sordes & eluviem ulceris vino calente proluit & perpurgavit: tum pulvisculum, ex aloë, & elleboro necandis vermibus, putrilaginique arcendæ idoneum inspersit, & ut par erat, recens inflictam plagam decenter obligavit, unde æger quasi miraculo quodam levatus, sublatis nimirum intensissimis illis doloribus, in sequentem noctem suaviter dormivit. Avus cum postridie explorandi ulceris causâ fascias solveret, multo maximam vermium copiam medicamentorum inspersorum vi enectam una cum insigni putrilagine sustulit, & reliquam curationem medicamentis, quæ recentibus vulneribus cum sordidis ulceribus complicatis debetur, felicissimo successu absoluit. Deprehensumque tandem fuit, ægrum ante semestre ulcere recens in capite oborto laborasse, quod quia neglectum, & sua sponte citra exactam suppurationem coaluisset, pus conclusum sensim eas partes,

quæ

quæ cutem & pericranium interiacent, exedendo corrupisse, & in saniem primum & putrilaginem, indeque in vermes convertisse, qui rodendo & lancinando indubie pericranio molesti, tam sævos capitis dolores, vigilias complicatos excitarunt. *Idem Schenckius.*

DE VVLNERIBVS CAPITIS.

OBSERVATIO I.

Vulnera capitis pro locorum & temporum diversitate curatu, vel faciliora vel difficiliora esse.

FLORENTIÆ & Bononiæ ita capitis vulnera periculosa sunt, ut raro capite vulneratus sanetur. In hoc vero saxo Ragusæo contrario evenit, vix enim ex fracto & comminuto capite ægrotus decedit, imo plerumque convalescit. *Lusitanus. Curat. 100. Cent. 6.*

Quid dicemus de situ & positione urbis Ferrariæ aut Florentiæ, quarum in illa vulnus omne in capite acceptum pestiferum est, in hac tibiis imposita vulnera immedicabilia sunt. *Quercetanus lib. de vuln. sclop. cap. 3.*

Ab ambiente aëre petenda indicatio est, sub qua illa etiam comprehenditur, quæ ab anni tempestate, regione ac cœli & soli quod incolumis statu reportique præsentis peculiari conditione petitur. Hinc est quod à Guidone scriptum legimus capitis vulnera sanatu esse longe contumaciora Lutetiæ quam apud Avenionenses, apud quos contra tibiarum vulnera difficilius sanantur quam Lutetiæ, quod Lutetiæ aër frigidus sit & humidus, quæ consimilitudo cum cerebro & capiti inimica sit, non potest non esse intenta earum partium vulneribus. At apud Avenionenses, qui est ambientis aëris fervor, humores liquefacit: & superne deorsum decurrere facit. Quod si quis huic Guidonis decreto contrariam experientiam objiciat, atque sæpius lethalia esse & animadverti in calidis regionibus capitis vulnera dicat, is intelligat, non esse eum casum acceptum ferendum aëris manifesto calori, sed maligno cuidam, & venenato humori vel vapori per aërem sparso, & à mari suscitato: ut observare in his demum locis Narbonensis Galliæ & Italiæ licet, quæ mari Mediterraneo sunt vicina. *Paræus lib. 10. cap. 6.*

Iam agitur quartus vel quintus annus, quod in civitate nostra Mantuana quicumque in capite vulnerabatur, licet leve admodum vulnus illi inflictum fuisset, quovis administrato auxilio, sanari minime poterat, qui tamen influxus, post tertium vel quartum annum penitus abolitus fuit, ita ut nunc fere nullus eadem in parte sauciatus moriatur. Cum tamen iidem Medici eisdemque auxiliis utentes, & nunc sint, quæ certè mirabilia, non nisi in cœlestes influxus referri posse videntur. *M. Donat. de variolis. cap. 2.*

OBSERVATIO II.

In recentibus tum capitis tum aliarum partium vulneribus curandis nonnunquam largiori sanguinis profluvio, ad convulsiones declinandas, indulgendum.

VIdimus vulneratos, post sanguinis copiosum profluvium, sine contractionis metu, paucis diebus liberatos. In castris quemdam Chirurgum vidimus, nobilem juvenem in humero vulneratum curantem cui linteolos protinus vulneri admoverant amici contra sanguinis profluvium, linteolos statim evomuisse, nescio quid in vulnere digito perquirentem, dum amicos profusione larga sanguinis conquerentes frustraretur, sanguinem pro ægri viribus citra animæ defectum defluere permisit haud ignarus, quo ægrotantem tutum à spasmo redditis, & 8. circiter die per cubiculum deambulantem vidimus. Hoc magistris vulnerum dictum sit, qui à vena demere debent, si ex vulnere commodo haberi non poterit. *A. Benedict. de curand. morb. lib. 1. c. 47.*

OBSERVATIO III.

Naturam aliquando à capitis vulneribus pus, aliasq; noxias materias sub cranio latitantes, per improvisos meatus, vel symptomatice, vel critice expurgare.

NAtura aliquando pus, noxiamque materiam sub cranio latitantem, per vias inopinatas extrudere consuevit symptomatice nonnunquam, aliquando vero critice: quod binis exemplis confirmare libet. Anus quædam sexagenaria ventricosa, & ad motum inepta, dum Vergiliarum occasu incaute scamnum ascenderet, prolapsis pedibus, marmoreum dolium occipite offendit. Hæc, quia vehementi ictu contusa tantum, & non sauciata fuit neque Medicum accersere: neque victum à consueto mutare voluit, trigintaque dierum spatio nullam temeritatis sua pœnam perpessa est. quibus elapsis, è vestigio ipsi totum intumuit caput, & tactu doluit. & febre continua correpta fuit, in gravem soporem, & aliam caliginē vertiginemque cecidit, convulsa aliquandiu permansit, & binos riguit menses. & amara evomuit oculusque alter modo lividior, modo prominentior effectus est, tandem è naribus alba, lævis & æqualis sanies bis ad unciam effluxit, qua, nisi oculorum defectus, effectibus levibus infestaretur & non semper, in pristinum sanitatis statum reversa est.

Ita & Iacobus Hebræus percussus vulnere transversali musculum temporalem incidente, septima die supervenientibus rigoribus quotidie usque ad 45. diem riguit, & quotidie fere semper sudavit alternatim rigoribus succedentibus sudoribus, qui tamen nonnunquam per duos, vel tres dies mordinate supprimebantur, rigoribus tamen & motibus quibusdam convulsivis perseverantibus, ulcere sicco, & labiis depressis semper existente, præter omnium tamen spem, rigoribus unaque sudoribus cessantibus, sanitati fuit restitutus, sensim natura materiam à capite ad nervosas partes ac musculosas decumbentem, ac rigores excitantem per sudores evacuante. *M. Donat. lib. 4. Mir. Med. lib. 5. cap. 4.*

OBSERVATIO IV.

In capitis vulneribus collectum intra cranium pus aliquando per ejusdem poros exsudare.

ACcidit etiam quandoque in vulneribus capitis, quod sanies non habeat liberum exitum à vulnere, sicque per porositates ossis resudet ad intra cranium, cujus rei testis est *Hipp. lib. de vuln. capit.* dum scribit, partem posteriorem capitis vulnera occupantia minus lethalia esse, eo quod os ob crassitudinem diuturniori tempore pus contrahat, & ad cerebrum inferius transfundat, quod pus ossa permeare possit. Confirmat *Gal. in comm. aph. 50. 7. lib. ex Hipp. sententia, & Avicen. fen 14. 3. lib. tract. 4. cap. 5. Et Iacobus de Carpo, cap. de signis cerebri commoti,* se hoc vidisse tradit in actu practico anatomizando capita mortuorum à simili casu non rupto cranio, nec panniculo læso, idque facilius accidere consuevisse affirmat, cum à vulnerante arma, vel à Chirurgo medicis instrumentis superficies ossis exterior quæ est densior, quam pars media, fuerit amota, sicque sanies facilius ad interiora descendit. si enim per rimulam parvam, & vix sensibilem, extrahi saniem interius contentam quandoque observatum est, quanto magis, & ad interiora sua gravitate descendere dicendum erit.

Narrat idem author hujusmodi historiam ibidem. Curabam quasi me nolente Bononiæ quemdam Martinum Boletarum nuntium, qui fuerat ense non multum subtiliter incidente vulneratus in capite, in cujus cranio erat fractura fere capillaris, major tamen, & pe-

netrans intra ſine panniculi læſione: circa decimum diem vidi accidentia ſuppurationem panniculi monſtrantia, ſtatim ego volui os icidere, & figuram ampliare, ſed ille quidem nunquam fuit conſentiens, tamen ego procedebam in cura cum attrahentibus, & ſemper per rimulam illā exibat notabilis ſaniei quantitas, dum ei imperarē, ut impelleret à pectore ad caput aërem, & ita ſufflando notabilis ſaniei quantitas exibat, tamen ſemper habuit febres & rigores & equietudines, uſque ad quinquaginta dies: tandem natura ſeperavit totum os capitis à dura matre, uſque ad ſuperficiem oſſis, ad quantitatem hoſtiæ magnæ. *Idem loco citato.*

OBSERVATIO V.

Oſſicula latentia in vulneribus capitis ſæpe curationem ad longum tempus protrahere.

ADmirantur quandoque medicinam facientes vulnerum capitis quorundam ſanationem cum oſſis inciſione nimium in longum protrahi, diutiuſque ac vulneris qualitati conveniat curationem retardari, quod ex oſſis portiuncula, ad intra latitante, provenire obſervatum eſt, quæ niſi amoveatur, nunquam ſanatio ex voto ſuccedet, quod nos non ſemel obſervavimus, & Carpenſis per hæc verba teſtatum reliquit. Et quia oſſa ut plurimum ſunt frangibilia, & vitrea, & fixura notabili facta in cranio penetrante ad intra aliqua fruſta oſſium cadunt ad profundum ſupra panniculum, & notabilia ſunt, quia ſunt majora, id eſt cum majori fractura in ſecunda tabula, id eſt, in inferiori, vel ut melius dicam, in intrinſeca ſuperficie cranii; quam in ſuperiori, & pungunt ſive gravant panniculos, & Medicus in ſimilibus debent ſerrare cranium lateraliter, fixuram ampliare, & os illud extrahere, quia aliter non curatur talis diſpoſitio.

Et hunc caſum ego habui notabilem in quodam Philippo Donella de carpo, qui ſteterat per annum cum magno fruſto oſſis ſub oſſe, & vulnus erat notabiliter longum, & conſolidatum totum, niſi quod extrema vulneris nunquam potuit conſol: dare, & perfecte claudere, & ibi erant duo parva orificia, à quibus reſudavit ſanies ad minus per ſex menſes, & hic fuit curatus à fratre ſuo, qui erat ſatis bonus operator, & à patre meo, ſed ſuperveniens ego, aperui totum vulnus ſecundum longnm, & dilatavi in latum & ſerra amovi partem lateralem cranii, & inveni fruſtum longum & groſſum ſupra panniculum, quod extraxi, deinde mundificavi panniculum, & brevi ſanavi eum, adhuc vivit in bono ſtatu. *Idem ſæpius loco citato.*

OBSERVATIO VI.

Capitis vulnera non tantum poſt quadrageſimum ſextum diem, verum centeſimo quoque periculo non vacare

MIrandum ſane Iuriſtas transacto 46. die in capitis vulnere, nullum amplius ſubeſſe periculum ſtatuiſſe, ſique poſt dictum tempus letho tradi contigerit ægrotantem, id nequaquam in vulnus rejiciendum eſſe decernunt, cum tamen uſque ad centeſimum periculo non vacare, autores ſint *Rogerius, Guido. & Iacobus de Carpo.* Quinimo nec poſt centeſimum periculo vacare obſervavimus nos. Judæus quidam quadragenarius, Moſes de Fontanella appellatus, quadrato corpore donatus, dum æſtivo tempore poſt cœnam ab inimico inſequente fugam arriperet, vulnus ab eo in capite cæſim inflictum accepit rotundum profecto, ac ſi circino quis muſculoſam carnem à coronali ſutura in lamdoide ablatam demeteretur, pericranio undique niſi prope ſagittalem commiſſuram illæſo manente, quia ibidem tamen lupini inſtar tum quadam primæ laminæ ſuperficie tenus abraſione deficiebat. Huic tunc temporis neque gravia neque mitia ſymptomata acceſſere, imo quam proſpere tum circa ulcus, tum circa corpus, univerſum (erat enim ſemper febris expers) omnia ex voto proſequebantur: verum tamen hæc dum ita eſſent maximam quandā ob animi excādeſcentiam, quarta ineūte die, febre, in alterato vulnere, duodecim horarum ſpatio, cum triſti cruris oppoſiti ſenſatione, correptus fuit, ſed ad vigeſimam ſubſequentis diei horam bene ſe habuit, nocte adventante direpente eodem cruris & frontis dolore, oſſe florido apparente, cum tumore tum capitis totius œdematoſo, atque vulneris mala intemperie jam contracta, iterum tot horis, quot elapſa die, incaluit, atque ſedata febre tumore & vulneris intemperie non exceptis, cunctafuerunt penitus remota, ſed ordine prædicto deinceps reverſa etiā plura ſyptomata, acceſſere, & eo devenit res, quod abſque oſſis detrimento cum febre & accidentibus intermittentibus, vulnus 20. die male oluit, verum 27. die nondum expleta, vlcus in ſtatum priſtinum fuit redactum, nec non etiam tumor ille fuit exolutus atq; trigeſima præter inſtitutum febre aſſueta & ſymptomatibus ſoboles cutis, in qua capilli efflorelcebant, gradatim emerſit, ulcuſque poſthac in melius ſemper tum cicatrizando tum monſtruoſe capillizando uſque ad os ipſum proceſſit: at febris in deterius degeneravit, quam ſæviora ſymptomata comitabantur, nam ex intermittente continua facta eſt, cum bilis vomitu. quo ſedato, nunquam nauſeativa ſatietate non deſtituebatur uſque ad 70. diem, quo tempore ſquamam ab aëre alteratam os amiſit, & ſemper continua febre, atque extremarum partium frigiditate, aurium atque narium livore cum pectoris in latere dextro dolore ingenti, & oculis liquefactum referentibus vitrum, una cum ſudore univerſali, ſic quod omnium ejuſdem temperaturæ hominum copia excederet fuit cruciatus, ſed poſt hujuſmndi oſſis deſquamationem excepta febricula quadam omnino à patiente ſpreta, ac neglecta, pectoris tamen dolore perſeverante, in nihilum penitus prænarrata accidentia redacta fuere, atque 85. die inſtante, caro calloſa, inqua capilli non erant, ſolida tamen & firma, ulcus adimplevit, cujus occaſione Cheirurgis & medicis à curatione recedentibus, is fere cachexia affectus, ad 125. diem (quia Mercator erat) per totam urbem die ac nocte ambulabat: 126. die ineunte, ardenti febre articulorum dolore, pectoriſque, nervorum opticorum, oculorum, frontis & ſincipitis, cum narium & aurium lividitate, abſque tamen ſanati ulceris jactura ulla correptus fuit, atque 129. die accedente, prædicta omnia fuere remiſſa, qua tamen nocte, dum placentam à levi cœna ex ſacharo melonumque ſeminibus confectam commanducaret, copioſiſſima ſanies, ichoroſa livida, fœtida, & corrupta, qua ambiens valde inficiebatur, à colatorio oſſe, Medico intuente, in fauces influente, motu ſtatim & ſenſu à Diaphragmate infra deſtitutus, mente conſtante, cum ſemel aſſellaſſet, vitam cum morte commutavit. *M. Donatus Hiſt. mirab. med. libr. 5. cap.* 4.

OBSERVATIO VII.

In capitis deſperatis vulneribus, etiam apparentibus lethalibus ſignis, ægri non deſerendi: exemplo cujuſdam, qui ex tribus capitis vulneribus magnis. & quæ lethalia eſſe Hippocrates pronnnciavit, præter omnium exſpectationem evaſit.

ADdenda mihi hoc loco hiſtoria *D. de Vaten*, qui inpugna Moncontureі tria magna vulnera in capite accepit. Primum in fronte, parte dextra, duobus tranſverſis digitis ſupra oculum, indeque ad zygoma, oculum medium ſecans, pertentebat. Alterum in oſſe ſiniſtro βρέγματος ad membranam uſque perveniens, duos digitos longum, latum unum: Tertium in occipite: omnium graviſſimum. Nam quatuor digitorum longitudo erat, & latitudo duorum. Hæc illi gravia acciderunt. Septima die illum febris inivit eademque tam gravi marcore & in expugnabili pene dormiendi

miendi necessitate oppressus est ut subinde excitandus esset, mens lababat, memoria quoque amissa, lævitas intestinorum aderat, eique nullo tenu fluebat alvus: denique nulla sanies ex tribus illis plagis effluebat, membranaque fere immobilis nigraque, hoc est, cancro occupata videbatur. Quæ omnia ad diem usque trigesimum ab accepto vulnere perseverarunt, adeo ut aliquid in natura spei, vix quicquam in medicina esset. Convaluit tamen. Hanc historiam apposui, ut à D Pigræo Regis Chirurgo peritissimo, viro fide dignissimo, mihique amicissimo accepi, quo juniores Chirurgi discant, cum deserti à medicis sæpe convalescant, quosdamque fama prodiderit in ipsis funeribus revixisse, ne aliquot mortiferis signis ab Hippocrate recensitis apparentibus statim prognostico temere pronunciato ægri salutem prodant, satius esse rati, si aliquod, anceps licet, appareat auxilium, periturusque sit qui laborat, nisi temeraria quoque via fuerit adjutus in hoc statu, illud, inquam auxilium potius experiri, Celsi consilio, quam nullum. *Vertunianus Comment. ad lib. Hippoc. de Vulnerib. Capitis.*

Sic quoque ingens vulnus facilè curatum refert *Borell. Cent. 1. Obs. 47. Camerar. Sylog. memorab. Cent 10. part. 37* De vulnerum prognosi confer *Rover. Observat. Comm. p. 333.* adde *Judicium DD. V Veisebu. & Horst. l. 1. Epist. sect. 17* ubi de morte ex vulnere non lethali, &c.

Observatio VIII.

Gravi vulnere in capite percussus, ad duram usq. meningem pertingente vulnere, resolutione, convulsione correptus, & sine voce mutus dies totos septem manens, magno labore, nutu Dei, curatur.

SUtor Avenione agens, in capite gravi vulnere percussus, cum cranii vulnere ad duram usque menyngem pertingente, resolutione simul & convulsione post septimum diem correptus, & sine voce mutus dies totos septem manet: curatur tandem magno labore, & nulla relicta labe, à tanto malo, integra valetudine fruitur Dei benignitate. *Valleriola lib. 5. Obs. 9.*

Observatio IX.

Simplicium capitis vulnerum, sine cranii offensa, per terebrationem apertio quam perniciosa.

QVantum simplicibus capitis vulneribus, in quibus cranium læsum non sit, loci ad aperiendum consuetudo vulgata, contra id quod præcipimus, tum nocumenti, tum moræ ad sanandum afferre possit, præter alia multa exempla, unum illud satis confirmat, quod in Joanne Gometio de Columbis Cazzallensi editum est, qui Philippi Regis nostri stipendiis terras montesque metallorum investigandi causa rimatur: is, dum alte defosso specu una cum operario inquisitioni suæ operam daret, ad conspectam repentè glebam, quæ metalli specimen habere videbatur, manu tollendam sese festinus demittit, quem socius imprudens librato jam atque improviso ictu ligonis, altero dente obliquè, ac non graviter percussit in dextra capitis parte, super os quod laterale dicitur: nec verò vulnus ad cranium pertigit, neque ullam rupti ossis significationem dedit, quoniam reverà os minimè fuerat læsum. Hunc imperitus Chirurgus, vulnus adaperiens, vehementer auxit, crucemque tribus digitis quadratam incidit, & cranium satis pro arbitrio detexit: deinde multos dies digestivis, & oleo usus est, adeo profusè, ut ultra quindecim regios nummos oleo, & ovis adhibendis impendisse dictus sit: ex quo evenit, ut non modo detecta cranii pars, sed multo etiam major undique portio corrupta fuerit: tandem post alterum jam mensem, cum ego à D Francisco Mendocio, qui Regis mandato metallorum rationibus & operibus curæque omni præerat, accersitus, hominem vidissem, Llerenam, ubi publico stipendio medicam artem exercebam, adduci jussi. Huic, cum satis magnam ossis partem extrahere opus esset, quæ tamen angustiori vulneris apertione produci non posset, cumque ego tantumdem aperire recusarem orificium ad argentei nummi, quem regium vocant, magnitudinem trepanis feci, ita ut membranæ extarent, atque ea parte pus, quod intus corruptum erat, quodque in dies conficiebatur, purgari posset; atque ita balsamo illo à me descripto, & emplastro gummi elemii, & filis tam diu curationem prosecutus sum, quoad instrumentis leviter quotidie expertus os ipsum circumquaque abscissum esse, & duram matrem superinducta jam carne constare intellexi. Igitur ut os ipsum magnum minori multo foramine extraherem, instrumentum mihi ad trepani instar comparavi, quo foramen facerem quantum ferreus fusus fœminarum nostratium facere possit: quo ferro contiguis ferri pertusionibus in crucis modum os totum corruptum perforavi; opus autem ipsum à medio loco inceperam, qua superius vulneris ipsius osculum patebat, quod ad argentei nummi magnitudinem para eram. Foraminum verò intercapedinem, levatore dicto instrumento interrupi: facile enim os ipsum rumpenti cedebat. Hæc ubi jam expedieram, unam primum ex his quatuor portionibus instrumento attollens extraxi, & alteram deinde, & tertiam: quartam, quæ maxima erat, in posterum diem reliqui, quam tandem extraxi. Totum autem os laterale appellatum, & petrosi etiam ejusdem lateris bona pars, & coronalis quoque non exigua portio, quæ in anteriorem partem vergit, extracta est; ex petroso prodit quantum ferè ad auricula n originem extenditur. His autem ossibus extractis, dura mater, quæ jam interim inducere carnem cœperat, ultra modum etiam induxit, adeo ut exuperantem carnem ex orificio illo, quod jam pridem feceram, bis fuerim coactus rescindere: adeo autem duram experiebar, ut forcipibus vix possem rescindere. Post hæc autem cum melius habere statim cœpisset, Cazzallam discessit, à quo post mensem ferè accersitus sum; quod in capite super occipitis ipsius os magnum tumorem ac pure etiam plenum haberet: quem cum aperuissem, ossa multo etiam magis, quam quæ prædicta sunt, corrupta esse deprehendi: tum verò Llerenam ad me venire jussi, postera die satis ex arte subtiliter ossa extraxi, tria etiam prædictis æqualia, sed multo magis corrupta. Relictus autem est toto ferè occipitis osse carens, atque portione etiam non exigua alterius lateris ossis sinistri, vulnera autem ipsa carne & cute undiquaque obducta sunt: molli tamen & tactui cedente constitutione, quæ paulatim durescit. Homo autem ipse divino beneficio liberatus benè habet. *Arcæus de curatione Vul. lib. 2.*

CEREBRI VULNERA CUM EJUSDEM substantiæ jactura.

Observatio I.

Prodigiosa & deplorata cerebri vulnera cum ejusdem substantiæ effluvio, & jactura aperta curata.

HAbet hæc *Bertapalea de fractura cranii cap 5.* Et semel habui unum rusticum, cui erat remota pars medullaris cerebri, qui est sanatus. *Nicolaus ser. 7. tract. 4. sum. 2. cap. 91.* scribit hominem vulneratum in capite cum ense, profundato vulnere usque ad substantiam cerebri, super verticem in anteriori parte frontis, usque ad medium capitis, qui sequenti die post vulnerationem incurrit paralysim universalem, & emittebat superfluitatem primæ & secundæ digestionis insensibiliter, & stetit sex diebus quod non comedit, bibit tamen aquam frigidam cum syr. rosarum, & sexta die petiit cibum, & cibatus fuit, & postea regulariter rectus evasit.

Vidi etiam quemdam vulneratum cum ense pluribus ictibus in capite suo, omnibus cum fractura cranii usque

usque ad panniculos, cum multa emiſſione oſſis, & cum hoc amputata fuit ei manus ſiniſtra, cum multa effuſione ſanguinis, & remanſit velut mortuus pluribus horis die cooperto capite, & erat ſine ſenſu & motu, & delatus fuit ad Eccleſiam ut ſepeliretur, & cœpit ſentire & moveri, & curatus poſtea evaſit.

Carpus in ſuo tractatu aureo de fractura cranii inquit: Quod contingat cerebrum lædi & ſanari, tenet *Conciliator diff.* 181. etſi aliqui tenent contrarium, hoc eſt, quia pauca viderunt, & minus credunt; Credo ego mihi ipſi, & fateor, quod vidi ad hunc usque diem ſex homines à quibus notabilis quantitas medullæ cerebri exivit, & ſanati ſunt, de quibus aliqui eorum maximè duo paſſi ſunt paralyſim unius lateris, tamen vixerunt per duos annos, de quibus tres vidi & curavi in terra Carpi, etiam dum eſſem ſatis juvenis, & pro ætate non fui deceptus. & habui fideles & peritos Phyſicos in ſocietate, à quibus in prima vel ſecunda viſitatione ægro extraxi à labiis vulnerum magnam cerebri partem, quæ ex ſe exierat cranium.

Et unum vidi in civitate Piſtorii, quem curabat quidam Angelus Hebræus ſatis expertus Chirurgus & ſanatus eſt. Et duos vidi quos ego curavi Bononiæ, unus fuit quidam D. Vincentius Ragacia, alter fuit D. Paulus nepos Cardinalis Hiſtrigonienſis, & ad iſtum habui multos nobiliſſimos teſtes, & doctos, cui extraxi in prima viſitatione portionem cerebri, deinde in 13. die exivit alia notabilis portio, & tandem uſque ad ſexageſimam devenit diem ſine aliquo malo accidenti, & tale foramen in cerebro erat valde profundum, quia cauſa fuerat cuſpis unius ronchæ, & remanſit tale fruſtum perpendiculariter in cerebro per diem, & erat longitudinis quatuor digitorum, quod tenaculis magno labore extraxi, quia vix poterat videri & capi, & in eodem foramine tenui tentam per quinquaginta dies, vel circa, quia ſemper emanabat humiditas aquoſa & multa, tamen tunc ad nihilum deducta fuit ipſa humiditas, & tunc extraxi tentam, quæ erat canulata, & tentavi conſolidare vulnus, & ſic circa ſexageſimnm diem, ob materiam in cerebro contentam, ſupervenit magnus paroxyſmus Epilepſiæ, cum maximo omnium membrorum tremore & rigore. Hoc ego videns, juſſi pedibus elevari, & capite deprimi, & cum ſtilo paulatim aperui foramen illud prædictum ſub cranio, in quo inveni magnam quantitatem materiæ aquoſæ colore lacteo coloratæ, quâ evacuata ſtatim ceſſavit Epilepſia, & rediit in bonum intellectum. Hoc videns, iterum impoſui canulam, & cum lotionibus ſyringabam taliter quod exſiccavi totaliter illam humiditatem, & ſanitati reſtitutus eſt. Qui poſtea vixit multo tempore & Deum teſtor quod ipſe jurabat, quod ipſe ſemper etiam à principio læſionis habebat coitum cum quadam ancilla domus, etſi non ſingulis diebus, alternis tamen; & quod bibebat tres phialas aut quatuor Malvatici ſingulis diebus à principio læſionis, ex hoc credo ego iſtum ſanatum fuiſſe nutu Dei. Et etiam juro quod unus illorum prædictorum quos ſanavi in terra Carpi, cujus nomen erat *Rumpha*, & erat Villicus, comedit tempore quo deteriùs ſe habebat ſingulis noctibus carnem ſalſam in magna quantitate, cum pane & melle; nam hic tempore noctis clam ſurgebat, & capiebat carnes ſalſas non lotas, nec à ſale expurgatas, & ſub prunis coquebat eas, & habebat magnam mellis quantitatem ſub lecto, & ſic nemine ſciente triumphabat, & ſic fuit in veritate. Hæc dixi ut contradicerem opinioſis, qui non credunt cerebrum poſſe ſanari, quos rogo ut velint dictis noſtris acquieſcere, quia ego cognoſco & cerebrum & ſaniem, & alias medullas *Hactenus Carpus.*

Non deeſt noſtræ tempeſtatis Chirurgus multâ quidem experientiâ peritus, & nobis perquam familiaris, nomine Hippolytus Dantreppus, qui nuper ſuper menſam meam apud Nanceium Lotharingiæ primarium oppidum, ſimile quiddam ſibi contigiſſe, affirmare conſtanter, defendereque non dubitabat, reclamante tamen Vaxino Riſicho Inſubre clariſſimi Lotharingiæ ducis Chirurgo præcipuo, quod Hippocrati adhæreret: cuius verba ſunt ex ſexta Aphoriſmorum particula: *Si veſica præciditur, aut cerebrum, aut cor, aut præcordia, aut aliquod ex tenuioribus inteſtinis, aut venter, aut jecur, lethale eſt.* Nec facile audiebat illum, cum ſubſtantialis particulæ cerebri quantum cocleari excipi potuiſſet, in terram decidiſſe aſſeveraret: hominemq; à ſe ſanatum contenderet. Cujus rei locupletiſſimos teſtes, utpote oculatos, nec auritos, in medium proferebat. Utcumq; res ſe habeat, multis diſputationibus confutare conati ſumus, ego & Joannes Galfredus, ejuſdem Ducis Medicus. Itaq; adhuc de ea re certamus, atque ſub judice, *ut Flaccus ait*, lis eſt. Non ignoramus Theodericum Chirurgię nequaquam ignarum ſcripſiſſe, ſanari quendam ab ſe viſum, ex cujus cerebro cellulæ pars egrediebatur. Huic tamen fidem integram Vaxinus neutiquam habebat, quoniam ejus verba evangelicâ veritate ſubnixa non omnino putabat. Quid de ea re antea libro primo, hiſtoria decima quinta ſcripſerimus, memoriam noſtram non fugit, nobis tamen iſta placent. *Conciliator tamen differentia centeſima octogeſima prima,* Galeno aſſentire videtur: cujus verba ſubſcribo, ne lector amantiſſime, ea fortaſſe deſideres, aut tempus in eis quæritandis inſumas. Sciendum, inquit, eſt quod ſolutio continuitatis ſive imparis omnibus advenit membris etiam ſanabilis, niſi cordi: illud enim ſolutionem non tolerat continui: octogeſima ſeptima differentia: Aut niſi ad intimam partis intrinſecæ pervenerit, ut ad ventriculos cerebri, vel profunditatem hepatis: aphoriſmorum ſexta part. Ad hanc enim immoderatus ſanguinis proſequitur exitus. *Campegius Enarrat. Hiſtor.* 25. *lib.* 4. *Galeni.*

Guido ſe quemdam vidiſſe affirmat, cui ex vulnere parte capitis poſticâ accepto, parva quædam portio ſubſtantiæ cerebri exierat, ut ex memoriæ læſione cognitum eſt, & tamen is à tali vulnere conualuit, reſtitutaque eſt illi ex integro poſt curationem memoria. Non tamen aſſerit illum ſuperſtitem permanere potuiſſe, ſi totus ventriculus per vulnus exiiſſet, ut de quodam Cellario refert Theodoricus. Verùm his exemplis, quæ rariſſima ſunt, quæque Dei potius voluntate, quam arte eveniunt, non evertitur univerſalis ſententia. *Iacotius Comment. ad aphor.* 15. *lib.* 1. *ſect.* 3. *Coac. Hippoc.*

Nos in cerebro vulneratis mira vidimus: in uno, qui magnificis Valengis inſerviebat, tanta ſubſtantiæ cerebri quantitas exivit, quantum eſt parvum gallinæ ovum tamen evaſit: at deinceps probè loqui non potuit, & per triennium ineptus & ferè ſtupidus ſupervixit. Alium vidimus ex Corſica militem, cui ferè dimidium capitis cum ſua cerebri portione ablatum eſt, convaluit: ſed nihil recordabatur, loqui non poterat, & erat adeo inſenſatus, ut nihil vel intelligeret, vel referre ſciret: illa ſolum comedebat, quæ in os ponebantur, totum ſe conſtercorabat & commingebat, à conſociis in Corſicam ductus eſt: an illuc pervenerit, ignoramus. *Braſauol. comment. ad aphor.* 18. *lib.* 6. *Hippoc.*

Quamquam ab Hippocrate Galeno & aliis eminentiſſimis antiquis, & modernis medicis antiquos inſequentibus dictum ſit, vulnera cerebri cum inciſione velaminum & ſubſtantiæ cerebri minimè ſanari ingeniis medicinalibus poſſe, & ſi aliqui ſic vulnerati ſanitati reſtituti ſunt non illud factum vi medicaminum & medicæ artis, ſed potius divina potentia, à qua nihil eſt quod fieri non poſſit, ſic volente. Ego teſtor Deum, & quamplurimi homines qui adhuc vivunt, teſtes ſunt me plurimos vulneratos in capite

cum

cum incisione ossis, panniculorum & insignis cerebri substantiæ sanasse arte & remediis medicinalibus & non solum vulneratos ense, sed fractos tum à rebus frangentibus tum à casu ex alto: ita ut non solum vulnus fuerit in menyngis, sed laceratio in substantia cerebri cum deperditione & conquassatione non modicæ cerebri quantitatis. Inter quos vivit adhuc Clarissimus Paulus Raymundus vir nobilis Venetus, qui percussus cum ense in capite in parte posteriori prope suturam laudæ fuit, cum incisione ossis velaminum, & cerebri substantiæ: vulnus verò erat duorum digitorum longitudinis, profundum ad trium digitorum crassitudinem, pars ossis incisa ex toto separata erat à reliqua parte cranij: cui supervenerunt accidentia omnia futuram mortem enunciantia: qui tandem Dei omnipotentis auxilio mentem meam illuminantis, & arte & remediis medicinalibus sanitati restitutus est: testes sunt in primis non pauci hujus civitatis medici, ac etiam tota & nobilium & civium multitudo. *Nicol. Massa, tom. 2 Epist. 11.*

Sanitati etiam meâ operâ restitutus est magnificus juvenis Marcus Goro, qui cum parte acuta cujusdam hastilis, ab una parte præ se ferentis securim, & ab alia mucronem, sive pugilli acuti formam, quā n *azzeardam* vocant, vulneratus est, & facta fuit fractura, non solum ossis cranij, sed panniculorum & cerebri substantiæ usque ad os basilare, quod attestabatur radius argenteus in vulnere positus, qui descendebat usque ad os basilare, ita, ut sentiretur percussio facta à radio super osse basilari Rogatus ego à quamplurimis clarissimis senatoribus accessi, cumque vidissem ossis fracturam insignem satis ad dimidij digiti articularis longitudinem, & crassitudine ea latitudinis ejusdem, sciscitassemque à medicis illis, qui medelam præstiterant, de illa parte ossis ubi erat fractura: qui cum nullum os visum ab ipsis fuisse asseverarent, causam amissæ vocis fuisse cogitavi, partem illam ossis in cerebro fixam, & accepto instrumento Chirurgici ejusdam, qui ei in medendo deserviebat, os ex vulnere extraxi, & immediate cœpit loqui, & dixit, ad Dei laudem sunt sanus, quod non fuit sine medicorum omnium, qui interfuerunt, & nobilium senatorum atque adstantium maximo applausu & admiratione. Hic tandem ex malo cibi regimine (nam cum esset juvenis incontinens & incontinentis, una die voluit ovataricam, quam caviarum vulgares vocant comedere,) incidit in omnia accidentia, quæ futuram & certam mortem significabant: tandem Dei benedicti auxilio, & medica arte & auxiliis sanitati restitutus qui vivit etiamnum. Huic nobili supervenerunt accidentia epileptica ex retentione saniei super os cranii basilare: Neque alio ingenio ulcus fistulosum potuit curari, nisi facta argentea cannulâ ad unius digiti longitudinem, ut ulcus continue apertum remaneret: & sic bis & ter etiam in die à sanie expurgabatur, scilicet accepta parte inferiori nasi manibus, & stricta, atque anhelitu contento, & aliquo conamine facto sanies ex ulcere in summitate capitis egrediebatur ad quantitatem sæpissime dimidii corticis gallinacei, & plus: quâ egressâ, imponi jubebam mel rosaceum dilutum cum duabus partibus aquæ ardentis ex vino per destilationem factæ, quam aquam vitæ vocant supra quam cannulam argenteam cerotum de betonica apponi jussi, quam cannulam per annum & amplius in vulnus detinuit: sicque ulcere senium mundificando, partes coaluerunt, & facta cicatrice evasit. *Idem.*

Alphonsus quoque Bononiensis, qui percussus fuit cum ense in parte sinistra capitis inter suturam sagittalem & mendosam cum incisione non solum ossis & membranarum sed etiam insignis quantitatis substantiæ cerebri: Etenim vulnus erat ad longitudinem unius digiti cum dimidio, ita ut manifestissime substantia cerebri incisa inspiciebatur, & digito tangebatur: cui supervenerunt accidentia omnia mala mortem & interitum attestantia, ut est febris, rigores, paralysis lateris oppositi, alienationes continuæ: qui tandem Domino auxiliante evasit nostra rationali administratione regiminis & medicinalium medicamentorum, quæ fuerunt præter aëris alterationem & rectificationem, missio sanguinis bis facta à vena cephalica ejusdem lateris, atque lenitio ventris à primis diebus cum cassia, & in processu per evacuationem cum pilulis cochiis exhibitis: & etiam exhibitio syrupi rosati & de endivia, diluti cum aqua betonicæ & borraginis: & ea quoque quæ vulneri imponi secundum diversitatem temporis læsionis jussi: quæ talia fuerunt. Etenim in primis illis diebus antequam accidentia hominem invasissent continue qui ei medelam præstabant, oleum rosaceum omphacinum in vulnus infundebant, ungebantque universum caput oleo rosaceo simplici. Cum verò accersitus, ac supplicè rogatus accessissem, videns profunditatem vulneris, & substantiam cerebri incisam, quæ jam livescere & corrumpi incipiebat judicavi omnia accidentia ea potissimum de causa provenisse, quoniam cerebri substantia corrumpebatur. Nam & sanies (quæ pauca erat) fœtebat: cum verò considerarem cœpisse omnia alia remedia vana & in cassum fore, ni prius & putredo & putredinis causa removeretur, jussi ut acciperetur *mel rosaceum, ant unciam olei rosa et, & duæ partes aquæ vitæ ex vino scilicet factæ*, quod medicamentum in unum reddebatur: deinde penicillis in eodem medicamento madefactis vulnus replebatur, & oleo rosaceo universum caput ungebatur, sicque processum fuit, usque ad perfectam ulceris correctionem & mundificationem: deinde cum unguento tenatr lytua super penicilla in eodem madefacta. qui Dei omnipotentis gratia evasit non tunc tamen maximo labore, trium mensium spatio: cui supervenere accidentia epileptica, à quibus etiam ex frequenti exhibitione agarici, & rerum necessariarum regimine liberatus fuit. *Idem.*

Minimè verò casum horrendum prætéribo, & omni admiratione dignum Etenim vir fortis & strenuus Theodorus Bua, natione Græcus, equitum ductor, qui, præterquam vulnus à quo sinistra manus abscissa & seperata ex toto fuerat, (quam sola cutis inferior eam detinuit, ne humi caderet, quæ suta fuit, & ex applicitis medicaminibus partes coaluerunt, & sanitati restituta fuit, motum tamen amisit,) vulneratus etiam fuit in capite cum ense quatuor magnis vulneribus, cum incisione ossis & substantiæ cerebri: horrenda erant vulnera visu, nam cum essent quatuor secundum diversos incussus, & ubique substantia cerebri appareret lacerata, sine spe omnes eramus, & eo magis, quoniam supervenerunt à primis illis diebus rigores ingentes, qui non semel sed pluries unica die hominem invadebant, febrisque ardens erat: ariditas linguæ labiorum vulnerum depressio, & resolutio fere universalis, atque substantiæ cerebri lividitas, & quod à vulnere emanabat, virulentum & fœtidum erat: cui præter apertionem venæ cephalicæ dextri & sani brachii, atque evacuationem vētris cum cassia, & quoque regimen sex rerum necessariarum, plurima remedia capitis administrata fuerunt: quæ cum non contulissent, unicum salutare remedium fore existimavimus, si jam inceptam putredinem & causas quis amovere possit. Quare cum putredinis causa sit humiditas non regulata à calore naturali, & id quod putridum factum jam est, non poterit nisi exiccantibus remediis modeste calefacientibus corrigi & tolli. Consilium fuit ut una cum melle rosaceo & oleo rosaceo, duplum aquæ vitæ ex vino per destillationem factæ permisceretur: sicque per plures dies in vulnus hoc medicamen ponebatur: sed dum apparuit sanies laudabil-

bilior, amoto oleo rosaceo infundebant in vulnus mel rosatum, & aquam vitæ æquis portionibus simul permistam, desuper unguentum de matrisylva super pannum extensum ponebatur, caputque universum oleo rosaceo completo ungebatur: & quoniam per plures menses laboravit, molestatus à diversis accidentibus, & præsertim epilepsia, omni ingenio, ut vulnus adapertum maneret, statutum fuit. Quare ulcus continuè replebatur lychniis, sive penicillis cum unguento de matrisylva, & desuper cerotum de betonica satis amplum imponebat: quod non dimisit usque ad perfectam ulceris consolidationem: usus est & agarico, & pilulis cochiis permistis, ut materia crassa, circa panniculos inferioris partis cerebri detenta, evacuaretur, & tandem ab omnibus malis evasit, non sine maximo stupore totius civitatis. *Idem.*

Præterea in vico sanctæ Mariæ formosæ, juvenis viginti duorum annorum, qui ex maxima contusione cranii cum quadam virga auri ponderosa à viro forti facta, cum ruptura non solum cranii, sed menyngarum & substantiæ cerebri contusione, evasit eodem fere regimine, & eisdemmet medicamentis applicitis, cui tamen non affuerunt accidentia mala, præter febrem à prioribus illis diebus, qui spatio duorum mensium sanus evasit. *Idem.*

Famulus etiam Domini Pasqualini Missochæ vulneratus in capite, in parte anteriori sub sutura coronali versus frontem vulnere unius digiti longitudinis: quod vulnus nullis medicinis applicitis potuit sanari: sed semper sanies ab eo egrediebatur, præsertim, si strictis naribus & anhelitu retento, conatum faceret, quæ sanies per multos menses permansit, qui etiam ad omnia munia extra domum egrediebatur: hunc sanavi continuè bis in die infundendo aquam vitæ per syringam. Super vulnus verò exterius cerotum de betonica ponebat: tandem post multos menses frustum ossis longitudinis dimidii digiti egressum est: post cujus egressum vulnus sanitati restitutum est. Possem quamplurimos alios mirabiles casus cum incisione & laceratione substantiæ cerebri sanatos enumerare: sed hi satis sint, ut scias vulnera cum incisione, profundatione & deperditione substantiæ cerebri sæpe à me sanata fuisse: dicant antiqui & moderni Medici quicquid sibi placuerit. *Idem Massa.*

Potest egredi cerebrum in magna quantitate & stare vita, ideo non relinquatis ægros. Multa sunt exempla à Galeno, à Carpo, & à multis aliis proposita. Ego etiam mirabilia expertus sum. Vidi Zinganum Januario mense frigidissimo, Partisanone percussum, & sectum est dimidium fere caput, & major quantitas cerebri exiit quam includi possit in ovo gallinaceo, & sanatus est. Habeo exempla familiaria multa: lethale quidem vulnus est, sed solis prognosticis non credendum, quia sæpenumero servantur homines. Notare tamen quod vidi multos, in quibus egressum est cerebrum, & aliquot remansere stolidi, aliqui supervixere usque ad 120. dies, aliqui sanantur & integri manent. Habui mulierem concubinam cujusdam, percussam verriculo ignis ab uxore mœchi, supervixit ad 80. usque. Sed habeo multa exempla illorum, qui stolidi facti sunt, & periere tandem post duos aut tres annos. Et unum habui in quo parva quantitas egressa est, & duravit ad 80. usque, stolidus non erat, sed eadem die qua egressus est domo concidit statim mortuus. Itaque nunquam derelinquendi ægri, semperque speranda salus. *Fallopius, cap.45. de Curand. Vulnerib. Cap.*

Vulnera cerebri si ad ventres perveniant, non curantur, sed alia multa vidimus sanata, quæ ad cerebri substantiam perveniebant, & amissa cerebri ipsius portione. *Christoph. à Vega, comment. ad aphorism.18. lib.6. Hippoc.*

Nos Dei auxilio, cui omnia accepta referimus, multos è maximis & gravissimis vulneribus liberatos testari possumus, inter quos hactenus novem jam sunt, quibus non exigua cerebri pars perierat. Ferè autem innumeri, quibus prior meninx vehementer fuerat lacerata. Ex his autem novem, quos retulimus, prior apud urbem *Xeros* Pacensis diœceseos, familiaris quidam Joannis Bazzani, qui gladio vulnus in capite acceperat, ex quo vulnere membranis ruptis tantum cerebri decessit, quantum duo tritici grana sunt. Successit citissima paralysis & alterius corporis partis, & linguæ impedimentum, quâ usque ad quartum mensem laboravit, ex qua tamen affectione, postquam ex vulnere sanatus est, melius etiam habere in dies cœpit. *Franc. Arcæus lib.1. cap.6. de Cur. vul.*

Secundus verò fuit puer quidam, 10. annos natus, muli calce percussus in fronte, ut ferreæ soleæ margine ossa etiam comprimerentur. Huic per continuos sex dies de cerebro, quantum lens est, singulis curationibus deperiit, atque hinc nihil mali, præter vulnus, est consecutum. *Idem.*

Tertius in oppido, *Fuentes de Leon* appellato, erat, qui telo obtuso, ex balista jacto peritus, & capillos & ossa & carnem super cerebrum coacta habebat, primâ autem, secundâ, atque tertiâ curâ hæc omnia extracta à nobis sunt: pulsatione enim ipsa paulatim expellebantur: una verò & cerebri pars prodibat commista, in quo rem nobis non negligendam animadverti: id autem fuit quod duodecimo die molle quiddam & candidum excrescere intus cœpit instar adipis, quod sequenti curatione ita exuberaverat, ut supra carnem omnem emineret, nos autem hermodactylorum pulverem injecimus, eo modo reductum coactumq; iri arbitrati. Cùm autem tertia curatione supra cutem etiam nimium excessisse deprehendissemus, ferro rem agere consilium fuit. Igitur forcipe, quatenus cranium æquabat resecuimus: Id autem quod resectum est, nucem juglandem magnitudine superabat: nihil verò neque sanguinis, neque alterius rei secutum est: posterâ verò die nihil apparebat, sed plana omnia, bonoq; colore constabant. Sanatus igitur hic homo est, sed tamen quoad vixit, morbo regio laboravit, cujus prima accessio septima die fuit, & dum curaretur, alteram & tertiam passus est accessionem. Supervixit autem usque ad quartum & trigesimum annum. *Idem.*

Quartum autem curavimus in oppido *Llerena*, Marchionis *de Falces*, qui eam provinciam administrabat, famulum: hunc alius ex domesticis quidam æreo petierat candelabro in coronali ossis parte, omnis autem ea ossis pars, quâ vulnus accepit, comminuta, atque super cerebrum fuerat vehementer coacta: opus igitur fuit secundâ, tertiâ & quartâ curatione: eâ ossa omnia extrahi oportuit, quæ loco mota, cerebrum graviter premebant, maximè quæ inferiori tabula erant, cerebri substantiam continentes pelliculas ruperant, ex quibus duo ossa ita magna erant, ut per vulneris meatum magna cum difficultate erui potuerint: ab his autem pelliculæ, & cerebrum ipsum vitiata fuerant, quam ob rem singulis curationibus, à secunda ad quintam usque, ternæ quaternæque ex cerebri substantia portiones, eæque non exiguæ decesserunt. Interfuit autem dum curaremus, Benedictus Arias Montanus Theologus nostras, qui apud nos eo tempore Chirurgiam, artis potiùs quam operis causa docebatur: quinque ergo continuis diebus ossa & cerebri partes prodierunt, quæ pulsatione ipsa pellebantur. Atque hic juvenis gravibus symptomatibus affectus est, dum curaretur: nam dextro latere convulsionem, sinistro verò paralysin, atque etiam regium passus est morbum. Hæc autem omnia undecima die aggressa, ad vigesimam usque cum summo etiam fastidio duravere. Posthæc melius habere cœpit: tandem divinâ ope omnino incolumis evasit. *Idem.*

Dum

Dum nos Llerenæ (quod oppidum inter Bethicam & Lusitaniam est, publico populi stipendio Chirurgiam, & inquisitionis magistratus honesta mercede exerceremus, admirandum periculum accidit apud oppidulum *Valverde*, decem milliaribus Llerenâ distans, quod hîc referre decrevimus, quod ejus hominis restituti historiam nemo audire possit, quin Deo auctori, atque unico humanæ salutis præsidi gratuletur. Ea verò res sic habet. Dum operarii quidam prægrandes lapides machinis & arte in terram, quæ tunc ædificabatur, tollerent, (productum autem opus jam erat, & templum cui hærebat, altitudine superabat) unus ex lapidibus decidens, quendam eorum, qui machinam volvebant, in capite plenè percussit, qua sagittalis commissura est; is autem subito corruit, simulque cum lapide terram attigit: erat autem lapis cubitali latitudine & longitudine, duodecim verò digitorum altitudine, & pondere quatuor & viginti librarum. Jacuit autem homo in eodem loco, per horæ dimidium, nihil omninò sentiens: inde autem pro mortuo pene, aut intra horam saltem expiraturo, domum est sublatus. Hic cerebri commotionem passus, tres integros dies non solum sermonis, sed motûs etiam expers; movebatur autem ab adstantibus, non secus ac si mortuus fuisset. Magna autem ossium pars, depressa cerebro incubuerat, sanguis verò oculis atque auribus eruperat: caput autem ipsum & collum tumidum atroq; colore conspiciebatur. Post octavam autem diem sponte sua apertum est caput à sincipite atque ab occipite, & ex altero etiam latere maturuerant enim jam apostemata. Nos igitur ossa in locum suum restituimus, membranæ autem inflammationem passæ sunt: tertia die locutus est, imperfectè tamen & ut commotæ mentis homines solent, apertis oculis imò & patentibus epilepticorum more erat: sed nihil omnino videbat, neque cernere cœpit usque ad vigesimum diem, in diesque visu etiam proficiebat. Secundum verò post mensem rectè jam cernere, ut sanus cùm esset, potuit, cùm vulnus jam sanatum fuisset. Nam ad vigesimam quintam, plurima ossa remissa sunt. Statim autem è lecto surrexit, tametsi tunc rectè ingredi non valebat: atque ita divina magis quam humana ope sanatus est: evasit autem pætis & transversa tuentibus oculis, qui etiam curatione præcedente, quarto mense restituti sunt, recteque intuebatur: vivit hic adhuc, uxoremque duxit, juvenis tunc erat, oculos verò aliis auxiliis restituimus. *Idem.*

Est magnoperè medicis expendendum, quod in morbis gravissimis sæpe evadunt, vel imbelles plurimi, etiam omnibus reclamantibus notis, quæ juxta Hippocratis sacrosancta oracula mortem in limine esse designent. Sic in vulneribus cerebri, fragmento calvariæ ad mollem usque menyngem, per duram prorsus adacto, nonnulloque ipsius substantiæ apparente effluvio, nuper è populo quidam nobis manum admoventibus est restitutus. *Gemma lib. 1. cap. 6. Cosm.*

Nos Venetiis, quæ nobis dilectissima patria est, hoc anno præsertim Feltriæ, ac alibi, dum juniores essemus vulnera menyngarum & cerebri sanavimus & sanata vidimus, nec sumus decepti: nam plures actus anatomicos in humano corpore propriis manibus exercuimus, ac quamplurimas & propemodum innumerabiles calvariæ fracturas pertractavimus. Quorum fidelissimi testes esse possunt excellentiss. Patres D. Francisc. Longus. Leander Zarotus, Vincentius Provincialis, Augustinus Gedaldinus, Tiberius Barbarus, Decius Pulcher & bonus, Joannes de Franciscis, Joseph Boniportus, Bartholomæus Belarus, Aloysius Bognotus à Cruce nepos & nobis tanquam filius dilectissimus, qui à latere nostro vix unquam discessit, ac quamplurimi alii hujus inclytę civitatis Venetiarum philosophi ac medici prę-clarissimi. Et paulò post: Feltriæ nos fuimus in curatione cujusdam adolescentulæ, quæ cum à cuspide falcis vulnus cum cerebri læsione passa fuerit, ex quo terebrata calvaria, notabilis portio ipsius cerebri exivisse compertum est, transacto quarto mense sanitati fuit restituta: & in vulnere semper canulam conservavimus, ac usque ad decimum quartum diem solo oleo de terebinthina, & aquâ vitæ curavimus: inde vulnus guttatim tali liquore repleri jussimus: *Vini montani unc. 20. succi betonicæ, unc. 4 succi calaminthæ unc. 2. myrrhæ, olibani, aloes, sanguinis draconis, centaureæ minoris, granorum hypericonis, ana drachmam unam, pistenturque pistari possunt. ac in subtilissimum pulverem redigantur, & omnia simul componantur, ac per triduum in vase bene obturato marcescant, postmodum lento & claro igne, donec tertia pars absumatur, bulliant, & adde mellis rosacei unc. 4 & parum adhuc bulliant, & absque vase detracto, adde aquæ vitæ unc. 6. liquefiant & percolentur, & adde olei de terebinthina unc 4. & in vitreo vase cera optime obturato diligenter conservetur.* Reliquum vulneris replevimus cephalico pulvere ab Avicenna descripto, ac desuper latam petiam lineam pluribus in locis perforatam cerato humano munitam adhibere jussimus; cum verò perfectam loci rectificationem novimus, solo melle rosaceo ac cerato prædicto usi fuimus, & Deo favente juvenem sanitati reddidimus. Vexabatur tamen quadam linguæ balbutie, & oppositi brachii mollitie. Longo quidem experimento novimus, omnes ferè ab his vulneribus Dei nutu liberatos aliquo symptomate ex hic, quæ cerebro affecto apparere solent, detineri. Oleum de terebinthina sic paratur. ℞ *Terebinthinæ claræ & odoratæ libras iij. arenæ fluviorum depuratæ, lotæ & siccæ, aut vitri contusi libram j. ß omnia in cucurbita boccia cum suo recipiente ponantur, & boccia in vase terreo, inter quod & bocciam cinis in ea, sit copia, quod nullo modo tangi possint: & lento igne ne terebinthina tumeat & inflet fiat elambicatio*, & quod primò destillat aqueum est, ac nullius momenti, quod secundò, coloris aurei obscurioris, ac densioris substantiæ, optimum est, ac usui servandum: quod tertio, atrum & cœno simile est, probatur in ulceribus tibiarum antiquis, & cacoëthe. Aut ℞. *Terebinthinæ claræ lib. ij. laterum recentium lib. ß. mastichis, styracis ana unc. j. lateres igniti oleo extinguantur, & fracti misceantur reliquis, & per lambicum tres, ut dictum est, excipiuntur liquores*, quorum secundus & tertius optimus est, *Joan. Andreas à Cruce lib. 1. cap 14. Chirurgiæ.*

Anno Domini 1538 dum ego Polemarchi Monte jani Chirurgus Taurini essem, quendam ex Prætextatis ejus affeclis curavi, cui disco ludenti inflictum lapide fuerat vulnus, in dextro bregmate cum fractura & effractura ossis tanta, ut per eam, cerebri substantia dimidiæ nucis avellanæ crassitie exiliret. Quo animadverso statim pronunciavi vulnus esse lethale: obtrectabat huic meæ opinioni, qui tum aderat Medicus, asserens ejusmodi substantiam haud cerebri esse portionem, sed adiposum quoddam corpusculum. At ego hominis pertinaciam ratione & experientia adstante multorum nobilium coronâ convici: ratione quidem quod sub cranio adeps gigni nequeat, nam etsi conceptæ illic partes frigidæ sunt, tamen quia spirituum animalium calidissimorum & prætenuium copia, quæ vaporum è toto corpore eo suscitatorum calore fervent, adipem circum se concrescere non patiuntur. Experientia verò, quod per cadaverum dissectiones nunquam eo loci animadversus esset adeps: jam verò adeps aquæ eminet & innatat: hæc verò substantia utpote medullosa in aquam injecta, fundum statim mersa petivit. Denique adeps igni admotus funditur & liquatur: at hæc candenti laminæ imposita substantia, resiccabatur quidem & inarescebat, contrahebaturque in sese lori instar, quod omni medullæ familiare est, minimè verò liquabatur. Ex quo omnium qui aderant clarâ voce intellectum est, quàm verum

verum esset meum de illa substantia, quæ cranio eminebat, judicium. Rescissâ tamen eâ, convaluit nobilis adolescens, cætera sanus, nisi quod in vitæ reliquum surdus mansit. *Pareus lib. 9. c. 22.*

Vidimus nos aliquando totam substantiam cerebri vulneratam, ventriculos dissectos: aliquam etiam portionem cerebri cum vulnere jam primum illato foras profluxisse, hominem tamen vulneratum sanitati fuisse restitutum. Qualem in Smyrna Joniæ, adhuc vivente ejus præceptore Pelope Galenum observasse casum scribit: hujusce eventûs causa non est nisi in corporis naturam, firmitudinemque virium redigenda, non in vulnus cujus causa fuerat moriundum. *Horat. Augenius lib. 9. Epist. 2.*

Cerebri quoq; substantiam sine morte deperditam commemorat *Borell. Cent. 1. obs. 88.* *Hildanus* itidem portionem cerebri extractam, subsequenti ægri salute, refert *Cent. 1. obs. 13. f. 29.* Sic quoq; cerebri jacturam magnam, & bregmatu fracturam ab ictu sclopi notavit *Cabrol. obs. 22.* qui *obs. 16.* cerebro pilâ sclopi majoris vulnerato vocem, sensum, motum & memoriam periisse; pilâ verò sublatâ omnia hæcce symptomata evanuisse scribit. Cerebri autem vulnus non semper lethale esse; præter authores hactenus allegatos, confirmat quoque *Rhodius Cent. 1. obs. 32.* ubi stili frustulum diu in cerebro relictum perhibet.

De cerebri vulneribus cum ejusdem substantiæ jacturâ, percuratis, vide etiam *J. D. Horstius, Epist. Med. 6. & 7. VVepfer. Exerc. in Apoplex. pag. 227.* ubi vulnus in syncipite, demptis tribus cerebri drachmis, sanatam refert.

VULNERA VENTRICULORUM cerebri.

OBSERVATIO I.

Vulnus anterioris cerebri ventriculi curatum.

ADmirabile spectaculum atque incredibile quod Smyrnæ in Jonia accidit, aliquando sumus conspicati, adolescentulum vulnere in alterum anteriorum ventriculorum accepto superstitem fuisse Dei (ut plerisque videbatur) voluntate: sed ne temporis quidem momentum vivere potuisset, si utrumque simul vulnus violasset. Ad eundem etiam opinor modum, si sine vulnere alius quispiam affectus alteri ventriculorum acciderit, reliquo manente sano, minorem offensionem in vitam suam animal accipiet, quam si uterque simul affectus fuisset. Nam perinde est, duobus ventriculis comparatis, ambos simul lædi, ac si unico à principio facto is unus afficiatur. Itaque tutius est in quibus licet, quod geminum est, quam simplex, licet autem non ubique. *Galenus lib. 8. cap. 10. de usu part. Meminit hujus historiæ idem author comment. ad aphoris. 18. lib. 1. aphor. Hippoc. his verbis.* Vulneratum cerebrum sanari sæpe vidimus, semelque Smyrnæ Joniæ vivente adhuc Pelope præceptore, vulnere axiologo, id est majusculo existente. Verum id ex iis est, quæ rarissimæ eveniunt.

OBSERVATIO II.

Quartus cerebri ventriculus, memoriæ dicatus, cuidam totus per vulnus ablatus, salva memoria.

MUltoties dura mater rumpitur: aliquando etiam pia mater, cum tamen accidentia non appareant, imo reparantur panniculi, & sanatur infirmus. De hoc fidem nobis facit experientia, quia multos fractis ambabus membranis, & aliquos, à quibus non parva quantitas medullæ exivit, perfectè sanari vidimus: de hoc adeo sumus certi sicut de morte. Plures etiam vidi habentes aliqua ex prædictis accidentibus, pristinæ sanitati restitutos. Et *Galenus* testatur de læsione piæ matris multos se vidisse sanatos, sicut patet *in comment. aphoris.* illud tamen est de his quę raro contingunt. Scivi hominem, cui una cellularum tota evacuata fuit, & tandem repleta carne loco cerebri per dominum Hugonem sanatus est. Cum vero cellula rememorativa fuisset, vidi Dn. Hugonem stupentem valde super illo, quod memoriam sicut ante habebat, erat enim factor cellarum, & artem suam non amisit. *Theodoricus lib. 2. cap. 2. Chirurgiæ.*

Non minori admiratione dignum est, quod *Horstius l. de nat. human.* refert; cerebrum nempe à palpebra usque ad medium ferè unà cum ventriculis in abscessum abiisse, remanentibus tamen animalibus actionibus perfectis. Confer etiam *Hæfer. Hercul. Medic. l. 1. c. 1. pag. 5.*

OBSERVATIO III.

Ex cerebri vulneribus, ejusdem substantiæ & ventriculorum incredibilis putrefactio animadversa.

APerui quamplurimorum in capite vulneratorum cerebra, in quibus plus quam cerebri partem dimidiam undequaq; putrefactam, ejusdem lateris ventriculum pure fœtido, viridi & crasso refertum, atque in cerebrali substantia apostemata putidissima deprehendi. *Coiter. libell. observ. Anatom. & Chirurg.*

VARIA ALIA AD CEREBRUM pertinentia.

OBSERVATIO I.

Historiæ aliquot de vulneratis in cerebro ad animalem facultatem, earumque proprias sedes, curationem vulnerum cranii, ad fungos & alia Chirurgis scitu digna, pertinentes.

BOnoniæ in ædibus generosi & nobilis viri Julii Cæsaris Malvetii, Regiensis quidam nomine Augustinus gladii non admodum acuti cuspide in capite vulneratus fuit: vulnus vero ab osse bregmatis sinistri lateris paulò pôst aures incepit, & transversim per musculum temporalem, qui totus transcissus fuit, ad oculi canthũ majorem sese extendebat, atque in cerebri profundum ad ejusdem lateris ventriculum fere penetravit. Fractura hæc cranii non fuit simplex, sed ex ἕδρα, id est sede, & ex thlasmate sive contusione composita, siquidem squamæ & separatæ & exemptæ sunt. Æger statim ac accepto vulnere in terram concidit, biliosa evomuit, amisit sensus & motum, correptus est rigore & spasmo; aliquot horis post redit ad se, ac balbutire, astantesque vix ægre cognoscere incepit: attamen tum memoria, tum intellectu, tum sensibus omnibus vacillabat. In curando hoc vulnere usi sumus hippocratica methodo, hippocraticisque remediis. Quarta die febris, quæ ante mitissima fuit, aucta est, & cum ea omnia symptomata intensiora sunt reddita, & ex vulnere singulis diebus substantiæ cerebri quid excernebatur. Idque tantum, ut totum collectum dimidiæ nucis juglandis magnitudinem adæquarit: ad vesperam quartæ diei, supervenit alvi solutio, unde quinta die omnia remisêre, multo magis sequentibus diebus: nona die maxima visa est mutatio in melius, in vulneribus enim capitis crises sunt admodum fallaces & inconstantes. Ex vulnere cerebrum excrevit, ut in omnibus capitis vulneribus, quæ ego tum curavi, tum à Fallopio, tum à Julio Cæsare Arantio curata vidi: animadverti substantiam quandam fungosam, ita duram, ita tenacem partibus subjectis annexam, ut spatula auferri nequierit, hæc semper suppullulat, donec carne loco cerebri, vel calli succrescente, vulnus cerebri repletum & obductum sit, hoc tempore desinit humorum putredo, unde fungi hujus scaturigo prodit, inquit *Joannes Langius in Epistola quadam,* quemadmodum enim in stipitibus arborum, humores semiputridi per corticem extuberantes, in fungos coalescunt: sic vulnerato cranio, ut multi volunt (at ut ego observavi, læso cerebro) humores cerebri affluunt, qui (*teste Alexandro Aphrodiseo*) ossis frigore condensati, in fungi speciem concrescunt: qui in superiore parte ampliusculi, infra vero prætenues, pro loci ratione perficiuntur.

Unde

Unde *Galenus lib. 2. Epidemiorum* densitate humorũ tales in vulneribus annascentias efficiente, quos multi fungos appellabant. Hos fungos cum nostri Chirurgi in capitis vulneribus enatos vident, hi stantiam cerebri esse arbitrati, aut ægros tanquam deploratos relinquunt: aut si forte fortuna eos curaverint, vulnera cerebri sese curasse, tantillumque de cerebro frustum exemisse gloriantur. Nunc redeo ad meum ægrum, 14. die abscessere duæ ossis portiunculæ, 30. die ulcus undequaque fuit carne repletum, & tamen ossis squamulæ duæ erupere: postquam curatus fuit, memoria semper læsa, stupidus intellectus, judicium valde imbecillum permansit. Triennio post in adversam valetudinem ægro & Medico suo Physico satis obscuram, vel cognitu difficilem incidit & tandem ex insperato atque inexpectato sedens lenissime efflavit animam. *Vol. ncr. Coiter ub. obser. Anatom. & Chirurg.*

Aspiciam hîc & aliam historiam de quodam, qui etiam cerebri habuit vulnus profundum & magnum, multo magis itaque prima admiratione digna. Ante quinque, in tantos, annos Ambergæ in superiori Palatinatu cum Illustriss. Ducis Bavariæ & Comitis Palatini Rheni Ludovici. Palatinatus superioris præsidis essem Medicus, cuidam qui ipsius principis equi instruendi curam gessit, nomine Nicolao *Groffreuter* novam explodenti bombarda in frustum ejusdem (inter explodendum enim in multa frusta dissiliebatur) inter supercilia, paulo supra supercilliorum interceptum, frontem perfregit, & ad dimidii digiti longitudinem in cerebrum oblique dextrorsum ingressum est. aliud frustum ejusdem lateris oculi corneam tunicam dissecuit: unde aqueus sive albugineus humor totus effluxit: ex percussionis vehementia tanto impetu vulneratus retrorsum in terram projectus impegit, ut ex hac illisione occipitis cerebri posterior pars vulneri objecta non leviter offensa sit, ideirco magis de hac parte, atque de vulnere oculi se conquerebatur. Stupidus, attonitus, & omnibus sensibus quasi orbatus, domum vectus, & curæ barbitonsorum balneatorumque qui ibi tum agebant adhibentur, commissus: hi cum cerebri non parum ex vulnere emanere cernerent, atque prognosticarent, eum desperatum atque intra triduum vel quatriduum moriturum, Illustriss. Princeps ut erga omnes, sic versus suos benignissimus ac clementissimus casum ministri dolens, me accersiri, vulnus detegere, atque quidnam de vulnere eliciet, explorare jussit ego removi emplastrum, & statim cerebri aliquot frustula cum sanguinis grumis, non sine reprehensione barbitonsorum (volebant enim cerebrum relinquendum fore) exemi. Quo & Celsitudini suæ & circumstantibus aulicis cerebrum fuisse læsum certo constaret, id cerebri, quod abstuleram, omnibus demonstravi: ne aliud quam cerebrum esse putarent, ex sufficienti enumeratione partium nec pus nec sordes, trium enim horarum spatio tale nihil generari potuit) nec os, nec cutem, nec carnem, nec membranam, sed cerebri substantiam fuisse comprobavi. Celsitudo sua respondit, jam conclamatum est: inquiebam, est quidem casus periculosissimus, verum non omnino desperatus, neq; lethalis, hocque exemplis plurimis confirmavi. Illustriss. Princeps admirabundus dixit, hoc in Germania auditum esse, utque Celsitud. suæ convalescentiæ ministri majorem spem facerem, attuli *Fallopii comment. in Hippocr. librum de capitis fracturis*, in quibus similia enarrat, deinde exempla Fallopius illhic de cerebri gravibus vulneribus ab eo curatis recenset. Celsitud. suæ indicabam. Tandem Illustriss. Princeps acquievit commisitque totum sauciatum meæ curæ, ego eum curandum suscepi & humana pollicebar. Missa benigne lector audires, si vellem hic recensere barbitonsorum balneatorumque odium, quo exarserunt erga me tanquam prognosticum, atque modum curationis modum (in principio enim omnibus capitis vulneribus & etiam gravissimis barbitonsores in Germania adhibent cataplasma calefaciens, humectans ac relaxans, nonnunquam miscent attrahentia, vocant hoc cataplasma Germanicè *ein warmen Bund*, Latinè ligaturam calidam, aliquot post diebus ferventissimo vino vulnera eadem fovent, spe nam tem furorem, calumnias, obtrectationes atque maledicta, quibus me lacessiverunt, ultimo quantum virus in me evomuerint. Equidem recordatione repono Socratis, dum à protervo ac insolenti homine in publico lacessitus, ab amico, cur illum non injuriæ apud magistratum deferret, interrogabatur, hæc omnia devoravi, & aliis linguis diebus devoraveos enim commemoratione potius quam inculsatione dignos esse judico. Hac justis de causis hîc inserere coactus sum: nunc ad rem nostram. Reperi ægrum cum febri satis intensa & delirio, oculi læsi, palpebras tribus in locis vulneratas, easque cum vicinis partibus ad pugni magnitudinem ita inflatas atque tumefactas ut ad inspiciendum oculum palpebras disjungere nequierim. Mundavi vulnus diligenter, exemi tum cerebri, tum ossium parvas portiunculas a subjectis partibus liberas, unguentum conveniens atque vulnus operavi tamen unguentum e brachio extrahi jussi: oculo in principio cataplasma ex farinis & herbis partim frigiditate, siccitate & levi adstrictione inflammationem arcentibus, partim ex dolorem sedantibus, unde postridie major ex parte tumor subsiderat: inspexi oculum & deprehendi humorem albugineum universum effluxisse, corneamque tunicam decidisse, atque crystallino humori immediatè incumbere, [illegible] anum oculum occludere, ac intueri lasso(ut fecit) circumstantes, quos præter omnem rationem, & cum stupenda admiratione læso oculo atque, atque integro vidit agnovitque: duravit visus in hoc oculo ad sextam usque diem, quo cœpit deficere: erat enim tanta, ob vehementem illius oculi contusionem, putredo, ut à corruptione dictus conservari nequiverit. Opinor si exiguum extitisset corneæ tunicæ vulnus, visus privationem non secutam fuisse, quemadmodum quidem vidi in pueris corneæ vulnera stylo puncta, ex quibus humoris albuginei parum effluxerat, & tamen curata, similia ab aliis sunt animadversa. Vulnus erat ab omni inflammatione liberum, effunditque grumulum sanguinem cum cerebri contusi aliquot particulis: ad delirium, dolorem occipitis & reliquum quæ in tertiis creverant, accesserunt graves inordinati appetitus prostratio, vigiliæ atque vulneris magna suppuratio. Occipiti a principio repellentia adhibui, deinde exsiccantia & discutientia absque manifesto calore, interdum etiam anodyna: his cum viderem nihil me proficere, contusionem q; occipitis ad suppurationem, quod ex pulsatione, doloris incremento, febris exacerbatione, & rigoribus inordinatis, qui vulneribus cerebri familiares sunt, conjeci tendere: ad maturationem me converti, atque paucorum dierum spatio collectam materiam suppuravi, intus apostema perruptum, & per vulnus expurgatum fuit integrum nunquam integrè a symptomatibus enumeratis liberabatur, interdum remittebant, nonnunquam rursus exacerbabantur, inter cætera rigor præcipuè nova collecta in cerebro materia, quæ expurgari nequivit, equidem corpus purgabam humores revellebam, derivabam, ulcus expurgabam, exsiccabam & corroborabam vulneratũ cerebrum cum decoctis, mastice balsami, & interim balsamo artificiali similibusq; per clystere auriculare immissis. His dubia spe, & plurimorum hominum, qui eventum vel finem videre desiderarunt expectatione ad quartum à vulnere accepto mensem perseveravi; tum primum levem convalescentiæ spem concepi, &

symp-

symptomatum constantem remissionem deprehendi, multum tamen puris quotidie effluxit. Tertio mense materia callosa, cujus in præcedenti historia mentionem feci, tanta duritie atque copia ex vulnere excrescere cœpit ut mihi in removendo atq; impediendo, ne vulnus ea substantia occluderetur, negotium non leve exhibuerit, compescere illam crescendi luxuriem tum causticis aquis, tum alumine, tum vitriolo combusto, tum vinculis (erat enim ferè tota exanguis, stupidi sensus & dura) tum aliis mediis, totis conatus sum viribus, at semper ex profundo repullulabat: ad extremum decimo, vel undecimo mense, convalescentia succedente, sponte succrescere desiit. Symptomata omnia sensim ac pedetentim evanuere, ac tandem 13. post inflictum vulnus mense, per Dei omnipotentis insignem & insperatam benignitatem valetudinem pristinam recuperavit. *Idem.*

In Metarum obsidione Pienarum dominus, cum ad dirutam muri partem propugnaret, fracto temporis osse læsus est lapidis ictu ex adstante muro elisi, æneo tormento ab Imperatoris castris disploso, ab ictu statim concidit, sanguinem ore, naribus, & auribus cum multo vomitu reddidit, ac totos ferè quatuordecim dies mutus & attonitus sic extitit, ut neminem adstantium agnosceret. Crebræ palpitationes ac subsultus convulsorii illum exercebant, facies tumida erat. Terebratum autem illi fuit os frontis ad latus temporalis musculi manu Petri Auberti Chirurgi Regii: ac quamvis die quinto ac vicesimo, caro mollis & exquisito sensu prædita per foramen terebrâ factum emersisset, cujus ortum cathæretici pulveres prohibere non potuerunt tandem tamen convaluit. Emergentis hanc carnis speciem Veteres Fungum nominarunt, quod mollis sit & radice subnixa fundi instar supernè laxior, infernè tenuior: augetur vero & decrescit pro materiæ influentis copia, & Chirurgi arte incrementum intercipientis industria. Fœtet valdè hæc caro: vulgo Ficum sancti Fiacrii nuncupant. Ortum habet id mali genus hoc ferè modo: quemadmodum in arborum tunicis ab alimenti excrementis humor quidam semiputris, crassus & glutinosus per corticem exudat, sensimque excumulatus cogitur in fungum: sic ex crassæ meningis, & cranii vasis ruptis sanguis exilit, temperie & consistentia melancholicus, quem etiam aliquando natura ad carnis illis locis necessariæ reparationem transmittit, unde concrescit quidam veluti fungus, qui Galeni sententia partium quibus adnascitur naturam, & conditionem redolet: quamquam in genere de natura verrucarum malignarum. Cæterùm ad ejusmodi fungorum profligationem admovenda sunt remedia, quibus specifica facultas insit absumendæ carnis superfluæ, qualia sunt quæ validius exsiccant, & blandius atterunt, & excedunt: quale est quod sequitur. *Recip. Sabinæ drach. ij. ocræ drach. j. pulverisentur simul, aspergatur caro accrescens.* Vel, *Recip. hermodactylorum combustorum unciam s. fiat pulvis in eundem usum.* Quod si ejusmodi caro fungosa eò, ut sæpè fit, incrementi veniat, ut ovi magnitudinem æquet, quam proximè radicem serico filo ligãda est, & constringenda arctius: cumque vi constrictionis deciderit, commemoratis pulvisculis est aspergenda: sic enim certius quam acrioribus cathæreticis profligabitur. *Pareus lib. 9. cap. 19.*

Observatio II.

Sex fungi in calvaria cujusdam hominis animadversi.

Est apud nos civis quidam, cui ante annos ferè 40. me vidente, tum adhuc impubere, calvaria in publico foro cæsim fissa est, & membrana læsa. Hic sex fungos in capite enatos in hunc diem gestat, nucum ferè regiarum magnitudine: è quibus tamen proximis annis tres sua sponte deciderunt. *Cornarius Emblemate 71. ad lib. 4 Dioscoridis.*

Memini etiamnum me puerum admodum ex elatiore scamno in caput decidisse, periculosum vulnus in sinistra parte accepisse. Cui percurando cum imperitus Chirurgus diu institisset, non animadversa cranii offensa, tandem ad conglutinationem id perduxit. Unde factum, ut aliquot inde annis per intervalla, capitis doloris sensum quasi impacti clavi pertulerim: succedentibus vero annis ea parte fungus mihi enatus est, mediocris castaneæ magnitudine, indolens: quem ad pubertatem usque circumtuli: donec periculosissima febre cum intensissimo capitis dolore correptus: cute capitis externa sua sponte disrupta: tuber universum nulla difficultate, & velut scalpello avulserim: quod ipsum cornea quasi substantia præditum & multis laminis invicem coagmentatum, atq; lapidum vesicæ instar incrustatum deprehendi: certissimo offensi ex eo casu cranii, & substratarum membranarum indicio. *Ioan. Schenckius.* Menynges Cerebri pro fungis cranii Hippocraticis arrosas narrat *Salmuth. Cent. 1. Observat. 12.*

Observatio III.

Quidam cerebro offenso diu obmutuit, qui post crebras convulsiones in furorem actus, tandem convaluit.

Nos observavimus, quibus cerebri partes sauciatæ essent, alios repentè mortuos: alios soporatos cruentatis etiam auribus & naribus diu mansisse, tandemque evasisse: quendam Arelate, cum diu obmutuisset, crebrisque convulsionibus prehensus supremum, ut videbatur, diem conficeret, subito è lecto noctu exilientem, ac furore percitum in eos, qui aderant impetum fecisse, prostratisque aliis, cum Franciscano valente & nervoso, diu pugnis, unguibus calcibus certasse, quem frustra cæterorum opem implorantem, ita miseris tractavit modis, ut arreptâ primum cruce, deinde matulâ, fuste, ferro etiam incredibili vi è fenestris detracto, hominem non sine ejulatu penè oppresserit: ac certè sublato lapide quadraginta pondo, tandem oppressisset, nisi Franciscanus in summa desperatione collectis viribus ictum gravem ægri pudendis impegisset quo ille humi concidit. Hic tamen præter omnium opinionem nostris auxiliis adjutus tandem convaluit. *Iacotius Comment. ad aph. 3. lib. 1. sect. 3. Coac. Hipp.*

Observatio IV.

Cerebrum punctim læsum.

Similia symptomata supervenerunt & cuidam cui durior cerebri membrana, anteriore parte punctim læsa fuit. Vulnus hic acceperat cum tridentis acuto radio in superiore dextri oculi palpebra sub ipso supercilio, oculi bulbo haud læso: exigui momenti vulnus habitum: cito quoque in palpebra coaluit: interim vulneratus sopore tali correptus qualis is qui cum baculo percussus erat, ac eodem affectus modo. Adhibita fuerunt multa capiti remedia, non & enim ex tam exiguo vulnere, sed alia ex causa, putabantur talia supervenisse accidentia. Cùm verò nullis remediis affectus cederent, superveniens noxius sopor vitæ finem fecit. De causa mortis cum dubitatio esset & concertatio, primum exemptus est oculus, atque tunc compertum radium non tantum palpebram vulnerasse: sed ulterius progressum os illud penetrasse, quod cavitate sua oculi bulbum continet. Exempto vero & frontis osse, apparuit durior membrana & vulnerata & sanguine multo perfusa, jam corrupta cerebri proxima vulneri substantia ac vitiata Quæ dubio procul exitii causa. *Dodonæus observ. Medicinal. c. 3. Hippocrates lib. Prorrheticῶν statim initio, & similiter in Coacis prænotionibus,* interrogare videtur, nũ sic affecti Phrenetici sint. Qui sopo-

soporosi, inquit, inter initia fiunt, cum capitis lumborum p[...] collique dolore vigilantes num phrenetici sunt? Respõdet *Galenus in commentariis*, Phrenitin non appellari (propriè videlicet) nisi febricitet æger, continuo deliret, ac continuitate dementiæ, quodque simul cum febri fiat, phrenitin agnosci: phreneticos tamen & hos esse, qui soporosi existentes sapiunt sed & delira quandoque loquuntur, atque à præsentibus expergefacti stupefactis similes videntur: & tales quidem fuisse, *in quibus Hipp. Epidem. lib. 3. sect. 3.* hunc in modum scribit. Neque phreneticorum quisquam insanivit ut in aliis sed alia quadam veternosa in somnum delatione capite granati moriebantur. Ex quibus apparet, cum eum cui os petrosum fissum, & alterum in capite vulneratum, tum & hunc, cui punctim læsum, phreneticos dici potuisse: cum & ipsi excitati, veluti stupentes, mox in soporem relapsi, subinde ad interrogata rectè responderint, quandoque vero aliena. *Idem annotat. ad cap. citatum.*

OBSERVATIO V.

Medullâ spinali vulneratâ convulsiones nonnullis.

Medullæ spinalis, cujus vulnera lethalia ponuntur ab Hippocr. Vidi tamen aliquos sanatos sed si vulnus sit in partibus superioribus, necessario succedit mors, & convulsio partium inferiorum. *Fabricius de vuln. cap. 12.* Non parvum hic tamen affert ipsius spinalis medullæ inspectio, cujus Anatomen legere potest apud *Bartnol. Cent. 3 histor. anat. 9. item Spigelg. 2. ex vasis lymphatic.*

COMMOTIO VEHEMENS.

OBSERVATIO I.

Historiæ admirandæ & variæ, quibus ostenditur, unimo cerebri, ejusdemq; membranarum, vel vasorum vehementi commotione, atque concussione, capitis cute & cranio quam minime læsis, pertinaciss ut plurimum symptomata produci, quæ nullus præsentem mortem, vel curationem ambiguam admodum, aut miraculosam prorsus attulerunt.

ANtuerpiæ hoc anno quamplurimi citra calvariæ læsionem, ex cerebri seu meningum concussione (effluente è venis sanguine) obierunt. Quod malum eo magis fuit capitale & funestum, quo minus illi qui sic affecti erant, in solita symptomata incurrerent: nam cum septimo, aut ad summum decimoquarto symptomatibus ab Hippocrate descriptis hæc se noxa manifestet, hi illis diebus bene valere, non febrire, non vomere cœperunt: decimoseptimo aut vigesimo, & quod magis est mirandum quinto & vigesimo, hæc sese ostenderunt, mortuique sunt omnes. *Alvarus Nonius in annotat. ad cap. 3. Arcæi de curand. Vulnerib.*

Vidimus non paucos à capitis vulneribus, quæ solum carnem occupabant, non vulnerato pericranio, minime vero perforata aut discissa calvaria, febrem pati & bilem vomere, facta ab ictu aut casu cerebri & totius corporis concussione. Quod si cerebrum aut ejus membranæ vulneratæ fuerint, bilis vomitus & febris necessario supervenient. *Christoph. à Vega, comment. in aph. lib. 6. Hippoc.*

Bononiæ in ædibus nobilissimi, amplissimi ac prudentissimi viri D. Joannis *delle Arme* Senatoris Bononiensis, quidam ex suis ministris ab equo calce vehementer percussus, in capite juxta suturam sagittalem vulnus [...] rotundum & angustum ad cranium vix pene[...] percussionis vehementiam suo Doctori, Arant[...] chirurgo felicissimo, ostentionis cere[...]atur, quare incisa capitis cute in for[...] X, literæ, os detexit, quod etiam terebra perforavit ad interiorem ferè laminam usque, nam ob sanguinis effluvium profundius penetrare nequivit. Secundo die rigor febrilis, quem sequebatur æstus supervenit. A principio conquestus est de capitis, præcipue de colli intenso dolore, lassitudineque brachiorum: febri quartanæ, qua ante diu laborarat, rigor, brachiorum: lassitudo casui colli dolor contorsioni inter cubandum assignatus est. Paucis diebus post facta evacuatione & sanguinis missione, febris omnino remisit, mitiora sunt reddita omnia symptomata, nunquam tamen vulnus mihi placuit, erant enim vulneris labra tenuia, squalida, depressa, flaccida & mali coloris, minimè ut in non lethalibus, vel non periculosis, subdura & tumida mediocriter, absque inflammatione tamen: & vivi coloris 19. die accessit rigor, & cum eo maxima atq; violenta inferioris maxillæ cõquassatio, vomitus biliosus, singultus, capitis ingens dolor, inquietudo, delirium, vigiliæ, facultatis ventriculi retentricis imbecillitas & colli rigiditas. Rigor erat frequens, inordinatus absq; calore comitante, ut in quartanis rigoribus contingit. Sequenti die, excepta colli convulsione, inquietudine maxillæ concussione omnia symptomata multum remisère, & tandem mortuus est. Apertum fuit caput & invenimus putredinem dimidiam cerebri partem occupasse in ventriculo laterali & medio, qui tertius dicitur, plurimum tum puris tum aquæ subrubro colore tinctæ vidimus, dura membrana fuit integra, & è regione vulneris aliquousque à cranio libera, accreverat in illo loco membranæ, caro laudata, quæ etiam cranii foramen obturarat. Hoc idem in multis similibus vulneribus interemptis, deprehendi. Unde periculosiora penes me sunt cranii vulnera in quibus integra dura, cerebrum læsum est, vel sub dura membrana læsa vena vel arteria (quod levi de causa contingit) sanguinem effudit quam cum membrana simul sit vulnerata. Siquidem horum plures, atque illorum vidi curatos, nam membrana dura cerebri ob suam densitatem atque crassitiem nec sanguinem emissum, nec pus sub ea generatum emittere potest. Hac de causa nisi reprehensionem & calumnias metuerem, in gravibus & periculosis capitis vulneribus, ubi vel contusionis cerebri, vel perrupti vasis sub membrana manifesta haberem signa, auderem hanc duram cerebri membranam perscindere etenim ut in omnium, sic in horum vulnerũ curatione præcipuum est, perficere, ut vulnera optimè expurgentur, nam omne quod tangitur à putrido, putrescit. *Coiter. in observat. Anatom. & Chirurg.*

Quidam cum baculo crasso ad sinistram capitis partem supra aurem percussus, non existimabatur insigniter ictus. Nam cutis integra, nullam læsionis notam ostendebat: osse interim petroso, quod subest fisso, ac secundum latitudinem magnam rimam habente. Huic mox supervenit sopor, non tam profundus tamen, quin interpellat⁹ excitari facile potuerit: excitatus vero facile iterum oculis conclusis in soporem relapsus est: donec tandem post (plus minus) dies 14. gravem soporem, à quo excitari non potuit, mors sequeretur. Decubitus toto tempore erat supinus, urina & alvus raro reddebantur, tandem etiam citra sensum profluebant: lenta admodum, sed nunquam remittens, aderat febricula. Capite hujus post mortem apetto, reperta est durior cerebri membrana, sub osse petroso, sanguine omnino suffusa, purulento etiam circa cerebrum humore consistente. *Dodonæus Observat. Medicinal cap. 1.*

Concussum autem hinc fuisse cerebrum, aperto capite satis apparuit, quanquam & hoc ex ipsa ossis petrosi insigni rima satis manifestum: neque enim tam violentus ictus absque cerebri concussione fieri potuit. Cur autem non statim mutus factus fuerit perquirendum videtur. Ait enim *Hippocrates:* quibus cerebrum

rebrum aliqua ex parte concussum fuerit, necesse est statim mutos fieri: *sectionis septimæ Aphorismo* 60. Eadem verò & de morbis primo, sed minus concisis verbis habentur; Si cerebrum, inquit, concussum fuerit, ac doluerit ejus qui percussus, mutum statim fieri necesse est: ac neque videre neque audire. Sed hic Aphorismus, aut hæc Hippocratis verba, non quavis cerebri concussione, neque de tali, qualem descripsimus sunt intelligenda, sed de violentissima tantum, veluti cum cerebrum concuti contigit (ut Galenus interpretatur) propter casum aliquem totius corporis violentum, ex locis altioribus factum. Jacent enim tunc eodem quo apoplectici modo, absque sensu pariter ac motu. Quando verò minus violenta est concussio, non statim muti redduntur, sed tardius & aliquot post dies demum: veluti percusso huic contigit, tum & illi, de quo *Hipp. Epidemion quinto*: Qui lapide, ait, in capite percussus est Macedone, corruit. Tertia die voce destitutus erat, anxietas, febris tenuis, pulsus non valde in temporibus. Nihil omnino audiebat, neque sapiebat, non quietus, sed quarta movebatur humiditas circa frontem, & sub nasum, & usque ad mentum, & mortuus est. Veluti enim maximos & violentissimos casus, omnia gravissima succedunt: ita minores molesta minus consequuntur accidentia: aut tardius superveniunt. *Idem eod. loco.*

Alteri vulnus illatum in superiore capitis sinistra parte, cum instrumento retuso, sed nonnulli ponderis quod existimabatur periculi exors, utpote cranii osse illæso, idcirco etiam negligentius curatum. Supervenit huic & sopor ille, qualis superiori: ex castris, ubi vulnus acceperat, tunc in vicinam urbem translatus fuit. Decubitus hujus quoq; supinus fuit, pulsus parvus ac creberrimus, mens nonnihil læsa, ad interrogata enim haud rectè respondit. Huic ingravescente malo, universum dextrum latus resolutum est (cum tamen in sinistra capitis parte vulnus esset) inde perniciosus sopor, à quo excitari non potuit, brevi vitæ exitu subsequente. Cranio hujus sublato, reperta est dura meninx sinistrâ parte livens, ac similiter sub hac cerebri substantia, quæ apparebat, sphacelo correpta: dextrâ cerebri parte cum sua membrana haud malè affectâ: cranio etiam undequaque integro, nec rimam ullam aut fissuram habente. *Idem cap.* 2.

Apparet & huic concussum fuisse cerebrum. Nam dextræ partis resolutio vulneris occasione non videtur accessisse, sed aliam ac majorem causam habuisse, ipsam videlicet cerebri ab ictu per instrumentum gravioris ponderis concussionem. Reliqua symptomata vulneri successisse potuerunt. Capitis siquidem osse tenus vulneribus etiam osse cranii haud læso, gravia quandoque symptomata accedunt: ac tandem ipsa mors. Aer frigidus hisce vulneribus inimicus, à quo nisi vulneratus se non contineat, sæpè in periculum seipsum adducit. Complures referri possent, qui ex levi vulnere capitis, pericranio tantum vulnerato, obierunt, qui se aeri frigido exposuerant. Supervenit autem istis sensuum stupor, ac tandem profundus ac noxius sopor: nonnullis etiam febris: deinde mors: sed resolutionem alicujus partis non memini in quoquam capite vulnerato alio: quam in hoc, me observasse. Quamobrem non vulnus modò, sed cerebri concussio morti occasionem præbuisse videtur. Cur autem alii ex levi vulnere capitis perierint, qui sui nullam aut exiguam rationem habentes aeri frigido sese exposuerunt, nulla alia apparet causa, quam quod frigidum per denudati ossis cranii poros ad cerebrum perveniens, sphacelo inducto ipsum vitiaverit: quo superaccedente, ægri haud diu vivere potuerunt. Nam ut *Aphoris.* 51. *lib.* 7. Quibus cerebrum sphacelatum, id est, corruptum est, in tribus diebus pereunt: si vero hos evaserint, sani fiunt. Quæ sententia in Coacis prænotionibus paulo aliter sic habetur: cerebro corrupto, alii in tribus diebus, alii in septem moriuntur: hos vero si effugerint, servantur. Cujus sententiæ postrema verba de sphacelo confirmato veritatem habere non possunt, *ut Galenus satis manifestè in Commentariis testatur.* Sed de incipiente tantummodo, & levi ad sphacelum dispositione prævia accipi debent; à qua æger, diligenti adhibita curatione, restitui potest, ut & *Hippocrates libr.* 3. de morbis scriptum reliquit: Quod si morbus leviter, inquit, corripiat, ubi sanguis discessit, melius æger habet: si vero vehementer correptus fuerit, citò perit. *Idem Scholio ad cap.* 1. *prædictum.* Quanta sit aeris vis & efficacia, non in vulneribus saltem, verùm etiam aliis morbis procreandis & exaggerandis, vid. apud *Camerar. Sylog. memorat. Cent.* 8. *part.* 94.

Si experimentis credimus, hederæ folia cerebrum continentis membranæ dolorem sedant, si mollia imponãtur, cum aceti exiguo & rosaceo trita, & decocta, addito etiam rosaceo: unde posteriores ex hederæ lachryma cerotarium componunt. Quod nos felici eventu experti summus in sene octogenario, qui ex trabis percussione obmutuerat: suadentibus viribus sanguinem ex manu detraximus intrepide, imposito eo emplastro in bregmate, sine vino carneq; contentus ptisana & intrita panis, sine ullo potu, nam aquam nolebat, quoniam senex viribus valeret: eo victu ad 15. diem sermone carentem decrepitum prosperè duximus: sequenti die loqui cœpit, paucisque sequentibus diebus ex toto ex periculosa cerebri conquassatione præter omnium opinionem persanatus est. Hujus exempli fidem faciunt Hiadrenses cives, quoniam & hic senex inter primarios habebatur, Lubanacius cognomine. Emplastrum ex his constat. ℞. *Gummi hederæ unc. iij. rosinæ purgatæ drach. iij. ceræ unc. iij. ol. rosacei unc. ij. ſ. ammoniaci unc. ij. terebinthinæ unc. iij. succi corymborum hederæ unc. iiij. farinæ fabarum, quantũ satis sit: omnia ad unitatem redigantur.* Sine fine id prodest, nam & fractæ calvariẹ ossa ferruminat plus quàm sit credibile, hujus emplastri gloriam quidam ex posterioribus Chirurgis sibi falso vendicavere, cũ vetustiorũ inventũ sit. *Alex. Benedict. lib.* 1. *c.* 5. *de medend. morb.*

Arduynus Ferretius adolescens annorum tredecim fuste lignea è salice, levi quidam illa, sed ex alto demissa: accepto contemptibili, ut videbatur vulnere in capite, absque cranii fractura scissurave: oborta sexto die inflammatione in vulnere, sequente convulsione, & paralysi in cruce dextro & brachio sinistro, cum febre & delirio, undecimo tandem die moritur. *Valleriola. lib.* 3. *Observat.* 1.

Claudius Aymargus vinitor, vulnere in capite secundum ossa bregmatis accepto à lapide incusso, sine fractura scissurave aliqua, convulsus & resolutus moritur quatuordecimo die, inventa sanie sub meningibus, dissecto cadavere. *Valleriola. lib.* 3. *Observ.* 8.

Henricus Rex felicis memoriæ, compositis Galliæ rebus, & pace cum finitimis parta, dum filiæ & sororis nuptias celebri & festivo hastiludiorum exercitio festiviores reddere conaretur, procurrens & ipse in catadromo pyxidatâ lanceâ adeo gravem ictum pectore excepit, ut ictus violentia lamina ductilis, quâ è galea prospicitur, surrigeretur, & dissultantis in frusta lanceẹ truncus supra dextrum supercilium impingeretur, cutisque musculosa frontis ad minorem usque oculi sinistri canthum laniaretur, multis ejusdem trunci frustulis in commemorati oculi substantiam depactis, penitus tamẽ intactis, & illibatis ossibus: fuit verò commoti inde & concussi cerebri tanta vis, ut undecimo ab ictu die interierit. Post obitum dissecto cranio in parte ictui opposita ad mediã occipitis suturam effusi, inter crassam, & tenuem meningem, sanguinis copia comperta est, & corruptẹ cerebri substantiæ, quantum pollice

pollice tegi posset, indicia ex coloris nativi in flavum mutatione, apparuêre. Quæ causæ Regi Christiano II. mortis consecutionem attulerunt, non sola vulnerati oculi læsio, ut plerique falso sunt suspicati. Plerosque enim alios vidimus, qui ex longè gravioribus oculorum vulneribus non interiere. *Pareus lib. 9. cap 9.*

Ducis Urbini nobilis quidam, ut refert Vigonius, ex equo in marmor durissimum capite prono deciderat, jacuerat mortuo similis, sanguis ipsi naribus, ore, & auribus eruperat, caput facièsque tota intumuerant colore livido suffusa, mutus viginti totos dies manserat nullo cibo sumpto nisi gelatina eliquata, & pullorum caponumq; jusculis cum sacchαro, convaluit tamen, quamquam memoria captus & balbus in reliquū vitæ tempus mansit. In quam rem extat Hippocratis Aphorismus: *Quibuscunq; quacunq; ex causa cerebrū concussum est, hos necesse est mutos fieri*: Imo etiam, *ut notat Gal. in commentario*, motum sensumq; amittere. Permulti existunt pervicaci ingenio homines, pertinaciter negantes, in cerebri substantia abscessum fieri posse, erroremq; hunc alio errore cumulantes, negant quemquam cerebri portione dissectâ posse convalescere aut resurgere: sed rationum quibus nituntur vanitatem veterum scriptorum authoritas, & experientia abundè refellunt. Nam quod ad primum attinet. Hippocratis sententia, caput dolenti pus vel aqua, vel sanguis effluens per nares, os, aut aures morbum solvit. Galenus vero Rhasis. & Avicenna affirmant naturam, sanie in cerebro genita sese per nares, os, & aures exonerare: multos vero ipse observavi, quibus talia contigissent. Auditum habeo ex Protasio Colono, nobilis Langei Chirurgo, vidisse se in Cænomanorum oppido adolescentem quendam, qui sæpius concitandæ & sonandæ crassiori nolæ operam præstaret: cum is aliquando ludibundus ex fune penderet, perpendicularis in altum sublatus, in caput super silicem pronus devolutus, *a̓φωνος* factus, sensibus omnibus, & mente captus est, suppressa insuper penitus alvo. Mox igitur febre & delirio, aliisque horrendis symptomatibus supervenientibus cum infimme terebratus fuisset, quod nulla in cranio fracturæ species appareret die septimo oborto ingenti sudore, cum frequenti sternutatione, cujus impetu magna illi materiarum vis & puris, per nares, os & aures effluxit, sequuta est symptomatum omnium levatio, atque sanitatis restitutio. *Idem Pareus lib. 9. cap. 12.* Cerebrum apostemari posse, ostendit doctè rationibus & experientia Nicol. Fontan. quod etiam confirmant exempla quamplurima, quæ proponuntur *ab I. D. Horst. Obs. anatom. 1. Barthol. Cent. 6. Histor. anat. 13. Tulp. Obs. l. 4. c. 1. Borell. Cent. 2. Obs. 49.*

Observatio II.

Ex casu, concussione cerebrum suppuratum, unde æger extinctus.

ANte annos plus minus sedecim, cum apud Fischerum pharmacopolam virum doctum agerem: memini patritiæ Herbrotorum gentis, decem annorum puerum nobilem, cui ille commissus fuerat, hyberno tempore cum aliis æqualibus suis, pleno ut solent, cursu, glaciem transmittendo, in caput cecidisse: unde paulò post ille febri correptus est. Advocatis proinde Medicis celebribus, Grallaro & Rollero, omnem in curanda hac febri diligentiam, ac frustra, impenderunt: undecimo puero non sine amicorum luctu fatis concedente. Demortui cranio aperto, ulcus cerebri ovi magnitudine deprehensum: quo dissecto, aqua fœtida promanavit. *Tobias Cnenlinus, in Observ. propriis.*

* * *

DE CRANIO, SUTURIS fracturis, contusionibus.

DE CRANIO.

Observatio I.

Quibus locis & hominibus duriora sint crania.

REM mirandam vidi ab indigenis (Ægyptiis) edoctus, ossa eorum qui in acie ceciderunt, cùm jacerent fusa, ut ab initio distincta fuerant, seorsum erant Persarum, aliorsum Ægyptiorum: sed Persarum capita adeo fragilia sunt, ut si velis ferire, vel solo calculo perforare possis: Ægyptiorum autem ita firma, ut ea vix ictu lapidis elidas. Cujus rei causam hanc illi reddebant (facilè mihi persuadentes) quod Ægyptii statim à pueris capita radere incipiunt; & os capitis ad solem redditur compactum: quæ eadem causa est non calvescendi, nam ex omnibus hominibus paucissimos quis Ægyptios calvos videat. His igitur hoc causæ est, cur robusta capita gestent. At Persis cur fragilia sint capita, id in causa est, quod à principio in umbra nutriti assuefiunt operire capita, gestantes pilea & tiaras. *Herod.*

Si præter modum ossa capitis crassa fuerint, indociles & parum a feris abhorrentes ac obliviosos ostendunt: talia sunt Indis Hispaniolæ *ut Gonzalus Fernandus Oviedus refert*: atque adeo dura, ut consensu inter Hispanos convenerit, non esse ferienda capita, tametsi nuda, Indorum: quod enses frangantur. *Cardanus lib. 12. de Subtilit.*

Mollioгa sunt & tenuiora mulierum quam virorum, & puerorum quàm mulierum & adolescentum, quam constantis ætatis hominum crania. Æthiopes pariter omnesque, qui ad Meridiem incolunt populi, cranium habent durius, & paucis suturis contextum. *Pareus lib. 4. cap. 4.* Crania insolita commemorat *Borellus Cent. 2. obs. 63.* Cranium verò infantile cur molliusculum, edocet *Camerar. Syllog. Memorab. Cent. 2. part. 41.* cui adde, quæ de cranii robore differit *Barthol. Cent. 5. histor. 44.*

Observatio II.

Notanda in cranio, quæ vulgo non occurrunt, tubercula.

NOnnullorum in craniis tubercula eminent, præter naturam in rotundum aut angulos acta: quæ Chirurgo duabus de causis sunt notanda. Prima est ad ictus & fracturæ ineundam rationem. Nam in illis tuberculis, si in longum porrecta vifantur, continui solutio fieri nequit, quin vulnus ad intima penetret. Nam in rotundo corpore non potest longum vulnus existere, quin idem sit profundum adacto penitius telo: quia ut sphæricum corpus planum in puncto tantum tangit, sic quicquid leviter & superficie tantum tenus in sphæricum corpus incidit, id punctum tantum ejus attingit. At contra in plano vulnus longum potest existere, quod idem sit superficiarium: Altera causa est, quod talia tubercula figuram situmq; suturarum mutant. *Pareus eod. loco.*

Observatio III.

Foramina Calvariæ exesa.

FOramina in basi calvariæ soporales arterias transmittentia, necnon alia ad palatum, oculorumque cavitates pertinentia, in multis exesa adeoque ampliata reperi, ut non jam vasorum, quæ deducebant, amplitudini responderent, sed duplo quoque vel triplo majora existerent, quod à continuo humorum à cerebro defluxu, uti gutta cavat lapidem, profectum, facile licebat colligere. *Felix Platerus.*

DE ABSCESSU HYPOCRANIO.

IN vacuo illo spatio, quod inter Cranium ac Duram Cerebri Meningem intercedit, inflammatur aliquando sanguis, suppuratusque in Abscessum convertitur; cujus Abscessus duo animadverti genera, ut sedibus, ita subjecto, seu materia, & causis multum inter se differentia. Prior istarum suppurationum fit in canalibus seu sulcis Duræ Membranæ, tum anteriori seu superiori, qui ipsum cerebri corpus, amplo altoque hiatu à se se dehiscens, subductu suturæ sagittalis, notabili interstitio adusque callosum corpus in duas partes separat, tum posteriori, quo in Occipitis regione Cerebrum à Cerebello disterminatur. In horum Ductuum seu Canalium alterutro, interdum verò utroque simul, restagnans sanguis, si plus justo calescat atque inflammetur, tandem in pus abit, atque abscessum constituit. Inflammationis istius occasionem ibi, uti in aliis corporis partibus, variæ causæ præbere possunt: sed quum nobis propositum non sit speculationibus indulgere, nec quid fieri queat exquirere, sed quæ facta scimus fideliter repræsentare (id quod de omnibus affectibus hoc tractatu explicandis semel monitos volumus Lectores) reliquis omissis, de iis loquamur, quas ipsi observavimus, ubi iste Morbus se nobis obtulit. Fit igitur hæc Inflammatio, quando sanguis iste multa falsæ Pituitæ admistione infectus, ac plus quàm par est calefactus, amittit eodem tempore beneficium Ventilationis per compages Suturarum aliosque Cranii & circumjectorum corporum meatus isti officio destinatos, per vehementem subiti frigoris incursationem densatos obstructosque. Largiori autem talis Pituitæ in istam partem effluxui atque acervationi obnoxii sunt, qui per aliquot annos experti periodicam Coryzam, seu Catharrale per nares profluvium, postea solenni hoc evacuationis genere privati sunt, eoque diu caruerunt: unde fit, ut serosi ac pituitosi humores, statis temporibus pro solito in Caput delati, nec consueto olim itinere foras protrusi, alias sibi vias moliantur, ac postremo in prædictos Duræ Meningis canales regurgitantes, atque permixti sanguini, quem vel invenerunt ibi, vel secum detulerunt, effervescere eum faciant, ac majori quàm antea ventilatione indigere: ut mirum non sit, si defraudatus eadem tempestate, ob Capitis Perfrictionem, Transpirationis beneficio, exæstuet penitùs ac inflammetur; & inflammationem, ut fieri solet, suppuratio subsequatur. Fit autem ferè ista Inflammatio ac suppuratio non simul ac universim, sed sensim ac per partes, unde aliquanto ægrius initio cognoscitur.

Cerebri functiones, ac Mentis sensuumque Actiones, hoc morbo nequaquam vitiantur, aut interpellantur. Somnus duntaxat corrumpitur, ac perpetuæ ferè vigiliæ infestant, ob doloris assiduitatem, qui non quidem dirus immanisque, admodum tamen molestus & cruciabilis, ac semper ferè sui similis, noctu atque interdiu pari fermè tenore Ægrum divexat: unde tandem febricula quoque, quæ primis diebus nulla, accersitur, appetitusque prosternitur. Capitis à principio magna adest gravitas, ac si grandi aliquo pondere premeretur, & color major quàm reliquo corpore; quibus omnibus signis peritus ac sagax Medicus haud difficilem hujus mali conjecturam capere potest, idque à reliquis Capitis affectibus ac doloribus discriminare. Omnem verò illi dubitationem eripiet præcipuum hoc ac pathognomonicum signum, quod uti in Empyemate pro decubitus ratione pus modo ab intersepiente pectoris membrana seu mediastino ad costas modo ab his ad illam provolvitur; ita hic quoque Materia vitiosa, pro vario capitis situ huc atque illuc impellitur, vel à fronte ad occiput, aut contra, si in canali illo sub sutura sagittali subsistit; vel ab uno occipitis latere ad alterum, si ibi stabulatur: vel utroque modo, si ambos canales occupavit.

Medicus si tempori satis advocetur, omnibus modis id operam dare debet, ut ne ad suppurationem deveniatur. Itaque sanguinem ex alterius brachii Cephalica detrahet copiosè, idque repetet semel atque iterum; si vires ferant, justis temporis spatiis interpositis. Cucurbitulas grandes lateribus cervicis ac scapulis apponet cum magna flamma, siccas primùm, dein scarificatas. Purgabit plus semel (injecto prius, si astricta sit alvus, clystere uno atque altero) blandius primum, Senna, Agarico, Mechoacanna, Jalappa, gummi Cambodia, Mercurio dulci; Deinde valentius, Elaterio, Colocynthide, Diaphanico, pilulis Cocciis, Turbetho minerali, prout quodvis istorum in rem præsentem aptius videbitur. Ubi autem corpora non fuerint ferendis vehementibus istis, tota purgatio peragi poterit decocto Concinnato ex Betonica, Salvia, Majorana, Rosmarino, Stoechade, Senna, Cnici semine, Agarico, Turbetho, Jalappa cujus bini ternive haustus in diem exhibeantur per tres quatuorve dies continuos. Interea non negligenda quoque Topica, ablatis prius capillis; ubi summá cautione opus est, ne nudatum crinibus caput novi frigoris incursione amplius lædatur, atque ita malo, cui remedium quæritur, vires addantur. In Topicis hic habendus delectus, ut & devitentur refrigerantia insigniter ac repellentia, ne magis etiam impediatur transpiratio, ac materia impingatur; & valenter discutientia, ne calore immodico attrahant plus in locum laborantem, quàm discutiendo inde evacuent. Bene itaque faciet decoctum Serpilli, Verbenæ, Hederæ, Betonicæ, semine Papaveris albi, cum Oxyrrhodino, & Camphoræ momento, admovendum tepidum in pannis succidis aut spongiis, post longam sed clementem capitis frictionem; ungendi à fotu olei Rosacei ac Chamomelini paribus portionibus inter se permistis. Quod si serius ad ægrum accesserit Medicus aut omnibus ritè administratis nihil profecerit, nec suppurationem impedire potuerit; sciat de cætero totum negotium naturæ committendum, adhibitâ tamen diligentiâ, ne quidquam ab ægro fiat, unde in opere suo interturbetur: id quod sollicitè si observetur, solet ipsa toto negotio ritè defungi, ægrumque tandem in integrum restituere. Quippe Puri jam percocto viam sponte quærens idque per nares ferè expellens, sensim isthac evacuat ita, ut tandem nihil ejus reliquum fiat: quod certum quidem ad salutem iter, tædii tamen ac molestiæ plenissimum est, cum in multos dies interdum verò complures quoque septimanas, soleat extrudi: cujus temporis maximam partem pleraque aut omnia symptomata perdurant, cum nulla aut exigua remissione. Quod si hac via se exonerare aut omninò non tentaverit natura, aut ægri errore aliquo impedita fuerit, quo minus id perageret, in summo discrimine res versaretur, neque aliud remedium superest, quàm ut perforato in idonea regione cranio, frustuloque ejus exemto, exitus materiæ patefiat; quæ curationis ratio, si cum viro forti atque corporis benè constituti res sit, æquè certa est & tuta, ac prior illa sponte naturæ suscepta, multoque breviori tempore patratur. Si verò hanc quoque curationẽ aut ægri pusillanimitas renuerit, aut Medici prudentia ob ejus imbecillitatem aliasve causas nõ attentandam censuerit, omnino pernicies præ foribus est, neq; aliud quàm certissima mors expectan-

expectanda. Quippè vel sola doloris, vigiliarum, aliorumq; malorum symptomatum assiduitas ægrum tandem conficiet, & si hoc non foret tamen aliunde etiam exitium imminet: quum fieri non possit, quin purulenta ista materia, intra cranium penitus conclusa, procedente tempore subjectas membranas ipsamq; Cerebri substantiam labefactet, & novo atq; atrociori morbo ad priorem adjuncto miserum ægrum jugulet. Ex hac observatione discere obiter licet, Inflammationem atq; suppurationem neq; in tumorum genere necessariò collocandas esse, uti vulgo ab omnibus fit Medicis; nec accidere semper parti alicui corporis, multo minus solis carnibus, aut partibus carnosis, sicuti acriter & verbosè à multis disputatur; quum clarè hic appareat, eas in ipso per se sanguine vel sincero, vel aliis humoribus mixto interdum consistere. Cranium enim & Meninx in hoc casu non pro parte affecta, sed pro loco simpliciter continente haberi debent: quod ipsum quoq; locum habet in omni vomicarum genere, ad quarum classem pertinet altera Abscessus Hypocranii species, de quâ sequenti capite acturi sumus.

Experientissimus Medicus Lazarus Riverius mense Aprili anni 1646 publicavit hic Parisiis egregium volumen Observationum, tum propriarum tum ab amicis communicatarum. In isto opere Petrus Picquius, Medicus Lunellensis trigesima octava variarum Observationum, loquitur de tribus capitis abscessibus, qui omnes, si quis rectè circumstantias consideret, videntur inter cranium ac duram Meningem constitisse. Quare autem abscessus hypocranii a capitis contusione aut allisione facti, ferè lethales sint, ut in omnibus illis tribus apparuit; quo etiam referendum videtur, quod idem Medicus Observ. 18 scribit, Quotquot vidit ex casu per aures saniosam materiam reddere, omnes de medio sublatos fuisse: quum abscessus isti ab internis causis orti, de quibus propriè egimus isto capite, haud raro salutariter terminentur, ejus rei haud difficilis est peritis conjectura. *Arnoldus Boot de affectibus omissis c. 1.*

VOMICA HYPOCRANIA.

Est aliud inter Cranium ac Meningem Abscessus genus in devexiori capitis parte ad alterutrum latus, secus ossa petrosa, oriri suetum, non ex sanguine cum alienis humoribus affatim permixto, uti illud modò explicatum, sed ex mero simpliciq; (qualis in venis continetur) idq; inter cystin propriam, cujusmodi abscessus peculiari nomine Vomicæ appellantur. Origo illi ab externa violentia, validoq; capitis ictu aut illisione, unde rupta aliqua ex venulis Cranium vel Meningem perreptantibus, aut hanc illi alligantibus, sanguinem in intermedium spacium profundit: cui solers natura contestim tenuia quædam ex ipso fila deproperans, ac undiq; retis instar circumtendens, iisq; alia super aliis interserens, ac obliquis quoq; transversisq; fibris omnia intra se firmiter atque arctè ligans, eodem artificio, quo membranæ in utero femini genitali statim à conceptu circundantur, parvo temporis spatio detexit firmum deusumq; folliculum, intra quem conclusus cruor paulatim à statu suo demutatur, atq; in pus excoquitur. Hic Abscessus seu folliculus purè plenus, semper una in sede stabilis permanens, quum neq; evagandi spatium detur, ut qui emissis quoq; quibusdam filamentis vicinæ Meningi alligetur; efficit in eo latere, in quo consistit, jugem cujusdam ponderis sensum, ac molestissimum dolorē, à compressione ac distensione Meningis, cui à latere incubans eam longius à cranio divellit, atque, ut sibi locum faciat ad interiora impellit obnixam, inq; antiquum ac naturalem statum redire semper adnitentem. Hujus mali, si omnia attentè examinentur, cognitio haudquaquam difficilis est; curatio verò nequicquam à Medico speretur, quandoquidem Cranii perterebrationem, quæ sola ei succurrere posset, nullo modo hic moliri licet, ob ossis petrosi naturam constitutionemq; isti perforationi variis de causis, cuivis Anatomiæ perito sponte obviis, penitùs ineptam, quod si ulterius à fronte sincipitis eandem institueris, frustrà ægrum excarnificabis; siquidem distantia ac situs incommoditas præpedient, ne ullus inde ad extrahendū Abscessum fructus capi queat. Medico tamen necessarius scitu hic est casus, ut si quando ei se obtulerit, possit existimationem suam tueri, noscensq; haud suæ opis rem esse, abstistat vana nihilq; profutura curatione ægrum torquere, cui hoc tamen in rebus mæstis solamen superest, quod sicuti pestem in capite circumgestat humanis præsidiis omnino insanabilem, ita fortè casu improviso, ubi Deo visum fuerit, aliquando ab eo liberabitur; id quod civi cuidam Londinensi haud ita pridem usu venisse compertum habeo. Hic quum ad sex septemve annos ista ærumna laborasset, & plurimum Medicos, utpote in re lautissima constitutus, erogasset in eam rem, ... ut in affectu insolenti, exploratum haberet ... malum, plerique verò ne tenuissimam quidem ejus suspicionem animo conciperint; quodam die, dū in publico obambulat, illisa est in aurem ejusdem lateris, in quo molestos illos ac diuturnos cruciatus perpetiebatur, grandis pila sive follis, qualibus per hyemem ac glaciem (erat ea tempestas anni) Londini aliisq; Angliæ locis in plateis ludere pueri consueverunt. Hæc autem ictus impetu suo ac capitis concussione, rupit vomicæ cystin, unde profluens affatim pus viam sibi invenit in auris meatū, per quem copiosè ac subito foras profluens, momento ægrum omni cruciatu liberavit, atq; pristinæ sanitati, tot jam per annos in omne deinceps ævum ... , inopinantem restituit, & vixit posteà incolumis valensque, nullis prioris mali vestigiis relictis quanquam cystis intus relicta; sive ea post exclusum omne pus, penitus exaresacta & levissima effecta, desiit Meningi molesta esse, sive ipsi tenuiter agglutinata tanquā congener substantia, in unum cum ipsa corpus coaluit, sive alio quopiam modo obliterata est. *Arnoldus Boot de Affectibus omissis c. 2.*

VOMICA CEREBRI.

Sicuti inter Cranium ac Duram Membranam nasci Vomicam superiori capite demonstravimus, ita quandoq; inter duas Meninges, duram ac tenuem, idem fit, interdum verò intra ipsam quoq; Cerebri substantiam. Hujus rei luctuosum mihi exemplum intra hunc annum oculis meis usurpavi in Elia Struiis, Ultrajectino, sororis meæ natu maximæ, Agnetæ Boot, marito ..., qui Ordinum Ductoris (sergeant major hodie ...) ..., diu functus, ac Portsmuthi præsidium agitans, cum excitus inde esset à Guilhelmo Wallero, Parlamentariorum Duce, ut prælio, quod contra Radulphum Hoptonum, Regiarum copiarum in istis partibus Præfectum, parabat, in isto prælio, quod paucis post diebus secutum est ad Vicū Cheriton, haud procul urbe Wintoniensi, seu Winchestria, in Suthsexiæ Comitatu duo periculosissima in capite vulnera accepit, dum ordines partis equitatus, turbatos per ipsius absentiam (quum ad ordinanda quædam Tormenta ænea, quorum cura ipsi concredita erat, brevem ex illo loco excursum fecisset) restituit, inclinatosq; in fugam animos hortatione & exemplo confirmare laborans, atq; ad instaurandum præliū accedens, primus ipse in hostē tenditens, solo galero caput tectus, absente atq; in diversam aciei partē abrepto armigero, cui in excursu illo asservandā tantisper galeā tradiderat. Vulnus utrumq; erat in sinistra capitis parte unū in fronte gladio cæsim adactum, mediocriter inter partem capillatam ac supercilium spatio,

 secun-

secundum oculi ductum, ad trium quatuorve digitorum transversorum longitudinem, alterum in aversa capitis parte, in declivitate ossis Bregmatis, haud multò supra confinium suturæ lambdoidis, globulo plumbeo illatum, non in directum emisso, nec introrsus adacto, sed qui inflexum leviter in dexteram caput in transitu destrinxerat. Domum in lectica delatus, à Chirurgis Porsmuthensibus ita curatus est, ac si cute tenus duntaxat sauciatus fuisset; quum utrique vulneri subesset ingens cranii fractura, diligentiore paululum specilli attrectatu facilè dignoscenda. Hoc in frontis quidem vulnere, quod penitus consolidarunt, nunquam ab iis deprehensum, haut prius patuit, quàm dissecto post mortem capite. In altera autem plaga, quum illa jam pænè ad cicatricem perducta, absq; ulla evidente causa recruduisset, de majore diligentia adhibenda moniti, atque à Medico quodam, Cichestria excito, adjuti, eam tandem repererunt, rescissoq; tunc vulnere & ampliato; ad latus fracturæ trepano magnum cranio frustum exemerunt, concretumque ad semicorruptum sanguinem, qui membranæ incubabat, abstulerunt, quum ipsa nihil inde vitii contraxisset, prorsusq; rectè se haberet. Ex eo tempore, cùm & frontis vulnus pænè integrè consolidatum esset, & alterum hoc, ab omnibus pravis symptomatis liberum, via progrederetur, cœpit melius se habere æger, viresq; sensim recipere, & lucem, alloquium, corporis motum melius in dies tolerare. Sed cùm cunctis signis defunctus jam omni periculo, certoq; passu ad sanitatem vadere videretur, præter expectatum extinctus est vigesimo octavo Aprilis, anno 1644. exacta tunc quarta septimana, ex quô vulnera illa acceperat. Dura Meninx, qua terebrato Cranio subjacebat, & aliquanto longius circumcirca, repentino sphacelo corrupta, nigricabat penitus, cum omni antea tempore, & paucis adhuc ante mortem horis colorem omnemq; constitutionem naturalem integra retinuisset. Apertum defuncti caput jussu meo, qui pauculis ante diebus, ex Hibernia isthac præternavigans, fortuito casu Porsmuthum delatus fueram, exhibuit illam ossis frontis fracturam seu fissuram, de qua ante dictum; quæ licet profunda, atq; ad internam superficiem penetrans, & digitos aliquot transversos longa, toto illo quatuor septimanarum spatio nunquam ullo pravo symptomate molesta fuerat, aut vicini vulneris consolidationem præpediverat. Quum autem ablata in orbem superiore cranii parte usq; ad aures, & detracta quoque dura Meninge, eximendo Cerebro intenti essemus, profluxit subito per dextram aurem magna sanguinis vis, non minus unciis octo aut decem, quantum conjecturâ æstimare licebat, à naturali statu penitus demutati, non crassi aut grumosi, sed liquidioris etiam quam par erat, ac summè atri. Attentiùs indaganti unde is prodiisset, deprehensum est vomicam in contigua Cerebri parte intraq; ipsam ejus substantiam latuisse, cujus tunica à Chirurgô disrupta fuerat, dum manum inter residuam cranii portionem, ac Cerebri corpus adigens, digitos longius introrsum atq; ad latus impellit. Totô tempore, quod vulneribus supervixerat æger, conquestus fuerat de ingenti ac valde cruciabili dolore in isto capitis latere, non fixo unâ semper in sede, sed qui vicissim modò in fronte paulo supra supercilium, modò in occipitio affligeret. Hunc judicare licebat ab ista vomica prodiisse, quæ tenui Meningi intus proxima, & fibris etiam alligata, non poterat ei non summè molesta esse. Apparet autem vomicam istam habuisse originem ex sanguine effuso, è vena dirupta ex repercussu ictus, quo diversum occipitis latus à globulo plumbeo læsum fuerat; cujusmodi repercussiones in capitis ictibus ac vulneribus satis esse familiares notum est. Quod verò sanguis eo modo, quem diximus, corruptus, nec in pus excoctus fuerat, ejus rei causa adscribenda est caloris in capite debilitati; quem valdè infractum fuisse ipsis primum vulneribus, jacturaq; sanguinis ex iis profusi, deinde cranii terebratione, ac cruciatibus istam curationem comitantibus, manifestum est. *Arnold. Boot c.3.*

DE SUTURIS.

OBSERVATIO I.

Calvariæ solidæ sine suturis, vel iisdem obliteratis notatæ.

IN Platæensi strage Persæ caput repertum, nulla prorsus suturarum commissura. *Herodotus lib. 9.* Cui Aratus succinere videtur.

Πολλαὶ δ᾽ ἀῤῥαφέες κέφαλαι πάγεν ἀνθρώποισι,

Id est: *Capitum pleraque hominibus citra suturas compacta sunt.*

Arrianus Æthiopum capita suturis nullis esse laxa prodidit. *Cælius lib. 13. c. 28. A. L.*

Jam & viri caput visum sine ulla sutura est. *Aristot. lib. 3. c. 7. de Historia animalium.*

Raro calvaria solida sine suturis est, locis tamen æstuosis facilius invenitur. *Celsus lib. 8. c. 1. de re medica.*

Patavii vidimus in Anatomices spectaculo calvariam solidam sine compagibus, &c. *Alc. Benedictus, lib. 4. c. 7. Anatom.*

Quod Herodotus, ac præter illum pleriq; etiam alii in Persia calvarias reperiri scribunt, nullis prorsus suturis interstinctas, ipseq; Aristoteles suo tempore viri calvariam absq; suturis repertã tradit, neutiquam miror: cum valde senum calvariæ nobis suturarum situm duntaxat, idq; perquam obscurè referant, nullâ interim suturæ conspicuâ imagine. Neq; profectò mirum est senibus suturas concrescere, siquidem illis vertebras uniri connasciq; cernamus, & ossium quoq; supercilia processusque ita ipsis excrescere constet, ut consuetis motibus illorum ossa agi nequeant. *Vesalius lib. 1. c. 6. de Hum. corp. fabrica.*

Non reperi quatuor vel sex, sed plurimas calvarias, quæ destitutæ erant omnibus suturis. Vidi etiam quasdam, quibus deerat coronalis, aliquas quibus deerat una ex reliquis suturis. Vidi etiam aliquot, quibus deerant omnes tam anteriores quam posteriores, & laterales. Ideo non venit probanda sententia Aristotelis, quod saltem suo tempore unum caput tale sit repertum, quia ego plurima vidi. Sed nullum reperi caput tenerum vel puerile, in quo non fuerint omnes suturæ: in senum præcipue calvariis nullas reperi. *Fallopius Commen. ad lib. Gal. de Ossibus. Et lib. Obs. Anatom. ad Petr. Mannam.*

Quandoque in nonnullis tam viris, quam fœminis, calvaria absq; sutura & commissura ulla reperitur. *Lusitanus Cent. 6. Curat. 100.*

Bononiæ Doctor Arantius Anatomicus publicus mihi in suis ædibus cranium anteriori eminentia, & coronali sutura, squamiformique commissura privatum, ostendit. Alio in loco inveni cranium, omnibus suturis destitutum. *Coiter. in Observat. Anatom. & Chirurg.*

Calvariam sine suturis apud Franciscum Stabilem Neapolitanum Philosophum & Medicum excellentissimum perspeximus. In simili enim hoc evenire facillimum est. In quibusdam vero cranii suturæ substantia contigua est, contiguitate adeo compacta, ut omnino continua appareat, ac difficillime separabilis, ut in quorumdam senum capitibus videre est, in quibus ossa calvariæ, præterquam in temporibus, ita in superficie inseruntur, & propemodum uniuntur, ut unum tantum esse credantur. Quemadmodum in cæmeteriis, rectiusq; in anatomicis administrationibus cum ossa admodũ exiccata non sint, inspici potest. Nostrates etiam attestantur anatomici multoties calvarias suturis

turis sensus effugientibus arctissimisque ut vix agnosci ac divelli possint, munitas a inspexisse. *Joannes a Cruce cap.2 Sect.1.Lib.1.Chirurg.*

Albertus, Marchio Brandeburg. Natus Anno 1414. Novembr. 24. Germanicus Achilles cognominatus: habuit calvariam sine suturis, quæ etiam nunc hodie adservatur Heilbronnæ, ut refert *Reinerus Reineccius, in Chron. Brandeb.*

De Calvaria solidi, absq; suturis confer. *& Zuvinger. Theatr. V. H. pag 291.* item *A.b. Benedict lib.4 histor. hum. corp. cap.7. Riolan. lib. 2. Dissert. Anatom. c.22.*

Observatio II.

Calvariam suturis præditam firmiorem valetudinem præstare, contra Celsum.

RAro calvaria solida sine suturis est, locis tamen æstuosis facilius invenitur. Et id caput firmissimum atque à dolore tutissimum est: ex cæteris quò suturæ pauciores sunt, eò capitis valetudo commodior est. *Celsus lib. 8. c. 1. de re medica.*

Hoc verissimum, si solam externas injurias consideres: At vero internas, falsum. Est enim magis morbis obnoxium, propter retentos vapores fuliginosos. *Severinus Comment. in ad versarius ad Celsum.*

Celsi sententia est partim vera, partim falsa. Si enim intelligas de affectibus, qui habent dolorem à causa interna, tunc tantum abest ut non doleant, ut magis doleant, cum plurimi reperiantur affectiones, quæ oriuntur à vaporibus & fuligine retenta. Si vero intelligamus de affectibus, qui oriri possunt vel à mora sub sole, vel à frigiditate ambientis aeris, sua sententia est verissima: Quia cum non adsint suturæ, non datur transpiratio aeris externi calidioris aut frigidioris. Ideo intelligenda est sententia Celsi de doloribus qui proveniunt à causa extrinseca. *Falopius in Comm. ad lib. Gal. de Ossibus.*

Patavii superioribus annis juvenem quendam propinquum voluntate à me delatum domi in magna amicorum turba secui, qui diutino capitis dolore vexatus multis remediis frustra potuerat, in cujus calvaria vix ulla suturarum vestigia apparebant, adeo erat compacta, ut una à cæteris non facile videretur. Quamobrem ego compertum omnes, qui tunc aderant, habuerant, illud inde ingentem ac fere continuum capitis dolorem provenisse, quod in ex arctissima illa ossium compage nullæ ex quanullus exitus patebat fumosis illis calidis vaporibus, qui & perpetui doloris causa fuerant, & tandem mortem induxerant. Sed neq; semel id mihi contigit experiri. Complures etenim secui, qui dum viverent, in frequentem capitis dolorem incidere solebant, in quorum calvariis exiguas suturas & eas coagmentatas invenimus. Neque in viris modo sed etiam in muliere, quod mirum fuit ut vix credibile. Nudatum enim ac detectum illius caput, fere sine suturis ostendimus. Et hæc pariter multo magnoq; capitis dolore quam diutissime affecta atq; afflicta, postremo phrenesi laboravit, & mortua est. Certissimum ergo argumentum nobis erit capitis suturas non modo conferre ad salutem corporis tuendam, verum eo plus conferre, quo majores laxioresq; fuerint. Quare Cornelii Celsi sententiam ego nunquam approbare potui, asserentis capita sine suturis non modo validissima esse, ac firmissima, sed etiam ab omni penitus dolore immunia, eaq; reperiri in calidis & æstuosis regionibus. Nam ille extrinsecus tantum causas caput lædentes animadvertit. Quod si Celsi vera esset sententia, imbecilliora essent capita, & ad patiendum promptiora, quæ insignes suturas haberent, quam quæ aut exiguis essent prædita, aut eisdem prorsus carerent. Cùm verò contra res habeat, majusq; impendeat damnum ipsi cerebro ab internis fuliginosis recrementis, quam ab externis noxis, concludendum est, à dolore longe tutiora esse capita suturis amplioribus, quam iis ipsis destituta, aut exilibus admodum arctissimisq; intersecta. *Columbus lib.1.cap.5. Anatom.*

Observatio III.

Variare plurimum suturas.

SAgittalis interdum, & in primis quibus lata angustaq; admodum frons obtigit, per frontis medium ad nasi usq; summum, at non adeo insigni atq; in ipso vertice complexu, exquisitave adeo suturæ compage, prorepit. At id nonnulli viris omnibus, alii autem mulieribus peculiare esse, falso contendunt: cum rarissime in viris, atq; adhuc multo rarius, aut vix unquam in mulieribus id accidere, non obiter animadvertimus. Et hoc vel inde conjicias quod ex viginti quæ in cœmiteriis occurrunt calvariis, vix duas, cui frontis os dividatur, reperies: neq; ulla, etsi secus tradiderit Aristoteles in suturarum enarratione prorsus aberrans, viris ac mulieribus hac in parte universim videtur differentia. Et paulo pòst. Non desunt etiam, qui in senibus hanc suturam per medium occipitii ossis ad foramen usque dorsalis medullæ viam porrigens descendere, totumq; occipitii os dividere asserant: quod in senibus nos quoq; observavimus. Verum potius ea divisio ad anomalam coalitumque, quam ad suturæ speciem referenda est: cum hæc cartilaginis beneficio in pueris perficiatur, & in ætate provectioribus nullum hujus divisionis rudimentum occurrat. Unde et antiquis ejusmodi divisionis ratio non hic in suturarum sermone, sed potius in occipitii ossis descriptione enarranda. *Vesalius lib. 1. cap. 6. de corp. hum. fabrica.*

Confer etiam quoq. *Riol. Marc. V. Anatom. Obs. 1.* ubi suturam sagittalem in viro ad nasi usque radicem protensam refert.

Suturæ cranii omnibus non eodem sunt loco sitæ, sed quibus eminentia, quæ ad frontem est, perit, deest quoque ejus partis sutura: ut quibus perit eminentia ad occiput, deest lambdoides sutura, tuncque T. literæ formam habent reliquæ capitis suturæ: ut H. cum utraque eminentia servatur: X, vero cum utraq; perit. Harum porro & figurarum & suturarum vitia Galeno scripta, in nostris craniis haud ita crebro apparent, præterquam quod coronalis situ in his maxime variat. Extremis enim finibus nunc in suturam sphenoidi & ossi petroso communem incidit, nunc anterius, nunc posterius & summa parte sua nunc fronti propinquat magis, nunc vertici. Obeliæa quoq; rectave sutura non raro ad nasi usq; per os frontis medium descendit. Domi las bdoides denique est mihi duplex, etiam trium digitorum intervallo dissita, & utraq; aliis duabus suturis æqui distantibus conjuncta. In eo autem cranio, pars postica erat amplissima, & longius ultra spinalis medullæ foramen exporrecta. Multa quoque alia in cæteris suturis variant, sed quæ sunt naturæ commentoria sentimas: quæ autem raro eveniunt, unicuiq; observanda relinquimus. *Sylvius Com. ad lib. Gal. de Ossibus.*

Sagittalem *Galenus in libello de ossibus* servari semper affirmat, ubi ex professo agit de variis capitum figuris: reliquas vero duas testatur deleri, aliquando ambas, aliquando alterutram tantum. Ego vero (pace tanti viri dixerim) utrumq; falsum esse affirmare ausim, sexcenta millia capitum inspicere manibusque mihi attrectare per otium licuit multis in locis, ac præsertim Florentiæ in D. Mariæ Novæ amplissimo Xenodochio, ubi per innumera propemodum secula demortuorum ossa in elegantissimas strues digesta servantur: necnon Romæ in communi gentium omnium cœmeterio, quem Campum sanctum nominant, & tamen ne unum quidem cranium cernere potui, quod figura non naturali constaret, ac cui sutura illa deesset. Et paulò post.

Atque

Atq; ut prætermittamus, quod in aliquibus grandiores ac laxiores appareant, in aliquibus exiles & compactæ magis, illud est tamen adnotandum, in quibusdam calvariis tam virorum quam mulierum, quicquid alii dixerint sagittalem ipsam per mediam frontem usq; ad nasi summum descendere: sed hoc raro admodum accidit. Quamobrem vix satis mirari possum Aristotelis diligentiam, qui differentiam in viris & mulieribus, quo ad suturas, quæ nulla est, observavit. *Columbus lib.1.c.5 Anatom.* Capitis suturas vario modo se habere comperi: nam in quibusdam nullo pacto erant conspicuæ, aliis sutura recta deerat: huic erant ossa triangula, illi quadrangula: alii sagittæ specie, aliisque id genus figuris suturæ circumdatis. Eam tamen figuram, qua X, Græcam literam imitetur, *de qua Hippocrates & Galenus meminerunt*, fateor me nunquam vidisse: licet lynceis pene oculis sæpenumero inquisiverim. *Idem lib.15. Anatom.*

Non advertunt aliqui os, quod A, literam imitatur non semel in bene conformato cranio multiformes suturas obtinere: interdumque vel transversa sutura dividi, vel gemina circumscribi, perinde ac si triangulus major minorem undiq; comprehenderet. Et paulò pòst: Sagittalem suturam (quamvis hactenus nemo animadverterit) frequenter deesse invenio: & paucis ante diebus in publico Theatro quindecim ejus formæ calvarias ante oculos omnium cernendas & examinandas exposui, in quibus obelæa sutura penitus deest, nullumq; vestigium sui ostendit, quamvis aliæ suturæ sint concinnæ & eleganter exculptæ. *Eustachius lib. de Ossibus.*

Crania visuntur, quæ anteriore suturâ carent: alia quæ posteriore, nonnulla etiam aliquando quæ nullam verarum obtinent, sed solis mendosis sunt notata. Sed & notabis aliquando sagittalem ad nasi harmoniam usq; excurrere: sæpe & in occipite tres vel quatuor cernuntur suturæ, sic ut planè certus non sit suturarum numerus. *Pareus lib.4.c.3.*

Habeo domi σκελετὸν viri annorum xxxv. cujus Anatomen Pictavii Anno Domini M.D.LXXV. cum doctissimis Doctoribus Medicis Fran. Ulmo & Rena Morenio, collegis meis administravi, qui unicâ λαμβδοειδῆ suturam in calvaria habet, & tamen utrâq; projecturâ caret. Habeo & aliam calvariam, cujus sola sagittalis sutura obliterata visitur, reliquis duabus coronali & lamboide integris, contra Galeni sententiam, libro de ossibus. Denique, quod apud diligentissimum nostræ ætatis Chirurgum Regis primarium Ambrosium Pareum me legisse memini, sæpiusq; observavi, λαμβδοειδὴς sutura in angulo suo duplex triplexve quandoq; invenitur. Et quibus omnino suturæ pereunt, vel duæ, ut in meo σκελετῷ, & calvaria illa, cujus mentionem feci, unum aut duo foràmina non raro secundum λαμβδοειδῆ τοῦ βρέγματος ossibus apparent, valde conspicua. Quis igitur jam de Hippocratis thesi ambigere possit. *Vertumanus Comm. ad lib. Hipp. de Vuln. Cap.*

De suturarum capitis varietate varias proponit observationes *Bartholin. Cent.1. histor.51.* qui etiam *Cent. 2. hist. Anat.30.* de suturis capitis eminentibus lectu digna recenset. De suturis Æthiopum confer *Riolan. Encheirid. Anat. & Pathol. pag.435.* De vertice humano, & ejusdem officulo varia notatu digna proponit *Camerar. Syllog. Merorab. Centur.5. part.11.*

OBSERVATIO IV.

Suturas quidam etiam in majore ætate hiulcas habent.

QUidam laxas & hiulcas suturas, ut pueri, & nonnulli etiam homines, habent, (quod in Govino cognato meo, XLV. annos nato Pictavii, observavi, qui universali nervorum resolutione perierat, calvariaq; tenuissima erat) alii magis compactas, ut fere senes. *Idem loco citato.*

De suturarum laxitate, & discessione consul etiam *Barthol. Cent.5. hist.92.* Digna quoq; memoratu sunt, quæ refert Boëtius:

SUTURARUM DISCESSIONE.

FRequens est in Hibernia ut Capitis ossa à se discedant, ac notabili spatio dehiscant, præcipuè in Coronali sutura, sed & quandoq; in sagittali, idq; à cœca ac interna causa, absq; ulla externa occasione aut violentia: cui malo promiscuè obnoxii sunt viri æquè ac mulieres, nec teneri modo ac delicati, sed duri quoque ac robusti, ipsiq; adeò agrestes, solibus & frigoribus, & omnigenis aëris injuriis laboribusq; in summam corporis firmitatem durati. Comitatur hanc Discessionem magnus capitis dolor, à lancinatione Duræ Meningis, quæ Cranio plurimis fibris in plerisq; corporibus alligata, ad istud ossium divortium distenditur, atque in diversa divellitur. Hunc dolorem non est tollere vel placare ullis aliis remediis, præterquam ossium istorum ad naturalem situm reductione; quæ & sponte evenire solet, sed ut plurimum non nisi aliquot diebus prius elapsis. Itaq; præstat non expectare naturæ conatum, sed eum prævertere; præsertim cum interdum in aliquot septimanas ea cestet, notosq; habeam qui mensem integrum sic excruciati, posteà tamen coacti fuerant implorare opem eam, quam magno suo malo tamdiu neglexerant. Unicum autem hic est in manibus præsidium, quibus prehensum utrinq; caput, à fronte & summo occipitio, si coronalis suturæ compages laxata est, à lateribus verò, si in sagittali est vitiũ, sensim ac blandius primò adduci, posteaque validius stringi debet, donec in unum ossa coierint: quo facto ne statim secedant rursus, mantili aliquo validisq; fasceiis caput arctissimè ligandum, iteratisq; sæpius in orbẽ spiris fideliter coercendũ est, atq; ita in duos tres ve dies relinquendũ: quo toto temporis spatio quiescere debet æger, atq; ab omni corporis exercitio capitisq; motu abstinere. Operatio ista satis facilis est, quã tamẽ paucissimi chirurgi peragere noverunt; quum multæ sint passim mulierculæ, quæ talẽ ejus usum sibi comparaverũt, ut promptè admodũ ac feliciter eã expediant. Meminit quidẽ hujus suturarum dehiscentię Senertus, Praxeos libro primo, parte prima, capite 21. cui titulus, De morbis solutæ unitatis in capite & cerebro, dicens, aliquando à causis internis suturas capitis disjungi, ut inter eas evidens sit distantia, quod eveniat humorum distendentium copiâ, docente Ægineta, & tale exemplum recitare Jacobum Fontanum, Practicæ libro primo, capite tertio, de quodam juvene, in cujus dissecti capite quatuor digitos distabant, unde ingens copia serosi humoris, intra cerebrum collecti, effluebat. Etiam Pestis, quæ anno 1622. in Polonia grassata est, tantam fuisse sævitiam, ut eâ extinctis cranium rumperetur. Sed totum ista de re sermonem claudit istis verbis, Rariora hæc esse, & incurabilia: quæ satis indicant, alterius esse generis suturarum discessionem ab ipso memoratam, & illam de qua nos præsenti capite egimus: Idemq; dicendum de duobus illis exemplis, qui à Fabricio centuriæ primæ observatione primâ memorantur. *Arnoldus Boot cap.4.*

Ceterùm vesticem capitis & suturam Coronalem hyeme non detegendam monet *Piso Obs.4.*

FISSURA.

OBSERVATIO I.

Cranii fracturæ species, quæ fissura & vulgo rima dicitur, mulieri mortem attulit.

PRima dissectæ calvariæ differentia, Rima dicitur, quam Græci ῥωγμὴν appellant. Hæc calvariæ est per summa divisio, rimave profundior, in qua nequaquam

quam os vitiatum foras emovetur. Interdum adeo arcta rima hujusmodi est, ut sensum effugiat, tumque ῥωγμὴ, vel τριχισμὸς, quasi capillarem dicas, nuncupatur, quæ quoniam sensum exiguitate sua fallit, plerumq; sic affectis mortis causa fuit, *ut Paulus lib. 9. c. 90.* testatur, & non raro experientia ipsa docet. Memini olim dum Avenione medicinam factitarem casum accidisse hujusmodi: ut non satis perspecta rima mulieri cuidam secundum frontem vulneratæ, mortis causam attulerit. Quoniam vero res est animadversione & scitu dignissima, historiam recensere ad veri fidem, haud pigebit, quod *authore Gal. 9. meth.* exemplorum ea sint pro potioribus habenda, quæ ipsi oculis usurpavimus. Erat mulier quædam florenti ætate, eleganti formâ, ac bono corporis habitu prædita, quæ viro cauponi nupserat ejus diversorii Avenionensis, cui Gryphus avis insigne erat. Ad cauponam cum multi insolentes impuriq; homines accederent, ut ferè fieri solet, ubi se mero multo implessent, unus assidentium probe potus, & hospitæ (quam, ut ajunt deperibat) cum propinasset, illaque renuisset, gestans manu vitreum poculum joco vinum in illam cum projicere vellet, una & poculum vino plenum projecit, vulneratq; exiguo ac planè contemnendo vulnere mulieris frontem. Accitus chirurgus illic officio fungens linimenta admovet, nullus capitis dolor, nulla verenda symptomata, nec primo, nec altero die insecuta sunt: tertio dolor gravis, febris, totius faciei ingens tumor, rubori & inflammationi conjunctus: mox delirium & convulsio quasi quædam, interceptaq; vox. Apertum vulnus, multi adhibiti Medici atq; chirurgi, magnitudine casus inopinati acciti, rimula vix conspicua apparebat, quinto die mors. Dissectum cadaveris caput, Prætoris urbani jussu, ingens phlegmone intra calvariam inventa, dura meninx, tumens, dura, livore affecta, & ingenti puris copia suffusa reperta est. Erat autem tanta puris congesti copia, ut librarum ferè duarum pondus æquaret. Hic eventus miserrimus fuit, illud ut verum esse fateamur, quod est paulo ante ex Pauli authoritate citatum, rimam in capite mortis nonnunquam causam extitisse. *Valleriola c. 5 Appendicis Loc. Commun.*

Vidi Bononiæ in Reverendo D. Piramo de Pepulis, qui habebat fissuram capillarem in cranio, per quam descenderat aliqua materia, & adhibita cura cum instrumentis ut videretur an rimula penetraret interiorem superficiem, cranium inventum est, quod sic cum raspatoriis per fissuram dilatatam exivit, & una modica & ferè nulla saniei quantitas, & cessavit statim febris acutissima, inquietudines & vigiliæ, & omnia mala accidentia quæ aderant, & hoc etiam vidi in quam pluribus aliis. *Marcell. Donat. lib. 5. cap. 4. hist. Mirab. Med.*

Occultam capitis rimam annotavit quoque *Tulpius lib. 1. Obs. c. 2.* quomodo autem cranii fracturæ non apparentes optime cognosci possint, docet *Boreu. Centur. 1. Obs. 20.*

CONTRAFISSURA

Observatio I.

Percussorum una parte cranii, fissuram seu rimam in altera & opposita contrahentium Historia admiranda, contrafissuram & resonitum, contra quorundam sententiam apertè demonstrantes.

Ἀπήχημα secundum nonnullos id fracturæ genus est, cùm non pars calvariæ percussa, sed alia illi opposita frangitur. Id fieri posse *Paulus libro sexto, c. 90* negat. *Celsus libro octavo, capite quarto,* solere ait evenire, ut alterâ parte ictus insederit, & alterâ fiderit. Recentiores Medici, qui de factitanda Medicina scripserunt, Celso consentiunt, inter quos *Nicolaus Florentinus Serm. septimo sum secunda, tract. quarto. cap. 1.* oculatum se esse ejus rei testem affirmat. Historiam namque ille narrat filioli Masi Flunamollis, qui cum secundum dextrum tempus clava percussus fuisset, contusio quidem ac vulnus parte illa, quà impactus ictus fuit, apparuit, rima tamē nulla aut scissio ea parte conspicua erat, patentiore quidem facto de industria vulnere: cumq; vigesimo die horror, febrisq. invasissent, die vigesimo tertio livor atq; gangræna in sinistro tempore illi adverso apparere cœpit, summotaq; rasorio demortua carne ad calvariam usque, cranium fractum ea parte repertum est. Unde constat fieri posse (*quod Paulus negat*) ut alterâ parte ictus, alterâ fractura scissiove sequatur. Quam fracturæ differentiam, quasi ab Echo responsionem dicas, ἀπόχημα Græcè vocari Paulus contendit. *Valleriola cap. 5. Appendicis Loc. Comm.*

Gentilis dicit se hoc habuisse à chirurgo fide digno, esse verum. Nic. Florentinus dicit se hoc vidisse in quodam artifice, qui funes faciebat, & fuit percussus in capite clava, facta fuit apertio in parte affecta, ac nihil fuit repertum: in tertia postea die successit febris, & facta fuit apertio in parte opposita & reperta est sanies in magna copia, & ego expertus sum in multis postquam mortui sunt, in quibus nihil aderat in parte affecta, & ubi feci apertionem in parte opposita reperi copiosam saniem collectam & magnam contusionem. *Fallopius cap. 14. Comm. in lib. Hipp. de Vulneribus cap.*

Percussus fuit puer annos natus duodecem in capite versus tempus dextrum, quod vulnus parvum & contemnendum videbatur. At tertio die illi symptomata gravissima evenerunt, qua de causa etiam rasorio scalpro ad cerebrum usq; cranium rasimus. Sed quam symptomata ut primo evenirent, & versus alteram partem æger dolore diceret, illico, supra dolentem locum aperiri fecimus ad cerebrum usque, ubi pus jam confectum invenimus & magno applausu ægrum curavimus, & ipsum ultra triginta quoq; dies ab Orci faucibus liberavimus. *Lusitanus Cent. 3 Curat. 42.*

Quamvis hanc fracturæ speciem risu excipiat Paulus Ægineta, nec in capite humano duro nempe & pleno, ut in vasis vitreis vacuis contrafissuram dari posse putet, a me tamen aliquando visa & observata est. Nec valet eorum ratio qui ideo putant naturam, ex multis ossibus suturarum compage contextis, caput conflavisse ne unius partis fractura in oppositam protenderetur. Locum enim id fortè habere potest in his quibus suturæ sunt expressæ, & naturaliter sitæ ac constitutæ. At non in his quibus vel desunt, vel è natura sitæ non sunt, vel sunt admodum confertæ, atque ita obliteratæ, ut unum veluti os ex multis coalvisse videatur: id fiet sequentis historiæ commemoratione manifestum. Massi dispositorum equorum custodis servo cuidam gravis lapidis ictus in bregmate dextro est inflictus, unde vulnus quidem exiguum, sed grandis contusio tumorque extitit. Quare quò certius pateret, si quæ noxa ossi inflicta esset, quoque facilius concretus sanguis exprimeretur, cute patefactâ, latius apertum vulnus est à Theodorico Hereo Chirurgo qui ut erat peritus artifex & vir probus, nihil eorum, quæ ars præscriberet ad curationem omisit. Divisione peractâ os integrum animadversum est, quanquam ejus fracti multa erat conjectura, quod statim ab ictu æger in terram prociderat, vomuerat, & alia fracti cranii signa pertulerat: quo factum est, ut vigesimo primo morbi die interiret. Ego vero advocatus, qui qua ex causa interiisset edicerem, diviso serra cranio, comperi in parte ictui opposita ingentem saniei copiam & in crassa meninge ipsiusq, etiam cerebri substantia abscessum: suturam vero nullam præter duas squammosas. Ratum ergo illud est Hippocratis authoritate, ratione & experien-

rientia confirmatum, alia parte ictum, & alia fracturam esse posse: in his præsertim quibus aut nullæ suturæ erunt, aut illæ admodum arctæ & valido adhæsu adeo consertæ, ut vix appareant. *Pareus lib.9.c.8.* Adde eo *Amat. Centur.3. curat.42.* ubi pariter confirmat, alterâ capitis parte pertusâ, alteram affici, &c.

Observatio II.

Resonitus seu contrafissura in eodem cranii osse commissæ historia, fissa nimirum interna cranii lamina, externa integra.

Non absurdum est oppositam ei quæ ictum exceperit, ossis ejusdem ac non diversorum ossium partem findi, in his hominibus, quibus cranium est bene confirmatum, & suturis ut natura fert & solet distinctum: fuitque & est germana hæc Hippocratis mens & sententia. Id quo magis intelligatur, notandum ictui oppositam ejusdem ossis partem intelligi duobus modis. Primo, cum fractura in eadem est ossis icti superficie, ut si parte alterius ossium bregmatis, quæ est ad suturam lambdoidem icta, fissa altera sit quæ est ad coronalem. Secundo cum non quæ ictum excepit superficies & lamina, sed quæ subjecta est fissa extiterit, cujusmodi fracturæ genus animadverti in nobili quodam equite, turmæ Ducis Stempani. Is dum in disject a murorum castri Hisdini parte propugnaret, glãde tormento manuario missa ictus est in bregmate, alioqui casside armato. Cassidem quidem glans impulsa depressit, non fidit, imo nec cutem musculosam, nec cranium, quod saltem cerni posset, nihilominus sexto die apoplecticus interiit. Ego vero sciendi avidus, quæ ipsi justa interitus causa extitisset, cranio diviso animadverti fractam laminam secundam testasq; ex se remittentem, quibus tanquam aculeis cerebri substantia assidue compungebatur, integra interim cranii lamina prima. Simile exemplum feci postea cernere Capellano Regis & Castellano Reginæ primariis medicis in Rhotomagensi expugnatione. *Idem Pareus loco citato.*

Observatio III.

Cranii laminæ internæ fissæ, externa illæsa, historia alia.

Vidi in Scholari nobili Brixiensi, vulnerato in posteriore parte capitis à gladio gravi, ubi erat sedes teli, nos deradebamus os, ubi nullam rimam, nullam contusionem invenimus: nescio quomodo factum sit, ut voluerim descendere ad meditullium, abrasi integerrimam illam partem, & perveni ad alteram laminam, ubi reperi fissuram magnam & insignem. Si nos dimisissemus sine derasione, quid actum esset, de illo juvene? ratio autem est, quia pars exterior patitur contusionem, quæ communicatur interiori laminæ, quæ durior est, & ideo superficies interna ejus vitrea dicitur: quare externa in eodem ictu potest cedere in seipsam, & interior cum non possit cedere in seipsam, contrahit rimam: cum ergo magnum sese vobis offert vulnus, abradite usque ad interiorem laminam. *Fallopius Comment. in lib. Hipp. de Vuln. capitis c.13.*

De cranii fracturâ, ejusque depressione, laminâ exteriore salvâ digna lectu commemorat *Jo. Scultetus Obs. pag. 37. & 79.* Cæcam v. cranii fracturam notavit *Hildanus Cent.5. Obs.23. Tulp. l.1. c.1.*

Observatio IV.

Cranii lamina interna rupta animadversa.

Rinaldus Cortesius, in Nosocomio Sanct. Spiritus, Cheirurgus, cranium ostendit, in quo inferior cranii lamina seu tabula (ut vocant) sine ullo in exteriori apparente rupturæ signo, rupta erat. *Petrus Spererius.*

DE EFFRACTURA SEU *depressione ossium.*

Observatio I.

Cranii effractura seu ossis depressio ut ingeniose tractata.

Notandum est, nunquam Trypanon, nunquam Vectem ossi penitus fracto, applicanda esse, ne ipsius compressione subjectæ lædantur membranæ. Ergo ossi quidem sano applicabuntur ea, sed quam fieri poterit, proxime fracturam, ut cranii quam minimum eximatur, ne cerebrum osseo suo operculo denudatum noxam contrahat: nec vero effracturas, ut nec fissuras si longius processerint persequeris usq; ad extremum, contentus exitum saniei aperuisse, & id ossis avulsisse, quod membranas pungebat. Callo enim genito & supposito, cranii, ut & reliquorum ossium, fracturas natura resarcire solet: *quemadmodum ab Hippoc. & Galen. testatum legimus*; in quem finem illa providentia singulari geminas cranii laminas alimentaria quadam & sanguinea materia infarcivit, ut hac tanquam medulla ossis jacturas repararet. Ergo ejus rei nuper patuit veritas in servo D. Grolo gravi mulini pedis calcitratu effracturam in coronali osse passo: Id ipse cum intelligerem, trigona sectione cutem musculosam eo consilio parte illa divisi ut terebram liceret admovere. Sequenti die ergo terebrato osse, cum de illo extrahendo cogitarem, imo ipsum jam terebra divisum avellere conarer, enormem effracturæ productionem, ex ossis sub manu vacillantis mobilitate, cognovi: à media enim fronte usq; ad minorem oculi canthum protendebatur. Itaq; extrahendi & consilio & conatu misso, ægro satisfactum putavi, si os ipsum depressum erigerem altius: sic enim non jam crassæ meningi comprimendo molestum erat, & conclusis materiebus, per divisionem serra factam exitus patebat. Quo factum est, ut tandem convaluerit, nisi quod inde altero lumine, quod ad fracturam erat, orbatus est. *Pareus lib.9.c.6.*

Observatio II.

Depressiones ossium raræ aliæ.

Depressiones ossium quandoque, præsertim in capite, raro tamen observatæ sunt, non solum autem in pueris, in quibus frequentiores sunt, sed etiam in provectioris ætatis hominibus Scribit *Hippoc 7. de morb. popul.* Plateæ filio, ubi mortuus esset, sutura capitis valde cavata est, cum autem ægrotaret, semper manu sinciput contingebat, maxime morti propinquus. Carpus in aureo illo, de fractura Cranii, libello ita scribit: Ego vidi compressionem magnam & notabilem in alia ætate, quam in pueritia, absq; fractura ossis manifesta, & non erat rupta cutis, tamen erat concavitas in capite notabilis, & per emplastra sanati sunt; & non fuerunt mala accidentia aliqua: & nunc habeo puerum unum in cura, cujus os est depressum depressione magna, & nullum est malum accidens. Vidimus nos in Nobilissimo Patritio urbis nostræ Aurelio Recordato, in ultimo senio constituto, cranium ea in parte, ubi anteriores commissuræ annectuntur, sensim & sensim ita depressum, ut insignis admodum cavitas non solum tactu, sed & visu ibi perciperetur, quæ digitis compressa & pertractata dolebat, hanc ipse incepisse testabatur, cum Thermalium stillicidium assumpsisset, pluries verò illud assumpsit, cum per annos ferè triginta vertigine molestissima, aliisq; morbis laboraverit, multum ea in parte exsiccato osse, quæ siccitas ex ultimo senio adaucta, cavitatem quoq; auxit. siquidẽ *Galen.* testimonio *2. de temp. c.2.* docuit, senes humidos non propriis particulis esse, sed excrementis, rursumq; siccos non excrementis, sed particulis ipsis. *Marcellus Donatus lib.5. c.1. Med. hist. mirab.*

OBSERVATIO III.

Officula in effractura, seu depressione membranarum pungentia, attrahenda.

CArpus capit. de signis ossis pungentis panniculos & cerebrum hæc tradit. Quo cranium nutriatur à venis duræ matris. ego vidi experientia Florentiæ in quodam puero ætatis annorum duodecim vel circa, filio cujusdam tinctoris, qui fuit percussus à quodam mulo cum pede, & cranium erat fractum ad quantitatem hostiæ magnæ, & intra per grossitiem unius cultelli compressum, & undequaq; separatum. & ego cum Magistro Alexandro de Ripa physico simul cum quodam Tatara dicto, qui erat Chirurgicus, fui vocatus in cura. & viso osse depresso, cum instrumentis aptis volebamus elevare totaliter illud, sed in elevatione vidimus unam notabilem venam ruptam, à qua multa sanguinis quantitas exibat, in qua cognovimus periculum magnum, & dimisimus os quia retinebat sanguinem, cogitando illud deinde à tempus removere, & curando vidimus os semper esse vividum nec aderant mala indicia. & sic processi postea ego solus in cura, & vidi os à lateribus me[illegible]ante *bene boni* consolidari, & dimisi os, & sic perfecte sanatus est, & alios vidimus prius & vidi posterius, quos brevitatis causa relinquo narrare. Hujusmodi venis quibus nutritur cranium laceratis, eas interius retrahi contingit, ab eisdemq; sanguinem manare qui putrescens, nulla in osse manifestâ labe conspectâ circa initia, tandem sævis symptomatibus subortientibus, necr traditur æger: fieri præterea potest, ut quamvis venæ non dirumpantur, ex vehementi tamen ictu & concussione plurimis intra venas ipsas sub cranio latitantes evocetur sanguis, sanguineq; in parte angusta conculcato, & retento, nec debite expurgato, ex mora, & prohibita deflatione calorem extraneum concipiente suboriatur inflammatio, ad quam mortem subsequi contingit, quamvis levissimum vulnus conspicientium oculis sese offerat. *Marcellus Donatus, lib. 5. c. 4. hist.*

OBSERVATIO IV.

Cranii ossium effractura, eorumdem detractione curanda.

ALiquando sectione admittit Effracturam noster Hippocrates, sic ea accipienda est, cujus frustra acuta membranam vellicant ac urgent, quam nostri vocant *Embarrure*. In quo quidem affectu tuto tamen, ut dixit, statim os scalpris vel foris excidere, aut saltem frusta membranam urgentia ferramentis ad id accommodatis extrahere necesse est. Quod in effractura cranii filioli nobilissimi viri Ludovici Abenaii Rupipozæi, Oratoris Regii ad Pontificem Maximum felicissime Francisco Ulmio D. Medico regæ meo, Nicolao Vincentio, & Jacobo Gillonio Chirurgis nostris peritissimis, & mihi cessit. Cujus cum ἐγγείσωμα [illegible] os ad numi aurei latitudinem effractum esse, frustaq; ossis membranam pungerent, statim illa detrahenda curavimus, ut etiamnum superstes incolumisq; vivat Dei beneficio. *Vertunianus comm. ad lib. Hippocr. de vuln. cap.*

OBSERVATIO V.

Ossium depressorum, & fractorum per terebrationem eductio, exemplis aliquot demonstrata.

CAstagnedus Hispanus miles quinquagenarius bellico malleo aut (si mavis) bellica clava percussus, modioli opera repetita liberatus est. Item à calvaria infantis bimi magno lapide percussi, triplici perforatione quantum ossis eximendum erat eduximus, & valuit. Molitoris erat filius, qui divertebat in suburbio Divæ Mariæ novæ, & casu à Germano milite vulneratus. Vixit, ac etiam vivit Christophorus calceolarius, quem adjuvimus quinquies repetito modiolo ut defixum os eximeretur, ætatis erat annorum circiter viginti, in bregmate vulneratus halabarda (ut ajunt) habitabatque eo tempore in suburdio divi Pauli. Alios sane præter hos in medium ducere possemus, nisi hæc sufficere putaremus exempli causa. *Botallus de vuln. Sclopet.*

ABSCESSIO OSSIUM.

OBSERVATIO I.

Cum calvariæ ossa vel ob contusionem, vel aeris causationem abscessura sunt, Chirurgia supersedendum: & pulvis cephalicus superdandus, tum iis exemplo confirmatur.

CUm ossis testa, vel ob contusionem, vel ob aeris injuriam, abscessura est, satis est sine Chirurgia pulverem inspergere quem *κεφαλικὸν* vocant: subcrescente autem carne, ex plaga expelletur exsiccata, atque emortua testa, resiliet utrumque à reliquo osse quod vivit & humidum est. id quod Petro de Vinea Ligauni evenit, militum tribuno admodum strenuo, huic cum ex superiori loco caderet, contusa calvaria est, post quadragesimum autem diem ampla admodum, atq; insignis testa è reliquo osse resoluta est. hanc Chirurgus pro negotio ex plaga ejecit, curaverat autem assidue hominem, me auctore, medicamentis illis quæ ad fracturas calvariæ à veteribus componuntur: ex toto autem hominem liberavit. *Vidius Junior lib. 6. c. 3. de curat. membratim.*

CONTUSIO.

OBSERVATIO I.

Contusa puerorum capita, citra cutis sectionem quomodo percurari debeant.

SUperest ut de contusis puerorum capitibus sine vulnere osse colliso & sanguine è vasis fuso, eorumdemque curatione ab Hippocrate prætermissa pertractemus: & quoniam sæpe accidit, ut infantes & pueri propter capitis molem, tibiarumque imbecillitatem ex alto præcipites cadant, gravesque interim contusiones experiantur: idcirco opportunum duxi hujus frequentissimi affectus, rectam curandi rationem, mihique diu comprobatam tradere: eoque magis quod ipse cum junior essem, minusq; exercitatus, suspicarer aliquando ne sanguis sub cute fluctuans putresceret & ad membranam adscenderet, idcirco sectionem cuti interdum adhibens, ut sanguis educeretur, in maximum discrimen perduxi. Postquam vero longo rerum usu sum oculatior effectus, à sectione omnino abstinendum esse constitui, nam ob effluentis sanguinis copiam resolvuntur vires & sectionis occasione fluxio excitatur, clamitant pueri, & ex clamore & gemitu venæ capitis turgent, & inflammatio subsequitur, tandemque ipsa mors. Quare medicamentis tuto, nec magno quidem negotio, graves collisiones feliciter ad sanitatem restitutis infra scripta curandi ratione, si ab accepta protinus contusione abraso capillo multiplex linteum ovi albo, aceto, & rosaceo permixtis, madidum admoveatis, ac super deligetis, totoq; die naturali ita madefieri extrinsecus linteum jubeatis, ut exsiccari non permittatur, sint tamen æstate frigida hyeme tepida, sic enim humorum confluentium impetus prohibetur, & aliqua ex parte resolvitur: sequenti verò die subsequens cataplasma superdandum est, quod habet *rosarum rubearum pulverisatarum, foliorum & baccarum myrti. ana uncias ij. farinæ fabar. hordei, ana unc. j. absinthij, beton. pulverisatorum, ana unc. ß. cymini pulv. drachmam j. mellis albi uncias ij. cum vino nigro austero fiat cataplasma, cui adde olei rof. camomel. ana unciam j. ceræ q. s.* Hoc medicamentum, certe benedictum,

ctum, bis singulo die tepidum admovendum est, ut non solum contusam partem, sed etiam circumsitas complectatur, sitq; ejus quantitas quæ una vice adhibetur mediocris. Si enim sit exigua, parum habet virtutis & ita à partis calore facilè exsiccatur; si multa, locus affectus comprimitur: eodemque medicamento usq; ad novum vel undecimum diem perseverandum est. In dies enim singulos partem detumescere, collectum sanguinem resolvi, contusamque calvariam ad pristinum habitum naturæ & artis beneficio perduci conspicietis. Neq; est quod quis vereatur sanguinem sub cute collectum in pueris concrescere vel corrumpi, nam præ tenuitate & caloris innati copia cutisque raritate, neq; corrumpitur, nec in grumum vertitur, sed à medicamento per poros cutis evaporans absumitur & exsiccatur, interdumq; guttulæ evaporati humoris super cataplasmate conspiciuntur. Cum verò undecimus dies præterierit, emplastrum diapalma Gal. corio tenuissimo illitum, superdandum est, ac tertio quoq; die permutandum. Post vigesimum verò ad reliquias humorum absumendas, & collisam calvariam in suam sedem restituendam, barbarum emplastrum illitum corio adhibeatis & quamvis humoris sub cute collecti dissolutio diutius protrahatur, felicem nihilominus exitum habent, cavendum tamen interim ne inediâ illos maceretis, sed alimentum ætati sufficiens concedite, dum tamen vino sibi temperent. Neq; vereamini vulgarium & imperitorum judicia: cucurbitulas etiam ut multi faciunt, ne admoveatis, nam quãvis derivationis ratio id postulet plus tamen ex iis incommodi, quam utilitatis sequitur: clamant enim, exagitantur & inflammantur pueri ex solo conspectu cucurbitularum, sed frictionibus vel balneo earum vice uti licebit. Eadem deniq; curatio pueris recens natis opportuna est nam plerumq; vel ob magnitudinem capitis vel quod mater sit primipara, magnas in locis muliebribus contusiones patiuntur, ex quibus magni tumores sanguine pleni excitantur: convenit ta en illis simplicior curatio, nam solo diaphænicino ex rosaceo confecto affluxi humores discutiuntur, naturæq; beneficio collisa calvaria in pristinum restituitur. I. *Cæsar Arantius in appendice comment. ad lib. Hipp. de vulner.*

OBSERVATIO II.

Cranii contusio in puero, citra ejusdem incisionem, aut perforationem, percurata.

NArrabo ego sincerè quod vidi. Cùm chirurgiam factitarem, puerum curavi annum agentem ætatis suæ plus minus septimum, qui ex podio altitudinis circiter pedum duodecim prociderat in caput, ubi bregma una cum frontis ossis suprema parte sibi adeo confregerat, ut fragmenta ossium inter sese divisa manifestissime tactu perciperentur cutis tamẽ nullo loco erat separata seu vulnerata, quod in solum planum concidisset, nec pileus è capite decessisset. Puer hic agebat sub tutela cujusdam D. Ancillæ, quæ olim Astæ puellas instruebat acu pingere, divertebatq; tunc temporis in foro Gandinensi in hospitio, quod quondam dicebatur domus Placentiæ, in qua podium erat parte interna domus Placentiæ, in qua podium erat parte interna domus & supra portam. Ad hujus igitur curam accitus, ubi tam grandem calvariæ confractionem percepi, totus animo confusus constiti: puer autem loquebatur, animoq; constabat dum appuli (quamvis statim à casu exanimis & sine loquela effectus fuisset, mox & evomuisset, quæ in prandio sumpserat, & bilem simul) pulsu integro sed paulo frequentiore quam pro natura esse debuisset. Multa hercle animo mecum ipse pervolvebam interea dum medicamenta exspectabam à pharmacopæo deferenda, nempe an cutem dividerem, & ossa evellerem, vel sinerem; tandem potior ratio prævaluit. Non secui, sed tantum caput totum obduxi medicamento confecto *ex abundanti bolo armena, & myrtillorum baccis contritis & exceptis duplo rosaceo, & una parte aceti, & altera albuminum ovorum*: quo genere medicamenti quatriduum sum usus, mox ad siccantia temperate me converti: tandem citra sectionem convaluit, & multos annos post salubriter vixit, quem item vivere puto: nominis ejus non memini, quod dudum sit. Quæ autem ratio occurrerit, quæ sectionem dissuadere debuisset (à qua perpauci abstinuissent) hæc est: quod cum tam grandem ossis ruinam observarem, putabam fore vanum aperire, nisi & ossa ipsa fissa penitus abducerem, quod opus nullum naturæ robur ferre potuisset: præterea, quod cerebrum concidisset, neque etiam id tutum servare ab aeris injuriis potuissemus, quod autumnali tempore esset, & eam domum urgeret egestas: quanquam difficillimum fuisset à tali injuria servare etiam opulentissimum. Accedebat puerilis ætas, quæ tenellis ossibus & textura rara cum sit, ferruminationem nobis faciliorem, & occurrentium humorum dissolutionem objiciebant: adhæc si aperiendum mihi foret, satius esse cunctari quàm eo tempore præstare quo animo constabat, & cæteris malis symptomatis vacabat, quo ansam tollerem criminandi operis: quod equidem opus præstitissem post, si vel febris, vel grave aliquod aliud signum invaluisset. Res hæc creditu difficilis est, non tamen omnibus artis peritis. Memini dum Medicinæ studiis incumberem in celebribus Academiis Ticinensi primum, mox Patavina, me hanc historiam narrasse peritissimis chirurgis simul & medicis D. Petro Martyri & Gab. Fallopio, quorum unus (uter fuerit certè non succurrit) fassus est alias fracturas non multo absimiles curasse citra scissionem cutis, & felicissime processisse. Alias sanè vidi minores, & contusiones etiam, in quibus cavitas seu ossis depressio percipiebatur, quæ ad integrum statum reducebantur sine apertura. Hæc sane argumenta satis valida esse videntur, ut prima possint reducere dubia, nimirum, ea quæ aperturam probant necessariam. Verùm objiciet hic alius, num tuis credendum verbis? Neminem sanè cogo meis dictis fidere, si ratione sint vacua, imo etiam etsi rationem habeant comitem. Quod autem historia expositu vera sit, & alios curatos viderim, nil (per hominum fidem) verius videri potest. Cæterùm quod iis meis experimentis quisquam fidere debeat, ut omnes sic curare posse putem, id prorsus empiricum & ab omni ratione alienum esset: cum nihil in medicina sit stabile, unde ex re nata mutare consilium & præsidia operæpretium sit. *Botallus c. 17. de vulneribus Sclopetorum.*

De capitis contusione curata sine perforatione cranii, vid. *Rhodius Cent. 1 Obs. 30.* & de eadem in puella topico curatâ *Scultet. Obs. pag. 36.*

OBSERVATIO III.

Contusionem capitum infantium & puerorum, aliquando vel cum membranarum cerebri læsione, aut cum vulnere, vel sine vulnere, curandi ratio.

EXistunt persæpe in pueris septennio minoribus contusiones, aut casu aut ictu, aut alio quovis instrumento impetu sive factæ, similes omnino apostematibus, aut iis vitiis, quæ in æreis aut plumbeis vasis conspicimus, ita ut cute illæsa, & posteriore etiam cranii tabula minimè rupta, prior tamen persæpe læditur. Namq; ejus ossis per ætatem teneritudo aliquando in causa est, ut nonnunquam cranium illæsum, sæpe etiam læsum & ruptum deprimatur, & pelliculæ cerebrum ambientes rumpantur: quod nos persæpe deprehendimus; Ejusq; rei exemplum nuper editum est, cum in oppido Llerena Bethicæ provinciæ, quadrimus puer nobis

nobis curandus fuisset oblatus, quem lignea porta è fenestra decidens gravissime percusserat secundum eam quæ coronalis commissura dicitur, ex quo ictu, utrumque os, atq; utraq; etiam membrana rupta sunt, atque etiam cerebri pars ter per totum curationis spatium emissa est. Sanatus tamen est puer citra vulneris manifestationem, & sine ulla ossium jactura, neq; ultra vigesimum diem dilata est curatio. Ad hujusmodi autem compressiones in puerorum capitibus curandas, nulla vulneris majore (quam ipso casu facta est) manifestatione fuerit opus: & si nullum vulnus factum fuerit, nihil est aperiendum, quamvis omnia ossa læsa comminutaq; esse cognoscantur, atq; hæc tutissima ratio curandi ejusmodi vulneribus erit. Nam quicquid contra quam diximus, vulgo fieri solet, id certissimum habet periculum. Hujus autem hæc curationis ratio est, præter temperatum pueri & salubrem victum, aut saltem nutricis, si lacte adhuc alatur: diversiones aliquas facere conveniet, aut brachia ipsi aut crura scarificanda sunt. Si contusio nullum manifestum vulnus ostenderit, prima curatione hoc remedio utimur. ℞. *Olei rosarum, amon elini ana* ℥. *semis. olei myrtini* ℥ *1. ovi unius albumen cum vitello, cum parte aliqua farinæ fabarum, & hordei ana, & myrtillorum pulvere* ℥*. 1.* omnia commodè misceantur, & fiat ad modum emplastri, idq; sub contuso loco ponatur; postera vero die aliud emplastrum adhibemus, loco tamen probe prius novaculà abraso. ℞. *Sordicies alvearis apum, vel . . . habere minus possis, ceræ non e sordidæ, & mellis communis pulverisati* ℥*. 1 lapidis hæmatitis in pulverem redacti* ℥*. semis pumicis lapidis, & cymini, & abrotoni, & . . . communis* ℥*. ij. misce omnia ad ignem, & fiat emplastrum*, quod loco depresso imponito, latiore etiam ambitu duorum digitorum, mira enim vis hujus emplastri est, ut intra duodecim dies ossa contusa compressaq; tollat: nullumq; ad eam rem medicamentum efficientius esse puto. Quod si præter ossis depressionem & rupturam vulnus etiam fuerit, principio ovi albo, & vitello simul agitato curandus est, additis pectinis molibus atque tenuibus, stupa, pulvillis, quibus vulnus tegitur. Postera autem die, utemur balsamo a nobis sæpe commendato: vulnus autem hoc leviter ex pluma inungendum est; cujus præstantissima virtus facile hoc in genere etiam perspicietur; mire enim concoquit, emundat, carnemq; inducit: si pertactum autem esse oportet, non nimis tamen, ne quid ægrotus utatur: aut ne quid de medicamenti vi nimio calore decedat. (Illud verò maxime est cavendum, ne quod omnino os extrahatur, quamvis omnia comminuta esse constiterit) filis autem siccis vulnus operiendum est, neq; iis nimium pressis Super hæc vero id, quod modo descripsimus, emplastrum est addendum, calidum quidem illud, quod profecto magna cum curantis voluptate, & admiratione, sine ullo discrimine, omne pus quod intus conficitur, exugit, & compressa quoque ossa brevissime tollit, in eumq; restituit, qui secundum naturam fuerat, situm. Possumus enim tuto affirmare, nobis hac & aliis curandi rationibus, quæ descriptæ jam sunt, per annos plus quinquaginta, frequentissimo experimento usis, semper ex animi sententia successisse, & Dei auxilio, cui nos omnia accepta referimus, multos e maximis & gravissimis vulneribus liberatos, testari possumus. *Arcæus de curand. vulner. lib. 1. c. 6.*

Observatio IV.

Historia pueri in fractura cranii cum capitis apertione curati.

IN Novoforensi Noricorum civitate puer lanii trimus ex superiori domus tabulato prospiciens, pronus in stratum decidit, & in delapsu caput parieti prominenti allisit. Qui cum in domum patris semianimis deferretur, primum bilem evomuit, & spasmo Epilepsiæ bis convulsus, obmutuit, & tam brachio quam crure sinistri lateris resolutus, comate deprehensus jacebat. Ex quibus signis facile conjicere potui offensam per cranium ad cerebrum usq; penetrasse. Quare altero die mox caput concussum, primum in occipite, non longe a suturæ intervallo, & utroque latere apertum, unde quotidie cruor sanie permixtus ubertim profluebat: & cum per hæc caput expurgatum fuisset, puer (vel hodie superstes) citra omnem membrorum & loquelæ offensam, Deo auspice convaluit. *Langius. Epist. 5. Tom. 1.*

Observatio V.

Ex cranii fractura cum meningarum offensa puer servatus.

MEmini me Venetiis accersitum una cum chirurgo excellenti ad videndum puerum, qui ex alto loco in caput ceciderat in impluvium lateribus stratum, & os fractum in multa frusta vidi, & illa quidem acuta, quorum duo interius reflexa, utraq; membrana perforata cerebro infixa erant: qui tamen summa diligentia tractatus tandem liber ab eo morbo evasit, sed hæc raro eveniunt. *Trincavella lib. 4 cap. 4 de compos. Medic.*

Observatio VI.

Pueri in caput præcipitati symptomata varia.

PUer quinque annorum, ex altissimis gradibus, ubi pulsabatur campana præceps in caput decidit; post casum obmutuit, restituta tamen paulo post voce & loquela, licet soporosus, pulsus frequens, calebat totum corpus, non vomuit, aliquid jusculi assumsit, totum tempus sinistram nonnihil excoriatum erat: apparebat in latus capitis decidisse, tertia die male habebat. & tumor apparebat in bregmate paulò supra os temporale, cedens digitis, quasi subesset sanguis aut pus & quasi ossa essent suppressa: quarta tamen die immunis à febre apparuit, sopor cessavit, appetitus bonus, tumor remisit, itaq; non aperuimus tumorem. . . . . aliquot diebus post, aucto tumore, & aperto, multus sanguis concretus & pus, visa in cranio fissura magna, ita ut appareret motus cerebri. *Joann. Bauhinus in Diario obs.*

DE FRONTE.

Observatio I.

Secundum frontem duobus vulneribus tenuissimis acceptis, mortuus.

INflicta fuerunt duo vulnera cum duobus cathenæ ferreæ annulis, in caput Alovisii fabri ferrarii, alterum supra supercilium sinistrum, aliud in eodem latere parum intra angulum, ubi sutura, quæ sagittalis dicitur, coronariæ conjungitur. Octavo die post vulnerationem supervenit ei erysipelas in facie; quod paulo post totum caput complexum cum febre est. Die vero duodecimo resolutio quædam dextræ manus cum diminutione loquelæ: & demum die decimo quarto mors. *Manardus lib. 6 epist. 1.*

Observatio II.

Frons tota osse nudata.

QUidam, dum in monasterio Divi Donati, quod urbi nostræ prominens *Scopetum* dicunt, vitam ageret, semel mecum conquestus est, affirmans capitis ejus os paulatim in dies erosum iri: quod miratus, caput detego, manu diligentius contrecto, frontem ferè totam osse denudatam invenio. & quod majus est nullam in cute summam, nullam in carne noxam adverto: rei causam quæritans, judico acutissimo humore id fieri, qui foraminulenta carne demissus nullam in ea

vim faceret Os verò, quod densius, ac propterea magis obsistens, eroderet, non secus ac fulgur, quod aurum, illæsis interim loculis, nonnunquam liquare solet. At ille, cum major jam ossis ipsius pars esset erosa, & nullo proficeret auxilio, paucis annis vitam finivit. *Ant. Benivenius, de abditis, c.* 18.

Ossa capitis erodi frequenter contingit sub iis tumoribus, qui luis venereæ symptomata habentur: quorum plerique ad Atheromatum, alii ad Meliceridum naturam accedunt. Qui si diu incurati permanserint, os quod subest corrumpitur, ac cariosum redditur. *Alexander Benedictus* non modò corrumpi, sed & exemplum refert in osse abscessus nati, *histor. hum. corp. lib.* 1. *c.* 6. Ossa corrumpi, novum, *inquit*, non est: sed abscessus innasci mirum est, ut nuper vidimus, dum mulierem quandam gallico morbo interemptam resecaremus, causam morbi perquirendo; ossa sub membranis suis integris tumentia, & ad medullam usq; suppurata invenimus, eâ duntaxat ratione, quoniam & ipsa nutriuntur, abscessibus ob id afficiuntur. *Dodonæus annotat. ad idem cap.*

DE BREGMATE SEU SINCIPITE.

OBSERVATIO I.

Quædam lapide in sinistro bregmate percussa, feliciter curata.

FElicissimum exitum vidi in agresti quadam muliere quadragenaria lapide in sinistro bregmate percussa. Hanc villicus tonsor tractavit usq; ad diem nonum, quo tempore jam de ejus salute prorsus desperabatur, ad quam accersitus Secundus Botallus frater meus, in arte chirurgica exercitatissimus, (nam tum eo manuductore chirurgiam & ipse faciebam) & edoctus cuncta per astantes, & patientem, illico cutem, quæ parvo tantum vulnere affecta erat ad decussis formam dividit, ab osse dissolvit, ac evertit, postridie modiolo perforat. Os quidem integrum erat: cæterùm cerebrum immobile eo loco offendimus, nigrum ac durum, quasi crusta in carne facta videretur, unde de ejus salute non parum diffidere cœperimus. Verùm hîc non perterritus frater meus, *meli rosaceo duplum Ægyptiaci dicti medicamenti* addidit, & ex hoc in emissario parum indidit, serico membranam texit, & cavum os gossipio implevit, reliquum curavit ut vulnera simplicia. Eodemmet die sanguinem è brachio eduxit: postero purgavit: res in melius cedere visa est. In eodem medicamenti genere perseveratum est ad triduum, quo pus satis laudabile sese obtulit, hinc solo melle rosaceo curari membrana cœpit, huic alquot dies post *iridis rad. & hordei pollon.* additum est, ut siccaret utcunque magis: sic ad finem usque optatum res pervenit: unde majore sum admiratione affectus, quàm ex aliis aliquot quibus à principio meninx sauciata erat Habitabat hæc, dum ægrotaret, in suburbiis divæ Mariæ novæ ad porticos Camirani. Vulnus receperat in agro, juxta sacellum sanctæ crucis. *Botallus libro de Vulner. sclopet.*

OBSERVATIO II.

Glans sclopeti bregmati inflicta ut educta, & curatus æger.

POstridie à conflictu vel potius clade Ceresolensi (quo tempore chirurgiam exercebam) Hispanus miles ad me confugit, qui in dextro bregmate plumbeam glandem infixam habebat, cui actutum manus adhibui, & quantum oportebat cranium nudavi, glandemq; protinus corvino rostro educere laboravi, hæc tamen adeò tenaciter os mordebat, ut potius in frusta divelleretur, quam integra posset educi: quare statim modiolo antiquorum (nondum eo tempore striatum meum excogitaveram) operam sum aggressus: sic globulum modiolo latiore cinxi, quem eduxi una cum cyclo tenui calvariæ, cui infixus erat: postea depressum os extraxi quod cerebrum premebat: continuo post membrana coacto sanguine erat cooperta, superposui *rosaceum mel admixto triplo rosacei olei*, & sic processi usq; dum sanguis suppurari sejungiq; cœpit, biduum nempe, quo tempore medicamentum vice versa composui, nimirum triplum mellis imponebam: postea solo melle curavi ad dies aliquot: cui postremo addidi *hordaceam farinam & iridem* quo pharmaco ad cicatricem usq; perduximus. Ab initio phlebotomatus, purgatusq; fuit, sic fausto numine in sanitatē restitutus est. Quandoq; vero glans obliquè collidit, & cranium tantum radit, quorum aliquot citra ossis artificialem rasionem, nec perforationem curavimus, ac curare fecimus: alios rasoriis scalpris ad membranam usq; scalpimus, nonnullos alios modiolo recta ad teli sedem aperuimus, & sæpius quidem felici successu, ex quibus aliquot alios superstites nominare possemus. Aliquos etiam solâ illisione levissima à globulo facta, cùm in fronte, tum in aliis partibus capitis, negligentia tam patientium, quàm artificum interiisse vidimus, quibus omnibus recta ad os ictum pus collectum reperiebatur sub membranis. Verùm non modò ex iis obiisse diem vidimus qui à glande sclopeti leviter erant vulnerati, & citra omnem ossis fracturam, sed alios etiam multos qui ab aliis telis erãt affecti, lapidibus, nempe fustibus, casu vel illisione aliâ levi. *Idem eodem lib.*

OBSERVATIO III.

Bregmate contuso cutis capitis incisione arteria vulnerata, æger à lethali hæmorrhagia liberatus.

SI tanto impetu manare sanguinem (in cutis capitis sectione) contingat, ut nullis adstringentibus sisti possit, vas ipsum deligandum erit, adactâ primum acu filum ducente per cutis musculosæ partem externam, indeq; revocata & reducta ipsa per partem internam, tum nodo forinsecus subnectendum filum, imposito prius & eodem modo, una cum tota cute musculosa, comprehenso penicillo linteo magnitudinis pennæ anserinæ, ne fili arctior constrictio, quàm cohibendo sanguini sufficiat, vel cutem dissecet & dilaniet, vel dolorem inferat: tum demum caput altiusculè excitandum. Id ego nuper tentavi & perfeci in auriga quodam, qui ex curru pronus in caput super quadrato lapide stratum pavimentum devolutus bregmati partem posteriorem vehementer sibi contudit, quo nomine decussato vulnere fuit illi cutis musculosa incidenda, tum ut sanguis concretus exprimeretur, tum ut vitium, si quod in cranio esset, animadverteretur. Sed divisa in illo opere faciundo arteria, cùm qui aderat chirurgus sanguinem impetu salientem reprimere non posset, ac tantam ejus copiam auriga ille jam amisisset, ut præ virium exolutione non in lecto se commovere, vix verò loqui posset, Vocatus ego facto ipso docui, cùm antè frustra adstringentia remedia tentaverit, satius esse vinculo sanguinem comprehenso vase cohibere, quàm ægrum puerili puncturæ metu, vicinæ morti prodere. *Pareus lib.* 9. *c.* 4.

OBSERVATIO IV.

Lapide in sinistro bregmate percussus adolescens Chirurgi inscitia infeliciter curatus est.

ADolescens annos egerat plus minus septemdecim, cùm in sinistro bregmate parvo lapillo à puerulo alio secum ludente vulnus recepit. Hic cuidam Chirurgo se statim concredidit, qui ineptissimâ gravique manu, ac asperis linteis sic crudeliter vulnus exiguum ac tantum cutaneum tractabat, ut id in dies magis recrudesceret, & carnem sanam consumeret. Puer

autem in reliquis omnibus se benè gerebat, negotiabatur, & (ut sui moris erat) hero suo inserviebat. Vidi ego tum dicti vulnerarii manibus submissum, cùm vulnus recens esset, quem tam impie artem exercentem amicè monebam: respondebat is nebulo statim, Chirurgo oportere esse crudelem, non pium, hunc revisere destiti, quod morbus exiguus esset: circiter decimum octavum diem, ab accepto vulnere, ad me se contulit patiens, ut lustrarem quomodo se res gereret: huic cutis circumquaq; ad cranium usq; sinuosa erat, & sinu quidem vasto, in quo pus multum colligebatur, ex carne ipsa colliquescente, & humore qui eo ferebatur putrescente: quod pus tantum exire poterat dum manu premebatur, hoc ipse videns, cavitatem hanc ad interiorem partem aperiendam esse monui, quo putredo, & calor ipse extraneus cerebrum suppositum non afficeret. Id se facturum pollicitus est vulnerarius. Nullam enim eo tempore sedem habebamus permanentem, sed simul cum Regio exercitu omnes ultro citroq; ferebamur, quod mihi facultatem adimebat visendi eum frequentius. Circiter diem quartum, & vigesimum accitus ad illum me contuli. Febriebat hic jam à quatriduo (ut astantes retulerant) febre assidua, graviter oculos aperiebat, soporosus, oculis tumidis, & viribus propemodum dejectis, urinæ lacæ, ex quibus tamen nullum signum sumere possumus bonum iis in affectibus. Sinus autem adhuc integer erat, fœtidóq; pure refertus, quod ignavus ille (nescio quidem num præ arrogantia, vel formidine potius) nil eorum quæ jusseram præstitisset. Hæc omnia cum viderem, non dubitavi cerebrum affectionem jam conflasse ex vicina putredine: unde illico cutis & ossis perforationem adeundam esse persuadebam, putans satius esse anceps auxilium experiri, quàm ægrum morti prorsus decernere. Ast stupidus ille cum audisset os perforandum esse: Nisi febris esset (inquit) vulnus facile curam susciperet: vigesima sexta expiravit. Jussi postea cadaveris calvariam aperiri. Annuit hilari animo vulnerarius fretus mortem contigisse febris injuriâ, non capitis affectu, cùm sciret os à vulnere ne minimum quidem fuisse offensum: os quidem integrum, omnisq; injuriæ expers novit. Invenit tamen non parvam puris copiam inter craniu & membranam, quam ex supernis partibus stillasse non poterat non censere. Vidit & cerebrum totum ea parte liquatum, & in pus versum: quod nullam aliam ob causam factum fuisse putare debebat, quam cervicosa, lethaliq; sua ignaviâ. Hoc more præcipites ægros dant qui crassa quadam & fallaci experientia artem medicam & vulnerariam exercent: quod utiq; non contingeret si ij in Galeni Hippocratisq; libris insudarent, aut saltem artis peritis parerent, ac inservirent, quoad artem utcumq; didicerint. Quod tamen semper facere abhorruit audax, ac tumultuaria audientium turba. Non nobis desunt alia multa similia exempla: sed hoc sufficiat, cum ut crimen in memoriam revocent ij, qui proprii delicti sunt conscii, tum ut juvenes ad artem discendam conciter, moneatq; præstantius esse sibi famam alieno consilio comparere, & ægris utile obsequium præstare, quàm stupido suo phantasmate utriusque jacturam facere: non juvisset quidem hic os perfodere ad vigesimum quartum, quod nimia jam corruptela esset labefactatum, sed profuisset (credo) si vigesimo, vel illico ab ineunte febre, vel aliquo aliorum symptomatum superius enumeratorum, fuisset præstitum. *Botallus de vulner. sclopet.*

Observatio V.

Bregmatis ossis fractura ad secundam laminam usque pertingente curata: æger ob pravam victus rationem febrem continuam cum gravissimis symptomatibus incurrit, unde ingens cariosi ossis abscessus cum vermibus (res mira) obortus, singulari tamen industria, tantis periculis subtractus convaluit, hoc uno vitio commodo relicto, quod cicatrix cava permanserit.

PLacet hoc loco historiam cujus ipse testis oculatus extiti, dum apud Subalpinos Chirurgiam stipendiis Polemarchi Monteiani Regis Gallorum Proregis facerem commemorare. Contigit ut curandum se mihi traderet nobilis Golanii pedissequus: fractum illi os bregmatis ense fuerat parte sinistra, nec tamen fractura ad secundam laminam pertingebat: paucis postquam diebus osse agglutinato & unito convaluisset, contigit ut Vasconum militum conterraneorum suorum turma Taurinum appelleret, cum quibus se & mero generoso, & detritorum intestinorum & cœpis speciebusq; saporatorum plenis patinis, replevit largius. Ex quo mox in febrem continuam incidit, voce & mente caput intumuit, oculi flammei, & è capite velut prominenti rubore suffusi sunt. Quibus animadversis, ex medicorum consilio injecto clystere sanguinem detraxi, & capiti quæ conveniebant, appositis medicamentis, frictionibus & vinculis artuum extremitatibus injectis humores deorsum revellere studui: nihilominus pars sincipitis ante affecta, suppuratum concepit: quo aperto ingens saniei vis erupit, tandemque subsidente cute musculosa cum pericranio, ambæ cranii laminæ cum putredine & carie tentatæ sunt, ut ex illarum nigrore & fœtore erat intelligere. Hanc ego liberm ut emendarem, utque, quod ossis vitium inemendabile contraxerat, abscederet, cauteria quæ actu talia sunt, ex intervallis admovi: sed ecce post exactum mensem, vermium vis per cariei foramina ex locis, quæ sub putrente cranio erant, emersit: quæ res impulit me ut ossis nutantis abscessum, ipsumq; accelerarem. Quo facto, supra ipsam crassam meningem, quod est admirabilius, quo loco natura carnem induxerat, tres animadverti cavitates pollicari amplitudine, vermibus capite nigris ad strictoriæ ligulæ ferrum æquantibus, & vario se implexu obvolventibus, differtas. Erat vero ossis quod natura abscedere fecerat magnitudo palmaris, ut non videtur tam insigni cranii portione vi naturæ abacta, non æger ipse interiturus. convaluit tamen contra spem omnium, sed post vulneris agglutinationem cicatrix admodum cava extitit *juxta Hippocratis decretum, aph. 45 sect. 6.* Non enim caro facilè callo superinducitur, quia callus naturæ quid est alienum & supposititium: adde quod ut cicatrix cute, sic callus osse est aliquid densius, ut per compactiorem ipsius substantiam nec libere, nec liberaliter sanguis in carnis inducendæ materiam possit exsudare. Hinc fit ut undecumq; cranii portio aliqua integra excessit, illic admota manu cerebri pulsatio percipiatur. Ex quo necesse est infirmius multo illa parte cranium existere. Huic ego infirmitati ut consulerem jussi perdissequum illum pileum gestare ex denso corio præparatum, quo facilius externis injuriis obsisteret, & certè inde multo melius illi fuit. Placet verò hoc loco quorundam impostorum Chirurgi titulo falso gloriantium fraudem recludere. Hi ubi ad curanda capitis vulnera vocantur, quæ cum ossis deperditione conjuncta sunt, persuadent ægro & assidentibus in locum deperditi ossis laminam auream esse substituendam. Itaq; coram ægro illam cudunt, atq; ut convenientis figuræ sit, varie versant, parti apponunt, sed paulò post ipsam furtim in crumenam subducunt, atq; hac arte delusum ægrum deserunt. Alii gloriantur se sua industria perficere, ut in locum amissi ossis cucurbitæ resiccatus cortex, superstiti cranio inseratur, & tanquam scutica emplastretur: atq; hoc est artis ignaris nimium pueriliter illudere. Nam tantum abest ut hoc fieri possit, ut natura ne pilum quidem aut minutulum quodvis aliud corpusculum cicatrice inclusum tolerare aut pati possit: nec verò par ratio est globuli plumbei, qui in corpus impulsus illic ad mul-

tos annos cunctari cernitur, sine ægri noxa: nam & familiaritas quædam plumbo cum humano corpore intercedit. & tamen id tandem, nisi oppositæ carnis, aut ligamenti, aut tendinis, aut similis alterius substantiæ densitas impediat, à natura, peregrini omnis corporis impatiente, foras protruditur. *Paræus lib.9.c.20.*

Dignum notatu, quod refert *B. Cabrolius Obs.21.* ægrum nempe quendam ab ossis bregmatis fracturus totos 18. menses, vocis ac rationis expertem mansisse. Nec minus memorabile, quod *Obs. seq.22.* subjungit exemplum militis cujusdam, qui cum maximâ utriusq; bregmatis fracturâ, magnaq; cerebri substantiæ jacturâ ab ictu sclopi oriunda, liberatus fuerat.

DE OSSE PETROSO.

OBSERVATIO I.

Historiæ puerorum, quibus os petrosum fractum erat.

TEmporum ossa infra ad basim anfractuosa sunt, & aspera, tupes ceu lapides imitantia, unde Græci λιθοειδῆ, quasi petrosa, vel lapidosa vocarunt, supra autem levigata: & quamvis tenuissima sint, ac præcipue ubi assident musculi, durissima tamen existunt mirabili naturæ providentia, cum vix frangi sine certo vitæ dispendio possint. Locus admonet ne silentio prætercam quod felicissime cessit prudentissimo & doctissimo ætatis nostræ Chirurgo Joanni Antonio Plato cognomento Lonigo, quo præceptore septennium usus sum, adeo ut quantum in hac medendi arte profecerim, me nunquam pœnitere possit. Hic Patavii puerum in D. Antonii collegio, qui ex alto cadens temporis os ad ocularis formæ magnitudinem fregerat: miro ingenio atq; arte sanavit, quamvis certa mortis signa omnia adessent. Eundem ego fortunæ curationisque exitum in Romano puero sum assecutus. *Columbus lib.1.c.5. Anatom.*

OBSERVATIO II.

Ossis petrosi fractura, cum temporum musculi contusione, metu convulsionis, citra ejusdem sectionem curata.

NE quis Chirurgus eò temeritatis veniat, ut musculi illius (temporalis) sectionem aggredi ausit ad subjectum os terebrandum: supra potius, aut ad latus, ac quàm proximè partem affectam fieri poterit sibi terebrandum putet. Quod ego feci in nobili Bretechio. Is in triumphali Regis Henrici secundi in urbem ingressu, lapide ita sauciatus est, ut ictus impetu os petrosum fractum, & vehementer contusus musculus temporalis, sine vulnere tamen extiterit. Sequenti die advocatus, perspecta læsionis specie, & læsæ partis conditione Medicorum & aliorum mecum Chirurgorum consilium cogendum censui, ex quibus, cum quidam censerent dividendum quamprimum temporalem musculum, ut renudato osse terebrare liceret, sicq; fracta ossa eximere. Ego contra acriter resistere cœpi, citata *Hippocratis* sententia *de Vulneribus capitis*, qua interdicitur Chirurgis ejusmodi musculorum sectione metu multorum & malignorum symptomatum: citata etiam experientia, qua crebrò adnimadverteram, cunctos quibus is sectus fuisset musculus convulsos interiisse: satius multo futurum, si proxime supra fracturam, os terebra aperiretur intacto quam minimum temporali musculo. In eam sententiam cum tandem omnes descendissent, ipse ex tempore sectione trigona cutem musculosam quæ supernæ fracturæ immineret, divisi. Postero die, qui tertius erat morbi, terebravi, ac terebratione peracta, diebus aliquot post quatuor aculeata fracti ossis fragmenta exemi, tubulumq; plumbeum planum immisi, per quem jusso ægro, quoties curaretur caput deprimere, & ore naribusq; obturatis contentius expirare, multa manabat sanies inter cranium & crassam meningem collecta. Reliquæ sordes, si quæ contumacius adhærerent, rerum detergentium decocto Syringe injecto, elui: tantumque, Deo conatus meos fortunante, perfeci, ut tandem convaluerit. *Paræus lib.9.c.19.*

DE TEMPORUM OSSIBUS.

OBSERVATIO I.

Eques lapide in temporibus leviter vulneratus obiit.

EQues in Noricorum Novoforo, à stabulario jactu lapidis in temporibus leviter cute ad pericranium usq; vulnerata, sauciatus: ad cujus curam septimo die ego accersebar: cum vero rationem ac sinistri lateris brachium & crus labascere, & lingua ægrum titubare viderem, & Chirurgum nulla opportunè apposuisse remedia, brevi moriturum prædixi, qui tandem 14. die convulsus obiit. Stabularius vero prognostico meo cautior factus, ne manus carnificis incideret, fugâ sibi consuluit. *Langius Epist.10. Tom.1.*

Ex osse temporum fracto, mortem subsecutâ commemorat *Bartholinus Cent.5. hist. Anat.5.* De Fracturâ ossis temporalis vid. quoq; sis *Rever. Obs. comm. p.440.*

OBSERVATIO II.

Levi ad tempora ictu, convulsiones & mortem quoque aliquando concitari.

NOs aliquoties observavimus ex levi in temporibus ictu, convulsivos motus, Epilepsiæ paroxysmis haud dissimiles insequutos, interdum etiam mortem præcurrente brachii ac totius cruris infirmitate cum parvula quadam titubatione linguæ. *Jacotius Comment. ad aph. l. b.1. Sect.3. Coac. Hipp.*

OBSERVATIO III.

Temporum venis vulneratis, convulsione oborta, æger moritur.

VIdimus quendam, cui temporum venæ abcissæ fuere hic convulsus mortuus est, cum nullo præsidio, nec igni sanguis restringi, & sisti potuit. *Brasavolus Comment. ad Aphoris.9 lib.7.*

OBSERVATIO IV.

Plaga, ad alterutrum tempus inflicta, os temporale integrum exemptum, restituto ægro.

COlonus quidam curatus est à Benidicto Bonacursio, Physico & Chirurgo, qui ex casu plaga accepta in temporali musculo, cum maxima cutis & musculi laceratione, ossis que denudatione, sed absq; Catagmate, per annum & amplius, curatus est tandem, osse temporali sano & integro exempto. *Ex Italia, unà cum aliis sine expresso autoris nomine ad me missum.*

DE FRACTURIS ET CONTUSIONIBUS capitis alia varia.

OBSERVATIO I.

Casu ab alto diffracta universim calvaria, & sine voce, sine sensibus, & prope apoplectico reddito ægro, curatur, miraculo tamen.

FAmulus patris mei Antonius nomine, Belga, ex casu ab alto cum Staturnalibus festis vino onustus se in fenestras sublimes domus contulisset, vino soporatus cadit in mediam viam publicam, defracta universim prope calvaria: pro mortuo habitus, sine sensu, sine voce, stertens & moribundus dies totos septem manet. Curatur tamen ingenti labore & magno studio à principibus Medicis Monspeliensibus, Griffio seniore, Falcone, & Tremoleto, tum a Chirurgis peritissimis Petro Alzina, Antonio Barreterio, & Nicolao Blesio: cæcus tamen ferè, ac omnino surdus mansit reliquo vitæ curriculo. *Valleriola, lib.6 observat.4.* Meminit ejusdem Historiæ *idem Author. lib.3. enarrat.8. Operis enarrationem medicinalium.*

OBSERVATIO II.

Contusio cum fractura ossis, sine apparente vulnere.

EX duobus rixantibus hominibus alter ab altero percussus est saxo; is verò qui accepit, galea caput armave-

armaverat, qui tamen gravissimo turbatus ictu pronus in terram concidit: statim autem dum ab accurrentibus sustolleretur, erexit se. His ego conjecturis, & galeæ aliquantulum compressæ contemplatione, ossis rupturam subesse judicavi: loco igitur aperto contusionem ipsam vulnere facto formavi. Postera vero die cranium eo instrumento, quod à Græcis *abaptiston*, nobis trepanum dicitur terebravi, quamquam vix capillaris & subtilis rimula in osse ostenderetur. Ostendi autem in eis magnam concreti ac teterrimi cruoris copiam quæ in duram matrem defluxerat: sed brevi à me curatus est, nullo gravi symptomate invadente. *Arcæus lib. 1. cap. 2. de Curand. Vulnerib.*

OBSERVATIO III.

Cranio fracto integra cute, ægros neque cute incisa, neque cranio aperto servari posse.

JAcobus Perusinus Romæ celeberrimus, atque optimus nostri temporis Chirurgus mihi refert se longo usu observasse magis servari eos, qui citra scalpelli operá, partim lenientibus partim siccantibus, curantur, quam, quibus cutis inciditur & os aperitur. At dum regero quo pacto sanies à membrana cerebri detrahatur, nisi os pateat, & ipsa membrana dum intacto nudari ossis ex ea sanguinem afferens quod contusum vel collisum est, necessario secari debet, ut humor educatur qui in membranam cerebri collectus est, neque ibi subsistens putrescat, & cerebrum afficiat. Longe (inquit ille) hi casus interficiunt, cum os apertum est, si absque sectione dimittatur, humor, qui super membranam cerebri receptus est, à calore, cum expirat, discuti non potest: quocirca putrescens hominem consumit, neque tutum est citra sectionem ossis experiri emplastra quæ cum calvariæ curatione componuntur cephalica dicuntur, quamvis & hæc docentur à Cornelio Celso, & nunc à nonnullis Chirurgis adhibeatur, sed ea medendi ratio fallacissima est. Ubi integra cute os perrumpitur, calor non expirat, & per se digerere humorem potest, & ossa solidare, quod in membrorum fracturis aperte videmus: fragmenta enim, cum nudata non sunt, solidantur: ubi patefacta sunt, nequeunt amplius cum alio osse glutinari atq; idcirco evelli debent: naturalis enim calor in nobis omnia efficit: nam quid oblitus es illius juvenis, qui tribus abhinc annis in abdomine vulnus accepit, ita, ut telum à priori parte ad posteriorem in altero ilium penetraret, vulnusq; pervium esset: is cum minus recte curatus esset, & plaga jam vetusta, atque oris obcallescentibus dejectionem alvi per plagam magna ex parte redderet, nos ambo accersiti cumq; vereremur, ne (quod ratio dictabat) si plagam aperiremus, & ulcerati intestini oras, quas verisimile erat jam callum cótraxisse, scalpro exasperemus, ut una postea glutinarentur, hominem ad interitum præcipitaremus, satius judicavimus plagam exasperare, ut cruor inde effunderetur, tum carnem producentibus ipsam nutrire, & postremo cicatricem inducere, atque ita naturæ intestinum apertum dimittere; res autem adeo rectè processit, ut ille præter opinionem omniú ex toto liberaretur, & nunc benè valeat: nonne vides quantam vim habeat naturalis calor, sive ipsa natura? hæc enim (*teste Hippocrate*) morbos exsolvit, & ad omnia sufficit, quæ animali necessaria sunt, hæc item, cum valida fuerit, semper viam invenit materiæ, quamvis crassa sit, debeatq; per angusta foramina penetrare: nonne fracto osse & callo glutinato per integram cutem sanguis evadit ita ut lintea inficiat? quid ergo mirum est, si integra cute natura, cum potentior sit, humoré in membrana cerebri collectum discutiat? Hæc ille: quibus mihi persuasit eam esse omnino mentem Hippocratis, ut cú os nudatum non est quamvis fractum, neque aperiatur neque secetur etsi hoc Celsi & Pauli præceptis adversetur. At si perrupto capite, neque os nudatum sit, neque fractura intelligatur, sed superveniant febris, & mala indicia, id mihi servandum videtur, quod ab ipso præcipitur, ut os scilicet protinus secetur, & à membrana detrahatur, etiamsi nudatum non sit. *Vidius Comment. in lib. Hipp. de vulneribus capitis.*

Dubium est, cum integra cute os perrumpitur, aperirene os, & subjectam mébranam oporteat, ut extrahatur sanguis ex venis fusus, an cutem integram relinquere? Antonius Venturinus, celebris nostri sæculi Chirurgus, Pisis nobis sæpius asseruit, se longo usu cóperisse magis servari eos, quibus citra scalpelli operam succurritur, imposito aliquo Emplastro ex his, quæ ad fracturas capitis componuntur, quam quibus cutis inciditur, & datur exitus humori membranam lædenti. Id quod ex ratione etiam firmatur, quod integra cute calor non expiret, & idcirco augeatur, possitq; non solum digerere saniem & sanguinem, sed etiam fragmenta cum integro osse solidare. Hoc in membris sæpe comperitur, in quibus ossa integra cute in plura fragmenta comminuuntur, solidantur enim omnia, quamvis separata ab aliis videantur: quod si nudata essent minime eveniret, emorerentur enim, & evellenda essent. Eadem ratio est calvariæ perruptæ, nam si tegatur adhuc cute, retinetur calor, qui & ossa solidat, & concretum sanguinem discutit. Venit in mentem Petri de Moncada, viri non minus docti, quàm Religiosi, qui in agro Barcinonensi ante octo annos de porticu decidit, & icto capite, calvariam perrupit integra cute; admoti sunt ad curationem duo ex peritioribus Chirurgis Barcinonensibus, quorum alter aperiendum esse os, ut sanguis è membrana detraheretur, jam censebat, alter cutem integram relinquendam. Nos (cum forte non longe ab ejusmodi loco tunc degeremus) ad nostrum judicium interponendum accersiti, tutius existimavimus citra scalpelli operam, solo Emplastro cephalico superimposito, hominem curari: habent enim vim Emplastra Cephalica ossium squamas sursum attrahendi, ac in pristinum locum revocandi, & fragméta tum in capite tum in aliis corporis ossibus, educendi non solum autem detergunt, ac siccant, sed ob acrimoniam ex alto in superficiem extimam, non ossa modo, sed his multo magis humorem crassum & glutinosum alliciunt. Additum autem est id quod de matri sylva à recentioribus inventum est, eoque solidata sunt ossa quæ tangebantur valdè perrupta, & discusso sanguine suffuso, homo intra XL. dies liberatus est. *Vidius Junior lib. 6. cap. 3. de Curat. Membratim.*

OBSERVATIO IV.

Cranii ossis partem aliquam ictu vel alio telo penitus excisam, sic ut musculis tantum aut pericranio aliquantulum adhæreat, non rejiciendam, [illegible] sed reponendam [illegible] exemplo doceri.

NOtandum est, quod si contingat ictu valido & ingenti vulnere ossis portionem sic penitus excisam esse, ut à reliquo cranio omnino distracta, pericranio tantum & cuti musculosæ pendula hæreat, haud à pericranio avellendam esse & tanquam inutilem abjiciendam, sed ipsam suo loco & statui restituendam, callo mox genito, ossis velut cicatrice naturę vi glutinandá, ut est à Celso adnotatú. Hujus rei veritatem certa experientia in Capitaneo Hydron non ita pridem comprobavi. Illi ossis coronalis portio media tres digitos longa lataq; ense valido sic excisa erat ut jam viciniæ osseæ non cohæreret, sed vix pericranio & cuti musculosæ adhærens in faciem inversa procumberet, ac crassam meningem oculis subjiceret: itaq; ipsam à sua cute avulsam parabam abjicere, ni Hippocratici illius præcepti in menté venisset, quo cautum est, cerebrú operculo suo exarmare, & nudú relinquere. Quare sanguinem qui in crassam meningem, cujus motú oculis

erat percipere, exciderat, primo quoque tempore abstersi, ossis provolutam portionem suo loco reddidi, & ex superna parte sutura, tribus punctibus adacta acu, stabilivi: atque quo reliquæ saniei pateret effluxus, interjectas vulneris rimas linamentis complevi: hac arte factum est, ut etsi eodem illo tempore multis aliis & ingentibus vulneribus corpus confossum haberet, per Dei tamen misericordiam convaluerit: exemplo certissimo, nihil neq; cranii, neq; pericranii, ac ne musculosæ quidem cutis quicquam nisi poscente necessitate abjiciendum, multo verò minus ut cerebrum suis operculis nudũ maneat cõmittendum. *Pareus l. 9. c. 7.*

OBSERVATIO V.

Spasmos, paralyses, & Epilepsias, ad cranii vulnera consequi, & sæpe mortem inferre, contra quorundam sententiam: tum quomodo his succurrendum, & quæ resolutionis in opposita parte ex vulnere capitis causa.

OBservavi ego cum Turonii medicinam facerem anno 1569. puerum decim aut undecim annos natum (quem unà cum Cabrolio Monspeliensi Anatomico & Chirurgo peritissimo, Pigræo Parisiensi, & Renato Cireto Turonensi, doctissimis & exercitatissimis Chirurgis, curabam) die XL. ex vulnere in osse frontis sinistra parte accepto, in febrem & resolutionem alterius lateris, id est dextræ, incidisse, cum tamen à primo morbi die ad XL. usque bellissimè habuisset, nec ulla nobis in dilatato vulnere vel rimula quidem apparuisset. Eo tertio post die vita functo, & dissecto, alienatum & cancrõ occupatum cerebrum ἐκ τοῦ ἀπηχήματος in occipite inventum est. Nam & ibi aliquot rimæ in osse conspicuæ erant, & quod de Henrico II. Rege diximus, ex vera eadem parte, id est, in occipitis tenui omento rupta sanguis erumpens cerebro vitium fecerat, & inflammationem in eo excitaverat, à qua abscessu facto, & XL illa die, ut verisimile est, aperto, pus in spinalis medullæ nervos dextros decubuerat, atque resolutionem dextram creaverat.

Addam & alteram historiam vulneris Jani Castanæi filioli nobilissimi Ludovici Sabennii Oratoris Regii. Ei βρέγματος alterum os ita effractum fuerat, ut ossis frusta omentum lacerarent, inde viginti quatuor horas, aut circiter à vulnere accepto, collectis licet forfice & aliis ferramentis frustis, inflammari membrana cœpit cum febre. Quinto suppurata inflammatione, membranaq; in magnum tumorem sublata comitialis morbi insultu vehementer adeo concussus est, ut de puelli salute jam desperaremus. Verùm eo sedato & nudato vulnere, causam ejus tam gravis symptomatis manifestò deprehendimus non aliunde pendere, quam à cerebri ventriculis, à saniei in membrana collectæ copia oppressis, ab ejusdemque tetro malignoque vapore lacessitis, ad quæ expellenda impetu quodam cerebrum in se contractum concutiebatur: idque fieri tamdiu perseveravit, donec cerebrum irritari desiit, purisq; copia illa per oras vulneris oppressa est. Nam illas, linamentaque imposita sanie madentia, atque omnino detumuisse crassam membranam detecto mox vulnere, deprehendimus. Unde didicimus merito ab Ambrosio Pareo Regis ἀρχιχειρούργῳ præcipi, ut suppuratus in omento crasso abscessus scalpello acutissimo ad id accommodato incidatur. Nam, licet citra hoc præsidium puelli illius membrana aperta sit, non tamen forte æque facile in adultioribus aperietur, quorum videlicet crassior firmiorq; membrana illa est, quam ut vel Epileptico insultu disrumpi queat, quod tamen horrendum symptoma semper, quoad ejus fieri potest, præcavendum est. *Francisc. Vertunianus Comment. ad lib. Hippoc. de vulner. cap.* Curas sympatheticas & magicas ad fracturas, annotavit *Borell. Centur. 3. Obs. 46.* qui etiam obs. 77. peculiares ad fracturas bacculos proponit.

DE CEREBRO, EIUS membranis, spinali medulla & nervis quædam.

OBSERVATIO I.

De situ, numero, magnitudine, forma, & usu ventriculorum cerebri.

CIRCA ventriculos multa conspicio in natura, quibus non consentiunt ea, quæ passim ab omnibus referuntur, præsertim de situ, magnitudine, forma, numero, & usu ipsorum. Deponuntur ergo duo ventriculi magni in anteriori cerebri parte. Dico tamen ipse eos ventriculos esse eodem modo in posteriori, & media parte cerebri, ac sint in anteriori, quemadmodum enim cerebrum excavatum est in anteriori parte, ita etiam est in omnibus aliis partibus secundum eandem cavitatem. Sunt etiam ventriculi longè majores, quam apparent in communibus ostensionibus, ubi neque etiam eorum quarta pars conspici solet, magnitudo enim ipsorum proportione respondet magnitudini totius cerebri, quum eodem modo sit totum ventriculis præditum, quo est in anteriori parte.

Quod spectat ad formam & figuram, Communis modus administrandi eam plurimum obtenebrat, & à re ipsa diversam repræsentat. Qualis autem sit figura, quæ communiter ascribitur ventriculis majoribus cerebri non est, ut tibi describam, utpote qui eandem frequentissime videris, ideo ipsa dimissa, devenio ad illam, quam ego sæpius vidi, aliisq; patefeci. Quum itaq; figura ventriculorum insequatur figuram cerebri, jure merito figura cerebri prius venit proponenda. Est ergo (ut optimè nosti) cerebrum ex utraq; parte oblongum, & ex parte qua cerebri magnæ portiones se mutuo respiciunt est planum, atq; depressum, in aliis verò partibus habet sphæricas prominentias, respondentes ossium concavitatibus. Sunt autem tres cerebri prominentiæ, Anterior, Media, & Posterior. Anterior cerebri prominentia replet cavitatem calvariæ formatam ab osse frontis, à superiori parte ossis cerebrosi, ab anteriori parte ossis sincipitis, & à superiori parte ossis cunealis. Media autem prominentia, quæ in inferiori sede existit, replet cavitatem utrinq; excavatam ad latera sellæ gratia glandis pituitam cerebri depascentis in osse cuneali exculptæ, quæ cavitas formatur à posteriori parte ossis cunealis, ab anteriori parte ossis auditus sive petrosi, nec non ab osse temporali. Postrema cerebri prominentia replet cavitatem productam à superiori parte occipitii à posteriori ossis sincipitis, & ossis petrosi. Omnibus igitur istis prominentiis correspondet ventriculorum cavitas, nam fertur insignis quidam sinus recta ab anteriori prominentia cerebri usque ad postremam, qui sinus tantum distat ab extima superficie cerebri in posteriori parte, quantum in anteriori parte. Hic sinus ubi pervenit ad regionem anguli existentis in superiori parte ossis petrosi intra calvariam reflectitur ad prominentiam mediam, & inferiorem cerebri, eademque ratione in ea prominentia insculptus est, qua in anteriori, & postrema dicebam, estque unica cavitas, ita, ut universum cerebrum sit veluti insignis quidam cortex ambiens prædictas cavitates, quod cerebrum in ambitu ventriculorum habet substantiam crassissimam præterquam in basi, ibi enim substantia cerebri ventriculis obducta est longè tenuior, quam sit in reliquis partibus.

Quod

Quod pertinet ad numerum ventriculorum, ſcis communiorem, magiſque famoſam opinionem eſſe ventriculos cerebri eſſe quatuor, quidam etiam eo pervenerunt, ut ſex vētriculos declarent: ſed quanto magis numerus augetur, tanto major fit à veritate receſſus, proptereaq; ſunt tantummodo duo vētriculi in cerebro qui ſuperius fuerunt commemorati, quibus exceptis, nihil eſt cui competat nomen ventriculi, niſi ad placitum & impropriè loquendo, ut ſi cuidam arrideret appellare ventriculos ſpatia, quæ formantur inter varias inteſtinorum circumvolutiones extra inteſtina. & quodcunque ſpatium formatum inter varia corpora ſe mutuo contingentia. Ut autem hæc veritas conſpicua evadat dicam quomodo producantur, & qualia ſint illa ſpatia, quæ vocantur communiter tertius & quartus ventriculus, unde judicium afferre poteris num ſint ventriculi vocandi. Tibi igitur compertum eſſe ſcio totum cerebrum eſſe in duas partes diviſum, præterquam in inferiori loco, ubi eſt illud corpus quod calloſum vocant, hoc ſane corpus nihil aliud eſſe niſi cerebrum in ea parte conjunctum & unitum, ubi enim ad eam partem perveniunt cerebri partes diviſæ aliquantulum inflectuntur ad exteriora, deinde albicantes reflectuntur ad medium & ſimul uniuntur, quæ unio habet convexitatem quandam proportionatam convexitati totius cerebri in ſuperiori parte: & quamvis dicatur ea pars cerebri corpus calloſum, & credant multi eſſe duriorem cæteris partibus, tamen mollitie æquat alias cerebri partes, & albicat, quemadmodum albicant internæ partes ventriculorum. Neque hæc cerebri copula alba eſt ita exiguæ longitudinis, quemadmodum communiter mobilis moribus demonſtratur, quandoquidem ejus longitudo eſt æqualis longitudine ſuturæ ſagittalis, hujus copulæ pars inferior fornix appellari ſolet. Hac igitur parte excepta omnes aliæ cerebri partes ſunt geminæ, & ideo ortus ſpinalis medullæ eſt duplex quemadmodum cerebrum, utraque enim pars ſuum producit truncum ex ea ſede, in qua (ut dicebam) ventriculi reflectuntur ab anterioribus cerebri prominentiis ad mediam, qui duo trunci, ubi primum teretes ſunt formati, ſe mutuo contingentes aliquantiſper in anteriora feruntur, deinde in poſteriora verſus foramen occipitii revertuntur. In primo igitur illo truncorum contactu quum ſint corpora rotunda faciunt inter ſe ipſa quandam levem concavitatem angularem abſque quod in ea parte habeant quidpiam exculptum. Huic autem depreſſioni angulari (ut unde digreſſus ſum revertar) ſuperſtat baſis cerebri unita unde formatur ibi ſpatium quoddam ex contactu prædictorum corporum, quod vocatur tertius cerebri ventriculus licet ſit totum extra cerebrum, & ad id producendum nulla facta ſit cavitas per ſe, ſed per accidens quatenus videlicet tria illa corpora ſe mutuo contingunt, & in medio illius contactus ſpatium edunt. Quamobrem ego non appellarem ventriculum, quum videam eſſe formatum potius ex neceſſitate quadam, quam ex intento naturæ: quod ſi quiſpiam velit omnino vocare ventriculum, interim memoria teneat, id totum eſſe extra cerebrum, & accidentaliter productum: in ſuperiori parte autem hujus ſpatii in utroque latere ſunt duæ rimæ oblongæ, quæ feruntur fermè per dimidiam circumferentiam truncorum ſpinalis medullæ. Hæ habent ingreſſum ad duos ventriculos magnos cerebri, & ipſis mediantibus ventriculi prædicti habent exitum advocatum tertium ventriculum. & quia progreſſus truncorum ſpinalis medullæ ad anteriora pertingit uſque ad ſellam, ubi eſt infundibulum, ita etiam dicunt tertium cerebri ventriculum pervenire uſque ad eam partem. Eadem ratione formatur alius ſinus, quem vocant quartum ventriculum inter inferiorem partem cerebelli, & ſuperiorem truncorum ſpinalis medullæ, quod ſpatium, (quum ſit & ipſum extra cerebrum, & cerebellum) non poteſt propriè appellari ventriculus, nec obſtat id, quod dicunt omnes, nimirum ſpinalem medullam in eo loco eſſe ad inſtar calami ſcriptorii excavatum, propterea quod ſunt trunci à cerebello naſcentes, qui antequam ex toto uniantur, cum aliis inferioribus à cerebro natis per aliquod ſpatium ſupra eos progrediuntur, aliquantulum invicem diſtantes, unde neceſſario fit illa cavitas, quæ tamen non eſt exculpta in ſpinali medulla, nec per ſe à natura intenta. Perperam igitur illud ſpatium ex diſtantia utriuſque propaginis cerebelli productum, ventriculis cerebri adnumeratur, & eo magis (ut dicebam de tertio) quoniam eſt totum extra cerebrum & cerebellum. Foramen autem quod dicunt ingredi quartum ventriculum nihil aliud eſt niſi ſpatium ex contactu quatuor ſpinalis medullæ truncorum formatum, in eo videlicet loco ubi trunci à cerebello orti primum ad inferiora flectuntur, & truncis majoribus à cerebro natis inhærent. Quæ autem in ea parte principia ſpinalis medullæ quaſdam eorum partes exiguas oſtendant, quę veluti quatuor prominentiæ orbiculares ex communi adminiſtrandi modo apparent, ideo potuerunt omnes Anatomici in cerebro nates, & teſtes, revera tamen ſunt extra cerebrum, quum nates nihil aliud ſint quam portiones apparentes radicum ſpinalis medullæ à cerebello productarum, & teſtes exiguæ portiones radicum à cerebro productarum. Redeundo itaq; ad propoſitum dico eſſe ſolummodo in cerebro duas cavitates quæ propriè ventriculi appellari poſſint: cuicumque tamen placuerit alia ſpatia ventriculos vocare, ad libitum vocet ego nihil curo, ſat mihi eſt cognoviſſe ea extra cerebrum exiſtere, & nullo modo in cerebro, aut ſpinali medulla inſculptas eſſe alias cavitates demptis duabus prius commemoratis. Firmatur autem tota ſpinalis medulla intra calvariam in propria ſede reſpectu cerebri & cerebelli in quadam membrana tenui, lucida atque robuſta, quâ mediante anterior pars medullæ annectitur cerebro, & poſterior cerebello ad quam poſteriorem membranā extra ſpinalem medullam definit ſpatium, quod quartum ventriculum vocāt. Licet autem, Mercurialis clariſſime, præcipuus ſcopus mihi in hoc negotio propoſitus ſit verſari circa ea, quæ ad capitis hiſtoriam ſpectant dimiſſis interim ſpeculationibus omnibus, tamen non retinebo quin ſententiam de uſu ventriculorū cerebri, ſcis enim communem. & celeberrimam opinionem eſſe ventriculos cerebri eſſe locum ſpiritus animalis ea ratione, qua ſimiliter ventriculis cordis eſt locus ſpiritus vitalis, quam opinionem infringere ſanè non auderem, quum citra temeritatis notam nullus unquam id efficere poſſet, unum tamen uſum tanquam præcipuum ego tibi conſiderandum proponā, ubi potius me ipſum per modum dubitationis, quam aſſeveranter id prodire exiſtimes velim (quamvis non ignorem unius, & ejuſdem partis abſque errore plures aſſignari poſſe utilitates) Ad habendum igitur ventriculorum uſum conſiderandum eſt munus plexuum retiformium utpote qui deferant ad vētriculos eam ſubſtantiam, quæ in ipſis tanquam in proprio loco contineri debet. Nos igitur plexus ſi accuratè animadvertamus, videntur ex toto glanduloſi ita ut eorum ſubſtantia, & color prorſus aſſimiletur ſubſtantię, & colori glandis pinealis, ubi vero diligentius tractentur, nihil aliud ſunt niſi membranæ quædam latiuſculæ, & oblongæ. ex altera quarum parte ſecundum totam earum longitudinē appenſum eſt vaſculum quoddam craſſiuſculum, humore quodam excrementitio plenum, quod perbelle repræſentat inteſtinum quoddam ſuo meſenterio adnexum, per illud autem meſenterium feruntur vaſa quædam anguſtiſſima, & in hoc

toto

toto aggregato glandulæ sunt longè in majori copia. servatâ proportione magnitudinis corporis, quàm sint in mesenterio ventris inferioris: quamobrem multò magis naturæ rei conveniret, si plexus glandulosi, quàm retiformes, appellarentur. Quod si dubitet quispiam, an eorum substantia sit talis, qualis à me fuit descripta, ego visioni ipsum remitto, nulla enim melior extat mihi probandi ratio. Hoc itaque ex sensu supposito accipio sententiam *Hipp. in lib. de Gland. text.2.* ubi proponens usum universalem glandularum omnium, inquit in omnibus corporis partibus hoc præstare, ut depascantur superfluam humiditatẽ, ipsisque mediantibus totum corpus humido superabundanti exoneretur, cujus sententiæ veritatem comprobat, singularum totius corporis glandularum inductio Igitur Hippocrati inhærendo, hæc corpora, quæ plexus retiformes dicuntur, quum sint pro majori parte ex glandulis constituta, quid prohibet si dicamus depasci superfluam humiditatem cerebri, & hoc esse inter præcipuos eorum usus adnumerandum? eoq; magis quia in singulis cadaveribus quæ dissecantur reperiuntur tales plexus humido quodam cœnolo inspersi, sicuti aliæ glandulæ reperiri solent. Si ergo plexus illi depascuntur cerebri humidum superfluũ: existantque, ut notum est omnibus, in ventriculis, concludendum necessariò mihi videtur ventriculos esse locum prædicti humidi, & propter id præcipuè factas fuisse ea ratione, quâ vesicâ est locus serositatis sanguinis, & reliqua consimilia. In hanc autem venio sententiam tum propter id, quod in dissectione observatur, tum propter ea quæ apud Hipp. legũtur, inquit enim *Hipp. in lib. de hominis structura* in principio, Hominem cõstare ex quatuor humoribus, & assignando proprium locum, cujuscumque, inquit locum sanguinis, & spiritus esse in corde, flavæ bilis in jecore, atrę bilis in liene, & pituitæ in cerebro. Si locus pituitæ est in cerebro, asserendum est esse aliquam cavitatem, quæ aliquid continere possit in cerebro exculptam, quemadmodũ sunt ventriculi cordis, vesica jecoris, & spongiosæ porositates lienis. Exceptis, vero duobus ventriculis primò commemoratis nulla est alia in cerebro cavitas nec magna, nec parva, ergo concludendum omnino videtur (nisi fortè Hippocratem tanquam mendacem accusare velimus) ventriculos cerebri esse locum humoris pituitosi. Mox notum est omnibus pituitam distillare à cerebro per infundibulum ad palatum, si itaque animadvertatur dispositio partium per quas pituita transit, cognoscetur facilè eam primùm in ventriculis coacervari, nihil aliud enim in cerebro existit, ad quod infundibulum exitum habeat, nisi uterque ventriculus, ut ex suprà dictis satis superque patet, imò à cavo ventriculorum ad extra nihil est pervium exceptis plexibus glandulosis humidum depascentibus, exceptâque viâ infundibulum petente, prædictumque humidum ad palatum deferente: certò enim scio ab instrumentis olfactus nullum esse aditum ad ventriculos ipsos, & opinionem eorum, qui credunt aerem per nares attractum ingredi ventriculorum cavitates esse potius probabilem, quàm Anatomicam. Concludo igitur ventriculos cerebri, hunc præcipuum habere usum, ut sint receptacula humoris pituitosi, qui in cerebro gignitur, & per palatum expurgatur. Neque hoc repugnat sententiæ communissimæ existimantium eos esse locum spiritus animalis, quum (ut dictum est) unius partis plures utilitates assignari possint, nisi fortè adversus eam difficultatem faceret, quia ab ipsis ventriculis ad alias partes nullus unquam observatur ductus, nisi ille qui petit infundibulum, neque rationi consonum videtur cavitates ita amplas, & insignes habere extra se exitus insensibiles, sed debet inter isthæc aliqua requiri proportio, ut videmus in aliis partibus, alioquin possemus ad libitum fingere à qualibet parte quemcunque fluentem ductum, sed esse insensibilem. Quod autem excrementum pituitosum magnis indigeat cavitatibus, ratio & experimentum suadet, quia nisi pituita colligeretur in aliquo spatio secundum quandam quantitatem, miserrimam degeremus vitam, nobis enim opus esset continenter expuere, quemadmodum continenter mingunt illi infelices in quibus nulla fit urinæ collectio, unde impeditam haberemus locutionem, & alias nobiles necessariasque operationes, quare videmus, per singula discurrendo, naturam cuilibet excremento proprium dicasse locum in quem recipiatur in quadam convenienti quantitate, unde postea brevi temporis spatio possit expelli. Quod sanè in hoc pituitoso excremento omnes quotidie experimur, quandoquidem dormientes per septem, aut octo horas nihil expuimus, ubi verò primum expergefacti sumus brevi tempore multam sputi quantitatem expellimus. Quid aliud quæso dicere possumus, nisi prædictum sputum in aliqua cerebri cavitate prius collectum, atque per totum id tempus retentum fuisse? *Varolius in epist. ad Mercurialem.* De numero, situ & usu ventriculorum cerebri confer etiam *Armisæum* Observ. Anat. 5 adde *Riolan. Encherid. Anat.* pag. 252. qui vult, ventriculos cerebri esse officinam spirituum animalium contra *Hofmannum*: sed humiditatum potius receptacula esse, statuunt recentiores Anatomici *Bartholin. Highmorus, Lindenius*, alii, qui etiam quoad tertium & quartum ventriculum, *Mercuriali* consentiunt; præterea statuentes, ipsum cerebri parenchyma spirituum animalium officinam esse.

OBSERVATIO II.

Ventriculorum cerebri partem interiorem tenuissimâ membranâ vestiri, cujus beneficio sentiant.

ETsi corpus cerebri, quoad membranis nudatum est, nihil sentit, ex eo tamen inferre nullus debet, ventriculos etiam sensus omnis expertes esse. Nam interior illorum superficies tenuissimâ membranâ vestita, inductave est: cujus ratione, si quis aliquantulum sentire eos dicat, non absurdè facere videtur. Etsi verò in qua parte nervulum ea membrana accipiat, nondum exploratum habeam, non tamen huc animus inclinat, ut propter ipsam sensum ei aliquem adesse credam. Negant Anatomici clarissimi ventriculorum parietes membranâ tegi, scio, sed nec me cujusquam movet, aut movere debet authoritas, ut in sensibilibus contra sensum aliquid pronunciem. Secuit nuper (me, D. Sigismundo Melanthone, & aliis præsentibus) caput bovis insignis Anatomicus, Doct. Antonius Franciscus Pigafetta Vincentinus Palatini Electoris Chirurgus felicissimus: in quo adeò dilucidè & clarè nobis hanc membranam monstravit, ut porrò dubitare non possim. Equidem persuasissimum habui, haud aliter in homine rem habere, quod hanc rem attinet, quàm in bove. Nec me decepit cogitatio. Nam post non multos dies, eandem membranulam in recenter mortui pueri capite tam ostendit manifestè, ut manifestius vix aliud demonstrari posse putem. Vidimus alia insuper, quæ nonnulli negare ausi sunt. Hoc dicere volui non temerè damnari debere affirmantes cerebri ventriculos sensu præditos. *Erastus part. 4. disp. adversus Paracelsum.*

OBSERVATIO III.

De origine spinalis medullæ sententia nova, verior.

COmmunis sententia de exortu spinalis medullæ est, eam nasci ex infima basi cerebri, ubi nempe cerebrum supra ossa decumbit, atq; ipsa cõtangit prope orificium capitis præbens ipsi medullæ aditum ad spinam, pro rei veritate tamen nascitur multo superius, & etiam anterius, ita, ut ex una parte sui ortus respi-

respiciat cavitatem ventriculorum, ex alia parte verò tam cerebri sedem, quæ est ferme media inter infimam basin, & supremam illius partem, eo usque enim suis propriis fibris prædita, & a massa cerebri sejuncta ita aperte ascendere videtur ut sola inspectiorem hanc patefaciat, & nullus veritatem non cognoscat. Circa hunc primum autem exortum extra ventriculos teruntur nervi optici, & reflexi, in posteriori parte versus medium tandem definit in eam spinalis medullæ partem, quæ ex cavitatibus cerebri nascitur. Cæterum mihi visi sunt quædam de cerebelli processibus observasse, quæ (ni fallor) sunt illius momenti, sed ipsis mediantibus sperandum sit aliquando nos cognitionem habituros esse veri usus cerebelli, atque causarum diversitatis sensuum. Non loquor de processibus, qui nerviformes dicuntur, sunt enim partes cerebelli, nec per ipsos cerebellum aliquam habet conjunctionem cum reliquis partibus; sed loquor de illis, qui a cerebello nascentes, quasi unam aliis membris ipsum connectunt.

Quod igitur ad prædictos processus pertinet, video juniores Anatomicos plurimum a Galeno discrepantes, ipse enim & in 8. *de usu partium cap.* 13. & alibi etiam asserit omnes nervos spinali medullæ attributos a cerebello nasci, ita, ut secundum ipsum spinalis medulla à cerebello pendeat. Increpant autem alii Galenum, audacter affirmantes nullum prorsus a cerebello nasci nervum. Ego vero cognovi sententiam Galeni esse secundam quod veram, sententiam autem eorum qui Galeno repugnant esse simpliciter falsam, quando quidem spinalis medulla est conflata ex quatuor veluti radicibus magnis, quarum duæ, quæ sunt majores, nascuntur utrinque ex duabus cerebri partibus in regione superius dicta, ex quibus duobus truncis nondum ad cerebellum pervenientis nascuntur duo, prima nervorum paria ad oculos delatorū. Ubi vero isti duo mag. trunci perveniunt ad cerebellum, tunc admittunt duos cerebelli magnos, sed breves truncos, qui ex interiori parte cerebelli utriusque lateris nascentes (ubi aliquantulum in posteriora progressi sunt) junguntur processibus majoribus cerebri, quare ex quatuor magnis truncis fiunt duo, qui deinde constituunt integram spinalem medullam. Ergo secundum quid verum est, omnes nervos spinalis medullæ oriri ex cerebello, uti Galenus simpliciter dicebat. *Constanti. Varolius in epistola ad H... Mercurialem.*

Spinalis medulla, quòd primam originem non ex infima, sed potius ex media cerebri parte, ut ipse invenisti, ducat, naturæ providentiæ valde consentaneum puto. Nam si per ipsam, tanquam per communem & amplum aquæductum in alios rivulos, & ab iis in universum corpus erant spiritus, qui in cerebri medio perficiuntur, derivandi, quomodo poterat natura felicius obtinere, quam si illius principium in cerebri centro, & prope spirituum officinam, ut inde hauriret abunde ipsos collocasset; Sic arterias ex cordis, venas ex jecoris fere medio oriri conspicimus. *Mercurialis in epistola ad Varolium.*

Observatio IV.

De processibus à cerebello prodeuntibus.

Unum aliud observo cerebelli insignem processum, cujus notitiam quemadmodum apud neminem alium adnotavi, ita existimo esse maximo pondere dignam, sicut ejus historia patefaciet. Nascitur ergo utrimque ex cerebello prope truncos modò descriptos processus quidam, qui per transversum in anteriora, inferioraque fertur; quo processu mediante cerebellum amplexatur spinalem medullam in anteriori parte eo modo, quo musculi illi laryngis lati & transversales tertium par musculorum communium constituentes amplexantur principium gulæ in posteriori parte. Hujus transversalis cerebelli processus sedem observare potest quilibet intra calvariam prope foramen spinalis medullæ in anteriori parte, est enim ibi quædam notabilis depressio transversalis, quæ locum huic processui cedit. Ex hoc cerebelli processu nascuntur nervi auditus, ita, ut nullo modo nascantur à cerebro.

Quamobrem nervorum quidam nascuntur à cerebro tantum, & non à cerebello, quales sunt optici, quidam à cerebello tantum, & non à cerebro, quales sunt nervi auditorii; quidam demum ab utroque simul sicut sunt nervi spinæ. Nullus autem nervus nascitur immediatè ex aliquo duorum principiorum. Sed omnes ex suis nascuntur principiis, vel mediante spinali medulla, vel mediante processu transversali prædicto: ecce. Num cerebellum habeat in capite nostro usum ita levem, atque obscurum quemadmodum juniores autumant, hactenus enim habemus esse primum principium sensus auditus. Utrùm mihi liceat rebus inventis imponere nomen? Ego certe quum videam sub hoc processu transversali spinalem medullam ferri eo modo quo canaliculus quidam fluens sub aliquo ponte fertur, clarioris doctrinæ gratiâ appellarem pontem cerebelli, & jam diu ita appellare consuevi sumptâ denominatione ab eo quod processus iste secundum similitudinem quandam repræsentare videtur. Perperā igitur recentiores adversus Galenum dicunt, nullum prorsus nervum à cerebello originem ducere: quum ab ipso nascatur ferme dimidium spinalis medullæ & pons cerebelli à quo nascuntur nervi auditus, & suspicor etiam quosdam alios nasci nervos; sed nondū potui omnia exactè assequi, observabo quamprimum dabitur occasio distinctam originem singulorum nervorum intra calvariam, & de omnibus quæ cognovero statim teipsum, ut debeo, certiorem reddam. *Constant. Varolius in epistola ad Mercurialem.*

DE CAPITIS DOLORE,

MERIDIANUS CAPITIS DOLOR.

Observatio I.

Capitis doloris species rara, aegrum circa solis exortum dolore ad nares usque premens, circa meridiem vehementior, vespere vero evanescens.

Civis noster Ioannes Baptista Modœtiensis, singulo die Sole exoriente, dolore capitis supra nares corripiebatur, inde crescebat dolor, donec sol meridiem attigisset: ubi decederet minuebatur, sic ut vesperam cessaret. Quid hoc? nisi quod sol ascendens vapores sursum in corpore trahit, quibus cerebri membranæ vexantur. Trahit autem quia lentus est humor ac frigidus, qui non remittit nisi vi solis. Ut vero à calore, non videtur, nam post meridiem magis cresceret: calor enim à meridie magis accenditur, magis quàm ad meridiem: æstatis exemplo, quæ à solstitio initium ducit, non ante illud. *Cardanus lib. 8. cap. 44. de var. etat.*

Quæstor curiæ Rhetorum, vir boni coloris, catnosus, robustus, ante annos 12. sensit principium hemicraniæ seu clavi, modò supra hunc, modò supra alterum oculum: dolore intolerabili (ex phlegmate nimirum, ... enim) die tantum) ita ut manè inciperet dolor cum sole oriente, deinde augeretur usque ad meridiem, & tandem paulatim usque ad occasum imminueretur, idque quotidie per aliquot septimanas. Secare jussi venas sub lingua, præscripsi oxymeli meum, & purgationes fortes. Potiones amaræ ei profuerunt ex centaurio min. prodesset & absinthatum. *Ex Gesneri obs. propriis Casp. VVolphius.*

Observatio II.

Admirabilis capitis dolor, ægrum quotidie circa meridiem invadens, & ad furorem usq; fatigans, vesperi remittens.

JUvenem quendam nobilem aliquando vidi, qui quotidie ad meridiem dolorem maximum sentiebat, adeò ut fureret. Statim verò & urina aquæ non dissimilis mingebatur, vel latè pateret, bilem omnem caput magno impetu petiisse. Ad vesperam rursus urina bile infecta mingebatur, & dolor cessabat, qui etiam purgata bile & roborato capite, prorsus affectione liber evasit. *Joach. Comm. ad 9. lib. Rasis, cap. 4.*

DOLOR CAPITIS EX LUNAE *periodis.*

Observatio I.

Hemicrania admiranda, certis Lunæ periodis ægrum ad triennium usq; divexans.

HEmicranicum dolorem ut plurimum per circuitus exacerbari monet Altomaris & hoc idem experientia ista testatur. Quod autem hi circuitus habeât aliquando certas periodos, nec ab autore expressum habemus, nec omnibus hoc notum est. Cùm verò à me casus hemicranici doloris, qui statis horis & diebus regrediebatur, visus sit, dignus est, ut à me recenseatur. Curavi ego Religiosum virum, & D. Dominici fratrum consortio junctum, qui per tres annos continuos, & menses septem, passus est hemicranium in parte capitis dexterâ unà cum ingenti & acuto dolore circa temporalem musculum, quæ unoquoque octavo die Lunæ dicato, semper eadem fermè hora invadebat, exacerbatio ad viginti octo, aut ad triginta horas, ad summum perseverabat, quo tempore nec lumen aspicere, nec strepitum audire, sine manifesta læsione, nec etiam cibum assumere, aut gustare poterat: hoc tempore elapso, sanissimus erat, omniaque munia, tam naturalia, quàm animalia, feliciter obibat. Hunc casum non tantum notare volui tanquam rarum hemicranici doloris exemplar, sed etiam, ut hinc conjiciant Medici, an possit dari octava febris, quæ consimiles circuitus, & periodos unoquoque octavo habeat die. De hac enim licet *Hipp. lib. primo Epide. sect. 3. tex. 2.* alia febrium genera recensens, non meminerit, videaturque Galenus, cum Diocle in hoc concordans, ejus esse sententiæ, ut nullus alius, ultra quintanum, detur circuitus; tamen ex præcedenti narrato casu possumus arguere, dare circuitum febrilem octavum: quoniam quæ major potest esse causa hujus octavi circuitus in hemicrania quàm quæ possit esse in febre? Sed ultra hoc argumentum experientia hoc idem mihi bis testata est dari certò octavum circuitum, & octavum febrem; alteram enim vidi in nobili Equite non ultra vigesimum quintum annum agente; alteram autem in muliere quinquagenaria. *Salius c. 12. Annotat. ad Altom. pract.* Meminit etiam *Angel. Victor. Consult. 6. pag. 14.* doloris in summitate capitis periodici, cum mensibus præter ordinem diminutis, oris amaritudine, ventriculi gravitate, aliisque symptomatibus partes corporis tùm externas, tùm internas occupantibus. Periodicum capitis dolorem quoque annotavit, unà cum clavo in supercilio, *Ugo. consil. 7. fol. 7.* & *Poterius* dolorem per intervalla recurrentem, commemorat *Centur. 3. Curat. 3* moxque in subseq. *Curat. 4.* tertianæ periodos sequentem dolorem recenset. Add. *Tulp. l. 1. c. 13.*

***

DOLOR CAPITIS SUTURAS *afficiens.*

Observatio I.

Ex cephalalgia Cranii suturas nonnunquam separari.

SEparationem suturarum ego semel observavi in fronte cujusdam puellæ, cui unius lateris os alterius superabat latitudinem, post diutinam in infantia cephalalgiam, *Joubertus cap. 9. de cap. affect.* Simile quid narrat etiam *Hildan. cent. 1. obs. 1. fol. 2.* ubi dolorem capitis suturas adeo dilatantem commemorat, ut cerebri diastoles & sistoles viderentur: nec minus admirandi doloris capitis idem d. l. meminit, in quo cranii sonitus & crepitatio exaudiebatur.

DOLOR CAPITIS SUTURAS *afficiens.*

Observatio I.

Calculus in cerebro natus, forma & magnitudine mori, intolerabilem & pertinacem capitis dolorem, & tandem etiam mortem inferens: tum de aliis in capite genitis & repertis lapidibus.

VIr clarissimus Joannes *Pfeil*, artium & Medicinæ Doctor in Academia Lipsensi quondam Professor, affinis & præceptor meus clarissimus, sæpe inter prælegendum publicè nobis auditoribus narrare solebat, se curationem suscepisse hominis miseri atq; inopis, ubi primum Lipsiam rediisset ex Italia: ubi per plures annos egregiam medicinæ operam navarat, & majoris divitisque nosocomii Florentini conductus mercede medicus fuerat, vir magna authoritate & plurimo rerum usu: nam & à philosophia, arte medica, atque Astrologorum scientia præclarè instructus, & Latinè atque Græcè insigniter doctus erat: is igitur curam se gessisse ægri cujusdam affirmabat, qui diuturno atque intolerabili capitis dolore adeò fuisset excruciatus, ut dies noctesq; nullam prorsus quietis caperet partem. Interrogatus autem ipse, aut qui ei tum administrabant, qui sibi præcipuè doleret? Capitis continuo cruciatu se confici ajebat, quem sibi mori esu contraxisset Nulli operæ tum parcens Medicus, omnes adhibuit machinas, nihil intentatum reliquit, imo verò & suis ipse sumptibus medicinam pauperi ægroto comparavit, ut quoquo modo posset, languenti opem auxiliumq; ferret, sibique amplissimam inde mercedem quæreret, gloriam. Sed in tam dubio & desperato casu omnem operam ludos fecit, nulla quę sanaret medicina, tanto malo reperta fuit, æger perpetuis doloribus iisque acerbissimis superatus, vitam morte comutavit. Hic prædictus Doctor Joannes *Pfeil* homo industrius & fidelis medicus, cùm arderet desiderio cognoscendę causæ tanti cruciatus, quò facilius & rectius opitulari aliis simili in casu posset, à defuncti cognatis precariò impetrat, ut dissecare sibi caput mortui liceret, erat enim inter cætera dona, quibus clarebat, etiam Anatomes egregiè peritus. Quod cùm fecisset in capitis aperti cerebro lapidem reperit, magnitudine & forma mori, colore autem quasi pullo aut cinereo, quē deinceps pro singulari miraculo multis ostendit. Discipuli & auditores hujus viri inter cæteros fuerunt præcipui illi & præstantes viri D. Udalricus Stendlerius Physicus Labachensis. D Joannes Septembergius Physicus Medicus Uratislaviensis. D Matthias Cornax, Cæsareæ Majest. Medicus Viennæ. D. Wolffgangus Meurerus philosophię & medicinæ Professor in Academia Lipsensi, vir pietate & doctrina singulari & artis medicæ peritissimus, tum temporis omnes artium & philosophiæ magistri. Non multo post idem D. Joannes *Pfeil*, Lipsia in aulam accitus fuit à Duce Saxonico Mauri-

Mauritio, cujus corporis curam egit, donec anno 1543. Lipsiæ calculi doloribus confectus è vita discessit. *Kentmannus ubi sup. de Calculis.*

Et in cerebro apud nos parvus inventus lapis, illi non absimilis, quem Dresdensis Medicus Joannes Kentmannus inter Gesneri monumenta descripsit. *Gemma lib. 1. cap. 6. Cosmocrit.*

Visus est aliquando in scholis nostris dissecto publicè cadavere & repertus intra cerebrum calculus solidior. *Leonardus Botallus, regius medicus* (de nobis æque ac de re medica optimè meritus) idem se vidisse testatur & in ipso cerebro quatuor lapides a se repertos annotat, *in tract. de catarrho, Libertus de Apolog. pro Paradox. 7. Dec. 2. Tom. 2.*

In cadavere reperimus officula quatuor inter utrăque cerebri partem, dextram videlicet & sinistram recta sub sagittali commissura posita, & sub torculari (quod *lenos* à Græcis dicitur) excepto ipso affixa adhærataque: horum autem majus erat longitudinis crassitudinisque faseoli: alia verò paulo minora. nimium autem subiong oris lentis speciem repræsentabant. Dura erant, atque durissima cranii pars intusque spongiosa instar offis tamb... *Botallus in append. lib. de Medico, Ægroto & Catarrho.*

Lapides in capite, cranio & cerebro nasci præterea attestantur *Brasavolus Comment. ad aphor. sm. 79. lib. 4. Hippocr. Thomas à Vega, & ante eum Ant. Lancena Comment. ad cap. 5. lib. 4. de loc. affect. Galeni. Hollerius in append. lib. propr. Observat. 5. Scholiographus ad cap. 48. lib. 1. Holler. de morb. intern. item Scholiographus anonymus in annotat. marginal. ad lib. 1. de loc. affect. Gal. in 16. Lugduni excusi, anno 49.*

OBSERVATIO II.

Historia lapidis intra cranium geniti & per nares valido anxisso expulsi unde multorum annorum Cephalalgia subiata.

CUm obiter evolvendo tuo libello incidissem in caput de lapidibus intra cranium generatis (quod veterum pauci ejus generationis meminerint) tuam quæ mihi anno 57 Cassoviæ in Pannonia superiore, teste concionatore Castrensi, in mercatore Hungaro, visa sunt: laboraverit is multis antea annis hemicranico quodam dolore gravativo, idque magis parte anteriore capitis circa frontem, multis diu attentatis remediis. Tandem cùm valentiore nisu mucum e naribus emuncturus esset, extraxit lapidem ad unguis humani digiti majoris latitudinem, & pollicis crassitiem, instar lapidis, qui in capitibus carpionis piscis reperitur & coloris ejusdem. Sed ea duritie, qua cujusvis cultelli acutissimi aciem eluderet: quem tamen ab initio aliquid lentoris ac mollitiei habuisse constat. Hic casus celebribus aliquot medicis Italiæ à me expositus, omnino observatione dignus, tanquam rarissimus, visus est. *Ex Observat. Ioann. Culmani, ad me missis.*

DOLOR CAPITIS EX VERMIBUS aliisque animalculis in cerebro genitis.

OBSERVATIO I.

Capitis dolor, secundum Indorum medicorum sententiam, ex vermibus in cerebro natis, excitari solitus.

DIxit Schare; aliquando accidit Soda ex vermibus generatis in capite, & cognoscitur ex corrosione, quoniam sentit patiens in capite de odore fœtido, qui est in eo, & augetur dolor, cum movetur caput, & curatio erit provocare sternutationem, & instillare naribus interficientia vermes. *Rasis cap. 10. lib. 1. Continentis literali.*

Quidam Medici Indi dixerunt, quod quandoque est causa in Soda, vermes generati in partibus capitis, motu suo lædentes, tentione sua & corrosione. Et quidam removerunt hoc, sed non est necessarium ut removeatur. Nam vermes multoties nascuntur in anteriore capite, & super locum qui est in strictura narium, & possibile est ut nascantur apud velamina, etsi raro contingat. *Avicenna, Fen. tract. 2. cap. 3. lib. 3. Canonis.*

Quibusdam vermes generantur in cerebro. Id ratum esse scribit Avicenna: quod tamen memoria nostra visum est. *Hollerius lib. 1. de morb. intern. cap. 1.*

Avicenna addit (aliis dolorum capitis causis) ex relatu Indorum Medicorum, vermes in capite genitos, motu suo lædentes. Quod rarum quidem esse fatetur, non tamen impossibile. cum multoties nascantur in anteriore capite super locum stricturæ narium. ubi oves, & capræ dicuntur perpetuò vermes habere, ut cervi in gutture. Itaque possibile est, inquit, ut nascantur apud velamina, id est, cerebri tunicas, &c. *Iobertus, cap. 9. De capitis affectibus.*

Nascuntur vermes in prora cerebri, ut scribit *de Solo super Viatico. Hier. Montanus, cap. 19. tom. 4. Anas. morb.*

Vermes in cerebro visuntur frequentes, & in naribus, dentibus, &c. *Thom. à Vega, Comment. ad cap. 5. lib. 4. de loc. affect. Galeni.*

Memini me alias docuisse, ut dicit Aristot. Albertus, & alii, Vermes fieri in cerebro, & vasis spermaticis. *Mercurialis de morb. Mulier. lib. 4. cap. 12.*

In cerebro, omnibusque locis ubi generari putredo potest, vermes generari possunt: & memini me ex auribus cuidam vermes sumpsisse. *Montanus consilio 39. Editionis ultima Basileensis.*

OBSERVATIO II.

In immensis capitis doloribus eorum, qui febre pestilenti, theriodes, & Ungarica a nonnullis dicta laborarunt, vermes in cerebro deprehensi.

EX corporibus eorū (qui febre Ungarica, theriode mortui sunt) vermes nonnunquam confertim prorepsisse animadverti sunt. Id quod experimento didici, cum nemo subesse suspicaretur. Nonnulli crassi quidem, sed non ita longi per aures produsse visi sunt, quales etiamnum in peste observavi. Unde evincitur eosdem facile in sævissimis capitis doloribus, ex prava venenataque eluvie, quæ in cerebri ventriculis aliquibus coacervatur nasci posse. Fidem faciunt Anatomici nonnulli, qui ibi conspectos deprehensosque testantur. Quæ causa etiam fuit, cur vulgus circa initia hujus luis febrem hanc, cerebri vermem multis in locis nominarit. *Conradinus, cap. 10. Febris miscellaneæ Ungaricæ theriodis.*

Medici tum præclarissimi, tum fide digni mihi significarunt, non unum vermem, sed aliquot in hominis lenticulis extincti vel oppressi cerebros inventos qui num in cerebri substantia, num in duræ matris sinubus latuerint, non satis scio. Porrò affirmarunt sese in cerebro cervino vermiculorum, instar seminum cucurbitæ latorum, qui in aqua mortui, in vino vivi sunt, cum lumi vidisse. Similes & ego Monspessuli, cum in diebus canicularibus cum eruditissimo clarissimoque Medico, nunc in Schola Monspeliensi Medicinæ Professore excellentissimo Jouberto ad prædium suburbanum D. Rondeletii spatiatum ieram, in cava vena ovis deprehendi vermes. *Coiter. in append. Observ. Anatom. & Chirurg.*

OBSERVATIO III.

In gravissima pestilentis & epidemici hemitritæi cephalalgia, cimicum, vermiculorum, & putrilaginis indicibilis copia post sectionem in cerebro animadversa.

QUandam fuisse matronam memorant in civitate prope Mosam, ut à fide digno accepimus, cui post capitis vehementissimos & diuturnos maximè cruciatus (pestilentis Hemitritæi) dissecta calvaria magnam putredinis vim ostenderit circa substantiam cerebri, & inter meninges, tum vermiculorum, tum cimicum copiam incredibilem. *Gemma in append. operis Cosm. de Hemitritæo pestilenti.*

OBSERVATIO IV.

Epidemicorum & pernecinorum Capitis dolorum, ex cerebri vermibus, historia alia.

BEniventis cum multi ignoto morbo è vita decederent, tandem Medici hoc morbo interemptũ inciderunt: & in hujus cerebro invenerunt vermem rubeum brevem, quem cum multis medicamentis vermes occidendi vim habentibus occidere non possent, tandem frusta raphani incisa in vino malvatico ebulliebant, quo vermis occidebatur. Atque hoc eodem remedio deinde simili morbo quasi epidemico affectos omnes curabant. Hæc *in Cornelii Roterodamensis Medici (libro)* inveni: qui apud Gisbertum Horstiũ in Nosocomio Mariæ consolationis Romæ septem annis ægris ut Medicus assistens, inserviebat, qui paulò ante me, cùm Romæ apud Gisbertum agerem, ab urbe in patriam discesserat. *Forestus Scholio ad Observat. 2. lib. 9.*

Anno 1571. in Marca Aconitana in oppido Alburgo S. Sepulchro, grassabatur morbus atrocissimus, quidam velut Epidemicus, nisi quod clandestinæ, & veluti inadvertentia homines invaserat, paulatim vertigine affligens: verùm in secunda vel tertia aut quarta à decubitu die statim jugulans, & caput solum tentans. Cujus causas & essentiam omnes illius loci & Medici & Philosophi planè (ut fatebantur) ignorabant, nec proinde ei occurere & resistere poterant, morbo enim incognito, ignoratur etiam & illud quo profligari debet remedium: Nullius siquidem rei vires experientia commodè explorabis, nisi prius per rationem ad unguem compertum habueris effectum cui applicatur id quod exploras. Cæterùm longo pòst tempore. Nobilis quidam viginti duos annos natus, ultra rem Callicratis dives, hujus mali primò suspicione, mox & re ipsa affectus & maximè conturbatus, multis in patria & præservativis & curativis adhibitis frustrà remediis, meliores undique auxiliatrices manus quærens, Venetias tandem 18 Novembris navigavit, atque excellentissimos mox ad se vocari curavit medicos, inter quos fuit præcipuus, Clarissimus & Excellentissimus Dominus Nicolaus *S. Michel alias* Comascus dictus, patronus meus humanissimus, consultationem de agendis habentes, firmiter multisque rationibus comprobavit aliquid in cerebro esse vivens, fieri enim haud poterat ut atrocissimis hujusmodi doloribus periodicè ita afficeretur, quemadmodum afficiebatur. Nam illæsa ratiocinatione, intellectu, memoriâ, & omnibus internis sensibus, ita pro tempore cruciabatur, ut sibi cranium totumque cerebrum terebello perforari videretur, mox per universum cerebrum extensiones, contractiones, multasque commotiones, cum maximis concussionibus & tremoribus, frequenter & in omni paroxysmo percipiebat. Ob id multa interna & externa etiam admota, sed frustrà fuêre remedia: Nam tertio ab adventu & ejus Venetias ingressu, die, circa vigesimam primam horam, magna cum assistentium admiratione, hac misera functus est vita. Quo demortuo, ego qui vocatus & constitutus illi semper affueram assidens, & à Clarissimis Medicis ordinata executioni mandans, maximo internarum partium inspiciendarum flagrans desiderio, diligentem & sedulam, cùm apud fratrem maximè conturbatum, tum apud Clarissimos Medicos, operam dedi, ut caput solum dissecarem & dividerem, quo mortis causa eo melius nobis innotesceret, & aliis in simili casu, facilius subveniri posset. Atque meis precibus licet multis apud defuncti fratrem obtinere non potui, id authoritate Clarissimorum Medicorum & defuncti ipsius affinium consensu & voluntate sequenti die consecutus sum. Unde Deo propitio & auxiliante, horâ nonâ matutinâ vigesimi primi diei Novembris, prostrato & apposito asseri, syndone mundâ ornatè, ut decet, corpore potissimum commodè disposito, trunco cervici & occipitio subjecto, novacula in capite ad os usque orbicularem per frontis medium molitus sum sectionem, & cute aliquomodo remotâ, calvariam ipsam orbiculatim, secundum illam primam sectionem serrâ divisi, atque sectione per calvariam factâ, fortis cultri dorsum transversim adeoque, & illo modice sursum deorsumque acta, dictam sectionem ampliorem feci, quod idem in occipitio temporibusque repetii, & sic superiorem calvariæ partem à dura matre liberavi, quam loco convenienti perforavi, styloque in foramen indito, orbiculariter circumquaque ad latera sectionem perfeci, & ad piam matrem deveni quam partim cultello, partim unguibus divulsi, atque deinde sensim à cerebro ipsiusque anfractibus eam digitis detraxi, sicque membranulis cerebrum denudavi suis, quibus extractis illico concidit, & quodammodo diffluxit, moxque ex dextro anfractu prorupit atque apparuit caput cujusdam lumbrici, qui statim aere percepto frigidiore, sese in cerebri anfractus recipit. Unde utrinque magnam cerebri portionem quo cautiùs potui abstuli, ne id quod suspicabamur fore detrimentum pateretur. Tandem apertis dextro & sinistro cerebri ventriculis maximè confusis, dilatatis, & ad capitis basim conspicuis, repertus est lumbricus totus rubeus, indice digito longior, acutum os, oblongum & nigrum atque pilosum collum habens, multis modis sese in illis anfractibus convolvens, & ad capitis basim ferè pertingens, qui obtusiori forficula exceptus & mundo papyro appositus, paulò pòst obiit, qui nostro patienti etiam mortem intulit. At non est mirandum si lumbrici & vermes in cerebro reperiantur, cùm *Galenus* 4. *de simpl. med. facul. cap.* 20. non longè ab initio dixerit, vermes in humidioribus corporibus nasci. Atque cerebrum omnium est humidissimum, ut probat *Galenus libro de occult. p. 2. cap. 2. & alibi passim Georg. Carner. de Obs. propriis*

Inter solida corpora animata, Lumbricorum genera referimus, sed & abscessibus aliarum partium, inque ipso adeò cerebro nasci aliquando ex putredine magna phlegmatis. *Peucerus de Præstig. Medicorum pag.* 310.

OBSERVATIO V.

Capitis doloribus affecti quidam: tandem vermibus per nares rejectis, liberati sunt.

SOlet interdum acutus & pestifer dolor in capite excitari, quem Græci κεφαλαλγίαν vocant, sed talem, quo caligent oculi, alienetur mens, cientur vomitus, supprimatur vox, frigescat corpus, & ipsa denique deficiat anima, rarum est videre. Nam & nos amicum habuimus Philippum nomine, qui cum his omnibus ageretur malis, & adventante die septimo mors ipsa, nullis conferentibus auxiliis, jamjam adesse videretur, tandem rebustioris naturæ vermem ex dextra na-

tra nare palmo longiorem ejecit: quo propulso, omnis statim cum eo amotus est languor. *Benivenius. cap. 100. de Abditis.*

Vermem vehementis doloris capitis causam, in cerebro natum fuisse satis apparuit. Nasci vero & illic quandoque vermem Avicenna etiam scribit, & Jacob. Hollerius nostrâ ætate visum affirmat. Idem & Italo scorpium ex frequenti Ocymi odoratu natum refert. *Dodonæus Annotat. ad idem cap.*

Nos ab annis decem juvenculam novimus, quæ rejecto per nares verme millipedi non absimili, à diuturno capitis dolore restituta est. *Rousseus Epistola 10. Miscellan.* Sic etiam *Hildan. Centur. 1. Obs. 8. fol. 24.* doloris capitis cum excretione vermis per nares meminit. cui adde *Barthol. Cent. 6. histor. anat. 3.*

OBSERVATIO VI.

Diuturnus, pertinacissimus atq; adeo lethalis capitis dolor, ex scorpione in cerebro genito, natus.

CUidam Italo ex frequenti odoratu basilicæ herbæ natus Scorpio in cerebro, vehementes dolores & longos, mortem denique attulit. *Hollerius lib. 1. de morb. intern. cap. 1.*

DOLOR CAPITIS EX CRANII laminæ internæ particulis.

OBSERVATIO I.

Gravi pondere in caput suscepto, gestatoq;, internæ diploidis duæ particulæ, a reliquo cranio diffractæ; duodecennalem Cephalalgiam concitarunt: quæ tandem naturæ vi & sternutatione per nares ejectæ, eandem sustulerunt.

QUod scribo ipse his oculis vidi, & in manibus meis palpavi, aliâs vix habiturus fidem. Nurtingæ, quod est hujus Ducatus ad Nicrum oppidum, non inelegans vivit, nisi nuper admodum obierit, mulier septuagenaria major, proceræ staturæ, & quantum vel ex reliquis colligere licet habitu in juventute optimo prædita. Ea circiter ætatis annum 30. vel paulo ante, dolore capitis immenso laborare cœpit Cui curando, cum Noricus mercator prædives (huic enim tum temporis serviebat) nihil non tentasset, adhibitis in consilium doctissimis ejus urbis Medicis, nihil tamen omnino profecit, neque purgantibus medicamentis, neque venæ sectionibus, nec scarificatione, nec aliis diversionibus: nihil profuerunt, nec Thermæ, nec repetitus decoctorum guaiaci & sarsæ parigliæ usus, ita ut sævo hoc dolore per 12. annos continuos affligeretur. Tandem die quadam e lecto surrectura, maritum (nam interim nupserat, sperans vel hoc modo futurum, ut à tam molesto dolore liberaretur) ut opem ferret inclamabat, cùm extrema sibi imminere metueret, & animo quasi linqueretur. Hæc dum fiunt, sternutare cœpit, unde emunxit ossis ex interiore cranii lamina particulam, unguis humani prope magnitudine, alterâ parte levem, qua nimirum cerebro incubuerat, alterâ porosam, ut quæ recipiendo cranii nutrimento, & quasi medullis destinata esset: quo minus dubitari posset, unde, vel qua ex parte delatum esset os illud. Excluso hoc osse, dolor manifestè remisit, non tamen ex toto desiit, donec post tertium mensem alterum ejusdem propemodum formæ, sed aliquanto minus, excluderetur. Hæc ego ossa, non sine admiratione vidi, septimo ab anno, eandem mulierem, febre laborantem, curaturus. Cùm verò separationis hujus ossium causam investigarem, & nunquid in caput aliquando præceps decidisset, an verò vel ictu, vel casu incidentis gravioris alicujus læsæ fuisset, quærerem: nihil sibi horũ accidisse affirmavit. Verùm cũ corpore esset robusta, sæpissime hoc à se factum affirmabat: ut quantum robusti duo viri elevare pondus possent, in caput receptum gestaret, quasi sine molestia. Unde ego factum existimavi, ut è cranii laminis, interior frangeretur, exteriori illæsa: quæ deinde à reliquo cranii corpore disjunctæ partes post longum ita tempus excernerentur. *Ex observat. Osualdi Gabelchoferi, mihi communicatis.*

Vidi quendam ex naribus emungere officula ex cranio in fronte decisa. *Vallesius comment. ad Epidem. lib. 6. sect. 5. num. 2.*

OBSERVATIO II.

Implacabilis capitis dolor, ab internæ cranii laminæ corrosione, natus: ægrum tandem sustulit.

JUvenis quidam Florentinus cùm per aliquot annos gravi ac perpetuo capitis dolore laborasset, pro eoque arcendo varia Medicorum auxilia frustrà expertus esset, tandem moritur, quem Medici tam diuturnæ cephaleæ investigandæ causâ dissecantes; interiorem cranii tabulam semicariosam tanti capitis doloris causam extitisse invenerunt. Ex Italia *a Petro Sphererio*, sine expresso nomine communicatum.

DOLORIS CAPITIS CURATIO.

OBSERVATIO I.

Medicus quinquagenarius sibi venam secuit, ob vehementem capitis dolorem.

MEdicus quidam quinquagenarius, cùm jam seprima ante noctem ægrotaret, nec viribus admodum valentibus esset dolore capitis vehementi in dextro potissimum tempore oborto, non expectans, dum amicorum quispiam ad se veniret, sibi ipsi nocte venam incidit. Itaque dolor illi protinus conquievit: cæterum longo tempore tum decolor, tum viribus imbecillis, tum exilis mansit, aliquecorpus ejus desiit (Atrophiam Græci vocant) sic, ut vix pristinum habitum receperit. *Galenus libr. 12. cap. 1. method. medend.*

OBSERVATIO II.

Capite per inadvertentiam alliso, & hæmorrhagiâ inde provocata, a desperata cephalalgia liberatus.

NOvi per imperitiam, in diuturno dolore, offenso capite, sanguinemque fundente, ab omni postea molestia liberatum fuisse. *Bernhard. Dessennius Cronenburg. Defensione Veteris Medicinæ, adversus Paracelsistas cap. 7.*

OBSERVATIO III.

Arteriæ sectio, utiliter adhibita, in dolore capitis diuturno.

CLarissimus Medicus Bononiensis, Antonius Mariabetus, senex venerandus, præceptor olim meus; in antiquis doloribus capitis & vertigine, frequenter arterias circa aures incidit: attamen prius diligenter inquirens, num materia excitans dolorem per arterias, carotides, & venas, caput peteret, necne: quod deprehendit ex distentiône & motu earundem. Fit autem hæc incisio ferro ignito, vel potentiali caustico, quod isti Medico semper optimè successit: præsertim in Polono quodam, qui diuturno dolore capitis afficiebatur, cui primum in uno latere fuit secta: cumque postea dolor rediret, idem tentatum in altera parte: & sic integer per Dei gratiam convaluit. *De Observat. Ioach. Camerarii.*

OBSERVATIO IV.

Arteriotomia in Crotapho hemicraniam, incurabilem aliàs, statim sustulit.

DE arteriotomia illa, quæ meo consilio feliciter successit, non vacat nunc scribere. Summa est: Chirurgus hic laborans immani hemicranico dolore, meo consilio arteriam, in crotapho affecto (ubi arteria inflata apparebat) per transversum amputavit, & subito convaluit, & hactenus multis jam annis non rediit dolor: cùm prius anno interposito rediisset. Mira est historia, aderat & D. Thaddæus Dunus. *Gesnerus lib.3. Epistolar. Medicinal. pag. 96.*

OBSERVATIO V.

Arteriotomia, qua supra tres libræ sanguinis eductæ, quibus æger à diuturna capitis Hemicrania levatus est.

TIgurinum chirurgum, Felicem nomine, novi, virum audacem, qui cùm diutissimè implacabili capitis dolore, sinistrâ parte laborasset, doloris impatiens, sectâ in eodem latere temporis arteriâ, sanguinis pulcherrimi, instar dilutæ nonnihil purpuræ, septuaginta *toth* emisit sine noxa. Pondus autem hoc libras tres æquat: imò superat. Nam *toth* unum, plusquam semiuncia est. Sanguinem istum libravimus Clarissimus Conradus Gesnerus, & ego, tum ab illo vocati, ut aliquid consilii daremus. Arteriam enim non sine temeritate, nobis non expectatis, nec id suadentibus, phlebotomo, sive scalpello secuerat, suadebamus autem nos ἀῤῥηριοτομίαν funiculis injectis arteriæ partibus ex transverso sectis. Dolebat verò plurimum, quod sanguinem miro impetu per saltus prosilientem non vidissemus, illo nobis magnam hanc voluptatem quasi invidente. Dolore liberatus ex eo non fuit: proinde aliud simili audaciâ vel temeritate tentavit: (consilio nostro cognatum) arteriam venamque eodem loco totas transversas semicirculi figurâ secuit usque ad os subjectum, postridie, si dolor non remisisset, circularem sectionem integram facturus, (alterius tamen chirurgi manu hæc omnia facta, illo jubente, & monstrante, intelligas) & quicquid intra circuli hujus circumferentiam esset ablaturus, temporis osse nudo relicto. At circulum complere, necesse non fuit, cùm priori illa sectione omni dolore se liberatum profiteretur. Persuaserat quippe sibi vasis utrisque penitus resectis, morbi causas omnes prorsus abolitum iri, nec eum spes sua frustravit. Occurrit jam mihi quod *Cornelius Celsus lib.3. cap. 9.* scitè admodum & eleganter scribit: *Ferè*, inquit, *quos ratio non restituit, temeritas adjuvat.* Quod sanè in morbis longis, & contumacibus, & deploratis, non rarò evenire videmus. Ac sunt qui quartanam solâ temeritate curari egregiè putent. *Thaddæus Dunus Miscellaneor. cap.12.*

OBSERVATIO VI.

Hemicrania desperata, arteriotomiâ sublata.

DOloris causa à sanguine fervido, tenui, & vaporoso, quæ nullis remediis vinci potuerit, ab arteriotomia in temporibus celebrata, pernecessariũ, perutile & promptum habebit remedium, sive ab internis, seu ab externis vasis malum existat. Hinc enim semper materiæ conjunctæ, sanguinis & spirituum sequitur evacuatio. Id ego expertus sum in permultis, sed præcipuè in principe à Rupe Surionensi. Huic atroci hemicraniâ divexato, dominus Capellanus Regius, & Castellanus Reginæ primarius Medicus: denique Ludovicus Duretus medicinam faciebant, nec tamen phlebotomiâ, cucurbitulis, balneis, frictionibus, diætâ, ullove remedii genere seu assumpto, seu admoto quidquam opis adferebant. Vocatus ego dixi unicam salutis spem restare, si ipsi arteria in temporibus phlebotomo divideretur, quâ parte dolor sæviret. Mihi enim verisimile fieri, doloris ejus causam non venis, sed arteriis concludi: quo in casu nullum arteriotomiâ præstantius esse remedium veteribus proditum fuisse, cujus ego in me ipso magno meo bono, periculum fecissem. Medici cùm probassent consilium, ad opus è vestigio me accingo, arteriamq; in tempore dolente seligo, quæ & tumentior esset, & vehementius cæteris pulsaret. Hanc ego unica incisione quemadmodum in phlebotomia fieri solet, aperio, sanguisq; magno cum impetu & saltu prosilientis, plusquam duo vascula elicio: quievit statim dolor, neq; unquam relapsum habuit. Plurimis tamen suspecta est arteriotomia, quod prorumpentem inde sanguinem sistere, quod cicatricem obducere sit operosum, propter arteriæ densitatem, duritatem, & pulsationis pernicitatem: quod denique cicatrix obducta aneurismatis periculum inferat. Itaque satius esse putant, cutem primò dividere, deinde à circumstantibus omnibus particulis divellere, inde utrinque arteriam vincire, denique dividere, quemadmodum in varicibus faciendum monuimus. Sed hæc opinio est hominum omnia tuta timentium: ego enim multiplici experientia didici non esse periculosam arteriæ, quæ scalpello fit, quemadmodum in phlebotomia fieri solet, apertionem, consolidationem vero paulo quidem vena tardiorem esse, tandem tamen fieri. Sanguinis vero fluxum nullum unquam supervenire, modo deligatio apte facta sit, hæreatque totum quatriduum, appositis ut decet plagulis. *Pareus lib.16. cap.4.* Cephaleam gravissimam arteriotomiâ curatam legere est quoque apud *Severin. de Effic. Medic. pag.48.*

OBSERVATIO VII.

Dolor capitis cum tussi & difficultate spirandi.

QUæ contigerunt in Jo. Paulo Negrolo, mercatore non vulgaris nominis, tempus est ut commemorem: tanta enim fuit res, ut plerique obstupuerint, omnibus vero maledicis perpetuum silentium sit impositum. Pertransibo autem brevissime rem omnibus notam, ut posteri etiam sciant. Laborabat igitur hic capitis dolore gravissimo, cum tussi & difficultate spirandi jam biennio: & ut erat liberalis admodum, & ingenui animi, tres medicos primos civitatis absque dubio, advocaverat: cumque illi curando nihil profecissent, in eam opinionem (ut audio, idque etiam ab uno eorum accepi) devenerunt, ut esset phthisicus, & omnino insanabilis. Spe igitur omni destitutus, ad me venit, rogat ut opem afferam, fuit dies illa Jovis: jubeo ut sequenti mane operiatur in lecto: eo ad illum: omnibus bene pensitatis pronuncio illum sanandum, facturumque ut die sequenti Mercurii intelligat se posse sanari. Describo igitur quædam in rem facientia. Sequente die admonet eũ pharmacopola Castellinus ut desistat, tam calida enim esse medicaméta quæ scripsi, ut si eis utatur vitæ periculum subeat. Quo consilio id egerit, tibi æstimandum relinquo. Die dominico, cum diu sortem suam languens deflevisset, decrevissetque abstinere his auxiliis, nec amplius fidere consilio meo: admoneor ab Ambrosio Serono, quem postea ex hæmoptoi curavi. Accedo ad ægrum, post multa impetro ut pharmacopola vocetur: advenit, interrogo quænam sint illa medicaméta calida? tandem, ut brevi rem peragam, fatetur se ignorare singula medicamenta cujus naturæ sint: hocque pertinere potius ad me, quod etiam verum erat. Itaq; convictus propria confessione, accersitur alius pharmacopola, quid plura? Die Mercurii accedo ad illum, lætum invenio. Proh supe-ri, inquit, vera pollicitus es, quomodo tam celebres medicos tam diu latere hic morbus potuit? tum ego: Non latuisse puto, inquam, sed quisque judicio suo utitur in medendo. Hinc fit ut ego in te fortunatior sim, alius in alio. Ut vero rem paucis peragam, intra viginti duos dies perfecte sanatus est. Quæris modum? Idem ferme, quo Juara sanatus est. Purgavi illum catapotiis Galeni, ad catarrhum, quinto methodi: inde ligni Indici decocto, cũ colocynthide & aromatibus: dettraxi-

detraxique prandium, solum panem bellariaq; concedens. *Cardanus de curat. & prædict. admirandis curat. 18.*

Observatio VIII.

Capitis dolor annis viginti septem continuis divexans, alleviatus.

DOlorem capitis annorum viginti septem, in Francisco de Puteis, sacerdote D. Nazarii, mitigavi: cum alii non potuissent: plurimum valuit à pinguibus omnibus & validis ab Hippocrate nutrimentis vocatis, abstinuisse. *Idem, curatione 21. ejusdem operis.*

Observatio IX.

Frigida usu quidam ab Hemicrania, quâ 40. annos affligebatur, curatus.

OBservavi quendam, cùm 40. annos laborasset hemicrania, frustra aliis adhibitis remediis consilio medici frigida sæpius lavisse frontem, atque inde persanatum, nisi quod materia derivata in œsophagum, & illic concrescens, prohibebat deglutionem. Qua tamen cerebrum frigidum est & membrum princeps, à frigidissimis metuendum, aut cum summo judicio utendum. Cæterum topica, quæ repellunt, tepida admoventur, ubi materia frigidior & crudior: frigida, ubi materia calida & biliosa. *Scholiograph. ad c. 1. lib. 1. Holleris de morb. intern.*

Observatio X.

Capitis dolor sedatus, ventriculo cerato imposito.

VIdi sedatum contumacem capitis dolorem ex cerato ventriculo imposito. *Cardanus artis parvæ libro proprio. pag. 111.*

Observatio XI.

Intolerabilis & assiduus capitis dolor, omnem medicamentorum vim eludens, ut ferro & igne evincendus.

IN intolerabili cruciatu capitis, qui & assiduus sit, nec aliis cedat remediis ferro & igne utendum est. Frustra enim pharmaca, cucurbitulæ, topica, &c. comperta sunt, quia hectica quædam capitis intemperies atque infirmitas adest. Et constat quidem permultos melius habuisse in ejusmodi malis, & epilepsia, mania; melancholia hemicrania, terebellis vel cycliscis aperto capite, vel inusto. Sed ignis toto capite periculosius. Inventa ergo melior ratio. Locus in brachio medius inter axillarem ferro aperitur. Vulnus continetur ne coeat, ut hac perpetuò excurrat materia, atque hic melius, quam exteriore brachio: quia minus opportunus locus est occurrentibus externis, minusque visui patet. Sed interim capiti prius & universo corpori consulendum, ut pura sint, ut paulatim reducantur ad naturam. Odiosum enim fuerit, si perpetuo locus defluat. Eodem modo in coxariis & aliis contumacibus malis, ferro & igne utendum est. *Hollerius libello proprio. Observat. 1.*

DE EBRIETATE.

Observatio I.

Gravida esu nucum aliquot Moschatarum ebrietatem & delirium incurrit: & de aliis nonnullis raris ebrietatem facientibus.

MEMINI generosam Anglam, gravidam, esu 10. aut 12 nucum myristicarum, ebriam delirasse. Oleum pressu dant, nervorum morbis utilissimum. *Lobelius in observationibus stirpium, pag. 570.*

Lignum aloes Indum infusum in vino, ebrietatem cito inducit, sine nocumento.

Ambarum vino infusum temulentos efficit. *Matthiolus lib. cap. 20.* A Clystere factam inebriationem notavit *Borell. Cent. 1. Obs 56.* Florum lupulorum vim ad inducendam ebrietatem describit *Camerar. Sylleg. memor. Cent. 5 part. 90.*

Observatio II.

Puer vino antiquo liberaliter potato, vigiliis correptus, & febri cum delirio periit.

GRammaticus quidam singulis diebus balneum petens, unum ex pueris secum ducebat, altero domi relicto, qui rem familiarem servaret, atque ea, quæ ad victum essent necessaria præpararet. Puer itaque domum custodiens, quum vehementi siti cruciaretur, nec esset ei aquæ copia, vinum antiquum liberaliter potavit, atq; ex reliquo tempore vigil omnino permansit. Postea correptus febre, una cum vigiliis oborto delirio periit. *Galen. de loc. aff. notitia, cap. 3. pag. 111.*

Observatio III.

Ex Ebrietate convulsi, & subito mortui.

PEtrus ille Jacobus Delfius, vir admodum crassus, qui ad partem urbis orientalem habitabat, anno 1563 cum in Haghensi dedicatione (in qua more solito Bacchus colitur) vino repletus potuque obrutus, curru ab Hagha Delfos veheretur, in sinu fratris etiam ebrioli decumbens, supraque dorsum jacens sterteret, ita ut cæteri omnes una in curru existentes ac ebrii ipsum profundo dormire putabant, licet ad interrogata non responderet, nec metu illi citatiore expergisceretur. Vehebatur autem celeriori cursu, laxis equorum habenis ab auriga, cujusmodi homines tunc plerunque etiam ebrii sunt, & sicut mutus ad domum perveniens, & ad eam vix allatus, in stertore permansit, ac subito convulsus periit, antequam ego & Cornelius Heydius, collega meus acciti, ad eundem pervenissemus, quem mortuum deprehendimus. Vino igitur repletus stertore suffocatus est, quanquam crediderim vectionem illam celerem, ad mortem juvisse subitaneam, cum ita dorso incumbens jactaretur.

Idem evenit cuidam Aurigæ Alcmariano, Joanni *Brant*, qui cum ebrius esset, & currum (ab Alckmaria Harlemum proficiscens) regere non posset, eundem sic ebrium in partem currus posteriorem abjecerunt, & alius currum rexit. Verum cum Harlemum appulissent, aurigam supra dorsum jacentem mortuum invenerunt, quem tamen antea stertentem audiverunt. Si vero præsentes utrumque neglectim non habuissent, & in latus volutassent, forte uterque in vomitum incidissent, nec ita subito extincti fuissent. Prior autem antequam in curru suffocaretur, alvum reddiderat, se ignorante ac seipsum confœdaverat: utrumque ex violentia mortis præoccupantis, hæsito.

Interim memini quendam Simonem Barbrandum, quoque Alcmarianum, qui mercaturæ causa frequenter Coloniam proficiscebatur a potu convulsum periisse Hic autem cum in Pago non procul ab Alckmaria urbe patria mea, egregiè potitasset, ac in scapha vino oppletus, porcorum more stertens, in dorso jacens, domum veheretur, nauclerus etiam ebrius existens eum dormire ratus est. Verum cum Alchmariam appulisset, ut ex scapha exiret, & nauclerus eum alloqueretur, & diu dormientem (ut existimabat) ariperet, hominem præter exspectationem mortuum invenit. *Forestus. Schol. ad observat. 17. lib. 9.* Convulsionem quoque & aphoniam ex ebrietate oriundam annotarunt *Ronseus Epistol. 12. fol. 45. & Brendel. Consil. 2. pag. 7.*

Observatio VI.

Ametiſta rariora.

ARiſt. *lib. de Temulentia*, Quas ollulas, inquit, Rhodiacas nominant, & voluptatis gratia afferuntur ex calfacto vino bibentes, minus ut inebrientur afficiunt. Etenim Myrrha, odorato junco, & aliis ejuſmodi conjectis in vinum, coquuntur, ideoque vinum affuſum minus inebriat. *Idem in ejuſdem lib.* alia parte ſcribit: Rhodiacas ollulas fieri, myrrhâ, odorati junci flore, croco, balſamo, cinamomo, amomo, cum argilla ſimul coctis, qua de cauſa vinum affuſum & potum, tam valenter arcet ebrietatem, ut etiam cocto diſcuſſoque vaporoſo ſpiritu venerem extinguat, *Athenæus lib. Deupnoſophiſt. lib.* 11. *pag.* 346. *edit. Dalechampii.*

Plutarchus (*in ſympoſ. quæſt.* 6. *lib.* 1.) Chæroneus ſcribit, apud Druſum Tiberii Cæſaris filium, medicum quendam alios omnes qui bibendo vinceret, antequam potaret quinque vel ſex amaras amygdalas edentem fuiſſe deprehenſum, & cum id facere prohibuiſſent, ne tantillum quidem ad compotationem valuiſſe perferendam. Ejus ſanè rei cauſa amaritudinis vis exſiccans, & humorem diſcutiens. *Idem lib.* 2. *Deupnoſoph. pag.* 41.

Produntur nonnulla, naturæ peritioribus, quæ abſtruſa vi, & cœca proprietate, mortalibus vim, odium gignunt & efficiunt, ne ipſius cupiditate moveantur, ſed averſentur & fugiant. Sunt & alia quæ admiranda facultate pollent, caventque ne etiam liberaliter hauſtum quicquam offendat. Quædam vero non occulta ſed manifeſta qualitate temulentiam abercent, aut ne validius hominem corripiat, obſiſtunt.

Ex primo genere illud eſt, quod Jarcas Indus *apud Philoſtratum* narrat: Vino, ait, abſtinendum eſt pueris veſtris, ut ne ipſum quidem concupiſcant. Si qui igitur poſthac naſcentur filii, obſervare oportet, ubi noctua nidum faciat, & illius ova mediocriter elixata, infanti comedenda præbere. Vinum oderit, & modeſtius deget:

Clitorio etiam *quicumq; ſitim de fonte levarit,*
Vina fugit, gaudetq; meris abſtemius undis.

Hoc ferunt Melampodem clariſſimum Medicum conſonaſſe Proeti filias, & ad ſobrietatem temperantiamque revocaſſe.

Democritus ſanie dixit vini deſideria aboleri, quæ putatis vicibus emanans, inſcio temulento potui fuerit adjecta.

Ex ſecundo genere Braſſica perhibetur, de hac novum extat Catonis teſtimonium: Si voles, inquit, in convivio multum bibere, cœnareque libenter, ante cœnam eſto crudam, quantum voles ex aceto, & ubi cœnaveris, comeſto alia quinque folia, reddent te quaſi nihil ederis, biberiſque, bibeſque quantum voles. Quis quæſo non rideat tam facetum commentum? Alii efficacem contendunt, ſi elixa comedatur.

Sunt qui ſyrupum conficiunt, ebrietatem tardantem, juxta *Avicen. ſen.* 3. primi, ex una parte ſucci caulium alborum, & una parte ſucci granator. acrium, & media parte Aceti, ſumitur ℥. j. *ut Iaſon Zirizæus refert*, ante claſſicum poculare. Vide *Theophraſtum*. Androcides hac medela contra vinum, confecta ex Braſſica videlicet, temulentiam poſſe propulſari confirmavit: quippe cum vitis etiam viva odorem Braſſicæ fugiat.

Hori præterea Aſſyriorum Regis inventum dicitur, ſi Hirundinis roſtri cinis, cum myrrha, vino (quod bibitur) inſpergatur, ſecuritatem præſtat.

Acini hederacei ſuccum croci habentes, cum præſumuntur, tutos ſervant.

Eſt in Syria Oleum quod Elæomeli vocatur, ex ipſis oleis manans, ſapore melleo, ex quo in potoriam palæſtram deſcenſuri cyathum præbibunt. De Croco & de oleo ad tertium genus Jaſon refert, in quo etiam ſupputantur pinguia, oleoſa, & quæ in ſuperno ventriculi oſtiolo ſupernatantia, veluti ſepimenta impediunt, ne halitus noxii undatim ferantur in cerebrum.

Ariſtotel. ult. problem. tom. 3. Cur, inquit, Oleum ad arcendam vinolentiam valet, ſorptumque præſtat facultatem bibendi? An quod urinam ciere poteſt, & vino hauſto viam facit? Capparis præterea, & lentes & olea, abſinthium, pecudum pulmones aſſi, panis biſcoctus, halec ſalitum: in ſumma quicquid alligat, reprimit, reſtinguit, aſſiccat, abſumit triſtia efferveſcentis meri ejaculamenta, mirificè conducit.

Allium quoque, *teſte Hippocrat.* maximè ſuccurrit, ubi quis vel potationi, vel ebrietati indulgere propoſuerit.

Præ cunctis verò ſaluberrimum in fuga conſilium exiſtit, ut hujuſmodi potus ſapientes vitemus, qui nimium ingeſti, hominem dementant, & cerebrum, principem illam corporis partem in qua luxuriatur anima, & præcipuas ſuas, maximeq; divinas functiones exercet, turpiter labefactant. *Foreſtus lib.* 9. *ſchol. obſ.* 18.

Observatio V.

Vini odium inducentia.

DE ranarum vi, ad inducendum vini faſtidium, ex literis amici cujuſdam viri boni & noti, ad amicum, qui eas literas Germanicè ſcriptas mihi communicavit: Filio ebrioſo, & ſæpius ex ebrietate variis periculis expoſito, dum conſulere cogito, ab honeſtis viris remedium hoc accepi: ranam viridem (ajunt) ex iis quæ in fontibus ſalientibus reperiuntur, vivam in vini menſura (duarum librarum forte) ſuffocatam, eam in vino vim relinquere, ut qui vel hauſtum unum inde bibiſſet, per omnem deinceps vitam abſtemius degeret. Ego ſolicitus, & metuens ne quid aliud etiam inde detrimenti ſequeretur, cum filio (recens etiam ex ebrietate periclitato) inſtitutum meum confero, acquieſcenti propino vinum (in quo tamen paluſtris rana, cum circa fontium ſcaturigines nulla reperiretur, ſuffocata fuerat) duobus hauſtibus, uno veſperi, altero mane. Volui autem ipſe prægustare vinum, & experiri ſaporem, os tantùm colluendo, ita ut nihil inde glutirem: qui licet non diſpliceret, poſtea ad duos ferè menſes vinum faſtidiui. Uxor ejus, quæ odorem tantum vinarii vaſis illius olfecerat; ab eo tempore hactenus (neſcio quantum temporis) vinum non bibit, etſi enim interim experiendi gratiâ non ſemel guſtaverit, inde tamen ſtomachi dolore non mediocri percepto, abſtinet: uterum quidem non fert, ne quis eam ob cauſam vinum ei faſtidio eſſe ſuſpicetur. At in filio faſtidium hoc non ultra quatuordecim dies duravit: citius tamen à vini potatu caput ei nunc tentatur. Experiemur aliâs idem remedium cum rana viridi è fonte ſaliente: Hæc ille, quibus ea, quæ apud veteres legimus, ad inferendum vini tædium, medicamenta hîc adſcribam: Vinum in quo Anguilla ſuffocata ſit, (alii in quo anguillæ duæ necatæ ſint) potui exhibitum (addunt aliqui, vel modicè) vini tædium (vel odium) parit. Plinius, & alii quidam veteres, Rubellio (piſcis marinus) in vino putrefactus, iis qui inde biberint tædium vini affert. Item mullus in vino necatus, & viva marina in vino putrefacta. Vinum ajunt tædio venire his qui ex Clitorio lacu biberint. *Idem Geſnerus lib.* 4. *aquat. pag.* 953. *hiſtor. animal.*

Observatio VI.

Modus tutior ebrietatis noxas corrigendi.

EBrietas quò apud noſtros homines frequentior eſt, eò minori curâ ejus noxas depellere vulgus ſtudet. Itaque operæ pretium fecero, ſi illorum valetudini

tudini inserviens, qui potiùs studio alios gratificandi, quam voluntate propria adducti, interdum temperantiæ fines excesserint, crapulæ discutiendæ, & ejus noxas corrigendi viam tutiorem ostendere. Illud igitur primum in ea re erit, quod largiorem vini usum minus noxium reddit, ut antequam cubitum eatur primò & alvi & vesicæ excrementa ejiciantur: vomitus etiam (siquidem facilè id fieri possit) excitetur: & per motum aliquem moderatum cibi potusq; descensus à superiori ventriculi parte, ad inferiorem promoveatur: ructus etiam excludantur: & ventris flatus inferius expellantur: tum hauriatur parum aquæ frigidæ simplicis, vel cum saccharo rosaceo mistæ & ori parum de eodem sacchari insertum in eodem à dormiente retineatur. Postea somno majori ex parte peracto, surgatur: & denuò excrementa tum alvi tum vesicæ, egerantur: sputum promoveatur: repetanturque vomitiones, (siquidem illæ faciliter excitantur) His peractis, somno se rursum dedant crapula gravati, & tum deinceps sentient suaviorem & minus gravem. Quod si post secundum somnum denuo surrexerint, & necessariis evacuationibus operam dederint, non solum minus molestè hesternam crapulam ferent, sed & tuti erunt ab illis noxis, quæ & capiti & membris externis à crapula impendere solitæ sunt, præsertim si tertio somno levi indulserint. Sin vero neglectis his cautionibus somno indulserint continuo crapulosi & nullis vacuationibus intercedentibus usi fuerint, tum caput evaporationibus noxiis replebitur, & membra superfluitates ad articulos dem deponentes facilè recipient. Id quod etiam tum fiet, si interrupto somno sufficienti crapulosi statim se vigiliis, & exercitiis dederint, studentes solis exercitiis crapulam discutere, cum ea nondum facta per somnum necessaria sua digestione, minus commoda esse, & ipsa experientia, & ratio confirment. *O[illegible] propr[illegible]arum.* Confer etiam *Salmuth. Cent. 3 observat. 44.* ubi crapulæ remedium exhibet.

CAPITIS DISTORTIONE.

Affectum, cui hoc caput dicavi, semel tantum observare mihi licuit, idque in Hibernia, in fœmina florentis ætatis nomine Jane Dowdal, uxore cujusdam White, Mercatoris in oppidulo Carlingford in Comitatu Lowth, quinquaginta millibus passuum Dublino, quò opem à me petitum venit. Caput ei ad sinistrum latus prorsus deflectebatur, inque eo situ semper manebat, nisi manu in directam aut in contrariam partem impelleretur; quod facile ac nullo negotio fieri poterat: sed ablata manu statim in alterum illum ac difformem situm revertebatur. Ob hæc judicavi, distortionem illam capitis non fieri à distentione nervorum, musculorumq; ejus lateris, in quod vergebat caput (à cujusmodi distentione seu convulsione in anteriora trahitur in Emprosthotono sicuti in Opisthotono ad posteriora) sed potius à paralytica eorū resolutione in latere opposito: qua in opinione id amplius confirmavit, quod originem mali solicitè rimanti, nihil aliud causari poterat ipsa aut maritus, nisi unguentum quoddam Mercuriale, quod ab Empirico acceptū collo aliquoties ob nescio quas eruptiones illeverat. Hydrargyrum enim toti nervoso generi summoperè infestum, potuit in corpore molli minimeq; robusto quale ipsius erat, hanc ipsi noxam importare, quanquā plurima sunt in mundo hominum fœminarumq, millia, qui unguentis Mercurialibus sæpius inuncti nullā inde musculorū tendinumve labem aut resolutionem passi sunt. Judicio autem me suffragatus est eventus. Quippè domum dimissam jussi per unam alteramque septimanam quotidie mane ac vesperi sumere bonum haustum decocti è sarsaparilla ac sassafras herbisq; cephalicis ac neuriticis apparati, ac bis die fovere collum decocto consimilium herbarum. Et post fotum inungere semper unguento è Salvia, absinthio, Ruta teneris Lauri foliis, & adipe cervino cum oleo olivarum, & paucillo ceræ viridis, cujus insignem efficaciam ad omnes nervorum nervosarumq; partium affectus frigidos sæpissimè expertus sum. Hæc cum exactè præstitisset, intra duas hebdomadas molestissimo isto malo prorsus liberata est. Sed cum fatali imprudentia aliquot post diebus nescio quod funestum unguentum, ab altero Agyrta acceptum, ob lenticulum aliquod malum cervici adhibuisset, confestim in pristinam capitis distortionem de novo incidit: cui dū medicinam haud ita maturè facit ac ante (impedita domesticorum negotiorum multitudine quibus tunc temporis distinebatur), interea duplicata est mali causa, atq; ad vitium in latere dextro, de quo prius diximus, accessit novum in sinistro rigiditas ac durities tendinum movendo capiti destinatorum, unde factum; ut a remediis, quibus curata prius fuerat, nullam tunc utilitatem capere, neque aliis aliis juvari potuerit. Quindecim mensibus ex quo illa sanata erat, ipsissimum hoc malum, de quo actum fuit isto capite, mihi oblatum fuit Parisiis, in fœmina quinquaginta sex annorum Maria Gantois, Sedanensi, N. Dect uxore. Ad hanc accersitus 18 Junii 1646. ex ipsa intellexi, quod 14 Febr. tunc proxime elapsi, quum descenderat in cellam subterraneam, retro cecidit, ac os sacrum (non caput, nec aliam corporis partē) afflixit quod exinde doluit, nulla extrinsecus contusionis nota apparente, per tres septimanas: totoq; eo tempore sensit pondus in pube, quod incessu multum incommodabat, relaxatis, opinor, à casu latis uteri ligamentis. Ista accidentia cum post prædictum tempus abiissent, successit dolor gravativus in occipitio & nucha, cui tollendo cum Medicus cujus consilio utebatur, & purgationes aliquot, & alia quædam adhibuisset, tandem admovit cucurbitulas cum scarificatione. His neq; malum illud levatum & aliud gravius accersitum fuit, perpetua quædam quasi suffocationis imago toto fere gutturis ductu, sed præcipuè in superiore parte. Ad novum hoc symptoma expugnandum, exhibuit ipsi Medicus Pulveris Emetici dosin satis grandem, unde nequaquam vomuit, sed decem habuit sedes, idque cum euphoria. Attamen præterquam quod nihil ipsi profuit hæc purgatio ad id ob quod ipsi data fuerat ab eo die (qui erat primus aut secundus Junii) cœpit laborare molestissima capitis distortione in latus sinistrum. Non impediebat quidem illa quin liberè caput movere posset in quamcunq; partem, & in latus dextrū; sed mox velut retrahebatur, & vellet nollet ægra, cogebatur id in latus sinistrum sinere redire. Noctibus bene dormiebat; sed à diluculo ad horam decimam aut undecimam noctis nulla ipsi quies, & tum illa capitis distorsio in latus assiduo illi molesta erat, tum vaporum illorum suffocativorum in guttur ascensus. Quod si inter comedendum, ac dum ipsa buccellam aliquam deglutiebat, illa duo symptomata in idem momentum coinciderent (id quod fiebat aliquando) in præsentaneum strangulationis periculum incidebat: quum alioqui vapores illi alio tempore deglutitionem nullo modo impedirent. Per quatuor illas septimanas, quæ intercesserant ab initio istius Distorsionis ad diem illum, quo ad ægram primo accessi, sæpius purgata fuerat; sed ab omnibus purgationibus semper pejus habuerat, præsertimq; ab ultima, pridie istius diei assumpta, quæ è senna, cremore Tartari, & fœcula Bryoniæ fuerat concinnata, post quam purgationē quū postridie mane fœculā Bryoniæ sumsisset per se adeò inde exasperatū fuit ejus malum, ut istam diem omniū ab ini-

ab initio habuerit longè pessimum. Præter duo molestissima symptomata præterque occipitis dolorem, qui semper sui similis perstiterat, de eo etiam conquerentem audivi, quod in singulis respirationibus pectus illi deorsum trahi videretur, & veluti chorda ab umbilico ad sternum pertinente, valde versus ventrem convelli; sed & querebatur insuper de quadam veluti rigiditate omnium cervicis nervorum ac tendinum ad usque humeros & brachia. Administravi per tres aut quatuor septimanas varia medicamenta interna externaque, tum uterum (in quo, aut circa quem residere omnis mali fomitem, multa mihi persuadebant) tum genus nervosum respicientia. Et à primo quidem eorum, quod fuit tinctura ex stœchade, radicibus Eryngii & Rubiæ, Castoreo ac seminibus Pœoniæ nigris, cum vine albo & aqua cardui benedicti extracta, strangulatoria illa in gutture molestia penitus sublata fuit, sic ut nunquam posteà recurreret, & occipitis quoque dolor ope ejusdem medicamenti, ac Topicorum quorundam plurimum fuit imminutus. Quum autem secundo Julii cœpisset uti apozemate facto ex sarsa sarssafras, stœchade, Majorana, Betonica, radicibus Pœoniæ, Chamæpitiæ, & quotidiè manè ac vesperi bonum de eo haustum sumeret, brevi plurimum eo profecisse visa est, adeò ut jam nono Julii per duas tresve horas ab illa distorsione immunis esset: undecimo autem Julii per totum ferè diem caput in recto ac debito situ ab ipsa teneri posset: ac 14. Julii rursus habuit trium quatuorve horarum inducias iterumque 20. Julii à matutino ad vesperam ferè in totum distorsione illa caruit: quum ante hujus Apozematis usum nunquam ne ad minimam quidem temporis partem, (præterquam inter dormiendum) ab ea fuisset libera. Sed cum malum semper recurreret, atque ad pristinum statum rediret, quanquam continuatio ejusdem Decocti usu, variisque præterea intus extraque administratis, quæ in rem existimabam, desperari tandem de ea persananda, ac circa finem Julii eam sibi reliqui. Et quanquam exinde multa adhuc alia tentavit, diversorumque tum Medicorum tum Chirurgorum consilio usa est, mansit tamen ei capitis ista distorsio qualis ab initio, eaque perseverat ad hunc usque diem, quo ista scribo, & qui est quindecimus Septembris, Anno 1648. In insigni opere observationum Riverianarum Riverio communicatarum, è quo supra quoque ad caput primum nonnulla attulimus, invenio etiam casum huc pertinentem. Quippè observatione decima & ultima Oziæ Aymar, Chirurgi Gratianopolitani, memoratur Dominum de Bollon, quum tormenti ictu brachium dextrum propè humerum ipsi ablatum esset, ac vulnus consolidatum; correptum quadam convulsionis specie, quâ retrahebatur caput versus partem dextram & mandibulæ erant in continuô motu, sic ut lintea jugiter inter dentes habere cogeretur, quæ identidem mordens brevi comminuebat. Medici multi & Chirurgi in unum convocati quum unô ore statuissent in extremitate ossis præcisi superesse eminentiam acutam, quæ nervum feriendo, convulsionis illam speciem excitaret, vulnus de novo aperiendũ, ac os complanandum censuerunt. Sed cùm operationi isti non respondisset eventus, D. Aymar sagaciter conjectavit, fermentum aliquod venereum intra corpus delitescens; isti symptomati origine præbuisse: cui proinde expugnando cum purgationem prius ac diætam sudorificam administrasset, ac postea unguento Mercuriali ptyalismum excitasset, contractiones illæ ac convulsiones desierunt, neque eo malo æger exinde amplius conflictatus est. *Arnoldus Boot. cap. 5.*

DE VERTIGINE.

OBSERVATIO I.

Occipitii contactu levissimo vertigo provocabatur.

IN quodam, cui ab occipitio vertigo exoriebatur, pars in eo minima dolebat, quæ si vel blandissimè attingeretur, concitatus humor vaporem in sensus omnes expirabat, quo protinus offusi tenebantur. *Fernelius lib. 5. c. 3 Patholog.*

OBSERVATIO II.

In capite cujusdam vertiginosi, & caro affecti, arteriæ cartilaginosæ, humore profluente, visæ sunt.

IN capite cujusdam Mercatoris, qui aliquot annis vertigine laboravit, & tandem caro periit, observavimus ipsas arterias cartilaginosas cum copiosissimo humore aquoso hac & illac emanante, cum caput aperirem, præsente Cl. V. D. Platero, Collega meo honorando. *Bauhinus Anat. cap. alt. de similaribus, c. 1.*

OBSERVATIO III.

Nova de causis vertiginis sententia.

DE causis vertiginis quid sentiam breviter aperio. Et quamvis me novam opinionem conscripturũ profiteor, hanc tamen verissimam esse arbitror; si non placuerit, fas sit communi opinioni adhærere. Vertigo est, quâ omnia in gyrum videntur moveri: proxima hujus causa est spirituũ inordinatus motus in anterioribus cerebri ventriculis: quoniam igitur hi circumaguntur, omnia pariter sic videntur moveri; quia rerum species repræsentatæ, communi sensitorio recipiũtur per modũ recipientis: hæc sane formalis ratio est symptomatis hujus. Modus inquirendus, quidnam in ipsis spiritibus facit circularem hunc modum, duplex causa, interior una, exterior altera. Interior est permistio alicujus substantiæ quâ spiritus agitantur. Sunt qui dicũt viscidos, & crassos humores permisceri. Ego sane haud crediderim hos efficere vertiginẽ: quia cum sint parum proportionati cum spiritibus cerebri, virtus illorum conservationi maxime intenta violẽter ac subito moveretur ut eosdẽ expelleret, hæc ipsa expulsio fit ventriculis contractis, ex quo motu procreatur epilepsia. In vertigine motus nullus ventriculorum adest. Multo rectius dicemus, si vapores misceri statuerimus, qui cũ illis familiaritatem habẽt Fiunt enim spiritus ex vaporibus. Si quando igitur contingit hosce permisceri vapores, spiritus moventur circulariter. Exemplo tibi sit aqua: in qua si projiciatur quippiã, etiam levissimũ, statim illam in gyrum movebit, quid putabis in spiritib. contingere? qui sane tenuiores aqua, naturã scilicet aeream repræsẽtantes. Hi vapores aliquando ex toto cerebro, aut determinata illius parte, capitis parte per essentiam, læso proficiscuntur, determinatam illius partẽ dixi, quia in quodam observatum est, ab occipitio vertiginẽ deduxisse originem: pars in eo minima dolebat, quæ si vel blandissime attingeretur, concitatus humor voporẽ in sensus omnes expirabat, quo prorsus offusi tenebantur. In capite morbũ per essentiam consistere denotant ejus partis dolor aut gravitas auriũ, tinnitus, olfactus, vel auditus oblæsus. Aliquando hic vapor ex humore deducitur, qui in vẽtriculo, præcordiis, aliisve partibus naturalibus continentur: hunc significat nausea, inappetẽtia, oris amaritudo, cordis erosio, (cardiomos dicta) via per quam in cerebri ventriculos irrepit hic tenuis & calidus vapor, sunt arteriæ, per quas duntaxat in ventriculos afferri potest, nã in plexu choroïde spiritus & humores exagitans, ac vanè impellens, turbulentos sensus motusque reddit. Hic vapor soboles

boles est intemperiei vel superiorum, vel inferiorum partium: Quamobrem hoc symptoma cum interna est causa, morbum sequitur in intemperie iis intercedentibus, quorum est facta mentio. Si verò causa fuerit externa, ut contusio, tunc fit vertigo citra intemperiem: sed à ventriculorum conniventia: quæ tamen nisi habeat aliunde originem & fomitem, brevi evanescit: possunt enim humores obstruere ventriculos: hic fiet comitialis morbus. Potest etiam ob eandem contusionem introduci temporis tractu intemperies, quæ jugiter vitiatos vapores procreans vertiginem facit. Et hæc mea est opinio, quicquid in hac re alii dixerint. *Horat. Augenius epist. 4. lib. 10.*

Observatio IV.

Plerasque vertigines ex sanguinis & spirituum perturbatione proficisci.

VErtiginum species variæ existunt, quarum pleræque ex sanguinis redundantia, & spirituum inordinato motu proficiscuntur. Hæ verò his deprehenduntur signis quod post equitationem, vel vectationem diuturnam, vel alias motiones corporis concitatiores, veluti gyros quosdam spirituum sentiant ægri, etiam cessantibus antecedentibus motionibus ac iisdem etiam interdum in prima somni accessione apparent, maximè in illis in quibus contemplationis diligentis intentio antecesserit. His itaq; præsentibus, si quidem alia etiam plethoræ signa adsint, vena secanda, & spirituum sedationi incumbendum est. *Ocinam lib. obs. propriarum.* Conf. *Smetius Misc. p.* 545.

Observatio V.

Vertigo admiranda & ingenti purulentæ materiæ per . . . um alveolos & os excretione levata.

MErcator quidam primarius Grudentinus, vir quinquagenarius, aliquandiu vertigine conflictatus, cum malum ingravescere sentiret, ita ut tandem in publicum prodire vereretur, opem meam efflagitavit, sibi ut contra tam grave symptoma, & a quo aliud gravius ac periculosius metuendum esset, consulerem rogans: Ego ex convenientibus rebus, longum ut vocant, decoctum, idq; purgans confici curavi, cujus usum ei imperavi ad hebdomadas duas vel circiter, simulq; conveniens Electuarium allevans & roborans concessi, à cujus usu tantum fructus percepit, ut & multo levius & rarius eo symptomate infestaretur: & longe se melius habere fateretur. Ideoq; in Vere & Autumno per annos ferè tres eadem penè medicamenta repetiit, dicens, admodum angeri malum illud, & pessime se habere, si diutius à medicamentis abstineret. Tandem aliquando sub initium veris, cum cœpisset pristina adhibere auxilia, excitata natura, tantam excretionem malignæ admodum materiæ in capite acervatæ una vice molita est, ut res admiratione non careat. Assidens enim mensæ cum amicis, à sumpto prandio, subito defluxum quendam a capite per utraq; tempora percipere, & quiddam animi deliquio simile sibi impendere queritur. Vixdum homo in vicinum lectulum collocatur, ecce, copia spurcissimæ & purulentæ materiæ cum impetu ex ore ejus profluit, per dentium alveos viam sibi faciens, quibusdam dentibus è locis suis prorsus ejectis atq; elisis, reliquisque pene omnibus uno eodemq; impetu adeò labefactatis, ut omnes ferè vacillarent, necnon altera ex inferioribus maxillis quodammodo diffringeretur, ut frustillatim quædam ejus particulæ per gingivarum continuitatem solutam à chirurgo eximerentur. Copia verò prorumpentis humoris, vel potius prorumpentium sordium, tanta fuit, ut impleret pelvim capientem libras tres & plus eo: Fœtor verò tantus, ut nemo adstantium ferre illum posset, ipsi verò ægro adeò esset molestus, ut quavis ratione naribus obturatis, vel odoratarum rerum admotione, munire se contra illum cogeretur: quinimò graveolentia illa à quovis domum saltem ingresso, foribus hypocausti apertis satis superq; percipiebatur. Confestim autem ad hujus purulentæ & graveolentis materiæ effluxum, vertigo & gravitas Capitis in universum hominem deseruit, ita ut jam ad alterum annum ab ea totus liber vivat. Hoc inde mali abstulit, quod cum prorumperet illa materia, quasi eluvione facta, inferiorem maxillam adeo luxavit, ut ab initio vix illam movere, adeoq; difficulter os aperire & claudere, nec satis quod volebat, proloqui posset, nunc vero difficilem & molestam habeat masticationem, quod ab eo tempore dentium firmitudo longè minor sit, nec dentes inferiores jam positu satis respondeant superioribus. Addo & hoc, quod cùm materia illa putrilaginosa è capite delaberetur, pars ejus devoluta sit in ventriculum per Oesophagum, unde mox sensit se malè affici, dejecta enim erat appetentia, erat καρδιωγμὸς, necnon quiddam lypothymiæ simile & in tantum afflictus fuit ventriculus, ut ad hunc usq; diem, debiliorem illum experiatur, quàm fuit antea. *Francisc. ... l ... suis mihi communicatis observationibus.* De vertigine monstrosâ vid. *Bartholin. Centur. 5. histor. 74.*

Observatio VI.

Vertigo difficilis admodum, incertis periodis & frequenter invalens, curata.

CLementem pocillatorem illustris Principis Bentivolæ, jam non audentem progredi ob vertiginem sævam, qua incertis horis, sed assiduè corripiebatur, *aqua decocto cum ligno Indico, & corticis ejusdem dimidio, cum agarico, stœchade, salvia, betonica, seseli, semine ... o, rosmarinoque* sanavi: nec in posterum ejusmodi symptomate correptus est. Reddidit hic mihi gratias ingentes. *Cardan. de curat. & prædict. admirand. curat. 22.*

Observatio VII.

Vertiginosorum curatorum historia alia.

QUidam laborans vertigine antiqua, post vacuationem per pilulas cochias curatus fuit lotione assidua capitis rasi decocto camomillæ, & rosarum. In diuturna vertigine, & fermè incurabili est summum auxilium venas non pulsatiles post aures abscindere. Quorundam experientia probatum auxilium est cauterium prædictarum partium. Passus est quidam vertiginem propemodum insanabilem amisso ferè sensu capitis, & cum immenso stupore ob frigus intensum, & post multa remedia, quæ nihil profuerunt, cataplasmate ex sola urtica toti capiti raso per noctem admoto curatus est: factis postea multis ampullis plenis aquosa pituita, à quibus multa emanavit pituita. *Paschalius de curand. Morb. lib. 1. c. 7.* Vertiginis curationem in fœminâ anili proponit *Hildesh. spicileg. 5. fol. 472 seqq.*

Observatio VIII.

Vertigine & vomitu ventriculi vitio excitatis, æger remediis nonnullis reconvalescere visus, paucis post diebus languidâ febriculâ correptus, recidivam incidit cum delirio & aliis pravis symptomatibus, quibus tandem expiravit: vitiata viscera cadaveris dissectio detexit.

QUidam Germanus adolescens 18. annorum usus antea beria, in Galliam venit: ubi crapulæ indulgens, cœpit vertigine laborare, revomere quæ sumebat, dolere ad ventriculum. Adhibito remedio cessavit vomitus & vertigo. Melius habuit. Sed post quartum aut quintum diem rediit malum. Languit levise-

vi febriculâ: invasit leve delirium, unde facile redibat ad se, pulsus languidus. Decimoquarto sudor multus, perturbatio, pulsus concidens. Decimo quinto in eo sudore mortuus. Aperto inventus epiploon putrefactum, hapar siccius, ventriculus interior ad finem quasi contusus, nigro succo ex dimidio plenus. *Hollerius libello proprio obs.21.*

DE SIRIASI, CEREBRI INflammatione, sphacelo ejusdem, & tumore glanduloso pomiformi.

DE SIRIASI.

OBSERVATIO I.

De siriasi, febrili capitis infantium fervore.

SANE in capitibus puerorum largior coacervatur pituita, quæ æstu recalescens, membranas cerebri fervefacit, somniferosq; dissipat vapores. Unde Alex. Aphrod. verus ille à philosophia medicus: Fervor per arterias descendens, ad sedem cordis, & spiritum vitalem fervefaciens, febrem sine putredine accendit. At verò bilis per febrem adaugeri solita, alvum mordens, profluvium ventris movere potest. Causam etiam, & originem mali esse in cerebro inde accipimus, quòd omnia infrigidantia, ut oxyrrhodinum, succus solatri hortensis, cucumeris, sincipiti, fronti, temporumq; arteriis, cum othoniis applicati, hunc siriasis fervorem extinguunt: id quod & cucurbitæ ramenta, domesticæ præcipuè, præstant. Unde Diosc. Ramenta cucurbitæ contra capitis infantium ardores, quos siriasim vocant, utiliter emplastri modo sincipiti imponuntur. Hunc vero fervorem à capite per arterias ad cor defluere, id certissimo argumento est. Nutrici prius diæta frigida & humectante indicta, postquam urticas in mortario contusas, addito momento unguenti διὰ αἰγείρυ, puod populeon vocant, arteriis temporum ac metacarpii applicueram: singulis verò quaternis horis innovaram, ille siriasis fervor plus minus biduo extinguebatur citius. *Langius epist. 54. tom. I.*

DE INFLAMMATIONE CEREBRI.

OBSERVATIO I.

De cerebri inflammatione.

APprehendit aliquando cerebrum inflammatio, cujus tanta est violentia, ut inde ægrotantes intra quartam diem sæpius mortui succumbant, cum invadit hic affectus: apprehendit patientem ingens capitis dolor, qui per occiput collo, & universæ spinæ communicatur, à quo statim deperduntur sensus, tum externi, tum interni, solusque remanet motus, qui adeo nonnunquam in his ægrotantibus validus est, ut vix quandoq; loco contineri queant, quamprimùm enim correpti sunt hoc morbo, deperdito unoquoq; sensu exiliunt ægri, quemcumq; inordinatum motum tentantes, modò cruribus & pedibus, modò toto corpore se agitantes, præcipuè autem manibus, partes superiores, licet non semper, sæpius tamen invaduut, easq; toto conatu distrahere nituntur, ut interdum viderim ego mulieres hoc morbo detentas omnes crines dilaniasse, & totam faciem unguibus propriis dilacerasse, sicuti etiam & viros hac eadem ægritudine, deprehensos totam ferè barbam sibi evellentes idem fecisse conspexerim. Procedente morbo languescit corpus, ad motumq; impotens redditur, hi semper sine voce manent, nec ullum vestigium sensus retinent; cum ne (si etiam fortiter pungant) respondere, aut annuere posse videantur. Accedente hoc morbo, una invadit acutissima & intensissima febris, quæ eundem semper concomitatur affectum, cum tanta tamen febre, nec, si potum efferas, quid gustare tentant; imò nihil nec cibi, nec potus unquam admittunt. Horum omniũ causa est inflammatio, substantiam, corpusq; ipsum cerebri occupans: cujus ratione ita deperduntur virtutes rectrices, cum cerebrum per propriam & innatam temperiem munia sua exequatur, ut nec dignoscere affectum ipsum, nec cætera queant: unde licet in parte nervosa spiritus animales non sint intercepti, tamen, quia his mens ægrotat, & deprehensa est, nec dolorem, nec quid molestum ad extra persentiunt, interius tamen cum supra modum affligantur, adsitq; incendium maximum, irritata natura est in causa illius motus voluntarii, qui non potest tolli, non obstructis, vel occlusis nervis ipsis. Febris autem huic morbo connectitur; quoniam cùm inflammatio sit valida, & sit in membro principali, necessariò ad hunc consequitur febris. Hujus inflammationis causa est sanguis supercalefactus, vel admodum biliosus, qui affatim irruens ad partes superiores, cerebri corpus, & partes ejus internas, ipsiusq; substantiam occupans in eo figitur, firmaturq; ac inflammationem facit; per inflammationem nunc intelligimus omnem tumorem calidum, sive pura inflammatio, sive erysipelas, sive ex utrisque mixtus affectus fuerit. Signa ex prædictis sumantur, quibus hoc addatur, quòd facies in hujus morbi principio satis rubet, & fere tumet; oculi autem præcipue rubent, & in his venæ sanguine plenæ apparere solent, constantesq; ac fixi prominent. Prædicta signa observantes, habemus ea, per quæ distinguitur hic affectus à cæteris, qui huic similes existentes cerebrum occupant. Ab Epilepsia differt quoniam licet in utrisque deperdantur sensus interiores, & exteriores, & in utrisq; adsit motus motus, tamẽ in epilepsia est motus convulsivus, in hoc autem est voluntarius; præterea in Epilepsia spuma ex ore procedere consuevit quæ nunquam in hoc affectu videtur, cui etiam necessario febris acuta connectitur, quod non est in epilepsia. Ab apoplexia distinguitur, quoniam in apoplexia tollitur & motus, & sensus, at in isto soli sensus desunt, non motus. Præterea apoplexiæ necessariò non adjungitur febris, immo rarò in ea, & salubriter aliquando apparere solet: at in hoc febris acuta admodũ de necessitate connectitur. A phrenitide autem distat; quoniam in phrenitide est deliriũ, & non deperduntur sensus, quorum neutrum est in isto affectu. Videtur quidem consimilis phrenitidi hic morbus ratione affectionis, & ratione loci affecti; quoniam in utrisq; est inflammatio, & in utrisq; inflammatur cerebrum, tamen maximè differunt ratione partis, & loci affecti; quoniam in phrenitide potius est inflammatio in membranis, quam in cerebro ipso, & præcipuè in tenui, à qua communicatur & ipsi cerebro inflammatio, potissimumque parti ejus exteriori, & contangenti membranam; at in ista internas cerebri partes, ejusque ventriculos, & propriam substantiam inflammatio occupat. Qua de re casus hic gravior est, quàm ille, magisque lethalis, & potissimum cum hæ inflammationes magnæ existentes partem frigidam, materiaq; peccanti improportionatam occupent: unde sæpe evenire solet, ut partẽ ipsam patientem ferè corrũpant, & ad gangrænam deducant: quapropter dicebat Hippocrates casum hunc ab aliis non animadversum, considerans: *Quibus cerebrum sphacelatum est, in tribus diebus pereunt, si vero hos evaserint, sani fiunt.* Per sphacelum autem hîc ut monet Galenus in comment intelligit non factam, & completam partis corruptionem; quoniam hæc sanationem non admittit, sed quæ est in fieri, imminetque ob inflammationis magnitudinem. Qui autem hoc patiuntur, velociter pereunt, tum quoniam

niam pars maxime principalis admodum læsa est: quod si tamen contingat ægrum tribus primis diebus supervivere, & ad diem quartum pervenire, possumus sperare, & morbum declinaturum fore, & vires ita fortes esse, ut morbum superare possit: quod ubi contigerit, in ægro nulla erit memoria præteritorum, non recordatur enim nec morbi, nec alterius rei ad morbum ipsum pertinentis. tantum hoc vidi in nonnullis, qui salvati fuere, quod confuse meminerunt se valde anxios & angustiatos fuisse, magnumq; incendium persensisse, non tamen quid distincte enarrare potuerunt. Hujus morbi meminit etiam *Hippocr. lib. 3. de morbis.* sub nomine sphaceli, seu syderationis ipsius cerebri, ubi habet, quod in his caput dolet, & cervix, & spina, quod intelligas dum hic morbus patientem aggreditur; hoc enim facto, sensus omnes externos, & internos amittunt quod docere voluit exemplo auditus & loquutionis, dum inquit, quod illi non audiunt, & quod derepente obmutescunt. subdit, his sanguinem è naribus defluere, quod non est universale signum, sed aliquibus tantum peculiare; quibus si copiosior fluat, indicium est ex morbo convaliturum ægrum: si parce autem, & stillet tantum, contrarium enunciabit: quod autem, ut inquit, sublivescant, est in casu, in quo jam natura succumbente, vere cerebrum sphacelatur; dum enim est spes salutis, non livent, sed potius rubent ægrotantes. Hujus morbi narrationem æmulatus est *lib. 1. de morbis*, sed paulo aliter: quæ omnia fere in idem coincidunt, exponenda tamen ea ratione, qua nos morbum hunc jam explicavimus. De cerebri inflammatione loquuti sunt etiam *Paulus Aetius, & Oribasius ex Philumeno*, quos æmulatus est etiam Avicenna in hujus morbi explicatione, sed eorum casus non est hic, quem nos explicamus, consimilis, quoniam isti asserunt in hac cerebrum inflammatum ita intumescere, ut suturæ capitis disparentur, quod dictum nequaquam verificatur in casu nostro. sed nec apud me est possibile, cum suturæ ex gravi ictu non ita facile dissolvi, & disparari possint, nedum quod imaginari queat, ex tumore interno hoc accidere posse, nisi forsan hoc in puerulis admittatur, in quibus suturarum ligamenta mollissima existunt, cartilaginosaque corpora nondum ossea sunt facta. Præterea addunt subsequi nauseam multam in illis, bilisque vomitum supervenire, quorum neutrum in casu nostro reperitur, nisi forsan hoc ante factam inflammationem acciderit, ut semel in uno vidi, qui in primo morbi insultu copiosissimè evomuit, statim facta inflammatione, & sensus exteriores, & interiores amittens, ab omni evacuatione quievit. De Erysipelate etiam cerebri loquuti sunt, sed signa nostra non ponunt, & addunt in hoc dolorem totius capitis adesse, & videri ægrotantibus flammam in ipso cerebro habere, quæ duo jure consequuntur quidem ad erysipelas: sed cum postea omnem sensum, & cognitionem hic tollat, non possunt esse signa præsentis morbi, quare pro habendis hujus signis, recurratur, ad ea quæ ego declaravi & enarravi, constituamusque morbum hunc, cum sit inflammatio vel simplex, vel erysipelatides, esse intemperiem calidam cerebri cum materia, & cum tumore: quapropter pro ejus curatione indicabitur, ut materia in cerebri substantia contenta evacuetur, & ipsum cerebrum refrigeretur: evacuabitur ista materia, si retrocedet, vel è corpore educatur: retrocedet, vel impulsa, vel attracta è corpore; educent, vel sensibiliter, vel insensibiliter: materia tamen non potest retrocedere, nisi prius corpus sit evacuatum. Et ideo primò totum evacuandum est. Secundò ita agendum est, ut materia retrocedat, retrocedet autem, vel si reprimatur, vel si retrahatur. Tertiò debemus materiam discutere, & resolvere, & suo loco, & tempore refrigerare. An possit Medicus his indicationibus satisfacere, vel non, dixerim unum, scilicet, raro hoc contingere, ut hujuscemodi ægrotantes salventur, quoniam tanta est hujus morbi sævities, ut cerebrum ipsum ad gangrænam ut plurimùm deducat, nisique ex arte statim opportuna adhibeantur medicamenta, citissimè pereunt, & maxime, ubi vires ægrotantis imbecilles erunt, potissimum cum has nullo modo restaurare possimus; ad oblata enim nequaquam apti sunt, solisq; exterioribus auxiliis hîc agere possimus. Ubi tamen vires fortes erunt, cùm in omni interna inflammatione, & in acutis morbis unica sit salutis spes, ipsa virium fortitudo, si cætera cito, tuto, & cum ratione administrentur, & possumus quoquo pacto salutem, licet semper cum maximo ægrotantis discrimine, & periculo sperare.

Pro executione autem indicationum propositarum ita procedendum erit, pro totius corporis evacuatione statim secanda est vena interna brachii dextri, ubi sit magna plenitudo: vel si non adsit plenitudo, humeraria præmissa alvi lenitione per leniens & refrigerans clystere, non per acre; acria enim per partem post partem calefaciendo magis inflammant, & affectum præter naturam adaugent, febremque intentissimam, & acutam, quæ huic affectui connectitur, magis accendunt. Venæ sectio sit copiosa repetaturque eadem die ex altera humeraria: interim fomenta, & actu frigida adhibeantur, opportuna ad hoc sunt oxyrrhodina ex oleo rosaceo completo, vel omphacino, addita quarta parte aceti ad penetrationem, quibus totum sinciput optime abrasum continue madefiat. Sed quoniam hic summum est incendium, magis laudo irrigationes, & Embrochas continuo adhibitas, & factas ex *decoctionibus herbarum refrigerantium, sicuti ex enarvia, lactuca, solatro, sempervivo, violis portulaca, aceto sa, & similibus*, quæ actu frigida in continuo sint usu super sinciput admodum Embrochæ stillantis; possunt etiam, cessantibus Embrochis, parari emplastra ex prædictis herbis contusis, admixtis earumdem succis, oleisq; refrigerantibus, addita portiuncula aceti rosati, hæcque frigida actu applicentur: quæ cum incaluerint removeantur, & repetantur: hocque in morbi principio, & præcipue si tempus æstivum fuerit, agatur: his refrigerare, & materiam repercutere poterimus: quam eandem materiam a cerebro retrahemus revulsionibus, derivationibus, pro quibus satisfacient cucurbitulæ scarificatæ, quæ plurimæ sint, & profunde incidantur, quæ postea etiam repetantur, sed ubi non sit magna urgentia, non scarificatæ, ad idem facient frictiones, & ligaturæ dolorosæ extremarum partium, quæ etiam balneari possunt decoctionibus herbarum refrigerantium, sed quæ sint actu calidæ, ita enim actuali caliditate possunt revellere, potentiali autem frigiditate refrigerabunt, & vaporibus illis cerebrum demulcere poterunt, fiant autem hæc ex foliis rosarum, violarum, maluarum, lactucarum, salicis, & hujusmodi. quibus semper aliquid chamæmeli addatur ad aliquam discussionem, & faciliorem transmissionem: ad eandem intentionem exulcerantia humeris, & spatulis apposita facient, quibus ego aliquando usus sum cum optimo successu, ea ex cantharidibus formando. Pro derivatione convenient hirudines post aures applicatæ, sectioque venarum sub lingua, si ægrotantes admitterent, satis commoda esset. Sed illis universalioribus præmissis, factisque prædictis revulsionibus, hoc unum maxime laudabo, cui potissimum attribuo sanitatem in nonnullis ex tali morbo recuperatam: videlicet missionem sanguinis ex naribus, quam hirudinibus ad narium penitiores partes applicitis habeo, nitorque, ut copiose effluat sanguis, vel iisdem repetitis, vel ad nares apposita spongia aliquo liquore relaxante, non tamen calidiori imbuta, vel saltem

in aqua dulci calida infusa, hinc maxime sublevatur cerebrum, alleviataq; natura morbus, si fieri dabitur, unquam aliqua via, superabitur, quo casu remittantur refrigerantia illa, & quo ad actualem, & quo ad potentialem frigiditatem, admisceanturque prædictis tunc aliqua temperata, vel leviter discutientia, sicuti oxyrrhodino oleum chamæmelinum, Embrochis illis, *malua, flores chamæmelini, melıloti, semina fænugræci, lini, radices althea*, & consimilia, quæ aliqualiter discutere valeant, quorum usum postea declinante morbo solus erit vel nullis admistis, vel paucioribus refrigerantibus, sternutatoria etiam tunc temporis, jam evacuato cerebro, & inclinante morbo adhibeantur, & aliqua odoramenta, quæ non sint gravia, nec caput replere possint administrētur. Et dum hæc omnia fiunt, semper habeatur alvus lubrica, & si non sponte fluat, ex lenientibus clysteribus, ut supra dictum est, venter leniatur: & quoniam in his aliquando non prodit lotium, non exurgente virtute ad munus suum, ubi hoc evenerit, ad imum ventrem apponatur vesica semiplena oleo calido, vel aliquo decocto relaxante, inungatur idem locus oleo amygdalarum amararum, oleo de scorpionibus, & foveatur cum his, quæ virtutem excitare & relaxare possint. Hæc quoad medicamenta: quoad victum, raro est, quod ante quartam veniat cibus offerendus, quoniam, vel primis tribus diebus pereunt, & sic cibandi occasio præteriit, vel his transactis, ad quartam perveniunt, quo tempore, si res ex voto successura sit, incipiunt ægrotantes & aliquo modo sensus recuperare, & tunc cibandi sunt. Sed cum omnimoda inedia præcesserit, non statim pleno victu uti debent, sed tenuiter alantur, contentiq; sint ferculo in jure pulli tenuioris, vel alterato cum seminibus communibus, abstineantq; à vino, quoad præsens non fuerit totius morbi universalis & manifesta declinatio quo tempore vinum bibant, sed paucum ferum, & lymphatum, largioriq; cibo utantur, qui pro ratione virium & morbi præcedentis expediat, tuncq; poterunt ægrotantes pharmaco electivo ab humoribus calidioribus expurgari, ut integre omnis morbi causa amoveatur. *Solus de Affect. Particular.* c. 1.

De Cerebri apostemate confer. etiam *Hornung. Cist. Medic. Epist.* 270. *pag.* 478.

DE SPHACELO CEREBRI.

OBSERVATIO I.

Cerebri sphaleco correpti, alii septimum, alii decimum, nonnulli decimum quartum diem, cum restitui non possent, attingentes, mortui tandem sunt.

MUltos vidimus, qui cerebrum sphacelatum (hoc est principium ad sphacelum, uti Galenus statuit) habebant, tamen nonnulli (contra Hippoc. sententiam, qui intra triduum perire asserit) pervēnere ad 14. diem, antequam morerentur, alii ad septimum, alii ad decimum, & non sunt restituti sanitati & horum calvarias aperientes, totum cerebrum penitus sphacelatum, id id corruptum invenimus. Hoc mihi videre contigit, proh dolor immensus, & nefanda res! in magnifico atq; illustri Alphonso Contrario Comite nobilissimo, hic sexto die à sphacelismo obiit. Cum Galeno igitur in genere dicimus, cerebrum corruptum habentes nullo modo posse supervivere, imo brevi moriuntur, non tamen in tribus diebus. Nam virum quendam robustum vidimus, qui usque ad decimum quartum diem pervenit, is Baptista nuncupabatur, qui magnifico Joannni Petro Obicio erat à cubiculo, & si petas quo nam modo cognosci potuit jam cœpisse corruptionem, Respondemus, ex vehementissimo dolore, quem patiebatur æger, tum putamus sphacelum & corruptionem cœpisse, quarta die effectus est attonitus, octava die omnes sensus amisit, decimo quarto die obiit. Huic ablata calvaria, totum cerebrum corruptum invenimus. Propterea non putamus verum esse Aphorismum (51. *libro septimo*,) si ita simpliciter exponatur, ut dictum est, & Galenus intelligit, nam tres dies pertranseunt, & quatuor & decem. Hippocrates forte neminem vidit, sed ratione principalitatis membri id conjectatus est: imò cùm sint variæ naturæ quia aliqui robustiores, alii imbecilliores sunt, propterea aliqui citius, alii tardius ex sphacelo moriuntur: arbitramurq; Galenum hos casus non vidisse, aliter illos ad hoc propositum retulisset, sicuti alibi facit, ubi etiam casus refert, qui sunt minoris momenti, quam prædicti. *Brasavolus Comment. ad Aphorism.* 51. *lib.* 7. *Hippoc.*

OBSERVATIO II.

Sphacelo cerebri correptæ mulieri vita ad decimum-septimum diem extensa.

MUlier fuit in Nosodochio Lutetiano, anno 1579. quæ per dies 17. sphacelo cerebri laboravit, cum tamen Hippocrates dicat, eum qui sphacelo cerebri laborat non per diem vivere posse. Testis mihi Clarissimus Medicus, Dominus Perdulus, tunc temporis Medicinæ Professor. *G. Bauhinus de Observ. propriis.* De Cerebro Sphaceloso consul. quoq; *Salmuth. Cent.* 3. *Obs.* 22. *Amat. Cent.* 7. *curat.* 81.

DE ABSCESSU CEREBRI.

OBSERVATIO I.

Ab abscessu cerebri, per nares aurésque supra quatuor libris puris evacuatis æger liberatus.

ABscessum in cerebro contractum sanavi in hisce montibus: & quo tempore hominem expiraturum dixeram, maximo naturæ impetu facto per nares aurésque affatim libras quatuor, plus minus, puris albi vacuatas conspexi: sicque fuisse vitæ restitutum: de quo casu scripsi alias: *Horat. Augenius lib.* 8. *epist.* 1. Add. *Barthol. Cent.* 6. *histor. anat.* 13. ubi abscessus cerebri per nares & oculos purgati meminit.

DE TUMORE GLANDULOSO pomiformi.

OBSERVATIO I.

Glandula pomiformis in cerebro visa.

GAspar Bonecurtius Nobilis Eques, sensim per biennium mente alienari cœpit, adeo quidem ut tandem omnino attonitus, nihil secundum rationem ageret: cibum nec petebat, nec nisi per vim illi intrusum capiebat: lectum non nisi coactus petebat, sed ad mensam brachio innixus continuo, dormiens ferè sedebat; nec nisi interrogatus sæpeq; admonitus verba quædam, sed quæ ad rem minimè pertinebant, proferebat. Stillabat interim è naribus pituita aquea copiosè frequenterque. Quibus sic semianni spatio se habentibus, tandem expiravit. In causis perquirendis, nihil quod huic malo ansam præbuisse certius cognosci potuit, quam ictus capitis, quo tribus aut quatuor annis ante percussus, cerebri imbecillitatem ab eo tempore cœpit experiri, cum alias prius strenuus alioquin miles nihil tale sensisset. Calvaria post mortem ipsius aperta, cerebroq; diducto, supra callosum cerebri corpus, insignis glandula carnosa, scirrhosa fungosaq; pomi mediocris magnitudine deprehensa est, quæ privata tunica investita, venulisq; erat consita, ab omni tamen connexione cum cerebri substantia libera, adeo ut citra sectionem manibus exempta, foveam insignem aqueo humore mox repletam, quo & ventriculi admodum dilatati diductique referti erant, post se relinqueret. Quam glandulam sua mole cerebrum illiusque

illamq; ductus comprimentem irritantemque hujus juvenis & corporis, tandemque mortis occasionem fuisse deprehendimus. Cum tamen prius aliqui ab incantatione, alii vero ab humoribus tantum, uti plerumq; Medici cerebri morbos hisce ascribunt, profectum hoc malum asseverarent, donec patefacto cerebro, multa nobis abstrusa & recondita inveniri sæpè in morbis proponantur. *[illegible] ac Observ. propriis.*

DE PHRENITIDE.

SYMPTOMATA PHRENETICORUM.

Observatio I.

Phrenitici nonnulli de iis, quæ oculis offeruntur, rectè, quantum ad propositivam notitiam, judicant, cogitandi vero a naturali judicio aberrant.

Cum Romæ quidam domi cum lanifici puero contineretur, surgens à cubili venit ad fenestram, per quam & ipse videri, & prætereuntes videre poterat. Itaque ex vitreis vasis singula ostendens, interrogavit num prætereuntes ut ea projiceret: illi vero ridentes plaudentesq; ut ea projiceret, rogabant: tum ipse seriatim omnia arripiens ejecit, at illi magnis acclamationibus [illegible]lerunt. Postea juberent, et puerum quoq; projici, cum eos interrogasset, atq; id illi jussissent, ille confestim ipsum dejecit, quem ab alto cadentem videntes, suppresso statim risu accurrerunt & contractum jam puerum sustulerunt. *Galenus lib. 4. c. 1. de loc. affect. & libro de different. symptom. c. 3.*

Observatio II.

In Phreniticis nonnullis veluti errans est imaginationis motus, qui cogitatione minime falluntur.

Contrariam affectionem non solum in aliis, verum in meipso cum adolescens adhuc essem, expertus sum: cum enim per æstatem ardente febri laborarem, & festucas atro colore ex cubili eminere, & floccos similiter in vestibus esse putarem, quos auferre tentans, nihilq; sub digitis eductum inveniens, accuratius, vehementiusq; id efficere conatus sum, audiens itaq; duos ex amicis qui aderant, dicentes: Videsne hunc jam, & floccos evellere & festucas colligere, statim intellexi, quod dicebant me sentire. Cum vero hic animo constituerem, ut rationalis in me facultas non vacillaret: recte, inquam, dicitis: proinde ne phrenitis me arripiat auxilio estote. Illi autem cum idoneis irrigationibus caput foverunt, tota die, sequentiq; nocte gravibus insomniis turbatus sum, ut interim & clamare, & exilire viderer: verum postero die mitigata erant omnia accidentia. *Gal. ibid.*

Accidit Theophilo Medico ægrotanti, qui cùm alioqui prudenter dissereret, atq; eos qui tum præsentes erant, exactè nosceret, tibicines tamen quosdam arbitrabatur esse in angulo cubiculi in quo decumbebat, eosq; tibiâ canere, atque pulsare & se illos videre putabat, alios quidem stantes, alios autem illic sedentes atq; ita continenter canentes, ut neq; noctu neque interdiu quicquam remitterent, aut quiescerent ne minimo quidem temporis momento. Proinde assiduè clamans jussit eos è cubiculo expelli. Atq; hanc habuit ille delirii speciem. Is ubi convaluit, absoluto morbo, quicquid singuli eorum, qui ipsum visitabant, vel dixissent vel egissent, narrabat. Denique visa (Græci phantasmata vocant) quæ de cantoribus apparuerant, memoriter recitabat. *Galenus lib. 3 de different. symptom.*

Novi quendam, per tredecim dies delirasse: hoc pacto: putabat se Athenis, non Romæ jacere: crebro autem familiarem puerum revocans jubebat sibi, quæ ad Gymnasium pertinebant, afferri: & pauca intermissione facta Heus inquit, Ptolomæum dico, decrevi in Gymnasio diu lavari: ac nonnunquam exiliebat interea, atq; indutus ibat rectà ad ostium aulæ. Ac quum retinerent eum, qui intus erant, exire prohibebant, cur sisteretur ab eis percunctabatur. Hic verò (nihil enim licebat, nisi vera proferre) febricitasse eum affirmabant & nondum febrem abiisse. Ipse ad hæc valde molestè respondebat, scire enim ipse dicebat, quod adhuc restibiles quædam reliquiæ febris perseverarent, sed eas esse penitus exiguas, nec verendum, ne à balneo læderetur, ortam enim sibi præsentem febrem ex itinere. An non recordaris, conversus ad puerum dicebat, quod laboriose iter heri fecimus à Megaris Athenas. Talia cum diceret ac faceret, hæmorrhagia liberali ex naribus oborta, totoque deinde corpore effuso sudore, levavit. *Galenus libr. de Musculor. motu.*

Observatio III.

Cogitandi & imaginandi facultatis utriusque simul læsæ exemplum.

Puellam virginem, forma moribusque insignem & amabilem, maniacè affectam, curandamque à me haud ita pridem antea rexi. Quæ & ipsa ex metu mœroreque gravi in validum delirium transivit, hujusmodi, ut omnes se invisentes & probè cognosceret & quicquid eorum quisque in vita fecissent, vel quæ ipsa vidisset, aut ab aliis accepisset, omnia recte recenseret, sed larvas, umbras, funera coram se multa, pollinctores, pullatos, tædiferos; mortuum fratrem (qui haud ita multum antea fatis concesserat) adesse ita existimabat, ut ab ea imaginatione avelli nulla ratione potuerit. Procedente tandem affectu, moraque longiore reddito, utraque facultates & cogitandi & imaginandi læsionem subierit: tumq; fatuitas illa prior in furorem versa est, ac delirium acre: ita ut & vinculis & plagis ad moderandam insaniam fuerit opus. Hanc nos superum benigno favore nostraque qualicunq; industria methodo curavimus & in curatione profecimus, misso sanguine, præsidiisq; multis ad atram bilem maximè appositis. *Valleriola Comm. ad c. 3. lib. de sympt. differ. Galeni.*

Observatio IV.

Aliud phrenitici exemplum.

Vidi qui in phrenitide medius ignibus, quos purgatorios vocant, versari sese affirmaret: cumq; refutaretur quod ederet, loqueretur, respondebat, quem videremus edentem & loquentem se non esse, sed fratrem: Ac cum multis diebus febre inarsisset, eaq; dementia perseverasset, beneficio ætatis adjutus remediis convaluit. Sunt qui se frigida compluti affirment: ac prope infinita sunt exempla, varia quoq; genera ludibriorum quæ phreniticis occurrunt. *Hollerius, comment. 2. ad Aphorism. 7. lib. 5. Coac. Hippoc.*

CAUSÆ PHRENITIDIS.

Observatio I.

Phrenitide sublatus, cujus cerebri ventriculi aqua cærulea referti; sinister quoque eadem acerrima inventus est.

Juvenis Anno Sal. 158[illegible] in Nosocomio D. MARIÆ Novæ Phrenitide 17. die perierat. Hunc secuit Matthias Grabingadius Germanus Medicus studiosissimus, inventi cerebri ventriculi aqua pleni cærulea, ab hac sinister ventriculus exesus erat: acerrima enim inventa est, Jacobo Belga, Medico degustante, qui se-

ctioni interfuit. *Nereti Nerutii Med. Florentini, Observatio, ex Italia una cum aliis ejusdem accepta.*

OBSERVATIO II.

Paraphrenitis à vermibus.

PUella apud Setiam, duodecim annorum incidit in paraphrenitidem à vermibus, & subito: quæ paulo post cessavit. *Joan. Bauhinus de Observ. propriis.*

Phrenitidem ab ingurgitatione vini generosioris obortam observavit *Gr. Horst. lib. 2. Obs. 12. fol.* 105. *Rhodius Cent. 1. Obs.* 41. qui & illæso cerebro phrenitidem commemorat *d. l. Obs.* 40.

Phrenitidem, ac memoriæ læsionem ex sanguinis felis assumtione annotavit *Salmuth. Cent. 1. Obs.* 47.

MUTATIO PHRENITIDIS.

OBSERVATIO I.

Pleuritis in Phrenitidem mutata.

MEmini vigente ut quàm maximè pleuritide factam subitò transmutationem ad caput, & phreniticos redditos fuisse duos, nullis remanentibus prorsus pleuritidis ipsius notis. Sic ex Hippocrate & Galeno Epileptici fiunt Melancholici & Melancholici Epileptici. *Jul. Alexandrinus in Epist. ad Andream Kamutium, adjuncta libello ejusdem autoris de Cordis palpitatione.*

Phrenitidem in Lethargum degenerantem memorat *Mercat. Consil. 9 fol.* 45.

CURATI PHRENITICI.

OBSERVATIO I.

Sævâ phrenitide detentus, frontis venâ ingeniosè, sectâ, liberatus.

IN omnibus propriè phreniticis, si vires robustæ sunt, & nihil aliud prohibet, sanguinis detractio adhibenda est, tanquam primum omnium & maximum futurum præsidium. Sin autem repugnet æger, quod sæpe accidit, ut nolit brachium permittere Medico, omnino conandum tandem est ex recta in fronte vena sanguinis missionem moliri. Facis autem id rectè, si collum artificiose fascia lanea constringas, ut vas attollatur. Ita namq; si feceris, sanguis statim vena secta citra impedimentum cum spiritu erumpet. Ego sanè magna adeò phrenitide correptum curavi: & nisi multi fortesq; famuli eum continuissent, & vinculis undequaq; constrinxissent, neutiquam ne in fronte quidem venam secare potuissem: adeò ferociter agitabatur, omniaq; faciebat quæ insanientes solent: atq; si gladium habuisset, non paucos, qui ei aderant jugulasset. Quia verò bis sanguinem detrahere molestum est visum, ideo tantum initio evacuavimus, quantum ei satis erat futurum etiam si secunda vice iterum emisissemus. At mirabile erat, vacuatione factâ, quàm festinaret ex rivo superbibere: simul autem astantes etiam aspergebat, ut risum quoq; ideo vulgo excitaret. Verùm hic quidem celeriter curatus est, aliâ quoq; ratione ac curâ convenienter ei adhibita. *Trallianus lib. 1. cap.* 12.

Phreneticis arteriotomiam temporum quoq; optimam esse scribit *Panarol. pent. 1. Obs.* 19. Usu v. cucurbitulæ in syncipite scarificatæ curatam meminit *Zacut. de PP. Med. Histor. Obs. 11. fol.* 15.

OBSERVATIO II.

Ab acuta & periculosissima Phrenitide quidam intra mensis spatium convaluit.

COnterraneus quidam meus, annos natus plus minus quadraginta, in acutam phrenitidem incideret (omnia enim ab initio symptomata gravia erant) ad quem accedebam, cum alio Medico seniore, in artis operibus diu multumq; versato. Prima morbi accessio comitialis fuit. Postea deliravit, febris accensa est. Sequentibus diebus oculorum, totiusq; faciei rubor magnus aderat, quiescere non poterat, huc & illuc duci volebat, urinam reddere obliviscebatur, datam matulam diu manibus tenebat, sed non mejebat. Secta illi fuit primum humeraria, postea frontis vena, remedia multa adhibita. Febres & delirium continenter illum affligebant: urinæ admodum malæ, alui excrementa plerunq; instar viridis vitri liquefacti: omnia mala. Exspectantibus nobis quotidie ut moreretur ad septimanas quatuor morbus nos delusit; ægrotus vigesimo septimo die servatus est. Pituita (ni fallor) bilem temperavit, compescuit & frænavit, morbumq; protraxit, post biennium, hydrope correptus, interiit. Ebriosus homo erat. *Thaddæus Dunus, c. 2. Miscellaneor. Medicinal.*

OBSERVATIO III.

Acutas febres sæpè phrenesin, & convulsionem gravissimam inducere: cum qua ratione eorundem symptomata mitigentur.

COntinuas febres interdum in phrenesin, & convulsionem, & alia quædam horrenda symptomata degenerantes sæpè animadvertimus, maximè verò in quodam piscatore Euchstadiano Laurentio Gobelio: qui etiamnum vivit, & valet. Is igitur cùm juvenis adhuc incidisset in acutam febrem, ac meo consilio ipsi primo hepatica vena, deinde eæ quæ sub lingua existunt, sectæ essent, & leniente remedio choleram vacuante usus esset, una adhibita diæta refrigerante, non tamen potuit prohiberi, quin in delirium & phrenesin incideret. Quam etsi mitigare cucurbitulis, scapulis adhibitis, conaremur, sequutæ sunt tamen convulsiones totius corporis vehementissimæ, quas ante primam invasionem præcedebant rictus ac oris diductio manifesta, qualis in ridentibus advertitur. Erant autem convulsiones illæ tam vehementes, ut in paroxysmo vix quatuor aut quinq; robusti viri ægro retinendo sufficerent, mali hujus magnitudinem augebat horridus clamor & vociferatio adjuncta. Igitur ad revulsionis auxilia nos contulimus, & in scapulis & dorso, reliquisq; inferioribus corporis partibus ad decem cucurbitulas apponi curavimus, non omnibus tamen scarificatis, sicq; malum mitigatum fuit, non ita tamen, quin deinceps duabus vicibus adhuc recurreret semper unius diei spatio interposito. Verùm cùm singulis accessionibus revulsoria prius dicta usurparemus post tertiam invasionem malum non rediit. Intermediis verò temporibus cùm æger ab accessionibus liber fuit, clamavit, furiit, fugam elabi sæpè conatus est. Interdum cantillavit tantâ linguæ, & tam admirandâ celeritate, ut cantores, etiam exercitatissimos superare, hac linguæ volubilitate videretur. Accessit & aliud quod non minus mirari liceat. Homo rudis Italicarum rerum & linguæ, Italicas tamen cantiones voce expressit, ut quidam assistentes in Italia versati testabantur, & ipse etiam percipere facilè potui. Porrò revulsionibus prius dictis & refrigerantia, & somnum inducentia tum interna, tum externa, cum confortantibus adjuncta sunt, ac hoc pacto æger ex desperatissimo affectu sensim ad sanitatem integram est traductus. Sicuti & nos similibus revulsionibus, & phreneticos, & maniacos, & apoplecticos, & epilepticos, ac convulsionibus correptos plures, præmissis tamen universalibus vacuantibus ad valetudinem pristinam reduximus, ut facilè perspici possit, hos capitis morbos rarò ex aliis humoribus, quam ex sanguine effervescente, & violenter superiora petente, proficisci. De quo tamen plura in aliis observationibus dicemus. *Oethæus lib. observ. propriarum.*

Obser-

OBSERVATIO IV.

Deploratus phreniticus servatus.

CAput rosaceo cum modico aceto irrigetur, æstate quidem tepido, hyeme verò moderatè calido, quod in cunctis aliis medicamentis servandum erat topicis: & si ambiens frigidior fuerit, commodum est & camæmelinum ex æquo ipsi admistum: velut ipse Illustrem Indicum Picolhomineum, Ducis Amalfiæ filium hoc medicamento à phrenitide, cùm à cunctis Medicis esset destitutus, liberavi: factâ ex eo irrigatione supra coronalem commissuram, capillis prius tonsis. *Donatus ab Altomari cap. 6. de medend. human. corp. malis.*

OBSERVATIO V.

Phrenetici casus, & fortuito liberati.

LUtetiæ Anno 1572. mense Julio, vir quidam nobilis, moribus ad omnem modestiam & comitatem compositus, in continuam febrem incidit, eâque occasione phrenitis invasit, cujus œstro percitus præcipitem se per fenestram è secundo ædium tabulato dedit, deciditq; primum in scapulam Vaterræ Medici Ducis Alençonii, inde in subjectum pavimentum, quâ ruinâ costas & ischium graviter contusus, sed interim sibi restitutus redût ad rationis & judiciis dexteritatem. Aderant ægro præter Vaterram eventus hujus testes Medici, Alexis, Magnus, Duretus, Martinus.

Idem contigit eodem in morbo, & simili ex casu, Vasconi cuidam jacenti in domo Agrippæ, viâ stratâ. Othomannus Monspelluli Medicinæ Doctor & Professor Regius retulit mihi, fabrum quendam lignarium Broquerii pago Helvetiorum, phreniticum factum, ex alta fenestrâ se in profluentem præcipitasse, statimq; undis & fluctibus ereptum, mentis integritati fuisse restitutum. Cæterùm si liceat casum in consilium artemq; vertere, nolim ego ægros per fenestras ædium percipites dare. Sed magis probaverim derepente ac nihil tale cogitantes, in ingentem cuppam frigidâ plenam præcipitari, in caput provolutos, nec inde nisi post multam aquam haustam eripi, ut repentino illo illapsu & forti timore fieret translatio materiæ phrenitidem committentis superius, deorsum à partibus nobilibus ad ignobiles, quod fieri posse tum exemplis patet propositis, tum exemplo eorum, qui à cane rabido demorsi aquas formidantes in easdem sæpiuscule merguntur. *Pareus libro introductorio ad Chirurg. c. 23.*

Theodorus Petri, vir crassus, obesus, & maximè carnosus, ex parte temperaturæ sanguineus, cui tamen portio pituitæ aderat, annos 38 natus, qui in platea sacerdotum dicta Alcmariæ commoratus. Hic Amstelrodamo domum rediens, ubi per tres continuas noctes apud conciliatores in contractibus, quum sympolita libera forent, diversis, crassis, & fortibus cerevisiis, & vino sese implevisset, atq; sine somno degisset, phrenitide cum perpetuo delirio correptus est, ac febre continua, quæ hujus soboles esse solet. Ad hunc mense Martio, Anno 1547. cum decumberet, noctu accitus fui: quem quum blandè admodum alloquutus essem, magno periculo ferè ac meo damno, ex lecto in me quodammodo irruisset, nisi eundem hominem robustissimum etiam furore exagitatum, viri fortes, qui tunc præsentes erant, in lecto vi detinuissent. Huic autem (uti hoc malum exigit) cùm sanguinem libenter detraxissem, admittere noluit, quare Epithema seu Frontale *ex aq. rosar. plantag. rosar. unciâ una, ros. ol. drach. sex. aceti ros. uncia semis* fronti admoveri jussimus cum panno lineo inculcato & expresso: at æger in mille partes illico discerpebat. Manè redeuntes ægerrimè ad sectionem venæ, mulierculis ineptus dissuadentibus; me atq; Chirurgo præsente suadentibus adductus est, ita ut glande prius sequenti (℞. *pul. hier. pic.* ℈. *1. s. drach. de agar.* ℈ *s. diagr. gran. iii. salis parum, mellis quantum sufficit. f. suppos.*) alvo fæces reddente, paulo pòst vena cephalica secta fuit, sanguine nigerrimo & calidissimo exeunte, fascia strictè vulneri alligatâ, ne eam auferret, vel disligaret, astantibus ut ejus rationem haberent, diligenter præcepimus. Nocte vero subsequente, ut somnum conciliaremus, tempora inunximus linimento sequenti. ℞. *Olei mandrag. papav.* &c. ℥ *s. opii thebaici gr. ii. Croci gran. ii. Misce.* Potus erat Aq. hordei: quamvis mente captus, parum aut nihil bibebat. Cæterum post venæ sectionem febris multo mitior videbatur, delirio tamen perseverante, cum quodam furore & mania: ita ut prorsus nulla medicamenta tam intus assumpta quàm extrà admota admitteret: imò ne potum quidem sumere voluit: unde neq; illi alvus solvebatur, imo fæces detinebantur, ita ut clysterem injecissemus, modo admisisset. Fuco igitur opus fuit, & hic 4 die in homine robusto solutivum satis forte ac vehemens, præscripsimus, illo inscio: quod eo tempore, etiam sub noctem, cum sitiret, dedimus in hac forma. ℞. *Elect. [illegible] de succo ros.* ℥ *ii. diaprun. solut.* ℨ *i. diaphoen.* (quia propria natura ex parte pituitosus erat, & febris minus vehemens videbatur, & quanquam deliraret, phrenitis non omnino exquisita cernebatur) ℨ. *ii. Diagridii gran. iv. Aq. Betonicæ Lactucæ, Fumar. buglos. an.* ℥ *j misce & f. potus.* Cùm autem hanc potionem sumpsisset, præceperam, ut diligenter ab astantibus, virisque fortissimis custodiretur. Per totam autem noctem sequentem, in furorem quodammodo agebatur, inquietus permanebat medicamento non operante: tandem in diluculo vi sese à manibus custodientium dissolvens caligis (quas exuere prius non poterant astantes ob delirium) tantum vestitus, thorace quoq; indutus, absq; pallio, discalceatus foras erupit & furibundus summũ templum ingressus, tanquam maniacus sub concione quum quadragesima esset, cum multorum confusione hinc inde discurrentium, magnam turbam concitavit, eodem autem tempore cum ipsemet in concione essem, & hominis furibundi vocem clangosam audirem, atq; eundem furore percitum aspectarem, illico clam me ex templo subduxi. Nam Phrenetici aut maniaci præsentia Medico periculosa est, si non strictè custodiantur. Primâ nocte quum ad illum delirantem & furibundum evocatus essem, atq; me ad ipsum accedentem longa tunicâ indutum cerneret: Non fero, inquit, istos tunicatos: atque simul erumpens ex lecto, me petere videbatur, & in me irruisset, nisi pedibus celer, atq; juvenis tunc adhuc existens, januâ post me occlusâ, ex ædibus foràs evolassem: neque redire volui quin ipsum arctissimè in lecto astantes robusti continuissent.

Venit etiam tunc mihi in mentem casus haud dissimilis prioris de quodam, Joanne Bekestenio, Hærlemensi phrenetico, quem Joannes Tyengius Medicus Amstelrodamensis eo tempore insignis, Anno 1531. in curatione, cum aliis præstantissimis Medicis habebat, qui ex Phrenitide in furorem versus, domum erupit, cùm neglectim à ministris haberetur, & nisi adfuissent quidam præsentes, qui hominem phreneniticum & furiosum ex aqua traxissent, eadem aqua suffocatus fuisset.

Sic etiam in Hagha Comitis, matrona quædam, puerpera phrenitica, cum ab obstetrice tum aliis minus custodiretur & sola esset, è lecto surrexit, & per fenestram saltans miserè obiit. Quibus exemplis docemur, ut phrenitici nunquam soli absq; diligenti custodia manere debeant. Quâ de Custodiâ phreneticorum leg. *Borell. Centur. 4. Obs. 71.* Cæterum noster æger cùm ita templum ingressus, quemadmodum dicere

cœperamus, tandem per fratrem qui illum sequebatur, blandis verbis illectus à templo deductus est in ædes fraternas, quæ apud ædem D. Claræ sitæ erant, extra urbis portam, domumq; ingressus æger, vasculum reperit sero lactis repletum ibidem, quo seipsum sitibundum more bestiali adeò replevit, ita ut medicamentum ex nimia ingurgitatione seri lactis, supra modum operari cœperit, aluo egregiè laxatâ ultra 12. vices: mox ab alui illa dejectione in lecto collocatus, in somnum profundissimum incidit, ita ut per totam noctem, & diem deinde subsequentem dormierit. Deinde à somno, (dictum mirum:) cùm evigilasset, ad mentem rediit, fratremq; interrogare cœpit, quomodo ædes ejusdem intrasset, & quid sibi contigisset. Frater verò quum illi omnem rem transactam enarrasset, æger confusus est rubore, quamvis pristinæ sanitati hoc modo restitutus, incolumis domum remeaverit. *Forestus lib. 10. observ. 1.*

De phrenetico olei usu imprudenter curato vid. *Panarol. pent. 1. obs. 40.*

MORTUI PHRENETICI.

Observatio I.

Intempestivo refrigerantium medicamentorum usu nonnullis phreniticis veternum, lethargus, & tandem mors conciliata.

Vigiliis valde infestantibus licebit chamæmelino miscere decoctum capitum papaveris, & tepidis fovere caput. Quæ enim frigida admoventur, humorem & vaporem compingunt, & quæ valide stuporem inducunt, uti mandagrora, cicuta & opium, in contrarium deducunt affectum, & immedicabilem efficiunt passionem. Vidimus enim quosdam, quos Medici immodicâ refrigeratione perduxerunt in veternum, lethargicos perusse. *Christoph. à Viega lib. 3. c. 6. Art. Medend.*

An verò in phrenitide cathartica, quantum vis levia, sint deleteria, vid. *Pallu Stad. Medic. pag.* 220.

Observatio II.

Fœmina ex febri ardente cum phrenisi mortua.

Anno 1567. mense Junio Ambergæ in Palatinatu superiori, mulier quædam, quæ acu sibi victum quærebat, ex ingenti animi mœrore, febri ardenti cum capitis dolore, cui postea phrenesis supervenit, correpta: vulgus duxit Ungaricum illum morbum fuisse. Signa omnia attestabantur hanc phrenesin ex sanguine esse, ridebat, jocabatur, cantabat, omnibusq; gestibus hilaritatem exprimebat, interim ad interrogata responsum dedit, aliquando non: frequenter manum capiti, tanquam isthic dolorem persentisceret, admovit: tempestivè fuit levibus medicamentis purgata, & vena illi secta, sanguis erat majori ex parte pituitosus, crudus & serosus: tandem resipuit, & paulò pòst animam expiravit. Aperui caput, dum serrâ cranium removebam, effluxit aqua loturæ carnium similis; tenuis membranæ & plexus choroidis vasa aquoso & pituitoso sanguine turgebant: uterq; ventriculus tam dexter, quam sinister plenus aquâ fuit inventus, nullam nec in membranis, nec in cerebri substantia deprehendere quivi inflammationem. Ex sinubus duræ membranæ cerebri ut aliàs ex suspendio enecatorum cerebris, extraxi fibras seu filamenta crassa, lumbricis non dissimilia, ex alba pituita conflata, similes sumpsi ex cordis ventriculis. *Coiter in Libello Obs. Anat. & Chirurg.*

Observatio III.

Ex levi catarrho, rubor in facie natus, cum futuri delirii notis subsecuta phrenitis convulsio, tremor leviusculus, & sudor frigidus: unde morbi malignitate victus æger.

Stephanus *Hacque* cœpit leviter è catarrho laborare. Rubor quidam apparet in facie: multa loquitur, prudens futuri delirii conjectura. Quarto die, quo statim detractus sanguis, melius habere visus. Sexto deliravit nocte. Matutino melius habuit. Sequenti nocte phreniticum auctum malum, convulsio totius corporis & maxillarum. Adhibitis remediis cessat phrenitis & convulsio, nisi quod levis quidam tremor subapparebat. Decimo apparuit urina melior cum levi sedimento divulso, acuto. Sub meridiem sudor frigidus. Eodem die, ritè omnibus alioqui institutis, & nullo peccato ab ægro neq; à ministris, morbi malignitate mortuus est. *Hollerius libello obs. propr. curat. 28.*

Observatio IV.

Adolescens, cui tumor ad malleolum obortus, subsequentibus balbutie, febri latente, siti, & lingua fuliginosâ phreniticus factus: quarto die moritur.

Cuidam adolescenti annorum 15. tumor, velut inflammatio, ad malleolum dextrum. Adhibita justa remedia. Quarto die cœpit balbutire, causari stomachum, deliravit. Cùm autem videretur qualitas venenosa efferri à pede putavi adhibendum loco cauterium potentiale, aut locum eum scarificandum esse. Quod minimè factum est reclamante pertinaci & imperito barbitonsore. Clyster injectus, à quo convenienter dejecit. Auctum delirium. Phreneticus eodem die quarto mortuus, April. mense, anno 1548. in collegio Barbarano. Febris erat latens & obscura, sitis ingens, lingua fuliginosa. *Idem libello proprio, curat. 27.*

DE LETHARGO ET CARO.

Observatio I.

Lethargico dissecto, abscessus & pus in anteriore cerebri parte repertum.

Inter soporiferos affectus Lethargus est. Catocho tanto difficilior est ac periculosior, quanto causa ejus frigidior, & viscidus pituitosus humor amplius præpollet. Non subito veluti Cathochus apprehendit, sed sensim somniculosis obrepit. Mulier quædam honesto loco nata, cùm aliquot diebus capitis gravitate laborasset, adeò fuit somniculosa ac in somnum propensa, ut quæcumq; agens, dormire semper cuperet, ac assiduè in somnum dilaberetur à quo initio excitari potuit, tandem verò accedente febri non potuit. Remediorum usum hæc neglexerat nec Medicum accersiri admittere voluerat. Itaque non prius vocatus, quàm omni sensu destituta in gravissimum soporem delapsa esset. Detractus illi mox sanguis fuit è vena juxta digitum magnum dextri pedis: enemata injecta; cucurbitulæ naribus & humeris admotæ; topica multa alia adhibita: verùm his non proficientibus, tandem mors supervenit. Capitis hujus cranii osse sublato, abscessus in anteriore cerebri parte repertus, & pus interiori cranii ossis parti adhærescens: quod & è naribus paulo ante mortem irritatis, profluxerat. *Dodonæus obs. Medicinal. c. 7.* Ætius ex variis causis Lethargum originem ducere refert: & quandoque cerebrum per consensum quandoque verò primariò laborare. Verùm iste lethargus non per consensum, sed proprius cerebri morbus fuit, & quidem partis anterioris, cujus partis affectum lethargum esse veteres testantur. Galenus morbum esse refert phrenitidi contrarium. Phrenitis siquidem fit ex bilioso humore superabundante: Lethargus verò cùm

cùm pituitosus præpollet, quem in præsenti lethargia copiosum fuisse pituitosus sanguis ostendit, atq; adeò quidem tentus ac viscosus, ut simul cum aqua permixta, instar juris carnis musculosæ concretus mox fuerit: tenuis glutinis, aut gelatinæ vulgò dictæ, speciem & consistentiam referens: quod non nisi admodum crudo, pituitoso, viscidoque contingit. Talis autem sanguis in quocumque morbo apparuerit, crudorum, pituitosorum humorum redundantiam ostendit, & morbum lethalem aut diuturnum ac difficilè curabilem. Nobis certè lethales observati sunt morbi, tali apparente sanguine. Sed ad lethargum revertamur. Huic respondere Paulus ait Caron: sed tamen hoc discrimine differre, quod carus vel absque febri accidat: vel ipsam subsequatur: è contrà verò lethargus prior invadat, febris deinde succedat. Caro similis est gravis & profundus somnus, qui ebrios occupat. Suidas hunc Caron etiam appellat κάρος ἐστὶν ἡ ἐξ οἰνοποσίας ἐγγινομένη μέθη καὶ καταφορά: hoc est, *Carus est ex vini potatione ebrietas & gravis sopor.* Idem *in annotationibus.*

Observatio II.

Capitis dolore soporifero puer enectus, cujus cerebro dissecto, circa opticum nervum, abscessus saniosus, una cum glutinosa pellucida aqua deprehensus est.

SOdæ Subethicæ, hîc jam multos interficiunt pueros: quorum è numero ante sex dies, D. Georgii Fuggeri octennem filium, cum eum 14. die sopor citra febrem rapuisset. Dissecto corpusculo, omnia salva reperimus. Tantummodo in media parte substantiæ cerebri sinistri, supra oculum sinistrum prope nervos opticos, sinum apostematis castaneæ magnitudine, vacuum deprehendimus (jam enim in ipsa serratione calvariæ pus per nares exierat mortuo) quem cum amplius videndum palparem, & sinisterius cerebrum eximerem, erupit clara scilicet mucilaginis subtilis instar aqua ad dimidiam usq; libram, quæ sub cerebro supra nervos opticos & rete mirabili vocato delituerat. *Ex epistola Achilis Gassari ad Gesnerum à Wolphio communicata.*

Observatio III.

Medicus septuagenarius ex diuturna febri in lethargum incidens, pro deplorato à medicis relinquitur triduum totum: reviviscit tamen paulatim, & naturæ tacitè operantis integræ sanitati restitutus est.

MEdicus Lusitanus, senex septuagenarius, febri continente gravissimâ Avenione correptus soporatus & ferè apoplecticus factus decimo quarto die, ad multos dies sine cibo & potu vitam ducens, sine voce & sensibus omnibus destitutus, tanquam mortuus jacens, & à medicis pro deplorato relictus (in quibus & ipse adscitus eram) tandem sensim naturæ ope revocatus, post bimestre tempus, & eo amplius convaluit, integræq; sanitati restitutus fuit. Erat autem senex temperamento frigido & humido, pituitosus & cementis abundans, carnosus, vorax, & ex parum in victu cautus. *Valleriola, lib. 6. observ. 7.*

Lethargi ingentis curati meminit etiam *Borell. Cent. 1. obs. 52.* ubi & de viro vitii vocare.

Observatio IV.

Lethargicorum solo Castorio, & aliorum balneo curatorum, historiæ.

SI lethargus & malignus est & inveteratus, capillos adimito, ungitoque iis tunc caput, quæ exasperare ac vellere cutem possunt, unà cum castorio, datoque ipsis potui castorium præ omnibus: idque faciendum est præsertim horâ unâ ante accessionem. Etenim extenuat, & corpus, quod perfrixit, & prope est ut totum emoriatur, recalfacit, fovetque. Ego sanè novi multos eo morbo victos, hoc solo remedio mortem evasisse. Item per se exhibitum proficit: adhuc autem magis cum oxymelitide: Quod si æger recrementis plenus fuerit, etiam cum aliquo ad ventrem subducendum efficaci, præsertim scammonea, dari debet. Sufficit autem unum scammoneæ scrupulum aut paulò plus minusve pro virium ratione duobus castorii scrupulis adjicere. Jam vero non solum auxilia extenuantia esse debent, sed etiam cibus talis exhiberi. Quare succus quoque amygdalarum ex melle coctarum præbendus est, ac ptisana, quæ habeat comam porri aut apii, aut hyssopi, nisi ægri vehementer febricitent. Si enim febris vehemens fuerit, abunde est etiam solius apii radix, & oxymeli simplex: tum ex ptisana, tum per se solum. Salutares sunt etiam micæ panis ex apomelite aut hydromelite datæ. At hydromeli cibum tecum dare ipsis non oportet: imo neque cnidium prorsus, morbo adhuc concoctionis experte. Ubi verò concoqui inceperit, nihil obstat & lavare ipsos, & vini paulùm exhibere: præsertim à sanguinis missione ventris subductione & mediocri corporis totius purgatione: verum balneum timeri non debet, nisi recrementorum copia subsit. Nam quæ in cute hærent superflua magis balnei calore moderato digerentur. Ego certè novi me quosdam ita laborantes neque suspicere præ multo sopore potentes, neq; hoc ipsum quod lavarentur percipientes, postquam à septem diebus in balneum duxissem, magis ab eo excitatos invenisse, ut respicere, loqui, nonnullosq; astantium agnoscere potuerint. Quare si vires robustæ appareant, in balneo lavandum est: si imbecilliores, ut æger lassitudinem aut calorem balnei ferre nequeat, domi lavato vase quodam aquâ calidâ repleto, in quo æger collocetur, ita ut sedeat capite aquam excedente. Facile autem est ejusmodi vas ex lignis parare. Non madefaciet autem caput æger, quoniam præterquam quod nihil à calidæ superfusione juvatur, etiam animæ defectionem celeriter sustinet. Sic agitur donec semel aut bis lotus æger fuerit, agendum est: deinceps tandem ad balneum ducere ipsum, & consuetis nihil suspicantem abstergere convenit. Ejusmodi curatio etiam in his qui veternoso sopore, quem Caron vocant, premuntur, tentanda est, neq; enim ea multum variabit, neq; causa. At nosse oportet Caron in anteriore potius capitis parte consistere: quare etiam sensoriæ ipsorum vires magis oblæduntur. *Alex. Trallianus, lib. 1. cap. 14.*

Balnei tamen usu Paralyticum in lethargum incidisse, perhibet *Hildan. Cent. 5. O. s. 6. fol. 220.*

Observatio V.

Lethargus unico cauterio sanatus.

QUidam germanus correptus lethargo, ita vehementer ægrotabat, ut sensibus planè destitueretur, nihil comedens, sed quasi exanimis jacebat; movebat tamen interdum brachia & pedes. Virtus enim animalis intenta erat morbo. Ludovicus de Leonibus Medicus, suo tempore celebris, jussit statim cauterium actuale in sutura coronali fieri, & melius habuit. Corroborat enim tale cauterium cerebrum & materiam resolvit. Idem in quâdam fœmina quoque feliciter præstitit. *Ex manuscriptis observationib. Joach. Camerarii senioris.*

Observatio VI.

Ad lethargum remedia aliquot, comprobati usus.

SUccus *consolidæ majoris* bibitus ad ℥. ij. in lethargo & profundo somno commendatur. *Camerarius.*

Ad Lethargum verissimum, adeoq; de experimento cognitum remedium, *Satureia, cum floribus vino incocta,* & calens occipiti admota, cum decocti hujus aliquo

quot guttæ auribus instillatæ, lethargicos, difficili,& pertinaci somno oppressos, velut raptos excitat,& revocat certo experimento. *Handtschius.* De Lethargicorum excitatione vid. *Camer.Syllog.Memor.Cent.4.part.3.*

OBSERVATIO VII.

In caro memoria superstes.

IN quodam deprehendi unam constitisse memoriam. Is cum per accessionem ita sopiretur, ut nec pilorum avulsionem, nec punctionem sentiret, excitatus tandem omnia furore quodam memoravit, quibus acerbè excruciatus fuerat in sopore. *Fern.lib.5.cap.2.Pathol.*

DE CATOCHO, CATALEPSI, & congelatis.

OBSERVATIO I.

Catocho seu catalepsi correptorum horribiles & miserandæ formæ seu modi, symptomataque mirè varia.

QUIDAM ex nostris condiscipulis, cum assiduo disciplinarum studio se fatigaret, malo hoc (Catocho) correptus est. Jacebat enim veluti lignum prorsus inflexus, rigidusq; atq; extensus, videbaturq; oculis apertis nos ita intueri ut ne conniveret quidem; nihil tamen loquebatur. Is quoq; tempore eodem, quæ loqueremur, audire se dixit, quamquam non evidenter clareq;: nonnulla item & memoriâ tenens referebat, præsentesq; omnes sese conspicere dixit, ita ut quorundam actiones recordatus exponeret; sed neq; loqui posse, neq; membrum ullum movere. *Galenus comment.2.in 1.Prorrhet. Hipp.c.56.*

Rarum hoc malum,& cujus admiratione spectatores obstupescunt, laborantes duos referam, quorum animadversio in cæterorum cognitionem adducat. Unus dum literis & chartis sedulò invigilaret, repentè hoc vitio perculsus: ita quidem obriguit, ut sedens calamumq; digitis premens, oculis in libros deflexis, putaretur in eorum studia incumbere, donec vocatus ac impulsus deprehensus est omni sensu motuq; carere.

Alterum mortui ritu jacentem invisi, qui neq; cernebat, nec audiebat, neq; compunctus sentiebat quicquam: facilis tamen inerat spiratio, & quicquid in os inserebatur, promptè vorabat. E lectulo sublatus solus consistebat, impulsusq; incedebat, & quocumque vel manus vel brachium, vel crus inflecteretur, illic quasi fixum, ac stabile permanebat. Expressam quandam dixisses larvam, aut arte progredientem statuam. *Fernelius lib.5.c.2.Patholog.*

Superiore anno cum D.Valleriola viro doctissimo & humanissimo pauperem vidimus senem, exsuccum, & extenuatum hoc malo raptum, qui mensæ accumbebat apertis oculis, erecto ac firmo corpore, manu dapipibus admotâ ut vivere & prandere mortuus videretur,& ita rigidus, ut collum à me torqueri vix potuerit *Jacotius comment.ad aphor.7.lib.2.Coac.Hipp.*

Catalepsis erat, à sanguine melancholico cerebri substantiam occupante, quam patiebatur puella in quodã pago non procul à Nemauso in Simeneis montibus. Hæc erat annorum vigintiquinque, nupta cuidam juveni quem parum amabat: vixitq; tantum dies octo cum eo, ubi hoc morbo ob animi ægritudinem corriperetur. Quam ob causam in parentum ædes rediit in quibus tam diu à malo illæsa permanebat, quàm mariti oblivio duraret: recrudescebat verò, quum de marito cogitaret, vel illius mentionem audiret: aut etiam quando ad illam insciam maritus fortè veniret, priusquam eum vel videret vel audiret. Quod si in via aquæ hydriam gestaret, eam quandoq; deponebat, aliquot horas in eodem loco sedens, vel decumbens, oculis & ore apertis, sine sensu & motu, nisi quod ventris & costarum infernarum musculi multum moverentur. *Joan.Wierus de præstigiis dæmonum, lib.5.c.35. Ex Rondeletio de curandis morbis, c.20.lib.1.*

Monialis hunc morbum patiens ter, & quater in mense nullâ præsente febre ab eodem capiebatur,& eâ formâ, quâ eam stantem invadebat, permanebat, & tanquam statua rigida se habebat, sine motu,& sine sensu erat, adeò ut etiam si tunc temporis pungeretur, vel secaretur, nihil sentiret, nec ullius rei post solutam accessionem meminerat: in resolutione autem accessionis incipiebant quædam suspiria, & quædam vox clangosa, cum semper prius sine loquutione muta permaneret: huic aliquando visum est crus sinistrum convelli, qui forsan est casus similis posito *ab Hippocrate lib.3.Prorrhet.text.66.* hæc curata est à me per universalia,& per particularia,& sana facta est. *Salius annotat. ad cap.4.pract. Altom.*

Sub doctissimo Medico Curtio, ut mihi aliquando à fide digno relatum est, cùm Sacerdos in sacrificio consueto manus in altum elevasset, in tali habitu permanebat, vulgares & plebeii spectantes, divinum quid esse putabant, ac sacerdotem cum Deo colloqui, & in ecstasin raptum esse existimabant: quamquam Medici periti & exercitati Sacerdotem deprehensum & congelatum, seu catalepsi correptum esse animadverterunt.

Cùm Metim obsiderent milites in asperrima hyeme, nive ac gelu admodum horrido existente, milites passim, tum equites, & potissimum pedites, gelicidio concreti, catalepsi correpti, in excubiis catervatim manè inventi sunt mortui, ut insignis vir Joannes Heuterus, cognatus uxoris meæ, qui in obsidione erat, nobis narravit. Omnes isti, catalepsi, ex ingenti frigore contractâ, obierunt. Unde & *Theomnestus* qui *de veterinorum morbis* scripsit. Nos, ait, Italiam petentes cùm Alpes superavissemus, repentè tanta vis nivium præceps circiter horam primam devoluta est, ut passim milites gelicidio concreti animam efflarent: equis enim insidentes distenti manebant: equum adhuc vitâ fungi, sors ferebat, qui militare cadaver gereret, agmẽque sequeretur: defunctus autem ante & scutum, & habenam tenebat, insidebatq; rigidus, tanquam equo modo quodam agglutinatus cohæsisset, sic ut non sine negotio, à viventibus avelleretur. Si verò una quoq; mortem oppetivisset equus, gelu rigens perstabat, & undiq; fixus in vestigio manebat. Ita quoq; & pedites propè Metim congelati hastas in manibus adhuc tenentes mortui deprehensi sunt. Isti videntur prius ex frigore in catalepsim incidisse, & cùm ad manum Medici non essent, postea congelati obierunt. Hoc enim malum admirandum in modum hominem afficit. *Forestus observ.41.lib.10.*

Congelationis speciem, ut puto raram, à me observatam præteritâ hyeme memini. Puella est 20.annorum, quæ per menses necdum purgata est. Ea quoties ab hoc malo deprehenditur: deprehenditur autem sæpius non stans modò vel sedens in eodem habitu manet, sed inter eundem correpta procedit, licèt lento gradu: imò etiam interdum onus capiti impositum gestans progreditur. Quamvis puellam non viderim, sed à parentibus ipsius hoc ita se habere intellexerim. *Gabelchoverus de observ.suis.*

Fuit Francobergæ quidam in Hassia, qui dum in templo sacrâ aquâ se conspergere vellet, statim cùm aquam sensisset congelatus est, & rigidus & arrectus cum flabello in manu contento in templo constitit, & mor-

mortuus est stans, magno hominum miraculo. *Lonicerus in explicat. morborum cap. de congelatione, pag. 5.*

Vidi qui & subito cùm integerrimâ fruerentur valetudine, eo malo deprehensi, ut nisi interrogati non respondissent, non animadverteretur vitium accumbentibus in mensa. Vidi qui è delirio in catochen inciderunt, alius è febre. Quibusdam, ut modo delirarent, nunc convellerentur, nunc κατόχῳ jacerent. Quidam ingemiscunt, alii jussi ut linguam exerant utcumque intelligentes, ut id præstent, annituntur. Alii memoriâ retinent, quæ audiunt. Audiunt autem obtusè, præsentes agnoscunt sed nec loqui possunt nec corpus movent, quo modo condiscipulo Galeni contigit. Nonnullis sic auctum malum est, ut rigidi immotique jaceant, nec ullum signum edunt sensus, motus, memoriæ, aut intelligentiæ, παραφρονεῖν autem non quia loquantur absurda, aut gestu delirium referant. Non loquuntur enim, neq; moventur. Oportet igitur intervalla quædam esse, ubi & gestu & sermone delirium ostendat, alia ubi κατόχῳ jaceant, quod nos vidimus ἀπὸ ἀνθρώπων καὶ ... *Hollerius comment. ad apo. 13. lib. 5. Coac. Hipp.*

Vidi in quo comatis, epilepsiæ, catoches, convulsionis mutatis vicibus signa se proderent. *Idem comment. 2 aph. 8 lib. 2. Coac. Hipp.* De Catalepsi cum somnolento comate, Opisthotono, furore, atque suffocatione uteri, vide imprimis, quæ annotavit *Rhodius Centur. 1. observ 37.* Sic *Smetius Miscell. pag. 527.* refert, Catalepsin septuagenarium quendam ratione, memoriâ, sensuque commum per aliquot dies privasse, qui tamen postea revaluerit.

CAUSÆ.

OBSERVATIO I.

Catalepseos seu Catochi causæ variæ examinatæ, & nova verior constituta.

NOminis definitio ex effectibus sensibilibus sumpta nota est cunctis, res sive rei definitio, sive symptomatum causa fortasse nulli satis est comprehensa. Ingruit hic morbus subito & in quo statu ægrum offendit, vigilantem, loquentem, scribentem, stantem, &c. in eo immotum servat, ac si conglaciatus esset: unde & congelationem appellare solent. Est in eo ut in aliis magna latitudo. Etenim aliqui nihil sentiunt. Alii vel audiunt vel vident, licet palpebras oculosve movere nequeant. Alii manus movere nonnihil visi sunt. Quidam imaginari feruntur, ac veluti somnia vidisse. Dolore plerique omnes vacare perhibentur. Respiratio in omnibus aut leviter aut nullo modo impedita reperitur. Pulsus quoque non admodum mutatur. Hæc, inquam, sunt symptomata quæ apud Galenum, Ætium, Paulum recentiores inveniuntur: & in nobili quodam ipse quoque notavi: ex quibus notatio perspicua est. Nihil autem perfecti nos hic ferè ignorata verâ causâ, nimis intelliget, qui exponere alius tentabit. Alii ad frigidam intemperiem confugiunt, sed parum tuto loco consistunt. Non enim repentè adeo intemperata fieri cerebrum ejusque spiritus possunt, ut subitò hic morbus ingruit, & celeriter iterum solvitur. Adde quod motu sensuq; privari eos oporteret. Non fieri hoc inde patet, quod aliqui stantes aut sedentes, aut in alio habitu comprehensi tales permanent: ut jam taceam, quod quidã sentire potuêre, ac non prorsus nulli loqui in ipso paroxysmo audici sunt. Non desunt, qui distentionem cerebri, quam venarum & arteriarũ, per cerebri membranas exporrectarum repletio efficiat, pro causa adferant. Sed ab hac cerebri membranarum tensione nasci prædicta symptomata non posse, quivis intelligit. Non sunt hæ causæ actionum principum; cùm eximi quoq; possint absq; eo, ut sensus motusque statim lædantur. Si enim postea fiat cum eo non pugnat quod asserimus: ut scitè prudenterque Galenus de hac ipsa re disceptans monuit. Ergo membranarum tensioni ventriculos cõsentire oportet: hoc est eo usq; ambiẽtes membranas per quas venæ & arteriæ disseminatæ ferũtur, tendi oportet, ut internæ ventriculorum membranulæ simul tendantur. Quippe intẽperie nullâ afficiuntur: nam morbi repentini omnes à materia aliqua excitãtur, ex omnium medicorũ sententia: cùm fieri non possit, ut magna intemperies vel subitò inducatur, vel repentè solvatur, quoties præsertim vel causa externa vehementer alterans abest. Ipsi quoque sententiæ hujus, de qua disputamus, assertores, sanguinem replentem intemperatum non esse ajunt. Materiam igitur aliquam in ventres influere oportet, extensis repletisq; membranis ac venis. At eadem si absq; tanta repletione vasorum per membranas ambientes cerebrum reptantiũ in eosdem illabi, aut eorum membranulam alia ratione intendere potest, frustrà incertam causam & remotam pro vera & proxima introducunt. Ego profectò non video quomodo repentè sic possint repleri venæ, quæ eo usque distendant membranas, ut cerebrum, & in eo contentos spiritus reddant immobiles. Alii quidam sanguinis melancholici, frigidi & sicci sobolem faciunt, sed generationis modum, & affectus naturam non exprimunt. Priores opinioni suæ firmamentum aliquod habent. Quidam enim copioso sanguinis ex naribus fluxu liberati sunt. Probabile igitur est, sanguinem causam fuisse. Probabile si sit, verum ob id non fuerit. Si nihil huic similitudini veri adversaretur, acquiescere possemus. Sed cum alia plura tum hæc etiam repugnant, quod paroxysmi sæpe sunt breves: quod nullo præcedente sensu gravitatis subitò occupant: quod faciei color in plurimis non mutatur: quod fermè frigidis accidit: quod paucissimi hoc modo liberantur, quod melancholicis potiùs accidere veteres dixerunt; qualis & ille fuit, qui, dum meâ uteretur operâ in quartanæ curatione, inopinatò in hunc incidit morbum. Nec mirũ est, unà cum sanguine causam mali, quæcumque tandem fuerit, effluxisse. Quinimo quam ego causam esse suspicor, fluxui occasionẽ præbere potuit. Causam esse quid putem haud difficile, quod verum sit nõ perinde facile mihi est dicere. Hoc primum constat, causam hujus morbi esse materiam, quæ celeriter accedere, iterumq; recedere possit. Certum illud etiam est, mentem sensusque non lædi, nisi vel in cerebri fabrica, vel in spiritibus vitium contigerit. Manifestum non minus est, obstructos non esse cerebri sinus: cum & stantes & sedentes correpti in eo statu perseverent, & nonnunquam videant atque audiant aliquantulum: semper autem sine offensa respirent. Fit hoc confirmari motu seu modo, quo brachium sub... immotum conservamus. Nec dubitat quisquam puto, quin resolutio potius quàm rigiditas nervorum ac membrorũ cõsecutura esset si humor crassus ac densus in cerebri sinus subito illaberetur: tantus, inquam, quantus totius corpori rigiditati procreandæ sufficiat. Verisimilius mihi videtur dicere, qui vaporẽ frigidum & siccum in ventriculos cerebri irruentem, eosdem distẽdere, & spiritus quodammodo sistere immobilesque reddere dicat. Nam si & ventriculi naturaliter sint affecti, & spiritus nullo vitio laborent, necesse est tum operationes cerebri primarias, tum sensum motumque corporis (siquidem in ipsis membris nullus insit morbus) integra inoffensaque manere. Ergo cùm neque intemperies, neq; ventriculorum cerebri obstructio hîc ulla cogitari, neq; crassus humor in eosdem incidens absq; obstructione prædictas actiones possit lædere, necessarium omnino est, ut à materia subtili vitium hoc excitetur. Quo autem pacto vapor aut flatus talia symptomata generet, nondum liquet. Si mordax sit aut inimica qualitate præditus, epilepsiam efficiet, dum ad expulsionem sui cerebrum commovebit.

bit. Si crassitudine sua obturet meatus, paralysin generabit. Ergo videtur distendendo ventriculorum actionem & spirituum motum impedire.

Compararem huic dispositioni vesicæ illum affectum, in quo nimium distenta urinam excludere nequit, nisi obstructio in ea fieret. Hic meatus cerebri patere, sed spiritus non eodem quo prius, modo moveri videntur. Quocirca ut nominare cerebri hanc affectionem non possimus, dispositionem tamen ejusmodi esse intelligimus, in qua spiritus propter flatum absque occlusione meatuum cerebri, quos ventriculos vocamus, moveri pro natura & consuetudine sua nequeat. Verùm de hac re plura dixi, quàm decreveram. Hoc tantum exemplo τῆς καθαλήψεως ostendere volui, nunquam symptomatis nos plenam habere cognitionem, quoties veram proximamque ejus causam perspectam non tenemus. *Erastus, part. 4. disp. adversus Paracelsum.* Remotiores causæ non rarò symbolum conferunt: sic catalepsin ex nimia animi intentione obortam, observavit *Zacut. de PP. Med. Histor. l. 1. Histor. 42.* ex amore *Tulpius l. 1. c. 22.* ex vino generoso *Platerus l. 1. fol. 27.* ex Erysipelate malè curato inductam quoque Catalepsin meminit *Grembs. Arbor. Rumos. pag. 206.*

Observatio II.

Catochi vera causa experimento per Anatomen deprehensa.

IN Anatomia eorum, qui Catoche periissent, majores venas, quæ recta decurrunt, à posteriore capite ad sinciput plenas concocto crassoque sanguine vidimus, & posterius cerebrum serosa materia occupatū. Atq; revera in hoc malo posteriora magis affici veteres medici putaverunt. *Galenus* meminit cujusdam cōdiscipuli *in Prorhet.* qui ex hoc sed levi malo, ut scribit, evasit. Nam in omni genere morbi hic gravior, ille levior est. *Iacotius comment. ad aph. 7. lib. 2. Coac. Hipp.*

Secretarius Vasco in febris declinatione, & alvi profluvio, urinis bene coctis, certam valetudinis spē præbentibus, catalepsi deprehensus uno die obiit, anno 1552. Augusto mense. Aperto cadavere pulmones & hepar corrupta inventa sunt, serum quasi rufum cerebro posteriore cōtentum, & sanguis concretus in majore vena, quæ medium caput perreptat. *Scholiographi ad caput nonum libr. 1. Holl. de morb. intern.*

Observatio III.

Prodigiosus ex vermibus natus Catochus.

CUm Cydone essemus in Cornella domo puella quæ octavum nondum compleverat annum, in febri ardentissima somno primum, deinde intentis oculis, Catocho correpta est, diebus 7. continuis nihil hauriendo, præter jus pulli in quo portulaca decocta fuerat: jacuit pallida, muta, sine sensu & motu, graviter respirans, in ea suprema filiæ desperatione, mater ex melle glandem in alvum subdidit, qua sine sordibus 42. vermes in globi modum extulit, & statim ad vitam rediit, ex iis ventris animalibus caliginosi vapores cerebri sensus omnes comprehenderunt. Si ægri itaque corpus sanguine, inquit Ætius, abundaverit, venam in ancone superiorem solvito, & demito quantum necesse est. In cæteris clysteribus vehementioribus alvus sollicitanda est. Prodest furfuris succus addito aphronitro & melle, vel polypodii radice decocta. Nos vero in eo somni marcore hieram diacolocynthidis alteram hieram imponi jubemus, in exemplo haud dissimili, ubi materia crassior densiorque bilem superaverat; juvenem Petrum Guilielmum civem Venetum in somnum inexpugnabilem corripuerat, in illa suprema medicorum desperatione, unicum remedium tentandum duximus, catapotia, quæ aurea à calore vocamus, supra ʒ. p. liquefacta, quoquo modo potuimus, per fauces demisimus: paulo ante & clysteres quosdam in alvum infusos profuisse scimus, quibus fœdissimam proluviem extraxere, his ad vitam æger revocari cœpit. *Benedictus lib. 1. cap. 26. de curand. morb.*

METATASIS.

Gelatus quidam in comitialem incidit morbum.

HIeronymus Bentius, cum è D. Laurentii æde, ubi declamantis ad populum concionem audierat, domum se recepisset: & reserato ostio ad cubiculum usque, in quo uxor ex partu languens jacebat, ascendisset, immotus ibidem & inconnivis oculis stetit: Quem cum uxor diutius intuita rogasset tandem quid ageret; & ille nihilosecius expergisceretur, accersitis famulis, in eodem quo illa jacebat cubili conjugem locari jubet. Qui ubi tandem sensum recepit, nihil eorum quæ ipse interim egerat, recordabatur. Quare convocatis medicis, quibus & ipse interfui, plurimo sermone quæsitum est, an ille toto eo tempore obdormierit, ut accidit multis: qui ea persæpe dormientes faciunt, quæ munia solum videntur esse vigilantium: an alio quopiam morbo laboraverit. Ac tandem convenimus illum eo tempore non dormisse, sed rigidum potius, vel attonitum, vel gelatum fuisse. Quam quidem sententiam etiam subsequens malum manifestissimè comprobavit, cum paulò pòst in comitialem inciderit morbum: quo nullis prorsus conferentibus auxiliis, multos jam annos miserabiliter cadit. *Benivenius, cap. 46. de abditis.*

Catochus affectus erat, quo Hieronymus Bentius initio detentus fuit. Cum autem hujus frigidus ac crassus pituitosus humor causa fuerit, facile in comitialem morbum transitum fecit. *Dodonæus in annotationibus ad idem caput.*

Observatio II.

Catochus absq; febri.

SUpervenit autem Catochus non solum febricitantibus, sed & nullo alio præcedente morbo hominem quandoque occupat, ut in superioribus scripsimus, & Ætius quoque Tetrabib. 2. lib. cap. 4. testatur. Sic utique contigit cuidam matronæ natæ annos (plus minus) 45. quæ posteaquam cum aliquot amicis cœnasset, ac hilaris fuisset: subito Catocho occupata est. Videbatur omnes intueri, interim neminem agnoscebat: neq; interpellata cuiquam respondit: corporis nullam partem movebat: sed quo modo correpta, ita permanebat, donec ab affectu libera fuerit. Erat autē hæc obesa, multis repleta humoribus: pulsus magnus, fortis & æqualis. Detraximus huic sanguinis ex dextri pedis vena, magno digito vicina, abunde multum. Verum cum nec sic morbus mitior fieret, enema satis acre injici curavimus, quo cum irritata alvus ad excretionē impelleretur, mox sensuum suorum compos facta est, & alvum exoneravit, nihil eorum, quæ ipsi facta essent, sciens. Admirabatur ad alvi excretionem se bis terve extimulari, sed multo amplius, cum cerneret pedem fasciola obvinctum. Nam sanguinis missionem nunquam admiserat antea, utpote quę non solum ab omnibus medicamentis sed & auxiliis & Medicorum consiliis abhorreret. Atque hinc, cum remedia nulla deinceps admitteret, tribus post mensibus, cum capitis gravitate & assidua in somnum delatione, tandem & accedente febri lenta, in gravem soporem incidit, à quo cum ne sanguinis missione etiam repetita, nec enematis, nec etiam topicis remediis excitari potuerit, in vivis esse desiit. *Idem eodem libr. cap. 5.*

Catochum quoque hunc affectum initio fuisse, ex iis quæ

iis quæ superius scripsimus, satis est manifestum. Sanguinem vero ex pede detraximus, sexus rationem habentes. Nam subinde sanguinis e brachio detractio incommoda fit, præsertim iis, quæ facile ab utero afficiuntur. Jam uteri strangulatione correptæ, quandoq; Catocho occupatæ videntur, ut Paulus Ægineta testatur: in definitionibus medicis Galeno adscriptis reperitur: ubi tria Catochi genera referuntur, quorum secundo vigilanti dicto, ex utero præfocatio affinis. Sanguis autem hujus admodum crassus fuit, aquæ adhuc calentis mox fundum petiit atque illic simul concrescens, in magnam molem coaluit. Cum autem remedia nulla ægra admitteret, quibus vel reliquum humorum expurgari, vel cerebro ac capiti consuli potuisset, morbus in Lethargum commutatus. *Iacm in annotat. ad prædictam caput.*

CVRATIO.

OBSERVATIO I.

Catochos seu Catalepsis explorata a detenta copiosa narium hemorrhagia liberatur est.

QUandoque ob sanguinis multitudinem confertim caput occupantis & ipsum supereplentis fit hæc affectio: quemadmodum vidimus in adolescente quodam multo sanguine referto. Qui cum triduum exegisset, neque claudens palpebras neque ad vehementes vociferationes transmovens oculos, neque respondens, quarta die sanguinis eruptione larga per nares facta ab omnibus molestiis confestim liberatus est. *Ætius Tetrabibl. 2. Serm. 2. cap. 4.*

OBSERVATIO II.

Gelatus medicamentorum usu convaluit.

POst graves diuturnosque labores, quibus per ingentia frigora turbido & pluvio cœlo, per flagrantissimos etiam dies noctuque perequitans sese fatigarat Antonius Collensis, in affectionem tantam incidit ægritudinem, qua statim ut corripiebatur (quod sæpe homini contingebat) amissa illico memoria sensuque, eodem quo erat, dum ab ea invaderetur habitu perseverabat, patentibus etiam inconnivis oculis: si enim inter ambulandum contingebat hoc illi malum, ambulat: si inter quiescendum, quiescebat: sin vero inter aliud quodvis agendum, tamen per ipsum agebat, nihil interim audiens, nihil loquens nihil cognoscens, donec sedente morbo ad se regrederetur, & tunc etiam nihil eorū, quæ egisset, reminiscebatur. Ex medicis autem, qui hominem viderint, aliis virtutem quæ discernit & unit conjungitque, læsam esse judicantibus, ejusque noxiam cæteris ventriculis junctum iri volentibus, adeo ut memoria ex hoc & communis sensus intrinsecus paterentur: aliis aliter, & quidem argutius & morbum & causam explorare conantibus: nos hominem gelatum dicebamus: cum hujus morbi notæ, quæ per se satis eruditioribus eas vestigare volentibus manifestæ sunt ejusmodi detegerent ægritudinem. Fit autem id malum ex nigriore bile postremum cerebri ventrem impetente, quæ statim memoriam tollens, sua etiam siccitate cæteros ventres contrahit: quibus clausis tollitur pariter sensus & motus, & quoniam frigidior est, hominem gelat. Quibus vero medicamentis ad hunc morbum profligandum usi simus, propterea, quod ejus cura notissima sit, intexere superfluum judicavimus. *Benivenius de abditis cap. 102.*

OBSERVATIO III.

Catocho cum febri correptorum & curatorum historia.

CAtochus quandoque absque febri invadit: subinde eidem supervenit, & quidem intermittenti: ut nobis quandoque observare contigit. Invadit autem paroxysmi tempore & cum ipso desinit, si præpostere nihil fiat. Si etenim tempore paroxysmi pleraque temere tententur non raro in ipsa accessione æger deficit. Expectanda est febris remissio, & eousque dum vires nonnihil fuerint reparatæ prius tamen, quam altera subsequatur accessio malo occurrendum. Si enim secundo supervenerit perniciem adfert. Neminem certè liberatum novimus, cui secundo Catochus supervenit. Non potis siquidem natura videtur tam grave malum bis sustinere. Adhibent nonnulli mox Catocho cum febri correptis quædam remedia qualia apoplecticis subinde etiam temere infunduntur: & adhibentur, quæ & Catocho correptis nocent ac perniciosa sunt. Magis ferendi videntur, qui in ipsa accessione vel sanguinem ducunt, vel enæmata injiciunt, tametsi & hoc modo pauci servati. Tutissimum nobis visum febris remissionem & ἀπυρεξίαν expectare: in ipsa vero accessione præter diversiones veluti crurum frictiones nihil adhibere. Ita certè referre possumus nonnullos nostra opera sanitati restitutos.

Generosus quidam vir, postea quam febri intermittente aliquot diebus laborasset, & jam ab ea liber videretur, subito in febrem iterum recapsus est: quo una in veluti soporem: membra nulla movit: videbatur oculis apertis omnes intueri præsentes, interim vel digitis, vel re quavis alia prope admota ne nictabant quidem palpebræ. Febris accessio satis vehemens fuit, horarum plus minus 12. interea totis divertentibus frictionibus usi, donec manifestam febris declinationem consecuti, sub cujus finem sponte somno supervenientes, quietem permisimus. Cum autem à febri liber esset, & vires utcunque reparatæ sanguinem pro virium robore detraximus, deinceaque victus ratione instituta, alteram accessionem expectavimus, quæ omnino exigua fuit, post hanc purgante medicamento exhibito, generosum hunc virum à febri & Catocho liberavimus.

Similis & mulieri cuidam affectus contingit quæ & in ipsa accessione correpta, oculis apertis immota perstitit, huic sanguinem non detraximus, sed in die intermissionis purgans exhibuimus medicamentum quod certis de causis utilius videbatur. Atq; hoc modo hæc quoq; servata, sanitatique reddita, liberata tam gravi malo evasit. Posset hæc referre nonnulla eorum quæ contigissent, circa illam quo tempore Catocho detinebatur: ut generosus vir, de quo scripsimus modo. Mansit huic & à morbo nonnulla læsa aliquanto tempore memoria. Profuit nonnullis in ipsa accessione oxyrhodinon, ex aqua & aceto rosaceis fronti admotum: sed quando post febris paroxysmum nihil præterea adhiberetur recurrens cum febri Catochus eos sustulit. *Dodonæus in prax. medic. inal. cap. 4.*

Atq; hujuscemodi affectum κάτοχον à veteribus, ac subinde κατοχήν dici, ex Pauli Æginetæ c. 1. 3. i; manifestum est: Catoche siquidem ait, dicitur, quando æger subito corripitur, & in illa permanet figura, qua correptus est, clausis oculis vel respiciens atque sic affectos κατόχους appellat: quales de quibus jam scripsimus, qui in ea, qua correpti, figura permansere, donec accessionis finis esset. Dicitur vero & idem affectus κατάληψις, sive detentio. & κῶμα ἀγρυπνητικόν, id est, vigilans sopor. Sunt tamen qui κατοχήν à vigilante sopore differre velint, & cū profundo sopore convenire: sed his cōtradicit Galen. lib. 4. de locis affect. ubi per soporem claudi palpebras, in catocho vero sive catalepsi apertas manere scribit. Causa morbi pituitosus humor cū biloso tēperatus: ut ait Paulus Ægineta: Ætius etiā ab humore melancholico: atq; hanc ob causam nō ardentibus febribus, sed qui comes febrium, tertianis haud exquisitis supervenit, quæ non ex sola bile, sed pituitoso humore permixta originē accipiunt. Quod & sanguis generosi viri ostendit, cui multa adeo pituita permixta, ut concreta per universam aquam (ex manu siquidem sanguis

ſanguis miſſus) plurima fereretur, manibuſq; eximi potuerit, ac impoſitis virgulis copioſa, quando auferebantur, adhæreſceret: unde & ex pituita permixta, hunc morbum natum colligi potuit. *Idem in annotat. ad idem cap.*

OBSERVATIO II.

Catalepſis cum febri in juvenibus curata.

MArtiano mercatori duo filii ægrotabant, quorum natu major annos natus (ni fallor) octo, poſt delirium, ſenſum & vocem amiſit, aderatque febris & urina aquoſa, & vires imbecilles, minor natu eo tendebat, ſed nondum tanta morbi magnitudine correptus erat: nam natu major jam decẽ dies in amentia degerat. Intellexi abſceſſum eſſe in capite ex genere catalepſis, cum detinentur ſenſus atque motus, proximo affectu ſyderatorum. Verum utrumque ſanavi: facilè quidem, ut par erat, natu minorem, difficulter autem majorem. Summa curationis, quandoquidem aliter parum proficere poteram in cucurbitularum, ſine ſanguinis detractione aſſiduo uſu fuit, & ciborum abſtinentia ac ſomno: cum alii peſſimo argumento, & nutrirent abunde & vigilias imperarent, Galenum & Avicennam, de gravis ſoporis cura, perperam interpretantes. *Cardanus Curat. admirand.* 23.

OBSERVATIO III.

Catochus in ſene curatus.

SImilem ſuperiori affectum in ſene quadam virgine moniali me quoque obſervare quandoque memini. Ætatis hæc numerabat annos (plus minus) 70. habitu corporis extenuato ac macro, rigere ac obſtupeſcere tota videbatur: oculis in omnes intentis non movebatur, non loquebatur, non reſpondebat. Huic nec ſanguinis miſſionem nec enemata adhibere ex re fuit. Exhibuimus autem aquam è vino ſtillatitiam, ſæpius repetita diſtillatione puriſſimam, qua aſſumpta mox ad ſe, univerſo rigore ſoluto, rediit. Nec alio remedio deinceps opus habuit, quàm quo vires & calor naturalis refici poterant. *Idem Dodoneus cap. 5. citati libell.* In tam ſenili, & extenuato corpore, etiam tenui victus rationi, ex profeſſo monaſtico, aſſuefacto, multos humores collectos fuiſſe non fuit veriſimile: proinde non erat, quod metueremus, extenuatis & fuſis humoribus, affectum ex uſu hujus vini extenſum iri: Quod, ubi humorum copia ſubeſt, contingit. *Idem author in annot. ad cap. prædict.*

OBSERVATIO IV.

Cataleptica reſtituta, hiſtoria alia.

DUobus milliariis ab urbe noſtra, Monialis quædam Cœnobii *Schönfeldt*, ſæpius hoc anno aphonia, catalepſi, ſeu congelatione corripiebatur: ita, ut etiam eundo velut rigida conſiſtere videbatur, ſenſu motuque deſtituta. Hunc affectum diligentius expendens, eundem ex ventriculi conſenſu natum judicavi: ſyrupis itaque ex floribus perſicis, & diaſereos, exhibitis, ſpinaque dorſi caſtorii oleo atque anethino inunctis, firmæ valetudini mea opera reſtituta eſt. *Cneulinus de obſervat. propriis.*

DE VIGILIIS.

OBSERVATIO I.

Aliquos, plures non tantum dies, ſed & menſes, annos deniq; aliquot, multos ſine ſomno exegiſſe.

QUIBUSDAM perpetua febris eſt, ut C. Mecœnati. Eidem triennio ſupremo nullo horæ momento contingit ſomnus. *Plin. nat. hiſt. lib. 7. cap. 51.*

Refert *Seneca in lib. de providentia.* Mecœnatem tribus annis integris, ſine ſomno permanſiſſe, & tandem ab hac ægritudine liberatum eſſe, ſola placida & levi harmonia. *Mercurial. de morb. pueror. lib. 2. cap. 9.*

Comperti ſunt, ut narrat philoſophus, qui novem dies inconnivis oculis egerint.

Mente captus quidam menſes quatuordecim inſomnes duxit. *Fernelius Patalog. lib. 5. cap. 2.*

Cum Papiæ in Italia, operam literis dabam, retulit quidam: Nizolium illum Ciceronianum, decennio ſomnum non vidiſſe. *Heurnius cap. 16. de morb. capitis.*

Novimus nobilem matronam, quæ per 35. annos inſomnis permanſit ſana & citra noxam, ut ipſa cum marito & tota familia affirmabat. *Montuus Anaſt. libr. 1. cap. 27.*

Mulier Patavii 15. diebus inſomnis vivebat, nec ullis rebus ad ſomnum perduci poterat, ex ventriculi imbecillitate & vaporum inopia, noctu enim per cœnam nihil penitus comedebat, ſolo prandio contenta. Tandem pane in vino malvatico macerato cum noctu uteretur, ad ſomnum rediit. Ex relatione hoſpitis Patavini annotavit *Gaſpar Wolphius.* Vigilias ab eſu ferinas notat *Rhodius Cent. 1. obſ. 15.* Puer ſecundum agẽs annũ inſomnis omninò per ſex menſes remanſit, nunc verò 13. annorum cùm ſit, fatuus eſt, ſcribit *Panarol. pent. 5. obſ. 4.* conſul inſuper de ἀγρυπνίᾳ *Al. Deodat. Valetud. p. 22.* & de Senum vigilia *Long. l. 1. Epiſt. 26.* Vigiliarum vero in dormiturientibus cruciatus immenſos annotavit *Camerar. Syll. mem. Cent. 2. part. 79.*

OBSERVATIO II.

Vigilias multis modis, corrigi emendarique poſſe.

VIgiliarum cauſæ in eo cõſpirant, quod fere omnes ſpiritus animales irrequietos & mobiles efficiant. Itaq; in vigiliis ſedandis vitandæ erunt, quæcumq; ſpiritus commovere ac perturbare inordinate poſſunt. Veluti ſunt aer calidior, odores calidi, & fœtidi, ſplendor loci in quo verſatur vigilans, item tegumenta calidiora, pulvinaria molliora, ex plumis confecta, caput ſua admotione nimis excalfacientia, motiones corporis, fervorem ſpirituum excitantes, cibi calfacientes, & in caput vapores acres tranſmittentes, vinum forte nimia repletio ciborum, & potuum, ſtudium vigiliarũ & ſomni neceſſarii omiſſio, curæ & ſtudia intempeſtiva, ac cogitationes fixæ in re quadam ſeria ſuſceptæ, Venus intenſior. Contrà ex uſu erunt, quæ faciunt ad ſedandum impetum ſpirituum, veluti ſunt aer ad frigidũ declinãs odores frigidi & ſuaves, loci in quo æger verſatur obſcuritas, tegumenta haud ſuperflua: pulvinaria non ita mollia, ſed potius ex pellibus vitulinis lævigatis confecta, maximè in tempore æſtivo, quies, aut moderata in otio corporis, cibi refrigerantes, & moderate humectãtes, fuga vini, præſertim calidioris & fortioris, fuga vigiliarum, & ſomni neceſſarii ſtudium, fuga curarum & ſtudiorum intempeſtivorum ac abductio animi à cogitationibus ſeriis, maximè tempore decubitus aut ſomni.

Præterea requiritur etiam correctio diſpoſitionum corporum, ſomnum impedientium, nimirum impuritas ſtomachi multas acres evaporationes in caput tranſmittentes, vacuatio lenis, item ſanguinis efferveſcentis, & in caput ebullientis, vel per venæ ſectionem, vel per cucurbitularum appoſitionem in ſcapulis factam, retractio, quæ in me ipſo evidenter ſpiritus requiem reſtituiſſe animadverſa eſt, ut per alterantia frigida in forma lotionis, pedibus & brachiis adhibita, vel per topica capiti admota, vel per remedia moderatè refrigerantia internis ſumpta. Ad quæ referri poſſunt, quæ noctu ori inſerta retinentur & ſenſim deglutiuntur, quorum maximè efficax eſt roſarum conſerva ore retenta per totam etiam noctem, ſomnum enim

enim suavem, ita usurpata conciliat, spirituum motionem sedando. Ac ob id studiosis hominibus, qui cogitationis labore spiritus necessario commovent, atque accedunt in assiduo usu esse debent, maximè æstivo tempore. Sed restant adhuc duo genera auxiliorum in hoc casu maximè utilium, quorum primum est, quod aliàs etiam à me explicatum est, ut corde per epithemata confortato, & jam cerebro ex consensu robur quoddam communicetur, secundum vero illud est, ut æger vel musicis instrumentis, vel harmonia vocum humanarum ad harmonicam quandam mentis & spirituum dispositionem reducatur. Quo auxilio celebris olim Medicus D. Balthas. Brauchius Gemundensis ex diuturnis vigiliis ad somni recuperationem etiam præter opinionē deductus est. Hoc observare præsertim utile est hominibus studiosis, quibus vigiliæ non solum molestæ sunt, sed sæpè etiam pericula gravia valetudinis, cujusmodi sunt cruditas, capitis dolores, & vertigines, febres in hecticam degenerantes, melancholia, phrenitides & pestes objiciunt *O... lib. ... obser. var. ...* Quæ ad provocandum somnum conferant docent insuper *Guarinon. Cons. 62. & 294. Peter. Cent 1. Curat.; Zacut. ... Med. Histor. ... 1. Histor. 13 fol. 23. & seqq.*

DE NOCTAMBULIS.

OBSERVATIO I.

De dormientibus, qui vigilantium munia obeunt, noctambulis dictis.

DUM homines vigilando munia animalia exercent, spirituum opulentia in eis minuitur, ac disperditur: hinc labor in obeundis his functionibus succedit, indeque non possunt mortales perpetua sensuum agitatione frui. Hujus meritò ex naturæ præscripto animantibus irrepsit somnus, per eum quiescente omni animalis motu, ac sensatione deperditi spiritus regenerentur, & vires quæ non tantum per motum, sensationemque, verum etiam per animales functiones obitus languent, restaurentur. In somno quiescit cerebrum, primum omnium sensationum instrumentum, & eo quiescente, cessat homo ab omni motu, & ab omni sensuum functione, dumque hoc pacto se habet in eo non tantum nervi, musculi, membraque omnia, & præcipuè cerebrum, verumetiam omnes sensus consopiri videntur, quare tunc nec movetur homo, nec sentit. Attamen hic in somno non ita motu, ac sensu privatur, ut nusquam moveatur, aut sentiat. Servantur enim in dormientibus plurimum musculorum motus, ut clarè apparet in his, qui excretionibus superfluitatum retinendis, & qui mandibulæ inferioris retractioni, & qui respirationi, & qui hujusmodi functionibus destinati sunt sed clarius in his, à quibus purè, & simpliciter voluntarii motus dependent, quorum ratione dormientes sæpe brachia, & crura agitantes, de loco ad locum moventur, servantur etiam in multis sensus exteriores, hinc aliqui vocem cantantis galli vel latrantis canis dormientes audiunt, & dignoscunt, & lumen præsentis lucernæ vere agnoscunt saporesque, rei gustum afficientis dijudicant, fœtentiaque, ac male olentia discernunt; aliqui autem clarè loquuntur, & alta voce quandoque clamant, quidam etiam ad interrogata respondent, cujus merito nonnulli propria secreta in somnis cæteris aperuerunt. In nonnullis tamen adeo exteriores sensus consopiuntur, ut nihil ad extra percipiant, sed tantum interius, phantasia rerum idola repræsentante, apparent dormientibus insomnia in quibus sibiipsis videntur audire, videre, loqui, discurrere, comedere, currere, pugnare, & cætera omnia patrare, quæ vigilando operari consuevere. Hæc insomnia aliquando, clara & certa, aliquando incerta, & confusa videntur, prout rerum spectra, vel clarè, vel confusæ imaginationi repræsentantur. Nonnunquam tamen in quibusdam hæc ita evidentia apparent, ut dormientes ipsi tanquam ex proposito, ac ex industria aliquid agentes è lecto surgant, & modo superiores domus partes, modo inferiores adeant, modo domo exeant ad exequenda ea, quæ vere imaginantur se facturos esse, hincque in maximum discrimen alicujus præcipitii deducuntur. Hoc quamvis difficile sit imaginari, rarissimeque contingant tales casus, cum in somno, quiescente primo sensiterio, (id est cerebro ipso) debeat dormiens ab omni functione tam motiva, quam sensitiva destitui, & ideo videantur dormientes nec posse moveri, aut sentire: tamen testimonia habemus celeberrimorum virorum, affirmantium in somno aliquando servari motum, aliquando cum motu sensus ipsos, quod idem experiētia ipsa, in pluribus hoc evenire testata est.

Galenus lib. 2 de musculorum motu cap. 4 narrat quosdam dormiendo deambulasse, & testatur seipsum dormientem & somniantem integrum ferme stadium peregisse, nec à somno priusquam in lapidem impegisset, excitatum fuisse, quam causam affirmat eam esse, propterquam non queant dormientes, quia levem viam exacte nancisci non possunt iter longum facere, innuens ex hoc multos, si per planam viam progrederentur, longe perficisci posse. *Aristoteles* autem *lib. 5. de generatione animalium, cap* 1 affirmat in somno non tantum motum, verum etiam sensus servari posse, hæc verba habens. Accidit enim dormientibus etiam animalibus sensus non modo, quæ somnia vocantur, sed etiam præter somnia, ut iis qui dormientes resurgunt & quidem pleraq; agunt, sine somnio, sunt enim qui dormientes resurgunt, & ambulent, videntes eo modo, quo qui vigilant, iis enim, qui sensus accidentium contingit, quamquam non vigilantibus tamen non ut somnium. Ex quibus verbis claram habemus ejus sententiam, quod in dormientibus quandoque servetur motus, & sensus & hoc non per somnium, quasi dicat quod per somnium hoc eis non contingat, sed quod dormientes, & non somniantes moveantur, & videant, tanquam sint vigilantes. Quod affirmarunt hi duo inter Philosophos & Medicos celeberrimi viri, idem mihi experientia comprobavit.

Juvenem novi, qui somnians, se propter negotia sua equitaturum esse, è lecto surgens indutus vestimentis propriis, cothurnisque ac calcaribus appositis super fenestram, (nam in tabulato degebat,) conscendit, & hinc, indeq; divaricatis cruribus parietem, perinde ac si equus esset, & voce, & calcaribus ad cursum incitabat. hic ex somno expergefactus tanto horrore correptus est, cogitans se per somnium mortem fere sibi ex præcipitio conscivisse, ut me die sequenti consuluerit, ad prohibenda hæc insomnia, quæ ipsum ad obeunda vigilantium munia deducebant.

Alterum curavi, qui cum natura jurgiosus, & contentiosus, cum aliis foret, ut plurimum somniabat, se cum aliquo manum conferre, indeque surgens è lecto, arma capiebat, gladiumque evaginatum furiose vibrabat perindeque ac cum inimico pugnans undique parietes, & circumstantia loca percutiebat, hunc solum in thalamo dormientem claudere armaque omnia inde auferre, ne vel seipsum, vel alterum gladio confoderet, in posterum necessarium fuit, tamdiuque solus permansit dormiens, quamdiu se cognovit à talibus insomniis deprehendi.

Prҽter hos, artificem cognovi, qui dormiens è lecto surgebat, è thalamoq; exiens domum fere totam peragrabat, scalasque nullo discrimine ascendebat, & descendebat. hic semel nullis indumentis amictus, domo exiens

exiens apothecam propriam adivit, eamque clavibus aperuit: à qua demum expergefactus, ab amicis, qui ei forte obviam facti fuerunt, maxima cũ verecundia, & timore, dubitans, ne inde stultus existimaretur, non amplius dormiens sed vigilans redivit.

Dum hæc scriberem accersitus sum ad invisendam adolescentulam, annum decimum nonum agentem, quæ decima die à puerperio media nocte somnians se quædam domestica negotia acturam esse è lecto hyeme sæviente nullis indumentis amicta surrexit, & cum è thalamo hac imaginatione ducta, in partes domus inferiores descendere vellet, strepitu facto, dum ostiũ aperiret, matrem, quę una cum filia in eodem lecto decumbebat, expergefecit, quæ mater novitatem rei admirans, filiam, alta voce clamans, eam increpando vocavit, ex qua voce expergefacta ipsa filia, ad lectum rediit, affirmans se nisi à somno excitata fuisset, è thalamo exituram esse. Hinc ad viginti quatuor dies cum marito dormiens, similiter circa nonam noctis horam subito è lecto exiliens, & ad ostium properans, expergefacta à viro eam alta voce vocante, flens, & tremens ad lectum regressa est, narrans se somniasse fugere ex lecto tunc temporis voluisse, ad evitandam vim sibi illatam ab homine Venerem ab ea expetente: hæc eadem cum similia insomnia sæpius passa sit, & hinc timeat, ne quid mali ei ex hoc contingat, me ad eam curandam accersivit. Alias his consimiles historias referre possem, tamen hæ sufficiant ultra testimonia Galeni, & Aristotelis ad confirmandam hanc sententiam, quod aliquando in dormientibus vel motus tantum, vel simul cum motu etiam ipsi sensus reserventur. Qui dormientes quomodo contra formalem rationem somni (qui est ligamentum primi sensiterii, per quod animal ab omni sensu, & functione animali ad regenerationem spirituum, & ad restaurationem virium ex vigilia dissipatarum quiescit) vigilantium munia, quæ sunt sentire, & moveri, obire possint, non ita facile est, explicare, ac certam rationem reddere. Si tamen ad hoc ego probabilia (alii hanc rem demonstrativis explicabunt rationibus) adducam, satis mihi fecisse videbor, ita horum affectuum causas expositurus. Anima corpori annexa, ut docet *Hippocrates in libello de insomniis*, eidem, dum vigilat homo, ita inservit, ut in multas partes distributa, singulis corporis partibus, sive sensibus, aliquam sui partem distribuat, videlicet, auditui, visui, tactui, gustui, gressui, actioni, ac omni corporis facultati. In hacque distributione non sui juris est anima, sicuti nec in cogitatione, non enim non potest corpori suas facultates impartiri, & non potest continuè aliquid non cogitare. Cum autem corpꝰ quiescit, anima adhuc in motu est, & corporis partes omnes perreptans, easdem gubernat, & omnes corporis actiones perficit. Nam corpus dormiẽs non sentit, ipsa verò vigilans cognoscit, ac visibilia videt, & audibilia audit, vadit, tangit, tristatur, gaudet, considerat, & in summa quæcunque corporis, aut animæ munia sunt, ea omnia anima ipsa in somno obit. Dum anima sive vigilando, sive dormiendo hæc agit, semper omnia, quæcumque agat, mediantibus spiritibus, qui sunt propria, & immediata ipsius animæ instrumenta, exequitur. Unde in his, in quibus spiritus sunt perfectiores, semper anima proprias functiones, ubi organa naturaliter disposita fuerint, excellentius operatur; in quibus autem hi sunt imperfecti, diminutè, & imperfectè suas producit operationes. Spiritus perfecti & imperfecti redduntur ex puritate & impuritate sanguinis, & humorum, quales enim sunt corporis nostri humores, tales sunt, & spiritus. Qui spiritus in aliquibus sunt puri, subtiles, ætherei, & clari, in aliquibus sunt impuri, crassi, turbidi, & nebulosi; Qui hos habent, sicuti ne vigilando perfectè vel sensus vel mentis munia obeunt; ita nec dormiendo somniantes clarè rerum imagines sensibus & menti jam oblatas, & in phantasia reservatas, circumspiciunt in his quæ præ nimia spirituum, ac humorum impuritate ac humiditate vel nulla, vel pauca, & confusa videntur somnia: præ nimia enim turbatione ac crassitie tum spirituum, tum humorum, rerum idola clara & evidentia repræsentari nequeunt. Qui autem spiritus claros, subtiles, ac æthereos habuerit sicuti in vigilia perspicax ad actionesque promptus, & ad motum facilis existit; ita in somno rerum imagines clarè discernit, easque adeo evidentes, ac evidenter conspicit, ut perinde ac in vigilia, ea omnia quæ cogitationi offeruntur, tanquam vera imaginetur, eaque sedulitate qua vigilans in eisdem actionibus uteretur, hæc omnia mente exequatur eo ordine, quo imaginationi repræsentãtur. Quod si ultra spirituum tenuitatem, ac subtilitatem dormiens sit fortis imaginativæ, quales solent esse qui melancholici sunt habitus, in quorum nonnullis rerum imaginationes ita fortiter, ac vehementer imprimuntur, & adhærent, ut nullis argumentis dissuaderi, aut ab his amoveri queant, in his hoc causatur, quod eis dormientibus somnia ita evidentia ac fortiter imaginata repræsentantur, ut vera magis hæc credant quàm ea, quæ ipsis vigilantibus offeruntur, hincque in his somniis tota mente, ac totis viribus agentes eas functiones, dominante anima præ spirituum tenuitate, ac forte imaginatione ipsi corpori, perinde ac si vigilarent, operantur, & inde surgunt è lecto, ambulant, pugnant, iisdem propriis operationibus, quæ somniantes imaginantur, se addicunt, ac operam navant. Quod si in his dormientibus etiam somnia non repræsententur ubi tanta fuerit cum forti rerum imaginatione spirituum tenuitas, & subtilitas, possunt in his ab anima ita sensibus ipsis propriæ facultates impartiri, ut dormientes quidem, non tamen somniantes videant & audiant, cæterasque sensuum functiones evidentes habeant: undeque nonnulli dormientes iter inceptum prosequuti sunt: alii domus partes ipsis notas circumierunt, superioraque & inferiora adire potuerunt, alii ad loca familiaria, quæ ipsi videntes ab aliis discernere potuerunt, progressi sunt quod est id, quod Philosophus per ea verba testabatur, dicens. Sunt enim dormientes qui resurgant & ambulent, videntes eo modo quo qui vigilant: iis enim qui sensus accidentium contingit, quamquam non vigilantibus, non tamen non somnium. Causa igitur quod in dormientibus, vel motus tantum, vel una cum motu etiam sensus ipsi reservẽtur, erit fortis imaginativa una cum spirituum tenuitate, & subtilitate. Quoniam autem fortis hæc imaginativa in melancholicis ut plurimum adesse solet, ideo animadverto talia accidentia ut plurimum causari in his, qui melancholici sunt habitus, testorq; me tales affectus in consimilibus hominibus curasse, in quibus etiam spirituum tenuitatem, & subtilitatem inesse conjeci: hos enim loquaces, promptos, impigros, facile irascibiles & versatilis ingenii esse, observavi. Quos cognovi facilius in hæc incidere insomnia, & dormitiones, ubi quibusdam passionibus irretiti essent, in his enim omnis imaginatio repræsentat id, à quo iidem facilè patiuntur, & afficiũtur: & hi ab omni levi imaginatione, & similitudine facilè in proprio affectu decipiuntur, ac circa eandẽ supra modum soliciti sunt; circa enim sensus, ut dicebat *Aristoteles in libro de somno, & vigilia*, facilè decipimur, cum in passionibus existimus. Unde à modica similitudine trepidus imaginatur, & putat se hostem videre, amans autem delictum inspicere, iracundus stimulantem persentire, & hic quanto magis passibilior fuerit, tanto magis, à minori similitudine decipitur; Unde hujus ratione, qui fortem rerum imaginativam una cum spirituum tenuitate habuerint, si passionibus afficiatur, in hæc insomnia proclivis erit; ac etiam, ubi non

non somniaverit, dormiens poterit ductus à levi similitudine, & imaginatione vigilantium munia obire. Hæ penes me sunt ex causæ, ex quibus conjicio dormientes, non præter rationem posse moveri, & sentire. Quas qui animadverterint facile noverint, quibus præsidiis succurrendum sit iis, qui talibus actionibus detinentur, cum enim, ut ex prædictis liquet, tenuitate spirituum ac forti imaginatione hi dotati sint, quibus etiam adduntur sæpe passiones, quibus irretiti sunt: quæ omnia in melancholicas habitus promptius quam in cæteris quibuscumque reperiuntur, ac firmantur; ideo ad talia insomnia ac dormitiones prohibendas & spiritus crassiores reddere, & imaginationem minus tenacem efficere, melancholicum habitum temperare, & affectus ipsos in talibus patientibus corrigere debemus. Quos curabimus, non quia hæ affectiones sint morbi, vel quia ab his malum aliquod simpliciter immineat, sed quia hi dormiendo possent ex insomniis ad præcipitia seduci vel ad aliqua peragenda concitari, ex quibus vel mortem incaute ac inconsiderate sibi consciscerent, vel aliis inferrent: cujus ratione, non autem quia ex insomniis, aut ex somno læduntur hujuscemodi patientes consulere medicos ad tales somnos prohibendos, & ad talia insomnia profliganda consuevere. Quod ubi contigerit. Medicus hac via quatuor indicationibus propositis obviabit. Primo tenuiam spirituum subtilitatem corriget, eos crassiores reddens hoc autem faciet humores ex quorum puriori ac subtiliori parte hi regenerantur, incrassando. hos vero incrassabit, si alimenta crassi succi patientibus exhibenda præscribat: talia erunt carnes bubulæ, leporinæ, suillæ, cochleæ, caseus omnis, ova ad perfectam concretionem cocta, fercula ex farina subacta, pisces molles sicuti lolligines, lepus polipodes, anguillæ, legumina, castaneæ, rapæ, nuces pineæ, vina dulcia & crassa, & quæ hujusce sunt ordinis. secundo imaginationis tenacitati ac fortitudini prospiciet, cerebrum, ex cujus sicca intemperie hæc dependet, humectando. in quo casu præter victus rationem humectantem præscribendam maxime prodesse poterunt embrochæ & lotiones capitis, vel simpliciter ex aqua dulci paratæ, vel ex decoctionibus rerum, quæ ejusdem sint facultatis compositæ. Secundum locum ab his habebunt inunctiones ex oleis humectantibus quale est, oleum amygdalarum dulcium & violaceum, & præter hæc odoramenta ex aquis odoratis, quæ simpliciter humectare queant. Tertio loco habitum melancholicum temperabit præscripta ea victus ratione quę nec retorridos, nec adustos sed benignos humores generare possit. quare humectantia alimenta quæ tamen boni succi existimant, administrentur, & corpus ipsum, ad humidum alteretur, quod potissimum aquæ dulcis balnea quæ in simili casu cæteris omnibus medicaminibus præferantur, præstare poterunt, si qui in his generati sunt, abundentque nigri, & melancholici humores lenibus medicamentis prius expurgentur. Ultimo vehementes intensosque animi affectus corriget, si patientes a propriis & molestis negotiis abdicat, si hilarem vitam præscribat, si jucundas, & gratas societates adhibeat, si gravibus persuasionibus eos increpet, si solicitudines, & omnes laboriosas curas interdicat, in summaque si hos in contrarium habitũ traducat. His omnibus peractis, sperandum est, hosce patientes a talibus insomniis, & dormitionibus liberatos esse, unde verè jucundissimum somnum, qui omnium laborum, & solicitudinum eis certum existat perfugium capere possint, si tamen ex prædictis non omnino, nec integrè res absoluta sit (in nonnullis enim vidi admodũ difficilè esse tales affectiones solvere) deveniat Medicus ad aliqua leniter somnum provocantia: in quo casu feliciter quandoque expertus sum post cœnam ante somnum exhibere *lac. amygd. d. ad quantitatem quinque aut sex unciarum*; hinc enim leviter humectatur cerebrum & leniter consopitur. spiritusq; illi tenues quodammodo incrassantur. Quod si nec hoc sufficiat, ad lenia stupefacientia devenio, sicuti ad fercula ex seminibus papaveris albi parata, ex quibus provocato profundiori somno, ac obtusis spiritibus ipsis adeo cõsopiũtur homines, ut facultates sensitivæ, ac motivæ propriis organis ea vivacitate amplius communicari non possint, ut ex his dormientes vel deambulare, vel sentire queant. Validiora autem stupefacientia vitanda esse duco, non quod hæc nequaquam in tali casu cũ patientes non sint insomnes, nec vigiliis crucientur, insomnisq; proclives sint, stupefacientia talis nocumentum quam juvamentum, facilius inferre possent, ultra enim intentum, ac propositum terminum agerent cerebrumque ac omnes sensus nimis consopirent unde insomnia quidem prohiberent, sed vel in caru, vel in coma patientes deducerent: cujus ratione etiam exteriora stupefacientia, & cætera omnia somnum provocantia omittenda censeo solisq; prædictis, vel similibus præsidiis agendum esse judico. *Salius de affect. partic. c.*18.

Quando ex causarum somni mediocritate, placidus obrepit somnus, dirigendi tamen facultas adhuc vaporum caligine obtusescetur: effectricis tamen virium facultas libera, nullis irretita vinculis sibi constat: tum ex rebus quas vigilans gessit, sensit, cogitavit, & operata est plurima somniorum spectra effingit, quæ tanquam vera dormientes amplectuntur, unde tandem solutis a calore accidentario sensuum spirituumq; meatuum vinculis, & noctis compedibus vigilantium opera exercent, tecta in sublime conscendunt, per trabes & lacunaria in ædibus oberrant, lectos aliorum adeunt, omnia intrepide audent, nec quicquam sibi timent: quoniam vis illa discernendi sensus communis adhuc vaporum caligine consopita jacet, nec pericula nisi clamore experrecta agnoscit. Casus enim abrupto scribit Albertus iis qui excelsa conscendunt tunc maxime accidere solet, quum pericula agnoverint, & formidare cœperint: eoq; virtutes roboris ad cor formidolosum confluunt: lacertos, nervos, musculosq; virtutis motivæ organa, destituunt, dormientes igitur securiores sunt acclamationibus vero experrecti, sæpe præcipites cadunt, *Lang. ep. tom. 2. cap. 45.*

A viris fide dignis accepimus pharmacopolam famulum fuisse, qui singulis noctibus inscius surgebat, ut artem gladiatoriam exerceret.

Alterum qui cum circa mediam noctem officinam adornasset, omnibus apertis immemorem repetiisse lectum. Imo referunt quemdam Parisiis gladio cinctũ Sequanam fluvium tranasse, eumq. interfecisse quem vigilans interficere proposuerat, ac post patratum scelus domum rediisse, quod si verum est, quis corpore quiescente animum dormire putabit. *Adrian. Aleman. comment. ad lib. Hippocr. de aere, aqua & loc.*

Theon Stoicus dormiens passim ambulabat, quo etiam morbo laboravit servus Periclis, adeo ut dormiens in summa tecta reperet. *Textor in Officina.*

Novi familiam, quorum nomini honoris gratia parco, in qua fratres prope singuli noctu evigilantes hinc inde oberrant. Unde factum ut unus ex fratribus crus fregisset aliquando. Quare Pædagogus anxius de reliquis sibi commissis, consilium cepit quomodo ei rei mederi posset. Cum igitur nocte quadam solito more animadverteret, alium ex lecto surgentem & per periculosa loca altosq; gradus scandentem, & redeuntem ad lectum observaret, eum acriter virgis cæcidit: & metu formidineque incussis, absterruit, ut in posterum cautior factus esset, & in profundum somnum posthac magis non incidisset. *Horstius lib. 2. cap. 5. ad Lemnium Occult. Nat. Mirac.*

Exstat *Horstii de Noctambulis integra tractatio, cum Aureo dente Silesii pueri* edita, quam præterea consu-

lere licebit. † Nec minus lectu digna sunt, quæ de Noctambulonibus seu ὑπνοβάται annotârunt *Heer. obs.2. Hildan. Cent.2.obs.84. Ionston. Taumatogr. Class. 10.c.7. Zacut. de PP. Med. Histor. l.1. hist.15. fol.28. Tandlerus item & Libavius libb. propr.*

DE MEMORIA.

OBSERVATIO I.

Senectutis vitio memoria destituti.

FRanciscum Barbarum, Hermolai amicum, Græcas literas, quarum prius erat doctissimus in extrema senecta oblitum accepimus: quanquam is & dijudicandi & commentandi facultate pollebat. *Bassianus Landus lib.1. de humana historia.* Idem apud Philippum Insubrium ducem verba facturus, in media prope oratione excidit. *Ravisius in Off.*

Georg. Trapezuntius in extrema senectute oblitus est literarum. *Idem author eodem loco.*

OBSERVATIO II.

Terrore & metu repentino quidam memoria privati.

DEmetrius turbine repentino expavescentes atque perculsos quosdam sic ait, ut etiam oblivione prægestorum afficiantur. Sic denique Artemidorum Grāmaticum Appollonius memorat nitentem gressu, crocodilum in arena jacentem expavisse, atque ejus motu percussa mente, credidisse sibi sinistrum crus atque manum à serpente comestam, & literarum memoria caruisse oblivione possessum. *Cœl. Aurelianus cap.5. lib.1. Tard. Passionum.* † De repentina oblivione confer etiam *Salmuth. Centur.2. Obs.41.*

OBSERVATIO III.

Veneno hausto memoria deperdita.

BAmba Rex Gothorum haustu veneni ab Heringio successore dati, memoriam amisit. *Ravisius in Officina.*

OBSERVATIO IV.

Stupendum exemplum extinctæ literarum memoriæ, haustum à venæ sectione sanguinem: ægro tamen (res mira) exacto anni decursu, eodem modo restituto.

MIrum proculdubio illud fuit, quod Friderici II. Imper. tempore cuidam GERMANO clerico contigit, qui ex petra sancti Michaelis ortus est. Is à vena hausto sanguine, servata aliarum rerum memoria, literas tantum oblitus fuit, nec plus aut legere aut scribere norat, quam si utrumque nunquam didicisset, annumque in hac oblivione mansit. Postea eodem tempore, atque ex eodem loco iterum hausto sanguine, (mira res est) ad eandem legendi scribēdiq; scientiam, quam ante habebat, restitutus est. *Fulg. lib.1. cap.6.*

OBSERVATIO V.

Exsiccitate propter intensa studia & labores contracta, memoria amissa.

NOvi quendam, qui ob laborem in studiis atque vigilias, memoriam pene amiserat, læsa etiam ratione. Item agricolam, qui ob labores, quos vites colendo subierat, ac tenuem victum, eodem modo affectus est, atque ii certum est quod exiccantibus calorificisque lædebantur, madefacientia vero, quæ calefaciendi quoq; vim haberent, haud mediocri ipsis erant præsidio. *Galen. lib.3. de loc. affect.*

OBSERVATIO VI.

Memoria ex peste amissa.

NOnnullos etiam cum primum ex morbo assurrexissent, eo ipso momento rerum peræque omnium tanta cœpit oblivio, ut & seipsos, & necessarios ignoraverint. *Thucydides lib.2. histor.*

Atque etiam quosdam cœpere oblivia rerum
Cunctarum, neq; se possent cognoscere ut ipsi.

Lucretius in calce lib.6. † Adde quoque *Zacut. de PP. Med. l.1. Histor.44. fol.85.*

OBSERVATIO VII.

Post acutæ febris solutionem quidam memoria & omni literarum cognitione subito excidit, quibus tamen intra quadrimestre debita curatione adhibita restitutus est.

VIdimus religiosum quendam Franciscanum, qui acuta febre laboraverat, & soluto morbo ipse sine memoria fere subito factus est, ita ut cum ipse aliàs peritus esset theologus, nec literas agnosceret, neque nomina rerum quæ sibi assidue in usu erant memoria teneret, quatuor autem integris mensibus sic affectus primas literas addiscebat, adhibitis tamen remediis, mira quadam celeritate prædicto elapso tempore in pristinam suam eruditionem fuit reductus. *Christoph. à Vega. c.10. lib.3. de arte medendi.*

OBSERVATIO VIII.

Morbo amissa atque iterum recuperata memoria.

EX præterito morbo convalescens Antonius quidam Senensis, quæcunque memoria fixa tenuerat, ita prorsus oblitus est, ut ne rerum quidem nomina reminisceretur. Dumq; Florentiæ esset, Senis se esse putabat: sed ne amicos quidem ab inimicis discernebat: quos etiam immutatis nominibus vocitabat. Quare eo velut prorsus amenti, atque deliro naturæ dimisso, cum 20. jam die hoc malo ageretur, cœpit venter fluere, variaque & diversa strigmenta, sanguinem, bilem viridem, mucosasque dejectiones deponere. Quo factum ut mens simul & memoria redirent, licet nihil eorum quæ ipse interim gesserat, recordaretur. *Benivenius c.47. de abditis.*

OBSERVATIO IX.

Lethali vulnere accepto subsecuta memoriæ amissio.

INtegra fide auditoribus narrantem audivimus Guilelmum Rondeletium medicum Monspeliensem de studioso juvene, qui illic noctu oberrans in sicarios casu incidit, & vulnere lethali accepto punctim alterutro oculorum quoque cæsus est. Multis itaqne ut par est morbis conflictatus, ubi diligenti sollicitaque medicorum industria ad sanitatem reversus esset, qui ante in artibus, scientiis, imo medicina ipsa non vulgares fecerat progressus, tanta oblivione correptus est, ut omnia quæ ante norat, didiceratque memoria exciderent, & tanquam letheo amne exhausto, omnia mentem effugerent, usque adeo ut balbutientium instar infantium Lutetiam regredi, & prima pueris tardi solita elementa, denuo discere coactus fuerit. Hoc uti rarum, ita vere admirationem parit, nec tamen ob materiæ similitudinem reticendum fuit. *Iordanus cap.2. tract.2. de peste phænom.*

Ille cui in occipitio vulnus ingens inflictum fuit, utriusque membranæ, duræ & subtilis, portiunculam, aliquali cum substantia medullari perdidit, & sanatus est: memoriam tamen in totum amisit. *Lusitanus curat.32. cent.7.*

OBSERVATIO X.

Ex ictu capiti illato, subsecuta oculorum, aurium, narium & oris cruentatio, quam tantus sensuum, mentisque stupor excepit, ut etiam exhibitorum remediorum, quorum opera intra trimestre æger restitutus est, & anteactorum omnium prorsus immemor fuerit.

QUendam vidi ictu adeo vehementi ac valido concidisse, ut sanguis ex oculis, auribus, naribus & ex ore manaret: hinc tantus mentis sensuumque stupor invasit, ut calva pertusa ac deinde obducta fuerit, omne-

omneque reme in genus sine sensu inductum, sitque is tertio mense restitutus, immemor omnium quæ obtigerant. An autem ex contusione, an ex humorum frigidorum copia ortus sit affectus soporosus, facile tum propria signa explicant, tum quæ morbum antecesserunt. *Fernelius, cap. 2. lib. 5. Patholog.* Memoriam ex læso occipitio deperditam memorat *Tulpius Obs. l. 4. cap. 14.* ex inedia & vigiliis vero *Zacut. de PP. Med. l. 1. histor. 43.*

OBSERVATIO XI.

Lapidis ictu, casu ab alto, & morbis, memoria destitutorum exempla.

MEmoria nihil æque fragile est in homine, morborum & casus injurias atque etiam metus sentiens, alias particulatim, alias universa. Ictus lapide oblitus est literas tantum: Ex prealto tecto lapsus, matris & affinium, propinquorumq; cœpit oblivionem. Alius ægrotus, servorum etiam, sui vero nominis Messala Corvinus orator. Itaque sæpe deficere tentat, ac meditatur, vel quieto corpore & valido. Somno quoque serpente computat, ut inanis mens quærat, ubi sit loci. *Plin. cap. 24. lib. 7. nat. hist.*

Athenis vir quidam eruditissimus, cum ictum lapidis capite excepisset, cætera omnia tenacissima memoria retinens, literarum tantummodo quibus præcipue inservierat, oblitus est Dirum, malignumque vulnus in animo percussi, quasi de industria scrutatis sensibus in eum potissimum locum, quo maxime lætabatur, acerbitate nocendi erupit, singularem doctrinam hominis pleno invidiæ funere efferendo. Cui si talibus studiis perfrui fas non erat, utilius aliquando fuit ad illa aditum non impetrasse, quam jam percepta eorum dulcedine caruisse. *Valer. Maxim. lib. 1. cap. 6.*

Aurifaber quidam cum ante annum, amicum suum ægrotantem invisere constituisset, in platea forte in posticam partem cadens, occiput terræ allisit. ex quo casu usque adeo memoria privatus est, ut neque uxorem, liberos, aut comites agnosceret, imo se hominem esse ignoraret: neque diem, aut noctem discerneret. Ad hunc accersitus ego, dorso cucurbitulis adhibitis, frictionibusque ejusdem institutis, spina etiam oleo de castoreo & moschelino, inuncta, atque pilulis cochiis exhibitis: postero die fuit restitutus est: omnium eorum quæ acciderant immemor subsequente tamen septimana male habuit, donec corroborantibus & tonoticis cerebrum plene confirmaretur. *Cnemannus de Observation. propriis.*

OBSERVATIO XII.

Memoria ex ignota causa amissa & restituta.

NOvimus quendam in Francia adultiorem, qui præter vulgarem & vernaculam linguam etiam latinam sanus sonaret, cum magna eruditione, caneret fistula, ac quendam agens pancratiasten, vibraret hastam concurreret lanceis, ac demum obliviario morbo occupatus, ubi Medici auxilio curatus redusset ad sese, prædictorum omnium posuit notitiam, nec secus quasi letheum totum hausisset fontem. Nam quod prius rite noverat, jam ne communi quidem nomine compellare scivit, nec aliter ac puer elementarius ad ludum literarium discendi gratia transmissus est. *Tertius Damianus capite decimo tertio Theoricæ Medicinæ.*

OBSERVATIO XIII.

Memoria deplorata ut instauranda.

QUod si res propemodum deplorata sit, atque ad extremam oblivionem quis devenerit, ut in lethargo, foris nucha & cervices inungi debent oleo castorei, nigellæ, euphorbii, costi, erucæ: intus vero momentum exhibeatur confectionis Anacardinæ, aut ipsa lingua detricetur: dissolvit enim extreme frigidam humidamque ac viscosam pituitam: sic ut Apoplexia perculsis loquelam restituat, linguamq; hærentem refulciat, quod ipsum & oximelle, scillitico perfici potest, ac vino ardente, in quo grana aliquot erucæ macerata sunt, ad hæc enim tanquam ad sacram anchoram perfugimus in deploratissimis morbis, in mitioribus vero alia jam memorata adhiberi possunt, ut serapion de stœchade, dianthos dulcis, aurea Alexandrina, diacastorium, pliris cum musco, theriaca & mitridaticum. Experimento autem ac quotidiano usu comprobatum est Agallochum, quod vulgo lignum aloes vocatur, vel suffitum, vel naribus admotum, mirifica esse vi in corroborando cerebro ac sensibus excitandis, adeo ut si in pulverem redigatur admixtis aliquot garyophyllis, atque osse de corde cervi, eaque oleo nigellæ commisceantur, eas vires conferre cerebro, ut si galli gallinacei vertex eo oblinatur, cantillare ac crocire non desinat. *Lemnius capite quarto, libro secundo, de Complexion.* † Thus non ventriculo saltem, sed imprimis cerebro convenire, & memoriam restaurare, vult *Camer. Syllog. memorab. Cent. 8 part. 96.* De pulvere Johann. Tritemii pro memoria vide *Ioh. Wolf. Lect. Memorab. Tom. 1. pag 31.*

DE APOPLEXIA.

CAVSÆ.

A SANGUINE.

OBSERVATIO I.

Apoplexiarum à sanguine profectarum Historia.

APOPLEXIA fieri ab humore frigido, viscido, & lento, sit vel pituita vel humor Melancholicus, replente & obstruente cerebri ventriculos, cujus ratione vis animalis ad partes inferiores defluere non possit, unde ægrotantes motu, & sensu una cum detentione principum facultatum priventur, nemo non novit, omnesq; scribentes de hac pertractant. At *Hippocrates quarto regiminis acutorum docuit*, etiam hanc fieri à sanguine, ut ibidem declaravit *Galenus in comento vigesimo tertio, & vigesimo septimo*, quod idem affirmavit libro curativo per sanguinis missionem *capite quinto*, hæc verba habens Nam hoc pacto Apoplexiæ proveniunt, multo nimirum sanguine in principium animalis confertim irruente. Quod præcipue aliquando in his contingere docuit, qui plurimo abundantes sanguine ad validas exercitationes perducũtur, ut habet *libro tertio Aphorism. Comment. 20.* Sanguinis hæc plenitudo cerebrum occupans non per obstrictionem ventriculorum, sicuti pituita, & Melancholicus humor, Apoplexiam generat, sed propter eorundem constipationem, & constrictionem, cujus ratione vis animalis ad infernas partes defluere impeditur. Venæ enim omnes cerebri, & sinus illi ampli, & præcipue retiformis plexus adeo sanguine hoc confertum irruente replentur, ut ventriculis, & vasis principalibus angustiatis transitus virtuti animali prohibeatur. Hinc dicebat *Galenus libro secundo Aphorismorum Comment. 42.* duplici de causa fieri Apoplexiam, scilicet aut oppletis vẽtriculis cerebri humore frigido, qui est casus, de quo omnes scribentes agunt, aut propter aliquam dispositionem inflammationi similem, quæ in ipso cerebro constituta sit, & hic est casus præsens, de quo nos agimus, & cujus curationem neglexere, qui singulorum morborum medicationes docere profitentur. Nam verè in tali apoplexia ex plurimo sanguine, cum ex calidis humoribus unus sit, cerebrum occupante: fit affectus inflammationi similis. Advertetur autem quod non dixit Galenus ab hoc inflammatioñe fieri, sed affectum inflammationi similem: quo-

niam in hac apoplexia ſanguis ad intra propria vaſa continetur, nec ſubſtantiæ cerebri communicatur, at in vera inflammatione à venis magnis ad minores, à minoribus ad capillares, ab his autem in poroſitates, & ſubſtantiam cerebri tranſmittitur. Unde verè membrum inflammatur. Quod membrum inflammatum cum ſit ex principalibus, neceſſario ad ejus inflammationem conſequitur febris, quæ febris cum ab apoplexia abnegetur, non enim Hippocrates nec Galenus unquam huic aut alteri apoplexiæ febrem copulari meminere, ideo apoplexiam à vera cerebri inflammatione cauſari non tradunt, nec ab ea fiet, ſed tantum ab affectu inflammationi ſimili, qui non erit, niſi maxima venarum, & vaſorum à ſanguine calidiori repletio, de qua vaſorum repletione ſolum in caſu iſto Hippocrates, & Galenus, non autem de cerebri ſubſtantia malè affecta meminere, cujus ratione dicebat Hippocrates. Quod autem quis repentè obtumeſcat, id venarum interceptiones, occluſioneſque faciunt, quem locum declarans *Galenus libro de morborum cauſis*, poſt alia ſubjungebat. Ubi vero intercipiuntur, quæ ſunt in animali, arteriæ, hoc eſt, ita oppletæ ſanguine fuerint, ut nullus in ipſis relinquatur locus, in quem, dum attolluntur, aerem externum attrahere poſſint, tum quodammodo ſtrangulatur, atque extinguitur calor internus, ac qui ita affecti ſunt, ſubito ſenſum, & motum totius corporis amittunt. Quare hæc apoplexia non ex ſubſtantia cerebri inflammata, ſed ex ejuſdem vaſorum nimia oppletione cauſabitur. Et hinc patet eorum error, qui locum illum ſecundi Aphoriſmorum exponentes per diſpoſitionem inflammationi ſimilem intellexerunt, vel veram inflammationem, vel eryſipelas, pateatque nec eos mentem Galeni aſſequutos eſſe, nec veritatem attigiſſe, ubi enim cerebrum vel inflammationem, vel eryſipelas patitur, ſi partes exteriores, & membranæ tantum hic patiuntur, fit phrenitis, ſi autem intimæ partes, & internæ, ipſiuſque cerebri ſubſtantia hoc idem paſſa ſit, accidit affectus ille, de quo ſupra egimus, non autem apoplexia, in qua cum neceſſario adeſſe debeat impedimentum, per quod ſtatim prohibeatur deſcendere vis animalis ad inferiores partes, hoc non ex eryſipelate nec ex pura inflammatione, quoniam hinc, nec ventriculi, nec vaſa omnino anguſtiantur, pendere poteſt, ſed tantum hoc fiet, ex venarum, arteriarum, ſinuumque nimia ſanguinis repletione, cujus ratione facta conſtipatio, & conſtrictio, unde ſpirituum non tantum tranſitus prohibeatur, ſed etiam, & ipſi ſtrangulentur, & ſuffocentur, fit in cauſa, ut ſubito motus, & ſenſus una cum detentione principum facultatum amittatur, ſicq; vera, & exacta ſuccedit apoplexia, Hunc affectum olfecit quidem Avicenna non tamen perfectè metam ipſam attigit, nam apoplexiæ eſſentiam declarans docebat etiam eam à ſanguine fieri, quam duplici ratione accidere teſtabatur, ſcilicet vel eo ſtatim effuſo ad ventriculos cerebri, perinde, ac ob pituitæ, & humoris melancholici ad eoſdem ſubito factam effuſionem fit etiam apoplexia, quod non alia poterit contingere via, niſi cum ex vena, ſive hoc ex cauſa pro cataretica, ſive ex interna eveniat, ejectus, cerebri cavitas multitudine replens, eas obſtruit, caſus mea ſententia inſanabiles, tum quia ea ſanguinis copia ex ventriculis cerebri arte educi non poteſt, tum quia ibi permanens neceſſario in grumos convertetur, à quibus inevitabiliter mors ſuccedet. Vel eo oppilante non cerebrum, vel cerebri vaſa, ſed meatus ipſius ſpiritus ad cerebrum permeantes, qui meatus ſunt arteriæ carotides, & venæ jugulares, his autem ex vehementia repletionis, & multitudine ſanguinis oppilatis, credit Avicenna hominem ſtatim apoplexia deprehendi perinde, ac contingere conſuevit (inquit ipſe) conſtrictis venis apoplecticis, quib9 ligatis deperditur ſtatim motus, & ſenſus. At hic caſus à noſtro ratione loci affecti, cum nos cerebrum ipſum affectum, hic autem vaſa ad cerebrum devenientia affecta ſupponat, multũ diſſidet, nec veritati, aut Galeno conformari videtur. Nam falſum eſt his vaſibus, ſive per hæc vaſa, venas jugulares, ſive arterias, intelligas, coarctatis, & conſtrictis, hominem ſopiri ſenſumque ac motum amittere, ut clarè docuit *Galenus lib. 2. de plac. Hippoc. & Plat. cap. 6.* qui etiam *libro de pulſuum uſu cap. 1.* ligatis venis jugularibus exiguum quid incommodi animal ſentire, vinctis autem arteriis carotidibus etiam idem currere poſſe experientia hoc approbante teſtatus eſt. Si autem, his ligatis non ſopitur animal, in eoque ſervatur modus, & ſenſus; deperditur autem tantum, ut *loco prius citato* monet *Galenus*, pulſatio in arteriis ſuper partem ligatam exiſtentibus, igitur nec his obſtructis, aut oppilatis videtur poſſe hominem apoplexia deprehendi, ſubſequitur quidem ex tali oppilatione læſio, in homine lethalis, ubi hæc perſeveraverit, quoniam hujus ratione non communicata vitali virtute, ac ſpiritu ipſi cerebro omnes ejus virtutes in poſterum periclitabuntur, non tamen ſuccedit apoplexia, quæ ſubito accedens affatim ſenſum, & motum auferre conſuevit, in hac autem oppilatione cum ſubitus non fiat caſus, nec etiam apoplexiæ nomine vocari poterit. Forſan lapſus eſt in hac re Avicenna ex nomine venarum apoplecticarum quas Arabes ita appellarunt, quia opinati his conſtrictis apoplecticum hominem fieri. Hi autem apoplectica vocarunt, & ſubetica hæc vaſa ad imitationem Græcorum inter quos præcipuè *Ariſtoteles* hoc idem *libro de ſomno, & vigilia*, pro vero ſupponens recenſeatur, qui has carotides arterias, quaſi his obſtrictis & anguſtiatis ſtupidus, & ſoporoſus homo reddatur, dixere, cum tamen in hac re antiquiores Græci errarint, qui ligatis una cum his arteriis venis, & nervis, videntes animal mutum reddi, illud ſopitum dixere, obmuteſcentiam ipſam ſoporem arbitrantes, quod non ab arteriis tamen, ſed à nervorum interceptione cauſatur, quemadmodum *Galenus loco citato* clariſſimè expreſſit. Quare hinc cenſeo Avicennam lapſum fuiſſe. Ni forſan eum nos ab omni calumnia vindicare nitentes, dicamus ipſum per meatus ipſius ſpiritus ad cerebrum, intellexiſſe plexum retiformem, ac choroidem cõtextum, quibus aut obſtructis, aut anguſtiatis, cum non per ea ſubminiſtrentur amplius ſpiritus animales ipſi cerebro neceſſario eo munere ſuo non fungente concidit animal, ſenſuque, ac motu una privatur. Qui tamen caſus, à noſtro longè diverſus eſt, nec coincidit cum his, quæ à nobis declarata ſunt, licet in hoc etiam prædictorum vaſorum obſtructio à ſanguine ipſo ſupponi queat. Hujus autem cum nos eſſentiam, cauſas, differentias, ſigna, & curationem, tradere debeamus pro ejus declaranda, & eſſentia, & cauſis ſufficiant ea, quæ nunc dicta ſunt. Differentias, & ſigna earundem, habebimus ab eodem fonte, à quo & alterius apoplexiæ habuerimus, nam hic, cujuſcemodi, & illam, vel eſt fortiſſima, vel fortis, vel minus fortis, vel debilis, harum differentiarum ſigna deſumuntur ex anhelitu, qui ſi vel prohibeatur, vel magna cum vi inſpiretur, vel ſi non erit violentus, ſi tamen inæqualis, inordinatus, & intermittens, vel ſi aliquo modo ſit ordinatus, & non ita intermittens, nec ita inæqualis, indicat, vel fortiſſimam, vel fortem, vel minus fortem, vel debilem apoplexiam. Hanc ultimam curare poterimus ſi omnia fiant, quæ ſunt ex arte neceſſaria, minus fortem non ita facile, fortem cum difficultate maxima, & ſæpe ejus erit curatio impoſſibilis, ſicut, & ejus, quæ eſt fortiſſima. Signa autem, per quæ hæc apoplexia à ſanguine genita differat, & diſtinguatur ab ea, quæ ab humore frigido

gido ventriculos replente causatur, maxime consideranda sunt, quoniam utrarumque curationes nō coincidunt maximaque in ægrotantium detrimentum errata, si omnia indiscriminatim fiant, committi possunt. Illa enim calefacientibus, incidentibus, acrioribus, exurentibus, & quandoque igne ipso curatur, quæ si in hac adhiberentur, omnia perniciosa essent. Distinctionem hanc habebimus, si materiam peccantem, quæ sit, conjicere poterimus, præsentemque ægrotantem exacte inspexerimus, consideravimus, materiam peccantem ex præcedenti victu, ex ratione vitæ, ex ætate, ex sexu, ex temperatura, ex anni tempore, ex aeris constitutione, ex passionum consuetudine, ex suppressa evacuatione, & similibus judicare poterimus. Unde si patiens usus sit cibariis ex farina subacta, lacticiniis, leguminibus, oleribus frigidis, rapis, vinis novis, & similibus, si circa aquas, vel in locis humidis degerit, si sit senex, si mulier, si frigidæ & humidæ complexionis, si sit in hyeme, si aeris constitutio his sit similis, si consueverit pati morbos à pituita, si ejusdem aliqua evacuatio sit cohibita, si sit solitus excrementis pituitosis abundare, poterimus judicare morbum hunc à pituita genitum fuisse. Si autem patiens usus sit carnibus sylvestrium animalium, vel domesticorum, sed salitis, lentibus, caulibus, cochleis, vinis nigris, & crassioribus & aliis similibus, si sit in ætate declinanti, si habitus calidi, & sicci, vel saltem calidioris hepatis fuerit, si simus in autumno, si in constitutione simili, si in regione sicca degerit, si consuevit pati morbos à melancholia, si ejusdem aliqua evacuatio suppressa sit, & præcipue in hæmorrhoidum consueta fluxio sis cohibita, si sit solitus abundare Melanchonicis excrementis, si plurima passus est animi molesta accidentia, si curis, sollicitudinibusque implicatus fuit, si vigilias, vel saltem insomnia formidolosa, & mœsta passus est, judicare poterimus hanc apoplexiam a melancholico humore genitam esse. Si vero patiens assumpserit cibaria boni chymi, & sanguinem generantia, si hilariter vixit, si moderate se exercuit, si sit juvenis, si sit habitus carnosi, si temperaturæ calidæ & humidæ, si simus in vere, si simus in constitutione calida, & humida, in regione consimili, si consuetus sit pati morbos à sanguine, si suppressa sit aliqua sanguinis solita evacuatio, si plurimo sanguine abundare sit solitus, etsi alia consimilia adsint, poterimus conjicere morbum hunc à sanguine genitum fuisse, quod idem confirmabitur, si ægrotantem considerantes, in facie ruborem in oculis venarum apparentiam, in capite calorem insignem adesse inspexerimus, quod si pallor in facie, & frigiditas ejusdem, & totius capitis, oculique cavi adsint, pituitam vel melancholiam, esse in causa morbi poterimus suspicari. Cum autem habita hac causarum consideratione proposita, & cognita fuerit apoplexia à sanguine, quid pro ejus curatione indicabitur. Quicunque morbi ex repletione fiunt, curat evacuatio, quare cum hic morbus fiat ex sola sanguinis repletione ejusdem sanguinis evacuatio indicatur, quopropter statim mittatur sanguis, ut docet Hippocrates in casu isto, ex interna brachii dextri vena, sanguisq; copiose educatur, repetaturque eadem die ex alterius brachii humeraria, & quoniam materia est firmata in cerebro, & loco principali, hic ultra universalem totius sanguinis missione evacuationem factam, conveniunt omnia revulsionum, & derivationum genera, quæ proposita sunt in inflammatione cerebri. Unde cucurbitulæ scarificatæ, & non scarificatæ, frictiones, ligaturæ, compressiones, balnea ad extremas partes, hirundines, & post aures, & ad intra nares applicitæ, ac etiam ultra hæc clysteria acria cum hic nulla sit inflammatio conveniunt methodo cōvenienti, & recta ratione administrata. An autem hic conveniāt repercutientia, & cætera localia superius explicata, dico quod licet quæcunque materia in principio, sit reprimenda, cum tamē apoplexię principium uno oculi ictu pertranseat, cum hæc subito, non ratione principii, repercutientia cōveniunt, quæ nec etiam ratione materiæ peccantis convenire possunt, cum enim sanguis nimia quantitate superabundans adeo repleat vasa, ut spiritui animali transitus per ea permeare, & ad infernas partes descendere perhibeatur, sanguisque crassescat, & quasi coalescat, difficulterque effluat; ideo reprimentia, adstringentia, refrigerantia, repercutientia non conveniunt; quoniam magis constipabunt, & constringent materiam & eam impingent in vasibus ipsis quam quod eam possint à proprio conceptaculo excludere & repellere quare hic moneo abstinendum esse a repercutientibus, & refrigerantibus, quoniam hæc potius sanguinem sisterent, sed utendum eis, quæ laxare possunt, quibus mediantibus sanguis, qui in loco affecto firmatus est, possit evacuationibus, revulsionibus, & derivationibus cedere. Ista autem laxantia sint moderate calida, tum quo ad caliditatem actualem, tum quo ad potentialem; præ omnibus autem commendo balneum aquæ dulcis, ejusq; embrocham, per hæc enim laxantur facile vasa, sanguisque magis fluidus redditur. Unde in his, in quibus minus quam deceat sanguis e naribus fluxerit, laudat Hippocrates lavare caput aqua dulci calida, quod remedium particulariter ipse in Mitone administravit, unde sanguinem provocando ægrotantē sublevavit, quoniam vasa laxare potest, & sanguinem fluere facit. Quod idem cum tentandum sit in apoplexia, à sanguine videlicet ut vasa laxentur, & sanguis fluidus reddatur, ut revulsionibus arte faciendis & etiam his, quæ a natura tentari possunt, cujusmodi vidi nonnullos ex sanguinis profluvio hoc morbo sanatos, facilius cedat remediū maxime conveniens, ac opportunum existet, & multum proficere poterit, cui in morbi progressu nonnulla etiam laxantia addere poterimus ea in qua decoquendo, sicuti folia malvarum, violarum, radices althex, radices malvæ, semina lini, malvæ fœnugræci althex, & similia, quorum decoctiones ad hanc eandem intentionem procedente morbo in usum venire possunt, modò quibusdam refrigerantibus temparatæ, modò solæ. Excrementorum hic eadem habeatur ratio, quam in superioribus habendam esse declaravimus, cibi, dum morbo detinentur, nullus est usus, in ejus autem declinatione ad sorbitiones deveniendum est, cum omnimoda vini abstinentia. Qui docuit apoplexiam fieri obstructis, vel constrictis arteriis, quæ plexum retiformem conficiunt, si pro casu speciali, & possibili hunc proposuit, admittatur, & jure, cum his vasis impeditis vitales spiritus ad cerebrum promeare nequeant, quibus ipsum destitutum necessario motum, & sensum influere amplius non potest. At si hunc casum, tanquam exemplar, quo semper ita
At si hunc casum, tanquam exemplar, quo semper ita
apoplexia hæc, in medium protulit, non admittendus est, cum enim solutæ apoplexiæ creberrime alterius partis corporis paralysis succedere consueverit, & hoc ex permutatione materiæ à cerebro ad nervos transmissæ, & transpositæ: clarè licet, non semper fieri apoplexiam prædicto modo, quoniam ad hunc casum specialem propositum paralysis nunquam succedere potest, collecta enim materia ad basim cerebri, ubi est plexus ille retiformis, nullam habet cum nervis communionem, quibus illæsis nunquam paralysis succedere potest, cum igitur sæpissime ad apoplexiam solutam paralysis succedat, & in hoc speciali casu nunquam succedere possit, concludatur apoplexiam nō semper modo nunc proposito generari, & eo magis, quo apoplexia hæc ex materia angustiante retiformem plexū videatur insanibilis, cum tamen solutio apoplexiæ sæpius videatur, sæpeque ab apoplexia soluta pristina sanitas

nitas recuperetur. *Salius de Affect. Particular. cap. 2.*

Apoplecticis, cũ in ipso agone mortis, tum postea, maximam sanguinis copiam è naribus atque ore promanare aliquoties vidi: ex quo causam hujus mali sæpius à sanguine affatim subitoq; è ductibus cerebri in ventriculis irruente obstruenteque proficisci, primum conjecimus, cum cerebrum magis quam cætera fere viscera sanguine abundet, qui inductus menyngum ipsius ex venis & arteriis continuo effusus, cum calidior spirituosiorque venarum sanguine existat, cujus etiam, incalescens vel exuperans, pulsatiles capitis facit dolores, atque è vasis in cerebri spatia elabitur spiritusque animales intercipit: sicuti ab ictu in percussis capitibus in armentis, grumoso sanguine cerebrum commaculari, ipsiusque ventriculos, impleri, quotidie cernimus. *Platerus de Observ. propriis.*

Observatio II.

Apoplexia mortuus, cui interiores oculi venæ per contusionem diruptæ, è quibus sanguinis cochlearia duo in cerebri basin defluentia & concreta arterias retiformes & choroidem plexum obstruxerunt.

Ipse sæpe ac multum de epilepsię, quemadmodum sane & de Apoplexiæ causis dubitavi. Cum enim aliquando vidissem virum viribus integrum, sinistri oculi ictu vehementiore, repente attonitum corruisse, moxque sensu ac motu privari, cum spiritu difficili ac stertore, & cum aliis fortis Apoplexiæ indiciis, eumq; nec venæ sectione, nec alia potuisse ratione servari, quin horis duodecim interiret, mortis causam investigatione dignam putavi. Discisso apertoq; capite neq; ossis, neq; menyngum neque substantiæ cerebri quicquam confractum divulsumve sed duntaxat interiores oculi venas contusionis vi diruptas adnimadvertimus, è quibus sanguis cochlearium duorum mensura, in cerebri basin procubuerat, qui concretus arterias eas obstringebat, quæ retiformem contextum conficiunt, & quæ illinc in cerebri ventriculos propagatæ, choroidem alterum constituunt. Cerebri autem ventriculi prorsus illæsi inanesq; cernebantur. *Fernelius libro secundo, capite decimo quinto, de abditis.*

Observatio III.

Apoplectici capite aperto, sanguis atramenti instar profluxit.

Juvenis Lutetiæ Apoplexia cum periisset, illico caput ipsius fuit apertum, ex quo quamplurimus sanguis ater, atramenti instar effluxit. *Georgius Bauhinus, de Observat. propriis.* † Principis Apoplectici Anatomiam exhibet *Ioh. Daniel. Horstius Observ. Anatom. 3.*

Observatio IV.

Sanguinem in Catalepticis & Apoplecticis concrescere

Constat refrigerato cohibitoque spiritu sanguinem non solum frigescere, sed concrescere, quod in catalepticis & Apoplecticis aliisque id genus dissectis observatum. *Hollerius Comment. ad Aphorismum primum, libri primi, coac. Hippoc.*

Observatio V.

Crebro & conferto sanguinis profluvio nonnullos apoplexia tactos.

Annotavimus nos, quo artem Medicam annis ab hinc quadraginta exercemus, vel crebra, vel conferta narium hæmorrhagia, Apoplexia aliquos correptos, velst atim interiisse, vel annis aliquot miseram inde vitam traxisse. Crebro quidem sanguinis profluvio Dominum Andream Guntersheimerum pharmacopolam nostratem, atque inde etiam senatorii ordinis virum, gracili corporis constitutione præditum, apud Divæ Agnetæ Virgines Vestales, quarum curam agebat, eadem deprehensum intra biduum extinctum. Primo sensorio, adeoque universo corpusculo, ob frequentem hæmorrhagiam, sanguine, spiritu, atque nativo calore exhaustis, refrigerato.

Secundi inter alios exemplum esto, Dominus Jacobus Baur; qui consulatu primario apud nos magna prudentia, annis aliquot perfunctus est. Is in ea legatione, quam in Suæviam Reipubl. causa susceperat, subito in tantum sanguinis narium profluvium incidit, quod aliquot diebus, vix ullis remediis cohiberi potuit, adeo quidem ut inter desperatos jam haberetur. Accepto vero à nobili quodam vicino, lapide, ad hoc malum commendatissimo, manuque detento, eidem sanguinis compressionem acceptam retulit. Vir aliàs robustus, corpore quadrato & plethorico, facie subrubra, victu liberali utens. Qui domum à profectione reversus, indies sese debiliorem animadvertens, cœpit sensim balbutie linguæ corripi, quæ subinde exaucta est. Accedente vero creberrima ex capite, ob excellentem cerebri imbecillitatem, defluxione, perpetuis sputationibus adeo hactenus infestatur, ut continuati sermonis usus ei prope intercipiatur. Tabescente universo corpore, & viribus magis magisq; decrescentibus: Itaque lecto ab annis aliquot jam affixus, his malis conflictatus, abdicatis Reipubl. functionibus, in Apoplectica isthac diathesi, diem Domini, & vitæ finem præstolatur. Vir firmiore valetudine, & fortuna meliore dignus *Schenckius.*

Observatio VI.

Vulgi de Apoplexiæ causis sententia.

Anterius aut posterius cerebellum plurimum afficitur, sicuti & in comitiali morbo: frequenter subita sanguinis in cerebrum invasione, per venas jugulares, ac sphagitides, quæ statim obstruuntur, Apoplecticos vulgus corruere arbitratur, è capite sanguinis gutta in vitalia delapsa: in ventriculos enim cerebri eadem oppilatio lethifera effertur, à qua nervi sensibiles ac motivi nullo spiritu intermeante injuriam sentiũt: unde respiratio difficilis, interdum spuma, quæ periculosior est, ac hominis veluti strangulati sonus intercisus. Deterior omnium est morbus, si non respirat æger, sine spuma & sono, mens & corpus stupet. Si omnia quoque membra resolvuntur capi celeriter solent Apoplectici: si quædam resolvuntur, diutius quidem vivunt. *Benedictus libro primo, cap. 34. de curand. morbis.* † Plura de Apoplexia à sanguine oriunda, scitu dignissima, videre est apud *Borell. Cent. 2. obs. 34. Chifflet. Observ. 4. & seq. Nicol. Fontan. Exempl. 12. Rhod. Cent. 3. Obs. 78. Tulp. l. 1. c. 7. Zacut. de PP. Med. l. 1. histor. 33. fol. 63. Wepfer. Histor. apoplect. 1.*

A PITUITA ET AQUA.

Observatio I.

Apoplexiæ à pituitoso humore, vi caloris potissimum æstiva liquati, Historiæ duæ.

Confluunt pituitosa excrementa repente ad cerebri sinus interdum quia à calore immodico & potissimum aeris æstivi liquentur, ut sæpius observavimus, & potissimum in strenuissimo militum tribuno Joanne Martino Calabro, atque in Nobili admodum & optimo Cive & Affine nostro, Jacobo Rubeo, quorum uterque septuagesimum jam annum agens, cum multas cruditates in capite jam collegisset, circa Idus mensis Quintilis per maximos æstus Florentiæ in apoplexiam incidit, quibus licet innumera fuerint adhibita præsidia, unus decimo quarto, alter vigesima die tandem coactus est, vitam cum morte commutare. *Vidius Iunior libro secundo, capite decimo quinto, de curat. membratim.*

OBSERVATIO II.

Alius apoplexia mortuus, in quo craſſus & viſcoſus humor ad eandem retiformem contextum inventus eſt.

ALterum, qui citra cauſam externam apoplexia extinctus eſſet, diſſecare viſum eſt, in quo humor craſſus & viſcoſus ſimiliter ad contextum retiformem inventus eſt, cerebri ventriculis nec oppletis nec obſtructis. Hinc ego ratiocinatus, conſentaneum putavi, iis arteriis vel obſtructis, vel compreſſis apoplexiam gigni, quod tum cerebrum nihil ſpiritus è corde per ſubjectas arterias recipiat, ſitq; neceſſe illius motum ſenſumq; perire. Quidam hæc opinor animadvertens, rectè dixit fieri apoplexiam interceptis viis, quæ ſunt cerebro cordique communes *Fernel. lib.2. cap.15. de abditis.*

OBSERVATIO III.

Apoplexia à cerebri nimia humiditate & colliquatione.

APoplexia mortuæ anus calvariam, cum aperirem, cerebrum ipſum in meningibus velut fluctuare deprehendi: quod mox diſſecta craſſa membrana, puris alicujus inſtar vel muci craſſioris, per faciem defluebat. Ad tantam ſæpe mollitiem humiditatemque, cerebri ſubſtantia, in ſenibus præſertim, pervenit, unde non mirum ipſorum ſenſus adeo hebetari: collapſa enim cerebri ſubſtantia, nervorumque originem, quæ in baſi cerebri exoritur, comprimente: ſubito illos ſenſu motuq; privari: *Felix Platerus de obſervationibus propriis.*

OBSERVATIO IV.

Apoplexiæ cauſa, nonnunquam magna & perſpicua ſed glutinoſa, aquæ copia.

DIſſecui non ſemel, qui ob fortem apoplexiam obierant, in quorum cerebro magnam aquæ copiam reperi, perſpicuam quidem, ſed glutinoſam. *Columbus lib.15. Anatom.*

Nos quoque poſt annuum luctum, ex miſerando dulciſſimæ conjugis Apolloniæ obitu contractum, exhauſti: ſuccedente etiam Fratris morte, in tantam mentis animiq; perturbationem, commotionemq; incidimus: qua circa autumnum, paulo ante cœnam, ſubito, eo capitis loco, quo ſanguinem ex cranio nobis aliquando emiſſum ſcripto noſtro teſtati ſumus, intenſiſſimo dolore, veluti ſi quis ea parte, clavum magna vi ad cerebrum uſque adegiſſet, ſuſtinuimus: & certe quin in terram prorſus conciderimus parum abfuit. Recollectis vero nonnihil viribus, ſubſequente hebdomada, vertigine & oblivione adeo correptus ſum, ut altiora loca conſcendere, non niſi adminiculis, ne caderem, opus haberem: libri quoq; & calami ſcriptorii, nolenti mihi è manibus ſæpè elaberentur. Proinde minimè vana conjectura de apoplexia ſucceſſura, ſollicitus fui. Exacto octiduo, ingens capitis dolor, cum ſenſuum perturbatione & tremore, me invadit. In ea trepidatione, cum pro tempore nihil aliud ad manus eſſet, de ſpiritu juniperi, (aquam ardentem ex Junipero chimici vocant,) duo cochlearia ſumpſi: cujus vi ex ſiniſtra aure, aquæ flavæ, quantum teſta ovi capere potuiſſet, intra bihorium propulſum, effluxit: accedente inſuper, totius corporis, maximè verò capitis ſudore profuſo. Ex quo capitis dolor, reliquaque apoplectica ſymptomata, confeſtim remiſſiora facta, & indies mitigata ſunt: Etſi plenariam reconvaleſcentiam, ad proximum Veri uſq; conſequutus primum ſum: quantumvis accuratam valetudinis meæ rationem tum victu tum medicamentis inſtituerim.

Schenckius.

A MELANCHOLICO HUMORE.

OBSERVATIO I.

Apoplexiæ potior cauſa humor melancholicus, qui & difficillimas apoplexias creat.

DIco nullam apoplexiam fieri ex pituita: proximum huic omnem apoplexiam ex atra bile fieri. Cum dico nullam aut omnem, intelligo modo Medico non geometrico: neq; enim negaverim in centum unam aut alteram ex pituita fieri, non ex atra bile fieri, quod hic oſtendo. Morbi violentiſſimi fiunt ab invictis humoribus ac peſſimis: ſed atra bilis peſſima eſt, & apoplexia morbus violentiſſimus, convenit ergo atra bilis apoplexiæ, & non pituita. Deinde infantibus plenum eſt cerebrum pituita, ut nulli alii ætati: & tamen nunquam viſus eſt infans (quamquam etiam comitialibus morbis tot ex his ſint obnoxii) qui correptus ſit apoplexia. Præterea ſi apoplexia è pituita præcipue fieret, & hi maxime ſenes corriperentur apoplexia, qui pituita abundarent in cerebro, atque ita ſoliti gravedinibus & raucedinibus laborare: ſic & aquæ potores, & non vini, ſomnolenti & non vigiles: at nihil minus horum. Accidit enim hic morbus violentis, ſollicitis, vigilibus, capite carnoſo, ſed non pituita redundante ex naribus, nec ex palato. Quod ſi omnino fieri vellet à pituita acervatim replente ventriculos: cur non antequam in hunc morbum incidunt, gravedinem ſentiunt: neque tanta fieri repletio poteſt confeſtim, ſed multo indiget tempore: at hoc viſum eſt, quin potius ante & per multos dies ſentiunt acutos dolores capitis, teſte Paulo. Signa quoq; alia à Paulo ibidem deſcripta, ut non atteſtantur, venarum ſphagiticarum, id eſt, ſoporariarum tumuli elevantur: oculis tenebræ modo, modo ſplendores obverſantur, urina æruginoſa & atra: quid hæc rogo cum pituita? ſi non ultima primis miſcere volumus. Rurſus ſi pauca materia collecta eſt, cur dolores magni? ſi tota, cur non colliqueſcunt? eſt enim quaſi principium in Medicina & Philoſophia, humidum à calido colliqueſcere. Rurſus ſi pituita eſt cauſa apoplexiæ, cur jubent mitti ſanguinem? cum nec ratione loci, cum ſit extra venas: nec originis, cum orta ſit in cerebro, & non illuc deducta per venas & arterias, nec qualitatis, cum ſit valde frigida, conveniat? Cum etiam pituita deſcendit per nares & palatum, deberent alleviari, ſicut in comitiali. At tantum abeſt ut allevientur, ut ſignum ſit lethaliſſimum, materia illac deſcendens, neq; enim talis pituita eſt materia morbi, ſed humidum ipſius cerebri, quod colliquatur ex atrocitate morbi: ſicut etiam in morientibus ex acutiſſimis & ſicciſſimis febribus, in quibus ſentitur recmon: quod non tam eſt cauſa mortis: imo levis cauſa, quam certiſſimum ſignum: quia ſignificat colliquationem ſubſtantiæ cerebri, & ideo nullus horum prorſus audit, aut videt. At illi qui patiuntur recmonem ex deſtillatione pituitæ, licet propter illius multitudinem moriantur, vident tamen, audiunt, ac ratione pollent. Modo intellige quantum referat hoc ſcire, ſi quis paratus ſit ad apoplexiam: vel quia majorum aliquis ex hoc morbo interierit, vel quia in ea regione plures ex eo morbo moriantur: vel quia eo tempore conſulent iſti inclyti Medici, ſecuti ſuum Galenum, ut utantur carne, ovis, vino, parum indulgeant ſomno, abſtineant ab aqua, & piſcibus: tamen ex illis generatur hic morbus, cum his tribus impoſſibile eſt decidere in eum, niſi præoccupaverit. *Cardanus Comm. ad aphoriſm. 55. l.6. Hippocr.*

A FLATIBUS, VAPORE ET FUMO.

Observatio I.

Apoplexia à flatibus, & ejus curatio.

APoplexia morbus est organicus in figura vitiata tum cerebri corporis, tum ventriculorum ipsius, concitaturq; multis de causis, modo flatibus quæ dicuntur ab *Hippocrate lib.1. de flatibus.* ψυδοσπνεύματα ab imbecillo calore productis, ex humore crudo & crasso, qui motu errabundo in cerebrum sublati, venasque ipsas & arterias carothidas, in plexu retiformi intercipiunt: ea cum levi stupore est, non difficili respiratione, & stertore, in paralysin non desinit, solvitur enim vehementi concussione, frictionibus, & calidis adhibitis remediis. *Dovinetus Apolog. lib.3. c.1.*

Observatio II.

Thermarum quarundam vapore in caput recepto symptomata apoplectica induci.

NArrant accolæ cùm soliis plus justo temporis insidetur sæpè usu venire ut egressuri (Lossinenses Moraviæ thermas) præcipites devolvantur, & cernui capite solum quatiant (quod illi debilitati ex longiori mora contractæ ascribunt vel aquæ violentiæ) ubi caput replentes fumi erant culpandi. Siquidem valet consequentia, caput gravant. Ergo sunt sulphureæ, vel bituminosæ. Hic cùm nullum bituminis vestigium appareat sulphur erit accusandum. Mihi cum fixis oculis supra horam, solus, aquæ pelluciditatem jucundissimè intuerer & bullulas in altum scaturientes observarem tum etiam cogitabundus mecum disquirerem aquæ naturam & vires trabitum innixus cùm illinc aliorsum me recipere vellem caput in gyrum contorqueri animadverti: mox neq; pes neq; mens officium facere ad vicinum parietem me inclinavi, cui semper subnixus, ægrè tum ministro succollante sum egressus, Gravitate, imò stupore oressus oculos ægrè attollere, rogantibus vix responsa dare pratum exiguum, diversorium qua petendum erat, difficulter transire potui, neq; ad me redii, nisi inter cœnandum benignioribus vaporibus ab alimento sursum elevatis, & priore fumos discutientibus. Cœpi apud me ipsum cogitare de causa tantæ vertiginis, cum demum deprehendi me vaporum (pronus aquas cum intuerer fumantes) nimium hausisse, & ita pœnas imprudentiæ luisse, quod Badenis agro Viennensi crebro contigisse noveram, cum spectatores ex alto balneantium nugas & ludos vix horæ quadrante (siquidem actu calent) ferre possint halitus sulphureos in altum elevatos: atqui in alveo lavant, sunt immunes ab hoc symptomate eo quod illi sursum ferantur, & innixos prodiis solum feriant. Postridie num res sese haberet, & an vaporum ingentium culpa id contigisset exploraturus, aspexi duos lavantes, qui turbata aqua luctantes congressi majorem voporum copiam excitarunt, eoq; simili sed non tam vehementi symptomate affectum brevi secedere coëgerunt. Neque ullas Moraviæ thermarum tam copiosos & densos vapores emittere observavi, & eos continuè exhalantes ac istas. Nec est quod quis culpam conferat in anni tempus frigidum quandoquidem Augusti primis diebus eas perlustravimus. Hæc omnia sulphur arguunt, *Jordanus de aquis Medicatis.*

† Non minus notari meretur apoplexia discussa in paralysin ex potu aquæ Spadanæ inepto, quam observat, *ab Heer, observat.1.* sic quoque nimium acidularum usum hoc mali genus produxisse, autor est *Hildesh. spicileg. pag.526.*

Observatio III.

Apoplexia ex carbonum fumo.

SCiendum obstructis non solum cerebri cavitatibus, & causis à materia crassa apoplexiam sequi intercepto spiritus animalis transitu, sed & id ex obstructione à vapore crasso facta, præsertim si mala sui qualitate cerebrum vellicet, unde contractio subsequatur, totalisq; fiat obturatio, evenire posse quod exemplis nonnullis comprobare libet ab iis desumptis qui fumo carbonum extincti sunt.

Quintus Luctatius Catulus orator collega Marii in consulatu ab ipso Mario mori jussus, inclusus in cubiculo calce recenter oblinito, carbonum vapore suffocatus sibi necem dedit, authore *Valerio Maximo, lib.9. c.11.*

Eodem ferè modo cives Romanos à campana plebe deprehensos balneis includi jussos, fœtore atque æstu anima interclusa peremptos memoriæ mandavit *Livius lib.23. histor. ab urbe condita.*

Zoë Nicostratis Martyris uxor à Beato Stephano ad Catholicam inducta pietatem crinibus suspensa carbonum fumo subtersuffocante periit anno 1556. die Novembris hora quinta noctis.

Quatuor homines angusto carcere in urbe nostra detenti ferreos cancellos, seu transennam ignitis carbonibus ignire & emollire tentarunt. Fugam inde arripere procurantes, cumq; opus aggressi fuissent lignea fenestra, quæ exterius transennam muniebat, atq; tunc temporis clausa reperiebatur, vaporum & fumi, à carbonibus elevatorum exitum prohiberet, unde in carcere angusto fumus totus cogebatur, hinc omnes tetro illo vapore malè affecti concidere quorum unus penitus resolutus mortuus est, alter vero, qui dolosi hujus inventi author extiterat, sine loquela stupidus, ac immobilis per horas viginti tres facie mortua permansit tandem apertis oculis, confusus, & sine ratione resolutus ferè totus delirans loqui cœpit, sed postea febre indeficiente, laterisq; dolore, & tussi molestissima subsecuta extinctus fuit, reliqui duo longo temporis tractu multisq; opportunis adhibitis remediis, ope excellentis viri D. Antonii Capriani Medici convaluerunt. *Marcell. Donat. Histor. Mirabil. lib.2. c.6.*

Erat homo quidam ex iis, qui laneos birretos super ligneas formas extendunt Nicolaus Gerarducius appellatus, hic hiberno tempore cum madentes multos, ut moris est extendisset, exsiccandos hippocausto hujus muneris gratia parato, imposuit, atq; succensis carbonibus abiit. Pueri bini ei in arte ministrantes cum cœnassent, ut calefierent vaporarium ingressi somno correpti, intus totam noctem transigere, somno manè surgit Magister ambos sine sensu, & motu humi procumbentes reperit, faciem tamen non mortui referentes, sed dormientis; hos ego cum invisissem non penitus pulsu destitutos inveni, tamen brevi morituros penitus pronunciavi; malum enim altius radices egerat, paulatim verò vivido colore faciei deficiente vesperi exanimes omnino sepulturæ traditi sunt.

Anno quoq; 1575. Fabriferrarii cui Joannes Maria nomen bini filii in Gabianæ villa commorantes, cum per sex horas in thalamo cubassent quem pater calce dealbandum curaverat, carbonesq; accensos indiderat, ut citius exiccarentur parietes, resoluti sine sensu & motu reperti sunt aliquali tamen vitæ residuo remanente, ut ex pulsu & vivido faciei colore deprehendebatur quo paulatim extincto non nisi per multas horas delituit ita ut nulli dubium relinqueretur, ipsos apoplexia correptos concidisse. Quod postremo exemplo alio clariori confirmari libet. Alexius Chiaponus Mantuanus cum Bononiæ, Jurisperitiæ operam navaret, accensis in thalamo carbonibus, ut frigidi

aëris inclementiam arceret, fenestris januaq; optimè clausis, studere cœpit, paulò post consocii ad cœnam ipsum advocant, cumq; remorantem minimeque respondentem animadverterent, ostio cubiculi reserato, illum sensu & motu destitutum, in terra prostratum, spuma ore madente repererunt, Medicos statim advocant, qui capiti multis adhibitis præsidiis tandem candenti ferro in occipitio inusto, sicque sensum & motum recuperare cœpit, ac tandem sanitati restitutus adhuc vivit, & studiis eisdem incumbit: Hippocratisque dictum in *a^o 43 lib.2.* non semper veram sententiam continere clariss. demonstravit, cum inquit strangulati ac dissoluti, nondum mortui, non referuntur, quibus spuma circa os fuerit. Mendacem verò *Hali 6. practic.cap.4.* scribentem qui autem cum fumo fuerit suffocatus & dissolutus, si ab ore ejus spuma exiverit, nulla est ad ejus salutem via ex quo fumum ignitorum carbonum cerebrum precipuè petere, maloque ingenti afficere apertè docuit. Non tamen negandum, nonnullos, quibus sensus & motus restitutus est, condensatis vaporibus crassis & in catarrhum versis & ad pleuram membranam decumbentibus, pleuritidem, vel ad fauces Anginam excitare potuisse, sicque tandem patientes graviter affectos neci tradere. Hinc fortasse *Ioan. Mattin. de Gradi in suis commen. in 9. Rasis.* de iis, qui fumo carbonum suffocati sunt. *in cap. de Angina,* meminit, historiam recensens, duorum famulorum cujusdam Apotecarij, qui Mediolani ex fumo, carbonum thalamo inclusi extincti sunt, sententiam nostram secutus est. Clarissimus in re medica vir Hier. Mercurialis, *lib. 3. var. lect. cap. 2.* quo loco Carbones lædere nimio illorum calore, caput exiccante & condensante tradit *Idem eodem libr. & cap.*

† Meminit etiam apoplecticorum ex fumo carbonum *Panar. l. pent. 1. obs. 19. add. Rhod. Cent. 1. obs. 68.* sed quid de fumo dicam ex ipsius vini odore obortam apoplexiam memorat *Zacut. de PP. Med. l. 1. observat. 10.*

A CALIDIS HUMORIBUS.

OBSERVATIO I.

Apoplexiam, epilepsiam, & similes capitis affectus, ex calidis potius quàm frigidis humoribus proficisci.

CUm de medici natura, & corporis conditione, dissentiunt tum Hippocrates, tum Plato, non idem sentire eos constat. Nam Hippocrates medicum firmo corporis habitu & valida constitutione sanitatis esse vult, ut laboribus ægris impendendis sufficiat, Plato verò eum requirit, qui ob proprii corporis imbecillitatem multorum morborum experimenta in se ipso collegerit, ut morborum naturas exactius discernere, ac experientia propriæ calamitatis ad majorem diligentiam ægris adhibendam, excitetur. Quod si utriusque sententiam ita temperare liceat, ut eum ad medendi artem maximè idoneum censeamus, qui & firmum a primo ortu corpus acceperit, & nihilominus ex accidentariis causis varias morborum variorum molestias in seipso expertus sit, videor mihi aliquam ægris rectè consulendi facultatem peculiari quodam fato meo esse adeptus. Quamvis enim natura ortus mei robur tantum, quantum ad medicam artem exercendam, requirebatur mihi concesserat, tamen factum est partim negligentia exactioris victus, partim intempestivis studiis meis, ut penè in prima juventute mea in gravissimas corporis, maxime vero capitis affectiones inciderim, quibus dum subinde exercitatus sum, multarum observationum experientiam conquirere non difficulter potui quam si ad usum ægrorum accommodem, facturus mihi operæ pretium esse videor. Itaq; libet dictarum observationum ex propriis malis collectarum, quasdam in hoc loco subjicere, quibus tamen narratio propriorum malorum, ex qua observationes deduci possint, præmittenda est. Cùm in aula Fuldana versarer, ac pro consuetudine ejus loci largiori diæta tum in cibis tum in potu vini ejusque francici uterer, intermittens interim efficaciora evacuationis instrumenta, ejusmodi sunt venæ incisio & scarificatio, tum etiam alui purgatio, solum abstinentia, quibusdam temporum intervallis suscepta eram contentus. Itaq; tam humorum plethoram collegi, ut tandem in accessiones quasdam epilepsiis lenibus non dissimiles inciderem. Antecedebant autem has jectigationes seu palpitationes quædam circa tempora ac oculorum supercilia cum punctionibus molestis & extensionibus partium internarum, ac anxietate quadam sudores quosdam violentos, tum in capite tum in reliquo corpore excutiente. Quæ symptomata sequuta est oblæsio quædam, eaq; brevis interior sensuum, partim ad somnolentiam incitans, partim stuporem quendam maximè in facie, cute capitis & manibus, colli ac brachiis inducens. Quæ etsi remitterent paulò pòst, tamen ejus quædam vestigia, tum in manibus tum etiam in collo & faciei cute remanserunt. Ac hæ accessiones repetebant aliquoties. Videbantur quidem mihi hæc symptomata mira, quod à practicis non ita expressè notata essent, & quod cùm iisdem facultas naturalis appetendi, & concoquendi cibos rectè constaret, & in nulla actione vel naturali vel vitali noxa aliqua animadverteretur. Consului vero medicos seniores me, qui mihi cephalica eaq; calida tum externis tum internis adhibenda suadebant, quod hæc symptomata ex frigidis humoribus, ex crapula collectis nata esse censerent, præsertim cum destillationibus, & catharris pituitosis subinde obnoxium me esse affirmarem. Sed parum calida illa proficiebant. Quinimo potius nocere & obesse videbantur, quod accessiones dictorum symptomatum denuò vel leviter excitarent, vel saltem ad eas dispositionem quandam inducere viderentur. Quemadmodum & vini meracioris usus item cibi vel calidi, vel evaporantes, vel odores calidi & graves & studia intensiora & exercitia vehementiora & repletionem consequentia & matrimoniale debitum solutum, malum illud non obscurè exasperabant. Contra vero proderant, diæta tenuior, fuga vini meracioris, & usus vini obligophori, vel aqua diluti, moderatio laborum ingenii, item revulsiones per scarificationes in scapulis factæ, & vacuationes alui leniores. Porro nimis frigida, neq; interius, neq; exterius conferebant. Sed torporem cutis augere videbantur. Ergo cum hæc symptomata levibus ex causis subinde in capite recurrerent, aliquot annis transactis incido tandem in febrem tertianam intermittentem, quæ postea in tertianam continuam, eamq; malignam, & cum vigiliis & magna virium oppressione conjunctam, degenerabat. Hanc tandem excepit lethargus periculosissimus, aliquot dies durans, qui omnem rationis usum mihi ademit, neq; eum præcavere potuerunt venæ sectio epaticæ, & purgationes bilis, & clysteres revulsorii aliquoties adhibiti. In initio verò lethargi quod emplastra quædam calidiora assistentes mihi imposuissent, quorum vim ægrè ferre mihi videbar, sicuti & reliqua topica capiti admota, ea furore quodam ipse mihi removi, de eorum noxa conquerens. Itaque per triduum somno veluti profundo oppressus, neque cibum neque potum sumpsi, neque ad rogata respondi. Tandem cùm aliqua spes meis data esset levationis ipsius morbi, scapulis cucurbitulæ quædam, adhibita una scarificatione, affixæ sunt. Quod auxilium sequuta est levatio quædam capitis. Nam & loqui cœpi cum domesticis & de rebus familiaribus cum iisdem conferre. Verùm dum mihi defunctus, gravissimo periculo viderer, morbi

morbi antecedentis: sensi deinceps magnos dolores in partibus ano vicinis. Quas cùm contemplati essent familiares, observant eas una cum ore ani erysipelate phlegmonoso esse occupatas. Quare factum est, ut os ani ita clauderetur, veluti reste quodam constrictum esset. At verò cùm redeunte appetitu mediocrem cibi quantitatem sumpsissem & alvus sua sponte nihil redderet, torpida reddita facultate expulsiva intestinorum ob ani & vicinarum partium dolores, & affectiones phelgmonosas, sensi denuo ex constipatione illa capitis magnam gravedinem, quam tamen evacuatio alui clysteris ope facta, mihi discussit: opus verò fuit per integri mensis spatium aluum mollientibus clysteribus alternis diebus movere, quod ea sua sponte nihil egereret. Quod si diutius alui artificiosam solutionem distulissem, eam capitis sensi affectionem, ut jam jam paralysis, brachiorum præsertim sequutura videretur. Incidit & frequenter alia molestia. Nam cum vel seriis cogitationibus incumberem, vel iracundiæ motu concitarer, vel scripsissem, aut legissem intensius, aut vigilassem diutius, aut caput aliis occasionibus excalefecissem; statim eam sanguinis ferventissimi in capite ebullitionem animadverti, ut cucurbitularum appositione ad scapulas, & scarificatione, ad revellendum sanguinis impetum ad caput, & efferuescentiam ejusdem mitigandam, indigerem. Quinetiam topicis moderatè refrigerantibus capiti applicandis, opus habui: nam vehementer refrigerantia subitum stuporem inducere mihi visa sunt. Tandem accessit rursum paroxysmus febrilis moderatior tamen. Itaq; sequenti die potionem cholagogam sumpsi, quæ choleram rubicundissimam magnæ quantitatis rejecit per aluum. His omnibus symptomatibus ultimo successit, hæmorrhoidum primo quidem inflatio, postea apertio, & earundem fluxus per intervalla temporis sanguinem feruentem, & satis copiosum educens. Hunc postremo excepit sanitas confirmatior, & capitis à prioris temporis molestiis, liberatio evidentior. Præmissa hac narratione variorum symptomatum, cum quibus conflictatus sum, reliquum illud erit, ut ex ea observationes ad artem medicam utiles deducam. Quarum illa prima sit, quod vini ejusq; fortioris usum, potius calidi humoris, quàm frigidi & pituitosi repletio sequatur. Nam & symptomata incidentia, & eorum sublationis modus id testantur. Neq; obstat, quod pervagata sit apud multos medicos illa opinio, quod ebrietas morbos frigidos & pituitosos pariat, idq; inde patere, quod ebriosi in apoplexias & epilepsias interdum etiam in convulsiones quasdam incidant: Nam hos jam dictos morbos potius ex plethora vel ex calidioribus, & ferventioribus humoribus potius proficisci, vel inde liquet, quod potius sanguinis revulsione, & evacuatione, quàm aliis remediis, & auxiliis cedant, & quod præsertim in epilepsia, omnium symptomatum ratio, humoris acris effervescentiam potius, quàm frigiditatem ostendat, accedit & eo, quod & calidiorum usu, ejusmodi morbi plerumq; exacerbentur. Interim tamen non nego apoplexiam, & paralysin interdum ex frigidis etiam humoribus nasci posse, præsertim in senioribus & iis qui ex naturæ constitutione multum pituitæ colligunt. Cæterum neq; illud etiam nostræ sententiæ refragatur, quod in narratione propositi de stupore incidente, à me dictum est. Etenim stuporem ab eodem calido humore vel potius vapore vellicante, ab humore tamen concitato, cerebrum proficisci etiam posse, vel inde intelligitur, quod humores calidi sua copia spiritus perturbantes ad præbendum sensum ineptos reddant, ac cerebrum excitans sese ad repellendum noxia vicinarum etiam partium nervos violenter moveat, in quo motu non solum extensio, sed & constrictio fit, sensum tum internum, tum externum hebetans, spirituum harmonia confusa, ac una etiam ex illa conquassatione partium capitis, & veluti compressione colliquatio quædam aliorum humorum in capite existentium fiat, cujus occasione humores illi ad nervosas partes propulsi obstructionem excitent, & hebetioris sensus vestigia in iis relinquant. Sed nolo hoc ad vivum resecare; quod notum sit, etiam epilepsias eas, quæ in acutissimis febribus incidunt, & sine omni dubitatione acerrimos & ferventissimos humores causas habeant, tamen stuporis sensum habere adjunctum. Quare pergamus in proponendis observationibus quarem hæc secunda est, quod in morbis capitis tutissima ratio sit curandi, quæ revulsionis & aversionis auxiliis instituitur, præsertim in magna capitis repletione. Nam excalfacientia incidentia ac dissoluentia, vel internis vel externis initio adhibita ob metum commotionis humorum, facilè vel apoplexiam excitare possunt. Ac ob id mirum videri posset, cur multi practici in morbis capitis ex humorum repletione etiam ortis digestivis calidis, & evaporantibus principium curæ aggrediantur, aut in iisdem dum clysteres parandi sunt illis capitales (ut appellant herbas injiciant) aut vinis etiam medicatis humores præparare studeant, cum hæc omnia præsertim initio, nulli usui esse queant, nisi fortè utile existimari debeat, caput refertum humoribus vaporibus humores perturbatè moventibus magis implere. Sed accedo ad tertiam, quæ hæc est, quod in lethargo calida topica minus conferant, quod is præsertim, si cum febre jungatur (ut fit) potius ex mixtis humoribus iisq; suo modo putrentibus, quàm ex solis frigidis excitari soleat. Itaq; hic potius revellentia & vacuantia, quàm vel alterantia, vel discutientia fortia ex usu erunt.

Quarta verò est, quod per erysipelas exortum Crysis, & solutio gravissimorum morborum fieri possit, quodq; illud nullam non corporis partem occupare possit, ut alias latius declarabitur.

Quinta est, quod constipatio alui, vel sola gravissima capitis pericula invehere queat, præsertim si in corpore humores maligni existant, qui vapores virulentos, & noxios in caput transmittant.

Sexta est, quod etiam in revalescentia in membro particulari aliqua sanguinis repletio existere possit, cujus ratione symptomata denuo nova excitari possint ac ob id etiam remotis morbis sæpè ejusmodi repletiones particulares minui debere.

Septima est, quod sæpè morbis finitis, tamen ex reliquiis prioris morbi recidivæ incidant, ac ob id reliquarum etiam evacuationem prudenter instituendam esse: siquidem vel ex fastidio ciborum, vel ex aliis signis subesse quiddam, quod novum malum excitare possit, medicus conjiciat.

Octava est, quod hæmorrhoidum apertio tempestiva etiam diuturnos morbos, præsertim verò capitis, mitiget atq; corrigat.

Nona est, quod sæpè in iis qui crebros catharros etiam pituitosos habeant, nihilominus tamen in venis capitis sanguinis redundantis repletionem habeant, cujus ratione accidat, ut in capite diversos morbos à pituitæ natura sæpè patiantur. *Oethæus, de observat. propriis.*

A PLETHORA ET ALVI obstructione.

OBSERVATIO I.

Plethoram, & alui obstructionem apoplecticam dispositionem, sæpè inducere posse.

PLethoram humorum, & alui obstructionem, & inde sequentem apoplexiam quandam inducere posse, sequens historia ostendit. Præerat Eichstadii parochi officio vir bonus, & in suo munere Ecclesiastico diligens

ligens Magister Petrus Piperanus, vir sexagenarius. Qui etsi crapulæ non esset deditus, tamen erat naturæ bonitate, ut in sua ætate & cibos bene appeteret, & vini etiam fortioris largiorem quantitatem assumeret, Quod verò exercitiis careret, & nullis vacuantibus auxiliis uteretur, factum est, ut excrementa, & superfluos multos humores colligeret, & in quandam alui obstructionem incidere, cum quodam dolore, & gravitatis sensu. Urina erat rufescens, & venæ sanguine turgidæ apparebant. Clysteres à me propositos æger hic rejiciebat, potum vero lenientem admittebat. Hic verò non ita multum eduxit, obstructione nova incidente. Suadebam venæ sectionem, sed eam recusabat, quod ei non assuevisset. Cæterum dum ille negligit auxiliorum convenientium usum, corpus torpidius redditur. Tandem etiam delirium incidit, idq; cum risu levi, repente succedit sermonis usus intercepto, quæ plurimos dies duravit, ipso nihilominus totum corpus perpetuo jactante, ut assistentes ipsum continere subinde oporteret. Ac dum illa symptomata perseverabant plane nihil recepit excepta aqua simplici cujus parum interdum deglutiebat. Itaq; cum illú in spatio novem dierum ab omni cibo & potu confortante abstinentem, tamen nullam corporis roboris diminutionem pati adverterem, & venæ jamdum turgidæ existerent, Assistentibus dixi plethora ingenti ita opprimi vires, ut ad se æger redire non possit, ac ob id venæ sectione eum indigere. Curavi itaque venam aperiri eamq; cephalicam, permissi attamen, quod cum bene ferret ac evidenter sublevari videretur interposito aliquo temporis spatio etiam medianam in sinistro brachio aperiendam curo, etiam major evacuatione. Nam sequenti die rursum cibum sumpsit, & quoties redditus est, non dum tamen loquela erat restituta. Cum verò deinceps purgans propinassem, illudq; per vomitum multa fœtida eduxisset, cum usu rationis & sermonis illis etiam est restitutus, & movendi corporis facultas sentim reddita, sequuta q; ea sanitas, ut rursum ad functionis suæ exequutionem se conferret, quanquam & propria incuria & domesticorum negligentia fiebat, ut transacto fere biennio in apoplexiam fortiorem rursum incideret, & ita vitæ finem fecit. Ex hac historia primo illud depromi potest, quod magna plethora ita expultricem facultatem alui interdum labefactet, ut omnino excrementa retineantur præsertim venis intestinis insertis & vicinis, ac os ani circumdantibus sanguine turgidis magnaq; humorum repletione laborantibus, itaq; hac occasione accidere, ut obstructiones intestinorum & venarum mesaraicarum, sequantur. Deinde apparet hanc constitutionem interiorum mebrorum facile superiores partes ita aggravare ut deliria, apoplecticæ dispositiones, & membrorum torpores sequantur præsertim si in reliquis etiam corporis partibus multa plethora existat. Inde etiam illud manifestum evadit, corpora plethorica diu absq; cibo & potu incolumia perseverare posse, neq; in hoc statu nutricationem vel necessariam vel utilem existere. Ut profecto graviter reprehendenda sit plerunq; mulierecularum importuna diligentia, quæ plethoricos ægros singulis fere horis repetita ciborum oblatione infarciunt, non solum morborum discussionem impedientes, sed plerumque ægros ad suffocationem, ex immoderata sanguinis copia effectam, stultè perducentes. Quinetiam ex dictis illud liquet, etiam progresso jam longius morbo, utiliter sanguinem minui. Si vero constent, & oppressæ vires multitudine sanguinis aut humorum esse videantur. Non addam hoc quod ex eadem hac historia etiam clarum fit, apoplexias & torpores mentis non semper à phlegmate, sed sæpe etiam à boni sanguinis copia posse excitari. *Idem lib. obs proprtarum.*

† Ex suppressâ Hæmorrhagiâ consuetâ obortam apoplexiam notat *Hildan. Cent. 3. Observat. 11. fol. 355.*

AB EXTERNIS.

OBSERVATIO I.

Lunæ radiis expositi sub somnum sideratio-nem incurrunt.

VIdimus quosdam, dum in Creta essemus, qui nocte lunæ radiis expositi dormiere, mane sideratis membris debilitati ex somno resurrexere. Tanta est in familiarissimo sidere violentia, siccitatis vapore ferro ardente: arbores etiam siderationem patiuntur simili vitæ in utroq; molestia. *Alex. Benedict. lib. 1. c. 33. de cur. morb.*

Si quis diu sub luna somno se dederit, ægrè excitatur, & proximus fit insano, pondere pressus humoris: qui in omne ejus corpus diffusus atq; dispersus est proprietate lunari, quæ ut corpus infundat, omnes ejus aperit & laxat meatus. Hinc est quod Diana, quæ luna est, ἀρτεμις dicitur, quasi ἀεροτεμις, hoc est aerem secans. *Macrobius Saturnal lib. 7. c. 16.*

OBSERVATIO II.

Fulmine attoniti servati quidam, quidam mortui.

ATtonitos fulmine patrem & filium vidimus quorum corpus & mens stupore quodam tenebantur, adeo ut dissolutione nervorum quam Græci ἀποπληξίαν vocant, affici eos crederemus. Cumq; ad septimum usq; diem fere absq; cibo & potu, quin etiam muti & sine sensu vitam miseram traherent, ex vena demum, quam Medici nigram vocant, sanguis emittitur, alvus ducitur, corpus plurimis frictionibus distringitur, ac tenuissimis interim cibis utcunq, aluntur, donec paulatim refecti, ad pristinam sanitatem reversi sunt. *Benivenius, c. 13 de ab hist.*

Inter magna prodigia habitum est fulmine tangi nec interire, ut nos vidimus in Joan Maria Cardano, Bresma cognomine: qui a supercilio ictus usque ad pollicem cum jacuisset ternis horis ut mortuus, & revixit & supervixit. Id accidisse in agro Trebulano uxori Romani civis Pharrano & C. Attilio Cos inter prodigia relatum *a Liv. & et sequente.* Sed & inter mira referunt, Mithridatem illum, qui tot bella cum Romanis gessit bis sensisse vim fulminis citra injuriam, primum cum infans esset cunis exustis, ipso etiam leviter in fronte læso ita ut cicatricem tegerent capilli post dormientis ingressum cubile pendentem pectoralle sagittam. *Joannes Baptist Cardan. libel. de fulgure, c. 2.*

Mirum quoque est id quod Scopeliano, pontificis Asiæ filio atq; oratori accidit: nam cum in cunabulis esset à fulmine occiso fratre qui una cum illo natus erat ipse evasit omnino incolumis atq; per maximos labores ad extremam etiam pervenit senectutem. Sunt fulgurum varia decreta & multo certiora miracula. Referunt enim in Lemno insula ubi insulæ cornu dividitur, octo messores sub quercu cœnantes, à fulmine percussos atq; exanimatos mansisse sub ea specie qua discubuerant, ut unus comedere videretur, alter ori poculum manu admovere, alius bibere. Cumq; nigri omnes essent imaginem statuarum totidem repræsentabant. Tantum in his fulminis vis potuit, tam parum in illo *Cardan. de varietate lib. 8. c. 43.*

Nonnullos vidimus sideratos & mortuos, unam tantum mulierem videre licuit ad hæc usq; tempora sideratam & fulmine tactam, quam curavimus & sanitati restituta est. Secundus tamen agitur annus & adhuc in lecto moratur. Soror Lucida in D. Claræ cœnobio Ferrariæ initiato tamen à stupore mentis libera evasit, hi Latine dici possunt fulmine tacti, fulmine percussi, de cœlo tacti unde & Virgilius.

De cœlo tactas memini prædicere quercus.

Celsus lib. 3. c. 27. hos vocat attonitos, dicitque attonitos raro videmus quorum & corpus & mens stupet, fit inter-

interdum ictu fulminis, interdum morbo ἀποπληξίαν hunc Græci appellant, ut ex Celso colligi possit, fulminis ictum & corporis mentis stuporem inducere, & siderati ipsi mentis & corporis stuporem habent, tamen ictus una in parte videtur. Judicandum est de talibus βλητοις, i. sideratis Hippocratem loqui qui una parte percutiuntur, & cito obeunt, vestigiumque remanet.

Rusticos vidimus universim combustos ex ictu, nec locus ictus discerni poterat.

Puellam vidimus in qua nullum ictus vestigium apparebat circa dorsum duo tantum erant signa, à summo ad imum pertracta, quæ à pyragra candenti facta videbantur intus nihil erat incommodi præterquam in una pulmonis penula, in cujus fine exustio quædam videbatur. Celsus sideratis opem fert, tamen qui vere tacti sunt fulmine, curari non possunt sed obeunt. *Brassavola comment. ad lib.1. Hippoc. de Rat. Vict. in Morb. Acut.*

Fulmen omnia animalia præter hominem solo contactu occidit, hominem vero vix unquam evadere licet. Evasit tamen Joannes Maria Cardanus & supervixit raro miraculo. *Cardan. lib.2. de subtilitate.*

Utriusq; eventu habemus nos exempla pene innumerabilia, quæ nostris oculis perspecta sunt. Nam & solo afflatu aliquot extinctos vidimus in quibus nulla usquam ictus vestigia apparebant: & plures superstites sine miraculo etiam nunc salutamus, virgines, maritatas, milites, sacrificos, bubulcos, campanarum quæ adversus fulmina pulsantur, ventilatores. Quorum maximæ parti ad incommoda quæ obvenerant vel ex ictu vel ex afflictatione aut ex ustione medicas manus jussu nostro ministri adhibuere.

Bubulcum in Taurinis percontati sumus, quo haberet authore auriculam perforatam (pertuderat eum fulmen tenuissima trajectione) at ille amens atq; attonitus, nunquam rectè aut sapere aut loqui postea valuit. Qui igitur Pliniana verba mutuatus esses, longe commodius ejus quoq; verba descripsisses, quam obstreperes tuis. Sic enim ille. Unum animal hominem non semper extinguit: cætera illico. Quamquam ne hoc quidem verum est. Intacto enim equo ac superstite insidentem interfecit, in Taurinorum agro ad vicum Ceresolam: qui sese sub arbore contulisset. *Scaliger. Exercitat.13. ad subtilitat. Card.*

Hier. Fracastorei mater, dum Hieron ipsum etiamnum infantem in ulnis gestat, fulmine tacta, periit, infante illæso: futuræ gloriæ non obscuro præsagio: *Auctor vitæ.*

Anno 81. Vesontione; sive Byzantii Sequanorum: cum campanarii (ut vocant) in festo assumptionis B.M. Virginis, in templo D. Jo. Baptistæ, contra tempestatem campanas pulsarent, quidam ex illis fulmine petitus, interiit, qui habitabat in vico S. Quintini. Totum vero ejus corpus inspectum, sine ullo vulnere, & pellis integra comparuit: eo excepto, quod collum nonnihil denigratum, & collare indusii scissum fuit. Ejus itaq; corpore à Medicis aperto, præcipua viscera, cor, hepar, & lien desiderata sunt, reliquis minutioribus intestinis sideratis. Iis, qui ipsi adfuerant, pedes ambusti tantum fuere. *Acroma Joan. Gilberti, Nobilis Burgundionis Palmensis.*

Habes hanc historiam, clarissime Schencki, utcumque à me descriptam, quantum scilicet, juveni ille commeminisse potuit, quam uti boni consulas, te etiam atq; etiam rogo. *Joannes Jacobus Beurerus, S.C. Majest. Historicus & interpres Græcus, Professor Historiæ & Græcæ literaturæ in Archigymnasio Friburgensi Brisgoæ.*

Observatio III.

Ex horrendo terræ motu attonitio mentis emotio & vesania inducta.

Audi rem atrocem & annalibus memorandam, quæ in urbe nostra ob terrificum terræ tremorem, nuperrime accidit, municipi meo viro alioqui probo, & opulento, cui Eulco nomen, Argelatoque cognomen, hic cum ex illo diro ac perterricrepo fragore factus esset, ut ajunt, attonitus, menteq; alienata, nam limphaticos, similesq; furentibus fieri ab hoc malo, Seneca locupletissimus testis affirmat, cœpit desipere, cum dispendio sanitatis, qui morbus sensim gliscens implicitusq; visceribus, adeo hominem dementavit, & in tantum impulit furorem, ut die Paschalis solemnitatis sacrosancto, cultro sibi gulam secare tentaverit, moxque confestim sese ex superiore ædium parte in inferiora præcipitaverit, ex quo præcipitio mors est secuta. Pavor itaque egit hominem in vesaniam, vesania in furorem, furor in mortem, nisi lubeat magis credere id Biothanatæ mortis genus, ex malevola siderum radiatione contigisse, nam si Mars & Sol diametra se radiatione aspexerint, in contrariis constituti locis, longa se invicem radiorum potestate pulsaverint, ista in genitura conjunctio homines *ut docet Firmicus Maternus*, ex altis dejectos locis misera laceratione præcipitat: aut ex altis dejectis locis, grave nescientibus periculum semper affertur. *Beroaldus libell. de terræ motu.*

Observatio IV.

Ictu bombardæ exaudito puer apoplexia mortuus.

Infans Benepesantis, ab ictu bombardæ exaudito: totus contremuit, & turbatus fuit: sequenti nocte lac non suxit, flebat & irrequietus permansit: sequenti die à prandio, apoplexia correptus fuit. Nam universum ejus corpusculum tremebat, labia torquebantur, & oculi ita elevabantur, ut foras exire viderentur. Cæterùm pulsus huic frequens, celer ac languidus erat, præcipue dextri lateris. Nam universum sinistrum latus illico paralysi correptum fuit, & arteriæ suis motibus destitutæ. Porro à præsagio facto, quod puer hic intra paucas horas moriturus esset, post rutam ad ejus nares admotam & oleum vulpinum nucæ applicitum, & sanguinem per tibiarum scarificationem extractum, & cauterium prope nucham applicitum, tertia hora noctis obiit. Non est mirari, si ab ictu bombardæ morbus dictus ex quo mors subsecuta fuit, ortum traxerit, cum perterrita natura spiritus animales ad cerebrum tanquam ad arcem defendendam retraxit, cum quibus sanguinem plurimum secum quoq; duxit, ad quem meatuum coarctatio secuta est, & consequenter apoplexia, & paralysis, morbi perniciosi sunt orti, consequenter hic est adducere ea quæ à *Galeno lib. de theriaca ad Pisonem* traduntur. Mulier utero gerens, solo tonitruo exaudito, & horribili quodam spectaculo viso, infantem abortivit. *Lusitanus, curat.22. Cent.3.* Adde *Camerar. Syllog. Memorabil. Centur.13 part.44.*

Observatio V.

Alapa quidam, alius pugno in faciem incusso statim apoplexia correpti, & mortui.

Exorta inter duos juvenes lite, cum alter alterum extento brachio, alapa percussisset, in morbum statim quem ἀποπληξίαν Græci vocant, resolutus vapulans, paucis autem horis jugulatus interiit. Quare convocatis medicis (in vinculis enim detinebatur reus) quæsitum est de causa mortis ipsius. Verum aliis in ictum ipsum, quo materiam commotam fuisse putarent: aliis in humidiorem locum, quo diutius obdormierat: nonnullis etiam in lautiorem victum & potum pleniorem, quo dum vixit est usus, hujusmodi mali causam referentibus, indiscussum apud præsidem remansit judicium. *Benivenius cap.110.*

Quendam accepi pugno in faciem illiso, mox concidisse in pago, cui *la Voulte* nomen est. *Vallerióla lib.* 3. *enarrat* 8.

Vidimus quendam pugno in facie percussum statim apoplecticum concidisse. *Horat. Augen. lib* 9. *epist.* 2. Simile quid recensset etiam *Hildan. Cent.* 5. *Obs.* 8. & *Cent.* 6. *obs.* 11. Sed ex ictu capitis inductam Apoplexiam notat *Fontan. Discurs.* 6. ex capitis rima *Impius l.* 1. *c.* 6. ex cerebri concussione *Horst. l.* 2. *obs.* 5. ex jactu teli supra caput *Forest. l.* 10. *obs.* 79.

CAVSARVM DISTINCTIO.

OBSERVATIO I.

Discrepantium apoplexiæ causarum, distinctio notabilis.

DE causa apoplexiæ non eadem omnium est consensio. Putant enim plerique ex crassiore frigidioreque pituita hanc semper gigni, nunquam vero à sanguine, aut melancholico humore. *Hippocr.* tamen cujus sententiæ experimenta consentiunt, neque hunc neq; illum humorem absolute causam statuit, sed omnem crassiorem succum, sive is pituita sive etiam humor melancholicus, sive crassus sanguis, aut multus, aut concretus, & grumosus. *Ind. lib. de flatib.* addit flatus intercipientes vasa: aliquando abscessum vel tumorem præter naturam: & vinum commovēs materiam in cerebrum vel vinum ipsum replens. Rarissima causa est fulmen, unde tamen attoniti, & syderati veteribus dicti apoplectici, quod fulmen sidus esse crederent. Addit etiam *Galen. de diff. er. Morb.* ab externo & vehementissimo frigore apoplexiæ quippiam simile concitari, ita ut symptomatis à materiali non differt, quam quam eam affectionem catalepsin potius diceremus in qua partes solidæ refrigerantur humores in venis concrescunt, & spiritus præ crassitate immobiles redduntur. Melancholicus ergo humor, cui cum pituita crassities communis est si cerebri substantiam imbuat, melancholiam morbum, afflictus aeris, & malignam quandam qualitatem contrahens, maniam concitat: sin vero cerebri ventres obstruat, apoplexias & epilepsias invehit, ut scribit *Hippocrates lib. de morbis* & *in aphorismis.* Vere & Autumno in declinante ætate à quadragesimo ad sexagesimum cum atra bilis tam multa sit, ut temporibus pituita, apoplexias fieri docet: Morbus melancholicus (*sequ. l.* 6. *aphor.* 56. 57.) per hæc tempora suspecta ... humorum videlicet transpositiones, aut decubitus; vel apoplexiam corporis, vel convulsionē, vel maniam, vel cæcitatem denunciant. Et sequente aphorismo, non omnem apoplexiam, sed eam solum, quæ (interprete Galeno) ex sola atra bile ortum habet, in dicta ætate fieri subjicit. De sanguine multo vel crassiore, & plenitudine in vasis, dubium non est, quoties carotidas & arterias intercipit: quæ contexunt retiformem plexum: qualis apoplexia à frigida syncope parum distat, & quarto de victus ratione in acutis (nonnullo falso interpretantur catalepsim) describitur. Calor enim nativus cum spiritu in illa plenitudine suffocatur, quia difflari non potest, ut & in crapula, sicque ... venarum interceptio. Nam cum supra modum oppletæ fuerint, premi virtutem, gravarique est necesse, unde extinctionis nativi caloris periculum. & propter multitudinem atque copiam suffocatio ei similis, qua omnes apoplectici lobarant. In quo à syncope frigida maximé differt, quod in hac dissipentur spiritus, aut ad cor contrahantur. Hic enim per naturales ductus intro foras aut contra ferri non possunt, ut ante proindeque torpent ac refrigerantur, sanguisque coalescit, & concrescit, ut in mortuo corpore, non à vehementi frigore aut siccitate, ut in catalepticis, sed suffocato calore, & intercepto spiritu, quo liquidus erat ac fluxilis, ut cum fusum metallum ab igne remotum, licet adhuc calens, cogitur. Ob eamque causam quam plurimis horum hæc (*aut Hippocr.* 4 *acut.*) accedunt, faciei rubor à sanguinis copia, oculorum immobilitas, & veluti quidam functionem torpor, læso nervorum principio: manuum porrectiones & stridores dentium, propter vitiatam motionem convulsionemq; conjunctam: extimarum partium refrigeratio, oppresso calore ab humorum copia: denique spirituum in venis interceptiones impedito transitu. Quod autem *Galenus* 2. *de dog. Plat. & Hippoc.* negare videtur carotidum, & jugularium venarum sectione vel compressione (idem judicium de obstructione) apoplexiam fieri, intelligere oportet statim. quod accidere oportebat, si juxta Peripateticos animalis vis à corde per arterias cerebro, & corpori influeret. Post aliquot enim horas vim animalem exolui & animal mori, non solum ibidem fatetur, sed & alibi sæpe. Spiritus enim animalis vitali, ex quo fit, in carotidibus intercepto, externo aëre recreatus aliquandiu ad motum, & sensum satis esse potest. Ubi verò dissipari & contabescere incipit, alterius (ut corpus alimenti) penuria, veluti carus quidam hominem invadit, ablato jam omni sensu ac motu præter respirationem, qua tandem læsa & perturbata apoplexia constituitur. *Galenus* similes ex sanguine apoplexias intelligere videtur, cum præter pituitam ventriculos cerebri opplentem alteram apoplexiæ causam (6. *aphor.* 42.) scribit esse ..., in ipso cerebro consistentem *Iacot. in Comment.* 1. *ad aphorism.* 3. *lib.* 7. *Sect.* 2. *Coac. Hippocr.*

APOPLEXIA IN PARALYSIM desinens.

OBSERVATIO I.

Mulier febricitans, apoplexia correpta, quæ in sinistri lateris resolutionem cessavit, dextro latere convulsionibus cum febre affecto.

COnsultavimus peregrinus, Saracenus, Fauherius, Marpea, Rusticus Philippus, & Ego, pro uxore Itali ægrotante à duobus mensibus. Primo correptâ apoplexia, quæ ad tertium fere diem duravit, postea in paralysim incidit totius lateris sinistri. Deinde quum initius habere inciperet incidit convulsionem alterius lateris violentam, & diu perseverandem, cum febre, qua etiam laboraverat dum esset apoplectica; Mulier erat accedens ad quadragesimum annum lactans inordinatè, aquam biberat, multos fructus comederat, natura admodum melancholica, obnoxia hemicraniæ: quæ paucis annis per biennium quartana laborarat: Mens constabat extra epilepsiæ paroxysmum. *Ioan Bauhinus de observat. propriis.*

OBSERVATIO II.

Apoplexia in paralysim desinentes.

ANno 1554. cum apophthegmatum meorum editionem jam ad prælum pararem, egressus musæum, 21. die Decembris dira paralysis corripuit. Quo sensim in terram dimissus, uno momento, non tantum vocem, sed dextram, totumque ejus sensum & motum à capite, usque ad calcem (solo visu ac auditu exceptis) adeo amisi, ut nec verbum unum proferre, ad 12. dies, nec pedibus insistere, nec digitum unum ad tres integros menses, lecto infixus movere potuerim. Videbantur membra non in ligna, sed in lapides durissimos conversa esse, dum sanguis læsæ partis ex humorum frigiditate, & nervorum meatuumque obstructione adeo gelidus, ac induratus, ut nec fricationibus, nec fomentis, nec aliis mediis quibuscumque calefieri vix tandem potuerint. Amisi tunc (dictu mirum) humoribus à capite per cerebrum defluentibus, adeo om-

mnem memoriam, ut orationis Dominicæ verba, literarumque omnium notæ penitus exciderint (id quod olim Messalæ Coruino ex morbi etiam improbitate contigit, quemadmodum etiam Francisco Barbaro, ac Georgio Trapezuntio, qui inter Latinos Græcè loquentes senio jam confecti in profundam Græcè linguæ oblivionem incidere, ut gravissimi authores testantur.) Meæ autem calamitatis testes sunt, amicissimi mei, qui me animo quidem ac ratione saluum, sed tantum nutu loquentem non intelligentes, literis alphabetico ordine in tabula creta depictis admonebant, ut dicturus sinistræ manus indicio, literas suo ordine ostenderem, ut sic ex literis syllabas, ex syllabis voces integras facientes, inde animi mei cogitata, utcumque tantum elicerent: sed Chyronium vulnus ac immedicabile malum videbatur. Quo factum est, ut non ipse modo, sed omnes morbi atrocissimi spectatores, de vita mea desperarent. Verùm Deus misericors, cujus virtus infirmitate nostra perficitur, assiduas meas ac suæ Ecclesiæ pro me preces exaudiens, D. Wilhelmi Gratoroli Bergomatis, in signis medici opera, majori ex parte restituit. Si quid igitur ex ea vitæ parte, quæ adhuc residua mihi est, mulis aut obelo dignum à me acceperis, Deo potissimum optimo maximo, ac inde Gratorolo medico ascribas velim. *Lycosthenes lib. Prodigior.*

Leviter ætate nostra tactus fuit in foro Iulio Antonius Fereus ex Patricia gente, diutiusque resolutis quibusdam membris vixit. *Benedictus lib.1.cap.34.de curand.morb.* Sic apoplexiam non fortem in Hemiplegiam lateris dextri desinentem memorat *Lotichius obs. lib.2.fol.163. & 169.* eandem cum paralysi & memoriâ imminutâ observavit *Poterius Cent.2. Curat.95.fol.97.* Confer: etiam *Piso obs.21. & 22.*

Observatio III.

Apoplexia quædam rara.

APoplexiam non fortem quandoque vidi, quæ sinistram capitis partem cum invasisset, simul etiam digitos dextræ manus & dextri quoque pedis corripuit. *Thaddæus Dunus lib.2.cap.4.de miss.sanguinis.* Adde *Marcell. Donat, Histor.lib.2.Edit.Horst.fol.167.* ubi admirandas recenset apoplexias,

Observatio IV.

Apoplexiæ & epilepsiæ discrimen,

EPilepsia differt ab apoplexia hac ratione. Nam in hac non tantum ventriculi, verum etiam corpus afficitur cerebri. Deinde semel & una vice replentur cerebri sinus apoplexia, non ita tardè ut in epilepsia, *Erastus parte quarta, dispositio.adversus Paracelsum.*

Licet apoplexia & epilepsia ab eadem causa videantur excitari, ea tamen non est eadem, sed in modo differt. Nam humor crassus in epilepsia non perfecte obstruit ventriculos: in apoplexia perfecte obstruit: quod si addas in apoplexia plures ventriculos obstrui, quàm in epilepsia, hoc etiam non parvi refert. Illud etiam potes addere, in epilepsia affici tantum cerebri ventriculos, in apoplexia etiam corpus cerebri: quare cum modus causæ diversus sit, diversi sunt morbi, quod ex diversitate symptomatum patet. *Comes Montanus, lib.3.cap.31.de Morbis.* Quomodo autem distinguatur à somno profundo Ebriosorum docet *ab Heer Obs.19.*

PROGNOSTICUM FUNESTUM.

Observatio I.

In magnis capitis morbis, apoplexia scilicet, convulsione, &c. urina vinosa, cruenta, mortis argumentum.

VIdimus certè aliquando in gravioribus capitis morbis, ut apoplexia & convulsione, cruentam urinam & vinosam certissimo imminentis mortis signo, de quibus omnibus dictum est in librum hujus operis de urinis, quem ante hunc exposuimus. *Iacotius Comment.ad aph.29.lib.1.Coac.Hippoc.*

Observatio II.

Aliquando levis apoplexia utero gestantes infestat.

MUlieribus quibusdam, quo tempore fœtus in utero animatur atque movetur, ut 40. die & in fœminis 3. aut 4. mense fiunt apoplexiæ leves, ut in Domina Ezelin à nobis est observatum. *Scholiographi Comment, ad cap.6.lib.1.Hollerii de morb.int.*

CURATIO.

Observatio I.

Ab apoplexia curati nonnulli.

COncludimus forti apoplexiæ remedia non esse adhibenda, cum suapte natura exitialis sit. Hipp. authore, sed si ita debilis, licet solutu neque facilis sit, opportunis tamen auxiliis adhibitis forte curari poterit, Galeno teste: quemadmodum & nos non semel curavimus, potissimum in illustri Fabritio Maramaldo, qui bis, diversis tamen temporibus ab ea correptus, opportunis remediis adhibitis, Deo favente, liber evasit. Nec non & illustris Chrisostoma de Aquino Ruborum comes, quæ cum annos ageret ferè sexaginta, in apoplexiam incidens, remediis confestim adhibitis, ab ea liberata, principesque primo functiones recuperavit, deinceps cum in sinistri lateris resolutionem finita esset apoplexia, sensum primo cum brachii tum cruris, & motum deinde, cruris antea, & demum brachii non longo post tempore, adepta est. Qua de re levis apoplexiæ curatio non prætermittenda erit, & cum ea quoque magna & acuta sit affectio, potius à præsidiorum quam à victus ratione ejus curatio auspicanda esset, quemadmodum mos est plerisque artis medicæ authoribus. *Altomaris cap.19.de medend.hum.corp malis.*

Fortissima apoplexia correpta fuit honesti civis uxor, cum ad 48. ætatis annum pervenisset. Habitu erat corporis εὐσάρκῳ ac carnoso, temperamento calido & mediocriter humido, sanguinis redundantiam attestante. Concidit subitò: seniores Medici vocati nihil spei superesse iudicabant, tandem 14, aut 16. ab invasione horis vocatus accessi, tum temporis adhuc juvenis medicus: observavi gravissimam cum difficili admodum respiratione apoplexin: pulsum fortem & magnum, tentandam esse curationem existimavi. Itaque sanguis illo die bis, & quidem satis copiosus detractus, semel è brachio dextro, deinde ex pede: enemata quoque hoc ipso die satis acria duo injecta, deinde continuis diebus singula: adhibita & localia quædam. Ita tandem octavo aut nono die suos domesticos cognoscere cœpit, & nonnihil balbutire, postea purgantibus medicamentis per os exhibitis: deinde & πταρμικοῖς, apophlegmatismis, aliisque similibus usa meliusculè habuit: verum eousque perduci non potuit, ut mētis ac sensuum integre compos fieret, aut pedibus consisteret. Mansit reliquo tempore impotens: sedebat ac gestabatur in sedili, ita tamen aliquot annis supervixit. *Dodonæus, Obs. Medicinal.cap.8.*

Eos, qui debili aut exigua apoplexia occupantur, in vita servare haud est difficile: sed ita curare, ut nulla labes relinquatur, hoc opus, hic labor. Multos certe enumerare possemus â levi apoplexia restitutos: & nonnullos ita restitutos, ut nulla in ipsis præcedentis morbi manifesta vestigia relicta sint, sed tamen alicujus partis stupor aliquis, vel linguæ aliquod impedimentum remansit: quod subinde tam exiguum,

ut in solo cantu deprehendi potuerit. Nihil autem consultius in hoc morbo, quàm confestim sanguinem mittere, etiamsi corporis temperies frigidior, & morbi causa pituitosa videatur, si modò vires ferant: Nequit enim citius à superfluis humoribus exonerari cerebrum, quàm per sanguinis detractionem: & humores cerebrum occupantes absque sanguine permixto non sunt. Nisi in valde senibus, quibus & vires imbecillæ & pituita copiosior quam aliis. *Idem in annot. ad cap. citatum.*

Observatio II.

Apoplecticus sine paralysi restitutus.

NOs, multis præsentibus, Procuratorem Regium Arelatensem jejunum derepente sensu motuque privatum, cum magno stertore & violenta respiratione, restitutum vidimus sine paralysi aut alia noxa. *Jacotius Comment. 1. ad lib 7 sect. 2. Coac. Hipp.*

Observatio III.

Potio, qua Apoplecticus 20. horis decumbens revocatus est.

AQua destillata à nucibus moschatis, auribus, palato, naribus ebibita, omnium est remediorum accommodatissimum. Quod si fiat cum aqua vitæ destillatio, multò erit efficacior. Hoc præsidium Senectensem Episcopum, horas jam viginti jacentem, excitavit. *Hollerius de curand. morb. lib. 1. cap. 7.*

Observatio IV.

Cucurbitularum in apoplexia vis mira.

RAsis inquit lib. 3. aphorismorum: Apoplexia accidit Regi Hamech filio Hali, & in principio curam convenientem non habuit, sed dimiserunt eum, sicut erat, & nullus ex ejus magistris ei aliud precepit fieri, nisi inungi corpus odoriferis, & suffumigari. Quod sufficiens ei non credidi, sed feci ventosam collo ejus apponi, & velociter ab illa ægritudine exivit, & est res in qua confidentia esse debet.

Petrus Apponensis in complemento Mesues: Scire, inquit, debes, quod mundificato corpore, si occurrat administratio ventosarum post sinistram spatulam, est res faciens te securum à morte, & quando res jam posita est in desperatione, in omni cordis passione est medicamen fidele, virtutem facit liberam, & spiritus respirationem, si Deo placebit, & subvenit ægritudinibus diversis. Et paulò post. Si catharrus cum impetu descendat, ut homo ex eo fluxu videatur suffocari, confestim fiant ligaturæ fortes apud axillas in superiori parte adjutorii, & ponantur ventosæ magnæ multum ignitæ ad spatulas, & item una mediocris bene ignita supra commissuram sagittalem, & est secretum admirabile, servans hominem à subita morte: & his factis, fricetur palatum & colatorium cum castorio dissoluto in aceto scyllitico, aut cum theriaca veteri. *Jason. cap. 17. de curand. morb. cerebri.*

Ferunt Hieronymum Fracastorium dum langueret, cognito fatali morbo, post multas amicas sibi herbas: in olfactum balbutiente lingua efflagitatas, amisso penitus sermonis usu, manu sæpius in verticem exporrecta, iis qui aderant innuere voluisse, ut celeriter cucurbitula affecto & laboranti cerebro, quo ille, peropportuno remedio se Deo dicatam Veronæ virginem curasse adhuc meminerat, subvenirent: sed re nequaquam intellecta cum alii alia adhibenda tum esse remedia prædicarent, frustra expectato remedio, leniter sub noctem expirasse. *Hæc ex vita Fracastorii.*

Miram cucurbitularum vim in apoplexia confirmat quoque *Camerar. Syllog. Memorabil. Cent. 16. p. 50. add. Zacut. de PP. Med. lib. 1 obs. 31.*

MORTUI.

Observatio I.

Tempestiva venæsectione neglecta mortuus apoplecticus.

REferam paucis historiam unam. In gravissimam apoplexiam senex quinquagenarius incidit. Ubi vocatus ad eum fuissem, hominem sanguine plenissimum comperi, boni habitus: sanguinem detrahi jussi: Ibi cœperunt mulierculæ, familiaresque & amici diu secum ipsi mussitare. Rogati quos miscerent inter se sermones: vires esse prostratas dixerunt, sanguinis missionem in aliud tempus differendam. Ego mortem præ foribus esse prædixi, & abii: ille post horas duas mortuus est. Bene autem mecum actum est, quod non obtemperarint, nam si post sanguinis detractionem mortuus nihilominus fuisset, me illum jugulasse fortasse dixissent. *Thaddæus Dunus, lib. 2. cap. 5. de miss. sanguinis.*

Observatio II.

Intempestiva venæsectione mortuus apoplecticus.

MUlier quædam Hebræa, cum continuos quadraginta dies integros, Hebræorum more jejunaret, inde debilis facta est. Cæterum, cum postea mali succi cibariis vesceretur, multum humorem pituitosum exaggeravit: ex quo cerebri cavitates occlusæ sunt, & obstructiones factæ, ad quas privatio sensus ac motus secuta est: pro quibus recuperandis & obstructione levanda multa illico facta sunt, & ad cauterium usque commissura coronali perventum est, cujus loco primò caput optimè rasum, aqua vitæ, vel oleo de saxo petroleo dicto, illinibatur, & ignita candela accendebatur: quibus remediis mulier hæc ad se aliquantulum rediit. Sed medicus inscius ad eam juvandam præsens, ex brachii secta vena, sanguinis ℥8 vel 10. extraxit, unde mors certa consecutura brevi supervenit: non sine doctorum hominum injuria & filiorum hominis jactura. *Lusitanus Curat. 2; Cent. 4.*

De præparatione ad venæsectionem in metu apoplexiæ vid. *J. J. Philipp. Brendel. Cons. 20. pag. 75.*

Observatio III.

Apoplexia subito interfectorum historiæ.

NOs aliquando vidimus, qui statim cùm correpti sunt obiere, ut nuper contigit Bartholomæo Ratiocinatori, qui fere me præsente in apoplexiam decidit, & illico omnia vitæ indicia abiere, & mortuus est. Idem anno superiore evenit intimæ cubiculariæ illustrissimæ Ducis nostræ. Hæ fuere fortissimæ apoplexiæ. *Brassavolus Comment. ad aph. 42. lib 2 Hipp.*

Prætorem novi, qui amiculos aliquot in cœnam convocaverat quos inter & medicus accumbebat. Cum jam epulatio ferveret, & cuique strenua res esset cum hiatioribus poculis. Symposiarches anaticulæ alam præministrans ipsius latus claudenti, derepente apoplexia corripitur. Id est, quod parœmia nobis suggerit: inter os & offam multa contingunt. Hic protinus admirabilis metamorphosis, pro gaudio planctus pro risu fletus, pro tripudiis trepidæ cursitationes. Medicus moribundo laturus opem, pennam poscit, quam oleo tinctam in fauces & gulam usque demittit, quo crudus cibus, & nondum in imum delapsus excuteretur. Sed qui sic vexatur inter manus rejectionem molientis expirat. Quam gratiam medicus pro officio impenso retulerit, non dicam. Plato suarum legum, dialogo nono: Omnes inquit medici, qui curantes non sponte occiderint, mundi sunt. Hæc incommoda qui non veretur, neque pensi quicquam habet popularem auram, vomitum experiatur. Equidem malim (quod & Paulum & Ætium voluisse existimo) ubi ex

aliqua parte jam recreatus videbitur, aut ſi ſenſus mentisque tantillum habeat, ut ſeipſum aliquantulum adjutare queat, & in ventriculo primaria morbi cauſa exiſtat, promptusque ſit ad rejectiones, ut tum vomere cogatur. Veriſſimum eſt illud, ubi difficilis eſt obſervatio, perito & exercitato opus eſt artifice. *Jaſon. de morbis cerebri cap.* 27.

Didacus Ferdinandus à Lapide, vir qui diu apud Indos egit, & inde nobilem lapidem adamantum magni prætii & valoris attulit, unde illi cognomen à Lapide inditum fuit: cum ſeptuageſimum ætatis ſuæ propè annum ageret, & optimè valeret, apoplexia correptus fuit ita gravi & forti, ut illicò mortuus concideret, neque pulſus aut reſpiratio vel minima apparuerit, quæ plerumque per aliquod vel breve tempus comparere ſolent, ut in ſpeculo percipitur, vel goſſipio ſubtiliter carpto naribus admoto & ori, vel ſcutula aquæ plena pectori ſuperpoſita, aut aliis ſimilibus. Obiit autem 22. menſis Decembris Anno 1552. *Luſitanus Curat.* 23. *Cent.* 4.

Observatio IV.

Apoplexia negligentius curata, æger mortuus.

QUidam apoplexia correptus, frixione, motione, phlebotomia excitatus eſt. Secuta febris continua, ſatis mitis, ſed cum delirio. Negligentius curatus neque expuens, quæ in pulmones defluebant, nono die à febre, decimo ab apoplexia ſuffocatus eſt. *Hollerius libello proprio, curat.* 29.

Observatio V.

Ex materia pituitoſa frigida cum oblivione, capitis gravitate & dolore præcedentibus mortuus apoplecticus.

DIcam pro exemplo quemadmodum in viro quodam, qui quadrageſimumquartum agebat annum, eveniſſe vidi. Erat hic calidi capitis natura, ac potius ſicci, multis vitæ incommodis actus, cum ventis & pluviis, tum nocturno aëri ſe diu temerè expoſuit, ſic negotiis exigentibus: tandem obliviosus eorum eſſe cœpit, quæ ſubinde faciebat: at præteritorum tamen recordabatur ſatis: ſed neque prorſus mente conſtabat, cum loca in quibus morabatur non bene dignoſceret. Tandem diutino capitis dolore vexari cœpit, flatuum ſcilicet ratione, atque ita medium poſt menſes fere ſex accerſivit. Quo ad ſomnum attinet, aliquando admodum proclivis erat: purgatus verò quievit dolor & ſenſus. Itaque cùm jam melius habere videretur ſibi, curatio tandem in victus ratione permiſſa eſt. Circa Februarium menſem adhuc obliviosus & tardus perſiſtens rurſus doloribus afflictus eſt: & tandem attonitus effectus, obiit citiſſimè. Huic ergo oblivionis ſymptomata, multum humoris frigidi acervatum arguebant, ſimiliter & capitis gravitas & dolor. Præterea ſenſus obtuſi hoc monſtrabant imminere malum. Alia ſigna ab Hipp. poſita, à quo Paulus, & ab eo Avicenna. Similiter etiam & tremores præcedent, & ſomni longi & graviores. Hi enim cauſam frigidam & humidam eſſe monſtrant, præſertim in ſene, qua ætate, cùm ſe habent ſecundùm naturam, potiùs ſicci ſunt & inſomnes: ſic & diuturnæ vertigines monſtrant. *Jacchinus cap.* 9. *Comment. in lib.* 9. *Raſis.*

Observatio VI.

Apoplecticorum hiſtoriæ variæ.

IN Apoplexia homo repentè concidit ſine motu & ſenſu. Sic à nobis obſervatum in frigida & auſtrina aëris conſtitutione, Medicum quendam doctiſſimum ſexagenarium, ultimo Januarii die Lutetiæ à cœna concidiſſe mortuum. Ruellium Septembri periiſſe, quarto die, ſicut & Bibliopolam quendam eodem die via Jacobæa: Pictorem quoque menſe Aprili, anno 1545. interiiſſe ſtertenti apoplexia: eodem menſe, figulum in ſuburbio Jacobæo levi apoplexia, paralyticum altera parte evaſiſſe utrumque vinoſum & macilentum, ut inde intelligas vim ambientis in ſuſcipiente præparato. Acutiſſima apoplexia mox jugulat, & ſpiritum adimit, fortis violentum trahit: tertio loco eſt, quæ non violentum quidem & intentum, ſed inæqualem, inordinatum & intermittentem, deſinitq; in paralyſin. Unde animadverſione dignum illud videtur, quod ſcribit *Galenus in aphor.* 51. *lib.* 6. Quicunque ſani capitis dolore derepentè capiuntur, & ſtatim muti fiunt, & ſtertunt, in ſeptem diebus pereunt, niſi febris apprehendat. Quæ ſententia etiam ſcripta eſt, 2. *de morb.* Interpretatur enim de apoplecticis, qui apoplexia forti laborant. Sed hi ferè primo, ſecundo aut tertio die pereunt. Hinc quoque perſpicuum eſt, ex difficultate reſpirationis, de magnitudine morbi conjiciendum eſſe. *Scholiogr. ad cap.* 7. *lib.* 1. *Hollerii de morb. internis.*

Observatio VII.

Apoplexia mortui cadaver horrendi aſpectus: quod facie tumida & livida admodum, per os, nares & prominentes oculos, fervidam ſpumam egerere, viventis inſtar, viſum eſt.

VIr magni nominis, liberatus ante biennium, à levi apoplexia; tandem in templo, eadem correptus, interiit. Ego quia apoplexia deceſſerat, ut ante triduum ſepeliretur, concedere nolui. Tertio die, cadaver intuitus, aſpectu, id planè formidando deprehendi. Etenim cùm innumera corpora diſſecuerim, ſubitanea morte, veluti peſte, apoplexia aſthmate, uteri præfocatione, & carbonum vapore, extincta: ſuſpenſa etiam, vel aquis ſubmerſa: tertio ſæpe ab interitu die, velut hydropicæ cujusdam Monſpeſſuli ex monumento ereptæ, & lapillos nigros in folliculo fellis habentis: nihil tamen unquam quod cum hoc conferri potuiſſet, videre licuit. Hujus enim facies tota tumida & livida conſpiciebatur: per os, nares, & prominentes oculos, ſpuma fervida, inſtar ebullientis fontis, aut aquæ in olla efferveſcentis egerebatur, ſicut niſi fœtor immenſus atque lividitas prohibuiſſent, vivere id credidiſſes. Stupendi autem eventus hujus vix alia mihi cauſa occurrit, quam quod plethorico cum corpore fuerat, & lato thorace, unusque quaſi ſedens dormire, atque decumbere aſſueverat: mortuus, cadavere reclinato, compreſſis viſceribus univerſus ſanguis, furſum ad caput regurgitans ebullitionem hanc efficere potuit. Subitanei autem & inſignis fœtoris cauſa ne fuerit, quod putreſcentium ferinarum cranium eſu delectaretur, aliis inquirendum relinquo. *Joan. Bauhinus ſuis ad me obſ.*

Observatio VIII.

Apoplexia, qui mortui credebantur, reviviſcentes.

NOn eſt ſepeliendus niſi poſt tres dies. Illo enim ſpatio moventur omnes corporis humores & extra illud, aut mortis aut vitæ evidens demonſtrabit ſignum. Et ideo Evangelium ſecundum de Lazaro, fœtet quia quatriduanus eſt; primis tribus diebus, aliqui corde frigidi, viſi ſunt revixiſſe. *Paſchalius lib.* 1. *cap.* 13. *de curand. morb.*

Compertum habeo noſtra & avorum memoria nonnullos effracto capulo revixiſſe. Quamobrem lege cautum eſſe convenit, ne libitinarii ac veſpillones præproperè, quos mortuos exiſtimant, extinctæque animæ ſpeciem præbere vident, loculo includant, eos præſertim qui apoplexia aut morbo comitiali, uterique ſtrangulatione ſuffocantur: cum in illis nonnunquam deliteſcat anima, quæ rurſus corpus ſpiritu vitaque imbuit. *Lemnius lib.* 2. *cap.* 3. *de occult. rerum mirac.*

Cùm hæc ſcribo, memoriæ occurrit, olim apud Ferrarienſes puellam quandam apoplexia detentam fuiſſe, quæ

quæ ab omnibus medicis pro mortua habebatur. Cæterùm cùm mater puellam summoperè amaret, eam non ita facile sepeliri permisit, & eo magis, quia ab aliis perceperat, qui subitò & repentè gravioribus iis morbis corripiuntur, & pro mortuis habentur, non sic facile & repentè clero sunt committendi. Demum mater puellam per triduum apud se contra omnium opinionem detineri fecit, & tertio die puella quasi ex inferis sublevata revixit, & hodie adhuc, ut audio, pulcherrimè vivit.

Consonum, fuerit hîc enarrare id quod olim Salmanticæ, celeberrimo Hispaniarum studio, evenerit, & ita habet: Doctor Reginæ Isabellæ (ita enim vir hic vocabatur) ab hinc annis viginti octo, medicus, prout illa ferebat ætas, doctus, & in universa Hispania in maximo pretio & honore habitus: cum ægrotum quendam inviseret, ac illi pulsum non adeo debilem comperiret, non in eo, neque ita brevi eum moriturum assistentibus & discipulis, qui eum comitabantur, prædixit. Cæterùm, cùm vesperi eandem [illegible] de more invisum rediret, & è mula jam desilierat, quidam ex illis, qui ægroto [illegible] ad scalas obviam venit, ægrotum obiisse exponens: medicus verò [illegible] rem novam admiratus, non ita tamen huic, qui ægroti obitum exposuerat, fidem habuit, [illegible] judicio [illegible] magis confisus, ut qui non multis antea horis hominis malè habentis vires comprehenderat, ex quibus certus erat, cum non ita de facili moriturum, prout quoque assistentibus & discipulis prædixerat. Ut generosus igitur & magnanimus medicus, ad ægrotum utcunque mortuum pervenire non dubitavit, quem primo aspectu, panno contectum, & Franciscana veste indutum conspexit, non nisi variis reverendis monachis circumstantibus. Tunc verò gravissimus, magna animi constantia, cum detegere fecit, & ejus in metacarpio arteriarum motiones exploravit, quas vivas adhuc deprehendit: proinde eum à feretro tolli fecit, & præsidiis idoneis adhibitis, ad se redire fecit, qui postea multos vixit annos. *Lusitanus Curat.* 23. *Cent.* 4.

Adde quoque Zacut. Hist. Pr. Med. lib. 1. observ. 3. fol. 63. Becker. Cent. Prati Cent. p. 97. Unde Apoplecticos Epilepticos, & ab utero strangulatas serius sepeliendos monet (*Camerar. Sylloge. Memorab. Cent.* 7. *part.* 43.

Sic & Epilepticum pro mortuo sepultum scribit *Salmuth. C.* 2 *obs.* 95.

DE PARALYSI.

CAUSA.

OBSERVATIO I.

Singulares celebrium aliquot medicorum de Paralysis causis sententiæ discrepantes.

Causam resolutionis effectricem magna ex parte internoscere licet ex crasso, viscoso, frigido, interdum etiam terrestri & melancholico humore constitui. Sciendum autem est vitium hoc ex qualitate calida aut sicca proficisci, ubi calida intemperies sanguinem & humores nimium torrefecerit: similiter etiam ob frigidam qualitatem solam. Quoniam igitur causa diversa est, quæ resolutionis affectum pariat, inspiciendum internoscendumque diligenter est, copiane sit an qualitas sola. non parum enim interest. Si namque copia & crassities, necesse est adhibere quæ extenuant, & humoris, qui resolutionem excitarit, vacuationem moliuntur. At si qualitas sola fuerit calida & sicca, tunc extenuantia excalefacientiaque (omnia enim ejusmodi nativum humorem consumunt) magis adhuc assant materiam: crassioremque reddunt. Liquet igitur contraria qualitati remedia inducenda esse, hoc est, refrigerantia & humectantia omnia, ad frigidam verò necessariò ea quæ calefaciunt, applicare debent. *Al. Trallianus lib.* 1. *cap.* 16.

Causa spiritus influxum & distributionem interpellans, crassa ferè est pituita, nervo tenaciter impacta huncque obstruens & impediens, quo minus spiritus animalis in eam distribuatur partem, in quam nervus propagatur. Quin etiam alius quivis humor in spinæ medulla influxus paralysin committere potest: ac sæpe flava bilis hanc infligit cum sub finem intermittentium febrium in spinam dorsi ac nervorum origines effunditur. Eam præterea inducit nervi callus & tuberculum & tumor omnis præter naturam nervum aut medullam constringens, multoque magis injectum vinculum, & contusio ex casu vel ictu. & vertebrarum luxatio, quæ aut in dextrum fit, aut in sinistrum: *Fernelius lib.* 5. *cap.* 3. *Patholog.*

Paralysin à pituita crassa nervo tenaciter inhærentè fieri, omnium medicorum est sententia. Ego vero à tenui, sed multa, quæ à cerebro defluit & ob tenuitatem: totam nervi substantiam irrigat, molliorenque efficit, in quo idem nervis, quod in apoplexia cerebro accidit. Ex illa enim nervi emollitione sequitur nervi extensio, constructioni naturali contraria, quæ efficit, ut partem cui inseritur nervus, movere non possit. Quare non est audiendus Fernelius, qui flavam bilem paralysin posse excitare scribit. Hujus autem verba sunt. Quin etiam alius humor in spinali medulla influxus paralysin committere non potest: ac sæpe flava bilis hanc infligit, cùm sub finem intermittentium febrium in spinam dorsi, deinde in nervorum origines effunditur. Hactenus ille. Non eo inficias sanguinem in spinam provenire, & ab eo paralysin induci posse, cum in spinali medulla frequentissimæ sint venæ. à quibus multum sanguinis effundi potest, qui sua humiditate vim habeat humectandi nervos sed qua ratione, aut bilis, aut melancholia id efficere possint, non video, cùm hæc rarò nec facilè ad spinam deferantur, & cum eo pervenerint, nervos potius siccent & indurent, quàm emolliant, ut in elephantica laborantibus videre est quorum corpus propter siccitatem arescit, non tamen inde paralysin accersit: quamvis sentiendi munus extinctum in his prope appareat. Tantum abest, ut nervi ob id resolvantur & laxiores efficiantur, ut robustiores evadant, nisi ad extremam senectutem redigantur. Bilis enim non minùs, quam melancholia siccat, sed cum acrimoniam adjunctam habeat, idonea magis est ad convulsionem quàm ad paralysin excitandam. Acrimoniæ enim conditio est, nervos potius vellicando contrahere & cogere quàm relaxare & emollire, ut puncturæ quæ illis ab acribus & mordacibus humoribus accidunt, nobis demonstrant. Non ergo satis mirari possum, quod tantus vir tam leviter etiam sine ratione in hanc sententiam præcipitanter adductus sit, ut quod sub finem intermittentium febrium paralysin ortam aliquando conspexerit, à bile in spinam dorsi & nervorum originem effusa concitatam crediderit, quasi bilis quæ tunc evicta est & pauca, ad locum adeo dissitum & remotum accessu difficilem permeare queat. Quod enim pauca eo tempore sit & cocta, non dubium est, cùm morbus in declinatione sit. Sed quis illi aditus ad spinalem medullam esse poterit? Aut enim à cerebri sinu posteriore delapsam esse, aut per vertebrarum foramina ad spinam pervenisse oportet. Quod si per cerebrum, cur non phrenitim potius in illis febribus excitavit? quod æquius esse videtur. Idem etiam præstat Quod cum non fiat, nec in febrium intermittentium declinatione per hanc viam fieri putandum

tandum est. Per vertebrarum autem foramina, quia cum sanguine simul deduci oporteret, subiisse cum sanguine, bilis videri non debet, aut in venis contentam fuisse. Quare ardentem & continuam potiùs, quàm intermittentem febrem concitavisse oportuit. Adde quod venæ illæ, quæ per vertebrarum foramina intra spinam pervadunt, nutritionis esse vertebrarum tantùm, aut periostii interioris, quod efficere tertiam spinæ membranam crediderim, constitutæ sunt. Quæ cùm nec duram nec tenuem ipsius membranam attingunt, nec bilem etiam ad illas deferre posse credendæ sunt. Nec si sub finem intermittentium paralyses fiant, à bile pronatas argumentum est, cùm bilis aut febrilis calor, pituitam in cerebro contentam, aut in ipsa medulla spinali latitantem eliquare potuerit, quæ in nervos effusa paralysin induxerit. Ex quibus concludimus sanguinem solùm tenuiorem bilemque aquosiorem paralysin committere posse, dum aut multitudine sua obstructionem faciunt, viamque spiritus intercipiunt, aut humiditate spiritus extinguunt aut consopiunt, aut nervos emolliunt & elongant. Qua ratione paralysi convulsio superveniēs curare illam aliquando videtur, propterea quod nervus immodicè extensus per illam contractionem ad illum naturalem statum revocatur, qui tamen cessante convulsione ad priorem extensionem recurrit. Calori porrò non minùs quàm frigori paralysin inducendi vis est, cum illi emolliendi & effœminandi nervos (si ita loqui licet) potestas insit, sive per se id præstet sive dum humores præsertim pituitosos fundit, & ad fluendum paratiores reddit, atque ut facilius substantiam nervorum pervadant, poros aperiendo efficit. Qua ratione vinum, quod suo calore & tenuitate excrementa ad nervos deducat, paralysin efficere dicitur. Quod verò Trallianus & qui illum secuti sunt, à siccitate fieri scripserint, admodum difficile & rarum esse censeo. Hoc autem ideo evenit, quod musculi vel tendones minùs à spiritu influente turgeant, unde flaccescunt & longiores efficiuntur. Sic quodam in loco Galenus ex atrophia laxiores evadere pronunciavit. At id quamvis resolutionis speciem præ se ferat, non tamen veram esse paralysin judicandum est, quę tamen existit, cùm sensus & motus spiritus extinctione vel absentia perit. Quare cùm solùm sensus, non autem motus amittitur aut obtunditur, ut per partium refrigerationes accidit. Stupor affectus nominatur, quæ ad paralysin via est, aut paralyseos altera pars. His ita constitutis si particularis aliquis nervus emolliatur, elongetur, refrigeretur, aut à tumore aliquo comprimatur, sequitur illius particulæ, cui nervus animalem facultatem defert resolutio. Quod si tota spinalis medulla ita affecta sit, totius à capite resolutio succedit. Si tantùm altera ejus pars, sive dextra, sive sinistra, aut nervi saltem alicujus partis, semipleta fit, cujus generatio admirationem præbere non debet, cum defluxio, quæ causa est resolutionis per vasa fiat. Illa autē sic distincta sunt, ut dextra sinistris non permisceantur. Nervi enim omnes (quod à nullo ante nos observatum fuit) ab ipso cerebri principio, vel in ipsa spinali medulla divisi sunt. Quare non tam à spinali medulla, quàm à capitibus nervorum paralysin accidere ait, quomodo nervorum capita, vel obstructa vel resoluta sunt. *Rondel. c.25. de cur. morb.*

Si ocularis inspectio hac in parte scriptorum authoritati est præponenda, nostra sententia magis ad Rondeletii, quàm ad Fernelii opinionem inclinabit: pluries enim invenimus in cerebri ventriculis sacraque fistula aquam limpidam tenuem & puram, quam flavam, vel bili suo colore similem vel etiam alium humorem: majorique itaque ex parte, si non semper paralysin excitat tenuis limpidaque hæc aqua in cerebri ventriculis atq; in spina dorsi collecta, quæ sensim à superiore parte nervos irrigat, quoad pervenerit ad eorum extremitatem. *Coiter. in libell. Obs. Anatom. & Chirurg.*

A quo humore Paralysis fiat, difficile est judicare. Doctissimis tamen viris non sine ratione videtur neque à melancholia neque à bile extra venas excitari paralysin. Non à melancholia, quia nervos siccat potiùs & cogit, quàm emolliat, ut in elephanticis, quorum membra aridiora facta non resolvuntur, sed imbecillius sentiunt: neque à bile. Cùm enim siccandi vim habeat, & acrimoniam adjunctam, convulsionem potius inducit, nervos contrahendo & convellendo. Ergo vel à sanguine solùm (nisi per accidens) vel pituita fieri potest, eaque vel crassa vel tenui. A sanguine rarius. Inde tamen oritur, cùm tenuior est sanguis & multitudine sua viam spirituum intercipit, aut humiditate eosdem extinguit, aut nervos molliendo dissolvit. Idem fit à pituita tenuiore sed multa è cerebro defluente, & in nervorum substantiam penetrante. Frequentius autem à crassa, nervo tenaciter inhærente. Quæ omnia ex humorum in corpore exuberantium propriis notis, ac victu antecedente facilè discernuntur. Causæ antecedentes sunt, quæcumque nervos contundere, comprimere, emollire possunt, casus, ictus, contusio, somnus in spelunca, domus recens polita, lunæ radius, exercitium à cibo vel somnus. Sed frequentissimè Lutetiæ nova è gypso politura & hunc morbum & alios frigidos inducit. Arelatæ gravissima visa est ex levi vulnere illæso cranio, sed sanie per meatus suturæ sagittatis ingressa sensim ad tenuem menyngem, quæ cerebri substantiam obvolvit, nervos, venas & arterias sustentat. Unde primum ejusdem partis resolutio: ex qua mors consecuta est: secto cranio pus inventum. Quod F. Valleriola vir philosophiæ & medicinæ peritus annotavit, cujus observationes propediem in lucem exituras audio. *Scholiographi ad cap. 10. lib. 1. Hollerii de morb. internis.*

Observatio II.

Paralysin aliquando acutum morbum esse, nec semper ab humore nervos obstruente, gigni.

ALtomaris paralysis prognostica recensens, ex Cornelio Celso affirmat, paralysin nunquam acutum, semper longum esse morbum. At experientia mihi sæpè oppositum dictavit, cùm viderim plures paralyses intra septimum diem solutas; quarum ratione conjecturam feci paralysin, ex nervorum obstructione ortam, non semper à frigidis, viscidis, & crassis succis causari; tales enim paralyses tum ratione materiei morbum facientis, tum ratione partis affectæ diuturnæ sunt, & non facile solvuntur: cùm autem illæ citò, & levi negotio solvantur, ab alia materia, & ab alia causa procreari conjiciendum est: quare de re ego in eam ductus sum sententiam, ut existimem paralysin etiam fieri posse, & nervorum quidem obstructione, at non semper causata ab humore frigido, & viscido, verùm etiam vaporosa materia, quæ ad principia nervorum transmissa obstructionem in eis inducens, ac spiritus animalis viam intercipiens, sensum & motum inferiorum partium inhibeat. Hanc sententiam mihi hæc historia comprobavit. Tonsor quidam, cùm die præcedenti vino, ac gulæ nimium indulsisset, nocte media cum timore maximo (nam videbatur sibi suffocari) expergefactus, incidit subito in paralysin omnium corporis partium, infra faciem existentium, in qua adeo motus & sensus erant deperditi, ut nec acu profundè perforatus, nec gladiolo scarificatus quicquam sentiebat, omnique motui præterquam ipsius capitis, ineptus erat. Hic tamen soluta in totum ebrietate & crapula, intra tertium diem, liberè omninò sanatus est, factis tantummodo nonnullis revulsionibus, ac inunctionibus quibusdam resolventibus, ad spinam. hic quæ potuit esse paralysis causa? non materia frigida & viscida; quoniam non ita velociter, nec ita facilè sublevatus æger fuisset,

sed

sed vapores crassi & multi ratione crapulæ oborti, & ad nervos translati, qui eosdem obstruentes fuerunt in causa paralysis. Nec alicui sicuti novum, ita etiam mirandum hoc appareat, cum etiam à flatuosa materia nervos ingrediente species quædam convulsionis generatio ista sit: quæ eadem materia flatuosa, si crassior abundaverit, quid prohibebit eam nervos obstruere posse, & inde paralysim causare? Sed cur novum dixerim, cum antiquissimum sit, à flatuosa materia causari stuporem, paralysim & syderationem corporis, sicuti habetur *ab Hippocrate in libello de flatibus, spiritibusve inscripto*, in quo hanc sententiam clare docuit. Quod vero stupor attonitus, vel syderatio à flatibus fiat deinceps demonstrabo, quum ergo flatus multi frigidi penetrent, ac infident, omnes partes corporis stupidæ, & insensiles fiunt, & siquidem plurimi flatus per universum corpus discurrant totus homo syderatur. Si vero per partem, partem illam syderant, & percutiunt: atque ubi abierint flatus: cessat & morbus, quamdiu autem permanserint, consistit & morbus, hæc Hippocrates *Salius Annotat. ad cap. 14 Pract. Altom.*

OBSERVATIO III.

Paralysis lateris sinistri & convulsio dextri, ex apostemate cerebri, turgentibus venis, tenuis meningis, cum febre.

MEmini me Lugduni, cum D. D. Dalechampio talem ægrum habuisse: Melancholicum juvenem, laborantem paralysi lateris sinistri, & convulsione lateris dextri violenta, cum febre insigni. paroxysmi erant admodum frequentes, ita ut multoties quaterentur, mente constabat, extra paroxysmum epilepsiæ, Eo mortuo, aperuimus cadaver, in latere dextro admodum turgebant venæ tenuis meningis, multo sanguine nigro & concreto, ea pars nigricabat, & apostema continebat in proxima cerebri parte. *Ioan. Bauhinus de Observat. propriis.*

OBSERVATIO IV.

Historia resolutionis ex mœrore.

NOvi quendam resolutionem ex mœrore multa sollicitudine & inedia expertum: deinde sumpta hiera, adeo læsum, ut totus ipse immobilis fieret & propemodum interiret, nisi in contrarium mutatus fuisset, & humectantibus omnibus tum potionibus tum cibis & aliis quæ temperatum ipsum reddidissent, usus fuisset maxime vero balneis compluribus, unctione ex hydrelæo, mutatione aeris temperati & omni hilaritate. Etenim tristis erat ad iram proclivis, à medicamento nimirum excitatus: & qui flavam bilem collegisset. Hac iam ratione si qualitas fuerit, præsertim intemperies calida, vitari debent cibi acriores: adhuc autem magis, quæ medicantem vim purgantemq; obtinent. Nam præter id quod nihil inveniant, quod ex corpore evacuent, magis adhuc aliam intemperiem regenerant *Trallianus l. 1. c. 16* Occurrunt & aliæ quàm plures causæ, quæ paralysim inducere apta natæ sunt: sic ex frigore ortam scribit *Zacut. de PP. med. l. 1. hist. 47.* à sale vel saccharo saturni, *Borell. Cent. 4. obs. 32* ex casu & luxatione *Hefer. Hercul. Med. l. 1. c. 2. p. 8.* ex lapsu scalæ *Ioh. Iacob. VVepfer. Exerc. in Apoplexiam pag. 191.*

SYMPTOMATA.

OBSERVATIO I.

Paralyticorum linguæ motum tardiorem per novilunium quam plenilunium esse.

CUm apud Vivarienses medecinam facerem, me consuluit D. Nic. Mactus Albenatienses medicus, in gratiam cujusdam qui linguæ ἀκινησίαν [illegible] itatis temporibus afficiebatur. Mirum illi videbatur, neque immerito, qui fieret, ut linguæ tardior esset motus novilunio quam plenilunio, cum tamen Luna humidis rebus dominari dicatur, eaque plena lucci in animantium corporibus abundet. Quippe linguæ [illegible] comitatur: alia causa præter humoris pituitosi largiorem defluxionem non occurrebat. Nihilominus quam mihi explicabat per novilunium adeo increscebat, ut vix loqueretur homo: plena vero existente Luna sic dearticulate verba omnino exprimebat, ut ne blæsius quidem censeretur. Eo tempore linguæ tarditatem hunc pati majorem verisimile est, quo magis abundat pituita paralyseos effectrix. Hæc copiosior fit in cerebro cui admodum familiaris ob innatam temperiem frigidam & humidam, ubi se ipso frigidius evaserit. Nam si non concoquat alimentum, id crudum remanet: unde pituita. Non concoquit autem, amplius refrigeratum. Cæterum ut reliqua omnia, sic ipsum prompte afficitur ab aere ambiente, undequaque corpora etiam solidissima permeante. Aer vero natura sua frigidior & humidior talis est perpetuo, nisi à Solis lumine, quod potentissime calfacit, & exiccat, immutetur. Ob id enim æstate supra modum incalescimus, hyeme frigemus, Solis accessu & recessu has alterationes coacti sustinentes. Eadem ratione interdiu calefimus magis etiam in umbra: noctes refrigerant. Et cum idem sit lumen Solis atque Lunæ, sed hujus ab illo mutuatum, & longe minus: liquido apparet, quàm sit rationi consonum, ut plena Luna aer magis incaleat, & se ipso reddatur siccior: cum vero est novilunium, qualem natura fecit, humidior & frigidior. Idcirco verisimile est hyeme, Luna decrescente vel omnino recente atque nocturno tempore matutino, magis & evidentius, quam æstate, Lunaque plena, aut interdiu impediri linguæ motionem cum per ea tempora sit copiosior pituita, quæ paralysin excitare potest, *Joubertus, in quæstione de Paralysi ex Medicina & Astrologia explicata.*

OBSERVATIO II.

Cuidam post resolutionem utriusque cruris, urina suppressa.

MEmini me vidisse Venetiis nobilissimum quendam patritium Venetum: cui post resolutionem utriusque cruris, immo totius inferioris partis corporis fere à lumbis infra, suppressa est urina, & vesica adeo urina repleta intumuit, ut putarent nonnulli medici eum inflammatione, vel scirrho fuisse arreptum: ob paralysin vero nullum percipere dolorem: sed tandem ego accedens, & comprimens utrisque manibus & illis cancellatis ventrem inferiorem expressi urinam, donec fuit inanita vesica, ac deinde per plures dies non poterat nisi hoc modo extrahi urina quæ (ut tunc existimavi) habebat retentionis duplicem causam ex una eademq; occasione procedentem, stuporem nervorum, qui sensum vesicæ auferebat, & resolutionem musculorum abdominis. *Trincavella lib. 10 cap. 9 de rat. curandi part. corp. hum. affect.*

OBSERVATIO III.

Paralysim sibi, quoties vellet, accersebat quidam, idem totus venenosus.

AVicenna scribit, fuisse quendam qui cum vellet corpus suum paralysi oblædebat, nec à noxiis feriebatur animalibus nisi quum ea ipsa cogeret, quæ tamen mox, ut sic demum adimpleatur admiratio, intermorerentur: *Cælius lib. 2 c. cap. 16. A. L.*

OBSERVATIO IV.

Paralyticorum exempla varia.

VIdimus quendam, qui reliquis partibus omnibus resolutis, nullam quæ ad faciei partes pertineret, actio-

actionem amiſit, ſervata etiam ſpiratione: quomodo enim vivere diutius potuiſſet, ipſa deperdita? In quo affici putavimus illam ſpinæ partem, quæ paulò inferior eſt, proceſſu nervorum ad ſeptum transverſum tendentium: quinetiam & urinam, & alui ſedimina ipſum præter voluntatis imperium emiſiſſe manifeſtum eſt.

Vidimus alium, cui propter caſum omnes inferiores partes demptis manibus reſolutæ. Igitur quemadmodum ubi corporis partes quæ ſub facie conſtitutæ ſunt reſoluuntur, faciei partibus illæſis, affectionem in ſpinæ initio eſſe certum eſt, ad eundem modum ſi toti corpori convulſio acciderit, eundem ſpinæ locum affectum eſſe declarat, faciei partibus omnino ſervatis illæſis. Quod ſi hæ quoquo afficiantur cerebro noxam jam illatam eſſe oſtenditur. Ubi verò pars aliqua convulſa eſt, nervum qui ejus notioni deputatus eſt, aut muſculum affici neceſſe eſt. *Galenus lib.3.cap.10 de loc. Affect.*

Exempla ponemus, ſi quando à foris injuria, membrorum debilitas ſecuta fuerit: Vidimus quendam ſub renibus in ſpina vulneratum: altero duntaxat crure debilitatum, quoniam altera medullæ pars ictum ſenſerat.

Alium è ponte lapſum, juxta ſpinam ſine motu & ſenſu jacuiſſe, triduoque obiiſſe.

Alterum ex alto quoque lapſum integris manibus cæteris debilitatum partibus, quoniam ab initio medulla illæſa permanſerat,

Ex equo alium lapſum, laxata ſeptima, vel concuſſa cervicis vertebra, digitis torporem tantum intuliſſe, quem inſcii vulnerum medici auxilia digitis imponentes, ægrum fruſtrabantur, quæ tamen contuſæ parti impoſita ex toto profuere. At faciei partes ſenſationis & motionis vires a cerebro poſſident, per nervorum ſemitas inde orientium, quorum alii humoribus craſſis obſtruuntur, alii immunes linquuntur, quibus de cauſis oculis interdum, aut lingua, aut genæ aut labia buccæve reſoluuntur, quoniam ſingulorum nervi non ex eodem tramite oriri videntur, ſed alii ex aliis prodeunt foraminibus quæ in nuda calvaria facilè conſpiciuntur.

E diverſo cuidam faciei duntaxat motns ac ſenſus permanſerat, cæteris reſolutis membris, læſa ab initio ſpinali medulla.

Vidimus & Marcum Baſſadonium ex acutæ febris paraphrenitide dextro brachio debilitatum, adeo ut ſenſationis & motionis vires amiſerit. *Benedictus lib. 1. cap.39. de curand. morb.* De paralyſi ſcorbutica duos raros recenſet Caſus *Al. Deodat. Valetud. p.* 182. & 187. quæ cum variis conjungebantur ſymptomatis, ſecundum mutationem Lunæ, accedentibus inſuper animi deliquiis, & ejectione globoſæ & compactæ materiæ inſtar pomi borsdorfiani majoris ex inteſtinis tenuibus. Cæterum non ſemper una cum ſenſu motum lædi, confirmat hiſtoria, quam refert *Digbæus* de paralytico nihil læſo vel impedito motu artuum, omni tamen ſenſu tactus per cutem totam, carnemve privato. Vid. *lib.1. de Immortal. Anim. Rat. c.*32. *p.*276. Paralyſin cum carie cranii memorat *Rhodius Cent.* 1. *Obſ.* 34. & cum varis faciei deliteſcentibus *Salmuth. Cent.*2. *Obſ.* 35.

CURATIO.

Observatio I.

Septuagenarius ſenex, optimi habitus, magnarumque virium, ex paralyſi dextræ partis, ſola ſanguinis miſſione & purgatione lenique ad cervicem unctione integre ſanatus.

Sacerdos homo Gallus, corpore quadrato & εὐσάρκῳ, fereque temperamento proximo, optimi & vividi caloris (ſuavis namque in facie color ex albo & rubeo mixtus conſpiciebatur) muſculoſo & bene carnoſo corpore erat, venis latis & ſanguine plenis: ita ut ex totius corporis habitu ad calidum & humidum, à temperamento labi videretur, humido tamen calidum ſuperante. Hic cum Arelaten veniſſet, ut in fano Divi Antonii, quod ea in urbe celebre eſt, parochum ageret (erat enim ad id muneris probe factus homo, nec ut inter ejus ordinis homines inſciens ſacrarum literarum (cùm inquam, menſes aliquod Arelate conſtitiſſet, ſub hyemis initium capite gravari cœpit, unaque cum ſumma membrorum contractione impedito ſermone lingua balbutiens fieri: quæ ſymptomata cùm æger neglexiſſet derepentè ſub noctis medio cum oris tortura in dextræ partis reſolutionem incidit, crure, inquam, dextro itidem brachio reſolutis. Acceſſor ipſe, ægrum video proſtratum in cubili, facie rubicundiſſima crure & brachio voluntario motu deſtitutis, atque etiamnum ſenſu: magis tamen motu, quam ſenſu. De anteacta vita interrogo: intellexi plus æquo nimium ſibi indulgere, pluſculumque genio deditum, præſertim in potu aſſumendo, erat enim vini hujus generoſi Arelatenſis amans, quo cum nimium ſe implere ſolitus eſſet, effectum eſt, ut inde læſis nervis in paralyſin inciderit. Vinum namque, authore Galeno, ſi immoderatius ingeratur frigidos morbos excitat, tremorem, convulſionem, paralyſin, apoplexiam, comata, comitialeſque. Non mirum igitur, ſi læſis à vini potentia nervis, cruditatibus item multis per cibi intemperantiam genitis, adjuvante adhæc ætate ſenili in hujuſmodi affectum inciderit. *Valleriola lib.* 4. *Obſervat.*4.

Observatio II.

Omnium membrorum contractio medicamentis curata.

Quod contigit de Gaſpare Roulla (vix enim aliter ſcribi recte poteſt, ut profertur) caupone trium tibicinum è regione arcis noſtræ Mediolani, adeo miraculo proximum viſum eſt omnibus, ut multi ad hunc viſendum accurrerent, nam nulla vi humana ſanari poſſe videbatur, antequam per nos ſanatus ſit. Sed libet narrare hiſtoriam. Iacebat jam per annum integrum contractus in lecto, ſed ſupremis quinque illius anni menſibus totus immobilis, non pedem, non caput aut brachium movere poterat: neq; aliud quicquam præter dolorem enim ingentem, membra ut lapis rigida obduruerant. Et erat media hyems, conſtat hunc à me intra 40. dies plenè ſanatum, non admiratione ſed ſtupore maximo eorum qui illum viderunt. Alii enim ſideratum, alii perculſum ira divina, alii reſolutum, alii dæmone correptum dicebant, ita ut non deeſſent ſupplicationes & execrationes. Hunc ita curavimus Abſtinuimus ab omnibus unctionibus, quorum uſu maximè non rectè præpurgato corpore in tantam morbi magnetudinem devenerat. Miſimus ter ſanguinem, quamvis maxima cum difficultate, quod brachia contracta eſſent, nec poſſent extendi: induruerat enim velut dixi, aut ſaxum, aut lignum totus, cervix, crura dorſum & brachia. Sed & dum curarem, ſæpius de ſalute deſperavit, adeo ut à cura me deſiſtere vellet: primis enim 25. diebus non allevatus eſt vel minimum. Sanatus autem eſt cura Mareſchalci: (cui colocyntidam in melle puro coxi, mel autem odoratis miſtum velut offam devorandum dedi, decoctum interim ligni ex aqua propinans) ſed ut dixi ter miſſo ſanguine non ſolum ob morbi magnitudinem, ſed etiam quod ex vitæ ratione & ipſo morbo conjectarer totam ſanguinis congeriem corruptam eſſe. Nec fefellit me ulla ex parte de hac re judicum factum, ſiquidem totus

tus qui exiit sanguinis, putridus erat. Remansit tanti mali vestigium collum obtortum: & nunc Alexandriæ etiam, ut audio, cauponam exercet. *Cardanus de curat. admirand. cura.* 18.

Observatio III.

Imperfecta Paralysis: cum tremore totius corporis, & linguæ oblæsione ob ictum ad dextrum supercilium profecta, cum horrendis symptomatibus, ægro superstite.

NObilis Belga nunc est Patavii paralysi imperfecta dextræ, ac sinistræ partis, tremoreque totius corporis tentatus, motum quoque linguæ impeditum obtinens qui hæc & multo graviora à principio incidit mala, ob ictum obtuso cuspide in dextro supercilio tactum, nulla de cranii fractura tunc habita ratione, cum tamen statim ab ictu casus periculum, convulsionem epictonum, vomitum, soporem, fluxum sanguinis narium delirium, sinistræ partis paralysin, post 14. vero dextræ linguæ præterea paralysin, atque oris tortura inciderit. Hic cui nulla vel in parte læsa, vel opposita facta est nedum cranii, sed nec cutis dilatatio, prima die excepta à febre immunis, nunc (est autem quintus ab ictu mensis) circa hæc omnia melius habet. Febre quidem, duplici tertiana spuria proxime per dies 17. detentus est, jam vero immunis evasit. *Herculis Savonæ, Patavio ad me missa Observatio.*

Observatio IV.

Diuturna paralysi liberatus.

QUidam affectus diuturna resolutione post consentaneas vacuationes curatus fuit hoc medicamento: *Accipe lapidem molarem ignitum quem sparge vino malvatico, cujus suffitu & evaporatione resoluta calefiat bis in die, post vaporem ungatur hoc unguent.: ℞ olei de euphorbio ℥ iij. olei rutæ ℥ j. castorei, pyrethri, trionpiperon an. ʒ j. pulveris resumptivi ʒ j. s. ceræ q. s. misce & fiat unguentum. Pasinanus Method. lib. 1. cap. 14.*

Observatio V.

Collum tortuosum quadragenario, duodecimo tandem anno restitutum, & correctum.

ANte annos circiter triginta, cum Bononiæ Medicinæ operam darem, civis quidam Bononiensis quadragenarius, per annos duodecim continuos, collum inflexum seu tortuosum omnino habebat ut faciem suam ad latus sinistrum perpetuo inclinaret. Hunc Andreas Albius, medicus & Professor doctissimus sola & unica victus ratione (qui alias cunctos suos ægros solo victu curare solebat) attenuante, & incidente quadraginta diebus cum magna astantium admiratione, perfecte sanitati restituit, nullis medicamentis adhibitis. Potus erat aqua mulsa. Affectum autem in nervis colli, ab humore crasso & glutinoso esse asserebat. Huic curationi à principio usque ad finem interfui. *VVeckerus, de Obs. propriis raris.*

Observatio VI.

Cruris resoluti sanatio.

SAnati sunt nonnulli, quibus utrunque crus paululum resolutum erat, adaptato lumbis medicamento, in eo spinalis medullæ loco, unde cruribus nervi adveniunt, nullum resolutis cruribus medicamen adhibendo. Neque enim ipsorum, sed medullæ proprius erat affectus. *Galenus lib. 4. cap. 5 de loc. affect.*

Observatio VII.

Cruris dextri resolutione menses totos decem, & octo perseverante, post articulares dolores enata, & ligni sancti potione curata.

NObilis Chaterina Martina, Ioonnis Bastonii Patritii Arelatensis uxor, resolutione crurum, præsertim dextri, post dolores articulorum affecta menses totos decem & octo, summa abhibita cura: potione ligni sancti tandem curatur, integræ sanitati restituta. *Idem. lib. 1. observat. 3.*

Observatio VIII.

Paralysi ex ictu cervicis, sagitta inflicti, ut conservatus æger.

VIdi quendam, qui cum sagitta in nuca fuit vulneratus, in Cremona: & statim post percussionem amisit sensum & motum, in omnibus membris à nuca inferius ita quod in superfluitate primæ digestionis peccabat, omni die in lecto & multum verecundabatur. quia non sentiebat curavi ipsum ut diximus, post desperationem: enunciationem de morte ejus, & restitutus fuit. ita quod cùm duobus baculis ibat, per terram, & vixit cum ista dispositione 10, annis post infirmitatem. *Placentinus, pract. cap. 5.*

Observatio IX.

E vehiculo decidens dorsi initium afflixit, unde paulatim duobus minoribus digitis, & medietate medii sensum illæso motu amisit, qui medicamentis digitis frustra impositis, tandem iisdem dorso allisò applicatis convaluit.

QUidam medicamentum tribus digitis manus impositum habens, triginta jam diebus sensum ipsorum se amisisse dixit, motu illæso servato, nihilque præsidii ab impositis medicamentis percipere. Quod igitur in hujusmodi casibus facere consuevi, ne tunc quidem prætermisi: sed medicum qui digitorum curationem suscepit, vocans interrogavi qualibus medicamentis usus fuisset. Ubi vero idoneis illum usum inveni, causam investigavi cur homini non profuissent. Cumque quæ præcesserunt symptomata percontatus fuissem, ipsoque dicente, neque phlegmonem, neque refrigerationem, neque ictum præcessisse, sed ipsum paulatim sensum amisisse: admiratione captus rursus interrogavi, num superiorum partium aliqua icta fuisset. Illo vero respondente, digitos quidem non fuisse ictos, sed dorsi initium fuisse afflictum: rursus ieterrogavi quomodo, & quando ictus fuisset. Cum autem ille respondisset se cum Romam proficisceretur à vehiculo decidisse, ac non multo pòst tempore digitos laborare cœpisse: conjecturam feci in primo post septimam vertebram nervi exortu partem quampiam ob ictum phlegmone correptam scirrhosum nactam esse affectum. Id verò intellexi per dissectionem edoctus, quod nervi per propriam circumscriptionem veluti venæ enasci videntur. Et putares utique unumquemque eorum exquisite unum esse, quemadmodum & venam: verum protinus ab initio multi sunt compacti, & omnes communibus involucris, quæ à cerebri membranis enascuntur contenti. Igitur humilior, ultimi nervorum, qui à cervice prodeunt, ad minores pervenit digitos, in cutem ipsos continens, præterea in medietatem medii digiti dispersa. Quod verò cæteros medicos in maximam admirationem duxit, quod media dumtaxat pars laboraret, id mihi magis persuasit, eam dumtaxat nervi partem, quæ in cubito ab ipso enata ad jam dictos digitos finitur, laborare. Quocirca adhibitum ei medicamentum abjicere jubens, illi præcipue spinæ parti, quæ laborantis partis initium originemve obtinebat, imposui. Atque ita accidit, quemadmodum aspicientibus, videbatur, res & admirabilis & inopinata, ut digiti manus per medicamenta spinæ adhibita, curari sint. *Galenus lib. 1. cap. 7. de loc. affect.*

Etsi vero in præsentia nomen ejus, de quo historiam hanc refert, non exprimat, tamen *lib. 3. cap.* 11. eandem historiam recenset, his verbis. Pausanias Syrus Sophista, cum Romam aliquando venisset, in duobus sinistræ

manus

manus digitis, atque medii parte media sensum priùs difficilem habebat; postea verò à medicis malè curatus sensum prorsus amisit. Ubi verò ego illum invisens de præteritis interrogavi, cùm iis audivi ipsum in itinere è vehiculo excidisse, atque in dorsi initio læsum esse, partemque afflictam brevi tempore curatam, nec ita diu post noxam in digitis auctam. Proinde remedia, quæ illi digitis adaptaverant parti afflictę adhibere jussi, atque sic vir ille celeriter sanatus est.

Observatio X.

Ex casu quidam dorsi initium terra allidens, aphonos factus, crurum resolutionem incidit, qui affecto loco, remediis idoneis adhibitis, convaluit.

Cecidit quidam ab alto, ita ut dorsi initium affligeretur, is tertio die exiguam admodum vocem emisit, quarto deinde die omnino obmutuit, resolutaque simul fuerunt crura manibus omnino illæsis, sed neque spirationem amittebat, neque difficulter spirabat. Quum enim tota sub cervice spina esset resoluta, accidit thoraci, ut tum per septum transversum, & musculos supernos, numero quidem sex, moveretur: Quippe nervi ex spinali medulla, quæ in cervice est ipsis adveniunt. At intercostalium musculorum nervi, per quos efflationem fieri diximus, omnes affecti erant. Quum itaque frustra medici negotium subirent, circa crura quidem utpote resoluta: circa guttur verò, propter vocis affectum, equidem id interdixi, atque affecto dumtaxat loco curationem adhibui. Proinde finita tandem spinæ inflammatione: à septimo die vox restituta est juveni, & crura motionis facultatem recuperaverunt. Hujusmodi ergo noxæ speciem, magis propriè per consensum evenire dixeris, quàm ubi ab humoribus in ventriculo contentis, caput dolore tentatur. quippe per hujusmodi dispositiones, elevatur ad ipsum aliquid: Sed in dictis nuper dispositionibus, nihil noxium ad crura defertur. Nam contra, privantur ea facultate, quam antea spinalis medulla ipsis suppeditabat. Guttur verò, quum vox ablata est, non omnino privatur spiritu. quippe spirare animal per ipsum, etiamdum videmus. At verò flatum amittit, qui quidem fieri solet, cùm affatim plurimus spiritus per guttur animalis foras effertur. *Idem lib. de prædicto cap.7. loc. aff.*

Observatio XI.

Quidam sub multa pluvia, & vento impetuoso ambulans, pallio madefacto, circa cervicem vehementi frigore affectus: cui imperiti medici medicamenta, quæ cervici admoveri debebant, capiti magno errore adhibuerunt.

Caput cujusdam, non ita pridem, impositis medicamentis vehementer calefacientibus ulceraverunt putantes, sensum ipsius graviter læsum, hoc pacto posse revocari: atque hunc ipsum sanavimus, inventa sede affecta, tum ex reliquis accidentibus, tum ex procatarcticis, id est, evidentibus causis: nam super singulis interrogavimus, quarum una hujusmodi erat. Cùm sub multa pluvia, ac vento impetuoso ambulasset, pallium circa cervicem madefactum ajebat, adeo ut vehementi se frigore in ea parte affectum sentiret. Itaque si sciveris ex primis spinæ vertebris quatuor nervos ad caput ascendere, à quibus pellis ipsum ambiens, sensum accipit, facilè sedem affectam invenies. Hac igitur sanata, capitis quoque pellis pariter sanata: utpote quæ nulla primaria affectione laborabat. Medici verò neque hujusmodi nervos, neque eos qui per singulas cutis partes dispersi sunt, cognoscentes, cum in promptu eis esset minimę particulę juxta nervi initium adhibere remedia, partes illæsas multo negotio molestabant. *Idem lib.4. c.5. de Locis affectis.*

Observatio XII.

Juvenis in cella vinaria propemodum resolutus, ut fuerit curatus.

Quidam juvenis operiens diu amasiam in cella vinaria. membrorum humiditate nimia & resolutione afficiebatur. Cùm autem Medici difficulter adhiberent remedia, quidam juvenem duxit ad furnum & composito ei lecto calfecit folia nucum in furno, & calfacta includebat linteis, & in iis ponebat juvenem optimè coopertum & statim provocatus est sudor uberiùs: qui inter sudandum jusculo gallinæ refocillatus convaluit. *Solenander sect.5. Consil.15.*

CURATIO FORTUITA.

Observatio I.

Improvisa & vehementi incandescentia, multorum annorum paralyticus quidam, à contractura pedum liberatus.

Ego mirum quid vidisse me in consobrino meo Joanne Sobiratio testari plena fide possum, qui cum Avenione convulsus annos plurimos constitisset, ita ut contractis poplitibus ingredi non valerat: repentina ira eaque vehementi percitus in famulum, quem plagis cædere nitebatur, ita corpus exagitasse, ut confestim distentis crurum nervis, poplitibusque emollitis. & sine ullo doloris sensu incedere, & erectus stare, cum incurvo corpore annos totos plus minus sex constitisset, posset: deincepsque per omnem vitam sanus evasit. Ut quem non operosa medentium manus, non accurata medicorum diligentia, non ulla medicamentorum genera curare potuerant, sola ira naturam exagitans persanavit. *Valer. l.2. Obs.4.*

Sic quoque extraordinariam Paralyseos ex igne & ira curationem memorat *Camerar. Syllog. Memorab. Cent.5. part.30.*

Observatio II.

Resolutione multos annos laborans, incendii metu se præcipitem è succensa domo dejicit, derepentè sanatur, & deinceps probè incedere cœpit.

Joannes Berla civis Arelatensis alterius partis resolutione affectus, complures annos (quantum fide proborum virorum, & rei veritate affirmatum est) miserè degebat, omni ope humana destitutus, ut quem non operosa medicorum manus, non opportunè adhibita remedia, non cauta victus ratio observata, levare tam diro morbo potuerant. Casus verò tum mirificus intervenit: flagrat igne domus in qua degebat, incenduntur tigna, propeque jam ad cubile in quo decumbebat æger flamma serpebat. Incendio omnia complentur, quum ecce æger, & metu & ira fremens, gravique timore perculsus, derepentè sese erigit, seque summo nixu attollere conatur: mox verò incitatis corporis viribus, atque in unum collectis, se è summo ædium præcipitem dat, à suis tamen adjutus, morbo confestim liberatur, restituiturque illi in parte sensus ac motus: ita ut qui multos annos immotus constitisset, liberè deinceps absque ullo molestiæ sensu progredi cœperit, obfirmata etiam in reliquum temporis quoad vixit, valetudine. *Valeriola lib.2. Obs.4.*

Circa curationem paralyseos digna quoque est notata quæstio, quam movet *Nicol. Fontan. Exempl.13. f. 46.* At nempe in paralysi excitanda sit febris?

DE PARALYSI EX COLICA.

Observatio I.

Nova & veteribus plerisque incognita, Germanis autem nostris non infrequens Paralysis species, ad coli dolores & febres consequens, tum quomodo & quibus ex causis accidat, & curetur, eruditorum sententia.

Eſt quando colicus affectus ob tenues & acres humores oritur, quorum victus ad humidius frigidiusque verti debet. Clyſteres ſint mitigantes & emplaſtici. Antidotum ex aloe amaram bibant. Balneis dulcibus utantur. Si dolor nimius urget, ſtupefacientia conceduntur. Cæterum ex hujuſmodi humoribus novam illam noſtri temporis colicam affectionem natam exiſtimo. Hæc primum in Italia cœpit, deinde peſtilenti contagione per alias etiam Imperii Romani diverſas regiones graſſata eſt. Tranſiit autem nonnullis in comitialem, quorum plerique mortui ſunt: aliis in reſolutionem artuum extremorum, incolumi ſenſu, qui magna ex parte liberati ſunt: aliis in utrunque migravit: tanquam per judicium affectus prima ſede pulſus alior ſum abiret. Porro ſic affectos Medicus quidam in Italia curabat, victum omni modo refrigerantem, difficile creditu, præſcribens ægris. Nempe crudas ipſis, eaſque refrigeratas, præbebat lactucas, itidem intyba, ſaturitatem ultra. Adhæc uvas, mala, & duræ carnis piſces, omne genus teſtacea, boum pedes, bulbos, & conſimilia, non modò facultate, ſed tactu quoque frigida. Vinum autem raro, & ſi quando præbebat, frigida miſcebat. Imo frigidam per ſe & poſcam porrigebat, ab omnibus aliis calidis & temperatis alimentis abſtinens. Itaque plurimos hoc inopinato modo perſanavit, etiam eorum aliquos, quibus jam affectus in comitialem aut reſolutionem, mutari cœperat. *Ægineta lib. 3. cap. 43.*

Noſtro ſeculo morbus quidam colihomines infeſtavit, qui motus artuum omnimodam privationem inferebat, ſalvo tamen ſenſu, idque maximè in iis, quos ſpes erat fore ſuperſtites, tanquam ex profundo corporis materia per criſin aliò migraſſet. Itaque ſponte multis redditus eſt motus progreſſu temporis: imbecilliores autem etiam ſimpliciores unctiones ad reſolutionem prædictas utiles ſenſerunt. Inprimis autem efficacia ſunt experti acopum ex populo nigra, & abiete conſtans. Multis vero etiam roborantia & refrigerantia mediocriter, opitulata præclare ſunt. *Idem lib. 3. cap. 18.*

Quod Paulus ſuo tempore accidiſſe in morbo colico memorat, nos quoque noſtra ætate frequenter videmus. Nempe ex magno diuturnoque colico cruciatu artuum reſolutionem, præſertim brachiorum quanquam & crurum imbecillitas ſumma adfuerit. Jam ex febri quæ humoribus ad inteſtina confluentibus, ibique dolorem vehementem excitantibus finita fuerit, ſecuta eſt artuum reſolutio, quod nuper in Canonico quodam, ſed non juxta regulam vivente, ſum expertus. *Andernacus in Comm. ad jam allegatum caput.*

Quod à veteribus ſcriptum eſt colicum dolorem tranſire in Paralyſin, id rarum apud nos: familiare quibusdam populis, ut Britonibus. Sacerdoti cuidam annorum quadraginta, ex aſſiduo prope dolore colico Paralyſis nata dolorem ſolvit, ſed manſit paralyſis annis aliquot. *Scholiographi ad cap. 41. Hollerii de morb. intern.*

Venetiis vidi mercatorem quendam Piſanum, cui poſt colicos dolores, reſoluta ſunt utraque crura, deſinentibus doloribus. Alium verò poſt ventriculi dolores eidem vidi in paralyſin incidiſſe: ſolent autem hæc evenire, quando dolores fiunt à frigida & lenta materia. *Trincavella lib 3. cap. 1. de ratione curandi part. hum. corp. affectus.*

In Germania & præcipuè in Franconia ac in Norinbergico tractu frequentiſſimum hoc malum eſt. Quo vero modo & quibus de cauſis hoc contingat ex ſubſequenti hiſtoria intelliges. Ante paucos dies Norinbergæ, præſente eximio ac eruditiſſimo Philoſopho ac Medico Henrico Wolffio anatomiæ ſtudioſiſſimo Domino & collega meo obſervando, ſecui juvenem quandam mulierem, quæ primo ex hepatis & veſicæ bilis obſtructione in tertianam notham, deinde in colicam paſſionem incidit, paulo poſt paralytica reddita, integrum annum vixit, qua tamen uſu thermarum aliqua ex parte ſublevata ad extremum delirio ac epilepſia correpta, occubuit. Paralyſis à principio occupavit brachiorum ſuperiores partes, ſenſim ad extremitates manuum, ultimò ad crura deſcendit. ægra atrophia contabeſcebat, de ventriculi ardore, ſiti, appetitus edendi proſtratione, alvi difficultate & dolore illi ſiniſtri tenſivo gravique (ſentire enim ſeſe inquiebat in illo loco pondus aliquod grave, tanquam plumbi maſſam) conquerebatur. Hanc mulierem aperui, & reperi jecur pro corporis ratione nimis magnum, obſtructioneque minimè vacans, veſicam bilis bili craſſa ac nigra turgidam, ventriculum humore viridi plenum, atque extenſum. Ulterius deſcendens, inveni colon inteſtinum malè atque præter naturam conformatum. Siquidem ubi ſacculus, ſive monoculus ſitus eſt, & ubi colon ventriculo annexum erat, colon fuit valde laxum flatibusque expanſum, reliquis in locis ad craſſum inteſtinum usque anguſtum, fecibus craſſis durisque in globulos concretis infarctum, eodem modo conformatum vidi colon in multis fœminis tum Monſpeſſuli, tum Bononiæ. Reliqua viſcera, tàm naturalia, quàm ſpiritualia erant illæſa ac integra. Ex cerebri ſubſtantia inter diſſecandum effluxit aqua tenuis & colore ſubrubicundo, quod venarum arteriarumque inciſioni adſcribendum eſt: nam aqua qua omnes ventriculi ſcatebant, fuit tum tenuiſſima, tum limpidiſſima ac pura, nihil verò pituitæ in ventriculis cerebri vidi. Totum ſpatium, quod in ſacra fiſtula inter tenuem ac duram membranam eſt, & ubi nervorum funiculi nervos conſtricturi à ſpinali medulla recedunt, ſimili aqua plenum extitit. Ex hac hiſtoria & ſymptomatibus, quæ præcurrerunt, conjicio omnium malorum ſcaturiginem ab hepatis & veſicæ bilis obſtructione prodiiſſe, indeque febrem conſecutam, ut cuique ſatis notum eſt: poſtquam verò bilis non expurgabatur per convenientes vias, quæ ſunt inteſtina, ac eorundem facultatem expultricem ad recrementa propria expellenda non ſtimularit, haud dubiè inteſtina debilia ſtupidaque reddita, multa ſuperflua, quæ in flatum ſoluta excitarunt colicum dolorem pertinaciſſimum, colligere: hi flatus cùm liberum exitum ob coli in quibuſdam locis anguſtiam habere nequierint, in laxa parte ut pote paulo ſupra inguen ſiniſtrum collectus, huic parti viciniſque locis, quibus colon beneficio ligamentorum firmiſſime alligatur magni ponderis & tenſionis ſenſum excitavit, in aliis locis non æque nam non ita laxa erant. In his affectibus bilem tenuiorem regurgitare in ventriculum, tum quotidiana experientia docet, tum *Galenus in Commentariis in ſexti lib. aphoriſm. Hipp. aphoriſm.* 50. manifeſte his verbis demonſtrat. Conſuevit quidem & aliter & magnis doloribus, atque mœroribus fortibus ad ventriculum fluere bilioſa ſuperfluitas: & multo magis cùm ipſe male affectus fuerit: ad ea enim, quæ talia ſunt, feruntur partium proximarum ſuperfluitates, præſertim quæ tenuem habent ſubſtantiam, qualis eſt ipſe bilioſus humor, atque cum eo, quæcunque ſeroſa ſuperfluitas, quæ ſæpiùs in vomitibus bili commiſcetur, ſiquidem rarò admodum accidit, ut bilis exquiſita evomatur, cui ſeroſam ſuperfluitatem non videamus admiſtam. In hujus præſentis fœminæ ventriculo humor contentus undequaque erat viridis, & ſatis tenuis, unde non mirum, ſi ventriculi actiones diſturbatæ fuerint, ac ægra omnem cibum nauſearit, ſitimque ardoremque ingentem cum morſione perceperit. Ad paralyſin capitisque alios affectus quod attinet, notiſſimum eſt nullas partes conſenſionis vim majorem atque cerebrum & ventriculi orificium invicem habere, quare in hoc caſu cerebrum per ventriculi conſortium

affectum

affectum eſſe minimè dubitandum exiſtimo, multò minùs plurimos vapores ad caput elatos, atque in tenuem illam humiditatem, quæ forſan acrimonia non caruit, converſos, atque totum cerebrum irrigaſſe, cerebro undequaque repleto, hanc humiditatem per ſacram fiſtulam ad nervorum originem defluxiſſe, ad extremum facta aquoſi humoris ebullitione auctaque acredine, ſecutum delirium ac epilepſiam opinor. Hæc ita ſeſe habere omnes, quos ſimilibus affectibus correptos, & tandem ſimili modo interemptos vidi (vidi autem plurimos) manifeſtè atteſtantur, præcurrerunt hæc majori ex parte, primò febris tertiana notha, faciei color ſubflavus ictericiis non admodum diſſimilis, vel color pallidus, nonnunquam pallor, interim faciei tumor, appetitus edendi dejectio, totius corporis emaciatio & languor: plerique incurrunt in colicas paſſiones curatu difficillimas: colica ceſſante ſubſequitur paralyſis primò brachiorum, ſecundò manuum, ultimò crurum, paralyſin comitatur nonnunquam delirium, interim lethargus, interim apoplexia, interim epilepſia & mors ipſa, fœminæ non rectè purgantur, habentque menſium purgationes pravas atque inordinatas, juvenes multi ab hac paralyſi liberantur, ſi in tempore convenientibus utantur remediis ac abſtineant à venere, vino, & iram reprimant. Sin minùs, difficilè, præſertim ſi magna acceſſerit hepatis obſtructio ac imbecillitas: ſenio confecti difficilius convaleſcunt. *Coiter in libell. Obſervation. Anatom. & Chirurg.*

Dolor colicus, quem effuſio humorum in toto corpore efficit, plerunque in pareſim deſinit, poſtquam longo ægrum tempore afflixit. Paulus Ægineta & recentiores Græci una cum Avicenna hoc, quod frequens apud nos eſt, pro raro & infrequente accidente referunt. Quinimo in Gallia & Italia hodie etiam inſolens eſt, ut colicos dolores artuum reſolutio excipiat. Quanquam in Gallia ſæpiùs viſum legamus. Quod mihi ſcrupulum movet illud eſt, quod non ſatis comprehendere intelligentia poſſum, quomodo reſolutio hæc fiat, ſi ab humorib. craſſis & pituitoſis excitata ponatur. *Paulus* enim de membrorum reſolutione loquitur à calida humidaque cauſa profecta, ut *ex 56. cap. lib. 4.* perſpicimus: & proinde illos reprehendit, qui à frigore ortam putantes, calidis remediis profligare conabantur. Non valde igitur mirandum videtur, quomodo calidus & ſubtilis humor ad nervos penetrarit, ſed qua ratione frigidi & craſſiores eò perveniant, non injuria percunctaturus videor. Etenim in hiſce noſtris regionibus qui his doloribus conflictati, tandem reſolvuntur, non calida, ſed frigida & pituitoſa affectione laboraſſe univerſi videntur. Verum jam dixi, nullos me vidiſſe in παρεσιν artuum incidiſſe, niſi qui longo tempore hoc malo vexatus fuiſſet: hoc eſt, quibus propter influxum humorum & flatuum ſæpe malum recurriſſet. Etſi igitur multa confluat in talibus pituita ad inteſtina, non tamen ſine calidorum & tenuiorum ſive bilioſorum admiſtione humorum ad ea confluit. Equidem ex infinitis prope nullum vidi hoc malo affectum, qui non eſſet natura calidiore & ſicciore: & in quo non multa ſimul bilis generaretur. Dignum obſervatione illud etiam eſt, quod non ſtatim ab initio morbi laxantur artus, ſed poſtquam longo jam tempore duravit. Quis verò ambigat, quin craſſus humor poſt diuturnos labores, perpetuas ferè vigilias, longam inediam, multorum & continuum calidorum pharmacorum uſum tandem calefiat & attenuetur? Quomodo autem ad extremos artus pervadat: judicant plerique omnes humores iſtos ex inteſtinis, poſtquam attenuati ſint, ſic ad manus & pedes deponi, ut in acutis morbis peccans materia plerunque per ſudorem vacuare ſolet. Ratio eos hæc permovet, quod corpus totum σύμπνουν καὶ σύῤῥουν ἑαυτῷ, revera eſt ac dicitur. Ideoque *Galeni* teſtimonium *ex 7. Aphor. 54.* huc citant. Alii quidam, humorem per inteſtinorum tunicas penetrare intra vertebras lumborum & ſpinæ, indeque ad Nucham appellatam procedere: mox ſecundùm nervos ad artuum extremitatem deſcendere opinantur. Sunt & alii quidam, qui non omnem colicæ affectionis cauſam ad membra transferri cenſent, ſed illam ſolum, quæ ex capite ad inteſtina defluit. Ad membra autem pervenire, quia à conſueta via deflectat, & ſecundum nervos ad muſculos ad manus ac pedes contendat. Fieri hoc facilè tunc poſſe, cum quodammodo natura jam evicerit malum, ac dominari humori cœperit. Duæ priores ſententiæ mihi non admodum probantur. Utraque hoc inniti videtur fundamento, quod ſtatuunt humorem in inteſtinis collectum fuiſſe, qui ad artus tandem ablegatus ſit. At res non ita habet. Intelligi id ex eo primùm poteſt, quod nunquam natura per alvum pituitam illam excernit: quod certè ſi non ſemper frequenter ipſam facere oporteret. Longè namque facilius craſſum humorem per patentes, & à natura ad hoc ipſum deſtinatos meatus, id eſt, per vias uſitatas & convenientes (præſertim ab enemate aut pharmaco invitata) expurgat, quam ad longinqua loca per impeditiſſimum iter deponat. Deinde ex eo, quod per intervalla dolores augentur ac minuuntur. Sæpenumero ubi per biduum triduumve commodè habuerunt ægri (quoties ſcilicet vel clyſmate, vel pharmaco, vel ſua ſponte purgati fuerunt) recrudeſcunt dolores ſubito. Equidem poſt ſumptum leve pharmacum, à quo pituita detracta deraſaque fuit, plerique omnes, quos quidem vidi ipſe ac curavi, per aliquod tempus conquieverunt: illis demptis, quibus inter tunicas ſtatus concluſus mali author fuit. Poſtea verò cum redierunt de integro dolores, aut etiam antequam rediiſſent, manifeſta humoris iterum collecti ſigna apparuerunt. Maximè autem præſentiunt recurrentes dolores, quibus de capite cauſa mali deſtillat in ventriculum & inteſtina. Patet ex prædictis non in inteſtinis contineri humores, qui ad artus rejiciuntur: ſed ex venis eo potius extrudi à natura exonerare ſe volente. Mirum certè ſit, ſi ex inteſtinis per iter adeo impeditum & longum ad artus plerunque ableget potiùs, quam vel extra corpus ejiciat, vel ad alias partes amandet. Æquè abſurda eſt altera opinio: idq; non eo tantum nomine, quod, ut prima, falſò innititur principio, ſed quod eo conceſſo nihilominus parũ veriſimilis exiſtit. Quis enim credat humorem tam craſſum per denſas inteſtinorum tunicas permeare & per ligamenta membranaſque quibus veſtiuntur & colligantur vertebræ, ad interiora ſpinæ prorepere, inde ad ſuperiorem ipſius partem aſcendere, demumque ad extremitatem manuum procedere? Si pertranſire potuit per inteſtina is humor, quomodo tantum ſuſcitavit dolorem? Si attenuatum dixeris, nihil dixeris. Non enim adeo potuit fieri tenuis, ut per alvum non commodius faciliuſque exiret. Solet etiam natura, quæ in inteſtinis ſunt, ſive in ipſis nata fuerint, ſive aliunde in ipſa influxerint, per ipſa expellere. At tunc ſolum non meminit natura uſus inteſtinorum, cum pituitam ibi, quæ dolorem ciet, collectam habet? Huc & illud pertinet, quod plerunque manus aut ſolæ, aut primùm reſolvuntur. Videtur autem natura longè minore labore humorem craſſum & gravem ex inferiore ſpinæ parte ad pedes detrudere poſſe, quàm ſublevare ad cervicem, ut inde ſecundùm nervos exeat ad manus. Solet namq; ſua ſponte talis humor, cum ex cerebro in ſpinam delabitur, per ipſam deſcendere ad pedes. Taceo quod oporteret ſemper fere totum corpus reſolvi, non ſolum vel brachia vel crura. Certè cum ad vertebras thoracis penetrat humor, qui colum infeſtabat, vox læditur, propterea quod exufflare amplius ægri non poſſunt. At ne totæ quidem manus plerunque reſolvuntur, ſed extremæ

tremæ tantum. Tertia opinio probabilis quidem est, atque adeo vera, quoties à delabente ex capite humore gignitur colicus dolor. At non perpetuum hoc est, nec in omni colica usu venit. Etenim affectus colicus frequentius oritur ab humoribus crudis ex toto corpore ad intestina effusis. Hi dum crassiores & plures existunt, quam ut à natura semel expelli queant, paulatim & secundum partes ex magnis atque etiam propinquioribus ventri venis primum vacuantur. Ubi jam pars eorum maxima excreta est, & reliqui propter enumeratas supra causas, diuturnum scilicet dolorem, vigilias, enediam, calorem, medicamentorumque calidorum usum attenuati sunt, summo conatu eos ex venis extrudit, & ad extrema membra dimittit: cum nec longius possit, nec per cutem expurgare valeat. Ad intestina ideo non mittit, quia alio pellere jam potest, & longius ab eis dissiti sunt, atque in illorum membrorum venis hærent quibus noxam post inferunt. Vera esse quæ hic dico, is comperiet, qui diligenter observare volet Paulum Æginetam moderate frigefacientibus, corroborantibus curare satis novi. Videtur is humorem resolutionis authorem calidum judicavisse. Palam certe libro tertio annumerat resolutionibus ab humore acri mordacique profectis: tametsi medicum frigidis curantem vituperet. Imo calidam & humidam affectionem judicavit, sed non immodicè calidam. Ideo pharmacis utitur modice refrigerantibus (aut non valde calefacientibus) & siccantibus. Ratio quoque consonat. Vix enim humores crassi & pituitosi ad extremos artus protrudi possunt, nisi vel attenuati (& ob id calefacti nonnihil) sint prius, vel tenuem calidumque humorem permistum habeant: cujus ratione per meatus angustiores ad longè dissita loca deducantur. Animadvertendum est quod multos absque pharmacorum usu sanatos esse scribit, quod nunc etiam accidit. Sanè plurimi adeoque major pars ægrotantium vel sponte sanantur, vel thermarum usurpatione restituuntur: rariores medicamenta à nobis postulant. Adeo plerique lætantur cum se ab immanissimis illis cruciatibus liberatos sentiunt, ut resolutionem pro nihilo ducant. Qui consilium petunt, hos ita curare fere soleo. Ubi materia multa & crassa tumorque durus & cutis albicat, decocto guajaci, in quo incidentes herbas interdum incoquo, hyssopum serpillum, chamæpytium pulegium, saturegiam, & similes, foveo & stuppa in hoc madefacto involuo ac sæpe renovo. Parte jam maxima vacuata, geranium & pruna sylvestria simul incoqui jubeo, & similiter foveo. Interdum thermas arte paro similes naturalibus ex prædictis herbis, & præterea nitro, sale, alumine, & in iis quotidie, semel aut bis membra per horæ spatium aut eo amplius continere impero. Aliquando etiam fumo commemoratarum & similium herbarum in lixivio cum sale decoctarum foveri membrum præcipio: & post fotum cataplasmate resolvente simulac roborante contego. Et adhuc quidem ita successit consilium, ut me ejus pœnitere non possit. Nemo enim non percuratus est, licet tardius paulo quam ij, qui ad thermas bene prius purgati abierunt. Duos vidi qui absque tumore & absque humoris indicio, solas manus resolutas habebant. His mandavi, ut manus vapore, qui de molari lapide ignito aceto consperso tollitur, probè calefacerent: ac mox medicamentum calidum ex corroborantibus & adstringentibus compositum imponerent. Erat id confectum ex cupressi glandibus hypocystide, acacia, malicorio, oleo cydoniorum, terebintina styrace, myrrha, & piscium glutine in aceto dissoluto. Et quia tenaciter partibus hoc medicamentum adhæret, quibus calidum apponitur, jussi ut tertio quartove tantum die moveretur. Interim monebam ut mane & vesperi manus medicamento contectas, vel ad fornacem, vel ad ignem hactenus calefieri paterentur, ut penetrasse calorem persentirent, ac demum pannis calefactis involverent. Hunc vaporem ideo adhibebam, ut meatus aperirentur & roborantis medicamenti vis altius faciliusque ad nervos penetraret, quo nisi pervasisset, nihil sperare poteram. Deinde ut humor quem nervi combibissent, commodius ac siccius absumeretur. Habet enim hic vapor vim exsiccandi non instrenuam, teste Galeno. Idem crassiores humores incidere ac per densiora corpora in profundum permeare, inque iis contentos succos dissipare solet. Cæterum affectionem non absque humore constitisse, cùm ex aliis plurimis, tum ex hoc intelligebam, quod prope subito resoluti fuissent. Si ob nudam solamque intemperiem evenisset talis resolutio, sensim, ac vix longo tempore nata fuisset. Satis autem constabat, mali causam non in nervorum, qui ad manus distribuuntur, principio, sed in manibus ipsis constitisse. Quoniam partes supra carpum optime omnes habebant quod esse non potuisset, si nervorum principia affecta fuissent. Sed nec illud metuebam ut tenuiore parte resoluta, cæteri in scirrhosam duritiem abirent. Etenim aquosi erant & tenues: non crassi, tenti, multi. Nec qui calidi possent videri minus confidenter hoc remedio utebar.

Nam ut initio tales sint, temporis progressu refrigescunt, & calorem partis quasi suffocant, ut manifeste atrophia laborent id quod in utroque factum cernebatur. At vero quia non satis erat partes eas calefieri, sed easdem oportebat corroborari, adstringentibus siccantibusque post fotum uti eos jussi: quippe vehementer debilitatæ fuerant. *Erastus part. 4. disput. contra Paracelsum.*

Colicam affectionem in Italia, cœpisse, & per Imperii Romani pestiferæ luis modo grassatam, in comitialem & paralysin transiisse, (quibus affectibus Medicus Italus insidens & temeraria victus ratione instituta, præter opinionem remedium attulisse) Paulus ab Ægina secundus à Galeno, medicorum antistes testatum facit. Sub signum illi salva veritate ferre possum, qui octavum vel nonum agens annum in Pannodacia nostra, Gregorium *VVizacknay* primum ingenii formatorem, virum imprimis eruditum, colico intestatum & extinctum cruciatu meminerim. Novus tum morbus per urbem, de novo morbo, nomine infausto, peregrino, nusquam audito, murmur ingens, haud aliter ac Romæ, cum Tiberius edicto promulgato, valetudinem, incognito Coli nomine excusaret. Vidimus eum artus resolutum, calcibus petere, morsu ad se accersitos comprehendere solitum pueros, cum alias Orbilio magis plagosus, manuum auxilio (morbo etiam impatientior redditus) se destitutum, animo angeretur. Ex eo tempore adeo invaluit, & familiaris factus est morbus, ut populares, fide digni ad me retulerint etiam recens in lucem editis; infantes, ex utero hanc luem secum attulisse, & paucis interjectis diebus, artuum beneficio destitutos, omni motu privatos esse. Quod minime miror, cum Guillelmum de Lippa Perchtoldi Marsalci filium sexennem, è colico paralyticum viderimus, unde beneficio naturæ, & ætatis emersit. Progressu ex illis regionibus facto, deinceps vicinam Pannoniam, Austriam, Moraviam, cum aliqua parte Germaniæ, ita oppressit malum, ut ingenue affirmare possim, apud nos, è denario ægrorū numero, vix duos reperiri, qui colicis non conflictentur morbis, eorumdemque paucissimi Paralysin evadant: & contumaci huic malo profligando, colluctandum nobis plus esse, quam omnibus reliquis, quæ hominem infestare possunt ægritudinibus. Ita ante annos plus minus triginta, peregrinus habitus, modo endimus factus est. In Italia certe jam dudum evanuit: (ut verum sit, morbos oriri, durare & desinere certis locis) cui rei fidem facit, vel hoc quod

neque per Gallias vel Italiam, præceptores nostros, publicis lectionibus colicæ in Paralysin transeuntis mentionem habuisse, neque lucubrationes ipsorum literarum monumentis comprehensas illius meminisse sciamus. Imo si qui illinc ut solent, medicinæ ad nos faciendæ gratia commearint, & ex improviso illis occurrerit curandus hic morbus, viri, alias solidioris scientiæ, ac eruditionis, mirum quam turpiter, antequam ei consuescant, suam prodant inscitiam. Solus veterum, præter Paulum Princeps Abocali cap, de Paralysi, docet, ceu per crisim, è colo materias in nervos perturbari. Nisi hoc sensu collocamus. *Hippor.6. Epid.com.4. text.3.* ubi fluentium in articulos humorum in colum factum, transmutationem asserit, eoque arthriticum fuisse ἰσυχώτερον, ac si daretur è Colo in articulos, ac vice versa materiæ transitus. Neotericorum Erastus exquisite colicam, quo pacto in paralysin degeneret, annotavit, cui posteritas vel eo nomine plurimum debebit. *Iordanus pap. 15. luis Moraviæ descript.*

Post colicos cruciatus diu perseverantes plerisque ex nostratibus membra quædam resolvuntur vel convelluntur, aut ex hisce veluti mixtus affectus cum dolore interim vehementi nascitur quod uti à dorsalis medullæ nervis læsis, qui ad exteriores partes feruntur prodire omnibus constat, sic ab affectu nervorum, quos sexta aut septima conjugalis interioribus partibus, veluti musculis laryngis septo, ventriculo aliisque transmittit, gravia quoque symptomata iisdem quoque provenire in multis observavi, qui præter quam quod, uti dictum, resoluti vel convulsi sunt submisse & rauce loquuntur, cum difficultate degluttiunt, & cum tussiunt vel rident cum sibilo, stridore & pectoris quadam angustia convelluntur & veluti suffocantur, adeo ut quidam ex iis propter hanc spirandi difficultatem, quæ illis quo magis moventur accrescit vel levissimum aëris motum pertimescant, atque de aura quadam, quæ illos suffocet ad finem usque conquerantur. *Platerus de obser. propriis.*

OBSERVATIO II.

Curationis paralysis ex Colica historiæ.

NObilis quædam mulier annorum 20. gravissimis doloribus colicis laborans, consilio muliercularum balneo corpus non purgatum immersit, & paulò post in paralysin manuum & pedum incidit, ac pituita lenta magna copia ex ore ejus effluxit, non aliter ac si argento vivo esset inuncta, quæ nisi assistentium digitis nonnunquam fuisset ex ore extracta obstructis faucibus suffocata fuisset. Cumque meo consilio uteretur, Deo medicamentis nostris benedicente ad pristinam sanitatem rediit. Sed post biennium cum in eundem morbum incidisset, nec tempestive medicamentis uteretur, vitam cum morte commutavit.

Alia quædam nobilis matrona annorum 50. ventre pingui ac obeso, gravissimis doloribus colicis tempore frigidiori torquebatur, qui adhibitis Enematibus, & aliis medicamentis remiserunt aliquandiu, sed morbus tamen non penitus recessit, sæpiusque recurrit. Morbo diutius durante, cùm longius à Medico abesset, varia medicamenta ab aliis sibi missa ingessit, bibit vinum maluaticum, aquam mulsam re. & paulò post in brachiis & pedibus, deinde in toto corpore magnos ubique dolores sensit, non aliter ac si acubus pungeretur, qui cum diutius perseverarent, nec illis medicamentis cederent, in paralysin manuum incidit. Viribus prostratis & doloribus sævientibus bibit aliquoties decoctum colocynthidis sibi à muliere quadam præparatum, quod & morbum & vitam expulit. *Ioan. Franci Hildesii Melic. Cameniceni observatio per Laur. Scholzium transmissa.*

Vir nobilis & militaris Georgius à Rolwitz cum ex colica passione incidisset in paralysin utriusque manus ad me accessit, cui purgato corpore decoctum Sarsæ parillæ propinavi, & deinde ad Thermas Deplicenses ablegavi, & sanitatem recuperavit. In eodem morbo plurimum prosunt Thermæ Hisbergenses in Silesia *zum vvarmen Brunn*, dictæ. *De ejusdem exemplis.*

Colicus dolor in paralysin & paralysis in colicum sæpè transmutatur. Ejus transmutationis viæ alias manifestæ sunt, alias insensiles, at quid obstat à nervis in intestina humorum decubitum fieri, & ab intestines humores crudos in nervos rapit πᾶν γάρ τὸ σῶμα σηπνοῦ, omne corpus in viventibus transpirabile & transfluxile. In abscessibus inferiorum partium & tumoribus crudis fit sæpè παλινδρομή, seu recursus ad superiores partes, unde cita mors venit, idque per insensiles. In calcis fractura apud *Hippocr. lib. de fract.* fiunt febres singultuosæ & convulsificæ per ἐπιγένεσιν, & in Aphorismis angina faucium cum rubore & tumore cervicis sæpè recurrit. Cur ergo à nervis in intestina & venas, & à venis in nervos non fiet humorum μετάστασις? Febris materia in venis conclusa sæpè in nervos migrat: testem habeo locupletissimum Hipprocratem *in Coacis prænotionibus.* σπασμὸς ἐν πυρετῷ γενόμενος παύει τὸν πυρετὸν, αὐθημερὸν, ἢ τῇ ὑστεραίῃ ἢ τῇ τρίτῃ ὑπὲρ βάλλον δὲ τὴν ἐν ᾗ ἤρξατο ἢ μὴ παυόμενος, κακόν. id est, convulsio febris finem adfert, quæ aut eodem die, aut postridie, aut ad summum perendie incidit. Sed si eam quæ cœpit, horam excesserit, neque quieverit, malum. Convulsio nervorum affectus est, febrilis materia in vasis locum habet. Si ergo convulsio febram sedat, è venis ingens nervorum μετάστασιν fieri necesse est *Laurentius Anat. lib.4. quæst.5.*

Alexander à Rotemburg multo tempore obnoxius fuit doloribus colicis, & rediit is morbus sæpe propter intemperantiam ipsius, & si post usum remediorum accessiones fuerunt rariores. Tandem post ingentem quendam paroxismum, resoluti sunt illi externi artus, nempe pedes, brachia & manus, secuta ἀτροπία non brachiorum saltem, sed totius etiam corporis.

Usus est remediis paulatim phlegma detrahentibus, potione & herbis & manna, dedit operam & alvus quotidie esset aperta, confortatus est ventriculus intus rotulis, foris unguentis, & sacculis denique cum viderem alienam humiditatem insinuasse se in membra exteriora, dedi illi decoctum ligni guajaci, per quatriduum, jussi ut sudaret, quantum vires ferrent.

Repetivi id postea cum bene conveniret. Idque factum est decumbente socero meo Crosnæ, paulò ante mortem ipsius. Quæris eventum? Antea ingerebatur illi cibus incisus in os cum ipse nec cultrum tenere, nec manum ori admovere posset. Tum verò me ipsum invisente, anatomicum agebat, gallinaque & patina arrepta & incisa, mihi quicquid toto prandii tempore edebam, præponebat.

Reliquum erat ut paulatim colorem naturalem suscitare, & auctiorem reddere studeret, sed ille neglectis remediis intemperantiæ frena laxabat. Interea Nugivendus quidam Paracelsicus (qui postea furto ablatis, rebus alienis, & convasatis se conjecit in pedes) magnifica illi pollicitus, valetudinem ipsius violentis & vitriolatis remediis aut venenis potius ita attrivit, ut postea non tam de morbo propulsando, quàm de viribus sustentandis & retinendis solicitus esse cogeret. Ita ille cum subito convalescere cupit malam valetudinem (nebulonis illius mendaciis in spem summam erectus) sibi accersivit, ac sic tandem periit. Qui si recta consilia sequi perrexisset, per multos annos vita frui potuisset.

Alter est Albertus à Kracht, qui similiter ex colico factus erat paralyticus, ita ut præter collum cæterorum nihil movere posset. Dixi, ille ne nimium propera-

raret

...ret usurpandis remediis, ne fieret humorum aliqua vehemens agitatio, sed sensim illi collectos humores detraxi, & propemodum eadem usurpavi, quæ apud Rotemburgum.

Eduxi pituitam per nares, adhibui fomenta manibus, ut confortarentur nervi, vivit & valet hodie, adhuc venatur, potat, omniaque munia ita obit, quasi ante nunquam ægrotarit. *Hoffmannus lib.3 consiliorum Cratonis & aliorum per Scholzium publicator. p.116.*

Observatio III.

Paralysis quæ Colicum dolorem sequitur, natura, causæ, generatio, modus, crises & curatio planè nova & exacta: qua author magno suo honore atque successu supra aliquot millia florenorum apud Moravos, Bohemos aliosque lucratus est.

Παρέσις, quæ colicum dolorem consequitur, à paralysi, quæ apoplexiam vel paraplexiam comitatur, origine & causis differt. In paralysi cerebrum & principium nervorum affectum est; itaque ad caput & spinam dorsi remedia adhibemus. In paresi post colicam malum ab intestinis oritur, & impetu quodam ad membra exteriora fertur, ac musculos, tendines & partes exteriores occupat; sæpe principio nervorum illæso.

De quo miror nonnullos dubitare, cum ...., sententiæ meæ suffragetur. Dubitat omnes illorum unica illa sententia Hippocratica diluit: In corpore humano vivo, omnia esse transfluxibilia & transpirabilia. Quid ni æquè ab intestinis, ac à nervis ipsis in totum corporis habitum hæc materia deferri possit? Non colligitur in musculis, & eorum nervis ac tendinibus, sed magno impetu, sicut alia multa ab interioribus corporis partibus deferri videmus, hæc quoque ad exteriora defertur. Neque materia planè crassa est, sed uberosa & biliosa, etiamsi deinceps in exterioribus refrigeretur, & crassior evadat, propter primam originem & caloris defectum. Absurdum quod illis videtur, expellere intestina excrementa quæ recipere apta & nata sint mihi non videtur. Nam cum in intestinis sit obstructio in colico dolore, & ea materiam per suas vias depellere nequeant, expellit natura eo, quo maxime potest. Non autem est verisimilis: Multa enim crassa materia remanet, ad quam attenuandam calidis illis oleis utimur. Non nego materiam ex capite & aliis locis affluere, neque hoc, ut arbitror, sic ipsi.

Hos autem oro, si illis de paralysi post dolorem colicum non satisfecit, ut furiosus spectent, qui in animi perturbatione magnas machinas & majora viribus movent, cum ad sanam mentem redierunt, & materia ad exteriora delata, nihil virium habent. Videant in illis παρεσιν χειρος, satis apparebit causam non esse in nervorum principio. Quid igitur communem methodum curandi in paralysi sequimur.

Itaque primum intestinorum malam intemperiem corrigere, studemus, deinde materiam, quæ in membris exterioribus est discutere & membra corroborare hoc est, ad suam temperiem reducere. Ad intemperiem verò intestinorum, nisi inflammatio adsit, felici successui destillatum à galbano, baccis lauri & gummi elemi umbilico adhibui.

Destillatum sic habet:

℞. Gummi Galbani
Elemi
Hederæ

Ol. laurin. (aut etiam baccar. lauri) an. partes æquales, destillentur, serventur seorsim primò aqua, deinde oleum clarum, tertiò oleum crassius.

Hoc musculis epigastrii aliquando applicatur & materias morbi fœliciter discutit.

Membris verò exterioribus pro corporum constitutione fomenta & unguenta, quorum formulas certas nunquam observavi, sed ut corpora ferebant ordinavi.

℞. Rad. Urticæ M. iij.
Ivæ arthreticæ M. ij.
Baccar. lauri
Salviæ.
Rutæ.
Rosmarini an. M j.
Gran. juniper. M. j ß.

Incidantur & dentur & ad chartam pro balneo.

℞. Pingued. Taxi
Vulpis
Gallinæ
Anatis
Anseris
Ciconiæ an. ℥. j.
Succi salviæ
Absinth inspissat an. ℥ ß.
Ol. laurini ℥ ij.

Misc. f. unguentum, quo inungatur post balneum. *Crato consil. 11. lib. 1. & epist. 4. ejusdem libri.*

In paralysi inchoata manuum post colicam qualis fuit mea & hærente jam malo in musculis ibi etiam suggillatis, primum ad expellendam materiam è musculis per exhalationes & sudores utitur Crato sudorifico, fomentatione & unguento infrà scripto.

Sudorifica.

℞. Sy. de Betonica.
De succ. cardui an. ℥ ij ß.
Theriac. præstantiss. ℨ ij. misc.

(Hoc usus sum, sed parum mihi fuit ... præfero syrup. sancti Ambrosii.)

Sumatur manè unum cochlear alternis diebus, & contineat se æger in lecto, ut somno & fomentatione lectuli sudor promoveatur.

Fomentum.

℞. Salviæ
Origani
Rosmarini
Ivæ arthetic. an. M. iij.

Incidantur, coquantur in aheno, & decoctum cum herbis calentibus, infundatur in vasculum ad hanc rem præparatum quod tegatur, supernè panno quadruplici, & fomententur manus per quartam horæ, mane & vesperi ante cœnam. Formam vasculi non dubito tibi notam esse. Aqualis brevioris instar habet, & in lateribus foramina, per quæ manus inserantur.

℞. Axung. gallinac. ℥. ij.
Ardeæ
Taxi an. ℥. j.
Lumbricor. terrest. vino lotorum ℥. j. ß.

Coquantur in lento igne, & addatur oleum nucis conditæ.

Misc. f. linimentum post fomentationem.

Additur his omnibus & sapo certi generis, quo post fomentationem, & unctionem æger manus abluat, qui siccescat sua sponte in manibus, & postea abluatur calida. Hujus Saponis descriptio sequitur.

℞. Saponis veneti.
Mucillag. Althææ an. ℥ j.
Sem. Ervo. contus. ℨ ij.
Ol. Junip. ex granis. ℥ ß.
Misc.

Quod si superioribus illis nihil proficitur, pro fomento superiori, usurpetur hoc.

℞. Radic. Urtic. M. iij.
Cimin pulv. ℥. j.
Salis ℨ iij.
Misc. & coquantur ut supra.

Pro unguento autem suprascripto usurpetur tum hoc quod sequitur.

℞. Ol. antiqui. ℔ ß.

Sanguin. porci. ℥. iij.
Castorei. ʒ. j;

Ceræ parum. Misc. f. linimentum, utrisque usus sum primis & secundis, & secundis in primis: quibus sensi tremorem in manibus (nam pedes firmi semper fuere) evanescere, quod fuit confirmati membri certissimum argumentum. Sed temporis detrimenta ferre nolui, cum essem tum totus in Psalmis, &c.

His sequentibus non fui usus.

Quod si verò neque proximè supra scriptum unguentum satis fuerit efficax, sumatur, quod sequitur.

℞. Conchar. nigrar. (hæ conchæ non potuerunt reperiri in nostris officinis) urantur in fictili, & colligatur humidit. pinguis. ℥ ij.
Axungiæ ardeæ.
Taxi.
Canis. an. ʒ. j.
Sevi hircini.
Cervini an. ʒ. vj.
Saponis veneti cum succo cardui, & altheæ dissol. q. s.
M isc. lento igne.

Quod si adhuc etiam magis acuenda curatio, adhibeatur ad extremum unguentum sequens.

℞. Pul. lumbric. terrest. ℥ ij.
Calami aromat. ʒ. vj.
Galangæ ʒ. iij
Mellis despumati. q. s.

Coquantur ad spissitudinem & extendantur in duabus alutis. quælibet sit facta ad formam hanc.

Etiam ut digitos ultimos implicet.

Monavius libro secundo epistolarum. pag. trecentesima decima quinta, ad Johannem VVeidnerum ex sententia Cratonis.

Hisce adde, quæ de cognitione & curatione Paralyseos colicos dolores subsequentis edocet *Gr. Horst. Decad. pharmaceut. Exerc. 6.*

Observatio IV.

De pseudoparalyticis, quos Germani Contract *vocant, tum tabescant, ut vix ossibus hæreant, & manibus ac pedibus subinde magis magisq; imò tandem prorsus immobiles reddantur.*

HUjusmodi ægri in omnibus regionibus Germaniæ, inveniuntur, sed alibi rarius: alibi ut in Moravia, Austria, & Ungaria frequentiores: omnes autem hi primùm Colici & Nephritici sunt, ut colica & doloribus calculi renalis simul afficiantur; idque sæpius per intervalla, quod vel planè non curationem admittant, vel eam quæ non est vera, aut saltem magis mitigationem symptomatis, id est, cruciatuum ventris respicit, experiantur; præsertim cum opiatis dolorem colicum sanent, ac ferè insanabilem ventrem reddant. Hi menses aliquot, vel etiam annos morbo colico & nephritico simul infestati tabescunt, sine omni tussi, atrophia hepatis, quod & ejus & ventriculi vis naturalis omnis labascit, atque vix aliqua remanet, concoctione secunda adeo depravata, neque tertia constare potest, caro evanescit, & tunc vix manus ad caput tollere queunt, mox magis tabescit, & color totus livescit, sæpius quasi Ictero flavescit, omnibus humoribus acrioribus redditis, & calore hepatis cum discrasiæ ventriculi frigidi crescente. Qui fit, ut & cerebrum infirmius reddatur simul, & spiritus animales in primis deficiant, nervi debilitentur, musculi organum præcipuum motus quasi evanescant, indeque immobilitas sequatur. Edere non possunt, verùm neque dormire, dolent potius diu noctuque, & cum ipsi sese movere nequeant, singulis quadrantibus horæ, verius dixerim momentis, linteo ab aliis modo in hanc, modo in aliam partem moveri cupiunt. Esuris & bibituris alii cibum, potumque suis manibus dare coguntur. Quis igitur non videt, hosce ægros miserrimos esse, & auxilio dignos? Addo quod alii tres annos, alii septem, & plures, hisce doloribus atque infirmitatibus infestentur. Quis sit morbus, id est, causa horum symptomatum, alii aliter sentiunt. Non pauci sese magicis artibus Diaboli ita tabefactos immobilesque redditos esse putant: in quorum numero Consul civitatis cujusdam in Austria quem honoris causa nominare nolo, & adhuc hodie vivere scio, fuit, qui septem annos, adeò miserè vixit, & tandem cum certior esset factus, de multis hisce à me in integrum restitutis: Cremsam ad me deportatus est. meam curationem, qua duobus mensibus & octo diebus vires atque carnem, omnemque motum manuum pedumque recuperat, expertus est feliciter, alii paralysin, quam etiam apoplexiam particularem auctores aliquando vocant, & existimaverunt, scilicet obstructionem nervorum ex frigido crassoque humore, ideoque hosce ægros nacti, statim eos unguentis discutientibus & calefacientibus ungunt, vel aquis similibus illinunt, frictionibus, quibus omnia deteriora redduntur, utuntur. Falluntur enim cum paralysis vera non sit, & laterem sua operosa curatione lavant. Hujus generis sine dubio fuere medici in Campania, de quibus (*Galenus sexto, de tuend. valetud. c. 11.*) in hunc modum scribit: Inæqualis compositio nulli dictarum in malitia cedit, in qua renes calculum gignunt. totus verò corporis habitus gracilis est, chinaque medicamenta victumque, quæ, extenuare possunt, requirunt. At ea gracili corpori sunt inimicissima adeo, ut quidam, qui propter renum vitium usus his fuerat, ubi digitos deterius moveri sentireque sensit, & ut ipse locutus est, veluti cavum quiddam sonantes. communicavit rem medicis, primum in Campania ubi ipse agebat. Hi tanquam eo affectu laboraret, qui paralysin. id est, resolutionem nervorum minaretur medicamentis, quæ ex Euphorbio & limnesi utebantur. Ut autem affectus ei deterius cessit, cum vehementi dolore ad superiores partes semper ascenderent, mihi qui id temporis in Campania fortè eram rem indicavit opemque rogavit. Ego verò mediam inter extenuantem impinguantemq; victus rationem esse statui. *Hactenus Galenus.* Mihi in Austriam anno 80. mundi vocato, ut ordinarium provincialem Medicum agerem, cum non immeritò horum ad meam medelam confugientium commiseratus essem, attendenti ad omnia, morbus hic deprehenditur, non simplex, sed compositus ex colica, nephresi, & tabe hepatis, quam pseudo paralysis propter defectum carnis musculosæ & imbecillitatem cerebri nervorumque sequitur. Colicos multos, nephriticosque curavi feliciter, ut ne unus quidem in tabem vel pseudoparalysin hanc incurreret: plures nactus sum, qui hisce morbis compositis & aliis ex aliis ortis, diu affligerentur. Etsi vero id temporis neminem haberem, vel ex senioribus Vienensibus Medicis, quorum tres nemini facile comparandos, mihi familiares amicissimosque tunc habebam, nimirum D. Eicholcium, D. Paulum, D. Gasparum, collegas, qui vel curandos susciperent, tamen dispositione morbida horum ægrorum & ejus causis atque symptomatibus cognitis curationi non diffidebam, eamque in omnibus & Viris

& Mu-

& Mulieribus, & nobilibus & Ignobilibus fœliciter continuabam, ut revera omnes, quotquot à me ex Austria, vel ex Ungaria, excepto uno nobili, qui simul Epilepticus erat, & moriebatur, sanitatem pristinam ac sæpe meliorem corporis habitum, quam ante morbum habuissent, recuperarent. Diuturnam fore hanc curativam omnibus prædicebam, sed certam tamen: quæ spem non fallat, si obtemperaverint, imo addebam sese primis tribus septimanis effectum medelæ vel parum, vel nihil percepturum, sed postea convalescentibus sensim & singulis diebus omnia meliuscule fore. Nam cum multi morbi alii ex aliis in his ægris orti sint, & pseudoparalysis tanquam symptoma tabi & aliis superveniat, morbi qui habent sese veluti causæ aliorum prius, qui rationem effectus posterius curandi veniunt. Itaque Colicam, si quæ restaret prius extirpandam & dyscrasiam ventriculi frigida atque calidioris hepatis, quæ causa colicæ hujus, plerumque cum inflammatione coli est, corrigendam sumpsi. Deinde humores peccantes pituitam, & maximè bilem, simul leniter aperientibus & mundificantibus vias renum per intervalla purgavi. Tertio calculum tantum unguento emollire & mitigare, ac pulvere simul corroboranti leniter movere conatus sum, quod fortia lithontriptica, tenuia corpora præsertim tabefacta, non ferunt. Quarto hepar & imprimis carnosas musculosas partes redaxi ad meliorem complexionem & habitum corporis. Postremò corroborantia cerebrum & nervos, præcipuè interna simul usurpavi, in fine etiam externa, quibus ita profeci, ut alius tribus, alius quatuor, alius quinque mensibus sanus, undequaque firmus & boni habitus evaserit, cibum potumque ipse sine alterius adminiculo assumpserit, ambulaverit quo velit, & manibus omnia apprehendere potuerit. Materiam auxiliorum si quis scire velit, breviter illam fuisse sciat. Διαίτησις in principio attenuans parumper, nec adeo calfaciens inungebatur, secundo & tertio mense incrassans, magis nutriens, subinde media inter attenuantem & impinguantem. Quam ob causam aërem temperatum, parumper ad calidum vergentem etiam ante parari necesse est, puriorem quoque & aptiorem ad gignendos spiritus, tum vitales, tum animales, vel *aqua ros. cum patum lavend. mixtis, vel pulv. in conclavi accensi*, antequam & æger deportetur, qui ℞ *ros. rub.* ℈. *ij. rorism.* ℈. *ij. Caryoph. Macis, Cinam. aq. aloes an.* ℈. *j. pecin. ... ana* ʒ. *f. styrac. calam.* ʒ. *j. misc. f. pul. pro fumo.* Cibus sint laxatiles pisces lucii, percæ, aut etiam jusculum ex cerevisia sola, ex aqua cum butyro, gallinarum, bovinæ carnis, sive sola sive cum rad. petrosilini, carnes gallorum vitulinæ, bovinæ junioris hædinæ, ova mollia, poma cocta, olus spinachiæ, betæ, secundo mense & postea curationes magis nutrientes & incrassantes accedant, scilicet *ius. ... amygd. dulc. non rancid. cum passulis. Emulsiones sem. melonum & amygd. cum aqua ros. mixtis* juscula cerevisiæ, cum ovis, aves montanæ, turtures, perdices, columbæ nidulicæ in turrib. capones lac caprinum, juscula ex contusa pulla gallinacea, carnes capræ sylvestris, cervi junioris, cancrorum caudæ, oryza, amylum, pira cocta vel tosta, cydonia vel poma tosta. Potus sit cerevisiæ, primo mense, hordeacea, post & hæc & triticea, semper autem bene defæcata, vinum tanquam venenum fugiat, nisi similaginem ex vino tantus edere lubeat, qui cerevisiam bibere nequeunt, vinum tenue & ὀλιγοφόρον, aliquando potius *aquam hordacei cum Cinam multo aromatisatam, nonnunquam etiam cum mace*, quies & motus corporis alternis vicibus moderate peragentur, & cum ambulare nequeunt, motione ab aliis facta, ita ut semper tres sint partes, quietis, una motus, cum ambulare discant, itidem. Somnus est valde conveniens, sed non narcoticis quæsitus, sponte emendabitur meliori coctione accedente, oleo nucis moschatæ inuncto temporibus, cum etiam cerebrum corroboret juvetur. Secundo & tertio mense *e sulactuca & mixtione sem. papav. albi cum juscul. nis amygdal.* Inanitio alui quarto tantum die artesi nostra denegat, acceleretur, & vel suppositoriis, vel lenitivis purgantibus, vel lenissimo enemate. Affectus animi conservandi sunt moderati, alacres, & spe bona refecti, absit terror, ira, & tristitia χωρὶς γὰρ nulla opus est ... accuratior hæc. Prioribus diebus & dyscrasiam hepatis atque ventriculi spectabit. Itaque alvus leniatur enemate quod ℞ *herb. Mercur. brancæ urs. an. M. j. f. origani, pulegii, beton. an. M. j. bis malu. M. ij. fol. senne* ʒ. *j f. camomel. M. f. bac. lauri* ʒ. *f. sem. anisi, cumini ana* ʒ *j. f. coq. in s. q. quant. aq. f. a. ad tertias, post colentur* ʒ. *xij. & adde olei communis* ʒ. *iij. salis parum f. enema.* Altera die & sequenti triduo, intus, utetur modo morsulis hisce. ℞. *Marg. prapart.* ℈ *f. zinzib* ℈ *iij. cinam. electi* ʒ. *iij. Macis caryoph. nucis mosch. ana* ℈. *j. Cardam. utriusque ana* ℈. *j. sacch.* ʒ. *viij. dissolut. in aq. cinam. & ros. an. aequaliter q. s. & aromata grosso modo incidantur & f. morsf.* Externis applicetur emplastrum ex pane tosto asperso vini aceto calido & pulu. qui ℞. *menthæ* ʒ. *j absynth.* ℈. *ij. ros. rub.* ℈. *iiij. caryoph.* ℈. *ij, culeb. maj. rub. nucis mosch. ana.* ℈. *f. misc. f. pulu.* Quinta die evacuetur leniter pro cujus gradu complexionis quantitate variata, & sciamus colicos tanto difficilius, quanto tormina sunt majora, aut quando imbecillior vis naturalis & animalis, purgari. Potione purganti hac utebar per intervalla, quatuor vel postea etiam septem dierum quæ ℞. *rad. liquirit. cich. ana* ʒ. *ij. polyp.* ʒ. *vj. fænic. Caryophillatæ, an.* ʒ. *j. sem. anisi* ʒ *j f. sig. major an. drach. f. herb. beton. agrimon. an. M. j. Eupatoriæ M. j. fl. ros. rub. p. ij. borrag. p. ij. sæch. arab. drach. j. passul. minor ... coq. in s. q. aq. ad tertias. Post colentur. unc. xiij. & in colatura infund. rhab. elect. drach. j. agaric. ... in petia ligati s. rup. iiij. macis, Cinam. an. f. rup. f. stet per noctem: manè colentur unc. iiij. & adde Mannæ drach. vj. syr. de duab. rad. ros. solut. an. unc. f. misc. & f. potio.* Sexta die, & intermediis cum purgare non licet consultum iterum adhibui emplastrum antedictum exterius: interius verò quæ dyscrasiam temperarent magis, rotulas hasce duas, vel tres duabus horis ante prandium, & ante cœnam exhibui, quæ ℞. *sp. arom. caryoph. f. rup. j. el resumbur. f. nove dianæ an. f. rup. j. diamarg. frig. ... an. f. rup. f. sacch. albiss. unc. iij. dissolut. in aq. ros. & Cinam. q. s. F. confectio in rotulis.* Præterea cum flatus officio ventriculi ægre facerent, jussi de morsulis dictis aliquando sumere, quando vellent frustulum paruum, vesperi & mane ungebam ipsos in dorso unguento contra Calculum, quod ℞. *Ol. Viol. drach. iij. Scsam. amygd. amar. an. unc. f. lil. alb. drach. ij. scorp. drach. vj. Unguenti dialtheæ, pinqued. gallinæ an. drach. ij. Ceræ. q. s. Misce f. unguentum.* Urgentibus torminibus flatuum oleum carvi cum cerevisia calida sed rarissimè usurpavi, ipsi ante tertiam, vel etiam ante quintam septimanam nullum levamen, nisi lenitionem Colici & Nephritici, in aliis doloribus, neque etiam virium restaurationem, sive in appetitu, sive in ... sensisse, postea verò aliquantulum, qui tertia meliusculè sibi esse sentirent, nona septimana convalescebât prorsus qui quinta 15 septimana circiter. Nam multi & linteis deportâdi è navi Danubio, & ex superiore Austria, & ex Ungaria Cremsam venerunt infirmi ut Syncope sæpius afficerentur, & immobiles ne odorem cibi, nedum cibum ipsum ferre possent. Cum meliusculè quid sentirent, subinde singulis diebus vires, carnem & denique motum sed valdè sensim acquirebant, septimo nimirum die aut etiam serius, suppositorio non nisi quarto die leniebam, menses in mulieribus quia exangues sunt, toto tempore morbi non movebam, & convalescentibus cum bono habitu corporis sponte redibant. magnam autem diligentiam in corri-

corrigenda temperie hepatis nimis calidi & ventriculi frigidioris adhibebam, præter rotulas noſtræ compoſitionis, & emplaſtrum ante dicta, ſyrupos hoſce contra tabem ad hibebam, qui ℞ *ſyr. de Endiu. de ſucco Borrag. de ſucco granat. an. unc. ij. de ſucco acetoſæ unc. j. de. cort. citri uno. j. ſ. julep. roſ. unc. iij, Aq. Cinam. drach. j. Veron. unc. ij. Miſce & f. liquor*, de quo mane & veſperi duo cochlearia vel etiam tria bibebant. Quoſdam æſtus & ariditas magis vexabant, illos præſertim ne ſemper eodem medicamento uterentur, bibere alterno triduo de aqua Endiviæ & Veronicæ mixta cum cochleari ſemiſſis pulveris, qui ℞ *ſantali citrini, rub. an. ſcrup. roſ. rub. Cinam. elect. an. ſcrup. iiij. ſp. diarrh. alb. diamarg. frig. an. drach j. ſacch. canchi. unc. j. ſem. melon. excortic. drach. ij. ſacch. ad pondus omnium f. pul.* Iuſſi, & Cerato ſandalino aliquando hepar unxi, Poſtremo emulſionem *ſem melon. ex cort. unc. ij. amygd. ſel. & mundat. unc. vj. coctar. cum aq. q. ſ. & in fine affuſis aq. Veronicæ & roſ. an. unc. ij. Cinam. unc. ſ. ſacch. unc. j.* propinabam ut diu noctuque vel frigidam ſi ventriculus ferret, ſin minùs, calidam biberet, rediit caro & melior habitus ſenſim, ſubinde rotulas haſce pro corroboratione Cerebri & Nervorum ſimul edere ipſos coëgi, quæ ℞ *mar. præparat. cornu cervi uſti an. ſcrup. j. ſmaragdi præparati gran. v. ol. nucis moſc. per expreſſ. drach. j ſacch. clarif. lib. ſ. aq. lavend. unc. iiij coq. ad. conſumptionem aq. & f. confectio in rotulis.* In fine curativæ deſpeciebus Diamoſci, quæ non tantùm corroborant cerebrum & nervos, ſed contra omnem tabem proſunt, quantum capit cuſpis cultelli bibere volui cum cereviſia calida, & exterius tantum ſpinam dorſi lavari aqua lavend. & malvatico mixtis; Deinde etiam articulos juncturarum in pedibus & manibus ac ſponte exſiccari. Poſtremo hujus lotionis gratia hoc decoctum uſurparunt, quod ℞ *florac. cal. unc. ſ. lig. aloes drach. j. Macis, nuc. moſc. Cinam. Card, utriuſque an. ſcrup. ij. maſtich. in petia. ligat drach. j. ſ. flor. lavend. anthoſ ſtœch. arab. an. drach. j. coquantur in ſ. p. maluatici & colentur lege artis fiat epithema.* Curativam hanc nullius exemplo nec authoritate 13. annos juveni ex tot experientiis certam communicare pro obſervatione noſtra non gravatus ſum. *Iac. Horſtij Obſervat.*

Helmſtadii in Acad. IVLIA Profeſſoris.

DE STVPORE.

OBSERVATIO I.

Stupor totius corporis cutis viſus.

CUM imperfecta paralyſi ſenſus motuſve torpet, & hebeſcit, proprie ſtupor appellatur, quo aliquando vidi univerſam corporis cutem ex crapula & vinolentia corripi, illæſo motu. *Fernelius libro quinto, capite tertio, Patholog.*

† Stuporem corporis univerſi flatulentum, varis ſimilem, annotavit *Lotichius l. 4. obſ. fol. 369.* cum aphoniâ conjunctum *VVolfg. Cent. 1. fol. 45.* poſt inediam obſervavit *Horſt. l. 2. obſ. 15.*

OBSERVATIO II.

Digitorum manus ſtupor, ex humero baculo percuſſo obortus medicamento collo inducto levatus eſt, cùm fruſtra ante digitis adhiberetur.

IN omnibus torporis cauſis origini ſtudendum eſt & pororum meatibus, ut ſuaves facileſque fiant. Hujus rei rationem in exemplo referam cujuſdam mulieris, quæ à viro ſupra humerum ſcipione percuſſa, manus digitos ſtupentes mihi oſtendit, & à quodam imperito Chirurgo, qui digitis emplaſtrum pluribus diebus impoſuerat, ſeſe fruſtari conquerebatur: emplaſtri genus laudavi, quod non ut digitis, ſed collo imponeret, hortatus ſum: illa obſequens paucos poſt dies ad nendi opus rediit incolumis. *Benedictus libr. 1. cap. 33. de curand. morb.*

OBSERVATIO III.

Ex ſtupore cruris Medici decepti, calculoſum pro paralytico percurarunt.

NUper Nobilem curavimus, qui Medicorum doctiſſimorum conſilia communi conſenſu remedia, ad paralyſin accommodata præſcribentium nobis attulit. Huic enim cum prædixiſſemus futurum, ut intra quatriduum calculi fragmentis excretis alleviaretur, ſubridens prænotionem contempſit, quod neque à quoquam ea de re eſſet admonitus, neque arenulas unquam reddidiſſet. Tandem tamen vix perſuaſus magna omnium admiratione verum nos prędixiſſe expertus eſt. Cauſa autem eſt ejuſmodi, Venæ cavæ deſcendentis ramus unus in renem, alius in crus, tertius in teſtes fertur. Ad plenitudinem itaque ejus, qui crus alit, aut compreſſionem ſtupor ſequitur: quemadmodum alio tumente, qui ad teſtem pervenit, & ideo breviore facto teſtis contrahitur. *Iacotius Comment. ad aphor. lib. 7. ſect. 2. Coac. Hippoc.*

OBSERVATIO IV.

Stupores exorti, quid portendant:

STupores, quando in ſuperioribus partibus incidunt, epilepſiæ vel apoplexiæ, vel paralyſeos futuræ nuntii exiſtunt. Qui tamen in tibiis apparent abſque jam dictis malis diu perſeverare poſſunt, ut à nobis obſervatum eſt. Nam particularium membrorum obſtructiones animalium ſpirituum penetrationem in iſta membra impedientes tantum denotant. *Oethæus lib. Obſ. propriarum.*

OBSERVATIO V.

Stupores epidemicis haud abſimiles quibus remediis propulſi.

SUperiore anno, cùm mulier quædam funus vicini cujuſdam hyeme comitaretur: ſubito tanto ſiniſtri lateris ſtupore correpta fuit, ut etiam crepidas pedum in tinere inſcia amiſerit cui, meâ operâ utenti, imperavi crurum & laterum frictiones, atque litus ex vino ardenti cum ſalviæ decocto: adhibito etiam aquæ dulcis ſolio. Quorum uſu aliquoties repetito, ſtupore cedente, liberata eſt.

Hujus generis ſtuporem, ſiniſtram manum, magnifici cujuſdam viri occupantem, hac æſtate, ſobolo decocto ſaſafras, percuravi. Quin affirmare auſim, me intra biennium, ſupra trecentum ægros, conſimili ſtupore affectos, pleroſque omnes debitis medicamentis uſurpatis, reſtituiſſe. *Cneulinus de Obſerv. propriis.*

OBSERVATIO VII.

Hæmorrhagia narium affectus, corporis ſtuporem & inſenſibilitatem incurrit, quam nihil proficientibus remediis mors excepit

QUendam vidimus, qui ob defluxum ſanguinis narium obiit, hic antequam obierit, ad inſenſibilitatem quandam fere & corporis ſtuporem devenerat, nullaque medicamentorum ope juvari potuit, tamen probos Meditos habebat & doctiores, qui tunc Ferrariæ extrarent. cum ſemper alma patria noſtra probiſſimis medicis ſcateat. *Braſſavolus Commen. ad Aphor. 9. lib. 7. Hippoc.*

† Animi quoque pathemata ſymbolum conferre, conſtat ex *Zvvingero*, qui in *Theatr. Vit. Hum. p. 224.* ſtuporem ex timore, irâ, amore, gaudio, admiratione obortum commemorat.

Neq;

Nec reticendum, quod de spiritu aquæ vitæ, & Opio refert Platerus lib. 1. Observ. 16. qui etiam Obs. 18. stuporis dæmoniaci meminit, in quo corpus immobile, & extensum rigebat, collumque erat inversum, &c.

DE TREMORE.

Observatio I.

Rara tremoris species.

QUIDAM bajulus erat, qui stando, incedendoque corripiebatur tanto tremore corporis ut statim seorsim se recipere cogeretur. *Camerarius de Observat. Patavio acceptis, & ad me missis.*

† Sic tremoris pedum in quiescente & ambulante meminit *Hechstett. part. 2. Decad. 4. Cas.* 10 & tremoris artuum involuntarii, sine dolore, *Horst. part. 2. l. 3. obs.* 14. & tremoris pollicis à venæsectione *Tulp. l. 1. c. 23.*

Observatio II.

Tremores etiam Chronicos, bona Diæta curari posse.

TRemores etiam in junioribus crapulæ deditis, incidere posse notius est, quàm ut ejus rei exempla proponere debeamus. Placet tamen, quid in ejusmodi affectus curatione animadvertерimus, subjicere. Cum ego in prima ætate in Bugonia Medicinam facerem, venit ad me cœnobii cujusdam præfectus quidam nondum annum quadragesimum attingens, conquerens de totius corporis tremore molesto illo quidem, cum totius corporis cacochymia conjuncto. Quod vero cum diætam quam consectatus esset negligentissimam, relinqueret, curari non posse, dicerem, sic à me discessit, quasi id ne fieri quidem posse arbitraretur, ob inveteratam à se susceptam consuetudinem crapulæ indulgendi. Verum cum non ita longe post infidelem administrationem suæ præfecturæ ab officio removeretur, & ad summam inopiam redigeretur, coactus est necessitate quadam, æditui officium in pago quodam in solitudine quadam abdito recipere. Quod vero isthic omni usu vini careret, & cibo vili ac aqua contentus esse cogeretur, ita illam, quam contraxerat crapulandi consuetudine cacochymiam temporis progressu correxit, ut corpori sua sanitas restitueretur & omnis membrorum tremor abiret. De quo cùm certior factus essem, ac alioquin investigandarum rariorum stirpium gratia in locis vicinis isti pago ministris quibusdam nobilis, & celebris viri Hermanni Riedeseli *ab Eisenbach* comitatus versaret, ad eum pagum diverti, ac hominem de quo dixi ad me vocari jussi. Quem cùm vidissem, planè mutatum ab eo, qui prius fuerat, mirari me istam metamorphosim dixi, ac quibus auxiliis ad eam inopinatam sanitatis integritatem pervenisset, ex eo quæsivi, interim dissimulans quæ mihi de ipsius fortunæ commutatione dicta essent, ab aliis. Subridens itaque, paupertas (inquit) & necessitas abstinendi à crapula me curarunt. Quare consolans ipsum ut ferret patienter eam fortunam, quæ tantopere ipsi profuisset, & deinceps cautius viveret, hominem commonui. Cæterùm similem podagræ diuturnæ curationem in cive quodam Landtsbergensi, observatam scriptores quidam memoriæ tradiderunt. *Oethæus lib. Observat. propriarum.*

DE EPILEPSIA.

RARA EPILEPTICORUM symptomata.

Observatio I.

Rara epilepticæ accessionis forma.

CUM juvenis Joannem Dryandrum medicum ac tum præceptorem meum ad cœnobium Hanoiense in Hassia situm, quod à Duce Landgravio paulò ante Xenodochii usibus destinatum fuerat proficiscentem comitarer, vidi quendam epilepticum singulis diebus aliquoties in epilepticos paroxysmos incidere solitum, prius multoties in gyrum veluti verti, ac agitari, & tandem in humum collabentem, epilepticis convulsionibus mirifice torqueri, magna astantium commiseratione. *Oethæus lib. Observ. propriarum.*

Vir quidam annos natus tum circiter 30. boni aliàs habitus, referebat nobis se à prima statim ætate, symptomata sequentia perpessum fuisse. Solebat igitur is, quum duos vel tres passus progressus esset, sese inflectere quasi in circulum, idque continenter facere compulsus erat, tota die citra intermissionem aliquando à diluculo, vel ex ortu diei statim quando pulsum campanæ audiret, usque ad vesperas, & secundum campanarum sonum. Interea verò temporis, ab omni cibo & potu penitus se abstinebat, ac non satis erat miserum sic alternatim & per vices prorsum vel retrorsum eundo in orbem quasi vorticem intorqueri circuireve. Sed accidit, ut postea accessionibus epilepticis corriperetur gravissimis, & humi concidens omnes artus violenter admodum concuteret, spumamque extra os regereret copiosam, tandem à turbinoso vel vertiginoso motu cum altero illo directo & epilepsiæ paroxysmo liberatus. Ad sese collectus viribus rediens, cum aliis discumbebat, quos tum forte obvios habuit interdum in stabulis & horreis commorans, & commiseratione hominum ibi admissus, & bona ratione utens, satis læte comedebat & liberalius tamen bibebat, uti ad tres mensuras vini non raro ventum esset. Sine duce nunquam profectus est, quin conductus variis cum viris vel ægris fœminis per urbes & vicos hinc inde erogandæ stipis gratia oberrabat, quam largam & beneficam satis ab omnibus misericordia tactis, expertus est. Ajebat malum hoc esset hæreditarium, & citabat aviam primo hisce accidentibus laborasse & aliquos in familia sua existere qui similibus symptomatibus agitarentur, & in ditione Groeiegensi natus & educatus est, ut ex idiomate facilè conjectari potuimus, quod ex eo non semel audivi in pago *Aesthausen*, qui oppido Friburgensi proximè adjacet. Hæc ex Daniele vinitore vicino, viro non fucatæ fidei, aliquoties audivi. *Moccius.*

Observatio II.

Historia epilepticorum admirandis symptomatibus affectorum.

SUperiore anno adolescentem curavi egregium, qui ex alto loco decidit, & tempus sinistrum læsit, ex quo in epilepsiam incidit, qui paroxysmi tempore ter, quater, sæpius in gyrum se vertebat, impetuq; facto, si non prohiberetur, versus locum aliquem procurrebat, priusque prorsus caderet (plerumque non cadebat, sed manibus magnâ vi faciem confricabat) nec ad se reversus quicquam eorum quæ evenissent, sciebat.

EPILEPSIA PROCURSIVA.

A Variis jam Medicis adnotatum est non concidere semper in Paroxysmo Epilepticos, sed nonnullos stantes, alios sedentes, quosdam etiam in gyrum circumcursantes, aut huc illuc discursantes, eum exantlavisse. istis dignum est, quod addatur id quod nos observavimus in puero quodam duodecim annorum, ludimagistri filio, habitantis in oppido, Drogda, viginti quatuor passuum millibus dissito ab urbe Dublino, ad Boinum fluvium, haud longè à loco ubi in mare is influit. Hic puer, quoties ac quocunque in loco Epilepsia ipsum invadebat, rectà prorsum procurrebat, finem non ante faciens, quàm obstaculum aliquod offenderet, ob quod longior procursus non pateret; in quod impingens, corruere solebat. Alioqui nec ignis, nec aqua, nec præcipitium eum à procurrendo impediebant, sed rectà in ea, si paroxysmi tempore ante ipsum erant, tendebat, ac se perditum ibat, nisi ab aliis retineretur; quū ipse per id tempus nihil nec videret nec intelligeret. Credibile est, si in campis fuisset accessûs tempore, ubi magna planities longum satis procurrendi spatium dedisset, eum toto paroxysmi tempore humi collapsurum non fuisse: sed intra oppidum semper detentus, nullosque nisi domi aut in plateis paroxysmos expertus, incertam hanc rem fecit, quare & à nobis in medio relinquetur. *Arnoldi Boot.cap.6.*

Nuper etiam puellam allocutus sum, quę, cùm antea gravissimè laboravisset, ac proximè tanquam mali nihil pateretur, in conclavi per dimidiam horam sursum deorsum cursitavisset, atq; à me interrogaretur, utrùm aliquem vidisset vel audisset (nam allocuti eam sunt, qui aderant, & inhibere motum tentarunt) negavit se quenquam aut vidisse aut audisse. Constat tamen eam parietes vidisse, quos cùm ad eos accessisset, protinus cavebat, ac se rursus convertebat. *Erastus in Anatom. librorum Com. Montani.*

OBSERVATIO III.

In epilepticorum paroxysmis, nonnunquam pituitosum humorem, aliquando cerebri substantiæ particulam morbi vi extrudi.

VIdi nonnullis pituitosum humorem ex ambabus naribus, & ex ore profluere: quod Avicenna quoque annotavit. Quinimo cuidam hujus oppidi matronæ (quæ ex hoc morbo interiit) substantia quædam, cerebri substantiæ simillima ex naribus effluxit. Quantum ex narratione aliorum comprehendere potui, de substantia processuum cerebri, quos instrumenta odoratus esse credimus, abruptum violentia morbi fuit. *Erastus Part.4.Disput.cont.Paracels.*

OBSERVATIO IV.

Admiranda Epilepsia, quâ æger brachiorum & manuum agitatione convulsiva instar pugilum cum levi rationis noxa & sine prostratione in terram torqueri visus est.

RIcinus quidam comœdiarum mimus & Histrio, dum Mantuæ unà cum aliis consociis artem suam exerceret, sæpius indies tali symptomate corripiebatur; persentiebat primò sibi ipsi caput totum oppleri ac deinde statim contractiones manuum ac pedum ipsum invadebant, ita ut illos hinc inde eorum instar, qui in monomachia se invicem oppugnant, & defendunt, jactare cogeretur, ac in altum oculos contorquere, nunquam tamen ipse cadebat, licet super pilas magnas vento repletas ambulare sibi videretur, mentis non omnino tunc temporis compos erat, sed imminens malum persentiebat, eo tamen correptus manifestè principes functiones oblædi dignoscebat, symptoma istud singula quâque vice non longiori tempore illum afficiebat, quàm quo oratio Dominicalis à quovis, dici posset, quo temporis intervallo præterito id malum ita cessabat, ut ipse ac si nihil illi contigisset derelinqueretur, quod cum ei in proscenio non semel accidisset, me ipsum advocavit, uti heri posset, opem ferrem. Laboraverat autem hic homo calidæ & siccæ temperaturæ, aliàs sævissimo morbo Gallico, ita ut tunc temporis ejusdem sobolis ulcerum cicatrices in corpore viderentur, præsertim magni, quod diutius in fronte apertum detinuerat, ac sponte paulo antea consolidatum fuerat. Nos corpore expurgato aliisque præsidiis adhibitis, præsertim verò cauterio in occipitio adaperto illum pristinæ sanitati restitutum dimisimus, sed jure merito dubitavimus, an hujus Histrionis affectio, simplex convulsio esset dicenda, an potius epilepticus spasmus, cùm enim minimè corrueret, nec passum epilepsiam dicendum videbatur, *Avic. Fen.1.3 tract.5.c.8.* Non est possibile homini epilepsiâ detento remanere erectionem corporis, hinc vulgo eum morbum caducum vocant; at æger hic nunquam cecidit, licet millies ex affectione vexatus fuerit, sed cum nec illi principes functiones essent integræ, quis ipsum duntaxat convulsivis molitionibus superius dictis laborasse jure asseverare audebit? Cùm ex *Galen. decreto.3. de loc. affect. & lib.1. de causis sympt.* in convulsione nullum fiat principibus functionibus nocumentum, ex iis licet quodammodo animus anceps redderetur, nihilominus hominem epilepticum fuisse statuendum decrevimus, at non cadebat, quie non per se cerebrum, sed per consensum patiebatur, eratque passio non fortis, sed debilis, hinc nec spuma oris aderat signum alioquin epilepticis communissimum leviter itaque per consensum affecto cerebro, duntaxat motus convulsive excitabantur, ita ut veluti saliendo per intervalla, corpus contraheretur & concuteretur, citoque ob id pariter solvebatur affectio hujuscemodi, hinc quoque factum, ut non insignem in principibus facultatibus læsionem observaremus, nam passio levis & ipsa erat, quemadmodum & *Galenus 3. de locis affect.* meminit de puero illo, qui veluti auram frigidam ascendere ad cerebrum epilepsiæ paroxysmo adventante persentiebat, & in ipso paroxysmo mentis ita compos erat ut quæ fierent perciperet & profligata accessione eadem narrare sciret; ex quo in epilepsia quandòque, eâque debili, parum oblædi primarias operationes statuendum est, quod prænarrato ægrotanti accidisse observavimus, cui etsi aliquantum mens oblæderetur, quæ tamen fierent persentiebat, ac licet motus convulsivi excitarentur, ita ut hinc inde casum minaretur, non tamen cadebat, eo quod affectio prægrandis non esset. *Donatus Hist. Mirab. lib.2. cap.4.*

OBSERVATIO V.

Mira epilepsiæ species aphrodisiastica, in qua paroxysmus seminis profluvio solutus, aliæ item variis horrificisque spectrorum imaginationibus & anxietudinibus ægros torquentes.

QUidam sunt, quibus videtur quasi mulier eos quærens ad coitum, & festinanter furiunt ad eam, & agunt cum ea, & post emissionem seminis cessat eorum paroxysmus, & surgunt: & ego quidem jam vidi cui hoc accidit. Aliqui verò sentiunt gravitatem capitis, & jactitationem ante sui adventum, & vocant qui circa ipsum sunt, ut ipsum teneant, donec cesset ejus paroxysmus, & ego quidem jam vidi quemdam puerum meum patientem hanc ægritudinem: qui dixit mihi quod videbatur ei mulier nigra accedens ad eum habens super ipsam coritum, quod dicitur parva, & quando accedebat ad eum mox cadebat, & studui ego erga sui curationem, & cessavit illud phantasma ab eo, & alleviata est ægritudo ejus, *Alsaharavius lib. Pract. tract.1. sect.2. cap.34.* Sic quoq; in Epileptico paroxysmo convulsionem testiculi annotavit *Salmuth. Cent.1. obs.99.*

CAUSÆ.

OBSERVATIO I.

Epilepsiæ causæ præter veterum sententiam aliæ & novæ à recentioribus tum experimento tum ratione constitutæ.

PRæter humoris copiam venenata, & cerebri substantiæ graviter infensa atque inimica qualitas, epilepsiæ causa statuenda est, quæ quoties exagitatur & prorepit in cerebrum, ea quidem feriente, cerebro autem contra pugnante quasi colluctatione quadam ac dimicatione fit epilepsia. Hujus autem fomes modò in cerebro, modò in ore ventriculi, nonnunquam & in aliis distantioribus sedibus delitescit, è quibus furtim per cæcos ductus in cerebrum serpit & progreditur. Hinc epilepsiæ tres differentiæ consurgent, una cerebro affigitur, altera est, quæ ventriculi, tertia quæ alterius cujusvis partis consensu fit. Quæ in cerebro fit epilepsia aperto eorum, qui è vivis decesserunt, capite animadversa est sæpe aliunde suscitari, quam ex ventriculorum infarctu. Caussam interdum deprehendi cerebri abscessum esse, interdum corruptam meningis portionem calvæ adhærentem, summo dolore: quibus è locis teter vapor in cerebri ventriculos penetrabat. Hanc speciem ostendunt, capitis gravitas, aut etiam dolor atrox, sensuum mentisque stupor aut tarditas, faciei pallor, turbulenta insomnia, & quod accessio repente hominem adoritur nulla symptomatū præsensione. Alteram quæ ab ore ventriculi haud secus atque oculorum suffusio originem sumit, præcedunt ventriculi dolor, distentio, compunctio & difficilis inediæ tolerantia: cumque accessio proxima est, nausea, cordis dolor aut animi defectio: cùm vero ea desierit, vomitio aliàs pituitosa, alias biliosa. Tertia species sæpe è manuum pedumve digitis, vel à crure, interdum ab utero suspiratur, præsertim cùm fœtus gestatur, cum quo & putria multa coërceri solent. *Fernelius lib. 5 cap. 3 Pathol.*

Aliquando observavimus è summo capitis vertice, in quo sub pericranio vitiatus venenatusque humor coërcebatur, vaporem manifesto sensu intro subire qui epilepsiam concitaret, hancque postea caustico persanatam medicamento; ita proculdubio existimari debet intus vel circum meninges, vel circum cerebri substantiam vitium contineri veneni æmulum, cujus ex intervallis impetu facto, epilepsia suscitetur. Aperto epileptici Philosophi qui decesserat capite, qui vehementissimo eoque ferè perpetuo dolore vix digitum lato circa sinciput torquebatur, deprehendimus crassiorem meningem eâ sede, calvæ ossi adhærescere, pauculo humore putri interjecto. In altero cerebri substantia humorem fœtidissimum eumq; exiguum contineri: utriusque tamen ventriculos & meatus omnis humoris, omnique obstructionis expertes. Multos vidi inde epilepticos evasisse, quod in curanda lue venerea, dum unguentis ex hydrargyro illinirentur, nonnihil in aurem, & in cerebrum penetrasset. *Idem cap. 15. lib. 2. Abditis.*

Fit epilepsia cùm cerebrum in seipsum sese contrahit, ut quod noxium est expellat, quemadmodum, & in sternutatione, cui similis est. Fit enim sternutatio, quando quod molestat in anteriori parte cerebri tantùm continetur, prope ejus appendices, & narium interna foramina ita ut si materia pauca sit una vel duabus vel tribus contractionibus expelli queat. Materia autem epilepsiæ in ventriculis mediis, & posterioribus hæret, aut in parte posteriori: ob idque difficilius excutitur. Communis Medicorum schola credit cum Galeno, crassum humorem cerebri ventriculos obstruentem hunc maximè affectum parere, quibus obstructis spirituum transitum impediri necesse est. Existimant enim spiritus animales in ventriculis cerebri contineri extra arterias: in quo plurimum aberrare mihi videntur. Nam si crassus & viscidus humor ventriculos cerebri obstrueret, ut illi putant, qui spiritum, quo minus posset exire, impediret, cessaret motus, aut salem minor fieret, ut in Paralysi accidit. At tantum abest ut cesset, ut omnes partes præter voluntatem ad motum concitentur. Porro si epilepsia fiat propter aliquam obstructionem, ea erit in meatu illo qui à cerebro ad coanam, id est pelvim sive infundibulum perveniat, per quem pituita ad palati foramina descendit, quod contra fit in epilepsia. Ob id *Galenus 4. & 11. de usu part.* optime à natura comparatum esse ait ut per declives cerebri meatus, tum per palatum in os, tum per corpus narium orificiis perspicuis, & magnis pituita aut alia cerebri excrementa excernantur, ne animal frequenter corripiatur epilepsia. At contra in epilepsia accidit, in qua per illam viam expurgatur materia quæ insultum excitat, & ea quæ cum spuma ex ore ejicitur ab ægris. Adde quod epilepsia magis à tenui materia, vel spumosa & acri fit, quàm crassa, ut illi existimant. Subitaria enim obstructione in magnis cavitatibus non fit. Nec sequitur, subito fit, ergo à crasso viscosoque humore. Argumentum Galeni docet epilepsiam non fieri absque materia. Nam morbi omnes qui ab intemperie sicca fiunt, circa affluxum materiæ sensim fiunt, quod Galenus demonstrare voluit. Quod autem repente fiat epilepsia, id materiam potius tenuem esse quam crassam indicat, ut cita morbi solutio materiæ paucitatem & tenuitatem. Crassa enim difficillimè movetur, tenuis facillimè. Sed quo magis veritas elucescat, aliis argumentis evincamus epilepsiam fieri à materia acri vel tenui, vel aquea vel spumosa potius quam crassa. Primum negari non potest epilepsiæ omnia genera, quæ per consensum fiunt à substantia tenui fieri. Quod *Galenus de locis affect. 3.* de juvene illo Grammatico indicat, qui quoties vehementius doceret aut cogitaret, aut inediā sustineret, aut irasceretur, morbo comitiali corripiebatur. Eodem loco scribit se multos vidisse convulsione comitiali ab ore stomachi correptos, aut cùm non probè concoxissent, aut vini meracioris plurimum potassent; aut ubi Veneri immodice operam dedissent: quinetiam per febres quosdam conspexisse derepente convulsione prehēdi, nullo (quod eam præsagiret) præcedente indicio, qui bilioso superveniente vomitu protinus ab omni noxa liberati fuerunt. Atque hoc modo affectorum nonnulli res quadam fuscas vomendo rejecerunt, & alii humorem porri succo similem: hactenus Galenus. Ex his locis manifestè apparet, per consensum ventriculi fieri epilepsiam à vaporibus elevatis à bile flava & porracea & fusca, quæ atram bilem indicare videtur, Præterea docet hunc effectum oriri ex agitatione, aut ab ira, aut à magna contentione, aut vaporū acrimonia, ut in eo, qui ob potū meracioris vini epilepsiā corripiebatur, aut inedia, quæ humores exacuit. Item quæ fit per consensum uteri in mulieribus à vaporibus caput conscendentibus fieri manifestum est. Testantur & hoc mulieres quæ fumum quendam ascendentem sentiunt. Extat historia apud Galenum de puero, qui auram è pede sursum elevari sentiebat. In eadem sententia videtur esse *Aristoteles* sub finem *libr. de Somno & vigilia*, cum scribit pueros maximè esse obnoxios epilepsiæ, quod eorum caput multis fumis repleatur. Quare ab usu vini, quod suapte naturâ est vaporosum, & quod caput tentat, vult mulieres abstinere. Solutio enim morbi repentina ostendit materiam paucam eandemque tenuem esse, quod facilè discutiatur. Simili argumento *Galenus* usus est *in libro de tremore & palpitatio-*

tatione, ut probaret jectigationem fieri à tenui humore, quia citò dissolvitur & generatur. Quod etiam testantur vacuationes, quæ fiunt, cum à paroxysmo liberantur. Oscitant enim, sternutant & spumam per os reddunt, quæ omnia materiam esse tenuem ostendunt. Materia autem crassa, nisi attenuata fuerit non facilè evacuatur. Est autem comitialis morbus à nidore & odoratu ut experientia comperi. Quare necesse est fumos omnes, aut materiam communem habere, aut aliquam qualitatem vel quantitatem, quæ cerebri facultatem expultricem commoveat. Novi multos qui cùm iter facerent, ex aëre vel vento concepto per nares, statim epilepsia corripiebantur, à qua si aures bombace aut alia aliqua substantia molli obstruerent, sese vindicabunt. Hæc annotavi, ut intelligerent studiosi epilepsiam fieri & à pituita tenui & à spumosa, vel à bile flava, vel attenuata atra, aut ejus ichoribus, vel à vaporibus acribus vel ab odoratu propter cerebri exactiorem sensum. Hinc efficitur, ut qui ingenii acumine pollent, huic morbo frequenter obnoxii sint, ut de Cæsare, Mahumete, Carolo Quinto Imperatore scriptum legimus. Id quod illi à comitiis inditum, nomen testatur, eo quod plurimi magni in illis eo morbo frequenter corripi viderentur. *Rondeletius l.1.de curand.morb. intern.cap.36.altero de Epilepsia.*

De epilepsiæ causis, generationis modo ac loco non eadem est omnium sententia. Veterum enim propè omnium communis consensus est, ab humore crasso, viscoso & ferè semper frigido precreari, obstruente (ut quibusdam placet) medium ventriculum cerebri vel (ut aliis) posteriorem vel utrumque, vel modò unum, modò alterum, vel etiam primum: atque ita fieri ut interceptis viis, spiritui ad nervos non pateat aditus. Addunt nonnulli, non sine probabili ratione, quandoque id contingere ob angustiam meatus à posteriore cerebro ad spinam, vel imperforatam aut strictiorem lacunam ad palatum, aut ad nares. Et certè *Galenus de usu partium*, scribit optimè comparatum esse à natura, ut per declives cerebri meatus, tum per palatum in os, tum per corpus narium orificiis perspicuis ac magnis, pituita aut alia cerebri excrementa excernantur, ne animal frequenter corripiatur epilepsiâ: videmusque per illam viam expurgari materiam, quæ epilepsiam excitavit, ac spumam ex ore educi. In contrarium tamen multa à doctis afferuntur. Primum ab intemperie fieri non posse videtur, sine vapore aut humore. Citius enim interiturum est animal, quàm ad tantam perveniat intemperiem. Hoc enim modo corpus non convelleretur, sed ab omni prorsus actione desisteret, licet Hippocrati duæ convulsionis causæ sint, plenitudo & inanitio. Quod de particulari intelligi videtur. Hæc autem & universa est, & mentem sensusque omnes oblædit. Nam sine mentis læsione convulsio, etiamsi totius sit corporis, epilepsia non est. Neque ab humore crasso: cita enim solutio, materiæ & paucitatem & tenuitatem indicat, quod crassa difficilè moveantur. Idem demonstrant oscitatio, sternutatio, spumæ per os exitus, tenuioris materiæ initia. Fit enim spuma cum frequenti inspiratione ex expiratione, violentoque motu aqua tenuis agitatur & spiritu aut substantia quadam vaporosa comprehenditur. Accidit quoque frequentius ingeniosis hominibus, ob tenuem cerebri substantiam valde sensilem, victus rationem vaporosam, flatus, vinum fumosum, & similia. Adde omnem epilepsiam per consensum à tenui substantia oriri, ut vaporibus bilis flavæ & porraceæ, eorundem agitatione & acrimonia, fumis, odoratis, aëre vel vento per nares concepto. Videtur ergo causa esse pituita tenuis, spumosa, bilis flava, atra tenuior, aut ejus ichor, vapor acris, odor ob cerebri exactiorem sensum. Neque etiam fit obstructione spirituum transitum impediente. Oporteret enim vel motum in universum prohiberi, vel minui, quantitate spirituum, qui transeunt, non sufficiente ad partes interiores movendas. Sed vehementior quam ante apparet concussio, & motus inæqualitas. Probabilius multo, cerebrum in seipsum contrahi, ut expellat quod noxium est, sicut in sternutatione, quæ veluti parva epilepsia est, ut rectè dixit *Avicenna Fen.1. lib.3.tract.5.cap.8.* Sed in hac excutitur, quod est in anteriore parte cerebri, juxta narium foramina. In illa, quia in posteriore parte materia subsistit, difficilior materiæ dissipatio, unde pars affecta, & generationis locus intelligi possunt. *Scholiographi ad cap.15.lib.1. Hollerii, de morb. intern.*

Epilepsiam efficiunt res multæ ac variæ, vapor & aliquando humor acris ac mordax, exhalatio putrida, sanies fœtida, halitus graveolens, & virulentus (à vermibus, utero, vasis seminariis, sanguine corrupto, bitumine & cornibus caprarum hircorum ustis sublatus) aura venenata seu inimica nervis & cerebro, fumus, ira, fames, vigiliæ, consteratio subita, frigus & aliæ complures. Has omnes oportet unum aliquid idemque agere, quo unam aliquam & eandem gignant dispositionem in cerebri ventribus: quæ epilepticorum symptomatum causa prima & immediata statuitur. Quid autem commune esse omnium possit, præter mordicationem seu vellicationem cerebri (omnes vel notâ qualitate, vel abditâ & malignâ potestate, nervos ac cerebrum offendere, irritareque solere ac posse, citra dubitationem notum est) imaginari, difficilè est, imò impossibile est. Quod enim obstructionem efficere aliqui fingunt, absurdum & ab omni ratione alienum est figmentum: ut cum ex aliis plurimis, tum ex dicendis patefiet: Primum est, quod omnium ætatum Medici epilepsiæ species quasdam absque obstruente humore accidere concesserunt. At unam esse proximam omnium specierum causam oportet: tametsi vehementia, efficacitas, duratio, frequentia non eadem semper sit. Deinde quod ex raritatis causis paucæ aut nullæ potius repente obstruere adeò capaces cerebri sinus possunt. Quoniam humor crassus, cum copia magis quàm qualitate offendit, apoplexiam parit non epilepsiam. Tertiò, quod nullo exemplo doceri potest, partem corporis notabili cavitate præditam propter morsum hactenus contrahi, ut spiritibus per eam transeuntibus iter intercludatur. Quartò, quod animal confestim sensu & motu privari oporteret. Quia vi nulla fieri potest, quod cerebri ventriculis occlusis eodem ferè momento sensus ac motus in toto corpore deficiat. Sed in epilepticis motus, quàm in sanis plerumque validior atque auctior cernitur. Neque apoplecticorum instar omni sensu orbantur ægri: cùm aliquos ligaturis, vociferationibus, vellicatione aurium, ustione quoque excitari certum sit. Denique nulla foret inter apoplexiam & epilepsiam alia differentia, quàm majoris ac minoris, quod absolutè falsum est. Equidem locus affectus utriusque, cùm absque controversia unus idemque sit (discrimen da corpore & ventribus cerebri neque verum est. neque ad rem pertinet) nisi causæ discrepent. Verisimilius, & naturæ magis consentaneum est, simili quadam ratione epilepticorum paroxysmos fieri, quâ sternutationes, vertigines, corporis illæ totius concussiones, quæ sub ingressum somni omnibus fermè aliquando accidunt, concitari videmus. Ergo nihil aliud fuerit epilepsia (quoad pro morbo nomen hoc usurpatur) quam instrumentalis cerebri ventriculorum morbus à substantia mordaci aliterve inimica cerebro excitatus, in quo propter impetum ac concitatiorem motum cerebri, noxia volentis excutere, mens cum sensibus læditur, & totum corpus inæqualiter quatitur. *Erastus in Disputationibus de Epilepsia, Heidelberg. disputata. Anno 73.*

Ob-

OBSERVATIO II.

Pleraque Epilepsias, à causa calida exoriri.

EPilepsias innumeras observavimus maximè in Franconiæ tractu incidentes, quas vel ira vehementior, vel vinorum fortium usus, vel Venus importuna antecesserat. Itaque facile colligere potuimus eas ex sanguine ferociente, & malignitatem quandam cum acrimonia obtinente esse profectas, ac dein symptomata hos affectus antecedentia etiam demonstrant. Nam qui ad eos morbos propensi sunt, plerumque urinas rubicundiores obtinent, & siti molestâ affliguntur, & perpetuum sentiunt calidiorum evaporationum, cum convulsionis sensu conjunctarum, ad capitis verticem penetrante, ascensum. Itaque his indiciis præsentibus, epilepticas accessiones vereri oportet, quas præcavere revellentibus sectionibus venarum interiorum præsertim in fœminis rectè poterimus. *Octhaus libro Observ. propriarum.*

OBSERVATIO III.

Epilepticorum cerebrum, ventriculos & sacram fistulam plerumque limpida aqua esse imbuta & repleta.

PLuries invenimus in cerebri ventriculis sacrâque fistula, aquam limpidam, tenuem & puram, quam flavam vel bili colore suo similem vel etiam alium humorem; majorique itaque ex parte, si non semper, paralysin excitat tenuis limpidaque aqua, in cerebri ventriculis atque in spina dorsi collecta, quæ sensim à superiori parte nervos irrigat, quoad pervenerit ad eorum extremitatem. De epilepsiæ causa idem quasi asserendum opinor, nam similem aquam in epilepticis apoplecticisque multoties vidi. *Et paulò post.* Nihil in cerebri ventriculis pituitæ, nullam in iis obstructionem, & non plus humoris tenuis, aquosi & limpidi in medio ventriculo, atque in reliquis deprehendere quivi: cæterùm totam cerebri substantiam inveni aquosâ humiditate infarctam, ventriculósque omnes eadem aqua plenos. *Coiter in lib. Observ. Anato. & Chirurg.*

Confer Epileptici anatomen, quam exhibet *Bartholin Cent. 2. hist. anat. 92 & Cent. 3. histor. 80.* & Epileptici cranii apertionem, apud *Borell. Cent. 2. obs. 78.*

OBSERVATIO IV.

Ventriculos cerebri aqueo & cruento humore plenos in nonnullis conspectos esse, qui epilepsia nunquam obnoxii fuerunt.

COmplurium Epilepticorum cerebrum dissectum nihil habuit, ex quo obstructio colligi posset. Dissecti enim alii sunt, in quibus ventriculi aqueo humore, aliquando etiam cruento pleni apparuerunt, quamvis epileptici nihil fuissent passi. *Erastus part. 4. Disput. contr. Paracels.*

OBSERVATIO V.

De Epilepsia à sanguine.

EPilepsiam fieri, quemadmodum, & Apoplexiam, ex venarum interceptione, & occlusione à nimia sanguinis copia causata, nemo præter Hippocratem, & Galenum (à quibus transcripsit Avicenna) citatis locis quarto de ratione victus in morbis acutis, tradidit, nisique hanc ego aliquando in actu medendi vidissem, cum omnibus signis ab Hippocrate prænarratis, forsan nec hujus verbum facerem, cum hic sit rarissimus casus, nec ita facile sit explicare, quomodo ex venarum interceptione, & occlusione fieri possit epilepsia, cum tamen hunc videam, & ab Hippocrate, & à Galeno positum, ab Avicennaque receptum, mihique hic casus in praxi se obtulerit curandus, propono epilepsiam aliquando à sola sanguinis copia venas intercipiente, & occludente generari. Sanguis hic cum copiosus est, ab aliqua causa extrinseca, sicuti vel ex potu vini vinosi, vel ex valida exercitatione, ut innuere videtur *Galen. 3. aph. comment* 20. concitatus, & quemadmodum in his, qui mihi se curandi obtulerunt, semper animadverti, irruens ad partes superiores, cerebri vasa affatim replens, cum naturæ gravis, & qualitate forsan etiam molestus sit, epilepsiam causat insurgente naturâ ad ejusdem propulsionem, & discussionem, sicuti in singultu à repletione evenit, & eo magis natura ad hoc insurgit, quo magis ex repletione vasorum sentit se gravari, & premi. Unde in extinctionis periculum eat nativa caliditas quæ ob multitudinem, & copiam suffocationi quippiam simile patitur, hacque ratione in casu isto accidunt convulsiones, scilicet concusso, & concitato primo principio ad noxii humoris expulsionem, quod non fit in apoplexia, licet ab eadem causa generetur, quoniam in apoplexia est ferè omnimoda venarum interceptio, cujus ratione spiritus nullo pacto permeare possunt, unde statim motus, & sensus deperditur; at in hac epilepsia licet sit aliqua interceptio & occlusio, non tamen est tanta, & talis, quanta, & qualis est in apoplexia, non est adeò vehemens, ut spiritus omnino meare prohibeat; unde natura potest validè insurgere, quod non potest in apoplexia, cùm in apoplexia etiam spiritus ferè extincti sint, & suffocati; at in epilepsia sit tantum ob materiam copiosam gravantem, & occludentem periculum ejus extinctionis, & suffocationis, cujus ratione etiam facilius admodum hæc epilepsia, quàm apoplexia curetur, quæ nisi importuna adhibeantur calefacientia remedia ab his, qui epilepsiam ab humore frigido causari semper existimant, sola copiosa sanguinis missione tollitur. Hujus ea sunt signa quæ ab Hippocrate posita sunt, videlicet, faciei rubor, oculorum constantia, manuum porrectio, dentium stridores, maxillarum contractio, & cæteri similes convulsivi motus, quod si his addatur sanguine patientem abundare, ut ex propriis superiùs positis signis conjicere possumus, causamque præcedentem eum concitasse, certò poterimus indicare epilepsiam hanc à plurimo sanguine, eundemque venas intercipiente, & occludente genitam esse, cujus curationi cum ea, quæ apoplexiæ à sanguine debetur, à superioribus administranda remedia assumantur. *Salius de curat. morb. particular. cap. 3.*

Epilepsiæ à sanguine oriundæ exemplum proponit quoque *Hornung. Cist. Medic. Epist. 224. pag* 415.

OBSERVATIO VI.

Melancholia Epilepsiæ causa.

INternæ causæ sunt quæ in capite obstructiones faciunt, vapor putris, morsus oris ventriculi, pituita, & Melancholia. Unde fit ut scripsit *Hippoc. lib. 6 Epidem.* Melancholicos magna ex parte laborare epilepsiâ: & epilepticos melancholiæ opportunos esse. Cujus sententiam Galenus ita distinguit; in epilepticis si melancholia repit in corpus cerebri, si obstructionem faciat, induet epilepsiam; si verò in mentem feratur, calidum & siccum intemperiem invehet, & tum fiet melancholia morbus. Hinc, inquit Sylvius 16. Augusti 1549. venit ad me senex octogenatius, qui unico die, duarum horarum spatio correptus est octies accessione epilepticâ: post solutam epilepsiam, febrem passus est, dehinc melancholicus futurus, jam maniâ laborat. In eo sene suspicatus est causam mali ustam pituitam: quæ jam in melancholiam propter fervorem degeneraverat. *Duoynet. Apolog. lib. 3. cap. 2.* Confer *Hornung. Cist. Medic. Epist. 276. pag.* 491.

OBSERVATIO VII.

Epilepsias à flatibus, fumis & vaporibus causari, Hippocratis, Aristotelis, Averrois & aliorum authoritate.

Dico

Dico & sacrum morbum sic fieri. Cùm plurimus spiritus per universum corpus universo sanguini fuerit permixtus, multæ oppilationes fiunt multifariam per venas. Quod si ergo in crassiores & sanguine abundatiores venas copiosius aër irruat, & irruens ibi hæreat, sanguinis transitus inhibetur. Alibi igitur quiescit, alibi lentiùs movetur, alibi celeriùs. Quâ sanè inæqualitate transitus sanguinis per corpus facta, omnigenæ inæqualitates proveniunt. Omne enim corpus undequaque contrahitur, ac turbantur corporis partes, ipso sanguine tumultui ac perturbationi subserviente. Ob sanguinis autem perversionem totius quoque corporis subversiones undequaque gignuntur. Eo igitur tempore neque sentiunt quicquam, neque audiunt quæ dicuntur, neque vident quæ fiunt, neque ullos dolores percipiunt. Aër namque conturbatus sanguinem quoque turbavit & inquinavit. Spuma quinetiam per os illis effluit, non sine causa. Per jugulares enim venas aër transiens penetrat, & secum id quod tenuissimum est in sanguine, simul evehit: quod cum humidum sit illius, illius permixtione albescit. Pertenues enim membranas purus aër pellucet. Eaque propter omnes spumæ albæ apparent. Quomodo autem liberentur à morbo & tempestate præsenti, ego dicam. Quando vehementi motu agitatum corpus incaluit, calefit & sanguis. Is calefactus calefacit vicissim & flatus. Hi calefacti dissolvuntur & ipsi, & consistentiam sanguinis simul dissolvunt: proceduntque è corpore partim cum spiritu, partim cum pituita ejecti. Defervescente autem spumâ, & consistente sanguine, & tranquillitate in corpore obortâ cessat etiam morbus. *Hippocrates de Flatibus.*

Averroes à flatu mordaci, & fumo epilepsiam suscitari probavit his rationibus. Paroxysmi hujus morbi breves sunt: necessarium ergo est, ut sicuti in acutis morbis accidit, humor tenuis sit. Si objicias hunc morbum fermè frigidis molestum esse, atque ob id crassam frigidamque censeri debere ejus causam, respondet, humorem crassum, frigidum ac lentum dissolvi non posse sive in angustis meatibus, sive in patentibus eam esse cogites, priusquam à natura evictus. Hoc autem tam citò nullo pacto fieri posse, ratio talis est. Morbus per consensum factus, ab humore vel aura fit tenui & spiritali. Ergo cùm ab hoc effici possit, frustra alium quærimus. Argumentum hoc etiam suprà recitatum fuit. Quippe oportet omnes epilepsiæ causas per unam immediatam, & proximam morbum efficere. At causa hæc neque crassa neque lenta est. Quare non crassitie & lentore, sed aliâ qualitate morbum hunc suscitat. Tertia Averrois ratio hæc est. Galenus curat hunc morbum hierâ, quæ bilem vacuat: ergo ab humore tenui nascitur. Confirmat rationem quod propter famem, & iram multi hac passione corripiuntur. His jam adde authoritatem *Aristotel. in lib. de somno & vigilia.* Si Galeni quoque testimonium postulas, extat id *in lib. 3. de loc. affect. cap. 7.* Quo in loco cum epilepsiam per consensum sic fieri dixisset, quomodo singultus fit, & nonnumquam huic consentiens convulsio: & ob id mirum nobis videri non debere, si nervorum principium sic quati videamus, quo noxia expellat, hæc subdit: *Ad hunc modum reliqua quoque accidentia omnia quibus nervosum genus concutitur, fieri putaverim.* Si ergo accidentia, quibus nervosum genus per intervalla concutitur, ob id cuncta eveniunt, quia excutere principium conatur, molestiam exhibentia: & omnis epilepsia tales habet convulsiones, quod experientia certissimè demonstrat, omnem epilepsiam confiteri nos oportet excitari ab humore non obstruente, sed qualitate aliqua acri aut venenatâ molestante. *Erastus part. 4. disp. cont. Paracels.*

Differentia Apoplexiæ & Epilepsiæ nostra, & cum Avicenna & Averroë est, quod apoplexia fit ex materia; comitialis ex flatu. Galenus credit quod ex materia, sed non est verum. Primum, quia non adeò breves haberet accessiones. Secundò, quia ab accessione non perfectè liberarentur: quo enim detrudi deberet illa materia? Tertiò, quia plures comitiales morbi transirent vel vitio regiminis, vel ob hyemem in siderationem: cùm tamen videamus multos laborare 20. annis comitiali morbo, nec tamen corripi sideratione. Quartò, quia videmus expressè & Galenus ipsemet fatetur, ascendere flatum in his qui eum morbum ex consensu patiuntur: ergo si fieret ex materia esset multò deterior. Præterea *Hippocrates libro de sacro morbo* docet, quod hic morbus fit prohibito spiritu, ne progrediatur in cerebrum, à pituita in venis contenta, & ita non vult pituitam in cerebro contineri. Et si dicas, quod ibi Hipp. & *in lib. de victu in acutis,* vult quod ex comitiali fiat semisideratio seu paraplexia: dico, quod hoc facit pro nobis: nam eadem materia si ad ventriculos cerebri perveniat facit paraplexiam, ergo antea in comitiali ibi non erat. *Cardanus comment. ad aph. 45. lib. 2. Hippoc.*

Aristotel. in libro de somno & vigilia dicit epilepsiam fieri ex vaporibus ad caput ascendentibus, postea redeuntibus. Propter hoc addit, fieri ut plurimum dormiendo: quia hoc tempore multi vapores ascendunt, & quia pueris facilè evenit, jubet ne illis vinum potui detur, nec eorum nutricibus. Tamen mulieres Ferrarienses nutrices vino se implent & ferè inebriant, ut lac multiplicare faciant: & revera ab Aristotele non multum dissentio, quod hæ epilepsiæ, in quibus perbreve spatium homines detinentur, sint potius à vaporibus quàm ab humoribus: scito tamen epilepsiam quandoque interficere posse, ut nuper vidimus in uno, qui assuetus erat in epilepsiam incidere; hic nudius tertius cum in hunc morbum incidisset, totus convulsus est, & vesperam non videbat: fortè dices fuisse apoplexiam. Curavimus præterea magnificum Hippolytum Bojardum, qui per nonnullos dies ex potu vini Cretici in febre, decies & duodecies in epilepsiam corruebat: illam puto ex vaporibus factam, nam & citò expergiscebatur, vel fortè erat valdè tenuis materia; & nuper puerum lac exugentem curavimus, qui per quadraginta vices singulis diebus in morbum comitialem incidebat, tamen sanatus est; putamus ex vaporibus hunc morbum potius huic puero contigisse, quam ex materia aliqua crassa & glutinosa. Alium puerum diebus superioribus curabamus, qui inter dormiendum pluries in hunc morbum coincidebat: sed hic una vice nunquam experrectus est, putamus tunc materiam fuisse, & non vapores: materiam, inquam, quæ adeò occluserit ventriculorum meatus, ut anhelitus huic penitus auferretur. Id autem facile fieri poterat, cùm esset puer lac exugens, valde imbecillis, & qui etiam mammam exugere ut satis esset, despiciebat. Is fortè ex imbecillitate obiit. *Brassavolus comment. ad aph. 42. lib. 2. Hippoc.*

Epilepsiam ex maligna aurâ, illiusque præcautionem vide apud *Salmuth. Cent. 1. obs. 90. Epiphan. Hist. 24. fol. 72.*

Observatio VIII.

Ex crapula epilepsia oborta.

Aliquos ex crapula, ab ebrietate concidisse eo sontico morbo video, os stomachi supprimente materia: Quosdam ex choleræ vomitu convaluisse certum est, indico colore, aut porraceo, vel putrido cibo. *Benedictus lib. 12. cap. 11. de medendis morb.* Adde *W. Gabelch. Cent. 4. fol. 125.*

Observatio IX.

Ex urinarum Anadrome funesta Epilepsia.

Non admodum est, quod accersitus fui ad ægrum: vir erat robustissimus, militiæ deditus. Hic toto biduo

biduo urinam non reddiderat tremulus decumbebat mens ægrè constabat, ac lingua titubabat. A meridie in Epilepsiam incidit nec rediit, sed validis convulsionibus, vitam cum morte sequenti die commutavit: & Avicenna dicit hoc, cùm ait, ab humiditate malæ substantiæ & fœtidæ Epilepsiam nasci. *Heurnius de morb. capitis, cap. 22. pag. 234.*

OBSERVATIO X.

Epilepsiæ malignitatem per contactus contagium in sanos transferri aliquando annotatum.

HIsce diebus elapsis puèr integre sanus & minimè valetudinarius, morbum esse totius substantiæ, & venenatum expertus est, qui cùm post ægrum epilepsiâ laborantem in eodem cyatho bibisset, hujus morbi contagione statim correptus est. *Bertinus Medicinæ l. c. 3.* Add. *Salmuth. Cent. 1. obs. 55.*

OBSERVATIO XI.

Ex animi affectibus epilepsia correpti quidam.

NOvi ego duos, qui tantum ex animi affectibus inciderunt in hunc morbum: unus enim fuit quidam Laurẽtius Brachadenus & Marcus Antonius Contarenus: isti tamen in victu erant parcissimi, non erant excrementosi, tantum ex animi affectibus venere in talem ægritudinem *Ioan. Baptist. Montanus, consil. 50.*

† Add. Wolfg. *Gabelchon. Cent. 4. fol. 127.*

OBSERVATIO XII.

Pueros terrore Epilepsia facile correpti.

VIdi pueros, quibus per jocum incussus est terror, qui deinde morbo comitiali premebantur, & alium, qui cùm attente inspexisset eum, qui in comitialem inciderat, subito eo malo correptus cecidit. *Christoph. à Vega, c. 12. lib. 3. de arte medendi.*

Hac in parte laudandus *Plato*, qui monet *in 2. de Republica*, ne matres figmentis, & fabellis filios terreant; & his diebus scriptum ad me, è Germania de puella quadam, quæ tantum ex terroribus facta est epileptica. *Mercurialis de morb. pueror. libr. 2. cap. 3.*

† Interim tamen, quod eò magis miratione dignum, epilepsias ex terrore incusso curatas scribit *Camerar. Syllog. Memorabil. Cent. 16. part. 31.*

OBSERVATIO XIII.

Subitaneo tubarum terrore puer epilepsia correptus & mortuus.

DIligens cura rei, quam sum dicturus, impendatur, ne scilicet delicatus pusio pavore aliquo repentino exterreatur, aut instrumenta sensuum terribile quid subitaneo impulsu conquasset. Quod solent efficere incondita hominis vociferatio, aut obscœnus animantis mugitus, seu gravis cœli tonantis fragor, vel perstrepens clangentium tubarum sonitus. *Ioannes Matthæus à Gradi in capite de Phrenetide supra nonum Almansoris*, filium suum epilepsia correptum scripsit, ex inopinato hujusmodi tubarum increpitu, post occubuisse intra decem horas. *Iason cap. 24. de morb. cerebri.*

OBSERVATIO XIV.

Quædam fratris morte ex improviso denunciata, comitiali morbo correpta.

REverenda Monacha apud Cœnobium S. Sixti Romæ, & nata Friderici à Palma, nondum 20. ætatis suæ annum attingens, cum fratrem suum emortuum subitò acciperet, illico humi cecidit, & tanquam mortua per horam integram mansit: quæ postea utcunque revocata, comitiali morbo graviter cruciari cœpit. Quo morbo bis, & ter & amplius singulis diebus torquetur, non tamen ad os spuma refertur, quia nondum sævus & crudelis morbus sextum superexcesserat mensem. *Lusitanus curat. 90. centur. 2.*

OBSERVATIO XV.

Lentis esu quidam comitialem morbum incurrebat semper.

NOvimus, qui hujus (lentis) esu, atque ex illius tamen, cumque illius jure comitiali accessione vehementer corriperetur sæpe, semper autem ferè tentaretur. *Alexandrinus lib. 8. cap. septimo, Salubrium.*

OBSERVATIO XVI.

Anguilla affatim devorata, comitiali morbo correptus quidam.

REtulit præceptor meus Benedictus Faventinus in suo auditorio habuisse se quendam scholarem juvenem, qui repente Epilepsia concidit. Cum autem ad se redisset, & restitutus esset, quærentes alii ab eo, quid manè in prandio esitasset, dixit copiosè se anguillas devorasse: & statim quum hæc narrasset, abunde carnem anguillæ evomit. *Forestus Scholio ad c. 57. lib. 10. Observat.*

OBSERVATIO XVII.

Assiduo porrorum esu Epilepsia concitata, eorundem abstinentia sublata.

ERat qui pueros duos longo porrorum esu educaverat, hi percurati sunt à Sylvio fuga porrorum in posterum & hiera sola diacolocynthidos & tribus drachmis electuarii diacarthami dissolutis in sola decoctione hissopi & Betonicæ. *Dovinetus Apolog. lib. 3. c. 2.*

OBSERVATIO XVIII.

Puella pugno ad tempora cæsa facta epileptica.

PUella in gynecæo nostro, pugno fatui ad tempora afflicta, multis inde epilepsiæ paroxysmis convulsa, tandem ægra meo consilio & opera convaluit. *Langius epist 10. tom. 1.*

† Sic quoque epilepsia, ex percussione oculi inductæ meminit *Salmuth. Cent. 1. Observ. 74.*

A VARIIS CORPORIS PARTIBUS per consensum.

OBSERVATIO I.

Epilepsia ab universo corpore proficiscens.

AScendunt aliquando ab universo corpore vapores ad caput qui in epilepsiam homines compellunt, quemadmodum in nonnullis febribus mali moris præcipuè ab adusta bile profectis, quas illi sustineant quorum caput alioquin debile fuerit, quod olim nos Pisis observavimus in Ludovico Poschio cive Pisano, ac Florentiæ in Ioanne Garbio Physico Florentino, quorum uterque cùm satis acuta febre pravique moris per aliquot dies laborasset, ac bile adusta redundaret, in Epilepsiam incidit, quam nunquam antea ullus eorum expertus fuerat; cæterum post multa præsidia, que fuere adhibita, commutatis febribus (quibus assiduè uterque vexabatur) in erraticas; demum in quartanas interpolatas, brevi temporis spatio ab Epileptica convulsione ambo fuere penitus persanati. *Vidius Iunior lib. 2. cap 18. de curat. membr.*

† Confer etiam *Frombesar. Consil. 2. fol. 105. Scholz. Consil. 42. fol. 119. Manard. l. 13. Epist. 6. Trincavell. Consil. 24. fol. 31.*

OBSERVATIO II.

Epilepsiæ sine partium inferiorum concussione, caput solummodo afficientes, & parum à vertigine distantes.

VIx quispiam fuit doctus, qui non finitimos affectus crederet vertiginem & epilepsiam. Equidem complures ausi sunt asserere vehementiorem vertiginem esse parvam epilepsiam: ut Cœl. Aurel. Theod. item Prisc. & reliqui testati sunt. Non in omni epilepsia cadunt ægrotantes, sed aliquando solum caput

nonnihil movetur (quod in duabus nobilibus virginibus, cùm jam fermè sanatæ fuissent, observavi) interdum pedes duntaxat vacillant: ut tamen nondum cadant. Vidi nonnunquam vertigines, inquit Montanus, in quibus accidentia adeò erant similia epilepticis symptomatibus, ut vix dignoscerentur: & à peritis medicis plurimùm dubitaretur, utrùm vertigines potius censendę an epilepsię nominari deberent, propterea quod in finibus utriusque morbi consistere viderentur. *Erastus part.4 disp.cont.Paracels.*

Vidi ego qui facili & brevi delirio cum labiorum vix sensibili contractione tentati statim sibi restituerentur. *Idem author eodem loco paulo post.*

Epilepsia aliquando fit in cerebro tantum sine ulla partium subjectarum concussione, sed solius capitis. Quod rarum est, à me tamen annotatum, & observatum in sacerdote quodam annos 30. nato. Illud medicis visum est contingere malignâ aliquâ materiâ in dextro ventriculo contentâ, præsertim cùm in dextram partem caderet. *Scholiographi ad c.16.li.1. Hollerii de morb. intern.*

Observatio III.

Particularis epilepsia sine omni capitis offensa animadversa.

OBservatum hoc etiam est à medicis, morbum hunc in aliquibus à particularis cujusdam membri (brachiorum, pedum, digitorum, humeri, spatularum) convulsione sæpè incidere, tametsi nihil ex aliis ad cerebrum ascendere percipiebatur. *Erastus part. 4. disput. contr. Paracels.*

Observatio IV.

E summo vertice excitari solita Epilepsia.

VIsa est (epilepsia) quæ à summo vertice capitis originem haberet, è quo vapor quoquoversum excurrens, si per extremas solùm partes vagabatur, vertiginem: sin intrò penetrabat in cerebrum, epilepsiam ciebat. *Fernelius lib.5.Pathol.c.3.*

Observatio V.

Epilepsiæ initium à labro superiore, & ejusdem curatio.

VIdi civem Tricassinum referentem se labro superiore oris titillationem quandam paulò ante accessionem persentiscere: deinde per continuas sedes auram quandam mentis aciem ferire, quæ manifesto sensu cerebrum ipsum subiens, epilepsiam accerseret, convaluit ille escharotico admoto ipsi labro. *Fernel. lib.2.de abditis rerum causis*, scripsit Epilepsiam persanatam admoto caustico summo vertici capitis in quo sub pericranio vitiatus venenatusque humor coacervabatur. Quæ cùm ita sint, quis non facilè credat corruptionem quandam in affecta parte generari, quemadmodum Pelops asseverabat, inquit *Galen. Dovinetus Apolog.lib.3.*

Observatio VI.

Ex digito, manu, brachio & humero excitatæ primum epilepsiæ.

CArnotensi adolescenti è minimo digito sinistro ad regionem cordis perveniebat: unde palpitatio. Hinc ad caput, unde casus. Aurâ ascendente manus convellebatur. *Scholiographi ad cap.16.Holler.de morb. intern.*

Alteri Scoto annorũ 20. incipiebat à tremore dextri brachii ad mammam progrediendo: unde convulsio sine sensu, memoria & voce. Revocabatur cibo & potu, quæ non sentiens quoque deglutiebat. Multis fit primùm tremor & convulsio brachii, deinde capitis concussio. *Scholiographi loco jam citato.*

Anno 1555. Martii 8. die in adolescente Picardo annos nato 15. à torpore manus dextræ initio accepto contrahebantur tres primi digiti: index vi extendebatur. Ita cadebat obtorto obliquè brachio & corpore inflexo.

In alia, ab articulo humeri mali initium, deinde tremor totius brachii, ex quo adstrictio dentium & casus. *Scholiographi ad cap.16.lib.1. Hollerii de morb.intern.*

Nos uxorem Domini Oroboni curavimus, & pristinæ sanitati restituimus, à cujus auriculari sinistræ manus per brachium materia movebatur ad caput ascendens, quæ cùm cerebrum attingeret, in comitialem morbum incidebat. *Brassavolus comment.ad aphorism.45.lib.2.Hippoc.*

Habebam senem in cura, à cujus digito ascendebat vapor ad cerebrum, unde ille incidebat in epilepsiam. Curavi eum fortiter ligando digitum supra juncturam. Etsi adhuc ascendebat materia, fortiùs vinciendo etiam antè locum, ut dolor ille materiam attraheret, unde ille semper accubando in aliqua sede dormivit, ut materia minus sursum vergeret, & evaporaret ad cerebrum, & ita evasit. *Faventinus c.11. de medend.morb.*

† Sic epilepsiam per consensum pollicis manus dextræ memorat *Rhodius Cent.1. obs.57.* & manus sinistræ pollicis per consensum *Caspar. Calder. Trib. Med. p. 335.*

Vidimus nos speciem epilepsiæ mirabilem: & quod quidam scriptor sentiebat, in brachio suo dextro, in mense semel aut bis deambulationem rei frigidę ascendentis sursum, donec perveniebat ad caput ejus: quum ergo perveniebat ad caput ejus, accidebat ei paroxysmus epilepsiæ levis. *Hali Rhodoham comment.ad lib.3. text.191.Tech.Galeni.*

Quidam Epilepsia per consensum laborans, aurâ venenata è pollice ad caput tendente, curabatur cauterio actuali pollici apposito laboranti. *Camerarius de obs. Patavio acceptus, & ad me missis.*

† Conf. *Salmuth.Cent.1.obs.90.*

Observatio VII.

Ex ore ventriculi suscitata Epilepsia.

JUvenis quidam Grammaticus, cùm vehementius doceret, aut cogitaret, aut majorem inediam sustineret, aut irasceretur, epilepsiæ corripiebatur malo. Huic os ventriculi, quod facili sensu præditum erat, laborare deprehendi, ac deinceps per consensum cerebrum & universum corpus convulsorio motu concuti. Igitur solius probæ concoctionis illum curam exactè habere jussi: ac tertiâ vel quartâ horâ panem diligenter confectum offerri: atque hunc quidem solum si non sitiret; si verò siti cruciaretur ex vino aquâ diluto modicè adstringente & albo. Hujusmodi enim vinum ventriculum roborat, nec caput, ut solet vehemens, tentat. Cùm itaque hæc faciens nihil laboraret, exactam jam notitiam eorum, quæ prius solâ conjectura consequebar, habebam. Itaque singulis annis bis, nonnunquam etiam ter medicamentum amarum ex aloë ei exhibui. Totum enim ventriculum ab excrementis purgat, & ad proprias actiones robustum facit. Vir verò ille annis plus quam 20. quibus postea superstes permansit, inculpata valetudine vitam exegit. Quod si verò aliquando propter ingruentes occupationes à cibo abstinere coactus est, ut minimâ convulsione corriperetur accidit. Alios quoque vidi propter os ventriculi convulsione comitiali correptos, cùm vehementi cruditate laborassent, aut Venere intempestiviùs usi fuissent. Quosdam etiam per febres cõspexi derepente, nullo, quod convulsionem significaret, præcedente signo, esse convulsos, qui bilioso succedente vomitu protinus liberati fuerunt. Nonnulli autem hoc modo laborantium fusca evomuerunt. Quidam verò porri succo similia, *Galen.c.5. lib.5.de loc.aff.*

† Adde inſuper *Chifflet. Obſ. 4. fol. 3. Maſſar. Conſil.* 13. *fol.* 30 ubi meminit epilepſiæ ex ventriculo, & quidem ſine caſu: cum quartana vero conjunctam recenſet *Scholz. Conſil. 379. fol. 1035. ſeq.*

OBSERVATIO VIII.

Ex mamma Epilepſia excitata.

FUlvia Mainolda in D. Eliſabeth cœnobio urbis noſtræ Deo dicata, prope mammæ papillam dolorem patitur, quo augeſcente, inde vaporem elevari, & cerebrum impetere percipit, unde Epilepſia corripitur. Ea pars ulcere nonnunquam & tumore duriori laborat, dumque ex ulcere ſanioſus ichor emanat, benè ſe habet, quod ad epilepſiam ſpectat. *Donat. hiſt. mirab. lib.* 2, *cap.* 4.

OBSERVATIO IX.

Epilepſia è corde ſuſcitata.

EX cordis conſenſu quoque epilepſiam accidere poſſe multum contendunt eo quod epileptici plerique antequam ipſis malè afficiatur cerebrum, inſignem in cordis regione læſionem percipiant. Quidam ex Canonicis regularibus in æde D. Bartholomæi extra urbem commorans antiquata epilepſia pluries vexabatur in anno imminenteque paroxyſmo conquerebatur de corde, ſociosque advocabat Canonicos, ſi qui fortè tunc aderant, qui admoniti ei ſub mammâ ſiniſtra validè fricabant manibus, quo facto levius multò afficiebatur, & multò citius ſolvebatur paroxyſmus. Plures conſimiles hiſtorias *in Hollerii praxi citato* leguntur. ſed non ob id tamen dicendum (quod ego ſentio) perſimiles epilepſias ex cordis conſenſu provenire, id eſt, principaliter, & primo affecto, & per ſe corde: nam vires laberentur, & fere penitus conciderent, ſi ita cor pateretur, ut poſſet in hujusmodi conſenſum cerebrum trahere: quod ſi illud malum ante acceſſionem epilepſiæ perſentiunt laborantes, id aſcribendum vapori malo, & venenato ab internis partibus elevato ſuperiora petente qui in tranſitu cor etiam malè afficit, unde cordis palpitationem oriri obſervamus, ſed ſtatim ad cerebrum perveniente vapore ſubſequitur epilepſia. Verùm quia dum cor pateretur, mens erat integra, fit, ut de cordis paſſione, conquerantur ægri, & non de capite quia ſubinde ſtatim malè affecto cerebro mens oblæditur. *Idem eodem loco.*

OBSERVATIO X.

Ex liene proveniens epilepſia.

MOnacho *Dechantecler* Pariſienſi, annorum 30. corpore nigro & piloſo, è malè curato liene in febre continua vapor quidam menſtruis intervallis cum tumultu exiliebat. Qui ubi ad ſiniſtram mammam pervenerat, modò pronus, modò ſupinus concidebat, ſine ſenſu & motu. Poſtea confricatis aceto temporibus, oculos aperiebat, manu locum dolentem oſtendens, *ἀφωνος* nō loquens. Liberatus paroxyſmo noctem conſequentem inſomnem ducebat. *Scholiographi ad cap. 16 lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

† Ex conſenſu Lienis obortam notarunt quoque *Horſt. Obſ. 1. fol. 132. Tulpius l. b. 1. c. 9.*

OBSERVATIO XI.

E veſica ſe primum proferens epilepſia exemplo notabili.

ESt mihi mulier quædam nota quæ paroxyſmum epilepticum prævidet: itaque cùm vel ad aquas lavat, diſcedit, vel ſi domi eſt, aut in eo loco manet, in quo eſt: aut in alium abit: mox urinam reddit ubicunque eſt, deinde oculis apertis quaſi ſtupida hinc inde circumſpicit & vel ſtat, vel ad colum accedit, vel aliquid huc illuc defert, vel ſedet, nihilque loquitur, & quid agat, planè ignorat. Rarò autem cadit: ubi ad ſe revertitur, quærit quid egerit. *Toxites explicat. 3. § 3 lib. 3. Paragraphorum Theoph. Paracelſi.*

OBSERVATIO XII.

Uteri vitio ſuſcitata epilepſia.

ETſi notiſſimus inter cæteros morbos eſſe ſoleat qui comitialis nominatur, ignotus tamen apud multos plerumque eſt, ut quem nuper in puella vidimus Aretina: quæ cum hujusmodi invaderetur morbo minime (ut aſſolet) concidebat minimeque ex ejus ore ferebatur ſpuma. Sed ſtans caput tandem hinc inde, ac ſi quid inſpicere vellet, tota cum cervice movebat, nihil interim loquens, nihil audiens, nihil ſentiens. Cumque iterum ad ſe reverteretur, interrogata quid egiſſet, penitus ignorabat. Cauſam autem perquirentibus nobis, cur puella, cùm comitiali afficeretur morbo, non concideret, viſum eſt ex hoc contingere, quod contractio & tenſio ad cerebrum non ferretur, cùm ſolus vapor ſurſum aſcenderet. Ex quo nullo rigore cerebrum ipſum intentum ab inordinatis motibus reliqua membra præſervare poterat. Quod autem puella ipſa hoc morbo laboraſſet, & Medici omnes quicunque eam viderant, affirmabant, & rei eventus facilè comprobavit: cùm prorumpentibus menſtruis hoc malum evaſerit. Nam ut quandoque in pueris Venus, ita in puellis menſtruorum initium hujusmodi morbum tollere ſolet *Benivenius c. 97. de abditis.*

Memini & ego virginem 20 annorum me curaſſe ſubinde convulſam & manus clauſas habentem, quæ non concidebat, ſed toto acceſſionis tempore ſedens permanebat. Cum autem occaſio ex utero eſſet, adhibitis idoneis remediis, brevi ſanitatem recepit. Hujus affectus non diſſimilis videtur ei, quo Aretina puella laboravit. Ex utero autem laborantibus varia ſuperveniunt ſymptomata & ſæpenumero haud ſimilia. *Dodonæus in annot. ad c. prædict.*

† Epilepſiæ hyſtericæ meminit quoque *River. Obſ. comm. pag.* 446. *Piſo Obſ.* 32. ubi fœtidis adhibitis curatam refert: cum variis ſymptomatibus conjunctam epilepſiam ex conſenſu uteri obortam memorat *Fr. Rubeus Nat. Exerc. 39 pag. 442.*

OBSERVATIO XIII.

A teſtibus & vaſis ſpermaticis provocata Epilepſia.

A Teſtibus, & vaſis ſpermaticis quando in iis ſperma collectum corrumpitur, infrigidaturque, & ſibi induit naturam veneni: cujus vapor aſcendens cerebrum lædit, & epilepſiam inducit. *Dominicus Leonus art. med. ſect. lib. 2. cap. 14.*

OBSERVATIO XIV.

Ex pedis parte ſuperiore epilepſia initium ſumens.

CUidam à parte pedis ſuperiore, quæ obvertitur plantæ, aura frigida ad os ventriculi evadebat, ubi ille epilepticus concidebat. Poſtea vehementer curvato in ventres corpore, doctus eſt auræ curſum intercipere atque ita ſeſe caſu liberare. *Scholiographi ad lib. 3. de loc. affect. Galeni, Libell. in 16. forma excuſi.*

Hoc anno vidimus apud Lugdunum, in quodam amico noſtro, viro clariſſimo, principium affectionis à pedibus factum, hinc in ventriculum perveniſſe, ac præcordia & ſpinam ad cervicem atque in caput usque conſcendiſſe. Dicebat is, veluti frigidam rem eſſe, id quod aſcendebat, & præcordia tangebat. Quare Medici qui tunc ad curationem ejus convenerant, à principio tremorem cordis eſſe putabant: at ubi talia vidimus, cogitavimus ſubſtantiam quandam eſſe aut ſpiritualem, aut fluidam, quæ ut mole minima, ita facultate quàm maxima eſſet. Itaque non impoſſibile eſſe dixi in corpore ſimilem aliquam eſſentiam generari, non accedente cauſa extranea, quæ ubi nervoſam aliquam partem occupaverit, per continuas partes, usque ad nervorum principium vim ſuam tranſmittit,

sive id per alterationem fiat, sive spiritali essentia, veluti aura ad ipsum elata, *Campegius annot. ad hist. 26. lib. 1. Galeni.*

Observatio XV.

E cruribus primum & sura productæ epilepsiæ.

Fit, sed raro, alterum epilepsiæ genus, sive differentiam vocare malis, quam à parte aliqua, cui id fortè fortuna accidit, incipit malum, ac deinde ægrotanti ipsi sensibiliter ad caput ascendit. Atque hoc genus primùm vidi in puero, qui decimum tertium ætatis annum agebat, cùm adolescens etiamnum cum optimis, qui nobiscum erant medicis, ad ipsius curationem inveniendam convenissem. Audivi itaque puero ipso exponente affectum à tibia initium capere, dein recta per femur & incumbentia ei ilia ac latera ad cervicem, & usque ad caput ascendere. Postquam verò primum ipsum attigisset sibi ipsi haudquaquam constare. Interrogantibus verò medicis qualis esset qualitas, quæ ad caput ferebatur, quod de ea responderet puer nihil habuit.

Alius juvenis haud imprudens, ut qui satis, quod fiebat, sentire potens erat, & alteri enarrare, veluti auram quandam frigidam dicebat esse id quod ascendebat. *Galen. lib. 2. c. 9. de loc. affect.*

Curavi nobilem virginem & puerum. Illis ex intervallis crus dextrum una cum brachio distorquebatur, ut non concideret tamen. Quæ tametsi in paroxysmo ad interrogata satis aptè respondebat, sibi tamen relicta ridebat, alienaque loquebatur; & post paroxysmum interrogata nihil prorsus sciebat aut recordabatur eorum quæ vidisset, egisset, dixisset. Quinimo interdum, erecta stans ita, ut dixi, risu, vultus mutatione, & deliris sermonibus morbum testabatur, nec gravius aliquid patiebatur. Et tametsi brevi tempore sic afficeretur, nullius tamen rei ad se reversa meminerat. Quod eorum non meminisset, quæ in gravioribus paroxysmis, quibus aliquando corripiebatur, perpessa fuisset, non admodum mirabar.

Puero interdum crus dextrum planè rigidum efficiebatur, ut flecti nulla vi adstantium posset, licet non vehementer deliraret, si nihil gravius accideret. *Erastus in Ana. librorum com. Montani*

Nos hoc adhuc pueri vidimus in adolescente quodam & in alio qui jam vigesimum quintum annum excesserat, Januensi. Hi ergo referebant præsentire se saltum quendam & noxam indicibilem circa crura. Consului, ut & Galenus suadet, ut aliis adhibitis antea remediis, cauterio ad eam partem, ubi mali erat minera, uterentur. *Jachinus comment. ad cap. de Epilepsia Rasis.*

Florentis ætatis nobili Scoto, Jacobo *de Flamin* pilo rufo, è sura dextra, veluti gutta *crampa* (ut vulgo appellant) incipiebat: inde totius corporis concussio cum spuma. Solvebatur vomitionibus biliosis, eoque affectu corripiebatur declinante lunâ ad interlunium. *Scholiographi ad c. 16. l. 1. Hollerii de morb. intern.*

De flatu quidem vidimus expressè in Francisco Corio cùm manifestè ascenderet per crus tantâ multitudine, ut videretur fons quidam, aut canalis magnus ad hunc affectum à natura fabrefactus: conveniunt authores in materia quod ex melancholia aut pituita crassa spiritus ille gignitur, sed & de solo, aut enim ex ventriculo, aut ex aliquo membro alio, aut ex ipso cerebro defertur spiritus tanquam materiæ sedibus. Quocirca demiror quomodo Galenus admittat comitialem morbum fieri ex materia quę alibi genita sit, & secundarium esse, deinde omnem comitialem esse credat ex materia. *Cardanus de caus. sig. ac loc. morb. part. 1.*

Observatio XVI.

Historia cujusdam patris & filii, qui cùm se ob scabiem absque corporis expurgatione inunxissent, vulgari linimento, correpti fuerunt, pater palpitatione quadam in dextro brachio, filius autem epilepsia ex pedis consensu.

Referam quid viderim & ego aliàs: fui accersitus ad visendum puerum, agentem duodecimum annum qui vexabatur comitiali morbo, & paulò antè quàm ab accessione corriperetur, percipiebat à pede aliquid, quod tamen nesciebat qualenam esset exponere, ad genu ascendere, mox ad coxam, indeque paulatim serpens ad caput pertingebat, & subinde statim ille cadebat, neque per octavam horæ partem aliquid sentiebat. Illud a. propterea illi evenerat, quod cùm ipse & pater ejus scabie laborarent, absq; corporis expurgatione, inuncti erant facili & vulgari linimento, confecto, ex *resina laricina, sale ovique vitello, & succo limonum*, & à tertia unctione puer cœpit percipere ascensum illius rei: pater verò palpitationem quandam in dextro brachio, & quasi saltum rei cujusdam per musculorum partes, quamobrem pater statim ab unctione se continuit, ac paulatim desiit ea palpitatio: vir enim & validior erat; puer verò & tenerior infirmiorque: sed & ipse tandem aliquot post annos variis remediis, & servata commoda victus ratione ab eo morbo liber evasit. *Trincavella lib. 2. cap. 6. de ratione curandi part. corp. hum. affect.*

Observatio XVII.

E pedis pollice enata Epilepsia.

Vidit Sylvius Epilepticum referentem se ex pedis pollice titillationem quandam persentiscere & deinde per artus spinamque spiritum se insinuantem in cerebrum Epilepsiam invehere. Pedum quoque illuvies ut alibi docuit Sylvius hanc auram gignit. *Dovynetus Apolog. lib. 3. cap. 2.*

† Simile quid recenset etiam *Tulpius l. 4. c. 3.* ubi simul vocis suppressio supervenit.

Gravidarum.

Observatio I.

Prægnantes epilepsia affectæ.

Non paucas novi mulieres, quæ quoties uterum gestant, crebrò epilepsia corruunt, expeditæ verò nunquam. *Fernel. c. 3. lib. 5. Patholog.*

Et ego prægnantes aliquas epilepsia affectas vidi, & sanatæ sunt partu, non prius: quamvis à vacuatione melius habuerint. *Jachinus ad cap. de Epilepsia Rasis.*

Interdum sopor, deliria, convulsiones, epilepsiæ etiam in prægnantibus suscitantur, quæ facilè conquiescunt discusso eo vapore. ut per sternutamenta, aut edito partu, aut vitioso humore ex utero excreto. Nonnunquam etiam mala hæc per intervalla quædam & circuitu quodam repetunt, aliis crebriùs, aliis rariùs. *Jacotius comment. ad aph. 24. lib. 4. sect. 2. Coac. Hippoc.*

Paulus scribit se in muliere prægnante vidisse: in qua post partum ægritudo cessavit. *Dominicus Leonus art. med. sect. 1. lib. 2. cap. 14.*

Novimus etiamnum nobilem mediæ ætatis fœminam, superstitem adhuc, fœcundissimam quidem illam, cæterùm difficillimis epilepsiæ paroxysmis, quoties uterum gestat obnoxiam, quam nos non semel sic affectam ipsi conspeximus medicamentisque idoneis ab accessione levavimus: hæc ut plurimùm ex levi occasione irritata recidivam incurrit, ex qua frequentes obortus patitur, quibus plerumque mortuos, aliquando etiam semiputridos fœtus magna omnium admiratione excludit. *Schenckius.*

† Consul. insuper *Rhod. Cent. 1. obs. 60. & C. Calder.*

Trib. Medic. pag. 331. ubi sævæ epilepsiæ meminit, quâ prægnâs septimo fœtus mense correpta fuerat; simulq; quæstionem: an liceat sanguinem ex talo mittere: examinat. Adde *Hildesh. spicileg. fo.* 598. *Lotich. obs. lib.* 2. *fol.* 194. *Zacut. de P.P. Med. Hist.* 32. *lib.* 1. *fol.* 58.

OBSERVATIO II.

Epilepsiam non semper in gravidis aborsum facere.

VElim hic observari quod epilepsia haud necessario facit aborsum, nisi cùm fuerit vehemens & crebra, neque facit ratione alia quam vehementia convulsionis. Vidi ego multas hoc affectu detentas, quæ fœtum usque ad perfectionem maturitatemque portarunt. *Horat. Augen. lib.* 5. *epist.* 1. *cap.* 6.

OBSERVATIO III.

Epilepsias in gravidis sectione venarum in cruribus sæpe curari.

ARtis medicæ eam amplitudinem existere, ut industrii Medici semper quædam propositâ habeant in quibus accuratiùs inquirendis versari cum fructu possint, notius est, quam ut demonstrari rationibus debeat. Animadvertimus etenim etiam in tanta copia auxiliorum ab industriis medicis tum veteribus tum recentioribus inventorum relinqui tamen multa quæ magis expoliri quasi possint. Itaque semper in eam curam incumbendum mihi esse existimavi, ut observationes singulares in praxeos studio inquirerem, ac eas inquisitas, aliis etiam communicarem. Inter illas verò observationes, quas studio & curâ mea consequi potui vel præcipuam hanc esse censeo, de qua jam nunc verba facturus sum. Gravidis sæpe permolesta tum etiam periculosa symptomata accidere notum est. In primis vero obnoxiæ existunt epilepsiis gravissimis, & metu plenis, non solum quod hoc genus affectus per se pertimescendum sit, sed quod cura etiam difficilior & perplexior existat. Cum enim ejusmodi epilepsiæ fere eam causam habeant, quod gravidæ impurum sanguinem colligant, qui in cerebri sedes exspirans convulsionem excitet retractione quidem sanguinis ad inferiora opus habent, quam tamen inferioribus partibus moliri medici verentur, tum gravissimi viri Hippocratis (qui in aphorismis gravidis sectam venam aborsum excitare sensisse videtur) authoritate permoti, tum etiam vulgi calumniis absterriti. Itaque fit, ut permultæ fœminæ gravidæ epilepticæ necessariis auxiliis destitutæ, miserè pereant. Quod cùm ego considerarem, ac alias gravidas plerasque facta in superioribus partibus venæsectione plurimum invisissem, ut Celsi vetusti Medici sententia, quâ rectè etiam in gravidis sanguinem mitti posse asserit, mihi occurrisset, cœpi in hac re esse confidentior. Quod verò revulsionem ad inferiora in hoc genere mali curando in fœminis non gravidis multoties efficacissimam cognovissem, subdubitabam, num ea etiam in gravidis uti liceret. In ea dubitatione versanti occurrit gravida cujusdam Lanii Eichstadiani uxor, eaque vicina partui, robusta illa quidem, & sanguine referta, gravissima epilepsia oppressa. De qua curanda, cum dubitarem, dixi assistentibus mulierculis nisi maturè juvarent, & matrem & fœtum perituros. Itaq; videri mihi tentandum auxilium revulsorium in crure per venæsectionem. Neque immaturam fœtus excussionem timendam esse, quod alioquin vicina esset partui. Assentiunt. Secta itaque vena ad malleolos, adhuc fluente sanguine & oculos sustulit & loqui cœpit. Neque deinceps hoc malum rediit. Illa verò sequenti die domo egrediens & solita negotia exequens, retinuit fœtum adhuc per octiduum, eumque post sanum feliciter est enixa. Hoc experimento confirmatus, pluribus aliis fœminis gravidis in simili periculo versantibus eodem genere auxilii succurri. Ac cùm filia mea, quæ Doctori Friderico Martini Juris Professori ordinario scholæ Ingolstadianæ nupta est, primò esset paritura, pro sollicitudine paterna jussi, ut si quod periculum incideret, aperiretur ante partum vena in crure, non tamen multo educto sanguine. Quod domestici, non exactè assequentes, etiam periculo non præsente sunt exequuti nullo tamen incommodo, sed aliquo etiam fructu facilioris partus. Quinetiam cùm hoc ipso anno, quo hæc annoto, uxor mea gravida, in eam cordis & pectoris angustiam, ac pectoris compressionem incidisset, ut jamjam suffocatione peritura videretur, subitò venam circa malleolos in sinistro pede aperio, evidente ac subita mali istius levatione, nec quicquam incommodi ipsi accidit, sed per integrum mensem fœtum salubriter gestans, feliciter eundem postea peperit. Quocirca minimè dubito in tantis periculis non solùm necessariò, sed & tutò revulsionem hanc adhibere posse, præsertim, cùm ut ipse animadverti, quædam fœminæ præsente impregnatione ita sanguine turgeant, ut vel menstrualem fluxum, vel hæmorrhoidum apertionem unà & simul experiantur, nullo periculo aborsus. Quod sane mirum videri non debet in larga illa victus ratione, quâ multæ utuntur & in naturis humidioribus & robusta vi sanguifica præditis, quæ magnam copiam sanguinis colligunt. Quinimò occurrerunt quæ tempore impregnationis negligentes sanguinis eductionem, vel in aborsum inciderint, vel appetente partu copia sanguinis à pariendo prohibita, vel suffocatæ miserè vel epilepticis paroxysmis crudeliter sunt enecatę. Hæc vero dum propono, volo illos qui mea experimenta sequi velint, cautos esse, ut non nisi necessitate jubente id faciant, & cum cautione quantitatis moderatioris emittendi sanguinis, aliarumque observationum quæ prudenti medico consideranda sunt *Oethaeus de obs. prop.*

OBSERVATIO IV.

Epileptica accessio ex partu difficili nata & crebro recurrens, curata.

LEoduna, morata & nobilis mulier gravida effecta, integreque tumore hypochondrii dextri paulò antè liberata, ex puerperio difficili in epilepticas accessiones derepentè incidit: graves quidem illas & crebrò recurrentes, purgationibus à partu plus æquo nimiùm fluentibus: sanatur tamen nutu Dei, magnâ & solerti adhibitâ cura. *Valleriola lib.* 4. *observ.* 6.

PUERORUM.

OBSERVATIO I.

De matre puerorum epilepsiæ affini malo.

MAter puerorum nonnihil cum epilepsia commune habet, cujus signa sunt, frequens ploratus, terror inter dormiendum, vigiliæ, calores immodici, & fœtens anima: provenitq; ex imperfecta lactis assumpti coctione. Curabitur, si lac nutricis emendetur, quo facilius concoqui possit. Et si quotidie infanti scrupulus semis *diamoschi dulcis* exhibeatur, aut *diaplitis*, cum lacte confert, *ut ait Rases*: & præcipua medicina in hoc est theriaca magna quod non probo: nam pueris theriacen non facilè concedunt Zoar, & Damescenus. *Montuus in Pragmateia infantium.*

OBSERVATIO II.

In matre puerorum cum febre Rutam & Castoreum minimè convenire, quaque hujus mali vera sit curandi ratio.

ERror est, cùm in epilepsia sive convulsione infantium utuntur castoreo, rutha, mithridatio, etiam circa caput asa fœtida, & reliquis calidis medicinis: cujus sententiæ authores celebres habentur: interque hos *Rasis*, quos malè recentiores interpretati, hora casus etiam epilepsiæ administrant, quo nihil esset exitiale magis, nam longè plus est, quod trahitur de materia,

 quàm

quàm quod evacuetur, nec eorum cerebrum tantam vim sustinere potest, quoniam humidissimum est; antiquorum verò consilium fuit, ut cerebro & corpore purgato hæc administrarentur, sic enim possibile est cerebri malitiam, per hæc emendari, quod igitur in hoc præstat, si non universa divertentia juverint, cucurbitulæ, suppositoria, cathæretica, quæ vesicatoria, frictiones, ligaturæque adhibeantur, considerabis etiam si ea quæ anterioribus cerebri nervis moveri solent, qualia os, lingua, oculi illæsa sint, tunc vertebræ candens ferrum impones, unde nervus convulsi membri derivatur: quod si à collo infrà, totum corpus convellitur à tertia ad quintam vertebram cauterium impones hoc enim solo auxiliari suffragio poteris, pluresq; spe destitutos, sanitati restitues, sed illud est longè deterius, cùm pueris jam febrientibus hujusmodi medicamenta exhibent contraria curationi, nam cùm epilepsia vel spasmus febri succedit, humidis curanda est, ut colligitur *secunda aph.26. & 5.aph.comment.1.* ob hoc mirum est, quomodo circa illam curam totum contrarium faciant, non est tamen mirum, cur nullus infans ex hoc sanetur, cùm mori cogantur, nec mirum est cùm de nomine non constet apud Avicennam & Rasim curam esse ancipitem. *Cardanus lib. de malo medendi usu c.46.*

Observatio III.

Epilepsia in pueris species Atra & vulgo Bruta *dicta.*

Dicitur infantilis, quia infantes plerunque impetit: est verò hic morbus (præsertim cùm mixta sit aliqua atræ bilis portio) is qui à Ferrariensibus mulieribus *bruta* nuncupatur, ac si dixerint atra, quoniam atri fiunt infantes eo correpti, & hoc potissimum circa os cernitur. *Brassavola comm. ad aph.45. lib.7. Hip.*

† De Epilepsia puerili consul. *etiam River. Cent. 2. obs.60. Al. Deod. Valetud p.307. Forest. l.10. obs.59. & 65.*

METASTASIS.

Observatio I.

Epilepsiæ in paralysin metastasis.

Vidi ex Epilepsia factos Paralyticos. *Erastus part. 4. disp. contra Paracels.*

Id nos quoque ante annos aliquot in nobili fœmina, liberiore victus ratione utente, & vini appetentissimâ comperimus: quæ post plures epilepticas convulsiones per incerta intervalla ægram fatigantes, tandem Martio mense tam valido spasmo correpta est, ut de vita omnes desperaremus. Siquidem triduum integrum sine omni sensuum mentisque usu, sola respiratione eademque mirè variè affecta agitataque, se vivere ostenderis, exegit: quarto demùm die, recollectis post variorum medicamentorum tonoticorum usu viribus, sensibus, & rationi paulatim restitui cœpit: nisi quod in sinistri brachii paralysin, ejusdemque lateris imbecillitatem & atoniam postrema illa, atque adeò sæva epileptica accessio desierit, quâ reliquum vitæ suæ miserè, cùm medicorum præceptis nunquam satis acquiesceret, ad annos fortè quinque usque durans, cum brachii, quod alimentum non sentiret, tabe transegit. Postremum intempestivo cœlo filiæ nuptias secuta, paulò pòst expiravit. *Schenckius.*

Advertendum est, quod dicere simpliciter epilepsiam non finiri in paralysin, falsum est; quoniam, ut nos centies vidimus, & alii etiam quotidie in praxi vident, solutæ epilepsiæ, & non solutæ aliquando non succedit modò unius, modò alterius, modò plurium membrorum paralysis; sed intelligendum est dictum Galeni in comparatione apoplexiæ, scilicet quod sicut apoplexia creberrimè, ut dicit ipse, terminatur in paralysin, ita & epilepsia creberrimè in eadem non finitur. Hoc experientia testatur, nam ut plurimùm terminantur epilepsiæ accessiones particulares, & morbus universalis sine paralysi. Verumtamen aliquando licet rarò, tum universalis morbus, tum etiam aliquæ accessiones particulares, nondum terminato morbo, in paralysin ipsam desinunt, ac solvuntur. Quod etiam *Galenus* non neget epilepsiam terminari in paralysin, ab eo haberi potest *lib.4. reg. acut. comment.27.* ubi clarè habet quo modo epilepsiæ nonnunquam paralysis ipsa succedat. Hoc idem testatur *Author libri de morbo sacro, qui Hippocrati adscriptus est*, docens pulcherrimè, quando, & qua de causa paralysis, & membrorum particularium læsiones epilepsiæ succedant, & quid ex hoc sperandum sit per hæc verba: si verò modica existens pituita in utrasque venas defluxum fecerit, aut in alterius partis, superveniunt, nota ex morbo impressa relictâ; aut enim os vel oculus distorquetur, aut manus, aut cervix, ubicumque sanè vena pituita repleta superata fuerit, & gracilis reddita, hanc itaque venam necesse est debiliorem esse, & hanc corporis partem læsam defectuosiorem: verùm ad longius tempus plerumque prodest, non enim amplius morbo apprehenditur, si semel notam impressam susceperit. Hæc Author ille, ex quibus patet, quòd, & quando epilepsiæ membrorum resolutiones succedant. *Salius annotat. ad cap 19. pract. Altomar.*

†Epilepsiam à metastasi humorum à partibus externis memorat quoque *Horst. lib.2. obs.10.*

Observatio II.

Epilepsia ex terrore contracta, post biennium in paralysin alterius lateris transiens, nihilominus singulis mensibus, circa novilunium affligit.

Barbara Friderici Wenckhii lanii nostratis uxor, ante annos plus minus quatuor, noctu ex terrore apparitorum, ædes irrumpentium, & maritum, jussu magistratus, ad carcerem postulantium, Epilepsiam incurrit, quâ biennium integrum graviter afflicta, tandem ex ea in paralysin sinistri lateris incidit, infestante nihilominus Epilepsia, quæ etiamnum in quintum annum perstat, & post resolutionem, ut plurimum neomeniam menstrua facta recurrit. *Schenckius.*

Observatio III.

Cum epilepsia syncopen aliquando conjungi.

Non infrequens est prorsus ut cum epilepsia conjungatur syncope (quam aliquando præcedere comitialem, sæpius sequi novimus) tametsi nullus ob id putet, proprium hoc epilepsiæ accidens esse. *Erastus part.4. disp. contr. Paracels.*

DIÆTA.

Observatio I.

Comitialium prodigiosa prophylactica diæta.

Heliogabalus esitare solebat calcanea Camelorum, & cristas vivis gallinaceis demptas, linguas pavonum & lusciniarum; quod qui ederet, epilepsia tutus crederetur. *Jason. cap.25. de morb. cereb.*

CURATIO.

Observatio I.

Epileptica à dæmonibus vexata restituta.

Quædam mulier epileptica singulis ferè noctibus à dæmonibus se tentari asserebat, qui ut ex iis miseris evaderet, suadebant, quoniam de animæ salute nulla spes relicta esset, ut in puteum se dejiceret, ea domesticis visa nunciavit, noctu de cætero cubiculo claudebatur, alioqui dæmonum jussa peregisset: paucis post diebus assumptis remediis convaluit, nec amplius dæmonum spectra apparuêre. *Benedictus lib.1. cap.28. de curand. morb.*

† Huc refer epilepsiam à Fascino inductam, quam commemorat *Ruland. Cent.4. Curat.15.*

Ob-

Observatio II.

Epilepsiæ venæ sectione scarificationeq; curatæ.

Ego tres fœminas à morbo comitiali liberavi, quarum duabus venas malleolorum secare præcepi: quoniam menses suppressi erant, sed sectis venis descenderunt: tertiæ vero crura scarificavimus, & menses provocati sunt, quos nunquam fuerat experta, erat enim 14. forte annorum. *Cornel. Gemma cap. 12. lib. 3. de arte medend.*

† In epilepsia tamen sanguinem non mittendum scribit *Rulan. Cent. 1.* at sanguinis missione curatam inter alios, testatur Rhodius Cent. 1. obs. 64. & arteriotomia sanatam refert *Severin. de Effic. Med. pag. 46. 47.* Interim in secanda hic vena, cautione opus esse, docet exemplum, quod habet *Hildan. Cent. 4. Obs. 22.*

Observatio III.

Subitanea & difficilis Epilepsia, cum rationis privatione, post semestre per purgationes tempestivas curata.

Virgo Polona nobilis & nubilis, subitò in Epilepsiam incidit, cujus insultum singulis pene horis patiebatur satis graviter, ad minimum quemque strepitum sive pulsum perterrefacta. Rationis usu ab initio statim morbi spoliata, ita ut etiam finito paroxysmo nihilominus tamen mente non constaret, sed aliena semper & absurda loqueretur & cogitaret, neque suas aut alias adstantes nosset: Sic satis tamen admittebat cibum & potum, fluxum quoque menstruum debito patiebatur tempore. Tentata sunt circa eam à parentibus & propinquis talia, quæ à proprietate & specifica qualitate morbo huic resistere credebantur, tum quæ cerebrum & corroborarent similiter admota, sed sine fructu: Duravit hoc malum ad menses fere sex. Ducta tandem ad me est Thorunium virgo, utque seriò ejus curam susciperem rogabar, pollicebantur in omnibus quæ suasuri essem, mihi velle morem gerere. Cœpi rem aggredi & pro vitiosorum humorum (quibus abundare illam palam erat) præparatione propinatis quibusdam potionibus, ad exquisitam corporis purgationem me contuli, à levioribus facto initio: à quibus ad validiora ascendi magis magisque per brevia etiam intervalla, cum facile purgationes valida etiam ferre illam animadverterem. Ad hoc faciendum animavit me Medicus eximius *Leonhardus Iacchinus comment. in 9 Rasis cap. 5* ubi de antiquo capitis dolore agitur, ubi auctor, lubet enim verba ascribere, sic habet: Animadvertere oportet, quo ignavi nostri temporis medici, dum relictis ducibus, fucos sectantur, magnarum ægritudinum curam susfaciunt. Quis hodie comitiales, quis melancholicos, quis elephanticum morbum curari vidit? raro paralysin, raro antiquos dolores, raro podagricos. Quod sane non alia ratione evenit, quam quod fortia medicamenta omiserunt tum purgantia, tum etiam aliorum generum siccantia & vacuantia, qualia sunt theriaci sales, qualis viperarum esus. Dum enim contenti sunt, solo curationis nomine, lucrum sane cupiunt solum, sed honorem omnem arti detrahunt quasi ij solum morbi à Medico sanentur qui sponte sua sanarentur. Quod verò magis indignandum est, hoc est quod sæpe qui morbi ipsis incurabiles persistere, à rusticis & mulieribus curari videas, non sine multo artis dedecore. Nihil igitur timendum est, sed audacter propinanda, dum probè memineris eorum, quæ in purgatione facienda observari debent. Nec enim temere propinanda, sed exploranda ægri natura omnis, tum temperamentum, tum habitus corporis, tum purgandi facilitas. Hæc ille. Hac ratione cum procederem cum virgine illa epileptica factum est, ut postquam quartum, in tallos, purgans à me accepit, & jam semel atque iterum alvum dejecisset satis largiter, tandem inter desidendum cœpit nonnihil ad se redire, circumspicere, quærere ubi esset, vel hactenus fuisset agnoscere præsentes, ita ut intra duas aut circiter horas in universum penè sibi restituta sit, atque tum à magno se onere, maximè quoad caput, liberatam fatebatur; ac num prior adhuc mundus, omniaque adhuc in suo loco essent sciscitabatur. Sic in dies & in singulas horas in melius proficiebat, ad valetudinem & rationis usum quod attinet, & jam bellè valet, neque ab eo tempore (agitur enim nunc annus quartus) quicquam epileptici, aut consimilium symptomatum passa est. *Titius eam suis mihi communicatis observationibus.*

Observatio IV.

Accessio comitialis gravissima, vitio ventriculi derepente suborta, curatur.

Nobilis Catharina Martina, accessione comitiali vitio ventriculi derepente suborta, eaque gravissima, ut casus in attonitum morbum timeretur, ob miram totius corporis plenitatem, præsertim cerebri, magna adhibita cura intra biduum curata fuit. *Valleriola lib. 3. observat. 7.*

Observatio V.

Epileptici post 25. annum curati.

Auxiliante Deo tum mares tum fœminas, maritatos ac cœlibes percuravi, qui post vicesimum quintum annum correpti fuerunt. Nobilis quidam juvenis Westphalus, qui a prima infantia graviter & crebro paroxysmis infestari solebat, & multarum regionum medicos consuluerat, non magno cum fructu, ut ajebat; consilium nostrum secutus intra primum annum vix semel & valde leviter, ut mater ejus literis ad me scriptis testata est, comprehensus fuit. Convaluisse eum tandem integre ex eo conjicio, quod nullas ab eo post obitum matris literas porrò accepi: & quod uxorem duxisse intellexi. Quæ non ob aliud refero, quàm ut intelligatur, ne illos quidem pro desperatis omnes habendos, quibus connutritus est morbus. Si enim extingui morbus nequeat, saltem mitigari ac debilitari poterit. *Erastus part. 4. disput. cont. Paracels.*

† Conf. quoque *Rhod. Cent. 1. obs. 63.*

Observatio VI.

Epileptica triginta annorum convaluit.

Curavi mulierem natam triginta annos sequenti methodo, victus ratio instituta est ex placitis Arnoldi. Materia parata est *limatur. ligni sancti ℥ ij. ß. macerata tres dies in aqua calida, in qua ℥ cocta cum uvis corinthiacis, addito sub finem pug. de unde hyssopi.* Eo decocto utebatur manè & in pastu corpus vacuatum est apozemate parato *ex radic. pæoniæ polypodii, rad. ireos. Florent. sal. hyss. p. beton. lupuli. agrimonii, arist. rotund. fol. sennæ, spica nardi, cas. epithymi turbith. in quo dissolve confect. hiera diacolocynth. cum syrup. saporis.* Tertio quoq; die corpus ita vacuabatur, deinde bis in septimana, donec morbus consenuerit. Singulis diebus manè quibus abstinebat apozemate, utebatur opiata sequenti: *Ex veteri theriaca visc. quercino sem. pæoniæ maris, ruta. pul. cranii humani, cornu cervi elect. latitiæ Gal. conf anthos. & sirup. de hyssopo & oxymelite scillitico*, Raso bregmate perfusum est caput ad coitum futurarum. *lixivio ex ciris juniperi in quo hyssopi, ruta, famis. rorismarini. beton. rad. ireos. Florent. fol. 10. sennæ* fuerant: post fotũ illitum est bregma ad illum coitum, de dicta opiata, cui mistum est oleu therebinthinæ & aquæ vitæ pul convemens, qui bombace carpta exceptus in cucullum intersuto coaptaretur. Cerebrũ roborabatur. & siccabatur odoratis, & præsertim ãbare, reliquiæ materiæ per errhina ducebantur, sola digitis trita & in nares indita appen-

pendi collo radicem pæoniæ hydragyrum inclusum testâ avellanæ, pulpa sua vacua & pice obturata, gerebat annulum ex ungula alces: hyeme hora somni devorabat tres pil. ex aloë ex descriptione *Arnoldi tractatu de conservanda juventute, & retardanda senectute*: manè aliis utebatur, ut hiera diacolocynthide. *Dovinetus Apolog. lib. tertio, cap. secundo.*

Observatio VII.

Quadragenarius ab infantia ad eam usque ætatem epilepsia vexatus & liberatus.

NIcolaus Florentinus quendam quadragenarium ab infantia ad hanc usque ætatem epilepticum sanasse affirmat hoc electario, quod recipit *herbæ paralysis* (quæ costus, piperella, herba Sancti Petri, vel Pauli quoque vulgo dicitur) *quantitatem idoneam minutim concisam & caryophyl. pœoniæ, pirethri. ana portiones æquales, cum melle sufficienti fac electuarium*, sumendum in dies ad cochlearium unum, vel theriaca, aut mithridatios semel in septimana sumantur. *Sylvius in curat. Epilepsiæ. pract. væ.*

Observatio VIII.

Epilepsia inveterata in sene curata.

GOrdonius curari posse ait recentem Epilepsiam in pueris, modo sit ipsa per consensio ventriculi, non posse autem in adultis & cerebro propriam. Aliter tamen docet experientia. Curavit Sylvius Epilepticum natum quadraginta annos Lutetiæ, quem continuit tota quadragesima in vini abstinentia, Veneris; piscium; carnium usu imperato purgationibus *ex hiera diacolocynthidos & hydromelite, cui sub finem addebatur p. j. hyssopi* Opiata *ex Theriaca vetere visci quercini, conservæ anthos, seminæ pœoniæ, ruthæ, pul. lætitiæ, Gal. confectione Alchermis, & syrup. de hyssopo, aut oxymelite scyllitico*: qui omnino suffitu bituminis explorat•, syncerus ab eo morbo & integer inventus est. Cùm ad suos reversus, vino & Veneri indulsisset, rursus in morbum incidit. *Dovinetus Apolog. lib. 4. cap. 2.*

Observatio IX.

Ad sævos dentium & capitis dolores, Ducissa quædam periculosa Epilepsia correpta, quæ postmodum in sinistri brachii resolutionem cessavit, tum quibus hæc remediis fuerit restituta.

FOemina quædam Princeps, summo loco nata, post sævos dentium & capitis dolores, in gravem Epilepsiam incidit, quæ idoneis adhibitis auxiliis, in totius sinistri brachii paralysin terminata, reliquis membris omnibus intactis. Restituta sanitati fuit corpore toto rite evacuato, factisque revulsionibus necessariis, necnòn Topicis convenientibus admotis. In quibus balsamos, qui ex India Occidentali adfertur, & unguentum de bdellio primas obtinuerunt. De *Thomæ Mermanni Bavarici Archiatri exemplis ad me missis.*

Observatio X.

Vulneribus capiti inflictis quidam ab antiquata Epilepsia vindicatus.

NOvimus dum Patavii medicinæ studiis incumberemus; nobilem Gallum, qui dum Epilepsia laboraret nec à Gallicis Medicis curari posset, Italos consulere decrevit; dumque iter faceret in Pedemontana ditione prope Alpes, ab Hispanis quibusdam, qui tunc ibidem bellantes stipendia merebant, aggressus, spoliatus, perempto servo pluribus vulneribus confossus, tanquam mortuus derelictus, à socio, qui aufugerat, revertente, in proximum vicum transportatus ac chirurgo curandus traditus, qui eum curavit verum quia magnum admodum in fronte vulnus susceperat, cum insigni ossis deperditione, non nisi multo post tempore integre sanata fuit ea pars, ita ut cum Putavium pervenisset, adhuc ceratum supergestaret, consueverat singulo mense corripi epilepsia, & jam tertius mensis à vulnerum susceptione agebatur, nec unquam malum persenserat, quare consulentibus primariis Medicis Patavinis ab omnis generis præsidiis tunc abstinuit, ob aëris hyemalis inclementiam, in proximum ver curationem distrahens: quo jam adventante nullo amplius malo tentante in patriam sanus reversus est, ab iis sanitatem nactus à quibus mortem suscepturum se crediderat. *Donat. hist. mirab. lib. 2. cap. 4.*

Observatio XI.

Tumore in coxa suborto, & osse vitiato, quidam per consensum epilepsia corripi solitus. qui tumore & osse vitiato percurato, ab epilepsia convaluit.

SI per consensum cum parte aliqua subjecta, elato ad cerebrum ex ea vapore pravo & venenoso accessionem committente, epilepsia fit, stricta fiat deligatura, si in artubus est, quæ viam vapori præcludat, post accessionẽ verò ex parte ipsa luem ipsam vacua, etiam, si opus est, partem ipsam ulcerando, ut Grattinaria quendam epilepticum sanavit, aperto per cauterium tumore in coxa, & osse quod simul computruerat, ablato, & parte illa putri sanie diligenter purgata. *Sylvius de morbis internis, c. de epilep.*

Observatio XII.

Historia pueri epilepsia ex crure laborantis, deligatione, &c. curati.

PUerum, cujus morbus comitialis â tibia oriri consueverat, medici qui tunc ad ejus curationem convenerant, sanare sperabant, si imprimis vacuato universo corpore medicamen ex tapsia aut sinapi parti adhiberent: ligato in medio membro supra eam videlicet partem, quæ primaria dispositione erat affecta, atque hoc pacto accessionem reverti prohibuerunt, quamvis antea quotidie puerum infestare consuevisse. *Gal. lib. 3, cap. 7. de loc. affect.*

Observatio XIII.

Unico epileptico paroxysmo, eodemque viginti quatuor horis continue & amplius affligente liberata virgo quædam.

VIdi paroxysmum unum totas vigintiquatuor horas, & eo amplius, ita virginem affligere, ut quam, vis nonnihil interdum remitteret, nunquam tamen intermitteret: quod, eo mirabilius censeri debet, quod non solum absque periculo ægrotantis solutus est, sed & postremus fuit. Post illud enim tempus, optimè habuit ad hibitis remediis. *Erastus part. 4. Disput. contr. Paracels.*

Observatio XIV.

Centum & quinquaginta paroxysmis Epilepticis intra 24. horas exagitatus puer medicamentorum abstinentia convaluit: quorum usu prius irritatus fuerat.

PUer quidam singulis quindecim diebus Epilepticus concidebat. Per affectum capitis hoc fieri Medicorum præstantissimi Frisimelica Montanus, Odus, & Francanzanus existimarunt. Sed quo plura pharmaca exhibuerunt, eo affectus magis crevit. Ita ut in vigintiquatuor horis paroxysmos haberet plures centum & quinquaginta, leves tamen, quia parva commotio capitis cum bulla circa frena labiorum aderat. Unde tandem cognoverunt morbum esse non per affectum capitis, sed per consensum à ventriculo. Quare cum illum pharmacis exagitare desisterent, & roborarent, puer egrigie convaluit. *Trincavella lib. 1. consil. 25. edit. Basil.*

OB-

Observatio XV.

Liberari aliquos epilepsia, incognita morbi causa.

EQuidem sanavi aliquos ope divina, quos in capite non colligere causam morbi ex multis conjecturis colligebam, tametsi ubi, quando, à quali causa pareretur, aut per quam regionem sive partem ascenderet, nescirem. *Idem author opere citato.*

† Nempe natura morborum medicatrices; sic sponte curatam epilepsiam commemorat *Tulpius lib.1 c.8.*

Observatio XVI.

Paracentesi liberatus, setone videlicet collo & cervice perpunctis.

HOc remedii genere Hollerii Medici undequaque doctissimi, decreto, adolescentem quendam viginti annos natum, morbo caduco, cujus insultibus ante crebro prehendebatur, liberavi: derivatis ut credere par est, illa arte ichoribus mali fomitibus. *Pareus lib.9.cap.24.* Administrationis rationem non tam ex veterum quam recentiorum invento require *lib. secundo artis chirurgicæ Gourmeleni. & apud Pareum loco citato.*

Observatio XVII.

Epilepticorum per pyrotica & sectiones servatorum varia & admiranda classicorum authorum attestationes.

NOs hodie præservandi gratia, in his quos pronos ad hoc malum videmus cauterio utimur: aliis circa cervicem suppositis. Affigitur autem ad primam vertebram. Instrumentum vero olivæ nucleum imitatur. Sed est abaptiston, id est, quod in profundo agi nequit. excidente eschara, sinimus diu effluere. Sic enim siccatur cerebrum: quoniam præter vacuatoria per naturam, etiam hoc adjungimus. *Iachinus comment ad c.14. De Epilepsia. Rasis.*

Pueris applicetur cauterium actuale in parte posteriore capitis, & maximè iis qui obesiores sunt, estque præstantissimum remedium. Florentiæ quia pueri sunt obnoxii huic morbo, etiam mulieres admovent cauteria actualia, ut torrem ignitum: siquidem cauterio occiput urunt idque habent in communi usu, edocti quotidiana experientia. Rusticæ pueros sacerdotibus deferunt, ut cauterio, vel carbone ignito partem illam posteriorem urant, quod maximè confert, si epilepsia facta fuerit per idiopathiam. Si enim per sympathiam aut ventriculi aut partium infernarum, hoc esset potius trahere humores ad cerebrum, quàm idem evacuare. *Rondeletius .36. Method. curand. morb.*

Nonnulli solis cauteriis putant sanari posse epilepticos. Et si ea quæ anterioribus cerebri nervis moveri solent, qualia os, lingua, oculi illæsa sunt, vertebræ candens ferrum imponunt, unde nervus cōvulsi membri derivatur. Quod si à collo infra totum corpus convellitur, à tertia ad quintam vertebram cauterium imponunt. Hoc solo suffragio, ut putat Cardanus, auxiliari poteris. Ultimum auxilium est, ut idem ait, juxta talem ex utroque crure paululum sanguinis mittere, °occiput incidere, & cucurbitulas ad movere. In occipitio quoque & infra quo summa vertebra cum capite committitur, adurere duobus locis, ut per ulcera perniciosus humor evadat. *Montanus cap.16. lib.1. Analysi. morborum.*

Ego summoperè laudo cauteria in brachiis, imò hoc est familiare remedium. Et vidi anno præterito nobilem senem, qui solo cauterio sanatus est & erat senex in 52. anno ætatis suæ constitutus. *Montanus consil. 50.*

D. Montanus cauteria duo in cruribus loco solito apponi curavit epileptico. Ea ut facilius aperta teneret, chirurgus laminas ex argento cum hemisphærio perforato fecerat pilei figura, sed ea nimium inferebant dolorem: quare ex ligno hederæ globulos fieri curavit, quos imponebat, supponendo folium hederæ, si non adesset inflammatio, cum unguento mato magistrali: aut si appareret, jubebat folium plantaginis imponi, aut solani, cum eodem unguento. Fit autem illud hoc modo *Recip. Unguenti de cerussa* ℥.i.ſ. *Misce ad ignem & postea in petia extende & appone* Pro immunditie intus auferenda velim inspergi farinam hordei: prohibet enim ne generetur caro, & ne globuli dolorem inferant. Si autem nimium cresceret caro, imponat spongiam, factam in modum globuli, & imbutam alumine usto, per duos aut tres dies, vel loco aluminis usti, utatur unguento Isidis, ita ut fiat ex bombace vel spongia, & in eo unguento benè intincta, imponatur per noctem. Quod si hæc leviora nascentem carnem non prohiberent, utatur sequenti & applicetur prædicto modo. ℞ *unguenti Ægypti.* ℥ *Lithargyri* ℥. ſ. *Misc.* Hæc facta eo tempore sunt, & ille perseverans in debito regimine victus, & abstinens à vino, liber fuit per tres menses à morbo *Idem consil.* 42

Vis & efficacitas causticorum ea est, ut non solum frigidas qualitates mutent, verum etiam venenatas & malignas calidas pariter ac frigidas emendent. Hoc modo sanatus est qui apud Fernel. scribitur ex humore venenato sub pericranio contento laboravisse. Eadem ratione persanati sunt, quibus ex pede vel manu aura frigida sensibiliter caput petere solita fuit. Ego aliis non sum usus, quàm cantharidibus cum aceto & fermento mistis. Alii fortioribus usi sunt optimo cum successu. Causticis semper aliquid Theriacæ bonæ miscendum censeo: ut quam profuisse non semel tantum compererimus. Ubi autem, quæ pars fomitem & scaturiginem hujus mali in se habeat, ignoramus, assiduâ purgatione nascentem in ea fructum exstinctum, priusquam adolescat, subinde tollere studebimus: & totius corporis mutatione illam quoque corrigere tentabimus. Si non sufficere purgationes intelligebimur, eum per medicamenta calida ex alto ad circumferentiam humores trahentia, vel per cauteria evocare tentabimus. Fient hæc vel in pedibus vel in brachiis, vel in cervice, prout mali causam in una magis quàm in aliis partibus provenire ac nasci conjiciemus. Vidi sanè in cervice cauteria inusta plurimum contulisse illis, quibus causa morbi in capitis partibus externis paulatim generabatur, vel sensim aliunde ascendens ibidem colligebatur. Quibus hoc in scapulis, humeris, lateribus accidit, brachiorum cauteria magis prosunt: quemadmodum pedibus sub genubus impressa, illos præcipue juvant, quibus in ventre, iliis, inguibus, femoribus, mali causa delitescit. Tenere autem aperta oportet, dum certa conjectura intelligatur, tale nihil porrò in corpore pullulare. Interea nihilominus, (cujus te semper volo meminisse) exhibere oportet, quæ cerebrum confirmare & venenatæ causæ resistere posse putantur. Talium diuturno usu, affectio partis, à qua malignus ille vapor gignitur, tandem extirpatur: nam cum à putridis & corruptis humoribus corporis intima cum vasis exquisitè expurgantur, & partes extimæ pariter cum intimis remediis sudorem undequaque prolicientibus vacuantur, atque pharmacis venenatis qualitatibus resistere potentibus continue alterantur & veluti amantur ac comminuuntur, necessàrium est, inimicam in corpore vim absconditam sensim languescere, debilitari, extingui. *Erastus part.4 disput. cont. Paracels.*

De antiquo pueros urendi more, Thuscis Libyæ populis & Scythis adversus pituitæ mala & morbum puerilem, recepto, vide Doctissimi *Mercurialis variarum lectionum lib 2 cap. 2.*

Si malum non cesserit adhibe sinapismum capitis

aut

aut ferro candente adure, quo loco vertebra cum capite committitur, seu in fine occipitis, Causticum etiam post aures aperitur, vel utrique brachio ad musculum deltoidem, & diu vulnus apertum tenetur, *Piso, lib. 1. cap. 19. de cognoscen. & curand. morb.*

Petrus Merenda scribit in comitiali morbo admodum vehementi exiguo intervallo sæpius repetente, nec aliis remediis cedente, se quam plurimos per admota collo prope scapulas rubrificantia medicamenta, donec vesicæ excitarentur, brevi temporis spatio ad pristinum rationis usum frequenter perduxisse, & ab accessionibus liberasse, qui deinde decenti curatione, ad integram sanitatem perducti fuerunt. Sed hoc faciendum esse post purgationem, nisi morbus urgeat. Sed neque hæc, neque setones, neque cauteria conveniunt circa caput, nisi morbus cerebro sit essentialis, ut fiat diversio à cerebro. *Scholiographi ad c. 15. Hollerii de morb. internis.*

Ab alchael usque ad alchadam inclusivè, inter quemlibet spondylum, dantur cauteria actualia pueris in præservatione ab epilepsia, & est remedium singulare *Corpus Isagog. Anatom. de Anatomia extremorum.*

OBSERVATIO XVIII.

Rutæ odore quidam casu ab epilepsia liberatus.

HOc in Thuscia à rustico quodam accepi, qui dicebat aliquem casu morbo liberatum fuisse. Rutam enim sylvaticam, quam rure habebat, contundebat, & ubi conservus ejus lunaticus concidisset, ipsæ rutæ odore plenus aggressus nares ægri continebat, unde ille excitatus, non amplius comitiali morbo laborabat. Expertus autem erat hoc etiam in alio, morboque eum liberaverat. Atque ego sæpius ita hunc affectum curavi. Mirabile igitur & eximium medicamentum est, quod nulli communicabis. *Trallianus lib. 1. c. 15.*

Ruta sylvestris comitialibus prodest. *Diosc. lib. 3. de mat. med.* Rutæ sylvestris semen epilepticos juvat *Idem in Euporist.* Cum aqua potum adjicitur ab Aëtio.

Comitialibus ruta maxime prodest, vel Dioscoridis testimonio: quin succum rutæ, ceu præsens quoddam remedium, relevandis ab accessione infirmis exhibere cum melle scyllitico multâ & diuturna experientiâ mihi comprobatum est: quod & in Martina Chatharina fœmina nobili magna cum utilitate fecimus, uti & in aliis multis. Ex quo enim bis succum sumpsit, nunquam amplius accessione tentata fuit, utique discusso à rutæ potentia, caliditateque humore, quod & ipsum in puerulis recens natis & accessione comitiali prehensis sum bona fide expertus. *Valleriola lib. 3. observat. 7.*

Ex iis quæ olfactu sensus excitant, torporemque discutiunt, sunt Ruta, cujus post aliorum veridica testimonia admirandam potestatem nec vanus præco perlibenter effero. Quippe qui de periculo votis promptissimè respondere comperi. Nec profligando tantum paroxysmo conducit, quin & morbum ipsum potenter tollit *Iason. c. 23. de morb. cerebri.*

Nihil præsentius novi, quod paroxysmo comitiali infestatum, æquè citò sensibus & rationi restituat atque rutæ succum aceto remistum & contemperatum, ex quo non tam ægri nares foveantur, quàm quod eidem frequenter & solerter ingeratur. *Corradinus cap. 12. Libello de Febr. Theriode Ungarica.*

OBSERVATIO XIX.

Pœoniæ usus ab epilepsia vindicat.

GLycysidе (quam pentorobum vocant, & pœoniam) radix subastringit, aliquid dulcedinis amaroris & acrimoniæ habet. Exiccat autem vehementer adeò, ut rationi consentaneum videatur ipsam collo suspensam pro amuleto morbum comitialem in pueris sanare. Equidem novi puerum olim octo menses ab hoc affectu liberum egisse, postquam radicem hanc gestare cœperat: quæ ut forte fortuna à collo delapsa est, mox rediit affectus: iterum suspensa denuo cessavit, & cùm experiundi gratiâ rursum radicem abstulissemus, comitialis convulsio rursus supervenit. Itaque deinceps magnam recentis radicis partem à pueri collo suspendimus, qui in posterum incolumis omnino mansit, nulla amplius convulsione cerebri correptus. Nimirum aliquæ particulæ defluentes, attractæque narium inspiratione locis affectis medebantur: aut ipsius inspirandus aër qualitate radicis imbuebatur. *Gal. lib. 6. Simplicium pharmacorum.*

Pœonia Galeno non minùs decantata quàm Brassica Catoni, non solùm à qualitate elementari, sed totius substantię vi ac proprietate specifica hunc morbum expugnat. Pueros autem in quibus vis morbi minus valida, etiam à collo gestata hoc morbo collapsos erigit. Discutit enim consumitque humorem pituitosum, qui hujus morbi est seminarium. Intus verò exhibitæ ejus baccæ etiam in adultis efficacius id præstant. Siquidem flatuosum imbutumque veneno humorem absorbet, ac corpus ad temperamentum calidius sicciusque perducit. Hoc autem semen præstantissimum nonnulli asserunt, quod à Pœoniæ, quam masculi nomine designant, prima fœtura emergit. Diu enim stolones, hoc est, inutiles frutices, culmosque effœtos ac semine destitutos profert. Ubi verò perfectè adolevit, siliquis dehiscentibus, hinc baccas atro colore politas, hinc acinos coccineo flagrantiq; rubore nitidos, ostentāt, nigricans semen in usum reservandum, non tamen ea vanitate ac superstitione, ut sequentis anni semen credatur inefficax, cùm à decimo partu etiam qui emersit fœtus, præsentaneam vim habeat: modò ne cariosus sit & evanidus. *Lemnius lib. 8. cap. 3. de occult. natur. mirac.*

In confesso est, Pœoniæ radicem de collo pendentem epilepsiam arcere, quod manifestavit Galenus minimè omnium mendax. Nosque subinde experti sumus ad fonticos & lunaticos plurimùm valere. *Montanus lib. 1. c. 8. Halosceos Febrium.*

Radices & grana Pœoniæ adversus Lemurum & Faunorum ludibria, inprimis verò contra morbum comitialem è collo suspendi debent, quod Galenus primus animadvertit, quod & multi comprobarunt, & ipse non semel salutare esse expertus sum. *Tragus lib. 1. cap. 200 hist. stirp. Comm.*

Pœonia infantium collo subnexa, comitialem morbum sanat, id de Pœonia mascula verissimum comperi. *Fernelius lib 2. c. 17. Abditorum.*

Pœoniæ maris, & fœminæ radices, quarum prior recens collo appensa, puerum epilepticum illicò sanitati restituit, ut Galenus & alii docuerunt, & ego nonnullis experimentis in Suecia vidi: ubi istius Pœoniæ magna est copia, & colligitur ad hunc usum, decrescente Luna: altera, nempe fœmina, hoc præstare non solet, ut multorum experimento compertum est. *Menabenus, Libello de Alce cap. 7.*

Pœoniæ albæ radicem, Sole in Leone existente & ipso novilunio die solis, ante exortum solis, manu linteo tecta, erue; erutam, exsicca, & auro inclusam, à collo suspende. *Iatrion VVirtembergicum.*

Nullum adhuc, omnino candidum florem Pæoniæ, sive plenum, sive simplicem, quamvis tam in Principum, quam privatorum hortis instructioribus diligenter multis annis, de illo inquisiverim, videre contigit. *Camerarius in horto.*

Constat itaque Montanum, Puteanum, Matthiolum, Erastum & alios nonnullos, qui nobilem hanc vim in tam difficili morbo Pœoniæ derogant, fœminâ verius, non mare, aut si mare, saltem extra nativum suum solum & cœlum transplantatâ, vel etiam illegitimo tempore citra certam syderum observationem collectâ, usos: quam nonnulli Sole Leonem occupante, die

& hora solaribus, decrescente etiam Luna eruendam præcipiunt. Non igitur mirum si speratis effectibus non subinde responderit, *Schenckius*.

Observatio XX.

Alces ungulæ ad comitialem morbum mira vis, historiis aliquot & experimentis nobilitata.

ALces ungula præsentanea vi pollet adversus morbum Comitialem, quod multis experimentis comprobatum habeo, licet ratio mihi vita sit obscurior. Sunt apud Belgas, quod regio plus satis humida frigidaque sit, atque Auster continenter spiret, ventorum insaluberrimus, complures huic morbo obnoxii, adeo, ut in compitis ac triviis miseranda spectacula hominum oculis exhibeantur, sic ut passim ad hoc remedium tanquam ἀλεξίκακον hoc est quod malum depellat, confugiant. Mihi sane semel atque iterum contigit, ut muliercula quædam in ædium nostrarum vestibulo, tanquam fulmine icta, concideret, quod ubi essem conspicatus, accedo propius atque annuli gestamen cui Alcis particula inserta erat, digito qui minimo proximus est, infero: illa e vestigio erexit se in pedes, potuque refocillata iter inceptum alacriter peragit. Altera quædam cum domo abessem, pro foribus edito clamore insolito, derepente in terram concidit, soloque caput illisit; ibi unus ex familiaribus Alcis partem palmæ imposuit, manuque in pugnum complicata quod annulo inclusa non esset, morbum confestim depulit. Hæc fieri crediderim specifica vi abditaque proprietate substantiæ, vel quod eximia exsiccandi discutiendique potestate polleat. Porro mihi esset res solida, statui posset effluxum quendam emanare, qualem flores, olentesque herbæ effundunt. Quod tamen fieri posse persuasum habeo, licet emanantes spiritus tenues sint atque aridi minimeque vaporosi, adeo ut sensui minus existant expositi, ab eoque non nisi latenti vi percipiantur. Sic lapides, gemmæ, aurum, ferrum, atq; ænea quæq; occultam quandam vim expirant sed agitatione concalefacta, aut eorum nonnulla ignita, manifestius odorandi sensum excitant, seseque corpori potentius insinuant. Quod ipsum percipimus, cum celeri rapidoque motu rotæ fervescunt, vel cum equi ferrata ungula sic strata feriunt, ut ignescant. Continuo enim fuliginosus ac retorridus odor in aëre se aurasque diffundit. Quod si affectus hujus causa non sit latis evidens, nullaque probabilis ratio ex cogitari possit: saltem ea vi ista perfici statuamus quæ monocerotis cornu aqua vinoque immersum venenata quæque discutit, atque araneas contactu conficit. *Lemnius lib. 2. c. 3. de occult. rerum miraculis.*

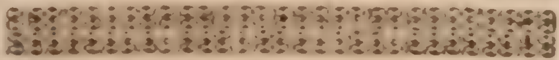
Ungulæ Alcis sunt in magna existimatione: suspensæ enim ita ut nudam cutem attingant, epilepsiam curant & ab accessione ejus liberant hominem, ubi etiam jam spumam ore solitus est rejicere. *Agricola lib. 2. Medicinæ Herbariæ.*

Magni animalis (quo nomine author Alcen intelligit) ungula, si collo appendatur, comitiales sanare, si quid aliud posse creditur. Quoniam dum hoc morbo laborat, animal ipsum (nam comitiali morbo laborat) non prius excitatur, quam ungulam posterioris pedis auri intulerit, tunc enim protinus excitatur à morbo. *Cardanus lib. 10. de Subtilit.*

Si quis epilepsia correpto partem hujus unguis sinistræ manus digito, quem annularem dicunt, & rectitudinem habere ad cor, medicorum schola asserit, intrepide applicaverit, æger ab hoc morbo tanquam à somno excitatus in pedes se eriget illico, ac liber evadet. Si etiam annulus ex eodem ungue confectus patientis eundem digitum vestiverit, efficacius idem præstabit, quia non pars, sed totus digitus annulum attingit. Si insuper pars hujus unguis sinistræ palmæ imponatur, manusq; in pugnum complicetur, morbum confestim depellet. Si ejusdem quoque portiuncula in aurem sinistram missa, & aliquandiu velut scalpendo mota fuerit, idem ipsum non sine miraculi suspicione feliciter præstabit, non tantum autem dictis membris hunc unguem applicandum censeo, sed cordis etiam regioni apponendum suadeo, quamvis enim in hoc morbo cerebrum primario afficiatur, ut instrumentale tamen etiam cor per sympathiam affici certum est cui si succurratur eodem ungue, eximie operam suam præstat ad expellendam crassam illam materiam, quæ cerebri meatus occupans hunc morbum facit. Hujus unguis rasuram ipse dedi, & ab aliis cum felici successu datam scio epilepticis pueris cum aqua liliorum convallium, aut spicæ, quam lavendulam vocant. Hic locus mihi in memoriam revocat non vulgaria contra eundem morbum remedia, quæ communis utilitatis causa huc afferam. Inter omnia primas tenet hic pulvis. *Recip. calvariæ humanæ siccatæ & ustæ unc. j. rasuræ ungulæ Alcis justo tempore cæsæ, cornu cervini usti ana. drach. ij. visci quercini, granorum pœoniæ, rad. pœoniæ maris mundatæ, rad. tormentillæ, rad. & sem. dictami albi ana. drach. j. ß. sem. antheræ, atriplicis an. scrup. ij. coralli utriusque præparati, eboris recenter rasi margaritarum præparatarum ana. drach. j. fol. auri num. xxx. spinarum piscium u... ß. sacch. albiss. unc. ij. misce & terantur omnia subtilissime in lapide porphyrii, & fiat pulvis*, qui vocetur epilepticus, detur ex eo ad summum drach. j. cum julep. viol. aut cum aqua liliorum convallium, aut florum tiliæ, aut cerasorum. Ego aliquando cum felici successu exhibui puero epileptico pulverem ex æquali portione rasuræ istius ungulæ, rad. pœoniæ maris & succini candidissimi cum aliqua ex jam dictis aquis. *Menabenus c. 9. de Libel. de Alce.*

Ungulam ejus animalis quod Germani *Flendt* appellant, vel appensam vel annulo inclusam vidimus epilepticam accessionem cohibere: *Fernelius in consil. pro Epileptico. Vide etiam Gesnerum de Alce.*

† Alcis ungulam mirificè lapidis bezoar virtutes æmulari, scribit *Panarol. Pent. 3. obs. 33.*

DE SPASMO.

SYMPTOMATA.

Observatio I.

Varia spasmi genera.

SPASMI varia existere genera, usus rerum ostendit. Vidi enim ipse spasmum capitis absque internorum sensuum læsione, item linguæ spasmum, item gulæ, colli, scapularum & brachiorum. Vidi etiam dorsi partes in ratione quadam concuti per intervalla. Quinetiam à me spasmus quidam notatus est, qui omnes fere corporis partes per intervalla quædam temporis pervadens, misere affligeret, donec accessiones acquiescerent. Quæ tamen denuo redeuntes unam partem post aliam crudeliter affligebant miserabili assistentium spectaculo. His spasmis vexati plerique evaserunt. Pauci vero, temporis progressu, dum dolorum magnitudine vires exhaustæ essent, perempti sunt. Quibus evadere periculum contigit, ij maximè sanguinis extractione, & topicis ac frigiditate m declinantibus, adjuti sunt. Fuldanam tamen fœminam pistoris cujusdam uxorem vidi, quæ cùm toto corpore rigeret, & omni sensu destituta videretur, decocto ex aqua lavendulæ in qua ruta & castoreum coctæ essent, violenter ori infuso à me sanitati restituta fuit. *Octhaus lib. Obs. propriarum.*

Quædam mulier passa dolores brachiorum, humerorum

rorum, genuum cum contractione, cùm non posset ullis remediis sanari, tandem vetula asperso malvatico vino ignito lateri, & adjectis foliis Lauri, nepitæ, stœchadis major. rorism. orig. salv. jubebat exciperet fumum: & excitato sudore convaluit. *R. Solenander sect. 7. Con. 15.*

Observatio II.

Convulsiones infrequentes.

Convulsionis motus etsi quotidie in curandis morbis à Medicis observentur, nonnunquam tamen admirationem quandam secum adferentes, minimeque vulgares visi fuere. In æde Divi Vincentii Mantuæ Monialis quædam, cui nomen Monacha Grignana per plures annos concussivas commotiones perpessa est, ita ut lecto cubare cogeretur, sedendo diu, noctuque, capite collo, ac spatulis commotis antrorsum, retrorsumque, incessanterque edendo, & bibendo quassare cogeretur, ita ut nec ipsa, nec adstantes eam continere valerent, quo minus id pateretur: quod si valida vi aliquando id prohibere tentassent, in animi deliquium incidebat, maximeque affligebatur: id autem perpessa est pluries trium annorum tempore, & dum hæc scribimus eodem symptomate conflictatur aliquando per plures menses continuos singulo quoque die, nonnunquam de tertio in tertium non semel etiam quattanario typo servato, quinetiam per aliquot menses immunis ab affectione hac per intervalla degit, præsertim æstivo tempore, quo minus hac præternaturali affectione vexari consuevit, quod si aliquando levem certè somnum capessit, accessionis tempore à motu illo concussivo haud immunis observatur, mentis semper compos, læsionis initium à spina ea in regione, qua ventriculum incumbere scimus ortum ducere, ajebat. Innumera propemodum auxilia ab excellenti viro D. Paulo Magno mihi arctissimo amicitiæ vinculo conjunctissimo administrata fuêre, quæ cùm haud contulisse videret, libuit, ut moris est amicos medicos convocare: accitus primò Excellens Dominus Raphael Copinus Ducalis Medicus, mox & ego similis spectaculi cognoscendi avidissimus, qui cunctis ritè observatis potius affectionem miratus sum, quàm quod auxilii genus quodpiam certum quo persanari posset mulier excogitare voluerim; cœpi itaque mecum symptomatis naturam perpendere, atque in eam deveni sententiam convulsivos motus illos concitatos esse à malo vapore crasso ad nervorum originem (spinæ nucam dicunt) delato, malâ qualitate prædito, à parte illâ dorsali elevato, atque per partem post partem à calore materiam eo in loco contentam agitante, fomentum recipiente.

Lucilla Calandra Nobilis mulier urbis nostræ, per multos annos persimile symptoma perpessa est, namque pollicem pedis continuò modò sursum attollendo, modò deorsum deprimendo agitare cogebatur, ita ut nec in somno à motu illo desisteret, sicque usque ad mortem multis incassum tentatis præsidiis, perseveravit. *Donat. Hist. Mirab. lib. 2. cap. 3.*

† De spasmo periodico vide *Bartholin. Cent 3. histor. anat. 39.* Miras etiam convulsionis species commemorant *Heerl. 4. obs. 1. River. p. 444. & Salmuth. Cent. 3. obs. 39.*

Observatio III.

Spasmi holotonici mira & nova historia.

Accessimus aliquando, Franciscus Emericus insignis Medicus Viennensis bonæ memoriæ, & ego civem Viennensem, hominem catarrhosum perpetuò & subinde per intervalla acerrimè cum podagra conflictantem, cui à plerisque annis digiti nodosi, & ferè omnes spasmati erant; hic fortè fortuna à rheumatismo quodam universali correptus, hoc modo gravissimè laborare cœpit; diffluebant undique per ambitum corporis materiæ catarrhales ad cutem, & partes cuti propinquas; replebantur musculi propinqui: cutis tandem per universum corpus per omnia membra quasi infarcta, spasmo tonico rigebat: ita ut universa cutis duritiē quasi corticis cujusdam arborei adquireret, vel potius corii præcrassi in ligno extensi: nullum pedem patiens, nullam manum movere potuit: sed obriguêre omnia. Spina denique tota, collum & nucha, musculi denique abdominis bona ex parte eodem modo affecti, inflexibiliter rigebant, sine tamen vel vehementi, vel convulsivo dolore: oculorum saltem & palpebrarum perstitit motus & mollities naturalis: durabat ille spasmus holotonicus (qui fortasse potest sub ὁμοιοτόνῳ comprehendi) per dies & noctes tres; tandem subitò rediit mollities primò, subinde motus membris, per cutem vapore quodam rorido prorumpente, qui morbum quasi criticando solvit. Erat hic casus cùm pertinax (siquidem nullis medicamentis cedere volebat,) tum lamentabilis æquè ac memorabilis. Sed quod notatu dignius, internarum partium nulla convellebatur. Quinimò cerebrum, lingua, ventriculus, intestina vesica, anus, suum ut cumque faciebant officium: sola deglutitio aliquantum præpedita fuit, ob musculos œsophagi cuti compatientes. *Cornax lib. 2. cap. 27. Enchiridii Medici.*

Observatio IV.

Saltus, motus inordinatus, & risus in convulsionibus.

Convulsionum diversa genera in horrendis motibus edendis, esse, uti superiora declarant, sic & saltus corporisque inordinata jactatio. Principem enim ad extremum usq; spiritum, motus enormes, omnibus totius corporis partibus inquietis, edentem vidi. Et quod mulier quædam, constante interim ratione, decumbens: continuò pectus in altum elevans, dorso lectum validissimè aliquot septimanarum spatio, conquatiebat. Dein, quod aliqui involuntariè ridere coacti: uti Abbati cuidam illæsâ mente, & Principi dicto, deliranti accidere vidi, ad extremam usque virium prostrationem se exagitare. *Platerus de Observ. propriis.*

Observatio V.

Convulsio & paralysis aliquando in eodem membro alternatim conjunguntur.

Spasmo opponitur paralysis, quoniam ille dicit motum, hæc immobilitatem, tamen spasmus junctus cum paralysi, ita ut alternatim affligant eandem partem, scilicet, quod modò illa pars convellatur, modò eadem resolvatur, postea iterum convellatur, & deinde iterum paralyticetur, ponitur *lib. 3. Prorrhet. text. 26.* Qui casus fuit etiam à *Galeno* visus, ut ibidem *in Comm.* ipse narrat. Hoc idem semel ego tantum vidi, quare hoc advertatur tanquam unum ex mirabilibus, possibilibus tamen, quæ Medicis offeruntur. *Salius annot. ad cap. 13. Pract. Altom.*

† De convulsionibus paralyticis consul. quoque Th. *Barthol. Cent. 4. hist. anat. 3. adde Scholz. Consil. 326.*

Observatio VI.

Effosso oculo sinistro, dextro convulsus, eodemque latere resolutus supervixit.

Memini me vidisse virum strenuum, qui in monomachia effosso oculo sinistro, convulsus & resolutus est in parte dextra, & ob virium robur & diligentiam medicorum evasit, supervixitque multis annis impotens eo latere. *Cardanus Com. Aph. 2. lib. 5.*

Observatio VII.

Distentionis & palpitationis genus, ad febris & convulsionis solutionem consequutum, quo immotis pedibus, corpus indesinenter subsiliebat.

Vidi-

VIdimus filium Bernardini Kometi lignorum mercatoris annorum trium, qui cùm ex febre & convulsione convaluisset, tanta sub fœmoribus distentio ac palpitatio relicta est., ut immotis pedibus corpus perpetuo resiliret: velut in circulatoribus quibusdam. Unde deprehendi eam quam vocant saltationem, morbum esse ac veram, quoniam veræ infantis assimilatur. *Idem lib. 11. de Subtilit.*

Observatio VIII.

Alia horribilium spasmorum schemata, quibus musculorum & tendinum capita ad divulsionem usque extensa visa sunt.

SOlutio continui in spasmo accidit quoniam non solùm eo usque membrum contrahitur, quo & secundum naturam voluntas movet, sed multo valentius & plurimum. Unde & capita musculi, & tendines divelluntur. Etenim vidimus rigentes tendines colli adeò & contractos, ut nulla vi per naturam, ne ad dimidium quidem contrahi possent. Sic alium calcaneis vidi clunes attingere, quod quacumque vi nunquam efficies. Hinc dolores acerbissimi fiunt, & cito vigiliis, & dolore corpus conficiunt, & ad Syncopen primum, mox mortem miserabilem ducunt. *Jacchinus Comment. ad cap. 13. lib. 9. Rasis.*

† Admirandos quoque motus convulsivos recenset *Gr. Horstius Epistol. sect. 3. fol. 356.*

Observatio IX.

Flatulentæ convulsionis species rara.

FLatulentæ convulsionis species rara quædam non ita pridem mihi occurrit, non extremas solùm verùm alias quoque partes impetens. Et quotannis hyeme duntaxat, sed bis terve quotidie affligebat. Caput primum in accessione vibratione quadam ex intervallis contorquebatur, hinc sensim natum per cervicem frigoris sensu devolvebatur: cumque inter scapulas irruebat, illæsa mente, integrisque sensibus opisthotono corpus rigebat; cùm verò in alterutrum latus, aut in brachium, aut in crus excutiebatur, ita arctè id protinus contrahebatur, ut nulla adstantium vi exporrigi posset dum prorsus conquiesceret accessio. Ex quibus intelligi potest, continentem proximamque illius caussam non humorem, sed frigidum, crassum & lentum vaporem fuisse, qui inclinante accessione totus dissiparetur, cujus tamen fomes esset in capite. *Fernel. lib. 5. cap. 3. Patholog.*

Observatio X.

Rara convulsio, qua intestina, Abdomen, testes & vasa spermatica convelluntur.

CUm Medicinam discebam Patavii, vidi adolescentem, cujus intestina, totumque abdomen convellebatur, testes & vasa spermatica, sub osse pubis abscondebantur, rugitus aderat, & tensio hypochondriorum. Frigida erat huic temperies, & ventriculus frigidus cum madore. Anhelosus erat oppresso à diaphragmate, ac mente in paroxysmo exuebatur. Præceptores mei adhibebant flatus discutientia, & eos attenuantia: ac ea quæ evincere possunt materiam frigidam coquendo ac purgando, & roborant, tandem intestina. Primùm injectus clyster *ex decocto anethi, cum hiera, melle rosato & oleo chamameli*, & dein decocto agrimoniæ, petroselini, præparabatur, postea pilulis aureis ac alephanginis purgabatur, alternis diebus clyster repetebatur. Interdum accipiebat unam pilulam ex castoreo cum syrupo betonicæ: hæc inaurata erat. Foris oleo rutæ & castoreo ungebatur. Bibebat vinum salviatum ex betonica; dianysum illi in delitiis erat; fricabantur crura. *Heurnius de morb. capitis, c. 25. pag. 310.*

Abdominis convulsionem annotavit etiam *Hochstetter. part. 2. Decad. 5. Cas. 1. fol. 210.*

Observatio XI.

Mira particularis ani convulsio.

NOn hoc loco omittendum censeo mirandum minimeque vulgatum à me in Michaële Pomponatio matris meæ fratre visum; huic cum forte fortuna ex paraplegia universi corporis; pars sinistra resoluta esset, illiusque curæ excellens tunc Medicus Aurelius ejus filius nunc à secretis Sereniss. Domini nostri aliq; præstantissimi urbis nostræ Medici, ipseque unà cum illis incumberemus, & inter cætera præsidia, persæpe enemata præscriberentur, factum aliquando fuit, ut ita anus ex convulsione constringeretur, ut clysteris instrumenti cannulam haud admitteret; aliquando verò ita musculi illius resolverentur, ut clysteris materia uti injiceretur; ita quoque extra prodiret, cujus rei caussam non assignabamus, quòd humores modò nervorum meatus, modò substantiam tantum occuparent; ex hac enim tum resolutionem, tum convulsionem, licet ambæ affectiones proveniunt ab humoribus nervos occupantibus, duntaxat differre manifestum est. *Donat. Hist. Mirab. lib. 2. cap. 3.*

Observatio XII.

Admiranda convulsionis species qua in morientibus membrum virile intenda observatum est.

NOn admiratione caret, quod in morientibus non semel accidisse compertum est, mentulam scilicet ex convulsione ita erigi, ut nullo pacto laxari queat.

In urbe nostra quidam ex iis, qui tegulis ad imbrium injuriam arcendam, testaceis domus contegunt, ab altæ domûs tecto in viam cadens, dorsum pavimento viæ validè impegit, unde crurum & femorum omnimodam resolutionem incurrit; huic interim virili membro assiduè erecto permanente, donec animam efflavit, nonnullos enim dies supervixit. *Fernel. lib. 6. de part. morb. & sympt. c. 13.* Jugulatum quendam is ab excessive vita intentum rigidumque habuisse penem tradit.

Quidam vir doctissimus testatur, se vidisse quibusdam, dum suspenderentur, membrum tendi, quod ex convulsione illis accidisse fatetur.

Sic & epilepticas convulsiones patientibus tradit *Aretæus lib. 1. c. 5.* penis arrectionem sequi, nonnullisque etiam adstrictis compressisque vasculis genituram excerni, id verò & dolore irritante & humiditate erumpente accidere posse. *Idem loco citato.*

Observatio XIII.

Recens etiamnum mortui visi admirandis convulsionibus exagitati.

HÆc veluti admiratione digna prætermittere nolui, sicuti non abs re duco caussam reddere naturalem, cur nonnunquam quidam cum prius nervorum, vel cerebri passionibus laborassent, extincti, ac in feretro positi manus tractantium manibus ita firmiter constrinxerint, ut nullo pacto, vel saltem difficilè admodum divelli potuerint. Monialis quædam in Cœnobio D. Vincentio sacro cùm per sex menses phthisi laborasset, Apoplexiâ repente correpta, quæ in dextræ partis paraplegiam terminavit, triduo post exanimata feretro imponitur: Monacha altera affinis ingemiscens, ac lachrymabunda, demortuæ manum deosculatum accipiens, ter validè constringi sentit; tanquam miraculo perculsa reliquas adstantes Moniales advocat, accurrunt, manum à mortua validè comprehendi intuitæ, mirantur. Nos caussam naturalem indagati, censuimus. Mulierem Deo dicatam non prorsus animam exhalasse, sed remansisse vitæ fomites & igniculos quosdam, quales in præfocatis & valida apoplexia detentis non semel observatum scimus, licet sensus, motus, pul-

sus, & respiratio sint aboliti, unde motus illos constrictionis convulsivos excitatos in extrema extinctione putavimus, quod veritati consentaneum magis esse affirmare possumus ex historia *à Matth. Vill. hist. sui temporis lib. 3. cap. 46.* descripta. Ait namque Florentiæ Gualterio Bustaccii Ubertini filio dissecto publicè, à carnifice capite, atque cadavere arcæ imposito, dum ad Ecclesiam S. Crucis humandum gestaretur, adeò repentè concussione valida sponte exagitatum, ut arcæ tabulata invicem disjungerentur ac penè ex gestantium humeris decideret, quod ad jactum balistariæ sagittæ, dum funus progrederetur perseveravit non sine omnium adstantium ingenti admiratione. *Idem loco allegato.*

Observatio XIV.

Motus convulsivus ut à distensione distinguatur.

QVoniam de rabie agentes, ejusque symptomata explicantes, posuimus hanc semper concomitari distensionem membrorum, affectum pandiculationi similem, raro autem convulsionem, sciendum est, inter hos duos motus dari tertium medium, qui sine distensione, & sine convulsione fiat. Hic motus fit, retractis ad propria principia nervis, & membris motui voluntario deservientibus cum quadam concussione, & vibratione, ut videatur, nervorum palpitatio, vel vibratio, correspondens motui pulsus vibrantis, consuevit hic motus admodum affligere patientes, & eos detinet aliquando per menses, & annos, sed diversimodè in aliquibus enim hic motus antiquatur, & consenescit, continuè affligens, in aliquibus autem periodos habens, ut contingit in epilepticis accessionibus, per intervalla repetit, & molestat, nisi factus fuerit in morbis acutis; hic enim morte præveniente citò terminari solet. Hic motus, qui aliquando valdè dolorosus est, aliquando autem non dolorosus quidem, sed valdè molestus ratione concussionis, & vibrationis existit, rarò occupat totum corpus, creberrimè autem modò dextram, modò sinistram partem, rarissimè autem unicum membrũ, qui cum violentior est, causat distorsiones membrorum sævas, & admodum dolorosas, à quibus summopere languentes cruciantur; quæ si invalescant, & partibus superioribus ac cerebro ipsi interdum communicentur, solet inducere affectum epilepsiæ similem; concidunt enim cum deperditione sensuum, & per intervalla quasi salientes convelluntur, cùm tamen epilepsia non sit, in his enim non emittitur spuma ad os, nonnullosque vidi, dum hoc detinerentur affectu, licet omnes cæteros sensus amisissent, auditum tamen servasse. Motus hic differt à distensione nervorum, quoniam in hoc non distensio, sed eorum contractio licet non continua adest; differt autem à convulsione, quoniam quamvis in convulsione pariter ac in motu isto, retrahantur nervi, & musculi, à causa præter naturam ad propria principia, tamen hæc adest differentia, quod in convulsione vera ex retractione nervorum, & musculorum, membra remanent rigida, sicuti fit in tetano, opisthotono, emprosthotono, risu sardonio, strabismo, & similibus convulsionibus: at in motu isto membra rigida non redduntur, sed quasi saliendo concutiuntur, & vibrantur, fitque in nervis ipsis motus palpitationi similis. Hunc motum, & hanc differentiam non advertentes multi medicorum, motum hunc convulsionem appellarunt, cùm tamen nequaquam convulsio sit, & ab ea differat, non tantum essentia, sed etiam causa. Convulsio enim duplici fit ratione: aliàs enim fit ex inanitione, aliàs ex repletione; fit ex inanitione, exsiccatis, & inanitis nervis: ex repletione autem dum materia, vel flatu iidem replentur, & in utroque hoc casu semper tenduntur membra, & rigida manent unà cum notabili dolore. At motus iste, de quo loquor, nunquam ab intensione; quoniam nervi exsiccati cuicumque motui, ne dicam concussioni, ac vibrationi inepti sunt, sed nec etiam à repletione eorum; quoniam nervi repleti seu à materia, seu flatu cujuscemodi fit in chordis, humore aliquo madefactis, semper rigent, non autem concutiuntur, nec vibrantur. Cujus autem ratione fiat motus iste, hinc patet, cùm ex notis causis in cognitionem eorum, quæ non ita in aperto sunt, devenire possumus. In vulneribus capitis lethalibus solet hic motus, dum deterius habent, supervenire in opposita loci affecti parte, his quæ è directo sunt, paralysi deprehensis, hoc qua causa fiat, satis apertum est, nam vulnere malè habente, superataque ab eo jam, & evicta partis natura, & temperie, putredo ingens, ac corruptio supervenit, vi cujus, sanies pravam & malignam qualitatem adepta, partium è directo loci vulnerati se habentium spiritus dissipat, ac in totum destruit, indeque fit paralysis; cùm autem ad alteram cerebri, & nervorum partem pravi, ac maligni ab ea saniè transmittuntur vapores, tunc oppugnatâ, non autem expugnatâ facultate, ab eorum pravitate, & sævitia, insurgit natura irritata ad eorum expulsionem, fitq; pugna ob eorundem discussionem, indeque generatur motus ille tentante natura removere id, quod contristat; cujuscemodi fit in singultu, ubi natura irritata à materia in ventriculi substantia existente, per motum illum quærit contristantium remotionem. Hi pravi vapores, cum deteriorem naturam acquisierint, altiusque in nervorum substantiam infixi fuerint, non solùm motum hunc causant, sed etiam expugnata natura, distorsiones membrorum generant, & si ulterius progrediantur, tandem convellunt partes eas, & ipsum patientem perdunt. Hoc exemplo manuductus censeo motum hunc causari à simili causa, videlicet ab aliqua re, quæ pravam naturam, & malam qualitatem adepta sit, hæc duplex esse potest, scilicet vel materia, vel vapor utramque quidem credo posse hunc affectum generare, tamen cum vapor facilè discuti possit applicatione medicamentorum resolventium, & discutientium, videamque symptomata hoc etiam pluribus hujusce generis rectè administratis medicamentis, sæpissimè non cedere, sed per menses, & annos protrahi, judico ut in pluribus hunc motum fieri non à vapore, sed à materia, quæ materia sit tenuis, pauca, & prava; quà tenuis, facilè potest infigi in substantia, & principiis nervorum; quà pauca, nec in totum obstruere, nec replere nervos potest; unde non est apta nec inducere veram convulsionem, nec paralysin; ratione autem quà prava, adversatur nervis, eosque stimulat, & angit cujus ratione excitata natura insurgit ad motum illum, vi cujus possit eam materiam discutere; quemadmodum pariter fit, ut dixi, in singultu, insurgente naturâ ad expulsionem rerum præter naturam in substantia ventriculi existentium, & ipsam proritantium, tandiuque durat motus iste convulsivus, quandiu fuerit in totum discussa hæc prava materia per motum illum; sicuti & perseverat singultus, quousque materia in ventriculi substantia existens, vel remota, vel discussa in totum fuerit. Hoc autem tantum contingit, ubi nec continuè nova materia subministratur loco affecto, nec continua ejusdem fit generatio: tuncque motus iste vel in totum solvitur, vel de novo genita, & transmissa ad eadem loca simili materia, repetit, periodosque habens per intervalla accedit. Si autem continuè nova materia & generetur, & subministretur, non quiescit motus, nec periodos habet, sed continuus est, & continuè affligere consuevit, præterquam in somno, quo tempore observavi patientes à tali motu non contari, qui tamen ubi repetens dormientes aggrediatur, & præcipuè ille, qui periodicè, & per intervalla quædam accedere consuevit, à somno excitat patientes, eosque è lecto nonnunquam surgere, & deambulare ad alleviandam molestiam cogit, sicque motus iste hanc

habebit

habebit differentiam, quod quandoque acceſſiones, & periodos habeat, quandoque autem ſit continuus, & continuè affligat patientes, ſemper à ſimili dependens materia: quæ tamen in habente periodos, & acceſſiones eſt tenuior & ſubtilior, & inde citò ſolvitur; in continuo autem eſt minus ſubtilis & minus tenuis, & ideo magis reſolutioni rebellis In periodicis autem acceſſionibus, cum ſolvuntur. & in fine eſt periodus, tunc maximè concutiuntur ægrotantes. magiſque tunc affliguntur. Unde nonnullos tunc temporis vidi alta voce clamare, & deprecari aſtantes, ut eos detinerent, ut, hinc motum illum vehementem, & ejus ſolutionem facilius ferrent. Hæc tamen materia nervos petens, ſi multum pravitatis conſequuta fuerit, motuſque ille diſcuſſioni non ita facile cedat, non tantum motum ſimpliciter convulſivum generat, ſed etiam ex valida nervorum afflictione diſtenſiones membrorum ingentes & retractiones vehementes & admodum doloroſas cauſat, quæ ſi forte ob cauſarum vehementiam, vel ob partis læſæ imbecillitatem, partibus ſuperioribus communicatæ fuerint, in cerebro affectum epilepſiæ conſimilem producit, quo affectu accedente, ſævienteque tunc clamantes, & volentes ab adſtantibus detineri, concidunt patientes, ac ſi epileptici forent, à quo tamen caſu, poſtea terminata per reſolutionem materiæ affectum hunc cauſantis acceſſione immunes, ac liberati ab omni motu præter naturam reſurgunt. Nec mirum ſit ex tam pauca materia in principio nervorum exiſtente poſſe ſubſequi tot parva, & læva ſymptomata; cum pateat ex pauca materia virulenta ad os ventriculi exiſtente, ſubſequi ſyncopes: convulſiones totius corporis, & aliquando epilepſiam, & ſæpe mortem. Materia hæc quæ principia nervorum petens, eſt in cauſa hujus motus, non in ipſis generatur nervis, ſed alibi genita aliunde tranſmittitur. Ut plurimum autem in cerebro generari, ab eoque ad principia nervorum transmitti conſuevit, ſicuti ad principium medullæ ſpinalis; tuncque motus hic, ſi æqualiter eam in totum occupat, univerſum apprehendit corpus, ſi autem vel dextram tantum, vel ſiniſtram ejus partem detinet, fit motus iſte in parte vel dextra, vel ſiniſtra tantum, è directo loci patientis exiſtente. Si autem hæc eadem tranſmittatur materia, non ad principium ſpinalis medullæ, ſed ad aliquem particularem nervum membro particulari inſervientem, tunc fit motus ille tantum in illo particulari membro; ſi tamen in particulari membro læſio ingens fuerit, hic motus ab eo communicatur etiam omnibus è directo partibus ſe habentibus, & hinc ſæpe à læſione particularis membri hæc affectio univerſo corpori transfertur, indeque totum corpus hoc motu apprehenditur, licet autem ut plurimum fiat hoc vitio capitis, tamen & vidi factum ratione aliarum partium, in quibus genita hæc materia, & inde ad nervos tranſmiſſa, factus fuit hic motus Unde & in viſceribus patientibus, & in dorſi affectibus, & partibus inferioribus (ſicuti coxis & cruribus læſis, cujus vitio generari potuerit talis materia) vidi factos hoſce motus, primo quidem in membris vicinis, & particularibus poſtmodum etiam communicatos univerſo corpori, præcipuè autem ei parti, è directo loci affecti ſita eſt, quapropter quodcumque membrum ita infectum, ut pravam gignere, licet minimam, queat materiam, poteſt eſſe hujus motus ſufficiens cauſa Quod membrum quomodo ſit inveſtigandum, Medico diligenti patebit, dum conſideraverit læſionem membrorum, eamque perpenderit, & dijudicaverit an primariò, vel ſecundariò; & an per ſe, vel per conſenſum patiatur.. Inventa enim parte principaliter læſa & ad cujus læſionem generetur hæc prava materia ab eaque nervis demandetur, noverit etiam cujus vitio talis fiat, generetur que motus, ad cujus generationem non tantum requiritur materia illa prava, & cauſa apta nervos ipſos lædere, ſed etiam nervorum ipſorum imbecillitas concurrit, omnes enim fere: quos pati hoſce motus animadverti, ſemper notavi imbecillum genus nervoſum vel ab ortu recepiſſe, vel ex accidenti in eis tale factum fuiſſe. Quare affectus hic, qui nullis ſignis ponendis declarandus eſt, cum ſenſui pateat, pendet ex pauca, tenui, & viroſa, pravaque materia ad principia nervorum patientium, qui ratione propriæ imbecillitatis facilius omnem admittunt noxam, tranſmiſſa, quæ genita ſit, vel ratione cerebri male affecti, vel ratione particularium membrorum pravè ſe habentium; ad quæ principia cùm fuerit tranſmiſſa, in eis infigitur, eaque prava ſtimulans qualitate, viroſaque eſſentiâ moleſtans proritat naturam ad motum huic, cujus merito, ipſa tentat vel remotionem, vel diſcuſſionem materiæ peccantis; ſicuti natura irritata à materia in ſubſtantia ventriculi exiſtente, inſurgit per ſingultum ad remotionem, vel ad diſcuſſionem contriſtantium. Quibus poſitis clare apparet, quid pro curatione hujus ſymptomatis agendum ſit; Iudicatur enim primò, ut à materia vel amoveatur, vel diſcutiatur. Sed quoniam hæc facile per motum hunc, vel removeri, vel diſcuti poteſt, niſi nova ſuggeratur materia, ideo principaliter incumbendum eſt, ne materia hæc vel generetur, vel ut ſi genita eſt, alio divertatur: non generabitur, ſi membra principaliter læſa, & in quibus fomes hujus materiæ ſervatur roborentur, & temperentur. Si autem generatio non ſit prohibita, evocanda eſt materia hæc à parte, læſa, & à nervis ipſis, alioque divertenda præcipuè autem ad exteriora, ſimulque partes nervoſæ roborandæ erunt. An his indicationibus poſſimus ſatis facere, vel non, dixerim morbum hunc difficillimum eſſe curatu, & hoc præcipue ſi hic non ad alios conſequatur morbos, ſed ſponte advenerit; nervoſæ enim partes in hoc afficiuntur, quæ ſemper difficulter omnem recipiunt curationem. Unde hunc motum in aliquibus non tantum antiquari, ſed etiam, ubi à principio neglectus fuerit, conſeneſcere vidi, ſi tamen pars primario affecta inventa fuerit, eique opportuna adhibeantur medicamenta, dum morbus non fuerit antiquatus, & ſolicitus ſit patiens, non ita difficilem atteſtor eſſe curationem; facile enim tolli poterit, ſi materiæ pravæ generatio cohibeatur, ejuſque genitæ vel diſcuſſio, vel evocatio tentetur. Quibus autem remediis hæc exequi debeamus, hinc pateat. Præſuppoſita univerſali factâ & parata cum his, quæ nervorum genus reſpiciunt, medicamentis totius corporis evacuatione, quæ ſemper particularibus curationibus præmittenda eſt, adminiſtret medicus ea quæ diſcutiendi facultate donata ſunt; ſicuti *oleum camomelinum, lumbricatum, anethinum, & liliorum alborum, rutaceum, Viperinum*, & quæ hujus ſunt generis, calidaque actu ſæpius applicentur; quod ſi hæc ſatis non fuerint, his admiſceatur caſtoreum, quod cum ſubtilitate partium donatum ſit, in caſu iſto multum conferre poterit: loca inungenda erunt, præcipuè collum, & dorſum ab occipite, uſque ad os ſacrum & unà cum his etiam partes magis ab hoc affectu detentæ. Partes læſæ, pellibus animalium actu tepidioribus continue cooperiantur: vel ſi hæ deſint, loco harum ſtuppa canabina, vel lana ſuccida ſemper calida: Revellatur materia cum frictionibus in parte oppoſita factis, fiant clyſteria acriuſcula ad eandem intentionem. His poterit morbus ſuperari, niſi nova regeneretur, & fluxerit materia, quo caſu adeunda eſt ea indicatio, qua membro generanti & tranſmittenti attendendum eſt. Unde ſi cerebrum ſit in cauſa hujus materiei, conſideret Medicus, quâ hoc intemperie laboret, eamque corrigat, & temperet, in cujus uſum veniunt ea, quæ in hoc caſu (ubi in culpa ſit intemperies frigida, calidave) omnes docent adminiſtranda

 eſſe;

esse, sed præcipuè hic assumantur Embrochæ aquarum naturalium, quæ hîc multum prodesse poterunt, robur enim cerebri hinc habebimus, & materiæ discussionem, quam similiter tentare possumus ex eisdem, si instillentur supra partes affectas. Si autem non cerebrum sit pars primariò affecta, sed una ex inferioribus ei incumbatur, tum intemperiem tollendo, tum ipsam roborando, sique genita materia ab his adhuc in fluxu fuerit, hæc evocetur ad extra, & simul discutiatur, quo casu expertus sum sinapismata, omnibus medicamentis præstare; his enim administratis, vidi quievisse motum hunc, sicuti animadverti in puella decimum quartum annum agente; quæ cum maximè molestaretur ab hoc motu, per annosque ita laborasset, & per intervalla morbus regrederetur, ex nullis, quæ plura à Medicis parata fuêre, remediis ullum sensit juvamen: tandem cùm tempore exacerbationis illius motus conquereretur, maximè se affligi sub costis mendosis prope spinam in dextra parte, ego judicans hanc partem primariò affectam esse, hincque transmitti, & communicari materiam nervis illis proximioribus indeque causari motum eum convulsivum, solis sinapismatibus, præmissis tamen universalibus ei parti applicitis, morbum sustuli, qui tamen semper totam dextram corporis partem apprehendebat, ac vehementissimè cruciabat, adeoque, ut & distorsiones membrorum, & affectum epilepsiæ consimilem, sæpe induceret. Ultra sinapismata tamen parti primariò affectæ adhibita, discutientia etiam nervis applicentur, iidemque roborentur, & per exteriùs admota (qualia sunt inunctiones, emplastra, perfusiones, balnea, embrochæ, ac similia) per interius assumpta, qualia erunt confectiones magnæ, Antidoti variæ, Castoreum ipsum, & usus Terebinthi Cyprii, quæ valde prodesse poterunt. Ubi tamen cerebrum primariò affectum sit, præcipuè sum expertus pulveres ex cornu cervino, talo suillo, cornu unicornis, cranio humano, & consimilibus ossis medicamentis addito cortice ligni Guajaci, & radice salsæ pariliæ, multum profuisse, quæ etiam in cæteris casibus prodesse poterunt. Si verò affectus hic rebellis fuerit, nec prædictis cesserit remediis, decoctum salsæ pariliæ, adhibitis corticibus ligni Guajaci, & aliis, quæ nervos respiciunt (sicuti iva, stœchas, & similia, cum tenui, & siccanti victus ratione) opportunè exhibeatur ad minus per viginti quinque dies; ita enim devinci poterit, & potissimum ubi intemperies membrorum pravam materiam generantium & transmittentium, ad frigidum declinaverit; si autem ad calidum vergat, fluxioque, & destillatio sit admodum prava, potiùs veniat in usum decoctio radicis cinæ; hæc enim destillante, & fluente materia tenui, calida, & prava, multùm prodesse solet; & ideo in casu isto cæteris præferantur. Alimenta flatuosa, & vaporosa in affectu isto vitentur, similiter & quæcumque acida, & acria, & quæ pravi, & tetri sunt odoris; hæc enim omnia nervos lædere solent. Vinum primis diebus interdicatur, postmodum autem debile, & aquosum concedatur. Veneris usus prohibeatur, & omnis aëris excessus, præcipuè autem frigidus, & humidus, & omnia animi molesta accidentia, quæ potissimum hunc morbum exacerbare solent, fugiantur. *Salius de Affect. Partic. c. 20.*

CAUSÆ.

OBSERVATIO I.

Nova de natura, & causis spasmi sententia.

NErvi nequaquam musculos movent, sed imperium deferunt solùm, & ob id convulsionis subjectum primum ii non sunt. Deinde ii neque copia differti, neque vacuatione depauperati sic decurtantur, ut musculos contrahere possit. Tertio musculi nullius convulsionis authores sunt, hac unâ receptâ, quæ à flatibus confertim, & subitò irrumpentibus cietur. Quare cerebrum (quod post nervos inter instrumenta motus arbitrarii solum relictum est) subjectum hujus morbi esse concludimus. In hoc enim sedem habet principium motus arbitrarii imaginatio scilicet sive ὄρεξις αἰσθητικὴ (nam ὄρεξις λογικὴ solum in hoc morbo locum non habet.) Tandem convulsio morbus est ejus partis cerebri, quâ appetitus, ut proprio instrumento, primò musculos movet. Convulsio igitur nihil aliud fuerit, quàm morbida spirituum, & cerebri dispositio, à qua imaginatio appetui juncta sic vitiatur, ut musculis violentam illam contractionem, per quam membra invitis nobis distorquentur, imperet. *Erastus Thesi 105. & 138. de Convulsione.*

† Confer etiam *Salmuth. Cent. 3. Obs. 39. Thonner. Epist. 18.*

OBSERVATIO II.

Opisthotono mortuus, in cujus capite aquæ cochlearia tria vasa.

OCtavius Albertus, Renati filius, dolore capitis ac destillatione tenui vexabatur, cum exigua convulsione cervicis ad posteriora. Hunc defunctum comperimus aquæ cochlearia tria collegisse inter duram meningem ac cerebelli posteram sedem. *Nereti Nerutii Med. Florent. Observ.* ex Italia unà cum aliis ejusdem accepta.

OBSERVATIO III.

Coturnicum esu comitialem morbum, & convulsiones contrahi.

COturnicibus veratri semen gratissimus cibus, quàm ob causam eas damnavêre mensæ, simulque comitialem propter morbum despui suetum, quem solæ animalium sentiunt præter hominem. *Plin. lib. 10. c. 23. Eadem Solinus.*

In Doride, & Bœotia, & Thessalia, omnibusque finitimis regionibus multi ex coturnicum esu musculorum distentionibus correpti sunt, quoniam veratro scilicet illæ vescantur. Istud idem & Athenis quibusdam accidisse novimus, qui coturnicibus largiter nimis sese impleverant. *Gal. Com. 6. lib. 6. Epid. Hipp. nostro 35.* vide hac tota de re *Bruyer. de re cibaria lib. 15. c. 35. Alex. lib. 13. cap. 7. Card. de sanit. tuend. lib. 3. cap. 21.* Et ante illos omnes, *Mundell. Epist. 6.*

Accidisse novimus (idque ex Aloysio Bollacallo, audivimus Patavino Medico celeberrimo) ut qui in symposio quodam fuissent convivæ, omnes convulsione corriperentur, quidam etiam morerentur. Postea inquisitione facta, compertum est appositas in convivio coturnices, captas fuisse in loco, ubi magna hellebori copia proveniret, unde suspicio concepta fuit, ex hellebori violentia id malum emanasse. *Seidelius lib. de morb. incurabil. lib. pag. 102.*

Romæ mulier quædam sponsa comederat in cœna duas coturnices, post harum esum secutus est morsus insignis ventriculi, adstrictio ventris, febris, totius ferè corporis convulsio, excretioque urinæ prorsus nigræ & crassa. Manè accersitus Dn. D. Paternus, quæsivit ex illa, num hæc symptomata præcesserit mensium Melancholicorum retentio; cùm hoc negaret, & ipse certus esset, caloris extinctionem, sive frigiditatem mortificantem, à qua alioqui hujusmodi urina ortum ducit, tam subitò contingere non potuisse, præsertim cùm pulsus esset magnus & vehemens, convertit sese ad victum, & quæsivit ab ipsa, quidnam cœnæ loco assumpsisset. Illa cùm coturnices comedisse assereret, ipsi statim in mentem venit, cibus coturnicum, qui veratrum est, præsertim cùm adesset tempus, quo ejusmodi cibo utuntur. Veratrum autem cùm educat

atros succos, & caro hujus avis, vel succi purgativa veratri infecti fuerint, vel aliquid in ventre avis veratri remanserit, quod ipsa deglutiverit, verisimile est, hac de causa istum effectum consecutum esse. Quod autem atros istos succos, non per alvum eduxerit, in causa fuit, quia in hac muliere hoc longo tempore suppressa fuerat. Convertit sese igitur ad vias urinarias, & per has succos illos atros, a quibus color iste urinæ nigræ originem ducit, eduxit. Ipse ut hanc mulierem rursus sanitati restitueret, ordinavit ei clysterem ad alvum molliendam, & remedia sedantia morsum ventriculi, atque ita eam ab hac affectione liberavit. *De Ocs. Laur. Scholz.* 11.

† Adde *Zacut. de PP. Med. hist.* 11. *l.* 5. *fol.* 838.

OBSERVATIO IV.

Ex decubitu sub dio in humo contractæ convulsiones.

QUendam ego vidi, qui cum humi dormivisset sub dio, mane convulsionibus acerbissimis captum in variis membris. *Jac. Hollerius Comm. ad cap.* 13. *lib.* 9. *Rasis.*

OBSERVATIO V.

Filius meus triennis ex verminatione in spasmum incidens, exclusa umbrico, mal... generis ..., liberatus, subsequente ... tenasmo, & inde etiam ani procidentia.

FIlius meus Joannes Conradus ex Apollonia uxore susceptus, tertium jam annum ... ens, Majo mense languere cœpit: cumque ex ... ventris tumore, & oris gravi... dentium stridoribus, aliisq; similibus signis verminationi eum obnoxium esse conjicerem, pulverem ex musco marino Corallina dicto, lumbricis exige... & putrilagini expurgandæ commendatissimum melle expumato exceptum, & eclegmatis modo re... exhibui: quo sumpto paucis subsequentibus horis fœtidissimam eluviem multo sero per ... vermibus aliquoties dejecit. Circa meridiem cum à matre gravida in ulnis, ut fit, gestaretur, ex improviso, nihil hujusmodi nobis metuentibus difficillimo spasmo corripitur, convulsis primum lab..., mox etiam oculis inversis, cum dentium rigore & manuum distortione. Territus itaque subitaneo & improviso malo, confestim theriacam cum pauxillo aceti ... oris & narium regioni adhibeo, unde se brevi à gravi illo paroxysmo levatus est. Hunc ubi placidus ad modum somnus excepisset, in lectulo reclinatum diligenter observavimus: soluto tandem somno lumbricum unum, vivum formâ à vulgaribus ... variantem nonnihil, rostello acuto & sanguineo ..., cætera subspicea lanugine vestitum, in lectulo ... deprehendimus, qui indubie expurgata ... ex intestinis in ventriculum subiens, ejusdem ... vellicando lancinans spasmum hunc tantum non lethalem excitavit. Adhibita ... ori & naribus theriacæ ex aceto miscella à ventriculo rursus ad intestina & inde per sedem accedente vehementi ex spasmo corporis commotione propulsus fuit. Puer itaq; ex summa imbecillitate paulatim medicamentis & diæta ... reconvalescens ab hoc malo in perpetuum tenasmum incidit: cui post multa alia remedia frustra tentata tandem *sacculum ex furfure præparatum, & in aceti & vini rubri astringentis partibus ... coctum*, remedio alias infallibili, sedi applicari præcepi, unde subito tenasmus cohibitus. Quem tamen aliud æque difficile symptoma, sedis scilicet procidentia subsecuta est: cujus dum diligentius causas inquiro, deprehendi erratum à vetula, quæ puerum ægrotantem observabat, quæque sacculum ex furfure neglecto vino, solo aceto, eoque acerrimo incoxerat, cujus vi ani musculus resolutus, ejusdem procidentiam induxerat, commissum esse. Quamquam autem ani illa proptosis minimum doloris puero, & per intervalla tantùm, ubi videlicet acrium præterlabentium materia irritaretur, inferret: tamen hoc nomine fœda & molesta fuit, quod toties, quoties alui excrementa excernenda erant, reponere opus haberet. Perstitit autem hic affectus (puero nimirum frequentem medicamentorum adhibendorum usum aversante subinde) ad plures menses, donec natura sua sponte, musculi paralysi dispulsa, sedem firmavit. *Schenckius.*

† Confer quoque *Zacut. de PP. Med. lib.* 2. *hist.* 100. *fol.* 361. *Claudin. Consil.* 64. *fol.* 148. *Thonner. lib.* 2. *obs.* 3. *pag.* 94.

CURATIO.

OBSERVATIO I.

Convulsio exinanitione curata.

COnvulsionem exinanitione sanari posse, docere nos potest Rever. Stellæ Ca... ...tis congregationis nunc generalis casus, qui ex universi fere sanguinis per mar... subita evacuatione, non modo syncope, sed & convulsione statim tentatus, sanitati tamen restitutus, adhuc Dei beneficio incolumis vivit. *Herculis Saxonia Observatio.*

OBSERVATIO II.

Convulsio ex sanguinis immensa hæmorrhagia nata, phlebotomia sublata.

IN magnis venis accepto vulnere, confluente plurimo sanguine in partem fit convulsio, quod periculosum est, & malum inquit *Hipp. ...* & syncope, sed ab ea non moriuntur ægri, inquit Hollerius. Vidi & ipse hominem natum ... annos in convulsionem & animi deliquium incidisse, ex tanta sanguinis profusione, quanta duo vasa aquaria capere possent, admotis cucurbitulis & factâ venæ sectione, plagâ quam minima convaluisse. *Donatus Apolog. lib.* 1. *cap.* 5.

OBSERVATIO III.

Opisthotonus ex congelatione facta in vena cava.

CHristophorus Alberti Pharmacopolæ nostri filius, vigenti ... natus, Melancholicus natura Wittebergam profectus est. Utens igitur ... victus ... cerevisia & cibis frigidis & concoctu difficilibus incidit in suppressionem alvi, & dolores quasi colicos: quibus accedebat spasmus opisthotonus dictus. Exhibuerunt igitur illi medicamenta per os satis fortia: sed tantum irritarunt illum paroxysmum spasmaticum & nihil profecerunt. Accesserunt igitur ad clysteres valdè fortes, quibus lenita est alvus, & cœpit melius habere. Sed quoties egerebat, invadebat illum paroxysmus ille. Cumque paulo melius haberet, ad nos rectus curru, rediit mediocriter habens, quamquam alvus non responderet; venit igitur ad nos die decima, nec ... temporis habuit beneficium alvi, redeuntibus ... doloribus colicis. Accessimus igitur ad clysteria fortia, sed parum sunt operata, & semper exagitatione materiæ rediit paroxysmus. Tandem exhibuimus illi simplicia clysteria ex *libra una succi & melle* ℥. *iij* quæ satis commode operata sunt, nec excitarunt tam vehementes paroxysmos. Interea tamen temporis semper supprimebatur alvus, & illi paroxysmi redibant, magna cum violentia, ita ut tres aut quatuor homines, vix illum possent detinere in lecto: & hoc aliquando bis aut ter in die fiebat, ratio tamen semper constabat, & in paroxysmo & post paroxysmum loquebatur. Exhibita sunt per os varia medicamenta incidentia & concoquentia materiam: deinde medicinæ fortes, quæ tantum exagitarunt materiam, ut paroxysmi essent vehementiores: excrementa

menta erant planè pituitosa, & melancholica, urina aliquando supprimebatur, per biduum deinde prodibat nigricans & crassa. Cumque igitur diligenter perpenderem symptomata hujus morbi, tandem cognovi esse spasmum & opisthotonum, propter congelationem in vena cava factam. Quia dum contingit, ut vena cava humoribus frigidis & viscosis abundet, ratione quietis sanguis congelatur & frigescit corpus ob talem congelationem, unde membra nervosa compatiuntur, ut testatur *Montanus in 9. Rasis*. Consului igitur illi ut uteretur decocto ligni, & singulis quatuor diebus uteretur clysteri ex lacte & melle: & cœpit melius habere & paroxysmi redibant, non ita frequenter nec ita vehementer. Et quarta primùm septimana cœpit sudare ex usu decocti fortioris, aliàs ad noctem aliquando sponte habebat sudorem frigidum; sudore veniente cessavit spasmus, sed tremor occupabat totum corpus præcipuè tamen crura. Inunxi igitur spinam singulis diebus manè & vesperi unguento Friderici Imperatoris ad Paralysin & paulò melius habuit. Cumque esset obsaturatus usu clysterum, infudimus quarto aut quinto die decocto fortiori manè ebibendo ℥. *j. fol. sena.* & alvus satis commodè dejiciebat, singulis etiam octo diebus *hieram pachii* exhibuimus, & sensim morbus emisit. Tandem loco hieræ Pachii fecimus infusionem in decocto fortiori ex *hellebori nigri* ℥. *ij. epithymi* ℥. *j. ß.* & vidimus multam melancholiam & pituitam ab ipso evacuari. Octava septimana loco tremoris sensit tantum frigus, quod ex continuatione horum medicamentorum cessavit: & pedes qui videbantur esse contracti, ut non posset rectà incederè, remiserunt. Nec tantum toto hoc tempore apparuit corpus esse collapsum vel extenuatum, quod maximum est indicium humorum frigidorum. *Camerarius de Obs. Joan. Hessi.*

Observatio IV.

Tensio nervorum cervicis curata.

Gravioribus morbis obnoxia cervix est: sed inter cæteros importunior acutiorque, qui rigore quodam nervorum erectam ægri cervicem intendens, eum sæpe vel intra quartum diem interimit. Quo morbo cùm Parmensis quidam Franciscus nomine graviter urgeretur, & nos ad eum vocari, hominem robustioris naturæ, & qui turgentibus venis faciem etiam, atque oculos rubicundiores habetet, inspiceremus, sanguinem statim ex ea vena, quam κεφαλικὴν Græci vocant, mitti jubeo. Tum parciore victu, hoc est solâ aquâ ex melle hominem cibans, hircino atque caprino oleo detonsum madefacio caput: superque imposito pileo, alvum etiam his medicamentis duco, quibus à capite ipso ac cæteris superioribus partibus diduci, resolvique possit humor, qui hujus mali causa fuerat: ex quo ocyus adfuit illi sanitas, quàm mors adfutura credebatur. *Benivenius cap. 103. de Abditis.*

Rigor nervorum cervicis, rectam & immobilem eam reddens, τέτανος Græcis dicitur, Convulsionis species, per quam, ut *Gal. ait, lib. de musculorum motu*, partes immotæ in contraria trahuntur à musculis oppositis. Convulsionis enim, quæ absque motu fit, tres sunt species, ἐμπροσθότονος ad anteriora: veluti cùm mentum pectori annectitur: ὀπισθότονος, si ad posteriora, ut dum caput ad scapulas pertrahitur: τέτανος, cum in neutram partem immobiliter cervix tenditur. Acutus autem, & vehemens affectus est. Memini olim me cuidam adesse, cui, cùm maximè doleret, cervix rigida in nullam partem inflecti poterat. Huic primum fomentum adhibuimus: deinde aurea dicta catapotia dedimus, quæ summo labore devoravit. Subsequente autem ex his larga purgatione, à dolore & nervorum rigore citò liberatus fuit. *Dodonæus in Annot. ad cap. citatum.*

Observatio V.

Vomitione æruginis adolescens à febre & convulsione liberatus.

In ore ventriculi, cùm vehementiùs morderetur, convulsiones fieri vidimus, sicuti adolescenti accidit, qui æruginem vomuit. Præstat enim vomitum illum æruginem quam æruginosum appellare. Erat enim (qualis vera exactaque ærugo appellata) viridissimus. Huic totum inter vomendum est corpus convulsum, & simul ut vacuata est ærugo, protinus febris ipsius & convulsio cessarunt. Materia autem vomitu rejecta talis erat, veluti si quis optimam æruginem eo modo aquâ solvat, ut ex utraq; connatum corpus, cæpe referat crassitudinem. *Gal. Comm. ad Aph. 1. lib. 5. Hipp.*

Observatio VI.

Convulsio ab hellebore vomitorio curata.

Vidimus quendam Elleboro convulsione correptum, qui datis vomitoriis lenitivis brevi liberatus est. Eodem fortasse remedio sanatus est ille Galeni adolescens. *Hollerius Comm. ad Aphor. 1. lib. 5. Hipp.*

Observatio VII.

Quidam ex spasmo dies quadraginta continuos spinam ad arcus modum retrorsum inflexam sustinens, urina lactea emicta, sumptoque castoreo, miraculo quodam convaluit.

Cervix gravibus & periculosis morbis obnoxia est vel acutissimis. Nam nervorum rigore, modò caput scapulis, modò mentum pectori annectitur, modò rectam immobilemque cervicem intendunt musculi; priorem Græci *opisthotonon*, sequentem *emprosthotonon*, ultimum *tetanum* appellant, ii distillationibus proveniunt. Ea vitia ad spinam quoque descendunt, ut ipsa ad arcus Scythici modum retrorsum flectatur acutissimo morbo, quo sæpe intra quartum diem tolluntur. Inter exempla Sanctius Pollanus Cydoniensis ex patricia gente ad 40. usque diem hujusmodi tormentis tortus est: digestâ tandem materiâ & per urinam humore lacteo reddito lavatus est, cui castoreum præcipuo fuit remedio. *Benedict. lib. 5. cap. 16. Anatom.*

Observatio VIII.

Spasmus ad erysipelas, bubonem & febrem in infante consecutus & curatus.

Nullum remedium utilius est, quam embrocatio partis posterioris capitis, nuchæ, & colli cum oleo violaceo decenter calido; sicut ego feci, dum essem in servitiis Illustrissimi Domini mei, Domini Caroli II. Sabaudiæ Ducis, in Illustrissimo Ludovico Principe Pedemonti, prælibati Illustrissimi Ducis filio, qui dum esset in cunabulis, passus est erysipelas in tota tibia cum bubone in coxa, & febre intensa valde; à quibus cùm convaluisset, incurrit statim in spasmum à siccitate causatum cum continuis, maximisque clamoribus torquendo caput ad posteriora & nullo modo poterat sugere lac. Ego igitur perfudi nucham & totam partem capitis posteriorem, & collum cum oleo violato decenter calido, permittendo cadere, oleum ab alto, manu exprimente petiam in eo infusam per spatium quartæ partis unius horæ, & sic embrocando dormire cœpit. Mox pannis decenter calidis abstersi caput leviter fricando, & eum dormire permisi: qui post tres aut quatuor horas per se excitatus, sugit lac absque difficultate. Redeuntibus eisdem symptomatibus semel aut bis, eodem remedio iterato, cum gratia Dei sanus factus est. *Bayrus Pract. lib. 2. cap. 20.*

Ob-

Observatio IX.

Opisthotonus curatus.

LAborabat multum Donatus Lanza, & beneficio proprio & experimentis in agnatum suum atque alios, ut nomen meum omnibus innotesceret, & ut in civitate inclarescerem. Itaque cum relicta taberna pharmacorum in domum Francisci Sfondrati se contulisset, qui vir & senator erat & secretioris consilii, & multis nominibus dignus: forte fortuna contingit ut per eosdem dies puellus, ni fallor 17. natus menses, febre ægrotaret, aderat autem Lucas Crucejus, famosus medicus: dixeratque non esse periculum 13. die superveniente, comitiali morbo subito correptus est. Advocatur alius celebris medicus: hæret, & meritò: nam in decretorio die advenerat, & à febre non erat immunis, eratque admodum validus affectus. Tum Donatus persuadet patri, ut me advocet, ille ut videbat periculi magnitudinem simul, & alterum medicorum acceptum, alterum hærere, mittit statim ad me: non inveniunt; paulo post bona quadam fortuna rediens domum, intelligo me vocari: accedo illico, non solum quod vir illustris esset Sfondratus, sed etiam quod de me bene meritus, ibi invenio medicos, respicio puerulum, animadverto contortum collum retro habere, dico coram omnibus laborare alio morbo, etiam graviore quam comitiali: quærunt quo: respondeo, Opisthotono. Ad vocem insolitam omnes silent, conjiciuntque in me oculos: tum Crucejus exponit, quid hoc nomine significetur, deinde rogant, quare id dixerim: tum ego puerculum attolli jubeo, vident retortum collum velut arcum, nec hoc contentus, admoneo ut conentur dirigere, nihil proficitur: tum Crucejus, ut erat vir minime malus, seu numine impellente, inquit. Ecce non est similis Hieronymo in dignoscendis morbis. Ad hæc verba obstupuerunt omnes ut qui scirent quanta apud medicos laboraret invidia. Tum pater: Estne modo auxilium huic morbo? silucerunt socii. At ego, ne gloriam partam scientia artis, fortunæ arbitrio committererem, respondeo me tentaturum omnia, nihil posse polliceri, quod morbus natura lethalis esset. Medici reliqui conjiciunt totum onus in me, ut si puer interiisset, quod sciret notum omnibus esse, quam mihi adversarentur, ego in illos culpam rejicerem, postquam jam persuasum esset astantibus me solum morbum agnovisse. Hac igitur in parte fortunam propitiam habui, sanavique puerum, & satis brevi: qui nunc à dignitatis cujusdam nomine Baro vocatur. Itaq; ex ea horam tantum gloriæ mihi accrevit, ut si vel integro anno Sfondratus Mediolani mansisset, omnes cives ad me confluxissent, atq; ita brevi primum locum inter medicos nostræ urbis obtinuissem. Sed Deus qui me ad majus munus vocaverat, effecit ut nondum expleto bimestri spatio Sfondratus abierit. & interim etiam mortuus est Donatus Lanza. Tantum tamen mihi profuit hoc factum, ut nunquam deinceps coactus fuerim cogitare de moderando expensas, sed ut pro earum magnitudine laborem augere vellem. Quæris quomodo sanaverim? tribus auxiliis, breviter dicam: abstinentia à carnibus, vino & ovis: linteis *in oleo chamamelino & illiaceo* perpetuo impositis cervici, partibusque quæ contrahebantur: & medicamento quod constabat ex *Mithridato & triplo sacchari rosacei, & electuario de mosco, tum margaritis, hyacintho, smaragdisq; Orientalib.* id quadam bona fortuna apud me compositum erat: miscebatur *ser apium, ex citri, seu mali medici* succo. *Cardanus de curand. admir. cur. 15.*

Observatio X.

Tetanus aquæ frigidæ affusione curatus.

ESt tamen ubi in tetano sine ulcere, juvene *εὐσάρκῳ*, æstate media, frigidæ longa perfusio calorem revocat. Calor verò hunc solvit. *Hipp. Aph. 21. lib. 5.*

Meminit hujus curationis *Hipp. 3. de morbis*, his verbis. A quam frigidam plurimam superfundito, & postea vestimenta tenuia pura ac calida superintegito: ignem autem tunc non adhibeto, hoc auxilium & ad tetanos, & ad opisthotonos adhibe. *Joannes Lalamantius in scholiis ad eundem Aph.*

Ex his quæ juvant habentem spasmum communem, qui nominatur tetanus & tensio, factus a materia frigida, est ut subitò in aqua demergatur frigida, secundùm quod dixit Hippocrates. Nam corporis exteriora inspissantur, & innatus calor in interioribus clauditur, quare confortatur & resolvitur materia: non est tamen omne corpus tolerans hoc a timore tutum: sed corpus forte, juvenile, carnosum, quod ulcera non habet & in æstate. Plures enim per hoc jam evaserunt. *Avicenna lib. 3. Fen. 2. cap. 7.*

Isto modo curavi juvenem viginti annorum, de quo desperabatur in Morlanis, quamvis non multum erat carnosus. Habui fere viginti urceos plenos aquà, & quatuor viri ægrum ipsum erectum tenuerunt. Ego autem omnes urceos evacuavi supra collum, & omnia inferiora membra ejus, & statim posui eum in lecto, & post unam horam cum dimidia unxi ipsum à collo usq; ad postremum spondylum, ac tibias & brachia cum *dialthea & marciato, & Agrippa, cum oleo castorei*, & dedi sibi brodium pullæ, & verè nihil amplius feci, & in eadem nocte curatus fuit, cum Dei auxilio. Alium curavi Burdegalis, qui erat Anglicus, sed iste fuit corpulentus, per modum superius dictum. Itaque satius est aliquid nonnullà fiducia, vel cum periculo facere, quàm adempta spe certo perire; & potentibus extremisque præsidiis pugnare, quàm nihil agere. Semper melius est anceps auxilium, quàm nullum. In quo tamen desperata omnino salus est, nec ullum patet effugium, imprudentis artificis fuerit, apud vulgum infamare remedia, quæ multis opem contulerunt. *Jason cap. 21. de morbis cerebri, ex Valesio.*

MORTUI.

Observatio I.

Ex distentione nervorum mors subsecuta.

MIttere sanguinem ut expeditissimum perito est, sic ignaro periculosissimum. Juvenem vidimus, cui cum ex brachio sanguis mitteretur, & nervum scalpellum attigisset, statim subsecuta est nervorum distentio, quæ hominem ita crudeliter afflictavit ut paucis etiam diebus laboranti illi vitam eripuerit. *Benivenius cap. 48 de Abditis.*

Observatio II.

Spasmo Cynico mortua mulier.

CUm imperitus quidam Medicus cuidam mulierculæ ex gena dextra tuberculum furunculo simile scalpello abscidisset, nulla habita ratione nervorum ac venularum, quibus illud, cùm semiovi magnitudinem expleret, alligabatur, illico subsecuta est inflammatio ac dolor, ex quo simul infelix mulier in eum incidit morbum, quem Græci *κυνικὸν σπασμὸν* vocant: quo, dum miselæ illi temerario quodam motu pervertitur os, & facies modò in dexteriorem, modò in sinisteriorem partem distenditur, ac totum corpus pallore quodam suffunditur, adeò afflictatur mulier, ut cùm neque sanguinis missione, neque alvi ductu, neque unctionibus ullis, neque alio quovis genere auxilii hoc malum inhiberi posset, infra paucos dies è vita migraverit: hoc nobis suo ipsius infortunio documentum relinquens, ut cùm scilicet oportuerit, nō passim nos omnibus, qui sibi Chirurgici nomen usurpant, sed his tantùm qui doctrinà simul, usu & judicio prævalent, credamus. *Idem cap. 101. ejusdem operis.*

† Vid. quoque Th. *Bartholin. Cent. 4. hist. 53. Hildan. Cent. 5. obs. 9. fol. 229.*

Observatio III.

Iuvencula & benè habita, in octavo gestationis mense opisthotono corripitur, gravi comitante febre. Quarto à morbi initio die filium parit, postero die convulsa moritur.

MAgdalena Francisci Martineti uxor juvencula, & bene habito corpore, utero gravis in octavo gestationis mense febri continente ex putredine sanguinis corripitur: secundo die opisthotono afficitur, cervice in posteriorem partem inclinante: loquela privatur eodem ipso die: oculis convulsis, & in unam semper partem spectantibus manet, febris acutissima intenditur magis. Quarto à morbi initio die filium parit, purgationes commodè exeunt, à partu tamen omnia graviora, & periculi plena apparuerunt. Postridie partus convulsa moritur, infansque horis aliquot post matris obitum, & ipse quoque diem obiit, mater filium gestans eodem feretro humo traduntur. *Valleriola lib. 6. Observ. 5.*

Observatio IV.

Apollonia uxor mea dilectissima, nonimestrem prope partum utero gerens, pyrophoba, ædium in vicinia conflagratione perterrita, una cum fœtu, ventre adhuc concluso, intra duodecim horas crudelissimis spasmis extinguitur.

INfandum prorsus, funestum mihique, & liberis meis plane exitiosum & deploratum vxoris meæ charissimæ Apolloniæ ex patritia Wernhattorum apud Haganoenses familia natæ, fœminæ honoratissimæ casum hic locus renovare, & non sine lachrymis recensere postulat. Hæc cùm ætatis suæ quadragesimo anno tertium jam gravida uterum ad ultimum prope mensem usque, firma, integraque, ut si quacumq; alias valitudine pertulisset: Ecce circa medium noctis ex improviso ædes in vicinia igne conflagrantes à tubicine turris summi templis excubitore animadvertuntur. Qui sine mora simul atque flammas conspicatus fuerat, tuba cives pro laudatissimæ atque optimè constitutæ Reipubl. nostræ recepto more ad incendium restinguendum destinatos, horrifico certè, sed in hujusmodi difficultatibus singulariter usitato modulo & sono provocat. Verùm cùm plerique concubia nocte profundo somno tenerentur, & incendium subinde increscceret, ex majore campana ictibus aliquot repetitis signo de novo dato cives denuo excitat: id quod non nisi in maximo incendio, aut alias hostium metu fieri solet. Quibus tandem expergefacti, alii ad arma, alii verò ad scalas, uncos ferreos, situlas coriaceas, idque genus alia ad incendia cohibenda comparata, expedienda concurrunt. Strepitu itaque per plateas frequenti armorum & instrumentorum discursu animadverso, nos quoque excitamur, & quid rerum sit perquirimus. Mox ubi de incendio in proximo oborto atque invalescente admonemur: perterrita uxor curiosa, & ipsa se è lecto quoque recipit, claves ad arcas expromit, lumina aliquot disponit, conclusa ædium cubicula & conclavia aperit, eo consilio, ut si res ita ferat, quæ chariora & pretiosiora haberemus, commodius incendio subtrahi possent. Accidit autem, ut cum malo quodam fato per fenestras in sublimiori ædium loco horribiles flammarum & scintillarum sursum in aëra effumationes conspicaretur, statim de vehementi grandioris jam in utero fœtus commotione quæreretur: cumque dolores parturientibus non absimiles quasi præcurrerent, jussa quieti se dare: paruit. Cumque sedari jam viderentur dolores, somno correpta dormire visa est. Sed ecce inter dormiendum derepente rursus, ignis imaginatione indubiè perterrefacta, horribili spasmo corripitur, qui tanta violentia maxillas convellebat, ut immissum ori cochlear, ne respiratio interciperetur, in frustilla quamprimum dentibus confringeret, oculos distorsione omnino inverteret, manus intorqueret, spinam distenderet, notabili fragore dentibus frenderet, stertorem in faucibus difficilem non sine attoniti morbi metu ederet, membra pleraque & musculosæ partes palpitantes tremerent, mente abalienaretur; mox sensibus omnibus tam internis, quam externis privaretur, fœtus in utero multifariam jactaretur, jam in latera, nunc etiam sursum versus vitalia, rarius deorsum, nunc convolutus, nunc explicatus animadverteretur, spectaculo sanè horrifico & miserando. Quo sic consternatus sum, ut quis mihi cernenti tum talia sensus fuerit, quivis facile judicare possit, quidve in tanta trepidatione & tam crudelis & sævæ accessionis convulsificæ (quæ ut prima erat, ita ob violentiam vicinam mortem minabatur) consilii caperem, incertus essem prorsus. Siquidem hic morbi conclamati vis Hippocraticum illud: Gravidam ab acuto aliquo malo corripi lethale esse, in memoriam revocabat, illic fœtus in utero rationem aliam atque aliam, imò contrariam non tam rebus agendis indicationem præscribebat, quam utendorum remediorum moderationem suggereret. Adstantes etiam mulierculæ pro suo more nullis hîc medicamentis locum esse, tum gravidæ, tum fœtus occasione, paroxysmi tam atrocis vi, utrisque propemodum enectis, clamarunt. Itaque dum spemque metumque inter dubius, anxiè medicamentis, quæ non ægram solum, sed & fœtum quoque graviter jam periclitantem, & frequenter subsultantem revocare atque confirmare possent administrandis insisto: tum quæ convulsionibus debentur, conquirendis sollicitè admodum contendo. Ecce alius spasmus æque atque primus formidandis symptomatibus stipatus, miseram de novo aggreditur. Et quia externa membra ex prima accessione ita debilitata fuerant, ut propendentia, viriumque expertia & languida omnino conspicerentur, etsi eà etiam secunda hac vice plurimum convellerentur, ob eorundem tamen imbecillitatem ad sensum, non intelligentibus haud tam crudeliter torqueri videbantur. Quin etiam intro conversus spasmus interna quoque maximè vitalia convellendo pertentabat, edito intus ex distentis partibus crepantibus sano evidenti, adstantibus nobis omnibus non semel exaudito. Unde proximè sanguinis affatim per os anaphoricôn instar rejectio subsecuta, quæ res ut admiranda & rara, sic extra hæmoptoicos in epilepticis solum aliquibus notata. Cæterum cum expulsu concidente & viribus prostratis spem omnem vitæ matris afferendæ abjicerem, atque ægram iamiam morientem convulsiones in singulas horas geminatis vicibus invadere & crudeliter exercere, indicibili animi mei dolore conspicerem, locos, num humerent aut cruenti quid remitterent, futuri abortus certa signa mulieribus explorandum præcipio. Quæ cùm pudoris sinum siccum omnino, neque ullam fœtus exclusionis significationem præbentem comperissent, simul etiam dubia viventis adhuc fœtus signa sursum vitalia versus convoluti notarentur, proh diram mortalium conditionem! nunc ilicet fatis repugnantibus de utriusque vita actum esse videbam. Interea varia medicamenta reficiendis viribus, spasmo profligando, & ad partum dejiciendum accommodatissima administrata. Ex quibus ea quæ ori infundebantur, pleraque una cum sanguine regerebantur. Quæ vero exterius adhibebantur, nullum prorsus effectum in tanta matris cum fœtu colluctatione, quâ sese mutuo tot intervenientibus spasmis conficiebant, ostenderunt. Castoreum ex aceto modico & aquis spasmicis mace-

maceratum, naribus & ori adhibitum, imprimis aversabatur: siquidem ubi mitiores essent convulsiones, aut nonnihil remitterent, visa est rationi sibi aliquo modo restitui, sed visu & voce a prima aggressione ad finem vitæ usque destituta fuit. Tandem cum spasmi nullo modo, nisi prius vita ab iis superata fuisset, cessuri viderentur, atque omnia in pejus abirent, dulcissima conjunx à prima noctis hora una cum fœtu, qui ante aliquot horas mortuus conjiciebatur, tantis malis confecta circa duodecimam horam meridianam ex hac vita caduca in sempiternam, Anno Salutis M.D.LXXIV. XXVII. Iulii, placide decessit. Scire autem licet, convulsiones hujusmodi multis de causis immedicabiles omnino fuisse. Primùm, incredibilis ille ignis metus & formido, quam ante multos annos Haganoæ firmiter impressam conceperat, cùm cives vita & bonis, incensa urbe privari se metuerent. Quod accidit Henrico Secundo Galliarum Rege civitatem obsidione ad diem aut circiter premente, atque indignante, quod ad primum adventum suum non statim in urbem receptus fuisset. Quin ante adventum eius fama spargebatur, Regem Hagonoam militibus suis ex pacto diripiendam concessisse. Quibus permoti cives, cum jam tormenta bellica muris & portis admoverentur, tentoria extenderentur, ignes maximi undique & undique excitarentur: ipsa quoque singulari tum ignis metu correpta, perpetuo post, eum terrorem animo suo obstinate firmatum fovit & circumtulit secum. Accedente autem altero etiam illo funesto & fatali incendio nostro, cùm gravida, jam partui vicina esset, juncta τούτῳ βίᾳ lethales illas convulsiones, proh dolor, incurrit. Porro Apoplexias, epilepsias, spasmos, tremores, paralyses ex animi affectibus, metu, terrore & consimilibus non tam subito excitari, quam plerumque lethales & irremediabiles esse, exemplis & observationibus libri hujus abunde demonstratum est. Quam potentes autem gravidarum in fœtum affectus sint & miraculosi, ubi vel maxime noxiis ardenter sine offensa omni perfruuntur, vel apprime desideratis frustrantur, vel denique terrore adiciuntur, id operis hujus lib. 6. prodigiosis historiis ostensum est. Iam quotusquisque medicorum est, qui gravidæ convulsionem ex terrore, momento quasi incussam, sine omni causa interna morbifica provocatam, vel certissimo medicamento arcere queat? Si morbi causæ ablatio, ejusdem curatio est, quomodo, quæso subito conceptum terrorem, ne mentem & nervos statim feriat, & percellat, inhibebit medicus? Si gravida monstrosi animalis improviso occursu perterrita fuerit, quis idem ne fœtui notam aliquam enormem & inemendabilem imprimat, prohibebit? Fortassis plusculum spei liberandæ conjugis dilectissimæ fuisset, si vel morbi vi, vel medicamentorum ope abortus ante virium prostrationem mature successisset. Qualis autem occasio administrandorum remediorum fuerit, ex historia constat, ut quæ vel primo paroxysmo confestim prope exanimata fuerit, fœtu, quod hic repetendum censui, sursum statim convoluto. At vero si tempus spectes, robusta & optime valens cum fœtu intra duodecim horas, paucissimis interpositis dialemmatis continue sævientibus convulsionibus animam cum sanguine, horresco referens profudit. Indubitatum præterea est, denegatâ fœtus exclusione jam matrem fœtui, jam fœtum matri convulsiones subinde communicasse, cruenta utrique ad æternam vitam victoria. Adde nullam hic involucrorum fœtus diruptionem, nullam serosi aut subcruenti, quod fieri nonnunquam solet, humoris profusionem notari potuisse; sicuti quoque fœtus ad imum ventrem devolutionem nullam compertam, quæ vel minimam abortus, qui tamen & ipse quoque & matri & fœtui sæpe periculosus est, promovendi indicationem præbuissent. Qualis autem enixus partus sperandus sit, si non præeunte & cooperante naturà adjuvetur, in tanta præsertim virium dejectione, irritumque futurum omnium medicamentorum partui excludendo servientium usum, quivis facile decernet. Sæpius etiam in eam considerationem veni, qua vel matrem vel fœtum sectione morti subtraherem: Sed cùm fœtus ante matrem multis argumentis mortuus crederetur, neutrum fieri potuit. Quod si fœtus matri certis signis supervixisse deprehensus fuisset, nihilo tamen minus moriendum ei fuerat quando chirurgo fœtus ἐκτομίας perito & exercitato caruissemus. Restat igitur ut firmiter mihi persuadeam non hoc sine numine Divum accidisse, sed Deum optimum maximum recondito suo consilio sic disposuisse, ut artis præsidiis omnibus vacuus, auxilioque omni destitutus, fidissimam conjugem vitæ meæ jucundissimam simul & necessariam sociam, senectutis liberorumque meorum post Deum spem unicam, salutis denique meæ verius quam suæ curiosissimam, fœminam lectissimam, piam atque honestam, rei domesticæ imprimis observantissimam quibus donis plerisque omnibus hic innotuit deserere atque amittere, non sine summa animi mei perturbatione, vitæque jactura coactus fuerim, ut subsecutis nimirum ab ejus obitu innumeris calamitatibus solus superessem, nihilque consilii aut spei alias quam à Deo Opt. Max. ardentissimis votis flagitandum liquido per ipsius clementiam agnoscerem: cui laus & honor in secula seculorum. *Schenck. ms.*

OBSERVATIO XV.

Opisthotonos ex clavo pedis digito infixo, ægrum extinxit.

FAbri cujusdam lignarii filius octodecim annorum, robustus juvenis, forte sinistri pedis digitum majorem clavo caligario impegerat, quod vulnus quia neglectim habebat, neque chirurgus magnopere curabat, sexto die opisthotono correptus, tanta violentia convellebatur, ut caput illius dorso retrahendo adhæreret, frustra & nimis sero multis remediis tentatis, unde me præsente misere periit. *Cnoeffelius de observat. propriis.*

† Sic mortiferam, nervo magnus leviter puncto, convulsionem memorat *Rhod. Cen. 1 obs. 51.* immo quoque puncto nervo digiti exitiosam *obs. 52.* notat. Et dignum notatu, quod idem *a. c. obs. 50.* Scribit, ex incautè resectis unguibus inductam fuisse convulsionem. &c.

DE INCUBO.

OBSERVATIO I.

Incubo laborantium historia.

NUPERRIME sacrificus quidam me convenit; Domine, inquit nisi succurras misero & afflicto, actum est & prorsus perii; Tabes me habet. Videsne quam sim emaciatus quam exanguis? vix tenui pelle contegor, succulentus esse soleo, speciosulus & bene habitus nunc fœdum spectrum videor, hominisque inanis imago. Quid, inquam, te cruciat, & quam affectus tui causam opinaris? Dicam, ait, intrepide, & valde admiraberis. Sub quamlibet fere noctem ad me commeat muliercula mihi non ignota, & pectori meo illabitur, illapsa violenter comprimit, atque coarctat animæ meæ vias, ut ægre respirare queam. Quin clamitare cupienti vocis iter præcludit, ut quantum præ pavore nitor attollere, minime queam. Nec manus ad pro-

propulsandam injuriam, nec pedes ad capessendam fugam expedire, valeo. Vinctum me & affixum tenet. Heus inquam, subridens, nihil admirandum prædicas (ex narratione Incubonem intelligebam) merum est phantasma, merum ludibrium. Nec plura moratus Phantasma, inquit, ludibrium, inquit, profectò non est, ita me Deus amet, quæ hisce oculis conspicatus sum & quæ hisce manibus exercui denarro. Equidem vigilans, mentisque compos, eam video coram, & invadentem accipio, conorque obluctari, sed præ languore, metu, angustia, & impacta vi nihil efficio. Hac de re horsum, vorsum amens cursitavi, unumquemlibet percunctans, possetne succurrere miserabiliter pereunti. Minoritam consului (quem callidum veteratorem dicunt) ab hoc præsentaneam opem sperabam. Sed spe mea planè frustratus sum, nullam is salutem attulit, tantum monebat Deum Optim. Max. (quem jam pridem precibus fatigaram) strenuè adorandum, ut dignaretur infestam vexationem avertere. Adii vetulam quandam pro fama populari, sagam atque versutam. Hæc ajebat, quod sub crepusculum diei statim ab excreto lotio matulam obturarem dextra caligula, & fore, ut eo ipso die malefica me inviseret. Id etsi vanum videbatur, nec parum me ab experimento absterreret religio, victus tamen impotentia & diuturni laboris tædio, tentavi. Et per Joven accidit vaticinium, veniens in domum meam, vesicæ cruciatum querebatur, nec potui ab illa aut preculis supplex, aut contentione minax impetrare, ne sub noctem ad me terrifica commearet, sed implacabilis veterem morem asservat, semelque constituit me fœdo angore conficere. Hominem hunc vix quivi ulla oratione ab insania revocare, sed à secundo tertiove congressu hilarior factus morbum agnoscere cœpit, & sanationis spem fiduciamque concipere. *Jason. de morb. cereb. &c. cap. 26.*

Non injucundum est, quod Medicus quidam scribit contigisse nuper apud Avernos in cœnobio quodam. Cùm enim pharmacopola, quem secum habebat, inter dormiendum incubo laborasset, qui in eodem cubiculo erat, accusavit. Se enim ab illis noctu prope jugulatum fuisse, constricto collo. Quod cum socii audacter negarent, totamque in eum culpam rejicerent, qui noctem insomnem furore quodam percitus duxisset, jussus deinde est solus, lautè cœna sumpta, exhibitis etiam flatuosis alimentis, dormire, cubiculo undique optimè clauso. Rediit paroxysmus, dæmonem esse juravit, cujus etiam faciem, & gestus mirificè depingebat. Neque unquam illi aliter persuaderi potuit, nisi ubi curationem inito consilio adeptus est. *Scholiographi ad cap. 13. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

Nobilem virginem ex bona prosapia novimus, quæ quamprimum somno oppressa, noctu ephialten perpessa est, visaque est sibi multos lemures & spectra videre. Quæ usa meis præscriptis medicamentis, in totum, à gravibus, ejusmodi symptomatibus liberata est. Sed & in historiis legimus, quosdam ex incubo vel succubo manè in lecto extinctos inventos fuisse. *Horstius annot. ad Lemnii occult.*

Memini, dum puer essem, me cubare apud matronam quandam optimam: cùm dormiret, ei super stragula vir niger mihi incumbere visus, manè querebatur incubone se infestatam fuisse. Ego quamvis puer, nihil de nigro illo audebam indicare, quod minitari si quid protulissem visus mihi fuisset. Quare mulieres olim putabant, se à Faunis opprimi qui hac mali parte tentabantur & Dæmon Faunorum faciem induens profitebatur se incubonem esse. *Heurnius de morb. capitis, cap. 21. pag. 224.*

† Sed etiam per vigilias ephialten invadere, confirmat *Rhodius Cent. 1. Observ. 54. Smetius Miscell. pag. 547.*

Observatio II.

Epidemici seu popularis Incubi species pestilens & rara.

Memorat Silimachus Hippocratis sectator, contagione quadam, plurimos ex ista passione, veluti lue, apud urbem Romam confectos. *Cal. Aurelian. Tardar. Pas. lib. 1. c. 3.*

Observatio III.

Incubus in constante ætate curatus.

Grandes natu corripit, sed minus. Vidit Sylvius duos quadragenarios habitu melancholico, qui de hoc affectu inter se conquerebantur. Conjecit id fieri propter fucum melancholicum multùm opplentem vasa lienis ad ventriculum attinentia, conjecturam veram probavit exitus: nam purgato succo melancholico, conquievit. *Dovynetus Apolog. lib. 3. cap. 2.*

DE MELANCHOLIA.

SYMPTOMATA.

Observatio I.

Prodigiosæ melancholicorum historiæ.

Ut melancholicos timor nunquam deserit, ita præter naturam eis per imaginationem visa, non semper eodem genere continentur. Siquidem alius testam se factum putavit, atque idcirco obviantibus cedebat, ne collideretur. Alter gallos cantare audiens, ut hi alarum ante cantum, sic ille brachiorum plausu latera quatiens, animantium sonum imitatus est. Fuit autem alter, timens ne Atlas, qui mundum sustinere dicitur, gravatus sub tanto onere ipsum à se excuteret, atque ipse cum illo collideretur, ac nos quoque cum illo periremus. Sunt talia hujusmodi infinita eorum visa. *Galenus lib. 3. cap. 6. de loc. affect.*

Aliis (melancholicis) quidem caput plenum & grave esse videtur, aliis verò leve & vacuum, aliis siccum. Quidam neque omnino caput se habere putavit, ad quem excogitasse dicitur Philotinus supra reliquam curationem plumbeum pileum, à quo gravatus caput se habere intelligeret. Fiunt autem mente capti, & timidi, & misericordes, & lachrymantur, & deserta persequuntur. Quidam etiam dæmones ab inimicorum præstigiis sibi immissos esse putant. Alii venenosum pharmacum accepisse suspicantur & suspicionem ipsorum confirmant virosi & peregrini ructus, qui ipsis adsunt. Et est morbus hic omnivarius, & non facilè enumerabilis. Et alius ad lucem prodire timet, & tenebras persequitur. Alius amicissimos timet, alius omnes homines: Alius fugit caliginosos locos. Plerique tamen in tenebricosis locis degere cupiunt, & in monumentis ac solitudinibus. Quidam verò etiam aquam timent & vinum, & oleum, & omnem liquorem, velut qui morsi sunt à rabioso cane. Et in summa melancholiæ deliria multiformia quidem sunt ob particulares corruptas imaginationes. Unum verò omnibus ipsis commune est: Timor & Tristitia. Tristantur enim omnes præter rationem, & neque si interroges, habent quod dicant cur tristentur. Non pauci verò ipsorum mortem timent: & alia quædam nullo timore digna. Sunt etiam qui mortem vehementer exoptant. Quod igitur ob atram bilem ratiocinalis animæ principia occupantem, timor fit, & tristitia & mortis formido, nihil miri est. Videmus enim etiam extra corpus nihil nobis ita horrendum veluti sunt tenebræ. Cùm igitur velut caligo quædam ratiocinali animæ circumfusa fuerit, necesse est timere hominem, ut qui causam ti-

moris ſecum in corpore circumferat. Sicut enim in profundis tenebris pueri timent, itemque adulti imperiti. Ita etiam atræ bilis color velut tenebræ rationis locum obumbrans, timores efficit. Quapropter omnium ſymptomatum ſingulas accidentium cauſas enarrare impoſſibile eſt. *Aetius Tetrabibl. ſecunde ſerm. 2. cap. 9.*

Ego mulierem vidi, quæ ea imaginatione vexabatur ut medium manus ſuæ digitum conſtringeret, tanquam in ipſo totum geſtaret orbem. Plorabat autem illa quoque, verita ne quando digitum ſuum inflecteret, & totus orbis corrueret, & omnia ſtatim interirent. Iam alios pleroſque vidimus, quorum ſuperfluum eſt, fortè etiam ſupra vires noſtras omnium velle meminiſſe: verùm hæc appoſuiſſe ſufficiet, quæ iis potius, qui à melancholico humore originem trahere inceperunt, ſolent evenire. Quapropter ſi morbus ex triſtitia aut ſollicitudine quadam præcedente, aut alio animi affectu cœperit, conſiderare tunc oportet imaginationis ſpeciem, aut rationem, aut aliud quiddam eorum, quæ ſubitam mutationem efficere poſſunt. Plurimi namque ſic curati ſunt quodammodo, vel cum vidiſſent audiviſſentque ea, quæ conſequi deſiderabant. Ita ergo Philodotus Medicus, quendam qui ſibi caput amputatum eſſe, quod tyrannus factus fuiſſet, putabat, caſumque deplorabat, curavit: impoſito repente capiti ipſius plumbeo, pileo, & gravitatem ſentiens caput ſe recepiſſe rurſus putaret, gaviſuſque ſit plurimum, atque ideo vanâ imaginatione liberatus.

Jam mulierem quidam curavit melancholia laborantem, hoc pacto: cum putaret illa ſerpentem ſe devoraſſe, vomitû medicamento citavit, atque in id quod rejectum fuit, parvam beſtiam per omnia imaginationi illius & deſcriptæ à vana imaginatione feræ ſimilem impoſuit. Quare hujus quoque affectum, qui ob triſtitiam ejus quod putarat, evenit, gaudium nimirum ſubito accedens diſſoluit. Adhæc aliam quandam ex longa viri perigrinatione melancholia conceptam, & iracundè omnibus reſpondentem vidi: ſed & ipſa eodem modo ſanata fuit. Nam maritus ille peregre reverſus, nulli prædicens, neque aliquandiu differens, ſed ſubito ingreſſus, ſeipſum illi oſtendit. Præter ſpem igitur mulier ipſum conſpiciens, atque ira amplexa, multoque gaudio affecta, ſubito omni metu liberata eſt, rurſuſque ad ſtatum naturalem rediit, ut nulla alia indigeret curatione: Sic igitur, niſi affectus longo aliquo tempore infeſtaverit, tales imaginationes curare oportet, omni modo, omnique artificio utentem, præſertim ubi malum à manifeſta quadam, & veluti primaria cauſa occaſionem habuerit. *Trollianus lib. 1 c. 16.*

Thraſyllus Pythodori filius, Axonenſis, hac inſania correptus fuit, ut æſtimaret eſſe ſuas quæcunque in Peiræum naves appellerent, illas recenſeret, dimitteret, deduceret, in portum ſubeuntes èxciperet, tanto gaudio, quam ſi dominus earum mercium eſſet, de his quæ perierant, nihil requireret, de iis quæ allata & ſalva fuiſſent vehementer gauderet, ſic multa cum voluptate vitam agens. Ubi vero frater eius Criton ex Sicilia reverſus prehenſum medicis tractandum commiſit, ad illa ſanatus dementia lætius ac jucundius ſe nunquam vixiſſe affirmabat, quoniam & omnis moleſtiæ prorſus expers eſſet, & plurimis interea voluptatibus frueretur. *Athenæus Deipnoſoph. lib. 12.*

Apud Horat. *epiſt. ult. lib. 2.* Argivus quidam credidit in theatro vacuo tragœdos ſe audire: ope verò cognatorum ſanatus, quæſtus eſt extortam ſibi voluptatem jucundiſſimam, ademptumque mentis errorem gratiſſimum:

—Fuit haud ignobilis Argis:
Qui ſe credebat miros audire Tragœdos,
In vacuo lætus ſeſſor plauſorque theatro;
Cætera qui vitæ ſervaret munia recto
More, bonus ſane vicinus, amabilis hoſpes,
Comis in uxorem, poſſet qui ignoſcere ſervis,
Et ſigno læſo non inſanire lagenæ:
Poſſet qui rupem, & puteum vitare patentem.
Hic ubi cognatorum opibus curiſque refectus
Expulit helleboro morbum bilemque meraco,
Et rediit ad ſeſe: Pol, me occidiſtis amici,
Non ſervaſtis, ait, cui ſic extorta voluptas.
Et demptus per vim mentis gratiſſimus error.

Noſtra memoriâ vir quidam illuſtris in eum mentis errorem incidit, ut mortem animo conceperit, ac ſe, jam è vivis exceſſiſſe haberet perſuaſum, adeo ut cum illum amici & familiares ad inſtaurandas vires jam collapſas, precibus, blandimentis, objurgatione adhortarentur atque urgerent, omnia reſpueret, quod cauſaretur mortuum eſſe ſe, ac nihil ita conſtituto opus eſſe alimento. Cum autem fame enecandus videretur, inſtante ſcilicet ſeptimo die, qui famelicis atque inedia languidis lethalis eſſe ſolet, comminiſci cœperunt, atque excogitare rationem aliquam, qua poſſet hic mentis error eximi aut mederi: itaque inducti ſunt in conclave, arte atque induſtria obſcuratum, perſonati quidam hiſtriones linteo obvelati, ac faſciis obvincti, quibus mortui ſepulchris interri ſolent, inſtructaque menſa ferculorum apparatu, liberalius largiuſque ſe cibo, ac potu reficiunt: æger autem hæc conſpicatus, ſciſcitatur quid moliantur, & quod ſint genus hominum, reſponſum eſt, mortuos eſſe ſe: Tum is: mortuine edunt? Illi, maximè; ſi libeat accumbere, id non vanum experietur, confeſtim mente captùs exilit, lectoque ſe ſubduxit, atque una cum mortuis commentitiis cibo fruitur affluentius: peracta autem cœnâ ſomnus illi obrepit in eum uſum porrecto liquamine. Siquidem qui ſenſu mentiſque judicio ac ratione ſunt orbati, arte tractandi ſunt, nec ulla re efficacius, quam ſomno domandi.

Cuidam perſuaſum erat naſum ſibi excreviſſe in immenſum, atque in prodigioſam longitudinem, exporrectum ſic, ut elephantis proboſcidem circumferre viſus ſit, qui nuſquam non eſſet impedimento adeò ut ſubinde patinis, ut illi creditum eſt, innataret: accitus medicus atque affectum melancholicum ſubeſſe ſuſpicatus, dexteritate quadam ac latenti habilitate longum farcimen naribus admovit, arreptaque novacula ſeu cultro tonſorio, apprehenſa nonnulla carnis parte imaginarium naſum avulſit, confeſtim exhibita homini parum ſobriæ mentis ſoporifera potione præſcriptaque ſalubri diæta, omnis mali metus ademptus eſt.

Alius quidam hypochondriacus, hoc eſt, cui præcordia humore melancholico ac flatibus turgida eſſent, perſuaſum habebat ranas ac rubetas, quas bufones vocant inteſtina perterebrare, nec ulla ratione ea opinio illi eximi potuit. Medicus quo illum magis haberet obſequentem (nam melancholici ægre ab opinione dimoventur) tale quiddam corpori inhærere pronunciavit, itaque exhibita purgante potione, ac ſubdito clyſtere procuratum eſt, ut aliquot ejus generis reptilia in ſubjectam pelvim conjicerentur: ubi autem pharmacum vires ſuas explicuit, alvus affatim inanitus eſt, conſpectiſque excrementis, & quæ illis innatabant animalculis, vana illa opinio animo excuſſa eſt.

Aliter quidam opinatus eſt ex vitro ſibi conflatas clunes, ſic ut omnia ſua negotia atque actiones ſtando perficeret, metuens ne ſi in ſedile ſe inclinaret, nates confringeret, ac vitri fragmenta hinc inde diſſilirent. *Lemnius lib. 2. cap. 6. de Complex.*

In febre ardente Burgundus quidam Lutetiæ ad ædem S. Iuliani multis clariſſimis medicis aſtantibus mor-

mortuum ſe affirmabat ſimul cum fratre ibi decumbente. Poſtea phantaſia matutâ declamabat, precabaturque medicos, ne amplius animæ impedimento eſſent, quo minus è purgatorio evolaret ad Deum: aliquando imitabatur moribundum, quaſi efflaret animam: monebat ut ſpectarent exſpiratum, poſtea ſummo timore & omnium deſperatione corripiebatur. Tandem opportunis adhibitis remediis & hæmorrhoïdum profluvio liberatus eſt. *Scholiographi ad cap.17.lib.1. Hollerii de morb.intern.*

Melancholici affectus dicuntur, qui ex imaginatione eâ præternaturali varia ac multiplici fiunt: alii ſe figulina ex argilla vaſa eſſe putant de facili frangibilia, & frequentiam hominum evitant, ne occurſu levi frangantur: alii ſe putant eſſe lupos vel gallos, alii non parva formidine hiatum terræ timent, quidam ſemper de morte cogitant; aliqui ſe mortuos eſſe arbitrati ſunt, cibum potumque reſpuentes; alii ſe cervina cornua geſtare non dubitabant, quidam in flumina ſe immisêre; alii vitam ſuſpendio finiêre: quidam Religioſus in vadoſo Veneto littore ſine cauſa ſe obruit: quidam à dæmonibus quos noctu videbat, ut in puteum ſeſe demergeret, excitari nobis narravit. Timent ferè omnes quæ non ſunt timenda: & mente corruptâ in furiam labuntur, mortem eligunt, ut alia quæ magis timenda putant, evitent, ideo ſemper triſtes, pavidi & meticuloſi cernuntur, ſicut pueri in tenebrioſis locis inſpicientes, ſic color fumidus atræ bilis mentis ſedem perturbans; timorem generat. Vnde philoſophorum ſententia eſt, corporis humores complexionem & naturam immutare, ex qua animæ actiones pariter immutantur, & vires animæ corporis ſequi habitum; è diverſo alii ſe reges principeſque faciunt. Quidam nec ſe caput habere arbitratus eſt, qui plumbeo pileo graviori capiti impoſito quo premeretur aſſiduè ſanatus eſt. Ille qui cornua ſe geſtare putabat, impoſitis & alligatis capiti cervinis cornibus, quæ ſerra diu ſecari ſentiens, & ablata cernens, ab ea inſania liberatus eſt. Quidam qui ſe mortuum putabat moriturus, ſocii comitate, qui cum eo ſeſe mortuum in ſepulchro eſſe aſſerebat, & quod ipſe mortuus cibum caperet, ad eſcam facile incitavit inſanum. Sunt qui tales, timidi, ſtupidi, miſerabiles, lachrymoſi, latebras & ſolitudinem quærentes; quidam ſe à dæmonibus vexari putant, alii venenum ebibiſſe, quidam mala medicamenta hauſiſſe, aut philtra incautos devoraſſe autumant certiſſimâ tamen ſuſpicione. Eſt enim morbus varius ac multiplex, vel infinitus. Nam alii vel amiciſſimos metuunt vel odêre; alii vel omnes: alii tenebras amant, ſolifugarum & talparum more, & in lucem prodire verentur. Alii aquam & humorem omnem formidant, quos canis rabidi vitio hydrophobos vocamus. Totidem enim ſunt melancholiæ deliria, quot particulares phantaſiæ, ſed unum fere omnibus commune eſt, formidine agi, quando non metuenda metuunt.

Quædam mulieres ſine pudore nudæ per urbem conclamatæ inſaniæ feruntur. Exemplum unum referam mulieris nudæ per civitatem peragrantis in quadam Italiæ urbe, quæ cum in officinam quandam meritoriam incidiſſet, nocte tota à quindecim viris Venere defatigata, menſium largio profluvio, qui pluribus annis antea conſtiterant, non ſine magno pudore delucu-lo menti reſtituta diſceſſit.

Novimus quendam in Creta Religioſum habitudinis cholericæ, ætate juvenem, ſubita furioſa dementiâ correptum, qui domeſticos omnes gladio perſequebatur, à pluribus captus, manicis & compedibus in carcerem intruſus eſt: tonderi ad cutem ſtatim juſſimus, & ſupremam in cubito venam ſecari, & cataplaſmata capiti imponi, & cibum humectantem dari: verùm præter pruna & ſorbilia ova omnia negligebat, factis & ſermone delirabat, neminemque neque amicum, neque ſodalem noverat: audax, furioſus, poſt triduum ſanguis rurſus dimiſſus eſt. Mox rediêre ſenſus paulatim, & manicas laxari ſupplex orabat, deinde & compedes: ſed clauſus in carcere detinebatur, tum perfecta loquebatur, nec factis deinceps deliravit. Qui demum non ſine pudore patres rogavit, ut in Ninium inſulam mitterent. Is enim novilunio ſæpe comitialiter cadebat. *Alex.Benedict.lib.1.c.28.de curand.morb.*

Vidi quendam, qui totam mundi ſuperficiem imaginabatur eſſe ex ſubtiliſſimo vitro, & ſubtus eſſe ſerpentes, ſe in lecto tanquam in inſula, unde ſi egrederetur, frangeret vitrum & in incideret in ſerpentes, & ideo nolebat ex lecto egredi *Montanus conſil.23.*

Ego etiam audivi â fideli medico, quod mulier quædam illiterata, dum eſſet melancholica Latinum loquebatur congruum: quâ ſanata evanuit. *Aponenſis comment.ad probl,1.partic.30.Ariſt.*

† Alia quoque melancholicorum figmenta vid. apud *Th.Bartholinum Cent.1.hiſtor.anat.79.Bernhard. Scultet.Conſil. pag.1.Ben. Sylvatic. Cent.1. Conſil. 68. Heer.obſ.27.* Miſerabilem quoque & memorabilem melancholiam refert *Hildesh.Spicil.p.186.*

OBSERVATIO II.

Melancholiæ varia ſymptomata.

IN melancholicis affectuum varietas, & frequentiſſima mutatio, ut nunc canant, nunc furant, fleant, rideant, imo & unico vultu diverſiſſimorum affectuum ſigna appareant, per conſtrictionem & relaxationem ſubitam, villorum cordis ex alternatim ingruentibus phantaſiis, cum apprehenſione boni aut mali. *Gemma lib.1.cap.7.Coſmocrit.*

OBSERVATIO III.

Hiſtoria melancholici ad riſum proni: quem tandem mœror & triſtitia ſubſequuta.

QUidam Wildenbergius tribus diebus continuis ad riſum pronus erat, ut quicquid ageret vel ipſe, vel alii riſum ipſi moverent, is cùm fortè inter concionandum mulier dormiens de ſubſellio caderet, & omnes reliqui, qui id viderant, riderent, cœpit etiam ipſe ridere, ita ut ſibi temperare à riſu amplius non poſſet tribus diebus continuis atque & noctu, ex quo admodum debilitatus & malè affectus eſt. Vocatus Brunfelſius, explorato pulſu, juſſit ſtatim ſalvatellam ſiniſtræ manus ſecari, ne tamen admotum multum detraheret. Statim igitur convaluit, & dixit Doctor, ſi per tres præterea horas expectaſſet, quod expiraſſet. Immoderatum iſtum riſum ſubſecuta eſt ingens melancholia, mœror & triſtitia: ſed ex confectione lætificantis Gal. paulatim melius ſe habuit. Accidit in anno 1525. *Ex ſchedis Geſnerianis VVolphius.*

OBSERVATIO IV.

Alia non multum abſimilis hiſtoria.

NOvi Chirurgum quendam, mihi admodum familiarem, qui citra cauſam manifeſtam aliquando in tantum riſum ſeu cachinnum prorumpebat, ut interdum ad mediam horam, aut diutius nihil aliud agere, niſi ridere ſolebat, etiam cum periculo vitæ ut adſtantes, omnes nonniſi riſu emoriturum metuerent, tandem per ſyncopem ridere deſiit: idque magna ex parte accidit, quando erat parum potus. Nos, qui videbamus eum ridentem: obſtupefaciebamur ſemper, futurum putantes, ut ridendo moreretur, mortuus tandem eſt quartanarius. *Adolph.Occo.ſuis obſervationibus.*

OBSERVATIO V.

Melancholiæ ſingularis quædam ſpecies.

MElancholiæ ſingulari quadam ſpecie Gryphiſvaldiæ Pomeranorum multos annos detenta eſt hone-

honesta quædam & primariæ familiæ matrona, quæ anno ætatis vicesimo, marito suo nupta, trigesimum nûc annum cum eo vitam in conjugio sterili agit. Hæc mente quidem integra ac vegeta est, nec quicquam à ratione alienum loquitur, veruntamen aversatur ea, quæ aversari non debebat, & vitiosam ad cibos, potus, homines, vestimenta, & cæteras res offensionem atque fastidium, obtinet. propterea fastidium melancholicum aptissime dici posse arbitror. Sensit primum fastidium hoc paucis annis post contractum cum marito suo matrimonium, ut nec undelibet allatis, nec à quibusvis hominibus, vel in quibusvis vasis præparatis cibis aut potionibus frui posset, & si aliquando ad convivium ab amicis apparatum invitaretur, panem, carnes & reliquos cibos undequaque circumcideret, quam eos ori admoveret, nec communi cum marito, nedum cæteris poculo uteretur. Ante annos verò circiter sedecim puella quædam, cum qua ei summa amicitiæ necessitudo fuit, in ædibus ipsius Epileptica convulsione correpta est. Ejus paroxysmi terror illi postea majorem non tantùm ciborum & potionum, verùm etiam hominum, vestimentorum ac cæterarum rerum satietatem injecit. Nam ab eo tempore solum maritum suum ejusque ex fratre nepotem puerum in domum suam admittit, cæteros omnes tam externos, quàm domesticos & cognatos excludit, quod ipsos in Epilepticorum familiaritate versatos esse suspicetur. Sed nec Maritus omnes homines, nisi ipsa volente & consentiente compellare audet. Præterea omnis fere generis cibos ac potus ab eo temporis spatio aversata est, eosque vel ab epilepticis vel epilepticorum consuetudine utentibus attrectatos esse veretur. Aliquot annis solo pane, à certo quodam Pistore empto, cibi; & sola aqua ex certo quodam puteo hausta, potus loco usa est, postea utrisque tam pane quàm aqua illi suspectis redditis, jam biennio solo lacte ex propria vacca, quam ejus rei causa domi suæ alit, nec cæterorum pecorum gregi adjungi sinit, mulctro, victitavit. Eadem quoque de causa multis jam annis ab usu Cœnæ Dominicæ abstinuit. Ad hæc vestes interim non mutavit, sed eas solas, quibus tum temporis, quo puellam ab Epilepsia affectam conspexit, induta fuit, retinet. Quæ cùm quotidiano usu prorsus attrita ac dilacerata sint, jam in publicum, quod antehac facere solebat, prodire non audet, nec novas sibi vestes parari cupit, quod omnes sartores, sutores, pelliones & cæteros opifices de epilepsia, vel epilepticorum conversatione suspectos habeat. Denique ex omni sua supellectile amplissima nihil præter unum cantharum & lectum in usum adhibet. Et lectum quidem cum marito communem habet, cantharum verò, ex quo consuetum suum lac haurit & vestes suas, nec maritum, nec aliam quenquam contingere patitur. Tristis sane & commiseratione dignus casus, quod optima illa matrona, in summa omnium rerum abundantia nullis propemodum cibis vel potionibus famem sitimve depellere, nec vestimentis necessariis corpus tegere, nec aqua sordes vel corporis vel linteatum vestium abluere possit, sed miseram in solitudine, squalore & immunditie vitam traducere cogatur. *Sennertus suis communicatis exemplis.*

CAUSÆ.

Observatio I.

Melancholiæ morbi causæ veræ dioristino inventa, atque experimento constituta.

Si ratiocinationis, imaginationis, &c. præcipuum instrumentum rectè demonstravimus esse spiritus animales naturæ congruenter affectos, prorsus necessarium est, vitiatæ tum ratiocinationis, tum imaginationis causam proximam esse dispositionem eorundem spirituum inconvenientem. At melancholia est affectio quædam cerebri rationem aut phantasiam primo impediens. Quare dispositio est spirituum contra naturam. Equidem quod nos per somnum, per subitum timorem, per ebrietatem, &c. falsa imaginari cogit, idem quoque ut per melancholiam aliasque desipientiæ species, imaginando erremus efficit. At in prædictis causa est, vel spiritus inordinatè motus, vel vapor alienus cum eo mistus, dispositionem ipsius naturalem contaminans. Hinc scitè dictum est, talia esse delirantium phantasmata, qualia sunt dormientium somnia. Non obest sententiæ, quod illæ desipientiæ sunt breves, melancholica autem deliria plærunque longa existunt. Hoc enim non modum generationis alium esse probat, sed perseverantiam causæ eandem utrobique non esse, clarè ostendit. Hinc ex hypochondriaca melancholia desipientes, quia malum in cerebro pertinaciter non hæret, sæpè ad se subito redeunt, ac purissima intervalla habent. Quocirca nihil aliud est melancholia morbus, quàm prava quædam spirituum cerebri dispositio, à melancholicis fumis profecta mitem cum perseverante timore & tristitia desipientiam inducens. Duplex verò est hujus morbi species. Nam una perpetua est, altera ex intervallis affligit. Illius causa est in cerebro ipso, hujus extra ipsum subsistit, ac hypochondriaca à Medicis nominatur. Illam rursus bipertitam faciunt. Nam aut in solo cerebro humor ac vapor talis continetur, aut in toto corpore, vel pluribus saltem aliis partibus, collectus est. *Erastus disput. Heidelbergæ habita, Anno 1577. Respondente Leone VVelsphario Memmingensi.*

Observatio II.

Melancholici cujusdam locus affectus circa torcular in cerebro.

Novit Sylvius quendam, qui levem quandam melancholiam patiebatur, & aliquando furiis furioso videbatur: is ardorem magnum dicebat se sentire interna capitis parte, qua torcular est, vasorum cerebralium ad suturam lambdoidem, & in occipitio ubi decidit vas insigne quod reptans ad frontem usque inter duo cerebella protenditur, in quo solum cerebrum afficitur. In hoc morbo sectio cephalicæ & basilicæ inutilis fuit, atque etiam poplitis. Fortasse vena frontis secta utilis fuisset quod animalem facultatem exoneraret. *Dorynctus Apolog. lib. 3. cap. 2.*

Observatio III.

Somno ob melancholiam mensibus quatuordecim quidam destitutus.

Depravatæ aut perturbatæ mentis functionum comites ferè sunt vigiliæ, eæque interdum pertinaces adeo ac diuturnæ, ut mente captus quidem menses quatuordecim insomnes duxerit. *Fernelius lib. 5. cap. 2. Patholog.*

† Plures sunt caussæ adhuc aliæ, quæ hoc malum inducere valent: Sic Melancholiam ob absentiam privigni notavit *Smetius M. scell. pag.* 550. ex jejunio ortam *Alphons. Sanctacr. de Melanch. Cas.* 14. *p.* 39. ex amore *Benedict. Sylvatic. Cent.* 1. *consil.* 55. *p.* 94. ex tristitia nimia, *Alphons. Sanctacr. de Melanch. Cas.* 13. *p.* 39. ex febre ardente *Holler de morb. intern. cap.* 117. *p.* 148. ex terrore cum urinæ suppressione *Saxon. pract. med. lib.* 3. *c.* 24. ex suppressis hæmorrhoidibus *Zacut. de PP. Med. histor lib.* 1. *fol.* 77. *Idem observ.* 40. *fol.* 78. ex obstructione sanguinis menstrui, *Alphons. Sanctacr. de Melanch. Cas.* 12. *p.* 38. *&* *Cas.* 17. *p.* 39. ex retento semine, *Idem d. l. pag.* 31. *&c.*

CURATIO.

Observatio I.

Virgo quædam ob menses retentos melancholia correpta, & tandem insaniens, per venæsectionem curata est: qua minimè repetita, recidivam incurrit.

SI fas est, ut se res habet eloqui, nullum animi perturbationibus inveniri potest præsentius remedium, quàm quod missione sanguinis adferri potest, cujus ope & viribus ipsa commotio sanguinis & difflari possit & refrigerari. Unde postea cesset putredo, tandemque desinat sanguinis inflammatio.

Vis ejus sectionis nobis quondam enituit apud Stephanum Jaminium in vico Divi Antonii & ejusdem nominis templi confinio, qui ut cuidam apud se virgini mederemur, procurarat nos ad se convocari. Erat virgo annorum quatuor & viginti, corpore vegeto, crassoque, facie subrubente, & lætâ lepidaque, quæque prima statim fronte ludere videretur. Aderat Stephanus ille herus, ejusque uxor & quotquot erant in ædibus pueri. Imò etiam, si valemus memoriâ, Martinus Collaudus in eodem vico Chirurgus, & Magister Guilielmus Bellus ejus vicinus pharmacopola, priores in auxilium vocati, nec suâ adhuc operâ quidquam profecerant. Adeò omnes illi isthanc virginem conturbari observaverant, horrere, contremiscere, pallere, erubescere, vagari modò, modò delitescere, silere diu, conclamare repente, aliàs tot denique malis excruciari, tot differri doloribus & perturbationibus animi, ut in suspicionem dæmonii tandem omnes devenerint, quum morbi principio ludos jocosve illi antea esse reputassent. Ad hanc cùm appulissemus, assertum nobis est, firmatumque, nullis prius vexatam animi doloribus, nullo mœrore aut molestia, omnes denique defuisse ægritudinis causas, & tristitiæ, saltem occasiones esse minus oblatas, nullos etiam amoris præcessisse igniculos, quorum conscii esse possint testesve. Inter has moras auctiora esse cœperunt omnia, & nobis præsentibus gestus varios & vultus novos illa capit & variè componit sese. De phantasmate queritur magnitudinis cujusdam inusitatæ, quodque pollicetur adeò truculenti vultus, horrendique, ut cujus intuitu illa horrescat magis, & coram omnibus perpetuò contremiscat, ejusdemque præsentiam conspectumque refugiat, oderitque pejus cane (ut dicitur) & angue. Multa ipsi primùm præscribimus, quæ melancholici humoris acerbitatem retundant, reprimantque ejusdem perniciem; multa quæ fumos dissipent tetros, quæque eundem humorem depellant, tandem etiam quæ foràs ejiciant, & evacuent. Nihilo inde magis ipsi minuuntur cruciatus: quin potiùs cumulatur malum vigiliarum damnis augeturque: illique tandem incessit exclamandi vociferandique permagna cupiditas: phantasma denique eam crudelius propiusque premit, agitat & consectatur. Jussu nostro herus gladio armatus & clypeo phantasma illud designatum adoritur magno fortique animo. Quod cùm intuetur illa, manibus pedibusque obnixè rogitat supplex, ut herus phantasmati nequissimo insidias paret, ipsumque confodiat. Proindeque obtestatur iterum ut herus ad id attendat ardentius. Alioqui identidem statim recursurum asserit sedulò ni animadvertat. Fugandum inde alii aliter exclamant miserandâ commoti clementiâ, & singulari misericordiâ ducti. Tot, quot homines sententiæ. Accersendos esse parentes, & commonefaciendos adhibendosque censent, omnes in consilium.

Nos ægrotantem contrà ad eos deducendam esse percensemus. Ita foreut loci & aëris mutatione fortasse illud prægrande phantasma dispareat & evanescat. Eò cum ventum est, ecce properè phantasma præcurrisse conqueritur misella. Ibi retinetur, tamen vi diem totum noctemque, & quod ante se duceretur, atque phantasma prævenerit, ipsamet illius perversitatem incusat. Eam interea parentes, suis quibus apud se possunt auxiliis adjutant, sed promovent admodum parum. Eodem iterum convocati comperimus omnia graviora, inedia dum vires labascunt, metu perenni, vigiliis egerendique frequentiâ. Sæpius siquidem isthuc protrahebatur, ubi phantasmatis locum designabat, quasique digito demonstrabat, animi gratia securioris, & comparandæ securitatis. Tumque dum luctabatur omni renixu, ita conturbari, premi & quasi opprimi phantasmatis viciniâ contactuve vidimus, ut egerere protinus utrinque cogeretur, facti nescia & velut oblita sui. Nullum non movemus interea lapidem, cumque intervenisset ejus mater, interpellata num illi bellè singulis lunis menses respondissent, subticuit: iterum rogata per me, se minus advertisse fatetur firmatque, Jam enim leviscebat facies præ sanguinis refluxu & abundantia. Nobis (hercle) turpe & indecorum videbatur nihil nostrâ operâ potuisse rescindi. Inde adeò factum est, ut in rem ægrotantis illico consilium inierimus de secanda vena. Vinum interea ut viribus collectis esset ferendo, illi meracius propinatur etiam generosissimum, tumque vena sinistri cubiti interior pertunditur. Sanguinis effluxu omnia continuò dissipantur, ut penè infecta qui aderat, dixerint quæ præcesserant incommoda, ita bellè omnibus visa est in integrum restituta. Vires confestim factæ sunt auctiores, nulla denique mali superioris vestigia restiterunt. Perendie iterum venam secari oportere recreatis etiam prius viribus consulebat vis boni. Quod est attentatum quidem, sed parcâ admodum manu. Misellæ attamen huic inventum est ad aliquod tempus remedium, quod tantisper illi fuit ex usu, dum in tantam iterum copiam sanguis coacervaretur, ut copia æqualis priori, & exitu impeditus in eandem denuo revolveretur naturam & perniciem, quæ similes tandem turbas & cruciatus concitaret, atque prius. Ista verò nunquam redant, nec renascantur, si ex arte medicinam fecerimus, & juxta præscriptum Hippocratis *lib. de virginalibus* omnia detraxerimus impedimenta qua deorsum expellenti obnituntur naturæ, prohibentque sanguinem effluere. *M. Cordatus comment. ad lib. Hippocr. de virginalibus.*

Observatio II.

Melancholici annuis evacuationibus curati historia alia.

ERam Romæ primùm, cùm cæteri omnes mihi insidiabantur: erat etiam vir quidam præclarus ac fortunatus L. Martius qui quotannis incidere in melancholiam consueverat; erat porrò admirabile videre clementiam simul & inscitiam, & temeritatem illorum medicorum, quibus eo tempore cuncti principem locum tribuebant, alii enim pituitosos, alii biliosos humores evacuabant: at Lucius cùm nihil proficeret, nec meliusculus esse inciperet, ac de me esset ad ipsum perlatum, statim me advocandum censui, tut ego quoque, & de origine & de curatione, morbi dissererem, Ego verò accessi, & ex solo colore feci de noxio humore conjecturam, ipsumque esse melancholicum cognovi, itaque eum ipsum evacuavi, & statim Lucius est melancholiâ liberatus, hoc præterea illi consilii dedi ut singulis annis verno tempore ac si opus etiam fuisset Autummo idem faceret: eique receptui fore, ut postea eodem morbo non corriperetur; quod cùm fecisset, meam vocem ex aureo Apollinis tripode missam etiam hodie prædicat. Ea autem evacuatio fit aut venæ sectione, aut medicamento, aut hæmorrhoidibus reseratis: id quod etiam tutius est, ex quo fit ut cùm

cùm hæc evacuatio sit alicui consueta, cum verò suppressa, existere melancholia soleat, ac si quis id parvi faciat, ne prius corpus expurget, cum symptomata hujusce affectûs persentiscere necesse sit. Sed consequuntur etiã ex ea omnia, quæ ipse memoravit: ut abscessus, morbus attonitus, convulsio, insania, aut alii affectus, quorum nulla possit inveniri levatio: cum humor melancholicus plus vel adustus vel putris redditus, malignam acrimoniam contraxerit. *Galenus lib. de Hum. comment. 3. ad text. 26.*

Observatio III.

Melancholici desperati vitro antimonii restituti, historia memorabilis.

STibium opitulatur omnibus in universum morbis, quos atra bilis excitavit, iisque præsertim, qui hypochondriacam obtinent inflammationem. Equidem vidi Pragæ Bohemorum parochum, qui melancholicus factus, planè delipiebat, multaque stulte loquebatur. Huic sanè exhibitum fuit stibium granorum duodecim pondo: quòd paulò pòst copiosè atram bilem per alvum eduxit, cui erant admista (ut ego qui vidi vocatus tanquam ad miraculum testari possum) ramenta veluti carnis, quæ magnos varices in particulas dissectos præ se ferebant: namque excrementa illa sanguinem nigerrimum repræsentabant potiùs, quàm ullum ex aliis humoribus. Hoc utique illi tantam opem tulit, quod postera die visus est bellè pristinam mentis suæ sanitatem recuperasse. Et quoniam is erat corpore robusto, & animo forti, ideo non est mirum;, si facile & sine ullo incommodo tulerit tantam illius medicamenti quantitatem, quamquam audax nimis fortè habendus est ille, qui eam exhibuit. *Mattiolus comment. ad lib. 5. cap. 59. Dioscorid.*

Observatio IV.

Mulier melancholica, enemate & cauterio curata.

MElancholiâ vehementi correpta quædam mulier nullum voluit planè admittere medicamentum, nec dormivit quicquam. Pisaurensis jussit fieri clysterem ex vino Malvatico & Philonio, & optimè contulit. Nam vinum deducit vim medicamenti ad cerebrum. Deinde pervenit ad cauterium actuale, in sutura coronali. *Ex observ. manuscriptis Camerarii communicatis.*

Observatio V.

Melancholia cum hæmorrhoidibus annuis purgationibus levata.

QVidam quotannis, nisi purgetur laborat melancholiâ, & mira visu res est, quomodo jam ipse etiam incipientis morbi primam præsentiscat generationem, meque protinus accersi jubeat: quo melancholicis humoribus expurgato, e vestigio cessat melancholia, atque huic quidem ex purgatione hæc duo commoda eveniunt; unum, quod expurgentur supervacanea; alterum, quia excretorum acrimonia reclusa, paululum hæmorrhois mali sanguinis aliquid ipsa etiam profundat. Nam quum solemnis ipsi & consueta sit ejusmodi excretio hæmorrhoica, ejus postea suppressione redundat melancholia. Ipsum itaque non Vere solum sed Autumno etiam purgare soleo, quia si per hæc tempora propriæ aliquando purgationis anticipationem neglexerit, nonnulla sentiat superioris morbi symptomata. *Galenus comment. ad Aph. 47. lib. 6 Hippocr.*

Observatio VI.

Melancholia cum comitiali morbo complicata, ut in summa desperatione curata.

CÆsarem Palavicinum, aliumque nobilem ex oppido Gallarati, melancholia & comitiali morbo alternatim, quorum unus jam quindecim diebus (cum febre, Palavicinus, alter jam sex mensibus, sed sine febre, verùm cum clamoribus) laborantes & frustra à medicis vexatos somniferis lotionibus capitis, & solo potu pulveris chrysolythi ex vino, in octo dierum spatio sic liberavi, ut nunquam morbus redierit. *Cardanus curat. admirand. curat. 3.*

Observatio VII.

Melancholia difficili cum diuturna alvi astrictione, post multorum remediorum inutilem usum, liberatus quidam.

JUvenis ditissimi mercatoris filius, cùm antè annum ad nundinas Nordlingenses proficisceretur, ac per decem dies integros, in eadem profectione insumeret, in reditu gravem melancholiam incurrit, qua sibi persuadebat, omnem eam pecuniam, quam eo mercatu conquisierat, furto sibi ablatam; quin eo usque delirabat ut se hominem esse haud agnosceret. Imò parum abfuit, quin totus amens fieret. Domum reverso parentes anxii omnem operam in percurando filio navarunt, at post multorum remediorum usum, quum se inanem operam ludere viderent, in eam suspicionem incidêre, quà philtrum seu poculum amatorium propinatum fuisse sibi persuaderent. Puellam enim nostratem liberalis formæ, paulò antè deperibat. Ego tandem vocatus, causam hujus affectus inquirens, hominis alvum diebus plus minus decem astrictam comperi. Itaque clystere injecto, & postero die syrup. de Rhabarbaro exhibito, intra paucos dies convaluit. *Cneulinus de Obs. propr.*

Observatio VIII.

Casu à melancholia liberata mulieres.

ERat quædam annos nata plus minus viginti quinque, cui, ut sunt garrulæ mulieres litiganti, ac quidvis ut in buccam venerat improperanti vicina irritata avitum nescio quem nævum, illi tamen incognitum, objecit, quod eò molestiùs ferebat, quod obliteratam majorum maculam, & ne ipsis quidem cognitam prolibus, jam quodammodo retricaflet. Cœpit illa rei indignitate mota, secum mussitare indignari, solitudines quærere, necessariosque omnes à se ablegare, ac tandem in gravissimam incidens melancholiam. quum vix dum cessantibus λοχείαι puerperii ex consuetudine justa persolvisset, nihil tamen aliud somniabat, quàm imminentem partum: & quamvis jam plane collapsus uterus esset, persuasum tamen sibi habebat eundem quam maximè turgidum esse. Astant circumquaque mulierculæ consilii inopes: nam dum conceptam de impregnatione opinionem elevare student, morbum augent. Advocor igitur & ego tandem, unà cum doctissimo collega meo D. Joanne Paridano: narrantur singula, ut acta sunt ordine. Illa interim, etsi medici operam recusaret, quando me solum præter opinionem illi assentiri percepit; præterea, cum pollicentem me audiret, si modò obediens esset præceptis nostris, partum brevem, & quàm maximè facilem; admittit quidvis; atque semotis aliis, rationes quærit, qua ratione partus optimè promoveri posset. Respondeo, opus esse obstetrice, & ante omnia, quod alvus adstrictior esset, necessarium esse eandem levi enemate eluere. Admittit: inditur per obstetricem clyster, ominaturque interim me suasore omnia prospera. Nos interea, dum ferebat occasio, quidvis non molimur ad propulsandum morbum, purgamus, revellimus, humoremque melancholicum, ut potuimus maximè, refrænavimus. Verùm omnia frustrà: nam quum vanæ parturiginis spes diutius protraheretur, in dies magis ac magis ingravescebat malum, adeò ut jam vinculis coercenda esset. Illa interim intelligens, arctum conclave apparari in quod recludenda esset, solitudinem

nem nacta prosilit è lecto, ac subitò conscendit vicinum peristylium, suspicata ibi se ad tempus delitescere posse. Redeunt tandem in cubiculum quibus cura illius demandata erat, & appropinquantes lecto, nihil audiunt nihilque vident. Accenduntur candelæ, ægrotam è lecto profugisse comperiunt, circumspiciunt quoquo versum; vident tandem illam statuæ in morem erectam in peristylio stantem. Illa interim perquirentium oculos in se intentos conspicata, verita ne quid gravius in illam decernerent, ut sunt melancholici suspicaces prorsus & meticulosi, ex peristylio præceps in pavimentum decidit: corripiunt eam alii, inopinato casu attoniti, atque in lectum deferunt. Ibi illa aliquantulum quiescens, in suavem incidit somnum, à quo & delirare desiit; & quæ ante cibos fastidierat, & non nisi coacta eosdem sumere solebat, jam ultrò illos postulabat, ac sensim ad se rediens, congruâ victus ratione observata, citra medici alicujus operam convaluit.

Novi & aliam ætate provectiorem, mihi admodum familiarem, quæ cùm & ipsa delirare cœpisset, fortuito casu convaluerit. Quod quidem, quantum ego conjicere possum, in iis solùm melancholiis locum habere poterit, quæ oriuntur eo tantùm sanguine, qui juxta cerebrum est alterato, reliquo in toto homine illæso permanente; aut si ob ventriculi os affectum primariò, ob cognationem in consensum rapiatur cerebrum. Verisimile siquidem est, violento illo & forti casu corporis compagem concuti, atque melancholicum humorem, forti illa concussione à cerebro ad partes inferiores delabi. *Ronssejus Miscellan. epist. 3.*

Observatio IX.

Melancholicus ad cranii fracturam usque, vulnere accepto, à melanchol. liberatus est; eodem verò conglutinato, melancholiam denuo incurrit.

Gordonius scribit, se quendam melancholicum vidisse vulneratum in capite, usque ad cranii fracturam: qui quamdiu vulnus fuit apertum tamdiu mentis dilucida habuit intervalla; clausu autem vulnere rediit melancholia. *Dominic. Leonus lib. 1. cap 8. Art. Medend.*

† Trepano quoque curatam meminit *Rhodius Cent. 1. obs. 43.*

Observatio X.

Melancholicus vulnere in crure accepto sanatus.

Melancholicus dum noctu vagaretur per vias, fortè vulneratus est in crure, & multo effuso sanguine, melancholia est liberatus. *Hollerius comment. ad aph. 21. lib. 6. Hipp.*

Observatio XI.

Melancholiam, commoda consolatione sæpe curari.

Quemadmodum orationis injuria sæpe animi ægritudinem aliis concitat, ex qua ipsum corpus malè etiam afficitur, ita accidit etiam ut sermonis commoditate, & aptâ consolatione non solùm animi mœror, sed & corporis molestia discutiatur. Ejus rei sit hoc exemplum. Venit aliquando ad me vir doctus & industrius, cujusdam oppidi Bavarici Scriba senatorius. Is igitur cùm significaret, se vigiliis diuturnis vexari, & ita animo conturbari, ut negotiis sui officii pro eo ac deberet, incumbere non posset, quæro ex eo, quam causam ejus mali esse existimaret? respondet se quidem non certò scire, putare tamen se in id malum incidisse, occasione mœroris quem ex stulta ædificatione, quâ ipsius loculi magna rei familiaris jactura exhausti fuissent, suscepisset. Quod cùm cognovissem, dixi me consilio meo quamprimùm illi adfuturum esse. Itaque mittens ad illum epistolam, in eam ea conjeci, quæ ad consolandum ipsum accommodata esse censerem, idque effeci solius orationis subsidio, ut non solum animi mœrorem deponeret, sed & corporis sanitatem integram brevi reciperet, ac hoc beneficium meum grato animo apud multos prædicaret. *Oethæus lib. observ. propr.*

† Quomodo tractandi sint Melancholici, pulcrè docet *Panarol. pent. 2. obs. 37.*

Observatio XII.

Musicam ad melancholiam curandam efficacem esse.

Admirabilem vim à Deo Opt. Max. Musicis Harmoniis in animi nostri tum affectibus perturbatis sedandis, tum etiam facultatibus roborandis, & excitandis concessam esse, cùm multa alia ostendunt, tum verò experimenta plura probant. Etenim cùm in Aula Fuldana versarer, usus sum familiariter quodam aurifabro homine artificioso & bono. Is igitur cùm in melancholiam gravissimam incidisset, ac à me convenientibus purgantibus evacuatus esset, remisit quidem malum, sed non planè desiit. Itaque Musicorum instrumentorum harmoniam, quâ illum oblectari plurimum sciebam, adhibens, eum paucis diebus ad mentis sanitatem revocavi. Idem genus auxilii ipse etiam soleo in me ipso reficiendo, cum vel studiorum contentione vel occupationum crebritate molestiam animi contraxi, perlibenter usurpare. *Idem lib. observationum propr.*

Observatio XIII.

Singulari solertia Medici à Melancholia puella quædam asserta.

Venetus quidam Medicus, curaturus puellam, melancholicâ dispositione laborantem, postulavit à patre ipsius ut sibi suo more agere concederetur, sic enim sese facilius illam sanitati restituturum esse. Pater cùm unica filia esset, lubenter hoc ipsi permisit. Ille dormiturum se cum illa simulans, postquam vestimenta deposuisset, tandem ad eam in lectum prosiliit: illa perterrita improviso illo spectaculo exclamare, ac sese in pedes conjicere cœpit, sicque curata est. Humor enim melancholicus difficilis alioquin, ad motum, nisi validè moveatur, non expellitur. *De clariss. docenda & illustr. med. Philos. & Med. Laur. Scholzii observ. rarioribus.*

† Huc refer, quæ de melancholicis morbis astu curatis recenset *Camerar. Syllog. Memorab. Cent. 4. part. 1. & seqq.* Verùm, non semper firmam hanc esse curationem, docet *Cabrol. obs. 9.* exemplo juvenis, qui quidem ad tempus astu à melancholiâ liberabatur; fraude tamen cognitâ, in eundem affectum brevi relapsus fuerat.

DE LYCANTHROPIA.

Observatio I.

Lycanthropiæ seu lupinæ insaniæ exempla horribilia.

Malum, quod à Græcis λυκανθρωπία dicitur. Latinè lupina insania, species quædam melancholiæ est: *Aetio lib. 6. cap. 11. & Paulo lib. 3. cap. 16.* testibus: qui namque hoc affectu detinentur, in Februario mense domo egressi lupos in cunctis imitantur: & donec dies illucescat, circa defunctorum monumenta plerumque vagantur, eaque maximè aperiunt: quo fit, ut promptè quæ pars in ipsis afficiatur dignosci possit, quoniam cerebrum: pariter quis affectus præter naturam

tum sit, quæve sit ejus causa, quoniam symptomata in genere functionum noxæ principum præsertim imaginationis & cogitationis depravatæ: nam memoria his fortasse oblæsa non est, veluti percepi in quodam, qui hoc affectu laborabat, etsi huc usque duos viderim tali affectione correptos. Ille namque cùm prius me novisset quadam die detentus hoc malo esset pariter obviam mihi factus, ipse verò tamen secessi: at ille modicum me aspiciens abiit: erat autem cum eo multitudo quædam hominum: ipse quidem ferebat humeris crus integrum ac tibiam defuncti cujusdam: hic demum curatus liber evasit. Qui cum iterum mihi occurreret, nunquid timuissem interrogavit, cum in tali loco dum insanus erat, eum offendissem: ex quibus constat memoriam in eo non fuisse oblæsam. *Altomarus cap. 9. de medend. morb.*

Patavii authore *Job. Fincelio lib. 2. de mirac.* Lupus sibi videbatur agricola, anno 1541. multosque in agris insiliit, trucidavitque. Tandem non sine multa difficultate captus, confidenter asseveravit se verum esse lupum, discrimen solum existere in pelle cum pilis inversa. Quapropter quidam omnem exuti humanitatem, vereque lupi truces, voracesque, tibias & ejus brachia gladio feriunt, amputantque, veritatem rei exploraturi: cognita verò hominis innocentia, eum Chirurgis tradunt curandum, sed post dies non multos expiravit. Hunc ea melancholiæ specie exagitatum fuisse dubium est minimè, quæ Arabibus *Chatrab* dicitur, derivato nomine à bestiola, quæ irrequieto modo super aquas modò huc, modo illuc absque ordine vagatur. Latini, ut quidam volunt, Tipulam id insectum vocant in palustribus locis frequens λυκανθρωπίαν, id est, hominis in lupum conversionem vocant Græci: quidam melancholiam quoque lupinam, appellant, ex Marcello: item insaniam lupinam, plerique λυκάωνα, alii κυνανθρωπίαν. Eo modo correpti, ex atræ bilis fuligine se in lupos vel etiam canes credunt mutatos. Plinius & Edovardus scribunt cerebrum ursi devoratum ingignere imaginationes, quasi in ursum quis transmutatus sit. Id nostro hoc seculo cuidam Hispano nobili oblatum fuisse edendum traditur, qui per deserta ac montes vagabatur, se in ursum esse conversum phantasia vitiata ratus. *Vierus lib. 3. cap. 11. de præstig. dæmonum.*

Rusticus quidam subinde verno tempore Alcmariæ visus est, aspectu torvo ac insanus & circa cœmiterium hærere, mox & Ecclesiam intrare, qui & supra scamna (ut ipsi spectavimus) furore percitus saltabat, modo ascendendo, modo descendendo, qui nunquam in eodem loco quietus, Baculum vero oblongum manu tenebat: neminem percutiebat sed canes eo à se depellebat, nam ex canum morsu crura nigra & ulcerata cum crustis nigris habebat. Totum corpus squalidum, subnigrum & melancholicum spectabatur. Facie tamen pallida, cui & oculi valde concavi erant. Ex signis jam dictis hominem lycanthropia affectum judicabam: hic, quod scio, nullo medico usus est. *Forestus observat. 25. lib. 10.*

† Rara lycanthropiæ exempla recenset *Forest. l. 10. obs. 25. & 26 Jo. Faber in Rech. Epitom.* de quodam insania lupina oppresso digna quoq; notatu habet. *Sanctacr. de melanch. pag. 32.*

DE MELANCHOLIA hypochondriaca.

Observatio I.

Melancholiæ hypochondriacæ dilucidatio.

Etsi frequentissima illa affectio præternaturalis sit quam hypochondriacam, seu Mirachialem vocant medici, nihilominus illius essentiæ, nec non, & symptomatum causæ à paucis cognitionem haberi existimamus, qua de re de eadem verba facere in præsentiarum decrevimus. Sapit namque raritatem quandam ac mirabilis nonnihil, si illius essentiam ac symptomatum naturam spectemus, ita ut ex illius discussione non contemnendam utilitatem medicinæ studiosos percepturos arbitremur; etsi enim quotidie medicos nonnullos ac vulgares etiam illius verba facere audias, parum tamen vel nihil propemodum rectè intelligere illius naturam comperies, quinimo & scriptores sicco admodum pede ejus pertractationem transire manifestum est. Cùm itaque quispiam rugitibus quibusdam, flatibus, ructibus acidis, fluctuationibus in hypochondriis vexatur, tremoreque detinetur, ac præter causam timet, ac tactu circa medium ventrem pulsatio quædam præsentitur, jam dubio procul hunc Mirachialem seu hypochondriacum appellant Medici. Quod si non omnia, sed major pars prædictorum symptomatum adsit, nihilominus eundem quoque eadem affectione laborare dicunt, ita ut nonnullos etiam nullis melancholicis symptomatibus vexatos hypochondriacos seu Mirachiales appellent; meminit *Galen. 3. de locis affect. melancholia hypochondriaca, cap. 7.* de mente Dioclis; scribitque hanc affectionem ob alteram causarum ortum ducere, vel quod sit plus caloris quam debet habere, in iis venis quæ alimentum à ventriculis excipiunt, unde sanguinem in ipsis crassiorem fieri contingit; vel quod ventriculi os, quod intestinis continuatur, inflammetur. Hujus quoque affectus meminit idem *Galen. in comment. in lib. 6. Hippocrat. de morb. vulg. comm. 1.* per hæc verba: Sed quibusdam potius raro jam inclinante ætate, & affectu fluctuoso vocato præcordiali, & melancholico, vexatis, cùm Venere utuntur, inflari magis ventrem contingit. Iisdem quoque ipsis ut assiduè coitum appetant evenit: cur verò non omnes hoc morbo detenti melancholia corripiantur, etsi omnibus ab affecta parte vapores melancholici eleventur, cerebrum impetentes, ea est causa meo judicio quod fortes animales facultates principes internas obtineant, quæ validæ cùm sint, causis resistere possunt, vaporesque jam dictos dissipare, quod ex verbis Galeni colligere possumus, dum ait pueros & indoctos, in tenebris profundis terreri; minimè vero audaces & doctos, agens enim in passo benè disposito facilius agit, & dicebat *Avicen. method. 2 cap. 2.* agentem debilem posse efficere actionem majorem, actione agentis fortis & hoc propter diversitatem subjecti in dispositione seu præparatione, & *2. de generat. animal. cap. 1.* agens, debile quando agit in materiam possibilem, videtur esse majus, & manifestius quam sit agens fortius, quod agit in materiam difficilis possibilitatis, à pari & nos dicimus, vapores melancholicos ab infernis partibus elevatos, sursumque petentes nonnulli melancholica excitare symptomata, aliquibus verò minimè pro diversitate subjectorum, quæ minus vel magis apta sunt, ad suscipiendam vel arcendam noxam, ab illis illatam. ex quibus patet perperam Medicos Mantuanos à *Manardo epistol. 1. lib. 17.* redargui eo quod scripsissent D. Aurelium Recordatum hypochondriaca affectione seu Mirachiali laborasse cùm mente sana constaret, rectius enim in illos animadvertisset, inquiens, illum non laborasse hypochondriaca melancholia, cùm affectionem hypochondriacam simpliciter dictam nonnullos vexare quotidie observemus quibus nulla vel saltem levia admodum melancholica symptomata eveniunt. Hosce ut diximus flatus plurimi infestant; unde non immeritò *Galenus tum tertio, tum quinto de loc. affect.* nec non

& 2. *de symptom. caus.* hunc morbum hypochondriacum flatum appellavit.

Arabum vero sectatores Mirachialem morbum, seu Mirachiam dicunt, eo quod abdomen Arabibus Mirach vocatur, in quo loco plurimi flatus percipiuntur, qui hinc inde commoti rugitus illos excitant qui frequentissimè nedum ab ægrotantibus, sed ab assidentibus audiuntur. Nec tamen hoc à ratione alienum esse putandum, & quidam falsò imaginati fuere, etsi enim flatus ab imbecillo, diminutoque calore fieri manifestum sit, & partes illæ affectæ quæ flatibus redundant calida intemperie æstuent, non tamen ob id censendum flatuositatū generationi obstare, quinimo potius maximè favere. Nam ut inquit Avicenna, etsi in iis non reperiatur sitis, & adsint ructus, & ventositates frigiditatem præ se ferentes, non tamen sequitur quin causa hujus possit esse calida eo quod calor extraneus, qualis est in taliter affectis, facit exhalare, & calidum innatum, & ipsum debilitat, hincque fit ut calore naturali coctionum opifice labefactato, sequantur cruditates, ructus, & flatus copiosi, eo quod calor præternaturalis lædit formam naturalem caloris intrinseci & corrumpit ipsum. Pulsatio illa tactui quàm maximè manifesta, quæ subter præcordia præsentitur ab eadem intemperie calida ortum trahit, ut multi existimarunt: nam temporum arterias per febres urentes, & si à potu meri largiore, in capitis doloribus à solis ardore excitatis ob præternaturalem caliditatem maximè pulsare docet *Galenus* 4. *de different. pul. cap.* 1. *& comment.* 9. 3. *comm. in* 1. *Prorrhe. Hippocrat.* quæ ratio etsi veritati consentanea sit nihilominus, & aliam causam hujus pulsationis à nobis excogitatam subnectere placet, ad quam excogitandam in lectione Mundini & Carpi Anatomes excitati sumus, & est hujusmodi. In mesenterio plurimas glandulas reperiri omnes consentiunt, quas Vesalius, una cum aliis Anatomicis in hunc usum fabrefactas à natura scribit, ut scilicet vasis, quæ per mesenterium copiosa disseminantur, fulcimentum quoddam ac firmamentum essent, ne scilicet in magnis, atque violentis motibus disrumperentur lacerarenturve.

Fallopius verò hunc alium ipsis usum adscribit, ut scilicet obstent quo minus vasorum ductus comprimantur, vel à repletis intestinis vel à prono decumbente animali, vel compresso abdomine aliquo alio modo. Nos utrumque usum præstare posse contendimus, si naturaliter sint constitutæ, cum spongiosiora, rara, & levia corpora sint; at si humore aliquo crasso terrestrique qualis melancholicus est, repleantur earum cavitates, fit ut potius comprimant vasa atque distributioni succorum impedimento sint; replentur itaque in hypochondriaca affectione ut testatur *Mundinus in Anatome cap.* 13. cui adstipulatur etiam Carpus, hujusmodi glandosa corpora humore crasso, atro & melancholico, assato scilicet sanguine, qui in vasis multiplicibus quibus abundat mesenterium continetur ob calidam ejus partis intemperiem, verum cùm in centro mesenterii, grande glandosum corpus reperiatur, insigniores ac primas vasorum dissectiones suffulciens, hinc fit ut ibidem arteria magna, quæ juxta venam cavam per dorsi medium versus sinistram partem perrepit, crasso humore, glandoso hoc corpore oppleto, ac reliquis etiam glandulis circumiacentibus eodem modo ex humore melancholico urgentibus comprimatur, sicque non modò ratione calidæ intemperiei, sed etiam ratione compressionis vehementius pulsare in sinistro hypochondrio persentiatur: quæ trina pulsatio major faciliusque sese offert tangenti, eo quod affectione hac detenti excarnes evadant, & circa eam præcipue regionem extenuentur, siquidem *Galenus per initia lib. de introduct. ad pul.* scriptum reliquit, arteriarum quæ partibus excarnibus insunt, pulsationem paucis percipi, earum vero quæ in carnosis sunt obscurius; nisi forte extabuerit animal, nam sic motus arteriæ, quæ spinæ incumbit, tangentibus epigastrium, plerumque deprehendi solet, quod pariter *lib.* 1. *de dig. pul.* per hæc verba repetit. Iam verò maximæ arteriæ, quæ secundum dorsum est sita, cujus fugit pridem motus, simul atque contabuit animal, ad abdomen motus percipitur. Atque quis compressionem arteriæ à corpore glandoso, graviori ex repletione humoris terrestris affecto minimè (quod nos facimus) inter causas pulsationis majoris illius reponendum contendet authoritati Galen. innixus, ait namq; *Gale. loco* paulò ante *citato*, arteriæ quippe leviora corpora ubi distendantur facile secum attollunt arteriæ, ergo tanto segnior erit motus arteriæ magnæ, quantò gravius à glandoso corpore comprimetur. Cui sic satisfaciendum putamus, verum quidem esse arterias graviora corpora ægriùs attollere, id est, majori cum conatu, unde fit vehementior motus earum, per graviora enim corpora intelligenda sunt, quæ licet arteriæ vim inferant, nihilominus à motu arteriæ superari & abigi possunt, quod experimento patet; si enim digitis arteriam brachii leviter comprimamus, motum naturalem percipimus; at arctius comprimentes aliquantulum vehementiore pulsatione digitos percuti manifestè cognoscimus, majore conatu scilicet naturâ arteriam movente, & onus sibi grave propulset: at si arctissimè arteriam compresserimus, vix motus percipietur, utpote succumbente naturâ oneri gravissimo, & cujus propulsationem assequi non potest, sic in inflammata particula non solùm ratione caliditatis excedentis, sed etiam compressionis oritur pulsatio: dicebat namque *Galenus de loc. affect. cap.* 3. non solum dolorem inflammatis partibus oriri, eo quod tum attolluntur arteriæ, ab adjacente carne comprimuntur: & ipsam comprimunt, sed eadem de causa, & inflammatas partes pulsare, & quanto majores fuerint tumores atque inflammatorii affectus, tanto magis, & pulsatio & dolor aderit, quod etiam *cap.* 1. *lib.* 14. *met. med.* confirmare videtur, dum ait, pulsationem magnæ phlegmones proprium esse symptoma. Statuamus itaque contentum in glandibus mesenterii humorem crassum melancholicum, non arteriæ magnæ pulsationem gravius comprimendo vehementiorem reddere, sed & obstructiones vasorum; quæ suffulciuntur augere, sicq; calidam intemperiem partis intendere, ex quo fit ut assato magis sanguine humor melancholicus in corpore redundet, atque jam enarrata symptomata excitet. Reliquum modò est, ut declaremus unde ortum trahant multæ serositates, aquosæque materiæ, quæ hypochondriaca affectione dicta multiplicantur, atque cum patiens altiùs spiritum trahit fluctuationem in hypochondrio præsertim sinistro excitat, quæ etsi violentius corpus dimoveatur, facile persentitur; jecinore phlegmone obsesso, præsertim ipsius parte, protinus etiam venas quæ in mesenterio sunt, una phlegmone laborare necesse esse tradidit *Galen.* *lib.* 13. *met. in calce. cap.* 14. & è contra etiam malè affectis mesaraicis hepar quoque male affici non est dubitandum; quinimo *Galen.* 5. *de. loc. aff. cap.* 7. scribit mesentericas venas habituali intemperie affectas facile posse hepati, præcipue partibus simis, eandem intemperiem communicare quamobrem cùm superius statuerimus intemperiem calidam præternaturalem in hac affectione in mesenterio reperiri, ex qua naturalis ejusdem calor debilitatur, haud à ratione alienum erit, si eadem hepati communicetur unde etiam sequatur ejusdem temperamenti vitium, sicque ejus operationes quæ ejusdem caloris naturalis medio perficiuntur, vicientur, ita ut sanguificatio recta minimè sequatur, sed aquosior sanguis plus justo progignatur: præterquam quod & offensa ventriculo quoque communicari potest, unde cruditates

multæ generentur, maleque complectente ventriculo [illegible] fluctuent, & in intestinis etiam, in quibus quoque concoqui alimentum in transitu per ea facto testis est Galenus 4. *de usu part.* quorum etiam facultates quatuor ministrantes cum omnia mesenterio hæreant ex ejusdem læsione offensionem pati non est ambigendum, unde nec ipsa recte continendo cruditatibus ad flatuosum motum gignendum occasionē præbent. Verū quia semper nos observavimus nullis evacuationibus, quibus repetitis licet cætera symptomata conquiescant, nunquam tamen fluctuationem tolli, nec etiam imminui, ob id cogimur affirmare aquositates hujusmodi aliquo loco contineri, a quo nullo pacto possint vel saltem admodum difficile amoveri, cumque hanc esse ventris magnam cavitatem existimare nequeamus, siquidem hoc dato, qui hoc morbo detinentur, tandem hydropici fierent, quod non fieri usu probatum est, in hanc devenimus sententiam inter binas tunicas, seu membranas mesenterii corpus constituentes aliquem serosi humoris portionem contineri, itaque binæ hæ membranæ, multa intercedente pinguedine, sic mesenterium quoque præpingue adspicitur, sanguine ex venis redundante, membranarumque vi in adipem mutato; at cùm præter naturalem calorem [illegible] illud in hac affectione occupasse censemus, fit ut pinguedo hæc paulatim procedente morbo liquescat, ac consumatur; sicuti enim calor febrilis [illegible] testimonio *Galen. in comm. 72 comment. 3. in lib. 3. Hippocr.* de morbis vulgaribus, carnem [illegible], ita [illegible], minusque fervens pinguedinem liquare atque consumere potest. liquata itaque & consumpta pinguedine inter membranas mesenterii binas mediante, fit ut locus intermedius, vacuus derelinquatur, qui postmodum paulatim ichoroso humore a venis mesenterii transudante repletur, verum quia hæ membranæ intestinis annectuntur, fit ut illis compressis, vel retro actis moveatur quoque, & una mesenterium [illegible] ichor in eo contentus fluctuans, motum illum [illegible] sum, ac strepitum edat. Non enim Rondeletio assentimur, qui in Mirachiali affectione intemperiem siccam cum aliqua caliditate sine humoris affluxu in mesenterio reperiri [illegible] mandavit. Utinam aliquando mihi liceat hominem aliquem hoc morbo peremptum, dissectum conspicere ut certiores esse valeamus, an res ita se habeat, quemadmodum opinamur, necne. Sed fortasse quis adversus dicta nostra instabit; quod uno & eodem tempore in mesenterio intemperiem calidam & frigidam, quæ contrariæ sunt, nec in eodem subjecto, eodem tempore se compati queant, inesse voluerimus, huic [illegible] satisfaciendum putamus, medicis mos esse intemperiem frigidam vocare, cùm calidi naturalis temperies vel a frigido vel a calido imminuitur, modò calor naturalis idem subjecto est cum calore præternaturali, [illegible] præternaturalis calor ipse naturalis, est mutatus ad igneam qualitatem. Naturalis itaque animati corporis calor nunquam naturalitatis nomen amittit, nisi extra primos suæ temperiei gradus erumpat, quibus transactis extra propriam temperiem igneâ caliditate defertur, atque [illegible] tunc præternaturalisque efficitur, at non universaliter per totam ipsius caloris essentiam, calor naturalis præternaturalis evadit, neque enim latitudo subito acquiritur, deperditurve, sed & paulatim naturalis innaturalis evadit, atque sicuti dum naturalis erat, salubres edebat actiones, ita quamprimum prolabitur in gradum caloris extraneum, statim læsio actionum sequitur: verum cùm inchoatâ præternaturalitate caloris naturalis multæ quoque supersint gradus caloris differentiæ, quæ naturalitatis adhuc naturam obtinent, & nondum permutatæ, igneæque effectæ sunt & naturaliter agunt, & simul etiam existant cum gradu caloris præternaturalis præter naturam excalfaciente & operante; sicque calor naturalis alicujus partis, lapsus à suæ naturalitatis temperamento, cùm totus non sit præter naturam effectus, lapsus tantum, & non deperditas suas obtinet actiones, sicque duo caloris gradus, quorum unus præter naturam, alter naturalis existit, in uno & eodem subjecto inesse possunt atque unus secundum naturam, alter præter naturam agere potest, non tamen sejunctim agere dicimus, sed dum unâ vincti reperiuntur, idem enim in radice, & fundamento existunt, calor naturalis & præter naturam, & solum secundùm gradus metasque quasdam distincti; cum itaque in mesenterio intemperies calida, igneaque introducitur, læditur calor naturalis, ac minuitur, unde depravatè ac diminutè operatur, hincque fit quod frigida etiam illi dicatur inesse intemperies, quæ tamen re vera frigida non est, sed calida, at quia imminutus est calor naturalis, hinc fit ut priori naturali suo temperamento comparata frigida dicatur: ex dictis itaque jam satis patere existimo qualis sit hypochondriacæ, seu Mirachialis affectionis dictæ, ac illius symptomatum essentia, sed antea quam huic capiti manum imponamus, mirabilem hypochondriacæ mulieris urbis nostræ libet subjicere historiam. Hæc cui nomen *Laura Gorgiana* valetudinariam fermè continuo vitam ducit, quemadmodum qui hac affectione laborant, ducere consueverunt; ac cum utero gerit, tum longè melius multum se habet cum tamen prægnantes propemodum omnes male se habere observatum sit, præsertim verò tunc melius se habere solet, cum grandiusculum fœtum utero gesserit. Cujus rei causam nos eam esse censemus, quam *Arist.* assignat *4. de gener. animal. 6.* dum ait, quod in quibusdam mulieribus evenit ut prægnantes melius se habeant, in quarum corpore exigua se continent excrementa, quæ absumi possunt cum alimento, quod fœtui administratur; licet enim hæc mulier multo excremento redundaret, tamen illius portio, cùm modo dicto absumeretur, melius se habebat, [illegible] calore proprio utero contento, [illegible] mesenterium flatuum generationem prohibuisse, & rectiores coctione processisse; unde & minus ingratam tunc temporis vitam traducere consuevit. *Donat. de Hist. Mirab. lib. 4. cap. 8.*

Scribit Aggregator se binos ægrotantes, vidisse melancholia hypochondriaca laborantes, qui cum rugitus hujus affectionis familiares audirent, se in ventre ranas habere, quarum hic sonus esset, affirmabant, cumque processissent, cum rebus flatus resolventibus cessavit illa depravata imaginatio: hac quoque oblæsa imaginatione facultate, miræ certè depravatæ observentur imaginationes, depravatur autem male affecto cerebro vel per essentiam, vel consensum totius corporis humore melancholico redundante, vel partis alicujus, uti mesenterii, uti in Mirachialibus. *Idem l. 2. c. 1.*

Mulier quædam nobilis melancholia hypochondriaca laborans, multorum medicorum consilio usa fuerat, sed sine magno fructu. Denique me quoque ad se accersi jubet, conqueritur de magna capitis imbecillitate & putrefactione & ventris rugitu, seque apoplexiâ propemodum perituram sibi imaginabatur: videns igitur multa signa melancholiæ hypochondriacæ adesse, præscribo illi sequentia. ℞. *Rad. buglos., petros. fœnic. glycirrh. ana ℥. ß. scorzoneræ ʒ. iii. quatuor sem. fr. maj. an. ʒ. j. ß. sem. anisi ʒ. ij. trium flor. cord. fl. melissæ ana M. ß. fiat decoctio in brodio carnis, vel brodio gallinæ non pingui.* De colatura bibat per dies 5. aut 6. matutino tempore. Ex iisdem speciebus additis *fol. sennæ, zinzibere, & conf. Hamech. vel bec. elect. Episcopi & Manna electa, syr. de fumaria, & rosato,* præparavi potionem purgantem. Nonnunquam dedi *diacatholici elect. hiera. s. an. ℥. j. conf. hamech. ℥. ß. misce pro dosi ʒ. vj.*

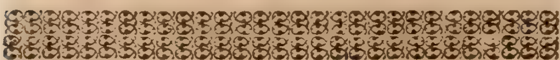
Purgato corpore lavit quotidie in aqua tepida, exceptis illis diebus, quibus potionem purgantem bibit. Singulis ſeptimanis autem utebatur medicamento purgante. Hiſce medicamentis Deo benedicente mêſis ſpatio ad priſtinam ſanitatem rediit, ſeque hujus beneficii memoriam, quamdiu viviret non depoſituram promiſit, Sed quia fuit mulier valdè avara, ad rem nimis attenta, valetudinis ſuæ non magnam habens curam quæ promiſit non præſtitit. Elapſo biennio in hunc & alios graviores morbos incidit, quibus adhuc conflictatur. Ita multi homines magis de corradendis pecuniis, quam de recuperanda & conſervanda valetudine ſunt ſolliciti, qui non ab Æſculapio, ſed â Plutone curari poſſunt. *Ioan. Franci Hildeſii exemplum, una cum alijs ad obſ. communicatum.*

Obser vatio II.

Melancholiæ hypochondriacæ cauſæ variæ hiſtoria mulieris ab eadem liberatæ oſtenſæ

HYpochondriaca melancholia non fit à ſucco frigido, ſed fumis malignis & acrioribus ad cerebrum elatis, quando ſcilicet venæ meſaraicæ in ventriculum & hepar ardore quodam effervescunt, & obſtructione aliqua laborant, unde humores crudi & melancholici illic concluſi flatus multos procreant, & ad caput elati melancholica ſymptomata ac difficultátem anhelitus inducunt. Percipitur rugitus & veluti murmur quoddam (eſt enim hoc ſignum maxime proprium) circa hypochōdria, modoq; incipit ab hepate modò à liene, cum humor ille inter lienem & ventriculum ſubſiſtit in venis. His enim duobus locis fieri poteſt, ut ab intemperie vel obſtructione, vel ab utroque. Contingit frigido ventriculo exiſtente, & calido hepate. Inde ſequuntur cruditates, refrigeratio corporis & ſanguinis, macies, ſudor, plurimum ſputum, ſed imprimis, ut dixi, perpetui rugitus circa hypochondria & ſomnia turbulenta cum metu & triſtitia. Quibus duobus ſignis collegimus morbi eſſentiam in nobiliſſima muliere, quam Medici aliàs fruſtrà curaverant, ut imbecillitate ſtomachi laborantem. Summa erat macies, vehemens extremarum partium frigus ſibilus auris ſiniſtræ, ſomnia turbulenta. Curatio abſoluta fuit minorativo *ex Cathol. & diaphœ.* ſyrupis & apozematibus melancholiam ad expulſionem præparantibus, fòrtibus hypochondriorum unctionibus pharmaco *ex hiera diacoloc.* Poteſt etiam fieri hypochondriaca melancholia à partibus inferioribus ventris, quæ calida intemperie laborant vel effuſa bile atra per meſenterium, & partes ventris, magno inteſtinorum calore adurente chylo. in cruditate optimum, arctius ventriculum ligari, ut flatus impediantur, & melior fiat concoctio, *Scholiographi ad cap.17. lib.1. Hollerii. de morbis internis.*

† De Melancholiæ hypochondriacæ dilucidatione vid. *Marcell. Donat. Hiſt. l.4. edit. Horſt fol.*333. adde *Borell. Cen.*1. *Obſ.*37. ubi Hypochondriacos curatos exhibet: Remedium v. hujus mali facile proponit *Rhodius Cent.*1. *obſ.*44.

DE MANIA, SEV INSANIA.

Observatio I.

Admiranda Carpentarii cujuſdam Mania.

ID etiam fama divulgat: Carpentarius quidam olim fuit, cum domi eſſet operator: ligna benè metiebatur, ſcindebat, complanabat, clavis jungebat, aptabatque, in domo extruenda ſobrius cum exactoribus operum verſabatur, paciſcebatur, pro laboribus juſtam mercedem poſcebat: porrò iſte in loco ubi arte ſua fungebatur, mente conſtabat: at ſi in forum quandoque diſcederet, ad balneum aut ad aliud quippiam neceſſarium, inſtrumenta deponens, primo ſuſpirabat: deinde egrediens, humeros conſtringebat, poſtea cum è ſervorum fabricæ, locique illius conſpectu abiiſſet, tum penitus inſaniebat & furore rapiebatur, quod ſi ad eundem locum celeriter recurriſſet, iterum ad ſe redibat. *Areteus lib.3, cap.6.*

C A U S Æ.

Observatio I.

Tuberculo in collo oborto graviſſima inſania inſecuta.

AD Raphaëlem Hebræum juvenem in ſua lege doctiſſimum atque ditiſſimum, dum hæc ſcriberemus, circa ſecundam noctis horam ab ejus patre Iſaac viro ingenuo ſum vocatus. Hic juvenis per varias corporis partes tumores habebat, qui de genere anthracum videbantur; inter alios unus collo inſidebat ſatis amplus, qui ſtatim diminutus eſt, & ſtatim ipſe Raphaël ridere cœpit, & aſſidentibus venam ſecave volebat, clavi quadam: ſed deſipientia hæc in furorem illico verſa eſt: nempe omnes percutere volebat, hucque & illuc percurrebat, omnia lacerans accitis bajulis & famulis a ſex fortiſſimis vix detineri poterat. Nos factis quibuſdam remediis abivimus, ſequenti die accedentes, pridie Kalend. Aprilis. 1538. ipſum ſatis ſedatum invenimus, ſed poſt, prandium ſomnus adeo præpotens illum invaſit, ut ab aſſidentibus vigil nullo modo detineri poſſet: primo materia calida phrenitim movit: deinde frigida ſuum motum fecit, hujus tumor anteriorem partem occupabat, in latus dextrum inclinans, alii tumores erant in anteriori corporis parte. A profundo ſomno liberatus cœpit per intervalla percutere ſibi hypochondria, & per quatuor horarum ſpatium in ecſtaſin ducebatur, currens tanquam à cacodæmòne exagitatus: interim omnium animalium voces fingens, inter ſe loquens, membra præter naturam movens, adeo ut pòtius miraculum videtur, quam res ex naturali cauſa prodiens: itaque bis in die agitabatur, & principium motionis erat ab hypochondriis. Putamus nos, & revera in erat, hypochondriacam paſſionem paſſum eſſe: poſtea in ſeipſum ita liberè recipiebatur, ut nihil paſſus eſſe videretur: ſed deinceps curari noluit: nam ſui domeſtici dicebant ipſum eſſe effaſcinatum & omnia tentarunt contra effaſcinationes amuleta, quæ nihil profuêre. Cogitarunt deinde malo quodam dæmone agitari, & accitis Chriſtianis Religioſis nihil etiam profecêre: nam morbus erat, qui aut diligenti cura, aut temporis ſpatio expellitur. Deinde poſt octo menſes ex ſe convaluit, & nunc adhuc ſanus perſeverat. *Braſſavolus Comment. ad. aph.65. lib.5. Hippoc.*

Observatio II.

Mania ſive inſania ex fervente ſanguine cerebrum petente.

MAnia inſania quædam abſque febri eſt: ejus cauſæ plures reperiuntur: quandoque verò fervens ſanguis cerebrum petens. Magnificus quidam vir 40. annos (plus minus) natus, ſanguinem cum circâ præcordia moveri ſentiret, oculi caligabant: vertigo aderat: mox clamores, vociferationes, inquietudines accedebant, ita ut contineri debuerit. Detracto mox ex dextro brachio ſanguine ſatis copioſo, nondum tamen inſania ceſſabat: carmina quædam recitabat, canebat, vociferabatur, ſaltabat, præcipitare ſeſe conabatur, arcte contineri ac vinculis ſtringi idcirco ipſum opòrtuit, donec ex codiis papaveris potionibus uſus

in

in somnum inci lisset: à quo cùm meliusculè haberet, purgatur & adhibitis idoneis remediis ad sanitatem pervenit. Verum hoc non diuturna fuit: post enim aliquot menses iterum ac deinde tertio in eundem affectum relapsus est, ac iisdem auxiliis restitutus. Tandem vero cum sanguis non amplius ad caput ferri videretur, insania quidem desiit recurrere, sed sanguinis, cum tussi, sputum successit, deinde puris excretio. Ita qui prius Mania laboraverat, phthisi demum mortuus est. *Dodonæi Observat. medicinal.* 10.

Ex hæmoptoë transitum fieri in phthisin satis constat, sed quomodo mania in hæmoptoen permutetur, non æque manifestum. Videtur autem de hujuscemodi permutatione *Coacis prænotionibus. Hippocrates* simile aliquid scriptum reliquisse. *Qui ex lethargicis*, inquit, *evadunt, plerumque pectoris suppurati fiunt*. Nam si lethargus in suppurationem converti potest, cur non & eadem ratione mania in pulmonis exulcerationem commutari? Per utrunque etenim affectum cerebrum & eadem quidem parte laborat: sed causæ differentes. Est autem lethargi, ut *Archigenes apud Aetium* ait duplex origo. Quandoque præcordia & viscera primario affectu læsa sunt, & ad consensum cerebrum perducunt: quandoque vero in cerebro affectus inchoat. Simile & de mania dici potest: per hanc videlicet cerebrum subinde proprio & primario affectu laborare: alias verò per συμπάθειαν, & per consensum alterius partis. Maniam vero & per consensum fieri ostendit *aph. 40. sect. 5.* Quibus mulieribus ad mammas sanguis colligitur, furorem significat. Sanguine siquidem circa mamillas collecto, furor succedens per consensum cerebrum offici testatur. Sic potuit & magnifico viro sanguis circa præcordia collectus, perturbata mente, furorem concitasse, per consensum cerebri functionibus depravatis. Sed cur sanguis circa præcordia confluens, mentem cum furore perturbavit succedente vero hæmoptoe nihil tale accidit: An ne quia fervens loco conclusus, via nulla patente qua prodiret erumpere in septo transverso membranis que vicinis cum tensione inflammationi similem affectum induxit? postea verò patefacta sibi per pulmonem via libera usque exitum nactus, membranis aut diaphragmate non distentis, mentem non fuisse permotam? Nam septi transversi inflammationes, mentis alienationes consequi testatur *Gal. 4. de locis affect.* Atque hoc quidem modo Maniam in Hæmoptoem permutari posse apparet: Maniam videlicet ex consensu natam. Nec tamen à ratione quoque alienum, initio cerebrum primario fuisse affectum & sanguinem ferventem caput petiisse: postea vero ejusdem fervore remisso (quod diuturnitate fit mali) ad caput non amplius ascendisse sed circa pulmones constitisse, cujus substantia erosa sanguinis, deinde puris sputatio successerit. Cæterum Mania cum melancholia affinitatem talem habet, ut non rarò Mania in melancholiam transeat: & initia melancholiæ frequenter Maniacum quid habeant. Mania autem, quæ ex sanguine bilioso procedit, præcipue sanguine redundante, minus vehemens est, & ferè cum risu conjuncta. Difficillima quæ à bile flava adusta: Sed omnium gravissima & difficillima, quæ melancholico humore adusto originem ducit. Omnibus autem maniacis cum insania mentis alienatio conjuncta est. Melancholici è contra sæpe non insanire videntur sed concepta tantum aliqua falsâ opinione occupantur: nonnulli se mox morituros existimant: quidam se comprehendi metuunt: aliis alia observantur, quæ ex animo excutere & abiicere nequeunt; interim non raro omnia sua negotia adeo prudenter & cum judicio peragunt ut nullo morbo detineri videantur. *Idem Annot. ad cap. citatum.*

† Huc refer, quæ de maniaca ex sanguine in mammas collecto, *Alphons. Santlacr. de Melanch. pag.* 32. scribit. qui etiam pag. 29. d. l. maniaci meminit, qui ex retentione sanguinis hæmorrhoidum hoc malo correptus fuerat. Biliosæ vero maniæ, & quidem ex bile adusta oriundæ, exemplum in juvene recenset *Forestus l. 10. obs. 21. &* de duob. aliis furiosis. Ex melancholia oborti furoris exemplum habet *Freitag. de Opio cap. 8. fol.* 80.

Observatio III.

Melancholicus ex effrænis coitu insania correptus.

Nuper quidam tali habitu præditus erat, ut si melancholicum depingere voluisses, ipse exemplar foret. Hic cum æstate media uxorem juvenculam duxisset, ut solent esse ad coitum proni, ut Aristoteles testatur, adeò profusè Venere usus est & præsiccatus, ut non post multos dies vehementi furore esset percitus. Hunc vinculis cohibitum, embrochis, & victu humectante curavimus: non adeo tamen, ut fidere illi aliquem suadeam. Etenim oculis & facie torva adhuc furorem quendam præ se fert. *Iacchinus Comment. in 9. lib Rasis cap.* 15.

Observatio IV.

Adolescentis adamata sua assidenti, vena secundum tempora sua sponte disrupta, ferventissimum simul ac copiosum sanguinem profudit.

Vidi ego meis oculis rarum amoris signum. Assidebat nobilis quidam (insanus præ amore) juvenis nobili & honestæ cuidam fœminæ viduæ, cujus nuptias ambiebat, & progressu temporis consecutus est. Hic in prandio ad mensam cum colloqueretur: ecce vena in temporibus prope aures illi sponte aperta est, & profluxit copiosus sanguis, quem strophiolo compescere conatus est. Hæc ipse vidi, cum utrique in mensa assiderem, in æde quadam, eo ad nobilis cujusdam curam vocatus. *Cardan. lib. 1. cap. 3. Consil. med.*

Observatio V.

Melancholicos, Maniacos, vel Insanos, amoris vi, aut Zelotypia maniacos, sibimetipsis testiculos amputasse.

Vidimus plures jam adultos, & etiam senes qui dum redditi sunt Maniaci, Melancholici, & insani, sibimetipsis tam testiculos, quam virgam excidere. Quod à me Aureliæ dum adhuc Grammaticæ studerem, observatum in Episcopi Nannetani architriclino, (tum temporis etiam Aureliæ literis operam dante) qui ex rabie amoris in profundum puteum præcipitem se dederat: quo loci omnia ea, quæ amoris morbum causabant, exsciderat, tanta cum hæmorrhagiâ, ut facile est colligere; cum ea perseveranti, donec exinde extrahi posset & tamen mortuus non est, *Roussetus de Partu Cæsareo c. 6. sect.* 4.

Animi dolores ac morbi, si diu perseverant, temporis processu dementes reddunt, quales sunt Nelotypi. Quod quidam pistori accidisse, cum juramento etiam mihi asseverarunt complures, mihi familiares. Pistor is, ut retulerunt, cum suspectam de adulderio uxorem suam haberet, tametsi pudicam & probam, nec eam in stupro deprehendere posset, testes sibi amputavit, ratus, si illa forte uterum gereret, non ex se, ut qui ob adempta genitalia generando ineptus esset, sed ex altero concepisse certo sciret, nulla enim hac dementia major esse potest. *Acakia Comm. ad Art. parv. Galen.*

† Meminit quoque maniaci se ipsum, & quidem absque ferro, castrantis, *Smetius Miscell. pag.* 524. suspendentis vero semetipsum, *Bartholin. histor anatom. 69 Cent.* 2.

CURATIO.

Observatio I.

Nocturna insania curata.

VIr quidam supra 30. annos natus, interdiu bene habebat, mente & sensibus integris: si quando autem quieti se dedisset & dormiret, mox insanire cœpit, clamitare subinde, brachia manusque huc illuc abjicere: surrexisset quandoque saltasset, & per domum cucurrisset, si assidentes parmisissent, qui in lecto eum continuerant. Vigil factus, iterum sanæ mentis. Purgatus hic idoneis medicamentis fuit, sanguisque detractus: verùm non prius hæc profuerunt, quam cauterio in cervice posito, ulcus esset factum, quo aliquandiu aperto, profluente inde humore, melius se habuit, & sanitati restitutus. *Dodonæus observat. Medicinal.*

Εφιάλτης, Incubus vel Incubo Latinis morbus dicitur, dormientibus molestus: hoc correpti ab aliquo sibi incumbente, aut re quapiam corpori impositâ comprimi sese existimant, & suffocari imaginantur, exclamare aut vociferari volentes nequeunt: vocem si edant, nihil significantem ut plurimum proferunt: adest & difficilis motus. Cum hoc autem insaniam nocturnam (quam descripsimus) haudquaquam convenire satis manifestum, cum lycanthropia similior videtur, quàm Paulus Aegineta describit, & similiter Avicenna sub nomine *Chatrab.* Nec tamen cum hac omnino convenit. Ait quidem Paulus, noctu domo egredi, & circa defunctorum monumẽta versari, donec illucescat: addit Avicenna interdiu etiam latitare, hominum consuetudinem fugere: uno loco haud diu consistere: tristes & pallentes esse: at hic vir omnia sua negotia dextre interdiu obibat, nulla parte mentis laborans, nec sollicitudinem amabat, sed cum amicis & domesticis perlubenter versabatur. Quamobrem nec Lycanthropia affectus hujus dici potuit: sicut nec vere incubus fuit. Causam mali hujus humorem fuisse crassum crudumque satis apparuit, cui bilis portio admixta fuit. *Idem in Annota.. ad cap. prædictum.*

Observatio II.

Furore correptus superveniente liberatus.

DYsenteriam quidam & hydropa translationis materiæ ratione, maniæ remedio esse, ratione non caret, à capite deorsum noxiis translatis humoribus: mentis verò emotionem, quam ἔκςασιν Græci dicunt, ipsius minimè solutionem, sed augmentationem potius esse dixeris. Verum tamen, siquidem vere Hippocrates vehementem insaniam ecstasin sæpe appellavit, quendam insaniam moderata quâ prius detinebatur ita levatum fuisse meminimus; rationemque collegimus propter vehementem causarum maniam efficientium motionem, ejusdemque fuisse solutionem subsecutam: quemadmodum in morbis acutis vehementissima symptomata bonas interdum crises efficere solent. *Galenus Comment. ad aphor, lib. 7. Hippocr.*

Observatio III.

Insania gravi ad menses aliquot detentus, supervenientibus varicibus liberatus.

VIcinus meus Daniel *Federer*, faber ahenarius circa ætatis suæ annum vigesimum septimum difficili mania corripiebatur, quâ eo usque vexabatur, ut jam prorsus amens factus præter alia furoris & stoliditatis argumenta, ædium tectis conscensis, hinc inde in iisdem obreperet. Communi itaque amicorum consilio, catenis ad aliquod menses vinctus, in conclavi asservabatur, ne vel sibi vel aliis vim ferret. Subortis autem in cruribus, varicibus, venis crasso, nigro, fœculentoque sanguine multifariam distentis atque explicatis, ab insania liberatur. Natura ipsa sua sponte κατ᾽ μετάςασιν, & morbum & causam ejusdem materialem à capite & animalibus partibus nobilioribus ad crurales venas ignobiliores salubriter transferente & exonerante. Quibus vel hodie quoq; annum jam propè quinquagesimum attingens, detinetur. Homo crasso & quadrato corpore, facie truci, ex qua facile eum mente aliquando emotum fuisse conjicias, voracissimus, sedentariam vitam agens. Qui pro temporis & victus ratione varia, crasso, sicco, & melancholico sanguine coacervato, singulis annis per intervalla, sæpius acerbissimis varicum doloribus cum crurũ inflammatione & distensione misere torquetur. Et nisi remediis sibi mature prospicit recidiva insaniæ specimina, regesto nimirum & abundante tali sanguine, edit. Itaque præter fomenta ex herbis idque genus aliis præparatis nonnunquam thermis vicinis popularibus *Kybensibus* vulgo dictis, sæpius autem varicum incisione, non excisione sibi cõsulit. Divisis etenim scalpello venis, sanguinem crassum & resiccatum compressione sursum & deorsum instituta, exprimere & exstringere solet, quo plurimum juvatur: qui superiore non ex casu ab alto, bihorium superveniens, tandem decessit. *Schenckius.*

Observatio IV.

Ex mensibus, aut semine copioso cohibitis: virgines & mulieres quædam in furorem actæ: quæ valido & nervoso coitu, mensibus & rationi restitutæ sunt.

QVædam mulieres sine pudore nudæ per urbem conclamatæ insaniæ feruntur. Exemplum unum referam mulieris nudæ per civitatem peragrantis in quadam Italiæ urbe, quæ quum in officinam quandam meritoriam incidisset, nocte tota à quindecim viris Venere defatigata, mensium largo profluvio, qui pluribus annis antea substiterant, non sine magno pudore, diluculo menti restituta, discessit. *Alex. Benedictus de curand. morb. lib. 1. cap. 28.*

In oppido Zuccani, in agro Lunensi, quæ mihi patria est, vidi mulierem temperaturæ biliosæ, ob spermatis retentionem, & coeundi desiderium (erat enim juvenis viginti quinque annorum, & nondum nupta fuerat, neque virum cognoverat) maniacam, & furiosam factam: ita ut per agros, & per sylvas erraret, & unumquemque obviam factum, ut secum coiret, provocabat, & renuentes lapidibus, & conviciis insectabatur. Denique hujusmodi furorem coitu sedavit: nupsit enim cuidam rustico, unde convenientem adepta medicinam, pristinæ sanitati fuit restituta. *Domin. Leon. Art. Medend. lib. 2. cap. 9.*

Observatio V.

De insania mirabili ex amore inducta atque curata.

VIr quidam Mercator (cujus nomini, ob eam quæ in medico esse debet modestiam atque prudentiam, parco) ex amore in insaniam deductus, melancholicus effectus est, mirisque visis etiam interdiu, nedum noctu agitabatur, modò in iram ac furorem concitus, mox placabilis in risum effusus, amatæ speciem se in momenta singula in conspectu habere affirmabat, illi blandiebatur, ac si præsens fuisset: mox quod se amantem redamare nollet, miris increpabat modis, omnis de amata sermo, omnis inter luctus ibat dies, noctem sine somno, tristitia mœrorque consumebant: & sibiipsi injecisset manus, ni suorum vi prohibitus fuisset. Cùm sic insaniens totos sex constitisset menses, egoque eò profectus essem, ubi æger laborabat, ad curam accersitus, hominem magno labore, multisque in eam rem paratis auxiliis, ab insania Dei gratia adjutus, revoco & integræ menti ac sanitati restituo. *Valleriola Observ. 7. lib. 2.*

† Confer etiam *Forest. l. 10. Obs. 29. & Obs. 30. p. 351.*

Ob-

OBSERVATIO VI.

Historiæ, amore insanientium & perditè amantium, qui earum quas exarserant, conjunctione & perfruitione ab amoris insania mærore item & tabe liberati sunt.

FAma est ex melancholicis quendam insanabiliter se habentem cùm puellam deperiret, medicis nihil proficientibus, ab amore fuisse sanatum. Ego verò suspicor eum ab initio in puellam exarsisse, inde tristem & languenti animo; quod eâ non potiretur, evasisse, suisque popularibus melancholicum visum esse, neque iste amorem esse in causa noscebat: at ubi puellæ amatæ se conjunxit, mœstitia recessit, ita & animi languor discussus est: gaudium tristitiam delevit, & mens amore medico prorsus sanata est. *Aretæus lib. 3. cap. 3.*

Rogatus, ut inspicerem fœminam noctu vigilantem & ex una jacendi figura in aliam crebro se transferentem, ut ipsam sine febre reperi, percontatus sum, quæcunque sigillatim illi contigisse poterant, ob quæ vigilias obvenire scimus. Illa autem vix, & interdum nihil respondebat, perinde atque frustra se interrogari significaret: demum aversa stragulis adductis se totam operuit, & quodam parvo velo supra caput adducto in morem eorum qui dormire volunt, cubare cœpit. Id videns discessi, duorum alterum mecum ipse colligens, vel atræ bilis vitio mulierem animæ dejectionem pati, vel rei, quam fateri nollet mœstitia laborare: quamobrem postero die cuncta diligentius observare proposui. Cum itaque accessissem, ex ancilla, quæ ipsi assistebat comperi heri non posse, ut tunc ægram dominam viserem: abii igitur, & denuo rediens, ut idem denuo comperi, tertio reversus sum: sed & tum ancilla renunciante ut discederem. (nolle enim tunc heram vexari, nam simul atque secundo recessissem, abiisse se illam & solitum cibum sumpsisse) discessi: & sequenti die rediens, solus cum ancilla variis de rebus collocutus, apertè mœstitia quapiam dominam laborare cognovi, quam casu postea reperi. Nam cum prius noscerem nulla corporis parte mulierem affectam, verùm animi molestia tantumquapiam perturbari, contigit, ut quo tempore fœminam inspicerem, illud ipsum, quod esse suspicabar, mihi confirmaretur: nam quidam tum è theatro cum venisset, narrassetque se Pyladem saltantem conspexisse, statim mulieris vultus & faciei color immutatus est, quod cum viderem, brachio manum statim ad movi, pulsumque subito varijs motibus agitatum inveni, id quod animi perturbati indicium est: talem enim pulsum & qui de re aliqua certant, habere solent. Quocirca sequenti die cuipiam ex iis, qui me sequebantur præcepi, ut, cum ad mulierem venissem, me parum post subsequeretur, & nunciaret Morphum eo die saltasse: quod cùm fecisset, nullam in pulsu mutationem observavi. Sequẽti die quoque cum jussissem, ut idem annunciaret histrionem, qui ex tribus reliquus erat saltasse, similiter pulsus se non mutavit. Quarto die cum ad multam noctem de industria expectassem, ubi renunciatum esset Pyladem saltasse, diligenter annotavi, pulsum variis modis subsultasse: atque ita mulierem Pyladis amore captam deprehendi, quod secutis etiam diebus attentius observatum, me in opinione adhuc magis confirmavit. Hoc cum sciret Erasistratus & esset eadem domus juvenis ægrotantis, & dilectæ fœminæ, facilius quam ego amorem deprehendere potuit, cùm frequentius æger amatam intueretur, non pluribus interjectis diebus, quemadmodum nostra mulier, neque tum denique viso Pylade, sed nominato solum turbaretur. *Galenus libro de præcognitione ad posthumum, cap. 6.*

Seleuci regis filius Antiochus novercæ Stratonices infando amore correptus, memor quam improbis facibus arderet, impium pectoris vulnus piâ dissimulatione contegebat. Itaque diversi iisdem visceribus affectus ac medullis inclusi, summa cupiditas & maxima verecundia ad ultimam tabem corpus ejus redegerunt. Jacebat ipse Antiochus in lectulo moribundo similis, lamentabantur necessarii, pater mœrore prostratus, de obitu unici filii, deque sua miserrima orbitate cogitabat, totius domus funebris magis, quam regius erat vultus. Sed hanc tristitiæ nubem Leptini Mathematici, vel ut quidam tradunt Erasistrati medici providentia discussit. Juxta enim Antiochum sedens, ut eum ad introitum Stratonices rubore perfundi & spiritum increbescere, eaque egrediente pallere, & excitatiorem anhelitum subinde recuperare animadvertit, curiosiore observatione ad ipsam veritatem penetravit. Intrante enim Stratonice & rursus abeunte brachium adolescentis dissimulanter apprehendẽdo modo vegetiore, modo languidiore pulsu venarum, comperit cujus morbi æger esset. Protinusque id Seleuco exposuit Qui charissimam sibi conjugem filio suo cedere non dubitavit, quod in amorem incidisset, fortunæ acceptum referens: quod dissimulare eum usque ad mortem paratus esset, ipsius pudori imputans *Valerius Maximus lib. 5. cap. 7.*

OBSERVATIO VII.

Mira apud Veteres Medicos insania, quam Enthusiasmum nominarunt annotata: saltandi furore, Musica, Pharmaciaque & Diæta coercita.

ENthusiasmus, fanatica perculsio, seu numinis afflatio est, veluti cum quidam mente in sacris faciendis caperentur, si qua vidissent, aut tympana, tibias, vel signa audivissent. *Desunt ... author. qui Herodotus c... citatur*

Sunt qui membra sibi ipsis amputant, tanquàm diis propriis ea repetentibus, gratam rem, pia cogitatione facturi. Atque insania hujusmodi in opinione duntaxat collocatur, cum in reliquis temperate ac prudenter degant.

Excitantur vero tibia, animi oblectatione aut temulentia, aut astantium exhortationibus. Manat hujusmodi furor à Deorum afflatu. Quod si incolumes desistant bono & pacato animo sunt, tanquam Diis initiati: at decolores, macilenti & præ vulnerum doloribus infirmi longo tempore remanent. *Aretæus lib. 3. c. 6. de caus. & sign. acut. morb.*

Antenealmum (lego Enthusiasmus) est species Maniæ periculosa nimium. Irritantur tanquam maniaci, & in se manus injiciunt. Hi subitò arripiuntur, cum saltatione manuum, & pedem, qua intra aurium cavernas, quasi voces diversas sonare falsò audiunt: ut sunt diversorum instrumentorum Musicorum soni, quibus delectantur, ut statim saltent aut cursum velocem arripiant, subito arripientes gladium percutiunt se aut alios, morsibus se aut alios attrectare non dubitant. Hos Latini percussores, alii dicunt dæmonis legiones esse, ut cum eos arripiunt, vexent & vulnerent.

Diligentia eis impendi debet. Quando istos sonos audierint includantur & post accessionis horam phlebotomentur, & venter eis moveatur. Cibos leves accipient, cum calida aqua, & omnis ventositas, quæ in Cerebro sonum facit, egeratur. In ipsa accessione silentium habeant. Quod si spumam per os rejecerint, vel ex Canis rabidi morsu causa fuerit, intra 7. dies moriuntur. Gariopontus antiquus & Græcus author cujus scriptum primum Passionarii Galeni, ultimo verò Æsculapii titulo evulgatum est. *Ioan. Georgius Schenckius, Schenck. Fil. Hagenavientium Alsatiæ Medicus.*

OB-

Observatio VIII.

Rara & horrenda, apud Recentiores, insaniæ species: qua correpti, miro saltandi furore agitantur, unde S. Viti choreæ nomen invenit.

Grassata est etiamnum diu multumque patrum nostrorum memoria, stupenda insaniæ quædam species, tum alibi, tum præcipue in Germania. Qua cujuscunque conditionis homines, maxime verò sedentariæ operæ & plebes correptæ: subito, sutores quidem & sartores atque rustici, calceis, vestibus, aratróque abjectis horrendo saltandi furore perciti: certis per intervalla locis convenientes: sine omni decubitu & ὀρθοςάδην, ut Hipprocrates appellat saltantes, choreas ad extremum usque vitæ spiritum, nisi per vim ad tempus cohiberentur, ducebant. Sæpe etiam eousque furoris progressi sunt, ut sibi ipsis, ni caveretur, vim inferrent. Quibusdam horum in petras, nullo discrimine facto, impingentibus nunnullis vero Rheno, aliisque fluviis saltando se præcipitantibus atque immergentibus. Unde ab argumento D. Viti choreæ amentiæ isthæc species, nomen invenit, quo vel hodie quoque ab imprecantibus ipsam appellatur. Saltando currendoque furiunt, & velut ovantes in tantum efferantur, ut geminatis clamoribus, horrendo planè & truci aspectu, spumam ore regerant: quique curam illorum agunt, scamna & sellas altiores, in circum quo concluduntur, producere necesse habent, quæ transiliendo superent: sic furori illorum satisfacientes, Quibus tandem adeò fatigantur, ut velut exanimes viribusque omnibus exoluti homo, se prosternant, mortuisque haud absimiles jaceant. Quorum nonnulli, apud quos insania nondum plene exspiravit, subitò velut reviviscentes, in medium tripudiantium agmen se recipiunt, choreasque tantisper redintegrant, donec saltu emotio isthæc mentis absumatur funditus. Videas etiamnum gravidas mulierculas, res miraculo proxima, eodem furore agitatas, excitatasque fascia latiore prægrandem ventrem cinctas, sursum deorsumque, sine fœtus incommodo, conspiciendo, inter alios saliendo, discurrere: quod ipsum nisi recentia exempla attestarentur, vix fidem impetraret. Instrumentis Musicis affici & provocari adeò nostri affirmant, ut ex publico ærario Magistratus, non tam tympanistas, aliosque musicos constituat, quam robustissimos quosque, qui choreas cum insanientibus ducendo, donec furor expiraverit, exigant. Nostri quoque vestes proprias sæpè dilacerare animadvertuntur: sed & rubris vestitos adeo infestos habent, ut vel à longe conspectos impetere, atque inimicius invadere, ni coërceantur, annitantur: unde serio cautum est, nequis rubro amictus, conspiciendum sese præbeat & occasionem inde furiendi ampliorem illis exhibeat. Cujus antipathiæ rationem nemo facile attulerit. Ditiores, suis sumptibus, conductos comites adducunt, qui se observent, ne vel aliis vel sibiipsis periculi quippiam in ferant, quique velut choragi furentium sociorum ordines ducant. A depravata imaginatione furorem hunc suscitari *Paracelsus libris de Amentia* multis argumentis ostendit. A furoris paroxysmo sibi restitui notissimum adeò ut sutores ubi se ab insania recollegerint, ad sutrinam: rustici ad aratrum recipiant. Certum quoque nos habemus, plerosque à D. Viti chorea adeo debilitatos & fractis viribus esse, ut sæpe analepticis vix restitui possint. Nostri quoque ad Divos, Sanctum Vitum aut Ioannem Baptistam spe recuperandæ valetudinis confugiunt. Etenim qui ex Brisgois nostris & vicinis furori huic obnoxii sunt, annuatim in profesto D. Ioannis Baptistæ ad duo Fana, alterum quidem in *Biessen.* D. Vito sacrum, & Brisacensis ditionis: alterum verò, Wasenweilerii proximè, sed cis Rhenum situm, Divoque Ioan. Baptist. dedicatum, atque ad Teuthonicorum Ordinum spectans accurantes, conveniunt. Sive quod voto persoluendo teneantur, sive quod à sanctis illis ad furorem hunc comprimendum subsidia sperent. At quod mireris, universo isthoc mense, qui D. Ioannis festum præcedit, tristes admodum, timidi, anxii, & dejecto animo incedunt, totóque corpore vellicantes & quasi subsultantes dolores, veluti præludia & fomenta quædam mali hujus denuo suppullulantis, persentiunt. Persuasi, nunquam de cætero quietos se futuros, aut liberari posse, nisi ad Divorum Fana tripudiando insaniam hanc excusserint: eventu, ut plurimum rem ipsam comprobante. Siquidem post absolutas has annuas saltationes, quas trihorio potissimum conficiunt, immunes postmodum eo anno ab hoc furore conspiciuntur.

Par quoque Curationis ratio fuerit: nam quod Græci carceribus, inedia, & evacuationibus per venæ sectiones & purgationes institutas Enthusiasmo laborantes restituerunt: Id alicubi etiam felici successu, Paracelso attestante, animadversum. Alii furorem hunc non minus atque à Tarantula Phalangio bestiola commorsos, musica & tripudiis, usque dum fanaticus ille furor discuteretur percurarunt, Alii Andidotis insaniam expugnarunt, quarum nobiles aliquot Paracelsus exhibuit, sed quod præparatio earundem nondum innotuerit, posset forte non inutiliter analogia quadam, Scaligeri, quæ ex Napelli muscis paratur, illis substitui, non minori quâm ad tarantulæ morsus felicitate; puchrè symptomatibus & remediis utriusque morbi invicem respondentibus. Constat verò post Ecclesiæ preces, etiam medicinæ locum aliquem in ejusmodi malis esse: sæpeque plurimum remedia, tam maniacis quàm dæmoniacis profuisse. Majorum denique observatione compertum, nullum sexum, ætatem nullam ab hac insaniæ specie, superiori sæculo immunem fuisse, quin promiscue pueros, adolescentes, & senes viros & mulieres, at has, quàm illos, frequentius, corripuisse. *Paracelsus* fusissimè furoris hujus genera & Curationes *libro de amentia* prosecutus est: Plerisque ex Passionario, ut apparet, & sui sæculi, quo maximè viguit hoc malum, observationibus depromptis. Quæ præter Antidotos, de suo admiscuit, magna ex parte superstitiosa & magica sunt, atque Christiano homine indigna. *Ioann. Georgius Schenck à Grafenb. Med. F.*

Meminit præterea furoris hujus *Bodinus lib. 5. de Republ. cap. 1.* & saltatricum quarundam puellarum *Monavius in Epist. ad Scholzium ultima, ab eodem Scholzio lib. 2. Consil. & Epist. publicata: Idem in Ep. ad Dudithium proposita lib. 5. consil. & Epist. Medicinal. pag.* 518.

† Lecta quoque digna sunt, quæ de Viti saltu refert *Camerar. Syllog. Memorab. Cent. 11. part.* 84. & *seqq. Tulp. libr. 1. c. 16.* De Tarantulæ v. morsu confer insuper *Bartholin. Cent. 6. hist. anatom.* 35. *Panarol. pent. 5. Obs.* 44. *Zvvinger. Theatr. Vit. Human. fol.* 374. *Diebus de Sympath. fol.* 123. quibus adde, si placet, *Epistol. meam* ad Illustr. hunc Viri exaratam &c.

Observatio IX.

Delirium cum saltatione junctum.

Novimus monachum quendam, qui cum absque febre deliraret, & molancholica quædam spectra sibi obversari quereretur, quibusdam temporum intervallis, saltationibus se ita defatigavit, ut tandem fessus repente decideret, & miras ederet gesticulationes. Hunc nos hellebori nigri potione, quam affatim cerevisiæ loco hauserat, curavimus. Curato tamen deinceps consilio meo vena sinistri lateris splenetica appellata, secta fuit, idque utiliter. *Oethæus lib. obs. prop.*

Rustica quędam invenis continue saltabat, & quemlibet obvium arripiens, tamdiu Choreas agebat, donec defessa in terram caderet, & tanquam Epileptico paroxysmo vexata, pallida, stupidaque aliquandiu incebat.

Hæc

Hæc sacrificiis & Orationibus RR. Patrum Societatis Jesu, restituta est. Deficiente tamen Luna apparet adhuc ambulando aliquis saltationis motus.

Memini dum puer essem, me virum ac fœminam vidisse, simili delirio affectos. Fama erat, sacerdotē sacratissimum Christi Corpus ad infirmum ferentem, præteriisse prope tripudiantes, ubi omnes pro more genubus flexis Christo divinum honorem exhibebant: duobus illis exceptis, qui saltando pergebant inde ultione divina tacti, continua saltatione vexabantur. *De Observationibus P. Quenzii Archiatri & Senatoris Friburgi Helvetiorum.*

OBSERVATIO X.

Melancholicos, Maniacos, Phreniticos quique ex alia causa furore perciti sunt, nonnunquam linguam aliam perfecte, quam non didicerint, aut latine loqui: nec tamen esse dæmoniacos: medicamentis que restitui posse sæpe.

AUdivi a fideli medico, quod mulier quædam illiterata dum esset melancholica, Latinum loquebatur congruum: quā sanatā evanuit. *Petr. Apponens. Comm. in Problema 1. sect. 30 Aristotelis.*

Ferunt veteres, & maximè antiquus Alexander, & bonus Rasis: quosdam melancholicos futura prædicere, & evenire quæ prædicunt, & quidam alii quod illiterati, hanc literati, sic quod in quibusdam scientiis, ad propositum disputantes, respondent.

Ego Patavii quendam rusticum melancholicum vidi, qui semper, Luna existente combusta, carmina componebat, & transacta combustione, circa duos dies, usq; ad aliam combustionem, verbum nunquam ullum literaliter proferebat: & hunc nunquam didicisse literas ajebant. Hoc quoq; *Gentilis in quæstione de incantationibus & colli suspensionibus* affirmat; cùm inquit, famosum est, multos & multas, quæ nunquam prius literas cognoverunt subito literaliter loqui: quod *Aristoteles trigesimo problematum, protelematis primo* sentire quoq; videtur. Maracus (inquit) civis Syracusanus, poeta etiam præstantior erat, dum mente alienaretur, &c *Granarerius tract. 15 de cap. doloris c. 4.*

Panaceum, celeberrimi nominis medicum, adolescens colui, is, me teste, quendam restituit, nomine Pulvarium patria Spoletanum qui ex vermibus in novum maniæ genus inciderat, ita ut in morbo probè Teutonicè loqueretur, quod (uti constabat) linguas nunquam potuerat. Quis imperitus rei medicæ, non hunc demoniacum, vel dejerasset etiam? At is hominem facili paratoq; remedio menti reddidit. Redditus sibi, Teutonice nec loquebatur, nec intelligebat. Quod si quis hunc verè dæmoniacum fuisse contendat, ea sanè res, vel maximè medicorum illustrat artem, cui compertum est, & dæmones impios parère, quemadmodum in restituenda vita ita & in eijciendis spiritibus, divinæ virtutis tum ministræ tum æmulæ. Neque vero deerant, qui factum hoc magicis artibus tribuebant quorum ego calumniam arti nostræ, gloriæ, laudiq; verto, per quam ea præstantur, quæ vulgus hominum humanis viribus præstari non posse credit. *Auctor. Cotbaeum, in declaratione sua pro laude artis med.* plura vide *lib. 2. cap. de Occult. Nat. Mirac. Lemnius.*

OBSERVATIO XI.

Maniacus, dæmoniacus falso creditus: medicamentis curatus.

QUosdam in officio vix contineas: accepi inquit Sylvius à viro fide digno, quendam sibi persuasisse, tribus dæmoniis agitari, in corpore latere, indicabat in scapulis & fronte, cùm esset deductus ad Sanctum Mathurinum cui Luteriæ dæmonius obsessos vovent. Medicorum consilio scapulæ & frons acri quodam succo sunt illi illita clanculum, fingentes interim ministri exorcismum, & crucis signum in his partibus facere, interim ei indicant complures dæmones cum morsum in motibus persentisceret. Itaque cū ipse de morsu conquereretur, ac in eo loco dæmones latere prædixisset, unus alius retrò astans, pulveres quosdam conspersit, super accensam candelam, deinde orante etiam ipso ægro, & aliis pulvis celerrime flammas concepit, ac in sublime subvolavit, tertio id facto, æger pulsos dæmonas credens, persanatus est. *Donjnetus Amverg. lib. 3. c. 2.*

OBSERVATIO XII.

Mania correpti, caute tractandi.

MOnet Sylvius ut quisquis medicaturus melancholicum caveat. Ego, inquit, anno superiore vocatus ad melancholicum: cùm per fenestram in cubiculum respexissem, nam intrare aliter nolui, ac furore prehensum viderem, contorquentem caput in alios, ac furentem cœpi illius vicem deplorare, maluique me inde eximere, quam in aliorum conspectu periclitari. *Idem eod. l. 60.*

MORTUI.

OBSERVATIO I.

Virginum quarundam mira insania, quæ nullis proficientibus persuasionibus, aut remediis, sibi ipsis manus intulerunt.

MIlesiæ virgines quondam gravi, & inusitato affectus genere correptæ fuere, cujus tamen causa tum quidem perspici non potuit. Aer tamen in primis intemperie quadam, quæ ipsas de mentis potestate exire faceret, & venenatā quadam qualitate, quæ abalienationem mentis induceret, infectus videbatur. Omnes siquidem subita mortis, & furiosa sese strangulandi cupiditate concitatæ: multæ quidem clam laqueo vitam finiere. Neq; verò obsecrationes parentum, lachrymæ, aut consolationes amicorum quicquam proficiebant: sed omni ingenio & calliditate iis, qui eas observabant, superiores sibi ipsis manus afferebant. Itaq; malum illud divinitus illatum, & omni humanā ope potentius videbatur: donec de sententia sapientis cujusdam viri consilium ejusmodi ad deliberandum propositum est: eas scilicet virgines, quæ se ipsas interfecissent, nudas per forum efferri debere. Id consilium, publicā auctoritate comprobatum, non solum eas continuit, quominus sese necarent: sed omnem hanc moriendi libidinem plane exemit. *Scilicet turpitudinis fuga magnum præclaræ indolis, & virtutis argumentum est:* & quod illæ, quæ, ad res omnes maximè formidabiles, mortem inquam, & dolorem, intrepidæ essent: ne quidem animis concipere: nedum sustinere potuerint dedecus illud post mortem futurum. *Plutar. nus in libel. γυναικῶν ἀρεταί.*

Quæsitum nuper est à viris prudentioribus, quonam fato acciderit, ut hoc ipso anno in parte Galliæ (quæ a nostris Lugdunensis dicitur) non paucæ quidem fœminæ se ipsas in puteos & in undas conjecerint: etsi nullo (ut apparebat) corporis morbo vexarentur. In quo nihil certum, aut etiam dignum est allatum, præterquam quod hoc totum plerique potestate syderum, ac cœli defluxu fieri arbitrati sunt, unde furore perciti homines violentā nece occumberent. Nec enim desunt exempla apud veteres, quibus apertè colligitur, plurimos tali morbo affectos, se interemisse: quod à veteribus tamen in Deorum iram & quasi ultionem refertur. *Crinitus de Honest. Discipl. lib. 3. cap. 9.*

Plura maniā & phrenesi mortuorum exempla vide apud *Zwinger. Theatr. Vit. Hum. pag. 527.*

OBSERVATIO II.

Amoris vi puellæ mortuæ.

NUper puella quædam, propter retrogradas nuptias in magnum animi mœrorem incidit, quem propter continuas lachrymas, cùm omnem consolationem respueret, consecutus est dolor capitis ingens, hunc epilepsia, epilepsiam mors. *Cornax lib.1 c.3. Consultat. medicarum.*

Testis mihi Pontanus virginem Neeram in Salentinis paucis ante annis, sese in puteum dejecisse. Sed hoc nimiâ indignatione factum constitit, quod ab eo se repudiatam videret, cui pro conjuge pacta erat. *Crinitus de Honest. Disciplin. lib.3. c.9.*

OBSERVATIO III.

Suppressis mensibus, opinionem conceptûs præbentibus, dolore levi ab imo ventre ad fauces pertingente, maniâ corripitur mulier & catarrho, quæ paulò pòst interiit.

NObis, cùm aliàs aliquando, tum hoc ipso anno in nobili muliere observare licuit, quæ cùm suppressis mensibus gravidam se falsò crederet, oborto levi dolore, quem ab imo ventre in fauces conscendere dicebat, derepente admirabili maniâ correpta est, nec remediis adjuta in βράγχον, sive ἀρτηρίακον incidit, unde paulò pòst obiit. Ea raucitate persuasi parentes, mulierem catarrho laborare, remedia maniæ convenientia adhiberi nunquam passi sunt. *Jacotius Comment.1. ad lib.7. sect.2. Coac. Hippocrat.*

OBSERVATIO IV.

Pestiferâ insaniâ correpta puella, primò curatur: post mensem verò in eandem incidens, unius diei spatio è medio tollitur.

INsaniæ tria genera, & acutum quodlibet. Unum cum in accessione febris, aut in suo vigore desipit æger, & aliena loquitur, sed tamen levata febre statim resipit. Alterum, quod Græci φρένησιν vocant, cui semper dementia comes est. Nam licet inter morbi initia resipere interdum videatur æger, ejus tamen mens quibusdam semper imaginibus agitatur. Tertium verò genus est lethale magis ac pestiferum, cùm scilicet æger ipse non solùm perpetuò desipit, sed & quæcumque agit, impetu quodam & violento motu operatur. In hujus autem generis lethalem insaniam cùm nobilissimi cujusdam viri filia prolapsa malè ageretur, & nos ad eam intempestâ nocte vocati accederemus, adeò furentem puellam invenimus, ut dum hinc inde sese violento quodam impetu jactaret, quicquid interim obviam habebat, dentibus arriperet, frangeret, laniaret. Ex quo proprios capillos, brachia & manus, & si quid præterea aliud arripere poterat, ita mordicùs, nullo habito discrimine suumve, an alienum esset, apprehendebat, ut nisi scissum ac prorsus laceratum ex ejus dentibus eripi non posset, adeò ut vinciri puellam oportuerit, ne sibi aut alteri noceret. Verùm cùm paucis post horis furor illi remitti cœpisset, in somnum incidit graviorem, quo (tametsi nostris præsidiis, studio & diligentiæ ægrè cederet (vix tandem excusso, ab insania quoq; puellam ipsam liberavimus. Sed ut est ingenium mulierum, præsertim nobilium, cùm sanitatem adepta nihil eorum, quæ pro tuenda firmandaq; valetudine injuncta fuerant, observasset, & suâ viveret libertate, post integrum mensem, quo pristinâ usa est valetudine in eundem incidit morbum: à quo cùm nullis unquam auxiliis potuerit à medicis liberari, unius tantùm diei spatio è medio sublata est. Si quis autem hujus morbi causam quærat, nos quantum conjectare licuit, materiam credimus fuisse calidiorem, sed paucam tamen: quæ cùm caput peteret, suo & incendio & mobilitate puellam furentem redderet. Et quoniam caput ipsum frigidiore materiâ oppletum fuerat, hanc quoque, cùm & ipsa, (ut creditur & par fuit) exagitata fuisset, priore illâ materiâ extinctâ ac resolutâ, ipsum denique profundiorem somnum puellæ fecisse putamus. *Benivenius cap.99. Abdit.*

DE DÆMONIACIS.

OBSERVATIO I.

Verè dæmoniacos, post Ecclesiæ preces, etiam Medicorum operâ sæpè restitui.

QUod occultum aliquod, ab altiori quàm naturali, per se naturaliter agente causa dependens, nonnunquam in morbis reperiatur, ratione gravi, sententiâ multorum, & experientiâ etiam nihil non ignotâ, edoctus affirmo. Hoc autem, ut à Deo, ac Divis profectum, verè divinum vocari potest, sic à Dæmone aut Veneficis inductum, communiter maleficium, & jam apud aliquos generali vocabulo huc allegato, hyperphysicum malum appellari solet. Posterius istud, non solum per aliqua intra corpus ingesta, sed & per ea, quæ in corpore sunt, modis variis usurpata aut alterata, atq; etiam per alia, quæ foris existentia corpus attingunt, vel quoquomodo id afficiunt, justo ac sapiente Deo permittente, à Dæmone fieri possunt. De iis liberandis, multa in Ecclesia approbata Theologorum & Medicorum extant consilia, breviter ob id hæc paucula subjicio. Ego tum ob causas antecedentes, tum nonnulla morbi modum comitantia, tum etiam, malos inde sequentes effectus, non rarò in justam, de diaboli passim se ingerentis, & pravis corporum dispositionibus, ut instrumento utentis cooperatione, suspicionem veni; & auxilium petentibus (plures autem, præsertim qui ad manus sibi, aut aliis inferendas, aut potestati vel consortio Dæmonis, se committendos animum graviter exstimulatum habuerunt, hac in re tam in secreto, quàm publicè me consuluerunt) spiritualia cum naturalibus remediis conjungenda fore significavi. Hoc in casu probo, ac consulere soleo, ut à spiritualibus quibuslibet præsidiis initio facto, mala corporis dispositio, qualiscunq; illa occurrat, per medica præsidia secundum artis regulas communes instituta curetur, semper autem tam alimenta, quàm medicamenta sale, aquâ, vino, & aliis in Ecclesia ritè benedictis, permisceantur; & ipsa quoq; modo approbato benedicantur, suffumigia, appensiones, conspersiones, hisq; similia ex benedictis variis parentur; ea quæ Theriacalem aut Alexipharmacam appellatam vim habent, malignitati resistunt, & pravos succos educunt: quæ porrò cordialia sunt, caput roborant, & spiritus illustrant, & quæ adversus maleficia facere perhibentur, tanquam præcipua in curatione administrentur, & animus pro affectum varietate verbis temperetur: atq; tum Medicus, tum assistentes divinis præmuniantur, & æger in eorundem usu pergat, vel etiam super ægrum preces, exorcistis notæ, fiant. Consilio huic non absq; fructu sperato nonnulli paruerunt. Unum autem casum testimonii, & explicationis loco hîc referam. Juxta Landispergam Bavariæ civitatem: in pago quodam, rustici uxor, ætate mediocriter progressa, ab insidiante spiritu vexata, & ut vel illa necem sibimet inferret, vel potestati, & consortio ejus se traderet, frequenter admodum jussa, & quasi compulsa fuit; imò & in forma visibili apparens spiritus id ursit, & ni horum unum faceret quietam & securam minime ipsam fore dixit:

At mu-

At mulier in malum consentire noluit, auxiliumq; divinum precibus multis imploravit. Tandem cum viros quosdam à Religione singulariter celebratos (tunc enim Reverendi Societatis Jesu patres primò collegium instituerant) Landispergam nuper advenisse intellexisset; illa in civitatem ire, & apud eos consilium & auxilium quærere constituit. Landispergam veniens ad Illustris Domini Schueikhardi Comitis in Helfenstein, & Ducalis perfecti conjugem, devotione atque in miseros ac pauperes, clementia & munificentia, ut & nobilitate illustri conspicuam matronam adducta fuit, cui suam calamitatem aperuit, & adventus causam exposuit. Domina Comitissa, condolens operam suam mulieri, addixit, & rem Reverendis Dominis Societatis patribus denunciavit, eandemq; mihi, qui tunc fortè præsens & aliquot Septimanis ibi permansurus eram, quoq; significavit. Cum spirituales spiritualia se libenter præstituros promitterent, ego corporis dispositionem vitiosam, & Dæmonis luitui aptam advertens, hominem integrum curæ subjiciendum esse judicavi. Divinis igitur sacrisq; mediis rectè ordinatis, ac factis, medicam curationem hoc (quantum memini & obiter consignavi) modo institui. Pituitosum & Melancholicum succum (præcipuè pituitam salsam, & in melancholiam desinentem puto) repetitis vicibus purgavi; inter purgationis dies, iis, quæ præter communes humorum qualitates, etiam malignitatem respiciunt, materiam & corpus præparavi, ad id passim commendatis & consuetis usus, multâ Zedoaria iis commixtâ. Caput, abrasis capillis, herba betonica, & stuppa cannabina, additis etiam odoratis, optimè tegi, & foveri, illudq; calido pullorum & agnorum, recens mactatorum saguine frequenter, & potissimum manè ante sumptum cibum illiniri præcepi. Corpore bene purgato, & sanguine misso, sudorem promovi, & semel atq; iterum gallinam vivam in dorso dissectam, capiti ægræ imponi, eamq; linteis alligatam, donec sudor erumperet, atq; toto corpore ægra lecto bene tecta sudaret, ita relinquendam curavi.

Decoctum tam ad sudorem promovendum, quàm ad quasdam alias intentiones curativas expediendas, in progressu curæ hujus quotidie (exceptis purgationum diebus) exhibui. Hujus forma secundum communem practicantium modum hæc est. ℞. *Hordei mundi, herbæ betonicæ, lupuli, ana* M j. *Aquæ communis (benedictæ)* ℔. xxv. *bulliant igne lento per spatium mediæ horæ, vel circiter. dehinc facta colatura in aquam injiciantur Sarzæ parill.* ℔ ß. *ligni sancti Cort. ligni sancti an.* ℥. v. *in vase bene perlutato bulliant ad lentum ignem, per horæ unius spatium, quo exacto, ignis subtrahatur, sed decoctum horis xij. in vase clauso, calido in loco permaneat.* Postea ex aqua eximatur materia videlicet Sarza, ligna & cortices; atq; in mortario lapideo fortiter contundantur, & in aquam denuo imponantur, additis in sacculo lineo ligatis his pulverizatis, scilicet *Rad. Enulæ* ℥. j. *Zedoariæ* ℥. iij. *herb. card. bened.* M. j. (his Rhaponticum, herba yua, & hypericum utiliter adduntur) *bulliant ad perfectam consumptionem duarum tertiarum, ita ut adhuc circiter* ℔. viij. *decocti remaneant, quo facto affundantur vini puri, tenuis* (Neccarici) ℔. vj. fiat levis ebullitio, & vase adhuc cooperto, ab igne remoto, maneant omnia immota, donec refrigerentur, & crassa in fundo subsideant; tandem decoctum purius sensim effundatur & per linteum coletur, & ad usum servetur. Supra ea quæ remanent, aqua copiosior paulò affundi, & decoctione factâ, ad vinum diluendum, aut pro ordinario potu exhiberi potest. Interim victus & omnia curæ medicæ necessaria, secundum Medicorum regulas, servata, vinum, sal, & aqua benedicta, medicamentis & alimentis permixta, benedicta etiam collo appensa, & in conclavi reposita fuerunt. Cùm hisce ad aliquot (puto quatuor, aut quinq;) septimanarum spatium cura esset protracta, tunc omnia melioris constitutionis signa medica apparuerunt, animus liberior evasit & suggestiones faciliùs excussit, tandemque mulier Divina ex gratia convaluit, & domum reversa vitam quietiorem egit. *C. Lucius de observ. propriis.*

Observatio II.

Etiam veteres dæmone obsessos per medicamenta vel ante vel post exorcismos administrata liberasse.

TRadit Pomponatius, priscos exorcistas, quos precatores vocant, ante conjurationem, obsessorum corpora ab atra bile expurgasse. Morbis siquidem geminis ut plurimùm hi infestantur, corporis nempe, ex melancholico succo genitis; & animi ut amentiâ, mœrore, timore, vitæ odio, & desperatione, quibus noctè diuq; ejusmodi homines macerat juratus humani generis hostis, & veluti lugubribus tentationibus ita vellicat, ut quasi aquila apud inferiores Titii jecur arrodere videatur. Obsessos expulsos eo humore non amplius mirabilia facere, experimento se vidisse, in expositione illius problematis dicit Conciliator. Uxorem quoq; cujusdam sutoris à dæmonio agitatam, variaq; sonantem idiomata eo modo perfectè curavit Gagarandus Medicus Mantuæ celeberrimus.

Puella quædam in Burgo melancholica, se Virgilii spiritu obsessam esse fatebatur, diu conjurata: quod creditum est facilius, quia puella simplex, admodum pia, & quæ semper domi latuerat, Hetrusca, affectaret exprimeretq; Mantuanum, hoc est, Longobardicum idioma ut subinde Latinum aliquid sonaret. Cùm nihil proficerent conjuratores, medicus ex arte adhibitis melanagogis primum, & deinde aliis roborantibus illam optimè per Dei gratiam restituit. Exonerato itaque corpore, promptius in reliquam sanationis observantiam velut à naturali jam impedimento levatus ab Ecclesiæ ministro inducetur δαιμονιζόμενος. *Vierus lib. 5. c. 28. de Curat. Les. Malef.*

† De Dæmoniacis confer. etiam *Pareus. l. 24. c. 17. Zwing. Theatr. vit. Hum. fol. 364. & seqq.* De Dæmoniaco simulato, vid. *Borell. Cent. 4. observ. 47.* ubi & *Pigraum, Epitom. Med. & Chirurg. p. 517.* ubi quoq; maniacæ efflictæ exemplum invenies.

Observatio III.

Ad insaniam, mentis emotionem, Melancholiam, experimentum singulariter celebratum.

AD mentis alienationem & desipientiam, vitio Cerebri obortam, in manuscripto codice Germanico tale medicamentum reperi: *Caput Arietis, nondum experti Venerem, uno ictu amputatum, cornibus tantum demptis, integrum cum pelle & lana in qua bene elixabis; tum aperto, Cerebrum eximes, & addes aromata, Cinamomi, Zinzib. Nuc. mosch. Macis, Caryophill. ana* ℥. ß. *Horum pollinem cerebro admiscebis, in patella ad prunam non magnam diligenter agitando, ne aduratur*, quod facilè fieret. Curabis autem ne nimium desiccetur, sed ita coquatur, ne siccius fiat Vitulino Cerebro, ad cibum parato. Sat coctum fuerit, ubi bene commiscueris ad prunam. Sic conditum servabis, & per triduum, ægro quotidie jejuno dabis, ita ut horis post duabus à cibo potuq; abstineat. Sumi potest cum pane vel in Ovo, vel ex jure utcumque, modò devoretur ab ægro. Danda interim opera, ne loco lucido æger sit, & ut ad 14. dies eodem victu utatur, quo uti solent, quibus detractus est sanguis: & Vino caput tentante abstineat. Sunt qui brevi tempore juventur, aliqui sex demum vel octo septimanis à sumpto medicamento. Consultum autem fuerit medicamentum à tribus mensibus repeti. *Gesnerus Hist. animal. li. 1. pag.* 917.

Si magnas intueamur conjunctiones: quoties ſimiles coïerint naturæ ſiderum, ſimilibus ſignis, domibus, gaudiis, exultationibus, faciebus, terminis, efficaciora quoq; ſint eventa. Hæc vulgo quoq; nota ſunt. At illa ſolis doctis: abductum Caput Arietis à ſuperioris cœli capite, non amiſiſſe vires ſuas qua in re tecum ſentiamus: ſed ſociis copiis amiſſis, ejus operam minoris factam, non poteſtatem. *Scaliger lib.2. de Plantis in Ariſtotelem, pap.121.*

Capiat Cerebrum Arietis, butyro tortum, & aromatibus hiſce conditum. ℞. *Cinam. Nuc. moſc. Zinzib. Caryophill. Macis, an.* ℨ *ij.* Sumat die ſolis hora Martis, ubi pridie die ſabbathi Arieti in ipſo actu Venereo caput amputatum fuerit: nam ſic multo efficacius medicamentum evadet. *Conradinus cap.9. febris miſcellan. Ungar.*

Plura vide, apud *Carrichterium pract. cap.13. Nicol. de Metris pag.129. & Iatrio Wittembergico Edit. Tubingenſis, pag 62.* quibus locis variæ hujus remedii utendi rationes proponuntur.

† Quantum Nitri uſus in Maniâ præſtare valeat vide apud *Camerar. Syllog. Memorab. Cent. 3. part. 34.*

DE CATARRHO.

OBSERVATIO I.

Catarrhi maximè externi natura, cauſæ, & generationis modus novus.

IN externis partibus capitis aliquando excrementum colligitur, maximeq; ſub cute verticis, quo venarum per faciem & tempora in caput irrepentium extrema deſinunt. Quoties enim hæ vel ſero vel humore multo turgent, alimenti reliquias & ſupervacua ſub cutem effundunt, quæ præ cutis craſſitie atq; denſitate vaporare foras vix queunt. Horum coagmentatione aſſiduâ tantus interdum cumulus fit, ut humor ceræ inſtar mollis promineat cutem condenſans eamque à calva plurimum diſiungens. Hic certè fons hic fomes eſt omnis externæ deſtillationis, quem miror neminem omnium veterum obſervaſſe. Hinc in externas corporis partes fertur deſtillatio in oculos, in maxillas, in dentes, in cervicem, in ſcapulas, in brachia, in latera, in dorſum & lumbos, in coxendicem, in crura, in omnes deniq; articulos: eaq; tum omnis arthritidis, tum omnis ferè externi doloris cauſa eſſe deprehenditur. *Fernelius lib.5. c.4. Patholog.*

† De Catharri Origine atque curatione pulchre etiam diſſerit *Poterius, Cent.1. cur.1. fol.2. & curat.96. fol.69. & Cent.3. curat.92 fol.76.*

OBSERVATIO II.

Cautio in catarrhorum cura utilis.

IN catarrhi deſcenſu, qui vehementem tuſſim plerumq; excitat, in initio vehementer irritantia nocere notum eſt. Verùm illud etiam diligenter advertendum eſſe, à me obſervatum eſt, ne noctu aut veſperi tempore decubitus irritantia, & ſputum vehementer moventia, ſumantur. Id enim ſi fit, tum commotione materiæ ſomnus impeditur, & ſæpè periculum ſuffocationis excitatur, dum tuſſiendi conatu vehementi mota materia repentè inferiùs præcipitatur.

Quare, ut & ſomnus promoveatur, & catarrhi materia per quietem coquatur, ac incraſſetur, & vires capitis magis firmentur, proderit decubitus tempore, vel ſaccharum roſaceum, vel aliud quiddam in ore continere, quod humores incraſſet, & ab omnibus irritantibus tuſſim abſtinere. Si tamen majori ſomni tempore peracto, ſputum facilè efficientibus opus eſt, adhibeantur moderatiora, ne nimis commota materia defluens, moleſtiam evidentiorem concitet, & catarrhorum delapſus augeatur. *Oethæus lib. Obſervat. propriarum.*

OBSERVATIO III.

Infantium catarrhus noſtris frequens, ſæpè cum ſuffocationis aut epilepſiæ metu.

IN Catarrhis ſuffocativis & epilepticis paroxyſmis, ad ſperma cœti, magnitudine piſi, in lacte nutricis diſſoluti, inq; os infantis inſtillati, tanquam ad ſacram anchoram confugiendum, pollisq; juæ moſchatæ, & nucis myriſticæ conditæ ferculis admiſcendus; ut ei, ſi fieri poteſt, Doronici magni. Quorum tamen in locum commodiſſimè ſubſtitui poſſunt, aquæ & trochiſci, à Clariſſ. Philoſophis & Medicis D. Joan. Langio cive cognatôq; noſtro, & D. Thoma Eraſto, præceptore plurimum colendo, memoriæ proditi. Horum non minor via eſt in morbo illo, quem matrem vocant, puerorum, qui tum plerumque infantes affligit, cùm ob σπαργάνωσιν tantam lactis copiam ſuxerint, cui non ſunt coquendo. Unde in ſymptomata caduco morbo ferè ſimilia incidunt: qualia ſunt, ἐφιάλτης, frequens ejulatus, terror in ſomno, vigiliæ, vomitus, fœtens anima, colici cruciatus, febris, quandoque ἀσώδης θωρακώδης καὶ ἀφόρητος, *Galeni 4. de ration. vict. in acut. ſentent. 47.*

Quo in affectu aliàs, lacte nutricis prius correcto, utiliter exhibent infanti *ſcrup. aromaticum elect. diamuſci, vel pleres archondr.* maximè verò theriacam in lacte diſſolutam: cauteria ſanè inter primam & ſecundam occipitis vertebram inſtrumento argenteo glandem repræſentante adminiſtrata, maximo cum incommodo noſtri cane peius, & angue fugiunt. Ut & παρακέντησιν illam, quæ in cute cervicis ſetone fit. *H. Reusner. Diſp. Baſilienſ. habita. Anno. M.D.XXCII.*

S. Scribis infantes apud nos Catarrhis ſtrangulationem minitantibus ſæpenumero laborare, atque ex iis nonnullis Epilepticis paroxyſmis corripi, ac peti à me rationem medendi, quâ levari hoc modo miſelli poſſint. Tametſi autem mihi tantum non arrogem, ut ad hæc pro rei exigentia reſpondere poſſem, communicabo tamen tibi ea, quæ mihi ſunt cognita & obſervata, ut intelligas me tuis votis deeſſe nolle. Principio noſti Catarrhos infantum variis ex cauſis oriri, atque ſingulas cauſas ſua remedia poſtulare, quæ ex probis authoribus petenda ſunt: tamen ſi volumus ejuſmodi deſtillationes modicè curare, neceſſe eſt ut ante omnia matribus ſeu nutricibus proſpiciamus, quò debita ratione gubernentur, & ut lac ipſarum probè corrigatur.

Nam ſolent magna ex parte pueruli malè habere ob nutrices, & malum in ſex rebus non naturalibus regimen.

Poſtea etiam ipſos infantes conſideramus, an videlicet humor deſtillans frigidus fuerit, vel calidus, atque ita contrariis medelis ipſis ſuccurrimus. Fluxione itaq; frigidâ exiſtente, exhibemus *unam atque alteram gut. ſyrup. de glycyrrhiza, aut aliquid Lohoch. de paſſul. in modica Aq. Scabios diſſolutum.* Capitis etiam commiſſuræ pulverem ex ſandaraca factum inſpergimus. Si verò, calidum fluxum eſſe deprehendimus, *gutt. j. ſive ij. ſyrup. vel Iulepi Viol.* propinamus, aut ipſum Viol. ſuccum, aut facimus *pul. ex penidiis, gum. m. arab. Tragacanth. & glycirrh. tritis, ana q. ſuf.* & lacti nutricis miſcemus, donec ad Eclegmatis formam veniat, atq; de eo parumper deglutiendum porrigimus. Si verò ad vigorem vel ſtatum mali ventum eſt, ſoleo ego exhibere Sperma Ceti, quantitat. piſi, in lacte muliebri diſſolutum, & jubeo inſtillare, in os pueri, poſtea moneo, ut ſomno committatur. Hoc remedio multis profui,

fui, quos etiam ferè pro deploratis habuerunt mulieres. Nam fluxiones intercipit atq; suffocationis paroxysmos mitigat. Sed tamen exhibere non soleo, nisi cæteris non juvantibus. Epilepsiæ accessum sequentibus remediis arcere solemus. Appendimus juxta Galeni & Medicorum consilia, grana pæoniæ excorticata, collo, & brachiis puerorum. Smaragdum etiam integrum & minimè læsum cordi applicare solemus. Quidam etiam Corall. rub. & alcis ungul. ita usurpare solent. Ad intra vero conservam pæoniæ aut betonic. exhibemus, aut facimus destillationem harum conservarum in Aq. flor. Tiliæ, & de ea nonnunquam unam atq; alteram guttam instillamus. Puerulis etiam bimis & majoribus natu de sequenti pulvere porrigimus. *℞. Rad. pæoniæ ℥ j. serpent. ℥ ß. Visci quercin. in suo tempore collect. ℥ ß. Croci oriental. ℈ j. Corall. rub. ℥ ß. Rad. & Sem. Dictam. utr. an. ℈ j. Fol. auri puri subtil. incis. no. iij. Unicorn. veri ℈ j. Marg. oriental. non perfor. ℥ ß.* Pulverisanda pulverisentur subtilit. misceantur & f. pulv. *Dosis* infanti quantitas pisi j vel ij. cum lacte nutricis. Majoribus natu tripla quantitatis cum aq. Beton. fl. Tiliæ, ruthæ, exhiberi potest. Et hæc quantum ad præservationem. Paroxysmum jam præsentem relevant pessuli ex bombyce facti, intincti in succum Vitæ, in quo aliquid Castorei fuerit dissolutum, aut succus per se vitæ, puerorum naribus illitus, accessionem in morbo mitigat. Idem facit Castoreum odoratum. Aversiones quoq; fieri possunt frictionibus & ligaturis, si ætas permiserit. Vidi apud Italos cauteria actualia ad coronalem suturam capitis applicata fuisse bimulis, & trimulis atq; contulisse. Ad mitigandam paroxysmum pulvere priore etiam uti possumus. Item sequenti condito, quod: *℞. gr. & rad. paeon. excortic. an. ℈ j. Corn. cervi ust. Coaguli leporis. Rad. Tormentill. Visci quer. in justo tempore collecti an. ℈ ß. Nucis cond. Cubeb. an. gr. v. Syr. Diamosc. dul. ℈ ß. Sacch. albiss. ℥ ß. Cum Syr. de stœchad. ... Con. [illegible] mollis. Dosis,* ij. pisor. lactentibus senioribus, juxta ætatem exhiberi potest. Habes, V. CL. remedia mea, quæ ego in destillationibus puerorum atque adeò in levandis accessionibus morbi caduci usurpare soleo. Et quamquam non dubito, quod cum Medicis tuis iis potiora habeas, volui tamen tibi gratificari atque mea communicare. Quæ si tibi satis fecerint, bene se res habet, olim meliora superaddam. Vale & meam illam tenuitatem æqui bonique consulas. Dresdæ 12. Kalend Aug. Anno 1556. *N: sim ad D. C. P. Med. Ce coerr. lib. 3. consil. 24. Cratonis & aliorum pag. 168.*

Solet hoc affectu correptos multos, qui in extremo discrimine positi sunt, & quasi semianimes liberare, & invitam revocare. D. Stromerus noster exhibitione *diaturbith sive minerali à gran. ij. ad v. vel. vj.* hoc enim facto, natura mox irritata, ingentem copiam pituitosi, & lenti humoris, tum per vomitum, tum per dejectionem exturbat, & majori oneris parte levata, ad se redit. Fortasse idem etiam (Galenus,) nostris medicamentis puta diagrydio, aut similibus, in debita copia assumptis, consequeremur nisi plus justo timidi nonnunquam essemus, aut illam Corneni sententiam nobis in mentem revocaremus. Extremis morbis, extrema exquisita remedia optima esse. *Monavius lib. 5. Epist. & consil. Cratonis pag. 601.*

Nos quoq; infantibus, etiam in cunis adhuc vagientibus, bimulis nonnullis, aliisq; paulò majoribus, hoc malo affectis, & de prognostico certo aliàs perituris, vini antimonii grana aliquot, pro ætatis, virium & morbi occasione, cum felici successu exhibuimus. Usus ad eam rem operâ Isaaci Foreri pharmacopæi & chymici dexterrimi. Ex illis autem, quos plures sanè per Dei gratiam liberavi, Hieronymi Jungii liberi, vel hodie quoq; superstites vivunt. *Schenkius.*

† De Catarrhis infantium suffocantibus consul. quoque *Hild. Cent. 3. observ. 10. fol. 354. adde Scholz. Consil. 309 fol. 882.*

Observatio IV.

Puer destillatione & febre continuâ laborans, desperatus restituitur.

Filium legati Reguli Mantuæ, puellum decem circiter annorum, cui olim confractâ calvariâ, magnâq; parte ossis capitis extractâ, destillatio & febris continua adeò urgebant, ut ego (quod esset illustris viri filius) jusserim primos civitatis medicos advocari, qui ubi supervenerunt, nullam spem superesse judicabant. Itaq; hoc videns, & solus in cura relictus, novam curandi rationem inire incepi, & humido victu imperato, ab ovis & carne abstinens, melq; destillans, ac rorem Syriacum (quoniam & illud adjectum erat incommodi, ut medicamenta omnia respueret) 40. dierum spatio illum planè sanavi. *Cardanus, curat. admirand. cura:* 11.

Observatio V.

De catarrho, sive destillatione suffocante.

Defluere ex capite humores in pectus ac pulmones haud rarum est, inde si quidem tusses, raucedines, respirandi difficultates, & si humores salsi aut acres, pulmonis exulcerationes & phthises proveniunt: quod si vero & in pulmonibus vitium, latentes anginæ succedunt. Sed adeò copiosum deferri, ut hominem mox suffocet, perquam rarum. Generoso cuidam viro id tamen contigit. Annos vitæ ferè attigerat sexaginta, corpore non extenuato, sed bonæ habitudinis, liberaliore potu subinde delectabatur: podagra quandoq; molestabatur: purgari aliquando consueverat: aderat lassitudo & humorum plenitudo, de medicamento purgante sumendo deliberaverat, cum subitò nocte media catarrhus vehemens ipsum obruit, sentiebat defluxionis impetum velocem: auxilium implorabat, sed priusquam quisquam adesse potuerit, suffocatus est. A morte mox copiosa pituita lenta ac viscida ex ore profluebat: quæ haud dubiò in pulmones affatim defluens repentinæ mortis ac suffocationis causa fuit. *Dodonaeus obs. c. 12. Medicin. 9. Hippocr. in fine aphorism. 12 sect. 3.* destillationem quandoq; cito etiam interimere testatur, [illegible] ait, [illegible]: id est, *senioribus autem destillationes, quæ cito interimunt.* Similis sententia legitur *in lib. de aere, aqua & locis*, sed copiosior, his verbis. Valdè senibus destillationes propter raritatem & venarum [illegible], i.e. tabefactionem, ita quod repentè intereunt, quosdam autem contingit dextrâ aut sinistrâ parte stupentes reddi. Quibus verbis duo ex catarrho in senibus ostendit pericula vel mortem subitaneam, vel alicujus partis cum stupore resolutionem. *Idem Annotat. ad cap. cit. etiam.*

† Huc refer Historias hominum catarrho suffocativo mortuorum quas recenset *Pasichett. de Catarrh. pag. 44. add. Hild. Cent. 6. obs. 8. pag. 504. in fol.*

Observatio VI.

Raucedo & gravedo in nonagenario sene curata.

Nicolaus Leonicenus præceptor celeberrimus, vir nonagenarius, imò & qui jam sextum supra nonagesimum transegerat, millesimo, quingentesimo vigesimo tertio in raucedinem simul & gravedinem incidit: hoc medico utebatur probissimo atq; doctissimo Alberto Savonarola, D. Hieronymi fratre, ne sine medico ægrotaret: nam medico non indigebat tantus vir. Cùm per aliquot dies raucedo atq; gravedo in Leoniceno perseverarent, & esset de salute sua valde sollicitus, bonus ille vir Albertus, ne Leonicenus has affectiones curandas putaret, & ne esset de salute tam sollicitus, hunc aphorismum illi retulit; Gravedines & rau-

& raucedines in valde senibus concoctionem non admittere. Quem audiens Leonicenus subrisit, inquiens: Parce mi Alberte, Hippocratis aphorismum non intelligis: quippe verus non est in viro medico. Et ita certè fuit: Nam vir (quod mirum est) tantâ ætate ingravescens, solâ victus ratione observatâ, à raucedine & gravedine evasit. Talis autem erat ejus victus ratio. Nunquam abstinuit à carnibus, nunquam à pinguissimo capi jure, nunquam à vino, quod & dulcissimum simul & potentissimum bibebat: & sanitati restitutus fuit. Dicebatq; hoc genus victus esse illi ætati proprium: & à quo si declinet, potius periclitari, quàm juvari. Imò medicos illos deliros vocabat, qui in tam ingravescenti ætate carnes, jura atq; vinum prohibebant, si modicè sumantur: sit quodcumq; ægritudinis genus, quo ille afficiatur. *Brassavolus Comment. ad aph. 40 lib. 2. Hippoc.*

OBSERVATIO VII.

Pulveris haustu lethalis raucedo inducta.

PUlvis haustus seu inspiratus, raucedinem concitavit lethalem, quod nobis non semel visum est. *Joubertus c. 4. Tract. de affect. thoracis.*

APPENDIX AD CAPITIS morbos.

OBSERVATIO I.

Aquas vitæ magna cautione usurpandas, in capitis morbis.

CEREBRI temperiem suâ naturâ maximè moderatam, existere, medicorum summâ consensione asseritur, ac inde etiam intelligi potest, quod si hominis veluti minoris mundi partes ad totius universi partes quâdam analogiâ conferre velimus, cerebrum cœlo, quod excessibus qualitatum vacuum sit, rectè comparare possimus. Itaq; magnâ cautione tum interna, tum externa remedia adhiberi capiti oportet, ne ejus nativam temperiem imprudenter mutantes, nobilissimo huic membro gravem noxam inducamus. Quapropter non probanda est quorundam audacia, qui tantum aquis vitæ appellatis, ex calidissimis rebus confectas tribuunt, ut omnes capitis morbos earundem aquarum usu tum præcaveri, tum curari posse, asserant: non cogitantes, plerosq; capitis morbos potius ex calidis causis, quàm ex frigidis nasci; præsertim in iis qui vel in juvenili vel in virili ætate constituti sunt, consuevisse.

Accedit eò etiam & illud, quod in Germania nostra ea sit plerorumque victus ratio, ut vix sit centesimus quisque, qui non particularem plethoram capitis colligat. Unde accidit, ut si tali aquæ vitæ usus imperetur, ea cùm tota vaporosa sit, caput statim petat, & humoribus variis repletum conturbet, ac vel ad epilepsiam vel ad apoplexiam, vel ad catharrhos periculosos illud disponat. Quod verò sententia hæc experimento non caret, inde intelligi potest, quod ij apoplectici, quibus aquæ istæ vitales propinatæ sint, ferè omnes moriantur, aut deterius se habeant, id quod sæpe ipse observavi, & ab aliis observatum, animadverti.

Quinetiam & id cognitum fuit, quosdam empiricos, & empiricas, qui omnis generis dolores capitis suis aquis, quas germanica voce *Anstreich wasser* vocant, tollere se posse temerè pollicentur, multos ad perpetuos capitis cruciatus, eosq; vehementes deduxisse. Novi etiam ipse quendam nobilem virum adhuc juvenem, qui ex ferventis sanguinis ebullitione graves dolores capitis patiens, cujusdam suasione, totum caput aquâ vitæ fortissimâ perfundens, ferè in insaniam imperito hoc consilio præcipitatus esset.

Quapropter prudentiùs quidam superiori sæculo in Ecclesiastico ordine vivens, vir senex, egit: qui ea moderatione aquâ vitæ, quam habuit selectissimam, usus est, ut in summa vitæ temperantia, quotidie tantùm manè guttulam ejus aquæ vitæ ore exciperet, & exceptam exiguam ejus portionem quotidie etiam eodem tempore occipitio & vertici capitis illineret. Ac ita vitæ modum instituens, ultra annum octuagesimum processit. Cæterùm non minori cautione etiam vina medicata usurpanda sunt. Qui juvenes aut pletorici iis assiduè utuntur, suæ imprudentiæ pœnas luunt sæpe gravissimas; dum se frequenter vel in febres calidas, vel in graves capitis molestias aut membrorum dolores præcipitatis humoribus, vel in caput vel in membra, conjiciunt. Itaq; tales à fidelibus medicis sui periculi admoneri debent. *Octhæus lib. observ. propriarum.*

OBSERVATIO II.

Topica cordi applicata capiti etiam conferre.

MAximam consensionem cordis & capitis existere, medici & præsertim Anatomici affirmant, & ipsa experientia ostendit. Etenim cor spiritus vitales cerebro suppeditare ab omnibus medicis asseritur. Itaq; in deliquiis animi cerebro statim noxam etiam communicari, notum est. Sic ubi cùm cerebro noxa accidit, ea cordi quoq; imprimi consensione quadam solet. Itaq; epilepsias, cordis quoq; tremor subsequitur, communicatâ cordi eâ malignitate quæ cerebro negotium facessit. Quæ cùm ita se habent, non inutile erit in maximis cerebri noxis, cordi etiam topica confortantia imponere. Sed experimentis etiam rem confirmabimus. Ego cùm anno septuagesimo quinto ex febre quadam maligna, quæ me etiam in lethargum præcipitarat, revalescerem, ex facili causa in vigilias subitò omnes vires debilitantes incidere consuevi. Quare cùm aliquando in summo discrimine vitæ versarer, ac vigiliis non tantùm cerebri facultatem, sed & cordis vires atteri sentirem: epithema cordiale, cordis regioni applicavi, ac post ad capiendum somnum me composui.

Epithematis verò vi ad cor ipsum penetrante illudque roborante, sensi veluti radium quendam à corde ad cerebrum ascendere, ac mirificam capiti levationem adferre. In quo sensu confirmati denuo cerebri suavior somnus mihi obrepsit. Idem verò experimentum multis aliis profuisse, præsertim verò reverendo & nobili viro Joanni Georgio à *Leonradt* seniori nobilis collegii Eichstadiani: cui vigiliæ persæpe molestæ sunt, postea observavi. *Idem.*

OBSERVATIO III.

Alvi obstructiones ob evaporationes capiti perniciosas cavendas.

IN singulis verò morbis capitis, ventrem laxum ac fluidum esse, conducere pleriq; testantur. Sed causas ejus rei legitimas pauci explicant. Ego verò ventris occlusionem perniciosam esse existimo, non præcipuè ratione materiæ in intestinis retentæ, quæ usum remediorum necessarium sæpe impedit: sed ratione vaporum ab illa retenta materia & à reliquis humoribus inferiorum partium perpetuò sese elevantium ad superiores corporis partes, & maximè ad caput. Etenim in iis vaporibus efficitur, ut dum continenter caput, alioquin afflictum, occupant, non solùm suâ copiâ illud prægravent, sed & pro diverso suæ qualitatis modo animales spiritus perturbent, & corrumpant, quibus perturbatis aut corruptis, capitis mala omnia sunt deteriora, & sæpe nova symptomata gravissima capiti inducantur. Quinetiam occlusâ aluo, & reliquarum

partium

partium excrementa, & flatuosi humores, denegato in inferioribus partibus transitu, sursum feruntur, & caput totum periculoso impetu replent. Itaque in omnibus capitis morbis ventrem apertum esse inprimis prodest. *Idem lib. obs. propriarum.* Adde *lib. Collect. p.173.*

DE OCULIS.

DE CONFORMATIONE.

OBSERVATIO I.

Monstrosæ oculorum constitutiones quorundam: cujusmodi sunt, qui vel oculis omnino carent, vel unicum vel tres, aut quatuor habent, vel alienis partibus sitos.

IN Ægypto portentum nutrire placuit, binis in aversa capitis parte oculis hominem, sed iis non cernentem. *Plin. lib.11. cap.52.*

In Lepidorum gente, tres intermisso ordine, obducto membranâ oculo, genitos accepimus. *Idem lib.7. cap.12.*

Mediolani Anno 1542. fœmina quædam Plebeia, Faustina appellata, peperit infantulum oculis in spatulis sitis, de quo *Petrus Lampagnenus lib. 2. Prodigiorum suorum.*

Pueri ingenui Arimini sine oculis & naso nati. *Lycosth. Anno mundi 3772. Chronic. de Prod. & ostent.*

In Hassia infans bene distinctis membris natus est, nisi quod auribus, & oculis, & naribus in universum careret, ac in facie solum os haberet, *Idem lib. prodig.* Anno Domini 1503.

Anno Domini 308. Apud Daphnem amœnum illud & ambitiosum Antiochiæ suburbanum, visu relatuque horrendum natum est Constantii Imperatoris temporibus monstrum, infans scilicet ore gemino, dentibus cum binis, & barba, quatuor oculis, brevissimis duabus auriculis. *Idem Chron prodig.*

Anno 1554. In Misnia infans natus est, absque capite, oculorum effigie in pectore expressa. De hoc dictum paulo ante *in hoc primo observationum libro*, quo loco acephalon quoque monstrum in Vasconia natum, oculos in humeris exhibens reperies.

Mulier Anconitana, monstrum quoddam peperit, nam tertio vel quarto mense imprægnationis, informe quoddam carneum corpusculum emisit: quod omnino hirsutum erat, & pilosum, quatuor habens oculos: duas nares: quatuor aures: labia vero deformia, ut omnibus esset admirationi. *Lusitan curat. 57. cent. 3.*

DE HUMORIBUS.

OBSERVATIO I.

Non tantum aquei, quantum vitrei humoris, oculus contineri.

ERrat Vasalius, qui in oculis tantum humoris aquei, quantum vitrei reperiri affirmat. *Idem circa finem lib.10. Anatom.*

Quantitas exigua, nimirum quatuor, vel quinque guttarum, nam spatium illud, quod est inter corneam & crystallinum humorem, nō tantum humore aqueo, sed spiritu repletur, est enim hoc spatium majus, quàm aquâ repleri queat. Vesalius voluit hanc aquam dimidium oculi occupare, at ne tertiam quasi partem obtinet, nimirum eam, quæ in regione iridis, & pupillæ contineri potest, distinguitur hæc regio à cornea tunica. At si fuisset plurimus, non penetrasset lumen: si paucus, innatum lumen non defenderetur, & dissiparetur luminis vehementia. *Cotter in tabulis Anatom. ocular.*

OBSERVATIO II.

Crystallinum humorem non in centro oculi consistere.

VEsalius totâ errat viâ, existimans crystallinum humorem in centro oculi exquisitè situm esse. *Columbus lib.10. de re Anatom.*

Crystallinus humor non est in medio collocatus, nam duo sequerentur incommoda: aut enim à lumine externo nimium distaret, lumenque externum ad eum difficulter permearet: aut lumen & splendor crystallini nimium cogeretur, & non facile cum externo consuesceret, propinqua non rectè videremus, longinqua optime. Nec proximè ad corneam, nam lumen internum consuesceret nimium cum externo, hinc spiritus visivi citò dissolverentur & dissiparentur, unde propinqua quidem videremus, remota difficulter aut nullo modo. Itaq; positus est in anteriori parte magis, atque in posteriori: ita tamen remote à cornea tunica, ut splendor quoquo modo refringi possit. *Idem eodem loco.* † Confer imprimis *Ophthalmograph. Fortunat. Vopisc. Plempii.*

OBSERVATIO III.

Visionis impedita in propinqua vel distantia loca causa crystallinus humor.

CRystallini humoris nimiam tenuitatem, crassitiem ab ortu, vel post inductam, in causa esse, quod alii res propinquas melius, distantes minus, vel è contra ut in senibus fere accidit, res distantes rectius, propinquas ægrius dijudicent, observari. Quod vitium in crystallino humore, quem oculi perspicillum esse alibi docui, accidens, perspicillorum aliorum opera rursum corrigi emendarique ob eam causam potest. *Plater in obs. propriis.*

OBSERVATIO IV.

Crystalloidem nonnunquam defluxionum vi citra externam offensam repentè sede suâ propelli: & cur nonnulla falso gemina appareant.

INterdum vidi nullius externæ causæ vi, solius acerrimi humoris defluxu repente & crystalloidem è propria sede dimoveri, & pupillam dilatari, sed tum comitabatur dolor immanis & implacabilis. Quin etiam cum crystalloidis dimotio sursum deorsumque fit, laboranti quæcunque cernuntur gemina apparent, non autem cum in alterutrum angulum fit. *Fernelius lib.5 cap.5. Patholog.*

DE IRIDE.

OBSERVATIO I.

Iris quid revera sit, ex celebriorum anatomicorum sententia.

ESt iris in oculo circulus ille variis coloribus refertus, quæ colorum varietas (quicquid hac de re Aristoteli videatur) uveæ membranæ, non humoribus (ut ille voluit) accepta ferenda est: quæ uvea non est in omnibus hominibus concolor: nam in hoc nigrior est, in illo magis albicat, in alio cærulea, aut varia cernitur. Iridis verò nomen in oculo, à cœlestis iridis similitudine translatum fuit. *Columbus lib.10. de re Anatom.*

Galenus inquit, nihil aliud hunc circulum esse, atque concursum omnium tunicarū oculi, singuli isthic singulum promūt circulum. Si enim probè quis dissecuerit oculum, & nihil confuderit, in iride septem videbit circulos sibi mutuo insidentes. Vasalius dicit esse tunicam uveam: quæ tali colore prædita, per corneam lucida apparet, equidem semper deprehendi esse uveā tunicam. *Cotter in tabul. Anatom. Vesalii* attestat*o (lib. 7. c.14. de hum. corp. fabrica)* hæc est. Uvea totâ superficie, quâ dura tunica proximè succingitur, perpetuo nigra est, & modicè humecta: in anteriori autem suæ

compressionis sede variè tingitur, eumque semper exprimit colorem, qui in oculo, iride, seu majori circulo, sanis hominibus occurrit, cujusque gratiâ oculos nigros, aut cæsios, aut glaucos dicimus. Neutiquam enim is color ex oculi humorum copia, aut defectu, aut tenuitate aut pupillæ etiam collectione aut dilatatione, aut oculi veluti profunditate, aut tenuitate consurgit, alicuive cõsimili causæ acceptus fieri debet. Quod etsi magnum illis fortè videtur paradoxum, qui integros libros de oculorum coloribus consarciunt: non aliter tamen id probatum velim, quam eum qui singulis hominibus (quantumvis is varius sit, & sibi in utrisque oculis & in uno etiam oculo interdum dissimilis) obtingit colorem perpetuò eundem in uvea apparere, sive integro oculo, sive effluxis ex dimidio, aut in universum humoribus, sive ipsa uvea tunica per resectionem à conterminis liberata, divulsaque, hunc examinaveris, adeò ut de oculorum coloribus haud secus disputandum arbitrer quàm de nigra, fusca, & alba, in ipso etiam utero, hominibus datâ cute, ac rufis flavisq; & nigris capillis: uti etiam parem ferè cutis & oculorũ coloris in variis nationibus rationem observari cernimus. Cæterùm interna uveæ superficies, diversis sed omnibus interim hominibus iisdem, interstinguitur colorib9. In posteriori enim oculi sede, qua hæc tunica primùm pronascitur, subalba est: mox viridis, & dein cœrulea iridis in modum efficitur, atque hos etiam colores in posteriori oculi sede interna hæc superficies possidet, in anteriori autem oculi sede universa impensè nigricat, & non adeo levis hic atque in posteriori sede visitur: quod illi potissimum accidit propter processus, quos à se hac in parte educit, tunicam constituturos, quæ anteriori vitrei humoris sedi obducitur, & veluti interstitium est vitrei, ejusq; quem aqueum nominabimus. Hactenus Vesalius.

OBSERVATIO II.

Nigrum oculi cuidam tam latum, ut quàm minimum albi restaret.

Vidimus nos Pistoris filiolum, qui nigrum oculi ita latum habebat, ut nulla vel saltem exigua albi portio spectaretur. *Donatus hist. mirab. lib. 6. cap. 3.*

DE NERVIS OPTICIS.

OBSERVATIO I.

Nervi visorii num sint pervii.

Inter reliquos corporis nervos, hi duntaxat meatu, qui sensu dijudicari possit, perforati dicuntur, hincque Græcis πόροι ὀπτικοὶ nuncupantur. Cæterùm ego hujusmodi meatum mihi aliquando occurrisse, neutiquam queo asserere: quantumvis etiam canum adhuc viventium & aliorum grandium animalium visorios nervos, vel hac solum occasione aggressus sum: & hominis, cujus caput adhuc à decollatione calebat, vixque quartâ horæ parte, cùm jam cerebrum pateret, abtruncatum fuerat, nervos non oscitanter spectaverim, ac calente aquâ sedulò foverim, atque ut ejusmodi meatus toto nervorum progressu me penitus latuit, ita sanè in mutuo nervorum coitu is neutiquam se obtulit, utrumque tamen hunc inibi oportebat esse insignem, si modò nervi ob hoc ex Galeni sententia congrederentur, quo minus simplicia nobis gemina esse perperam viderentur. *Vesalius lib. 4. cap. 4. de corp. hum. fabric.*

Nervi optici hoc est visivi, seu visorii nuncupantur, quoniam virtutem visivam ad oculos ferunt. substantiâ constant cerebri spongiosâ quidem, sed nullis in illa porus manifesto cernitur: quamvis id Galenus asseveret, imò verò non modò in homine meatus nullus est in nervo optico perspicuus, sed neque in bobus ipsis, aut quibusvis grandioribus animalibus. Non est tamen ullo pacto negandum, cùm substantia horum rara sit, mollisque, quin spiritibus transitus pateat, præsertim purioribus. *Columbus lib. 8. cap. 3.*

Nervum opticum omnes facile videbunt vel oculis suis pervium, si non ab exortu transversum secent: sed paulò antè quàm inseratur in oculi sphæram, ubi nervus idem & crassior, porusq; magis instar puncti conspicuus. *Gemma lib. 2. pag. 74. artis Cyclonomicæ.*

OBSERVATIO II.

Nervorum opticorum constitutio verissima.

Unum tibi animadvertendum de nervo optico aliis forsan ignotum, venit. Opticus nervus minimè ut Galenus aliique ejus asseclæ voluerunt, ex solido corpore, eoque perforato constat, verùm non aliter, atq; cæteri omnes nervi, ex multis nervosis fibris sive filamentis sibi mutuò membranarum beneficio connatis conflatur; hoc in bovino optico luce clarius est, nam si medullarum frusti cujusdam nervi optici humiditatem digitis expresseris, filamenta nervosa conspicies. Idem attestatur *Eustachius in examine ossium,* ubi sic inquit: nervus visorius veluti tenuissimum matronarum linteum in innumeras rugas æquales, & pari serie distributas complicatur, tuniculaque illas ambiente coactus, hac eadem incisâ evolvi sese permittebat, & in amplam membranam totum explicari atque extendi. *Coiter. in tabul. oculorum human.*

OBSERVATIO III.

Nervos opticos non oriri ex anteriori basis cerebri parte: sed ab initio spinalis medullæ produci: contra veterum & recentiorum medicorum placita.

Dicunt antiqui & juniores Anatomici nervos vocatos opticos oriri ex basi cerebri in anteriori parte: Re vera tamen (ut sæpius vidi, & quamplurimis aliis ostendi) Nervi prædicti non in ea regione tanquam in suo primo ortu desinunt, sed adhuc secundum magnam eorum portionem plus ultra feruntur, latentesque in spatio quodam inter cerebrum, & spinalis medullæ radicem formato versus occiput progrediuntur, ac prædictæ radici medullæ inhærentes, posteriori ejus parte reflectuntur, ita, ut sedem mediam capitis petant, suumque primum ducant ortum ex principio trunci spinalis medullæ in ea nimirum parte, quæ respicit ventriculorum cerebri cavitatem. *Varolius in epist. ad Hieronym. Mercurialem.*

Quod ad nervos opticos attinet, quis non videt rerum omnium principia debere esse firma, & stabilia? quod verò magis unum est, procul dubio firmius, atq; solidius, existit: unde valde decet, principium omnium nervorum unum esse, non autem opticos alio loco, & cæteros alibi originem suam possidere. Etenim si arteriæ atque venæ omnes ad unum principium, seu fontem, nimirum ad unam cordis, ac jecoris particulam reducuntur, certè & nervi ea conditione non debent privari, cùm ipsi quoque non minus humanæ vitæ sint necessarii. Quam veritatem, quasi divinatus *Plato in Timæo*, de omnibus nervis loquens, scripsit; Deum eos extremæ capitis parti circumposuisse, necnon spinæ dorsi similitudine quadam circumplicasse. Immo & *Miletius*, qui humani corporis opificium diligentissimè tractavit, *in libro de natura hominis* inscripto, oculorum fabricam exponens, inter nervos opticos, atque alios, nullam differentiam agnovit, quam quod ii fistulares & terebrati sint, cæteri verò solidi: variæ ipsorum originis, perinde ac rei non existentis, nullam omnino mentionem fecit: nulla sanè me judice, potior reddi ratio potest, cur res non videantur geminæ, cur altero oculorum moto, & alter moveatur. Ob quod *Alexander in problem.* unũ ægrotantem oculum, quàm ambos esse difficilius curare dicebat, cur denique uno oculo quis captus paulominus videat, quàm

quàm si opticorum nervorum eam conjunctionem, quam ut clarè ambos videndam proposuisti, statuamus. Adde his, si placet, mirificas utilitates, quas cætera occipitii infixa oculis, & visioni quotidie afferre experimur, quas jurarem inde magna ex parte proficisci: quoniam depurato opticorum principio, atque confirmato, liberior visoriis spiritibus dimittitur excursus. *Mercurialis epist. ad Constantium Varolium.* † Nervos opticos à posteriori cerebri parte nasci, vult quoque *B. Cabrol. obs. 4.*

OBSERVATIO IV.

Nervorum congressus ratio mira.

Is, qui de congressu hoc nervorum opticorum, meatuque acriter citra partium inspectionem inanes altercantur, non gravabor duo, quæ in congressu animadverti, hic adjicere, quo & hinc suarum nugarum habeant argumenta. Patavii itaque adolescens suspendio necatus, publicæ sectioni addictus fuit, cui ante annum dexter oculus à carnifice erutus fuerat: deinde mulier eodem supplicio affecta nobis obtigit, cui dexter oculus ab ineunte ætate emarcuerat, sinistro interim integerrimo. Mulieri dexter nervus toto progressu longe tenuior sinistro videbatur, non solum extra calvariæ cavitatem, verum in exortu quoque & in dextra cõgressus nervorum sede, ac præterquam quod dexter tenuior erat, durior quoque & rubicundior cernebatur, ut sinc in adolescente: sed dexter non admodum neque crassitie neque mollitie adhuc sinistro cedebat. His accessit, cujus nervos visorios in illo, de quo hic sermo est, congressu invicem non connasci, neque sese contingere vidimus: sed dexter nonnihil illa sede, qua calvariam egressurus fuerat, sinistrorsum, & sinister nonnihil dextrorsum reflectebatur, quasi non coalitus, occasione nervi congrederentur, verùm ut commodè per suum foramen è calvaria procederent: potissimum cum etiam hoc ductu progredientes, in oculi posterioris sedis medium non inferantur. Quam sedulò autem ac sollicitè ejus viri, cui in eum modum nervi dehiscebant, familiares, num illi omnia gemina perpetuo oculis obversarentur, interrogaverimus, nemo non natura operum cognitione flagrantem ambigere facile poterit: at nihil aliud referre cere licuit, quam ipsum de visu nunquam conquestum fuisse visuque præstanti semper valuisse familiaresque de visorum duplicatione nihil unquam intellexisse. *Vesalius lib. 4. c. 4. de corp. hum. fabrica.*

DE MUSCULIS.

OBSERVATIO I.

Nervorum musculos oculorum moventium constitutionis ratio nova.

FErunt secundum par nervorum qui musculis oculorum motricem facultatem deferunt, oriri ex basi cerebri in anteriori parte prope ortum opticis adscriptum aliquantisper exterius, ut ex descriptionibus, & figuris aliorum patet. Verum longè aliter res ipsa sese habet: non enim ibi tanquam in suo principio finiunt, at à cerebro distincti, ad mediam capitis sedem accedunt, & infra opticos progredientes, pulcherrimam intercussationem faciunt, indeque ad interiorem, & intimam partem principii spinalis medullæ perveniunt, ex quo loco primum nascuntur, & in eo ortu ambo utriusque lateris nervi, adeò simul uniuntur, ut in angulo quodam se mutuo contingant. Quid si dicceremus hanc copulam esse caussam propter quam oculi ambo simul, & ad easdem partes moventur? *Varolius in epistol. ad Mercurialem.*

OBSERVATIO II.

Musculorum oculos moventium descriptio vera.

OCulorum musculi apud Fallop. sex apud Columbum quinque, apud Vesalium in magno opere septem. At Vesalius in examine suum errorem fatetur, & hos musculos breviter recte describit. Horum itaque quatuor primi rectis motibus nimirum sursum deorsum, ad internum angulum, ad externum ... attractioni præsunt forma exortuque sibi respondent, sunt oblongi & rectis fibris prædìti, oriuntur à cono orbitæ sive radice visoriu nervi, inde optico nervo, oculoq; attenti carnosi, ductu recto ad corneam ... sed antequam eo pervenerint, desinunt in latum tendinem, qui illorum musculorum tendinibus conjunguntur, ac propriam videntur membranam, oculum totum ambientem constituere. Membrana hæc tendinosa duræ ante iridem interitur, hanc fit quod omnibus simul operantibus musculis, oculus sistatur ac firmetur. Quintus hoc modo à Vesalio in examine describitur: Quintus quatuor superioribus gracilior, ad internum latus foraminis nervum visorium transmittentis, à cono orbitæ cavitatisve oculi initium ducit, juxta latus musculi oculum sursum ducentis. Dein secundum frontis os antrorsum veluti recta repens, circa superiorem ... interioris ... oculi in transversum ... quod hic ab osse ... ligamento connectitur, in illoq; vel ... in annulo ... & ... adsitue ... subtenditur musculi oculum ... tis tertius ... nervorum ... quæ superiori ... lateris oculi ... latus & ... Musculus veluti in transverso ligamento ... cartilagineum ... Sextus primis quatuor ... est, ad foramen ... ductus ... in internum angulum ... per proximum ... musculum ... oculum deorsum agimus. Ubi vero sextus ... latus oculi attigit, in membraneum cessat tendinem illi lateri ... ad ... inferiorem, ut quinti musculi tendinis externum latus velut attingat. His duobus ultimis musculis circumvertere ... mus ... oculum ... majorem angulum ... etiam agi existimo. *Cæter in tabulis tatis.*

DE TUNICIS

OBSERVATIO I.

De tunicis oculorum, anatomicorum sententia, ... à ...

TUnicæ apud plerosque anatomicos sunt numero septem, apud Galenum in quibusdam locis quinque; alio in loco sex, apud ... Prima vocatur ἐπιπεφυκὼς, id est, adnata, eo quod non sit propria oculi, sed quasi ... congiuns oculos vicinis partibus, adnatens etiam vocatur, quod hujus interventu oculis adnatæ, ... & alba ... neotericis conjunctiva. Secunda, quæ pars duræ anterior perlucida κερατοειδὴς, id est, cornea ... cum perlucido cornu lucem natura habet, vocata ... cornea ut Rufus inquit, quod cornu instar in laminas quasi dissolvi potest. Tertia σκληρωτικὴ dura dicta & à substantia quâ prædita est, & à dura matre, unde originem trahere scribitur. Quarta orta à pia matre est ῥαγοειδὴς & ῥὰξ uvea, quod qua parte corniculari subjicitur, uvæ folliculo, ex quo pedunculus cum acinis extractus est, similis sit: vel quia intus colore uvæ nigræ colorem repræsentat: appellatur & χοροειδὴς, id est, secundina, vel quia à pia matre χοροειδεῖ vocata oritur, vel quia secundina uteri instar ... receptaculum post situm crystallini humoris. Quinta tunica à cere-

à cerebri ſubſtantia oritur ἀμφιβληστροειδὴς, id eſt, reticularis vocatur, à ſimilitudine retis piſcatorum, quod uni baculo accommodatur, & ex ampla baſi, globi dimidiati modo in obtuſum mucronem fertur. Ruffus vocat hanc membranam ὑαλοειδῆ, id eſt, vitream, quod includat vitreum humorem, at non rectè, nam vitreus humor propriam habet tunicam. Ruffus hanc etiam vocat ἀραχνοειδῆ: putat enim ni fallor, eſſe proceſſum reticularis. Sexta tunica eſt cryſtallini humoris ſemicircularis, cryſtallini dimidium ab anteriori parte ambiens, vocatur ἀραχνοειδὴς à ſimilitudine, quam tenuitate ſua nequaquam duritie & robore, cum telis aranearum habet, Ruffus inquit, hanc nomine antiquitùs caruiſſe, à poſteris lenticularem vocatam, & ab humore contento cryſtallonem. Septima & ultima eſt proceſſus χοροειδὴς & interſtitium inter aqueum & vitreum humorem, & vix tunicæ nomen meretur: Unde Fallop. hanc tunicam vocat ligamentum ciliare, tanquam cryſtallinum humorem alligaret χοροειδῆ. Veſalius dignatur hanc tunicam tunicæ nomine, & vocat ciliarem tunicam à palpebrarum ciliis. His ſeptem tunicis Fallop adjicit tunicam vitreo humori peculiarem & propriam, & authoritate Ruffi, quæ propterea vocatur ὑαλοειδὴς, id eſt, vitrea. Adjici poteſt tunica ἀπονεύρωσις muſculorum, quæ à Galeno tunica oculorum vocatur. Animadvertendum, Galenum alioſque antiquos ſcriptores interdum omnes tunicas reducere ad quinque, interdum ad quatuor tantum. Cùm ad quinque reducit, omittit corneam & ciliare interſtitium; cùm ad quatuor etiam adnatam tanquam impropriam excludit. *Idem in tab. part. internarum corp.*

DE FACULTATIBUS.

Observatio I.

Facultatum incorporearum probè diſtinctarum in oculo viſionis inſtrumento luculenta demonſtratio.

NOn eſt quod in cerebro facultates incorporeas tam probè diſtinctas admiremur: habemus enim iſtius diſtinctionis atque compoſitionis imaginem quandam alteram in ſenſuum exteriorum omnibus inſtrumentis. Unus tantum puſillus oculus cunctorum loco in exemplum proferatur: ineſt huic etenim ſtatim in limine tunicæ corneæ perſpicua quædam portio (pupillam vocant) ſpecierum viſu perceptilium conceptrix prima, per quam velut januam vis quidem interior foràs erumpit, externa verò ſimulachra oppoſito fluctu in penetrale interius ſeſe tranſmittunt; intus receptas imagines uveæ tunicæ proceſſus arachnoeides ad cryſtallinum humorem uſque pertingens eas in compoſitionis ac diviſionis examen appellat, elaboratas denique amphibliſtroeidis membrana tenuiſſima in nervi optici ſubſtantiam rapit, ubi tanquam in memoriæ penu diutiſſimè reponantur, ut facilè quivis animadverteret, ſi à diuturno ſolis intuitu repentè commiſſis palpebris videndi actionem in ſe ipſam reflecti patiatur. Illic enim ſolis radios atque colores objectos unà non recipi tantùm in oculos ſciet, verùm & motos ultra citraque in varias ſpecies, atque adeò ſub formarum diverſa compoſitione viſorio nervo pertinaciter inhærere. Rurſus ſi quis in oculo & figuram & ſitum, & qualitatem examinet humorum trium, pulchrè (ita me dii ament) humor ille aqueus anterior, fluxus & tenuis cum ſenſu communi analogiam obtinebit; cryſtallinus medius orbicularis, planè pellucens, cum illa extremorum conciliatrice potentia conferetur. At nervo vicinior vitreus, cryſtallino anguſtior multo atque tenuior, à facultatis cujuſque vertice parum diſcrepabit, præſertim cùm per illum maximè colorum tranſmiſſæ ſpecies ex uvea in cryſtallinum diffundantur, uti ſpecies & formulæ intelligibiles per intellectum in rationem, etſi fortaſſe juxta partitionis alterius ductum, humor quidem aqueus aptius ad phantaſiæ ſimilitudinem referatur, ad rationem cryſtallinus, ad memoriam vitreus, ad intellectum denique ille qui ſupra humorem omnem ex uveæ poſtica inenarrabilis colorum fulgor apparet. *Gemma lib. 2. pag. 61. artis cyclognom.*

DE CAUSIS MORBORUM.

Observatio I.

Cataractæ cauſa, aquei humoris craſſities.

HYpochyma ſeu cataractam non ab humore in oculos defluente, cùm nulla ſit via, per quam eò humor ferri poſſit, ſed ab aqueo humore, adeò exſiccato à cauſis externis vel morbis, ut tenacitatē acquirat aliquam, pupillæque adhæreat, eamque obfuſcet: & tandem albuminis ovi excocti inſtar diuturnitate albeſcat & induretur, pupillamque penitus occludat, proficiſci, ut multis rationibus probare poſſum, ſic ex ipſa ſectione deprehendi. *Platerus de obſervat. propr.*

Observatio II.

Conſummata ſuffuſio uno die oborta.

SUffuſio eſt humoris præter naturam vel in pupilla vel inter rhagoidem tunicam & cryſtallinum humorem concretio. Is autem è cerebro per opticum nervum prolabitur, idque ſenſim, ut idcirco vix poſſit initio conſpici: quanquam interdum vidi omnino craſſam atq; conſummatam ſuffuſionem uno die congeri. Etenim ſi craſſus humor in opticum nervum repente incidens ſubito obcæcat, cur non etiam is longiùs ob pupillam conſiſtens, ſuffuſionem, eamq; perfectam inducet? *Fernelius lib. 5. c. 5. Patholog.*

Observatio III.

Ophthalmia, & imminens ſuffuſio, non per ſe ſed ex vermibus.

PUtabatur mulier laborare ophthalmiâ verâ, & imminere etiam ſuffuſionem: cùm tamen verè & per ſe hi morbi non eſſent: ſed è vermium aſcenſu ad os ventriculi, atque jecur, tollerentur vapores ad caput: & facerent videri oculum alterum inflammatione rubere, atque ſuffuſionem imminere. *Lucillus Philalthæus in 11. tom. curationum.*

Observatio IV.

Splendores oculorum admirandi.

SPlendores quoſdam ſeu corruſcationes aliquando nonnullis oculorum vitio laborantibus præ oculis obſervari non ſine admiratione obſervatum ſcimus, cujus rei haud facile eſt cauſam adinvenire, & aſſequi: Illuſtris urbis noſtræ mulier Comitiſſa Anna ex antiquiſſima Caſſilionea familia oriunda cùm pluries oculorum inflammatione laboraſſet validâ humorum calidorum ad ipſos decumbente fluxione, in utriuſque pupillæ dilatationem incidit, cumque etiam & hypochondriacam affectionem pateretur, fereque aſſidue humidæ evaporationes, ſurſum latæ oculos peterent, multoties incipientis ſuffuſionis accidentia patiebatur, nonnunquam quædam piliformia, aliàs veluti lanarum filamenta, ac veluti aranearum texturas muſcaſve, & culices, hujuſmodique idola præ oculis obſervari conquerebatur: verùm cum indies nova ſub oriente fluxione pupillæ mydriaſes augerentur fermè integrâ cæcitate correpta fuit ut nihil præter tenebroſas nebulas, modò rariores, modò denſiores cerneret. Cumque jam tertius ageretur annus à die quo in hujuſmodi malum inciderat, & derepente Januario menſe, jam occidente ſole à mulieribus ancillis percunctari cœpit, an ſolares radii thalamum illuminarent,

rent, se enim undique splendores intueri affirmabat qui fere penitus paucum, quod illi reliquum videndi munus erat adhærerent, nocte totâ etiam clausis fenestris, necdum luminaribus accensis, se nihilominus sub sole versari affirmabat, & aliorum umbras in sole videre, rei novitate commoti affines me advocant, qui cùm eam aliàs non semel melancholicis depravatis imaginationibus vexatam scirem ob hypochondrii vitium & tum perperam imaginari existimabam, verum cum rectè in reliquis omnibus discuteret, & eodem symptomate pluries per subsequentes dies & menses vexaretur, aliunde ejus causam indagandam esse existimavi. † Plura exempla vide quoque apud *Zwinger. Theatr. Vit. Hum. fol. 293. Marcell. Donat. Hist. l. 2.* De duplicatâ visione, splendoribus, & cæcitate consul. *B. Sylvatic. Cent. 2. Consil. 12.* Mirum, quod de oculorum radiis vitra & conspicilla perforantibus annotavit *Borellus Cent. 1. obs. 1. & 67.* Scintillas vero noctu oculis obversantes igneas memorat *Salmuth. Cent. 1. obs. 57. & 58.*

OBSERVATIO V.

Læso musculo temporali læditur oculus, & contra.

SEcundum nervorum par, primo proximum, fertur per propria foramina, necnon per rimam orbitæ ad quinque musculos oculo famulantes & ad duos palpebram recludentes, & in quibusdam hujus secundi paris ramuli præter dictum iter in musculum temporalem inseruntur, propterea sæpenumero observare poteris mirum consensum oculi temporalisque musculi ut læso temporali musculo oculus quoque lædatur, & è converso. *Columbus lib. 8. cap. 3.*

OBSERVATIO VI.

Glaucedo suffusionis specie curata excæcavit ægrum.

GLaucedines fiunt secundum Galenum, ob immodicam instrumentorum siccitatem, & quia speciem quandam suffusionis habent, multi decipiuntur, qui suffusiones esse existimarunt. Vidimus nos ocularium medicum, qui glaucedines has suffusiones esse arbitratus, deponere volens, hominem excæcavit. *Brassavolus comment. ad aphor. 31. lib. 3. aph. Hipp.*

OBSERVATIO VII.

Ex humorum copia & defluxione oculum aliquando eousque distendi ut crepet medius, cæcitasque omnimoda consequatur.

AB influxu humorum tanta nonnunquam fit oculi distentio, ut oculus crepet medius, humores ipsius effundantur, cæcitasque consequatur, ut contigisse memini sorori Ludo. Billiaci mercatoris, Lutetiæ ad pontem D. Michaelis commorantis. *Pareus lib. 16. cap. 13.*

OBSERVATIO VIII.

Pustula in cornea enatâ & medicamento intempestivo ad suppurationem deductâ, æger excæcatus est.

EGo miserum quendam ophthalmicum novi, cui in ea parte corneæ, quæ pupillæ opponitur, pustula inerat admodum exigua, ut vix sensu percipere-tur. Huic imprudens occurrens tanquam solam ophthalmiam curaturus pomum ferventi cinere maceratum, saccharoque conditum temerè applicavit, eaque nocte cum dolor omnino sedatus esset, probeque obdormivisset, manè lætus medicum accersivit de sanitate gratulaturus; nec minori lætitiâ gestiens delirus medicus, soluto oculo, propereque ablato cataplasmate, subsecutus est humor aqueus, qui crystallinum præcedit, ut miserabili eventu æger altero oculo cæcus subinde redderetur: illo enim cataplasmate disrupta pustula profundiori quàm sensu apparuerat, ulcus subortum est. Dies non sufficeret, si errores omnium recensere voluerimus, qui quotidie in oculis curandis committuntur. *Montanus consil. 81.*

OBSERVATIO IX.

Cæcitas ex vulnere in occipitio repentina.

CAmillo Tarzano cùm vulnus in capite occipitium versus inflictum fuisset, ad cerebri substantiam pertingens, statim ac derepente, etsi non credidisset visum penitus amisit, necdum exiguam videndi facultatem toto ægrotationis tempore, quo decubuit per plures dies, nam mortuus est, recuperare valuit, non sine Medicorum atque Chirurgicorum magna admiratione. Dicebant aliqui authoritate innixi lib. 7. cap. 48. ex forti ictu, & plaga nervos opticos à cerebri nexu disjunctos & ruptos fuisse, quod tamen minus probabatur reliquis, cum oculi nimirum è primum prominentiores, deinde cavati, & ad mentum non prominentes, in laborante observati fuissent. Alii resolutionem eandem causam nervos opticos prædicabant, quod etiam minime arridebat, cum oculi nequaquam motum amisissent, nec tardius moveri observatum esset, alii & rectius ex capitis ob vulneris concussione, & ictu, humorem quempiam in cerebri substantia redundantem, vel sanguinem rupto vase aliquo tenuem in opticos confluxisse asseverabant, itaque eos obstruxisse, ut videndi facultas omnino adempta fuerit. Namque cum cæteri sensus principesque simul facultates vegetæ conspicerentur, cæcitatis causam in cerebrum minimè rejiciendam videbatur; sed potius ad opticorum morbum, non ab intemperie quidem, quia hujusmodi morbi paulatim fiunt, sed potius à morbo ex obstructione, sic enim repentina cæcitas fieri potest. *Aetius loco citato & Gal. præcitato 4. de locis affect.*

Ita *Joannes Herculanus in suis comment. in 9. Rasis cap. de debilitate visus.* tradit se duos curasse quibus destructio visus subito propter oppilationem nervorum opticorum acciderat, quorum ægrotantium una fuit uxor cujusdam Veronensis, quæ ex dolore defuncti filii in una nocte cæcitatem incurrerat, humiditate propter dolorem & cerebri constrictionem expressa, & ad nervorum opticorum meatus obstruendos transmissa. *Donat. Histor. mirab. lib. 2. cap. 11.*

OBSERVATIO X.

Circa sinciput vulneratus, visum amisit.

QUi vulnus mirum in sincipite habuit, ex quo ipsum moriturum omnes prædicebant, sanitati fuit restitutus: oculi tamen visionem, cujus maximè, qui vulnus respiciebat, in totum perdidit, fortè quia nervus visorius læsus erat, puer verò Isaiæ sacerdotis, ex ingenti in capite vulnere accepto, utriusque oculi lumen amisit: tamen ipse rectè valenterque hodie habet: absque tamen utriusque oculi visione. *Lusitanus curat. 32. cent. 7.*

OBSERVATIO XI.

Colapho faciei impacto, visus subitò amissus, quem surditas & fatuitas consecuta sunt.

MUlier, cui maritus colaphum impegit, illico eodem die, utriusque oculi visionem amisit, cæca namque evasit nullâ in oculis habitâ maculâ aut nubeculâ, læsioneve aliquâ, puri namque cernebantur oculi. Quæ non diu postea surdastra est facta, & fatua, cum quibus lunaris purgatio huic deperdita est; agitur jam annus, quod mulier hæc nata annos viginti septem, malum & infortunium hoc patitur, cujus causas intimas cum curatione ad præsens subticemus. Tu verò docte lector considera, *Lusitanus, Curat. 44. cent. 7.*

OBSER-

OBSERVATIO XII.

Bombardarum horribili explosionis corruscatione atq; impetu, visus sine externa nota subitò amissus.

Civem Argentinensem Christophorum Bernartum *Zuder Spützen* cognominatum novimus. Cui in obsidione Metensi ex horribili Bombardarum & cannarum muralium explosione, frequenti ignis corruscatione, citra ullam aliam pulveris bombardici aut alterius offensam, visus, irreparabili damno periit. Quē nos ipsi hac ex causâ, visu jam aliquandiu orbatum, in conviviis aliquot ingeniosè & suavissimè testudine ludentem, non sine admiratione conspeximus. Quanquam autem constet, Turcas post visum ab ipsis Mahometis sepulchrum, candenti ignitâve pelvi, oculos sibi excæcari sinere, &, ne in posterum aliquid videant, sese obcæcari permittere & cupere. Præterea, illos quibus fervente aqua oculi offenduntur, corneam tunicam non pellucidam consistere, sed glaucam effici: Tamen cùm hic noster nihil hujusmodi perpessus fuerit, vel ipsomet attestante, nulla denique labes maculave in oculo relicta notari potuerit, qua vel exsiccationem qualemcunque corrugationemve aut glaucedinem inducere quivisset. Vehementi proinde frequentiorique ignis corruscatione ex tormentorum quibus ille præfectus fuerat, explosione ortâ, idem eum passum fuisse certum est, quo qui adversus solem inconniventibus oculis spectant, affici solent: quorum ut plurimi obcæcantur, affatim nimirum dissoluto oculorum visivæque facultatis temperamento; sic certe bona pars talem sentiunt noxam, ut vix unquam in melius proficere possint, cæcutientes, imbecillimique in cernendo effecti: quod scilicet pro Aristotelis sententia, excellens omne sensile, sensum corrumpat.

Quæ causa est, cur visionis organum excellentem splendorem citra gravem noxam ferre haud possit. Est enim in exemplis vehementia fulgetra non minus cæcitatem nonnullis induxisse, quàm aliis improvisa & horribilia tonitrua surditatem: Quod fit, rei specie, violentiùs sentiendi instrumentum feriente. Cujus rei probè conscius Dionysius ille, tot, tantisque faci noribus apud Siculos nobilitatus Tyrannus: domum longè splendidissimam, calce illitam, & incrustatam, supra tenebrosum carcerem construxisse dicitur, ut longis tenebris diu asservatos proferens, in summamque lucē subitò emittens, miserè excæcaret. Quæ quidem *libro de partium usu* 10. scitè *à Galeno* referuntur. Sed & pilas bombardicas aerem obvium tanto impetu quatere, & propellere constat: ut sæpe eo priùs ipsâ pilâ occupentur homines, contusis aliquando carnibus, nonnunquam etiam ossibus ipsis, vel luxatis, vel fractis absque ulla armorum aut vestium prætensarum noxa, pari in multis cum fulmine effectu & certamine. Sive igitur ad insignem tormentorum ex corruscatione ignem, radiis suis oculos vibrantem, sive ad externi aeris vehementiam, spiritus visorios dissipantem, nec usque opticos sine externa nota corrumpentem, aut ad utrumque respiciamus: vel etiam occultam ignis, tum qui in oculis visus constitutionis causa continetur, cum externo analogiam consideremus: probabili certè ratione, cæcitas illa doceri potest *Schenkius*. Præter enumeratas cæcitatis causas, plures adhuc apud Autores occurrunt aliæ: Sic cæcitatem ex lactatione & impraegnatione notavit *Salmuth. Cent.3. obs.27.* propter usum vini generosi, *Hildan. Cent.5. obs.20.* post hæmorrhagiam narium, *Idem Cent.6. obs.5.* à sectione venæ, *Nic. Fontan. Exempl.10. fol.48.* Noctu frigidam sæpiùs bibentem, suffusione correptam, cæcum totaliter redditum *memorat Panarol. pent.3. obs.32.* cæcitatem ex veneno observavit *Tulp. l.1. c.31.* ex nimia sternutatione *Hildan. Cent.1. obs.24.* à sectione Naphæ circa dorsum existentis *Horst. p.2. l.4. obs.14.*

OBSERVATIO XIII.

Oculorum usu, ex malè curato vulnere destitutus Rhinoptes quidam, per nares visibilium rerum species internoscere & haurire quivit, exemplo planè ab omni hominum memoria inaudito.

Exemplum rarissimi casus, quod ab amico doctissimo accepimus de homine ῥινόπτῃ, cui ex male curato oculorum vulnere per patentes narium meatus species visibiles alluebant, ita ut proxima quæque dignosceret objecta. Constat enim ad majorem angulum foramen esse carne glandulosa expletum à natura, quo derivantur incrementa oculorum partim in os, partim in nares: hinc auctore Galeno collyria alii non multò post inunctionem emunxêre, alii exspuêre. Ea depasta ulcere sinuoso, quale ex ægilope suppurato crebrò nascitur, vel etiam ferro excisa, pervii utrinque pori hiant, per quos rerum objectarum simulachra ad crystallinum in latus propinquum obtortum commeant. Quo pacto autem pupilla dimota in latus alterutrum visio constet, ex Galeno liquet, qui sanè minùs id officere actioni pronunciavit, licet tantam forsitan ἔκστασιν non concesserit; tamen majorem ad rei fidem haud alienum fuerit Aristotelis argumentum, quo veterum opinionem de ignis analogia cum visu confutavit; auctuarii vice addidisse. Hi quoniam noctu clausis palpebris oculo concusso exsilirent scintillæ flammeæ, igneam protinus cognationem assignarunt. Aristoteles id tantum fieri κατ' ἀνάκλασιν docuit, parte una crystallini ob celerem vibratum dehiscente, iterumque refluente inæqualiter pristinam in sedem, cujus fulgorem obversa tum portio locoque suo fixa percipit, radius inde mediis emicat tenebris flammæ æmulus. Ita nimirum vel casu ipso vel curationis errore pupilla æqualiter citra humorum perturbationem in obliquum acta, sub ossis usque excavati regionem, species naribus haurire & internoscere quivit, salvâ ex parte instrumenti compage, *Ioann. Rungius in disputatione de præcipuis visus symptomatibus, &c. thesi 68.69.70.71.* Confer etiam *Smet. Miscell. pag.501.* ubi de viro, qui ambobus oculis per nasum viderat, scribit.

OBSERVATIO XIV.

Oculo punctim, ad cerebri substantiam usq; pulvere penetrante, læso, puer statim apoplectico similis, concidit.

Contigit, ut studiosus quidam patriâ Landtshutanus, &c. fortè puerum fullonis punctim in orbita oculi, vulnere altiùs ad basim cerebri subeunte, læsisset: puer sensibus, & mente illico destitutus, & apoplectico similis, ultra unius horæ spatium, amplius non vixerit. Historia utraque in Academia Ingolstadianæ, atque senatus civitatis consignata reperitur. *C. Lucius de obs. propr.*

OBSERVATIO XV.

Vestium spinteres, incurvatas acus, & ligularum ferramenta, aliquando incantationum vi, per suppurationes ex oculis prodire visa: ut & carneas excrescentias, pirorum aut pomorum forma, ex iisdem pronasci.

Ipsemet meis oculis vidi certoq; experimento comperi, quorundam oculos per incantationes adeo vitiatos, & corruptos fuisse: ut per suppurationes, vestium spinteres, incurvatæ acus, & ligularum ferramenta, ejusque generis alia eximerentur; quin nonnunquam

nunquam carnosas excrescentias, pirorum aut pomorum instar, ex iisdem prognata vidimus. *Georg. Bartisoius in Ophthalmico suo.*

CVRATIO OPHTHALMIÆ.

OBSERVATIO I.

Historia œconomi Romani divitis, qui fuit ab oculorum inflammatione, ac cæcitatis periculo per sanguinis missionem e directo liberans.

EGo olim rogatus sum à divite quopiam in suburbiis Romanæ urbis, ut rerum suarum œconomum inviserem, cui cœcitatis imminebat periculum, nam, ita ille dicebat, certe magno dolore vexabatur, idque diebus jam viginti. Divitis autem illius familiæ præfectus erat medicus sectæ Erasistrateæ, anxie semper venæ sectionem refugiens. Ubi ergo laborātē inspecto juvene, cum multi sanguinis cognovissem ac oculos quidem nondum ulceratos habere: cæterum phlegmonem maximam fluxionemque, tum in ambobus palpebris detinentem, atque in altera quasdam etiam asperitates, [illegible] obortà caligine ægrotus magis magisque dolebat, ac phlegmone, fluxioq; acerbabatur [illegible] inquam [illegible] omni ratione curationis, quam [illegible] ille [illegible] faciat, me quidem [illegible] in suburbium venire [illegible] ex illa esse, ut triduum, ut minimum, hominem parvis temporum intervallis inspicerem. Permitte igitur illum, inquam, mihi, si vis, tres hosce dies. Imo vero, inquit, ut facias obsecro [illegible] gratiam quam habeo, qui jam hominem tecum [illegible] adhuc. Venit autem circiter horam quintam, ac primâ [illegible] detractione, tres sanguinis [illegible] exhausi, deinde horâ nonâ aliam. A quibus [illegible] refectus, inunctus est postero die mollium collyriorum [illegible], [illegible] admistum erat quod vinum habet, sicuti in ejusmodi facere consuevimus, illita sub palpebris facto, specilli cuspide in summo medicamen impositum ferente; id primum quidem mane faciebam, deinde ad horam tertiam, postea ad nonam: post quas inunctiones sub occasum solis in balneum ductus est. Postero deinde die, palpebris extrà versis bis inunctus est, majore copia con [illegible] illius vinum recipientis, mollii illi collyrio admista: deinde ad vesperam lotus est. Postridie vero mane obvius diviti illi egressus, eo loci ubi ex vehiculis descendere solent, salutavit illum oculis apertis, phlegmoneque ac fluxione planè liberis quidem, ante biduum illos ne aperire quidem præ fluxione, atque dolore potuerat. Itaque res incantationi similis visa est, adeo, ut & ipse [illegible] curationis celeritatem admiratus, exclamaret unaque qui cum eo erant omnes in clamorem prorumperent: cum nos interim haud magnum quippiam fecissemus, nisi tantum ex medici minus comparatione, qui summum malum attulerat venæ sectionis metu. Porrò ex palpebris restabant extergendæ laboranti tum densitates illæ, tum asperitates. Cæterum id fieri non poterat circa medicamentum mordax. Atqui ferre illud neutiquam potuisset, nisi prius vacuatus foret. Dictum enim sæpe à nobis, demonstratumque est, acria omnia medicamenta parti cuivis admota, nisi vacuum corpus omne fuerit, atque ad amussim excrementi expers, fluxionem attrahere, phlegmonemque efficere. Percontatus itaq; tunc dives, quænam ea fuisset incantatio, reque omni intellecta, ex inde Erasistratum illum medicum ἀμοφόβον, quasi dicas sanguifugum, nominabat. *Galenus, de curand. rat. per sang. miss.*

OBSERVATIO II.

Historia duorum adolescentum, ophthalmiâ percuratorum.

JUvenem quendam lavi, cui medicus, qui ejus curationem susceperat, non absque ratione secundo ab initio morbi die venam secuit, deinceps que curavit medicamentis, quæ experientia [illegible] convenire [illegible] at, sola inflammatione oculos [illegible]. Cruciabatur autem per quosdam circuitus, [illegible] vehementissime, quibus ipse acres [illegible] confertim affluere in oculos sentire se [illegible], quibus postea excretis, doloris sedabatur [illegible] tamen dolore omnino vacabat: & hoc [illegible] quoque die toto accidebat semper magis magisque [illegible]. Quum igitur dolorem diutius ferre [illegible], [illegible] ex ocularis medicis, qui tum Romæ erant, celeberrimum accersiri jussit. [illegible] utendum esse collyrio quopiam [illegible], & anodyno [illegible] quæ ex cerussa [illegible], [illegible] & papavere comparantur. Nam sic maxime [illegible], per emplastica id quod influebat, simulque [illegible] stupefieri per narcotica sperabat. Ego vero [illegible] suspecta habui talia medicamenta. Neque enim vehementes fluxiones reprimunt: sed ne excernantur prohibent. Atque ideo si qui [illegible] [illegible] & [illegible] quasi [illegible]. Quibus [illegible] cum id [illegible] [illegible] vel maximam [illegible] [illegible] cessant, vel [illegible] [illegible] nant, tum etiam [illegible] oculorum tunicis [illegible] mollem & affluentem humorem [illegible] paucum, ideoq; acrem & calidum, [illegible] uten [illegible] ita certius qualisnam foret affectio [illegible] tem. Solet enim fomentum in [illegible] dolorem leniter & mitigare, sed alterum [illegible] evocat. Qua enim ratione valet contentum oculis humorem digerere, eadem alterum potest ex vicinis partibus attrahere. Sed simul [illegible] calentem & [illegible] adferre jussi, ipse [illegible] [illegible] quidem dolorem minuere, [illegible] amplificare sæpius jam [illegible] die [illegible]. Quæ cum [illegible] [illegible], [illegible] me ulio frigido medicamento [illegible]. Proximus [illegible] balneo [illegible] levavi, [illegible] justa [illegible] [illegible] [illegible] esse, [illegible] & conjecturam [illegible].

Altera [illegible] [illegible] dolore [illegible] [illegible] venis & sanguine refertus, jussi ut is [illegible] vino uti mediocri [illegible] atq; ita dare se somno. Itaq; somno gravi oppressus est, atque mane omnis expers doloris surrexit, mihiq; confidentiam attulit, in quibus sanguis crassus oculorum venulas distenderat, nullà toto corpore affectione plethorica, in [illegible] potione, quod quidē & attenuare, & vacuare, & motus vehementia [illegible] ctiones liberare possit. Atq; hæc sunt oculorum doloris remedia [illegible]. Ad securitatem autem & certitudinem adhibetur fomentum, aliquam omnino utilitatem adferens, vel ut signum ad dignotionem, vel tanquam causa valetudinis oculorum effectrix. Quum enim nihil omnino influit amplius in oculos, adhibitū fomentum in ipsis contentum humorem superfluum digerit, atq; ita ipsis sanitatem restituit: ubi vero adhuc influit, ad primam admotionem ipso solo calfactu doloris

loris levationem aliquam brevem adfert, sed paulò pòst dolorem amplificat, atq; tum demum fit diagnosticum signum, unde affectu intellecto, ad aliquam totius corporis vacuationem pervenim9. *Gal. Comm. ad Aph. 31. lib. 6. Hipp.* † Confer etiam de Juvene Ophthalmico *Hornung. Cist. Medic. Epist. 249. pag. 443.*

OBSERVATIO III.
De Lippitudine.

QUidam civis Tigurinus per duos menses lippitudine laboravit, cum asperitate magna oculorum quasi arenam inspersam haberet. Post remediorum multorum usum cùm deterius haberet, tandem apposuit cucurbitulas post utramq; aurem sine incisione, & mox easdem detractas, inferiore loco aliam apposuit, & sic deinceps ut prioris cucurbitulę circulum cuti impressum, sequens inferius paulò posita contingeret, &c. donec ad humeros utrimq; perventum esset, illic demum postremum scarificavit in balneo vel propè fornacem: hocque cùm pergeret facere, continuando per dies 12. (circiter) descendente lunâ, sanatus est. *Ex Schedis Gesnerianis propriis Wolphius.*

1.
2.
3.
4.
5.

† Richardus Osberton Eques Auratus, & Hiberniæ Procurator Fiscalis (Kings Atturney vocant Angli) sexagenarius, mense Majo 1640. cum Hydrope laboraret, cœpit repente, absque præcedente Ophthalmia aut Epiphora, ullave omnino de oculis querela, infestari in omnibus quatuor oculorum angulis excrescentiis quibusdam mutaginosis; crudo ovi albumini non absimilibus, sed multo firmioribus, neq; usq; adeò claris aut candidis. Et in reliquis quidem angulis hæ excrescentiæ erant minores, sed in angulo oculi sinistri valdè magna, totam oculi viciniam usque ad pupillam operiens & multum protuberans. Primis duobus tribusve diebus neglectum fuit hoc malum: quia interdiu decrescebant istæ ecphyses, ac processu diei ferè vanescebant, noctu succrescentes, ac matutinis plenam magnitudinem obtinentes. Sed cum persisteret ac augesceret, serio de eo curando cogitare coactus fui, inque eam rem Aqua quadam Ophtalmica usus sum, parata è vino, Rosacea, Myrobalanis, Tutia, & Ærisflore, quæ bis terve die in oculos instillata tædium illud intra paucos dies penitus sustulit. Biennio ante curaveram juvenem quendam de Proregis familia, nomine Guilielmum Marckham; qui cum Epiphora calida ac violenta per aliquot dies laborasset, uterque oculus ipsi materia consimili, non pedetentim, sed repente, totus obtectus fuit, ita ut visum penitus amitteret. In eo pertinacius hoc malum expertus fui, quod remediis difficilius cederet, ita ut præter interna externaque remedia varia, vacuationis ac diversionis ergo instituta, præterque Aquas Ophtalmicas, etiam Unguenta & Emplastra in usum trahere, atque oculis admovere fuerit necesse; quibus tandem, intra duarum septimanarum decursum, persanatus fuit. *Arnoldus Boot cap. 9.*

OBSERVATIO IV.
Ad antiquam ophthalmiam Setonum & Annulorum præclarum remedium.

SI antiqua fuerit ophthalmia, & intermittens, præcedenti debita victus ratione, & humoris concoctione syrupo rosarum, & rodomelle, cũ aqua, aut decocto seminis fœniculi, purgabis ℨ j. *pilularum lucis ma. aut sine quibus esse nolo*, aut *de agarico*, semel in hebdomada. Iterum purgabis scrupulo uno prædictarum, aut similium pilularum: & oculis non sunt admovenda repellentia, intensè frigida, imò iis semper adde parum aquæ fœniculi, aut rutæ, ne fiat albugo, aut suffusio oculorum: hanc tamen, & ulcera oculorum gigni prohibet filum collo trajectum per tres digitos sub nuca, prius tamen apprehende forcipe cutem, donec sensus tactus abeat, & post acui incerato filo crasso, facto ex pilis caudæ aquinæ, vel (ne tantus dolor excitetur) setâ, vel lino perforamus, ut in vulnere. Acu ablatâ filum maneat, quod ulcus diu apertum servet, ut per id puris multitudo evacuetur. Divitibus aureum annulum immittunt, loco fili acu ablatâ. Quotidie removent dictum filum, vel annulum, & manè vesperique tergunt materiam. Hoc auxilio revellente & vacuante multis oculi acies fermè amissa, fuit in pristinam sanitatem restituta, ut ego sæpe expertus sum in plerisque, & in filio meo nato octo menses. *Paschalius de curand. morb. lib. 1. cap. 14.*

OBSERVATIO V.
Desperatæ oculorum defluxiones Setonum usu curatæ.

QUod si omnibus remediis fluxioni sistendæ idoneis nihil profecerimus, restat ut pyrotico, seu ignito ferro cervices inuramus, & setone transverberemus: est enim singulare inveteratarum in oculos fluxionum remedium. Quotidianâ namq; experientiâ scimus, permultis quibus ex assidua & multa defluxione visus hebes caligabat, adeò ut jam ferè cæcutirent, pristino splendori & acumini oculos ac videndi aciem restitui paulatim, ubi primùm ab ulcere, cauterio appresso, pus manare cœperit. Cujus rei patuit veritas in Paulo Aurario Fabro Italo, qui ad Augustinianum sodalitium habitabat. Is enim multis multorum & Medicorum & Chirurgorum frustrà usurpatis remediis, cùm ferè conclamatæ esset visionis, appresso, me consultore, pyrotico, sensim pro puris manantis ratione, acutiùs cernere cœpit, donec tandem acutissimè cerneret. Tum igitur, etsi semper pure ulcus manaret, setonis, quem annum integrum circumtulerat, pertæsus, ipsum detraxit, atque ulcus cicatrice sibi obduci voluit: verùm illo fluxionis sublato diverticulo, cùm humor in oculos iterum se inferret, ac jam cæcitatis periculum immineret, me vocato, ulcus cauterio aperiri, & setonem denuo immitti sibi curavit. Ex quo pristinæ oculorum & visionis integritati restitutus, etiam nunc setonem illum circumfert. *Idem lib. 9. cap. 24.* † Ophthalmiam verò cucurbitulis remotam memorat *Rhodius Cent. 1. observ. 79.* adde *Severin. de Efficac. Med. pag. 75.*

OBSERVATIO VI.
Phlegmone oculi solâ per alvum purgatione, unâ die sanatâ.

EXiis, quibus oculi tentari phlegmone cœperant, nonnullos solâ purgatione per alvum, uno die sanatos vidimus. *Galen. lib. 13. cap. 11. Method. medendi.*

CURATIO CÆCITATIS.
OBSERVATIO I.
De cæcitate curata.

CÆcitatem in non paucis sanavi, nondum tamen confirmatam, ac præcipuè in illustri antistite Borromeo, quem cùm non tam morbus quàm medici excæcassent, curantes oculum, qui nullo morbo laborabat, purgantesq; jam debilitatum, eò processerunt, ut non solùm non sanaverint, sed in deterius deduxerint hominem. Erant autem ejus temporis primarii omnes: sed in medendo parum, ut etiam reliqui, prospicientes. Verùm quomodo sanaverim seu potius juverim, nunc dicam. Jussi ut abstineret à medicamentis omnibus purgantibus, ut uteretur fœniculo & euphragiâ, conspiciliâ etiam perpetuò gereret, à quibus, dum ferret, ita levabatur, ut sine impedimento interim cerneret; sed & in posterum absque illis melius cernebat:

bat: Hic postmodum fungis malis devoratis, cùm ego non adessem, periit. Leonem Ogionum, cùm diu conflictatus esset oculorum morbo, medicamento ad parotidas ex cantharidibus apposito, statim multa aqua defluente liberavimus, indicium curæ fuit, aliis præsidiis non potuisse sanari. A cæcitate etiam, ligni Inde decocto, eruditionis non vulgaris amicum vindicavimus, Joann. Antonium Comitem, cùm aliquot mensibus parum aut nihil videret. *Cardanus Curat. admirand. 20.*

OBSERVATIO II.

Post dolorem capitis cæcitas discussa.

PAusanias in Messeniacis, sive lib. 4 memoriæ prodidit, Ophionem vatem, quia primo statim ortu cæcus fuerat, rursum oculorum usum mirabili admodum casu recuperasse. Nam cùm ingenti capitis dolore laborasset post adversam illam valetudinem subito luminis compos est factus.

OBSERVATIO III.

Nonnullis repentino alvi profluvio visus restitutus.

NOnnulli cùm aliquandiu nihil vidissent, sine ulla manifesta causa, repentina alvi profusione lumen receperunt, nam inde omnis nocens materia depelli solet. *Benedictus lib. 2. cap. 28. de curand. morbis.*

OBSERVATIO IV.

Visus, ex implacabili capitis cruciatu & vigiliis, repente amissus: qui extracti opiati usu, quasi subito restitutus est.

JOannes Lang ex ingentissimis capitis cruciatibus, necnon & vigiliis derepentè occæcatus est: cui cùm gr. v. opiati extracti exhibuissem: somnus accersitus, dolorque ablatus, & subito quoque uno momento visum recepit. *Camerar. de observation. Palme, ad me missis.*

OBSERVATIO V.

Doloribus colicis excæcata mulier, idoneis adhibitis visui restituitur.

QUædam mulier nobilis colicâ passione graviter laborans, visu per triduum fuit privata, purgato autem corpore, & pane calido, sem. fœnic. conspersо, aq. rosʃ & fœnic madefacto, cervicique imposito, visum recepit & convaluit. *De Ioan. Franci Hildesii med. Camenucensi obser.*

OBSERVATIO VI.

Quidam, vulneribus frontis, à cæcitate liberati.

OMnes senectute visu hebetiores fiunt: aliqui ad octogesimum annum sine specillis, ut Laurentio patri meo contigit clarâ oculorum acie vitam duxère. Vidimus senem visu hebetiorem, nonagenarium, Hadriæ super frontem vulneratum, cæcitate & vulnere pariter liberatum. *Alex. Benedictus de curand. morb. lib. 2. cap. 1.*

Sæpius audivi à Domino Andernaco se habuisse famulum Parisiis, catarractâ laborantem. Ille cùm vehementius in Dominum Omphalinum, & Sturmium, qui adhuc Argentinæ vivit, atque dominum Symphacinum professorem Ingolstadiensem, tunc temporis illis inservientem invehetetur, alter ex illis gladio districto vulnus ei super frontem inflixit: ex quo statim visum recepit: Andernaco interveniente, & objurgante: noli, inquit famulus, mi Domine irasci: visum ex eo vulnere integrum recepi. *Cneulinus de observat. propriis.* † De Cæcis casu curatis vide *Camer. syllog. memor. Cent. 7. part. 4.* Meminit quoque puellæ cæcæ restitutæ *Hornung. Cist. Med. Epist. 209.* adde de cæcitatis curatione *Zwing. Theatr. Vit. Hum. pag.* 346. Dignum notatu, quod scribit Johann. Faber. in Hernand. Herb. quendam post esum carnium viperarum Romæ visum recepisse.

CURATIONES NYCTALOPIS.

OBSERVATIO I.

Nyctalopis curatio expedita.

CUidam qui noctu neque Stellas, neque Lunam cernebat, cum spodii exiguo violaceum admiscebat, & in naribus sæpe conjectum, lumen restitutum est: ex oleo illitus cinis ficulneus, emendat, & hircinus sanguis, caprarum jecinorá in vino austero decocta. Quidam in assatorum sanie inungunt: nostri recentiores piper longum inter jecinoris fibras imponunt, atque ita inassatum in farinam redigunt addito exiguo musci odorati. Caprarum carnibus vesci utile existimant, & dum coquuntur oculos vaporari præcipiunt, idque referre arbitrantur, si rutili coloris fuerint. Suffiri etiam tradunt oculos jecinore in olla decocto, aut igne inassato. Quidam gallinaceorum fimum duntaxat rubrum illinendum monstrarunt, turturum, palumbium, columborum, perdicumque sanguis nyctalopas sanat, & jecur quoque ovium, atque ut in capris diximus, efficacius fulvæ. *A. Bened. lib. 2. cap. 31 de curand. morb.* † Confer quoq; *Horst. l. 3. Epist. sect. 11. fol 380. Bened. Sylvatic. Cent. 2. Consʃ. 5. pag. 1-7.* Anguillæ jecur nyctalopiam sanans perhibet *Panarol. pent. 3. Obsʃ. 49.*

SUFFUSIONIS.

OBSERVATIO I.

Suffusio citra Chirurgiam curata.

AD cataractas (Latinius suffusiones dicunt nostri *starren*) quas plerique omnes Chirurgiâ tantum curari posse existimant, à doctissimo & mihi amicissimo medico persæpe experto, his diebus mysterium hoc ad me perscriptum est. Ex fæce olei, & omphacio, id est, de uvis acerbis expresso succo, unguentum fit, quo malum hoc sine morsu & periculo curatur. *Gesnerus Epistolarum lib. 3. ad Ioannem Fabricium.*

OBSERVATIO II.

Cæcus quidam altero oculo, gallicosus factus, hydrargiri inunctione à suffusione, & morbo Gallico vindicatur.

QUidam, qui antequam morbo Gallico afficeretur, altero oculo cæcus erat, suffusione densissima (vulgus Cataractam vocat) oculum occupante: hydrargyri inunctione à morbo Gallico & à suffusione, quod maximè mirum est, evasit. *Alexan. Trajan. Petron. lib. 5. cap. 1. de morb. Gallico.*

OBSERVATIO III.

Ad visus imbecillitatem, oculorum suffusiones, nubeculas, & maculas, quæ ab angulis oculorum nasci incipiunt, remedia nova, & de experimento commendatissima.

EX jecore cujusdam pisciculi vulgari lingua à nostris dicti *aelpuyck*, liquor quidam defluit experimento certo obscuritati visus admodum commodus & utilis. Capitur autem hic piscis in aquis Venlandiæ propè Delphensem urbem. Est verò hic piscis mollis, & valdè limosus subnigriusculus, & aliquantulum latior anguillâ: cujus jecur quod valdè album est ac pingue, tegulæ alligatur cyatho subjecto vel vitro in sole, ut ab eo pinguedo, olei instar destillet: Vel jecur tegulæ filo alligetur, vitro capaci imponatur, & supra hoc aliud vitrum magis, instar galeæ seu capitelli superponatur, & soli exponatur: exibit autem liquor

albus & clarissimus, ad modum olei puri destillantis, & usui reservetur. Hoc liquore cilia tantum inungantur, & lachrymæ ex oculis exibunt, & is qui visum obscurum tenebrosumque habet, miraculi instar illico lucidum & luminosum recuperabit. Oportet autem minimè hunc liquorem in oculum stillare, verùm satis est, si cilia & palpebræ superiores eo inungatur; quo remedio mulier quædam satis lumine orbata visum recuperavit, ita ut hoc arcano felicissimè in aliis multis usus fuerim, palpebris inunctis humores tenues lachrymarum instar, ab oculis fluebant, quibus profusis, visus diminutus, & satis abolitus, restituitur. *Forestus lib.11.observat.35.*

Ex mustelæ fluviatilis, quæ Germanis nostris *ein Treusch oder Rufolck* appellatur, hepate colligitur oleum, ad solem vel ad fornacis calorem suspenso, intra vas vitreum: clarum id oleum & flavum est, adversus oculorum suffusiones utile, vel (ut alii sentiunt) adversus nubeculas & maculas, quæ ab angulis oculorum nasci incipiunt. *Gesnerus Histor. animal lib.4. de Aquatilibus, pagin.*714. Idem remedium *Wirtemb. Iatrion habet*, &c.

PROCIDENTIA OCULORUM.

OBSERVATIO I.

Adolescenti Veneto, dexter oculus adeò prominebat, ut omnem faciem deturparet.

EQuidem ego cognovi nobilem adolescentem patritium Venetum, cui dexter oculus adeò prominebat, ut universam ferè faciem deturparet: id verò contigerat ex scirrhoso humore, qui erat in interna parte, quam adnata membrana alba, quæ conjunctiva à junioribus appellatur, oculum ossibus, in quibus locatus est, annectit: qui tamen tum ætatis ope, tum medicis auxiliis tandem longo tempore est liberatus. *Trincavella lib.4. cap. 6. de rat. curandi partic. human. corp. affect.*

OBSERVATIO II.

Sæva utriusque oculi ad genas usque procidentia, ægrum per semestria intervalla, sine visus noxa, divexans.

SExagenarius quidam senex mechanicus, vir bonus, tantam sæpe utriusque oculi procidentiam incurrit, quæ suis cavitatibus excidentes ad genas usque propendent, ut eos præsecare facilè liceret, qui præscripto meo fomento ex rosis utens, eosdem reponit & restituit: adeò quidem, ut semestre usque perdurent. Sed quod admirationem omnem vicit, etiam dum propendent, visu inoffenso utitur, verùm tanta capitis cum imbecillitate, quæ illum integro die lecto affigat. *Ex obs. Cneulini.*

OBSERVATIO III.

Oculorum procidentiæ historiæ.

VIdimus nobilem fœminam, cujus oculi, partus violentiâ exciderunt, & quatuor transactis diebus menstruis purgatis reducti fuerunt sponte.

Juveni verò cuidam, cùm ab alto cecidisset, exilierunt oculi extra palpebras, quos sensim reduximus, & eisdem admovimus linteolos duplicatos madefactos decocto rosarum & balaustiarum, inspersos acacia, & intra duas horas à casu, ventris onere deposito, sanguinem misimus, de externa dextri cubiti vena, is liberatus est topico remedio repetito, decēti adhibito victu. Cùm autem oculo procidenti inflammatio accidit, integrum ovum cum vino & rosaceo lanâ exceptum superponendum est, aut folia hyoscyami elixa atque contusa, aut papaveris capita sic parata. Remittente verò inflammatione, collyrium fiet ex rosis & acacia cum albo ovi: sed interim dum inflammatio adest, emplastra octo horis interpositis permutanda, ne putreant. *Christ. à Vega. lib. 3. cap.12. art. med.* † De prolapsu oculi singularem observationem habet *Hildan. Cent. 6. obs.1. pag.* 479. ex catarrho oculi procidentiam memorat *Salmuth. Cent. 3. obs.15.* Curatam verò procidentiam lege apud *Rhod. Cent. 1. obs.84.* vide *Tulp. l.1. c.28.*

OCULORUM VULNERA.

OBSERVATIO I.

Oculorum vel stilo vel aliter per pupillam ad corneam usque perforatorum & discissorum, illæso visu curatio.

QUibus pars corneæ, quæ pupillæ objecta est, vulneratur, si vulnus ad interiora descendit, magna ii ex parte obcæcantur. Cæterum incredibile quippiam nec fieri solitum in puero vidimus, qui stilo in pupilla punctus erat. Nam cùm statim aqueus effluxisset humor, tum pupilla ipsa minor reddita, tum tota cornea apparuit rugosior, atque postea sanatus rectè vidit, instaurato scilicet paulatim humore, qui antè effluxerat. *Gal. lib.1. c.2. de sympt om. caus.*

Quatuor annos natam puellam vidimus, cui dum ea nodum in panno solvere acuto gladio niteretur, resiliens mucro oculum dextrum percussit, quo perforata oculi ipsius tunica, plurimus statim inde fluxit humor; quare etsi visum prorsus amiserit, ipsum tamen haud multo post ritè curata recepit. Tanta enim inest vis tenellæ illi ætati, ut hunc ipsum oculi humorem (quod sæpe accidit) ad integrum reficere possit. *Benivenius cap.74. de Abditis.*

Civis erat Ambergæ, cui nomen *Neudecker*, hic debita exacturus, in quendam pagum peregrè ibat, & dum cultello oblongo rapum ex agro proximo evulsum excorticaret, & ob itineris lubricitatem pedibus vacillaret, pronus cum oculo in cultellum cadens, oculum ab inferiori palpebra ad supercilium usque per medium dissecuit. Chirurgi verò accersiti ne putredo intra cranium serperet, oculum excidere statuerunt, id civis citra mei absentis consilium fieri nolebat. Vesperi verò cùm domum ab ægro, quē in oppido *Sultzpach* inviseram, rediissem, vidi oculum ad ovi gallinacei magnitudinem intumuisse, quare quamprimum, ne oculus ob tumorem & humoris alluviem phlegmone corriperetur, cum unguento de alabastro illevi: & albumen ovi, addito camphoræ momento, cum oleo & aqua rosarum dissolutum, & othoniis exceptum, supra oculum applicui: quibus tumor desidebat, & tandem oculi recens vulnus citra phlegmonem & suppurationem consolidavi. Novimus sanè quàm frugiferum sit in omnium vulnerum phlegmone coercenda unguentum illud quod ex alabastritide marmore frigidæ & siccæ constitutionis *Benevenus. Hierosolymitanus in libell. de oculor. morb.* conficere docuit. Et noster quoq; patiens visum recuperavit plenariè, uno relicto symptomate, quod temulentis quoque accidere solet, omnia visa gemina illi esse apparebant. Pupilla sanè oculi ad inferiorem palpebram agglutinati, depressio altera stabat. Crystalloides quippe humor, si ad superiora vel inferiora declinat, tum (inquit Galenus) quicquid cernitur, id duplum videtur. Sed tandem oculus frequenti motu, quem illi indixeram, ab inferna relaxatus palpebra, à geminati visus fallacio liberabatur. *Langius epist.7. tom.1.*

Vidi in pueris corneæ vulnera stylo puncta, ex quibus humoris albuginei parum effluxerat, & tamen curata: similia ab aliis animadversa. *Coiter. in observ. Anatom. & Chirurg.*

OBSER-

Observatio II.

Prodigiosi oculorum ictus sagittis vel aliter illati, atq; miraculosè percurati.

GOthicis contonantibus bellis, constat ab hoste Barbaro Trajano cuidam super oculi dextri partē sic adactum spiculum, ut mox dilapso ligno, occultaretur omnino ferrum. Nec vim doloris ullam vulneratus persentisceret: quin anno demum quinto, citra molestiam prorsus, promi spiculi summum cœpit, atque inde amplius emergens, liberum denique Trajanum comparebat relicturum. *Cœlius lib. 11. c. 13. A. L.*

Cuidam juxta angulum oculi majorem seu internum, sagittam inflictam parte adiposa, quæ auribus subjacet extraxi. Unde convaluit ille nullo vel in oculo vel eo quo evulsa fuerat loco incommodo accepto. Aliud telum, alii cuidam detraxi cui id sub palpebra inferiore tam profundè occultatum impingebatur, ut ut non nisi extimam ejus partem, qua ligno jungeretur apprehendere liceret. Erat autem id magnum ex eorum genere, quod Turcæ ex arcubus ferratum sine spiculis extorquere solent. Servatus est & hic quoque, Judæus professione, nullo gravi oculi symptomate relicto. *Alexand. Benedict. lib. 2. cap. 04 Chirurg.*

Recentis est memoriæ domini à sancto Joanne historia. Is in cataidromo ante ædes Guisianas pro tempore posito, confractæ lanceæ frusto digiti longitudinem, crassitiem æquante, per ductilem laminam qua è galea provisitur, sub oculo in orbitam subeunte & trium digitorum latitudine in caput penetrante vulneratus, mea opera præsentibus Medicis Regiis, Valerano & Dureto, adjuvante Jacobo Regio Chirurgo curatus, Dei beneficio convaluit.

Quid ingens illud, & plane memorabile Francisci Lotharingi Ducis Guisiani vulnus memorem? Is in Bononiæ urbis prospectu, lancea ita caput transverberatus est, ut sub oculo dextro ad nasum cuspis penetrans, per cervices in aurem vertebrasque exiliret, abrupto violenti ictus impetu, & intro relicto ferro, tantâ contumaciâ illic hærente, ut nisi tenaculis veterinariis extrahi inde & avelli nequiverit. Quamquam vero ea fuerit ictus rapiditas & violentia, ut contingere non potuerit sine ossium fractura, nervorum, venarū, arteriarum, aliarumque partium laniatu & attritu: convaluit tamen Dei favore generosus princeps. Ex quo intelligere licet, multos ab exiguis vulneribus mortem oppetere, alios ex ingentibus & penitus magnis desperatisque convalescere. Quorum causa eventuum, in Deum quidem humanæ vitæ authorem & propagatorem præcipuè & primariò est conferenda: secundariò autem in temperamentorum varietatem & conditionem. *Pareus lib. 9. cap. 9.*

Observatio III.

Lignorum & lapillorum frustula oculis impacta, ut cauta.

CUm divideretur lignum, pars ligni impacta est in oculum filiæ cujusdam mulieris. Ipsa autem statim cepit rubrum ovi, cerussam & oleum rosatum ac in circuitu totius oculi posuit hanc mixtionem loco defensivi, & intra oculum aquam albuminis ovi. Alii verò commode imponunt aquam albuminis ovi, unà cum lacte muliebri & aqua ros. sed hæc priori medicamento sanitati restituta fuit, ac pars ligni hoc modo exiliit.

Lapidis sculptori, frustum lapilli in oculū illapsum est. Factæ sunt fomentationes ex mollitivis, ut *malva, anetho, fœnugræc. meliloto* per biduum: postea fuit *tutia cum sacchearo Candi* imposita, & ab hoc tædio evadens, sanus factus est. At si in oculo surculus aut quippiam impingatur, ossiculum (teste Aetio) volsella extrahemus, diligenter cavendo, ne infringatur. Si vero nihil emineat, sed æqualem habeat cum corpore superficiem, bina poma accipito atque utrinque ejectis nucleis comprime oculum, ut quod infixum est in medio, intercipiatur, cumque procumbere videbitur, volsellâ extrahito, deinde sanguinem turturis aut columbæ aut ovi albumen instillabis: quæ si parum successerint, curato oculum infusionibus & linimentis, quæ ad inflammationes conficiuntur: post aliquot enim dies, suppuratâ punctione, quod infixum est, fluitabit. *Forest. lib. 11. obs. Scholio ad obser. 16.* Mulieris cujusdam filiolæ, dum secaret lignum, particula aut fragmentum ligni impactum est in oculum, statim ipsa accepit vitellum ovi cum cerussa & oleo ros. & in circuitu oculi totius ista mixtura, loco defensivi iungebat & intra oculum ponebat aq. alb. ovi. Alii ponunt alb. ovi, lac muliebre & aqu. ros. & sanitati restituta est. *Solenander sect. 5. cons. 15.*

Observatio IV.

Cicatrix in oculo casu deleta.

PUellæ cùm ex cicatrice in corneæ media sede nata, visus impediretur, Chirurgus sacch. Candi. pulverem oculo inspergere volens ad eam exterendam, errore quodam pyxidem eam arripuit, in qua sublimati pulvis continebatur: quem cum imprudens oculo inspergeret tanta suborta est inflammatio, ut periculum esset de oculo. Ea tamen sedata tantum abfuit, ut quid obfuerit, ut potius multum profuerit: nam cicatrice pene universa detersa, remanente levi duntaxat macula: visum recuperavit. Indicio, globum oculi fortia quoque perferre posse medicamenta, cùm sit durissimus & insensibilis. *Paternus de obs. propriis.*

IN OCULIS VESICULÆ, *seu animalcula.*

Observatio I.

De Vesicis & pustulis oculorum.

ORiuntur cùm in albo oculi, tum etiam in ipsa corneæ circumferentia, interdum vesicæ quædam vel pustulæ humore aqueo refertæ, granorum milii formam, & magnitudinem æquant, vel superant: quæ si augeri permittantur, præter id quod oculum deturpant, visionem tandem vitiant, celerrimè ob id succurrendum est. Consuevi igitur ipse, & tutò quidem si humorem in superficie situm contineant, ubi medicamentis non cesserint, acu ex purissimo auro confecta pertundere, humoris deinde reliquias, ut diximus, absumere, ac cicatricem hujusmodi auxilio obducere. *℞. Pompholigis præparatæ drach. unas, aloes lotæ drach. unam, sacchari candidi pulverisati drachmam unam, seminis croci scrupulum, simul misceantur, & fiat pulvis subtilissimus*, qui linteo illigatus aquâ verbenæ, fœniculi rosarumq; æquis portionibus madefiat, & in oculum ægro decumbente exprimatur ter quaterve singulo die, & animadvertite hujusmodi pustulas a frigida materia ortas dolorem nec flammam adjunctam habere, alioquin palpebris diducere ac medicamenta infundere ex usu minime foret; possunt etiam aquæ illæ nuper memoratæ ex melle & sacchero destillatæ ad abstergendum, & exsiccandum: cicatricemq; obducendam: id tamen è memoria non excidat, mitioribus primùm, paulò deinde validioribus utendum esse: illud postremo perpendite probatos authores omnes collyriis crocum ad robur immiscere. *Arantius libro de tum. preter nat. cap. 10.*

Vesicellæ hujusmodi si non eædem sunt, tamen non multum abludunt ab historia D. Junioris Chirurgi Regii & Ducis Guisiæ, quam de animalculis Cironum instar in conjunctiva oculi tunica natis exhibemus.

OBSERVATIO II.

Animalcula, majorum cyronum instar, in conjunctiva oculi membrana, ejusdemq; albo nata: intensissimum pruritum excitantia.

PAucis abhinc diebus quidam ex nostra familia mihi retulit, se cuidam oculorum affectui obnoxium esse: videlicet: quod in conjunctiva oculi membrana, ejusdemque albo animalcula quædam, exiguis pediculis, aut majoribus cyronibus similia, generantur: quæ tantum pruritum excitent, ut ex assidua fricatione, omnem fermè amittat patientiam. Ego omnem diligentiam adhibui ut secundùm veterum de Pthiriasi doctrinam, hunc affectum curare possem: verùm me nihil proficiente, ad quandam mulierculam *de Ioinuille* deductus, quæ me præsente, ex conjunctiva dictos cyrones, acu argentea, admodum dextrè sine notabili dolore, expurgavit: Et nisi moveri vidissem, nunquam certè animalcula talia in oculi candido generari posse, credidissem. Affirmavit prædicta muliercula pluribus, diverso tempore, sine ullo incommodo, ejusmodi cyrones expunxisse: dictique loci *Ioinville* homines, peculiariter huic morbo obnoxios esse: quæ ego omnia ex diligenti inquisitione vera expertus sum. *Ex Epist. D. Iunioris Chirurgi Regii & Ducis Guisiæ, ad Iacob. Guillemeau, ejusdemq; de oculorum affectibus lib. Gallica Lingua publicato, subnexa interpretatione. P. Quentzio.*

ADMINISTRATIO REMEDIORUM.

OBSERVATIO I.

In oculorum vitiis ut remedia adhibenda.

IN oculis affectis remedia inspiratu hominis anhelantur. Declinatur frictio capitis & pectendum partem posteriorem. Quod si abluendum caput, reclinatum abluatur, atque oculi muniantur. Cavendum ab errhinis & sternutatoriis, his enim facile materia decurrit in oculos. *Hollerius Observ. 2. libel. proprii.*

OBSERVATIO II.

Collyrium oculo admotum, paulò pòst in palato perceptum.

MIhi ex oculorum vitio laboranti ante annos contigit, ut cùm collyrium, quod album vocatur, adhiberem, paulò pòst per spatium fortè minutorum horæ unius decem, amaritudinem in palato sentirem. Primâ vice non curavi, cùm secundò uterer, eodem temporis interjecto spatio similem amaritudinē percepi. Nihil autem minus in mentem veniebat, quàm quod à collyrio proficisceretur. Tandem cognovi exploratumque habui, sarcocollæ saporem ipsissimum esse, qui per oculum omnesque occurrentes partes in palatum usque venisset. Si extrinsecus applicata sic pervadunt, quanto magis assumpta? *Thaddæus Dunus. lib. 4. de Venæ sectione.*

OBSERVATIO III.

Oculorum dolor collyrio ex opio adhibito, exasperatus.

NOs ingentes dolores oculorum incipientibus inflammationibus adhibitâ purgatione viginti horarum spatio sanavimus Placet tamen unius eorum mentionem facere. Cùm enim Gilius de Andrache, nobilis adolescens 22. annorum, Medicum Metinensem omnis bonæ literaturæ expertem vocasset, retulit se vehementem dolorem alterius oculi pati, cū acrium lachrymarum effluxu. medicus verò collyrium album, quod opium recipit, oculo instillare præcepit, verùm eo remedio adhibito dolor fluxione retenta augebatur. Ego verò accersitus ac re intellecta præcepi, ut *pilularum sine quibus ℨ. j.* ea nocte assumeret, solum autem ovi album instillaret: cùm autem manè ad ipsum visendum accessi, eum profecto sine dolore, fluxione & inflammatione inveni purgatum. *Christ. à Vega, lib. 3. Sect. 2. cap. 1. De arte Medendi.*

OCULI FACTITII.

OBSERVATIO I.

Oculi factitii, ex auro, encausto, depicto & tectorio opere expolito.

QUod si hunc arte paratum oculum, vel nolit æger, vel casu aliquo impeditus orbita non possit admittere, alium hac via parare licebit. Virgula ferrea flexilis & incurva præsto erit, ei similis, qua mulieres crines coercere solent & revincire, quo scilicet arctius aut laxius dimidium caput, cui cingendo ab imo occipite supra auriculam ad majorem oculi angulum circumponetur, constringere queat. Hæc serico obducta, utraque extremitate latiuscula erit, ne quam partem acumine pungere & premere possit. Sed ea quæ vacuæ orbitæ obducetur, erit latior, & tenui alutâ obducta, ut in ea pictoris arte, oculi amissi colores expressi ipsam adumbrare possint. *Idem.*

OBSERVATIO II.

Qua arte, veri oculi jactura celari possit.

SI casu aliquo, ut ab inflammatione, unus alicui oculus effusis humoribus crepet & disrumpatur, vel ingenti ictu orbitâ suâ excutiatur, aut propriæ substantiæ consumptione tabescat, haud equidem reparandæ hac ex parte visionis aut oculi functionis spes ulla esse potest: amissi tamen oculi deformitatem, quod unum in tanto casu superest solatium, hac arte celare poteris, si curato & sanato ulcere, in excussi effusive aut consumpti locum, alium factitium aureum, argenteumve opere tectorio expolitum, sic encausto pictum substitueris, ut nativi oculi per luciditatem, & gemmeum decorem habere videatur. *Pareus lib. 22. cap. 1.* † De structura oculi artificiali consule etiam *Hildan. Oper. fol. 965. & seqq.*

DE PALPEBRIS.

OBSERVATIO I.

Nullos esse oculis peculiares musculos dicatos, verùm solius lati musculi id opus esse, contraria prorsus sententia.

LAtum musculum ut intueri possis, separare cutem subtiliter in faciei parte aliqua oportebit. Nam nisi attenderis, unà cū cute panniculum carnosum avulseris, musculumque hunc latum, cui immediate adhærescit, ac nonnullis locis pertinaciter, adeò, quemadmodum in labris, palpebris, totâque fronte seorsim ut haberi ista nequeant. Musculo hinc lato natura motum, seu movendi vim largita est, ut dum alternatim ac certis vicibus exporrigit se aut contrahit, oculo claudendo & aperiendo inservire possit. Cute musculo sic expedito, ipsum separare oportebit, ducto initio ab interiore clavicula ad mentum usque, secundum rectitudinem ascendendo, indeq; in posteriora quantum fieri potest deflectendo: sic enim demonstrabis ut se cuti commisceat, & labrorum musculis. Cùm ad oculos perveneris, docebis ab hoc uno musculo claudi & aperiri oculum: quia ex triplici genere fibrarum componitur, quamquam ex omnium, qui hactenus scripsêre de re anatom. sententiâ, ejusmodi actiones fieri dicantur, vi duorum musculorum in eam rem dicatorum: quorum unus fit ad majorem angulum parte superiore, alter semicirculi formam habens ad minorem angulum, unde in medium usque tarsum se extendens, anteriori eo desinenti occurrat, parte autem ima totum cilium comprehendat, quo sic ut mobile, & ipsum quodammodo reddatur. Quamquam verò in demonstrationib9 publicis hi duo musculi so-

lemniter demonſtrari ſoleant, eo quo dixi modo arbitror tamen ne ipſis quidem demonſtratoribus magis conſtare de illis quàm mihi. Hanc ex eo hauſi opinionem, quod panniculum carnoſum, ſeu muſculum latum ſeparantibus, nulla alia locis illis muſculorum caro appareat, quàm quæ eſt panniculi illius, ſeu à fronte deorſum, ſeu à mala ſurſum novaculam ducas. Præterea inciſionis occaſione in ſuperciliis urgente, prohibemur illam transverſim peragere, ne muſculus hic latus in oculum incidens, ſuperiorem palpebram, ſeu cilium ſupernum immobile reddat: quod ſi ejuſmodi inciſio caſu inciderit, jubemur ſtatim illam ſuturâ ſarcire: quæ res magno argumento eſt superni cilii, ſeu ſuperioris palpebræ motum non propriis & ſuis peragi muſculis, ſed totum pendere, & peragi à muſculo lato. Jam ſi in cilio ſuperno ejuſmodi quos deſcripſimus proprii muſculi haberentur, quoniam muſculorum uno agente, oppoſitus, ſeu antagoniſta ceſſat & feriatur, oporteret, eo qui oculum aperire dicitur agente, oppoſito verò feriante, trahi palpebram ſuperiorem, ſeu cilium ſupernum verſus ſuum principium, ut contingere videmus in convulſionibus: quoniam muſculi operatio eſt partis quam movet verſus ſuum principium collectio. Cum igitur ejuſmodi motus, ſeu collectio nulla penitus in cilio appareat, conſtare inde arbitror, omnem ſuperni hujus cilii motum pendere ex muſculo lato, & ipſum hunc motus ejus authorem eſſe. Muſculi hujus lati origo eſt à ſterni parte ſuperiore, claviculis, omoplatis, vertebrarum cervicis ſpinis omnibus: inſertio vero in capitis partes omnes depiles, faciemque totam villis à tam diverſa origine variis: quorum beneficio tam multiplices licet faciei obire motus (nam in faciem ita deſinit, ut totam eam tanquam larva integat) pro originis muſculi hujus varietate, & diverſarum fibrarum productione. *Pareus lib.* 5. *c.* 3.

Observatio II.

Muſculorum palpebrarum ratio.

PAlpebrarum ſuperior peculiares muſculos obtinet duos, horum alter apertioni oculi ſervit, à Veſalio oculo aſſcriptus eſt cum ſeptimus quatuor oculi muſculis. Oritur ab ingreſſu optici nervi in oculi orbitam, & rectis latus carnoſusque ſuperiorem regionem oculorum tranſcendens, pinguedini implicatus, deinde lato, tenui, ac membranoſo fine ad cartilaginem ſuperioris palpebræ, ſecundùm latitudinem inſeritur, ita trahendo hanc cartilaginem ad ſuum principium, oculus aperitur. Gal. & Veſalius dixerunt muſculum palpebram ſurſum trahentem à fronte prodire, quod fieri nequivit. Alter occluſioni dedicatus eſt qui ut ſphincteris cujuſdam munere fungi, ita & ſimilem cum inferioris palpebræ muſculo formam nanciſci videtur, unus enim in orbem oculum ambiens cernitur, operatio idem demonſtrat, nam ſimul atq; quis oculum arctiſſimè velit occludere & palpebra inferior etiam ad internum oculi angulum, utpote ad muſculi hujus principium trahitur, ac leviter ſurſum ad palpebram ſuperiorem adduci manifeſtè ſatis conſpicitur. Enaſcitur ex interno angulo & ſutura capiti & maxillæ ſuperiori communi acuto principio, & univerſæ palpebræ cuti orbicularibus fibris ſubſternitur, & latus carnoſuſq; in cantho minori cum palpebræ inferioris muſculo, ſi alioqui peculiaris ſit muſculus, ita commiſcetur, ut unus cum inferiori appareat, talis etiam confuſio eſt cum muſculo frontis; at cognitu facilior eſt hæc ſeparatio. His adjicit Columbus tertium eodem principio, quo proximus exortum, qui obliq; verſus magnum canthum palpebræ tereti tendine inſeritur, hujus munus eſt primi muſculi motum adjuvare, videtur primi portio eſſe. Inferiorem ſanè palpebram opinor ſatis conſpicuo motu moveri, ut unuſquiſq; in ſemetipſo deprehendere poterit. Conſequitur enim ad hunc motum peculiarem ac ſatis manifeſtum muſculum, qui paulò ſupra lachrymalem meatum carnoſo & gracili principio ortum ducit, hinc ad palpebram inferiorem tendens, ei ſemper ſubſtratus, totus carnoſus ita dilatatur, ut totum mali os tegat, ad medium oſſis mali videtur in duos ſcindi, qui tamen uno, lato, carnoſoq; fine juxta canthum minorem fini ſuperioris palpebræ muſculi immiſcetur: hujus munus eſt leviter trahendo palpebram inferiorem, ſuperiori adducere: firmiter trahendo oculum exactè occludere, & ita obit medii ſphincteris munus, cùm utraque palpebra ad canthum majorem trahitur, canthus minor valde ſtringitur, iſque etiam ad majorem adducitur, ex quo motu conſtritioneque ſi quid pulverum, vel muſcarum, vel humoris in oculo ſit, ad internum propellitur angulum. *Coiter loco prædicto.*

Observatio III.

Puncta lachrymalia palpebrarum notata.

PUncta lachrymalia in ſingulis palpebris ſingula perforata ſunt, ita ut in mortuis ſetam porcinam admittant. Falopius putat tranſmiſſioni lachrymarum inſervire, habent meatus: ſub caruncula quæ χαλάζις dicitur: uniuntur in quendam communem ſinum in narium cavitatem deſinentem per canalem proprium in oſſe ſpongioſo, quod internum angulum occupat, inſculptum. Sinus interim exulceratur, & fiſtula lachrymalis fit, tum ſanies manifeſtè per ea foramina exprimitur, vocantur lachrymales meatus. *Coiter in tabulis.*

Observatio IV.

Lapis in palpebra.

EX ora palpebræ, ubi hordeolorum collectiones fiunt, lapillum eximi juſſimus, tritico figura, colore magnitudine parem, duritia ſuperiorem. *Scaliger Exercit.* 108. 3. *ad Subtil. Cardani.*

Calculum in palpebris dicunt, cùm everſis palpebris, tofis ſimilia circa ipſas extiterint alba ac aſpera, variorum ſpeciem præ ſe ferentia. *Aetius Tetrab.* 2. *Serm.* 3. *c.* 80.

Observatio V.

Morum nucis juglandis quantitate cujuſdam palpebræ innatum.

NOvimus nos quendam Neapoli, qui magnum, & nucis juglandis inſtar, quoddam morum in ſuperiori palpebra obortum ferre potius (tametſi turpiſſimum, & oculo moleſtiſſimum) quam tyrannorum Chirurgorum imperitis, ineptiſſimiſque manibus ſeſe committere decrevit. *Ingraſſias Tract.* 1. *c.* 1. *De tumoribus præter naturam.*

† De tumore inveterato in palpebrâ vid. *Poter. Cent. curat.* 2. *c.* 76. De coalitione ſuperioris palpebræ cum oculo, & quomodo ſeparata fuerit, vid. *Hild. Cent.* 6. *obſ.* 7. *pag.* 503. *in fol.*

DE SUPERCILIIS.

Observatio I.

Duplex ciliorum alterius oculi palpebræ ordo, magno utriuſque oculi incommodo in muliere quadam animadverſus.

LAborabat Mulier, morbo mihi inaudito, & multis medicis, quibus deſcripſi. Ejuſmodi autem eſt: Duos ordines ciliorum habet in ſuperiori palpebra unius oculi, quorum primus naturalis eſt, ſecundus præter naturam, lædens plurimùm oculum pungendo, & per conſenſum etiam alterum. Patet ſuaſit cauterium cum parvo ferro: quod & mihi perplacuit, quum minori dolore & periculo poſſit illos pilos ſuperfluos

consumere, quam psylotro. Rationem adhibendi invenies apud *Avicennam lib. 3. Fen. 3. tract. 3. cap. 32. de pilis inversis.* In primis tamen suaderem, ut probè purgaretur ne irritata pars cauterio attrahat humores pillulis vel decoctione aliqua. *Joan. Bauhinus in epistola ad Gesnerum.*

OBSERVATIO II.

Musculi supercilium trahentes à nullo adhuc cogniti

Bini in lucem revocandi sunt musculi, ab aliis negligentia præteriti, quos in capitis posteriore parte licet animadvertere, qui à lambdoïde sutura supra mamillares processus oriuntur: triangulares sunt, & in carnosam membranam desinunt, quæ frontis etiam musculos excipit, eorumq; utilitas non contemnenda hæc est, ut frontem cutemq; capitis posteriora versus adducant, ut ego millies non sine voluptate contemplatus sum in capite præcellentis viri præceptoris mei Joannis Antonii Plati, quem Lonigum nunc vocant, is enim cutem capitis universam validè movet. Sed quid ego in aliis exemplar persequar, cùm domestica vel interna potius exempla non desint? Ego quoq; is sum, in quo cutem capitis manifestè moveri nullo negotio cernere possis, quippe qui calvus admodum sim, absq; ulla cutis ariditate, sed mollitie adeo laxa, ut nuper nati infantis cutem præferat. *Columbus lib. 5. cap. 7. Anatom.*

OBSERVATIO III.

Mira paralysis superioris palpebræ ex immodica frigidorum applicatione.

Quidam gravi oculorum morbo laborans, admisit consilium cujusdam, qui id malum se curaturum pollicebatur. Infudit is itaq; primò cochleari argenteo aquam satis mordicantem, cujus ut acrimoniam mitigaret, superposuit oculis pannum lineum madefactum aquâ putei frigidissimâ, aliquando etiam temporibus superposuit frigidissimum ovorum albumen, nescio quâ aquâ commixtum, quibus tandem non solum oculorum verùm etiam capitis dolor indies magis ac magis crescebat. Quare alium advocavit, qui oculorum infirmitati remedium præbuit, ex priori tamen cura remansit infirmitas miranda satis, & quam plurimis medicis incognita, ut sequitur. Infirmi oculorum cilia aliquando proprio nutu clauduntur, quibus clausis, vix summa adhibitis digitis possunt aperiri, cui sese intermiscet maximus dolor in superciliis & anteriore capitis parte: quæ sæpius retractionem & rictum oris parit, quam (ubi interest consortio bonorum colloquendi gratia) minimè cohibere possit: etiam solis splendore maximè turbantur oculi, & statim clauduntur, ut prædictum. Attamen aliquando interrumpitur dolor prædictus, ita ut per biduum aut triduum, nec oculorum nec capitis dolorem sentiat. Verùm cùm scribit vel ludit aleis, in tabula lusoria, aut aliquid simile curiosè exercet, non clauduntur oculi, nec premitur capitis dolore, quod omnibus videtur mirandum: Medici, qui tum presentes erant, judicarunt, hunc morbum paralysin esse, non quidem confectam, sed affectum musculorum utriusq; palpebræ ex intemperie frigida, inducta ex crebra applicatione frigidissimorum topicorum. Seriori autem negotio quando incumbit æger, continentur palpebræ ut non diducat, quia major animi intentio, plus spirituum eò se conferre facit. Cura fuerit calefactio & execratio illorum musculorum, quod tentandum foret vel cum elysir vitæ vel cum aqua vitæ cui incoctum esset castoreû, aut quid simile, aut cum cerato aliquo ex resinis, cum rebus calidis & siccantibus confecto, quæ supra musculos applicanda forent: aut oleo spicæ musculos ipsos illinendo. *Arnoldus de Villa nova tractatu de epilepsia c. 26.* curam paralyseos palpebræ docet, jubens ut post digestionem & purgationem foveatur palpebra cum filtro intincto in hoc decocto. *℞. menta stri orti in loco sicco an ꝫ ij. bulliat in una pinta aceti accerrimi ad tertiæ partis consumpt. fiat ut dictum. Aetius* candem curam tractat *lib. 6. c. 29.* & casum hunc *Galenus* videtur attigisse, *lib. 4. c. 1. locor. affect.* Ex annotationibus cujusdam insignis medici communicavit *Wolfius.*

OBSERVATIO IV.

Cavum supercilii læsum fractumve, insanabile alias, restitutum tamen.

Quædam necessariò non sanantur, ut in cavitate, quæ est supra supercilium, ubi est cavitas supra oculos: ista cavitas necessariò non sanatur, si comminuatur os in illa parte, nunquam sanatur. Sed ego possum dicere in vita mea, vidisse me hæc in nobili Scholari Forojuliensi: repleta est carne pars ista, & hoc miraculum fuit, in cæteris nunquam vidi. *Fallopius lib. de Vulneribus, c. 12.*

OBSERVATIO V.

Supercilii vulnus ut curandum.

In vulneratis superciliis id maximè notandum venit, quod ipsa per transversum sic sæpè cæduntur, ut qui illa moveant surrigantq; musculi & panniculus carnosus penitus lacerati sint & laniati. Quo in casu palpebræ surrigi nequeunt, & oculi tecti, palpebrarumque tanquam vaginâ clausi manent: sic ut etiam post vulneris agglutinationem, si aciem in rem aliquam intendere velit æger, cogatur manu palpebram erigere, quo infortunio multos laborantes animadverti, sæpè tamen id non tam vulneris inflicti vehementiâ, quàm Chirurgi, à quo curati fuerant, imperitiâ: nempe diplomatum linteorum appositione neglectâ, ineptâ fasciâ, & ineptiore suturâ. Hoc in casu tantùm cutis, & panniculi carnosi, peritus qui supervenerit Chirurgus, amputabit, quantum satis est palpebris, quo justa contentione suo se rigore sursum erigere & continere queant citra manus subsidium. Hinc pellionum sutura vulnus, ut decet, consuet, balsamum nostrum affundet, vicinis verò partibus tale medicamentum. *℞. olei rosa. ℥ j. album. ovor. num. ij. boli armen sang. Draconis, mast. ana. ʒ j.* agitentur simul, fiat medicamentum: hinc decenti vinculo pars constringatur. His peractis in usum veniet emplastrum *de gratia Dei, de betonica, diachalciteos,* vel simile aliud, usquequo cicatrice obductum fuerit vulnus. *Pareus lib. 9. c. 22.*

OBSERVATIO VI.

Abscessus ad supercilium sinistrum.

Quidam juvenis, supercilium sinistrum, digito comprimens in parte superiore exiguam guttulam instar lactis expressit. Quærimus causam, respondit sibi puero eodem in loco enatum tuberculû, quod à Chirurgo apertum, & materia abscessus exempta fuit, sed pellicula non integrè extracta rursum ut prius, crevit Postea ab alio admonitus: succum ex tithymallo cyparissia expresso, locum inunxit, & tunc materia eliquata eo modo quo postea factus est, cœpit egredi, quæ tamen non quotidie solet effluere, sed per aliquot dierum intervalla, novâ materiâ ibidem collectâ. Foramen tamen admodum exiguum versus palpebram semper apertum permansit. *Camerar. de observ.*

DE ANGULIS OCULORUM.

OBSERVATIO I.

De sanguine tres ferè septimanas ex oculis lachrymarum instar, copiosè emanante & profluente.

Lachrymas ab oculis profluere, nihil novum est; at guttas sanguineas reddere rarissimum: id tamen vidi-

vidimus anno 1581. 23. Aprilis die, in vetula quadam, annos 80 nata, quæ in parte Orientali Delphinis decumbebat, in domo cui flos calendulæ pro insigni erat. Lecto autem incumbebat, mente constabat cum ad illam accitus essem, utcunq; comedebat, nullum dolorem sentiebat, nisi subinde exiguum in ventre; idque circa umbilicum quem referebat aliquando ex casu contractum: utcumq. dormiebat, non febricitabat, quamquam per totum corpus ictero [illegible] videretur. Erat autem mulier procera & valdè macilenta, cui & lachrymæ sanguineæ, imo sanguis, continuo ferè per utrosq; oculos fluxerunt. In pectoralotio, quod croceum & nigrum erat, [illegible] in ictericis apparere solet, interrogavi quamdiu hoc malo, nempe ictero laboraret & sanguinem ex oculis profudisset, respondit tres septimanas elapsas esse, quibus hoc colore totum corpus infectum fuerat: [illegible] ab eodem tempore, satis [illegible] in hunc usque diem lachrymas sanguineas ex oculis emanasse referebat: oculi tamen non dolebant, nisi quod [illegible] ob sanguinem profusum difficulter aperirentur, & quod [illegible] sanguinem [illegible]. Alvus [illegible] dies [illegible] erat, [illegible] non [illegible], [illegible] probe [illegible]dit. Deinde [illegible] levioribus medicamentis, qualis est [illegible] cum ve[illegible] esset, & vix [illegible] longo tempore [illegible] deinde [illegible] hoc quoq; [illegible]: *[illegible] bellidis minoris ana. m. j. [illegible] portu[illegible] ʒ j. ß [illegible] ana ℥ ß [illegible] [illegible] [illegible] ℥ j. ß. m. f. [illegible]* Sitiebat autem, & pro [illegible] frequenter [illegible] ex compositione [illegible] dicta. Oculos autem [illegible] lavabat lotione subsequenti. ℞. *[illegible] malva, plantaginis, bellidis minoris, an. m. j. f. [illegible] ℥ j ß.* Quibus remediis post quinq; dies [illegible] mirum est, liberata fuit à lachrymis sanguineis & sanguinis profusione & præter omnem spem sanitati restituta. *Forestus lib. 11. obser. 13.*

OBSERVATIO II.

Vermiculi ex angulis oculorum erumpentes.

VErmes aliquando creantur in angulis oculorum ut in aliis locis, & in fistula. *Anglicus, Compend. Medic. 3.*

Puella [illegible], quæ in circulo Almo[illegible]norum agebat, cum [illegible] valeret, & nihil [illegible] sentiret, ecce illi per oculi [illegible] partem, quam angulum [illegible] appellamus, [illegible] cujusdam [illegible] apparere cœpit oculum ipsum non raro occupans turbansve, ex qua re anxiæ mulieres forte assistentes oculum advertentes, vermem viderunt, quem illico manu, admiratione ingenti, longitudinis semipalmaris, coloris albi, crassitudinis lineæ, prævivum nulla noxâ à puella percepta aut foramine ullo evidente relicto, extraxerunt. Est certè casus hic mirus, & dignus chartis qui detur *Lusitanus Centur. 7. Curat. 63.*

Cuidam nobili *ac Capellen*, qui patrem suum (horrendum dictu) verberibus impetiverat, in morbo ex oculis vermes serpere visi: quod ad ultionem divinam referimus. *Solinander Sect. 2. Cons. 15.*

OBSERVATIO III.

Excrescentia pilæ quantitate, oculum prope totum operiens, ex cantho domestico, sensi[illegible] dam [illegible].

SExagenario cuidam evenit habenti excrescentiam cancrosam ad pilæ quantitatem, emittentem virus quoddam, cujus magnitudo totum oculum occupabat, & non videbatur nisi ad pilæ quantitatem. Hujus origo erat ex cantho domestico seu lachrymali, ad corneam procedens. Cum autem non posset corrodi propter senium & debilitatem partis, neque consumi ob continuum fluxum; Chirurgus igitur pro palliatione apposuit unguentum Diapompholygos, cùm curari non posset incisione: interea pro oculi corroboratione & quod carnem cooperientem consumeret, hoc sequens collyrium præscripsit: ℞. *antimonii loti cũ aqua caprifolii ʒ ij. tutiæ prepar. & extinctæ in aqua ros. ʒ j. ß. [illegible] ʒ v. pulverisentur subtilissime & cribrentur, & cum aqua rosar. & de[illegible] menthæ ℥ [illegible] m. f. & fiat collyriũ, addendo in fine camphoræ pulverisatæ ʒ ß.* Deinde præscripsit unguentum palliativum & exsiccans, ne increscerel, aut latius serperet, & ut consumeretur. ℞. *aquar. caprifol. ros. [illegible] ana ℥ v. tutiæ preparatæ cum aqua ros. terræ [illegible], minii an. ʒ [illegible] [illegible] aqua ros. ʒ [illegible] pulverisentur subtiliter & [illegible] cum aqua [illegible] per noctem mane vero [illegible] q. s. & ceræ ℥ [illegible] thuris ʒ [illegible] pul. fiat unguentum: [illegible] ʒ j. camphoræ.* Cum illo unguento componebat emplastrum, quod apponebat oculo [illegible] cum collyrio supra dicto. *Forestus lib. 11 observat. 21.*

ORBITA OCULORUM.

OBSERVATIO I.

Glandulæ in oculorum orbita [illegible] exterioribus [illegible].

GLandulæ in oculi orbita [illegible] humiditatem à capite ad oculorum lubricitatem conservandam eo defluentem excipientes, atq; oculos irrigantes mobilioresq; reddentes. Harum glandularum Fallopio unica est, & [illegible] in observationibus eam describit. Una tantùm manifesta ac perpetua satisq; insignis à me reperitur in parte oculi superiore, prope angulum exteriorem: præter hanc verò nulla alia adest, quæ perpetuò appareat [illegible] momenti videatur. At in reliquorum brutorum oculo, quæ nictari videntur & præcipuè in bovino reperitur alia callosa ac durior in interno angulo collocata quæ ob lachrymas ibi (ut reor) minimè posita est, sed ratione illius membranæ, quam nictitant, nam in his animalibus membrana quædam latitat interno in angulo ungui similis quæ cum cartilaginis vel corneæ tunicæ naturam sapiat, tenuissima est, movetur motu voluntario ad canthum minorem, reliqua in Fallopio. Vesalio sunt plures: in observationum examine ita scribit ac sese purgat. Ego in ossea cavitate qua oculus continetur, latam quandam & rotundam carneamq; recenrui glandem, superiori sedi lateris externi oculi incumbentem: & deinde carneam veluti glandem in interno oculi angulo descripsi, neq; in præsenti cavitate aliud quid glandulosum aut cognosco aut descripsi. Sic itaq; lata illa carnea glans uti peras tradidi musculi cujusdam mihi vice habetur, quo palpebram attollimus. Pars autem in interno angulo reposita illa est, quam anteriori sua sede membrana illa, quæ oculo & palpebris pariter communis est, & laxè in anteriori angulo convoluta jacet, integri, & in bobus ab hominibus in hoc differre jam descripsi, quod his quidem tota quodammodo mollis sit, illis autem anteriori suo extremo in cartilaginem & veluti unguem sic finiatur, ut telis ideo corneum quid inglutinari cernimus, quo minus ab arcus nervo promptè findatur. *Coiter in tab. oculorum human.*

OBSERVATIO II.

Ossa oculi orbitæ innata miræ magnitudinis.

NUper intra oculi orbitam, hærentia supercilii ossi tam magna ossa à natura creata sunt, & eò accesserunt magnitudinis, ut tumor totius adnati ossis cute tecti, oculum obtegeret, majore humore quam ovum est, extuberante oculo: quæ omnia (erant enim multa) chirurgi operâ evulsa, mulieri visum & decorem faciei restituerunt, *Thom. à Veiga Comment. ad c. 5. Sect. 4. lib. 1. de loc. affect. Gal.*

DE

DE AVRIBVS.

CONFORMATIO.

OBSERVATIO I.

Monstrosæ aurium constitutiones quorundam.

CRACOVIÆ mulier in suburbana villa, cui Nigræ nomen est, ad duodecimum Calend. Novemb. Anni 1494. monstrum edidit, cætera quidem humana figura, sed collo & auribus leporinis & uno grandiore intestino totum ventrem occupante, diducto rictu spirans. *Lycosth. Chron. de prodig. & Ostent.*

Quarto Decembris anni 1556. Basileæ infans natus est virilis sexus, carens auribus, quarum loco habuit duo tantũ foramina, quæ tamen ita clausa erant, ut nihil inde audire potuerit. Vixit autem puellus valetudinarius usque mensem Augustum, in cujus principio multis doloribus obiit. *Idem in opere citato.*

In Hassia infans bene distinctis membris natus est, nisi quod auribus, oculis, ac naribus in universum careret, ac in facie solum os haberet. *Idem.*

Auriculas instar brutorum in hominibus observavi. *Columbus Anat. lib. 15.*

Mulier quædam in Lombardiæ Castello quodam Canosso dicto, attestante *Gisberto in Chronicis* tempore Gregorii Pontificis piæ memoriæ, peperit infantulum auribus tam grandibus & amplis: ut universum corpusculum integerent: quod ipsum præterea avium plumis vestiebatur. *Thomasius Thomaius in Horto mundi cap. 19.*

OBSERVATIO II.

Aures quibusdam pro arbitrio mobiles.

SCribit Aurel. August. (*lib. 14. cap. 24. de civit. Dei*) fuisse quosdam, qui aures pro arbitrio moverent, vel singulas, vel ambas simul. *Cælius lib. 20. c. 16. A. L.*

Aures quidam habent mobiles: ut Vesalius narrat se vidisse Patavii Jurisconsult. Claudium Symonium Forojuliensem virum facetum, & Petrum Ravascherium Genevensem, virum fortem & strenuum, *Cardanus lib. 8. c. 40. De varietate.*

Quibusdam mobiles visæ sunt: mihi quidem adolescens qui & aures & capitis cutem prompte moveret. *Dalechampius Annot. ad lib. 11. c. 37. Plinii litera a.*

Musculi aures moventes, raro in homine reperiuntur: duos tamen novimus, qui aures quando volunt, movere possunt. Quare duo aliquando reperiuntur musculi, quorum alter à buccis enatus, in auris pinnam desinit, eamq; voluntariè versus anteriora movet. Alter verò, in posteriori parte à mammillari processu prodit: & hi in Brutis conspiciuntur. *G. Bauchinus de Corp. hum. fabr. lib. 3. c. 22.*

Aureliensis dux stultum quendam habuit, qui poterat omnes, vel centum, habitu & facie repræsentare. Ille ipsas aures, æquè movebat, atque ipsas palpebras. Quod Rondel. ex consuetudine quadam fieri posse credebat, quod si volebat esse insignem stultum. Intellexi à D. Antonio Schnebergero Medico Cracoviensi, fuisse quendam Magnifici cujusdam Poloni filium, qui postea in Italia suum diem obiit: qui naturâ, non usu, aures moverit. *G. Wolphius, de Observ. propriis.*

Ego musculos aures moventes non describo, nam raro, imò quàm rarissimè inveniuntur: in quodam tamen ego musculum offendi, qui à buccis nascitur, & in auris pinnam desinit, eamq; movet voluntariè versus anteriora: quandoque etiam alium vidi musculum in posteriori parte à mamillari processu proficiscentem: sed hi duo ultimi in brutis semper conspiciuntur, in homine perrarò. *Columbus lib. 5. c. 10. Anatom.*

† Confer. etiam *Borell. Cent. 2. Observ. 16 Zuving. Theatr. vit. Hum. p. 385. Vesal. in Exam. Anatom. Fallop. l. 2. F. H. C. c. 13. Augustin. lib. 14. de Civit. Dei, c. 24.*

AUDITUS INSTRUMENTA.

OBSERVATIO I.

Audiendi modus quis.

AD instrumentorum auditui inservientium historiam antequam pervenero, operæpretium esse duxi Galeni præcepto, actionum actionisve modum declarare, sic fores ad sequentia rectiùs assequenda aperientur, inquit enim Galenus, cùm aliquam partem explicare volumus, totius instrumenti actio oportet ut sit cognita, ita demum particularum, quæ ipsis instrumentis insunt, utilitates exponere semper convenit, omnes enim unum habent constructionis scopum, totius scilicet instrumenti actionem. Actionis modus nobis innotescet, ex definitione auditus objecti, quod sonus est, & modo communicationis aquæ vel aeris per sonum alterati, cum aere interno. Primò de sono. Sonus est qualitas prodiens ex aqua vel aere à duris solidisq; corporibus, iisque levibus, concavis & amplis affatim magnoq; impetu invicẽ collisis & concurrentibus percusso. Hæc est soni definitio, quam nunc latiùs explanabo, quod ad sonum desideretur aeris reverberatio, antra, specus, sylvæ, montes cavernosi, putei, locaq; cava atq; angusta, quæ non tantum sonos, verùm etiam voces articulatas exceptas reddunt, attestantur. Aerem oportere maximâ vi ac confertim in rem renitentem ac duram impelli indeq; repelli, in tympanis conspicuum fit, siquidem in his si corium, quod per tympanum expansum est, fuerit humidum laxumque, sonus redditur obtusus, vel nullus, sic in omnibus instrumentis Musicis fidibus obductis usuvenit. Quantum ad rei repercutientis aptitudinem pertinet, desideratur primò durities: mollia enim cedunt, & non resistunt rei impellentis vi. Secundò est amplitudo sive latitudo, præcipuè quæ cum æqualitate conjuncta, nam acuta corpora tenuiaque aerem scindunt, minimeq; aeri in repercutiendo vim inferunt. Tertiò si accedit concavitas, jam aer per sonum alteratus à labris sive lateribus rei concavæ congregatus, unitus & minimè dispersus redditur, majoremque sonum efficit. Aere jam per impulsum rei duræ fracto, sive sono affecto, proximus continuusque aer alteratur atque commovetur, ex eo successione vicinior, donec perveniat ad aures: hoc non aliter contingit, atque in aquis fluminibusque cernitur, in hæc si injicias vel lapillos, vel glebas terreas, statim videbis circulos sive gyros excitari, quorum alter alterum excitat, quod ad aquarum rivulorumque sive fluminum ripas vel ora impulerint, vel in amplis aquis sponte soluti fuerint. Simili modo in aere putant Philosophi à sono circulos generari, atque ad aures provenire. Quod si lapillus sive gleba aliudve magnum sit, atque magnâ vi injiciatur, ita ut suos gyros vehementer in ripas sive labra amnium fluminumque impulerit, circuli repelluntur, atque geminatim recurrunt ad primum gyrum. Simili ratione fit, si adversus loca concamerata & testudinibus obducta, sylvas atque montes loquamur vel clamitemus, nam in iis vox duplicatur ac Echo generatur. Hinc accidit ut non simul ac corporum allisio conflictusque inciderit, sed aliquanto post ictum, sonus audiatur, priusque à propinquo quàm à longinquo. Hæc de natura atque generatione soni, nunc de communicatione aeris percussi cũ aere interno, partibusq; internis. Primò notandum est quod in aure sit spiritus quidam inclusus sive implantatus, cujus beneficio percussi aeris qualitates cum communi sensitorio communicetur. Hoc Plato primum inter philosophos docuit, dixit enim

aerem qui auribus insidet, pulsari, pulsum in principem animi sedem mitti, sicque auditum effici. Nunc pergamus ad reliqua. Ad sentientium quippe oportet ut sit mutua actio ac passio inter sentiens ac sensibile; ad mutuam actionem passionemq; mutuus contactus requiritur. Unde sequitur, quod cum aer externus agat, internus sive implantatus patiatur, internum alterationem aeris externi excipere, eumq; tangi ab externo. Sed hoc non fit immediatè, sed interposita membrana, intercedentibus ossiculis quibusdam stupendo naturæ artificio, hoc modo: Aer externus soni qualitate affectus [illegible] membranam myringam incurrit, myrinx [illegible] membranæ [illegible] ossicula [illegible] per [illegible] membranæ [illegible] percutiunt [illegible] nervus in membranam repercutitur, [illegible] alterationem & sonos ex[illegible] tortuosos & flexuosos anfractus [illegible] hoc [illegible] transmittitur. [illegible]

[illegible]

Observatio II.

[illegible]

NUnc restat, quod intelligatur qua ratione [illegible] partes [illegible] ab [illegible] D. O. M. [illegible] ab eo, [illegible] Attamen [illegible] in 4 partes [illegible] primo [illegible] & per quam viam aer externus permeet ad membranam myringam. Secundo [illegible] & [illegible] in propria sua sede. Tertio per quas vias & [illegible] aer implantatus suas qualitates nervo auditorio [illegible]. Quarto & ultimo nonnulla de nervo acustico [illegible]. Præstabo hæc per partium his functionibus subservientium explicationem. *Idem c. 2.*

Observatio III.

De Aure.

NUnc de aure, de qua *Galen. 11. de usu partium* sic loquitur: Natura omnibus sensuum instrumentis operimentum fabricatur, aliis quidem, ut cerebrū, quod eis est propinquum læditur: nonnullis propter securitatem propriam: hoc vidimus in plurimis sensibus externis, olfactui præfectum est os ithmoide, oculis palpebræ nasus, malæ, supercilia, cutis circumfusæ motio. Linguæ nullum contigit propugnaculum, siquidem in ore quasi in specu est conclusa. Quid de auditus instrumento quod propugnaculo caret? Minimè munimentum requirebat, siquidem nervo auditorio, & cerebro præfectus est meatus admodum tortuosus & anfractuosus, atque etiam involucrum aliquod, quod impedit, quo minus quæ extrinsecus incidunt, ipsi nocerent. Quapropter auris non potest hac de causa à Deo esse fabricata, ut cerebrum ab externis injuriis tueatur, sed in alium usum, in quem, nunc audietis.

Cum auditorius meatus à lateribus non in anteriori parte ut nares & oculi sit collocatus, facilè sonus auditoriam meatum præteriret. Secundò cum à posteriori parte antrorsum vergit meatus auditorius, & nos antrorsum movemur, nos difficulter audire contingeret, si nihil à posteriori parte obstaret, [illegible] pelleret, siquidem appulsæ voces meatum auditorium præterlaberentur aberrarentque. Natura itaq; [illegible] à posteriori parte [illegible] prominentem, quæ non solum sonum [illegible] sonum repellendo [illegible] ut à posteriori parte sonus repercussus antrorsum versus [illegible] Hoc testatus est [illegible] manus cavas, quo audiret facilius, à posteriori parte auribus [illegible] Hinc etiam bruta [illegible] aures ad sonos vocesque [illegible]

[illegible]

Ab [illegible] ubi aures ab ossibus temporum, [illegible] fuerit, [illegible] temporis, [illegible]

[illegible] quam egregiè usui inserviat [illegible] & magnitudo.

Quantum ad [illegible] spectat, primò rotunda est, [illegible] tutissimum, [illegible] flexus, magis [illegible] in se ipsas duplicari, [illegible] convexæ, intrinsecus cavæ existunt. [illegible] ex inopinato intro irrueret, neve [illegible]

Ab exortu ad auditorium meatum magis sunt concavæ, quo melius aeri percusso objectæ, cum ad meatum auditorium repellant. Non temerè etiam ab anteriori regione & posteriori ad ingressus principium processibus cartilaginosis protuberat, nimirum ut interiores partes tantò forent à rebus externis securiores. Notandus quoq; venit sulculus inter fibram & processum anteriorem, per quem, tanquam per rivulum, auris purè, & aliâ quavis flexili materiâ sese egregie expurgat.

Magnitudo aurium homini cum brutis non contigit, siquidem caput pileis, galeis, aut aliis tegumentis tegendum erat, qui in re magnitudo plurimum obfuis-

fuiſſet, tam magnæ tamen ſunt, ut adſonare, meatum operire, ſimulq; minimè impedire poſſint, quo minus quidvis capti injiciatur.

Animadvertendum etiam quod in hominibus parum vel nihil moveantur, ratio eſt, quod etiamſi mobiles verſatileſq; eſſent, cùm parvæ ſunt, parum vel nihil nos juviſſent. De aurium ſitu *Cicer. 2. de natura Deorum*, ita loquitur: Aures cùm ſonum recipere debeant, qui naturâ in ſublime fertur, rectè in altis corporum partibus ſunt collocatæ. *Idem cap. 3.*

Observatio IV.

Sedes auditus quis in genere.

POſtquam hanc materiam de auditu ordine reſolutivo, qui ab univerſalibus ad particularia procedit, tradere conſtituimus, antequàm ad partes ſingulas pervenero, in genere de ſede auditus, quæ interna proceſſus petroſi parte, de qua in tabulis de oſſibus comprehenditur, prius agendum eſſe duxi: vocatur oſſis petroſi proceſſus, ſedes auditus, auris, & meatus obliquus, cauſas ex tabulis oſſium intelliges.

Sedes hæc nihil aliud eſt, quàm oſſis petroſi portio intus in calvariæ regione protuberans, quæ collocata eſt inter proceſſum mamillarem, & proceſſum oſſis jugalis. Sic totus hic proceſſus petroſus, magis in interna calvariæ conſpicuus eſt. In brutis oſſi temporum ita aſſidet, ut non ſolùm in juvencis, verùm etiam in provectioribus facillimè ſeparari dividiq; in duas partes poterit. Cùm per hanc ſedem externarum rerum ſonis integra forma tranſeundum erat, ita hæc ſedes extrui debuit, ut nihil in tranſitu amitterent, aliquid verò ſonis abſcederet, ſi ſedes, in qua ſonus intus generatur, & per quam ſonus transmeat, ab aëris impulſi impetu dejiceretur: hoc conſpicuum fit in rebus externis, ſiquidem ſi in veſicam loquaris, nullus edetur ſonus, vel admodum obtuſus; ſi in æneum canalem, ingens fundetur ſonus: eadem eſt ratio in fiſtulis muſicis, organis & campanis: quare hæc pars conſtat ex ſolidiſſimo ac duriſſimo oſſe, hujus rationem ex præcedentibus manifeſtiùs intelliges. At ſi undequaq; ſolidus eſſet hic proceſſus, ſedem auditus nimio pondere gravaſſet, hinc major proceſſus hujus pars eſt ſpongioſa, in qua elaboratur atq; excoquitur aër implantatus, attamen viæ ductus atq; canales cruſtâ durâ tenſâque ob cauſas dictas obducti ſunt. Forma rotunda, quò major aëris implantati copia excipi quiret, conduxit: ſi exigua copia ſufficiebat, etiam rotunditas utilis foret, ſic enim parvo anguſtove in loco contineri potuit aër implantatus, & minimè neceſſum erat oſſis onere atq; loci magnitudine vicinas moleſtare partes: eſt quidem rotunda quoquo modo, at oblonga, idque alio modo vix melius contingere quivit, nervus enim auditorius poſt opticum omnium molliſſimus, abſque ſuſtentaculo vel conjugatione ulla ſine rupturæ periculo longè à cerebro recedere non potuit. Unde Deus exproduxit hoc os eouſq; introrſum verſus, ut ſtatim atq; nervus auditorius extra cerebri ſubſtantiam proruperit, eum excipere tutò poſſit. Cur verò Deus non propiùs nervo auditorio aures appoſuit? primò aures ob commoditatem excipiendi aerem externum, foris agglutinare quaſi oportuit. Secundò hæc ſedes ſecundariò defert vel venam jugularem, vel arteriam aliquam ad cerebrum, ut autem tutò ad cerebrum pervenirent, prolongata eſt hæc oſſis pars, & canalem hujus venæ tranſitui accommodatum conſecuta: exproductio hujus oſſis eſt, ubi venæ optimè pertingere poſſent ad cerebrum, ut rete mirabile conſtituant. Ubi primùm hæc ſedes ab oſſe temporum prodit, latior & craſſior eſt, ſic gyri anfractuſq; multi ad auditionem illi imprimi queunt, ſenſim magis exacuitur ad extremum uſque, ubi vena jugularis vel arteria in cerebrum ingreditur. Forma in ſimia prope ad humanam accedit, in aliis brutis quàm longiſſimè diſtat. Eſt omnino ut univerſum temporis os à vicinis partibus ſeparatum, nam ob ſuam duritiem cum reliquis oſſibus mollioribus coaleſcere nequivit: ſitus ejus ſedis eſt inter os ſincipitis & os cuneale, tendit à poſteriori parte antrorſum verſus deſcendendo, obliquè verſus nervi auditorii exortum, quoniam hic proceſſus propter amplitudinem capitis homini propriam magis, quàm in cæteris animantibus introrſum protuberat, longior etiam eſt factus. Poſtquam muſculi nec ei inſeri, nec inde pronaſci debuere, aſperitatem externæ faciei ſimilem non conſequitur, ſed levem quandam inæqualitatem cruſtâ levi obductam. *Idem c. 4.*

Observatio V.

Meatus auditorius, ſive oſſeus canalis quis.

ABſolutâ jam in genere hiſtoriâ, de ſede auditus, ſingulas partes aggreditur; diviſa eſt hæc ſedes in tabulis de oſſibus in quatuor meatus, quos hic ordine pertractabo: & primò de primo, qui propriè vocatur meatus auricularis. Per hunc aër per ſonum alteratus atq; ad aurem delatus impulſuſq; in auris concavum, à poſteriori parte antrorſum, obliquo ductu transmeat, ad pelliculam myringam. Duplex autem hujus eſt uſus, quorum primus eſt, ut ſi aër in aurem ingreſſurus vel frigidior vel calidior, vel ingenti ſono affectus fuerit, ea omnia remittat, antequam ad membranam ſive nervum auditorium pervenerit, & ſimul hac ratione internæ partes forent ab externis rebus tutiores. Siquidem experimur frequenter myringam acutiſſimo ſono, bombardarum ingentiſſimo ſtridore, item campanarum maximarum pulſatione, denique à frigore intolerabili affici dolore, imò rumpi, unde ſubſequitur ſurditas, unde myringæ, & nervo auditorio hic canalis ſive meatus præpoſitus eſt. Secundus eſt uſus, aerem percuſſum in anguſtum colligere, quo tanto diſtinctiùs audire queamus, nam ſi aër percuſſus tranſiret per locum amplum, diffunditur, diſſipatur & multum de ſua vi amittit, at per anguſtum tranſmeans, in unum colligitur, atq; ex illa collectione majorem vim acquirit. Anguſtia hæc non ſolùm ad auditionis intenſionem ſuffecit, verùm etiam Deus addidit ſoliditatem & duritiem, nam ſonus in tranſitu vehementius in meatus ſive canalis parietes impulſus vi & efficaciâ magis intenditur, ſi ambitus fuerit oſſeus atque durus, atq; ſi eſſet membraneus mollis ve. Oſſeus hic canalis diſtinctus eſt à reliquis ſubjectis temporum oſſium partibus in puerulis, ita ut ad ſeptimum menſem per cocturam ſejungi poſſit, & id quia cartilagine, ut multæ aliæ appendices, incruſtatus eſt, deinde membrana myrinx mollius ex cartilagine, atq; ex oſſe adipiſcitur principium: eſt etiam in puerulis totus quaſi cartilaginoſus, in adultis media ex parte cartilaginoſus, & media ex parte oſſeus, cartilago verò oritur à cartilagine auris, quæ ab oſſe temporis ad illius meatus circumferentiam, veluti ex profundo, auris corpus potiſſimum efformat auremve ſuſtinet. Ductus minimè rectus, verùm obliquus eſt quatuor de cauſis, quarum prima eſt, ut aëris vel frigiditas vel caliditas intenſior, antequam ad myringam pervenerit, exoluetur. Secundò prohibetur ingreſſus parvorum animalculorum ac corporum, quæ in aurem ingreſſa, aliquando ingentes cruciatus adferunt. Tertiò obliquitas conceſſa, ne ſonus, qui in aurem ingreditur, rectà membranam petat, ipſamq; lædat: ictus enim obliquus minus, quàm qui recta fertur offendit. Quartò quo ſonus ingens affatimq; in aurem immiſſus, ex obliquo ingreſſu frangatur, antequam in membranam impellatur. Obliquus hic ductus non obliq; deorſum, ſed obliquè à poſteriori parte antrorſum verſus tendit, quo tanto difficilius vel pulvis, vel aliud quippiam in aurem ingrediatur. Secundò, ut ſi quid ingreſ-

sum sit facile elabi queat. Si verò deorsum deflexisset, ex diuturna hæsione rerum externarum, in maxima mala atq; incommoda myrinx incurrere potuit. Tertio ut respiciens cavitatem cochleam, cum ea conjungeretur. At enim paulo ante myringam est quædam declivitas, eaque tamen talis, ut si aqua aliudve quippiam in aurem ingressum fuerit, id levi capitis ad latera flexione excuti possit, est & hoc in loco aliquanto latior, quo capacitas aliquantulum dilataretur, terminatur ad tympani vel cochleæ principium, ubi myrinx satis ab externis periculis tuta est, vestitur hic carnalis aliquousq; cute auris, quæ ab aure intus procedit, sed sub ea tamen continetur meo judicio membrana a periostio producta quæ ab Aristotele μῆνιγξ, ab Arabibus myrinx vocatur. Hæc de primo meatu, sive canali sufficiunt. *Idem cap. 5.*

Observatio VI.

Communicatio aeris externi cum implantato, & myringa, sive tympano.

ABsolutâ jam primâ historiæ de auditu parte, utpote qua ratione, ac quibus mediis sonus ad myringam perveniat, sequitur ut agam, quomodo communicetur cum aere interno, & qua ratione aer innatus ab aere externo afficiatur: incipiam hic à membrana myringa, tanquam mediastino sive septo, inter meatum primum & secundum. Ad auditum requiri aerem tranquillum, quietum & purum, aer ventorum agitatione turbatus, aurium tinnitus, sibilus & sonitus demonstrant, deinde aerem implantatum tenuem, subtilemque esse, facillime facillimeq; aeris externi alterationes excipere, satis est notum. At si aer hic implantatus communicaretur immediate cum externo, propter permixtionem & confusionem cum ambiente, qui in perpetua agitatione consistit, & satis crassius caliginosus & impurus est, conturbaretur, crassiorque, præsertim cum in aere nebuloso, pulverulento ac fumoso versamur, per consequens ad auditum ineptior fieret, denique dum sub aqua sumus, in auditorium meatum ingrederetur aqua, quæ nos omnino auditu privare posset, adde etiam irruptiones animalculorum minimorum ac aliarum rerum externarum. Unde D.O.M. aerem externum ab interno, septo membraneo sejunxit: hujus præcipuus usus est noxia externi aeris inevitabilia excipere, atque internas partes ab externarum injuria tueri. At cum vis substantia externi aeris cum interno communicari nequeat, tamen necessum est ad auditionem, sonum cum aere implantato communicari, id vero fieri nequiret si hoc septum ex osse substantia dura & flexioni inepta constitutiset. Siquidem purum, atq; sua tenuitate sonum transmittere debuit. Caro vero ob nimiam raritatem multa noxia & mala admitteret, quæ membranosa substantia propulsat, ob laxitatem etiam foret inepta ad sonum transmittendum. Hinc itaq; septum hoc à Deo factum est ex substantia membranosa, eaque tenuissima ac pellucida, verùm densa, nullis poris conspicuis prædita, ob densitatem externa mala propellit, ob tenuitatem sonum aeremq; subtiliorem transmittit, denique ob eandem tenuitatem pulsationem ad auditum necessariam perferre potest. Hippoc. *in lib. de carnibus*, inquit, pellicula in aure juxta os durum, tenuis est, veluti aranearum tela, & omnium pellicularum siccissima, id enim auditui conduxit, nam quod siccissimum est, maxime resonat. Quidam volunt hanc membranam a pia matre prodire; quidam à ramulo quintæ conjugationis nervorum cerebri; at anatomica administratio hæc falsa esse demonstrat, sed potius originem trahere à periostio, quod sub cute meatum auditorium investit: tandem in meatu aliquantisper dilatatur, petens leniter deorsum ad tympani principium usque, ibi parvus processus obliq; rotundus ex osse petroso erumpit tali figura, qualem calamus scriptorius, cùm primùm obliqui incisio illi est indita, exprimit. Hic processus factus est causa annexionis membranæ cum osse petroso, quo vero firmior & tutior foret hæc insertio processus, circumcirca in medio leviter excavatus est, marginesque duas consequitur osseas eminentes, sic utrinq; myringam melius amplecti potest. Myrinx ab ipso processu recedit & sese interponit inter poron acusticum & tympanum, separans alterum ab altero. Situs ejus est non transversus, sed obliquus, non aliter, atque librariorum calamum, ea parte, qua deratus & attemperatus est tensa membrana obducamus. Situs autem causæ sunt duæ prima, ut membrana magis recta respiciat cavitatem primam, quæ meatu auditorio elatior existit. Secunda, impedire, ne sonus impetuosus, aer pravus, aut aqua, aut quicquam aliud auditui noxium in aurem ingrediens recta membranam petat, ipsamque lædat ictus enim obliquus minus offendit, quam qui recta fertur. Hæc de myringa, ejusq; operationibus: nunc de modo generationis aeris implantati, ejusq; alterationis, deinde de vero meatu, iisq; quæ in eo reperiuntur, sunt autem hæc ossicula tria, chorda, musculi, fenestræ duæ, & meatus ad palatum tendens. *Idem cap. 6.*

Observatio VII.

Aer implantatus.

AEr implantatus ex eo nomen consecutus est quod priscis Philosophis ac Medicis in secundo meatu visus fuerit ita conclusus, ut ebriam ingrediatur, nullà ratione inde egredi potuerit. Unde existimarunt multi, à primo animalis ortu hunc aerem à Creatore huic meatui innatum: at antiquos scriptores in hoc deceptos esse, rationes manifestæ anatomicæq; administrationes testantur. Primo, quod si aer inter implantatus esset nec alium aerem, nec aliud quicquam foris admitteret, nec etiam ingressis in eam cavitatem exeundi viam præberet cæterum deprehendimus ore naribusque occlusis cohibito spiritu, ac inflatis buccis, aerem ab aure in aurem impelli & auditus organa percutere, aer vero impulsus ex transglutitionis conformatione vel simulatione regreditur. Secundo multoties flatus, sive halitus crassius tinnitum excitans, per masticationem educitur. Tertio, est manifesta latisq; ampla via à secunda cavitate in os, per quam viam illa cavitas masticatoriis aliisve mediis expurgatur. Quapropter opinandum aerem implantatum non esse in secunda cavitate conclusum. Undenam prodeat & aquonam foveatur, cognitu admodum difficile est. A cerebro per nervos (ut scriptorum major pars opinatur) eò transfundi non potest: nam nullus nervus (ut in oculo aliisq; nonnullis sensuum instrumentis contingit) in aure terminatur. Est quidem via aperta ab ore & naribus, per quam aer externus in secundam cavitatem immitti possit, sed num hic aer sit ad audiendum aptus, non ita liquet. Cæterum cum hic spiritus nihil præter aeris in sono mutationem pati debet, conjiciendum est per os & nares aerem externum immitti in secundam cavitatem, indeque generari vel saltem foveri aerem implantatum. Imo etiamsi aliunde, quam ab externo prodiret aere, tamen sine dubio non erit sincerus, purus, & impermixtus. Aer hic qualiscunq; sit, est primum & præcipuum audiendi instrumentum, pars scilicet animæ. Secundaria autem instrumenta sunt eæ omnes partes, quæ ad audiendum aliquid adjumenti præbent. Quidam scribunt, cavitatem ossis petrosi aerem implantatum continentem, eâ ratione habere ad auditum, qua crystallinus humor ad visum, nimirum quod primum sit auditus instrumentum; at hoc falsum esse quisq; facilè judicabit ex eo, quod os sonum ita excipere nequeat, ut crystallinus humor colorum diversitates splendoremque: at aer verò hoc facit, quare

aer erit principale audiendi instrumentum, cur autem aeris beneficio audiamus, in prima parte tractatus de auditu satis clarè docuimus, quare ad reliqua. *Idem cap.7.*

Observatio VIII.

Secunda cavitas, vel secundus meatus, & quæ in eo continentur in genere.

HÆc cavitas non uno nomine à scriptoribus appellatur. Aristoteles autem, sententiâ multorum Philosophorum vocat hanc cavitatem, cochleam, sic & Eustachius cochleam & antrum. Fallopius verò tympanum, Vesalius peluim. Equidem opinor eos, qui hoc ex Aristotele sumpsêre, Aristotelem non rectè intellexisse, iisq; usuvenisse, quod his, qui neglectâ rei inspectione, rerum naturalium scriptores pro proprio judicio interpretantur. Aristoteles nullâ ratione quivit hanc cavitatem cochleam appellare, siquidem nec in brutis, nec in ratione præditis ullam cum cochlea similitudinem obtinet. Secundò ex Aristotelis verbis id elici non potest, inquit enim hoc modo, *primo de natura animalium c.*11. Pars auris interior anfractui cochleæ similis desinit in os, quod auriculam imitatur, & adjicit, hinc meatus nullus ad cerebrum est: at in oris meatum semita pertendit, quod & nos deprehendimus: ex his verbis non licet colligere, quod pro interiore parte solummodo secundum hunc meatum tympanum intellexerit. Equidem opinor Aristotelem voluisse hic intelligi tertium cum secundo, nam in tertio meatu cochleæ forma conspicitur, & non in secuncundo: quod si vocasset concham à similitudine conchiliorum, jam brutorum aurium secundo meatui hoc vocabulum asscribi posset, quod dicat Aristoteles desinere in os auriculæ simile, in brutis, & non in hominibus verum est.

Quod Fallopius vocarit tympanum, ex brutorum & ruminantium præcipuè aure sumpsit, siquidem ea meatum hunc instar mediæ conchæ, vel tympani Turcici formatum habent. Homines toto cœlo à tympano discrepantem formam consequuntur, quapropter puto hunc meatum potius usus, quàm formæ causâ, tympanum appellandum. Nam quemadmodum in tympano aer contentus pulsatus, proprium suum edit sonum: sic putant aerem implantatum percussum à myringa, officulis & nervo, sonorum differentias in secundo meatu exprimere, quo inde ad auditorium meatum deferantur. Potest & tympanum dici eo quod super hanc cavitatem extendatur membrana, ut in Turcicis fit tympanis. Tertius meatus potius cochlea appellandus venit, quàm secundus. Hic secundus internus est, & propria sedes auditus, habet duos alios per successivum ingressum sibi mutuò conjunctos: Destinatus est hic secundus aeri implantato, ut nimirum in eo fieret sonus, tinnitus & su.urrus. Quo autem sonus optimè fiat, oportuit hunc meatum substantiâ durâ atq; osseâ circumduci, ad quam aer vehementer impulsus repercuteretur. Substantia hæc non est reliquis ossibus similis, sed omnium durissima & lapidea. Situm est tympanum inter radices mamillaris processus, & sedem illam cui caput maxillæ inferioris inseritur juxta articulum, constituiturq; in principio processus petrosi, cujus intimis partibus insculptum est, & statim post myringam. Hinc fit, quod inflammata intima auris regione circa secundum meatum, vel exulcerata illa parte, ex commotione inferioris maxillæ, dolor in aure excitetur.

Cavitas hæc cæteris duabus sequentibus eo, quod multum aeris implantati in se continere, atq; aer per pulsationem alterationes externi aeris excipere debebat, multo major est. Videtur quasi duplex, nam post myringam statim in superiori parte sursum versus anteriora prodit cavitas primò angustior, deinde sese dilatans, ad superiora retrorsum tendit, ut alia cavitas, ad inferiora deorsum producitur. Hæc pars civitatis secundæ est spongiosa & fungosa, assimilarique potest & respondet cavitati magnæ in vitulo, quæ assimilatur marsupio aurigarum, in hœdis & agnis, peris mercatricum; in homine vesicæ formam consequitur. Spongiosa substantia videtur sanè communicari cum mamillaris processus interno spatio: tot enim inibi sunt foramina, tot cavernæ, ut conjiciendum sit inibi spiritum implantatum elaborari, atq; ad perfectionem perduci; cùm verò mamillaris processus basis secus atque in brutis sit, forsan cavernulæ hæ, loco cavarum, ad meatum spectantium in brutis inserviunt. *Vasalius in observationum examine* hoc antrum assimilat fodinæ amplæ sedi, à qua plures cuniculi & viæ principium habent, & in eandem circulatim huc illucq; incedentes regrediuntur. Fallopius dicit figuram tympani habere, sed equidem id videre nequeo, intus enim ob fenestras, foramina, anfractusque, tympano nulla ratione conferri potest, ut antè docui. Hactenus de tympano, nunc de iis quæ in tympano continentur, demonstraturus sum hic necessitatem horum omnium. Meatus vel cavitas tympanum vocata, destinata est aeri implantato, qui cùm sonum vel aerem externum alterum à sono excipere debet, necessum est ut percutiatur: cæterùm hic meatus separatus est beneficio membranæ à meatu externo, quare externi aeris alterationem, absq; aliis mediis excipere nequit. Hinc Deus artificium invenit per pulsationem quæ fit per propria officula & chordam, quamvis nunc per pulsationem interni aeris alterationem excipiat, nihilhomini conferret, nisi ad nervum auditorium deferatur, idcirco canales sunt facti, tanquam aeris latores ad acusticum nervum. Postquam implantatus, qui purissimus, nullo excremento, vel superfluo infectus conservari in propria sede debet, per aerem ex ore in secundum meatum immissum fovetur, sustentaturq; requiritur necessariò, ne turbido & auditui inepto spiritu implantatus afficeretur, via ad expurgationem idonea, per quam & eadem opera aer ad ingeniti enutritionem novus succedit. Quæ itaq; in hoc meatu reperiuntur, triplici de causa inibi existunt, vel pulsationis gratiâ, vel implantati delationis, vel expurgationis simul & novi admissionis causa, Quartò reperitur etiam canalis, sive aquæductus, nervum transmittens. Pulsationi inserviunt tria officula, nervus vel chorda, & ut Eustachius vult, musculus unus, ut alii, musculi duo, Delationis causâ duæ fenestræ meatusque in labyrinthum desinentes. Ad expurgationem meatum apertissimum in palatum terminantem, de his nunc sigillatim: *Idem cap.*8.

Observatio IX.

Contenta in secunda cavitate, & præsertim de tribus ossiculis.

HOrum officulorum, ut plurimorum in aure existentium historia, non ita necessaria utilisque, ut investigatione ob reconditum in iis artificium digna est, eo, quod usus officiaq; incertâ conjecturâ assequamur. Tria sunt in hac cavitate officula priscis anatomicis ignota, à recentioribus primum inventa, quæ à similitudine, quam cum rebus externis habent, nomina consequuntur, veraque auditus sunt instrumenta: æquè enim in puerulis recenter natis, atque in adultis perfecta conspicuuntur, cæterùm quemnam præbeant usum, vel quidam ad auditum conferant non liquet. Columbus inquit, nobis à Deo esse concessa, ut fiat ab iis aeris repercussio: nam cùm ab aeris motu fiat auditio, aeris ictu in meatu ad hæc defertur officula, fitq; ibi repercussio ad eam sonitum ciendum, qui percipitur: hæc igitur officula membranâ cedente moveri, atque invicem confricari necessum est, ut cùm primùm

osae-

os aeris icta in alterum impingat illud feriat. Hunc usum tribus ossiculis attribui posse non opinor, siquidem si ex mutua confricatione sonus hic fieri debebat, inutilis foret chondrodis copulatio, quæ illum impedit attritum. Quapropter credendum est alio quopiam modo auditui conferre. Equidem duos conjicio modos: quorum primus est, ut sonus melius ad nervum auditorium deferatur, auditio enim fit per successivam communicationē: nam videmus solida corpora aptissima esse ad soni communicationem, vel delationem, cujus rei experientia fieri potest. Invenias tibi trabem vel ferrum, quam potes longissimum, colloces aliquem ab altero fine, tu vero stes ab altero. ferias digitorum condylo partem tuam ita leviter, ut ictus vix à te percipiatur, alter verò ex altero fine, trabis collocatus, si autem propius ad trabem admoverit, quamvis longissimè à te distitus, exquisitius tamen ictum percipiet atque tu, sed aliquo post tempore, siquidem per lignum sonus non ita citò, atque per aerem permeare potest: idem attestantur Musica instrumenta. Attribuo ita [illegible], ut sonum per myringæ commotionem [illegible] participatum foraminibus per quæ sonus ad nervum auditorium defertur, & ossibus vicinis communicarent. Secundus usus est, ut ex horum ossiculorum commotione nervus, sive chorda pulsaretur, & deinceps nervi motus aerem implantatum commoveret ad sonum percipiendum, à membrana enim non ita vehementer pulsari poterit nervus, atq; ab ossiculis. Addo [illegible] & his alium usum, quippe ut excipiendo soni vehementis impetuosiq; vim impedirent, ne myrinx tenuis, ac valde tensa membrana, statim ac violenter pulsetur, disrumpatur. Quamvis verus usus nos lateat, tamen eorum historiam pertractabo. Hæc tria ossicula priscis fuere incognita, duo à Jacobo Carpensi, unum à Joanne Philippo ab Ingrassia Siculo inventum. A rerum externarum similitudine nomina consequuntur, & sunt numero tria, diversâ figurâ prædita: quid verò in causa sit, quod cùm sibi mutuo colligata cohæreant, tria fecerit & non unum, ex causa [illegible] aliorum ossium connectere licebit, nimirum ob motum, nam si tria hæc ossicula unica essent, vel myrinx impulsa ab ingenti strepitu sonôve, propter ossis rigiditatem & duritiem insignem cedere nequiens, rumperetur, vel processus ossis, fracturæ periculum subiret, jam ob separationem & vinculum molle, quo colligantur ligamentis, & vinculo cartilaginoso mutuò hærent, extrema vero horum ossiculorum, quibus in articulum coagmentantur cartilagine illita sunt, ac mollibus quibusdam membranulis ligamenti vice colligantur mobiliaq; redduntur. Myrinx intus absq; ulla offensione cedere potest, compacta autem sunt duobus articulis. Hæc ossicula sunt Vesalii sententiâ quàm solidissima, soliditas enim ad auditum confert. Soliditas hæc tamen tanta non est, ut parvis foraminibus privata sint, in quibusdam medulla proportione inest duo majora ossa præcipuè foraminibus scatent. Tertium ob sui tenuitatem immune.

Nunc de singulis. Primum ab usu potius, quàm à forma malleum dici scriptores existimant, nimirum quod dum myrinx movetur & malleus commoveatur vel quod malleus instar mallei fabrilis percutiat myringam. Assimilatur verè ossi femoris, si capita inferiora femoris resecueris, finemque inferiorem exquisitè exacueris, quemadmodum enim femur juxta ejus cervicem duos adsciscit processus, quos trochanteres, sive rotatores vocamus, sic etiam ossiculum hac eadem sede processulos aliquot consequitur, quorum beneficio membranæ suæ firmius innascitur, dein ut femoris ossis cervix obliq; versus anteriora ad coxendicis ossis sinum vergit, atq; in caput oblongum & rotundum cessat, ita etiam præsens ossiculum à membrana introrsum abscedit, in rotundum caput desinens, quod læve, minimeq; asperum est. Ab inferiori parte, mucronis ritu in acutum tendit. Consequitur tres processus, & unum caput, quorum primus processus est longus & tenuis, quo membranæ secundum ipsius latitudinem innascitur interna facie. Secundus sursum spectat & eo etiam connectitur cum myringa. Tertius deorsum tendit, & est fulcrum chordæ ne in percussione à suo dimoveatur loco. Caput est rotundum instar capitis femoris, quod in cotylem ischiæ immittitur: tuber hoc sublatum sursum versus anteriora spectat latus meatus auditorii, capiteq; hoc ea parte, quâ latius est, levi quadam cavitate tuberculum incudis excipit, ac secundo ossiculo incudi committitur, ut iste nexus ad articulationem lubricis & levibus superficiebus [illegible] referri possit. Columbus putat, baculorum more, quibus tympanum pulsatur, membranam à malleo quati; at meâ sententiâ Columbus in hac re decipitur nam malleus nullibi membranæ solutus est, imo compactio in membrana validi existit, utiq; si membranam percutere debebat, libera ut esset oportuit. Malleus cum incude cartilagine [illegible] articulo coagmentatur, secundo ossiculo, & mollibus quibusdam membranulis, ligamenti vice colligantur, quo mobilia forent. compactio hæc varia est. Intus [illegible] transversim, quemadmodum in tympano [illegible] unam atq; alteram crassiorem, membranæ [illegible] videmus, quo autem validius firmaretur, oblongum [illegible] processum vel caudam, vel pediculum insertum membranæ interna in facie [illegible]. Situs per [illegible] membranæ [illegible] ne, quo auditorii meatus sedes [illegible] amplexa circumambitur, exorta est. Secundo ossiculo quidam à similitudine, quam cum fabrili incude habet, incudis nomen assignant; quidam ab actione nomen [illegible] attribuunt, eo quod incudis vicem gerat, excipiens quodammodo ictus permoti ac percutientis mallei jam descripti. Columbus etiam vocat dentem molarem, nam denti molari aptè assimilatur, qui duas radices habet. At usus nomine quoquomodo incus dici potest. Hujus ossiculi usus non ita constat: equidem credo hoc ossiculum aliæ partis myringis non occupatæ à malleo, spatium occupare, quo ejus partis pulsationem percipiat, deinde ut communicet sonum stapedi, unde per foramina parva defertur ad nervum auditorium. Consequitur formam dentis molaris præditi duabus radicibus, obtinet gemina crura, altero quod brevius, crassius, & elatius, auri vicinius, latius ac in acutum definit apicem: parieti ipsius tympani hæret ea parte, quâ aquæductus [illegible]; hac ratione firmius hæret malleo, ne in vehementi percussione myringis a se mutuo separarentur. Longius secundi ossiculi crus, [illegible] nominatur [illegible] sursum [illegible] eminet, & inferiori tenuiorique parti stapedis annectitur & nectitur, quo sonus à secundo ossiculo exceptus participaretur cum stapede. Præter hos duos conspicuos processus, consequitur minorem processum, pedem vocatum, cujus munus est chordam in sua sede conservare, ne videlicet ea sursum tendat. Est adhuc caput crassiusculum, quod planam quoquomodo incudis partem refert, instar parvi incudis, at ubi mallei caput excipit, leviter deprimitur, necessariò ab aliis ossiculis separatum est: & ut usum eundem cum malleo, sic & substantiam obtinet, crassius tamen & brevius existit, positum est ex opposito mallei, nempe in inferiori parte, partem myringis non tectam à malleo integit, attamen crassiori sua portione aurem spectat, cruribus tympanum. Tertium ossiculum primi inventores vocarunt à similitudine, quam cum stapede obtinet, stapedem. Verùm ut nunc stapedes efformantur, stapedis non meretur, sed ut antiquitus fuêre stapedes, nimirum triangulari forma, sine fora-

foramine, per quod lorum, ut in nostris stapedibus transmittitur, stapes dici potest. Est enim triangulare repræsentans quodammodo Græcorum Δ, vel ferreum triangularem, qui annulis aliquot obsitus mendicorum cantilenis apud multas nationes accommodatur: munus hujus officuli est excipere sonum sibi communicatum ab incude, eumque per ovalem fenestram ad labyrinthum deferre. Figura illi contigit triangularis, qua autem de causa, me latet. Stapedis cui equorum sellis indsientes pedem immittimus, quasi formam consequitur, in medio est perforatum, multis foraminibus instar spongiæ oppletum, in superficie æquale & planum, inferiori sede tenuius & asperum existit. Latum & utcumq; amplum longôq; sinu veluti ad inarticulationem concinnato donatur, quo superiorem foraminis sedem spectat, quod foramen principium antri cujusdam statuetur, fodinæ amplam sedem referentis. Situm in fenestra ovali, cui totum præpositum est. Hactenus de officulis tribus, in secundo meatu contentis, nunc de musculis. *Idem cap. 9.*

Observatio X.

Musculi in secundo meatu positi.

Diximus pulsationis gratiâ secundùm Eustachii sententiam unum musculum, secundùm alios, duos auditui tribui, in quem usum non liquet. Eustachius inquit, organa auditus voluntate moveri, unde Deum his animalibus concessisse musculos, equidem ita ajo, cùm auditus prorsus in nostra non sit voluntate, aut musculi non erunt, quos musculos appellant, aut si musculi sunt, alii usui quàm auditui inservire existimandum est. *Vesalius in examine* non vult esse musculos, inquit enim hoc modo, in anteriori sede sinum etiam utcumq; insignem & notatu dignum habet, cui nervosum & fibrosum instar rotundæ oblongæque glandulæ, cùm integrum est organum, insistit. Sunt qui dicunt, cùm ex industria illas partes ad audiendum excitare student, vel sese quid in aure moveri, vel audiendi vim intendi, persentiscere, equidem id non ita auditui propriè atq; communiter motui, & omnibus sensibus attribuere queo, nam ad alicujus animalis operationis intensionem excitandam, omnes alii sensus concurrere videntur, rursus inquiunt, nulla ossa absq; motu hoc modo articulari, ad id ita respondeo, ossium articulationes ad motum esse factas, at ob id minimè sequi, proprios ad illum motum requiri musculos: etenim reperiuntur in puerorum corporibus ossa capitis, colligata laxis vinculis, sic & ossium multas partes tum membranulis, tum cartilaginibus connexas, easq; mobiles, sed tamen absq; musculis: in carpis & pediis sunt ossa per articulationes colligata sine musculis, sic & ossa pubis cohærent. Invenies hunc musculum secundum Eustachium hoc modo: incides os petrosum, prius apertâ calvariâ eo in loco, quo linea minimè altè penetrante insculptum est, & versus tenuiorem ossis temporis sedem in anteriorem partem magis eminet, aperiasq; ejus squammam, hoc cùm effeceris, statim musculus conspiciendum sese exhibebit, qui etiamsi omnium minimus sit, constructione nulli cedit, oritur à substantia ligamentis simili, quâ parte os cuneiforme cum osse temporis committitur. Inde carneus evadens redditur sensim ad medium usq; aliquanto latior: deinde verò angustior redditus, tendinem gracillimum producit, qui in majorem apophysim mallei è regione minoris apophysis ejusdem inseritur: & in canibus parum ante insertionem, carneam, rotundamq; glandulam aliquantulum depressam habet, illud in parvis animalibus æquè atq; in magnis conspicuum est, hinc patet illam regulam, quæ vult, quod particularum moles animantibus pro ratione magnitudinis tributa sit, falsam esse, nam auditus organa, præcipuè officula tria in pueris æquè ferè magna sunt, atq; in adultis. *Idem c. 10.*

Observatio XI.

Chorda seu filum in secunda cavitate.

Consequitur tertium in tympano pulsationis gratiâ factum, & est quid instar chordæ vel fili, ut Fallopius inquit, diximus in principio nos credere aeris pulsatione in aure fieri eo modo, quo in tympano bellico sonus, nimirum ex chordæ per chorium expansæ repercussione: tribuitur itaq; chordæ hic usus, ut aerem percutiat, ex exceptione verberationis factæ à tribus officulis; chorda hæc, vel ex ligamento, vel ex nervo, vel ex utroq; simul conflata constare debet, ex alia substantia minimè componi potest; at ligamenta duriora sunt quàm ut parvo ictui cedant, quaproter minimè ex ligamento, quandoquidem verò nervus ita robustus est, ut quantumvis vehementer impellatur, difficulter rumpi possit, ita mollis, ut ex facili commotione commoveatur, (quod ad sonum excipiendũ desideratur) rectè Fallop. dubitavit, num hæc chorda arteria, num nervus, numve alia substantia esset. Eustachius asserit, nervum existere, & ejus naturam hoc modo describit. Hic nervulus oritur non à quinto pari nervorum cerebri, sed ab altero quarti paris ramo, exilis quædam propago reflexo itinere oritur, juxta osseum canalem in os desinentem, aurium cavum tympanum vocatum, ingreditur, & obliquè tympano ac deinde officulo malleo supra musculi insertionem adhærescit: nec ibi desinit, sed ulterius progrediens, os lapideum in posteriori sede meatus auditorii perforat, deorsumque reflexus parumper repit, ac tandem cum tenuiori durioriq; ramo quinti paris nervorum cerebri jungitur & coit, hæc chorda tenuissima est, quæ per medium tympanum percurrens incumbit, vel attenditur illi articulo tantum, quo stapes cum altero crure incudis copulatur. *Idem c. 11.*

Observatio XII.

Fenestræ duæ delationi soni inservientes, itidem in secunda cavitate contentæ.

Hactenus dictum est de his, quæ ad pulsationem pertinent, nunc de inservientibus ad soni delationem, & sunt duæ fenestræ à Vesalio foramina dictæ. Munus earum est sonum aeri implantato communicatum, per pulsationem excipere, eumq; ad sequentes cavitates transmittere. Vesalius vocat primam fenestram à Fallopio ovalem dictam, anterius foramen, eo quod antrorsum versus spectet: ovalis fenestra ob ovalem formam, qua prædita est, à Fallopio appellatur; hæc fenestra oblonga, & à lateribus compressa est, sua posteriori sede in buccinosum illud antrum, insigni satis amplitudine sese aperit, & cum anteriori sede buccinosi antri, ita communis efficitur, ut non aliter fenestra ovalis in foramen buccinosi antri, quàm foramen illius antri in fenestram pertinere, quis posset asserere. Hoc idem anterius foramen sese posteriori foramini etiam conjungit, deinde in interiora progrediens, dilatatur, fornumq; quodammodo, aut præcipuam fodinæ alicujus metallicæ sedem constituit, à qua (ut Vesalius inquit) multæ plateæ aut viæ, aut cuniculi excurrunt. Collocata est quasi in media concameratione, manet semper stapedis basi clausa. Altera fenestra nullum peculiare consequitur nomen, à Vesalio appellatur secundum foramen, vel posterius foramen, eo quod in posteriori regione collocatum sit. Foramen hoc rotundum, & in homine paulo minus angustiusve, quàm anterius visitur, in vitulo & ove posterius foramen amplitudine anterius quasi vincit: ad posteriora declinat, coitque cum anteriori in cavitate, quæ

que per os penetrans ex sese labyrinthum & cochleam depromere videtur, hoc foramen semper apertum manet, & à nullo corpore operitur. Est & inter fenestram utramq; tuberculum, quod Vesalius cum foramine rotundo, & extuberante tuberculo subdito priori sedi, parvæ conchæ confert, quæ in fœnorum ornamenta adhibetur: in tubere vero latitat antrum quoddam, cochlea vocatum. *Idem c.12.*

Observatio XIII.

Meatus à secundo auris meatu in os pertingens, & expurgationi inserviens.

SEquitur via expurgationi aeris implantati destinata, excremento à capite ad aurem defluenti exitus viam præbens, cernimus autem ex his, quæ foris in aure colliguntur per transudationem, aurem multis excrementis, flationibus, destillationibusq; obnoxiam esse. Si enim illa, quæ per densam membranam tot sunt, quanto erunt plura intus latentia? Foris per meatum auditorium ob membranam densissimam interpositam nihil exire potest, nisi tenuissimum, & id per transudationem, crassum vero si intus hæreret (ut multoties contingit) semper, propter perpetuam resolutionem, quæ fit continuo à calore innato, flatus generaretur, unde susurrus, aurium tinnitus, auditus depravatio ac amissio. Expurgando itaq; auris recremento peculiaris meatus à rerum conditore hic in aure constructus est: quod autem per illam viam aures purgentur ex curatione patet, nam in auditus difficultate in tinnitu, & similibus aurium affectibus, masticatoria admodum conferunt, masticatoriorum enim facultas per palatum ad aurium cavitatem transmittitur, unde materia partim extracta evacuatur, partim resoluta discutitur. hic unicus usus præsenti meatui ab Anatomiæ scriptoribus attribuitur: at ego illi præter hunc, usus & duos alios adscribo, nimirum ut ad refectionem & restaurationem aeris implantati absumpti, novus ex ore, per hunc meatum suppeditetur. Secundus usus est, ut cum ob membranæ læsionem auditus difficilior obtusiorque redditur, per hanc viam sonus per os ingressus ad aurium intima pertingat, atq; hac via surdastris subveniatur. hoc ex surdastris, qui, ut exquisitius quid audiant, hiante ore, voces & sonos excipiunt, liquet: idem testantur Musica instrumenta, quæ si utraque aure diligenter obturata, baculo, quem dentibus comprehenderis, attingens, exquisitius pulsari audies. Alcmeon ut testatur *Aristoteles, primo de nat. anim. c.11:* alium illi tribuit usum, nempe ut animal per aures respiret, affert exemplum de capris. Unde colligendum priscos hoc foramen non latuisse, at in usu Alcmeon deceptus fuit, siquidem si animal per aures spiraret, necessum foret aeri externo nullum fore obstaculum, quo minus ad secundam cavitatem perveniret: at nunc membrana hoc impedit, quare per aures aer ad os pervenire nequit. Possit & præter alios jam enumeratos usus alius adjici, nimirum ne in bombardarum & alio simili impetuoso sono membrana myrinx rumpatur. Si enim secundus meatus undequaquam occlusus, ab aere implantato intarctus esset, ut nullus exitus pateret, ex tali sono maximo impetu & afflatim concitato, membrana myrinx impulsa, cedere nequiens, haud dubie rumperetur, jam vero aer implantatus exitum sibi inveniens cedendi locum membranæ myringi concedit, atq; hoc modo rupturæ periculum evadit. Hic meatus in narium cavitatem desinens ortum ducere debuit à tympano, in quo continetur aer implantatus, & non sua excrementa deponit. Est rotundo canaliculo persimilis, atq; instar tenuioris calami in exordio amplus, indeq; obliq; ad anterius interiusq; basis capitis latus procedens, in medio quatuor foraminum totum illud os perfodit ac penetrat: nam posteriori ipsius sede arteria soporaria calvariam ingreditur: in anteriori regione, quartum par nervorum cerebri, extra calvariam emergit, externum latus patefacit aditum arteriæ distributæ in duram matrem: interim denique fissura quædam circumscribit, quæ à cuneiformis ossis & lapidosi extremis partibus obliq; infrà & antrorsum versus ductis fiunt. Cæterum meatus hic eo in loco non desinit, sed alterius generis substantia auctus, inter duos faucium seu gulæ musculos, paulò ante dictæ figuræ ductum ulterius procedit, & juxta radicem internæ partis aphopysis alis vespertilionum similis, in alteram narium cavitatem terminatur, & in crassam palati tunicam prope radicem gargareonis inseritur. Substantia ejus, qua extrema sutura ossa temporum & cuneiformis tangit, cartilaginea est, admodumq; crassa: oppositæ vero partis substantia exactè cartilago non est, sed nescio quid membranosi obtinet, tenuiorq; evadit. Sed hujus meatus interna extremitas narium cavitatis medium respiciens, robusta est cartilago, quæ plurimum extuberat, muccosaque narium tunicâ obducitur, & quasi janitor præfectus vini obducitur. Hæc autem summo rerum opificis consilio atque arte sunt machinata, primo autem fit meatus hic cartilaginosus, quo via excrementorum exitui semper pateret, & ne sua duritie vicinis partibus vim aliquam adferret, materia enim cartilaginosa absque fracturæ periculo facile cedit, deinde membrana obducitur mucosa, valvulæ instar, quo excrementa in os effluere possent, & vicissim parum ex ore in aurem. Si verò semper apertus fuisset hic meatus, ex ore in aures facilè quid mali vaporis ingredi potuisset, quare non semper patet, sed aliquando sic, aliquando nō, pro necessitate. Terminatur ubi os palati superioris definit, ita ut terminus hujus canalis & palato, & naribus communis sit, hocque modo os excrementorum cerebri cōmodum receptaculum, auris superfluitates facilius recipit. Ubi definit utrinque, unus musculus faucium consistit, voluit enim Deus pro necessitate hunc meatum aperiri, quod egregie fit, dum fauces dilatantur sive aperiuntur ad transglutitionem excitatam à duobus jam dictis musculis. *Idem c.13.*

Observatio XIV.

Aquæ ductus.

EST quidam osseus canalis, ob similitudinem, quam cum aquæ, per cuniculos impositis canalibus hinc inde vario modo deductione habet: à Fallopio aquæductus vocatus, à quibusdam cochlearis canalis. A Galeno & Vesalio cæcus meatus, non à cæco intestino (ut nonnulli volunt) sed ex eo, quod immissa setâ porcinâ difficulter perquiri possit; imò in arida bovis calvaria ferè nulla ratione setam hoc foramen transmittit. Potest cæcum vocari, quod tenuis & circumducti vertiginosiq; intestini loco perpulchrè censetur. Paratur hoc foramen ramulo quinti paris nervorum cerebri, qui postquam indurescere debuit, non sine causa per durissimum siccissimumq; ossis anfractuosum foramen diductus est: adde quod per alium locum via illi non patuerit. Canales itaq; hujus anfractuosi est, ut quinto pari nervorum via ac transitus præbeatur. Aquæductus hic oritur ab interna & interioris calvariæ parte, satis angusto foramine, & in homine rotundi foraminis imaginem habet, atq; per os suo fundo modice dilatatur, tenuissimaq; ossea squamma à subditis antris sejungitur, interim & non tamen semper amplius hic foraminis, altius locus duobus parvis foraminibus pervius est; posterius verò, quo boves & oves pariter donantur, exiguum admodum est, & ad superiorem præcipuè dictorum cuniculorum intersectionis sedem pertinet, portionem quinti paris nervorum cerebri transmittens. Anterius foramen posteriori amplius, & ad quinti paris nervorum cerebri portionem quoq; deducendam paratum, mox integer effici-

tur meatus canalisve, in petrosæ partis anteriori sede insculptus. Iste aquæductus secundum anteriora antri fodinarum cameram referentis procedens, retrorsum supra inferiorem petrosæ partis superficiem retorquetur, itaq; continuo in osse tantisper progreditur, donec extra calvariam sub auditorii meatus ad aurem foramine ubi quinti paris nervorum pars sub aure excidit, ad auriculæ radicem erumpat. In homine autem hic aquæductus sese exiguo intervallo ad initium antri fodinarum cameræ comparati adaperit, nullibi aliàs sub inferiori petrosæ partis superficie pariter dehiscit: exprimit medii circuli figuram. *Idem c.14.*

OBSERVATIO XV.

Labyrinthus, seu tertia auris cavitas.

ABsolutis his, quæ ad tympanum, id est, ad secundam cavitatem spectant proximum est, ut tractem de tertia cavitate. Tertia hæc cavitas à Fallopio labyrinthus dicitur, quia in ea multi cuniculi reperiuntur, qui in eandem labyrinthi instar, circulari modo, cavitatem redeunt. Anfractuum cavernarumq; finalis causa est, ut sonus per angusta transiens loca, tanto acutior & exquisitior foret quod ex artificialibus instrumentis, præcipuè Musicis satis liquet, utpote ex fistulis manualibus & organorum; hæ enim quanto angustiores longioresq; tanto magis sonorum acutioremq; sonum reddi deprehendimus Primò autem aer contentus in canalibus, quietus ac tranquillus facilius soni alterationem excipit, atq; aer ex agitatione conturbatus. Secundò, aer angusto loco conclusus non disgregatur, sed unitus permanens, disgregato majorem ac efficaciorem sonum promit. Quoniam verò hi canaliculi propter brevitatem petrosi processus, in longum exproduci nequiēre, recompensata est longitudo circumvolutione & gyroso anfractu. Sic etiam per varias concavitates, & spiras quasi per diversos gradus sensim voces elaboratæ, & quodamodo fractæ, in cerebrū ascendunt. Postquam jam hæc cavitas sub tuberculo & post fenestram ovalem stapede occlusam, sese quartæ veluti communi portæ conjunxit, in interiora deinde progrediēs dilatatur, forumq; quodammodo, aut præcipuam fodinæ alicujus metallicæ sedem constituit, à qua multæ plateæ aut viæ, aut cuniculi excurrunt, qui per duram ossis substantiam veluti in circulum excavati incedentesq; in amplam cameram rursus revertuntur. A posteriori amplæ hujus cameræ regione plures viæ excurrunt, quàm ab anteriori: retrorsum procedentes ita feruntur ut duæ circulares viæ rectis quasi angulis sese bis intersecent, hi cuniculi numero tres circulares in eandem cavitatem redeunt, nusquam tamen toto processu in se invicem manifestè patent. Præcipua & manifestior intersectio supra apicem buccinosi antri perficitur, ubi foramen totum quinti paris nervum excipiens finit, & tenuissimâ quasi squammâ ab hac viarum intersectione dirimitur. Numero tres sunt hi cuniculi, qui in eandem cavitatem redeunt, non enim conduxit (ut dictum est) per latum canalem sonum ferri. Primus verò inferior existit, & ab anteriori parte cavitatis divertens versus exteriora, ac deinde reflexus in eandem cavitatem, per posteriorem angulum recurrit. Secundus oritur ab eodem anteriori cavitatis angulo sursumq; elatus quasi ad ὀρθογώνιον facto semicirculo iterum in cavitatem, per angulum posteriorem regreditur. Tertius & oritur & occidit, aut finit in posteriori cavitatis angulo, nam inde ortus perforatoque osse circulari quodam canali exteriora versùs illuc iterum revertitur, canaliculi hi in intima superficie membranula quadam mollissima ac tenuissima vestiuntur, quæ membrana num sit nervus expansus, an aliud, non refert. *Idem c.15.*

OBSERVATIO XVI.

Cochlea, quarta auris cavitas.

SEquitur jam quarta cavitas vel antrum aliquod in tubere superius descripto latitans, quod à Fallopia cochlea vocatur, eo, quod testæ cochleari exteriori superficie rotunda detracta, & parte interiore, quæ in spiras contorquetur reservata similis sit, à quibusdam nominatur foramen cæcum, quia nonnullis nullum exitum habere visum est: at hac ratione cæcum dici non potest, nam etiamsi spirarum modo convoluatur, tamen foramine sive exitu non caret, sed in medio, eâ nimirum parte, cui spiræ innituntur, à principio ad finem usq; angusto & recto meatu est pervium, atq; à fenestra ovali via aperta est quæ in majorem hujus ossis spiram desinit; etenim si cavitas cæca esset, aer percussus nervo occurrere nequiret. A Vesalio hæc cavitas vocatur buccinosum antrum, à buccina cornu recurvo ac contorto, quo pastores pecus convocare solebant, vel à buccina conchilii specie. Usus ex superioribus satis constat, eundem docet ac confirmat buccinosa testa multis gyris circumvoluta, nam si talem testam foramine suo quis auri admoverit miros quis audiet sibilos, ac tinnitus susurrosq; excitari, quod si quis apici aut cavo perforato inflarit, tubæ in modum sonus edetur. Hinc animadvertendum. Deum creatorem non contentum fuisse tertiæ cavitatis gyri, & anfractibus, sed etiam addere voluisse alium anfractum, eūmq; magis anfractuosum, quam sunt cuniculi tertiæ cavitatis: quoniam nequiere recta intus petere hi cuniculi, cochleæ modo circumducti sunt, cavitas itaq; hæc ab ampla basi, nimirum sub tuberculo à sede metallicæ fodinæ foro persimili exorta, excavatur, & gyris tribus quatuorve sese mutuò excipientibus procedens angustatur & absolvitur. Hæc cochlea præcedentibus internis cavitatibus longè minor est, atq; insculpta in eodē petroso processu, in latere anteriori est collocata, quo sono qui à posteriori parte antrorsum vergit, occurrat Spirarum elatior superiorem sedem obtinet, & nervum suscipit, angustior inferiorem & ossis cavo terminatur, exitum consequitur ut dictum est, hinc fit quod aer ab officulis & myringa agitatus in tympano, per spiras dictas ad cochleam, inde & nervum deferatur, nervi enim quinti paris major propago videtur in tres portiones invicem distantes terminari, ex quibus præcipua exiguo foramine pervio in cochleatum os, vel in cochleam obducitur. Sed num instar operculi eidem incumbat, an verò altè penetret, atque in spiras ejus ossis convoluatur, propter administrationis difficultatem, certò adhuc explicare non potui. Fallopius inquit hanc cavitatem in intima superficie membranula mollissimâ, ac tenuissimâ vestiri, quæ an sit nervus expansus, an aliud, non refert. Hoc idem os cochlea ex duplici spirarum genere constat, quorum alterum ab ossea substantia admodum tenui & sicca, & quæ facilè teritur, creatur: atq; undequaq; serpenti in spiras convolutæ similis. Alterum verò aliis Anatomicis, præter Eustachium, ante nostra tempora ignotum. Ex materia quadam fit molli, mucosa, sed firma tamen, & quæ nescio quid arenosi permixtum habet. Oritur ex medio spatio primarum spirarum, tanquam ex ampliori basi, sensimq; extenuatum in aciem desinit, sed non tam altè conscendit, ut ossis ambitum, qui priores terminat spiras, attingat. Eustachius vult 3. vel 4. foramina minima reperiri, ita ut aliquando vix capillum admittant, quæ in secundam & tertiam cavitatem pertingunt à canali, quem nervi quinti pars ingrediuntur, per hos meatus parvos credit Fallopius nervulos à quinto pari membranæ communicari, vel facultatem & vires, vel quod verisimilius est, à dictis propaginibus membranulam ortum ducere, quæ cochleæ cavitatem investit, *Idem c.16.*

OBSERVATIO XVII.

Nervus Acusticus seu auditorius.

SUperest quartum & ultimum a [illegible] auditum spectans, nimirum ut agam de nervo auditorio, in cujus descriptione Anatomici scriptores ob [illegible] tam [illegible] in hac difficultatem valde inter sese dissentiunt. Eustachius ita loquitur: quintam nervorum cerebri [illegible], ex duobus tantum nervis, ut alii arbitrantur, [illegible] constat, sed duas utrinque propagines [illegible] habet: [illegible] major secundum longitudinem [illegible] [illegible] excavat [illegible], [illegible] fugit [illegible] & amplectitur [illegible] ambarum [illegible] obliquè in anteriorem & exteriorem partem [illegible] ad extrema [illegible], in ossis petrosi [illegible] catum gratia exsculpti, procedunt, ubi minor propago à majore recedens parvum foramen [illegible] invenit, & ingreditur, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] portiones parum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] penetret, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Fallopius [illegible] [illegible], at ab eodem [illegible] Anatomici loco ex duobus nervis constantem, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] visum [illegible] Alterum, qui quinto etiam pari assignatur, [illegible] ab eodem [illegible] petroso [illegible] [illegible] nervus & [illegible] [illegible] [illegible] nervi, qui externi [illegible] neque [illegible] videtur paris [illegible] Fallopius [illegible] velle [illegible] Anatomicis, contra autem sententiam concedit quinti paris alterum ramum [illegible], alterum durum, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] de [illegible] auditorio, [illegible] Fallopius [illegible]. [illegible] quinti paris portio [illegible] & nervus auditorius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ossis [illegible] [illegible] nervum [illegible] ad exteriora. Neque tu, neque alius quispiam [illegible] (ut mihi persuadeo*) aliquam ab hoc quinto [illegible] nervo [illegible] propaginem [illegible] alicujus momenti [illegible] [illegible], invenire poterit, hactenus [illegible]. [illegible] quidem [illegible] ductum hujus nervi [illegible], & [illegible] habere deprehendi [illegible], rursus Fallopium erroris accusat hoc modo. Ego [illegible] [illegible], quod abs te [illegible] & [illegible] in quinti paris exortu (qui [illegible] veluti duobus fit funiculis) & in ipsius ad suum proprium foramen progressu [illegible], non memini me observasse: & rationi uti nunc colliges, haud videtur consonum. Mihi namque nulla vicinior via occurrit qua anterior quinti pars nervi portio (quæ veluti gracilior est funiculus) in bobus & ovibus, & manifestius adhuc in porcis quidem ad interiorem petrosæ partis superficiem, in homine autem ad initium antri, quod fodinarum cameræ comparo, deferri & distribui queat [illegible] modo antrorum in petrosa parte exsculptorum debeat haberi ratio, illa quæ certa causam & seriem non fuerint temere perforanda. Et quamquam duram quinti paris tuam portionem, ita deferas describisve potius, ac si auditus organo nullum [illegible] conferret: animadvertendum tamen est, [illegible] oblongo illi nerveo corpori in bove adnascitur & in homine per foramen camerato antro peculiare propaginem exhibet. Corpus hoc proprio sinu in interiori petrosæ partis superficie contineri, jam sæpius dixi: illudque oblongis corporibus conferri potest, quæ in nervorum complexionibus, olivaria appellas, ego autẽ flocculis & nodulis illarum chordarum assimilare soleo, quæ [illegible] galeris appenduntur. Ut enim corpora [illegible] nervea simul & glandulosa substantia efformata, nervis adnascuntur, aut potius nervorum incrementum constituunt, ita quoque hic in auditus organo, [illegible] corpus in proprio sinu reponitur: quod [illegible] applantationem admittens, aut ab [illegible], humilior sua sede nervos à se diffindit, qui ossiculorum auditus organi nexibus, crassarũ & [illegible] partim exporriguntur, & partim [illegible] non spernenda tertii paris nervorum cerebri portione [illegible] vasa auditus organi ingrediuntur. [illegible] diligentius aliquando in examen [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non parva [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quæ velut crassior [illegible] [illegible] [illegible] dilatari volunt, quæ inter cuniculorum [illegible] [illegible] & foraminis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cuniculos [illegible], & [illegible] per antra in petroso ossis parte [illegible] [illegible]. Est [illegible] in bobus & ovibus pariter, ac hominibus [illegible], etiam [illegible] in [illegible] manifestior, uti & camerati antri seriem, aut imaginem in homine [illegible] potentiorem [illegible], esse expendimus. [illegible] cum foramen quintum nervorum par [illegible] & in anteriori hujus sede meatum [illegible], [illegible] tandem extra calvariam [illegible], [illegible] congerere, [illegible] quintum par [illegible] nervos [illegible], & cum [illegible] graciliorem & situ posteriorem statuis, ipsum nuper dictum meatum ingredi cupias, citra nescio cujus decessionem, [illegible] rationis explicationem quę [illegible] nervi supra & infra [illegible] ductum situmve argueret. Mihi enim [illegible], semel [illegible] anterior quinti paris nervi portio, non vero posterior meatum [illegible] cernitur, qui sub aure versus posteriora [illegible] foramẽ, quod Galenus ob [illegible] [illegible], quemadmodum [illegible] satis ex merito cæcum nuncupavit. *Idem [illegible].* † Conjungatur Aurium Historia ex *[illegible] Anat. & [illegible].* *pag. 293 [illegible].*

CAUSA.

OBSERVATIO I.

Ingeniosa ratio cognoscendi, num auditus sit ablatus ob morbum myringæ, aut potius nervi expansi.

MOrbi myringæ cognoscuntur, quia observatus fluxio ad illam partem: præterea æger fuit expositus aeri frigidiori [illegible] auribus. Si vitium myringæ fiat ex ulcere, facile cognoscitur, quando post ulcus excitatur cicatrix adeo densa, ut auditus auferatur: quod etiam contingere potest ob alias causas, ut ob [illegible]. Quare maxima diligentia est opus, ut cognoscatur an auditus sit ablatus, ob morbum myringæ, vel potius nervi expansi: quod sic cognoscitur: Sumatur ferrum longitudine cubiti, & una extremi-

tas

tas imponatur supra dentes, altera autem extremitas imponatur verbi gratia supra chordas citharæ: & quispiam ferro commoveat chordas citharæ, tunc si æger sentit sonum citharæ, surditas dependet à morbo myringæ: si non sentit, surditas dependet à morbo nervi expansi, ut prorsus extincta sit vis facultatis. Nam auditus fit, quoties sonus excitatus à percussione aeris inter duo dura corpora, recipitur in aere tanquam in subjecto, & per medium aerem perducitur ad sensorium auditus, nimirum ad nervum expansum. *Capivaccius lib.1.de læso auditu, pag.333. Practicæ suæ.*

OBSERVATIO II.

Quidam ex conjuge sana liberos omnes surdos & mutos suscepit.

GRavis auditio atque surditas, quæ jam ab ipso ortu, & à prima natali die contracta sit, à conformationis vitio proficiscitur, quo vel audiendi instrumentum deest, vel certè figuram vitiosam obtinet. Sic quidam Senator ex conjuge sana liberos omnes suscepit surdos atque mutos: cujus rei causa imprimis cæca & obscura censetur. *Fernelius lib.5.cap.6.Patholog.*

OBSERVATIO III.

De muti & surdi intra decem menses cum molis mortuis & putrefactis nati, superstites.

MAgna & admiranda sunt naturæ nostræ arcana. Mulier quædam quæ habitat in Orientali porta, uxor artificis cannarum, vigintiquinque filios enixa est, atque ea fœcunditas primùm mira fuit. Ex his duos intra decem menses ambos mutos surdosque, qui ambo supervixerunt, vivuntque. Primum cum tribus molis, secundum cum duabus non solùm mortuis, sed putrefactis. Dum eos in utero gereret, non quemadmodum in aliis se habuit, sed in imo ventris pondus quasi plumbi sentiebat: verisimile est, adnatas molas sua frigiditate (sunt enim quasi sanguis congelatus) cerebrum læsisse: inde auditum, & vim loquendi hebetatam, maxime cum computruerint. Læso autem cerebro fœtum descendisse aliquantulum, tum eâ ratione, tum molarum pondere gravatam fuisse admodum. *Card.lib.4.cap.44.de varietate.*

OBSERVATIO IV.

Vermes in auribus.

DIuturna sordis & saniei suppressio in auribus, ac etiam impurum sordidumque ulcus, vermes progignit, quorum veteres Græci, Latini, Arabes & recentiores, imprimis verò Galenus, Aetius, Ægyneta, & Avicenna mentionem faciunt, qui ad verminosas aures remedia quoque præscribunt.

Vidi expellere vermes ab aure juvenis, febrem habentis acutam, duos aut tres ad formam granorum pini, erant tamen grossiores, & sanatus fuit homo. *Valescus de Taranto, l.b.4.cap.30.*

In cerebro omnibusque locis, ubi generari putredo potest, vermes generari possunt: & memini me ex auribus cuidam vermes sumpsisse. *Montan.Consil.39.*

Vidimus quibusdam vermes ex auribus erumpere. *Solenender.sect.Cons.5.*

Nuper cum essem in Lusatia inferiori, retulit mihi Nobilis Matrona *von der Schoulenburg* venisse ad se rusticum quendam è subditis suis, & de gravissimo dolore capitis uxoris suæ conquestum esse. Huic se consilium dedisse, ut myrrham electam, carbonibus candẽtibus imponeret, & uxor fumum tecto capite auribus exciperet. Quod cùm bis terve, cubitum se conferens, fecisset, tertiâ nocte, vehementer ejulasse, & propter ingentes dolores de vita periclitatam fuisse, & maritũ è somno excitasse. Hunc verò incensâ candelâ uxorem erexisse, & vermem quẽdam in aure hærentem vidisse, cumque admotâ lodice vi extraxisse, & ita mulierem à doloribus capitis liberatam esse. Rusticum hunc vermem ad se attulisse, eumque dorsum admodum durum habuisse, & minimo digito non minorem fuisse.

Est etiam in oppido *Lulænau* Sutor quidam, qui cùm diu doloribus capitis & aurium tinnitu laborasset, consilio ejusdem nobilis Matronæ, nigellæ semen, aquæ ardenti immiscuit, & gossipium hoc liquore madefactum, convolutum auri per noctem inservit, & postea vermiculi multi, quales in caseis semiputridis inveniuntur, ex auribus prodierunt, atque ita Sutor convaluit. *Ioan Francus, Physicus Camicensis, literis ad Scholtzium datis.* † Confer quoque *Salmuth.Cent.2.Obs.39. Bened.Sylvatic.Cent.2.Consil.19.* de Vermibus per aures in immenso dolore egressis vid. *Panarol. pent.4.obs.27.* Vermem millepedam in aure commemorat *Ruland.Cent.10.Curat.82.*

OBSERVATIO V.

Puris per aures perennis defluxio puellæ nuper natæ firmioris valetudinis causa.

FIliam habeo Lauram nomine, cui statim ab ortu pus ex sinistra aure exire cœpit. Et per multos menses cum teterrimo illius auris fœtore perseveravit, in reliquis sanissima est. Post nescio quot menses sinistra auris profluere cessavit, & dextra pus profundere cœpit quod usque ad decimum septimum mensem emanavit, deinde pus cessavit, & continuò sanissima vixit. Arbitramur hoc fuisse universale naturæ judicium, quo hujus puellæ, malè affectum cerebrum expurgaverit. *Brassavola Com.ad Aph.24.lib.3. Hipp.*

OBSERVATIO VI.

Auris purulentiâ, à cerebro profluente, cohibitâ mortuus æger.

CUm quidam Venetiis, nobilissimæ familiæ nomine Daniel Justinianus, ulcus fistulosum in aure sinistra pateretur, ex quo sanies plurima flueret medici illius fluxum retinere voluêre, contra meam opinionem, Nam ego à cerebro defluere dixeram, cùm quidam physicorum esset me percontatus, unde tanta sanies deflueret. cùm sinus ille non fuisset tantæ capacitatis: quo quidem retento, quasi repentè mortuus est, adeò mors præsto fuit. Et post mortem, ne visus essem mentiri, plurima sanies ab auribus, & naribus effluxit, ut ostenderet materiam retentam fuisse in cerebro, quam si foras eduxissent, talis casus minimè contigisset. *Marc. Sanct. Barolitanus, Commentar.ad textum Avicennæ de significat.exit.internæ.*

OBSERVATIO VII.

Aquæ limpidæ per aurem excretio admiranda.

CÆsar Odonus Bononiensis Medicus narrabat, ac juramento affirmabat, tanquam miraculum in quodam febrem patiente, cum capitis dolore, vidisse ex aure copiosissimam aquam claram ac limpidam fluxisse. Ita ut mensuræ illæ amplæ quam vulgo Bononiæ *triguntio* appellabant vacuam totam adimplere potuisset. *Marcell.Donat.Hist.med. Mirab.lib.2.c.12.*

OBSERVATIO VIII.

Auriscalpii intempestivus usus, noxa.

INter alias occasiones, quibus humores & præsertim sanguis ad aures attrahuntur, & in iis auditus gravitatem excitant, est etiam hæc aliquoties à me animadversa, quod quidam dum cum auriscalpio nimis accuratè sordes auribus eximere student, internas aurium partes lædant, & sanguinis ad eas violentum affluxum incitent. Unde fit, ut sanguis ad eas partes violenter attractus, auditum hebetet, obstruendo easdem, & interdum in illis locis non absque periculo phlegmonas excitet. Quare qui auriscalpio utuntur, cautè agant,

agant, ne dum à sordibus aures liberare conantur se in gravem surditatis molestiam præcipitent. *Octavius libr. Obs. propriarum.*

Observatio IX.

Chirurgi errore dum venam tundit, scalpelli acies fracta, & post aurem delata, frequentes lancinationes excitavit.

ACies scalpelli fracta, dum venam imprudens Chirurgus cuidam incautè secaret, meatus penetravit diversos, postque aurem constitit, ubi continuis ferè punctionibus sentiebatur: quâ molestiâ sæpe à nobis levari voluit. *Benedictus lib. 3. cap. 9. Anatom.*

CURATIO.

Observatio I.

Ad humiditates aurium, & ulcera capitis puerorum remedia singularia.

SI ætas ferat, ad divertendam materiam, quæ dolorem attrahit, conveniet uti cucurbitulis, primò natibus, deinde etiam ipsis spatulis affixis: & ego quandoque in extremo dolore expertus sum, non nihil contulisse ulcera in capite pueri excitata, tum quia retardatur fluxus materiæ ad aures, tum quia ipsæ humiditates cerebri, quæ alioqui ruerent ad aures, fere per ipsa ulcera consumuntur. *Mercurialis de Morb. Pueror. lib. 2. cap. 11.*

Observatio II.

Surditas venæ sectione curata.

SUrditates sæpe à sanguinis copia ad aurium radices decumbente oriri in multis animadverti. Itaque non plane absurdum mihi videtur, cujusdam Bavarici balneatoris mihi noti auxilium, quo multos à difficultate audiendi eum liberasse sermone plurimorum ad me delatum est. Est vere illud ejusmodi, jubet is balneator surdastros manè balneum ingredi, ut venæ quæ retrò aures sunt sitæ, balnei calore turgeant, eas postea ita turgentes secat, ac quantum videtur educit sanguinis, evidenti utilitate eorum quibus gravitas auditus molesta est. *Octavius lib. Obs. propriarum.*

Observatio III.

Thessalicus quidam, purulentam aurem curavit, quâ historiâ demonstratur, cur summè siccantia medicamenta auribus purulentis adhibeantur.

DIcam fortassis incredibile, cæterùm diis ipsis notum. Deprehendi aliquando quendam ex sapientissimis istis Thessali sectatoribus, sic ulcus medicantem diuturnum. Cum citius homini auris putruisset, ac vermes creasset, quam medicamento, quod ex cadmia componitur, inductum cicatrice fuisset: cæterùm permisso homine pluribus diebus medicamento similiter uti posteaquam indies gravius auris oleret, & sanie impleretur, etiam incredibilius quiddam quàm prius, ausum vidimus: quippe ratus meatum ipsum in profundo contraxisse phlegmonem, confugit ad tetrapharmacum; quod plane multo magis augere putredinem partis debuit: utpote, quod siccare ulcus prorsus non potest, maturare phlegmonē potest. Ergo ubi hoc medicamento ad affectum sanandum, uno die est usus, ut facile videres id maxime esse contrarium, & multiplicata statim saniei vis est, & fœtor intolerabilis obortus. Itaque qui propinqui laborantis erant, contingere amplius aurem Thessalium non sinebant. Ille vero præ impudentia, stultitiaq; volebat non modò medicamenti tetrapharmaci aliquid injicere, verumetiam intrinsecus cataplasma relaxans imponere. At cum eum propinqui hominis abigerent, timerentque ne in magno periculo æger foret, nos unum diem amplius permitti Thessalio asino curationem exoravimus. Erat autem profectò postridie tum sanies multò copiosior futura, tū odor gravissimus: quo die tentavi, an fieri posset, ut sententiam Thessalii aselli mutarem, ne omnes perderet ægros, imò aliquos jam, tametsi paucos, servare aliquando posset, tam aliena scilicet ab omni vera methodo deserta, secta. Ergo sic agere cum homine sum orsus. Nunquid (inquam) phlegmone tibi esse videtur in intimo meatu, proinde relaxantibus uteris auxiliis? Ille tum ita esse magnopere contendit tum aliter esse non posse. An igitur (inquam) aliquando ulcus, quod cum phlegmone conjunctum esset, aceto acerrimo cum glaucio curatum vidisti? Minimè gentium (inquit) imo, si quis pastillis Andronis ex aceto liquatis utatur, etiam convulsionem fortasse accersat. Ergo (inquam) si quis alio quopiam medicamento, quod sit Andronis multo valentius ex acerrimo aceto utetur, idque ad aurem ita propinquam cerebro, involucrisque ejus particulam, nunquid planè te authore convulsionem accersect, si phlegmone præter eam aliqua fuerit? Hæc tum ipsi, tum iis, qui adstabant universis recte dici sunt visa. Ergo quantum (inquam) ad ipsarum partium habitum spectat, quæ ea, quæ ad summum siccent, desiderant, tametsi nunc curatione tua sint veluti effeminatæ, jam tali medicamento uteter. Nunc quoniam plures jam dies, male ipsas assuefecisti, transferre eas ad contrarium uno impetu, & semel non licet. Nam tibi, ac Thessalio contemnere consuetudinem licet, non minus quam partium naturam, nobis autem non licet: sed primo die aceto utar cum glaucio: secundo utar Andronio, tertio ad valentius aliquod, quam ipsum sit Andronium, transibo. Atq; hoc tribus quatuorve diebus usus, si mihi vehementius etiam medicamentum requirere ulcus videbitur, eo etiam uti non dubitabo. Extrinsecùs vero (inquam) imponam capiti, ea parte qua auris infestatur, non me Hercules sicuti tu, cataplasma, quod relaxare potest, sed eorum medicamentorum aliquid quæ vehementissime siccare possunt: cujusmodi est quod ex salice conficitur: aut etiam ipsum Andronium ex aceto illiniam: aut ex iis aliquid quæ hoc magis siccent. Nam quoniam particula cui medemur siccissima est, necesse est valentissime siccetur. Indicat enim veluti vitium ipsum ut curetur, sibi applicandum esse contrarium, sic particula ipsa quod sit sibi simillimum. Itaque prout dixi: egi, sanavique hominem, nullo potentiore requisito remedio. Quibusdam vero qui potentiora desiderabant, quibus uno alterove anno ulcus aurem infestaverat, valentius omnibus jam dictis medicamentum admovimus. Id fuit ferri scoria tunsa, cribrataque tenuissimo cribro, mox in tenuissimum veluti pollinem levigata, post cum acerrimo aceto ad mellis stegmentique crassitudinem cocta. Constat autem multiplex esse debere in mistione acetum. Verum (quod sæpe jam dixi) materiæ medicamentorum copiam ex aliis commentariis petes. *Galenus Methodi Medend. lib. 5. cap. 10.*

Observatio IV.

Historia cujusdam in cujus aurem curculio irrepserat.

VErmes, qui in auribus reperiuntur, aut ex aure suum habent ortum: aut alibi geniti aurem ingrediuntur. Nam memini me quendam vidisse, qui cum in quodam cubiculo decumberet, quod horreo in quo triticum servabatur, subjectum erat, expergefactus aliquando manè, percepit motum & morsum intra aurem: in quam diligenter familiares inspicientes invenere tineam, quales sunt quæ in tritico gignuntur, quæ quidem non sine labore fuit extracta. *Trincavel. lib. 4. cap. 6. de rat. curandi part. hum. corp. affectus.*

Obser-

OBSERVATIO V.

Musca cujusdam aurem subiens: ut fuerit educta.

QUendam & ipse memini me curasse, qui ex muscæ ad intra aurem ingressu malè admodum afficiebatur: & terebynthinâ instillatâ primum in oppositam partem, inclinato capite, mox in affectam reclinato, terebynthinæ inviscatæ musca egressa hominem malo liberavit.

OBSERVATIO VI.

Quidam per lusum & imprudentiam cerasorum nucleum: alius siliquæ semen auribus immittentes, eadem non nisi prius inibi germinantia educere potuerunt.

NObilis puer urbis nostræ, dum aliis consociis, quibus cum lusus agebat, se joculariæ artis peritum ostentare vellet, arreptis cerasorum nucleis binis, ex dextra aure ad sinistram manuum dexteritate ut parvolarent, se facturum, prædicabat, quod dum exequi parat, ita illorum alterum in intimiori auris parte indidit, ut ullo ingenio, nunquam à Medicis neque ab astantibus extrahi valuerit, qui id non semel pertentarunt, non levem enim illi noxam inferebat; quare toto negotio naturæ derelicto, post multos dies factum est, ut plurima humiditate madente aure nucleus germinare cœperit, germenque extra prodire, quod jam conspicuum tenaculis arreptum, altera nuclei pars germini adhærens insequuta est, altera verò (nam in binas sciffus erat) haud difficile & ipsa extracta. Nuclei namque integri craffities, aurisq; tortuosum foramen (ita à natura fabrefactum. *Auer. teste 2. coll. cap.* 16. ne à frigido aeris ingressu fortissimisque vocibus auditus læderetur,) quo minus antea extrahi valuisset, obstiterunt, quodque Medici omnia incassum tentassent fuerunt in causa, cùm enim dolor valde infestaret, veriti ne inflamatio, convulsio, ac tandem mors subsequeretur, cogitarant de sectione parva, & profunda lunari figura in radice auris apud adipem ejus in loco depresso ex Albucasis præcepto facienda, ex aurium namque dolore prænarrata mala subsequi posse *Hippocrat.* 3. *prognost. & Galen. in Comment.* 26. ibidem, præsertimque pueris manifestissimè testatum, reliquêre cùm enim auditorius meatus non solùm usque ad cerebri duram membranam penetret, sed etiam nervum contingat, qui in ipsum à cerebro descendit ex *Galeni* sententia *in calce libri sexti, Method. Medend.* ob id cerebrum pati, nervosque affici non est ambigendum, unde non immeritò Celsus majus imminere periculum in aurium affectionibus, quàm in oculorum vitiis scriptum reliquit. † Confer *Hildan. Centur.* 3. *observ.* 4. *fol.* 35.

Haud dissimilis Historia est quã subnectere libuit. Joannes Maria Bonardus cùm sibi intra aurem semen ex Anagirde (vulgo Venetiis *Karobe* vocitant) fortè fortuna vidisset, dum illud extrahere pertentat intimiùs impulit, quare dolore excitato validè urgente concitata fluxio apostemaque genitum, ac suppositum, quod per plures menses misellum hominem afflixit, donec tandem germinante semine, prominente germine extractum medicamentisque opportunis ulcere curato convaluit. *Donat. Histor. Mirab. libr.* 2. *cap.* 12.

OBSERVATIO VII.

Sphærula corallina in aurem delapsa stuporem & dolorem, atque adeo tabefactionem brachii invexit.

GEORGIUS JENISCHIUS
Sil. Med. Cand.
LAURENT. SCHOLTZIO
M. Uratis. S.

OFferuntur hîc sæpe casus rari, ad quos inspiciendos & judicandos accersor à Guil. Fabricio Chirurgo peritissimo, D. Saraceno, D. Canardo & aliis Medicis. Famula quædam Chirurgi illius, diu passa hemicraniam, stuporem & dolorem brachii, nullum levamen ex multis contra fluxiones, quarum suspicio erat, percepit, ut dein medicamentorum pertæsa, & cursum relinquere coacta sensim brachium contabesceret. Forè fortuna in demonstratione anatomica, quam nuper rogatu studiosorum, (cæteris Medicis minus illud propter occupationes detrectantibus,) in suspensi latronis cadavere, sustinebam, cum inter alia nervum illum quintæ conjugationis in causa esse, cur si quis auris meatum stylo tangat, vel auriscalpio statim tussiat, chirurgus nervum illum ab auris tympano deorsum tendentem persecutus animadvertit ramum ab eodem nervo, præter eum, qui in musculo laryngis & ossis hyoidis inseritur, per foramen primò colli vertebram egredi, & ramulos in humeri & scapulæ musculos spargere. Incidit ergo suspicio, si quid fortè famulæ isti in aurem incidisset, quod brachii actum præpediret, & dolores excitaret, & dum ex ea quæreretur, respondit ante sexennium quidem ab infante sphærulam corallinam in aurem immissam, nescire autem an rursus fuerit exempta. Scrutatus ergo illam reperit & exemit. Quo facto dolores cessarunt, & motus brahii fuit restitutus. Vale.

Idem Eidem.

S. Ancilla illa, de qua proximè, ni fallor, scripsi, non solum doloris omnis brachii est expers, sed etiam ab atrophia planè liberata, Vale.

† Ex globulo vitreo in auris meatum immisso, quænam sint oborta symptomata vide apud *Hildan. Cent.* 1. *obs.* 14. *fol.* 19. *adde etiam obs. l.* 4. *fol.* 22. ubi ex piso profundiùs insinuato inducta symptomata notat. Idem quoque *d. l. obs.* 6. *fol.* 23. varia commemorat accidentia, quæ ob aciculam auri insinuatam supervenerunt.

OBSERVATIO VIII.

Auriculâ cum cranii particula abscisâ, & ad humerum usque propendente, quidam restitutus.

VIdimus quoqne Lovanii, cùm ibidem operam medicinæ daremus, Adolphum quendam Phrisium adolescentem vulneratum gladio, adeo ut tota auricula cum particula ossis cranii ad humerum seu collum propenderet: qui tamen Chirurgi insignis industria curatus fuit; tantum potest natura, ut vulnera deplorata Chirurgi quoque præstantissimi opera ad sanitatem deducat, *Forestus Observat.* 36. *lib.* 9.

OBSERVATIO IX.

Aures ut resarciendæ.

QUi vel natura mutili sunt auriculis, vel casu aliquo, ut vulnere, anthrace, cancro, ferarumve morsu, siquidem haud tota rapta sit auricula, sed ejus adhuc non contemnenda restet portio, ea stylo locis aliquot perforabitur: foramina postquam pervia cicatrice obducta fuerint, ad ea vinculis adnectetur conveniens & desideratus auriculæ lobus. At si omnino rapta & populata fuerit auricula, integra alia ex conglutinata papyro vel corio aptanda erit, sic revincta funiculis ex vertice aut occipite, ut nutritus, promissusque capillus vel gestatum pileolum, fraudem & deformitatem celet. Nisi mavis eam pictoris industria carnis colore infucatam virgulâ ferreâ occipiti circumpositam, sic in deperditæ locum affigere, quemadmodum in oculi jactura diximus. *Pareus lib.* 22. *cap.* 7.

***

DE

DE NARIBVS.

CONFORMATIO.

OBSERVATIO I.

Prodigiosa narium constitutiones.

BASILEÆ circa Paschatis festum anni 1556. infans adeo lenlis, & apertis naribus natus est, ut inde ejus cerebrum facillime sit conspectum. *Lycosthe. ibid.* † De Naso duplici vide *Barthol. hist. anat. 25. Cent. 1. Bored. Cent. 3. obs. 43.* de narium mira magnitudine & fœditate, ad instar pomi granati conf. *Peter. Cent. 3. obs. 13. fol. 13.* Nares aquilinos, simos, gryphos, pastaiolos, &c. describit *Zwing. Theatr. V. H. pag. 293.*

OBSERVATIO II.

Varia de olfactus organo antiquorum sententia.

ARistoteles instrumentum odoratus narium esse putat, 2. *lib. de anima, c. 9. & libello de sensu, & iis quæ sentiuntur.* Eidem sententiæ visus est acquievisse *Plato* qui in *dialogo de natura* ita scripsit: Circa narium vim species non sunt. Vocat itaque olfactum, narium vim. Galenus multis argumentis inductus non meminit actibus aliter opinatur: Olfactum non fieri in nasi parte aliqua sed ventriculos anteriores cerebri huic usui esse destinatos. *Vide post lib. 2. c. 24. ... Med. & Phil. of.*

Varia profecto de odoratus organo nostræ tempestatis medicis pariter ac Philosophis est sententia: magnaque inter ipsos, ob Anatomes imperitiam, oboritur dissensio. Quidam namque, repertas odoratus organū in illa cavitate constituere, quam in frontis esse ad superciliorum regionem inter duas ejus ossis squammas conspicimus: qui si duos etiam insignes sinus quos in ossis cuneum imitantis medio, tanquam antra inter ipsius squammas subinde comperimus adinvenissent, ac substantiam illam quodammodo medullarem, in illis cavernis repositam, summoque studio hic expendendam, observassent procul dubio & illi quoque in osse cuneum referente olfactus organum collocassent. Alii vero quosdam cerebri anfractuum revolutionumque apices, ac anterioris ossis sedem versus superciliorum medium protuberantia cerebri tubercula, olfactus organa statuunt: & tubercula, quod promineant, carnisque quodammodo rubeant mamillares cerebri processus vocant, utrinque unum ut etiam est, enumerantes. Alii, ut is ex aliquot Galeni locis, præcipue autem *libro 9. de usu partium cap. ...*, simpliciter anteriores cerebri ventriculos, olfactus organa esse adstruunt perinde ac si anteriores ventriculi præsentis duntaxat sensus essent principia. Alii quidem duos anteriores cerebri enumerant ventriculos: verum deinde alios totidem confingunt, quos olfactus organa esse asserunt. Cæterum quam probe id sentiant, ex sectione discas licebit, dextri sinistrique cerebri ventriculorum constructionis formam inspiciens: quæ mehercule multo alia est, quam hactenus dissectionum periti tradiderunt. Quandoquidem ventriculi in posteriori ipsorum sede nequaquam lati conspiciuntur, & in propria procedentes, paulatim in angustum coguntur, inibique olfactus organa educunt, neque etiam ad olfactus organorum sedem pituitam excernunt, multoque minus ipsa olfactus organa instar canalium cerebri pituitam, vel quantumvis maximè abundantem, eodem deducunt. Præsentes namque cerebri ventriculi, secundum cerebri longitudinem, superius ampli existunt, anteriori sede nequaquam angustiores redditi, imò potius magis quam in ipso medio latescentes. In posteriori autem parte ampli quoque visuntur: at hinc cornu modo per cerebri substantiam deorsum descendentes, atque antrorsum porrecti, tantisper angustantur, donec ad eam usque cerebri pertingant sedem, quæ glandulæ pituitam cerebri excipientis regioni incumbit, ac sub qua grandiores soporalium arteriarum rami, duram cerebri membranam perforant, in cerebrique ventriculos conscendere incipiunt. Illi namque in hos ventriculorum angustos subeunt terminos, quosmodò ad cerebri basim desinere dicebam. Ejusmodi itaque dextri, & sinistri ventriculorum cerebri ductus visuntur. A sede vero, ubi ventriculorum angustos terminos desinere dicebam, olfactus organa, aut saltem cerebri processus, animalem spiritum præcipuo olfactus organo deferentes, ac ipsi etiam visorii nervi enascuntur. Hinc enim utrinque à cerebro alba mollisque prodit substantia, quæ in progressu etiam cerebro tenuis membranæ interventu colligatur, quousque ad sinus octavi capitis ossis pertingat, qui his processibus excipiendis privatim parantur. Ad posteriorem enim horum sinuum sedem albicantes cerebri processus à cerebro abscedunt: neque amplius tenui membranæ connatæ, in suum singuli porriguntur sinum: & adhuc antrorsum magis protensi ad sinuum finem, seu anteriorem illorum sedem desinunt, sinibus insulti, ac cerebro interim proxime accumbentes. Nam etsi cerebro in sinuum regione nō amplius adnascuntur, nihilominus ipsi perpetuo contermini sunt, illique attenduntur. Hi cerebri processus ductu, colore, formâque nervis correspondent: quamvis interim longè nervis ipsis molliores sint, pauloque (quod ad teretem spectat formam) latiores quam profundiores. Verum quia illi reliquorum nervorum ritu, extra calvariæ, ut neque etiam extra duræ membranæ cavitatem, non procidunt nervi nomine eos Herophilus haud dignatus est, ut neque etiam Marinus, neque Galenus, licet Anatomicorum nonnulli hos interim in nervorum habuerint numero ipsos primum nervorum par recensentes. Porro in horum processuum, qui canibus & ovibus multo grandiores quam homini obtigerunt, natura non negligenter consyderandum est, quonam pacto illi duræ membranæ suis finibus adnascantur & qua foramina hinc à dura membrana & ossium finibus, quibus processus innituntur, ad nuper commemoratas frontis ossis & cuneiformis ossis cavitates pertingant. Ac demum expendendum quoque venit, quodnam verum sit olfactus organum, fama etiamdum quadam sumpta ab auditus instrumento, dissectionum quoque ac philosophiæ professoribus nimis perfunctoriè cognito. Sat fuerit processus illos cerebri commemoralle, quos aliqui etiam mamillares & papillares nuncuparunt: qui sectionem paulo diligentius aggressi, dicta prius cerebri tubera, mamillarum imagine prominentia, nihil ad olfactus organi constructionem auxiliari cognoverunt. *Vesalius lib. 4. c. 3. de corp. Hum. fabrica.*

Quod ad instrumentum olfactus pertinet, scis quot variæ sint tum antiquorum, tum recentiorum de hujusmodi organo sententiæ. Ego vero, quum credam recentiores Anatomicos longè melius dissectione assequutos fuisse hæc instrumenta, quàm assecuti fuerint antiqui, dimissis omnibus disceptationibus per organa olfactus intelligo eos cerebri anteriores processus, qui progredientes inter opticos nervos terminantur ad rimas illius ossis spongiosi in Naribusque locati, quod *Ethmoides* appellatur, & communiter a Vesalio, omnibusque posterioribus instrumenta olfactus vocantur. Hæc itaque instrumenta, ut alii existimaverunt, inde nascuntur, ubi primo aspectu terminari videntur, nempe ex basi cerebri propè conjunctionem nervorum opticorum. Verum horum instrumētorum (ut verum fatear) dimidium tantummodo cognoverunt alii Anatomici, si quidem præter id, quod ostendunt, tantumdem etiam progrediuntur latentia inter ante-

anteriorem, & mediam cerebri prominentiam inferius considerandum, progressus autem est ad posteriora, sed quanto magis progrediuntur, tanto magis invicem recedunt quousque ad extrema latera in regione, quæ est supra foramina auditus finiant, indeque suum primum initium sumant, & ubi magis in posteriora feruntur, eo magis attenuantur donec in mucronem, quendam acutissimum desinant. *Constant. Varolius in epist. ad Mercurialem.*

De olfactus instrumento non est, quod plenis, ut dicunt, buccis non applaudam, siquidem videmus sæpe, ac sæpius, ubi nares, & olfactus præ gravedine læduntur, simul & auditum nonnihil offendi pariter inter sternuendum, inter emungendum, in retinendo occlusis naribus spiritum, quis illico auditum, atque aures compati reipsa non sentit? cujus nemo meliorem excogitabit rationem, quàm si olfactus instrumenta usque ad auditus foramen utrinq; pertingentia statuat? Sicque aliquo pacto iis eo affici auditum affirmet, imò verò qui olfactum amittunt, citissimè quoque surdastros fieri, facile intelliges. Ubi debeas magnopere de hoc gloriari, quod multis dubiis, & obscuris effectibus explanandis viam apertam straveris. An verò hac eadem sympathiâ liceat ejus problematis *ab Aristotele 11. part. probl. 4. & 33. part. 14. nec non à Cassio problem.* 23. disputari, cur scilicet surdastri ex naribus loquantur, aliquam resolutionem invenire, tu maturius pro tuo acerrimo judicio cogitabis. *Mercurialis in epist. ad Varolium.*

Non in processibus mamillaribus cerebri, posita est peculiaris olfactus vis, sed ut via quædam duntaxat ad sensationis integritatem cum aliarum partium œconomia conspirat. *Corn. Gemma. Artis Cyclognomicæ libro secundo, pagin. sextuagesima sexta.* In olfactus instrumento tres sunt cavitates insignes, duæ in fronte, & una alveolorum plurium specie, quarum singulis suæ particulatim tunicæ, sui humores, qui advenientem è cerebro spiritum & per nervos vel processus mamillares influentem alterant atque immutant, ut fiat particularis sensus idoneum instrumentum. *Idem libro primo, Art. cyclog. pag. 64.* Est humor utcunque spissus in cavitate frontis, & in ipsis alveolis sub osse ethmoeidi, quo ignis ad olfactum pertinens propriâ velut sede consistit, & sibi cognatâ maximè, juxta *Hippocratis lib. de diæt. 1.* ubi ignis sedem & fomitem in aqua, aquæ perfectionem ab igne arcano prorsus oraculo designavit. *Idem ejusdem operis libro secundo, pagina sexagesima quinta.*

Galenus in libro de Instrumento odoratus capite quinto, increpans Aristotelis sententiam, manifestis demonstrationibus probavit, odoratum sedem habere in anterioribus ventriculis cerebri, adeò ut operatio hujus qualitatis in cerebro, non in ulla alia parte fiat, quàm in parte anteriore, ubi sunt ventriculi. Cæterùm qua ratione hæc qualitas à rebus odorabilibus perducatur ad anteriores cerebri ventriculos diu est à Philosophis & Medicis disputatum. *Avicenna libro secundo, de Anima*, tres opiniones diversas recenset circa hanc rem. Prima opinio fuit eorum qui putarunt qualitatem hanc, quæ odor vocatur spiritualiter sive intentionaliter, ferri à re odorabili ad cerebrum, haud secus atque videmus lucem & colores per solas species ferri à subjectis rebus ad ipsa sensoria. Hanc opinionem videtur quoq; adumbrasse *Tertullianus in libro de corona militis*, ubi scribit Deum, sine natura odoratum in naribus ventilasse, hoc est, instar venti produxisse. Secunda fuit opinio eorum, quæ putarunt, odores ferri ab odorabilibus, ad cerebrum per vapores, eo quod pura qualitas cùm sit accidens opus semper sit, & subinde ut eo subjecto in hanc vel illam partem feratur, ut cùm vapor videatur subjectum corpus odoris, dixerunt hinc necesse esse per vapores ferri ab odorabilibus rebus usq; ad sensorium. Tertia opinio, quam ego puto probabiliorem, licet forsan *Galenus libro de instr. odor. capite tertio*, videatur, adhæsisse secundæ opinioni, fuit illorum, qui dixerunt, odores ferri à rebus odorabilibus per vapores usq; ad certum quoddam spatium ac deinde discedentes à vaporibus, spiritualiter ferri in ventriculos cerebri, sive in proprium instrumentum atque hinc fieri, ut quum vapores sint res quædam tenuissimæ, alii odores breviùs ferantur per vapores, alii verò longius ferantur. *Mercurialis libro de corat. capite ultimo.*

OBSERVATIO III.

Nasum dilatantes musculi recèns inventi.

POst frontis musculos bini occurrunt nasum dilatantes, adhuc à nemine cogniti: nam etsi Galenus, aliique de duobus musculis nasum dilatantibus meminerint, eos tamen cum labii superioris musculis confudêre. Præter hos Vesalius duos descripsit nasum claudentes, quos interiore in parte esse vult, imaginationeque duntaxat intuitus est: quo, enim pacto oculis cernas, quod nusquam est? Lætas itaque nares reddentes musculi illi duo à supradicta oriuntur sutura, estque exortus eorum acutus carnosusque, cum musculorum frontis sine permistus, deorsumque tendentes latiores redduntur, & supra nasi ossa deferuntur, inque ejus pinnis terminum habent, triangulusque penè efficitur, cujus duo sint latera oblonga, breve tertium: hi pinnas sursum trahunt, fibrasque rectas habent, itaque dilatant: illi verò, quos alii Anatomici descripsêre, portio sunt eorum musculorum, qui in superiori labro positi sunt. Clauditur nasus à musculis dicto labio opem ferentibus, non autem à propriis. Nam quoties aliquid per nares nobis attrahendum est, superius labium constringere cogimur. *Columbus libro quinto, capite quarto Anatom.*

PROMISCUA.

OBSERVATIO I.

Lapis in capite Nobilissimi cujusdam Patricii Veneti ad cerebri basin inventus olfactus instrumenta planè impediens.

CLarissimus atque Excellentissimus Dominus Nicolaus *S. Michiel*, aliàs Comascus, Patronus, cui aliquot annos convixi, dum per aliquot menses quendam patritium Venetum quadraginta sex annos natū curasset, qui à pueritia fragantissimis & calidissimis doloribus vehementer delectabatur & maxime ab Anno 1575. quo tempore pestis Venetiis grassari cœpit, in maximam tandem olfactus organorum obstructionem incidit, ita ut nihil planè etiam fœtidissima olfacere poterat, cum dolore capitis obtuso, & maximè gravativo, adeò ut caput semper, in pronum & pendulum habere cogeretur. Adhibitis autem multis calidis & omnis generis medicamentis in febrim continuam & ardentem incidit, quæ intra nonam jugulavit hominem. Suasu itaque Clarissimi Domini mei, curavi apud Vespillonem, ut mihi caput aperiendi, daretur facultas, quam tribus coronatis in auro nummis ipse Vespillo devictus biduò pòst, extracto de monumento noctu cadavere & in domum suam deportato, non solum ejus caput sed etiam universum corpus aperiendi, facto tamen prius silentii juramento, licentiam fecit nobis uberrimam. Ego proinde & Joannes Baptista Faber Brixianus, mei amantissimus, charissimusque collega, acceptis nostris chirurgicis instrumentis, locato ut decet, & capite potissimum bene disposito, serrâ orbiculatim craniū aperuimus, quo detracto & exemptis membranulis alteram per medium cerebri, molitus sum sectionem, nihilque in ventriculis ipsius cerebri reperimus. At dum magis

cerebrum

cerebrum excavaremus, tandem prope basim lapidem compressum taleri nummi instar sed non omnino rotundum cinericei colore reperimus qui os cuneiforme & olfactus meatus planè impediebat, adeo ut nec olfacere, nec expuere poterat: quo reperto & expurgato statim collega meus accurrit clarissimum virum, ad videndum, ut vocaret, veniretque qui mox ultro & maximè lubens accessit, viditque quod non sperabat, quamvis morti causam non faceret, unde abdomen aperui, atque membra omnia naturalia examinantes, ultimo jecur valde obstructum durum & quasi lapideum nigri coloris, carbonum instar, sanguisque in eo contentus perinde erat atque atramentum, valdè ater & corruptus, quem mortis causam fuisse affirmabat, quod vel illo tacente constabat. Accepto autem lapide in capite reperto, unà cum nostris instrumentis, cadaver à Vespilone, suo more tractandum reliquimus, domumque clam & tacitè Clarissimum Dominum comitando reversi sumus. *D. Garnerus de Observat. suis mihi ad publicationem communicatis.*

Observatio II.

Nucleus cerasi, olfactum auferens.

Quidam puer avidissimè devorans cerasa, haud scio an flens vel alia ratione se commovens nucleum unum attraxit ad meatum, qui ad nares & os *ἠθμοειδὲς* pertingit, Atque ex eo tempore per aliquot annos omnibus nescientibus causam deperditi olfactus, laboravit hoc affectu. Tandem oborto sanguinis è naribus effluxu, cum ille valide quoque emunxisset, nucleus iste excidit, & olfactus statim rediit. Amicus quidam meus vir fide dignissimus *αὐτόπτης* recensuit. *Camerarius de observat. ad me missis.* † Viros duos olfactu carentes vide apud *Borell. Cent. 2. obs. 68.* confer etiam de olfactus amissione *Wolf. Gabelch. Cent. 4. fol. 88. Zacut. de PP. Med. histor. l. 1. hist. 65 fol. 116.*

Observatio III.

Narium hæmorrhagia juveni cuidam in singulas hebdomadas familiaris, citra vitæ dispendium.

Hæmorrhagia narium cuidam Canonico Nobili Eichstadiano juveni quidem adhuc sed largiori utenti diætâ & abhorrenti à venæ sectionibus tam familiaris est, ut singulis septimanis recurrat, ac jam quasi ordinaria ac naturâ consueta esse videatur. *Oethæus libro Observationum propriarum.* † Hæmorrhagiam verò perpetuam referunt *Borell. Cent. 2 Obs. 87. Hilden. Cent. 2. Obs. 77. p. 603.*

Observatio IV.

Prodigiosa narium hæmorrhagia, quâ interdum 18. interdum 20. nonnunquam etiam 40. sanguinis libræ profluxêre.

Casum ego vidi in Moniali, in qua non ex abundantia humorum, nec ab aliqua causa primitiva, ut à casu vel percussione, emanabat undequaque sanguis, & per sputum & per nares, & per urinam. Unde in prima præsentatione quasi per omnia evacuatoria vidi eductionem sanguinis notabilis quantitatis, ita ut ascenderet ultra 18. lib. Et tamen erat exilis naturæ, & macilenta & phlegmatica: tentavi pro cura, propter debilitatem solum ventosas siccas in spatulis & immediatè factâ cutis ruptione, impletæ sunt ventosæ sanguine: nolui ullo modo tentare phlebotomiam, propter debilitatem, sed non habens aliud ingenium, ad curam dedi tandem *dr. ... ch. j. Philonis Persici*, cum timore, & tamen per Dei gratiam de casu quasi desperato sanata est infra duas horas. *Matth. de Gradi, Comment. ad c. 35. Rasis de Almans.*

In cura habuimus Illustrissimam Dianam Estensem Contrariam, mulierem probitate & moribus incomparabilem, ex fluxu sanguinis narium, cui decem & octo sanguinis libræ exiêre. Nos illum his manibus rectâ lance ponderavimus, eo etiam dempto, qui per terram, per sudariola, per lintea, & per vestes spargebatur. Omni ingenio usi sumus, ut sedaretur hic sanguinis fluxus, imprimis enim aquâ frigidâ usi sumus, quæ non profuit: deinde facta fuêre omnia diversionum genera, ex venæ sectione, ex cucurbitulis in omni parte: postea ad valde stiptica & exsiccantia pervenimus, addidimus deinde agglutinantia & multis usi sumus, quæ à specifica forma adstringere dicuntur, in cibisque portulacam, lactucam & solatrum dedimus. Denique sedatus est hic defluxus emplastro ex gypso & albumine ovi; statueram ad potentialia caustica accedere, quia actualis ignis in hoc loco commodè & non sine magno discrimine applicari non potest. *Brassavolus Comment. ad Aph. 23 lib. 5.*

Ipse in Andrea Coco Illustriss. & Reverendiss. fel. mem. Federici Gonzagæ Cardinalis Amplissimi Heri & Mæcenatis mei splendidissimi ac bene meritissimi, libras amplius viginti sanguinis unicâ die & duabus noctibus per nares fluxisse vase collectas, & lance libratas me vidisse testor, qui tamen convaluit, & adhuc vivit, pristino corporis habitu recuperato. *Marcellus Donatus libro de variolis & morbill. cap. 23.*

Antonius Correa, Nobilis Lusitanus, quartanâ febri jam diu affligi cœpit: qui cùm eam graviter ferret, ex Mediolano Romam venit: ubi cum à morbo ob rigidam hyemem & iter longum gravius corriperetur, illi repente sanguis è nare sinistra effluere cœpit, & ita copiosè, ut intra quinque dies libræ viginti effluxerint. adeò ut de funere potius, quàm de ejus salute cura inter domesticos jam esset. Cæterùm inter cætera huic opitulantia remedia hæc potissimum juverunt. Cucurbitula splenis regioni admota & gelida testibus applicata & sæpe innovata. Porrò interea dum sanguis effluxit, quartana cursum suum dimisit. Sed postea elapsis paucis diebus rediit, & eam nunc ut antea patitur. temperaturâ enim biliosâ exustâ præditus hic est. *Lusitanus Curat. 100. Cent. 2.*

Berdauid juvenis cum ex Genica Thessalonicen veniret, in tantum sanguinis profluvium per nares devenit, ut in itinere, & postea domi intra sex dies, ex eis libræ quadraginta fluxerint, pro quo sistendo cum varia & fere infinita remedia tentata fuerint, nullum tamen contulit, quàm cephalicam tundere, & sanguinem permittere longa per intervalla fluere, jubente sic *Galeno libro de curandi ratione per sanguinis missionem. c. 11. & 15.* Sectâ namque venâ, sanguis pauculus extractus cùm erat, cũ vulneri apposito digito, & clausâ venâ ipsâ, ac pauculo interposito tempore, eum rursus fluere parum permittebamus, sic enim per horam & plus factitantes, pro ægrotantis viribus, sanguinis ex naribus profluvium compescuimus. *Idem Curat. 60. Centur. 7.* † Enormis quoque Hæmorrhagiæ narium meminit *Forestus l. 13. obs. 12. Confer etiam Timæum l. 1. Cas. 34. pag. 67.* ex largiori vini potu &c.

Observatio V.

Sanguis post restinctum fluxum narium, ex oculis emanans.

Quidam Nobilis in Aula Dresdensi crebriorem hæmorrhagiam ex naribus molestè ferens, eam sibi curavit restingui. Quo facto, sanguis postea ex angulorum oculis stillare cœpit. In quodam puero Nobili, dysenteria gravi decumbente, à me idem observatum. *Camerar. de Observat. propriis.*

Observatio VI.

Historia juvenis, cui sanguinem criticè profluxurum à nare dextra Galenus prædixerat.

QUintum morbi diem juvenis quidam agebat, ac licet, idoneum tempus, ſanguini detrahendo præteriiſſe videretur, quia tamen, nec anni tempus, nec ægrotantis ætas, nec virtutis imbecillitas, nec denique victus, qui morbum anteceſſerat, adverſabatur, ſed uno conſenſu omnia, ſanguinis miſſionem ſignificabant: Medici venam incidere decreverunt: idq; tempeſtivum fore cæteri arbitrabantur. Ego verò diligenter omnia contemplatus, quæcunque ab Hippocrate tradita ſunt ſigna illorum, quibus fluxurus eſt ſanguis, bene quidem eos in opinionem mittendi ſanguinis veniſſe dixi: verùm naturam id quod ſe gravaret, expellere feſtinantem, brevi admodum, etiamſi nihil ipſi egerint, idem ultrò facturam. Dum Medicis hæc admiranda videntur, æger è lecto ſe ſuſtulit, tanquam proſiliturus, interrogatuſq;, cur exilire voluiſſet, cùm nihil adeſſet, ob quod id facere debuiſſet, rubri coloris ſerpentem per laquearia repentem à ſe viſum expaviſſe reſpondit, ne ſi aliquo modo aberraſſet, ſupra ſe ferretur, atque idcirco ſe è lecto aufugere velle. Reliquis nihil hoc ad futurum ſanguinis fluxum conferre viſum eſt: vulgi verò cùm alia ſingula perpendenti, tum ruborem, qui prius in dextra naſi parte ad malam uſque obſcurus fuerat, auctum valde intuenti, ſanguinis paulò poſt è dextra nare fluxuri manifeſtum id attulit indicium: atque ideo cuidam ex ægrotantis familiaribus ſubmiſſa voce præcepi, ut vas aptum ſanguini excipiendo ſub veſte promptum haberet: atque ad Medicos converſus altâ voce dixi: ſi parumper expectaveritis, ſanguinem ex dextra nare fluentem videbitis. Riſerunt illi, quod antedictis, à dextra nare adjeciſſem. At, inquam, vel utrumque eveniat, oportet, vel alterutrum me decipiat. Nam, & quod ſanguis fluxurus ſit, & quod à dextra nare venturus, arte medica præſciri poteſt. His dictis eum, qui vas ſub veſte occultum habebat, inter obſervandum admonui, mentem adhiberet, quid ægrotus ageret, ac cum ſanguinem erumpentem videret, accurrens vas ſupponeret. Vix hæc dixeram, cùm ecce digitum è naſo ſanguinolentum juvenis extraxit: tum familiaris accurrens, vas ſubjecit, quod dum fieret, magno clamore oborto, Medici quidem omnes dilapſi ſunt. Ego verò tibi rerum mearum ſtudioſo, quo pacto id præſciviſſem idque ex Hippocrate præſtantiſſimi Aſclepiadæ, ſcriptis & monumentis expoſui: atque inſuper illud etiam addidi, vehementem ſanguinis fluxum expectandum, eo quod & naturæ impetus vehemens, & morbus adhuc crudus eſſet. Conſueviſſe verò hiſce, de cauſis immoderatas exinanitiones fieri. Atque ideo cùm parumper adhuc morari utilius eſſe laboranti cognoſcerem, puerum qui me ſequebatur ad accipiendam cucurbitulam miſi, idque reliquis inſciis, faceret, juſſi. Celeriter itaque cùm multum ſanguinis in vaſe collectum vidiſſem, altero vaſe poſtulato, ſanguinem, qui fluxerat, excepi, quem ut comperi librarum quatuor, & dimidiæ pondus æquare, ægrum capite in ſcapulas dimiſſo collocavi, ac naribus frigidam poſcam attraheret, præcepi: fronti ſpongiam aquâ mulſâ madentem impoſui: brachia & crura vinculis obſtrinxi. Quæ cùm minus conferre viderentur, poſtremò cucurbitulam in extremis præcordiorum ad dextrum latus adegi, ſtatimque ſanguinis fluxum cohibui. Quod remedium etiam ex Hippocrat. arte ſumptum fuiſſe te docuimus. Atque idcirco, & hæc & alia omnia quæcunque medicando peregi literarum monumentis commiſimus. *Galenus de præcognit. ad poſthum. cap.* 13. † Polypi ſponte emuncti meminit *Barthol. Cent. 6. hiſt.* 30. De polypo Narium vide quoque *Tulp. l.1.c.26. Horſt. obſ.l.1.p.*139. *Hornung. Ciſt. Med. Epiſt.* 112. & 214. *Nicol. Fontan. Diſcurſ. 7. fol.* 93. *Ben. Sylvat. Cent.* 2. *Conſil.* 23.

OBSERVATIO VII.

Narium polypus cum bubonocele.

RUſticus in noſodochio, inſigni polypo deſcendente ad palatum, vel potiùs glandula in pharynge indurata, & ramice (bubonocele) inſigni gutturis, ferè ſuffocabatur, vix poterat loqui & deglutire. *Ioan. Bauhinus de Obſervat. propr.*

OBSERVATIO VIII.

Horridum faciei puellæ cujuſdam ſchema, cui naſo excidente, facieq́; adæquatâ, cartilagineum quiddam ſuffectum eſt.

FAcies, puellæ cuidam in *Memblingen*, concidens, complanata eſt: evaneſcente naſo; cujus loco cartilagineum quiddam enatum. *Meichſnerus de Obſerv. propriis.*

OBSERVATIO IX.

Abſceſſus in naribus notatus: vermeſq́; duo in naribus geniti ægro inſaniam, febrem, & tandem etiam mortem inferentes.

INtra nares abſceſſus interdum fiunt, nullâ febre, minimo dolore, è quibus ruptis animadverti pus ſyncerum per nares affatim profluere, perinde atque è purulentis auribus: idque nullo incommodo valetudinis. Sed & in quodam milite, qui reſimis erat naribus, ex fœdiore quadam eluvie diutius cohibitâ, vermes duo villoſi inſtar digiti illic geniti inventique ſunt, qui tandem in furorem illum adegerunt, febreque non admodum manifeſtâ, de medio ſuſtulerunt, die circiter vigeſimo. *Fernelius lib. 5. cap. 7. Pathol.*

OBSERVATIO X.

Quidam cùm febre laboraret, per naſum ejecit vermem obſcurioris coloris & longitudinis quatuor fermè digitorum.

EGo Venetiis nobiliſſimum Venetum patritium vidi, qui dum febre laboraret, & quotidiano præſertim noctu dolore tentaretur; tandem per naſum vermem ejecit obſcurioris coloris, longitudinis quatuor ferè digitorum, qui utrinque ſecundum longitudinem quoſdam tenues & breves pedes habebat, & exceptus vitreo cyatho velociter ferebatur: ejectus autem fuit involutus mucis, craſſoque & nigro ſanguine, ex qua etiam putreſcente materia ortum habuerat. *Trincavella lib. 9. c. 11. de ratione curandi part. hum. corp. affectus.*

OBSERVATIO XI.

Aliæ de vermibus in naribus obſervationes.

PUella quædam, quæ in laterna ad portas D. Jacobi decumbebat, album vermem latum, palmo majorem, ſatis craſſum rejecit per nares, nullâ tuſſi, nullo vomitu antecedente 9. Aprilis, Anno 1553. *Scholiographi Holleris ad c. 54. lib. 1. de morb. intern.*

Viſuntur vermes frequentes in naribus, dentibus, &c. *Thom. à Verga comment. ad lib. 1. cap. 5. de loc. affect. Galen.* † Confer etiam *Tulp. lib.* 4. *c.* 11 De Vermibus Naſicolis vid. *Borell. Cent.* 3. *obſ.* 45. *Riolan. Encheirid. Anatom. pag.* 307.

OBSERVATIO XII.

Vermes in naribus polypo vexati.

QUendam novi narium ulcere laborantem è quo ſanies manabat, non ſine contagii ſuſpicione: meo conſilio inſtillavit foliorum Tabaci ſuccum, à ſecunda inſtillatione multi vermes exciderunt, deinde pauciores, & poſt aliquot dies ſanatum eſt ulcus, ſed quæ eroſa erant, non reſtituta. *Monardis, de medic. ſimpl.*

***

CURA-

CURATI.

OBSERVATIO I.

Cuidam juveni odorandi sensus à diuturna tum gravedine, tum destillatione læsus & restitutus.

FOrte contigit, ut quidam, cui odorandi sensus à diuturna tum gravedine, tum destillatione læsus esset, ad nigellam, remedii causa confugeret: quam, ut ratio medica venti postulat, cùm contudisset diligenter, & in pulverem liquasset, veteriq; oleo immiscuisset, iterum eandem cum eo humore minutissime trivit, mox aquam ore excepit, & supino capite non minimam medicamenti partem sibi naribus instillatam adducto spiritu vehementius attraxit: eodemq; modo triduum medicamento sic eodem utens, magnum ex eo juvenis, ille adjumentum cœpit: quarto autem die cùm eodem medicamento sic usus esset, ut spiritum violentiùs, quàm ante, attraheret, gravem in intimo capite morsum percepit: qui tamen cum sensim leniretur, postera die prorsus sedatus est. Qui eventus mihi argumento fuit nigellæ paulum usq; ad cerebri ventriculos esse attractum, quod aut membranæ quæ secundarum modo, quibus involvuntur fœtus, intexta est, aut fortasse ipsi cerebro inhærens dolorem intulit, atq; hoc idem alius rei consensu approbatum apparet, quod corporis quodammodo similæ proprium odoratus instrumentum esse oportet. Ex quibus rebus ego commotus, aliis quibusdam, aliisque aliàs, multisque deinceps tam aliis eodem medicamento in nares instillato, eos spiritum vehementer trahere jussi: quorum alii nullum alii levem, alii gravem morsum alte in capite senserunt. *Galen. de instrum. odorat. cap. 4.*

OBSERVATIO II.

Triduani sanguinis profluvii mirum vetulæ remedium.

QUædam vetula Monspelliulana solâ menta naribus impositâ, curavit sanguinis profluvium e naribus trium dierum. *Paschalius method. medend. lib. [illegible]*

OBSERVATIO III.

Ad narium hæmorrhoides, Polypum, atque omnem earundem carnosam excrescentiam, remedium & historia rara, & notanda.

HÆmorrhoides quæ sunt molles, sine dolore, licet omnes scribentes laudent eas debere incidi cum ferro, aut uri cum cauterio actuali: ego tamen reperi modum multo faciliorem, & securiorem, cum quo non solum hæmorrhoides narium, sed & polypum & omnem carnositatem superfluam in naribus, & aliis locis excrescentem, absque molestia patientium, curatas vidi. Hic est modus: Accipe aquam capitelli, seu à saponario (si habere potes) sin minus fac eam sic: *Accipe situlam decentis quantitatis seu capacitatis, perfora eam sex aut septem foraminibus in fundo, deinde pone in fundo cineris calcis vivæ per spissitudinem quatuor digitorum, super calcem pone tantundem cineris ligni quercus, deinde iterum de calce, atque super eam de cinere, donec remaneat vacuum in situla quatuor digitorum, vel circa: tunc suspende situlam & reple illam vacuitatem aquâ, ponendo vas sub situla, ut recipiat aquam, quæ destillabit. Cum tota aqua destillaverit, revocetur in situlam ut priorà, & iterum destillationem facias tribus aut quatuor vicibus. Cum fuerit tota destillata, ponatur aqua in vase super ignem, & tamdiu coquatur, donec sit congelata, seu coagulata sicut gelatina: tunc accipe cum spatula quantitatem fabæ pro vice, & projice in ampulla vitrea. & quando totum erit in ampulla, obtura orificiũ cum cera, quia si apertum dimitteres, liquefieret, & converteretur in aquam, sed tenendo orificium obturatum, remanent illæ petiæ duræ valde, & hoc est optimum ruptorium.* Habeas postea instrumentum factum ex plumbo, longitudinis unius digiti vel circa, tantæ vero crassitudinis, ut possit ingredi narem: quod in extremitate, quæ in naribus ponetur, sit cavatum in forma pyxidis, & in ea cavitate ponatur de ruptorio prædicto, & ponatur in nare ita ut carnositas recipiatur in concavitate, ubi est ruptorium, & latera concavitatis narem à læsione ruptorii custodiant. Patiens autem teneat dictum instrumentum plumbeum cum manu firmum in nare, per spatium unius horæ.

Deinde remoto instrumento à nare, applicetur butyrum, donec sit eschara & caro combusta remota. Postea reiteretur ruptorium, donec tota caro superflua sit absumpta, applicando semper butyrum post ruptorium, ut suprà. Quod si casu remaneret aliquod ulcus, curetur cum his quæ ad ulcera spectant narium. Experimentum hujus rei feci in domino Fundulo, secretario Reverendiss. Cardinalis Turonensis, qui habebat carnositatem in nare, quæ non solum narem explebat, sed extra pendebat per medium digitum, & hac usa (Deo favente) caro illa fuit totaliter consumpta, neq; causata est aliqua, neque in nare deformitas, dum essem Lugduni anno 1538. *Bayrius pract. lib. 5. cap. 3.*

OBSERVATIO IV.

Ozænæ curatio.

ULcerari nares intus consueverunt, eique malo vix succurri potest, cum inveterata est. Mihi nubilis puella nobilisque ostenditur, quæ ejusmodi morbo diu tenebatur: nec inventus est Medicus, licet plurimi puellam curandam suscepissent, qui id malum tollere potuisset. Erant enim ulcera circa nares pluribus crustis fœda e quibus etiam malus consurgebat odor, quod genus Græci ὄζαιναν appellant. Curam itaque, orante patre qui unicè filiam diligebat aggredior, his auxiliis fretus, quæ ad hunc morbum conducibiliora visa sunt. Primo igitur alvum duco, humores æquo, & cucurbitulis scapulis affixis carneque ferro incisa sanguinem mitto. Tum & frictionibus diverticentibus usus, nares calidâ aquâ spongiâ expressâ consoveo: deinde cerussam & argenti spumam oleo myrtino & omphacino excipiens, ad crassitudinem mellis reduco, eoque liniri nares sæpius jubeo: quo auxilio crustis omnibus excitis, [illegible], cadmiâ, [illegible] medicamentum conficio, quo specillum lanâ obvolutũ intingens ulceribus admovebam: & his repletis linimentum, eo quoque medicamento illitum demittebam in nares. Idque bis die vel ter faciendum curabam: quoad his præsidiis & auxiliis, quod plurimos medicos diu multumque frustrà fatigaverat, paucis etiam mensibus sublato, puellam pristinæ reddidimus sanitati. *Benivenius cap. 27. de Abditis.*

OBSERVATIO V.

Narium ulcus desperatum, efficacissimo remedio curatum.

OPtimum est parare candelas ex cera rubra. Nam fuligo talis candelæ primum juvat exsiccationẽ, maxime, si contineatur in cubiculo bene clauso & angusto. Quod autem fuligo recipiatur, idem experimur, cùm diutius in studiolo moram trahimus noctu. Nam postea sputum, & excrementa narium fuligine illa denigrata redduntur. Hac ratione nos ulcus curavimus, quod neque ab Italis, neque à Gallis Medicis curari poterat. *Rondeletius lib. 1. c. 65 method. curand. morb.*

OBSERVATIO VI.

Turundæ mucosæ ex naribus.

FRanciscus nummularius Ragusinus per nares crustaceas quasdam turundas ac concretos quosdam mucos mittere solebat, non sine capitis tamen dolore, cui occurrentes nos, à purgato corpore: & à capite particulariter tum errhinis, tum masticatoriis medicamentis decoctum radicis chinæ ad viginti dies exhibuimus,

buimus, & sanus factus est. *Lusitanus curat.17.centur.6.*

OBSERVATIO VII.

Ab exulceratione altera pars narium conglutinata, relicto parvo foramine.

PUer, ut apparebat, annorum decem, ex Giangra, ab anno propè, narium ulceribus à Coriza, uti affirmabant, profectis laborabat. Cujus curationem Joannem de Argenteria Chirurgum suscepisse testabantur. At nescio quî factum, ut alterâ narium parte adeò conglutinatâ, junctâque, exiguo saltem foramine pervia permanserit, ut vix speculli extremum capitulum admittere videretur. Alterâ parte similem occlusionem minitante. *Joan. Bauhinus de Observat. propriis.*

OBSERVATIO VIII.

Nova & inaudita ratio, qua Nasus, Labra, Aures, vel à primo ortu curta, vel multo antè tempore abscissa restaurari, & refici queant historiis & testimoniis demonstrata.

CHirurgica operatio, quâ nasus aut abscissus, aut à nativitate curtus, ex brachii carne, aut ex servi naso reficitur, fabulosum non est, ut testatur *Calentius epistola quadam ad Orpianum*, quæ sic habet. Orpiane, si tibi nasum restitui vis, ad me veni. Profectò res est apud homines mira. Branca Siculus ingenio vir egregio, didicit nares inserere, quas vel de brachio reficit, vel de servis mutuatas impingit. Hoc ubi vidi, decrevi ad te scribere, nihil existimans carius esse posse. Quod si veneris, scito te domum cum grandi quantumvis naso rediturum. Vale. *Steph. Gourmelenus lib.1. Chirurg.*

Branca Siculus Catanes, Chirurgus ac Physicus eximius, suo ingenio & arte, aures, nasos & labra, quibus cæsa fuerant, instaurabat. Hujus discipulus fuerat Balthazar Pavonus Siculus. *Gilbert. Cognat. Nozorenus lib.3. narration.*

Ætate nostra narium deformitatem cohonestari docuêre ingenia, caruncalam è brachio suo concisam ad narium formam conseri, addique trunco naso sæpe visum est: summam enim cutim brachii novaculâ excidunt, facto vulnere, abrasis, si opus est, naribus vel noviter abscissis; capiti brachium deligant ut vulnus vulneri cohæreat, conglutinatis vulneribus à brachio tantùm cultello demunt, quantum instaurari conveniat: Nasi enim venulæ cognatæ caruncalæ alimentum præbent, cutisque demum superinducitur, pilis quandoque pro brachii natura innascentibus, eoque modo nares novas miro studio componunt, foraminaque faciunt, audaci ingenio naturæ imperantes. Id additamentum hyemis vehementiam vix sustinet: & curationis initio nasum ne prehendant moneo, ne sequatur. *Alex. Benedictus lib 5. cap.39. Anatom.*

Fieri maximo labore, & mirabili admodum naturæ adminiculo potest, ut si nasus integer abscissus prorsus sit nullumque restet remedium, à dextro vel sinistro brachio iterum detrahatur caro, quæ maximo cum artificio nasi formam quandam recipere apta est, & iterum à loco vacuo conglutinari hoc pacto. Proponitur homo, cui vel modo, vel longo etiam pòst tempore nasus abscissus sit. Primùm facta convenienti humorum purgatione, detracto sanguine, sancitaque convenienti victus ratione, si recens abscissio sit, ita ut nihil adhuc operatum à Chirurgo sit, locum nequaquam scarificamus, sed si cutis generata fuerit, adsitque tantùm cicatrix, vel angustissimum orificium, tunc temporis ante scarificationem brachium quod magis ægroto sit commodum accipimus, & cubitum in anteriorem partem musculum superficialem flectentem, prope tendonem, hoc est circa locum copulationis ejusdem tendonis manibus diligenter exquirimus. Eo autem invento ab utroque latere violenter ita vulneramus, ut reliqui vicini musculi minimè malum perpetiantur: atque eadem vulnera scalpello profunda efficimus, curamusque ne vel dolor, vel inflammatio superveniat, & interim pedetentim magis perforamus, donec linteum ab utraque parte facile aditum habeat, ac si dicas te velle musculum elevare, in ea parte, in qua magis carnosus ac corpulentus existit, & ab aliis subjectis partibus totum sejungere. Hoc facto ab altera superiori parte paulatim adhuc separamus, donec undequaque dermis & epidermis contracta sit, quod medicamentorum ope commodè satis perfici potest: Interim locum in quo antea nasus erat, diligenter scarificamus, donec sanguis maximus effluat. Postea faciem ita cum musculo jam affecto conjungimus, ut ne moveri quidem vel caput, aut brachium, quadraginta dierum spatio possit. Secamus nos tunc superiorem musculi partem carnosam, quam diximus, & undequaque cum parte jam scarificata suimus; & cum sequenti medicamento utramque partem tam diu semel in die curamus, ut coalescant, coeant, ac unam sortiantur substantiam nasi locus cum brachii musculo: secamus deinde aliam partem musculi, & eodem tempore brachium restauramus, & subinde nasum ex carne conjuncta effingimus, consolidando ab omnibus regionibus nares, atque orificia duo procreando, ac tandem nasi vicem attribuendo. Idque curriculo quadraginta (ut diximus) dierum perfici solet, quo tempore ne tantillum moveat æger brachium à capite, ac propterea fasciis ac ligulis obligetur, vivatque interim tenuissimè & jusculis, & panatella, ac aliis sorbilibus cibis interim utatur. Medicamentum verò, quo id totum cõsequimur Balsamum nostrum artificiale esto, quod hoc pacto cõponitur. *Recip. terebinthinæ optimæ lb.j. ol. laurini. ℥.iij. galbani ℥.iij. gummi ℥.iij. s. thuris. myrrhæ, gummi hederæ, centaurii majoris, ligni aloes, ana ℥.iij. galangæ, caryophyllorum, consolidæ minoris, cinnamomi. nucis muscatæ, Zedoariæ, Zingiberis. dictamni albi, ana ℥.j. ol. vermium terrestrium ℥.ij. aqua vitæ lb. vj.* Terantur, quæ contundi possunt, & omnia infundantur in aqua vitæ per tres dies, postea per retortam optimè lutatam lento igne extrahantur tres liquores, quorum primus est subtilissimus, aquosus & maximè clarus, secundus est flavi coloris, subtilissimus etiam, tertio loco subsequitur balsamum artificiale rubei ac purpurei coloris. Qui primò extrahitur liquor, mirificè ac valenter juvat, & prodest in omnibus ventriculi affectibus ex causa frigida provenientibus, potenter enim phlegma ac flatuosus spiritus consumit: secundus in vulneribus agglutinandis & cicatrice obducendis in nervorum sedandis doloribus, in prohibenda ac fuganda inflammatione, paralyticis, convulsis ac apoplecticis mirum in modum efficacissimus est. Ultimus verò præ cæteris omnibus his ægritudinibus excellens comprobatur. Atque hæc de nasi deperditi fabrica dicta sint. *Vesalius lib.3. cap.9. Chirurgiæ.*

Extitit superioribus annis in Italia Chirurgus, qui resectæ portionis nasi reparandæ hanc rationem inierat: nasi mutili callosa labra circumcidebat, quomodo in implendis rostris leporinis fiere solet. Inde lacunam novacula tam magnam in bicipite brachii musculo excavabat, quantam amputatæ nasi portionis amplitudo exigere videbatur. In eam mox nasum, quâ parte mutilus erat, demergebat, capite ad brachiũ tanquam ad palum fictum revincto & colligato, ut immotum & stabile nullam in partem flecti posset. Quadragesimo inde demum die, quo scilicet tempore peractam carnis brachii cũ naso agglutinationem suspicabatur, tantum ejus pro deperdita nasi portione circumcidebat, quantum ipsi reparandæ satis esse putabat. Id informe postea quasi lambendo parabat, complanabat, & ad reliqui nasi æqualitatem, quantum ars patitur, reducebat. Ægrum inter ea panatellâ, carnibus expressis omni-

omnibusque degluritu, coctu, & distributu facillimis nutriebat. Medicamentis verò haud aliis tantum synsarcoticos opus perficiebat quam balsaminis e nonnullis liquoribus agglutinantibus. Minor natu a S. Thomano familiæ, nasi argentei & probrosi, quem multos jam annos circumferebat, pertæsus, ad Chirurgum illum in Italiam perrexit, & artis commemoratæ industria, nasum recuperavit, magnâ omnium qui ipsum ante noverant admiratione. Possibile id quidem opus est, sed arduæ omnino plenum difficultatis, tum patienti ægro, tum agenti Chirurgo: vel hoc nomine quod carnis, quæ a brachio reponitur temperies longè differt à carnis nasi temperie, & quod restituti nasi foramina, qualia ante erant, excavari nequeunt. *Pareus lib.22.c.2.*

Non habet Italia hoc tempore superiorem Anatomicum Fabricio nostro. Secundas ab illo partes defert Taliacotio Bononiensi Chirurgo (qui jam tertia vice in restituendo naso vero & musculorum brachii incisione, se admirandum exhibuit) Tertias Arantio Bononiensi, &c. *Hæc ex literis D. D. Martini Holtzapfeli ad D. D. Jacobum Mercium Venetiis Friburgum Anno M.D.XXCIII.datis.*

Observatio IX.

Nasus recens decisus, expeditè conglutinatus

CUidam decisus nasus, qua os in cartilaginem desinit. Rusticus propendentem partem alteri digitis conjunxit, herbam tutam & e vino nigro tritam, quod millefoliū appellant, impegit, rudibus omnia colligavit, unde celerrime restitit profluens sanguis & vulnus & pulchra cicatrice brevi coiit. *Hollerius lib.2.cap 5. Chirurg.*

Observatio X.

Nasus factitius.

REsectus semel a facie nasus totus, vel à naso narium portio, restitui & suo toti uniri rursum nequit: non enim in hominibus res perinde se habet atque in plantis. Languidus enim calor plantis obtigit atque iners, in omnem porrò stirpis substantiam æquabiliter diffusus, nec facile dissipabilis, hoc judicio, quod arborum defracti, avulsi, aut abscissi rami aliquamdiu vivunt, possuntque insiti revirescere & fructificare: neque enim in iis ulla est sedes cordi vere comparata, e qua necesse sit hunc calorem quoquoversum in omnes partes influere & illabi. At contrà perfectiorum animantium, ut hominum partes dissectæ continuò vita privantur: quoniam non e se, sed aliunde influentibus viribus nutriuntur, vivunt, sentiunt, omninoque sustinentur: neque proprio tantum calore ut stirpes, verum etiam alieno gubernantur, ut supra jecoris vim naturalem, aliā etiam ex corde vitalis eis advenire. Quare in resecti nasi locum alium factitium substituere ars necesse habet, quia eam jacturam ars sarcire nequit: suppositus ille artificio nasus ex auro erit, argento, papyro, aut conglutinatis linteis, ejus coloris & figuræ, quæ ad naturalem proxime accedat, revinctus ad occiput aut pileum stabilietur funiculis. Quin etiam si una cum naso labri superioris portio resecta fuerit, licebit eam appendice naso illi factitio adjecta, quam mystax velabit, adumbrare, ne quid quod ad faciei ornatum faciat, misero homini desit. *Pareus lib.22.cap.2.*

Reficiendarum ex arte narium methodum illam, quam nuper à me per literas petiisti, V. CL. libenter nunc tibi significabo: sed brevibus & currenti calamo. Diu enim in hoc immorari non possum, cum medicis negotiis, oppidò nimis detinear impeditus, tum legendi munus in foribus ipsis jam immineat. Quapropter capita rei duntaxat delineabo, fueritque schema ipsius, & adumbratum simulachrum cùm in peculiari tractatu ea enarraverim omnia, quæ ad hanc artem pertinere videntur, opere prolixo, & quod ni scrupulus aliquis musis nostris injiciatur, mox typis excudendum trademus, ut mortalibus universis facultas hæc impertiatur. Quod eo lubentiùs facimus, ne quispiam fortassis clarissimis illorum virorum qui de hoc opere conficiundo, nonnulla literis mandarunt, autoritate ductus, veluti ex libro nauta, opus aggrediatur ineptè, dignitatis artis ægrique dispendio. Scripserunt enim Vesalius, Pareus, Groumelinus & alii, foveam seu lacunam in brachio parari, in qua nasus mutilus demergeretur, quousque incresceret caro: hanc dein carnem in narium figuram complanari. Quod pace tantorum virorum ab artis ministerii longè dissentit: ac tantum abest, ut carnis beneficio utamur (si carnem musculorum substantiam intelligant) & fovea lacunave excavetur in brachio, ut potius vulnus brachio inflictum ad nares resarciendas planæ & coæqualis sit superficiei, nullusque sit penitus in hac re carnis usus, sed cutis brachii tantum excipitur, conjungenda naribus per illum insitionis modum, quem rei rusticæ professores, insitionem per surculum à sua non avulsum matre appellare consueverunt, ut clarius & apertè magis declaramus in opere nostro. At jam exordiamur jam. Primum itaque ægro corpore suscepto, temperies corporis, tum cerebri, etiam inspiciatur: ad illam enim veluti ad scopum præcipua cuncta erunt dirigenda; & si in corpore humores à symmetria declinarent, quantitate seu qualitate, in commoderationem ducendi: breviter cacochymia omnis tollenda opportunis medicamentis, proboque victus ratione cavendum, ne in Chirurgicæ operationis decursu turba aliqua in humoribus suscitari possit. Quapropter res non naturales omnes consilio, & arte sunt usurpandæ, nonnulla prorsus rejicienda. Venus quippe omnino sileat, ira, mœror ac animi solicitudines omnes tollantur. Alimenta facilis sint coctionis, excrementi pauci & euchyma. Alvus quotidie fluat, vel arte irritetur. Nocturnus aer malus, itidem pluviosus & australis, in passivis temperatus esto, in activis modicum ad caliditatem vergat, quod corporis peripheria benigne calens felicius sanguine ei infuso fruatur. Somnus itidem mediocris, plurimus enim caput humectat, hinc protrahitur vulneris coitio, humore fluente nimio in cutaneam regionem, & exasperatis ob humorum colluviem conjunctis partibus, cicatricis decorem impediunt ac interturbant. His ita constitutis, ad corporis præparationem, & præservationem in altero brachio sinistro, vel dextro sectio cutis fiat usque ad carnem musculorum, scilicet superficiem: simplex nempe & solida cutis, detrahitur in antica brachii regione, qua est finis musculi triquetri & bicipitis initium. Quantitas porrò cutis detrahendæ longitudinis ac latitudinis, monstrabitur naribus decurtatis. Mox illa ipsa cutis separata medicamentis suppurari, postmodum exsiccari debet, ut opportuna sit insitioni, quæ in naribus est faciunda. Tempus exsiccationis & suppurationis, in corporibus non unum, at multiplex pro illorum commoda temperie ac nutritione, ubi verò cognoscitur apta cutis insitioni, in ejus & narium extremis oris scarificatio strictim facienda venit, ut futuris brachii cutis naribus ex arte adjungi possit. Veruntamen ne in vario corporis motu partes istæ hoc pacto conjunctæ, distrahantur & lacerentur, fasciis opportunis brachium capiti deligatum contineatur, vulnus & insitio illa medicamentis epuloticis curetur.

Deligationem verò solvendam indicabit unitio, & proba cutis enutritio; quæ longe variat pro corporum diverso temperamento. Cæterùm ubi optimam unionem vulneris, cutis enutritionem animadverteris, brachium à facie sejungatur, illiusq; vuln°, aliquot dierum spatio perinde ac cætera curare oportet; quæ

vero reliqua est cutis, insitionis opus & naribus adjuncta visitur, in nasi formam est redigenda, gladiolisque effingenda, nimirum in parte ipsius inferiori ut myras seu nares earumve foramina patentia, nasi columnam, globulum & pinnas repræsentet adjuncta cutis. quod non ita difficili negotio præstatur, quemadmodum & reliquum hujus operationis, ut ferè omnes hactenus & clarissimi quoque viri credere usi sunt, vulgo enim fertur, eam esse cruciatus & laborum vim ac numerum in hoc opere efficiundo, ut satius sit decurtatas, gestare nares. Verùm longè falluntur omnes: imò tolerabilis ista est administratio in ægris, ut piæ opere ipso superet omnem admirationem, aliaque sint in Chirurgia multo spinosiora & difficiliora. Sed opus susceptum prosequamur. Columna gladiolis parata si oppositæ parti conjungi debet, in philtri confinio superiori paulo intimiùs locus scarificatione aperiendus, simul & calumnæ pars extrema, suturisque adjectis ea curatio adhibeatur, quæ in reliquis etiam adhiberi solet. In narium interim cavitate ad earum figuram, & magnitudinem turunda imponatur, postremo cannula plumbea seu argentea: ac ut exterior superficies elegantem formam suscipere possit, tectorio argenteo seu plumbeo, à quo arctè nares complectantur, juxta naturæ exemplar forinsecus investiatur. Sic restaurantur nares artis beneficio, ita probè, ut quandoque natura superetur & cùm à cutis colore discesseris, (qui prioribus illis diebus, non ita viget, arte tamē occurrimus) nō distinguas aliquo pacto adjectas nares, ut cuilibet testari potest sensuum judicio, qui nares à me restitutas hujus anni viderit. Fuerunt enim plures, inter quos unus nobilis D. Sigismundus Barianus, alter nobilis D. Alexander Vinstinus, Placentini ambo; quibus dum digladiarentur ensibus, nares dissectæ fuerunt; Octavius Facinus; Placentinus etiam: ac Flander unus, D. Henricus *von Banesghem* Andovverpiensis: quibus omnibus nares ita ad naturæ exemplar restituimus, ita numeris omnibus absolutas, ut consilio rationeque adhibitâ, his faveant potiùs quàm prioribus ex natura susceptis. Quæ tacuissem profectò, ne ansam aliquibus præberemus nobis maledicendi, utpote qui nostra jactare videamur, nisi arti aliquo pacto vim inferre crederemus ejus opera perstringentes: sed epistolæ modum jam excessisse videmur: in qua si tibi prorsus non fecimus satis, clarissime vir, præstabimus opere nostro, artis arcana omnia & mysteria continente: cui licet extremam jam imposuerimus manum; editionem tamen prorogare cogimur, cùm desiderentur adhuc instrumentorum icones & simulachra: quæ omnino diebus sese longius porrigentibus æstivis proximis curabimus perficiunda, & in cōmunem mortalium usum libenti animo proferemus: non enim ii sumus qui artem hanc veluti in compedibus apud nos manere velimus, sed longiùs vagari apud cæteras etiam gentes desideramus: ob quam rem etiam omnibus copiam videndi fecimus dum operati sumus. Sed minus fortassis calamo excurrimus. Valeas itaque vir clarissime & me ama Bononiæ die 22. mensis Febr. anno à partu virginis M. D. LXXXVI. *Taghacotius epist. ad Mercurialem.*

Exstat publicitus Clariss. *Tagliacotii opus Chirurgicum de eodem ipso argumento*, ingeniosum & luculentum, cum picturis. † Conjung. quæ de naribus reficiendis scribit *Hildan. Cent. 3. obs. 31. fol. 396. Venust. part. 1. Consil. 136. fol. 359.*

Observatio XI.

Ab ictu nasi profluvium purulentum, unde magni ossis excretio.

Vidi Juvenem Sacerdotem, cui à multis mensibus quum recepisset ictum supra nasum, fluente perpetuo pure, tandem prorupit magnum os, ac longum: nullo externo apparente humore, & sine insigni dolore, quod mirum. Homo interea crapulosus. *Ioan. Bauhinus de observ. propr.*

Observatio XII.

Cuidam nasus cum superiore labro ac mandibula adeò præcisus: ut supra mentum propenderet: qui ingeniosâ Chirurgi curatione ita convaluit; ut nullum accepisse unquam vulnus videri posset.

Contingit nobis in oppido *Frexenal*, ut hominem curaremus, cui facies vulnerata ferro fuerat, ab ipso nasi & superciliorum confinio, usque ad utriusq; labii utrinque extremitatem, & diductionem: ita ut nasus cum mandibula superiori, ac dentibus supra mentum deciderint. Qui autem illi domi adstabant, imprudentissimè se gesserant: nam lineo panno vulnus obstruentes, eam faciei partem quæ dejecta fuerat, sic temerè jacere siverunt; cùm nos vocati accessimus, eam partem; nasum inquam & mandibulam, jam frigidam, & pene mortuam deprehendimus, ut acus difficillimè potuerit penetrare, tamen totum locum acu commisimus, atque ut mandibulæ superioris ossa, suis ossibus, ut natura fert, interiùs cohærerent. Idque hoc modo: ligavimus vittam duobus digitis latam, fronti circumdedimus, cui ab inferiori parte limbus esset, cui fortiter fila committi possent: ei vittæ duas assuimus alias à sincipite in occiput, & ab aure in aurem, in crucis modum, angustiores illas quidem, quæ tantum latiorem illam tenere possent. Hæc ubi parata fuêre, cui grandiori filum longum indidimus, atque ex vitta ambiente fila, inter aurem & frontem ligavimus, quod inter primum molarem dentem, & caninum transmisimus, atque ad vittam retulimus, quæ frontem cinxerat: deinde rursus dentes è regione petendo, atque hoc modo assuentes, mandibulam cum naribus, simul aliis quibus conveniebat, ossibus commisimus: deinde cutem acu junximus; ita ergo, ut diximus, colligatum tenuimus, quoad membra invicem coaluissent: tandemq; divinâ ope restituimus, ut nullum accepisse unquam vulnus videri posset. *Arcæus lib. 1. cap. 7.*

Observatio XIII.

Aliud admirandi circa nasum à tauro inflicti, & curati vulneris exemplum memorabile.

Eadem etiam ratione homo à nobis curatus est, quem taurus petierat, cornuque sub mento ab aure ad mandibulam usque superiorem, eam etiam faciei partem aperuerat, quę sinistrum oculum à naso disjungit, cum cornu extremitas (ubi ii qui erant; maximè autem homo ipse affirmabat) plus decem digitis prominuisset: consuimus autem acu locum, qua cornu subierat, & qua prodierat etiam; mandibulam verò ipsam, ut in superiori curatione dictum est, alligavimus, atque exterius quidem juxta præcepti nostri rationem curavimus, interiùs autem os ipsum frequenter lavari jussimus, decoctione ex hordeo, rosâ, balaustiis, & melle rosato colato etiam admixto; atque ita brevissime curatus est; multis tamen ossibus è palato decidentibus, quæ cornu fuerant comminuta, atque in palato ipso foramen relictum, quantum pollex digitus subire posset. Ubi autem omnia sana, cutisque fuerat inducta, foramen illud super cortice levi, assabreque adaptata, lino etiam circumvestito obturavimus: qua ratione provisum est, ut & loqui, & edere atque bibere rectè posset. Noctu tamen auferendum curabat, ne foramen magis aperiretur: interdum autem reponebat. *Idem loco citato.*

OBSERVATIO XIV.

Circa tempora sagittâ vulneratus, post annos viginti-quinque, teli partem sternutatione rejecit.

QUidam Græcus Suirus nomine mihi notissimus, Chalcidis in expugnatione, in tempore sagittâ vulneratus, ductus inter captivos à Turcis, persanato quoquo modo vulnere, annis 20. vitam duxit servilem. Tandem Sidonem venit, postq; quintum annum, dum aqua per æstatem frigidiori os colluerit, concitatus supra modum sternutamentis, magno pruritu inter maximos conatus, promisit è naribus sagittæ frustrum digiti medii longitudine ferrea acie, & [illegible] vulneris notam reliquit. Dum id Medicis Venetis inter mira naturæ refero, aliquibus non credentibus, aliis inter contentiones, ut fit, viam indagantibus Ecce ex improviso Suirus Græcus noster, qui sorte tum Venetias venerat, rebus dubiis accitus, imo fide carentibus sagitta demonstrata, quam miraculi gratiâ servabat, testimonium verissimum dixit, qui cum antea per annos 10. in urbem non venisset, pro dicenda veritate casu oblatus non credentibus fidem attulit. *Alex. Benedict. lib. 4. c. 24. Anatom.*

OBSERVATIO XV.

Teli speculum naso transversum [illegible], sinibus absque singulari noxa [illegible].

VIdi quendam deferentem telum in naso ex transverso fixum, versus aurem sinistram & nullum dolorem faciebat, nisi dedecus in loquendo, & difficultatem in mundando nasum, quia per medium erat fixum. *A [illegible] in compendio, pag. 255.*

OBSERVATIO XVI.

Sagitta circa nasi regionem [illegible], ut tandem singulari industria educta.

VOcatus ad curationem Principis cujusdam, sagitta circa medium nasi sauciati, & inclinante nonnihil ad dextram vulnere, & detenta jam ad trigium sagitta, vulnus angustum admodum, & contractum deprehendi; itaq; tenui stylo sagittam diu multumq; frustra perquisivi. Princeps vero, cum de doloribus & punctionibus ad dextræ [illegible] regionem quæreretur, conjiciebam ei parti sagittæ apicem insedisse. Attrahens prompte & concoquens seu maturans emplastrum ei loco induxi, ea spe, ut parte ad suppurationem deducta vel emollita, notæ aliquæ latentis teli, sic proderent quarum occasione sectionem instituerem. Etsi autem nulla signa, quæ sagittam proderent, apparerent, nihilo tamen minus proposito insistens, idem emplastrum diebus aliquot multis continuis adhibui. Verum cùm ne sic quidem quicquam quod sagittam inibi hærere testaretur, deprehenderem, vulnus interea neglectum, scilicet, sua sponte coaluit, & æger ab omni medicamentorum usu abstinuit. Atqui non ita multo post Princeps sagittam rursus ad nasi regionem hærentem persentiscens, rem mihi denunciat; itaque vulneri quod sua sponte conglutinatum antea fuerat, medicamentum acre, erodens, Cathæreticum dictum eousq; imposui, donec hujus beneficio recrudesceret, & recluderetur, quo aperto, sagittam rursus stylo ingeniosè perquirens tandem extremum ejusdem, quâ parte ligno jungebatur inveni. Itaque in usu medicamenti hujus corrodentis tantisper perstiti, donec jam manifestè in conspectum veniret telum, quâ curandi viâ quatuor mensibus insistebam. Ampliato igitur vulnere eousq; ut jam forcipulas quoq; immittere liceret, telum movere quidem concedebatur, educere verò minimè, siquidem concedebatur, educere verò minimè, siquidem vehementer retinebatur. multis itaque ratione & experimentis tentatis, tandem non sine difficultate extraxi. Extractâ autem sagitta, debitis & congruis remediis conglutinavi. Etsi autem de medicorum sententia nasi cartilago minimè restitui queat, à me tamen percurata est, ægro plene convalescente, neq; quicquam nocumenti ægri quod ad omnes functiones attinebat, obveniente. *Albucasis lib. 2. cap. 94. Chirurg.*

OBSERVATIO XVII.

Juvencula, phaseolo naribus intruso, & inibi tumescente non sine molestia, per sternutamentum liberata est.

ILlustrissimam urbis nostræ Juvenculam scimus naribus altius fasceolum incuria indidisse, qui humiditate multa per nares stillante seu profluente, maxime tumefactus, non levi noxa illam molestabat. Verùm validissima superveniente sternutatione, extra pulsus, illam maxima molestia liberavit. *Donat. histor. mirab. lib 2. c. 12.*

OBSERVATIO XVIII.

In nasi morbis ut remedia adhibenda.

IN naso multo magis, si ad radicem constrictus est, videndum, ne acris materia capitis illac deducatur. Nam inde contingit, ut exeso nasi initio è naso loquatur & vox vehementer vitietur.

OBSERVATIO XIX.

Ex venula in naribus [illegible] ancisata, mortuus [illegible].

ÆTate nostra contigit hoc Venetiis: tonsor quidam clam in naribus suis incommodos forcipe concideret, venulam [illegible] secuit, tantoq; impetu sanguis erupit, ut sistendi modum medici non adinvenerint: & ille vitam mutare finivit. *Benedict. lib. 4. c. 4. de curand. morb.*

† Non minus dignum notatu, quod refert *Salmuth.* de quodam, qui ad pinnam, seu interstitium narium percussus, statim fuerat mortuus. *C. 1. Cent. 2. obs. 23.*

OBSERVATIO XX.

Hirudo naribus imprudenter adhibita, eademq; sursum in cerebrum penetrante, ægrum, nihil proficientibus medicamentis, necavit.

MAgna cautio est adhibenda in applicandis hirudinibus ad nares, ne pro libitu cuivis parti adhæreant. Nam accidit ut anno 1572 Romæ quidam Chirurgus voluerit cuidam ministro Cardinalis Farnesii hirudinem applicare, quæ cùm putabatur adhæsisse parti interiori narium, quum de illa non amplius fuit Chirurgus solicitus, paulo post penetravit usq; ad tunicas cerebri, & ibi jam diu commorata est, donec miserum hominem interficeret, nihil proficientibus ullis remediis, quibus studuerunt illam rursus retrahere. *Pet. Paul. Magnus Placent. de vena sect. hirudin. &c.*

DE LINGVA.

CONFORMATIO.

OBSERVATIO I.

Linguæ monstrosa conformationes

SCribunt Æthiopiæ partem, cujus incolæ nascuntur toto corpore flexili, ut in omnem positionem sese contorqueant quàm facillimè, his ossa nervea esse non dubitandum. Ajunt iisdem & linguas geminas, quibus distinctim, ac pro arbitrio uti possunt. *Gemma lib. 1. c. 7. Cosmocr.*

Infans cujusdam nobilis duplicem habuit linguam, secundùm latitudinem divisam. Inferior autem pars progressu temporis emarcuit, & tandem anno ætatis quarto, variolis laborans, è vita excessit. *De Jo. Franci Hildesii Med. Cameniceni, observ.*

Aliquando præsentatus fuit quidam temporibus nostris, qui habuit undecim linguas, & undecim ora, & labia incompleta viginti duo: & fuit mortuus antequam nasceretur. *Albert. comment. ad lib. 2. physico. Aristot.*

Vidimus partus qui exertas ac ceu dependentes tenerent linguas, instar vitulorum recens jugulatorum. *Peucerus in Teratoscopia.*

MAGNITUDO.

OBSERVATIO I.

Lingua prægrandis naturâ.

Vidimus linguam cujusdam mirum in modum auctam, idq; citra omnem sensum doloris, ut neque œdema neq; scirrhus, neq; phlegmone videri posset. Nam neq; excavata est sub premente digito, neq; sensum amisit, neq; dolebat. Sed hic affectus incrementum quoddam erat partium, ita tamen ut ipsa partis essentia ab omni noxa videretur immunis. *Gal. lib. 1. c. 9. de diff. morb.*

Linguam homini cuidam adeo grandem vidimus, ut mendacii suspicio silentium indicat. *Scaliger. Exercitat. 199. 2.*

Vidi aliquos qui magnam admodum linguam aliorum comparatione haberent, & observavi eos tardiùs & ægriùs loqui & aliquando hæsitare. *Trincavella. lib. 5. c. 10. de rat. curand. par. hum. corp partes.*

Novimus nos Joannem Fugacinam mercatorem Mantuanum linguâ adeò longâ & flexibili donatum, ut quoties vellet, vel nullo negotio, boum more in nares inderet. *Donatus histor. mirab. lib. 6. c. 3.*

OBSERVATIO II.

Lingua non naturâ, sed morbi vitio portentosæ magnitudinis.

Sanè linguam ita tumefactam cuidam vidimus, ut ore hominis contineri non posset. Is nec venam inciderat unquã & sexagenarius jam erat, horaq; diei ferè decima erat, cùm ad eum primũ accessi & vidi. Ac visus mihi est usitatis mihi pilulis, quæ *ex aloe, scammonea, & colocynthide* constant, vespere datis purgandus; ipsi tamen particulæ afflictæ suasi refrigerantium aliquid imponere, saltem in initio. Post enim, inquam, applicabimus, prout suadebit eventus. Verùm id uni medicorum non placebat; ac propterea pilulas quidem sumpsit: de locali tamen remedio deliberatio in diem posterum est dilata, quo tempore etiam efficaciùs aliquid præstiturum, quicquid probatum fuisset, sperabatur, & purgato scilicet jam toto corpore, & humoribus ad inferna revulsis. Cæterùm ea nocte evidentissimum per quietem insomnium, nostrum homini consilium approbavit: ac materiam ipsam medicamenti definivit, lactucæ succo collui jubens, quo ille solo usus, prorsus est sanatus, nullius alterius egens. *Gal. lib. 14. c. 8. methodi medendi.*

Ego aliquando vidi ita magnificatam linguam, propter humores ad ejus substantiam venientes, & ipsam imbibentes, quod quasi totum os replebat, aliquando os exibat, sicut dicit Avicenna. *Valesius lib. 2. cap. 66.*

Ex sanguinis plenitudine interdum ex phlegmonis abundantia, ita excrescit lingua, ut prodigii more ingens ex ore excidat: quod in quadam fœmina ex Gallico morbo vidimus. *Benedict. lib. 5. cap. 11. de curand. morb.*

Nos etiam duos vidimus, quibus lingua ita intumuit, ut neq; loqui, neq; comedere possent, imò du... (erant enim mulieres) quarum altera in ætate juvenili erat, & cùm judicarent medici esse infectam morbo gallico appellato, decrevêre illam inungere, ut eo tempore inungere solebant, antequam irreperet consuetudo, ut ex decocto ligni guaiaci curarentur: medicus verò, cui se curandam commiserat, usus est satis imprudenter unguento: nam præter id quod plus hydrargyri, vel (ut nunc ajunt) argenti vivi addidit, quàm par esset, inunxit etiam caput, vel potius capiti ceratum ex eadem materia apposuit: quo deinde factum est, ut humores violentius commoti præcipitanter ad linguam confluxerint: unde illa adeò intumuit, & elongata est, ut in ore contineri nequiret, sed exertam diutissimè, imò ultra mensem detulerit, deinde resoluto tandem tumore, linguam retraxit: sed abjectâ pelle universâ quasi vagina, & extra os relictâ. Altera verò erat jam in primo senio, cui cùm cœpissent variolæ, ab Arabibus appellatæ, efflorescere, & extuberare in universo corpore, tanta earum copia occupavit universam faciem, & adeò illa intumuit, ut res monstruosa videretur: nec modò facies tota intumuit, sed & lingua correpta est ab adeo numerosis id genus tuberculis, ut intumuerit adeò, quod totum os repleverit, neque eam movere quoquo per os poterat, neque comedere, nisi quod cibus fluens per fistulam impositam, imò vi adactam inter linguam & buccam instillabatur, & ita alta est non sine magno discrimine, donec inclinante tumore, lingua mutata pelle, rediit ad pristinum statum. Prior tamen juvenculæ tumor referebat potius modum frigidi & pituitosi tumoris, quamvis non sine aliqua acrimonia. *Trincavella lib. 5. c. 11. de rat. curand. partic. hum. corp. affect.*

† Portentosi quoq; linguæ tumoris, hirudinum suctu curati, meminit *Zacut. de PP. Med. l. 1. histor. 70. fol. 121 & observat. 47. fol. 121 Conf. etiam Poter. Cent. 3. cur. 16. River. fol. 366. Horst. part. 2. l 4. obs. 13. Zvving. Theatr. Vit. Hum. Vol. 2, l. 4. p. 349.*

GUSTUS.

OBSERVATIO I.

Gustus ut fiat & quæ ejus sedes, quæ instrumenta sint sententia nova.

Gustus elementum aqueum nequaquam in palati sede inferiore constituit, neque in linguam effudit alieno humore sæpius imbuendam, cùm ipsa debuerit potius supplere pro sensu crassiusculo solius medii locum: sed peculiarẽ habet humorem aqueum in substantia rara hactenus ab anatomicis non animadversa, quæ quidem specie dura, oblonga, inæqualis, cum fœtu piscium optimè comparabilis, inclusa longiori epigraphæ ossis illius, quod intra narium amplitudinem situm, ab osse sphenoide versus palatum exporrigitur, & vomeris speciem præ se fert. Huic ego aquam illam gustatilium rerum discretricem ingenitam puto, quæ partim circumsitas tunicas, partim à plexu mirabili inter processus clinoides ossis sphænoidis posito, & hinc per occulta foramina tum in antrum interius, tum in oblongum vomeris sinum tenuissimos ramulos ingerente; instar aliarum rerum quæ continuè defluunt, continuè restauratur. Et paulò antè: Gustus elementum crassius, quàm ut externas species absq; majori elaboratione percipiat, peculiare medium postulabat continuum scilicet tunicarum nervorumq; contextum: & totius propemodum substantiæ communione cognatum. *Gemma lib. 2. artis Cyclognomicæ, pag. 65.*

OBSER-

OBSERVATIO II.

Qui jam gustatu omni destituti, ita ut nec jucunda aut [illegible] discernerent: [illegible] terra, lapides, ligna [illegible] animalia, carbones, pisces, fœnum, lineos & laneos pannos, atque id genus alia vorabant.

VIdi in Augusto Corbeta patritio urbis nostræ: scilicet ut nullum perciperet saporem. Cum enim lingua sit instrumentum [illegible], per nervos tertii & septimi paris ex offensa [illegible] est [illegible] gustus, & sentiebat dolores: & [illegible] & percipiebat ex pipere [illegible] sed non saporem. Et hoc docet esse verum, quod [illegible], etiam non [illegible] in toto corpore. [illegible] per nervos, & in totum corpus [illegible]. *Cardanus [illegible]*

Maxima admiratione [illegible] inspectio Lazari viri voracis [illegible] dicti, quem [illegible] Venetiis, imo Veneti [illegible]. [illegible] prorsus [illegible] viveret, [illegible] erat, [illegible] pingui [illegible] non [illegible] lapides, ligna, viva animalia, carbones, pisces [illegible] Vorabat [illegible] laneos, lineos [illegible] pannos, fœnum [illegible] quicquid [illegible] quæ [illegible] mercede [illegible] Testis est inter reliquos Martinus [illegible] Angelum [illegible] carbone referttum, & [illegible] devoravit [illegible] ampliùs [illegible] Cum igitur hoc naturæ monstrum [illegible] Patavii [illegible] causam [illegible] Deo [illegible] confido. [illegible] gustus [illegible] hoc [illegible] Lazaro [illegible] voraci [illegible] linguam [illegible] *Columbus [illegible]*

Gustu [illegible] sermonis [illegible] hominem, quod à [illegible] Joannem [illegible] (vulgo [illegible]), quibus præter alia [illegible] ego à Jodoco [illegible] Comite [illegible] experimentum [illegible] oblatum [illegible] quantitate, caseo, cortice [illegible] pomorum, allatis etiam [illegible] carbonibus, [illegible] commotione, cum vino [illegible] Quam ille intellam, ubi avide admodum devorasset tantum aberat, ut inde aliquid offenderetur, quum nutibus aliud quoque expeteret, certissimo frustrati gustatus argumento. Capite erat Phthisico & depravatæ omnino constitutionis, unde reliquorum maxime internorum sensuum mutilatio & fatuitas. Ad nulla etiam alia opera perficienda, præterquam ad ligna portanda & culinæ serviendæ, utilis: præcipua ei cum pueris conversatio, quibus, ut & aliis quoque, animi sui sensus nutibus, & manuum agitatione exprimebat. Puellis, ancillis & fœminis plurimum favere visus est, quod inde accidisse puto: siquidem à nonnullis ad lupanar aliquando abductus, venerea expertus est. Fuit autem naturâ mutoniatus & nasutus: quando ei egregie de membro virili (quod ille ad impurorum quorundam hominum provocationem ostentare solitus fuerat) prospectum erat. Ita factum, ut quod in reliquis partibus & sensibus natura denegaverat, hoc ipso membro cumulatissimè rependeret. *Schenckius.*

OBSERVATIO III.

Moveri linguam posse, ejusdem tactu & gustu amisso.

IN linguæ affectibus præclarè se gessit Galenus, nam cum ea laboret triplici affectu, sentiendi, gustandi, atque loquendi, gestus autem sit quidam tactus exquisitior, ideo ambo hæc à nervis tertii paris cerebri habet: motum autem & loquendi facultatem accipit à nervis septimi paris ipsius cerebri: quo fit ut moveri linguam amisso prorsus tactu, & gustu ejus possit, sicut accidit Augusto Corbetæ amico nostro, ut contra amittere motum linguæ salvo gustu licet vitiatis nervis septimi paris, non his qui à cerebro veniunt, quod longè frequentius quam primum accidit, idque persæpe videmus: sicut & id quod lingua semisyderata sit. *Cardanus part. 3. de caus. sign. ac loc. morb. n. 53.*

OBSERVATIO IV.

De linguæ ardore & siccitate extra febres.

PLaterus meminit cujusdam, cui ardor in extremis Linguæ partibus molestus erat. Ego novum habui Dublinii [illegible], cui supra sexaginta annos natæ ardor mediam linguam magnopere infestabat & semper sui similis, ejusdemque tenoris, ægram molestissimè torquebat. Epigenema hoc erat Hydropis Ascitis, ejusdemque fere ab initio comes, quo morbo cum multos menses laborasset, ac summe jam tumida viribusque penitus prostratis, in dies, imo horas, moritura omnibus videretur, præsidium, quod à Medica arte expetere toto morbi decursu prava pervicacia, majorique mortis metu quam vitæ amore recusaverat, à natura inexpectato accepit. Sponte enim excitatæ ruptæque in cruribus ac pedibus vesicæ, omnem morbifici humoris vim brevi temporis spatio illthac exhauserunt, ipsamque sanam ac integra valetudine fruentem, absque ullis prioris mali vestigiis, reliquerunt, una cum principali morbo etiam illa linguæ molestia liberatam.

Theologus quidam Anglus, mediæ ætatis, corpore admodum obeso, qui tamen multis magnisque quotidie exercitiis uteretur, laborabat ariditate linguæ in ipsius extremo apice, absque ullo notabili fervore sed cum molestis plerunque punctionibus, quale quid in media etiam palati regione, sed haud ita constanter, patiebatur. Symptomate hoc quanquam [illegible] affectu, magnopere liberari cupiebat, quum siccitas ejus esset ipsi molestissima. Quum igitur remediis, quæ ab amicis viciniisque accepta usurpaverat, nihil proficeret, ac jam amplius anno integro hoc tædium perpessus esset, Dublinium venit, unde amplius sexaginta passuum millibus, in Comitatu Armachano habitabat, consilium meum expetiturus. Usus purgationibus, quæ in rem videbantur, [illegible] domum cum præceptis, quæ profutura judicabam; unde qualem fructum ceperit, non potui rescescere, quum paucis post mensibus in generali illa strage, exeunte Anno 1641. ab Hibernis in Anglos scotosque edita, cum multis millibus fuerit trucidatus. *Arnoldus Boot c. 8.*

DE SERMONE ET VOCE.

OBSERVATIO I.

Cuidam integrè valenti per intervalla & periodos sermonis usus ademptus & restitutus.

VIsus est etiam cui leviore ex causa biduum, triduumve loquela adimeretur, moxque repentè & inopi-

inopinatò redderetur, & qui sæpius ex intervallis, & circuitibus modò loqueretur, modò mutesceret integrè, sano corpore. *Fernelius lib.5.c.9.Pathol.*

† Aphoniæ quoq; per intervalla, absq; ullâ respirationis offensâ, affligentis meminit *Smet. Miscell.pag.* 531.

Observatio II.

Usum sermonis interdum ex inducta oblivione intercipi.

Observatum à me est plurimos post apoplexaim aut lethargum, aut similes magnos capitis morbos etiam non præsente linguæ paralysi loqui non posse, quod memoriæ facultate extinctâ, verba proferenda quod memoriæ facultate extinctâ, verba proferenda non succurrant. Idq; potissimum notavimus in clarissimo viro Nicolao Seldio olim Cancellario Eichstadiano, & vidua quadam Grulichiana Fuldana fœmina. *Oethæus de observ. propriis.*

Observatio III.

Indignatione quadam obmutuit in totum.

Nausimenis Atheniensis uxor, cùm filii ac filiæ suæ stupro intervenisset, inopinati monstri perculsa conspectu; & in præsens tempus ad indignandum, & in posterum ad loquendum obmutuit. Illi nefarium concubitum, voluntaria morte pensarunt. Hoc modo fortuna sæviens huic vocem, iis vitam ademit: illi propitia donat. *Valer. Maxim. lib.1.c.8.*

† Sic vocis abscissio præ metu excitata legitur apud *Rhod. Cent.2.obs.29.*

Observatio IV.

Pueri quidam ad nonum, aut duodecimum usq; annum sermonis usu destituti, tandem vel ætatis decursu aut sua sponte, vel etiam artis operâ vocales facti sunt.

Relatum est Miximilianum Friderici III. Imperatoris filium usque ad nonum ætatis suæ annum prorsus elinguem, & mutum fuisse, sed tamen beneficio naturæ non solum sermonem acquisivisse, verùm etiam fuisse eloquentissimum: nam in ipso existimandum est vitium originem duxisse ex larga humiditate, quæ ætatis progressu consumpta fuit. *Mercurialis lib. 2.c.8.de morb.pueror.*

Puer annos natus duodecim filius Hieronymi Gradii patritii Ragusæi, qui ad ætatem hanc usq; cum pro muto haberetur nunc demum loqui cœpit; scatebat enim puer hic quibusdam excrementis & humiditatibus quibus temporis, & ætatis progressu, consumptis expeditè, & concinnè, cum loqui speramus, ad nucham namq; laqueum inditum fuit, quo capitis humiditates superfluæ, apprimè extinctæ sunt, unde ipse loqui cœpit. *Lusitanus cent.6.curat.5.*

Observatio V.

De angiglossis, seu mogilalis.

Angiglossi difficulter pronunciant L, R, K, atq; in loquendo restitantes loquelam præcipitant. *Galen. comment.2.lib.1.Epidem.* τραυλὰς appellat, qui ex musculorum linguæ vitio balbutiunt. Nascitur enim id vitii, aut quia brevior lingua, vel quod imbecillior ab intemperie humida, unde & mollior, ut in quadam paralysi: nonnunquam ex intemperie sicca, frigore, ira concitatiore, calore. At sæpius hic nascitur morbus ab adstrictione membranæ linguæ subjacentis. Purgandum corpus: parciùs vivendum, ut minor sit copia sanguinis: refrænantibus sanguinem alimentis, frictionibus revellendum. *Albucasis parte secunda*, incisionem secundum latum instituit, & ab arteriæ, quæ illic est, sectione cavet, hæmorrhagiæ metu. Colluit statim aqua ros. aceto, aq. frigid. vitata posca. Sed in mediam incisionem inducit linamentum, ne rursus pars ligamenti reliquo ligamento consuescat. In hæmorrhagia lenticulari cauterio inurit. Quod si brevioribus nervis, qui ad motum in palatum, & dentes feruntur, id acciderit, res incurabilis, ut cùm brevior lingua. Aliquando sicciotibus iisdem, nec ita sese extendentibus accidere potest. *Hollerius lib.1.c.13.de morb.intern.* Eo modo laborans Episcopus Senensis, frater domini *de Beauiour*, cùm medicos impostores ad curationem adhibuisset, consumptâ grandi pecuniâ nihil profecisset, ac tandem me vocasset, aperto malo, & variis commemoratis causis, quas medici suspicarentur: cumq; unicam causam esse adstrictionem membranæ, quæ sub lingua est, unde prohiberetur motus linguæ, qui ad priores dentes extenditur, indicassem, necnon unicum esse remedium scriptum à Celso, Paulo Ægin. Aetio, & recentioribus medicis, cognitū etiam vulgo, ut membrana illa succideretur, miratus quod affirmarem eam causam unicam, & curationem ab omnibus scriptam medicis, ignotam ab iis, quibus sese commiserat, omnino sese consiliis nostris summisit. Monui, nam peregrè proficiscebatur, ut experto Chirurgo uteretur: qui vulsellâ prehensas membranas (filum vulgus vocat) succideret, ne altiore plaga hæmorrhagia moveretur. Quamquam scribit Celsus novisse quendam, qui succisa ea membrana, nihilo melius sit locutus, Adeo, inquit, in medicina etiam, ubi perperuum est, quod fieri debet, non tamen perpetuum est, id quod sequi convenit. Sed & priusquam ad incisionem veniretur, suasi totius corporis & linguæ resiccationi incumbere. Ille autem interceptus negotiis, de morte fratris cæsi, & inde contra homicidam commota causa abiit. Adhæc quibusdam incisum est filum, sed mansit intermedius callus, non caro mollis: unde nihil effectum fuit. Quod Chirurgis diligenter considerandum. *Scholiographi ad idem caput.*

Si à membranæ ligamentalis (filum vulgus appellat) linguæ subjacentis adstrictione & brevitate malum est, incisio ejus secundum latum facienda venit, magna cura habita, ne venæ & arteriæ, quæ illic sunt, violentur, hæmorrhagiæ non facilè sistendæ metu, mox oxycrato colluendum est os, in mediamq; incisionem inducendum linamentum syrupo de rosis siccis, aut melle rosato imbutum: ne rursus pars ligamenti, de nocte præsertim, quo tempore altum silentium, altaq; quies linguam continet, reliquo ligamento consuescat. In eundem finem hac sæpe transadigendus digitus, & lingua vehementius versanda, atq; ab ore proferenda. Nonnunquam tamen id ligamentum adeò crassum & breve est, linguamq; adeò arctè constringit, ut incisioni quæ ferro fit, locus esse nequeat, sine magno & manifesto ab hæmorrhagia vitæ periculo. Tum igitur acus filum ducens transadigenda est, indeque filum indies arctiùs, arctiusq; constringendum, donec sensim linguæ ligamentale id vinculum, quod immodica brevitate sua motus ejus libertatem intercipiebat, tabefecerit, & disruperit. *Pareus lib.16.c.29.*

† Confer & *Horstium part 2.lib.4.obs.17.& Probl. Centur.Epist.8.p.357.Holler. de morb.intern. l.1.cap.13. p.12.Forest.l.14.obs.30.* De Linguæ vinculo unguibus & phlebotomo periculosè disrupto vid. *Scult.observ. pag.89.*

PROMISCUA.

Observatio I.

Linguæ & uteri sympathia mira.

Vidimus in quadam matrona Cydonæ diu locorum vitio à partu laborante, dimidiam linguam nigrore quodam diu infectam, nec colorem, nisi discusso morbo deltituisse. *Benedictus lib.25.cap.1.de curand.morb.*

Fissurâ

Fissurâ eam distingui non satis perspicuum est, sed ex offensione intelligitur, propterea partem alterutram Apoplexiæ morbo periclitari: & in vulvæ quoq; malis nigrescentem, alterâ parte illæsâ continuis diebus vidimus. *Idem lib. 3. c. 21. Anatom.*

OBSERVATIO II.

Linguæ affecta in pestilenti febri rara & formidanda historia.

NOvi mulierem cui in pelliculas crassas & glutinosas non solum lingua, sed & œsophagus universus cum ventriculo, tandem & intestinorum tunicæ putruerunt. Hæc inter initia sitiens magnopere, vinum austerum & rubrum sumpserat in uno die prope ad quantitatem lib. 6. unde sic illi guttur incanduit, ut nec liquidiores cibos transmittere, nedum medicamenta potuerit. Obijt illa miserrimo fato damnans humana præsidia, multumq; impatiens, quod ne potui quidem in accipiendo in acerbissima siti, viam aut instrumentum commodum reperirent. Urina huic alba semper inter calores maximos totius corporis, in qua tamen odor gravis & pisculentus in dies augebatur, unaq; fluebat primo farfurea quædam: inde & pelliculæ magnæ: & postremo pus manifestum, villis, festucis, & tunicis varius intertextum. Aderant singultus, ructus assidui, cum tanta doloris acrimonia circa præcordia, ut tanquam parturiens miserrimè clamitaret. Sed post deliria, parva ventris torsio supervenit, ac primum fœtida, purulenta per sedem, copia incredibili profluxerunt: inde & sanguinis per os & per posticam cum dolore punctili, vehementi: atq; ita per acerbissimos cruciatus extincta est paulo post vigesimum diem. Sic Deus interdum vel cautis omnibus exploratis, in artium atque artificum ubertate maxima, omnem, cùm vult, humani præsidii atq; operationis aditum intercludit. Profecto (ut retuli prius) ea membranarum demissio pro quantitate sui, certum morituris prænuntium misit, nam ex hepatis, aut pulmonis, aut cordis syderatione contingerant, ut etiam per anatomen deprehensum est. Plerumq; dissecto corpore universa hæc viscera, aut major illorum portio nunc nigra ut carbo cuipiam visa est, nunc suppuratis pustulis plena, fit enim facillimè, ut per consensus tunicarum pituita concrescens jugiter adhærescat, eademque salsior, aut virulentior, subjectam œsophagi linguæq; substantiam depascatur. *Gemma lib. 2. c. 4. Cosmocrit.*

OBSERVATIO III.

Convulsione quidam sibi linguam mordicùs amputavit.

NUper quidam in magna universi corporis convulsione, linguæ anteriorem partem mordicùs abscidit: qui deinceps à convulsione quidem revaluit, sed loqui, ut antea, non potuit. *Galen. lib. de morb. diff. cap 8.*

OBSERVATIO IV.

Lingua abscissa sine valetudinis noxa.

COrreptus quidam non ita pridem vehementi universi corporis convulsione, linguæ anteriorem partem mordicus amputavit: atq; hic revaluit quidem a convulsione, sed loqui, ut antea, haudquaquam potuit *Galen. lib. 1. c. 8 de diff. morb.*

Non equis modo, sed hominibus perjuris linguam clavis affigere trunco, illiusque primam præscindere partem, non in Germania tantum, verum & Bononiæ & in Hispaniis citra noxam vidi.

Languis, epist. 4. tom. 1.

VARIA IN LINGUA VISA.

PILI.

OBSERVATIO I.

Pili in lingua geniti, satis longi.

JAcobus ex flumine male habebat, quem cùm curandum susciperem, & varia interrogarem: Ecce mihi respondet, in ejus lingua pilos magnos etiam brevi tempore gigni, quos quandoq; propriis eradicat manibus, id quod tunc tem mihi experiundam indicat, pilum namq; intra noctem genitum non esse conscii satis sumus, cum pilus paulatim tanquam lorum crescit & producitur. Crediderim tamen ipse ut pili huic in lingua crescunt, ita in ejus corde quoq; abundare. Ut olim Ferrariæ experti sumus in quodam à nobis confecto, cujus cor pilis circumseptum erat, audacissimus tamen hic erat grassator, & latro insignis. Jacobus verò de quo agimus, bonus videtur, cum scoquiis tamen, piratis, prædonibus, ac latronibus insignibus juxta patriam suam maximum habet commercium, imò & affinitatem. *Lusitanus curat. 65 cent. 6.*

SPONGIA.

OBSERVATIO I.

Cuidam spongia carnosa in lingua enata, quæ a resectione in tantum excrevit, ut faucibus undecunque occupatis, ægrum suffocaret.

FRancofurtensi civi cuidam, spongia carnosa in lingua enata, quæ sectione & caustico ex auro candente coercenda fuerat, verum cum a prima resectione tumor ad eam, exiguo tempore, magnitudinem excrevisset ut universum os & fauces occuparet, tandem ægrum dormientem suffocatione necavit. *V. Henneri observatio.*

LAPIDES.

OBSERVATIO I.

Lapides prodigiosæ formæ & magnitudinis in lingua nati, sermonis usum nonnullis intercipientes.

QUæ circa linguas elevantur coagmentata & exigui existentes lapilli, & quæ podagricis juxta articulos sebales illorum sunt, etenim ossium natura, causa, & quod durescat est, & quod contendatur. *Hippocrates lib. 2 sect. 3. Epidem.*

Vidi lapidem generatum sub lingua cujusdam viri prohibentem eloquutionem: & eo remoto lapide rehabuit vir loquelam. Et generatur ab humoribus grossis, qui indurantur ad invicem simul donec ad lapidem convertuntur *Avenzoar lib. 2. tract. 2. c. 2.*

Zoar recenset visum a se hominem, cui ex nascente intra linguam lapide, loquendi vis amissa est, ex ablato restituta. *Thom. a Veiga. comment. ad c. 5. lib. 1. loc. affect. Galeni.*

Sub lingua lapidem ad quantitatem fabæ generatum, se vidisse scribit *Gentilis referente Nicolo 5. 4. tractat. 1. cap 6.*

Ego vidi lapidem sub lingua generatum in Domino Nicolao de Summa Ripa: *Foroiuviensis comm. ad aphor. 79. lib. 4. Hippoc.* Idem ex eo repetit *Guaynerius.*

Quibusdam sub lingua inventum lapidem scripsêre. *Benedict. lib. 22. c. 3 1 de curand. morb.*

Unum lapidem sub lingua cujusdam heroinæ natum & inde evulsum instar strobili, conspicatus sum. *Montuus lib. 4. c. 1. Anasc. morb.*

Torgæ in aula Principis Electoris vera laude illustrissimi Joannis Friderici tibicen erat, quo buccinatore nonnunquam Princeps utebatur, in eo studio cum ingenio, nec sine industria versatus: Joannem Steidelium

lium vocabant. Huic tuberculum sub lingua surgit duriusculum & diuturnum, sed doloris expers prorsus: quod ipse & quos consulebat ex flatu vehementi sic intumuisse opinabantur. Sed cùm paulatim accresceret, & buccinanti impedimento esse cœpisset, à Chirurgis consilium petit, qui malagmatis foris appositis, intùs autem gargarisationibus tumore mollito, saniem tuberculum illud facere cogunt: quod dum ictu aperiretur, exprimereturq; juxta pus durus lapillus exilit, qui etiamnum penès me est, ut bina pisa magnus, teresque, cum arefacta atq; excorticata lauri bacca similitudinem habens, colore spadiceus, & justæ gravitatis. Vulnus deinde sanatum integrè fuit, & tumor evanuit, nec tibia canenti amplius molestè obstitit. *Kentmannus libell. de Calculis, num. 3.*

Sub lingua lapides genitos vidimus. *Gemma. cap. 6. lib. 1. Cosmocrit.*

† Confer. quoq; *River. obs. commun. pag. 432. Zacut. de PP. Med. lib. 1. hist. 70. fol. 122. & obs. 49. fol. eod.* Lapides sub linguâ in basi maxillæ inferioris annotavit etiam *Borell. Cent. 2. obs. 17.* Humoris sub linguâ lapidescentis meminit *Ballon. Epid. p. 99.*

Ranula lapis, qui sub lingua oritur, ut Augusto castri Sancti Petri; cui me præsente formâ & magnitudine similis è linguæ radice eductus est: levi negotio, cùm antè loqui vix posset, locusq; doleret. *Cardanus comment. ad lib. Hippocr. de alimentis lect. 40. text. 41.*

Vidi in linguæ venis; quas Græci ὑπογλωττίδας, nostri Raninas appellant, præ maxima ariditate sanguinem in lapideam duritiem conversum. *Joubertus, Provocatione ad paradox. 3. dec. 2. contra sentent. Seidelii.*

Sororcula quædam Delsia annos 23. nata, ex iis quæ Divæ Claræ votum præstant, cùm circa os maxillæ inferioris prope mentum, longo tempore doleret, sub lingua in musculosa carne laxiore versus radicem, Chirurgus Petrus Fredericus noster amicus & compater qui illam quotidie invisebat, cùm duritiem diu sensisset, abscessum in lingua futurum sperabat: huic ficum aridam per medium scissam continuò, ad suppurationem promovendam loco dolenti apponit, & præter spem tumore jam emollito, lapillus quidam insigniter durus ultrò exivit absque incisione ad magnitudinem nucis avellanæ, formæ tamen parum longioris, ut vidimus. Illo quidem lapillo expulso, statim omnis dolor cessavit, nullâq; suppuratione, aut sanie, vel pure subsequente; & quod dictu mirum est, labris vulneris per se rursum unitis, absq; ullis medicamentis.

Jam etiam istis diebus lapillum ex lingua prodeuntem vidimus paulò ampliorem ab alio quoq; tandem expulsum. *Forestus lib. 14. Observat. 26.*

Res admiratu digna, lapillo erumpente, nec saniem nec sanguinem subsecutum fuisse, linguamq; ita per se coalitam, fortè cùm & vulnera linguæ facilè per se coalescant, ut constat in perjuris & iis maleficis, quibus lingua clavo perfoditur, facilè coalescit & conglutinatur ob mollitudinem carnis. Non minus admirandum quod lapillus in spongiosa illa carne prognatus & concretus absque abscessu exeat: cùm & in aliis abscessibus & tumoribus, uti atheromatis, in quibus pulli quid simile reperitur; in meliceridibus melli, ut sevo in steatomatis, contingit: at hic lapis durus ex lingua prodiit. *Idem in Scholio ad eandem observat.*

Quod quidem ex veteribus, nonnulli etiam nostri seculi Medici annotarunt, observatum à se, calculos quibusdam in ore sub lingua genitos, ejus rei ipsemet hîc Thorunii duo vidi exempla. Puer 7. vel 8. annorum dolere sibi quiddam sub lingua aliquandiu queritur, idq; quò diutiùs, eò magis, ita ut linguæ quoddam impedimentum perciperet inter loquendum vel masticandum: Accersitur Chirurgus; is sub lingua pueri in carne illa spongiosa ac molli tuberculum quoddam animadvertens, digitis illud nonnihil comprimere tentat, magis magisque; ecce mox quasi albicans quidam punctus sese profert, is pergit premendo, mox inde lapillus prosilit cinericius, asperiusculus, quantitate nuclei interioris cerasi, vel seminis fœnugræci, aut paulo major: nequedum tamen tumor satis subsidere & mollescere videbatur, dumq; adhuc versatur chirurgus circa tuberculum illud tractandum, mox alter lapillus, priori magnitudine & formâ, colore penè respondens indidem erumpit, non sine præsentium admiratione: atq; inde puer ab illo linguæ impedimento liber evasit.

Nobilis deinde Poloni minister adultior jam similiter per aliquod tempus molestiam sentit in carne illa molli, quæ linguæ substrata est, quæ molestia illi tandem adeò aucta est, ut difficulter admodum moveret linguam, quoties vel loquendum vel comedendum esset. Tuberculum satis durum, dolore etiam non carens, sub lingua, dicto loco, ipsemet palpar digitis, premit, comprimit, contrectat sæpius, donec etiam inter contrectandum dehiscens tumor lapillum itidem albescentem effunderet, formâ & magnitudine nucleo pineo prorsus similem: qui postquam exiisset, desiit illa oris molestia: ipse autem cum Domino suo me accedit, lapillum monstrans, & locum inspiciendum præbens, in quo ille hæsisset, cujus cavitas tanta etiamnum apparebat, ut digiti indicis summitatem ad primum usque articulum eò inserere possem. *Tidicæus suis mihi communicatis observationibus.*

Gryphsuvaldiæ Pomeranorum, uxori cujusdam opificis quinquagenariæ catarrho frigido ex cerebro defluente, tantus in lingua & maxillis tumor subortus est, ut potum quidem summa cum difficultate, cibos verò solidiores nullo modo deglutire posset. Tonsor ad eam accitus, primò fauces & linguam diamoro, maxillas exteriùs oleo Chamomelino illevit, postea eminentiâ quadam in inferiore & dextra parte linguæ apparente, eam unguento Ægyptiaco perfricuit, apposito simul maxillis emplastro de meliloto. Quo facto, postero die lapis colore subflavo, magnitudine & figurâ hoc loco expresfâ è lingua excidit, nullo vel pure vel sanguine consequente. Expulso lapide tumor linguæ subsedit, & cavitas ulceris semel tantum unguento Ægyptiaco leviter inuncta, postea sua sponte intra paucos dies consolidata est. *Seidelius suis communicatis exemplis, de adjicienda lapidis figura.*

Cùm inter secandum de venis duabus sub lingua ageret D. Julius, mentionem fecit cujusdam Monachi, qui adhuc in vivis est, & quem ipsi novimus, in monasterio Divo Antonio de Padua dicato, (vulgo *al Santo:*) Is cùm antè tempus non ita multum laboraret tumore sub lingua admodum duro, ab eodemq; Doctore Julio omnis generis malactica frustrà applicata essent, tandem naturâ operante, ruptoq; tumore, cum pauca sanie exivit lapis, phaseolorum magnitudine, durissimæ substantiæ, ut etiam in terram projectus, sonum etiamnum edat: quem adhuc frater ille secum gestat, atq; petentibus ostendit. *Spererii observ. Patavio accepta.*

VERMES.

OBSERVATIO I.

Vermes in lingua.

Nascuntur vermes sub lingua, & in ulceribus, ut ex Valesco allegat *Montuus tom. 4. cap. 19. Anasceu. morb.*

CURATIONES.

OBSERVATIO I.

Mutus & syncope affectus puer curatus.

Puero annos nato 12. repentè syncope correpto & muto, in lecto reposito, temerè, quasi gesticulando, move-

movebatur corpus, crura & manus, Subinde garrulus, vocatus non respondebat. Diem integrum ita habuit. Clysteres non retinebat. Balano acuta cum hiera, diacolocynthide, & cucurbitulis in cervice, redut & sanatus est. *Hoderus libel. proprio observ. 14.*

Observatio II.

Muti quidam sola animi vehementi incitatione vocales facti.

ANimæ Imperio, mutus Crœsi filius, & nativo linguæ ac vocis proferendæ impedimento affectus, vocalis evasit, integreq; sanatus est. Cum enim Perses quidam in Crœsum sibi ignotum occisurus irrueret id filius ejus mutus aspexit, timens patri, erumpensq; in vocem, ira & metu percitus, dixit: Homo ne perimas Crœsum. Atq; hoc ille primum effatus, postmodum per omne vitæ tempus vocalis extitit. *Herodotus in Clio.*

Aegles Samius Athleta mutus, cùm ei victoriæ quam adeptus erat, titulus & præmium eriperetur, indignatione accensus, vocalis evasit. *Valer. Max. lib. 1. cap. 8.*

Observatio III.

De Ranulæ natura, ejusque curatione recentiorum animadversiones & experimenta rara.

IN ea oris parte molli, & laxa quæ sub lingua est, & cui ea incubat, atque quasi vinculo alligatur, tumor colligitur batrachus appellatus, qui interdum phlegmonis, ut plus œdematis mollis, & laxi speciem exhibet: e quo aperto mucus prodit ovi candido persimilis. *Fernel. lib. 5. c. 9 Patholog.*

Ranunculus quem Græci βάτραχον vocant, in inferiore oris parte, quæ sub lingua est nascitur, cuiq; ipsa lingua veluti vinculo alligatur: attollitur instar tumoris hæc pars, colore haudquam mutato, mollis, laxus, ac indolens: & tantus apparet tumor, ut inferiores dentes superet: rimâ autem mediâ, dextram à sinistra dirimente, ranæ posteriorem partem refert, unde affectus nomen. Præcedit sæpenumero maxillæ interioris dentium dolor, continetur verò in hoc crassus, lentus, ovi albido colore, & substantiâ assimilis humor. De curatione hujus extant apud nonnullos quædam ex Albucasi translata. Errorem horum facile agnoscet, qui curationem quandoq; viderit, ipse fecerit, aut hæc nostra legerit. Legitima curatio est scalpello utrinque tumorem aperire: deinde ubi quantum potuerit humoris effluxerit posca (exiguo sale addito) os paucis diebus colluere, donec nihil amplius humoris in tumore reliquum sit. Potest tamen & aliâ ratione humor in hoc tumore contentus educi, vulnere enim sub mento facto, mox effluit: sed tutissimum est intra os tumorem aperire. Si quid verò impedit, quo minus in ore commodè fieri queat, tunc, ut sub mento fiat, proximum est, veluti cui unâ cum Ranunculo utriusq; tonsillæ inflammatio supervenit. Hic vulnere, quo diximus loco, facto, adhibitis deinde tonsillarum remediis, ab utroq; liber evasit. *Dodonæus observat. Medicinal. c. 13.* Pauci ex posterioris ætatis Medicis, qui de medendis morbis scripserunt, Ranunculi curationem attigerunt: qui verò ejus meminerunt, magna ex parte ex Albucasi, aut Rhasi sua mutuati sunt. Michael Savanarolus ex Rhasi similiter curationem in suo opere adscripsit; sed tamen eam quæ fit per scarificationem, magis commendat: quæ via est, inquit, expedita, & ad hanc ego quam citiùs possum pervenio, cùm non videam periculum. *Idem in Scholiis.*

Amicus quidam medicus nobis retulit, visum sibi tuberculum sub lingua cujusdam, latitudine duorum digitorum, quod sermonem impedierit, cuti concolor reliquæ. Id curatum transfixa acu per totum tuberculum, & cum scalpello postea auctum vulnus, unde effluxerit materia lacti coagulato similis (fortè quali s atheromatis est) paulatim eâ copiâ, ut duas ferè volas impleret, quâ inanita, jussus est aquam mulsam gargarisare: quæ etiam per siphonem in tuberculum transfixum immissa est, deinde purgato corpore, astringentibus usum esse, & convaluisse. *Gesnerus hist. animal. lib. 2. pag. 51.*

Tumor sæpè sub lingua existit, qui prolationis, seu loquelæ adimit libertatem, ex quo Batrachium Græcis dicitur, Latinis Ranula, quod hoc linguæ vitio correpti, coaxando magis quam eloquendo sensa mentis enunciare videantur. Fit ex frigidæ, humidæ, crassæ, lentæ & viscidæ pituitosæq; materiæ è cerebro in linguam prolapsa, colore & consistentiâ albumen ovi referentis: etsi nonnunquam colore citreo conspicitur. Curationem ut tutò perficias, eum tumorem ignito ferro potiùs, quàm scalpello aperies, aliàs enim revertitur. Ratio apertionis erit ejusmodi: Laminam ferream incurvam, concameratam, & foramine in sui medio perviam comparabis, eamq; diducto ægri ore tumori ita aptabis, ut ejus ei parti qua aperiendus est foramen respondeat. Hac candente ferro pertundes, sic enim nullam oris partem quæ sana sit, violabis: instrumus vero appresso sub mento pollice, tumorem altius proferes, quo sit certior ictus apertione facta contentam materiam effundes, os ægro collues hordei decocto, melle & sacchare rosato: sic enim tutò & citò ulcus sanabitur. *Pareus lib. 7. c. 5.*

† De Batracho seu Ranunculâ sub linguâ confer etiam *Bartholin. hist. anat. 88. Cen. 1. Hildan. Cent 3 obs. 28 fol 391. Ruland Cent. 4. curat. 49. & c. 7 cur. 8. & c. 8. cur 37. Tulp. lib 1. c. 52.* Ranulam sub linguâ suppuratam memorat *Salmuth. Cent. 1. obs. 36.* Cur linguæ ligamentum in infantibus; item quomodo & quibus divellendum? *Vid. Camer. Syll. Memorabil. Cent. 6. part. 24.*

Observatio IV.

Verruca in lingua.

PUella quædam Nobilis multas verrucas in lingua habuit, & tamen sine impedimento loqui, & cibum deglutire potuit. Hanc ego vidi cùm esset annorum quatuor: sed post biennium mortua est. *De Observat. Jo. Franco Hildesji.*

Observatio V.

Verruca pensilis magna in lingua enata: quâ ratione curata.

VErrucæ quæ tenui ac gracili sunt radice, vinculo sericeo ad radicem sunt arctè vinciendæ, & quotidie vinculum arctius est constringendum, donec illis nutrimentum pereat. Tunc enim tutò secabuntur aut ex sese cadent: & postea aliorum curationem subibunt. Vinculum autem sericeum priusquam applicetur aliquot horas in sublimata maceretur & exsiccetur: atq; sic fiat vicissim ter aut quater: hoc pacto verrucam pensilem magnam in linguæ extremitate curavi. *Ghumetæus Chirurgia lib. 1. c. 13.*

Observatio VI.

Malignum & magnum ulcus linguæ curatum.

RUsticus quidam in *Oberherreken*, cùm per multos dies ulcere permagno, cacoethe, & totam linguam penetrante, graviter infestaretur: nec a Chirurgis nostris curari potuisset, à me Dei Opt. Max. ope, solo & unico oleo sulphuris, octo dierum spatio, perfectè curatus fuit. *Weckerus de Observat. propriis.*

Observatio VII.

Lingua fissa ut restauranda.

LIngua ita vulneratur, ut vel rescindatur penitus, & portione aliquâ suæ substantiæ mutiletur, vel findatus

R datus

datur tantùm seu in longum, seu in transversum. Substantiæ jactura resarciri nequit, quia pars omnis à corpore vivente, à quo vitam spiritus sanguinemq; ducebat, distracta & revulsa vitam statim amittit, Philosophorum verò sententiâ, à privatione ad habitum non est regressus. At fissa in longum aut latum seu transversum, facilè futura restituitur, modò fissa pars suo corpori adhuc viventi hæreat, à quo vitæ materiam & formam mutari queat. Ergo corpus linguæ, linteo molli & mundo, ne lubricitate sua elabatur, minister sedulus arctè tenebit, interim dum Chirurgus infernè superneq; adactis punctibus consuet, ubi quod satis est fuisse visus fuerit, filum quàm proximè nodum exsecabit, ne si longius sit, in dentium interstitiis inter mandendum implicetur: & consutarum partium pernicialem dilacerationem inferat. Hordeatis interim amygdalatis, gelatina, collatitiis & expressis jusculis, ovorumq; vitellis æger nutriendus erit: ore saccharum rosatum, syrupum cydoniorum, versabit sæpius: talia enim præterquam quod nutriunt detergentis medicamenti ac agglutinantis vicem subeunt. Hæc ego de linguæ vulnerum curatione neq; ex magistris, quos audivi sedulò, neq; ex libris didici: ita tamen sunt, ut à me prospero successu experientiâ fuerint comprobata. In multis quidem ut in Marigniani Inquisitionum præsidis filio, in Joann. Piero lignario fabro, ad S. Germani suburbia commoranti, luculentissimè verò in Coeti causarum Patroni famatissimi trimo puerulo. Is in mentum super saxum deciderat, ipseque sibi interjectam forte dentibus insignem extremæ linguæ portionem exciderat, vix è tenui carnis fibra pendebat illa, sic ut agglutinandæ & uniendæ ipsius exigua admodum spes esset; quæ me cogitatio ferè impulit, ut ipsam penitus revellerem: avertit me tamen ab isto consilio actionis nobilissimæ, loquendi scilicet inde consecuta abolitio, & naturæ miranda sæpe & quæ Medicorum expectationem superent in morbis patrandis expensa providentia. Hoc insuper cogitabam linguæ carnem mollem, laxam, fungosam esse & spongiosam: nec præterea aeris externi injuriis omnino obviam, itaq; cùm semel atq; iterum, sursum deorsumq; acum, quæ filum trahebat, adegissem, atq; de cætero puerum quo nuper dixi modo curari & nutriri jussissem, intra paucos dies convaluit, valetq; adhuc disertè & distinctè loquens. *Pareus lib. 9 c. 27.*

Luneburgi infans natus est distorto ore, unde lingua fissa, seu duplex exorta est. Simile monstrum ibidem natum est Anno 1550. *Lycosth. lib. Prodig.* Anno Domini 1553.

OBSERVATIO VIII.

De lingua absumpta putredine in variolis, & renascente.

ANno 1592. Mense Februario, & Martio, ex Academia Julia, vocatus in aulam Wolfferbytum ad curam valetudinis Illustrium Ducum & Principissarum Brunsuicensium & Lunaburgensium, in absentia aliorum Medicorum paulò antè discessum à Secretario Cameræ Alberto Enerding invitor ad consilium dandum filiolo suo sex annorum, laboranti variolis, sed jam in declinatione putrescentis adeò in ore, ut nec loqui, nec rursus esuriens aliud quicquam deglutire possit, nec jusculà, quæro, cujus medelam usurparet? respondit, Chirurgi. Etsi ipse accedere ad ægrum filiolum maluissem, tamē propter contagionem quam vel vestibus Ducibus Illustribus afferre potuissem, & propter suspicionem violatæ fidei non ausus sum; & patri me excusavi. Nihilominus consultum duxi, ut pater cum chirurgo in arcis aream ad me quotidie venirent, & consilio in absentia fruerentur. Chirurgus cum patre reverso, dicit maximam putredinem variolarum esse, & magna frusta putrefactarum quotidie auferri, ipsam abstergentia & consolidantia in gargarismis usurpare; itaque moneo de Rob. nucum gargarismis suis diligenter admisceret: imo etiam liquoris forma mixtum cum Rob. Diamoron & Aq. Prunellæ illinerent palato & faucibus. Deinde cùm puer obmutesceret, me metuere ne columella computruisset & simul afferretur. Altera die pater cum Chirurgo, redeunt, columellam prorsus absumptam putredine esse dicunt, author fui, ut secundum Chirurgum simul conjungerent, tertia die ad me reversi pater cum duobus Chirurgis, dicunt linguam non ampliùs adesse, & putredine quoq; absumptâ. Perterrefactus & commiseratione commotus, promisi me ipsum accessurum, sed ubi dimissus essem ex Aula, quod tunc redierat alter medicorum aulicorum. Quartâ die cum ab Illustrissimo mihi venia redeundi domum data esset, rectà ædes Secretarii ante dicti Alberti Everdingi, viri sanè prudentis & magnæ existimationis, adii puerum, cui variolæ planè ferè desiissent; vidi, sed mutum & esurientē quidem, nihil verò nisi jusculà lambentem bibentemque satis difficulter, in præsentia patris & Chirurgorum os aperio: linguam usque ad radicem ejus adhuc satis putridam absumptam prorsus cerno: columellam tamen in faucibus salvam, licet aliter mihi antea dixerint, deprehendo. Quid multa? id consilii cum Chirurgis ineo, ut gargarismis antedictis putredini resisterent, sed in primis & quàm sæpissimè hoc linimento sequenti, interdiu & noctu, palatum totum & linguæ radicem post gargarisationem linirent ungerentque; addidi nescire quantum in putredine & gingivarum & palati & faucium si vel foramina buccæ putredo perforasset, posset & rationem ipsam suadere ut exsiccanibus magis, & simul leniter in levi carne utendum sit. Linimentum hoc est, quod ℞. *florum Maluæ, arborescentis drach. iij. balaustior. drach. j. ß. aluminis drach. j. cum melle despum. q. s. F. linimentum molle.* Aluminis sæpe in minore quantitate utor, si non tanta sit putredo, & si infantes sunt juniores, semianno pòst intelligo renasci, anno pòst aliis de causis in aulam abeo, ædes patris accedo, matrem cum puero domi invenio, cum ipso loquor, expeditè dicentem & scholam frequentantem audio, os aperio: linguam, omneque palatum planè sana pulchraque invenio, nisi quod multo minor lingua renata appareret, quàm puerorum, id ætatis esset solet *De Obs. Jacobi Horstii, Medici.*

† Sic meminit quoq; *Horst. Probl. Centur. pag. 355.* linguæ, quæ per putrefactionem ad radicem usq; fuerat corrupta, & semestri vicissim sufficientem integritatem nacta. Adde quæ commemorat *Camerar. Syllog. Memorabil. Cent. 6. part. 38.*

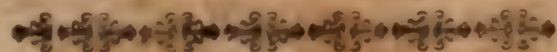
OBSERVATIO IX.

Lingua amputata, ut arte sermo procurandus.

CAsus huic remedio, ut multis aliis, locum in arte & authoritatem dedit. Cuidam in Juoyo castro 24. à Biturigum urbe milliaribus commoranti, linguæ insignis portio resecta fuerat, ex quo infans totum triennium mansit. Contigit aliquando, ut dum in agris cum falcariis in scutula lignea biberet ab aliquo circumstantium titillaretur, titillatum non ferens, subitò in voces articulatas & intelligibiles erumperet. Id ipse miratus, & rei novitate tanquam miraculo delectatus, eandem scutulam, eodem quo antè situ, in os indidit, planeq; tum & articulatè sic loquebatur, ut ab omnibus intelligi posset. Itaq; diu postea in sinu semper habuit scutulam ad sensa mentis proloquenda: quousque tandem artium magistrâ & ingenii largitrice necessitate suadente, excidi sibi & affabrè fieri instrumentum ligneum curavit, quod semper collo appensum circumferebat, tanquam unicum mentis interpretem, & loquelæ ministrum Instrumentum ejusmodi est: Pars superior sesqui capitati argentei crassitie esse debet, quam

quam sic ille inter incisorios dentes continebat, ut ab ore haud promineret, imò nihil ore præter naturam habere videretur: inferior tenuior est, nempe capitati argentei crassitie, quam reliquæ linguæ tenaci adhæsu componebat recta ad ligamentum membraneum, quod sub lingua est. Interior instrumenti pars sculpta & nonnihil excavata erat. Reste vero illud cervice suspensum gestabat. Cujus cum mihi Textor Medicus Biturix doctissimus copiam fecisset, ejus ipse periculum feci certissimo & quali narratum est eventu, in adolescente cui lingua amputata fuerat. Idem in simili casu reliquis chirurgis censeo faciendum *Pareus lib. 22. cap 5.*

† De amissa vel læsa variis de causis Locutione consul insuper *Poter. Cent. 3. Cur. 17. Bened. Silvatic. Cent. 2. Consil. 28. Bartholin. Cent. 4. hist. anat. 99. Al. Deodat. Valetud. pag. 97. Ruland. Cent. 9. Curat. 76.*

DE GARGAREONE.

OBSERVATIO I.

Columella inflammata, remedio secreto coempto, percurata.

DIves quidam columella inflammata de suffocatione periclitabatur, & cum ei vena incideretur alius quidam incidit, qui se alias, si opus foret, ante incisionem venæ vocari jussit, quo facto, statim illito suo medicamento, hominem sanavit & in multis aliis idem præstitit. Quod videns ille dives, mercede pactus est ut pharmacum ab ipso doceretur. At ille ita demum vim suam medicamentum præstare ajebat, si patiens quidnam esset, ignoraret, ideoq; fidelissimo cuipiam ex amicis id se ostensurum, ea conditione, ut alteri nemini, quamdiu ipse viveret, communicaret. Itaq, ipso mortuo, ego quoq; ab amico divitis illius ultro pharmaci descriptionem accepi. Id erat excrementum pueri aridum cum melle Attico tritum: pascebatur autem puer biduo lupinis, quibus in cibo communiter utimur, cum optimo pane satis fermentato, & salito. Vinum bibebat vetus: omnia mediocriter, ut quam optimè concoqueret. Tertio die sumptum excrementum aresaciens utebatur, sicut de canino diximus. Lupinis autem vescebatur ideo solum, ut minus fœtidum excrementum fieret: alias enim se gallinarum & perdicum carnem in jure elixam exhibuisse, & nihilominus effecisse pharmacum, ajebat. *Gal. lib. 10 simplicium.*

OBSERVATIO II.

Gurgulionis adeo laxati ut ad dentes usque anteriores propenderet, curationis Historia.

AGitur nunc annus quartus ex quo quendam mihi amicum invisi, cui repente ex labore hæc particula adeò laxata fuerat, ut ad anteriores usq; dentes protenderetur; traxerat enim illam patiens digitis cùm linguæ illam insidere sentiret, fretus pituitam vel aliud quippiam esse: parum sane abfuit, quin illam trahendo ruperit, quod tenuis facta esset, & hebetissimo, imò potiùs nullo tunc sensu prædita, ejus radice excepta: nam & sana hebetem sensum habet. Hic eodem die solo gargarismate ex summitatibus vitium liberatus fuit. Nulla enim alia medicamenta in promptu habebamus, quod in parvo pago essemus: quanquam & datâ operâ non multitudine medicamentorum innitamur, non ignari paucis naturam esse contentam, si propria ac loco fuerint usurpata. *Botallus libell. de Catarrho.*

OBSERVATIO III.

Columellam, si necessitas exigat, cautè & prudenter esse exscindendam: siquidem per errorem incisa, vocis detrimentum, & spiritalibus refrigeratis, phthisim aut etiam mortem minatur.

HUjus partis (columellæ) ad finem usq; ἀποκοπαὶ, id est, decisiones extremè lædunt omnia thoracis loca, & mutos reddunt, ut *Galenus lib. de usu part. 11.* admonet: Ibidem enim gurgulionis usum esse tradit, ut aer ingrediens ab eo priùs incidatur, impetusque ipsius violentia frangatur: ob idq; ipsum & frigiditas. Hinc nonnulli, quibus ille ad basin usq; esset amputatus, non modo deterius perspicuè sunt locuti, verum etiã refrigeratis pulmone & thorace perierunt. Proinde ea pars non est temerè abscindenda, sed portio quædam basis relinquenda est. *Joubertus Tract. de affect. thoracis c. 3.*

† Sic quoq; absumtæ uvulæ, & secutæ postmodum pulmonum exulceratione meminit *Horstius l. 3. observ. 15 fol. 176.* Confer insuper de corruptæ uvulæ amputatione *Joh. Schult. obs. pag. 6.*

Gurgulio funditus exectus vocem obturbat, pulmones ac pectus refrigerat, *7. de usu part. & 11. de usu part.* Cor infirmat, ut ait *Zoar.* Tabe consumuntur quibus gargar abscissum est *Aphor.* hoc non perpetuò verum, plures enim vidi obesulos, quibus gurgulio penitus erat præcisus. *Montanus lib. 6. c. 10. Anasc. morb. Tom. 1.*

OBSERVATIO IV.

Uvula imprudenter resecta mortis causa.

FUi vocatus ad presbyterum habentem apostema in uvula: quo viso, volui procedere ex arte, quærendo barbitonsorem & alia necessaria. In mei absentia interim alius accessit Presbyter, & abscidit uvulam totam cum forfice. Quâ abscissâ, corpore patientis multum plethorico existente sanguis & humores in tanta quantitate ad pectus defluxerunt: & secuta est tanta pectoris & pulmonis strictura, quod patiens vix poterat anhelare: & finaliter non potuit spuere nec pectus purgare: & tertia die suffocatus mortuus est. *Valescus capit. quinto, libro tertio, Philonii.*

DE MAXILLIS.

OBSERVATIO I.

Maxillam inferiorem in adultis unico osse constare, pueris autem bipossem esse.

INferior maxilla durissimo osse, magnaq; ex parte penè solido constare debuit, ut validior esset, ac variis, fortissimisq; motibus in mandendo, mordendoq; sufficeret: & in arcum veluti obducta amplum sinum reliquit, ut levior fieret, minusq; incommodi moventibus musculis præberet. In hominibus simplex, atq; ex unico osse constructa, quamvis duplicem esse Galenus scripserit, eamq; in summo mento laxari. Talem sane reperias in canibus, equis, bobus, atque id genus animalibus, quando longo ductu adhærere possunt. Hominis verò maxillam bipartitam esse nusquã reperias. At Gal. hoc ut alia etiam multa, ex simiæ simulachro in hominem non transtulit. Etenim nullum invenias discrimen inter humanam simiæq; maxillam interiorem. Verùm sanè oportet in pueris lineam à summo mento protendi, ac mediam quodammodo maxillam superficie tenus pervadere, quæ non multo post tempore cum prorsus aboleatur: ideo huic geminum esse maxillæ os conjici non potest. Hæc autem

linea ſuturæ rationem interim habet, dum ex ea producuntur, atq; exeunt ligamenta, quæ muſculi ibi exiſtentes ingrediuntur. *Columb. lib. 1. c. 9. Anat.*

Inferior maxilla in duas partes eſt ſciſſa, ut harmonia quæ poſt multos annos aboletur, demonſtrat. *Coiter. De oſſib. infantium.*

D. Cyriacus Paſciovius, Medicus Ordinarius in hoſpitali S. Spiritus Romæ: dum lectionem de oſſibus faceret privatam, carnium videndum exhibuit, in quo inferior maxilla, continuata oſſis ſubſtantia ſuperiori erat connata: ita ut unum os continuum diceres, nullo vel minima comeſturæ notulâ uſpiam apparere. *A. P. Sphererio ex Italia acceptum.*

Observatio II.

Maxilla inferior capiti ita connata, ut immobilis eſſet.

De maxilla inferiore hoc in Summi Pontif. penu videre eſt, caput Gigantis (maximum enim eſt omnium capitum, quæ hactenus viderim) in quo maxilla inferior capiti adeò connata & conjuncta eſt, ut omni motu prorſus careat, atq; in vivente non carere non potuerit. *Columb lib. 15. Anat.*

Monſpeſſuli ſuâ fide mihi affirmavit Rondeletius ſe vidiſſe cranium, cui connata erat maxilla inferior. *Coiter. in libell. Obſerv. Anat. & Chirurg.*

Scio hîc Romæ adulti hominis calvariam reperiri, cujus maxilla inferior omni penitus articulo, & motu caret, in eamq; ſuperni infernique dentes ſe tangunt. Unde diſcere licet, per ejuſmodi ſpatia dentium liquidum cibum in ventrem aliquando immitti, quod in phreniticis, convulſis, nonnulliſque aliis, ſchirrum articuli maxillæ inferioris patientibus, ſæpè obſervavi. *Euſtachius c. 28. de dentibus.*

Observatio III.

Puellæ inferior maxilla, tota putrefacta exempta, in cujus locum callus enatus, dentium & maſticationis munus explens.

Puellam quandam, vix annum duodecimum egreſſam, vidi: cui Chirurgus quidam Euchſtadianus totam inferiorem maxillam putrefactam exemit. Huic in inferioris maxillæ locum caro quæ ſuccreverat in nervoſam quandam duritiem coaluit, quæ dentium officio fungens, cibos communes ita comminuit, ut maſticationis neceſſitati nihil deeſſe videretur. *Ex Obſerv. Oethæi.*

Observatio IV.

Maxillarum alveolos in ſenibus præſertim poſt dentium jacturam coaleſcere.

Maxillarum alveolos cernimus aliquando in ſenioribus penè deperditos: cùm ſcilicet erutis, aut delapſis dentibus maxilla ea parte comprimitur, uſq; adeò ut os ipſum undiq; cohæreat, conſtipetur, ac tandem uniatur. Id quod præter cætera mihi obſervare contigit in vetulæ cujuſdam calvaria, in cujus maxillis vix bini, aut terni dentes prodiiſſe videbantur: adeò erant oppleta alveolorum veſtigia, & in unum ſolidè coiverant, *Columbus lib. 1. c. 9. Anatom.*

Observatio V.

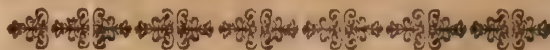
Lapis in Maxilla dextra.

Vidua D. Bernhardi Paumgartneri, ſexagenaria, habuit apoſtema in maxilla dextra. Cumque illud tonſor aperiret in parte interiore quâ parte ſuppurata conſpiciebatur (*das ein auglein hett*) effluxit copioſa ſanies poſt duos, aut tres dies: cùm aliquando fortius comprimeret Chirurgus apoſtema, proſiliit lapis magnitudine & formâ grani tritici, & curata eſt. *Camerarius de Obſerv. Joannis Heſſi, mihi communicatis.*

Observatio VI.

Puero decem annos nato ex dextra maxilla tumor magnus, chœradicus, oblongus ad internam colli partem uſque propendens fœliciter inciſus: ex quo extractæ ſcrofulæ pleræq; vitelli ouorum magnitudine, ſingulæ tunicis incluſæ, ſcutellam ſalis magnam replentes, numero 72. unà cum radice quæ fœturæ gallinarum reſpondebat, puero reconvaleſcente.

Superiore menſe vocatus ſum ad puerum in Hoſpitali noſtro degentem: cujus ſiniſtram maxillam univerſam tumor magnus, & oblongus ambiebat, ac ad interioris colli partem uſq; prominebat, qui ad manus contactum moderatam duritiem habebat, ſtupidum ſenſum referens. Chirurgus noſter ſanè induſtrius, & Lithotomus celebris ſectionem aggreſſurus, ſcalpello parvam ſectionem primò inſtituit, cutim incumbente figurâ oblongâ incidendo: atheroma enim eſſe opinabatur. Verùm à cutis denudatione ſcrofulæ, ſeſe ſtatim conſpectui offerebant; eæq; magnæ & oblongæ, partim rotundæ, vitellum ovi gallinacei æquantes, partim majores, & oblongæ, ſingulæ ſingulis membranulis ceu tunicis propriis veſtiebantur. Quas cùm hamis transfixas excoriataſq; reſcidiſſet, & ſcalpellum altiùs immiſiſſet, ſubinde aliæ poſt alias ſeſe oſtendebant, magnitudine & figura æquè ut ſuperiores diverſæ: quarum quædam venis & arteriis inſertæ, & implicatæ pertinaciter adhærebant, ut ægrè avelli potuerint citra venarum reſectionem. Ad ſanguinis eruptionis periculum, ſolerter funiculo ad id parato venarum ora confeſtim conſtringebat: aliquæ profundiùs ad venas jugulares penitus immerſas radices habebant, circa baſim ſecundum aſperam arteriam in membranula hinc inde inſertæ erant complicatæ, ac aſſociatæ complures exiguæ inſtar ſeminum ovorum gallinarum exenteratarum: quibus præciſis, curationi quæ ad integram horam duravit finem impoſuit, emplaſtro ad cruenta apto applicato. Scrofulæ quæ exemptæ erant ſcutellam ſatis magnam replerunt. Numerant 72. iis demptis quæ fœturæ gallinarum inſtar conglobatæ poſtremò exemptæ erant. Puer is decem annos nondum complevit; jam integrè reſtitutus eſt. *Johan. Stadlerus de Obſerv.*

DE GINGIVIS.

Observatio I.

Prodigioſum gingivarum incrementum, & hyperſarcoſis, tum de epulide, ut variis hæc modis ingenioſè percurata.

Vidi hominem cui ex diutino vomitu acidi humoris tantùm gingivæ creverant, ut totos dentes tegerent. *Cardanus lib. 12 de Subtil.*

Dum eſſem in Sabaudia cum Illuſtr. Duce Carolo II. in loco Anneſiaci, fui locatus in domo Pacheleti Apothecarii, qui habebat uxorem ſatis antiquam, quæ habebat gingivas inferiores craſſiores digito: excreverat enim carnoſitas multùm deformis. Rogavit ſi quid haberem, ut ſanitati conſulerem, quia multi jam anni erant, quod ab illo morbo vexabatur. Cui dedi bonam ſpem ſalutis. Accepi aquam, qua utuntur aurifabri, (vulgo *da partir*) & aptavi duos baculos, in quorum unius ſumitate ligavi cottum carminatum, in alterius ſummitate ligavi parvam petiam. Accepi poſtea aliam petiam duplicatam, & cum manu ſiniſtra poſui petiam ſuper inferiori labio, & traxi inferiùs, ut diſcooperirem totam illam carnoſitatem. Carne diſcoopertâ, accepi manu dextrâ baculum, in cujus ſummitate erat cottum, & immerſi in illam aquam fortem, & cum

cum cotto fricavi dictam gingivam super incarnatam, ut supra: & effecta est alba perinde, ac si calce dissoluta lenivissem: deinde infudi peciam, quæ erat ligata super alio parvo baculo in aquam frigidam, & lavi carnositatem illam, tegendo alias partes, ne tangerentur ab aqua forti. Iteravi modum prædictum per octo dies, & Deo favente restituta fuit sanitati pristinæ, nulla remanente deformitate, perinde ac si nihil passa fuisset. *Bayrus lib. 6. c. 16. de medend. mal.*

Curavi quandam mulierem quæ erat de Episcopatu Placentiæ, de carne addita in gingivis, in mandibula superiori, cujus carnis quantitas erat multiplicata super dentes & gingivas ad modum ovi anseris & plus, removi eam in quatuor vicibus cum ferris igneis incidentibus, & in fine removi dentes motos cum quibusdam partibus ossis mandibulæ, emittebat enim sanguinem in multa quantitate, hora ustionis, qui perfectè stringebatur cum vitriolo, de quo fit encaustum & cotto vel bombace, comprimendo cum illis fortiter & firmiter locum à quo emanabat sanguis cum manu: Expectabam inter unam incisionem & aliam, quandoque per dies octo, & plus, cura ita fuit per istum modum perfecte. Et fuit hæc cura facta in civitate Veronæ in domo Canonicorum M.CC.LXXIX. de mense Martii. Et nobiscum in illa cura fuit Magister Bernardus de Grondola, qui multum suis manibus in cura laboravit. Et habuimus ex ipsa cura 40. minalia frumenti, à quodam Hostiario illius Ecclesiæ, qui erat suus Patruus & vocabatur Ubertinus de Placentia. *Placentinus Chirurg. lib. 1. c. 20*

Cuidam mulieri Aurelianæ excrevit caro a gingivis parte interna durior, externa mollior, insignis utraque magnitudinis. Mulier erat sterilis, male purgabatur, habitu melancholico. Adhibitum consilium, monitumq, jam ab annis tribus initium esse mali crescere in dies cum dolore, sed sine putredine, odore gravi, sine dentium vicinorum corruptione. Unicum in incisione remedium. Sed ab incisione metus hæmorrhagiæ, convulsionis, irritationis partis, unde cancer. Tandem visum fuit exteriorem debere vel ferro incidi, vel filo præligatum tabefieri. Ut videretur num quid ossis, quod erat ad pediculum, corruptum esset, ut inureretur radix & si quid esset corrupti ossis, igne corrigeretur. Quod ut succederet, ad interiorem simili ratione veniendum esse, à qua periculum majus, quia durior, quia interior pars propter tunicam & nervos magis periculosa ac cauterium, quod inureretur, decisa carne immittendum per canaliculum. Hæc omnia post purgationes frequentes, phlebotomiam, cucurbitulas, derivationes, integram sanitatem attulere. *Heller Libell. proprio Obs. 26.*

Epulis carnea est excrescentia gingivarum inter dentes, quæ sensim sæpe ad ovi augetur magnitudinem, adeo ut & loquendi & mandendi adimat facultatem: saniem salivosam & fœtidam effundit, ac non rarò in cancrum degenerat, quod caloris, doloris & aliorum accidentium proprietate intelligere licebit: tum enim ipsam manu attingere nefas. At quæ ægrum dolore non excruciat revelli poterit: revulsionis is erit modus. Filo duplici vincietur, & vincta constringetur quousq; decidat: ubi deciderit, locus inurendus caustico fistulâ incluso, vel aqua forti, vel oleo de vitriolo, ex industriâ, ut ne vicinæ partes sanæ contingantur, alioquin si non inusseris reverti solet. Ejus generis tumores, sæpe ea arte amputavi tam amplos, ut non contemnenda magnitudine ex ore prominerent, cum ingenti faciei turpitudine: hos cum nulli Chirurgi auderent attingere, quod livida carne apparerent, tentavi tamen quod indolentes essent, & revulsione atque ustione ad perfectam sanationem perduxi: non quidem simul & semel: nam etsi a sectione locum inurerem, repullulabant nihilominus, quod ossis alveoli portio quædam, in qua dentes defixi stant, carie correpta esset. Sæpe animadverti ejusmodi carnem in cartilagineam & osseam substantiam vetustate induruisse. Itaq; quam celerrimè fieri poterit aggredienda curatio: nam adhuc exilis, nec altis firmata radicibus, facilius revellitur, humore viscido tum solum referta, qui successu induratur, & difficilem reddit revulsionem. *Pareus lib. 7. c. 4.*

OBSERVATIO II.

Sanguinis ex gingivis profluxus periodicus, animadversus.

NOn abs re est recensere unum vel alterum hominem, quibus singulis mensibus ex gingivis ad radices dentium absq; dolore aliquo sanguis exit, qui si tamen ad aliquot dies moratur, & solito non respondet modo, in capitis dolorem incurrunt, ac sic eum ex gingivis ipsis evocare necesse habent, ex iis autem studiosus quidam est. *Lusitan. Cent. 5. curat. 3.*

Socrui meæ, etsi non statis ac certis temporibus, per intervalla tamen quædam, fluebat e gingivis sanguis, quasi venula aliqua ex anastomosi adaperta. *Alex. Amat. ad c. 11 lib. 7. Therapeut. Method. Galeni.*

Vidimus ex gingivis sanguinis profluvia incredibilia, quæ supra modum in sana profluebant, & vix ægra sanitati restituta est. *A. Benedict. lib. 5. cap. 3. de curand. morb.*

Ipse recordor dum primis annis medicinam facerem me visitasse fabrum quendam Ferrarium, Lienosum hominem, cui sæpius sanguinis ex venula gingivæ libræ amplius octo per totum diem ac noctem extra fluxerunt. *Donat. Hist. Mirab. lib. 4. c. 9*

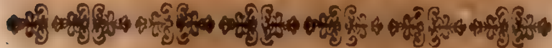
† Eximius Hiberniæ Præsul, pietate ac eruditione inter paucos conspicuus, & doctrina utiq; notissimus ac clarissimus Jacobus Usserius Archiepiscopus Armachanus, sexagesimum quartum ætatis annum agens, jam a plurimis annis patitur bis terve anno Periodicum sanguinis profluvium ex ore, ut plurimum in latere ejus sinistro duntaxat: nec id semper uno in loco, sed interdum ex linguæ latere, alias ex gingivis, quandoq; ex alterutrius labii aut buccæ parte interiore. Antea, & dum junior erat exsiliebat quandoq; sanguis tanta vi ac copia, ut in præsens vitæ periculum inde conjiceretur, omniq; valentissimorum remediorum genere tentato, ægerrime tandem restringeretur. Sed permulti jam sunt anni, ex quo citra ullum impetum, & guttatim tantum, sanguis promanat, id autem sic assiduo, absque ulla intermissione, noctu æque ac interdiu, donec periodus absoluta sit, quæ nunquam minus uno die naturali, plerumque duos, aliquando etiam diutius durat. Initio aliquandiu nihil non tentatum fuit, ut ab hoc symptomate liberaretur, sed posteaquam apparuit, corpus ejus huic evacuationi penitus assuevisse, destitit ejus suppressionem amplius moliri; monitus à me, eam cum inevitabili ipsius pernicie conjunctam fore; cum hoc profluvium in beneficium suum olim converterit natura, eoq; soleat à superfluo onere se liberare, quoties nimium increvit sanguis, humoresq; ei permixti; quæ ratio, in quocunq; corpore pondus habitura, magis etiamnum in eo prævalet ob peculiarem ipsius constitutionem, quippe naturaliter multo sanguine abundat, eoq; prætervido ac bilioso; præterea que vix ullis exercitiis utitur, nisi concionandi singulis Dominicis: quod cum faciat singulari cum affectu & efficacia, corpus ejus mirum in modum inde afficitur, ita ut a singulis concionibus sudore totus madeat ac diffluat; alioqui toto anno lectioni ac scriptioni assiduò vacat. Eo autem libentius huic consilio acquievit, quia præterquam quod id sibi absolutè necessarium vidit, nec posse se jam absq; exitio solenni hac hæmorrhagia carere; nullum magnoperè inde incommodum capit, nisi quod noctibus [illegible] per somnum

sanguinis, quem toto die continenter exspuere cogitur, aliqua portio in ventriculum ex ore defluit: quod ipsum aliis multis periculosum futurum, discrimine ferè vacat in ipso; siquidem natura, finitâ hæmorrhagiâ solet omne id, quod in Ventriculum interea confluxit, sponte expellere, eoque absq; ulla notabili corporis perturbatione per inferiora se exonerare. *Arnoldus Boot c.7.*

OBSERVATIO III.

Sanguinis è gingivis profluvium, quod nullis cederet medicamentis, ægrum è medio sustulit.

NOs vidimus è loculo dentis longo tempore sanguinem profluxisse, qui nullis remediis cessit, ægrumq; tandem sustulit. *Holl. Com. 2. ad Aph. 18. lib. 2. Sect. 2. Coac. Hippoc.* 1108.

DE DENTIBVS.

OBSERVATIO I.

Dentes in matris aluo gigni, licet non prodeant.

PRIMI quidem dentes nascuntur à victu in utero, & postquam natus fuerit, puero lactenti à lacte. *Hipp. lib. de Carnib.*

Dentes in ipso matris utero efformari, certò comperi, sicuti ego persæpe ostendi magna adstantium admiratione, dum ex demortuorum infantium in matris aluo gingivis ex suis alveolis perexiguos dentes eruerim. Idem in nuper natis, quod in extractis ex utero, atq; etiam in aborribus septem & octo mensium explorare mihi licuit. Eâ autem diligentia rem hanc perquisivi, quod de his pleriq; ne verbum quidem, re nondum illis fortasse cognita, aut perquisita. *Columbus lib. 1. c. 10. Anat.*

OBSERVATIO II.

Quidam cum dentibus vel omnibus vel aliquibus nati.

HIstoriæ scriptor ait, Arsamen Persam natum esse dentatum. *Antigonus de Mirab. Narrat.*

M. Curius & N. Papyrius viri clarissimi cum dentibus nati sunt: eam ob causam Curius Dentati nomen meruit. *Plin. lib. 8. c. 16. N. H.*

Valeria Romæ cum dentibus nata Regum temporibus. Suessam Pometiam illa tempestate florentissimam urbem deportata est, responso aruspicum vaticinante, exitio civitati, in quam delata esset futuram, veridico exitu consecuta. *Idem lib. 7. c. 16. N. H.*

Oxini puella cum dentibus nata. *Livius lib. 41. hist. ab urbe condita.*

In Piceno infans cum sex dentibus ortus: tum Turcæ nostra passim loca capere cœperunt. *Polydor. Virgil. lib. 3. Prodig.*

Nos anno 1572. in puellula magistri Matthæi Sutoris, vidimus imprimis sui ortus diebus tres dentes, manifestè emissos, quæ non vixit. *M. Donat. hist. Med. Mirab. lib. 6. c. 2.*

In Cypro insula tempestate nostra fœminam gêminos peperisse accepimus, alterum octavo mense: alterum decimo nono; macie confectum, utrinq; dentatum, qui capitis partem, quam sinciput vocamus consumpserat: is statim editus omnium admiratione, per umbilicum irrepsisse dicitur; tanquam monstrificum animal, vivum sepeliri jusserunt. *Benedict. de Curand. Morb. lib. 25. cap. 23.*

† Conf. *Lotich. obs. fol.* 217. *Hildan. Oper. pag.* 1010. *Rhodius Cent. 1. obs. 92.*

OBSERVATIO III.

Edentulus.

PHerecrates, à quo Pherecraticum carmen, edentulus fuit, is namque nullum prorsus dentem habuit. *Valla de corp. [illegible]lib.*

OBSERVATIO IV.

Dentium numerum plurimum variare.

GEnuini plerumq; in causa sunt, cur varius dentium numerus habeatur: modò enim uno superaddito, triginta tres constituuntur: sicuti mihi sæpè videre contigit in viro quodam Nobilissimo: modò duobus detractis aut uno, numerum decrescere: in aliquibus etiam 28. quod minimum est, inventi sunt. Licet ego observaverim Nicolaum Ardinghellum Cardinalem, quem honoris causa nomino, in ore 6. tantum supra 20. dentes habere, neq; tamen ullus desiderabatur. *Columbus lib. 1. c. 10. Anatom.*

Vidi virum qui natus est habens dentes additos: & cujus quædam membra magnificata sunt. *Hali Rhodoham Comm. ad lib. 3. text. 177. Technes Galeni.*

OBSERVATIO V.

Duplex, vel nonnunquam etiam triplex dentium ordo observatus.

MIthridatis Regis filia Dripetine Laodice regina nata, duplici ordine dentium deformi admodum, comes fugæ patris à Pompeio devicti fuit. *Val. Max. lib. 1. c. 6.*

Dentes humani ordinem unicum servant, etsi aliquando duplex inveniatur: licet rarò in hominibus, triplex tamen in puero meo Phœbo conspicuus, qui rarus est, quemadmodum & ipse rarus est ordo. *Columbus lib. c. 10. Anatom.*

Timarchum Cyprium duplicem, Herculem triplicem dentium ordinem habuisse (*Plin. N. H. lib. 11. c. 38. Cæl. lib. 4. c. 3. L. A.*) scribunt, huncq; Anatomici nostri temporis, dum publicas sectiones Romæ administrarent, in propriis filiis offendisse ferunt, quod tametsi ut in hominibus aspicerem, nunquam mihi usu venit: tamen quia eximii Medici hujus rei testimonium præbent, eis fidem habeo, etenim minimè dici potest, huic juveni, de quo loquuntur, antequam primi dentes excidissent, novos per alios alveolos foràs prodiisse. Siquidem hac ratione duplicem tantùm, non triplicem ordinem, neq; omnium dentium, sed illorum solum habuisset, qui circa septennium cadunt & renascuntur: & præterea non ad decimum octavum annũ, quo tempore obiit, sed brevi, prioribus tandem excussis, perdurasset. *Eustach. libell. de Dentib c. 29.*

Puer Lutetiæ duos alveolorum dentium ordines habuit, quod etiam in cane observavi. Testem ejus rei habeo Dominum Severinum Pineum, insignem & Chirurgum, & Anatomicum Lutetianum. *G. Bauhinus de obs. propr.*

Anno 1560. Venetiis vidi monstrum facie hominis, tribus dentium ordinibus: reliquo corpore leonis specie. *Thomases Thomaius horto mundi c. 19.*

OBSERVATIO VI.

Dentium loco unicum os in nonnullis annotatum.

PRusias Prusiæ Regis filius, pro superiori ordine dentium unum os æqualiter extentum habuit, nec ad speciem deforme, nec ad usum ulla ex parte incommodum. *Plin. lib. 7. c. 16. Sol. c. 9. Val. Max. lib. 1. c. 8.*

Pyrrhus Epirotarum Rex dentes non habuit discretos, sed erat superiore gingiva perpetuum os distinctum, quasi lineis, quibus designabatur dentium interpunctio. *Plut. in Pyrrho.*

Post pugnam ad Platæas commissam, in qua Persarum innumeri ceciderunt, cùm mortuorum ossa comportarent unum in locum Platæenses, inventa est maxilla, cum eo quod super maxillam est, habens dentes etsi distinctos, tamen ex uno osse universos, tam molares, quàm cæteros. *Herod lib. 9.*

Euryphæus Cyrenæus habuit in superiori maxilla unicum os continuum vice dentium. *Ravisius.*

Euryptolemus Cypriorum Rex, dentium vice unicum os obtinuit, ut annotavit *ex Julio Polluce Fallopius Comm. ad lib. Gal. de Ossib.*

Nostrà

Nostra ætate in aula optimi Princip[illegible] Ducis Lunebergensis, fuit Virgo nata [illegible] bili; cui fuit os dentium continuum. Et [illegible] Dux [illegible] us [illegible] ea virtutem & gravitatem fuisse. *Melanchton.*

Narrant quidam historici Pyrrhum Regem Epirotarum [illegible] Eurypheum Cyre[illegible], & complures etiam alios os continuum pro dentibus habuisse, atque extensum, ac lineis quibusdam aliis non aliter distinctū, nec alio tenore, quam plerique maxillares captarum conspiciuntur. Hanc ego conjunctionem in omnibus dentibus nunquam vidi. Sed tres aut quatuor molares, non aliter quam in pecudibus continuatos aliquando observavi. Et præterea [illegible] summa senectute [illegible] dentes, [illegible] eadem materia undique obductos, nullo distinctionis vestigio relicto, unius tantum ossis speciem præ se ferre. *Eust. lib. de Dent.*

In nonnullis dentes maxillis adeo nixos observavi, ut divelli nullo modo possent, nisi maxillæ [illegible] frustum [illegible] *Columb. l.* 15. *Anat.*

Quidam Tonsor [illegible] dum dentem evellit, simul & partem maxillæ & vicinos dentes detrahit [illegible] se [illegible] periculo [illegible]. Vocatus in jus Chirurgus [illegible] tum. Quia invenit dentes non [illegible], sed omnino maxillæ continuati. *Holler. lib. propr. Obs.* 31.

OBSERVATIO VII.

Dentes in palato nati.

EST exemplum dentis hominis & in palato nati. *Plin. [illegible] cap.* 17.

Genuit & in palato quibusdam dentes cernuntur. *A. Bene[illegible] 3. cap. 22. [illegible]*

In palato quandoque generari dentes, Alexand. de Benedictis & quidam alii testantur. Quod mihi etiam videre contigit in muliere Romana, cui non longe a palati foramine, in [illegible] proximo enatum dentem [illegible] Est etiam [illegible] in monasterio Sanctissimæ Trinitatis [illegible] utriusque [illegible] Gabriel [illegible] nepos, cui dens in medio palato, [illegible] anno decimo octavo natus est, [illegible] nunc habet, & videre licet. *Eust. [illegible] Dentibus cap.* 29.

Dentem quoque videre contigit è medijs faucibus [illegible] Joanni Kerchero [illegible] apud nos Secretario, & compatri meo [illegible], cum ætatis suæ annum circiter [illegible] ageret, enatum. Qui ea parte qua è faucibus prominebat, triquetri lapidis qui [illegible] rum capitibus eruitur, nisi quod durior esset, formam quodammodo referebat. Hunc, quod non parum molestiæ ei afferret, sæpius tentaminis molimentibus aliisque, neque enim fe[illegible] fauces irritare consultum erat, tollere conatus est frustra, qui tamen postmodum sua sponte excidit, plurima digitorum vellicatione toties exagitatus. *Schenck. [illegible]* Conf. quoque *Borell. Centur.* 2. *obs.* 81.

OBSERVATIO VIII.

Dens serratus.

SErvum Æthiopem infausto veluti omine, quod omnes dentes serratos velut caninos haberet, olim emere noluimus. *A. Benedictus in Proœmio lib.* 6. *de curand. morb.*

OBSERVATIO IX.

Dens ferè aureus, in puero septem annorum vivente conspectus.

PAgus quidam est in Diœcesi Francofurtensi nomen *VVeigelschdorff*, in quo puer quidam, septem annos natus, molitoris cujusdam, ante quinque annos mortui, filius, inventus est, in cujus os dens verè aureus, ut aurifabri, qui hujus rei periculum fecerunt, referunt, in inferiori maxilla sinistræ partis conspicitur. Occupat autem ille, extremum inter dentes molares locum. Puer ille optime valet, cibumque absque impedimento capit. Quidam dentem illum auro Arabico similem esse arbitrantur. amicus tamen quidam meus, qui rem diligentius perscrutatus est, potius auro, ex quo coronati cuduntur, consimilimo correspondere affirmat. Sparserunt nonnulli quoque rumorem literas quasdam in dente illo conspici, utpote, C.S.C. Verum idem amicus meus, refert se diligenter dentem hunc contemplatum esse, ac coram quoque ori immissam denti fortiter imprimi, sed ne vestigium quidem ullius characteris se animadvertere potuisse. Quid inauditus ille casus, cui naturalis causa vix assignari potest portendat, eventus docebit. *Laur. Scholtzius suis ad me literis datis Cracoviæ, die* 3. *Kalend. Septemb. Anno [illegible]* 93.

Historiam hanc verissimam esse certo mihi credas. Vidi enim hunc [illegible] meis oculis atque manibus meis, magna certè cum admiratione, contrectavi, ac lapide quoque Lydio examinavi, remque revera ita se habere cognovi, ante paucas septimanas Schvvidnizii quod oppidum tribus [illegible] ab eo loco, in quo Puer ille degit, abest; quo Puer ille intercessione Nobilis & Magnif. Viri Dn. Joan. à [illegible] & *Raber*, qui tum temporis ibi aderat, a Dn. Friderico *Gr[illegible]* in [illegible], sub cujus ditione puer ille vivit, in curru missus fuit. Contemplati sunt tum temporis puerum hunc alii quamplurimi, inter quos potissimas allegare tres præstantissimos Viros, DD. Joan. Mulelinum Med. Uratisl. Comitem meum, Dominum Danielem Schneptium, Physicum Schvvidnizensem ac Tobiam Fikherum, Med. Doctorem, Collegam ipsius. Res profectò mira est, ac meo judicio captum humanum superans. Quid autem portendat Soli Deo cognitum esse plane non dubito. *Idem suis ad me literis Uratisl.* 17. *Januarii die, Anno Christi* 1595. *datis.* † Dentis terrei meminit *Barth. hist. anatom.* 23. *Centur.* 2. & stili terrei portionis in dentis alveo detectæ *Rhodius cent.* 1. *obs.* 95.

OBSERVATIO X.

Dens super dentem enatus.

JUvenis dentem unum supra alterum enascentem habebat, alioqui facie honesta: huic consului, ut is qui elevatus erat supra alterum a dentario medico vel tonsore extraheretur, idque dextre, ne alius læderetur. *Forestus lib.* 14. *Obs.* 12.

OBSERVATIO XI.

Admodum senibus dentes renati.

JAm quibusdam mulieribus anno etiam octogesimo maxillares illi novissimi non sine dolore exierunt: viris quoque idem evenisse accepimus: quod certe iis accidit, quibus in juventute ipsi genuini nati non fuerint. *Arist. lib.* 2. *cap.* 4. *de histor. animal.*

Zanclem Samothracem civem, cui renati essent dentes post 104 annos, Mutianus visum a se prodidit. *Plin. lib.* 11. *cap.* 17. *H. N.*

Recitat Albertus se vidisse hominem, anno octogesimo, cui nascebantur dentes: neque tamen hoc adeò mirum est, cùm supra viginti octo omnibus communes quatuor sint, qui sapientiæ vocantur, qui post trigesimum annum oriuntur. *Cardanus lib.* 8. *cap.* 43. *de varietate.*

Dens mihi natus est 43 anno, & adhuc est mihi in ore robustus, & est superioris mandibulæ: ultimus à

latere dextro. *Idem comment. in lib. Hippocr. de Aliment. lect. 25. text 26.*

Victoriæ Fabrianensi cuidam fœminæ, octagenariæ, renati sunt dentes, ac à defluvio capilli rursus orti sunt. *A. Benedict. cap. 1. lib. 6. de curand. morb.*

Baroni Zerotino 24. anno genuini dentes proruperunt. *Jordanus Resp. ad Joubertum.*

Nisi fuerint à Typographo transpositi numeri (ut 24. pro 42. is malè scripserit) res nova aut mira non est, dentes genuinos ea ætate prorupisse, quum terminus illorum esse soleat, finis adolescentiæ, unde & sapientiæ dentes (Græce σωφρονιστῆρες) dici meruerunt. Vicina Pezenatio est Nobilis fœmina *Labaliers* cognomine cui jam anui, prorsusque edentulæ, circa septuagesimum ætatis suæ annum dentes plurimi sunt renati, sed ii perexigui tenuesque & imbecilles, & in prima ætate. *Joubert. in Apolog. pro Paradox. 7. Decad. 2.*

† Extremâ ætate dentes renatos annotavit quoque *Rhodius Cent. 1. obs. 94. & obs. 93.* meminit dentis molaris seriùs erumpentis.

Observatio XII.

Maxillares dentes renasci.

Omne genus dentium & anteriorum & posteriorum renascitur, & etiam molares: quamvis *Arist. in 2. de hist. animal. cap. 1.* dicat quod molares in nullo genere animantium renascantur, nec cadant. Hoc tamen est falsissimum, quia vidi & avulsi dentes maxillares, qui renati sunt, & ut dico non unum aut alterum, vel tertium, sed centesimum: & proferam testimonium certissimum Est Pisis Simon Portius qui habet filium, cui ego avulsi tres vel quatuor dentes maxillares, & creverunt alii ejusdem roboris & fortitudinis: ideo raro quidem concidunt per se, & rariùs quàm anteriores: tamen decidunt & renascuntur, præsertim intra septimum & decimum quartum annum. *Fallopius Comment. in lib. Gal. de ossibus.*

Vidi ego militem fortem & carnosum dicentem, quod in termino 43. anni natus ei fuit unus sapientiæ dentium & in 44. alius, & in 45 in quo erat tunc tertius, sicut alium vel alios, qui amittentes omnes ante 60. annum dentes regenerati sunt denuo, prioribus tamen minores & imbecilliores. *Aponensis Conciliat. sui Diff. 39.* † add. *Heurm. de morb. dentium c. 11. pag. 55.*

Observatio XIII.

Duo incisorii dentes post annum 40. enati.

Vidimus Theologiæ Doctorem, cui post annum 40. in maxilla inferiore duo anteriores incisorii, intrò proruperunt, exterioribus duobus ferè absumptis. *G. Bauhinus part. prima Anat. de similar. cap. 7.* † vide quoque *Panarol. pent. 4. obs. 19.*

Observatio XIV.

Ex defluxionibus, dentium alveolos aliquando ita repleri gypseâ pituitâ, ut dentes extrudantur.

De defluxionibus, quibus obnoxii sunt dentes, illud dicere non prætermittam, observasse me non semel præsepiola tantam copiam gypseæ materiæ coacervasse, ut concavitate repletâ, dentès omnes prorsus à vinculis soluti, sensim foràs expellerentur, ac tandem sponte caderent. *Eustachius in libello de Dentibus, cap. ultimo.*

Observatio XV.

Lapides dentibus adnati.

Fiunt dentifricia, quibus dentes leviter confricamus ne doleant: quæ gingivas adstringendo juvant, ac inhærentes eximant tophos, quos πώρες Græci vocant. Ii enim densatâ colluvie circa dentes adnascuntur, ut in conchis marinis. *A. Benedict. lib. 6. cap. 2. de curand. morbis.*

In quodam cive meo intuitus sum in senectute junctos dentes durâ ac pene lapideâ materiâ undique obductos nullo distinctionis vestigio retento, unius tantum ossis speciem præ se ferente. *Eustach. cap. 29. de dentibus.*

Partes quæ à se insitas facultates habent, nec aliunde suscipiunt: rarò pariunt calculos: in dentibus tamen, seu circa dentes, & circa calvariæ ossa adnasci, nemini dubium est. *Fonseca cap. 5. lib. 1. de calculis.*

Mihi quoque, tum præsertim, ubi liberalius caseo, qui lentorem talem peropportune præstâre potest, vescor, lapides dentibus adnascuntur, lenta nimirum materia dentibus adhærente, & interna oris caliditate in lapideam duritiem coacta. Quos ego tophos cultro sæpius dentibus avulsos lentis crassitie, magnitudine verò dentis, cui innascuntur, ostendere possum, qui ubi recèns avelluntur, molliores sunt instar calculorum, qui ex renibus jamjam prodeunt, aeri autem vel tantillum expositi, statim, ut corallia mari exempta, lapidescunt. *Schenckius.*

Observatio XVI.

Vermes dentium.

Vermes ajunt (Avicenna, &c.) subnasci dentibus, & hos arrodere, à quibus dolor non ita fortis pruriginosus, nulla aut pauca salivatio, &c. Quod autem vulgus sibi persuadet, & ab antiquis medicis scriptum est, de suffumigio è semine hyoscyami, videtur fabulosum. Nam inde ajunt manifestè vermes excidere. Revera incenso semine evolant tanquam vermiculi, etiamsi non attingat fumus vermiculosum dentem. *Hollerius in Periocha ad libr. 5. Galen. de composit. medicament.*

In dentibus vermes reperiri, haud infrequens est. *Dodon. in scholiis. ad cap. 100. Benivenii de Abdit.*

In dentibus vermes innasci non mirum est, quoniam & in ventre, intestinis, sedisque partibus, auribusque oriri videmus. *A. Benedictus lib. 6. cap. 13. de curand. morb.*

Fiunt vermiculi etiam in dentibus, auribus, &c. *Rondeletius in hist. aquat. cap. de Cancro fluviat.*

Visuntur vermes frequentes in naribus, dentibus, &c. *Thom. à Viega Comment. ad lib. 1. cap. 5. de locis affectis Galen.*

Observatio XVII.

De dentibus plura alia rara.

Hali senibus omnes dentes iterum natos testatur. Quodque posteriores medici, vel quasi figmentum spernunt, vel eâ saltem conditione concedunt, ut renati dentes, naturæ admodum diversæ sint. Quibusdam mulieribus pro uno quoque filio, quem pariunt cadere fabulosum esse arbitror. Si verum esset, ejus ratio haud reddi facile posset. Illud consideratione dignum videtur, quibusdam non septimo, sed decimo tertio & decimo quarto anno consuetos renovari dentes cecidisse, atque iterum natos fuisse. Alios, statuto definitoq; annorum numero, nimirum semel post septimum, iterum verò post decimum quartum annum eosdem dentes bis amisisse, & totidem denuò recepisse. Neque illud prætereundum est, nonnullis, vigesimũ ætatis annum agentibus, genuinum erutum, eodem anno renatum esse. Multisque demum juvenibus bene temperatis ac fortibus, molarem, modò unum, modò alterum extractum, iterum creari. *Eustachius lib. de dentibus, cap. 29.*

Observatio XVIII.

Dolores dentium plerumque à causa calida excitari.

Reme-

Remedia dentium doloribus mitigandis destinata pleraque calida existunt. Sed usus artis ostendit plerosque tales dolores ex acri sanguine aut destillatione calida proficisci. Itaque caute agant medici ne communi opinione decepti, colluvioribus suis calidissimis potius ægris majorem molestiam creent, quàm levationem doloris efficiant. *Oethaeus lib. observ. propriarum.*

Observatio XIX.

Dentium dolor, qui genuinis prodeuntibus excitatur, non catapotiis, sed scarificationibus tollendus.

Genuini sunt illi, qui primum ante pubertatem Venerisque usum hominibus cum maximis subinde cruciatibus prodeunt: Id quod medici parum observantes, aut alios dentes evellunt, aut humorum vitio eos infestari, sibi persuadentes, ægros catapotiis atque, id genus pharmacis obruunt. Cùm dolore affectis nullum, levi gingivarum ad postremum dentem scarificatione ac interdum ossis pertusione, præsentius remedium adferri possit. Id quod ipse etiam, modo experior, cui hæc scribenti trigesimus secundus dens, ætatis meæ vigesimo sexto anno succrescit. Atque id etiam arguūt permultæ calvariæ in cœmiteriis occurrentes, in quibus posteriores illi dentes veluti in cavea quapiam adhuc reponuntur ac latitant, quibusdam suæ basis apicibus os tenuissimum perforantes. Cujusmodi calvariam nuper mihi exhibuit humanæ fabricæ quàm studiosissimus ac valde peritus Juvenis Joan. Paulus Guiducius Urbinas, mihi amicissimus. *Vesal. lib. 1. c. 11. de hum. corp. fabrica.*

Observatio XX.

Dentitio puerorum ex gingivarum duritie difficilis facta, ut scalpello ingenio se adjuvanda.

Non raro fit, ut omnia remedia propter gingivarum ex duritie contumaciam, aut naturæ puerilis infirmitatem, nihil proficiant. Itaque in tali casu antequàm lethalia symptomata superveniant, suaserim Chirurgo ut scalpello gingivas quà se tumore produnt dentes, aperiat, rupta sic & illis aperta vi & tertio via, unaq; tensione gingivarum leni hæmorrhagia citata. Cujus ego remedii periculum secundo & optato successu ipse feci in aliquot ex meis liberis, præsentibus Feurco, Altino, Cortino medicis & Guidemeau Chirurgo regio. Id tutius & expeditius etiam, quàm quarundam nutricum naturæ solo institutum edoctarum more, unguibus & scalptu gingivas pueriles laniare & atterere. Duci Nivernensi mortuus est nuper octimestris puer, mortis causam cum anxie una cum Medicis, qui illi ægro adfuerant exquireremus, non aliam invenimus, quàm gingivarum ex duritie contumaciam majorem quam quę ætati illi conveniret, sic enim prorumpere & viam sibi moliri dentes ipsi per se non potuerant. Cujus sententiæ id extitit argumentum, quod rescissis scalpello gingivis, dentes omnes velut in procinctu ad egressum apparuerunt, si tantum illi viro hoc remedium & auxilium non defuisset. *Pareus lib. 23. cap. 67.*

Observatio XXI.

Ad dentium dolorem remedia aliquot nova, de experimento comprobata.

Mirâ vi præditâ est Nicotiana, quam Herbam sanctam vel Petum, aut Reginæ vocant; nuper huic orbi illata. Cum ego ipse ante annum vehementer ex dente laborarem, hanc decoxi ex aqua, adjectis chamæmeli floribus, tepidi hujus decocti cochlear ore tenebam, expuebam, ac idem agebam, horis duabus: dolor mitescebat: postridie cum ex more meo hortulum in suburbiis accessissem, inclinatoque capite quid graminis evellerem, liquor croci flavedinem referens copiosè è naribus meis affluxit: Nicotianæ odorem referens; ac omnis dentium dolor evanuit. Mihi toto vitę curriculo nec sanguis, nec quid pręter serosam pituitam, e naribꝰ fluxit unquam; at nihil ego vidi hoc effluxo liquore flavedine altiore tinctum. *Heurnius Method. lib. 1. ad praxim.*

Optimè probata per experientiam in Illustriss. quadam principe ac Domina, &c. quæ torquebatur infestissime, dentis cavernosi dolore, & pellendo usa fuit multis variisque medicamentis in tali casu ut ipsa asserebat, expertis & probatis, sed hic nil quicquam profecerant. Ego vero præsens Celsitudinem interrogo, an adhibuisset quoque oleum Camphoræ. Hoc enim affirmabam certo domare & abolere omnem dolorem: & ubi alia remedia incassum admoverentur, hoc dubio procul resistere dolori atque juvari. Tum mox respondit Cels. sua, sibi tale oleum non esse: postulare autem a me, si habeam in promptu. Tum è vestigio guttas aliquot istius olei gossipio parvo excipio, ac dentis cavernæ applicare jubet quo facto cruciatus illico propter omnem expectationem inhibitus, & suppressus ex toto fuit, nec amplius rediit. Laus & gloria Medicinarum Creatori. *Ruland. Cent. 2. Curat. 3.*

Experientia multorum communita, inter quos est optimus vir M. Sebastianus Corvinus Scholæ Laugingianæ Professor: qui dentis dolore acerbissimo cruciabatur. Ad quem accedens, supra dolentem dentem, ejusque foramen admoveo Olei ligni Heraclei guttas aliquot gossipino lino, vel linamento carpto exceptas: & cum id remedii genus ter repeteret intra dimidiam horam, dolor derepente sedatur & ex toto tollitur nec amplius revertebatur. Est enim certum & optimum contra dentium cruciatus quæcunque remedium: quod vermiculos necat, humores affluentes per os copiose educit. Quo ipsemet ego quoque sæpenumero sum usus, eoque omnis dolor, illico vincebatur, & evanescebat. *Idem Cent. 2. Curat. 99.*

Sulphuris oleo ac potius, aquâ, utimur egregiè ad dentes cum dolent, præsertim ubi foramen habent, in quo putrescunt humores & quę extrinsecus accidunt, exsiccat enim hæc aqua egregiè. *Rubeus Sect. 2. cap. 24. de Destillat.*

Molybdæna sive plumbago Plinii, Dentilaria Narbonensium & Rondeletii Romæ herba S. Antonii vocatur Italis ceterisque *crepanella*, in Illyrico *Cucurica*, Granatensibus *Lagasa* vulgo. Caustica est planta quæ applicata Carpo in doloribus dentium, admodum commendatur: quamvis alii etiam manu retentam efficacem esse existiment. *Camerarius.*

Radices pruni sylvestris ablato nigro cortice decoctæ in vino, sunt remedium singulare contra dolores dentium. *Idem.*

† Dentium dolor ploratu solutus, recensetur à *B. Timaeo l. 1 Cas. 42. p. 75.*

Observatio XXII.

Dentes vacillantes aut mobiles non statim eximendi, sed firmandi potius.

Si lapsus aut ictus violentiâ dentes commoti labant, minimè eximendi sunt, sed restituendi, & ad proximos qui benè hærent vinciendi, tempore enim in suis alveolis confirmantur, quemadmodum expertus sum in Antonio *de la Rue* vestiario: cui pugionis capulo cum maxilla fracta esset & tres dentes concussi, ac terè suis alveolis excussi, restitutâ maxilla, redditi sunt suo loco dentes, & filo duplici ceratoque promixis advincti, de cætero expressis ac colatitiis, similibusque jusculis hominem nutrivi adstringentia gargarismata ex nucibus cupressi, myrtill. & pauco alumine in oxycrato incoctis concinnavi, eaque ore versare jussi his artibus perfeci, ut mox illi æquè facilis esset atque antea in omnem dentium partem mansus *Pareus loco citato.* † Secretum ad dentium Casum commemorat *Camerar. Syllog. memorab. Centur. 9. part. 42.*

Obser.

OBSERVATIO XXIII.

Ex dente putrido sine vi evulso, mira hæmorrhagia in annosa muliere curata.

EX dente putrido sine ulla vi ac sine ferro evulso, sed solo digito apprehenso, & lenissimo concussu emoto atque educto, ingens secuta hæmorrhagia ex arteria gingivæ subdita, cui dens innitebatur, sanguine ubertim fluente, ut rivulus è fonte manans videri posset, in vidua anu Docelina Voltana, honesta muliere. Visum Arelate anno restitutæ salutis sesquimillesimo quinquagesimo nono, Julii mensis vicesima nona: & quæ à me brevi curata fuit, cùm triduum totum perpetua in cruentatione non vocato medico constitisset. *Valleriola lib. 5. Observat. 3.*

OBSERVATIO XXIV.

Ut dentes sine dolore, & ferro extrahantur.

MArinæ pastinacea radius, qui ejus caudâ enatus, adversis squamis reflectitur, dentium dolorem mitigat, nam eos frangit & evocat. *Diosc. lib. 2. cap. 19.* Pastinaceæ radio scarificare gingivas, & in dentium dolore utilissimum. Conteritur is, & cum helleboro albo illitus, dentes sine vexatione extrahit. *Plin. lib. 32. cap. 4.* Quapropter mirari non licet, si quandoque in plateis circulatores, dentium extractores, cernimus, qui dentes absque ferreis instrumentis, nullo illato dolore, extrahunt. *Matthiolus Comm. ad præallegatum Diosc. Locum.*

Dens putris eruitur citra dolorem, capsulâ ex *gummi arboris mori* imposita. *Montuus Anasc. morb. tom. 2. lib. 1. cap. 2.*

Ut dens sponte decidat, impone *oculum vitis albæ* repurgatum, ceraque munito. *Idem ex Myrep. opere jam citato.*

Tradunt nonnulli *radices asparagi* siccatas, & dentibus infixas, illos absque dolore eradicare. *Mizald.*

Colocynthidem sylvestrem coque, prius tamen tritam, & in aceto infusam, donec mellis acquirat crassitudinem, & scarifica gingivas circa dentem, & jube claudere os per modicum temporis: postea accipe dentem cum digitis, & sequetur sine dolore. *Bayrus lib. 6. cap. 14.*

Aqua extrahens dentes sine dolore; *Accipe sal armoniacum, & destilla per alembicum*, tange cum ea aqua dentem, & cadet sine dolore. *Idem.*

Pulvis *coralli rubri*, concavitati dentis immersus, dentem eradicat. Dissolve *ammoniacum cum succo hyosciyami*, tange dentem & cadet. *Idem.*

Adeps *ranæ viridis*, quæ habitat in arboribus, denti apposita, frangit ipsum. *Idem.*

Circunda & emplastra dentem cum *fermento*, & dimitte per dimidiam horam, postea cum *sanguine lacertæ. Idem.*

† Quomodo dentes fuso & digitis ab Empiricis extrahantur? vide apud *Borell. Cent. 1. Obs. 2.*

Aliud: circunda dentem *fermento*, per mediam horam relinquendo, prius tamen dentem circumcirca denudando: deinde accipe vermem dictum *campe*, qui adhæret foliis caulium, & appone denti cautè, ne alios contingat, & cadet. Si dens est de superioribus, accipe vermem in superiore parte folii, si de inferioribus, in inferiore parte folii. *Idem.*

Nobilis à *Rüschach*, cum masticatoriis usus esset aliquandiu, inter expuendum dentem integrum atque illæsum sine omni dolore expuit, quem vi medicamenti extractum esse ipsemet fatebatur: conjecturam ex eo, quod manifestè succisionem, veluti à medicamento senserit, sensimque dens vacillare cœperit, desumens. *Platerus de Observat. propriis.*

OBSERVATIO XXV.

Hominis sani dens, in avulsi alterius locum suffectus, stabilitus.

AUditum habeo ab homine fide digno, visam sibi primæ nobilitatis mulierem, quæ in avulsi dentis locum alium sibi sanum, pedissequæ cuidam suæ eodem tempore exemptum, extemplo substitui & inseri jussi, qui temporis progressu sese velut actis radicibus obfirmarit, sic ut in ipsum indolenter, ut in reliquos ipsa manderet. Sed ut jam dixi, de hac re nihil præter auditum habeo. *Pareus lib. 16. cap. 26.*

OBSERVATIO XXVI.

Dentes fictitii, quibus senio aut aliter edentulis factis, non tam deformitas emendatur, quàm articulatæ vocis formandæ defectus resarcitur.

NOn inutilis est simulata dentium ex ebore structura exemptilis: etenim non tantum hæc ad ornatum facit, sed etiam confert ad eloquutionem, & ad ciborum commanducatum. *Montuus lib. 2. cap. 10. Anasc. morb.*

Quidam adalligarunt filo aureo aut pectine eburneo, simulatâ dentium structurâ, ita ut cernentes fallant, ita aptè collocant, ut cum comedendi hora fuerit, exemptiles habeant. *A. Benedictus in Proœmio lib. 6. de curand. morb.*

Dentes cùm excidissent, Merulus Alexandrinus noster præceptor, aureo filo ad pronunciationem obligabat. *Idem lib. 3. cap. 22. Anatom.*

Non infrequens est, ut ab ictu aliquo gravi dentes anteriores dimoveantur, frangantur, excutiantur. Qui casus oris deformitatem infert, & expressus loquendi libertatem intercipit. Itaque restitutâ maxillâ, & pristinæ soliditati restitutis gingivis, alii dentes in excussorum locum ossei vel eburnei reponendi sunt, & tum inter se, tum ad proximos sanos & integros, præcipue quidem aureo aut argenteo filo, sin minus etiam lineo alligandi & devinciendi, quemadmodum ab Hippocrate proditur. *Pareus lib. 22. cap. 3.*

OBSERVATIO XXVII.

Erutis dentibus mortui.

DUo eruto dente obierunt, ob multitudinem sanguinis, sed alter eorum erat decrepitus, in reliquo fuit vas satis amplum in radice dentis, & laceratio magna. *Cardanus de Causis sig. & morb. pag. 155.*

Bononiæ contingit eo tempore, quo studiis ibidem in Italia impallescerem, quod Dentarius in foro publico, cùm in sene detraheret dentem, subitò extinctus est. *Forestus lib. 14. cap. 4.* † Mortem quoque à dente genuino subsecutam refert *Tulp. lib. 1. cap. 36.*

OBSERVATIO XXVIII.

Opiato oleo denti dolenti inuncto, perpetua indolentia, quam mors excepit, subsequuta.

JAcobus Justinianus Patritius Venetus, in dentis dolore Patavii imposito oleo opiato, sopore perpetuo extinctus est. *A. Benedictus lib. 6. c. 23. de curand. morb.*

DE FAUCIBUS, PALATO ET RELIQUA INTERNA oris regione.

OBSERVATIO I.

Lapis in faucibus enatus.

QUIDAM dixerunt se vidisse Lapidem generatum in faucibus. *Nicol. Serm. 5. tract. 9. cap. 12.*

OBSER-

Observatio II.

Faucium inflammationis ex pulsu, oris inspectione & idoneis medicamentis agnitio & curatio, contra Thessalios asinos.

REdierat Commodus à lucta, cùm ecce priusquam cœnaret, horâ octavâ febris satis vehemens eum adorta est. Ut pulsum vero attigi, membrum quodpiam inflammari visum est. Quod simul atque Pitholaus audivit, mirari se dixit quonam modo faucium inflammatio, pueri pulsum, immutare posset: neque enim eum aliâ ullâ parte inflammationem habere. Atque ita Commodi os adaperiens inspicere me jubebat. Cùm igitur fauces asperas quidem, & rubras admodum esse, parum tamen intumuisse vidissem, quis nam os colluisset, postulavi, medicamento illas, quam puero conveniret astringente. Respondente autem Pitholao se eum fuisse, qui pueri fauces abluendas censuisset medicamento, quod ex melle & rhoe compositum fuerat: id ut omitteret, justi, & aquam multam, in qua rosæ ferbuissent, admoveret, præcepi. ea quæ hora utèretur nocte illa, & subsecuturo die sæpius, ac post eum diem nocte ventura. Tertio autem die primo manè, cùm inflammatio prorsus subsedisset, & pene sine febre puer esset, Pitholaum monui, paulo post alumnum in balneas cubiculo vicinas duceret, aqua perfunderet, alveo contenta, ac eò jam quidem corpus obrueret, caput autem solummodo emergeret. Quæ cum peregisset, & large prandium eximo cessisset, sub horam tertiam Anna Faustina Imperatori matrimonio juncta peramanter atque se excusatura, quod pridie Commodum non visisset, accessit: Et heri inquit, post prandium novi te fili ægrotare: atque etiam addidit: Notum puto debuisse vos octavam horam excessisse, qua febris invadere solebat. Subjecit Pitholaus: & quomodo non expectassemus, inquit, Thessali traditionem prætermisse, nisi nos Galenus iste, ut hoc mane puerum inspexit squalidum, ac modicè febrientem, prohibuisset? quin & hoc vespere lavet se rursus mandavit, ac cœnet, quemadmodum sanus facere consueverat. His auditis Faustina parumper ibi commorata, me manu apprehendens ex iit, item medicum quemdam ex comitibus suis methodicum jocans. Galenum hunc vides non verbis, sed rebus, vos methodicos expugnare. Multos enim quos incipere febricitare credebatis, lavit: multoties & vinum ipsis exhibuit, atque alios primo, alios tertio die ad consueta negotia dimisit. Vos autem, quotquot estis, simul atque duobus primis diebus ægrotantes sine cibo perseverare imperastis, suspectas postmodum horas decumbendo transgrediantur, jubetis. Ac nunc quoque subjunxit: scientiæ suæ certitudinem ostendit in absentis Imperatoris filio quem duobus jam diebus, ut tu quoque heri intellexisti, vehementius febricitem, tertio die, quemadmodum vos oportere dicitis, octavam horam non expectare voluit, sed eum ante, & lavit, & cibo recreavit. Ipseque adolescentis altor Pitholaus, qui usque adeò diligens est, ut ejus diligentiam formidinem existimare possis, viri artem pridem expertus prompte obtemperavit, & prius, quam suspecta invasionis hora excesserit, puerum ut vides, & lavit & cibavit. Hæc Faustina dicens ad currum pervenit, in quem cùm ascensura foret, me magis abiens, dixi quam antea, medicis invisum reddidisti. Digressus ad Pitholaum me contuli, cui & hoc idem exposui, & ob hujuscemodi medicorum invidiam, me nuper libros tres composuisse, unum de febrium differentiis, alterum de diebus decretoriis, tertium de crisi. In quibus omnibus Hippocr. monstravi tradidisse artem prænoscendi, quid in singulis ægrotantibus eventurum sit: ii verò hebetes usque adeo sunt, ut neque meis expositionibus adjuti: ipsam ediscere queant. *Galenus lib. de pracognit. ad Posthumum cap. 12.*

Observatio III.

Ex acri destillatione palati pars ad linguæ basim mollior exesa.

CUidam è fluxione acri palati pars mollior ad radicem linguæ perforata est. Purgatum corpus detractus sanguis, imperatum gargarisma è decocto guaiaci, & lacte, contactus locus *aquâ alchymistarum coctâ cum galla, malicorio & rosis.* Acus imperata bene longa, postrema parte incurva, & sub mucronem perforata, qua filum suendo loco traduceretur, è filo serico cerato: præterea ut primum coagmentum vulneris rescinderetur, ac rursus resueretur. Ex quibus cum consecuta non fuisset integra sanitas, locus cera, vel spongia occlusus mansit, & postea bene habuit æger. *Hollerius libell. de proprio Obs.4.*

Observatio IV.

Palati lacuna morbi Gallici vitio aut aliter deperdita, ut replenda.

NOn rarò fit ut bombardulæ ignivomæ missili globo ossis palati portio fracta, vel virulentæ luis carie exesa procidat, quo fit ut minus expressè loquantur ægri, sed obscurius, & turpius: his etiam opis aliquid afferre arte nostra operæ pretium duximus. Id fiet repleta palati lacuna argentea, vel aurea lamina paulo majore quam ipsa lacuna sit. Cæterum crassitie quæ autem lamina solidi crassitiem non excedat, figura testudinea ad ejus exteriorem, quæ scilicet, cerebrum versus ponenda est partem, religata hærebit spongiola quæ mox humore à cerebro stillante ibi se ingurgitarit, sic lacunam tumidior facta, impleblit, ut excidere lamina ipsa nequeat, sed per se hæreat, fletque tanquam defixa. *Pareus lib.22.cap.3.*

Plura vide apud *Lusit cent. 5. curat.14.* Et *Trajanum lib.7.cap.18. de morbo Gallico: Falopium de eodem morbo cap.79. Rennerum pag. 133.* Adde *Ioh.Scult.obs. p. 45.*

Observatio V.

Caruncula in palato.

CAruncula in palato, juxta posteriorem dentium sedem, radice angusta, cuidam nata: multis jam annis citra impedimentum propendet: accidit tamen vesiculam oblongam sanguine atro oppletam huic accrevisse, quæ dum in fauces dependens, molestiam aliquam exhiberet, casu in cibi masticatione confracta, evanuit. *Platerus de Observat. propriis.*

Observatio VI.

Cancer oris nuper natorum, cancer albus dictus.

ADhærescit nonnunquam recèns editis puellis colore & consistentia cretaceum aliquod excrementum, ad oris internas partes, linguamque totam. Id vitium ab oris intemperie natum, Cancrum album Gallorum vulgus nominat, & lactandi libertatem intercipit, in ulcera mox in fauces usque gulamque serpentia, nisi detergeatur, degenerans, & mortis causas plerique inferens. Quod ne accidat medendum ipsi erit, detersione procurata, ex linteolo bacillo alligato, immersoq; in medicamentum mediocris consistentiæ ex oleo amygdalarum dulcium, melle & saccharo paratum. Hoc enim blande affricto madefactæ & detersæ sordes eluuntur. *Pareus lib.23.cap.17.*

Observatio VII.

De scirrho ingenti, in ore nato: à multis pro cancro habito.

CErdo qui ad divi Dominici Cœnobium habitat, scirrhum prædurum, sed non omnino doloris expertem

pertem, in ore habet, qui ex maxilla sinistra superiori ad palatum, abhinc duos annos ortum, traxerat, & ita ingentem magnitudinem occupaverat, ut ex dente inferiori, illi respondente, ex directo, ita fortiter comprimeretur, ut medici consilio dentem illum album solidum & apprimè fixum, extrahere curaret. Cæterùm, hic ad manus duodecim medicorum pro salute sua, (ut ajebat) jam convenerat, quorum nonnulli affirmabunt morbum hujus generis esse, ut eo scisso, aut perforato, illico vitam cum morte commutaturus esset æger, forte putantes, cerebri medullam ad eam partem descẽdisse, & similem hunc esse casum illi de quo aliàs, diximus, præcipuè, de puero corniculum capite habente, alii autem morbum hunc cancrum esse prædicebant, reliqui verò morbum nunquam antea ab eis visum ac ea de causa nolle illius aggredi curationem, nec de eo periculum facere affirmabant: ad hunc igitur advocatus ipse, tumorem prædurum, solidum, decliviori tamen in parte aliquantulum mollem, animadverto, qua de re, purgato ex levi pharmaco, corpore, in mentem venit, quod tumor hic prædurus cùm sit, & locus minimè idoneus, ut emollientibus medicamentis, & aliis ad curationem facientibus, uti liberè possimus, candente uti feramento summum in hoc casu esse remedium duximus, eo enim humorem illum frigidum, saxi duritiem præ se ferentem, caliditate igneâ molliri, & ea ipsum ad optimam viam exteri credibile erat: proinde ore adaperto, instrumento vulgari, ad id adaptato, tumorem hunc ignito ferramento perforo, ex quo aquosus nulla nunc, sed postea sanguis aquâ dilutus, exivit, tunc tumor minor factus est, colore rubicundus tactu mollis, & mitis, qui eo tempore unguento à pinguedinibus variis parato, colluebatur, cæterùm elapsis duobus diebus, hic febri pertentari cœpit, & de capitis dolore conqueri, sed sequenti die melius habuit, ulcus tamen ex se putorẽ quendam emittere cœpit, ut æger ipse de eo conquereretur. Cæterùm ulcere sæpe colluto ex decocto parato, rosis & orobo, melius habuit, ut omnibus jam spes esset, hunc ad sanitatem perventurum, semituberculi autem quantitas absumpta erat, demum ut multa paucis contraham his postea ter exustus fuit, & ad radices tuberculum extirpartum videbatur, pro cujus seminariis eradicandis oleo vitriolæo uti opus erat, sed interea, Ragusium, tunc dimisso Pisauro, me contuli. *Amat. Lusitan. Cent. 5. Curat. 99.* † Scyrrhi in lacuna palati circa uvulam meminit *Nicol. Fontan. exempl. 16. fol. 51.*

Observatio VIII.

Alia scirrhosi tumoris, ex ora excrescentis historia & curatio.

NOn ita dudum in manus nostras casus novus & admirandus incidit, & paucis ut est suspicio, visus, aut auditus. Mulier erat quinquagenaria major, in sinistra maxilla frequenter habens chœradas, verrucis, non absimiles: quæ cum annos aliquot, fixæ ibidem hæsissent, atq; incrementum facerent, accidit tandem, ut eo fere loci, ubi genuini dentes oriri solent, tuberculum sese insinuaret, quod sensim augescens in tantam molem extuberavit, ut totam buccam prorsus distenderet, adeò ut miseram, tynico spasmo, aut oris tortura apprehensam diceres. Et quum illa frustrà vel ab ipsis empiricis opem implorasset, ita tandem excrevit, & in eam duritiem degeneravit (erat enim cartilaginosa substantia) ut depressis inferioribus dentibus, & loco suo quodam modo motis, occupata oris circumferentia extra os prominens Punicum malum magnitudine æquaret adeò ut jam vitam ingerẽdo cibo & potui ferè præcluserit: quando nihil in buccam assumere potuerit, quod non citra maximos labores, auricularis digituli adminiculo ingereretur. Quum igitur eò, ut dixi res devenisset, advocor cum Chirurgo, & Pharmacopæo nostro: admiramur protinus insolitum paucis cognitum, & periculi plenum morbi genus, idque eo potissimum, quod illa nobis recitasset, quod quum agyrta quidam, per sectionem malo mederi studuisset, minimum abfuerit, quin ex immodica sanguinis profusione animam exhalasset. Igitur dum hæsitabundi quodammodo inter nos conferimus, quâ ratione commodissimè præsenti symptomati succurrendum sit, & dum ego idem ad aliquod ab Hipp. Galenove scriptorum frustrà referre studeo: venit tandem in mentem *curatio 99. centuriæ quintæ Amati Lusitani*, in qua agit de scirrho ingenti in ore nato, & tandem per ustionem exempto: Præterea succurrebat nobis locus *Theophrasti Paracelsi lib. de Apostematibus c. 15.* ubi morbum quendam describit (quem *Alcola* vocari dixit) cui omnia accidentia quæ accidisse huic mulieri diximus, accepta refert, tantum in natalibus nonnihil à nostro, discrepare videtur, dicit enim: Alcola est carnis quædam superfluitas, ex venis Jovialibus, per Martis Regiones transeuntibus & nascitur solum in emunctorio Martis, id est, Oris labiis: Noster autem hic morbus, ut jam memini, originem trahebat circa extremum maxillæ inferioris processum, quem προβολὴν vocant. Perpensis igitur singulis atque animadverso situ, & quam non atra summum vitæ periculum cauteria hic in usum vocare possemus, quamvis Amatus Lusit. dictâ curatione ea via processerit, & Paracelsus Alcolam suam cum *realgare præparato, & succo Chelidoniæ* curandam dicat, tutiorem cõsilio per deligaturam curationem aggredi visum fuit. Filo igitur apprehensa excrescentia illa ex ore prominente, indies magis ac magis constrinximus, tantisper dum deligata pars filo resecata decideret, quod quum quater deligaturam semper altiùs fingentes reiterassemus, totum malum tandem truncavimus, nisi postea medicamentis, quæ ad abstergendam putrilaginem, quæ mortuę illi excrescentiæ adhærescere solet. Ita gravissimum malum minimo tandem negotio superavimus. Nam & ipsos dentes loco suo ut scripsi motos & vacillantes gargarismate ex *bis torta* & aliis id genus concinnatis stabilivimus, & suo loco restituimus. *Bald. Ronsesius. Epist. 7. Miscell. Medicinal.*

Observatio IX.

Ab osse ethmoide caro aliquando producta, pondo librarum quinque.

AVicenna expressè vult quod quandoque de colatorio fuit extracta quantitas carnis, quæ pervenit ad libras quinque, tamen non fuit cancer. *Hugo Senensis, consil. 28.*

Observatio X.

Admiranda mulieris cujusdam excrescentia circa guttur nata: spiritum, cibum atq; potum intercipiens, cujus portiones resectæ subinde renatæ, quæ non nisi cauterio cohiberi potuerunt.

MEdicatus sum mulieris apostemati, quod natum erat intra guttur ejus, quod apostema erat subnigri coloris paucique sensus, jamque antequam vocaret, ferè clauserat guttur, & mulier respirabat difficulter meatu stricto, & jam prohibuerat ei comestionem & potum, & jam venerat ad mortem, & si tantum remansisset uno die, aut duobus diebus & apostema jam ascenderat, & emiserat duos ramos super duo foramina nasi, properavi ergo festinanter, & fixi in unum eorum uncinum, deinde traxi ipsum, & tracta est ex ipsa portio magna, deinde abscidi eam ubi comprehendi ex foramine nasi. Mox eodem modo egi cum eo quod præcessit ex foramine nasi altero, deinde aperui os ejus, & pressi linguam ejus, postea fixi uncinũ in ipsum apostema, deinde abscidi ex eo partem ejus, & effluxit ex eo sanguinis paucus. Liberatum est ergo guttur mulie-

mulieris, & incepit statim bibere aquam, statimq; potuit etiam cibum deglutire. Non ergo cessavi incidere ex illo apostemate paulatim aliquandiu & apostema aliud succedebat loco ejus quod incidebam, & hoc pacto pugnavi diu cum malo, amputans hydræ caput, cùm autem animadverterem semper succrescere aliam materiam in locum amputatæ, cauterizavi apostema intra guttur, quare augeri amplius non potuit post cauterium. Illthinc postea discessi, & nescio quidnam fecerit Deus cum ea, post meum discessum. *Albucasis Chirurg. lib. 2. cap. 36.*

Observatio XI.

Verrucæ in Gutture.

Joannes Jacobus civis Mantuanus habitu corporis melancholico præditus verrucis quampluribus gutture, faucibus & radicem linguæ occupantibus diu vexatus fuit, quæ præsertim maximè deglutitioni officiebant, res sanè non frequenter observata, sed rarò admodum, nam & toto vitæ nostræ curriculo semel tantum, & alteri Attilio Melagueno dicto, ejusmodi verrucis, sed longe minoribus universam linguam conspersam videre licuit. Erant autem ex illis quas Myrmecias appellant, vulgo porri dicuntur hujusmodi tubercula eo quod fila quædam intra se contineant porrorum capillamentis radicalibus persimilia. Latini verò verrucas vocant eo quod montium eminentiis consimiles sint. *M. Donat. Histor. mirabil. lib. 3. cap. 5.*

Observatio XII.

Stomocatia.

Ælius Gallus sub Augusto Imperat. cum in Arabiam exercitum Rom. traduxisset, in Albo vico maximo Nabathæorum emporio per integrum annum exercitum relinquere fuit coactus, uti ægri milites reficerentur, qui sceletyrbe sive stomacia laborabant, hoc est, oris & gingivarum putredine, & crurum maculis. *Strabo lib. 16. circa finem.*

Cùm Germanicus Cæsar in Germania trans Rhenum castra posuisset, in maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, quâ pota intra biennium dentes deciderent, compagesq; in cruribus dissolverentur. Stomocacen medici vocabant, & sceletyrben. Et malo reperta auxilio est herba quæ vocatur Britannica, Frisiorum indicio. *Plin. lib. 25. cap. 3.*

DE FACIE, FRONTE, GENIS, LABIIS ET ORE.

FACIES.

Observatio I.

De insueta & admiranda rubedine faciei.

Aliquando accidit rubor in facie ex multitudine sanguinis qui defertur per venam magnam, quæ in medio frontis & subitò per intervalla spargitur per totam faciem, & illinc paulatim recedit, statim tamen redit. Hoc contigit Illustrissimæ Comitissæ *Chualant*, quæ erat in curia Illustriss. Dominæ Alanchæ Ducissæ Sabaudiæ. Ergo propter hanc causam me vocavit & dum mecum loqueretur, statim effusus est sanguis ex illa vena in totam faciem, aspiciens venam illam magnam in fronte sanguine plenam dixi: si vultis aliquantulum pati, cito liberabimini ab hac passione. Respondit se omnia toleraturam modò sanari possit. Feci ei radere capillos super commissura coronali, per latitudinem unius scuti, super ipsa vena dimittẽdo de capillis in parte suprema frontis, & sub loco raso ne facies deformaretur, & in loco raso, super prædicta vena feci applicare ruptorium scriptum supra de Polypo & hæmorrhoidibus narium, & dixi Chirurgo, ut solum per horam dimitteret qui (ea sic volente) per duas horas dimisit. Et cum amovisset dictum ruptorium, facta est sanguis effusio, ut totam Chirurgi faciem fœdaverit: qui debebat comprimere venam à naso, ad vulnus, ut sanguis, qui erat in ea parte, evacuaretur, & super eum locum defensivum apponeretur. Ipse verò exterritus propter sanguinis effusionem statim vulnus compressit, & ligavit, ac sanguis qui erat in prædicto loco, in nasum descendit, qui excrevit multum cum quadam luciditate deformi: super quem feci applicare infra scriptum emplastrum, & in crastinum, fuit pulchritudini pristinæ restitutus. ℞. *Caricarum pinguium num. vj. sem. fænigræc. ʒ. ij. aquæ lb. 1. coquantur ad consumptionem duarum partium: postea colentur cum bona expressione, cui addatur farinæ hordei flor. chamæmeli & meliloti pulverizatorum ana ℥. ij. myrrhæ æsipi ana ℥. ß. rad. ireos siccæ pulverizatæ. iij.* iterum ponantur ad ignem lentum, ut debitè misceãtur, & de eo decenter calido applicetur supra nasum totum, dimittendo duo foramina in directo narium. Curato itaque vulnere, stante toto vena abscissa, ipsa remansit libera neque unquam ruborem aliquem deformem passa est: cùm rubor ille esset inveteratus, plus quàm viginti annorum, & multi medici circa hanc curam laborassent. *Bairus pract. lib. 8. cap. 3.*

Observatio II.

Sagitta faciei cujusdam infixa, cujus ferrum consolidato vulnere, relictum sine incommodo.

Cuidam, spiculo faciei altius insidente, vulnus perinde conglutinatum est, relicta intus sagitta nec ullo fere hominem dolore affligente. *Albucas. lib. 2. cap. 94. Chirurg.*

FRONS.

Observatio I.

Anno 48. Kalend. Maji, intra sextam & septimam Misenæ natus infans, diviso in fronte cranio, unico crure sinistro, sine labiis oris loco exiguum habens foramen, reliquo truncatus corpore. *Peucerus Teratoscopiæ, pag. 442.*

Observatio II.

Infans sine collo & fronte.

Infantem masculum monstrosè natum cùm audirem, clam è terra effossum secui: destituebatur is fronte & collo, atque in occipitio quod omnino compressum erat, vulnus rotundum, lacerum cruentumq; obtinebat: qua parte ipsum involucris adnatum fuisse, atque in partu ab illis dilaniatum periisse judicare potui. *CL. V. Platerus de observat. propriis.*

Observatio III.

Duos esse frontis musculos, quorum beneficio dimidiam frontem nonnulli movere possunt.

Musculi, qui huic deserviunt parti, complures sunt: primi duo sunt, atque hi in fronte siti: exortus horum in superiore parte existit: in inferiore verò parte terminantur, in communi sutura, quæ dirimit ossa capitis, ab ossibus maxillæ superioris; quamvis nervi huic parti subjiciantur. Horum musculorũ fibræ rectè neutiquam sunt, quemadmodum Vesalius asserit, sed obliquæ à summo scilicet naso tempora versus: eorumq; motus est, ut supercilia attollantur, quamvis neq; Galenus ille, de re medica tantopere meritus, neque Vesalius nostris temporibus magni vir nominis, in dissectione corporum, neq; alius ex his qui ante me scripsère agnoverint. Quod si majorem diligentiam adhibuissent, invenire facilè poterant. Hi duo musculi, & universam frontem & temporalium musculorum tantam partem occupant, quantum ipsi obliquè ascendunt, præterquam media fronte, ubi nos cutem contrahimus, corrugamusque quoties vehementer commovemur, seu admiramur: adeò ut in multis sese su-

percilia mutuò contingant. Quæ cutis frontis contractio, si unus hic esset duntaxat musculus, fieri nullo modo posset. Hæc res ut viros alios omittam minus notos, in fronte amplissimi Cardinalis Ardingelii, quem honoris causa nomino, perspicuè videri poterat: cui cùm sinister musculus ex his convulsus esset ob vulnus, dimidiam frontem movebat: reliqua motus expers relicta erat. Sed mitto hoc, sensum ipsum situ quoque consules, hoc haud dubiè nullo negotio comperies: nam si universam frontis cutem detraxeris in media fronte nullum videbis musculum, nisi in sumo naso; ubi dexter musculus cum sinistro ita conjungitur, ut unus hoc loco musculus esse videatur, & ubi carnosiores, quam usquam inveniuntur: & quo magis ascendunt hi musculi, eo tenuiores evadunt, superciliaq; sursum trahuntur, non ab his duntaxat, sed etiam duorum musculorum præsidio, hactenus (ut opinor) anatomicis ignotos. *Columbus de re Anatom. lib. 5. c. 3.*

Observatio IV.

Carcinomate secundum lævam frontis partem excogitato, mors subsecuta.

VEnit ad me Philippus quidam textor, cui in læva frontis parte tumor erat immobilis inæqualisque, ac furunculo persimilis, qui etiam tangenti renitebatur. Et venæ quæ circa locum erant, pallidæ quodammodo ac livore quodam suffusæ, ultra decorum intumuerant. Cumq; nostrum de hac re perquisivisset judicium, consulo ne id malum quoquo modo tollere præsumat, sed levioribus tantùm medicamentis illi blandiatur. Discessit, & cùm in manus imperiti cujusdam Medici incidisset, totâ jam intra mensem fronte & altero oculo eroso, ad me revertitur, sciscitansq; an aliqua salutis supersit spes: utinam, inquit, consulenti tibi fidem habuissem. Moneo igitur hominem, ne ullis præterea utatur medicamentis præterquam blandis & lenioribus. Quod si asperis, & erodentibus uteretur, fore ut brevi reliquum etiam ipsius faciei eroderetur. Audivit tandem homo, & cum his tantùm, quæ nos illi secundum hanc intensionem paravimus, medicamentis semper usus fuisset, ut ad decimum usque annum supervixit, ita certè si id malum ex consilio nostro nunquam agitasset, ad ultimum senectutis pervenisset. *Benivenius cap. 72. Abditor.* † De pisiformi nodo media frontis supercilia deturbante vide *Severin. de Eff. Med. pag.* 11. 12. De Ganglio in fronte, ejusq; cura consul. *Borell. Cent. 1. Obs.* 15. De glandula, ac etiam de nodo in fronte leg. *Forest. Chirurg. l. 3. Obs.* 8.

Observatio V.

Frontis dolor ejusdem frictione, & vellicatione auriculæ laxioris partis apparente venulâ, eaq; silice incisa sublatus

QUædam mulier passa dolores frontis, & superciliorum aliquot annos, tandem quidam fricuit & vellicavit laxiorem partem auriculæ, quod appareret venula, etiam particulâ silicis (lapidis quo excutitur ignis) incisa, profudit sanguinem nigerrimum, atq; ab ea profusione sanguinis sanata est. *R. Solenander sect. 5. consf. 15.*

MALÆ SEU GENÆ.

Observatio I.

Genæ vulneratæ curandæ ratio historica verminosi vulneris ejusdem genæ demonstrata.

CUm genæ vulnus magnum est & profundum, multumq; à se distant vulneris labra, utendum est acubus quadrangularibus, vel triangularibus, quò in carnem promptiùs subeant, & faciliùs ceratum filum ducentibus, hisq; vulneris labra transverberare, & acum in vulnere relinquere oportet, atque per illius duo extrema filum sequens hinc inde sursum deorsumque, quinquies vel decies obducere, eo planè modo quo mulierculæ solent, cùm acum quæ filum ducit ad manicæ brachiale, vel sutores ad pileum adnectunt, ne excidat. Sic impacta acus relinquenda erit, quod vulnus perfectè agglutinatum fuerit. Hoc suturæ genus locum habet in labiorum vulneribus, tum etiam in labris leporinis: ita enim vocant nostrates, labra, à prima in utero conformatione vitio formatricis facultatis, fissa. Cæterùm nullum agglutinationis fructum factura est ejusmodi sutura: si quid cutis inter vulneris labra interjecerit. Quare quicquid ejus intererit, exscindendum est: aliàs unio non est sperabilis. Alia suturę genera in harum partium vulneribus non magnopere prosunt, nam propter mandendi & loquendi necessitatem, in perpetuo sunt motu. Quare filum carnem rescinderet: quo etiam nomine ejusmodi acubus in novissimè descripto suturæ genere, multum carnis est comprehendendum. Hac arte Vasco, qui prælio Laurentiano, Gallis funesto, gena superna ense transversim inflicto ad os usque rescissa fuerat curatus est. Illi in vulnere magna vis vermium cum ingenti fœtore succreverat, quod nisi triduo post acceptum vulnus, opportunitatem chirurgi nactus non erat. Quare *decocto absinthii, aloes & pauco ægyptiaco* id lavi, tum ut exciderent vermes, tum ut putrida omnis substantia inde elueretur, tumores fotu & cataplasmate resolvente discussi, vulneris labra novissimè descripta sibi adjunxi. Toti verò parti sequens medicamentum imposui. ℞. *terebinth. Venetæ unc. vj. gummi elemi unc. ij. pulveris boli armeni, sanguinis draconis, mastiches, myrrhæ, aloes ana drach. ß. incorporentur simul. fiat medicamentum.* Intra paucos dies vulnus agglutinatum est, nisi quod ad genæ inferioris cum superiore commissuram exiguum quoddam foramen restabat, quod vix aciculæ caput admitteret: ex quo nihilominus multa serosa & tenuis humiditas, illi præsertim loquenti vel mandenti, manabat; quod ego & in multis aliis observavi. Sed sistendæ illius aquosæ humiditatis ergò, aquam fortem chymistarum in ulceris profundum instillavi, aliquotiesq; vitrioli combusti pulvisculum immisi. Hac cura Dei beneficio convaluit. *Pareus lib. 9. cap. 25.*

Observatio II.

Cancer malæ dextræ, singulari remedio curatus, aliis nihil proficientibus.

QUondam quum militiæ essemus, accepimus cujus & fidem postea fecit Albertus Faber, ex Ruellio, perdocto Dioscoridis interprete nepos: ut doctrina & arte præstans, sic fide doctor condignus. Historia verò est hujusmodi Nobili cuidam & electæ mulieri, prope Castellum Neuveum degenti, tota pars faciei dextra cancro, eoque ulceroso obsessa fuit diutissimè, & sævis exagitata cruciatibus: à Medicis frustrà petitis auxiliis, tum Gallis, & Italis, tum etiam Germanis & Hispanis, exterisque aliis quibusque; vulgaris cujusdam barbitonsoris remedio hoc sequenti & euporisto persanata fuit. Pullos illa gallinaceos in partes tenues concidebat & latas, quas sæpiuscule commutando interdiu admovebat affectæ parti. Ab hoc unico tandem eoque præstanti remedio, reliquis quibuslibet tentatis frustrà (ut diximus) curationem recipiens, pristinam valetudinem recuperavit. *Cordæus comm. 7. ad Hippocr. lib. de muliebr.*

LABRA.

Observatio I.

Labio curto nata.

FAmiliariter mihi aliquandiu convixit apud Haganoenses honesta matrona, patritiæ gentis, cui à prima in utero materno conformatione, labrum superius tam breve & curtum fuerat, ut superioribus dentibus

bus tegendis minime sufficeret, non sine deformi aspectu. Cujus ipsamet probe gnara, inter contubulandum, intra meditria & civilitate coram adstantibus aut assidentibus, labium extendendo, dentibusque inducendo, vitium hoc naturæ, tam pulchè, tantaque arte tegebat, ut non nisi studiose observantes, facile falleret. *Schenckius.*

OBSERVATIO II.

Labia ob excandescentiam, sanguinolenta cuidam.

EX animi fervore Scanderbecko iracundo contigisse, sæpius sua narrat historia: cui excandescenti labra intumescebant, & cruore prorumpente tingebantur. *Cornax lib. 1 pag. 27. Enchirid. consil. med.*

OBSERVATIO III.

Fissis labiis natis & de Labellis leporinis.

ALiquos vidimus non integris, sed potius discissis labiis natos, qui non parum in sermone deficerent, *Vesalius lib. 5 de hum. corp. fabrica.* Ceterum hujusmodi rostra seu labia leporina, Germanis *Hasen-Scharten*, ex argumento vocata, glutinandi suendique rationem paulo post, ex Pareo, de genæ vulneribus, huc referet *Schenckius.*

Pleræque mulieres gravidæ, ex leporis insperato occursu obtutuve, aut desiderio pulpamenti ejus infantes pariunt labello supremo bifido & bifurcatim secto. Id quod experientia quotidiana confirmat. *Mizaldus memor. abd. cent. 3. Aphoris. 77.*

Unam infelicitatem plerique mulieres uterum gerendo incurrunt, ut vel ciu, vel falsa super caput leporis facto generent infantulos oris leporini, inter os & nares divisa labia perpetuo retinentes: nisi statim à principio aliquam particulam pectoris tenerrimi pulli illico occisi & sanguinolenti. *Olaus Magnus Epis. Histor. de Gent. Septentrional. lib. 18 cap 8.*

OBSERVATIO IV.

Labella leporina, & Colobomata Græcorum quomodo ab utero matris emenso tollenda.

LAbella leporina curari initio secundina mox oblita applicata quæ à partu constat. *Mercurius Medicus.* Ad nævos nativos idem est obstetricum experimentum.

OBSERVATIO V.

Labro tremulo quidam.

LAbrum inferius sæpe tremulum apparet metu vel ira interdum, Francisco Viario nostro Veneto Patritio dum loquitur semper tremit. In nausea fere semper, vel ex humore mordaci, vel oris stomachi nimia agitatione, magna inter se communicatione tremit. Interdum ex cerebri aliquo ingenti affectu, illi vomitiones profunt, huic quæ cerebro & occipitio imponuntur omnino conferunt. *Alex. Benedictus lib. 5. c. 18. de curand. morbis.*

OBSERVATIO VI.

Mulier carbone teterrimo circa os & labra correpta, curata: sed tamen deformis manet.

MUlier quædam teterrimo carbone secundum os & labra correpta, in mortis discrimen incidit, cum crebris animi deliquiis, tumore ingenti universam faciem occupante curatur, sed tamen ore deformis mansit. *Valeriola lib. 6. obs. 3.*

OBSERVATIO VII.

Nova & notanda amputandi cancri, qui labra obsedit, ratio.

FElicius & mitius cancri ulcerati, qui labra occupaverit, curatio perfici potest, nullo adhibito caustico remedio post sectionem, sic etiam ut vix ulla deformitas, cicatrice obducta relinquatur. Quam ego viam novam, & nunquam antea tentatam aut scriptam, quod equidem sciam, inveni & factitavi in homine quinquagenario, in consilium advocato Joan. Altino Doctore medico doctissimo, præsentibus Jacobo *Guillemeau*, & magistro Eustachio Chirurgis Regiis, & Joanne *le Jaune* Ducis Guisiani Chirurgo meritissimo. Ratio est ejusmodi. Cancer suis utrinque sursum ac deorsum labris acu filum ducente, transadigendus est, ut cum fili beneficio, cancrum tanquam in manu sinistra regere & tenere liceat (ne hujus ulla portiuncula impunè ferro illabatur) totum dextrâ manu vulsellis unico ictu amputare possis ita tamen ut labri ipsius interior quædam quæ dentes contingit, restet substantia (modo non ad intima usque cancer radices agat) quæ regenerandæ mox carni, & implendæ cavitati, pro fundamento & basi esse queat. Hinc sanguine sufficienter effuso, sectionis seu vulneris ore dextra & sinistra, interna & externa parte, scarificatu profundiore erunt novacula pertundendæ, ut cum mox futura ex acu filum ducente rostris leporinis propria, in unum nodo ducere vulneris oras ipsas & margines voluerimus, ipsam labri carnem magis sequacem, & trahenti acui, filoque obsequentiorem habeamus. Reliquum curationis est eodem planè modo prosequendum, quo solemus in rostris leporinis. *Pareus lib. 6. cap. 29.*

† OBSERVATIO VIII.

De Labro fissico seu Chilocace.

MOrbus hic, cui Græcum nomen à parte affecta, Latinum à præcipuo ac maxime conspicuo symptomate fecimus, familiaris est in Anglia & Hibernia omni tempore; interdum vero etiam, Epidemiæ luis instar, in quamplurimos populariter grassatur. Rarissime tamen, ac vix unquam adoritur adultos sed infantes duntaxat, eosque fere ab altero ætatis anno ad quartum aut quintum: quanquam & teneriores aliquanto, & paulo vetustiores, non sunt semper ab eo immunes. Labra in eo admodum tumescunt, tumore duro & nonnihil rubicundo, sed nequaquam fervido, aut inflammatorio, & qui nunquam suppuretur, aut caput tædet. Vergit autem aliquanto magis introrsum, quam ad exteriorem partem: unde labia à gingivis & dentibus abscedunt longius, & foras aliquatenus replicantur, magna cum deformitate. Eam etiam in conspectiorem reddunt foveolæ binæ in utroque labio, una in latere oris dextro, altera in sinistro, quæ ipsum labii corpus angusto quidem, sed profundo sulco dividunt, in parte solum interiore, inde à gingivis, aut gingivarum confinio, adusq; extimam labii oram: ulterius tamen non procedunt, nec exteriorem partem unquam invadunt. Hi sulci semper aut sanie madent, aut crasso pure obliti sunt: interdum quoque crustulæ in iis succrescunt. Malum hoc quandoque utrumque labium infestat, ut plurimum tamen superius duntaxat eo afficitur; & quando ambo simul hæc labes obsidet, longe tamen deterior semper est superioris, quam inferioris labii conditio. Ut plurimum, ac fere semper, hunc morbum comitantur Aphthæ, id est, ulcuscula oris, in palato, lingua, buccis, labiis, gingivis: quanquam infinitus est infantium numerus, qui Aphthas patiuntur absque eo ut in Chilocacen incidant, sicuti rursus non rarò accidit, ut idoneis remediis adhibitis Aphthæ aboleantur Chilocace superstite.

Malum hoc nonnullis sponte aut levibus remediis sanescit; ast plerumque, si diutius negligatur, aut perperam curetur, contumacissimum evadit, ita ut postea difficillimè tollatur, & multo opere ægre sanatum, aut sanitati proximum, improviso rebellet, atque in antiquum redeat; in nonnullis verò penitùs immedicabile redditur, & serpente contagio miseros infantes lenta tabe conficit, ac tandem letho mittit; id quod tum præcipuè usu venire solet, quando epidemice hæc

labes sævit ob quas causas Anglicum vulgus eam Mouth Canker, aut Canker of the Mouth, id est Cancrum Oris appellat: quod nomen de aliis quoque ulcerosis ac malignis Oris affectibus usurpat.

Ad peragendam feliciter curationem corpus purgandum est, non semel nec iterum, sed repetitis vicibus, ita ut idoneum temporis spatium semper interponatur, Purgationes pro captu corporum & ætatis satis validæ esse debent, præcipueque ex senna & Mercurio dulci, quæ duo cæteris in hoc casu præferenda. Quod si cum Infante tractabili res est, ac immuni ab illa plerorumque pervicacia, qui omnia ferè oblata respuunt, aut non nisi difficillime admittunt, magnopere conducet purgare decoctis paratis è Fumaria, Betonica, Philliti, radicibus Lapathi, Cichorei, Polypodii, Senna, Agarico, Coriandro, Tamarindis, cujusmodi decocti bini ternive haustus die dandi, tertio aut quarto quoque die, per sat longum temporis spatium. Quod si grandior sit infans, sanguis quoque è brachiis detrahendus, vel Hirudinis suctu aperta vena, vel scalpello etiam. Interea Oris ulcusculis adhibenda idonea remedia, & labra fovenda illinendaque auxiliis, quæ tumorem eorum minuere, sordes detergere, sulcos emundare atque implere valeant, eosque cum reliqua labiorum carne æquare. In hos usus multa sunt, quæ inservire valeant, sed cæteris præcellit decoctum Chærephylli, Quinquefolii, Myrrhidis, Rosarum ac Salviæ, in quo sal Vitrioli albi, seu quod idem est, Vitriolum album iteratis solutionibus, filtrationibus, ac coagulationibus summopere depuratum, sat magna copia dissolutum sit; ac linimentum factum à sacharo Saturni, Aqua Plantaginis, & oleo Rosaceo. Utilissimum quoque est Hirudines faciei admovere, iisque sanguinem tum ex fronte & temporibus, tum ex labiis ipsis affatim deplere, idque bis aut ter facere. Quod si hæc omnia non satis juverint, tandem in alterutro aut utroque brachio excitandæ Fontanellæ; & per multos dies potui dandum Infanti decoctum concinnatum ex Sarsaparilla, radice Chinæ, Fumaria, Phylliti, Lapatho integro, semine cardui, radice Scorzoneræ, & passulis majoribus, ac quamdiu hoc bibet, omni alio potu arcendus erit. Ubi tenellum admodum infantem invadit hoc malum nonnulla istorum omittenda, quædam aliter ordinanda, & in omnibus clementiora deligenda sunt; quod minime opus est ut particulatim explicemus, quum unusquisque peritus ac prudens Medicus id facile per se dispicere valeat. *Arnoldus Boot cap.* 10.

OS.

OBSERVATIO I.

Ore gemino, oculis quatuor, dentibus duobus, auribus curtis & barbatus natus.

APud Daphnem amœnum illud & ambitiosum Antiochiæ suburbanum, visu relatuque horrendum, natum est Constantii Imperatoris temporibus monstrum, infans scilicet, ore gemino, dentibus cum binis, & barbâ, quatuor oculis, brevissimis duabus auriculis. *Lycosthenes libr. Prodig. Anno Dom.* 308.

MENTUM.

OBSERVATIO I.

De novo morbo mentagra seu Lichene dicto.

SEnsit & facies hominum novos, omnique ævo priore incognitos, non Italiæ modò verum etiam universæ propè Europæ morbos: tum quoque nec tota Italia, nec per Illyricum Galliasve aut Hispan. magnopere vagatos, aut alibi, quæ Romæ circaque, sine dolore quidem illos, ac sine pernicie vitæ: sed tanta fœditate, ut quæcunque mors præferenda esset. Gravissimum ex his lichenas appellavére, Græco nomine, Latine, quoniam à mento fere oriebatur, joculari primum lascivia (ut est procax natura multorum in alienis miseriis) mox & usurpato vocabulo mentagram, occupantem in multis utique totos vultus, oculis tantum immunib. descendentem verò & in colla pectusque ac manus, fœdo cutis furfure, non fuerat hæc lues apud majores patresque nostros. Et primùm Tiberii Claudii Cæsaris principatu medio irrepsit in Italiam, quodam Perusino equite Rom. Quæstorio scriba, cum in Asia apparuisset, inde contagionem ejus importante; nec sensêre id malum fœminæ, aut servitia plebsq; humilis aut media, sed proceres veloci transitu, osculi maxime, fœdiore multorum, qui perpeti medicinam toleraverant, cicatrice, quam morbo. Causticis namq; curabatur, cum usque in ossa corpus exustum esset, rebellante tædio. Advenerūtque ex Ægypto genitrice talium vitiorum medici, hanc solam operam afferentes, magna sua præda. Siquidem certum est, Manilium Cornutum, ex Prætoriis legatum Aquitanicæ Provinciæ H.S.CC. elocasse in eo morbo curandum sese. Acciditq; sæpius, ut nova contra genera morborum gregatim sentirentur. Quo mirabilius quid potest reperiri aliqua gigni repente vitia, terrarum in parte certa, membrisque hominum certis, vel ætatibus, aut etiam fortunis, tanquam malo eligente, hæc in pueris grassari, illa in adultis: hæc proceres sentire, illa pauperes. *Plin. lib.* 26. *cap.* 1. *N. H.*

OBSERVATIO II.

Ulcus menti dentis evulsione sanatum.

JUvenis quidam Augenius nomine, annis jam tribus menti ulcere vexabatur qui licet opera complurium Medicorum usus fuisset, tantùm abfuit, ut non deprehendentibus illis morbi causam, sanitatem consequi potuerit, ut pene omnem recuperandæ valetudinis spem amiserit: dum scilicet ex his nonnulli, quod altum & callosum ulcus viderent, citra ustionem nequaquam tolli posse affirmarent: Atque item alii, quia callosa haberet ora, Chironium ulcus crederent, & ob id curatu difficillimum arbitrarentur. Nos verò ut primùm hominem vidimus, & ulcus conspicati sumus, nullis id malum medicamentis vinci posse prædiximus: nisi eo prius eruto dente, ad cujus radicem ulcus ipsum ascenderet. Id quod res planè indicavit: nam dente ipso evulso, erosam ejus radicem cernimus, unde scilicet, malum illud fomentum ac pabulum capiebat. Quo sublato, non multis pòst diebus, etiam domesticis medicamentis, sanatum est ulcus. *Benivenius, cap.* 22. *de Abditis.*

* * *

OBSERVATIONUM MEDICARUM, LIBER SECUNDUS,

Qui agit

DE PARTIBVS VITALIBVS thorace contentis.

PRÆFATIO.

INTER Principes corporis nostri partes, COR, necessitatis jure Princeps quoque viscus, Vitalis facultatis ζωτικὸν & θυμικὸν, sive irascibilis animæ domicilium: vitam homini suppeditans, & motionum vitalium causa existens: in thorace velut munitissima Arce, seu Regia quoque sua residet: Vitamque calore & spiritu, per arterias, in omneis corporis partes diffundit. Facultatesque alias & functiones, non solùm ad actionis opus concitat, sed tuetur quoque & perficit. Nam & calorem fluentem, & vitam cerebro, jecori, sanguini atque spiritui animali impertit: quin facultates omnes perficit, & velut vinculo quodam connectit. Porrò hanc facultatem luculenter demonstrant Cordis ac arteriarum per diastolen & systolen motus, qui pulsu atque respiratione, adeoque vitâ ipsâ continentur: perficiunturque tracheæ arteriæ, pulmonum, musculorum, cùm intercostalium, tum thoracis atque diaphragmatis ope. Vitalis itaque officinæ hujus œconomiæque instrumentorum commemoratorum plerorumque omnium conformationes monstrosas, morbosque raros atque insolentes, tum de novo, per recentes corporum dissectiones, compertos, pro cœpto, instituto que nostro, secundo isthoc Operis hujus nostri Tomo, divino nos adjuvante numine, proferre, & ad posteritatis memoriam, non sine artis, ut opinor, gloriâ transmittere consilium est. Siquidem, ut Thoracis partes, tum contentæ, tum continentes, eodem absolvantur.

DE TONSILLARVM AFFECTIBVS.

FORAMINA.

OBSERVATIO I.

Tonsillarum tunica, foraminibus pervia, imperitis aliquando, in earundem inflatione, ulcerum faciem ementitur.

TONSILLARUM ulcerationes inspectio deprehendit: in qua tamen observare decet, quod monet Fallopius, amygdalas, præter aliarum glandularum conditionem, habere tunicam nervosam, multis amplisque foraminibus perviam: quæ, dum illæ inflantur, magis dehiscentia, rudioribus facilè imponunt, ulcuscula esse credentibus: detumescentibus enim tantum glandulis, illa mox obliterantur. *Joubertus cap. 2. tractat. de affect. thoracis.*

CALCULI.

OBSERVATIO I.

Calculorum in tonsillis genitorum, pertinacem tussim excitantium historia, & curatio.

NObilis vir *Sparnegker*, Ecclesiæ Ratisponensis Canonicus, ob lapidem in tonsillarum faucium abscessu concretum, continua affligebatur tussi. Ejus fauces cum medici quidam ex *balaustiis, rosis, lauro, Alexandrina, ac aluminis* decocto, & aliis siccantibus colluere jussissent, quibus humore abscessus tenuiori absumpto, ex grossiori derelicto lapis magis accreverat, adeo ut laryngis musculos tumor fere occupasset: alii verò medici *bechica*, tussis remedia, ad nauseam usque diu frustrà exhibuissent, ego tandem accersitus, suasi ut non exsiccantibus, sed mollificantibus & maturantibus, fauces affectas, crebrò collueret, nempe tepido ex *malvis, ficubus, radicis altheæ* decocto elueret, in quo momentum *abamori* maturi dissolveret: à colluvione verò de electuario stomatico, quod *ex mellis despumati unc. ij. butyri recentis insulsi ℥ j. pulvere ireos ℈ s. aut*

nucleorum tribuli marini, farina coadunata, triduum lamberet: quo tumore emollito, oborta ex destillatione valida tussi, calculum gypseum excreavit, simillimum tophis, qui intra digitorum articulos, chiragrâ laborantibus, accrescere ex pituita solent. *Langius epist.57.tom.2.*

Præterito mense, in vicino urbi Pago, prædives quidam, ut vocant, Sculterus, ob tonsillarum tumorem, ægrè spirabat, & deglutiebat; is barbari tonsoris diuturnâ operâ, qui dubio procul Gargarismatis è *balaustiis, rosis, aluminisq;* decocto, & aliis id genus siccantibus, & repellentibus, fauces colluit, quibus tenuiori exsiccato & absumpto tumoris humore relicto terreo (quod in œdematosis tumoribus ut plurimum usu venit) in gypsum concrevit: Cùm autem indies, laryngis musculis tensis, respiratio fieret molestior, me accersit, cui *malvarum, caricarum, & altheæ radicum* decocto tepido, os cerebro colluere imperavi, à colluvione *despumatum mel, totidemq; recentis insulsi butyri, iridis florentinæ pulveris momento admisto*, lambendū præscripsi, unde factum, ut emollito tumore, obortaque destillatione, calculum gypseum, validissima tussi excerneret, quo facto, liberiùs duxit spiritus, curatoque ulcere convaluit. *Joan. Jessenius à Jessen, de obs. propr. per CL. V. Laur. Scholtzium ad nos missis.*

ABSCESSUS.

OBSERVATIO I.

Abscessus tonsillarum, tumoribus utrinq; sub auribus obortus, repurgatus.

LAborabat inflammatione tonsillæ utriusque, filiola quædam duorum annorum, quâ idonea remedia propter ætatem nō admittente, natura viam sibi ad salutem quærens, morbum ad exteriora convertit. Nati sunt itaque utrinque in collo, infra aures, singuli tumores: quibus scalpello apertis, pus effluxit. Itaque ab abscessu tonsillarum liberata, sanitati restituta est. *Dodonæus Observat. Medicin. cap.16.*

† De Tonsillarum exulceratione vide quoque *Th. Barthol. Cent.5. histor. anat.* 18.

INFLAMMATIO.

OBSERVATIO I.

Hortulanus quidam, ab uva, & tonsillis, ac glandulis inflammatis, propè suffocatus ut curatus.

EGo, quando primùm ex Alexandria in patriam redii, agrum pertransivi, & inveni quendam hortulanum, ab uva & tonsillis ac glandibus fere suffocatum: utebatur autem collutione aquæ mulsæ, rosis in ipsa incoctis. Quum igitur vidissem fructum nucum in vigore esse, jussi detractum ab eis externum corticem, quo etiam tinctores videram utentes, statim in mortario contundi, & succum ejus per linteum excolari, nondum sciens, quomodo juxta crassitiem aut tenuitatem haberet: quum verò reperissem aquosum, & compage tenuem, gargarisare eum jussi, ipsum hortulanum. Postquàm verò valde tenuis apparebat, præcoxi: & mel commensuratè, velut in eo, quod ex moris fit, fieri sciebam, admiscui; atque ubi jam ad compagem mellis redactum esset, hortulano utendum reliqui. Porrò quum viderem celerrimam utilitatem ipsi inde oboriri, præstabile ratus sum, in multis experiri, atq; ex hoc sufficiente experimento accepto de facultate ejus pharmaci, semper ipso utor, velut nostris. Meritò itaque mirandum, nullum ex prioribus medicis aliquid de hoc pharmaco mente concepisse, ut tum parabili, tum generoso hoc succo uterentur, maxime quum viderint, quomodo etiam manus inficiantur eorum, qui virides nuces decorticant. Ex his enim apparet, qualis sit earum succus, & quod ægrè elui possit ipsarum adstringendi vis, adeò ut neque per fortissima extersoria elui queat. Amplius autem adhuc miratus sum de medicis, quod non cogitaverint fortem esse ipsarum vim, quum etiam tinctores videant ejusmodi nucum corticibus uti. Nisi enim in profundum manuum descenderet, & nisi per omnem substantiam lanarum penetraret, non certè eluibilis esset. Quum verò descendat, indicat planè substantiam succi tenuium partium esse, rationi autem consentaneum est, adstringendi vim maxime proficere, ubi in ejusmodi substantia contineatur. Etenim, quæ ex adstringentibus, crassas partes habent, per adstrictionem cogunt, & condensant superficiem corporum, quibus adhibentur, & à progressu in altum ipsorum corporum sese impediunt. Quibus enim etiam aliàs, ob substantiæ crassitudinē impossibile erat progredi in altum, his sanè amplius impossibile fuerit, densato corpore, juvare id, quod totum est inflammatum. Optimum itaque esse nucum succum persuasus, ut qui etiam coctum cum melle gustatim nihil insuave habentem, eum in quatuor partes divido, & ad primam, statim aliquid ex adstringentibus injicio, ad secundam, ex croco & myrrha, ad tertiam, sulphuris quiddam ac nitri addo: quartam verò solam sinceram servo, pueris utilem futuram, ob dulcorem. Imò etiam viris ob delicias mente fractis, & mulierculis. Ego quidem igitur à ratione inductus, inveni, quemadmodum nervorum sauciatorum curationem, ita etiam hoc pharmacum, quod omnibus præstat. Est equidem id quod ex rubi moris constat, fortius eo, quod ex moris fit: quemadmodum hoc eo, quod ex musto paratur. Omnibus autem his præstat id, quod ex nucum succo invenimus in principiis quidem inflammationum, cum his quæ fortiter adstringunt confectum: in vigore vero croco & Myrrhâ additis, quamquam etiam solum aliquando, moderatas inflammationes sanare queat. Quando verò humorem qui inflammationem produxit, impactum digerere, ac discutere oportet, cum acrium mixtura commodum existit. *Galenus lib.6. cap. 1. de compos. pharmac. secundum loc.*

† De Uvulæ inflammatione, dolore magno & ulcere ex usu salis & piperis orto, vide *Hafer. Hercul. Med. l.1. c.12.* Confer etiam de tonsillarum & uvulæ inflammatione *Borell. Cent.3. obs.*84.

TONSILLIS IMPACTA.

OBSERVATIO I.

De muliere, cui in tonsillis spina piscium inhærebat, penè suffocationem inferens.

MUlier Delphensis vetula, cùm spinam piscis devorasset, tonsillis inhærebat, ut pene suffocaretur: quæ neque ullo modo dimoveri potuit, neque potu largiore, neque cibis mollibus aut offis, aut magno panis bolo, cui aliquando inhærere solet. Quamobrem eclegmata emollientia, ex *mucagine ficuum. rad. altheæ. sem. malvæ visci, uvar. passul. sebesten & jujubarum, cum syrup. violaceo confecta*, ut continuo lamberet, imperavi. Deinde Cataplasmate toto gutturi circumducto, spinam rascatione tandem evulsam, reddidit. *Petrus Forestus lib.15. observat.*27.

***

DE

DE LARYNGE ET aspera arteria.

AFFECTUS.

CARTILAGO TOTO OSSEA FACTA.

OBSERVATIO I.

Laryngis & Asperæ arteriæ cartilagines in senibus totosseas fieri.

CUM ex innumeris propemodum sectionibus observaverim, humanam laryngem in perfectioris ætatis corporibus osseam esse, non cartilagineam: (quamquam à teneris annis, cùm nondum ad suam duritiem soliditatemq; redacta est, ex cartilaginea substantia constructa esse videatur) non possum non opinari, eam magis ex ossea natura quam ex cartilaginea constare. Hoc igitur in causa fuit, quamobrem in ossium numero laryngem adjudicantes, de illa in ossium tractatu agamus. *Columbus lib.1.cap.13. Anatom.* Quod autem ossa hæc sint, non diu anceps ille fuerit, qui eorum ipsorum colorem, duritiemq; conspexerit, qualem ego sæpe numero conspexi, quo uno potissimum cartilagines ab ossibus differunt. Siquidem cartilago omnis, ex omnium sententia, medulla penitus caret. *Idem paulo post.*

Vidi laryngis & arteriæ cartilagines, in ossa spongiosa mutatas *Coiter lib. obs. Anatom.*

Is qui diu suspensus Bononiæ jacuit, vivus inventus est, quod asperam arteriam non cartilagineam, sed osseam haberet Hoc nos & ab aliis accepimus. *Cardanus lib.2.tract.2 contradict.7.*

Constat quendam bis suspensum, servatum miraculi specie: indè cùm tertiò, judicis solertiâ periisset, inventam osseam asperam arteriam, *Idem lib.14. de rerum varietate c.76.*

De laryngis cartilaginibus utrùm in omnibus vel plerisq; saltem osseæ fiant vehementer dubito: quamvis non negem, frequenter, vel aliquoties saltem hoc accidere. Observasse tamen in senibus quibusdam memini, ita attenuatam laryngem musculis ut puto exsiccatis & quasi ex carnibus redditis, ut facillimè inter comedendum aliquid asperæ incideret arteriæ.

Nuper etiam ex aulico satellitio optimus quidam senex sexagenario major, tale quid passus, potum admittere omnino nullum potuit, quod mox illaberetur magna ejus pars arteriæ asperæ, cibum tamen propemodum sine offensa assumere potuit, præsertim qui non esset friabilis, sed quasi lentorem quendam haberet: atque ita paulatim contabuit & consumptus est. *Cl.V. Osvaldus Gabelchoverus de observ. suis.*

† Monstrosæ Laryngis meminit *Hafer. Hercul. Medic. l. c. 12. pag. 65.*

ULCERA.

OBSERVATIO I.

De asperæ arteriæ & Laryngis ulceribus superficiariis, unde per tussim crustulæ, quas ephelcidas vocant, ejectæ: vel etiam eorundem corpus erosum, floridusq; sanguis excretus: tum de lactis, quod apud Tabias habetur, perfectione, historia.

VLcera, quæ in asperæ arteriæ interiore sunt tunicâ, & potissimum, quæ summæ ejus parti (quam λαρύγγα vocant) sunt vicina, aut etiam in ipsa, hæc & curationem recipiunt, & nos non paucos eorum, qui ita sunt afflicti, sanavimus. Sane curationem eorum hinc maximè invenimus.

In gravis hujus pestilentiæ initio, (quæ utinam aliquando cesset) juveni cuidam, cùm novem jam dies ægrotasset, totum corpus ulceribus scatebat, veluti omnibus ferè qui evaserant. Eo die etiam tussiebat paululum. Postridie autem, ubi se laverat, illico & vehementius tussivit, & tussi expulit crustulam, quam Græci ἐφελκίδα vocant. Erat q; homini sensus manifestus ulceris, in aspera, quæ in collo est, arteria prope jugulum nati. Quin aperto quoq; hominis ore, fauces ejus inspeximus, num quod in iis alicubi ulcus esset, sed nec sic inspectantibus apparuit vitium, & planè laboranti sensus ejus aliquis manifestus, ex comestorum bibitorumque transitu, fuisset, sic illic ulcus fuisset. Quinetiam ex aceto & sinapi, certioris notitiæ causa, quædam ei devoranda dedimus, sed nec horum quicquam momordit, & sensus doloris manifestè in collo erat. Quo loco etiam adeò irritabatur, ut tussire impelleretur. Suasimus itaq; teniti quantum posset, nec tussire. Quod & fecit, eo certè facilius, quod exiguum erat quod proritabat, & nos omnibus modis operam dedimus, ut ulcus ad cicatricem perveniret, foris medicamentum aliquod quod siccaret imponentes: tum cubanti supino, humidum aliquod ex iis medicamentis, quæ ad ejusmodi ulcus facerent, exhibentes: ac jubentes id in ore continere, paulatimq; permittere in asperam arteriam defluere. Sic igitur faciens, sentire se manifestè ajebat adstringentis medicamenti circa ulcus vim: sive ea vis huc transmissa est, sive medicamen ipsum roris specie in arteriam ad ulcus defluxit, & tanquam percolatum est. Erat autem nec æger ipse medicinæ imperitus, sed ex iis quidam qui ex usu & exercitatione, empiricè medicabantur: Ergo sentire se ajebat, tum medicamentum in arteriam defluere, tum tussim quoq; aliquando movere. Obluctabatur tamen plurimum ac tussim cohibuit. Igitur ipse quoq; sua sponte Romæ quidem, ubi correptus fuerat, triduum etiamnum post nonum diem est moratus, post hoc conscenso navigio, primùm per flumen ad mare navigavit quarto die pòst, navi pervenit ad Tabias, ususq; est lacte, quod & mirificam planè vim habet, nec sine causa prædicatur. De cujus usu aliquid dicere oblatum nunc tempus videtur, nec de eodem tantũ, quod apud Tabias habetur, verùm etiam alio omni. Neq; enim iis modò, qui Italiam incolunt, est succurrendum: sed quoad fieri potest, qui ubivis habitant gentium. Igitur ad lac, quod in Tabiis habetur, commendandum, multa concurrunt, & locus ipse satis editus & aer illi circumdatus siccus, & pascuum pecoribus salubre. Atq; hoc quidem alibi quoq; arte præparare licebit, si quis in colle modice edito, herbas fruticesq; serat, qui salubre simul & adstringens lac reddunt: quorum exempla paulo pòst dicentur Cæterum, ut ambientem aera similem reddas, fieri omnino nequit Eligere tamen simillimum, ex ea, quæ datur aerum copia, licet Simillimus autem is fuerit cui eadem adsunt, quæ illi. Altitudo collis mediocris, via à mari ad ipsum triginta stadia, ampliusq, aliquid, sed non multò. Locus autem ipse versus mare. Nempe Tabiæ in imo maximè sinu est, qui inter Surrentum & Neapolim conspicitur: magis tamen in latere quod ad Surrentum pertinet. Porrò totum id latus collis est satis magnus, longitudine ad Tyrrhenum mare porrectus. Inflectitur autem leviter collis hic ad occasum: nec in meridiem in totum planè procurrit. Ergo hic collis, à ventis iis, qui ab ortu flant, Euro, Subsolano, & Borea, tutum defendit sinum. Conjunguntur illi in imo sinu, alter collis non parvus, quem & veteres Romani in historiis, & qui nunc diligentiores sunt, Vesuvium nominant. Celebre nunc nouumq; nomen Vesuvium est, omnibus hominibus notum propter ignem qui in eo ex terra summittitur. Quæ res non parũ mihi ad ambientis aeris siccitatem conducere videtur: & alioqui præter ipsum ignem,

nec stagnum propinquum, nec palus, nec fluvius alicujus momenti usquam in sinu habetur. Omnibus vero ventis qui ab Arcto ad æstivum occasum perflant, Vesuvius collis objicitur: multusq; cinis ab eo ad mare usque pervenit, reliquæ videlicet materiæ, tum quæ in eo combusta est, tum quæ nunc etiam uritur. Omnia hæc aerem efficiunt siccum. Licet porrò, & alibi terrarum eligere collem simili modo, siccum scilicet, ne longè à mari, nec adeò magnum ut ventorum impetui sit expositus: nec adeò parvum & humilem, ut subjectorum camporum halitum promptè recipiat. Caveatur autem ne ad Septentrionem sit versus: ita enim esset aversus à sole. Quod si etiam intemperato orbis loco collis sit, veluti is qui ad Tabias conspicitur, longè magis ad rem pertineat. Hoc in colle sunt herbæ quidem, agrostis, & lotus & polygonon, & melyssophillon. Frutices verò lentiscus, & arbutus, & rubus, & hedera & cytisus, aliiq; his similes. Atq; ita tibi collis præparetur. Pecora verò quæ in colle ad Tabias pascuntur, boves sunt. Estq; ejus animalis lac spissum, ita ut asinorum tenue. Ego verò ne quod lactis genus usui desit, ex vaccis crassum, ex asinis tenue, ex capris medium: & boves, & asinos, & capras, in pascua depulerim. Veteres verò etiam mulierem lactantem, iis qui pthoë consumerentur, adstare voluerunt: quorum sententiæ ipse quoq; accedo, & quod familiare id sit, & quod priusquam ab ambiente refrigeretur, id sumi voluerunt. Porrò hoc tibi de lactis usu pro maximo præcepto sit, ut ij quibus eo est opus omnino id astante animali statim mulctum bibant, etiam melle injecto, si cui cogi in ventriculo solet: quod si ipsum descendere ad aluum citiùs cupis, etiam sale. Atq; ille quidem adolescens, cùm ulcus in arteria ex pestilenti morbo haberet, sanatus est: ac post eum similiter alii.

Alter verò adolescens, annos natus circiter decem & octo, cùm multis diebus ex destillatione laborasset, primum quidem sanguinem floridum cum tussi expuit, non sanè multum, postea verò etiam tunicæ ipsius partem, quæ tegens intrinsecùs arteriam, in fauces, & os per ipsum arteriæ caput (Larynga vocant) ascendit. Videbatur autem mihi, tum ex crassitudine ejus conjectanti, tum ægri sensu, ipsius Laryngis esse internum corpus. Quinetiam læsa illi ex eo vox est. Atq; hic quoq; longiore quidem tempore, sed tamen sanatus est. Cæterùm, qui ex pestilentia hoc vitio laborarunt, propterea mihi facilè sanati videntur, quod præsiccatum iis præpurgatumque totum corpus fuerit. Quippe cùm & vomuerint ex illis nonnulli, & omnibus venter profluxerit. Atq; cùm ita jam vacuati essent, iis qui evasuri erant: pustulæ, quas exanthemata vocant, nigræ, toto corpore confertim, multæ apparuerunt, ulcerosæ quidem plurimis, omnibus certè siccæ. Eratq; intuenti perspicuum reliquias eas esse sanguinis, qui in febri putruerat, quas veluti cinerem quempiam, natura ad cutem trusisset: sicuti alia ex supervacuis nonnulla tradit. Verùm medicamentis ad ejusmodi exanthemata opus non fuit, cùm siderent sua sponte, ad hunc modum aliis quidem, quibus videlicet exulcerata summa pars fuit, decidit ipsa ulceris crustula, quam epheltida nominant, deincepsq; quod reliquum fuit, propinquum sanitati erat, ac post unum duosve dies ad cicatricem pervenit, aliis quibus scilicet ulcerata summitas non est, exanthema quidem ipsum, & asperum & scabiosum erat: decidit verò veluti squamma quædam, ac dehinc omnes fuêre sani. Nihil itaque miri, si etiam ij, quibus ejusmodi exanthemata in pulmone sunt orta, propter ulcerum siccitatem sunt sanati. Quod namq; in cæteris ulceribus universis supra monstravimus curationis esse propositum, hoc jam iis quæ ex pestilentia sunt orta, præsto fuit. Omnia namq; sicca & aspera fuere, plurima quidem scabiei, quædam verò etiam lepræ similia. Ergo, cùm experientia rationi attestetur, ulcerum curationem, hunc unum habere finem, ut siccentur, poterit quispiam ex iis, qui sanguinem ex pulmone rejiciunt, servare permultos, ita ut nos fecimus. *Galen. de curand. Morb. lib. 5. c. 12.*

VULNERA.

OBSERVATIO I.

In Laringibus vulnerati, nervis vitiatis sermonem & vocem amiserunt.

CUm ex cervice quidam chæradas, id est, strumas, in profundo incumbentes, excideret, ac deinceps inter secandum quoddam vas membranaceum non specillo secaret, sed unguibus evelleret, imprudens ob ignorantiam, simul recurrentes nervos distraxit, atque hoc pacto puerulum liberavit à strumis, sed mutum reddidit. Quidam alius, in puero alio sectionem faciens, ipsum similiter semimutum reddidit, læso videlicet altero duntaxat nervo. Mirabantur verò omnes, quo pacto neq; aspera arteria, neq; gutture quicquam affecto, vocem lædi contingeret, cui, cùm vocales nervos (me ostendente) conspicerent, admirari desierunt. *Galen. de loc. affect. lib. 1. c. 6.*

Rusticus quidam, cum decliviore capitis prorâ percussus cecidisset, & alteram capitis ipsius partem oppositam ad terram, ut par fuit, elideret, surrexit quidem, sed mutus, id autem sive ex percussione nervorum qui regrediuntur ex pectore, sive ex defluente materia, quæ nervos illos oppleverit, tam incertum, quàm certissimum, ex hoc communicatam noxam nervis ipsis, qui vocem effingunt. Nam & *Galenus*, facilè Medicorum princeps *in libro* quem *de Interioribus* scribit, affirmat, fuisse hominem, qui dum glandula illi abscinderetur in collo, & scalpellum nervos ipsos, quibus vox effingitur, incideret, illico factus est mutus. *Benivenius c. 91. de Abditis.*

Mulier Illyrica, quæ ad caput montis habitat, quum strumam, à Gallica scabie originem ducentem, in collo haberet, quendam medici officio fungentem, pro sui valetudine accersivit, qui indiscretè, quum pro ea, propulsanda multis usus esset medicamentis, ita sublimatum, ut ejus resecaret, radices, loco indidit. A quo alter nervorum ex pectore recurrentium, qui vocem effingunt, inibi corrosus est. Unde ipsa paulatim rauca facta, vocem fere in totum amisit. *Anat. Lusitanus centur. secunda, curat. 70.*

Cur in laryngibus vulnerati sæpe sermonem, sæpè quoq; saporem amittunt? Equidem non sine admiratione spectavi Wilhelmum Aurasiorum Principem accepto in collo vulnere sensum gustus amisisse, & militem Gallum consimili vulnere mutum evasisse. Est enim nervus duplex à tertia conjugatione manans, qui in laryngibus inseritur; altero quidem ramo lingua sermoni apte redditur, altero sapores percipiuntur: hoc quidem resecto gustus, illo sermonis usus amittitur. Quod cum Aristoteles (*lib. de hist. anim. & lib. de anima. & lib. de sensu*) non prospiceret, pro decreto posuit, nullum animal sine gustu vivere posse: At princeps Aurasius amisso gustu, tam diu vixit, quoad occideretur: ac tametsi cibos condimentis acribus, acidis, salsis parari juberet, nihil tamen gustu percipiebat, ut quidem ab illo accepimus: minus quidem mirum est gustum amisse, sed amitti sermonem ab eo, qui audiat lingua integra, incredibile antea mihi videbatur, nisi experientia compertum haberemus. *Bodinus in Theatro Naturæ lib. 4. pag. 460.*

PHLE-

PHLEGMONE.

Observatio I.

Quidam assiduè à Phlegmonibus ad guttur existentibus, adeo vexabatur, ut suffocationis periculum subiret, qui remedio secreto curatus est.

Assiduè quidam à phlegmonib. ad guttur existentibus vexabatur, adeo vehementer, ut suffocationis subiret periculum: & sanè ob hoc periculum sanguinem mittere cogebatur. In hunc cum forte quis incidisset, pollicitus est, se præbiturum medicamenti experimentum: & se vocari si quando rursus aliqua in parte gutturis emicuisset phlegmone, ante sanguinis infusionem, præcepit. Itaq; vocatus, medicamento illito, statim hominem curavit. Ut autem iterum profecit, non in ipso tantum, sed & in aliis, qui similiter erat affecti: rogabat is, qui assiduè periclitabatur, data mercede, ut sese medicamentum illud doceret, erat enim ille & locuples, & in pecuniæ sumptu liberalis. Porro, ubi conventum esset de pretio, is qui vendebat; Hoc medicamentum, inquit, per antipatheian quandam utilitatem obtinet. Esse autem eam antipatheiam, ut qui curatur, nesciat unde conficiatur. Jussit ergo alium daret, qui pro ipso disceret quiq; jurejurando reciperet, se nulli ejus facturum copiam, priusquam ipse, qui dedisset, foret defunctus. Itaq; a morte ejus qui indicarat, non tantum ille suum hominem, sed & alios sanabat, & mihi ne petendi quidem, medicamenti exemplum, volens ac lubens obtulit. Erat stercus pueri siccum, cum melle attico, ad lævorem tritum. Victitabat autem puer, cujus stercus acceptur us erat, ut ipse, qui medicamentum dederat, ostendit lupinis, illis videlicet qui ex more edi solent, cum pane benecocto in clibano, modicum salem & fermentum habente. Præbebat autem bibendum vinum vetus: atq; hæc omnia me jussit in quantitate, modo ut perfectè ea posset puer concoquere. Itaq; cum primo die eo victu esset usus, postero tamen die nondum stercus capiebat, sed in eo quoq; die rursum eodem alebat victu, ac tertio demum famebat, ac postea arefacto utebatur. Dicebatur autem illum qui docuerat fugitantem alios cibos ob fœtorem, præculisse lupinos: sese vero experimenti gratia, carnes gallinaceas, aut perdicam ex aqua, aut tenui jure, bene coctis, persæpe exhibuisse, & medicamentum nihilominus operatum. *Gal. lib. 10. De simpl. med. facult. de stercore Hum.*

IMPACTA LARYNGI GUTTURIQUE.

Observatio I.

Nucem ponticam, quadam dentibus confringens, incauti per asperam arteriam ad vitalia pertrahit, unde suffocationis periculum, & vitæ discrimen incurrit.

Gutturi epiglottis, sub ipsis faucibus, quoddam operculum, linguæ postremæ annexum, accommodavit, ne quid cibi potusve in alienum dilabatur iter, quoniam spirandi meatus intercluduntur. Sicut Anacreonti poetæ accidit, qui uvæ passæ acino necatus est. Sicut & Fabius prætor, in lacte pilo hausto, strangulatus. Etsi ætate nostra Venetiis anno 1483. Lucretiæ, per quam familiari nostræ, simile contigerit. Ea cum nucem ponticam dente frangeret, oborto risu nux in spiritus meatum, protinus respirando, devoluta est, moribunda statim concidit, in eo ancipiti strangulatu, ad interiores pulmonis partes impacta est: tum minus affligi cœpit, unde nihilominus spiritus gravior, sonatiorque, obsesso meatu, audiebatur: tum vitæ spem habere cœperunt, quoniam confractis quibusdam venulis, vomica in pectore exorta est, quæ tandem persanata; obsessis meatibus, reciprocantis animæ raucus sonus etiamnum percipitur. *Alexand. Benedictus lib. 3. c. 18. Anatom.*

Observatio II.

Piscis arista devorata, & in gutture hærente, difficilia & periculosa symptomata fuit secuta, quibus tamen æger levatus est.

Cuidam devorata piscis arista, difficilis labor in gutture, abscessus, raucedo, difficultas spirandi. Jussus ut ex longo traheret spiritum, facile trahebat: ut semel & confertim audiebatur strepitus in gutture, aperto ore, nihil vitii apparebat. Collum anterius erat subtumidum. Visum itaq; vitium esse imbibitum musculis laryngis & vicinis partibus. Institutum pharmacum, quod universum purgaret corpus etrhina, quæ caput: frictiones, quæ diverterent: decoctum ficuum, in quo oxymel simplex. scylliti & similia dissoluta. Foris quæ leviter discuterent, cum lana sordida. Jussus æger non bibere frigidum, tenuiter vivere, lacte amygdal. & simili victu detergente, incidente & tenuante uti: mox curatur. *Holarius lib. propr. observat. 24.*

Observatio III.

Sagitta cuidam secundum guttur infixa, & ingeniose educta.

Sagittam Arabicam, spiculis armatam, Christiano cuidam, secundum gutturis regionem profundè adactam: unde quod aurita esset, citra sectionem educi non poterat: ingeniose & caute, instrumentis adhibitis, eduximus. Qui præter multorum, tum meipsius quoq, expectationem, restitutus est. *Albucasis lib. 2. c 94. Chirurg.*

Observatio IV.

Glans plumbea per laryngem, adusq; primam cervicis vertebram impulsa, & hærens incolumi ægro.

Joannes Papa, sancti Albani in Delphinatu dominus in conflictu ad Casenium, tria manuario tormento in corpus penetrantia vulnerata tulit, quorum unum sum larynge, qua parte velut nodo protuberat, juxta pulmonis fistulam adusq; vertebrarum cervicis initia penetrabat, quo loco hæsit, adhucq: hæret glans plumbea. Hinc multa & horrenda hominem corripuere symptomata, ut febris, & ingens colli tumor: adeo ut totos decem dies, nihil nisi jus cula & liquida deglutire potuerit. Convaluit tamen, hodieq; etiam valet, cura Jacobi Alanii Chirurgi. *Pareus lib. 24. c. 19.*

† Dignum notatu quod refert *Panarol.* de semine anguriæ à puero devorato, & per trimestre tempus, citra corruptionem in Larynge detento ac rejecto. vid. *pent. 2. obs. 7.*

DE SUFFOCATIONE à rebus per errorem ingestis impactisque.

Observatio I.

A rebus variis, velut spina, ficu, pyro, acinis, pilo, pilula, caruncula, & pisciculo suffocati.

Tarquinius Priscus, cum ad mensam sederet, os piscis transversum adhæsit gutturi, ut nocte illa miserabiliter exspiraverit. *Id attestatur Hagiographia Guido Bitur.*

Matro-

Matrona quædam Brixiensis, invito filio, pilulam assumere neganti, digito imprudens in arteriam compulit; qui protinus exanimatus, in sinu jacuit. *Alexand. Benedictus in proœmio lib.7.de curand.morb.*

Sophoclem, Lucianus & Sotades apud Crinitum, contra Plinii sententiam, dicunt acino uvæ periisse. Val. Maximus tamen & Volaterranus, fovent partes Plinii, quorum sententiam sequitur Politianus.

Quemq; senem, meritæ, rapuerunt gaudia palmæ.
nisi fortasse de Philippide intelligi malis.

Anacreon Tejus, poeta, 85. ætatis anno, dum passæ uvæ succo, tenues & exiles virium reliquias foveret, unius acini, pertinacior in aridis faucibus humor, eum suffocavit. *Val. Maximus lib.9.c.12. & Plin.lib.7.c.7. & Volat.lib.13.& c.3. Anthrop.*

Terpander, citharœdus insignis, Spartæ canens in Sciade, cum ore hiaret, quidam ficum temerè jaciens, faucibus ejus tanta vi impegit, ut strangulatus fuerit: de quo *Triphon in 1. Græcorum Epigrammatum.* item *Varinus.*

Drusus Pompeius, Claudii Cæsaris, ex Herculanilla, filius, cui paucos ante dies, filia Seiani fuerat desponsata, cum puer ludens jactum in sublime pyrum, ore excepisset, idq; altè in guttur descendisset, præclusa anima, mortem obiit *Suetonius.*

Fabius senator prætorius, hausto in lacte pilo, præcluso spiritu, animam egit. Adeo parva re hominis persæpe mors constat, qui superbè agendo, per amentiam, Deo se nonnunquam æquare contendit. *Fulgos. lib.9.c.12.ex Plin.lib.7.c.7.*

Juvenis quidam pomum furtim ablatum devoraturus, magnam ejus partem morsu abscidit. Interim à parente vocatus, venturum se respondet, ac simul in ipsum tracheæ aditum, attrahit demorsam à pomo partem: unde suffocatio jamjam imminebat. Nisi collabanti quasi natura particulam pomi illam ita ex ore perturbasset, ac si per tubulum, vehementi spiritus impetu propulsus fuisset globus *Osvaldus Gabelchoverus de observ.suis ad nos missis.*

Puer, annorum circiter quinq; vel sex, Arembergæ quod est Episcopatus Aichstadiensis oppidum, cum forte fortuna, matri pisciculos ad cocturam præparanti adesset, & etiam unum ex illis ori inseruisset: factum ut ille fauces præcludendo, spiritum animæq; meatum interciperet, ex quo misellus puer suffocatione exanimatus, interiit: magno parentum & inopinato luctu. Accidit autem hoc ipsum circa annum millesimum, quingentesimum septuagesimum octavum. Cujus rei certissimam mihi fidem fecit, industrius & laudatissimus hujus mei libri primæ editionis Typographus. *Schenckius.*

Filius cujusdam Manilii dicti, ex castro Bozoli, cum uvæ acerbæ grana avidè ingurgitaret, superveniente matre, & eum objurgante, ex illius improviso & inexpectato adventu, perculsus puer, granum, quod jam in os indiderat, dum festinanter devorare satagit, fortè in asperam arteriam delabitur, ita cum nullo auxilio sublevari posset, misellam animam exhalavit, suffocatus.

Puer alius Hebræus Beseleel vocatus, dum siccam castaneam dentibus confringeret, quædam illius ramenta in asperam arteriam fuerunt injecta, cui mulier subvenire studens, dorsi percussione, corpuscula castaneæ in pulmonis lobos delata fuere, ita quod minus anxiè cor per patentiorem cannam tunc flabellari potuit, sicq; oregmone & levi suffocatione interim irritante, quatuor dierum spatio, miserrimam calamitosamq; vitam duxit: verum quinto superveniente, dum à medico, in Aromatarii officina, consilium atq; præsidium peteret, unius tantum tussiculæ impulsu universali nigredine infectus, ac si fune suspensus fuisset, in patris conplexu è vita migravit. *Marcell.Donat.hist. med.mirabil.lib.3.c.7.*

Joannes posthumus, Marci Perezii Antuerpiensis, qui Basileam venerat, puellus, optimè habitus, nisi quod motu vehementiore, puta risu, vel ejulatu, sæpe levi deliquio tentari videbatur, hilaris, lac nutricis sugens, repente anhelitu intercepto, Basileæ expiravit, anno Salutis 1576. Adaperto cadavere, ipsi Laryngi adnata caruncula, nucis magnitudine reperta: quæ ubi ad justam magnitudinem excrevit, puerum novem mensium suffocavit. *Zuingerus Theat. vol.2 lib.7.pag. 515.edit.ultim. Hanc historiam CL V.* Foelix Platerus, *pro suo in nos studio, & juvandæ posteritatis singulari affectu, unà cum aliis plurimis observationibus suis, hisce verbis nobis communicavit.*

Filius Marci Peresii, quinq; menses natus, bene habitus, nullo præcedente alio affectu, subito cum stridore & respirationis difficultate, è medio sublatus est. Quo genere mortis quoque, cum duos amisisset filios, causam scire cupiens, ipso rogante, pectus aperuimus & in regione juguli, glandulam illius loci, in strumam quandam magnam, unciam unam cum semisse pendentem, spongiosam, venisq; refertam & quæ beneficio membranarum dumtaxat vasis maximis illis, juxta jugulum ascendentibus, adhærebat, excrevisse deprehendimus: caniformi quadam materia & sanguine oppleta: quo subito irruente, strumamq; illam dilatante, adeo, ut vasa illius loci premeret, suffocatum fuisse infantem judicavimus; hæc ille.

Quum Neomagii apud Geldros quidam arrogantius deglutiret ovum gallinaceum integrum, quod naturalem œsophagi expansionem superaret, illud in eo coarctatum, residere nequivit: unde quoq; compressa arteria, mox suffocabatur. *Vierus.*

Quidam piscandi & natandi peritissimus, quum manu in quodam profundo gurgite percam cœpisset, oriq; mordicus inservisset, ut ad sodales enataret: Perca in gulam illapsa miserum in manibus sodalium, nihil non tentantium, exanimavit. *Gilbertus Cognatus*

Quidam præcipuæ familiæ juvenis egregius, & magnæ expectationis mihi notissimus in Belgio à quadam fœmina philtro dementatus, incidit in mentis alienationem, à qua nullis remediis liberari potuit, sed sic illum in custodia libera continuerunt. Interdum verò (ut fieri solet) delirium hoc sua habuit intervalla mitiora, ut in ædibus obambularet, nihilq; præter rationem adeo committeret. Is aliquando tum accedens ad fontem, in quo pisces asservabantur, statim arripuit percam minorem, & capite ipsius in os intruso, vivam illam deglutire voluit, sed perca suis spinosis pennis in faucibus sese exserens, ita spiritum statim in faucibus impedivit, ut intra semihoram mortuus concideret. Genus profecto mortis, rarum & admiratione singulari dignum. *Joachimi Camerari Norimb. Med. exemplum.*

† Confer etiam *Hildan. Cent.1.obs.35. seqq.* à spinâ devoratâ ortę suffocationis exemplum refert *Jo.Colle fol.321.* & à pyro crudo improvidè deglutito, *Rhodius Cent. 2.obs.50.* sic majores quandoque res deglutitas, mortem intulisse, scribit *Becker.de cultriv.curat.pag. 22.23.*

Observatio II.

Nobilis Matrona pilulas sumptura, unam per errorem, in asperam arteriam pertrahens, unde propemodum vitæ discrimen incurrit.

Nobilis urbis nostræ mulier, Paula Tridapalea, dum præscriptas à Medico pilulas, satis justæ crassitudinis, devoraret, nescio quo pacto, una ex illis per tracheæ os delabitur, quæ ibi ferè per tres horas persistens, mulierem malè afficiebat, suffocationemque minabatur, nec ullo ingenio extrahi poterat, donec tandem liquata, sensim & sensim per tussim ex-

creta, mulierem à maximo animi angore, corporisque cruciatu ab imminenti morte, quam expavescens expectabat, liberavit. *Marcell. Donat. Hist. Mirab. lib. 3. cap. 7.*

OBSERVATIO III.

Strangulati quomodo suffocentur.

QUi seipsos suspendio strangulant, sæpè terram pedibus tangentes, suffocati reperiuntur: putat vulgus à dæmone strangulatos, quibus venæ adstrictæ, pedibus manibusq; sensum, motum & renitentiam pariter auferunt, resolutis membris, in pedes prosilire nequeunt, quod in summa mentis desperatione fieri contingit aut animi tristitia, melancholicaq; insania. *Alex. Benedict. lib. 1. c. 34. de curand. morb.*

LAQUEO.

OBSERVATIO I.

Laqueo strangulati, reviviscentes.

QUidam strangulationem effugiunt, aut collo suspensi, aut aquæ immersi aut in loco intranspirabili, pravo vapore aut fumo pleno conclusi. Si igitur collo suspenduntur, soluto laqueo, cogendi sunt, ut acetum cum pipere deglutiant, aut pulegium tritum & lævigatum cum aceto mulso, & penna oleo madefacta, procurandum ut vomant, & collum lana circumdandum, in oleo calenti infusa: sit autem irinum. *Hippocr. vero aph. 43. sect. 2.* inquit, strangulati ac [illegible] nondum mortui, non referuntur, quibus spuma circa os fuerit. Non tamen in universum verum habere sententiam existimandum, ut *[illegible]* asserit; quam nonnulli visi sunt liberati: ac nos tres vidimus liberatos, qui cum strangulationem paterentur, spumam ore mittebant. Unus eorum se collo suspendit, cui amici laqueum subito absciderunt, & vixit, bibito aceto mulso cum pipere, per hæc enim extinctus calor restituitur. Duo alii, sentinas & cœnosos puteos mundantes, præ fœtore strangulati, spumam mittebant ab ore, quos socii qui ei [illegible] intrabant, extra puteos semimortuos, & fere extinctos, eduxerunt. Erat sané affectus hic apoplexia, facta corruptione spiritus animalis, impletis cerebri ventribus, fœtido vapore, spiritum [illegible]. Ego vero ambos sanitati restitui, alterum bibito aceto, & pipere, alterum bibito aceto, & pulegii sicci pulvere, adhibitis quoq; naribus bonis odoribus, ex ambra & moscho, quæ si ad manum non fuerint, satisfaciet odor pulegii, aut thymi. *Christ. à Vega art. med. lib. 3. sect. 5. c. 8.*

Ego puellæ aliquando, à laqueo, paulò postquam se astrinxisset, (nimio mœrore, quod adolescēs qui cōnjugium ei promiserat negaret) ereptæ castorei pollinem in calido jure per os infudi, unde illa mox reviviscere videbatur, vivitq; etiamnum. *Ges[illegible]*

Laqueo strangulatos, quibus spuma circa os fuerit, non attingendos esse, Paulus, Hippocrati credens, hortatur. Nos post amotum laqueum, sanguinis missione, & vini meracioris haustu, aliquot restituimus. *Joubertus, c. 1. de affect. Thoracis.*

Sartorem novi Alcmarianum, qui quotidie cerevisia se implebat, ebriosus: cumque ob eam causam ab uxore objurgaretur, nescio qua furia exagitatus sartor, miser laqueo collo injecto, seipsum suspendit. Quod cum videret uxor, convocavit vicinos, qui præfecto fune, vix spirantem sartorem à laqueo liberarunt: cumque illi extinctum eum putarent, sartor adhuc ebrius, rauca voce inquit: Non sum mortuus: & sic vitam spirans, præsentibus omnibus risum concitavit.

Alterum novi, sed Melancholicum ex desperatione; qui cubiculum in altiori loco positum, solus cum ascendisset, cupam cerevisiariam conscendit, & funem trabi alligabat, colloq; suo injiciebat, deinde pedibus dimovens cupam, vitam suspendio finire decreverat. Verum mater, quæ nunc in inferiori loco domus erat, cupam cadentem cum audiret, subito cubiculum ascēdit, spectavitq; misera filium pendulum, mox convocatis vicinis: qui & præfecto fune, filium exceperunt, satis annosum: & is inter remedia, (dum nucem muscatam, cinnamomum, ore contrita, in os suffocati inspirant) revixit. *Petr. Forestus lib. 15. obs. 25.*

Si quis laqueo suspensus fuerit, ita quod ex ore spuma exiverit ut inquit Hippocrat. salutis locus relictus non est res in ancipiti habetur. Ætate nostra, cuidam militi, inter hostiles incursiones, id contigit, qui ligatis post terga manibus, a Duce Venetorum, Francisco Sfortia, ramo arboris & collo deligato fune (à tergo enim dux ipse militem, ad arborem suspendio delectam, [illegible]) equo suspensus pependerat. Discedente duce, milites præsecto fune, vix spirantem militem exceperunt, qui inter remedia revixit, & obtorto collo militiam semper exercuit. [illegible] [illegible] liquidas potiones, aut [illegible], & à multis abstinere verbis suadent. *Alexander Benedictus, lib. 7. c. 3.*

Mercator per multos annos militiam secutus, cui cognomen fuit *[illegible]*. Is propter nescio quas fraudes ab arbore suspensus pependit ultra horæ spacium, donec vexilla peditum transirent. Cum vero à subsequenti [illegible] dissecaretur, & motus quidam in ipso deprehenderetur, currui impositus & liberatus est. Retulit is sæpe nulla ex parte se plus molestiæ sensisse, quam in oculis & extremis pedum digitis. Cum tamen post 18. annos easdem imitari fraudes vellet à Carolo Arembergico Principe ex patibulo suspendi jussus expiravit. *Osualdus Gabelchoverus de obs. suis.*

AQUA.

OBSERVATIO I.

Aqua suffocati & liberati.

SI quis aquæ immersus, extinctæ animæ speciem præberet, cruribus protinus suspendi debet: animam sciscitari oportet, hyeme calido conclavi, suffitionibus benevolentibus, qualis est muschus ac lignum aloes. *Alex. Bened. lib. 7. c. 3. de curand. morb.*

In undis submersi, post octo & quadraginta horas recreati, revixere. *Idem lib. 1. c. 9. ejusdem operis.*

Qui immersi in aqua, suffocationis periculum, post multam aquam bibitam, effugerunt, veluti ex naufragio, eam in primis vomere debent, sursum conversis pedibus, capite deorsum, ac cogendi sunt, nisi ipsam sponte vomant, pennæ aut digitorum in os immissione, & venter manibus roborandus & comprimendus, & post vomitum, caro gallinæ, aut pulli, esui paretur, cum melle & pipere: parum autem bibent, idq; vinum meracius. *Christ. à Vega de art. med. lib. 3. sect. 5. c. 8.*

Infantula supra duos annos nata, nondum tertium annum attingens, apud cerevisiariam Delphis habitans, pro cujus cupis claves pro insigni erant; anno 1564. Martio mense, in vasculum aqua saponis plenum, in quo linteamina lota erant, cecidit: illaque aqua tota intus repleta, animam agere videbatur: altè dormiebat, stertebat, anhelitum vix trahens, suffocabatur, murmure quodam obrepēte, oregmoni (ut vocant) simili, quale in morientibus apparere solet: adeo ut aspera arteria oppleta, vix aerem admitteret forasque expelleret. Ad hunc casum accitus, jubeo ut decoctum hordei non excorticati, glycyrrhizæ, & ficuum, adjecto exiguo butyro & zaccharo, continuo obtrudere.

deretur: idque tepidè: & ita vomitu levi irritato, puella totam aquam saponicam cum evomuisset, illam paucis horis à suffocatione liberavi. Mater autem, nisi inhibuissem, vinum Rhenanum propinasset: quod equidem naturæ amicum, non solum materiam venenosam, quæ saponi inest, ad cor facilius perduxisset: verum etiam facilè inflammationem & febrem induxisset.

Pons ligneus, qui è regione domus civicæ constructus, carie quasi consumptus, anno 1577. cum miles quidam in aquam inciderat, multitudine hominum, tam puerorum quàm puellarum, supra pontem irruentium, advolante, ut spectarent quid ageretur, subito in aquam collapsus, infiniti aquâ obruti, de vita periclitabantur, ad quos, cum vocatus essem; salvi evadebant, sumpto decocto, ex nostro consilio, florũ chamomillæ in cerevisia decoctorum, quo sudorem in lecto positis, provocavimus: inter quos erat filia Hugonis Jacobi, pharmacopæi nostri, annos 20. nata, quæ etiam infantem, dum in aquis jaceret, in ulnis habebat, diu extra mentem sine loquela persistens: quam vestibus abscissis, cum ob humiditatem exui non possent, in lectum collocavimus calidum, & jussimus ut puella nuda eam amplecteretur: etiam decocto florum chamomillæ, cum ad se rediisset, sumpto; hoc modo sudorem evocavimus, quod & aliis commodè fecimus, ut omnes sanitatem recuperarint. *Petr. Forestus lib. 15. obser. 26.*

Præ manibus habui puellam, supra novendecim annos natam, quæ cum ex curru cecidisset in aquam putrem & cœnosam, & eam non satis evomuisset, neque medicum adhibuisset, post duas septimanas, dolore insigni in lumbis & renibus & febre continua, quamvis lenta, sine ordine augescente, & correpta fuit: sanguine ex vena basilica detracto, & purgatione commoda adhibita, & ventriculo corroborato, etiam convaluit. *Idem in Scholio ab observ. prædictam.*

† In aquâ ferè suffocati curationem vid. apud *Borell. Cent obs. 2. ad Camerar. Syllog mem. Cent. 13. part. 1. & seqq* ubi varia aquæ immersorum exempla. Ex aquis suffocationem annotavit quoq; *Bartholin. Cent. 6. hist. 68. Plater. l. 1. fol. 169.*

FUMO VAPIDO.

OBSERVATIO I.

Carbonum fumo vel in totum strangulati: vel ad summum vitæ discrimen adacti.

Nos bis aut ter vidimus exolutos, ex carbonum accensorum fumo: erant hi, qui carbones succenderant, in loco angustiore, in quo nulla erat expiratio. Sunt autem carbones quodammodo vitiati, quia priusquam perfectè urantur, terra extinguuntur & fere suffocantur, ita ut humiditas quædam crassa intus servetur. Imo tres in cubiculo dormientes, una nocte, ob hunc fumum suffocatos vidimus, & penitus extinctos, cum quibus erat & canis commortuus. *Brassavolus, Comment. ad aph. 41. lib. 2. Hippocr.*

Ad viam absq; exitu, Romanis fundulam dictam, in fornice, sive testudinea camera, tres viri noctu dormiebant: qui simul eadem nocte, ob semiaccensos in prunario relictos carbones, omnes mortui sunt. *Lusitanus Cent. 7. curat. 33.*

Evenit strangulationis modus, non ventilato calore cordis, nec refecto animali spiritu. Vidi enim non paucos, qui in cubiculo conclusi, cum carbonibus nuper accensis, cœnam vomuerunt, cum magna mentis turbatione & syncope: quorum quidam statim obierunt, antequam aut ipsi, aut medici, mali conscii fierunt, antequam aut ipsi, aut medici, mali conscii fie-rent. Alios inveni, adhuc vomentes, qui apertis fenestris & januis, solo aeris libero ingressu, & respiratione ejus, fuere liberati: quibusdam febris remansit, cessante symptomate: quibusdam verò capitis dolor, qui sponte deinde cessavit, aut apposito rosaceo. *Christ. à Vega de Art. Med. lib. 3 sect. 5. c. 8.*

Audivisti sat scio qui acciderit ducali gynæceo in Borussiaca nostra profectione, cum anno proximè exacto per Poloniam iter faceremus. Etenim cum ibi non esset ista, quæ apud nos est, cubiculorum elegantia, & in iis struendi ignis commoditas; gynæceum autem ad vespertinum nocturnumq; frigus mitigandum, ignem in cubiculo ex carbonibus accensum incautius foveret, parum abfuit, quin ad unam omnes, etiam dormientes, suffocatæ fuissent; nisi una textrix, in tela absolvenda, diutius ad candelam vigilias produxisset. Hæc enim cum spiritum ægrius ducere vertigineque jam rotari occiperet, excitato strepitu excivit pedissequas, quæ de more in proximis cubiculis erant, à quibus foribus jam & fenestris apertis, liberioreque aere admisso, semianimes exportatæ Virgines, difficulter refectæ sunt. Verum ut candelarum nidor cerebrum & pulmones afficit & offendit; sic ista carbonum graveolentia, non solum caput tentat, sed & os ventriculi, & cor ipsum in pulmonibus oblædit; unde non solum σκοτοδίνῳ, hoc est, tenebricosa vertigine isti prehenduntur, verum etiam vomitu pleriq; exercentur, & in syncopen incidunt, nostroque tempore quosdam eo modo peremptos constat.

Sic suffocatos novimus in cellis cerevisiariis, quando illa recens cocta ebullit & fermentatur; nam tum in iis aer tam crassus est, taleque vitium contraxit, ut non solum admissus cerebrum offendat, sed cum spiritu nostro in pectus & pulmones circum cor attractus repentinos strangulatus, paulo minus quam in Charonæis specubus evenire videmus, inducat. Verum carbonum accensorum Memphitis & graveolentia in cellis cerevisiariis subitam perniciem inferre potest: ex candelis nidor paulatim, vitium & latenter insinuat, atq; hoc magis aliis citiusque afficit, prout corpus infirmius aut robustius, vel partes magis minusve affectas, hi aut illi sunt adepti. Ita novi quosdam & inter illos fratrem meum Joannem Solennandrum Medicum, qui cum in locis conclusis intenti studiis ad candelas diu multumque vigilarint, ita infirmum cerebrum, pulmonesque reddiderint, ut postea distillationum ad pectus frequentium præberet occasiones: scio quos in Apoplexiam conjectos, nidor iste suffocarit. Sed ad tuum affectum revertar, non solum eo modo labefactatum tibi cerebrum; sed etiam pulmones ipsi incredibiliter, & cor affectum admisso attractoq; impuro & nocente aere, fuligine nimirum resumpta, pro puriore aere, qui in exspiratæ fuliginis locum succedere debebat. Atque hæc graveolentia tanto plus tuæ valetudini nocere atque obesse potuit, quanto minus, ut fateris, ab ineunte ætate conclusum, crassum, minusque depuratum aerem, qualis, in hypocaustis nostris (nisi in eis ignis præterea in camino foveatur) ut plurimum consuevit esse, præferre potueris: hic nidor ex omni pingui, cera, oleo, sevo est; sed tamen non eodem modo; neque ex una materia, specie unus, idemque & æquè perniciosus: sed pro individuorum qualitate magis minusq; nocens. Sic ex sevo molliore impurioreque, quod aut pinguedinem aliam admixtam habet: aut cum solveretur, adustionem recepit: aut ex malè sanis animalibus, aut iis, qui morbo interierunt, desumptum est, candelæ factæ nidorem graveolentiorem accensæ spirant, quam si istis amotis, ex puro puto conformentur. *Reinerus Solenander opere suo consilior. sect. 5. consil. 6.*

Qualia appareant circa eos, qui vapore accensorum carbonum suffocantur, & qua arte de his renunciationem contexere te oporteat, sequenti historia poteris intelligere. Anno Domini 1575. die decima Martii, voca-

vocatus fui cum Roberto Greaulmo, Doctore Medico à Domino Hamelio Patrono, in senatu Parisiensi, qui inviserem & renunciarem de duobus suis servis, quorum unus [illegible] operam dabat, alter stabulo. Hos tota familia reputabat mortuos, quia ipsis arteriarum pulsus non percipiebatur, extrema totius corporis frigebant, vox & motus perierant, facies livebat, nec pulsati, aut etiam violenta manu depravati excitabantur. Omnes igitur ipsos pro mortuis habebant, quæstio tantum erat de mortis genere: hic ipsos enim eos ab aliquo strangulatos suspicabatur; alii ipsos mutuo sibi animam manibus præclusisse opinabantur: alii denique subita apoplexia prehensos [illegible] philosophabantur. Ego vero [illegible] quæro, num ignem succensis carbonibus excitassent. Ad quod verbum arrigens aures herus, dum anxie per omnes conclavis angulos vestigat, (erat autem conclave valde angustum & undique clausum) scaphium [illegible], [illegible] carbonibus plenum, reperit. Quo viso [illegible] vox fuit tantæ calamitatis causam extitisse [illegible] fumum & vapores venenatos qui ipsos, præclusis veluti animæ ductibus, suffocassent. Admota igitur manu cordis regioni, cum ex calore superstite & pulsatione, licet exigua, in ipsis adhuc animam [illegible] animadverti, [illegible] succurrendum primo quoque tempore statuimus. Inprimis igitur os, quod [illegible] dentium adhæsione obseratum erat, arte diduximus [illegible] cochleari, tum [illegible] argentea, [illegible] aquam vitæ [illegible] [illegible] expressimus [illegible] hiera & theriaca; ad frequentes hujus medicamenti in os guttatim expressiones, [illegible] reconvalescere cœperunt, multosque excrementitios [illegible] humores, ore ac naribus rejecere [illegible] tanquam gutture [illegible]. Tum [illegible] vomitoriæ ex mulso oxymelite [illegible] [illegible] ad [illegible] sui vertebram, & primam [illegible] crebro & violenter pulsatum [illegible] obvertitur [illegible] ventriculi [illegible] vomitorii [illegible] vi, ac stomachi convulsione, [illegible]. Nec nos iste [illegible] movens phlegma viscidum, ac flavum spumosumque [illegible] [illegible]. Sed his minime contenti, canna [illegible] penna, [illegible] in [illegible], in nares insufflavimus, ut cerebri [illegible] facultas, ad [illegible] eorum, quæ in ipso [illegible] [illegible]. Itinerataque [illegible] cerebrum [illegible] oleo Chymistarum de [illegible] palato & [illegible] afflicto, [illegible] per nares depulit. De cætero illis consultum est [illegible], crurum ac spinæ frictionibus, [illegible], quorum vi, exoneratis [illegible] oblata convenienter [illegible]. Quibus in omnibus rebus perficiendis, [illegible] nobis operam navarunt, Jacobus Guillemeau, Regius & Parisiensis Chirurgus, & Joannes à Sancto [illegible], Pharmacopola [illegible], diligens, & [illegible]. Post meridiem, quo res [illegible], [illegible] clarior redderetur, vocati sunt Ludovicus [illegible], & Joannes Altinus, Doctores Medici [illegible], [illegible] clari, qui de cæteris, quæ agenda [illegible], communi nobiscum consilio statuerent. Hi, probatis omnibus quæ egissemus, censuerunt ipsis de hinc consulendum esse cardiacis, quæ in [illegible] humorum generatione, non modo spiritus novos sufficerent, sed etiam eos qui in corpore superstites essent, tenuiores, & ex caliginosis illustriores redderent. Reliquum consultationis consultum est in tam calamitosi affectus [illegible] exquirenda. Carbonum enim accensorum fumo, & nebuloso vapore, homines suffocari, novum non esse ajebant. Scriptum namque legi apud Fulgosium, Volaterranum & Egnatium, Jovinianum Imperatorem media hyeme Romam properantem, fessum de via in pago Dadastanis, qui Bithynos à Galatis dividit decubuisseque in cubiculo recens constructo & calce incrustato, in quo ob id calcis resiccandæ gratia, magna vis carbonum accensa fuerat. eam vero noctem illi in vita postremam fuisse: suffocato nempe ipso de nocte media, tetro illo ignis carbonarii vapore, imperii sui octavo mense, ætatis vero anno trigesimo, vigesima die Augusti. Quanquam quid est necesse veterum exempla sectari; cum non ita à multis annis, in ædibus Joannis [illegible] aurifabri, in flexu pontis Nummulariorum commorantis tres servi interierint, propter carbonarium ignem, in angusto & sine camino conclavi, in quo dormiebant, accensum. Quod ad causas attinet, hæ in medium productæ fuere. Nonnulli in ea sententia fuerunt, ut existimarent, id solo carbonarii vaporis vitio contingere, qui [illegible] respiratione prohibito [illegible], [illegible] quæ [illegible] per symptomata invehit, nempe capitis dolorem & vertiginem. Utrumque quippe [illegible] vaporum genus, [illegible], earum rerum instar, à quibus effertur, tum etiam [illegible] potest nervorum principium implere, adeoque convulsiones, [illegible], excitare. Sic enim Hippocrates de illis symptomatibus quæ vini vapore fiunt, locutus scripsit: Si ebrius quispiam derepente obmutuerit convulsus moritur, nisi febre corripiatur, [illegible] vocem recuperet, cum crapula solvuntur. Eodem plane modo vapor carbonarius occupato cerebro, [illegible] illos veluti immobiles & omni sensu orbatos reddiderat, brevi morituros nisi remediis calidis in os naresque ingestis, vaporis crassities attenuata fuisset & excitata facultas expultrix, ad omnia ea quæ molesta erant, excernenda. Ac quamvis prima facie appareant præ cæteris partibus pulmones læsi, inspiratione [illegible] vaporis, tamen propius intuentibus perspicuum fuit, eos non laborare, nisi per cerebri [illegible] & [illegible] affectu sympathiam. Argumento est, quod statim vocis, sensus & motus interceptio [illegible]. Quæ symptomata non contingunt nisi intercepto nervorum principio, materiæ alicujus præter naturam incursu. Ac quemadmodum Apoplectici non moriuntur, nisi respirationis defectu, citra ullam pulmonum offensam, sic his juvenibus mors in propinquo erat, propter interceptam respirationem, non ullo pulmonum vitio, sed cerebri & nervorum, sensum & motum [illegible] quidem corpori, maxime tamen instrumentis respirationi, impertientium. Alii contra cerebrum culpa vacare contendebant, atque hujus calamitatis culpam conjiciebant in spiritus vitalis interceptionem: is enim obstructis pulmonum ductibus, ingressu à corde ad cerebrum prohibitus, materiam de se spiritui animali amplius suppeditare non poterat. Hinc est, quod juvenes illi suffocati moriebantur, respirationis, sine qua vita nulla est, defectu. Nam præterquam quod in tali casu cor non potest sese expedire, circumfusa fuligine pulmone obstructo carbonarii hujus vaporis crassitie, inspiratio insuper commode fieri non poterat. hæc enim fit aëre ambiente in corpus affecto, aër vero ambiens, ut quod inspiratione natura conatur, perficiat: nempe ut cordis ardorem temperet, debet quatuor conditionibus esse donatus. Prima, ut sufficiente copia & quantitate in corpus trahatur. Secunda, ut qualitati sit, gelidus vel temperatus. Tertia, ut consistentiæ sit tenuis & mediocris. Quarta, ut substantiæ sit mitis & benignæ. At quatuor illæ conditiones aëri, quem tum in conclavi illo jacentes juvenes ducebant deficiebant. Primum enim quantitate paucus erat, quod tantillum aëris, quod in tam angusto conclavi erat, in magnam partem ab igne carbonario absorbebatur, haud secus quam qui cucurbitula includitur aër temporis momento ab accensa flamma consumitur. Deinde gelidus aut temperatus non erat, sed ab igne accenso quasi flammatus.

Tertio consistentia crassior erat, quam par est, admixtione scilicet crassioris vaporis carbonarii: est enim hæc natura aëris, ut citissime alteretur, & promptè excipiat formas atque impressiones circumfusorum corporum. Denique substantia erat insensus, & toto genere aëreæ corporis nostri substantiæ inimicus. Fit enim carbo ex lignis viridibus, in fossa subterranea accensus, moxque in proprio & suo fumo extinctis & suffocatis, quemadmodum norunt, qui rem carbonariam factitant. Hæ virorum doctissimorum opiniones, quanquam sibi non omnino consentientes videbantur suis tamen ambæ rationibus nitebantur. Est enim id saltem manifestum, ductus illos, qui partibus thoracis & cerebro communes sunt, vaporis carbonarii crassitie obstructos tum fuisse: ex quo contingebat ut ambæ illæ partes in vitio essent, cum illarum, ut & reliquarum omnium corporis partium, tantus sit consensus & connexio mutua ut nisi mutuis auxiliis, salvæ & incolumes diu stare nequeant; propter amicam, quæ corpori secum & cum suis partibus est conspirationem. Quare cerebri ventriculis, pulmonum bronchiis, & carotidibus arteriis obstructis, spiritus vitalis ingressu in cerebrum, & animalis inde in universum corpus exitu & digressu prohibeatur; unde duarum facultatum, corpori ad vitam necessariarum, interceptio. *Pareus Tractatu de Renunciationibus.*

Memini suffocatos in navi duos veltres, in qua cerevisia conclusa erat, cum exitum non haberet. Et ita istis diebus nautæ puerum habui, ex fumo penè præfocatum, qui subito extractus, quasi mortuus in domum cerevisiarii deportabatur: quem & nos bonis odoribus recreavimus & restituimus. Ex fumo aliquando suffocatio obrepit in iis ædibus, qui carbone pro igne utuntur, admodum male olente, vel in loco concluso, ut aër libere trahi non possit: quemadmodum narrat Matthæus de Gradi, suo tempore Mediolani contigisse, in duobus famulis cujusdam pharmacopæi, qui hoc modo subito extincti fuere. Hujus mortis causam Erasistratus assignabat, quod non possent spiritum continere præ nimia subtilitate: contra Galenus, quod sicuti cibi quidam, ut panis, olerum, & similium: nobis familiares sunt: quorundam vero ut cantharidum, leporis marini, qualitas nobis extranea est: ita & is existimat, aëris quandam nobis esse familiarem ac spiritui amicam qualitatem; aliam vero extraneam, & corrumpentem spiritus. Cæterum ut res se habet, poterit fortasse, & ex alio fumo non corrumpente fieri præfocatio. Et ideo *Haly Practicæ suæ lib. 6. cap. 4*, inquit: Qui autem ex fumo fuerit suffocatus & dissolutus, si ab ejus ore spuma exierit, nulla via est ad ejus salutem: cui autem non sic, violarum gargariset oleum, & aquam tepidam, sorbitionem ex furfure: atque à clamore arceatur, & verbis multis. Curabitur quoque calidorum & impinguantium correctione, id est, multum nutritivorum, ut quidam interpretantur. Pinguia quidem, ut mihi videtur, ob fumi acredinem præscribunt. Suffitus quoque ex aromate cordiali, frigidisque admixtis convenit: ut est nymphæa, papaver, ob qualitatem manifestam fumo resistentem, quæ calida & sicca est. Quidam & hic post duos dies sectionem venæ imperant. Tales autem & qui in aëre fœtido conclusi sunt, statim ad aerem apertum deducere oportet, & odoribus bonis restituere & reficere. *Forestus lib. 15. Scholio ad Observ. 26.*

† Sic etiam suffocationis meminit ab halitu cloacæ *Hachstet. decad.* 3. *Cas.* 8. à vaporib. metallicis *Gr. Horst. part. 2. Obs. 25.* à flore calcis, *Tulp. Obser. l. 3. c.* 41. à carbonum odore *Nicol. Fontan. exempl.* 20. à fumo fornacis *Hildan. Cent. 4. Obser. 11.* à musti vaporibus. *Borel. Cent. 2. obs. 4.*

Plura hujus generis cognoscet æquus Lector ex *Tomo primo Operis hujus, titulo de Apoplexia.*

DE OBESITATE ET ARVINA.

OBSERVATIO I.

Nimia corporis obesitate suffocati.

Dionysius Heracleote, Clearchi F. tyrannus obesitate nimia periit, teste *Aeliano lib. 8. Variæ Hist.* quod ipsum in primo Græcorum Epigrammatum Palladas complexus est.

Erat Galeottus usque adeo tumenti abdomine, ut cum sub vasto obesi corporis pondere, vel prægrandia jumenta fatiscerent, rheda curuli veheretur: ac demum senex ad montem Annianum circa Ateste, aruina suffocatus, interiret. *Iovius in vita Galeotti.*

CVRATIO SVFFOCATIONIS.

OBSERVATIO I.

In quovis suffocationis periculo & metu: velut etiam in pertinaci capitis dolore, aliisq; nonnullis desperatis morbis, venas jugulares, Guidez Arab. dictas, tuto secari posse, & quomodo.

Arabes venas Guidez appellant: de quibus sic Avicenna. Venarum Guidez apertio fortasse necessaria est in vehementia raucedinis, præfocationisque timore. Porro pleriq; omnes abhorrent ab earum phlebotomia, & hanc maximè omnium damnant, quasi idem sit, quod hominem jugulare: Scilicet fieri posse non putant, ut sanguis citra firmiorem ligaturam sistatur, quæ in collo, metu suffocationis, valdè est periculosa. Ejus opinionis non fuit Halyabbas: neque sanè verenda est harum venarum apertio, quum in his sit longe facillimum vulneri statim providere, ut hæmorrhagia cohibeatur, etiam citra ligaturam, hoc modo: æger collum ad alterutram partem quãtum fieri potest distorqueat, erecta cervice: cum ubi maximè conspicua est vena post frictionem, & frontis compressionem, cum ligamento factam, phlebotomus adigatur. Quando sufficiens quantitas sanguinis hausta fuerit, æger collum reddat pristino situi atque medio: hinc fiet: ut à cute, ubi minime est vulnerata, venæ vulnus cooperiatur occludaturque, nec sit opus ligatura sanguinem compescente. *Ioubert. Annot. ad Guid. tract. de lepra, pag.* 567.

Sæpè venis accidit coarctatoria oppilatio à plethora, à sanguine causata, quæ si fiat in ramis venarũ. Guidez, semper sequitur somni profunditas, apoplexia, & suffocatio extrema. Ista vena Guidez interdum phlebotomatur. Raro tamen in regione, & ætate matura, sua incisio, confert lepræ non confirmatæ, & in forti angina, in acuto asthmate, in constrictione anhelitus, in raucedine vocis, ex super abundanti sanguine, in pulmonis apostemate, evacuationis & diversionis gratia, pro antecedente causa in principio & augmento: hæc tamen inciso venarum Guidez, est fienda à docta manu, cum phlebotomo habente aliquod obstaculum prope cuspidem, ne profundentur omnia latera venæ, quia hæ venæ sunt labentes in tactu earum, quia non sunt annexæ carni, sicut aliæ multæ, tum etiam propter glandulas molles & lubricas sub eis existentes, tum etiã ne phlebotomus pungat neruum, vel alia membra ibidem locata. Modus autem phlebotomandi has venas talis est, scilicet patientis primo stringatur venter inferior, inter ilia & hypochondria, cum zona decenter stringẽte, teneat etiam os suum clausum in expellendo aerem à pectore, deinde patiens declinet caput ad partem contrariam partis phlebotomandæ, quia sic faciendo intumescit vena ut corda extensa, & cum instrumento apto tenendo venam firmam cum manu, vel alio ingenio debet perforari vena in loco eminentiori. Authores laudãt sectionem talem fieri debere secundum latum, ego tamen facerem secundum obliquum, & quantitas sanguinis non sit superflua, ne-

neque fiat secundario. Et operator habeat secum pulveres sanguinis constrictivos, sicut bolum armenum, sanguinem draconis, pilos leporis, mumiam, alias pillas phalthos, non carnem humanam siccam, qua utuntur moderniores, cortices thuris, aloes, & similia; & inter omnia habeat vitreolum seu colcotar, fuligo etiam laudatur, fabæ combustæ, & charta, & coria combusta, & his similia, superposito semper ovi albumine bene contuso, & super omnia decenti ligatura & patiente jacente capite elevato, per octo dies cum levi somno, & decenti diæta, prout videbitur medico legitimo. *Iacob. carpus in Isagog. Anatomica.*

DE ANGINA.

DE SPECIEBUS, ET PROGNOSTICIS ANGINÆ.

SPECIES RARÆ.

OBSERVATIO I.

Anginæ raræ species, ex primis vertebris nata.

VBI primæ vertebræ afficiuntur, licet raro, evenire tamen interdum angina potest, idque in pueris magis quam adultis: de qua *Hippocrat, lib. 2. de Morb.* populariter vagantibus, in hunc modum scripsit: erant anginoso cum affectiones hujusmodi: cervicis vertebræ ad interna conversæ sunt, aliis quidem plus, alii vero minus: atque in partibus exterioribus manifesta videbatur in cervice concavitas: dolorem laborans, ubi illic tangebatur, sentiebat.

Accidit angina cuidam, sub ea vertebra, quam deptem nominant, verum non adeò acuta: quibusdam vero ob rotunditatis magnitudinem, omnino conspicua. Fauces autem, ut ea vertebra quæ dens dicitur, inflammatione minimè laborabant, sed molestia afficiebantur. Ea quæ sub genis erant, tumebant quidem, sed inflammatione laborantibus haud erant consimilia. Inguina nullus dolor cruciabat, sed naturali potius habitu permanebant. Lingua haud facile convertebatur, atque aucta ipsis videbatur, atque exerta. Venę sub linguę manifestæ. Degluture, nisi magno cum labore, nequibant: at si vi quadam devorare conarentur, per nares effluebat id quod ingesserant. Ex naribus loquebantur. Spiritus ipsis non admodum elatus. Nonnullis capitis, temporum atque cervicis venæ attollebantur. Atque horum quibusdam, quibus dolores recrudescebant, tempora paululum calebant, quamvis alioqui non febricitarent. Plurimi non suffocabantur, nisi quum vel sputum, vel aliud quippiam deglutire tentarent. Neque subsidebant oculi: igitur quibus tumor non in alterutram partem deflexus, sed rectus erat, nequaquam paralytici evadebant. Horum aliquempiam periisse mihi constaret, id referre gravarer minime. Nam quotquot memoria nunc consequi possum, omnes superstites permanserunt. Atque alii quam celerrime sanitati sunt restituti: Alii non pauci quadragesimum diem praeterierunt. Insuper nonnullos febris omnino non arripuit. *Galenus lib. 2. cap. 3. De Loc. Affect.*

OBSERVATIO II.

De latente ac difficili angina.

NUlla inter anginæ species æque periculosa est, ac ea, in quam nullus tumor in faucibus ac collo apparet: quam latentem hac de causa non inepte dixerimus. Talis autem quandoque hominem paucis diebus conficit, ac è vita tollit: mente & sensibus integris. Quod & *Hippocrates prædictionum lib. 3. cap. 8.* scriptum reliquit. Angina, inquit, gravissima est & celerrimè interimit, quæ neque in cervice (id est, collo, interprete Galeno) neque in faucibus, conspicuum quid efficit. Hæc etenim eodem die, & secundo, & tertio, & quarto strangulat. Plurimum vero hanc quoque dolorem inferre, & spirandi (addit) difficultatem. Adsunt vero non modo hæc, sed & vehemens copiosaque humorum è capite destillatio, dolor autem circa laryngem & asperam arteriam talis, ut nec contingi, quantumcumq; leniter, citra gravissimum dolorem queant: sed nec moveri sursumque attolli. Quamobrem non spiritus tantum cum difficultate trahitur, sed & cibus ac potus ægerrimè aut non dimittuntur. Cum etenim per œsophagum descendunt, cedit, & sursum ascendit larynx. Inflammari per hujusmodi anginam, interiores ac latentes laryngis musculi existumantur. Verum nos nullam juxta laryngem aut ejus musculos, vel circa asperam arteriam, inflammationem aut abscessum cognovimus, sed pulmonem male affectum observavimus.

Lanio quidam meridie circa laryngem & fauces dolorem sensit, & quandam in deglutiendo cibo ac potu difficultatem. Adiit sub vesperam pharmacopæum. Datur ex aquis plantaginis lactucæ, & diamoron, addito aceto gargarismus, quo cum subinde uteretur, doloribus intensis, subito, nocte, mente constans strangulatus interiit. Hujus corpore aperto, reperta est pulmonis substantia, sive παρέγχυμα in pus conversa, & ad unum ejus latus abscessus pure quoque impletus. Nulla tussis huic antea fuerat molesta: neque sanguis ulla sputatio præcesserat; sano validoque corpore coulque visus eoque non gracili, sed obeso.

Eadem & superioribus similia, æstate, anni 1565. diligenter annotavimus: quando multi angina, ac simul molesta ex capite destillatione correpti fuere: præsertim ex his, qui præcedente hyeme, vel tussi, vel raucedine laboraffent, aut è peripneumonia evasissent. Plurimis horum postea quam circa laryngem dolor remissior, tandem desiisset peripneumonia successit, cum lateris dolore, non tamen pungente, aderant respirandi difficultas, & pulsus mollis. Horum non pauci intra non multos dies mortui seniores evaserunt, & natura frigidiores. Pulmones horum vel purulenti fuere, vel abscessum habuere: juxta vero laryngem aut ejus musculos nihil occurrit, quod vel abscesse vel adfuisse inflammationem ostenderet. Satis quidem apparuit, pulmones male quidem prius affectos, superveniente ac accedente è capite destillatione, reliqua symptomata successisse: laryngem vero non primario, sed per sympatiam, sive consensum laborasse. Verisimile vero etiam est, destillante humore, asperam arteriam, ejusque ramos impleri atque distendi: deinde eodem ad alia vasa transmisso à dolore liberari quidem asperam arteriam, ac ejus supremum finem ipsam laryngem: pulmonis autem male affectas partes è dolore occupari: atque hoc modo ex angina in peripneumoniam permutationem fieri. Subvenit huic morbo mox, si vires ferant, venæ sectio, ita enim citissimè impetus defluentis humoris & avertitur & compescitur: deinde quæ lenire asperam arteriam & pulmonem queunt, ac sputi facilem exitum procurare: cujusmodi sunt dulcia ut glycyrrhiza, ejusque decoctum unæ passæ, vinum passum, aqua mulsa, vinum mulsum, dilutum, si febris adsit, & alia ejus generis, quæ à Cælio Aureliano commendantur. Adstringentium ac repercutientium in hoc morbo usus, inutilis: aceti vero etiam perniciosus. *Dodonæus cap. 18. observationum.*

Appellat anginam *Hippocrates. Gal. teste*, affectum circa fauces, qui spirationem quoqo modo reddit deteriorem. Hujus genera quatuor *lib. de locis affectis 4. c. 5.* enumerantur: alii deinde & affectus referuntur, per quos cibi potusque via impeditur, & cum difficultate

 cibum

ibum laborantes deglutiunt; potus verò etiam per nares resilit. His annumerari æsophagi, ab inhærente ossiculo, inflammatio potest. Per hos autem affectus, spirandi quoque difficultas quædam oboritur, sed citra suffocationis periculum. Est autem suffocatio (nonnullis strangulatio) non aliud, nisi interitus subitaneus, propter defectum inspirationis, (*ut Gal. in comment. Aph.* 34. *lib.* 4.) qui fit ex angustia alicujus instrumenti, ex iis, quæ serviunt respirationi: angustia verò fit, vel repleta media regione, quæ inter thoracem est atque pulmonem, aut pulmonum meatibus: vel aliqua inflammatione totum occupante viscus, ad asperam arteriam; vel etiam partem, quæ veluti caput ejus est. Quæ etiam inflammatio aliquando fieri solet in præjacente spacio, quod fauces appellant. Atque una harum causarum, ejus de qua scripsimus anginæ occasio fuit: pulmonis videlicet χώριον sive meatuum atque ipsius asperæ arteriæ ex affatim defluente humore repletio. Quæ, quomodo, ac qua via in peripneumoniam convertatur, ostendimus. Est autem hæc inter anginas, per quas nullus in faucibus tumor apparet, & quę subitaneum periculum adferunt, frequentior. Quę vero asperæ arteriæ, vel musculorum, qui gulam cum gutture jungunt, inflammationem consequitur, omnino rarissima. Contingere hujuscemodi aliquando posse, negari nequit: extante præsertim exemplo apud *Anton. Benivenium cap.* 38. Pus etenim loco circa collum, altioribus plagis inciso erumpens, inflammationem præcessisse vicinorum musculorum manifestum fecit. *Idem Scholio ad idem caput.*

† Vid. quoque *Tulp. l.* 1. *c.* 51.

OBSERVATIO III.

In angina affluxum sanguinis subinde recurrere.

VSu medendi observavi in anginosis affluxum sanguinis subinde recurrere, Itaque si ita necessitas suadeat, repetenda erit per vices quasdam sanguinis revulsio. Quin etiam in morbi progressu, discutientia minus utilia animadverti, quod irritent, ad defluxum humorum. Quare anodinis & lenientibus solis, tutius in hoc affectu proceditur. *Iacob. Oethæus lib. Obser. propriarum.*

PROGNOSIS.

OBSERVATIO I.

In angina rubor & tumor cervicis & pectoris, si intro convertantur, mortis argumentum.

TAnto securior angina est, quanto inflammatio magis secedit à partibus internis, & via respirationis. Talis est dispositio, per quam inflammantur cervix & pectus, ubi non recurrat inflammatio aut facet ignis ad partes interiores. Sic enim dixit *Hippocrat. aph.* 50. 7. *sect.* Ab angina habito, tumor & rubor in pectore supervenientes, bonum: extra enim vertitur morbus ubi tamen contingat intro converti, malum erit. Quod contigit cuidam vetulæ sexagenariæ, quo tempore illustrissimi Ducis de Medina cœli, patroni mei curam gerebam, passa est anginam in tertia specie, inflammatis faucibus & cervice, sine difficultate respirandi, & convenientibus adhibitis remediis, rubor ad pectus descendit, plurimum demissa inflammatione faucium quinta die morbi, septima die parum coctum spuebat in decenti copia: cæterum decima die recurrit rubor, subito namque spuere cessavit, febris aucta est, rubor pectoris evanuit, & undecima die mortua est. *Christ. à Vega. Comment. ad lib.* 3. *Prognost.* 28. *Hippocratis.*

† De Anginæ cognitione & curatione etiam consul. casum, quem proponit *Gr. Horstius Decad. pharmaceut. Exercit.* 10.

ANGINA LETHALIS.

OBSERVATIO I.

Angina, quatuor phlebotomiis, cum scarificationibus, tribus sanguinis libris eductis: agrum intra octo horas necavit.

NOnnulli vocarunt me, ut curarem Dominum Collam Libum, vir erat hic curialis & Illustrissimo Alphonso Duci Ferrariæ carus: cœpi illum interrogare, sanus lectum ingressus erat vesperi; hora decima experrectus, persensit in gutture dolorem, nec poterat anhelare, nec deglutire: jussi ut aperiretur vena communis, & decem unciæ sanguinis extraherentur vel duodecim, promisique me iterum accessurum, cum alios quosdam ægros visitassem, dum aberam, illum interim visitavit Elleonorus Sanseverinus, expertissimus in re medica vir, qui jussit ex humerali libram aliam sanguinis extrahi, postea discessit: sed & ab amicis fuit ad illum ductus excellentissimus Magister Sigismundus Nicrisolus, qui anhelitus difficultatem videns, ex alio brachio (nos primo à dextro, hic à sinistro,) aliam sanguinis libram educi jussit, illincque discessit: nos statuta hora Dominum Collam revisentes historia de aliis medicis enarrata est, erant tres sanguinis libræ eductæ, jussimus ut sub lingua venam secarent, itaque factum est, additæ sunt cucurbitulæ & omnia diversionum genera, tamen fieri non potuit, quin decima octava hora obiret, & decima hora angina correptus erat. Cynanche erat. *Anton. Brasavola Comment. ad lib. quartum de Rat. Vict. Acut. Hipp.*

OBSERVATIO II.

Angina octodecim, interdum duodecim nonnunquam etiam decem horis interficiens.

OMnium periculosissimam anginam censuit Hippocrates, ubi neque in faucibus neque in cervice quicquam apparet. Hujus quippe inflammatio penitus abstrusa, graviora infligit symptomata, non sine metu præsentis strangulatus. Hac sæpe vidimus sublatum ęgrotum horis octodecim, constante mente, integrisque sensibus. *Fernelius lib.* 5. *cap.* 9. *Patholog.*

Proxeneta ille, qui circa oleum versabatur, cum advesperasceret, quod de gutture, strangulabatur, conqueri cœpit, pro qua abigenda mala affectione, remedia varia sunt facta, vomitus namque evocatus fuit, & oxymelitis portiunculam per intervalla lambebat, ex stomacho namque malum hoc evenire credebatur, sed postea scapulis, & cervici cucurbitulæ, secta cute, sunt adfixæ, demum morbo graviori facto, intra duodecim horas miser hic è vivis stertendo decessit: intromissa autem cerea candela per æsophagum sive gulam, nihil impedimenti perceptum est. Fuit igitur sævus hic morbus angina, asperam arteriam occludens, & respirationem impediens: cæterum hoc in casu, sanguinis per venæsectionem missio, & cætera remedia prætermissa sunt, quia volucris occasio. Porro vir ille ad quem vocati, diligenter venimus, angina strangulabatur, per signa namque & notas loquebatur, qua de re illico: nulla interposita mora, aut vacuatione alia præhabita, sub lingua venas secare fecimus, & sanguinem ex eis convenientem fluere; quo constricto, pauculo interposito tẽpore, & ut ita dixerim, refectis viribus, repente brachii cephalica vena secta fuit, & ex ea per intervalla sanguis missus, unde brevi vir hic melius habuit & postea nonnullis aliis celebratis remediis, sanitatem pristinam adeptus est. *Lusitanus Centur.* 7. *Curat.* 90.

Synanche exactè peracuta est. Vidimus etenim synanchen, quæ in decem horis interfecit. *Brassavolus Comment. ad Aphor.* 10. *lib.* 5. *Hippoc.*

Cuidam in musculis dextre partis laryngis, cum orta esset inflammatio neque appareret, sed tactu duntaxat-

xat extremo dolorem præ se ferret, mors subita, tribus horis à missione sanguinis, consecuta est. *Scholiographi ad cap. 23. Hollerii de morb. intern.*

OBSERVATIO III.

Ex Angina strangulante, & febre peracuta, æger in 4. obiit.

AMius Reynerus, qui in foro frumentario Delphis agebat, vir circiter annorum triginta, in anginam lethalem & febrem peracutam incidit, ad quem Ericius Leydius Medicus, collega meus, prius vocatus fuit, ab injecto clystere, sanguinem ex cephalica detrahere jubet, ac gargarismata, tum alia apta remedia præscribit: tertio die cum in Hagham Comitis collega vocatus esset, cum suffocatio immineret, ad eum accitus sum, cum nihil deglutire posset, libenter sanguinem ex venis sub lingua detraxissem, sed os aperire non potuit; interea collega reverso: etiam Nievenius Medicus Haghanus una vocatur, verum cum nullum medicamentum per os sumere posset, iterum clyster injectus est, unde probè quidem alvum deponebat, sed nihil juvaminis, neque ex emplastris, aliisque remediis, exterius adhibitis, sentiebat, ita ut angina strangulante, tum febre peracuta obierit quarto die, cum & angina per se malum acutissimum, sine febre etiam aliquando ante quartum strangulet ac suffocet. *Forestus, Scholio ad Observ. 5. lib. 2. Observ. suarum.*

OBSERVATIO IV.

Historia cujusdam mulierculæ, angina laborantis, quæ devoratis bolis aliquot cassiæ, & vomitu excitato, statim strangulata interiit.

QUod si in angina ex molestia medicamenti concitetur vomitus, non ita velox strangulationis imminet periculum, si liquidum fuerit medicamentum, veluti si solidum, Pilulæ enim & boli, dum vomitu alliduntur, confertim & valido impetu ad angustias oppressi ab inflammatione transitus, majus afferunt periculum. Unde aliqui hac ratione, repentè strangulati sunt. Ut accidit hic Patavii cuidam mulierculæ, laboranti angina, quæ devoratis bolis aliquot cassiæ, & vomitu excitato à molestia medicamenti, statim strangulata interiit. *Trincavella lib. 5. cap. 7. de rat. curandi part. hum. corp. affect.*

ANGINOSI RESTITUTI.

INEDIA.

OBSERVATIO I.

Ab Angina sanguinea æger citra sanguinis missionem sanatus.

QVidam in angina sanguinea ægro venam non secuit, quoniam macer esset languidisque venarum receptaculis: in cubiculo eum frigidissimo collocarunt, ne sitiret esurirctque, neque vires resolverentur; tum enim synanchicus inedia plurium dierum sanatus est, quoniam sanguis alimentum corpori subministravit. Indicio sit, quod apostema non intumescit, neque distenditur. *Alex. Benedict. de curand. morb. lib. 7. cap. 19.*

PHLEBOTOMIA.

OBSERVATIO I.

Angina acutissima, per incisionem linguæ, præter aliorum exspectationem, curata.

PAtavii meis temporibus quidam scholasticus Græcus oriundus, ex præcipua familia, sanguineus, unica nocte in Anginam acutissimam incidit, una cum tumore linguæ maximo, ut statim loquendi facultas illi adimeretur. Cumque tam celeriter Medicorum & Chirurgorum opera uti non posset, ipse præsente animo, linguam acuto cultello decussatim incidit,; ac satis multum sanguinis effluere permisit, quo facto rursum loqui cœpit: Medicus postea accersitus, pauca universalia & totum corpus respicientia adhibuit, præscripta recta victus ratione: linguæ verò vulneratæ pulveres ex Thure, Bolo ac similibus siccantibus, inspergi jussit, & ita intra paucos dies convaluit. Sic interdum fortuita remedia, aliis sunt efficaciora. *Joach. Camerarius lib. Obs. suarum.*

OBSERVATIO II.

Senex annorum septuaginta, ab angina præfocativa, misso sanguine, & aliis opportunis adhibitis auxiliis, integrè curatur.

RIchardus Sabaterius, honoratus & ditissimus civis Arelatensis, senex annorum septuaginta, optimi habitus, & solidorum membrorum, angina præfocativa corripitur: interna illa quidem, & à qua nihil foras apparebat, in discrimen vitæ incidit, prohibita voce, & pene, phlegmonoso intus tumore in faucium radice consistente, strangulatus, ita ut exerta lingua & tumefacta, cum magno stertore spiritum duceret, instar eorum qui strangulantur. Suppuratur angina, & auxiliis multis adhibitis, introrsum rumpitur, purgatur, & sanatur ingenti cura & labore senex, qui jam fermè deploratus, moribundus jacebat, supervixitque annos totos duodecim *Valleriola lib. 6. obs. 10.*

† Minus verò proficuam phlebotomiam senserat æger ille apud *Panarolum*, qui anginâ correptus ex sectione venarum linguæ, suffocatus obiit, vid. *pent. 1. observ. 49.*

EXPERIMENTIS,

OBSERVATIO I.

Selecta aliquot, tum de experimento, tum de historia, ad Anginam remedia.

AQua ex floribus ac foliis *Periclymeni*, vulgo caprifolii, Anginæ præstantissimum est remedium. *Rob. Constantinus in supplement. ling. lat.*

In Angina *cassia Ægyptiaca* succus extractus, cumq; aqua plantaginis mistus, plurimum conducit. *Camerarius in horto.*

Annosæ arboris *Sambuci*, apud Boreales præsertim, ramis accrescit excrementum corticosum coriaceumve, multis dotibus cognitu dignissimum, plebique Angliæ & Germanæ, *Judæ aures* vocatum, propter effigiem auris, quam cartilagineo concretu rugosoque complexu multis plicis & mæandris æmulatur: sed colore pullo, prædurum, aquis mersum molescens, spongiæque ritu tumens: Anginis certissimo experimento utilissimum, & tumoribus intus forisque nunquam satis laudatum, gustu penè insipidum, cutis elixæ, aut corii *Pena & Lobelius in Adversf. stirp.*

Fungus Sambucinus in vino coctus & potatus, præsenti remedio est Anginosis, præcedente & sequente suffitu de olibano. *Leonellus in praxi.* Plura de hoc remedio, vide in *Jatreio VVirtembergico, pag. 244.*

Lignum *hederæ* à proprietate valet ad apostemata gutturis: ideo comedens ex cochleari de hederæ ligno, vel bibens ex vase ligneo hederaceo, nunquam vel raro in apostema gutturis aut uvulæ incurrit. *Joan. Marquardus in Practica, Cap. de Angina.*

Rubeta synanchicis cocta, & pro emplastro imposita, adeò prodest, ut quendam hoc auxilio, cui jam tanquam morienti, de more candelæ accensæ fuerant, liberaverim. Crediderim & filum, quo suspensa interierit, conferre. *Cardanus lib. 7. cap. 38. De Varietate rerum.*

℞. *Gummi Sambuci drach. ij. aristol. rot. drach. j. aquæ capri-*

caprifolii unc. iij. bulliant simul & fiat gargarismus. Chalmereus *enchirid. Chirurg. cap.* 30.

Cinis *hirundinum* combustus, Melichio admodum probatus, antidotario suo.

OBSERVATIO II.

Admirandum Galeni, ad Anginam experimentum.

MEmini me admirandam *canini stercoris* expertum facultatem. Canino etenim stercore, uti assiduè consuevit præceptorum nostrorum quidam, sola ossa cani edenda exhibens, duobus continuo diebus, ex quibus durum, candidum, ac minimè fœtens stercus proveniebat. Hoc igitur acceptum, desiccabat, ut cùm postea usus esset, facilè ad lævorem posset redigi. Utebatur eo ad Anginam & Dysenteriam, & summè inveterata ulcera. Ad anginam quidem, iis medicamentis admiscens, quæ alioqui huic affectui congruebant, &c. *Gale. lib.* 10. *simpl.*

OBSERVATIO III.

Anginæ cura, per guttur lupi.

LUpi guttur (asperam arteriam) hoc loci commemorandum mihi visum est, ob insignem experientiam, cujus cum insigni & docto Medico, Adolpho Occone, Augustanæ reipublicæ Physico officiosissimo, paucissimi medici hactenus conscii fuêre. Nam qui per hoc guttur bibit, in synanche, id est, angina, certissima salute evadit. *Joan. Agricola lib.* 2. *Medicinæ Herbariæ.*

OBSERVATIO IV.

Anginæ curatio mira & superstitiosa.

MUlier quædam superstitiosè butyrum mense Majo asservabat, & colligebat tribus diebus rogationum, viris è lacte vaccæ, quæ matrem peperisset; mulieribus, quæ fœminam. Urgente Angina, inungebat collo, cervici partibus vicinis, carpo plurimum fricando. Atque hac ratione non paucos sanitati restituit. *Scholiographi ad c.* 22. *lib.* 1. *Hollerii de morb. intern.*

† Plura ad anginam experimenta & ἰωμεῖα vid. apud *Bartholin. Cent.* 4. *hist. anat.* 73. *Camerar. Syllog. memorab. Cent.* 16. *part.* 88.

INGENIOSA TUMORIS CURA.

OBSERVATIO I.

Variæ & ingeniosæ, suppurati tumoris, in angina, aperiendi rationes.

HIante ore, lingua deprimitur: culter ligneus acùtus indagatur in guttur, ut tumor disrumpatur. Tum proono capite sanies repurgetur. Ubi in faucibus manifestus est tumor, vellicandus est unguibus aut ferro aperiendus. Alii spongiæ partem ad magnitudinem avellanæ suspendunt è filo, & ita ab ægro devorari jubent. Intumescit spongia, atque dum vi retrahitur, tumorem rumpit. Hoc alii bolo carnis salsæ semicoctæ, ita suspenso & devorato, tum vi retracto, moliuntur. Alioqui scarificandus locus est, sub maxillis, sub mento, in collo, vitatis semper nervis & arteriis. Sic enim aliquando sanies effluit. Alioqui cucurbitulæ scarificatis locis apponendæ sunt. *Hollerius lib.* 1. *cap.* 23. *de curand. morb. intern.*

Nonnulli etiam panis crustam devorandam præbent. *Duretus in adversariis ad eundem locum.*

Quidam optimo successu, attingunt duntaxat *oleo ex vitriolo*, & mox rumpitur abscessus. Sunt qui ceream candelam impingant & rumpant. Arculanus, cuspide ferreâ ligno infixa, sic ut alias partes non vulneret, illud efficit. Neque ei placet, quod nonnulli volunt spongiâ ex filo pendente ac devoratâ, & paulò pòst, dum humore turget, violenter evulsa, id tentare. Quî enim illam transglutient, cùm vix liquidissima quæque absorbeant? Rogerius idem facit ex frusto bubulæ carnis semicoctæ: utrumque probare videtur Guido, non absque ratione prorsus. Quando enim suppuravit materia, solito minor est tumor: cùm per maturationem fiat quidam fervor, & per ebullitionem non parum humoris exhalet & absumatur. Unde Aëtius quoque præcipit in tonsillarum inflammatione frusta panis in aqua macerata, quàm maxima, & alios cibos, acervatim ingerere. Vehementiore enim circa abscessus obvolutione facta (inquit) eodem modo afficiuntur, ac si sectionem sustineant. *Joubertus tractat. de thoracis partium affectibus, cap.* 1.

Si apostema venerit jam ad maturationem & non rumpatur, oportet ipsum aperire, ut exeat sanguis. Inspiciat ergo medicus in ore, & si appareat, hoc modo rumpatur. Accipiat unum lignum subtile, rotundum, in cujus extremitate apponat ferrum acutum, cujus longitudo sit tantæ quantitatis, quantæ est medietas digiti, in ore: deinde ore aperto, ponendo lignum intra dentes ægroti, ac si esset frænum, deinde ponat cannulam illam cum ferro ad locum apostematis, ac scindat: aperto apostemate, pronus declinet caput inferius, ore aperto, ut exeat sanies. Si autem non potest rumpi, quia non appareat visui, imponat digitum in os, & cum unguibus rumpat, si potest. Rupto apostemate, mundificetur hoc modo. *Accipiat aquam mellis, secundùm artem decoctam*, & gargariset. *Leonell. Practica cap.* 19.

OBSERVATIO II.

Anginæ suppuratio, ruptorio medicamento promota, exemplo memorabili.

ILlustris mulier, Gabriela *Goufier*, Domina à *Saultour*, cùm anginâ autumnali, omnium periculosissima, detineretur, venit in mentem legisse me apud *Aetium lib.* 15. *cap.* 6. Agaricum occultos abscessus absorbere, vel foràs materiam evocare; statim agaricum in taleolos conscissum, *in decocto rad. althææ, ficuum, cum momento zinzib. & quarta parte vini albi, maceravi, addidi syr. de althæa*, potionem ægrotæ dedi, monuique ne illam statim deglutiret, sed aliquod tempus, in imis faucibus contineret, si hac potione vitam sibi redimere vellet: obsequitur ægrota, interim dum cum illa sermonem confero, ecce magna puris albi copia, tam putridi & graveolentis, ore rejicitur ut filia quæ ad matrem cum pelui astabat, excipiendi puris ergò, nec opinato, præ gravi illius puris fœtore conciderit animo, reliqui custodes magnâ corporis coorentione foras proruperint; adcurrunt aliæ, purulenta detrahunt detergent: festinant aliæ, ut intolerabilem gravis odoris fœditatem, suffitu quodam depellerent, quâ sublatâ, ad ægrotam redii, quàm planè & vocis vitio, & respiratione difficili, & gravi deglutitione, & febre levatam reperi, & ab omni vitæ periculo tutam, quâ nunc fruitur incolumis. *Iacobus Dovynetus Apolog. lib.* 3. *cap.* 2.

OBSERVATIO III.

Anginæ tumor maturus, in muliere quinquaginta quinque annorum, fœliciter sectus.

QUoniam bona casuum narratio, multum corroborat operantem, ponam in hoc loco quid mihi accidit in civitate Mediolani, de quadam domina quinquagenaria quinta: quæ habuit squinantiam phlegmaticam, quæ totam occupavit gulam, intus & extra: ita quod extrà tumor maximus apparebat: & cum hoc non loquebatur: nec poterat transglutire: hæc fuit in cura cujusdam juvenis mei scholaris, per plures dies: de malo in pejus quotidie procedebat. Tunc quasi in casu desperationis sui vocatus: & inveni eam in statu pessimo: quia pluribus non comederat diebus: nec audebat dormire: quia timebat subitò suffocari: tunc

tangens

tangens pulsum ipsum, in ultima inveni debilitate. Tangens locum corruptum, enim materiam in profundo, quo longiores, cognovi quod potius suffocaretur: quam exterius apostema vel interius rumperetur: Tunc mihi præparavi rasorium, & locum palpans cum digitis, inveni maturam materiam, inter mentum & epiglottum plusquam in alio loco congregatam. Tunc locum palpans cum digito ut possem nervos venas, & arterias evitare: vulnus ibi feci profundum: per quod, de corrupta, & male fœtente materia magnam partem extraxi magnamque partem dimisi: quam tunc evacuare poteram: secundum rationem [illegible] quam servivi. Tunc æger a leviorem habuit [illegible] paulatimque fuit fortificatus: timor que mortis subito diminuitur: eo quod ad cor major poterat aëris quantitas delegari. Tunc administrans ei brodium per vulnus magna ipsius quantitas exibat, tunc ingeniavi ut cum argentea cannula, quæ posita in ore, totum vulnus transibat, sua cura reciperet ad [illegible] necessaria nutrimenta: gulam totam & [illegible], cum medicinis mundificantibus, & residuum materiæ maturantibus circumdabam, donec extraxi de vulnere [illegible] sanguineum viscosæ materiæ & fœtentis, quæ fuerat sicut quoddam intestinum longum plus & grossum, unius majoris digiti quantitate: quæ [illegible] extraneo condensata, qua [illegible] remansit locus sine tumore, & ægra incepit maxime confortari: tamen in ea continuavi [illegible] mundificativa, & incarnativis, & cicatrizativis vulnus optime sigillari, & ægra fuit saluti pristinæ restituta. *Lanfrancus Chirurgia majoris, doctrina 2. tract. 3. cap. 5.*

OBSERVATIO IV.

De angina gravi & præfocatoria à qua converso extrorsum tumore & suppurato, liberatus æger fuit.

JOannes *Cobler* Piscator, angina gravi laborans & in præfocationis periculum adductus, eradicato redditu lingua, ut præ tumore [illegible] posset, exertaque lingua, rubentibus & prominentibus oculis in [illegible] præfocari videbatur, converso extrorsum tumore & suppurato, liberatus integre. *Valeriola lib. 2. Observat. 10.*

OBSERVATIO V.

Apertis post aures tumoribus, evacuato pure, sanata Angina.

QUod Dodonæus in puella bimula se observasse [illegible] ego in viro 34 [illegible] annorum, sed paupercula videre me memini ante 10. circiter annos Back [illegible]. [illegible] apertis tumoribus post aures [illegible], cum pus copiosum effluxisset, Angina sanata est. *Observat. [illegible] Observationibus [illegible].*

LARYNGOTOMIA.

OBSERVATIO I.

In angina summa desperatione, laryngotomia à Medicis nostra ætate feliciter administrata, aspera arteria profunde vulnerata, [illegible].

ANgina laborabat Nicolaus Rota: sed nullus tamen rubor aut tumor vel intus in gula, vel extra videbatur. Et ipse nihilominus vix spiritum trahens, quicquid præterea edendum sumeret, per os statim & nares rejiciebat. Quare, [illegible] corpore pallente jam facie, ac vertentibus oculis, spes omnis sublata esset, & medici, quibus cura demandata fuerat, ægrum amplius non adirent; me, licet juniorem, convocant, ægrum ostendunt, & quæcumque acta fuerant exponunt. At ego cum & ægrum ipsum ad mortem tendere, & Medicos quæcumque opportuna fuerant præsidia adhibuisse intelligerem, cœpi ipse mecum cogitare, satiusne esset ægrum Deo & naturæ ut cæteri Medici, incuratum dimittere, ac aliquod, licet insolitum, utile tamen [illegible] experiri. Verum adhortantibus his qui ægro assidebant, consilium capio, & locum altioribus plagis sub ipsis maxillis, ac etiam supra collum incido, ex quæ cum sanies multa prorumperet adeo morbus levatus est, ut [illegible] spiritum simul & cibum capientibus, [illegible] deinde ad bonam valetudinem ægro ipsi ducetur regressio. *Benivenius c. 28. de Abditis.*

† Anginæ laryngotomia curatæ exemplum quoque recenset *N. [illegible]*

Ubi tantum intumescere cœperit locus, ut tam cibus quam aër permeare nequeat: universalibus indicationibus satisfacto scilicet venæ sectione & revulsionem & aversionem cum evacuatione præmittendo. Deinde robore vitali perseverante, inter semicirculos cartilagineos & ligamentosos, arteriæ asperæ vulnusculum ex transverso [illegible] incident. Per id enim [illegible] refrigeratione auram frigidam inspirat, expulsis & emissis inde fuliginosis halitibus & fumosis. *[illegible] Medicina Herm[illegible]*

Quia in anginæ extrema desperatione audendum sit ex optimis quibusque autoribus monebimus. Celsus ultimum remedium esse ait, incidere satis altis plagis sub ipsis maxillis supra collum, & in palato circa uvam: vel eas venas quæ sub lingua sunt, ut per ea vulnera morbus erumpat. His [illegible] æger adjutus, fore [illegible] morbo victum esse. Audacior Paulus Ægineta laryngotomiam ex Chirurgorum præstantissimorum [illegible] commendat, maxime vero Antylli [illegible] affert. [illegible] Græce est depravata, sed a Dalechampio nostro fideliter restitutam quivis legere potest. Cœlius Aurelianus recitat, Asclepiadem etiam [illegible] Chirurgiam, a veteribus probatam comprobat: [illegible] esse, & a nullo [illegible] traditam, sed caducam & temerariam Asclepiadis inventionem affirmat. Aretæus vero omnium antiquissimus autor: quicumque strangulationem, & anginæ veteres, [illegible] secuerunt ad respirationem, non [illegible] experientia rei hæc [illegible]. Etenim [illegible] inflammatio major ex vulnere [illegible], & magis [illegible] suffocatione & tussi. Quod si aliquando periculum istud effugerint non coalescunt vulneris labra. utraque enim cartilaginea sunt, & inglutinabilia. Recentiores tamen, ut *Avicen. lib. 3. fen. 9. tractat. [illegible]* remedium [illegible] hoc in deplorato affectu non detrahunt. At si unquam est aggrediendum, id constantibus ægri viribus, & [illegible] gulatione permittendum. Neque enim in [illegible] est tracheæ vulnus, ut Aretæus sine experimento, [illegible] objecit, [illegible]. Albucasis enim in ancilla, & Avenzoar in capra ejusmodi vulnus curatum [illegible], testantur: at [illegible] prorsus lethale non esse, quinimo, in angina alioqui deplorata, institui posse nempe extremi morbi extremum remedium. Ego etiam vidi persanatum vulnus ingens tracheæ, anno Domini 1567. *Joubertus cap 1. tract. de [illegible]*

Non possum silentio præterire quod vidi. Ancilla accepit cultellum, & misit eum in guttur suum, & incidit eo partem canalis pulmonis, & vocatus sum ad curationem ejus, & inveni eam mugire, sicut est mugitus mortui; detexi ergo a vulnere, & inveni sanguinem paucum, qui egressus fuerat a vulnere. Colligere ergo potui, quod ipsa non abscideret venam, neque quid egi, & ventus egrediebatur ex vulnere: properavi ergo & sui vulnus & curavi ipsum, donec sanatum est, & non accidit ancillæ aliud malum, quam raucedo in voce. *Albucasis lib. 2. cap. 43 methodi medendi.*

Nos his manibus incisionem fecimus in uno qui ja-

jamiam expirasset, Magistro Sancto tonsore non audente, & sanitati restitutus est. Alphonso Illustrissimo Duci Ferrariæ tertio, visa est res hæc adeo ardua, ut dignatus sit ægrum illum visitare, & foramen videre Videmus in suppuratis thoracem circa quartam & quintam costam aperiri, & ascitem per incisionem curari, & fiunt in umbilico incisiones, & in inguinibus, in his qui intestinalem herniam patiuntur, in perinæo in lapide vesicæ, neque prædictæ rationes contra hanc incisionem valent: nam quod de vesica & intestinis adducitur, simile non est, quia vesica musculos non habet, per quos consolidari possit, quando incisa est, neque intestina tenuia, de quibus loquitur Hippocrates, musculos habent. In gutture verò inter annulum & annulum musculus adjacet, per quem agglutinatio fieri poterit. Vidimus nos quendam, qui Illustriss. Ducis bubulos pascebat, qui multos habebat perfractos gutturis annulos; hic ob quædam scelera torquebatur, & cum prætor illi comminaretur, nisi vera patefaceret, sequenti die esse equuleo levandum, desperatus hic in carceribus, modum se necandi quærebat, invenit forte fortuna cujusdam ferreę loricæ partem, ab ea laminam abstulit ferream, & propriis manibus guttur sibi dissecare cœpit, & magnam annulorum anteriorum partem dissecuit ad numerum quinarium, & partem epiglotti, abstulitque in latitudine portionem; tamen sanitati restitutus est. In ultima desperatione in angina, semper suaderem guttur secandum esse tum ob prædicta, tum quia experientia hoc ostendit in brutis animantibus, nā si collo suspendantur obeunt, quia spiritus via occluditur: at dum suspensa antequam sint penitus suffocata, si trachea arteria aperiatur, non suffocantur, sed sanantur, si à colli suspensione liberentur Ex hoc igitur experimento inferri potest, gutturis sectionem tuto fieri posse in anginosis: imo mirum quod hæc animalia vivant, nulla arte illis adhibita, in hominibus verò ars plurimum facit. Adde nonnunquam contigisse aliquibus guttur fuisse vulneratum, & annulos incisos, tamen sanitati restituti sunt. Cur igitur in tanto discrimine potius non est adhibenda huic operationi manus, quam sinere ægrum suffocari? Petis, quonam modo ejusmodi gutturis incisio fieri debeat? Respondemus: recentiores dicere, jubendum esse anginam patientem, ut è regione Chirurgi, in sede, quæ posteriori parte elevata sit, sedeat, mox excoriandum in tertio aut quarto circulo sub epiglotto, & postea inter cartilaginem unam & aliam tres fiant aut quatuor scissuræ rotundæ, quarum duæ sint versus dextram partem, & aliæ duæ versus sinistram, & ita relinquatur, quoad periculum translactum sit, vel fiant duo solum foramina, unum in dextra parte, aliud in sinistra, denique utantur incarnante medicamento, & sanantur. Nos talem excoriationem non facimus, ne dolor inferatur ægroto, qui jam satis doloris perpessus est: propterea jubemus ut extendatur pellis, supra guttur, & quicquid suprapositum est, postea è regione spatii inter annulum & annulum fiat sectio una per transversum, neque fiant tot foramina. Nos etenim his manibus ita fecimus, & æger convaluit. Et Paulus Ægyneta ex Anthyllo, pellem extendit, non excoriat, nisi illi sint ignari qui incidunt, ne annulos inciderent: locus vero conveniens distat ab epiglotto per tres aut quatuor annulos, secundum recentes. Sed cum incertus sit locus abscessus, opus est in inferiore parte magis aperire, ut simus sub abscessu, quia cùm oculis non videtur, est sub quarto annulo, & tutius est inferius incidere, quia si superius, facta esset incisio, iterum incidere oporteret, neque mihi places hos incidendos sedere, nam facile sedentes in syncopen transeunt, sed jaceant ut sunt, si contingat in illa parte esse abscessum, quandoque inciditur, & exit pus, ut mihi in incidendo evenit, pus exivit & sanguis extra cannam collectus & is qui per aliquot horas neque voces effingere poterat, loqui cœpit. *Brassavolus Comment. in lib. 2. Sect. 35. Hipp. de rat. vict. in morbis acutis.*

Quidam jussit sibi gurgulionis finem amputari, absente Medico, cum inde suffocaretur, & servatus est. *Scholiographi ad cap. 13. lib. 1. Hollerii de morb. int.*

Percussa aspera arteria interdum certo mortem affert: interdum periculum ingens, sine certa tamen desperatione: nonnunquam etiam, si convenienter vulnus tractetur, sanari potest, ut veterum Laryngotomia probat. In Synanchicis enim ore, & gargareone inflammatione obsessis, aut etiam tonsillis asperæ arteriæ os aperientibus, cum strangulatus periculum imminet, cui alia ratione occurri non potest, infra arteriæ incolumis caput spatio trium ipsius quatuorve circulorum, secant scalpello arteriæ membranosa vincula intra duas cartilagines, donec spiritus per vulnus cum murmure quodam erumpat, & vox intercidatur imprimis cavendo, ne vasa & tunica cartilaginum exquisitissimo sensu prædita dividantur. Tum declinato strangulatus periculo, ora vulneris renovant: mox suturis cutem citra cartilaginem committunt, & convenientibus remediis glutinant. Simili curatione utuntur, si quis mortis desiderio, aut aliter jugulum sibi inciderit Idem confirmat. *Paulus 6. 33. ex Anthyllo. Avicenna fen. 9. 3. cap.* 11. præcipit. Albucasis felici cum successu expertum scribit in ancilla. *Rases. 3. Continent. Avenzoar. 10. tract. 14. Haly. 3. Pract. 38.* idem docent. Galenus 1. *de loc. affect.* 1. *&* 5. *Method.* 8. bronchiorum in pulmone lingamenta dividi sæpe testatur, vel à puris acrimonia exesa, vel ab humiditatis copia, quorum abscissione bronchiorum, decidere & expui contingit, unde nec necessariò, nec nisi post longum intervallum, mors consequitur. Quinetiam alio loco scribit, satius esse, ut simul cum vena vel arteria pulmonis rupta, ramus asperæ proximus dividatur, quam si servaretur integer, quia fluenti sanguini exitus facilior est per asperam, quo integra expurgatio speratur. Ubi enim bronchiorum vincula illæsa manent, per solas anastomoses asperæ, sanguis transcolatus, retinent, atque in grumum concrescens, per moram putrescit, pulmones vitiat, tandemque interficit. Ex his intelligitur asperæ arterię vulnera, neque necessariò, neque semper esse lethalia, nisi, ut rectè adjecit Hippocrates, magna admodum fuerint. *Iacotius Comm. ad Aph. 16. Lib. 1. sect. 3. Coac. Hippocr.*

Ne quid in hujusmodi vulneribus desperet, aut intentatum relinquat Chirurgus, placet aliquot exemplis, quam mira sint naturæ arte adjutæ opera, patefacere. Servo cuidam domini *de Champagre* nobilis Andegavensis, ense vulnus ad iugulum inflictum est, ex quo jugularium venarum alterutra cum aspera arteria excisa erat. Sanguinis aderat ingens profluvium, & fandi impotentia, eaque symptomata eo usque perseverarunt, quoad consutum vulnus esset, & medicamentis obductum. Medicamenta verò si quando liquidiora essent, ea per vulnus, & suturæ interstitia tanquam sugebat, & sucta allectaque ore mox reddebat æger. Itaque exactius mecum vulneris magnitudinem, partium affectarum, præsertim verò asperæ arteriæ, & jugularis venæ spermaticam, adeoque siccam & exanguem naturam agglutinationi rebellem expendens, tum etiam quod trachea arteria iis motibus, quos inter deglutiendum œsophagus obit, obnoxia sit, propter tunicam internam, quæ œsophagi tunicæ continua est, cujus occasione partes illæ, mutuò sibi obsequiosæ, motu reciproco inserviunt, quemadmodum ductarius funis, directis ductionibus per trochleæ orbiculos circumactis; præterea, arteriæ usum, respirationi & cordis calori temperando necessarium cogitans, quemadmodum venæ jugularis, ad nutritionem partium supernarum: expensa porro apud me sangui-

guinis, in quo naturæ thesaurus est, magna vi, quæ ipsi profluxerat, propinquam & certam, apud astantes; illi instare mortem, præsagiebam. Et tamen præter expectationem, divino potius favore, quàm nostris artibus, superstes convaluit.

Æque admirabilis est quæ sequitur historia. Angli duo ad Vincenarum sylvam animi gratia obambulabant: Sed unus, comitis sui nummis, & torqui aureo, quem ponderosum circumferebat, inhians, ipsum incautum oppressit, jugulatumque & spoliatum, in illis, quæ ob iter sunt, vitibus, demisit, interfecisse ratus, tracheâ arteriâ, & œsophago pugione confossis. Sicarius prædo in urbem se recepit. Alter semianimis, cum vix tandem hinc in rustici cujusdam casam se subtraxisset, præsentibus & quæ ad manum erant remediis curatus, in urbem perductus, mihi, qui curam ejus agerem, à familiaribus suis traditus est. Ego primo quoque tempore, excissam penitus tracheam arteriam, suturâ quam sedulo potui comprehendi, atque vulneris labra sibi quam proximè licuit admovi, œsophagum comprehendere non potui, quod totus se in stomachum subduxerat: hinc totum vulnus medicamentis, diplomatis linteis & fasciis idoneis obduxi. Sic curatus loqui cœpit, & sicarium prædonem, facinoris authorem, nomine proprio exprimere: adeo ut ille deprehensus, rotæque affixus, confractis membris, miserrimam pro innocentis anima, qui quarto à vulnere die obierat, reddiderit vitam.

Par vulneris casus Germano cuidam contigit, qui in vico Nucum, apud Perotum Trapezitam commorabatur. Ille diris furialibus percitus, de nocte gladio ipse sibi jugulum confodit, manè ab amicis qui eum invisebant vocatus, hominem, iisdem prorsus quibus Anglum, artibus curavi. Itaque repente locutus, qui antea ne mutire quidem poterat, servum qui in eodem cum ipso cubiculo dormiebat, tanquam sceleris authorem, in vincula conjectum, criminis suspicione atque carcere liberavit: remque ut gesta erat, professus, per triduum à vulnere supervixit, jusculorum per anum clysteris instar infusorum, & succorum alendo idoneorum, ut panis recenter à clibano extracti, & vino generoso macerati, suavi vapore sustentatus. Id porrò ex arte Chirurgica consecutus, ut ex aphono loquens per quatriduum fieret. *Paræus lib. 9. cap. 19.*

Vidi quendam Dominum Bonifacium, nepotem Domini Oberti, Marchionis Pallavicini, qui vulneratus fuit cum quadam sagitta parvissima, debili per *Guidez* vel venam quæ est apud tracheam arteriam, in manifesto gulæ. Et fuit illud vulnus in latere sinistro tracheæ arteriæ, & ab illo vulnere non exivit, nisi stillicidium sanguinis, & non penetravit sagitta aliquid intra, nec applicata fuit in loco ut staret aliquo modo, & mortuus fuit eadem horâ coram me, & locus totus denigratus fuit: & habuit rugitum in canna, velut oregmon vel sonitum usq; ad finem vitæ: considerans quod hoc esset propter venenum, inveni quod nihil fuit, sed evenit hoc eidem manifestè propter vulnus in vena, quæ portavit sanguinem ad pulmonem & cor, propter ejus affinitatem cum illis nobilibus membris, & ex hoc illa nobilia membra venæ compassa fuerunt, & mortuus fuit. Cogitaveram enim phlebotomare de ambobus brachiis, ut sanguis ad aliam traheretur partem, & ut non transiret ad cor, vel derivaretur; sed tempus breve opus præcogitatum impedivit.

Vidi quendam alium, qui vocabatur Fansus; homo Curialis erat, & fuit percussus coram me a milite quodam, cum acie manus ludendo in trachea arteria: & circa venas *Guidez*, & cecidit in terram quasi mortuus, & stetit sic per horam: & judicavit ipsum mortuum, per ea quæ apparebant: sed in eo permansit aliquid anhelitus quasi insensibilis, & finaliter redivit, nam & revixit.

Vidi etiam quendam carceratum in civitate Cremonæ, qui per desperationem secavit sibi cannam pulmonis & stomachi, ita quod horâ comestionis exibat cibus & potus & aer à vulnere manifestè. Ego continuavi partes decenter, & confirmavi locum bene cum pulveribus, & bindis, & plumaceolis, & fuit curatus in uno mense, & vixit: scio quod in sectione non læsit venas quæ appellantur *Guidez*.

Iterum vidi quendam militem de Pergamo, qui percussus fuit in quodam exercitu, in quo erat, cum sagitta magna de turno, & intravit sagitta gulam ex parte dextra gulæ apud *Guidez*: & non læsit venam, & perforavit totam gulam usque ad spatulam sinistram. Et ego manibus meis extraxi sagittam, cum observatione solennitatis dictæ superius, & curatus fuit perfectè, & vixit longo tempore & habui bonum salarium. *Guiliel. Placent. Chirurg. lib. 2. cap. 7.*

DE PVLMONIBVS.

Et primum

De Conformatione Pulmonum, tum naturali, tum monstrosâ; item de raris aliis exemplis.

OBSERVATIO I.

Hominem secundum naturam constitutum, quatuor tantum pulmonis lobos habere.

VTRAQUE pulmonis partes in duos distinguuntur lobos, membraneis fibris in hominibus invicem hærentes, neque ita inter resecandum separatu, ac in cane, promptos. Hoc loborum interstitium obliquâ perficitur lineâ, è regione propemodum quartæ thoracis vertebræ incipiente, & obliquè deorsum in priora, quasi ad pectoris ossis mucronem protensa: sic ut humilior lobos superiore existat longior, neq; etiam perpetuò in duos solum lobos pulmonis partes secantur, verum aliquando in tres, interdum in nullos, aut duos invicem ita nexos, ut sectionis potius nota, quàm revera distinctio in quibusdam hominibus videatur. Locum autem, qui in canibus, simiisque, cavæ venæ caudicem suffulcit, uti jam antea dixi, nunquam in homine observavi, & hunc illo destitui certò certiùs scio. Quamvis interim *Galeni* locus, *in septimo de administrandis dissectionibus*, mihi memoria non exciderit, quo inquit: quintum hunc pulmonis lobum eos non latere, qui rectè sectionem administrant: innuens, Herophylo & Marino ejusmodi lobum fuisse incognitum, uti sanè fuit, cùm illi hominum cadavera, non autem cum ipso, simiarum ac canum dumtaxat, aggrederentur, in quibus præsenti lobo nihil est manifestius, quemadmodum hominem secanti pulchrè etiam constat illum deesse, tum quod id sensus indicet, tum quod vena septum permeans, simul cordis penetret involucrum, neque aliquod prorsus sit intervallum ductus cavæ inter septum & involucrum, quale in canibus longissimum visitur: unde etiam in illo, vena cava merito hoc quinto lobo, tanquam à manu quapiam suffulciri amplectique debuit. *Vesalius lib. 6. cap. 7. de corp. hum. fabrica.*

OBSERVATIO II.

Non naturaliter & monstrose constitutum hominem, quinto pulmonis lobo aliquando observatum.

PUlmo tam dexter quàm sinister, lobis duobus constat: superiore uno, altero inferiore, sæpe palam dis-

discretis, interdum obscurè. Præter hos tertius est dexter exiguus, vasis perpaucis textus, media cavitate venam cavam, cor appetentem, ceu pulvino molli excipiens ac firmans: in hominibus sternon ossibus septem compositum sortitis. Quales Galeno, & Mondino, & Nicolao Massæ Veneto, semper sunt observati, nobis aliquoties, semel Gervasio Guetaldo Aureliæ medico longè præstantissimo, & aliis, scio certò, non paucis. *Sylvius lib.3.cap.16.Isagog. Anatom.*

In Carolo, Sabaudiæ Duce nono, (præter alia monstrosa) quintum pulmonis lobum, omnes vidimus, tetigimus, incidimusque, atque pluribus ostendimus, quem unà cum aliis penulis vitiatum putridumque deprehendimus: ex quo judicatum est, ipsum cum aliis inopinatæ, & subitæ mortis Illustriss. Principis fuisse causam. *Francisc.Puteus lib.5.Apolog.Anat.pro Galeno contra Vesalium.*

†Pulmonis lobos diversos annotavit *Rhodius Mantiss. Anatom. obs.11.*

Observatio III.

Tunica pulmonis foraminibus pervia.

ADmirari video Galenum, quod Aristoteles tunicam pulmonis viderit foraminolentam, ad aëris respirationem, quoniam in ea pori minutissimi visum effugiant, in mortuo præsertim animali, ubi frigiditate magis contrahuntur. Desinat mirari Galenus, ac tantum Philosophum damnare, quoniam id in pulmone cati vel domestici sæpe vidimus, qui si folle attollitur, foraminolentus videbitur, verissimo exemplo: in homine quoq; fungosus, & levibus foraminibus plenus, si arefit, cutis universa arefacta, patentibus poris cernitur. Nec mirandum est, si aliquando vidisset Aristoteles. *Alex.Bened.lib.8.c.6.de curand.morb.*

Observatio IV.

In thorace pulmonis portio minima notata.

INveni partem thoracis pulmone destitui, hoc est, minimam pulmonis portionem adesse: quod vero reliquum erat humoris, ab aqueo humore occupabatur. *Columbus lib.15.Anatom.*

Observatio V.

Ingens purulentæ & fœculentæ materiæ copia in thoracis cavitate, exigua pulmonum portiuncula superstite adinventa in muliere, quæ asthmate, & phthisi laboraverat.

NOs Patavii in præsentia D. Phyaleti Præceptoris nostri ac complurium aliorum candidatorum, Anno 88. absoluto jam ejus vitæ cursu, aperuimus Matronam quandam, diu tussi & angustia pectoris, ut & Phthisi divexatam, in cujus sinistra thoracis capacitate, ingentem copiam purulentæ, nec non admodum fœculentæ materiæ, pultis instar liquescentis reperimus, exiguâ saltem pulmonum substantia superstite. *Georgius Grafeccius in Examine Theatri sui microcosmici, tractatione de pulmonum vitiis.*

Observatio VI.

Ad cruda tubercula, respirandi difficultas suppuratio, cum sanguinis sputo, & exiguo pure consecuta. Uni etiam hydrops obortus: aperti, inventi pulmones corrupti, pleuræ cohærentes.

BInos secui his mensibus, quorum uterque respirandi difficultate ob cruda ab initio tubercula tentabatur, utrique tamen suppuratio successit, uni quidem post duos, alteri post tres ab initio affectus menses. Uterque sanguinem, cum pauco pure, & frustulis pulmonum expuit. Secundus autem antequam obiret, & jecoris tumorem satis magnum incurrit: ex quo hydrops leucophlegmatia. Post sectionem ambobus dexter pulmo interius prorsus corruptus, exterius jam pleuræ coaluerat *De CL. V. Herculis Saxoniæ Patavini Observationibus.*

Observatio VII.

Pulmo sæpè pleuræ connexus: in quibusdam etiam saniosus visus.

PUlmonem in pluribus pleuræ connexum, nunc in altero latere, nunc in utroque vidimus: atque hæc pulmonum in nonnullis cum pleura connexio in causa plerumque est, ut Medici decipiantur, penetrantia thoracis vulnera nequaquam agnoscentes, quippe, qui hoc Chirurgorum axioma putent, omne thoracis vulnus penetrans extrà spirare: at in illis, quibus hæc pulmonum connexio, cum membrana succingente contingit, possunt vulnere thoracem perforante laborare, neque tamen spirare vulnus cernitur. *Columbus lib.15. Anat.*

Observatio VIII.

Quidam costarum tumore suborto, folliculus membranaceus circa jugulum aqua bullis nigris, & massa 3.lib. carnea, laminatim concreta, refertus, costisque affixus deprehensus una cum aqua in pectore, & saniosis pulmonibus visis.

HIstoriam hanc, nisi fallimur, Amicus quidam ad nos transcripsit: verum quod dimidia sive pleraque ejusdem pars nobis interciderit, tum multo magis quod nomen circa finem adscriptum ignoremus: necesse fuit nobis totam prætermittere: Per occasionem, si liceat, restituemus. Lemma loco historię interea esto. Cujus erroris lectorem submonere visum fuit. *Schenckius Filius.*

† Costis affixos pulmones vide apud *Rhod. Mantiss. Anatom. Obs.10.* adde quæ de annexis pulmonum lobis recenset *Bartholetus de respirat.l.4.c.9. & 25.*

Observatio IX.

Pulmones sinistræ parti thoracis adhærentes in abdomine serum copiosum, lien magnus, & lumbricus latus, visa.

IN Nosodochio curavi aperiendum corpus puellæ, quę per multos dies conquesta erat de hypochondrio dextro, rejecerat teniæ vermis longas partes, sæpius purgata, additis vermes expellentibus, unde partes rejectæ fuerant. In corpore, pulmonis sinistra pars extenuata, thoraci adhęrens, in abdomine copiosum serum, renes amplissimi, magnitudine admodum excedentes. Hepar amplum, lien nimis magnus, & mali coloris, in intestinis copia vermis teniæ. *Ex obs. Joannis Bauhini.*

Observatio X.

Arthriticus & Nephriticus creberrimis defluxionibus obnoxius, subitò suffocatus. cujus corpore aperto, inter alia deprehensi pulmones caustis adnati, cruentæ saniei, instar eorum qui pulmonis hydrope laborant, innatantes. In renibus verò lapis amygdali cum corticis magnitudine.

VOcatus *Chan* ad Priorem, dominum *de Jaillon*, laborantem defluxione in pulmonem, scapulas, & thoracem: tussi, tensione ingenti ventriculi, ructibus, nausea: præcessit diarrhœa; à levi medicamento excrevit magnam copiam humorum biliosorum & pituitosorum fœtentium. Nephriticus ac lithiasi nonnihil tum quoque vexabatur, arthritidi obnoxius, April.13. subitò suffocatus. Adveni paulò ante mortem, cum esset in stertore. Aperui cadaver, pulmo dexter undique costis adnatus cernebatur, tumebat, ac durus ab inflammatione. In sinistro latere benè habebat, innatabat tamen copiosæ aquæ sanguinolentæ, quod à me nunquam fuit visum. In rene sinistro, aliquot calculi & unus magnus, occupans ureteris principium, deprehensi, magnitudinis amygdali cum cortice: dexter totus consumptus: in abdomine aqua. *Idem de Observ: propr.*

OSSA IN PULMONIBUS VISA.

Observatio I.

Ossa in pulmonibus observata.

VIsa in pulmonibus ossa non parva, ut superiore anno in Francisco Capello, cujus sectioni Jacobus Bonus interfuit. *Columbus lib. 15. Anat.*

CALCULI SIVE TARTARUS.

Observatio I.

Calculi variæ formæ & coloris, in pulmonibus geniti, tussim, laterum dolores, sanguinis sputionem, asthma, phthisin, atrophiam, & tandem etiam mortem, inferentes.

QUidam diuturna tussi vexatus, & exiguum lentumque pus expuens, frustum quoddam parvo grandinis grano haud absimile excreavit, ac deferens illud mihi ostendit, atque rursus non ita multò post aliud quoque attulit. Unde conjeci, lentum illum humorem, quem antea expuere solebat, siccatum induratumque, ad hujusmodi substantiam pervenisse: quamobrem medicamentum ei in potu dedi, quod asthmaticis auxiliatur, atque ita factum est, ut minorem expueret grandinem, atque longiori quàm antea intervallo, neque pluribus deinceps annis adeo mitigari potuit affectus, quin tandem moreretur. Cæterum grandines ipsæ magna ex parte ervi magnitudinem æquabant, quamvis interdum majores, interdum minores esse viderentur. Atque alios quoque similiter spuere, sed nihilominus in multos annos vitam extendere vidimus. Quorum alii aliam ob causam, alii verò ob spiritualium instrumentorum affectum mortui sunt, quamvis nihil cruoris excrearent. *Galen. lib. 4. cap 9. de loc. affect.*

Vir quidam calculum exquisitè figuratum expuit, non crassum humorem & viscosum, sed revera calculum: non asperum, sed etiam valdè levem, durum & renitentem, ut in terram quoque projectus, sonum ederet. Hic vir longo tempore tussi vexatus, non potuit, ne valdè tussiret, liberari, quo usque calculum expuisset. Utebatur autem victu temperato, humectante, & potius refrigerante mediocriter: erat enim & curis deditus, & habitu tenuis, ut hoc etiam tabidis responderet. Et nisi his usus fuissem, puto illum similiter iis, qui tabe laborarunt, interiturum fuisse. Meminit etiam cujusdam divinissimus Galenus, qui non calculum, sed grandinibus similia expuerat: item aliorum quorundam, qui similia bili dolore sputa rejecerant. Ac miror quomodo ipse nullo refrigerantium uti voluerit, sed hæc quidam vitarit, calidam autem potius curandi rationem adhibuerit. Nam & Mithridatum ipsis offerebam inquit, pariter & Athanasiam, & quæ adhuc magis siccare potest, theriacam, omniaque alia antidota ad suspiriosos inscripta, quæ acribus quibusdam & extenuantibus medicamentis constant. Atque ea se non solum in uno viro, sed etiam compluribus vidisse dicit. Nullus autem eorum, quibus ejusmodi acciderunt, mortem effugere potuit, sed omnes cum paulò longiore tempore aut breviore perdurassent, interierunt. At re ipsa verum est hoc quod ille de Archigene prodidit: difficile enim est, homo cùm sit, non etiam in multis aberrare, qui nonnulla prorsus ignoraverit, nonnulla etiam negligentius conscripserit. Atque hoc dicere de tam sapiente viro ausus non fuissem, nisi veritas confidentem me esse animo incitasset: atque ego rursum impium esse silere censuissem. Nam medicus, quoniam id quod sibi videtur arripit, & non explicat, valde alios offendit, & impietatem exercet, magnoque errori imprudens seipsum sponte implicat. Verum illud agendum est, quod (inquit) Aristoteles dixerit: amicus quidem Plato, amica etiam veritas: duobus autem propositis, veritas præferri debet. *Alex. Trallian. lib. 5. c. 4.* Idipsum cuidam civi Duisburgensi quoq; accidisse meminit *Ioan. VViérus.*

Nos in sanguinis excreatione calculos excerni vidimus. Notus certè quidam mihi est, ex iis qui sanguinem è pulmone rejiciunt, temporis processu, maxima cum tussi & sanguinis copia, calculos quatuor aut quinque expuisse, asperos tribulorum modo, ad magnitudinem siliquarum trium aut quatuor, ac deinde dolore levatus est Paulò pòst tabe consumptus, interiit. *Paulus Ægineta lib. 3. cap. 31.*

Henricus quidam Alemanus, cùm laterum doloribus triennio tam vexaretur, & ob id opera, & consilio multorum interim medicorum, sed frustrà usus esset, ad nos tandem venit oratum, ut si quo modo possem, laboranti illi opem ferrem. Interrogo igitur hominem, an initium morbi causamve teneret, utrum scilicet ex frigore, vel ictu aliquo, aut nimio cursu, vel destillatione à capite, sive etiam ex præcedente aliqua alia ægritudine, hoc illi contigerit. Respondit se nullam scire procatarcticam causam, sed tantum ex occulto initio paulatim excrevisse morbum illum, adeoque auctum, ut eum ad mortem duceret. Anxius igitur, & tanti doloris causam minimè deprehendens, nesciebam quo me verterem. Neque enim ulla vel materiæ, vel mali habitus erant indicia, cum tussicula quædam sicca hominem urgeret, neque item excrementa aliqua videbantur. Et medicamenta etiam quibus curatus fuerat, intentiones ferè omnes evacuaverant. Quare authorum tandem sententiis nixus, quibus docetur medicus, cum causæ morbi abditæ sunt, his præsidiis uti, quæ conferre quidem possint, nocere non possint: cœpi primum lenire pectus, mollire guttur & asperam arteriam, donec calculo ad avellanæ magnitudinem de pectore propulso, & sicca illa tussicula, & omnis præterea dolor amotus est. *Beniven. cap 24. de Abdit.*

Asthmate ingravescente, lentus humor in grandinem concrescit, atque hæc tandem in veros calculos, quibus interdum dissectos pulmones confertos deprehendimus, gypseæ pituitæ duritie: omnes quidem propria cysti obductos. Sed etiam non ita pridem vir occurrit, qui quoties exercitatione incalescit, concitatâ tussi calculos è pulmonibus edit præduros, eosque excreat, modo hordei, modo pisi magnitudine. Bonâ tamen is valetudine fruitur præterquam quod paulò difficilius respirat, & in medio thorace gravitatis cujusdam pondus percipit. Atque hæc quidem aliis sine dispnœa, aliis cum suspiriosa orthopnœa obtingunt, quâ qui conflictantur, vehementi angustiâ pressi, propè suffocantur, altoque & suspirioso spiritu multum & frigidum aërem ducere contendunt, quo plurimo cor ad refrigerium indiget. Omnes ita affectos ferè asthmaticos id est, anhelatores & suspiriosos appellamus, qui jejuni & in quiete, & sereno cœlo facilius spirare solent: at quoties causa & materia intus condita frigido humidove cœlo, aut etiam multâ crapulâ humescens, & quasi tumens diffunditur, nova dispnϾ quasi accessione conflictantur. Multoque magis si fortè recens quædam destillatio in arterias, veteri malo jam impeditas, ingruit. *Fernelius lib. 5. cap. 10. Pathol.*

Anno 1561. Gabriel Fallopius, vir præclarè doctus, & Anatomes omnium, qui tum in Italia claruerunt, peritissimus quibusdam amicis suis morem gerens, in celeberrima schola Patavina, juvenis cujusdam viri corpus secuit: qui adversâ valetudine diuturna usus, tabe paulatim consumebatur, de anhelo pectore, & quotidiana tussi præcipuè quærens, donec tandem placidè ex hac vita migravit. In ejus pulmone Fallopius quatuor lapides offendit, nullum faba majuscula minorem, latos

latos nonnihil, & tuberosos, cinereos & subduros. *Kentmannus libell. de Calculis.*

Habet adhuc meus collega excellentissimus lapillum fabæ magnitudinis, anno 1553. à se exemptum in Hospitali Pisano, ex sinistris pulmonibus, cujusdam adolescentis phthisi demortui: qui jam diu tussi vexatus, prope annos tres inceperat tabe marcescere, quâ tandem interiit. Lapillus est inæqualis, asper non admodum gravis; pallescens atque ovalis. *VVierus lib. 3. cap. 2. de præstig. dæmonum.*

Anno 1572. filius meus Galenus, medicinarum Doctor vidit Patavii Nobilem Germanum, qui ab exercitio, plures tussiendo rejiciebat calculos, instar pisi, molles adhuc & friabiles. *Idem in eodem opere lib. 4. cap. 16. edit. 6.*

Nuper amicus quidam meus, Medicus doctus, in Svevia, his verbis ad me scripsit. Lapis quem mitto, proximè ex thorace cujusdam matronæ cum maxima tussi prodiit, per intervalla, semel vel bis in anno, sanguinis rejectione ex respiratoriis partibus cum tussi erumpente: laborat, ambulat hinc inde, & peregrè proficiscitur, colorata & elegans est, nec de ullis doloribus conqueritur, nisi quod anhelitus fœteat, & difficultatem spirandi sentiat. Tussis rara, sicca, phthisin vix effugiet. Monspellii, in dissectione juvenis cujusdam plurimos lapides pulmonum substantiæ infixos, animadversum est. *Gesnerus part. 1. c. 12. lib. de fossilibus.*

E pulmone lapidem vidi, magnitudine grani Maizi. *Cardanus comm. ad aph. 79. lib. 4. Hipp.*

In pulmonibus quæstoris Albretici, lapides aliquot durissimos, & æquabili superficie, argillaceo colore, deprehendimus. *Scaliger Exerc. 108. ad subtil. Card.*

Vidi civem Castrilericensem, *Proust* cognomine plures lapillos, albos, duros expuisse, qui tandem atrophia periit. *Ferrandus Senior lib. de Nephritide.*

In pulmonibus atque per os excretos vidimus lapides parvos, albicantes, duros supra modum. *Corn. Gemma lib. 1. c. 6 Comoscrit. & lib. 2. Cyclognom. pag. 76.*

Generosus & illustris quidam Baro, calculum sæpe cum sputo excrevit, qui in extremis asperæ arteriæ ramulis ac propaginibus natus, loci figuram referebat: formâ oblongus, teres, tenuisque subinde adnatis brevibus ramulis, colore candidus. Aderat tussis satis vehemens, absque qua excerni non potuit, & sputum crudum. Usus multis annis feliciter Serapio ex Adianto, quo & tussis minus molesta reddebatur. Tandem tussi vehementissima superveniente, vase magno pulmonis rupto, sanguineque copiosissimè profuso, extinctus est. Serapium ex adiantho hunc in modum paratum fuit. ℞. *Adianti legitimi, capill. Veneris, hoc est rutæ murariæ ana unc. j. ß. glyzyrrhizæ unc. ij. radicum rusci, asparagi ana unc. j. seminis malvæ drach. ij. aquæ puræ ℔. iiij. Fiat omnium decoctio, usque dum aquæ libræ duæ tantum supersint. Colato addantur sacchari unc. xij. mellis candidissimi unc. iij. aquæ & hyssopo destillatæ, unc. iiij. Iterum coquantur simul, dum ad serapii* consistentiam perveniant. *Dodonæus obs. Medicin. cap. 23.*

Fuit quidam Venetiis, ut retulêre Medici qui interfuêre, qui vehementi tussi lapillos ex pulmonibus ejecit. *Trincavella lib. 10. cap. 6. de rat. curand. part. hum. corp. affectus.* Calculos præterea in pulmonibus nasci attestantur, *Gordonius part. 5. cap. 18. Lilii. Gilbertus Anglicus lib. 6. Compendii cap. de lapide renum & vesicæ. Arculanus in comment. ad cap. de lapide vesicæ Rasis. Brassavolus Comment. ad aph. 79. lib. 4. Hipp. Scholiographi Hollerii ad cap. 48. lib. 1. de morb. intern. Columbus, lib. 15. Anatom. Scholiographus ad Galeni libellum de locis affectis, in 16 Lugduni excusum, pag. 39. Jacotius comment. ad aph. 67. sect. 2. lib. 5. Coac. Hippoc.*

Vidi, & sub mea curatione habui, qui per tussim plures excreverit lapides. *Gerardus Bergensis lib. de calculo & arthritide, pag. 90.*

Rem incredibilem sanctâ fide testamur, quam ægro adhuc vivo docebimus, interdum Orthopnœâ, non raro interceptione sensus & motus, totâ nocte afflicto, ante viginti annos à nobis Lipsiæ curato, calculos ultra centum, ex sanguine pulmonis, in siliceam duriciem tostos, partim tussi, non exiguos, per asperam arteriam, partim dejectione per ventrem, eosque minores, partim urinæ profluvio, expurgatos, sæpe veluti ramenta plurima lori, lotio & ventris dejectione nonnunquam sanguinis mictu, miserabili cruciatu expulsa. *Sebastianus Roth, in disput. medica Lipsiæ olim edita.*

Virum Brielensem tabe affectum, & tussi valida, in cura habuimus, qui calculos gypseos (qui intra digitorum articulos, chiragra laborantibus, accrescere ex pituita solent) rejecit: quamvis & hic tabe & pthisi consumptus obierit. *Petrus Forestus lib. 14. Scholio ad Observ. 16.*

Joannes Volkamer, qui primarius fuit hujus civitatis, in sua juventute laboravit continua tussi, nec tum quicquam ejecit: ita ut omnes existimarent illum esse phthisicum. Sed tandem cùm nullum sentiret usum medicamentorum, quibus usus erat pro curanda illa tussi, fortè fortuna cùm vehementius tussiret, ejecit duos lapillos, ciceris magnitudine, candicantes & leves, ita ut planè referrent materiam sui generis. Et ita ab illa tussicula, qua per longum tempus laboraverat, liberatus est. Lapillos illos vidi apud ejus uxorem, quæ adhuc retinet. *De Joan Hessi observ. CL. V. Joachim Camerario ad me transmissis.*

Exhibuit mihi D. Jacobus Gruberus, Physicus Elbacensis, vir doctus & officiosus, lapidem rotundum, magnitudine nucem juglandem æquantem, quem puella Elbacensis, annorum quatuordecim, gravi tussi ejecerat, absque subsequenti aliqua evidenti læsione. Cæterum substantia & calor ejus lapidis fuit ferè talis; qualis eorum esse solet, qui ex vesica à lithotomis exscinduntur. *Iacob. Oethæus lib. observationum propriarum.*

Legens *cap. 23. observationum Dodonæi*, meæ recordatus sum miseriæ. Nam annum agens 21. biennio ferè mihi non fuit infrequens calculos per tussim rejicere, non magnos quidem, sed qui lenticulam tamen æquarent: colore candidissimos, substantia tophis, qui podagricorum articulis innasci solent, persimiles. Verùm sine ullo medicamentorum usu, post peregrinationem Dei beneficio, percepi. *Osvvaldus Gabelchover. suis ad nos transmissis observ.*

Lapillos, in pulmonibus studiosi cujusdam, rotundos albos, tophaceos, uti & in testibus sectione inveni. *Felix Platerus de observ. propr.*

Rusticus quidam in Silesia diuturna tussi laborans, sæpe tussiendo calculos leves, instar pumicis; è pulmonibus ejecit, quos ipse in manibus habui. Vixit autem diu sine incommodo, & fuit egregius potator. *De Observ. Ioan. Franci Hildesii Camic.*

† Plura de pulmonum calculo vid. apud *Fabr. Bartholet. de Respirat. l. 4. c. 3. Hæfer. Hercul. Medic. l. 2. c. 2. Bartholin. Cent. 1. histor. 33. Hornung. Cist. Medic. Epist.* 244. Calculos pulmonum friabiles complures annotavit *Salmuth. Cent. 1 Obs. 7.*

PULMONES IPSI LAPIDESCENTES.

Observatio I.

In appetentia, tussi sicca, & spirandi difficultate affecta mulier nullis medicamentis proficientibus moritur: aperto corpore ventriculi fibræ nigræ, duri pulmones, lapidescentes reperti.

Mulier Romana, 35. annorum, per plures annos inappetentiam passa cum tussi sicca, & spirandi difficultate,

cultate, cùm frustrà variorum Medicorum auxilia tentasset, moritur: dissectoque ejus cadavere ventriculi omnes fibræ nigræ duræque repertæ sunt: tres verò pulmonum lobi adeò indurati, ut potius tophos lapideos, quam carnem, omnibus videntibus ementirentur. Lien ipsius, ovi gallinacei magnitudinem non excedebat. *A Petro Spehrero ex Italia acceptum.*

ANIMALCULA.

OBSERVATIO I.

In aspera arteria, pulmonibus, & vitalium instrumentorum regione, animalcula, muscis, musciliombus, strobylis nucleis, cimicibus, vermiculisque similia, generantur, quæ pertinacem tussim excitant, & cum eadem rejiciuntur.

POtest tussis evenire, sicut aliqui ex antiquis protulerunt medicis, causâ vermium qui assimulantur muscis, qui oriuntur in pulmone: & ex illis fit tussis valida atque fortis. *Avenzoar lib.1. Tract.11.cap.3.*

Excitatur aliquando tussis ex animalibus generatis in canna pulmonis, & locis vacuis, quæ minora sunt musciliombus, & cùm transferuntur de loco suæ originis, resultat tussis ex ipsorum motu, & quando quiescunt in suo loco, quiescit tussis. *Alsabaravius cap. 1. tract.13 pract.*

Alsaharavius author est, vermes tussiendo è pulmone rejectos, & cum Alsaharavio Zoar, muscarum similes. Ulyssiponæ vero nuper quædam post molestissimam diuturnam, rebellemque tussim per dies multos tussiens, excrevit vermes strobylis nucleis simillimos, *Thom. a Veiga comment. ad cap.5. lib.1. Galen. de loc. affect.*

Quidam (*Galeno teste lib.4. de loc. affect.*) expuit grandines, recentiores dicunt lapides. Si hoc sit verum, nihil impediet aliquem per tracheam arteriam vermem transeuntem per pulmonem expuere. In hæc verba prorupi, quoniam heri vir quidam extussiens, simul cum excreatu vermiculum expuit in medio excreatus, adeò compactum, ut à nulla alia parte prodire potuerit, quàm ab ea, à qua prodiit excreatio. *Brassavolus comm. ad aph.97. lib.4. Hipp.*

Laborabat Antonius Siculus molesta quadam tussicula, & cùm diu, nihil conferentibus auxiliis, hoc malum tolerasset, ad nos tandem venit: rem exponit, consilium quærit. Nos verò, & quòd morbus diutius inveterasset, & quòd multos expertus Medicos, nihil omnino profecisset, putabamus hoc vitium ægrè elidi posse. Verum ne quid intentatum relinqueretur *marrubii* succum ex melle ægrum devorare jussimus, singulis diebus, tum & interjectis temporib. scyllam lambere, donec vermis ex ejus pectore unà cum tussi propulsus, hominem sanitati restituit. *Benivenius cap 77. de Abditis.*

Exiguos interdum (vermiculos) in renibus genitos vidi, cum urina profusos: Et in pulmonibus, & in auribus, &c. *Fernel. Patholog. lib.6. cap.10.*

Vermes in pulmone interdum genitos & excreando ejectos, nec non in nonnullis aliis corporis partibus & ulceribus etiam visos, scio. *Aloys. Mundella Dialog. 4. num.4.2.*

Matrona quædam honestissima, per aliquot annos conquerebatur de dolore circa claviculam, & difficultate deglutiendi, catarrhis tamen crebrioribus obnoxia. Hæc sæpe expuit quædam grandinosa; quorum facit mentionem *Galen.4. de loc. affect.* cumque diligentius illam materiam inspiceret atque dissolveret, reperit parva animalcula, instar minorum cimicum, in illa involuta, duo vel tria, quæ vivebant, & à me & aliis sunt conspecta. Vivit tamen adhuc satis commodè Dei benignitate, & curat valetudinem quanta potest diligentia. *De CL.V. Joach. Camerarii obs. propr. ad nos missis.*

CARUNCULÆ ET VESICELLÆ.

OBSERVATIO I.

Varia veluti piscium vesicellæ, & carunculæ, e pulmonibus rejecta.

VIdi Ruslandum de Ciconia, qui expuit frusta carnis duræ, & stabat cum magna præfocatione antequam expueret, inter quæ frusta fuit unum ad quantitatem mediocris nucis & regenerabantur in ea interpolatione, quasi unius anni, & tandem mortuus est de hac profocatione. *Nicolaus Serm.4. tract.2. cap.6.*

Illud memoria dignum videtur: Mulier præfocata, cum ab aliis omnibus pro mortua haberetur, & de ejus potius funere, quàm de vita, cogitarent assistentes, paulatim quasi graviori somno excitata, in molestissimam incidit tussim: qua cum diu agitata esset, durioris tandem carnis frustulum ejecit & sanata est. *Benivenius cap.88. de Abditis.*

Vidimus in Gulielmo de Cocq, insigni advocato, asthmatico, exigua carnis frusta, instar mori sibi invicem cohærentia, vehementi sternutatione, tussi expectorasse: quæ ut viderem, per famulum ad me transmisit. *Pet. Forestus lib.14. Scholio ad obs.26.*

Quod multi præstantes medici literis consignarunt, videlicet ex pulmonibus varia, sæpe ejici tussi, idem nobis etiam experientia suppeditavit. Cùm enim adhuc versarer in ditione Fuldana, rusticū vidi, qui vesicas aquâ refertas, veluti piscium, extussiendo rejiceret. Ac in familia cujusdam nobilis Canonici Euchstadiani vidi quendam ministrum, juvenem adhuc, qui cum subitò in respirationis difficultatem, & animi deliquia quædam incidisset, jamque suffocationi proximus putaretur, repente tussi ejecit veluti adnatæ carnis portionem resectam, ac sic à periculo gravissimo suffocationis liberatus est, & (ut puto) deinceps bene valuit. *Jacobus Oethaeus lib. ... obs. pr.*

Anno 1569. Gorlitii tabidæ cuidam mulieri triennali tussi vexatæ, cum nullis medicamentis levaretur, D. Franciscus Kretschmar, Silesius, sulphuris sublimati unciam exhibuit cum loch sani, & eo quod de pulmone vulpis inscribitur, cujusque uncia remista, qua miscella frequenter usa, tandem phlegmatica multa excreavit, & paulò pòst etiam vesicellam, colore, magnitudine, & forma cyprini piscis similem, per screatum rejecit, & convaluit. *Acroama Schenckii.*

PECTORIS ET PULMONIS hydrops.

OBSERVATIO I.

De pulmonis hydrope.

DE hoc *Hippocrates secundo de morbis.* Febris & tussis tenet, & acervatim respirat, & pedes tument: & ungues omnes contrahuntur, & patitur talia, qualis is, qui suppuratus sit, sed debilius ac diuturnius: Et si quid infundas, aut fotum aut suffitum adhibeas, pus non sequitur: atque ex hoc sanè cognoveris non pus, sed aquam intus esse. Et si multo tempore aure ad latera adhibitâ, audire tentaveris, ebullit intrinsecus velut acetum: Et hæc quidem aliquandiu patitur, postea erumpit ad alvum, & statim quidem sanus esse sibi videtur, ac à morbo liberatus. Verùm progressu temporis alvus incenditur; eademque illa patitur, & adhuc amplius. Aliqui etiam intumescunt ventre, scroto, ac facie. Et quidam ab inferna alvo esse putant, quum videant ventrem magnum, & pedes tumidos: Intumescunt enim hæc, si sectionis tempus transgrediaris. Accidit hoc Joan Baptistæ Ramundino Bononiensi, Trapezitæ, viro sexagenario, qui maximam in pulsu inæqualitatem patiebatur, & difficultatem spirandi, inde repente, obiit; dissecto, pulmo aquâ plenus, inde thorax,

rax, inventi sunt. *Cardanus part.3.num.68.de caus.sign. ac loc.morb.*

† Confer insuper *Bartholet.de Respirat.l.4.c.9. Bartholin.Cent.2.hist.anatom.66.& 7.Joh.Jacob.WVepfer. Exerc.in Apoplex.287. River.Cent.1.obs.88. Salmuth. Cent.1.obs.13.*

Observatio II.

Hydropis pectoris & pulmonis historiæ.

Suppurationi affine interdum malum est, in quo magna thoracis capacitas, seroso, pituitoso, eoque tenui humore scatet, qui aut è cerebro, per asperam arteriam & pulmones, tenuitate sua affatim irruens, aut è reliquo corpore, aut etiam ex abdominis capacitate, (quod sæpe in hydropicis animadversum est) cæcis ductibus redundans, eò penetravit. Tum suppurationis signa atque symptomata insunt, nisi quod neque febris affligit, neque suppurationis efficientes causæ præcesserunt. Ea proinde affectio, non suppuratio, sed suppurationi finitima est. *Fernelius lib.5.cap.11.Pathol.*

Vidimus duos laborantes hydrope thoracis & pulmonis: in altero aperta est via, obortaque tussi & vehemente siti, arefactis scilicet pulmonibus, mortuus est. Alter non fuit sectus, sed tandem interiit: & illi inventus est pulmo omnino corruptus Signa quibus cognoscas an qui hoc morbo laborant, affecta habeant viscera, & percurari possint, vide *lib.de loc.affectus, & lib. de prædictione. Hollerius Com.ad aph.14.lib.6.Hipp.*

In cadavere adulti vidimus hydropem pulmonis, erat enim in sinistra tantum thoracis cavitate collecta maxima copia aquæ limpidissimæ, ad mensuram fermè situlæ unius, nec erat imbibita in aliquo membro, sed continebatur in cavitate thoracis, & hunc morbum eruditissimus præceptor meus Fallopius, empyema, vel thoracis hydropem, dici posse asseruit, eratque in ea parte thoracis pleura admodum crassa & callosa, & similiter pulmones, mediastinum, septum transversum, & lien, erant callosa ferè. De qua quidem thoracis hydrope loquitur *Hippocrat. in 2. de morb. cap. proprio.* Et *in libro de internis affectionibus*, circa medium, ubi tractat de reliquis speciebus aquæ intercutis, & hanc appellant pulmonis hydropem. *Franc.Michinus observ.7.Append.ad Fallop.comment.in lib.Galeni de ossibus.*

Multoties deprehendi, integris pulmonibus, vel utramque pectoris cavitatem, vel alteram aquâ plenam, interim pulmones corruptos in aqua natantes vidi, unde cum Hippocrate asserere licet, in pectore hydropem fieri: hujus rei duo insignia adferam exempla. Anno 66. in Schola Bononiensi Medicinæ theoriæ professor, nomine Joannes Peregrinus, (ni fallor) quinquagenarius, corporis constitutione ad phthisin proclivis, hydrope correptus fuit, à qua multo ac diuturno piperis usu seipsum liberavit: tandem in hecticam marasmoden incidit, & animam dedit. Equidem singularis eruditionis viri, D.Hieronymi Cardani, Medicinæ facultatis professoris, mei studiosissimi, precibus adductus, eum secui: invenimus dextram thoracis capacitatem aquâ plenissimam ac turgidam, pulmonem illæsum, in inferiore ventre viscera absumpta, atque omni succo exhausta, nihil aquæ in ventris capacitate contentum, at ubique mesenterio, peritoneo, intestinis, lieni, hepati, denique omnibus visceribus, vesiculæ inæquali magnitudine, eæque aquâ limpidâ plenæ adhærebant. In virgine etiam quadam, præter alia animadversione dignissima & rarissima, deprehendi thoracis partem dextram aquâ subnigrâ & putridâ plenam, continebatque ejusdem aquæ cantharum & dimidium. Pulmonis etiam dextram partem, quæ in ea cavitate collocata erat, cum pleura corruptam ac nigram. *Coiter in observ. Anatom. & Chirurg.*

Vidimus in Doctore Arelatensi urinæ difficultatem cum maximo renum dolore, & arenulis rubentibus. Cujus dissecto cadavere, renes integri inventi sunt, sed in thorace hydrops, & concretus in corde lapis, qua parte materiam in sinistrum cordis ventriculum, & inde ad renes ferri solitam, probabile est, quæ eo itinere, præ calore in arenulas concrescebat, sed & seri ex pulmone ingens copia in abdominis capacitatem penetraverat, haud secus, atque sæpe cæcis ductibus, ex abdominis capacitate, in hydropicis redundat in thoracem. *Jacotius Comment.ad aphor.4.sect.2.lib.6.Coac. Hippocr.*

Est hic affectus suppurationi affinis, in quo magna thoracis cavitas seroso humore ac tenui scatet, qui aut è cerebro per asperam arteriam & pulmones tenuitate sua affatim irruit, aut è reliquo corpore, aut etiam ex abdominis capacitate in hydropicis cæcis ductibus eò penetravit. Tum enim suppurationis signa atque symptomata insunt, nisi quod neque febris affligit, aut non adeò acutè, neque suppurationis efficientes causæ, ut rupta vomica, venæ erosio, acris destillatio: neque signa antecedentia, ut purulentum sputum aut cruentum, præcesserunt. Sitis tamen interdum major urget, tussis & difficultas spirandi. Accedunt & deliquia animi, & corrupta ciborum appetentia, exauditurque strepitus aquæ, & veluti fluctuatio, cum in alterum latus sese vertunt. Vidimus ex his alios non aliter intumuisse in vētrem, quàm qui hydropici appellantur: alios reverà hydropicos: omnes tamen mortuos cum orthopnœa. Occupato enim diaphragmate à ventris mole, & bronchiis pulmonis tum plenis, tum coangustatis à circumfuso quodam sero flavo, orthopnœa supervenit cum suffocatione. Est autem morbus siccus, quia nihil tussi educitur, nisi quod in fauces è cerebro descendit. Nam nec facultas thoracis satis valida est ut aquam sursum compellere queat, nec quod tenue multum est & aquosum, sublevari potest, quia circum spiritum diffluit. *Idem Comm.1.ad aph.79.sect.2.lib.5. Coac.Hippocr.*

Nos binos tractavimus pulmonum hydrope laborantes, in quorum thoracis cavitate, dum se hinc inde moverent, aqua commota sonitum edebat, qualem in utre agitata fieri quotidie observamus, hæc quoque indies sensim, & sensim per universum corpus disseminata est, ac dispersa, ita ut primò abdomen & facies, mox coxæ & crura pedesque in magnam molem excreverit. Altera mulier fuit Benedicti Lancini uxor, Alter vir, Federicus, del Reame appellatus, qui ambo, nullis proficientibus auxiliis, interiêre. *Marcell.Donat.histor.mirabil.lib.3.cap.9.*

De Hydrope pulmonis & thoracis pauci tractant. Itaque quid nos de eo experti simus, etiam subjiciemus. Fuit Ingolstadii vir doctus & celebris, qui quod incautior esset in victu, & studiorum graviorum occupationibus detineretur quotidie, raroque exerceretur, sensim in cachexiam inciderat, quæ hyposarcam in propinquo esse denunciabat. Solicitus igitur de salute, non solùm Ingolstadianos medicos, & viros doctos & expertos, sed & me consuluit. Itaque collatis sententiis, nihil omittimus eorum, quæ curæ profutura videbantur. Etsi autem venter, qui prius subtumidior videbatur, factis purgationibus convenientibus, humorum mole sublevaretur, tamen spiratio difficilis, tam non diminuta est, ut etiam sensim augeretur. itaque cùm diu hæc affectio protracta esset, tandem hic vir optimus suffocatione periit. Cujus demortui thoracem, cùm præsentes Medici, Doctor Joannes Boscius, & D.Philippus Mentzelius aperuissent, animadverterunt (quod & antè suspicabamur,) thoracem aquâ sanguinolentâ, esse omnino plenum, ita quidem, ut eâ exemptâ, libras quatuordecim exæquaret. Ex qua frequentem apparere hanc hydropem, si modò advertatur, con-

conjici facile potest. *Ex observationibus viri clarissimi Iacobi Oethæi.*

Vir annos natus XLII. ab ineunte ætate parum firmæ valetudinis, decolor capitis in pulmonem defluxionibus, iisque nec salsis, nec acribus vehementer obnoxius: quum ad nativam corporis imbecillitatem accederet ratio victus negligentior, & vita sedentaria, lucubrationibus ac studiis gravioribus occupata, mense Septembri, Anno MDLXXXIII. primum in cachexiam cum œdemate pedum, & difficile respiratione, incidit: urinæ quas prætenues, pallidas, & copiosissimas prius reddere solitus erat, paulatim imminutæ sunt. Difficultas spiritus, cum sensu ponderis, utrinque ad latera thoracis, supra costas spurias, sic paulatim (præcipue si altior duceretur anhelitus) augescebat, ut sub finem Decembris, jam decumbere neque supinus, neque in latera posset, sit in lecto se converteret, humoris aliquid in thorace fluctuare percipiebatur: ac propius admota aure, rei cujuspiam leviter bullientis ceu stridor aliquis inaudiebatur, qui nec ægrum ipsum latebat: eo plane modo ut *Hippocrat. de hydrope pulmonis* prodidit. Itaque dies & noctes, tantum non residere surrecto thorace cogebatur. Tum sensim venter quoque in tumorem assurgebat: & tussis aspera, eademque sine omni stertore, & prorsus sicca, sive tenuantia sive inspissantia remedia tentarentur, infestabat. Porro ad quemvis corporis motum mirè anhelitus crescebat angustia, ut æger protinus suffocari atque animo linqui videretur. Sub his pulsus, præsertim vesperi, lentam quandam febriculam tum sedimen pulvereum albicans ostenderent: neque appetentia cibi omnino dejecta erat: neque sitis magna. A medicamentis purgantibus plus visus est lædi; quàm juvari. Sectionem thoracis, in qua spes aliqua collocanda erat, magis fere quam mortem ipsam formidabat. Mense Martio, postremis aliquot morbi diebus cœpit subcruenta quædam extussire. Cæterum inciso corpore nullum in pulmonibus ulcus deprehensum est: thorax vero universus aqua cruenta quam quis haud inepte, loturæ carnium assimilaret repletus fuit: Venter inferior, (ut in Ascititicis solet) aqua flavescente suffundebatur: in dextro pulmone tres cernebantur lobi teretes, fastigiati crassitie & longitudine digitum superantes: hepar albicabat; & duriusculum erat: reliqua viscera nihil ad oculum vitii ostendebant. *Cl. V. Philippi Menzelii de eodem ægro observatio*

Vixit in Aula Imperatoris per multos annos exul Marchio de Finali, non adeo procul à Genua Galliam versus commoratus. Is per omnem fere ætatem prospera usus valetudine, robusto & procero corpore, circa extremum, ultra quinquagesimum annum multis & variis affectibus conflictatus fuit, nunc catarrhis, nunc scotomia, nunc melancholia, nunc pedum inflatione, cum hydropis suspicione, postremo etiam dispnœa. Multa satis tentata sunt remedia per medicos, sed calor naturalis ob ætatem & anteacta imbecillior, actuare ea nequivit, quare etiam affectum desideratum non præstiterunt. Ita respiratione intercepta, cum ne quidquam expueret, suffocatus obiit, cubans ut plurimum in sinistro latere. Dum cadaver exenterabatur ut ad delectum sepulturæ locum, familiæ mausoleum transportaretur, in ventre inferiore nihil vitii conspectum fuit, sed pectoris sinistra cavitas aqua purpurea referta fuit, lixivio substantia & colore simili qua spongia exhausta, apparuit in eo pulmone ulcus grande, cum cinericio ichore: Dextra pectoris cavitas, naturali formæ per omnia respondebat, Factum id Autumno Anno MDLXXXIII. Thoracis in hydrops erat, non pulmonis, de quo apud *Hippocratem 2. de morbis*, legitur. Illi similem etiam in Simia secta deprehendi, cujus sceletû, propter ossium, elegantiam, adservo. Unde adducor, ut similes in pluribus aliis asthmaticis existere credam: quod inspectio frequens, si opportune liceret, confirmare posset. *Iacob. Aichholzius suis ad me anno 1586. transmissis observationib.*

Observatio III.

Latens pectoris hydrops, cum melancholia hypochondriaca, febre acuta, levi animi deliquio, urinæ ardore, & vehementi meiendi desiderio.

Honestissimus quidam civis Monspeliensis per triennium melancholia laboraverat hypochondriacâ, eaque sævissima, quæ tandem acuta febre superveniente, hominem è vivis sustulit. Priusquam tamen vita fungeretur per mensem integrum bis in die levi & fugaci animi deliquio corripiebatur, cum modico urinæ ardore & incredibili meiendi desiderio, Profusa autem prærubra tenui & fœtida urina statim ad se redibat; dissecto cadavere totam fere thoracis cavitatem tenui prærubro & fœtido serroso humore oppletam invenimus, nec non cordis sinistrum sinum eodem humore plenum. Quod non sine admiratione contemplatus venit mihi in mentem illico *Galeni de locis affect. c. 4 lib. 6.* contextus, & magistris, Chirurgis ac medicinæ studiosis quamplurimis astantibus. Causam tam frequentis lypothymiæ & fugacis stranguriæ ad virulentæ materiæ per sinistrum sinum & arterias transmissionem referendam esse existimavi. Quam meam opinionem omnes communi applausu approbarint, quia humoris in thorace contenti & urinarum, quæ in lypothimia profundebat, idem erat color, eadem substantia nec dissimilis fœtor. *Andr. Laurentius Anat. libro quinto, quæst. 12.* circa finem

Observatio IV.

Pectoris hydrops, cum cordis palpitatione, ad viginti annos: ex qua obiit Sacratissimus Cæsar Maximilianus II. piæ memoriæ.

In Cæsare nostro (postquam cor supra viginti annos palpitare sensisset) sancte demortuo, supra duas mensuras aqueі humoris in cavitate pectoris relictas, cum quidem natura diu per urinæ meatus plurimum auxilii submisisset, conspeximus. Iste vero naturæ motus, ut ad extremum impeditus fuerit, nequeo præ summo dolore cogitare, tantum abest ut loqui queam. Est autem usitatum, in nostra scientia, hanc affectionem sicut divinus Hippocrates docuit, pulmonis hydropem appellari. In ventrem quoque aqueus humor (id quod Hippocrate monemur) jam confluebat, & sæpe me monuisse, si longior morbus fieret, Cæsarem Hydropicum futurum. *Crato in orat. de obitu Maximilian. II.*

Observatio V.

Hydrops pectoris, cum suppuratione pulmonis unius lateris, & hydrope vero complicatus.

Sutor nostras, die 25. Januarii. Anno 86. in præsentia collegii nostri Medici, apertus fuit. Vir annorum 30. Corporis constitutione pituitosâ, hydrope ratione Asthmatis causata periit: is antequam tumere venter inciperet in regione dorsi, latere dextro, tumorem habuit carnosum, non recedentem à colore cutis, cui tonsor quidam, cum emollientibus diu applicatis nihil proficeret, tandem cultello tumorem incidit, quo aperto, nihil nisi aqua effluxit per aliquot dies postmodum vulnus curatum fuit. Sed cum tussi vehementi divexaretur, pedes cum ventre tumere inciperent difficultas spirandi adesset. medicorum consilio usus, tandem & meum expetiit, mensibus circiter duobus ante mortem. Exhibitis ergo iis quæ videbantur ad morbi curationem palliativam potius facere per certa intervalla melius habere cœpit, mox recidivam passus, periit. Abdomine aperto, quatuor vasa ænea, qualia tonsores habere solent (*Scherbecken*) aqua re-

pleta citrina, effluxere. Viscera omnia in abdomine contenta satis commode habebant, solo omento excepto· Diaphragma vero non ab hepate sursum comprimebatur, sed à materia in thorace contenta præter modum deprimebatur. Thorace aperto, purulentę materiæ vasa tria ænea repleta effluxere ex latere dextro, cujus lateris pulmo totus in pus abierat, sinistro integro persistente & satis commode se habente. Hinc asthma, hinc tussis, hinc hydrops, ex pulmonis ulcere dependentia omnia. *Caspar Bauhinus de obser. prop.*

Observatio VI.

Historia abscessus purulenti, seu vomicæ antiquæ in pectore diu citra manifestam læsionem gestatæ, cum hydero thoracis: in duobus fratribus germanis, natione Italis, Alexandro & Octavio, Comitibus Blandiadis, intra paucos dies eodem malo jugulatis.

ILlustris hi duo Comites, quorum alter 12. circiter, alter 9. & 10. fuit annorum, cum ultra annum in Germania Monachii satis commoda usi essent valetudine, alacres & prompti corpore animoque, nisi quod alter fratrum Octavius, semestri ante mortem ex febre continua, sed lenta, aliquot dies decubuit, ex ea tamen belle restitutus, Mense Iunio, 88. Octavius puer, qui prior, rursus in febrem incidit continuum, lentam tamen & mitem, cum calore & dolore prope nullo, neque aliis malis accidentibus, pro ratione tanti affectus, tunc adhuc latentis, stipatam, junctus tantum erat febri difficilis spiritus, sublimior quam pro caloris ratione, citra tussim, cum dolore lateris ad tactum, quem ferre non poterat, alias fere nullo: ventris quoque aderat aliqua inflatio cum torminibus, urinæ turbidæ. Cum quotidie in pejus omnia laberentur, decima die obiit. Dissecto cadavere, præsentibus Clarissimis Archiatris, D.D. Henrico Munzingero, Thoma Mermanno, me Hieronymo Fabro, & Adamo Fabro; vitium incurabile & forte â primordiis generationis illi, ut fratri, congenitum apparuit, cum enim abdominis viscera sana inuenta essent, reserato Thorace, reperta vomica in dextro pulmone, universam simul dextræ partis thoracis pleuram occupans. Erat enim sub tunica pulmonis dextri & pleura ejusdem lateris costas integente plurimum ac crassum pus. In cavitate verò thoracis dextri, plurima aqua citrina, altero pulmone illæso existente. Quia igitur abscessus hic erat in loco libero laxe & libere, jamque paulatim familiaris illis partibus redditus, pus sub tunica externa contentum, arterias pulmonis non irritavit ad tussim, neque ob interjectam aquam ex thorace poros pulmonis quam crassius etiam, transumi potuit. Sed febre tandem accensa, a calore putredinali viribus cordis obtritis, mors secuta,

Alter verò frater Alexander, paucis post diebus eodem prope modo decumbere cœpit, ex feb. miti, continua, nullis comitata symptomatis pravis, præterquam vigiliis, siti aliquali; tussiebat interdum, dolorem nullum, quam sub axilla dextra indicabat, sed vinum desiderabat valde ut & frater, urinæ tamen satis accensæ erant, cum eneoremate nigricante, quæ statim turbabantur. Noctu magis incalescebat, sine tamen manifesta Episemasia, qui calor neque ita mordax fuit, ut in febribus essentialibus ex materiâ in venis putrescente, & lentius illum conficiebât, paulatim enim vires concidebant, ut neque sedere posset; extra lectum sublimis fiebat spiratio, narium pinnæ movebantur, dolebat in affecto latere ad levem attactum. In somno conniventibus erat oculis, capite ad pedes cœpit devolui. Tussis erat irrita, cum qua nihil extundebantur. Dolor sub axilla, & appetitus vini, augebantur. In septimo tussis crebrior, cum qua aliquid purulenti excernebat, sed hærebat major pars in larynge, & stertorem inducebat. Ea nocte vermem sed Lumbricum rotundum alvo egessit. Respiratio tandem cum tussi nihil effatu dignum educeretur, cœpit valde coangustari, ut esset plane Orthopnoicus puer. Alvus fusa, fœtida excernebat liquamina, omnibus denique viribus intermorientibus, cessit & ipse fato 10. morbi die. In resecto cadavere abscessus, seu vomica purulenta reperta, in sinistro pulmone & sinistra pleura, eratque pulmo ille intermedio pure costis & pleuræ agglutinatus, flaccidæ alias substantiæ, & repleticis vesicis quibusdam aqua viscidâ plenis. Reliqua thoracis cavitas in eo latere, aqua similiter subviridi plena erat. Hepar etiam durum habuit, cum felle magno. Cur vero doluerit sub axilla dextra, cum vitium in sinistro pulmone fuerit, causam arbitror, quod maxima puris & vomicitiæ collectio erat retro juxta spinam, ubi affixi sunt pulmones: unde facile affectus versus dextram axillam communicari, dolorque advehi potuit, *A Clariss. Viro Hieron. Fabro, Med. Bavarico primario nobis communicatum Anno.* 1594.

Observatio VII.

Hydropis pulmonis descriptio & curatio plena, à Petro Salio exhibita.

PLurima morborum genera pulmonem pati, nemo non asseverat, de quibus praxim communiter docentes pertractant, unus tamen superest de quo solus Author *in libro de morbis*, Hippocrati adscripto (ex quo Avicenna, qui nihilominus postea hujus affectus prætermisit curationem transcripsit) egit, qui licet rarissime accidat, ut mihi, qui per plures annos artem hanc exercens, tot ægrotantes curaverim, bis tantum se obtulerit, à me tamen de eo etiam hic agendum est, cum & hic peritiam Medici subterfugere non debeat. Morbus hic ab authore citati libri pulmonis hydèros seu hydrops appellatur, quoniam sicuti in hydrope in imo ventre, ita in hoc affectu intra cavitates thoracis & pulmonis colligitur materia aquosa & ichorosa, quæ materia, quantitate abundans, & gravitatem copia, & difficultatem anhelitus obstruendo, & tussim ad excretionem proritando, excitat. nihil tamen expuitur, quoniam materia adeo est tenuis, ut à spiritu facile disrupta, ad partes superiores nequaquam attolli possit· Materia hæc, quoniam aquosa est & ichorosa, nullam admittit coctionem; quare nec fomentis, nec unctionibus, nec perfusionibus, nec alterius generis medicamento cedit, nec etiam diuturnitate temporis, cùm moram longiorem traxerit in thorace, vel incrassatur, vel in pus convertitur, sicuti in distillationibus contingit, ad ipsum thoracem decumbentibus, quæ, ut docebat *Hippocrates libro septimo Aphorismorum, Aphorism.* 38. viginti diebus suppurare consuevere, non descendit materia hæc à cerebro, nec per destillationem ab eo fluentem in thorace colligitur: sed ubi congesti fuerint serosi & ichorosi humores in corpore, in eoque abundaverint, si pulmo imbecillitatem vel ab ortu conceperit, vel nova occasione contraxerit, pronusque ad fluxiones recipiendas, ob intemperiem propriam, & præcipuè frigidam, fuerit, an eum superabundantes aquosi humores transmittuntur, qui replentes totius thoracis & pulmonis cavitates, postea morbum hunc generant. Humores hi tenues & ichorosi aggregantur in his, quibus partes naturales frigida intemperie laborant, visceraque vel obstructa, vel scirrhosa sint, & præcipue si otiosè, & in locis humidis, vel frigidis, & sub cœlo consimili viventes, potui indulgeant, cibariisque humidioribus largius utantur. His oculi palpebra inferior, pedumque extremitates solent subtumescere, calorque faciei non vividus, sed ad pallorem tendens, conspicitur: in his autem cùm congesti fuerint hi aquosi humores, transmittuntur aliquando ad cavitatem thoracis, & ad pulmonem ipsum, indeque morbum,

bum, de quo nunc agimus, introducunt: qui morbus aliquando sponte solui videtur erumpente ad aluum hac materia, recludente sibi natura cæca & delitescentia spiracula, & absconditas vias, ad hanc incretionem tamen postea iterum nova regenerata & aggregata materia, ad ipsumque thoracem & pulmonem denuo transmissa cum iisdem symptomatibus & deterioribus redit, utpote qui magis succumbentes, & debilitata natura, cujus ratione copiosiores regignuntur hi aquosi succi, regrediatur. Unde in his postea manifestè & facies, & scrotum, & venter intumescit, non tantum in thoracem, sed etiam in omnes has partes, effuso, qui regeneratus supetabundat, aquoso humore. Hæc de essentia & causis præsentis morbi sufficiunt. Signa hæc erunt, gravitas thoracis ob materiæ copiam, tussis sicca, non potente natura nec materiam concoquere, nec eam ob ipsius tenuitatem extra ducere difficultas anhelitus, qui frequens admodum & parvus erat, ob vias spiritus à plurima materia detentas, & propter diaphragma ab eadem compressum, & grauatum, ita ut hinc ægri suffocari continue ferè videantur, & quietem rarò inveniant, sonitus in thorace obstrepens ebullienti materiæ similis, ab eadem causa deveniens, tumor pedum & palpebrarum huic connectitur non tanquam proprium hujus morbi signum, sed tanquam indicium abundantiæ aquosi humoris. Febris additur ab authore libri de morbis, attamen in his, quos ego curavi, nec fuit febris, nec ratione materiæ, quæ frigida est, & non putrescit, adesse debet. Porro verum est, quod aliquando ob diuturnam moram in thorace tractam hæc materia, sicut quæ in abdòmine ex Hydrope collecta, diu ibi retenta, salsa & acris evadit, nonnullam acquirit acrimoniam, ut optimè hic author adnotavit, extrinsecus latus acetum olet, cujusque ratione credo eam sibi viam recludere, & parare, ad aluumque erumpere, credoque eandem tunc aliquam posse ex quadam levi accessione causare febrientem, tamen nunquam potest ratione materiæ dari, ut necessario febrem introducat neque febris sit hujus morbi proprium signum. Cujus morbi curationem author hic per sectionem thoracis tentandam esse docet, quam tamen ego nec in his, quos curandos suscepi, facere ausus sum, nec etiam in aliis faciendam esse laudo, cum enim hujus morbi sanatio non tantum materiæ præsentis, pulmonemque obstruentis, & replentis, remotionem, sed etiam ejusdem regenerationis prohibitionem indicet, cumque sectio primæ tantum indicationi, non secundæ satisfacere possit, sufficiens hujus morbi remedium esse non poterit, quam eo magis excludendam esse affirmo, quo idem quod sectione tentandum est, & possumus tutiori via efficere exhibendo ea medicamenta, quæ hanc materiam educere possint. Exclusâ autem sectione ista, hanc ego curandi methodum & rationem propono. Materia aquosa pulmonem replens & obstruens indicat sui evacuationem, & quoniam in ipso thorace non gignitur, sed aliunde transmittitur, indicatur, ut ejusdem generatio prohibeatur, si quid verò hujus genitum fuerit, educatur, & aliò divertatur. An his indicationibus possit Medicus satisfacere, vel non, dixerim ego difficillimum esse, quoniam corpora hæc, in quibus tales gignuntur morbi, hujusceemodiq; aquosi aggregantur humores imbecillum calorem nativum habent, virtutesque naturales satis languidas, & viscera admodum læsa possident quarum omnium causarum ratione vix præservari possunt, quin non tantum in præsentem, sed etiam in deteriorem incidant morbum, nam omnes hi in hydropem proclives sunt, in quam tandem illos delapsuros esse credo, sicuti eos vidi, quos curandos suscepi, quos licet ab hoc thoracis affectu, per quædam intervalla educta materia peccante, liberaverim, & per menses & annos eos, maximo tamen cum labore, præservâverim, tamen tandem in hydropem lapsi sunt, ex eaque extinctos fuisse animadverti. Ut autem patientes à præsenti morbo vindicemus, pro prima intentione veniant nobis in usum ea medicamenta, quæ aquosos humores evacuare possint: qui aquosi humores, cum tenues sint evacuationique satis habiles, nullam requirunt coctionem, sola autem viarum præparatione, ne molesta fiat evacuatio, indigent, quare viæ communes primo expurgandæ erunt, fluidumque corpus reddi debet. Postea medicamentum aquosam materiam educens exhibeatur. Plura hæc sunt, tamen duo tantum proponam, quæ mihi in felicissimo usu sunt, alterum est elaterium, alterum est succus radicum sambuci: hic ad unciam unam & semis, vel circa, illud ad quatuor grana ad summum; si recte paratum fuerit exhibitum, potest hanc materiam serosam educere, quæ tamen repetenda erunt, quoniam unica evacuatione, universam materiam educere non potuerunt. Educta materia peccante, attendendum est causæ generationis materiæ: quæ causa, quoniam est viscerum vel intemperies vel obstructio, vel scyrrhus, per propria medicamenta unicuique incumbatur, quod si hæc omnio tolli non possint, indeque necessario semper aliqua serosi humoris quantitas regeneratur, ultra evacuationem faciendam per medicamenta propria, fiant cauteria in brachiis vel cruribus, quibus continuo regenita materia educatur, simulque in thorace revellatur. Summa interim habeatur victus ratio, cujus merito, cum opportuna non servetur, sæpè maxima adaugetur hæc humorum serosa aquositas, Unde hi parce vivant, cibariis utantur exsiccantibus, merum, & in minima quantitate bibant, quantum possint, non tamen ultra vires, exerceantur, loca ab omni humilitate immunia habitent, in aereque sicciori omnia his opposita vitanies degant. *Petr. Salius cap. 5. pag. 242.*

† Raram quoque hydropis pulmonum observationem leges apud *Otto Heurn. histor. 14.* nec minus notatu digna, quæ de pulmonum hydrope, & levium arteriarum affectu scribit *Iul. Cæs. Benedict. Consil. 43.* De hydatide pulmonis, & hydrope thoracis confer. *etiam Piso. Obser. 52. & 57.*

DE ASTHMATE.

ET PRIMUM,

DE SPECIEBUS ASTHMATIS RARIS.

Observatio I.

Asthmatis admiranda species.

Asthmatis species quædam raro eveniens, interdum observata, cujus causa in crassos humores & viscosos, asperas arterias, vel pulmonis cavitates occupâtes minime rejicienda; sed aliam thoracis partem. Refert *Holler. de morb. internis lib. 1. cap. 23.* Anno 1549, quendam brevi asthmate periisse, & corpore dissecto, abscessum repertum in vena arteriosa, & sine pari, integris omnino pulmonibus. Meminit *Nicolus* Asthmatis mirabilis periodici, *Sermon. 4. Tract. 2. c. 25.* quod Nicolao de Podio omni septimana semel tantum, & in die Veneris superveniebat, cujus causam, etsi ipse haud referat, nos rejiciendam putamus in humoris collectionem, quæ paulatim non nisi per septimanam colligebatur, vel ejusdem crassitiem, ita, ut natura illius expulsionem, nisi per jam dictum temporis intervallum, aggredi nequiret. Non solum autem ex abscessu

ſceſſu pulmonis, ſed & alterius præter naturam corporis in ipſo retenti, ſupervenire poſſe aſthma cenſendum. *Marcell. Donat. Hiſt. Mirab. lib. 3. c. 12.*

CAUSA.

OBSERVATIO I.

Aſthmatis cauſam non ſemper in pulmonum cavitatibus conſiſtere.

CAuſam hujus ſymptomatis, ſive morbum ipſum non ſemper in fiſtulis aut cavitatibus pulmonum conſiſtere: experientia conſtat. Anno 1549. menſe Septembri, quidam in Collegio *d' Arras*, brevi aſthmate interiit. Corpore diſſecto, abſceſſus repertus eſt in vena arterioſa, & ſine pari, integris omnino pulmonibus. In quodam nomine Britio, aſthmate mortuo, in via Calendæ, pulmo tanquam ſpongia imbutus multo humore pituitoſo inventus eſt. Fit & à reſiccatione, ut aurificibus, chymiſtis, fabris ferariis, & ſimilibus. Quibus addi poſſunt inunctiones & remedia à morbo gallico. *Raſis lib. 4.* continentis, adjecit pectus ſtrictum, & parvum pulmonem. Qui naturalem conſtrictionem habet, jugiter (inquit) fit aſthmaticus. *Hippocr. verò Aphoriſm. 49 lib. 6.* fieri ſignificat aliquando à tuberculo nato in ſpina, ut in gibbis. Quod ſi magnum eſt, & durum, ſine crudum, aſthma facit; ſi non ita durum, & aliquid deſudat in arteriam, tuſſim. Aliquando etiam ſupuratur & interimit. Si fuerit in collo, aſperam arteriam contrahit: in dorſo, pulmonem & vicina corpora: ſub ſepto, renes & lumbos urinam quoque intercipit. Hujuſmodi tuberculorum materia poteſt cieri è cerebro in ſpinam per tuſſim. Vel cauſæ ſunt, ictus, caſus, non conveniens decubitus pueris, inconcinna deligatio, geſtus deformis. Moriuntur ferè ſuffocati purè, vel, cùm adoleſcunt, ad incrementum cordis & pulmonis non a[illegible]ſcente thorace, jugulantur. Philotheus ab influente ſanguine, ſed contra rationem fieri ſcribit. Sunt igitur in univerſum aſthmatis cauſæ, craſſus humor [illegible] el tuberculum in cavitatibus aſperæ arteriæ: bro[illegible]a intercepta multa & viſcida materia: reſiccatio vehemens: abſceſſus: ſtrictura pectoris, & pulmonis compreſſio: tubercula in ſpina, ſive ſponte enata, ſive à cauſa externa: flatus multi ſeptum transverſum diſtendentes, ex quibus ſequitur viis interclusis, neque expirationem neque inſpirationem ſatis convenientem fieri. Periculum autem maximum imminet, cùm omnes muſculi intercoſtales, ſuperiores ſcapulæ, & omoplatæ trahuntur, virium imbecillitas, vehemens calor, anguſtia partium ſpiritalium conſpicitur. Ubi omnes aut plures concurrunt, æger morti proximus eſt: ubi duæ, non facilè ſervari poteſt. *Scholiographi ad cap. 25. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

† Meminit etiam aſthmatici *Rolfinccius l. 1. Differt. Anatom. c. 13.* in quo nullum in pulmonibus vitium fuerat, ſed in meſenterio magnarum glandularum copiam habente: *Et Grembſ. arbor. ruinoſ. p. 141. b.* hiſtoriam aſthmatici refert, ubi hepatis accreſcentia in culpa erat, &c.

Dubitatur de vehementiſſimo aſthmate, quo prehenduntur laborantes ex utero. Non enim humor aliquis in pulmonem incidit: tuſſiunt tuſſi levi, & nihil expuunt, & ſic ſedatur ſymptoma. Alii quoque ſunt, quos novi, qui ex pulveribus quibuſdam quaſi præfocantur. Et quoſdam novi, qui plumæ odore, ſtatim aſthma incidebant, non ergo ſemper ex humore. Sed nec generatim verum eſt, quod ex humore craſſo & viſcido. Sæpe enim vidimus à tenui deſtillatione fieri: & ratio dictat, quoniam omnia corpora quæ replent, ſpiritum impedire poſſunt Sic fieri dixeris & his, qui metallica tractant, qui etiam aliquando præfocantur, ut Galenus in Cypro accidere dicit circa chalcanti venas: ſic & carbonum fumus præfocat. *Jacchinus Comm. in lib. 9. Raſis c. 35.*

† Conf. quæ habet *Horſtius* de curat. & curat. Aſthmatis, ſingulari caſu illuſtrata, *Decad. pharm. Exerc. 5.*

OBSERVATIO II.

Aſthma lethale, virulentia inunctionis hydrargyricæ contractum.

STrenuus Nobilis Gaſparus à Sebottendorff, per plurimos annos ferè ſemper decubuit, ſtatis horis omni carens ſpirandi facultate, nec ulla ratione convaleſcere potuit, licet innumeris uſus eſſet medicamentis: ſed tandem fato conceſſit. Vivus autem ſæpius me interpellavit, ut poſt mortem ſuam non gravarer, mali cauſam, inciſione facta, perſcrutari: idem placuit honeſtæ familiæ ejus. Aggreſſus igitur cum hujus oppidi barbitonſore quodam opus, inveni peritonæum & omentum ſatis putridum; ventriculum penè inanem, omni chylo deſtitutum, nec ullam aliam humoroſam in ſe continentem materiam, & conſequenter occluſum quaſi, ac parvum, inteſtina nullo repleta excremento; hepar corruptum, maximè in illa parte, ubi à coſtis tegitur. Splen in ſiniſtro latere ſuis ligamentis fuit ſolutus, duplicatus quaſi, ac ex omni parte ſemiputridus. Inciſo vel aperto diaphragmate, dum perveni ad pulmonem, cum magna aſtantium admiratione, maſſam admodum induratam, coadnatam eſſentiæ pulmonis, & ingenti copia lapillorum refertam, plenis manibus extraxi. Pulmoni adeò adnati fuerunt ſui lobi, ut nullum illi motum communicare potuerint. Tracheæ arteriæ & gulæ, tantum adipis (à pinguiſſimis haud dubiè carnibus, ſæpiuſculè ingeſtis contracti) indurati adhæſit, ut non modò beneficium ſpirandi & reſpirandi, crebrò deſideraverit, ſed paucos quoque dies ante obitum aſſumere cibum nequiverit, ſolo potu ſuſtentatus. Et facilè credo, ſi diutius ſupervixiſſet, illum inedia periturum fuiſſe. Cæterùm externam, & evidentem hujus morbi cauſam, aliquoties mihi adhuc vivens, talem retulit: Italiam ingreſſus, Venetis contra Turcam militantibus opem præſtitit, ubi cum variis nationibus converſando, poſt victoriam rurſum in Auſtriam venit, cumque ibi aliqua ex parte ægrotare incepiſſet, ad ſe adduci juſſit, nihil quippiam mali ſuſpicans, imperitum & inexercitatum Chirurgum, qui poſt primum ſtatim intuitum audacter aſſeveraverat, illum infectum eſſe morbo ſatis periculoſo, quo tamen per totum vitæ ſpatium haudquaquam laboraverat. Præparavit itaque ei unguentum, ex argento vivo, nunquam ſecundum artem extincto. Adhibita inunctione, indies magis ac magis, propter efficaciam penetrationis & reſolutionis, quæ eſt in hydrargyro, pejus ſeſe habuit, quemadmodum ſupra dictum, usque ad extremum vitæ terminum. Cauſam ergo nullam aliam extitiſſe judico, quàm quod argentum vivum in ipſam eſſentiam pulmonis, propter raritatem ac viſcoſitatem ejus, inſederit, ac in minutiſſimas poſtea diſſolutum partes, quantitate fit adauctum. *M. Ioan. Faber. de Obſerv. propr. per CL. V. Laur. Scholtzium ad me miſſis.*

† Sic etiam meminit aſthmatis, ex retroacta ſcabie, oborti ſubſequentibus hæmoptoë aliiſque ſymptomatibus, *Brendel. Conſil. 72. fol. 251.*

OBSERVATIO III.

Aſthma in juventute gravius & intenſius: in increſcente verò ætate mitius animadverſum.

LEctio *c. 20 hiſtoriæ Obſerv. Dodonæi* in memoriam mihi revocavit caſum Clariſſimi Viri D. D. Adolphi Occonis, communis noſtri, ut ex proximis intellexi literis, amici: qui plurimis annis graviſſimo & difficillimo aſthmate laboravit, quod tamen non continuè affligebat, ſed paroxyſmos habebat frequentes, eoſque valde

valde molestos. Is progressu ætatis post quinquagesimum, subinde rarius & minus difficulter corripi solitus tandem circiter sexagesimum propemodum ex toto liberatus est: Quod Augustæ ex ipso in comitiis Anno 1582. audire me memini. Revocavit & casum magni in Germania Principis, non ita pridem defuncti. Qui cum ætatis Anno 18. frigidam liberalius per æstum potasset, difficillimo mox asthmate correptus est, quo itidem, ut D. D. Adolphus per intervalla corripiebatur. Sed hujus paroxysmi, ut qui crasso & obeso corpore esset, longe etiam graviores erant Oeconianis. Sellæ in id paratæ, ut integros dies atque noctes sedens: etiam dormire posset, sæpe per biduum, sæpe etiam ultra, ita rectus insidere solebat ut vere orthopnoicus dici posset. Liberatus est tamen a difficili hoc malo, ætatis annum circiter quadragesimum cuique plurimum profuerunt Badenses thermæ, quibus semel atque iterum usus esset. Post mortem tamen, dum corpus aperiretur, inventi pulmones magna ex parte nigri, & putridi, non sine pure, ea præsertim parte, qua dorsum attingebant. *CL. V. Osvvaldus Gabelchoferus suis ad me transmissis Observationibus.*

OBSERVATIO. IV.

Puer decimum septimum mensem agens, asthmate detentus.

Filiolum nostrum Hieronymum asthmate detentum persentimus, quem dum audimus, paternâ misericordia commovemur, & referentes horrescimus: adde præter sonum, quem ingentissimum edit non potens, nisi recta cervice spirare. Orthopnœa nuncupatur, & qui hanc affectionem patiuntur orthopnoici nominari solent, primi illi qui Dyspnœam, id est, difficultatem anhelitus patiuntur, diu vivere solent. Asthmatici vero & & orthopnoici brevi intereunt, quod ego meo ingenti dolore in prænominato Hieronymo, decimum septimum mensem nondum agente, & hoc morbo sævissime deprehenso, expertus. *Brassavolus Com. ad aph. 22. lib. 3. Hippocr.*

METASTASIS.

OBSERVATIO I.

Asthma in anginam versum.

Cum in initio praxeos Medicæ meæ Erphordiæ, quæ Thuringiæ metropolis est, versarer, curavi quendam raucedine diuturna & asthmate difficili correptum ligni Guajacini decocto utens. Is cum in fine curæ mediocrem utriusque affectus levationem sentiret, tandem repente anginâ periculosissima, cujus tamen tumor exterius protrudebatur, affligitur. Cùm itaque exterius emplastra resolventia adhiberem, & interea gargarismis lenientibus affluxum discutere moliter, brevi anginę tumore discusso æger tum à prioribus morbis, tum etiam à præsenti anginæ periculo, liberatus est, non absque multorum admiratione. *Jacob. Oethaeus lib. Observ. propr.*

CURATIO.

EXPERIMENTA.

OBSERVATIO I.

Ad Asthma remedia aliquot rara, selecta, & comprobati usus.

Expertum est, & Græcæ plebeculæ, hac etiam tempestate usitatum remedium, ad pulmones infarctubus à crassis humoribus liberandos: quod ipse aliàs, ab Angelo Vergerio natione Græco, Regio nuper scriptore, viro omnis cultioris literaturæ protomystæ & mihi studiosa necessitudine conjunctissimo, accepi. Animalcula Millepedæ & Aselli Latinis, Gallis *Cloportes* appellata, quæ sub aquariis vasis stabulantur, panno lineo involuta, in vino albo macerantur, hinc facta expressio, potui datur. Dictu mirum, quàm brevi suburratos pulmones depleat. Id quod observare licuit in Ludovico *Iovin*, scriba & bibliopola in ædibus Dn. Ioan. *Lateranens*: è regione collegii Triquetici: qui tamen inveterato tandem asthmate contabuit.

Probatum est ad juvandum asthma, quantumvis magnum, tabellam unam diatragacanthi, guttulis aliquot olei salviæ, anisi, aut rosmarini, arte chymica extracti, irrigatam, præsentaneum afferre adjumentum. *Anton. Valer Exercit. 25. ad cap. 25. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

Primatem quendam, qui sæpius asthmate laborabat, Tubulorum ad asthma usu plurimum utilitatis consequutum observavi: simile commodum ante ex Tabaci fumo percipere solebat: propterea ajo Tabaci succum admixtum esse oportere: tutum autem utriusque esse usum, ipsa experientia in multis docet. Nonnullos ægros & Asthmate vexatos ex India redeuntes observavi, Tabaci folia viridia mandentes, & succum inde promanantem sorbentes, ad purulentas materias expellendas, qui licet inebriarentur, plurimam tamen utilitatem sentire apparebat, cum ad pus, tum ad pituitam, pectori inhærentem propellendam. *Nicol. Monardes, de novi orbis medicam. simpl. lib. 3.*

Ponam experta, quorum primum est. *Recipe florum violarum, radicis dulcis electæ, summitatum lupulorum anisi, an. m. s. Passularum ser. a orient. alb. unc. x. ficus numero iij. fiat decoctio secundum artem: cui addantur, sacchari candidi unc. ij. inde coletur, & de hoc capiat unc. ij. pro vice.* Hoc est secretum, cum quo vidi curatum quendam nobilem virum à consanguineo nostro, ego tamen nondum expertus sum.

Aliud auxilium nostrũ, ex succo ozimi & croco positum in 18 *lib. de subtilitate*, quantitas est *ab uncia s. usque ad unc. ij. succi & ad scrup. s. usque ad drach. j. Croci.*

Aliud quoque quod expertus sum in meipso bis, & inveni valde bonum: dum Anno millesimo quingentesimo, trigesimo primo, laborarem difficultate spirandi, cum magna tussi. Et est ut *capias pulmonem unum vulpis, & abluatur cum vino statim & siccetur in furno, absque eo quod comburatur, inde sumatur drachma s. ex illo pulverato subtilissime, cum vitello ovi, duabus vel tribus vicibus.*

Crocus est anima pulmonis, & eo solo multos liberavi anhelosos, inter quos socrum Cæsaris de Comitibus, quæ tantam passa erat per duos menses spirandi difficultatem, ut intra paucas horas moritura videretur igitur præter crocum aut Zinziber, solet addi, vel oleum, vel butyrum, aut anseris pinguedo similiter acetum & porrum. *Cardanus in Cons. de spirandi difficultate.*

Crocus adeò est thoracis affectibus amicus, ut sint qui ad scrupulum s. atque etiam unum, cum dimidio mosci grano & vino optimo calido propinando, asthmaticos curaverint. *Ioachim Camerarius in Horto de Croco.*

Croci chylisмata spagyricæ exactioris parasceves præcipuam asthmaticis laudent contulerunt, *Schenckii Filius.*

Nominatissimum prohinc medicamentum ad pulmonum affectus est Balsamum Terræ, vel Sulphuris. *Idem.*

† Rara etiam, selecta, & comprobati usus remedia aliquot ad asthma proponit. *Borell. Cent. 4. Obs. 46.* Asellorum, seu millepedum in asthmate miram virtutem, deprædicat addita eorum simul præparatione *Camerar. Sylog memorab. Cent. 4. part. 8.*

* * *

DE DISPNOEA.

CAUSÆ. SYMPTOMATA. CURATIO.

Observatio I.

Deambulatione unica atque altera in conclavi, quidam sibi ex eadem periculosam Dispnœam concilia-re solitus.

QUIDAM unâ deambulatione sui conclavis, aut altera facta, statim prehendebatur spirandi insigni difficultate. *Ex Observat. cujusdam, ad Camerarium datis.*

Observatio II.

Flatus nonnunquam Dispnœas difficillimas gignere.

PEr sæpè flatus, diaphragma potissimum comprimentes, dispnœam faciunt gravissimam, quali opinor laboravit, postremis suæ vitæ annis, piæ recentisq; memoriæ, D. Antonius Saporta, humanissimus præceptor noster. *Ioubertus cap. 6. de Affect. Thoracis.*

Observatio III.

Spirandi difficultas, cum suffocationis periculo.

ACre erat gelu, Januarius Mensis, noctis initium, tempus, cùm Nobilis Vir, assidens foco, Bacchoque indulgens, vesicæ onere premeretur, qui foràs progressus, inspirato aëre frigido, moxque reversus, adeò vehementi respirandi difficultate correptus, ut suffocatus propemodum fuerit, & nisi mox præsto fuissem, periisset. Hominem reperi pedibus suis vix insistentem: frontem tensam: sudores frigidos: alvus præ angustia excrementa deposuerat: pulsus tam exiguus, ut penè nullus. Assumpto pulveris Croci scrupulo uno, cum vini Cretici (vulgo Malvatici) duobus cochlearibus, subito restitutus, liberè respiravit, ab omni suffocatione liber: & potuisset in sanitate permansisse, nisi pulmo malè affectus fuisset: sed cùm asperæ arteriæ ramuli subinde obstruerentur, quandoque etiam respirandi difficultas recurrit, minus tamen quàm primo tempore vehemens, sed diuturnior, ut quandoque duabus, tribus, vel etiam pluribus horis perseveraret: Crocus, qui initio multùm ac citò profuerat, postea exiguum, deinde nihil amplius contulit. Tentata sunt & alia plura remedia, sed frustrà: nam revoluto mense defunctus est. In hujus pulmonis inferiore sede ac basi, qua septo transverso incumbit, reperti sunt abscessus duo: unus in dextra, alter in sinistra parte: per meatus pulmonis purulentus ferebatur humor, qui, inciso pulmone, ex ipsis profluebat. *Dodonæus Observ. Med. c. 19.*

Observatio IV.

Difficultate spirandi mortuus, cui atra bilis & sanguis nigrior in corde concreverat.

MUltos difficultate spirandi laborasse cognovimus: sed inter cæteros quendam, qui non nisi recta cervice spiritum trahens, paulatim ex angustia, deficiente virtute, toto corpore pallidus ac livens efficiebatur: nullus tamen in pectore, nullus in præcordiis dolor erat: sed nec sibilus aliquis ob angustias, per quas evadit, percipiebatur: ex quo judicare posses, ægritudinem in pectore concipi. Verùm cùm paucos post dies invalescente morbo ipso, & nullis conferentibus præsidiis, æger è vita migrasset, incidere mortuum decernimus, ut hujus mali abditas ac latentes causas deprehenderemus. Quod ubi factum est, invenimus non parum atræ bilis, & sanguinis nigrioris, in ejus corde coisse: unde etiam per venas diffusus, non est mirum, si corrumpente eo spiritum ipsum, hominem ad festinam mortem deduxerit, quod etiam auctore Galeno, aliàs contigisse cognovimus. *Benivenius cap. 61. de Abditis.*

Observatio V.

Spirandi difficultatis curationes, & eventus admirabiles atque rari: de raro præsertim Cardani ad futuram coronalem pro aqua à capite evacuanda remedio.

AD temporis ordinem revertor, cùm in multos, sola spirandi difficultate laborantes, incidissem, omnes quidem sanavi, sed paucissimi permanserunt in ea sanitate, verùm ubi reciderunt, mortui sunt. Inter quos fuêre Jacobus Zampana, & Protasius Roellus: hi cùm primum ex eo morbo eò pervenissent, ut jam pollinctores & funus pararentur, revixerunt, & plenè curati sunt. Sed Protasius Roellus, cùm fessus & inflammatus ab exercitio, in templo Divo Laurentio dicato, diu quievisset (est autem frigidissimum, etiam æstate mediâ) correptus à febre, non potuit à me liberari: sed pulmonibus totis putrefactis, & per sputum rejectis, periit brevi. Zampana prandebat hora decima octava, & cùm benè perpotaret, ante vesperam cœnabat, cùm tamen sexagesimum excessit annum, ob id denuo revertente morbo, non potuit ampliùs curari. Oportebat ergo per annum hujusmodi homines à morbis adeò sævis liberatos, victu convalescentium regere, & sub arcta regula continere, tùm maximè, quod senes essent. Indicio est, quod Elisabetha Pagnana patricia, ex diuturna spirandi difficultate, à me sanata, nunquam recidit. Curavi autem illos, victu tenui, usu mellis, & decocto ligni, cum his quæ cum lenitate quadam siccant: veluti hyssopo, thymoque, nec brassicam in cibis abhorrerem. Clavenzanus autem adolescens, nomine Jacobus, qui jam per septem annos spirandi difficultate laborabat, frequentibus & longis sævisque accessionibus, desperatus ab aliis Medicis, à me in duobus mensibus plenè sanatus est, factusque pinguis: sed alia ratione. *Dropace enim Pauli ad coxendicum dolores, addito melle anacardi, super imposito suturæ coronali*, unà die fermè libras duas aquæ detraxi, inde sequentibus diebus idem actum est, sed non tanta defluxit aqua: sicque liberatus est. Existimo *cantharidas* idem posse, quod anacardi mel & *euphorbium* etiam. Miscebam etiam *elaterii* granum unum unciis tribus lactis, jubebamque tanquam errhino uti; & conduxit multum, atque hæc omnia, prius præpurgato corpore, cum catapotiis: siccatoque victu tenui, sed humido tamen, parumque alente, tum decocto Indici ligni pro potu exhibito. Periit hic juvenis aliquot pòst annis, licet ab eo morbo prorsus liber, ex acuta febre. Existimo eum indiguisse victus ratione certa, & exercitatione diuturna in libero aëre: quod cerebrum ab immodica intemperie liberatum, non benè ferret tantam mutationem: tum maxime, quod (ut dixi) jam diu ea detentus fuerat. Qua etiam ex causa Octavian. Robia, à senatus libellis, ab Indica lue ad mortem oppressus, cum summis vigiliis, & tabe ultima maceratus, à cibis abhorrens, & febre putrida laborans, quamvis semel liberatus, quod à liberatione, immodicè se fructibus horariis replevisset, quamvis ob juventutē non perierit, diu tamen conflictatus est: & recidit in eosdem ferè morbos, licèt non adeo sævos. * Alii verò qui à lue Indica à me liberati sunt, sine numero sunt, & quotquot penè voluerunt liberari: quod illos diligentius monuissem, in sanitate recuperata permanserunt. *Cardanus de Curat. Admirand. num. 13.*

De remedio Cardani, ratò sincipiti imponendo vide illu-

illustrem *Cardani* locum, *consilio pro R. Archiepiscopo*, &c. *conscripto, lib. artis par. vi, pag.* 360. Post hæc *Varronem Tigurinum in epistolis, pag.* 86 *ver. à facie, ad Cosmam Holtzachium.* Plura è *Tomis nostris Exotericorum experimentorum ultimæ editionis recognitissima. Schenckius Filius.*

DE ORTHOPNOEA.

OBSERVATIO I.

De Orthopnœa, accessionibus quibusdam invadente, historia.

ORTHOPNOEA de qua scribimus, exacerbationes sive accessiones quasdam habuit, quæ subinde singulis mensibus; quandoque rarius, aut bis aut ter in anno invadebant: & per humidam frequentiùs, quàm per siccam aeris constitutionem. Qui laborabat, 36. (plus minus) ætatis annum agebat, cum hac corriperetur. In ipsis accessionibus admodum difficilis fuit respiratio: stabat toto tempore, mensæ aut tabulæ alicui manibus innitens: efferebatur ac profluebat ex ore humor lentus, viscidusque: cibum vix, potumque ægrè admittere potuit: sæpe toto accessionis tempore stans, absque cibo & potu complures horas transigebat. Posteaquam autem accessio conquievisset, liberè quidem respirare potuit, & quocumque libuit abire: quatuor aut quinque milliaria quandoque uno die pedes perfecit, sed decumbere non valuit. Quotiescumque enim jacere conabatur, mox omnia circa respirationem molesta. Noctu sedendum erat in sedili aliquo, nec aliter somnum capere aut conquiescere integrum erat. Agarico purgatus, visus est melius habere, sed ad exiguum tempus. Profuit etiam subinde *Diacyminum* & *Diapoenicon*: verùm nec ab iis, nisi pauco tempore præsidium sensit. Ubi autem consenuisset, sponte & absque ullis remediis à molesta Orthopnœa liberatus hic est. Cessantibus multo tempore exacerbationibus, tandem periculum jacendi fecit: quod cum citra incommodum succederet, relicto sedili, in lecto per noctem decubuit.

Simili Orthopnœa & mercator quidam correptus, etiamnum juvenis fuit. Nullum hic remedii genus intentatum reliquit: sanguinis detractionem sæpe admisit: frequenter purgatus: aquam fontis in agro Leodinensi bibit, sed nullo succedente fructu. Tandem calculi in renibus doloribus, ac podagra correptus, ab orthopnœa liber factus, decumbere potuit, qui antea quoque aliquot non paucis annis, in sedili somnum capere debuerat. *Dodonæus Observ. Med. cap.* 20.

DE TVSSI.

OBSERVATIO I.

Tussis nova Lutetiæ quinta dicta pueros comprimis infestans, ejusque causa & curandi ratio.

TUSSIS, symptomata facultatis animalis, propter motum voluntarium & coactum, quæ sumit initium à naturali facultate expultrice respiratoriorum instrumentorum, quæ, ubi aliquid quantitate aut qualitate molestum persentiscit, id depellere conatur, quod cum non possit, animalem facultatem in subsidium convocat, ut ea tussis materia, instrumenta respirationis infestans, explodatur, quomodo in sternutamento ventres cerebri anteriores & nares repurgantur. A solutione continui partium thoracis tussis fit humida, cum sanguinis rejectione, ab intemperie vero sola harum partium, tussis molestissima, in puerulis sanatu difficilis, quam ob id Lutetiæ vocant quintam. quod quemadmodum quinta essentia extractu difficilis est, sic & hæc tussis sanatu difficillima est. Ea autem fit ventriculi ore obiecto, & multa pituita gravato. Docuit me illustris mulier multos pueros ea tussi graviter conflictatos, jusculo sequenti convaluisse. *Gallus vivus virgis cæditur, mortuus & exenteratus impletur jujubis passulis, ungula caballina, hyssopo, & dactylis, coquitur donec coctione contabuerit, premitur, jus reconditur*, eo utendum mane, cum jusculo brassicarum ante ortum solis iectarum, inquit Arculanus: si detur jus galli, miscebitur decocto brassicarum Saccharum Candi. Matthæus de Gradi præscribit *diacodion*, hora somni cum decoctione plantaginis: eo sistitur destillatio, & sedatur tussis. Exhibui ego feliciter hora somni syrup. sequentem. *Recipe caput dimidium papaveris, acacivorum duos, dulce, ungulæ caballinæ an. p. 1. ... numero ij. pro una, & altera dosi, in qua dissolve syr. Violacei unciam unam semis*, fiat potus. *Iacobus Dovinetus Apolog. lib.* 3. *cap.* 2.

OBSERVATIO II.

Molesta tussis, sola sanguinis missione curata.

MOlesta tussi afficiebatur puella quædam decimum quintum agens annum: quæ tametsi per se gravis & formidabilis esset, eo tamen sese Medico formidabiliorem reddebat, quod una sæpius cum ea sanguinem expueret puella. Quamobrem cum Medici ipsi, quibus cura demandata erat, & hanc paulatim tabe consumptam iri & nullis se posse auxiliis huic malo succurrere viderent, eam tandem Deo & naturæ dimittunt. Verum pater (ut est amor) ne quid omnino intentatum relinqueret, me advocat, puellam ostendit, & quæ hactenus facta sunt, plurimo sermone enarrat. At ego sputum primo colligi jubeo, quod ubi nullum pus subsequi, & sanguinem ipsum minimè etiam purulentum inspicerem, cœpi mecum cogitare, quænam hujus vitii causa esset, & an sanguis ipse ex ore vel ex gingivis, aut fortè ex naribus efferretur: sed cùm ex his locis absque ulla profluat tussi, aliunde cum emanare arbitratus sum. Quæro igitur si is ex gutture, aut ex arteriis ulceratis, vel ex pulmone potius, sive ex pectore, aut fortè ex jecinore prorumperet: sed cum nulla essent certa indicia, puellam interrogo, an menses illi profluant. (solent enim fœminæ, quibus sanguis per menstrua non respondet, sæpe eum aut cùm tussi expuere, aut vomitione propellere) sed negante illa, sanguinem mittendum censeo, ex venis quæ sub talo sunt: idque singulis mensibus faciendum, donec isto, atque item aliis auxiliis, quæ sanguinem promovere consueverunt, & menses ipsi rite profluere cœperunt, & puella, quæ jam macie & tabe confecta videretur, sex tantum mensium spatio, vires & corpus resumens, ad pristinam, adjuvante Deo, reversa est sanitatem. *Benivenius cap.* 60. *de abditis.*

OBSERVATIO III.

Tussis universalis Romæ sævientis, curatio.

TUssis universalis Romæ erat & multi moriebantur. Quidam Medicus se & multos alios hoc medicamento curabat. *Recip. Iujub. num.* 25. *ficuum num.* 10. *passul. magn. ping. unc.* 1 5. *liq. ralam arach.* 3. *rad. farfaræ M.* j. *aqua communis boc. al. iii, bul ad dimidium* Capiat omni mane cyathum j. & item hora somni. Abstinebant à vino & usu carnium. Utebantur pane decocto passulis & butyro, aut butyro, pane & sacch. aut pane

ne decocto cum lacte & saccharo. *Solenander sect. v. cons.* 15.

† Huc refer, quæ de pestilenti, & Epidemica Anno 1580. tussi, commemorat *VVierus lib. 2. observat. 3. pag.* 978.

Observatio IV.

Tussis octodecim annorum, cum sputo ex ulcere sanioso, & cruento, percurata.

CUravi quendam dominum in Bononia qui vocabatur *Bondedeus*, de tussi cum ulcere & absque febre, à quo ulcere emanabat vel sanguis, vel sanies continuè cum tussi, verumtamen saniem raro & parùm in quantitate: & sustinuerat hanc passionem per octodecim annos, ut dicebat, & judicatus erat phthisicus per omnes Medicos, & accepit uxorem his temporibus, & habuit filios & filias ex ea & ego vidi eos: nam si fuisset phthisicus, mortuus fuisset ante annum solummodo ex coitu, & præter hoc quia febris consumpsisset eum ante tempus hoc, & destruxisset omnes virtutes naturales in brevi tempore. Rexi eum, postquam suam infirmitatem cognovi, solùm cum electuario: quod sic fit, *Recipe trochiscos stellæ*, XII. *Succari rosati veteris, lib.* I. & miscebam simul, recipiebat omni mane, & serò de isto electuario unciam unam, & bibebat post illud uncias quatuor aquæ frigidæ: & cum hoc regebam ipsum, cum bona diæta nutribili, & vino rubeo lymphato, & curatus fuit perfectè, in uno anno, solùm per istam viam absque alia medicina omnino: verum est quoniam venter ejus nimis exsiccabatur, quia solvebam ipsum *manna & reubarbaro, dissolutis cum unciis quatuor aquæ ferventis decoctionis prunorum*, & postea colabam, & dabam colaturam hanc ante diem. *Guil. Placentinus pract. cap.* 86.

Observatio V.

Fabarum esu, pertinaci tussi, præter spem, liberatus quidam.

VIllicus fuit, tussi vehementissima corripi aliquandiu jam solitus: is dum integræ ita, elixæ, oleoque tantum & sale conditæ fabæ catinum, qui messoribus tribus erat appositus, quartus ipse accedens, solus prope universum evacuasset: vesperi toto inferiore ventre sic intumuit, ut disrumpi medius velle videretur, unaque, quàm unquam antea acrior invasit tussis, ceu impetus quidam, quo universum corpus agitatum, quateretur, donec vomitusquoque accessit. Ibi verò tussis una vomitionisque ejus vehementia ingens pituitosæ materiæ vis rejecta: postquam nullam amplius ille senserit tussim, quâ tantopere prius affligebatur. Id nos tunc conjectavimus, insigni quadam edulii illius abstergendi vi factum meritò fuisse, verissimumque ideo esse de hac Galeni dictum reperiatur, ἀναπτύσει μέντοι τοῖς ἐκ θώρακος καὶ πνεύμονος ἐπιτηδείους, educendæ de pulmonibus per sputum materiæ aptam esse, tametsi frequens hic, ad rem eam, commendari illius usus videtur: semelque id tantum factum à villico fuerit: ideoque ratione insuper alia quadam, quippe excussa, violentæ tussis commotione, illa materia, quam fabæ prius usus detersisset, id consecutus videri possit. *Jul. Alexandrinus lib. 8. cap. 7. Salubr.*

† Decocto raparum persanatam Tussim refert *Tulpius lib. 4. Obs. c.* 20.

Observatio VI.

Tussi diuturna vexatus, tussilaginis usu liberatus.

QUidam erat qui tussi longa vexabatur. Nicolaum Leonicenum petiit, & qua re pro sedanda tussi veteretur, interrogavit, respondit: Tussilagine utatis. Hic tussilaginem edere cœpit, & per multos dies perseveravit, denique cum eademmet ipsa tussi ad Leonicenum rediit, inquiens, tussilaginem nihil auxilii attulisse: tunc Leonicenus interrogavit, quomodo illa usus esset, hic respondit: in cibo. At, inquit Leonicenus, id non erat agendum, sed fumus per infundibulum erat per os recipiendus, nam Dioscorides de tussilaginis foliis dicit: sanant eadem sicca mox incensa siccas tusses, & in spiritus difficultate, non nisi recta cervice spirantes, in quem usum aperto ore, exceptoque & hausto fumo; infumari oportet. Is vir istud fecit, & primo haustu, tantam fumi copiam hausit, ut in terram decideret, veluti suffocatus, (quippe opus est paulatim fumum illum attrahere) domesticæ illius mulieres illum fricare cœperunt, ut denique reviviscere, & ex illo solum fumi haustu, à tussi liber fuit. *Brassavolus comment. ad lib. 4. Hippoc. de rat. victus in morb. acutis.*

Observatio VII.

Perniciosa tussis theriaca nova coercita.

OLim invisi quandam mulierem, perniciosa tussi fatigatam, adeò ut nec interdiu, nec noctu somnum admitteret. Huic postquam omnium Medicorum suorum, medelas frustrà tentasset, Theriacam novam propinavi, ac mox fugata tussi, redintegrata fuit. *Heurnius de morb. capitis cap. 29. pag.* 333.

DE HÆMOPTYSI, ET sanguinis spuitione.

CAUSA.

Observatio I.

Sanguinis sputum hirudinis haustu contractum.

EX spiritualibus instrumentis nihil sine tussi expui potest. Quod si pluribus deinceps diebus aliquis cruorem excreaverit & emunxerit: idque citra capitis vel dolorem vel gravitatem, sive præsentem, sive præteritam, neque is ex ictu procedat, hujus & totum per nares meatum, atque eam oris partem, quâ ad naris foramen tendit, accuratè considerare oportet. Nam fieri potest hujusmodi accidens, hirudine huic loco adhærente, quæ quidem indies augeri solet: quamvis enim primis diebus, utpote exigua, sensum effugiat, tertio tamen quartove die, haud obscurè videri potest. Eadem ratione ex ventriculo quoque cruor, epotâ sanguisuga, evomitur: sed est hujusmodi cruor tenuis, sanieique speciem refert, sive is ex ventriculo, sive naribus, sive ex ore feratur. Igitur cùm talem videris, ac hominis considerato habitu, super præteritis eum interrogaveris, ex omnibus rei ipsius veritatem facilè conjicies: Equidem cùm viderem hominem integra valetudine, interrogavi, quâ victus ratione antea fuisset usus: ille verò inter alia quæ narravit, hoc quoque addidit, quod cùm nocte quadam sitiret, misso puero, qui aquam afferret, ex immūdo fonte bibisset. Quibus auditis sciscitatus sum, apparuissentne aliquando sanguisugæ in fonte, qui cum id quoque fateretur, epoto subinde idoneo pharmaco, hirudinem vomitione rejecit: Porrò, cùm alius quispiam hujusmodi cruorem emungeret & expueret: ipso narrante audivi, eum rure æstatis tempore in stagno quodam, cum cæteris juvenibus, juvenili ludo, qualem adolescentes in aqua ludere solent, exercitatum: tum ego sciens in eo stagno sanguisugas esse, duxi laborantem ad splendorem, conversoque directè ad solis radios narium foramine, in eo meatu ubi nasus ad oris regionem perforatur, hirudinis in meatu latentis caudam conspexi. Has igitur historias, utpote per-

te perquam conducibiles, vobis narrare operæ prætium duxi. *Galen. lib. 4. cap. 6. de loc. affect.*

† Adde his, quæ refert Borell. Cent. 1. obs. 14.

OBSERVATIO II.

Adolescens, refrigeratis vitalibus tussim contraxit, quam sanguinis ad dimidiam heminam sputio insecuta, & curata.

ADolescenti cuidam, ex refrigeratis spiritus instrumentis, orta tussis fuerat, cum sanguinem ad dimidiam heminam rejecisset. statim venam incidi, ac bis eodem die ex ea sanguinem detraxi: deinde rursus postridie bis, sed artuum frictione & vinctura priore die usus ad vesperam dedi pharmacum nostrum, quod *diaspermaton* dicitur. Secunda die post alteram detractionem imposui toti pectori ceratum quod ex thapsia conficitur, mox vesperi, ne supra modum calefaceret, id auferens. Tertio die rursus ad tres horas imposito, hominem lavi. Cibavi autem similiter tribus his diebus: prioribus quidem duobus, sorbitiunculis, tertio vero, ptisanæ primum cremore, deinde pisce statim aliquo, qui & facilis concoctu esset, & simplici ratione præparatus; adjecto. Dedi quoq; medicamentum *diaspermaton* & secundo & tertio die similiter ad vesperam, quippe quod & somnum conciliat, & sensum doloris elevat, & siccandi vim habet. Tum vero cum & sparsim delegatæ partes in naturali temperamento essent, & totum corpus vacuatum: ac nulla phlegmones suspicio circa ruptum vas superesset expurgare cœpimus. Mox bibito medicamento, quod viperas habet, ætatis jam vigentis, ad Tabias dimisi. Sic ego omnes, qui primo se die mihi curandos permiserunt, sanavi. *Galen. loco citato.*

OBSERVATIO III.

Ex Fratricidio in mœrorem actus, cruentum excreavit.

ARistobolus perempto fratre, a deo percitus mœrore fuit, ut sputum rejiceret, mero sputum sanguine. *Salmon Albertus in oratione de sudore cruento.*

OBSERVATIO IV.

Duæ sanguinis heminæ, ex accepta plaga, per tussim rejectæ.

CUidam in palæstra, accepta gravi plage, duæ heminæ sanguinis, statim rejectæ tussi, qui adhibitis justis auxiliis, secta protinus vena, convaluit, & postea sanus supervixit. *Hollerius Comment. ad aphor. 8. lib. 6 sect. 2. Coac. Hippocr.*

OBSERVATIO V.

Historia cujusdam mulieris, quæ sanguinem ex falsa destillatione expuerat curatæ.

QUi ex catarrho sanguinem rejiciunt, quomodo commodissime tractentur, nunc dicemus, proposita claritatis causâ, curatione, quam Romæ in splendida muliere peregimus. Hæc namque cum ejusmodi sermones audisset, quales nunc de iis, qui sanguinem ex pulmone rejiciunt, habuimus, sive ex catarrho id, sive vehementi tussi, paululum quiddam per noctem expuerat, illico ad me misit, se quicquid exigerem præbituram promittens. Audiverat vero ante id tempus nisi quis illico præsidium strenue afferret, priusquam ulcus phlegmonem contraheret, eum operam amissurum: atque hanc esse præcipuam, eorum qui sanguinem rejiciunt, interitus causam. Igitur incidere mulieri venam quæ jam quatriduum propter catarrhum propemodum sine cibo, egisset, non placuit: sed jussi ut acri uteretur clystere, tum crura manusque calfacienti pharmaco plurimum fricaret & vinciret, mox caput raderet: cui deinde medicamen, quod ex palumbium stercore constat, imposui; interpositisque tribus horis, in balneum duxi ac lavi, multo caput contingens pingui. Dein caput idoneo pileo contexi & pro eo qui tum erat temporis statu, nutrivi sola sorbitione: post quam statim fructum aliquem autumnalem austerum dedi. Deinde cum dormitura esset, quod ex viperis conficitur medicamentum dedi (theriacem vocant) circiter quatuor menses ante confectum. Habet enim id ætatis adhuc prævalentem papaveris succum, qui in antiquatis ignavus redditur: ideoque & somniferum est, & fluxiones tum siccat, tum leviter crassat. Finito vero prorsus catarrho, liquido apparebat, tum ex respirandi specie, tum sonitu semel excitatæ tussis, pulmonem purgatione egere. Cæterum exhibere hanc non placuit secundo saltem die: sed in omni taciturnitate & quiete muliere servata, tum artubus ejus perfricatis vinctisque jussi reliquas quoque omnes partes perfricari, excepto capite, quod a hinc ex medicamento incalescebat: rursus autem vesperi, dedi theriaces ceu fabæ nostratis magnitudinem. Erat vero quod pridie acceperat, hoc largius amplius. Postea quum hac quoque nocte probe dormivisset, tertio die mane mel coctum copiose exhibui, ac in quiete servavi. Procedente vero die, totum corpus similiter perfricui, ac ptisanæ cremorem cum pane exiguo, pro cibo sumere jussi. Mox quarto die, mane quidem, dedi medicamentum, quod ex viperis fit: sed quod jam in ætate vigoris esse, idque cum copioso melle. Capiti vero mulieris eodem pharmaco (quod vehementer tum siccat, tum calefacit) imposito, ac deinde ipsa lota nutritaque modice, valentius jam pulmonem expurgare in quinto sum aggressus. Ac dehinc rursumque ex intervallo ad caput quidem confecto cerato, quod thapsiam recipit, sum usus. Totam vero corporis curam, in gestatione, frictione, ambulatione, lavandique abstinentia ac victu tum moderato, tum verò boni succi, ad reficiendum, direxi. Hæc itaque mulier recte se habuit, minime lactis opem requirens. *Galenus lib. 5. method. med. cap. 13.*

OBSERVATIO VI.

Sputum sanguinis, cum tuberculo circa furculam in latere pectoris dextro.

D. Christophorus Hallerus, homo proceræ staturæ, agens annum ætatis suæ 45 & cholericus, laborabat destillatione tenui, aliquando salsa, ad pectus & ad fauces, ita ut cùm fluxus ille inciperet, aliquando per os ad pondus dimidiæ libræ effluebat. tandem incidit in sputum sanguinis copiosum, cum tussi. Habebat etiam à multis annis tuberculum circa furculam, in latere dextro pectoris, quod aliquando crescebat, aliquando decrescebat, & mutabat interdum colorem, interdum enim album, interdum rubrum apparebat. Tandem tussiens, in momento aperta denuo vena vel potius rupta, suffocatus est. Secto ejus corpore, invenimus tuberculum crudum, spongiæ haud dissimile, adnatum pulmoni circa furculam, in latere dextro, quod ex materia tam acri erat natum, ut fere adjacentis costæ mediam partem consumpserat. Omnis etiam sanguis redibat, in pulmone collectus, cum cæteræ partes viderentur exangues.

Ex rupta etiam vena, fuit subito suffocatus Gaspar *Vlrich*, aurifaber, secto vero ejus corpore, omnis sanguis repertus est in pulmone. *Ioannis Heil observatio per C L. V. Ioach. Camerarium nobis communicata.*

OBSERVATIO VII.

Admirabilis morbus, cum sanguinis sputo, & narium hemorrhagia.

SUnt morbi nonnulli admirabiles, cujusmodi fuit is, qui Danieli Bonricio contigit quicum duorum morborum effigiem præberet, neutrius signa ac vices implebat, fuit autem hujusmodi: die octavo Ianuarii, anni M. D. L I X. sputi sanguinis vestigium pituitæ admi-

admistum, sequenti die sanguinem misimus, perseveravit tamen sputum cruentum, indiesque augebatur: Difficultasque spirandi intendebatur adeo, ut aliquas noctes pervigil duceret, nonnunquam dormiebat, ut ea quæ decimæ diei successit Interim verò, cum hæc essent signa affecti pulmonis sanguis & merus & copiosus è naribus perpetuò fluxit nec tussis ulla infestabat, sed excitata solum, cum excreatione emittebatur: adeo ut defluxionem à capite esse existimaremus: duodecima mensis, præter sputum cruentum, pituitam etiam multam seorsum expuit, nigram, non profunde, & sine sanguinis vestigio. Dubitabamus an è capite & illa descendisset, lucernæque fumo tincta esset. Ea die tussis levis invasit, spirandi difficultas major, actumque est sputum, & magis cruentum evasit. Recordabamur Pythionis, qui sputa varia & subrubra expuit, ex defluxione coacervata ut Galenus existimat: sed res aliter cessit, nocte enim quæ decimæ septimæ diei successit, totus refrigeratus est, sudavit, anhelitus & vox intercepta Assumptio antidoto diamoscho, incaluit, dormivit, spirandi difficultas imminuta, atque ita per totam decimam nonam diem melius se habere visus est, adeo ut bene sperare cœperit, cum ab initio morbi animum despondisset semper, sequenti nocte vigiliæ, spirandi difficultas, & præter copiosum cruentum sputum, nigram, rursus pituitam emisit. Duobus sequentibus diebus, omnia graviora facta, non tamen ita ut desperata salus videretur die vigesima secunda, quæ fuit finis quartæ decimæ morbi, circa meridiem defunctus est, nec antea refrigeratus est. Pulsus ut ante morbum secundæ pulsationis tempus ad dimidium contrahebat, ita tamen ut duarum pulsationum circuitu, naturalem quantitatem retineret. Verum post decimam septimam diem hoc magis frequentavit: nonnunquam etiam prope mortem, sed paruo tempore perseverans, ad naturalem statum redibat. Urinæ semper usque ad undecimam morbi bene coloratæ, & cum contentis mediocribus. An febriret difficile fuit perpendere, nisi post eam diem, ob acquisitum pulsus, ut alias dixi, habitum. In sputis nullum pus, aut sanies, sed sola pituita pura aut nigra, aut cruenta apparuit. Mirabile igitur fuit, si à capite cruor emanabat, cur perierit? si à pulmone, cur sine tussi? cur nulla sanie? cur nigra pituita absque cruore? si ab utrisque, quænam causa tam potens in duobus locis adeo distantibus venas simul aperire potuerit? cur etiam nec pus, nec sanies apparuerit? cur cum jacuisset decima septima die ut mortuus, mortem ad vigesimam secundam distulerit? volui dissecare corpus, memineram enim duos alios simili morbo interiisse, sed consanguinei noluerunt. *Cardanus artis curandi parvæ propriæ, pag. 80, & sequentibus.*

Observatio VIII.

De spumoso sanguine cum tussi rejecto, & pulmonis sphacelo.

CUm tussi sanguinem excerni, modo pulchre rubentem, alias pituitæ, sputo aut puri permixtum haud infrequens est: Nigrum vero atque spumosum ejici, ut concretus & undequaque porosus spongiam aut pumicem referre videatur, rarissimum. Hujuscemodi autem à nonnullis cum tussi rejectum, non ex vase aliquo rupto, aut ex pulmonis ulcere, sed ab ipsa pulmonis substantia ac parenchymate profusum suspicati fuimus: nec fefellit nos conjectura. Nam pictoris cujusdam, qui cum valida tussi hujuscemodi sanguinem rejecerat, pulmonis pars quædam nigricans reperta, & sphacelo correpta, in qua magnus & profundus sinus: nulla interim sanie, nullo pure, vel hanc vel reliquam partem occupante. Atque ex hoc sinu sanguis corruptus, nigricans, atque cum eo siderata parenchymatis pars cum tussi rejecta, Similem & Ichthyopola quidam sanguinem expuit, cujus & pulmo eodem affectus modo fuit. Cerevisiæ coctor, hujusmodi sanguinem cum valida tussi ter reddidit: in hujus autem pulmone, plurima parte nigro, tres patuerunt sinus. Semper autem talem affectum incurabilem judicavimus, vitam tamen produci ad aliquod tempus posse, bona beneque instituta vitæ ratione, haud alienum est. Pictor plus quam mensem supervixit: Cerevisiæ coctor bis evaserat, sed in tertia expuitione subito periit: veluti & Ichthyopola, qui in & in sanguinis sputo defecit. *Dodonæus observat. medicinal, cap. 24.* De hujuscemodi sanguinis sputo, sensisse videtur *Hippoc. aphor. 13. lib. 5.* Quicumque ait spumosum sanguinem expuunt, iis è pulmone eductio fit. Nam qui ex vase disrupto, aut ulcere profunditur, haudquaquam spumosus apparet. Fatetur ipse *Galenus in Commentariis*, sæpius se vidisse sanginem plurimum, bene coloratum expui; quem ratio, ait, dictat, ex aliquo pulmonis vase prodire, sed hunc spumosum fuisse non addit. Spumosus sanguis vel ut Hippocrates ἀφρώδες αἷμα, naturam ac figuram ejus retinent, unde abscessit. Pulmonis substantia laxa, rara, & porosa est: talis & sanguis, quem cum tussi profusum scripsimus cui parenchymatis partem conjunctam & commixtam fuisse satis apparet. *Idem scholio ad cap. præcitatum.*

† At sæpè innoxia nonnullis fuit hæmoptoe, uti videre est apùd *Rhod. Cent. 2 obs. 30. 31. & 54.* Et meminit sputi sanguinis triginta annorum *Tulp. l. 2. c. 11.* immò plurium adhuc *Sennert. in prax. c. de Sput. sang.* Mirabile est sputum sanguinis, de quo scribit *Fontanus Exempl. 21. fol. 68.*

CURATIO.

Observatio I.

Sanguinis rejectio lapide hæmatite curata.

EGo sanè novi frequenter me sine Theriaca aliisq; pretiosis antidotis multos curasse, lenibus usum medicamentis, & præsertim lapide hæmatite. Usus autem eo sum in his, qui largiùs sanguinem rejiciebant, cum succo mali punici, & granis, vel cum succo polygonii. In quibus autem sanguis non copiosè evacuabatur, etiam ex aqua sola tepida. At lævigare ipsum curiosè oportet, ut in tenuissimum pulverem redigatur, sitque aëreus & vento persimilis. Dedi ex eo scrupula quatuor, & paulò ampliùs minusve. Exhibui etiam iis, qui pus expuere inceperant, ac mirum est, quomodo ulcus exsiccarit, sanaveritque, ut non amplius pus generaretur, neque æger à tussi infestaretur. Spectavi autem & alium quendam ex his, quibus vas exesum erat, non modo particulas quasdam ex faucibus, sed etiam asperam arteriam expuentem: ac mirum quomodo in hoc quoque lapis hic maximam efficaciam indicaverit. Nam & hic curatus est, nobis non admodum etiam sperantibus. Exhibui autem ægro potui medicamentum frequentius, ut commodiùs distribueretur. Quare cùm crebrò ipsum bibisset, tandem sumere ipsum fastidivit. Excogitavi autem hujusmodi rationem, redactum in tenuissimum pulverem panniculo lineo imposui, & diligenter ipsum undequaque constrictum, colligatumque in poculo, quod vinum odoratum modicum haberet, suspendere permisi, idque per totam noctem jam inde ab ipso vespere: extraxi autem tenuem aëreamque ejus partem, ut æger solam vini qualitatem perciperet. Ex hoc bibere, quantum mane libenter habebat, ei præcepi: atque hoc sanè agendo, bibendoque continuè, sanitatem recepit. Hoc autem morbo liberatus, idem præservationis caussa facere pergebat, bibebatque donec etiam corpore probè refecto consueta agendo viribus se constare sentiret. *Trallianus lib. 7. c. 1.*

Observatio II.

Copiosissima sanguinis per os rejectio, cum omnium viscerum obstructione, ægrum in discrimen vitæ adducit, curatur tamen nutu Dei.

HOnoratus ab Aquæria, Mejanæ Toparchus, patritius Arelatensis, sanguinis copiosissima è pulmonibus rejectione affatim incidente, hyeme media, in grave discrimen incidit: cumque una nocte sanguinis heminas plusquam quatuor ore rejecisset, pallidus & prope sine viribus redditus, pulsu exiguo & intersecto, voce tremula, deliquiis crebris, & insomnio oppressus: magnaque cura viscerum omnium duritie, atque obstructione hepatis, ventriculi, lienis, moriturus in horas sperabatur. Liberatur tamen Dei ope, & magna mea cura, anno 1561. mense Ianuario. *Valleriola lib. 2. observat. 2.*

Observatio III.

Puer intempestiva sanguinis sputi suppressione, prope ad tabem deductus, tandem legitime curatur.

DIxit nobis post collegium Montanus, Venetus, se incidisse in puerum cujusdam magistri, qui à sputo sanguinis curatus erat à medicis, adstringentibus, ita ut sanguis in pulmone retentus, jam inciperet putrescere, quod dum animadverteret, aperientia & resolventia adhibuit: subito per tussim ejectus sanguis niger & putridus, quem nisi expuisset, ad tabem deduxisset puerum, postea de integro curavit eum mundificantibus, & inviscantibus seu alterantibus sanguinem. Curatus est paucis diebus. *Hieronymus Schrotcherus, circa finem consil. Appendicis montani pag. 59. Edit. Basiliens. Anno 1583.*

EXPERIMENTA.

Observatio I.

Ad hæmoptoicos desperatos, remedia aliquot selecta.

NOvi nostratem quendam Lemovicum hæmoptoicum, qui cum alternis temporibus multum rejectasset sanguinis, nec ullis, potuisset sanescere remediis, ad Iulium Cæsarem Scaligerum, medicorum suæ tempestatis principem, confugit: ex quo pulverem accepit, cujus usu brevi convaluit. Hujus formulam quia mihi communicavit, libet hic adscribere. ℞ *poati, ros. rub. bol. armen. terr. sigil. hæmatitis. ana drach. v. coral. rub. carab. margaritar. non perforat. ana drach. ij. s. gummi tragantb. drach. ij. sem. papav. portulac. sem. malvæ, sem. rosæ. rub. sem. arnoglossæ, cornu cervi combusti ana drach. iij. acaciæ, succi barbæ hirc. succi glycirrh. an. drach. ij. amili torrefacti drach. iij. terantur, misceantur, f. pulvis, cujus dosis drach. iij. datur cum aqua pluviali.* Hoc remedium tandem descriptum reperi apud *Serapionem c. 25, tract. 2.* Dum vero ista fiunt, si restitit alvus clystere subducetur, vel purganti medicamento, adstrictionem aliquam relinquente. *Anton. Valer. exercit. ad c. 27. Holler. lib. 1. de morb. intern.*

En tibi Electuarium Helidæi ad hæmoptysin, quod nuper ab Augustano quodam medico nactus sum: qui bona fide affirmat, hoc ipsissimum esse, quo tanto successu utatur, illius electuarium: quod veluti secretissimum celare omnes soleat. ℞. *Hyoscyami albi, sem. papav. albi, ana drach. x. terræ sigillatæ. corallorum. rub. ana drach. v. saccari ros. q. s. antiquissimi, fiat Electuarium: cujus dosis drach. s. mane. & vesperi, præmissis universalibus,* &c. Hanc descriptionem cupio te tibi servare, neq; cuiquam (nisi intimo alicui & bono medico) communicare. *Gesnerus epist. ad Theodorum Zuingerum, lib. 3. pag. 106. facie aversa.*

De hoc Electuario, quid vere sentiendum, ostendunt *Erastus epist. lib. 1. Cratonis & aliorum 302.* Et Crato ipsemet, *lib. 5. epist. suarum pag. 377.* his verbis: Medicamentum (inquit) illud, non est Helidæi, sed Nicoli Florentini, qui, si recte memini, ex Continente Rhasis descripsit. Sanguinem ex illius usu crassiorem fieri constat. Sit ne autem hæc vera intentio in curatione sputi sanguinis, sive rupta, sive exesa vena sanguis rejiciatur, ipse existimare potes. Ego usum diuturnum chamædryos longe huic Electuario præfero, & ipsum Helidæum timidius illud exhibere etsi, ut sua omnia ex Nicolo desumpta magnifaceret, & venditaret, animadverti.

† Celebre etiam est, & egregiæ utilitatis decoctum fol. aristol. rotund. quo non pauci hæmoptoici cum aliquandiu usi essent, convaluerunt.

MORTUI.

Observatio I.

Adstringentium intempestivo usu, hæmoptoicus moritur.

ANno elapso, à vi maxime adstringentium, juvenem præfocatum vidi: jam agebat animam, cum eum inspexi. Huic medicus quidam circumforaneus, emplastrum ex gypso, bolo, acacia sanguine draconis, effecerat, toti pectori, adeo ut immobiles musculi fierent, ne pectus expurgari posset. Erat autem ex cantu ruptio, cum alias esset adhoc paratissimus. *Iacchinus comment. ad cap. 36 lib. 9. Rasis.*

DE PLEURITIDE, ET PRIMUM, DE SYMPTOMATIS PLEURITICORUM.

Observatio I.

In maligna pleuritide, ... tridnana.

EGROTÆ, exhibitis omnibus quæ ad pleuritidem faciunt, intra biduum cessavit fere dolor, expuit aliquid sanguinis, quarto non spuebat, quinto deterius incepit habere, non spuebat, & nonnihil delirare, lexta debilis admodum reddita, ut pulsum haberet formicantem, cum delirus Dalechampius & ego mane morituram judicavimus, deliravit ad octavum, a prandio rediit ad mentem, vesperi nonnihil cœpit iterum delirare, circa principium nonæ diei mane mortua. Mirum, sæpius per tres dies pulsum omnino intercidisse, modo rediisse, ut singulis noctibus morituram existimaremus. Iuvenis erat, ad trigesimum annum tendens. Omnia assumebat, quæ exhibebantur. *Ioan. Bauhinus in propriis observationibus.*

Observatio II.

De Fabro lignario ter in quatuor mensibus Pleuritide vera correpto, & curato.

AUgusto mense, Anno 1545. Faber lignarius Pithueriensis, annos natus triginta sex, satis robustus, & mediocris habitudinis, cum in Pleuritidem veram incidisset, & per duos dies alvum non deposuisset, me vocavit. Statim communi clystere injecto cum bis ex eo alvum deposuisset, mox secta vena cubiti dextri è directo loci affecti, & sanguine utcunque copiose circiter uncias decem extracto, deinde syrupis pectoralibus ebibitis, & leniente postea medicamento assumpto ex Cassia & Diacathol. an. unc. s. cum sero lactis soluta, paucis localibus remediis adjunctis, tum ecligmatibus aptis ad sputum educendum, post septimum diem egregie curatus fuit, ac sanus vixit. Post mensem tamen

men denuo in Pleuritidem sævam & acutam cum gravioribus accidentibus prolapsus est: & quarto die ad eum accitus, rursum cum phlebotomiam instituissem, amici ægrotantis refragabantur, cum vix mensis præteriisset, quod sanguis illi detractus esset: ratione tamen persuasi â me, venæ sectionem admiserunt, ita denuo sanguine detracto, ex vena basilica ejusdem lateris, ad uncias octo, mox rursus convalescere cœpit, & ad consueta munia demum reversus, optime se habuit. Sed, quod miratu dignum videtur, post duos menses iterum in Pleuritidem relapsus, denuo sanguine demisso ex cubito lateri dolenti correspondente, illico & præter spem convaluit: ita ut hic æger inter quatuor menses, ter legitime Pleuritide laboraverit, & semper sanguis detractus fuerit, ex latere eodem: qui venæ sectionis beneficio, adjunctis & aliis præsidiis commodis, mox sanitatem, recepit. Quod quidem exemplo manifestum evadit, auxilium citius sanguine ex latere eodem demisso, quam ex opposito, contingere. *Forestus observat.32.lib.16.*

† Huc refer, quæ de Pleuritide valde frequenti proponit *Borell.Cent.4.Obs.83.*

Observatio III.

Puella verminosa, pleuriticis symptomatibus affecta.

NOs puellam curavimus, in qua cuncta spectabantur symptomata, quæ pleuritide laborantibus solent obvenire: dolor imprimis aderat punctorius, in thoracis dextra parte tussicula quædam sicca, vel levi quaque occasione commota, pulsus arteriam durus, serræque haud omnino dissimilis, ac recurrens: spiritus offendens, continens febris. Hujus cum interdum videremus totum corpus frigidum, nonnunquam calidum, cum malarum alterius rubedine, fieri: sumpto ad lumbricos necandos & educendos medicamento, statim plures eduxit, atque incolumis evasit. *Gabucinus cap.13.libell.de lumbricis.*

† Adde *River.Cent.1.obs.75.Rhod.Cent.2.Obs.12.*

Observatio IV.

Portentosæ instrumentorum naturalium constitutiones, vel eorundem inflammationes, dolorem pleuriticis similem nonnullis excitarunt.

QUibusdam corporibus à natura datum est, ut hepar fibris quibusdam costis inferioribus copuletur. Itaque laborante hepate, imago pleuritidis repræsentatur. Aliis materia quædam crassa & viscida in membranis pectoris colligitur, toto etiam thorace, unde dolor gravis, dyspnœa, & ficta pleuritis. Nam nec pungit dolor, nec febris incenditur, ut nec si flatus membranis aut intercostalibus musculis impactus est. Aliquando etiam musculi inflammantur, sed pulsus hic alius, nempe mollis Dolor gravis est, non pungens, & omnia fere leviora sunt. Membranæ quoque thoracem distinguentes, si inflammantur, par negotium vitæ faciunt, atque verus lateris dolor. Sæpe etiam inferioribus costis inflammatis, diaphragma, atque hinc stomachus graviter laborat, magno periculo. Morbus hic proximo vere, anno 1551. ante pascha, plurimos, & eos maxime, qui vel temere vel negligenter curati sunt, sustulit. *Hollerius lib.1.c.26.de morb.intern.*

Observatio V.

Pleuriticorum succingens membrana, qualis animadversa.

PLeuriticorum duorum sectioni adhibitorum, cum examinarem costas succingentem membranam, maculam tantum lividam in ea deprehendi, illique affixos pulmonis, qui ægre ab ea, nonnisi lacerando, avellebantur: eosque potius, quam succingentem membranam affectos. *Felix Platerus.de observat.propriis.*

Observatio VI.

Pleuritis spuria, ab externa membrana costas succingente, tum musculis intercostalibus exterioribus inflammatis.

VIr quidam apud Clarisseas sorores, pleuritide non exquisita, sed mendosa & spuria dicta, corripiebatur: inflammatio costas succingentem externam membranam, & intercostales musculos exteriores infestabat, exterior pars thoracis dolebat, dolore extensivo & pulsatorio: aderatque tussis exigua vel nulla, nec respiratio admodum difficilis, quanquam in expiratione æger majus percipiebat nocumentum, quam in inspiratione: pulsus non admodum durus erat, & supra idem latus affectum decubitus difficilis erat: continuo febricitabat. Venam statim huic secui, ad uncias fere sex, cum bonæ habitudinis esset, fotuque adhibito *ex ol. violar. malv. florum chamomeli, flor. ros.rub. & meliloti, oleoque rosaceo, amygd.dulc. chamomill.& anethi*, dolor sedatus est, facta resolutione, ut aliis remediis opus non fuerit. *Forestus libr.16.observat.43.*

Similem quoq; curationem fere ponit *Amatus cent. 3.curat.67.* in qua axillarem venam, dolem locum respicientem, secare fecit, uncias sanguinis octo extrahens: deinde secundo die filtro admovit fomentum *ex ros. malvæ, parietariæ, chamomillæ, anethi, sem.lini, fœnugræci, decocto in fine adjectis unc. iij. ol. ros.* mox loco affecto inuncto hoc unguento. ℞. *Axungiæ gallinæ, butyri recent.an. unc.j. pulu. chamomillæ unc.ß.olei. rosacei, amygd. dulc. an. unc.ß.ceræ q.s.ad ignem misceto, & fiat. ung. molle*, iis cucurbitulis loco affecto affixis, ex toto intra octo dies inflammatio resoluta fuit. Solet hæc inflammatio ad cutem aliquando devenire, adeo, ut necessum sit tumorem aperire, ut 5. *de locis affectis c.3.Galenus* refert: Id se semel observasse in quodam Lusitano, idem Amatus ait, quem tumorem scalpello incidi fecit: Idem & *Zoar* gloriosus se fecisse narrat, in muliere quadam, ut *lib.1.sui Theisir.c.4 tract. 16*, videre licet. Rondeletius omnia fieri in mendosa pleuritide vult, ut in vera. *Idem in Scholio ad obser. prædictam.*

Observatio VII.

Diarrhœa in Pleuritide, significat naturæ munia, ut hepatis & ventriculi, collapsa esse.

CUidam pleuritico nihil excernenti per os, supervenit diarrhœa & vomitus biliosus: die 4. interiit. *Iac.Dovinetus lib.3.cap.ult.*

DE CRISI ET EXPURGATIONIBUS *Pleuriticorum per tumorem intercostalem,*

Observatio I.

Pleuritici non tantum per sputum, verum etiam inter quintam & sextam costam, deforis tumore excitato & suppurato, expurgati.

IN pleuritide, exemplo plane raro, nos hic Friburgi, in nobili fœmina sexagenaria, cui assistebamus, suppurationem cum febre, lateris dolore, & punctione, sputo cruento, ut in genuina pleuritide, processisse vidimus; postmodum etiam intus foras, eandem erupisse, & ex morbo, consolidato, ritè ulcere, quasi miraculo quodam, anum evasisse, bona fide affirmare audemus. Cujus præterea amplissimum simul ac certissimum testimonium ferre potest, nobilissimus idemque prudentissimus senex, Ioan, Udalricus à Stadion, Provinciæ Beffordensis Præses æquissimus *Schenckius.*

Vidimus Mag.Domini Romani Arsagi, amicissimi nostri, nepotem, annum duodecimum natum, post diuturnam â capite ad pectus decumbentem fluxionem, ex qua in maciem universi corporis, febri indeficien-

ficiente associante, perductus fuit, derepente in sævam pleuritidem delapsum, quæ suppurata, per tussim sanies plurima excreta, nihilominus ejusdem effatu digna quantitas collecta in inferiori thoracis cavitate, cujus expurgationem, dum omni ingenio tentaremus, subortus in eadem parte, inter quintam & sextam costam, tumor insignis, ab internis partibus ad externas protuberans, qui suppuratus, & apertus, non solum à tumore ipso, sed & ab interna cavitate fluere cognovimus, quare opportunis medicamentis applicitis, & syphone injectis, liciniisque, & turundis foramine ampliato, adaperto servato per multos dies, tandem argentea cannula imposita, sanies quotidie effluxit, quo cessante, cannulam dempsimus; consolidatum sponte foramen; puer impinguatus, pristinam sanitatem non solum recepit, sed & habitum meliorem adeptus est. *Marcell. Donat. histor. mirab. lib 3. cap. 9.*

PER SANGVINIS MICTVM.

Observatio I.

Pleuritides quasdam ante septimam per sanguinis mictum judicatas & solutas fuisse.

CErtè non minus admirandum, pleuritides quasdam per urinas aliquando integre judicatas ac solutas; quod nos in olitore quodam observavimus, cui sanguis multus, serosus, in septima, per urinæ vias effluens, illum à sæva pleuritide, quæ jam miserum hominem in orci fauces traxerat, liberavit.

Franciscus Michinus de Sancto Archangelo, qui quasdam anatomicas suas observationes typis edidit, in quinta scribit, se hanc venam sine pari, cum emulgente connexam, anno 1554. in binis cadaveribus, quæ secuit Fallopius publice & privatim, manifeste observasse, ac vidisse inflata vena sine pari fistula circa ipsius ortum, statim per ramum prius dictum, emulgentem sinistram & ipsum intumuisse, simulque & venam cavam, cum ramis suis maximis, qui ad hæc nora veniunt, nec solum hæc scribit Michinus, sed & figuram, à Moybano Germano, condiscipulo, delineatam, præ oculis ponit, ampliusque testatur, se geminos pleuriticos observasse, ante septimam, per sanguinis mictum, statim ab ea inflammatione liberatos. *Idem, ibidem.*

PER VRINAS.

Observatio I.

Pus in Pleuritide sæpius, per vrinas: rarius per alvum expurgari.

IN Pleuritico morbo cruentum pus per urinæ meatum dare quandoque solet. Quod Helio Ballo Cymbriaci nostri filio contigit, in maxima morbi desperatione. Vel per alvum aliquando, ut ipsi vidimus. *Alex. Benedict. lib. 3. cap. 9. Anat.*

Oritur sæpe in lateribus morbus, qui Pleuriticos à Græcis nominatur: huic tussis & febris accedit, & excreatur cum pituita sanguis, grave profecto, ac intolerabile malum. Hac cum affligeretur Antonius quidam & morbus jam ad maturitatem pervenisset, evacuato per urinam pure, quod raro contingere solet, penitus sanatus est æger. *Benivenius de abditis cap. 43.*

Nepos Ebenporte, & socrus Iacobi Navarri, pleuritide gravissima Epidemiali laborarunt, quibus febres prius defecerunt dolore adhuc manente perseverante ve: aut forte quia crassior spiritus locum inflammationis debilem occupavit, unde distensio & continui solutio fit, & consequens dolor, brevi tamen exoleta: ceterum huic mulieri ea, quæ per os rejicienda erant, per secessum ejecta sunt, sanguinolenta, viscosa, & nonnulla citrina, forte quia adjuta potu atramenti, Ægyptiacæ cassiæ, natura ad intestina materiam derivavit, unde postea per secessum ejecta est, unde factum ut mulier hæc, sexaginta fere annos nata, quinto die plus solito gravata, sudare cœperit, & septimo tandem per sudorem copiosissimum ex toto liberata. *Amat. Lusitanus curat. 42. cent. 7.*

Quomodo ea quæ sunt in thorace per secessum, & quæ in pulmonibus continentur, per lotium aliquando renitti contingat, brevi sed docte explicuit *Galen. cum alibi, tum libro de locis affect. 6. cap. 3.* prope finem ut nos quoque literis quandoque mandavimus: porrò febrem in pleuritide prius deficere, manente adhuc dolore, minus malum esse quam si in contrario contingat alias dixi, id quod & nunc ita rem haberi, experientia attestatur. *Idem in Schol. ad. eandem.*

Cum annis abhinc aliquot, D. D. Ioan. Viscero medico ac Professori Tubingensi, & mihi, pharmacopolii principalis de more inspiciendi, circa caniculam cura demandata fuisset, subito ex pago Munchingensi uno ad urbe milliari, rusticus advolat, Sculteti hominis provectæ ætatis, firmissimæ tamen corporis constitutionis, pleuritide laborantis, urinam adferens. Qua tum medico præsente inspecta, pronunciavi causam istius mali, criticos per urinam judicatum iri, nihilque ægro instare amplius periculi. Verum his non contentus nuntius, vel occupatissimum secum rus pertrahit, ut quod absens prædixeram (majorem ægro spem ac fidem facturus) coram inspicerem. Nec mora effectus prognosticum confirmat, ac æger ista via à pleuritide liberatur, minore mea, quam aliorum admiratione: quod similem casum, circa annum 56 Patavii sub præceptore ac familiari meo D. D. Aloysio Bellocato annotaveram. *Ioan Culmannus, suis ad me literis, Anno 1585. datis.*

Pus in thoracis spatio, aut in pulmone contentum, pervesicam quandoque expurgari, non modo à recentioribus observatum, sed à *Galeno* quoque visum; ut *lib. 6. de affect. locorum notitia* testatur; ubi viam ostendit, per quam pus ad renes deferri queat. Recipi siquidem pus à levi arteria pulmonis, ait: deinde per sinistrum cordis sinum delatum, in magnam incidere arteriam, per quam ad renes & illinc ad vesicam descendere. Nam ut à concava vena, ita quoque à magna arteria ramos ad renes demitti. Novimus vero & nos rusticum, tantum in pectore puris habentem, ut capite cum pectore deorsum reclinante, ex ore illi efflueret, qui purulenta reddita urina, sanitatem mox consecutus fuit. *Dodonæus annotat. ad. cap. 43. Benivenii de abditis.*

Nuper quidam inter Palatinatus proceres, veteri mihi necessitudine conjunctus, lotium suum purulentum, tabellario ad me perferendum dedit: simul quoque totam morbi historiam & illius accidentia pathognomonica, quæ Galenus essentialiter inhærentia appellat, literis declaravit. Noverat enim, nulla habita morbi descriptione, me de illius substantia, divinare vel nugari non solere. Ex quibus non obscuris signis & indicus intellexi, eum apostemate in membrana costas succingente laborare, ac febre continua macerari: & dum excreare vellet punctura in latere dextro afflictum torqueri. Decimo vero quarto à morbi initio die, apostemate jam concocto & suppuratione maturo, ingentem puris copiam in pectoris cavitatem & pulmonis arterias erupisse, quam cum ob lateris puncturam, tum ob anhelitus difficultatem eructare non posset, urinamque sedimine purulento turbidam emingeret, haud obscura conjectura intellexi, naturam meatus plerisque medicis ignotos, ei vero optime notos, de pulmone per arteriam & venam cavam, hepar, & venas emulgentes ad renes, ad ureteras & vesicam usque patefecisse, per quos sese à sanie exoneraret, & hæc esse certa pulmonis ex pleuritide saniei defluxu onerati signa. *Langius epistola 40. tom. 2.*

Nos vidimus pleuritides graves, dissolutas urinis multis crassis & nigris, conversa, ut senex scripsit, deorsum materia: quod certe minus mirum videri decet, quam peripneumonias urinis solui, quanto familiaritas lateribus cum magna vena major, quam pulmoni. *Hollerius comment. ad aph. 66. sect. 3. lib. 3. Coac. Hipp.*

Nos in Zacharia Cajano, viro cum primis docto, mihique amico, vidimus his repurgatam pleuritidem per urinam: quippe in qua, cum succingentis ipsas costas membranæ, phlegmone, suppurationis materia, longius adhuc absit à viis illis. Et fiunt tamen hæc omnia: ac quomodo fiant, viæque, quas sibi in his sagaciter invenit natura, rimantibus diligenter videri atque inspici potuerunt. *Iul. Alexandrin. comment. ad c. 4. l. 5. Gal. de loc. affect.*

Rigida hyeme anno 1543. ad fines Ianuarii, & initia Februarii, salutares pleuritides grassatæ sunt, quarum quidem aliquot per urinas nigras, crassas in quibus supernatabat multa spuma, crocea, crassa, glutinosa, judicatæ sunt. *Hollerius inter rara num.* 4.

Quantum spectat ad urinæ viam etiam *Galen lib. 5. de loc. aff.* observavit, ea quæ in thorace continentur, per urinam interdum evacuari, quod & ego sæpe vidi in Pleuritide & peripneumonia. Putavit autem Galenus materiam primo transsumi in propagines venæ azygos dictæ: hinc in cavam venam ad dextrum cordis ventriculum; & è cava vena deorsum transeundo jecur, pervenire ad emulgentes. Nobis autem alia via innotuit: cujus primus fuit inventor, Nicol. Novocemensis, Venetorum annis superioribus Medicus clariss. à vena enim sine pari, prope diaphragma, porrigitur ductus tecta per spinam, ad emulgentes. Fidem autem huic vacuationi, & hæc historia facere potest.

Quidam meus amicus aliquando in thorace vulnerabatur: vulnus tamen non reperiebatur penetrans â medicis, quia ob foraminis angustiam, non multa styli portio immittebatur; caro etiam occupaverat foramen ut spiritus seu anhelitus non egrederetur: Ex accidentibus tamen supervenientibus penetransesse vulnus post cognitumest (super diaphragma enim sentitur pondus: exspuitur sanguis cum tussi, invalescit febris, accidunt vigiliæ dejicitur appetitus, angustatur anhelitus, & aliquando liuor apparet extra costas, ubi continetur materia.) Et propterea Medici cum è foramine pene occluso, nihil possent, evacuare, volebant thoracem aperire inter sextam & septimam costam. Cum autem postridie id essent facturi, interea accidit, ut æger cyathum cruoris plenum mingeret, è quo â dolore, febre, & omnibus symptomatis levatus est *H. Frabricius lib. 2. c. 22. cheirurg.*

† Meminit quoq; *Rhodius* pleuritidis per urinam terminatæ, *Cent. 2. obs. 13.* & *Panarolus* de pleuritico annotat, quod quadraginta puris unciis per urinam excretis judicatus fuerit. vid. *pent 5. obs. 8.*

Per quos meatus in thoracis & pulmonem vitiis, velut, Peripneumonia, Empyemate, Pleuritide, aliisque vomicis, pus per urinas aut alvum expurgetur: vide præterea, *Aretæum, lib. & c. 1. & rursus eod. lib. c. 9. Barthol. Eustachium, de renum structura, cap. 16. 39. & 41. Fallopium lib. obs. â se editarum de vena azygos. Francisc. Michinum. in obs. anatom. de sententia Fallopii, Anno 1554. publicat. cum Moibani tabula appicta. Marcel. donatum lib. 3. cap. 9. de. hist. mirab. med. Andream Laurentium lib. 3. quæst. 13. anat.*

† *Hildan. Cent 2, obs. 31.*

PER SPUTUM ET MENSES.

OBSERVATIO I.

De Pleuritide sanguinea per sputum, & deinde per menses critica expurgatione finita.

PUella succi plena, annum 25. agens, sanguinea, famula apud cerevisiarium, cum eodē tempore hyeme asperrima linteamina extra urbem lota (ut fieri solet) abluisset, domum reversa, cum incaluisset, pleuritidem incurrebat, cum febre continua, & dolore sinistri lateris ad jugulum tendente. Primo die nihil expuebat; secundo vero cruentum quid. Chirurgi opera usa est, is sanguinem dextraxit in brachio lateris oppositi, alvo plus æquo restricta, ita ut pessimè habuerit, & per totam noctem subsequentem dolor valde increvit. Lotium ad me mittit, quod rubicundum erat, & quæ acta essent narrantur: lenitivum præscribo, cum tribus diebus alvum non reddidisset, quamvis libenter prius illam invisissem: ex medicamento leniente quinquies alvum, cum deposuisset, me vocari jussit: insequentem diem venæ sectionem in brachio â directo loci affecti distuli, ob medicamentum assumptum, secta vero vena basilica ad uncias sex, iterum in loco affectui correspondente; qui cum in diversis vasculis reservatus, primo niger & corruptus fluxisset, & postea rubicundior, manifeste dolor lateris sedatus est, adhibito quoque linimento ex unguento resumptivo, & bibens ptisanam confectam ex hordeo mundato, unis passulis ab arillis repurgatis, & Glycyrrhiza, & continuo sumens ex hoc eclegmate. *syr. jujubini, viol. capil. ven. an. unc. unam, conservæ viol. unc. semis, misce*: ita ut sputa melius procederent, sub noctem reversus, fatebatur dolorem lateris omnino remissum; sed jam caput dolere & minus dormire posse: frontem inungo *ung. popul. & ol. nymphææ*, præscribo similiter *diatrag. frig. in tabulis*, & ut continuo eclegmate superiori uteretur. Quarto die urina melior, & sputa concocta exibant, dolore circa imum ventrem apparente, & circa lumbos, ita ut menstruam purgationem expectaremus; venisque uteri apertis, menses copiose fluxere, dolore lateris amplius non apparente, & sputo mediocriter exeunte. At quinto die, dum lectus componeretur, & diutius sellæ sine foco insedisset, rursus horrere cœpit, & in lecto febris eam invasit: ad illam reversus cum neglectim illam habuissent, calidis pannis ut tegeretur mandavi & evocato sudore ac latere rursum parum dolente inuncto cum ung. resumptivo, dolor mitigatus est, & ex syr. capil. ven. denuo sputum excrevit & mensibus satis fluentibus, in septimo die decretorio hæc curata fuit, ut eam amplius non inviserem. *Forestus observ. 35. lib. 16.*

DE FLUXU ALVI.

OBSERVATIO I.

De pleuritide incocta, & sine sputo, ægro à medicis pro deplorato habito: sanatur tamen fluxu alui oborto, præter omnium spem.

ARduinus ab Stagno, Patritius Arelatensis, juvenis annorum viginti, pleuritide incocta lateris sinistri, Lutetiæ correptus, nullo procedente sputo, & pro deplorato â Medicis habitus, gravissimis & prope lethalibus obortis symptomatibus, spirandi summa difficultate, cum sublimi vocato spiritu, virium defectione; inappetentia summa, vigiliis. & animi deliquiis, superueniente die decimoquarto copioso alui fluxu & multos dies perseverante, præter omnium spem atque expectationem, Dei gratia servatus fuit: uti ad me Lutetia Honoratus Castellanus Regius Medicus; accurate scripsit, anno 1561. mense Iunio, & æger ipsemet proprio postea retulit ore *Valleriola lib. 1. observat. 4.*

† Meminit quoque Septuagenarii *Panarolus* pent. 1. Obs. 36. qui tandem diarrhæa â pleuritide liberatus fuerat,

PERSANATI PLEURITICI, & ad venæ sectionem.

OBSERVATIO I.

Rarissima pleuritis, quæ utrumque latus obsidens, sanguinis, una vice, supra quatuor libras, detractione depulsa est.

MAgnus affectus postulat, ut magna copia evacuetur: hic enim non tam interest, qualem detrahas, quam qua copia. Tractavi ægrum, qui ex Pleuritide utriusque lateris acerbe laborabat: extraxi una vice illi plus quam quatuor libras sanguinis, evasit S. Dei beneficio, hic Lipsiæ ab omnibus lacer habebatur. Avicenna asserit, corpori libras esse vigintiquinque sanguinis, & septemdecim effundi posse uno die, citra perniciem. Galenus sex libras eduxisse videtur; hæc, si plethora adsit, teneiter: propterea vires diximus observandas, ad copiæ ambitum deprehendendum, *Ioan. Heurnius lib 12. de meth. med. cap. de medicin.*

OBSERVATIO II.

Mattheo Curtio pleuritico vena, contra placita, quæ scriptis suis multis acerrimè tutatus est, secta: vita servata.

MEmini, cum Bononiæ, proximis annis, studiorum causa essem, Matthæum Curtium, præclarum nostra ætate & nobilem medicum, cum ex pleuritide laboraret, cui morbo sectione venæ succurri solet, quærentibus ex eo medicis, qui ei aderant plurimi, utrum ad communem praxim, tum secari venam, aut ad suum mallet? Nam ejus argumenti librum, adversus receptam aliorum sententiam ediderat, respondit ille ægrotum, se tunc non medicum esse. Nec gravate passus, contra sua placita, secari sibi venam, qui aliud aliis erat daturus consilium & multi præterea ob illustris viri nomen, authoritatem ejus se passi. Sed non poterat aliter medici servari vita, nisi ubi, quem ob ingenii famam comparaverat, fuisse extincta. *Petrus Rotzius I.C. Lituanicis dec. jo ... Iacob. Oethaeus.*

OBSERVATIO III.

Pleuriticis, pro locorum varietate, sanguinis missionem, esse proficuam, vel noxiam esse.

ESt etiam alia sanguinis mittendi cautio animadvertenda, aeris scilicet constitutio, & loci, inquit *Hippocrates libro de aere locis & aquis.* Romæ etiam & Athenis, pleuritico sanguis non mittitur tuto, inquit Asclepiades & Galenus, quod hæ civitates sint Austris obversæ: eadem est ratio cur & Narbone tuto vena non tunditur eidem affectui. Unde fit, ut medici Narbonenses, medicos Parisienses insectentur, quod nimis libere pleuriticis sanguinem detrahant. In Paro verò & Hellesponto, atque etiam Lutetiæ & Tricassibus, tutò pleuriticis vena secatur. *Iacob. Dovinetus. Apol. lib. 3. cap. 2.*

OBSERVATIO IV.

Petrus Caprarius, puer octennis, pleuritide laborans, sanguine misso curatus intra septimum diem Arelate: anno M.D.L.X. mense Augusto.

QUum is Augusto mense in gravem Pleuritidem incidisset, essetq; carnoso, & bene compacto corpore, solidis musculis, vivido colore, graviterque conflictaretur acutissima febre, dolore sinistri lateris punctorio, difficili spiratione, prædixi parentibus, non aliam esse curationi compendiosiorem viam, aut etiam tutiorem, quam si puero ex eodem latere, quo morbus infestabat, mitteretur sanguis alioqui periclitaturum ægrum. Quod cum mihi a parentibus assensum esset, mox e brachii sinistri interna vena sanguinem detraho, ad uncias tantum quinque, ætatis ratione habita. Et injecto post ad vesperam clystere, rogavi ecquidnam se levatum puer sentiret: (erat enim supra ætatem scitus & sapiens puer) cumque se minus gravari respondisset, liberiusque spirare, & minùs dolere; bono animo esse jussi, futurum enim, ut brevi integra sanitate frueretur, quod Dei beneficio factum est. Nam quum secundo a morbi initio die missus illi fuisset sanguis, tertio spuere copiosè cœpit quarto sudare item & quinto; septimo vero una cum sudore, e nare sinistra manante sanguine, decretorie liberatus est, paucis admodum adhibitis auxiliis fotu inquam ad latus ægrum, & unctione dolorem sedante, eclegmate simplici ad promovendum sputum dato, & syrupo ad eundem scopum accommodato: quæ quoniam trivialia sunt, nec digna quæ præscribantur, silentio transibimus.

Quod huic puero salubriter evenisse, misso sanguine diximus, id ipsum quoque Antonino Marino, Antonii Marini filio, novem annos nato, item & Iacobi Bonsoni filio decenni, ambobus pleuritide laborantibus, qui misso sanguine, exigua copia, brevi sanati fuere, Dei ope adjuti. *Valleriola lib. 5. obs. 4.*

OBSERVATIO V.

Alia similis historia.

SÆpe lactantes infantes videmus, quibus sanguis è naribus absque noxa ulla effluit, ut jure etiam pueris validioribus aut febre laborantibus vel venam pertundere, aut saltem hirudinem apponere, imperemus. Sic & nos in pueris novem annorum, pleuritide laborantibus vel undecim annorum, robustis, sanguinem aliquando commodè detraximus. *Petr. Forestus de scrib. lib. 1. Scholio ad obs. 21.*

OBSERVATIO VI.

Pleuritis pueri annorum octo, cum multis aliis symptomatis conjuncta: qui miraculo potius, quam artis ope, curatur.

IOan. Valleriola filius meus, pleuritide gravi cum febre acutissima laborans, annorum octo cùm esset, hyeme summa ac frigidissima: sine sputo ullo procedente, tussi validissima infestante, difficili ac præfocativo spiritu, & cum stertore continuo, tum etiam delirio, & clamoribus horrendis: & convulsione tandem secuta, summaque virium defectione, sine voce, sine sensibus factus, ut in singulas horas moriturus speraretur, & à pientissimo patre pro deplorato habitus: prorogato in vigesimum diem morbo, profluvio alvi circa id tempus oborto, eoque copioso, miraculo puerum præter spem & naturæ ordinem redivivum, & pristinæ sanitati restitutum, Dei ope, vidimus: sed qui tamen per multos post menses exanguis, tabidus, imbecillius manserit. tandem verò summa Dei benignitate, & sedula patris, filii amantissimi cura, congrua victus ratione adhibita, & auxiliis opportunis, perfecte sanatus, incolumis evasit, superstesque mansit. *Valleriola lib. 1. observ 5.*

OBSERVATIO VII.

Laterali morbo ex pituita oborto sanatus illustris vir, qui tamen levissima occasione post, dolorem in loco affecto percipiebat.

ILlustrissimum Alphonsum Ducem Ferrariæ tertium curavimus, qui laterali morbo ex pituita correptus, spatio triginta quatuor dierum in sanitatem restitutus est. Sed deinceps quoad supervixit, in eodem loco, ex minima occasione, dolorem sentiebat. *Brassavolus comment. ad aph. 33. lib. 6. Hippocr.*

EXPERIMENTA.

OBSERVATIO I.

De potioribus compertissimi usus ad Pleuritidem medicinis.

PErnitiosæ pleuritidi dari video radices lappæ purpureæ aridæ drachmis duabus, ex aqua calida potis, nam sudores evocat uberrimos, & dolorem sanat saluberrimo medicinæ genere. Nam radice pota, statim æger vestimentis cooperiendus est *Alex. Benedictus*. Experimento constat lappæ radicis peculiare remedium esse, aridæ radicis farina, duum drachmarum pondere, ex aqua tepente matutinis pota sudore evocato, dolorem protinus sedare, & ægrum pariter liberare. *Idem Author*. Qui & sumendi tempus hoc loco expressit: Cujus etiam alius extat, pondus seu dosim medicamenti, ad eum modum referens. Invenio & lappæ purpureæ flores ex vino dari (colicis) certo experimento, & ejus radicem aridam, digitali mensura, tritam, ex aqua potam, in laterum doloribus, ægros liberasse vidimus; nam miro modo sudores evocat, & protinus sanat: Hactenus *Alexand. Benedictus*: Lappa illa purpurea, ab Ambrosio (lego Alexandro.) Benedicto, tantopere in pleuritide commendata, ea mihi proculdubio videtur, quam Græci Arcion, Prosopida, vel Prosopion, Latini personatam, vulgares voce ut solent à Latina depravata, Sparpanatiam vocant. Radice enim ejus in pulverem redacta, scio plebejum quendam hominem, non infelici plerumque successu usum. Scio etiam Dioscoridem, eandem radicem in suppuratis, & sanguinem excreantibus commendare, qui morbi à Pleuritide non admodum sunt distantes: testimonio cujus (Dioscoridis scilicet) fretus, cum multoties in illis morbis usus sim, manifestum inde cognovi juvamentum *Manardus*. Radicis lappæ siccæ, quæ purpureum florem gerit, aut floris ejus ℥. ij. è mulsa propinantur pleuriticis, *Hollerius*.

Sunt nonnulla medicamenta, quæ isti secreta appellant, vel quod manifesta, vel latente proprietate credantur omnes pleuriticos juvare, quale est pulvis illius floris purpurei: qui parvæ rosæ formam repræsentat, ac sua sponte partim in segetibus nascitur, & vulgo Gicton dicitur: quale est *pulvis dentis apri, uterque ad ℥. j. exhibitus*: quale demum *est Oleum de semine lini*, quod ad ℥. iiij. simul cum rasura dentis apri calidum præbetur. *Recip. oleum sem. Lini ℥. iiij. dentis apri pulverisati ℥. j. misce*, & calidum exhibeatur summo mane, à quo jubent abstinendum esse à cibo, saltem per sex horas. *Massaria practicæ, lib. 2. cap. 3. pag. 220.*

Pleuritidem sanare relatum, Apri dentis scobem, ad drach. j. cum oleo de semine lini unc. iij: ebibitum, *Fumanellus*. Potus in pleuritide expertus. Exhibeatur semilibra, si gravior morbus est: sin minus uncia duntaxat una, aut altera olei lini puri calidi, cum scobe dentis aprini, quanta super marcellinum nummum exaggerari potest. *Gesnerus, ex Ioanne Kufnero. Manardus* pleuriticis linctu, aut potu exhibebat oleum lini, quod magnopere probavit *Gesnerus*, qui *in epistola quadam* ad me. Iam quater aut quinquies feliciter propinavi, primum bis ante sesquiannum in Pleuritide cruda & maligna, jam desperatis fere virgini & mulieri; quarum unaquæque mox, magna admiratione mea, restitui cœpit. Postea juveni in morbo quodam interiore incognito ferè, nec satis jam memini, etsi annotavi. Quarto in tussi & dispnœa ante paucos dies, mulieri gutturosæ, quæ heri ad me venit, & pro hoc consilio gratias egit. Omnibus paulo post soluta est alvus satis copiosè. Tres aut quatuor uncias una vice bibi jubeo. Odoris quidem ejus gravitas, plerisque adeo molesta & fastidiosa est, ut secundo sumere nollent, sed nullum periculum, nullum incommodum sequitur, & Medicus necessitatem in gravissimis morbis non voluptatem sumentium spectare debet. Si purè ritequè paretur, & Medicus domi haberet, confidentius dari posset, etsi Brassavolus non admodum laudat, ego pro cognita felicissima & admiranda ejus facultate Deo gratias ago. Hactenus Gesnerus, *Adolphus Occo. Recipe rasuræ dentis apri ℈. j. plus minus, olei ex semine lini recens facti ℥. j.* sumat in potu *Hieronymi. Montuus.*

Dentis sume scobes, diram pleuritida solvent
Nec quatiet pectus tussis anhela tuum. Ioannes Vrsinus.

Habemus quædam arcana, quæ mirabilia putantur, ut bibere oleum amygdalarum dulcium. Sed unum aliud est arcanum habitum à Duce Urbini ad concoquendum subito pleuritidem pertinacissimæ cruditatis, utpote uncias quatuor accipere *olei de semine lini, & rasuram dentis apri*, & exhibere calidum in potu. Et ego vidi summe desperatos à quodam monacho S. Benedicti de Mantua sanari, valetque hoc remedium summopere in eo, ubi tussis sicca est, ille tamen idem in omnibus semper operabatur, & admiranda sequebantur: Faciebat emplastrum tale. Accipiebat cyminum pulverizatum, & succum caulium, & pinguedinem porcinam, & hæc tria calida ponebat super locum, & mira sequebantur. *Montanus*, ℞. *dentem Apri dextrum*, si morbus in dextra parte fuerit, *sinistrum*, si in sinistra parte: verum experientia comprobatum est, tam dextrum, quam sinistrum ad hunc affectum esse bonos. *Hunc dentem cultello radito, ejusque ℥ ß. vel ℥. j. sumito, & cum aqua hordei, vel cicerum rubrorum, vel pectorali, vel in vino albo diluto, ægroto adhibendum dato.* Hoc autem remedium semper verum fuisse compertum est, *Pedemontanus*. Dens apri in scobem comminuitur, dantur ℥. ij. ex vino albo tenui, *Hollerius*. Valet ineunte morbo, ad materiæ orgasmum, palindromen, aut fluxionem prohibendam: habet enim dens apri, vim astringendi maximam, *Duretus*. Limatura seu pulvis dentium majorum apri detur in cochleari cum oleo lini. *Octavius Landus referente VVeckero de secretis, lib. 5. pag.* 155. Scobis vel rasuræ dentis apri ℥ ſ. in pollinem redacta, & cum aq. hordei vel cicerum rubr: aut decocto pectorali hausta, vero & comperto remedio illum ab imminente periculo liberat *Mizald*. Remedium rarum, experientia demonstrandum: Accipe dentem apri, quem lima pondere scrupulorum duorum deterito; scobem ex aqua scabiosæ, vel fontana sumito. Poterit etiamnum hujus quoq; usus esse, ex olei amygdalarum dulcium unciis duabus aut tribus: siquidem amygdalarum oleum ad uncias quatuor usque saccharo Candi vulgò dicto, subactum & calidum potum, saluberrimis atque benedictis ob id medicamentis annumeratur. *VVirsungius*. Duo novi quæ efficacissima sunt, si suo tempore exhibeantur, ut rasura dentis apri, & cinis priapi tauri; exiccando enim quod defluxum est, curant: Quare statim in principio dari non debent, neque postquam est expectorandum; illa enim nimium siccando sputum retinerent. Post primum diem dari possunt cum vino, ut ad partem ducantur. Hæc in frigidis magis, quam calidis conveniunt, *Rondeletius*. Rasura dentis apri (exertum præferunt venatores) quam tamen Rondeletius scribit minus valere ab initio, quod nimis exiccando sputum retineat. Verumtamen hoc tempore magis multo quam deinceps inspissandum videtur: & quæ incrassando prosunt, maxime sunt danda in principio (ut nostri loquuntur) principiante, potius quam morbi incremento. Cum vino autem talia propinata concedo, ut ad sedem affectam facilius penetrent, *Ioubertus*. Præbeatur *scobis dentis Apri ℥. j. cum aq. scabiosæ*: licet quoq; *℥. ij. vel iij. ol. amygd. dulc.* sumere. *Iatrion. VVirt.*

Dico quod affectus (papaveris rubei) contra pleurisim innumerabiles sunt, ut apud multos jam satis est notum. Aliqui dant patienti pleurisim ℈. *j. pulveris florum papaveris, cum ℥. iij. aquæ pimpinellæ vel scabiosæ*, & reiterant de tribus in tribus horis, & evadunt. Aliqui accipiunt ℥. *ij. istorum florum*, & ligant in mane, videli-

delicet ℥. iij. pro vice & sic faciunt ter, si non sanantur in prima vel secunda vice, & hoc vidi pluries; Et scio mulierem, quę omnes febres acutas hoc modo curabat, & etiam febres puerorum qui propter longam febrim hectici videbantur. Ego semel famulo Illustr. Domini Gubernatoris de Claromonte, qui patiebatur magnam febrem, & supervenerat ei dolor sub costis, & dubitavi de pleuritii, iste utebatur diæta grossa more Gallorum, quare evomuit prandium cum magna copia sanguinis, ita quod omnes venæ fracturam indicabant, statim ei exhibui decoctionem suprascriptam, & ex illa hora nunquam passus fuit febrem, neq; dolorem costalem, neque amplius evomuit sanguinem, imo evasit incolumis. *Bapt. Sardus*.

Qui putant pleuriticos sanari floribus papaveris albi aridis cum vino sive aqua potis, flore rubro mali punici decepti sunt, unde plurimi interiere. *Alex. Benedict.* Experimentum pro curanda Pleuritide, in morbi initio exhibitum. Coquantur papaveris folia in aqua cum hordeo, de qua patienti præbeto summo manè unc. iij quaque vice, diebus saltem tribus. Et ne quis hoc spernat remedium, præstat legere quæ scripsit *Avicen. lib. 3. fen. 10. tract. 5. c. 2.* de papaveris semine in pleuritide: in quo hæc inseruit: Et Galenus quidem præcipit, in principio utendum esse speciebus Diatarpeth quoniam prohibent materiam, & maturant & confortant. Et dixerunt aliqui pulverem ex papavere rubeo trito, in morbi initio exhibitum, cochlearis mensura prohibere Pleuritidem. *Fumanellus. Recip pulv. flor. papav. rubei ℈. j. Aquæ pimpinellæ vel scabiosæ ℥. iii* detur de tribus in tribus horis. vel elixentur flores ligati in linteo raro ex aqua scabiosæ, ad consumptionem medietatis: utatur hac colatura ut potori, pleuritidem persanat, si credimus Sardo. *Montanus.* Folia quæ Maio mense ex papavere rubro decerpuntur in pulvisculum deterito, tum ægro pondere ʒ j. *vel* ʒ. j ß *ex aqua buglossæ* sumendum offerto sed ea lege, ut tantisper vino abstineat usque dum nihil periculi amplius subsistit. Ex hujus usu paucos, imò nullos ferè videas, qui non evadant. *Falopius.* Erratici papaveris flores, non desunt qui affirment lateris doloribus, qui à recentioribus pleuritides dicuntur, mirifice mederi: in quem usum eos siccatos in pulverem redigunt, & in potu exhibent. Ab hoc experimento nonnulli medicorum edocti, ex ipsorum recentium succo, ter aut quater iterato diluto, Serapium conficiunt, quo postmodum magno & prospero successu, in pleuriticis utuntur. *Matthiolus.* Dantur aliqua ad curationem istius morbi (pleuritidis) quæ magis à tota substantia prodesse constat quàm ratione aliqua, ut decoctum papaveris rubei, in aqua scabiosæ, vel pimpinellæ, cineres priapi tauri cum vino, vel cum aqua hordei. Fit autem papaveris decoctio hoc modo. ℞. *florum papaveris rubei M ß. aq. scabiosæ* ℔. ß. *aq. pimpinellæ q. s. concoquantur leviter: adde sacch. parum. fiat ad formam julep. dentur à principio bis vel ter in die* ℥ iij. Sequens dari potest omni tempore morbi. ℞ *cineris priapi tauri* ʒ j. detur si remissa febris *cum vino, vel cum aqua hordei, vel cum aqua capil. Veneris, vel cum brodio. Aqua vel decoctum cardui benedicti, vel argentati* mirè confert in utraque pleuritide, verùm an in peripneumonia etiam conferat, nondum compertum est: Et ista sunt experientia comperta & confirmata, nec dari potest ratio, *Rondeletius.* Ex *Rondeletio* nostro, *flores papav. rub. cum capitibus contusi, mensura M j. coquuntur leviter in aqua pimpinellæ, vel æquis partibus hujus & aquæ scabiosæ. Colatura dulcoratur sacchato solido.* Dantur bibendæ ℥ iiij. ter vel quater quotidie ab initio morbi fluente materia. Hanc enim sistit, & quod jam fluxerat absumit, an potiùs juvat, quia sudorem movet, & materiam fluxionis avertit? In quem usum nonnulli propinant floris hujus diligenter resiccati pulverem ad ʒ ij. cum aqua cardui benedicti, vel alterutrius rubiæ, &c. Priapus verò cervi aut tauri influentem materiam, qua pollet siccitate absorbet. Similiter etiam (rasura dentis apri exertum præferunt venatores) quem tamen Rondeletius scribit minus valere ab initio, quòd nimis exiccando sputum retineat. Veruntamen hoc tempore magis multo quam deinceps inspissandum videtur, & quæ incrassando prosunt, maximè sunt danda in principio (ut nostri loquuntur) principiante, potius quam morbi incremento. Cum vino autem talia propinari concedo, ut ad affectam sedem faciliùs penetrent: Carduus verò benedictus, & argentatus, sudores provocando, revellunt à parte affecta: sed talibus uti non est tutum, priusquam magna ex parte fluxio constiterit, ut neque illis utendum, jam cessante fluxu, quia materiam eductioni rebellem & contumacem efficiunt, *Joubertus.* Plerique fallacia experimenta magis quam rationem ducem sequuti, flores adversus pleuritidem commendant: statim accedente dolore, vel stillatitium ex ipsis liquorem, aut serapium ex frequenti foliorum maceratione propinantes: præsertim quibus non est robusta corporis constitutio, valentesque vires. Erroris hujus occasionem præbuisse potuit Baptista Sardus qui flores hujus papaveris adversus lateris dolores à plerisque feliciter exhiberi, & adversus sanguinis sputationes utiles esse, memoriæ prodidit. *Duretus.* Non modo incrassandi vim (papav. Rhœas) habet, & irruentes humores infestum inflammationes eo compescit; sed etiam quadam partium tenuitate, & digerente facultate pollet, non secus ac pleraque agrestia sativis acriora: quod manifesto ex succi vel syrupi halitu diutissime perstante aut permanente odore dijudicatur; ideo collectiones thoracis discutit. Idque efficaciùs ut præstet, coagulum ei permiscetur, aliave pro morbi implicatione, & partis affectæ ratione ut novimus in fermenti panis mentione. Hoc sanè non carebat, & sativo, periculo sæpius facto, præferebat præceptor noster magnæ eruditionis & experientiæ Rondelet. Eoque retinendum suademus, non ut empiricorum more perperam abutamur. *Lobelius observat.* 143. Sirupi quibus utebar (ad pleuritidem,) erant violaceus, capillorum veneris, de hyssopo (est enim aggregator bonus ut Serapio dixit,) quos excipiebam decocto herbarum capillarium, summitatum hyssopi, fœniculi, utriusque buglossi, & florum communium, adjectis papaveris rubri floribus, qui in sputo promovendo, & pleuritide levanda mirificam profectò, & multo experimento comprobatam vim habere deprehenduntur, mihique familiare esse solet id remedii genus: quo ego innumeros sanitati bona fide testari possim, & mira de eo experimenta Baptista Sardus *in suo de simplicium medicamentorum viribus*, refert. Quin & floris hujus siccati drachmæ dimidium cum aqua decoctionis pimpinellæ & scabiosæ dare soleo, adjecto syrupo de hyssopo, si febris magna non sit, aut violaceo, si acutior sit febris. *Valleriola.* Nullo alio magis auxilio levata (à pleuritide) ægra est, quàm decocto florum papaveris rubei, quo utendum omni die cum syr. de hyssopo, jubebamus, calida accepta potione. Mirabiliter enim flores hujusmodi levandis laterum doloribus valere quotidiana experientia docet, & mihi familiare, & expertum id remedii esse solet. Tantum verò hac vacuandi ratione profecimus, ut intra trigesimum diem expectorata noxia omni materia, integræ valetudini ægra sit restituta. Dedimus item in potione, quum difficultate spirandi premeretur, pulverem diacamoron ex decocto florum papaveris rubri, & mirè contulit, *Idem.* Adjicio testimonium. *Portæ, magiæ naturalis num.* 8. Et *Foresti.*

Ex fermento medicamentum comprobatum & efficax ad pleuritidem, & empyema, cui febris conjuncta. ℞ *radic. gram. canini* ℥. *iij. acetosæ cum radicibus M. iij. medullæ cardui fullonum M. ij. cardui benedicti, scabiosæ,*

herbarum capillarium, ana M.j. passularum mundatarum ℥.j. glycyrrhizæ ℥. iiij. anisi ℥ ij. ficuum num. iiij. quatuor sem. frigid. major. ana ℥ ij. florum cordialium, hyperici, ana M.s. fiat decoctio in aqua boraginis ad lib.j. s. cui infunde fermenti panis cibarii ℥. iij coaguli ℥. j.s. thamarindorum ℥.j. Expressioni dissolve syr. è succo vel infusionibus papaveris Rhœados ℥.vj.pro quinque aut sex dosibus. Discutit, abstergit, per urinas & sudores propellit, ab inflammatione tuetur, eandemque mulcet, defluxionem cohibet, febrem delet, & collectiones arcet. Alia verò ratione papaver sativum, quod incrassat, defluxiones sistit, & inflammationes mulcet, initio exhibetur. Rhœas enim ut omnia magis est tenuium partium: neque per se, sed abstergentibus, attenuantibus, & expectorantibus additur, ne sit ulla suspitio, & excretionis, & expectorationis, ut quidam verentur difficultas. *Lobelius observ. pag. 15. hist. plant.* Ol. Lini. Febre pestifera, tussi sicca, non potente quicquam ejicere ægrotante, ordinata sunt hæc à *Montano. ℞. ol. sem. lini ℥. ij.* detur per lambitivo qualibet hora, dilatabit mirum in modum. Item decoquatur carduus cum aqua calida, & bibat illam quantum potest. Pro dolore decoquantur brassicæ plurimæ in aqua ad perfectam consumptionem, deinde pistentur, cui *adde pul. sem. cymini q. s. cum butyro, farina sem. lini & fœnugræci*, incorporentur optimè & fiat emplastrum. Et quovis manè bibat succum purum vincæ pervincæ loco syrupi; & curatus est. *Idem.* Ad pleuritidem compertum est experientia, veluti divinum quiddam omnem pleuritidem curare, & ægrum à morte relevare sequens medicamentum, qui ægro applicari non debet, nisi in quarta vel transacta quarta. *℞ dialtheæ ℥ ij. ol. amygd. d. ℥ s. misc.* cum quo unguento calido ungatur locus dolens: deinde superasperso loco dolenti sic uncto sequentem pulverem. *℞. cymini ℥ s fiat pulv. subtilis. & cribretur*; quo pulvere super asperso sume folium caulis super cineribus ignitis calefactum, deinde folium ipsius caulis unge cum butyro antiquo non salito, & loco dolenti ipsum calidum applicato, & mirabilis effectus tibi apparebit in sedatione doloris pleuritidis, & in resolutione materiæ apostematis, & hoc remedium tibi honorem conducet, & ægro utilitatem maximam. Et scias quod hoc remedium valet in quolibet alio forti dolore, existente in toto corpore à capite infrà. *Victorius.* Idem etiam attestatur *Tabernæmontanus*, qui ex eod. *Victorio* mutuatus est, sed præter hæc addit. His omnibus peractis quamprimum ægro sequentem potionem præbe, & intra quinque vel sex horas apostema rumpi, ægrumque liberari senties. Potio talis est. *℞. ol. sem. lini recentis ℥. iij. syr. de liquiritia ℥. j. s. Aquæ scabiosæ ℥ j. misc.* tepidumque simul præbe, aut saltem ℥ *iiij. solius olei seminis lini* nam certissimè liberat, nec ullus, quantumvis gravissima pleuritide laboret, morte abripietur. Estque hoc bis aut ter, prout necessitas postulat, repetendum. Alia potio. *℞. ol. sem. lini recentis ℥. ij. amygd. d. ℥. j. s. ol. amygd. am ℥. s. syr. de jujubis ℥. j. misc.* utereque modo dicto: infantibus tamen ℥ j. tantùm una vice danda est, quæ decimis ℥. ij. majoribus dosis dimidia, adultis verò tota dosis præbenda, præmissa unctione. Alia *℞. ol. sem. lini recent. ℥. ij. s. ol. amygd. am. ℥. ij. syr. de jujubis ℥. j. misc. f. potio.* Alia pueris octo annorum. *℞. ol. sem. lini rec. ℥. vj. ol. amygd. d. ℥. syr. violarum, de jujubis, liquiritiæ, an ℥. ij. misc.* simulque tepidam præbeto. Alia pro pueris. *℞. ol. lini, ol. amygd. d. an. ℥. s. sacchari candi ℥. ij. aquæ violarum ℥. ij. misc. adultis dosis duplicatur.* Alia. *℞. decoct. rad. altheæ, psylcii, sem. lini ℥. iij. ol. lini ℥. ij. ol. amygd. d. ℥. j. misc. f. potio.* Alia. *℞. ol lini. ℥. iij. amygd. ℥. j. s. cum decocto hordei f. potio*, quam sumes adhibito sequenti unguento. *℞. ol. lini, liliorum alborum, amygd. butyri non saliti, ana ℥. j. Incorporentur simul*, & utere cum pulvere & folio caulis modo prædicto. Alia pueris 12. annorum. *℞. ol. lini ℥. j. amygd. d. & am. ana. ℥. s. sacchari candi albi triti ℥. j. cum aqua hordei f. potio.* Alia pro iisdem. *℞. ol. lini rec. ℥. x. amygd. d. ℥. j. s. amygd. am. ℥. j. syr. viol. ℥. j. syr. de jujubis ℥. vi. de prassio, de hyssopo, ana ℥ ij. aquæ hyssopi, scabiosæ, ana. ℥. i. s. violariæ ℥. ij. misc.*

† Confer etiam *Panarol. Cent. 4. Obs. 24.* An pleuritidi Rhabarbarum? vide *Manard. l. 17. Epist. 6.*

MORTUI PLEURITICI.

Observatio I.

Pleuritica, circa initia intempestivo theriaces usu, tandem vitam peripneumonia finit.

Memini fœminæ, quæ pleuritide corripi inciperet, à Medico exhibitam esse theriacam, cum aliis calorificis, & imperatum, ut post assumptionem sudaret: inde omnia in deterius conversa, & tandem illa peripneumonia extincta est. *Bruno Seidelius lib. de morb. incurab. pag. 50.*

† Et meminit pleuritici *Amatus Cent. 7. curat 61.* qui ab usu philonii mortuus fuerat. Cæterùm adstringentium usum his valde noxium esse, docet *Petr. Vasc. Castell. tr. 4. c. 7. & Zacut. l. 2. obs. 6.*

Observatio II.

Vini ardentis temerario usu, Pleuritici mortui.

Cum extra urbem, in pago Divi Eligii dicto, colonum Pleuriticum præ manibus curandum haberem, atque eidem omnia vina interdixissem: cumque is nostris præsidiis meliùs haberet post nostrum discessum stupidi homines, etiam præter vinum, aquam vitæ ægroto propinârunt, unde febre denuò accrescente, & sputo ob calorem retento, intra quatuor pluresve horas miserè extinctus est.

Ita sartor quidam Delfensis, prope Nosocomium decumbens ex Pleuritide gravissima, cùm aquam vitæ ebibisset, etiam gravissimis symptomatibus obortis & veneris proluvie, nono die sua incuria obiit. *Forestus Observ. 31. lib. 16.*

Observatio III.

In pleuritide, per venæsectionem commisso errore lethali, mortua Regina.

Joanna Regina Navarræ, Princeps genere, excepta à Regina matre convivio, prima Junii, (Anno 1572.) septima ejusdem in pleuritidem incidit. Vocati ergo qui venam basilicam incidant, quod in ejusmodi morbo præsentissimum remedium judicatur, insigni errore contrariam aperiunt, quæ illicò mori jubet: unde nona Junii vitam finiit. *Simon Schardius Hist. tom. 4. pag. 2517.*

DE PERIPNEVMONIA.

Observatio I.

Ad vehementem peripneumoniam brachiorum, & manuum torpor subsecutus: qui, medicamento nervorum laborantium principio adhibito, sublatus est.

Qui à vehementi peripneumonia infestabatur, brachii tam posteriores, quàm internæ partes, à cubito ad summos usque digitos, sensus difficultate laboraverunt, atque motus quoque nonnihil læsus est. Huic præterea nervi, qui in primo atque secundo intercostali loco inveniuntur, noxam subierunt, quorum primus non contemnendæ magnitudinis, per intimas partes abditus defertur, sed ei qui ipsum præcedit

cedit admixtus, atque multifariam divisus, ut in arte secandi corpora videre est, cujus etiam partes aliquæ per interiorem cubiti regionem, usque ad digitorum extrema perveniunt. Alter verò nervus, tenuis quidem, nullique admixtus, per axillam sub cute ad brachium defertur, dispersus per cutis tam exteriores, quàm internas partes. Huic homini celeriter sanitas reddita est, adhibito medicamento ei loco, unde nervi prodeunt, juxta primum & secundum intercostale spatium, *Galenus l. 4. c. 5. de loc. affect.*

OBSERVATIO II.

In Pulmonico, repentina morte sublato, deprehensa pulmonis pars superior cancrosa, atque ad jugulum subtus alas retracta.

INterdum (quod nos eo ipso die, quo hæc scribebamus in pulmonico, repentina morte abrepto, vidimus) pars superior in cancrum abit, atque ad juguli superiorem partem trahitur, ut sub alis lateat; unde compressa aspera arteria, stertor quidam obauditur, non à puris multitudine, aut alterius humoris, sed ab angustia, & interceptione meatus, in quo retractus & agitatus humor aliquis in gutture fervet. *Jacotius Comm. 1. ad aph. 67. sect. 2. lib. 5. Coac. Hippocr.*

OBSERVATIO III.

In Pulmonia, sæpe unus aut alter tantum lobus pulmonis inflammatur.

IN Pulmonia non est necesse totum pulmonem inflammari: quin sæpissime unus aut alter lobus tantùm id patitur; ut infinitorum cadaverum apertio nos docuit. *Joubertus c. 7. De affect. Thoracis.*

OBSERVATIO IV.

Ad pulmonis, cordis, & ventriculi inflammationem, & complures alios affectus, ex Stibio remedium, nobili historia demonstratum.

ANdreas Gallus, medicus Tridentinus qui jamdudum honoratissimè medicinam fecit, Serenissimo Ferdinando Archiduci Austriæ, Domino meo Clementissimo ex multis vigiliis magnis que laboribus, quos in studia & servitiū impleverat, inciderat in malam valetudinem, nempe in pulmonum, cordis, & ventriculi inflammationem: unde vehemens admodum sitis consequebatur, quæ nullo quidem potu extingui poterat, Præterea epiglottidis tumore, & tanta palati siccitate vexabatur, ut vix loqui posset. Quinetiam cordis palpitationem patiebatur adeò magnam, ut nocte repente expergefactus, putaret per cubiculum aliquem obambulasse. His denique malis accesserat capitis destillatio, à qua sæpius suffocari metuerat. Porrò metum mortis augebant vires, quæ tot morbis, quasi hostibus obsessæ, facilè poterant deficere & opprimi, ex eo præsertim, quod nullus esset cibus, qui appetitum languescentem excitaret, atque ita vires instauraret, vel saltem conservaret. Addam quòd os & guttur ejus saporem tetrum, & carbonibus similem reddebant, quæ sanè omnia, dictæ inflammationis erant judicium non obscurum. Cum igitur res ejus per aliquod tempus ita se haberent, atque in maximo versaretur discrimine, neque ullum perciperet levamentum suarum ægritudinum, ex multis medicamentis factis, ad Stibium, quod Mauritani Antimonium vocant, me nesciente, confugit: quoniam sæpe audiverat, medicamentum hoc sibi mirifice commendatum fuisse à Georgio Handschio, Medico haud vulgari, illius experimentum fecerat, in morbis difficillimis. Hac itaque ratione ductus, Stibii in tenuissimum pulverem redacti, & rhodosacchari exiguo admisti, tria tantùm grana sumpsit, atque parvo post temporis spatio, sensit medicamentum illud ventriculi subversionem moliri, ac levem quendam calorem excitare. Mox erupit vomitus, quo solùm quasdam cibi particulas rejecit, etsi superiore die non cœnasset. Hunc paulò post alius secutus est vomitus similis, cui successit bilis flavæ rejectio, ad unciarum ferè quatuor pondus. Hæc autem omnia evenerunt horæ tantùm dimidiæ spatio. Ex quibus nimirum illud cepit juvamenti, quod statim omnis ventriculi labor sedatus est. Ex eo verò, quod hora pòst, ter biliosa excrevit infernè, in quibus crassa quædam residebant, (hæc simul, duarum librarum pondus æquare poterant) factum est, ut ab illa cordis palpitatione, capitis fluxione, epiglottidis tumore, statim sit liberatus, qui præterea neque sitim molestam habuit, neque cibi fastidium perpessus est. Quamobrem is corporis salutem, ipsamque vitam, in tot morbis deploratam, Deo primò, deinde huic medicamento, acceptam retulit. *Matthiolus com. ad cap. 159. lib. 5. Diosc.*

† His adde, quæ de peripneumoniæ cognitione & curatione disserit *Hornung. Cist. Medic. Epist. 275. p. 489. Horstius Decad. pharmaceut. Exercit. 1.* qui etiam l. 3. obs. 6. exemplum habet peripneumoniæ per expectorationem solutæ.

DE EMPYEMATE, SUPPURATIS, & vomica,

Et primùm

DE EMPYEMATIS EXEMPLIS.

OBSERVATIO I.

Interdum Empyema quoddam colligi ex phlegmate suppurato, & non ex pure.

JOANNES Fernelius, Medicus non solùm doctrinæ amplitudine, sed experientia insignis, in senibus præsertim pituitosis, empyema quoddam ex suppurato in pulmonibus phlegmate colligi asserebat, empyematis specie medicos sæpe deludens. Idem à me in multis tum viris tum fœminis observatum est, etiam menses tres, quatuor aut plures durans, quod tamen nulla tabis noxa sequuta est, Cæterum cognoscitur ex eo, quòd ægri phthisi minùs apti sint, sed corpulenti, & quòd corporis consumptio tabida nulla animadvertitur. *Jac. Oethaeus lib. Observat. propr.*

OBSERVATIO II.

Ex pleuritide in empyema versa, sinistri pulmones toti in saniem & pus conversi, dextris salvis perstantibus.

PLeuritide quidam laborans, post 14. diem, cùm exspueret sanguinem, in Xenodochium receptus est; ibi cùm omnia incassum remedia tentarentur, vix post dies quadraginta, saniem ad dimidiam mensuram ferè exspuit. Cùm secaretur, nullum apparuit vestigium pulmonis in sinistro latere, verùm ad 20. pocalia saniei deprehensa. Diaphragma totum conversum in illa parte in saniem unà cum musculis intercostalibus inventum est: si tres adhuc supervixisset dies, crepuisset per costas. Mediastinum verò non erat læsum, & alter dexter pulmo sanus & integer, colore & substantia conspectus est. Hanc historiam, ab Italo quodam annotavit Gesnerus. *Gaspar Wolphius, Amicus.*

† Add. *Chifflet. observ. 23. Wolf. Gabelch. Cent. 1. fol. 134.*

OBSERVATIO III.

Empyematis curatio expedita.

EX pessimo empyemate, à Medicis egregiis derelictum juvenem, Adrianum Belgam, optimorum

morum

morum, nam neminem illo gratiorem expertus sum. Erat autem à libellis Don Alfonsi Pezoni, regii quæstoris, hunc itaque febre, tussi assidua, sputo saniei difficultate spirandi laborantem miris modis curare aggressus sub anno abhinc quarto: coactusque sum sanguinem mittere, quod majus periculum, quàm etiam morbum vererer: inde testudinum usu, & syrupo etiam ex illis confecto, exquisitaque victus ratione: in qua alii Medici non observanda peccaverant, carnes & ova concedentes: tandem eum liberavi, sic ut uxorem duxerit, & nūc etiam sanus, mei memor vivat. Usus autem sum in eo aquis destillatis, cujusmodi suprà docui: tum decocto ligni Indi, cum humectantibus & expectorantibus, melle liquidem, altheæ & symphyti radice, scabiosa, glycyrrhiza, foliis que longæ aristolochiæ. *Cardanus Curat. admirab. num. 9.*

OBSERVATIO IV.

De Vomica.

HUjus meminere Latini authores, ut Q. Serenus, & Scribonius Largus, & Cor. Celsus præter cæteros, dum inquit: dolor autem pulmonis, si neque per sputa, neque per cucurbitulas, neque per sanguinis detractionem, neque per victus rationem finitus est, vomicas aliquas interdum excitat. Meminit & in tertio, cùm dixit: suppurationes autem quæ in aliqua interiori parte oriuntur, ubi notæ fuerint, reprimendæ; si non digerendæ; si ne id licet, maturescant: omnis enim vomicæ finis est, ut rumpatur. Meminit & Valerius Maximus de quodam Jasone Phæreo, cui casu excisa vomica, dum ille mortem satagit, salutem affert. Eam ego vidi: laborant febricula, tussi assidua, tabescunt, pondus in imo thoracis sentiunt, nihil expuunt, & moriuntur. *Card. part. 3. num. 64. de Caus. Sign. ac loc. morb.*

OBSERVATIO V.

Vomica quidam casu, & desperatione liberatus.

PHaleræus (alii legunt Phæreus) deploratus à Medicis, vomicæ morbo: cùm mortem in acie quæreret, vulnerato pectore, medicinam invenit ex hoste. *Plin. lib. 7. cap. 50. Nat. Hist.* Divinæ fortunæ vulnus, Phæreo Jasoni, quidam exitii ejus cupidus intulit. Nam cùm inter insidias gladio eum percussisset, vomicam, quæ à nullo Medicorum sanari poterat, ita rupit, ut hominem pestifero malo liberaret. *Valer. Max. lib. 1. cap. 6.*

OBSERVATIO VI.

Vomica ovi columbini magnitudine exclusa, servati quidam, quidam periere.

ADolescens quidam à paulo vehementiore exercitatione, cum acerba tussi, nullo puncto temporis intermisso, torqueretur, vomicam integram, columbini ovi magnitudine, excreavit: in qua aperta, pus exquisitè album & æquale deprehensum est: cruenta excreatio integrum biduum perstitit, magna febre, magnaque corporis perturbatione. At nihilominus servatus is est, atque sanitati restitutus. *Fernel. lib. 5. c. 10. Patholog.*

Mirum est, quòd quidam sub mortem, suppurationem ad instar ovi, membrana clausam, per asperam arteriam rejecit. *Scholiographus ad marg. l. 4. de loc. affect. Galeni, editionis Lugdunensis, in minima forma.*

Quidam Lutetiæ vomicam membrana tectam, ovo similem, è pulmonibus expurgavit, cùm antè fuisset asthmaticus, & ita paulo pòst extinctus est. *Holler. inter rara, num. 1.*

OBSERVATIO VII.

Pulmonis vomica rupta, & pure ad cor penetrante; ejusdemque facultates opprimente, quidam intra horæ quadrantem, ex improviso, nullis antegressis symptomatibus, mortuus.

NOn pauci inopinato è vivis, horæ quadrante, erepti sunt, in quibus dissectis, non alia mortis causa comparuit, quàm repentina vomicæ disruptio in pulmonibus, è qua pus in cordis arcem penetraverat, ipsius vim extinguens atque obruens. Cumque ex his duo Medici essent percelebres, attamen nec febre, nec inappetentia, nec alio ullo symptomate impendentem sibi diem vitæ supremum præsenserunt. Id mihi quidem persæpe ejus loci memoriam refricavit, quo inquit Hippocrates: Quibus suppuratio in corpore abdita non innotescit, ea propter crassitudinem vel puris, vel loci delitescit. Etenim haud rarò efficit obvolventis membranæ densitas, ut nihil tetrum à pure in cor, vitæ fontem, inspiretur. Omnibus tamen sic affectis, multo tempore antequam vomica rumperetur, cruenta excreatio processit è pulmonibus, eaque cum tussi, adfuitque spiritus gravis ac fœtidus, corporis gravitas, pectoris levis oppressio, & spiritus difficultas, quibus tabes rarò comes. *Fernel. l. 5. c. 10. Patholog.*

OBSERVATIO VIII.

Vomica Pulmonis.

VIr nobilis Joannes Albertus à Selstrang è Moravia domum rediens, incidit in febrilem paroxysmum; quo finito, in omnibus membris externis, præsertim verò in cruribus & genubus gravem sensit dolorem, qui cum paucis diebus per se evanesceret, molesta tussi deinde afficiebatur, & quoties tussiebat, adeò fœtidum exhalabat spiritum, ut nemo adstantium nisi janua & fenestris apertis eum potuerit ferre. Quodam autem die, rupta (ut equidem opinor) in pulmone vomica, magnam graviter olentis puris copiam rejecit, parumque abfuit, quin fuerit suffocatus. Tussis per aliquot dies sequentes duravit, semperque fœtidi puris aliquid rejecit. In sinistro latere versus spinam dorsi obscurum sensit dolorem. Ego etsi de vita hominis desperavi: tamen aquam hordei cum passulis pro potu, & potionem longam (ut vocant) pectus mundantem & abstergentem ei præscripsi, quo cùm per dies aliquot usus esset, meliùs habuit. Tandem verò post meum discessum duas membranas veluti ex aluta madefacta, magnitudine Taleri, magno conatu cum tussi rejecit, & præter omnium exspectationem convaluit. *CL. V. Joan. Franci Hildesii Med. Camicensis exemplum.*

OBSERVATIO IX.

De Suppuratione seu Vomica totius pulmonis.

PUlmonem exulceravi novum non est; sed totam ejus substantiam in pus converti; & nihil aliud quàm pus esse, & solâ membrana succingente pulmonem contineri, ut in cavitatem ea minime rupta defluxerit, id rarum esse existimo. Id equidem evenit Domino de Abbembrouck, Oeconomo tunc existenti Regis Hispaniæ ac Angliæ, qui cùm longo tempore catarrho acri in pulmonem collapso, tabe consumptus in domo Regia in Haga Comitis decubuisset, variis afflictus symptomatibus, potissimum arthritide & gonagra, renum calculo, & pulmonis vomica: varia sunt præscripta remedia per duos Medicos Haganos: atque iis nihil proficientibus, dum & Hectica febre consumeretur, ego tunc Alcmariæ habitans, ad eundem accitus, primo Januarii die, Anno 1555. perveni, tunc nihil nisi ossa pelle obducta restabant, cùm nulla medicamenta juvarent dudum, facto prognostico quòd moreretur, ultra mensem apud eum hæsi. Cùm alium medicum able-

ablegasset, & alter ipse morbo detentus, illum non amplius inviseret, solus in curatione permansi. Sed paulò ante ejus mortem lotium ad quendam medicum transmissum, cùm ex hepatis debilitate potius, quàm abscessu, per unum aut alterum diem sanguinem per alvum reddidisset, quod clam Medicus intellexerat, quare judicabat apostema in hepate latere, ita ut Domina de Abbenbrouck, filia Dominæ de Bergen, me tum alios medicos, qui paulo ante me ægrum tractassent, ignaviæ accusaverit quod apostema illud in hepate minùs agnovissemus. Ego verò inquiebam, cum alii non amplius ad ægrum accederent: id autem post mortui incisionem minimè reperietur, sed tantum malum in pulmone, & calculos aliquot non inventuros, renibus ipsis infarctos: quod & postea incisio demonstravit. Nam 12. Februarii die mortuus est agens 58. annum, & cùm Domina de Bergen, & uxor Dn. de Abbenbrouck, filia ejusdem Dominæ de Bergen, mihi cum Chirurgo injunxissent, ut cadaver prius incisum, Balsamo (ut moris est) condiretur, corpore dissecto, invenimus pulmonem nihil aliud quàm vomicam esse, & renes calculo infarctos; hepar quidem integrum esse, sed flaccidum, nullo abscessu corruptum, ita ut fortè ante mortem organum sanguinis ex debilitate sanguinem retinere non potuerit: pulmo enim planè suppuratus & putrefactus, membrana integra existente, maculis tamen plumbeis & cæruleis interstincta, quam ipsemet digitis cùm attingerem, perrupta membrana tanquam vomica magna, pus instar olei amurcæ erumpebat, valde fœtidum & corruptum: adeo ut totus pulmo nihil aliud quàm purulentia esset: quæ & mortis causa censenda erat. *Forestus Obs. 51. lib. 15.*

OBSERVATIO X

Thoracis cavitas pure plenissima, pulmonis exigua parte superstite.

ABraham VVernerus, Med. D. D. Joann. Hermanno Med. S. D.

Magdeburgensem illum studiosum, quem post discessum tuum curandum susceperam, ex hepatis tumore laborare existimabam. Cumque dolor quotidie augeretur, & duraret longiùs, hepar ipsum in pus conversum esse arbitrabar. Post cadaveris autem apertionem, inveni hepar pænè illæsum. Totam verò thoracis cavitatem pure plenissimam, ita ut de pulmonibus vix exigua portiuncula conspiceretur. Ex quo symptomatum utriusque affectionis tantam cognationem fuisse satis mirari non potui. Vale Wittebergæ Anno 1566. 24 Jan.

Laurentius Scholtzius, de suis nuper liberalissimè mihi communicatis Observ.

OBSERVATIO XI.

In suppuratis incredibilem puris copiam in thorace coacervari, & sæpius quotidie per os rejici: quod & in thoracem penetrantibus vulneribus deprehensum est.

UT non paucos suppuratos perire, ita & alios complures servari vidimus. Quorum, si quis per singulos dies rejecti puris quantitatem collegerit, interdum sex aut octo heminas, interdum decem, atque interdum plures totam summam æquare inveniet. *Gal. lib. 5. cap. 2. de loc. affect.*

Mirum est quod de purulentiæ quantitate scripserunt authores, & quæ ipsi vidimus, fidem superant, supra octo heminas singulis diebus quidam excrearunt, ex qua vomicæ nomen contraxisse video. Græci, quod intus pus habeat, appellavere. *Alex. Benedict. lib. 9. cap. 2. de medend. morb.*

Quæri potest, qua ratione etiam ab exiguo ulcere tam multa in thoracem confluant, ut & suppurati ægri evadant, & ingentem puris copiam indies expectorent, quam nulla ferè alleviatio insequatur? Causæ multæ sunt. Primum locus ipse vulneris depressus, si lateribus conferatur, ad quem humores suapte natura graves delabuntur, & ex circumpositis gravia omnia. Deinde infirma partis affectæ retentrix tum propter fibrarum quæ in retentione contrahuntur solutionem: tum propter ambientis contactum, quo membri temperies evertitur. Quo fit, ut quæ humida utrimque contineri non possunt, in locum medium defluant. Tertiò, concoctio solutionis vitio oblæsa, cùm alimentum assimilare non possit, excrementi auget copiam. Postremò, ad imbecillum ex solutione locum, tum ob dolorem, tum ob calorem, confluxio fit, & ex ipsa propter vacuum ab universo corpore colliquatio. Ea ratione accidit, ut si quis per singulos dies rejecti puris quantitatem in quibusdam suppuratis collegerit, interdum sex aut octo heminas, (ait Galenus) interdum decem, atque etiam plures, totam summam æquare inveniat. Cum ergo uncias decem hemina ferè contineat, heminæ decem puris quod singulis diebus rejicitur, uncias centum perficient: ex quibus partium affectarum summa imbecillitas & è toto corpore colliquatio arguitur. Refert quoque Nicolaus, vidisse suppuratam ex ulcere, quæ quotidie libras octo puris expueret, perseverassseque in ea copia dies sex. Cæterum tum in thorace, tum frequentius in pulmone arescens sanies, & calore in crustam versa, cicatricis falsò conditæ imagine nobis imponit, donec ob thoracis motum & partis mollitiem, levissima occasione excussa crusta, ulcus recrudescere animadvertimus, majore quàm antè periculo. Monet ergo Hippocrates, huic dubiæ & incertæ saniei nusquam fidendum esse. *Jacotius Comm. 1. ad aph. 5. sect. 2 lib. 6. Coac. Hippocr.*

Nobilis juvenis Cæsar à Sata, Patritius Arelatensis, optimæ spei adolescens, ab immorigero & rustico famulo domus suæ, quod malè obitæ rei rusticæ increparetur ab herili filio, quatuor acceptis secundum dorsum & latera vulneribus à sica inflictis, duobus intra peritonæum secundum thoracem penetrantibus vulneribus, post duos exactos menses moritur, nullis proficientibus auxiliis, summa cura misero ægrotanti adhibitis. Dissecto parentum & magistratus jussu cadavere, ut de nece pro testimonio diceremus, admiranda & incredibilis puris copia, (ut quæ mensuram viginti sextariorum æquaret) in thorace secundum sinistram illius partem inventa est, totam penè thoracis partem alteram implens, ut ferè amphoræ tertiam partem, & eo amplius æquaret vasis multis & capacibus extracto pure impletis. Erat autem æger facie tabida, oculis cavis, decolor, emaciatus, perpetua tussi oppressus, nullo aut exiguo procedente sputo, difficulter spirans, ut vix cùm scalas ascenderet, aut longiùs progrederetur, spiritum ducere posset, inappetens, & insomnis. Ille verò tandem ad extremam virium dejectionem deductus, magno omnium luctu & doloro, infeliciter moritur. *Vallesiola lib. 4. Obs. 7.*

OBSERVATIO XII.

Apostemate ovi magnitudine in pectore suborto, suppurato atq; consolidato, æger in dyspnœam incidens, aliquot, inde annis, cum corpus fortè reclinaret, plurimum saniei & puris è pectore rejecit, atque etiamnum indies contabescente corpore expectorat.

IN pectore apostema habuit vir quidam ovo majus, quo aperto, impositoque sapone cum sale, aceto, furfure, & cortice tiliæ interiore, multa sanies effluxit, quæ compresso thorace copiosior effluebat, quòd profundius nimirum ulcus esset. Hoc postea curato, aliquandiu mediocriter habuit, sed in dyspnœam incidit: & aliquot annis pòst, cùm se fortè incurvaret, multam subitò saniem è pulmonibus rejecit, & nunc ab eo tempore per aliquot menses semper rejicitur sanies & pus, eo ta-

eo tamen contabescente magis magisque. Ubi notandum videtur, quòd cùm in latus sinistrum, in quo primùm apostema fuit, incumbit, nihil ejici possit: cùm verò in dextrum, multum & facilè. *Gesneri Observ. per D. Casp. V Volphium communicata.*

Observatio XIII.

Stertorem non semper suppuratum pulmonem consequi: tum de ingentis vomicæ in pulmone symptomatibus, cum puris vomitu periodico.

Stertor suppuratum pulmonem cum multitudine puris non semper sequitur. Vidimus mulierem Arelate, quæ quibusdam ante mortem annis vomitu solebat per intervalla rejicere magnam puris copiam, cum defectione animi, vocis privatione, & gravibus aliis symptomatis, quibus levabatur à vomitu. Mortua & dissecta, vomica ingens in pulmone reperta est, cùm tamen stertor non apparuisset. Non enim fit, nisi in bronchiis, aëris conceptaculis, materia ferveat. *Iacotius Comm 1. ad aph. 18. lib. 1. Coac. Hipp.*

† Add. *Severin. Consil. fol. 275.*

Observatio XIV.

Pulmonis abscessum per urinam: thoracis autem per intestina & alvum expurgari.

Per urinam expurgantur gibbæ hepatis partes, atque omnes quotquot sunt his superiores: pel alvum verò pars jecinoris sima, intestina, ventriculus, & lien. Præter has aliæ quædam fiunt purgationes, sed raro, ut cùm thorax & pulmo per alvum purgantur, quæ infrà septum transversum positæ sunt partes, per urinas. Quorum causam cùm nonnulli ignorent, neque id unquam accidisse viderint, quod à multis visum est, negant fieri posse, quòd abscessu interim in pulmone orto, pus expurgari per renes possit. Nos verè pulmonis vomicam per urinam, thoracis autem per intestina & alvum expurgari vidimus. Quamquam in primis ex pulmone per renes transitus, nullam revera dubitationem excitare debet. Etenim ut à concava vena, ita ex magna quoque arteria rami descendunt ad renes. *Gal. cap. 4. lib. 6. de loc. affect.*

Matthiolus, vomicæ pulmonis expurgationem, ad vias urinæ fieri, per venam sine pari, contendit, contra Galenum *libro Epistolarum 1.* cujus sententiam *Jul. Alexandrinus contraria Epist. eodem libro exhibita*, refellit.

Thoracis & pulmonis suppurationem, aut quamlibet aliam materiam, per alvum interdum expurgari constat, uti quæ in partibus infra septum positis continentur per urinas. Verùm e pulmone ad vias urinæ, & ex thoracis capacitate ad intestina, facilior est jaditus, quoniam ut hic à vena cava, ita illinc è magna arteria rami descendunt ad renes. Lævis enim arteria (nam per venam dextri cordis ventriculi trahitur ad pulmonem sanguis, per lævem pellitur à pulmone) quantum puris ex rupta vomica suscipit, id in sinistrum cordis sinum deponit, quod inde in magnam arteriam incidens, ad renes transit & vesicam. Ac certè vidimus in Doctore Arelatensi urinæ difficultatem, cum maximo renum dolore, & arenulis rubentibus: cujus dissecto cadavere, renes integri inventi sunt, sed in thorace hydrops, & concretus in corde lapis, qua parte materiam in sinistrum cordis ventriculum; & inde ad renes ferri solitam, probabile est, quæ eo itinere præ calore in arenulas concrescebat. Sed & seri ex pulmone ingens copia in abdominis capacitatem penetraverat, haud secus atque sæpè cæcis ductibus ex abdominis capacitate in hydropicis redundat in thoracem. Suppuratio itaque è thorace in venam cavam recepta, per medium vas, quod in quibusdam cavam conjungit cum porta, in alvum facilè rejicitur: & attenuatum pus, non minus à cava in portam commigrare posse videtur, quàm in diarrhœis & destillationibus è capite, præsertim cùm crassior chylus & crudior à porta ad cavam facilè permeet. Verùm à pulmone, ut dixi, facilior est ad venas transitus, quàm ad alvum. Nam quod ex ipso discedit, primum quidem in ventriculos cordis recipi necesse est, quoniam ex magna vena, quæ spinæ incumbit, nulla in pulmones derivari videtur: deinde hinc abiens, alteram ex duabus viam progreditur. Nam aut per venam cavam ad jecoris gibba, & inde ad sima, portas, & anfractus intestinorum, pervenit: aut primùm quidem in magnam arteriam, deinde in eam quæ mesenterio intexitur, penetrat. Ex quo fit, ut per urinas pulmonis vomicæ criticè expurgari possint: per alvum minimè, nisi cum periculo mortis. Primùm, quia illud iter naturæ pervium non est: deinde, quia aut confertim in cordis arcem repentina vomicæ disruptio irruit: aut sensim per cæcos ductus delabitur in cor, jecur, ventriculum, & intestina. Priore modo inopinatò syncope prehenduntur, & intereunt ægri, puris copia vim cordis extinguente atque obruente. Posteriore verò, dum pus per partes nobiles vacuatur, eas vitiat, mordet & abradit. Itaque in corde levia animi deliquia interdum excitat: in jecore sanguinis generationem corrumpit, & vim trahendi chyli obruit: in ventriculo & intestinis tum concoctioni ac digestioni cibi detrimentum adfert: tum etiam sæpè dysenteriam concitat, aut lienteriam, aut hydropem planè lethalem. *Jacotius Comment. ad Aphor. 4. lib. 6. sect. 2. Coac. Hippocrat. pag. 825.*

† Add. *Scultet. Obs.* 100.

Plura vide, circa finem Observationis, qua docetur, pus in pleuritide sæpius per urinas, rariùs autem per alvum expurgari.

Observatio XV.

Pectore suppuratus, rupta vomica, liberatur.

Quod ab annnis aliquot (Anno 1550.) Furnis civitate Flandriæ occiduæ videre mihi contigit, silentio nequaquam præterire possum, idque eo potissimum, ut videant nostræ professionis viri aliquot, quàm faciant parùm Christianè, qui deploratis, & quos prognosticis relinquendos dicit Hippocrates, operam suam recusant, quasi id circa nominis periculum facere nequeant, quum videamus nonnunquam, naturam varios curationis scopos moliri, quod & hac nostra historia clarum evadet. Erat Furnis vir non infimæ conditionis, Joannes Taetsius, is apprehensus angina, acciri jussit seplasiarium quendam ouromantem, qui ne suo deesse officio videretur, statim catapotia degluttienda afferebat: quæ ut nonnihil turbârunt alvum, ita parum admodum ad materiæ abolitionem faciebant; quinto etenim ab assumpto pharmaco die invasit eum continua febris, alvusque jam prorsus induruerat lotium paucum erat, facies admodum rubicunda, atque perturbata, in summa, omnia viro præsentem intentabant mortem. Ego interim tandem advocatus, etsi præsentibus status anxietatem, & futuri duelli difficultatem explicuissem, quod in me fuit, meo non defui officio, calorem illum febrilem compescens, & ne ulcerato pulmoni (quod summe metuebam) phthisis subsequeretur suppurationis maturationem studeo promovere, fomentis ad id per spongias, emplastris atque cataplasmatis adhibitis. Quod ubi decem, aut paulo amplius dies continuassem, thoracem contemplatus, video utrinque paulo infra mammillas efflorescentem quadam rubedinem, cum levi tumore: & quum interroganti mihi, num dolor aliquis pungens ibi esset? responderet, dolorem quidem persentiscere se, verum totum corpus adeo excruciari, ut quâ parte magis urgeat dolor, ignoret; judico, quod

tes postea docuit, brevi hanc vomicam eruptam in: nam vigesima die, supra septum transversum, in sinisteriore pectoris parte, primum facta continui solutione, maxima puris effluxit copia, ac deinde tertio post die, altero illo tumore, quem in dextro fuisse latere dictum est, rupto, puris sic satis erupit: quod ubi peractum est, extemplo seipso alacrior redditus patiens, remissius febricitavit, dormivit suavius, respiravit facilius, & pro temporis ratione appetebat & concoquebat cibos. Nos interim veriti ne ulceris labra conglutinationem admitterent, aut coalescerent, propter continuum materiæ affluxum, qui nobis suspectus erat, quod pulmonem purulentum prorsus esse animo concepissem, absterso ablutoque vulnere cum melicrato, ac pro artis ratione deligato, atque iis exhibitis quæ pus expurgant atque facilitant, præter opinionem hominem restituimus ac persanavimus: quod summo illi Medico, qui omnia potest in omnibus, & qui per Samaritanum vulnera œnelæo perfudit, ascriptum esse volumus, cum inter miracula non infimum censendum sit: siquidem in pulmonia vehementi ac periculosa, abscessus in cruribus erumpentes, Hippocrati boni sunt ac utiles, quod deorsum & quam longissime ab ægrotatione absistant; optimi tamen, ac omni periculo vacui non censentur, qui citra concoctionis signa erumpunt: quod ut ait Galenus, etsi hominem à periculo in pulmonia imminente liberent, articulus ipse, in quem abscessus decumbit, difficilius sanitati restituatur, adeo ut nonnunquam claudicet æger. Nobis certe metuendum erat, ne in loco vicino nobili orta vomica, tragœdiam aliquam excitaret, & ne puris putredine aut acrimonia corroso diaphragmate, aut substantia pulmonis, aut venoso genere, ut minimum phthisis subsequeretur: aut subita ex insperato mors præsertim quando, ut jam diximus, omnia signa mala essent, & certam mortem prænunciarent, quando nec morbi ipsius magnitudo, vel ægri ipsius vires, ustionem aut sectionem, ad puris excretionem faciendam, admittere videbantur, quæ alioqui purulentis, vel Hippocrate ipso teste, quoties pus in pectus erumpit, non inutilia sciebamus. Nam & Plinius ipse memoriæ prodidit, Phaleræum quendam vomicæ morbo à medicis deploratum, quum mortem in acie quæreret vulnerato pectore, medicinam invenisse. *Balduinus Ronsejus Epist. 8.*

OBSERVATIO XVI.

Puris ex vomica e thorace, per ustionem, sectionem, & costarum perforationem, educendi ratio.

Rupta vomica, pus effunditur in spatium thoracis, quod effusum ac ibi collectum, vera suppuratio seu empyema dicitur. Hoc, sive Anginæ, sive Pleuritidis, sive Peripneumoniæ, sive alterius vitiosi affectus sit consequens, nisi intra quadragesimum diem à die suppurationis expurgetur, hoc est per sputa, aut per urinas, vel alvum, vel uterum in mulieribus, quanquam raro excernatur, phthisin aut suffocationem invehit. Phthisin quidem, corruptis pulmonibus, ob longiorem puris moram in thorace; suffocationem vero, ob puris copiam, febrem adurentem, & virium imbecillitatem, cum suppuratio morbo succedat, cujus vi necessario sunt vires labefactatæ. Etenim *Hippocrates libro de morbis*, suppurationis quatuor eventus facit, duos ad salutem: expectorationem puris, aut ejusdem per alvum & urinas excretionem: duos ad perniciem, phthoen, aut suffocationem; adde & quintum si vis, rarum licet, cum pus in thorace collectum diuturna ibi mora, assiduoque novi puris affluxu, auctaque febre, novam acquirit putredinem, à qua circa costas abscessum excitat, ac velut per cuniculos quosdam e thorace exitum sibi molitur. Si ergo nec per sputa, nec per alvum aut urinas, nec per abscessum in latere excitatum, pus illud in latere thoracis contentum, ob sui crassitiem & copiam, aut virium imbecillitatem, expurgari non possit, unica restat salus, ut si virium robur adsit, per ustionem aut sectionem illi paretur emissarium. Sic enim ex consilio Hippoc. quæ medicamenta non sanant, ea ferro sananda, quæ ferrum non sanat, ea igne sananda, quæ ignis non sanat, ea incurabilia judicanda sunt. Ante sectionem aut ustionem, quo loco quave lateris parte collectum sit pus, disquirendum. Quoniam enim internum thoracis spatium per mediastinum in duos sinus dividitur, ut ex uno in alterum pus influere non possit, eo fit ut suppuratio alias alterutrum duntaxat latus, alias utrumque occupet. Nam quæ in sinistro latere continetur, in sinistram capacitatem pus deponit: quæ in dextro, in dexteram: per pleuritidem, in alterutrum tantum latus: per anginam aut peripneumoniam, in utrumque sæpius: Id discernitur tumore, dolore, calore, pondere, strepitu fluctuante. Tumet enim & sublimius quodammodo cernitur latus ubi collectum pus est, cum cutis exterioris livore quodam & calore, quem corrupta inducit evaporatio, sed & naturæ beneficio pus extrorsum interdum extruditur, atque in musculos externos abscessus erumpit, quò vacuata materia, aliquantulum allevjantur ægri, sed manet ulcus parvum & sinuosum, cui vix adhiberi potest curatio: hoc autem signum non est necessarium. Calidius redditur etiam latus, à putredine scilicet & halitu puris contenti: unde *Hippocrat. libro tertio de morbis*, terra Eretriade, aut Creta liquida ac tepida linteum tenue ablui jubet, eoque totum thoracem obtegi, ut qua primum parte reficcari cœperit, in ea sectio aut ustio fiat. Cum æger in oppositum ac sanum latus decumbit, illi pondus aliquod è superna parte pendere videtur, unde interdum angustia premitur, & tussi fatigatur. Dolor quoque augetur ex decubitu in sanum latus, quia pendens tumor magis gravat. Fluctuatio ac strepitus manifestus puris auditur in affecto latere, dum æger convolvitur, nisi forsan puris crassities, aut copia, quæ omnem thoracis capacitatem implet, impediat fluctuationem illam exaudiri. Ubi his signis de loco ubi pus residet constiterit, non statim tentanda sectio aut ustio lateris: sed ex consilio Hippocratis *in Coacis*, differenda in decimum quintum diem à ruptione vomicæ, donec iterum pus illud concoquatur, quod perpetuo post eruptionem crudescere ac refrigerari solet. Interea lacte, cibisque euchymis nutriendus æger, omnique remediorum genere juvandus. Quo tempore dierum quindecim exacto, citissime secandum aut urendum latus antequam pus corrumpatur, viscera vitium contrahunt, & vires collabantur. Sectio fieri debet quartam & quintam costam, à nothis costis supputando bistorio vulgo dicto, quod non utraque, sed infima tantum parte secet superna vero obtusum sit: sic enim nulla vis inferetur nervo, venæ, & arteriæ, quæ costæ quintæ subsunt, eique assident: sectio quoque debet fieri non recta sed sequendo fibras musculorum intercostalium potius, quam externorum quod hæ facilius quam illæ reparari ac uniri possint ab admotis topicis: item versus spinam, ac posteriorem potius quam anteriorem thoracis partem. quod diaphragma, in quod incumbit pus in thorace collectum, parte thoracis posteriore & versus spinam sit declivius, quam anteriore. Ustio vero lateris fieri debet eadem parte thoracis, nimirum versus spinam, eaque caustico potentiali potius quam actuali, *Hippoc. lib. de intern. affect.* ubi agit de hydrope thoracis, terebello vult perforandam esse costam tertiam ab ultima usque ad os, ad aquarum eductionem: quod genus remedii tutum quidem videri potest, quod ea costæ foratione, nervi, venæ, & ar-

 teriæ,

teriæ, quæ ſingulis coſtis aſſident, à vulnere ſectionis immunes relinquantur: tutum quoque Hippocratis tempore, quo procera erant hominum corpora, coſtis magnis, robuſtis & amplis prædita, in quibus facile erat terebellum imprimere: An verò tenellæ & parvæ, quæ modo ſunt noſtrorum corporum coſtæ, citra perniciem terebellum (niſi tenue ac exile illud fuerit) tolerare poſſint, hoc experientiæ committendum. Facto igitur emiſſario puri per uſtionem, ſectionem, aut perforationem, ſitne aliqua ab uſtione, aut ſectione, aut perforatione ſperanda ſalus, ex puris erumpentis conditione potiſſimum conjiciendum. Spes ergo erit aliqua, eos evaſuros, ſi pus quod erumpit, purum ſit, id eſt, unius formæ, non ex diverſis naturis commixtum; album, ab ea albedine, quam fibrarum, membranarum, & corporum ſpermaticorum integritas inducit: æquale, ea æqualitate materiæ quæ eſt uniuſmodi in craſſitie, tenuitate, colore, coctione: læve, eo lævore, quem vis caloris nativi ſeſe in omnes partes æqualiter inſinuantis profert. Denique minime fœtidum, id eſt, ingrati quodammodo odoris, qui è conditione materiæ puris optimi pendet, in qua fit modica putredo à calore extraneo reſiſtente coctioni. Puris enim coctio ab utroque fit calore, nativo & contra naturam, vel potius fit coctio ſecundum naturam, ſed rei quæ præter naturam eſt. Hæ ſunt conditiones puris optimi, quæ indicant naturam ſic ſuperiorem eſſe materiæ præter naturam, ut non ſolum ſuæ victoriæ characterem in eam imprimat penes colorem, æqualitatem, & lævorem ſubſtantiæ, ſed & eam corpori alendo ineptam & ſuperfluam, tandem expellat. Si vero pus quod erumpit, ſubcruentum ſit, non album, ideoque crudum: cœnoſum, ex corrupta carne pulmonum, ſanguine putri, & corruptione cartilaginum membranarum & bronchiorum ipſorum pulmonũ: fœtidum, particeps non ſolum invictę putredinis, ſed & neſcio cujus malignitatis: moriuntur illi Empyici, puris hujuſmodi fœtore cordis vim obruente atque extinguente. Addit *Hipp. in Coacis* ut plurimum, quod uſtione aut ſectione quoſdam evadere compertum haberet, in diuturnis etiam thoracis ulceribus, *Liebautius in Scholiis ad Aphor.* 44. *lib.* 17. *Hippocr.*

† Conf. *Scultet. obſ.* 99.

OBSERVATIO XVII.

Nova, ingenioſa & admiranda, puris ſupra ſeptum tranſverſum coacervati, & concluſi, per ſectionem comparato emiſſario, eductio, veriſſimis hiſtoriis demonſtrata: quo unico remedio, ægri alias certo perituri, ſervari poſſunt.

EGo ſane multoties ejuſmodi ſectione ſum uſus, illamque alios multos opportune induxiſſe vidi, & (ita me Deus amet) nunquam illam incommodi quid, aut artis noſtræ methodo adverſum aliquid ægris attuliſſe animadverti. Et licet omnes in quibus ſectio fuit attentata, non manſerint ſuperſtites, ſed plerique cum multi ſanguinolenti ſucci per ſectionem, & thoracis vulnus (cujus occaſione illa peragebatur) defluxu occubuerint: mali tamen cauſam in, pulmonis vulnus, ſanguine continuo manans, aut thoracis venam aliquam & arteriam, quæ ſubinde ſanguinem profundebat, non vero in novam ſectionem rejiciendam fuiſſe, eſt longe certiſſimum. Quotieſcumque igitur ſuperiori aliqua thoracis ſede vulnerati, ſecundum ſepti tranſverſi regionem ſupra infraque graviſſimè dolent; & non niſi recta cervice, & thoracis nulli parti incumbente, reſpirare valent, animamque reddere videntur, quoniam nonnihil veluti decubituri inclinantes, illico de opportuno, conſiſtenti extra venas ſanguini, & deinceps generando puri, emiſſario faciendo, cogito, illamque, cujus nunc nobis eſt mentio, ſectionem aggredior. Hanc autem induco novacula, ſecundum decimæ thoracis coſtæ in ea dorſi ſede inceſſum, qua illa maximo in poſteriora obliquatur & prominet: Ubi novacula verſus altiorem latitudinis coſtæ ſedem directa, ad coſtæ os uſque tantam ſectionem fecit, ut ſiniſtræ manus indicis apicem commode recipiat, & ſuperior illa latitudinis coſtæ ſedes digito contingatur: tunc ſecundum digiti tactum & indicium, novaculam, in thoracis uſque cavitatem diligenter cauteque duco: & digito dein magis ac minus ſectioni impoſito, ſanguini in thorace collecto exitum nonnihil præbeo, & indito dein vulneri linamento, quominus eſt ſuum ſanguinem reddat, infirmique vires hac ratione diminuantur, adnitor. Hoc brevi & fideli profecto, & non admodum doloroſo opere, nulla notatu digna pars vulneratur, & jam multo ante ſuperiora vulnera aeri in thoracem aditum dedere. Adeò ut ſectio hac ex parte parum etiam incommodet, vaſa ſecundùm humiliorem nonæ coſtæ ſedem repentia, uti & pulmonem, & ſeptum tranſverſum illæſa ſervans. Ne huc afferam, pulmonem in hoc caſu veluti flaccidum ob priora vulnera dependere, & vacui fuga cum thorace non ſemper moveri, hacque occaſione minus à novacula lædi poſſe. Imò indicis apice hic ideo diligenter utor, ne novacula profundius, & ultra coſtæ oſſis veluti craſſitiem acta illi homini forte obeſim, cui pulmo natura ad ſuccingentem coſtas tunicam fibroſo nexu eſt connatus. in ſanis namque, & nullo etiam thoracis pulmoniſque morbo extinctis, ejuſmodi adnexum me ſæpius in variis thoracis ſedibus obſervaſſe, ſuo loco ſcripſi: indeque tradidi, non omnibus in thoracis uſque cavitatem vulneratis pulmonem quieſcere, & ſanguinem per thoracis cavum diffundi: itaque gravium illorum, quæ ſecundùm ſeptum plerumque eveniunt ſymptomatum, illis nullum ſpecimen apparere. Quod ſi interim ad ſectionis finem, ipſamve coſtas inveſtientem tunicam, pulmonis adhæſum in hoc opere aliquando obſervo, digito per ſectionem penitius deorſum ad ſeptum uſque detenſo, compotem me voti reddo. Ne vero ſectionem hanc adeo timide abhorreas, quatuor ægrorum; quibus meam operam in hac urce proximis menſibus præſtiti, quique hic in medicorum plurium ſint memoria, hiſtorias, obiter commemorare non gravabor, idque vel unius ſanè ægri occaſione, qui præſentis noſtri caſus imaginem quandam, quoddamque veluti ſpecimen proximè oſtendit.

Miles Biſcainus duo vulnera, ſibi ad duorum digitorum latitudinem contermina, dextram ſupra mammillam arcto gladio recepit: hunc altera die cum aliis pluribus Medicis videns, ex febris præſentia, & ſpirandi difficultate, & doloribus circa dextram ſepti tranſverſi ſedem obverſantibus, quodque inſomnis prorſus eſſet, & nonniſi recto thorace conſiſtere poſſet, apertione in inferiori thoracis ſede ipſum indigere concluſi: verum cùm hac etiam facta, ob pulmonis quod adeſſe conjiciebam vulnus, & ſanguinis qui inſuper quoque ex dictis vulneribus accidere poſſet defluxum, adhuc ægrum in gravi periculo verſaturum adderem, is preculis inquam, & linteis quibuſdam crucibus inſignitis commendatus fuit. At cum vulnera extrorſum nihil redderent, ſymptomataque gravius cum vigiliis indies infeſtarent, ægerque perpetuo expiraturus videretur, ad artem noſtram res rurſus quarta die rediit: & cum pulſus in tantis malis virium adhuc aliquid ſupereſſe oſtenderet, ipſe ſectionem in re tam deſperata feci, craſſo ſanguini multo exitum præbens. Mox æger melius multo ſpiravit, & in læſum latus decumbens, ſumptoque cibo, placide ſatis dormivit. Dein quo putris ſanguinis plus per ſectionem ſenſim manabat, eò quoque melius alacriuſque æger habere videbatur. Imo cum non ſanguis amplus,

plius, sed rubra aquosaque sanies, & succedentibus diebus laberudum pus per tria simul jam vulnera profluerer non levem sane salutis spem æger tantisper dedit, donec viribus aliquantulum recreatis, & sanguine (uti arbitror) in venis adaucto, vulnera rursus sanguinem ubertim redderent argumentoque essent ex intimis venis novum sanguinem tam copiose defluere, ut tandem æger ante secundæ septimanæ finem succumberet, nullo interim indicio ostendens, illatam denovo sectionem quicquam alias incommodasse.

Regius Satelles quidam Flander, in pectore in secundæ & tertiæ costarum intervallo, per axillæ posteriora gladio ita vulneratus fuit, ut vulnus duobus orificiis in thoracis cavitatem pertineret. Huic, cum dictis scilicet ante symptomatibus teneretur, sectionem, cujus hic incidit mentio, induxi. Istique omnia tam feliciter cesserunt, ut brevi convaluerit.

In ædibus Oratoris Galliæ Gasco quidam tenui pugione per scapulam thoracis usque cavitatem vulnus recepit, & cum sanguinem in illam confluxisse dictis prius indiciis conjicerem, neque unquam sic scapulam huc illuc reducere possem, ut duo foramina sibi obviam irent, nullaque spes esset thoracis sanguinem, aut pus per scapulæ os posse decumbere, nostra hac sectione mox inter initia sum usus. Quæ, etsi fuerit opportuna, magnumque auxilium attulerit; sanguinis tamen quædam portio inter scapulam & costas accumulata abscessum protulit. Cui parato juxta humiliorem baſis scapulæ angulum emissario, æger plane convaluit.

Nobilis qui Iam Marchioni de Velena a secretis, cum in Shalona, domique morbo laterali diu laborarer, juxta sinistram papillam tumoris cujusdam parvi habuit imaginem. Tumorem hunc Medicus quidam aperuit, pusque in thorace jam mensibus aliquot latitanti exitum molitus est. Verum cum hæc sedes ad opportunam puris evacuationem, ac totius loci, quo pus contentum erat, curationem esset incommoda, Nobilis iste fistulam mihi retinuit, ac cum per intervalla in gravem incideret febrem, & magnis sub scapula, & inferius sub dorso cruciatibus teneretur, multaque hac ex parte huic cum Illustriss. Ducis vitiis essent communia, sectionem nostram faciendam suasi, & illam huc perducto ægro sic perfeci, ut is apud suum Marchionem, obsignatis ulceribus omnibus pulchre valeat. In scripto (ne hic forte plures quibus sectio prospere cessit, & quosdam in quibus astantium aliorum Medicorum mutili timore, sectio male fuit prætermissa, commemorem) quo Nobilis hujus jussu, sententiam meam ipsi familiaribus, & concivibus Medicis ante curationem complectebar, rationem mehercle commemoravi, quibus illum duabus obnoxium esse posse fistulis aliqua ex parte metuebam. At cum in omnem eventum satius esset fistulis pluribus molestari, quam continuo & successivis vicibus impensius febrire, & tanta puris copia, & multis in dorso cruciatibus vexari, & citra spem omnem longioris vitæ, veluti quotidie (ut semel dicam) mori, sectionem certe tanta spe meo scripto prædicavi, ut nostrorum Medicorum permulti, Nobilem ad mihi obsequendum, tantumque (ut ipsis videbatur) remedium experiendum, felici omine fuerint adhortati, lætique mihi rem peragenti astiterint. *Vesalius in Consil pro Illust. Terra novæ Duce, cum Ingrassiæ opusculis publicato.*

OBSERVATIO XVIII.

Puris, in quavis thoracis suppuratione, per sectionem, eductio.

ALiquando ubi magna copia est puris, incisio est facienda secundum longitudinem costarum, inter quartam & quintam thoracis mendosas, factas prius experientia fili actu humidi admoti supra locum, si exiccatur. Sed adverte ne totum pus, vel illius magna quantitas extrahatur semel, sed multis purgationibus, quamvis cito & caute, in habitatione calida, propter conservationem caloris innati & spiritus. Nostris enim temporibus fuit integræ sanitati restitutus hac curatione quidam, nomine Lupus, qui ex vulnere magno partis superioris thoracis, in suppurationem pervenerat magnam, cum febre acuta & maxima difficultate respirationis, educto pure per novam incisionem partis inferioris thoracis, non uno die, sed multis, ne vires deficerent. *Pasch. al. us lib. 1 c. 29. de curand. morb.*

† De Empyematis sectione confer insuper *Hornung. Cist. Med. Epist.* 188. *pag* 364. periclitandam hanc esse monet quoque *Ballon. Epid. pag.* 240. quippe quæ non raro succedit, uti docent exempla Smetii Miscel p. 532. & 355. De loco autem sectionis Thoracis consul. *Tulp. l. 2. c. 5. add. Severin de effic. Medic. p.* 242. *Iohann. Scultet. obs.* 99. *&c.*

DE PHTHISI, PHTHOE, ET TABE.

CAUSA.

OBSERVATIO I.

Phthisis contagium cum ex parentibus, tum aliis contractum, admirabile.

QUÆ sint Phthisis illius causæ, quæ in nobis primo fit, satis esse notum medicis arbitror, quarum nullam necesse est in ea præcedere, quæ è contagione concipitur: potest enim esse, ut quis nec destillationibus detentus sit, nec venam fractam gerat, neque ullo ulcere circa pectus affectus fuerit, nec pleuritidem passus, nec demum ullo vitio tactus, sed optime sanus existens, ex consuetudine tamen & convictu cum phthisico, aut ex fomite labem illam contraxerit: nam mirum profecto est, quanta tenacitate, quanto tempore servetur virus illud in fomite, ita ut vestes quas phthisici gestavere, sæpe visæ sint post biennium attulisse contagionem: quinimo tales etiamnum fiunt & cameræ, & lectuli, & tabulata, ubi phthisici periere. In fomite, igitur illo non aliud putandum est relinqui, quam seminaria contagionis ex ea putrefactione evaporantia, quæ in phthisi fit: quorum mira quædam analogia est, quando ea non ad oculos, non ad palatum, non ad aliud membrum contagiosa sunt, quam ad pulmonem. Causam in universum alibi monstravimus, neque enim omnia in omnia agunt, sed solum quæ & agentis, & materiæ, & applicationis rationem certam habent, atque ob id analoga dicuntur. Signa autem jam tabefacti pulmonis sæpe oculis patent, sæpe enim frustula etiam ipsius per sputum rejecta apparent. Tabescentis & flaccidi jam, non ita manifesta sunt signa, sed tamen cum prolongari morbum vides, sputa horribilia aspectu apparere, fœtere, ac saniem repræsentare, cum & genæ roseæ fiunt, tum certo scire potes tabescere jam pulmonem, præsertim si è contagione concepta fuerit phthisis. Conceptæ autē per contagionem indicia habere poteris, si causas diligenter investigaveris. Similes autem contagiosis & illæ sunt, quæ hæreditariæ à parentibus contrahuntur; mirum enim est quasdam familias usque in quintam & sextam generationem omnes eadem tabis conditione perire, & quosdam eadem ætate. *Fracastorius lib. 2, cap. 9. de Morb Contag.*

Et phthisis non minus contagiosus, quam ex semine profluens morbus, ut non in hac solum, sed & in innumeris aliis experiri mihi licuit. Vidi ego Monspelii, cum adhuc juvenis Medicinæ operam darem Francis-

cum Fortianum, divitem hominem, honoratumque civem, multa familia onustum, phthisicum multos annos miseram vitam duxisse: tandemque eo morbo vita functum, sex illi succedentes liberos in eundem quoque morbum in medio ætatis flore incidisse, eodemque mortis genere, quo pater, decessisse. Annon pravam in semine & morbidam excretionem, qualitatemve occultam aliquam tabificam, semen inficientem, quæ in posteros similem labem intulerit, adfuisse merito credendum est? Sic est profecto: parentum vitia in filios vi seminis genitalis derivari videmus: nec vitia solum, sed & notas occultiores, si quæ in membris quibusdam insint, quin & parentum gestus, motus, formam fere semper filii referunt: tanta est in genitura vis atque potestas. *Vallerìola lib. 3. Observ. 6.*

Vidimus aliquos ita affectum habere pulmonem, ut ne minima quidem pars esset sana, & immunis à putredine. Facta autem insigni putredine in pulmone, per halitum concipiunt contagium: imo cùm phthisici expuunt, expuunt saniem jam putrefactam a pulmone, ita insedit putredo in illo, ut si quis pedibus nudis ambulaverit super ipsum, fiat phthisicus; & aliqui voluerunt odorari sputum tale, & ex halitu inciderunt in phthisin. *Baptista Montanus lectio 48. c. 7 Comm. ad lib. 9. Rasis ad Almansorem.*

Doctor quidam, ut narrat *Iacobus à Partibus, 2. Primi*, sputa tabidi cujusdam prunis injecta subinde olfaciens, phthisicus effectus est sicque exitiali morbo lethalis præsagii notionem 5. *Aph.* 11. proditam, miser emit. *Hieron. Montuus de disciplinis Medico necessariis.*

Plerique jam ab ipso ortu, & à parentibus latente pulmonum vitio tenentur, quo tandem omnes contabescunt, etiamsi nulla, aut certe minima destillatio è cerebro, aut aliunde decumbat, Qui tabida stirpe sati sunt, quasi hereditario jure omnes necessario tabe marcescunt: hocque malum sæpe vidimus in omnes ejusdem familiæ ordine grassari. *Fern lib. 5. c. 10. Patholog.*

† De phthisi contagiosa, vid. quoque *Salmuth. Cent. 3. Obs. 64.* meminit etiam tabidi cujusdam hæreditarii, cum intumescentia corporis, *Ballon. Epid. l. 1. p. 11.*

Oservatio II.

Puella mensium ad vitalia anadrome, Phthisica facta, perit.

FRiderici Freii, Academiæ Syndici filia, annorum circiter viginti, tenella, statura mediòcri, corpore tenuato, forma liberali: è regione ædium mearum apud consanguineum famulam agens, cum aliquoties primos mensium circuitus experta fuisset, nec tamen, ut par erat, expedite typum suum servarent, ipsaque ob ministerium præstandum negligentius haberetur: & à parentibus quoque negligeretur. Factum tandem est, ut in totum suppressis mensium purgationibus, facie, adeoque toto corpore palleret, ventriculus cibum aversaretur, respiratio redderetur difficilior, atque ex levi occasione cordis palpitatione premeretur, & languerent omnia membra, Natura itaque oppressa, seipsam exonerare contendens, mensium materiam per anadromen sursum ad vitalia & pulmones regerens, puellam ad Phthisin præcipitavit, cujus signa & symptomata, quum se indies in virgine jam aperte manifestarent, parentes ægram ex famulatu domum ad se revocant, & filiæ tandem serio consulere contendunt, nimis sera pœnitudine ducti. Verum quum Phthisis in tam tenella corporis constitutione plurimum invaluisset, sive mensium virulentia singulari, sive curationis nimium procrastinatæ negligentia: nullis postmodum remediis adjuvari potuit, quin tabe consumpta, interiret. Observandum hoc loco, primos puellarum menses, natura maligniores esse: at exitiales magis fieri, ubi circa primos typos impediti, non expedite excernuntur. Argumento sunt Melitæi catelli, virginibus nonnullis in Gynæconitide, & alibi in deliciis habiti, qui iis degustatis, ut in exemplis est, sæpè in rabiem aguntur, Proinde non mirum, si sursum restagnantes menses, sua virulentia pulmones erodant, & corrumpant & phthisin, aliat δυσίατον morbum ἀνίατον prorsus efficiant, *Schenckius.*

† adde *Scholz. Cons. 333. fol. 936. Cattier. obs. 11.*

SYMPTOMATA.

Observatio I.

Pulmo consumptus in phthisicis.

PHthisicis non tantum pulmones suppurari, sed penitus quoque in affecto latere absumi, & in pus liquidum, subviride, fœtidum, aliquando inodorum converti, in omnibus quotquot ego secui, deprehendi. In quorum numero, cum aliquibus viventibus adhuc (quibus tuberculum in costarum intervallis prominens, indicium empyematis præbebat) pectus aperiri curarem, purisque maxima copia efflueret, tandem illis è medio sublatis, pectoreque patefacto, nihil penitus de pulmonibus illius loci superesse, sed omnino deperditos, calloque aliquo vasa cordis, quæ huc pertinebant, & arteriæ ramos obturata, succingentemque illius lateris membranam tumidam, pureque crassiore hinc inde veluti pulte oryzea sub viridi conspersam, invenimus. Quod & in aliis, multis post obitum exploratis, eodem modo se habere deprehendimus. In quo casu, hoc præsertim admiratione dignum, multos qui hoc affectu laborabant, præter marcorem corporis & tussim, nullis aliis gravioribus accidentibus divexatos, nihilominus tamen, pauco etiam ante obitum tempore, libere adhuc respirare potuisse, nihilque ipsis in functionibus naturalibus atque animalibus edendis, nisi quod omnia imbecilliora erant, decessisse. *Felix. Platerus de Oservat. propriis.*

† Add. *Barthol. Cent. 2. hist. 76. & Cent. 3. hist. 2.*

Observatio II.

De lateris dolore qui phthisicis supervenit.

PHthisicos diuturnitate mali etiam extenuatos, lateris dolore quandoque corripi accidit: qui subinde valde molestus, & respirandi libertatem adimit; febrilem tamen non multum intendit calorem. His pulmo membranæ costas succingenti ita firmiter agglutinatus adhæret, ut sæpenumero non absque violentia avelli queat. Concepto aliquo spiritu frigido, dolor supervenit. Tollitur ac curatur calorificis, ut fomento ex floribus chamæmeli & cumino: quod multis bene fecit: sacculo hæc insuere oportet: qui deinde vino candido rigatus, calens dolenti loco imponitur. Venam secare qui temere audent, quantum sanguinis demunt, tantum vitæ detrahunt. *Dodonæus Observation. Medicinal. cap. 22.* Non modo autem istis sanguis perperam detrahitur, verum & aliis ex crassis viscidisque humoribus latere dolentibus: Ingerunt enim quandoque sese crassi, viscidique, pituitosi humores, in thoracis spatium, & in ipsos pulmones, qui multitudine sua succingentem membranam distendentes, dolorem adferunt, & vias spiritus intercipientes, spirandi difficultatem inducunt. Nam & his sanguinem, præsertim copiosum, detrahere, est mortis causam ægris præbere: ut *Aetius* scribit *Tetrab. 2. lib. 4. c. ultimo. Idem in Scholiis ad cap. prædictum.*

Observatio III.

Non omnes tabidos sanguinem expuere: tum qui eum expuunt, non eundem semper cum tussi excernere.

QUi dicentur, non ita crebro nobis apparuerunt. Quidam humorem repente expuit liquidæ bili in

in colore perquam similem, medium videlicet inter flavum & pallidum, ac nulla acredine infectum: atque ita quotidie magnam ejus quantitatem expuit, deinde suborta febricula tabescere incœpit, adeo ut purulenta screaret. Postea tractu temporis, quatuor videlicet mensium, exiguum cum pure cruorem rejecit, atque sic aucta febre, magis consumebatur: ac iterum atque iterum magis expuebat, adeo ut magnam sputi quantitatem redderet: quocirca magis increscente febre, ac resolutis viribus, eorum qui tabe marcescunt exemplo, mortem obiit. Deinde alium vidi, eodem fere modo sex mensibus: ac alium quoque diutius laborantem. Igitur qui primus nobis occurrit initio quidem nihil mali habere, sed tandem pessimè affici visus est. Alterum vero cum conspiceremus, e[illegible] statim ab initio, cognito malo, præsenti medicamento succurrere tentavimus: ac multo magis etiam tertio. At quamvis multo negotio utrumque liberare conaremur, nihilominus neque horum nullus, neque alius post eos servari potuit: cum enim morti jam proximi essent, pulmonis ipsius partes quasdam partes expuebant. Proinde facile cognovi, haud ab[illegible] eos affectu laborare, qualem in [illegible] partibus videre solemus, cum a putrefaciente quopiam humore in[illegible]ntur, verum has & ab[illegible], & [illegible] possumus: pulmoni vero horum auxiliorum nullum adhibere licet. Quapropter omnes perire necesse est. At vero postremum cum viderem, ad [illegible] excreationem [illegible] meo animo converti, & quidem [illegible], atque potionibus ad id efficacibus. Proinde medicamentum, quod hedychroum vocant, in [illegible] naribus ipsius jugiter adhibere jussi: ad somnum vero sese convertenti, præscripsi ut nares [illegible] aliquo pretiosorum unguentorum illinerentur, qualia videlicet Romæ præparari solent, vocant vero ea & foliata & spicata. Atque dedi in potu medicamenta, [illegible] vocatam compositionem, ambrosiam, athanasiam, theriacam. Itaque perpetuo [illegible] tandem similiter ut reliqui tabidi vitam [illegible]: quam fortasse ob jam dictam educationem longiori tempore protraxerat. *Galen. lib. 4. c. 9. de [illegible].*

† Vid. *Riv. Cent. 2. obs. 9.*

Galenus raros quosdam casus recenset, in quibus phthisici evaserunt nulla antecedente hæmoptoisi aut suppuratione, aut acri destillatione, propter humiditatem cum aliquanto humore, quæ satis esse queat pulmoni putrefaciendo, visceri mollissimo, in quo pituita allata [illegible], aut putrefacit per moram. Adjuvat quod cibi [illegible] & excrementorum meatibus pulmo destituitur, habetque facultates naturales, post glandulas maxime imbeciles, & cor vicinum, quo exuritur & acuitur pituita. *Jacotius Comm. ad Aph. 13. sect. 2. lib. 6. Coac. Hipp.*

Magna inter scriptores controversia est, possitne quis circa cruentam sanguinis excreationem tabe resolvi? Nonnulli post solam screationem humoris liquidi & subflavi, levi febricula correpti, tabescere cœperunt, ac multo post tempore cruoris exiguum quiddam cum pure rejecerunt. Sed nō paucos etiam animadverti tabe sensim sublatos, in quibus nihil omnino cruoris toto morbi decursu comparuit. *Fern. lib. 5 cap. 10. Patholog.*

Quod scribit Galenus, per tussim rejici, quæ in pulmone continentur, eget consideratione: solet enim *Galenus* dicere *in libris de loc. affect.* & alibi passim, per os quædam ejici cum sola exputione, & hæc oris atque palati affectus ostendere: alia vero per excreationem, sive ut vulgus vocat rascationem, & hæc faucium morbos patefacere: alia verò cum levi tussi, quæ sunt indicia laryngis asperæ arteriæ, quæ in cervice continetur: alia verò per tussim veram expui, & hæc signa esse pulmonis læsi; atque hoc indicio ulcera pulmonis a prædictis partibus ulceratis, aut sanguinem effundentibus, per sanguinis spumosi sputum distingui prædicat. Verum id magno meo malo didici: aliter aliquando fieri. Nam Francisca Damiana uxor mea formosissima, & honestissima mulier, annos viginti nata, cum Pisis unà cum illa degerem; spirante Austro, qui in eo loco frequentissimus & vehementissimus est, ex destillatione a capite, manè cum adhuc in lecto esset, sanguinem expuere cœpit, & ex eo non leviter terreri. Sed cùm ego Galeni doctrina instructus, illam hortarer, ut nihil vereretur: propterea quod sine tussi, cum levi solum rascatione sanguinem facillime emitteret: melius sperare cœpit: nec postea unquam sanguinem expuit, sed pituitosum humorem primum, deinde pus, & hæc cum tussi & febre, quæ statim ab initio invasit, atque cum his malis, quæ orta sunt in Autumno, circa finem mensis Maji expiravit: nec passus sum illam dissecari. Perierunt eo nunc in eadem civitate duæ aliæ juvenes fœminæ, eodem malo affectæ. Sed uxor Leonardi Pisiensis Medici duos fere annos vixit, & posteaquam mortua est, & dissecta, invenimus in supernea parte pulmonis, quæ primis costis subjicitur, ulcus in quo vix castanea includi potuisset, hæc nunquam sanguinem expuit, quod extra vasa pulmonis ulcus consisteret. Ex quibus colligo, non omnes qui tabe pereunt, semper sanguinem expuere, & eos qui id faciunt, non semper cum tussi eum rejicere: sed solum cum ulcus in profundioribus pulmonis partibus est, ubi majora sunt vasa, quæ sanguinem continent. *Joan. Argenterius Comment. 3 in Art. Med. Gal.*

DE TABE.

OBSERVATIO I.

De Tabe simplici.

E Tabe simplici innumeros sanavi: atque inter reliquos, filios duos fabri lignarii, qui apud portam Tonsam habitabat. Erat autem, præter victus moderatam rationem, ex pane cocto cum seminibus peponum contusis ac colatis, aut ptisana cochleis, cancris testudinibus & potu vini albi, unicum hoc præsidium: sanguinem suillum & cochleas purgatas, & ranas cum germinibus rubi, in balneo Mariæ destillabam, & aquæ hujus, pro ætate, quantitatem dabam, donec pingues efficerentur. Sic etiam sanavi filium Jacobi Mariæ Astolphi, tabellionis summæ fidei, amicique nostri. *Cardanus Curat. admirand. num. 4.*

OBSERVATIO II.

De summa tabe, cum fluxu ventris.

QUæ contigerint in hoc genere morbi in filiis Laurentii Gadii, tempus est ut exponam. Hic tabellio est. Contigit autem anno, ni fallor 1546 ut duo filii morerentur ex simili ferè morbo. Ad tertium autem adolescentulum vocatus, qui & ipse eodem morbo laborare videbatur, judicio parentum & domesticorum, cum jam fluxu ventris, & tussi, & summa tabe detineretur, judicavi celerrimè moriturum. Itaq; cum alii quatuor filii & ipsi eodem morbo detineri viderentur, territus pater, quasi de veneno suspicabatur. At ego verecundè petii, ut cum mortuus esset, qui jam graviter laborabat, liceret corpus dissecare ut aliis prospiceretur. Annuit pater dissecuimusque. Sed hac in cura, & actione aderat Franciscus Peregus Medicus, perfecta est res: inveni in jecore pustulas sicut ciceris grana, candida, rotunda: in pulmone quoque alias, & partem oblongam lividam atque siccam. Ex quibus conjectura assecuti sumus, non esse venenum: curæque modum. Itaque hac ratione servati sunt omnes, qui superstites erant filii, & nunc etiam vivunt. Curatio autem fuit cum refrigerantibus & humectantibus, & usu sacchari rosacei assiduo, *Idem Curat. admirand. Num. 10.*

Observatio III.

Fratrum duorum prodigiosa & formidanda tabes.

ANni jam tres abiere, ex quibus mirandum oculis nostris spectaculum oblatum est. Accersitus enim fui à muliere quadam, in terræ Lotharingiæ oppidulum, nomine Lunevillam, à Nancejo Lotharingiæ primario oppido, milliaribus octo, & quatuor à celebratissimo Divi Nicolai fano distantem, ut filium ejus imbecillum prorsus, & morbi languore propè consumptum inviserem. Quem cum viderem, plurimum equidem miratus sum, & in magnũ stuporem redactus, rei novitate invisâ, ut puto, atque inaudita. Quando erat hic adolescentulus decem annos natus, ut mater dicebat, qui quadriennio lenta hac tabis consumptione usque adeò fuit extenuatus, arefactus atque maceratus, ut præfissa cutis ossa denudaret, & ea videnda hominibus exponeret. Percontanti mihi morbi causam, mater nihil quicquam referre potuit. Enimuero ait huic adolescentulo esse fratrem, alia tamen ex matre, consimili tabe conflictatum, quem mihi quoque ostendi postulavi: hic decimum quartum annum attingebat. Itaque corpus habebat eâ confœderatione cutem maritans ossibus, ut osseus totus, nervisque tantum coalitus & compactus videretur, ipsam certe mortis effigiem illum judicasses. Ambulabat satis expeditè: nam Simiam propemodum referebat. Inter ambulandum ossa mutuo contactu concrepitare audiebantur, perinde ut aridæ nucum testulæ cum attrectantur. Cogitavi apud me tacitus, hos non eadem quidem matre natos, sed patre tamen eodem genitos, eumque esse fabrum, assiduo fornacis igne se concremantem, carbonumque fumo corporis humores exiccantem; quem infestum esse, vel ex eo clarissimum est, quod illo plerique suffumigati atque infestati, animam exhalasse comperti sunt. *Symph. Campegius lib. 4. cap. 13. Enarrat Histor. Galeni.*

DE TABE PECTOREA.

PEctoream Tabem appellamus, non quæ intra pectus sedem habeat, quo pacto Phthisis pulmonia eo nomine comprehenderetur, sed in qua ipsa Pectoris crates vitietur; id quod fit in morbo, quem hic describendum sumsimus. Est autem is, æquè ac Labrosulcium, Puerilis duntaxat seu Infantilis, & vulgatissimus in Anglia; uti & in Hibernia ab aliquot annis, ubi antea solebat rarissimus esse, ac vix cognitus. Invadit autem non grandiusculos tantum Infantes, ut fere Labrosulcium, sed valdè teneros, ac recens natos: sicuti contrà rarissimè ullos trimis majores adoritur, & ut plurimum intra bimatum ipsum se continet. Multæ corporis partes in hoc morbo afficiuntur, Pectus, Caput, Artus, aliæ: sed præ omnibus ac ante omnia Pectus, cujus pars anterior, quæ lata esse debebat ac plana angustior fit; & utrinque acclivis, in medio seu sterni regione altius assurgit, tandemque prorsus carinatur. Costæ inferiores, ad latus foveæ Ventriculi introrsum retrahuntur, ac quandam utrinque velut scrobem faciunt; totoque sui ductu quibusdam velut nodis aspernantur ac inæquales fiunt, Viciata pectoris figura respirationem facit impeditiorem ac crebriorem, cui etiam tussicula, plerumque sicca, comitatur. Caput grandescit ultra debitum modum; ac proportione inferiores corporis partes, coxæ, femora, crura, extenuantur ac debilescunt; unde Infantes incessui inepti redduntur, non modo illi qui unquam adhuc eo usi fuerant, sed & qui firmiter admodum agiliterque incedere ac discurrere cœperant diu ante quàm hoc morbo prehenderentur.

Dorsi spina in multis curvatur, atque arcus instar in exteriora flectitur. Ossa articulorum in brachiis ac cruribus, non omnium, sed carporum ac talorum, augentur, ac tantopere protuberant, ac si duplicata ferè esset eorum moles: unde etiam Doubling of the joints, id est, Juncturarum duplicationem, id vitium nominant Angli; qui morbum ipsum, hoc symptomate stipatum, Tent, indigitant: quum alioquin cum generaliori vocabulo, omnemque ejus speciem includente, The Rickets appellent. Præter hæc omnia dextrum hypochondrium tumescit totum, tumore æquali, magno, ac renitente, sic ut digitos sub costas nothas adigere non possis; & sanè omnis mali vel origo vel fomes latet hoc in loco, sicuti mox dicemus. Tumor iste, cum pectoris aliqua angustia, statim in ipso morbi initio apparent; sic ut interdum quidem ambo ista simul eodemque tempore se prodant, aliàs verò vel hoc vel illud altero nonnihil anterius fit: nodi in costis, ac scrobes istæ in imis oris pectoris, postea accedunt; quando etiam pectus fit magis magisque angustum. Capitis incrementum istis posterius est; nisi quod Pectus toto morbi decursu arctius redditur, donec ad summam angustiam deventum fit, sic ut carinæ instar acutum fiat, ac promineat: quod ferè non fit nisi paucis ante mortem diebus. Est enim lethalis hic morbus si vel negligatur penitùs, vel serò aut pravè curetur, plurimosque quotidie absumit: neque ullus est annus, quo non aliquot millia Infantium eo pereant. Articulorum granditas ferè non nisi ultimo loco supervenire solet; quanquam multi sunt, qui eam nunquam patiuntur, ac moriuntur prius, quàm ad eam deveniatur: sicuti rursus ex iis, quibus illa accidit: permulti evadunt, etiamsi incuriosius habeantur; quippe haud ita periculosa est illa tabis Pectoreæ species, quæ hoc symptoma trahit, quam quæ eo caret.

Origo hujus Labis à Jecore est præsepe, non vitiato, ullamve noxam passo, sed supra modum adaucto, ita ut plerumque duplo, imò fermè triplo majus sit quam par erat, totamque anteriorem epigastrii partem occupet, & ipsum quoque sinistrum hypochondrium attingat, interdum quoque impleat. Jecur sit adauctum cum in ipso ventre non inveniat spatii satis ubi se commodè explicet, à thorace mutuatur quod ipsi deest, ac versus superiora assurgens, diaphragma longè impellit, adeò ut interdum pectoris cavo vix dimidiam partem spatii ipsi debiti relinquat. Pulmones sic in arctum redacti contrahunt sese, ac in sese colligunt; unde fit ut pectoris quoque crates, ipsorum causa facta, iis se accommodet, ac angustior evadat. Quandoque ab ipso pectore & Pulmonibus incipit malum, hectica quadam siccitate, cum nonnullo etiam caloris excessu, abscessis; qua sensim marcescentes illæ partes, ac sese contrahentes, quum vix ullum nutrimentum tunc capiant, sanguinem, quem in statu naturali valdè copiosum ad se trahere ac absumere solent, jecori refundunt; quod eo circumfluens, plus justo increscit, atque in omnem partem sese adauget: cujusmodi nimium Jecoris incrementum, ab eadem causa profectum, in Phtisi quoque, seu Pulmonum tabe, crebrò deprehendimus. Sicuti autem in priori casu Jecoris augmentum principalis hujus Morbi causa est, ita in hoc quoque non parum ad eundem fovendum confert, atque in progressu eadem omnia mala importat, quæ modò memoravimus; atque sic morbum, quanquam non ab ipso cœptum, fovet tamen, & magnopere adauget; neq; in hac Pectorea tabis specie ullum magnopere periculum est (sicuti mox amplius declarabimus) donec ista à jecore noxa supervenerit; quæ & supervenit semper, si diutius trahatur malum, neque statim initio curetur, aut ab alia causa præmortuus infans fuerit. Ego sanè, quum plurima corpora, utravis hujus morbi specie extincta; secuerim, autopsia deprehendi rem ita se habere; neque

quæ unquam mihi adhuc infantis isto morbo defuncti corpus aperire contigit, in quo non prægrande ejusmodi hepar repererim.

Mali hujus originem Infantes sæpe in utero Matris contrahunt, idque vel mox in ipso conceptu, vel gestationis tempore. Prius evenire solet, ubi vel pater, vel uterque parens calida & sicca utriusque Visceris, Jecoris & Pulmonum, vel alterius intemperie laborat. Alterum à sola matre proficiscitur, quando ea in victu multum peccat, interea dum uterum gerit, atq. Vinum Cerevisiam fortem, Aquam vitæ, crebrius ac largius ingurgitat. Eodemq; vel matris vel ascititiæ Nutricis vitio hæc labes accersitur etiã infanti, qui alioquin ei ab ortu obnoxius nequaquam fuerit, si liberaliori cujuscunque liceræ potui crebrius ac largius indulgeant, istoque pacto lac suum inficiant, ac naturalem ejus bonitatem corrumpant. Quandoque cæcæ huic malo caussæ subsunt, infantesque ejus initia secum ex matris utero deferunt vel postmodum id contrahunt, absque eo ut nullus ejusmodi defectus vel in parentibus vel in nutrice compareat. Sanè ut in aliis permultis humani corporis affectibus, ita in hoc quoque siderum ictus isti vel procreando vel fovendo magnopere inserviunt.

Morbus iste ægrius tollitur, si à Jecore cœpit, quam si à Pectore; magisque etiam, si à primo ortu Infans ei obnoxius fuerit. Quando in Pectore ipso originem habet, curatio ejus satis facilis est; quum siccitas etiam Hectica, quæ in corporibus adultis ferè immedicabilis, in corpore infantili cum minori difficultate emendetur. Curatur autem balneis unguentisque emollientibus atque chalasticis, aliisque ad humectanda pectoris ossa pulmonesque accommodatis: inter quæ pellis ovi aut agno recens detracta, & adhuc calens applicata, atque aliquot horis relicta, mirifice multis profuit.

Quod si jam in progressu est morbus, atque jecur super augere cœpit; aut si ab ipso jecore processit malum: Isti quoque medicatio adhibenda est, omnibusque modis conandum, ut incremento obsistatur, atque intra naturalem modum coerceatur, quam in rem non linimenta modo & unguenta, aliaque Topica, sed interna quoque in usum trahenda; sic tamen ut non salubritatis tantum ratio habeatur, sed & teneræ isti ætati affectus ac sapor medicamentorum attemperetur. Pari quoque Prudentia cavendum, ne dum refrigerare ac contrahere Jecur nitimur, obstructiones aliaque mala in eo generemus, nimio Adstringentium aut intempestivo Emplasticorum usu atque sic geminam pro simplici labem accersamus, morbumque penitus incurabilem reddamus. Super omnia autem sciendum pro internis externisque medicamentis ea hic deligenda, quæ & Jecori privatim amica sint, & præter communes cum aliis multis medicinis Refrigerandi, atque Astringendi facultates, peculiarem aptitudinem, huic operi necessariam sortita sint. Purgatio nullum hic locum habet, ne sanguinis quidem missio nisi morbo longius progresso, ac capite jam nimium aucto: quando sanguisugæ venis post aures, atque in fronte & temporibus, utiliter admoventur multumque ad universam curationem conducunt, ideoque, si res ita ferat, secundo ac tertio usurpandæ sunt.

Victus ratio longè alia in hoc morbo instituenda est, quam imprudentioribus, ac naturam ejus non satis perspectam habentibus, videri posset: non enim atrophiæ, qua infantes contabescunt, per se attendendum est, neque conandum ei occurrere pleniore cibatu ac validius nutriente, quod esset oleum addere camino: sed contra omnis opera in id adhibenda est, ut exuberans sanguinis copia compescatur, ac nimius ejus fervor, nimiaque tenuitas & acrimonia coerceantur: quod quibus potissimum rebus effici debeat, neminem doctum Medicum latere potest. Quod si ita teneri sunt infantes, nihil dum præter lac nutricium assumant, Matri vel Nutrici ea danda sunt, quæ prædictis scopis inserviant, ac lac earum debito modo attemperare valeant. In iis verò infantibus, qui grandiusculi jam nondum tamen ablactati & ubera sugunt, & alios præterea cibos ac potus assumunt utroque modo agentum est, & tum nutricum victus ita ut diximus ordinandus.

Hæc curationis vis, solicite observata, & diu admodum continuata (: nihil enim hic parvo temporis spatio effici potest, præsertim ubi altius hæsit malum:) feliciter curatur iste morbus, Divino favore opus secundante. Ac verè affirmare possum, fratrem meum Gerardum Bootium, & me quam plurimos ita integræ sanitati restituisse, non modo qui eo leviter ac nupere laborabant, sed & qui diutius ac gravius eo affligebantur; ac quidem nonnullos, in quibus adeo inveteratus erat, ut vix sanationem admittere posse videretur.

Morbum istum non in Anglia duntaxat & Hibernia sed & in aliis quoque regionibus grassari verisimile est, & de Gallia quidem mihi certissimè constat. Quippe illo trium annorum & dimidii spatio, quod effluxit, ex quo ista scripserim, diversos hic Parisiis infantes vidi eo laborantes eosque methodo mihi usitata atque isto capite indicata feliciter persanavi. *Arnoldus Boot cap. XII.*

DE PHTHOE.

OBSERVATIO I.

De phthoe cum febre, tussi, sputo puris & spirandi difficultate.

SAnavi neptem adolescentulam à Pontificis libellis, Datarium vocant Francisci Alciati postquam velut phthoë pessima laborantem ipso ego pro deplorata reliqueram, aderat febris vehemens, spirandi difficultas, maxima tussis, puris sputum copiosum: Itaque cum cætera præsidia non valerent, jussi ut sola ptisana pro cibo uteretur, aquaque cum sacharo confecta: acciperet autem singulo mane, uncias quatuor decocti caudarum, & chelarum cancrorum, in aqua hordei, cum drachmis duabus sacchari, convaluitque perfectè, & sanata est. Hoc eodem auxilio multos admodum curavi, qui integræ sanitati restituti sunt: erat autem illa filia unius, qui ex vera phthoë obierat. *Card. Curat. admirand. Num. 2.*

OBSERVATIO II.

De phthoe exquisita, & sanguinis sputo.

EX phthoë exquisita nonnisi unum servasse memini, Iulium Catium, institutorem junioris ætatis Principis Mantuæ in humanioribus literis: is perfectè sanatus est. Fuit autem cura longa & artificiosa. Et præter victus rationem humectantem & exquisitam, lutique Samii (quod nunc vocant Armenum) usum aquæque destillatæ per balneum, ex foliis oristolochiæ & consolidæ, seu symphyti cum vinaciola & lichene. Non satis memini, num aliud addiderim, præter rubi, rosarumque germina, aquas etiam calidas, Veronensi ex agro Calderæ vocatas exhibui. Ita seu diligentia seu bona fortuna quadam, & sua, & mea usus, sanatus est. Nec ignoro nunc multa posse addi, aloes succum in destillatione & galliopsis radices, & vulpis pulmones, & lutum armenum: quod & tunc addidimus.

Verùm qui non curati sunt, sed diu protracta fuit vita, plures fuere: Donatus Lanza, Hieronymus Tiboldus, & Franciscus Sextius, aliique multi: sed horum trium, quorum & miraculum, & exitus idem ferme fuit, historiam narrare decrevi. Donatus itaque Lanza pharmacopola erat, è regione templi Scalæ, vir probus & Musicus: & ob id Leoni Ogiono Musico,

& qui me ea in arte instruxerat, maxime notus. Cum hoc aliquando transibam ante tabernam Lanzæ: atque ibidem paululum moratus cum Leone, verba forte fortuna de cura phthoes habebam: ille autem ex taberna cuncta (ut postmodum intellexi) observabat, quæ dicebam. Ubi sermonem absolvimus, rogat me ut paululum in taberna conquiescerem, auditurus quæ narraret, ibi omnia aperuit, & sanguinis sputum, & saniei, & febriculam, & extenuationem: rogat, ut si quid auxilii haberem, impertirer, haud ingratum futurum beneficii accepti. Itaque copiose de omnibus disserens, adeo illum juvi, ut se sanum apud omnes prædicaret: sputum tamen sanguinis non omnino cessavit. Hieronymus verò Tiboldus mercator, ad tabem natus, macilentus & alatus, jam pluribus mensibus jacuerat in lecto, & pro deplorato habebatur, quod saniem haud dubiè multam quotidie expueret & consumptus esset totus, nec cartilagines integræ illi erant, sed & hic revixit, & impinguatus est, filiamque ex uxore suscepit. Sextius autem, cum illi jam duo fratres ex eodem morbo periissent, ad extremum consumptionis deductus erat: sed hunc non potui efficere unquam, ut febris putrida relinqueret, quamobrem vix tribus annis supervixit, & morbi vi absumptus est demum; reliqui longiori tempore, & non sine causa obiere. Lanza enim post quadriennium, dum prætoris familiam effugit, è fenestra saltu se dejecit, inde diu latuit in piscina: unde cum nec sic, nisi jam diu à febre correptus, sibi prospexisset, quadriennio post obiit. Tiboldus autem totus è pluvia madidus, noctem in alea consumpsit, unde cum febre correptus esset, nec ego adessem, diu atque diu conflictatus, ac frustra nostrum implorans auxilium, qui tum Papiæ degebam, quinquennio postquam relevatus erat, periit. Verum dices: quibusnam remediis levati sunt? Iisdem quibus Catius sanatus est. Sed à sanguinis sputo antequam prorsus tabescerent, multos curavi ac liberavi: Ambrosium Seronum, militem strenuum, cui haud dubie vas in pulmone ex destillatione jam quatriduo disruptum erat, Aloysium quoque Pusanium, tum adolescentem, qui etiam nunc vivit: & Cæsarem Bozium, cujus duo fratres proximis ante diebus eodem morbo absumpti fuerant. Cura fuit, qualis à *Galeno* describitur *in quinto artis Curativæ*, hoc uno addito, quod super renes lintea, madefacta in succo plantaginis, imponebam: quo etiam auxilio curavi Ambrosium Castanum, virum prope septuagenarium, qui libras sanguinis supra decem evomuerat: nuncque etiam cum multi anni interjecti sint, vivit. *Idem Cardanus Curationum admirandarum Numer.* 5.6.7.

† Phthiseos à sputo sanguinis ortæ meminit *Rolfinck l.* 1 *Diss.c.*13.

Observatio III.

Phthisicos nonnullos, vitam ad multos annos produxisse.

QUandoque accidit phthisico, ut protendatur cum eo phthisis, producens cum spatio temporis, & similiter extenditur à juventute usque senectutem, Et ego jam vidi mulierem vixisse in phthisi circiter viginti tres annos, aut plus parum. *Avicenna lib.* 3. *Fen.* 10. *tract.* 4. *cap* 18.

Vidi ego Mediolani mulierem, quæ non utebatur regimine nisi communi: cum assisteret igni quasi continue, vel in locis siccis multum, erat enim furnaria: fuit phthisica plus viginti octo annis, & ambulabat per domum & laborabat: assistebat ad panem coquendum in clibano, unde siccitas indurando multum prolongat. *Matth. de Gradi, cap.* 54, *Comment. in* 9. *lib. Rasis ad Almansorem.*

Aliquot scio, quos referre possem, nec dubito quin alii alios sciant, qui post certa exulcerati pulmonis signa notasque omnes, annis deinde aliquot supervixere, actionibus suis functi utcunque, dubia tamen valetudine eorum plures & infirma, atque ad minima quæque errata detegente se noxa: quibus cum vulgo medicorum, inducta ulceri crusta protrahi vitam dicimus: sanè non abs ratione: meliùs tamen dicturi atque existimaturi, si Galeni hic more loquentes, bene resiccato, & obdurato ulcere callo, fieri id diceremus. Mulieris quidem historia est furnariam exercentis, quam annis nescio quot, ignis cui assistere perpetuo ex arte sua cogeretur, egregie siccantis, beneficio vixisse referunt. Itaque qui Tabias non habent ad quas se conferant, habere correctum igne quoquo modo aërem poterunt; qui si ex resinosarum præterea arborum lignis succendantur, utiq; facturus melius ad rem hanc sit, quando inter pinos quoque piceasque, & abietes domicilia parasse sic affectis, utilissimum esse prodiderint non postremi nominis Medici. *Iul. Alexandr. annotat. ad cap.* 14. *lib.* 5. *Therapeut. method. Gal.*

Quod tabidus, aut supervenientibus hæmorrhoidibus vel similibus auxiliis sanari queat, aut obducta crusta diu vivere, experimenta docent, & Avicenna refert, durasse tabidam mulierem annos 23. Et Rhasius quoque ex Hippocrate affirmat, sæpe phthisin, epilepsiam, maniam, reliquosque morbos gravissimos, ab eo tempore quo pueri ablactantur, ad pubertatem sanari, quod eo tempore vires naturales ad coctionem, dissolutionemque pravi excrementi maxime valeant, simul & corporis constitutio mollis ac fluida ad expurgationem sit paratissima. Ut enim ante ablactationem propter humidi copiam calor innatus, etiam multus, parum potest, ita ut debilis dicatur Galeno: sic post pubertatem minor jam quodammodo languescit. Hæc autem intelligenda sunt de tabidis, in quibus hectica nondum confirmata est, aut febris tantu urget ex putrescente pure *Iacotius com. ad aph.* 12 *sect.* 2. *lib.* 6. *Coac. Hipp.*

Mulierem Dordracenam novi, uxorem illius Petri Gualteri Cerevisiarii Delfensis, pro cujus ædibus civitas Dordracena pro insigni erat, quæ octo annos phthisica supervixit, continuo quid pituitæ, aut purulenti quid excreans, licet tandem tabida obierit. *Forest. observat.* 55 *lib.* 16.

CURATIO PHTHISIS NOVA, *rara, absoluta.*

Observatio I.

Phthisin, contra receptam hactenus Medicorum & Scholarum opinionem, minime inter desperatos morbos, sed curabiles, habendam.

MEdici omnes, qui hucusque de tabe scripserunt, curari illam non posse affirmant: quod autem aut nullo modo, aut difficillimè curari possit, ex eo fieri affirmant, quia tabes fit ex acris & erodentis humoris in pulmonem defluxu, ex quo ulcera in pulmone fiunt: quæ quidem curari non possunt, quia pulmo propter respirationem in perpetuo motu est, ulcera vero si sanari debent, quietem requirunt: neque quæ hucusque scripta sunt præsidia, profuisse visa unquam sunt; neque Medicus, qui tabem curet, adhuc est inventus, cùm multos in pectore & dorso vulneratos curaverim, quibus omnino transfossus fuerat pulmo: qui omnes meis remediis sanati sunt, neque ullus, quod Dei bonitati adscribo, unquam periit. Conjectura quadam ductus arbitrabar: si hi, quibus maxima sunt in pulmone ulcera, & pulmo omnino transfossus est, & propter illius motum perpetuum tam copiose sanguis effluit, his remediis, Deo juvante, sanantur omnes: quare & tabidi non sanabuntur, quorum ulcera in pulmone tam parva sunt? Cum hæc animo revoluerem, atque illos sanari posse judicarem, in uno curationem sum expertus, qui ita convaluit & sanus evasit,

[illegible] nullus unquam melius: & tabidi febre continuâ [illegible] remedio convalescunt, pingues fiunt, & [illegible] & bene colorati, ut nihil [illegible] expetendum [illegible]. Curand. rationem in reliquis [illegible].

M[illegible], nomine Leonora à Riccio, annis abhinc [illegible], cum ex copioso sanguinis sputo à pulmone ([illegible] medicorum communem sententiam [illegible], tandem in phthisin [illegible], pluribus [illegible] mensibus, [illegible] pus graviter olens [illegible] in parte dextra [illegible] per sinistrum latere [illegible] dextram partem [illegible], [illegible] vena [illegible] praeceps [illegible] suppuratio [illegible], ac tandem [illegible] ([illegible]) A [illegible] per [illegible], & Medici [illegible] doctissimi, qui eam curabant, [illegible] est, [illegible] mense [illegible]. Sed ecce quod à Neapoli [illegible] mense [illegible] phthisica [illegible] nostram opem [illegible] plurimum [illegible] ac [illegible] D. O. [illegible] Max. favente fuerint [illegible] per somnia quoque [illegible] ribat. Sed [illegible] tur. Nos enim [illegible] in principio [illegible] videremus, conformes [illegible] doctissimis [illegible] stente [illegible] sumpsimus: sed [illegible] pus [illegible] mansisse [illegible] pro [illegible] per [illegible] quae [illegible] cubus [illegible] Galeni [illegible] & experimento [illegible] ac [illegible] quam plus [illegible] per sputum [illegible] communi [illegible] Quae [illegible] purum [illegible] sanguinem [illegible] fortuna [illegible] vix [illegible] effatu dignum remedium [illegible] E [illegible] Chirurg [illegible] quadam [illegible] & naturam quodam [illegible] praeter [illegible] experimentum [illegible] excellens, ac conferret ligni sancti decoctum [illegible] verò, diutius [illegible] tanquam [illegible] fere [illegible] Gallico infectos curare [illegible] Cui, tanquam ab omni [illegible] genere [illegible], & praeter omnem [illegible] quod melius esset cum spe aliqua [illegible] & [illegible] tentare quam omnino sic desperatam [illegible] nobiscum dicentes, *[illegible]* [illegible] Hac igitur [illegible] bortam, praetermissa [illegible] quod in dextro brachio jam [illegible], incepimus sancti ligni decoctum propinare. Sicque ergo te [illegible] quo eam [illegible] tam [illegible] omnes [illegible], perpulchra [illegible] mihi propriis manibus, laeta & incolumis jam reddita, ex albo serico satis apposite contexuit [illegible] victoria ligni, & [illegible] oblationem, propter acceptam insperatam salutem [illegible] per mentem hujusmodi decoctum [illegible]. Quae cum virgo adhuc sit, hodie jam conjugi tradenda, & ad nuptias parata est, jamque agitur fere decimus annus, quod salva est, nec amplius recidivavit.

Deinde ut secundam attingamus historiam, jam agitur sextus annus, quod similiter phthisicus factus Magnificus Augustinus de Urbina, Sanctissimae Inquisitionis officii dignissimus Capitaneus, à quibusdam è primatibus quoque medicis deploratus, & tanquam omnino moriturus condemnatus est, e cujus ore non screatus modo, sed anhelitus etiam (ipsa videlicet exspiratio) usque adeo foetidissimi graviterque olentissimi erant, ut vix ad ostium camerae accedere potuissem, quin eo foetore summovere laederet, & usque adeo occuparet, ut omnino deliquium, ni cito extra domum exirem, febrisque continua in hoc intensior quam in illa, & intra habitudinem quam & hic, & praedictam ratione habebant, putri sanctum, & omnis ordinis expers febris conjuncta utrique erat. Hoc igitur Capitaneo, exemplo sumpto à priore [illegible] medio [illegible] sancti decoctum propinavimus. Et quoniam cum phthisi etiam herniam maximam habebat, summeque [illegible], qui herniis [illegible] antiquus sibi erat: ideirco eorum huic duo [illegible] fecimus, alterum [illegible] crure, alterum vero propter [illegible] etiam destillationes, in sinistro brachio [illegible] Mi[illegible] etiam ad Montem [illegible], ubi tale decoctum per [illegible] plus [illegible] sumpsit [illegible] praecepimus, non tantum quia [illegible] quantù ut ejus morti [illegible] quemadmodum medicorum mos est, desperatos ex morbis chronicis ad balnea, vel novum aërem transmittere, ut mortis crimen, & infamiam effugiant. Sed neque Capitaneus hic, neque mulier illa vel per somnium quidem Gallici morbi suspicionem [illegible] unquam habuerunt. Estque Capitaneus nunc, obesior & obesior, quam antea unquam fuit. *[illegible] pro [illegible] pectoris [illegible]. Ducis Terrae novae.*

Pulmo cum sit viscus spermaticum, perfectam regenerationem [illegible] admittit, ob seminalis portionis defectum, unde callus generatur, qui tamen à causis morbificis facile vicissim rumpitur, nisi exacta quaedam diaeta observetur. Malo confirmatione, etiam vehementer siccantia & adstringentia non improbantur, ut Trochisci ex spodio, Rosis, Myrto, Granatis, etiam magnae antidoti.

Unde recentiorum observatione, decoctum Guajaci extreme desperatos phthisicos restituisse constat: quemadmodum & pastilli Andronici, foeliciter cum Trochiscis de Camphora adhibentur.

Quod Chirurgica, etsi Avicenna probet in valde fortibus venae sectionem, quia tamen hectica est conjuncta, robur adeo non facile fuerit: Unde venae sectio tantum in praeservatione locum habebit. Fonticuli vero commendantur, ubi cum phthisi destillatio in pulmones conjungitur; retrahitur enim beneficio horum fluxio, ut callus à materia destillante non dissolvatur. *Ex disput: Joan. Georgii Stabelii, Heidelbergae Anno 83 publicata: Respondente M. Samuele Marino Goslariense Saxone.*

† De nova phthisin curandi ratione consul. quoque *Joh. Freitag. de Opio. &c.*

Observatio II.

Phthisicos restitutos, quibus dimidia pulmonum pars morbo amissa.

Dicam aliquid incredibile. Sanitatem restituit Deus aliquibus Phthisicis, meo mens ministerio, quos abundè constat vix dimidios pulmones retinuisse. Nisi tales inaequali pulmonum affectu laboravissent, quis eos sanari potuisse putet? *Erastus disp. Paracelsicarum part. 4. pag. 210.*

Curavi

CuraviPhthisicos nonnullos plane desperatos,&incipientes plurimos. Summa curationis hæc est. Exhibeo ipsis decoctum ligni Guajacini, per duos tresve menses, prius evacuato corpore, si ægroti sint cacochymi, per mannam, syrupum rosatum solutivum, per enemata, prout necessitas expostulare videtur. In decocto aliquando macerari jubeo, saniculam, pedem leonis, sæpe pyrolam, quinque folium, & veronicam. Vini aliquid interdum concedo. Victus ratio est, ut caveant à salsis & acribus, cibi sint lenti, quales sunt nervosæ carnium, partes, pedes, aures, nostra animalium bene cocta. Gelatinæ item ex his confectæ, sed sine aromatibus. Carnes comedent juvenes,& cochleas bene coctas, testudines nemorales, hordeum, oryzam, milium in lacte chalybeato cocta. Ex fructibus prosunt, amygdalæ dulces, ficus, uvæ passæ, pineæ, pistachia, pyra, cydonia. Expectorantia sunto humida ex speciebus diaireos simpl. saccharo cando, & sulphure sublimato. Manè sumant de Electuario isto, paulo ante prandium scilicet hora una, vel altera, quod *recipit: Carnis perdicum coct. lib. ß. limoacum coctar. unc. v. Amygdal. dulc. Pinear. Fisticor. ana. unc j. passul. enucleat. drach. x. Boli armen. oriental. Terræ sigillat. Corall. rub. ustor. ana. drach. j. Gummi arab. Tragacanth. ana. drach. j. Semin. papau. alb. drach. vij. Quatuor sem. frigid. major. & minor. ana drach. ij. Conser. consolid. major. unciam j. ß. Flor. hyperic. M. j. In lapideo mortario, & simili pistillo contundantur, & mystis add. hypocistid. drach. v. Syrub. diathamaræ. Diarrotd abb. ana scrup. iiij. Macis drach. j. Pul. fol. sanguisorbæ, Cornu cervi usti, ana scrup. ij. Sacchar. rosac. tab el. lib. ß. cum syrub. de consolida q. s. f. electuarium.* Loco electuarii vel alternis diebus sumat de sequenti Pinocato, quod ℞. *Pul. sanguisorbæ flor. hyperici. Cornu cervi usti, Corall. rub. ust. ana drac h. j. ß. Syrup. diathamar. Diarhod. abb. ana drach. j. Macis scrup. ij. ß. Amygd. dulc. unc. j. ß. Pistacior. drach. v. Pinear. unc. ij. Tragacanth. Gummi arabic. ana. q. s. Cum sacchar. q. s. f. pinocatum.* Aliquando dentur loco electuarii & pinocati, mane drach. ij. pulu. sequentis *ex syrup. de consolida, vel veronica, aut tussilagine* qui *Recipit: Sem. papaver. alb. unc. ß. portulac. malvæ, ana drach. iij. Bombacis, cydonior. mundat. 4. sem. frigid. major. ana drach. iij. Gummi arabic. Tragacanth. Amyli, ana drach. ij. Cornu cervi usti, Eboris usti, Cicer. rub. in aq. plantag. infus. & super. latere tost ana drach. ij. ß. Hypocistid. boli armen. oriental. ana drach. j. Sacchar. rosac. lib. ß. Penidiar. unc. vij. pul. misce.* De hoc ipso pulvere etiam utiliter consperguntur fercula omnia, ad miraculum usque. Si placet bibant, de ista aqua caponis, aliquando haustum, vel manè, vel duabus horis ante cœnam. ℞. *Carnem capi totius ex vino Cretico lotam, dempta pinguedine, & incisam, item carnem testudinis purgatam, & in austero vino, vel aqua bursæ pastoris vel plantaginis coctam, & ejus loco carnem xij. cochlearum, eodem modo præparatarum ac coctarum & contusarum: his adde micæ panis pro duobus denariis in vino Cretico infusæ, Pinear. Amygd. dulc. Fisticor. ana. unc. ß. Boli armen. oriental. Terræ sigillat. Rosar. rub. ana drach. iij. 4 sem. frigid. major. & minor. ana drach. ij. sem papaver. alb. drach. vij. Saniculæ, sanguisorbæ. Bursæ pastoris. Flor. hyperici, ana M. j. Tragacan. Gummi arabic. ana drach. ij. Syrup. Diathamar. Diarhod. abb. Diatrion santal. sine camphora, Macis, ana drach. j. Aquæ bursæ past. sanguisorbæ. Tussilag. ana lib. ß. Decocti limaciar. vel testudin. lib. ij. Pulverisanda pulverisentur, contundenda contundantur, & in balneo Mariæ s. a. destillentur.* Ego pulverem in similibus affectibus semper expertus sum plurimum profuisse, cum decocto ligni, & aliis pectus extergentibus syrupis, eclegmatis, admixtis simul consolidantibus. *Thomas Erast. consil. 8. lib. 3. consil. & epist. medicinal. publicat. à Laurentio Scholtzio.*

Observatio III.

Ab Arabibus quoque, & superioris seculi nonnullis à Phthisi liberatorum historiæ & attestationes.

EGo vidi hujusmodi ulcera pulmonis, nimis prædominari in peripneumonia, & curata fuerunt perfecta curatione. Et vidi nascituram in pulmone coadunatam spuentem sanguinem, & deinde saniem, & sanata est tamen, in puero quinque annorum; Et confirmatus est rumor, quòd quidam spuebat saniem fœtentem post sputum sanguinis, & curatus est per lac caprinum, quidam verò per Asininum. *Rasis 4. contin.*

Jam recordatus sum, quòd pater meus dicebat mihi, quòd pater suus habebat quendam Hispanum in cura, qui patiebatur ulcera pulmonis, & extenuatus fuit in tantum, quòd tota caro ejus consumpta fuerat, & Avus meus ipsum taliter curavit, scilicet qui cibabat eum pane bene fermento cum oleo olivarum, & taliter resumptus fuit, & suam recuperavit humiditatem, nec ei supervenit accidens malum, & vixit postea tam longum tempus, quòd Medicus qui curabat eum, scilicet Avus meus, obiit ante ipsum, & postea diu remansit in manibus patris mei, & obiit ad ultimum aliâ ægritudine, & non ex ista.

Et mihi similiter, quando incepi practicare, supervenit ad manus meas quidam, qui patiebatur talem ægritudinem, & injunxi ei regimen dictum, & sic recessit tussis ab eo, & impinguatus fuit, & rediit ad operandam artem suam, & exercendum omnes operationes suas, & sic vixit postea longo tempore, ita quod fuit Epidemia in illa regione, & ipse mortuus fuit in ipsa febre acuta. *Abynzoar. lib. 1. Theizir. tract. 11. c. 2.*

Pulvis Hali de Regali Dispositione, quæ prodest ulceri pulmonis, & tussi secundum ipsum: *Recipit papaveris albi, drachmas decem, Gummi arab. Amyli tragacanti, ana drachmas tres, sem. portulacæ, sem. malvæ, ana drachmas quinque, sem. cucurb. & melon. sem. cucum & citrulli, sem. cydoniorum mundator. ana drachmas septem spodii, succi. liquiritiæ, ana drachmas tres, Penidiorum ad pondus omnium, fiat pulvis:* dentur omni die manè drachmæ duæ, cum syr. de papavere, vel cum syr. jujubarum. Sine dubio iste pulvis est expertus & probatus, vivit Deus.

Ego tenui phthisicum verum: cujus ægritudo per annum duraverat, qui videbatur interdum partem pulmonis cum sputo ejicere, & erat ei tantus fœtor, quod nullus nec in refectorio nec in mensa, ei audebat approximari: perfecte ei erant omnia signa phthisis, qui per me, & multos alios fuit judicatus de proximo moriturus. Ego vero (quia amicus meus erat) posui curam super eum, cum diæta, & medicamentis præcipue cum isto pulvere, & electuario supra scripto, qui jussu Dei curatus est. In multis vero aliis, quorum sputum ad fundum vasis aquæ pleni descendebat, & habebant febrem continuam phthisicalem, & corporis macerationem, & alia signa phthisis, istum pulverem continuavi, & frequenter me bene reperi cum eo: revera dictus vir utebatur in avenato & ordeato facto cum lacte amygdalat. & sem. cucur. & superspergebat de isto pulu. & mixto cum multo Zaccharo. *Valesc. d. Taranta lib. 3. cap. 2.*

† De præservatione infantium à phthisi vid. *VVolfg. Gabelch. Cent. 4. fol. 30.*

Observatio IV.

Sacchari rosacei continuato usu vindicati à Phthisi,

SI non timerem dici mendax, narrarem in hac intentione mirabilia, & referrem summam, qua usa est mulier phthisica; pervenit res ejus ad hoc, ut ægritudo cum ea prolongaretur adeo, donec perveniret ad mortem, & vocarentur ad ipsam qu præpararent ea, quæ morti sunt necessaria, tunc quidem frater ejus surrexit

ad

ad eam, & curavit hac cura longo tempore, & revixit, & sanata est, & impinguata est, & non est mihi possibile ut dicam summam ejus quod comedit de saccharo rosaceo. *Avicenna lib. 3. fen. 10 tract. 5. cap. 5.*

Ex rebus mirabilis juvamenti ad consolidationes & sanationes ulcerum pulmonis, est Zuccharum rosatum recens, super quod non præteriit annus. Aggregatur enim eò virtus abstersionis ex succo rosarum, & virtus consolidationis ex parte substantiæ earum. Et nôsti quod virtus abstersionis ex rosis propter antiquitatem abscinditur, quæ adhuc possidetur in recentibus. Et Galenum quidem præcepit dari saccharum rosatum, singulis diebus in quantitate plurima, etiam cum rebus medicinalibus, cibalibus & potabilibus, secundum omnem modum administrationis ejus, ita quod cum pane etiam. Et usi sunt eo post ipsum plurimi, & non est comprehensibilis ipsorum numerus, qui sanati sunt ex usu ejus, tamen priùs mundificationibus præcedentibus. Falluntur enim utentes eo à principio, dum mundificatio non præcesserit. Coarctat enim in pulmone materias. Nos autem dedimus cum lacte calido non febricitantibus. *Mesues c. de Phthisi.*

Retulit Montanus, se quendam pro desperato à Medicis Veronensibus Venetias missum, phthisicum jam, & qui quotidie duas scutellas puris expueret, curasse solo usu sacchari rosati: sed id dedisse in majori copia, ita ut fere nihil aliud comederet, & pharmacopœi Veneti illi Zuccharum rosatum vendere nollent, sed cogeretur aliunde afferre. Vixit tribus annis pòst sanus. Sed quia mulierem pulchram habebat, in eandem recidebat ægritudinem, ex qua mortuus est post triennium. *Crato in consil. 152. Montani, edit. Basil. Anno 83.*

A Tabis affectu levando, rosaceo saccharo sum plurimùm usus, cujus miram vim in phthisi levanda esse, Avicenna, narratâ tabidæ mulieris historiâ, plenissimè docet. Quod & ego pluries felici successu in multis expertus sum: habet enim siccandi, & modicè etiam detergendi vim, atque etiam glutinandi, unde mirificè pulmonum ulcera juvat, & ex consequenti natam inde tabem curat, quæ causam tabis adimit. *Valleriola lib. 5. obs. 5.*

Quædam phthisica, pro deplorata à Medicis relicta, ut Romæ nobis relatum est, cùm ibidem agerem, sequenti remedio intra duos menses sanitati restituta dicebatur: Pullum exenteratum capiebat, ac in ventre unc. tres sacchari rosati ponebat, ac demum aqua lento igne in olla cooperta coquebat, illoque decocto, super cineres per totam noctem ollam relinquebat, manè vero ex pullo contuso cum suo jure, manens in lecto sumebat, superdormiens, quo quidem remedio sana evasit. *Pet. Forestus lib. 16. observ. 58.*

OBSERVATIO V.

Remedia ad Phthisim nobiliora, alia.

IN pectoris & pulmonum vitiis, post universalia, & aquas pectorales abstersivas, ulcus mundificantes, pro ultimo & secreto remedio habuit Ludovicus de Leonibus aquam destillationis hederæ terrestris, per quatuordecim dies potam, cum sacchari rosati veteris quotidiano usu. *Langius lib. 3. de aquis pectoral. p. 867.* Syrupus de Hedera terrestri simplex. *Recipe aquæ vel succi depurati hederæ terrestris, libram semis, sacchari fini, uncias quatuor semis, decoquantur ad spissitudinem syrupi.* Detur in exulceratione pulmonis, cum conserva rosarum, ut nôsti. *Idem lib 3 pag. 892.*

In Phthisi præterea tanquam singulare medicamentum à recentioribus unicè commendatur Veronica, quæ Germanis (haud dubiè ob mirificam sanandi ulcera & vulnera facultatem) *Grundtheill* nuncupatur. Unde in febribus potissimum vero in pulmonis exulcerationibus laudatur.

Huic & alia adjicimus, quæ pulmonem quoque roborare dicuntur, qualia sunt, pulmo Vulpinus arte præparatus, qui drachmarum duarum pondere, cum syr. myrtillorum, vel aq. Veronicæ, exhibetur. Bolus Armenus, quo in Phthisi salubrior seu excellior medicina non est Serapioni, si indies cum vino ab ægro assumatur.

Recentiores Pulmonariam quandam non vulgarem describunt, quam in vitiis pulmonum, potissimùm autem eorundem exulcerationibus mirificè comendant. Et testantur sese mirabili successu, quemadmodum etiam in sanguinis rejectione, eam exhibuisse. Decoquunt ad medias: decoctum, addito saccharo, potandum præbent. Vel succus ex ea exprimitur, qui serapii modo cum saccharo paratur: præstant hæc omnia, herba ipsa flores, quoquo modo à tabe affectis sumantur, decocta. *Georgius Hamberger in disputat. de Phthisi Thes. 73. 74. 75.*

Botrys, Italis Patientia. In Misnia vocant *Lungenkraut.* Nam ad pulmones male affectos mandunt herbam, & cum pauco vino deglutiunt. Cum melle inde fit Electuarium, ad vitia Pulmonum. *Joach. Camerar. in Horto.*

Ros solis, ad salsæ pituitæ decubitus in pulmones, (quorum ulcera & tabem sanat) nulli secunda: trita unà cum salis nigri granis, cutem rumpit admota. Fulvus aureusque limpidus ros, qui destillatur ex foliis & flosculis, bibitur ad eandem. *Petrus Pena.* Non possunt sibi Practici persuadere, longa experientia & usu edocti, vim causticam Roridæ solis, phthisicis & tabidis esse nocuam, & certè non alia ratione in corpora agere putant, quàm agunt Scylla, Pancratium, Cæpæ, Allia, Ruta, Sinapi, Eruca, Draconculi radix, & hujusmodi acria, quæ extrinsecus admota, urere & exulcerare solent; assumpta verò, interiora minimè arrodunt, sed ad viscida, pituitosa, putridave excrementa, (quibus Phthisici aliquando suffocantur) extenuanda, incidenda, à putredine arcenda, & exsiccanda ulcera, caloremque nativum inde obrutum, & animi vigorem excitandum faciunt. Corrigunt enim proventum, & saburram crassiorum, viscidorum, & putridorum humorum. Quamplurima hodie exstitantur, quæ admota, ex alto divellunt, & trahunt, etiamque crustas inurunt. Sic Ros solis senum spiritus vegetat, crassos & lentos humores concoquendo, incidendo, attenuando, atque abstergendo educit. *Lobelius.*

Ros solis, plantula elegantissima, mercuriali æthereo fluore glutinoso roscida, cùm alibi, tum verò in Hagenoënsi agro (cui R. P. pro tempore medicinam fecimus) haud procul urbe, loco muscoso uliginoso annuatim circa Junium mensem provenit: quæ ob sal balsamiticum unicè confert pulmonibus, contra Dodonæi Medici Cæsarei sententiam. Destillatione sal rubicundus, acris, volatilis prima statim elevatione in alembicum sublimatur: in quo vis est potior. Aqua perinde visu grata, colore fulvo aureoque (auri liquorem dissolutum jurares) elicitur. *Filius Schenckii, hujus operis recognitor.*

Quidam, cui ossa pro macie crepitabant, ut postea lecto decumbere coactus fuerit, per singulos dies, is quoque à Medicis pro deplorato habitus, duo ova recentia igne adverso assabat in foco calido tantùm, ut albumina vix calescerent: albuminibus rejectis, vitella in scutella ponens, addebat pulveris sulphuris vivi, ad fabæ quantitatem majusculæ, saccharo candido asperso eadem mensura, & talis momento quæ simul mixta cum vitellis ovorum capiebat hora una ante cibos alios & desuper bibebat vini optimi dulcis, cyathum unum: modo sumebat aquam roris solis, unà cum vitellis ovorum. Interim & pro tussi utebatur syr. p. de liq. viol diatrag. frig eclegmatis modo: ita etiam & aliis confectionibus destillationem inhibentibus. Idem destillabat limaces teneros, ante ortum solis in vineis

collectos, cujus & cochlear cum duobus vitellis ovorum subinde capiebat, ita ut macie consumptus, pinguis paucis mensibus evaserit, & præter spem quoque sanus factus sit. *Forestus obs. 58. lib. 16.*

Oleum, ac potius aqua sulphuris, confert ulceribus pulmonis, cùm minùs lædere videatur, ac potiùs magis juvare, quàm oleum Calchanti, quod acerbi nonnihil habet. Itaque rabidis, qui pulmonis laborant ulcere, ad guttas decem, cum Zulapii violacei unc. j. aut alterius potulentæ rei, quæ pectori amica sit, frigidiore cœlo præbetur, admirabili successu, quod & plerique vetustiores tradiderunt, & nuper *Horatius Augenius*, Medicus ætatis nostræ eruditissimus, libro suo sane quàm docto, *de modo præcavendæ pestilentiæ*, testatur, quem mihi librum, Vincentius Carrarius Ravennas Jurisconsultus, Tolentinatium Prætor, dono dedit. Ego quoque ut novissima referam, vidi anno 1579. mense Martio, Ravennæ, in nobili juvene, qui jam copiosa destillatione, & empyemate laborans, deploratus habebatur, ipsiusque pulmonis substantiæ nonnihil sputo rejecerat, cujus testes adhuc multi supersunt, usu autem hujus aquæ, ope divina convaluit, & nunc vivit incolumis, & valida juventute. *Hier. Rubeus lib. de destillatione sect. 2. cap. 24.*

Balsamum terræ vel sulphuris, spagyrica encheirisi exacta paratum, pulmonum deploratissimis morbis præcipuo auxilio est: nec habet pulmo hac medicina excellentiorem Mumiam. *Schenckii filius, Joannes Georgius, Medicus.*

Costæ herbæ in Italia, alibi *Ingrassia di porci*, singularis usus in Phthisi, unde conservam, syrupum, pulverem ex illa exhibent, in Misnia & alibi. Item quæ fercula inde parantur. Aliam hoc nomine in suo de stirpibus opere proponit Cæsalpinus, nimirum, quàm Matthiolus Pseudocostum vocat. *Joachin. Camerarius in Horto.*

† Decocto Ebeni phthisin curatam recenset *Zacut. de PP. Med. histor. lib. 2. obs. 7. fol. 239.*

OBSERVATIO VI.

Ulcere pulmonum phthisicus effectus, curatur magna cura.

PRudentissimus vir Joannes Icardus, homo probitate singulari, ac claro ingenio, fani Divi Trophimi apud Arelaten Canonicus, in grave sanguinis sputum, rupto in pulmone vase, incidit, magna sanguinis ferventissimi, acuti & biliosi ejecta per os copia, valida comitante tussi: à sanguinis sputo, exulcerato pulmone phthisicus fit, & suppuratus, cum febre molesta, & corporis tabitudine. Curatus integrè, summa ac diligenti adhibita cura. *Valleriola lib. 5. observat. 6.*

OBSERVATIO VII.

De pulmonum ulcere, præcedente sanguinis sputo, indeque tabe consecuta, & purulento sputo multo: à quo affectu nobilis mulier, curata.

NObilis Gabriela Delessia, Joannis Nicolai, Jurisperiti, viri celeberrimi uxor, ex pulmonum ulcere in tabem deducta, multo sanguinis sputo præcedente, subsequente verò puris sputo, præter omnium expectationem, magna adhibita cura, integrè liberatur superstesque & incolumis nunc Dei gratia & vivit, & valet. *Idem lib. 2. observ. 3.*

OBSERVATIO VIII.

Ex tabe sanata, sola sanguinis missione.

ANno integro remorantibus menstruis, mulier ad summam deducta est maciem: & venæ ejus ob nimiam plenitudinem nigriores factæ, admodum extendebantur. Cumque nullum cibi genus desideraret, consequens fuit, ut totum tabesceret corpus. Quare præsentaneum auxilium judicavimus sanguinem mittere: qui cùm primo die nigrior exisset, jubeo & altero idipsum fieri. Quo longe clariore emanante, factum est, ut profluentibus dein mensibus mulier, quæ per annum macie & tabe afficiebatur, idoneis tandem medicamentis resumptis, ad pristinam facilè redierit valetudinem. *Benivenius cap. 44. de Abditis.* Non rarò accidit virginibus viro maturis, ut suppressis aliquanto tempore mensium purgationibus, respiratio reddatur difficilior: cor ex levi occasione palpitet: ventriculus cibum aversetur: & facies corpusque albido colore palleat. Nam quod *Galenus lib. contra Erasistrateos Romæ agentes*, de muliercula scribit, cui purgatio menstrua quatuor fuerit mensibus suppressa, quæ faciem habebat rubicundam, inter rarissimè contingentia numerari potest: frequentissimè etenim pallentes sunt. Hoc autem modo sese habentibus virginibus, corpora earum non nutriri, contabescere, ut à ratione haud alienum, sic ex hac occasione extenuatas, sanguinis missione restitui, rationi consentaneum. Sanguinis enim detractioni, menstrua succedit purgatio: hanc verò sanitas sequitur. *Dodonæus annot. ad cap. citatum.*

OBSERVATIO IX.

De phthisi ad sanguinis rejectionem è pulmonibus secuta, eademque curata, cùm ægra tota tabefacta, moritura speraretur.

NObilis Felicia Bauda, Nicolai ab Aqueria, Patritii Arelatensis, generosa uxor, phthisi ad sanguinis rejectionem subsecuta, pulmonibusque ulcere affectis, tota tabefacta, maximâ curâ, ingentique labore, integræ sanitati, è mortis faucibus erepta, restituitur. *Valleriola lib. 3. cap. 6.*

OBSERVATIO X.

Mulier ex pleuritide suppurata, tabida facta, lactis usu potissimùm curatur.

ANdrina, Antonii Bossicaudii, civis Arelatensis uxor, ex pleuritide suppurata, tabida effecta, lactis usu potissimùm curatur intra mensem, aut paulò ampliùs. *Idem lib. 5. observ. 5.*

OBSERVATIO XI.

A febre Phthisi correptus, Dieta ex ovis & pullis columborum, & cancrorum Peruanorum constituta, convaluit.

NObilis quidam vir ex continenti rediens, mihi affirmavit, post diuturnas febres continuas isthic in Phthisin incidisse, ac postquam ex quorundam consilio, ad parvas quasdam inter Divitem Portum, & Margaretham, Insulas, ablegatus fuisset, in quibus plurimi nascantur, omnium optimi cancri, (solis enim ovis quæ columbæ ponunt, & earum recens exclusis pullis vescuntur) quos duntaxat coctos ederet, post aliquantulum temporis, quo istâ victus ratione usus fuisset, optimè convaluisse: tametsi antè nihil illi psittacorum esus, qui ad hunc morbum commendatur, profuisset. Cancros porrò phthisicis valde utiles esse Avenzoar asserit, non manifestâ aliqua qualitate, sed propria quadam & abdita causa. *Nicol. Monardis lib. 3. de medicamentis ex novo orbe delatis, circa finem.*

OBSERVATIO XII.

Mulier ex causo in tabitudinem deducta, usu lactis asinini, & inunctione dorsum humectante, curatur.

MAria, Joannis Icardi uxor honestissima, continenti febre ardente correpta, cum gravissimis symptomatis, & delirio longo contabescens, ad extremam maciem deducta, & tota tabefacta, magno labore, curatur post diutinum tempus. *Valleriola lib. 6. observ. 9.*

OB-

Observatio XIII.

Cauterio, etiam actu Phthisici, servati plures.

REvellatur Catarrhus ad cutis capitis superficiem, sicut fecit *Galenus* in illa nobili Romana 5. *method.* hoc medicamento securo & tuto. Cantharid. abscissis alis & capitibus, drach j. Caricar. pinguium num. j. Fermenti parum, cum aceto scillitico f. pasta: & mane, abraso capite, super sutura coronali imponatur, dimittatur per horas octo, ubi excitaverit vesicam, acu rumpatur, & locus inungatur butyro, superimposito folio caulis super cineres calefacto, manè & vesperi, ne fiat unio partium. Si hoc non suffecerit, fiat cauterium actuale in sutura coronali, circa initium Maji, capillis abrasis & locus atramento notatus, candente ferro uratur usq. ad pericranium, & statim imponatur stuppa infusa in albumine ovi, cum aqua rosarum, & aceto. Deinde ad octo horas imponatur butyrum contusum, cum folio caulis, & sic manè & vesperi locus emplastretur, donec decidat eschara; quo facto, imponatur in foramen granum ciceris & supra folium hederæ, sicque diu detineatur locus apertus. Hoc enim remedio, multos actu phthisicos, pristinæ sanitati restitui. Etsi autem videri possit abominandum medicamentum, tamen tutissimum est, & sine aliqua noxa adhibetur, cum quo etiam plurimos catarrhos ad thoracem delabentes compescui. *Heurnius de Paananu, consil. 7. lib. 3. consil. & epist. per Laur. Scholtzium publicatarum.*

Observatio XIV.

De curatione phthoes falsa.

BArtholomæum Marcianum, cùm falsò existimaretur phthoe laborare, atque ob id pro deplorato relictum, in viginti diebus sanavi, morbi intellecta sede. *Cardanus Dignos. Admirand. num. 3.*

DE ALIIS PULMONUM morbis.

Observatio I.

Pulmonis morbi rari alii.

SPutum medium inter flavum & pallidum: biliosum, nullâ acredine infectum: inde auctum: Pòst febricula supervenit, in sputum purulentum: demum etiam sanguinem ejiciunt, & obeunt. Alii ex tussi, lentoque sputo, ac exiguo frusta grandini similia expuunt, & tandem post aliquot annos moriuntur. Quibusdam maxima diversitas in pulsu non solùm systematica, sed in una pulsatione tantum, & absque febre, & spirandi difficultate oboritur: ut Antipatro Medico: duravitque per sex menses: quòd glutinoso humore, aut tuberculo crudo lævis arteria magna occuparetur pòst difficultas spirandi levis invasit, accedente cordis palpitatione. Et pòst 15. dies, obortâ maximâ difficultate spirandi, obiit. *Hæc Galenus.*

At nobis contigit ut in filio Gadii dissecto, cùm ut phthisicus haberetur: siquidem & tabidus, & cum maxima tussi, & febre lenta obierat: in eo tamen nullum ulcus in pulmone fuit, sed in ejus superficie tubercula quinque, ni fallor, saniosa, & portio livida, fusca, velut igne exusta: & in jecore alia tubercula illis similia.

Alius puer ex Casalium familia, cùm ob opes magnas de veneno suspicio esset, dissectus, habuit pulmonem exesum cum sanie alba, cruda, mista aqua multæ; perierat in quatuordecim diebus ex febre. Symptomata non scio, quia non adfui curationi. Constat tam longo morbo absumptum, ut existimaretur (sed falsò) obiisse ex recidiva. *Card. part. 3 num. 67. lib. de caus. sign. ac loc. morb.*

† Conjung. *Ab. Deodat. Valetud. pag. 218. ubi de omnigenis pulmonum affectibus agit.*

Observatio II.

Pulmonum ex marcore senili tabes.

JOannes Hartungus, vir Græcæ & Latinæ linguæ doctissimus, Philosophiæ, Matheseos, Historiarum, Philologiæ, adeoque omnis elegantis doctrinæ callentissimus: Pietate, Sapientia, Prudentia, & Humanitate singulari clarus: circa annum Domini 1548. Præceptor meus observantissimus, atque annis aliquot pòst, etiam amica, jucunda, eruditaque conversatione frequenti, mihi conjunctissimus: Cùm ætatis suæ annum septuagesimum quintum attigisset, ægrotare cœpit. Cæterùm, cùm Medicorum, qui tum ipsius valetudinis causa, in consilium adhibiti fuerant, sententiæ pro more plurimùm variarent: ego quoque jussus, meam hisce verbis proposui. Cùm nulla obstructionis, intemperiei, multo minùs scirrhi hepatis signa apparerent, œdematosum ipsius crurum tumorem, non hepatis, sed pulmonis potiùs occasione, evenisse, quasi certum me habere. Siquidem eruditis & exercitatis Medicis satis constaret, pulmonum vitio Tabem accidere posse, quam nec præcesserit, nec consecutum sit sanguinis sputum, aut purulenta excreatio, etiam extra omnem pulmonis exulcerationem. Pedes autem intumescere tabidis nonnullis, etiamsi vomicâ pulmones non afficiantur, ut rarum non esset, ita authorum observatione constare, idque me in artis operibus non semel observasse. Accidere verò cumprimis his, quibus extra septici aut cathæretici veneni suspicionem, pulmones natura infirmi, molles, tenelli, ætate etiam, & diuturna tussi, atque excreatione, vitiari solent. Atque hæc pulmonem non hepar, in vitio esse, declarare. Etsi non negem, morbi progressu fieri posse, ut tandem hepar in consensum trahatur. Vitalia autem laborare citra febrem, & dolores ex Diaphragmatis & Abdominis musculorum in elidendis crassis excreationibus, munere & imbecillitate videri. Hinc neque situm ægrum infestare, neque tumores aut punctiones circa hepatis regionem observari. Quin potiùs partes, quæ abdomine continerentur, & à costis ad pudenda usque pertinerent, ita absumptas concidisse, ut spinæ affixæ viderentur. Apparere autem universum hunc affectum marcori, qui senilem habitum invadit, quàm simillimum, si non ipsissimus esset. Quem consumptio musculosarum partium, & virium exolutio excepisset. Pulmoni itaque resiccato quoque modo, non curationis perfectæ, cujus in angusto spes esset, sed vitæ prorogandæ causa prospiciendum: idq; humectantibus pneumonicis, analepticis, tonoticisq;, partim occultis, partim manifestis viribus & qualitatibus, secundum gradum vix excedentibus, quæque inter medicamenta & alimenta ambigerent juvare possint. Ab hac consultatione, cùm aliquot hebdomadibus inde supervixisset, annorum & vitæ hujus satur, fidei autem & spei æternæ gloriæ plenus; placidè in Domino decessit, magno sui apud viros doctos desiderio relicto. Obiit anno 1579. Junii 16 die. *Schenckius.*

TUMORES ET APOSTEMATA pulmonum.

Observatio I.

Novus morbus, quo pulmones sanguine nigerrimo, & sanie multa repleti, citra propriam eorundem suppurationem, animadversi.

NUper, cùm in tertia die primùm Comitem Aloisium Gonzagam invisissem, statim dixi astanti-

bus, ut suprema illi pararent, alios advocarent medicos, ante septimum diem obiturum à morbi initio, laborare specie quadam abscessus in pulmone. Tum mulier: recte inquam in hoc ut reor, nam sanguinem tussiendo expuit: comperêrat enim me solum pulsum explorasse. Dicam autem qua via id cognoverim. Erat ei pulsus omni inæqualitatis genere perturbatus, plurimumque in singulis differentiis variabat, ordo omnino nullus, nullus dolor in pectore præcesserat, nulla difficultas spirandi aderat, unde etiamsi delirasset, non potuit abscessus esse in pectore, ob doloris defectum, nec in pulmone, quod spirandi difficultate careret. At in Pulmone tamen morbus erat magnus, non enim sine illius affectu & incompositione, tanta pulsus diversitas conflari potuisset: advocantur medici, statuunt ut sanguis mittatur, quod ut è re erat, ita ad accelerandum aliquanto plus mortem (quod & prædixi) faciebat. Periit igitur in medio quintæ diei, alioqui ad finem sextæ suffecturis viribus, Hæc fuit prædictio ex prima visitatione, & solius pulsus ratione tuto evulgata: de quâ omnes qui interfuerant, admirati sunt. Dissecuimus etiam corpus, ut an recte de abscessu sensissem viderent. Inventus est novus morbus pulmones sanguine nigerrimo, liquido, tum exquisita sanie, ac multa, toti redundabant, citra tamen propriam aliquam suppurationem. *Cardanus Art. Curand. parvæ propriæ pag. 294. & sequentibus.*

Observatio II.

Pulmonum corruptorum & nigricantium, in quadragenario, ardentissima febre laborante, symptomata

QUadragenarius febre ardentissima correptus, doluit etiam à latere. Detractus mediocriter sanguis ad vascula duo, Perseverant omnia, neque cedit dolor remediis. Sexto die detractus iterum sanguis ad duo vascula, putris & corruptus. Sudor septimo levis tenuis, & tantum in capite, & thorace. Nihilo melius habuit. Deliria nocturna, æstus & inquietudo magna, urinæ turbidæ, sudavit nono & undecimo, nihilo levata febre. Decimo levius habere visus est, nocte eadem patitur. Undecimo urinæ subsident, sed divulso & nigro sedimento. Sudat ut prius. Pulsus perpetuo frequens & magnus, cum pauca inæqualitate, Iam tendines manuum, sine manifesto membri motu, revelli sentiuntur, Urinæ bene coloratæ & corporatæ, cum sedimento nigro. Decimotertio floccos colligit manibus, revelluntur digiti, delirium fere perpetuum. Decimoquarto media nocte mortuus est. Pulmonibus corruptis & nigricantibus inventus est. *Hollerius libell. propria, observat. 13.*

Observatio III.

Pulmo aridus, scirrhis plenus, syderata pars membranæ succingentis & costarum: nunquam pus expuerat, neq; sanguinem: ante triennium pleuriticus.

QUinquagenarius, longo corpore & collo, satis oppottunus tabi, tussicula, flatibus, pituita, tres annos laboravit. Audiebatur quasi aqua fluctuans ad diaphragma & ventrem. Alii vitium lienis causabantur. Purgationibus, decocto guajaci, & aliis vexatus, nihilo melius habuit. Subtabidus, male coloratus. Tandem decretum est, desperantibus medicis & ægro, ut aperiretur thorax, primum cauterio potentiali, deinde cultello. Nam propius admota aure, intelleximus materiam diaphragmati insidere, non esse in ventre. Itaque inter quartam & quintam vertebram aperta via est, monitis ægri amicis, quantum periculi immineret, ægro quoque monito, & id postulante. Effluxit pus multum, crudum. Quinque post diebus mortuus est, Dissecto ægro, inventus pulmo aridus, scirrhis plenus, syderata pars membranæ succingentis & costarum. Venter inferior integer. Nunquam pus expuerat, neq; sanguinem. Laboraverat longo ante tempore, ut fere triennio, pleuritide. *Hollerius libello proprio, observat. 16.*

Observatio IV.

Steatomata & atheromata in pulmone.

TUm in pulmonibus, tum in jecore ipso Steatomata comperi, nec non Atheromata *Columbus lib. 15. Anatom.*

Observatio V.

Cancrosus pulmo.

INterdum, (quòd nos eo ipso die, quo hæc scribebamus, in pulmonico, repentina morte abrepto, vidimus) pars superior in cancrum abit, atque ad juguli superiorem partem trahitur, ut sub alis lateat, unde compressa aspera arteria, stertor quidam obauditur, non à puris multitudine, aut alterius humoris, sed ab angustia & interceptione meatus, in quo retractus & agitatus humor aliquis in gutture fervet. *Iacotius Comment. 1. lib. 5. sect. 2. Aphor 67. Coat. Hippoc.*

Observatio VI.

Pulmo putridus & saniosus, sinistri lateris membranis valide adnatus, cum aliis symptomatis, in sacratiss. Imper. Divo Ferdinando visus.

IN renibus Ferdinandi Imperatoris defuncti, calculos multos compererunt, medici, sicut & in vesica: & dum viveret, interdum supra triginta, sine dolore ullo, cum ardore exiguo emingebat. Non tamen hoc morbo consumptus obiit, sed majoribus causis: nam dum medici postridie à morte, intestina atque viscera eximerent, omentum aliqua ex parte corruptum, ac sine omni adipe, sicut & intestina, & stomachum deprehenderunt: & pulmonem magna ex parte putridum, ac graviter fœtentem, cum pituita & sanie, ita membranis pectoris in sinistro latere adhærente, ut difficulter avelli possent. *Gesnerus cap. 12. Fossilium.*

Observatio VII.

Francisci Galliarum Regis, hujus nominis primi, cadaveris dissectio: in quo præter multiplices putritionis & generationis instrumentorum corruptiones: pulmo putris, dextra parte costis circa spinam pertinaciter adnatus visus est, cujus sectione virosa sanies effluxit.

ANno M.D.XLVI. Calend. April mane ad septimam, facta est dissectio corporis Christianiss. Regis Francisci, hujus nominis primi. Præfuerunt Medici, Ioannes Vatadeus, Natalis Ramololus, Ioannes Capella, Valeranus Eva, Laurentius Glabius, Joannes Hordejus, Martinus Acakia: Administrarunt Chirurgi: Joannes Verrejet, Adrianus Rabellier, Nicolaus Laverus, Joannes Bessart, Secto abdomine, omentum ruptum ad pubem, & ad ventriculum sese exhibuit: sic ut intestina, suo veluti velamine ablato, nuda spectarentur, Sed qua parte duodeno & pyloro incumbebat, nigroris speciem & corruptelam referebat. Duodenum putre, purulentum. Ventriculus inferiore tunica, ruborem cum nigrore mixtum, repræsentans humorem atrum, majore etiam, quam pro ratione adsumptorum copia, continebat. Gula ulcerata saniem subruffam eructans. Putris pulmo, dextra parte costis ad spinam sic pertinaciter hærebat, ut inde sine dilaceratione divelli non potuerit. Qua parte sectione facta, virosa sanies effluxit. Cor & jecur, ren sinister, plane illæsa. Lien non admodum insigniter affectus. Ren dexter ultima parte pure scatens, à quo exortum vas seminarium exemptum, colluviem in partes adjacentes effuderat, sic ut in illis omnibus insignes corruptelæ apparerent. In collo, vesicæ, ulcus latum, multo pure refertum. Sub pube dextra omnia purulenta, & ipsa substan-

stantia gangrænosa. Scrotum, parastatæ, & partes omnes testes ambientes, simile vitium contraxerant. Animæ rationalis sedes integerrima. Tam variorum affectuum, tam diversos locos obsidentium, certæ cum sint causæ, nullam tamen ad generationis primordia referendam esse, aut in posteros transire posse, affirmare non dubitamus. *Ex communicat. C. L. V. Ioan Cosmæ Hultzachm.*

VULNERA PULMONUM.

Observatio I.

Pulmonum fibræ, per abscessus & vulnera ablatæ.

Rolandus Parmensis lib. 3. suæ pract. cap. 25. ac. Theodoricus l. 2. cap. 17. affirmant, Ugonem Bononiæ pulmonis fibram vulneratam sanitati restituisse, postquam exierit, & eam resecasset. Hoc etiam fecisse confitetur, egregius nostræ ætatis, ac hujus inclytæ civitatis Venetiarum Chirurgus, Franciscus Strata de Burano, ejus Socerum, nec mirum est: nam præclari medici antiqui dum affecta membra, quæ mortis magnum afferunt periculum, enumeravissent, nullum quidem verbum de pulmone fecerunt: asseverant tamen, quod si pulmo medius fuerit sectus, aut vulnus amplum aut inflammatione affectum, qui sic affecti sunt, de necessitate moriuntur. *Ant. a Cruce lib. 4. Chirur. sect. 1. c. 4.*

Vidi quibus pulmonum fibræ tum per abscessus, tum per vulnera sint ablatæ, & tamen vivunt, utramque in rebus desperatissimis divinæ bonitatis & fortitudinis gloriam prohtentur. *Gemma lib. 1. Cosmocrit. c. 6.*

Observatio II.

Pulmo ex vulnere putrefactus in tantum, ut cor nudum conspiceretur.

In vulnerato decumbente in Nosocomio, & in altero vulnerato antea in eodem Nosocomio, qui ultra annum cum dimidio ibidem decubuerat, in sectione ipsa tota substantia pulmonis adeo cum pure longo tempore excreta videbatur, ut cor denudatum, sine pulmone (dictu mirum) spectaretur. *Petrus Forestus, Scholio ad observat. 37. lib. 2.*

Observatio III.

Pulmones vulnerati, transfossi, & præsecti, curati.

Clamaverunt & clamant medici, vulneratum pulmonem non posse curari. Motum enim continuum cum humorositate assidua curationi vulneris afferunt obviare: quod quidem verum est, ubi vulneris superfluitas sufficienter expelli non potest, aliter enim falsum est quod dicunt. Nam si cum extrinseco vulnere ipsum vulnerari contingat: sic convenienter pulmo mundatur, & optime consolidatur. Quod quidem ego Rolandus Parmensis, gratia favente divina, expertus sum operando: Vocatus enim ad quendam Bononiensem quinto vel sexto die vulnerationis, inveni pulmonis partem exivisse exterius inter costas: & nimio spirituum & humorum concursu facta fuerat tanta partis illius inflatio, quod intromitti nequibat; costarum etenim constrictione nutrimentum retinebatur interius, unde exteriora mortificata fuerant: & vermes etiam intra se continebant. Convocati ergo peritiores Chirurgi Bononienses, eum pro mortuo reliquerunt. Ego autem ipsius & amicorum suorum precibus condescendens: & ab Episcopo venia impetrata, & tam ab ipso, quam à domino suo, & illorum amicioribus securitate obtenta. xxx. fere rogantibus atque astantibus, cutim circa vulnus pro latitudine unguis minoris digiti circumcidi: deinde prope circumcisionem totum exteriorem abscidi pulmonem. Loco igitur abscissionis sanguine circumcisæ cutis confortato: & eam pulvere rubeo, & aliis adjutoriis frequenter procurato, consolidatum est Dei gratia vulnus: & sanatus est ille. Post multum vero temporis, cum domino suo Gerardo Rolandini Ierosolymam audivit: & inde jam dudum regressus sanus atque incolumis vivit. Si autem quæsieris, qualiter egissem si à principio vocatus fuissem: respondeo, quod elargato vulnere caute cum cuneo intromisisso: & postea erecto, segregando costas ab invicem: pulmonem prius calefactum cum gallo, vel gallina scissa à tergo, intromisissem: & vulnus tenuissem apertum usque ad mundificationem perfectam. Sed objicies, nonne melius erat vulnus tantummodo elargari, & confortari nutrimento ab intrinsecis veniente: & sic tandem sine abscissione intromitti? Non: quia mortificato exterius membro, cum sua natura, non fieret nutrimenti attractio: nec per tertiam digestionem ejus incorporatio. Amplius si interrogaveris, qualiter ille homo sine pulmone vivere possit? Dico, quod particula quæ remansit interius, augmentata est, ab ipsa natura totius membri accipiens nutrimentũ; vel forsitan ipsa natura pennulas alias concreavit; quod in membro molli facile fit. & propinquitate caloris cordis, cui necessarium erat membrum. *Rolandus Cirburg. lib. 3. c. 25.*

† Pulmonem innoxie vulneratum annotavit etiam *Barthol. in. Cent. 5. histor. anat. 96.* & admiratione dignum, quod refert de parte pulmonis propendente è vulnere, abscissa pondere trium unciarum, ægro tamen convalescente, *Tulp. obs. l. 2. c. 17. Nic. Fontan ex emp. 3. add. Horst. obs.*

Observatio IV.

Pulmonibus inflatis ex vulnere servati.

Pulmonibus vidi inflatos sanatos: inflatos etiam mortuos; quare vulnera pulmonis ex æquo se habent. *Fallop. de vulneribus, cap. 12.*

DE PERICARDIO ET CORDE.

Observatio I.

Historia pueri persanati, cui os pectoris excisum, & cor aliquandiu nudum apparuit: nam involucrum ejus computruerat.

Icrus puer (Marulli Mimographi) in pectore, in palæstra, neglectus primum est, deinde parum probe curatus. Post menses quatuor, pus in parte percussa apparuit. Hoc auferre cogitans medicus puerum incidit, & ut putabat, subito ad cicatricem vulnus perduxit. Postea rursus inflammatio oborta est, mox quoque abscessus. Iterum sectus puer est, nec amplius cicatrix obduci potuit. Quapropter herus ipsius, pluribus, medicis convocatis, inter quos ego quoque eram, deliberare super curatione pueri jussit. Cum autem sideratio, quam Græci Sphacelon appellant, pectoris ossis affectus videretur omnibus, appareret autem & cordis à sinistra ejus parte motus, nemo affectum os excindere audebat: quippe arbitrabantur thoracis perforationem necessario futuram. Ego autem citra perforationem ut medici quoque appellant, adhibitam pollicitus sum me excisurum. De absoluta vero curatione nihil promisi, cum incertum esset, num aliquid ex iis; quæ pectori subjacent, fuerit affectum. Itaque regione detecta, amplius nihil in pectore læsum apparuit, quam quod ab initio statim videbamus: quare etiam confidentius ad manus operationem venire sum ausus. Cum jam fines, quibus arteriæ & venæ sub hærescunt, utrinq; illæsi occurrissent, affectumque os ab eo potissimum loco excidissem, in quo talis pericardii vertex consistit, cumq; nudum cor appareret (quippe involucrum ejus computruerat) ob hoc quidem haud bonam statim spem habemus: attamen in totum brevi temporis spatio persanatus est. Quod non accidisset, si nemo affectũ os abscindere ausus fuisset. Nemo autem tentasset, nisi in administrationibus anatomicis præ exercitatus. *Galen. videtur lib. 1. c. 5. de Plac. Hipp. & Plat.* repetere *Rhases*

ſes item *in continente*, & ex eodem *Avicenna lib. 4. fen. 4. tract. 3. c. 4.*

Observatio II.

Cordis parte patefacta, curatus.

INciſo abſceſſu, qui ſupra ſeptimam vertebram, innatum longo temporis intervallo ſinum fecerat, intimamque membranam ſua ſanie prorſus eroſerat, minima ipſius cordis pars oculis cernentium patefacta eſt. Verum cùm hominem ſumma & diligentia & ſollicitudine curaremus, in priſtinam redactus eſt ſanitatem. *Benivenius cap 42. De abditis.*

Observatio III.

Ictus in cordis tunica, convaluit.

EX nobili familia nati fratres, eadem etiam cohabitantes domo, atque eodem victu viventes, dum inter cœnandum orta, ut fit, inter eos lite, alter alterum gladio, quo in menſa uteretur, in ipſius cordis ſede percuſſiſſet, plurimuſque ex vulnere ſanguis efferretur, langueſcunt illico venæ, pallet facies, ſudor frigidus toto corpore manat, arteriæ non elevantur, omniaque demum mortis ſigna apparent. Verum, ne nihil omnino agerem, jubeo hominem his rebus foveri, quibus cordis vires refici poſſint, cumque æger uſque ad mediam noctem eodem ſeſe habitu haberet, & de ejus potius funere, quam de vita cogitaretur, cœpit paulatim ſpiritus reverti. Quare, ſumpta ſpe, curam proſequor, donec aliis atque item aliis præſidiis uſus, hominem tandem, Deo adjuvante, âd priſtinam ſanitatem reduco: ex quo plane cognovimus, non ictum cor, ut putabamus, ſed ejus tantum tunicam leviter fuiſſe perſtrictam. *Idem cap. 65. De Abditis.*

Observatio IV.

Pericardii pars ablata.

IN Antonio Algiate ablatam partem pericardii vidimus: & ſanatus eſt, ſed ſuſpiria alta ducebat. nec multis annis ſupervixit: functio tamen cum ignobilis ſit, mortem non neceſſario infert. Quatuor enim modis membra ſauciata mortem inferunt, vel neceſſitate officii, ut pulmo: vel præſtantia naturæ, ut cor: vel ſanguinis profluvio, ut jecur, arteriæ magnæ, & venæ: vel ſymptomatum pravitate, ut nervoſa, ventriculus, veſica. Nam quod inſanabilia ſint, ridiculum eſt dicere lethalia: oſſa enim & cartilagines & ligamenta ſic vulnerata, mortem inferrent. Pericardium ergo non per ſe lethale eſt, ſed quia vulnerari non poteſt, quin multa alia membra nobilia lædantur. *Cardanus comment. ad aphor. 18. lib. 6. Aphoriſ. Hipp.*

Observatio V.

Pericardio deſtitutus.

DIſcipulum in Romana Academia mortuum ſecui: (aderat excellens medicus Alexander Trajanus Petronius è civitate Caſtellana, acris judicii vir) huic miſero juveni pericardium deerat, itaque ſubinde in ſyncopen incidebat, ſubinde mortuo ſimilis conſpiciebatur, quo genere morbi exanimatus eſt. *Columbus lib. 15: Anatom.*

Observatio VI.

De aqua intra pericardium contenta, recentiorum animadverſiones.

AN hominibus ſecundum naturam habentibus, involucrum cordis aquam contineat, quam ſeroſi humoris modo in ipſius cavitate in diſſecandum repoſitam obſervamus, mihi non admodum perſpectum eſt. Quamvis nullã ſane humani cordis ſectionem unquam aggreſſus ſum, in qua nõ multam ejuſmodi aquæ quantitatem repererim: quocumque etiam mortis genere, ſive paulo, ſive multo ante homo interiiſſet: etiamſi adhuc majorem copiam in mulieribus quam viris animadverterim: niſi illi natura admodũ fuiſſent humida, ut alias ſeroſis abundaſſe ſuccis. Quinetiam minus fere aquæ in nuper mortuis adinveni, quam in his, à quorum ſectione dlutius temperaſſem. Is cui Bononiæ cor vivo eximi ſpectavimus, aquam etiam in involucro continere videbatur: verum id non admodum commode, utcunque etiam nos tragœdiæ adjungeremus, expendere licuit. Patavii hujus aquæ intuendæ cupidi, pulſans adhuc cor cum pulmone; reliquiſque viſceribus, illico atque ex his quos vivos in quatuor partes diſſecant, exemptum erat, in proximam pharmacopolæ officinam interdum deferri curavimus, ac in involucro aquam nonnullam reperimus. Vivi canes, involucri cavitatem, & cordis ſuperficiem humectas habent, in biſque nulla diffluentis aquæ obſervatur quantitas: cum tamen notatu digna (etiamſi fere ſemper mediocris) in aliquandiu mortuis canibus occurrat. In porcis vero viventibus plus aquæ, quam in canibus ſpectatur: uti etiam porci jam diutius mortui, illam utcumque copioſam proponunt. Adeo ut de vivorum aqua nihil afferere velim: verum nullam penitus in illis continere, (ut hodie omnes, ex ſpiritu in aquam poſt mortem converſo, hanc in mortuis reperiri concedentes, affirmant) falſum eſſe novi. Quandoquidem membranæ nullis partibus connatæ, neque invicem hærentes, perpetuo madidæ ac lubricæ apparent ut oculi palpebrarumque interior ſuperficies, Ad hunc quoque modum membranæ cerebrum inveſtientes, ubi mutuo inſternuntur, & interne coſtas ſuccingentis membranæ, & peritonæi ſuperficies, & jecoris quoque, & inteſtinorum, reliquarumque partium, invicem tantum accumbentium, non vero connatarum ſuperficies, madorem lubrici contactus gratia ſemper commonſtrat. *Veſalius lib. 6. cap 8. de corp. hum. fabric.*

Pericardium à Corde aliquantulum diſtat, quo loco aqueum quendam humorem natura collocavit, ut cor humectaretur: periculum etenim imminebat, ne abſque hoc præſidio, ob frequentes, ne perpetuos dicam, ipſius motus, qui etiam nobis fiunt invitis, cor exiccaretur. Quem humorem non modo in viventibus ſed in mortuis quoque deprehentes, licet de hoc. Curtius Papienſis dubitaverit: at ego hoc ita eſſe non ſemel vel ſæpius, in publicis privatiſque vivi canis ſectionibus, aperte oſtendi, ita ut nullus amplius dubitationi locus relinqueretur. *Columbus lib. 7. Anat.*

Observatio VII.

De tabe ex affectu pericardii.

ADmonitus â Galeno, analogia ab animalibus deſumpta, poſſe emaciari, & tabeſcere corpus ex ſolo pericardio, affecto, cum ipſe hoc in Simia animadverterit, in qua cum eam ſecaret, cæteris omnibus corporis partibus illæſis, invenit in ambiente cor tunicâ tumorem præter naturam, qui humorem aquoſum in ſe continebat, qualem puſtulæ, quas hydatidas vocant, emittere ſolent: diu hanc rem obſervavi, conſideravique, ac dubitavi, an hoc fieri poſſit; cum panniculus iſte inter partes ignobiles reputetur, ut idem Galenus teſtatur, ipſoque ſolo affecto, exemplo reliquarum partium omnium quæ ad cuſtodiam, & tegumentum cæterarum nobiliorem factæ ſunt, nullum inſequatur periculum.

Quod hiſtoria pueri Marulli Mimographi, ab eo, *in libris Anatomicarum adminiſtrationem* narrata maxime cõfirmare poteſt. cum in eo ſphacelatum os pectoris, exciſo oſſe in loco, in quo Pericardii vertex adnaſcitur hujus panniculi apex ſectus ita fuerit, ut cor nudum appareret, & tamen ſupervixerit: hinc conjiciebam difficile eſſe judicare quod eo affecto, tabes univerſi corporis ſubſequi poſſit. Attamen, cum nonnullos emaciari viderim, nulla præſente deſtillatione, nec ſpu-

sputo vel cruento, vel purulento, nullaque naturalium partium ita læsa videretur, ut hinc macies, & atrophia subsequi posset, in eam deveni suspicionem posse hoc aliquando contingere, ex pericardio quomodo libet affecto; quod licet inter partes ignobiles adnumerandum censeatur, ideoq; si solum afficiatur, nullum possit periculum adferre: attamen cum aliquando ita affici possit, sicuti apparet eo inflammato fieri posse, ideo poterit plura mala prodere lethalia, quæ hominem vel breviori, vel longiori tempore pro diversitate affectus, rapiant, & ita non erit impossibile, quod aliquando tabem inducat, cum ea ratione, vel consimili, quæ à Galeno enarrata fuit, erit affectum. Si autem vulneratum, sectum, & excisum in puero Marulli mortem non tantum non induxit, sed cito sanatum fuit, hoc contigit; quia eo solo affecto, illa affectio cordi non communicata fuit: quæ si perseverasset, potuisset diuturnitate temporis cor in consensum trahere, & inde mortem causare. Affectus autem hic pericardii, ex quo aliqui emaciantur, & tabescunt, qualem ego in nonnullis factum fuisse, conjecturam feci, quo pacto curandus sit, videant alii, & doceant. Ego enim, licet omni ingenio hos præservare tentaverim, nihil tamen profeci, omnesque hos vidi tandem tabe consumptos, & emaciatos, ultimo loco quadam accedente levi febricula, cui syncopæ sæpius connectebantur, periisse. *Petrus Salius De cura morb. ab ordinariis practicis non exhibitorum, pag. 251. cap. 7.*

† Huc refer quæ de putrido pure intra pericardium phthisici recenset *Severin.* Consil fol 24. add. *Salmuth. Cent. 1. Obs. 15 Hildan. Cent 1. obs. 43.* Pericardii autem à vulnere sanati meminit *Rhodius Cent. 2. obs. 38.*

OBSERVATIO VIII.

In pericardio Simiæ & Galli tumores scirrhodes visi, qui analogia quadam etiam ad homines transferri possunt.

SImia quædam, cum emaciari in dies videretur, eam tamen; necessariis nostris negotiis impediti, secare in tempore non potuimus: post mortem vero, reliquis corporis partibus omnibus illæsis inventus est in ambiente cor tunica tumor præter naturam, humorem in se continens, qualem pustulæ (Græci hydatidas vocant) emittere solent. Atque in Gallo quoque vidimus aliquando cordis tunicam hujusmodi scirrhoso tumore affectam, perinde ac si plures crassæ membranæ involutæ altera alteri fuissent: verum in eo nihil humoris continebatur. Unde verisimilis conjectura elicitur, homines etiam similibus posse affectibus infestari. *Galenus lib. 5 cap. 1 de loc. affect.*

DE CORDE.
VITALI CENTRO.
ET PRIMUM,
DE CONFORMATIONE CORDIS.

OBSERVATIO I.

Bina non nullis animantibus corda.

DUPLICATUM in quibusdam animantibus dicitur reperiri cor, quod Plinius recensuit. *Cæl. Rhodiginus lib 4 cap. 16. A. L.* In Paphlagonia bina Perdicibus corda. *Plin. lib. 11. cap. 37. nat hist.*

Gallum quispiam Diis sacrificans, cor invenit duos vertices habens *Galenus lib. 7. c. 11. administr. Anatom.*

† Adde quæ de Corde bifido habet *Bartholin. Cent. 1. histor. anat. 67.* & de corde gemino *Rhodius Mantiss. Anat. obs. 12. Lacus. Hist. 38. fol. 250.*

OBSERVATIO II.

Animalia nonnulla, excißo corde respirare adhuc, intente clamare, & fugere aliquousque.

ADvertendum, ne simul cum cor nudamus, adigendo cultro alteram ex thoracis cavitatibus vulneremus: quod si satis præcaverimus, non tantum comprimere cor, vel collidere, vel tale quid facere nostro arbitratu licebit: verumetiam si totum avulsum extrahere voluerimus, non minore Chirurgiæ felicitate id consequemur. Conspicitur quippe hoc in multis sacrificiis, quæ de more ita peragi consueverunt, in quibus interdum victima, erepto corde, arisque jam imposito, cum respirare, & intente clamare, tum vero etiam fugere tantisper, visa est, quoad per sanguinis profluvium conciderit, quamvis quatuor maximis vasis divulsis, cito fiat, ut sanguine exinanita, intereat. Quamdiu tamen vixerit, respirat, & vocem emittit, & currit. *Idem lib. 2. cap. 7. de placit. Hipp. & Platonis.*

Nec minus certe erit, quod ipsi vidimus, huic non dissimile prorsus est, de lepore sclopeti glande medio in corde perfosso, pene que eadem, qua ante ictum cursus velocitate ad teli jactum durante, priusquam concideret: in quo tamen transfossa eodem ictu utraque thoracis cavitas esset: quod minime mirandum, quoniam læsa ea trajectaque, non corporis statim motum, sed vocis imprimis formationem queat. *Iul. Alexandrinus, annotat. ad cap. 4 lib. 2. Galeni, de placit. Hippoc. & Plat.*

Quod si, lector optime, sciendi cupiditate flagras, canis in promptu sit, ut rem mirabilem neque omnibus obviam contempleris: thorace enim cultro ocyus aperi, corque apprehendito: minister vero tuus diligens atque expertus, mira celeritate acu crassa & contorta, quam manibus gerebat, in qua contortum filum immissum est, quatuor cordis vasa arcte constringet; deinde cor abscindat, eodemque tempore vincula abscindantur, quibus crura quatuor vincta erant, & in pedes projiciatur. Canem absque corde vociferari audies, progredi videbis: quare nihil magis admirabile conspicari poteris: & hac re visa, desinas adeo obstinatè in omnia Aristotelis verba jurare, qui licet magnus Philosophus fuerit, scire tamen omnia solus nullo pacto potuit. *Columbus lib 14. Anatom.*

OBSERVATIO III.

Cor in nonnullis desideratum omnino.

NI mendum exemplarium est, hoc carens viscere (puta corde) compertum quandoque animal pronunciat Avicenna. *Cæl. Rhodiginus lib. 4. c. 16. A. L.*

Cæsari Dictatori, quo die primum cum veste purpurea processit, atque in sella aurea sedit, sacrificanti, bis in extis cor defuit; unde quæstio magna de divinatione argumentantibus, potueritne sine ullo viscere hostia vivere, an ad tempus amiserit. *Plinius lib. 11. cap. 37. N. H.*

† Qua de quæstione: an scil. animal sine corde vivere possit? Vid. *Spigel. lib. de Format. Fœt Epist. 1. pag. 64. conf. Hildan. Cent. 4 obs. 5. fol. 85.*

OBSERVATIO IV.

Cor hirsutum in nonnullis annotatum.

HIrsuto (alii hirto) corde gigni quosdam homines proditur, neque alios fortioris esse industriæ, sicut Aristomenem Messenium, qui 300. occidit Lacedæmonios. Ipse convulneratus & captus, semel per cavernam latomiarum evasit, angustos vulpium aditus secutus. Iterum captus, sopitis custodibus somno, ad ignem advolutus, lora cum corpore exussit. Tertio capto, Lacedæmonii pectus dissecuere vivo, causa videndi, hirsutumque cor repertum est, *Plin. lib 11. cap. 37 nat. hist.* Admirabile Aristomenis Messenii cor, quod

quod Athenienses, ob eximiam calliditatem exectum, pilis refertum invenerunt, cum eum aliquoties captum & astutia elapsum, cepissent, *Valer. Maxim. lib. 1. cap. 6.* Aristomenes nomen Messenii viri, qui justissimus fuit, ut scribit Hieronymus. Hic Lacedæmoniis quodam tempore nocturna sacra celebrantibus, quæ vocabantur Hyacinthia, rapuit de choris ludentium virgines duodecim, & tota nocte gradu concitato fugiens excessit de finibus Spartanorum: cumq; eas comites ejus vellent violare, monuit quantum potuit, ne hoc facerent: & ad extremum, quosdam non parcentes interfecit, cæteris metu coërcitis. Redemptæ postea à cognatis puellæ, cum Aristomenem viderent cædis reum fieri, tamdiu ad patrem non sunt reversæ, quamdiu judicum advolutæ genibus, defensorem pudicitiæ suæ cernerent absolutum. Hic dux tanta calliditate fuisse fertur, ut sæpe Lacedæmonios deciperet: quorum sæpe urbem ingressus est, & aliquando captus, atque in vincula conjectus, calliditate sua aufugit: quod cum semel atque iterum, & tertio fecisset, tandem occisus est è Lacedæmoniis, & execto corpore, inventum est cor ejus pilosum fuisse.

Scribunt Græci Hermogenem, cujus de Rhetorica libri extant, multum præferentes ingenii lumen, cor habuisse hirsutie ac magnitudine extra mortalium reliquorum rationem insigne: Idipsum fere de Leonida *in Parallelis Plutarchus* prodidit *Cal. Rhodig. lib. 4. c. 16. A. L.*

Ex historia in quibusdam repertum est pilosum cor ut in Lysandro, nec non in Alexandri cane. *Eustachius*,

Jacobus Latro è patibulo, quo suspensus fuerat, veluti jam mortuus, sed qui tamen adhuc viveret, depositus atque curatus convaluit. Verum ut erat homo ingenio malo pravoque ad eadem statim scelera revolutus, quibus antea extremum promeruerat supplicium, iterum capitur atque suspenditur. Quare hominis admirati nequitiam, mortui cadaver incidendum curavimus: & inventum est cor ejus, ob eximiam caliditatem, undique pilis refertum. Hoc idem inventum est in corde Aristomenis Græci, qui solus perhibetur integras acies pugnando in fugam vertisse. Est ergo non tantum scelesti ingenii signum, sed quandoque etiam raræ fortitudinis. *Benivenius cap. 83. de Abditis.*

Olim Ferrariæ experti sumus in quodam à nobis consecto, cujus cor pilis circumseptum erat, audacissimus tamen hic erat grassator, & latro insignis. *Lusitanus Cent 6. curat. 65.*

Ipse quoque memini cum Venetiis esse sumptum capitis supplicium esse de nobili quodam latrone, qui cum à carnifice dissecaretur, corde admodum piloso repertus est. *Anton. Muretus lib. 12. cap. 10. variarum lect.*

† adde *Zvvinger Theatr. V. H. pag. 295. & 305.*

Observatio V.

Septum cordis cartilagineum.

Vidi in nonnullis septum, quo cordis ventriculi distinguuntur, cartilagineum. *Columbus libr. 15. Anatom.*

Observatio VI.

Sinister cordis ventriculus desideratus.

Vidi in quibus sinister ventriculus cordis deesse videbatur, tam exiguæ molis erat. *Idem loc. citat.*

Observatio VII.

De spatio humanæ vitæ, & de pondere humani cordis, quomodo crescat, & decrescat, ex anatomica Ægyptiorum observatione.

De vita hominis, & qua fine annorumque spatio censeri debeat, permulti quidem apud veteres tradiderunt: nec illi tantum qui naturæ vires, ac decreta, observarunt. Qua in re, quum natura inter se dissentiant autores, plerique tamen centum annorum spatium vitæ hominum concedunt: idque ipsum vulgato magis, quam intellecto nomine seculum appellarunt? quod apud nos cum alii permulti, tum ipse Censorinus ad Q. Cerellium copiose explicat. Sed à Terentio Varrone traditum est, ex Dioscoridis authoritate, qui siderum scientiam calluit, Ægyptios quidem ipsos (quibus servandi medicata cadavera cura fuit) subtili admodum & arguta ratione deprehendisse: quo maximè vitæ spatio ætas hominis æstimari debeat, sumpta ex pondere humani cordis conjectura. Itaque affirmarunt iidem Ægyptii, centum omnino annis hominum vitam definiri: quod eorum cor, qui sine ulla corporis tabe perierint, hoc ipsum declaret: quoniam cum ætate (si expendatur) aucta atque damna referat. Anniculi enim pondere duarum drachmarum; bimi quatuor; & sic in singulis annis usque ad quinquagesimum, binas accedere, ut centum drachmis existat quinquagenarii hominis cor. Ex eo deinde numero unoquoque anno binas detrahi ac minui: quo perspicuum est, ab anno centesimo, ad primam sui ponderis redire, neque longius posse proferri. Quod ego tamen acutius quidem existimo, quam verius: quanquam in his libris, qui τὰ ἀνατομικὰ prosecuti sunt, mira prorsus atque incredenda explicentur. Quod alicui & Claudius Galenus affirmat. Sed & C. Plinius, id ipsum de hominis corde ad Vespasianum Augustum recensuit, etsi, breviter quidem, cum dixerit, creditum fere ab Ægyptiis, ex defectu humani corporis, non ultra centesimum annum posse homines vivere. *Crinitus libro 7. cap. 9. de honesta discipl:na.*

Quid de hac Ægyptiorum sententia Medici philosophi statuant, extra controversiam Lectori posuerim. *Filius Schenckii.*

Observatio VIII.

Ad hepatis inflammationem peripneumonia succedente, mortuus æger. Cujus corpore dissecto, præter alia memorabilia, pulmones semiputridi, & vesicula cordi adhærescens, atro sanguine referta, visa sunt.

Præterito Martio, Nicolaus Gemminger, civis Moguntinus dives, incidit in dolores capitis, inquietudinem, calores febriles, existimans ipse esse reliquias vini fumantis, negligit opem medicam, indifferenter vino utens. Increscente morbo, nono die consuluerunt me, pedibus ægrum: vena secanda erat, sed ob vires debilitatas, alui fluxu multorum dierum, cucurbitulas imperavi, delirabat, substiterat alvus 14. moritur. Hæsitantes de tam præcipiti casu, cum judicassem moriturum defunctum enixe pro affinitatis jure, ut aperirem rogarunt, Inveni quod prædixi, inflammationem hepatis, cui peripneumonia supervenit. Hepar subrubens interius flavescens, totum dextrum hypochondrium occupans, circa dorsum tumens, amplum ad stuporem, innatans bili, quæ causa fuit doloris dextri lateris paululum supra costas nothas, & inde lividitas ab aure dextra ad infimas costas per medium dorsum exterius, in sinistro nulla comparente, animadversa est. Cordis adhærebat dextro, vesicula justæ magnitudinis, continens in se sanguinem atrum. Pulmones parvi, nigri, & semiputridi. Dum viveret, taciturnus erat; frequentia hominum colloquia non affectabat. Melancholicus, & per intervalla vertiginem mane jejunus cum esset patiebatur. Meo judicio, si Natura morbum protraxisset, vel repentina suffocatio, vel ex scirrhoso hepate hydrops illi contigisset: ob mitem naturam longiore vita dignus, quam ultra trigesimum proferre haud potuit. *Ioan. Fridericus Traffelmannus de observat. propriis.*

Observatio IX.

Pinguedinem cordi vere connasci, & esse, contra Aristotelem, Galenum, & Portium.

Inter cor & pericardium non parva oritur pinguedo, quæ manifeste conspicitur, & cordi adhæret. Quam-

Quamvis Aristoteles & Galenus asserant, neque circa cor, neque circa aliam quamvis calidam particulam pinguedinem ullam nasci. Dicebat autem Portius Neapolitanus Physicus, qui in Aristotelis verba nimis juraverat, hanc quam diximus pinguedinem circa cor, pinguedinem nullo pacto esse; hujus rei testimonium locupletissimum esse, quod ipsa non eliquatur. Ego verò in theatro, dum Patavii publicè profiterer, nihil respondens, pinguedinem eandem candelæ, quæ prostabat, eliquavi: quo viso, cum mutire amplius non auderet, tacitus abiit ac penè explosus. Erat autem ob continentem motum pinguedo valde necessaria; itaque pinguedinem in compluribus corporis nostri partibus cernimus, præsertim circa oculos, temporalesque musculos, ne partes exsiccentur. *Columbus l. 7. Anatom.*

OBSERVATIO X.

De osse cordis recentiorum notationes.

GAlenus ab elephantis corde, a quopiam suorum familiarium os eximiæ magnitudinis exectum prodidit: & grandium quidem animalium cordibus os, minorum vero cartilaginem adscribit. Ego autem hactenus, ut in nullo corde, ita neque in humano (quod humidioris admodum, siccis quibus animalibus confertur, est constitutionis) [illegible] os reperii: ea que sede, qua Galenus cordis os constituit, substantiam observo cartilagineam, quæ mea quidem sententia nihil aliud est, quam magnæ arteriæ & venæ arterialis radices, a corde principium ducentes. Quippe radices hæ, in quibus membranæ umbilicales consistunt, quæ materiarum e duobus illis vasis in corde ortis [illegible] prælicantur, multo duriores sunt quam reliqua horum vasorum substantia, a eo ut radices cartilaginis naturam participare nonnihil videantur; quæ in bobus, & magis adhuc in cervis, [illegible] olim [illegible] [illegible], ita tempore indurescit, ut quadrupedum [illegible] cartilagines in albam & friabilem os, ex [illegible] cartilagine tanquam membrana ortum ducunt, degenerent. Hæ itaque vasorum radices [illegible] sunt contermina, ac lindas circa os in puncto invicem committens [illegible], ut dexter circulus venæ arterialis esset radix, sinister vero, qui amplior existeret, magnæ arteriæ. Ubi autem circuli mutuo committerentur, is locus esset, quo ambo vasa suis orbibus simul connascuntur, unumque, ac ubi præcipua ossei cartilaginis consisteret portio, quæ oblonga & veluti teres esset: tot [illegible] quasi læra [illegible] invicem committuntur, & reliquæ interim circulorum portiones essent [illegible]. At pro fide per me liceebit radices has, pro animalis in quod incidet temperamento, & magis adhuc ætate, aut cordis cartilaginem, aut os vocare, modo accurate ipsarum naturam quis intueatur, neque unicum Galeni sectatoribus, [illegible] admodum oscitanter eruentibus, tam stolidus sit, ut cordis os instar [illegible] aut [illegible] effomatum sibi persuadeat. Quinetiam post Galenum humani corporis historiam scribere aggressi sunt in humani cordis basi os quoddam existere recensent, quod laryngi præposito, & ab hominibus [illegible] nuncupato ossi assimilant. Neque sat fuit illis hominibus ad hunc modum os in basi humani cordis contingere: quin imo sermoni adjecere cordis basim, atque ideo etiam universum cor, ab ipso non secus firmari quam linguæ radix illo osse quod laryngi præponitur. Arbitrantur namque cor ejusmodi ossi [illegible] moveri: non expendentes, cor etiam tali osse donatum, ipso non minus suffulciri posse, quam ferreus palus lectum in aëre sustineret, quando is lecto alligatus, simul cum ipso deorsum ex alto projiceretur. Quamvis interim quatuor cordis vasorum ad contermmas sedes connexum nonnihil cor sustinere, haud inficiari possumus: uti etiam ex universa Galeni de cordis osse historia, in qua veteres, suique temporis medicos, qui id in homine reperiri negabant, præter meritum arguit: nobis quoque fatendum est, Galenum id quod pertractat os, in humano corde, præ cæteris, uti monuimus, humido & molli, nunquam esse aggressum. *Vesalius lib. 1. c. 20. de corp. hum. fabr.*

Os cordis in duobus virorum cadaveribus deprehendi, ad radices arteriæ magnæ, & venæ arterialis. *Gemma lib. 2 Cosmocrit. pag. 75.*

Ossiculum deprehendi instar malleoli, inter cartilagineos circulos cordis, arteriæ aortæ, & venæ arterialis ipsa specie prorsus cum cordis cervini ossibus comparandum. *Iacomi lib. 1 cap. 6. [illegible]*

† De osse in corde Urbani VIII. vid. *Bartholin hist. anat. 45. cent. 2. Renesk. lib. 6. Dissert. Anat. cap 19. pag. 1125*

OBSERVATIO XI.

De cordis situ mutato.

FIlius parci typographi, adolescens, cum frequenter utraque manu terræ innixus, (uti pueri lusûs causa facere solent) corpus in altum erigendo rotaret, cœpit cordis palpitationem, seu pulsationem vehementem in sinistro latere circa ventriculi sereregionem sentire, quam a corde eousque propendente provenire dissectio post mortem, seu & quod in caput [illegible], cor denuo ad superiora [illegible] satis declarabant. Nam ascitieus factus, cum mortuus aperiretur, præter reliqua hepatis, lienis, renumque vitia ascitieis communia, & in medio illius os tribus amiculis concinnatum, cavumque, & arenosa quadam materia refertum invenimus. cordis situm naturalem, relaxatis involucris & vasis, quibus cor annectitur, immutatum, illudque suo mucrone succingenti tunicæ circa septi regionem affixum deprehendimus. *Felix Platerus in Observat. propria.*

OBSERVATIO XII.

Cordis situm in viventibus & demortuis plurimum differre.

VIdimus quendam pugionis ictu interemptum, dissecto pectore, rursusque per vulnus pugione adacto, minime neque cordis neque pulmonis vulneri respondisse, tanta est in cadaveribus cum viventibus positurae differentia. *Alex. Benedict lib 3 c. 12. Anat.*

TABES CORDIS.

OBSERVATIO I.

Cordis phthisis, ejusdemque remedium, à veteribus annotatum.

TRadunt præcordiis necessarium Raphani succum: quando phthisin cordi intus inhærentem, non alio potuisse depelli compertum sit in Ægypto, regibus corpora mortuorum ad scrutandos morbos insecantibus. *Plinius lib. 19. cap. 5 Nat. Hist.*

Contra phthisin (impressi codices male legunt phthiriasin) succus Raphani adhibetur, qui solus potest tenuitate subtili ad imi, ita enim di[illegible] codicibus, non adimi, ut corrupti codices habent, legendum corporis lineamenta, cor penetrare. Ægyptii enim reges, quibus erat studium scrutari corpora mortuorum, & causas valetudinum, oculata fide recognoscere, in corde ipso, nasci ejusmodi vitium, prodiderunt. *Firmus Secundus alter, lib. 4. cap. 1. de re medica.*

OBSERVATIO II.

Cor Marchionis torrefactum & tabidum.

POsse universam cordis substantiam aliquandiu pati, præter pueri Marulliani historiam, [illegible] *natom. Gal.* indubitatam nobis fidem facit *[illegible]nis* authoritas & testimonium, qui *lib. 1. de anima* conscripto testatur, Casimiro Marchioni Brandenburgico,

 ob

ob mœrores & vigilias, humore qui involucro cordis continetur, exhauſto & exiccato, cor exectum pyri toſti faciem repræſentaſſe: ubi proculdubio perpeſſi fuere tres illi humores, (ſecundarii vulgò dicti) ſatis conſpicuam cladem:ſiquidem eas in anguſtias redactum eſt cor, non parvo temporis momento, quod ex aſſignata cauſa colligi poteſt, non adeò vehemente puta triſtitia: quâ ſapiens, in ſacris voluminibus, etiam oſſa aſſeruit areſcere. Unde non modò levem, verumetiam inſignem cor poſſe ſuſtinere intemperiem, opinamur. *Jordanus lib.1.cap.16.de peſt.phænom.*

† Raras conſtitutiones cordis morbidas Anno 1639. recenſet *Otto Heurnius hiſt.19.*

OBSERVATIO III.

Diuturno morbo quidam deficiens, repertus eſt corde in totum abſumpto: ſola tunica ſuperſtite.

NUper illuſtris Romani viri corpore, qui à diuturno morbo divexatus, defecerat: nulla prorſus cordis portio, ſed ejus tunica tantùm reperta fuit: quod nimirum ab immoderato calore, illud penitus jam abſumptum erat totum. *Bernhard. Teleſius, Rerum Nat. lib.5.cap.28.*

VERMES CORDIS.

OBSERVATIO I.

In peſtiferis febribus vermes aliquando in corde genitos animadverſos.

VErmes aliquando in peſtiferis febribus, in ventriculis cordis fuiſſe genitos, audivimus ab hominibus fide dignis, qui ejuſmodi ægrotantium cadavera ſecuere; quamvis veriſimile ſit, rarò admodum iſtud contingere: veluti & quòd lapides in iiſdem finibus redundent, quos nunquam in corde fuiſſe genitos legimus aut audivimus, licet in aliis viſceribus (præſertim brutorum animalium) frequenter obſerventur. *Vidius Iunior lib.7.cap.1.de curatione memb.*

OBSERVATIO II.

Vermes nonnunquam ad cor ipſum penetrare, & mortem inferre.

EXcitatur ſyncope nonnunquam à vermibus, non ſolùm orificium ventriculi, ſed & cor ipſum vellicantibus, ut vult Meſuëus (qui mortem inde inferri docet.) *Scholiographi ad cap.29.lib.1. Hollerii de morb. intern.*

OBSERVATIO III.

Vermium in corde natorum, ejuſdemque palpitationem, tremorem, lunaticam quoque paſſionem, nonnunquam etiam mortem inferentium, hiſtoriæ admirabiles: tum quibus illi remediis expelli aut necari poſſint.

PRinceps quidam valetudinarius, cùm ex cordis cauſationibus multo tempore graviſſimè affligeretur, celeberrimis doctiſſimiſque quibusvis medicis convocatis, malo ſuo pertinaci remedium petit. Qui variis iiſdemque lectiſſimis medicamentis adminiſtratis fruſtra, nihil ſubſidii adferre poterant. Accidit autem ut & Medicinæ tyro quidam, qui Principis medico familiariùs innotuerat, eodem caſu cognito, inter alia quoque referret, comperiſſe ſeſe ſuperioris ætatis conſcriptorum conſiliorum medicinalium lectione, vermis quoddam genus cordi nonnunquam innaſci, quod nullis remediis, præterquam unius allii, ejuſdemque manè ſumpti, uſu cederet, atque necaretur. Verùm non tam remedium ipſum, quia vulgare atque contemptibile, atque ob id Principi viro, cui pretioſa & exotica potiùs expetebantur, quàm ob ejuſdem authorem, hominem juvenem & inexpertum adhuc, neglectum & deſpicabile habitum eſt. Principe itaque morbi diuturnitate & ſævitiâ tandem devicto, & mortuo, patris juſſu, morbi cauſa abdita inveſtigari præcipitur: diſſecto cadavere, deprehenſus eſt vermis albus, præacuto roſtello, eoque corneo præditus, cordi adhæreſcere. Quem Medici vivum in circulum ex allii ſucco in menſa figuratum conjiciunt. Fera circumquaque rependo mirificè ſe torquet, & ne circulum contingat cavet. Tandem verò allii vi & nidore victa, concidens, circulo adhuc concluſa, moritur: unde non tam morbi cauſa legitima, quàm certa & indubitata remedii vis & efficacia manifeſtè innotuit. *Iohan. Hebenſtreit in libell.de Peſte.*

Ad Lunaticam (Italicè, *Mal della Luna*, fortaſſe convulſionem intelligit) affectionem puerorum, ex qua tremunt & ſemimortui apparent, quod nulla alia de cauſa evenit, quàm quod ſæpius in iis vermis quidam generatur, cor ipſum petens, tremorem inducens, atque etiam nonnunquam mortem. Tanaceti (Ital. *Madrogni*) ramuli teneri in umbra ſiccentur, atque in pulverem redigantur, cribrenturque, deinde drachmæ duæ ſequentis pulveris addantur, qui hujuſmodi eſt. *Recipe rad gentianæ, pœoniæ longæ, ana drach.ij. myrrhæ drach.j.* Miſceantur & terantur. Et cùm uti voles, parum hujus pulveris ſumito, ſcilicet quantum duobus digitis comprehendi poteſt, atque aquæ guttam addito, ita ut madeſcat, deinde ore & labris infantis, ter aut quater inunctis, fieri nequit, quin vermes omnes unà cum reliquis excrementis excernantur. Eſt autem hoc expertum ſæpius: quoniam in plurimis, qui ob talem affectum interierunt, & poſtea diſſecti fuerunt, vermis ille inventus, atque cordi appenſus fuit. *Pedemont.lib.1. Secret.*

Scribit Alexius Pedemontanus in capſula cordis reperiri vermes cor invadentes, qui creant Lunaticam paſſionem & pueros interficiunt. *Matth.Cornax lib.2. cap.28.De Conſult.Med.*

Mirabile ſecretum, paucis cognitum: Quandoque generantur vermes ſub corde, vel ſub capſula cordis, & faciunt puncturas & dolores, & medicamenta dantur cordialia, ſed nihil proficiunt & æger moritur. Sed vera cura eſt talis, *Recipe ſucci allii, raphani & naſturtii:* detur, & ſtatim curabitur: crede experto, quia verum eſt. *Ex manuſcriptis Stockeri, illuſtris ſuo tempore medici, experimentis depromptum.*

In eodem ſubjicitur ſequens hiſtoria: Cognitum habemus Treveri virginem diu multumque de cordis tum dolore tum tremore conqueſtam, & mirum in modum excruciatam & tortam fuiſſe, remediis quæ ad confirmationem & roborationem cordis ex uſu aliàs ſunt, fruſtra ſæpe attentatis, epithematibus, & phlebotomia etiamnum illudentibus, tandem ægra moritur. Secto ad veri indagationem corpore, vermiculi in corde, mali hujus tam funeſti cauſæ deprehenſi ſunt. *Ex eodem codice, Schenckius Filius.*

Anno ſuperiori in Palatio magni Hetruriæ Ducis, civis Florentinus circumforaneum fabulantem audiens, morte ſubitanea correptus eſt; quæ mors cùm & aſtantibus hominibus, & familiaribus ipſius maximè ſuſpecta eſſet, diſſecari cadaver curant, in quo diſſecto, nihil mortis cauſam, quàm vermem vivum in cordis capſula fuiſſe, à medicis repertum eſt. *Petrus Sphererius de Obſ. ad nos miſſis.*

† Confer præterea *Gabelchov.Centur.3.fol.3. Par.l.24.c.19. Zvvinger.Theatr.vit.hum.pag.352.*

CALCULI CORDIS, SIVE Tartarus.

OBSERVATIO I.

In corde duo calculi cum multis abſceſſibus & urinæ difficultatibus, ſalvis renibus & veſica deprehenſi: tum de aliis Cordis calculis, eorundemque variis ſymptomatibus.

Cuidam

CUidam mulieri suppurata pulpa cordis, in multos dies urina purulenta effluxit, eaque quarto mense mortua, & dissecta, inventi duo calculi & abscessus divisi in corde. *Hollerius Comm. 1. in lib. 6. sect. 2. aphor. 4. Coac. Hippoc.* Eandem historiam repetit *Comment. in aph. 75. l. 6. 4. Hippo.* his verbis. Contigit semel mulieri nostræ ætatis, quæ quatuor menses integros minxit pus, & aliquando propter puris acrimoniam sanguinem puri commixtum. Medici consulti, adhibuerunt remedia, ac si renes exulcerati fuissent, quod in eis per intervalla magnum dolorem sentiret mulier. Hæc moritur quarto mense, dissecta est, inventi renes integri & vesica integra: at in corde inventi sunt duo calculi, & abscessus multi, qui expurgabantur per urinas atque in transitu pus dolorem infligebat renibus. Sic solus sanguis potest a thorace demitti ad vesicam ut excernatur. Ejusdem historiæ meminere. *Scholiographi ad cap. 29. & 50. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

Vidimus in Doctore Atclatei (?) urinæ difficultatem, cum maximo renum dolore, & arenulis rubentibus, cujus dissecto cadavere, renes integri inventi sunt, sed in thorace hydrops, & concretus in corde lapis, quâ parte materiam in sinistrum cordis ventriculum, & inde ad renes ferri putatum, probabile est, quæ eo tinere, præ calore in arenulas concrescebat. *Jacotius Comment. 1. in 6. Sect. 2. aphor. 4. Coac. Hipp.* Meminit ejusdem historiæ *idem author, Comment. 1. ad aph. 52 lib. 3. Sect. 2. Coac. Hipp.*

In Imperatoris Maximiliani II. corde secto, inventi sunt tres lapilli, quantitate pisorum, unus inter un majori altero, colore rubiginoso. Frequenter vero cordis palpitatione gravi afficiebatur, dum viveret. *Vvierus de præstig. dæm. lib. 4. cap. 16. sect. 6.*

Nuper in Cæsaris corde, qui palpitatione cordis frequenter corripi solitus erat, veluti lapillus quidam niger repertus fuit. *Erastus in Consil. quo ... 10. c. l. lib. 3 Consil. & Epist. ad Laur. Scholz. ... Crafftonianis edito, pag. 83.*

Habemus domi lapides excisos e folliculo fellis, stomacho, & corde, &c. *Gemma lib. 2. ... Cosmocrit. pag. 76.*

Respublica Norimbergensis, Hieronymum Schreiberum, ob ingenii dexteritatem, in alumnum suum susceperat, qui tempore Joannis Baptistæ Montani Veronensis, Patavii aliquandiu auditor factus, relicta tandem Italia, ad nos Parisiorum Lutetiam, Anno 1547. concessit, & sub D. D. Jacobo Sylvio, D. D. Hollerio, D. D. Fernelio, professoribus Regiis, Medicinæ operam dedit. Hic Martio mense præscripti anni, in atrocissimum & incognitum morbum incidit, cujus causam præceptores ex nimia choleræ & bilis ebullitione profectam, & in colicos dolores transiisse existimabant. Cæterum cum Majo mense vitam cum morte commutasset, nos Patriotæ Germani abditam morbi causam indigare constituentes, dissectionem cadaveris aggressi sumus. In qua, cum substantia cordis dissecaretur, repertus & excisus est lapillus nucis muscatæ instar, durus, subnigricans, rotundus, & pondo drachmarum aliquot, quem præceptores & quamplurimi honesti viri alii manibus attrectantes, non tam viderunt, quàm singulari ejus admiratione tenebantur. Itaque sepultus est Noricus ille Schreiberus Cœmiterio Maturinorum Lutetiæ, non adeò procul à sepultura Jo. de Sacrobusco Mathematici. Collegerat ille de diebus criticis opusculum, viris doctis cumprimis laudatum, quod velut imperfectum relinquens, cum autore sepultum creditur. *Abrahamus Murgelius suis ad me literis, 12. Julii Anno 85. Lindavio datis.*

† De calculis & ossiculis in corde repertis consul. præterea *Jo. Dan. Horst. in Obs. Anat.* 8. Valvulas etiam cordis osseas recenset *Bartholett. de Respirat. lib. 4. c. 11.* De osse in corde phthisici dissecti deprehensi leg. *Bartholin. Cent. 1. histor. anat. 50.*

OBSERVATIO II.

Callis instar calculorum corde, nonnullis etiam cum ulcere, inventis.

INciso cujusdam cadavere, & viscera omnia vento plena conspeximus, & in sinistro cordis ventriculo obduratum callum invenimus, qui nucis magnitudinem æquaret. Quare ut illum, (hoc est ventum) mortis ipsius, ita hunc, (scilicet callum) adversæ hominis valetudinis causam fuisse, arbitrati sumus. *Benivenius cap. 81. De Abdit.*

Observavimus callum in corde durum instar calculi, & ulcus non exiguum. In duobus pulmonariis idem se observasse præclari viri testantur. *Jacotius Comm. 1. ad aph. 15. lib. 1. sect. 3. Coac. Hipp.*

PINGUEDO VENTRICULORUM cordis.

OBSERVATIO I.

Pinguedo in cordis ventr. ... reperta.

PUella à me aperta 4. Aprilis, hujus anni: in cujus cordis ventriculo pinguedinem reperi, cum intestino cæco & aliis à naturali statu recedentibus. *Ex Gasp. Bauhini Observationibus.*

CARNOSA EXCRESCENTIA ventric. cordis.

OBSERVATIO I.

Tuberculum nigrioris carnis in sinistro cordis ventriculo visum, mortis causa.

MUlier, Clara nomine & genere, cordis dolore interdum vexabatur, quam Medici à malo ipsius cordis habitu fieri arbitrabantur. Sed cum pluribus jam annis connubio juncta non conciperet, & sterilitatis causam quæreret, ac tollere conaretur multis præsidiis, ita demum dolor ille cordis increbescere occepit, ut perpetuus fieret. Ex quo sæpius etiam mulier ipsa deficiens recreari vix poterat, donec eo jam magis magisque invalescente, e medio sublata est. Cæterum, mortuæ corpore inciso, & frustulum nigrioris carnis in sinistro cordis ventriculo, supra arteriam, quod mespili formam haberet, & vulva à medio infra versus imam ejus partem junctis oris occalluisse reperta est. Quare ut tuberculum illud mortis, ita hoc sterilitatis causam fuisse cognovimus. *Benivenius cap. 35. De Abditis.*

OBSERVATIO II.

In sinistro cordis ventriculo, glandulosæ carnis subnigricantis libræ duæ inventæ.

NOn vulgariter nos mirari coëgit, nobilissimi & unà doctissimi viri cor, in cujus sinistro ventriculo, glandulosæ (sed subnigricantis ...) carnis libras duas reperimus, corde in ... ad ejus carnis molem extenso, & homine ante mortem habitu utcumque melancholico, & ad morbum vigili, & pulsu prædito miris sanè modis inæquali & vario, quique arteriæ contractionem manifestè ostendebat. Ita enim multis mensibus ante mortem (cum tamen alioqui veluti sanus obambularet) pulsus aut arteria potius contrahi visa fuit, ut trium aut quatuor pulsationum ictuumque intervallo, contracta maneret, velut quæ expulsionem, moliretur. Imo postremis vitæ septimanis ex novem ictuum intervallo, tres tantùm aut duæ dilatationes arteriæ, tactui subinde occurrerunt. Deinde animalis facultas, cum principiis animæ functionibus, ad mortem usque satis constabat: quæ non tam ex cordis vitio proxime obvenit: atque ex sinistri cruris gangræna,

quæ

quæ ab impedito arteriæ pulsu, occasionem perinde duxit, ac si intermissi illi ex cordis vitio pulsus, cruris illius nativum calorem aptè eventilâssent. Potissimùm cùm ex sclopeti ictu, ante annos aliquot, ipsi vitiata esset arteria, quæ fibulam petit. *Vesalius lib.1.c.5. de hum. corp. fabric.*

OBSERVATIO III.

Carnosæ, albidæ & flaccidæ propagines, ex utroque cordis ventriculo enatæ.

SEcante Matthæo Grabisgadio, vidi ego in dextro cordis ventriculo mulieris, quam peripneumonia sustulerat, radicem enatam, carnosam, albidam, flaccidam, quæ prodiens ex corde, & cavam venam subiens, propagabatur usque ad caput & os sacrum. Eadem carnea substantia ex sinistro ventriculo prodibat: quod in quatuor cadaveribus peripneumonicis subinde observavimus. *Observatio CL. V. Nereti Neretii, Florentini Medici: transmittente nobis ex Italia Petro Spherio.*

PITUITACEA CONCRETIO ventric. cordis.

OBSERVATIO I.

Pituitea flavescens concretio, medullæ instar, minimi digiti crassitie, &c. in duobus cordibus inventa.

MEmini intra paucos annos aperta fuisse cadavera duo: alterum Comitis, alterum Principis. In quorum cordibus reperta est concretio quædam humoris pituitosi, flavescentis, instar medullæ, quæ in ossibus boum coctis invenitur. Erat hujus longitudo duorum digitorum transversorum, crassitudo minor minimo digito meo. In utroque (illo quidem cum febre & pleuritide, in hoc absque febre) apparuit pulsus inæqualitatis genere maximè inæqualis. *Erastus Part.5. Disputat. de febr. putrid.*

TUMORES ET APOSTEMATA cordis.

OBSERVATIO I.

Ulceris seu apostematis in auricula & substantia cordis, magnitudine ovi gallinacei, historia: Alia item, in qua plus quam media pars cordis saniosa inventa demonstratur.

COr ipsum & putredinem & apostemata perferre posse aliquandiu, testimonio magni viri, & excellentis anatomici, Medici ac Philosophi insignis, Doctoris *Nicolai Massæ Veneti,* præceptoris olim mei colendi, ostendam. Qui *in anatomia sua, in cap. de Corde,* se secâsse mercatorem quendam Venetiis, ex vulnere capitis mortuum, testatur, in cujus corde, cùm obiter thoracis partes perscrutaretur, post vulnus, cujus gratia sectionem instituerat, perlustratum, reperit præter omnium opinionem, ulcus seu apostema in ipsa auricula & substantia cordis, magnitudine ovi gallinacei: quem tandem certò comperit, habitâ diligenti investigatione apud demortui familiares, quod in vita nunquam de corde fuerit conquestus. Qui eventus, cùm multa alia argumenta probare, & secum trahere videtur: tum verò substantiam cordis exulcerationem non ita persentiscere: quæ tamen omnia hîc neque proponere, neque disputare volumus. Hujus autem historiæ Massa multos egregios viros testes nominatim citat in libello præfato. Sed ne longiùs exempla petantur, habemus domestica non minùs clara & certa multorum virorum bonorum testimonia, qui adhuc sunt superstites, à quibus audivimus quòd interfuerint sectioni Lucæ Alantseæ, civis & bibliopolæ Viennensis. Cum enim is subitò ex syncope anno Domini 1522. 13. die Decembris, hora 10. obiisset, ex voluntate & instinctu familiæ & amicorum piè defuncti, apertum est ejus pectus, præsentibus Doctoribus Joanne Heuman, Joanne Enzianer, Martino Stainpeyss, Wilhelmo Pilinger, Georgio Tanstetter, Simone Lacz, Leopoldo Jordan, Joanne Gastgeb, Udalrico Fabri, Joanne Ham: Chirurgis, Magistro Wolffgango, & Magistro Georgio. In hac sectione inventa est plusquam media pars cordis saniosa, & putredine absumpta in hunc modum: quæ certè putrefacto in exiguo tempore tam validum membrum consumere adeò non potuit: sed necessarium est diuturnam perstitisse, priusquam tam nobile membrum, fortissimis & durissimis villis constans, adeò evinceretur. Hic tamen, ut hoc in disciplinam multorum fateamur, multis suis familiaribus id adferentibus, eo anno quo obiit, multa & crebra passus est animi deliquia: ut non inconcinnè fortassis aliquis inferre possit, Venetum mercatorem immunem ab animi deliquiis fuisse, quoniam recentior lues, & non perinde magna putredo illius cor invaserat: hunc verò civem Viennensem ideò crebras syncopas perpessum, & hisce extinctum, magnâ putredine cor urgente, & ad exitum vitæ impellente. Hæc omnia à me dicta sunt, ut candidus lector agnoscat, multa præter opinionem veteram contingere, multa naturam aliquando moliri, nobis (qui veterum tantùm decreta sectamur) incredibilia, nedum incognita, vera tamen. *Matth. Cornax cap. ult. Explic. suæ Hist.*

OBSERVATIO II.

In sinistro cordis ventriculo tumor durus, ovi magnitudine.

IN Cardinali Gambara Brixiano, tumorem prædurum, & ad ovi magnitudinem, in sinistro cordis ventriculo, Romæ vidi, ubi illum in affinium gratiam dissecarem. *Columbus lib.15. Anatom.*

OBSERVATIO III.

Abscessus vel cor ipsum ambientes, vel in ejusdem substantia, aut ventriculis nati.

INnotuit mihi ex anatome abscessus, cor undique circumplectens, & cor jam fermè putrescens: Quam rem excellens Medicus, Marcus Appogius ab Oximo, magna admiratione intuebatur. *Idem libro citato.*

Archidiaconi cujusdam dissecto cadavere, abscessus in substantia cordis inventus. *Scholiographi ad cap.29. lib.1. Holler. de morb. intern.*

Non videtur silentio esse prætereundum, quod nuper in inciso Jacobi cujusdam, furis insignis cadavere, præter alia monstrosa annotavimus, scilicet abscessum in sinistro cordis ventre, pituita redundantem. *Benivenius cap.89. De Abditis.*

Solutionem continui, non veram aut manifestam (sed qualis esse dicitur per quemvis tumorem præter naturam, ut is fit ex triplici morborum genere) patitur cor, etiam vita superstite, quum experientia Benivenii & aliorum multorum, quibus nostram adjungimus, constet, in apertis cadaveribus fuisse aliquoties reperta cordis apostemata frigida, sed quæ sensim tabem invexerint. *Joubert. Annot. ad tract. de Vulneribus Guidonis.*

OBSERVATIO IV.

In suppurato quodam pericardium totum ferè corruptum, & cordis ipsius major pars exesa.

IN suppurato, qui post diuturnam affectionem obierat, quemque ego in studiosorum plurium, vel Theodosii imprimis piæ memoriæ, & Lucatelli gratiam dissecui, observatum est, fermè pericardium totum, corruptum fuisse, majoremque ipsius cordis, quod adhuc quidem, ob diutius scilicet putredinalem in eo adservatum calorem palpitabat, partem exesam extitisse, ut quidem ulcus diutius tulisse facilè credi possit. *Franc. Rota cap.23. de tormentariorum vuln. curat.*

Ob-

Observatio V.

Cor extenuatum, cujus superficies putredine consumpta, intra pericardium mensura puris albi: thoracis sinus pure, sanie & grumis refertus: pulmo consumptus: Hepar immensæ molis ad umbilicum usque exporrectum. Ægro dum viveret, tussis, febricula, thoracis & ventris doloribus, cum respirandi difficultate, & paucis animi deliquiis, ante mortem infestato.

CAdaver dissecuimus, in quo repertus pulmo consumptus, thoracis cavitas plena sanguine putrido & concreto, in pericardio plus quam mensura puris albi continebatur, tota cordis superficies absumpta erat & putrida extenuatumque admodum cor: hepar usque adeo magnum habebat, ut intra umbilicum descenderet, totam anteriorem partem hypogastrii occupans: symptomata quibus vexabatur, erant, tussis, febricula, dolor in thorace, & in anteriore ventris parte, difficultas respirandi, paucis diebus ante mortem, deliquia animi frequens contulebat. Aperiendo adfuerunt Scotus, Guildinus Chirurgi. *Ioan. Baptista [illegible] Obs. propr.*

† Huc refer, quæ de absorptione cordis scribit *Hildan. Cent. 4. obs. 51.* qui etiam *Cent. 2. obs. 27.* corde adhuc vivente, non exiguam sui partem putredinem passam esse, affirmat.

ULCERA.

Observatio I.

Ulcera sordida in corde reperta.

IN quodam, qui sensim contabescens & liquescens de medio tandem sublatus est, tria ulcera in corde reperi, non parum cava & sordida, multo ante jam tempore contracta. *Fernelius lib. 5. cap. 12. Patholog.*

Venetus, dum cadaver quoddam secaremus, quod fuerat hominis, qui ex diuturno morbo tandem in quodam hospitali mortuus est: invenimus parvum sub altera auricula cordis ulcus, quod videbatur antiquum aliquantulum profundum, purulentum & sordidum: quodcumque autem illud fuerit ulcus, sive ex aliqua vomica fuerit sive ex erosione, sive ex putredine, videtur rationi consonum quod si hæc pertulerit diu, possit etiam sordidum aliquandiu ferre. *[illegible] lib. 6. cap. 31. de rat. curandi part. hum. corp. affect.*

† Adde *River. Cent. 1. obs. 87.*

VULNERA.

Observatio I.

Vulnera cordis superficiaria non statim interimere hominem: quin animalia nonnulla, post notabiles læsiones supervixisse.

SI ad ventrem cordis vulnus aliquando penetraverit, protinus magno cum sanguinis fluore hominem mori necesse est. Idque præcipue si sinistræ partis venter fuerit vulneratus. Si vero non ad ventrem usque pertingat, sed in cordis substantia consistat vulnus, ex ita affectis aliqui, non solum ea die qua vulnerati sunt, sed sequenti quoque nocte vivere potuerunt, qui oborta deinde inflammatione extincti sunt. Atque etiam ii qui diu vixerunt, mentis compotes inventi sunt. *Galenus lib. 5. cap. 1. de loc. affect.*

Vulnera cordi inflicta, quæ non altè in ventriculos penetrant, non protinus interimunt. *Fernelius l. 5. c. 12. Patholog.*

Si nonnihil mucronis cordis abscissum sit, animal per aliquod spatium supervivere potest. Suem in cordis mucrone vulneratum vidimus, qui per horam ferè supervixit, & comedit, nec ita brevi obiisset, nisi iterum vulneraretur. *Brassavolus Comm. ad Aph. 18. lib. 6. Hipp.*

Addunt cervam inventam, quæ sagittæ aculeum, ex longo tempore, cordi infixum gereret. *Iacotius Comm. ad Coac. Hippo. pag. 995.* Reperta est cerva, infixum gerens cordi antiquam ex venatione sagittam. *[illegible] Comm. [illegible] lib. 5. Galeni [illegible].* Huc quoque referri meretur Julii Alexandrini de lepore, sclopeti glande per medium thoracem & cor trajecto, historia, cujus suprà meminimus.

Observatio II.

Cordis utroque ventriculo transverberatus, atque inde per longam plateam [illegible], priusquam [illegible], sensibus integerrimis ad horam usque supervixit.

AD solvendam quæstionem, de principalium virtutum sedibus, & earum exortu, inter medicos, & Aristotelicos Physicos agitatam, non parum auxilii præstat, quod [illegible] quidam [illegible], à typographo punctum latus in sinistra parte thoracis, vulnus ipsam cordis substantiam, utrumque ipsius ventriculum transversim penetrans, acceperit; & tamen benè longæ spatium vulneratus currendo confecerit, mente porro & sensibus integerrimis ferme per horam integram ita constiterit, ut loqui, & Deo se commendare potuerit. Vulnus, adaperto post mortem corpore, medici professores omnes, & alii spectatores non pauci viderunt, atque armorum genus ex vulneris forma dignoscere, & in judicio explicare potuerunt. *[illegible] Lucius, [illegible].*

Observatio III.

Corde [illegible], cum qui vulnus [illegible] ad ducentos passus, priusquam concideret, [illegible] est.

VIdi, dum apud Taurinos agerem, nobilem quendam, qui singulari certamine cum alio decertans, accepto sub sinistra mamma vulnere in cordis substantiam penetrante, libratis in adversarium aliquot ensis ictibus, ipsum fugitantem ad ducentos passus est prosecutus, donec in terram mortuus caderet: dissecto cadavere, vulnus comperi in cordis substantia, amplitudine, quæ digitum capere posset, ingentem præterea sanguinis in diaphragma effusi copiam. *Pareus lib. 9. cap. 30.*

† Plura de vulneribus cordis vide apud *Bartholin. hist. 77. Cent. 1. Zwing. Theatr. Vol. II pag. 352. 375.* Singulares quoque in corde vulneratorum historias recenset *Heer obs. 11.* Cordis vulnus vitâ aliquandiu durante notavit *Rhodius Cent. 2. obs. 39.* Meminit etiam continui solutionis in corde *Panarol. pent. 5. observ. 45.* hancque cor & vesicam, sine vitæ discrimine pati posse, scribit *T. Cabrolius obs. 26.*

DE PALPITATIONE cordis.

Observatio I.

Cordis palpitationes raræ ac variæ.

EXcitari potest cordis palpitatio à tuberculo, abscessu, multo sanguine obstructionem faciente, intemperie calida, vermibus cor ipsum vexantibus, subita vacuatione, impregnatione, inflammatione, aqua tunica inclusa, ac humore putri ac malè olente plena, lapillis, venenosa qualitate, spirituoso halitu, sive ab externis sive internis ventriculis cordis, sive in substantia, sive in pericardio, sive in arteriis, causa subsistat: sive accidat extrinsecus, ut utero, liene, hepate, ventriculo; è quibus causis nonnullas in dissectis corporibus hoc morbo peremptis exploratas habui-

habuimus. In cujusdam pericardio aqua visa. In Britone quodam in Collegio Triquetico jacente inflammatio cordis. In alio abscessus in vena arteriosa: in aliis pericardium flatu distentum, qui tandem solet in aquam concrescere, nisi cordis calore dissoluatur, *Scholiographi ad cap 29. lib. 1. Hollerus de morb. intern.*

Observatio II.

Palpitatio cordis memorabilis.

NOtatu dignissima historia Præsidis primarii Rhotomagensis, nomine Remon. Ab ineunte ætate, ad annum quinquagesimumquintum, quo obiit, cordis palpitatione corripi solebat, præsertim à somno meridiano, & ubi arctius tibias constrictas habebat. Sensus quidam tremulus erat ad carotidas, hinc pulsus vel nullus, vel parvus, & sine ordine. Solvebatur paroxysmus edito crepitu, ructu; clystere; dolore in mediis claviculis excitato, deinde in fronte; vel tussi satis violenta sponte mota Relictis tibiarum vinculis, & somno, melius habebat.

Eadem symptomata in muliere nobili apparuerunt. Utrisque hepar calidius, ventriculus frigidior. Hinc multa fuliginosa excrementa spirituosusque vapor & crassus in arteriis interceptus continebatur, qui in cor exhalans, incutiebat tremorem & palpitationem, donec motu, attritu, aut calore (quod ad id non sufficeret facultas vitalis) dissolveretur, aut aliunde exitum haberet. *Scholiographi ad cap. 29. lib. 1. Hollerus de morb. intern.*

† Memorabilis quoque cordis palpitatio, qua de *Rhodius Cent. 2. obs.* 40. quæ omnium arteriarum palpitationem conjunctam habebat.

Observatio III.

De cordis palpitatione, cui & difficilis respiratio, & alia gravissima accesserunt symptomata.

HOnestus quidam vir, initio à cordis palpitatione male habuit, adversus quam usus est frequenter (in exigua tamen quantitate) confectione Alkermes dicta, quæ cum lapide Cyaneo, vulgo Lazuli nuncupato: componitur: hancea de causa, quocumque proficiscebatur, secum deferebat. Accessit tandem huic malo respirandi difficultas, quæ jacenti ac dormienti maxime fuit molesta, sic ut quamprimum dormire incepisset, aut exiguo tempore somnum accepisset, cito superveniens respirandi difficultas, eum mox excitaverit, & erecta cervice esse coëgerit, cum qua adeo multi conjuncti erant flatus, ut statim à somno, etiam cum strepitu quodam per os erumperent. Usus multis variorum medicorum consiliis, nihil profecit, qui adversus humorum ex capite destillationem remedia adhibuerat. Tandem à tragemate (vulgo dragea) quodam melius habuit, quod ex rosis rub. cinnamomo, glycyrrhiza, semine Coriandri, Anisi, Carui, & Ammios erat compositum: quo à sumpto cibo utebatur. Jacere & somnum capere tunc potuit, sed non diuturnum fuit juvamentum. Paulo siquidem pòst respirandi difficultas, cum orthopnœa, eodem quo antea sese habuerunt modo. Successit mox circa ventriculi regionem durities: sub vitæ finem etiam nigricans initio sputum, deinde cruentum; postea veluti semiconcretus sanguis, qualis etiam tribus à morte horis ex ore quasi bulliendo effluxit. *Rembert. Dodonæus observationum suarum cap.* 54.

Intercausas palpitationis cordis, referuntur & flatuosi spiritus, à crudis crassisque humoribus geniti, & ex hac causa exortas palpitationes, dispnœa & orthopnœa frequenter comitantur. Idcirco & omnis circa respirationem in hoc viro offensa, ad crudorum humorum copiam referenda videtur, à quibus flatuosi spiritus processerunt per os cum strepitu erumpentes. Sed sputum illud cruentum, deinde sanguis semiconcretus post mortem ex ore ebulliens, aliam videtur habuisse causam, ipsorum videlicet internorum viscerum erosionem ac corruptionem: & quidem ab importuno, & nimis frequenti (ut videtur) usu confectionis Alkermes. Hæc etenim, si in justa quantitate detur melancholicos humores expurgat, infra autem exhibita, cum nullam expurgationem moliri queat, interiora viscera, si frequentius sumatur, urit, exulcerat, & putrefacit, Sunt etenim & tales ipsius Cyanei lapidis (qui confectionis magna pars est) pravæ ac nocentes facultates: præsertim si non lotus, vel male lotus fuerit. Et utcumque etiam sæpius ac diligenter lavetur, omnem tamen suam pravitatem deponere non potest. Sicuti enim vis ejus expurgatrix lotione non perit, sic nec pravam exulcerantem ejus facultatem lotione deleri posse existimandum. Scriptum vero de h c confectione, *stirpium Historiæ nostræ Pempt. sexta, lib.* 4, *cap.* 4. Idem *Dodonæus, scholio ad citatum caput.*

† Adde *Ben. Sylvatic. Cent. 2. cons.* 56. & 57.

Observatio IV.

De cordis excrescentia, ob quam sacerdos quidam à pueritia perpetuò laborabat cordis palpitatione.

REverendus Ioannes Baptista Medensis, sacerdos, ex nobilissima Olgiatorum familia, jugi rerum cœlestium contemplationi addictissimus, statim à primis unguiculis perpetua, sed quæ indies proüt ætate proficiebat, cresceret, palpitatione laborabat: cumque quadraginta duos annos natus esset multaque medicamenta, frustra tamen admovisset, morbi longitudine & fastidio, vel potius impatientia victus, se tandem cuidam veneficæ mulierculæ, ex iis uni, quæ diabolica fraude decepta, aureos pollicentur montes, curandum vel potius enecandum tradidit: nam assumptis tribus aut quatuor potionibus, nihil tamen proficientibus, ad colocynthidos, ellebori nigri, cataputiæ seminis decoctum devenit, idque copiose propinavit; quo exhausto, subinde in tales convulsiones incidit, quæ ad mortem usque bonum sacerdotem comitatæ sint. Quo enecato, facta est mihi ipsum aperiendi omnimoda facultas, num scilicet medicamento, an vero veneno extinctus fuisset, necne ut amici rescirent injuriam hanc judicaturi. Ego proinde corpore bene locato, & ut aperiri commodè posset disposito, à clavicula, per sternon & abdomen, ad os pubis usque sectionem feci, & abdomine in crucis modum diviso, singula intestina intus & extra observavi, maximè verò ipsum ventriculum valde magnum: namque in eo crudi humores, plurima & copiosissima pituita vitrea fuit reperta, & medicamento paulo ante assumpto commixta & confusa, quæque calorem nativum, una cum medicamentorum tam vehementium deleteria & venefica qualitate, principalioribus membris, potissimum autem capiti communicata, jugulavit, & ita (ut puto) succubuit. Aperto autem thorace, pulmones turgidos & flatibus plenos offendi, quibus per mediam membranam separatis, cor ipsum valde magnum, neque naturaliter formatum apprehendi; atque pericardio dissecto, ecce inter magnæ arteriæ caudicem, & venæ arterialis radicem, in cordis basi, talem carnis excrescentiam reperi, quæ unciam unam cum sex drachmis libraret, & aliud corculum repræsentaret, adeo ut uncia fuerit perpetuæ palpitationis causa; mortem tamen non intulit, sed potius colocynthide, vehementissimisque, ut dictum est, medicamentis enecatus fuit. Hanc demum excrescentiam, summa qua potui diligentia liberavi; atque cicatricem acu & filo optime resui, & vino bis aut ter bene lotam & mundatam exiccavi atque reservavi, quam memoriæ ergo parvi non facio. *C L. V. Georg. Garnerus de Obs. suis.*

OB-

Observatio V.

Cordis palpitatione nunquam costas effringi, vel sede sua emoveri, vel arterias foràs in aneurisma pugni instar dilatari aliquando.

Cordis palpitatio, immoderata est concussio vehementi diastole atque systole molesta. Cujus tanta vis, ut sæpe sit animadversa thoracis vicinas costas effregisse. Sæpe & eas quæ supra mammam sunt de propria sede depulisse: sæpe etiam arteriâ foras dilatasse in aneurisma, contracti pugni magnitudine, in quo & tactu & visu conspicua erat pulsatio. Ita quidem affecto corde, arteriæ omnes vehementiùs pulsant, ac interdum dilatantur, præcipuè verò quæ supra jugulum sunt. Nonnunquam, ac præsertim in quiete, intermittit hoc symptoma sed vehementer exasperatur immodica exercitatione, æstu, balneis venere, crapula, meraciore vino, & excandescentia. Hujus causam omnes veteres vel in sanguinis exuperantiam retulerunt, vel in humorem copiosiorem, pericardio ubi tum. Cæterum in iis quos modò exempli gratiâ recensui, palpitationem peperit retorrida bilis, quæ aliàs sponte vacuari consueverat, in arterias effusa. *Fernelius cap. 12. lib. 5. Patholog.*

† Add. *Aug. Victor. Cons. 97.*

Curatio.

Observatio I.

Cordis palpitatio vehementissima curata.

Patiebatur Sanctius à Velasco, filius Comitis Nivensis, palpitationem cordis adeo validam, ut à me, & reliquis præsentibus talis sonitus audiretur ac si lapillus in vas aquæ semiplenum projiceretur. Cui nos sacculum admoveri præcepimus; qui recipit, *Pulveris aromatici rosati, & diambra, utriusq; drach. ij. pulv. macis, caryophyllorum, foliu, singulorum drach. j. florum buglossæ & naphæ, utriusq; unc. cum semis, fiat sacculus, qui vino albo odorifero aspergatur.* Quo apposito, factum est, ut intra horam palpitatio cessaverit, & sacculo remoto rediret, donec victu decenti, & hoc sacculo, ac odoratis medicamentis, tum cibis admixtis, tum per se adhibitis, fuerit sanitati restitutus. *Christ. à Vega lib. 3. sect. 6. c. 8. Art. Medend.*

Experimenta.

Observatio I.

Nobilia aliquot, & exoterica ad cordis palpitationem arcana.

Electuarium de Coagulis verum. ℞. *Coaguli hædini, vitulini, cervini, an. unc. ij. ß. vini malvatici odorati, unc. ij. testiculorum galli, coctorum in pos. j. stillatæ ex aceto, temperata aqua buglossæ, unc. j. ß. electuarii vel specierum trium santalorum, diarrhodon abbatis, ana unc. j. sacchari rosacei, unc. vj. pulveris unionum, smaragdi, ana Charact. b. j. Misce, & cum s. q. syrupi rosi. aut de suc. Citri fiat Electuarium preparatum.* Optimum est ad cordis tremorem & animi deliquia. Hanc descriptionem veram, ex archivis nostris selectam, & Fallopianâ correctiorem, candide in usus hominum publicavimus. *Joann. Georgius Schenckius, Medicus, Filius.*

In Cordis palpitatione diuturna, Medici Itali, summo successu tabula utuntur ex Cornu Rhinocerotis, (quod verum jam à novis illis Insulis asportari cœpit) confecta, ac cordis regioni palpitanti superposita. *Ex communicatione D. Petri Sphererii, Medici, idem Schenkius.*

Camphorâ sola quidam à cordis palpitatione liberatus est, dum illam perpetuò super cor gestaret, aliis remediis frustra tentatis. *Andernacus.*

Ad cordis pulsum sive salissationem succinum verum mittes in aquam ferventem, & illic esse patieris, atq; inde per triduum laboranti, singulos cyathos tepefactos, si nimium erit frigus, dabis bibendos, hoc remedium & hominibus & animalibus prodest. *Marcellus cap. 21.* Succinum cordi perutile est, ac tremori ipsius insigniter medetur. Propterea miscuerunt id veteres electuario è gemmis. *Gabelius.* Succini atq; caphuræ chylismata auxilium præclarius contulerint, quòd virtus & facultas rei in abstracto, quàm concreto sit potentior. *Schenckius Filius.*

Linimentum Cratonis. ℞. *ping. gallinæ rec. ex aq. ros. lotæ, unc. j. olei cinnamomi, scrup. j. mosch. ambari, singul. gr. v. misc.* Hoc illinitur cor, ad ejusdem corroborationem & palpitationem.

Observatio II.

Palpitatione cordis affectus quidam, annuâ venæ sectione vitam ad multos annos produxit: ex qua tandem mortuus est.

Novi quendam quotannis verno tempore hujusmodi palpitationis accidente vexatum, qui cùm per tres annos à sanguinis detractione se adjutum intelligeret, anno quarto, antea quam accidens ipsum invaderet sanguinem misit idq; pluribus deinceps annis faciendo, idonea etiam post sanguinis detractionem medicamenta adhibuit. At non omninus hic quoq; ante senectutem morte præventus est. *Galen. lib. 5. c. 1. de loc. affect.*

Palpitatio visceris hujus pluribus integra valetudine degentibus cum adolescentibus, tum adultis subitò sine alio manifesto accidente, evenire visa est: atque omnes eos sanguinis detractio juvit. Atq hoc accidente planè liberati sunt, qui post sanguinis missionem usi sunt victu & medicamentis quibus esset extenuandi facultas. Horum vero nonnulli, quos rursus hujusmodi accidens infestabat, simili curatione sospites evaserunt. *Idem Galenus lib. eod. c. 2. de loc. affect.*

Mortui.

Observatio I.

Historia cujusdam religiosæ mulieris, quæ ex palpitatione cordis mortua est.

Vidi sacram & religiosam juvenem, quæ cum vehementem & magnam pateretur cordis palpitationem interdum in syncopen, interdum vero, consentiente cerebro cum corde, in morbum comitialem, & vehementem quidem cadebat: à qua palpitatione nunquam integre curari potuit. & in ætate juvenili tandem mortua est, quemadmodum de aliis juvenibus retulit Galenus. *Trincavellius lib. 6. c. 12. de rat. curandi part. hum. corp. affectus.*

† Add. *Holler. l. 1. de morb. intern. c. 29.*

DE ANIMI DELIQVIO & syncope.

Observatio I.

Frigidissimo vino post longum sub ardentissimo sole lusum hausto, defecit quidam.

Blasius Senensis, familiaris noster & condiscipulus, dum longiusculo tempore sub ardentissimo sole pilæ lusu incaluisset, nec sudore adhuc aut fatigatione remissis, in subterraneum locum, ubi vinaria erat cellula, descendisset, frigidissimi vini calicem hausit: epoto, statim defecit: indeq; ut erat ferè præmortuus ad cubile delatus, ac calidis utcumq; fomentis, sed non sine gravi noxa tandem, licèt ægrè, re-

focillatus, convaluit. Frigidissima enim potio altiùs cordi insederat. *Benivenius c.17. De Abditis.* Non modò ex frigidissimæ aquæ potu, aut frigidissimi vini hausto, periculum iis imminet, qui vehementer supercalefacti sunt: sed & ex frigidi lactis, cui ademptum est butyrum. *Dodonæus ad idem caput.*

† Syncopen ex alteratione obortam annotavit quoque *Nicol. Fontan. Exemplo 23.* immò per imaginationem accidisse, testis est *Horst. Probl. Cent. Epist. 9.*

OBSERVATIO II.

Animi deliquium ex pede aut digito colliso.

QUosdam pede aut digito colliso, animi deliquio procubuisse vidimus: tanta est in rebus humanis fragilitas. Affecto enim stomacho, per arteriam & venam magnam ad cordis vitalia malum perducitur. *Alex. Benedictus lib. 11. c. 1. de Medend. morb.*

OBSERVATIO III.

Ex putri & fœtido humore intra pericardium contento, creberrima animi defectio.

SI sine manifesta causa exoluantur quidam, vel defectum animi patiantur, & frequenter & fortiter, statim moriuntur, quoniam & in his vitale robur valde imbecillum est. Ideò facilè quibuslibet de causis exoluuntur, & propterea derepente moriuntur. Impedit enim cordis actionem moles quædam sparsa, id est, humidum vel siccum ipsi cordi incumbens. Cum autem quæreretur causa, (ut testatur Galenus) in dissectione corporis inventa est tunica quædam, superjacens ipsi cordi, plena humiditate quadam fœdi odoris, quæ quidem humiditas vitiosa illa qualitate corrumpebat semper, & destruebat robur vitale, & hinc oriebatur affectus exolutionis. *Philotheus Comm. ad Aph. 41 lib. 2. Hipp.*

OBSERVATIO IV.

Non omnes, qui animo linquuntur, moriuntur, præsertim si oris ventriculi vitio id accidat.

NOn omnes, qui animo deficiunt, repentè moriuntur, nisi determinatè ipsis tres conditiones addas, quarum una, eademq; prima est, si sæpe: altera, si valenter: tertia, si sine causa manifesta id patiantur. Nam & cuidam mulieri, si diutius in balneo commorata fuisset, frequenter oriebatur animi defectus, tum propter temporis longinquitatem, tum quia malis plerumq; lignis balneum succendebatur. Verùm hoc non erat mortis signum, cùm causam haberet manifestam. Idem quoque altera patiebatur uteri strangulationibus obnoxia. Quidam etiam, si diutius cibo abstinuisset, inter lavandum deficiebat. Alteri, si per horam lavabatur, idem usu veniebat, nisi panis pauxillum antè sumpsisset. Quibus profectò omnibus erat os ventriculi vel imbecillius, vel admodum sensile. *Galenus Comment. ad aphor. 41. lib. 2. Hippocr.*

† Adde *Alex. Consil. 9.* ubi periodicæ syncopes meminit.

OBSERVATIO V.

Salubri urina deceptus adolescens, ex atonia facultatum vitalium, mortuus.

JUdicandi ratio per urinas est difficilis; interdum enim accidit colore & constitutione esse saluberrimas urinas, sed mortem præ foribus imminere, quia non omnes affectus ex urinis judicantur, sed hi maximè, qui in venis, vesica, renibus, & hepate subsistunt: quomodo contigit haud ita dudum 1581. adolescenti nato annos 24. uxori recens adjuncto. Cùm enim illi urina & colore, & contentis simillima sanis excideret benè haberet ad cibum & potum, nec ullo dolore capitis, nec siti, nec vigiliis, nec corporis jactatione, nec mordacis cutis calore premeretur, & pulsus ipse parvus, frequens, celer, inæqualis, languidus, nescio quam febrem ementiretur, quæ quibusdam periodis exacuebatur. Hinc judicavimus facultatem vitalem sensim collabi, cujus necessitas in omnibus vitæ actionibus tanta statuitur, ut non modò reliquis materia sufficiat, sed illas etiam suscitet, perficiat, motuoq; complexu tueatur, & foveat, ita ut nulla pars corporis nutritionis commoda percipere possit, nisi ad eam spiritus & vis vitalis influat. Cùm igitur hic adolescens eo spiritu privaretur omnino: mirum non est, si gliscente sensim natura, & vino per aliquot dies medici cujusdam consilio subtracto, die octavo, ex hac mortali statione in æterna cœli templa, beatumq; bonorum domicilium subvolarit. *Jacob. Doujnetus Apolog. lib. 1. cap. 8.*

OBSERVATIO VI.

Animi deliquium ob vitalis facultatis atoniam, & cordis palpitationem, & cardiacas syncopas passus quidam, subitò mortuus.

QUi propter nullam ejusmodi causam sæpè & vehementer exanimantur, ii propter imbecillitatem animalis (vitalem intelligit) virtutis, id mali patiuntur, quomodo is cui unà cum animi deliquio cordis vehemens palpitatio acciderat, derepentè de medio sublatus est. Quod idem iis quoq; evenire solet, qui acutissimis animi deliquiis, quas cardiacas syncopas appellant, corripiuntur. *Galenus, Comment. ad aph. 41. lib. 2. Hippocr.*

OBSERVATIO VII.

Prognostica signa syncopes in venæ sectione incidentis.

IN venæ sectionibus sæpè syncope incidit, non sine astantium terrore. Itaq; medicum cautum esse oportet, ut tutò symptomata præcaveat. Præcavere verò potest, si non præsente acutâ febre, inseratur ori frustum panis vino aromatico, vel rubeo intinctum, vel priùs jusculum aliquod confortans præbeatur. Extant etiam prognostica syncopes, dum sanguis effluit, si enim vel sudor in facie exoritur, vel vertigo quædam incidat, vel circa extremam manum stupor quidam sentitur, syncopen in propinquo esse existimari potest. Quare tum medicus os venæ obstruat, & viribus reficiendis diligenter incumbat. c. l. v. *Jacob. Oethæus lib. obs. propriarum.*

OBSERVATIO VIII.

Syncope 24. horarum asphyxiam invehens, circa vitæ periculum.

SYncopen repentinam, aut periculosam animi defectionem, interdum vidi supra horas 24. sine ullo pulsu perseverare, citra exitium. *Fernelius c. 9. Meth. general. curana. Febr.*

OBSERVATIO IX.

Mulier quædam prægnans, syncope sæpius corripi solita, ut relevata.

MEmini matrem meam clarissimam, Margaretam Nanniam, ex familia Bajerorum, cùm prægnans esset, facilè syncope tentatam fuisse, si modò altiùs sederet: sed sale ori imposito, ad se redibat, quo mulieres nostræ passim utuntur, magno juvamento; forte ideò, quòd sal dissipat vapores tetros ex utero elevatos. *Forestus scholio ad obs. 6. lib. 17.*

OBSERVATIO X.

De syncope cardiaca, quâ concreto in venis sanguine, ægri subitò moriuntur.

A Venarum interceptione & occlusione, affectio deterrima, & quæ subitam mortem sæpe inferre solita

solita sit, emanat. Evenit enim ut sanguinis copia non ad partes, nec ad cerebrum, sed ad vasa interna scilicet ad venam cavam, & arteriam magnam aliquando affatim irruat, easq; opplendo ibi sistatur, firmatisq; exeuntibus, & ferè extinctis spiritibus coalescat, cujus ratione nativa caliditas, quæ suffocationis vim, nequeuntibus spiritibus per vasa permeare, patitur, ferè extinguatur: hincq; syncope cardiaca ex ea accedente, nisi præstò remedia administrentur, subita mors subsequatur. De hac syncope cardiaca, genita ob extinctam ferè nativam caliditatem, ratione sanguinis venas opplentis, & ibidem coalescentis, meminit Galenus locis citatis, *quarto de ratione victus in acutis*, quã tamen viri ij, qui singulorum morborum curationes tradere profitentur, adeo neglexerunt, ut de ea ne verbum quidem fecerint, cùm tamen & ratione periculi, & ratione affectionis, hoc facere debuissent. Ratione periculi quidem, quoniam hinc imminente subitâ morte, eam ante significare, & antevertere docere debebant: ratione autem affectionis, quoniam tenebantur animadvertere insolitum hunc casum, & à nemine consideratum, scilicet in venis viventis hominis coalescere sanguinem, qui in mortuis solet fluidus conservari. Ego autem de hac syncope pertractans, & hæc duo considerans scilicet & periculum, & affectionem; quoad periculum dico Medicum futuram hanc syncopen, & imminentem subitam mortem, ex duobus præcipuè cognoscere posset, quorum primum erit, quod isti patientes ante casum syncopes persentiunt nonnunquam præfocationem quandam, non ad fauces, nec ad partes spirituales superiores, sed in partibus internis, ac si manu cor ipsum subitò constringatur, deficiuntque, ac mutato colore vivido in pallidum fidant. Cito autem revocantur ab hoc defectu sed subsequitur lassitudo magna. Alterum est quod in his pulsus quandoq; accedit intermittens, qui si supra unicam intermittat pulsationem, magnum periculum minatur significatque syncopen hanc instare quæ intermissio, sicuti & illa præfocatio, non aliunde generatur, quam ex illa sanguinis coalescentis copia, obstruentisq; ac gravantis vasa illa & partes internas. Hæc duo signa vidi ego in nonnullis, quibus cum prædixerim periculum impendens, sectione venæ, aliisque remediis opportunis ab imminenti discrimine præservati sunt; nonnulli autem alii, qui cùm iisdem hoc significaverim, remedia renuerunt, subitò de medio sublati sunt. Quoad affectionem, attestor & ego, ultra Hippocratis & Galeni testimonium, me observasse in nonnullis ita sanguinem in venis & arteriis coaluisse, ut inde & syncope, & mors subsequuta fuerint.

Præcipuè autem hoc in puella quartum decimum annum agente perspexi, quæ cùm per diem capitis gravitatem, vertigines, & anxietatem passa esset, die sequenti subitò extincta est. Cum dubitaretur, quo morbo perierit & an vitio cerebri, an hujus syncopes merito hoc factum fuerit, secta fuit post mortem, in qua immune cerebrum ab omni affectione præter naturam invenimus, sed in arteria magna, & in vena cava ita totum sanguinem coalescere vidimus, ut apprehenso illius sanguinis concreti altero principio, totus sanguis coalescens ita integer ex vena, & arteria educeretur, perinde ac gladius ex vagina extrahi solet. Quare judicatum fuit, subitam hanc mortem à sola interceptione, & occlusione venarum à sanguine coalescente facta, causatam fuisse.

Alteram vidi juvenculam, cùm per menstruam fluxionem expurgaretur, mediaq; die æstivo tempore in balneum aquæ frigidæ ingressa, & ibi morata fuisset, eadem die post cœnam hilariter sumptam subitam oppetiisse mortem. Hanc judicavi ob repressam menstruam purgationem, sanguinem, cujus maxime abundabat, ad vasa interna recurrisse, ibiq; coalescentem, ac venas & arterias unà intercipientem subitam etiam hanc mortem intulisse. In hac dubitatum fuit de veneno, tamen mea sententia causa illa fuit procatarctica sufficiens ad inferendam mortem, cùm noverimus sanguinem in venis coalescere posse, & ad mortem causandam hoc solum aliquando sufficere. Novi quidem à venenato pharmaco aliquando coalescere sanguinem in venis, indeq; mortem subsequi, sed ab hac syncope differt veneni casus: quoniam si tale venenum celeriter hominem de medio rapere debet, ante mortem, qui venenum assumpsit, in profundissimum incidit somnum: quo ingravescente nec excitatur patiens, nec relevatur, sed ad mortem, non tamen subitam properat. Si autem ad tempus hoc venenum suam promere debet violentiam, coalescet quidem sanguis, sed non affatim, nec tantum, ut omnia vasa intercipiat, immò potius ea, quadam acrimonia acquisita aperit; & hinc è naribus hi emungunt sæpe sanguinem adeò concretum, ut digitis solùm eum apprehenderent, & ad notabilem quantitatem simul unitum extrahant: talem etiam sæpe ab inferioribus partibus excernunt. Hi tamen liquato hoc sanguine à proprioq; calore destituto, vitam cum morte commutant, exanimanturq; à solo sanguinis profluvio, quod utplurimum è naribus prodire consuevit. Unde patet, veneni casum non esse huic syncopæ consimilem licet utriq; mors immineat, impendeatq; pateatq; in venis coalescere sanguinem posse. Quod qua ratione fieri possit, cùm venæ sanguinis proprium sint conceptaculum, propriumq; eis sit ipsum fluidum conservare, non ita facile est explicare. Qui tamen noverit qua ratione sanguis extra venas concrescat, poterit easdem causas ad sanguinem intra venas existentem adaptando, rem ipsam declarare. Sanguis è vena ejectus hac ratione concrescit, quoniam quamprimum ex proprio conceptaculo eductus est, statim evanescunt, & exhalant ejus spiritus, moxque, & simul pars ichorosa separatur; quo facto reliquum refrigeratum concrescit, & ita concrescit, ut non tantum pura & syncera sanguinis pars, sed etiam cæteri ei admisti humores, qui ex sui natura non possunt concrescere (hoc enim solius sanguinis est proprium) unà cum sanguine ipso coalescant. Hinc videmus non solùm utramque bilem cum sanguine è vena ejectam concrescere, sed etiam pituitam ipsam, quæ adeò in sanguinis superficie nonnunquam concrescit, ut vix gladio incidi queat: nisiq; hæc limosa pars sanguinis ei admisceatur, licèt concrescat sanguis, quomodocumq; è vena ejectus, non tamen ita citò concrescit, nec ita durè coalescit, sicuti ei contingit, quando copiosè ei admisti sunt, & humores melancholici, & pituitosi. Sanguis igitur extra venas eductus, spiritibus exinanitis, & iisdem evaporantibus, ac parte ichorosa separata, ob refrigerationem coalescit: coalescunt siquidem, & quæ siccantur, & quæ refrigerantur: hic autem non propter siccationem, ut patet causas consideranti, sed propter refrigerationem concrescit; & eò velociùs, & intensiùs concrescit, quò ei magis admisti sunt humores frigidiores, crassiores, & viscidiores, sicuti pituita & melancholicus humor, quorum ratione intemperiem consecutus frigidiorem, ad concrescendum faciliorem habilitatem, & promptitudinem recipit. Hæ autem eædem causæ, cum non tantùm in sanguine extra venas, sed etiam in venis existente, contingere possint, clarum erit, quare sanguis aliquando in venis coalescere queat. Evenit enim quandoque ut in sanguine vel non genita, vel excreta ichorosa parte, vitiosi defluant, & abundent succi, qui substantia crassiores, & temperie frigidi, sanguinem crassiorem, & frigidiorem reddant: qui sanguis venas internas, & majores nonnunquam occupans, adeò re-

plet, ut spiritus intercipiens, & penetrare non permittens, eos in extinctionem ducat: quibus spiritibus extinctis sanguis refrigeratur, ac concrescit, & unà cum ipso vitiosi, qui in ipso defluunt, & qui eum ad crescendum habilitant & disponunt, succi: nempe si hi non præstò essent, incorruptus, & naturaliter fusus, liquidusq; redderetur sanguis; quoniam nec extinctionis spirituum causa potens adesset, nec tantæ refrigerationis occasio, ut sanguis possit coalescere. At ubi hi maneant, sistanturq;, cùm nativam caliditatem respuant, extinguantq; faciliter ac expeditè sanguis ob introductam refrigerationem concrescere potest. Unde in affectis hoc pacto corporibus, ut notabat Galenus, si sanguis detrahatur, is frigidus (quòd vix ullus credere queat) crassusque, & vix effluens conspicitur, idque propter hujusmodi refrigerationem. Pateat igitur, qua ratione sanguis in venis coalescere possit, cujus ratione syncopæ cardiacæ nonnunquam generantur, quæ tanti discriminis plenæ sunt, ut nisi opportuna statim adhibeantur remedia, subita mors sæpius succedere consueverit: quam cùm Medicus omni ingenio, & conatu, quantum arte fieri possit, inhibere debeat, maximè has syncopas, & earum causas animadvertat. Præsente syncope, revocationi caloris, regenerationisque spirituum attendens, & excitationem patientis his remediis, quæ in communi sunt usu, & ab omnibus scribentibus proponuntur, tentet. Sed præ omnibus causæ incumbere debet, quæ quomodo removenda sit, affectio ipsa indicat, & expressè docet Hippocrates & Galenus. Sanguis hic copiâ superfluit, succisque frigidis, & crassioribus abundat, quorum ratione si coalescat sanguis, mors subsequitur; ideò antequam (ut ait Hippocr.) fixa sint omnia, quæ contristant (scilicet tum spiritus, tum fluxiones) sanguis minuendus, & expurgandus est. Minuatur autem per sectionem venæ internæ brachii dextri: qui si effluat, copiosè educatur. Si autem non ita facilè effluat, inceperitque coalescere, in talibus, priùs adhibitis fomentis ex laxantibus, fricari oportet cunctas corporis partes eodem tempore à multis hominibus, postea venam secare; & si sanguis mediocriter fluxerit, rursus fricare, & denuò sanguinem auferre, & ita repetere, quoad debita sanguinis quantitas extracta fuerit. Hoc facto refici hominem, & restaurari convenit, simulque de purgatione cogitandum est: ad quam intentionem assumantur ea, quæ peccantes & superabundantes humores priùs concoquere, postea expurgare possint, semper admiscendo quædam, quæ facultatem vitalem respiciant, & roborare queant. Qualia autem debeant esse ista, non referam; quoniam peccans humor hæc indicare potest, plurimaq; horum est sylva ab authoribus conscripta. Hoc unum animadvertam, videlicet, quòd cùm in casu isto periculum sit, ne concrescat sanguis, coalescatq; in venis, veniant in usum ea medicamenta; quæ grumos dissolvere possunt. Quare secta venâ, statim exhibeatur aliquod coaguli genus, inter quæ præferatur leporinum. Ad idem faciet amaranti coma in mulso epota: oxymel etiam ipsum proderit, & cætera attenuantia, & incidentia medicamenta, & quæ valdè lotium provocare possunt. Victus sit attenuans. Vinum interdicatur, cæteraque omnia, quæ sanguinem augere possunt. Nisi vires intercidant, parcus sit cibus: quòd si hæ labant, alimentum sit copiosius, vinumque pauciferum & lymphatum exhibeatur. *Pet. Salius De curand. morb. ab ordinariis practicis non exhibitorum, pag. 237. cap. 4. de affect. particular.*

DE ARTERIIS.

OBSTRUCTIO.

OBSERVATIO I.

De obstructionibus arteriarum levium pulmonis.

QUEMADMODUM nervi, qui omnes à cerebro originem ducunt, aliquando malè afficiuntur, hincq; cùm deteriùs habent, (ut in convulsivo motu fieri dixi) cerebrum ipsum in consensum ducunt: pariter arteriæ, quæ à corde propagantur, aliquo affectu præter naturam nonnunquam apprehenduntur, & per eundem propriam noxam cordi communicant. Ex quibus arteriis præcipuè eas, quæ leves in pulmone existunt, malè affici animadverti, dum obstructione laborant, qui casus maximè à medico considerandus est; quoniam per tales obstructiones, sæpius homines in periculum vitæ manifestissimum, ac in mortem ipsam deducuntur; cùm tamen hoc absq; insigni noxa, quæ ab ipso ægrotante ab initio percipiatur, fieri consueverit: in talibus enim obstructionibus nec patientes respirandi difficultatem, nec gravitatem, nec dolorem, nec aliud molestum symptomata incurrunt: & tamen, cùm hæ acutæ fuerint, ac perseveraverint, nisi tollantur, tandem eosdem perdunt. Obstruuntur arteriæ istæ læves à duplici causa: nam vel ex succis frigidis, vel ex crudo tuberculo, in eisdem genito, obstructione laborant; ubi enim humores crassi, & viscosi in ipsis arteriis infarcti fuerint: vel ubi phyma aliquod, seu tuberculum crudum in eisdem genitum erit, arteriæ obstruuntur. Quibus obstructis, cordi tandem prava affectio communicatur, hincque patientes vel sunt proni in syncopen, vel etiam in suffocationem: quoniam obstructis iis arteriis, non ita facilè recrementa fuliginosa expelli possunt, quibus retentis semper cor necessariò patitur. Dum tamen istæ arteriæ læves in totum non sunt obstructæ, fit pugna, naturaq; præpotenter resistit morbificis causis, indeq; per vim propriam & innatam, quærit difflationem, & transitum earum viarum, ut inde fuliginosa excrementa retrudat; quod ubi sufficienter assequuta fuerunt, nullum adhuc nec syncopes, nec suffocationis periculum instat. Ubi autē hoc nequaquam consequatur, vel facta omnimoda obstructione, vel propè ad eam accedente, retentis fuliginosis excrementis, in periculum syncopes primò, postmodum & suffocationis etiam ducitur homo. Deprehenduntur obstructiones istæ è solo pulsu, nec ullum aliud indicium habent: in his enim nec tensio, nec gravitas, nec dolor, nec respirandi difficultas, nec quid aliud molestum percipitur; quoniam affectio à materia pendet frigida, & in loco est nullam sensationem habente: pulsus autem immutatur ab hac necessariò, quoniam organis, & instrumentis læsis, non potest non immutari pulsus, qui ex hac læsione omnem acquirit inæqualitatem, & non tantùm illam, quæ in unica pulsatione reperiatur, sed eam etiam quam systematicam seu collectivam appellant Unde in hujuscemodi obstructionibus magnæ & parvæ, celeres & tardæ, raræ & frequentes, validæ & imbecilles adsunt pulsationes: inter quas aliquæ decurtantur, aliquæ nonnunquam intermittunt, aliquæ intercidunt: in eadem autem pulsatione sæpè est inæqualitas, quoad plures ejus differentias. Ubi autem talis inæqualitas contigerit, & ex his pulsationibus plures erunt magnæ, vehementes, celeres, intercidentes, & æquales, minorem læsionem indicant, & minus periculum minantur: ubi autem plures erunt langui-

dæ,

dæ parvæ, decurtatæ, intermittentes, & crebriores, offensam ingentem attestantur, & periculum præceps prænunciant. In aliquibus tamen patientibus, cum gravis non est affectio, solent etiam adesse pulsationes plures æquales, quas interpellant nonnullæ vel periodicè vel nulla servata periodo decurtatæ, aut intermittentes, quod in principio harum obstructionum præcipuè contingere solet. Qua de re pulsuum hæc æqualitas, à pulsu intermittente, vel decurtato interpellata, habeatur pro indicio incipientium, ac futurarum hujuscemodi obstructionum. An autem hæ fiant, cum à duplici causa gignantur, vel à crassis, & viscidis humoribus, vel à tuberculo crudiori, hanc cognoscatur. Ubi crassi, & viscidi humores fuerint obstructionum causæ tunc pulsus (quoniam in utrisque casibus semper adest aliqua durities) erunt duri per tensionem: ubi autem tuberculum sit id quod obstruat, erunt duri per tensionem & siccitatem. Præterea in obstructione ab humoribus pulsus erunt magis inter se diversi, nec semper eodem modo procedent, sed variabunt, prout humor obstruens vel in hanc, vel in illam partem magis impinget. At à tuberculo inæqualitas erit magis uniformis, cum à causa magis constanti, & fixa causetur. Praeterea in humorum obstructione æquales pulsus, plures simul ac collective adesse possunt: at in tuberculo plures sunt inæquales. Unde ubi aliquæ intermittentes, aut decurtatæ pulsationes plures æquales interpellaverint censeatur hanc obstructionem ab humoribus factam esset; à tuberculo enim non possunt plures ad invicem subsequentes, æquales ac ordinatæ fieri pulsationes, quoniam causa lædens ipsa organa, immediatè eadem lædit, ac in eis fixa eodem pacto semper permanet: quapropter hinc æqualitas naturalis pendere non potest, licet non naturalis seu præter naturam (id est, quæ plures inæquales pariter habeat) hanc concomitari consueverit. In hac autem pulsuum inæqualitate, hoc solet esse utrisque obstructionibus commune, quod si intermittentes pulsus cæteris pulsuum differentiis admisceantur, quando intermittit pulsus, percipiunt patientes motum quendam tanquam ictum in regione cordis, perinde ac si quis ipsi cordi tunc manu obviet, ac motum impediat: quod non causatur, nisi ab obstructione tunc valentei irruente, ac cor comprimente indeq; pulsus motum impediente; quod idem ferè contingit à pulsu decurtato. Sed cum decurtatum minor noxa inferat, quam intermittentem, minorem etiam percipiunt patientes motum, & istum ictum à decurtato pulsu, & minus ab eo læduntur, quam ab intermittente. Cum percipiunt ictum istum ægrotantes, si ab humoribus crassis obstruentibus hoc factum sit, statim revocantur patientes: in iisdemq; per quædam intervalla, existente agitata diversimodè à naturali facultate materia, aliquandoq; versus cor infarcta, ac detrusa, & aliquando ab eodem transmissa, renovantur tales pulsationes. At ubi à tuberculo obstruente fiat talis ictus, vereq; intermisserit pulsus, non ita revocantur patientes; hocque erit indicium tuberculum augeri, properareq; ad omnimodam obstructionem, nisi hoc à causa procatarctica, sicuti à copioso vini vinosi potu, ab ira, à vehementi motu, à destillatione superveniente, & similibus rebus exacerbatum & concitatum fuerit. Ubi enim hæc non præfuerint, intermissio pulsus manifestissimum vitæ discrimen prognosticatur: qui si supra unam pulsationem intermittat, mortem instare prænunciat. Utriq; his obstructionibus, videlicet & ei, quæ à crassis humoribus, & ei quæ à tuberculo causatur, hoc etiam commune est, quòd ubi occupaverint arterias læves, si perseveraverint, augentur: ubi autẽ auctæ fuerint, etiam asperis arteriis communicentur, & tunc, quæ prius non aderat, respirandi supervenit difficultas, quæ semper pro ratione adauctæ obstructionis increscit; hac tamen differentia accedente, quòd in obturatione à crassis succis, difficultas respirandi non est semper uniformis, nec semper uniformiter adaugetur; quoniam aliquando intensior, aliquando remissior esse potest, pro ratione materiæ, & loci obstructi: at in obturatione à tuberculo, semper est uniformis, & uniformiter (nisi à causa externa concitetur, vel magis angustetur, sicuti à motu, à destillatione superveniente, ab immoderata ira, à copioso vini potu, à nimia ciborum ingurgitatione, & similibus causis) adaugetur; quoniam causa hæc de se est stabilis, ac fixa, & uniformis existit. Ubi autem hæ obstructiones arteriis asperis communicatæ fuerint, indeq; accesserit respirandi difficultas, cum diutius hæ perseveraverint, calor innatus, quoniam hic una cum corde sufficienter non eventatur, languescit, ac imminuitur: cujus ratione in nonnullis sæpè succedere solet, hoc macrescente, refrigerato cæterorum membrorum, & præcipuè ipsius hepate, cujus merito, his obstructionibus cum diutius perseveraverint, hoc reddito imbecillo, ac debiliori, solet succedere aliqua hydropis species. Unde tales ægrotantes vel in anasarcam, vel in ascitem deducuntur, perindeq; ac ex difficili respiratione ex his morbis periclitantur. Quibus etiam succedere solet, communicatâ ingenter ipsi cordi affectione, ipsius cordis palpitatio, quæ patientes angit, & eosdem, cum deterius habent, in lipothymiam, ac syncopen deducunt. Quapropter maximè animadvertat Medicus hasce arteriarum obstructiones, tum ratione periculi, tum ratione difficultatis rei, cujus merito fortitan hæc tractatio ab ordinariis practicis neglecta fuit, quam tamen advertere & docere tenebantur, tum quia de his meminit *Galen. lib. 4. de locis affectis cap.* in historia Antipatri, tum quia casus iste quandoq; accidat, ægrotantesq; ac Medicos sæpè eludat, qui periculum non perpendunt, nisi cùm symptomata, & morbi prædicti sævierint. Pro cujus autem cognitione promunc sufficiant ea, quæ à me proposita sunt, tum ut morbi essentia, tum ut ejusdem causæ, differentiæ, ac signa omnibus pateant. His habitis, curationem aggredior. Præsentibus obstructionibus in lævibus pulmonum arteriis quid indicatur? duo indicantur: alterum, quod commune est utriusq; causis; alterum, quod singulis proprium est. Commune est, ut redundantia humoris affectionem generantis expendatur, & consumatur: Proprium autem est, ut affectio à crassis, & viscidis pendens humoribus, tollatur, per attenuantia, & extergentia medicamenta: quæ autem à crudo tuberculo genita est, per attenuantia, & reiccantia curetur. An autem Medici his indicationibus plenè satisfacere possint, judicent ex propriis harum obstructionum signis, & causis, ac ex his symptomatibus, vel morbis quæ his succedent. Noverint enim difficillimum esse, obstructiones à tuberculis genitas removere; tum quia in his cruda admodum, & digestioni rebellis adest materia; tum quia affectio est in loco, cui valida & potentia remedia applicari non possunt: & hoc maximè ubi progressa, & antiquata fuerint hæc tubercula. Si autem à viro, qui in arte medica multum polleat, incipientia cognoscantur, rectaq; curatione curentur, non ita difficile erit à principio ea solvere; quare eorum solutionem tunc temporis sperare poterit. Hæc autem omnia de tuberculis intelligantur, quatenus cruda sunt: quoniam si hæc aliquando ad suppurationem devenient, unde postea dirumpantur, lethalem inferunt casum; nam materia suppurata effunditur supra cor, & inde subitò mortis periculum instat, ut sæpius experientia testata est. Quæ autem à crassis & viscidis succis ortæ sunt obstructiones, non ita difficile est removere, quoniam similes materiæ facilius medicamentis cedunt, quam tubercula illa cruda: & istæ obstructiones, sive incipientes, sive antiquatæ fuerint, poterunt solvi facilius; hæq; cum mino-

ri periculo semper, quàm tubercula, antiquantur, & perseverant. Quoniam tamen ab his, ubi antiquatæ fuerint, communicantur aliquando hæ obstructiones arteriis asperis, indeq; succedit respirationis difficultas, si ad hæc successerit refrigeratio illa caloris innati, unde vel hydrops sit præsens, vel immineat, ferè impossibilis erit earum curatio; sicuti & illarum, quæ à progresso & antiquato tuberculo erunt causatæ, nullo pacto possibilis est solutio. In quibus omnibus semper considerentur ægrotantis pulsûs: qui ubi erunt valde inæquales, & plurimi ex his sint imbecilles, pravi, decurtati, vel intermittentes, majorem noxam, ac periculum ingens prognosticantur: si autem plurimi sint æquales, vehementes, magni & ordinem servent, minus malú, ac minorem curandi difficultatem prænunciabunt. In iisdem etiam consideretur cordis status; si enim ratione consensûs & communicantiæ palpitationem incurrat, in lipothymiamq; pronum sit, res in deteriori est cōditione, quàm ubi ex eisdē obstructionibus nihil tale passum fuerit. His autem consideratis, adeat Medicus curationem, cujus, quoniam ratione causarū bipartita est, ideò non unicus, sed duplex erit curandi modus. Ubi enim obstructio pendeat à crassis, & viscidis humoribus, attenuantia, & abstergentia pharmaca adhibeat: & quoniam in his administrandis omnia ea, quæ in asthmate valida sunt, conveniunt: ideò pro hac tollenda traducatur in hunc casum tota, ac integra asthmatis curatio, tum quoad universalia, tum quoad particularia peragenda. Unum tamen moneo, quoniam locus affectus est in penetralibus magis internis, quam sit in asthmate, quòd in hunc usum vehementiora & potentiora medicamenta, & quæ validiùs attenuare cum abstersione possunt, assumuntur; quæ ad majorem penetrationem, vel liquida, vel cùm liquoribus diluta præparentur. Unde in tali casu jubeo ego, ut multa medicamenta in asthmate opportuna sublimentur, ut hinc tenuiora reddita, faciliùs penetrare usq; ad locum affectum queāt. Ex quibus præcipuè helenii aquam modò simplicem, modò aliis validioribus admixtam, & per sublimationem in duplici vase factam postea administro, ejusq; usum plurimū, ac feliciſsimum habeo. Et præ cæteris, quoniam sulphur est unum ex his, quæ valde potentia sunt in discutiendis, & consumendis humoribus crassioribus, ejus aquam in difficilioribus, ac magis rebellibus obstructionibus accipio, & commisceo juleb formatum ex melle ad eam quantitatem, ut facilè à patiente assumi possit; hoc medicamentū exhibeo ad cochlearia duo, vel circa, ante cibum per duas horas, & potens hinc remedium habeo ad attenuandos, & disperdendos tales humores obstruentes. Ad idem electuaria, cujus basis sit chalybs præparatus, admixtis medicamentis incidentibus, & opportunis, quale est gentiana, helenium, aristolochia, thymus, pulegium, iua, origanum, & similia, cum maxima utilitate exhibeo. Et ubi hæc non sufficiunt, ascendo ad medicamentum ex scylla, vel simplex, vel admixtum cæteris prædictis medicamentis. Hæc & similia formanda sunt remedia, quibus administratis per intervalla quædam, ac interpositis nonnullis paucis diebus, sicuti vel unoquoq; die, exhibeantur pharmaca solventia, quæ apta sint humores crassiores educere, & à longinquis partibus evacuare, quæ potiùs in formâ solidâ, quam liquidâ formata sint, qualia sunt pilulæ cochiæ, aggregativæ, de nitro, & omnes illæ quæ gummata recipiunt; quibus admisceri possunt quandoque corcites radicum ellebori nigri, turbith, & similia, quæ quantum possint in hujusmodi affectibus, mirum est. Quoniam tamen sæpius hæc eadem pharmaca repetenda sunt, non in summa dosi accipiantur. Per exterius autem administrentur eæ inunctiones, quæ cutem exasperando, & lancinando, ex alto materiam evocare possint; sicuti quæ recipiunt nitrum, salem, pumicem, fæcem vini coctam, æruginem, & quæ hujus sunt ordinis. Quoad victum, sit valde attenuans, & in eo quæcunq; repletio fugiatur; & omnia ea, quæ crassos humores generare, & adaugere apta sunt, vitentur. Vinum sit antiquum, tenue, & nequaquam adstringens, sed maturum valde existat: potusq; nec parcus, nec immoderatus fiat, ne illinc materia incrassetur, ac siccetur; hinc autem nimiùm graventur naturales facultates, quæ à nimia vini potentis quantitate sæpius obruuntur, & languent: & hic omnē (ut in summa dicam) victus rationem, ac medicamenta quoque, haud aliter quam asthmaticis jubeat Medicus, quia Galenus in Antipatro talem obstructionem patiente adhiberi jussit; licèt aliter senserit Aëtius, qui judicavit in Antipatro obstructionem non à crassis humoribus, sed à crudo tuberculo factam fuisse; cùm tamen verba Galeni, (dicentis: *At ego probabilia inquā, ipsum dicere, sed à veritate aberrare, quippe cum hujusmodi causa orthopnœa fiat, humore crasso & lento, non in lævibus arteriis, sed aspera arteria collecto*) oppositum, perinde ac etiam ejus curationis modus ab eodē propositus, indicent: non enim coincidit curatio asthmatis à crassis succis, cum ea quæ debetur, tuberculo obstruente, ut docet *Galenus lib. 7. de comp. med. secundùm loca, cap. de orthopnœa.* Et hæc de obstructione arteriarum lævium intra pulmones existentium, à viscidis, & lentis humoribus genitā. Ubi autem hæ obstruuntur à crudo tuberculo, per attenuantia, & resiccantia, per quæ idem tuberculum consumi, & disperdi queat, est procedendum. His tamen (quoniam universalia particularibus præcedere debent) præmittenda erit tum corporis universi purgatio, tum venæ sectio, si in corpore plethorico, & quod humore copioso abundet, sit factum hoc tuberculum. Quibus præmissis eaq; ratione, quām in altera obstructione administrandam esse monuimus, adhibitis, accedat Medicus ad usum eorum medicamentorum, quæ attenuantia, & siccantia existant. Talia erunt aromata: quale est cinnamomum, piper, macis, iris, nux moscata, cardamomum, galanga, zingiber, cubebæ, zedoaria, costus, & similia: Ex his pulveres, & electuaria Medicus formare poterit, quæ in continuo sint usu. Et quoniam ex his formata sunt plura specierū genera, ideò varia in hoc casu utilia poterunt esse, sicuti species aromatici ros. diagalangæ, diamoschi amari, diacymini, diacalamenti, & consimiles. His autem omnibus Theriaca antiqua, & Mithridatium potentiora erunt. Ultra hæc inveni proficuum usum pulveris ex ossibus formati, admixto cornu cervino, & quibusdā ex aromatibus prædictis. Valdeque potens etiam in hoc reperi vitrū combustum. Quibus omnibus etiam sulphur vivū, tanquam medicamentū valde potens in absumendo, & digerendo, commisceatur. His tamē semper admiscenda sunt aliqua, quæ manu ducant medicamenta prædicta ad locū affectum, ac ad thoracem ipsum. Hæc autem continuè administrētur: per intervalla tamen, ut superiùs notavi, exhibeantur medicamenta solventia, quæ saltem materiā fluentem retrahere poterunt. Quoniam autē sæpe prædicta non sufficiunt ad tollendū, vel saltē minuendum tuberculum, ego aliquando ad decoctum salsæ parilliæ tanquam ad medicamentum valde in discutiendo potens, deveni, & eo morbū lenivi, quod idem tamen in antiquato exhibui, & nihil profeci. Inunctiones similes prædictis etiam in hunc usū assumantur. Victusq; similiter attenuans præscribatur, sed parcus magis sit, quam in obstructione à crassis, & viscidis humoribus genitâ. Parcior autem multò sit potus; parum enim bibere debent omnes hi, in quibus abscessus internus reperiatur. Et in his vinū exhibendū, sit tenue & antiquū, & potiùs generosum, quam aquosum. Fiant communiter in ambobus hisce casibus omnia genera revulsionum, & derivationum, ad detrahendam materiam à lo-

co af-

co affecto. Degant in aere tenuiori, ficciori, & calidiori. Exerceantur moderate. Somnus longior, & diuturnus vitetur. & omnia ea, quæ destillationes vel inducere, vel augere possent; ac ea, quæ thoracem lædere apta sunt, fugiantur. *Salius de affect. particular. cap. 21.* † adde *Zacut. de PP. Med. Hist. 12. lib. 2 fol. 187.*

TUBERCULA, CALLI, CALCULUS sive Tartarus, atque durities arteriarum.

OBSERVATIO I.

Crudi tuberculi, juxta leves pulmonum arterias nati, & in abscessum versi, cum pulsus inæqualitate, historia.

QUÆ Antipatro Medico acciderunt, nemo est qui nesciat, utpote qui medicam artem publice apud Romanos professus est. Agebat hic ætatem sexaginta quidem annis minorem, sed quinquaginta jam annos excesserat. Is correptus aliquãdo febre quadam ephemera, idque ab evidenti causa, declinante jam febre ut quid sibi facto opus esset, intelligeret, pulsum ipse suũ tangere aggressus est. Quum igitur omne inæqualitatis genus in arteriarum motione inveniret, inprimis quidem territus est: deinde vero quum sese non febricitare plane sentiret, illico balneum subiit, quippe laboribus & vigiliis corpus fatigaverat. Atq; tenui quoq; victu, donec diem tertiam præteriisset, usus est; quã cum nulla appareret febris, ad solita negotia pertractanda prodiit: atq; arteriam in extrema brachii sui parte tangens, admiratus est perseverantem in pulsibus inæqualitatem. Occurrens itaque mihi extendit manum, ridens, jussitque pulsum tangere. At ego subridens, quid inquam portendit hoc quod proponis ænigma? ille iterum ridens, obnixe oravit ut tangerem. Igitur inter tangendum omnigenam in pulsu inveni inæqualitatem, non solum in multarum pulsationum cumulo, quam systematicen (id est, congregativam) vocant, verum etiam in una arteriæ distentione: proinde miratus quomodo adhuc viveret, quum talem haberet pulsum, interrogavi num difficilis illi esset respiratio, illo verò nullam se sentire respondente, observavi equidem an aliquando mutaretur, quippe sex mensium spatio assidue arteriam tangebam. Quumq; ab initio interrogaret, quænam corporis dispositio mihi videretur posse hujusmodi pulsum efficere atq; per quem modum, idque citra febrim? Ad eam quæstionem respondi in commentariis de pulsibus jam declarasse me hujusmodi inæqualitatem. Namque ob magnarum in pulmone arteriarum angustiam id evenire putavi: angustiæ vero causam esse dixi, visceris inflammationem. At tibi hanc ob causam id nunc accidisse impossibile est quippe febre rudes affectus: relinquitur igitur vel obstructionem ex liquidis, & crassis, & viscosis humoribus, vel crudi cujuspiam tuberculi ortum, in hujusmodi te dispositionem induxisse. Tum ille respondens, oportuisset (inquit) me suspiriosã orthopnϾã laborare. At ego, probabilia inquam ipsum dicere, sed a veritate aberrare: quippe fieri nonnunquam hujusmodi orthopnœam ob eam diximus causam; id verò quum in asperis, non lævibus arteriis crassus & lentus humor cumulatur. Proinde omnem ei victus rationem, atque medicamenta quoque, haud aliter quàm asthmaticis adhibere jussimus; deinde sex, ut dixi, mensibus elapsis, levi quadam spirandi difficultate affectus est: accedente simul cordis palpitatione, inprimis quidem semel, deinde bis atque ter, postea quater, ac sæpius quoque, auctã simul spirandi difficultate ad quindecimum usque diem; post quem difficillima derepente oborta spiratione resolutus statim obiit, aliorum quorundam exemplo, qui cordis affectibus laborant. *Galen. de affect. locor. notitiis, lib. 4. cap. 9.*

Observavi idem cuidam accidisse anno 1549. quod Antipatro Medico. Huic enim mortuo, inventus abscessus in vena arteriosa. Sectioni mecum interfuit Nicolaus Lambert Chirurgus. *Scholiographi Holerii ad cap. 30. de morb. intern. lib. 1.*

OBSERVATIO II.

Arteria aorta tota ossea.

VIri fide digni mihi Bononiæ retulere, sese Patavii in corpore à Fallopio dissecto, vidisse arteriam aortam sive magnam, totam osseam. *Coiter in libello Observat. Anat. & Chirurg.* Idem *in Lectionibus Fallopii de partibus similaribus, cap. 7.*

† Sic etiam asperam arteriam totam osseam commemorat *Cardanus de rer. varietat. lib. 14. cap. 76.*

OBSERVATIO III.

Callus in arteria magna obortus, cordis diuturnam palpitationem, & tandem etiam asphyxiam, cum aliis in pectore variis partibus, infert.

CAllum cuidam in arteria magna, loco cordi proximo, natum observavimus: multis his annis cordis palpitationi obnoxius crebro fuerat: sex verò ante mortem mensibus, in sinistro carpo pulsum tam exiguum habuit, ut nullus frequenter apparuerit ac sã pe sentiri non potuerit. Fuit quoque, palpitante corde, difficile admodum huic potum admittere, sic ut vix unciam simul bibere potuerit, in pectoris hujus spatio subluteri coloris humor collectus quoq; fuerat. *Dodonæus Annotat. ad cap. 35 Benivenii de Abd. caus.*

OBSERVATIO IV.

De magna arteria quatuor digitos dura, infra & supra renes.

EPiscopus de Wetta non potuit recte stare, sed semper coactus erat per aliquot annos incumbere alicui pulpito. Post mortem dissecto corpore arteria magna infra & supra renes quatuor digitos dura erat, & vitri in modum frangibilis: omentum præterea adnatum erat ventri, umbilico excepto. *R. Solenander consil. med. sect. 5. cons. 16.*

OBSERVATIO V.

Calculi ad basin arteriæ magnæ nati. Ex retorrida bile in arterias effusa, & in tophi nigri speciem concreta, duo ex vehementi pilæ lusu repentina morte sublati.

REtorridam bilem, in duobus, qui à valida pilæ exercitatione, repentina morte sublati sunt, in arterias effusam, illic deprehendimus in tophi nigri speciem concrevisse. *Fernel. lib. 5. de 12. Path. cap. ...*

Semel cuidam sem a nobis dissecto, præsentibus studiosis plurimi lapilli visi sunt accrevisse, circa basim arteriæ magnæ. *Gemma cap. 6. lib. 1 Cosmocrit.*

VULNERA.

OBSERVATIO I.

Arterias vulneratas, nonnunquam coalescere.

VIdimus in mulieribus, & pueris tum conglutinatas arterias, tum carne undiq; circumdatas, idque in fronte, malleolo, & articulo brachii, summæq; manus medio. Simile quiddam & aliquando agresti contigit juveni, dum sanguinem sibi mittendum veris tẽpore curaret, quod nostratib⁹ maximè est in usu. Cum enim Medicus qui venam incisurus erat, brachium hominis deligasset, contigit attolli velut in gibbum arteriam; itaque hanc pro vena medicus divisit. Exigua sanè incisio erat; sanguis autem flavus & tenuis, & fervidus statim ejaculabatur, idque cum quodam veluti saltu. Ac medicus quidem, ut erat admodum juvenis, & operum artis parum peritus, venam se incidisse putabat. Ego verò, cũ quodam alio ex iis qui aderant Medicis, utiq; seniore, ubi quod accidit adverti, præparato ex emplastrorum genere quod sanguinem supprimit medicamento, tum incisionem curiosè conjunxi, tum super medicamen illico imposui, ac spongiam mollissimam extrinsecus super hoc deligavi. Mirante

verò qui arteriam inciderat, inſolitam noſtram in hoc caſu providentiam, indicavimus homini rem factam. Sed poſteaquam inciſi hominis diverſorium exiiſſemus, juſſimuſque ne vel ſolveret nobis abſentibus, vel ante quartum diem id aggrederetur: ſed ita ut erat, deligatum haberet, ſpongiam duntaxat deſuper madefaciens. Poſtea verò quàm in quarto ſolventes, planè cõglutinatam inciſuram invenimus, rurſus idem medicamen imponere juſſimus, tum ſimili modo deligare, nec multis poſtea diebus ſolvere. Atque ita percurata eſt hujus hominis inciſa arteria, ſola omnium quas in cubito inciſas vidi. Nam reliquis omnibus aneuryſma, aliis majus, aliis minus ſupervenit. *Gal.l.5.c.7.Meth.Med.*

OBSERVATIO II.

Inciſa arteria, ferè mortuus quidam.

ORta, ut aſſolet, inter commenſales lite, cùm quidam è conviviis arreptum calicem in Alphonſi Hiſpani, familiaris noſtri, faciem projeciſſet, & inciſa arteriâ, ac cute dilacerata, ſanguis copioſior erûperet, multa quidem, at fruſtra, adhibita ſunt medicamenta, cùm ea ſit arteriæ ipſius conditio, ut inciſa coire aut ſaneſcere, citra uſtionem, non poſſit. Quare, cùm ſanguis ipſe eò ſemper vehemẽtiùs flueret, quò plura experirentur auxilia, & homo jam venis exhauſtis, prorſus deficeret, ad me tandem mittunt, rogantes ut ſi fieri poſſit, amicum à morte præripiam. Venio igitur ad eum, vulnus inſpicio, virtutem probo, nullum ſupereſſe præſidium judico præter uſtionem ſolam. Quare, eâ, qua potui diligentiâ, inciſam arteriam candente ferro inuro, & ſtatim ſuppreſſus eſt ſanguis, quo inhibito, reliquum curæ facilem ſatis, & expeditum habuit ad ſanitatem regreſſum. *Benivenius cap.49.de Abditis.*

† Huc refer quæ de arteria ictu ſclopeti unico globulo muniti vulneratâ in crure dextro, commemorat *Severin. de Efficac. Med. p* 51. Meminit etiam hæmorrhagiæ ex vulnerata arteria *Horſt. part. 2.l.4.obſ.* 12. & arteriæ vulneratæ, poſtmodum ſanatæ, & denuò ex animi commotione, apertæ, *Hildan.Cent.1.obſ.18.*

DE PVLSV.

PVLSVVM VARIÆ ET RARÆ conſtitutiones,

ET PRIMUM.

DE NATURALI.

OBSERVATIO I.

Cordis motus & quietis, per diaſtolen & ſyſtolen, in vivo animali demonſtratio.

AD cordis motum rectè cernendum, aptiſſima ſunt animalia vivida, ut ſunt ferè omnia amphibia, feles, lacertæ, ſerpentes, & inter piſces anguillæ, lucius piſcis, & id genus alia. Equidem felis juvenis viventis pectus alterum aperui, & mediam, utroque perſciſſo, integram amiſit vocem. Pericardio ſecto, duplicem, atq; contrarium in corde vidi motum, cordis nimirum ad ejus auriculam. Dum enim Cor pulſatione efferebatur, auriculæ ſubſidebant; rurſus ſubſidente corde, attollebantur, atque implebantur auriculæ, ita ut auricularum diaſtole cordis ſyſtoli; auricularum ſyſtole, cordis diaſtoli reſponderit. Auriculæ ſeſe hoc modo componebant ad diaſtolen: inſtar veſicæ viſæ ſunt inflari, & cùm extenſæ erant, rubrum acquirebant colorem, & aliquantiſper morabantur antequam ad ſyſtolen contenderent, ſic rurſus per ſyſtolen ad diaſtolen properantes, etiam levem moram trahunt. Ut auriculæ in diaſtole, ob ſanguinis ſpirituſque repletionem rubeſcunt atque extenduntur, ſic in ſyſtole candeſcunt, flaccidæ rugoſæque factæ conſidunt, atque vi cordis in cordis baſim nonnihil rapiuntur: Cordis verò diaſtole hoc fit modo, baſis corrugata conſtringitur, deorſumque verſus conum rapitur, ac quod de latitudine amittit, in rotunditate recuperat: latera cordis undequaque diſtenduntur, conus ſurſum verſus baſim trahitur, leviter ferit è regione pectus. In hac actione, nulla non pars vel fibra laborare & corrugari videtur, raptâ baſi deorſum, tendente mucrone ſurſum ad cordis centrum, ventriculi expanduntur, redditurque cor brevius & rotundius. Abſolutâ diaſtole, parum remoratur, priuſquam ad ſyſtolen ſeſe componat, facitque hoc tempus, quod Galenus vocat medium tempus inter diaſtolen & ſyſtolen, ſive quietem vocat; & piæ memoriæ primus præceptor meus Regnerus Prædinius, qui fuit vir ſummâ integritate, innocentiâ, ac eximiâ eruditione eloquentiâque, διάλειμμα, tanquam intermiſſionem diceres, appellabat. Poſt hanc vix comprehenſibilem quietem rurſus ſubſidit, & tenuius, latius, longius, flaccidius ac pallidius redditur, facitque ſyſtolen. Hæ cordis compoſitiones in diaſtole & ſyſtole me haud dubiè traherent in ſententiam Realdi Columbi, qui putat, in noſtra diaſtole ſanguinis ſpirituumque fieri expulſionem, in ſyſtole horum exceptionem, & minimè attractionem, (ſponte enim vult flaveſcente corde, ſanguinem & ſpiritum in ventriculos cordis illabi) niſi auricularum motus, cordis motibus contrarius eſſet. Arteriæ videntur eodem tempore, quo cor, diaſtolen, ac ſyſtolen facere, deinde ſimili modo cum corde in diaſtole contrahi, & in contractione breviari, dilatari ac ſubſilire. His ita animadverſis, totum cor excîdi, & cùm diu ejus pulſationem, maximâ cum admiratione, contemplatus eſſem, longâ factâ inciſione, ventriculum ſiniſtrum, (ut cognoſcerem, num etiam vulnerato hoc ſinu, vel ventriculo, cordis ceſſaret pulſatio) aperui: at non ſtatim, ſed paulo poſt, dextro adhuc perſeverante, pulſare deſiit. Sic & dexter perſciſſus. Aperto utroque ventriculo, cordis mediaſtinum & latera palpitando perſeveravere, præſertim ſeptum carneum. Ultimum pulſans erat cordis baſis. Pulſatio in felis, viperæ & lacertæ cordibus, plus minus quartam horæ partem duravit. *Coiter in libell. obſervat. Anatom. & Chirurg.* Vide præterea *Veſalium lib. 7. cap.19. de corp. hum. fabr. & Columbum lib.14. Anat.*

OBSERVATIO II.

Pulſus cordis, quare in ſiniſtro latere deprehendatur.

QUod cordis pulſus ſiniſtro potius latere, quàm dextro deprehendatur, cùm tamen ſinus illius ſiniſter in medio ſit corporis, non tam cordis causâ, quàm arteriæ magnæ, in ſiniſtro latere è corde prodeuntis, proficiſci, obſervatio oſtendit Anatomica. *Felix Platerus de obſervat. propriis.*

OBSERVATIO III.

Cordium in dextro latere ſolùm pulſantium, hiſtoria.

MEmini me vidiſſe tres, quibus cor ſolùm in dextro latere pulſabat, quorum unus eadem die, quod vehementiùs pulſaret; alius poſt aliquot dies, mortui ſunt: tertius erat infans, & ceciderat, ſupervixit tamen. Conſtat ſanè priores, affectu peſſimo in ſiniſtra parte oborto, hoc ſymptoma contraxiſſe, dum cor naturali vi atque inſtinctu, quod noxium erat refugere nitebatur. Unde tam gravi morbo, malo prope cor contracto, neceſſe fuit mortem brevi ſubſequi. De infantulo exiſtimatum, vinculum perverſum, à caſu enim graviſſimè ægrotavit. *Cardanus in arte curandi parva*, cujus ipſe author eſt, non Galenus.

† De pulſatione verò per totum corpus vid. *Bartholin. Cent.6.hiſtor.24.*

ASPHY-

ASPHYXIA.

OBSERVATIO I.

Asphyxia, sive deficientis pulsus, tum sanâ, tum morbosâ, constitutione, observationes variae ac rarae.

MAgni refert habere amicum & familiarem prudentem medicum, qui naturam ægri percognoscat, & quali pulsu sit, dum integrâ valetudine perfruitur. Novi quibus sanis & male valentibus pulsus deficit. Novi quibus intercidit, quibusdam initio accessionis, & ea parte quæ ἐπίτασις dicitur, pulsus admodum inæqualis, & sæpe præcipitans. In vigore æquabili cursu movetur. Sunt quibus in carpo nullus percipiatur pulsus; aliis utroque; aliis tantum altero, & quâ parte captari solet, nullus, anteriore parte supra pollicem percipitur. Aliis nullâ parte carpi, sed interiore pollice inter duos articulos. Aliis quoque sic obscurus est, ut ad arterias temporum & pedum sit recurrendum. Ac sectâ vulnere arteriâ, quæ per brachium decurrit, pulsus in carpo multis aboletur. Aliis interno vitio, inflammatione obstructione, oppressione, imbecillitate cordis, arteriarum, & vicinarum partium, pulsus admodum evariat, parvus, languidus, intermittens inæqualiter pulsans magno periculo. At inter inæquales motiones intermissio gravis est, & maximè in juvenibus, & mediâ ætate. At senes fere vidimus, (quod & Galenus observavit) ab eo pulsu in acuta febre convaluisse: & sine morbo, & in morbo multis senibus præcipitat, offensat, deficit, ut in uno corpore ejusmodi pulsus inter ambigua signa numeretur, aliisque signis confirmare præsagium oporteat. Pueris periculosius quam senibus pulsus deficit. Juvenibus (inquit Galenus) exitiosus est omnino: quamquam adolescentes aliquot vidimus, in acutis febribus, & delirio, ab eo pulsu evasisse. Neque certe tantus erat, quæ falleret, sed vere intermittens pulsus. Quibusdam sanis id vitium pulsus familiare est, quod à nobis in aliquot ægris annotatum, minus formidabile fuit. Vidi aliis signis salutaribus, decumbentem adolescentem, cui pulsus intermitteret. Itaque, cùm ejusmodi signum suspectum esset, contigi sororis pulsum quæ tum sana aderat, atque idem pulsus inventus fuit. Multis in parte accessionis quæ ἐπίτασις vocatur, pulsus præcipitat: in altera motio alteram antevertit: in vigore redit æquabilis motio & rythmus pulsus. Sed & animi affectio, & alia plurima pulsum immutant: quæ si quis diligenter ediscat, ex comment. Galeni de pulsibus, facile intelliget quam temere pronunciaverit Celsus, venis fallacissimæ rei, credi. *Hollerius Comment. 2. ad aph. 19. lib. 2. Coac. Hippoc.*

Novum & admiratione dignum est, quod tamen annis abhinc viginti, Furnis civitate Flandriæ, in plusquàm sexagenario sene, non semel mihi observasse contigit: Is enim quum à retroactis annis aliquot frequenter variis, atque iis non infimi nominis medicis, carpum obtrusisset, ut experirêtur siquâ tandem ratione motum aliquem arteriarum percipere possent: singulis autem negantibus sublationem aliquam sentiri: tandem ætate provectus jam, & sexagenario (ut dixi) major, inter epulas manum mihi porrigit, ac rogat, ut ex arteriarum motu, aliquid quod ad præsentem corporis constitutionem pertineret, in medium afferrem. Detrectanti primum mihi, quod non esset ejus temporis, atque loci, persuasit tamen ille, quum urgeret vehementius: indecens enim censebam, si ejus canitiei tantulum non concessissem. Quum igitur diligentiùs pertento, nihil minus, quam micationem aliquam, quæ tali conveniret corpori percepi: (erat etenim pectore lato & utcunque hirsuto, facie rubicunda, ad iram sic satis proclivi animo, corpore bene habito, & carnoso, atque ad omnes actiones obeundas pro ætate satis prompto) imaginabar tamen levem quandam diastolen, non secus ac si pertreptantis arteriam vermis specie repræsentaretur, cujusmodi pulsum vermicularem appellare consueverunt. Quum interim ille intentis in me oculis responsum expectaret, meque meditabundum conspiceret, subridens: Nihil, (inquit) ô Balduine est quod hæsites, motum nullum percipis, atque id mihi à teneris usque familiare, & quasi annatum fuisse scias velim, quod & ante multi tuæ professionis viri tecum experti sunt. Hic ego magis mirabundus, atque rei novitate attonito similis: Atqui (inquam) ô Jacobe, quando sic esse asseris, id saltem mihi concedas quæso, ut semel adhuc per occasionem, idq; ex improviso liceat carpum tuum tangere, siquidem nisi ætas tua, & veneratione digni cani tui obstarent, putarem omnino te dolo mecum agere, & de industria, ante revincto brachio, arteriarum motû præpediviſſe atq; intercepisse, neque enim verisimile est, tibi viro bene valenti, & corporis constitutione calida prædito, atq; virium robore pollenti, tam parvum debilemq; esse pulsum: siquidem Galenus noster eos, qui virium robore excellunt, magnum habere pulsum, docet: & è diverso imbecillis sunt viribus, parvum: adde quòd quum magnam respirationem habeas, pulsus etiam necessario magnus esse debebat; solet namque pulsuum similitudo cum respiratione servari. Igitur quando ille conditionem admisisset, liberumq; fecisset, quoties liberet periculum facere: nactus occasionem, ipsum adeo, atq; carpum (quemadmodum ante me fecisse narravi) attrecto. verum frustra subsultum arteriæ investigo: nam neq; hic, neq; usquam alibi pulsus ulla vestigia apparebant, sed & vermiculationem illam, quam antea imaginatus fueram, nulla ratione percipere potui. Admiratus casum, excutiendum censui, quomodo heri posset, ut in tali tam vegeto beneq; habito corpore, obscurus usque adeo esset pulsus: atq; inter reliqua, ea probabilior causa esse videbatur, quæ dictabat, arterias altè delitescentes adeò occultari, ut motum earûdem, quantumvis exacto digitorum examine, percipere non liceret. Arteriarum etenim, quæ excarnes corporis particulas perreptant, motum promptiùs meliusq; percipimus; quæque carnosis subsunt obscurius: ob quod medici inter omnes arterias, nullam aut commodiorem, aut côgruentiorem attrectare consueverunt, quàm quæ, per brachiale excurrunt. *Balduinus Ronsejus. Miscellaneorum epistol. 11.*

Pulsus in arteriis brachii in aliquibus nullus percipitur. Scribit *Joan. Matth. de Grado prima parte pract. cap. 25.* Et ego vidi in quodam Doctore Neapolitano, qui me decepit, in præsentando brachio, quoniam in nullo percipiebatur pulsus. Hisce tangendum explorandumque pulsum in arteria tarsi, tradit *Galen. in calce 3. lib. Anatom. administ.* quod ipse faciebam, dum Medicinæ operam navarem, in vetula quadam, in cujus brachio pulsus nullus percipi poterat. *Marcellus Donatus lib. 6. cap. 2. Histor. med. mirab.*

† De pulsus privatione & asphyxia videsis quoque *Ballon. Epidem. p. 195. Rhodius Cent. 2. Obs. 42.*

OBSERVATIO II.

Pulsu & motu privatus puer, in Febri.

PAulus Dionysius, Clarissimus Medicus Veronensis, in actu practico se vidisse mihi dixit quendam infantem, annorum duorum, filium cujusdam sui vicini, oculis clausis, pulsu & motu ex gravissima febre destitutum: qui postea è morbo convaluit. *Omnibonus lib. 3. cap. 1. de arte medic. infant.*

† Asphyxiæ in utroque carpo, cum ulcere fistuloso, sordido in podice, lenta febre, &c. meminit *Ben. Sylvatic. Cent. 4. Consil. 92.* Adde *Rhod. C. 2. Obs. 44.* ubi de pulsu in carpo nullo, vel alterutro tantum, &c.

IN-

INTERMITTENS.

Observatio I.

Intermittens pulsus, sæpe citra periculum animadversus.

CUm ante triennium forte proprium pulsum attentiùs exploràssem, animadverti eum intermittentem esse. Nam interdum post quartum aut quintũ, interdum post septimum aut nonum, interdum post duodecimum, aut decimumtertium ictum intermittebat. Quo symptomate cognito, vehementer quidem perturbabar. Non enim ignorabam, quæ Galenus & alii medicii de pulsu intermittente, deque ejus causis senserant. Recreabat tamen me, quod in actione nulla, vel vitali, vel naturali, evidentem læsionem perciperẽ, & quod jam ætas mea ad seniũ vergeret, in quo minùs noxiam hanc pulsus intermissionem expertũ esset. At verò, ne saluti meæ deessem, in victu aliquantò cautior esse cœpi, & ea fugi, quæ vel obstructiones in venis cordi proximis efficere, vel robur cordis convellere atq; labefactare possent. Itaq; temporis progressu, hęc pulsus immutatio, quæ fere integrum annum duràrat, emendata & correcta est. Cæterùm libet hic referre, quod *Lusitanus in suis Centuriis* alicubi refert, sæpe absque insigni aliqua noxa tales pulsus percipi, maximè in senibus, & aliis, quibus hoc genus pulsus peculiare est. Ac *Argenterius*, Medicus doctus & ingeniosus, *in Commentariis in artem parvam Galeni*, in se ipso quoque aliquando pulsum intermittentem se observàsse scribit, quem tamen nullum insigne valetudinis periculum consequutum sit. Ejus verò affectionis causam hanc fuisse putat, quod nimiis studiorum laboribus, vitalem facultatem cordis afflixisset, quâ tamen instauratâ intermissione studiorum intensionis & diætâ conveniente, ad pristinam sanitatem se redivisse narrat. *CL.V. Jacob Oethæus, lib obs. propriarum.*

Observatio II.

Pulsus interceptus ex oppressione virium, ob præsentem plethoram.

SÆpe, ob oppressionem virium, ob plethoram ingẽtem, pulsum intercipi, ut vel difficulter, vel omnino non percipiatur, ab aliis quoque est animadversum: & non sæpe observavimus, maximè verò in quodam Reverendissimi Eichstadiani Camerario. Qui, cùm ex plethora, quam per crapulam contraxerat, in maniam incidisset, ac ei vena secanda esset, pulsum in eo ne quidem exiguum deprehendere potui; non tamen à sectione venæ absterrebar, quod & vox, & actiones omnes, & venarum repletio, virium robur sufficiens ostenderent. Itaque per sectionem satis magnâ eductâ sanguinis copiâ, cùm denuò pulsum tangerem, eum evidenter, & quidem satis robustum deprehendi. Quod experimentum effecit, ut altero die adhuc semel sanguinem mitterem. Quâ sarcinâ humorum depositâ, & capiti somniferis, applicatis, ad sanitatem reductus est. *Idem Oethæus, lib. observat. propriarum.*

Observatio III.

Pulsus intermittens, quatenus in febre pestilenti, melancholia, morbo, & palpitatione cardiaca, non arguat imminens mortis periculum.

SI binam pulsationem exhibuerit tactus, bini numerabuntur gradus roboris: si una intermissio, unus gradus morbi. At unus gradus minime exuperare potest, in actionis ordine. Unde pulsus, licèt tertiâ quaque motione intermittens, non arguit imminentis mortis certitudinem; atque multo sane minùs ille, qui decem aut viginti dilatationum, aut contractionum repetitiones tantùm sequitur. Siquidem, ubi idipsum privatur perniciei suæ executione, quò tamen major conspirat efficientis potentia & vicinitas, quinam declarabit operationis efficaciam aliquid pusillum, longeque ab agendo remotum? Talis enim deprehenditur frequẽter in febre pestilenti, & ægritudine melancholica, frequentiùs adhuc in palpitatione cardiaca. Quà decepti Galliæ medici, Marino de Caballis, Reipub. Venetæ ad Francorum Regem legato, interitum prædixere: ideoq; suaserunt, ut post impetratam discessus licentiam, in Italiam confestim rediret: atque ibi condito testamento, dispositisque negotiis, tranquillior deinceps sese armaret ad quodcumq; mortis momentum. Ille Venetias animo prostrato reversus, consultationem instituit, accito medicorum collegio ex quo erat Victor Trincavella, celeberrimus facultatis nostræ in Patavino gymnasio Professor: qui cùm animadverteret tremorem hunc proficisci tum ex gravioribus curis, tum ex sanguine melancholico ad cor affatim confluente: promittens amissæ sanitatis recuperationem, crebram consuluit incisionem venæ, quam necessariò postulabat plethorica corporis constitutio. Hinc accedente etiam cordialium remediorum usu, ritè curatus, in hodiernum diem adhuc superstes est Clarissimus vir, omnium rerum gnarus, plurium idiomatum peritus, defunctus interea magnificentissimè, muniis legationis ad utrumque Imperatorem, Turcicum & Romanum, necnon Patavinæ urbis præfecturâ. Ea mihi narravit filius meus Henricus Wierus, philosophiæ & medicinæ Doctor: qui propter assiduos studiorum labores, Bononiæ, incidebat in similem palpitationis cardiacæ affectum, cum pulsu inordinatè caprizante, & sæpius intermittente: sed venæ sectione, ac victus lege ritè observatâ, assumptis quoque iis, quæ ex artis nostræ præceptis conducibilia judicabat, integram sanitatem, ex singulari Dei gratia est consecutus. *Joan. Wierus lib. Observ. rararum.* De pulsu deficiente, plura vide apud *Lusitanum, cent.* 3. *curat.* 44. & *cent.* 6. *curat.* 72.

† Confer etiam *Rhod. Cent.* 2. *Obs.* 45. ubi de pulsu media systole retracto, intervallis aliquot intermittente scribit. Plura vide apud *Bartholin. Cent.* 4. *histor.* 42. & *Salmuth. Cent.* 1. *obs.* 94. qui pulsus ob vapores hypochondriacos intermittentis meminit.

PROGNOSIS.

Observatio I.

Prædictiones ex pulsu admirandæ.

MEmini inter reliqua, quod cùm laboraret Ludovicus Madius, puer annum agens circiter undecimum, advocatusque essem cum alio celebri Medico, nec videretur puer graviter laborare, quod & febris remissa foret, & puer facilè morbum ferret: dixi matri, futurum ut aliquando hic puer repente ex hoc morbo in gravissimum affectum incideret, à quo vix evaderet. Cùm illa causam sciscitaretur, respondi, me ex venarum pulsu id intelligere. Nunciavit hoc illustris fœmina alteri medico: qui cùm eadem hora qua ego solebam, scilicet sub noctem, puerum non inviseret, dixit, (quod & verum erat) hanc totam mutationem se non percipere: Nam aliis horis non tanta erat inæqualitas, quæ vel ab ipso, vel à me, si tunc solùm tetigissem, percipi potuisset. Cumque ego hanc diversitatem augeri indies viderem, affirmavi semper hoc futurum: quod & contigit: namque repente, post dies ferme viginti, cùm gravissima spirandi difficultas invasisset, miserunt ad me, & venienti occurrit mater, flens, ac dicens. Heu! quàm verus vates magno meo malo fuisti. Itaque obiit puer altera die. Ob id verò, tum etiam alia experimenta, cùm toties abierim, nunquam me deseruerunt. Quęris forsan, quod genus pulsus

ægrotabat Joan. Jacob. Resta, duoque aderant egregii medici. Advocor. Dixi laborare cerebri abscessu. Senior contradicebat: alter non negabat, sed posse adhuc sanari sperabat. Sequenti die, cùm adhuc convenissemus, qui pridie negaverat laborare abscessu, credo immemor eorum quæ dixerat, abscessu cerebri jam quatriduo laborare fassus est, ob idq; mittendum sanguinem: quod & alter medicus censebat. Tum ego, nihil objiciens de pristinæ diei contentione, respondi, non laturam virtutem. Cùm vero ipsi concordes contradicerent, ut viderunt me dicentem statim casuras vires, etiam dum sanguis mitteretur, mirabantur: neq; enim causam ullam adjiciebam, cur id ego expectarem. Quamobrem surrexerunt, diligentius pulsum exploraturi. Cumq; unà ad ægrum iremus, tentatis venis, jam prorsus cecidisse vires cognoverunt, & admirantes abiere. At ille paulo pòst mortuus est. Tum junior quendam submisit, qui me interrogaret: quâ ego arte id deprehendissem? cum respondissem, ex pulsu: At & nos (inquit ille) pulsum percepimus: quasi idem sit pulsum sentire, & omnes illius differentias exactè assequi! Erat enim pulsus ille humilis, inæqualis, inordinatus, nec tactui resistebat: unde non solùm oppressionem facultatis, sed etiam resolutionem significabat. Declaratum enim est in medicis expositionibus, quatuor modis deprehendi facultatis imbecillitatem: quæ cùm summa est, præsentem mortem nunciat. *Cardanus curat. & prædict. admirand. num. 4. & 5. circa finem.*

Observatio II.

Admiranda alia, rara q; & monstrosa, pulsuum constitutiones.

QUum Patavii artem Medicam, stipendio Senatus Veneti publicè profiterer, fortè incidit in febrem Joannes Starchovius, ex flava bile continuam, ad quem frequens fuit civium & scholarium hominum concursus: erat enim vir nobilis & insignis, de multis optimè meritus. Ejus arterias, cùm attingeret Medicus quidam, reperit hominem asphyctum, id est, pulsibus carentem: quare territus vehementer, cœpit malè polliceri de salute ægroti; existimabat enim concidisse vires ejus vitales, ob malignam & pestilentem morbi affectionem. Veni & ego, ut inviserem hominem, à medico jam morti destinatum: qui, ut me aspexit, illico exporrecta manu, jubet attingere pulsum suum. Ego vero, quia antea usus eram homine aliquot annos familiariter, noveram arterias ipsius exteriores, profundissimè à natura immersas fuisse, & multa carne & adipe vestitas, ac propterea insensibiles semper extitisse, præcepi urinas mihi priùs commonstrari, priusquam pulsum attingerem. Dum verò signa coctionis manifesta conspexi in urinis (erat autem quarta dies ægritudinis) applicui carpo ipsius digitos meos, quasi pulsum attrectaturus, & paululùm subridens, dixi: Bono esto animo, breve enim tempus ægrotabis. At ille: Scio equidem hoc quid dicis, quid tibi velit; nam brevi tempore ex hac misera Ægypto ad cœlum comigrabo. Quid ita? dixi ego. Respondit: Ita prædicit Medicus. Ego vero respondi: Die crastina, dum hic unà aderimus, meliora tibi vaticinabitur. Posterà die, cùm statâ horâ convenissemus, edisserui candidè medico illi, arterias hominis istius ægroti, naturâ semper fuisse occultas, meque, in integra ejus valetudine, id certò exploravisse: quod dum ipse ex me audiret, mutavit sententiam, cœpitque meliora sperare, sepositâ febris venenosæ suspicione. Tandem communi nostrâ operâ & consilio, die septima, superis faventibus, æger noster morbo est solutus.

Reperi & Budæ in Ungaria, dum essem apud Reginam Isabellam, militem quendam stipendiarium, natione Italum, cui semper deficiens erat pulsus, sine ulla reciprocatione: quod ipsi non naturâ obtigerat, sed ex vulneribus: dissectæ enim in utraque manu illi jam olim fuerant arteriæ, quarum cicatrices supererant in medio cubito, à me non conspectæ, donec ipsemet de illis me certiorem reddidit verbis suis, dum me attrectantem carpum suum, videret pensitare nonnihil, & hærere super sua ægritudine.

Erat Posnaniæ apud Andream Comitem de Gorca, virum inter omnes regni Poloniæ proceres primarium, Shalcus etiam quidam histrio, demens à natura, cui ad pulsum, omnium generum inæqualitates semper aderant, quantumvis sanus esset. Et cùm interrogaret me quodam tempore Comes herus ipsius, quid censerem de pulsu Shalconis, quem me attingere tum videbat: respondi: Talis est ipsius pulsus, quale & ingenium.

Fuit etiam Posnaniæ vir provectæ jam ætatis, Jacobus Brosovius, de ordine Cruciferorum beatæ Virginis, qui intermittentem semper gestavit pulsum, quoad vixit. Non dissimilem nactus erat Galenus juvenem, qui dum convalesceret ex morbo, intermittente pulsu terruerat suos medicos, nescientes à natura id sibi evenisse: de quo *Galenus*, *in libello de præcognitione ad Posthumum*.

Novi & Petrum Conarium, virum nobilem in Polonia, qui in altera manu pulsum semper habuit tensum, nimirum tumor tophaceus sub arteria illi ad os cubiti adcreverat, qui vasa tendebat.

Dum essem apud Imperatorem Turcarum, Soltanum Suleimannum Sachum; comperi militem quendam Turcicum, in acuta febri dicrotum semper ostinuisse pulsum: qui post elapsam ægritudinem, nihilo fuit immutatus, cum certis, verè convalescentis corporis indicus: unde conjecturam accepi, naturâ insitum fuisse ipsi hujusmodi pulsum. Plurimùm igitur expedit homines sanos cum medicis sæpe conversari, quibus in morbo se sint concredituri. Facilè enim memoriâ retinere potest medicus familiaris qualis in sanitate fuerit pulsus heri, aut amici sui, in morbo jam decumbentis: quem, quantum sit mutatus, probè deprehendet. Quod si verò reperias pulsus malos & horrendos apud ægrotum, quem non noveras, & cujus arteriam antea non tetigisti priusquam ægrotaret, memineris istius regulæ: Si ex omnibus aliis indiciis, morbus appareat sine periculo, pulsum terrificum ex natura adesse sciendum est, aut prorsus ante ægrotationem eum fuisse, propter aliquam causam evidentem. *Josephus Struthius Sphygmicæ art. lib. 2. cap. 4.*

† Huc refer, quæ de admiranda, & perfecta pulsuum doctrina Hippocratis, scribit *Ang. Victor. Consult. 81.* & de præpostera pulsus exploratione refert *Tulp. l. 4. Obs. 48.* ut accuratam elicias observationem pulsus, quam de *Bartholin. Cent. 5. hist. 35.*

DE RESPIRATIONE.

Observatio I.

Respirationis, quam pulsus, major necessitas.

POsset meritò quæri, quandoquidem vitalis facultas à pulmone per respirationem sustineatur: ejus autem proprium munus sit pulsus, quodnam horum magis ei necessarium? Nam videtur magis proprius pulsus: cum tamen sine pulsu per tres dies viderim⁹ ægros vivere, sine respiratione ne per horam quidem. Sed non credendum est in illis cessasse pulsum cordis, ut carporum: neque enim sine pulsu cordis, vel tantillum vivere possunt. Propterea cùm carporũ pulsus cessat, cordis regionem explorare oportet: nam si frequens sentitur, jam res in extremo est: si solùm parvus, sed velox aliqualiter, nec multùm tardus, nec frequens, vivere adhuc potest. Et licèt cor possit pulsare, cùm arteriæ

riæ ex toto cessant, si tamen per quædam intervalla esset solùm motus arteriarum, & non sit vitio membri, tum necesse est easdem sentiri differentias in motu cordis. *Card. lect. 17. text. 17. ad lib. Hipp. de alimento.* Plura vide *And. Laurent. lib. 3. quæst. 20. anat.*

OBSERVATIO II.

Respirationes raræ.

RESpiratio in me tripla est pulsationi, cùm sim naturæ sanguineæ, ætatis annorum 73. exactorum. Vidi & in puero boni habitus annorum circiter 13. qui etiam triplam servavit hanc proportionem: & in quatuor respirationibus duodecies pulsus elevatus est. Et cùm ascendisset scalam, æquâ ratione, cuncta facta sunt majora, celeria, & crebriora. Vidi & in biloso, & melancholico, & alio pituitoso, sanguineo, & in omnibus fuit par proportio. Si enim pectus angustum fuerit & arteriæ magnæ, erit minor: si latum, & arteriæ angustæ, major. *Card. lect. 70. ad text. 87. Hippocr. de alimento.*

OBSERVATIO III.

Historia servi Barbari, qui cohibitâ respiratione mortuus est.

QUod totum opus respirationis, voluntate, & sponte ab anima fiat, declaravit servus Barbarus; qui cùm vehementi irâ concitatus, mortem sibi consciscere decrevisset, prostratus humi, respirationeque cohibitâ, longo quidem tempore immobilis erat: postea verò paululum volutatus, hoc pacto mortuus est. *Galen. lib. 2. cap. 6. de Motu musculi.*

Valer. Max. lib. 9. duo affert exempla eorum, qui respiratione cohibitâ interierint: quorum alter C. Licinius Macer, vir prætorius fuit; alter verò Coma Diogenis Latronis frater. Verùm quomodo respirationem cohibuerint, addit, ut faciliùs videas, non solo voluntatis imperio, vel jussu, compressam fuisse, sed externis impedimentis atq; obstaculis, liberam illius reciprocationem interclusam. De priore enim sic scribit: Consimili impetu mortis, C. Licinius Macer vir Prætorius, Calvi pater, repetundarum reus, dum sententiæ dicerentur, in Mœnianum conscendit, siquidem cùm Marcum Ciceronem, qui id judicium cogebat, prætextam ponentem vidisset, misit ad eum, qui diceret, se non damnatum, sed reum periisse, nec sua bona hastæ posse subjici. At protinus sudario, quod fortè in manu habebat, ore & faucibus coarctatis, incluso spiritu pœnam morte præcurrit. Quâ cognitâ re, Cic. de eo nihil pronunciavit. De altero verò sic habet: Sunt & externæ mortes dignæ annotatu: qualis imprimis Comæ, quem ferunt maximi Latronum Ducis Diogenis fratrem fuisse. Is enim ad Rut. Consulem, Ennâ, quam prædones tenuerant, in potestatem nostram redactâ, productus, cùm de viribus & conatibus fugitivorum interrogaretur, sumpto tempore ad se colligendum, caput operuit, innixusque genibus, compresso spiritu, inter ipsas custodum manus, inque conspectu summi imperii exoptatâ securitate acquievit. Hæc *Valerius*. Cõsimili quoq; modo Demosthenem illum, Græcorum Oratorem eloquentissimum, vitam finiisse ferunt. Ad hunc etiam modum, servum illum Barbarum, suam respirationem cohibuisse, humi prostratum, ex Historia satis liquet. *Thaddæus Dunus lib. de resp. c. 1.*

OBSERVATIO IV.

Spiratio læsa, ob calcitrationem equi in præcordiorum regione.

IDem respirationis genus in quodam notavi, quem, cùm aliquando equus in præcordiorum regione calcitrâsset, adeò atrociter, ut obortâ in septo transverso inflammatione, mortis periculum immineret. Is licet evaserit à periculo tutus, ab imbecillitate tamen liberari nequivit. *Galenus lib. 4. c. 5. de loc. affect.*

OBSERVATIO V.

Cujusdam, compresso spiritu laborantis, historia.

SEcundus nomine, qui satis quid pateretur intelligebat, sentire se manifeste in septo transverso dixit, imbecillitatem. Atq; idcircò cogebatur intercostales musculos sine intermissione movere, atque nonnunquam superiores quoque, interdum autem zonam circundans præcordiorum partibus, solâ transversi septi motione, sufficienter spirabat, quo tempore quiescebat. Verùm an septi transversi musculum, an ad nervos, qui ad ipsum perveniunt, an ad aggregatum ex utrisq; pertineat hujusmodi imbecillitas, mihi quidem explicatu perdifficile videtur. *Idem loco citato.*

DE THORACE.

OBSERVATIO I.

Abscessus thoracis, solâ theriacâ apertus.

PUERULUS thoracis abscessu laborabat, & cum concocta & matura jam suppuratio esset, timeretque ille ulcus mucrone discindi, theriacam superpono: quâ non secus, unius tantùm noctis spatio, abscessus ipse apertus est, ac si scalpello fuisset incisus: ex quo facilè conjectari potest, quanta sit hujus compositi vis, quod & nos sæpe aliàs experti sumus. *Beniven. cap. 70. Abditor.*

DE MEDIASTINO.

OBSERVATIO I.

De inflammatione membranarum interseptentium & pericardii.

IN cavitate thoracis continetur pleura, arteria aspera, arteriæ leves, pulmo, membranæ intersepientes, pericardium, & cor. De affectibus pleuræ, arteriarum, pulmonis, & cordis omnes scribentes pertractarunt; at de affectibus membranarum intersepientium, & pericardii, nemo nec morbum, nec curationem exposuit; quas tamen partes cùm nihil prohibeat, sicuti & cæteras, diversis apprehendi morbis, mirandum est, quâ ratione praxim docentes eas ita neglexerint, ut ne harum quidem minimum fecerint verbum. Hanc rem diu ego animadvertens, cùm censerem fieri non posse, quin hæ partes vel inflammatione, vel alio affectu aliquando laborarent, tandem experientiâ & ratione ductus, cognovi has partes nonnunquam inflammari, aliosque similes morbos pati, quorum sævitiâ ob cordis vicinitatem sæpe ægrotantes in extremum vitæ discrimen incurrunt. Quam rem cùm hîc explicare decreverim, primò ante alia exponam methodum, qua in nonnullis ægrotantibus hasce partes inflammatorios pati affectus indagaverim; deinde qua ratione ipsi curandi sint, & quomodo in illis me in administrandis remediis gesserim, declarabo. Ad ægrotantes accedens, vidi nonnullos febre acutâ detineri, ad quam inquietudo magna, ingensque sitis cõsequebatur, & cætera, quæ febres ardentes concomitari solent. In his spiratio frequens admodum, & celeris erat, in thorace maximum aderat incendium, unde & frigidum aerem inspirare desiderarent, & calidum spiritum reflarent; nullus in thorace affligebat dolor insignis, præterquam ad sternon, ubi angustiam & offendiculum quoddam inspirando potiùs, quàm dolorem persentiebant. Tussis in omnibus fuit; at in aliquibus sicca in principio, quæ postea subsequebatur humida. Quæ per tussim excernebantur, erant colorata, vel rubra, vel flavæ pluri-

plurimum tamen flavi coloris, paucissima rubei vidi. Pulsus in cunctis erat, qualis pleuriticorum esse solet, ut si dolorem lateris habuissent, certò pleuritide laborare judicari potuissent. Hæc omnia considerans, videlicet, febrem acutam, incendium in thorace; spirationem frequentem, offendiculum illud ad sternon; tussim cum sputis coloratis; pulsus duritiem, non potui non induci, quin crederem hosce ægrotantes inflammationem in partibus spiritualibus pati, quæ cùm non esset peripneumonia, quoniam nec aderat illa difficultas angustiave anhelitus, quam in peripneumonia adesse noveram, nec illa pulmonis dolorem [illegible] potuerit: & cùm pleuritis similiter esse non potuisset, cùm huic non assideret dolor lateris pungitivus: nec etiam cor [illegible] pati judicarem, utpote quod fere incipientes vix tolerare possit inflammationes: Reliquum erat, ut conferrem membranas intersepientes, pericardiumve hanc pati, quibus inflammatis necessario omnia supradicta consequuntur. Febris quidem acuta & vehemens accidit, tum ratione affectus, tum quia sedes affecta parum distat à corde, quod cum superca[illegible] [illegible] à proxima flamma non mirum est, si etiam in thorace incendium persentiant, inquietudoque succedat maxima, & tussis aliquando inexhausta sequatur, hocq; multo magis inflammato pericardio, quàm membranis illis; quorum membrorum inflammatio, altera sæpius ob [illegible] alteri communicatur. Cæterum an magis afficiatur vel pericardium, vel membranæ, hoc ex subsequentibus habeatur. Affecto enim magis pericardio, urgente morbo, syncopæ aliquæ non [illegible], & fluctuationes ingentes accedunt; quoniam inflammatio cor ipsum fere contingit: omnia que symptomata hac sunt leviora, quàm affectis membranis. Iisdem inflammatis, quoniam connectuntur & membranæ succingenti & thoraci, sequitur anhelitus difficultas, spiratioque inde frequens; celer autem, ratione necessitatis adaucta: dolor vero, licet inflammatio sit in parte membranosa, non adest ita pungitivus, sicut in pleuritide; quoniam hæ membranæ, sicut illa, non firmantur ad costam, vel ad os alterum, cujus merito compressa majorem patiatur ab eo punctionem, sed est in parte juxta thoracis, nec hæ, sicut illa, adeo tensione vigent; sed offendiculum illud ad sternon tantum in his succedit, quoniam hæ partes ibi colligantur; quare & ibi inflammatio, tanquam parti magis sensitivæ, quoquo pacto communicatur. Tussis autem cum sputis coloratis adjungitur, quoniam cùm in omni inflammatione, quæ operculo duriore non tegitur, semper aliquid resudet, ideo his partibus affectis, materia peccans resudando tussim excitare cogitur; pro ratione que materiæ diversi apparent colores, & inde sputum coloratum. Quod profecto fuit principale signum, quod me ad hoc judicandum manuduxerit, cùm viderim Galenum sputa colorata in acutis passionibus adscribere inflammationibus partium spiritualium, scilicet, vel pleuræ, vel pulmonis; quorum neutrum cum in prædicto casu clara luce deprehenderem inflammatione affectum esse, conjeci hanc in membranis his adesse, communicata aliquando ipsi pericardio etiam hac affectione. Pulsus omnino durus in hoc eodem casu accedit; quoniam genita inflammatione in corpore membranoso, cujusmodi hæc duo sunt, necessario in arteriis talis duritics imprimitur, qualis in pleuriticis videri solet. Cùm omnia hæc, ut ex dictis clare liquet, ad inflammationem dictarum partium necessario consequantur, non sit mirum, si per hæc eadem, tanquam per propria hujus affectionis signa, in cognitionem inflammationis harum partium devenerim; quod eo mihi fortasse facilius quàm aliis contigit, quoniam ductus exemplo & analogia, semper hunc affectum omni diligentia in ægrotantibus investigaverim. Nam cùm junior essem, sub præceptoribusque celeberrimis huic studio operam darem.

Vidi Nobilem Januensem ab iisdem curatum, qui cum fere omnibus prædictis symptomatibus teneretur, & ad oblata, cæteraque omnia tamen belle se haberet, lotiaq; admodum laudabilia essent, coctionemque indicarent, quorum merito ab eis judicabatur hunc ex morbo convaliturum fore, ex insperato præcedentibus nonnullis syncopis, nona die defunctus est. Cùm dubitaretur inter medicos de morbo, & ejus amici suspicarentur de veneno ob syncopas illas, sectus est, in quo nulla re alia præter naturam præsente, inventus est in membranis intersepientibus tumor inflammatorius, satis notabilis magnitudinis, qui etiam in parte communicabatur pericardio. Hoc cùm memoria semper conservassem, data occasione, conjecturam de eodem morbo, analogia ab enarrato desumpta, feci, [illegible] morbi [illegible] cum sub nomine [illegible], per inflammationem omne [illegible] que [illegible] materia, sicut [illegible] est ab omnibus intelligatur. [illegible] notavi [illegible] [illegible] & bile, [illegible] tem [illegible] animadverti. Avicennas quidem de [illegible], visus est de inflammatione membranarum intersepientium meminisse, dum inter veras pleuritidis species, velaminis distinguentis inflammationem recenseret. Verum [illegible] nomine velaminis distinguentis, intellexerit [illegible] mediastinum, quàm septum transversum, plurimum difficultatis habet. Nam [illegible] quosdam [illegible] [illegible] autores explicasse per hoc velamen, mediastinum [illegible], quoniam ex succingenti membrana, in qua vera sit pleuritis, hoc formatur. Nihilominus Avicennas ipse, dum hujus inflammationis signa exponit, potius diaphragma, quàm mediastinum hoc esse demonstrat, dum [illegible] permutationem ac delirium [illegible] quod est proprium signum septi transversi, non mediastini inflammati. [illegible] necessario [illegible] quod in illius inflammatione contingere non consuevit. Præterea [illegible], quòd omnia accidentia in inflammatione velaminis distinguentis, vehementiora fiunt, & dolor, & [illegible]. At in inflammatione membranarum intersepientium, [illegible] offendiculum quoddam ad sternon, [illegible] & [illegible] dolor, non est vehemens, [illegible] anhelitus in eodem [illegible] frequens, & celer ob necessitatem adauctam, & aliquo modo difficilis, ob instrumentorum inobedientiam; attamen cum [illegible] non multum difficilis esse potest anhelitus. At in inflammatione diaphragmatis, & dolor est vehemens ratione partis affectæ, & ratione [illegible] partem affectam lacerantis; & spiratio est admodum difficilis, cùm sit affectum instrumentum primo respirationi inserviens. Quapropter ex his censeo ego, Avicennam non mediastinum, per velamen distinguens, sed septum transversum potius intellexisse; & eo magis, cùm testetur in tali affectu eam vehementiam, & velocitatem febris, quæ in pleuritide pura, & vera, ex membranæ succingentis inflammatione causatur, non adesse. Cùm & ratio ob vicinitatem cordis [illegible], & experientia ipsa testata sit, mediastino affecto statim hominem corripi acuta, & ingenti febre, quæ in inflammatione diaphragmatis raro est, quod à principio [illegible] acuta, cum in hoc ab initio omnia accidentia, quàm in mediastini affectione, sint leviora. His adde, supposito etiam, quod potuisset Avicennas hoc loco intelligere mem-

branas interſepientes, curationem hujus affectus, ab eo poſtea neglectam fuiſſe, qui ſolùm diverſarum pleuritidis ſpecierum in ſequentibus, non particularis hujus caſus curandi rationem complexus eſt. Hanc autem ego explicaturus, cùm de eſſentia, cauſis, & ſignis præſentis morbi, quę dicta ſunt ſufficere debeant, ad curationem ipſam deſcendo. Morbus hic eſt inflammatio, in qua eſt materia: ergo ejuſdem judicabitur evacuatio. Evacuabitur autem, ſi vel retrocedat, vel ſi ſenſibiliter inſenſibiliterve educatur: retrocedet, ſi vel revellatur, vel repercutiatur: educetur autem inſenſibiliter per diſcutientia; ſenſibiliter autem per ſputum provocantia. At hæc poſtrema non ſunt admittenda, pleno exiſtente corpore: igitur primò corpus eſt evacuandum. Quare quatuor erunt intentiones, totius vacuatio, revulſio, repercuſſio, & materiei in loco affecto contentæ inſenſibiliter, vel per ſputum evacuatio. Quibus indicationibus an Medicus ſperare debeat plenè ſatisfacere poſſe: dico, hoc non ita facile eſſe, quoniam hic habemus morbum validiſſimum, & pleuritide vehementiorem, quam ſi Galenus aſſeverat ingentem cauſare febrem, quia parum diſtat à corde, & quia cum pericardio ſuccingens membrana cognationem habet; quid dicendum eſt fore eo inflammato, & membranis interſepientibus, quæ cordi proximiores ſunt, quàm pleura? Profectò in hoc morbo omnia validiora ſunt, præter dolorem, quàm ſint in pleuritide. Unde & in hac, ſicuti & in cæteris inflammationibus internis, unica erit ſalutis ſpes, ipſa virium fortitudo, quam cùm præſentem habuerimus, omne remedii genus opportunum audacter tentabimus. Itaque à prima indicatione incipientes, pro totius evacuatione, lenitâ alvo clyſtere levi & refrigerante, ſecetur interna vena brachii dextri: viribus enim conſtantibus in morbo magno ſtatim ad ſectionem venæ properandum eſt. Copiosè autem emittatur ſanguis, & præcipuè ubi ſummum ſit incendium in thorace: nam venæ ſectio copiosè facta, non tantùm evacuat, & revellit à loco affecto, ſed etiam ſanguinem valde refrigerare poteſt. A venæ ſectione laudo, ut ſtatim adhibeatur, ubi plurimum fuerit incendii, & morbus à bile pendeat, aqua endivię, vel acetoſę, vel hordei, actu frigida ad libram, vel circa. Repetatur venæ ſectio vel eodem die, vel potius ſequenti, ſi vires non admodum conſtarent, nec ſit habitus, qui facilè omnem ferat evacuationem; rari autem ſunt caſus conſimiles, in quibus ego ad ſecundam, & aliquando ad tertiam ſectionem non deveniam: teſtorque me ſemper per poſteriores venæ ſectiones deteriorem ſanguinē, quam per primam eduxiſſe, & inde ſemper magis ſaluti ægrotantis conſultum fuiſſe: qui ſi ex repetita ſanguinis miſſione non relevetur, pauca de eo ſpes habenda erit. Evacuato toto corpore, revulſaque per venæ ſectionem à loco materiâ, thoraci applicentur ea, quæ inflammationem lenire, temperare, & aliquo modo reprimere poſſint. Ad hanc intentionem ſumantur ea, quæ frigida quidem potentiâ ſint, ſed omni careant adſtrictione, cùm medicamenta altiùs penetrare debeant; adſtringentia enim ſibi viam præcluderent, & materiam magis in loco affecto conſtiparent. Cujus ratione oleum violaceum omnibus præfero, quo tepido inungatur ſæpe totus thorax: in quo ſi ſummum ſit incendium, inflammatioque eryſipelatis naturam ſapiat, tempuſque æſtivum fuerit, eo utor actu frigido; & non tantùm eo ad inungendum utor, ſed etiam ad epithemandum, infuſis in eo pannis lineis, & poſtea eo madidis, applicatis, & ſubinde mutatis, cui aliquando admiſcui lac recens non coagulatum, & parum aquæ endiviæ, quibus eodem modo epithemaretur pectus. Ad idem paretur emplaſtrum ex farina hordei, cum ſucco endiviæ vel lactucæ, ex eodem oleo inpinguatum. An autem iſta vel actu, vel potentiâ tantùm frigida conveniant in hoc caſu, cùm frigidum thoraci, ex Hippocrat inimicum ſit, & talia etiam in pleuritide ſint nocua, quę affectio huic ſimilis videtur: Dico, cùm inflammatio hæc ſit in penitioribus thoracis partibus, quâ ratione non occurrunt ſtatim medicamenta parti læſæ, & ſit in loco, ubi plurimùm calor viget, & abundat, quod iſta convenient; quoniam hîc in tanto incendio inflammatio hæc tolerat medicamenta frigida, quæ ex indicatione ei debentur, cùm flamma ſit prope cor, & materia exiſtat admodum calida, nec affectus in exteriori thoracis parte poſitus ſit, quæ nervoſa exiſtens aeri frigidiori, & medicamentis expoſita, ab eis lædi poſſit. Hæ ſunt rationes, quibus ductus urgente inflammatione, aut eryſipelate, in tempore æſtivo, ad frigida deveni medicamenta: quod ſi hæ non probantur, dicam id quod Galenus, quomodo loquebatur de cauſis pulſuum intermittentium, hæc habens: Hæ ſi tibi rationes probantur, utatis licet; ſin ſecus, at ut docet experientia, rem ſcito, ut diximus. Si tamen non urgeat inflammatio, nec incendium ſummum ſit, nec ſub cœlo calidiori decumbat æger, frigida actu prætermittens, ad tepida medicamenta deſcendo; & ſi aeris conſtitutio, vel hyemalis ſit, vel ad ejus temperiem vergat, eadem actu calida adminiſtrare jubeo. Dum autem hæc frigida ex indicationibus narratis adminiſtro, cùm ex prædictis medicamentis remittatur incēdium, iiſdem poſtea tepidis utor, & admiſceo oleo violaceo parum olei camæmelini, & dimitto uſum aquæ endiviæ, & lactis. Quòd ſi magis leniendum ſit, addo prædictis oleis mucilagines ſeminum mulvarum, altheæ, fœnugræci, & ſimilium hæcque ſimiliter in his infuſis pannis, & ſubinde mutatis adminiſtrare jubeo: ut aliquando prædictis oleis & mucilaginibus, cùm majorem diſcuſſionem, & coctionem tento, addendo pinguedinem pulli recentem, & paucam quantitatem croci, cum cera in modica portione, linimenta paro. Dum hæc fiunt, provocetur ſputum, educaturque materia per lambitiva; & præcipuè ſit ea, quæ non calefaciant, ſicuti ſyrupus violatus, additâ portiuncula ſyrupi de jujubis, vel de farfara, vel de liquiritia. Electuaria, cùm plurimum recipiant ſacchari, non laudo, quoniam iſta facilè bileſcunt, ubi ſit incendium interdum, biliſque abundet: qua ratione ductus, & etiam Hippocratis præcepto, qui in bilioſis & calidioribus morbis mulſam dilutam (meram, & non dilutam damnando) præferebat, conſuevi ego uti decoctionibus pectoralibus ſummâ cum ratione factis, ſemper à calidioribus abſtinendo, quibus admiſceo portiunculam prædictorum ſyruporum; & ita mulſam dilutam non ſpernendam in tali caſu habeo, quâ facile ſputum provocatur, & ex ea corpus non accenditur. Ad cujus rei ſimilitudinem, dum materiæ præparationem (quæ interim portionibus convenientibus eſt concoquenda) & coctionem tento, jubeo, ut potiones concoquentes plurimum habeant decoctionis, parum autem ex illis ſyrupis, ut meracitas mulſæ fugiatur, eademque diluta habeatur. Decoctiones parentur ex hordeo, violis, endivia, cap. Veneris, ſeminibus cydoniorum, paſſulis, & ſimilibus. Syrupi ſint, violatus præcipuè, & de endivia, additâ portiunculâ vel de jujubis, vel de farfara, vel de liquiritia. Hæc, dum viget incendium internum, exhibeantur actu non calida, nec frigida etiam, ſed ad teporem aquæ fontium conſimiliter temperata, quibus cùm procurata fuerit, coctio, materia peccans convenienti educatur pharmaco, quod opportunum erit, ſi nec validum ſit, nec malam qualitatem habuerit, thoracemq; reſpexerit. Quare nō tranſcendantur pharmaca ex benedictis vocata, aſſumanturque Manna, Rhabarbarum, ſyrupus violatus ſolutivus, & ſimilia, cum decoctionibus pectoralibus diſſoluta. Quòd ſi in loco affecto remiſsâ inflammatione, & ea cedente, quid remanſerit diſcutiendum,

quod

quod per superius dicta non potuerit resolvi, formetur emplastrum ex radicibus altheæ, malvæ, foliis malvæ, & violarum, ex dactylis, caricis, & sebesten, & passulis, quæ omnia coquantur, contundantur, & cribellentur; postea iisdem commisceantur farina seminum fœnugræci, pulvis florum camæmeli, quibus oleum camæmelinum, & amygdalarum dulcium ad impinguandum addatur, & ita emplastrum formetur, quod residuum inflammationis facile discutere poterit; quo tempore etiam concoquentia ad aliquam caliditatem accedant, ut maturius rem perficere possint. Dum hæc omnia administrantur, optima habeatur victus ratio, qui, cum simus in morbo acuto, & gravissimo, valde tenuis esse debet; unde ægrotantes contenti sint solâ ptisanâ, quæ non calida, sed tepida actu exhibeatur. Potus sit mulsa dilutissima, potius ex saccharo quam ex melle confecta. In processu autem, pro ratione coctionis morbi, poterit eadem ptisana uti cum jure pulli, quod poterit esse post septimam; quibus & addi poterit succus seminum communium, seu amygdalarum dulcium, & ovi luteum, & etiam in totum declinante morbo vinum ipsum, quod sit dulce, tenue, oligophoron, & optimè lymphatum. Hora cibandi observetur ex accessionum temporibus, & ægri tolerantia. In qua re hoc unum animadverto, quod præsentibus alvi excrementis nunquam exhibeatur cibus: nam ut docebat *Hippoc. in lib. de vict. acutorum*, si his non eductis sorbitionem quis dederit, dolorem, si adest, adaugebit; si non adest, protinus inducet, frequentiorque spiritus reddetur, quod malum est: fœcum enim retentio mala est in omnibus thoracis affectibus, quoniam harum vapores, & exhalationes, dolores vel augent, vel inducunt, & spirationem frequentiorem reddunt, & maximè si his supervingeratur novus cibus. Quapropter ante cibum alvi excrementa, ubi abundaverint, excludantur, sæpiusque ad evitanda prædicta mala, clysmate refrigerante, & molli, alvi lenitio procuretur. *Petrus Salius, de curat. morb. ab ordinariis Practicis non exhibitorum, pag. 246. cap. 6.*

Observatio II.

Interstitium in mediastino nonnunquam materiam concervare, & quomodo hac evacuari possit.

Pleuræ reduplicatio, ut ita dicam, hoc loco mediastinum appellatur: quoniam thoracem mediat, & à summo thorace ad imum ducitur. Inter mediastinum, id est, hanc duplicem pleuram, thoracem in duo secantem, materia aliqua colligi potest, quæ per forato sterno, tuto satis extrahi potest à diligenti Chirurgo, reique anatomicæ peritissimo. *Columbus lib. 11. cap. 3. Anatom.*

Mediastinum unicum est numero. Fit verò ex duabus membranis à subcostali productis: hæc enim, utrinque ad sternon per pectoris cava ascendens, inde in angulos rectos, in vertebrarum corpora reflectitur: unde subcostalis est origo. In illa reflectione inter utramq; membranam, tantum interjacet intervallum, quantum duobus digitis excipiendis sit satis. Aliàs enim, cùm per cor penetrare non possent, oportuit utrinque utramque subcostalem ad pericardium deflectere, quo ad destinatum locum inoffenso cursu pervenirer. Nec tamen id interstitium vacuum est, sed multis impletis nervorum tenuissimis fibris contextum. Columbus addit, sæpe humore quodam præter naturam, id repleri spatium, quem aperto sterno liceat educere. Scire tamen vellem ex Columbo, quibus signis ejusmodi contentum humorem liceat agnoscere? *Pareus lib. 4. cap. 7.*

DE DIAPHRAGMATE.

TUMORES.

Observatio I.

De Tumoribus Diaphragmatis.

Diaphragma membrum maximè respirationi deserviens, duplices patitur tumores, atque ab utroque ægrotantes in extremum vitæ periculum deducuntur, quidam sunt breves, quidam longi: hi à materia sæpius frigida, illi à calida generantur. De utrisque egit satis abunde Galenus pluribus in locis: quæ loca, cùm ad cognitionem essentiæ horum tumorum, & eorundem causarum, & differentiarum, & signorum, plurimum faciant rem ita ex Galeni locis declarando exponam, in mediumque adducam. Diaphragma, cùm tumore afficitur, dupliciter hoc pati solet: nam irruentibus excrementis ad ipsum, potest tumorem, & sine febre, & cum febre pati: si sine febre afficitur, a principio dolor, & respirandi difficultas contingit, præterea pulsus parvus accedit & durus; quo autem ad crebritatem, quoniam in his necessitas non est adaucta, vel parum quid, vel nullo modo mutatur, ut docet *Galenus lib. 4. de præsagitione ex pulsibus, cap. de septo transverso*. Et hæc excrementa debemus judicare esse cruda & tenuia; quoniam crassa non possunt infigi in substantiam nervosam diaphragmatis. Quoniam autem hæc excrementa carent eximiâ caliditate, hi tumores esse possunt non tantùm longi, sed etiam diuturni sicuti experientiâ testari possum.

Vidi in Nobili ægrotante, cui ex crudiore & subtiliore sanguine factus est tumor in septo transverso diuturnus; in quo cùm dolor, & spirandi difficultas, pulsusque durities, & parvitas adessent, ad eum tamen non subsequutum est delirium, cum hoc videretur rationabile ex eo, quòd hæc pars ad mentem, (unde phrenes appellata est) plurimùm faciat, quasi quod ad sapientiam conferat, quoniam materia, & tumor erat frigidus, & crudus, ex quo tandem mortuus est, cum prius fere ad tabem devenisset, & in ultimo disrupto abscessu expuisset cruenta, & cruda, aliquo modo tenuia, & quæ nullam concoctionem indicarent. Ad hunc eundem tumorem sequitur necessario tensio præcordiorum subvacua, quoniam tenduntur musculi ad diaphragma, nulla existente in hypochondriis inflammatione, vel alio simili tumore. & ut paucis hanc partem concludam, tumores hi longi & diuturni generantur à materia tenui & frigida, quæ tamen temporis diuturnitate in loco affecto crassescit, & ad hos sequitur dolor, difficultas respirandi, pulsus durus & parvus, qui ad crebritatem vel parum, vel nihil mutatur, & tensio hypochondriorum, nullo apparente in his tumore ad tactum: & si his tumoribus aliquando adjungatur febris, ut experientiâ pluries adnotavimus, non est acuta, nec delirium necessariò subsequitur; quod tamen aliquando in appropinquante morte vidi accessisse: & hi tumores, cum perseverant, & non solvuntur, patientes ad tabem deducunt. Quod licèt non fuerit à Galeno notatum, tamen testor ego, verum esse hoc accidere, & hæc de tumoribus longis sine febre, causatis à materia frigida. Si autem tumor diaphragmatis cum febre accesserit, hoc inde evenit, quod putrescentibus excrementis influxis, (quæ necessariò vel biliosus humor, vel calidus, & tenuis sanguis sunt: quoniam crassa materia, ut sanguis crassior, & pituita lenta, propter densitatem diaphragmatis, in ipsum non possunt recipi) inflammatur septum ipsum. Incipiente autem septi transversi inflammatione, necessariò sequitur febris, tum ratione affectionis, tum ratione

tione loci affecti: ratione affectionis quidem, quoniam hic tumor eſt ex calidis: ratione autem loci affecti, quoniam propter viciniam, quam habet cum corde, & propter colligantiam cum eodem ob arteriam magnam, & cum cerebro per nervos, & cum jecore per venam cavam, trahit in conſenſum omnes partes principales, & præcipuè cor ipſum, cujus ratione etiam febris ut plurimùm eſt acuta. Hac eadem incipiente inflammatione, à principio ſtatim (quemadmodum in altero jam declarato tumore) ſequitur dolor & difficultas reſpirandi; & ideò in his antequam delirent, ſpiratio eſt parva, & frequens, ut docet *Galenus libro quinto de loc. affect. cap. 3.* & ſimiliter præcordia intenduntur abſque ullo tumore in hypochondriis exiſtente, ut *ibidem* habet, & *libro primo Epid. Comment. 3. text. comm. 18.* Hi autem increſcente inflammatione, neceſſariò delirabunt, ut habetur *libro 4. de præſagiis ex pulſ. cap. de ſepto tranſverſo: & loco citato lib. 5. de affectis.* tuncque ſpiratio erit inæqualis, modò parva, modò magna, & modò frequens, modò rara. Circa hypochondria etiam, vel ut magis propriè loquamur, ad ſitum diaphragmatis nonnunquam apparet palpitatio, vel ſaltus ſeu pulſus, ut docet *Hipp. libro 1. prognoſt. text. 31. & Galenus ibidem: & loco citato primi Epid. ſect. 3. Comment. 18.* Et ſicuti ſenſus hujus motus indicat inflammatum eſſe diaphragma, ita etiam eſt indicium delirii ſuperventuri. Inflammationibus etiam iſtis ſolent ſupervenire aliquando convulſiones nonnulli æ: nam ut docet *Galenus lib. 4. de pulſ. cauſ. cap. de pulſu inflammationis*, quibus inflammatum eſt ſeptum tranſverſum, hi convulſionibus ſunt opportuni. In quo caſu ſemper pulſus eſt durus, ob communicatam arteriis affectionẽ: parvus, quoniam propter duritiem non poteſt attolli, & extendi; creber etiam, ob neceſſitatem adauctam, pro cujus ratione ſemper frequentia adaugebitur. Quapropter ad hunc tumorem hæc conſequentur: febris acuta, dolor, ſpirandi difficultas, hypochondriorum tenſio, pulſatio in præcordiis, ſpiratio parva, & frequens; increſcente autem inflammatione, delirium continuum, ſpiratio inæqualis, modò parva & frequens, modò rara & magna, pulſus parvus, durus, & pro ratione neceſſitatis creber, & hi convulſionibus ſunt opportuni: & hæc omnia enarrata, & à Galeno tradita ſufficiant, pro cognitione horum tumorum, cùm hinc eorundem cauſæ, differentiæ, & ſigna pareant, pro quorum curatione, quam praxim communiter docentes (cùm ab iis ægri in perniciem & mortem ſæpe deducantur, cumque potiſſimùm inflammatorii hi tumores, pleuritide, ab iis ita exquiſitè pertractatâ, ſint deteriores) immeritò neglexerunt, ad ſingulorum indicationes deſumendas, ut recta horum curatio haberi poſſit, deſcendamus. Incipiendo à primis, cùm curandus proponitur diaphragmatis tumor, genitus à materia frigida, quid indicabitur? Indicatur, ut materia in loco affecto contenta evacuetur: evacuabitur, ſi ſenſibiliter & inſenſibiliter educatur: quoniam autem hic mobus ex fluxione factus eſt, fluxio materiæ fluentis prohibenda eſt; hoc autem fiet, ſi genita materia, & quæ fluere poteſt, evacuetur, ſimulque prohibeatur, ne nova generetur. Quæ omnia an poſſit Medicus ægrotantibus polliceri, animadvertant qui horum tumorum curationem ſuſcipiunt: quod ſi tumores hi ſint incipientes, & non diutius progreſſi, poterunt ægrotantium ſalutem & tumoris reſolutionem ſperare; quoniam hi poſſunt, licèt cum diſcrimine, ſalvari, cùm adhuc omnes vires cõſtent, & remedia opportuna ferre poſſint. Quòd ſi contigerit, ut hi tumores fuerint diuturniòres, & confirmati, ſciant, quòd curationem non admittunt, tum ratione affectionis, cum qua jam occaluerint, tum quia temporis diuturnitate patientes ad tabem deducunt, cujus merito labefactatis omnibus viribus languent, generoſaque remedia non poſſunt tolerare. Quare in principiis horum, & quamprimum occaſio dabitur, curationem aggrediantur, rectaq; ratione agentes, ita prędictis indicationibus ſatisfaciant. Propoſito tumore diaphragmatis à materia frigida, debet medicus ad evacuationem materiæ in loco affecto contentæ accedere, ut eã vel ſenſibiliter educat, vel inſenſibiliter diſcutiat. Sed quoniã ſemper particularib⁹ univerſalia præmittenda ſunt, aliàs ad locum affectum major materiæ copia attraheretur, ideò inprimis corp⁹ expurgandum erit. Unde ante alia alvo pharmaco leniente, & opportuno lenitâ, materia in corpore ſuperabundans, & qualitate peccans parando vias, & fluidũ corpus reddendo propriis potionibus concoquatur, demumq; medicamento convenienti evacuetur: quoniam autẽ cogitandum eſt, talem materiam in corpore ſuperabundare, qualis ad locum affectũ fluxit, cum hæc ſit tenuis, & cruda, cujus ratione ſanguis ſubtilior, & tenuior redditur, hæc vel erit pituita aquoſa, vel ſeroſa materia, quæ ſicuti abinvicẽ diſtincta ſunt, ita etiam diverſa requiruntur medicamenta. Hæc enim elaterio, ſucco radicum ſambuci, & ſimilibus facilè educetur; illa autem turbith, & hujuſcemodi, quæ pituitam ſubtiliorem & aquoſam educere poſſunt, evacuabitur, quare has optimè diſcernat Medicus, ut rectè judicare poſſit, quib⁹ medicamentis agere debeat. Quoniam autem talis materia nõ tantùm, cùm eſt præſens, eſt evacuanda, ſed etiam ad tollendam fluxionem prohibendum eſt ne nova generetur, hujus cauſæ attendendum eſt: quæ quoniam vel ratione imbecillitatis viſcerũ, vel quia eadem ſunt obſtructa, generatur, ideò viſceribus attendendo per propria medicamenta, de quibus omnes ſcribentes diffuſè pertractant, eorũ imbecillitas, vel obſtructiones tollantur, eademq; roborentur. An autem, dum hæc purgatio adminiſtratur, ſit cogitandũ de ſectione venæ? Dico, cùm hîc habeamus morbum longum, in quo vires ſunt manu tenẽdæ, cùm materia peccans ſit frigida, & cùm tales patientes utplurimùm ſint habitus frigidioris, nequaquam venæ ſectionẽ convenire, ut quæ magis corpus refrigerare, & vires labefactare poſſit, parumq; à loco patiẽte cùm jam materia ibi fixa ſit, educere & revellere queat. Purgatione initâ, ad localia deveniendũ eſt, quæ materiam diſcutere poſſint. An his medicamenta repercutientia præmittenda ſint? Dicam hoc, cùm patientes Medicũ ad hos tumores curandos advocabunt, nõ erunt in illo primo morbi principio, in quo forſan quoquo pacto reprimẽtia cõvenirent. Unde tum ratione primi principii tranſacti; tum ratione materiæ peccantis, quæ eſt frigida; tum ratione ſubſtantiæ mẽbri, quę eſt nervoſa & dura, nõ credo poſſe repercutientia in uſum opportunum venire. Quare his prætermiſſis ad diſcutientia deveniendum eſt. Diſcutientia ſunt duorum generum, alia enim interiùs ſumuntur, alia exteriùs applicantur. Quæ exteriùs in hoc caſu applicanda ſunt, ſint ea quæ diſcutiendo ſimul laxare, & emollire etiam poſſint; unde butyrum, pinguedines animalium, adipes, & medullæ, in hunc uſum venire poſſunt: in principio autem imbecilliora aſſumantur; in proceſſu autem ſint validiora. Quare in primis diebus aſſumatur butyrum recens, pinguedo ſuilla, pinguedo pullorum, pinguedo anſerina, medulla vitulina, & medulla cervina, quæ omnia ſint recentia. In progreſſu autem morbi, hæc eadem antiquata ſumantur, & ubi validiori diſcuſſione eguerimus, aſcendemus ad pinguedinem taurorum, urſorum, leonum, quæ omnes prædictis ſunt magis diſcutientes. Quoniam autem pars affecta non ita facilè expoſita eſt medicamentis, ſed intimas corporis partes permeat, ideò ut profundiùs hæc medicamenta penetrare poſſint, jubeo nonnunquam, ut lixivio, & aceto ſimul lavẽtur, hinc enim majorem partium ſubtilitatem adepta, altiùs penetrare valent. Cùm his poſ-

ſunt

sunt commisceri olea discutientia, sicuti camæmelinũ, anethinum; possunt ex iisdem formari emplastra, additis radicibus altheæ, malvæ, liliorum alborum, seminibus lini, fœnugræci, & similibus, commiscendo aliquando styracem, terebinthinam, ammoniacum, & cætera gummata quæ emollire possunt. Nonnunquam usus sum cum felici successu emplastro de meliloto, quod valdè profuit. Perfusiones etiam ex oleis prædictis, & decoctionibus rerũ enarratarum, quoniam altiùs penetrare possunt, maximè in hoc casu conveniunt; quæ modò validiora, modò imbecilliora parẽtur, prout occasio, & status morbi indicabit. Et hæc de discutientibus exterius applicandis. Interius autem sumenda, sunt ea, quæ simul partes naturales roborando possint discutere, in quem usum præcipuè veniunt cõfectiones magnæ, sicuti Theriaca & Mithridatiũ. Sed ego aliquando ad aliud remedium nobile deveni, conjecturam faciẽs me ex hoc posse hosce tumores discutere, analogia desumptâ à cæteris tumoribus etiã prædurìs, quos aliquando experientia ab eo solutos vidi. Hoc fuit decoctum salsæ pariliæ, quo nonnullos ab hoc morbo liberavi, prius tamẽ præmissis universalibus purgationibus exquisitissimè factis, nec dimissis etiam localibus, & particularibus jam enarratis remedius. In aliquibus tamen hoc idem decoctum exhibui, qui nullo pacto relevari potuerunt, vel quia in his jam tumor occalluisset, vel quia nimis tarde administratũ fuisset, hique tabe consumpti, angustiatique, tum à dolore illo continuo partem anteriorem thoracis affligente, tum à spiratione admodum parva, & densa continuè, tandem cum maxima calamitate perierunt. De altera intentione, videlicet de evacuatione materiei in loco affecto contentæ sensibiliter facta, hoc dicã, quod nullo modo expectanda est, cùm diaphragma à parte superiori membranã costas succingẽte, à parte autem inferiori peritonæo vestiatur, unde ad extra nihil ejus materiei exudare potest, nisi forsan disrupto abscessu, materia in cavitatem thoracis deducta per tussim educatur; quem casum aliquando vidi cum maximo laborantium discrimine accidisse: quo tempore medicus excretionẽ materiæ facilitet abstergendo, & leniendo, sique dabitur occasio, (hinc enim ego vidi mortem subsequi) discusso tumore ad consolidantia deveniat. Victus in talibus tumoribus non tenuis, cùm morbus futurus sit longus, attenuans tamen, imperetur; cibariaque præter cætera non sint excrementosa, nec difficilis coctionis abstineatq; ab omnibus quæ aquosos, tenues, & serosos humores abũdare faciunt. Unde multa etiam jura fugiantur, & pot^9 sit, quam maximè fieri poterit, parcus, omnis enim potus modicus sit, dicebat Gal. dum de Orthopnœa ageret, in iis qui alicubi abscessum habent, & maximè in his qui in profundo corporis existunt. Abstineant, ante purgationem factam, à vino, quoniam vinum omnes fluxiones proritat, adauget, & accelerat, tumque utantur aliquo decocto parato cum saccharo, vel melle, admixtis aliquibus attenuantibus, sicuti vel seminibus odoratis, vel hyssopo, vel origano, vel similibus: celebrata autem purgatione, bibant vinum tenue, album, oligophoron, & ad dulcedinem declive. Excrementorum alvi maxima habeatur ratio; quoniam in omni difficultate spirandi fœcum retentio molesta est, hisque conveniunt clysteria mollia quidem pro majori parte, tamen per intervalla possunt etiam venire in usum acria, quæ & revellere, & calefacere, & evacuare pro parte materias illas crudiores possũnt; quæ eædem materiæ diureticis ad expulsionem proritentur: quod facilè fieri pro earum tenuitate poterit. Diuretica autem in hoc casu non sint illa aquosa, & frigida, sicuti semina illa communia, sed sint verè diuretica, quæ caliditate, & facultate propriã lotium provocare possint. Et hæc de tumoribus à frigida materia genitis dicta sint.

Cum diaphragma tumorem à materia patitur calida, æger acuto detinetur morbo: hic enim est inflãmatio, quã positã communes omnium inflammationum indicationes desumendę sunt; materia enim inflammationem faciens evacuanda est: evacuabitur si retrocedet, vel discutietur: retrocedet autem, si repellatur vel revellatur, & evacuetur. Quoniam autem nec repelli, nec discuti potest, pleno existente corpore, ideò totius evacuatio præmittẽda erit, postea repellendum, & discutiendum est. Hos indicationes cũ maxima difficultate Medic^9 exequi potest; quoniam & ratione membri affecti, & ratione colligantiæ, quam cum omnibus principalibus visceribus habet, cujus merito hæc acutissima est affectio, cito deducitur æger in extremum vitæ periculum; quod eò promptius evenit, quoniam hujuscemodi ægrotantes adeò desipiunt & delirant, ut nec ad oblata, nec ad cætera, quæ opportuna fierent remedia bene se habeant: hincque cum facilè exolvantur vires, in ultimum vitæ discrimen incidunt. Quapropter proposito tali ægrotante, pro prima intentione, dum adhuc vires constant, nec admodum delirant, statim in primo hujus morbi principio, lenitã alvo clystere molli, & refrigerante, (quoniam hic acria ratione affectionis, & febris acutæ non conveniunt) secetur vena interna brachii dextri: quantitas sanguinis ea sit, quæ pro ratione habitus, temperaturæ, aeris, & potiùs viriũ copiosa, quàm mediocris judicari debeat: repetaturque, si vires tolerabunt, morbusq; non cedat. Loco affecto applicentur, quę partim potentialiter refrigerare, partim reprimere possint; sint tamen actu subcalida, non autem frigida, ratione partis, quæ & duræ est substantiæ, & in continuo persistit motu: à frigidis enim actu potiùs rigeret, indeq; ad motum proprium difficilius se haberet. Unde à principio inungatur locus patẽs oleo rosaceo cõpleto, ut minùs adstringat, subcalido: cui postea in processu morbi addatur parũ camæmelini. Ad quam eandem intentionem possunt parari perfusiones ex decoctionibus herbarum frigidarum sicuti ex endivia, violis, lactuca, sempervivo, & similibus, quibus epithemetur etiam locus affectus. His autem, cùm discutiendum erit, addatur malva, althea, flores camæmeli, meliloti, semina lini, fœnugræci. Ex iisdem herbis contusis, & earundem succis, addita farina hordei, & oleis prædictis, possunt parari emplastra; quæ in principio sint potiùs refrigerantia; in augmento autem admisceantur refrigerantibus aliqua discutientia, quorum major copia in statu esse debet: in declinatione autem sint ferè simpliciter discutientia; ad quem usum pinguedines, & cætera, quæ proposita sunt in antecedenti casu ad discussionem, accedere, & administrari possunt. Cùm autem morbus est in augmento, si symptomata validiora molestent, morbumque non remitti, sed graviorem fore timeamus, laudo præcedente jam, & factã ex interna vena sanguinis missione, ut sedi admoveantur hirudines, à quibus maximam ab illis internis partibus revulsionem sperare possumus. Interim dum hæc fiunt, commendo, ut extremis partibus balnea, & lotiones adhibeantur, quæ sint paratæ ex herbis refrigerantibus, admixtis nonnullis discutientibus, ita enim actuali caliditate poterimus revellere à loco affecto, & potentiali frigiditate demulcebimus affectum ipsum. Sique instet delirium, cujus ratione subsequantur vigiliæ immoderatæ, syncipiti oxyrrhodinum ad refrigerandum, temporibus, & naribus ad somnum provocandum nonnulla levia stupefacientia applicarem, ejusque ordinis nonnulla lotionibus prædictis adderem: & ne exacerbetur in his delirium, multitudinem hominum, luminũ, imaginum, sermonum, & hujuscemodi interdicemus. Quoad victum sola ptisana exhibeatur. Potus sit aqua. Alvi excrementa quotidie excludantur, si non sponte, arte. Declinante autem morbo, victus sit plenior, augeatur-

que pro ratione virium, & declinationis morbi, tuncque vinum exhiberi potest debile, album, tenue, & dilutum. *Petr. Salius de curat. morb. ab ordin. Pract. non exhibitorum, cap. 8. pag. 257.*

† Confer insuper de Tumore Diaphragmatis *Rislan. Encheirid. Anat. pag. 126. Roderic. à Fonsec. Tom. 2. Consil. 99. Severin. consultat. fol. 37.*

OBSERVATIO II.

Diaphragmatis, Mediastini, & cordis tumore, mortuus.

ANnus millesimus, quingentesimus, octuagesimus nonus, dies mensis Martii septimus, D. Thomæ Aquinati sanctus, fatalis extitit, quem nominasse sat est, Hieronymo Capivaccio: is moriturus, Hannibali Pimpiolo hæredi, & ex sorore nepoti, sectionem sui demandarat corporis. Ad quam convocati Gymnasii Medici. Inferioribus apertis ventribus, quem ipse phlegmone laborare crediderat (solo contra naturam thorace constituto) naturaliter se habebat. Diaphragma enim ad latitudinem pollicis elatum: venæ aterrimo conspicuæ sanguine: dexter pulmo lividus: pericardium usitato crassius: cor ipsum tumentius. Ibi variè de causis controvertentibus, illius placuit sententia, qui Hippoc. & Galeno præsidibus, hæmorrhoides à morbis præservare; supervenientes, ab iisdem liberare; impeditas, contrarium facere, decidebat. Per annos enim aliquot suppressas mariscas non excitarat: Unde, qui continuo motu calet thorax, imbecillior, in sui ut perniciem, melancholicum attraheret humorem, effectum est. *Joan. Jessenius à Jessen, de Observat. propriis, per V. Cl. Laur. Scholtzium mihi communicatis.*

VULNERA.

OBSERVATIO I.

Diaphragmatis vulnera conglutinata.

SEptum transversum vulneratum, in parte membranacea, curari non potest: in carnosa verò, potest facilè. Alexander Benedictus meminit cujusdam militis, qui fuit percuratus: nos ipsi observavimus in suspenso quodam, cujus sectioni in Scholis Medicis Parisiensibus præfuimus, vulnus obductum cicatrice, in parte carnosa diaphragmatis. *Holler. Comm. ad aph. 18. l. 6.*

Septum transversum musculus est orbicularis, ad amplam latitudinem exactè membraneus, in medio ac tanquam centro caput suum principiumque habens, à quo ad partes thoracis inferiores exporrectus, paulatim in progressu densior carnosiorque redditur, donec infimæ pectoris ossis, & spuriarum costarum cartilaginibus, vertebrisque lumborum superioribus inseratur. Quibus locis invertitur, reflectiturque sursum, ut supra quintam costam manifestò ascendat: nonnunquam etiam, ut in suffocatis, concidente pulmone ad superiora attractum distentumque in thoracis amplitudinem jecur & ventriculum trahat. Ex hac substantiæ varietate efficitur, ut quò vulnera ad centrum & meditullium propiùs accedunt, eò mortifera magis habenda sint: quò verò remotiora, minùs. Ea autem *Galenus* ita distinguere videtur, ut alia foràs non perveniant, cùm videlicet vas aliquod in diaphragmate ruptum est, ex casu, aut contusione: Alia telo facta sint, quibus non solùm septum, sed etiam partes ventris, aut thoracis externæ dividuntur. Utrobique carnosæ partes sauciatæ coalescere possunt, septi motu perpetuo agglutinationem nō impediente, quanquam difficilis gravisque curatio est, si has jam phlegmone occupaverit. Quæ verò in nervosis ejus hærent, insanabilia esse constat, quoniam ad perpetuum septi motum accedit substantia nervea; quæ coalescere non potest. In aphorismis tamen (5. *aphorism.* 18.) nervosarum etiam partium vulnus, quod nec magnum sit, nec profundum, interdum, quanquam rarò, sanari non negat. Scribit enim solam διακοπὴν, quæ est magna & profunda divisio, ut totius tunicæ, in vesica, intestinis tenuibus, & septi nervosa parte, lethalem esse, quasi exciperet leviorem vulnerationem. Carnosas autem partes perfectas curari, non solùm ratio & authoritas, sed etiam experimenta frequentia docent. Tribus abhinc annis juvenem Arelate curavimus, vivum adhuc & valentem, cui vulnere inflicto in dorsum, circa medias vertebras thoracis, non longè à spina, totus thorax perforatus est, telo per dextrum hypochondrium exeunte: tametsi præter ingentem sanguinis profusionem multus spiritus cum strepitu per vulnus prodiret, nec dubitari posset septum utrinque confossum: de hepatis etiam læsione signa quædam apparent. *Jacotius Comm. ad aph. 15. lib. 1. Sect. 3. Coac. Hippoc.*

† De vulnere diaphragmatis confer etiam *Hildan. Cent. 2. Obs. 33. Zvvinger. Theatr. vit. Hum. vol. 2. l. 7. p.* 579. Mirum, quod refert de Jaculo in diaphragmate latente *Bartholin. Cent. 6. Hist. 97.*

OBSERVATIO II.

Diaphragmate vulnerato, ventriculum aliquando aut intestina in thoracem per vulnus subtrahi.

CUm diaphragma vulneratum est, ponderis sensus eo loci molestus est; delirium invadit, per nervorum qui à sexta conjugatione in diaphragma effunduntur sympathiam; dyspnœa, tussis, & dolor acutus ægrum male habent, sursum ilia convelluntur, adeò ut inspirationis vehementiâ contingat aliquando ventriculum & intestina per vulnus in thoracis capacitatem pertrahi: quod ego in duobus observavi. Horum unus latomus medium diaphragma, quâ parte nervosum est, transfixus, triduo pòst interiit. Dissecto ventre inferiore, ventriculum cùm non reperirem, rem monstro similem arbitrabar. Sed tandem anxiè perquirens raptum ipsum in thoracem animadverti, etsi nulnus pollicem vix esse latum. Erat verò ventriculus flatu multo, pauco admodum humore distentus. Alter Franciscus Dalon dicebatur, Capitaneus Santo. Huic ad Rupellam glans manuario tormento emissa, per sterni fines juxta xiphoidem cartilaginem subiens, diaphragmatis partem carneam transfodit: atque per interstitium, quod quintæ & sextæ costæ nothis interjacet, excessit: vulnere parte externa cicatrice obducto, restabat ipsi nihilominus ventriculi debilitas, ex quo intestinorum dolor colico similis, sub vesperum, & de nocte præsertim exurgebat: qua de causa cœnare ipse, nisi admodum parcè, non audebat. Sed octavo demum mense, acrius solito sæviente per imum ventrem dolore, è vivis excessit, etsi ad minuendam doloris acerbitatem, nullum remedii genus à Simone Malmediano, & Antonio Vallensi Medicis, in omni Medicinæ parte versatissimis, qui ipsi aderant, esset prætermissum. Mortui cadaver Jacobi Guillemeau, Chirurgi peritissimi manu dissectum est, animadversumque magnam coli intestini partem, flatu multo turgidam, ipsi per diaphragmatis vulnus in thoracem irrupisse, vulneris tamen amplitudo vix minimi digiti capax erat. *Pareus lib. 9. cap. 30.*

* *

DE

DE PLEVRA.

OBSERVATIO I.

Subcostalem tunicam ubique duplicem esse, Galeno, & experimentis ei adiacente, contra Vesalii sententiam.

MEMBRANA pleura nequaquam simplex est, licet Vesalius simplicem esse scriptum reliquerit, qui in hoc Galenum iniuria accusat, cum ipse, ut par[illegible] diligens, non accusari non possit: quod si [illegible] gens [illegible] viderer, ut in aliis plerisque, comperisset pleuram duplicatam esse. Cum duplicem hanc succingentem membranam dico, ne existimes me dextram [illegible] tantum & sinistram appellare, sed ubique pleuram duplicem esse aio, duas scilicet esse membranas, quarum altera interna est, externa altera, inter quas venæ, arteriæ, nervique præterlabuntur: quæ omnia inter costarum intervalla ducuntur: atque hic sæpe fit pleuritis. Si causam quæris, quare duplicem hanc membranam natura genuerit? ob ossium duritiem opinor, ne interna pleura, quæ adeo sentit, ut nihil supra, ob pulmonis continentem motum læderetur. *Columbus lib. 11. c. 3. Anatom.*

OBSERVATIO II.

Subcostalis tunica in thoracis morbis crassissima animadversa.

SUbcostalis tunica ampla est, thoracis cavitati respondens, tenuis, sed robusta, crassior tamen circa dorsum. Atq; in thoracis morbis quibusdam ita sæpe excrescit tumetq́, ut decuplo crassior, quam cum sana erat, sicuti observavimus, evadat. *Platerus lib. 2. de corporis humani structura, pag. 168.*

MVSCVLI THORACIS.

OBSERVATIO I.

Duos tantum intercostales musculos esse, contra Vesalium, & alios.

FALLITUR Avicenna quando censet quatuor esse musculos in singulis costarum spatiis: quem Vesalius, & pleriq; alii Anatomiæ proceres imitati, simili errore præoccupati fuerunt. Nam ut Fallopius (olim præceptor meus Patavii,) subtiliter animadvertit, duo sunt duntaxat musculi revera in quolibet intercostali spatio: quorum exterior incipit a postica parte, ubi costa processui transverso vertebræ articulatur: atq; inde antrorsum oblique declinantibus fibris procedens, fere attingit cartilaginis initium. Interior vero priori substratus, incipit ab ea parte costæ, ubi ipsa curvatur: & fibris antrorsum oblique ascendentibus, progreditur usq; ad os pectoris, spatiumque inter cartilagines, a priore superiore ve, nulla ex parte occupatum, implet: haud aliter quam superior ille: atque exterior, occupat retro universum spatium inter costas a vertebrarum transversis processibus, usq; ad curvaturæ seu inflexionis costarum regionem. Quod vero ablato musculo intercartilagineum spatium implente occurrat alterius generis fibrarum caro, id non facit esse alterum musculum intercartilagineum, ut credidit Vesalius: quinimo est pars sexti thoracis musculi, pone sternum latentis. Ergo intercostales musculi omnes sunt quadraginta & quatuor, non plures vel pauciores. *Ioubertus in Annotat. ad tract. de Anatomia Guid. de Cauliaco, pag 437.*

OSSA THORACIS.

OBSERVATIO I.

Vertebrarum thoracis numerus varius.

VERTEBRAS thoracis tum undecim, tum tredecim vidi aliquando. *Columbus lib. 15. Anat.*

OBSERVATIO II.

Ossium sterni seu pectoris mira varietas.

OS pectoris in hominibus latum est, ac breve, ex paucioribusq; contractum, quam Galenus censuit: quando ille putavit, tot in eo ossa esse oportere, quot essent legitimæ costæ, ut singulis esset, cui articularentur. Septem igitur ille fecit: cum tamen plurimum sint quatuor, minimum vero tria: [illegible] non est. *Item [illegible].*

Sternon, Galeni sententia, septem ossibus constatum est, credo propter insignem hominum, [illegible] vivebant, magnitudinem. Nostri [illegible] id reperias tribus, quatuor, aut quinq; ossibus compactum: quod quanquam negare nolumus, nos [illegible] animadvertisse, (in junioribus præsertim) ex septem & octo ossibus constare. [illegible] quæ in sterno ossa sunt numero pauciora, eadem magnitudine sunt latiora, ut excipiendis costis sufficerent. Hæc communis opinio est de sterni ossibus. *Paræus lib. 4. c. 4.* De sterni ossibus in infantibus, vide c. 8. *Coiteri de Ossibus infantium: & Sylvium Comm. ad c. 12. de Ossib. Galeni.*

OBSERVATIO III.

Sterni cum costis ad interna reflexio nativa, spirandi difficultatis causa.

PAter meus ostendit mihi puerum septem annorum apud Nobilem de Andlau, cui cartilago ensiformis, & sterni pars aliqua cum costis ad internas partes admodum reflectebatur, ita ut magna ibi cavitas appareret. Videtur diaphragma angustius eas contrahere partes. Ab ipsa nativitate hoc vitio instrumentali laboravit, cum difficultate spirandi, donec ei tussis est. Nunc gravissimè laborat, ita ut videatur suffocationis periculum imminere, vita admodum [illegible]. Ait Domina de Andlau, se habere nepotem multo minorem ex eodem natum, eodem affectum vitio. *Ex obs. CL V. [illegible] Bauhini.*

OBSERVATIO IV.

Sterni fractura & depressio, ut emendata & restituta.

STernum aliquando frangitur, alias sine fractura deorsum imprimitur tantum. Fracturam prodit inæqualitas tactu perceptibilis, ad digiti impulsum introcessio, & crepitantium sub digitis ossium strepitus. Depressionem vero, manifesta in parte cavitas, tussis, sputum sanguinis, atque ex membranæ costas succingentis ac pulmonum compressione dyspnœa, arguunt. Id os seu fractum, seu depressum fuerit, ut pristino statui restituatur, substrato vertebris dorsi pulvinari, tomento ac fœno infarcto, æger est resupinandus quemadmodum in restituenda jugula fractura fit. Tum minister ambabus manibus, in ejus humeros quasi depressurus, magna vi innitetur, interim dum artifex costas utrinque comprimens, manu temperabit, molie-

turq; restitutionem: inde prohibendæ inflammationi, & sedando dolori remedia destinata apponentur, plagulæ aptabuntur, & decussatim supra humeros deligatio fasciis instituetur, haud illa quidem arctior, ne spirandi libertatem ægro adimat. His ego artibus, jussu Antonii Borbonii Navarrorum regis, curavi & sanavi Antonium Benandum, Equitem torquatum, cùm ipsi globo ferreo è campestri tormento emisso, lorica ita subsidens & intrò compulsa, sternum pariter depressisset, & ex ictu tanquam mortuus concidisset: is totum trimestre post procuratam à me ossis restitutionem, cruenta expuit, & nihilominus vivit etiam hodie feliciter, *Pareus lib.14.c.10.*

Observatio V.

Costarum numerum plurimùm variare.

Communes partis superioris inferiorisque costæ octonæ. Nam de hominibus gentis Turdulorum, quos septenis costis ferunt generari, nullius idonei authoris testimonio constat. *Aristoteles lib.1.cap.15. de Hist. animalium.*

Costæ viris, ac mulieribus, ab utroq; latere duodeno constant numero; à quo siquando variant, tredecim sæpius quàm undecim solùm sese offerunt; quemadmodum tredecim quoq; thoracis vertebras sæpius, quàm undecim tantùm occurrunt. Singulis enim thoracis vertebris, singulæ in ambobus lateribus articulantur costæ. Quòd autem viros costâ quapiam in altero latere destitutos, ac viros unius costæ numero à muliere superari, vulgus opinatur, ridiculum planè est: Etiamsi Evam ex Adæ costa à Deo procreatam, Moyses prodiderit. Quamvis enim forsitan Adæ ossa, si quis ea in sceleton compegisset, ex altero latere unâ caruissent costa, non ob id tamen omnibus quoq; viris unam deficere necesse est. Aristoteles homini octo costas tantùm tribuit; concessurus etiam quasdam gentes Turdulorum septenis costis creari, si modò id alicujus idonei authoris testimonio ipsi constitisset. Verùm ut hic Aristoteles aliorum tantùm suffragiis suum dogma firmaret, ita quoq; non dissimile vero est, illic octo costas homini ex aliorum relatu eundem ascripsisse, hacq; ratione rem ipsi non visam, parum rectè nobis tradidisse. Quamquam interim dum memoratum jam Aristotelis locum aliquando Patavii enarrarem, ab summæ (propter singularem literarum, ac juris civilis cognitionem) spei adolescentibus Jacobo Nigro, & Joanne Centurione, Patritiis Genuensibus accepi, generosissimos Ligures in veterum monumentis ἑπτάπλευρος fuisse appellatos: cùm tamen is populus, ut est navali terrestriq; pugnâ strenuus, optima quoq; membrorum symmetriâ ac numero sit spectatissimus. *Vesalius lib.1.c.19. de corp. hum. fabric.*

Costæ vigintiquatuor numerari solent, quando utrumq; latus duodecim admittit: qui tamen numerus non idem semper reperitur. In aliquibus enim aliquando tredecim, aliquando undecim costæ insunt, multò tamen rariùs deesse videas, quàm superesse. Abundantem unâ tantùm costulâ, mulierem Sanctam nomine, à me publico Pisarum theatro dissectam, ac demum ad sceleti formam compositam, apud se detinet familiaris meus Bartholomæus Stratensis, Medicinæ Pisis publicè Professor: quam aliquando expositam memini cernentes idiotas penè jurejurando affirmare solitos, illam ipsam costam esse, quâ fœminæ viros superant: cùm tamen idem sit numerus costarum, in viris pariter, & mulieribus. Quod si quandoq; aut in his, aut in illis, vel deficiunt, vel superant: id nimiâ materiæ copiâ, vel ejusdem inopiâ certum est provenire: quemadmodum contingit cùm natura aberrans, plures in manu paucioresve quinq; digitis producit. Verùm quod de thoracis vertebris dictũ fuit, idem quoq; de costis affirmandum est. Cùm enim singulæ vertebræ geminas costas excipiant, & illæ, si modò variare numerum contingat, rariùs pauciores, quàm plures duodecim existant: ita rariùs minuitur costarum numerus; quæ quidem varietas æquè in maribus ac fœminis deprehendi solet. Quamobrem non possum satis mirari Aristotelem, alioqui præcipuum naturæ filium, scribere ausum esse, octo costis homines constare, atque apud aliquas nationes septem solummodò costis donatos esse. Undecim mihi semel tantùm dinumerare licuit, cum primum Patavii Anatomicam administrationem publicè profiteri cœpi. Etenim cum Vesalius abesset, ac diutius in Germania detineretur, ut opus suum de humani corporis fabrica imprimendum curaret, me tum, Venetiis primario Chirurgo ac Præceptori meo Joanni Antonio Leonico gravi morbo laboranti, omni officio ac potiùs pietate assistentem, universa Schola Patavina dignum judicavit, quem in Vesalii locum sufficeret, ac non contemnendo pretio accersivit. In eâ igitur dissectione cadaver unum undecim costis munitum forte obtigit. Cujus deinde ossa decocta, & æneis vinculis compacta, ad præstantem medicum Jo. Baptistam Picinardum Cremonam misi. *Columbus lib.1.c.19. Anatom.*

Costas viginti duas, vigintiquinque, & viginti sex aliquando observavi. *Idem lib.15. Anat.*

Observatio VI.

Costa vera gemina animadversa.

Anno 1523. In anatomia publica, una costa vera apparuit duplex, ubi ossibus pectoris jungebatur. Sua figura est lunata, sua substantia, & quantitas, & situs patent. *Jacob. Carpus in Isagog. Anatom.*

Observatio VII.

Aliquando duas aut tres costas connexas coaluisse, vel in notabilem tumorem abiisse.

Quandoque duas ex costis, tresve, admodum connexas: at in aliis, in notatu dignum tumorem excrevisse, animadverti. *Columbus lib.15. Anat.*

Observatio VIII.

De sterni dolore.

† Unum alterumq; in Hibernia notum habui, quos in superiore sterni parte dolor vexabat, non sævus nec asper, sed pertinax ac diuturnus; & qui intermitteret quidẽ quotidie magnam diei partem: ita tamen ut semper aliquis molestiæ sensus superesset. Non faciebat difficiliorẽ respirationem hic dolor, nec tussim habebat comitẽ: magna tamen inspiratione ac profundis suspiriis aliquantulum exacerbabatur; uti & subita ac magna corporis resupinatione, capitisque ad dorsũ reclinatione, nec non pandiculatione; præsertim si utrumvis istorũ post magnam corporis antrorsum ac deorsum inclinationem fieret, quibus rebus efficiebatur etiã, ut molestiam illam, intermissionis tempore residuam, persentisceret, quum alioquin ea penitus ferè obliterata lateret. Fixus uno semper in loco perseverabat; interdũ tamen in proximas pectoris partes ac versus axillas sese propagabat. Judicavi dolorem hunc provenire ab humore: qui inter membranam peculiarem (illa enim toti Thoraci communis, Pleura seu succingens dicta, à sterno longius recedit, dum Mediastinum constituit) atque ipsum sterni corpus, qua cavitatem Thoracis intro respicit, impactus erat, haud magna copia, nec valdè acris aut malignus, biliosus tamen utpote in vigore ætatis, corpore fervidiore, & ictero aliisq; à bile morbis admodũ obnoxio, ac sæpius multumq; iis infesto. Conjecturã hanc firmavit eventus, atq; ipsa curatio, peracta præcipuè purgantibus Cholagogis, mitioribus quidẽ (cũ corpus picrocholum ac raræ texturæ vehementiora non sustineret) sed aliquoties iteratis, quum aliquantum contulissent etiam

etiam totus Pastis ex Anodynis ac Relaxantibus, & gestatio Emplastri ex Olibano, Cera virginea ac Pice Brutia (quam hodiè Picem Burgundicam, & in Anglia Schoomakers War id est, Ceram sutoriam vocant) cujus egregia vis est ad cujusq; modi humores acres ex alto blandè evocandos, & lentim dissipandos. Puto humorem, qui istum dolorem fecit, non eundem semper perstitisse, sed naturali calore victum, occulta diapnoe subinde absumptum fuisse, relictâ portiuncula, à qua in mediis etiam intermissionibus nonnulla vellicatio semper superesset, ac cui alius de novò humor se associans (transmissus aliunde, in partem debiliorem, ut solet, exonerante se natura) dolorem toties repararet. *Arnoldus Boot. c. XI.*

ICTVS ET VVLNERA Thoracis.

Observatio I.

Pectoris vulnere accepto, ingens puris copia, cum pulmonum, & asperæ arteriæ portiunculis excreta; æger tandem convaluit.

ARcularius, civis noster, Isacus Alant, cùm ante annos viginti à famulo, in thoracis infima sede, vulnus profundum punctim cultro factum accepisset, fœtidissimum pus, cujus tetro odore tota vicinia inficiebatur, & pulmonum portiunculas aliquot, in quibus asperæ arteriæ rami cartilaginei manifeste patebant, per vulnus reddidit. Quibus diu perseverantibus, licèt penitus contabesceret, in fine tamen, puris effluxu remittente, vulnus occlusum est, ipseq; sanitati restitutus. Tabellarii munus deinceps multis annis obiens adhuc vivit incolumis. *CL. V. Felix Platerus, de Obs. propriis.*

Observatio II.

Dexter pulmo vulneratus & abscedens, reconvalescente ægro.

PAtavii Anno 1590. noctu à convivio sine comitatu domum contendentes Germani nostri, à Polonis quibusdam armatis opperiuntur, quorum impetum dum sustinent, in conflictu adversariorum ferocior à nostrate gladio pulmonem per dextrum icitur. qui domum delatus, à medicis Chirurgis primariis accersitis, pro desperato habitus: curam tamen flagitanti, natura præterea indies læsum pulmonem sub curationem frustatim excernere spectantibus, naturæ manus, & ipsi admovere, juvareque, donec totus ablcederet voluerunt: id enim loci interni conspicua vacuitas, & cum puse venarum & arteriarum grandiora rudera evulsa, injecta, unaque extracta, ostendebant. Unde post menses aliquot, astrigentibus & siccantibus introjectis multis, convaluit. Huic ego cum ultimo Venetiis essem in Aquilæ diversorio, pallenti quidem ac spiranti facile, repetenti patriam, fausta precatus sum. *Joan. Jessenius à Jessen, de Observ. propriis, per CL. V. Laur. Scholtzium ad me missis.*

Observatio III.

Thoracis sinus apertus.

MUlhusii civis Arcularius ab alta arbore delapsus, in palum acutum incidit, qui in lumborum regione musculos perforans, sursum in pectoris cavitatem usq; penetravit, & in regione dorsi rursum erupit: extracto palo, nihil aliud post curationem mali passus est, nisi quod foramen fistulosum in dorsi regione, thoracis cavitatem penetrans, apertum remansit, per quod lumen admotum flatu erumpente in thoracis constrictione agitabatur, & nonnunquam extinguebatur. Sed & quod mirum fuit, petia indusii lanei rubri per idem foramen sinuosum multo pòst tempore erupit; quod cum à magicis artibus proficisci multi crederent, tandem illius indusii, quo, cùm lapsum passus esset, indutus erat, portionem fuisse, unà cum palo intrusam, & eousq; adactam, indusium scissum asservatum, & exploratum patefaciebat. Et sic diu postea supervivens sinu hoc thoracem patefactum, sine ullâ aliqua noxa ut ipse vidi sæpius, habuit. *CL. V. Felix Platerus de Observ. propriis.*

Observatio IV.

Sagittâ circa præcordia vulneratus, relicto mucrone, vaticinatur multa, tandemque miraculo liberatur.

JUvenis quidam Florentinus, nomine Gaspar, dum, circa præcordia sagittâ vulneratus, spiculum educere nititur, relicto mucrone, arundinem tantum evellit. Quem cum Chirurgi, omni licet ingenio, omniq; præsidio nixi, evellere minime potuerint (in intima enim costa adeò insederat, ut revelli nullo auxilio posset, nisi costa ipsa perfracta, & vulnere ampliore facto) mortem potius quamlibet miserabilem, quàm tale genus curationis subire malebat. Quare tandem in desperationem versus, laqueo suspendere se, aut profluenti Arno, vel alto puteo præcipitem dare cogitabat: quod & fecisset, nisi assistentes amici illum diligentissimè custodissent. Inter quos erat vir quidam Marioctus nomine fide & probitate pollens: hic hominem jugiter deprecabatur, ut desperatione rejectâ, in manus potius Dei, à quo est omnis salus, tam grande malum tradere conaretur. Hujus tandem precibus flexus Gaspar totus ad Deum convertitur, non die, non nocte ab oratione cessans: donec in vaticinium prorumpens, nonnullos interim, qui ad eum visendi gratiâ accederent, dum adhuc procul essent, paulò pòst adfuturos prædiceret. Quinetiam & ignotum quemlibet proprio quoq; nomine citans, admonebat adstantes omnes uti Deum timerent, & de salute suâ considerent Se enim non modò de eâ, deq; die & hora, qua eam consequi deberet, certiorem factum esse, sed multa præterea eodem lumine prævidisse ajebat: ut profectionem suam Romam, & mortem exilium Petri Medicis, & fugam, civitatis nostræ Florentinæ angustias & calamitates, Italiæ subversionem, & alia quamplurima, quæ brevitatis causa silentio prætermitimus: quæque ferè omnia magna ex parte impleta jam videmus. Nam & qua prædixerat die atq; hora, mucro ipse ex vulnere sponte sua prosiliit: quo ejecto etiam vaticinari destitit, & Romam tandem peregre proficiscens, mortuus est. *Benivenius c. 10. De Abditis.*

Observatio V.

Ictus in cordis regione, vulnere ad thoracis cavitatem penetrante, & costâ diffractâ, servatus.

CLaudius Chillacus, socer meus, confossus in cordis regione, adeò ut ictus in cavitatem thoracis penetraret: citra tamen partium internarum (quod cognoverimus) læsionem. Cui costa quoq; erat fracta; ejusq; sonitum ad cordis motum apertissime ob fracturam audiebamus. Quæ sane res mihi curationē efficiebat dubiā: fieri enim posse non videbatur, ut costa ob perpetuam cordis agitationem callo obduceretur, quę sic fracta, ulcus fovebat, ut putre quippiam semper appareret, magnum imminebat fistulæ periculum, ac denique interitus ægrotanti; qui tamen divino, ac singulari propemodum munere, nostraque opera & diligentia,

gentia, contra omnium opinionem, pristinæ valetudini est restitutus. *Anton. Chalmeteus lib. 2. c. 22. Enchirid. Chirurg.*

Observatio VI.

Æneo tormento thoracem transverberatus, convaluit

GAspar à Varederia, Patritius Arelatensis, æneo tormento, (vulgò pistole vocant) secundùm thoracem transversim vulneratus, globulo utrinq; à latere ad latus secundum musculos externos permeante, curatur. *Valleriola lib. 5. Observ. 8.*

Observatio VII.

Ex vulnere ad scapulas deorsum tendente, puri exitus, sectione inter quartam & quintam costam instituta, è diaphragmate procuratur, ægro, apertâ plagâ, ad annum usq; superstite.

CUidam ad scapulas inflictum pugione vulnus, deorsum inclinans. Apertum latus ad quartam & quintam vertebram, ut pus, quod in diaphragma decumbebat, hac efflueret. Vixit annum aperta plaga. Expuebat sanguinem & pus. *Hollerius in libello proprio, Observ. 18.*

Observatio VIII.

Vulnera thoracis, si nihil aut parum sanguinis in thoracis spatium penetraverit, quamprimum esse conglutinanda: Si verò sanguis in thoracem confluxerit, diu aperta esse debere.

SCriptis proditum apud Joannem de Vigo legimus, controversum inter Chirurgos esse de vulnerum in thoracis cavitatem subeuntium consolidatione. Quibusdam enim videri ejusmodi vulnera quamprimùm claudenda, & cicatrice quàm fieri poterit ocyssimè obducenda esse, ne frigidus aer in cor subeat, & vitales spiritûs exiliant ac dissipentur. Alii contrà sentiunt, talia vulnera diutius aperta esse debere, imò si per se non satis pateant, Chirurgiâ amplificanda, quò sanguini in thoracis spatium effuso exitus pateat, alioqui cunctando putredinem contracturo, ex quo febris incrementum, sinus fistulosus, & alia accidentia pernicialia. Prior quidem sententia, ratione & veritate nititur, modò nihil, aut parum sanguinis in illam capacitatem effusum sit: posterior verò locum habet, cùm magna vis sanguinis in illa se effudit thoracis spatia. Quod ne temere statuere videar, placet utramq; sententiam consentiente historia comprobare. Dum ego Taurini Domini Monteiani Proregis Gallorum Chirurgus agerem, militem Lutetianum, cui nomen Levesque, quique sub Capitaneo Renovart stipendia merebat, curandum suscepi. Tribus erat confossus vulneribus, sed unũ reliquis gravius sub dextra mamma, altiùs in thoracis spatium penetrabat, ex quo ingens sanguinis in diaphragma effusio facta est, quæ dyspnœam tantam inferebat, ut etiam sermonis libertatem interciperet. Hinc præterea febris vehemens, tussis cruenta, dolor in latere vulnerato acutus. Qui primo apparatu ipsum curaverat Chirurgus, vulnus sutura adeò arcta densaq; strinxerat, ut nihil inde dimanare posset. Ego verò sequenti die vocatus, expensis præsentibus symptomatis, quæ promptam mortem intentabant, solvendam quamprimũ vulneris suturam cẽsui; & certè ad ejus orificiũ sanguinis crassior thrombus statim apparuit; quæ me res admonuit, ut ægrũ reliquo corpore ex lectulo pendulũ, pronũ in caput esse juberem, interimque manu scabello, quod lecto esset depressius, inniti: hocq; in statu existentem os naresque comprimere, quò pulmones intumescerent, diaphragma surrigeretur intercostales atque abdominis musculi comprimerentur, ut sanguis in thoracem effusus, per vulnus exprimeretur; quinetiam ut ea excretio feliciùs succederet, digitum altiusculè in vulnus immergebam, ut sanguinis coagulati infarctu vulneris orificium pleniusliberarem, & certe ejus jam fœtentis uncias septem vel octo hac arte extraxi. Ubi lecto restitutus est, injectiones frequentius in vulnus, ex decocto bordei, melle rosaceo, & saccharo rubro, fieri procuravi, quibus exceptis ut se modò in hoc, modo in illud latus obverteret, suasi hunc ipsum ex lecto pendulum iterum statui, sic enim exiguos illos quidem, sed multos sanguinis thrombos unà cum facta paulo ante injectione reddidit: quibus exactis, symptomata mitigaverunt, sensimque tandem dimiserunt. Postera luce aliam injectionem validius detergentem paravi, addito absinthio, centaurio, aloë. Sed hinc tantus amaror in ejus os surrexit, cum nausea, ut diutius sustinere non posset: Tum subiit in mentem, quod olim paris remedii parem fortunam, in quodam cui fistulosus erat ad thoracem sinus, in Nosocomio Parisiensi, observaveram. Itaque cum animo repeterem, res ejusmodi amaras facile transmitti in pulmonem, indeque in asperam arteriam, fauces atque os allurgere; professus sum ne nunquam ejusmodi amara ægris exhibiturum: hinc enim multo plus molestiarum accedit, quam fructus & emolumenti. Cæterum hac & simili arte tandem æger ille præter meam expectationem convaluit. At contra aliquando vocatus à nobili quodam Germano, cui ense vulnus in thoracis capacitatem impactum fuerat, quod vicinus Chirurgus primo apparatu crassius peniculum in ejusmodi vulnus immiserat, detrahi jussi: cùm certò intelligerem, nihil sanguinis in thoracis capacitatem effusum esse, quod æger febris erat expers, quod pondus nullum diaphragma premeret, quod sanguinem non expuisset. Itaque solo balsamo meo instillato, atque emplastro diachalciteos imposito, intra paucos dies sanatus est. Par mihi curatio in multis aliis feliciter successit. *Pareus lib. 9, cap. 31.*

† Confer. imprimis etiam, quæ de trichiasi admiranda, sive morbo pilari mirabili, *peculiari libello*, proponit *Jo. Scultet. Norimberg.* add. *Hildan. Cent. 6. obs. 12.* ubi fœminæ facit mentionem, quæ trichiasi laborans obiit.

Observatio IX.

Nova & veteribus incognita thoracis vulnerum tractandi ratio, & puris ex eodem per medicamenta, citra ullam ustionem, sectionem, aut perforationem, evacuandi modus.

PEctoris vulnera, si ad interiora membra penetrent, lethalia, vel non sine maximo mortis discrimine sunt: quæ verò tantùm extrinseca membra lædunt præterquam quòd non sine labore sanantur, secum aliquando accidentia mala, ut est dolor, tussis, & febris, invehunt: quæ accidentia sæpe ex magnitudine vulneris fiunt, sæpe etiam ex errore ægrotantis, vel Medici, aut astantium. At ut melius medelam præstare possint hujuscemodi vulneratis, operæ pretium est medentibus, ponere discrimen inter vulnera penetrantia, ex propriis quibusdam notis & signis etenim si vulnus ad partem concavam pectoris penetrat, flatus & sonitus ex vulnere egreditur, ita aliquando fortis, ut candelam accensam extinguere possit; aliquando vero flatus, veluti parvi crepitus ventris egrediuntur, ac præsertim si æger tussierit: quod si radius in vulnere, sine obstaculo & vi usque ad vacuitatem pectoris ingrediatur; non egent alio signo. Sunt quoque signa in vulneribus penetrantibus, ostendentia læsionem seu vulnerationem intrinsecarum, partium. Etenim si sanguis spumosus & clarus egreditur, vulnus ad substantiam pulmonis penetrare denotat.: si vero sine spuma egrediatur, pulmones non vulneratos esse declarat, At si vulnus usque ad capsulam, vel ad substantiam cordis penetraverit, non plurimum

post immutatâ facie membra omnia frigescunt, & vulneratus moritur. Omne igitur vulnus penetrans, lethale est: non tamen omnes sic vulnerati pereunt, quamvis difficillime sanentur: plurimi enim meâ operâ, & aliorum Medicorum, sanitati restituti sunt, qui ex putrefacto sanguine, in concavo pectoris per plurimum temporis spatium detento, ad perpetuam tussim, una cum febri continua, & universi corporis macie devenerunt, ut Medici omnes illustres, & seniores ultimam speciem hecticæ febris pati asserent. Ego verò, præter localia auxilia, eos sanavi decocto, sive potione ex rebus diureticis, & pectus mundificantibus, per quadraginta dies exhibita, ut statum post tibi dicam. Neque possum non mirari, quòd nec Divinus Hippocrates, nec Galenus, nec Avicenna, nec aliquis antiquorum, particularem & distinctum, ut ita dixerim, modum procedendi in curandis hujuscemodi vulneribus docuerint, quando non pauca, omni laude digna, de vulneribus, ac etiam de ulceribus scripserint. Ex quo non desunt inter modernos difficultates, de modo curationis vulnerum & ulcerum intra pectus penetrantium. Quicquid dicant, ego tamen enarrabo communem modum, & rationem procedendi in curandis prædictis vulneribus, atq; ulceribus penetrantibus, ubi plurima sanies in cavo pectoris continetur. Primum igitur sive penetrans, sive non penetrans fuerit vulnus, ad fluxum sanguinis sistendum, & cursum humorum currentium ad locum, accedendum est, & super vulnus ovum conquassatum unà cum pulvere boli armenici, madefactâ in eo stupa, atq; penicilla sive lychnia super vulnus imponantur. Quod si vulnus ad cavitatem non penetret, & tamen magnum sit, suunt ipsum modo superiùs dicto, & (si fieri potest) labiorum glutinationem sine loci vulnerati sanatione quærunt, mutatis scilicet unaquaq; die stupis dictis, infusis in dicto ovo contuso cum pulvere boli armenici. Quòd si membrum magis roborare intendunt, madefaciunt stupam primo in vino styptico, & addunt pulverem myrtillorum cum dicto bolo armenico, & sic quærunt vulnus consolidare. Si verò ex cursu humorum sanies generetur, tunc administrant, & imponunt lychnos in terebinthina calida infusos, & desuper pannum ligni in eâdem terebinthinâ madefactum. Quòd si crudum fuerit, ad ejus digestionem faciunt, ex terebinthina, & vitello ovi, ana parte æquali, unguentum, quod digestivum vocant: deinde apparente digestione, addito melle rosaceo, & farinâ hordeaceâ, unguentum componunt, quo cum vulnus mundificant: atque postremo apponunt unguentum triapharmacum, vel unguentum diapalma, usque ad perfectam ulceris sigillationem, factâ imprimis evacuatione universali intestinorum per clysterem, vel cum cassia. Atq; in magnis vulneribus, misso ex dextro brachio sanguine, & instituto regimine cibi & potus subtili, cum abstinentia à vino & carbonibus, saltem usq; ad septimum, & plus etiam si febris supervenerit, procedunt. Similiter instituto regimine aeris, & aliquarum rerum non naturalium; quam victus rationem, & regimen in penetrantibus semper observare oportet, sic procedunt. Etenim si vulnus fuerit penetrans, nullo pacto suunt, hac scilicet ratione, ut si quæ pars sanguinis ex vulnere ad cavum pectoris descenderit, è vulnere extrahi possit in prima illa die, vel postquam in saniem conversus est; & ut hoc faciliùs haberi possit, ponunt in vulnus tentam mollem, penetrantem ad pectoris cavitatem, quam madefaciunt cum terebinthina calida, & desuper pannum lini in dicta terebinthina madefactum, & circumcirca partes costales liniunt ad mitigandum dolorem cum oleo rosaceo, & amygdalarum dulcium calido; deinde procedunt cum digestivo, non dimissa terebinthina. Primâ autem die, immisso clystere, aperiunt venam brachii oppositi vulneris, sanguinemq; evacuant, ad cursum humorum divertendum, ne ad locum læsum fluant: postea secundo die stomachum, & intestina à communibus superfluitatibus mundificant. Etenim ex intentione *Domini Mesuæ, capite de rhabarbaro*, accipiunt pulpam cassiæ, unà cum rhabarbaro, & inumiâ, atq; rubiâ tinctorum, quas res addunt cum ipsâ cassia, ut post evacuationem relinquatur vis dictarum, tam ad ventriculi, quàm ad pectoris recreationem & robur. His præmissis, (ut dixi) in vulnere & super vulnus ponunt terebinthinam, sive *glutinum albotim*, (quomodocunque dixerimus, non refert) & hoc quoniam hujuscemodi vulnera inter nervorum vulnera collocari possunt, quem medendi modum docuit *Albucasis, in de vulnerions pectoris penetrantibus*, qui docuit prognosticari in similibus, dicens: *Si non supervenerint accidentia mala, ut est alienatio, insomnietas, convulsio, lipothymia, præfocatio, ante septimum diem salvabitur æger: si vero supervenerint lethale erit*: hæc ille.

Procedunt igitur medentes cum terebinthina, in qua madefaciunt tentas, & ponunt intra vulnus: quas tentas appendunt filo, ne fortè intra vulnus in cavitate pectoris remaneant: & quoq; ponunt super vulnus pannu lini in dicta terebinthina madefactum, & ut dixi, inungunt pectus, & partes costales vicinas vulneri, primis diebus oleo rosaceo, & amygdalino simul mistis, calidis: postea, quando sanies generata est, & tussire incipit æger, liniunt partes vicinas unguento pectorali, descriptione Domini Mesuæ. Horum cibus est panatella ex aqua, & amica panis cum sacchàro, vel ptisana hordeacea: potus illorû est aqua hordei cum suo cortice primis illis diebus, cum sacchàro vel Julep violaceo; sed in processu, cum materia suppuratur, dat aquam mellis; deinde ascendunt ad syrupum de liquiritia, prætertim si tussis fuerit molesta. Insuper procurant præter priorem paulo ante dictam minorationé, iterum corpus evacuare: sed primò præparant ad evacuationem cum syrupis pectori convenientibus hoc modo, verbi gratia: *℞. syrupi de liquiritia, unciam unã, de capillis veneris, unciam semis, aquarum scabiosæ, capillorum veneris, ana unciam unam semis, misce.* Etenim hic syrupus, vel alius similis in virtute, præterquã quòd humores digerit, provocat etiam urinam, sicque materia quæ in pectore collecta est, sic præparata, faciliùs per viam urinæ educi potest: ut credidit *Gal. 6 de loc. affect.* Post quam syruporum exhibitionem, dant medicinam levem: ex cassia & rhabarbaro, ut paulo antè dixi, & aliquando addunt agaricum, quoniam educit à pectore. Vulneribus verò usq; ad perfectam præparationem saniei, medentur cum jam dicta terebinthina, & ad mundificandũ miscent cum eâ dimidiam partẽ mellis rosacei, & parum farinæ hordei. Et quoniam in hujusmodi vulneribus sæpe materia plurima putrescit in cavitate pectoris supra septimum transversum, ideo quando tergunt vulnus, jubent ut æger sese inclinet in partem vulneris, & fortiter tussiat, ita ut materia egrediatur; jubent etiam ut super latus vulneris jaceat. Verùm si vulnus est in inferioribus costis, quæ sunt propinquæ diaphragmati, ut puta circa quartam & quintam costam, incipiendo ab inferioribus, egressus saniei vel sanguinis facilis est. Quod si vulnus fuerit inter costas superiores versus furculam, difficile est saniem vel sanguinem in pectore contentum per vulnus evacuare: in qua difficultate sequitur ex retentione materiæ in pectore, tussis vehemens, & febris assidua: quę cum sit ex retentione jam dicta, solent expertissimi Medici eam evacuare, incidendo vulneratos novacula, seu alio instrumento ad hoc apto, inter quartam & quintam costam, incipiendo enumerare inferiùs à prima ex spuriis costis: quod auxilium præsentaneum remedium est; tametsi quibusdam horrendum videatur. Equidem non possum illud non plurimùm laudare:

dare: verùm sunt qui candenti ferro incidente hoc faciunt: sunt qui medicinam causticam ponunt, inter jam dictam quartam & quintam costam; postea procurant casum escharæ, seu carnis combustæ, applicando bis aut ter in die butyrum, sicq; mundificant pectus à sanie contenta in ipso, per foramen (ut dixi) factum: Et quoniam ut plurimùm vulnera penetrantia intra pectus sunt diuturna, quæ non nisi maximo labore ad sanitatem reduci possunt: ideò omnem diligentiam & studium adhibere oportet, ut diversis ingeniis medicinæ sanies egrediatur, aut per sputum tussiendo, aut per aliam viam. Nam sæpè sanies neq; per vulnus, neq; per sputum tussiendo evacuari potest: quo in casu Medici docti, & moderni etiam, invenerunt potiones diversas sanantes hos vulneratos, cùm sanies retinetur in pectore, quos suppuratos Latini vocant; & cum decoctionibus urinam provocantibus, atq; pectoris partes roborantibus, sanitatem procurant, & in primis est mistura illa ad vulnera sananda descripta à *Domino Mesue*, circa finem ***undecimæ distinctionis*** *antidotarii*, quam exhibent bis in die, scilicet manè & vesperi per quadraginta dies, ad pondus sex vel octo unciarum, juxta ægri tolerantiam, & saniei quantitatem in pectore. Etenim ubi plurima materia vel sanies est, majori eget æger virtute medicaminis, quæ nonnisi in majori quanto esse potest: ac si pauca fuerit, semel in die, & in minori quantitate accipiunt. Et quoniam medicinis usu comprobatis medici magis confidunt: ideò ut nil in tam difficili vulnerum curatione desit, quod ad perfectam sanationem faciat, quasdam descriptiones potionum, facientium ad suppuratos ex vulnere in pectore, à me sæpissimè probatas, addam; & primò potio mirabilis, quâ quamplurimos sanavi, qui ab omnibus Medicis phthisici ex ulcere pulmonis credebantur, cùm continuè tussirent, & sputum putridum esset, unà cum febri continua, & universi corporis macie. *℞. garyophyllatæ, radicis arthemisiæ, pimpinellæ, camomillæ, pentaphyll. violarum, caulium rubrorum, consolidæ minoris, cannabis, cimarum rubi, centaureæ minoris, pilosellæ, fragariæ, consolidæ majoris, foliorum olivæ, verbenæ, tormentillæ, millefolii, ana manipulum j. rubiæ tinctorum, ad duplum aliarum rerum*, (videlicet, manipulos xxxvj.) *vini montani, pondo sexaginta librarum. Bulliant omnia ad consumptionem medietatis, & colentur: deinde adde, mellis libras duas, & iterum bulliant bullitione optima: postea tribus albuminibus ovorum optimè contusis impositis, ex arte clarificetur: deinde coletur per pannum & serva.* Ex quo decocto ita præparato, detur ut suprà, manè & vesperi, ut dixi, calido, ad quantitatem suprascriptam, plus minusve, secundùm magnitudinem morbi, & rei indigentiam: & desuper ponatur unguentum nostrum pro vulneribus penetrantibus: quod fit hoc modo. *℞. minii, uncias xxiiij. picis navalis, uncias iiij. olei rosati, uncias xx misce, & bulliant omnia simul, donec per cocturam reddantur ad formam ceroti: deinde adde terebinthinæ, uncias ij. & misce: postea sic calidum projice eum in situlam aquæ frigidæ, & dimitte refrigerari; postea manibus ducatur ad optimam permistionem, & usui servetur.* Hoc cerotarium non solùm valet in vulnerib. penetrantibus pectoris, sed etiam in quamplurimis ulceribus difficilis consolidationis & antiquis. Chirurgi verò quidam in tali casu in fine unguentum sive cerotum ponunt, quod gratia Dei vocant; alii verò alia, ut est unguentum triapharmacum: sed sive hoc sive illud suprà ad tegendum ulcus ponatur cerotarium, non refert; quoniam ferè tota vis curæ in exhibitione dictarum potionum, vel alicujus alterius æquivalentis medicaminis consistit: ideò sequar, aliam potionem scribendo, quæ talis est. *℞. pimpinellæ, arthemisiæ, caulium rubrorum, camomillæ, pentaphyll. cimarum rubi, garyophyllatæ, sem. cannabis, centaureæ minoris, ana M. j. rubiæ tinctorum, ad pondus omnium. Bulliant in vino albo montano, ad consumptionem medietatis: deinde cola, & colaturæ adde quartam partem mellis, & iterum bulliant bullitione optima, & da eam ut suprà, manè & vesperi calidam.* Alia decoctio sanans suppuratos ex vulnere thoracis penetrante. *℞. sem. caulis rubri, herbæ tanaceti, sive danetæ, sem. cannabis, rubeæ tinctorum, consolidæ majoris, ana partes æquales. Bulliant in vino montano albo, & cola, & in colatura pone quartam partem mellis, & iterum optimè bulliant: de qua detur patienti, ut dictum est suprà.* Fieri etiam possunt trochisci ex suprascriptis rebus, qui sanant suppuratos ex dicta causa. *℞. sem. caulis rubri, sem. cannabis, tanaceti sive danetæ, rubiæ tinctorum, consolidæ majoris, ana partes æquales, pistentur omnia, & fiant ex eis trochisci cum vino aromatico de mense Augusti: de quibus exhibeatur manè & vesperi drachma una usq; ad duas, & plus etiam, in pulverem conversis, cum vino montano.* Vel fiant ex eis pilulæ, quæ exhibeantur, ad quantitatem dictam cum vino montano. Ego verò dictis potionibus & remediis intus exhibitis plures sanavi: atq; in tali casu sunt ita proficua, ut quidam practicantes intrepidè & omni ingenio à principio studeant vulneris consolidationi, quanto citiùs fieri potest, dantes hujusmodi potiones manè & vesperi. Etenim cùm sint valentes in provocatione urinę, per eam, materiam in pectore evacuare sperant, atq; ad vias urinæ deducere per venas illas, de quibus *Galenus* meminit *in de loc. affect.* quæ consolidatio vulneris à principio non ex omni parte tuta est: sed dum ista fiunt, ab illis non est desistendum quæ sputum facilitant, & tussim excitant, ut est saponea ex saccharo cum aqua capillorum veneris, vel scabiosæ: neq; à loch de pino, neq; à syrupo violaceo composito, vel de capillis veneris, & aliis facientibus ad facilitandum sputum per tussim, abstinendum est. Et quoniam sæpissimè vulneratis cum penetratione usq; ad pectoris cavitatem, accidunt à principio accidentia mala, ad quæ etiam suffocatio & mors sequitur; vel in processu (ut dictum est) sanguis in cavitate pectoris suppuratur, ita ut febris continua superveniat, & tussis perpetua cum sputaminibus purulentis & fœtidis, qui tametsi à medicis cum rebus facilitantibus sputum tantùm tractentur, non tamen liberari possunt: ideò necessum est aliam quoque viam, vel remedia pectus mundificandi invenire: de quibus moderni Chirurgi rationales quædam in suis scriptis reliquerunt, quibus quamplurimos sanavi, tum adolescentes, tum juvenes tum etiam senes. Inter quos Demetrius Draco Pelliparius cognominatus, præfectus navis, ætatis quinquaginta sex annorum, vulneratus in pectore cum penetratione usque ad cavitatem, Venetias venit post vigesimum quintum diem, & assiduâ febre febricitabat: Tussis erat vehemens, atq; continua, purulentum expuebat, & tametsi alii medici seniores accersiti essent, non poterant tamen hominem sanare. Ego verò cùm essem juvenis, postquam cætera per eos exhibita non profuerant, illis proposui viam modernorum medentium in suppuratis, quæ est per ea quæ urinam provocant, & materiam contentam in pectore digerunt, subtiliant, & ad optimam puris conditionem reducunt, atq; ad vias urinæ dirigunt, quem medendi modum, cum febris valida esset, noluerunt, scilicet ut exhiberentur hujusmodi potiones. Ego verò instabam, dicebamque febrem non esse ex naturalium membrorum inflammatione, aut ex materia in eis contenta, & ex obstructionibus in eis putrescente, sed ex suppurato sanguine & aliis humoribus, cum aliquali materia à capite destillata permista, quæ putrescebat, ita ut potiùs febris accidens dici posset, quàm per se, cùm penderet à putrida illa materia in cavo pectoris existente: quæ nisi amoveretur, tandem ad interitum

teritum

teritum hominem diceret. Cum tandem fessi fuerunt ex plurimis adhibitis medicaminibus, etsi sine spe essent, permiserunt atq; contenti fuerunt, ut potio ei adhiberetur: hæcque exhibita fuit bis in die, ex prima descriptione superius adnotata, manè scilicet & vesperi ad quantitatem septem unciarum: sicque ante terminum quadraginta dierum sanitati restitutus est, præter illorum medicorum opinionem. Etenim ex tali potu tussis mitior facta fuit, & magis concoctam materiam expuebat, atq; cœpit plurimam quantitatem urinæ mingere, ex quo continuè febris imminuebatur, minùs tussiebat, atq; cum minori labore expuebat, & tandem cum à febri allevìatus esset plurimam urinæ crassæ quantitatem mingebat, & deniq; consumptâ materiâ, facta est urina optima in substantia, colore, & contentis.

Non dimittam casum Francisci Saccomanni mercatoris, cùm & ipse ex vulnere casuali cum pènetratione, scilicet intra pectus, tandem post plurimos menses factus empyicus sive suppuratus, cum maxima tussi, & dolore sub costis mendosis lateris vulnerati, cum febri assidua, ac totius corporis macie, plurimam materiam saniosam tussiendo cum maximo labore: Hic ex continua tussi nec dormire, nec quiescere poterat: cumq; medici alii, qui illi medelam præstiterant, sine spe eum naturæ dimisissent, rogatus ab ejus consanguineis & carioribus amicis ad eum accessi. & primo injuncto regimine cibi, & potus, & aliarum rerum necessariarum, videlicet, jussi ut cibaretur optimis carnibus, juvenibus, elixis, in quarum jure jussi ut facerent pro ferculo ptisanam hordeaceam, quam mane & vesperi accipiebat. Jussi etiam ut ovum sorbile acciperet & vinum album dilutum cum aqua ex sacharo decocta biberet; erat enim tempus æstivum, videlicet principium mensis Junii. Et jam per multos dies antea à primis illis Medicis derelictus, nihil medicinale faciens, ad febrem, & alia accidentia sumpserat: quare jussi ut drachmas decem floris cassiæ, unà cum drachma una agarici præparati acciperet, & postea bis in die, videlicet mane ante prandium, & vesperi ante cœnam, hunc syrupum assumeret. ℞. *syrupi de liquiritia, de capillis veneris, & [illegible] compositi, ana unciam semis: aquarum scabiosæ, rub. et [illegible]orū, pimpinellæ, ana unciam unam, misc.* Interim dum illos bibebat syrupos, præparata fuit potio in primo casu descripta; qua præparata, singulo mane in aurora cyathum unum sex unciarum accipiebat, & vesperi septem horas post prandium, & ante cœnam quatuor horis accipiebat. Et quoniam venter non sponte fluebat; post unam vel alteram diem administrabat clysterem communem ante prandium. Transacta, quinta decima die, iterum hominem purgavi, cum drachmis decem floris cassiæ, & drachma una agarici præparati. Deinde sequenti mane iterum bibere cœpit dictam decoctionem, & horis etiam vespertinis. Post quam evacuationem cœpit facilius, & cum minori tussi expuere, sputumq; magis concoctum apparuit, cœpit etiam copiosius mingere, & minus febrire. Et quoniam per vulnus sanies contenta in cavitate pectoris aliquando retinebatur, & febris, ac etiam tussis augebantur, ideò ut non retineretur, cannula argentea in vulnus imposita fuit, ut liberè pus egredi posset: ac etiam cerotarium ad vulnera penetrantia superius descriptum posui: equidem potuissem aliquo alio uti medicamine, sed hoc mihi magis cæteris arridet; quoniam mirabilis est ejus operatio in similibus. Deinde ut bibendo procederet, intrepidè jubeo. Externus etiam universum pectus oleo amygdalarum dulcium, unà cum pinguedine gallinæ recenti, & mucilagine altheæ, & parum ceræ simul permistis, & facto unguento calido, inungere cœpi: & ad sputum facilitandum, saponeam cum aqua scabiosæ accipere jussi. Quo regimine cibi & potus, atq; medicinalis potionis bis in die sumptæ, & exteriorum medicaminum, tandem duorum mensium spatio sanitati restitutus est, cum maxima omnium illorum medicorum admiratione, & ægrotantis, ac suorum consanguineorū gaudio. Quare Deo Opt. Max. sit semper laus & honor. Sanavi etiam & alios quamplurimos suppuratos, qui ab aliis Medicis minimè sanari potuerant his ingeniis. Ego quidem inter cæteros, duos nobiles adolescentes ex familia Maurocena, quorum alter nullum medicamen per os sumere poterat: quoniam in animi deliquium, & in ingentem febrem post eorum assumptionem ingrediebatur, ita ut parentes de ejus salute desperarent, tametsi à senioribus medicis hujus inclytissimæ civitatis rogabatur. Regula vero qua usus sum in hac cura, talis est. Primum cibi fuerunt ex optimis carnibus, avium videlicet, pullorum gallinaceorum, in quorum jure panatellam vel far, vel ovum contusum pro ferculo parabatur: carnes etiam pullorum vel parvarum avium comedebat, & ovum etiam sorbile: vinum album paucisterum medii saporis, cum aqua capillorum veneris dilutum bibebat. Ulceri impositum fuit unguentum jam dictum ad vulnera penetrantia, & loco tentæ posita fuit cannula argentea, panno lineo veteri albo munita, & dicto unguento cum oleo mastichino mixto munita: [illegible] restitutus fuit parvo labore, tametsi non crediderint Medici eum jam dictis eum sanari posse, quoniam medicinas per os sumere non poterat. Causa vero cur in hanc Empyicam dispositionem inciderit, vel ut Latini dicunt, suppuratus factus sit, fuit, quoniam pleuriticus fuit, & nullo medicinali auxilio uti potuerat, neq; per venæ sectionem, neq; per medicamina evacuare medici ipsum potuerunt. Ruptus est abscessus intra cavum pectoris, & sanies ibi diu permanens exulceravit & erosit musculos intercostales circa sextam costam à mendosis enumerare incipiendo, & factus est alter abscessus exterior exulceratus: ab ipso autem ulcere plurima puris quantitas, quæ intus super septum transversum contenta erat, egrediebatur. Et tametsi medici unguentis, & tentis ex pannis lineis usi sunt, tamen non potuit sanari nisi cannulâ dictâ appositâ, per quam continuè pus egrediebatur: antea vero ex tenta illa ex panno lineo per plurimas horas reiterata trectabatur: ita ut non posset intus ex prælentia puris ulcus exsiccari. Alter vero nobilis adolescens, suppuratus & ipse ex eadem inflammatione panniculi succingentis costas intus empyicus ad talem dispositionem devenerat. Erant tam in uno, quam in altero, macies & excarnatio timorosa, febris continua, tussis sicca & frequens: Neque alio ingenio in hoc usus sum, quàm regimine dicto in cibo & potu, & cannula argentea in ulcere polita præterquam quòd aliquando agaricum præparatum ad pondus unius drachmæ in forma pilulari exhibebam semel in hebdomada & aliquando ad decem dies; sicque sanitati & hic alter restitutus fuit neq; ex alia causa, nisi quoniam cannula argentea quæ in ulcus imponebatur, non permittebat pus coadunari & colligi in cavo pectoris, sed totum evacuabatur. *Nic. Massa, epistolarum medicinalium tomo 2. epist. 11.*

OBSERVATIO X.

Profunda pectoris & pulmonis vulnera curata.

MUltos persæpe vidimus, qui penetrantia pectoris vulnera curantes, tamē aut nunquam sanant, aut citissime lethum adferunt, etiamsi lethalia sua naturâ non sint: quòd hujusmodi curationis opus, & rationem, à peritis magistris minime acceperint. Quod si nonnullos ex iis, qui hujusmodi patiuntur, vivere contingat, tamen fistulis perpetuis laborare videmus. Hoc ubi diu frustra medici curaverunt, cavá ex plumbo aut argento indentes fistulam relinquunt, atq; hujusmodi oratione solantur: se noluisse illis locum om-

 nino

nino claudere, quoniam pus intus conclusum, cùm non habeat qua parte expurgetur, mortem certam afferret: expedire autem illis eam fistulam semper conservari, quâ sordes vulnerisq; excrementa expurgentur, atque hoc modo vitam, quoad Deus concesserit, producant, atq; ita incuratos dimittunt. Causa autem est, quòd recens adhuc vulnus curare nescíverint: neq; aliud fieri posse in ea re putant, quàm quod ab eis fit. Quam quidem ob rem, quam nos in hujusmodi vulneribus rationem tenemus, describere placuit, quaque curamus omnia, quæ ad nos recentia deferuntur, modò necessariò lethalia non sint, qualia ab authoribus: produntur, diaphragma & mediastinum penetrantia hæc omnia manifesti omnibus periculi sunt, à Doctoribus autem passim enumerantur: cætera verò omnia, quamvis corpus ipsum perforatum sit, tamen divinâ ope sanantur, cujusmodi nobis innumera tam recentia, quàm ab aliis etiam derelicta, intra quadragesimũ diem, ejusdem auxilio sanare contigit. Idem autem cuilibet medico continget, qui rationem à nobis reddendam, modumq; sequi voluerit: sive recentia novaque vulnera, sive antiquiora, ab aliis derelicta fuerint, neq; manuum operâ ad eam rem indigebit. Communis ferè omnium scriptorum nostrorum opinio est, vulnera profundo in pectore accepta, incurabilia ut plurimum esse. quorum periculum si quis fortè evaserit, tamen perpetuâ fistulâ aut phthisi laboraturum eum affirmant. Hujus autem sententiæ inprimis Vigo est, qui quanquam optimè ea quæ ad curationem pertinent, docuerit, tamen experimentorum & practicæ defectu (cujus præcipua in Chirurgia laus est (desperatam promittit curationem. Nos autem, Deo opem ferente, certam promittimus in difficillimis etiam eventibus, etiam pulmone perforato.

Barriga satis apud Llerenenses notus homo, vulnus longiori gladio (quem *verdugum* nostri vocant) in pectore accepit, secundum sinistram mamillam, duorum digitorum spatio ferè distans: prodiit autem gladius rectâ viâ juxta spinam medullarem, quanta digiti unius crassitudo est, à spina devians, paulum sub tergi osse prominens, & pulmonis pinnâ sive ala sinistra, non longè à corde, ut situs ipse indicat, trajecta est. Curatus autem est ea ratione, quæ à nobis descripta est: dumq; curatio procederet, decima postquam vulneratus est die, sanguis ex pulmonis vulnere satis copiosus erupit, ob continuum pulmonis motum, qui intra pectus ipsum confluens concretus est. Proxima autem curatione, magnæ concreti sanguinis portiones, unà cum pure confecto ex vulnere prodierunt, non sine adstantium admiratione, quòd majores etiam viderentur partes, quàm ut exitura capi & emitti posse crederentur. His animadversis accidentibus, cùm nimiam quotidie puris copiam, bis singulis diebus curatum, effundere viderem, intentionem mutare decrevi: atq; eo modo quo fistulas curari docuimus, experiri constitui, statimq; incepi. Cùm autem per duos dies eam, quæ illic descripta est, aquam bibendam exhibuissem, omnis sanguis concretus unà cum pure tandem prodiit; duobus alteris diebus pus etiam defecit, statimque febri liberatus est: ac brevissimè sanus adeò, atq; adeò pinguis evasit, ut magna iis qui hominem viderint, divinarum laudum materia oblata sit. Vivit ille, & optimè habet.

D. Ludovici Zapatæ familiaris, pugione lato quater petitus à tergo, & percussus est sinistro latere: sed ex illis vulneribus unum sex digitorum spatio sub humero acceptum est, quod scapulare os cum tentasset, resiliente ferro; inter os ipsum & carnem, quantum septem transversis digitis mensus sæpè sum, descendit, quoad scapulæ regione transmissa, inter costarum spatia mucro obtrusus, ad cavitatem ipsam corporis penetravit. Ante autem quàm ego accersitus accederem, copiosum sanguinem ex omnibus vulneris partibus diffusum, in cavitatem ipsam promanasse, ex iis quæ postea acciderunt, conjecturam facio: ille verò sanguis foràs promanare non potuit, quòd cute & carne obductum vulnus deorsum penetrabat, quò influxûs incommodiùs tendere verosimile est: nam prima mucronis apertio altior erat quàm ut sanguis commodè erumperet. Ita ego cùm primùm curationem incepissem, neq; ingressum directum invenirem, non magis quàm cætera penetrasse existimassem, nisi diligentiùs etiam tacto loco, & digito immisso, vulnus illud deorsum ulteriùs, quàm ipse digito persequi possem, descendere cognovissem. Cùm igitur ad cavitatem penetrare vulnus deprehendissem, locum è regione costarum, quà penetrare intellexi, aperui, incisa ex directo cute & carne, ita ut immissus digitus ad interiora facilè admitteretur, & pulmonem etiam, qui secundum spinam est, attingeret. Curatus autem est eo, quem descripsimus modo, in vulneribus pectoris penetrantibus. Ac primis quidem curationibus nullum pus confectum est, sed quædam tantùm humiditas exigua admodum effluebat. Quarta verò die aqua sanguineo colore effluxit, qualis ea est in qua carnes lavantur: indies autem consequentibus curationibus, copiosiùs effluebat, adeò ut singulis curationibus, vas quod scutellam vocamus, impleret: utq; commodè & citò efflueret, ægrum tussire, aut respirationem continere jubebam: quater autem per singulos dies à me curabatur. Præter id autem quod inter curandum effluxerat, noctu ac diu fluxus ipse non sistebatur, adeò ut lectus lacunæ instar haberet. Itaq; quarta die, cùm hujusmodi aquæ effluxum sine ulla puris specie perseverare adhuc conspexissem, aquam illam nobis proximo exemplo indicatam ægroto exhibere constitui: statim autem ex quo bibere cœpit, per duodecim dies major aquæ sive saniei copia, sine ulla hominis noxa, aut gravi aliquo sensu, prodiit: sed ita, adeò ut secundo die subalbida & liquida prodierit; tertio autem die multò etiam albior; quoad ita alba & densa prodiit, vasi in quo excipiebatur, tenaciùs hærens, ut vix etiam inclinata deflueret. Parciùs autem indies prodibat, usq; ad duodecimam, qua tandem defecit atq; vulneris ostiũ subitò ab interiori parte occlusum est; quod quanquam ego ferramentis nonnunquam adaperirem, nihil tamen aut puris, aut ejusmodi humoris remittebat, neq; spiritus ea ex parte, ut antea, reddebatur. Atq; ita curatio processit, ægroto adhuc continua febre correpto: quamobrem tribus diebus aquæ illi binos hordei integri pugillos, & passularum tusarum cum suis acinis ternos: tamarindorum verò uncias binas addidi, atq; hoc modo febris evanuit. Decima autem die post hæc, gravi pectoris difficultate, & febri laborantem hominem offendi: cumq; ex vulnere illius aquæ, sive saniei copiam prodiisse sine pure deprehensum est, tenta indita plus saniei defluxit: atq; hoc modo per sequentes sex dies habuit, minus indies aquæ ex vulnere emittens. Post hæc & fluxus constitit, & vulnus sanatum omnino est: atq; homo ipse egregiè adhuc Dei salutaris ope valet. *Franciscus Arcæus, l. 2 c. 1. de curand. vulneribus: & cap. ultimo, ejusdem libri.* Curandi rationem require *ex authore, lib. 2. c. 1. operis citati.*

† Vulnus thoracis penetrans innoxium memorat *Bartholin. Cent. 2. hist.* 59. Vid. plura apud *Hildan. C. 2. obs.* 33. *Pigræum Ep. Chirurg. & Med. p.* 380. & 381.

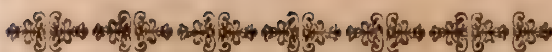
Observatio XI.

Fistularum pectoris curatio, à nemine unquam tradita.

Fistulas, quæ in pectoris malè curatis vulneribus perpetuò relinqui solent, à multis ex nostratibus Chirurgis ac exteris desperas, atque illarum ea, quæ apud authores leguntur remedia, imbecilla omnino esse

esse deprehendimus: nullas tamen ad nos abhinc quadraginta annis allatas fuisse invenimus, quas cum magna Dei salutaris laude facile non curaverimus. Nos enim hujusmodi affecti, multi etiam ex Italia, & Gallia, atq; ex omnibus Hispaniæ provinciis, petiverunt, quibus ex acceptis in prœliis vulneribus, in hanc difficilem fistularum naturam occalluerant, ex quibus etiam copiosæ, atq; perpetuæ puris promanant fluxiones, tum ex vulnere ipso, tum ore etiam: Hos autem continuæ febres perpetuaq; macies comitatur. Tota autem hæc affectio, nullo ferè ægrotantis labore, atq; exiguo Medici negotio, quadraginta diebus curatur, atq; in bonam omnino valetudinem, fortemq; habitus consistentiam mutatur. Declarat autem & id oris color, & corporis obesior etiam habitudo. Neq; vero ea res non turbare possit, quòd copioso fluxu penè virtus exhausta, aut quòd os aliquod in costis corruptum esse, exploratum sit; etenim si id commodè extrahatur, facillimè atq; citissimè ulcera ipsa carne inducta, restituentur. Quod si nullum os corruptum sit nulla alia re opus est, nisi ut ulcus emplastro admoto curetur, nigro aut nostro fulvo, sive leonini coloris, aut utroque unà commixto: id autem ægrotus ipse sibi sæpius abstergendum curabit; atq; hoc modo ulcera sanantur. Interiorum autem locorum hujusmodi curatio est. Purgando inprimis nobis ægroto, syrupus ille tribus, aut quatuor diebus manè ebibatur. ℞. *syrupi rosarum ex infusione, & mellis rosati colati, ana unciam unam, aquæ scabiosæ uncias tres.* Deinde hujusmodi exhibeantur pilulæ. ℞. *massæ pilularum aggregativarum, & de agarico, ana drachmam unam, acuantur cum diagridii granis tribus, & formentur v.* Ubi jam vero purgatus fuerit, hoc apozema paretur. ℞. *Polypodii quercini probè contusi, uncias duas, vel tres, radicum helenis contusarum, Manip. duos, hyssopi, capillorum veneris recentiū, liquiritiæ, sennæ pulverisatæ, ana Manip. duos, folliculorum sennæ pugill. unum, epithymi, unciam semis, passularum enucleatarum bene contusarum, pugill. quatuor, fiat decoctio secundum artem, in libris duodecim aquæ, quoad remaneant libræ octo: deinde colentur forti expressione: colaturæ autem addatur sacchari rubri libra semis, mellis communis libra una, bulliat parum, & spumetur.* Ex hoc autem tepido, singulis diebus manè unciæ duodecim bibantur: vesperi etiam tantundem. Ubi autem totum decoctum consumpserit, duabus illis, ejusdem generis, pilulis quod concoctum fuerit purgabitur. Posterà verò die, ac deinceps, ejusmodi decocto utetur, ex *ligno sancto*, quod vulgò guajacum vocatur, fabrorum asperiori lima probè deraso, & in pulverem velut redacto, *uncias octo* sumito: ex *ejusdem ligni cortice*, non eo quidem, qui ligno adhæret, (namq; hujus virtus à ligno ipso exucta, atq; exhausta est) sed ex eo, qui seorsum à ligno secretus, ex Oceani novo orbe asportatur, *uncias x.* probè contusi; & cribro decussi rariore, addito etiam *anisi pugillo uno, alterove, seminis lactucæ, & liquiritiæ contusæ unc. ij.* idq; in ollam nitro interiùs obductam, dimidiæ arrobæ Hispanicæ (hoc est, lib. xij. cum dimidio) capacem, injiciatur, cum *vini albi veteri ac generosi poculis duobus*, quæ veterum medicorum mensurâ lib. viij. sunt, *tantundem etiam aquæ usualis* addatur, & per diem integrum, hoc est horarum viginti quatuor, macerentur: deinde lento igne coquantur, quoad tertia pars fuerit absumpta: in ipso autem ultimi fervoris articulo, *rosarum recentium vel exsiccatarum pugillum* conjicito, atq; *hermodactylorū* in pulverem redactorum, atq; in ipso mortario eadem decoctione solutorum, *unc. j.* in eandem ollam effundito, simulque ab igne removeantur, ubi parum unâ ebullitione ebullierint. Operculo autem rectè obducta omnia, quoad refrixerint, sinito; ubi frigida fuerint, colentur. Id verò quod primum effusum fuerit, purum atq; defæcatum, in puro etiam vase excipiatur: ex quo, quoties cibum sumpserit, pocula certa ebibet: reliquum verò in altero vase satis expressum reponatur. Ex hac aut posteriori aqua, quæ paucior ac turbidior est, singulis diebus ægrotus duodenas uncias, senas manè, & totidem vesperi, bibat: idq; si hyems sit, calidum esto, si verò æstas, frigidum. Vesperi autem dicimus æstate, secundâ aut tertiâ post meridiem horâ: hyeme verò noctu, tertiâ aut quartâ horâ à cœna. Vas autem semper agitandum est, ut id quod desederit, turbetur ac misceatur, atq; ebibatur prorsus; nam præcipua horum medicamentorum vis in hoc est. Ex altera vero priore ac puriore aqua, ad prandium & cœnam quod satis est bibito; nimium enim bibisse, etiam nocet. Victus autem ratio hujusmodi esto: si nimium debilitatus, bis per diem avium assas, vel elixas carnes concedere non nocebit; aut etiam arietinam, aut hœdinam, si par sumptui non fuerit. Sin vero meliori consistentiâ, minoriq; imbecillitate fuerit, semel tantùm in die carne, nocte vero passulis, exiguoq; pane utatur: proderit etiam validioribus, interdum passulis, & amygdalis tota die uti, & à carnibus abstinere. Deniq; omnia hæc prudentis medici sunto consilium: tamen duodecim saltem dies temperantius ac parcius agere, omnino curandum est, facile namq; perferri poterit triginta dierū abstinentia: neq; ideo debilior evaserit; nāque decoctum satis ipsum alere & nutrire, imo & pinguedinem inducere valet, quanquam solis passulis utatur, quamvis etiam febre continuâ aut hectica laboret: omnino autem alio potu interdicendum fuerit. Neq; vero si in primis diebus insuavius videatur, molestè id ferendum est: nam tertio, aut ad summum quarto die, id suavius jam experiri licet, & nulli alii quantumvis generoso vino posthabendum. Igitur omnem victûs rationem Medici consilio permittimus: dummodo illud animadvertatur, magnam scilicet in hac potione ad alendum inesse vim: & si maximo alias fastidio ægrotus teneatur, vehementer cibi excitari appetentiam. Peractis autem triginta diebus, bis per diem carne vesci ad 40 usq; licebit. Opus etiam erit, ut triginta primis diebus continuis in lecto cubet. Quod si tamdiu perferre non possit, serenis & calidis diebus, tertia ante meridiem hora surgat: vesperi autem antè cubet, quàm potionem biberit, & vestibus stragulis quàm commodissimis frigus prorsus arceat: cubile autem clausum semper esse oportet, lucernamque ardere, ut calidus locus conservetur, & velo ante cubilis ostium extenso, frigidus aër subire prohibeatur. Nullo autem alio cibo uti permittatur, si modò sanari cupiat. Ipsius verò fistulæ curatio, emplastro in lino, aut arietina pelle extenso, atq; imposito, perficitur, quod tamen sæpius per diem oportet abstergi, id enim antiquis ulceribus mirum in modum prodest: id verò hujusmodi est. ℞ *cerussæ & Lithargyrii, an. un. ij. olei communis antiqui, & aceti fortissimi, an lib. semis. Bulliant lento igne, baculo interim agitata, quoad in punctum ceroti coalescant.* Hujus ceroti vel tantilla portione in lino extensa, ulcus sanabitur, quam ægrotus ipse sibi sæpius per diem abstergat. Hoc igitur modo curatus, qui hujusmodi passus fuerit, sanus optimèq; affectus, & obesior etiam evadet quamvis diuturnâ tabe, quamvis etiam hecticâ febre aut phthisi consumptus fuerit, omnibus etiam membrorum omnium, organorumque nutritivorum, spiritualium, & animalium facultatibus, rectissimè, si unquam alias, habebit. *Arcæus lib. 2. c. 2. De curan. vulneribus.*

Thorax nunquam mortem infert, dummodò interiora non tangantur: ut plurimum tamen fistulæ eveniunt: multos sanavi, sed hoc rarum est, & Deo adjutore. *Fallopius de Vulneribus, c. 12.*

DE MAMILLIS.

MONSTROSA CONSTITUTIO.

OBSERVATIO I.

Mammæ monstrosæ magnitudinis.

TEsticulos & mammas, aliis utrosque, aliis alterum duntaxat immodicè increvisse compertum habemus. *Gal. lib. 2. de diff. morb. c. 9.*

Mammas juvenculæ virginis tam vastas vidimus, ut brachiorum latera & ventris superiorem partem occuparent. *Scaliger Exercitatione 199. 2. ad Subtilit. Cardani.*

† Mammas stupendæ magnitudinis annotarunt quoq; *Salmuth. Cent. 2. obs. 89. Borell. Cent. 1. obs. 48. Bartholinus* etiam de mammarum mole lectu digna proponit *Cent. 3. histor. anatom. 46.*

OBSERVATIO II.

Mulier virilibus mammis prolifica.

MUlier in Wormatia Vangionum urbe fuit virilibus mammis: quæ tamen adeò prolifica erat, ut etiam quandoq; uno partu geminos ederet. Talia plura contingunt mira, sed tamen vera & à ratione non aliena. *Cardanus lib. 8. c. 43. de Varietate.*

OBSERVATIO III.

Mammam Androgyni alteram virilem, & alteram muliebrem habent.

ANdrogynos esse utriusq; naturæ, inter se vicibus coeuntes Calliphanes tradit. Aristoteles adjicit, dextram mammam iis virilem, lævam muliebrem esse. *Plin. lib. 7. c. 11. N. H.*

OBSERVATIO IV.

Puella nata pendulis mamillis, cum pilis sub alis, & in pube, tum etiam menstruis obnoxia.

MEis temporibus præsentata fuit puella, quæ nata fuit dependentibus uberibus, & cum pilis inguinis, & ascellarum, & fatebatur mater ejus, etiam quòd patiebatur resolutionem menstruorum: quod absq; dubio accidit propter fortitudinem caloris formantis & maturantis. *Albertus Magnus Comment. ad librum secundum Physicor. Aristotel. Joannes Eckius Comment. ad eundem Aristotelis locum.*

OBSERVATIO V.

Menstruo profluvio instante, mammæ cuidam mulieri decrescunt: eodem cessante, denuò intumescunt.

FOeminam novi, cui singulis mensibus ubera detumescunt, instante effluvio menstruo: quæ postmodum in tumorem attolluntur, Euripi instar, decrescentia & accrescentia. *Moccius.*

OBSERVATIO VI.

Lac nonnunquam mulieribus per Vesicam & Uterum exclusum.

LAc mulieribus per Vesicam & Uterum expurgari, Clariss. Medicus Dominus Doctor Capellus, se observasse, mihi communicavit, ut qui mulierem vidit, quæ dimidium cyathum lactis unà cum urina eminxit. *CL. V. Casp. Bauhinus de Observationibus propriis.*

Vidi puerperas quamplurimas, per Uterum & Vesicam, maximam lactis copiam excrevisse. *Andr. Laurentius Anat. lib. 1. quæst. 10.*

OBSERVATIO VII.

Viæ communionis mammarum & uteri, quarum nonnullæ recèns compertæ.

CUm sympathia simplex ferè omnis per vasorum communionem fiat, quomodo mammarum & uteri vasa inter se communicent, paucis aperiamus. Volunt ferè omnes Anatomici, epigastricæ ascendentis ramulos, cum mammariæ descendentis rivulis coire, fieriq; harum venarum anastomoses. Ego harum venarum coitum non nego, sed patentiores & breviores ductus communionis hujus causas viasq; invenio. Epigastrica enim vena, per uterum non spargitur, sæpiusque à ramulo crurali oritur. Mammaria item, quam vocant, per interiorem sterni partem excurrit, triangularem musculum alitura, neq; ad mammas ramulos, nisi fortè capillares, diffundit. Existimo itaq; per hypogastricam & spermaticã, quæ peculiares sunt uteri venæ, refluere ad truncum cavæ sanguinem, lac, cæterosq; humores: à trunco mox in axillarem, à qua thoracicæ duæ insignes exortæ, pectorales musculos, & glandosum mammarum corpus irrigant. Contra à thoracicis refluere lac ad axillarem, ab hac in cavæ truncum: à quo per spermaticum ramum in uterum; per hypogastricum, nunc in uterum, nunc in vesicam feratur, unde plerumq; lacteæ feruntur urinæ post partum. Est etiam lactis per urinas expurgationi locus, breviorq; ductus per emulgentes ramos. *Idem eod. lib. & cap. circa finem.*

OBSERVATIO VIII.

Visa Mulier duplicem in Mamma papillam lac reddentem habens.

VIsa mulier à nobis, quæ in alterâ mammâ duplicem papillam lac reddentem haberet. *Hollerius inter rara, num. 6.*

OBSERVATIO IX.

Mulier utero gerens, cui circa finem noni mensis sanguis per alteram papillam multus fluebat.

MUlier in circulo Basæ, ter jam peperit, & nunc utero gerit, & prope partum agit, cui ex mamma dextra sanguis multus fluit, reliquâ lævâ lacte novo, colostro dicto, plenâ. Cæterùm hæc puerum peperit, & valet, absq; furore vel insania ulla. *Lusitanus Curat. 48. Cent. 7.*

OBSERVATIO X.

Lac in mammis virginum, aut menstruis carentium mulierum.

VIdimus mulierem etiam cùm virgo esset, cui quoniam infœcunda erat, menses substiterant, lacte semper diffluxisse. *Alex. Benedictus lib. 3. cap. 4. Anatom.*

Fit, quanquam raró, simili tamen ratione, mensibus suppressis ob causam præter naturam atq; morbosam, ut sanguis delatus ad mammas coquatur, & in lac transeat. In quibus vera est & experimento probata Hippoc. sententia, non enim pepererunt, neq; conceperunt, quoniam tamen lac habent, significat quod eis menses defecerunt: ob mensium igitur defectum sive suppressionem, fit citra conceptionem & partum, ut lac habeant. Vidimus puellam Brugensem, cui mensibus suppressis lac mammis inerat. Medicus verò cui res fuit commissa, (accusabatur enim ab hero) constantissimè affirmabat ipsam gravidam esse, quam ego coram hero & aliis defendi, fieri posse dicens, ut lac habeat mulier ex sola mensium retentione, citra conceptionem. Tempore tamen novem mensium transacto, manifestè constitit mulierem honestè vixisse, & virginem esse, cui aliquibus pòst diebus menses profluxe-

fluxerunt. Quin non tantùm in fœminis, quibus menses defecerunt, lac generari videm⁹, sine conceptione, sed & in viro visum est lac in mammis genitum, quod infans ejus filius sugebat orbatus matre. *Christ. à Vega, Comment. ad aph. 39 lib. 5. Hipp.*

† Virginem lactantem invenies etiam apud *Salmuth. Cent. 1. obs. 92.* add. quæ de lacte Virginibus refert *Th. Barthol. Cent. 1. histor. 27. & l. 2. Anat. Reform. c. 1. pag. 113.*

Observatio XI.

Lac in viris quibusdam effectum & productum.

IN maribus etiam lac fieri potest: verum caro iis spissa, mulieribus fungosa, foraminulentaq; est. *Aristot. lib. 3. c. 12. hist. animal.* Lac viris post pubem exiguum nonnullis exprimitur: veruntamen per suctum frequentiorem vel multum prodiisse aliquibus traditum est. *Idem lib. 3. c. 20. hist. anim.* Et nos quoque non semel id conspeximus. *Vesalius lib. 5. c. 18. de corp. hum. fabrica.*

M. Maripetrus sacri ordinis equestris tradidit, Syrum quendam, cui filius infans mortua conjuge supererat, ubera sæpius admovisse ut famem filii vagientis frustraret, continuatoq; suctu lacte manasse papillam, quo exinde nutritus est, magno totius urbis miraculo. *Alex. Benedictus lib. 3. c. 4. Anatom.*

Vidi Januæ Antonium Benzium ex oppido portus Mauritii, annum agentem trigesimum quartum pallidum, barba rara, pingui habitu, e cujus mamillis lactis tantum profluebat, ut infantem ferme lactare potuisset, nec solum effluebat, sed impulsu ferebatur. *Card. lib. 12. de Subtilit.*

Ego quoque vidi aliquando viros, qui in uberibus habebant lac, quod exprimendo emittebatur: est autem notum in masculis lac non fieri ex sanguine menstruo. *Her. Eugubinus libell. de lacte.*

Ipse hominem vidisse recordor, qui ex mammis lac in manifesta quantitate emittebat: notum autem est in masculis, ex menstruo haud fieri posse. *Marcell. Donat. c. 8. de Variolis & Morbillis.*

Narrant qui novum orbem lustrarunt, viros penè omnes maximam lactis copiam habere. Si itaque viri lac generant, multo magis virgines & mulieres, quæ non conceperunt. Earum enim mammæ rariores sunt, amplioresque, & his copiosissimus sanguis superfluit. *Andr. Laurentius Anatom. libro secundo c. 2.*

Ut menstrua singulis mensibus prodire solent mulieribus: ita viris quibusdam redundantia sanguinis, quæ nec per urinam, nec sudores, nec insensilem transpirationem discuti potest, ad testes confluit, & per totum meatus excernitur. Hinc viri nonnulli effœminati, & lac gignunt & purgationes, instar muliebrium ordinatâ vicissitudine patiuntur, in Germania, & Lotharingia. *Fabricius lib. 3. c. 13. Pentateuchi Chirurgici.*

Novimus virum, Præfectum seniorem portæ Cupreæ dictæ, Laurentium Wolff, civem Brisacensem, qui ab ipsa juventutis ætate, ad annum quinquagesimum quintum usque, quem nunc agit, ambabus mammis, lacte tam copioso abundat, ut per jocum in conventibus ipsorum, ebrius jam factus, compressis mammis, lac in assidentium è regione faciem exstringat, atque ejaculetur: quo nomine quibusvis suis concivibus innotuit, à quibus etiam sæpius, ut aliis demonstret, adhortatur. Neque tamen inde dolorem, gravitatem, aut tensionem ullam percipit. *Jo. Conrad. Schenckius, Filius.*

Apud Cumucajaram Brasilianorum gentem, viri tam amplis mammis lacte turgentibus præditi sunt, ut infantibus lactandis alendisq; sufficiant; mulieribus eorum, parvis contrà virilibusq; mammis donatis. *Reinhardus Cysatus de Ins. Japoniæ, &c. Germanicè.*

Observatio XII.

Vetula avia filiæ defunctæ infantem lactavit.

INfans, cùm aviam vetulam siccissimam, mortuâ matre, sugeret, tandem lac mulsit, eoq; nutritus est abundè, in oppido Hami Veromanduorum. *Bodinus Theatri Nat. lib. 3. p. 429.*

† Meminit etiam *Heer observ. 14.* quinquagenariæ quæ ab undecim annis aridas mammas nepotulæ ori applicuit, cum magnâ lactis copiâ.

Observatio XIII.

Infans primo mense lac è papillis reddit.

NUper Martino Borglino amico nostro, uxor jam quindecim annis sterilis, filium enixa est, qui primo mense & lac emisit è papillis copiosum, & mammæ intumuerunt atq; obduruerunt adeo, ut obstetrices adhibitis repellentibus, vomitum lactis, non curato priore affectu, excitarint. *Cardanus lib. 12. de Subtilit.*

Observatio XIV.

Trimestris puellula tumidis mamillis, lac aquosum fundentibus.

INfans sive puella quædam, filia mei affinis, trimestris, bene alioqui valens, inquieta tamen & clamosa à me diligenter inspecta: in eâ tandem deprehendi mamillas tumidiores, & nonnihil rubicundas, quæ si parum premerentur, lac quoddam aquosum emittebant. Duravit hic affectus per aliquot menses, & ab eo postea liberata rectè se habuit. *De Illustribus Jacob. Camerarii Norimb. Med. Exemplis.*

MORBUS PILARIS.

Observatio I.

Eruditorum de morbo pilari, in mammis oboriri solito, animadversiones.

UBera tota fungosa ita sunt, ut si in poculo pilum fortè hauserit mulier, dolor moveatur in mammis, quod malum pilare appellant, nec sedatur donec pilus vel pressus exeat sponte, vel cum lacte exugatur. *Arist. lib. 7. c. 11. hist. anim.*

Cancri fluviatiles illiti, vel marini, pilos in mamma, vel muricum carnes appositæ tollunt. *Plin. lib. 32. c. 10. Nat. Hist.*

Pilus hominis bibitus à muliere cum aqua, vel sumptus cum cibo: cujus signum est in mamilla rubedo, mamillæ fortis dolor, febris, & dolor capitis, quousq; egrediatur pilus; & quando egressus fuerit, statim desinunt omnia hujusmodi accidentia: & mihi quidē jam visum fuit hoc, & non fuit apud me dubium, fuisse pilum hominis & hoc notum est apud mulieres. *Alsaharavius Tract. 14. c. 2. Practicæ.*

Author est Aristoteles pilos in mammis mulierum inveniri, si fortè in poculo pilum hauserint, idq; malum pilare tradit appellari, nec dolorem sedari, donec pilus pressus exeat vel cum lacte exugatur. Alii id negant, quoniam multa sponte sua gigni in corpore videantur, quæ plerumq; malis medicamentis fieri arbitratur insana vulgi credulitas: inveteratis enim (ut inquit Galenus) abscessibus ob varias humorum qualitates, materiam in calculum, arenam, ligna, carbones, amurcam, fæcem, in setas porcinas, in aliasq, istiusmodi formas converti constat. *Alex. Benedict. lib. 3. cap. 4. Anat.*

Mulieres lactantes, & ultimis mensibus uterum gerentes, mamillarum venas lacte oppletas habent, & ipsa etiam glandulosa substantia eo abundat, & ob id

mollior & fungosa admodum, neque ita densa & continua redditur, ac tonum illum non ampliùs servans, & duriusculo adipe haud ampliùs illam suffulciente, sensim flaccescit propendetq; Quamquam interim eo nunquam perveniat raritatis, ut devoratum à muliere pilum in se (uti Aristotelis est sententia) reciperet, & pilari morbo, Græcis τριχιάσει nuncupato, vexaretur: quandoquidem nulli dubium est, per tot angiportus tenuesq; anfractus ab ore ad mamillas, pilum nequaquam duci posse: etiamsi mamillæ illum fortè, cùm in ipsarum consisteret venis, amplexuræ essent. Non est tamen omni interim ex parte absonum, quid pili simile in mamillis, quemadmodum in renibus, urinariisq; meatibus, progigni posse *Vesalius lib.5.cap.18. de corp. hum. fabrica.*

Ego malum ex pilo hausto fieri nullo modo posse contendo: etenim planè repugnat anatome, nam pilus haustus per ventriculum in intestina delabitur, & inde per anum cum excrementis reliquis egeritur. Qui enim pilus per venas mesaraicas, & ex his per tot hepatis exiguos ductus, & mæandros in cavam venam, à cava vena ad axillares venas, ab iis ad mammas penetrare possit? Vel si illuc permearit, cur non per venas in papillam desinentes potius delabitur, vel suctu extrahitur, cum hæ multò latiores sint mediis, idq; sine dolore? Quare cum hujusmodi malum mammam infestat, id non ex pilo hausto oriri puto: sed ex vermiculo parvo capilli specie, ex pituitosioris & putrescentis sanguinis copiâ generato, qualem equidem aliquando vidi ex nobilis, & spectatissimæ fœminæ mamma natum. *Rondeletius Histor. Aquatil. cap. de cancro fluviatili.*

Juxta partum sæpe, & non rarò reliquis lactantibus inflammationes mammarum fiunt, ob lactis copiam & corruptionem, quas Hispaniæ fœminæ appellant *peto*. Quam appellationem in hominum opinionem falsam ac superstitiosam traduxit Aristoteles. *Christ. à Vega. lib.3.c.10. Sect.6. Art. Medend.*

Patrocinari Aristoteli non possum, cùm *lib.7. de Hist. animal. c.11.* scribit, tota ubera ita fungosa esse, ut si in poculo fortè mulier pilum hauserit, dolor moveatur in mammis, &c. Quasi pilus haustus ventriculum, mesaraicas, jecur, atq; adeò venas ipsas non mutatus pertransire, & ad mammarum cavernas per mille anfractûs pervenire queat! quod planè puerile est cogitare. Sed *in Lectionibus nostris de mulierum morbis*, & quid sit morbus pilaris, & plura alia medicinæ mysteria declaravimus. *Mercurialis lib.5.c.4. Variarum Lectionum.*

Pili è mammis non prodeunt, quoniam nutrix talia devorarit: sed Rondeletius affirmat, vidisse vermiculos è mammis mulierum exeuntes: Non negarim tamen etiam veros pilos lactationis tempore ad mammas pervenire posse, quoniam attractrix virtus in eis tunc valida vigeat. *Cardanus lib.8.c.44. de Varietate.*

Persuasum vulgo est, bibentium pilum inflammari ubera, & cum multo dolore febrire, petente pilo lactantium uberum laxitatem; quæ omnia exeunte cum lacte pilo quiescunt & cessant. Nec verò inanis fabula est: credidit Aristoteles, vidit etiam & curavit Alzaharavius, ut minùs concedamus negantibus junioribus. Nec absurdum est, vel epotum, vel cum cibo sumptum pilum, ob sanguinis ad ubera confluxum, & partis laxitatem eò fluere. *Thom. à. Veiga, Comm. ad lib.6. cap.3. de loc. affect. Galeni.*

CANCER.

OBSERVATIO I.

Mamma cancrosa quomodo incidenda, & quòd eadem nonnunquam in totum præsecetur.

In parvo & incipiente cancro, si locus excisioni aptus fuerit, ut labra, mammæ, &c. excisionem tutissimè aggredimur, uti Avicenna rectè suadet. & nos sæpè factum vidimus, fieriq; jussimus. Et mamma quidem tota amputari potest nullo incommodo, nisi profundiorem partem occuparit, velut sessilis cancer: cui fovendo venæ sint amplissimæ, ab alto procedentes. *Joubertus Tract. de Apost. Guid. de Gauliaco.*

Vidimus nos carcinomata (interim parva erant, quæ scirrhi tunc dici merentur) mammis & aliis insita membris, novacula dextrè extrahi, à quibus extractis, sanguis ex subsistente loco multus fluebat: ac postea candente ferramento, siquæ undiq; in loco manebant reliquiæ, cancrive semina, optimè exurebantur: & prosperè semper subsequebatur, quod perinde nonnullis exulceratis, corporis superficiem occupantibus, fieri observavimus: imò ex integro mulieri cuidam Venetæ ob cancrum dextra mamilla incisa & extracta fuit, & optimè postea vixit; id quod ante nos quoque plures viderunt medici, & literis mandarunt.

OBSERVATIO II.

Cancri in mamillis Chirurgia vera, & à nemine hactenus tradita.

Cancri fœminis maximè accidunt, iis præsertim quæ aut natura, aut electione steriles sunt, cujusmodi sunt moniales, aut alias continentes mulieres, quæ cœlibem vitam agunt: accidunt etiam & viris, sed id rarius. Horum autem curatio digna nobis visa est, quam scriberemus, quando iis qui rectè noverint, facilior multo est, quam antiqui authores credidere. Unde illud omnibus ferè nostri temporis Medicis passim decantatur: cancrum occultum non curari omnino: quòd si curandus sit, palliativa quam vocant, curatione utendum censent: non autem abscindendum esse. Id quod si de cancro exulcerato præciperetur, rectè quidem dictum fuisset, namque hujusmodi cancris exulceratis, palliativa tantùm curatio confert: namque aliter si curentur, maturius & certius omnino periculum timeri necesse est; adhibitis enim medicamentis, celeriùs multo corrodi absumiq; solent, maximè si corrosiva adhibeantur remedia, aut quovis modo sanguinem ex illis effundi contingat. Cæteros verò qui ulcerati non sunt, curare non ita difficile est, atque isti opinantur, qui nullam cancrorum omnino curationem describunt, aut præcipiunt; neque quomodo extrahi possint dicunt, cùm tamen extrahi omnino integri sine ullo periculo possint, quantumvis magnos esse contingat. Quæ autem ab auctoribus curatio cancrorum omnium præcipitur, cujus circa resolutionem intentio est, ea inefficax omnino est, quàm nos sæpissime vanam experti sumus, quantumvis diligentes in ea paranda, variisque resolutivis exercenda fuerimus, qualia remedia & à Vigone, & à Celso, Guidone, aliisque authoribus præcipiuntur. Quamobrem, quemadmodum hujusmodi cancri citra noxã & extrahi, & curari omnino possint, communis utilitatis causa scribere placuit. Ea autem brevissima agendi ratio est, quam docebimus: primum de curatione integra cancrorum, qui exulcerati non sunt: deinde etiam eorum, qui exulcerati fuerint, optima palliativâ

tivâ

tiva cura differemus, qua nos plures viros & fœminas diu produximus, atque ne ea causa perirent, cavimus diligenter: imprimisque hominem quendam ultra vigesimum etiam annum hoc curationis genere ita conservavimus, ut antequam diem clauderet extremum, omnino sanus esset, obiit autem annorum plusquam 80. Principio hujus affectionis signa certissima, ipsorum cancrorum incrementa sunt: ea enim primum producta, ciceris magnitudinem non superant: uno autem atque altero, & pluribus etiam annis grandiora & ad tactum duriora fiunt. Igitur cùm cancrum excindere volumus, ipsum inprimis affectum corpus purgatione præparasse oportuerit, syrupis per quatuor aut quinque dies exhibitis, quorum ad atram, aut ad adustam bilem concoquendam probata natura sit: (ex his enim humoribus malum hoc enascitur ac coalescit) deinde purgatio est adhibenda, quæ cum affectione & hominis natura optime convenire judicabitur. Tertiâ à purgatione die, secundâ aut tertiâ horâ à prandio, duorum ovorum vitelli unà cum albo probè agitata sunto: addito, si placuerit, rosaceo modico. Præstò etiam erit magna lychniorum copia ex tenuissima lini stupa comparatorum: præterea & pulvilli cum victa, quinque digitos lata, & gausapis quoque bona pars paretur, atque etiam acus semoribus consuendis idonea, cum satis tenaci filo, eodemque duplo: Ipse verò homo aut in pulvinis, aut in culcitra resupinus collocetur: utrinque autem duo alii homines sint, qui illius brachia firmiter contineant, ne ipse sibi contra nitendo, impedimento esse possit, dum curatur. Chirurgus vero immineat, hominisque crura suis ipse cruribus contineat, genibus supra culcitram ipsam flexis, & firmis: homo autem superiori à cingulo parte nudus esto: linteum autem utrinque sit, quò sanguis defluat. Cancer autem ipse manu apprehendatur; qui si contrà ipsius mammæ papillam erit, sapienter est divertendus, ne ipsa pereat excisa: quod si versus axillam fuerit, divertendus etiam est, ne quid ex iis musculis, qui ex axilla oriuntur, lædatur. Ubi vero ita recte constitutus fuerit, manuque sinistrâ firmiter comprehensus, tantum cutis acutissimi novacula aperiatur, quantus cancer ipse sit: apertio autem in longitudinem fiat, deinde ex altero cancri latere, caro commota abscindatur, & separetur, ita tamen ut cancer non feriatur. Quod si sanguis erumpat, globulo ex bombace facto locus opplendus est: quem, si id fieri conveniat, alter eorum qui brachia continent, digito comprimat, atque ex altero etiam latere carnem à cancro separet: hæc autem operatio celerrima in Chirurgo postulat expeditionem, cum summa tamen diligentia ac sedulitate, atque maturitate conjunctam, ne quid temerè peccatum sit. Ubi autem utrinque cancer detectus, à carneque separatus sit, acu filoq; medius transfigitur, filumque ipsum alter: filo innodatum, alicui eorum qui adsunt committatur, à quo contentè sublatâ manu tenendum est, atque hinc & hinc contra eam partem, quà Chirurgus secat, divertendum. Ubi verò ex utroq; latere probè fuerit à cætera carne cancer separatus, inferiori ex parte penitus est abscindendus, idque quàm fieri possit expeditissimè, digitis admotis, ut totus cancer abscindi sentiatur, nihilque ex eo penitus relinqui: hoc verò commodissimè fieri solet gladiolo illo, quo Italici Chirurgi ad tumores aperiendos utuntur, cujus figura scarificatorio gladiolo persimilis est; aciem autem utrinque acutam habet: utendum autem curvâ acie, cuspideq; acutissima; namque illa pars commodiùs ea quæ inferiora sunt, resecat, idque nullo erumpentis sanguinis, aut alterius rei nocumento fit. Adeò autem celerem operationem esse volumus, ut plus in trajiciendo cancrò, filoque colligando, quàm in eodem penitus eruendo moræ sit: namque hujusmodi abscissiones fœminis plerunque contingunt, quibus natura debilior, animusque magis dejectus quam viris est. Cum abscissum, extractúmque penitus fuerit, ne quid ex eo intus relíqui sit, diligenter est pervidendum: adeò autem durum est, ut metuendum hoc raro sit. Hæc ubi expedita fuerint, sanguis omnis, qui ex vulnere fluit, diligenter abstergatur; ac mox lichnii ovo intincti, indantur: ita tamen ne nimium compressi dolorem augeant: neque enim totus locus opplendus denia nimis lichniorum inculcatione est: imponendæ autem stupæ eo semovo matinctæ, pulvillique & vitta sunt adhibendæ. Postero verò die eâdem horâ digestivo curabitur, aut balsamo illo nostro, cujus magna ad conglutinandum, mundandum, carnemque inducendam, efficientia est; id plumâ leviter ungendo fit additis etiam filis siccis, non tamen nimium compressis, ut caro ipsa paulatim coalescat, & sese committat. Circa ipsum verò vulnus, superque, atque circa mammam, defensivum addi oportuerit, ex rosaceo, cera, & bolo armenico confectum: ejus autem quod diximus balsami usu quam citissimè emundabitur vulnus, caroque inducetur, atque sanabitur. Super balsamum autem emplastrum basilicon, lino extensum imponimus. Tandem ubi satis jam inducta carnis erit, cicatrix filis siccis, impositoque basilico, aut leonato dicto emplastro procurabitur, aut ex gummi elemi emplastro composito. Quodcunque autem sit, sæpius per diem abstergendum. Exulcerati autem cancris nulla alia præter palliativam curatio est: nam quicquid adhibueris, vehementer nocueris. Nostra autè in hoc genere, hujusmodi curandi ratio est, ut qui hoc malo infestatur, certis quibus commodum videtur temporibus, in anno purgetur; deinde per singulos menses binis aut ternis pilulis atram bilem purgantibus utatur, noctu sub ipsum cubandi tempus: ea autem aut ex fumaria commodissimæ sunt, aut ex helleboro, aut lapide lazuli, aut epithymo, aut fœtidæ, aut eæ quæ ex nitro, ab *Andrea Trajano* descriptæ sunt: his enim corpus purum conservatur, humorque ipse minuitur potiùs quàm augetur. In vulnere autem unguentum pompholygos ponimus, aut illud quod à *Joanne Vigone, in antidotario* describitur: hoc in lino extenso sine filis utimur, namque fila etiam nocere deprehendimus: etenim si vulneri tenaciùs adhæreant, sanguinem eliciunt, isque sanguis nocumentum adfert. Porrò quod probatissimum in hoc unguentum nobis semper fuit, illud imprimis est. *℞. olei rosati, olei omphacini, an. lib. semis, sipi hircini & unguenti rosati, unguenti populeonis, an. unc. ij. f. mirti ... succi plantaginis, succi acetosæ, an. unc. ... vini granatorum unc. ij semis. Bulliant omnia lento igne usq; ad consumptionem succorum & vini: postea colentur: addatur cerusæ, unc. ij. semis, lithargyrii, unc. v. plumbi usti, antimonii, an. drach. x. tutiæ Alexandrinæ, unc. j. semis, camphoræ ... omnia triturata, ut ... fiat unguentum molle, videlicet, liquefacta cera cum oleis, & in colatura portentur reliqua mineralia, ducendo corpus ipsum unguenti per duas horas cum pistillo in mortario plumbeo.* Atque hoc optimum omnium in hoc genere medicamentorum est. *Arcæus lib. 2. cap. 3. de Curand. Vulneribus.*

† Plura de Cancro mamillarum vide apud *Bened. Sylvatic. Centur. 2. Consil. 31. Bourgeois lib. obstetr. p. 121. Hornung. Cist. Med. Epist. 59.* Mammarum cancri curam describit *Borell. Cent. 2. obs. 51.* adde *Joh. Scultet. obs. p. 105. & 107.*

Observatio III.

De mamma cancrosa ementita.

Erat mihi frater Joannes Pareus Chirurgus, Vitrei in Britannia habitans. Is aliquando animadvertit mulierculam mendicantem, quæ mammam ostentabat, velut cancroso ulcere obsessam, aspectu horribili, propter multum & sordidum pus, quod in subje-

ctum linteum manare videbatur. Mulierculæ faciem, vividumque in facie& circumstantibus ulcus locis colorem, totius denique corporis colori illi consentientem evexiam, (erat enim præpinguis, & optimo corporis totius habitu) cùm propiùs & diligentiùs esset contemplatus, facilè adductus est in suspicionem latentis doli. Conjecturam suam magistratui indicavit, impetravitque ut mendicam illam sibi liceret in suas ædes deducere, quò certiore notâ rem omnem exploraret. Renudato igitur ejus pectore, comperit sub axilla spongiam imbutam liquore ex brutino sanguine & lacte commixto, sambucino tubulo, per latentia ficti cancrosi ulceris foramina decurrente Ergo calente aqua mammam fovit, udoque fotu sibi invicem supertextas, & glutine ex bolo armeno, ovi albumine & farina cohærentes, ranarum nigrarum, viridium, & citrinarum pelliculas resolvit, hisque resolutis subjectam mammam integrâ sanitate fruentem comperit. Conjecta in carcerem eo nomine mendica, fassa est eas se fraudes coactam à mendico adultero, qui & ipse circumposito tibiæ liene bubulo, certisque locis quibus commoratus liquor stillaret perforato, monstrosæ magnitudinis & malignitatis ulcus, circum tectis undiq; sordidato linteolo lienis appositi marginibus effingebat. Quæsitus sedulò mendicus adulter comperiri non potuit, ipsa loris operta in exilium acta est. *Pareus lib.24.cap.18.*

Observatio IV.

Tumor durus, crassitie ovi gallinacei in mamilla mulieris cujusdam repertus, cancrum ementiens.

EGo aliquando ad nobilissimæ mulieris dissecandum cadaver vocatus, reperi in altera ejus mamma corpus, quod crassitie gallinaceum ovum æquaret, durum & compactum asperiusculi calculi ad instar; pro cancro & Medicis & Chirurgis, dum ipsa viveret, habebatur, quod illi hæc durities, dum vel leniter comprimeretur, esset valde dolorifica.

Sed & paucis abhinc annis, vocatus ad curam honestissimæ mulieris, quæ pari morbo laborabat, Medicis Chirurgisque cancrum subesse affirmantibus fortiter restiti: non enim profundiùs defixus hærebat tumor, non erat partis habitus à nativo colore mutatus, non venæ in ambitu tumentes, non ulla alia aderant cancri syllogistica signa. Nam & illi mulieri statâ & suâ periodo fluebant menses, facie, totoque corpore bene habita & colorata visebatur, ab omni dolore immunis, nisi cùm pars affecta comprimeretur. Sed nec ex eo tempore vel tantillum accrevit tumor, nullum aliud malignum accidens supervenit: imò etiam nunc alacris vivit, corpore & mente bene composita. *Idem lib.6.*

Observatio V.

Carnosa, sub dextra mamilla, ex vitiosa sectione, excrescentia, solo filo curata.

VIdua quædam annorum quinquaginta, pruritus impatientiâ, dextro sub ubere cutim unguium scalptu leviter vulnerat, dolore eum ad locum sanguinem provocante, cum miti febre, oboritur phlegmone. Ad curam declamatissimum & nostris hominibus miraculum, Agyrtam quendam Lithotomum advocat. Is cancrosum esse ait ulcus, solo ferro paratam salutem, utque credat & admittat, persuadet astantibus, & vetulæ. Mox novaculâ per transversum cutim, musculosque penetrat, ac vulnus quatuor digitorum latitudine efficit. Huic cùm salvam subesse carnem, rubentemque videt stillare sanguinem ægramque præ dolore sibi ferè eximi sentit, nihil ultrà patrat, sed sistit hæmorrhagiam, vulnus consuit, quod post discessum ejus nondum consolidatum, validissima sternutatione ruptum, dissectis musculis instar labiorum, egressum indulsit. Advocati barbitonsores, madentem & dolentem continuè carnem exiccare, ignito etiam ferro, moliuntur, cutem tamen inducere nequeunt. Desperata jam ferè igitur, me fœmina advocat; quam salutis prognostico recreatam, tenacissimo subtilissimoque filo, carnem circa ducto, indiesque strictiùs contracto, donec tota decideret excrescentia restitui *Ioan. Jessenius, de suis mihi per Clariss. V. Laur. Scholtzium communicatis Observat.*

Observatio VI.

Phlegmone mamillæ pro cancro habita, curata.

MAgius ad nobilem quendam Bononiensem, qui tumorem in mamilla dextra habebat, quem quidam cancrum esse arbitrabantur, vocatus; hunc phlegmonen potiùs, cùm diuturnus non fuisset, esse judicavit. Priùs ergo farina tritici, in aqua & oleo communi ut Galenus docet, decocta tumorem istum maturavit, postea cùm signa maturationis apparerent, ferro aperuit. Quo facto, syncerum pus exire cœpit. Senserat autem Nobilis iste ante sectionem, intus quasi palpitationes quasdam, quod itidem tumorem istum cancrum non esse arguebat. Tandem digerentia adhibens, terebinthinam nimirum cum vitello ovi mixtam, ægrum hunc pristinæ sanitati restituit. *Laur. Scholtzius, de Observat. propriis liberalissimè ad me missis.*

Observatio VII.

Sanguinis è sinistra mamilla stillatio periodica cohibita: lethalis cancri causa.

NObili cuidam fœminæ, stato temporis intervallo, memini sanguinem è sinistra mamma fluere guttatim solitum: & cùm imprudenter Medicus adstringentibus remediis inhibuisset, ac retinuisset, enatum cancrum: quo periit. *Dalechampius Annotat. ad cap. 13. lib. 26. Plinii, litera K.*

Observatio VIII.

Mulier cancrosa mammâ, annua purgatione levata.

MUlierem quandam, quæ cancrosum in mamma tumorem habebat, quotannis vere ineunte vacuans, sanavi, subinde forti pharmaco melanagogo usus; quam quidem purgationem si quando prætermiserat, dolor ipsi profundus sentiebatur, atque ita illicò accersitum me, purgare se jubebat. *Gal. Comm. ad Aphor. 47. lib. 6.*

Observatio IX.

Mamillarum cancro, si materiam putrefactam continebit, bonis ægri rebus, facto per sectionem emissario, consules: ne materiâ regestâ intrò ex intempestivo refrigerantium, maximè per plumbi laminam, usu, lethali Asthmati, & pectoris, ex sero cruento & sanioso, hydropi, occasionem præbeamus.

SI cancer mammarum est magnus, & materia jam collecta sit & putrefacta, satius est materiæ exitum dare, quàm materiam illam putrefactam relinquere: nam experientia didicimus, materiam illam gravissimos dolores inferre, qui post apertionem mitigantur. Adde quòd ex dissectione novimus, thoracem repleri sero sanguineo; nimio usu repellentium: quod superiori anno 1553. mercatori cuidam evenit, in *Montagnar*, civitate Galliæ Narbonensis, qui priusquam moreretur, laboravit magna anhelandi difficultate: Nihil aut parum expuebat, tandem vita decessit, & in thorace repertæ sunt seri amphoræ quatuor. Quod accidisse puto, propter laminam illam plumbeam, quam semper gestabat, & medicamenta fortiter refrigerantia & repellentia, quibus usus est; etiam

post suppurationem. Argumento est, sanguinem refudisse in pectus, quia tumor maximus erat, qui detumuit, & longe minor factus est, post usum illorum remediorum. Et priusquam laboraret, difficulter anhelavit, donec è vita excesserit. Serum illud erat sanguineum, id est, videbatur sanguis paucus, in sero dissolutus, nec tale esse, quale reperitur in peritonæo & pericardio. *Rondeletius Methodi Curandi, lib. 2. cap. 24.*

OBSERVATIO X.

Cancer mammæ medicationibus irritatus: cùm jam pulchrè curatus crederetur, recrudescens, mulierculam de medio sustulit.

MAtrona quædam Haganoensis, aliàs naturâ faceta ac hilaris, cancro exulcerato ac fœtido, circa mammas oborto, profusione sanguinis singulis ferè momentis tantâ laborabat, ut vix sæpenumero sibi potuerit: Quæ meâ, & Antonii Chirurgi Nosodochii Argentinensis constituti operâ restituta fuit, ut ne minima quidem latentis alicujus mali suspicio superesse putaretur. At bimestri in ea curatione consistente, malum recrudescens, multo sæviùs quàm antea, miseram brevi admodum tempore è medio sustulit. *Melchior Sebizius, suis ad me datis Observ.*

OBSERVATIO XI.

Cancrorum in mammis cura palliativa, tum de eorumdem cum pepticis irritatione lethali, historia.

NOn contemnendum auxilium cancris non ulceratis venit ex lamina plumbea, argento vivo oblita: nam & testatur Galenus plumbum ulceribus malignis & inveteratis esse utile remedium. Quin & ejusmodi laminas plumbeas, hydrargyro oblitas, malignis ulceribus, quæ reliquorum remediorum vires eludunt, velut quoddam alexipharmacum esse, quo ipsorum cacoethia dometur & absumatur, antiquâ fide & doctrinâ testis est Cauliacensis Guido. Id remedii genus cum Domino Hostinio, Medico nunquam satis laudato, imperante, & me probante, aliquando præscriptum esset Dominæ de Montigni Reginæ Matris asseclæ, cancro, quod nucis juglandis magnitudinem æquabat, in mamma sinistra obsessæ, non quidem persanavit, sed tamen incremento malum prohibuit. Itaque ejus tandem pertæsa, cum se Medico cuidam promptam sanitatem audacter promittenti, tradidisset, vitæ dispendio experta est, quam esset damnosa, quæ reliquorum ulcerum more cancri suscipitur curatio: Nam Medicus, cùm procul abjecto nostro illo remedio, remollientibus, calefacientibus, & attrahentibus mali curationem esset adortus, irritatis dolore, inflammatione symptomatisque omnibus, in tantam molem crevit tumor, ut cùm attractus humor, parte ipsa non contineri posset, mammam ita distenderit, ut instar mali granati maturitate exactâ dissilientis mediam se ruperit: Unde obortâ hæmorrhagiâ effræni, ad eam compescendam coactus fuerit causticos pulveres inspergere. Verum hinc sæviùs efferatis inflammatione, & dolore, obortaque insuper syncope, animam, pro sanitate promissa, in Medicissinum misella deposuit. *Pareus lib. 6. c. 30.*

OBSERVATIO XII.

Arrhenico & sublimato temerè cancrosa mammæ inspersis: horribilia atq; formidanda symptomata & mors ipsa inducta.

SEptica, nonnisi repressa crebrâ lotione ex portulacæ succo, limonum, solatri, aut sempervivi, ulli ulceri adhibenda sunt, debentque cerato leni permisceri parvâ copiâ & in parte quæ à principibus procul absit. Majore enim copiâ, nec repressâ, in ulceribus cordi propinquis, ut in mammæ cancro, illa præsertim arrhenicum & sublimatum, mulierem diebus sex sustulisse notavi: perinde ac si id hausisset. Horis circiter tribus ab inspersio pulvere, vehementi rigore concussa, vomitione mox tentari cœpit & crebris animi defectionibus corripi, cum pulsu languido, quæ dein sensim aucta, oborto extremarum partium frigore, & facie reliquoque corpore supra modum intumescente, miserè illam jugularunt. *Fern. Meth. Med. lib. 6. cap. 18.*

OBSERVATIO XIII.

Cancros mamillarum nonnunquam probi victus ratione, sine magno vitæ dispendio, ad productam ætatem usq; foveri posse.

NOvi nonnullas mulieres, cancros in mammis habentes, solo bono vitæ ordine, absque ullo medicamentorum topicorum irritamento, per longum vivere tempus, ita incolumiter, prosperè, & sanè, ac si nullum paterentur morbum. Ex iis verò una superstes est Venetiis, nobilis uxor probi viri Alfonsi a Cavalleria, quæ ab hinc triginta & amplius annos, cancrum in mamilla habet, absque ulla tamen offensa, cui tamen ipsa nunquam remedia admoveri concessit, sterilis namque mulier hæc est, in primam ingressa senectutem. *Amat. Lusitanus Cent. 3. Curat. 32.*

OBSERVATIO XIV.

Tumor mamillæ, mali magnitudine, cancri opinionem præbens.

MUlier juvenis, in Mache, cui ab anno cœpit crescere tumor parvus nucis avellanæ magnitudine in mamma: nunc mali magnitudinem æquat, ac dolet, verendum ne in cancrum vertatur. *Jo. Bauh. in Diario Observ. suarum.*

STRUMÆ.

OBSERVATIO I.

Strumæ in mammis utriusq; sexus.

CElsus dicit, Megen Chirurgum referre, in mammis mulierum se strumas reperisse, ac si magnum quid retulerit. Nos enim non solùm in mulierum, sed & in virorum mammis strumas vidimus: & tunc anno millesimo, quingentesimo, trigesimo septimo, in mense Aprili, opem medicam exercemus in mulierem quandam, quæ omnem ferè corporis partem, usque ad inguina strumis plenam habet. *Brassavolus Comment. ad Aphorism. 26. lib. 3 Hippocr.*

PURIS EFFLUVIUM.

OBSERVATIO I.

Puris ex Mamillis fluxus diuturnus.

UNi ex Ancillis cœnobii, sæpe fluit pus per mamillas, idque ab aliquot annis: fuerat etiam uteri fluoribus albis obnoxia. *Jo. Bauh. in Diario Observationum suarum.*

VERMICULI.

OBSERVATIO I.

In Mammis Matronarum quarundam vermiculi nati.

ALiquando vermiculum vidi ex nobilis & spectatissimæ fœminæ mammâ natum. *Rondeletius Hist. Aquatil. cap. de cancro fluviatili.*

Mulierem scimus, quæ cùm gravissimis uberum doloribus exagitaretur, nõ ante dolore desierit, quàm apertis vomicis utrinque teres vermiculus prosilierit. *Balduinus Ronsseus Miscellaneorum Epistola 10.*

***

LAPI-

LAPIDES.

OBSERVATIO I.

Lapides in Mammis mulierum observati: sed & cuidam mamma tota lapidefacta.

LAc in mamillis lapidescit, ubi non emungitur, atque in apostematum collectionibus lapidosa quędam congeries ac concretio aliquando eximitur. *Levin. Lemnius lib. 4. cap. 12. de Occult. nat. mirac.*

Certè illud affirmare possum, me Patavii vidisse muliebrem mammam in saxum evasisse, quod, cùm mortua jaceret, hæc fonte mersa fuisset. Magna sine dubio vis, & fontium, & balneorum. *Heurnius lib. 1. Methodi ad proxim.*

† Mammam quoque totam Scyrrhosam & quasi lapideam annotavit *Salmuth. Cent. 2. Obs. 8.*

OBSERVATIO II.

Ad papillarum rimas, quæ puerperas mirum in modum excruciare solent, remedium præservativum, longâ experientiâ comprobatum.

CUm aliquando apud honestam, & piam matronam Locarnensem, conterraneam meam, de papillarum rimis, puerperas plurimum molestantibus, verba facerem, illa & mali magnitudinem, & remedium ad id præcavendum longè excellentissimum pluribus mihi exponere cœpit. Ac quod morbi magnitudinem attinet, constanter & sanctè asseverabat, mulieres parturientes, aut parientes, aut postquam pepererint, non tam acutos & diros sentire dolores, sicut si à partu rimis illis papillarum laborent. Tam vehementes enim illas, dum infantem lactant, (aliàs non dolent, aut parum admodum) dolores sentire, ut vix effari possit: quamquam aliæ magis, aliæ minùs doleant. Remedium autem tale est. E pura cera calyces duos, instar calycum glandium, aut digitalium (ut vocant) effingit, tantæ scilicet amplitudinis, ut papillas complecti possint. Postea in illos calyces guttulas resinæ abietis infundit, & papillis admovet suum cuique, & ita eas tegit. Ne verò calyces decidant, thoracem lineum artificiosè ad id paratum, adhibet. Quòd si quandoque decidant, & resina effundatur, vel si resina absumatur, novas guttas, ut priùs infundit. Totis autem tribus ultimis gestationis uteri mensibus, septimo nimirum, octavo, & nono, calyces, ut dictum est, præparatos, die simul & nocte gestandos dicit, atque ita fieri, ut neque mulieres illæ, quæ pupillarum malum illud anteà sensissent, sensuræ sint in sequenti puerperio: neque illæ, quæ priùs non senserant. Omnes enim præservare, sive antea laboraverint, sive non, tum in seipsa, tum in aliis multis se bene expertam esse. Hæc à matrona accepi. Fieri autem fortasse poterit, ut integrum unum tantùm mensem, nonum scilicet, calices illos gestâsse sufficiat, atque id experiri operæpretium fuerit. Quod ideò dictum volo, quia pleræque mulieres, præsertim nobiles & delicatiores, molestè fortasse tulerint, vel propter se, vel propter maritos suos, mamillas ita resinosas tam longo tempore gestare. Quamquam si magnum illud malum quandoque fuerint expertæ, non resinæ tantùm, sed aliis etiam quibuscunque graviter medicamentis, non papillas modò, sed & totas etiam mamillas, oblinìri sustineant. *Thad. Dunus.*

Oleum de cera, sanat crepaturas & fissuras labiorum, rimas & corrosiones papillarum, in mamillis mulierum, *ex libro quodam Italico manuscripto.* ℞. *Olei de cera nova, destillati per alembicum vitreum* eo penitus modo, quo thuris oleum destillatur, & hoc oleo rimas inungas labiorum & papillarum in mamillis, & subitò sanantur, & nihil impedit, etiam noctu puerum lactare; dolorem enim tollit. *Gesnerus.*

Ad fissuras labiorum, mammarum, manuum, pedum, &c. ℞. *Lactis spumam, ubi lac resederit, misce cum adipe, ad modum unguenti redigendo,* quo unge locum, *Oleum ceræ novæ destillatum per alembicum vitreum,* quemadmodum fit oleum thuris, ad idem valet, inungendo locum dicto oleo, & præsertim mammas (papillas.) *Angelus Agathus.*

Ac mamillarum ægritudines, doloresque, remediũ optimum & probatum. ℞. *Vitellorum ovorum, num. ij. ceræ novæ, & tutiæ præparatæ, olei rosacei, sing. parum, misceantur & liquefiant ad ignem, & fiat unguentum.* Verùm antequam hoc unguento utantur mulieres, oportet ut priùs mamillarum capita, vino albo, in quo cocta fuerint rosarum folia, plantaginis, olivarum, laventur: deinde cùm bene siccata sint, super linteum unguentum expandatur, applicetúrque, & sanabuntur. *Pedemontanus.*

OBSERVATIO III.

Ad eundem affectum quædam alia.

UXor mea, elapso puerperii tempore, de papillarum rimis graviter conquerebatur. Infantem enim uberibus admovens, intolerabiles sustinebat dolores, ita ut eum ampliùs lactare non posset. Cumque aliam nutricem non haberem, cœpi cogitare, quâ ratione infans posset ali, donec nutrix mihi offerretur. Ex spongia igitur nova particulam instar nucis avellanæ formatam, & vesica suilla (multis foraminibus acu grandiori in ea factis) obductam, extremitati canalis illius, per quem infantes potum ex suis cantharis attrahere solent (nostrates vocant *ein Schnautzhænlein*) fortiter alligavi, & cantharum lacte caprino tepido repletum, ori infantis admovere jussi, ex quo non aliter atque ex uberibus matris lac suxit: sed oportet ut hæc ficta papilla singulis septimanis semel aut bis renovetur, lac exprimatur: & linteo puro, ne à muscis conspurcetur, tegatur. Ad rimas autem papillarum, ex cancris vivis contusis, coagulo vitulino, cum flore lactis, invicem coctis, & fortiter expressis linimentum fit præstantissimum. Alio tempore cùm papillarum rimæ valde essent humidæ, confeci tale unguentum. ℞. *Rad. symphyti maj. torment. bistortæ, siccar. an drachm. ij. herb. millef. plantag. acutæ, an. M. j. auric. muris viridiũ, M. s. contusa coq. in butyri maialis, sole dealbati s. q. Colat. fortiter expressæ, adde, Boli arm. drach. iij. thuris albi drach. ij. ceræ albæ q. s. fiat. unguentum,* quod adhibeatur cum petiis. *De Clarissimi Viri Joan. Franci Hildesii Med. Cameniceni Observationibus.*

† Confer *River. obs. comm.* *pag. 330.*

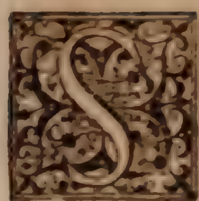

OBSERVATIONUM MEDICARUM, LIBER TERTIUS,

Qui agit

DE PARTIBVS NATVRALIBVS NVTRITIONI serviєntibus, & imò ventre conclusis.

PRÆFATIO.

VPERIORE Libro, Cor, Vitæ domicilium, quod necessitatis jure, Principatum obtinuit: & secundam Corporis regionem unà cum subsidiariis suis partibus occupavit, prosecuti sumus. Tertio proinde hoc nostro Libro, Hepar, quod & ipsum, exortus sui occasione, inter reliquas Principis dignitatẽ meruit: in quo θρεπτικὴ Facultas dominatur, suis quoq; administrantibus nutritionis famulis stipata, pertractabimus: ostendemusq; quàm multivariam & illæ quoq; novis sæpè, raris, miris, insuetisq; tum conformationibus, tum morbis & vitiis, à communi vulgoq; cognita via secessionem faciant, adeoq; cæteras omnes, ob crescentem subinde, detestandam ingluviem, eâ in parte vincant. Situm porrò Naturalis hæc Facultas, velut convenientem locum, in ima & tertia corporis regione, quæ venter inferior seu κοιλία per antonomasiam dicitur, sortita est. Superioreq; parte Xiphoide & diaphragmate: inferiore ossibus pubis, ilio, ischio: posteriore quinq; lumborum vertebris, & osse sacro: anteriore toto abdomine, quod quidam ἐπιγάστριον vocant, circumscribitur. Hac arce postrema, Hepar unicus Princeps, cum stipatoribus suis conclusus, necessariis suis sumptibus universi corporis familiam alit: fuerit q; ea, reliquarum Regiarum veluti Officina, seu potiùs culina, sanguini elaborando, & corpori fulciendo deputata: quibus penum necessarium subministret, jacturamque effluvii à calore innato, aliisque causis contractam, reparet. Et verò Principis hujus ministri ad duo potissima officia destinati sunt: Chylosi œsophagus, stomachus, ventriculus, epiploon, & intestina inserviunt. Hæmatosi verò, mesenterii venæ, vena cava, vesicula fellis, lien, renes, ureteres & vesica urinaria. Atq; hic est partium nutritoriarum numerus, hic ordo œconomiaque, quam hoc Libro, DEO Opt. Max. prosperante, observabimus.

DE OESOPHAGO ET GVLA.

ET PRIMUM. *DE DEGLUTITIONE.*

OBSERVATIO I.

Citra deglutitionis sensum, & immoto gutture bibere nonnullos.

MULTI sunt qui absque transglutitionis motu bibunt, sed descendit quod bibunt, ac si in phialam transmitterent, ut nutrix Renati filii mei majoris natu facit, in hoc casu non indigent membro mandente. Respondemus hoc esse rarum. & præter naturam, sicuti præter naturam est, actionem aliquam habere vitiatam, nam id raris contingit hominibus. *Brassavolus Comm. ad lib. 4. Hipp. de Rat. Vict. Morb. acut.*

Vidisse, dum puer essem, me memini, Germanum quendam, tribunum militum, qui cum Gallis stipendia merebatur, solitum vinum haurire immoto gutture. *Cardanus lib. 8. cap. 40. de Varietate.*

OBSERVATIO II.

Quidam vel volentes, vel mercede incitati, varia; veluti urceos vitreos, vitra confracta, clavos ferreos, mucronem, coria, testas, lapides, ligna, pisces, aliquando aculeatos quoque, anguillam vivam, porros octoginta, tres thaleros, chordam cum cruce, gemmis & quadraginta unionibus instructissimam, deglutiverunt: quæ paulo post, sine vitæ periculo, per anũ egesserunt.

MEmini quod hominem viderim, qui urceos vitreos, clavos ferreos, aliaque multa devorabat, modicâ stipe; inde paululum contrectatis præcordiis singula reddebat: idem aliquando ad octoginta porros

ros magnos crudos comedit. His igitur ventriculus est pro sacculo,& mergos imitantur. *Cardanus de Varietate,lib.8.cap.40.*

Vidimus nos quendam aqud Ferrarienses, heluonem potiùs, quàm hominem dicendum, qui coria, testas, & fracta vitrea vasa comedebat, concoquebat, & digerebat, ut eum omnes struthiocamelum appellaverint, avem, cui concoquendi sine delectu devorata, mira natura inest: ut experientiâ factâ comprobatum apud Antuerpienses habuimus. *Lusitan. Schol.Centur. 2.Curat.69.*

Castilionensem quendam hominem me cognovisse recolo, qui mercede ductus, multa saxa devorabat, quibus tamen nutriri proculdubio non poterat: sed paulo pòst, cum alvi excrementis, silices duros ingestos, egerebat. *Abraham è Porta Leonis, Dialog. de Aur.*

Circumibat hic ante annos aliquot, puer mendicans, quæstum miserum & horrendum simul obiens, quatuor oboloru pretio, lapides quamplurimos, quos passim obviam colligebat, juglandis quoq; nucis magnitudine, unà vice quàm citissimè deglutiebat adeoque ventriculum implebat, ut ex collisione horum dum premebatur, strepitus apertè audiretur. Hos deinde sine labore excernens, ablutosque rursum, vel alios de novo collectos, devorabat. Quem post menses aliquot eadem adhuc exercentem, denuò Friburgi inveni & vidi Quamdiu verò vixerit at quid tandem passus sit, intelligere non potui. *CL. V. Felix Platerus de Observationibus propriis.*

Ventriculi orificia non situ duntaxat invicem variant, sed inferius quoque superiore arctius: quòd rudes, non tritas, duras magnasque moles homo subinde devoret, ad quartum ingressum amplam ventriculi viam esse oportuit. Per inferius è contra rariùs magnum durum, non conversum in succum, crudumque transit: quamquam sanè non adeò angustum sit, ut solum cremorem transmittere queat, quandoquidem nō pauci quamplurima fructuum ossa impensè etiam magna, crebrò devorata, innoxiè excernunt: & Galenus, à quodam annulum aureum, qui ore tenebatur, imprudenter deglutitum, eundemque promptè excretum, narrat. Neque orificii hujus amplitudinem se ignorâsse callidus ipse Hispanus docuit, qui superiori anno, Clinianæ cuidam Bacchidi, quadraginta uniones, ex illis, quas hîc nobiles matronæ collo gestant, unà cum aurea cruce, quinque gemmis instructissima & fide pariter, quâ hæc continebantur, suffuratus est. Illa namque, cùm huic noctem se daturam, nisi priùs numeratis quinquaginta aureis, negaret, atque is lętè annuisset: ipsa à patritio Veneto pathico suo, ut comptior ornatiorque & placita magis esset, elegantissimum uxoris suæ monile obtinuit; cui Hispanus, quò meretriculæ vices reponeret, inhians, eam quàm potuit fallacissimè; ut suaviùs tandem obdormiret, exercuit, ac postmodum soluto monili, singulos uniones & crucem, & postmodum fidem (ne quid suo furto obstaret) devoravit. *Vesalius lib.5.cap.3.de hum. corp.fab.*

Admirandum, modò verum sit, quod narratur, quendam acumen cultri prærupti devorâsse, ac idem per posteriora reddidisse: quamvis existimarem ferrum rubiginem posse contrahere, quæ & intestina oblædere posset, licèt rursus per fæces, quæ continuò per intestina exeunt, rubigo auferri posset. *Forestus lib.13. Scholio ad Observat.28*

Jussu Henrici Christianissimi Regis liberavimus morionē, qui in ludo Gladiatorio coram Rege, & nobis videntibus, cuspidem Ensis fracti acutissimam, & dodrantalem, arreptam, confestim deglutivit. *Montuus lib.1.Tom.3.anasc.morb.*

Principi Rohano erat morio, Guido nomine, deglutivit ille aliquando Ensis mucronem, tres digitos longum, duodecimoque post die per anū, quamquam ægertimè reddidit, vivunt adhuc multi nobiles, hujus rei oculati testes. *Pareus lib,24.cap.19.*

Danda sunt quæ lubricas vias reddunt: mox cataplasmatica fortia, à potu multo decocti malvarum, althææ, sem. lini, acanthæ. Magnes, inquit Serapio, bonus est illi, qui transglutierit acum vel ferrum: illi quoque qui habet ventris fluxum, ex assumptione scoriæ ferri Hac methodo sanavimus famulum Dominæ à Valle, qui clavem ferream, non parvam, deglutierat; & Gui donem Regis morionem, qui cuspidem Ensis fracti, dodrantalis longitudinis devoraverat, Turoni. *Montuus Chirurg.cap.19.*

Narratum est nobis aliquando, lignum ad digiti longioris crassitudinem & longitudinem devoratum fuisse, & per annum in corpore retentum: deinde ab eodem viro, qui illud deglutiverat, in templo sedente, torminibus ventris correpto, & in domum eunte, alvumque tunc excernente, per sedem ejectum esse. *Forestus Observ. Med.lib.15.Scholio ad Observ.28.*

Memini fratrem meum Theodorum Forestum, tunc puerum existentem, plumbum rotundum, sed depressum, inter ludendum, cùm in ore teneret, deglutisse, tertio deinde die absque molestia denuo cum fæcibus per alvum reddidisse. *Idem citato loco.*

Est apud nos nauta, mihi notus, qui vivam aliquando anguillam devorare ausus, integram vivamque alvo reddidit. *Gesnerus lib.4.Hist. Animal.de Anguilla, pag.53.*

Alcmarianum novi, qui acanthios fluviatiles coctos, pinnis ablatis, sine noxa deglutiebat. *Forestus lib. 15.Schol.ad Obs.28.*

Bassus apud Imperatorem Carolum, halecem, interaneis ablatis, aliquando cum Cerevisia deglutisse fertur *Idem.*

Quidam Alcmariæ, tres Daleros, cum cerevisia unico haustu per gulam demisit, & tertio die iterum per alvum reddidit. *Idem citato loco.*

OBSERVATIO III.

Aliqui per imprudentiam fructuum ossa, annulos, nummos, & id genus alia innoxiè devorârunt, & per alvum egesserunt.

NOn pauci ossa fructuum valde magna, sæpe plurima devorant. Jam annulum quidam aureum, quem ore tenebat, imprudens deglutivit: alter verò nummum; alius aliud durum quoddam, & quod confici non potest. Attamen hi omnes facilè excreverunt ea quæ devorassent, nullo his superveniente symptomate. *Gal. lib.3.de Facult. natural.*

OBSERVATIO IV.

Temere & incautè, vel avidè quidam, poma S. Joannis; Persica; carnes induratas; intestina duriora; pulmones vervecinos; calculos æneos, & acus deglutientes, suffocationis periculum & tabem incurrerunt: tum quomodo, & quibus remediis his succursum sit.

COncubina cujusdam nobilis, cùm in ultimo mense partus gravida foret, poma cruda immatura, quæ à Divo Joanne nomen habent, cùm avidiùs sine masticatione deglutiisset, gulæ ita infarcta sunt, ut noctu penè suffocata, voce quoque in totum suppressâ, anhelitu impedito, animam agere videretur. Ad quam noctu evocatus, speculo in os immisso, nihil quicquam in gutture inspicere potui. Permanserat in tali angustia, & sine voce per duas horas: sed cum forte fortuna prope lectum animadvertissem poma illa cruda adesse, interrogavi nunquid ex iis quædam devorâsset? Annuit autem, cùm eloqui non posset, digitoque monstrabat in gutture hærere, cùm neque per os cerevisiam sumere posset, eâ ipsâ nares regurgitante, oxymel continuò lambendum dedi: quo ructibus emissis, tandem per continuum usum oxymelitis, pituitâ

pituitâ crassâ per os exeunte mox poma incisa per accetum, in stomachum delapsa sunt, & anhelitum ac vocem recuperavit, & præter omnium opinionem à præfocatione hoc præsidio liberata fuit.

Rustica mulier quæ ultra Sceldam fluvium commorabatur, annos supra quinquaginta nata, quæ & avidius frustum carnis fumo induratæ devoraverat: quod cum non probè masticâsset, & subito inglutivisset, œsophagum transire non potuit, gulæque infarctum & fortiter hærens, suffocationem pene inferebat: adeò ut neque tussiendo, neque verberando dorsum (quod & vulgares recte in tali casu facere consueverunt) neque exire, vel resilire, aut descendere potuerit, viâ œsophagi etiam præclusâ per tres integros dies, nihil edulii aut potus sumens, ex fame, sana existens, mortem expectabat. Verùm hæc ipsa omnis consilii expers me tandem accessit, & quæ contigerant apud eam enarrat, cum recte loqui posset, cum in partibus meri (ut vocant) paulo interius, ut frustum impactum esset. Cùm neque specillo immisso, neque candelâ cereâ attingi posset, jussi ut folliculâ cassiæ liberet, & linguâ attereret, ut paulatim à folliculis cassia soluta, leviter in gulam dilaberetur: cumque à glande alvus soluta esset, & cataplasmate collo injecto, ex *fol. malv. m. iij. flor. chamomill. meliloti an. m. j. rad. althea unc. ij. decoctis in aqua ad mollitudinem, & contusis, adjectis farina sem. lini, fœnugræc. an. unc. iij. & media parte nidi hirundinis, & olei chamomill. amygdalar. dulc. & butyr.* quarto die cum tentaret ptisanam loco serum lactis, impetu quodam carneum frustum in stomachum dilapsum est: & supradictis præsidiis à dicto symptomate liberata, bene deinde habuit.

Retulit quidam, cùm Persicum malum avidiùs devoraret, nucleum seu lapillum gulæ inhærentem eandem obstruxisse; sed cum mox copiosiore potu unico haustu uteretur, vi quadam demissum esse in ventriculum. At postmodum in longanone circa anum hærens, cum ingenti ventris dolore, adeò ut tribus diebus alvum minimè deponere posset, tandem impetu quodam, bombardæ instar, dum globuli emittuntur, per anum erupit simul cum excrementis: quamquam ab eo tempore, pluribus annis pus excernens, in perpetuas hæmorrhoides, vel potius condylomata inciderit, ano ita per lapilli transitum læso.

Memini puellam annos 28. natam, 18. Septembris, Anno 1582. particulam carnis duram & nervosam subitò inglutivisse, eamque iisdem præsidiis à præfocatione fuisse curatam, cùm die sequenti in stomachum delapsa esset.

Filiam viginti trium annorum Regneri ministri Delphensis cognovi, quæ cum intestina bovilla dura & tenacia avide comedisset, gulam obstruxerat, ut per tres dies nihil deglutire potuerit: sed glande alvo irritatâ; & collo prius inuncto oleo liliorum, amygdalar. dulc. deinde cataplasmate injecto, ab eodem malo, cùm mortem omnes astantes timerent, liberata fuit nostrâ industriâ, Deo adjuvante. *Petrus Forestus lib. 15. Obs. 28. ejusq. Observationis Scholio.*

Rarum est, quod tamen post quartum mensem accidit. Puella quædam, devorato multo pulmone vervecino, & inde gravato ventriculo, post nauseam vomuit frustum pulmonis. In œsophago restitit parte superiore, unde graviter conflictata & periclitata, convaluit successu, cucurbitulis affixis, & ferramentis in œsophagum inditis. Nihil deglutiebat interceptâ via. Ex antecedente de malo conjectura facta est. Inflata ejus pulmonis portio œsophagum obsederat. *Hollerius Periocha 8. ad lib. 8. Galeni, comp pharm. part.*

Anno 1547. juxta ædem S. Stephani de Saxis, puella assiduè singultiebat, nihil deglutiebat, dolore facto in œsophago. Antea pulmonibus bubulis largiter usa fuerat. Huic gravitas in stomacho, nausea, vomitus. Frustulum tamen pulmonis, quem ederat, in œsophago restiterat. Cucurbitulis & idoneis remediis tandem rejectum frustulum, itaque liberata est. *Scholiographi ad cap. 33. lib. 1 de morb. intern. Holler.*

Devoravit æneum quoddam numisma, ex ejus genere quos Venetes pro computis suis obeundis utuntur, puer octo natus annos, & filius illius qui ex oneraria & potenti navi in mare cecidit, cum ex Syria Venetias navigaret. Qui puer, nulla percepta noxa, gracilior redditus est: post annum elapsum numisma prædictum cum excrementis egessit, exiguum tamen, & ita à calido naturali consumptum, ut omnibus admirationi esset. *Lusitanus Cent. 2. Curat. 69.*

Proba quædam fœmina infantem curatura Duseldorpii, in Martio anni sexagesimi quarti supra sesquimillesimum, aciculas ore retentas duas, unam magnã, alteram minorem, arrepto infante, quem inopinato in ignem casurum verebatur, fore deglutiit. Hærebant autem primum aliquot horis in gula, circiter palmam latam sub larynge, cum multo dolore & angustiis. Ad quam tandem accersitus, ut nihil cibi vel potus prius exhiberetur, quàm incurvâ forcipe exigua mox afferri jussâ, tentassem, num illæ retrahi possent, vetui. Vix ad teli jactum digressus, sorbitiunculam propinatam intelligo: quâ in œsophagi partes inferiores, paululum supra ventriculi orificium, deprimuntur: ubi novo cruciatu, pungitivoque dolore excitato, revocatus, jussi cerevisiam cum butyro & pane secalino, nostratibus consueto, crassiusque inciso, haurire affatim atque eam decubitu erecto somnum capere: siquidem nox erat. Hoc modo aciculas ad ventriculum deturbatum iri sperabam: quum eas infixas, vomitu has partes contrahente, firmiusque eo nisu impingente, tutò per fauces reddi posse non viderem. Sic post noctis medium tertia hora, panis illius pondere depressæ, in ventriculum resederunt. Inde eam secundo die jusculis pinguibus cerevisiaque cum butyro ali, & in dextra decumbere libero ventre, pulvinaribus suppositis femori & brachio, ut minus impeditè ex stomacho per pylorum in intestina descenderent acus, jussi. A meridie surgentem hinc inde inflectere corpus nolui, ne inæquali motu in intestinis alicubi infigerentur aciculæ: sed ut citra inflexionem erecta, moderatè inambularet, quò cum excrementis procliviùs ad intestina inagna siderent acus, consului: atque ut deinde exoneratæ primùm fæces in vase conservarentur: quibus postero manè depositis, apparuerunt aciculæ, qua dixi forma: longior vero erat curvata nonnihil. Hæ eo quoque fuere gratiores, quòd mulier hæc vel metus magnitudine, vel alia de causa, graviter ægrotare videretur. Post dies verò non multos, omnino convaluit. *VVierus lib. obs. Medicar. circa finem.*

† Calculos deglutitos annotavit quoque *Borell. Cent. 1 Obs. 69.* qui & *Obs. 81. ejusdem Cent.* araneæ deglutitæ meminit. *Idem Cent. 4. Obs. 56.* araneam, & quidem innoxiè voratam commemorat.

OBSERVATIO V.

Os acutum devoratum, per cutem, erosione factâ, exemptum.

Refert Arculanus, se vidisse os acutum gutturi infixum, tandem in fine duorum mensium per cutem exiisse. *Forestus lib. 15. Scholio ad observ. 28.*

OBSERVATIO VI.

Graminis ramulus deglutitus, & integer per intercostale spatium redditus.

Studiosus adolescens, Chambellanus Biturix, in Præleo collegio, graminis ramulum deglutivit, qui postea integer, per intercostale spatium, magno cum adolescentis vitæ periculo erupit. Non potuit eò penetrare, nisi antè pulmonum, succingentis membra-

næ,& intercostalium musculorum pertusa & perrupta substantia: superstes tamen evasit adolescens, medicinam Fernelio & Huguetio facientibus. *Pareus lib. 24. cap. 19.*

OBSERVATIO VII.

Gladius devoratus, oborto sub inguine abscessu, erupit.

CAbrolius Polemarchi Danuilani Chirurgus narrabat mihi nuper, Franciscum Guillemetum Someriæ, octo à Monspessulo miliaribus, Chirurgum, curasse & sanasse pastorem quendam, quem deglutire gladium semipedem longum, cum corneo manubrio, pollicari crassitie, obvii prædones coegerant. Eum semestre integrum, magis tamen doloribus, in diem macrescens, ac tantum non tabescens, continuit, donec tandem abscessu, sub inguine cum magna puris valde fœtidi copia, oborto præsentibus justitiæ custodibus erupit & extractus est, depositusque apud Hubertum Medicum Monspessulanum. *Idem anthor citato loco.*

OBSERVATIO VIII.

Ænea acus deglutita, post decem annos, perforato stomacho, extrinsecus truditur.

DEvoraverat mulier quędam æneam acum, & nullâ inde noxâ percepta, integrum annum, ita ut erat, sana permansit. Quo peracto, cœpit dolor satis acutus mulierem ipsam circa ventriculum urgere: qui dum eam magis magisque indies affligeret, plures cõsuluit Medicos: nihil tamen de devorata acu, quam penitus oblivioni tradiderat, referens. Variæ fuerunt hinc inde sententiæ. Alii enim ab acutiore humore, alii à vento inter tunicas stomachi concluso, cæteri verò ex malo habitu excitari hoc malum putabant. Cumq; omni quo poterat studio & diligentia curata, sanitatem nullo modo consequi posset, medicæ artis spe deposita, tolerare id malum satius duxit, quàm perpetuis medicamentis inaniter vexari. Sicque annis jam decem, tali urgente dolore, miseram vitam trahebat; cùm ecce acus illa terebrato ventriculo, è parvo demissa foramine, prodiit. Nos autem & acum vidimus, mulierem curavimus: quæ paucis post diebus, unitate vulneris facta, in pristinam sanitatem restituta est. *Benivenius cap. 20. de abditis.*

OBSERVATIO IX.

Acuum vel singularum, vel plurium simul deglutitarum, & per urinas excretarum historiæ admirandæ.

QUi venarum mensentericarum orificia inter intestina, ampliora putant in vivente, quæ in cadavere delitescant, longè decipiuntur: arbitrantur enim ciborum frusta, per easdem fibras tenuissimas attrahi posse: putantque virginem ætate nostra Venetiis, dum hæc conderemus, quæ crinalem acum, quatuor digitorum longitudine, quam inter dentes dormitura continebat, incauteque in somno deglutierat, per urinam post menses decem, maximis emisisse cruciatibus: quoniam in vesica collectis viscosis humoribus, lapis circum acum coaluerat, gallinacei ovi magnitudine, & à venis mesentericis acum priùs haustam fuisse contendunt. *Alex. Bened. lib. 2. cap. 9. Anat.*

Obiter hic adjiciam, acus illius per urinam redditæ exemplum, plurimos dissectionis ignaros commovisse, qui eam per venas mesaraicas, à stomacho ad jecur, ac per venam majorem ad renum angustias, inde ad vesicam penetrasse, falsò arbitrantur, ora fibrarum in viventibus patentiora esse, ad acum suscipiendam, putantes: acus enim sua acie paulatim, multoque tempore per intestina penetravit, (siquidem viam sibi facit, quodà natura propellitur) hinc per vesicam qua parte carnosa est, inde per urinarium meatum excerni potuit. *Idem lib. 5. cap. 13. ejusdem Anat.*

Cùm quædam in Principis cujusdam Germani gynæceo juvencula ad speculũm sese adornaret, detentis in ore acubus, quibus pepium affigeret, ab amasio à tergo clanculum adeunte, intra scapulas perculsa, ingemiscens, acus deglutivit, quas post biduum, illæsis ureteribus, eminxit. *Langius.* Eandem historiam *idem author epist. 40 secundi tomi,* his verbis recenset. In Gynæceo Ducis Juliacensis, virgo, dum sese adornaret, perterrita, ingemiscens, acus quinque quas in ore mordicus tenuerat, deglutivit, & per urinam, illæsa, easdem reddidit.

Aciculam deglutitam à Virgine. & per urinam redditam, Prælatus Hirsavvensis mihi retulit. *CL. V. Esaias Meichsnerus, de obs. prop.*

† De aciculis absque insigni molestia diu in corpore retentis, vide *Hildan. Cent. 6. Obs. 36.*

OBSERVATIO X.

Insolentes nonnulli, alii per imprudẽtiam, nervosæ carnis bolum: ovum integrum: squillas: acanthios pisciculos: acus: specillum (vulgo tentam dictum) devorantes: mortui sunt.

QUum Neomagi quidam arroganter in Paschæ feriis deglutiret ovum gallinaceum integrũ, quod naturalem œsophagi expansionem superaret, illud in eo coarctatum, residere nequiens, unde quoque compressa arteria mox suffocabatur. *VVierus de præstig. dæmon. lib. 4. cap. 2.*

Bernardus de Nigris, urbis nostræ nobilis vir, habitu corporis gracili præditus, atq; in sexagesimo septimo anno ætatis constitutus: dum integrâ frueretur valetudine, nervosæ carnis bolum, improbè masticatum, ingluviosè devoravit, qui gulæ orificio inhærens, viam deglutiendi ita occupavit, ut aquæ tenuissimiq; cujusque potus, transitus omnino interciperetur, ac respiratio maximè læderetur; quæ caro viscida initium gulæ occupans, nunquam nec ferramentis attracta, nec cereis candelis impulsa, aliisque multis ingeniis tentata, inde amoveri potuit, donec septimo transacto die corrupta, in ventriculum delapsa, hominem ab angustia, sed non à morte liberavit; ex dolore enim, locique tractatione frequenti & vehementi, pars inflammata, accedente ex longa inedia, virtutum omnium prostratione, decima quarta die vitam cum morte mutavit. *Marcell. Donat. hist. mir. lib. 3. cap. 8.*

Memini quendam tonsorem temerarium, cui specillum (tentam vocant) immissum in guttur mulieris, è manu sua elapsum, per gulam in stomachum decidit: quæ postea multis annis tabida facta, obiit, *Pet. Forest. lib. 15. Scholio ad Observat. 23.*

Memini juvenem quendam Harlemensem, squillas vivas deglutisse (vulgares *garnaren* appellant) easq; non solùm in stomacho hæsisse, & dolorem intulisse, sed tandem tabem & mortem. *Idem lib. eodem, Scholio ad Observ. 28.*

Novi aliquos, acanthios fluviatiles (vulgò *pochen* dicuntur) duos deglutisse vivos, tandem & tertium: sed sibi ipsi & præfocationem & mortem intulisse.

Mulier acum devoraverat inscia, quæ cum gulæ infixa diu hæreret, nullis remediis medicorũ illustrium, neque nostro consilio posteà utens, curari potuit; ut tandem miserâ tabe obierit. *Idem præcitato lib. Obs. 27.*

Carolus Soderinius, febricitabat interdum absque causa manifesta, annum agens XXXV. interiit febre. Acum ferream, in hepatis substantia infixam, Majus Bazantius ipse detraxit scabram, necdum vetustate admodum corrosam, mihique commonstravit. Eam trimulus imprudenter Carolus devoraverat. *Nereti Nerutii Med. Florentini Observatio, ex Italia unà cum aliis ejusdem accepta.*

Si quis res acutas deglutiat, ut acus (quod fœminæ cuidam Italicæ, dum sese vestit atque exornat, contigisse

gisse ex Antonio Foranzano, Medico magni nominis, audivi) quis tales eximat? Si purgantia, aut vomitoria, aut diuretica des, metus erit, ne parte acutiore infixæ sensibilibus partibus, majus periculum creent. Non igitur curatio tum suscipienda est, quæ fieri arte nullâ potest, neque ipe probabili aut bona, nisi Deus, aut casus felicior aliquis ita eventum cum salute procuret, ut natura ipsa protrudat per regiones convenientes absque noxa acus æreas, vel similes res alias: Ut quidem sanè interdum ejecit innoxiè per abscessum foràs apertum, aut per secessum, aut per urinas, admirandâ profectò circumductione per ventriculum, intestina superiora, venas mesaraicas, venam portæ, hepar, venam cavam, venas emulgentes, renes, ureteres, vesicam: idque exiguo temporis spatio, ut verisimile non sit, acus viam aliam perforando sibi quæsivisse. *Bruno Seidel. in lib. de morb. incurab. pag. 20. & 21.*

† Meminit *Th. Bartholin. Cent. 4. histor. 85.* fistulæ deglutitæ, & tertio die per alvum excretæ: sed vitri devorati damna vide vide apud *Eund. Cent. 5. observ. 66.* Cæterùm nota est Cultrivori rustici historia à *Beckero* descripta, *peculiar. lib.*

OBSERVATIO XI.

Ad perpetuos capitis, maximè verò ventriculi dolores, atq; quotidianas pituitæ vomitiones, quibus aliquando membranulæ fibrosæ excretæ; ardorem item oris ventriculi: insignis deglutiendi difficultas in generoso Barone consecuta, adeo ut ingestus cibus in Oesophago circa ventriculum hærens, non nisi potu dilutior ac liquidior redditus, in cavitatem ejus descendat, historia mira.

GEnerosus quidam Baro, post multa ac gravia in vivendi ratione errata, dolores ventriculi, ac quotidianas pituitæ vomitiones per plures annos passus, variisque, tam in Italia, quàm in Germania, remediis, atque inter alia Aponensibus aquis, in potu, & embrocha, ad ventriculi regionẽ, sine fructu manifesto usus, in insignem difficultatem deglutiendi incidit, quàm à multis jam annis in hodiernum diem experitur: dum nimirum cibus assumptus ac deglutitus, in œsophago, circa ventriculum hæret, ac nonnisi potu dilutior ac liquidior redditus, in capacitatem ejus descendit. Utrùm verò difficultas hæc flatibus attribuenda sit, in œsophagi tunicis inclusis, in eo præsertim loco, ubi is in ventriculum inseritur, qui ipsum ita angustum reddant, ut cibus ægrè admodum detrudatur, an verò frigido alicui tumori, dolorisque experti, eo in loco existenti, difficile est asseverare: pro explorato interim habeo, nullum neque in œsophagi fibris, neque in laringis ac faucium musculis vitium inesse. Patiebatur olim sæpius, nunc verò rariùs ardorem quendam (sic ipse vocat) in ore ventriculi, dum cibi concoctio celebraretur, quem ego nequaquam à causa valde calida procreari, neque affectum illum esse, cujus *Galenus* 8. κατὰ τόπους meminit, sed cruditatis potius sobolem, ex stomachi hiatu, & vini fluctuantis ac corrupti acore, progenitum, mihi planè persuadeo: eamque molestiam illis familiarem esse, quotidiana experientia docet, qui & vini potu prandium claudunt, & mox à cibo vel equitant, vel alio validiore exercitii genere utuntur. Ante quinquennium more suo vomens, sine dolore membranas quasdam sublividas ac fibrosas excrevit, analogas planè veris tunicis, ex quibus interna gulæ pars constat, à quibus tum temporis ac deinceps aliquoties rejectis, nihildum neque levaminis, neque majoris incommodi est expertus. Dolores ac vomitus per aquæ thermalis *de Tettuccio* dictæ, ex Hetruria huc Monachium, integris penè viribus allatæ, potatione, factis factitandis, ritè usurpatam, conquiescunt, perseverantibus deglutiendi difficultate eâdem, ac pituitæ vomitu, licèt rariore. Interim munia obit famnorum ferme omnia. Ambulat, venatur, itinera facit ad externas nationes, legationes obit, aliaq; res serias tractat. *V. CL. & Magnifici Thomæ Mermanni, Bavariæ Ducis Archiatri, Observat. cum aliis nonnullis mihi communicata.*

OBSERVATIO XII.

Instrumẽtum ad faciliorem deglutitionem comparatum: quo multi fame alias perituri, servati fuere.

QUoad victum: Cùm ægri deglutire nequeunt, cannula immittenda intra gulam, ut fiat cibatorium deglutitio. Sed quando adest inflammatio in illa parte, nimis irritatur. Propterea consulo, ut non (nisi maxima necessitas urgeat) ad cannulam hanc confugiatis. Probo magis, ut paretur aliquod instrumentum ad modum fistulæ, quod imponatur propè œsophagum: & præterea addit vesica munda, repleta potione nutriente. & hæc vesica sit apposita fistulæ, ut in clysmis fieri solet: post impetu quodam vesica comprimatur, ut etiam cum impetu potio illa deducatur ad œsophagum. Quosdam desperatos ob famem, fistulæ hujus beneficio restitutos vidi. *Hier. Capivaccius Pract. lib. 1. cap. 53.*

OBSERVATIO XIII.

Ob resolutionem musculorum deglutitioni inservientium, quidam mortui.

EX resolutione musculorum deglutitioni inservientium, integris aliis facultatibus, quendam repente ægrotasse, & periisse; testatum reliquit *Thomas à Vega in comm. cap. 36. lib. de locis affectis.* Quod & nos in Olitore quodam urbis nostræ observatum meminimus: & hoc affectos se vidisse affirmant *Zerbus in sua Anat. cap. de anat. Gulæ*, cujus morbi abunde meminere *Hali abbas 9. Th. cap. 24. & Aetius lib. 6. cap. 33. Marcell. Donat. hist. mirab. lib. 3 cap. 18.*

DE INTEMPERIE, TUMORIBUS, & vulneribus œsophagi.

OBSERVATIO I.

Inflammatio œsophagi ab impacto osse piscis.

OEsophagum, hoc est meatum illum, quo cibus & potus in ventriculum descendunt, multis affici modis posse, haud dubium est: sed hoc loco de eo tantummodo affectu sermonem instituimus, qui ab inhærente ossiculo subinde gignitur. Contingit enim quandoque acutum piscis ossiculum, cum cibo imprudenter assumptum, huic impingi, ipsumque deinde pungere ac vellicare; unde dolore excitato, inflamatio succedit: quâ superveniente, nec cibus, nec potus ad ventriculum descendere queunt; potu etiam per nares resiliente. Sunt qui in ejuscemodi casu assiduè oleum olivarum in ore detinendum præcipiant: quod, ubi aspera aliqua œsophago inhærent, haud inutiliter adhibetur. Nec solum oleum, sed & quicquid lentore suo oblinire, & lævem lubricumque hunc meatum efficere potest, utile ac commodum. Qualia sunt pinguia ac lentorem habentia jura, lenti succi alimenta, ut animalium pedes & musculosæ partes, cerevisiæ crassæ, & quicquid muccaginem refert. Hæ etenim non modò aspero aliquo œsophago inhærente, sed & alio quovis assumpto, quod vel ventriculo, vel intestinis ad exitum descendens, molestum esse posset, summo cum fructu ac opportunissimè assumuntur. Oblinunt enim meatus, quibus levibus ac lubricis factis, faciliùs ac minori negotio, cùm aspera, tum alia quæcunque descendunt & excernuntur. Ubi autem ossiculum impactum, aut simile, jam inflammationem in œsophago excitavit, præstantiora sunt, quæ quàm citissimè inflammationis suppurationem procurent. Hac siquidem ad suppurationem perducta, abscessu deinde dis-

rupto, à dolore & angustia æger citò liberatur: ut non in uno, sed in compluribus compertum habemus. Citò verò inflammationem suppurari facit, radicum altheæ, ficuum, seminis fœnugræci ac lini decoctum, frequenter in ore detentum, cui non rarò unà quoque incoquuntur & altheæ, & scabiosæ folia, glycyrrhiza, & uvæ passæ. Quod si verò & nuclei aliquot pauci addantur radicum liliorum alborum, potentius erit decoctum: & abscessus citiùs rumpetur. *Dodonæus cap. 17. observ. medicinal.*

Observatio II.

Moniales synanche ex gula laborantes, cùm ciborum usu frustrarentur, solis clysteribus sustentatæ & percuratæ sunt.

JOannes Tiengius, Medicus percelebris Amstelrodamensis, Monacham quandam habuit præ manibus, quæ apostema in meri seu gula habebat, quod vigesimo primùm die perruptum fuit, ut demum cibum tunc deglutire potuerit. Injecerat subinde clysterem ex lacte dulci, vitellis ovorũ injectis. Idem Amatus de Angina occupante Laryngem & œsophagum docet, quòd per clysteres injecta juscula nutrire valeant. Idẽ etiam Cornelius Celsus affirmat, & Abinzoar Medicus illustris; tum Mauritani Medici id quoq; sentiunt, *Petr. Forest. lib. 15 Scholio ad observat. 30.*

Nos religiosam in synanche per spatium novem dierum clysteriis solis vivam servavimus, & ab ægritudine incolumis evasit. Cùm verò & vinum in sanguinem facilè vertatur, jussimus (nõ enim vehementer febriebat) ut ova in optimo vino decoquerentur, & clyster ex eo liquore apponeretur. Habemus ergo, cùm gula est obturata, modum ut homo servetur, etiamsi per aliquos dies deglutire non possit. *Brassavolus comm. ad sect. 35. lib. 4. Hipp. de morb. acut. pag. 114. & comm. ad aph. 15. lib. 2. Hipp.*

Observatio III.

Ex abscessu gulæ homo penè jugulatus.

MOrbi genus circa fauces oriri consuevit, interdum pestiferum acutumque: quale in Alexandro Serratio nuper vidimus, cui neque rubor, neque tumor ullus intus in gula, aut extrà ostendebatur, sed aridum corpus erat & squalidum. Cumq; nihil omnino alimenti demitteret, sed quicquid absumeret, statim rejectans, vix spiritum traheret, & vox adeò faucibus hæreret, ut ne mutire quidem posset, jugulari prorsus hominem putares. Nos tamen & urgentis morbi, & ægri virium ratione habita, utile & præsentaneum remedium duximus, sanguinem mittere: tunc & cucurbitulis naribus affixis, deducere humorem conati, frictionibus simul aliisque præsidiis, quæcunque extrinsecùs juvare hominem poterant, tantisper utendum censuimus, donec ægri fauces detumescerent. Verùm ubi malum his omnibus auxiliis non modò cedere aut levari, sed in horas vehementius ac contumacius fieri advertimus, omni abjectâ spe, ægrum tanquam proximâ nocte moriturum, Deo & naturæ relinquimus. Hunc autem cùm assistentes, veluti jamjam spiritum exhalaturum, signo crucis ex more in aurorам usque, singulis momentis consignarent, ac munirent, ecce statim à summis ægri faucib⁹, tam ingens, ex adaperto intus abscessu, purulentæ materiæ vis effertur, ut homine penè jugulato, catinulum, in quo recepta est, ad summum repleret labrum. Quâ expulsâ, statim resumptus est spiritus, & æger, qui jam pro mortuo lugebatur, veluti ab inferis remeans, paulatim convalescere cœpit, donec integram consequutus est sanitatem. *Benivenius cap. 104. de abditis.*

† De abscessu gulæ confer quoque *Zacut. de PP. Med. Histor. lib. 2. histor. 1. fol. 160. Horst. l. 4. part. 2.*

Observatio IV.

Duo apostemata, intrinsecùs circa collum oborta, & deglutitionẽ impedientia, ægro per clysteres aliquandiu sustentato: tandem aquæ Anagallidis usu suppurata & rupta, pure per excreationem expulso, convaluit.

QUidam cum duo apostemata, circa collum intrinsecùs habere, ac cibum deglutire non posset, aliquandiu per enemata nutritus fuit. Hic exhibitâ aquâ Anagallidis, ruptoque utroque abscessu, ac maximâ puris sordidi per screatum rejecti copia, paulo pòst integrè convaluit. *CL. V. Laurentius Scholtzius de suis liberalissimè communicatis observationibus.*

Observatio V.

Apostema Gulæ incisum & curatum.

EGo quidem jam medicatus sum mulieris apostemati, quod natum erat inter guttur ejus, quod apostema erat subnigri coloris, paucique sensus, jamque antequam vocarer, ferè clauserat guttur, & mulier respirabat difficulter, meatu stricto, & jam prohibuerat ei comestionem & potum, jamque ad mortem venerat, etsi tantùm remansisset uno die, aut duobus diebus; & apostema jam ascenderat, & emiserat duos ramos, super duo foramina nasi. Properavi ego festinanter, & fixi in unum eorum uncinum, deinde traxi ipsum, & tracta est ex ipso portio magna; deinde abscidi eam ubi comprehendi ex foramine nasi alterius: deinde aperui os ejus, & pressi linguam ejus; postea fixi uncinum in ipsum apostema, deinde abscidi ex eo partem ejus, & effluxit ex eo sanguis paucus. Liberatum est ergo guttur mulieris, & incepit statim bibere aquam, statimque potuit etiam cibum deglutire. Non ergo cessavi incidere ex illo apostemate paulatim aliquandiu, & apostema aliud succedebat loco ejus quod incidebam, & hoc pacto pugnavi diu cum malo, amputans hydræ caput. Cùm autem animadverterem semper succrescere aliam materiam in locum amputatæ; cauterizavi apostema intra guttur, quare augeri ampliùs non potuit post cauterium. Isthinc postea discessi, & nescio quidnam fecerit Deus cum ea post meum discessum. *Albucasis lib. 2. cap. 36. Chirurg.*

Observatio VI.

Gulæ vulnus restitutum.

BEnedictus Bonacursius, Physicus & Chirurgus, curavit quendam carceribus detentum, qui sibimet ipsi guttur, quâ parte tracheam arteriam spectat, ferro vulneravit, digitoque vulnus tantopere ampliavit, ut per ipsum alimenta & medicamenta ad os usque transmitterentur, sanatus tamen hic est paucis diebus. *Inter reliqua ex Italia, sine expresso nomine mihi communicatum.*

† De gulæ vulnere confer etiam *Pigræus Epitom. Med. & Chirurg. pag. 376.*

DE ORE VENTRICULI.

ROSIO.

Observatio I.

Historia cujusdam de rosione oris ventriculi conquerentis.

NOvi ipse quẽdam, qui de ore ventriculi querebatur, quòd cùm ab acervata in eo pituita provenire, ex ipsius sermone conjectassem, consuluissemq; ut cum sinapi betam & porrum sumeret, eorum ope incisam pituitam largiter per alvum exercevit, omnibusq; symptomatibus est liberatus. Idem postea,

cùm

cum post esum ciborum acrium non coxisset, & mordicationem in ventriculo sentiret, sumpto rursus cum beta lampi. non modò a mordicatione non fuit sanatus, verùm etiam longè deteriùs habuit. Tum protinus admiratus, quid esset, quod ab iis, quæ ante summopere juvissent, nunc graviter læderetur, causam sciscitaturus ad me accessit. Eos porrò qui rei medicæ sunt imperiti, in his falli non est absurdum: verum medicos, qui pleraque & eadem utilissima theoremata prætereunt indistincta, quis ferat? Non enim ipsos simpliciter pronunciare convenit, pisces saxatiles permultis quidem concoctu esse faciles, nonnullos tamen reperiri, qui bubulam facilius conficiant, sed utrosque distinguere: quemadmodum de melle non simpliciter pronunciare, sed simul adjicere, quibusnam ætatibus, naturis, anni temporibus, regionibus, ac vitæ rationibus utile sit, aut noxium: verbi gratiâ, quod calidis & siccis sit avertissimum: frigidis verò ac humidis utilissimum, sive ea temperies eis sit naturalis, sive accesserit propter ætatem, sive propter regionem, aut anni tempus, aut vitæ conditionem. Itaq; ad præsentem speculationem summè necessarium esse videtur, hominum pariter ac ciborum temperamentum considerasse. *Galen. lib 1. cap. 1. de aliment. facult.*

RESOLUTIO.

OBSERVATIO I.

Os ventriculi resolutum ex ictu fulminis in capite, unde cibi omnes ore tenus rejecti.

Filia D. Guytzemeti in Ducatu Juliacensi, cui os ventriculi resolutum fuit ex ictu fulminis in capite, cui fulmen cutis in vertice cuticulam (Epidermida vocamus,) cum lapsu pilorum abstulerat. Ita nullum cibum retinebat, sed multa diligentia à me curata est. *R. Solenander in cons. med. sect. 5 consil. 16.*

ARDOR ORIS VENTRICULI.

OBSERVATIO I.

De stomachi ardore veteribus nomine solo, nec plene cognito: nostris vero admodum familiari.

Καρδίαν non tantùm id viscus appellari, quod pulsat sed & os ventriculi similiter, in quod desinens gula implantatur, unum est τῶν ὁμωνύμων. Cum enim & situs vicinitatem, & commune quoddam vinculum habeant membra utraque, possunt inter sese mutuo alterum alteri sua vitia tradere atque communicare. Hanc igitur ventriculi partem, Cor appellatam veteribus, & abusive stomachum, infestat præter alia symptomata, fervor quidam satis morosus & δύσφορος, quem Græci τὸ στομάχου καῦσον, vel καύσωνα & ἐγκαίειν, & πύρωσιν, Scribonius ἀτονίαν (pro quo Marcellus ἐκκαίειν legit.) Ab hoc divexatos verò ἐγκαιομένους τὸν στόμαχον, & καρδιακαιομένους, aliquando simpliciter sineque adjecto, καυσουμένους καὶ πυρουμένους nominare solent. Primordium ducit hoc mali genus fere à fervidis ac biliosis humoribus, aliàs flavis, alias porraceis, alias æruginosis; sive de vitiosis maliquè succi edulis, in ventriculo à parva ejus temperie genitis, sive aliunde in spatium ejus regurgitatis: qui quacunque de causa cohibiti diutius fuerint, caloris superventu velut excandescentes, ebulliunt atque effervescunt. In ea ζέσει, quod in humore tenuius est & magis aereum, sui levitate per œsophagum, tanquam viam prætoriam, in fauces hiante ore ventriculi sublatum, eas exurit: crassior pars pessumit, ac pondere degravata suo, sidit præceps, flammaq; quam concepit subter agens, ventriculi fundum, & ex hoc explantata, mirabilique serie atque revolutione detexta intestina, plerumq; urget. Cùm enim partes hæ continuæ sint, unâ eademq; tunicâ interiùs succinctæ: ad hæc humor ipse ἀνομοιομερής, ac motu præditus dissimili: equidem mirum non est, si infrà supraq; partes ardore suo perstrinxerit. Solet autem hic æstus pro sui fomitis, à quo sustinetur, conditione, aliàs durare diutius, aliàs citiùs restingui, & ignis more nutrimento defecti suo, velut tabescere. Nam in ventriculo concepta materia modò parcior est, modò uberior, tenuior aut crassior, aliàs plus, aliàs minus lentoris habens, ideoq; in alveo ventriculi vel natans fluctuansque, vel parietibus ejus hærés pressiùs, ac plerunq; pertinacius impacta. Produnt æstum stomachi siccitas ingens, molesta sitis, ructus nidorosi, veluti frictorum ovorum, dolor καυσώδης, id est, inquietudo maxima, ventriculi ἀτονία, ἔκλυσις, dejecta appetentia, & mordicatio, (sub qua, tanquam sub genere, ἔγκαυσιν τοῦ στομάχου complectimur) non raro ἐπιθυμία accidit, præsertim ab esu acrium esculentorũ vel aromatum, aut bilis in ventriculum ex partibus finitimis restagnatione. Ad horum signorum συμπλοκὴν sive συνδρομὴν παθογνωμονικὴν, de Galeni consilio confugimus, & multa arcessimus quotiescunque unum aliquod reperire non est, quod ἀχώριστον sit, & τὸ εἶδος affectionis describendo satis. Ad hoc malum proclives sunt & præ cæteris θερμοκράτεροι, quibus seu naturâ seu ex antegressa febri, præcordia caluerint impensius, quibus biliosa scatet illuvie ventriculus καὶ ἀκρασίαν μοχθηρὰν ἐν τοῖς τόποις ἰδίοις ..: & qui valde delectantur pinguibus & opimis, aut cum rancido lardo & butyro confectis aut frictis in sartagine, & ea in hunc pastus assumunt: denique qui cibi mole onusto ventriculo, motibus inordinatis, atque intempestivis exercitiis nimiopere fatigantur. Curatio consistit in ἀναιρέσει & extirpatione affectum foventis causæ, quæ contrariis absolvitur. Conferunt igitur χολαγωγὰ ..., hoc est, bilis ζέσιν & excandescentiam coercentia, acrimoniam obtundentia, crassitiem attenuantia, lentorem incidentia & abstergentia. In vitiati humoris eductione respiciendum est, cùm ad materiæ, peccantis inclinationem, tum ad naturæ motum & impetum, pro humoris, excrementitii conditione, modò ἀναρρόπου, modò καταρρόπου. Cumque duo sint ostia ventriculi, unum in gula ad sinistram amplius, alterum ubi πυλωρὸς est, paululum in dexteriorem partem conversum, priore strictius: ad utrumvis eorum vergat id quod offendit, illo natura ad expulsionem utitur. Conatum naturæ arte oportet juvari, materiamque deduci per loca conferentia, hoc est, per corporis emissaria & effluvia, repurgamentis vias idoneas habentia. Peractâ humoris evacuatione, emendanda est ventriculi intemperies refrigerantibus & humectantibus, ac simul communiendum osculum ejus sinistrum iis, quæ δυνάμει sunt στυπτικώτερα. Oportet enim Galeno teste ἐπιμιγνύειν τὴν στυπτικὴν ποιότητα ἐν τοῖς στομαχικοῖς φαρμάκοις, ut novæ materiæ confluxus, velut præclusis ab astrictione viis, intercipiatur. Inter ἀπόρισα numeratur Creta, res immensi apud vulgus secreti, nescio cujus ingenio inventi, quove casu reperti: eam seu à nitore, seu ab usu exterendi argentum Plinius nominare videtur argentariam: Dioscorides inter alia Agallochum commendat. Foris τῷ στόματι τῆς κοιλίας, quod & προκάρδιον dicitur, ubi est depressior lacuna illa, cordis scrobiculus appellata, proxime subter mucronatam cartilaginem, ea Galenus applicat, quæ nonnulli è priscis Medicis, haud scio quam rectè, μαλάγματα nominarunt, in quibus locum habere debet ἡ τῶν συνθέτων παράταξις. Omnino horum externorum præsidiorum summa cautio est atque una provisio, ut ne nimis diu insideant loco, cui sunt impacta, ne fortè ex transpiratione prohibita, calor auctior, malum foveat protrahatve. Expedit igitur, ut inducta, semel atque iterum, ac sæpius permutentur. *Ex disputationibus Salomonis Alberti.*

Observatio II.

Contra ardorem stomachi, Remedia aliquot laudatissima.

NOn rarò quoque ardor, sive æstuatio stomachi proficiscentes infestare solet. Operæpretium igitur visum est, remedia huic morbo succurrentia breviter observare.

Nonnulli contra hunc utuntur glycyrrhizâ, carpionum alii lapides in ore detinent, vel olibani grana deglutiunt. Nonnulli contra hanc affectionem aquam calidam bibunt, aut lac tepidum, vel cerasorum nucleos, aut panem ex aceto comedunt. Ego autem maxima ex parte, hæc sequentia duo medicamenta adhibere soleo, quorum hoc à Daniele Ranzovio, Serenissimi Daniæ Regis Friderici II. in bello contra Suecos primario duce, cognato meo, didici: illud verò alioqui usu compertum habeo.

Medicamentum Danielis Ranzovii, contra ardorem stomachi. ℞. *Vetus saccharum rosarum, & lapides cancrorum, quos contusos, in pulverem redactos, sacchar o rosarum insperge, adde paululum de Bolo Armeno. Misce hæc omnia simul.* Observetur tamen ut lapides cancrorum, dimidiam sacchari partem quantitate suâ adæquent.

Aliud contra ardorem stomachi. ℞. *Sesquiunciam cretæ, tres nuces moschatas*, (sive myristicas) *sesquiunciam sacchari electissimi, quod ex Insulis Canariis advebitur. Fiat pulvis. Ranzovius lib. de conservanda valetudine, cap. 45.*

Ad stomachi ardorem Pulvisculus candidus. *Accipit crystalli albi præp. cretæ albiss. singul. drach. iij. unionum præp. drach. j. sacchari candi albi, drach. viij. misce in pulverem. Manuscriptus.*

DE CARDIALGIA.

Observatio I.

Cardialgia ex compressione ventriculi, dum illi incumbitur.

HUius vesiculæ bilis situs causâ, & angustia quæ inter ventriculum & hepar, eâ sede, quâ vesicula bilis illius cavæ sedi innascitur occurrit, picrocholis, & iis quibus ampla plenaque hæc vesicula contingit, plerunque accidit, quòd cùm ventriculo pleno, & dum concoctio præsertim fit, scribentes, vel aliud quid hoc situ corporis agentes, incumbunt, bilisque vesiculam premunt, oris amaritudine & cordis rosione divexentur. Quòd malum peritiores usu edocti, mensa in altum elevata, ita ut stando res peragentes, minùs corpus inclinent, corrigere student, qui mos studendi nunc eruditis consuetus esse solet. *D. D. Felix Platerus de observat. propriis.*

Observatio II.

Cordis dolore senex sæpius consuescens, post persicorum largiorem esum, repentina morte corruit.

SEptuagenario dolor cordis cœpit esse frequens, & familiaris, in quo eâ angustiâ spiritus premebatur, ut sæpe suffocationis periculum incurreret. Vivebat autem abstemius: & crudis fructibus plurimùm vescebatur, tam integrâ ad eam ætatem valetudine, ut qua parte ventriculus esset, profiteretur se nunquam sensisse, donec conquestus didicit à Medicis, quos ad consilium adhibuit. Itaque cùm à nobis, & aliis Medicis quos adjunxerat, monitus esset, ut inita ratione senectutis, crudos fructos relinqueret, tanta vis tamen fuit consuetudinis, ut ne iis quidem abstineret. Eo anno cùm rus petiisset, & largiùs persica injecisset, ex equo domum rediens concidit, ac derepentè obiit. Id autem à persicis celeriùs contigit, quòd hic fructus non sola frigiditate damnatus sit, sed à veteribus Medicis annotatus, qui ἀφωνίας morbos, καλάληψιν, lethargos, aliosque id genus invehat: Dolorem autem cruditas, & inde flatus, marcescente vi caloris & spiritus. *Hollerius comment. ad aphor. 17. sect. 2. lib. 3. Coac. Hipp.*

† Sed & ab aliis causis cardialgia inducta legitur, iisdemque variis. Sic à flatu obortam annotat. *Rhod. Cent. 2. obs.* 70. ab hirudinum morsu, item à serpentibus, *Id. d. c. obs. 72.* ex frigidæ potu, *ibid. obs. 71.* intolerabilem post vini potum cardialgiam memorat *Ballon. Epid.* 183. sed vino absynthii curatam refert *Zacut. de PP. Med. l. 2. Hist. 10. fol.* 285. de ventriculi colica vide *River. Cent. 2. obs.* 44.

Observatio III.

De inexpugnabili dolore præcordiorum.

DOlorem diuturnum inexpugnabilem circa præcordium dextrum, cum vomitu biliosorum & crudorum, à Cavenago, & Candiano, tùm celebribus Medicis frustra tentatum, in Octaviano Mariano patricio viro, redeuntemque per circuitus, ego solus tandem curavi: sed maximè prandii consuetudine sublata: inde misso sanguine, purgato corpore, decoctoque ligni sancti exhibito: sed vix intra duorum annorum, ni fallor, spatium, cùm morbus ipse persæpe jam abiisse, & hominem reliquisse visus, rediret: injunxi & ut à crudis abstineret, & pulvinaribus ventriculum & præcordia foveret. *Cardanus curat. admirand. num. 26.*

DE BULIMIA, ET CANINA FAME.

Observatio I.

Canina fames Epidemica facta.

UNum in præsentia addemus, quod fortè lectoribus mirum videbitur, & certè mirum est, hoc anno millesimo quingentesimo trigesimo octavo, caninam appetentiam Ferrariæ fuisse morbum Epidemicum, & potiùs fuisse ex atra bile, os ventriculi occupante, quàm ex acida pituita. Omnes autem quos curavi, (fuere autem non pauci) ex infusione senæ sanitati restituti sunt, & adhuc religiosam quandam ex hac affectione nunc curo, die sexta Novembris, quæ tamen sanitati ferè restituta est. Erat autem hæc appetentia potissimùm in principiis accessionum: rarique ex his fuere, qui in quartanam non inciderent, sed brevi terminum habebat. *Brassavolus comment. ad aph. 21. lib. 2. Hipp.*

Observatio II.

Lumbricus duodecim cubitorum, à muliere bulimiâ laborante, hieræ picræ beneficio, dejectus.

NOvi mulierem quandam, quæ cùm multa & immodica assumeret, omniaque concoqueret, & nunquam saturari se diceret, rosionem verò in stomacho experiretur, & capite doleret, pulverem purgatorium accepit, erat autem is hiera. Factâ igitur evacuatione, vermem projecit, qui longitudine 12. cubitos, & plures habere putaretur. Atque tunc immoderata & furiosa appetentia conquievit. Innotuit igitur non bulimum, sed bestiam fuisse, quæ ad cibum sumendum compelleret, omniaque consumeret. *Trallianus lib. 7. cap 4.*

Scribit Nicolus *cap. de Bulimia*, quòd novit Florentiæ mulierem, quæ propter vermes plures, quos habebat

bat congregatos in ventre, non stabat una hora inter comestionem & comestionem; quæ si aliquando propter aliquam causam dimittebat cibum, vehementer cruciabatur. Idcirco pluribus vicibus surgebat ad sumendum, & finaliter sumptis pilulis de Coloquintida multa phlegmata emisit, & vermes ultra centum, longos satis, in pluribus diebus, & cessavit ab ea appetitus ille. *Marcellus Donat. histor. mirab. med. lib. 4. cap. 2.*

† Add. *Zacut. de PP. Med. hist. 68. l. 2.*

OBSERVATIO III.

Bulimia Pruthenorum stupenda.

IMmani comedendi appetitu laborarunt Prutheni, anno Domini M.D XXXV. qui febri correpti, octies cibum postulabant singulis diebus, & ne sic quidem poterant exaturari. Hic morbus est potius pœnalis, quam naturalis. *Leonellus Faventinus de meden. morb. c. 34.*

OBSERVATIO IV.

Prodigiosa fœminæ ingluvies, in qua dissectâ adipis lib. 20. & Hepar stupendiò magnum repertum.

NOstra ætate grandævam fœminam vidit parens, quæ ne ad momentum quidem, absque ingestione ciborum & potuum vivere potuit, quin ilicet anxia supra modum existeret, & tanquam injecto laqueo strangulanda quamprimum videretur. Hoc illi vitium ferè à pueris cum ætate habuit incrementum. Creditum est multis, aut anguem, aut simile quippiam in corpore latere. Tentatis variis nihil omnes Medici profecere. Sed una duntaxat ratio fuit referenda in hepatis molem vel ut verbo dicam, (quod prius natura fuit) monstrosam ἰδιοσυγκρασίαν; nam auctâ pinguedine supra & modum & calore suffocato, apertus est venter detractæq; adipis libræ propemodum viginti: inventum est hepar ingens, turgidum sanguine spirituque sed impensius rubens, ac mole ineffabili, ut sua scilicet magnitudine membra spiritalia, & conterminas partes compresserit. Fit enim hoc sæpius, cum ille formator spiritus, in seminis distribuenda materia, rhythmum non observat: unde & major attractionis vis, & calor innatus non æqua membrorum portione in animantibus adolescens quandam tyrannidis speciem in resp. facit: ac illud sequi necesse; dum una pars amplius rapit, altera quæ debilior est, vim fortioris minime sustinente, paulatim opprimi partes & magnas, donec & ipsum caput, dissoluta œconomia totius, minorumq; partium præsidio destitutum, contabescat. *Gemma lib. 1. c. 6. Cosmocrit.*

OBSERVATIO V.

Vir prodigiosæ vastitatis & ingluviei.

ANno 1511. Maximilianus Cæsar comitia indixit apud Augustam, ubi illi oblatus est vir quidam prodigiosæ vastitatis & crassitudinis, atque incredibilis ingluviei, ita ut integrum vitulum crudum, vel ovem incoctam una vice devoraret, & tamen nec dum famem expletam diceret. Ferunt hominem Borealibus regionibus ortum fuisse, ubi ob locorum frigora, solent esse homines edaciores: quamquam hujus edacitas propemodum incredibilis videri possit. *Surius com. Rerum in orbe gestarum.*

Plura hujus generis exempla, *ex Bruyerino lib. 3. cap. 5. de re cibaria: & Theatro D. Zuvingeri*, petere licebit.

† De Fame insatiabili vid. etiam *Hildan. Oper. pag. 940. Poter. Cent. 3. obs. 96. Zacut. de PP. Med. histor. 69. lib. 2. Salmuth. Cent. 3. obs. 10.* Βουλιμία ex nive meminit *Th. Bartholin. de Niv. pag. 187.*

OBSERVATIO VI.

Periodica à pubertate quinquagenarii voracitas.

CUm mense Junio anni præsentis, Svvidnizii nuptiis agnati mei interessem, ac innotescerem Clarissimo viro Thobiæ Fischero Medico, de variis sermonem ineuntibus, quidam è convivis nobis recitabat, Nosse virum quendam quinquagenarium à pubertatis tempore inauditâ aviditate promiscuè omnis generis esculenta ingerere, ingesta citissimè egerere, famemq; hunc circa Tropas invadere, nec ultra vigesimum diem appetitum vigere, totidem post dies fastidire, reliquis anni temporibus parcè comedere, sanumq; degere. *V. CL. Jessenius a Jessen, de suis ad nos missis observationibus.*

OBSERVATIO VII.

Post validam famem, pleniore victu utentes, mortui.

CUm universam penè Italiam, anno salutis nonagesimo sexto supra millesimum quadringentesimum, tam ingens ac valida fames affligeret, ut passim multi publicis in viis atque plateis deficerent: multi etiam ex malis ac noxiis nutrimentis, in varias inciderent ægritudines: vidimus ex his quamplurimos qui ex diutina fame escam abundantiorem nacti fuerant, dum pleniore utuntur victu, paucis diebus vitam finisse: adeo noxia atq; perniciosa inanitate [illegible], quam multa præcessit inedia. Mulieres quoq; vidimus quæ pueris quos lactarent infectis, & se & illos ad mortem deducerent. Plurimi tamen ex his qui ad valetudinarium deducebantur, medicorum cura & diligentia ad pristinam revertebantur sanitatem. *Benevenius c. 57. de Abditis.*

† Add. *Zacut. de PP. Med. histor. 71. l. 2. fol. 310.*

DE PICA.

OBSERVATIO I.

Pica, in Viris, Virginibus & Vetulis animadversa.

TAnta malaciæ vis est, ut vir quidam nobilis edendæ calcis vivæ delectatio tam diu pressus, illam tandem pugni magnitudine voraverit, sitque omnino recreatus, nulla ventriculi, nulla viscerum offensione. *Fernel. lib. 6. c. 3. Patholog.*

Memini me visitasse nobilem puellam, quæ fila ex vestibus, quibus erant consutæ, extrahebat ac comedebat.

Novi aliam, quæ calcem à parietibus deradebat, ac comedebat. *Trincavella lib. 7. c. 5. de rat. curandi part. hum. corp. affect.*

Filia ejus qui cùm loquitur, pessimè animi sui conceptus exprimit, annos nata duodecim, facie pallida, compositione gracilis, citram morbum patiebatur: nam indiscretè, lapillos, terram, calculos, cretam gossipium, lanam, & varia similia comedebat: & ita eisdem delectabatur, ut inter suendum, e[illegible]s pulvinaris, super quo mulieres suere solent, gossipium suavi appetentiâ comederet, tametsi à matre & assistentibus increparetur. Nec enim prædictum tantum comedebat, sed absurdissimos alios cibos. Ob vitiatos autem humores ad ventriculi osculum defluentes, non solùm in prægnantibus, sed puellis & viris vitium hoc fieri solet: ut refert Galenus lib. 4 de sympt. causis. *Amatus Lusit. cent. 3. curat. 86.* unde curationem petes.

Puella annos nata 15. filia illius Theodori Cornelii mercatoris frumentarii Delphensis ditissimi, habitantus in foro frumentario. Hæc quidem facie admo-

dum pallidâ, staturâ exigua, cittam seu malaciam patiebatur: frumentum enim & triticum crudum, & cretam in maxima copia comedebat.

Vidimus infantes, & pueros aliquos adultiores, carbones, cineres, & arenam, & cretam devorasse, & calcem à lapidibus excussam. Contingit & puellis cachexiâ laborantibus, ob mensium retentionem aut seminis; à vitiatis & corruptis humoribus in ventriculo collectis. *Forest. lib.* 18. *Schol. ad obs.* 7.

Mirum sanè quod Picæ vitio laborantes, nonnulla avidissimè appetant, quæ alii sano gustu, & ventriculo existentes, aspernari solent: imò ita abhorrere, ut ne tantillum, quamvis magno pretio pollicito, degustarent.

Vidimus nos puellam ita lacertarum desiderio detentam, ut quoties illi liceret, arrepta fronde oblonga, por hortum currendo, venaretur, innoxieque devoraret. *Marcellus Donat. hist. mirab. lib.* 4. *c.* 1.

Auctor Magnus Albertus est, in Colonia Agrippina, puellam se vidisse, quæ in trimatu parietibus arreperet, araneas venatura, quas voraret: eoq; cibi genere oblectata, insigniter aleretur. *Cælius Antiq. lect. lib.* 11. *c.* 13. de qua plura nos *lib.* 7. *nostri operis*.

Vidi quandam quinquagenariam, quæ tantum comedit Tartari, quòd ejus quantitas esset incredibilis. *Nicol. serm.* 5. *tract.* 4. *c.* 36.

Est in Cœnobio Schœnfeldensi, quod in Bavaria non procul à Reinio oppido situm est, æditiuus quidam, qui jam pluribus annis arenam avidissimè & appetit, & devorat, ac inde se magnam valetudinis commoditatem percipere asserit. Simili in genere appetitus vidi Monachum quendam in Diœcesi Fuldana, cretam quam secum perpetuò gerebat, magnâ voluptate comedere. *V. CL. Oethæus lib. Obs propr.*

Ac vivit etiam nunc Oberndorfii, qui est pagus comitatus Hirsbergensis, & ditionis Eichstadianæ rusticus quidam annorum quadraginta, homo robustus, firmæ valetudinis fortunæ satis commodæ, qui frusta collisarum ollarum: quocunq; pergit, secum ferre solet, & dentibus non minori appetitu comminuere, ac si panem bis coctum, aut libum duriusculum manderet. Idq; adeò in deliciis habet, ut uxori ipsius necesse sit, ollas & ejusmodi fictilia summâ curâ reclusa præservare, ne culina ollis destituatur. *Idem.*

Novi puellam nobilem, quæ stramen ubicunq; habere potuit, avidè comedit. Cumq; ob eam rem à matre graviter objurgaretur, de nocte nemine advertente, stramen è lecto, in quo cubuit, clam devoravit, Semper fuit ferè pallida, morbisq; obnoxia. Nunc postquàm viro nupsit, ab hisce deliciis abstinet, *V. CL. Jo. Fr. Hildesii observatio.*

Nota mihi est mulier, quæ fila seu duplarium masticare & devorare solebat, sed suo malo jam prudentior facta, vitioso appetitui nunc reluctatur. *De ejusdem observ.*

Alia quædam puella nobilis, parentibus insciis quotidie multum cinnamomi ingessit, unde semper obstructa fuit aluo. Subtracto hoc aromate jam meliùs habet. *Idem.*

Tres sorores virgines nobiles, formâ & opibus præstantes, mihi notæ, semina fagopyri decorticata (vulgus vocat *heidegrütze*) semper secum circuntulerunt, & comederunt. Natis inde obstructionibus & aliis gravissimis morbis, duæ à Medicis præstantissimis sanari non potuerunt. Tertia non sine magno labore, Deo adjuvante, à me sanitati est restituta. *Ejusdem exemplum.*

Mulier haud longè ab urbe nostra habitans, ætatis provectæ, adeò ut ampliùs non pareret, quotidie solita fuit comedere bonam partem arenæ, tantoq; appetitu & delectatione vescebatur, ut eâ carere nunquam posset, ut etiam noctu vicinam lecto reponeret, ut præstò esset: arena erat non limosa, sed granulosa; pro vice tantum capiebat, quantum pugno comprehendere poterat. Anno 1588. *De observat. Gaspari Wolphii.*

† Picâ laborantis puellæ, quæ stercora comederat, meminit *Borell. Cent.* 4. *obs.* 2. conf. etiam de picâ cujusdam virginis *Jo. Matth. Hess. Cas.* 8. *obs. p.* 137. Picam in virgine 12. annorum artificiosè curatam commemorat *Panarol. pent.* 3. *obs.* 38.

Observatio II.

Citta vel Malacia laborantes, nonnulli graviter periclitati sunt.

Filius Hiosseppi Chirurgi, annos natus octo, capillos & parietum cretam assuetus cùm esset comedere, semel in calcem vivam incidit, ex qua cùm abundè comederet, in gravia lapsus est symptomata: ex quibus tandem obiit. Historiam hanc integram inter venena require. *Amat. Lusit. cent.* 3. *curat.* 91.

Puella quædam apud nos, 4. annorum, proprios crines quoscunque vel corripere, vel digitis involuens, evellere potuit, avidissimè devoravit: & quamvis parentes, & alii diligenter hoc præcavere studuerint, tamen nunquam omnino à suo instituto penitus abduci potuit. Quapropter tandem in vehementem tussim, ac ἀτροφίαν totius corporis incidit, à qua difficulter potuit curari. *De observationibus CL. V. Joach. Camerarii.*

† De notis quibusdam quæ infantium corporibus imprimuntur, matribus μαλαxίᾳ laborantibus, vid. *Digbii de Immortal. anim. rat. l.* 5. *cap.* 38 maculam mali punici mirandam ex picâ s. malaciâ matris annotavit *Panarol. Pent.* 1. *obs.* 12. Miros alios malaciæ effectus vid. apud *Salmuth. Cent.* 3. *obs.* 86.

DE INAPPETENTIA.

Observatio I.

Ex desuetudine venerea, & mœrore, quidam cibi inappetentiam & vitiatam concoctionem incurrit.

QUIDAM uxoris mortem lugens, & à concubitu, quo antea creberrimè fuerat usus, abstinens, cibi cupiditatem amisit, atq; ne exiguum quidem cibū conquerere potuit: ubi verò seipsum cogendo plus cibi ingerebat, protinus ad vomitum excitabatur: mœstus etiam apparebat, non solùm has ob causas, sed etiam (ut melancholici solent) citra manifestam occasionem. Verùm his quàm celerrimè liberatus est, ad pristinam consuetudinem reversus. *Galen. lib.* 6. *c.* 5. *de locis affectis.*

Observatio II.

A morbo vulvæ, cibum omnem fastidiens, inediâ liberata mulier.

VExari vulvæ morbis, ut mulieribus commune, ita sanè inauditum sic vexari, ut patiens nullum cibi genus devorare queat. In Cœnobio montis Cœlii monialem vidimus, quæ cum ex hujusmodi vulvæ morbo graviter affligeretur, ita prorsus quamcunque illi administrassent escam, fastidiebat, ut quodam veluti impetu æstuantis stomachi, eam statim ut acceperat, vomitione propelleret: quod nos ab irresolubili & crassiore vento, qui à vulva ipsa versus stomachum ferretur, fieri putantes, multa pro re ac tempore adhibuimus auxilia: quæ cum nihil omnino proficerent, & ad decimum ipsa jam diem sola panis bucella (quod

mirum est) vitam traduxisset, ut tandem medicæ devicto, ac penitus profligato morbo, ad pristinam reversa est mulier sanitatem. *Benivenius c.108. de abditis.*

Observatio III.

Nausea ex semicrudo capite Vitulino, mensæ illato, correptus quidam: carnium inde fastidium, atq; hæmorrhoides incurrit.

CÆmentarium novimus qui inter contribules suos symposio adhibitus, cùm caput vitulinum semicrudum, cruentans adhuc mensæ inferretur, tanta nausea & horrore correptus est, ut aliquot annorum spatio ab omni carnium esu abhorreret prorsus. Et præterea per intervalla hæmorrhoidibus, quibus antè nunquam obnoxius fuerat, vexari cœpit: huic Michaeli Vogler nomen est, qui vel hodie quoque vivit. *Schenckius.*

Observatio IV.

Deploratos fastidio & nausea in morbis laborantes, interdum ad cibos cogendos.

ADhortandi sunt (ciborum fastidio laborantes) ad cibum, & interdum corripiendi à viris præstantioribus, & quos revereantur: interdum incutiendus est timor, ne si pusillanimitate destinant mandere, fortasse moriantur: narrabisq; illud *Galeni 1. Epid. part. 3. com. 58* quo loco refert plurimos fame interemptos, solosq; illos evasisse, qui sibi vim faciebant, & mandebant. Demum cogendi sunt violentia, vellicanda barba, capilli, fricanda ligandaq; extrema constringendi digiti, adeo ut frangi videantur: quo præ timore ad cibos capessendos incitentur. Quod certe non raro mihi profuit, ut ex hisce duabus historiis, quas ex multis narrabo, cognosces. Quidam Rezio nomine, solo fastidio mori mihi videbatur, quod morbus esset exiguus, tametsi longus: is nullis precibus, nullisq; uxoris & filiorum lachrymis, ad ciborum assumptionem commoveri poterat; quem cum ego (ut ex more habebam) inviserem, inveni profecto languidissimum; percontatusque, unde tantus languor & virium prostratio, respondetur non sine luctu, non posse ulla via ægrum cibos deglutire. Ego verò, ut qui magnopere ægre ferrem, præ ignavia hominem mortem obire, jus gallinæ offerens illi maximè detrectanti, apprehendi digitum annularem, adeoq; fortiter constringebam ut ni cederet, fracturum interminarer: vixq; tracto digito exorbuit, sed deinceps præ timore me nunquam jejunus spectavit.

Quædam alia fœmina sexagenaria desponderat jam animum præ languore & fastidio, quibus vehementer premebatur, extremumq; testamentum testim inter petierat, & cucullam monachalem sancti Francisci festinanter induerat, in qua religiose moreretur: ad quam cum ego ingrederer, atq; sedentem in lecto & ita vestitam offenderem, hinc & inde multis incensis lucernis, & plurimis circumcirca positis sanctorum imaginibus dolui vehementer, quòd tam miserè periret, nolens sibi vim inferre, & oblatos cibos sumere: iratus inde ajo, minimè putet hac religione apertam sibi esse cœlorũ januam, quin potiùs habere irascentẽ Deum, propterea quòd pauperi gravi fame pereunti nollet subvenire, paupertimumq; suum esse corpus, cui non minus quàm egenis quibusq; opitulari deberet. Quamobrem monebam, me rem magistratibus delaturum, ipsiusq; desperationem ostensurum, & ne ulla ratione in sacram ædem admitteretur, impetraturum. His dictis, abii, iram simulans, & certè non mentior, duris illis minis usq; adeò commota fuit, ut oblatos cibos libenter assumeret: quo factum est, ut tertio die, ad domus januam sedens, cum vicinis gauderet, præter plurimorum opinionem. *Ferdinandus Mena, c.31. de medend. febr.*

DE ASITIS.

Observatio I.

Quosdam ἀσίτους, hoc est, à cibo abstinentes, per multos non solùm dies, sed & annos vixisse.

VITA hominis septem dierum est. Primum etenim postquam genitura in uteros pervenit, in septem diebus habet quæcumq; corpus habere debet. Quod verò vita hominis septem dierum sit, etiam ex hoc manifestum redditur. Si quis in septem diebus nihil edere aut bibere velit, pleriq; quidem in ipsis moriuntur. Sunt autem qui ipsos transmittunt, & tamen moriuntur. Sunt quidam qui persuasi sunt, ut ne desperarent seipsos fame conficientes, sed comederent ac biberent: verum venter non amplius suscipit; jejunum enim intestinum in his diebus concrevit, moriunturque etiam illi. *Hippocrates libro de carnibus.*

Homini non ante septimum lethalis inedia: durasse & ultra undecimum plerosque, certum est. Mori esuriendo semper inexplebili aviditate, animalium uni homini. *Plin. nat. hist. lib. 11. c. 54.*

Timonis Amita, quotannis in spelæo, ursarum more bimestre tempus absq; ullo alimento delituit semianimis, ut sola inspiratione viveret, ac ægre dignosceretur. *Athenæus lib. 2. Deipnosoph. c. 8.*

Quidam Romæ vixit annos quadraginta, sola aeris inspiratione ut scribit *Hermolaus Barbarus.*

Fuit fœmina quæ sine cibo dies quandoque viginti transmiserit, sæpe vero & triginta.

Virum quoq; melancholicum se vidisse ait qui absque cibo perseveravit septem hebdomadas, alternis tantum diebus aquam exsorbentem. *Albertus lib. 7. de animalibus.*

Normana quædam per decem & octo dies nil comedit, ut refert *Conciliator.*

Quidam mihi innotuit, qui per biennium vixit ἄσιτος, anno sexto Pontificatus Nicolai Papæ V. *Poggius Florentinus, inter elegantes suas facetias,* scripsit hoc serium.

Idem testatur se legisse de puella, quæ vixit ἄσιτος per duodecim annos, temporibus Lotarii Imperatoris, anno Domini 1322.

Quidam non appetunt, quia membra non resolvuntur: Sicuti in quadam ætate nostra, virgine sacerdotali, quæ inediam pluribus mensibus sustinebat. In miraculum Romæ Patribus venerat, unde experimentum, pluribus custodientibus dedit, Columba nomine.

Quidam etiam Venetiis 46. diebus continuis jejunus fuit, habitudine membrorum frigida, crasso phlegmate intus concocto, meatibus corporis adstrictis. *Alex. Bened. Pract. lib. 12. c. 11.*

Audio nunc Avenioni esse hominem sexagenarium, qui raro & per maxima intervalla, quinque, sex, decem & plurium dierum, comedat. *Sylvius consil. adversus famem.*

Visa est in Hispania puella, quæ comederet nihil, ac haustu solum aquæ vitam conservaret, & annum jam ageret secundum ac vigesimum. *Idem loco jam citato.*

Visa quoque in Gallia Narbonensi puella, & altera in Germania, quarum utraq; tres annos, nullo præter aerem cibo potuq;, vitam salubriter traduxit. *Idem loco jam citato.*

Hoc

Hoc anno prodigia quædam extitisse narrantur in quibus præcipua erant terræ motus in Aquensi palatio. Et in territorio Tullensi juxta villam Commeriacam, puella quædam annorum circiter duodecim, post sacram communionem, quam in Pascha de manu sacerdotis accepit, sine omni victus desiderio, plenum biennium usq; in tertium annum dimidium complevit, nulla penitus corporis alimenta percipiens. Cœpit autem jejunare, Anno Dominicæ incarnationis M.CCC.XXII. à Pascha; & in MCCC.XXV. circa initium Novembris peracto jejunio cibum sumere, ac cæterorum hominum more manducando vivere cœpit. *Abbas Urspergensis in Chron.*

Germana mulier, triginta annos in omnimodâ inedia vitam traduxit. *Joan. Boccatius.*

Spiræ in Germania quandam extitisse accepimus, Doctorumq; & bonorum virorum literis proditum est, annis tribus, nullo præter aerem cibo potuque, vitam salubriter traduxisse.

Aliam quoq; se vidisse testatur *Guliel. Rondelet.* eodem victus genere ad decimum ætatis annum pervenisse, tandem grandem factam nupsisse, & felicem prolem fecisse. *Joubertus Decad. 1. paradox. 2.*

In Palatinatu, pago qui Schmitvveiler appellatur, puella quædam, Victoris filia, nomine Catharina, septem annos sine cibo & potu omni exegit: Cujus examen & universa historia, Magistatus decreto, Anno 1556. Germanico scripto ad plenum Heydelbergæ publicato, extat. *Schenckius.*

Historia admiranda de prodigiosâ Apolloniæ Schreieræ, virginis in agro Bernensi inedia, à *Paulo Lentulo conscripta: additis consimilibus narrationibus, exc. Bernæ, ∞ IↃCIV. apud Le preux, charta 4.*

Observatio II.

Librâ olei violacei haustâ, quidam per decendium famem sustinuit.

Quidam retulerunt, quòd unus homo biberit libram unam olei violacei, in quo cera dissoluta fuit, donec in Emplastri similitudinem conversa fuerit, ac decem diebus postea comedere non desideravit. *Avicenna lib. 1. fen. 3. doctrin. 5. c. 2.*

Observatio III.

Sanus quidam, septem dierum inediam, urinâ propriâ haustâ, subterraneo puteo conclusus, constanter sustinuit.

Vivus humum subiit, qui foderat antè sepulchrum
Ipse sibi, ingenti mole superpositâ.
Vivus & ad manes descendit, ut Amphiaraus;
Hicq; horas centum, & septuaginta fuit,
Horas, quas potuit tantùm numerare, dies non:
Nullum namq; vident infera regna diem.
Hebdomadem duravit, agens tellure sub alta,
Lucis, somni expers, aeris, atq; cibi:
Ergo quid interea fecit? bibit: & bibit undam,
Quæ refluebat eò, fluxerat unde prius.
At postquam superis jam lux octava refulsit,
Ac egesta cavo chasmate terra fuit.
Crediderant quem pridem homines periisse: repentè
Alter ut Alcides, ad superos rediit.
Viribus integris, sensu, & sermone valenti,
Sanus ad extremos vixit & inde dies.
Quid mirum, infernis potuit si excedere regnis?
Ut jubet infera lex, ederat ore nihil.
Quam nisi dicta esset violasse Proserpina legem,
Ad superos salvâ lege reversa foret.
Porrò nequis & hoc fictum putet esse: ego vidi
Scriptor: Quid visu certius esse potest?
Planiùs & gestam quivis intelligat ut rem,
Citra figmentum sic habet Historia.

Anno Domini M.CCCCC.LII. ad Nonas Februarii, Francisc. Pelusius Lugdunensis φρεατορύκτης, senex sexagenarius, dum in colle D. Sebastiani, in villa Ludovici Dheiræi, puteum foderet altum pedes 40. egestâ terrâ desuper irruente ad profunditatem triginta quinq; pedum, oppressus est fossor vivus: qui incumbenti periculo, quod fortè præsens habuit tabulatum opposuit: sub quo reclinatus, & à cadenti mole protectus, aeris, & spiritus aliquantum retinuit: quo septem dies noctesq; vixit, sine cibo & somno, sola urina epota stomachum roborans, & omnis doloris expers, atq; adeò mœstitiæ: quin etiam spei plenus, (quã in solum Deum collocarat) identidem auxilium sibi salvo inclamans, sed à nemine auditus; cum tamen ipse superiorum motus, strepitus, & verba audiret: horasq; sonantes numeraret. Post septimum deinde diem, cùm ipsi jam conclamato pararetur pheretrum: effossusque esset magna ex parte puteus, repentè audita est vox ejus de profundis clamantis: quam primùm secutus est pavor, ac si spiritus exauditus esset subterraneus; mox clamore perseverante, injecta spes, & accelerata effossio, donec vivus & valens hausto priùs vini calice, per funem evectus est, viribus adeò integris, ut ad se tollendum, neq; se ligari passus sit: neq; aliena ope uti voluerit. Sensu verò adeò sano, ut etiam jocabundus, crumenaq; prompta & pecunia numerata, diceret se cùm benignis hospitibus diversatum: apud quos ne teruncium quidem per septem dies impendisset. Et mox ad opus est reversus, superstes adhuc cùm hæc scriberem. *Bartholomæus Anulus in Picta Poesi, circa finem.*

Observatio IV.

Puellæ historia mirabilis, quæ undecim annis lecto decumbens, nullo alio victu, quàm casei Stolckii esu vitam sustinebat.

Illud quod nunc referam, admiratu dignum esse existimo: Puella erat annos 27. nata cum dimidio, quam anno 1566. xj. die Maij unà cum Chirurgo invisimus, ad partem orientalem ipsius urbis Delphensis decumbentem. Hæc autem ab anno 16. ætatis suæ, perpetuò lecto decubuerat, atque jam undecim annis nil aliud sumpserat, quàm casei momentum, vulgari lingua Stolckii dicti, muliere adsistente nobis narrante; nihil enim liquidi aut potus deglutierat, licèt mediocriter mingeret; verùm singulis octo diebus tantùm semel aluum deponebat: insuper cæca nata erat, quamvis mediocri valetudine frueretur ad annum decimum sextum ætatis suæ. Ab eo autem tempore, terrore correpta, in hanc malam corporis dispositionem lapsa fuit, ita ut undecim deinde annis subsequentibus, nunquam lectum egressa, etiam nunc lecto decumbat, ac semper in deterius malum progressum fuerit; adeò ut anno ætatis suæ vigesimo, venter in tumorem haud exiguum attolleretur; atque omnes eam eo tempore (ut assistens muliercula narrabat) pro hydropica haberent: sed paulo pòst detumuit venter, præter rationem, & subortus est rugitus in ventre vehementior, ac murmur quoddam, tanquam ranæ vivæ crocitantes in ventre latitassent, cum motu quodam ingenti, ac vehementi sublatione, mox depressione, tum ventris, tum thoracis, instar fluctuum maris sese commoventium: qui motus adeò validus erat, ut etiam nos manum admoventes, eumdẽ cohibere minimè potuerimus; ita ut is motus manum nostram attolleret. Rogavi puellam nunquid dolorem sentiret? imò maximum, respondit. Insuper ajebat, (quod valde admiratu dignum erat, etiam muliercula adstante idem annuente) quòd motus ille ad plenilunium augeretur; & simul cum affluxu maris in majorem elevationem totus venter, tum pectus mirum in modum attolleren-

tur,

tur, & maris fluxu recedente, simul motus hic decresceret. Hic autem motus septem annis duraverat, mirum quod puella tota vitiosis supervixerit. Rogabam quoq; nunquid menses tempore consueto fluerent. Sed pudica, ac mente constans rubore quodam suffusa, non respondebat, muliercula tamen assistente annuente: singulis decem septimanis certâ quasi periodo profluere: sed admodum corruptas purgationes esse referebat. Cum autem animadverterem portentosum morbum esse, minimeq; naturalem, nec adstantes causam referrent in terrorem, à quo male habere prius cœperat, ideo habitâ hujus puellæ genitura (quæ nata dicebatur anno 1538. & 25 Octobris die, circa quartam ferè horam, post meridiem) juxta astrologorum decreta perscrutari volui, numquid ab astris aliqua causa probabili conjectura haberi posset. Erant autem tunc in medio cœli stellæ nebulosæ, quæ sunt cum oculo Sagittarii, & in occasu nebulosa, quæ est in aculeo Scorpionis; Luna in octava, & Sol in septima in loco opposito vitæ. Hæc cæcitatem decernebant juxta Ptolemæum. Sol quoq; cum cauda Draconis, Saturnus in sexta, & Luna in octava & Mars dominus ascendentis, debilis cum Venere, portentosam & valde vitiosam genituram declarabant. Solus Jupiter in tertia domo in quadrato Saturni vix vitam sustentabat. ita ut hæc misera videatur, & brevis vitæ, ac valde vitiosa; licet ad hoc usq; tempus vixerit, tamen morbosa. Sed hæc extra metam medicinæ, cum ad Astrologiam pertineant; conjecturalibus enim signis ac causis non ita insistendum, ut iis quæ ad medicinam faciunt. Hoc tamen pro miraculo, & magis pro ostento habetur, quod tam diu sine potu vixerit, solo modico caseo utens. Ideo a curatione destitimus, cum & illa omnia remedia, tum medicos ipsos respueret. *Forestus Schol. ad obs. 8. lib. 18.*

Observatio V.

Ventriculi debilitate ob morbos laborans mulier, nullo alio victu quam cerevisiâ cum saccharo, item q; feniculo cum aceto, se sustentavit, tandem marasmo consumpta.

APud nos honestissima Matrona vidua, laborans hypochondriacâ melancholiâ & calculo renum, ob ventriculum nimis debilem, & non solùm omnia medicamenta, sed etiam alimenta planè respuentem, per multos annos ante obitum, nulla planè diæta se sustentavit, nec cibo alio usa est, quam potu cerevisiæ calefactæ, parum cum sacchari conditæ, & insuper maximam die noctuq; feniculi, vel crudi vel conditi cum aceto quantitatem comedit: atq; ita quamvis valetudinaria diu vixit, & tandem ad marasmum perducta. Anno ætatis sexagesimo sexto obiit. *De CL. V. Joach. Camerarii histor.*

† Plura abstinentiæ exempla vid. *apud Hildan. Cent. 5. obs. 33. Borell. Cent. 3. obs. 55. Suetium Miscell. p. 531* ubi jejunantis per VII. annos continuos rusticanæ virginis historia extat &c. Conf. etiam *Rhod. Cent. 2. obs. 54. & 55.* Puellæ 12. annorum, quæ 10 mensibus nihil comederat, meminit *Wolf. Lect. Memor. Tom. 1. pag. 218.*

DE SITI.

Observatio I.

Siti enectorum historia.

SUNT qui inexhaustâ siti cruciantur: de quorum numero mori vidimus & eum, qui viperam devoraverat, (erat autem fortasse Dipsas) & messores, qui forte fortuna vinum biberant, in quo quædam fera fuerat extincta; & eum, qui ex veteri vino fuerat inebriatus: item eum qui sitim tolerare decreverat: deniq; eos qui in navi, deficiente aquâ, marinam aquam bibere ausi sunt, quod siti immoderatiore, quàm reliqui, cruciarentur. Etenim solutâ alvo, ac torminibus vehementer cruciati, celerius quam reliqui interierunt. Novi etiam quendam ardente febre laborantem, qui increscente etiam dum morbo, aquam frigidam liberaliùs bibens, satiari non potuit, donec moreretur. Itaq, circa ventriculi appetentiam, hujuscemodi evenire possunt errata. *Galen. lib. 4. c. 7. de symptom. causis.*

Observatio II.

Aquæ potu extincti.

ANtonius Parmensis, juvenis admodum robustus, cum sub ferventissimo sole, & magni æstûs tempestate, pluribus diebus in itinere esset, ardentissimâ tandem febre correptus est. Quare, cum vehemens eum sitis urgeret, frigidissimâ aquâ epotâ, intra paucas horas mortuus est *Benivenius c. 16. de Abditis.*

Elegans, & optimæ staturæ Juvenis Romanus, quum pilâ luderet, & sudore respersus, ac totus madidus, & fatigatus ad puteum pro siti arcenda venisset, exhaustâ frigidâ recens per caldarium extracta, illico in terram cecidit, & obiit.

Alterum novimus ex iis qui in campo negotiantur, qui quum non minus corporis totius adapertis poris, madidus demum reverteretur, cyathum frigidioris aquæ ebibit, & mortuus fuit.

Sed alterum vidimus, qui quum domum pervenit, vigente magno æstu, cellam vinariam ingressus fuit, & calicem meracioris vini frigidi exhausit, & examinatus cecidit, & vitam cum morte commutavit. *Amat. Lusit. curat. med. cent. 2. curat. 62.*

Valerius Cordus juvenis doctissimus, magni [illegible] adolescens (ut ejus scripta adhuc hodie de[illegible]) consodalis & familiaris amicus noster, anno [illegible] equo Romam iret, cum Cornelio Sitta[illegible] etiam nostro charissimo, quos & ego paulo [illegible] nonna discedens, sequens, Romam veni pedestri[illegible]re. Illi vero circa dies caniculares, tempore admodum fervido, in montibus Florentinis cum plurimas herbas collegissent: Valerius deinde siti valida cum premeretur gelidamq. subinde bibisset aquam, qua cruditate oborta, & obstructione, tandem Romam veniens, febre ardentissima correptus est, qua illustrium Medicorum ope, cum restitui non posset, ea nocte, cum illi assistens eram, vitam cum morte finivit. *Petr. Forestus lib. 1. Schol. ad obs. 13.*

Messorem, à meridiana tritura, sitibundum, primo ad fontem haustu vidimus extinctum. *Scalig. de subtil. ad Card. exer. 33.*

Villanum quendam nobis familiarem novimus, qui messis tempore, Anno 1597 exhaustus viribus, & totus sitibundus præ nimio solis ardore, domum rediens, cum in magna quantitate, ad sitim explendam, gelidam bibisset, exanimatus mox juxta puteum cecidit, ac intra tres horas animam expiravit. *Georgius Grafeccius in theatro anatomico.*

Author est *Quintus Curtius lib. 7.* Alexandri Magni exercitum Susianorum loca deserta & inaquosa, ex solis ardore æstuantem, cum tandem ad flumen Oxum pervenisset, plures ex frigidæ intemperato haustu intercluso spiritu extinctos, quàm ullo prælio amisisset. *Alexander.*

Guilielm. Tyrius lib. 3. c. 16 scribit, Christianû agmen Pisidiam ingressum, regionem arentem, & inaquosam, tandem invento fluvio; quod quidam, qui largius aquam frigidam ingurgitaverunt, sitis discrimen evadentes, mortem in aquarum opulentia reperere.

Appianus Alexandrinus de bellis civil. lib. 5 tradidit, Cornificianos milites à Pompejanis pugna fatigatos, & æstuantes, Fontanam aquam avidè bibentes, ex iis plurimos emortuos. *Marcellus Donatus lib. 4. c. 6. hist. med. mirab.* qui causas hujusmodi eventuum reddit.

Obser-

OBSERVATIO III.

Æstuans & sitibundus, immodico potu ingurgitato, corporeq; in gelidam aquam immerso, incidit in insignem urinæ fluxum: unde virium resolutio, & apoplexia lethalis insecuta. Cadavere flatibus distentissimo, & tantopere intumescente, ut loculo vix includi potuerit.

VIr nobilis & literatus F. A. M homo valde obesus, & sanguine plenus, diebus canicularibus ex itinere multo sudore perfusus, domum rediens, corpore nimio motu & solis ardore calefacto, non modò vini & cerevisiæ potum omnem, aquâ fontis refrigeratum copiosè bibit, sed etiam brachia nuda, & caput aquæ gelidæ immersit; & paulo pòst in copiosum urinæ fluxum incidit, ita ut singulis ferè horis bis terve, urinam aliquando naturalem, aliquando crudam redderet. Unde vires corporis paucis diebus ita fuerunt prostratæ, non aliter ac si medicamentum toties per aluum purgans hausisset. Siti urgente multum quidem bibit, sed tamen urina assumpto potu longè fuit copiosior. Ad hunc igitur vocatus accessi, & cùm nulla alia re, quàm de magna virium imbecillitate ex nimio urinæ fluxu proveniente conquereretur, & ego alia medicamenta in promptu non haberem, exhibui ei Conf. Rof. acetosæ. addita Terra sig. Siles. & sequenti nocte meliùs habuit. Sed deinde de levi quadam vertigine (quâ antea sæpius laboravit) conquerebatur. Cumq; venæ sectio ei aliquoties in hoc malo profuisset, eum ut venam aperiret, hortatus sum, sed propter virium imbecillitatem noluit consentire. Institi, & quid periculi in corpore plethorico imminere prædixi, ac ut unum atque alterum ex amicis aut vicinis ad se vocaret, rogavi. Tandem morem gessit, sed antequam sequenti die Chirurgus & vicini accederent, mediâ nocte forti apoplexiâ subitò est extinctus. Mortui cadaver flatibus ventrem extendentibus postea in tantam molem excrevit, ut loculo satis capaci vix potuerit capi. *De obs. Joan. Franci Hildesii.*

OBSERVATIO IV.

Prodigiosi potatores.

DE quorundam prodigioso vini potu, (Gal. author est) ex earum partium (rerum) continuo fervore, integras vini amphoras, brevi horarum spatio, plures haurire, ad ostentationem visi sunt, & pro potùs portione, supra modum urinantes, velocissimo renum officio, qui subito & continuante motu, de humoribus discrimen agunt. Apud nostros Tricongius Mediolanensis (ut Plin. scribit) tribus congiis, unde cognomen illi fuit, epotis, uno impetu, spectante, miraculi gratiâ, Tiberio principe. Ferunt, & L. Pisonem urbis Romæ curatorem, biduo duabusq; noctibus perpotationem continuasse apud ipsum jam principem: namq; eodem autore, & hæc necessitas vitium comitatur, ut bibendi consuetudo augeat aviditatem. Scitumq; est Scytharum legati, quantò plus biberint, tantò magis sitire Parthos. *Alex. Bened. lib. 22. c. 4. cur. morb.*

De hujusmodi Potatoribus plura vide in *Bruyerino lib. 3. c. 6. & in Theatro D. Zvvingeri*, quæ huc transcribere non libet.[1]

OBSERVATIO V.

Nihil bibentes.

LAsyrtas Lasionius, æstatis tempore, per triginta dierum spatium, à nulla re salsa abstinens non bibebat, & mingebat tamen: quòd si liberet, & præsertim in ferculorum varietate, etiam bibebat. *Athen. lib. 2.*

Aristoteles in libro de Ebrietate: Andron inquit, Argivus, per omne vitæ suæ tempus, siti potuq; caruit: quamquam multis cibis, & salsis, & siccis vesceretur. Idemq; ad Ammonem profectus, per aquæ expertem viam, siccâ farinâ vescens, nullum adhibuit humorem. *Apollonius de histor. mirabilibus.* Idem de Magone Carthaginensi refert *Athenæus lib. 2. c. 2.* ubi Andronem vocat Archonidem, ex eodem Aristotele.

Julius Viator, eques Rom. in pupillaribus annis, aquæ subter cutem fusæ morbo, prohibitus humore à Medicis, naturam fecit consuetudine, atq; in senectâ potu omni abstinuit. *Plin. 7. c. 18.*

Neapoli, quendam ex Tomacellorum gente, nunquam bibisse scribit *Cælius lib. 13. c. 24. A. L.*

† Viri cujusdam miram à potu abstinentiam commemorat quoq; *Borell. Cent. 2. observat. 68. & Cent. 4. obs. 11.*

DE RVCTV.

OBSERVATIO I.

Assiduus ructus curatus.

HISPANO cuidam militi, adeò molestus ac difficilis erat assiduus ructus, ut in extremis versari videretur, cùm ad eum vocarer. Usus fuerat admodum multis remediis: sed frustra omnibus nec quicquam per hæc profecerat, nisi quòd vires ejus insigniter forent dejectæ. Huic initio exhibuimus pilulam unam Iliacam, quæ à *Rasi lib. 9. ad Almansorem* describuntur, decem granorum pondere, per quam vitiosis ac fœtidis humoribus nonnullis expurgatis, meliùs habere videbatur: postea paucis diebus interpositis, data grana quindecim; tertiò verò scriptulus unus: quo assumpto, & expurgatione pravorum humorum succedente, qui antea lecto affixus veluti moriturus jacuerat, surrexit, & quocunq; libuit ambulavit, & cibum potumq; cum appetentia assumpsit. *Dodonæus c. 36. Medicinal. Observ.*

DE SINGVLTV.

CAUSÆ.

OBSERVATIO I.

De Singultus causis discrepantes Medicorum sententiæ.

SINGULTUS est motus convulsivus ventriculi, vitium quod tunicis suis inest expellere tentantis. Hic motus quidem est facultatis expultricis, sensu tamen percipitur, & cum motu voluntario communicat, ideoq; à Galeno inter symptomata facultatis, sive actionis animalis motricis numeratur. Ac quamquam sit naturæ solius opus, hoc est, facultatis corpus regentis, ut horror, sternutamentum, tussis, oscitatio, vomitus, & ructus; attamen quia causa aliqua præter naturam est, quæ naturam ad singultum excitat atq; compellit, ob id symptomatis præter naturam annumeratur, ut & ea de quibus suprà dictum est, quæ causam pariter aliquam habent morbiferam, per quam natura ad ejusmodi motus cogitur. Cùm autem alii sint in ventriculo depravati motus, ut ructus, nausea, vomitus, ab his hoc uno maximè differt singultus, quòd illa nihil convulsioni simile habeant, hic verò convulsioni persimilis sit. Ut enim pars quæ convellitur, ad principium suum contrahitur, idq; duabus omnino de causis, inanitione, vel repletione patitur: ita ventriculus singu-

singultiendo contrahitur, & ab iisdem, ut scripsit Hipp. causis, a quibus & convulsio, excitatur. Verumtamen singultum convulsionem dicere non licet, quoniam hæc solis accidit musculis, (ventriculus autem nec ipse musculus est, nec os ejus,) sed veluti convulsionem, aut verius motum convulsivum. Est autem, ut scribit Galenus, facultatis tum retentricis, tum expultricis commune symptoma: illius quidem, quod ventriculus, dum singultit, pravè & non naturaliter cibos complectitur: hujus vero, propterea quòd ad ipsam primum propriéque pertinet motus ille pravus, dum cupit quod molestum est expellere. Ex quibus Galeni verbis intelligimus, singultum motum esse non simplicē, sed ex duobus contrariis compositum, dilatatione scilicet, & constrictione. Sicut enim fieri assolet in omnibus functionibus corporis, quæ magno conatu viribusq; egent, ita in singultu ventriculus, quo valentiùs possit vitium à se excutere, primùm se dilatat, (quod dum agit, cibos deserit, nec naturaliter complectitur) deinde velut collectis viribus seipsum adstringit, magnaq; totius sui corporis compressione singultum edit. Ex quibus apparet, non eundem esse vomentibus & singultientibus motum, propterea quod nec idem sit affectus. Quippe in vomitionibus ea quæ in ventriculi capacitate sunt rejiciuntur, non magno adeò conatu: in singultu vero, quæ in ipso ventriculi sunt corpore, simili tum affectu, tum motu, qualem ij perpetiuntur, qui ex intemperie tussiunt, omnibus nimirum ventriculi partibus id quod se contristat expellentibus. Est enim singultus virtutis expultricis validus motus, sicut & sternutamentum, & tussis, vomituq; multò validior, quod nisi magna vi ejus causa, quæ penitiùs ejus tunicis oriq; insedit, excuti non possit, quemadmodum *Galen. in Comm. Aph. 39. lib. 5.* demonstravit, etiamsi contra visum sit Avicennæ. Ceterum, quum singultus affectio ventriculi esse dicitur, non est ita intelligendum, quasi ad totum ventriculum semper pertineat, cùm sæpe os ejus duntaxat afficiatur, aut solus etiam œsophagus, quà proximè stomachum attingit. Siquidem horum trium corporum affectione singultum excitari, proditum a Galeno fuisse video, ventriculi, stomachi & œsophagi, conante semper naturâ quod penitius iis in partibus impactum est, altiusq; in earum tunicis insedit, exprimere atque abigere. Hæc quidem fuit Galeni de singultu sententia, in quam omnes postea Medici descenderunt. An vero eadem Hippocratis fuerit, equidem dubito. Ille namque singultum non motum convulsivum, non veluti convulsionem sed convulsionem esse existimavit, sicut *Gal. Com. in Aph. 4. lib. 5* annotavit. Neque vero causa ulla est, quæ nos ab ea opinione revocare debeat. Cùm enim ventriculus, atq; os ejus maximè, magnorum nervorum sit particeps, non quò ille quidem moveatur, sed exquisitissimè sentiat, si in eos causa aliqua præter naturam inciderit, quæ in aliis partibus nervos ita offendit, ut ad suum principium sese recipere cogantur, eadē in stomacho talem affectionem excitare potest, quæ & in aliis partibus excitatur. Est enim convulsio omnium partium in quas nervi descendunt, propria, quæ ut in quibusdam partibus peculiaria sortitur nomina (in oculo enim στραβισμὸς, in mandibula τρισμὸς, in ore κυνικὸς σπασμὸς, in pudendo σατυρίασις appellatur:) sic in ventriculo λύγξ vocata fuit. Feruntur autem illi in stomachum atq; ventriculum à sexta conjugatione insignes, & sicut scripsit *Hipp. lib. 2. epidem.* brevissimi. Hi quamvis ventriculum aut stomachum non moveant, quia tamen à cerebro (quod ut sensus, sic etiam motus principium est,) oriuntur, à causa præter naturam offensi, in principium suum recurrere revertiq; possunt, & secum partem in quam inserti sunt, convellere. Neq; enim ea conjugatio motionis expers est, sed multis diffusis ramulis in aliquos colli, & laryngis, & sterni, & costarum musculos, deinde in laryngem recurrens, iis partibus sensum motumque conciliat. Quoties igitur tale, iis nervis qui ad stomachum à cerebro rectà feruntur, vitium insederit, quale in aliis partibus convulsionis excitandæ vim habet, id in stomacho proculdubio convulsionem pariter inducet, quam proprio nomine singultum omnes appellarunt. Et reverà si omnes omnium tam particularium, quàm universalium convulsionum causas, sive generales, sive speciales contemplemur eædem singultus etiam causæ videbuntur. De illis quidem disertè pronunciavit *Hipp. Aph. 39. lib. 6.* convulsionem scribens fieri ex repletione vel inanitione, atque eodem modo singultum. Porrò inanitionis nomine summam siccitatem denotari Galenus nos docuit, cujusmodi ea est, quam febres ardentes, purgationes, sanguinis excretiones, vigiliæ immodicæ invexerunt; quæq; etiam chordas potest abrumpere. Repletionis autem nomine non aliud hic intelligendum puto, quàm humiditatem quandam superfluam atq; à natura alienam. Ea namque siccitati sive inanitioni reverà opposita est. Quo fit ut eo Aphorismo non aliud velit Hippocrat. quàm statuere omnem convulsionem fieri vel ab aliquo humore vitioso, vel ab inanitione, summaq; siccitate. Repletio autem gemina est, eodem Galeno authore, una quidem ad vasa, altera verò ad vires: illa quidem, cùm nervi adeò replentur, ut necessariò contrahantur breviorésq; fiant: hæc verò, cùm ipsi humore gravantur, non multo quidem, sed vitiosâ qualitate prædito, quem cùm aversentur, & excutere cupiant, ab eo demorsi, puncti & lacessiti, in principium suum excurrunt. Itaq; repletionis nomine non summam modò plenitudinem, quæ ad vasa dicitur, Hippocrat. intellexit, verum etiam etiam, aut serosum aut medicatum humorem, nervos mordentem, à quo convulsiones sæpissimè oriri, nemo est in arte medica vel tenuiter institutus atq; versatus, qui dubitet. Proinde miror quid Galeno venerit in mentem, dum ista scriberet *lib. 8.* τῶν κατὰ τόπους, his verbis. Hippocr. quidem convulsionem fieri dixit ex repletione & evacuatione, & additum est ad aphor. fermè in omnibus exemplaribus, sic autem & singultus. Ego verò in convulsione (inquit idem) tertiam aliquam causam supra evacuationem & repletionem nondum reperi. Singultum etiam sine his fieri video, acribus humoribus, aut serosis & medicatis, stomachum mordentibus, quos ubi vomitu rejecerint, statim singultu liberantur. Quin & multi devorato pharmaco, ex tribus piperis generibus constante, si statim vinum insuper bibant, omnino singultiunt, ex quorum numero ego etiam sum. Ampliùs autem & cibo in mordacem qualitatem corrupto aliqui singultiunt, & quod à vomitu statim liberantur, omnibus notum est. Quidam etiam ex rigore oris ventris singultiunt. Verùm pueros maximè frequenter singultire contingit, tum ob corruptionem alimenti in ventre, tum ob partus frigiditatem. An verò & ob nimiam evacuationem fiat singultus, veluti etiam convulsio, dignum consideratione est. Hæc quidem Galenus, parum memor eorum quæ locis propè infinitis docuit, ut convulsiones interdum fieri demorso ore ventriculi ab acri aliquo humore: grammaticum quendam convelli solitum aurâ quadam tenui à crure sursum ascendente: ab humore aut semine putri in utero cùm distentiones nervorum, tum convulsiones oriri; & à veneno similiter, mole quidem exiguo, sed facultate maximo, quod venenata animalia morsu infuderint. Sunt autem hæ causæ prorsus eædem cum tertiis illis causis, à quibus præter inanitionem, atque repletionem, singultum fieri, Galenus paulo suprà scripsit sese observasse. Sed ex frigore convulsiones, non minus quàm singultus oriuntur. Id quod docet *Hippocr. Aphorism. 17. lib. 5. & 18.* atque

etiam ipſe *Galenus* prodidit *Comment.3.in prognoſtica*, agens de convulſione, quam ſcribit etiam ſine febre in forti admodum frigore enaſci. Hæc quidem qui diligentius expenderit, certò intelliget, veriſſimam eſſe Hipp. ſententiam de cauſis convulſionis atq; ſingultus, & repletionem intelligendam, non eam plenitudinem modò quæ ad vaſa eſt, ſed omnem vitioſi humoris affluxum, à quo nervi offendi poſſunt. Jam quod pertinet ad alias cauſas, omnes quidem ſunt ſingultui atq; convulſioni communes, adeò ut quæcunq; de convulſione dicta ſunt, etiam de ſingultu commodè intelligantur. Cum enim ſingultus genere convulſio ſit, eandem quam & illa habet tum cauſam, tum generationem, tum etiam ſignificationem. Itaq; convulſio ex helleboro, ex vulnere, ex ſanguinis multo profluvio, ex ſuperflua purgatione, ex vomitu, ex ileo, & jecinoris inflammatione mala eſt, ita & ſingultus, qui talibus de cauſis ortus erit, quemadmodum ex Aphoriſ. Hippoc. & Galeni in eos commentariis perſpicere licet. Siquidem ſymptomaticus eſt omnis ejuſmodi ſingultus, in aliis quidem ſummam ſiccitatem, in aliis verò humoris vitium, cum magna ſtomachi & nervorum, qui ad ipſum pertinent, imbecillitate. A quo quidem ſymptomate λυγγώδη πυρετὸν, hoc eſt, ſingultuoſam febrem, ab Hippocrate dictam fuiſſe legimus, ſicut ſuprà à nobis oſtenſum eſt. Fit autem ſingultus, aliàs per ventriculi ἰδιοπάθειαν, aliàs verò per συμπάθειαν, ut in meningibus inflammatione laborantibus, aut inteſtinis, aut utero, aut aliis quæ uſpiam ſint nervoſis partibus, aut hepate inflammato provenit. Sed cùm maximâ ex parte ſingultus omnis præter naturam ſit, & malus aut lethalis, fieri tamen poteſt aliquando criticus, ſignis concoctionis manifeſtò jam apparentibus, criſimq; vomitione mox futuram indicare, quòd ſtomacho offenſo, natura in ſuperiorem partem ducere videatur. *Jo. Gorræus Definit. Med.* Voce Λύγξ.

Observatio II.

Coſtarum ad ventriculum detorſio, trimeſtris ſingultus cauſa: quarum repoſitio, ejuſdem curatio.

QUæ extrinſecùs os ventriculi premunt, ſingultum ingenerant. Quidam tres continuos menſes ſingultu vexatus, nullis conſuetis remediis antè potuit expediri, quàm coſtæ extremum, quod tùm primùm deprehenſum eſt contorqueri altiuſque in ventriculum, nullo ſenſu doloris infigi, blandè ac molliter erectum ſit. Confeſtim namq; ſingultus affligere deſiit: qui tamen repetebat, quoties coſtam denuò incurueſcere contigiſſet. *Fern. lib. 6. c. 3. Pathalog.*

Observatio III.

Singultus, largo ſanguine effuſo, ſedatus.

VIdiſſe me memini, in nobili quodam quinquagenario, vel ſeniore, è familia D. d' Antragues, cujus ille erat œconomus: qui effuſa incredibili ſanguinis copiâ, evaſit à convulſione, deliquiis animi, ſingultu, adhibitâ cucurbitulâ, & ſanus ſupervixit. *Scholiographi ad c. 33. lib. 1. Hollerii de Morb. intern.*

Observatio IV.

Plurium dierum ſingultus rariſſimi.

JUris Doctorem Papienſem, per duodecim dies ſingultu laboraſſe, ſcriptum reliquit *Marcus Gattinaria, libro de curis ægritudinum particularium, cap. de Singultu*: hoc nos tanquam rarò contingens adnotare voluimus: namq; hominem à ſingultu capi familiariſſimum, ſicuti ita mehercle rariſſimum, per plures dies eodem ſymptomate infeſtari. Præmemorati affectus cauſam, etſi Gattinaria omiſerit, nos tamen, ne rem ita indiſcuſſam derelinquamus, quantum conjecturâ aſſequi licebit, in medium afferre minimè pigebit. Singultum legitimum eſſe motum expultricis ventriculi facultatis, cum ejuſdem noxa, minimè ambigendum, quo ventriculus, quæ ſunt in ipſius ore penitiore, atq; in ipſo ventris corpore infarcta, expellere tentat; quæ fuit *Gal.* doctiſſima ſententia *3. de ſympt. cauſis* & *comm. aphoriſmi 396. lib.* quo loco Hippocrates ſingultum ob geminam potiſſimùm cauſam fieri decretum reliquit, inanitionem (inquam) & repletionem, quamquam magna ex parte à plenitudine, rarò autem ex inanitione, *Galeni* teſtimonio, *Comment. Aphoriſm. 13. ejuſdem ſexti libri.* Tertiam inſuper addunt cauſam, humores acres, & medicatos, ſtomachum mordentes: quinetiam ex devorato pharmaco ex tribus piperibus, vel ipſomet pipere tenuiter cribrato, ſi vinum præſertim aqua calida temperatum ſtatim ſuperbibatur, ſingultus excitatur, quod ipſimet *Galeno* contingere conſueviſſe, ipſe tum *loco citato*, tum 8. *de comp. Med. ſecundùm locos* teſtatur: ita & ex cauſis immodicè ventriculum ipſum infrigidantibus, ex *Galeni* ſententia *Comment 11. Aph. quinti libri.* Hiſce itaq; ſic ſeſe habentibus, crediderim in P. Juriſperito diuturnum ſingultum perſeveraſſe, eo quòd ortum duceret ab humorum craſſorum frigidorum copia, in ventriculi tunicis & ore infarctorum & imbibitorum, quos calor naturalis ſuperare, niſi longo temporis intervallo, nequiret, nec educi vomitu, vel dejectione poſſent, tum ratione ſuæ viſciditatis & craſſitiei, tum etiam ob imbibitionem, & infarctionem in parietibus ſtomachi. Sed profectò mirandum de *Ariſtotele*, qui 33. *particula problem. 1. problem.* ſingultum pulmonum paſſionem fecerit, cum ventriculi eſſe omnes alii unanimi conſenſu decretum relinquerint: poſſumus tamen pro Ariſtotelis defenſione dicere, per conſenſum à pulmonibus, non per ſe provenire poſſe ſingultum: quemadmodum *Galenus 2. de ſymptom. cauſis, c. 2.* aliquos ſcripſiſſe tradit, provenire ſingultum ex convulſione muſculorum, qui inſpiratum faciunt. Sic ſingultum ex hepate inflammato ſupervenire, propter nervorum communitatem docuit *Galenus, Comment. 58. lib. 5. aphoriſ.* & *7. aphor. comment. 17* & oriri ex gulæ affectu ſingultum legimus *de fract. Comment. 2.* & *de ſympt. cauſ. 2. c. 6.* Et niſi in hoc ſenſu ſcripſiſſe Ariſtotelem diximus, nullo pacto illum à manifeſto errore undicare poterimus. Dominum Trajanum Delphinum Legum Doctorem per plures dies ſingultu laboraſſe, & interiiſſe ſcimus. Urbis verò noſtræ Comitem quatuor aſſiduis diebus pariter affectum, ſanatum vel nullo negotio. *Marcell. Donatus lib. 4. cap. 5. Hiſtoriar. Mirab.*

Novi vetulam octuagenariam, matrem uxoris illius Ortelii, à Regina Angliæ miſſi ad comitia Batavorum: quæ per ſemiannum ſubinde ſingultiebat; remediis nihil juvantibus, niſi devorato loch ſano, quo ſe tantum juvari aſſerebat. Quæ vetula poſtea relicto ſingultu, etiamnunc, cùm hæc adderem, vivebat; quamquam duos annos lecto perpetuò incumbens, viribus exhauſtis, vitam finivit. *Foreſtus lib. 18. Obſerv. 12.*

† Portentoſi ſingultus meminit quoque *Laz. River. obſervat. comm. pag. 371.* continui, *Rhodius Cent. 2. obſervat 61.* duodecim dierum, *Tulpius obſerv. lib. 4. cap. 24.* quatuor annorum *Bartholin. Cent. 2. hiſt. 4.*

CURATIO.

OBSERVATIO I.

Ad singultum remedia aliquot laudata.

ILle qui singultum habebat ex ventositate, sequenti remedio evasit: ℞. *Philonii, scrupul. j. diagalangæ, scrupul. ij. detur cum vino.* Alteri & hoc sequens profuit: ℞. *Theriacæ optimæ drach. j. pulv. diptami drach. ß. exhibitum fuit cum vino exiguo.*

Quemadmodum alteri cuidam Antverpiano, qui per continuos x dies ac noctes singultum habebat, frequenter adhibitum est cochlear unum calidè ex sequenti decocto: ℞ *Rad. inulæ recentis, unc. ß. coquatur in aqua fontis aa lib. j. dulcoretur saccharo.* Deinde sub noctem una vice accepit *drach. ß. Philonii Romani*: & statim cessavit singultus: quamquam & stomachus inunctus est *oleo mastich. cum oleo nucis moschatæ et absinthii*; corpore tamen prius repurgato cum elect. de Dactylis, & succo ros. *locum suo citato.*

Singultu vexante panis calidus linteo obvolutus, ventriculo adhibeatur. Hoc certè efficacissimum est in singultu remedium. *Henricus Stromerus Auerbachius.*

Singultus in febribus nonnunquam intemperatum sequitur Julaporum refrigerantium usum, quomodo affectos inconsulta temeritate Medicorum complures vidimus; idq; symptoma, contra omnium opinionem, vini potu sustulimus. *Jodoc. Lommius.*

2. Expertum & secretum est, dare patienti quolibet mane per tres horas ante cibum, radicem unam Zingiberis viridis: & immediatè superbibat duos haustus vini malvatici, & videbis ægrum citissimè curari. *Victorius.*

3. Pilularum Iliacarum Rhasis in ructu molestissimo singularem facultatem, valdeq; mirificam compertam habemus. Hispano cuidam militi adeo molestus ac difficilis erat assiduus ructus, ut in extremis versari videretur, cum ad eum vocarer. Usus fuerat antea dum multis remediis, sed frustra omnibus: nec quicquam per hæc profecerat, nisi quod vires ejus magnopere forent dejectæ. Huic initio exhibuimus pilulam unam decem granorum pondere, per quam vitiosis ac fœtidis humoribus nonnullis expurgatis, melius habere videbatur: postea paucis diebus interpositis, dicta grana xv. tertio vero ℈ j. quo assumpto, & expurgatione pravorum humorum succedente, qui antea lecto affixus, veluti moriturus jacuerat, surrexit, quocunq; libuit, ambulavit, & cibum potumq; cum appetentia sumpsit. *Dodonæus.*

† Plura ad singultum remedia vid. apud *Camerar. Syllog. memorab. Cent. 10 part. 80. & 81.*

DE NAVSEA ET Vomitu.

DE CIBORUM VOMITU.

OBSERVATIO I.

Fœmina cujusdam prodigiosus assumptorum ciborum quotidianus vomitus, periculosissima symptomata invehens, qui singulis septimanis, bipartita, supra sex uncias sanguinis, evacuatione, levatus; ad octo menses, citra valetudinis agra primariam offensam, etiam plurium dierum asitia interveniente, perduravit.

VIdi casum mirabilem hic Papiæ in fœmina quadam, qui adeò mirabilis est casus, ut vix audeam eum narrare, propter quasi impossibilitatem communis credulitatis: sed quia ego solus non vidi, imo pars major Doctorum Collegii Papiæ sæpius vidit, brevibus narrabo Historiam. Duravit ista mulier tribus annis, & jam adhuc vivit, quæ semper cùm sumebat cibum, etsi delectissimum cujuscunque ordinis cibi, intra octavam unius horæ, cum maxima anxietate stomachi evomebat cibum, cum modica portione humorum aquosorum, & totum: ita quòd major multò erat quantitas ejus quod evomebatur semper, quàm quod sumebatur: postea stabat anxiata cum dolore clamoso & æstuoso circa stomachum, ita ut esset expediens eam impetuosè se movere, quasi furiosa vel phrenetica esset: & aliquoties syncopizabat, jacens ut mortua per mediam horam, & ultra, neque aliunde diversiones factæ juvabant sufficienter: tandem post 4. vel 5. horas ultra alleviabatur, sed ordinata sibi phlebotomia, & facta de unc. vj. sanguinis de communi dextri lateris, alleviabatur quoad hæc accidentia: ita quòd quantumcunq; vomitus semper fieret post cibum, ut dictum est, accidentia tamen de distortionibus stomachi, & reliqua minuebantur, & quoad intentionem eorum, & quoad tempus durationis, unde fuit expediens, quòd singula hebdomadâ phlebotomaretur, & non sufficiebat phlebotomia ij vel iij. unciarum, ad juvamentum inducendum: imò expediebat extrahi, ut dictum est, usq; ad vj. vel vij. Postea in tantum invaluit ægritudo, quòd fuit expediens, judicio infirmæ, & cujusdam Medici consentientis, (licet ego non sentirem) quòd bis in hebdomade phlebotomaretur: & ita continuavit per sex vel octo menses, tantam quantitatem sanguinis extrahendo pro vice, & continuo cibum evomendo: aliter videbatur stare in continuis accidentibus post cibum, de quibus dictum est. Tandem quod amplius mihi narravit Domina alia præsente infirma, & ita Barbitonsor sacramento mihi fidem fecit: quòd etiam per duos menses continuos phlebotomavit eam tribus diebus in hebdomada, & alternatis singulis diebus semper extrahendo ad quantitatem sanguinis vij. vel iij. unciarum pro singula vice; & quod amplius est, vixit xvij. diebus absq; omni cibo & potu, præterquam sumendo modicum vini vernacini singula die: postea stetit per futuros x. dies usq; ad xxvij. simpliciter sine cibo aliquo: Verum est quod nunc, ut dixit Barbitonsor, phlebotomatur de octo diebus in octo diebus, & tardando procedit. Verum hoc videtur de mirabilibus naturæ & de extraneationibus quæ contingunt in natura: de quibus dicit *Averr. 7. colliget, c. de cura cancri*, quod sicut in natura fiunt monstra, ita & in medicina monstruositates apparent, de quibus multa refert *Rabbi Moys. part. 4. suorum Aphor.* Sed mirabilissimum mihi videtur, quod ista Domina semper visa fuerit ejusdem bonæ habitudinis, & læta, & jucunda, cùm tamen nihil de cibo retineret saltem sensibile: & timuissem dici mendacem, neq; Historiam narrassem, nisi intervenisset authoritas & præsentia multorum præstantissimorum doctorum, qui hunc casum frequentissimè viderunt. Et ex juvamento hujus phlebotomiæ in casu, non possum arguere, nisi causam vomitus pro parte, & nocumentorum pro maxima parte, habuisse dependentiam ab evaporatione facta à toto ad os stomachi, propter commotionem contingentem in massa humorali, ex nocumento primum concitato stomacho ex vomitu. *Matth. de Gradi, c. 5. part. 2. Practic.*

† Confer. *Borell. C. 1. obs. 53.* ubi de vomitu ciborum per totam vitam.

Anno salutis post Virginis partum 1511. ego Martinus Stainpeiss, artium & Medicinæ Professor, in veritate quasi consimilem casum habui, casui suprà dicto, etiam in quadam honestissima fœmina in Vienna civitate: tamen post multa remedia, nullum ita efficax fuit, sicut balneum sulphureum thermarum, quod huic ad-

ductum fuit de thermis, in quo se dicta fœmina certis diebus ad 70. horas balneavit, & sic relevata fuit; & si in balneo sulphureo vero dicta fœmina stetisset, credo citiùs illi profuisset. *Martinus Stampeiss, lib.7.c.36.lib. de modo studendi in Medicina.*

Religiosæ virgini, cùm essem Patavii, Hercules Saxonia navavit operam, quæ jam annis triginta vel quadraginta assiduâ vomendi violentiâ exagitata, nunquam deglutit tantillum panis, aliusve cibi, quin mox idem prout assumpsit, rejiciat: nullo corporis, aut faciei damno, ut mirum sit unde, cùm nil retineat, sibi victum paret. *A Clariss. Viro Jacobo Zuvingero communicatum.*

† Vomitus quotidiani meminit etiam *Nicol. Fontan. exempl. 25. Hildan. Cent.4.obs.32.* Contagiosi, *Bartholin. C.4.hist.44.* Mirandi, *Panarol. p.1.obs.22.* horrendi, & contumacissimi, *River. Cent.2.obs.48. & observ. comm. pag. 349.*

DE SANGUINIS VOMITU.

OBSERVATIO I.

Sanguinis vomitus ex quibus venis proficiscatur: tum quantum sanguinis in corpore humano.

HIppocrates *lib.5. Aphorism. 31.* author est, quibus cum vomitu sanguis rejicitur, his ex ventriculo educi: modum aliàs, ut succurrebat, docui; sed nunc diligentiùs. Quærere enim quis posset, quonam pacto, postquam in duodenum transierit, erumpat magis per superiora, quàm inferiora, cùm gravis sit? Et cur non potiùs etiam per alia intestina descendat, & præcipuè cùm videamus excedere quantitatem cc. unciarum; ut in sacra virgine quæ mortua est: & ccc. ut in principe muliere de qua Brassavolus? Dico ergo, quòd primùm ex arteriâ magnâ, quæ gulæ incumbit, exesâ, id accidere poterit: Et tunc nulla quantitas admirationi esse potest. Quod si modò ex ventriculo prodeat, contingit jecore ad ventriculum per stelechiæam transmittente, seu per duodenum, seu per venas, ut fit compositionis ratione: cùm venæ quæ ex eo prodeunt, in imum ventriculi penetrant in secundam tunicam, & tunc ex impetu sanguinis excretio. *Cardanus de caus. sign. ac morb. num. 60.*

OBSERVATIO II.

Sanguinis vomitus aliquibus stato tempore innoxius: senibus etiam aliquando salutaris.

SAnguinis profluvium per os stato tempore accidisse Macrino Visco, viro prætorio, & omnibus annis Volusio Saturnio Urbis præfecto, qui nonagesimum etiam excessit annum, tradit *Plin. lib. 11. cap. 38. Nat. Hist.*

Quod si sanguinis vomitus accidat in corporibus senum utriusque sexus, profectò admiratione non caret. Nam in monasterio Noricorum, prope oppidum novum, cui nomen *Seligepfort*, cum Abbatissa, quæ 58. annum excesserat, tussiret, & circa hypochondria quotannis dolore citra febrem corriperetur, spontaneo copioso sanguinis vomitu à morbo liberabatur. Civis quoq; Heidelbergensis, pyrobolorum magister, ferè septuagenarius, cum magnis circa præcordia torminibus divelleretur, en repentè noctu sanguinis plusquàm libram evomuit, & convaluit. Nisi causam sanguinis in corporibus senum redundantis, in crapulam & otium referre liceat, cujus copiam, cùm natura viribus effœta, in alimoniam corporis, cujus augmentum naturaliter desiit, transmutare non possit; necesse est ut eam vomitu aut alia quavis ratione expellat. *Langius Epistola 40. Tom. 2.*

OBSERVATIO III.

Vomitus sanguineus periodicus per annos 20. in quadam nobili fœmina.

NObilis quædam fœmina sanguinea, carnosa, jam per 20. annos tam in conjugio, quàm modò vidua, aliquoties in anno laborat sine omni molestia vomitu copiosissimo sanguinis, quamvis menses quoque legitimè procedant. Quamprimum verò vomitus iste vel per se, vel à medicamentis impeditur, malè se habet, & magnam lassitudinem totius corporis sentit. Mirum quoq; h.e. quòd ex venæ sectione, qua interdum utitur, vomitus iste non fuerit restinctus. Monui itaq; ut naturæ cursum non impediret, & inprimis rectæ rationi victus operam daret, aliis validioribus medicamentis omissis. Unde jam in annum ætatis 48. satis commodè, Dei beneficio, vivit.

Fœminam aliam se nosse Excellentissimus Victor Trincavella, olim præceptor meus in Italia p.m. mihi retulit, quæ suppressis mensibus vomitum eorum loco sanguineum semper habuerit, sine omni molestia. *Cardanus in Aphor. 21. lib. quarti*, dicit plures fœminas, paucos autem viros hoc pacto sine periculo evasisse. Ac refert se vidisse matrem cujusdam Florii in Saccensi oppido, jam annis abhinc 36. quæ hujusmodi utens vomitu, nonagesimum sextum annum excesserit. *De Observ. CL. V. Joachimi Camerarii.*

OBSERVATIO IV.

Viginti sex libras sanguinis per diem naturalem vomens, quomodo percuratus.

QUidam profudit per os intra diem & noctem ℔. xxvj. modò sang. coag. lividi, modò nigerrimi: qui curatus est, subductâ ratione victûs, quiete, & solutis ovorum vitellis: Item cibis odoratis, sine medicamentis, solùm clystere. *Solenander Sect. v. Cons. 15.*

OBSERVATIO V.

Sanguinis vomitus, Iecinoris, Lienis, & Uteri vitio nati, Historiæ raræ.

GAlenus *lib.5.c.5. de loc. affect.* sanguinem è iecinore, aut liene, quandoq; per ventriculum vomitione rejici testatur. Contingit autem, non modò jecinore, aut liene malè affectis, sed & mensibus suppressis, sæpenumerò hoc modò expurgari. A quocunq; autem viscere, sive quâ parte in ventriculum influat, semper cum molestia, violentia, magna virium prostratione, ac λειποθυμίᾳ evacuatur: sic ut nulla sanguinis detrahendi (quod nonnulli præcipiunt) occasio relinquatur. Diversiones, veluti brachiorum ac crurum frictiones adhiberi possunt; sed unicè laborandum, ut vires conserventur & lapsæ reparentur, nam frequenter in ipsa vomitione, & citissime quidem æger deficit: præsertim si ex iecinore efferatur: veluti cuidam accidit, qui postquam longo tempore ex iecinore malè habuisset, sanguinis violenta superveniente vomitione, mox sublevatus est. Quibus verò ex Liene sanguis funditur, raro in prima vomitione deficiunt; sed vel recurrente, ac subinde sæpius vomitione: vel ex ascite pereunt, qui hujuscemodi sanguinis vacuationem, præsertim frequentius supervenientem, subsequitur. Ab hac autem neminem servatum novimus, Mulier quidem quædam, quę post frequentes vomitiones in ascitem inciderat, sanitati restituta videbatur, & ab aquoso tumore liberata, sed superveniente paulo pòst denuò sanguinis vomitione extincta est. Viro quoq; cuidam, qui à frequenti vomitu sanguis Asciticus factus fuerat, per prominentem umbilicum laneo filo sive licio transmisso, aquosus humor sensim effluxerat, sed nihilominus non multo pòst mortuus est. Hujus Lien sangui-

sanguini concreto similis, substantiæ soliditatem haud retinens, facile in partes solvebatur. Quandoq; siquidem cum venter amplius distendi nequit, umbilicus foràs erumpit, & in tumorem attollitur, a quo so distentus ac repletus humore: quod Græci *ὀμφαλόκηλον* appellant. Et tunc quidem per hunc laneo filo transmisso, vel etiam eodem scalpello aperto, humor effluit, nullo subsequente fructu alio, quam quod æger a distentione ventris pauco tempore liberetur. Prius enim quam umbilicus erumpat, jam interna viscera corrupta ac putrida sunt: proinde sanitas nec exspectari, nec sperari potest. Nam, ut habet *Hipp. Prorrheticon lib. 2.* eum, qui ab hydrope, sive aqua inter cutem correptus est, & superstes esse volet, bonis visceribus præditum esse oportet. Mulieres autem & virgines quibus suppressi menses, minus a sanguinis vomitione periclitantur, neq; enim viscera harum corrupta sunt, & superveniens menstrua purgatio ab omni periculo eas vindicat. *Dodonæus cap. 26. Obs. Medicinal.*

Sanguinem vomitione ex tribus interioris corporis locis ejectum scripsimus: ex iecinore videlicet, liene ac utero. Perquam raro autem ex iecinore profundi contingit. Cui autem ex hoc profusus fuit, vini potatione delectabatur: citò tamen & inde offenderatur. Crebro post largiorem vini potionem, calorem per universum corpus sentiebat, velut febrilem: aderat sitis, linguæ ariditas, urinæ rubedo, & subinde in dextro hypochondrio quidam dolor. Supercalefactus mox remediis quibusdam nostratibus utebatur, ut Zulapio ex aquis cichorii, intybi, acetosæ cum serapio ex cichorio, & intybo: quo cum sæpe restitutus sibi videretur, tandem post languorem quendam, corporisque depravatum & ad citrinum luteum inclinantem colorem, sanguinis vomitione copiosa correptus, defecit.

Ex liene sanguinem vomitione rejicientes, multos cognovimus patientes hi facie, & sæpenumero in sinistro horum hypochondrio tumidus lien manifestè sentiebatur, sed ante vomitionem. Nam a vomitione exonerato jam liene subsederat tumor, nec deprehendi poterat. Plerique horum tertia, aut quarta vomitione, vel etiam frequentiore, (multis inter singulas mensibus ut plurimum intercedentibus) perierunt: alii post crebras vomitiones in ascitem lapsi, tandem & mortui sunt. Unum aut alterum nostro consilio post unicam vomitionem servatum meminimus: & quidem frequenti absynthii quoquo modo usu, ut *in nostris stirpium historiis, de absynthio* videre est.

Ab utero vero suppressis mensibus, rarò item sanguinis vomitio supervenit. Virgini vero cuidam accidisse mihi observatum, quæ in ipsa vomitione graviter laboravit. Postea vero idoneis adhibitis remediis, & sanguine ex interiore vena prope talum detracto, cum menstrua purgatio successisset, bene se habuit, quod & *Aphor. 34. sect. 5. Hippoc.* docet: Mulieri sanguinem evomenti, menstruis erumpentibus solutio. *Idem in Scholiis ad cap. præcitatum.*

Observatio VI.

Vomitu sanguineo annuatim detenta matrona, præsertim tempore mensium, validè astringentibus usa, arthritidem & gravem cephalalgiam incurrit.

NObiliss. Fœmina plethorica & obesa, sæpe quotannis vomitu fuit correpta sanguineo, copioso, sine virium debilitate, idq; ferè semper tempore mensium, qui vel parcissimè tum fluxere, vel planè cessarunt. Suasi ut nonnunquam saphænam aperiret, & uteretur moderate ducentibus menses. Sed ab aliis persuasa, omissis jam commemoratis remediis, validis astringentib9 adhibitis, vomitum quidem illum compescuit, sed paulo post in morbum arthriticum, & graves dolores capitis incidit, ut nunc etiam annos aliquot semper lecto sit affixa, & frustra sæpe conqueratur, quod rectè monenti non obtemperaverit. *De Joachimi Cam. Norimb. Med. Exemplis.*

Observatio VII.

Cuidam post sanguinis vomitum & defectionem crebram, tandem ventriculus & intestina sanguine referta mortem attulerunt.

CArdinali Cibo, vena quæ à liene ad os ventriculi tendit, insignis erat magnitudinis: quæ cum primùm ob anastomosin vel fracturam reserata est, illicò ventriculus sanguine repletus fuit, & non modò ventriculus sed intestina omnia: licet dum adhuc viveret, in morbo ipso libras aliquot, tum per vomitum rejecisset, tum per secessum dejecisset. Quam sectionem dum ego summa diligentia peragerem, ob subjecti dignitatem, & ob morbi raritatem, aderat Excellentissimus Antonius Musa Brassavolus Ferrariensis, quem honoris gratia nomino. *Columb. l. 15. Anat.*

Observatio VIII.

Creberrimis vomitionibus, torminibus, ventriculi tumore, tabe totius corporis, & facie tabescente affectus quidam: tandem sanguinis & materiæ nigerrimæ quotidie ad dimidiam mensuram vomitu correptus. Accedente verò ischuria, cum alvi adstrictione, & lipothymia, ventris tumor subsecutus, quem mors excepit. Dissecto corpore, in abdominis capacitate magna copia aquæ nigræ inventa: hepar utrinq; ventriculo adnatum visum. In pectoris cavitate plurimum aquæ rubentis deprehensum.

SArtor quidam nostras, annorum circiter 30. cùm ab anno ætatis suæ 12. semper ferè valetudinarius fuisset, per certa intervalla vomitionibus biliosis divexatus, torminibus (ita ut colicum dolorem non solum ego, sed & alii existimarent.) constipatione alvi summa, dolore ventriculi, præsertim post assumptum cibum, (valde enim vorax erat,) corpore macilento, facie ut plurimum flavescente: plurimorum consilio usus, meo etiam per annos circiter tres, qui me monente Anno 83 ad thermas Plumbarias se contulit, post quarum usum pene per annum commodè habuit. Mensibus tribus ante mortem, sanguinem purum copiosissimum per vomitum rejecit: dein rursus consuetis torminibus correptus, accedente vomitu materiæ nigræ, ut qui per multos dies rejecit singulo mane ad dimidiam mensuram, & tantundem vel pari aquæ nigerrimæ. Ischuria etiam postremo morbo laboravit, alvus cum potenter esset constipata, clysteribus ipsum uti voluit, qui similem materiam eduxere, frequentibus etiam lipothymiis divexabatur. Vomitu remittente, sensim venter intumescere cœpit plus minus diebus octo ante mortem. Post mortem à me apertus fuit, præsentibus aliquot Dominis Doctoribus, Medicinæ studiosis plurimis, Pharmacopœo, aliisq; Senatorii Ordinis Viris. Inter quos fuere D.D. Scherbius, & D.D. Hermannus Hagius. Abdomine ergo aperto, copiosa aqua nigra in ipsius capacitate reperta, similis ei, quæ per vomitum fuerat rejecta. Hepatis majoris lobi dextri forte sexta pars, in ipso erat ventriculo, ita ut superior & exterior ventriculi pars, Hepati extrinsecus esset adnata: sic etiam inferior & posterior ventriculi pars, quæ dorsum spectat, ipsi Hepati accreverat: ita ut Hepatis ea pars ad latitudinem duorum circiter digitorum in ipso ventriculo esset, & à duobus ventriculi partibus contineretur: superior tamen ventriculi pars à naturali statu non recesserat, nec adeo firmiter hepati adhærebat: sed inferior ab ipso hepatis parenchymate,

absq; hepatis dilaceratione separari non potuit. Hepatis verò pars ea, quæ à ventriculo continebatur, foveam quandam acquisiverat, ita ut substantia ea hepatis cartilaginis instar dura fuerit. In ipso autem ventriculo continebatur ad mensuram unam, materia nigerrima pultis instar. Hepatis reliqua pars satis commodè habebat, splen item, reliquaq; viscera in abdomine contenta sana erant. In thorace ipsius, magnam aquæ rubentis copiam reperi. Occidit Anno 1585. Novemb. mense. Credo ego naturalem fuisse illam accretionem, & in utero materno acquisitam. Mater enim ipsius, dum utero gestaret, corpore semper inclinato sedit, netricis munere fungens. *CL. V. Caspar Bauhinus de observationibus propriis.*

HUMORUM VARIORUM vomitus.

Observatio I.

Quidam singulis mensibus biduum bilem utramq; & pituitam vomere solitus, vitam ad multos annos produxit.

NOvi Antonium à Fonseca Episcopum Pampilonensem, virum virtute, sapientia, & genere illustrem, qui singulis mensibus duobus ferè diebus vomebat sponte, primùm bilem flavam, deinde pituitam, deinde bilem atram sine mora, neque interdum quidpiam esitabat aut bibebat: atq; cùm ipse aliàs non integrâ sanitate frueretur, liber à morborum periculis longò tempore evasit; nunc quoq; superstes manet, viginti quinq; annis jam elapsis. *Christ. à Vega lib. 2. sect. 5. c. 3. De Arte Medendi.*

Observatio II.

Menstruus porraceæ bilis vomitus.

VIdimus mulierem, inter exempla, mensis unius intervallo, singulis diebus miram porraceæ choleræ quantitatem evomentem, & convaluisse. *Alex. Benedict. lib. 13. c. 23. de med. morb.*

Observatio III.

Vomitionis porraceæ & æruginosæ bilis perniciosissimæ, historiæ duæ.

NObilis Domina de Posiaco in febre tertiana continua, à qua Dei auxilio, & operula nostra, nostroq; consilio persanata fuit frequẽtes & copiosas humoris non modò porracei, sed etiam æruginosi vomitiones rejiciebat, adeò calidas & ferventes, ut illæ in lancibus receptæ ebullire viderentur.

Insuper anno à Christo nato 1542. Henricus tunc Delphinus, qui nunc Augustus Galliarum Rex est, & totius orbis imperio dignissimus, Lugduni cholerâ morbo correptus, æruginosos humores tam acres erodentesq; evomuit ac dejecit, ut pelluvia ac pelues argenteæ, quibus excipiebantur, variis coloribus, videlicet luteo, cyaneo, sed præcipuè floridissimâ ærugine apparerent infectæ: quos colores nulla potuit lotio delere, nec ulla fortis cessare fricatio. *Montuus lib. 4. c. 7. Halos. febr.*

Observatio IV.

Vomitus mirè biliosus in acuta febre criticus.

VIdimus hisce diebus nobilem, cui quinq; diebus primùm æruginosæ bilis, deinde flavæ magna copia excreta est, tum per vomitum, tum per dejectionem, cum motu convulsivo, & dentium stridore in acutâ febre, qui tamen septimo judicatus est per sudorem copiosum. *Jacotius Comm. ad Coac. Hipp. pag. 28.*

Observatio V.

Vehemens stomachi dolor vomitu liquoris acetosi levatus.

QUidam manè assumpto cibo, post decimam horam, dolore stomachi vehementi cùm cruciaretur, liquorem aceto similem, tellure ebullientem spumantemq; evomebat, id autem ex frigore suspicati sunt Medici proficisci; meroq; Cretensi, aut Rhetico Punicove hausto sanatus est. Interea calida fomenta stomacho imposita sunt, ac theriaca languenti stomacho profuit, iis esculenta in patella, si frigus, aptiora morbo sunt; fumida enim fiunt, sed paulum acrimoniæ addes, tum stomachum invalidum laguentemque firmabis. *Benedict. lib. 12. cap. 9. de medend. morb.*

Observatio VI.

Bilis atræ & corruptæ ultra duas mensuras (boccalia vulgò dicta) vomitione rejiciens, liberatur.

QUos vomitu à materia atra atq; corrupta liberatos vidi, fuit mercator Bononiensis nomine Ludovicus della Ratta, qui multoties omnium Doctorum, inprimis verò Doctoris Camilli Franchini, vel Montagnani, viri in re medica magni, majoris verò expectationis, nisi immaturâ morte præventus concessisset fato, admiratione, ultra duas vini mensuras (boccalia vocatas) bilis atræ ac acidæ, maximo sanitatis emolumento evomuit, quæ, ut ex certis conjecturis patuit, in ventriculo minimè accumulata fuerat. *Coiter. in libell. Obs. Anat. & Chirurg.*

Observatio VII.

Plagis & contusione uxor à marito malè mulctata, internam vasorum diruptionem incurrit, unde stata per singulas hebdomadas aterrimi sanguinis vomitio consecuta, mulieremq; sibi benè habere, & cibum aversari compertum.

MUlier in Hospitali nostrò, circiter annos 35. nata, quæ civi cuidam Constantiensi nupta erat. Antequam nuptiæ celebrarentur, maritus eandem odio quodam (ut ita loquar) novercali, nescio ob quod delictum, prosequi cœpit, ita ut illàm humi prosterneret, ac pedibus impeteret, & tandem quasi semimortuam reliquit, & aufugit. Ex eo tempore mulier ista singulis octo diebus, velut certo & stato tempore, adeoq; instar paroxysmorum, sanguinem aterrimum summo cum dolore evomuit; postea itidem se bene habuit, cibum attamen non appetit. Quod in ejusmodi vasorum ruptione nec scriptum legi, nec antea oculis vidi contigisse. *Gesneri obs. per Casparum Wolphium communicata.*

Observatio VIII.

Moniali cuidam, quatuor annis continuis corruptorum humorum vomitus cum alui adstrictione, nihil proficientibus remediis, lethalis tandem fuit.

HIstoriam afferimus mulieris urbis nostræ, nobilis Deo dicatæ, hæc in quinquagesimo, & ultrà suæ ætatis anno constituta, dum rectè valeret, & monasticę observantiæ ritè incumberet, derepentè à cibo quotidie horis sex, vel septem, sine molestia vomitu corripiebatur, & alui adstrictione ingenti pariter detinebatur: erant verò quæ per superna excernebantur veluti corrupta, lenia, & serosa, duplâ quantitate potus & cibi antea ingesti. Nec vehementia, nec levia medicamenta alui adstrictionem adimere, vel tantillum succi aut stercoris educere poterant; nec epota aut devorata

tata medicamenta tormina, aut noxam aliquam visceribus sensibilem inferebant, verum sponte sua alvus nonnunquam, vel clystere aliquando exsiccatas, & orbiculares fæces egerebat, & quatuor annis continuis, ultra, cum hac insolita & verenda indispositione perseveravit. Illius curæ incubuit Antonius Capriana, aliique Urbis nostræ seniores Medici, qui incassum variis excogitatis præsidiis, affectionem illam tollere tentarunt: ex qua tandem, febre corpore emaciato, ex hoc seculo migravit. Verum, cum nos illam non tractaverimus, nec à Medicis qui illam invisere, quicquam de causis acceperimus, quod dicamus non habemus. *Marcell. Donat. Hist. Mirab. lib. 4. cap. 3.*

† Nec desunt ex recentioribus exempla: Sic pituitæ concretæ vomitum commemorat *Tulp. l. 1. c. 23.* atræ natæ ibid. *l. 4. c. 21. & Hechstett. Decad. 2. Cas. 4.* bilis bullientis instar aquæ fortis, *Borell Cent. 2. obs. 1.*

DIUTURNÆ VOMITIONES.

OBSERVATIO I.

De diuturnis vomitionibus, observationes utiles.

QUia majus quiddam fide videri possit, hominem in continuis multorum annorum vomitionibus perdurare vivum posse, non abs re erit quædam de eo experimenta proponere, quæ rem alioquin non satis verisimilem confirment. Civis quidam fuit Hamelburgi, quod ditionis Fuldanæ oppidum est, qui ipse mihi retulit, se per totum septennium nullo die à vomendi molestia vacuum fuisse.

At in alio oppido Heydeccio, quod nunc ad Illustrissimum Palatinum Neoburgensem spectat, oblatus est mihi ante decem annos quidam ejus loci Senator, Engelbertus Ramsbeckius, qui conquestus est, se per integrum quadriennium vomitiones quotidianas fermè passum esse, ob quem affectum ad atrophiam corporis habitum devenerat. Hanc igitur materiam in stomacho contentam, deorsum per clysteres primò derivando, deinde ejusdem reliquias per purgationes superius adhibitas, easque moderatiores, evacuando, stomachumque convenientibus remediis confortando mediocri sanitati, qua & jam dudum fruitur, restituimus.

Advectus etiam fuit non ita pridem ad me, à pago nobis proximo, rusticus quidam, qui continuis decem septimanis, durante obstructione alvi, omnia ingesta alimenta, tum etiam potum, humores, tandem etiam excrementa, superius per os rejecerat. Quem tamen non sine protestatione de cura ancipiti, medicandum suscepimus, cum domestici consilium obnixè expeterent. Huic igitur cum clysteres exhibuissem, restricta fuit vomitio, & multa putrida excrementosa per eosdem educta. Postea cum præbuissem potionem per os purgantem, fuit eo die satis bene interius purgatus. Subsequenti verò die cum denuo similem potionem sumpsisset, eandem transacta horà fere vomitu denuo rejecit. Postea repetito vomitu excrementa putrida, eaque male olentia etiam expulit. Huic vomitui & alius successit, quo aquæ impuræ circiter libræ sex ejectæ sunt, magna adstantium admiratione. Cum verò is pluribus auxiliis usurpandis obsequium suum recusaret, ac ad suos redire cuperet, nolui in re tam desperata plura remedia frustra tentare, præsertim ipso ægro repugnante. Itaque tantum confortantibus quibusdam præscriptis ipsum à me rursum dimisi.

Porro eodem ferè tempore, fœmina quædam ex Bilengriesio, oppido ditionis Eichstadianæ, ad me etiam advecta est. Quæ cùm simili ratione per quinque integras septimanas ne semel quidē excrevisset, & frequentes passa esset vomitiones, cum præsentibus torminibus ventris, jamque morbus ad paralysin non obscurè tenderet, tamen clysteribus primò, & postea cōvenientibus purgationibus, cum moderatis aperientibus primarum venarum mixtis, sanitati restituta est, & jamdum bene se habet. Sunt quidem hæc exempla rariora, cum plerique in tanta assiduitate vomitionum, vel tabe pereant, vel syncope exolvantur, vel præsente in ægra alvi obstructione, epilepsia aut paralysi correpti, plerumque pereant. *Cl. V. Jacob. Oethæus, lib. Observ. propriarum.*

VARIARUM MONSTROSARUMque rerum vomitus.

OBSERVATIO I.

Clysteres vomitione in Colicis rejecti.

REjectos Clysteres vomitione fuisse interdum, scriptum à *Galeno* invenitur, *in libris de symptomatum causis.* vidique ipse in Colicis doloribus, non quidem ex injectionis vehementia, aut vi ulla protrusos eo, ita excretrice facultate irritatâ præter naturam, casuque interdum aliquo, ab inferioribus ad superiora intestinorum convertente se, propellenteque ocyssime quandoque sursum versus, quicquid noxii persenserit: ut ventris sæpe flatum per crepitum non emissum: ut hos ipsos (de quibus nunc est sermo) clysteres, non tam sæpe, aliquando tamen. *Alexandrinus Annotat. ad cap. 17. lib. 13. Therapeut. meth. Gal.*

Mulier quædam nobilis colicis doloribus, & Civis cujusdam uxor laborans, & per intervalla cum jucundo risu delirans, duo Enemata per inferiora injecta, vomitu per superiora me assistente rejecerunt. *D. exemplis Viri Clarissimi Joan. Franc. Hildesii, S. Schultzio transmittente.*

Observatum quosdam clysteria evomuisse per os. *Solenander in Cons. Med. Sect. 5. Cons. 16.*

† Clysteris quoque vomitum, mictumque puris in peripneumonia, annotavit *Borell. Cent. 1. Obs. 17.*

Vomitus stercoris exempla, *titulis, de Ano, & Excrementis alieno loco redditis*, referuntur.

OBSERVATIO II.

Ex tenuioris intestini morbo puellæ clysteres, glandes, alvi excrementa, monstrosa ventriculi vi attractrice, vomitu rejiciens, miraculosè curatur.

A *Joanne Matthæo de Grad, in vastis illis suis ad Almansorem commentariis, cap. de vomitu.* pro monstroso adducitur: Vidisse se puellam quandam, atq; sanasse, cui ex intestini tenuioris affectu, & clysteres omnes, & alvi excrementa sursum vomitu educerentur. Quæ cum omnia jam penè ad deplorationem vergerent, & curandæ juvenculæ, vel nulla omnino, vel exigua esset relicta spes, nihil non præsidiorum in eam rem non expertum atque tentatum. Cumque in morbi levationem glandes, & acutæ valde, & bene magnæ ano subderentur, (quò scilicet vis illa attractrix retunderetur, & acri balani vi deorsum excrementa ferrentur) mox impetu facto sursum ferebantur, & vomitu pellebantur. Quæ cum medici maxime mirarentur, filis etiam fortissimis, præfatas glandes femori ægrotantis nectentes, fore putabant, ut sic meliùs continerentur. Sed post paululum temporis abruptis filis, vique maximâ factâ sursum perlatæ sunt. Tumq; longissimam glandem parare jubentes, manu fortissima & bene valida contineri imperarunt: erat autem, quæ glandem continebat, puellæ mater: quæ cùm & ipsa à medicis percunctaretur, ecquid ipsa in filia fieri sentiret, respondit, tantum tamque validum fieri glandis attractum, ut manui etiam, quæ glandem continebat, vim inferri maximam persentisceret talem certè, ut nisi glandem properè summovisset, etiam ad ven-

ad ventriculum reliquarum more repsisset. Hunc verò monstrosum rarumque eventu affectum, pinguibus & jurulentis curâsse se idem author testatur, quod hisce rebus soleat attractoria facultas obtundi, prorsusque infirmari, quo maximè in præfato affectu curando opus erat. *Valleriola Comm. ad cap.2.lib.6.de caus. sympt.Galeni.*

Observatio III.

In tenesmo suppositorium vomitu rejectum.

REm mirandam quæso audi, quam mihi ille artium & medicinæ doctor subtilissimus, olim magister meus, Philippus Mediolanensis narravit: Suppositorium opiatum his elapsis diebus cuidam tenesmonizanti imponi jussit, qui postea per horas quatuor continuè quievit, quo in tempore suppositorium illud filo appensum evanuit: hinc verò ad duos dies tam horribilem saporem patiens in ore percipiebat, ut assumere cibum non posset: propter quod ipse magister Philippus vomitum provocavit, & tunc patiens suppositorium illud filo appensum evomuit. Certè nisi mihi vir tantus enarrâsset hoc, vix fidem dedissem. *Guaynerius, cap.2.Tract.5.Practica.*

Observatio IV.

Intestinorum motus expulsivus eversus.

TAntas interdum incidere alvi obstructiones, ut inverso motu naturæ, nulla excrementa deorsum, sed omnia sursum vergant, observatum est à veteribus, & præsertim à Matthæo Gradio olim practico medico excellenti; cùm scribit se quandam puellam vidisse, quæ potiones purgantes, item assumptos clysteres, & glandes suppositas, etiam filis femoribus alligatas, superius per os rejiceret. Simile & nos observavimus in quadam fœmina, uxore cujusdam fabri ferrarii Fuldani, quæ in puerperio cùm obstructione alvi vehementi laboraret, & ex consilio muliercularum portionem candelæ sebaceæ satis longam ano supposuisset, eandem postero die, nullâ sequente obstructionis solutione, per vomitum reddidit, magnâ ex parte integram, & minimè dissolutam. *CL. T. Jacob. OEthaus lib. observat. propriarum.*

Observatio V.

Frustum carneum, coloris albi, durissimum, laboriosissimo vomitu depulsum.

DElphis puellam monialem in curatione habui, quæ cùm diris doloribus per integrum annum afficeretur, se tandem præ angustia circa ventriculum mori exclamabat, ac nisi in vomitum prorumpere posset, se morituram vociferabatur. Quare medicamentum vomitorium cùm adhibuissem, frustum carneum magnum albo colore, albuminis ovi instar, magno conatu rejecit, ita congelatum ac induratum, ut cultello acutissimo vix dividi posset; & ab omni dolore statim liberata, deinde sana vixit. *Forestus lib.18. Schol ad observat.19.*

Observatio VI.

Frusta carnea per vomitum & secessum expulsa.

QUædam profluvia frustorum carneorum passæ sunt, per vomitum una, per secessum altera, idque per multos dies: erant autem fibrosæ carnes, & quæ transversam & in longum sectionem paterentur, convalueruntque: sed rara hæc faciliorem habent, quàm causam, admirationem. *Thom. à Veiga ad cap.5. lib.1.Galen. de loc.affect.*

Observatio VII.

Coagulata carniformis substantia latitudinis duorum pollicum, & longitudinis duorum digitorum vomitu rejecta.

VIdi portionem carnis, longitudine duorum digitorum, latitudine duorum pollicum, vomitu rejectam. Illud jam per puerum habere non potui. *V.CL. Joan. Fridericus Trauelman. de observat. prop.*

Observatio VIII.

Quædam post diutinos ventriculi dolores, pullum discerptum vomitu ejecit.

QUædam non ita pridem, monstroso eventu, pullum membratim divisum evomuit, postquam de salute ejus desperatum esset, propter diutinos molestissimosque ventriculi cruciatus. *Thom. à Veiga, Comment. ad lib.1. de loc. affect.*

Observatio IX.

Oviformis globus, ex concreta pituita densatus, vomitu rejectus.

ILlustrissima matrona, me præsente, evomuit multa pituitosa, unà etiam globum quasi phlegma congelatum, instar ovi elixi validiùs, vel duriusculè, & putamine detracto, rejecit. Mirum videbatur, quo pacto absque suffocationis discrimine, gulam ascendere & regurgitare potuerit. Eandem astante Reginâ Daniæ, duabus tertianis in puerperio olim liberavi. *CL. V. Esaias Meickfnerus de observat. propriis.*

Observatio X.

Globus pituitosus, conformis, in cujus centro, brucho similis vermiculus deprehensus, post sævissimos ventriculi cruciatus vomitu deturbatus.

JUlianus Medicæ artis Professor dum graviter ægrotaret, & advenienti Medico dolorem, quo circa ventriculum miserabiliter cruciabatur, exponeret, tangente illo (ut fit) ac manibus locum pertractante, erupit in vomitum: quo & ipse frustum carnis, ad parvæ pilæ magnitudinem, in quo vermis non secus ac bruchus, in siliqua recludebatur, ejectans, ad pristinam statim reversus est valetudinem. *Benivenius cap.88. de Abditis.*

Nobilis quædam mulier Fanensis, cùm stomacho gravissimè laboraret, plurimumque pituitæ, ejus inquam, quæ vitrea à Praxagora nuncupatur, evomuisset, ac veluti animo linqueretur, paulatim quasi à graviore somno excitata, in molestissimum vomitum incidit. Quo cùm diu agitaretur, durioris tandem pituitæ globum ejecit: quam assidentes quædam mulieres, cùm veneficio affectam dicerent, superveniens ipse intueor omnia, frustumque veluti carnis aperio, in quo vermiculum brucho quàm simillimum invenio. Quo tandem ejecto, mulier convaluit. *Gabucinus Comm. de Lumbricis, cap.13.*

Observatio XI.

Vermes per vomitum expulsi.

NOs lumbricum vidimus, qui palmi longitudinem non excederet, rotundis in omnibus persimilem, præterquam quòd dorsum habebat lanuginosum, ita ut pilos rubros imitaretur. Hic juvenem quendam ad mortem usque perduxerat: quem tamen pharmaco ad febrem tertianam notham, quâ juvenis corripiebatur, idoneo exhibito, unà cum pharmaco evomuit: atque ita incolumis evasit. *Idem citato loco.*

Anno 1553. in collegio D. Barbaræ, puer annos 12. natus ex intervallis vomere solebat longos vermes, albos, è ventriculo. Sentiebat motum, morsum & commotionem. Dum urgebant, sitiebat, angebatur. Nutritus

tritus fuerat lacte & fructibus. *Scholiographi ad cap. 54 lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

Vermes ad intestinis reperiri frequenter contingit, qui & quandoque vomitu rejiciuntur: sæpissimè verò per inferiora descendunt. *Donatus in Annotat. ad c. 77. Benivenii, de Abditis.*

Cum anno 1557 relicto Monspessulo Viganum me contulissem, eoque operâ CL. V. D. Franc. Fontanoni ad illustrissimum Dominum de Vileck Baronem, & agri Silesiensis gubernatorem esse [illegible] promotus, ut quæ [illegible] artis meæ [illegible] fundamenta ad usum accommodarem, [illegible] vicinam, caloribus [illegible] ibus & [illegible] accessionibus intra æstuantem, præscripsi illi Syrup. de Limon. de Acetosa, Citri, de Endivia [illegible] hordei, vel ptisana, tempore [illegible] utereretur. Sub noctem [illegible] habuit, dolore ventriculi, caloribus, capitis gravedine, sudoribus diaphoreticis, extremorum refrigeratione, syncope, & vomitu frequenti cholerico, [illegible] tamen non expirabat. Injectus fuit illi [illegible] quem diu quidem retinuit, sed nihil profecit. Qua verò continuò Syrup. per tempus utebatur, frequenter (nihil enim per os admittebat) vomitu intestante, per os rejecit tandem [illegible], satis crassum, [illegible] partes habentem longe [illegible], una cum multa materia biliosa, nigra. Meus post corroborantium [illegible] habere & convalescere cœpit. *I. CL. Casparus Wolphius ac Observat. [illegible]*

Mense Februario, quidam ex oppido Tugio oriundus [illegible] cum circa [illegible], [illegible] loquuntur, [illegible] ventriculi, totiusque stomachi regionem motum quendam anxium & tristem sentiret fere continuè, atque aliquando in animi deliquium, sine alia tamen causa manifesta incideret: recte tamen se habebat reliquo corpore, & cibum potumque secundum naturam appetebat. At certe sibi cum persuaderet, se vivum quoddam animal intra corpus habere, meque super his symptomatis consuleret, ex medicamento præscripto, Elect. videlicet præparata hermodact. [illegible], & speciebus Cordialibus, cervi, [illegible] invicem commixtis, vermium magnam copiam rejecit, quorum alii quidem tres, alii duo pedes longi erant. Post aliquot septimanas ad me reversus est, & quæ evenissent numeravit, [illegible] ut ejusdem medicament. denuò [illegible] namque ne plures [illegible] dato à me dimissus, nec [illegible] *lucem.*

[illegible], quæ de vomitu animalculorum ac vermium [illegible] *Volc. Coit. hist. 47. & C. 2. hist. 35. Jo. [illegible] lib. [illegible] Mor. 6.*

OBSERVATIO XII.

De vomitu atræ bilis, una cum vermibus & scarabæis.

CUm Balduinum Kerckhovervium Brielensem mense Octobri, anno 1567. duplici tertiana correptum, curarem; deducor ad puellam annum 22. attingentem, quæ vomitu continuo, longo quidem tempore laboraverat, & bilem tanquam picem valde atram, una cum vermibus dejiciebat, quos tunc spectavimus ad palmam ferè in longitudine, coloris cinericii: & paululum ante meum accessum novem numero evomuerat, omnes ferè mortuos. Atram verò bilem picis instar, quam spectabam, prima fronte sanguinem concretum esse putabam, qui ab utero in stomachū transmissus esset: sed cum statuto tempore menses prodirent, atram bilem esse intellexi. Verum, cum esset bonæ constitutionis, neque febricitaret, & circa stomachum doleret, nonnihil appetitu quoque deficiente, hoc ipsum ex humoribus corruptis fieri existimabam, unde & vermes generabantur, eo quod fructibus autumnalibus valde crudis antea usa esset. Alvum non probè dejiciebat, nisi duobus diebus tantùm semel & stercora quidem dura, fæculenta, satis naturalia, & minimè nigra. At vomitus admodum frequens erat. Medicus assistens dederat pilulas ex aloe: verùm parum profecit. At Apozemate sequente per me descripto, vomitus qui prius creber erat, nonnihil cessavit, postquam plurima nigra recrementa per inferna dejecisset, unde & melius habere videbatur. ℞. *Absinthii communis, centaurii minoris, agrimoniæ, portulacæ, an. m. [illegible], portulacæ, ar. drach. [illegible] sena unc. [illegible] rhabarb. [illegible], drach. [illegible] hœnanti syrup. [illegible] unc. [illegible] Num. [illegible] fiat decoctio pro unc. [illegible] Colatura Zaccharo parum aucoretur.* Dimidium cum sumpsisset, bene excrevit, primo fæces, mox atrā bilem copiosè ac vomitus & ventriculi dolor nonnihil cessarunt. Die intermisso reliquum sumpsit. Interim ad appetitum incitandum capiebat duo cochlearia subinde ex Syr. sequentibus. ℞. *Syr. de limonibus, Syr. ab [illegible] pena. Syr. capill. veneris,* (quia parum tussiebat) *an. unc. [illegible]* & statim sumebat drach. ij. ex tabulis hoc modo descriptis: ℞. *Specier. diarrhod. abb. [illegible] Zedoariæ pulveris. [illegible] tormentill. [illegible] aqua portulacæ & [illegible] menthæ, [illegible] Zacchari optimi q. s. fiat confectio in tabulis.* Et his remediis utcunque habuit. Verum anno 1568. x. Julii die rursum ad Cornelium Philippum Consulem urbis illius, ex febre continua acuta decumbentem evocatus, puellam denuò invisi: quæ licet utcunque sana se haberet, tamen paulo ante scarabæos rejecerat vomitu, tres porten[illegible] & incredibiles, [illegible] conspexissem [illegible] ostendit, præsente Petro Chirurgo Brielensi, & [illegible] confidam, [illegible] Retulit & mater vivum scarabæum rejecisse qui per duos dies supervixerat: Referebatur autem ad incantationem hoc malum. *Forest. lib. 18. obs. 19.*

Vermes rejectos sæpe vidimus: sed scarabæos nisi hoc tempore nunquam, quamquam alii quoque videntur vidisse, cum & *Gordonius* suo tempore medicus illustris, scribat *part. 5. cap. 20. de vermibus:* vermes, serpentes, scarabæos generari ex putredine in corpore humano, sicuti extra in mundo vermes, & muscæ, ac similia generantur. *Idem Schol. ad Observ. eandem.*

OBSERVATIO XIII.

Vermes erucis similes in febris paroxysmo per vomitum expulsi.

ANno Domini 1578. Stephana Chartieria Sancti Mauri à fossis incola, vidua quadragenaria, febre tertiana laborans paroxysmi initio magnam vim evomuit humoris biliosi, unaque villosos tres vermes, figura, colore & magnitudine erucis similes, subatros tamen, qui inde integros octo dies vixerunt sine ullo alimento: hos pagi [illegible] Chirurgus ad Milotium Doctorem Medicum detulit, qui ipsorum copiam Leureo, Crasso, Marescotio, & Cortino Medicis, mihique fecit. *Paræus lib. 24 cap. 19.*

OBSERVATIO XIV.

Capillorum velut glomus per vomitum redditi.

JOannis de Quintana duennas, primarii civis famulus, vomitu rejecit, me præsente, magnum tenuium & spadiceorum capillorum glomum, adservabatque in papyro involutos plures alios, quos binis horis ante evomuerat: quibus rejectis, nullâ amplius molestiâ torquebatur: præter eam quam vehemens vomitus induxerat. *Nicol. Monardes lib. 3. Historia simpl. medic. ex novo orbe delatorum, cap. de Verbena.*

Simile quoddam nec minùs mirum exemplum, mihi ante paucos dies retulit Franciscus Zinng, Serenissimi Principis Matthiæ Archiducis Austriæ, &c pharmacopœus, cùm in sua arte peritissimus, tum diligentissimus. *Clusius in Annot. ad locum citatum.*

Simi-

Simile etiam exemplum ante multos annos accidere memini Juriconsulto N. Vlierden, cerebri apud Antuerpianos causarum patrono, qui certis anni temporibus materiam in multos veluti muliebrium capillorum glomos congestam excernere solebat, quâ rejectâ melius habebat: nam alioqui macilentus pallensque semper cùm esset, adversâ valetudine ante ista symptomata plerumque corripiebatur. *Idem Clusius in Annot. ad eundem locum.*

Filius cujusdam fabri laterarii, qui in cygno rubro Delphis habitabat, anno 1562. cùm diu tonsillarum, gutturis, ac faucium inflammatione laborâsset, multisque remediis usus esset, & meam operam quoque frustra expertus esset, incidit in manus cujusdam empirici; & epoto medicamento nescio quo, enormi secessu, tum vomitu violento subsequente, crines conglomeratos magnâ vi evomuit, in tantam angustiam priùs conjectus, ut se disrumpi, & in partes lacerari clamaret. Erant autem crines rubri tanquam à barba rasa prius expullulante, incisi, valdè curti, producti, mox in unum conglomerati ejecti, & à vomitu ampliùs dolorem in gutture non sentiebat; adeò ut nunc sine dolore, quod priùs facere non potuit, quævis devorare, & deglutire potuerit; quamvis & rascatione per aliquod tempus (ut vidimus) per sputum ejusmodi minutos pilos per tres scilicet continuos dies expulerit, & nunc præter spem miraculose curatus: quamquam vulgares adolescentem 22. annorum veneficio seu incantatione affectum judicarent. Quicquid sit, ejectis crinibus præfocationem gutturis ampliùs non est perpessus, & postea uxorem ducens, rectè habuit.

At aliam juvenculam novi, quæ singulis fere mensibus crines conglobatos vomitu admodum molesto dejiceret. *Forestus lib. 15. Observat, 29.*

Observatio XV.

Pannos, clavos, ferramenta, lapillos, & ossicula vomitione exturbata.

Vidimus pannum, clavos, ferramenta, & nescio quę non vomitu rejecta.

Vidimus puellam Delphis in ventriculo dolentem, per inferiora modò excrementa picis instar nigra, uti saponem excrevisse, & lapillos & ossium frusta etiam per vomitum: quæ longo tempore laborans, & macilentior facta, tandem etiam interiit. *Idem lib. 18. Schol. ad Observat. 26.*

† Plura de rerum variarum vomitionibus vide apud *Bartholin. C. 1. h. 52. Ballon. Epid. p. 193. Joh. Dan. Horst. Epist. Med. 6. Borell. Cent. 3. Observ. 31. & 50.* Bufo vivus vomitu rejectus perhibetur à *M. A. Severin. de Viper. p. 29.* Piscis vivus, à *Borell. Cent. 1. obs. 9.*

Observatio XVI.

Gallico morbo affectus, post alipticam hydrargyricam, ventriculi angustiâ pressus, argenti vivi pateram vomitione rejecit.

Mirum est quendam, qui ter duntaxat secundùm brachia unctus fuerat, per aliquot dies pondus & angustiam in ventriculo sensisse, deinde cùm latrinæ semel insideret, argenti vivi pateram fere vomuisse, ut multi adhuc testati sunt, & literis prodiderunt. *Alex. Trajanus Petronius c. 1. lib. 5. de Morb. Gallico.*

Observatio XVII.

Diluto vino hausto, nonnunquam sinceram aquam paulo post vomitu rejici.

Vidimus interdum epoto vino ex aqua temperato, aquam subinde puram sine vino emitti, nec ullo vini odore: tanta est discretivæ potentiæ vis. *Alex. Benedict. lib. 13. cap. 11.*

Observatio XVIII.

Euporista ad Vomitum & Nauseam remedia.

1. Vulgi experientia est, eboris tabellâ admotâ ventri, vomitus compesci. *Jac. Hollerius.*

2. Cydoniorum succus libræ pondere, in quo corallorum rubeorum, sem. rosarum rub. & rhabarbari, cujusque ℥ j. cum hypocistidis & acaciæ binis scrupulis, ad tertias bullierint, auxilium est magnum ad biliosas vomitiones: quinetiam ad dysenteriam. Datur is quotidie potandus manè & vesperi horis binis ante cibum. Verùm affectos purgatos esse oportet. *Matthiol.*

3. Emplastrum expertum contra vomitum, maxime etiam stomachum confortans, quando vomitus provenit à materia calida. ℞. *Pulpæ cydoniorum sub cineribus coctorum ℥. iiij. rosarum rubearum, coriandri præparati, sem. acetosæ, an. ʒ. ß. mastiches, macis, an. ℈. ij. Pulverisentur, & omnia misceantur in mortario cũ vino cydoniorum. ad formam emplastri reducantur. Faventin.*

4. Mirabile & secretum in sedatione vomitus pituitosi, dare patienti infrà scriptum condimentum, quolibet manè stomacho jejuno. ℞. *Vitelli ovi cocti, Num. j. thuris, mastiches, an. ℈. j. pulverisentur pulverisanda, & pulveres aspergantur super ovum, quod patiens bibat. Victorius.*

5. Mirabile est & secretum in frigido vomitu, & in curatione ventositatum stomachi, dare patienti mane & vesperi ante cibum, tria cochlearia infrà scripti condimenti. ℞. *Succi citoniorum lb. ß. mastiches, macis, garyophyllorum, nucis moschatæ, an. ʒ. ij. corall. rub. ros. rub. an. ʒ. j. Bulliant insimul usque ad consumptionem tertiæ partis succi; deinde colentur cum forti expressione, & colaturam usui reserva modo dicto. Alexius.*

6. Hepaticis & stomachicis, qui cibum sumptum retinere non valent, gentianæ radicis pulvis è vino potandus exhiberi debet, quod qui fecerit, auxilium præsens sentiet. *Tragus*

7. Invenit ætas nostra aurum sæpius fervens extinctum vino, vomitionibus prodesse; vel idem tenuissimum efficaciter assumi, aqua ad dimidium redacta juvat ad potum temperandum. Paupertas, cui fortuna aurum invidit, chalybe eo modo utatur. Quidam in aqua aurum conterunt, & fervefaciunt ad dimidium minori opere: cui corallium, & mastichen, & garyophyllum addunt, efficaciùs proficere tradunt. Et panis crustam tostam, Cretico vino infusam, superinjecto mastiche, garyophylloque conferre haud dubium est. *Alex. Benedictus.*

8. Alimenta in vomitione danda sunt, quæ spissa sunt, & utcunque viscida, ut ventriculo hæreant, minimè pinguia, ori grata, & actu frigida. Id etiam observandum in medicamentis. Nam tepida semper vomitum provocant. Quare in cholera morbo, aut vomitu bilioso, & aliis, nisi in quibus os ventriculi est nimis refrigeratũ, pręsentissimum remedium est aquam frigidam post cibum assumptum bibere, vel cochlear unum succi cydoniorum, aut syr. cydoniorum, aut frustum cydonior. aut pyri acerbi devorare, aut pulverem constringentem. *Rondelet.*

9. Rhasis puero vomitu laboranti ante lactis administrationem, istiusmodi medicamentum sæpissimè ab eo expertum, porrigendum esse admonet. Receperat enim *ligni aloes, mastiches, an. ʒ. ß. gallæ, drachmæ unius partem sextam, quibus tritis, & cum syrupo rosarum confectis, atque cum modico galliæ muscatæ, demum puero exhibuerat.* Postea verò cataplasma ejuscemodi ventriculo pueri admovebat, recipiendo *mastiches, aloes, acaciæ, gallæ, olibani, panis usti, simul partes æquales. cum oleo. & syr. rof. confectas.* Ad puerorum enim vomitum, tum salivam eorum coercendum, efficax esse experimentum affirmat. *Seb. Austrius.*

10. Quod

10. Quòd si non cessat nausea, arripiat mordicùs Cæpam communem bis vel ter, & non mandat, sed mordeat tantùm ipsam primis dentibus, & videbit is, quòd omnino quiescet nausea statim, etiamsi ventriculus esset debilissimus. Et sciat is quod istud auxilium est ita præstans, ut nullum ego invenerim hac in re præstantius. *Fallopius de med. purg. simpl. cap. 18. pag. 213.*

ORIS VENTRICVLI TVMORES.

Observatio I.

Ex obturatione tuberculi ori ventriculi innati, gravida per bimestre cibo defraudata, fœtu vitali edito, expirat.

MULIEREM vidi gravidam, cui tuberculo duro, eoque ingenti ita os ventriculi obturabatur, ut quicquid ingerebatur, attacto ventriculi ore, mox temere iret atque redderetur. Sic adstantium omnium judicio, nihil cibi potusve bimestri tempore vel conatu maximo ea voravit. Tandem morbo, delipientia, febreque confecta decessit, edito partu, quem vitæ superstitem reliquit. *Fernel. cap. 1. lib. 6. Patholog.*

Observatio II.

Scirrhus pugni magnitudine gulæ substantiæ, ad ventriculi orificium innatus, varia symptomata, & tandem etiam mortem invehens.

ANno salutis 1570. Norimbergæ vocatus sum ad quandam mulierem, quæ longo decubuerat tempore: angebatur transglutiendi difficultate maximâ, & tanto gulæ ardore, ut præ eo nec dormire, nec situm sedare quiverit. Aucta gulæ angustia, vix quid liquidi in ventriculum immisit: ventriculus ad vomitum excitatus, egerebat interim cibum, interim phlegma viscosum, ac crassum, interim etiam pituitam cum bile crassâ permixtam. Ægra sciscitata, num juxta ingressum gulæ in ventriculum, vel ventriculi orificium, quid tanquam clavum infixum, vel globulum persentisceret? sese toto octennio tale quid in ea regione percepisse, atq; transglutiendi magna difficultate laborasse, similiq; morbo & patrem, & sorores & alios suos amicos occubuisse affirmabat. Tandem nutrimento destituta, atque ad extremam perducta maciem, extincta est. Mortuam aperui, & inveni ad ventriculi orificium, scirrhum pugni magnitudinem excedentem, substantiæ gulæ innatum, qui crassitie ac tumore suo angustarat, atque obturârat œsophagi finem. Mesenterium visum fuit ex multis, iisque satis magnis scirrhis conflatum sicut & pancreas: omentum contractum, crassum, & ligno durius inventum. Ventriculus inanis, hepar subalbidum, scirrhisque refertum erat. Quamvis hæc mulier totum octennium hos scirrhos gestârat atque transglutiendi difficultate indies magis, ad finem vitæ usque afflicta fuerit, nihilo secius (quod valde mirum est) utcunque commodè, lætè ac hilariter vixit, liberos procreavit, habuit tamen macilentum semper corpus. *Coiter lib. Observ. Anat. & Chirurgic.*

Observatio III.

Elevatio stomachi curata.

ANnum decimumsextum agenti Petri Guicciardini filio, ita cervix ventriculi sine ullo doloris sensu elevabatur, ut magnitudinem pomi cydonei æquaret; nec manifesta causa ostendebatur, cùm omni nocumento careret. Quare rem admodum diligenter investigare cœpi, admiratus quænam abditæ hujus mali causæ esse possent. Sed cum nullam prorsus præter ventum invenirem, à quo, ventriculi capite paulatim elevato, ita ejusmodi hereret tumor, ut & ossa etiam talem situm adepta, nec ultrà pristinum in statum reversa, figuram jam illis impressam, tanquam naturalem custodirent: ferreâ demum laminâ, quæ ex cingulo quoque surgebat ferreo, stomachum comprimi jubeo, quò paulatim ad sedem suam retrocedere cogeretur: quod factum est. Nam haud multo pòst hoc uno tantum præsidio, ita repressus est tumor ille, ut ad pristinam ac naturalem formam ipsius ventriculi cervix penitus reversa sit. *Benivenius cap. 40. de Abditis.*

In Iliaco dolore, cum excrementa per os redduntur, ventriculus quoque in tumorem quandoque attollitur, partim quidem ex flatibus, sed magna ex parte ab excrementis eò perlatis. Quandocunque autem tale aliquid contingit, non modò spes vitæ nulla superest, sed mors ferè imminet. *Dodonæus annot. ad cap. citatum.*

DE VENTRICVLO.

SYMPATHIA.

Observatio I.

Ventriculum cum capite consentire, & coafici aliquando, id q; præter experientiam, etiam per anatomen demonstrari.

COnsentit caput maximè ventriculo, per insignes nervos sextæ conjugationis: & utero per spinalem medullam, cui arctissimè conjungitur: atque dolores inde communicati, seu per materiæ alicujus transmissionem, seu continuitatem solam, sentiuntur magis, a ventriculo quidem in fronte, ab utero autem in occipitio. Quod experientia frequenti à nobis cognitum, facilè est ex anatomia confirmare, secus ac docuit Rondeletius, &c. *Joubertus c. 9. lib. de curand. morb.*

CONFORMATIO VENTRICULI varia.

Observatio I.

Ventriculi depravata conformatio.

VIdi, inquit *Galenus lib. 2. artis parvæ*, ventriculum cujusdam, ita parvum, rotundum, ac propensum in ilia, ut propria circumscriptio perspicue appareret spectanti & attrectanti. Ita & apud nos puella quædam Delphica perpetuo malè habebat in stomacho: nam à natura angustior factus erat; quem his notis deprehendimus: nam plurimo cibo distentus stomachus lædebatur: sed exhibito exiguo cibo, idque frequenter, minus offendebatur, & commodius tunc cibum concoquebat. Hoc autem innatum vitium, juxta Galenum, immedicabile judicavimus: & ideo eandem incuratam reliquimus. Tantum in mandatis dedimus, ut parum & frequenter cibum concoctu facilem sumeret, ut minùs dolore afficeretur. *Forestus lib. 18. Observat. 35.*

Observatio II.

Ventriculi crassitiem concoctionem juvare.

QUo crassius rugosiusque ventriculi corpus, eò concoctionem feliciùs procedere, tum ex eo patet, quòd eorum qui nullam concoctionis debilitatem passi sunt, sed vel morbo aliquo repentino sublati, vel supplicio affecti, sectioni adhibentur, ventriculi

culi tales esse deprehendantur; tum quòd illis animantibus, quæ durissima quęvis conficiunt, sicuti cornutis, quæ fœno pascuntur, avibusque præsertim legumina, lapillosque continuò devorantibus, ventriculi crassissimi, veluti tergora, & in avibus parenchymate constantes contigerint. *V. Cl. Felix Platerus de observat. propriis.*

Observatio III.

Ventriculi nimia attenuatio causa imbecillitatis.

VEntriculi imbecillitatem à nimia illius tenuitate proficisci, ad quam continua crapula, supra modum sæpiusque distentus, tandem reducitur, vesicæ alicujus instar, quam pueri premendo inflandoque dilatant & attenuant, sectione compertum est. Unde malum ipsius organicum immedicabile, cùm se recolligere, cibosque exactè complecti non ampliùs possit, nascitur, perpetuæque fluctuationes sequuntur. *Idem D. Platerus.*

Observatio IV.

Macula nigra ventriculi.

MAculam nigram admodum, in ventriculo furis capite truncati, tum in exteriore, tum interiore ipsius superficie apparentem spectavi. *Idem.*

Observatio V.

Macula lutea ventriculi, illiusque ardor.

VEntriculum à bile flava, ea sede, qua vesicula bilis ventriculo substrata illum attingit, tingi, ac macula lutea, ad interiora illius quoque penetrante, commaculari, aliquoties observavi: illisque præsertim, quibus viventibus perpetui ventriculi ardores molesti erant, hoc accidisse notavi. *Idem.*

Observatio VI.

Maculæ rubræ ventriculi, ejusdem maximum ardorem inferentes.

POlonus qui ex vulnere capitis, adhibito emplastro barbaro à Fallopio, dissuadentibus Bellocato & Trincavella, mortuus est, ardorem maximum circa regionem oris ventriculi perpessus est. Secto corpore inventæ sunt in superficie exteriore oris ventriculi maculæ rubræ, ac si morsus formicarum esset. *R. Solenander in consil. Med. sect. 5. consil. 16.*

SUBEUNTIA IN VENTRICULUM per os.

Observatio I.

Serpentes, Lacertas, aliaque animalia venenata, aliquando dormientibus per os in ventriculum irrepere, inibique gravissima symptomata excitare, & occidere sæpe: tum qua ratione propulsanda sint.

ADolescens multo meraco epoto supinus in habitaculo quodam dormiebat. Huic serpens, Arges appellatus, in os ingressus est: & sanè cùm sensisset, & loqui non posset, dentibus stridit, & serpentem devoravit, & dolore magno tenebatur, & manus prætensas adhibebat, velut qui strāgularetur, & jactabat seipsum: & convulsus mortuus est. *Hipp. lib. 5. de morb. popular.*

In Anatomiis quandoque vermes in stomacho sunt reperti, & ipsum jam perforarunt aliquando: Et quod majus, scitur serpentes, limacias, in stomachum intrare, & ibi foveri & crescere, tanásque interdum. *P. Aponensis different. 101. Conciliatoris.*

Volaterranus est author, suo tempore inventū esse rusticum, qui cùm per fœnisecia aperto ore in agris dormiret, & serpentem per fauces hiantes intra corpus admisisset, se statim aliis commanducatis ceu præsenti amuleto curavit: virus tamen uxori in coitu (res mira) instillavit, & morte comite transfudit. *Mizald. memorabil. centur. 8. aph. 76.*

Serpentes aliquando os dormientium ingredi dicuntur: unde Poeta de tempore, quando serpentes conspiciuntur:

Non mihi tunc libeat dorso jacuisse per herbam
Incertus ———

Interdum clanculum adrepentes in os patens dormientis conjiciunt sese, & in stomachum sese convolvunt, tunc miser homo afflictissimè vivit, nec est ullum mali levamen, nisi ut lacte, aliisque gratissimis serpenti cibis alat hospitem. Remedium autem adversus tantum malum est comesum affatim Allium. *Erasmus dialog. de amicitia.*

In Septentrionalibus regionibus, compertum est multorum indelebili memoria, serpentes longitudine palmares, ac bipalmares, rubeos, cœruleosque, se faucibus imbecillium infantium humi dormientium immittere. *Olaus Magnus lib. 13. cap. 9.*

Nonnulli referunt serpentem, cùm puero cuidam in agro dormienti per os irrepsisset, aqua Cardui benedicti destillata, per inferiora quamprimùm secessisse, puerumque incolumem, omnique periculo liberum supervixisse. *Tragus de Histor. stirpium, lib. 2. cap. 114.*

Mulieres capiunt sotulares, & comburunt in igne, & ponunt in oleo de sem. Lini, & recipiunt fumum, & istud est corii combusti: fumus enim iste fugat serpentes vivos, ut vidi in uno existente in hospitali Papiæ, qui habebat viperam in stomacho, cui fecerunt multa remedia ut eam expellerent, scilicet ponendo lac ad os, & multa alia; veniebat enim ad os, & nolebat egredi. Tandem factis fiendis æger fuit suffumigatus ex tali fumo, & statim vipera visa est egredi per anum. *Gattinaria comm. ad cap. de cura præfocat. matricis, lib. 9. Ras. ad Almansor.* Hanc Historiam *Matthiolus* sic expressit.

Veteramentis accensis, serpentes efficaciter fugari compertum est; neque eos modò qui in domibus nostris oberrant, sed eos etiam qui in hominum corpora ingrediuntur, dum homines per æstatem alto somno oppressi, ore aperto in campestribus obdormiunt. Quod scriptis tradidit Marcus Gattinaria nostræ ætatis Medicus non contemnendus, accidisse suo tempore cuidam homini, cui cùm frustrà adhibita essent medicamenta, ipsaque alioquin efficacissima: illud tamen magnificè præstitit veteramentorum fumus trajectorio in corpus haustus. Siquidem cùm primùm immanis fera (erat enim vipera non parva) fumi nidorem persensit, visa est à circumstantibus egredi per anum, non sine omnium admiratione. *Matthiolus comment. ad cap. 42. lib. 2. Dioscor. de mat. med.*

Natrices aliquando in dormientium ora irrepere fertur: & homines illos quos subierint, suaviter canere; elici autem serpentes, si supra lactis fervidi vaporem hiantes se contineant. *Gesnerus in Nomenclatore Icon. Aquat. pag. 362.*

Alexander Landus, Nobilis Veronensis, vir Medicinæ arte clarissimus, & omni doctrina ac humanitate præstantissimus, retulit mihi se vidisse quendam infantem, in cujus stomachum (dum in quodam prato dormiret) Lacertæ duæ tempore æstatis ingressæ fuerant per os, adeò ut ipse sæpe veluti Epilepticus caderet, in aromataria ad signum fontis, in civitate Veronensi, prope templum sancti Vitalis, quò ab ignorantibus causam, ad Medicum curationis gratia ductus erat ipse puer. Et post ipsius in eodem loco casum, evomuisse in ejus præsentia, cum magna omnium qui aderant admiratione, duas ipsas Lacertas, qui postea statim è morbo sanus evasit. *Omnibonus lib. 2. cap. 9. de art. medica Infant.*

Serpentis devorati signa sunt, si sentiat magnam revolu-

volutionem, & morsum ante cibum, & post subversionem, & fastidium ingens. Et dormierit in campis, assuetus dormire ore aperto, inde surrexit ex sano cum his symptomatibus. *Cardanus de caus. sign. ad loc. morb. part. 3. num. 122.*

Meo tempore contigit, ut quidam Rusticus bibendo aquam fossæ, biberet unum Cutuburn, sive capram aquæ, (tipulam) & statim consuluit Medicum, qui potavit eum lacte copioso, & statim post vomitum fecit, & in vomitu egrediebatur animal. *Savonarola tract. 6. cap. 9. rubric. 4.*

Filio Pauli Frautz Germani, Maximiliani Imperatoris œconomi, musca magna ore hiante ingressa, ad ventriculi cavitatem pervolavit, gravi molestia eum per horæ tractum afficiens: & die sequenti ab ingressu, per urinam mirè certè extramissa. *Marcell. Donat. Hist. Mirab. lib. 2. cap. 12.*

Adolescens in Schola Goldtbergensi literis operam dans, cujusdam Pistoris filiam, puellam pallidam vidi, quæ semper querebatur de ventris dolore: cumque die quadam ante mensam stans, jusculum intestinorũ Vervecis cum aceto acri præparatum comederet, Serpens vivus è corpore puellæ per inferiora prorupit, qui ab adstantibus est occisus. Sarmenta in superiore parte cubiculi, in quo dormierat, posita fuerant, e quibus serpens decidens de nocte in os dormientis irrepserat. *Cl. V. Joan. Francisci Hildensis observatio.*

MONSTROSA IN VENTRICULO genita.

OBSERVATIO I.

Ranæ, Gyrinos, Bufones, aliaq; animalcula similia, vel ex haustu per imprudentiam eorundem ovis, seu seminibus: vel internâ putredine, maximè pestilenti, in ventriculo non tantum nasci, sed in eodem quoq; foveri atque adolescere, periculosa, mortiferaq; symptomata excitare, & tantumnon enecare: tum quibus illa quoq; expellantur.

IN ventriculis quorundam, aut intestinis, bufones reperiri, reddi ratio potest: videtur enim fieri id aliquando posse, genitura ipsorum (uno aut altero ovo scilicet à cõtinua illa ovorum serie separato) cum potu aquæ hausta. Quamquam enim in terra, & aquis bufones ex putredine nascantur, in corpore tamen humano id fieri posse non est verisimile: nam lumbrici quidem intus ex putredine nascuntur, sed non tam corrupta & prava, qualem generandis bufonibus subjici oportet et: & lumbrici nihil fere quàm carnei sunt, ut facilè ex putredine quavis generentur; bufonis verò corpus variis membris, organis, & ossibus constat, ut id, nisi hausta genitura, in homine nasci non credam. Ea verò cum hausta fuerit in potu, facilè ventriculi villis adhæret, propter substantiam viscosam & tenacem: non coquitur verò, neque vincitur à ventriculo, cùm naturam nostræ prorsus contrariam habeat, à qua tamen venenum forte in corpus non dispergitur, quoniam pellicula continetur; tum ovum, tum multò magis cùm ex eo nascitur animal, & in ventriculo manet, & meliore intus succo nutritur à prima statim origine. Adde quòd minùs veneni in genitura, quæ in aqua fuerit, esse verisimile sit, ut in ipsis rubetis aquaticis, minus quàm in terrestribus: & insuper vicinitatis partus ratione: quo grandius enim animal quodque venenatum sit, eò magis siccescit, & syncerius venenum habet. Itaque in regionibus calidis & siccis, non tam caliditatis puto, quam siccitatis ratione, aut certè utriusque pari, vehementiora animalium venena sunt. Quod si minora teneriora que animalia, utpote humidiora, minùs noxia sunt, genituram ipsam, quantum fieri in cujusque genere potest, minimè noxiam esse oportet. Neque hoc tamen prohibet, quin animalium quorundam (in genere serpentium, lacertarum, & insectorum) ova interimere possint, cùm quorundam adeò intensum sit venenum, ut quamvis per gradus aliquot imminutum adhuc interimat, tardius tamen. Bufonum verò venenum, cùm non sit vehemens, in nostris præsertim regionibus frigidis & humidis, minùs mirum fuerit, veneni illius, quod genituræ ipsorum inest, vim tam debilem esse, ut multo tempore superstes homo possit durare; quod quidem in aliis quibusdam venenis septicis, & plantis contingit, ut aconito: sic enim temperari possunt à maleficis, authore Theophrasto, ut longo post tempore interimant. Etiamsi verò quod genituræ inest venenum, minus esse dixerim, gravida tamen animalia venenata, eo tempore quo ova aut fœtum gestant, nocentiora sunt: non quòd ab ovis fœtuve veneni aliquid accipiant matres, sed quoniam, si quid boni & dulcioris succi habent, alendo fœtui communicant, unde corpus earum siccius manet, & deterior tantùm succus eis relinquitur. Natos quidem in corpore bufones, hoc potiùs quàm ranarum nomine dici puto, quòd colore sint lurido: & verisimile est, à sumpta etiam ranarum in potu genitura, ranas in corpore natas, & formâ nonnihil, & colore præcipuè, à ranis quæ in suis aquis nascuntur differre, propter alienam nutrimenti, & quo continentur loci naturam, aerisque, & solis privationem; itaque ranas etiam intus natas, bufones appellari. Interim tamen non negarim, verorum etiam bufonum genituram aliquando hauriri, & veros inde bufones nasci. Non mirum autem posse eos intus ita vivere, cum alioqui etiam in cavis latere soleant, & hybernos menses abditi exigere: & aliquando saxis etiam inclusi vivi reperiantur. Raro enim pulmone genus omne oviparum est, nec tantum respiratione indiget, quantum viviparæ animantes. *Gesnerus hist. animal. lib. 2. de ranis rubetis litera G.*

Quidam eques apud nos venit ad Medicum Ulmensem Doctorem Stockerum, (qui erat Medicus omniũ Principum in nostra vicinia, habebatque suam singularem fortunam curandi morbos) dicens: Domine Doctor, nescio quem habeam morbum: manè jejunus ventriculum meum magno cum dolore arrodi sentio. Tu nebulo, inquit Doctor, (erat enim Medico familiaris) forte aliquid mali comedisti: & retinuit eum quatriduum, ac pavit eum ordine, simulque à nimio cibo & potu abstinere jussit. Postea verò post longam deliberationem (erat enim valde industrius, & artis suæ peritissimus) inquit: Tu nequam vorasti semina serpentum, ex quibus serpentes in tuo ventriculo procreatæ sunt. Instituit verò curationem hoc modo: collocans eum in lectum, ac admovens ejus ori lac valde calefactũ: serpentes postquam hoc olfecerunt, serpere cœperunt ex ventriculo in collum, quarum colla Chirurgus jampridem accersitus, paratusque cum suis instrumentis statim apprehendebat, ac extrahebat aliquot serpentes per intervalla. Extractis jam omnibus serpentibus, Doctor indicavit unde illud malum ipsi accidisset: Tu valde sitiens, inquit, hausisti strenuè aquam ex aliqua lacuna, ubi fuerunt semina serpentum. Ille fassus est se bibisse in vere: & ita curatus est.

Dominus Stanislaus à Lasco, virtute & sapientiâ præstans vir, captus cum Rege Galliæ, etiam mortuus est, serpentibus in ejus ventriculo innatis: cui nemo opitulari potuit. *Jacob. Manlius libell. experimentorum variorum pag. 21.*

Observatum est nostra memoria, dissecto mulieris cujusdam corpore, bestiolas exemptas, soricibus, muribusque non absimiles, quas natura ex sordido aliquo excremento, quo alimenta erant imbuta, produxisse videtur. Calor siquidem nativus in materia illa ela-

borandâ occupatus, non aliam speciem, quàm pro subjectæ materiæ ratione, effingere potest: itaque insita vis naturæ sui generis animalculum efformat ac molitur, humida illa substantia opifici obsequente, ac sequaci. *Et paulo post.*

Quinetiam vermiculos caudatos, aliasque insolitâ forma bestiolas vomitu ejectas novimus; præsertim in his, qui morbis contagiosis oppressi erant. *Levinus Lemnius, de Occult. Nat. Miracul. lib. 2. c. 40.*

In plerisq; lacertas tres aut quatuor, à medicamento purgante dejectas, semel atq; iterum vidi. *Gemma, Comoscrit. lib. 1. c. 6.*

Dictamni drachmam ex aqua Gentianæ jejunè sumptam, efficacissimam comperi, præsertim si Zedoaria, aut Citri semina pulverata ei addantur. Omne siquidem venenum exigit. Hunc pulverem ego, anno 1560. quo poliatrum Cottingensem agebam, adeoque Clementissimi Domini mei Erici, Brunsuicensis Ducis Consiliariis conversarer, nonnullorumq; curam suscepissem, Valentino Kurtz cognominato, Regensburgo nato, Eymbœci exhibui, cujus efficaciâ complures lacertæ ab eo propulsæ sunt. Quinetiam hunc, quibus lumbrici per os erepere solebant, sumendum injunxi. Cui rei certissimam fidem facit, Dominus Doctor *Joannes Kentmannus Dresdensis*, qui *libello suo de peste*, hoc ipso pulvere felicissimè pestis tempore, anno quinquagesimo secundo se usum fuisse profitetur, sic ut supra triginta Lacertas, ex uno homine Fabiano Landts ab Ostlitz expulerit. *Joannes Hebenstreit, libello de peste anno 1564. publicato.*

Rustici Lutzingensis filia, nata annos 18. laborabat ventris tumore, & inflatione, cum murmure, & coaxatione ranarum sonorâ. Jejunâ puellâ, ranas coaxantes omnes audiverũt non obtusè audientes. Originem mali se contraxisse ajebat fœmina ex potu aquæ palustris, cùm verno tẽpore in solis intenso æstu sitibunda, pecoris curam haberet, nec suppeditaret alia aqua præter dictam. Et quia ab eo tempore indies deteriùs sese habebat, ventre in tumorem sublato, & mensis spatio ranarum clamore & vociferatione molestiâ subortâ: suspicabatur se simul cum aqua ista palustri Ranarum genituram (vulgò *Frosch leuch* vocatur) ebibisse. Confirmabat suspicionem puellæ, præter manifestam ranarum coaxationem, tempus vernum, quo multa ex semine, pleraque sine paris complexu & adminiculo, ex limosâ udaq; uligine, solis tepore, & interno principio, ac λόγῳ πλαστικῷ, mediante putredine nascuntur. Bestiolas autem, & ejusmodi animantia in corporibus nostris progenerari posse, anile deliramẽtum non est, nec physicis præceptis adversum. Sed ad curam: Usa est hæc virgo rustica multorum multis remediis, citra tamen evidentem relevationem. Ad me deductæ primùm exhibeo vomitivum hoc & catharticum: ℞. *Aquæ terræ sanctæ, unc. iiij.* Inde citatus vomitus. Post exhibeo hanc potionem. ℞. *Extracti Colocinth. magnit. nucis, Aq. fontanæ, unc. v. facta ebullitione macer. per noctem: manè colaturam claram bibat.* Hoc purgante tota radix & seminarium animalculorum istorum fuit exectum, excretis plurimis, sordidis, tenacibus & phlegmaticis humoribus. Transactâ purgatione & evacuatione, ægra sanitati restituitur integræ: ita ut per victus rationem probam & exactam, depulsâ macie, incrementum corporis conspicuum capiat: & evanescente lurido colore, florescat eleganter, quasi mangonio perpolita. Ranas autem vivas, vel mortuas cum excrementis fœtidis etiam ultrò citroque percunctati, lustrare non potuimus. An flatus ex colluvie istâ, & impuritate, in Epigastrio coercitâ, à calore innato suscitati, coaxationem istam ranarum (quod verisimile) fuerint ementiti; an verò ipsa ranarum cerea & tenella corpuscula, vi medicamenti, angustiâ locorum, caloris innati virtute, ἀναστοιχειώσει dissoluta, versus aqueam ex quâ sunt conflata, naturã, docti judicent. Et ego judicarem, si certò mihi constaret de antecedentibus. Probabilia utrinque occurrunt. Hoc affirmo: sonitum vel murmur, quod meis percepi auribus, planè coaxationem ranarum expressisse. *Rulandus curat. Empir. & Hist. cent. 7. curat. 28.*

Haud procul à Dulemberg, Illustrium Nassoviensium Comitum civitate, fuit ante biennium puer quidam, inflato ventre, continuis torminibus, fame sitiq; intolerabilibus vexatus, cui apud multos, eosdemque præstantes Medicos remedia sæpe erant quæsita, sed frustrà: adeò ut jam salutis nulla spes superesse videretur. Accidit autem dum ille ita decumbit, ut Chirurgus ejus loci febri tertianâ corriperetur: quam sanaturus, ipse cibi centaurium minus, cum pari portione cardui benedicti, in vino decoxit, atque haurire voluit. Deprehenso autem amarore, respuit. Ne autem potio illa sine usu effunderetur, jubet etiam puero bibendam dari, non quidem, quòd quippiam profuturam existimaret, sed ne frustra periret. Quid fit: ut puer vel unum poculum hausit, intra horæ spatium undecim ranas adhuc vivas per vomitum rejecit, & convaluit; febre Chirurgum, cui potio inprimis parata erat, in multas adhuc septimanas affligente. *D. D. Joan. Pincier. de observ. propriis.*

Anno 1551. pervenit ad nos historia Viennæ impressa hujusmodi. Hac æstate circa diem Divæ Margaritæ, in Hungaria prope pagum Zicsam, juxta Theysam fluvium, accidit, ut multorum hominum corporibus, serpentes & lacertę naturalibus similes nascerentur: unde sævissimi dolores oborti tandem eos enecârunt, ita ut circiter tria hominum millia periisse ferantur. Quibusdam humi ad solem jacentibus, serpentes & lacertæ per os aliquatenus emerserunt; sed mox se iterum abdiderunt in ventrem. Nobili cuidam puellæ, diris cruciatibus mortuæ, cùm venter incideretur, serpentes duo prodierunt. *Gesner. histor. animal. lib. 2. de Lacertis diversis.*

Historiam veram nuper strenuus & nobilis vir, Joannes Gaudentius à Reutenavv, Reipub. Augustanæ apud Vindelicos, constitutus militum dux, nobis talem narravit. Fabarius (inquit) Thermis agri Curiensis cùm Majo uterer, in Villicum quendam hominem, annorum circiter triginta ex pago Flesch, nonnihil à Rhætorum Meienfeldt sito, natum, incidi, qui mihi retulit, se, quum superiore anno laboribus rusticanis defatigatus, levandæ sitis gratiâ, fortè aquam putridam avidè hausisset: ab eo tempore indies magis magisque ventriculi doloribus, rosionibus & torminibus circa præcordia potissimùm conflictatum: ita quidem, ut ventriculo repleto, symptomata hæc remitterent nonnihil; verùm eo, à concoctione peractâ, vacuo increscerent, atque adeò sævirent, ut ventriculum lancinando perforatura viderentur. Miseriarum itaque, dolorumque, quos per unius anni decursum pertulisset pertæsum, Theriacam tandem coemisse, eandemque vini ardentis quartario vulgaris mensuræ temperatam, unico haustu ebibisse; cujus efficacia paulò pòst serpentem vivum, longitudinis ulnæ vomitu in terram rejecisset, qui aliquantulum vivus, mox extingueretur. Proinde rusticum lividâ & pallente facie, defectisque viribus, Fabariarum usu reconvalescentiam sperâsse. *Cl. V. Abrahamus Murgelius, de observat. propriis.*

Deducta in Nosodochium publicum virgo, circiter sedecim annos nata, mente capta & furibunda, adeò ut compedibus constringenda fuerit. Ad hanc sumus vocati, qui publica authoritate Xenodochio præfecti eramus Medici & Chirurgi, ut ei artis medicæ beneficio & operâ, si fieri posset, aliquid auxilii conferremus. Conquerebatur potissimùm de præcordiorum cruciatibus miris, torquebatur lancinationibus, doloribus, torminibus: laborabat aliquando nauseâ & ructibus.

Per

Per intervalla cœpit mente capi, & maniacorum instar furere, ut compedibus coercita, tamen vix compesci & teneri potuerit. Paroxysmo tali aliquando diutius, & gravius, quandoque breviori tempore & levius affligebatur: in remissione poterat omnium, quæ interea audivisset atq; sensisset in corpore, probe meminisse. Fuerunt ex nobis, qui hypochondriaca melancholia eam laborare crediderint alii aliud sentiebant. Ego neque hypochondriacis tantum flatib⁹ (quam quam multa essent in ea observata, quæ videbantur indicium dare) neque genuinæ etiam maniæ, istum affectum censui accensendum. Mania eam vere non fuisse, indicio esse potest, quod medicamenta oblata admisit, quæ bis vel tertiò fuerunt repetita, quum levioribus quæ primo exhibita essent, nihil proficerem: in hypochondriacis flatibus accidit quidem, ut solus vapor melancholicus, quod etiam in phreniticis animadvertitur, ex præcordiis elevatus ad cerebrum, melancholiam quãdam generare possit, aliquando graviorem quandoque mitiorem pro ratione causæ, a qua isti vapores elevantur: in quibus ventriculum manifeste affectum esse & intestina, intelligitur ex præcedentibus ventris rugitibus, flatibus multis, ructibus crassis, vomitibus & salivæ copia. Hinc verisimile est non melancholiam solum, hoc est, mœrorem & tristitiam causari, sed acerbius quiddam, & ipsam etiam maniam; si vapor ipse malignior & venenosior exstiterit. Veruntamen à solis hypochondriacis flatibus tam sæva symptomata, excitari posse verisimile non est, nec à quoquam (quod novisse ego potuerim) talia in hoc affectu observata fuisse, legisse me memini. Proinde cùm ejus cura mihi demandata esset, eam ego meam intentionem prosequendam, idque cumprimis curandum & spectandum mihi proposui, ut adustum & melancholicum humorem e ventriculo effumantem & mesenterio, quoquo modo expurgarem, potissimum ad id suscipiendum permotus, propter nauseam, ructus frequentes, & potissimum quod circa cor, ut ipsa loquebatur, quam maxime angeretur, & præterea etiam per intervalla tam sævo paroxysmo affligeretur: ratus humorem aliquem malignum in his partibus contineri, qui horum omnium, quæ pateretur, causa existeret. Obtuli itaque primo aliquid extracti ellebori, cum confectione hamech in forma boli: Verum quum parum profecisse mihi viderer, neque enim vomitus secutus erat, neque alvus satis, prout necessitas videbatur requirere, dejecerat, secundo tentavi fortius. Exhibui itaque antimonii grana aliquot, cum hieræ logadii parte, aqua quæ maniæ affectis alioquin cùm utilitate præscribitur, & pulvere cordiali. A cujus medicamenti assumptione, paulo post cœpit mirum in modum exagitari, ac in terram prosterni, adeoque excruciari, ut morti propinquior videretur, quàm ut unquam ad se redire, aut convalescere posse sperandum nobis fuisset. Tandem durantibus hisce cruciatibus aliquandiu, accidit præter omnium spem & meam expectationem ut per os, magno sane conatu & horrendo aspectu, variegatum animal vivum, quadrupes, & caudatum instar lacertæ evomeret, quod in subjecta pelvi subsaltabat, & mirifice agitabatur. Refecta mulier postquam ejecisset hoc monstrum cordialibus cibis, & medicamentis per aliquot dies. Mansit in Xenodochio ab eo tempore ultra mensem, viribus paulatim resumptis: nec quicquam hoc tempore toto incommodi sensit. Jussa vero est, ut per intervalla purgaretur, ut si quid vel excrementorum hujus bestiolæ, vel materiæ alienæ in corpore superesset, penitus tolleretur. *Ex propriis observationibus, ante annos 13 circiter observatis, communicavit vir doctiss. Gasp. Wolph. Tigurin. Med.*

In pago Novendorf, inferioris Lusatiæ, puella annum agens decimmoctavum, cùm diu dolores ventriculi, & præcordiorum perpessa fuisset, ita ut plerisq; ob ventris tumorem, & faciei pallorem, hydropi obnoxia futura censeretur: tandem laconico commissa & lacte calente ori admoto, Lacerta viva erepens, puellam ab ejusmodi symptomatibus liberavit. *D. D. Tarentinus Hennerus de observ. suis.*

Ego in Anglia apud Norfolcios, per epicrasin educo ex fœminæ cujusdam stomacho multipedem belluam nigram, agilem, longitudine minoris lacertæ, caudatam, & flavescentibus maculis variegatam. Insita siquidem vis naturæ sui generis animalculum efformat, ac molitur, humida illa substantia opifici obsequente ac sequaci. Calor enim ut dixi, nativus non aliam speciem, quàm pro subjectæ materiæ ratione effingere potest. *Thomas Moresinus lib. de Metallorum causis & transsubstantiatione.*

Mulier rustica annorum circiter 24. ex pago dicto Numige, præfecturæ Gilgenbergensis, ditionis Solothurentium, cum jam ab anno se gravidam suspicaretur, idque partim ob suppressa menstrua, partim verò ob motum aliquem, quem in sinistro latere diebus alternis persentiebat, accedente ventris quoque etiam tumore. Et licet dolorem nullum perferret perterrita tamen, eo quod ab anno se gravidam existimaret, quis futurus esset eventus, dubitans, me consuluit.

Signis ergo nullam conceptum indicantibus, perpensis, & symptomatibus quæ gravidis supervenire solent, perquisitis, judicavi tum, uteri solum flatus, vel latentem molam si non sanguineam, & flatulentam esse. Cur vero molam esse suspicarer (cujus signa multa *Hippocrates* tradit *lib. de fœminarum morbis*, circa finem, hæc fuit ratio: quod in multis jam mulieribus observaverim, dum utero molam gestant, vel ut nostrates vocant, *en frosi*, toto gestationis tempore punctiones in sinistra abdominis parte persentiunt: imo quando tempus exclusionis accidit, summum dicti lateris dolorem perferunt, non secus ac si animal quoddam ipsas morderet, imo etiam loco sæpe non movetur: accedunt quinetiam animi deliquia, & aliquando deliria: rarius tamen ante diem septimum, ex quo fluere incipiunt menses, ipsas rejicere observavi.

Uteri flatus cur censerem, fuit: quod & priùs in Nobili matrona quadam (cujus nomen nunc subjicere placuit) notavi: quæ cùm gravidam se crederet, tempusq; ipsius partus appropinquaret, rebus omnibus ad id necessariis dispositis, nil nisi flatus per pudendum exspiravit, & tumor ipsius ventris concidit: quemadmodum etiam adnotavi in quadam, aquam per os uteri sensim effluxisse, cùm à septem mensibus se gravidam suspicaretur, suppressis menstruis purgationibus, aucto ventre & mammis. Sed ad rem.

Huic ergo rusticæ mulieri, inter cætera Tragema præscripsi ex iis, quæ in tali casu conveniunt, habitâ potissimum ipsius uteri, & ventriculi ratione. Cum vero jam secundo sumpsisset de hoc Tragemate altera die vesperi (quæ fuit 15 Julii, anno 1583) in lecto jacens, vomitu correpta, tria rejecit animalia Ranam, Bufonem, & Salamandram, quam Germani *ein Mol* appellant; sicque sensim tumor ventris remisit, & sanata est. Cujus rei testes sunt, non solum illius pagi, & in vicinia rustici, sed & arcis Præfectus. *Casparus Bauhinus in appendice ad Rousetum.*

Adolescens quidam pellio, dum artis suæ rectiùs perdiscendæ & exercendæ causâ peregrinans, pedes iter faceret, primo vere, quotiescumque defessus sitiret, præ incontinentia ex quavis oblata palude sitis sedandæ causâ pronus aquam subinde, utut immundam, avide haurire non est veritus. Quo factum, ut unà de ranarum spermate aliquid (id quod eventus posteà docuit) deglutierit, quod apud ipsum in vivum tandem animal abiisse deprehensum est. Is aliquanto pòst domum ad suos, Thoruniam scilicet reversus, male habere cœpit, de torminibus ventris conquerens, quod lon-

longius, eò majus; ita ut eò usque tandem increscerent dolores, ut quotiescumque per intervalla (non erant continui) invaderent hominem, ejulans, plorans, se volutare & contrahere cogeretur. Pessime semper habebat jejuno ventre, quoties paulò diutius cibi sumptionem differret. Postquam verò comedisset, seque & comessatorem suum, quem in sinu fovebat, unà pavisset, levius ei erat. Quoties verò bestia illa in ventriculum ascendebat, ejusque os affligere, ut puto, aggrediebatur, tum æger non modò cruciatus patiebatur intolerabiles, sed & per cerebri consensum in diros insultus incidebat Epilepticos, idque aliquoties ei accidit. Quoties verò rependo per intestinorum ductus, hærebat in intestino quodam, quod non adeò profundè remotum erat ab abdominis musculis, seu à peritonæo, tum & à me, & ab adstantibus aliis, moles ejus & motus oculis notari ac deprehendi; vox verò, qualis est coaxantis ranæ, vel potiùs obscurum quiddam grunnientis (ut ita loquar) bufonis, manifeste satis audiri poterat. Miser plorare & lamentari nunquam ferè desinebat, parum dormiebat, facies decolor apparebat suprà modum. Rem autem, vocatus ad eum auxilii gratiâ, ita aggressus sum & perfeci: singulis pene diebus ab initio clysterem ex mero lacte ei injici curabam, à quo is multum se semper levari prædicabat: hoc unum erat genus auxiliorum quod adhibui: alterum erat quotidianus usus antidotorum theriacalium: Tertium frequens iteratio medicamentorum elective purgantium. His tribus totum negotium confectum est spatio unius mensis. Et jam annos ab eo tempore tres adolescens ille degit sanus, vegetus, & validus. Non autem integra ab eo discessisse vila est bestia, sed credo primùm confecta medicamentis, deinde partim calore nativo ipsius ægri, partim medicaminum asperitate colliquata, dissoluta & cõsumpta, cum dejectionibus alvi sensim secessit, nunquam in id hospitium reversura. *Franciscus Tidicæus, suis mihi communicatis observationibus, per Cl. V. Laurentium Scholtzium.*

Observatio II.

De serpente artificiosè è ventriculo extracto.

Tridentina mulier nutriebat jam longo tempore viperam, aut serpentem alium in ventriculo, non sine maximo cruciatu. Hic cùm nullâ medicamentorum vi ejici aut expelli posset, tandem bidui inediam non sine difficultate, sustinuit, adeò ut insectum fame premeretur. Parata est pilula ex farina & melle, eique hamus parvus filo alligatus includebatur. Ad demissam pilulam bestia nonnihil ascendens, ab ea devoratur, sicque nullo quasi negotio cum filo fuit extracta. *Ex collectaneis Patavii conscriptis, Gasp. VVolphius Tigurinus Medicus communicavit.*

CALCULUS ET TARTARUS.

Observatio I.

Lapides in ventriculo geniti, ovi gallinæ magnitudine, intolerabiles dolores excitantes.

Nonnulla cõgelantur in ventriculo, & lapidis formam induunt: & duo meo tempore excisi sunt, quorum ventriculis inerat lapis, ovi ferme gallinæ magnitudine, quorum alterum vidi, defunctum tamen, ac cùm divideretur. Hi ambo intolerabilibus ventriculi doloribus mortem obierant. *Cardanus contradict. 9. lib. 2. tract. 5.*

Cæsari Tabernæ patritio nostro, cùm diu cruciatus ventriculi doloribus, dissectus fuisset post mortem: inventus lapis in ventriculo ovi magnitudine. *Idem lib. 2. de subtilit.*

Laudabilis vir, Magister Joannes Juliani de Forolivio misit ad me lapidem, ad communis nucis quantitatem, vomitu expulsum post stomachi dolorem & erat illius lapidis durites gypsi positi in ædificiis, & lapidis forma instar ovi erat oblonga & rotunda. *Gentilis in comment. ad cap. Avic. lib. 4. Fen. 1. tract. 2. de febre sextana & septana, &c.*

Non solùm lapides generantur in renibus & vesica, imò etiam in stomacho: quos quidam per vomitum ejiciunt. *Gilbertus Anglicus lib. 6. Compendii, cap. de lapide renum & vesicæ.* Ex quo Nicolaus & Arculanus repetunt.

Ugo refert cuidam ex ventriculo evomitos (lapides) *Thom. à Veiga, Comm. ad lib. 1. de loc. affect. Galen.*

Constat inter exempla, quendam lapidem nucis juglandis magnitudine evomuisse. *Alex. Benedictus lib. 13. cap. 22. de curand. morb.*

In anatomia apud veteres, in cujusdam ventriculo tres lapides inventi sunt. *Theophrast. Paracelsus in interpret. cap. 1. tract. 2. lib. 2. de tartaro.*

In ventriculo hominis calculos rotundos, duros, & albo colore inventos Norimbergæ amicus quidam meus anatomes peritus mihi retulit. *Gesnerus Part. 1. cap. 12. lib. Fossilium.*

Vidua Tanneri, egregii & illustris illius tornatoris, qui in Gallia veneno, ut fertur, extinctus occubuit: semper conquesta est de dolore stomachi, & multa tentârunt, sed frustra, tandem obiit. Franciscus Chirurgus vocatus secuit cadaver, & invenit in ventriculo novem lapides, crassissimæ pituitæ immersos, æquantes pondus unciarum iiij. ß. ferè, ut ipse Chirurgus mihi dixit. Cùm ego viderem, habebant pondus unciarum iij & drachm. ij. Maximus habebat figuram trigonam, reliqui erant rotundi, accedentes ad figuram ovalem. *Ex observat. Joannis Hessi: per Joachim. Camerar. mihi communicatis.*

Marcus Albertus Cretensis, quinquaginta duos annos natus, olim miles strenuissimus, qui multa fecit tulitque puer, dum in triremi triginta quatuor annos egisset; tandem ad summam pauperiem adactus, incidit etiam in crudelissimum ventriculi dolorem, ita ut nullo modo comedere, nec tantillum alimenti admittere potuerit: nam ubi aliquid alimenti in ventriculo habebat, quietem nullam habere poterat, sed magnis comprehensionibus perinde erat affectus, ac si suffocari vellet: ita ut solo vini potu per biennium ferè integrum sustentatus fuerit, incredibiles sustinens dolores. Demum quæ Dei erant Deo reddens, & naturæ tributum solvens, 14. Septembr. 1574. diem obiit suum. Quo defuncto, Clarissimi atque Excellentissimi Domini Nicolai Comasci, patroni mei, suasu, cadaver aperui, visisque primò intestinis, & aliis naturalibus visceribus omnibus secundùm naturam se habentibus, ventriculum valde parvum, rugosum, extrinsecè plicis refertum, atque veluti contractum dissecui, in quo lapidem instar ovi reperi, non rotundum, aliquomodo asperum durissimum tamen & cinericei coloris, quo mundato & diligenter exterso, ipsum ponderavi, & quatuor uncias boni ponderis libravit. Unde Clarissimus Dominus Nicolaus Gomascus valde admiratus, diligenter & ad multos usus (ut asserebat) sibi reservat. *Georg. Garnerius de observ. propriis.*

† Confer etiam de calculis in ventriculo *Hæfer Hercul. Med. l. 3. c. 1. pag. 120.*

DOLOR VENTRICULI.

Observatio I.

Ventriculi dolor immensus ab hepatis anadosi læsa natus, & sanguinis per vomitum & phlebotomiam excretione levatus.

Quod si ab hepate sanguis non transmittatur, ejus copia distentum ventriculum comprimet, illique dolo-

dolorem vel gravissimum dabit & præsertim sumpto cibo ita complicabitur, ut dolor, nec sumptis intro, nec foris admotis præsidiis, levari possit. Quemadmodum lectissimo & prudentissimo viro, Jacobo de Pleurre Tricassino Contigisse vidi, qui ab eo tam importuno dolore prius non quievit, factis etiam faciendis, quàm naturæ beneficio. Quum enim statim ab epulis eo graviter conflictaretur, ecce necopinato magna sanguinis per os rejectio, quâ derepente dolor ereptus est: Cui ut in posterum occurreret, quoties eo premebatur, toties missio sanguine, eo liberabatur. Non absimilis est historia apud *Hippocr. lib. 5. Epidem.* de viro quodam, qui in vehementissimo dolore ventriculi, nullis aliis remediis adjutus est, quàm phlebotomia. *Jacob. Dominet. lib. 3. cap. 1. Apolog. de Ambrosiide.*

Observatio II.

Ventriculi doloribus exagitata quædam, bilis in universum corpus suffusione liberata est.

MAtrona quædam divexata doloribus ventriculi ingentibus, cum lipothymia bilis flavæ effusione in totius corporis ambitum evasit, & curata fuit: quod argumento erat, dolorem non quidem in ipso ventriculo, sed in folliculo bilis habuisse sedem, de quo nos admonuit etiam doctissimus Anatomicus noster *I. Camerarius, ac observationibus Patavio acceptis & ad me missis.*

Observatio III.

Medici decepti, colis cruciatum pro ventriculi dolore curarunt.

LAborare visus est Medicis dolore in ventriculo existente: cui cùm omnia frustra adhibita essent auxilia, Paternus vocatus jussit clystere forti alvum ciere, & sic deprehensus est dolor extitisse in colo intestino, ea in parte, quâ ventriculo subjacet connexum. *Idem.*

INFLATIO VENTRICULI.

Observatio I.

Inflatio ventriculi curata.

ANno 1565. Hortulanum curavi, cui ventriculus ex ventositate prominebat, ita ut fere abscessum metuerem: cui cùm medicamenta flatus discutientia propinassem, adiectis quibusdam amaris & detergentibus præsidiis idem per vomitum & secessum, post multos ructus, vermes plurimos rejecit, ventriculo mox subsidente. His Hortulanus iste, dum maximo ventriculi dolore, & distensione torqueretur, egregie convaluit. *Forestus lib. 18. observat. 40.*

INFLAMMATIO VENTRICULI.

Observatio I.

Ventriculi inflammatio, cum variis symptomatibus, & complicatis aliis morbis.

DOm. Salvatoris Medici uxor, 18. annorum, cui nunquam menstrua effluxerant, quæ multis mensibus antea laborarat quartana, splenemque magnum habebat. Illi venter nonnihil intumescebat, licet nulla de re conquereretur, ita ut dubium esset, an prægnans. Die 25. Octobr. incidit in dolorem ingentem scapulæ lateris sinistri, vix poterat corpus movere, febricitabat, conquerebatur de hypochondriorum dolore, maximè de sinistro, vomituriebat, & ructus emittebat, venter admodum intumuit, & subitò difficulter spirabat, dentibus interdum stridebat, dolebant lumbi, potum appetebat quem raro rejiciebat. Vires statim prostratæ. Vigesima nona manè, circa 2. aut 3. obiit, semper mente constans. Ea mortuâ apertus fuit venter, ex quo ingens copia flatus erupit, fœtidi admodum: inter intestina & peritonæum multus humor aderat: circa latus sinistrum apparuit pinguedo innatans, quæ suspicionem præbuit, esse vel ex enematis, vel ex jusculis. Rem inquisivimus, invenimus tamen circa mediam ventriculi partem ad fundum, ubi jungitur epiploon cum ventriculo prope colum, versus sinistrum latus, magnitudinis digiti. Epiploum, ventriculi tunica tertia, hepatis tunica, & ligamentum suspendens, omnia erant putrida. Ventriculus adhuc bene habebat. Intus continebantur multa nigricantia, ita ut videretur humor melancholicus. Pridie supremi diei sanguinem concretum longitudine dodrantali excreverat; præter eum, grumum nullum. Quum quæstio esset orta, quis morbus esset, conclusimus fuisse inflammationem ventriculi, quæ suppurata esset. Causam suspicabamur fortè fuisse excretum sanguinem, vel à venis in splenem tendentibus, vel regurgitantem a splene, qui circa ventriculi tunicas impactus inflammationem peperisset. Sanguinem autem excretum existimavi fuisse, ab aliqua venula aperta, dum tumor rumperetur. Splen detumuerat. Hæc historia notatu digna, Anno 1566. Octobr. 25. à *Cl. Joan. Bauhino* observata est.

† Adde *Forest. l. 18. obs. 30. p. 172. Ruland. Cent. 9. Cur. 21.*

RESOLUTIO VENTRICULI.

Observatio I.

Vitium stomachi (resolutio) curatum.

INter stomachi vitia vulgatissimũ est resolutio, quæ vel calidiore, aut frigidiore, humidiore ve, vel etiam sicciore habitu plerunque solet accidere. Nobilis quidam vir, Joannes nomine, civis Neapolitanus, cùm diu ejusmodi vitio laborasset, & ex Medicis nostri sæculi plurimi hominem curandum suscepissent, nullam tamen invenire auxilium idoneum potuit. Quare cùm Florentiam demum veniens me convenisset, & quæ hactenus ex Medicorum consilio huic vitio adhibuisset, ordine enarrasset, ex his quibus usûs est præsidiis, facile cognovimus, existimasse Medicos omnes, eum in alio habitu frigido laborare. Nos vero & ex præcedenti curatione, & aliis haud sanè obscuris indiciis, longe aliter sentientes, calidiore habitu ejus affici ventriculum arbitrati sumus. Quare ad auxilia conversi, quę aridum jam, ac tabe pene consumptum corpus desiderare videbatur: primo die solas lactuculas ex aceto & oleo commanducare præcipimus: quas cùm utiles stomacho, atque idoneas percepisset, jubeo dimittat balneum, frictiones, exercitationes, præsertim superiorum partium unctiones omnes, & cibos calidiores, quibus hactenus usus fuerat, & ad frigidos potius, ac difficiliores concoctiones sese convertat. Unde & vervecem, magis quam avem, aut venationem, aut piscem, nisi sit generis durioris, in hac sua ægritudine conlaudo. Potui quoque aptissimum illi vinum frigidum & austerum, ineptissimum calidum & crassum esse pronuncio. Quibus cùm ille auscultasset, ac diligentissime ea executus fuisset, hoc tantum genere victus, & frigidioribus medicamentis usus, infra duos menses pristinam recuperavit sanitatem. *Benivenius cap. 66. de abditis.*

† Adde *Carmis. consil. 9. fol. 23.*

ADSTRICTIO VENTRICULI.

Observatio I.

De adstrictione ventriculi.

AFfectus ventriculi plures sunt, à quibus diversimodè affliguntur ægrotantes, de quibus omnibus scribentes satis cumulatè agunt, uno excepto,

cujus solus meminit Aetius, qui est ventriculi adstrictio. Licet autem non sit perinde exitialis, ac ii affectus de quibus jam egimus: tamen quia molesta est hæc affectio, sæpeque solet accidere, & inducere medicos in maximas hæsitationes: ideo quid sit hæc ventriculi adstrictio, & quæ ei debeatur curatio, exponam. Cùm ventriculus laborat in coctione, necessariò plurimæ fiunt evaporationes; quòd si contingat ventriculum, tum quoad meatum superiorem, tum quoad inferiorem, ita adstrictum esse, ut nec flat⁹, nec vapores ad extrà possint erumpere, nihilque extra corpus, ob cutis adstrictionem, vel exsiccationem, evaporare queat, tunc fit accensio horum vaporum, incalescuntque hi adeo, ut universum corpus æstuet, præcipuè autem pedum, & manuum extremitates, unde frigiditatem quærunt, & facies rubescit, pulsus mutatur in densitatem, & ut unico verbo rem expediam, præbent sensum febris, multique, qui hanc affectionem velnon animadvertunt, vel ignorant, patientes febricitare suspicantur. Hæc affectio ut plurimùm gignitur in aridis naturis, & condensatam carnem habentibus, soletque sæpe convalescentibus accidere; quia in his solet esse exsiccatio cutis, unde nihil potest evaporare. Hoc Medici sæpe affirmant ratione jecoris fieri; quod tamen non semper esset asserendum, cùm, ut jam dictum est, hoc etiam fiat ratione ventriculi superiùs enarrato modo affecti; quæ affectio, celebratâ coctione, & descendente cibo, per se multoties solet quiescere. Causa hujus affectionis primò est imbecillitas ventriculi: secundò, est adstrictio cutis. Ventriculus debilis facit plurimas evaporationes; cutis autem nihil admittit exhalare: unde detinentur spiritus, qui deinde accenduntur, & prædicta symptomata inducunt. His positis, clarè patet quid à medico agendum sit, pro curatione hujus affectus: nam cùm hujus duæ sint causæ, scilicet ventriculi imbecillitas, & cutis adstrictio, non existente in hoc morbo urgentiâ, causis attendendum est. Qua de re debemus removere ventriculi imbecillitatem, quæ ut plurimùm fit ratione intemperiei frigidæ. Præterea est laxanda & humectanda cutis. Roborato ventriculo, paucissimæ fient vaporationes; laxata autem, & humectata cutis, genitas vaporationes admittere, easque facilè discutere poterit. Pro tollenda intemperie ventriculi, & pro eo roborando administrentur ea, quæ in intemperie ventriculi frigidâ agenda esse, omnes scribentes docent. Pro laxanda autem, & humectanda cute, præstantissimum erit balneum aquæ dulcis. Ad idem faciet frictiones mediocres, inunctiones ex oleo chamæmelino, vel ex oleo amygdalarum dulcium. Victus non sit excrementosus, nec ex eduliis difficilis coctionis, nec plurim⁹ unâ vice exhibeatur, ne ab eo ulla ex occasione gravetur, & inde laboret ventriculus. Potus sit mediocris, tum quoad quantitatem, tum quoad vini generositatem. Hæc est vera hujus affectus curatio, quæ satis distat à cura Aetii. Aetius enim quasi in hoc affectu sit magna urgentia, attendit symptomati, non causæ: unde in principio affectionis, & constrictionibus, & ligaturis, & frictionibus, & compressionibus partium extremarum, tentat retractionem caloris ad exteriora, ut calor naturalis non agens in nutrimentum, non facit tantas evaporationes. Ante augmentum autem, habitâ totius corporis curâ, tentat carnem mollem & humectam reddere, ad hocque utitur frictione olei cum nitro: quod remedium apud me suspectum est, cùm nitrum oleo mixtum, exsiccationem, non humectationem inducat. Vigore autem præterito, & inclinante morbo, jubet infundi manus, & pedes in aqua, ad hoc ut vaporationes ad cutim discutiantur: quo tempore laudat etiam balneum ante cibum, pluribusque juvamentum, hoc præstitisse testatur. Quæ tota curatio, licèt conferre possit, tamen cùm in hoc morbo non tanta sit urgentia, ut Medicum à recta curandi ratione distrahere debeat, dimittatur, causisque incumbendo, verâ methodo affectus hic tollatur. *Salius de affect. particular. cap. 12.*

ATTRITIO VENTRICULI.

OBSERVATIO L.

Ventriculi attritione laborantis, ab invasione febris, in Antonino Imperatore, dignotio & curatio.

ID quod nuper in ipso contigit Imperatore, proculdubio mirandum est. Arbitrabatur enim tam ipse, quàm Medici omnes, qui cum eo peregrinati fuerant, febris initium extitisse, verùm decipiebantur universi secundo etiam die manè, & octava hora. Acceperat enim primo die prima hora, ex eo medicamēto, quod amarum & sacrum appellant; deinde quemadmodum ipsi mos erat singulis diebus, eo quoque die theriacam assumpserat hora sexta ferè: postea lotus circa solis occasum, cibi parum acceperat. Cùm itaque tota nocte torminibus, & ventris profluvio vexatus, ideò febriret, à Medicis inspectus, quiescere jussus est, atque nona hora ab eisdem sorbitione sustentatus. His ita peractis, accersitum nos venit Imperatoris nomine, nescio quis, accensis funalibus, ut ipse in palatio cubarem: Quamobrē ante solis ortum, cùm tres essemus, qui Imperatorem viserent, & ejus pulsum attingerent, cæteris febrilis cujusdam annotationis principium adesse visum est, mihi verò silentium servare: atque ideò conversus ad me Imperator, quidnam esset, postulavit, quòd cùm reliqui pulsum attigissent, solus ego non attigerim: cui ego respondi, hosce, te cùm bis jam tetigerint, ac forsan aliàs sæpe, dum tecum in exercitu essent, expertiq; sint pulsus tui naturalem habitū, me meliùs præsentem affectum cognituros spero. His dictis, jubente illo ut se tangerem, accessi: & perpenso ad ætatis & naturæ mensurām pulsu, plurimùm ab eo differre', qui febrilem annotationem significet, respōdi. Febris quidem insultum eum mihi non videri, sed ejus stomachum atteri ab assumpto cibo, antequam excernatur, æstuante. Tum ille dignotionem nostram laudans, ter hæc verba subjunxit: Hoc est, hoc ipsum est, quod dicit: sentio enim me frigido cibo gravari. Quæ cùm dixisset, quid opus esset factu, postulavit: cui ego, quæ noveram, subjeci in hunc modū. Si quispiam alius esset, qui hoc morbo laboraret, bibendum ipsi dedissem, quemadmodum solitus sum, vinum pipere inspersum. Vobis autem Regibus, quibus tutissima remedia Medici admovere consueverūt, lanæ manipulum, nardino pigmento calido intinctum, ostio ventriculi imponere sufficiet. Tum ille, aliàs quoque, subjunxit, solitus sum purpuream lanam, & nardinum pigmentum calefactum stomacho superimmittere, quoties molestus mihi esse cœpisset. His dictis, Pitholaum facere imperavit quæ præceperam, & simul nos dimisit. Postquam verò & unguentum ventriculo impositum est, & pedes calidis manibus attrectati incaluere, vinum Sabinum poposcit, atque pipere insperso bibit. Subindeque ad Pitholaum conversus, unum (inquit) Medicum habemus, eumque sane liberum. Indeque alia de me dixit, quæ postea semper in ore habui, tibi non incognita, me principem locum inter Medicos tenere, & solum Philosophum esse. Expertus namque multos fuerat, non solùm avidos pecuniæ, sed & ambitioni & gloriæ deditos & invidos, & malignos. Quemadmodum enim dicebam, non est à me quicquam majori dignum admiratione, quàm hoc, animadversum. Cùm enim ab omnibus, qui se strenuè in pulsibus tractandis exercuerant, quorum unus & Archigenes fuit,

fuit, quodnam esset febrilis invasionis peculiare signum quæreretur, atque alii secum deprehendere dicerent, quando contrahi arteria incipit, alii contra ne sentiri quidem arteriæ contractionem affirmarent, ego peccantes usque adeo Medicos quosdam deprehendi, ut incipientes jam aliquos febrilem accessionem habere, ad balneum miserint, aut nutriri jusserint, quos ego ab illis faciendis prohibui. *Galenus de præcognit. ad Posthumum c. 11.*

Mihi, licet jam nunc senio confectus, solum bis in vita mea casus iste innotuit. Primo fui vocatus ad castrum Burgari Matini pro Domino Stephano, ex nobilibus ejusdem castri, qui statim, cum accessi, dixit mihi: ego non vos vocavi, ut sperem sanitatem recuperare, sed ne videar omnino vitam negligere: unus enim avunculus meus ex tali ægritudine dies clausit extremos. Ego dans ei bonam spem salutis, volui suæ cœnæ interesse, ut omnia accidentia possem perpendere. Statim cum cœnasset, totus frigidus ut glacies factus est, pulsus omnino contractus, ita ut vix sentiretur, cum tanta angustia, frequentia & compressione anhelitus, ut statim præfocari videretur: perseveravit in eisdem symptomatibus spatio trium vel quatuor horarum, deinde paulatim remissa sunt omnia. Ego vero memor loci allegati à Galeno, dixi: Estote bono animo, spero enim, Deo favente, vos liberare ab hoc morbo. Mane sequenti feci pedes cum pannis calidis fricare, & fricationibus fortibus calefacere; deinde lanam succidam carminatam, decenter in oleo nardino calido infundere, & super stomachum applicare, superponendo pannos calidos: deinde dedi ei di. s. h. j. piperis pulverizati involuti in hostia, vel nebula madefacta in vino: postea dedi eidem circa tres uncias boni vini calidi; feci autem voluere piper in hostiam, ut evitaret ardorem ejus quem fecisset in gutture: & illinc ad horam feci eum cibare. Testis sit mihi Deus, quod nunquam postea minimam partem sensit illius passionis, cum jam plus quàm per mensem ea ordinarie post omnem cibationem infestaretur.

Secundo, cùm essem vocatus pro magnifica Domina Collaterala ex Comitissis Plotzaschi, habebat pedissequam simili passione laborantem, quæ eisdem remediis fuit statim sanata. *P. Bayrus, pract. lib. 11. cap. 9.*

† Add *Renealm. observationib. 133. Salmuth. Cent. 2. observ. 9.*

DE LIENTERIA ET cœliaca.

CAUSA

OBSERVATIO I.

De Lienteriæ causa nova & singulari, ex sententia Medicorum Hermeticorum, consule locum & titulum *Dysenteriæ*, circa ejusdem causam. *Schenckius filius.*

OBSERVATIO II.

Lienteria & vomitus, ac subversio ventriculi, uno fermè die naturali curata.

Quidam hic amicus meus, homo ingeniosus, constitutione corporis gracili, ac ventriculo debili, ex intemperantia nimirum, ac potissimum magna ingurgitatione carnis porcinæ, incidit in vehementissimam *ἀνατροπὴν* ventriculi, & lienteriam admodum molestam. Quarto die vocatus, exhibui illi oleum Menthæ stillatitium ad aliquot guttas, cum succo Cydoniorum, & pauca aqua Cinamomi. Ventri verò apponi curavi cataplasma ex fermento, mastiche, mentha, cum aceto rosaceo & vino generoso subactum, ac inunctio addita ex ol. Menthæ, Mastich. & Absynth. Quibus ritè factis, postridie non sine admiratione meliuscule se habuit & per Dei gratiam post paucos dies planè convaluit. *De observ. CLV. Joach. Camerarii.*

OBSERVATIO III.

Lientericorum memorabiles historiæ & variores.

Fiunt nonnunquam fluxiones vitio alicujus visceris, ut inflammatione hepatis, tumore lienis, & similibus, quæ ad alia capita referri debent. Memini me fluxum quendam diuturnum in multis observasse, in quo varia, opima, nigra, cœrulea, viridia, satis corpulenta excernebantur. Ex quo alios evasisse, ut Advocatum De la Vergne, Anglum Pædagogum filii legati Angliæ, & alios, vidimus; alios interiisse, ut Malicornium Ducem celebrem peditatus in exercitu, Haultemanum fabrum argentarium, & similes. Omnibus ferè vitium in visceribus, & ulcus in postremo intestino Dominus Datichy in vico Templi, post sextum annum, quo eo morbo laboraverat, interiit, obsesso hepate multis vomicis, syderata parte mesenterii. Gorræus eo morbo in secundum annum functus convaluit. His, qui convaluerunt, intervallis idem morbus rediit, vel dysenterica excrementa. Anno 1558. Autumno dysenteriæ salutares iisdem excrementis. In hiis purulenta egerebant. *Scholiographus ad c. 42. lib. 1. Hollerii, De morbis internis.*

OBSERVATIO IV.

A morbo cœliaco, clystere lacteo curatus.

In ipsius ventriculi porta morbus nascitur, qui à Græcis *κοιλιακὸς* appellatur. Durescere sub hoc venter solet, & torminibus premi, alvusque ipsa adeò nihil reddere, ut ne spiritus quidem infra, sed nec supra erumpere possit. Paulus, pater meus, haud mediocris ingenii ac doctrinæ vir, hoc morbo malè vexatus, cum diu multa ac varia auxilia, sed frustra, expertus esset, Clystere ex solo lacte condito, in ventrem injecto, ac multis subinde strigmentis depositis, ad pristinam reversus est sanitatem. *Benivenius cap. 106. de Abditis.*

† Confer quoq; *Ruland. Cent. 4 cur. 53. & Cent. 7. cur. 37. 57. & Cent. 9. cur. 43 Cent. 10. cur. 10. Wolf. cent. 2 fol. 67. Hildan. C. 3. obs. 47. p. 428. Zacut. de PP. Med. Hist. l. 2. hist. 83 fol. 330.*

DE CHOLERA.

MORBI ET CAUSÆ DESCRIPTIO.

OBSERVATIO I.

Choleræ morbi à variis causis & humoribus excitati, historia admiranda.

Cum eram puer, Cholerâ ruri affectus fui, ex nimio phaseolorum esu, cæparum, uvarum, & potu musti: facta est mihi maxima in ventre perturbatio, cœpiq; evomere & excernere crudos cibos, & semicorruptos, per spatium ferè unius horæ: cum maxima flatus copia. Eram sine febre: postea obdormivi, & sine morbo surrexi, & symptomate aliquo. Vidimus nonnullos ex solo musti potu in choleram incidisse.

Cùm sint in humano corpore quatuor humores, ex unoquoq; horum choleram fieri posse fatemur, sed ex bile potissimùm fit; & major pars fit præcedente bile, & aliis consequentibus humoribus, & ichoribus, ac crudelitatibus, & cibis semicrudis. Cùm verò fit ab uno humore puro, semper est periculosissima, quoniam syncerum humorem exire, ab Hippoc. & Gal. semper periculosum judicatur. Sed aliquis dicet, non videri fieri posse à sanguine, vel ab atra bile, imò nec à pituita, quia non stimulat; & atra bilis semper necabit; sanguinem verò natura semper retinere conatur. Dicimus, ab omni humore, & etiam à sanguine fieri posse. Curavimus Magnificum Comitem Julium Bojardum Scandiani Principem virum, in liberalitate nulli secundum, qui quotidie statuta quadam hora, cum febris accessio superveniret, copiosum sanguinem & per os evomebat, & per inferna dejiciebat, cum maxima ventris perturbatione & dolore, & membrorum contractione, & casu in syncopen, à qua cùm liberabatur, referebat se persentire miram suavitatem: in hoc sanguis à iecore ad mesaraicas, & ad intestina, atq; ventriculum regurgitabat, qui & vomitum faciebat, & dejiciebatur per inferna. Aliquis tamen dicere potuisset, fuisse sanguinem biliosum, profectò erat biliosus sanguis & atrabilarius: Deo annuente convaluit. Hunc motum quinquies habuit, semper in accessionum initiis.

De atra bile quæ choleram induxerat, curavimus Dominam Luciam Roncagallam magistri Tosini uxorem, quæ mirâ cum turbatione, ac dolore, atram bilem, vel sanguinis fæcem nigerrimam, evomebat & excernebat: hoc sex dierum spatio mira cum vehementia perpessa est; quam nos ex Hippocratis sententia morituram judicavimus, tamen adhuc vivit, & annus jam elapsus est quod vexabatur, tamen & adhuc dolore quodam in lienis parte vexatur.

De ichoribus, superioribus diebus curavimus Dominam Philippam Zaninellam, quæ ex ichorum perturbatione & motu ferè obiit; nam quatuor horarum spatio pulsum amiserat, ut nihil sentiretur arteriæ motus.

Quandoque fit ex frigidæ aquæ potu, vel ex balneo aquæ frigidæ ventriculo infrigidato, vel ex frigido epithemate supra ventriculum posito. In hoc casu natura læsionem sentiens à frigore factam, corporis humores illuc transmittit, ut læsioni occurrat, qui cum à ventriculo ob frigiditatem, quam ex frigida contraxit, domari non possint, inordinatè & ad vomitum, & ad secessum moventur.

Quendam vidimus, qui in choleram incidit, cùm assuetus esset discalceatus incedere, & nonnunquam nudis pedibus supra frigidos lapides & marmoreos ambulasset, ut ex frigiditatis pedum affectu simul compateretur ventriculus.

Alium vidimus in choleram incidisse, qui singulis diebus æstivo tempore pedes frigida aqua sibi lavabat. Est enim maxima compassio illa, quam os ventriculi cum pedibus habet.

Uxorem meam dilectissimam & fœcundissimam, ex fungorum esu incidisse in choleram vidimus, & valde periculosam; & ab eo tempore adeò affecta est, ut si fungorum odorem persentiat, ad vomitum proritetur. Galenus jubet fructus omnes esse in prima mensa assumendos, & omnia quæ sunt concoctu faciliora: unde qui fructus comedunt, & copiosè in ultima mensa, ut ficus, mora, cerasa, armeniaca, pepones, melopepones, & magnam nucleorum pineorum copiam, hi facilè in choleram incidunt. Ex cucumerum esu multos vidimus, qui in choleram incidêre. Fieri solet Ferrariæ acetarium ex portulaca, cucumere, & cæpa, oleo, sale, & aceto conditum, ex magno & sedulo hujus acetarii esu choleram accidisse vidimus, & curavimus: sed cùm semel tantùm ederint, facilius curantur, quàm cùm copiam crudorum humorum ex multis vicibus aggregarunt. *Brassavolus, comment. in lib. 4. sect. 103. Hippoc. de rat. vict. in morb. acutis.*

Observatio II.

Choleræ ex flatibus potissimùm concitatæ, & curatæ historia.

PEtronella uxor Sasboti Bokelli cerevisiarii Delphensis, anno 1560. 19. Martii die, cùm in choleram noctu vehementiorē incidisset, cum torminibus ventris, doloreq; intolerabili, & maximo cruciatu & angustia, ita ut suræ ac crurum musculi valde convellerentur, frigidumq; exsudaret, ita ut me ex lecto tunc vocaverit; cum animadverterem, simul flatus adesse, statim exhibui cymini parum pulverisati cum cerevisia, dum in officina decoctum hordei communis parabatur; cujus *decoctionis* dedi *uncias iiij. addendo* pro majori detersione *syrup. ex infus. ros. unciam j. mellis ros. colati, unciam ß. misc.* & deinde totum ventrem inunximus cum oleo anethino, & chamæmelino simul mixtis, ob dolorem: quibus præsidiis statim miraculi instar fuit curata; ut aliis remediis opus non fuerit, *Forestus lib. 18. Obs. 48.*

Observatio III.

De cholera sicca.

CHolera est duplex, altera humida, cujus curationem satis diffusè omnes scribentes docent: altera sicca, de qua tantum *Hipp. lib. 4. reg. acut. à 104. text. usq. ad* 109. In utrisq; est expulsio materierum per superiora & per inferiora: sed in humida educuntur humores, & liquidi succi; at in sicca nihil humidi expellitur, sed tantum spiritus flatuosus, acris, tum per ventriculum, tum per intestina excernitur. Illa est acuta, & periculosissima affectio: hæc autem licet non ita discriminis sit plena, tamen molestissima est, & valde ægrotantes angit; unde, sicuti illa nequaquam est ignoranda à Medico, similiter & hæc non est ignoranda. Qua de re proposita essentia, causis, & signis hujus, curationem etiā explicabo. Arida cholera est affectio genita à spiritu flatuoso, acri, qui & per superiora, & per inferiora excernitur, quiq; cum acris sit, & partes internas (in quibus genitus est) mordet, & eas, per quas in eductione pertransit, exasperat & affligit. Unde sequitur, quòd in hoc affectu venter propter spiritum inflетur, & quòd partes prope ventrē nervosæ, sicuti latera, & lumbi, ob acrimoniam mordeantur, à flatuq; illo contento, (ex quo aliquando discurrente fit strepitus) intendantur, hincq; dolorem patiantur. Quod idē in excretione hujus spiritus flatuosi, & acris evenit: nam extra missus, & partes inferiores mordet ac exasperat, & superiores, cum præcipuè os vētriculi sit valde sensitivum, admodum ob suam acrimoniam affligit. Qua de re sive retineatur, sive educatur hic spiritus, valde molestus est: in hacq; affectione aluus nihil dejicit liquidi, cùm retineatur materia, à qua illi spiritus acres elevantur, sed adstringitur. Quapropter concludens dico: aridam seu siccam choleram esse affectum, in quo, inflato ventre, & obstrepente, cum dolore laterum & lumborum, nihilq; aluo dejiciente, excernitur per superiora, & per inferiora spiritus acris, admodum molestus. Hujus spiritus acris causa quærenda est, quoniam hoc habito, causas siccæ choleræ habebimus. Acres vapores, & spiritus in corpore humano duplici de causa generantur, scil. vel ratione ventriculi, vel ratione assumptorum. Ratione ventriculi fiunt, cum ventriculus cibaria, licèt in his non sit peccatum, corrumpit; & ita corrumpit, ut eā convertat in acerrimos vapores: quod non aliā fit ex causa, quam propter ejusdem igneum calorem: quare igneus calor ventriculi, erit altera causa choleræ siccæ. Ratione autem assumptorum fiunt hi acres spiritus, cùm

cùm in alimentum sumuntur cibaria acria & flatuosa, seu quæ nidorulentam & fumosam habent qualitatem, qui nidor in materia semiustâ & acri fundatur, sicuti sunt cæpe, raphanus comestibilis, & cæteræ radices acriores, eruca, caro nimium tosta & assata, ova, & cætera in sartagine nimium frixa, & cætera quæ consimilis sunt qualitatis. Hæc autem ingesta, ubi corrumpuntur, acerrimos procreant vapores, & sunt in causa choleræ siccæ. Cautis habitis ad signa devenieudum. Signa præsentis choleræ de se patent, consideratis his quæ pro ejus essentia explicanda superius declarata sunt. Signa autem differentiarum a causis (quoniam considerandum est an sit vitio vel ventriculi, vel assumptorum) habebimus si percunctabimur quali victus genere usus sit ægrotans. Si enim optimo usus est, judicabimus hoc factâ esse ratione ventriculi, in quo igneus vigeat calor. Si autem cibaria prava assumpserit, ratione assumptorum conjectare poterimus factam esse choleram. Quod si ambæ concurrant causæ, utrarumque etiam indicia adferunt. His præmissis, curationem aggredior. In hac Cholera, quæ contristant sunt flatus & vapores acres: ergo hic incumbere debemus, ut affectionem hanc removeamus; quę removebitur, si hi flatus vel educantur, vel temperentur, quod pręcipue fiet educta, vel temperata materia a qua hi vapores elevantur: temperabimus autem, si vel contemperantia adhibeamus; vel materiam, unde generantur hi vapores, concoquamus, vel, si eandem temperare & concoquere non possimus, educamus. Quare primo debemus tentare, an hi flatus & hæc materia possit retundi & temperari: quod si non detur, ipsam debemus evacuare. Hoc non erit difficile Medico perficere, cum in hac cholera non sit nec acuties, nec discrimen illud quod est in humida, & cum facile sit hos flatus, & has materias vel contemperare vel a corpore educere, ubi recta methodo agatur, & non eâ communi ratione, qua utuntur vulgares Medici, qui in omni genere flatus semper eadem remedia calidiora administrare consuevere: recta autem aget ratione Medicus, si ea quæ docet Hippocr. pro curatione hujus affectus attendat. Hic autem & pro discussione, & retusione, & eductione tum flatuum tum materierum acrium, ita pura præcipiendo procedit. Primò, quoniam supponit materiam intestinis contineri, parumq; ejus existere in ventriculo, prohibet vomitum, & præcipuè cum materia peccans sit materia arida, & quæ facilè non educitur per vomitum, & quæ (si educeretur) in transitu maximè mordere os ventriculi posset. Secundo jubet subduci ventrem oleo plurimo calido & pinguissimo duorum alterum habebimus; nam vel retundetur, & lenietur morsus & acrimonia, vel subducetur materia & flatus peccans. Tertio ordinat Hippoc. balneum & perfusionem olei & aquæ dulcis: quod facit ad concoctionem, & contemperantiam, & discussionem vaporum acrium. Quarto imperat somnum, & dormiendum esse: quod maximè conferre poterit ad coctionem, concentrato calore, & præcipuè cú somnus omnibus cruditatibus maximo esse remedio consueverit. Quinto vinum tunc antiquum & meracius exhibendum esse proponit: quod vinum & ad discussionem flatuum, & ad materiæ coctionē facere poterit. Sextò præcipit, perseverante affectione, propinandum esse oleum per os: quod cùm supponat dulce esse, & pingue, facit ad siccitatem emendandam, ad acrium retusionem, & ad alui subductionē. Septimo, ut coctio facilius procuretur, jubet abstinendum esse à cibo, & ab omni motu: nam cùm coctionem desideramus, cruda non sunt superingerenda, quiescereq; debemus, cùm quies, si quid aliud, ad coctionem faciat. Ultimo, aliis non conferentibus, evacuandam esse materiam peccantem docet, & ad hoc exhibet lac asinæ, quod omnibus cæteris medicamentis in casu isto præfert; quoniam ex lacte majorem, quàm ex prædictis, acrium temperantiam speret, cùm hoc simul & evacuet, & refrigeret. Hac q; viâ, & propositis auxiliis credit Hippoc. choleram siccam curari & tolli posse. In qua arida cholera nunquam corruptio materierum acrium talis est, ut febrem accendat; & tunc fit febris diaria ex cruditate nidorosa: quam febrem curare docet *Galen. lib. 8. Methodi c. 5.* in quo loco ponit curationem febris ex ea cruditate, in qua cibi in nidorulentam qualitatem convertuntur. Ubi distinguit, quòd fit hæc febris ex tali cruditate, vel fluente aluo, vel non: posita primò cura quando fluit, secundo declarat, quomodo sit curanda ea, in qua non fluit aluus, qui est casus præsentis choleræ siccæ. Unde ait primo, considerandum esse an cibus in gracile intestinum, vel in colon descenderit: quod habebitur ex pertractatis præcordiis & ventre, & interrogato ægro, in qua parte morsum, vel gravitatem sentiat, & quos habeat ructus. Si in intestina tenuia tantum descendisse deprehendatur alimentum, jubet diatrionpipereon exhibendum esse, & præcordia ventremq; perfundenda esse, quæ perfusio & tempore diuturnior & quantitate copiosior semper esse debet in his, in quibus alimentum corruptum est in superioribus, quam in his, in quibus est in inferioribus intestinis. Ad quæ inferiora intestina si descendisse deprehendatur hæc materia corrupta, educenda erit vel glande suppositâ, vel clystere levi injecto; hac habita distinctione, quòd ratione morsus, mitigantia, ratione flatus, discutientia infundantur: si neutrum adsit simplici & molli clysmate agatur. Vacuata aluo, monet statim nutriendum ægrum cibo contemperante & levi, sicuti ptisana, alica, testiculis pullorum gallinaceorum, piscibus saxatilibus ex albo jure paratis, & similibus. Quibus peractis, si plane desinit febris, balneum concedit: quod si ea in totum non quiescat, sed quid febrile remanserit, etiam usque ad secundam, & tertiam diem eodem genere victus uti præcipit; post quas similiter, cessante omnino febre, balneum admittit. Et hæc est curandi ratio à Galeno tradita, quæ non multum distat ab ea, quam proposuerat Hippocrat. Verum quoniam ex utrisq; credo ego perfectam aridæ choleræ curationé haberi posse, ut res integra habeatur, nonnullaque discrimina tollantur, rem ad actum practicum deducens, ita ego curationem explicabo. In casu isto intentio est contristantium evacuatio: quæ contristant, sunt flatus & vapores acres, qui elevantur à materia cōsimili corrupta, & genita vel ratione assumptorum, vel ratione ventriculi; quorum evacuatio si haberi non possit, saltem per contemperantia, eorum morsus & acrimonia retundatur. Quare pro his intentionibus imponatur primo (supposito quòd materia ad inferiora extra ventriculum descenderit) clyster ex puro oleo admodum dulci, vel ex oleo sem. lini, vel ex camæmelino, in quibus pro retundenda acrimonia, aliquid pinguedinis anserinæ vel gallinæ liquare possumus. Quod si magis flatus extensione & multitudine quam acrimonia infestent, in his oleis concoquantur semina odorata, & alia quæ possunt flatus discutere, vel ex eisdem decoctiones parentur, quibus pro clysmate addantur olea & pinguedines prædictæ. Inungatur etiam, & perfundatur ventriculus, ac præcordia, & maximè ubi hæc affectio ratione assumptorum contigerit, oleo nardino, spicato, de absynthio, mastichino, & similibus. Quod si non ratione assumptorum, sed ventriculi vitio hoc factum sit, inungatis ventriculum & prædictas partes oleo melino, vel rosaceo completo. Quód si adsit incendium, in ventriculoque plurimum abundet ignei caloris, possumus eum perfundere omphacio, quod à *Galen. lib. 4. de simpl. med. facult. c. 3. & 12.* ad æstuantia hypochondria celebratur. Possumus etiam ad idem parare emplastra ex pulpa thamarindorum,

dorum, vel ex carne citoniorum, additis rosis rubeis, sandalis, hypocistide, œnanthe, balaustiis, farinaque hordei, quæ omnia misceantur, & impinguentur oleo melino, & rosaceo. Quòd si his actis, dolor, & morsus perseverent, cogitandum est de remedio, quod simul possit evacuare, & contemperare; tale poterit esse oleum dulcissimum epotum, ab *Hippoc. lib. 4. reg. acut.* propositum, & à *Galeno lib. 2. de simpl. med facul. c. 13.* celebratum: ad cujus conformitatem oleum amygdalarum dulcium maximè probatur; & consimiliter oleum sem. lini recens, quod valentiùs omnibus potest, & evacuare & discutere flatus. Quo oleo exhibito, si non cedat affectio, flatusq; abundet, ex Hippoc. ad discussionem & coctionem, vinum tenue, antiquum, & merum, ex Galeno autem diatrionpipereon exhibebimus. Hocq; intelligatur, nisi summum adsit incendium: & hæc est mens Galeni, qui semper æstuante ventriculo & præcordiis, (ut docet in curatione cruditatis nidorosæ, in qua fluit aluus) calida abhorrens, ad refrigerantia recurrit. Quare non est, quòd in hoc reprehendatur ab Alexandro, sicuti & in perfusione ventriculi; quoniam ubi sit ventriculi intemperies calida, in eoq; igneus abundet calor, refrigerantia administranda esse jubet: at ubi hoc non adsit, sed facta fuerit corruptio ista ratione assumptorum, calida exteriùs & interiùs, tum ad discussionem, tum ad coctionem procurandam conveniunt; cujus ratione etiam Hipp. merum imperat, quod ubi adesset incendium, omnino cavendum esset. His non conferentibus, pharmaco hæc materia educenda erit: ad quam intentionem exhibet Hippoc. lac asininum, quod simul potest temperare, & evacuare. Sed cùm nos non habeamus in usu tale medicamenti genus, si in usum idem revocare non volumus, aliquid simile exhibeamus, quod unà evacuet, & acrimoniam vaporum retundere possit; cujusce modi erit cassia, quæ in simili casu mihi maximè probatur: verùm ne ex hac lædatur ventriculus, flatusve exacerbentur, admiscerem parum hieræ, & ad leniendas simul vias adderem nonnihil succi liquiritiæ. Vacuato autem corpore, nullaque præsente febrili accessione, si non quiesceret in totum affectio hæc, balneum valdè probarem, & inunctionem totius corporis, per quæ contemperantiam acriũ vaporum, & unà digestionem sperarem. Interim victu contemperante utantur, sicuti ptisanâ, lacte, chondro, ovis sorbilibus, testiculis pullorum, piscibus saxatilibus, & quæ hujusce sunt ordinis. Vinum à principio vitent, quod postea convenit in declinatione, & urgentibus flatibus, ubi non sit incendium. Quiescant ab omni motu, somnum quærant, & omnia acria, frixa, assata, & nidorosa fugiant. *Salius de affect. part. c. 13.*

† Choleræ quoque cum lethali recidiva meminit *Horst. l. 4. obs. 6.* & Choleræ in Sene, *Nic. Font. exempl. 22.* Cholericæ virginis anatomen exhibet *Bartholin. histor. Anat. 81. Cent. 2.* & Choleram periodicam commemorat *Rhodius Cent. 2. obs. 69.*

TUMORES VENTRICULI.

OBSERVATIO I.

Tuberculum ventriculo innatum, ruptum, exolutionem, vomitionem, animi defectionem, & tandem mortem attulit.

NOs, Illustrissimum Alphonsum Ferrariæ Ducem, in cura habuimus, in cujus ventriculo tuberculum disruptum est: hic habuit copulatim hæc omnia symptomata, exolutionem, vomitionem, animi defectionem, imò & mentis alienationem, & alia multa symptomata, & secundâ die à disruptione mortem, *Brassavolus Comment. ad Aph. 8. lib. 7. Hippoc.*

OBSERVATIO II.

Apostemate ventriculi laborans, regiæ curationis pertæsus, hellebori potione extinctus est.

QUidam cùm apostema in ventriculo haberet, ac legitimo curandi modo satis bene haberet, pertæsus longioris curæ, hominis circumforanei suasu, hellebori adulterini vulgaris decoctum sumpsit, & altera die subitò concidit & expiravit. *Bruno Seidelius pag. 50. lib. de Morb. incurabil.*

OBSERVATIO III.

De Apostemate frigido ventriculi, ac diuturno, in abscessum & pus transmutato, atq; curato.

PUella paupercula, octodecim annòs nata, in platea Divi Petri dicta, Alcmariæ habitans, per integrum annum circa stomachũ intolerabili dolore cruciabatur: quæ cùm Medicis non uteretur ob paupertatem, fortè fortuna me transeuntem vicini ad puellam introduxerunt. Magnum tunc tumorem circa mucronatam cartilaginem conspeximus, valdè elevatum & duriorem, tactui resistentem, quem locum cùm leniter attingerem, ferre non poterat. Crura autem, tum reliqua membra, stomacho non concoquente, macie consumpta videbantur, nutritione minùs accedente. Præ nimio dolore misera exclamabat, se apostema & abscessum in stomacho habere: quod & signa præsentia indicabant. Astantes mulierculæ, nescio quæ non adhibuerant ad dolorem tollendum; priùs existimantes, hunc dolorem tanquam ventosum se posse auferre tegulâ calefactâ appositâ, modò etiam tabula lignea, ut vulgares facere solent; eaque externa causa, vel simili, sua caliditate materiam ad stomachum convertunt; eaque attracta, cùm non possit debitè à natura regulari, porositates concavitatesq; medias stomachi subintrat, ac unitatem soluit, ac apostema per se aliquando inducit. Talis error plerumq; ab astantibus imperitis inducitur, etiam subinde à Medicis indoctis, dum ventosam magnã ventriculo, corpore impuro existente, apponunt, vel pannos calidos, aut frictiones fortes vẽtriculo adhibent, idq; in principio, existimantes omnem dolorem ex ventositate oriri. Cùm hæc itaq; integro anno dolore confecta, ad extremam maciem devenisset, facilè ex signis præsentibus intelleximus, ibi abscessum diuturnum frigidumq; adesse, cùm nulla siti premeretur, quamquã subinde leviter febricitare videbatur. Et quum jam longo tempore aluum non deposuisset, & libenter clysterem emollientem priùs injecissem, quem nullo modo admittere volebat, mandavi ob dolorẽ, ut talis fotus fieret, priùs epoto decocto sequenti, parato ex *foliis senæ, foliis caulium rubrorũ, scabiosæ*, (quæ omnia apostemata interiora resolvit, vel maturat, vel rumpit; quod non solùm in hac puella, sed etiam in alio abscessu interno sive pectoris, seu alterius cujuscunq; partis expertus sum) *ficubus adiectis, & uvis passis absq; arillis, dentis leonis*, (ob febriculâ) *foliis maluæ, & rad. altheæ, decoctis in sero lactis*: quo bis in die, cum paupercula esset, utebatur, ad aluum emolliendam; quæ licet in principio minus convenissent, tamen hic, cum in declinatione diu malum extitisset, & maturatione opus esset, commodè hoc decocto usi sumus, tum fotu ex *decoct. folior. maluæ, rad. altheæ, flor. chamomill. menthæ & absinthii utriusq;*, tam ad dolorem sedandum, quàm ad maturationem: reliquiis contusis, & butyro recenti mixtis, cataplasmatis modo stomacho appositis. Et præter spem intus ruptum est apostema, & abscessus ille annuus, vomicæ instar: & evomuit saniem sanguinolentam: & per inferiora satis copiosè saniem excrevit, tumore detumescente, & do-

& dolore omnino consopito. Quæ statim ad detersionem puris, usi sumus decoctione hordei non excorticati pauco melle rosato adjecto ad detergendum ulcus: & egregie hæc ipsa convaluit, cum admiratione multorum. Quidam vulgares eo tempore, qui tunc aderant, huic puellæ dedissent oleum olivarum pro vomitorio, etiam post abscessum diruptum, ad leniendum ulcus, ut illi asserebant: quibus restiti neque admittebam; auctoritate Galeni edoctus, qui nos lib. 5 meth. med. [illegible] ita admonuit: *Cæterum (inquit) qui è [illegible] ducere pus volunt, non sine periculo vomitum provocant; sicuti si aliter infixam illi pituitam per vomitum [illegible] detergerent. Tutius itaq; est dejectione uti, quum vomentis periculum sit, ne & quod ulceratum sit, [illegible], & succum quempiam inutilem ex vicinis attrahat.* Absq; mora itaq, continuò decies in hora capiebat cochlearium unum atq; alterum, vel paulò plura ex decocto hordei, cum pauco melle rof. cum substanea ejus modi ulcera indigeant mundificatione, ne profundentur, aut tunicas stomachi penetrent. Hoc enim [illegible] pauperculam puellam, licet e abscessu [illegible] pristinæ restituimus, divina gratia nobis assistente. *Foreft. in lib 18. obs. 32.*

Observatio IV.

Abscessus circa fundum ventriculi, quo paulatim exitus omnis ad intestinum duodenum fuit prohibitus.

Quidam annos natus 40. præcipuus hic civis, obstructione alvi sæpe laboravit cui per os medicamenta exhibita parum contulerunt, clysteres verò [illegible] tamen & alvus minus satisfecit officio [illegible], ac vomitu nutrimenti semicocti in maxima copia [illegible], donec tandem atrophia corpus omnino [illegible] emaciesceret. Melius verò semper se habuit, quando [illegible] aqua dulcis tepido infudit. Post mortem repertus ingens abscessus, ex eo genere, qui steatomatici dicuntur, ad magnitudinem anserini ovi, qui satis durus fuit redditus. *De observ. Joach. Camerarii.*

Observatio V.

Vix unquam alias animadversus morbus, quo deprehensa in ventriculo Verruca pomi magnitudine; quæ ægrum in virium imbecillitate, & aliis symptomatis conjectum, ut tota Verrucata tota, cum sibi illis per alvum excreta, & larga ac diuturna sanguinis profusione ad internecionem adauxit.

Generatur quandoq; in stomacho Verruca, sicut in aliis membris. Et ego quidem vidi hanc passionem, cum essem in carceribus de Haly, in uno de familia sua, & ipse non digerebat cibum, & febricitabat febre inordinatâ, quæ aliquando fortiter invalescebat, & interdum debilitabatur. Et habebat solutionem non magnam & illæ egestiones erant varii coloris, & non bene cognoscere poteram causam suæ ægritudinis. Cum tetigissem pulsum ejus, inveni ipsum inordinatum & non magnum: cognovi ergo ex hoc, quòd apostema erat in membro multorum nervorum, & specialiter quia erat tertinus, & debilitas virtutis patiêtis obviabat magnitudini ipsius pulsus, Quare ista manifestabant Verrucam esse in ipso stomacho. Et quia non erat multæ velocitatis pulsus, signum erat manifestum, quod non erat de genere calidorum apostematum. Et paulatim quidem ejus caro diminuebatur quotidie, & cum posuissem manum meam super fundum stomachi, inveni duritiem ibidem ad quantitatem unius pomi, absq; sensu alicujus doloris: & cum fortiter compressissem manum, tunc sensit modicum doloris; & quoties iterabam compressionem, fortius dolebat. Cognovi ergo certissime, quòd esset moriturus, quotidie tamen ipsum confortabam, faciendo ei ea, quæ habent ægritudinem mitigare, quamvis essem de ejus curatione desperatus, eo quòd virtus ipsius quotidie debilitabatur. Et quadam die cum assellasset assellavit quiddam rotundum, quod habebat formam pomi, cum radice una, & erat solidum: & quoties postea assellabat, egerebat sanguinem in magnâ quantitate, & sic perseveravit pluribus diebus. Et cognoscebam certissimè, quod moriebatur tamen verecundabar sibi dicere. Quadam autem nocte vocaverunt me, & inveni eum quasi mortuum, & indignatus fuit contra me, credens quod ego, quia etiam in carceribus Domini sui, non curassem de eo diligenter quamvis sibi purissimè & fideliter servivissem, Deus novit. Sed debilitas virtutis ejus, & pravitas & fortitudo ægritudinis, obviaverunt curationi suæ, cum omnia in manibus Dei existant. Et quamvis de domo mea & possessionibus meis me extraxisset, non fui culpabilis propter hoc, Deus novit. Unde dominus patientis præcepit, ut affligeret illa de causa: quare conversus sum ad dominum, & dixi, fiat voluntas Dei. Et cum essem in introitu januæ carceris, dixi illi qui ducebat me, qui erat de majoribus civitatis: iste Dominus intendit me molestare absque causa, Deus novit; & jam sunt plures dies, quod proposueram ei dicere veritatem, scilicet quòd non poterat evadere ab ægritudine ista ullo modo, sed verecundabar contristare animam patientis. Nunc autem quia video quod intendit me pro nihilo aggravare, dico vobis quod non vivet ultra 12. dies. Ita autem, & perturbatio animi quam habebam, me in tantum coegit, quod dicta verba taliter dixi, quod ut homines me intellexit, & [illegible], & [illegible] potius fui in [illegible] ere. A septem autem diebus cecidit virtus ejus manifestissime, ita quod [illegible] pro uxore sua & filiis, & in nona die mortuus fuit. Et quòd memoratus sum de hoc casu, non fuit, nisi ut exemplum sit vobis in aliis: tamen si virtus ejus fortis extitisset, non erat impossibilis cura ejus, nisi forsan alias multas Verrucas in stomacho habuisset. *Avenzoar lib. 1. tract. 15. c. 3. Theizir.*

Observatio VI.

In stomacho aliquando innascuntur carunculæ [illegible] hæmorrhoidibus similes sanguinem nonnunquam fundentes.

Innascuntur interdum in stomacho carunculæ hæmorrhoidibus similes; ex quibus per intervalla sanguis utiliter profluit: raro tamen id evenit. *Forestus lib. 18. Schol. ad obs. 18.*

Observatio VII.

Scirrhosi tumores post dissectionem in stomacho inventi.

Quod schirrhosi tumores fiant, nos inquit Jacchinus, vidimus in dissectis: ut Florentiæ in muliere è domo Puccina. *Idem eod. lib. Schol. ad Obs. 30.*

Observatio VIII.

Duri tumores in parte externa ventriculi.

Aliquando in externa consistere: & memini (inquit Jacchinus) me ad tactum schirrhosos tumores sensisse; duros inquam, sine dolore. *Forestus lib. 18. Schol. ad obs. 30.*

Observatio IX.

Tumor in ventriculo natus mali punici magnitudine, qui ægrum cum sævissimis symptomatibus è medio sustulit.

Procreatur aliquando in stomacho quædã species apostematis, quæ Arabice dicitur *Dubelati*, & ego jam vidi tempore meo quendam qui patiebatur hanc ægritudinem, qui erat Juvenis in fine ætatis illius, & communiter erat bonæ virtutis, cujus complexio erat calida & sicca, & erat multæ comestionis & absque custodia aliqua. Cui supervenit debilitas magna in suo corpore toto, cum multa macie & extenuatione, & cum

& cum hoc toto comedebat ea, quæ in sua sanitate comedere consueverat, & erat absque febre, & bene cibum suum digerebat, neque Medicis obediebat in custodiendo se a malis cibis. Et cùm non potuisset ire, decubuit ad lectum, & tunc mihi facta sua renunciavit. Et ego steti tempore bono, quòd nolui ei consulere, demum precibus suis coactus, incepi eum regere & curare, & quandiu in meo regimine permanebat, bene erat ei, & cùm à regimine elongabatur, corrumpebantur facta sua. Et tamdiu sic perseveravit, donec ad speciem Ethicæ devenit cum magno calore: & ad ultimum febris illa conversa fuit ad paroxysmos manifestos, tamen inordinatos: & quando comedebat, non morabatur diu, quòd pulsus ejus ad duritiem convertebatur cum modica velocitate: & exinde cœpit apparere in fundo stomachi corpus apostematis, & ex sua inordinatione cibi in brevi apparuit apostema in grossitudine pomi granati magni manifestè; & cœpit habere fluxum ventris, & exinde cœpit habere stomachus malos motûs, quoniam supervenit ei spasmus, & singultus, & mortuus fuit ille cum fortibus ac pravis accidentibus: scilicet cum dissolutione virtutis, & syncope frequenti & successiva, & nunquam illud apostema apertum fuit. Et miratus fui non modicum, quòd ille infirmus potuit tantum durare, donec apostema dictum ad tantam magnitudinem habuit pervenire: sed pro certo hoc non fuit, nisi quia apostema ipsum erat ex humore proprio melancholico, aut ex phlegmate quod erat in ultima grossitudine, & signum hujus erat, quod erat quasi omnino absq; dolore, nec unquam putredo aliqua ab apostemate in stomacho resoluebatur. Et hoc ideò, quia aliqua res non movet aliquid, nec mutationem facit, nisi quoniam movetur, & pro majore parte hæc ægritudo incurabilis est, propter grossitiem humoris, & ipsius malitiam, & hac de causa resolui non potest. *Avenzoar Tract.15.c.4 lib.1. Theizir.*

† Huc refer, quæ de tumore ventriculi carnoso annotavit *Bartholin. Cent.6.hist.19. Zacut.PP. Med.l.1. hist.65.fol.292.*

VVLNERA VENTRICVLI.

OBSERVATIO I.

Vulnus stomachi admirabile.

Audi individui conservati, mirum naturæ artificium, & artis adminiculum. Ante annos decem & octo, in Bohemia rusticus quidam in venatione, ictus est venabulo lato in stomachum, sub καρδίᾳ seu ejus orificio. Vulnus hoc lethale & amplum, nullâ arte vel consilio solidari potuit: paulatim verò labia vulneris tractu temporis occalluere, ita quòd vulneratus supervixerit per annos cõplures Hic verò tandem secundùm artem instrumentum quoddam vulneri applicavit, interdum drapis & panniculis lineis hiatum vulneris infarsit, & obturavit ita affabrè, ut cùm vellet, stomachum per superna elueret, & cibos potusque ingurgitatos ex stomacho per vulnus emitteret, quando liberet. Hujus rei testis abundantissimus esse potest, vel sola Cæsarea Majestas, quæ ut ex illius ore audivi, vulnus hoc inspexit. *Matth.Cornax in Epistol.Responsoria ad D. Ægidium Hertoghe, Medicum.* Eandem historiam *Jul. Alexandrinus in Annot.c.4 lib.6.Therapeut.med Galen.* quibusdam additis in hanc sententiam recenset. Bohemus vir quidam fuit, ex oppido Puggebrott; huic cùm inflictum in ventriculo vulnus esset, cœpit ea ex parte rejectare cibum, quo tempore religaretur vulnus, hocq; mirum cùm omnibus visum fuisset, nec victurum quisquam crederet, negligentiusq; deinde magis semper haberetur, accedente insuper medicorum imperitia, occalluere tandem vulneris labia, exeunte inde semper ejus, quem caperet, cibi parte, modò impuri prorsus, modò chylosi etiam nescio quid referentis. Atque ita vitæ conditioni huic relictus, vulnusq; tantùm lineis pannis tegens, ac fasciis circumligans, aliquot deinceps annorum spatio vitam produxit. Cui si inter vulneris initia nihil eorum defuisset, quæ ad curationem factura fuisse videri meritò poterant, neque tam neglectui habitus fuisset æger; agglutinari posse vulnus, & uniri, valde verisimile mihi fuit: argumento quòd nec lethale vulnus fuerit, superviνente tamdiu ægroto, & coalescere potuerit, in carnosa parte acceptum, callosis præsertim factis labiis, quod in tenui nimis parte non fieret. Nam quod ad *Hipp. Aph.18.lib.6.* attinet, id verò in superiore ventriculi parte intelligi, verissimè pronunciatum debebit.

OBSERVATIO II.

Ventriculi vulnera conglutinata.

Quosdam qui in ventriculo vulnerati fuissent, ajunt aliquando, sed raro fuisse persanatos. *Galenus Comm.ad Aph.18.lib.6.Hipp.*

Chirurgus quidam fide dignus, jurabat se curasse hominem, qui sauciato ventriculo, non longè à cibo assumpto, per vulnus chylum rejecit. *Christ. à Vega, Comment.ad Aph.18.lib.6.Hipp.*

De ventriculo habea quod dicam: nam sanavi mulierem, & hominem, à quibus egrediebatur chylus & cibus. Sanavi mulierem, glande percussam plumbeâ ab anteriori & posteriori parte. Et hanc Deus sanavit: quia meretrix quondam fuit, jam castè & sanctè vivit. Si autem fuerit in ore ventriculi insigne vulnus, tunc succedit mors, ob præstantiam partis, ob nexum quem habet cum corde, & omni genere nervoso. Succedit post vulnus syncope, cordis, & totius coporis defectus Sanatur tamen ventriculus; quoniam exhibemus glutinantia per os. *Fallopius de Vulneribus capitis, cap.12.*

In ditione Fuldana duos Chirurgos industrios, Davidem & Joannem Schenckelios, familiares habui, qui constanter affirmarunt, se quendam militem robustissimum & magni animi hominem, qui à rustico quodam in pago Marpach, ditionis Fuldanæ, venabulo circa hypochondrium dextrum perfossus erat, curandum suscepisse. Cujus vulnus cùm accuratius essent contemplati, ejusq; profunditatem diligentiùs inquisissent, animadvertisse stomachum à dextro latere perforatum esse, quòd & potus, & juscula per os sumpta, per vulnus acceptum denuò rejicerentur, & stomachi apertio, etiam digitis insertis, perciperetur evidenter. Quare ægro & assistentibus mali eventus explicato prognostico, id se operam dedisse, ut adducta ad exteriorem cutem parte stomachi vulnerata, una eademq; suturâ & stomachi pars concisa, & cutis colligarentur, fortiter ægro perferente illam Chirurgorũ operationem, doloris & periculi plenam. Sed eventum illum fuisse sequutum, ut sensim vulnere illo conglutinato, nullum periculum valetudinis non modò sequeretur, sed & vulneratus ad priorem sanitatis firmitatem rediret. Ac eam rem se ita habere, rustici dicti pagi, qui præsentes curæ adfuerunt, suo quoque testimonio comprobarunt. *Jacob.OEthæus lib.Observat.propriarum.*

Rustico cuidam in vicino pago *Kunersdorff*, ventriculus cultro ita est vulneratus, ut cibus etiam nonnunquam per vulnus non satis munitum exierit, quod diu non potuit curari. Tandem cùm miser ille nescio quas herbas conquassatas applicuisset, consolidatum est, sed

ita

ita ut tumorem instar pugni eo in loco jam gestare, quem ego vidi & contrectavi, debeat. Sæpe autem tumor ille gravissimos dolores excitat, de quibus aliquando apud me conquestus est. *Ioan. Franciscus Hildesius med. Camenicensis, suis ad nos transmissis Exemplis.*

OBSERVATIO III.

Ventriculus & septum perforata.

VEntriculum in puero quodam phthisico, quem secabam, tribus foraminibus exesum septumque illius foramine amplo protoratum, à puris copia atque acrimonia, quod à thorace in abdomen defluens, has partes & musculos quoque abdominis ad superficiem cutis usque eroserat, ubi vesica subliuida circa umbilicum, ea regione, qua pus sibi viam ad exitum facere nitebatur, apparebat, multis fide dignis testibus deprehendimus. Quam rem admiratione dignam, magis stupendam reddebat, quod puer ante obitum non contabuerit, sed bene habitus adhuc existens, nulla alia horum affectuum indicia externa, quam quod ventre erat inflato & sublivido, in quo vesica subnigricans circa umbilicum, ea regione, qua pus sibi viam ad exitum facere nitebatur, eminebat, ostenderit. Quæ vero alia passus sit symptomata, sciscitari minime licebat, cum corpus inscijs parentibus, in villæ cujusdam cœmiterii sepulchro, media nocte solus existens, manibus scalpendo, nec labore, nec terrore deterritus (tanto cognoscendi ardore tenebar) eruerim. *CL.V. Felix Platerus ac Observationibus propriis.*

OBSERVATIO IV.

Ventriculus porci baculo perforatus.

CUm porcus mactaretur, sanus alioquin & bene saginatus, baculum acutum digiti crassitie ventriculi ipsius fundum intiam penetrantem, atque intus totumque callo in ambitu baculi circumdato adeo firmiter innatum ut nonnisi lectione eximi posset, lanio mihi ostendit. *Idem Plater. us de Observ. propriis.*

Hoc exemplum, veluti bruti animalis, analogicè tantum huc referendum putavimus.

† Vulneris ventriculi & septi transversi exemplum proponit etiam *Io Scultet. obs p.* 120. cui adde, quæ de ventriculi vulnere recenset *Bartholin. Cent.*1 *hist.* 24. Letale vulnus infundo ventriculi observavi Ienæ in Studioso Ann. 1653. L S.

VLCERA VENTRICVLI.

OBSERVATIO I.

Vicilla gravida, nono mense ventriculi exulceratione laborans, moritur: fœtu utero exciso & baptizato.

VIDI ego anno præterito villicam quandam cæsaream & optimi habitus, nono graviditatis mense laborantem gravi morbo, ventriculi scilicet exulceratione, quæ diebus viginti sine cibo potuque permansit, cum quicquid devorabat statim vomitu ejiceret, affectusque sævitia tandem mortua est: dissecto utero, puerum extraximus vivum, qui Fortunatus, ad fontem sancti baptismatis, vocatus, me consultore fuit, adhucque vitali fruitur aura. *Horat Augenius lib.* 5. *Epist.* 1. *cap.* 11

OBSERVATIO II.

Vlcus ventriculi spiritus graveolentiam, & tandem etiam mortem inducens.

EXulcerari ventriculum, non minus quam alias corporis partes, à ratione haud alienum est. Honesta quædam matrona, annos (plus minus) 60 nata, ex ore spiritum fœtentem multis emiserat annis: e naribus graveolens quoque mucus concretus subinde extrahebatur, virens, aut omnino varii coloris: dolor circa ventriculi regionem assiduus, non tamen valde molestus; ut quem leniri poterat sacculus, in quo herbæ semina & aromata quædam, ventriculo commoda, una cum gossipio consuta erant. Meas & sensus ad extremum consiluerunt: longo morbo confecta è vita discessit. Ventriculus hujus externus in omni parte superficie tenus exulceratus extitit, & quæ ipsum contingebant universa, non tamen alia, quam quæ ventriculo contigua erant, parte. Cerebri substantia integra, sed copioso admodum humori serosi innatans; qui fomes esse potuit muci, qui sæpe in naribus concreverat. *Dodonæus cap.* 25. *Observat. Medicinal.*

Graveolentia ex ore variis de causis effertur: quandoque in ore, faucibus, aut juxta nares, vel in ipsis vitium consistit: subinde in pulmone latet: quandoque vero ex ventriculo odor procedit. Tradunt recentiores scriptores, vitio ventriculi graveolentiam fieri: majorem esse corpore jejuno, minorem vero ab assumpto cibo. Verum hujus matronæ oris fœtor semper similis fuit neque unquam sive post cibum sive ante cibum remissior. Ulcera tamen ventriculi causam fuisse greveolentiæ, satis apparuit. *Idem in Scholiis ad cap. citatum.*

OBSERVATIO III.

De ventriculi ulcere.

PUella quindecim annorum, per biennium fere cum de dolore ventriculi conquereretur, ac fortè tumorem manifeste viderunt parentes in eo loco, neque tunc quicquam consilii aut remedii tentarunt, donec eruptionem animadverterunt: excrevitque puella materiam biliosam, pituitosam, ac saniosam, per anum: ex his apostema apparuit. Hæc cum Bononiæ in Italia decumberet, tunc primus revocatus est Fridæus, Medicus Hospitalis Bononiensis Vitæ dicti, præceptor meus. Is indicatione sumpta ab ætate, virtute, temperamento, loco male affecto, quoniam locus vehementer sensibilis existit, continuique solutione, judicavit necessario exiccantibus abstergentibusque utendum esse, ac magna opus fore diligentia, tum quia locus est principalibus membris subministrans; tum quia toti corpori nutrimentum præparans. Quare loco potus & digestionis præscripsit aquæ mellis usum. Cibum vero facillimæ coctionis ac ex quæ quantitatis, ex hordei cremore, nonnunquam ex panata, exiguo cinamomo adjecto & aliquando vinum in pauca quantitate admisit. Pulsus huic erat creber, debilis, parvam habens inæqualitatem, ut fit in affectibus ventriculi: urinæ albæ, crassæ, non coctæ. Stomachum inunxit oleo mastichino, cum lana succida applicando. Tertia die vidit etiam lienteria laborare: & quemadmodum *Gal. 6. paragraph* 1. causam ejus fore dicebat, vel imbecillitatem virtutis retentivæ, vel ulcerationem ventriculi & intestinorum. Sed præceptori certo persuasum fuit, hanc provenire ab exulceratione stomachi ob loci dolorem, eruptionem & saniosam materiam: non ab ipsius virtutis debilitati. Ideo adhibuit fomentum exiccativum & constrictivum; nempe ex *absinthio, mentha, flor. rosar. malicorio, gallis, balaustiis, myrtillis, mastiche, & alumine.* Exhibendo præterea miram cotoneorum, cum quibusdam adstringentibus. Hinc tandem excrementa melius cocta visa sunt, & sanata est, *Forestus, Lib.* 18. *Observat.* 33.

† Confer. quoque *Zacut. de P P. Med. Hist. l.* 2. *hist.* 63. *Borell. c.* 1. *obs.* 54. *Bailon. Epist. p.* 228.

DE EXTERNIS, VENTRICULO lethalibus.

Observatio I.

Frigidissimo emplastro stomacho admoto, mors subsecuta.

Novi Medicum, qui vel incuria, vel magis (ut arbitror) inscitia, emplastrum frigidissimum, stomacho cujusdam viri, dum illum ventriculi dolor satis mordax urgeret, superposuit. Putabat enim hoc auxilio dolorem ipsum tolli posse. Verum ille, dolore fere amoto gravem tamen noxam percipiens, redeunti medico exponit dolorem quidem remissum, se tamen inspirādi difficultate vexati. Quod inscius medicus parvi faciens, iterum emplastrum admovit; & ne tollatur etiam jubet. At æger, dum assistentes imperata faciunt paucis interim horis singultu premitur. quo gravius graviusq; hominem affligtante, inhorrescunt illi membra: ex quo etiam paucis interceptis diebus mors subsecuta est: quam Medici omnes ex inculso stomacho frigore provenisse judicaverunt. Ignorabat enim bonus ille Medicus, nullum princeps aut principi subserviens membrum solis frigidis esse curandum. *Benivenius cap.15. De Abditis.*

Observatio II.

Quidam violentius pugno ad stomachum percussus, illico obiit.

Novimus fullonem quendam, nomine Petrum, qui unico pugno, stomacho cujusdam juvenis violentius impetito; hominem interemit. *Idem cap.110.*

REMEDIA RARA VENTRICULO commoda.

Observatio I.

De pelle seu plumoso tegmine vulturis, quod mira vi pollet in corroborando ventriculo, atque excitanda cibi aviditate, paulo efficacius quam Zinziber; cujus natura quoque exprimitur non cuivis observata. Tum de analogis aliorum volatilium pellibus.

Quum multa sint, quæ foris admota ventriculo robur adferant, & concoctioni adminiculentur, tamen nihil efficacius, aut magis præsentaneum, quam vulturis tegmen, vel detracta pellis, cæterarum pellium modo subacta, ac concussione complanata, Est autem hæc ales, aut Miluus, rapacissima; atque inexplebilis edacitatis, ita ut hanc Belgæ ab inhiandis cadaveribus, & quod semper famelica prædam venetur, *Ghier* vocant, è cujus natura avaros & qui habendi cupiditate sunt inflammati, *ghierich* nominant, Latinè vulturios. Quum autem ejus sit conditionis ac naturæ hæc avis, ut omnia avide appetat, & inoffense consumat, tegmini ejus ea vis infusa est, ut ventriculum humanum fulciat, ac fastidioso nauseantique stomacho, vires appetendi & concoquendi cibi conferat: quin & alvi profluvium cohibet, & vomitum compescit, sed diverso modo ventriculo applicatum. Hoc enim experimento comprobatum habeo, si quis tegmen è corpore alitis exemptum, arteque pellicea concinne elaboratum subactumque, flaccido ac languenti ventriculo admoverat fluxum sistere ac levitati intestinorum auxiliari: præsertim si eo situ applicetur, ut plumosa pilorum congeries deorsum spectet: quemadmodum in suffultis vestibus, secundo, ut ita dicam, flumine pelles palma demulceri solent: confortat enim fovetque calorifica vi, & adstringendi ratione, facultates seu potentias naturales, quibus alimenta attrahi contingit, retineri, concoqui, & expelli: tres quoque ventriculi tunicas nervosas, & totidem fibras rectas, ut Galeno placet, quæ attrahendi munere funguntur: obliquas, quæ repellendi vi pollent; transversas, quæ concocta foras propellunt, corroborat, utque suo officio perfungantur, efficit. Cæterum tegmen id contrario adversoque situ collocatum, acumine piloso sursum exporrecto, atque in sublime nitente, vomitum compescit, deorsum detractis stomachi musculis quibus cibum amplectitur & retinet. In hujusmodi autem affectibus, quibus vel supernæ, vel infernæ partes infestari solent, non dissimile quiddam moliri soleo. Sic in vomitu os ventriculi inungi jubeo, deorsum producta manu versus umbilicum: In fluxu verò alui â pede sursum reducta palma: quod ipsum etiam factitare soleo, si quando mulier uteri affectibus est obnoxia, Sic in matricis, ut vocant, strangulatione, qua suffocari videtur fœmina vaporibus sursum elatis, vel venam circa talos incidi jubeo, vel coxis cucurbitulas affigi, omniaque averti, ac deorsum ferri curo, vel injecto clystere, aut ano subditis balanis, seu, ut vulgo vocant, suppositoriis: In procidentia vero uteri, ubi omnia deorsum feruntur, tanquam resoluta corporis compage, supernas partes ligamentis adstringi, uberibus cucurbitulas affigi, vel venam humerariam pertundi jubeo, quo omnia in contrarium revellantur. Intus quoque in jam memoratis affectibus exhiberi possunt, quæ morbi conditio exigit. Sic flaccido & nauseanti ventriculo, vel ubi minimum cibi appetit, aut ægre assumpta alimenta concoquit, præter vina aliquot generosa, & calorifica, ut sunt Hispanica & Cretica, Zinziberis radix succosa, melle condita, (*Groen gingiber gheconfeytt*, Belgæ vocant) præclare concoctioni auxiliatur, ac flatus, ex cruditate & humoribus pituitosis contractos, discutit. Quocirca & oculorum caligines, ex densis crassisque humoribus, è stomacho sursum delatis, natas, dispellit. Nonnullis hanc in obsoniis & condimentis præscribo, præsertim uliginoso udoque stomacho obnoxiis: aliis qui ex Zythi, vel cerevisiæ immodica potatione, dolore, vel gravitate ventriculi, crebrisque ructibus infestantur, aliquot ramenta cum momento salis devoranda præcipio. Dici enim vix queat quantopere inflationes & tormina mitiget: accendit quidem: uritque primo gustu hæc radix linguam, verum nullam sitim excitat; sed quum salivam & pituitosum undique humorem è capite, faucibus, stomacho eliciat, linguam udam præstat, ac salivali humore fluitantem, eoque fit, ut nulla siti vel siccitate os afficiat, Quocirca magno commodo septentrionales Belgæ hujus radicis usu ventriculum fulciunt. *Lemnius cap.26.lib.4.de Occult.Nat.Mirac.*

Pellifices nonnulli pellem Scharbi avis præparant, ut pro tegumento imponatur ventriculo, tanquam vim concoquendi promoveat, nam avis ipsa validissimo ventriculo, & alimentum omne celeriter consumente esse creditur: unde vulgo dicunt, de homine vorace vel multi cibi, scharbi ventriculum ei esse. *Gesn. de avibus lib.3.p.133.* Crediderunt fortè aliqui Mergi ventriculum in cibo, quod ea avis voracissima est, & plurimum concoquit, naturalem quoque concoctionem roborare posse: quemadmodum nostro tempore multi putant, pellem Mergi majoris nigri (*scharbum* vocant nostri) una cum plumis interioribus paratam à pellifice, & ventriculo nostro applicatam, vim concoctricem ejus promovere, non calore tantum suo, sed peculiari proprietate, *Idem de iisd. lib eod. pag.121.*

Ven-

Ventriculi, sic barbare dictum ventriculi tegmen fovendo calori comparatum, ex Perdicum pluma lanosa confectum, chylificam dynamin adjuvat. & quod miror, alvum apertam conservat. Hoc Affinis meus Archiscriba in Gebvviler, pro indubitato experimento mihi retulit *Hoc Medicus ad D. Schenck.*

Ad concoctionis calorisque promotionem, & ad tonum membris afferendum, commendat *Montanus*, si post frictiones & balnea, corpus totum illinatur ex oleo caryophyllorum odorato, vel ex resina & gummi Nucis moschatæ, quod jam deferri cepit à Lusitanis. Est enim, inquit præstantissimum remedium, quod multâ experientiâ comprobavimus, ad omnes artus corroborandos, contra podagram & morbos articularios.

DE PYLORO.

Observatio I.

Fœtor anhelitus ex laxitate pylori.

FOetorem anhelitus, ob nimiam pylori, seu dextri orificii ventriculi, quod intestinorum est principium, laxitatem crapula ciborumque humidorum nimio usu inductam, proficisci, ex illius inspectione colligere potui. Sic enim excrementorum fœtor, ab intestinis per ventriculum ad superiora usque expirans, jejuno præsertim ventriculo, anhelitum inficit. Estque malum immedicabile. *C. L. V. Felix Platerus de Obs. propriis.*

Observatio II.

Pylorus cuidam occaluit.

ANtonius Brunus, affinis meus, cum emanducatum cibum breviore, quam par erat temporis spatio contineret, & ita ut erat incoctum rejiceret, omnibus medicamentis, quæ stomachi vitiis adhiberi possunt, diligentissime fotus est: Verum cùm ea nihil omnino proficerent, & corpore ob inopiam alimenti jam absumpto, vix pellis & ossa superessent, gradatim tandem ad mortem deductus est. Quare defuncti cadavere, publicæ utilitatis gratia, inciso; inventum est hominis ventriculum ita junctis oris ad imam ejus partem occaluisse, ut cum nihil inde ad inferiora transmittere potuerit, necessario mors subsecuta sit. *Benivenius. cap. 36. De Abditis.*

†Scyrrhum pylori notavit *Salmuth Cent. 1. obs. 20.* & obstructionem *Hildan. Cent. 6 obs. 34.*

Observatio III.

Circulo pylori occallescente, & hectica tabescente, mortuus.

FEbri hectica, Lutetiæ vir quidam cum periisset, apertus fuit, in cujus corpore nihil observatum, quam quod glandulæ illæ duæ, quæ pyloro a natura appositæ, (vel potius circulus qui est in pyloro,) duritiem & scirrhum contraxerant, ratione cujus procul dubio alimentis non patebat transitus. Testis mihi Clariss. Medicus, Dominus Gulielmus Capellus, præceptor meus. *C. L. V. Gasp. Bauhinus, de obs. propriis.*

Observatio IV.

In inferiore ventriculi ore, & duodeno apostema, sanguis in ventriculo, & fellis folliculus pugni magnitudine animadversus.

APeruimus uxorem de Caphelier, ægrotabat per multos jam menses, dolore ingenti circa ventriculi regionem & ventrem, & sæpius febri. Apostema in orificio inferiori ventriculi, & duodeno, invenimus: partes circumjacentes induratæ erant: in ventriculi capacitate multum sanguinis aderat: folliculus fellis usque adeo turgebat, ut vix possem manu amplecti, majorem nunquam vidi. Præsentes fuerunt Aubertus, Valeraudus, &c. *C. L. V. Ioannes Bauhinus de observ. propriis.*

DE INTESTINIS.

ET PRIMUM, DE DIARRHOEA, ET ALIIS alui profluviis.

CAVSA.

Observatio I.

De causa Diarrhœæ singulari.

DE Diarrhœæ causa singulari & nova, consule titulum *De Dysenteria*: ubi ex Hermeticorum principiis eadem paucis pertractatur *Schenckius Filius.*

Observatio II.

Diarrhœa menstrua & torminosa, declinante Luna, ægrum periculosissimis symptomatis tandem conficit.

HOmini hirsuto, nigro, & habitu melancholico, solemnis erat singulis mensibus diarrhœa quædam torminosa, declinante Luna. Defluxione in testiculos facta, & sarcocele exectus est. Nimis laboriosa vita, & itinere per æstus & frigora, incommoda cœpit valetudine vivere, intervallis leviter febricitare. Cessabat tardius diarrhœa. Correptus est febre lenta quæ noctu exacerbabatur, & tumore duro dolenteque in dextris ilibus. Dolor à rene dextro incepit, tum in dextrum ilium & sinistrum progressus. Ad sinistrum renem tagitus erat, & velut borborygmus exaudiebatur. Vomitus unâ horâ à cibo. Quæsitum, unde ea materia, num ab intemperie earum partium, aut alia parte. Alii ab hepate, quia solemnis erat diarrhœa, os amarum, vomitus amarus aliquando. Mihi hoc placuit, partes exectas, in quibus obduruerat callus, natura frigidas, equitatione & venere fessas & infirmas fuisse, tendentem diarrhœæ materiam, & aliam eo cõfluxisse, intercepta via refluxisse partim ad peritonæi partes, partim ad obliquos epigastrii musculos atque ita tumorem succrevisse. Si vero ab hepate id esset, vel per venas, atque ita potius ad intestina, vel per superficiem, quia in membrana cingente hepar vesicæ quædam *hydatides* excitatæ exudarent in epigastrii medium, inter peritonæum & omentum. Os vero amaricare, non à bile, quæ ab hepate refunderetur, sed potius à putri humore & fumis; hydropicis id accidere, & aliis: vomitiones in colica frigida, & sitim, & amarorem, & cætera apparere. Materiam tumoris non esse bilem, sed frigidam crassamque pituitam. Itaque videndum fuit, ut revelleretur materia, quæ influeret, non per urinas, quia partes genitales infirmæ exciperent, sed per alvum. Æger enim clysteribus plurimum levabatur, tum medicamentis quæ agaricum, & alia phlegmagoga reciperent. Quod ad tumorem, videndum esse, ut remolliretur & discuteretur: sed metum esse ne suppuraret, quia à ventris dolore diuturno aut *Hipp. aph. 22. lib. 7.* suppuratio expectanda est, nisi pec[...]etur ab ægro aut Medico, aut æger præripiatur. Id etiam *Aurelianus* annotavit *in Chron.* Et veteres, cataplasmatis usi sunt, & potionibus, quibus acceleraretur suppuratio, sperantes ut ea materia tenuata in intestina transfunderetur. Id quod sæpe probarunt, ut aliquando per urinas, aliquando per alvum purgaretur. Et Anceti est medicamentum apud Galenum, quod hoc polliceatur efficere. Hoc tamen metui propter virium imbecillitatem. Crus oppositum deinde tumuit & loco uno ventris persistebat dolor. Tensio aliquando ad testiculos. Utroque crure intumescente, & sursum refluente materia, ad diem fere quadragesimum

 mum

mum mortuus est, Facto ulcere in crure, quo materia extra flueret, servari fortasse potuit. *Hollerius Obs.* II. *Libelli proprii.*

OBSERVATIO III.

Diarrhœa ex disrupto abscessu Lienis.

NAscitur aliquando pravæ materiæ transmissio ab ipso jecinore, in quo ob alicujus qualitatis immodicum excessum, & potissimum caloris, ac siccitatis, calidiores & acriores succi generantur, qui tanquam naturæ infesti, à propria ejusmodi visceris facultate expultrice, ad ipsum ventrem transfunduntur: quod etiam superioribus annis Lugduni in Petro Robertio, strenuissimo militum Tribuno, præstatum vidimus ab ipso liene, cujus inflammatio fuerat suppurata, ac disrupto abscessu purulenta materia in ventrem secessit; atque æger post non multos dies (de cujus salute fere jam desperabamus) penitus convaluit *Vidus Vidius Iunior, lib.* 9. *cap.* 23.

OBSERVATIO IV.

Diarrhœa rara species & monstrosa: qua ossa sæpius excreta visa sunt.

VLtra omnes diarrhœæ species ab authoribus enumeratas, vidi ego diarrhœæ specialem causam, in qua simul cum excrementis educebantur continue quædam ossicula, quorum aliqua confracta, aliqua integra erant, similia in totum ossibus avicularum parvarum, perinde ac si ægrotans aviculas ipsas integras, quas tamen nunquam degustavit, in usum alimenti assumeret. Hæc semper cum ingenti dolore excernebantur: quantitas ossiculorum erat pro singulo quoque die, ad mensuram non minus quam unius cochlearii, aut in summum duorum: fluxus hic per plures dies perseveravit, nec ullis unquam potuit remediis aut leniri, aut firmari. Unde emaciatus æger, doloribus supra modum urgentibus, tandem misere vita functus est. Quidam censuere hanc diarrhœam ex maleficio inductam esse, ossiculaque illa ex Diaboli præstigiatione, non ex naturali causa excerni. Attamen novimus in abscessibus externis, ossium, pilorum, carbonum, lapillorum, unguium, testarum similia inventa esse corpora solida; sicuti & humida olei, cœni, luti, mellis, sepi, fæcis vini, & alia hujuscemodi, quæ omnia verè in abscessibus reperiri, ultra experientiam ipsam, testatus est Galenus, & alii celebres viri. Unde judicent alii, an sicuti in externis, ita in internis possint tales materiæ à naturali causa generari. *Talius Annotat. ad cap.* 7. *Altomar.*

OBSERVATIO V.

Fluxus ventris sola oratione sedatus

ACcidit interdum ventrem fluere: & si diu negligas, difficilior plerumque fit ejus curatio, quin & nonnunquam impossibilis: quod & nos nuper experti sumus. Iohannina Bencia, affinis mea, mulier quidem & animo & genere nobilis, cum diu ventrem fluere permisisset, eò tandem devenit, ut nullis medicamentis, nullis auxiliis, nullis etiam balneis ejusmodi fluxus sisti potuerit: augente nimirum hoc malum jugi & invincibili humore, qui ex ejus infirmo alioquin & imbecillo capite in ventriculum destillabat. Et licet interdum convalescere videretur, haud multo tamen post revertebatur id malum & quidem priore deterius. Quare omni spe medicæ artis deposita fratrem Dominicum Pisciensem, ordinis Prædicatorum adit; morbum quo tenetur exponit: se omni humano auxilio destitutam affirmat; lachrimis & precibus orat, ut laboranti sibi sua & fide, & oratione opem ferat. Quod cum ille se facturum pro viribus annuisset, admotâ manu, mulieris caput comprimit. Tum fusa oratione, ac signo Crucis ididem impresso, abire jubet. Reversa domum, cum eo ipso, atque etiam altero die venter nihil ex consuetudine præterquam sanum redderet, me convenit, rem ordine narrat, seque penitus liberatam affirmat. Quod etsi Deo, cui possibilia sunt omnia, factu facillimum scirem, verebar tamen, ne quod habebat in votis mulier, id jam se adeptam persuaderet, cum nihilominus morbus ipse paulo pòst, vel etiam deterior reversurus esset. Sed cum ita tertius peragatur annus, ex quo fluxus ipse suppressus est, nec ullâ interim apparuerit, vel etiam appareat regressionis nota, ingenuè & fatemur & prædicamus, hoc solo nutu Dei, per fidem & orationem sanctissimi illius viri factum fuisse, ad laudem & gloriam nominis sui, quod est benedictum in sæcula. *Benivenius cap.* 45. *De Abditis.*

OBSERVATIO VI.

Ventris fluxum prædicentis historia Galeni.

PAucis diebus apud ægrotum quendam, cum hoc ipso, tum aliis multis magni nominis Medicis, cum de symptomatibus, quæ tenerent ægrotum, omnes attoniti essent, ventris fluxum prædiximus, Mox illi, unde id prædiceremus, requirebant: quibus respondimus vellus ad fullonem nemo portavit. Innuentes iis, multum abesse ipsos, ut hoc intelligerent, qui ne levissima quidem scirent. Paucis post diebus, de sinistra nare præsagivimus sanguinis profluvium, deinde etiam parotidas: postea alia atque alia tum prædiximus, tum curavimus, quorum illi erant imperiti: ubi cum illi instarent, ut ex qua re eas commentationes prænunciatis, & obitis, aperirem: perpetuo silui, nec quicquam illis responsi dedi: sed vobis ipsis dixi Comici illud:

Ut ligna tortuosa nunquam corrigas,
Virides nec arbor vetus, alio si transferas,
Produxerit stolones.

Galenus lib. 3. *cap.* 3. *de Differ. pulsuum.*

OBSERVATIO VII.

Ad profluvium alui venenosum, aquæ smaragdi remedium.

NOstris temporibus curatus fuit hoc lapide, illustris Ioannes de Mendoça, post multa alia auxilia. Quare hac in re non est audiendus *Aloysius Mundella,* qui *sua prima epistola* damnat usum lapidis smaragdi, contra Arabes, à quibus certè aliqua scripta sunt, partim à Græcis prætermissa, partim ignorata, ut docet Andreas Turinus, nostræ ætatis doctissimus Medicus. *Io. Mich. Paschalius Meth. curand. lib.* 1. *cap.* 36.

OBSERVATIO VIII.

Ad diarrhœam & stomachi solutionem post longam inediam, Medicina.

JOannes Lerius Burgundus, *in Historia navigationis in Brasiliam,* commemorat medicamenti genus, quo post longam inediam, diarrhœa & stomachi solutione, ipse & sui comites conflictati: postquam usi fuerunt, cōfestim sani evaserunt. Est autem ejusmodi: Jus hederæ terrestris est accipiendum, cum oryza probe coctâ, in ipsa olla pannis veteribus restincta: quibus igni admotis, ovorum vitelli sunt permiscendi. Confectionem illam cochlearibus ad modum pultis, ori (inquit) admovebamus. Ac sane nos omnes morbo illo extinctos futuros fuisse, nisi medicamentum illud adhibitum fuisset, facile credo. *Camerarius.*

OBSERVATIO IX.

Diarrhœæ curatio familiaribus & probatis remediis.

VAlet à proprietate, & est laudatum ab omnibus ℞. *Casei ovini veteris & exiccati, quantum vis*: & ipsum scinde in frusta parva: postea aliqualiter bulliat in

in aqua, ut sal & nitrositas removeatur; & in tali aqua postquam bullierit, pluribus vicibus lavetur, donec fiat totaliter dulcis, & quousque removeatur totum sal: deinde exiccetur & pulverisetur. & de tali pulvere exhibeatur ℥ j ß. cum vino rubeo styptico. *Faventinus.*

Decoctum quercus libri, qui cortici & ligno intercedit & tunicæ putamini glandis subjectæ, quosvis alvi & vulvæ fluxiones inhibet efficaciter, neque non gonorrhæam, datur & sanguinem excreantibus. *Tragus.*

Lycium optimum est medicamentum non modo ad confirmandas gingivas, & desiccandum & constringendum, verum etiam ad alvi profluvia curanda, in quibus plerunque optimo cum successu usus sum. *Garcias ab Horto,*

Ex *Pasfel* viridi aquam stillatitiam vitreis organis elici jubeo, qua maximo cum successu in biliosis alvi profluviis utor. Sed arcanum id mihi hactenus fuit. *Idem.*

Immaturorum myrobalanorum succum, in alvi profluviis apprime efficacem esse expertus sum. *Idem.*

Mangas fructus ossiculis ablatis alvi profluvia sisti ajunt, quod verum deprehendi. *Idem.*

Iacca arbor est in India prægrandis, fructum in summo caudice, non in ramis ferens, prægrandem, magni melonis effigie, interdum majorem, foris virentem, intus vero fulvescentem, multis spinulis instar erinacei, sed mollibus obseptum. Continet autem hic fructus se in magnas quasdam nuces duro putamine tectas, &c. Expertus sum tum in me, tum in plerisque aliis, hasce castaneas sive nuces alvi profluvia mirum in modum sistere. *Idem.*

Pulvis expertus. ℞. *Panis infusi in f. r. aceti*, decoquatur, deinde extrahatur & exiccetur super prunas: postea torretur, & torrefactus pulverizetur subtiliter, & exhibeatur cum vino rubro styptico cochlear unum *Faventinus.*

Quod sequitur remedium, didici ex Capellano Regis medico primario, qui id a patre acceptum, magni secreti loco habebat, & ægris felici admodum successu præscribere solebat ℞. *Bo. arm. terræ sigil. cap. hemat. an ʒ j. picis navalis ʒ ij ß coral. rub. margarit. elect. cornu cervi ust. albi in aqua plantaginis, an. ℈ j sacch. ros. ℥ ij. fiat pulvis subtil.*; de quo capiat æger cochlear unum ante cibum, vel cum ovi vitello. *Christoph. Andreas in Oecoiatria*, valde commendat stercus canis, qui solis ossibus arrosis per triduum ante victitarit. *Pareus.*

Avellanarum putamina cruda in tenuem pulverem contrita, & è vino austero hausta, drachmarum duarum pondere, diarrhœam cohibent, & alba fœminarum profluvia. Verum ad hoc, ac etiam menses cohibendos, sunt qui magis præstare affirment, subrufescentem medullam, quæ putaminis intus inhærens nucleum circumambit, *Matthiolus.*

Rosarum calyx, quem caput etiam aliqui dicũt, cum reliqua parte balis, alvi fluores sistit & cruentas excreationes *Idem.* Tres etiamnum in fructu comperiuntur partes ubi rubescit is & maturitatem sensit. videl. substantia carnis, semen, & lanugo conclusa: quibus non obscura in est adstringendi vis. Id circo & ipsæ remedio sunt contra alvi fluores, & fœminarum abundantiam quamcunque: item contra Gonorrhœam, in qua præcipue pollent. Et præsertim sylvestrium, &c. *Idem.*

Lagopiucus creberrimus in diarrhœis est. *VVirsung. in indice praxeos.*

Ad profluvia, sive sanguinolenta, sive non, Grana circiter 10. vel 12. viol. seminis in pulverem terantur, de quibus si bina ternave vice diebus aliquot deglutierit aut ebiberit, tridui decursu sine ullo doloris vestigio profluvium subsistet. Invenitur autem hoc semen Ianuario & Decembri mensibus, in foliolo quodam, quod è terra exsilit & excrescit. *Ex secretis Fallopio ascriptis.*

Observatio X.

Intempestiva diarrhœæ compressio mortis causa.

PRæter institutum non erit, exemplum memorabile hoc loco interserere. Septennis puella diarrhœa correpta, cum per dies complures subalbidam ac putrem olidamque materiam indolenter alvo redderet, diuturnitatis fluoris ejusmodi pertæsa ejus avia, consilium de cohibendo cum aliis mulierculis cæpit. In eam rem cydoniato larga manu exhibito, sic est ejus usu alvus repressa, ut eo die & sequenti nocte nil omnino reddiderit, sed excitatis sævissimis ventris doloribus & torsionibus, usque eo intumuerit, ut hydropica derepente evasisse putaretur. Accitus Medicus quid rei esset suspicatus, clysmatis primum lenibus, dein etiam acrioribus identidem injectis, hærentem alvo noxiam materiam foras evocare fotu dolores lenire tentat: sed id frustra. Invalescentibus quippe doloribus immanibus, cum crebris animi deliquiis, tandemque liquidioris stercoris vomitione, intra biduum miserabiliter extincta est. Aperto corpore, cæcum intestinum coangustatum constrictumque adeo, obhærescente, interioremq. ductum obturante cydoniato, deprehensum est, ut illac nullo modo prorsus quicquam posset pervadere: unde accidit ut acris illa & corrupta materia meatu prohibita, objectaque mora restagnans, insuetam sibi viam in abdominis spatium patefecerit, paulo supra obstructum locum pertuso, perforatoq. intestino, quo velut emissario & cuniculo acto excidens, abdominis totam capacitatem repleverat. Hinc acerbissimi dolorum morsus, hinc distentio, hinc animi defectiones, obortoque fœdo vomitu crudelissima mors brevi cõsecuta. Hæc historia ad eos valebit, qui redundantem nocentemve humorem, undecunq. is profluat, intempestive sistere atque coercere properant, maximo ægrotantium malo. *Fernelius, lib. 6. cap. 9. Pathol.*

Observatio XI.

Quinquennium ex fluxu hepatico laborans, servatus à medicina secta empiricorum.

VIdimus hepaticum fluxum, cum quo est major necessario debilitas jecoris, & magna intestinorum, qui durat permultos annos. Adeo ut Bernardus Calusca bibliopola amicus meus, & qui causa fuit omnis nostræ in edendis libris existimationis, laboraverit per quinquennium fluxu hepatico, & sanatus est jam multis annis a Thoma Iseo Brixiano Medico amico nostro tametsi ex secta esset Empiricorum. Imo dicebat *Rasis* 13. *Continent.* Iudæi auctoritate quod fluxus melancholiæ non excoriat intestina, nisi post quadraginta dies, & sæpe multo serius. Deinde quæ ratio esse potest efficax, quæ me doceat, quod post longam dysenteriam, lienis causa factam, & etiam ubi æger ad summam pervenerit imbecillitatem, non possit finito morbo sanari, cum illud videamus in febribus, & omnibus aliis morbis. *Cardanus Comm. ad. Aphor. 41. lib. 6.*

DE DYSENTERIA.

CAVSA.

Observatio I.

Brevis Diorismus secundum placita recentiorum Medicorum, de causa Dysenteriæ.

NOVAM qui hodie, ut vocant, medicinam excolunt, ipsi priscam & naturalissimam ex veris principiis rati, Causam dysenteriæ, ut & Lienteriæ atque Diarrhœæ, ascribunt materiæ cuidam virulentæ, & veneni laxativi participi. Ventriculum enim

asserunt ex subtiliori exactiorique elaboratione alimentorum in stomacho, extrahere vim quandam catharticam & emeticam. Unde ob tale quasi semen, genitum formatumque in corpore humano, & ob proprietatem trium primorum hypostaticorum, ventriculus irritatur ad excludenda ἄνω ᾗ κάτω, omnis generis contenta, vel aliunde etiam ex vicinis partibus eo corrivata. Aluminosam vel helleboraticā vim denominãt, si per superiora rejiciantur: Item Esulatam & colocynthiacam facultatem attribuunt materiæ contentæ, si per anum deturbetur. Non tam ventriculo attribuunt, quam materiæ in eo contentæ, at ex vitio ventriculi ad illam virtutem laxativam, miro naturæ opificio & alchemiâ redactæ, symptomatica potius quam critica motione. Ut enim ajunt. antimonium, præcipitatus, elleborus, colocynthis, agaricus foris vim nacta sunt laxativam, ex suis causis & principiis specificis activis: Ita eadem, ex lege microcosmi, intus & in homine usu venire solent. Eadem scil. ubique Astronomia, Physica, & Alchemia spectatur: & homo est alter quasi mundus; eadem sunt rerum principia, causæ, effectus, & energiæ. Porrò dysenteria, diarrhœa, &c. non tam in ventriculo quàm hepate, quàm vesica, matrice observatur: quod ipsum variis etiam exemplis atque historiis *hujus operis Observationum* edocemus, ipsaque rerum autopsia luculenter evincit. Similiter de plerisque aliis morbis censemus, ut de calculo, quem facile in tota humani corporis anatomia concrescere, hoc opus docet: sic de hydrope, catarrho, febribus, lue venerea, aliis. Differentia tantum animadvertitur, ob matrices, locellos, id est, sedes affectas. Quamobrem ad catholicismum morborum respiciunt illi, non ad sedes affectas, & hospitia: censentque viam illam tritam morborum capitis ad pedes paralogismis plenam. De vera & prisca Medicina statuunt, eum demum apodictice philosophaturum, qui veram lautamque tum philosophiæ, tum astronomiæ habuerit cognitionem: ut ex hypostaticis activis Principiis, per spagyriam chymicam (quæ sit anatomia physica) in universitate rerum physicarum visibilibus, tum per analogismum microcosmicum, Iatronicen, Reginam artium in lumine naturæ exædificaverit. Non ingrati interim futuri magnis principibus philosophis: nihilominus veritatem rei ex centro essentiæ rei inquisituri. *Hæc ex sententia Hermeticorum, Schenckius Filius.*

SYMPTOMATA.

Observatio I.

Ex præcedentibus torminibus erosi villi, quibus vis retinendi fulcitur.

INtestinorum tormina, quæ Græci δυσεντερίαν vocant, exulcerare intestina intus consueverunt, indeque descendunt cruenta & mucosa excrementa: cumque id malum diutius inveterascit, aut hominem tollit, aut (quod forsitan deterius est) nunquam sanescit. Nam & nos Iulianum quendam novimus, qui cum post quadraginta dies, quibus hoc morbo vexatus est, sublatis jam doloribus ac dejiciendi cupiditate, ejus alvus impendiò liquidior permansisset, & sæpius, quam par fuerat, ferretur, nullis unquam auxiliis curari potuit, quin semper quoad vixit, & impetum ventris cohibere nequiret, & ubicunque dejiciendi cupiditas hominem urgeret, ibidem excrementa deponeret, erosis scil. ex præcedentibus torminibus, atq; consumptis villis, quibus vis ipsa retinendi fulcitur. *Beniven c.95. de Abditis.*

Observatio II.

Ex iisdem torminibus erosa viscera.

VIdimus & alium; natione Aretinum, qui cum iis item torminibus diutius vexatus fuisset, ex iisdem deniq; in erodentia ipsorum intestinorum ulcera, tum in tabem, postremo in mortem incidens, erosa intus viscera ostendebat: è quibus dum ita affectus supervixit, ut triennium non excesserit, continuo sanies effundebatur. *Idem cap. 96. citati operis.*

Observatio III.

Dysentericorum historiæ, quibus ostenditur, præter intestina etiam alias partes vitiari & exulcerari.

SÆpe latius pervagatur affectio, quam ad intestina. Adolescens annos 12. natus, bilioso profluvio cum febre correptus, dejiciebat frequenter similia dysentericis, nigrum sanguinem. Sitis, manus frigidæ, vigilia, vini magna appetentia. Nihil adjutus remediis obiit die 9. Apertus, œsophago interiore ad ventriculi os superius, & ad medium thoracem, nigro, corrupto epiploo similiter corrupto, pulmonibus alteratis, recto intestino exulcerato. Dolor fuerat in sinistro latere imo ventre, & stomacho.

Alteri febris, vomitio, ventris dolor, dejectiones pici & nigro sanguini similes: 20. die mors. Secto corpore, inventum ulcus ustulatum, in ambitu exesis tunicis omnibus ventriculi, qua parte declivis est ad pylorum. Huic procidit anus fere toto morbo. *Scholiographi ad cap. 43. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

Observatio IV.

Dysenterici liquidæ pici similia dejicientes.

VIdimus qui simile quid crassiori pici nullo periculo & sine febre dejicerent. Alios cum febre & periculo. Monachus quidam apud D. Genovefam, dysenteria laborans, cum vi morbi frigerent extrema; nigra, liquidæ pici similia dejiceret, spiraret difficulter, ut jam de funere disputaretur, convaluit. *Idem eam citato lib. & cap.*

Observatio V.

Dysenteria intempestive suppressa, multorum gravissimorum morborum causa est.

SAtis indicat *Galenus contra Herodotum*, quantum noceat intempestivus adstringentium usus in Dysenteriis, quæ exulcerationes sunt intestini cum alui profluvio. Supprimuntur quidem declinante morbo, & ne materia in partem nobilem versa injuriam adferat, imperantur adstringentia mistis aromatibus, & iis quæ urinas moveant. Sic enim diverso humore ad urinas, ulcera possunt celerius sanescere. Et quantum licuit cognoscere experientia, alios vidi suppressa intempestivè dysenteria in epilepsiam incidisse, alios in pleuritidem. Cuidam quoque conversa materia ad manus, fœdam densamque scabiem lepræ persimilem, pustulis saniosis confertim invexit. Nonnulli medicamentis adstringentibus sic adstricti, ut inde siccatis intestinis, vix quarto quoque die postea dejecerint. *Hollerius Comment. 1. ad aph. 38. lib. 6. Sect. 2. Coac. Hipp. pag. 876.*

In hujus morbi curatione duobus sæpius modis peccatur vulgo: celerius suppressâ, alvo, & adstringentium usu impacto pure in involucris intestinorum. Suppressa intempestivè dysenteria vidi insanum factum. Mulierem quoque, cui in perpetuam vitam ita constricta alvus, ut septimo quoque die tantum excerneret, & inde ore & naribus graviter oleret. *Galenus de venæ sectione contra Erasistr.* non paucos vidisse scribit, qui dysenteria, varicibus, hæmorrhoidibus suppressit, in insaniam, apoplexiam, atram bilem, nephritidem, pleuritidem, hydropysin, sanguinis vomitionem, & hæmoptoicam passionem inciderint. Nobilis quidam pictor in scabiem fœdam. Corpore enim pleno, materia fervida sursum fertur. Alioqui ita resiccatur intestinum ut maneat perpetua alvi adstrictio. Si sursum & deorsum obseratur, in involucris intestinorum acervatur magna

magna puris quantitas, quæ tandem interficit. Quod nos cujusdam corpore dissecto, observavimus. *S. holitgraphi ad cap. 43. lib. 1. Holleris de morb. intern.*

OBSERVATIO VI.

Dysentericis inter dormiendum album oculi conspicientium proferentes, contra Hipp. Aph. 52. lib. 6. sententiam, liberati.

Hoc anno millesimo quingentesimo trigesimo octavo plus quam ducentos Dysentericos curavimus, in quibus nonnullis album suspiciebatur dum dormiebant, inter quos pauci obiere, & alii supervixere. Propterea in omni genere profluvii, hoc signum, tanquam certum, sumi non potest. *Brasavolus Comm. ad Aph. 52. lib. 6. Hipp.*

OBSERVATIO VII.

Carunculis per dysenteriam excretis, contra Aph. 26 lib. 4. sanati.

Si bilis, aut atra bilis materiam ab intestinis abraserit, initium dysenteriæ est: si vero tenues pelliculæ quædam cum sanguine exeant, est prima intestinorum tunica quæ exit. Ad hoc usque patientes sanari possunt, & nos multos sanavimus & indies sanamus. Sed cum crassities illa, quæ inter intestina continetur, exit, tunc videntur quasi carunculæ exire; omnesque tunc fere moriuntur: tamen quandoque sanari etiam vidimus; & nos ipsi curavimus, quibus carunculæ, aut veluti carunculæ exibant. Cum vero secunda intestinorum tunica exit, hæc debet esse ventris nobis pervius est. Rarissimè etiam sanatur qui evadat, cum primam intestini pelliculam affectio tanta. *Idem Comment. ad Aph. 26 lib. 4. Hipp.*

† Cruentæ dejectionis salutaris meminit *Th. Barthol. Cent. 6. hist. 41.* e, pridem &. lethalis, cum febre acuta, vomitu & vermibus *Holstan. Oper. pag. 674.* observationem singularem de dysenteria vid. apud *Calder. trib. Mar. p. 258.* De Prognosi hujus mali conf. *River. Cent. 1. obs. 36.*

CURATIO.

OBSERVATIO I.

Dysentericorum venæ sectione curatorum, historiæ varia.

Valeant barbaram sectantes Medicinam, ac Thessalici nostri temporis Medici, qui nunquam pro dysenteriæ curatione venæ sectionem admittunt, nec admittendam esse censent, nulla auctoritate aut ratione fulti, nisi quod sic longo tempore in ægrorum necem male observarunt. Nam viribus, ætate, ac annis consentientibus, circa initia revulsionis gratia, ubi magna adsit humorum copia potissimum, aut sanguinis impetus vehementer urgeat, seu maxima adsit inflammatio, aut dolor vehemens, sive secus fuerit modo quo diximus male affectum, semper exordienda curatio erit à jam dicta venæ sectione. Id quod longa experientia, & diebus non longe elapsis etiam comprobavimus. Nam cum duo Magnifici Ioannis Ferdinandi Rocchi filii Dysenteria affecti essent eodem tempore, ac ex simili causa, quamquam unus per tres aut quatuor dies prius in Dysenteriam incidisset is, quoniam à præcedente Medico non fuit sanguis ei missus, quamvis alia fuissent debita adhibita medicamenta, tandem interiit. Alteri vero, ad quem nos fuimus accersiti, licet gravior fuisset in eo orta Dysenteria, vires ac ætas, & habitus imbecilles, non tamen adeo ut sanguinis missionem prohiberent, priori Medico invito, me præcipiente fuit sanguis missus: sanguine misso, statim melius se habuit, ac deinceps debitis aliis medicamentis adhibitis, liber evasit, vixit & adhuc vivit. Et tamen quoniam ætas refractaretur, cum nondum undecimum ageret annum) non fuit vena secta sed hirudines in cubito adhibitæ, (id quod servandum esse censemus in cunctis intra decimum quartum annum.) Nam licet eis sanguis mittendus sit, si ea adsint, quæ supra notavimus, tamen iis non per venæ sectionem; sed per hirudines aut cucurbitulas extrahi debet.

Nonnullos etiam alios dysentericos à venæ sectione liberatos, & nos vidimus, & qui mecum affuerunt Medici testes sunt quemadmodum etiam. Deum testor me veritatem fateri, & firmiter tenere, quod liberatus fuisset quondam excellens Don Gattierius de Caramies filius Don Leonardi, si ei iterata fuisset venæ sectio. Is namque ætate adolescens, cum ex male affecto jecinore, ex confluente bilioso sanguine ab eo ad intestina, in gravissimam incidisset dysenteriam, cum vehementissimo intestinorum dolore, seu potius inflammatione ac febre, fuit à me accersito ei vena secta interna dextri cubiti, duæque vel tres ad summum extractæ sanguinis unciæ, secundo ægritudinis die, & cum adhuc dysenteria perseverasset, & dolor & febris valida, iterum venam secare mihi visum fuit, vobis tamen consentientibus: verum altero superveniente Medico, barbaram sectante medicinam, ac Erasistrateo circa venæ sectionem existente, penitus assentire noluit quinimo nec auctoritatibus nec rationibus convincens, primam quoque venæ sectionem condemnavit, potissimum cum reliquis adhibitis medicamentis adstringentibus, resiccantibus, ac mordacitatem obtundentibus infra decimum quartum invalescente semper dysenteria, dolore ac febre, mortem præventus fuerit. Hic ex numero fuit eorum, qui à Galeno damnantur lib. 4. *de attenu.* Nam neglecto jecinore, solam intestinorum exulcerationem curare tentabat, & propterea causa fuit, ut æger moreretur, adeo ut ac ejus morte coram Deo rationem reddere debeat. Nuper quoque dum hæc conscriberem, excellens Ascanius Caracciolus, cum Dysenteria, tenesmo, ac febre laborasset, ex venæ sectione internæ dextri cubiti, incunctanter absque alio auxilio liberatus fuit. *Aromatarius cap. 24. De Medend. hum. corp. malis.*

† Huc refer, quæ de Venæsectione & fonticulis in dysenteria, disserit *Nicol. Fontan. exemp. 25 fol. 8.* Adde *Jo Cent. 1. obs. 22.*

OBSERVATIO II.

A desperata Dysenteria sorborum esu liberatus.

Annum agens decimum quartum, dabam operam Grammaticis Antehæ in via fabrorum, illic (Autumno ut fit sæpenumero) Dysenteria populariter grassari cœpit: qua & nos graviffime tentati, penè à Medicis deplorati jacebamus: exitium enim superabat opem, nullaque auxilia videbantur morbum lenire, nedum levare. Tandem consilio avus cujusdam, sorba cruda largissimè vorans, postridie vim propemodum omnem torminalem sensi depulsam: indeque firmata alvo, ab orco (ut ita dixerim) revocatus, & pristinæ valetudini restitutus, verissimè expertus sum Celsi Cornelii dictum, videlicet, temeritatem plerumque efficere in morbis, quod prudentia nequiverit. *Bruyerinus lib. 11. cap. 22. de re cibaria.*

OBSERVATIO III.

Trimestris infans à Dysenteria per clysterem convaluit.

Fluxus etsi varius sit, à variis etiam causis procedit. Quare non erit unica curandi ratio, etiamsi in infantibus minime apponi possunt, quæ & diligenter, & perfecte restituunt sanitati pristinæ. Curavi ego trimestrem infantem, mense Septembri, Dysenteria, dejectionibus partim eluentibus, & partim astringentibus, stomacho non neglecto, fomentis. Quare ad alvi profluvia,

fluvio, foveto ſtomachum, rejectis balneis, foveto vino auſtero, & oleo citoniorum. *Petrus Toletus in appendice ad cap. 14. Pauli Bagellardi, de morbis Puerorum.*

† Meminit dyſenteriæ cauſtico clyſtere ſanatæ *Zacut. de PP. Med. Hiſtor. 85. fol. 383.*

Observatio IV.

Ex lethali Dyſenteria, qua Spithamæ longitudine ramenta membranarum inteſtinorum cum pure & ſanguine excreta fuere, quidam convaluit.

PFortzæ faber lignarius à me curatus, benignitate divinâ adjuvante, qui ſæpè ſpithamæ longitudine, ramenta & membranas inteſtinorum, cum ſanguine & pure, in dyſenteria lethali excrevit. Vocatus fuit Conrad von Franckfurt, per quartam partem anni ferè decubuit, donec eſt reſtitutus. *Cl. V. Eſaias Meichſnerus de obſerv. propr.*

Observatio V.

Difficultate inteſtinorum laborantes, etiam putreſcentibus inteſtinis, beneficio exterioris eorundem tunicæ ſanati.

QUod ad ſecuritatem & ad dyſpathiam, difficultatemque patiendi perfectiorem, continuatioremque, non parvam inteſtinis commoditatem duæ tunicæ præbeant, indicant vel maximè dyſentericæ paſſiones. Multis namque, perſæpe vidimus, graviter diuque ægrotantibus, magnam partem inteſtinorum putreſcere, ut multis partibus tota interna deperiret tunica. Attamen vixerunt ii, & evaſerunt: non autem ſanati fuiſſent, niſi ſecunda quædam alia extrinſecùs eſſet, ſuper corruptam tunicam. *Braſſavolus Comm. ad aph. 26. lib. 4. Hipp.*

Observatio VI.

Torminibus quadriennium infeſtata mulier, & oborto in ventre tumore, atque ſuppurato, eadem paulo poſt medicamento validiore ſumpto, expirat.

SUperiore proximo vere petiit à me conſilium plebani cujuſdam vicini ruris coqua, circiter 46. annos nata. Cujus urina, quæ adferebatur à puella, tinctior erat ac turbidior, quàm conveniebat. Ipſa verò puella de morbo referre nihil poterat, niſi quòd illa cibum faſtidiret, nauſearet, & roſionem circa cavitatem pectoris ſentiret. Quærenti mihi, an admodum eſſet languida, numque capite doleret, utrumque negavit. Præſcripſi ergo hauſtum emeticum, & tabulas robur addentes ventriculo, jubens ut de effectu medicinarum certiorem brevi me facerent. Aliquot diebus pòſt, quâ hauſtum accepit illa, venit ad me plebanus ipſe, referens eam vomitu magnam vim tenacis materiæ, quæ colore fel retuliſſet, potionis ope rejeciſſe. Sed jam à longo tempore per alvum dejicere nihil potuiſſe: rogat ut poſtridie (qui futurus erat dies feſtus) pomeridiano tempore ad eos exirem. Exeo, & invenio coquam prælanguidam, & Hippocratica facie nempe tabe prope confectam. Quæro ante omnia num deteriùs habeat à vomitu, quam antea, quo negato, ſciſcitor morbi primam originem. Audio illam torminibus quatuor annis antè laborâſſe, cùm bene prius valuiſſet: deinde tumorem ad imum ventrem in dextro ejus latere ſeſe oſtendiſſe; qui temeritate vagi cujuſdam medicaſtri maturatus & apertus fuerit. Per ulcus poſtmodum diebus compluribus alimentum nondum plenè percoctum exiiſſe. Interea fœminam, neſcio quam, coxiſſe vulgares quaſdam herbas, (velut arthemiſiam, veronicam, & alias memoriam ipſorum fugientes) quarum ubi decoctum illa ſæpiuſculè hauſiſſet, cohibitum cibi per foramen ulceris egreſſum, eamque paulatim cœpiſſe nutriri: ſed non niſi facilis concoctionis cibis. Cæterùm ante proximos menſes plus minùs ſex, recruduiſſe malum, ac ſenſim ita invaluiſſe, ut cùm cibum ad mediocrem uſque concoctionem illa non retineat, haud tamen inferius egerat, ſed per os. Rogat ecquid adverſus tantam ægrotationem habeam conſilii. Nihilominus ait interim opus videri purgatione: quod credibile eſſet, ob vitioſorum humorum copiam, non poſſe cibum ab ea vel retineri, vel percoqui. Ego vero circumſtantiis expenſis, præ nimia virium illius imbecillitate, & quia metuebam ne inteſtinum, ubi perforatum fuerat, occluſum, dejectionibus exitum non præberet, in purgationem non auſus fui conſentire: cumque clyſterem, tanquam rem pernicioſam abhorrerent (quemadmodum vulgus hoc toco tractu ſolet) juſſi ut præter uſum tabularum, apozematum, & infuſionem confortantium, cibis ſorbilibus quibus ſuſtentabatur ſolis, modicum aceti roſacei ſubinde admiſcerent, &c. Plebano etiam non obſcurè ſignificavi, morbum videri incurabilem, ceu nimium adauctum. Aliquot diebus interpoſitis, de conſilio cùm aliorum, tum vel in primis cujuſdam non infimæ authoritatis fœminæ (tunc iratæ mihi) conſilium à Medico quodam Tubingæ petitur (diſſimulatis, ut arbitror, circumſtantiis) qui purgantem præſcripſit ægræ hauſtum; quo illa ſumpto, magnoque impetu per os reddito, intra biduum exhalavit animam, quam paulo fortaſſe diutius retinere poterat, niſi diffidentiâ meique contemptu exitium acceleraſſent. *Iacob. Suterus Medicus de obſervat propriis.*

†Huc refer, quæ de quæſtione: An ſcil. in Dyſenteria laxantia, conveniant? proponit *Reuſnerus epiſt. 57. fol. 222. & Iob. Colle fol. 202.* Cæterum narcotica quod attinet, ea in hoc affectu necrotica eſſe, illuſtri exemplo oſtendit *Thomer. lib. 3. obſ. 8. pag. 167.*

EXPERIMENTA.

Observatio I.

Rariora ad dyſenteriam remedia.

UVa quercina ignota fuit veteribus, res magni momenti. Eſt autem uva quercina à me primum inventa, forte fortuna tempore veris, cum ad quercus alias effoderem herbas, in ſilvula quercina, prope oſtium Tangere. Quam ut & tu, candide lector, noſcere diſcas, etiam deſcriptionem hic apponere volui. Eſtque uva quercina concretitium quidam, in forma uvæ, ad radices quercuum ſub terra, tempore veris, ex humore radicum forſitan ſuperfluo, ſapotis omnino ſtyptici; colore foris pupureo, intrinſecus candido, & quaſi lactifero. *Es ſiehet wie ein rother VVeintraub, von vielen beeren zu hauffen getruckt.* In æſtate, quod obſervavi, uva perit illa, & quaſi fit lignea. Tempore ergo veris colligi debet, ad radices quercuum, & debet ſiccari in umbra, & deinde pulverizari: illo pulvere nihil (expertus loquor) præſentius in Dyſenteria, & in omni fluxu ſanguinis. Deſperatos aliquot dyſentericos ſervavi illa Uva quercina; merito ergo digna eſt omni laude. *Encelius.* Antiqui, cujuſdam è quercu inſtar Ledi pullulantis, meminerunt excrementi: quod purgat, & adſtringit ſummopere. *Lobelius.*

Hypodrys, ſive Uva quercina ad radices annoſarum quercuum provenit: circa veris initia, & Martii principia erui ſcimus. Experimentum omnibus hæmorrhagiis; cumprimis alui profluviis, etiam cruentis, propter venenum laxativum impendentibus commodum. Ex quercinis Friburg. ſylvis, cæde arborum ad radices uſque imas erutarum, id habuimus. *Schenckius Filius.*

Antihæmaton aliud ex Caſtrenſi noſtro Pharmacopolio Baſilico tranſcriptum: ℞. *Nucis moſch. torref.*

croci

croci martis legitimi, singulorum ℥. ij. ß. terræ sigill. veræ, boli arm. veri, maceris, singulorum ℥. ij. rad. torm. gladioli lutei, corallorum rub. chymicè resolutorum, sing. sesquidrachmam, Nepenthes semidrachmam. Dissoluto Nepenthe ex aqua plantaginis, reliquis similiter immixtis, simul, esto Pulvisculus, singularis ad hypercatharses, alvique profluvia *Idem.*

Kentmanni aliud secretum remedium, ex medulla saxorum, carniolo, & floribus animæ, titulo libri Quarti, *de menstrua mulierum purgatione* exhibuimus, in hunc quoque usum commodum. *Idem.*

Alcea herba est, quam Germani *Siemarskraut* appellant, cujus dexterrimus est usus in torminibus intestinorum, ut est apud *Diosc. lib. 3. cap. 155.* Hujus enim effectus experimento comprobatus est, nuper in publicis, per Cæs. Carol. V. habitis Ratisbonæ Bavariæ Comitiis, Anno Christi 31. supra sesquimillesimum. Ubi cùm Dysenteria contagiosa & lethalis grassaretur, hac radice vir Eruditus Wenceslaus Cubito, Regis Ferdinandi Medicus, plurimos qui jam inter perditos ac desperatos habebantur, liberavit & sanavit. *Ammon. Agric.*

Omentum Vervecinum supra ventrem extendi & sæpe iterari, optimum vos etiam scire velim: plures igitur Verveces, aut arietes, aut hircos, mactare & confestim exenterare jubere; est enim remedium hoc singulare. Puella sex vel octo tantum natus menses, & filius Benedicti Gondulæ junioris, Patricii Ragusæi, cum dysenteria laboraret, & multa viridia, lutea, & aliorum colorum egereret, & anxiè ferret, ac doloribus cruciaretur, ita ut lac sugere non valeret, in dubia spe erat. Ad eum itaque vocatus, adductum Vervecem, intra cubiculum, ubi puer erat mactari jussi, ac diligenter exenterari, à quo calens Omentum, Zirbum Arabes vocant, sic extractum, supra ventrem pueri extendendum curavi, & fascia fasciari; hoc enim topico remedio intra tres horas puer meliùs habuit: egestiones enim minui cœperunt, & dolores ex toto levati sunt. Jussimus tamen ut nutrix pullo gallinaceo chalybeatâ aquâ incocto, adjecto ovo vesceretur, & vini vico chalybeatam pluvialem aquam biberet, ac à coitu abstineret, & cornu rubro fructu tunc maximè abundante, pro cibo uteretur, jussi. Cæterum post elapsas quatuor horas, & è pueri ventre levato omento vervecino, eum unguento è Comitissa dicto inungi jussimus; & aquam ex pullo per campanam, destillatitiam, adjectis Corallio, margaritis præparatis, ac Cotoneorum frustulis simul mitis per os illi injiciendam curavi; iis enim puer sequenti nocte bene habuit, & quievit, ac dormivit, & lac suxit, nec ampliùs torminibus tentatus fuit. *Amat. Lusit. 63.* Idem repetit *Cent. 5. 93.* Topicum remedium hoc secretum & optimum, ut ab hircis parari diximus, ita à vervecibus & aliis animantibus accipi poterit, ut in Curationibus videre licet. *Idem.*

Omenti vervecini frustum concisum, & cum hyperici oleo in sartagine frictum, ac calens super ventrem extensum, dolores & tormina mitigat, dysentericumque fluxum aufert. Id quod vel solum hyperici oleum calidè ventri inunctum faceret. *Victorinus Schönfeldt.*

† Nucem Maldivensem ad curandam dysenteriam commendat *Clusius de Nuc. Indic. c. 12. p. 45.* Nucem moschatam *Camerar. Syllog. memor. cent. 7. part. 99.* Rhei usum *Borell. Cent. 2. observ. 62.* qui etiam aliud ad hoc mali genus arcanum proponit *Cent. 1. observ. 57.* variaque recenset remedia hîc convenientia *Cent. 1. observ. 13. & Cent. 2. observ. 40.* Succum hederæ terrestris in dysenteria curanda divinum pronunciat *Camerar. Syllog. Memorab. Cent. 3. part. 79.*

* * *

DE HÆMORRHOIDIBUS.

Observatio I.

Hæmorrhoides quibusdam familiis propriæ.

QUIBUSDAM familiæ consuetæ sunt hæmorrhoides, in quibus individui ratio habenda. *Schenck. observ. ad cap. 55. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

Comites novimus certæ familiæ, qui ex ordine hæmorrhoidibus laborant: & tamen læti vivunt, discurrunt, inquieteque se gerunt, quò citiùs tum ab iis liberentur, venis ad excretionem stimulatis irritatisque *Cl. V. Jacobus Moccius, Friburgensium Medicus* à Comitissa à Solms & Furstenberg inaudiit.

Observatio II.

Hæmorrhoides, an à cava, an verò à porta venæ ramis melancholicum & feculentum sanguinem evacuent, eruditorum animadversiones.

RAmum portæ, quem sub recto intestino declivem, ac mesenterio suffultum porrigi scripsimus, nonnunquam ad fæculenti sanguinis per ani venulas sanguine interdum manantes, expurgationem, plurimùm conducere arbitror. Quandoquidem, dum aut ob lienis obstructionem, aut aliud quodcunque ipsius vitium, fæculentius sanguis non universus, vel nullus planè in lienem absumitur, vel lien eundem ad ventriculum eructare nequit, hujus rami beneficio, certis quibusdam intervallis, uti mulierum menstruæ purgationes solent, per anum excerni credo. Remotis enim ex universo corpore, hæmorrhoidum vitio laborantibus, ad venæ cavæ ramulos in sedem pertinentes, lutosum ejusmodi sanguinem regurgitare, verisimile nobis videtur, dum veram venæ portæ distributionem perspectam habemus. Quippe ex hac conjecturari est promptissimum, quî is sanguis à liene non attractus, aut ob meatuum obturationem non admissus, unde fluebat, rursus regurgitet, atque suâ gravitate per ramum ad intestinum rectum pertinentem, deorsum, procumbat: ibique tantisper reservetur colligaturque, donec nimiùm turgentes venæ, osculis reseratis, per anum manare illum sinant. Huic meæ sententiæ magnum robur adjecit is, quem hoc sanguinis defluxu per intervalla laborantem, non ita pridem resecuimus. Huic enim minor, sed durior lien fuit: & vena sub recto intestino excurrens, pollicis quasi crassitiem superavit: eoque modo sanguine turgebat, quo jam parturientium animalium venas uterum amplexantes, insigniter amplas distentasque cernimus. Verùm hæc paulo latiùs à nobis relata sunt in epistola, qua dextram axillarem in laterali morbo (si modò dextram vel sinistram seces, quicquam intersit) aperiendam docui. *Vesalius lib. 3. cap. 5. de corp. hum. fabric.*

Describendus est nobis ramus, qui inter venæ portæ ramos connumeratur, at ab eo originem ducit, qui lieni dicatur, qui parte læva per mesenterium descendens, extremum rectum intestinum petit, venasq; gignit hæmorrhoidales, quibus duntaxat potest à melancholico humore vindicari. *Columbus lib. 6. Anatom.*

Videndum initio, ut fluxionis origo exactè intelligatur, unde venæ illæ oriantur, quà progrediantur, & ubi terminentur. Una est, quæ à ramo splenico venæ portæ, per mesaræum circa colum & intestinum rectum extensa, terminatur in musculis ani & intestino interiore, cui circa lumbos occurrit arteria. In eundem locum, sed ulteriùs ad cutim usque à vena cava, tres

tres cum suis arteriis, à duabus iliis & ramulo venæ sacræ dictæ Sylvio. Si per has effluat sanguis, quia exteriores sunt, hæmorrhoides apertæ dicuntur, sive externæ, in quibus necesse est hepar, renes; & totum illud venosum genus à vena cava magis expurgari, proindeque sanguinem magis coctum esse, quàm qui fluit à venis mesaraicis, in quibus adhuc rudis est & splendidus, licet ater sit & crassus, quem lien & mesaræum maximè hac via expurgant. Nam hepar sanguinem coctum per venam cavam distribuit. Mesaraicæ verò sugunt à ventriculo, & omnibus intestinis, atque ad hepar succum mittunt, plurimumque seri continent. Lien autem sanguinem fæculentum exonerat in ramum splenicum. A quo descendit per mesaraicum ramum, unde primus ramus qui descendendo occurrit, hæmorrhoidalis est: paulò infrà, venæ mesaraicæ. Si igitur per venam à mesaraico ramo, qui à splenico oritur, fiat ille fluor, hæmorrhoides internæ erunt quòd intus lateant, nec oculis cerni possint, nisi descendente ano, aut immisso speculo. Utræque rursus dividuntur in cæcas & apertas. Cæcæ sunt quæ tument cum maximo dolore, nec sanguinem reddunt. Quamquam non ignoro, cæcas etiam dici illas interiores, quia non videntur. Apertæ verò in quibus est sanguinis profusio. *Scholiographi ad cap. 55. lib. 1. Holleris de morb. intern.*

Observatio III.

Hæmorrhoidibus periodicis, ut mulieres menstruis, vexantur quidam, quibus per venæ portæ, non cavæ ramum fæculentus sanguis expurgatur.

Quidam ordinatis vicibus, ut mulieres suis mensibus, sanguinis fluxu ex venis in anum pertinentibus vexari consueverat: & cùm ex nigro arquato, jecorisque mira duritie periisset, num portæ rami, an cavæ hunc sanguinem evacuarent, indicaturus, illum dissecui: atque venæ portæ ramum, sub Coli intestini fine, & totâ recti longitudine in mesenterio ductum, pollicis ferè crassitiem æquare, & sanguine turgere animadverti; conterminis venæ cavæ ramis nihil prorsus immutatis. *Vesalius lib. 5. cap. 15. de corp. hum. fabrica.*

Novi quendam, qui singulis mensibus, sanguinem hæmorrhoidalem patiebatur, & erat jam octogenarius. *Anton. Zimara Comment. ad cap. 10. lib. de Somn. Arist.*

† Hæmorrhoides anniversarias circa ver fluentes in adolescente, annotavit *Smetius Miscell. pag. 529. Conf. Forest. l. 23. obs. 4.* ubi de quibusdam, qui commoda ab hæmorrhoidibus fluentibus perceperunt.

Observatio IV.

Menstruo hæmorrhoidum fluxu quidam detentus, cùm is subsisteret, sanguinem rubrum & subflavum per os citra febrim aut tussim affatim reddidit.

Joannes Baptista propola, vir annos natus quinque supra quadraginta, & qui jam olim morbo Gallico correptus fuerat, jam diu per hæmorrhoides singulis mensibus, ut mulieribus menstrua contingunt, sanguinis evacuationem copiosam habebat, quæ nunc cùm illi ad aliquot dies constringeretur, nec solito modo flueret, ecce per os sanguinem, absque tussi & febri, subflavum & rubrum multum coacervatim emittit. Perterritus igitur hic, consilium petit, quo tantum fugiat malum. Ego omnia ut decet perpendens, jubeo hominem bono esse animo, ac illicò hæmorrhoidibus quatuor apponi jubeo hirudines, quæ sanguinis uncias sex sugendo extrahant. Postea præscripta optima victûs ratione, Syrupum ex Endivia & Fumaria herba, ac Lupulis, earundem herbarum decocto dilutum, ad aliquot dies ebibit: hinc pharmacum ex manna, rhabarbaro, & portiuncula electuarii diaphœnic. constans, quibus optimè habere dixit. Ad plures tamen postea dies, conditum ex floribus fumariæ, saccharo, veluti florib. Cichorii concinnatum, jejuno stomacho comedebat, superbibita aqua Cichorii singulis vicibus pauxilla: hoc enim ordine sanguis cui sum suum consuetum consequebatur, cujus fluxu hic optimè valet. *Amat. Lusitanus Curat. 3. Cent. 5.*

Observatio V.

Hæmorrhoidibus menstruis consuetis & suppressis, in menstruum sanguinis sputum incidit quidam.

Retulit mihi vir dignus fide, se vidisse virum quendam, qui cùm antè hæmorrhoidalem fluxum habuisset, isque deinde obstructus fuisset: tandem eundem per sanguinis sputum singulis mensibus à retentione hæmorrhoidalis fluxûs se asservâsse. *Cl. V. OEthæus lib. observ. propr.*

Observatio VI.

Hæmorrhoidibus affectus quidam, per dies 45. ad libras duas sanguinis excernens, curatus.

Montanus ait, vidisse se jam Urbini laborantem hæmorrhoidibus, cui quotidie effluerent duæ libræ (sanguinis) & ampliùs, idque per 45. dies, nec unquam constrinxisse, & curatum esse. *Hieremias Schwenckerus circa finem Consil. Appendicis Montani, pag. 59. Edit. Basiliens. Anno 1583.*

† Monstrosam sanguinis hæmorrhoidalis ejectionem, citra tamen sanitatis periculum, commemorat *Panarol. pent. 2. obs. 46.*

Observatio VII.

Sanguinem & pus mingenti, hæmorrhois aperta, saluti fuit.

Cuidam nobili, in ædibus Ambrosii Parei Chirurgi decumbenti, qui me ad consilium adhibuit, cùm in gravissimo renū dolore emingeret pus, sanguinem, & crassam pituitam, natura remedium ostendente, quia tumebat hæmorrhois, & aliis remediis non cedebat dolor, eo statim tempore jussi aperiri hæmorrhoidem, unde incredibili celeritate dolor conquievit. *Scholiographi Commen. ad cap. 55. lib. 1. Holleris de morb. intern.*

Observatio VIII.

Hæmorrhoidum cum urinæ stillicidio curatio.

Hæmorrhoides venæ quandoque exteriùs prominent: non rarò interiùs latent: fundunt sanguinem quædam, aliæ non: sanguinis excretionem præcedit aliquando dolor: sæpè citra dolorem profluit: dolent verò etiam nullo sanguine succedente. Dolor autem tam magnus esse potest, ut per sympathiam vesica laborante, urinæ succedat stillicidium. Viro cuidam cæcæ ac internæ hæmorrhoides molestæ erant. Medicus enemata adhibuerat, quibus salem & hieram picram admiscuerat: hinc dolor & inflammatio adeò intensa, ut non minus, quâm hæmorrhoidum labor, urinæ quoque molestum esset stillicidium, & cui priùs remedium adhibendum foret, in deliberationem caderet. Huic autem mox olei violacei uncia in anum injecta benè fecit, dolore primùm hæmorrhoidum, deinde & vesicæ levato. Eodem verò postea aliquoties imposito, omnis dolor citò conquievit. *Dodonæus c. 50. observ. medicinal.*

Observatio IX.

Hæmorrhoides fluentes mensium loco etiam in gravidis.

In gravidis quoque notavi hæmorrhoides utiliter fluere, in duabus mulieribus nobilissimis, jam quatuor menses in utero habentibus: in quibus partus tempestivus consecutus est, & saluberrimè adolevit. Erat autem frequens & multus fluxus, sanguis ferè dilutus,

dilutus, qui ubi subsistebat, gravius habebant. Ægrè excluso levabantur. *Scholiographus ad cap. 55. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

Observatio X.

Hæmorrhoidum apertio seu provocatio per hirudines, novum est juniorum medicorum inventum: nec ejus unquam facta mentio ab antiquis medicis.

UNum mihi animadversione dignum esse videtur, nempe quod ea consuetudo, quæ frequens in præsentia est, tam Patavii, & Venetiis, quam in reliquis ferè Italiæ civitatibus, novum est juniorum medicorum inventum, nimirùm quòd ad aperiendas provocandasve hæmorrhoides utamur hirudinibus. Non enim memini ejus esse mentionem factam ab aliquo Græcorum, aut Arabum medicorum: immò si eorum instituta sequamur, putarem potius illis non fuisse probatam eam rationem eas aperiendi. *Quarto* enim *Aph. Galen.* apertissimè consulit, non esse assuescendum vacuationi, quæ fit per hæmorrhoidas: utpote quoniam periculo ea consuetudo non vacat, nam utilis quidem ea est excretio, quando à natura fit exonerante copiam. Sed si alioquin clarior & tenuior excernatur, utilis non est amplius ea vacuatio. Unde & Hippocrates dixit, sanguinem fluentem per inferiora bono esse: addit tamen, nigra si fluant. Nos verò observavimus, quòd sanguis per hirudines detractus, præsertim quando hæmorrhoides priùs sponte non intumuerint, aut doluerint, effluit clarus, & non admodum crassus; nam si sponte intumescant, aut doleant indicio id est naturam incepisse jam vitiosum sanguinem in eas venas propellere: unde tunc Medicus naturæ opem ferens, poterit magis prodesse *Trincavella de Rat. curand. Partic. hum. corp. affect. lib. 9 cap. 14.*

Observatio XI.

Ad hæmorrhoidas suppressas, fungos & thymos in ano, remedium.

SUccus atque magma galiopsis herbæ, quam etiam urticam Labeonis nominant, hæmorrhoidibus impositus, ipsas tumentes aperit, & sanguine congesto manare facit. Eodem remedio fungo & thymus, affectus circa anum curantur. Si acrimonia, ardore, & dolore acerbiùs infestent ægrum, in semicupium descendere jubebimus: moxque ulceribus, si quæ adfuerint, quod sequitur medicamentum imponemus. ℞. *Ol. ros. ℥. iiij. ceruss. ℥ j. litharg. ℥. ß. ceræ novæ ℥ vj. opii ℈. j. fiat unguentum secundum artem.*

† Immoderatum hæmorrhoidum fluxum liberali in brachio venæsectione administrata sisti, perhibet *Riolan. Encheirid. Anat. pag 536.*

DE COLO INTESTINO.

Observatio I.

Valvula in intestino Colo, Anno 1579. reperta.

DUm Lutetiæ Parisiorum, studiorum gratiâ versarer, & inter cætera studia privatim in Anatomico studio, cum Clar. Viro D.D. Thoma Coccio populari, me exercerem, contigit ut Anno 1579. dum inter ea, quæ à me dissecabantur, curiosiùs intestinorum structuram rimarer, ea penitus à Mesenterio liberarim, & ad eorundem fibras & tunicas considerandas abluerem, aquâ modò per Jejunum, modò per Rectum intestinum infusâ. Quod cùm factitarem, aquam per Jejunum infusam facilè, & quàm citissimè elabi observavi: per Rectum autem infusam, Colon intestinum non pertransire, etiamsi intestinum leviter comprimeretur. Quare, quidnam eo loci occurreret obstaculi, perquirere lubuit. Inveni ergo in Colo intestino, eo loci, ubi tenue intestinum, Ileon puta finit, & appendix lumbricum referens (Cæcum quibusdam dictum intestinum) apponitur, ad Coli nimirum principium, insignem VALVULAM, latitudine penè unguem ipsius pollicis æquantem crassam, membranosam, &c. Quod tanquam novum, à nemine hactenus literis traditum, tum temporis multis, præsertim verò Clar. viro D.D. Guilielmo Capello Professori Medico & Præceptori meo humanissimo, ostendi. Sed & hactenus in publicis Anatomiis Academiæ nostræ, quibus in decimum nunc annum præsum, ejus à me facta fuit mentio: ut & in binis jam intra quinque mensium spatium habitis, hoc anno 1591 maximè vero in duabus Anatomiis, quas anno 1586. administravi, (postea quam à Su. centuriato meo Daniele Pyrnusio mundata fuissent intestina; à quo etiam hæc Valvula eodem anno Anatomicis Patavinis clarissimis fuit demonstrata, ut & postmodum à D.D. Joanne Sebastiano Fridio, Argent. Medico) toti amplissimo consessui oculis subjeci, aquâ & per superiora, & per inferiora infusa: eandem etiam palpandam exhibui. Eadem etiam intestina, quò rectiùs eorum longitudinem (quæ 24. erat nostratium ulnarum) dimetirer, in iisdem Anatomiis folle insufflari curavi, tumque temporis, ut & sequentibus habitis Anatomiis, ne quidem flatum Valvulam hanc pertransire fuit observatum. Cùm verò dubius essem, anne in brutorum etiam intestinis talis reperiretur Valvula: hoc anno, nimirum 18. Julii, dum hæc scriberem, in studiosorum Medicinæ gratiam, Canem aliasque aliorum animalium partes, in quintum secui diem: idque eo nomine, quo ea, quæ publicè hactenus in Anatome, & quidem methodo secandi docuissem, ipsorum oculis subjicerem: eam etiam Valvulam in canis sectione inquirere visum fuit. Cùm ergo inter plures doctissimos & studiosissimos, qui sectioni astabant spectatores, D. Antonius Boucardus Lotharingus, piæ memoriæ (postmodum Doctor à me designatus) hujus studii ut & rei herbariæ curiosissimus, mihique amicissimus, hoc sibi laboris sumpsisset, ut Canis intestina mundaret, aquâ tam per superiora, quàm inferiora infusa, impleret, & inverteret: eam etiam Valvulam ipsis ostendi, quæ tamen non Valvulæ humanæ, sed circulo similis erat. Et hæc est Valvulæ hujus inventio, & inveniendi modus, quâ in re prolixior fui, non tam eo nomine, ut me esse inventorem jactitarem: sed ut Lectori pateret, quando fuerit inventa, & quomodo invenienda sit, cum sciam etiamnum Clarissimos viros eam & negare, & invenire non posse. Usum hujus Valvulæ quod attinet, eum esse arbitror, ne excrementa ex tenuibus intestinis ad crassa delata, regurgitare possint: nec obstat id, quod sæpius mihi fuit objectum, morbum nimirum Iliacum dictum, contrarium ostendere: quo probare nituntur, Valvulam hanc non omnem penitus viam intercipere. Sed quid rationibus opus est, cum αὐτοψία objectionem solvat: & quod nihilominus Iliacus possit fieri morbus, non negamus: tantâ enim cum violentiâ morbus is accidit, ut non solùm Valvula hæc cedere, sed etiam facilè frangi possit, cùm ipsa excrementa etiam pylorum, cui natura Circulum apposuit, referent. Sed de his & similibus, in nostris libris Anatomicis partim egimus, partim verò, Deo juvante, fusiùs in sequentibus libris Anatomicis sumus acturi. *Caspar Bauhinus in appendice ad Francisc. Rousset. tum de partu Cæsar.*

Observatio II.

Ex colo intestino putrefacto mortui.

SUperiori anno fui vocatus ad uxorem D. Marci Tuscheri, gravidam & jam partui vicinam, quæ cùm intemperantiùs vixisset, in villa comedendo fructus hora-

horarios, & lac, rediit domum, & magnum haustum cerevisiæ frigidæ bibit, & statim incidit in dolorem in latere dextro, sub regione hepatis, cum alvi astrictione: adhibita sunt clysteria, & varia fomenta, nihilominus quinto die periit. Secto corpore invenimus in eo loco partem intestini coli putridam & denigratam.

Meichnerus etiam in foro habitans, cùm intemperantiùs cœnasset, incidit in dolorem ventris circa pubem acerrimum, cum sensu doloris, & astrictione alvi. Præscripta sunt varia clysteria & fomenta, sed frustra; quarto enim die periit. Secto ejus corpore, invenimus Colon circa illum locum planè putridum, ita ut etiam ad tactum levem rumperetur. *De Observat. D. Joannis Hessi, à Camerario communicatis.*

Observatio III.

Colon intestinum denigratum & putrefactum.

HOnesta quædam Matrona Norimbergensis, à conceptionis periodo, mense quinto, malè incepit habere, & octavo mense periit. Conquerebatur de magno sub hepatis regione ardore. Inventum est Colon intestinum hac in parte denigratum & putrefactum. Idem hoc malum in duobus vel tribus aliis, eodem modo afflictis, deprehensum fuit. *Coiter in observationibus Anatom. & Chirurg.*

DE COLI DOLORE.

Observatio I.

Colicus morbus, quo tempore primùm Italiæ innotuerit, & quis eo primus laboraverit.

IDIPSUM mirabile, alios desinere in nobis, alios durare, sicuti colum. Tiberii Cæsaris principatu irrepsit id malum. Nec quisquam prior Imperatore ipso sensit, magna civitatis ambage, cùm edicto ejus excusantis valetudinem legeret nomen incognitum. Quid hoc esse dicamus, aut quas Deorum iras? Parum enim erant homini certa morborum genera, cùm suprà 300. essent, nisi etiam nova timerentur? *Plinius lib. 26. cap. 1. Nat. hist.*

Observatio II.

Colicum morbum Hippocrati vel omnino incognitum, vel ilei nomine descriptum esse.

COlicum dolorem nec ab Hippocr. nec ante Corn. Celsum, ab ullo alio veterum Medicinæ scriptorum nominatum habemus: immò *Plinius lib. 26. cap. 1.* author est. Tiberium Imperatorem, omnium primum, id genus morbi esse expertum. Unde mirantur complures, quomodo Hippocratem vel vulgatissimus morbus latere, vel frequentissimus ejus ætate non esse potuerit. Res autem, meâ sententiâ, ita sese habet, morbum quidem colicum & fuisse & innotuisse antiquitus, sed Ilei nomine esse vocatum. Omnia enim intestinorum atque ventris tormina, uno ferè Ilei vocabulo significata apud antiquos medicos intelligunt, qui in ipsorum monumentis volvendis diligenter sunt versati. Facit autem comprobatam magis hanc nostram sententiam, gravissimi scriptoris *Cornelii Celsi* authoritas, qui *lib. 4. cap. 13.* ita scribit: *Diocles Caristhius tenuioris intestini morbum* χόρδαψον, *plenioris* εἰλεὸν *nominavit. A plerisque nunc video priorem illum* εἰλεὸν κωλικὸν nominari. *Mercurialis lib. 5. cap. 11. Variarum lectionum.*

Observatio III.

Colicis nonnullis intestina connexa mortem attulisse visa.

ANte duos vel tres menses obierat Catharina Sandra, uxoris soror: quod ægerrimè tulit Rondeletius, tametsi nec inopinata, nec repentina, aut immatura mors accidisset. Ægrotârat enim senior jam per multos menses, & tota contabuerat, colicis discrutiata doloribus. Verùm ejus, quam unicè amabat & venerabatur, consiliorum suorum magistram, & bonorum multorum authorem, obitum non potuit non valdè lugere. Tunc hæreditatis ex testamento summam omnem sortitus est, Michael Heroardus, insignis Chirurgus, & Anatomiæ peritissimus, rogante Rondeletio, præsente me, cadaver secuit, ut cruciatuum causa certior deprehenderetur. Observavimus intestina multis in locis mutuo connexa spatio ferè duorum digitorum, ex transverso. Sterilitatis verò causam in ea fuisse suspicati sumus, carneum tuberculum, pisi magnitudine, quod in uteri collo interiore deprehensum est. Id enim fuisse potuit obstaculum, semini in fundum penetraturo. *Joubertus in vita Rondeletii.*

Observatio IV.

Colici doloris causæ sæpe intestinorum contortio & complicatio, fæcum etiam duriorum cohibitarum in eorundem nexibus implicatio.

DIuturnior fæcum in intestinis mora, seu proprio ægri calidioris & siccioris, seu diætæ vitio contigerit, id est, ciborum ficciorum, exercitiorum & laborum sole sub ardenti, seu negotiorum magnitudine, aliò versa mente, colicam invehit affectionē, cum capitis dolore, & vaporum sursum elatorum copia. Memini à me olim dissectum cadaver pueri duodecim annos nati, cui intestina multis velut cohibitarum duriorum & ficciorum fæcum nexibus erant implicita, cùm ipsas paulò ante mortem ore redderet: quæ interitûs causa extitit, cùm remediis opportunè exhibitis provisum non fuisset. *Paræus lib. 16. cap. 58.*

Puer decem septem annos natus hydropicus, cùm quatuordecim dierum spatio excrementa alvi per os evomeret, nec per secessum quicquam egereret, in hospitali expiravit. In hoc cùm post mortem rugitus ventris, & illius quædam palpitatio sentirentur, eoque nomine de sepeliendo corpore ambigeretur, accersitus, cùm ventrem aperirem, flatûs tandem erumpebant. Verùm intestina tantopere distenta erant, ut femoris crassitiem certis in locis adæquare viderentur, atque ex compressione disrumperentur, stercusque magno cum impetu profunderent: aliis verò locis adeò convoluta, intorta, & implexa, ut nulla illic nec excrementis, nec flatibus deorsum pateret via: sed & vermibus vivis oblongis quamplurimis repleta erant, qui rursum aliis minoribus referti, inæquales illos motus effecerant. Præter hæc hepar corruptum, arenulis & lapidibus infarctum, Lienem imminutum, pulmones vitiatos, costisque affixos, (ut in aliis multis sæpè accidere dixi) ostendebat. *Felix Platerus de Observ. propr.*

Observatio V.

Colici doloris species rara, ex nobili illa, vitrea Praxagoræ pituita orta, perforantis doloris sensum inferens.

NOvi mihi ipsi aliquando accidisse vehementissimum dolorem, ut viderer in profundo ventris terebro perforari, in eo potissimùm spatio, per quod à renibus ad vesicam ureteras extendi scimus. Injecto deinde rutaceo oleo, quum id paulo post excernere tentarem, excrevi simul vehementissimo cum dolore, humorem à Praxagora vitreum nominatum, ut qui vitro fuso tum colore, tum consistentiâ, similis sit. Atque hoc ipsum aliis etiam accidere conspexi. Quòd verò hic

hic humor sit frigidissimus, certe à Praxagora quoque dictum est, qui vitrei nomen ... imposuit. Manifeste autem sensui tactus, tum ipsorum qui illum excernunt, tum illorum qui confestim ipsum tangere volunt, esse frigidus apparet. Sed admiratione dignum est quomodo frigidus excidere possit, nihil ab excretionis violentia, quum excidit, calefactus. Ego igitur in altero ureterum lapidem esse impactum putabam, adeo mihi doloris ipsius species perforanti similis videbatur. Atqui excreto humore, sedatoque dolore, perspicuum erat neque lapidem fuisse causam, neque laborantem locum ureteras, aut renes: sed aliquod intestinum, & forte magis e crassiorum numero. Neque enim veluti per tenue corpus exitus ejus brevis temporis fuit: sed tanquam à profundo quodam, & per crassius aliquod, quam per tenuium intestinorum tunicam ferebatur. Hujusmodi dolores, omnes propemodum Medici colicos nominare mihi videntur; quamquam quod ad locum, in quo dolor sentitur, pertinet, nullum adsit indicium, colon potius quam tenuium intestinorum aliquod dolore affici. Nam ejusmodi dolores, tanquam à terebro fieri apparent, iis qui laborant ita interpretantibus. *Galen. lib. 2. cap. 1. de locis affect.*

Observatio VI.

De colo flatu distento ventriculique fundum comprimente unde cibi & potus juvita ad os regurgitatio

TOnsor quidam ex dextro hypochondrio efferri sibi quiddam conquerebatur quod in sinistro conquiesceret, quo super ventriculi fundo transeunte, cibi potusque portio regurgitans, subito per os exiliebat, veluti lagena aliqua coriacea compressa, ejus quod in ea continetur, cum impetu pars quædam rejicitur. Multorum imperitorum Medicorum opera usus, vehementia medicamenta, ac violentissimas purgationes sustinuerat, sed cum hujuscemodi remediis malum non cederet, tandem decessit. Hujus intestinum Colon, à dextro in sinistrum, & qua parte ventriculi fundo incumbit, flatu omnino distentum erat, & ab omnibus excrementis vacuum: reliqua intestina fæcibus plena, ex quorum superioribus, dum fæces descenderent, impetu quodam violento per distentum Colon terebantur ventriculi fundo compresso. Unde factum est, ut cibi potusque portio ad os subito regurgitaret, *Dodonæus cap. 37. Observat. Medicinal.*

Observatio VII.

Flatuum cohibitione coloninonnunquam brachii amplitudine extenso, vel etiam pro crepitu ructus edere.

COhibendi flatus consuetudine, non paucos dissectione animadvertimus, quibus dilatatum colon intestinum brachii amplitudinem adæquabat: alios quibus ex imo ventre flatus toto anfractu in ventriculum reniens, ructu emittebatur, & quibus pro crepitu ructus erat: alios quoque aliis ex causis hoc symptomate continenter affligi, ut his plures ructus quam verba essent. *Fernelius, Pathologiæ lib 6. cap. 10.*

Observatio VIII.

Colicæ passionis exempla rara & stupenda.

OBservatum est à nobis in D. Zolin Medico, & Advocato Gillor, cui colum, qua parte vicinum est reni sinistro, collecta veluti cartilagine durâ, in scirrhum obduruerat, interiore cavitate eo tumore interceptâ. ut nihil transcurreret. Itaque neque clysteribus, neque medicamentis juvabatur, etiam fortibus. Parte dextra colum ad instar magnæ vesicæ dilatatum & extensum, medicamentis datis & potionibus plenum. Superjecti, vicinique musculi abdominis, & peritonæum, saniosa. Post longa, & multorum annorum tormina, è quibus tamen non decumbebat, sexto à quo decubuit die mortuus est, sine febre, nisi quo die obiit, nimirum 5. Martii 1555. Magister Hieronymus Germanus, interna inflammatione & putrilagine, colico morbum similem passus est: 4 die obiit, extremis ante frigescentibus, languescente pulsu, & sanguineis spectris ob oculos obversantibus. *Sc. holographi ad cap. 41 lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

† Colici doloris primò levioris, dein majoris, decemque horarum spatio interficientis meminit *Panarol. pent. 4 obs. 50.* & Colicæ ab inflammatione mirabilis. *Severin. Novor Abscess. fol. 13* add. *Horst. Epist. sect. 14 fol. 465. C. Calder. Trib. Med. l. 3. p. 249. Borell. Cent. 4. obs. 25.*

Observatio IX.

Nothi colici dolores.

ALii insuper cruciatus, quadam similitudine & vehementia, colici nuncupantur: quibus tamen non in colo intestino sedes est, sed vel in peritonæo, vel in membranis quæ abdomini, ventrisque partibus obtenduntur. Hi sanè gravissimi sunt, & admodum diuturni, ac neque clysteribus neque medicamentis, neque fomentis, neque iis remediis, quibus qui verè sunt colici dolores, deliniri solet. Eorum materia aut flatus est tenuis, aut humor acerrimus & æruginosus, membranarum spatiis conclusus, è quibus detrahi vix potest. Succedunt diuturnis febribus, aliisque biliosis morbis, quorum est difficilis solutio. Natura quippe crisim, noxiique humoris depulsionem in alvum molita, cum nusquam vacuandi viam promptam, & expeditam nanciscitur, illum è venis & visceribus in membranas sæpe avertit, ubi dolores exurgunt priore morbo graviores. Observavi & continuas, & tertianas, sæpius vero quartanas febres hisce doloribus finiri, qui diu circuitu certo excucbantur, pariemque accessionum ordinem retinebant. *Fernelius lib. 6. cap. 10.*

Observatio X.

A Coli dolore in Paralysin incidens, menstruam recidivam patiebatur: quæ tandem tempestiva menstrua purgatione cathartica curata est.

ANno 1559. quum ex Italia in patriam rediissem, incidi, primis practicæ meæ temporibus in patria, in desperatam Colicam, quæ ejusmodi fuerat.

Quidam biliosæ complexionis vir habitu gracili, & qui levissima quaque de causa excandesceret, in colicam incidit, qui à Medicis, tum domesticis, tum externis prius frustra curabatur, adeoque morbus ingravescebat, ut subsequeretur tandem omnium membrorum resolutio. Qui eum curabant, prius omnia tentarant ut etiam ex vino Cretico clysteres injecerint, & thermas nostras sulphureas consuluerint, verum non modo hæc, & alia nihil profuerunt, sed potius morbum graviorem reddiderunt. Cum ego, Medicus quasi novus vocarer dissuadentibus omnibus amicis, vix tandem curam ejus suscepi. Cum intellexissem quibus prius usus fuisset si ultra nempe medicinis calidis imo calidissimis, videbam parvam complexionis eos habuisse rationem, ut qui à pituitoso potius humore morbum contractum putarint. Ego diversam rationem institui, frigidis procedendo, utpote non sine ratione conjiciens, bilem potissimum vitium facere. Nec me fefellit opinio, dolor colicus desiit, & paulatim membra paralytica restitui videbantur. Verum hic morbus hoc peculiare habuit, consideratione non indignum, quod per tres septimanas ab eo tempore quo purgatus esset, & dolor sedatus, commode satis vixerit, & corpus refici cœperit, quarto verò septimana supervenienite, nimirum quum intra paucos dies Luna capricorni signum ingressura esset, aliquot diebus ante,

te per quatuor, 5.6. vel etiam septem interdum, cœpit uxor ejus, morbi recidivationem præsentire, anhelitus nempe fœtore. Quo signo præsente, nisi denuo esset purgatus, dolores colici sævissimi redierunt. Si purgatus esset, quod tandem à nobis est observatum, hominem ab illis doloribus præservavimus. Id quod per continuos aliquod menses nobis fuit repetendum. Ego qui in Gallia & Italia didiceram contemnere signorum observationem, coactus fui nonnihil hisce deinceps tribuere. *De Cl. V. Gaspari VVolphii observationibus.*

OBSERVATIO XI.

Colicus dolor in quadragenario, ex vitiosis humoribus quomodo curatus.

DUos tresve, qui haud pridem sunt sanati, referam. Unus quadragenarius erat: qui cum colo laborare putaretur, non modo nihil est à fomentis, tum humidis, tum siccis levatus, sed nec cataplasmatis, nec clysteribus, quibus scilicet publice uti in ejusmodi affectibus solent, verum etiam à plurimis eorum exacerbatus. Nam à rutaceo oleo, per sedem infuso, deterius habuit: itemque à Castoreo: quinetiam ubi mel coctum cum pipere assumpsit, extremis doloribus est afflictus. Iam cum cremorem cocti fœnugræci una cum melle accepisset, vehementer est irritatus. Ipse igitur, ubi mordentes succos in tunicis intestinorum immersos conjeci, qui scilicet secum una corrumperent, tum ea quæ per inferiora essent infusa tum ea quæ per os sumebat, exhibui homini nutrimentum, quod non facile corrumperetur. Deinde, cum minus eum cruciatum intellexi, vitiosos humores purgandos judicavi. Cum vero aptissimum ad ejusmodi vitiosos humores esset medicamentum, quod ex aloë componitur, quodque jam vulgo picran appellant, utique (ἀθρόως) semel hominem juste purgare non sum ausus, quod doloribus & inedia duobus mensibus confectus esset. Verùm ex quibusdam intervallis moderate id faciens, quindecim circiter diebus hominem prorsus sanavi, idque nullo præterea adhibito præsidio. Atque hic quidem illo primùm tempore sic est vexatus, nunquam prius intestini dolorem expertus. *Galen. lib. 12. cap. 7. Meth. medend.*

OBSERVATIO XII.

Historia cujusdam, qui post assumptum scammonium doloribus colicis tentatus fuit per quædam intervalla.

QUidam ætate prope quadragenarius, colico dolore sæpe ante affectus, accepto scammoniæ succo fuit purgatus. Cum autem bene largiter fuisset vacuatus, primo quidem die vesperi in balneo lotus, mox ptisanæ cremorem sumens, post piscem quoque comedens, nocte eá quæ ceperat evomuit. Secundo die itidem lavatus, comedit primum lactucam, mox avium carnis aliquid in albo jure elixæ: ab hac alicam ex aqua sumpsit, vino austero injecto. Ubi verò ab iis mediocriter se habere est visus, etiam tertio die nutritus similiter est. Reddidit tamen per alvum plura, quam pro ciborum portione: eaque cum morsu. Deinde quarto die etiam magis dolore sibi ventrem sensit: & cum se in balneo alicubi frigus accepisse imprudentem putasset, rutaceum sibi oleum per sedem infundens, non solum vehementissime est vexatus: sed etiam liquidam dejectionem copiosissimam excrevit: quod facile declaravit aliquid à toto corpore ad loca ventris deferri. Post deinde per circuitus similis redibat cruciatus. Audientes autem ejus symptomata, intelleximus noxam ex scammonia, in illis maximè intestinis procubuisse, quæ prius etiam fuerant imbecilla: sic ut quasi fluxionis quidam exortus esset affectus Ergo quemadmodum hunc sanaverim, scis. Abjicere enim jussi præsidia colica, alicaque calente, quæ cocta in aqua esset, nutriri immissis ei mali punici granis. Cum autem tota nocte citra dolorem dormivisset, miratus profecto est remedii novitatem: rogavitq; quid esset bibendum. Dedimus itaque bibendum dilutum rhois cremorem: quo videlicet, sive aliqua esset in summo intestino facta exulceratio, eam adstringeret: sive etiam ex consuetudine aliquid ex superioribus locis in partem affectam conflueret, id reprimeret: prandioque eodem uti jussimus: deinde ad vesperam cœnare pane puro madefacto in vino aliquo naturaliter quidem austero, sed veteri. Concessimus præterea, ut austerum quemcunque vellet fructum sumeret, sive malum sive pyrum, sive punicum. Simili ratione etiam tertio die cibatus, in quarto theriacen bibit, sanusque omnino est redditus; ac de cætero ad consueta reversus, nullum sensit incommodum. Simili genere & alteri cuidam in æstate affecto, cum sitibundus admodum esset, supra alia quæ memoravi, etiam frigida potione uti permisi. *Idem lib. 12. cap. 7. Meth. Medendi.*

† Confer *Th. Bartholin. Cent. 5. histor. Anat.* 23. ubi de lethali post purgationem Colicâ.

OBSERVATIO XIII.

De agresti quodam homine, qui ubi coli dolorem sensit, protinus se cinxit, allium cum pane comedit, nec quicquam tota die bibit, sed vesperi meracius, & liberatus est.

VIdimus ex agrestibus operis quempiam, qui ubi coli dolorem sensit, protinus se cinxit; cùm cingi ante non soleret: comedit autem cum pane allium, nullum dimittens consuetum opus, nec toto die quicquam bibit, sed vesperi meracius. Ab his & tota nocte dormivit, & mane ab omni dolore plane liber surrexit. Est enim profecto allium ex eorum ciborum genere, qui & flatum discutiant, & minime sitim inferant. Sunt qui parum id experti; existiment majorem quam cæpa sitim excitare: sed plane errore, cum non modo non majorem, quam cæpæ, sed necomnino sitim faciat. Idem omnium plane eduliorum maxime flatum discutit. Itaque ipse certè agrestium theriacen id appello. Ac si quis vel Thracas, vel Gallos, vel denique qui frigidam regionem incolunt, vesci alliis vetuerit, non leviter iis hominibus nocuerit. Ac quos ex supradicta causa vehemens intestinorum dolor citra febrem exercet, iis & allium esse licet, & theriacen bibere: quippe quæ ejusmodi affectibus magnopere subvenit *Idem lib. 12. Method. Med. cap. 8.*

OBSERVATIO XIV.

Dolore plenioris intestini vexatus quidam, umbilici unitate soluta liberatur.

VIrum novimus, quem dolor in pleniore intestino exortus, adeo cruciaret, ut nullo interim spiritu erumpente, medium hominem desiectum iri putares cumque frustra multa auxilia adhiberentur, & non solum clysteria, ut in alvum demittebantur, eadem prorsus ejicerentur, sed & medicamenta quoque tam nihil ex ipsa alvo deponerent, ut iter hinc inde clausum crederes. Tandem cucurbitula umbilico affixa (solet enim hujusmodi malum tali præsidio nonnunquam minui ac levari) soluta est umbilici ipsius unitas: indeque spiritus crassior erumpens, & cucurbitulam ipsam disiecit, & hominem omni amoto dolore, pristinæ sanati restituit. *Benivenius cap. 39. de Abditis.*

OBSERVATIO XV.

Dolor & tormina intestinorum mirabili modo sedata.

NOvi juvenem viginti annorum, qui habuit torturam intestinorum, & in tempore æstatis post labores itineris, tum unus volens ipsum curare, applicuit

fuit ipsi super ventrem filices madefactas in aqua frigida, & ligavit, & fecit quod staret, vel jaceret super ventrem & infra quartam unius horæ fuit curatus à tortura. Credo hoc fuisse ex caloris naturalis ad intra revocatione, consumentis ventositatem vel ex alteratione malæ complexionis membri, vel humoris ibi missi. Et istam experientiam videtur confirmare Avicennæ consilium, qui in causa calida jubet fieri emplastrum cum rebus frigidis, ut cum solatro, & pampinis vitium: & credo quod hoc jubet post universalia, vel ubi est mala complexio calida cum paucitate materiæ ad alterandum. *Valescus lib.4. cap 28.*

Scis ut arbitror, remedium quo etiam veteres usos legimus, qui in gravissimis doloribus frigidam adhibebant. Memini cum quidam doloribus colicis oppressus jaceret, D. Iulium ad frigidam, tanquam sacram anchoram, confugisse. Linteamina triplicata madefaciebat frigidissima aquâ, & ventri apponebat. Sedabantur dolores: sed iste postea paralyticus est factus. At paralysis in puero facile poterit curari. *Crato lib.4, Epist. ad Thomam Iordanum, pag. 398.*

Observatio XVI.

In desperato coli dolore, remedium ab argento vivo admirabile.

SI perseveret obstructio, adeo, ut fæces per os redundent, Marianus Sanctus suadet, multorum consilio, qui sic se à lethali vindicarunt symptomate, haurire cum sola aqua argenti vivi libras tres. Pondere enim hydrargyri explicatur duplicatum ac vinctum intestinum, deprimuntur, ac detruduntur fæces, necantur que vermes, qui illi reduplicationi causam præbuerunt. Narravit mihi Ioannes à S. Germano, Pharmacopola fidelissimus, vidisse se nobilem quendam, qui cum nullis remediorum à doctis Medicis præscriptorum machinis, doloris colici acerbitate liberari posset, tandem Germani cujusdam amici sui consilio, haustis olei amygdalarum dulcium sine igne extractis unciis iij. cum vino albo & aqua parietariæ mixtis; deinde devorata glande plumbea argento vivo illita, eademque mox a no reddita, cruciatu colico plane sit liberatus. *Pareus lib.16. cap.58.*

Observatio XVII.

De Colici doloris malis novis Observationibus

INvaluit memoria nostra colici doloris quoddam genus veteribus (excepto Paulo Ægineta) ignotum, & à recentioribus etiam plerisque non satis explicatum. Cujus quia varias observationes, propria experientia freti, collegimus, non abs re erit easdem hoc in loco proponere. In hoc itaque genere mali illud primò notandum est, quod maxime grassetur in iis locis in quibus vel vina fortia, vel sulphurea, aut nascuntur, aut in frequentiori usu existunt. Ac ob id Franconia, Burgonia, Austria, Rhætiæ quædam pars maxime huic malo obnoxiæ sunt. Præterea hos etiam homines maxime occupat, qui vel in aulis vivunt, vel in cœnobiis, vel in Collegiis Sacerdotum, quod largiore potu ac victu plerumque utantur, & exercitiis debitis aut opportunis sæpe careant. Quamquam & alii qui etiam exercentur, si intemperantiores in vinorum usu sint hoc affectu conflictari quoque possint. Cæterum, signa cum morbum antecedentia sunt fere hæc. Sentitur in toto corpore cacochymia quædam, & ictérica veluti dispositio. Nam oculorum albugines citrino colore fere inficiuntur, in facie color fœdus apparet, appetitio cibi perit, sitis crescit, gravitas circa hypochondria sentitur, & alvi dejectiones minuuntur, urinæ plerumque rubicundiores apparent, lassitudo totius corporis præsto est. Tandem cum morbus jam actu premit ægrum, excrementa & flatus omnino retinentur, dolor vehemens ventris, in uno loco consistens & lumborum accedit: Sæpe etiam vomitus additur, tum pituitæ tum bilis æruginosæ & porraceæ. Cum præbentur superius remedia plerumque evomuntur. Clysteres subtus exhibiti, raro aliquid educunt. & si quid educunt, illud est coactum & siccum, more stercoris ovilli; vel est leve, & flatibus plenum, veluti bubulum excrementum. Nec ob id cessant dolores, sed obstructio statim redit, & dolores etiam perseverant. Itaque Clysteribus peragendum est, qui tamen obstructione existente, vi invincibili interdum superius attrahunt, & ore evomuntur, sicuti & glandes, ut sæpe expertus sum & alii adnotarunt. Quod si diligentia Medici effectum sit, ut & subtus adhibitis mollientib. & superius usurpatis vacuantibus, alvus recludatur, ac excrementa etiam liquidiora ejiciantur, cessentque dolores, tamen non ita longe post, & obstructio redit, & dolores recrudescunt. Itaque si denuo clysteres infundantur, sæpe excrementa durissima, quæ prioribus purgantibus non cesserant, tandem ejiciuntur, aliqua evidenti quidem levatione, sed diuturna. Nam redit malum semper novis obstructionibus succedentibus, ut tandem ægri remediorum crebræ usurpationis pertæsi ea admittere amplius nolint, ac vires etiam repetitionem eorum assiduam vix ferant. Ergo cum obstructiones novæ aliquandiu persistunt, fiunt tandem eæ tam pertinaces, ut nulla arte solui posse videantur; & tum Medicus, tum æger crebra, eaque inutili repetitione solventium defatigati, de profectu auxiliorum fere desperent. Itaque diutius persistente clausâ alvo, præter intolerabiles dolores, qui in omnibus ventris partibus sentiuntur, alii etiam in totum dorsum extenduntur, & ad extremos artus, maximo vero ad humeri articulos, & ad pedes usque, in quibus primo incit lassitudo quædam, postea dolores succedunt pungentes, & tandem convellentes, ac hos sequuntur tremores, & postremo paralysis, cum tabe membrorum gravi juncta. Quinetiam ante paralysin, & post eam Epilepsiæ sæpe etiam apparent, eæque periculosæ, utpote quæ multos è medio tollunt, miserabili spectaculo. Vidi etiam quosdam, qui furore quo iam Maniaco perciti, diffugere conarentur. Vidi alios spasmis & convulsionibus acerbissimis ita exagitatos, ut ad summam impatientiam adigerentur, & mortem veluti finem tantorum cruciatuum expetetent. Vidi etiam quosdam Melancholia affectos, qui omnia timerent, & mirificas metuendi causas sibi fingerent. Vidi qui Catalepsi similem affectum paterentur. Nam neque videbant, neque audiebant, ac nihilominus tamen progrediebantur, veluti statuæ loco motæ. Vidi etiam qui tandem repentina apoplexia perirent, aut diminuta apoplexia correpti, periculum vitæ quidem evadentes paralytici postea fierent. Quinetiam quosdam utcunque à Colicis doloribus liberatos, tandem hepaticos effectos, tabida lue sensim consumptos periisse animadverti. Cæterum hæc malorum symptomatum periodus non habet æqua temporum intervalla, quod in multis curata ista colica brevi tempore recurrat, & sæpius revertatur, antequam vel paralysis, vel tale aliquid succedat: interdum singulis tribus mensibus, interdum spatio dimidii anni. Ob id fit, ut quidam antequam ad ista periculosa symptomata, quæ colicæ sæpe succedunt perveniant, pluribus annis istis colicis doloribus, iisque periodicis, conflictentur. Cæterum his omnibus malis, interdum & calculi renalis dolor sæpe conjungitur, præsertim in iis, qui & sæpe, & diutius colicis doloribus vexati sunt. Ac ob id accidit, ut eorum urinæ rubeas arenulas plerunque secum deferant. Non pauci etiam existunt, qui temporis progressu ictericam dispositionem contrahunt, à qua vix liberentur. Cæterum quod ad prognosin spectat, raro evadunt, quibus obstructio, tam pertinax accidit, ut inferius nihil, superius vero per os, & cibi, tum etiam humores phlegmatici, & æruginosi, & tandem etiam stercora ejiciantur, præsertim si exilitas vo-

cis accedat, & spiratio difficilis, & epileptici paroxysmi sæperepetiti urgeant. Hâc enim omnia in summo discrimine ægrum esse ostendunt. Ac hæc quidem sunt, quæ evidentia circa naturam istius colici doloris mihi in usu medendi occurrerunt. Nunc de iis, quæ vel juvare, vel lædere visa sunt, quædam etiam subjiciam. Calidiora & acriora nunquam mihi egregie juvare hoc malum visa sunt. Casus vero observavi quosdam his obstructionibus detentos, ex magna copia prunorum recentium comestorum, recte solutos fuisse, cum antea multis etiam vehementibus purgantibus solvi non potuissent. Minimi etiam quendam in aula Eichstadiana Sacerdotem, uvarum recentium larga comestione, alvum solutam adeptum esse, quæ prius multis adhibitis remediis expediri ab obstructione non poterat. Observavi præterea istis morbis plerunque obnoxios eos, qui solo vino, eoque largiore in quotidiano victu uterentur, & desidiosam vitam agerent. Sed progrediamur ad explicationem causarum hujus morbi. Ex dictis autem liquet, colicæ hoc genus maxime grassari in iis locis ubi fortiora vina & crescant, vel bibantur frequentius, item eos maxime obnoxios esse huic affectioni, qui immoderatius bibant vina, præsertim meraciora. Idem patet, ea indicia, quæ hujus morbi ortum plerunque antecedunt, cacochymiam calidam, & biliosam ostendere: præterea doloris genus acre, obstructiones, & siccitates alvi pertinaces, excreta per vomitum æruginosa, item urinæ rubeæ, & sitis magna, potius siccitatem & caliditatem, quam frigiditatem præsentem monstrant: postea symptomata sequentia, maxime epilepsia, & convulsiones membrorum acerrimæ, ut alias probavi, potius à calidis quam à frigidis humoribus excitantur. Ultimò, si juvantium & nocentium observationes spectemus, calida & acria raro in hoc genere mali eximiè contulisse intelligemus. Ex quibus illud tandem consequetur, ut concludamus, hunc morbum colicum non esse ex phlegmate, aut pituitosis humoribus, aut intemperie quadam frigida, sed potius ex intemperie calidâ, & humoribus calidam & siccam, tum etiam acrem vim obtinentibus, profectum. Etenim cùm vinorum fortium usus immoderatus huic malo præcipuè occasionem præbeat, si eorum analysin artificialem instituerimus, inveniemus plures & afficaciores partes existere in vinis talibus, quæ & calefaciant & siccent, quam quæ humectent & refrigerent. Nam eorum aqueum humorem superant partes illæ acres & igneæ, quæ in aquâ vitæ simplici, seu vino ardente, apparent; postea Tartari qualitas ad exiccandum intestina, magnum etiam momentum habet. Accedunt etiam qualitates aliæ vino, ex soli in quo crescit natura, item ex artificiosa conditura sulphuris. Ex his itaque evidenter cernitur, ex immoderato vini, præsertim fortioris usu, corpus intemperiem calidam & siccam contrahere, quæ non tantum interioribus membris & venis, sed & stomacho & intestinis imprimitur; ac inde fit, ut non solum ictericæ obstructiones tandem generentur in venis, mesaræo, & hepati proximis, sed & intestina exiccentur, quibus exiccatis, excrementa retineantur, & temporis progressu indurentur, â calore, omnem humiditatem ex iis extrahente: quibus induratis, dum flatus ab excrementis, longâ morâ putrefactis, & acredinem quandam adeptis, dolorem excitat, illud malum, de quo agimus, tandem excitatur. Ac hæc omnia pejora & graviora fieri simile veri est, si & aliæ causæ accedant, quæ vel ad inflammandum corpus, vel ad aggreganda excrementa multa, eaque putrida, & mixta, biliosaque facere possunt. Cujusmodi sunt venus frequens & importuna, item ira, vita curis & occupationibus mentis plena, item satietas cibi nimia, omissio exercitii commodi, humores biliosi maligni ex aliis morbis relicti in corpore, vel sensim ob malam diætam aggregati. Cum itaque retentiones excrementorum occasionem præbeant, ut partim calor naturalis, partim accidentarius, ex excrementis ipsis retentis, & reliquis humoribus, flatus acres & pravos excitet, accidit ut ipsi flatus non solum dolores in intestinis excitent, sed & stomachum vicinasque partes naturalis facultatis actionibus destinatas, contaminent, & deinde sursum in caput, & in reliqua vicina membra ferantur, ubi maxime spiritus animales etiam vitiant, quibus temporis progressu, & diuturna impressione pravæ qualitatis, vitiatis, tota facultas animalis etiam tandem languet. Sed neque ab excrementis stomachi & intestinorum flatus sursum repentes incommodo tantum sunt, verum etiam ex toto inferiore ventre & venis ipsis, evaporationes superius per vices elatæ, cerebrum & reliquas superiores partes gravant; præsertim cum non solum illas mala qualitate afficiant, sed & in capite colliquatæ, vel etiam vi naturæ ad exteriores corporis partes protrusæ, iisdem materiam impuram & noxiam impertiunt. Ac inde accidit, ut pro diversa evaporationum harum conditione, diversis modis etiam caput & reliqua membra afficiantur. Si enim evaporata materia aeris sit, convulsiones in nervosis partibus efficit. Qua eadem facultate cerebrum vellicante, & epilepsiam concitare etiam potest. Sin vero eliquata & liquidior, reddita est, insinuare se nervorum substantiæ solet, & tum paralysin membrorum inducit. Omnes vero has noxas vehemens dolor, qui in hoc morbo quasi perpetuo adest, vehementer adauget, utpote qui omnes vires diminuens, & infrigens, ac spiritus bonos absumens, reliquarum causarum morbidarum impressionem maximè promovet. Quod si his omnibus accedat venarum plethora ut plerumque in crapulosis contingit, omnia fiunt graviora etiam sanguine varie agitato, sursum vergente, & capitis symptomata, tum etiam reliqua corporis mala, cum copia sua, tum qualitate exacerbante. Vigiliæ etiam, quæ ob dolorum magnitudinem & continuitatem, plerumque diuturnæ etiam sunt in hoc affectu, & spiritus ipsos atterunt & proventum crudorum humorum in omnibus partibus adaugent. Ut minimè mirum videri, œconomiæ humani corporis perito possit, in hoc morbo tam varias & tam graves incidere noxas. Quòd verò tabes totius corporis, & membrorum exteriorum, interdum, imo plerumque etiam accedat ad jam dicta symptomata, hæc causa existit, quod contaminatis ista impuritate humorum & vaporum spiritibus, ac iisdem etiam magnitudine symptomatum reliquorum diminutis, calor nutritionis opifex, etiam minuatur; deinde quod cum temperamentum membrorum evidenter alteretur, & nutrimentum quod nutriendo corpori idoneum sit, etiam desit nutritionem impediri necessum sit. Sed hic objiciat aliquis, crudas materias sæpe superius, sæpe etiam inferius ejici, cum magna levatione ægrorum, ac inde intelligi crudos & pituitosos humorès præcipuam hujus affectus causam existere. Cui objectioni, ut satisfiat, respondemus, crudos & pituitosos humores necessario una adesse, tum quidem ob antecedentem crapulam ægrotum, tùm ob coctionis facultatem in stomacho vi morbi diminutam. Sed eos horum symptomatum potissimam causam non existere, quod quæ apparent accidentia, potius calidos quam frigidos humores sequantur. Deinde quod causæ ex quibus hic affectus oritur, calfaciendi & non refrigerandi vim habeant, ut antea demonstratum est. Plane etiam distincta est curandi ratio quæ frigidis colicis debetur, ab ea quæ in hoc affectu utilis esse experitur, ut in juvantium & nocentium observatione ostensum est,

Restat ut sententiam nostram de curandi modo etiam proponamus. Quæ etsi per rationalem Medicum, adhibita methodo artificiosa, ex proposita theo-

theoria deduci facile possit; tamen non deerimus etiam tyronibus artis, qui quadam inductione etiam indigent.

Ergo inchoatio curæ primo requirit fugam earum causarum, quibus hic morbus tum efficitur, tum fovetur: deinde quod ad curativa instrumenta spectat, requiruntur initio obstructionem alui solventia, quod citra alui solutionem nihil in cæteris præstari recte possit in hac medicatione. Ac quia in hoc morbo plerunque naturæ motus inversus est, ita quidem, ut is omnia sursum propellat: initio frustra per os remedia adhibentur, quod ea violento vomitu ejici plerunque soleant, præsertim ventriculo alioquin fastidii pleno existente. Quapropter clysterum usus hic locum habebit. Sed ii quales esse debent: Docebunt hoc intestinorum affectiones, quæ quia variæ, etiam variæ erunt indicationes. Supra vero ostensum est intestina hic intemperie calida & sicca laborare: ergo requirentur humida, & moderate refrigerantia. Excrementa vero retenta, quia & exiccata sunt, & plerunque viscosos humores adjunctos habent, quorum ratione tenacius adhærent intestinis, & ipsa emollitionem, & incisionem, ac abstersionem requirent. Quia etiam motus ad inferiora tendens hebetatus est irritantia quædam requirentur, quæ intestina ad expulsionem stimulent. Præterea cum dolor adsit, anodyna & lenientia requiret; ac is maximus & intolerabilis, etiam stupefacientia, præsertim jam majori ex parte evacuata materia. Sed juvenis intentionibus, auxilia speciatim, intentionibus accommodanda erunt. Ad emollitionem, & moderatam refrigerationem, ac mitigationé doloris, nihil aptius est naturæ intestinorum lacte caprino, cui cassia pro clysteribus extracta adjungi potest, tum quod & ipsa molliat, & leniat, & refrigeret. Ut vero emollitio magis promoveatur, oleum commune, vel butyrum etiam addi potest. Ad abstersionem vero valet, parum electuarii hieræ item vel violaceum, quam vim augebit parum salis, vel communis, vel nitri additum. Quæ eadem etiam irritabunt vim expultricem ad expellenda excrementa. Cæterum hunc clysterem non semel, sed bis, vel ter etiam, infundendum esse ratio suadet, ut & natura motus inversus corrigatur, & excrementa ac humores deorsum deriventur, atque ejiciantur.

Ejectis itaque excrementis induratis, & impetu fumorum ad partes superiores hebetato, sequatur purgatio medicamentis per os dandis molienda. Cujus ea sit ordinatio, ut temperationibus constituatur, & hæc non semel tantum fiat, sed bis, aut etiam ter, pro ratione virium, & operationis modo repetenda est. Quod si plethoram venis una insidere appareat, ea sectione hepaticæ adimenda est. Tum si urinæ jam dum rubentes, aut cum hypostasi rubea appareant: aut alia indicia primarum venarum obstructiones, ac ictericam quandam dispositionem, reliquas esse, conjectura artificiosâ doceat, remediis temperatioribus obstructionem solventibus, & moderate alvum laxantibus agendum est; vel subinde ad alvi moderatiorem evacuationem reditus fiat. Quod si dolorum magnitudo urgeat, tum isti symptomati primo quoque tempore etiam incumbendum est, tam per externa, quam per interna anodyna, prudenter, & cum cautione adhibita. Sin verò epilepsiæ, vel aliorum capitis malorum metus incidat, tum revulsoria sectio in cruribus instituta ex usu erit, & scapulis utiliter cucurbitulæ cum scarificatione imponi possunt, & ne alvus constipetur præcavendum. Sic enim sanguinis & humorum ad superiora impetus inhibebitur, & caput à dictis malis præservabitur. Ac eadem revulsionis ratio locum habet etiam, cum jam dum actu in capite periculosa symptomata se ostendunt. Porro omni morbi tempore cavendum, ne nova alvi obstructio nova pericula apportet. Hæc non ob id tradita à me sunt, ut integram curandi rationem hic explicem, sed ut præcipuas intentiones ex hypothesibus theoriæ hujus morbi deductas generatim proponam. Quod enim ad singulorum uberiorem explicationem & declarationem spectat, eam in alium locum reservavimus. *Iacob. OEtheus lib. Observ. propriarum.*

De Paralysis ad Coli dolorem consequentis causis, earumque Curationibus verioribus & certioribus, libr. 1. de Paralysi, copiosè egimus; quem locum consulere poteris, ne quid hoc loco desideres *Schenckius.*

† Quod ad colicæ remedia attinet, Zibethum valdè commendat *Camerar. Salomem Cent. 4. part. 46. & Cent. 8. par 70. & 71.* Secreta Cratonis & Empirica, item amuleta proponit. Conf. etiam *Borell. Cent. 4. obs. 92. Ballon. Epid. pag. 70.*

DE ILEO.

Observatio I.

De valva Ilei foribus ad introitum ad colum prajecta.

Præter enumeratas, & jam demonstratas valvas, aliam nobis secundum cadaver exhibuit, illic intra capacitatem intestini latitantem, ubi Ileon & colon sunt contermina, satis crassam illam ac firmam, rigidamque, sed quæ ita Ilei foribus obderetur, ut illabenti fæci, jam exsuctæ ab intestinis gracilibus, cedere posset. Nam recto spectabat, margini coli, qua id dextro reni, & femur moventi musculo objacet, affirmata. Fortuito ex nobis inventa est, Etenim cum stylum per apertum à nobis cœci intestini caput invertissemus, dein per capacitatem coli trajectum cuperemus intra Ileon adigere, semel atque iterum in obstaculum incurrimus. Dissecto postea colo, valvula conspecta est, cujus objectu conatus noster fuerat elusus. Hæc, dum fæx sordidior in colum detruditur, cedere solet, postea quam incidit, illico claudi nequid ejus in Ileon remigret. Quod fieri equidem nonnunquam posset in vehementiore corporum è dextris in sinistra versatione. Sursum autem procuratam intestinorum inflammationem valva ideo non impedit, quod turgidus spiritu intestinis, capacitas reddita amplior nequeat ab ea obserari. Eadem valva non ita dudum in Castore seu Fibro reperta nobis est, non in ipso statim confinio Ilei, coli: & cœci, sed in interna cœci capacitate, ita Ilei exitui præposita, ut cœco versus sinistrum admodum firmiter adhæreret, essetque carnosior: dextrorsum utero, qua gemina coli tubera respiciebat, ... in modum a carnoso illo principio velut gracilescens incubaret, & vicissim aperiri ac claudi versus illam partem, ingenue posset, *Salomon Albertus, in Appendice ad 3. Orationes à se editas circa fin.*

Observatio II.

De Ileo varietates eruditorum sententiæ.

Scriptores non conveniunt de loco Ilei: neque Gal. videtur in hac re sibi constare. Nam *Comm. Aph.* dicit, Ileum esse in tenuibus intestinis: & *Epid.* in historia mulieris volvulosæ, (ubi tamen loquitur ex aliorum sententia, & ita sibi non repugnat) dicit volvulum fieri in tenuibus & in crassis, sæpius tamen in tenuibus. Celsus ponit in tenuibus & crassis. Præterea *in lib. de glandulis, & in lib. de loc. in homin.* Hipp. facit in inferioribus intestinis. Ergo fit in tenuibus. & in crassis intestinis. Et tamen Gal. *in Comm.* (ubi suam sententiam ex-

explicat, alibi verò aliorum) ait non fieri in crassis: propterea quod non potest adduci: ut propter materiam crassam retentam in crassis intestinis, fiat Ileus. Iam quæritur an pituita crassa & viscida possit retineri in intestinis crassioribus? potest (ut *in Comm.* Philoth.) adeò ut iis ita obstructis, neque stercus neque flatus etiam possit excerni Hipp. *lib. de glandulis, & de loc. in homine*, ait, quod ubi cerebrum sua excrementa in ventrem, & intestina exonerat, fit aliquando alvi profluvium, ut in balbis natura. Aliquando tamen pituita illa à cerebro delapsa, retinetur in inferioribus intestinis, & fit volvulus. In his autem morbis non potest induci clyster, & si immitti possit, sanabitur æger. Quare utendum est fistulâ alligatâ vesicæ, ut ubi ampliata fuerint intestina, tum immittamus clysterem qui flatus generet. Certum est veteres Medicos dixisse, fieri in utrisque intestinis. Distinxerunt tamen. Nam ubi est in tenuibus, evomitur chylus: in crassis vero, stercus. Si ponimus illum esse à tuberculo, vel inflammatione quæ intercipiat tenue intestinum (ut Ileum) quomodo poterit revocari inde stercus, & revomi? At si sit in crassis intestinis inflammatio, aut pituita crassa & viscida, aut stercus durius, quod viam intercipit, poterit stercus evomi, quod efformatur in cœco & colo intestino. *Hollerius in Comm. ad Aphor.* 44. *lib. 6. Hipp.*

Observatio III.

De Ileo absoluta tractatio, qua pugnantes authorum sententiæ examinantur, & veræ causæ atque curationes instituuntur.

Ileos est affectio, quæ sæpissime unà cum ægrotantis vita terminari solet; de qua licet omnes scribentes tradiderint curationem, tamen quia indistinctè, & confusè, quæ ad ejus cognitionem pertinent, tractant, in hacque nonnulla sunt discriminis plena, ideò prædictis addam etiam caput hoc de Ileo, quod eò libentius agam, cùm videam plures ægrotantes ex inflammationibus, & cæteris membrorum principalium morbis, quam ex Ileo, salvari: quod profectò non ex partis affectæ præstantia, nec etiam sæpe ex magnitudine affectus contingere potuit, sed tantum quia debito tempore, opportuna in hoc non administrantur remedia, hocque quia ejus essentia, & causæ, quibus obviandum est, non ita Medicis pateant, quas ego explicaturus ita exordiar. Ileos est superfluitatum cibi, quæ per inferiorem alvum excernuntur, retentio, ut clare habet *Galenus lib. 3. Aphorism. Comm.* 22. Cum retinentur istæ superfluitates in intestinis, vel ut siquid in eis boni chyli remanserit, ad jecur per mesaræi venas attrahatur; vel ut ob majorem hominis commoditatem ad debitum tempus excerni possint: ista retentio non dicitur Ileos; sed tantum cùm præter naturam, nec ad distributionem, nec ad commodiorem excretionem retinentur. Retentio autem hæc præter naturam à læsa virtute expultrice generatur: quæ dupliciter lædi solet, scilicet, vel abolita, vel impedita. Aboletur ab excessu intemperiei frigidioris, sicuti & cæteræ omnes facultates, ab excessu simili abolentur, & tunc nihil ad infernas partes transmittit, ut habetur *lib. 3. de sympt. causis cap. 2.* quod idem *Galenus lib. 1. de locis affect. in fine* asserere & confirmare videtur. Impeditur, cum intercluduntur intestina: intercluduntur autem duplici ratione, scilicet, vel ratione tumorum præter naturam, vel ratione excrementorum obstruentium. Tumores hi possunt esse inflammatio, de qua *Galenus lib. 3. Epid. sect. 2. Comm. 7. & lib. 6. de locis aff. cap. 2. lib. 3. Aphorismor. Comm. 22. & lib. 6. Aphorismor. Comm.* 44. vel abscessus in substantia intestinorum collecta materia, vel duri tumores, ut scirrhus, de quibus *Galenus hoc ultimo citato loco* meminit. Cancer etiam hoc idem causare potest, cujuscemodi vidi ego in Fabro ferrario, qui cum in colo per plures menses cancrum passus fuisset, ex quo in transitu fæcum, quotidie vehementi cruciabatur dolore, maximas persentiens punctiones, perinde ac si acubus perforaretur, tandem aucto cancro, ab eodemque obstructis intestinis, factus Iliacus, præcedentibus stercoris vomitibus, misere vita functus est. Excrementa autem obstruentia sunt, vel fæces induratæ, ut habet *Gal. lib. 6. de loc. aff. cap. 2. & lib. 3. de sympt. caus. cap. 1 & lib. 6. Aphorism.* 44 vel pituitæ copia, quam licet videatur ponere *Galenus hoc ultimo citato loco* sub dubio: tamen eam in fine, si una cum ingenti frigiditate juncta fuerit, admittit; hancque causam veram esse, testantur Historiæ à viris celeberrimis enarratæ. Hæc de essentia & causis, quibus signa subscribo. Signa alia sunt præsentis morbi, alia moris morbi, alia differentiarum morbi. Signa præsentis de se patent, quoniam cum à prædictis causis alui excrementa, quæ per ventrem inferiorem excerni deberent, retinentur, clare apparet factum esse Ileon. Addebat *Gal. lib. 7. Aphorism. Comm.* 10 huic proprium & inseparabile esse, nihil inferius descendere, & *lib. 6. Aphorism. Comm.* 44. subdebat, etiamsi acerrimo utaris clystere. Hoc Galeni dictum omnes scribentes acceptaverunt: tamen *Hippoc.* contrarium testatur *libr. 3. Epid. sect. 2. tex. 7.* in historia mulieris volvulosæ, quæ apud Tisamenum decumbebat, dicens: *Dejectiones tenues crudæ, pauca*: quæ verba sicuti *Galenus in Comm.* neglexit, ita posteritas conniventibus oculis pertransivit, & tamen hæc in ilica passione aliquid descendere affirmant. Ego diu locum hunc consideravi, remque ipsam observavi: tandem experientia & ratio me docuit, in Ileo aliquid descendere posse. Vidi enim plures Iliacos, in quibus nonnulla, licet pauca, excernebantur, hocque tantum, dum generaretur morbus, animadverti fieri: facto autem, & completo morbo, nihil postea descendisse vidi. Hoc autem non sine ratione factum judicavi: quoniam dum fieret Ileos, infra locum affectum descenderant excrementa, quæ vel à natura, vel ab arte excludi poterant, antequam, omnia intestina in consensum ffecti aducta essent, propriamque naturam & facultatem omnem amisissent. Hinc *Hippoc. lib. de morb. 3.* in Ileo ex inflammatione genito, ad extrudendas fæces infra locum affectum contentas, suppositorium ex melle, taurino felle oblinitum, decem digitorum longitudine imperabat, quæ non post morbum factum, sed antea in inferioribns intestinis congestæ erant. Cum autem oppositum *Galenus* scripserit, intelligatur de morbo completo loquutus esse, & in eo casu, in quo omnia intestina in consensum loci affecti deducta, adeo aliquando angusta redduntur, ut nec amplius flatum, nec stercus, nec podex etiam specilli acumen admittant. Hæc de signis præsentis morbi. Signa moris hæc erunt. Omnis Ileos licet periculosus sit, attamen non æque, cum hic non ita exitialis sit, ut ille; nec ille perinde ut hic, sit mali moris. Quare hi per hæc signa destinguantur. Ilei exitiales, & mali moris erunt omnes hi, quibus vomitus supervenitunt; à principio quidem materierum biliosarum & pituitosarum, sed postmodum, cùm magis distorquentur ægri, stercoris succedunt, ut habet *Galenus lib. 7. Aphorism. Comm.* 10. & ab his vix ullus salvatur, ut docet *lib. 6. de locis affect. cap. 2.* Aliqui enim interdum huic vomitui superveniunt, sicuti nos in aliquibus Iliacis ex fæcum retentione, & scroti delapsu contigisse vidimus; in quibus Ileis solent etiam adesse dolores vehementissimi, ut *ibidem* habetur. Quod si etiam in Ileo non sit stercoris vomitus, sed vel respiratio, vel ructus, vel flatus, vel totum corpus oleat, hi etiam (ut docet *tertio Comm. Prorrh. Comm. 63.*) erunt mali moris, & perniciosi licèt non æquè ut superiores. In quibus autem non erit vomitus, nec respiratio, vel ructus, vel flatus, vel corpus malè oleat, nec vehementes erunt dolores, hi Ilei ex se nec mali moris, nec exitiales erunt.

Dixi,

Dixi, ex se, quoniam si cùm tales sunt; citò & rectè non curentur, postea & in his omnia symptomata mala, occlusis intestinis, & nihil recipientibus, superveniunt. Signa autem differentiarum, quæ maximè advertenda sunt, (quoniam hinc omnis recta curandi ratio auspicari debet) hæc erunt. Cum fuerit Ileos ratione abolitæ virtutis expultricis, aderit retentio excrementorum alvi, nullo præeunte dolore, nec ad tactum tumor molestus persentietur: nulli aderunt discurrentes per superiora intestina flatus; quoniam hi à diminuto calore, non ab insigni frigiditate generantur: his nec vomitus superveniunt stercoris; quoniam virtus abolita nullum intentat motum nec depravatè operari potest, ad superiora id quod infernè descendere deberet, detrudens. Superveniunt tamen, cum perseverant hi Ilei, malæ ventriculi affectiones, à pravis vaporibus materiarum retentarum, & quia non fit distributio, causatæ: unde subsequuntur inappetentiæ, subversiones, nauseæ, vomitus tum cibi, tum aliquarum serositatum; & si diutius perduret morbus, respiratio & ructus male olent; quo ingravescente, totum etiam gravè olet corpus, quod indicium est proximi exitii. In his præcessere causæ refrigerantes, sicuti victus, & potus refrigerans, & præcipuè aquæ frigidæ potio, medicamenta, & venena ejusdem ordinis, cruditates multæ, & diuturnæ exercitium in aquis frigidis, deambulationes per nives, sub dio, sub cœlo hyberno, & gelido; pedum vehemens frigus, quod facillimè intestinis communicatur; corporis hyemali tempore nuditas, seu indumentorum levitas, vel quid simile, à quibus omnibus causis vidi tales Ileos generari. Cum autem causabitur Ileos, ratione interclusionis intestinorum, si hoc erit ratione tumoris scirrhosi, præcessit diuturna intestini durities; quoniam à puro scirrho non potest citò hoc fieri, quam ad tactum, & maximè si sit in his quæ exterius locata sunt, facilè persentire poterit. Si autem in his quæ interius distribuuntur factus fuerit, majori compressione ad eam sentiendam indiguit. In his, licèt non extiterit dolor, tamen semper adesse solet gravitas consideratione digna, quâ continuè intestina, & abdomen ipsis inferius, potissimùm cùm stant, detrahi videtur, ad excernendaque & detrudenda inferius excrementa non ita faciles sunt, cum ab hoc semper in transitu angustientur. Si erit in causa Cancer, quemadmodum ego dixi, aliàs factum fuisse; præcessere signa cancri, videlicet, punctiones, ad compressionem durities, & inæqualitas ad tactum; dolor ferè continuus, qui in transitu fæcum valde exacerbatur; & diuturna hæc fuit affectio, quæ tandem intestinum intercludens, Ileum causat. Si sit abscessus, dolor in parte læsa aderit, & febris quandoque huic, cum ad suppurationem declinaverit, connectitur; tumor ad tactum persentietur; non ita citò ad hoc intercluduntur intestina; & præcessere ea, ex quibus abscessus generari potuit. Si autem ab inflammatione (quod ut plurimum contingere consuevit) generetur Ileos, acutissimus fit morbus, & qui velociter ad statum properet: huic additur febris, & unà cum eâ dolores, qui in hoc sunt vehementes, & qui multum ægros distorqueat. Hinc facilè ventriculus in consensum trahitur, unde vomitûs biliosi, & pituitosi citissimè succedunt: sicque non cedat morbus, & augeatur, cùm id, quod phlegmone laborat, intestinum, nec pondus, nec acrimoniam, ut habet *Galenus lib. 3. de natural. facult atibus cap. 13.* toleret excrementorum, ea excernere, expellereque quam longissimè à se nititur: cumque hoc prohibitum sit inferiùs ob phlegmonen occludentem persequi, ad suprapoſita intestina, & ad ventriculum extrudit; hincque vomitus stercoris, signum admodum exitiale succedit. Tunc, quia nec cibum, nec potum continere possunt, singultiunt, sudant; aliquando convelluntur, extremaque, cum in deterius labuntur, refrigerantur, & omnes vires languent; in locoque dolente nonnunquam apparet tumor eminens, cujus ratione, ut docebat *Galenus lib 6. de loc. affect. cap. 2.* nonnulli hunc morbum chordapsum vocavere, quoniam in eo tumore apparet intestinum ad similitudinem chordæ convolutum. Præcessere hunc morbum causæ calefacientes, sicuti usus aromatum, eduliorum acriorum, vini generosi ingurgitatio, cruditates nidorosæ, ciborum corruptiones & similia; quæ etiam occasione sumptâ à causa extrinseca, & potissimùm à frigiditate externa, & vehementi, potuere hanc inflammationem causare. Quod idem, non præexistentibus his causis, plaga, medicamentum, venenum, & prolapsio intestini in scrotum, indeque violenter retrusum, causare potuit. At si fiat Ileos à stercore indurato obstruente intestina, cujus ratione materierum ad infra descensus prohibeatur, per plures dies in his alvus nihil egessit; à principio non est dolor, qui postea accedit, cum diuturnitate temporis fæces retentæ mordacitatem insignem acquisierint: nam per plures dies hic protrahitur morbus, nec adeò est acutus, ut qui ex inflammatione; nec dolor erit ita vehemens & crucians, ut in priori: aderit gravitas ventris à copiosa materia; & sæpius ipsis videtur distendi abdomen, ac si vi detrahatur: ad tactum persentiuntur intestina, si corpus non fuerit admodum carnosum & obesum, stercore duro turgida. His, cum protrahitur morbus, intestinaque sunt plena durioribus fæcibus, succedunt vomitus bilis & pituitæ, & si magis distorqueantur, stercoris etiam: nam ab intestinis, in quibus talis passio existit, hic vomitus causatur, à se expellere stercus appetentibus, cùm longitudine temporis molestare cœperit; & non potentibus se exonerare propter eam, quæ facta est in partibus inferioribus, obstructionem, sed coactis contra naturam violenter moveri, & ad loca superiora materiam noxiam extrudere, ut habet *Galenus lib. 7. Aphorism. Comment. 10.* Hique similiter cum malè habent, singultiunt, & aliquando convelluntur, raro febricitant, & tandem refrigeratis partibus extremis, vita decedunt. Hic morbus gigni consuevit in his, qui à natura adstrictioris sunt alvi, quique intestina parum sensitiva habent, & præcipuè si usi fuerint cibariis crassis, excrementosis, adstringentibus, austeris; si vixerint otiosè, cum gulæ indulserint; si vel negotiis, vel curis impediti, & maximè cùm equitaverint, fæcum excretionem vel neglexerint, vel necessitate coacti retinere voluerint: & in his faciliùs gignitur morbus, cum intestina ab intemperie frigida, quæ eis communicata fuerit, vel ratione frigoris externi, vel ratione interiùs sumptorum, labefactata fuerint. Si autem à pituitæ copia, unà cum ingenti frigiditate (quod fieri posse experientia ipsa testata est) generatur Ileos, nulla morbi ratione in hoc erit febris: hic erunt vehementissimi dolores, tum ratione intemperiei, tum ratione materiæ geniti, qui cùm admodum urgeant, ægrotantesque valdè crucient, citò deducunt partes superiores in consensum; hincque citò superveniunt vomitûs biliosi, & pituitosi. Quòd si non cedat morbus, etiam his stercoris vomitûs succedunt, tentantibus intestinis hoc à se expellere, nec potentibus ad inferiores partes ob occlusam viam detrudere; unde tandem, motu contra naturam concitato, ad superiora stercus ipsum violenter transmittitur. In his semper corpus friget, nec admotis calefacientibus facilè incalescit, & à dolore vexati loco stare nequeunt: murmurant partes superiores, adsunt rugitûs, & flatûs ascendentes, qui tamen dolorem leviorem non faciunt. In his præcessere, quæ pituitam aggregare, & crudos humores cumulare potuerunt, sed præcipuè ab externo frigore passi sunt. Hæcque solet esse potentissima occasio, quâ & pitui-

ta in uno & eodem loco aggregatur, & qua intestina adstringuntur, & magis connivent: frigidi enim est constipare. Hæc de signis differentiarum Ilei. Qui sicut à diversis prædictis causis generatur, ita an in diversis fieri possit intestinis, considerandum est. Omnes scribentes ex *Galeno lib.6.de loc.affect.& lib.6.aphorism.* & aliis locis, habent, hanc affectionem intestinis tenuibus, ex quibus præcipuè in hoc morbo intestinum Ileon patitur propriam esse: cujus ratione hic morbus à læsa parte nomen desumens, ut habetur *lib.2.Meth. cap.1.* dictus est Ileos. Huic sententiæ non acquiesco, quoniam video omnes prædictas causas, quæ in intestinis tenuibus, Ileum, & superfluitatem cibi retentionem facere possunt, eandem in crassis etiam producere posse; nam in his & virtus intemperie aboleri potest, & tanta gigni inflammatio, seu aliud tumoris genus, quod totum ejus spatium intercludat. Potest etiam in his tantum stercoris, quod propriè in crassis aggregatur, vel pituitæ cumulari, ut ex toto obstruantur: imò vomitus fæcum in omni Ileo exitiali superveniens, potiùs attestatur crassa intestina in eo affici quàm tenuia; in tenuibus enim materia succosa, & coctioni, & distributioni, & alimoniæ apta, in cujus gratiam hæc condita sunt, continetur: at in crassis materia verè stercorosa coadunatur, in hisque alvi fæces speciem primùm, & nomen habent; siquidem ab alimentis, dum per tenuia intestina ferebantur, sucta puriore & utiliore substantia, horum residuum sunt fæces, quæ hoc nomen assumunt, cùm ad crassum intestinum pervenerint. Huic sententiæ adstipulatur *Galenus lib.3.de facult. natur. cap.13.* ubi docebat, in Ileo stercus, à loco infra Ileon intestinum existente, quod erit crassum, ascendere ad partes superiores, & hinc vomitum causare, per hæc verba: *Quanquam nisi pertransito tum tenui intestino toto, tum jejuno, tum pyloro, ventriculoque, ac gula, omnino nequeat per ullius os ejici tale ullum excrementum.* Crassa etiam intestina pati in Ileo, locus dolens significare potest: in his autem utplurimùm dolor est ad præcordia, ut plures testantur, & præcipuè *Hippocrat.lib. de morb.3.* quod idem asserit in historia mulieris Iliacæ *lib.3.Epidem.* dum dicebat: *præcordia dolebant:* circa præcordia autem est colon intestinum, quod per cava jecoris permeat folliculum bilis attingens, fundoque ventriculi adhærens, lieni in sinistro hypochondrio accumbit, hincque ad renes devergens, eos contingit: quapropter ad omnia præcordia insternitur, quod intestinis tenuioribus non est datum: unde desumi potest, intestina crassa affecta fuisse. Quod idem mihi persuadent verba illa Hipp. *& infra secundum ventriculum tormina perpetua*: per secundum enim ventriculum intelligo intestina tenuia, cùm crassa nonnulli, ut habet *Gal.lib.4. de usu partium cap.18. & Oribasius in collect.med.c.19.lib.24.* inferiorem ventrem nuncupent. Quare primus ventriculus erit ille, in quem devoratum alimentum statim ingeritur, in chylumque mutatur. Secundus, tenuia erunt intestina, ad distributionem & coctionem ejusdem parata. Tertius, & inferior, erunt crassa ad excipiendas fæces formata. Quare per ea verba, *infra secundum ventrem*, innuit Hippoc. tormina, & dolorum exacerbationes fuisse in intestinis crassis. Hanc sententiam acceptarunt. *Alexand. Trallianus lib.10.* ubi agens de dolore colico ab inflammatione genito & reprehendens eos, qui à principio pharmacum exhibent, dicebat in his exacerbari adeò ex pharmaco inflammationem, ut ægri in Ileum morbum incidant; non enim (subjungebat) aliud est Ileos, quàm colici affectus intensio, ac incrementum, cùm autem in colico dolore crassa intestina afficiantur, etiam in Ileo eadem affecta erunt. Galenus etiam in commento historiæ mulieris volvulosæ non negat fieri Ileum ex affectione intestinorum crassiorum, imò supponens fieri & in tenuibus, & in crassis intestinis, ad invicem ea comparans, censet eum qui in crassis fit intestinis, illo qui in tenuibus generatur, hac ratione deteriorem esse, quia hic contagio afficit & jecur, & lienem: hocque facilè facere potest, quoniam (ut dixi) utrumq; hoc membrum contingit colon intestinum crassum, quod tenuibus non est datum: indeque non ita facilè membra hæc in consensum trahere possunt. Et hic locus Galeni animadvertatur, quoniam à multis perperam, & in contrario sensu intelligitur. Cùm autem subjungit Galenus: *Qui stercus si vomant*, (advertitur etiam hoc fieri) *clarissimum sit signum tibi, esse subtilia intestina affecta*: si intelligit hoc semper evenire, ipsis intestinis tenuioribus primariò affectis, ex prædictis judicetur, an sibi constet, & rectè senserit. Si autem intelligat, in vomitu stercoris semper affecta esse tenuiora intestina, vel primariò, vel secundariò, tracta in consensum ab inferioribus intestinis, experientiæ, & veritati, & sibi ipsi consonus erat. Vidimus enim nos Iliacos, qui laborantes hoc morbo propter fæces, obstruentes, ultra vigesimam secundam diem tantùm evomerunt fæces, quod fieri non potuisset, si hæc affectio fuisset in tenuibus, quoniam tenuia non possunt tantam stercoris copiam continere per tot dies; & citiùs trahunt ventriculum in consensum, unde fiunt postea vomitûs cibi, potûs, & aliarum rerum assumptarum: verùm cùm talis affectio fuerit, ob retentiorem fæcum in crassis, potuit tardari vomitus per tantum temporis, cùm crassa intestina magnam habeant capacitatem, & multam possint continere materiam; quibus etiam ad majorem capacitatem conjunguntur tenuia, quæ simul per aliquod temporis spatium aliqualem materiæ copiam continere possunt; cujus ratione potest his vomitus per tantum temporis protrahi, quod fieri non potuisset, si in tenuioribus fuisset affectio. Quare si aliquando in Ileo, ut communis omnium est sententia, intestina tenuia sunt affecta, non est quod crassa etiam aliquando non afficiantur. Et si *Gal.* hoc *in 6.aph.& 6.de locis.affect.* semper tribuit intestinis tenuibus, hoc non ex propria, sed antiquorum Medicorum sententia & opinione, ut optimè consideranti patere potest, affirmavit: quam postea *lib.3.Epid. sect.2.com.7.* non acceptavit, clarè asserens, Ileum etiam in crassis fieri intestinis. Cui etiam opinioni, ultra ea quæ nos vidimus, & notavimus, adstipulatur historia à Joanne Fernelio (quem ætas nostra, & venerari, & admirari debet) enarrata, de eo cui intestina ex copia pituitæ obstructa, Ileon, & omnimodam fæcum retentionem induxerunt: hoc enim secto, inventum est colon ipsum, non intestina tenuia, hac materia oppletum, & obstructum. Quapropter concludo, in Ileo posse & tenuia, & crassa intestina affici præcipueque ex tenuioribus intestinum Ileum, ex crassis colon volvulum causare assero. Quibus autem signis ab invicem hi duo affectûs distinguantur, docet *Galenus loco citato*, dicens, hoc ex vomitionum assiduitate, & vehementia & quòd potum continere non possint, sed reddant, discerni: nam ubi intestina tenuia affligantur, vomitûs crebriores & vehementiores sunt, & potum continere non possunt; quoniam ab his facillimè ventriculus in consensum traducitur, citoque materia ad locum affectum permeat, quem pertingens & molestans, violento motu præter naturam concitato à virtute expultrice, statim ad partes superiores retruditur. Cùm autem crassa intestina magis à ventriculo distent, longiorique ductu assumpta ad locum affectum permeare, & ab eo remeare debeant, hinc vomitûs in his nec sunt ita assidui, & frequentes, nec ita vehementes sunt, & potum aliquo modo continere possunt. Cùm autem addit Galenus: *adhuc magis ex eo, quòd nihil per alvum dejicitur:* animadvertatur, quòd affectis intestinis superioribus, infra locum affectum solent subsidere fæces, quæ in principio morbi sponte educi possunt, & si non sponte, arte saltem. At affectis crassioribus, parum quid subest, & inferiora magis cum

loco affecto consentiunt: unde quoad excretionem alvi consequitur hoc, quòd affectis crassioribus intestinis, omnibus excrementis citiùs & validiùs, quàm affectis tenuibus, via præcluditur; in hisque Ileis minùs alvus, quàm in cæteris, dejicit. His habitis curationem aggredior. Si curandus proponatur Ileos, ratione virtutis expultricis abolitæ ex intemperie frigida genitus, hic indicatur, ut omni ingenio calefaciamus, excretionemq; excrementorum intentorum provocemus: quod licet difficile sit, cùm hæc affectio sit tanquam intestinorum paralysis, tamen si citò & rectè pertractetur, potest Medicus sanationem sperare. Calefacimus dupliciter, vel per interiùs assumpta, vel per exteriùs applicata. Per exterius hoc tentabimus, cum inunctionibus ex oleo Anethino, camæmelino, rutaceo, laurino, costino, de piperibus, de castoreo, & similibus. cum fomentis factis in vino, ex floribus camæmelini, anethi, ex herbis & seminibus odoratis, ex baccis lauri, addita galangâ, Zedoriâ, Aristolochiâ, pyrethro, & hujuscemodi, cum balneis ex prædictis, & similibus decoctionibus paratis, vel ex oleo calido, in quibus patiens infundatur: cum emplastris ex herbis, radicibus, seminibus, oleis & pinguedinibus calidioribus confectis, additis aromatibus, & si hæc non sufficiant, cum sinapismis, & dropacibus quos maximè in tali casu commendo: & præcipuè ubi his admixta fuerint piper, sulphur, pyrethrum, & similia, in ea tamen moderatione, quâ cutis non exuratur; & tale medicamenti genus tolerare possit. Interiùs exhibeantur ea, quæ vel per os assumuntur, vel per inferius infunduntur, & imponuntur. Per os exhibeantur vina generosa, aromata, species ex his paratæ, confectiones magnæ, aqua ardens (vitæ dicta) vel simplex, vel in qua aliqua admixta, seu infusa fuerint, castoreum, olea calidiora, & præcipuè aromatica, si ea ventriculus ferre possit. His omnibus addo ut præcipuum remedium, vel decoctionem, vel infusionem in vino potenti factam, vel aquam in duplici vase paratam ex radicib. Raphani, quæ optimè potest calefacere & penetrare. Per inferius imponantur suppositoria notabilis longitudinis, ex melle, addita galanga, castoreo, nigella, & similibus parata. Infundantur etiam clysteria, quæ componantur ex decoctionib. herbarum, florum, seminum calidiorum, unà cum oleis calefacientibus; quæ sola aliquando infundi possunt, admixto vel diaphœnicone, vel Benedicta, vel aliquo ejusdem ordinis medicamento, quod simul possit educere, & calefacere; & hæc sæpius iterentur. Quibus peractis & pro majori parte administratis, potest Medicus aliquod medicamentum solvens exhibere, ad tentandam excrementorum alvi evacuationẽ, quod, antequam calefaciat, non ita tutum est propinare. Ad quam eandem intentionem exhibeat etiam Medicus aquas thermales calidas, quæ sulphureæ & salsæ sunt: his enim non tantum intestina calefacere, sed & expurgare potest: & non tantum in potu conveniunt, sed etiam infusæ maximè prodesse valent. Quod cum ratio me docuerit, dum plurima antea incassum administrata forent, in nonnullis usus sum Iliacis, felici cum successu, aqua nostri balnei Divi Christophori, ex qua pristinam sanitatem recuperarunt, dum eisdem per potum exhibita, & per sedem infusa fuisset. Ubi autem fuerit ileos ex interclusione intestinorum, si ex scirrho, cancro, vel consimili tumore evenerit, non recipit curationem: quoniam res eo ducta est ex his, ut ars medica nihil polleat: hi enim affectûs, dum ad omnimodam occlusionem intestinorum deveniunt, vel ex se curationem non admittunt; vel si admitterent, hoc diuturno tempore esset peragendum: at morbus hic celeri indiget medicatione. Si verò ex inflammatione intestinorum fuerit Ileos, hic habebimus morbum magnum & acutissimum: quare stantibus viribus, statim secanda est interna brachii dextri vena, sanguisque copiosè pro ratione habitûs, temperaturæ, & cœli statûs educatur; repetaturque venæsectio, si morbus urgeat. Hoc facto, statim ad remittendam inflammationem deveniendum est; quare adhibeantur repellentia, refrigerantia, & quæ mitigare possunt; unde inunctiones ex oleo rosaceo completo fiant continuè, in eo infusis pannis, & adhibitis: vel applicetur lana succida vino adstringente & debiliore, præcipuè autem nigro, ac oleo rosaceo imbuta, quibus etiam parum quid aceti addi potest. Formentur etiam emplastra ex plantagine, solatro, endivia, portulaca, & similibus coctis: quibus contusis, earundem succi, & oleum rosaceum, & ovorum recentium lutea cruda admisceantur: aut mala cydonia, in poscâ dilutiore cocta, oleoque melino, vel rosaceo commixta applicentur. His tepidioribus utimur, quoniam inflammatio calidiora non tolerat; frigida autem actu intestina lædunt: nisi fuerit inflammatio erysipelatis particeps, quo casu omnia subfrigida apponantur in principio morbi. In augmento autem addantur nonnulla, quæ aliquam vim discussoriam, & lenientem habeant, unde inunctionibus additur oleum camæmelinum: emplastris, semina lini, fœnugræci, & camæmelum ipsum, & farina fabarum. Unde remedium Alexandri maximè prodesse potest quod recipit: *Ceræ, uncias quinque, olei camæmelini, unciam ii. & ß. farinæ fabaceæ, olei rosacei, singulorũ uncias ij. & ß. lutea ovorum quinque aut sex, mucilaginis seminum lini, quod sufficit ad formandum emplastrum.* Hoc ita paratur. Ova & farina lævigantur, atque tunc ceratum refrigeratum injicitur, & omnia ad invicem subiguntur, quousque mixta fuerint, & in unam formam coiisse videantur. Hoc poterit inflammationem remittere, aliqualiter discutere, & simul lenire. Interim per sedem in morbi principio infundantur clysmata ex cremore ptisanæ, oleo rosaceo, plantaginis, luteis ovorum recentium, & similibus admixtis; quibus in progressu addatur oleum camæmelinum, succus seminum lini, camomællæ decoctum, fœnugræci, & hujusmodi: hæcque sæpius repetantur, tum ad remittendam inflammationem in intestinis existentem, tum ad tentandam excrementorum evacuationem; & hoc præcipuè ubi inflammata erunt intestina inferiora, quo casu clysteria & suppositoria acria damnanda sunt, quoniam augere inflammationem possunt. Quod si non admodum acria fuerint, inflammatis intestinis superioribus, & maximè in progressu morbi, ad excludenda excrementa in inferioribus intestinis contenta, convenire possunt. Victus in his sit tenuis & refrigerans: quare solâ ptisanâ contenti sint, tum ut victu refrigerante agamus, tum etiam ne copiâ alimenti, & excrementorum inde gignendorum gravetur, & exasperetur inflammatio; cui admisceri nonnunquam poterit pauca quantitas vini granatorum. Abstineant à vino, & ab omnibus calefacientibus; præcipuè autem pharmaca solventia, quorum usum nonnulli in tali casu admittunt, omnia vitanda sunt, dum inflammatio viget. Ultra enim, quòd locum exasperare possunt pharmaca, & per eundemmet materias peccantes educant, (quæ duo mala in omni inflammatione vitanda sunt) hoc admonet *Alexander* in cura doloris colici ex inflammatione non esse agendum; quod item præmonuerat *Hipp. lib. 4. reg. acut. text.* 22 in quacunque inflammatione cavendum esse. Et licet sit urgentia ratione retentionis excrementorum, pondere & acrimoniâ partem læsam irritantium, tamen majus nocumentum ex violenta inflammatione à pharmaco illatâ succedet, quàm juvamentum ex irritatione ejusdem pharmaci, quod incassum, renitente inflammatione, tentabitur: quod tamen eadem declinante commendo, cùm eo tempore & incrementa excludere, & inflammationem aliquo modo solvere possint. Tuncque omnia exteriora discutientia, lenientia tamen sint, & clysteria acriuscula imponantur; perfusionesque, & infusiones, & insessus in decoctis, quæ ejusdem inflammatio-

mationis resolutionem præstare possint, administrentur; victusque tunc augeatur, & vinum debile, & tenue exhibeatur. Fiant, dum viget morbus, omnia revulsionum genera, ad revocandam materiam ab internis partibus, sicuti frictiones, ligaturæ dolorosæ, cucurbitulæ scarificatæ, & non scarificatæ artubus, non autem abdomini (ut nonnulli malè sensere, quoniam hinc attrahitur materia ad læsum membrum) applicitæ; balnea ex rebus potentialiter refrigerantibus, admixtis nonnullis discutientibus, actualiter autem calidis, ad partes extremas fiant, & hujuscemodi omnia, quæ à membro læso materiam traducere, & removere queant. Quoniam autem hic dolores aliquando sunt vehementissimi, si ea quæ exteriùs applicantur, non profuerint, aliqua dolorem lenientia convenient, sicuti nonnulla leviter stupefacientia, quale erit lac seminum papaveris albi, diacodion, & ad summum philonium, quod ubi vires languidæ forent, non admittatur; quoniam in periculum extinctionis caloris innati deducens ægrotantem, mortem acceleraret. Hæc autem curandi ratio integrè in omni intestinorum inflammatione servetur, præterquam ubi venenum hujus causa extiterit: quo casu venæ sectio omittatur, medicamentisque exterius applicandis nonnulla, quæ vim veneno adversantem habeant, admisceantur; interiùs autem alexipharmaca, & ea quæ venenosam qualitatem propulsare ac superare valeant, exhibeantur. Ubi verò contusio (sicuti ex prolapsione intestini in scrotum succedere consuevit) fuerit inflammationis causa, cæteris integrè servatis, hoc auditur, quòd in remediis localibus semper nonnulla lenientia, & aliqualiter concoquentia commisceantur. Si autem Ileos ex duro stercore intestina obstruente genitus sit, in hoc stercus emollire, & humectare debemus, ut posteamedicamentis excrementa excludentibus cedere possit. Unde exteriùs perfusiones, irrigationes, fomenta, cataplasmata, insessus, balnea ex rebus emollientibus parabimus, inter quæ præcipuum habeat locum olei balneum, ita ab omnibus antiquis celebratum. Interiùs conveniunt jura pinguia, oleum dulce, oleum amygdalarum dulcium, butyrum, mucilagines altheæ, malvarum, seminum lini, fœnugræci: ex quibus iisdem clysteria primò ad emolliendum parentur: quibus adhibitis, postea succedant acria, & fæces dissolventia, & evacuantia: in quorum catalogo iterum enumerabo ea, quæ ex aquis naturalibus parantur; quoniam ex his ego præcipuum vidi semper juvamentum. Impositisque clysteribus, sicuti & non impositis, semper foveatur sedes per spongias calidas, aliquo ex prædictis liquore priùm imbutas, postea quoquo pacto expressas. Quòd si his non cedat morbus, propono remedium *Hippocratis*, ab eo enarratum, & *lib.* 3. *de morb. & lib. de Passion. seu affectionibus inscripto.* Hoc fit follis, per quem ad intra sedem immissum adeò inflentur intestina, ut à stercore ea disparentur: quo facto, statim jubet imponendum esse clysterem ad dissolvendas & excludendas fæces, simulque spongia sedem obturandam, & ægrum in balneo locandum esse. Hanc eandem curandi rationem admittit *Alexand.* in cura doloris colici ex stercoris duri obstructione, ubi non adsit inflammatio, quam tamen ego nec expertus sum, nec alios expertos fuisse audivi, præter *Amatum Lusitanum*, qui (si ei credendum est) semel hac curandi ratione, felici cum successu usus est, hoc autem ego proposuisse volui, ut remedia antiqua considerarentur, sique placeant, in usum revocentur. Cùm verò Ileos à pituita crassa & viscida, obstruente intestina, curandus erit, in hoc calefacere, attenuare, incidere, abstergere, & ad excretionem materiam proritare debemus; quapropter veniant in hunc usum, quæ jam dicta sunt in Ileo ab intemperie frigida. Sed præcipue hîc laudo Raphani decoctum, vel infusionem, vel aquam: laudo vinum potens, in quo aromata, & herbæ incidentes atque attenuantes, vel ebullierint, vel infusæ steterint. Præcipuè autem commendo usum vini potentis, admixtâ aquâ ardenti, & melle rosaceo. Quòd si hæc non sufficiant, exhibeantur medicamenta magna, quæ pituitam dissecare & attenuare possint, sicuti oleum vitrioli Romani optimè parati, & ad drachmam semis, cum vino generoso, quale est Cretense, exhibitum; vel ex eis compositionibus (quæ Elixir vitæ ab his modernis nuncupantur) drachma una, cum eodem vini genere imperetur. Clysteria sint calefacientia, & ejusdem ordinis, qualia subscripta pharmaca, quibus admisceatur in decoctionibus faciendis pulpa colocyntidis, agaricus, centaurium minus, & cætera omnia quæ pituitam calefacere, & trahere possum, sicuti Benedicta, & Diaphœnicon. Laudo autem præcipuè in hoc casu clysma ex vino potenti, cui prædicta pharmaca incocta vel admixta fuerint, additâ aquâ ardenti ad uncias duas, vel parum plus. Et in hoc conveniunt etiam irrigationes, insessiones, & balnea ex rebus calefacientibus, & discutientibus, & emollientibus, inter quæ summoperè extollendum venit balneum olei. Quibus factis, ex iis demque tentata materiæ præparatione, si natura sponte obstructionem evacuando non tollat, deveniendum est ad pharmacum solvens, materiam peccantem respiciens, hocque sit validum; quoniam levia propria operatione, vi obstructionis, frustrarentur. Quod idem animadverto agendum esse, in Ileo ex duro stercore intestina occludente genito, ubi enim emollitæ fuerint fæces, patatæque ad excretionem, si clysteria non sufficiant, medicamentum validum exhibeatur, quod simul fæces excludere, & obstructione intestina liberare poterit. In hoc ultimo Ileo victus sit attenuans, & parcus, & bibant ægrotantes vinum potens, clarum, & subtilium partium *Pet. Salius de affect. particularib. ab aliis ordinariis practicis non exhibitis cap* 11.

OBSERVATIO IV.

Contagione Ileum aliquando serpere.

ILeos veluti pestis contagione alios corripit, ac provincias occupat. *Alex. Bened. lib.* 19. *cap.* 8.

OBSERVATIO V.

Volvuli lethalis signa & historia.

SI intendatur affectio, omnia sursum feruntur, ob idque & vomitus pituitæ ac bilis accidit, frigiditas totius corporis, dolorque, plurimis etiam spirandi difficultas. Morituris autem præter hæc omnia, sudor frigidus supervenit, urinæ difficultas, podex ita adstrictus, ut ne specilli quidem extremum ingredi queat, stercoris vomitus. Ergo hujus acutissimi morbi proprium est & inseparabile, nihil infrà descendere, nisi fortè liquida quædam, pauca & serosa, cum torminibus ventris, & ructu inani, ut in ileosa muliere, *Epid.* 3. Ἐμπνεόμενα verò sunt, id est, ingravescente malo supervenientia, vomitus & singultus. Lethalia, cùm stercus in os usque ascendit, & frigidum sudant. Mortis jamjam imminentis propria, cùm volvulus graveolet, id est, ut interpretatur *Galenus*, non solùm stercus vomitione redditur, sed etiam aspiratio, ructus, flatus ventris, & universum corpus graviter fœtent: qualem volvulum se vidisse testatur, & nos his diebus Arelate observavimus, in juvene nobilissimo ac ditissimo Domino du Baron, in quo secundo die vocati (mortuus autem est septimo) mortis modum ac tempus prædiximus, quæque dissecto corpore inventa sunt, sigillatim omnia alibi monstravimus. *Jacotius Comment.* 1. *ad aphor.* 23. *lib.* 3. *sect.* 2. *Coac. Hipp.*

OBSERVATIO VI.

Intestinorum tenuiorum mutuus ingressus digitalis longitudinis, in Ileo præcipuè morbo animadversus.

Ani-

Animadverti intestinorum tenuium mutuum ingressum, spatio ampliore, quàm sit digiti longitudo, præsertim in nonnullis, quos dolor Iliacus enecaverat. *Columb. lib 5. Anat.*

OBSERVATIO VII.

Ex tenuioris intestini morbo sanatus.

IN tenuiore intestino acutus interdum & pestifer oritur morbus, ex quo etiam supra umbilicum intolerabiles excitantur dolores, nec spiritus ullus transmittitur: & non solùm cibus ipse, sed stercus ipsum per os plerumque redditur. Vomitus autem varius, aut niger existens, gravioris etiam odoris est. Tali igitur morbo adeò Laurentius amantissimus frater affectus est, ut cum neque missio sanguinis, neque alvi ductio, neque aliud quodvis idoneum auxilium hoc malum frangere posset, materiâ tandem ad nervos prolapsâ, in morbum inciderit comitialem: quo brevi & in mortis discrimen adductus, cum triduo hoc habitu jacuisset, nihil omnino degustans à Medicis derelictus est. Verùm die quarta, ubi paululum reviviscens vinum lambere occepit resumitur spiritus, & morbus paulatim vi naturæ propulsus, prorsus cedit, donec tandem per Dei gratiam penitus sublatus, hominem sanum reliquit: quod non prius tamen effecit, quàm exactis quatuor mensibus à die, quo primum ille hujuscemodi affectus est morbo. *Benivenius cap. 107. de Abditis.*

OBSERVATIO VIII.

De Ilei dolore curato.

PHarmacopœus maximo Ilei, tertio quoque die, dolore torquebatur: quo sæviente febris aderat satis vehemens, & umbilicus unà cum circumvicinis partibus in tumorem attollebatur. Injecto autem in ipsis doloribus enemate satis acuto, expurgatisque vitiosis admodum, viscidis, crassis, fœtidisque fæcibus, dolor conquievit, febrisque cessavit. Quod cum sæpius contingeret, & nec deinceps hujuscemodi tertianæ exacerbationes, nec enemata, nisi cum adhiberentur, prodessent, de aliis remediis deliberatum. Tentata quædam sunt, sed cum nec his dolores integre sedarentur, pilulæ Iliacæ occurrerunt, quæ à *Rasi lib. 9. ad Almansorem* describuntur. Harum scriptulus in die quietis adhibitus admodum pravos, & vehementer fœtentes humores eduxit: quibus expurgatis, Ilei dolor multum sopitus. Cum autem in universum non cessaret, eædem in paulo majore dosi exhibitæ: quibus reliquis humoribus eductis, Ilei dolor omnino conquievit. *Dodonæus cap. 36. observ. medicinal.*

OBSERVATIO IX.

Colicæ & Iliacæ passionis desperatæ remedia rara.

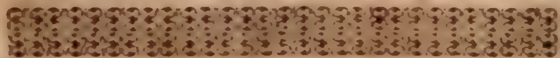
NArrat Marianus Sanctus Barolitanus, multos se novisse, qui in Ileo desperato, (quem miserere mei nuncupant) imminente morte liberati sint, haustis argenti vivi cum aqua sola libris tribus. Pondere enim suo intestinum velut vinctum expedit & evolvit, præduratasque & obsidentes fæces deorsum deturbat: addit & valuisse in Colico affectu apud alios id medicamentum, trium unciarum pondere haustum. *Pareus lib. 20. cap. 38.*

† Adde *Rhod. Cent. 2. obs. 80* meminit quoque Iliaci affectus usu Mercurii curati *Nicolaus Fontanus Exemp. 29 fol. 84* Eundem ad desperatum Volvulum vid. apud *Zacut. lib. 2. obs. 16. fol. 358.*

Quidam Ileosum conclamatum, à summa desperatione liberavit, gallinaceo fimo duntaxat albo arido ex vino, vel syrupo unà poto. *Alex. Benedict lib. 19. cap. 13.*

Ubi fœda excrementorum vomitio affuerit, aqua gelida uberiùs data in potu sitim sedat, & fœditatem retrò agit. Eo remedio quidam Medicus Ileosus à Medicis destitutus, saluti restitutus est. *Idem citato loco.*

† Verùm obortum quoque Volvulum ex gelidæ potu commemorat *Zacut. de PP. Medic. hist. 98. lib. 2. fol. 358.*

DE LUMBRICIS.

NUMERUS PRODIGIOSUS.

OBSERVATIO I.

Vermium copia in intestinis sanorum.

VERMIBUS intestina scatere frequenter, non tantùm in ægris, verùm etiam in sanis, supplicio affectis, sæpius deprehendi. Inter quos mendicus quidam, qui tamen dum viveret, discoloratus erat, supra viginti lumbricos, intestinis inclusos, gerebat. Quod & in porcis, dum mactantur, frequenter invenitur. *Felix Platerus de observ. propriis.*

OBSERVATIO II.

Stupendus vermium numerus & copia.

LAurentii Lanii filium vidimus, qui septimum agens annum, triduo ex nimia lumbricorum vi ferè mortuus jacuit, solo potu ex gramine, aceto, & saccharo vivens. Quarto autem die cum medicamentum ex aloe, myrrha & croco ei propinaretur, duodequinquaginta supra centum vermibus alvo depositis, statim convaluit. *Benivenius cap. 85. de Abditis.*

Nota & mihi mulier fuit, supra quadraginta annos nata, quæ gravissimis ventriculi doloribus, & nauseâ subinde correpta, ab assumpta hierâ picra, quadraginta, plus minus, vermes excrevit. *Dodonæus in annotat. ad cap. præcitatum.*

Capularem senem in cura habui, qui duos supra octoginta annos natus, compositionem nostram accipiens ex scordio, corallina, bryo thalassio factam, plures quingentis vermes excrevit, & illicò ex morbo sanatus est. Et hæc fuit casualis cura: nunquam enim arbitratus essem, senem adeo Acheronticum in vermes incidisse: præsertim in tanta copia, ut in puerorum symptomata inciderit. Hic fortè fortuna in me inspiravit, odorem fœtidum persensi, qualem in puerulis vermes patientibus alias odoraveram: tunc ipsum curare cœpi, ac si vermibus correptus esset, & illicò in pristinam sanitatem revocatus est. Nam magnificus & generosus Comes Alphonsus Trottus generalis Illustrissimi Ducis Ferrariæ architriclinus, omnia quæ ad exequias exiguntur, parari jusserat. *Brassavolus comment. ad aph. 26 lib. 3. Hipp.*

Ex intestinorum & ventris animalibus plurimi obmutescunt, exemplo cujusdam puellæ in Cornelia familia in Creta, quæ octo diebus muta fuit, rigentibus oculis, quam emissis quadraginta duobus vermibus, sine sordibus unà convolutis, liberatam vidimus. *Alex. Bened.*

Ego Anno 1545. vidi puellam nobilem expulisse mille fermè vermes paucis diebus: & spatio quatuor horarum quadringentos, quorum aliqui etiam vivi, & alii mortui; & vixit, vivitque nunc incolumis, Deo favente. *Petr. Paulus Pereda de curand. morb. lib. 1. cap. 5.*

Mirum, ac vix credi dignum vermium numerum per sedem dejectum vidimus, qui septuaginta ac septem supra centum numerum compleverunt. *Gabucinus com. ad lumb. cap. 12.*

† Confer prætereà *Salmuth. Cent. 1. observ. 5. Heer observ. 12. Panarol. pent. 1. observ. 41. Spigel. l. 2. de semitert. c. 17.*

Ob-

OBSERVATIO III.

Lumbrici pedales supra centum per medicamentum expulsi.

DOctissimi viri D. M. Emanuelis Betulei filiolus Xystus, annos quatuor natus, ante dies circiter decem in febrem incidit gravem & inordinatam, cum capitis dolore, tussi, siti, tremore in somno, & vociferatione, ex quibus verminationi eum obnoxium esse conjecimus. Qua de causa Tanaceti semen cum syrupo violaceo tribus matutinis exhibuimus: unde plures quàm centum, pedalis longitudinis, lumbricos excrevit, & subitò à febre, tussi, reliquisque symptomatis, fuit liberatus. Sed hæc propter Tanaceti dotes. *D. Joan. Jacoc. VVeckerus de observationibus propriis.*

OBSERVATIO IV.

Emplastrum ventri verminosi pueri inductum, per alvum vermium copiam, aquæ verò & saniei magnam vim per umbilicum exegit.

CYminum cum felle tauri recenti mistum, ventri, emplastri modo, applicavi. Quo ego medicamento puerum curavi lumbricosum, ex cujus appositu, & vermes ab intestinis proliciebantur, & per umbilicum incomparabilis multitudinis aqua, saniesque profluebat. *Sebast. Austrius, libell. de morb. infant. morb.* 42.

FOETI EXCLUSI.

OBSERVATIO I.

Lumbricos aliquando fœtos exclusos esse.

PUeri ab Alba vermibus vexabantur. Cæterùm, cùm febrirent, & electuarium ex myxariis (sebestis dictis) cui admistum erat parum boli armeniaci pallidi comederent, sani sunt facti. Porrò puella Scarintii, cùm vermibus quoque laboraret, & illi tardè medicamentum datum esset, unum permagnum egessit vermem rotundum, cujus cùm pater pede caput calcasset, ex eo alii prodiere vermes, † puella tamen brevi mortua est. *Amatus Lusitanus cent.* 3. *curat.* 46.

† Vermium prægnantium per os & secessum expulsorum meminit quoque *Panarol. pent.* 5. *obs.* 15. Conf. *Borell. Cent.* 1. *obs.* 89.

VESICULA CONCLUSI.

OBSERVATIO I.

Vesicula conclusi lumbrici excreti.

CUm puer quatuor natus annos lumbricis affligaretur, totus nauseabundus, cùm appetitûs prostratione incedebat, nec in uno loco permanebat, sed hinc inde tanquam insanus movebatur. Cui pulsus inæqualis erat, obscurus, deficiens, & recurrens, ut omnes ipsum moriturum prædicerent. Imò nos tentatis omnibus præsidiis ad morbum facientibus, ipsum tanquam deploratum reliquimus. At cùm sic in agone esset, alvus illi citata fuit, & vesiculam pilæ modo rotundam egessit. Quam cùm mater coram multis assistentibus aperiret, vermium parvorum myriades, non sine admiratione viderunt, ad quos visendos ipse quoque, vocatus, puerum postea paucis vires reficientibus, ad sanitatem reduxi. *Lusitanus cent.* 2. *curat.* 40.

Huic similem vesiculam vermibus refertam, viderunt plures alii, qui vermes omnes concatenati erant, & pro uno à multis judicabantur. *Idem in Scholiis.*

OBSERVATIO II.

Vesiculæ aqua flava & vermibus refertæ, vomitorio ex colocynthide, unà cum pituitosis & porraceis humoribus excretæ; unde diuturnus ventriculi dolor levatus.

RUstica malè diu habens ex ventriculo, à circumforaneo edocta, & colocynthide biberat, quo facto, multa pituitosa & porracea cum vesicula, cui inclusa fuit aqua flavescens, evomuit.

Altera ex eodem potu vesiculam plenam vermibus rejecit. Sic aliquando perniciosa medicamenta usui sunt, nec omnium sunt omnia: quod iste non fert, alter facilè tolerat: & delicatæ medicinæ plus nonnunquam obsunt quàm prosunt. *Ex observationibus (L.V. Esaiæ Meischsners.*

RARA ET VARIA VERMIUM symptomata.

OBSERVATIO I.

Quidam ob vermes Germanica lingua loquebatur, cùm nunquam eam didicisset.

MAgnum est quod *Erasmus Roterodamus in oratione*, quam *pro laude Medicinæ* conscripsit, recitat: nam vidisse se ait virum, nomine Phliarium Spoletanum, qui cùm Italus esset, nec in Germania versatus unquam, pulchrè tamen Germanorum lingua loquebatur, quasi dæmone detentus: quamobrem curabatur à Panaceo Medico celebri: isque medicamento exhibito, magnum vermium numerum eduxit, solvitque hominem morbo, & linguæ Germanicæ usu atque scientia privavit. † *Cardanus lib.* 8. *cap.* 43. *de rerum varietate.*

† Vid. etiam *Camerar. Syllog. Memorabil. Cent.* 9. *part.* 26.

OBSERVATIO II.

Verminosi quidam, ventris inferioris, & ventriculi subsultationibus, atque palpitationibus involuntariis affecti.

NOn vulgare symptoma excitant quandoque vermes: & sunt ventris inferioris, & ventriculi saltûs, & palpitationes involuntariæ; quod nos bis in duobus nobilissimis infantibus observavimus; quorum alter diem ultimum obiit, alter verò nonnisi magna difficultate evasit. Hujus quoque symptomatis meminit *Duretus in Scholiis Holleris*, tradens, rusticæ cuidam mulieri plures prodiisse, cùm antea incredibili palpitatione & fluctuatione ventris laborâsset. *Marcell. Donat. hist. mirab. lib.* 4. *cap.* 26.

OBSERVATIO III.

A lumbricis vexatus puer, quiescere non potuit.

PUerum vidimus & curavimus, qui cùm nullo modo quiescere posset, sed ita semper hinc inde temerario quodam impetu & inordinato motu ferretur, ut etiam stare volens, iterum titubaret & caderet, quæsitum est à Medicis, quænam esset abdita causa hujus mali, quod illi distentionem cum saltu putabant. Sed cùm nullam prorsus aliam invenirent quam timorem, in quem paucis antè diebus puer ipse, nescio quam ob rem, incidisse dicebatur, idoneis secundùm hanc rationem medicamentis puerum curare cœperunt: quæ cùm nihil omnino proficerent, & in nostras tandem devenisset manûs, deprehensa statim morbi causa, quàm solos lumbricos esse persensimus, usque adeò ad hoc malum propulsandum facilem & expeditum aditum habuimus, ut hac sola intentione curatus puer, ad pristinam brevi reversus sit valetudinem. *Benivenius cap.* 92. *de Abditis.*

OBSERVATIO IV.

Opisthotono ex vermibus affecti, quibus capita calcaneis connecterentur.

VIdi pueros, qui à vermibus adeò malè affecti sunt, ut opisthotono, à Græcis dicto, correpti, retrorsum adeò

adeò convellerentur, ut pene calcaneis caput contingerent. *Trincavella lib. 9. cap. 11. de rat. curand. part. hum. corp. affectus.*

Observatio V.

Lumbricos nonnunquam ventriculum, intestina, umbilicum & ventrem, hypochondria, atque inguina perforare, & foras erepere.

MAgnam curam habere convenit circa lumbricorum curationem, præsertim teretum; nam multi, nulla lumbricorum cura habita, exesi ab ipsis sunt, & convulsi interierunt. Alii dicunt se lumbricos vidisse, qui ex inguinibus ægri eruperint. Et alii etiam, prout Ioannes Baptista Cabaliaria, vir doctus & in arte Medica clarus, honorifico stipendio publice a communi Medicus in Agro Mantuano conductus, qui asservit mihi, se lumbricos vidisse, qui ex umbilico eruperint cujusdam infantis, annorum trium plus minus. *Omnibonus lib. 4. cap. 13. art. med. infantium.*

Magister Petrus Barque, & Claudius Magnus, Chirurgi Vertodunianj, nuper mihi affirmarunt, curasse se uxorem cujusdam civis Vertodunensis, quæ ex abscessu in ventre rupto cum pure magnam vermium copiam reddidit digitali crassitie, capite acuto, qui ipsi intestina sic arroserant, ut diu fæces per ulcus reddiderit, nunc vero plane convaluerit. *Pareus lib. 19. cap. 3.*

Mirandum, quod vermes per umbilicum excernantur. Hi quidem nos una cum Hortocho Chirurgo Delphensi spectavimus, in muliere quadam prægnante, annorum quadraginta: hæc nunquam antea gravida fuerat, ed in septimo mense, cum in febrem & symptomata gravissima incidisset, & ventris dolorem ingentem perpessa esset, ut mulierculæ partum instare putarent, cum umbilicum ulceratum ac ruptum haberet, & simul febricitaret, & in ejusmodi dolore esset, ut materiam flavam, putridam, & quasi fæces per umbilicum egurgitaret, 19 Septemb. die, an 1579. vermis ingens, sesquipedalis fere magnitudinis per umbilicum erupit; sed (quod dictu mirum est) die intervallo, nempe 21. ejusdem mensis, alterum quoque ejecit, magnitudine primum excedentem: utrum ex intestinis per umbilicum elapsi sint diu hæsimus, sed cum per umbilicum erumpentes vidimus, plurimum mirati sumus. Primo die Octobris, febris increbuit, ut de abortu metueremus. Tertio die Octobris, tertium vermem, eumque vivum sed multo minorem præcedentibus, per umbilicum exulceratum excreuit. Febris autem eo tempore sine ordine & per brevia intervalla sæviebat; ventrem satis dejiciebat ut non opus esset purgatione. Ulcus umbilici videbatur evomere excrementa, sed exigua quantitate. Postea adhibitis aptis remediis recte habere cœpit, ut quasi sine febre videretur: & nocte 14. diem Octobris subsequente feliciter præter omnium hominum opinionem peperit filium, & ab omnibus doloribus & febre evasit, ac in partu optime purgata fuit, licet in puerperio 22. Octob. die, iterum quartum vermem per umbilicum eructaverit, paulo minorem tertio: & rursus 24. Octob, quintum magnitudinis sesquipedalis. Hæc autem mulier paupercula erat, quæ olufcula vendebat, prope mœnia civitatis decumbens, quæ post 14. diem à partu per cubiculum obambulavit, ut deinde ad consueta munia prodiret: quamvis eadem mulier die 22. Ianuar. Anno 1579. per umbilicum excreverit ossiculum tenue, oblongum, ad latitudinem duorum ferè digitorum. *Petr. Forestus in scholiis ad observat. 35 lib. 7.*

Dinii puerulo in Abderis, vulnerato mediocriter umbilico, exigua fistula relicta est, & aliquando per eundem locum venit lumbricus magnus, & dicebat cum febricitaret, biliosa ipsa per hanc partem exire. Prociderat etiam intestinum, & corrosum erat ut ipsa fistula, & rumpebatur, & tussiculæ prohibebant permanere. *Hippoc. lib. 7. Epidem. text 105.*

Sæpe observatum est, ea (animalia) ob alimenti inopiam ita intestina laceràsse ut per cutim ipsam egredi visa sint. *Trallianus in Epist. ad Theod. de lumb.*

Aliqui produnt, se lumbricos vidisse, qui ex inguinibus ægri eruperint. *Ægineta lib. 4. cap. 57.*

Retulerunt quidam, quod viderint eos (lumbricos) perforasse ventrem, & exivisse ex eo: & illud apud me maximum est. *Avicenna lib. 3. Fen. 16. tract. 5. c. 1. Canon.*

In Anatomiis quandoque vermes in stomacho sunt reperti, & ipsum etiam perforarunt aliquando. *Petr. Aponens. Differ. 101. Conciliat.*

Mihi quidem relatum fuit à fide digna persona, quod à quodam nostro comitativo, vermes plures ex umbilico egressi sunt & vixit. *Nicol. Florent. serm. 5. tract. 8. cap. 54.*

Mirum est quod contigit aliquando, vermes per inguina & umbilicum prorupisse, via exedendo facta. *Hollerius lib. 1. cap. 54. de morb. int.*

Duo lumbricis laborantes, per inguina repente emergentes conspexerunt, perforatis & intestinis & incumbentibus membranis: & alteri quidem vulnus occlusum est; alter tota vita per occalescens foramen stercus dejiciebat. *Thom. à Veiga, comment. ad cap. 5. lib. 1. de loc. aff. Gal.*

Vermes ventrem mordent & pungunt, interdum adeo acerbe & pertinaciter ut (quemadmodum & ab antiquis Medicis narratur, & nos etiam nostris oculis vidimus) ventrem & intestina perforaverint. Ego etenim vidi puerum quinquennem, in quo vermes lati rotundi perforato ventre, per umbilicum exiere. Paulus vero & per bubones, vel inguina. *Trincavella lib. 9. cap. 11. de ratione cur. partic. hum. corp. affectus.*

Vidi ego Dusseldorpii rusticam, quæ non longè à Geralzhaim oppidulo morabatur, cui post longos dolores ventris super inguen è foramine eruperunt lumbrici: qui primum prodierunt facto foramine, lumbricerant & subnigrescentes. *Schenck.*

Quidam cum umbilico doleret, ex melle unguento apposito, per medium umbilici quatuor lumbricos teretes diversis diebus ejecit, quos vidi: dum vero egrederentur, caput apparebat, & ægrotus unguibus lumbricum attrahebat, qui inde convaluit.

Mulieri cuidam aliud contigit, tumore in inguinibus laborem maximum inferente, cui unguento apposito, plures per tumorem lumbricos ejecit. *De C. . D. Claud. à S. Mauritio et . . .*

Rusticus quidam robustus, annorum ferè 70. in vicino pago *Prihcten*, ante annos 8. non procul ab ilibus apostema magnum habuit quod cum à balneatore aperiretur, primo pus, deinde aliquot lumbrici, tandem etiam excrementa, sæpe quoque panis aut caseus, (mirum dictu) aliusve cibus indigestus exiverunt. Ulcus illud diu fuit apertum. Igitur balneator discessit, rusticum tanquam desperatum relinquens. Tandem mulier quædam rustica; dedit ei potionem ex herbis decoctam, de qua cum aliquoties bibisset, consolidatum est ulcus. Vivit etiam adhuc hodie rusticus ille, qui ipse hunc casum mihi recitavit quemadmodum etiam balneator, qui per aliquot septimanas ejus curam egit. Et hanc rem ita se habere viri nobiles, & alii fide digni, qui adfuerunt & inspexerunt, testes esse possunt.

† Vid Tulp l. 3. c. 12.

Eodem ferè tempore Sartoris cujusdam filius in hoc oppido, annorum 10. ulcus etiam habuit non procul ab ilibus, ex quo egressi sunt quinque lumbrici, & tandem stercora etiam subsecuta sunt Sed iste puer aperto ulcere tantum per quatriduum vixit.

Adde quòd & uxor cujusdam Pistoris in hoc oppido, eodem in loco ulcus habuit, quod pudore deterrita

Chirurgo noluit oſtendere. Cum autem adhibito emplaſtro aperiretur, lumbricum latum longitudine fere 2. ſpithamorum manu extraxit, ac poſtea conſolidatum eſt ulcus. Hunc lumbricum pharmacopœus noſter, & alii multi viderunt. *De C L. V. Ioan. Franci Hildeſi Camenucens obſervationibus.*

Caſparo Gebhardo Blanckenburgico, agricolæ annorum quadraginta, tumor circa inguina intra ſex dies oboritur, qui ſua ſponte fuit apertus, ex quo plurimum eluviei profluxit: non ita multo pôſt ex eodem tres lumbrici magni prodeunt; qui octiduum à balneatoribus ejus villæ tractatus, tandem in Xenodochium Gallicanum Fuggerianum recipitur. Convocatis autem aliis Medicis, omnibuſque diligenter inveſtigatis, deprehenſa ſunt inteſtina non tantum perforata, ſed adeo lacerata, ut etiam cibus ſubcrudus abſque excrementis per ulcus excluderetur: quin & venulæ quædam putredine vitiatæ, quarum occaſione hæmorrhagia ſubſecuta eſt. Tandem intumeſcente corpore domum reductus, & velut hydropicus habitus, ſed neglectus, diem ſuum in hac miſeria clauſit. Acciderunt hæc anno 1592. *D. Tob. Cneulinus de ſuis obſervationibus.*

Aurifabri Auguſtani filia, annorum 12. parentum indulgentia, prava victus ratione utens, tumore umbilici corripitur, qui indies circumcirca auctus, opinionem hydropis præbuit. Adhibitis autem fruſtra remediis, tumor in ruborem abiit, & pugni magnitudine excrevit, ita ut rumpendus videretur. Itaque Chirurgo impero, ut emplaſtrum ex oxycroc. Nic. de meliloto, & diachyl. ana part. æqual. contemperatum, tumori inducat: unde factum, ut intra triduum, tumore remollito & aperto, puris varii coloris, menſuræ Auguſtanæ octo fœditiſſimi profluxerint. Convenientibus itaque deligationibus, & perpurgato ulcere, atque indies decreſcente tumore, tandem tres lumbrici longi per umbilicum, non ſine multorum admiratione, eruperunt. Quibuſdam ex putrilagine ad cavitatem jecoris conſiſtente natos opinantibus. Tandem decoctum zarſæ pariglïæ cum ſanicula & alchymilla præſcripſi, cujus uſu intra quadrimeſtre convaluit, Chirurgo ventrem, fotibus & deligationibus ex emplaſtro fuſco curante. Morbi autem diuturnitate tabeſcentem puellam poſtmodum victu analeptico, & ſolio aquæ dulcis reſtauravi, unde plene convaluit, niſi quod majore umbilico, ſed indolente notaretur. *Idem Thob. Cneulinus de obſervat. propriis.*

Scoonhoviæ Anno 1584. in Muliere ex graviſſimo ſiniſtri hypochondrii dolore laborante, idem uſu venit. Hæc enim quum diu multumque ſummis diſcrutiaretur doloribus, fruſtra adhibitis quibuſvis remediis, ſenſit tandem circa locum affectum, tumorem, vivido quodam colore effloreſcentem, abſceſſuſque ſpeciem præ ſe ferentem: accerſit igitur Chirurgum, qui motum naturæ promovens, quam ocyſſime ad maturitatem tumorem perduxit; quo rupto ſtatim prodierunt tres vermes magnitudine digiti, quibus exonerata natura ſtatim coaluit, idque opinione citius, continui ſolutio. *Bald. Ronſejus epiſt. 10. pag. 31.*

OBSERVATIO V.

Vermium eroſione, inteſtini ramentum ſeſquiulnaris longitudinis foraminulentum excretum.

Ecce dum hæc ſcribo, ruſticus mihi offert urinam ex puella octo annorum, è villa *Gaugen VValdt*, & una elapſum ramentum, quaſi integrum inteſtinum, longitudine noſtratis ulnæ cum dimidia: habuit autem juvencula vermes longos per ſedem & os exeuntes & inteſtini craſſi ſpecimen hinc inde eroſi & perforati fuit. Ordinavi aliquot medicamenta, an ſit ſuperſtes manſura, penes Dei miſericordiam eſt. Tam innumeris malis obnoxia eſt humana vita, propter unius vetiti pomi buccellam! *C L. V. Eſaias Meichſnerus de obſervationib. propriis.*

OBSERVATIO VI.

Præſagium ex vermibus.

Viſum eſt nonnullis prodigii quiddam ſimile, lumbricos, præſertim longos & teretes, ſurſum eniti, ac per os nareſque erepere, cum id inſito quodam naturæ motu facere ſoleant, ſiquando homo diutius jejunus perſtiterit. Tunc enim ſtomacho morſus inferunt, ciboque expleri cupiunt: quibus cum nihil objiciatur, quo ali, vitamque tueri poſſint, in ſublime feruntur, cibumque ad gulæ uſque meatum venantur. Sentiunt enim ſagacitate quadam naturæ, per illas partes in ventriculum delabi alimenta; & cum nares perviæ ſint, atque ad gulæ tramitem ſpectent, eò quoque ſe conferunt; factaque titillatione vel ſternutamento ejiciuntur, vel primoribus digitis prehenſi eximuntur. Hæc in ſanis multoties à me ſunt obſervata, quibus cùm facti cauſam explicaſſem, hac in re illos ſecuros præſtiti. In ægrotantibus verò hoc ipſum aliquando eveniſſe conſpexi, ſed non abſque imminentis mali præſagio. Tanta eſt enim in hujuſmodi còrporibus contagio, eaque putredo, atque humorum inflammatio, ut exitialem vim morbi perferre nequeant. Itaque erumpunt quidam foras, ſed morbi ſævitia, non criticè, nec naturæ vi incitati. Cum autem definente morbi violentiâ infernè cum reliquis excrementis illos prolui contingat, ſalutare id eſſe Hippocrates ſtatuit: ſponte vero nulloque naturalis facultatis impulſu egredi, quòd in moribundis perſpicitur, decumbenti noxium. Subodorantur enim naturæ quadam ſagacitate corpus defecturum, ſeque deſtitutum iri alimento, eoque ſtationem ſuam deſerunt. *Lemnius lib. 1. c. 22. de mirac. occult. nat.*

LATI ET CUCURBITINI.

OBSERVATIO I.

De raro & prodigioſæ longitudinis lumbrico, lato & cucurbitino dicto, veterum & recentiorum ſententiæ, atque hiſtoriæ admirandæ.

Aſſero (lumbricos latos) in puero, dum adhuc in utero eſt, naſci. Poſtquam enim ſemel ex utero egreſſus eſt, non tanto tempore ſtercus in alvo manet, ut ex ejus diuturnitate ac putrefactione, tantæ magnitudinis animal generari poſſit. Excernit enim ſemper heſternum ſtercus per omnes dies, ſi ſanus homo eſſe debet. Tale verò animal naſci non poſſet, etiamſi multis diebus homo ſtercus non egereret. Multa enim naſcuntur, dum puer in utero eſt hoc modo. Ubi ex lacte & ſanguine computreſcente ac redundante, utpote quod dulce eſt, pus factum fuerit fervidum, animal iſthic generatur. Naſcuntur autem & rotundi lumbrici iſthic eodem modo. Signum vero, quòd hæc res ita ſe habet, hoc eſt. Poſtquam in lucem editi ſunt pueri, mulieres ipſis in cibo offerunt medicamenta, quo ſtercus ex inteſtino exeat, & non comburatur, & ſimul ut inteſtinum dilatetur. Ubi verò cibum obtulerunt, multi ſanè pueri & rotundos & latos lumbricos una cum primo ſtercore excernunt. Si vero non excreverint, fiunt etiam inſuperque naſcuntur in ventribus. Et rotundi quidem pariunt, lati verò non amplius, etiamſi quidam ipſos parere dicant. Nam homo qui latum lumbricum habet, velut cucumeris ſemen excernit alias, atque alias, una cum ſtercore ipſo, & ſunt homines qui hoc lumbrici partus eſſe dicant. Mihi vero non rectè dicere videntur, qui talia dicunt. Neque enim ab uno animali tot pulli generari poſſunt: neque ea eſt loci in inteſtino capacitas, ut partus educare queant. Augeſcente autem puero, augeſcit etiam lumbricus in inteſtino, ab his quæ in ventriculum ingeſta ſunt,

funt, & æqualis fit in intestino, quibusdam in pubertate quibusdam posterius, quibusdam paulo prius. Et postquam intestino adæquatus est, similiter augescit, & quanto major factus fuerit, una cum stercore excernitur de intestino recto, & excidit velut cucumeris semen, sæpe vero etiam major. Quibusdam vero iter facientibus, aut laborantibus, & ventriculo calescente, deorsum descendit, ipsisque prominet ex podice inflatus, hocque facit, & de podice resecatur, aut retrocedit. Signa vero quod non pariat, sed ita habeat velut ego dico, hæc sunt. Si quis caret hominem latum lumbricum habentem, & medicamentum dederit, aut potionem, siquidem fuerit homo bene præparatus, totus rotundus, factus ad pilæ figuram exit, & homo sanus evadit. Si vero ad medicinam horreat, rejecta pars de lumbrico abrumpitur, longitudine duorum aut trium cubitorum, aut etiam longe amplior: & ubi abruptus fuerit, per multum temporis signa cum stercore non prodeunt. Postea vero augescunt. Atque hæc argumenta sunt, quod lumbricus latus, non parit, sed abrumpitur. Est autem species ipsius, qualis alba intestini rasura. Signa habet hæc. Cacat alias atque alias velut cucumeris semen; & ubi jejunus est homo, exilit ad hepar alias atque alias, & dolorem inducit: & quandoque sputa ori insiliunt, ubi ad hepar assilit, quandoque non. Quibusdam etiam vocem intercipit, si fortiter ad hepar irruit, & valde multa sputa ex ore fluunt, paulo autem post sedantur, & tormen multum in ventriculo alias atque alias oboritur. Quandoque etiam ad dorsum dolor incidit: nam & huc aliquando firmatus innititur. Hæc lumbrici lati signa sunt. Contingit & hoc. Qui animalculum hoc habet, in toto quidem tempore valde debilis fieri non potest. Ubi vero debilis factus fuerit, virtute valescit. Latus enim lumbricus partis alicujus particeps fit, ex his quæ in ventriculum ingesta sunt. Siquidem igitur curatus fuerit justo modo, sanus fieri poterit. Si vero non curetur, sua sponte non exit. Mortem tamen non inducit, sed consenescit. Atque hæc à me dicta sunt de lumbrico lato, unde nascitur, & quæ morbi ipsius signa sunt. *Hippoc. lib. 4 de morbis.*

Lumbricus qui latus appellatur, in his qui febre carent abundat, & in longis ac diuturnis enascitur morbis. Est autem latus lumbricus, si ita dicere libeat, permutatio pelliculæ intrinsecus tenuis intestina ambientis, in corpus quoddam vivum, quod continuos stomachi morsus infert, & ad cibos incorrigibilem appetitum: cæterum ea quæ accipiuntur, non succenturiata digeruntur, sed cito excernuntur. Consequitur affectos corporis gracilitas, & imbecillitas tum tarditate, assiduusque famis sensus. Quod enim vivificatum est in intestinis, ubi recens exhibitum cibum consumplit, postea ipsa solida corpora arrodit. Minimè vero fallax signum erit, si cum recrementis quædam cucurbitæ semini similia excernantur. *Aetius Tetrabib. 3 serm 1. cap. 40.*

Latus lumbricus mutatio est (ut ita dicam) adnatæ interiori intestino membranæ, in materiam animalis modo mobilem, quæ sæpe tota redditur longitudine incredibili, &c. *Ægineta lib. 4. c. 57.* Cujus reliqua parum ab Aetio differunt.

Lati vermes interdum ad tantam magnitudinem accedunt, ut universo intestino coextendantur. Constat quandoque excretos esse, qui sexdecim pedum longitudinem prope æquarent, *Alex Trallianus in Epistola de lumbricis.* Ejusdem Histor de lumbrico duodecim cubitorum, à muliere bulimia laborante, hiera picra dejecto, vide paulo ante *pag. 348 obs. med. hoc lib.*

Nascuntur intra hominem tæniæ tricenum pedum aliquando & plurium longitudine. *Plin. lib. 11. cap. 33. nat. hist.*

Lumbrici lati à Græcis Medicis κειρίαι appellantur: hoc est, instiæ, à similitudine quam ad institas habent, quâ ratione etiam ταινίαι ab iisdem vocantur, quod instar fasciarum sint lati ac longi. Cujus generis nuper unum à quodam Northusensi cive exegi longitudinis cubitorum decem, quæ pars saltem fuit dimidiata unius antea ab eodem progressi. Nam aut integri, inquit Aetius, excernuntur, ut incredibilem magnitudinis de se præbeant adspectum, aut etiam prodeunt in partes concisi. Et semel sane exoluti; non amplius secundario congregantur, id quod & ab *Hippoc.* indicatum est *lib. 4. de morbis*, quum ait, [Greek illegible]: ut non mirum videri possit, proditum esse a *Plinio lib. 11. cap. 33.* intra hominem tænias tricenum pedum, aliquando & plurium longitudine nasci. Illud potius mirum videri debet, eo Plinii loco, & multis aliis, ubi de tæniis mentionem facit, neminem hactenus, ex tot doctis viris, quibus Plinius familiarissimus fuit, animadvertisse, tineas falsò pro tæniis irrepsisse. Neque enim tineæ legendæ sunt apud Plinium, quoties de vermibus & lumbricis intra hominem dicit, sed tæniæ, voce Græcâ, quam de lato lumbrico Græcos Medicos usurpare dixi, atque adeo etiam reliquos scriptores. Sic *Constant. Cæsar lib. 12. agricult. cap. 27.* de nasturtii semine, [Greek illegible], id est, lumbricos & tænias exigit. Ita *Plin.* quoque *lib. 27. cap. 9.* de duobus felicis generibus: *pellunt interaneorum animalia, ex his tænias cum melle*; & paulo post: *maximè tænias cum scammonii pari pondere.* Longe enim diversæ res est, tinea vestium à tæniis alvi, de qua re obiter studiosos admonere volui. *Cornarius Comment. c. 2. lib. 2. Galeni de comp. med. secundum locos.*

Sunt longitudine maxima quando colligati (cucurbitini:) ita quod retulit mihi quidam se copulam quindecim pedum emisisse, *Petr. Aponens Concil. diff. 101.*

Cucurbitini lati, à seminis Cucurbitæ similitudine dicti, in plenioribus intestinis procreantur qui quandoque invicem compacti, incredibilem longitudinem 15. pedum complent, ut vidimus, atque ita in unum metiuntur animal. *Alexand. Benedictus, in proœmio lib. 22. pract.*

In Avinionis balneis quæ sunt in agro Senensi, mulierem vidimus, quæ continuis septem diebus aqua epota, quamplurimos tandem ex iis, quos Medici propterea quod cucurbitæ semina imitantur, Cucurbitinos vocant, vermes ejecit. Qui ita inter sese (dum scilicet alter alteri mordicus inhæreret) jungebantur, ut cum sua ipsi serie quatuor cubitorum longitudinem excederent, unum tantùm corpus, unum duntaxat vermem putares. *Benivenius cap. 87. de Abditis.*

Vidi & curavi olim honestum virum ab hujuscemodi verme male habentem, qui quandoque ab assumpta potione purgante, ex ano suo lati lumbrici ulnas duas aut tres extraxit, & post aliquanto tempore melius habere sibi videbatur. Pallidus autem hic erat & cibum quandoque vehementer appetebat, alio tempore fastidiebat. *Dodonæus in annot. ad cap. prædictum Benivenii.*

Latos ego Lumbricos bis terve in tota vita, sed præcipuæ magnitudinis Mirandulæ conspexi, nec sine magna spectantium admiratione. *Manardus epist. 1. lib. 3.*

Exeunt aliquando, maximè ablutis clysmate intestinis, membranosa quædam corpora, valde lata, colore exalbida, consistentia inæqualia, interaneam intestinorum superficiem repræsentantia: quæ dicere assolent Medici, esse mucos intra intestina repertos, vel mucosam pituitam, frigiditate intestinorum addensatam. Mulierculæ lectulos vermium vocant. Hæc crediderim ego portiunculas latorum vermium, quando (ut inquit Paulus) per partes excernuntur. Nec esse puto Medicum vel mediocriter exercitatum, qui hæc ali-

quando inter alvi excrementa non fuerit intuitus, nec cum magna admiratione. Sed cum toti simul excernuntur, & præsertim adhuc palpitantes (quod ego bis terve in tota vita conspexi) incredibili illa (ut idem ait Paulus) magnitudine, in magnam nos trahunt admirationem. Quod tamen raro contingit: tum quia (ut inquit Galenus) rarior est lumbrici lati generatio: tum quia (ut ait Paulus) dimissi non consistunt. Et hinc fieri puto, ut assidentes plerumque inter excrementa, nescio quid Medico ostensuri, frustra perquirant, quod tamen se prius vidisse testantur. Hæc est lati vermis effigies, Latinis Medicis hactenus incognita. Neminem enim adhuc legi, qui hunc vermem plene cognoverit. Arnaldus tantum & Benivenius veritatem, convenientibus tamen oculis, procul aspexerunt. Sed & Plinius per illam tricenum pedum tæniam, hunc ipsum latum vermem intellexit. *Idem Manardus.epist.1.lib.4.*

Ego nil aliud latum lumbricum esse existimo, quàm ut inquit Hippocrates, abrasionem veluti intestinorum albam, tota complectentem intestina, intra quam cucurbitæ semini similes animantes procreantur: & quidem vitam sensilem viventes: quæ tunc excerni videtur, cum intestinorum illa veluti abrasio alba non tota simul excernitur, sed ejus tantummodo portio: id quod sæpe licet videre: rarissime vero tota simul excernitur: frequenter per partes educitur; quæ si in excretione frangatur, tunc licet intueri lumbricos illos cucumeris semini simillimos seorsum excretos, interdum plures simul complicatos, interdum pauciores. Siquis vero totam illam abrasionem animatam viderit, sciat non abrasionem illam, id est, latum vocatum lumbricum, sed cucumeris similes animantes intra ipsum vivere. Hunc ego lumbricum miræ olim longitudinis palpitantem conspexi, & motu sese locali commoventem: quem mulier quædam in febre quotidianâ egessit, cumque illum summopere suspicerem, ejusque motus causam vestigarem: ecce tibi alter paucis ab illis diebus, qui lati lumbrici portionem effatu dignam excrevisse dixit: quam veluti mirum quid nobis ostensurus, incredibili sui cum desiderio monstravit; hæc autem portio sese commovebat: quo factum est, ut avidius motus ipsius causam vestigarem, diligentissime tandem perquirens, per ejus totam cavitatem cucumeris similium animantium seriem sese moventium, ipsi motum præstare conspexi: quæ ex ea veluti ex quodam lectulo prodibant: interdum unum, duo simul interdum complicata, plerumq; quatuor, plurave: atque eam abrasionis portionem, quæ vacua ab hujuscemodi cucurbitinis segmentis animatis erat, nullo pacto moveri, imo subsidere: quo factum est, ut latum lumbricum nihil aliud esse existimem, quam mucos intra intestina congenitos, vel mucosam pituitam intestinorum frigiditate addensatam, loricæ modo intestina introrsum ambientem: quam mulieres assidentes lectulos vermium vocant. Ex qua mucosa materia, cucurbitæ similes animantes, conceptus more, producuntur: qui â secundina membrana, intra uterum primum è semine genita, undequaque contegitur. Huic sententiæ suffragatur Avicennas his verbis: *& lati, & rotundi sunt, ac si progignantur ex ipsis viscositatibus fixis in superficie intestinorum quas comprehendit panniculus mucosus, velans eas, quasi ipsi generentur ex eo, & in ipso putrefiant.* Idem & clarius Antonius Benivenius Florentinus testatur. *Gabucinus cap. 3.comment.de.lumbricis.*

Visa est superioribus annis (anno â Christi Domini ortu 1538.) Recinæ Picentum civitate, lata tænia integra, miræ plane longitudinis, rostro veluti quodam acuto, acus piscis moræ prædita: quæ movebatur ac sese contrahebat, lumbricorum terrestrium more. Hæc supervixit in æreo vase aqua repleto, per diem ferè, non sine assidentium incredibili, ac totius Recinensium civitatis admiratione. Hanc egessit puellus, ætatis suæ annum agens secundum, ac menses quatuor. *Idem cap.13 comm.de lumbr.*

Mulier Illyrica, cum recte valeret, vermem latum longitudinis quatuor cubitorum, per os, præcedente tussicula, vivum ejecit, quem vermem ad me videndum Chirurgi attulerunt, sed emortuum jam. Erat autem vermis is admirandus, nunquam antea similis à me visus, logitudinis, ut dixi, quatuor cubitorum, lantitudinis parvæ, & forte semiunguis exigui, coloris albissimi, substantiæ intestinorum, & nescio quid spolii colubrini præ se ferentis. Nam hujus caput verrucosum erat, & album, ex quo corpus latum procedebat, & quò magis ad caudam accedebat, eo strictius evadebat; erat autem vermis hic unum tantum corpus, divisiones tamen plures habens; hujus namque lati lumbrici portiunculæ semina cucurbitæ præ se ferunt, qui intra se nihil continere, ob corpus sui lati compressionem, videtur, Cæterum mulier hæc, ut nobis retulit, non integrum extraxit per os lumbricum hunc, sed magis abruptum infima in parte, &c. *Lusitan cent.6.curat.74.*

Vidi ego, à Ludovico Collado præceptore accersitus fasciam adeo magnam, ut ferè ulnæ longitudinem attingeret, & adeo cavam, ut totam manum includeret. *Petr.Paul.Pereda.Schol. ad meth. curand. Ioan. Mich. Paschal.lib.1.cap.15.*

Nonnullis quoque contigit, ut multitudo vermium tunicam sibi contexerit extensam toto intestino, & omnino similem veri intestini, *Holler.de morb.intern. lib.1.cap.54.*

Cuidam potionem ex gratiola præscripsi, una cum aquis, protrusit latum lumbricum, qui ulnæ ferè longitudinem æquabat. *Heurnius methodi ad praxim lib.2. pag.289.* quo loco potionem exhibet.

In agro Tigurino, Concionatoris cujusdam uxor, juvenis adhuc, sed fœcunda interim, ex lumbrico lato annos circiter tres laboravit, quæ mihi monstrosi illius vermis frustum aliquando misit, (quod gratissimum fuit, prius enim non videram) ut & inspicerem, & quid illi malo depellendo idoneum esset indicarem. Frustum hoc ulnas minimum quinque longum erat. Caput, vel cauda in eo nulla, vermis totus sui simillimus, squammosus instar serpentis, nisi rectius giniculatus dicatur. Latitudinem habuit minimi digiti, colorem cinereum. Anno 1571. (quo etiam mortua est) incredibilis longitudinis unum dejecit, nam ulnas viginti superavit. Hujus satis magnam partem exsiccatam (in furno enim ut servari posset, torruerant,) vidi: quod ne fabulosum putetur, veterum testimonia afferam, quomodo & ipsi magnæ longitudinis lumbricos tales quandoque viderint, *Galenus Lib.3.Aphor.26.* Rarior autem est, inquit, lumbrici lati generatio, qui & longissimus est, & sæpe per tota extenditur intestina. *Paul.Ægineta, lib.4.cap.57.* scribit: Latus lumbricus est interaneæ succingentis intestina membranæ, in corpus quoddam instar animalis mobile (ut ita dicam) permutatio: quod per partes interdum redditur, plerunque totum simul excernitur; incredibilem longitudinis speciem exhibens. Matrona hæc bis concepit, & peperit, dum hoc morbo laboravit. Jejuna, ventris morsus molestissimos sentiebat: sumpto cibo mitiùs quidem, non tamen omnino benè habebat: atque rursus cùm morbi symptoma recrudescebat, multo opus habebat cibo. Misera diu fuit, & miserè mortua, aliis diris & gravibus morbis, priorem illum, satis gravem & ipsum, excipientibus. Intestinorum enim difficultate, mox etiam hydrope correpta interiit. Præter convenientem victus rationem, in qua spei multum positum erat, tum ad curationem, tum ad præservationem, ab initio Rufi catapotia, quibus in peste quoque utimur, & theriacam per intervalla ei laudaveram: ali-quan-

quando pharmacum quod intestina expurgaret. Verum nihil illam juvit, sed morbus subinde gravior factus est, ita ut quemadmodum dixi, aliis pessimis & lethalibus morbis accedentibus, mortua sit. Si quod Paul. Ægineta scribit, verum sit, interiorem intestinorum tunicam in hoc animal permutari, mirum non est dysenteriam inde subsequi. *Thadd. Dunus, cap.15. miscel.med.*

Ut inter reliqua lumbricorum genera latus rarius observatur, ita etiam rarissimum omnium eundem non per alvum, sed magna pectoris coangustatione, nec nisi summo suffocationis periculo, prius in glomum convolutum ovi magnitudine vomitu per os excludi. Id quod mihi semel atque iterum videre contigit in Cæmentarii cujusdam uxorcula, formosi quidem, sed prostitutæ libidinis: quæ eundem recens exclusum, & in glomum adhuc convolutum, palpitantemque ad me detulit, qui me præsenti explicatus, tres ulnas æquabat longitudine, forma aliàs, qualem exactè Thaddæus Dunus, paulo ante, illustri exemplo descripsit. Consilium dedi, quandoquidem aliquoties huic periculo, & fœditati obnoxia fuisset, cum primum circa os ventriculi erosiones, & angustias sentiret, continuo Theriacam aceto remissam biberet, cujus vi eodem à ventriculo ad intestina propulso, minori cum periculo & fœditate, superdato ex Filicis radice pulvisculo per alvum propelleretur, eventu consilium meum approbante.

Latum quinetiam lumbricum, temerarius meus Pharmacopæus, exhibita arcis vicinæ excubitori vitrioli drachmâ immensæ quidem longitudinis expulit; at sævissimis symptomatis & torminibus tortum, quæ eundem ad mortem prope adegerunt.

In consanguinea mea Catharina annorum circiter viginti duorum, mensibus non satis respondentibus & Bulimia laborante, lati lumbrici frusta per alvum aliquoties excreta notavi. Unde illa nonnunquam aliquousque ex ano propendentia, manu propria evellere coacta est, donec medicamentis adjuta, ab hoc malo liberaretur, & menses promoverentur.

Quidam alius, Senatorii ordinis, vir robustus & voracissimus, mea opera, usu Diaturbith. cum Rhabar. usitato, & Catapotus ad id à me præscriptis, continuato horum omnium usu, tandem à lumbrico lato convaluit. *Schenckius*,

Tinea, vermis duorum cubitorum, per sedem & os rejicitur. Est autem albus, multis suis partibus veluti seminibus cucurbitæ comparatus, in lateribus serratus capite parvo & longo, & cauda brevi. Illa, quæ rejiciuntur, ut semina cucurbitæ, sunt partes hujus. Cum essem in castris Perpinianis, uxor alicujus militis post usum alliorum rejecit unum duorum cubitorum, quem siccatum servavi: scolopendram in corporis scissuris refert, sine oculis, haud aliquibus partibus distinctus erat. Appellatur Tinea, quod veluti Tinea marina albus est, & longus: & Latus à latitudine dicitur. Omnes alii rotundi sunt, hic latus & tenuis. *Rondeletius lib.de dignosc. morb.cap.17.*

Mirabile visum Arelatæ an. 1561, mensis Februarii die decima sexta: Petrus Ratonus vinitor, ad Divi Luciani fanum inhabitans, cum febri continente laboraret, essetque illi missus inter initia sanguis: cum vehementi pondere in ventre percepto gravari se supra modum affirmaret, duritiesque aliquanta in ventre ad tactum perciperetur, egoque ad curam illius essem vocatus: quo die illi à me dejectorium pharmacum datum fuit, membranam ejecit quandam, tenuem, valde longam pulmorum vigintiq; longitudinis: & paulo post alteram palmorum octo longitudinis, quæ ambæ incisuris & sectionibus laciniatis, certis intervallis proportione ac mensura servatis, constabant. Erant re vera membranosæ substantiæ quædam tenues, striatæ, colore ex albo in luteum inclinantes, molles, & tractabiles: quibus ejectis, mansit æger sine sensu, pulsibus ac viribus destitutus: tandem congruis præsidiis adjutus, curatur integre nutu Dei. Visum à me, & Ludovico Laurentio Medico, à bona fide Bruneto, & Ioanne Gerardo pharmacopœis quos in hoc de industria asciveram, ut rem miram & eventu raram perspicerent, testesque oculati esse possent. *Valleriola lib.1.observat.9.*

Vermes excreti pluribus tæniæ similitudine, qualem & nos studiosis ostendimus, ad 12. aut 13. pedum longitudinem *Gemma.*

Memini me non semel lumbricos tredecim cubitorum expulisse, *Gesnerus lib.3. Epist.ad Fabricium, pag. 90.b.*

Nobilis quædam matrona ex Peru rediens, mihi asseruit, se nobili cuidam viro in Peru, qui continuè ægrotabat, singulis diebus manè verbenæ succum saccharo permistum, ut sumeret, persuasisse: illum deinde plurimos lumbricos rejecisse longos, tenues, atque inter cæteros unum albi cinguli instar longissimum, & tum demum integram valetudinem recepisse. *Nicol. Monardes lib.3. simpl.medicam. ex novo orbe delatorum, cap.de verbena.*

Lucas Farel. Sereniss. Principis Matthiæ Archiducis Austriæ. &c. coquus, qui primum apud D. Mariam Hungariæ Reginam, deinde apud Margaretham Parmensem Ducem in simili ministerio fuerat: singulis interdum annis, nonnunquam semestribus, vel trimestribus intervallis, per anum ejecit tenuem quandam, lentamque materiam, angusti cinguli instar oblongam, candidam, & crispam; non eam quidem continuam & integram, sed quam per fragmenta sex duodecim atque etiam quindecim ulnas longa eximere cogitur. Solet vero ante ea symptomata, plerunque gravem in pectore sub dextra mamilla dolorem perpeti, quem ut levet, aggregativis catapotiis corpus purgat, eamque, quam dixi materiam excernit, tum demum morbo liberatur. Is vero quoniam plerumque tanta capitis gravedine afficitur, ut domo egredi, aut quoquam prodire nequeat, ex quorundam consilio verbenæ radicem collio appensam gestat. *Cr...ius in Scholiis ad capitatum.*

Visus est mihi qui e muliere prodierat serpenti similis hexapodem longus, quod mirum videri non debet, cum à veteribus notatum sit visos sibi vermes tam longos quanta est omnium intestinorum longitudo, id est, quanta est humani corporis longitudo septies sumpta. *Pareus lib.19 cap.4.*

Vermis genus est exitiosum, à bile natum, vulgaria lumbricos necantia medicamenta nontantum eludens verum etiam in nutrimentum suum convertens. Cujus magnitudo & longitudo novendecim circiter pedum Tiguri in curia expressa conspicitur per Thomam Gibsum, ab ejus civitatis Ecclesiaste depulsum. Qui huic obnoxii sunt, subinde lactis & papaveris esu afficiuntur alias minime quieti futuri. *Barthol. Carrichterus.*

De tæniarum ejectarum longitudine, quæ a quibusdam scriptoribus narrata sunt, quibusdam vix credibilia videntur. Itaque quæ nos in his observavimus, haud gravatim aliis etiam communicabimus. Ter contigit ut purgantibus remediis tænias ex fœminarum intestinis educeremus: ac cum fortè harum unam, eo tempore, quo tænia educta esset, accepissem metiendam ejus eductæ longitudinem esse existimavi. Itaque maritus ejus fœminæ me præsente, cum eum lumbricum in longitudinem extendisset adæquavit ulnas Eichstadianas octodecim, quarum singulæ duos pedes & dimidium constituunt. Reliquæ duæ alias ejectæ eam longitudinem non attigerunt. Cæterum has tænias præcessisse diuturnos ventris dolores animadverti, qui subinde in lumbos & ad Ischiadis os detumberent. Ad expellendum verò hoc genus lumbricorum, radicem elulæ efficacem esse, siquidem cum

aliis purgantibus misceatur, est expertum. *D. D. Iacobus O Ethæus lib. observat. propriarum.*

Nos in puella quatuor annorum, tænias vivas aliquot vicibus rejectas conspeximus, quæ si commensuratæ fuissent, viginti ulnarum longitudinem facile exuperassent? ac semper rejecta quadam de hoc lumbrico lato portione, veluti arena à magno calculo abrupta, pondere quasi relevata, alacrior facta, melius habuit. *Alexander Camerarius, thesi trigesima disputationis cui præfuit Georgius Hamberger, Tubingæ, anno* 1574.

Ante triennium, plusve, servivit apud primarium rusticum Berbergæ (vico quodam, qui Badensium, Hochbergensium, Badenvilanorum atque Rotelanorum; &c. Marchionum imperio paret) Maternum *Karrer*, quem vulgo *Mejer* vocant, &c. ancilla tredecim vel quatuordecim annorum (quæ, ut audio, adhuc hodie superstes, eidem constanter famulatur.) Illa nulla adversâ valetudine utens, & vocationis labores faciens, lumbricũ quatuordecim circiter pedes longum egessit. Res videbatur mira, adeò. ut nobilissima fœmina Claudina ab Habsperg, &c. Habspurgi Archipræfecti Badenuilani conjunx, Medicinæ studiosissima matrona, novitate rei adducta, & virginem rusticam sibi sisti & lumbricum coram aspectandum ostendi curaverit. *Ioan: Iacob. VVeckerus de observat. puopriis,*

Mulier quædam 35. annorum, in valle Gregoriana, præterita æstate gravibus vexabatur torminibus, cum nausea, vomitu, appetitus prostratione, inquietudine, siti, & aliis id genus symptomatibus. Qua de causa suum ad me misit maritum, una cum lotio, ut saluti suæ consulerem. Ego vero cum partim ex urinæ inspectione, partim ex mariti relatione, eam colica passione laborare conjicerem, pulveris radicis mechoacæ drachmam unam præbui: cum vino absinthiaco sumeret: quo sumpto, per alvum aquosa saltem quædam dejecit verum inde commodum nullum sensit. Redit ad me maritus, aliud petens remedium. Fortiori opus esse dixi. Quod cum peteret, diastibii nostri tabulati drachmam unam semis exhibui: cujus assumptione lumbricum 18. pedes longum, una cum multis & fœdissimis excrementis excrevit, & statim à torminibus fuit liberata. Erat autem vermis (sicut ipse mihi ostendebat) tenuis valde inanis, non ad amussim teres, crassitudinis lumbrici terrestris, coloris albi. Hunc in tenuibus intestinis generatum fuisse existimarim. Sed hæc propter raram lumbrici longitudinem. *Idem VVeckerus de observat. propriis.*

In Nosodochio curavi aperiendum corpus puellæ, quæ per multos dies conquesta erat de hypochondrio dextro: rejecerat tæniæ vermis longas partes, sæpius purgata, additis vermes expellentibus, unde partes rejectæ fuerant. In corpore, pulmonis sinistra pars extenuata, thoraci adhærens: in abdomine, copiosum serum renes amplissimi, magnitudine admodum excedentes. Hepar amplum, lien nimis magnus & mali coloris: in intestinis copia vermis tæniæ deprehensa. *CL. V. Ioan. Bauh. de observat. propriis.*

Ante annos 12. convenit me paupercula mulier ex pago *Zollicken*, Tiguro distante horæ unius itinere, ad lacum. Petebat consilium pro puella, quam adhuc lactabat, doloribus ventris, uti ipsa conjiciebat, ex continuo ejulatu, vexata, quæ & atrophia laborabat, licet avide & lac sugeret, & cibum ingereret. Ex quibus circumstantiis, & aliis, vermes eam habere deprehendi: proinde quia paupercula erat, pro re nata folia sennæ aceto macerata & pulverizata adhibenda esse consului. Postridie rediens, attulit in pelve vermem latum, album, cucurbitinum, trium ulnarum cum octava ejus parte longum, internodiis certis, & nigris maculis distinctum. Et licet nihil novum mihi videretur, cucurbitinos vermes generari posse in hominibus tamen, quia à me prius non essent conspecti, sum delectatus. Die ab eo tertio postea alium attulit, cujus longitudo erat ulna una & paulo minus dimidia, ejusdem figuræ & latitudinis, quæ nimirum pars fuit prioris: melius inde puella habere & nutriri cœpit. *Casparus, VVolphius de Observat. propriis.*

Lumbricos latos quos vocant, quadraginta pedes plus minusve longos, rejectos tanto impetu, ut intestina omnia simul profundere se crederent patientes, aliquoties vidi. Hi nullam in se cavitatem habent, sed ex una tantum crassa, alba, mucosaque membrana constantes, nigris maculis transversim distinguuntur, nec motum ullum edunt. Ex quibus non viva esse hæc animalia, præsertim cum non teretium lumbricorum modo, titillationes rosionesve moveant, sed ligulas fasciasve membraneas ex chylo genitas, cum multa ejusmodi corpora quæ nutriuntur & crescunt, tum hac, tum alia forma, non solum in hominis intestinis, sed aliis quoque locis, uti & in reliquis quoque animalibus nata, quæ tamen animalia non sunt, sæpe inveniantur, primum conjecturari & asseverare cœpi. *V. C L. Felix Platerus. de Observationibus propriis.*

Joannes Barbitonsor Patavinus, qui artem Mantuæ exercet, in tonstrina aureo pepone insignita, Anno 1556. circa primam autumni partem, duabus tertianis nothis correptus est, & cum inter alia sympomata maxime stomachi supinitate vexaretur, alvus sponte soluta est, & præter multa liquida, & corrupta, longam seriem vermium cucurbitinorum invicem cohærentium egessit: putarant verò astantes, ipsequemet vittam esse quandam, sive ex illis digitalibus, & sericis fasciolis aliquam, quibus nostrates mulieres crines subnectunt, & circumligant, ac variis modis exornant: neque sanè illis erat absimilis, namque longitudine septem cubitos æquabat, figura depressa, & digitali latitudine, colore albo, ut facile quivis cum illis errare potuisset, nisi quod quibusdam lineis, quæ sesquidigitum distabant, erat notata, & circa lineas parum se colligebat: erant tot cucurbitini vermes, qui se invicem excipiebant, quot lineæ conspiciebantur. *Marcell. Donat. Historiar. Mirab. libro quarto, capite vigesimo sexto.*

Ex literis Clariss. Viri, & Medici præstantiss. D. Ioannis Rubingeri πολιατρῳ Egræ in Nariscis, ad Clarissimum Virum, Ioan. Camerarium Medicum.

Ἑλμινθα πλατεῖαν longitudine novem pedum, quales Hollerius ac Valeriola Arelate vidisse asserunt, per me à quodam expulsam, malim te ex literis adjunctis fide digni viri cognoscere, quam ex meipso narrante. *Plinius lib. 11. cap. 33. scribit*: visos esse interdum hujusmodi lumbricos latos, longitudinis tricenorum pedum atque etiam plurium. Ex recentioribus præceptor noster *Hieronymus Mercurialis, de morbis pueror. lib. 3, cap. 7.* cui facile crediderim, refert, latum lumbricum interdum longissimum esse, ita ut duodecim pedum mensuram excedat: Nasci autem colorum diversitatem quæ in hoc genere vermium fieri potest, & propter diversitatem ciborum corruptorum, quibus vescuntur homines, & propter cruditates perpetuas. Verùm, qnod mihi mirum contigit, propter substantiæ totius & causæ diversitatem, quæ Aëtii & Pauli opinionem revellere videtur, quorum uti que statuunt, hujusmodi latum lumbricum nihil aliud esse, nisi membranam intestinorum interiorum, conversam in figuram animalis, ob cujus ex substantia erosionem hactenus vix superstes mansisset æger, sed hunc non modo vivere et sua curare, sed salubriter agere meis oculis nuper ipsemet perspexi; imò quod instar Cæciliæ, novum quoddam serpentis corpus in ore gestare visus fuerit, ipse lumbricus alvo ejectus, id nondum legere apud quemvis memini, quamvis *Manardus lib. 4. Epist.*

Med.

Med. referat se audivisse à quadam muliere, quæ dicebat se lumbricum latum ejecisse, in quo alii vermes inerant. Hæc ille.

Littera vero ad D. Rubingerum scripta, & è Germanico translata, sic habent.

Spectabilis & Doctissime Vir. Scripsi ante annos 7. tuæ Excellentiæ de Parochiali quodam meo subdito, viro ægroto & pastore bubulo misello: cumque super illius morbo requisivi consilium. Commodum verò & præter spem omnium, Deo fortunante, accidit, ut de consilio tuo administratis medicamentis, vermis horrendus & teter per inferiora sit ejectus; qui ut ex referentium fide habeo, pedes novem viriles usq; longus, cauda aspera, ore Crecilliam referens, cætera tuscus visus est. Hunc vero priusquam a domesticis inspiceretur confestim igni concremaverat: cui equidem hominis facto non parum succenseo, quod nihil æquè optaverim, quam ut tuæ Excell. fuisset oblatus. Datum Wurz, 6. Novembr. 1596.

Michael Schifferdecker, Parochus ibidem.

Ante paucos dies in *Endigen*, oppidulo non longè à Friburgo distante, vir quidam per alvum excrevit tæniam vel lumbricum latum, longitudinis sex vel septem dodrantum, cumque adhuc vivere observatum est. A cive ejusdem oppiduli, *Moscus Medicus Amicus.*

Affinis meus, D. Martinus Gottravu, vir prudentissimus, & Quæstor noster integerrimus, cum à me præcautionis gratia, in podagra, cui obnoxius est, ne corriperetur, autumni & veris tempore purgaretur: vermem seu lumbricum sex ulnarum vel octo cubitorum longitudine excrevit: quo viso, mirabar valde, quod multi recentiores Medici, in Plinio reprehendendo, tam leves & temerarii fuerint, quod & ipse de lumbrico insignis longitudinis, quasi inaudita quædam commemoraverit. *V. Cl. Petrus Quentzius de Observ. suis.*

Quidam expilulis assumptis, vermem longitudinis quatuor pedum per inferiora ejecit: magnum helminthem Galeni, hunc dum vidi, existimavi. *De Clarissimi Medici Claudii à S. Mauritio Observationibus.*

† Plura vermis prodigiosæ longitudinis, lati, & cucurbitini dicti, exempla vid. apud. *Hildan. Cent. 2. Obs. 72. Horst. Epist. sect. 18. fol. 498. Ioh. Colle. fol 195. Samuleh. Cent. 1. obs. 35. Zacut. de P. P. Med. Hist. l. 2. obs 11. Tulp. l. 2. obs. c. 42. Nicol. Fontan. Exempl. 6. fol. 25. Drawvviz. de Scorb. fol. 125. Panarol. pent. 5. obs. 41. Bartholet. de respirat l. 4. c. 23.*

ASCARIDES.

Observatio I.

Ascarides cuidam non tantum rectum intestinum & anum, verum etiam nates & femora fœdarunt.

Animadverti interdum Ascarides ab ano pruritu quodam emergere, hincque in femora natesque quoquoversum serpere. *Fernelius, lib. 6. cap. 10. Patholog.*

Observatio II.

Ascaridibus in ano latentibus, frequenti rosione ulcus inibi excitatum: crescente malo Epilepsia provocata quæ ulceris consolidatione depulsa est.

Cum Anno millesimo, quingentesimo, nonagesimo primo Italia egressus, Pragæ, Rudolpho II. Imperatori Augustissimo, primos ingenii fœtus, duce ac luce Clarissimo Christophoro Guarignonio, Cæsaris protomedico, litarem; dies aliquos post cum reliquis ad aulici primarii filium advocor. Reliqui bis hunc ante accessum meum convelli spectarunt: adeo brevi & frequenti convulsione, nobis præsentibus, corripiebatur, ut per consensum id fieri, & vel lumbricos os stomachi impetere, vel è chylo corrupto, malignum in cerebrum vaporem exspirari, omnes consentiremus. At quicquid moliebamur, circa vermes expellendos & enecandos, omnia frustra. Iubeo tandem, rogata ab aliis venia, infantem fasciis solvi, intueor anum is nutricum incuria non bene ab excrementis expurgatus & urinæ acrimonia irritatus, ulcus ascaridibus plenum contraxerat, unde nil mirum si cor putrido vapore læsum, assidueque Sphincterem lancinantibus vermibus, sensus consortio, in consensum convocaretur cerebrum. Deliberatione itaque habita, & reliquis sic annuentibus, ignito ferro caute ulcus cum animalculis exuro exspectatoq; escharæ casu, carne cavum repleo, superficiem cute claudo, atque sic Epilepsia puerum libero, *De Observ. Cl. V. Joannis Jessensi à Jessen.*

† Adde *Bened. Sylvatic. Cent. B. consil. 10. pag. 330.*

DE MONSTROSIS, ET A COMMUNI forma prorsus evariantibus.

Observatio I.

Vermis longitudinis octo pedum cornutus, anatis rostro, post sævissimos ventris dolores, pharmaco expulsus.

Contigit ante annos quinque, ut retulerunt fide digni in Insula prope Malecum, rusticum quendam post continuum ventris dolorem, & sumptam aliquando adversus id mali theriacam, vermem excrevisse octo pedum longitudine, & digiti unius, quasi cornuto ore, non admodum dissimili anatis rostro. Sæpius item visuntur variæ formæ lumbrici ore rejici. *V. Wierus lib. 4. cap. 16. de Præstig. Dæmonum.*

Observatio II.

Fera, lacerti forma hirsuta, quadrupes, viridis, viva è corpore propulsa.

Sunt vermes figura inter se admodum differentes, ut ille quem à potione hieræ picræ dejecit Canonicus Antonianus, qui colico dolore torquebatur. Erat viridis, figurà lacerti; sed crassior, hirsutusque, & pedibus quatuor innixus, brevi tempore à propulsa fera obiit Canonicus: Contrà illa menses aliquot vixit in vitrea phiala aquæ plena. *Montuus lib. 4. c. 19. Anasc. morb.*

Observatio III.

Non absimilis Historia alia.

Nuper viduæ, cui nomen est *Seytzen*, Ratisbonensi pauperculæ homini, anorexia perdiu, tussi item & asthmate, cardialgia & dolore capitis laboranti, me aliisque Medicis incassum curantibus, tandem extractum Turbith exhibeo, quod dejectis aliquot vitiosis excrementis, Lacertum vivum, ægra nihil hujusmodi suspicante, alvo expulit: desinentibus jam commemoratis symptomatis, & ægrotante DEI benedictione singulari, usuque vini subl. absynthiaci post lacerti excretionem sorbillandi, pristinæ sanitati restituta fuit.

Prætermittam jam ranarum colluviem, mense Majo ex Paulo Fischero, celebris Cœnobii Emeramini scholas frequentante, expurgatam, qui cruciatu maximorum ventriculi dolorum pene confectus, DEI singulari clementia & gratia restitutus, jam belle vivit. *Mart. Ruland. Fil. in demonstr. Iudicii de dente aureo, adversus Resp. Ioan. Ingolstetteri Norimb.*

Observatio IV.

Senex quidam lumbricum exclusit nigrum, pilosum, quinquepedalem, crassitie harundinis.

In Urbe Roma præterito anno, quidam ætate jam ingravescente constitutus, cùm multis diebus ma-

ximis torminibus discruciaretur, lumbricum tandem alvo deposuit, nigrum, pilisque refertum, longitudine pedum quinque, magnitudine qualis est harundo. *Gabucinius Comm. de Lumbricis cap.13.*

Observatio V.

Serpens alvo expulsus.

MUliercula circa Kilchofium, vicinum Friburgo Brisgoiæ pagum, diris sæpe ventris torminibus torta, medicamentis adhibitis nihil proficientibus, Judæi plebeii consilio, Loxiæ avis, vulgò Curvi rostri, & Germani *Creutzvogel* dicti, stercus sumpsit; factum ut ab eadem serpentem, (fortassis lumbricum latum) alvo expulerit. *Ex Acroamate, Schenckius Filius.*

Observatio VI.

Anguilla in colo genita, atque per sedem excreta.

UNum præ cæteris nunc in mentem venit, quod in puella quadam nobis vicina, ætatis annorum 14. sedulò est animadversum. Ea hoc anno 1571. in Januario, post inexplicabiles ventris cruciatûs, & tormina sub hypochondrio dextro, vivam anguillam, cubiti longitudine, inter alvi excrementa dejecit. Gestârat illam, velut fœtum per novem menses, suis inclusam propriis involucris, ut ex sequentibus satis apparuit. Nam & membranas formæ prodigiosæ post excrevit, & liquores diversissimos, quantitatis incredibilis, omne miraculum superantes, imo & lapides, & ligna, & ossa, & pilos omnis generis. *Gemma lib.2.cap.2.Cosmocrit.*

Observatio VII.

Lumbricus hirsutus, pedalis crassus, cauda bifurcata, Indi Medici consilio, verbenæ sumpto succo, dejectus; ex quo nobilis matrona, post multorum annorum adversam valetudinem, restituta.

NObilis quædam Matrona ex Peru rediens, mihi asservit, se multis annis ægram fuisse, cumque plurimorum Medicorum opera usa fuisse, Indum tandem quendam accessisse, qui in plantarum scientia celebris habebatur, quique inter Indos Medicum agebat, & verbenæ succum depuratum illi propinasse, à cujùs usu post paucos dies lumbricum ejecisset (colubrum ipsa nuncupabat) hirsutum, pede lòngiorem, cauda bifida, deinde omnino convaluisse. *Nic. Monardes, lib.3. de Simpl. medicam. ex novo orbe delat. cap. de Verbena.*

† Vid. etiam de verme hirsuto macrocephalo, *Borell. Cent.2. obs.70.*

Observatio VIII.

Cardialgia annis aliquot vexatus quidam, per vomitum projecto una cum pituita lumbrico palmari, capite rubro, lævi, pisiformi lanuginoso, cauda lunata quadri pede, liberatus.

JOannes quidam Faber Lignarius, annum agens quadragesimum, cum cordis dolore fere perpetuo duobus jam annis graviter urgeretur, ac propterea quòd eo sæpius in mortis discrimen adductus fuerat, peritissimos quosque nostri seculi Medicos, sed frustra consuluisset: tandem ad nos venit, oratum, ut siquo modo possem, tanto malo succurrerem. Movit me, fateor, cum res ipsa, quæ satis per se miranda videbatur: tum vel maxime viri lachrymæ, ac nimium miserabilis obsecratio. Cœpi itaque mecum cogitare, an id forte ex malo habitu ventriculi, seu cordis, sive ille calidus frigidusve esset, an siccus, simplex aut mixtus; Sed horum nullus certis indiciis ostendebatur. Cordis enim natura nobilis præstansque, tanto tempore hujuscemodi injuriam non tolerasset: cum nullum ægritudinis genus imprimi in corde possit, quin hominem ad festinam mortem deducat. Opinanti igitur mihi malignam aliquam & noxiam materiam in ventriculo detineri, quæ, quod vicinus locus sit cordi, ad ejus cervicem ascendens hominem afflictaret, visum est eám quoquo modo propellere. Quare medicamento vomitionem fieri jubeo. Eo etsi corrupta putrens materia expellitur, non tamen dolor remittitur. Consulo igitur ut iterum vomitum experiatur, quem nihilo secius una intermissa diecula validiorem exhibeo. Expulsaque eo est crassior pituita, & cum ea vermis longitudinis digitorum quatuor, satis plenior, capite rubro, lævi, rotundo, quod pisi magnitudinem non excederet: cætero corpore lanugine quadam contecto, cauda furcata ad similitudinem novæ lunæ: pedibus nixus quatuor, duobus in dexteriorem, totidem in sinisteriorem partem coaptatis. Admiratus vermis formam, Medicis eruditioribus ostendo. Nullum invenio, qui monstrum simile vidisse se unquam fateretur. Aderat tamen senior quidam, sed medicæ artis imperitus, qui testatus est similem se vidisse vermem vomitu quoque propulsum ab Alexandro quodam Cœnobita: qui statim, ut ille ajebat, projecto eo mortuus est. Vocitabat autem hoc monstrum cordis vermem: at contrà æger ille noster, ut primùm vermem ipsum evomuit, ad pristinam reversus est sanitatem. *Benevenius de Abditis cap.2.*

† Monstrosi vermis, qui diuturni morbi, & denique mortis causa fuerat, meminit *Rhodius Cent.3. observ.66.* Conf. quoque *Salmuth. Cent.2. obs.7. & Cent.3. obs.19.* Lumbricos rostratos observavit *Panarol. pent.5. observ.13.*

Observatio IX.

In febre biliosa cum Cardiaca, patricius quidam vermem evomuit palmaris longitudinis, corniculatum centipedem.

TEstatus est pluries Antonius Capriana, Urbis nostræ Medicus, Laurentium Zaffardum, Patricium Mantuanum, febre biliosa valdè molestâ, nausea, & ex oris ventriculi consensu Cardiacâ clamosâ laborantem, evomuisse vermem, qui per septem horas supervixit, longitudinis unius palmi, bina cornua flexibilia habentem, & centum pedes utrinque, quibus miro ordine progrediebatur: erat autem coloris subrubri, non corporis teretis, sed inferiùs depressi. *Marcell. Donat. Hist. Mirab. lib.4. cap.26.*

Observatio X.

Intra horæ spatium quadraginta vermes excreti, ex quibus unus niger, pilosus, biceps, dodrantalis ejectus.

GAbriel Fallopius, medicamento quodam celebri à se recensito, Paduæ Bonifacii Coci filiolum, sex propè horis veluti mortuum decumbentem, & vita (uti putabatur) omni propè exutum, restituit. Etenim ex quo puellus medicamenti ope revocatus fuit, intra horæ spatium quadraginta vermes excrevit. Inter quos unus niger, pilosus, biceps, dodrantalis longitudinis propulsus est, qui triduum supervixit. *Ex libro Secretorum Fallopio ascripto.*

Observatio XI.

Inter alios, Novempedalis vermis unus per inferiora ejectus.

MUlieri conquerenti de dolore ventris maximo, infusionem Zedoariæ in vino albo præbui ad scrup. iiij. quæ ex eo potu multos vermes ejecit, & inter cæteros unum, qui novem pedibus gradiebatur, qui per inferiora ejectus è pelvi prosiliit, humi saltans, metum mulieri incutiens. *De Clariss. Vir. Claudii à S. Mauritio Observat.*

† Millepedam vermem in aure annotavit *Ruland. Cent.10. cur.82.*

Ob-

Observatio XII.

Scarabei genus cornutum per alvum excretum.

NUper per remedia quæ jam darem pleuriticæ anui, decoctionem fœnigræci meam & parum oxymelitis &c. ea melius habere cœpit, & per alvum dejecit scarabæi genus nigrum, longis pedibus, & cornibus quoque longis & flexibilibus, articulatis, undique plenum pure, vivum, longitudine duorum articulorum digiti: prius autem aliquandiu in ventre nescio quid inquietum & vellicans sentire se querebatur. *Gesnerus lib. 3. Epist. pag 94. Et ejusdem operis lib. 1 pag. 22.*

Observatio XIII.

Vermes erucis similes, breviores, multipedes, vivi excreti.

MEmini puellam 9 annorum, ab assumpto vermes pellente medicamento, non lumbricis, sed erucis similes vermes rejecisse, aliquanto tamen breviores multipedes, & quidem adhuc viventes. *Dodonæus in Annotat. ad cap. 58. Benivenius de Abditis.*

† Adde *Borell. Cent. 3 obs. 18. & 12.*

† Quin immò etiam in venis vermes deprehendi testatur *Rhodius Cent. 3 obs. 61* meminit quoque vermiculorum in sanguine genitorum, ac venæsectione extractorum *Riolan. Enchirid. Anat. pag. 147.*

REMEDIA NOVA ET RARA.

Observatio I.

Ad Lumbricos praeclarum & novum remedium, veteribus incognitum, ac de experimento certissimum.

COrallinam (muscum marinum plerisque creditum) circumforanei in pulverem contritam, in plateis venditant, ad puerorum vermes necandos, mirisque laudibus efferunt. Quam rem mirum in ceteris præstat medicamentis, siquidem non modo interficit lumbricos, sed eos quoque eadem die expellit, magna sæpe cum astantium admiratione, quod quandoque visus sit puer, qui ex assumpta hujus pulveris drachma centum vermes excreverit. *Petr. Andr. Matthiolus.*

Quam Corallinam vocamus, & in frequenti usu pro puerorum vermibus est, à Dioscoride, Galeno, & aliis muscus marinus nuncupatur: sed hanc vim ignorarunt antiquiores, quod vermes interficiat, quam posteriores ita esse comprobarunt, & amara est, nunc tota Græcia ea pro vermibus utitur. Imo qui per plateas & vicos contritam Corallinam vendunt, ita fere clamantes audias, [illegible], ac si dixerint vermes interficiens, quamvis de vulgari suo idiomate verba in i potius finiant, dicentes: [illegible]: mulieres pro vermibus puerorum vili pretio emunt. *Ant. Musa Brassavolus in examine Simpl.*

Idem Musa scribit, senem annorum octuaginta duo, in extremis positum accidentibus quæ verminulosis pueris accidunt, & cum gravi halitu, qualis pueris esse solet, 500. vermes excrevisse, medicamento è Scordio & Corallina.

Muscus maris qui à Dioscoride describitur, ex herba censeri debet, aut fruticosa concretio, aut villosa congeries, tenuibus festucis cauliculis exilibus, ima parte lignosis, folliculis capillaceis, crispis ac cirratis, colore incano ac cinericeo, vetustate rubicundo, odore ut abrotoni, aut absinthii marini, cum gravitate jucundo: Verminosis, & qui lumbricis infestantur, efficax & præsentanea, redacta in pulverem herba, eaque denarii aut drachmæ unius pondere ex vino exhibita: est enim pari effectu cum absinthio Seriphio seu marino illique affinis & cognata, ubi primum emergit & emicat, si numerosa folia, ac fruticantes cauliculos, si concinnatas cirratasque fimbrias spectes. Corallinam circumforanei vocant, quoniam Corallio, qui in mari Ligustico, aliisq; littoribus retibus subducitur, adhærescat atque implicata sit. *Levin. Lemnius.*

Nullam esse medicinam, quæ communiter omnibus lumbricis enecandis conveniat, nullumque esse magis præsentaneum remedium quàm Corallinam vocatam, quæ est Muscus marinus. hac enim in pulvere utuntur Medici isti foranei, & miracula faciunt: adeò ut viderim incredibilem copiam lumbricorum interdum dejectam hoc solo medicamento. *Mercurialis de morb. puer. lib. 3. cap. 10.*

Observatio II.

Ad puerorum vermes remedium aliud rarum.

CUm Argentum vivum nulla alia lethifera facultate (ut Dioscorides inquit) interimat, quàm quod suo ingenti pondere intestina laceret, nihil sanè verendum videtur, minimam ejus quantitatem id moliri posse unquam, præsertim cum sua gravitate ac sphærica forma facilè e corpore per interiora elabatur. Idcirco mirari non debemus, si Brassavolus tam clarus ætatis nostræ Medicus, ad necandos interaneorum vermes, dari pueris, argentum vivum nullo incommodo scriptum reliquit, & eo tam feliciter usus sit alter quidam doctissimus Medicus Patavinus, quanquam parandi, dandique rationem neminem unquam docere voluit. Atqui ego, etsi hoc medicamento nunquam sum usus, vidi tamen dari sæpe illud scrupuli vel sesquidrachmæ pondere, à Goritiensibus obstetricibus, ægrè parturientibus mulieribus, nullo prorsus incommodo sed felici semper eventu. Datur vivum non extinctum, ut quidam putant. Quod enim extinctum est, ventriculo nocet, & intestinis, & sæva excitat symptomata. Lavandum tamen prius est acerrimo aceto cum sale nasto mox tenui corio excipiendum, manibusque tamdiu premendum: quousque per corii meatus exsudat. Sic enim purgant, qui eo uti volunt *Matthiolus in Epistolarum lib. 4 in Epistola ad Stephanum Laurentium, Medicum Cæsareum: Et Brassavolus in Exam. Simplicium.*

† Qua ratione vermes, in corde qui nascuntur hominemque occidunt expelli possint? vide apud *Ioh. Wolf Lect. Memorab. Tom 2 p. 398.* Plura ad vermes remedia vide apud *Camerar. Syllog. memor. Cent. 8. part. 10. Cent. 9. p 23. Cent. 12. p. 91 & 92. & 93* Oleum contra vermes externum describit *Bartho in. Cent. 6. hist. 67* & myrmecus conveniens remedium *Panarol. pent. 2. obs. 42.*

DE INTESTINO RECTO.

Observatio I.

Recti intestini ob calculum relaxatio, cum urina impedita.

PUella quinque annorum, relaxatione intestini recti, ob nixum in urinando, laboravit, qui dependere videbatur à calculo, fuerat enim sæpius obnoxia urinæ stillicidio & suppressioni, doloribus perinæi accedentibus. Die 3. Febr calculum excidit Pier. Franc, Lithotomus. magnitudinis erat articuli pollicis, asper. *Ioan. Bauh. de Observ. propr.*

Observatio II.

Abscessus in recto intestino natus interdum in fistulam abit, quæ si callum contraxerit, nonnunquam pus transmittit, & in vesicam penetrat; ex qua (dictu mirum) crepitus è pudendo non minùs quam alias e podice, mictionis tempore redduntur, sæpe etiam fæcis aliquid urinæ permistum excernitur.

ABscessus ani è phlegmone relinquitur, qui in recti intestini cavum sæpius quam cutem erumpit:

quando

quando equidem in parte molliore, exedens pus sibi promptiùs viam parat. Rupto abscessu, ulcus manet purulentum ac sordidum, quale nonnunquam existit ex neglecto tenesmo. Id autem in fistulam brevi degenerat: vix enim parte humida & excrementis pervia coalescit, sordiumque copia callosum diutissimè manat, etiam dolore sedato. In hoc pus vel seorsum vel dejectionis initio exit, multò secus quàm è mesenterii aut superiorum partium ulcere. Sed & id visum est interdum in vesicam penetrare: ac tum micturo crepitus è pudendo perinde atque è podice, deinde puris atque etiam fæcis nonnihil mistum urinæ prorumpebat. *Fern. lib.6.cap.11.Pathol.*

Mirabile est hoc: Quidam cùm laborasset ulcere fistuloso ani, eoque admodum calloso, ita ut non cederet acerrimis erodentibus, cujus varios ductûs cœcos esse perhibebant, & ulcere penis sinioso simul tenebatur, & ex eodem pene crepitum veluti ventris cum fœtore emittebat. Causam hujus rei alii afferebant, quòd in vesica materia ob imbecillitatem collecta transiret in flatum, qui ex compressu vicinarum partium, & imprimis abdominis musculorum & vesicæ ipsius protrusus, hunc strepitum excitaret. Fœtorem autem ex eo provenire ajebat Mercurialis, quòd affectûs intestinorum sæpe communicarentur vesicæ. Si quid enim colorati & fœtidi per clysterem injiceretur, urina in prodeunte in postea sæpe de his indicia præbere, eo ipso colore & fœtore. Sed an valeat, tua prudentia dijudicare poterit. *V. Cl. Camerarius de Observ. Patavio acceptis, & ad me missis.*

Observatio III.

Fistulæ ani viginti quinque annorum, aut suprà.

MUltos vidimus, qui fistulas habuere circa anum per 25. aut plures annos, & saluberrimè vixerunt. *Hier. Fabr. lib. 3. cap. 11. Pentateuchi Chirurgici.*

Observatio IV.

Ex procidentia intestini recti globus insigni crassitie in ano citra notabilem offensam visus.

VIdi Lutetiæ in templorum porticu mendicantes mulieres, quibus ex intestinorum prolapsu tumor id genus insigni crassitie globum æquabat: quibus nihilominus licebat progredi, & omnia sanorum munera exequi: credo quòd fæces per tumoris amplitudinem, & delapsi intestini capacitatem, ingressum egressumq; haberent liberum. *Paræus lib.23.cap.65.*

Observatio V.

Inter rectum intestinum & collum vesicæ lapis natus, & per sectionem deprehensus.

QUamquam calculi ferè proveniant vel in renibus, vel vesica; nihilominus alio quoque loco eos generari non est negandum: vidi quendam dominum hujus civitatis Antverpiensis, in quo post dissectionem factam, inventus fuit magnus calculus inter rectum intestinum & collum vesicæ. *Gerhardus Bergensis libro de Calculo & Arthritide pag. 90.*

Observatio VI.

Ano clauso, vel nati: vel ex ulcere, aut vulnere, aliterve per errorem concreto: & nonnulli ex his restituti.

SErvio Flacco Q. Calpurnio Coss. Romæ puer solidus posteriore naturæ parte genitus. *Jul. Obsequent.*

Sergio Galba, M. Scauro Coss. Nursiæ gemini ex muliere ingenua nati. Puella integris omnibus membris, puer à parte priore alvo aperta, ita ut nudum intestinum conspiceretur. Idem posteriore parte naturæ solidus natus, qui voce missa expiravit. *Idem lib. prodig.*

Ano haud perforato nasci, magnum & tamen nascuntur quidam, & absque miraculo: sed tempus facit. *Cardanus de Variet. lib. 8. cap. 43.*

Novimus quendam sine ano, id est, absque meatu & orificio in inferna intestinorum parte natum: cui malo simile est vitium, quod de mulieribus imperforatis, ut vulgus dicere solet, à celeberrimis etiam authoribus refertur. *Argenterius lib.2.cap.10.de causis morb.*

Puellam vidimus, quæ clauso ani meatu nata, octavo quoque die recrementa ex naturalibus dejiciebat. *Benivenius Abdit. cap. 86.*

Pueris recens natis anus ex natura aliquando imperforatus repetitur, eo quòd membrana est obstructa. Si igitur hoc fieri poterit, ipsis digitis membrana diffringatur: Sin minùs, scalpelli acie illa excisa, vino curabimus. Quandoquidem verò etiam perfectis sæpe propter ulcus non probè curatum, concretio in ano contingit, etiam hanc instrumento commodo diffringere oportet, & curationem accommodatam facere, fistula plumbea, aut cuneolo quodam in anum indito, usque ad perfectam curationem, ut ne rursus concrescat. Est autem cuneolus is aliquo ad cicatricem perducente medicamento illinendus. *Paul. Ægineta lib. 6. cap. 81.*

Eadem habent *Albucasis Chirurg. lib. 2. cap. 79. Haliabbas Practicæ lib. 9. cap. 63. Nicol. Florent. Ser. 7. Tract. 2. c. 37.*

Vidimus duos pueros ab utero matris natos naturalibus clausis: horum alteri caro quædam in ano altiùs increverat, adeò ut intestini exitus percipi nullo modo posset: quo factum ut paucis diebus vitam finierit. Alteri verò membrana quædam ipsius tantùm ani ori opponebatur: sed ea acutiore scalpro præcisa, statim sanatus est puer. *Benivenius cap. 30. de Abdit.*

Puerum ejusmodi natum in patria mea Joanni Ludovico Stellæ vidimus, qui dissecta parte abducta, etiamnum superstes est. *Cælius lib. 4. cap. 9. A. L.*

Anum concrevisse infanti recenter nato memini: vestigio tamen exiguæ fissuræ liquori transmittendo idoneæ relicto. Hoc septimentum ad justam naturalis hiatûs divisionem dissecabatur forficula: cujus inferiorem cuspidem per dictum foramen immittendum priùs abrumpi, obtundique, ne læderet acies, oportuit: deinde interpositis exiccantibus (velut pulvisculo rosarum, bedegaris, boli, cum aluminis usti momento) facilè absolvi potuit curatio. *V Vierus libro Observationum Medicinalium sub finem.*

Quandoque pueri vel meatûs urinæ, vel fæcum ita habent clausos, ut nequaquam excrementa reddere possint, aut si reddant, vel debiliter, vel per alienas vias id fit, sicut hoc tempore in hac Urbe reperitur puella Hebræi, Teutonici dicti, quæ fæces per vulvam emittit. Laborantes hac ægritudine appellat *Aristoteles quarto de generatione animal. 4.* πεπηρωμένους, id est, orbatos, atque inter monstra recenset. Medici appellant ἀτρήτους, id est, imperforatos. Michael Ephesius, ut narrat Suessanus *in prædicto loco Aristot.* tradidit hanc affectionem dici à Medicis marmoreā. Dubitatur hic, quomodo fieri possit, ut qui hos meatûs habent clausos, supervivere possint; nam certum est naturam salutis nostræ solicitam necessariò has vias fabricasse, ut possint excrementa quotidie excerni. Quare si hæc non excernuntur, qui fieri potest, ut reperiantur aliqui vixisse imperforati? Respondeo hoc verissimum esse, quod & exemplum hoc hodiernum puellæ Hebrææ demonstrat; præterquam quòd Albertus Magnus, & Suessanus narrant se hujusmodi homines vidisse. Imò *Aristoteles quarto de generatione animalium quarto*, refert vaccam fuisse Perinthi, quæ non solùm vixit cum hac imperforatione, verùm etiam quoties ope Medici aperiebatur, toties iterum claudebatur. Causa verò, propter quam potest in hoc infortunio vita protrahi, potest eadem esse, quam assignat *Aristoteles loco citato*, quia scilicet natura excrementa sicca extenuans, evacuat ea per vesicam; addo ego etiam evacuari per sudorem, ac insensibilem

sibilem transpirationem. Sic ubi clausa est via excrementi humidi, potest natura ea convertere ad intestina, sicut convertit sicca ad loca vesicæ. Est autem hic affectus morbus instrumentarius, & in via: quia quæ deberent esse apertæ viæ, clausæ sunt. Actio vero quæ offenditur in hoc morbo, est facultatis expultricis, quæ frustratur a suo fine, quia impeditur, non autem essentialiter læditur. Causa nulla alia est, nisi error facultatis formatricis, qui contingit ab aliqua materiæ turpitudine, vel propter motum, vel propter alium casum. Neque adeo arduum est, hoc malum cognoscere, ut valde difficile est illud curare: primum quidem, quia nulla alia curationis detur via, nisi per novam perforationem, & incisionem; incisio vero periculosa est, quoniam periculum imminet, nedum perforatur anus, lædatur musculus sphincter, atque ita novum malum oriatur. Præterea etsi absque læsione musculi fiat perforatio, adhuc tamen periculum imminet, ne iterum coalescat, atque vanus fit omnis labor, & hoc est, quod dicit *Aristoteles libro citato*, periculum maximum imminere, ubi virgines non perforatæ curantur. Curanditratio in hoc solum posita est, ut quia impedita est facultas expultrix in suo munere, ex toto hujusmodi impedimentum auferatur; quod quidem non medicamentis fieri potest, sed solum operatione Chirurgica, quæ nequaquam timenda est, propterea quod fit citra periculum, cum magna pars ob eas tres moriatur pueros teneros. Quod ad curationem attinet, omnino diligenter notandum, numquid possit anus perforari citra periculum sphincteris, quia si forte fortuna coaluerit totus musculus, atque facta sit via a natura ad ipsam vulvam, & in puella prædicta vidimus, non est tentanda perforatio, quoniam certissimè musculus lædetur, & ex uno malo aliud deterius sequeretur. Sed si appareat aliqua ratione tantum pellem supra musculum esse obductam, tunc signato loco diligentissimè, & ferrum rotundum immittendum: &, ut in aliis dixi, sic etiam hic agendum est medicamentis, & cannulis. *Mercurialis lib. 1. cap. 9. de morb. puerorum.*

Sichardi pharmacopolæ nostri, viri eximii, nuper defuncti uxor, ante sexennium puellam enixa est, maximo ventris tumore, & ano clauso natam. Ad cujus curationem sex Medicos accersivit, atque ex his Achillem Gassarum primarium, tum & Stromaierum quoque, non tam Medicina quàm Lithotomia clarum, sed qui nuper in aula Imperatoria peste sublatus decessit: Qui scalpello cutis sectionem aggressus nihil effecit, recto intestino nunquam invento. A sectione puella vomere cœpit. Cathetere vesicæ collo immisso, aqua omnis educta quidem, subsidente in totum ventris tumore. Cæterum paucis ab eo horis extincta est. *Tobias Cnoblochius de Observationib. suis.*

Uxor nostratis cujusdam lapidicidæ puellum est enixa, qui alvi excrementa per lotium transmisit, in satis magna copia: cum autem obstetrix sat alioqui perita & pia mulier, ad me hortatu parentum venisset, idque significasset, ego haud posse id fieri, cum nullus nimirum ex intestinis ad vesicam pateat exitus, constanter abnegavi. Illa postridie ad me reversa, rem certò ita sese habere instat. Hoc enim & colorem exeuntium, & fœtorem clarissimè attestari. Ego tandem una cum Clarissimo Viro D. D. Burgonivo collega meo amicissimo, & quodam ex tonsoribus nostris ad puerum accitus, percepimus obstetricem rectè sensisse. Nam inspecta regione ani, deprehendimus eo puerum carere, quod summè fuimus admirati, tanquam rem nunquam antea à nobis nec visam, neque apud ullum lectam authorem: & quid in hac re consilii daremus planè hæsimus. Tonsor autem, qui nobis quoque adfuit, homo satis alioqui temerarius & præsumptuosus (ut ferè sunt) casum hujusmodi sæpius à se visum asserebat, nec quicquam præter tenuissimam, quâ anus integatur, contendens esse membranam nec dubitandum, eâ incisâ anum fore conspicuum, alvique excrementa per consuetum & naturalem egressura locum. Nos illi tandem assentientes, permisimus, ut locus incidatur: quo facto, sanguis satis copiosè effluxit, sed frustra id genus auxilii tentatum: & post unum vel alterum diem misellus puer obiit. Nos ut cadaver, matre inscia, quæ adhuc in puerperio detinebatur, nobis ante sepulturam liceret dissecare, & causam ejus vitii indagare, patrem obnixe oravimus: qui quidem id horrendum atque abominandum censuit, nec mirum, cum id apud nos Germanos planè insolens atque inusitatum, nihilominus nobis strenuè instantibus, tandem annuit, eâ tamen conditione, ut negotium illud secretè peragatur. Nos igitur facta dissectione statim abdominis cum ad vesicam, ex qua prodire stercus constabat, perventum, evidenter perspeximus extremitatem recti intestini, qua constare debuisset anus, corpori vesica, instar Ureterum, insertam: non autem per obliquum, ut ureteres, sed rectâ. Quare comperta, mirari desiimus, cur fæces una cum urina in puello isto fuissent egesta; & rem insolentem, ac planè præter naturam agnovimus. *Cosmus Holtzachius de Observ. propr.*

Anno 1580. Cum anatome publica Lutetiæ haberetur, abortivum puerulum habuimus, cui colon & rectum intestinum fæcibus erat repletum, ano non perforato, in cujus abdominis capacitate maximam aquæ copiam observavimus; qui eo allatus erat ut observaremus, anne dentes in matris utero, licet non appareant inveniantur, quod fieri observavimus. *Casp. Bauhinus de Observ. propr.*

Puellam Pisani Hebræi natam scimus, membrana intestinum circa finem obductum habentem, ita ut per anum excernere non posset: secta fuit curata, & vixit. *Marcell. Donat. Hist. Mirab. M. lib. 6. cap. 3.*

Cum puer adhuc in Thuringia versarer, Franckenhusi, quod oppidum ad Comites Schwartzenburgicos pertinet, natus est infans, cujus os ani ita clausum erat, ut Chirurgico, eta, in eo per sectionem aperiendo necessaria fuerit. Cæterum hic infans postea bene valuit, & ad maturam ætatem pervenit. *Jac. Olearius lib. Obs. propr.*

Tertio Julii, Anni 1577. Clodiæ natus puerulus cuidam cæmentario, ex familia Samborum, cui quidem puero natura anum ita denegavit, ut nullum foris appareret vestigium; cumque jam per decem dies vixisset, nihilque excerneret, neque per anum, neque per virgam, haberet que abdomen valde inflatum ac tensum, perinde ac si brevi circa medium rupturam minaretur. Tandem duodecimo hujus nativitatis die vocatus, cùm ageret fere animam, ratus pelliculam & cutim supernatam esse, proinde vel caustico, vel actuali instrumento auferendam, si puer victurus esset: suasu & precibus utriusque parentis, utrumque, causticum, & ferrum frustra admovi. Nam sequenti die per os omnia quæ assumpserat alimenta, multaq; excrementa corrupta & putrida excrevit, & suffocatus sic obiit. Ego interea maximè veritatem rei scire cupiens, coram parentibus, & Clarissimo Viro Marco de Nigris collega meo, mox aperui, & facta omnium diligentissima dissectione & inquisitione, tandem reperi intestina omnia fuisse integra, nullum finem eorum reperiens: sed ita cum vesica ejus collo confusa & annexa ut vix divelli & separari ab invicem potuerint. Musculus interea recti intestini totam implebat cavitatem, collum vesicæ comprimens & contendens, quod valde callosum reperi, ita ut nihil mingere potuerit. *Georgius Garnerius de Observat. suis mihi communicatis.*

Cùm post dies aliquot ex Italia reversus, Vratislaviam patriam appulissem, ad natæ ante triduum filiolæ Caspari Jon, causarum Patroni, obstructam ciendam alvum advocor, nil præter fæcum siccitatem subesse

esse autumans, lenientem ac stimulantem injicere nodulum molior: impulsui solidi quid resistere sentio, mox stylum lenticularem, aridarum fæcum extractioni aptum, indo, impello vehementius; & ecce sphincter, cui rectum inferitur,& vicina narium cutis connivet: extractus stylus, nec odoris,nec excrementi quicquam secum avehit. Mox fœminas astantes, de membranâ, aut grumo intestinum intersepiente, aut laterum concretione, reddo certiores. Illæ re audita, & juvene divinante Medico, in risum solvuntur. Ego consentiente genitore, dubium potiùs, quàm nullum experiri statuo auxilium, & cùm solvendum continuum,secante num, an urente rectiùs id fiat ferro, delibero, (potentiale in omnibus horreo) stat tandem: Distentis quousque licet naribus, ferro teliformi rem aggredior, succedit, solidiorem membranam absque hæmorrhagiâ transverbero, mox •'ysterem injicio, cujus major pars regurgitans, plura ibi latitare similia septa,argumento erat. Unde fatum tertio à sectionis die supervenit. Licet ægrè permitteret, persuasi tamen sectionem puerperæ. Aperto itaque Epigastrio, jecur grandius, totum pallidum, scirrho vicinum, cystique destitutum reperi. Ventriculus flaccidus coacti lactis momentum continebat. Intestina inania prorsus,flatibus tantùm turgida, vulnerata subsedere: quod excrementa vehit rectum, bis lateribus concreverat, bis orbiculari intersepiebatur membrana. Quo in casu natura formatrix non extremè arguenda mihi videtur: ut enim aliquandiu saltem servaret, flatibus, qui tum soli alimenti fuere materies, tot parietibus exitum prohibuit,qui ut exturbarentur, bilis irritatione optimè caruere. *V. Clarissimus Joan. Jessenius à Jessen, de Obs. prop. per V. Cl. Laur. Scholzium ad me missis.*

Ano clauso atque imperforato, imò solido, in lucem venit puellula Jacobi Zeckii, Haganoensis scribæ & civis, cujus casus memorabilis historiam integram, *lib. 4. operis hujus* plenius pertractavimus. *Joannes Georgius Schenckius, Medicus Filius.*

† De ano concreto vide quoq; *Borell. Cent. 1. obs. 77. Hildan. Cent. 1. obs. 73. Zvving. Theat. Vit. Hum. pag. 357* Ani non satis perforati meminit etiam *Joh. Scultet. Obs. pag. 117.* de ani verò clausione curatâ consul. *VVier. obs. 15. Borell. Cent. 3. obs. 9.*

INTESTINORUM vulnera.

OBSERVATIO I.

Vulnerato intestino mulieris, & consuto abdomine, retentum stercus intestinum & abdomen perforando, ægram in vitæ discrimen conjecit; quæ nonnisi nova sectione, & magnis cruciatibus restitui tandem potuit.

VIDI mulierem, quæ cùm passa esset vulnus in intestinis, consuto abdomine, retentum est stercus, quod perforavit intestinum & abdomen in alia parte: ex hoc ipsa deteriùs se habuit, ut opus fuerit secare rursum, & aperire, atque adeò excruciata est illa misera mulier, & in maximum discrimen redacta: quare non sunt omnia relinquenda calori naturali. *Fallopius libell. de Vulneribus cap. 57.*

OBSERVATIO II.

Intestina, ex vulnere ventris 24. horis propendentia, reposita, & vulnus curatum.

EGo ipse consui vulnus, quod acciderat viro in ventre, qui fuerat vulneratus cultello, & erat vulnus majus palmo uno, & exierat in intestinis circiter duo palmos ex intestino medio, & erat disruptio in medio ventris. Reduxi ergo illud postquam stetit intestinum extra vulnus viginti quatuor horis: consolidatum est ergo vulnus spatio quindecim dierum. Et quamquam plerique etiam artis medicæ periti judicârunt esse vulnus lethale, nec esse moliendam curationem ejus; tamen auxilio Dei persanatus est, & vixit homo post in multos annos. Non curavi ipsum unguento, quoniam fuit in loco in quo non inveniebatur unguentum, neque aliquid ex medicinis: posui ergo super vulnus cotum vetustum bis in die, & usus sum assidua ablutione ejus cum aqua mellis, donec sanatum est. *Albucasis lib. 2. c. 58. Meth. Med.*

OBSERVATIO III.

Intestinis vulneratis, sic ut flatus & alvi excrementa transmitterent, fistula inde nata & curata.

VIdi quendam qui fuit in ventre vulneratus percussione lanceæ, & erat vulnus à dextra stomachi, & inveteratum est vulnus, & facta est fistula, exivitque egestio & ventositas. Quamquam autem non sperarem sanari posse, tamen conatus sum mederi: ubi primò præter spem omnia meliùs habere incipiebant, non cessavi, donec sanatus est, & consolidatus est locus. Postquam ergo vidi locum jam consolidatum, tamen non mediocriter timui, ne mala aliqua in ventre ejus symptomata acciderent. Sed nihil mali est consecutum, quin bene habuit, omnes suas functiones obivit naturales, cibo, potu, exercitatione, somno, Venere, balneo usus est secundum naturam. *Idem citato loco.*

OBSERVATIO IV.

Per medium corpus transfossi, atque intestinis vulneratis, brevi convaluere quidam.

MUltos curavi, qui ex vulneribus medium corpus transverberantibus, Dei beneficio convaluerunt. Testem proferre possum legati Portugalensis dispensatorem, quem ego Meloduni curavi ex vulnere ense inflicto, & totum corpus sic transfodiente, ut vulneratis intestinis magna fæcum copia, dum curaretur, per vulnus erumperet, convaluit tamen. Non ita pridem Ægidio le Maistre Nobili Lutetiano, ense medium corpus transfixum fuerat, sic ut per multos dies sanguis multus ei per os, & anum manaret, ex quo erat intelligere vulnerata esse intestina, & tamen intra viginti dies sanatus est. *Pareus lib. 9. cap. 33.*

OBSERVATIO V.

Intestinorum vulnera à grumis perpurgata, & citra alia remedia apposita, externo tantum ulcere conglutinato, naturæ opera convaluere.

QUidam fuit confossus in intestinis, ablatis grumis & reliquis, quæ poterant impedire glutinationem vulneris, adhibita sunt remedia enæma, hoc est, medicamenta adstringentia, quæ vulneribus cruentis induntur, idque parte externa, interiore neglecta. Itaque conglutinato ulcere exteriore, quæ erant confossa in profundo, providentia naturæ glutinata sunt & percurata. Vide 6. *Epid.* hodie etiam id tentatur à multis, nec temerè. *Holler. Comm. ad Aph. 18. lib. 6. Hipp.*

OBSERVATIO VI.

Vulneratis pueri intestinis, iisdemque malè curatis, atque ob id occallescentibus, & fæces transmittentibus, abdomine consuto, intestina sua sponte coaluerunt.

JUvenis tribus abhinc annis in abdomine vulnus accepit, ita ut telum à priori parte ad posteriorem in altero ilium penetraret, vulnusque pervium esset: Is cùm minùs rectè curatus fuisset, & plagâ jam vetustâ, atq; oris occallescentibus, dejectionem alvi per plagam magnâ ex parte redderet, nos accersivit, cumque verere-

mur,

tur. ne (quod ratio dictabat) si plagam aperiremus, & ulcerati intestini oras, quas verisimile erat jam callum contraxisse, scalpro exasperaremus: ut una postea glutinarentur, hominemque ad interitum præcipitaremus, satius indicavimus, plagam exasperare, ut cruor inde effunderetur, tum carnem producentibus ipsam nutrire, & postremo cicatricem inducere, atque ita naturæ intestinum apertum dimittere; res autem adeo recte processit, ut ille præter omnium opinionem ex toto liberaretur, & nunc bene valeat. *Vidus Vidius Comm. in lib. Hipp. de vuln. Cap.*

Observatio VII.

Intestinorum tenuium portiones, per ulcera, aut. abscessus ablata, superstitibus ægris.

Vidi quibus intestinorum tenuium portiones, fatis essent dignæ, tum per abscessus, tum per vulnera sint ablatæ: & tamen vivunt, unamque in rebus desperatissimis divinæ bonitatis & fortitudinis gratiam profitentur. *Gemma lib. 1. cap. 6. Cosmocr.*

Observatio VIII.

Intestina tenuia & crassa vulnerata curata.

Cuidam perforatus venter acuto ense, intestina tenuia vulnerata, & pars crassorum. Exierunt intestina per vulnus, & stercus. Desperatus erat a Medicis, sed longa cura convaluit. *Holler. Obser. 17. libell. propria.*

Observatio IX.

Solutionis continui in tenuiore intestino sanata. Historia alia.

Pertuso, perfectove tenui quopiam intestino, lethale est inquit *Hipp. Aphor. 18 sect. 6.* Huic Aphorismo plane adversum ac repugnantem casum, paucis ante annis observavi, in cive quodam Gryphsvvaldensi sexagenario: cui cum diebus tribus continuis alvus obstructa esset, vehementissimis circa umbilicum doloribus infestaretur, potionem purgantem exhibui, qua prima vice nec alvum deposuit, nec dolores quicquam remiserunt. Eadem verò, tribus diebus exactis, repetita, & alvus laxata est, & dolore sublato, tumor quidam in Epigastrio, circa inguen dextrum erupit. Tonsor ad eum vocatus, tumorem convenientibus remediis maturatum scalpello aperuit, ex quo pus sanguini permixtum effluxit. Octavo die post apertionem tumoris, cum ulceri medicamenta mundificantia & detergentia, linamento excepta admoveret, potus una horâ postquam ab ægro assumptus esset, per vulnus emanare cœpit, tanto impetu, ut simul linamentum è vulnere propelleret. Sequentibus diebus etiam panis caro, & reliqui solidiores cibi, aliquo modo alterati, per idem vulnus effluxerunt. Hac re territus æger, jam plane de salute sua actum esse censuit. Cum verò aliquot diebus potione ex radicibus, & herbis quibusdam constringentibus ac consolidantibus præparata uteretur, & vulneri exterius sarcotica adhiberentur primo cibus, deinde etiam potus paulatim substitit, ac vulnus intra sex septimanas integre ac perfecte sanatum est. *De Iacobi Seidelii, per Clarissimum Virum Laurentium Scholtzium, communicatis Observationibus.*

Observatio X.

Jejunum intestinorum omnium tenuium maxime insanabile, sanari tamen aliquando visum.

Jejunum intestinum omnium maxime inter tenuia insanabile esse traditur, propter vasorum magnitudinem, tunicæ tenuitatem, nerveam naturam, jecoris viciniam, bilis susceptionem, & curandi difficultatem: aliquando tamen sanari visum est, vulnere, præsertim summa parte accepto. Reliquorum vero levior vulneratio agglutinatur, quia plurimum carnosæ substantiæ habent, nec ad mortem perducit, nisi phlegmone & Ileus supervenerint. *Iacotius Comm. 3. ad. Aphor. 17. lib. 1. sect. 3 Coac. Hippoc. pag. 1002.*

† Intestini jejuni transversim vulnerati funestum in studioso exemplum occurrit Gissæ anni 166: . De intestino jejuno angusto & cartilaginoso Ballon. Epid. fol. 58. Vid. etiam de vulnerib. intestinorum *Indictum VVelschij. de vulnerib.*

Observatio XI.

Abdomine cum tribus intestinis, juguloque vulneratus, ad quartum usque diem præter omnium opinionem vixit.

Miles quidam de Bernensium exercitu, febre continua corripitur in transitu, qui ex vehementia febris ad tantam insaniam devenit, ut sibimet cultro juguli pluquam mediam partem abscideret, abdomenque sinistrum cum intestinis tribus in locis perfoderit. Ex pago ductus in nostrum Xenodochium, catenis alligatur: Chirurgus vocatur, sed quæ hic admovet, furibundus ille a collo statim dejicit. Cum ego eum inviserem, sedentem in lecto reperi, ad interrogata quiete, sed parum articulate respondit. Vulnus ita semper apertum mansit, ut cuilibet interiora tracheæ arteriæ late paterent, neque difficile fuisset, nucem mosch. intromittere Ad 4. usque diem præter omnium opinionem vixit. *De observat. Pet. Quentzii. protomed. trib. Helv.*

Observatio XII.

Quidam duobus vulneribus cæsim, altero quidem in maxilla, altero vero in manu, acceptis, & conglutinatis: tertio vero, quo (punctim gladio ventre perfosso) Colon intestinum prociderat, cum nulla id arte restitui posset, tandem oris vulneris propendens, conglutinatum, biennium citra putrefactionem, nulla externa aeris corruptione, eo modo, salva hominis vita, perstitit, etiamsi per intervalla per oscilla mesaraicarum sanguinem, aliquando etiam alvi excrementorum subcrudorum quippiam remitteret.

Anno 1545. mense Februario, vidimus in Monte Pessulano Narbonensis Galliæ, casum mirabilem. Quidam sutor stanni, cum ad nundinas profectus esset, & bene nummatus domum rediret: a grassatoribus & latronibus in via circumventus, non tantum omnibus suis pecuniis spoliatus, sed etiam ad mortem mulctatus, & vulneratus est. Tria autem vulnera accepit, unum in sinistra manu, satis magnum; videbantur enim tendines quorundam digitorum læsi & præcisi, ita ut manu & omnibus digitis non prorsus uteretur. Secundum in sinistra maxilla, ab aure, versus labia superiora ducebatur, ac licet quoque curatum esset, tamen cicatricem hiantem, & satis indecoram monstrabat. Tertium omnium periculosissimum, non ut duo priora, cæsim, sed punctim illatum. Impulerant autem illi latrones gladium in sinistrum latus ventris inferioris, ad duos fortasse digitos supra umbilicum. Et quoniam musculi epigastrii cum peritonæo rupti & perforati erant, vulnusque diductum, statim portio magna intestini coli per vulnus prolapsa est. Miser tot vulneribus acceptis, tandem Avenionem pervenit, ac decem mensibus integris Chirurgorum opera usus est. Duo priora vulnera, capitis scilicet & manûs, curata sunt: tertium verò nequaquam. Intestinum namque colon a Chirurgis in statum & locum naturalem reduci neutiquam potuit. Mansit igitur extra ventrem, ac cuti conglutinatum per transversum ventris quasi prominebat, ac toto jam biennio extra peritonæum constitutum, aerique expositum, nulla tamen interea temporis, putrefactione tentatum fuerat. Sanguinem largissimum, per orificia venularum mesaraicarum quæ intestino inseruntur, resudare, & permanare conspeximus, ita ut vulneratus saccum pannis, & linteolis refertum, secum circumferre cogeretur, quibus ad tergendum

dum ſanguinem ſubinde uteretur. Addebat præterea vulneratus, ſe interdum per inteſtinum hoc aliquid excrementorum alvi deponere, non tamen ita perfectè coctorum: & ſi id contingeret, ſe per anum ſæpe ſpatio quindecim dierum nihil egerere. D. Rondeletius, Saporta, Honoratus, & multi clari viri admirati ſunt, vulneratum tamdiu vivere poſſe. *DD. Abrahamus Murgelius de Obſ. propr.*

OBSERVATIO XIII.

Inteſtinum citra mortem vulneratum.

CUm *in præfatione editionis primæ, libri noſtri Anatomes*, qui eſt *de totius corporis humani partibus externis*, polliciti ſimus, nos exhibituros inteſtini ſecti hiſtoriam, eam nunc ſubjungamus: hæc enim ſimul probabit, Peritonæum læſum ſpaſmum non inducere: vulnera item muſculorum abdominis non eſſe lethalia. Res ergo ita ſe habet. Adamus Brantz Ruſticus pagi Riehani, ditionis Baſilienſis, cum diu ἐν τῇ ἐϱοκήλῃ laboraſſet, tandem ſectionem pertulit, probeque curatus fuit. Verum biennio poſt (annos circiter triginta natus) in eundem pene morbum incidit: ita tamen, ut non ſolum inteſtina, ſed & omentum delaberetur, idque non ut prius, in ſcrotum, ſed ad latus inguinis ſiniſtri, tumor ex Peritonæo rupto obortus: quo cum morbo diu fuit conflictatus. Cum autem malum ingraveſceret, ab omni opere abſtinere fuit coactus: quare quò ſe ſuſtentaret, ſtipem quærere eum oportuit. Dum ergo Anno 1586. intenſiſſimo exiſtente frigore oſtiatim ſtipem peteret, factum ut ex femoralium attritu, non ſolum cutis, ſed omnia cuti ſubjecta uſque ad omentum attererentur: hinc cum malum jam ſphacelum minaretur, lecto ſe continere fuit coactus. Cum ergo lecto jam affixus eſſet, per patrem ſuum, pagique Præfectum, & conſilium meum, & Lithotomi Baſilienſis operam imploravit: & licet in Anatome publicâ (quæ in decimum tertium diem à me fuit producta) tum eſſem, ut qui & ſectori, & præſidis munere fungi ſoleam, occupatiſſimus: diem tamen illum frigore ita concedente, ægroto & miſero & pauperrimo tribuere volui. Deductis ergo mecum in pagum ſtudioſis aliquot Medicinæ (inter quos fuere D. Jacob. Gregorii Pannonius, nunc Medicinæ Doctor, & Daniel Pyrnuſius Polonus, feliciſſimæ memoriæ juvenis, ut totius Medicinæ avidiſſimus, maxime vero in ſtudio tam Anatomico, quam Botanico diligentiſſimus, ideoque mihi familiariſſimus, qui & poſtmodum Doctoris titulo, me promotore, fuit donatus) una cum Lithotomo, ejuſque comitibus, ægrotum, ejuſque caſum inſpeximus: cujus tumoris facies talis erat. Detecto abdomine in ſiniſtro hypogaſtrii latere, tumor infantis caput pene æquans, apparuit; cute una cum ſubjectis partibus exulcerata. Quare ſtylo profunditatem exploravimus, qui ſine ulla moleſtiâ in ipſam abdominis cavitatem intrudebatur, & quidem penè abſque omni ægroti dolore, ut qui vix ſtylum perſentiret; quod ſane argumento erat, & ipſum Peritonæum læſum eſſe. Sed & pinguedo ſupra tumorem conſpiciebatur, quæ facile, & ſine ullo ægroti dolore ſtylo amovebatur, quod ipſum fuiſſe omentum firmiter credo. Tumore ergo diligenter inſpecto, quid facto eſſet opus conſilium iniimus, multiſque hinc inde agitatis, conſultius quidem fore duximus, tanquam caſum pene deploratum intactum relinquere, & ab omni ſectione abſtinere. Verum ægroti precibus victi, melius eſſe anceps experiri remedium, quam nullum, cum Celſo arbitrati ſumus. Sed & altera quoque à Galeno profecta admonitione adjuvabar, qui *lib. 3. de criſibus, cap. 2.* generoſi eſſe Medici vult, difficillimis caſibus & eventis, qui ſæpe accidunt, non terreri: ſed conſtanter adverſus morbos ire, naturæque motus ſolerti indagatione perſpicere, remediiſque paratis diritati malorum arte reniti: Thucydidiſque tum conſilium ſequi (ut Galenus 10. *Method. Medend.* monet) qui in re dubia agere aliquid vel periclitantes etiam jubet. Quare rei difficultate, quæ cum ſummo juncta eſſet periculo, & ægro & aſtantibus expoſita, ſectionem ipſam, præmiſſa tamen divini numinis (uti in talibus fieri & debet, & conſuevit) invocatione, Lithotomus aggreſſus eſt. Primum quidem ægrotus, eo modo quo ſolent ij, qui herniæ cauſa inciduntur, in levacrum conſidere ad tempus aliquot juſſus, mox tabulæ ſuperimponitur faſciis ligatus: inque abdomen magnum vulnus infligitur. Quo facto, inteſtina dudum prolapſa, irrito tamen conatu Chirurgus reponere tentat: adeo enim flatibus erant diſtenta, & omento adnata, ut ne vix quidem manibus ab ipſo omento ſeparari poſſent. Cum ergo inteſtina quaſi capta continerentur, (eo modo quo ſolet fieri in iis, qui ruptura peritonæi ſupra umbilicum laborent, quibuſque volvulus ſupervenit: cujus rei apud nos etiam ante paucos annos in quodam habuimus exemplum, qui tamen magna peritonæi adhibita ſectione, probe curatus, in hodiernum adhuc diem vivit) mihi Galeni authoritas & magna illa peritonæi ſectio ab antiquis uſurpata, in mentem venit. Galeni quidem authoritas, qui magnitudinem vulneris muſculorum abdominis periculoſam non eſſe, ſatis oſtendit, dum præcipit ejuſmodi vulnera in toto abdomine eſſe dilatanda, ſi minora videantur, quam ſufficiat repoſitioni inteſtinorum aut omenti, ſi ſint prolapſa, nec reponi poſſint. Magna vero peritonæi ſectio, cujus Galenus, Cornelius Celſus, & Paulus Ægineta, dum de Gaſtroraphia agunt, meminere: ubi movent, peritonæi vulnus, ſi anguſtius ſit, quam reponendis iis, quæ extra abdomen prolapſa ſunt, conveniat, ampliandum eſſe. Quare ſubito, ut Muſculorum abdominis vulnus, & peritonæi ruptura dilataretur, ne inteſtina diutius foris propendentia refrigerarentur, conſultum viſum fuit. Dilatato ergo vulnere, (ſine tamen magna hæmorrhagia) nec dum inteſtina reponere potuit, quare cultello ab omenti, & ad latera â peritonæi membrana, cui erant adnata, ea ſeparare oportuit; quod tamen ſine læſione fieri non potuit: hinc factum, ut ex tenuibus inteſtinis unum leviter læderetur. Hoc peracto, cùm inteſtina ab omni fere omenti parte eſſent ſoluta, inteſtinumque læſum foret conſutum, omnia in abdominis capacitatem fuere repoſita, tum levi gaſtroraphia vulnus conſutum: totaque hæc operatio abſque ulla lipothymia fuit abſoluta. Cum poſtmodum excrementa non per alvum, ſed per vulnus rejiceret, aliquoties clyſmata ad alvum ſollicitandam fuere injecta: nunquam tamen clyſma, licet larga manu decoctum fuiſſet adminiſtratum, ad vulnus pervenit, ſed ut injecta, ita etiam fuere rejecta. Vulnus autem abdomini inflictum coaluit, relicto ſolum tantum ſpatii, quantum eſt ipſius inteſtini vulnus, quod ne in hodiernum quidem diem coaluit, per hoc enim vulnus, quod circa umbilici latus ſiniſtrum remanſit, fæces rejicit, per anum vero nihilominus excernit. Verum dolorem nullum perfert, nec quando excrementa effluxura ſunt, perſentit: forti tamen ligatura utitur, & difficilioribus Ruſticis operibus præeſſe poteſt. Cauſam quærentibus ſtudioſis, cur, cum excrementa per vulnus rejiciantur, clyſmata non etiam eo pertingant. Ad hoc reſponſum fuit, clyſmatum materiam ad inteſtina tenuia, meo quidem judicio, naturaliter non pervenire, quod & authoritate & ratione probamus. Clara eſt authoritas Galeni 5. *Method. Medend.* 11. quæ habet. *Superioribus inteſtinis ulceratis, utendum eſſe medicamentis per os aſſumptis: quod enim per ſedem injicitur*, (inquit Galenus) *ad ea quæ ſunt vicina ventriculo, ſubire nequit.* Non minus perſpicua ejuſdem alte-

altera 13. *Method. Medend.* 17. sententia, ubi inquit *Quæ per sedem infusa sunt, ea omnino ad jejunum usque ascendere nequeunt, imo si admodum nitaris, fortasse tenue tantum intestinum contingēt.* Ratio verò à *Valvula Coli Intestini* desumpta est, quæ id impedire potest. *Casparus Bauhinus in Append. ad Roussetum de Partu Cæsareo*

Observatio XIV.

Scisso intestino graciliore vita amittitur.

TEnuioris intestini morbo, quem Græci εἰλεὸν vocant, urgeri commune est: sed urgeri, ut sic vitam tollat, inauditum. Corpulenta quædam mulier, cùm modò suprà, modò infrà umbilicum, intollerabili premeretur dolore, nec ullus hinc inde spiritus erumperet, adeo agitata est, ut scisso tandem intestino vitam finierit. Quod nisi incisâ mortuâ pluribus innotuisset, nescio an citra mendacii suspicionem à me scribi potuisset. Sed & rusticum novimus, qui cum post longiores torsiones, & ventris diuturnas inflammationes dies obiisset, & mortui incideretur corpus, longior in intestino fissura inventa est: ex qua etiam recentes uvas, quas paulo ante comederat, prorupisse conspeximus. *Benivenius cap. 76. de Abditis.*

Observatio XV.

Cuidam venter transfossus totus, colo, renibus, & spina vulneratis, qui cum biliosis salivationibus intra 12. horas, expiravit.

VIdi, cui transfossus venter totus, & vulnus in colum, renem, & spinam penetraret: hic cum multa quidem salivatione, sive bilis vomitione intra horas 12. expiravit *Hollerius Comm. ad Aphorism. 13. lib. 1. sect. 3. Coac. Hippoc. pag. 98.*

DE INTESTINIS IN genere varia alia.

Observatio I.

Intestina ad hypochondria redacta.

IN Cardinali Campegio intestina omnia ad hypochondria redacta erant, propterea cavitas inferior abdominis intestinis destituta erat, & spina detecta. Quamobrem Medico licebat abdomen Cardinalis attrectanti, magnæ arteriæ motum persentire, & unà cum illâ durities persentiebatur. Illa vero durities nihil aliud erat, quam vertebrarum corpora: cujus rei novitatem non poterat satis mirari excellens Augustinus Riccus Lucensis. *Columbus. lib. 15. Anatom.*

Observatio II.

Callo in intestinis oborto, qui excrementa alvi ægrè transmitteret, monialis quædam mortua.

IN cœnobio Divi Donati, quod in agro Pulverosæ est, religiosa mulier, & ejus cœnobii professa fuit: quæ intestinorum doloribus multis jam mensibus urgebatur, & alvus nil nisi ægre, & durum, idque tantum decimo quoque die reddebat. Cumque nullis conferentibus auxiliis, diu multumque hoc malo vexata, tandem naturæ concesserit, mortuæ corpus incidendum curavimus, & inventa sunt intestina altiore callo constricta: adeoque iter angustum relinquebatur, ut dejectiones ægre transmitti possent. Hoc tamen nos malum, propterea quod alvum prementi nescio quid durum renitebatur, etiam ea vivente præsenseramus. *Benivenius, cap. 34. Abditor.*

† Dignum quoque notatu, quod de Intestinis solidis refert Ioh. van Horne de Duct. Chylif. D. 2. Sed magis admirand. mulierem sine intestinis vixisse, qua de vid. Dieter. resp. Med. de Acid Sualbac, pag. 44.

INTESTINORUM LAPIS, sive tartarus.

Observatio I.

Stupenda lapidum & tophorum in intestinis genitorum formæ: substantia, magnitudine, pondere & colore mirè variantes: colicos cruciatus, tenesmum intestinorum obstructiones, alvum adstrictiorem, stomachi & intestinorum diuturnos & perpetuos, atque adeo sæpe implacabiles dolores, plerisque etiam mortem inferentes: tum quibus remediis ægri levati sint, Historia & attestationes admirabiles omnino.

SCribunt nonnulli, quod à forti excernendi conatu, præcedente dolore vehementi, aliqui lapides callosos dejecerunt, iis qui in vesica nascuntur, haud absimiles: id quod ego neque vidi, neque alium qui viderit unquam audivi. *Gal. lib. 6. cap. 2. de locis affectis.*

Galenus testatur, quendam tenesmo, id est, crebro & inani egerendi per intestinum rectum appetitu laborantem, lapidem excrevisse. *Paulus Ægineta lib. 3. cap. 41.* Qui tamen in hoc fallitur, dum scribit quod Galenus viderit, cum tantum de scripto cognoverit.

A locis ipsis morborum indicia sumuntur: eo quod quibusdam solis morbus hic accidat: quibusdam verò solis nunquam eveniat. Quippe soli oculi suffusione laborant: lapis in renibus, & vesica duntaxat nascitur atque ut nonnullis placet, etiam in colo. *Gal. lib. 12. cap. 5. de loc. aff.*

Lapides erunt aut in renibus, aut in vesica, aut in intestino appellato colo, aut in articulis; *Rasis ex Galen. lib. 10. cap. 2 litera x.* Continentis, ex quo eadem repetit *Rabi Moyses.*

Accidit lapis in ano pinguium, inquisivi & inveni hoc fieri in majore parte: & in macilentis fit lapis in vesica. *Idem Rasis, loco prædicto.*

Erat quidam amicus meus pinguis valde, & egrediebatur de eo lapis in urina semper, deinde emissus est ab eo lapis in egestione abundanter. *Idem loco præcitato.*

In intestinis aliquando retinentur fæces omnino propter crassitiem & duritiem suæ substantiæ, in tantum quod efficiuntur quasi lapides. *Abynzoar, citante Gesnero. lib. fossilium, pag. 146. b.*

Galenus suo tempore non vidit lapidem ab intestinis egredientem: sicut ipse recitat in libro de interioribus, & tamen non vidimus tempore nostro bis: tamen non fuisset conveniens Galenum negare hoc. *Gentilis, Comm. ad cap. Avicennæ lib. 4. Fen. 1. Tract. de febre sextana & septena.*

Colica passio bene potest causari ex lapide in intestinis, sed & hoc est de raro contingentibus, ideo authores non faciunt mentionem, quod raro ibidem generantur propter latitudinem meatuum, & quia calor est bebilis, (cum sint membra panniculosa) ideo non indurat materiam, ut inde lapis generetur. In renibus autem, vesica, & pulmone frequentius generantur, &c In intestinis raro propter causas dictas, aliquando tamen est possibile. & quia materia est multum viscosa: & ratione alicujus particularis, calor potest esse fortis; calor autem fortis agens in materiam viscosam, resoluit quod est subtilius, & reliquum indurat, & ita generat lapidem. Lapis igitur causatus in intestinis potest esse causa colicæ passionis, sed hoc est de raro contigentibus. *Gordonius Partic. 5. cap. 18. Pract.*

Lapis quandoque generatur in intestinis, qui fit causa colicæ, oppilando & adducendo dolorem, vel se

se extendendo & solvendo continuum, vel prohibendo exitum ventositatis, &c. Et ego casum vidi mirabilem in hoc, in uxore Domini Antonii de Canobiis Papiæ, in colica clamosa, quæ non poterat aliquo ingenio curari: & tandem natura cum lenitivis, per sursum & deorsum immissis, emisit tres lapides magnos durissimos: quorum quilibet fuit quantitatis unius ovi gallinæ: & videbatur quod essent fæces ita induratæ, sed erant cinericei coloris. *Matthæus de Gradibus, Comm. ad cap. de colica Iliaca, in nonum Rasis.*

Non solum lapides generantur in renibus & vesica, imo etiam in stomacho, quos quidam per vomitum ejiciunt. Et quibusdam accidunt in intestinis, & ejiciunt eos per secessum, & fit plurimum ex eadem causa, ex qua fit colica & Iliaca. *Gilb. Anglicus lib. 6. cap. de lapide renum & vesicæ.*

Potest in pluribus partibus nostri corporis fieri lapis, veluti in pulmone, stomacho, & in intestinis, &c. Et ego heri in quodam rustico, qui per quindenam assellam sæpius non habebat, ad nucis magnitudinem non unum, sed plures lapides in intestinis generatos, & excretos vidi. *Ant. Guaynerius. cap. 1. Tract. de calculosa passione.*

Lapis in multis partibus corporis humani potest generari, scilicet in intestinis grossis infra contentis, maximè in colo, ut vidi Ferrariæ 1547, & erant quantitatis avellanæ magnæ, & multum duri, emissi per anum, à quadam muliere in multis vicibus, numero circa quinquaginta, cujus rei testis est, excellens Medicus Bartholomæus Falconetus. *Ioan Arculanus Comm. in 9. lib. Rasis ad Almans. cap. de lapide.*

Vidimus nos quendam puerum emittentem plures lapides grossos, sicut nux, per anum: & non tam grossos per virgam. *Savonarola Tract. 6, cap. 6. rubr. 19.*

Vidimus nos quendam puerum emittentem plures lapides, grossos sicut nux, & plus per anum, non tam magnos per virgam, cui contulerunt valde melones, & mirum, quod sine dolore, licet in lapide intestinorum minor dolor fit, sicut etiam generatio minor. & illud propter complexionem, amplitudinem membri, & vacuitatis ejus. *Io. Francisc. Pedemontanus cap. 1. summæ 1. part. 4. Addit. ad Mesuen.*

In colo intestino generantur lapides, & coria, à pituita exiccâta. *Iacob. Carpus in Isagog. Anatom. de Colo Intestino.*

Quandoque est (alvi fluxus) ex lapidibus, licet rarò. Et visum est à pluribus in uno cholerico Neapolitano cujus cognomen erat Medicus, & servavi duos ex lapidibus quos emisit continue per mensem, per virgam & anum, & erant plures & magni: sed emissus per anum sicut ovum, per virgam sicut nucleus, & cum melonum comestione liberatus finaliter extitit. *Francisc. Pedemontanus cap. 3. summæ 1. part. 4. Addit. ad Mesuen.*

Franciscus de Pedemontio incredibili & numero & magnitudine (lapides) conspexit, per mensem enim duravit lapideus fluxus. Erat autem quorundam lapidum ovi magnitudo. *Thom. à Veiga, Comm. ad lib. 1. cap. 5. de loo. aff. Galeni.*

Lapillum progeneratum in pulmonibus fidem facit Galenus alii, in intestinis, &c. *Alexander Benedict.*

Mariottus Palla Pharmacopola, cum intestinorum dolore vexaretur, ejusque venter nihil fere, & id quidem ægrè, atque liquatum redderet, pluribusque hominem medicamentis alvum ducentibus, & clysteribus curassent Medici, & morbus nihilominus invalesceret, ad aliud auxilii genus conversi, totam ipsius alvum humidis fomentis emolliunt: nec prius ab incepto desistuut, quam ille sic fotùs, lapidem instar columbini ovi alvo projicit. Qui quidem lapis in intestino subsistens, & iter magna ex parte obstruens: licet ideo deduci non posset, quod intestino, tunicisque ejus deligatus esset, vel quod ipsius crassioris intestini aliqua forte inhæresceret cellula, medicamentorum tamen præsidiis, & expultrice adjuvante virtute, tandem propulsus est. *Benivenius cap. 19. de. Abditis.*

Nos vidimus mulierem Gallam hic Ferrariæ, quæ lapides quinque ex ano egessit, quos malleo ferreo contundens in pulverem redigebam, ac si essent percocti lateres, tamen parvi erant: nam & colore, & magnitudine, & forma mespilorum seminibus assimilabantur. *Braßavolus Comm. ad Aphor. 79. lib. 4. Hipp.*

Musa mulierem refert ex ano quinque lapides reddidisse: quod verisimile est: nam pituita sæpe lentissima intestino hæret, quæ potest concrescere, dum satis non dirigitur. *Scholiographi ad cap. 48. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

Ubi ex stomacho sulphur, id est, stercus expellitur, si in eo est salis vis, tunc lapides generat, & fit inde constipatio, ut excrementa ejici nequeant, sicut Duci à Landshuet evenit: hic habebat in intestinis lapidem, &c. ut materia neque sursum neque deorsum ire potuerit, sed similis erat lapidi scissili. Dicebant ex auro comesto esse, sed nihil est, quia nullum metallum adhæret, non vadit in substantiam aut digeritur, præter ferrum, quod cùm bibitur, limaturæ (scilicet ferri) bibitæ coagulantur, & faciunt dolores intestinorum, &c. Ideo quando in intestinis fit lapis, non generatur ex ossibus, aut carnibus, aut aliis cibis, sed debet singulare quoddam esse, scilicet, si quis multum utatur medicina, ut est aurum potabile, luna soluta, limatura Martis, dulcedo Saturni, extractio cupri, Iupiter calcinatus, sic chimolea, asphalatum, marcasita, antimonium. &c. Illa si dantur in medicinis, coagulantur in intestinis: nam non manent in stomacho, neque ad hepar transire possunt, ideo ad intestina vadunt. *Theoph. Paracelsus, Comm. ad. cap. quartum Tract. 4. de Tartaro.*

Ex intestinis ejectum lapidem non vidit Galenus, ipse vidi calculum instar ovi columbini, per alvum excretum Lugduni à muliere, quæ dolore coli conflictabatur. *Hieron. Montuus lib. 4. cap. 1. Anasc. morb.*

Pituita lenta secundum naturam gignitur, concrescitque in intestinis, è quibus cernitur alias sponte fæcibus circumjecta descendere, alias clystere manifestè deduci, alias dysenteriæ vi corradi. Cùm autem parcius ea vacuatur sensim, aucta caloris vi sic tandem crasescit, ut prorsus obstruens intestina quasi infarciat, fiatque latentium difficiliumque morborum causa. Caroli Quinti Imperatoris legatus quidam dolore torquebatur, nec non tumore à dextro hypochondrio per ima ventriculi, in sinistrum exporrecto. Huic cum sexennio toto, remedii genus omne, tanquam emolliendo scirrho adhibitum fuisset, injecto tandem acriore clystere, durum ac firmum quippiam, medio ductu pertusum, pedis longitudine detractum est, quod ille intestini portionem esse metuebat. Sed cum repente levatus videretur, adhibito consilio iterum ac tertio clystere prolutus est, rursusque simili evulsa materia, continuò pristinæ est valetudini restitutus.

Alteri cuidam similis, sed gravior affectus alvum prorsus cohibuit: qui tandem ventre supra modum intumescente decessit è vivis inventumque est colum intestinum usque adeò infarctum pituita concreta, ut solidum prorsus censeretur, nihilque omnino fæcis in alvum delabi sineret. Vera hæc esse testamur, quæ tamen Galeno non admodum probabilia videntur. Crassior porro hæc pituita in cæci aut coli intestini cellulis diutius coërcita, nonnunquam concrescit in calculos: quales sæpe vidimus instar nucis juglandis, & in quodam, magnitudine castaneæ, quarto aut sexto quoque die, dolore nullo exturbari, &c. *Fernelius lib. 6. cap. 9. Patholog.*

Desperata ab omnibus valetudine senem, summo dolore intestinorum, cum videremus carere febre, neque

que tumorem extare quempiam, quotidianis dejectionibus alvum exonerare, pondus in ipsis intestinis sentire, fatali quadam conjecturâ lapidem subesse rati, enemata ex bdellio, & oleo nostro telino, croceo malagmate, butyro, certo decocto infundi jussimus, tertio clysmate magna vis lapidum educta est. *Iul. Cæs. Scaliger, exercit.* 108 *num. 3. ad subt. Cardan.*

Quod calculi inter intestina quoque humana parvi & magni fiant, exemplis affirmare possum. Sed multi homines jam concretos in visceribus suis, ne sensu quidem percipiunt, nec doloribus infestantur, nisi cum angulosi & asperi, per sedes ejiciuntur. Alii maximis vellicationibus torquentur, tantisper dum lapides immorantur, & cum exitum denique petunt.

Est inter alios in hac nostra diœcesi vir nobilis, Mauritium a Thimen vocant, proceritate & robore corporis conspicuus, πληθωρικὸς etiam, & bene coloratus. Ejus prædium non plus uno milliari Witeberga abest. Hujus intestina multos per annum calculos faciunt: quorum singulis mensibus, ultimo quadrante, aliquos absque molestia ejicit, nisi cum tenesmo laborat, & lapilli asperitate ἀπευθυσμένον ἔντερον (rectum intestinum) penetrando rodunt, alias majores, alias minores pisis, partim rotundi, partim oblongi, & asperitatis aliquid habentes. Nonnunquam ex arenulis conglobati, conglutinatique cernuntur, velut Ammonites, coloris fulvi, mediocris duritiæ, sed leviores: quod indicium est magna ex parte ex flava bile, phlegmate admixto, coaluisse. *Kentmannus lib. de calculis.*

Sed & Torgæ, ubi ego nunc vitam ago, & Medici officiò fungor, est vir pius & doctus, ætate grandis, (jam enim duodecimum climacterem agit) cui nomen Magistro Balthazari Arnoldo, qui in hoc oppido annos continuos 42 munus docendi in Ecclesia sustinuit: quo præterito primum anno se abdicavit. Hic inde usque à pueris colicas passiones toleravit ita magnas, ut vita ipsius non semel in perditis & desperatis fuerit habita. Anno demum millesimo, quingentesimo, quadragesime octavo grandem lapidem perlonganonem elisit. Est, figura quasi tereti, duobus articulis anterioribus pollicaribus conjunctis magnitudine non absimilis, basi utraque nonnihil sinuosa aut concava, ad modum cotylarum aut sinuum in ossibus, quibus capita aliorum ossium inseruntur, venulis albis & luteis in colore spadiceo discurrentibus, foris lævis seu glaber, vetusti alicujus luti specie. Sinus autem isti, summus & imus, non aliter apparent, ac si alii ejusdem formæ lapides illis inserti contiguique fuissent, sicut bonus senex ipse ait, credere se, si observatum fuisset, pro magnitudine dolorum, quos inter sedes subinde pertulisset, plures ejusmodi calculos cum excrementis egestos fuisse: ac ne hunc quidem agnitum fuisse, nisi transversus per rectum intestinum delitendo, tantos cruciatus peperisset, ut hærens difficulter extrahi potuisset. Fractus per medium, pallido est colore, & mollior tactu quam foris: plenus circulorum, è quibus videre est, ut indies ex adhærescente materia concreverit. Sed & foramen triquetrum, hoc modo dissectus, ostendit, non penetrans, sed fissuræ speciem habens. Porrò hoc liberatus pondere pius & emaciatus senex, nullis hucusque colicis torminibus cruciatus fuit. *Idem loco citato.*

Similiter quoque (ut à viro docto & perito Medico, D. Doctore Ioanne Braunbachio Dresdensi, affini meo, cognovi, quem ego fraterno amore amplector) post meum ex Italia reditum in Germaniam, lapis egestus fuit per secessum magnitudine ovi, à præstantissimo Medico D. Frisimelica: quo nos præceptore Paduæ, ut aliis clarissimis viris, Ioan. Baptista Montano, D. Francazano, D. Bellòcato, D. Lando, biennio utebamur. Is quoque magnis cruciatibus colicis assiduè discruciabatur. *Idem in eisdem locis.*

Calculus raro generatur in intestinis: unde id Galenus nec vidit, nec audivit, *cap. 2. lib. 6. loc. affect.* Ego tamen testor me vidisse calculum, ad magnitudinem ovi gallinacei, excretum à patiente obnoxio dolori colico, & qui solum aquam potaverat; fuitque hic Excellentissimus Frisimelica, qui aliquando gravissimè afflictus, excrevit hunc calculum. Generatur autem calculus è crassa, & viscida materia, à calore vel intensiori & celeriter agente, vel remissiori & longiori tempore operante. Cum igitur in intestinis vigere possit materia, quæ diutius detineatur; ea in hac morâ verti potest in lapidem, præsertim si intestinorum calor intendatur, vel obstructionis, vel inflammationis vi, vel denique medicamenti calidioris. *Hier. Capivaccius. Pract. lib 3. cap. 13.*

Cum Pisis experientissimum Medicum & Chirurgum D. Gabrielem Falloppium præceptorem sectaretur collega meus Reynerus Solenander, simulatque accessissent quendam mercatorum internuncium, natione Lucensem, cujus uxor valetudinaria, colicis subinde doloribus laborabat, tum vero iisdem torquebatur gravissimis, post alterum aut tertium curationis diem, a multis remediis ex arte adhibitis, tandem præter omnium expectationem, dejecit pilam, seu tophum potius non admodum gravem, magnitudine majorem paulo columbæ ovo, à cujus rejectione paulatim desiit dolor, pristinaque rediit valetudo. Hæc reliquis demirantibus affirmabat Fallopius. Idem alias nobilissimo Medico Frisimelicæ doloribus colicis vexato, & cuidam tertio, accidisse affirmabat. *I. Vierus, lib. 4. cap 16. præstig. dæm. edit. 6.*

Frisimelica, qui olim in Gymnasii Patavini Theatro magna cum laude Medicinam docuit, excrevit aliquando lapidem ad magnitudinem ovi una cum stercoribus, *Mercurialis lib. 2. cap. 4. de excrementis.*

Memini, quod Venetus ingenuus quidam vir, dum juvenis esset, post multos ventris inferioris dolores & cruciatus, cum ad dejiciendum assurrexisset, excreto lapide insignis etiam magnitudinis, ab omni dolore liber evasit. Sed illi, qui cum excellenti Frisimelica versati sunt familiariter, norunt ab eo superioribus annis post vehementes dolores inventis interiori, lapidum fuisse cum reliquis excrementis excretum per inferiorem alvum *Trincavella lib. 10. cap. 6. de rat. curandi partic. hum. corp. affectus.*

Lapides innumerabiles pene hisce manibus extraxi, inventos in renibus, colore vario in pulmonibus, &c. in intestino colo, in venis hæmorrhoidalibus. *Columbus lib. 15. anatom.*

Habemus domi lapides excisos folliculo fellis, stomacho, intestino cæco, &c. *Gemma l. 2. Cyclognom. p. 76*

Mulier quædam post diuturnos stomachi dolores, lapidem excrevit per intestina triangularem, castaneæ nucis quantitate: credo in pyloro per annum integrum latuisse, ut antecedentium symptomatum series, ac natura monstravit. *Idem lib. 2. cap. 6. Cosmocrit.*

Mirabiliùs multò, quòd per sedem exciderit fœminæ vetulæ, sed prægrandior lapis, omnino rotundus, saltem ovali specie, foris partim fuscus, partim ater, ac veluti ambustus, quem cùm perforare paululum attentassem, dissiliens in duas partes, intus substantiam instar vitri purioris, aut crystalli pellucidam, multis styriis atque radiis in unum centrum confluentibus, ostendebat. Hoc in cæco intestino per aliquot menses concretum latuisse, non dubitabam ex doloris loco, quem antè perceperat, partisque laborantis tensione, & gravitate in dextro ilio, sub costis spuriis, ubi cæcum illud intestinum fibris membraneis tum peritonæo, & hepati, tum mesenterio alligatur. *Idem loco citato.*

Ex recto intestino magnum lapidem se extraxisse mihi, quidam narravit. *Vallesius comment. ad hist. 35. lib. 5. Epidem Hippoc.*

Generosa Domina de Morthemar, unum grandem & durissimum lapidem dejecit cum summo conatu. Quæ Domina quamplurima antea patiebatur tormina, & ipso lapide ejecto liberata est. *Ferrandus, lib. de nephrit. & lithiasi.*

Quod *Galenus in 1. & 6. de loc. affect.* negavit se vidisse, ut etiam in intestinis hominum, perinde ac in vesicis lapides gignantur, id minime mirandum putari debet: quando & nos alii thophaceas materias ex intestinis, atque aliis corporis partibus, non sine stupore extractas inspeximus, &c. Quod neque admiratione ulla dignum videbitur, si quibus causis renes & vesica humores in lapideam compagem vertunt, alunt & augent, iisdem alias quoq; partes illud efficere posse consideremus, *Mercurialis. lib. 3. c. 20. variarum lectionum.*

Rarum est lapides gigni in colo, pulmonibus, &c. *Scholiographus ad lib. Gal. de locis affectis, in minima forma excusum.*

Mulieri diris torminum, & dolorum alvi, & ani cruciatibus exercitatæ, Ioannes Magnus Medicus Regius doctissimus & experientissimus medicinam cum faceret, accersivit me, ut indito in anum speculo, specularetur num quæ tanti, tamque pertinacis doloris causa subesset aspectabilis. Cum nihil intuitus esset oculis, unde in causæ dolorificæ cognitionem duceretur, rationem ducem sequutus, crebro clystere indito, & catharticis propinatis ita egit, ut tandem calculum ægra excerneret pilæ palmariæ crassitie: quo excreto dolores omnes quievere. *Pareus lib. 24. cap. 19.*

Lapidem ad ovi gallinacei magnitudinem, illustris Comitis Marci Taurelli scribam, in Colico dolore excrevisse, testatur *Marcellus Donatus lib. 4. cap. 30.*

Ante plus minus viginti annos, mulierem ex pago Gretzingen, prope Durlacum, ubi nunc Marchionum Frater senior residet, purgavi, quæ 8. vel. 10. lapillos excrevit instar silicum: quantitate avellanarum majorum: habebant maculas nigricantes, majori ex parte flavi existebant. Sensit autem dolores stomachi & ventris. Post factam illam excretionem melius habuit, corroborantibus & stomachicis medicamentis. Amicis pro miraculo ostendit, & ad me asportari curavit. *Ex observationibus Esaiæ Meschsneri.*

Non improbaverim in calculo medicamenta fortiora, quæ laxando purgant, Vidi enim quandam mulierem, quæ quum ex sumptione medicamenti pituitam purgantis, parte oneris fuisset lavata, excrevit tres calculos albos, adhuc molles, magnitudinis amygdali, & in posterum bene sese habuit. *Gerhardus Bergensis lib. de calculo & arthritide, pag. 118.*

Me docuit experientia, (quod asserit Aëtius) colicum dolorem causari à lapide in intestinis genito; à quo novi hominem adeo excrutiatum, cum nullo remediorum genere leniretur dolor, ut propemodum expiraturus esset, nisi sponte excretus lapis morbum soluisset. *Salius, annotat. cap. 79. Altomar.*

In Mexico novæ Hispaniæ metropoli mulierem nostris temporibus extitisse, narrant mihi viri integræ & incorruptæ fidei, quæ per intervalla lapides alvo dejiciebat. Cujus rei novitatem Medicus Hispanus valde admiratus, ad Hispanienses Medicos quasi miraculum, scripsit. *Fonseca lib. 1. cap 5. de calculis.*

Domicella quædam Vanderana, longo tempore Dordraci stomachi & ventris dolore conflictata, post pilulas Mastichinas, & Alephanginas exhibitas, tum alia pharmaca utilia per me administrata, lapillum rotundum, paulo majorem columbino ovo, rejecit, quem nos vidimus longo tempore durum permanentem: quamvis postea vetustate cineritii coloris ad lutum induratum accedere videretur. *Petr. Forest. scholio ad observat. 26. lib. 14.*

Vidi à Canonico quodam Uratislaviensi per alvum ejectos plurimos calculos, instar castanearum nucum: verum symptomata habebat alia quam colica & Iliaca, & multis deinceps annis vixit. *Crato in epist. ad Thom Iordanum lib. 4. consil. & epist. Cratonis, per Laur. Scholtzium publicat. pag. 381.*

Cyriacus Pascionius, nuper quendam Colica inveterata laborantem, curavit: qui post acrium clysterum usum, lapides, silicum instar, duos. per alvum dejecit, quos etiamnum in Musæolo suo retinet. *A D. Petr. Spherero ex Italia acceptum.*

† Plura de calculis intestinorum vid. *apud Panarolum pent. 5. obs. 6. Zvvinger. Theatr. Vit. Hum. pag. 579. Rhod. Cent. 1, obs. 74.* de lapidibus per anum excretis, vid. *Bartholin. Cent. 4. hist. anatom 41. & 49.*

Observatio II.

Ad colicam tartaream & calculosam, sive intestinorum tartarum, remedium Telini olei singulare: tum de analogis experimentis.

FOEnigræci libræ quinque, calami lib. j. cyperi libræ duæ, olei libris ix. septenis diebus macerantur, quotidie ter moventur, postea premuntur & reponuntur. Aliqui pro calamo cardamomum substituunt, & cyperi loco xylobalsamum macerant. Alii oleo ante his odoribus spissato, fœnugræcum macerantes reprimunt. Hoc Telinum abscessus emollit, & concoquit, omnibus vulvarum duritiis magnopere convenit, fœminis difficile parientibus subjicitur, ubi præ excretis humoribus loci siccitatem contraxerunt, sedis inflammationem lenit, tenesmo subditum prodest, ulcera capitis manantia, furfuresque expurgat; ambustis, & perniomibus addita cera proficit, vitia cutis in facie emendat, pigmentis ad conciliandum faciei nitorem inseritur. Eligere oportet recens, quod non vehementer fœnigræci odorem præ se ferat, & manus absterg at, sapore ex dulci in amarum inclinato: tale enim optimum indicatur. *Dioscorides lib. 1. cap. 58.* Quo (è semine fœnigræci) paratur oleum, viribus quam quisquam credat majoribus, ad intestinorum latentes scirrhos dissipandos. & strumis perutile. *Lob. adversf. p. 387.* Desperata ab omnibus valetudine senem, summo dolore intestinorum, cum videremus carere febre, neque tumorem extare quempiam: quotidianis dejectionibus alvum exonerare: pondus in ipsis intestinis sentire, fatali quadam conjectura lapidem subesse rati, enemata ex Bdellio, & oleo nostro Telino, croceo malagmate, butyro, certo decocto infundi jussimus. Tertio clysmate magna vis lapidum educta est. *Scaliger exercit. 108 ad subtil. Card.* Telini olei ad scirrhomata, præter Dioscoridem, Lobelium. Scaligerum, &c. usum nuper *in adversariis Birckmannicis* reperi, qui *Isak. Hollandum* citat, *de tartaro lubricando*: in quo curando cum Rascalone, cyclamino, tamo, bryonia, dracontio, arone correctis, feliciter se usum esse profitetur Birckmannus, & descriptionem communicavit. *Mocius.*

Observatio III.

Intestino tenuiore clauso vita finitur.

STomacho longa & plura vitia, cum ex aliis membris, tum humoribus sibi innatis accidere consueverunt, Unde & nos mirum novimus quinquagenarium, qui ex præterita ægritudine, quam χολέρον Græci vocant, in qua simul & dejectio & vomitus accidunt intestinaque torquentur, & bilis atra supra infraque erumpit, in perpetuum, & (ut experientia docuit) penitus insanabilem inciderat vomitum: inde & stomachus paucis admodum horis cibum continebat, & alvus præterea nihil reddebat, sive levibus, sive acribus medicamentis urgeretur. Assumebat enim cibos leviores & ad concoquendum faciles: quos ubi aliquot horas continuerat, quicquid ex his supererat, evomebat. Alebatur autem parte tenuiore, quam venæ à ventriculo attrahebant: sicque miseram quidem, sed tamen longius-

giusculam vitam duxit. Hujus verò nos morbi causam indagantes, putavimus eam in intestino tenuiore figi: in eoque adeò occalluisse, ut cùm incoctus cibus ad jecur totus penetrare non posset, retrocederet, & vomitu tandem expelleretur: id quod mortuo eo, experimento comprobare volentes, corpus incidere tentavimus. Sed nescio qua superstitione negantibus cognatis, voti compotes fieri nequivimus. *Benivenius cap. 32. de abditis.*

OBSERVATIO IV.

Ex vento in intestinis viscera distendente, mortuus quidam.

LUdovicum Nicolinum generosi equitis Othonis filium vidimus, qui cum solo vento, viscera & stomachum impetente, adeò in monoculo affligeretur, ut dum pars parte premitur, exitu hinc inde negato, non solum viscera & pectus, sed scapulæ etiam incredibili extenderentur dolore, & spiritus magna & miserabilis fieret angustia, tertio denique die, nihil conferentibus auxiliis, e vita migravit. Inciso autem ejus cadavere, & viscera omnia vento plena conspeximus, & in sinistro cordis ventriculo obduratum callum invenimus, qui nucis magnitudinem æquaret. Quare utrumque, hoc est, ventum mortis ipsius, ita nunc scilicet callum adversæ hominis valetudinis causam fuisse arbitrati sumus. *Idem cap. 81. abditorum.*

OBSERVATIO V.

In abscessibus intestinorum lapides visi.

LApides qui ab abscessu redduntur, ossibus similes esse solent, colore fusco. Tales ab abscessu intestinorum redditos vidimus mulieris Montisbani, quæ post varios dolores tabida erat, quanquam menstrua numquam passa fuerat, cujus alias quoque meminimus *Rondeletius meth. curand. morbos lib. 3. cap. 44.*

OBSERVATIO VI.

Ex abscessu in ventre rupto, & pure ad intestina confluente, eaademque vitiante, aut sphacelo corrumpente, subitanea mors.

SUperiori æstate ostendimus in puellæ dissecto cadavere, quæ cùm optimè habita omnibus videretur, in levem quandam febrem incidit, tertianæ intermittenti haud dissimilem, sine dolore in ventre. Ad eam circa mediam noctem vocati, quod levi animi deliquio laborasset, cum rigore quodam, quem paroxysmi initium esse putabant, præ divinimus abscessum in ventre ruptum, ex quo brevi interitura esset. Id cum alteri Medico absurdum videretur, ac brevi illa obiisset, dissecto corpore, magna puris quantitas, circa uterum inventa est, quæ ad superiores usque partes redundabat, cum intestinorum colore subnigro. *Iacotius comm. ad aph. 9. lib. 3. sect. 1. Coac. Hipp. pag. 583.*

Ac nos quidem ter superiore anno observavimus, in febre tertiana cum rigore non ita ordinato, exortam suppurationem in imo ventre, cujus nullum signum memoratu dignum præcesserat: unde subitò effuso pure supra intestina, aut intestinis ipsis ad sphacelismum perductis, improvisa mors secuta est, cum rigore, sudore frigido, animi deliquio, dolore ventris, & inflatione. *Idem com. ad aph. 76. lib. 5. sect. 2. Coac. Hipp. pag. 811.*

OBSERVATIO VII.

Gummi sagapenum, ammoniacum, & idgenus alia clysteribus injecta, perniciosa & lethalia.

LAchrymæ periculosæ ob lentorem, quòd aliquando adhærent & non possunt repelli, & occidunt, & ex morte nobilis viri Gubernatoris Monspessuli D. Gaudeti, id nobis fuit compertum. Nam Pharmacopola, cùm Medici officio fungi vellet, inscîis Gilberto Griffio, & Falcone, qui illum curabant, injecit Sagapenum, Ammoniacum, & alia dissoluta, quibus immissis, subitò & repente mortuus est. *Rondelet. lib. de medicam. intern.*

STERCORA ALIENO loco excreta.

OBSERVATIO I.

Stercus quidam toto vitæ suæ tempore, ore reddere solitus: alii similiter pluribus annis.

NARRANT Romæ fuisse quendam temporibus nostris, qui toto ferè vitæ suæ curriculo, fæces alvi per os expurgavit. *Mercurialis lib. 2. cap. 4. de excrementis.*

Constantiæ circa annum 1530. quidam Andreas nomine, si bene memini, officio mendicorum Consul, sic enim vocabant *Betteiburgermeister*, per viginti annos excrementa sicca omnia evomuit, alvo nihil reddens: interim mediocriter sanus, & suo officio fungens ad multam usque senectam. Tandem cùm alvus cieri sponte inciperet, paulo post obiit, *Hæc ex relatione Archigrammatei Constantiensis Vogelii annotavit Gesnerus. V. Cl. Casp. V Volphius de suis Observationibus.*

Anno Domini 1579. Coloniæ puellam vidi viginti annorum, quæ fere tertio quoque die alvi excrementa per os ejicere solebat, idque jam tum ultra triennium continuasse dicebatur, & clysteribus, & aliis medicamentis purgantibus frustra sæpe adhibitis. Decumbebat autē perpetuo, quod crura haberet omnino contracta, interim satis bene colorata, ingeniosa admodum, & fœcunda. *V. Cl. Ioan. Posthius de observ. prop.*

† Galli, sine ano & pene, qui quotidie citra sanitatis noxam, stercus evomebat, meminit *Panarol. pent. 2. observ. 5.*

OBSERVATIO II.

De vomitu stercoris, ejusque remedio.

AD vomitum stercoris, quidam capiebat omni die jusc. malvæ, & convaluit, cùm alia remedia non juvarent. *Solenander sect. 5. consf. 15.*

OBSERVATIO III.

Cur fedes Iliacis clausa: historia item nova & rara de virgine, quæ per vesicam & alvum nihil prorsus excernens, ob modicum quoque alimentum crebrò excrementa per os rejiciebat.

EXpultrix facultas noxam sentiens, contractione multa conatur ad noxii excretionem. Et primùm quidem observato ordine à natura instituto, orditur à superiore parte contractionem, quò detrudat excrementum omne, sive siccum fuerit, sive humidum. Id semel & iterum frustra tentans, inverso ordine ab infernis contractionem inchoat: idque tantavi, ut angustet excrementorum exitus, & infusa quævis, aut immissa, constrictione absorbeat. Et quod evenire videmus, dum ex arbitrio quisquam propter præsentem occupationem excrementa cohibet, ut incipiens ab infernis contractio multa vi sursum excrementa bilemq; ejaculetur, ita ut cephalalgia sequatur, sæpe colicus dolor, aut ischuria, ex qua nonnulli periere. Et quod fortè non vidit antiquitas: Honesta quædam virgo ex ea retentione, ante annos viginti, incidit in integram perpetuamque omnis excrementi, & humidi, & sicci retentionem: & cùm vivat, sed epilepticis convulsionibus crebrò correpta, in totum mingendi & dejiciendi munere privata est: sed exiguum alimentum sumens, per os crebrò rejicit. *Thom. à Veiga Comm. ad cap. 2. lib. 6. Gal. de loc. affect.*

Observatio IV.

Alvi faeces cuidam per umbilicum expurgatae, qui prodigiosa cura convaluit.

CUm illud mecum repeto, quod filio Hieronymi Legnani in urbe nostra contigit, non possum non admirari. Laborabat me praesente, abscessu inter pectinem & umbilicum, qui cùm esset maximus, ubi pervenisset ad ulcus, ab omnibus egregiis Chirurgis desperata salute, cùm puer esset annorum octo, & ut dicebant etiam faeces per umbilicum exire coepissent, quod tamen ego non vidi, & ad summam deductus tabem, in manus incidit cujusdam Antonii ex oppido Gallarate, qui aqua putei cum quibusdam verbis per os, & super vulnus exhibita, curavit illum. Cumque ego post aliquot menses inviserem matrem aegrotantem, huncque mortuum existimarem, occurrit hic puer monstro similis, qui prę morbi magnitudine adeò curvus remansit, ut pectus caputque solo aequidistent, formam nactus erecti gnomonis, vivitq; sic miser iste puer, quamvis nobilis: nam pater tabellio est, & causidicus egregius. *Cardanus lib. 18. de subtilit.*

Observatio V.

Stercora per umbilicum excreta, post abscessum ad dysenteriam consecutum, qui intestina perforaverat.

DUm haec conscriberemus, ex patritia gente Veneta Condalmario cuidam puero, sicuti vidimus, ex intestino ventris abscessu cum febre acutissima, intestina perforata sunt, ut per umbilicum magnam excrementorum partem singulis diebus emitteret. Miramur febrem omnino desiisse, & puerum sano similem per domum ambulare. *Alex. Bened. Pract. lib. 20 cap. 34.*

† Alvi excrementa per ulcus inter umbilicum & pubem sponte prodeuntia per XIIX. hebdomadas commemorat *Smetius Miscell. p. 566.*

Observatio VI.

Stercora nonnunquam perforatis intestinis, & excitatis fistulis, aut aliter multis annis emanasse, sine vitae periculo.

VIdi tempore meo hominem, à quo stercus per vulnus exibat, qui vixit sic in ista dispositione mala longo tempore, faciendo facta sua: & acquirebat unde vivebat, quamvis malè & difficulter. *Avenzoar lib. 1. tract. 14. cap. 2.*

Intestinis perforatis supervixisse homines, non vulgatum est. Habet *Avicenna fen. 6 tract. 1. lib. 3. cap. 1.* & jam dixerunt quidam, quòd perforata sunt quaedam intestina inferiora; deinde perforata sunt Almirach, & venter, propter apostema accidens in eis in directo foraminis, & communicans illi putrefactioni & nocumento; & perforatus est etiam illic, & egrediebatur stercus ex illo, & vixit homo.

Hoc idem affirmat *Rasis 13. cont.*

Ex recentioribus *Christophorus de Barziziis cap. de fluxu intestinali*, ita scribit: Vidi mulierem quandam nomine Antoniam, quae fuit venenata in Prato Vallis, & ex veneno assumpto perforata illi fuerunt intestina, unde faeces inde exeuntes, tandem mirach corrupto & aperto, exitum sibi paraverunt, & taliter affecta per plures annos vixit.

Jo. Matth. de Gradi cap. de fluxu ventris, idem confirmans inquit: Ego vidi in Papia unum doctum Medicum, Magistrum Santinum de Filbertis, qui habebat intestinum perforatum & mirach, cum emissione faecum per ulcus: tamen vixit viginti annis pòst.

Jo. Baptist. Theodosius in compilatione comm. Nicoli in aphorismos, sic scribit: Et ego habui quondam Marinum Mirandulanum, de anno 1520. qui ex casu magno incurrit rupturam syphac supra inguina, & locus est apostematus, & cùm apostema venisset ad exituram, quidam Chirurgus, non credens ibi adesse rupturam mirach, sagittella locum aperuit, & non multò pòst coepit faex liquida exire: & curatum est apostema, & restavit ulcus à quo faex & ventositas exit, in quo candela parva ferè ingreditur tota, sine dolore, & ipse de caetero est in bona dispositione, & annus est jam transactus, nec ulcus potuit consolidari. *Marcellus Donatus lib. 5. cap. 4. hist. med. mirab.*

† Non praeter institutum sit eum virum producere, cui ex accepto ventris vulnere praecisum intestinum tenue prodit, è quo alvi excrementum, nondum solidum aut cohaerens, continenter emanat annos jam quindecim, ea via intercepta, quae in anum ducebat. *Fernelius lib. 6. cap. 14. Pathol.*

Vidi aliquos in intestinis vulneratos, & non potuimus suere, qui adhuc vivunt: ergo non necessariò inferunt lethum; sed ut plurimùm. Et ego cùm essem in patria mea, mulierem vidi laborantem herniâ, quidam secuit intestinum, & jam ex eo loco emittit faeces, & vivit adhuc: si suatur ergo intestinorum vulnus, est ad utrumque, ad mortem, & vitam. *Fallopius de vulneribus capitis cap. 12.*

Centurio quidam vulneratus in bello ex altero latere circa illa, adhibita patellula excrementa suscepit, quem diu superstitem vidi, ante 40. annos. Ita natura varias excrementorum vias, & emunctoria molitur. *V. Cl. Esaias Meichsnerus de observ. propr.*

Capitaneus quidam in ventre vulneratus, stercus per fistulam, quae sanato vulnere illic remanserat, multis annis, incolumis alioquin & superstes, excrevit. Cujus causam investigando, ex anatomicis observationibus certis argumentis colligo, intestinorum vulnera, si illis in locis, ubi carneae musculorum abdominis portiones existunt, ventrem penetrent, agglutinatis tunc mutuò utrimque & intestinorum & musculosae carnis vulnerum in ambitu labiis, viam fieri posse, per quam stercus extra corpus educatur, & in abdominis cavum excidere prohibeatur: eaq; vulnera, licet consolidari nequeant, minimè tamen esse lethalia, quod licet rarum sit, tamen & in aliis partibus, ut vesica, accidere, suo loco dictum est. *V. Cl. Felix Platerus de observ. propr.*

Observatio VII.

Alvi faeces cum urina, res planè prodigiosa, per penem expulsae.

SEcto cadavere Petri de Schardes, re medica illustris, pręter lapides renum prodigiosos repertos etiam in recto intestino, à regione colli vesicae, inventa est carnositas putris, quae sua putrilagine vesicam ita laceraverat, ut intestinorum excrementa, ante obitum, unà cum urina redderet ad miraculum usque & forsan antea non visum. *Ferrandus Senior libello de Nephrit.*

† Ani faeces per penem eductas annotarunt etiam *Borellus Cent. 3. obs. 16. & Hildan. Cent. 1. obs. 74.*

Observatio VIII.

Excrementa alvi puellis & mulieribus quibusdam ex naturalibus excerni solita.

PUellam vidimus, quae clauso ani meatu nata, octavo quoque die recrementa ex naturalibus dejiciebat. Cumq; hoc implicita malo usque ad sextum decimum annum vitam duxisset, vi tandem morbi, quod εἰλεὸν Graeci vocant (id autem fit cùm intestina circa umbilicum torquentur) miserabili cruciatu dejecta, è medio sublata est. *Benivenius cap. 86. de Abditis.*

Uxor nobilis viri Antonii Brindizes, cùm per quatuor annos, cum lotio & stercore sanguinem emitteret, ac parum de hac re sollicita esset, quia nullum inde dolorem persentiret, tandem corrosis inde intestinis ac perforatis per vulvam stercora miserè emittere coepit, quae sic nullo praesidio conferente, longam vitam duxit, & tandem obiit. *Lusitanus cent. 2. curat. 10.*

Vul-

Vulvam sive uterum, in quo fœtus concipitur ac gestatur, corrumpi ac exulcerari quandoque contingit, ac deinde vicinas partes inficit: vesicam quidem, ut *cap.34. exemplorum nostrorum* narratum est: nonnunquam verò & rectum intestinum. Atque tunc quidem excrementa alvi per pudendum tandem excerni contingit. Quemadmodum mulieri cuidam accidit, quæ posteaquam diutino tempore purulenta fœtidaq;, manifestissima exulcerati uteri signa, per pudenda excrevisset, postremò & alvi excrementa per eundem locum demisit. *Dodonaeus in annotat. ad cap. 11. Benivenii.*

Hoc tempore in hac urbe reperitur puella Hebræi Teutonici dicti, quæ fæces per vulvam emittit. *Mercurialis lib. 3. cap. 9 de morb. puer.*

Mulier quædam gravida, & vicina partui, per 12. dies nihil excrevit per anum, tandem cum aliquando magno nixu cuperet ejicere excrementa, effluxit magna copia sanguinis ex utero, & subsecuta sunt excrementa alvi. Et ita per quinque septimanas omnia excrementa egesserat per uterum, cum ego illam vidi. Tumor etiam in inguine ortus est subniger, labia etiam foraminis visa sunt denigrata aliquo modo, ut referebat obstetrix, ut jam omnes prædiceremus cancrum. Acciderunt hæc anno 1556. mense Augusto.

Vidi quandam puellam formosam Tubingæ, quæ semper fæces suas dejiciebat per uterum. Quare Senatus illi interdixit, ne nuberet. Sed illa deseruit Tubingam, & profecta in villam, (Ufingen) quæ distat tantum dimidio milliari à Tubinga: nupsit cuidam sutori, cui postea pulcherrimum filium peperit, quem vidi. *De Observ. Cl. V. Joannis Hessi, per Cl. V. Joach. Camerar. ad me missis.*

Quandoque alvi excrementa per uterum prodiisse vidimus. *Marsilius Cagnatus lib. 1. cap. 1. variar. observ.*

† Fæces alvi per vulvas excretas commemorat quoque *Bartholin. Cent. 2. obs. 63.*

Observatio IX.

Ex inguine evacuatum stercus.

ORtum supra inguina panum, ac suppuratum cùm Medicus incideret, stercus subsecutum in colo abscessus esse declaravit. *Galenus lib. 1. cap. 4. de loc. affect.*

† Conf. & *Rhod. Cent. 2. obs. 91. Hild. Cent. 1. obs. 74.*

Observatio X.

Per ulcus vesicæ, & recti intestini, faces & urinas defluxisse.

VIsum est in multis (quod Hollerius quoque annotavit) ex discissione vesicæ exempto calculo, aut alio modo ulcere contracto, læso quoq; intestino recto, fæces & urinas per ulcus defluere. *Jacot. com. ad aph. 15. lib. 1. sect. 3. Coac Hipp.*

Observatio XI.

Faces egressæ per partem pedis superiorem.

SAlome Sueva, ex malo ob inopiam victus regimine, incidit in colicam, cumque à muliercułis edocta applicaret multa calida, factus est abscessus in intestinis; quo rupto, materia defluxit ad partem femoris superiorem pedis dextri, per quatuor digitos à peritonæo infrà, & ibi fecit saccum, quo aperto effluxit pauca sanies, deinde per multos menses quoties egerebat, fæces tenuiores per illum locum effluebant. Tandem priùs evacuato corpore leviter, à Chirurgo Jacobo Helvetio exhibitis primo decoctis, quæ ad vulnera consolidanda propinantur, per multos dies, & imposito emplastro ad rupturam super locum affectum; coacta est jacere in lecto, partibus posterioribus elevatis, & coaluit vulnus, ut saltem ichor quidam adhuc exudaret. Quare decoctum ligni illi propinavit, & ita ad perfectam sanitatem fuit restituta. Quod ego testari possum, qui singula oculis meis aspexi. *De observ. Joan. Hessi, per Joah. Camerarium ad me missis.*

VARIA ET MONSTROSA PER alvum excreta.

Observatio I.

Globuli membrana obducti, ex ventre egesti.

EA est multarum muliercularum persuasio, ut existiment, infantium morbis nullas medelas præsertim internas adhibendas esse: quòd ferri non posse censeant, ut tenella illa ætas remedia ulla perferat. Itaque earum calumnias pertimescens in primo praxeos meæ tempore, ab infantium medicationibus, quoad potui abstinui, non tamen sine domestica calamitate. Nam morbi quidam graves liberos omnes primi matrimonii, excepta unica filia, mihi ademerunt. Cùm verò in secundo matrimonio natus mihi esset filius, isque ultra tres menses non fuisset progressus, incidit & hic in gravissimos, eosque continuos dolores, quibus ita conficiebatur, ut ferè de salute esset desperatum. Memor itaque priorum ærumnarum, non ampliùs ineptis quarundam mulierculàrum opinionibus morem gerendum, sed adhibitis necessariis remediis, fortunam experiendam censui. Itaque cùm tribus diebus continuis cassiam cum betonicæ syrupo mistam ei præbuissem, tandem excrevit globulos plurimos, intus putrida & saniosa materia refertos, exteriùs verò membrana quadam obductos, ac sic præter opinionem, Dei benignitate conatum nostrum juvante, sanitati restitutus est. Cæterùm cùm hoc experimento confidentior factus essem, non dubitavi quibuscunque oblatis infantium ac puerorum affectibus, qui medicationem admissuri viderentur, adhibere remedia convenientia, sumque illud, Dei subsidio fretus, consecutus, ut innumeris infantibus & pueris opem commodam adferrem. De qua experientia à nobis comparata, aliquando ad Reipublicæ usum quædam fortasse publicè proponemus. Etsi enim multi docti viri de puerorum auxiliis & remediis scripserint, tamen cùm plerique aliorum potiùs sententiam, quàm propriam experientiam sint secuti; multa restabunt in hoc genere à Medico experto magis expolienda, præsertim ea quæ ad commodum usum purgantium, in infantibus & pueris adhibendorum, spectant. Etenim terebinthinam præbendam censent quidam, veluti familiare infantibus & pueris remedium in exolvenda alvo, sed quàm prudenter id faciant, vel inde intelligi potest, quòd ea tanta evaporandi, & cerebrum vellicandi vi polleat, ut ne quidem in adultis, qui vel ad epilepticas accessiones, vel ad alios cerebri graves morbos propensi sint, satis tutò adhibeantur. Sed de his alias. *V. Cl. Jacob. OEthaus. lib. observ. propr.*

Observatio II.

Pili veri per alvum excreti.

D. Echtius vidit puerum Morsæ filium Joannis Michelbach, per alvum pilos veros excernere. *Solenander sect. 5. consil. 15.*

Observatio III.

Massa, in intestinis, instar coni concreta, & per alvum expulsa.

E Puero quopiam in *Baumgarten*, qui semper decubuit, multisque usus est medicamentis, laxativo adhibito, massam satis magnam in intestinis instar coni concretam eduxi, quam mihi parentes communicarunt, ac ad inspiciendum secum portarunt: hic puer postea bene valuit. Laxativum porrò fuit tale: ℞. *pulveris radic. Mechoacæ drachmam unam, Diaturb. cum rhabarb. scrupulum unum:* misce, fiat pulvis. *De M. Ioan. Fabri observationibus ad me transmissis.*

Ob-

OBSERVATIO IV.

Omenti frustum, menstruo à sumptione spatio, alvo dejectum.

CÆcum intestinum in concoquendo, & alterando cibum longiori sæpe mora, cæteris validius invenitur; sicuti stomachus quàm gracilia valentior est: evenit interdum, ut cæco alimento repleto, cætera alimenta in colon præterlabantur & alvum. Vidimus quendam post quadragesimum diem omenti frustum quod devoraverat, per inferna demisisse: hîc enim latuerat, nam & vermes magna ex parte in eo ventre generantur. *Alexand. Bened. lib. 19. c. 5. de cur. morb.*

OBSERVATIO V.

Rotundus tophaceus globus, tunicula involutus, suberis substantia, è cæco intestino, post alvi adstrictionem, & vehementes alvi dolores, dejectus.

MIrum est, quod nobili cuidam mulieri contigit, anno 1559. Nihil excludebatur stercoris: dolor ingens in ano, qui nullis remediis cedebat. De causa disputabatur. Nihil è speculo immisso apparuit in interiore recto intestino. Tandem summa vi, & eo dolore, qui in partu difficili excitatur, rotundum globum tophaceum à cæco intestino dejecit. Hernia laborabat. Erat is globus tunica involutus, suberis substantia. *Scholiographi ad cap. 56. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

OBSERVATIO VI.

Cachectica quædam, cum frequenti cardialgia & lipothymia, sumptis alexipharmacis, gravissimis ventriculi & intestinorum, maximè verò recti, torta doloribus, tandem plura ossicula, & instar gallinaceorum calcarium per alvum egessit.

ANno 92. Tonsoris cujusdam uxorem, de ingentibus ventriculi doloribus compunctionibusque conquerentem, faciem nobis pallidam, sublividam, turgidulamque, totum denique corporis habitum cachecticum præ se ferentem, cum frequenti ex cardialgia lipothymiâ, non sine veneni alicujus accepti suspicione, curare tentavimus. Primùm itaque syrupum de Cichor. cum Rhabarbaro, de Melissa composit. cum aqua Zedoar, ut assumeret, aliquoties suasimus: quo bis facto, magnas ventriculi punctiones, intestinorum tenuium crassiorumque tormina, recti verò gravem molestumque tenesmum perpessa est: donec multa officula, stimulosque calcarium gallorum gallinaceorum instar, per alvum egereret, non sine animi deliquio, quib. tamen excretis ab omnibus symptomatibus liberata fuit, atque etiamnum incolumis supervivit.

Quid quòd apud hæredes Joannis Woyselii Medici Vratislav. ut nobilissimi, ita felicissimi, spinam pruni sylvestris vidimus, cum duobus uncis, dimidii verè digiti longam, quam vomitu à quadam Cerdonis uxore ejectam, paucis diebus post ipsam comitante vita, annotavit? Hæc an suapte natura in ventribus generata, an fascino intrusa, dubitamus. *Clar. V. Christoph. Rumbaum de Observ. per Cl. V. Laur. Scholtzium ad me missis.*

OBSERVATIO VII.

Fracta costa spuria, ejusdem particula palmæ unius longitudine, summo cruciatu, septimo die per alvum egesta est.

ANno 77. Anus quædam Lipsiæ, in ædibus Simonis Simonii Philosophi & Medici Clarissimi, cùm funem laquearibus tecti transmitteret, subsultandoque arripere & detrahere conaretur, nescio qua succussatione, vel cubitum, vel coxam lateri dextro allisit, doloremq; dextri hypochondrii non levem excitavit. Quarto die, stimulante aliqua acuta re, tenesmum passa, cruenta excrevit purulentaque. Quæ dum non remitterent, digito locum affectum sæpe explorans, circa sphincterem officulum acutum hærere affirmabat: tandem præ dolore, & cohibita alvo, & incessu, die septimo, urgente natura, duriuscula alvi excrementa summo cruciatu egessit, unaque particulam costæ spuriæ, palmæ unius longitudine, satis acutam protrusit: quam contusione ab integra effractam, per abdominis cavitatem ad intestinum rectum delapsam, eoq; perforato ejectam, effectus ostendit. Nam intestino brevi consolidato, loco costæ fractæ, à reliqua parte, ad levem quemvis corporis motum, punctiones se sentire conquerebatur. *Idem Rumbaum de Observ. propr. per V. Cl. Laur. Scholtzium ad me missis.*

OBSERVATIO VIII.

Aquæ frigidæ frequenti potione, atque oris collutione, restinguendæ sitis causa, factum ut aqua circa primas hepatis & ventriculi venas coacervaretur, & per ingens alvi profluvium confertim fuerit excreta.

ADmirandum sanè, quòd Dorotheæ Pojanæ, ortu Vicentinæ, incolatu verò Mirandulensi, accidit: Hæc per Septembris initia, cùm ad locum alvi excretioni destinatum accessisset ventrem exoneratura, tantam aquę claræ quantitatem excrevit, ut subjectum vas multę capacitatis repleverit, statimque animo deliquerit, à quo relevata, ac panis offa malvatico madefacta refecta, nullam aliam inde noxam persensit; quinimò veluti onere quodam levata, rectè se habuit: admirante Joanne Baptista Susio Medico, qui id mihi retulit, quo pacto tantam aquæ congeriem unica excretione expulisset. Non enim id illi accidisse, quòd aqua intercute laboraret, dicendum, quemadmodum adnotavit *Aretæus loco citato* per hæc verba: *Nonnunquam ex laxo intestino aqua multa dysenteriæ modo profluit, idque plurimos ab hydropico morbo liberavit.* Quamobrem alia à nobis causa est perquirenda. Sciendum itaque per totam præcedentem æstatem, mulierem prædictam siti excruciatam, quotidie frigida aqua os abluisse sæpe, sæpius ejusdem haustus deglutiens; ex quo factum fuit, ut universum venosum genus, eam amplexatum fuerit, præsertim verò moram traxerit in illis venis, quæ hepati & ventriculo propinquiores sunt: scatente siquidem obstructionibus illius corpore, & aqua ex sui natura difficillimè permeante, dicente *Gal. & Hipp. text. 40. lib. 3. de vict. ratione in acutis*, tardè meare omnem aquam per corpus, atque ægrè descendere, quanquam alioquin optima sit, & omni culpa vacet: quo fit ut neque urinas movere nata sit, neque sputum educere, imò neque per totum corpus moliri transpirationes. Epota itaque per vices aqua, cùm longiorem moram in venis & hypochondriis traxisset, factum est, ex *Gal.* sententia 7. *Meth.* ut aliqualem corruptelam nacta sit, sicque sui qualitate & quantitate naturam onerans, ipsa ad pondus noxium abigendum insurrexerit, præsertim biliosa ejusdem qualitate irritata. *Marcellus Donatus hist. Med. Mirab. lib. 4. c. 20.*

OBSERVATIO IX.

Pus à læsis artubus in alvum confluere.

CLarissimus & bellicosissimus Comes Mansfeldtanus, Augustæ Romanduorum Prorex, Burgundiani ordinis eques torquatus, inter auxiliares copias Gallorum Regi ad Moncontortium prælium aderat. Ibi in conflictu, manuario tormento cominus tam grande vulnus ad sinistri cubiti articulum accepit, ut fractis insigniter ossibus, multa quasi à malleo supra incudem contrita & comminuta cernerentur. Hinc maligna pleraq; symptomata emersere, dolorum nempe acerbi & immanes cruciatus, inflammatio, febris, brachii totius ad extremos usque digitos tumor œdematosus & flatulentus, ac quædam ad gangrænam dispositio. Huic & occurrerent Nicolaus Lambertus, & Richardus Hubertus, Regii Chirurgi, multas & profundas scarificationes inflixerant. Ego verò ad eum, ut inviserem & curarem, Regis jussu cùm venissem, ingentemque

temque fœtorem & putredinem animadverterem, suasi ut lotiones ex Ægyptiaco viribus aucto, & in aceto ac aqua vitæ dissoluto, instituerentur, aliaque quæ in gangræna requiruntur. Nam & diarrhœa ægro supervenerat, quæ purulentam & fœtidam saniem, à brachio & vulnere manantem reddebat. Quod quomodo fieret, abunde infra dicetur: permultis enim absurdum id videbatur, quod ut è brachio purulentus ille humor in alvum deflueret, necesse haberet in venas remeare, sanguini misceri, suoque perniciali & contagioso per cor & hepar transitu, pessima omnium symptomata, tandemque mortem inferre. Certè crebræ nobilem ægrum syncopæ invadebant, terrorum vaporum, ab ulceribus suscitatorum, ad partes nobiles translatione: quibus ut occurrerem, deglutire ipsum jubebam aquæ vitæ, in qua theriacæ parum dissolveram, cochlear unum. Tumorem œdematosum & flatulentum, brachium totum occupantem, reprimere conabar splenus oxycrato imbutis; cui salis momentum & aquæ vitæ parum affusum esset. Ejusmodi splenia duplicatis linteis, quàm arctissimè possem consutis, continebam & stabiliebam. Talis compressio ossa tracta sua sede continebat, saniem ab ulceribus exprimebat, affluentes in partem humores retro in corporis centrum repellebat. Hanc compressionem siquando intermitterem, adeo augebatur tumor, ut non levis me metus haberet, ne partis nativus calor inde suffocaretur. Nec vero alia fasciandi erat commoditas, aut facultas, propter doloris acerbum cruciatum, quo habebatur æger, siquando vel leniter brachium commoveretur. Multi insuper abscessus ad cubiti articulum, perque totum brachium passim eruperunt. Quorum materiebus ut exitum aperirem, novas moliri incisiones coactus fui: quas ille, ut omnia, forti & intrepido animo tolerabat, detergendorum ulcerum, & putredinis corrigendæ, ab Ægyptiaco in vino, vel melle rosato dissoluto, & ulceribus infuso; spongiolo carnis luxuriantis castigandæ, à pulvere aluminis; desiccationis post detersionem completam, a linamentis, sanitatis denique à potione vulneraria compendium illi comparavi. Verè hoc affirmare & profiteri possum, me pendente curatione, illi à brachio plus sexaginta ossium testulas exemisse, & eximere necesse habuisse, inter quas una visebatur digiti longitudine: Dei tamen favore superstes & incolumis evasit, cætera tamen sinus, nisi quod contrahendi aut explicandi brachii non illi est libertas. *Pareus lib.10. cap.12.*

Naturæ providentiam, in his quæ toto corpore inutilia sunt, excernendis, sequentibus historiis testatam esse volo. Dominus Sartellus Regi à secretis, vulnus in brachio dextro, glande manuario tormento elisa, acceperat: vulneri illi multa & maligna accidentia supervenerunt, præsertim verò ingentes inflammationes, multa sanie & pure fluentes. Contigit aliquando, ut præter rationem purulentus ille & saniosus in ipsa inflammatione fluxus sisteretur, cujus rei causam dum anxiè quæreremus, animadvertimus fæces, urinasque multa tum purulentia tum sanie perfusas, hocque toto morbi decursu, ex quo Dei beneficio convaluit, & valet adhuc: observavimus, quòd quãdiu illi pure & sanie brachium manabat, tamdiu puræ erant saniosis & purulentis sordibus alvi & vesicæ excrementa; quandiu contrà sicca erant brachii ulcera, tamdiu saniosæ purulentæque fæces & urinæ reddebantur.

Idem contigit nobili Domino à Cruce, cùm ense vulnus lethale in brachio sinistro accepisset. Id sibi persuadere non poterant Germanus Cabaltus, & Magister Rallius Chirurgi expertissimi, aliique qui unà mecum ipsum curabant. Hoc argumento, quòd tantum viæ in corpore pus illud obire non posset: nec si posset, posse id citra totius sanguinariæ massæ, dum per venas ferretur, infectionem & corruptionem: itaque probabilius esse; puris illam fæcibus & urinis permixti copiam, à jecoris aut alterius visceris vitio, quàm à brachio vulnerato manare. Ego contrà id sequentibus rationibus adstruebam. Prima, ex his quæ in illo ægro manifestè apparerent: quandiu enim puræ, & à purulenta eluvie syncerae essent fæces & urinæ, tamdiu multo illi pure brachium manare: hoc contrà sicco, multam purulentam saniem in fæcibus & urinis conspici. Altera, quòd ut totum corpus nostrum est transpirabile, sic totum est confluxile. Tertia, exemplo à vasis vitreis ducto, quo Gallorum vulgus vini scansoria nominat: ei enim, quod aqua plenum est, si alterum vino refertum subjiciatur: cernere licet vinum ex inferiore vase sursum ad superius, per mediam aquam se trajicere & scandere, aquamque pariter per medium vinum sic descendere, ut sese interim non permisceant, sed alterum syncerum alterius impermixti locum occupet. Hoc arte in rebus sola natura constantibus si fit, ut oculorum fide consequimur: in corporibus nostris, in quibus propter nobilioris animæ præsentiam, omnia naturæ opera longè perfectiora sunt, quid fiet? Quid est de quo fieri posse in pari casu desperes? Nonne enim ad intestina, renes, lienem, vesicam felleam, unà cum excrementis naturæ impulsu laudabilis sanguis confluit, quem mox partes ipsæ ad sui nutritionem secernant? Nonne recenter puerperis lac è mammis per uterum diffluit? At eo devolvi id nequit, nisi venarum & arteriarum mamillarium ductibus, qui uterivasorum osculis occurrunt in mediis musculis rectis epigastrii. Nil igitur mirum, si ex Galeni sententia, pus sanguini impermixtum, a toto corpore per venas & arterias in renes & vesicam confluens, una cum urinis repurgetur. Hæc & similia à natura fiunt, non ullo consilio aut ratione edocta, sed tantùm secretricis & excretricis facultatis viribus subnixa. Et profecto dissecto illico cadavere animadvertimus id totum, visceraque ejus omnia omni phlegmones, omni concepti puris labe vacare. *Idem lib.16. cap.49.*

OBSERVATIO X.

De nigris dejectionibus.

Quemadmodum ea, quæ leviora apparent, discriminis autem plena sunt, Medicus negligere non debet: similiter nec ea debet, quæ aspectu & fama graviora videntur, cùm tamen periculo vacent, formidare: Cujusmodi creberrimè evenit ex dejectionibus nigris, quibus apparentibus, ægri, astantesque pariter à colore illo terrentur, & eò magis quòd communi omnium sententia, ab *Hipp. lib.4. Aphor.21.* desumpta dejectiones nigræ, sive febre præsente, sive eadem absente eveniant, semper pessimæ sint. Cujus oppositum cùm ratio & experientia me docuerit, in hac Medicos commonefieri velim, ne semper nigras dejectiones, cùm sæpissimè omni periculo vacent, timeant. Ubi enim excretiones istæ in morbis acutis non contingant, materiaque educta non sit bilis atra, sed verè melancholicus humor, qui est sanguinis fæx, quandocunq; eveniunt, omni carent discrimine, ad bonumque terminantur, exonerata demum per has à gravi materia natura ipsa. Cùm enim splen ex propria naturali facultate humorem istum, qui est sanguinis limosa & fæcalis pars, ad se attrahat, eumque pro sui nutrimento conficiat, utaturque: si contingat vel ex intemperie imbecillum, vel à materia obstructum ipsum lienem esse, plurimumque hujus limosæ superfluitatis in sanguine abundet, tunc materia hæc accumulatur circa viscera, in venisque illis communibus, & si abundantior colligitur, etiam in mesenterio, & circa pancreas, quæ totius corporis veluti altera sentina sunt, copiosè aggregatur; quæ tandem, cùm gravis admodum naturæ fuerit, vel in ea copia, ut illis vasis ampliùs contineri nequeat, insurgente virtute expultrice, natura

ejus

ejus excretionem tentat: hincque dejectiones nigerrimæ; quibus aliquando & ſimul (ſicuti crebertimè fieri animadverti) connectuntur ejusdem ſuperfluitatis vomitûs, ita ut ſpecies choleræ videatur, ſuprà enim & infra eandem nigram materiam, & per vomitum, & per ſedem excernunt patientes: quos aliquando vidi ex ſolo aſpectu hujus limoſæ & nigræ ſuperfluitatis in maximum incurriſſe timorem, indeque in ſyncopen incidiſſe, fereque exanimatos fuiſſe: qui tamen in meliorem ſpem, me commonefaciente, & certò affirmante nihil inde periculi imminere, ducti non tantùm laxatum à timore animum habuere, ſed etiam priſtinam ſalutem citò recuperavere. Ubi enim natura totam materiam ejecerit, licèt corpus ex evacuatione quoquo pacto languidum reddatur, tamen patientes in meliorem ſtatum, quàm fuerint, redacti ſunt. Quo tempore nihil aliud Medico agendum erit, quam conſiderare ut cauſas hujus affectionis incumbat: nam terminata affectione, animadvertat Medicus, an hepatis vitio, vel alimentorum, hujus limoſæ & nigræ ſuperfluitatis copia in ſanguine cumuletur: & tunc ſi vitio hepatis hoc factum fuerit, huic ſuccurrat; ſi autem alimentorum causâ, rectam & probam imperet victûs rationem, circumſpiciatque, cùm hæc materia non attrahatur à ſplene, cujus merito impurus remanet ſanguis, an hoc factum ſit ex ſplenis vel imbecillitate, vel obſtructione. Imbecillitatem tollat, intemperiem, quæ imbecillitatis eſt cauſa, removendo: obſtructionem autem, vias aperiendo, & materiam præſentem excludendo, conſumat. Quibus remediis hæc ſint peragenda, non referam, cùm à propriis fontibus hæc deſumenda ſint. Hoc unum tantùm dicam, quòd ſi cauſæ hujus affectûs, jam terminata & perfecta evacuatione non removeantur, ejusdem fiet recidiva, per intervallaque repetet, tandemque ægrotantes vel ad hydropem (ut in nonnullis contigiſſe vidi) deducet: vel aliquando id ſæviet hæc materia acredinem aſcita, ad naturamque atræ bilis converſa, ut unica evacuatione demum ægrotantes de medio tollat; ſicuti vidi factum in his, quibus me adverſante vina generoſa, aromata, radices, & olera acriora erant in continuo uſu. Quòd ſi hæc materia acredinem non acquiſierit, nec ad naturam atræ bilis vergat, in ſuoque naturali ſtatu permanens ad ventriculum repat, per eumque educi ſolita ſit, deducet patientes ad malas ventriculi affectiones, ſicuti præcipuè ad famem caninam, in quam ex tali materia, per ventriculum ſæpius evacuata, eoque decumbere ſolita, nobilem Medicum deductum, & ex ea conſumptum fuiſſe, novi. Hæc dicta ſint, ut Medici hujus affectûs præſervationem non negligant. Circa hujus curationem non ita laborabunt; quoniam tunc ſat erit munire inteſtina clyſteribus lenientibus, ne in tranſitu ab illa materia offendantur; & vomitum (ſi aderit) facilitare cum lenioribus, abſtinendo ab oxymelite, & cæteris omnibus quæ acetum recipiunt, caventes ne ea quæ ventriculum roborant, præterquam in caſu urgentiæ, adminiſtrentur, omniumque adſtringentium rerum uſum, tam exteriùs quàm interiùs vitent, optimam opportunamque, pro ratione morbi, victûs rationem interim ægrotantibus præſcribant, certamque ſalutem, ſi errata nulla admiſerint, polliceantur. *Petrus Salius de affect. particular. cap. 15.*

Observatio XI.

Diuturno Aſthmate, & vini nauſea, cum dejectionibus nigris vexatus: tandem ſpontaneo ſanguinis fœtidiſſimi vomitu, vitam finiit.

Mercator quidam Auguſtanus, ſumma ſpirandi difficultate laborans, incredibilem dolorem in potu vini, ſi vel unum ejus cochleare ſumeret, patiebatur. Multis fruſtra adhibitis remediis, nigricantibus per alvum excernebat. Dubitabatur de iſtarum dejectionum cauſa, quam alii in lienem, à melancholico ſucco ſe exonerantem: ego verò in venarum eroſionem, ac ſanguinis corruptelam referebam. Idque verum fuiſſe, ſanguinis corrupti ac fœtidiſſimi vomitus, non longè ante mortem ſponte ſubſecutus, demonſtravit. Unde apparet apertis vel exeſis venis, ejusmodi dejectionibus prodeuntibus, Medicos non ſatis exercitatos, ſpecie melancholici humoris interdum decipi. Iſti Fernelium, nigras haſce diarrhœas clarè diſtinguentem, rectè conſuluerint. *Ampliſſ. Viri Thomæ Mermanni, Sereniſſ. Bavariæ Ducis Archiatri, liberalitate, cum aliis nonnullis communicatum.*

Observatio XII.

Icterica dejectionibus & urinis nigris, paulò poſt ſemeſtre exhauſta, exſpiravit.

Religioſa quædam apud Divam Barbaram Delphis, annos 56. nata, anno 1562. ictero morbo correpta, cui & fluxus ventris perpetuo aderat, inſtar ſaponis nigra dejiciebat, cui & urina veneta, nigra, paſſea, copiosè profluebat, corpore ſqualido & exiccato: poſt ſex ſeptimanas planè exhauſta decubuit, nihilque bibit, aut edulii ſumpſit, præter grana quædam mali citrii ſeu granatorum, illa in ore detinendo, & exiguum ſuccum ſugendo: ad quam Pater illius Conventûs me deduxit, non ſanandi, ſed miraculi cauſa, quòd tamdiu vixerat ſine potu ac cibo: quamvis altero die, quo ad illam me deduxerat pater, hæc obierit. *Foreſtus lib. 18. Schol. ad Obſ. 8.*

Observatio XIII.

Sanguis nigerrimus, picis inſtar ἄνω καὶ κάτω liberaliter profuſus, ægro vitam finiente.

Quidam evomuit libras ſeptem ſanguinis nigerrimi: & per ſeceſſum dejecit multis vicibus ſanguinem nigrum, ut pix liquefacta, ad libras decem. Alterâ nocte per os rurſus libras quinque, nonnihil tamen plus colore accedentis ad ſanguinem, tamen liveſcens erat, odorem præ ſe ferens ſubacidum, & per anum profudit libras ſex ſanguinis coagulati nigerrimi, nullum habentis odorem. Tertia die habebat nigras fæces malè olentes. Quarta die nigerrima egeſſit excrementa, non tamen referentia colorem piſcis. Illo die ordinatus clyſter ex juſculo pulli, vitellis ovorum, & ſaccharo. Aliis diebus præteritis nutritus æger vitellis ovorum, & pane loto, infuſo antè in vino odorato, contuſo; & factum etiam epithema cordiale, & unguentum cordiale. Juſſus quieſceret in lecto, & ab omnibus negotiis abſtineret. Qui poſtea advocatis aliis, id eſt, mutatis medicis, mortuus eſt. *Solenander operis conſil. ſect. 5. conſ. 15.*

Observatio XIV.

Sanguinis ater pici ſimilis, cum valetudinis commodo per alvum nonnunquam excluſus.

Sanguinem atrum & pici ſimilem, per intervalla à Reverendiſſ. & Nobiliſſ. Viro, Domino Wilhelmo Bœcklin, Præpoſito Magdeburgenſi &c. per alvum excretum, non ſemel vidimus, idque ſine omni corporis moleſtia, aut periculo, at ſingulari valetudinis ſuę commodo. *Schenckius.*

Observatio XV.

Puri ſanguinis per anum profluvium largum.

Quædam paſſa per plures dies profluvium ſanguinis puri per anum, aliquando unc. viij. aliquando 10. beneficio naturæ convaluit. *Solenander ſect. 5. conſil. 15.*

Ob-

Observatio XVI.

Excretiones per ventrem mirabiles.

IN plerisque Lacertas tres aut quatuor à medicamento purgante dejectas, semel atque iterum vidi. Semel, & olivaria quædam corpora plura 60. numero, ex alvo pueri prodeuntia per dysenteriam vidi. Semel consimili morbo veluti vitellos ovorum induratos: semel ut fœturas piscium. *Gemma.lib.cap.6. Cosmocrit.*

† Huc refer, quæ de muliere, per inferius guttur mira dejiciente, narrat *Hor,st.part.2.l.1.obs.*... De excreto araneo casus mirabilis extat apud *Dieter. de Acid. Sivalbac. p. 66.* Serpentem per anum rejectum commemorat *Borell cent. 1. obs 23.* Membranam miræ longitudinis, *Tulp.l.3.obs.* 17 adipem quoque ex inde excretum quotidie annotavit *Idem d. l.* .18 de quo confer etiam *R.Si vatic. Cent. 2. Obs.87.* qui & purulentæ materiæ excretæ per alvum ibidem meminit. Add. *Rhod. Cent.2.obs.49. & Cent.3.obs.67.*

ALVUS PRODIGIOSE PIGRA, aut diu suppressa.

Observatio I.

Alvus nonnullis, vel natura, vel morbo, prodigiosè pigra & iners.

VOluntario sæpe alvus nihil reddit, aut sponte naturæ difficulter excernit, tum non sine vitæ periculo ventus, stercus ipsum, aut humor interdum supprimitur, sursum vertius ad superiora repente materia, quæ stomachum & caput offendit, regesta: unde diutius quandoque venter subsistit. Exemplo cujusdam fœminæ, cujus ex paralyti corporis dimidia pars resoluta fuerat, huic triginta diebus continuis venter nihil reddidit, qui supra modum intumuit.

Alterius vero, à conceptu ad quadragesimum quintum usque diem, alvus suppressa est, magno naturæ incommodo.

Alba Caucha ex patritia Venetorum gente, ad partum usque alvo adstricta fuit, ut vix septenis diebus omnibus, paulum excrementi aridi caprino similis, emitteret. Post partum quatriduo centies alvus exonerata est excrementitio fluxu. *Alex. Bened lib.19.cap.36. de curand. morb.*

Quendam novimus nonnisi duodecimo quoque die excrementa, fæcesque dejicere, & aliquando citra manifestum corporis functionumque detrimentum, dies totos quadraginta nihil prorsus ab alvo reddidisse: causaquidem neque à consuetudine, neque à natura sed ab obstructionem vitiis petenda. Quinetiam tumor præter naturam in intestino genitus, id in totum obstruit, fæcisque prolapsum prohibet. *Fernelius lib.6. cap.10. Patholog.*

Nonnulli reperiuntur, qui per tres aut quatuor dies non excernunt. Cum essem juvenis, nonnunquam per spatium novem dierum, & nonnunquam per spatium duodecim non excrevi, cum tamen juxta consuetudinem ederem. Non ægrotabam, imo eram maxime sanus, quotidieque equitabam. Eram apud divam Virginem Lauretanam, cum semel excrevi: postea Romam versus cum Illustriss. Duce nostro, anno 1535. profectus sum: duodecim dies in itinere consumpti sunt; cum Romæ fuimus, iterum excrevi: tamen ex vitæ muniis nullum habui vel in minimo deficiens, neque minimum molestiæ in ventre persensi. Alias Ferraria discessi, & Venetias profectus sum: in accessu, recessu, & mora qua Venetiis immoratus sum, novem dierum spatium interfuit; & à die qua recessi, ad eam qua Ferrariam redii, nihil penitus excrevi. Res mira videtur, cum quotidie ederem, & plene: mingebam vero supra modum, & sudabam; ob hoc paucæ erant excretiones, & excrementa ipsa torrida erant, & talia in duritie, ut nihil penitus conspurcare possent. *Brassavolus cap.6. Tract. de Medicamentis purgantibus.*

Vidi quosdam, qui ejus (alvi) desiderio, in tertium, quartum, quintum diem, ventrem plerumque ferrent. *Brachelius Comm. ad Aphor.20 lib.2. Hipp.*

Noster ægrotus melancholicus, licet à quartana continuà restitutus, melancholia illi adhæsit. Postea à medicamentis abstinens, tribus mensibus, & tribus diebus, ne tantillum per alvum excrevit; per vesicam tamen pauca, crassa, eaque nigra minxit. Eo autem tempore poma quidem assata, & pruna cocta comedit, alium cibum sicciorem abhorrebat: postremo autem vix bibebat, nisi cerevisiam consuetam: metuebat ne famuli illum deciperent, cum prius clam, nostro jussu, medicamenta laxantia incerevisia decocta ferent,

Narrat Nicolaus Florentinus se vidisse filiam M. Sacci de Scarperia ab ipsa die qua concepisset usque ad 45. diem per alvum nihil excrevisse, neque medicamentis lenientibus neque violentis, neque clysteribus, quamvis acutis, neque emplastris, unctionibusve, neque solutivis, cum tamen multum comederit, biberit, & veluti sana permanserit: & tandem tempore debito peperit filiam.

Rhasis quoque vidit mulierem quandam paralyticam cujus venter constipatus erat per mensem unum: quamvis venter sanorum non constipetur per pinque dies, sed emittitur de eis substantia sicca.

Medicus senior Delphius, qui ad templum novum habitabat, ut mihi retulit sanus, non nisi octavo quoque die, vel septimo prius alvum deponebat, hic tamen ex levi apoplexia in paralysim incidens à qua mediocriter curatus, senex tamen postea subito obiit Impossibile tamen est (teste Avic.) ventrem diu constipari quin infletur & magnificetur, & non diu post interficit. Hic tamen nobilis ex longa fæcum retentione non habuit ventrem inflatum nec subito mortuus est: sed post tres menses, & tres dies, cum fæces restrictæ sponte exonerabantur: tunc prius mortuus est.

Cum hunc casum Hughoni Nievento Medico Haghano narrarem, referebat se ægrotum habuisse, qui per sex menses alvum non deposuerat: sed globulo plumbeo rotundo deglutito suo pondere dilabente, tandem alvum solutam esse, globulo una cum fæcibus exeunte, & ita ægrum præter opinionem convaluisse, quod ego vix crediderim. *Forestus Schol. ad observ. 34. lib.2. de Febribus.*

Observatio II.

Melancholia correpta puella, tribus mensibus nihil alvo egessit.

INcredibilem, at verum, dignumque admiratione casum referam. Ædituum scribæ puella, decem & sex annos nata, dum sacro interest, falso Ecclesiam spectris plenam imaginatur. A matre domum reducta mira fabulatur, ad imperata præter morem difficilem se præbet, fastidit cibum, ad medicorum tantum mentionem graviter ringitur. Per dies aliquot in lecto detinetur, indies omnia fæviora. Ad hanc omnis generis fœminæ nostræ concurrunt, pro more pharmacentriæ, mire ratiocinantur: hæc alvum movere; altera, quos nondum passa, menses. Barbitonsor venam secat; nihil proficiunt. Sistitur alvus ultra mensem. Ægra subinde redditur inquietior. Tandem ad Medicos confugiunt. Fiunt quidem omnia rectè: induntur glandes, præscribunt clysmata, exhibent lenientia, ungunt, omnia frustra. Nullus egerendi conatus adest. Interim pro libitu alitur strenuè, aliquando per biduum abstinet. Medici Volvulum, aut subitam præfocationem prædicunt. Parentes accelerari filiæ mortem inevitabilem, precibus apud Deum contendunt. Alter sic abit mensis: tandem me adeunt, ac ad ægram deducunt quam blanda oratione solatus sum. At illa ingemiscens, anxia,

xia, mira gestuum protervitate, & vultus torvitate me repellit. Quæro ab abstantibus utrum lucida aliqua intervalla in hac discernant? negant, hisce moribus semper præditam affirmant. Insto laturamne ægram, si quid umbilico superponatur, fasciaque contineatur? id etiam negant. Facio periculum, ne attactum quidem patitur. Et cum non sufficiat Medicum tantum facere officium, nisi & æger opus adjuvet, parentibus (qui semper haustum purgantem vi infundendum flagitabant, quibus quominus morem gererem, causis prohibebar) perituram reliqui filiam. Exacto mense tertio (jam miseræ oblitus fueram) advolat mater, obsecrans, alterum accessum impetrat. Tum ad meam præsentiam ægra modeste decumbit, salutanti verecundè respondet. Iubeo ventrem patere: is durissimus ita increverat, ut in alteram partem prolapsus, sine ministerio revolvi non potuerit. Iubeo omnes esse bono animo, & divinum sperare auxilium. Fellis taurini, tantundem recentis insulsi butyri, hellebori nigri extracti tantundem, & diacolocynthidis, diagridii, tantundemque croci, in unam redactis massam, igni ad mellis consistentiam decoctis, Italicæ nucis testæ indo, umbilicoque impono: eamque ne cedat, fasciis munio ligoque. Binas diebus singulis, prioribus intus absumptis, repletas admoveo. Primis diebus nihil præter murmura & fluctuationes sentit: tertia die doloribus parturientibus usitatis invaditur tantis, ut ni sæpe prohibita, sibi ipsi manus intulisset. Supervenit paulo post ingens egerendi desiderium: at induratis in recto intestino fæcibus, excretio non successit. Cum totam igitur domum, tristissimis vocibus & lamentis replesset, quibus & saxa in sui commiserationem movisset, vituli mox abdomen recens cum oleo antiquo ad ignem calfacere impero, atque id calens ventri inducere; felle & butyro in unctis digitis anum sollicitare atque sic, à frigore tutatam, sedi imponere jubeo. Paulo post ingenti murmure alvus solvi cœpit, copiosissimisq; excrementis sese liberavit, quæ intus picem & carbones præ se ferebant. Postea, dies aliquot continuando, unicam tantum testam applicui, aluumque patulam retinui. A quo tempore, imaginibus non amplius territa, lecto valedixit, nuncque vivit, & valet, restituta rectissime.

Simili plane symptomate, eâdem in urbe, hospitio ejusdem sexus, & ferè ætatis, Uratislaviensis Senatus Præfecti filia, affecta. quæ cum mense altero non excrevisset, sibi adempta, simile remedium non experta, humanis exempta est, *De observat. C L. V. Iessenii à Iessen. per Clar. V. Laurentium Scholtzium mihi communicatis,*

Observatio III.

Virgo quædam nobilis annis amplius octo alvum, urinam menses, & sudores, cum periculosissimis symptomatibus suppressa habens, vitam, tertio quoque die alvum clystere proluendo, sustinuit.

Nobilis virgo anno ætatis suæ duo decimo, febri tertiana spuria ad trimestre usque laboravit: deinde satis bene habuit, nisi quod sanguinis profusione ex naribus per intervalla debilitaretur: unde capitis dolor, & turbatio subsecuta est, quæ timores & falsas imaginationes adferret: quasi ei homines trium capitum, quæ sibi invicem essent suprapositâ, apparerent. Sexto decimo menstruis purgari cœpit, sed hæc postea nunquam stato tempore neque copia, neque colore decenti, satis responderunt, ut quæ sæpius in duos aut tres menses usque substiterunt, & pauca albida ac serosa prodierunt. Non multo post magni mœrores ob parentum & amicorum mortem subsecuti, animum ægræ, alias natura hilarem, tristem & melancholicum effecerunt; & graves dolores mediam capitis, & sinistram præcordiorum regionem manè & vesperi invaserunt, iique etiam in hyemem usque durarunt: atque tunc ventris tormina, seu potius uterini affectûs ad quatuor septimanas illam afflixerunt: iidemque postea, cum remisissent, iterum per intervalla reversi sunt. Paulo post alvus astrictor reddita est, quæ tamen ex medicamendorum usu rursus respondere cœpit: non longo temporis processu in totum suppressa est, nec ullis remediorum generibus, nec clysteribus injectis, resolvi potuit. Inde insignis tumor totum corpus occupavit, sic tamen ut inferior sub umbilico regio in priore statu laxa, & molliuscula maneret. Eodem tempore risus immodicus ægræ supervenit, cum homines assistentes inspiceret, sed hic, sanguinis ex sinistro brachio missione facta, remisit. Hinc sæpe visa est quasi demens facta, magnæ insecutæ vigiliæ, timores & imagines illam ita perturbarunt, ut quid ageret ignoraret; cum interrogaretur, respondendo interrogatis, verba repeteret: post accessionem respirare, & tacitam vocem emittere inciperet; quietiorque facta potum postularet quo assumpto ad mentem rediret, & nisi quis statim eam alloqueretur, diu affligeretur. Tussi vehementi posthac infestata est, ita ut loqui non potuerit, quæ sacchari candi, anisi & fœniculi usu discussa est. Insecuto tempore ventriculus intumuit, & febris quotidiana per hyemem successit, diùque ægram detinuit: in qua cum alvus adstricta, copioso lactis sero, cum herbis quibusdam incoctis aliquandiu sollicitaretur, non solum non soluta est, sed etiam urina impediri cœpit, ut febris accessio, quæ per initia simplex fuerat, postea duplex evaserit: sic ut tum mane, tum vesperi, maximo cum frigore, horis non minus duabus affligeret: deinde ingenti calore totum corpus, & præsertim caput infestaret. Interea dum febris ægram ita teneret, urina admodum tenuis, & claræ fontis aquæ modo perspicua primum apparuit: deinde cum mucis quibusdam, albuminis ovorum instar, lentis & viscosis excreta est: postremo in totum suppressa: & altera febris accessio etiam remisit. Pauco tempore interposito, menstrua quoque fluere ex toto desierunt, & in hunc usque diem subsistunt: sicut etiam alvus & urina. Præter horum excrementorum obstructiones, cerebrum quoque neque per nares neque per aures purgatur, & nullus sudor per totum febris curriculum, ut neque extra illud unquam erupit: cum tamen alias ante morbum facile sudaverit. Postea tam ingens sanguinis profusio ex naribus supervenit, quæ illam ad mortem usque exanimaret. Maximum hinc fastidium cibi subsecutum est, diuque perseveravit: donec potu acidulæ Gœppingensis aliquantulum minueretur, febrisque solveretur: quamquam adhuc ab omni carnis esu abhorreat, adeo ut si vel paululum ex ea gustet, sanguinem vomere cum cibo sæpius interdiu & noctu cogatur. Non multo post maximi dolores uteri, colicique adeo ægram continue excruciarunt, ut nullum ferè diem haberet integrum. Clysteribus autem per intervalla injectis post dies aliquot conquieverunt. At cum spes sanitatis data jam esset, continuus capitis dolor, magnæque & crebræ convulsiones quotidie invadebant: quæ mentem ægræ sic debilitabant, ut sæpius aliena loqueretur: & affatim sicut antea ridere incipiebat. Processu temporis, accessiones illarum & mitiores, & pauciores factæ sunt: ita ut duæ tantum quotidie ægram molestent: quæ nunc quoque sic perseverant: altera verò alteram, nunc quinque, nunc sex horis interpositis sequitur. Æstate quidem interdiu, hyeme autem noctu, quamquam in autumno jam prima circiter quartum; & secunda ad decimam aut undecimam ante meridiem invadat: atque sic ambæ pro anni temporis ratione mutantur. Porro in hisce duabus accessionibus nulla corporis commotio, sed quasi altus somnus apparet: caput primum dolere incipit (quamvis id dolore nunquàm, præsertim in sincipite, vacet) frigidamque auram

ram ex sinistro latere ad illud exhalantem percipit, quæ transeundo palatum linguamq; valde refrigerat, & hanc nonnihil tumidam reddit, ut vix attolli, verbaque exprimere possit: deinde extrema frigescunt, facies interdum modicè rubescit: os & oculi clauduntur, palpebris paululum nictantibus: summi tum manuum, tum pedum digiti frigido humore madent: & per intervalla distenduntur rigidi: statim autem remittunt: reliquæ corporis partes immotæ jacent, mens & ratio evanescit. Ubi jam morbi decessio futura est, corpus ad vomitum incitari solet, sic ut inferiora ventris ad superiora impellantur: nihil autem mentione dignum excernitur, nisi parum pituitæ, cum modico cruore albido aut nigricante mixtum. Extra accessionem sæpe accidit, ut cum crura ipsius paululum attolluntur, vel extra lectum deorsum dependent, vel quovis alio modo moventur, tremant admodum & trepident. Unde etiam ægra pedibus insistere nequit, sed cum illos paululum movere cœpit, magis capite dolet, & quasi exanimatur. Tandem frictione leni, & fomentis calidis adhibitis paulatim ad se redit, & meliuscule habet. Ita cogitur misera noctes & dies in lecto decumbere, & singulis duobus diebus interpositis, alvum clysteris usu dejicere. Cum quo excrementa indurata & serosi humores copiose ducuntur. His exonerata liberius spirare, & quietius dormire potest: quamquam utraque præcordia non parum afficiantur: magis autem dextra, sic ut etiam crus hujus lateris aliquanto brevius sit sinistro. Quinetiam in femoribus a coxis usque non parum doloris experitur: sicut aliæ fœminæ, quæ renum & vesicæ affectibus laborant. Quid nunc in tot symptomatum concursu primum: quid secundo quid tertio agendum sit, à probis maxime pusque Medicis audire desiderat, &c. Meminit historiæ hujus *idem author, dialogo 8. Comm. 2. de vet. & non, Medicina*, his verbis.

Nobilis illa virgo, ad quam consilii dandi gratia fui accersitus, non solum alvum, sed etiam urinam, menses & sudores, jam annis amplius octo suppressos habuit, neque hactenus quicquam natura potuit excernere. Res est omnium admiratione major qualemnunquam me usquiam legisse, vel audivisse, vel conspexisse fateor: omnes scil. naturæ excretiones tamdiu esse quasi abolitas in homine, quæ alias cibum potumque sumere, & captare somnum potest, nisi enim excrementa nuper citata ex corpore expellantur, calor nativus, qui vitæ fons est extingui strangularique cogitur, Id verò illam in vita retinet, quod tertio quoque die clystere injecto alvus subducitur: cum qua videtur quidem aliquid etiam urinæ excerni, sed non per meatum urinarium. Cur autem natura dejectionem non molitur, in causa est, quia nervi huic operi dicati, ex morbo vel comitiali vel uterino & simili, resolutionem sunt experti. Quamdiu ergo nervi hisce vitiis laborant, actiones naturæ perfici nequeunt. *Hæc ille.* Cæterum hanc ipsam tandem ita convaluisse certum habemus, ut postmodum nobili cuidam nubens, inoffensa valetudine susceptis etiam in matrimonio liberis perfunctam fuisse constet. *Ex observationib. Ioannis Guintherii Andernaci. a. Thobia Cnenlino mihi transmissis.*

Observatio IV.

Tumor ventris insignis cum retentione fæcum ingenti ac illius curatio.

Virgo quædam hic præcipui nominis, ex assumptione medicamenti nescio cujus, à sua matre (ut genus hoc muliebre in arte medica, cum multorum sæpe detrimento multum sibi tribuit) præparati: incidit in tormina ventris. Mater existimans esse dolores ex utero: nam menses nonnihil tardius processere, ex consilio aliarum muliercularum adhibet fomenta calida exterius, & per os dat menses provocantia corpore existente impuro. Inde profluunt menses, & satis quidem copiosi sed paulo post vires concidunt, corpus incalescit, vigiliæ illam affligunt, & appetitus dejicitur. Febris accessit, urina fuit turbida, excrementa alvi divulsa & biliosa, sæpe egerebat, sed parum. Unde alvus statim fuit suppressa, nec glandibus quicquam effectum. Venter quoque evidenter cœpit intumescere. Usurpati clysteres ex emollientibus, sed frustra. Manna exhibita, quam statim evomuit, & venter magis adhuc intumuit. Perventum ad clysteres validiores sed sine fructu rursum prodibant. Sicuti quoque purgantia nihil præstiterunt, sed ventris tumor ita crevit ut quoque difficultatem spirandi induceret. Medici extremo morbo extrema remedia esse adhibenda censentes, cum viderent periculum esse in mora, primum cataplasmata ex emollientibus applicata, Deinde epomphalion ex scammonea & butyro: itemque fotus facti ex decocto Rapi & Verbasci. Ventos conati sunt per syringam extrahere, & rursum injecti sunt validi clysteres, sed parum hæc quoque profecerunt. Tandem assumpsit hoc medicamentum. ℞. *Succi rad. irid. recent. extracti, unciam unam, Manus Christi perl. droch. tres, ol. Caryoph. gut. iij. Misce.* Quo ebibito post tres horas cœpit dejicere materiam albam, fœtidissimam, puri similem, venterque rursum minui paulatim visus est, Hoc medicamentum ut validum, cautè usurpandum cum sit erodens & ingratum. *De observ. D. D. Ioann. Hessi, der. D. D. Ioachim. Camerarium mihi communicatis.*

Observatio V.

Alvus astrictio ad tres septimanas ob comesta numerosa cerasa: quæ post id tempus rursus alvum subierunt.

Civis quidam Dresdensis, homo robustus & militaris, obstructione alvi per dies aliquot laboravit, integraque cerasa unà cum nucleis copiose devoravit. Perseverante autem obstructione immersit corpus aliquoties aquæ tepidæ. Data etiam illi sunt tria Enemata, & quinque potiones purgantes, quæ medicamenta omnia in corpore detinuit, ac in magnum vitæ discrimen incurrit. Cum loco suppositorii adhibuisset candelam, deprehendit aliquid duri in intestinis, idque lapidem esse putavit. Tandem elapsis tribus septimanis exhibito pul. quodam purgante, soluta est alvus, & prodierunt primum excrementa dura, stercoris ovilli in globulos coacti instar, una cum cruore: deinde vero nuclei ceras. conglomerati rejecti sunt, & æger sanitati restitutus. *De clarissimi V. Ioann. Francis Hildesii observationibus.*

Observatio VI.

Mira alvi adstrictio, qua recti intestini pars superior adeo coaluit, ut neque oleum, aquas, aut flatus transmitteret, fæcibus in cæco cum plerisque aliis coacervatis, quæ post sævissima symptomata, ægro lethalia fuere.

Nobilissimus eques Carolus Nuvolonus jam in senio constitutus alvi suppressionem incurrit anno 1559. 11. Febr. quam arcere tentarunt Medici medicamentis & clysteriis, quæ nihil per inferius educebant: exhibitum quoque oleum amygdalinum, ad unc. sex pondus, quod tamen nec ipsum quicquam eduxit per inferius. Ultimo loco ceream candelam per anum indidere, cujus portio ad cubitalem longitudinem intromissa, nitida, nullisque fæcibus deturpata, extracta fuit, nulla tamen proinde excretione subsecutâ. Aquæ Thermales quoque ex Aquario propinatæ, quæ & ipsæ intra corpus detentæ nihil profecerunt. Quare ab undecimo decubitus die extinctus, cum febris valida, & indeficiens supervenisset. Unde Medici morbi causam indagaturi, eum assentientibus pro-

pinquis jussu Principum dissecare decreverunt. Quo facto intestinum rectum in parte superiori ita per digiti transversi longitudinem coïvisse, ac coaluisse invenerunt, ut vix tenuioris funiculi crassitudinem æquaret, utrimque in confinio intestini, partibus in tumorem quendam veluti glandulosum elevatis: ex quo factum, quominus fæces in superioribus intestinis genitæ per consuetam familiaremque regionem naturæ detruderentur: quinimo nec Thermalis aqua coangustatam partem potuit pertransire, sed in monoculo congregata reperta. Intestina quidem non solum ex flatuum repletione, sed etiam ex acrium humorum frigidæque ac vitreæ pituitæ redundantia, atque etiam ex intemperie sola, dolere posse omnibus receptum est: quinimo & ulcera frequenter patiuntur, & apostemate corripiuntur, atque etiam suppurantur quemadmodum *Galenus Comm.8.lib.7.aphor.* docet *Marcellus Donatus hist. mirab. Medic. lib.4.cap.10.*

Observatio VII.

De difficultate apertionis alvi vehementer obstructæ.

IN magnis obstructionibus alui, apertionem difficilem esse, in multis ægris observavimus. Illud certe silentio minime prætereundum est, quod nobis aliquoties in praxi occurrit, ut cum alvus potionibus purgantibus probe vacuata videretur, & excrementa liquida egererentur, tamen excrementa alia & sicca, eaque plurima in intestinis nihilominus subsisterent, & novam obstructionem, repetitosque dolores excitarent. De quo libet exempla quædam proponere. Fui aliquando, dum in aula Fuldana versarer, ad quendam præfectum Marckenzellensem ex colica laborantem vocatus, cui cum potionem purgantem dedissem, ac ea purgatus multa liquida egessisset, tamen neque ventris gravitas, neque dolores sunt remissi. Itaque clysterem injicio, qui eduxit maximam copiam excrementorum exiccatorum & induratorum. Unde conjicere facilè potui, potionem eduxisse quædam liquida excrementa sed molem induratorum excrementorum educere non potuisse.

Idem mihi accidit, dum olim Reverendissimo Abbati Fuldano Wilhelmo in simili affectione purgantia exhiberem, ut per clysteres excrementa ficciora denuo excludenda essent, quæ purgantibus per os datis educi non potuissent. Utile verò est in ejusmodi intestinorum affectione, primo alvum per clysterem unum atque alterum lenire, ac postea purgantem potionem præbere, quæ si vel operari tardius videatur, vel pauca educit, denuo clyster infundi potest ad obstructionem expeditius solvendam.

Hoc modo nos ante annos duodecim Nobilem monialem in Cœnobio Schœnfeldensi degentem, à maximo valetudinis periculo præservavimus. Ea enim cum per tres menses colicis doloribus conflictata esset, neque profuissent ipsi varii curationis modi, qui à celebri Medico Doctore Adamo Landavo, Medicinæ Professore Ingolstadiensi, olim collega meo in Schola Ingolstadiensi instituti essent; tandem ipse Eichstadio ab Abbatissa ejus loci ad eam vocor, quod Doctor Adamus rerum domesticarum causa in Thuringiam proficiscens, ut ipse in ejus absentia potissimum vocarer, si necessitas quædam id requireret, suasisset. Itaque eo veniens, cum cernerem rem non carere periculo, morbus enim diuturnus vires valde attriverat, & decem dierum perseverans obstructio ventrem tumidum ac distentum effecerat, totum verò reliquum corpus & membra, extrema tabe quadam consumpta erant, & paralysis diminuta jamdum membrorum exteriorum motum quodammodum labefactarat) dixi ea me facturum, quæ diligentia mea & artis facultate consequi mihi liceret, reliqua Dei providentiæ & benignitati committenda esse. Cæterum initio duos clysteres, interjectis horarum quarundam intervallis, injeci, iis nihil effatu dignum est eductum, sed materia in ventre detenta inferius deduci videbatur. Itaque ad potionem per os subsequenti manè dandam pervenimus. Cujus operatio, cùm transactis horis sex nondum appareret, denuo clysterem lenem infudimus. Quo ejecto, cùm jam dum differretur operatio, excrementis tamen ad inferiorem ventris sedem declinantibus magis, denuo potionem dedi circiter horam tertiam pomeridianam, auxilio acutioris pharmaci; nam prior potio ex foliis senæ, Rhabarbaro, & manna tantum confecta erat. Post secundam hanc potionem sumptam, cum vix una hora præteriisset, repente excrementa alvi educuntur, eaque tam copiosa, ut plurimarum librarum capax vas facile replerent. Interea, dum hæc fiunt, in viribus recreandis omnis opera curaque posita fuit, & tum epithematis cordialibus pulsibus, & cordis regioni adhibitis, tum odoriferis naribus appositis, tum etiam vini aromatici, & aquæ cinamomi dilutæ cum caponum jusculis pauculo ori indito & hausto, instauratio virium fuit procurata. Ac cum perturbatio ventris paululum sedaretur, etiam jus cula caponum cum aromatibus condita exhibita fuerunt. Sequenti nocte satis bellè quievit, cum plures dies ante insomnes egisset. Mane verò recuperatis viribus, omnia meliora reddita sunt, & deinceps nulla alia re opus habuit, nisi ut ad reficientem victum, alvi laxationis conservatio accederet. Id quod consecuti sumus potione seri caprini, in quo folia senæ, & Rhabarbarum macerata fuerunt, addito saccharo; mane calidè per aliquot dies sumpta. His itaque non solum tum ægra hæc sanitatem adepta est, sed in priorem affectionem ab eo tempore nunquam recidit, ac jamdum sana & firma permanet. Ac hæc præcipua causa fuit, ut cum deinceps Doctor Adamus Landavus, vir longiori vita inprimis dignus phthisi consumptus Ingolstadii moreretur, ejus Cœnobii moniales suæ valetudinis curam mihi ultra committerent. *D.E.OEthæus lib.Observat propriarum.*

† Plura de pertinaci & quandoque lethali alui obstructione vid. apud *River p.412. Rhod.c.2.obs.82. Horst. decad. pharm. Exerc.7. Panarol.pent. 1.obs.1. Bartholin. Cent.5.hist.40. & Cent.4. hist. 40. Salmuth. Cent.6.obs. 66. & 98.* Mira alvi obstructio ex argento vivo, & decocto croci metallorum recensetur à *Pravviz. de scorbat.fol.307.* Duorum annorum cum dimidio adstrictionem alui investali commemorat *B.Sylvatic.c.2 cons.98.*

RARA ALVI DUCENDÆ. *exempla.*

Observatio I.

Historia Protæ Rhetoris dicentis, sibi ventrem post esum pomorum ac pyrorum austerorum dejici.

CUm quosdam audivissem, qui dicerent, ventrem sibi ab esu astringentium subduci, satius esse putavi, quæ de eo ratione atque experientia sæpe cognovissem, hoc loco semel fusius explicare. Cum Protas Rhetor quidã, civis noster, narraret, ventrem sibi post esum pomorum ac pyrorum austerorum dejici, re intellecta atque in ipso per experientiam comprobata, audacius postea in aliis id ipsum sum expertus. Rogavi enim hominem, ut mecum vel unum diem viveret, ut scirem, quo tempore, & quam multis vescere tur adstringentibus. Ac primum hominem statim sum hortatus, ut more suo viveret, neve ulla in re consuetam sibi victus rationem immutaret. Ipse autem, cum post balneum, paucula aqua præbibita, fœnugræcum, radiculam, & id genus alia (quæ ante alios cibos omnes ferè sumere consueverunt) similiter & ipse sum-

psis-

pisset, vinumque dulce, quantitate mediocri adbibisset. comedit deinceps malvas cum oleo & garo, & pauco vini: & post illas piscis quidpiam, suillæ, & avis: deinde cùm secundò bibisset, pauco tempore intermisso sumpsit pyra austera: postea deambulatum progressi, non multum deambulavimus, cum venter illi majorem in modum est solutus. Quæ cum essem conspicatus, pactus sum cum amico, ut postridie quæ ad suam victus rationem pertinerent, mihi committeret: qui cum mihi prompte esset assensus, primo omnium, post balneum, pyra exhibui: deinde alia deinceps, ut consueverat: quibus peractis, non modo non vehementer, sed ne mediocriter quidem alvum dejecit. Mirabatur sane (ut par est) rei eventum, causamque ejus à me sciscitabatur: cui ego hæc, quæ nunc referam, exposui. Nam cum garum (inquam) una cum iis, quæ cum eo sumpseras, alvum suapte natura subducat, idque jam antè fecerit, adstringentia postremo loco sumpta, iis potissimum, qui stomachum habent imbecillum, dejectionis sunt causa, ventriculum roborantia, & ad expellendum deorsum, quæ in se continet, incitantia. Quod magis (inquam) fatebere, si cras prima omnium adstringentia sumpseris: secunda autem post illa, carnosa: omnium postrema, quæ cum oleo & garo manduntur. Minimè, inquit: repente enim vomerem, si malvas ultimas cum oleo & garo manderem. Optime, inquam, respondisti. Illa enim ventriculum subvertunt, & potissimum os ipsius, quod jam omnes stomachum vocare consueverunt: adstringentia vero roborant, ac firmant. Quo fit, ut siquis alius succus ventriculum subverterit, (quod solet bilis pallida efficere, in quibus copiosior est acervata) qui sic est affectus, si quod adstringentium gustarit, succum infestantem repente deorsum excernet. *Galenus lib. 2. de alimentis, cap. 22.*

Observatio II.

Ovorum esu quibusdam alvus subducta.

SCio illustri mulieri, quotiescunque ova recentia sorpserit, continuo alvum solvi. *Marcellus Donatus libell. de Mechoaca.*

Sorbilia ova multis ventrem subducunt: Vidi excellentiss. Joannem Monardum, qui ovo sorbili sumpto, quinquies & sexies excernebat; multosque alios audivi, qui ex sorbilibus ovis, molliorem ventrem habuere. *Brassavola lib. de medicam purg.*

Vidimus Dionoram nostram, ovo indurato commanducato, decies alvum citatam exonerasse, quod aliis ventrem adstringit. Unde hæc antipathia? *Alex. Benedictus lib. 19 cap. 33. de curand. morb.*

Observatio III.

Pilulis compressis, & altera parte saliva madefactis, atq; ventriculo deforis applicatis, Abbatissa quadam sufficienter purgari solita.

CUm essem Pisis, & profiterer in illo Gymnasio, curabam moniales Cœnobii sancti Pauli ad ortum: (dicitur ad ortum, ad differentiam alterius Cœnobii, quod situm est ad occasum.) In eo igitur Cœnobio erat Abbatissa, cui ego cum adhiberem catapotia devoranda, ipsa non devorabat, sed digitis ea comprimebat, formabatque veluti placentulas, & ex una parte madefaciebat saliva, atque regioni ipsius ventriculi admovebat, & superaddita fascia stringebat, comprimebatque partem illam, & spatio quatuor aut quinque horarum, ita quasi copiose solvebatur ipsi alvus, ac si pilulas illas devorasset: & hoc duobus annis observavi in illa Reverenda Abbatissa, & videbatur mihi veluti miraculum. *Fallopius cap. 2. tract. de purgant.*

Observatio IV.

Solo purgantium medicamentorum odore, quidam plurimum purgabantur.

INter exempla vidimus quendam, summo manè Catharticum prunæ vapore tepefactum, ægrotanti uni ex domesticis, non sine magno tædio obtulisse: (nares enim vis medicamenti acrius invaserat) unde stomacho nausea correpto, corporisque intus commotis humoribus, septies alvus soluta est: æger vero qui medicamentum hauserat securus, ter exoneratus est. *Alex. Bened. in præfat. ad librum de peste.*

Multos reperiri constat, qui vix semel odorato pharmaco, non secus purgantur, ac si bibissent: Quin & alios quibus medicamenti purgantis facta solum mentione, venter perturbatur. Quendam etiam novi, cui ex adstringentibus simplicibus alvus mollior reddebatur; contra vero ex lenientibus supprimebatur. *Bar. Maranta, Method. cognos. simpl. lib. 3. cap. 13.*

Scripsit Guainerius (si non me fallit memoria, jamdiu enim non legi) Ducis Sabaudiæ Medicum quendam, catapotia ex pharmacopolio in manibus domum gestavisse, & ab illis nihilo minus strenue perpurgatum fuisse, quàm si deglutivisset. Quin testatum compertumque est etiam idiotis, nonnullos ad certorum medicamentorum (aut etiam ciborum, quos fastidiunt) vel odorem, vel conspectum, (apud ægros frequenter hoc fieri nemo nescit) vel mentionem solam itapermoveri, ut nauseent, atque etiam vomant interdum, aliquando etiam per inferiora purgentur: prout expultrix ventriculi vis sursum aut deorsum incitata est. Etenim non aliter, nec aliam ob causam ista evenire certum est. Quoniam ab odore talium, dum ita commoventur ut exhorreant, facile tunc irritatur facultas expultrix, ut exsurgat, & quæ noxia in corpore sunt, expellat. Quod si non semper id fit, in causa est quod non similiter multi humores vitiosi in corpore collecti sunt. Quippe ne hausta quidem medicamenta eodem semper modo corpus movent. Quocirca non est mirum, hoc illi Medico semel accidisse: quantumvis putetur hujusmodi medicamenta persæpe antea sine perturbatione ventris odoravisse.

Non possum hoc loco non commemorare, quod amicus meus summus, & collega charissimus, vir in omni doctrina præstanti felicissimè versatus, D. Sigismundus Melanchthon mihi narravit de honestissima fœmina, mihi non ignota, affinitate ipsi juncta. Hanc ita permoveri purgantium medicamentorum odore solo asseverat, ut si proxime pharmacopolium transeat, odoremque talium percipiat, pulchre purgetur, & quidem magis quam vellet: medicamenta in suis ædibus talia minime ferre posse ait. Sane non est mirum: odorem virolum istum pharmacorum eos qui ab his totâ natura abhorrent, ita percellere, ut toti concutiantur, & facultas expultrix excitata facile alvum turbet. *Erastus cap. 60. lib. De occult. pharm. potest.*

Rondeletius in Gallia Episcopum quendam se novisse dicebat, qui cum purgantia medicamenta assumere nullo modo posset, eadem, ubi opus esset, in magnâ quantitate sibi præparati curans, calida in lotam pelvim effusa bacillo diu agitabat, & naribus interim ac ore aperto elevatum inde vaporem hauriebat, atque hac ratione per alvum purgabatur non minus, quam si purgans aliquod medicamentum ebibisset. *Cl. V. Joan. Posthius de observ. propriis.*

† Similes aliquot recenset Historias *Smetius Miscell. p. 133. & 163.* adde *Salmuth. Cent. 3. obs. 14.* Antimonio viso purgationem secutam memorat *Bartholin. Cent. 5 Histor. Anat. 64* & massam pilularum in plantis pedum positam, idem præstare, refert *Hæfer. Hercul. Medd. 3. c. 5. p. 176.*

Observatio V.

Alvus astricta, deambulatione nudis pedibus in pavimento, frigida prius asperso, soluta.

Cum Illustris. Dux Borsius Ferrariensium habenas moderabatur, quandoque in alui duritiem incidit, ut excernere non valeret; illi medebatur Michael Savonarola, vir eo tempore insignis. Dux apud illum conquestus est, quod per triduum non excreverat, cum pro consuetudine comedisset: jussi Medicus imponi clysma; renuit Dux, qui adhuc in lecto commorabatur: tunc Savonarola jussit pueros pavimentum frigida aqua copiosissime aspergere, & Ducem è lecto surgere, ac nudis pedibus ambulare; erat vero & pavimentum marmoreum: quinquaginta passus non perrexit Dux, quod per ventrem dolorem ac borborygmon sentire cœpit, sedem petiit, ut excerneret, & potentissime excrevit. Iussit Savonarola aqua calidâ, in qua calidæ herbæ odoratæ essent decoctæ, Illustrissimi Ducis pedes ac crura ablui, & ad ægros invisendos abiit. Ob hoc Dux jussit Savonarolam centum aureis donari. *Brassavolus cap 16. tract, de Medicinis purgantibus.*

Hoc jamdudum novit rusticorum experientia, qui nudis pedibus humi obambulant, ut ventrem pertinacem infirment. *Brachelius Comm. ad libr. 2. aphor. 20. Hippocratis.*

ALVVS CITA NIMIVM.

Observatio I.

Invitæ alvi excretionis exempla.

Puer annorum fere sex, invitus per alvum excrementa dejicere incepit, resoluto derepente circa sedem musculo.

Quin etiam seni quondam hujusmodi evenit accidens.

Atque rursus alius puer ætatis ferè annorum quatuordecim, excrementa invitus per alvum dejecit, infestante simul vesicam dolore, atque alteri urina quoque fuit suppressa.

Contra alius urinam invitus excrevit, atque alius non solum urinam, sed alui quoque excrementa invitus dejecit. In iis omnibus ea quæ præcesserunt scrutari oportet. Nam in totum aut refrigeratam, aut ictam ipsorum spinam, arbitrandum est. *Galenus de locis affectis, lib. 1. circa finem.*

DE MESENTERIO.

Observatio I.

Mesenterium, & pancreas, per sæpe fotum & seminarium esse latentium & diuturnorum morborum: in quo nonnunquam tumor durus, aliquando vera inflammatio & abscessus excitatur; unde pus, si per alvum syncerum reddatur, ex mesenterio derivari contingat.

Tanta plerunque supervacuorum est humorum colluvies, ut destinatis à natura receptaculis tota excipi haud possit. Ac cùm non parva superfluentis portio in vicinas quoque sedes illabitur, maximè quidem in pancreas & in mesenterium, quæ totius corporis veluti sentina sunt. Quibus ergo assiduâ ingluvie magnus fit utriusque bilis & pituitæ proventus, eas tempestivè non expurgatas natura valens ac robusta plerunque in pancreas, & in mesenterium, ignobiles sedes, deponit: idque fere è jecore & è liene per eos venæ portæ ramos, qui non in intestina, sed in ipsũ mesenterium & pancreas desinunt, & obliterantur. His locis & glandulis tempore exaggerantur varii humores, qui primum laxum mollemque tumorem, deinde siccescentes renitentem, durum ac vere scirrhosum ingenerant. Durus usque adeo interdum deprehensus est, ut penitioribus sub umbilico partibus, vel os, vel calculus concrevisse putaretur. Itaque si ampla & vasta mole venter totus præter naturam prominet, idque citra fluctuationem, citra alvi suppressionem diutinam, citra hydropis suspicionem, unde & qua id ex causa obtigerit, tactu itaquidem discernendum. Cum adipis copia venter prominet, quoniam cuti summæ is inhærescit, manu totus comprehendi secernique potest â musculis abdominis ac præterea reliquus corporis habitus obesior existit. Cum tumor insertus est musculis abdominis, primo is contactui occurrit, & cum premitur: plerunque etiam citra pressum dolore afficit, quod pars ea sensu prædita sit: intestina non coarctat, neque alui dejectionem remoratur. Mesenterii vero tumor, quoniam alte sepultus est, non nisi pressu animadvertitur, nullo dolore affligit, quod pars ipsa doloris sit expers. Quinetiam sua is mole intestina premens atque coarctans, sæpe efficit ut alvus pigrior sit, tardiusque fæces descendant. Utrum præterea tumor universum mesenterium, an partem duntaxat, & quamnam occupet, mollis ne sit an durus, tactu etiam internoscendum. Cæterum quisnam in mesenterio humor exuperet, jam non tactu, sed iis ipsis notis, quibus in jecore, aut in liene proditum est cognoscitur, sed quæ tamen tum obscuriores, tum leviores existunt. Hæc autem obscuritas multis causa fuit ignorantiæ, & cur harum partium affectus prætermissi fuerint, nec veterum scriptis celebrati. Ego tamen hoc affirmo & profiteor, choleræ, melancholiæ, diarrhœæ, dysenteriæ, cachexiæ, atrophiæ, languoris lentarum errantiumque febrium, latentium denique morborum causas me in his plerumque sedibus animadvertisse, quorum depulsione deploratis salus redderetur. Vera quoque inflammatio in mesenterium incidit, cum ab exesis aut ruptis illius venis sanguis excidit, & in aliqua sede præter naturam collectus putrescit, tandemque suppurans abscessum facit. Ea inflammatio sine manifesto dolore est, solumque gravitatis sensum habet, nisi forte vehementius prematur. Febris admodum levis & lenta, sine siti, sine gravibus symptomatis, nec omnino ægrum prosternens, nec quotidianas functiones interpellans. Principio sanies quædam rubra, facto deinde abscessu pus album defluit ab alvo, & utrumque modo permistum alvi fæcibus, modo seorsum & sincerum, ut cùm inflammatio in postrema intestina devergit. Tum quippe pus per venam proximam in recti, aut coli intestini capacitatem influit, sincerumque magna interdum copia redditur, nullo sensu doloris: quod aliquando celebres Medicos magnâ admiratione & controversia torsit. Sed non aliunde id, quam ab affecto mesenterio dimanare, facile nosci poterat. Neque enim ab inflammatis intestinis, neque a ventriculo potest sine vehementi dolore prodire. Ex jecoris vero aut ex lienis inflammatione, febris vehementior affligit, omniaque symptomata fiunt gravissima: neque tam sincera sanies seorsum ob longiorem viæ tractum exit. Renes etiam affecti non illac, sed per urinas repurgantur. Itaque unum mesenterium reliquum est abdominis capacitate, quod sub illis notis inflammatione tentetur. *Fernelius lib. 6. cap. 7. Pathol.*

Novimus nos quandam, cui inflammatio in mesenterio nata fuit, & initio malè habet, sed posteaquam inflammatio suppuravit, & in abscessum conversa est, meliùs habens, sanari visa est. Interim singulis diebus per anum bis terve purulenta, admodum fœtida, sincera, nullisque excrementis permixta redduntur.

tur. Et quidem nunc quartus agitur annus, à quo sic sese habet. *Dodonæus in Annot. ad cap. 33. Benevenius, de abditis.*

Observatio II.

Ex abscessu mesenterii mortui.

Illustrissimus atque Reverendissimus F. R. Dominus, febri vaga correptus cum vomitu, 14 transacta, in alvi cruentam excretionem devenit, ita ut sanguinem nigerrimum, corruptum, pessimè olentem ad xv. librarum pondus excreverit, unde animi deliquio correptus, omnes eum proxime moriturum existimavimus. Nihilominus cibis per intervalla optimis refectus, vires resumpsit, ita ut etsi febri continua, licet non ita intensa, & uniformi continuò vexaretur, nihilominus suæ salutis spem nobis præberet: sed tamen cum quotidie fæces conspersas sanguinolenta saniosaque materia excerneret, indiesque magis ac magis emaciaretur, infinitis propemodum præsidiis adhibitis, nam septem Medici illius curæ incumbebamus: 63. die à decubitu die (proh dolor) occubuit cum tamen postremis diebus ingens urinæ profluvium supervenisset, ita ut quinque libras urinæ, & ampliùs quotidie per plures dies extramitteret. Cadaver dissectum fuit, ut tanti mali causa innotesceret, atque in mesenterio, ea in parte superiori, qua intestino recto annectitur, ulcus sordidum, ad spithamæ longitudinem, adinventum: unde ea in parte collectam abscessum conjecimus, illoque dirupto, putridum sanguinem ea in copia profluxisse non dubitavimus. Sed quod mirum est, nunquam antea per totum ægritudinis tractum, præterquam extremâ die, qua illi venter intumuit, de illius partis dolore conquestus est.

Monialis etiam quædam, die 6. Januarii, anno 1553. febri ardenti correpta fuit, atque in 40. fluxus sanguinis per alvum, coloris atri, ac copiosi, cum ventris indolentia, ac fœtore intolerabili supervenit, cum siti clamosa, & virium imbecillitate, & linguæ ariditate, & tristi quadam ventriculi tensatione: & præter hæc symptomata, in singula alvi cruentosa excretione animi deliquium incurrebat, tandem crisi, sed mala per urinam adveniente, alvus à fluxione cruentosa suppressa, perseverante tamen febre continuo affligente hoc typo, extincta æstu moniais. Hanc nos eodem morbo peremptam procul dubio censemus, etsi dissectione negata, præ oculis rem ponere nequiverimus. Ex his duobus exemplis facile erit in ejusdem affectionis dignotionem, per enarrata signa percurrendo, devenire, si quando alicui medicinam facienti consimilis casus occurrit. *Marcellus Donatus lib. 4. cap. 7. hist. med. mirab.*

Julianus quidam, juvenis ætatis optimus, alvi torminibus vexabatur: inque dies magis magisque dolor vim capiebat: tantum nq; aberat, ut hujuscemodi doloris abditæ causæ comprehendi possent, ut nunquam ullis præsidiis tolli, aut saltem levari hoc malum potuerit. Omnia enim viscera sana videbantur, jecur, lien, & intestina omnia nullam doloris notam ostendebant. Sed ille nihilominus magis magis que indies, quam ut tolerari posset, urgente dolore ipso, tandem è vita discessit. Quare morti i corpore inciso, ut scil. tanti mali causas dignosceremus & sanis omnibus, ut putabamus, inventis visceribus jubeo intestina amoveri: quæ dum gladio discindit minister, in abscessum magnum incurrit. Quo præciso, materia multa nigrior fœtensque profluxit, encausto sutorio similis. Ex quo manifestam ejus mortis causam deprehendimus. Atra enim bilis eò confluens, hujusmodi abscessum paulatim effecerat. *Benivenius cap. 3. de abditis.*

† Plura vid. apud *Bartholin. hist. anat. 96. c. 4. Horst. l. 4. obs. 23.* ubi abscessus mesenterii meminit, qui per cruentas & purulentas dejectiones solvebatur. Add. *Tulp. l. 3. c. 33. & l. 2. c. 37. Hefer. l. 3. Hercul. Medic. c. 2. p. 124.*

Observatio III.

Apostema in mesenterio inventum.

Patritius quidam Noribergensis, homo intemperantissimus, in affectionem hypochondriacæ non admodum sua forma dissimilem incidit: aderat & nausea continua, creber vomitus, & cogitationes melancholicæ: symptomata levibus purgationibus & tempestiva sanguinis missione aliquanto remissiora sunt reddita, at nunquam malum fuit extirpatum. Aliquot diebus post sensit horrorem, & supervenit tumor & dolor dextro genui: itidem circa pubem tumor pronatus qui vesicæ orificium ita compressit, ut difficulter urinam reddiderit. Hic tumor interim augebatur, interim minuebatur, unde causa flatibus adscripta est: quotidiano tamen incremento ita auctus est, ut sese ad umbilicum & latus sinistrum extenderit, & respirandi difficultatem excitarit. Fuit redditus cacochymicus & cachecticus, & postquam cruciatibus morboque totus contabuerat, septimo à morbi principio mense, obiit diem. Apertum fuit corpus, & in eo inventa collectio materiei purulentæ ac fœtidæ, nimirum inter duas mesenterii tunicas. Collectio hæc occuparat majorem ventris inferioris partem, & hepar sua putredine infecerat. Hinc non mirum, si facta mala sanguificatione, tumoribus inflammationibusque crura infestata (ut hydropicis contingit) fuerint. Opinandum sanè est, multos similem materiam, tanquam gravissimorum morborum fomitem, in hoc mesenterio coacervare, à qua si non per vomitum, vel per alvum liberentur, in tædiosos, longos, atque gravissimos morbos incidunt, & ultimo miseriis consumpti occumbunt. *Coiter in libell. observ. Anatom. & Chirurg.*

Observatio IV.

Totum Mesenterium pure refertum, ac quasi turgidum, cum gravissimis symptomatibus egram affligentibus.

Honesta virgo cum Serenissima quadam Ducissa peregrè profecta, in dolores colicis similes; ac pro talibus habitos incidit: contra quos cùm nullum remedii genus valeret, misella febre quotidie cum rigore insigni repetente, doloribus jam dictis associata, post paucos menses marasmo consumpta est. Dissecto ventre, ingens copia puris, quo tum Mesenterium refertum, ac quasi turgidum erat, erupit. Hoc natura per renes vacuare frustra tentaverat, urinis valde purulentis profluentibus: cum renes interim integri, omnique labe carentes conspicerentur, quos nonnulli ulceratos suspicabantur, idque non immeritò: cùm puris mictus diuturnus, teste *Galeno 4. Aphor. 75.* renum aut vesicæ exulcerationem significet. Verum doloris circa regionem renum absentia, suspicioni huic non attestabatur. *De magnifici viri D. Thomæ Mermanni, Archiatri Bavarici, observ. lectissimus.*

Observatio V.

Abscessus in pancreate latens, perpetuas vigilias, lipothymiam, faciei frigidum sudorem, & tandem mortem inferens: idque Medicorum errore, qui malum id ex stomachi ore, vel cardiaca passione natum putabant.

Lugduni dives mercator, ætate virili, & εὔσαρκος, cujus facultates naturales suo probè fungebantur officio, veluti ex cibi potionisq; mediocri appetentia, atque etiàm ex alvi, hepatis & venarum excrementis judicare tum licebat. Verum de somno apud Medicos duntaxat ipse conquerebatur. Cum enim dormire conabatur, tum in lypothymiam, & totius faciei frigidum sudorem incidebat. Propterea qui tum ipsi aderant Medici, ob stomachum, quem male affectum esse opinabantur, hieram Galeni propinarunt, sed fru-

stra, & absque ullo commodo. Imò verò assumpto pharmaco, ægrotus multo quàm antea deterius se habuit. Quapropter Medici suam mutarunt sententiam, (quia ex juvantibus aut lædentibus non solùm cognoscuntur interni morbi, sed curandi indicationes sumuntur) & ad cardiaca intus & foris adhibenda, quæ tunc ipsi misero ægrotanti convenire putabant, mox confugerunt, ex quibus tamen nullum quoquè commodum prorsus percepit. Quinimò iis potiùs, ut per hieram commemorata symptomata, cum vitalis facultatis & animalis insigni læsione, intendebantur. Itaque cùm prorsus nihil dormire posset, tandem miser ille interiit: quandoquidem ad animalium vitam conservandam apprimè utilis est somnus. Post sectum est cadaver, in quo pancreas, integro salvoque vitæ principio & stomacho, duntaxat repertum est abscessu putrefactum. Unde per somnum spiritibus ab extremis partibus ad sua revocatis principia, tetros malignosque vapores cor ferientes, & fortè etiam stomachum, efferri excitarique, Medici posthac conjectarunt. Undenam autem excrementitii humores, ex quibus illic excitatus fuerat abscessus, promanarint, scire haud arduum est. Nam pancreas corpus esse glandulosum, primis lumborum vertebris insidens, quod quidem venarum & arteriarum ramos, nervumque, ac vas bilem continens fulcit ac sustinet, nôrunt satis anatomes periti Medici. Quapropter ab his locis, unde illæ oriuntur partes, quæ ab ipso sustentantur, humores istos provenisse probabile est. Tanta plerumque est supervacuorum humorum illuvies, ut destinatis à natura vasis tota excipi haudquaquam possit. Propterea non parva superfluentium portio in vicinas partes illabitur, & maximè in pancreas & mesenterium, quæ partes admodum sunt debiles, ac propterea eas totius corporis velut sentinam esse, rectè dixit Fernelius. Quibus igitur assidua ingluvie magnus fit utriusque bilis, & pituitæ proventus, eas superfluitates non intempestivè expurgatas, natura valens ac robusta, plerumque in pancreas & in mesenterium deponit: idque ferè à jecore, & à liene, per eos venæ portæ ramos, qui in ipsum mesaræum & pancreas desinunt & terminantur: unde illic tumores fieri probabile est, qui nullis propriis signis innotescunt nobis. Propterea hujusmodi affectus, abditos rectè dicere possumus. *Aubertus Progymn. Exercit. 44. ad lib. Abdit. Fernelii.*

Observatio VI.

Callus inter venas Mesaraicas natus, iisdem obstructis, mortem attulit.

PEtrus Aldimarius filium habuit, qui cùm octavum jam ageret annum, in corruptum incidit appetitum, quo calculos ruderaque comedens, in lentam tandem febriculam devenit. Indeque procedente tempore, & ventriculus non continere, & venter fluere cœpit. Adeoque duobus his malis vexatus est puer, ut paucis etiam diebus è vita decesserit. Hujus nos cum annuente patre emortuum corpus incidissemus, repertus callus inter venas Mesaraicas, à quo cum venæ ipsæ adeo obstruerentur omnes, ut ferri inde sanguis ultrà non posset, necesse fuit puerum è vita migrare. *Benivenius cap. 37. de Abditis.*

Observatio VII.

Strumæ in mesenterio circiter septuaginta, præter glandulas & tumores externæ intestinorum tunicæ adhærentes, animadversæ: quarum aliquæ ad ovi magnitudinem excreverant, gypseam, glutinosam, & liquidam materiam membranulis conclusam continentes.

ANno à nostri Redemptoris adventu, millesimo, quingentesimo, trigesimo nono, Panhormi, Spectabilis Dominus Castor à Portu dictus, Bato Summatini, & Urbis tunc temporis meritissimus, justissimusque præfectus, Capitaneusve, ut vulgò nostri vocant: quem profectò usque adeò Magistratus integerrimum virum offendit, ut rursus anno 1546. & demum anno præsenti 1550. ad eandem gubernationem vel invitus à Proregibus adstrictus sit, Hic (inquam) in primo sui magistratus anno, quendam Nigrum, natum servum, libertum tamen postea redditum, à se ob furta laqueo suspensum, atque à nobis ad Anatomicas administrationes petitum, quàm libentissimè, ut omnigenæ virtutis amantissimus, publicè dissecandum præbuit. In hujus ergo mesenterio (quemadmodum ab omnibus, qui dissectioni adstiterunt, visum fuit) strumas circiter septuaginta offendimus: præter quas in glandulis existentes, totidem ferè externæ intestinorum, præcipueq; crassorum, tunicæ adhærentes tumores, propria singulos membranula, cujusdam vesiculæ instar contentos, non sine magna quidem adstantium admiratione invenimus. Hos porrò, qui exteriori intestinorum tunicæ adnati fuerunt, strumarum nomine, quia scilicet in glandulis non erant, minimè dignati sumus. Utriusque autem generis tumores, varia quantitate, & magni & parvi erant, atque inter extremos, qui ad ovi gallinacei magnitudinem perveniebant, & minimi ciceris parvitatem, quamplurimi intermediæ quantitatis gradati visi sunt: Non secus hercule, ac in fertilis gallinæ utero ovorum gradata multitudo (quam vulgares nostri Ovarolam vocant) invenitur. Sed ne in hoc quidem solummodo adstantium, nostraque admiratio fuit: verùm & singulis tumoribus dissectis, quasi strepitus admirantium effectus est: cùm nonnulli lapideum gypsum, nonnulli verò glutinosam muccosamque, & interea liquidam quandam substantiam sub ea membranula continerent. Nonnulli autem per gradus quoque intermediam comprehenderent. Ut postremò ac novissimè genitum tumorem liquidior; antiquiorem verò solidior substantia præ se ferret. Ex mediis verò unum & item alterum tumorem sumpsimus, domique per diem ac noctem exiccari permittentes, tenuissimum deinceps quendam ab iis pollinem extraximus; quo multis quidem diebus, donec scilicet consumptus totus sit, arenæ vice ad exiccandas, ne delerentur, nuper jam scriptas literas, & quidem opportunè usi sumus: alios omisisse pœnituerit. In reliquis verò corporis partibus, præsertimque in jecinore & splene, saluberrimum corpus videbatur: atque ab iis qui eum antea vivum cognoverant, relatum conformiter est, sanissimum scilicet, donec suspenderetur, extitisse. Ut nos conjectaremur naturam, ad eas partes universi corporis recrementa transmittendo, sic ipsum expurgasse, ut in reliquis, maximeque naturalibus visceribus sanitatem conservaret. *Ioan. Phil. Ingrassias, tract. 1. cap. 1. de tumoribus præter naturam.*

Observatio VIII.

Mesenterium prodigiose turgens, pondere librarum decem scirrhosum omnino, cum infinitis abscessibus, suis singulis tunicis conclusis, oleosis, melleis, sebaceis, albugineis, aliisque humoribus refertis.

ISabella Roland, Ioannis Bonii uxor, Lutetiæ in vico Monceo, ad D. Gervasii ædem commorantis, sexagenaria, anno Domini 1578. die 22. Octobr. ex vita migravit. Dissectum est ejus cadaver: dissectioni præerat Milotius D. Medicus. In suas ædes avulsum mesenterium totum deferri jussit, ut ibi per otium Varadeo, Brœto, Capello, Marescotio, Arragonio, Baillutio, Reburtio, & Riolano, Doctoribus Medicis, meque & Pinæo Chirurgis advocatis, lethiferi morbi causam, quàm semper in mesenterio delitescere suspicatus erat, contemplari & rimari liceret. Ergo mesenterium totum, atque in mesenterio pancreas, tumore miro, propeque incredibili turgens animadvertimus, adeò, ut libras decem & dimidiam penderet, scirrosum omnino

omninò extrinsecus, solisque postica parte lumborum vertebris adhærescens, antica autem peritonæo, scirrhoso pariter ac penitus cartilaginoso. Suberant infiniti in eodem mesenterio abscessus sua quique cysti inclusi, alii quidem oleoso, alii melleo, alii sebaceo, alii albugineo, alii aquoso humore & liquore differti: erant quorum conclusa materia pulticulæ similis esset: denique quot ferme abscessus erant, tot erant materierum contentarum species & ideæ. Octavus jam annus agebatur, ex quo tumor ille inceperat sensim, ac sine sensu & dolore, ad tantam magnitudinem progredi, quod mesenterium ipsum doloris fere sit expers. Ægræ interim ipsi perinde fere ac sanè licebat naturæ, animæ ac vitæ munera omnia obire, nisi quod duobus antequam moreretur mensibus, coacta fuit lecto se tradere, quod febris continua, quæ illi ad extremum usque vitæ diem perpetua fuit, supervenisset: & quod præ tumoris pondere mesenterium suis velut radicibus & sedibus divulsum fluctuaret, non sine molesto oneris & doloris sensu: nam (ut prædiximus) lumbaribus modo vertebris ac peritonæo adhærebat, nullatenus autem intestinis & aliis partibus, quibus velut connatum alligatur. Itaque sua id mole & corpore vesicam premens & coarctans, difficilem mictionem faciebat: intestinis vero incumbens, ut alvus pigrior esset, in causa erat: adeo ut nisi devorato laxante aut purgante medicamento, fæces non descenderent: nam quod ad clysteres spectat, subire illi in intestina, tumoris vias coarctantis magnitudine prohibebantur: inrulæ vero glandes nihil proficiebant. Respiratio, ob diaphragmatis à tumore compressionem, difficilis erat. Non deerant, qui molam subesse opinabantur: alii ab hydrope eum excitari tumorem. Certè malum id hydropis consecutionem attulit, nec obscura causa est, frustrata functione hepatica, per interceptam, tumoris occasione, chyli anadosin. Sed & proprio vitio hepar tenebatur, scirrho nempe & crebris abscessibus, per intimam extimamque ejus substantiam varie sparsis. A putredinis labe lien haud immunis erat, denique in ventre inferiore nihil erat integrum. *Pareus lib. 23. cap. 36.*

Observatio IX.

Calculi in mesenterio nati.

Durus usque adeo interdum deprehensus est tumor mesenterii, & ejus quod pancreas appellatur, ut penitioribus sum umbilico partibus vel os, vel calculus concrevisse putaretur. *Fernel. l. b. 6 cap. 7. Path.*

Andreas à Lacuna, quondam, cum à iis nostris anatomicis, lapides, intra mesenterium conspexit. *Thom. à Veiga.*

Puero cujusdam sutoris in mesenterio inventi calculi. *S. h. Lographi ad c. 48. lib. 1. Hollerii, De morbis internis.*

Habemus domi lapides excisos ex folliculo fellis, &c. mesenterio, &c. *Gemma.*

Rarum est lapides nasci in colo, pulmonibus, &c. Rarius fortasse, quod tamen sæpe vidi, toto mesenterio. *Scholiographus ad lib. de loc. aff. & Galeni.*

† Mesenterii vero partem osseam commemorat *Rhodius Cent. 2. obs. 96* & lapidosum mesenterium *Panarol. pent. 5. obs. 15.* qui etiam *pent. 1. obs. 44.* pancreatis lapidosi meminit.

Observatio X.

Misaræon gangræna vitiatum.

Anno 1560. mense Iulii, Ioanna Sandræa, uxor Rondeletii, obiit intra paucos dies, ex hæmorrhoidum inflammatione, quam maritum celare voluit. Michael Heroardus, dum rogante Rondeletio affectam sedem investigat, extremam mesaræi partem à gangræna misere occupatam offendit. *Ioubertus in vita Rondeletii.*

DE IECORE.

ET PRIMUM, VARIA CONFORMATIO ATQUE constitutio Iecoris.

Observatio I.

Iecur hominis secundum naturam constituti, contra Hippocr. Galen. & aliorum quorundam sententiam, non ut brutorum, in lobos seu fibras dividi.

Quæ dissectionum Professores de jecoris forma, ac penulis seu fibris, (quas λοβοὺς Græci vocant) commentantur, è canum potius & simiarum sectionibus, quam hominum, didicerunt. Humanum enim jecur in fibras, porcini, & multo adhuc minus canini jecoris, modo, non discinditur. Nam unicum continuumque, præcipua ipsius substantia, corpus, hominis (quemadmodum ferè & bovis) jecur est: canis verò jecur in quinque, nonnunquam in sex, aut quatuor tantum partes seu fibras, solarum venarum interventu invicem continuatas, disjunctum occurrit. Porcis autem jecur in pauciores fibras, venis duntaxat hærentes, dirimitur: aut etiam in plures quatuor vel quinque, si sectiones quoque impense altas, fibrarum vice numerare lubeat. Atque hinc natum est illud Medicorum commentum, quo ventriculum à jecore quinque fibris, manus apprehendentis modo, amplecti asserunt. Quin Græcorum nonnulli, nescio à quibus, ut testantur, mathematicis Medicis nomina mutuantes, illis fibris privata (uti apud Theophilum illum, parum sane anatomicum, videre est) imponunt nomina. Quatuor enim cum sint, inquiunt, jecoris fibræ, prima focus dicitur: maxime namque id succi concoctionem facit, quemadmodum concoquendis cibariis locus. Secunda mensæ nomen sortitur, quod mensæ vices gerat: nam membrorum alimenta in ipsa apponuntur. Tertia culter nuncupatur, dividit enim segregatque inter se humores: aut si quid crassius distribuendum sit, id secat atque commutat. Quarta aurigæ nomine appellatur: nam naturales vires jam excoctos humores bene regunt, atque in melius recta ducunt. Hujusmodi profecto eorum, qui humanam fabricam imaginationibus non sectionibus, aut è brutorum potius quàm hominum corporibus discere conantur, nugæ figmentaque sunt. Quantumvis interim haud ignorem, jecori *in libro de natura ossium*, ab Hippocrate quinque fibras, aut ut interpres habet, extremitates dari, quod sane non leviter mirarer, nisi vel perfunctoriè in anatome versato & authorum gratia suis oculis fidem non deroganti, plus satis constaret, quam multa in eo libro, ipsisque præsentis argumenti contermini libris occurrant, ab hominis fabrica, omnique prorsus veritate aliena, & indigna pariter, quæ ad Hippocratem referantur, quem nunquam in anatomicis lapsum fuisse, *Galen. lib. 1. de usu partium* audacter, (at nescio quam vere interim) attestatur. Nimio itaque erga authores affectu nonnihil remisso, omnes qui mihi unquam secanti astitere testor, me jecur in fibras aliquo pacto divisum nunquam inspexisse. Neque est cur quispiam, jecur duplici fibrâ constare astruat, propter scissionem seu foramen potius, quo vena ex umbilico proficiscens excipitur: aut ob ejus jecoris portiunculam sub ortu venæ portæ extuberantem, id fibris aliquot constare affirmet: si modò unquam, vel per somnium, animalia quibus jecur in fibras, ut cani, divisum est, contemplatus fuerit. Non autem hæc solùm levi negotio observabit, sed & animadvertet etiam quotquot hactenus venæ cavæ exortum, & ad jecoris gibbum in duos truncos distributionem literis prodiderunt,

tunt, ridicule nugaciterque admodum delirasse. *Vesalius lib. 5. cap. 7. de corp. hum. fabrica.* Plura vide *in libell. authoris de Chyn. pag. 42. & 69. edit. Venetæ*: & *Renat. Henneri Apologiam adversus depuls. 26. Sylvii.*

Si hepatis figuram quæris, tantùm non exactè sphærica est, & in homine integrum existit, non in lobos divisum, ut Galeno placuit, licet illiusmodi in quadrupedibus reperias. Causa verò, quamobrem in nobis integrum, in illis divisum sit hepar, ea est, quòd cùm recta figurâ à *Deo Opt. Max.* donati simus, cava sui parte ventriculum immediatè tegit: nam à dextra in sinistram tegens, universam anteriorem regionem occupavit, effecitque ne ventriculus algeret. *Columbus lib. 6. Anatom.*

Observatio II.

Jecur humanum præter naturam, monstrosè, & rarenter admodum, aliquando in duos, tres, quatuor, nonnunquam etiam in quinque lobos seu fibras distingui: aliquando etiam ad radicem usque, ut in suibus & canibus dividi.

Hepar viscerum naturâ primum, sanguinis & venarum principium, lobis nunc nullis, nunc duobus aut tribus, nunc quatuor, etiam quinque *Hippocrati lib. de ossibus*, præditum: nobis plurimùm quatuor, magnis duobus, totidem parvis. Horum singuli, præcipuè magni, constãt carne sua sanguinis effectrice, venæ portæ & cavæ ceu radicibus mutuò se osculantibus, stomachis Cholidochis inter illas radices mediis, arteria partem ejus simam difflante, membrana totum viscus ambiente, nervulum tum à costali, tum à stomachico recipiente, hypochondrio dextro suppositum est. *Sylvius lib. 3. cap. 6. Isagog. Anatom.*

Idem in dissectione Latomi deprehendit hepar magnum, pallens, quale est coctum, tenerum & fragile, lobis tantùm duobus, uno maximo dextro, minore sinistro, id vincula habebat ad nothas costas, & ad umbilicum vinculum omnibus commune, ex vena umbilica.

Idem in puella, propter glandulas in toto corpore scirrhodes, per atrophiam mortua, animadvertit lobos hepatis tres: maximus erat sub hypochondrio, in quo folliculus fellis; alter anticus, inter has vena umbilica, cum ligamento peritonæi; tertius omnium minimus, intimus ad portæ venæ exortum. *Author in append. Isagog. anatom.* in qua observationes variorum corporum dissectorum scripsit.

In Illustrissimo nostro patrono, Carolo Sabaudiæ Duce IX. demortuo, præter alia, observatum, hepar habuisse quatuor penulas, &c. *Francisc. Puteus lib. 5. Apolog. pro Galen. contra Vesal.*

A nobis inter Anatomes plurimas, annotatum est hepar, ut in suibus & canibus, divisum in plures fibras usque ad radicem. *Gemma lib. 1. cap. 6. Cosmocrit.*

Observatio III.

Hepar magnum & oblongum, ad dextri renis, qui desiderabatur, locum pertingens.

Anno 68. hepar magnum, oblongum, & ad dextri renis locum (deficiente illo rene) exporrectum, Patavii Ital. vidi. *Cl. V. Cyriacus Lucius de observ. propr.*

† Confer quoque *Panarol. pent. 4. obs. 25.* ubi monstrosæ magnitudinis hepar annotatum invenies. Adde *Hildan. Cent. 2. obs. 45. fol. 204.*

Observatio IV.

Visum hepar, extremas fibras scirrhis prominentibus hirsutas habens.

Joannes Coletus Decanus apud Div. Paulum Londini, cùm ante paucos annos correptus esset sudore pestilenti, & ab eodem tertiò repetitus, utcunque tamen revixit, sed ex morbi reliquiis contracta viscerum tabes, qua periit. Medicus unus hydropem esse judicavit. Anatomia nihil indicavit novi: nisi quòd hepar repertum est, extremas fibras cirrhis prominentibus hirsutas habens. *Erasmus epist. lib. 15. pag. 485. De D. Georgii Palmæ observationibus, per Cl. V. Joach. Camerarium ad me missis.*

Observatio V.

Hepar globosum justo minus cum diaphragmate sursum ad pectus retractum.

In dissecto aliquo hepar globosum, justo minus, & unà cum diaphragmate in pectus & mamillam dextram usque ascendens, ostendi. Is autem magno etiam splene præditus fuerat. *Cl. V. Cyriacus Lucius de observ. propr.*

Observatio VI.

Iecur peritonæo adnatum.

Jecur quandoque mihi se obtulit inspiciendum peritonæo adnexum. *Columbus lib. 15. anatom.*

Observatio VII.

Corpus sine hepate & liene inventum.

Anno à Christo 1564. die verò 11. Septembris, hanc vitam reliquit Dominus Matthias Ortelius, Mercator oppidi Antverpiensis celebris: natione Germanus. Duodecima verò facta fuit ejus corporis sectio, à Chirurgis ejus rei peritis, me præsente Medico, ut constitutionem partium nutritioni servientium videremus, præcipuè Hepatis & Lienis: nam aliquot annis antea Hydrope laboraverat, qui morbus, affectûs Hepatis, vel primariò, vel secundariò necessariò comitatur; Cumque sub septo transverso, seu diaphragmate, atque costis spuriis, Hepar & Lienem quæreremus, ne vestigium quidem illarum partium invenimus: casus profectò inauditus, & admirabilis! At substantia omnium intestinorum carnosa prorsus erat, & multò solidior quam ipsa musculorum caro, ut soliditate Cordis carni ferè responderet, & vena cava ex ipsis intestinis suam originem sumebat, eo fere modo, quo vena porta in ipsis intestinis solet implantari. Hæc sanè causa fuit, quòd toties inflammatione & abscessu intestinorum laborarit: facilius enim quod carnosum, quàm quod membranosum est, inflammatur, & ab abscessibus torquetur; nam carnosæ partes plus, membranosæ verò minus sanguinis, & humoris participant.

LAMBERTUS TULUTANUS Medicus, civibus Antverpiensibus adjutatus, manu propria hanc historiam tenuit.

Ego Thomas Comaus, *Chirurgus & Tonsor Antverpiensis, attestor, me Dominum Matthiam Ortel. Augustanum, piæ memoriæ, post ejus obitum, in præsentia Domini Lamberti Tulutani Medici, mea ipsius manu secuisse, & in ejus corpore invenisse, ac vidisse, quemadmodum præfati Medici testimonium asserit, in cujus rei fidem manu propria me subscripsi.*

THOMAS COMAUS.

Hanc historiam primus nobis *Cl. V. Cyriacus Lucius Medicinæ in celebri Ingolstadiensi Academia Professor* prodidit, & apud hæredes Bernardi Mulleti, civis Augustani, (fuit enim Ortelius, qui Antverpiæ obiit, patriâ Augustanus) impetrandam significavit, cujus occasione literas ad D. Thobiam Cneulinum Augustanum Medicum dedi, qui eandem integram consecutus, mihi liberalissimè, ut multa alia, communicavit. Eandem paulo post *Cl. V. Ioach. Camerarius* unà cum illustribus aliis exemplis ad me misit. *Schenckius.*

† Hepar quidem maximum, nullum tamen lienem observavit quoque *Salmuth. Cent. 1. obs. 21.* Nullo de hepate vide etiam *I. van Horn. de Duct. Chylif. D. 2.*

Ob-

OBSERVATIO VIII.

Hepar duplex.

SEmel hepar duplex vidi. *Gemma lib. 2. Art. Cyclognom.*

OBSERVATIO IX.

Hepar in sinistris, & lien in dextris.

SEmel vidi hepar in sinistris, lienem in dextris collocari. *Idem Cyclognom. lib. 2. pag. 75. & Cosmocrit. lib. 1. cap. 6.* Cur (inquit) stupeant homines, si quemadmodum à nobis in annotationes plurimas annotatum est) in nonnullis occurrat situs partium perversus planè, ut hepar in sinistro hypochondrio, lien in dextro collocetur?

Referebat excellentissimus Aquapendens, sese corpus cujusdam molitoris Patavii secuisse, in quo inversum à natura hepatis & lienis situm quodam quasi miraculo observasset, lienem scilicet in dextro, hepar verò in sinistro latere collocatum. *D. D. Petrus Sphererius de observ. propr.*

† Tale quid commemorat etiam *Panarol. pent. 5. observ. 7.*

MORBI ET SYMPTOMATA jecoris.

OBSERVATIO I.

Periculosæ jecoris obstructiones ex crassa bile.

NOnnunquam bilis flava in jecore præter naturam diutius coercita, nec tempestive expurgata, mirè crassescit, gravesque & admodum periculosas jecoris obstructiones inducit, ut quæ interdum etiam in cysti lapidescat. *Fernelius lib. 6. cap. 4. Patholog.*

OBSERVATIO II.

In meatibus jecoris, quibus ejusdem obstructiones excitantur, si caruncula aut verruca innascatur, deploratum malum est.

SI in viis (quibus obstructio hepatis oboritur) innata intus caruncula fuerit, aut verruca, irremediabile malum est. *Alexand. Benedict. lib. 14. cap. 38 de curand. morb.*

OBSERVATIO III.

Febris, ac lateris dolor, ad hepatis obstructionem consecuta, & enemate sublata.

ACcessit puella ad Sylvium, quæ nocte anteacta raphanidas multas devoraverat, deinde quæ largo potu se ingurgitarat ac repente post rigore, febre, doloreq; lateris vehementissimo correpta est, quæ omnia hepatis obstructionem sequebantur. Convaluit enemate solo, & medicamento convenienti. *Jacob. Devjonetus Apologia lib 3. cap. 2.*

OBSERVATIO IV.

Medicus quidam Siculus Pleuritide se affectum falsò credens, à Galeno jecoris vitio laborare convictus est.

QUùm primùm Romam venissem, magnificè admiratus est me Glauco Philosophus, ob hujuscemodi quandam dignotionem. Etenim per viam mihi occurrens, opportunè (inquit) advenisti, jungensque dextram dextræ, proximi sumus (inquit) laboranti, quem nuper vidi: itaque oro, ut una mecum ad ipsum venias: est autem Siculus Medicus, quem non ita pridem mecum ambulantem vidisti. Ego verò, quid, inquam, molestat ipsum? Tum ille & copiosè admodum, apertè id declarare aggressus est: neque enim adeò erat vafer, ut aliquid me celare posset. Quoniam heri (inquit) & Gorgias, & Apelas mihi nunciaverunt, notiones præsagiaque edidisse te, quæ ad divinationem potiùs, quàm ad medicinam pertinere videantur: cupio equidem periculum facere, non adeò ut tuam experiar doctrinam, quàm ut sciam, num tanta sit in arte medica tum cognoscendi, tum præsagiendi facultas. Interim cum hæc diceret, venimus ad laborantis ostium, ut neque verbo ejus provocationi respondere, neque etiam ea, quæ sæpenumero me dicere audivistis, effari possem: quòd scilicet multa interdum nobis feliciter facileque apparent, interdum verò omnia sunt ambigua: atque idcirco & alteram & tertiam quoque considerationem expectamus. Itaque in primo statim aditu obviam nobis venit quidam pelvim à cubiculo efferens, continentem tenuem cruoris saniem, carnium nuper mactatarum ablutioni haud absimilem, evidentissimum affecti jecinoris indicium, quâ vixdum inspectâ, unà cum Glaucone ad Medicum ingressus sum. Apprehendi itaque manum in carpo, (id est brachiali) quò intelligerem utrùm inflammatio, an sola imbecillitas esset in viscere. Quia verò Medicus erat: nuper (inquit) à dejectione decubui; itaque perpende arterias ob id quod surrexeram crebriùs pulsare. Hæc quidem ille dixit: ego autem deprehendi inflammationis indicium. Prospiciensque ad fenestram, hyssopum ex aqua mulsa decoctum in olla consideravi. Proinde cogitavi Medicum se pleuriticum esse putare, dolore videlicet nothas costas infestante, qualis jecinoris quoque inflammationibus aliquando accidere consuevit. Hunc itaque cùm sentiret, essetque spiratio & parva & crebra, atque exiguâ tussi infestaretur, pleuriticum se esse existimabat, quamobrem hyssopum quoque ex aqua mulsa præparaverat. Intelligens itaque ego, quòd fortuna viam mihi præberet, quâ apud Glauconem clarum nomen adipisci possem, manum ejus ad nothas in dextro laborantis latere costas detuli, indicatoque loco, dixi eum ibi dolere. Quod cùm ipse fateretur, Glauco ex solo arteriarum pulsu existimans me sedem affectam invenisse, planè admirari me cœpit. Verum ut vehementius stuperet hæc quoque addidi: Quemadmodum in hoc loco dolere te confessus es, ita velim fatearis etiam tussiendi cupiditate vexari te: etenim ex longis intervallis tussis exigua, arida, ex qua nihil expuis, molestare te solet: Atque ita me dicente, incepit forte fortuna hujusmodi quadam tussis specie tussire. Qua de re tanta admiratione Glauco commotus est, ut continere sese non valens, magna voce exclamando in laudes meas prorumperet. Tum ego, Non putetis (inquam) sola hæc ex arte posse præsagiri. Sunt enim alia quoque, quæ nunc dicere aggredior, quibus & laborans ipse testimonium feret. Itaque rursus incipiens dixi: Cum magnam trahis spirationem, dolor ea parte, quam notavi, vehementius te cruciat, sensisque in dextra præcordiorum parte gravitatem. His auditis, ne infirmus quidem sese potuit continere, quò minùs præ vehementi admiratione, unà cum Glaucone exclamaret. Itaque sentiens equidem arridentem mihi fortunam, de jugulo quoque, quod videlicet ad inferiora trahi videretur, aliquid efferre volebam: At quia magnas inflammationes, quemadmodum & scirrhum, id comitari solet, dicere non ausus sum, veritus ne laudem, quam antè de me excitaveram, sauciarem. Cumque animum induxissem, tutò me aliquid eloqui posse, aspiciens laborantem: haud ita multo post (inquam) jugulum ad infernas partes detrahi senties, nisi fortasse id jam antea tibi evenerit. Atque cum hoc quoque fateretur, conversis equidem oculis ad ægrotantem mirificè attonitum, Una (inquam) addenda est prædictis divinatio. Etenim dicam, quam de morbo suo laborans ipse habuerit suspicionem. Tum Glauco, ne de hac quidem divinatione desperare se ajebat. Laborans autem incredibili hac pollicitatione in stuporem adductus, & acriter me intuens, quid essem dicturus, attenta mente expectabat. Igitur di-

cente

cente me, quòd infestantem morbum pleuritidem esse putâsset, ille ingenti cum admiratione, hujus quoq; rei se testem exhibuit: id quod etiam affirmabat ex astantibus unus, qui paulo ante latus ejus ex oleo foverat. Atque ex eo tempore Glauco, cùm de me, tum de universa arte, quàm optimam concepit opinionem, cùm antea nihil magni ab arte expectaret, utpote qui nunquam cum consummatis in arte viris versari consuevisset. *Gal.lib. 5. de loc. affect. cap. 7.*

† Huc refer, quæ de distinguenda pleuritide ab hepatis inflammatione proponit *Nicol. Fontan. Exempl. 30. fol. 87.*

OBSERVATIO V.

Hepatitis endemia seu vernacula nova.

QUendam affectum, Medicis studio singulari expendendum invenio, qui hepatis quædam imbecillitas, cum calida & humida ejus intemperie est. Hic ob hominum naturalem connatamve dispositionem vivendi consuetudinem, atque externas, quibus exponuntur, causas alias, frequentiùs nationis hujus, quàm aliarum provinciarum incolas, invadere solet; mihique non immeritò patrius hepatis affectus, sive hepatitis patria dicendus videtur: quem suo in loco, Deo id concedente, describere constitui. Hunc ligni cotonei viribus conferens, clarè satis & facilè deprehendo, quòd ad ejus tam præservationem, quàm curationem, emolumenti plurimum inde manare possit. Perpendens etiam quòd idem hic morbus nostrates perplures, & quidem multos, qui securiùs vitam agunt, incautos sæpe invadat, ac iis id nondum advertentibus radicem agat, atque quòd Medicis, qui ad ipsius initium rariùs veniunt, & mira accidentium varietate in progressu apparente, facilè distrahuntur, nec remedia illi appropriata ab authoribus assignata, sicut nec ipsum morbum satis, ut necessitas præsens exigit, inter alias morborum species curandas, perspicuè ac fusè descriptum reperiunt, persæpe laboris plurimum pariat: Videns quinetiam, quòd lignum hoc dicto morbo arcendo competens, his in regionibus colligi, pretio tolerabili comparari, recens & minimè adulterinum haberi, securè absque singulari alicujus periculi metu, & absque nausea usurpari possit, id quoque aliorum, si necessaria fuerit, admixtionem facilè admittat, aliisque commisceri, aut eorum usui conjungi queat: Ac denique quod remedia multa alia, quæ etiam talem hepatis morbum respiciunt, in eo superet, quòd conditionum requisitarum perplures simul junctas obtineat: non tamen secundùm suam naturam multa, aut magna (si modò aliqua) incommoda vel ex accidente producat. Non ut opinor absque ratione eam in sententiam descendo, ut cotoneum hoc lignum hominibus continuò servandum dicam: atque insuper ut peculiare domesticum quoddam remedium, avertendo huic malo patrio idoneum, nobis singulari benignitate divinitus concessum, ideoque magna animi gratitudine acceptandum arbitrer, ac propterea studio singulari frequentiùs usurpandum, nec ullis quamvis laudatis hujusmodi remediis facilè postmodum consulam. *Cyriacus Lucius de Ligni Cotonei natura, viribus & usu.*

OBSERVATIO VI.

Jecinoris vitio laborans sola sanguinis missione sanatur.

JEcinoris vitio afficiebatur Antonius Brunellescus, ex quo cùm vehemens dolor à latere dextro in jugulum humerumque transmitteretur, & bilem quoque evomentem ægrum singultus etiam penè strangularet, ad hominem vocatus accedo. Verùm cùm hujusmodi vitii notæ eædem ferè sint, quæ & lateris abscessum indicant, Medicus, cui primùm ægri cura demandata fuerat, medicamentis & cataplasmatis ejus pectori medebatur. Sed cùm dolor & angustiæ magis magisque hominem affligerent, jubeo sanguinem ex vena, quæ ad jecur dirigitur, statim duci: & quæ ille insuper pectori adhibuerat medicamenta jecinori ipsi impono, donec æger ad sanitatem revertitur, quod paucis diebus factum est. Oportet igitur Medicum non solùm morbum cognoscere, sed & locum etiam in quo fit, diligentiùs perscrutari. *Benivenius cap. 75. de abditis.*

OBSERVATIO VII.

Hepaticæ puellæ, extenuatione & exsiccatione affectæ curatio.

EXemplo nobis sumamus puellam Lucensem. In ea primùm intemperies erat calida, cujus ratione hepatica dicebatur. Erat extenuatio, qua in tabem tendere videbatur. Aderat & siccitas solidorum, quæ incrementum corporis tardabat. Cui tametsi succurri non posset, attamen prohiberi ejus augmentum opus erat unde minùs incrementum corporis impediretur. Erat enim in media adolescentia. Necesse itaque erat ut in complicato affectu, ad id quod causa erat, maximè spectaremus: nam sine ejus sanatione neque alterum sanari poterat. Id erat intemperies calida & sicca; in cujus sanatione, quoniam ex longitudine affectus verisimile erat acervata esse excrementa biliosa, & id omnia testabantur: ideò cœpi primò vacuationem moliri medicamento, quod minimè excalfaceret: cujusmodi fuit aqua Villica, quam septies propinavi eâ ratione, quâ docui aquas propinari solere. A purgatione ad alterationem transivi, quam succis herbarum efficere nixus sum. Accepi cichorium & sonchum: priorem quidem plantam egregiè laudat *Galenus 8. κατὰ τόπους*, tanquam visceri gratissimam, non refrigeratione solùm, sed & abstersione, quam facit in venis illius: & adstrictione, quam requirit jecur infirmum. Sonchus earundem facultatum est, plus tamen refrigerat. Hæc ambo in succum redacta, manè cum modico sacchari exhibui: idque per dies decem, quando jam remitti caliditatis signa omnia visa sunt. Interim tamen victus ratione sum usus, adhibendo omnia quæ refrigerant, ut ex herbis oxalidem, lactucam, portulacam, intybum. Ex fructibus verò pruna, cerasa, melopepones. Evitavi salsa, dulcia, pinguia omnia. Interim & extrinsecùs adhibui cataplasmata earundem virium: ut quod ex farina hordei & succis suprà dictis constat: vel etiam epithemata, quæ in usu ad talem intemperiem esse solent: mox & ab his illitiones ex cerato santalino dicto, aut ex cerato simplici Galeni. Demum ad extenuationem curandam accessi, & lactis potione sum usus, ea ratione, quam supra docui. His adeo profecit ut & non modicè carne repleretur, & colorem, supra quàm credi potest, mutaret ad melius. *Leonard. Iacchinus c. 52. ad 9. lib. Rasis.*

OBSERVATIO VIII.

De sphacelo jecinoris.

NObilis quidam ac generosus vir, nonnullarum rerum suarum jacturam passus, gravi mœrore & animi dolore correptus, in melancholiam incidit, assiduè tristis, cogitabundus, ingemiscens: parsimonia jacturam suam reparare laborabat: metuebat lemures & spiritus quosdam. Cùm autem malum intenderetur, nec spes aliqua superesse videretur, ut ad mentis sanitatem redire posset; commissus est monachis quibusdam, apud quos multis annis vixit, perpetuo sui similis, cogitabundus, suspiria ducens, solitudinis amans, à risu ac jocis omnio alienus. Postquam autem hoc modo annis (plus minùs) 20. vixisset, tandem de virium suarum debilitate conqueri cœpit, & cibum ac potum aversari: quæ tamen citra appetentiam admisit, & admonitus aliquanto tempore sumpsit. Nulla aderat febris: sitis nulla, universum corpus frigere videbatur, pedes

pedes processu temporis œdematosi facti sunt. Urinæ autem rubicundæ erant, veluti si febris ardens, aut jecinoris inflammatio adfuisset, quæ quales reddebantur, permanebant, nec ab aëre aut frigore perturbabantur. Malo autem ingravescente, ad alium cibum sumendum, præter exiguam sorbitionē, adduci haud potuit. Ita tandem deficiente naturali facultate, mediâ quodammodo confectus, è vita migravit. Hujus hepar colore undiquaq; nigrius, quam secundum naturā apparuit: sed tamen minus nigricans, quàm pulmonis sphacelo correpti substantia: impressiorum digitorum, vel alterius cujusq; rei vestigia faciè retinuit nec minus facilè soluta parenchymatis unitate rimas contrahebat. Manifestum hinc hepar hujus sphacelo quoque correptum, & urinæ ruborem haud a colore jecinoris, sed ex debilitate penè abolitæ facultatis naturalis, natum fuisse: utinam eadem de causa talem permansisse, qualis fuit reddita: quod crudissimus proprium est. *Dodonaeus c. 50 obs. Medicinal.*

† Add *Salmuth. Cent. 1. Obs. 4.*

OBSERVATIO IX.

Mira affectionis hepaticæ cujusdam vis, quâ laborantes domesticos mures observando prosequebatur.

IN Meloniis scriptum est, morbi jecinoris hoc esse indicium, quòd eo laborans, mures domesticos accurate observet & conjectetur: id vero nunc fieri nusquam videmus. *Plutarchus Sympos. lib. 8. probl. 9.*

TUMORES IECORIS.

OBSERVATIO I.

De Apostematibus in jecinore inventis.

BOnoniæ in Xenodochio, quod *il hospitale della morte* vocatur, secui quendam diuturno morbo undiq; absumptum, cujus jecur ita putridum ac purulentum fuit, ut integræ hepatis substantiæ vix quadrans restiterit. Lien solito major erat, forsan in jecinoris tantâ corruptela consummationeq; (ut quidam Anatomici volunt) jecinoris vicem gessit, & totum corpus, quod ex cutis colore, aliisq; humoris melancholici signis, conjicere licuit, melancholico sanguine aliquandiu enutritum fuit.

Adjiciam hic historiam præcedenti non valde dissimilem, notatu verò, apostematum jecinoris cognoscendorum gratiâ, valde utilem. Anno 1570. civis quidam Noribergensis natus annos 42. totus cholericus, levi tussi correptus, de molesto quodam hypochondrii dextri dolore, edendi appetitus amissione, totius corporis languore, æstu aliquando & plerunque faciem, manuumq; palmas, pedumq; post cibum plantas invadente, ac oris ariditate conqueri cœpit. Vi morbi crescente, viribus decrescentibus, corpore extenuato, totius anni spatio pòst coactus fuit decumbere, ac Medicorum opem implorare. Usus est multis ac diversis remediis, at nullo cum fructu: tandem & me simul cum aliis accersiri jussit. Invenimus inter cætera febrim quandam erraticam, atq; tumorem durum tensivumque in hepatis regione, ad medium ventris & umbilicum usq; protensum: febris minimè erat intensa & periodica, sed hecticæ similis, quæ incerto tempore subinde per totum corpus diffundebat æstum solito majorem, qui interim prius, interim tardius remisit. Magis potus quàm cibi desiderio molestabatur, uti ferè semper hominibus, qui similibus affectibus, vel etiam hepatis magnis obstructionibus, aut scirrhis, quib9 calida præter naturam intemperies accedit, usu venire solet. Tumor erat durus cum magnâ tensione, & vehementi punctione, doloreq; ulceroso conjunctus: quamvis neutri lateri incumbere potuerit, tamen facilius dextro, atq; sinistro, ad quod quid ponderosi in corporis commotione perlabi sensit. Alvus erat difficilis, & cùm clysteris vel lenientibus pharmacis commovebatur, exibant fæces biliosæ, & pituitosæ corruptæq;. Urina fuit subflava, tenuis, cum pauco sedimento, eoq; divulso. Punctio, quæ ægro omnium molestissima erat, nullis unctionibus, emplastris, cataplasmatibusq; remitti quivit. Tandem barbitonsor quidam doloris mitigationem pollicitus est, & imposuit cataplasma anodynum, emolliens & suppurans, unde tumor crevit efferebaturq; magis ad umbilicum, & dilatabatur ita, ut quidam suspicati sint hunc morbum in hydropem terminaturum. Aliquot diebus pòst in ilio dextro in conspectum venit tuber, quod barbitonsor existimavit, ab apostemate inter musculos abdominis generato, prodiisse; quare apertionem suasit. Ego cùm nec undationem, nec alia suppurationis signa manifesta isthic deprehendere potuerim, conatum barbitonsoris restiti. Æger morbi molestiæ ac diuturnitatis pertæsus, permisit sibi a barbitonsore lapidem causticum (ab incisi ne enim abhorrebat) apponi. Hic lapis causticus triduo, maximo ægri dolore ac cruciatu abdominis musculos ad peritonæum usq; perrosit, & antequam abdomen penetraret pus in folliculo collectum intus, folliculum rupit, atq; per abdominis cavitatem, inter peritonæum & intestina dispersum est: tumor desiit, durities evanuit: eodem die aliquot animi deliquiis correptus, animam dedit. Aperto corpore, invenimus vomicam simæ parti hepatis, cujus non parum putrefecerat, connatam, eamq; satis magnam atq; apertam: reliqua fuere satis sana. *Coiter. in libello obs. Anat. Chirurg.*

† Confer: etiam *Fiso obs.* 124. ubi maximi hepatis tumoris meminit: adde *River. 2. obs. 53.* de tumore cancroso &c.

OBSERVATIO II.

Phlegmone hepatis lethalis.

NObilis Antonius Porcellus, sanctæ sedis Apostolicæ Protonotarius, phlegmone hepatis diu vexatus, tandem moritur, multis ac gravissimis symptomatis conflictatus. *Valleriola lib. 3. obs. 9.*

OBSERVATIO III.

Abscessus in gibba hepatis obortus, sectione apertus, immissa ulceri fistula: unde æger intra annum convaluit.

ABscessum jecoris in parte gibba, collecta sanie inter membranam & carnem omnino alba, lævi, & æquali, ego sanavi, imperata sectione è regione illius partis, quo in loco tumor quidam inter costam & costam eminebat. Sectionem administravit *Antonius Casotus Patavinus*, qui quidvis aliud existimans, impetum exilientis puris primus in seipsum suscepit: sanies educta, octo dierum spatio libras xi. excessit. Per annum integrum fistula plumbea in loco aperto gestata, optime convaluit, etiamnum vivit, Pigozzo nomen est Nautæ Patavini. *Cl. V. Hercules Saxonia, in suis ad me transmissis observ.*

Patavii quidam deplorato jecoris ulcere laboravit, homo robustus aliàs, & Nauticis laboribus addictus. Hunc Medicus cum temporis Venetus, Clarissimus H. S. præter reliquorum Medicorum consilia, curavit abdominis partem in regione jecoris novaculâ aperiri, ut plurimum puris per vulnus efflueret. Unde postmodum bene curato vulnere, homo superstes mansit: & triennio pòst saltavit ac laboravit, nihil sentiens incommodi. *Hier. Capivaccius pract. l. 6. 3. c. 23.*

† Iecoris expulcerati & curati historia extat quoq; apud *Severin. de efficac. Med. 87.* add. *Barth. de respirat. l. 4. c. 23. pag. 260.*

OBSERVATIO IV.

Tumor infra cartilaginem ensiformem subdurus, indolens, pugni magnitudine, viro nobili enatus: in quo, per sectionem aperto, trecentæ vesicæ, aquâ pellucidâ refertæ, unà cum humore crasso, sebaceo, & pure, compertæ sunt, ægro ad annum ferè superstite: cujus cadavere dissecto, observatus abscessus in gibba hepatis, plenus vesicis & materiâ putridâ: alius item major in pulmonibus, uterq; putridâ materiâ fermè sex librarum pondere repletus: tertius, magnitudine ovi anserini, in imâ hepatis, qua parte intestino erat connatum: quartus, in exitu meatus fellei ad intestinum, magnitudine ovi columbini.

GEnere ac doctrinâ nobilis, & virtute præstans vir, Dominus Joannes Christophorus à Gich, ante quinquennium, ex maximâ refrigeratione crurum, totiusq; corporis, & vehementi subitaque animi consternatione, tussi fuit correptus, & destillatione, quæ paulo infra cartilaginem ensiformem tumorem excitarunt: qui fuit subdurus, colore æqualis, & sine dolore, sensimque, ægro vix percipiente, auctus est. Accedente vero ratione victus prava, cùm insuper curis & studiis continuis obrueretur, & necessarius remediorum usus negligeretur, supervenit cachexia appetitus dejectio, vomitus creber, à vehementissima tussi originem sumens. Tandem tumore illo insigniter aucto, & cute abdominis, ob illius incrementum, nimiùm extensa, æger curvatus, & in se quasi retractus, cum summa molestia, & dolore ingredi coactus, & se oleis stomachicis satis calidis, sæpius cum valentiore frictione inungere compulsus fuit. Sed tumore, tussi, appetitus prostratione, virium omnium debilitate, indies magis magisq; ingravescentibus, & supervenientibus insuper faciei, & pedum tumoribus, ad Medicos & Chirurgos confugit, inter quos doctissimus Volckerus piæ memoriæ, tumorem istum judicavit esse abscessum, & sectione opus fore: quod cùm æger concederet, & alii ejus sententiæ subscriberent, hamato cultello, ad pugni magnitudinem elatum, mollem, & acuminatum aperuit; quo facto, non sine admiratione astantium, magno impetu eruperunt plurimæ vesicæ, partim diruptæ, partim integræ, tenui & pellucidâ aquâ refertæ. Harum aliquot magnitudine erant ovi gallinacei, vel ovi columbarum; nonnullæ minores; quæ inter tussiendum satis longè protrudebantur. Cùm his vesicis simul emanabat humor quidam crassus, visco concreto, vel etiam sevo non dissimilis, præterea aquæ purisq; non parum. Unde triplicem materiam ad hunc tumorem, quem abscessum steatomaticum esse judicarunt, concurrisse existimabant. Vesicarum, secundùm observationem Medicorum & astantium, fuisse ultra trecentas compertum est, quæ quaternis vel quinis vicibus exierunt, & vix capaci satis vase, quod quatuor libras continebat, excipi potuerunt. Deprehensum est visicas istas in abdomine (quod D. Volckerus sæpius in Anatome corporum sese animadvertisse perhibebat) primò fuisse generatas, deinde per violentissimam tussim in istum locum propulsas. Quia ab aliis musculis est liber, & abdominis longi musculi satis procul à sese distant, & propterea facilè abscessus admittunt. Estq; verisimile, à vehementissima ista commotione, & tussi continua, vesicas fuisse liberatas, & ex colluvie pravorum humorum non exiguam esse generatam putredinem. Tertio die post apertionem, ita frequenter vesicæ exire pergaverunt, ac secutum est pus fœtidum, & viscidus humor, non ita tamen copiosus ut antea: postea materia reddita est tenuior, livida & fœtida admodum. Exhibita medicamenta tum purgantia, tum abstergentia, itemque per vices corroborantia, & exiccantia, cum exiguo tamen fructu. Æger enim inde non quidem debilior factus, sed non etiam sensit magnam levationem. Mansit fastidium cibi, præsertim carnium: Tussis tamen remisit, venter intumuit, reliquis membris atrophia laborantibus, nec abfuit febris lenta. Bonâ tamen victus ratione, & Medicorum diligentia ferè annum supervixit, & tandem marasmo obiit. Post obitum observatum primò fuit hepar solito grandius, & colore livido. In superiore parte versus diaphragma, abscessus sese in eo obtulit plenus vesicis, & materiâ putridâ circumdatus, quasi cartilaginosa membrana, qui corrupit hepar, & erosit usq; ad cystim felleam. Similiter in pulmonibus adhuc major abscessus inventus, fuitq; putrida materia, contenta in utroque abscessu, fermè 6. librarum pondere. Tertius abscessus magnitudine ovi anserini, infra hepar ad intestinum colon erat annexus, cujus membrana pariter densa. Meatus iste felleus in intestinum quoq; fuit interceptus, & in ejus exitu collecta materia puris albi, in peculiari abscessu magnitudine ovi columbini. Cor satis naturaliter sese habuit; attamen exangue, in quo loco sanguinis fibræ nigræ, viscidæ, sunt repertæ. Ventriculus, lien, renes, intestina & vesica, omnia adhuc fuere integra. Huic curationi magna ex parte ipsemet interfui, Anno 1574 17. Aprilis. *Joachimus Camerarius de obs. propriis.*

OBSERVATIO V.

Abscessus hepatis sæpe per vomitum, alvum, aut urinas expurgari; aut in abdominis capacitatem exonerari.

CUm exiguus est hepatis abscessus, si vires satis constent, pus nonnunquam vomitione prorumpit, aut per alvum, aut per urinas profunditur. Sed & interdum fissa vel exesâ jecoris substantiâ id excidit in abdominis capacitatem; quò & hydropicorum aqua confluit. *Fernelius lib. 6. c. 4. Patholog.*

OBSERVATIO VI.

Latens hepatis abscessus, tumore in ventris parte musculosa ad sternum regionem suborto, manifestè suppuratus.

QUa parte recti musculi ad sternum pertinent, puero cum abscessu in ventre tumor manifestus digito cedens, obtigit. Vocati ferè omnes judicarunt abscessum in rectis musculis: alii in ventre, qui attenuato vehementer puero & consumptis musculis, facilè emineret tumor. Paucissimi in hepate, quòd quibusdam hepar totum ventrem ad partes sinistras prætendat. Aperto loco, exiit pus virosum & graviter fœtens, corrupto peritonæo. Abscessus sedes in parte hepatis, quæ illuc perveniebat. Quod magis apparuit mortuo, & dissecto puero. *Hollerius lib. proprio observat. 30.*

OBSERVATIO VII.

Hepatis abscessus per tussim aut excreationem expurgatus.

MEmini me cum præceptoribus meis (inter quos etiam fuit Benedictus Victorius) Bononiæ vidisse phlegmone hepatis laborantem, qui abscessu rupto, magnam vim puris cum sanguine misti, tussi rejiciebat. Cùm de via, per quam ab hepate in pectus adscenderet, quæreretur, alia inveniri non potuit, quam vena cava: ab hac in dextrum cordis sinum effundi, & ex eo ad pulmones transferri dictabat ratio. *Erastus parte 4. Disput. de putrid. Febr.*

OBSERVATIO VIII.

Ex vomica hepar putrefactum, ad suras putrilaginem transmittit.

MIrum fortè, quod nos bis terve observavimus, dolores suræ intolerabiles in febre, qui neq; fotu, neq; litu, neq; cataplasmatis cesserunt. Mortuis ergo ægris, jussimus crura & suras aperiri novacula, inventumq; pus album, pallidum, læve, æquale, spatiis inanibus diffusum, & majore vena conclusum. Atque ut notaretur locus, unde pus ejusmodi, aperto ventre vomicosum hepar, & putre inventum est. Itaque verisimile est loco sanguinis, pus per majorem venam in crura & suras, quæ admodum venosæ sunt, transmissum. *Jacotius Comm. ad Coac. Hippoc. pag.* 349.

Hollerius scribit, adolescenti sexdecim annorum crus dextrum vehementer doluisse, nullisq; cessisse remediis. Acuta febris urinæ fæculentæ, sitis pauca, reliqua mediocria, nisi quod deliravit intervallis. Tribus ante mortem diebus obscuratum lumen & splendor oculorum, palpebræ lividæ: postea quoq; cœpit & sinistrum crus dolere. Decimo quarto obiit. In mortuo abscessus cum pure albo in apice gibbæ hepatis & musculis obliquis. Dissectione cruris anteriore parte facta, in mediis musculis pus album & crassum inventum, quod & in aliis visum fuerat. In corde sanguis veluti muccosa pituita. Eidem abscessus purulentus sub ala dextra, & impotentia brachii dextri. Et certè spontanei, longiq; dolores crurum & partium inferiorum, ut hoc obiter dicam, ulcera quoque, & color malus, viscerum latens vitium ostendunt. Hinc intelligitur pus intus suppressum, non solum locum in quo est, putredine corruptelaq; depravare, sed etiam partium circumpositarum, & earum omnium, in quas sese insinuare potest, temperiem & naturam evertere. *Idem pag.* 826.

Vir quidam Lutetiæ, anno 1587. cum hepatis abscessu diu laborasset, & puris magnam copiam rejecisset, tandem extinctus. Cujus corpore aperto, repertæ fuere venæ usq; ad tibiam pure refertæ, & sinister testiculus putridus. *CL. V. Casp. Bauhinus de observat. propr.*

OBSERVATIO IX.

Hepatis corrupti, maleq; constituti exemplum.

NOs vidimus Viri hepar unà cum folliculo, reductæ jecinoris regioni subnexo, corruptum, callosum, ἰδατώχροον, & ad generationem sanguinis nauci: lienem vero magnitudine, flore, & colore cum hepate sano certantem. *Hieron. Reusn. lib. de scorbuto, Exercit.* 4. *pag.* 199.

OBSERVATIO X.

De jecore in totum putrefacto & fœtidissimo.

CLodiæ, in monasterio divi Francisci Ordinis minorum, qui *Zocolanti* nuncupantur, die 23. Octobris, hora secunda noctis, anni 1570, ego cum Clariss. viro, Domino Marco de Nigris Collega meo semper colendo, necnon cum magistris Scipione Julio Doscolis, Antonio Piccolo, & aliis multis, cadaver cujusdam Cortigianæ Venetæ, & octo mensium gravidæ, à sepultura, magistratus jussu & authoritate, extraximus, hac potissimum ratione, ut vere sciretur, num veneno, aut alio morbo extincta fuerit; ejus enim leno, fœtum jam à quatuor diebus in utero mortuum matrem enecasse, certo affirmabat. Quare extracto magnis laboribus cadavere, & opportunè commodeque locato, ipsum ut decet dissecui, & uterum planè à corpore liberavi, & super aliam mensam, in loco minus fœtente reportavi, ibidemq; dissecui; quo dissecto, fœtum mortuum omnibus suis involucris denudavi, & singula diligentèr examinavi, nullam tamen in illo fœtu mortis causam reperi. Unde ad reliquum cadaveris rediens, naribus aceto fortissimo & angelicà bene munitus propter incredibilem ejus fœtorem, reliqua viscera contemplari volui & primo intestina, deinde ventriculum, mox jecur, quod plane putridum & fœtidissimum offendi ita ut nullus assistentium ibi manere potuerit, & sic festinanter, & quasi per transennam corde viso, reliquisq; naturalibus & vitalibus instrumentis, unicum jecur mortem attulisse, certò & bona conscientia pronunciavimus, *CL. V. Georg. Garnerus de obs. propriis.*

OBSERVATIO XI.

Hepatis substantia prope in totum absumpta, cujus loco putrilago ac purulentia, tanquam marsupio conclusa, animadversa.

VIr quidam Gallus natione, in capite graviter cum ossis depressione luculenta vulneratus, cum non sine vitæ periculo evasisset, post menses aliquot in morbum incidit. Vocatus ad eum de affectus essentia ac symptomatis à Medico, qui curam ejus habebat ac tum forte aberat, nihil intellexi: assistentes vero referebant, Medicum capitis vulneri dudum persanato malum omne adscribere. Ego hominem ictericum, cum lenta febre, delirio, & totius corporis atrophiâ conspiciens, alibi morbi causam latere suspicans, ac jecoris regionem manu tractans, duritiem cum dolore deprehendi, eamque sedem malè affectam, cerebrum vero illæsum esse pronunciavi. Obiit vero ille eodem die. In dissecto capite nullum prorsus vitium apparuit. Abdomine aperto, hepatis substantia ferè tota absumpta: ipsiusque loco putrilago, ac purulentia, tanquam in sacco inclusa est inventa. Urina hominis, pro ratione lethalis morbi, usque adeò vitiosa non erat: quæ historia, quàm fallax sit conjectura ex solis urinis facta, declarat. *CL. V. Thomæ Mermanni, Sereniss. Bavariæ Ducis Archiatri observationibus lectissimis.*

OBSERVATIO XII.

In jecore tumores, maxime steatomata visa.

IN cadaverum dissectionibus, sæpe in jecinoris substantia vidi tumores, maximè vero steatomata. *Trincavella lib. 3. c. 27. De comp. medic.*

Sæpe iecur animadvertimus tuberculis & abscessibus instar furunculorum obsideri, nullo hypochondrii dolore, nullo tumore, nullo decubitu difficili. *Fernelius lib. 6. c. 4. Patholog.*

OBSERVATIO XIII.

Lapides in abscessu hepatis notati.

LApides qui ab abscessu redduntur, ossibus similes esse solent colore fusco. Tales ab abscessu hepatis, matris doctissimi cujusdam Nemausensis, redditos vidimus. *Rondeletius c. 44. Meth. curand. morb.*

OBSERVATIO XIV.

De scirrho hepatis, ad quem gangræna in crure dextro, & tandem mors subsecuta.

MArtha ab Stricto, mulier probatissima, Marini causidici præstantissimi uxor, scirrho hepatis gravissimo male affecta, in aquam intercutem tandem incidit: qua diutissime laborans, & in deterius semper lapsa: gangrænâ & sphacelo in crure dextro obortis, cum sævissimis symptomatis, febri acutâ, animi deliquio, mentis alienatione, clamoribus validis, & doloribus contorta, miserè moritur. *Valleriola lib. 3. observat. 10.*

OBSERVATIO XV.

De scirrho phlegmonode, cum hydrope sequente ad scirrhum hepatis, cum moritura ægra putaretur, sanata est tandem magnâ curâ.

DUlcis Gardiola uxor mea, scirrho hepatis phlegmonode cum summâ duritie & dolore affecta, in ingentem ventris tumorem incidit: hydropica prorsus reddita, cum summâ totius extenuatione, annum totum perstat, ut moribunda putaretur, præsertim quòd hydropota esset, nec sibi à potu admodum temperaret. Liberatur tamen integrè congruis præsidiis, nutu Dei. *Idem lib.1.obs.2.*

† Hepatis scyrrhosi cum vomitu, & nigris vomitibus meminit quoque *Horst.part.2.l.4.obs.3.* Confer etiam *River.Cent.1. obs.68. Zacuti de PP.Med.Histor. l.2.fol.371.*

VERMES IN JECORE.

OBSERVATIO I.

Vermes in hepate.

NAscuntur & vermes in hepate, attestante Albucasi. *Hier.Montuus. cap. 19. Tom.4. Anasceu. Morb.*

Observavit Monspessuli, anno 1572. filius meus Galenus Medicæ Doctor, in cadavere puellæ cujusdam hydropicæ, quam secuit, duos spithamæ longitudinis vermes, quorum unus meatum vesiculæ bilis duodeno insertum occupabat; alter in ipsummet hepar (ex defectu credo alimenti) progressus, gibbum iecoris obsidebat, capite ambientem viscus illud membranam attingente. *Joan.Wierus de præstig.Dæm. lib.4.c.16.*

Anno 1578. Octob. mense, in Patavino Xenodochio à me observati fuere, astantibus plurimis studiosis, tam Germanis, quàm Italis, inprimis verò Viro Excellentissimo D.Æmylio Campolongo, Professore Patavino, observati inquam fuere, in puero qui denos non excedebat annos, vermes in hepate. Res ita se habet. Puer hic cum morbillis laboraret, & ratione eorum vitâ functus esset, dubium erat inter nos, morbilline partes tum interiores, viscera putà, affecissent & oblæsissent. Clarissimus Campolongus voluit ejus rei experientiam, & quidem αυτοψία habere, atque eundem puerum aperiri jussit, ut visceranè aliquid passa essent, cognosceret. Eo ergo aperto, habita primùm ratione hepatis, cùm in sanguine hic morbus sedem habere censeatur, invenimus vermes plurimos in ipsis venæ portæ ramis, & quidem in ipsis hepatis ramis, quorum alii quidem viventes adhuc, alii verò emortui; hi rubri, & pro ratione loci, in quo continebantur, oblongi erant, satis item magni, sed molles ad tactum, gibbosi item quoad superficiem, ratione corporis concavi in quo geniti fuerant. Quare inter Clarissimos Medicos, præceptores meos, quos veneror, fuit desceptatio non levis, quando nimirum, & quo in loco hi geniti fuerint vermes. Existimavit enim ipsorum unus, vermes dictos genitos esse in intestinis, & ex his per venas mesaraicas in portam, & de hac in alias venas hepatis d[illegible]ctos fuisse. Alter verò putavit genitos quidem esse in hepate, non tamen, vivo puero existente, sed in hepate pueri mortui. Tertius autem determinavit genitos esse in hepate pueri viventis, atq; genitos esse ex sanguine pituitæ permixto. Cujus sanè opinionis, & ego sum. *CL.V.Casparus Bauhinus de observationibus propriis.*

VESICÆ IN JECORE.

OBSERVATIO I.

In jecore vesicæ aquâ plenæ, quæ ruptæ, ascitem aliquando creant.

VIdimus sæpe iecur, non in nobis tantum, sed & in animalibus occisis, plenum aquâ, quoniam in membranâ ipsum obvoluente continetur, plures efficiens vesicas. Hæ quoq; rumpuntur, & aqua defluit intra peritonæum, cui omentum est adjunctum. Hac ratione aqua inter cutem, quæ ascites dicitur, generatur. *Christ. à Vega Comm. aphor. 55. lib. 7. aphor. Hipp.*

OBSERVATIO II.

Vesiculæ aqueæ in hepate, liene, bilis vesicula, & mesenterio.

VEsicas tenuissimas, pellucidas, aqua distentas, pomi magnitudinem nonnunquam æquantes, hepatis substantiæ accrevisse, in cachecticis sæpe inveni. Sed & similes ex hepate, & liene simiæ, quamplurimas circa sectionem expressi, integrasq; manibus excepi, seroso humore subrubro refertas, aliasque citrinâ aquâ turgentes è bilis vesicula exemi. Quales quoque, sed limpidissima aqua plenas, mesenteriis porcorum adnasci, lanii aliquoties mihi ostenderunt, idque sæpius se observasse prædicarunt: quod & in hominibus & bestiæ, longeq; pluribus obnoxius sit, mihi dubium minimè existit. *CL.V.Felix Platerus de observ. propriis.*

LAPIDES, SIVE TARTARUS iecoris.

OBSERVATIO I.

Varii generis formæq; calculi, vel in hepatis substantiâ, vel ejusdem venis nati, & recentioribus observati, qui difficillimos & immedicabiles morbos, ictéros, hydropem, cum gravissimis symptomatibus, & mortem deniq; attulerunt.

MUlier quædam nobilis, dolore exorto circa jecinoris partes, cùm diu multumque angeretur, ac propterea quamplurimos Medicos consuluisset, effugere tamen illud malum nullo præsidio poterat. Quare opem nostram unà cum aliis experiri placuit. Convenimus igitur plures Medici, & quænam essent hujus morbi abditæ causæ, hincinde plurimo sermone discussimus. Verùm ut contingere in rebus dubiis plerunq; solet, sententia non convenimus. Cùm pars jecinoris abscessum, pars malum habitum judicasset: nos verò vitium in membrana contegente inesse credebamus. At illa, cùm invalescente morbo paucis pòst diebus, ut nos etiam ex certis indiciis pari consensu prædixeramus, è vita migrasset, mortuæ corpus incidendum curavimus. Et inventæ sunt in jecinoris membranulæ parte decliviore congesti lapilli, figurâ & colore diversi. Alii enim rotundi, alii angulares, quadrati alii, prout positura & casus effecerat, maculis etiam rubeis, cæruleis, albisq; distincti. Hi suâ gravitate ex tunica sacculum longitudine palmi, latitudine verò duorum digitorum effecerant. Hanc autem nos mortis causam arbitrati, disputare de obscuris vanum & inutile judicavimus. *Benivenius cap.3.de Abditis.*

In vesica fellis subinde lapides reperiri contingit: verùm laxiorē reddi membranam jecinoris, atq; in ea calculos dependere, ex rarissimis est. Jecur autem, vel unam ejus partem indurari, frequentius accidit. Memini ego nonnullorum, qui ab Ictero in Ascitem delapsi

lapsi erant, jecinora vidisse adeò dura, & lapillis undequaq; plena ut novacula præcindi non potuerint. *Dodoneus in Annot. ad citatum Beniven. cap.*

Cuidam amico nostro Parisiis extincto, meminimus grandem, cum evisceraretur, lapidem è jecinore excisum; quem ex phlegmatis aliquâ. & aliquâ melancholici humoris parte coagulatum fuisse lividus pallor indicabat. *Peucerus lib. de Præstig. mediocr. pag.* 310

Ut à Peucero, Philippi Melanchtonis genero (viro illustri doctrina, perito rerum & exemplorum, omnisque vetustatis, quocum mihi vetus & jucunda necessitudo intercedit) accipio, utq; item in *commentario suo De divinationum generibus* memorat, tres lapides reperti fuerunt in hepate Hieronymi Scribæ juvenis Norici, mirè studiosi, docti atq; periti, quondam Valerii Cordi Comitis per Germaniam & Italiam, amicorumq; ipsius, quos coluit, intimi, qui Cordum florente ætate Romæ extinctum, Parisiis 1547. non multo pòst morte subsecutus fuit. Utriusque, proch dolor! immaturus interitus deplorandus est, propter singularia ornamenta, quibus eminebant, ut qui patriæ universæ emolumento atq; gloriæ superstites futuri fuissent. Lapidum eorum unus præcipuæ magnitudinis, dimidiatum fere columbæ ovum adæquavit, totus angulosus, colore livido, ex phlegmate & humore melancholico conglutinatus. Ita verò hepatis carni adhæserunt, ut panniculo jecur tegenti contigui essent, omnes modicè solidi. *Kentmannus libell. de Calculis.*

Admirabile est quod referendum censuimus. Cum Venetiis Augustini Ducis ex Barbadica gente dissecaretur defuncti cadaver, ut eximerentur interanea, in hepate inventus est lapis prope cystin fellis, magnitudine grandioris olivæ, coloris serpentini in nigredinem tendentis. *Cælius Rhodiginus lib. 4. cap. 17. Ant. Lect.* Eandem historiam ex eodem (ut videtur) Cælio, explicatis nonnullis, *Cardanus* his herbis recensiet.

Apparent in quibusdam hominibus res monstrificæ, qualis in Augustino Barbadico, Patricio Veneto, qui cum dissectus, quòd ex incerto morbo obiisset, inventus est lapis in jecore juxta fellis vesicam, grandior olivæ nucleo: & quod magis mirum est, viridis ad nigredinem declinans, qui color durioribus lapidibus solum inesse solet. *Cardanus lib. 8. cap. 44. De rer. Varietate.*

In jecore & aliorum olim, & postremò Senatoris, inventos lapides atros vidimus: qui in aquam injecti intumuere. In remigis hepate unum durissimum, carnei coloris diluti. *Scaliger Exercit. 108. num. 3.*

Lapidem amygdalæ nucis quantitate in Aureliæ Petruciæ jecinore, Pandulphi Tyranni conjugis Senis repertum scio, in quem interitus illius causam rejiciebant Medici. *Matthiolus ad Jac. Camenicenum.*

Anno 1559. Gabriel Falloppius, dum Patavii in publico Gymnasio Anatomen administraret, in jecore suspensi quinq; lapides, parum inter se distantes, magnitudinem ciceris æquantes, reperit, & omnibus qui ibi aderant Scholaribus ostendit. *Dominicus Leonus de arte Medendi lib. 5. c. 6.*

In hepate arenulas copiosas, & calculos tophosque non solùm in hominibus, sed & bestiis reliquis, præsertim cornutis, atq; iis quæ sale admodum delectantur, sæpenumero nasci, & sectio, & quotidiana docet experientia. Præter enim arenulas, nunc exactè rubras, nunc cinereas, nunc flavas, calculosq; variè coloratos & effigiatos, tophum coralloidem ramosum, album, cavum intrinsecùs, & sanguine atro refertum, ex hepatis substantia secui. Quæ documento nobis sunt, multis hepatis obstructiones duritiesque, quas cachexia hydrosq; sequuntur, non solum ab humoribus, sed & hujusmodi corporibus, quorum practici tamen non meminerunt, frequenter quoq; proficisci: quæ tamen in molem aliquam adaucta, cùm è corporibus viventibus nec extrudi sponte, nec eximi ullâ arte possint, abstrusa incognitaq; nobis manent, unà cum ægrotantibus sepeliuntur, causaq; sic ignoratur. *CL. V. Felix Platerus de obs. propriis.*

Nobilis à Remersta ictericus & cachecticus, dolorem in regione hepatis ex compressione sentiens, cùm copiosas arenulas adeò rubicundas & cruentas, ut ex contractu res tingerent, per urinas dejecisset, tumore aliisq; malis liberatus evasit, causamq; hujus mali hepatis arenulas fuisse comprobavit. *Idem ac suis observationibus.*

Hepar viri ex hydrope mortui in Austriæ pago *Bisemberg* aperui, & illud arena copiosa refertum inveni. *CL. V. Cyriacus Lucius de obs. propriis.*

In Friderici Clegeri, prædivitis Mercatoris, diuturnis doloribus circa dextram mammam vexati, hepate, viginti quinq; lapides deprehensi sunt, quorum minimus æquabat fabam, pondus omnium ℥.ij. & ʒ.iij. forma saxum cornutum ruffum (vulgò *rohter feurstein*) referebant durittie verò Smiridem: obiit in vico Mediolanensis Ducatus, Bo'chi dicto, dum Genuam concedere, atq; inde in Hispaniam solvere constituisset. *Turneiserus.*

Cum aliquando sectionibus corporum Venetiis operam daremus, in quibusdam cadaveribus, quæ in illis hospitalibus secuimus, reperiebamus interdum lapideas quasdam durities, in jecinoris substantia concretas. *Trincavella c. 6. lib. 10. De ratione curand part. hum. corp. affect.*

In hepate perinde sibi visos calculos, testantur *Scholiographi ad Hollerium, Fallopius, Gemma, Columbus, &c.*

† Lapidem magnitudine grandioris olivæ in hepate repertum, scribit *Zvving. Th. V. H. p. 352. & 491.* Calculum v. lob jecoris annatum, ovi columbini magnitudine cum calculo bicorni in rene sinistro, commemorat *Heer obs. 1 p B. 1.*

PORUS SANGUINEUS.

OBSERVATIO I.

Circa hepatis regionem latens porus sanguinem per intervalla fundens, annotatus, cujus, sanguine sua sponte restitante, nullum post modum vestigium appareret.

NOvi hominem robustum admodum, qui 36. agens annum, sæpe mecum conquestus est de certo sanguinis fluxu, quo singulo quoq; mense graviter affligeretur. Interroganti mihi qua parte corporis flueret, id se nescire respondit. Admiratus hominis verbum: Detege, inquam, locum unde fluat. Deposito pallio, ilia dextra ostentat, ubi subjacet jecoris pars ima. Diligenter locum oculis lustro, si foramen aut cicatrix in parte sit: omnia æquabiliter posita, lenem & mollem carnem, nullam asperitudinem cicatricisve notam inspicio. Ab homine decipi suspicor. Quod ille advertens: Paucis, inquit, diebus hunc tibi scrupulum demam; instat enim tempus quo sanguine fluere consuevit. Reversus perendie uno superposito digito locum fluxus contegebat: quo amoto, non secus emanavit sanguis, ac si ex incisa vena proflueret. Nec prius fluor ille cessabat, quam sanguinis libra emitteretur. Quo evacuato, nullus discernere poterat, unde evacuatio facta esset. Existimabam venulam foraminibus cutis sua cervice inhærescere, indeq; stato tempore sanguinem evacuari. Curavi itaq; hominem sola sanguinis missione ex vena jecoris singulo quôque

 mense:

mense: curiosoq; victu injuncto, protracta cura est ad sextum usq; mensem, & tandem convaluit. *Benivenius cap.4. de Abditis.*

Novimus quendam, cui è regione hepatis vena per intervalla dehiscebat, quæ sanguinem funderet. Restitante sanguine, vestigium non apparebat. *Hollerius inter rara, num.3.*

VULNERA JECORIS.

OBSERVATIO I.

Non omnia hepatis vulnera lethalia esse, sed abscissis etiam ejusdem fibris quosdam convaluisse.

EST quidam apud nos nobilis, qui post inflictum circa hepatis regionem vulnus, & portione ex ejusdem substantia abscissâ & extracta, nunc adhuc superstes & incolumis evasi. *Bertinus lib.13. cap.7. Medicinæ.*

Galenus refert quosdam dicere, in lobis extremis jecoris, non solum vulnus profundum, sed fibram etiam abscissam sanatam fuisse: quamquam id Galenus veritati nequaquam consentaneum esse putat. Celsus verò hepatis vulnera in portis tantum lethalia facit: tum subjicit, vix ad sanitatem pervenire, quibus jecinoris crassum vulneratum est. Cùm tamen Hipp. sit sententia, per abscessus & ulcera hepatis, omnes servari, quibus jecur aduritur, si illæsâ ipsius substantia, pus intra tunicam tantùm contineatur: interire verò quibus in carnem usq; jecoris corruptio penetrat: eadem ratione vulnerata quolibet modo hepatis substantia, affectus meritò lethalis censebitur, præsertim cum inde viscus inflammari & abscessu facto, exulcerari necesse sit. Proinde rectè scriptum est hoc loco, ex vulneribus hepatis omnes interire, non tamen semper & necessariò, nec eodem genere mortis. *Jacotius Comm.1. ad lib.1. sect.3. aphor.15. Coac. Hipp.*

OBSERVATIO II.

Citra vitæ noxam aliquando iecoris fibram, omenti & peritonæi partem, uterum denique totum resectum.

MUlti abscessu in aliqua vitæ necessaria parte oborto, præter opinionem consanuerunt, cùm & jecoris fibram, & omenti partem peritonæique, & totam vulvam, subinde adempta fuisse, nec mortem inde subsecutam, memoriæ prodatur. *Ægineta lib.6. cap.88.*

OBSERVATIO III.

Hispanus, cui hepatis portiuncula per vulnus exudans perierat, miraculosè servatus.

HIspano juveni, magna hepatis portiuncula per Ilei dextri vulnus exudans, certum ex dicto Hippocratis exitium portendebat, præter tamen spem omnem, post aliquot menses, decoctis vulnerariis, ac manuali industria, salvus evasit. *Gemma lib.1. cap.6. Cosmocrit.*

OBSERVATIO IV.

Hepar proprium à cane devoratum: (exemplum analogicè tantùm huc referendum.)

CAnis venaticus Nobilis à Rotberg ab apro inter venandum saucius factus, cum è vulnere hepar ipsius emineret, magnam ipsius portionem dum vulnus (ut solent) lamberet, devoravit, & nihilominus sanus evasit. *Platerus de obs. propriis.*

OBSERVATIO V.

Perfosso hepate restitutus.

PForzæ olim peregrinus quidam Norimbergensis, ut sese venditavit, à quodam Laterano Principis perfossus per hepar; illæsis forsitan majoribus venis, etsi magna copia sanguinis effluxerit, exanimatus quasi, tamen sanitatem illæsam recuperavit. Sensibiliter deprehensum est hepar. Nos duo Aulici Medici, cum Chirurgo ad curam adhibiti sumus. *CL. V. Esaias Meichsnerus de obs. propriis.*

OBSERVATIO VI.

Globulo plumbeo circa hepatis regionem transfossus, convaluit vulgaribus remediis.

ETsi Medicus judicarit vulnus planè mortiferum, non tamen continuò æger pro perdito & desperato habendus ac deserendus est, verum ex contrario salutaribus remediis ei succurrendum: quippe cùm natura, præsertim arte adjuta, miracula interdum edat, quibus ex eventis Empirici sibi laudem & gloriam captant, magna cum Medicinæ infamia & dedecore. Itaque freti illo naturæ bono, interdum eorum curationem suscipiunt, qui propè jam sepulti videbantur, & à Medicis erant deplorati: unde ad Medicos dedecus, ad illos summus honos pervenit. Quemadmodum biennio antè usu venisse audio, Nobili cuidam Provinciali Vinssio, qui cum in exercitu Regio contra Rupellam esset, & globulo plumbeo transfossus, à Medicis desertus, existimantibus jecinoris substantiam eo ictu læsam esse; tamen à nobilibus quibusdam ipsius amicis curatus est, adhibitis medicamentis satis familiaribus. Quod egregium documentum esse potest mirificorum naturæ effectuum, quæ persæpè doctissimorum quorumcùmq; Medicorum judicium fallit: quos tamen nunquam oportet salutaribus, & extremis remediis adversus extremos & pestiferos morbos destitutos esse, quemadmodum Corn. Celsus præcipit, satius esse remedium aliquod adhibere, quàm nullam omnino medendi rationem tentare: præsertim in morbis penitus desperatis. *Quercetanus de vulner. Sclopet. c.2. circa finem.*

OBSERVATIO VII.

Vulnera & contusiones hepatis lethales.

NOs superioribus diebus duos in cura habuimus, quibus iecur vulneratum fuerat (ut post eorum mortem videre licuit:) hi quotidie bilem evomebant, & intensissima febre ardebant, tussique continua afficiebantur. Alterum & nuper curavimus, qui gibbam iecoris partem contusam ex equi calce habebat: periit hic, & cum maxima siti, atque æstu bilem continuò vomebat, nec ullo pacto excernere poterat. Uno igitur verbo expediam, iecoris ulcera atque vulnera lethalia esse. *Brassavolus Comm. ad Aph.18. lib.6. Hippoc.*

OBSERVATIO VIII.

Iecore disciso vel exeso, pus in abdominis regionem decumbens.

INterdum fissa vel exesa iecoris substantia pus excidit in abdominis capacitatem, quò & hydropicorum aqua confluit. *Jacotius Comment. in Coac. Hipp. pag.854.*

ULCERA JECORIS.

OBSERVATIO I.

De ulcere in gibba iecinoris parte.

MUlier quædam ex plebe, dolore gravi in dextro hypochondrio torquebatur: color ejus quasi ictero laborantis: corpus extenuabatur: tumor pedum aut

aut ventris successit nullus: urina rubicunda; jecinoris inflammationem præ se ferebat: nec deerat febris. Cùm autem nullis remediis dolor cederet, tandem vitæ finem fecit. In jecinoris hujus gibba sive convexa parte magnum, amplum, & profundum ulcus in conspectum venit, quod verisimiliter inflammationi successit. Fuere huic viscera, atque ipsum jecur sensu prædita: contra planè quam illi, cui citra dolorem viscera computruerant. *Dodonæus cap. 28. observat. Medicin.*

OBSERVATIO II.

Ex ulcere hepatis quidam repentinâ morte concidit.

ILlustrissima Renata Ferrariæ Ducissa, jussit ut famulum quendam Gallum repente mortuum aperiri facerem, ut qua morte obierit, decerni posset. In jecoris gibbo ulcus inventum est, quod ad suppurationem pervenerat. *Brassavolus Comm. ad Apo. 18. lib. 6. Hipp.*

JECORIS PORTIUNCULÆ alvo ejectæ.

OBSERVATIO I.

Hepatis particulæ, frustillatim, aliquando per alvum vel urinam redditæ.

VIdi ego in uno Scholari Alemanno, post ulcus hepatis, & eductionem multæ quantitatis carnositatis hepatis, de qua fecimus experientiam manifestam multoties: quòd concussione facta, de eadem substantia, in aqua calida cum virgula agitando, remanebat & tamen in processu liberatus est, & bonificatus, vel curatus est ejus dolor, præter spem meam & locii alterius Medici. Tales curationes sunt monstra in natura, quæ aliquoties fiunt in hominibus, ut docet *Aver. 7. colliget. Joan. Matth. de Gradi, Comm. ad cap. 7. partis 1. lib. 9. Rasis ad Almansorem.*

Scribit *Nicolaus Serm. 5. cap. 6* Ego vidi in Andrea de Wechio de Mugello frusta ad magnitudinem avellanæ circa centum numero carnosa, in similitudine carnis hepatis & quoad visum & quoad tactu in fluxu ventris egressa, & mortuus fuit ad tertiam diem à die ipsius fluxus. Cujus rei causam arbitratur Nicolaus fuisse ulcera corrosiva in hepate, in quibus aliquæ hepatis venæ essent corrosæ; tunc enim per orificium venarum corrosarum potest caro hepatis corrosa ingredi, & per modum dictum in secessu emitti. *Marcell. Donatus lib 4. cap. 20. de hist. med. mirabili.*

Testari possum, visas à nobis aliquando cum aliis Medicis quibusdam frustillatim dejectas per alvum minutiores particulas quasdam, quæ esse alius, quàm hepatis ipsius, non poterant. Papyro excepimus, inspeximus, tractavimus, erant quales diximus. Tunc Galeno melius fidem adhibuimus, reliquas etiam posse. Quidni autem, cùm & molis totius colliquetur corpus, caroque in febribus, ex argumento dictis, colliquantibus? Tantò quidem magis hepatis parenchyma, corpusque ac caro, & minus dura, compactaque minùs. *Jul. Alexandrinus Annotat. ad cap. 6. lib. 8. Galeni, de comp. medic. secundùm loc.*

Quidam, ut narrat à Grado, sanatus fuit à disenteria, per quam portiuncula hepatis excreta apparuit in dejectionibus, quod non facilè crederet Gordonius. *Montanus cap. 20. Tom. 3. lib. 1. Anascev. morborum.*

Usu vitriolatorum, cuidam hepar dissolutum, frustulatim excretum putabatur. *Casparus Hofman lib. 5. Epistolar. Cratonis, pag. 381.*

De Abscessu jecoris cum excretione carneæ substatiæ per intestina, duas habeo Observationes.

Primam, Virginis annorum 15. quæ inflammatione jecoris maximâ vexata, ante 14. hydrope leucophlegmatia tentata, ac febre vehementissima, pridie quàm obiret, (fuit autem 13.) pus, sanguinem, & jecoris frustulum ejecit, in sequentem diem, in aqua calida à me ideò servatum, ut ego, & auditores mecum accedentes videremus, numquid illud frustulum sanguis grumosus, an jecur esset. Eo diligenter inspecto, nemine dissentiente, jecoris substantiam fuisse decretum est.

Hanc ipsam in Tiberio Adriano adolescente nobili Patavino, excretam simul cum sanguine copiosissimo vidimus. Servatus tamen est iste, nemine ex nostris auditoribus id sibi persuadente, cùm nec calor, nec pulsus, nec ulla denique vitalis, vel animalis, aut naturalis functio servaretur. *De Clariss. m. Viri Herculis Saxoniæ præclaris Exemplis, & Curationibus selectissimis.*

Ex jecore, an unquam oborto graviori ulcere, ejusdem avulsæ portiones, via sibi per mesenterica vasa facta, nulla ullius læsione, ad intestina perreptare possint, ambigitur. Testor ego, una me cum aliis Saxoniam secutis, cuidam Hepatico (inflamatione exulcerata decumbenti) adfuisse, qui carneas portiunculas, cruentatis fæcibus mixtas alvo dejecit. Nec sanguinis fuisse grumos, ex massa illa pertinaciter aquæ injecta sibi cohærente, fibris quoque implicita, deprehendimus. Convaluit tamen æger, alvo Philonii beneficio coercita. Et quid exiguas carnis partes, distentis mesaraicis, non (ut fingitur) sensui vix obvius, sed commodam sui magnitudinem nactis, arceret transitu? Valere hic Columbi velim, adjectas osculis mesariacarum introrsus versas valvulas: novas item quorundam arguitas, qui exiles dictis venis obtentas fabricant, qua in intestinorum cavum se derivant, tunicas. *Cl. V. Jacobi VVingeri Observat.*

Etiam hepatis ipsum parenchyma posse frustillatim alvo reddi, vide *Mercurialis Epistolam lib. 2. Consil. & Epist. Cratonis, & aliorum à Laurent. Scholtzio publicat. p. 261. & Scholas Hieronym. Reusneri ad cap. 19. VVilhelmi de urinis, pag. 195. & sequentibus aliquot*: quo loco per urinas quoque excerni nonnunquam docet.

† Ita quoque *Hildanus Centur 4 obs. 2. & 97.* non omnia Epatis Vulnera lethalia esse, sed ablectis etiam ejusdem fibris quosdam convaluisse scribit: Quod quid de vulneribus superficialibus intelligendum est. De *fibra* jecinoris vulnerata confer *Tulpium l. 2. obs. 26.*

DE VENIS, ET SANGUINE.

OBSERVATIO I.

In eodem latere duæ venæ jugulares.

IN eodem latere duas internas jugulares venas deprehendi. *Columbus lib. 15. Anatom.*

OBSERVATIO II.

Duplex aut triplex vena azygi socia animadversa.

SÆpe videre datum est nobis, duplicem, triplicem venam azygi sociam à sinistris. *Gemma lib. 2. Cyclognom. pag. 75.*

OBSERVATIO III.

Venæ cavæ & Aortæ ruptæ, & quæ inde orta sint symptomata, historia nova.

LUgduni erat incola genere Provincius: is cùm in ætatis flore esset, & crapulæ, præsertim vini generosioris summè addictus, in acerbissimos continuosq; lumborum dolores tandem incidit. Propterea eum ac-

cersivit Medicum, cujus operâ uti consueverat. Cæterùm Medicus ex antecedente victus ratione ægrotantis plus satis depravatâ, atque etiam ex lotio, & assiduâ febriculâ, affectum esse calidum conjecit. Quo circa ad mitigationem doloris, qui vires confestim resolvit, lenientes clysteres primùm, deinde cassiæ fistularis medullam, cui nonnihil electuarii dianisu erat additum, flatuum dissipandorum gratiâ: postea fotus & unctiones sedi affectæ ac dolenti admovenda præscripsit. Quibus tamen omnibus tum sumptis, tum admotis nunquam cessit dolor. Quare prudens Medicus alios sibi in consilium adjungi, ægrotum admonuit. Ægrotus mortem metuens, suo paruit Medico, & Joannem Chanapæum, ac Jacobum Dalecampium, celebres & eximios Medicos, accersiri jussit: qui veniunt & cum alio Medico, qui prius aderat, consulunt ac deliberant. Tandem omnibus diligenter, accurateq; expensis atque consultis, magnam in renum substantiâ obstructionem, cum intemperiè calida, omnes ipsi uno eodemque consensu concluserunt. Etenim urinæ admodum flammeæ erant, cum quadam cõtinua febricula, sicuti jam diximus, quæ circa vesperam, unà cum dolore, magis magisque exacerbabatur. Quapropter ante injecto ejectoque enemate, venæ internæ sectionem, primùm è cubito, deinde è saphænis utriusque pedis, imperârunt. Postea corpus aliquando casfiæ medullâ, interdum diasebesten sine scamonio purgari præscripserunt. Tandem fotibus, balnæis, linimentis linientibus, dolores demulcere conati sunt. Sed ex his omnib⁹ quantumvis fideliter administratis, nihilo magis ęgrotus à suis cruciatibus fuit levatus, quàm à superioribus. Propterea in posterum nullis Medicis ampliùs parere voluit, sed vitæ suæ reliquum fortunæ commisit, omni alimentorum genere, & perquam generoso vino quotidie utens. Tandem diuturnis continuisq; doloribus, ipsum magis magisque excruciantibus confectus, ac totus emaciatus, è domo suâ in viam ingrediens pr ę nimiâ anxietate ac doloris acerbitate & contumacia, in testudinis limite cecidit, ubi derepente interiit. Post cadaver, à Simone Guidone celebri & experto Chirurgo, sectum est: in quo illæsis renibus, duæ lumborũ vertebræ corrosæ sunt repertæ, unà cum aortæ & venæ cavæ, quæ superpositæ erant, rupturâ, unde magna ex utroque vase facta fuerat sanguinis effusio. Morbus (meo judicio) erat tabes spinea, de qua *Hipp. lib. de locis in homine*, hunc in modum scripsit: *Porrò* (inquit) *cùm retrò in spinam fluxio processerit, hinc tabes fit ejusmodi. Lumbos dolet æger, & anteriores capitis partes vacuæ videntur ipsi esse.* Et mox medelam sic tradit: *Tabes ex fluxione retrorsum. Qui hac affectus est, ei caput est purgãdum debili medicamento, donec fluxus avertatur. Diætâ autem utere velut in superiore tabe, in qua cibi non multi simul ingerendi sunt, & obsonia non plura, quàm cibaria frumentacea; & vino inter edendum, utendum est aquoso, ut ne calefaciat, & corpori debili existenti caliditatem exhibeat, & simul ambo calefaciant in eodem tempore, & caliditate multum fluxum inducant. Medicamentum potandum præbe elaterium, (deorsum purgans) infernè alvum lacte infuso elue. De cætero fomentis utere.* Hactenus *Hippocrates*, de spineæ tabis essentia, causis, & curatione. *Aubertus Exercit. 44. ad lib. Fernelii de Abditis.*

OBSERVATIO IV.

Vena portæ disrupta, & cava fissa, ventriculus sanguine repletus, unde æger post diuturnos Nephriticos & ventriculi dolores, & assiduas nigras dejectiones oborta Syncope expiravit.

PRinceps quidam magni nominis, corpore obeso, ætateque annorum (plus minus) 54. nephriticis ac ventriculi doloribus diu multumque conflictatus viribus jam debilitatis nigra dejiciebat per complures dies, ac tandem syncope obortâ intra dimidiæ horæ spatium expiravit. Secto corpore, ventriculus sanguine concreto semiplenus, & in cavo jecoris manifesta continui solutio, venæque portæ disruptio est reperta. *De Magnifici viri D. Thomæ Mermanni Archiatri Bavarici Hist. ad me missis.*

OBSERVATIO V.

Vermiculi in sanguine nati.

NAscuntur in sanguine hominis animantia exesura corpus. *Plinius Hist. Nat. lib. 26. cap. 13.*

In venis nasci vermes, *libro de juvamento anhelitus* doceri, testatur *Montuus, Anascev. morb. tom. 4. cap. 1.*

† Confer Ignem lambentem Ezechielis à Castro Viri doctissimi.

OBSERVATIO VI.

Pili in sanguine, & excrementis visi.

NObilis Hispanus in omnibus excrementis, & sanguine pilos emisit, & me consuluit, non paucis datis aureis coronatis. *Cardan. Com. ad Aph. 76. lib. 4. Hippoc.*

OBSERVATIO VII.

Calculi in venis & sanguine.

LApides hisce manibus extraxi, inventos in vena portæ, ut tu tuis oculis vidisti Jacobe Bone, in Venerabili Ignatio generali Congregationis Jesu. *Columbus lib. 15. Anat.* In intestino colo, & in venis hæmorrhoidalibus. *Idem.*

In sanguine crassam deprehendimus saburram. *Iul. Cæs. Scaliger. Exercit. 108. ad Subtil. Card.*

Si diffuso sanguine, grana quædam arenularum æmula offendantur, ajunt vel elephantiasim, vel propensionem ad hanc notari: quamquam observantibus rarò tale quiddam deprehensum est. *Fernelius.*

Jectigatio venarum est ex oppilatione tartari in venis, & sic sæpè fit quòd venâ incisâ non fluat: tunc dicunt nostri, quòd melancholicus sanguis sit, quod non est verum; sed est tartarus, qui oppilat, ideò bis, aut ter vena est secanda, magis versus principium obstructionis, donec fluat, vel imponendum quod tartarum internum resolvat. Nam si sanguis ille lavetur, invenies lapillos, ideò non solùm vena est hæc, quæ per urinam transit, sed ea ubique est. *Paracelsus.*

OBSERVATIO VIII.

Perennis dolor Ischiadico similis, ex lapillis in sanguine genitis excitatus, & venæ sectione sublatus.

ANno 1572 Jacobus Heyliger, Parochus tum temporis in Biessen, vir pius & bonus, acerbissimis doloribus, annis fermè undecim continuis circa coxendicem dextram cruciatus: cùm innumerabilia remedia à Medicis & Empiricis, ad curationem tanti mali, Ischiadem præferentis, administrata, frustra contulisset: & ob perpetuos diuturnosque dolores, qui implacabiles ardores & punctiones, nec non convulsificos motus nervosarum musculosarumque partium invehebant subinde, hominem ad vitæ propè desperationem, omni auxilio reliquo destitutum, adegissent. Accidit ut non ita multo pòst, dolore circa coxendicem soluto, materiâ morbificâ, ad ejusdem cruris genu decumbente, in eodem articulo, cruciatus prioribus vehementia & malignitate minimè cedentes, excitârit. Casu itaque in Brisacensem Chirurgum, magistrum Petrum incidens, ejusdem consilio externam malleoli venam aperuit. Ex qua, unà cum ferventissimo sanguine, non sine magna vi & pruritu maximo prosiliente, lapilli quoque figurâ & quantitate rapi seminis, quantumque testa juglandis nucis capere potuit, unicâ hac venæ sectione educti fuere. Unde tot annorum cruciatus subitò, & quasi miraculo quodam propulsus, conquievit atq; evanuit. Qui vel hodie quoque vivit, Serenissimi Principis nostri liberalitate, ob cæcitatem in Xeno-

Xenodochium Cæsareum Brisacense receptus; quique historiæ huic, adeoque de seipso, amplissimum testimonium ferre potest. *Schenkius.*

Observatio IX.

Mira sanguinis effervescentia, qua quædam rubræ papulæ toto corpore, maximè in brachiis & pedibus obortæ: per intervalla in certis locis errantes, intenso ardore vexantes, tandem ligaturis & venæ sectionibus, tum etiam sanguinis contemperatione curatæ sunt.

ACcersitus quondam Brugas Argoviæ oppidum, ad nobilem dominam, observavi hunc mihi quidem tum admirabilem casum. Matrona hæc laborabat doloribus & ardoribus extremarum partium, non quidem simul & semel omnium, sed per intervalla modo hujus, modo illius. Si exempli gratiâ, brachio sinistro doleret, cum rubore intenso quasi erysipelatode, neque vero universam cutim colorabat, sed instar petechiarum, aut morbillorum, maculis hinc inde rubris cutis distinguebatur, & inficiebatur, cum intenso, quodam ardore, non sine doloris sensu. Perdurabat hic in brachio isto forte per quadrantem horæ, tum retrocedebat, & paulo post in dextro, uti priùs in sinistro, efflorescebat. Mox relicto dextro latere, post aliquot horas etiam crura invadebat, aut brachium paulo ante affectum. Matrona hæc erat temperamento bilioso, hepate calido, corpore utcumque gracili. Quæ cum inspexissem semel atque iterum, quia casus mihi erat priùs nunquam visus, de modo succurrendi cogitavi: itaque mihi id in mentē venit. Accersivi Chirurgum, ut præsto esset, si ejus opera requireretur. Expectavi itaque dum brachium dextrum prædicto modo inficeretur, cumque existimâssem omnem, aut saltem maximam partem hujus sanguinis, aut peccantis in sanguinea massa humoris, brachium hausisse, mandavi ut fieret ligatura fortis in suprema brachii parte prope axillam, tum aperiret basilicam dextram Chirurgus, & sanguinem satis copiosum emitteret. Quo facto solutâ ligaturâ paulatim color præter naturam cutis, & maculæ evanuerunt, necdum reliquas partes, quas priùs solebat invadere, nisi levissime corripuit. Reliquias hujus ferventis sanguinis & mobilis, syrupis incrassantibus & refrigerantibus extirpavi per Dei gratiam. *Ex propria observatione, ante annos plus minus 18 CL. VVolphius.*

Observatio X.

Terrore militum Monialis ex omnibus meatibus sanguinem fudit.

SOror quædam Religiosa, cùm incidisset in militum manus, & evaginatos gladios, ac machærulas vibratas mortem intentantes videret, adeò territa fuit & commota, ut sanguis ab omnibus corporis partium meatibus manaret: ita ut in oculis hostium exanguis effecta, vitam finiret mortalem. *Florentinus Leudanus in Martyrologio.*

Observatio XI.

Quidam, cui per omnes corporis meatus sanguis erumpebat, restitutus.

DRondeletius curavit quendam, cui per omnes corporis meatus, per oculos, aures, nares, penem, sudorem, &c. sanguinem emittebat, per anastomosim puto; nullis topicis adhibitis, sed solâ seri purgatione, idque cum usu Brassicæ marinæ. *CL. V. Casparus VVolphius de observ. propr.*

Observatio XII.

Nonnullis in locis hemorrhagiam omnem, ex quacunque causa vel parte corporis obortam lethalem esse.

VIdi in quibusdam regionibus Casale quoddam, dictum Alkiria, viros, qui narraverunt mihi, quoniam cùm accidit in corporibus ipsorum aliquod vulnus magnum, indesinenter sanguis fluit ex vulnere, quousque moriantur: & recitaverunt mihi super hoc, quod quibusdam ex pueris suis, cùm fricarent manu gingivas, cœpit sanguis fluere ex illis, donec mortui sunt. Alius verò phlebotomatus à minutore, sanguis non cessavit ex eo manare donec periit: & universaliter eorum mors in pluribus contingit in hunc modum. Hæc est res quam nunquam & nusquam vidi, nisi in Casali prædicto, nec reperi hoc accidens ab aliquo antiquorum memorantium; nec scio ejus causam: & quod mihi videtur, de curatione ejus est, quòd ille cui hoc accidit, celeriter cauterizet locum, donec sanguis restringatur; at ego minimè probavi hoc, & est apud me monstrum. *Alsaharavius lib. pract. tract. 31. sect. 1. cap. 15.*

Observatio XIII.

Historia religiosæ cujusdam & nobilis mulieris, quæ assueta quotannis sanguinis missioni, eam consuetudinem ad octogesimum annum usque servavit.

NOvimus religiosam & nobilem mulierem in quodam monasterio, quæ adeo assueverat sanguinis missioni, ut cogeretur quotannis in vere sanguinem detrahere; alioquin non poterat sana degere, atque eam consuetudinem ad octuagesimum usque annum servavit, & facile pertulit: tales tamen rari admodum reperiuntur. *Ius. Cavellius lib. 2. cap. 10. de rat. cur. aud. hum. corp. aff. cit.*

Observatio XIV.

Qui ex nimia plenitudine mori videntur, sola sanguinis missione sanantur.

PLurimùm in morbis judicandis tribuunt venarum pulsui: qui si imbecilli ex gutque fuerint, mortem plerunque denuntiant; sin contra magni & pleniores, salutis spem adferunt. Nos tamen Philippum quendam vidimus, hominem sanè ebriosum & corpulentum cujus pulsus, dum languens in lecto jaceret, ita parvus & exilis erat, ut cum à Medico percipi vix posset, facilè crederes mortem instare, ni facies rubicundior, oculi, dentes, & venæ pleniores judicio præsentis Medici obstitissent. Quare tanti mali causam diligentius perquirens, judico, id ob nimiam saturitatem, sanguinisque abundantiam fieri, nullumque opportunius adhiberi posse auxilium quam sanguinis ipsius celerrimam missionem. Sed obstabant cognati atque amici, verentes ne hujuscemodi prælium hominem celerius occideret: instanti tamen mihi, ac certam, si id fieri permitteret, salutem pollicenti, tandem acquieverunt. Quare accersito statim ministro sanguis mittitur. Nec mora, pulsus simul & vires tam celeriter redeunt, ut festinantior adfuerit ipsa sanitas, quam mors, quæ præ foribus excubare visa est, adfutura crederetur. *Benivenius Abditor cap. 96.*

Quantum periculi, ex nimia plenitudine, immineat, *Hipp. aph. 3. lib. 1.* ostendit: *Habitus athletarū &c.* & *Galenus quoq; in ejusdem aphor. Comm.* Cum enim vasa supra modum fuerint repleta, periculum est, ne disrumpantur, vel calor naturalis suffocetur. Sicuti nonnullis accidit, ut Galenus ait, qui cùm ad immodicam venissent repletionem, subita morte interierunt. Quemadmodum & Philippo (de quo Benivenius) accidisset nisi tempestivè sanguis detractus fuisset. Adfui & ego olim homini ebrioso, qui cùm ad tantam plenitudinem venisset, ut quodammodo strangulari videretur, etiam mutus factus fuit. Huic verò & sanguis largiter detractus è communi dextri brachii vena, mox loquelam & sanitatem restituit. *Dodonæus Scholio ad supra citatum cap.*

Obser-

Observatio XV.

Sanguis putridus graveolens extractus mortem præsagit.

SAnguis qui per febres detrahitur, in praxi, quotidianâ experientiâ sæpe animadvertitur, non solùm fœtidus & graveolens, sed & putridus, adeò ut nec sibi cohærere, nec concrescere queat, omnibus scilicet ejus fibris consumptis: qualem sanguinem in Nacenburchio nostro amico Dordraceno conspeximus, acuta febre & continente decumbente, ex aqua haud ita brevi obiit. *Petrus Forestus, Schol.observat.16.lib.1. de Febribus.*

Observatio XVI.

Flatus venâ incisâ erumpens.

AUdivimus non semel flatum erumpentem mox ab incisa vena, quæ pauco sanguine detracto admodum detumuit. *Joubertus Annot. ad Tract. de Phlebot. Guid. Caultac. pag. 579.*

Observatio XVII.

Sanguis in quadam, post venæ sectionem lacteus visus est.

JOann. Baptist. Caballaria, Leonati Medicus, ad nos transmisit Historiam, quam hoc loco subnectere operæpretium duximus, & talis est. Nonis Junii, anni hujus 1584. cùm Leonati municeps quædam non ultimi ordinis, spontanea lassitudine premeretur, alvi lenitione præmissa, jecorariam dextram secui: & mox collecti, ac concreti sanguinis serositas universa (quæ illi copiosè supernatabat) in lac abiit; illa, inquam, verum lac colore ac consistentia (sublividum tamen, planè referebat. Sanguinis globus in summo floridus, in imo nigrior extitit, nulla pituitosa concretione superextensa. Post triduum, experimenti gratia sinistram itidem internam aperiri jussi. Ac sanguis quidem & humor, lactis specie omnino priori respondit. Nonnullos ad spectaculum admisi. Ministro placuit intincto digito guttulam degustare: qui dulcedinis quippiam inesse testatus est. Fœmina hæc trigenaria, & bibacula est, viri appetens est, quem habet ignavissimum. Anno conjugii primo effecta est mater: ex illo est infœcunda. Et jam nonus agitur infœcunditatis annus. Statis temporibus per uterum purgatur, & quandoque albo madet profluvio. Cæterùm inculpatè degit. *Marcellus Donatus lib.1.cap.4. de Hist. med. mirabili.*

† Ita lac in sanguine puellæ vidit Bartholinus, & in Degenfeldio Ratispona. Horstius.

Observatio XVIII.

Sectâ Plethorici venâ, lac, quod pridie assumpserat, unà cum sanguine profusum est.

ANno 91. Eliæ Geislero, civi Uratislaviensi, dum plethoram secta vena minueremus, congelatumque in vasculo sanguinem inspiceremus, eidem lactei humoris non parum innatare admirati sumus, donec nobis, se priore die lac frigidum avidiùs assumpsisse, affirmaret: quod, dum sanguinis naturæ proximè accedere sciremus, in venas, etiam parum alteratum rapi, unâq; cum sanguine effluere posse, non dubitavimus.

Quid, quòd potiones vulnerarias quasdam per vulnera recentia aliquando exudare, excellentissimi etiam Chirurgi affirmare non erubescent. *Christoph. Rumbaum, de Observat. propr. per Cl. V. Laur. Scholtzium ad me missis.*

Observatio XIX.

Sanguis in omnibus totius corporis partibus concretus.

EX rara quadam & abdita morbi causa, vidimus quempiam, post diuturnum languorem, de vita exiisse, cui sanguis universus in venis concreverat, adeò ut demum coralli modo fruticans illinc eximeretur. *Fernelius lib. 6. cap. 7. Physiolog.*

Observatio XX.

Vena latens & abdita circa venæ sectionem, quo signo manifesta fiat.

UT vena, in iis qui carnosiores sunt, ac latentes venas habent, & propterea non tam commodè & certò pertunditur, commodè semper dividi possit, inspergitur utiliter, ubi semel & primùm pertusa est, ac ferè coaluit, abrasâ crustâ parum pulv. illius fuliginis, quam vulgò *Scheinroth*, nominant, ac infricatur. Sic remanet litura cærulea, eo in loco, in quo divisa fuit, quæ nunquam evanescit. Eâ infrictione fit levis morsus, quo tamen nihil præterea incommodi conciliatur. Hic modus in Livonia observatur à Chirurgis: atque dextrè vena, licèt profundè in carnosa constitutione lateat, etiamsi ante illud tempus difficulter & ægrè tundi potuisset, facilè secatur. *Solenander, sect. 5. cons. 15.*

† Ut venarum sedis orificia ad hirudinum impositionem melius emineant, monstrat *Zacutus hist. M. P. l. 1. obs. 6. fol. 9.*

De VESICA FELLEA.

Et Primum.

DE CONFORMATIONE EJUS.

Observatio I.

Fel geminum.

FOlliculum geminum repertum fuisse olim commemorant, eumque magnæ fortunæ spem ostendere ajunt, quemadmodum eo tempore evenit, quo Augustus apud Accium promontorium, devicit fuditque M. Antonium. *Bass. Landus, lib. 2. Hum. Histor. ex Plinio, ut apparet.*

Observatio II.

Fellis duplex meatus.

DUplicem fellis meatum reperimus: unum ex cysti fellis, alterum ex hepate prodeuntem, qui coeuntes unum tantùm meatum, ad jejunum faciebant. *Ex adversariis Dryandri Anatomici, communicavit Cl. V. Jacobus Moccius, Medicus.*

Observatio III.

Felle quidam carent, quibus vita longior.

QUædam animalia felle omnino carent, ut equus, mulus, asinus, cervus, dama, camelus, nō discretum, sed venulis quibusdam confusum habent: vitulus etiam marinus caret, & inter pisces marinos delphinus. Sunt & quæ partim habeant, partim non habeant, eodem in genere, ut mures; quod idem homini etiam accidit; aliqui enim fel in jecore habere visuntur, aliqui carent; itaque de toto genere ambigitur. *Et paulo pòst.* Fel igitur non alicujus gratiâ, sed purgamentum, & inutilem esse materiam constat. Quamobrem pulchrè à veteribus dicitur illis, qui causam cur diutius vivatur, fellis vacationem esse ajunt, argumento ex solipedum cervorumque genere deducto; hæc enim & felle vacant, & diu vivunt, &c. *Aristot. lib. 4. cap. 2. de Part. animal. & earum causis.*

Fel hominum paucis non est, quorum valetudo firmior & vita longior. *Plinius lib. 11. cap. 37. Nat. Hist.*

DISRUPTIO ET EXHAUSTIO *Folliculi Fellis.*

Observatio I.

Vesiculæ bilis disruptio mortis causa.

ACcidit aliquando ruptio vesicæ fellis, ut observatum est hoc sæculo in nobili quodam, qui diuturno bilis vomitu vexatus est, causaque, nempe ruptio vesicæ fellis, post obitum, sectione satis patuit. *Georg. Bertinus Med. lib. 12. cap. 14.*

Observatio II.

Fellis folliculus bile exhaustus mortis causa.

NOn pauci è vivis erepti sunt, in quibus non alia interitus causa apparuit, quam quod folliculus bile omnino esset exhaustus. *Fernelius lib. 6. capit. 5. Pathol.*

LAPIDES SIVE TARTARUS.

Observatio I.

Horribiles sive stupendi lapides, in vesica fellea coagulati, forma, colore, numero, & effectibus admirandi: vomitum, nauseam, molestiam, stomachi & hypochondriorum torsiones, atrophiam, tabem, viscerum obstructiones, & inflammationes, morbum regium immedicabilem, vigilias, lassitudines, mœrores, melancholicas affectiones, ad iram propensiones, urinæ difficultatem & ardorem, cutis lepram, febrem, nec non subitaneam mortem, occulto & vulgo incognito morborum & simptomatum ejusmodi seminario & fomento, inducentes.

NOn secus atque in pulmonibus phlegma, ita quoque flava bilis, prius hepatis calore adusta, postea in lapidis formam in fellis folliculo concrescit, unde eos eximi experientia probavimus. Sed ex illis ipsis lapillis bilis receptaculo inhærentibus, magnas obstructiones in vasis multaq; violenta symptomata consequi, non minus compertum est: in quibus peritissimi Medici ætate provecta hærere atque impediri queant, ambigentes nimirum unde tam ancipites ægrotationes, & accidentia tam varia exsistant. Atque usu, attentioribus Medicis inter secandum corpora humana, venisse audivimus, non duos solum aut tres, verum aliquando centenos quoque in eodem receptaculo tales calculos ut reperirentur. Utinam sæpe multumque in dubiis præsertim, ac periculosis casibus similiter fieret, atque ab extinctorum cognatis precibus obtineretur, secare corpora ut integrum esset: non dubito ejusmodi sæpe res oblaturum iri, quæ illi notatuq; utiles atque dignæ forent. Qui in fellis receptaculo fiunt lapilli, magnitudine lentes, pisa, fabas, avellanas, aut digitorum articulos, vel juglandes etiam adæquant: forma partim rotundi partim angulosi: utque aut pentagoni, aut heptagoni, aut octagoni, aut plurium etiam angulorum: quo enim plures simul reperiuntur eo magis sunt anguloſi: omnes ut tophi leves colore ad flavum accedente, qui cum ipsis angulis fecantibus paulatim in croceum maturant, modice sol distracti, intus subpuniceo apparent, pleni angustis circulis se invicem ambientibus: ita ut videre sit cuivis saltem obiter advertenti quomodo lenta & viscosa bilis à centro ad usque superficiem lentim adhærescens accreverit, & hepatis fervore in eam soliditatem duratâ fuerit. *Kentmannus lib. de Calculis.*

Historiam lapidis in vesicula fellis Ducis Friderici Saxoniæ Electoris inventi, ex *Peucero* transcriptam, *titulo, De Renum calculis*, investigabis & requires. *Schenckius Filius.*

Eximii atque clarissimi viri D. Badehorni Jurisconsulti, hodie Consulis Lipsensis frater (cui materno nomen, quo ego familiarissimè usus fui) summo ingenio adolescens, (formâ ac specie liberali, animo læto atque alacri, in omnibus rebus comis & perquam humanus, moribus quoque compositis & temperatis) in Italiam studiorum causa proficiscitur, indeque domum reversus, quœri sentim de stomachi & hypochondrii dextri torsionibus, nec non de nauseæ molestia cœpit. Erat enim ἄγρυπνος, & alvo semper astrictiore, quæ symptomata somno ipsum privabant, unde & membrorum corporis lassitudinem, & mœrorem, & melancholicas affectiones, tabem quoque sequi necesse fuit: quibus malis miser tantisper intercedabatur, donec & dolore & mœstitia leniter emarcesceret. Multifaria remedia plurimorum Doctorum consilio adhibuit, verum frustra, quod ægritudinis rationem rectè videret nemo. Plures ex Medicis, quibus tum utebatur, & cognatis suis arbitrabantur ipsum in Italia [illegible] hausisse. Cum igitur in vera invocatione filii Dei decessisset, magnitudine dolorum fractus, quod factum fuit anno 1551 ætatis autem suæ 29 corpus defuncti permissu fratris sectum, membris intus salvis atque integris, corde saltem modice tabido fuit. Ubi vero fellis vesica aperta, intus 22. calculi, quasi sulphurei, magnitudine dispares, reperti fuere, quorum minimi pisis minutis, maximi modicis fabis responderunt. Omnes quinque, septem, octo, aut plurium etiam angulorum. *Idem autor citato loco.*

Paris forma, sed numero plures calculi, è fellis vesica Christiani Regis Daniæ vita defuncti, exempti dicuntur. Is diem suum obiit anno salutis restauratæ, millesimo, quingentesimo, quinquagesimo nono. *Idem ibid. quo supra.*

Raræ magnitudinis lapis in eadem cysti memorandi principis Friderici tertii, cognomento Prudentis, (cujus paulo post ubi de vesica, quæ urinæ receptaculum est, lapillis egero, mentio fiet) pervestigatus fuit, forma quadrangula, articuli granditate, sed colore aliorum dissimilis, quasi ad prasinum accedente. *Idem ubi supra.*

Hoc duplo majorem nobilissimus Anatomicus Gabriel Fallopius in postrema sua anatome, quam paulò ante obitum, anno 1562. in celebri Academia Patavina absolvit, è felle viri cujusdam, inter cæteros, quorum centum & viginti tres numerati fuerunt, exemit, instar semiovi gallinacei, grandiusculum, latiorem quam rotundiorem, digitum unum crassum, multisque tuberculis asperum, ut tophus leves, & luteum; reliqui modicas fabas minimi atque plurimi, ipsa quantitate retulerunt. *Idem loco paulo ante allegato.*

Calculus in cysti fellis plerumque concrescit, niger, sed tamen levis & qui aquæ immersus innatat, neque ut qui è renibus aut vesicis evehitur, subsidet in imo. Origo illi est à flava bile, quæ proprio receptaculo diutius coercita, nec tempestivè vacuata, nec novæ influxu renovata, mirum in modum obdurescit. Id autem inprimis accidit, cum uterque cystis ductus obstruitur. Hujus quidem neque manifestæ sunt notæ, neque gravia symptomata, quibus certò ac facilè detegi possit. At suspectus iis esse debet, quibus gravis & diuturnus fuit icterus. Decrepitus quidam senex in iram mirè propensus, post decessum sine felle ac sine cysti inventus est, in cujus sede calculus ingens concreverat. Quinetiam post diuturnum icterum, oborto alvi profluvio, hujus naturæ innumeros calculos instar pisi aut hordei in plerisque exturbari deprehendimus. *Fernelius lib. 6 cap. 5. Patholog.*

Vesiculam fellis nonnunquam deprehendimus subnigris calculis, iisque duris ac fordis confertam. *Idem lib. 1. cap. 7. Physiolog.*

Neoburgi ad Danubium Virgo religiosa continuis sub hypochondrio dextro torminibus affligebatur: cum Medici nec causam tam diuturni doloris reddere, nec

nec opem ferre possent. Defunctæ corpus Illustriss. Princeps Otthenricus Comes Palatinus dissecare jussit: in quo cætera viscera, præter hepar illæsa reperta fuere, de quo folliculus fellis pondere lapidis inclusi pendulus, in substratum intestinū procubuerat: quod (mirum) inoffenso fellis utero, motu attriverat. *Langius Epistola 57. Tom. 2.*

Ego diversis in locis calculos vidi, & in fellea vesica præcipuè, quæ post renes vesicamque urinariam frequentissimè calculis infestatur. Adferam hîc aliquot exempla, ex quibus & addiscas symptomata hoc malum sequentia. Bononiæ praxeos Medicinæ ordinarius Professor quidam, nomine Beatus, habuit matrem sexagenariam, quæ cùm diutissime Regio (nî fallor) morbo laborâsset, tandem mortua est. In ejus vesica fellea multi reperti sunt calculi, & in meatu à vesica bilis ad duodenum intestinum magnus, qui eum meatum undequaque obstruxerat. Unde hac via obturata, natura bilem in ventriculum exoneravit: ventriculus perpetuâ acrimoniâ stimulatus, omnia per vomitum rejecit. Fuerunt Medici qui volebant πικρόχολον fuisse, at cùm nonnisi in hoc tantùm morbo, vomitu infestata fuerit, existimo proprium meatum minimè à vesica fellea in ventriculum immissum, sed potiùs per inscrutabiles vias (ut in his qui hepatis, vesicæque fellis magna laborant obstructione, quotidie) in ventriculum bilem flavam profundi. *Coiter in libell. Observ. Anatom. & Chirurg.*

Aliàs secui Julii Cæsaris Bovii, Joannis Bovii Juris & Doctoris & Professoris Bononiæ, Germanorum olim isthic Mecœnatis, filii famulam, senio & morbis confectam. Inveni in fellea vesica duos insignes lapides cœruleos, quorum alter quasi ovi columbini magnitudinem adæquabat: laborarat diu Regio morbo, ac ultimo febri correpta occubuit. *Idem citato loco.*

Præterea in Palatinatu superiori quandam novi fœminam, molestissima ac admodum diuturna icteritia, per calculi cum alvi excrementis excretionem liberatam. *Idem Coiter ubi suprà.*

Belloarmati Senensis, summi Jurisconsulti, bilis vesicula præter modum pallebat, illaque decem & octo lapilli continebantur, per quàm leves ac trianguli imagine, æquis undique costis ac superficiebus formati, colore virides, & quasi nigrescentes; at cùm exiccati essent, magis videbantur cineritii, mole cicera referentes. *Vesalius in Epistola de radice Chyna.*

Prosperum Marcellum Patritium Florentinum (qui multis annis regio morbo laboraverat, ac impetrata subitaque morte, ut Belloarmatus interierat) etiam dissecui, cùm Florentia abiturus, ac in Francisci Campani à Secretis Ducis Primarii comitatu, nobilis illius ædes præterequitans, à Dominis quibusdam coactus sum, cum aliquot Chirurgis, qui jam rem aggredi cœperant, mortis causam inquirere, quæ bilis in ventriculum injectio erat præcipua: Is enim sola bile occurrit turgidus, unà cum jecoris scirrho, & illius contractione, seu in unum condensatione, cùm lien interim mollior & grandior naturali esset, sanguiniq; parando subservisse videretur: bilis tamen vesicula duorum pugnorum magnitudinem facilè adæquante, & exiguis lapillis quodammodo plena, qui invicem connexis granis, seminibusve milii, aut potiùs asperæ superficiei vulgaris officinarum tutiæ erant quàm simillimi. Ubicumque venas aperirem, nihil præter densissimam bilem inveni. Imò & in arteriis occurrens liquor manus non minùs quàm bilis ipsa tingebat. *Idem loco prædicto.*

Decessit his diebus mulier nobilis, Diamantes nomine, dolore prostrata calculi, sed cùm nullum antea ex eo percepisset nocumentum, visum est Medicis mortuæ cadaver incidere, & reperti sunt lapides quamplurimi, non quidem ullus in vesica, ut putabatur, sed præter unum, qui in tunica fellis coloris atri, & magnitudine castaneæ aridæ continebatur, cæteri omnes in panniculo, quo contegitur hepar, unde etiam veluti in folliculo dependuli, sacculum effecerant. Hanc autem nos mortis causam rati, sapientis viri cōsilium esse duximus, nihil omnino de incertis & occultis morbis statuere. *Benivenius cap. 49. de Abditis.*

In folliculo fellis natos quoque calculos & nos observavimus: Solent autem isti subluteo colore pallere: nausea & cibi fastidio laborare: & diutinè adversâ valetudine frui. Colligi verò & in membrana jecinoris annotatum fuit. *Dodonæus Annotat. ad Benivenii cap. 94. Abditor.*

Oriuntur lapides in animalibus, duobus modis, altero quidem à frigore, ut in limace: &c. altero à calore, ut in taurorum vesica fellea sæpe, & in hominum etiam aliquando: nam inventus est annis abhinc paucis antè lapis in fellea vesica hominis, eo scabiei genere, quod lepra vocatur, laborantis. *Cardanus lib. 7. Subtil.*

In compositione accidunt vitia insanabilia, quoniam dum curantur mortem afferunt, velut lapis in vesica fellis, & in renibus durus & magnus, & carnea obstructio, quæ potissimùm ex ulcere, in meatu vitæ necessario, jam consolidato oritur. *Idem lib. artis parvæ à se conscriptæ.*

Vidi nobilem Bononiensem, de Bobiis, cujus vesica fellis adeò tumida erat, ut lapidi rotundo in acutum, velut pyro pendenti, assimilaretur. *Cardanus de caus. sig. ac loc. Morb. part. 3. num. 100.*

Tecum disputarem libenter de concretione lapidis copiosissimi atque maximi, quem ego sæpe & sæpius cum in ipsa, (vesica fellea) tum in meatu ab hepate ad intestinum lato reperi, sed locus hic minimè istud concedit. *Fallopius in Observ. ad Petr. Mannam Med.*

Sub quarto genere dixi contineri lapides, qui in animantibus generantur: & hi sunt in duplici differentia: nam aliqui sunt toto genere præter naturam, & dicuntur præter naturam respectu animalis, licèt à natura fiant. Generantur autem lapides isti vel in renibus, vel in hepate, vel in liene, vel in vesica utraque, vel in articulis. Humor autem iste habet ortum ex cibariis terrestribus, quæ cùm non possunt concoqui & verti in sanguinem, abeunt in humorem crassum & lentum qui deinde assatus lapidescit. Sed dubitaret aliquis de lapide illo, qui generatur aliquando in vesica fellea, videtur enim quod in vesicula illa non possit gigni lapis, quoniam fel est amarum & incidit, imò factum est ad detergendum atque ad exhibendum penetrationem humoribus per totum corpus: ergo incidendo materiam illam viscidam, non permittet lapidescere. Dico, quòd ex bile illa per se non fit lapis, sed utique per accidens, quia scilicet commiscetur secum humor lentus, qui assatus à caliditate bilis lapidescit, & ita bilis concurrit potiùs ut agens, quàm ut materia. Igitur materia lapidum illorum, qui toto genere sunt præter naturam, est humor viscidus & crassus. Alii generantur lapides in animalibus, qui sunt secundùm naturam, & semper in ipsis fiunt. *Idem cap. 7. Tract. de fossilibus.*

In Hieronymi Schreiberi Norici, Parisiis extincti, cysti fellis, insignis calculus, ut memorante Joan. Pontano audivi, repertus est. *Crato in Epistola ad Gesnerum, Cordi operibus præfixa.*

Anno 1567. secui illustrem Joannem Chastaigner, Dominum à Rupe Poserii, & septem calculos inveni, quinque scilicet in vesica, crassitie ovorum palumbarum, unum in fellis folliculo, & septimum in rene dextro. Verùm non conquestus, nisi circa suos ultimos dies, super ardore & difficultate urinæ. *Ferrandus in libell. de Nephritide.*

Die

Die 2. Junii, 1567. in cadavere Caroli Tiercelin, Domini à Rupe du Mayne, equitis magni ordinis Regii, nec non capitanei 500 militum, repertus est in vesica ingens calculus circumdatus ingenti humiditate putri, purum pus repræsentante, plures lapilli in renibus, unus niger in folliculo fellis, ovalis, subasper & parvus. *Idem in eodem libello.*

In folliculo fellis, per inflammationis proximorum viscerum, aut obstructiones diuturnas, lapides constitisse deprehendimus: erant hi ferè angulosi, exterius nigri, intus subflavi, fusci, ac sæpe coloris varii. Exemi ab uno hydropico secto, solius fellis calculos 32. quorum minimus pisi communis magnitudine respondebat, maximus nucis avellanæ. *Cemma lib. 1. cap. 6. Cosmocrit.*

In nobilissima muliere, quinquaginta tres repertos, secto folliculo, vidimus in Arvernia, quos adhuc habemus. *Scholiographi ad cap. 48. lib. 1. Hollerii de morb. internis.*

In Illustrissimi Principis Joann. Marchionis Brandenburgici felle inventus est lapis oblongus juglandis nucis magnitudine, viridis, ad obscuriorem Malachitem accidens. *Turneisserus lib. de Urinis.*

Idem approbant *Gentilis, Nicolaus, Arculanus, Alex. Benedictus, Montanus, Columbus, Thom. à Veiga, Scholiogr. ad libell. Gal. de loc. affectis, & Dodonæus &c.*

Nos quoque vidimus in corpore Pædagogi cujusdam, fellis folliculum undique repletum rotundis lapillis, ad magnitudinem nucis avellanæ. atros, viridescentes ab una parte nonnullos ex attritione parum depressos, aliquos instar lupinorum, quamvis ab altera parte rotunditatem servarent. *Forest. Scholio ad obs. 26 lib. 14.*

In Illustriss. Guil Duce Clivensium, &c. (cujus ego ex officio demortuum corpus aperui) in vesica fellea lapidem inveni, nigrum, durum, asperum, inæqualem, angulosum, castaneæ mediocris magnitudine, duabus in partibus, utrinque quasi digitis compressum, iis in partibus, ut cornu splendescentem. *Solenander in consil. Medicin. sect. 5. consil. 16.*

In vesica fellea lapidem, nucis moschatæ figura & magnitudine, in nobili Cont. à Steinberch. anno 1582. ipso die Michaelis exemi.

Et anno 68. si rectè memini, extracti sunt ad centum lapilli compacti, ut grana in pomo granato inveniri solent, aut ut semina in spica grani Turcici, ex vesica fellea, in Illustriss. Henrici Duc. Braunsuicensis corpore. *Solenand. sect. consil. 15.*

In cujusdam magni nominis viro post obitum aperto corpore, hæc fuere observata. Scirrhi in dextra parte circa hepar tres, quamvis ipsius tota substantia solito esset durior. In maximo sinu dexter ren jacuit, in quo duo lapides extitere, oblongus unus, alter rotundus In sinistro renis quoque oblongus repertus. Lien æquavit hepar suo ambitu. Vesicula fellis 143. lapillos continuit, ex quibus duo fuere rotundi, reliqui ovali figura, sed minores, nonnulli adhuc multo minores. In pulmonum dextra parte magna putredo affuit. Præterea triplex hernia, omenti, intestini, & aquosa, quæ caput humanum æquabat: semper fuit valetudinarius. *De Observat. Cl. V. Joach. Camerarii.*

Conjunx cujusdam illustrissimi Viri, nostris temporibus, cum studeret variis remediis consulere sterilitati, nihil effecit, sed potius valetudinem gravius afflixit, atque in vomitum biliosum, qui illi fuit permolestus, & quasi continuus, incidit. Tandem in magnis frigoribus longinquum iter suscipere coacta, pleuritide correpta obiit. Aperto corpore demortuo, reperta vesicula fellis intus extensa, planè obstructa, propter lapides numero 10. satis grandes, referentes exactè figuram glandis faginæ. Apparet bilem in ventriculum regurgitasse, ac istius vomitus causam fuisse. *Idem de suis observat.*

Cùm Patavii excellentissimus Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, Anatomicus & Chirurgus clarissimus, anno nonagesimo supra millesimum quingentesimum, duorum mensium exactissimam anatomen administraret, inter alia in Theatrum fœminæ Ictero nigro extinctæ cadaver delatum. Cujus jecur, uti & reliqua viscera, nil consideratu dignum offerebat, sola cystis usitato grandior, aspectu tetrior, è cinere concretos continebat globulos, quibus & vena, quæ à cystis ad jejunum proficiscitur, infarcta, parvo & exiguo prorsus conspecto liene. Qui in theatro frequentes tum aderant, medicæ artis Doctores, de præsenti casu philosophabantur Dicebat tandem sententiam argutissimus Anatomicus: Jecur, liene cunctante sanguinis fæcem per vas venosum portæ trahere, utrumque excrementum vicinum secessum amandasse qui cum per ordinatas ecphyses, exonerare sese non posset, quod erat terreum, jecoris incubi calore unitum, ac in lapillos coctum: reliquum à vesicula non captum cum sanguine ad venas, & corporis habitum latum, cutem fœdasse. *Cl. V. Joannes Jessenius à Jessen, de observat. propr. per Cl. V. Laurent. Scholtzium ad me missis.*

Hic Uratislaviæ faber quidam Ferrarius, qui per integrum ferè annum dolore aggravativo circa regionem hepatis, ac ictericia tali, quæ totum corpus croceo colore infecerat, laboraverat. lapillum eâ formâ, & magnitudine, quâ in charta tibi depictum mitto, per anum excrevit, neque sanitati restitutus est. Lapis iste si humectetur, chartas & linteola flavo colore inficit, quod indicium est, ipsum ex bile adusta genitum esse. Cumque forma ipsa vesicam fellis repræsentare videatur, inquisitione dignum esset, per quasnam vias lapillus iste in intestina pervenerit. *De observationibus Cl. V. Larent. Scholtzii, liberalissime mihi communicatis.*

Brigida Nicolai Hanullii, Reipub. Florentinæ Senatoris Clariss. Uxor, nulla remediorum adjuta ope, ictericia interiit Huic dissectæ, ut prædixerat, in vesica fellis inventi sunt lapides cærulei splendidi, plurimi angulosi, quorum superficies ita inter se cohærebant. & conglobabantur, ut unicus primùm lapis visentibus judicatus fuerit Vesicam fellis ii adeo opplebant, ac extensam detinebant, ut bilis nec recipi in ea, nec permeare posset.

Similes, octodecim numero, nucis ponticæ magnitudine, in primariis fœminis Florentinis reperti, Constantia Acciarolia. & Elisabetha Capponia, neutram tamen arquatus morbus infecerat. *D. D. Neretti Nerettii Med. Florentini observatio, ex Italia cum aliis ejusdem accepta.*

Monspelii in sectione cadaveris cujusdam anus, vidi vesiculam fellis multis lapillis crocei coloris refertam. *De observat. Cl. V. Joan. Francisci Hildesii Camenicensis ad me missis.*

In Generosi Comitis Philippi ab Hanau, Dn. in Lichtenberg, Generosi Dn. Comitis Joan. Reinhardi, Domini mei Clementissimi, felicis recordationis Dn. Avi folliculo fellis, ab Excellentissimo Domino Doctore Joanne Fridio, cui tunc temporis fato jam discesso, corpus condiendum committebatur, magnus numerus lapillorum, colore citrino nigricante, inventus est, ultra mille, quem nobis cum nonnullis aliis conspiciendum exhibuit. *Georgius Grasecceius opere suo anatomico.*

OBSERVATIO II.

Folliculus fellis totus in lapidis substantiam conversus.

Galenus (quod meminerim) lapides in renibus & vesica tantùm, interdum verò etiam in intestinis generari credidit. Quòd autem in jecinore generentur, id aut nescivit, aut si scivit, certè scriptis non prodidit. E Georgio Boemiæ Rege, adhuc hodie folliculus fellis post mortem exemptus extat, in quo loco, bilis, lapis durus continetur, hæmatiti lapidi colore similis: res miranda profectò, & digna, de qua te audiamus, &c. *Jacob. Camenicenus in Epistola ad Matthiolum.*

VARIA IN EODEM FOLLICULO.

Observatio I.

In fellis vesicula varia, in variis morborum & corporum constitutionibus, & prodigiosa animadversa.

Longum sanè esset, ea quæ in quibusdam tertiana, & quartana laborantibus, & dein suspendio aut capite plexis, in furiis & mania obsessis, & melancholiâ morbo affectis, ex variis febrium (quæ continuæ fuerant, & rigorum, & sudorum inordinatos circuitus faciebant) generibus extinctis, fœdo ictero, eoque vario vexatis, malo habitu diu pressis, & dysenteria cruciatis, subinde reperi, modò commemorare: sive scilicet hîc insignem bilis, nunc flavæ, nunc atramenti quo scribimus in modum atræ, sive albicantis propemodum colorem; (qui ferè conterminas partes inficit) sive fluidam, aut luti modo, aut unguenti cujusdam, ex farinis & melle & terebinthina apparati, ritu consistentis, substantiam; sive varias calculorum effigies, sive bilis vesiculæ molem, instar duorum pugnorum, ob contenta, tumidam; sive omnis bilis defectum recenserem: quæ omnia me de hujus vesiculæ naturâ adhuc magis quam antea habent solicitum. *Vesalius in Exam. observat. Fallopii.*

DE CHOLIDOCHO MEATU.

Observatio I.

Meatum, per quem bilis in duodenum exoneratur, dividi in geminum canalem ante insertionem.

Bis aut ter ad summum observavi, meatum quo exoneratur bilis, cùm prope duodenum est, dividi in geminum canalem, & utrumque parvo interjecto spatio in idem intestinum inseri, servata in utroque artificiosa illa insertione. Nunquam autem vidi meatum aliquem ad ventriculum deferri, quamvis illud fieri posse minimè negarim, adversus testimonium gravissimum antiquorum, atque Divini Vesalii, qui hoc vidit, hominemque in quo viderit attestatus est. *Gabriel Fallopius in observationibus ad Mannam.*

Observatio II.

De meatu Cholidocho observatio nova, contra Fallopii sententiam.

Missis rationum momentis, experientiam nostram proferamus. Dico à jecore ad vesiculam ferri ductum conspicuum, perviumque canalem, non autem a jecore ad intestinum; à vesicula verò ad duodenum patet canaliculus alter, non à duodeno ad jecur: in utroque ductu valvulæ adsunt, bilis refluxum impedientes. Id facilè deprehendes si tubulum in hepatis ductum immittas, & infles, videbis enim statim vesiculam inflari, non intestina: quia pervius est ab hepate ad vesiculam ductus. Quòd si in vesicula imponas tubulum, inflabitur intestini ductus, non jecinoris. Fertur ergo bilis ab hepate primùm ad vesiculam, à quo mox in duodenum extruditur. Ita corruit Fallopii dogma. Cæterùm ne quid ad perfectam horum ductuum historiam desiderari possit, animadversione dignum est, posteriorem ductum, quo vesicula sese exonerat, interdum duplicem esse, id est, duas esse illius propagines, quarum altera ad ventriculi fundum, altera ad duodenum fertur. Meminit horum ductuum *Galenus secundo, De temperamentis, & in arte parva*: & Vesalius semel se observasse affirmat. Interdum unicus simplexque est ille ductus, sed malè à natura conformatus; & quibusdam in ventriculi fundum, aliis infra duodenum inseritur; illi bilem vomunt continuò: hi liquida & biliosa dejiciunt perpetuò, illi appellantur πικρόχολοι ἄνω, hi πικρόχολοι κάτω: utrosque vocat Galenus biliosos ἕξει, habitu & conformatione. Hæc ut illustriora evadant, annotandum, biliosorum hominum, apud Hippocratem & Galenum, duo esse genera. Sunt quidam biliosi τῇ φύσει, id est, natura: quidam ex eventu: Natura biliosi, vel tales sunt κράσει, id est, temperamento, vel ἕξει, id est, habitu. Temperamento quidem, qui hepate sunt calidissimo, hepar enim præcalidum bilem gignit copiosissimam: Habitu vero dicuntur biliosi, id est, conformatione quorum ita conformata est vesicula, ut ad ventriculum aut jejunum usque excurrat canaliculus felleus; eos appellat *Hippocrates, libro de victus ratione in acutis*, πικρόχολους ἄνω καὶ κάτω, biliosos suprà & infrà: illi bilem vomunt perpetuò, refluente sursum bile; hi biliosa multa dejiciunt: ambo pituitosi esse possunt temperamento. Exstat elegans historia apud *Galenum, commentario ad sectionem secundam libri de victus ratione in acutis*, de Paulo Rhetore, & Eudemo Philosopho: ille toto temperamento pituitosus, crebris vomitionibus torquebatur, erat autem illi astrictior alvus; huic biliosæ dejectiones, vomitio bilis nulla. Hi omnes τῇ φύσει, id est, natura biliosi dicuntur. Sunt biliosi quidam ex eventu, id est, ascititio temperamento, ut qui in labore, irarum æstu fluctuantes, corpus conficiunt, qui acribus vescuntur, salsis, & piperatis, vino Hippocratico fragante generoso liberalius sese invitant. *Andreas Laurentius, lib. 6. quæst. 24. Anatomes suæ.*

Observatio III.

In meatu fellis, duodeno inserto, calculorum formâ, numero, & symptomatibus stupendorum, & in principe viro inventorum historia.

Anno salutis CIↃ IↃ LXXXII. cùm Reverendissimus & Illustrissimus Princeps Elector Daniel, Archiepiscopus Moguntinensis, vigili comate, in lethargum transeunte, corriperetur: adeoque fatali quadam infelicitate, propriis viribus plus satis confidens, me circa morbi vigorem primùm accersiri curaret: accidit tandem ut mali violentiâ, non sine summa Imperii jactura, vinceretur, & ex caduca hac vita decederet. Cujus corpus cùm mihi & D. D. Henrico Garetio condiendum committeretur, naturalibus visceribus primùm inspectis, dum intestinis eximendis occupamur, nescio quid durum occurrit; substitimus igitur paulùlum, deprehendimusque meatum bilis duodeno insertum, præpinguem admodum, latum, & ventriculi instar inflatum: quem, rei novitate perciti, colligatum præcidimus, eumque calculis undiquaque refertum invenimus. Ex quibus majores omnes colore, & forma exacta nucem moschatam ita referebant, ut vel Apellis manum vincerent: minores plerique omnes plumbeum splendentemque colorem adeò repræsentabant, ut plumbeos globulos (vulgò nobis *Schrœdt* dictos,) devoratos, ingestosq; diceres. Fracti non admodum renitebantur, veluti etiam attriti:

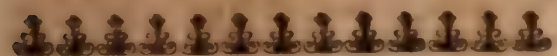
attriti: intrinsecùs flavi, gustu amari. Majorem quem mitto raritatis videndæ causa, Dominus Ludovicus Baxelius Sacellanus de Societate Jesu, nobis cum assistens, confregit. Integrum alium ejusdem formæ, sed minorem, D.D. Camerario una cum dimidia meatus parte dono misi. Quod retinui, id omne tibi jam ea conditione offero, uti, ut tibi videatur, optimi pacificique Principis hujus nostri, quem ob heroicas virtutes suas, maxime si authoritatem & tranquillitatem ejus spectemus, patriæ patrem justo suo merito appellare debemus, historiam hanc operi tuo, pro acris ingenii tui judicio interas, adeoque posteritatis memoriæ consecres. Perpetuo ille dum viveret, incredibili siti torquebatur, adeo quidem, ut subinde argenteum scyphum, aquâ plenum, ori proluendo sitique mitigandæ ergo, ad manus haberet: quantumvis aliàs temperantissimus, frugali, & ad necessitatem tantum comparato victu uteretur. *Ex observationibus C.V. Joan. Frid. Frassellmanni.*

OBSERVATIO IV.

Bilis vesiculæ meatus duodeno insertus propaginem ventriculo transmittere visus.

NUllam vel minimam bilis vesiculæ meatus portionem in ventriculum porrigi animadverti, præterquam in uno Pontificis triremium remige. Hic enim, ut aliis quibusdam organis, & præcipue circa thoracis costas & musculos, ab aliorum hominum fabrica variabat: ita & meatum hunc in duas dissectum propagines obtinuit, quarum minor graciliorve ventriculi fundo, quà primùm vena dextram inferioris ipsius sedis regionem ambiens, ventriculo committitur, inserebatur. Vir ille calidi quidem siccique temperamenti fuisse videbatur. Ut autem rescissetem, num vomitu biliosо, quem hujusmodi hominibus frequentem Galenus esse testatur, vexari consuevisset, ab eius familiaribus diligentissime quæsivi, ecquid ejusmodi in ipso observassent. Asserebant itaque, se nunquam illum vomentem, aut in maximis etiam procellis nauseabundum vidisse; verùm, ut erat robustissimus, ab omnibus eum prædicari affirmabant, quod longissimo spiritu subinde cornu inflaret, omnesque commilitones gravi voce & uno spiritu recensendis numeris longe superaret. *Vesalius lib. 5. cap. 8. de corpor. hum. fabricâ.*

D. Julius referebat, se in quodam cadavere, quod pro Italis secabat, invenisse meatum fellis paulò supra dextrum ventriculi orificium insertum, deficiente illo ramo, qui ad duodenum ferri solet. *D.D. Petr. Sphererum de observationibus Patavio ad me missis.*

DE ICTERO.

OBSERVATIO I.

Prodigiosus icterus.

IN una icterica semel quadruplicem coloris vicissitudinem observavi: sic tandem flavescente habitu corporis, ut uno temporis puncto & ungues, & labia, & crines, cum universo habitu, coloris extremè fulvi, atque aurei spectarentur: hæc autem illi ab obstrictis mensibus contigerunt. *Cornelius Gemma, Cosmocrit. lib. 1. cap. 7.*

OBSERVATIO II.

Prodigiosa aurigine & febre detentus quidam.

QUendam in cura habuimus, morbo regio & febre laborantem, cui jecorariam venam incidi jussimus; totus sanguis erat luteus, excrementa lutea, & lutea sputa, urinæ luteæ, hujus totus corpus bile plenum erat, & (ut arbitror) nihil boni habebat, tamen ab hac febre liber effectus est: & nunc cum suo regio morbo supervivit, & iisdem urinis & excrementis, adeo ut ejus anima in bile vivat vel potius in humore corrupto. At ne hujus viri nomen desideres, est Sulpitius Tombelius. *Brassavolus Comment. ad Aph. 62. lib. 4. Hippocrat.*

OBSERVATIO III.

In pertinaci ictero, & difficili hepatis obstructione, bilem aliquando per manifestos, sæpè nobis ignotos meatus in ventriculum ferri: unde ciborum nausea, crebræ vomitiones, atque oris amarities, cum aliis symptomatis excitantur.

UNum animadvertendum est, quod in ictericiis quasi omnibus, ut & in his qui hepatis graviore obstructione laborant, vesica fellea fel in ventriculum, aliquando per manifestos ad unum meatus, aliquando etiam per naturæ cognitas, nobis ignotas vias ejiciet: unde ciborum, carnium vero præcipuè sequitur nausea multoties oris amaritudo; variorum potuum & ciborum, quibus tamen statim exsatiantur, appetentia. *Coiter in lib. [illegible] Anatom. & Chirurg.*

OBSERVATIO IV.

Diuturno ictero laborans, subitaneo bilis in ventriculum confluxu, mortuus: cadavere dissecto, jecur magnum, durum & viride, lien mollis & magnus [illegible].

PRosper Martellus, cùm multis annis regio morbo laborasset, & subito ex bilis in ventriculum miro confluxu Florentiæ exspirasset, jecur habuit magnum, & durum & viride, cum molli & ingentique liene. *Vesalius lib. 5. cap. 9. de corp. hum. fabric.*

OBSERVATIO V.

Tempore Hippocratis, nulli Auriginosi πνευματώδεις erant.

APud nos auriginosi evadunt πνευματώδεις, quòd ejus affectus origo sit ab imbecillitate ventriculi, quæ cruditates parit, à quibus obstructio, & icterus, aut ab humore multo, crasso, lento, qui procumbens è cerebro in ventriculum, tenues jecoris venas sensim obstruit, aut ab alimentis multis & crassis, aut balneis; aut motu violento mox à cibo. Tempestate Hippocratis, qui in calida regione medicinam faciebat, non erát auriginosi pneumatodees, quod is icterus nasceretur à bile in jecore calidiore redundante quæ quoquoversum erumpens cum sanguine, summam corporis cutem inficit. *Jacob. Dounet. Apolog. lib. 3. cap. 1.*

OBSERVATIO VI.

Ante septimum diem aurigine correpti, liberati quidam.

ANte septimum diem (sic enim legi debet) in febre morbum regium mortiferum esse signum, docuit Hippocrates. Nos scimus vixisse aliquos ab hac desperatione. *Plinius lib. 26. cap. 14. Nat. Histor.*

Quod dicit Hippoc. Icterus veniens ante septimum diem in acutis febribus, malum, reprobatum est experientiâ in omnibus nostris terris, & si eveniat in quintum diem, laudabile multum est, vivâ ratione, & maximè in temporibus calidis: & hæc est sententia collegiorum Medicorum omnium Persarum, & Indiæ majoris, & pro majori parte illorum de Vandalosi, & possibile est, quòd illud quod dixit, in Græcia locum habet. *Averrhoes lib. 4. colliget, cap. 43.*

Habemus locum *lib. 1. Epid. Hipp* de Heraclide, qui tertiâ die factus auriginosus liberatus est, idque beneficio consequentis vacuationis, ut per hemorrhagias è naribus, sudores, &c. *Holler. Com. in Aph. 62. sect. 4. Hip.*

Plurimi apud *Hippocr. in Epid.* ante septimum diem

auriginosi facti servati sunt, sed nonnisi quibus aut sanguis è naribus profluxisset, aut vomitus, vel dejectio, vel urina erupisset, idque justâ ac copiosâ vacuatione, & cum virium robore. Vide *aph.7.lib.4.Coac.* ubi fusissime hoc axioma explicatur. Vide item *Amatum Lusitanum Curat.49.centur.3. Liebautium Scholio ad aph.62.lib.4.Hippocr.*

OBSERVATIO VII.

Ex ictero acutis superveniente, præsagium fallax.

IN morbis acutis præsagium quàm sit fallax, ex ictero superveniente, historiæ multæ *in Epid.* demonstrant. Quibus adduntur quædam nostræ observationes. Inter cæteras, anno 1545. quidam sexto factus ictericus, commotâ alvo, biliosa dejecit, urinis nigris, & multo felle tinctis. Febris expers jam ambulabat, quasi omnino liberatus, 14 recidiva, 17 obiit.

Aliis duobus idem accidit. Quidam admodum robustus ante 7. ictericus factus, ægerrimè & cum recidiva evasit.

Anno 1549. mensibus Aprili, & Majo, (quo fere tempore Lutetiæ febres tertianæ exoriuntur) multis aureæ urinæ, & morbus regius primis diebus.

Cuidam nobili ita affecto, detractus sanguis ter ad octo fere vascula, iteratis vicibus. Sanguis totus & spumâ & consistentiâ flavus. Visus est convaluisse 17. recidiva, alvi profluvium, bilis crassa & meracior, singultus levis, 21. obiit. Laboraverat aliquando lue venerea.

Multos *in Epid.* ante septimum ictericos factos evasisse legimus. In *Coacis Hippocr.* ἢν δέ μὴ σκληρὸν ὑποχόνδριον, salutarem esse, 7.9.11.14. Si induretur, ambiguum, ἐνδοιαστόν. *Galenus de rat. vit. in morbis acutis*, in biliosa febre, ante 7. ictero cum rigore vel horrore morbum solvi voluit. Si verò absque rigore, ἔξω τῶν καιρῶν lethale. Ubi criticum icterum, sine tumore, aut inflammatione hepatis, & excretionem consequentem, horroris vel rigoris nomine intellexisse videtur. *Scholiograph. ad cap.37.lib.1. Hollerii de morb. intern.*

EXPERIENTIA.

OBSERVATIO I.

Ad viscerum, hepatis præsertim obstructiones, & ictericos, spiritus tartari, & chalybis elogium.

VIscerum obstructiones à viscoso pituitaceo & bolari infarctu, expedit spiritus tartari, chymice, id est, legitime paratus. Chalybis in hunc finem & usum magna pariter dos est, quibus omnes reliquas viscerũ difficultates, cumprimis hepatis, averruncare, ictericis verò primariam opem adferre licet. Ne autem in medico-historico hoc paterno opere penitus chymicum pharmacopœum agam, differo in aliud institutum, & ex recepta Dogmaticorum sententia, chalybis illud electuarium, non chymice resoluti, sed ex limatura constituti, subjiciam. *Schenckius filius.*

Quamvis multa sint præstantissima, quibus utor, pro causarum & corporum varietate, idonea, tamen præstantiss. est in rem præsentẽ, Elect. ex chalybe, quo obstructiones Hepatis & Ictericos ferè omnes sanavi, iis præcedentibus, quæ artis usus postulat: dixi icteros omnes, non jam incipientes modò, sed longitudine morbi non mediocriter vexatos, dummodò à scirrho non habuerint originem. *Horatius Augenius lib.7. epist.3.* Idem *sequente epistola* ita scribit. Antidotum ad hepatis obstructionem prẹstantissimam, de quo in alia epistola scripsi, est quod ab ipso Calestrano, sub nomine Electuarii de chalybe describitur. Cujus facultas te nunquam decipiet: utebatur hoc sepissime Ludovicus Pater, & ego illius imitatione juvasse cõplures cognovi. Melius redditur, quando ex chalybeata tum vinum temperatur, tum alimenta incoquuntur, præstansque hoc in casu vinum ex chalybe. Ammoniaci ʒ j. dissolutam in ℥.ij. aut tribus aceti mulsi, ex decoct. agrimoniæ ad 4. dies datam, ante cibum horis quinque ad miraculum usque subvenisse Ictericis deprehendi. *Idem.*

Compositio Electuarii è chalybe. Corollarii loco Electuar. è chalybe mitto, quod in obstructionibus viscerum maximo usui est, & præsertim in morbo virginio, ab Hipp. vocato. Cõmunicavit autem mihi illud Ducis Bavariæ Med. præstantiss. & se multa centena eo lucrifecisse dicebat, & fere domi suæ, ne innotescat, parare solere. Hæc autem est descriptio ex illius ἀυλογράφῳ. ℞. *Limaturæ ferri electi, seu chalybis ℥.viij. Molatur super porphyrite, subtiliss. cum aceto, deinde siccetur ad solem, aut ignem, & sic septies iteretur. ℞. Limat. sic præparatæ ℥.ij. cinam. Nucis conditæ. ana ʒ. iij. rhabarb. el. ʒ.ij. spec. aromatic. ros. ʒ. vj. mellis opt. sacch. albiss. el. an. lb.1. ℥.j. Misce cum lento igne, & f. elect.* Qui hoc elect. assumit, exercitio utatur. Dosis sit instar castaneæ, vel ℥. vel 1. Præcedat autem purgatio universalis. Potest uti ad dies 30. vel 40. *Laurent. Scholtzius epist. ad Pet. Monavium. lib. 2. pag. 378. consil. & epist. Cratonis per eundem Scholtz. publicatarum.* Extant aliæ descriptiones passim in antidotariis, sed hanc cęteris selectiorem esse apparet. In viscerum, lienis maximè, obstructionibus, vim maximam possidet. Etiam fœminis & virginibus decoloribus rectè datur. Feci ego in una atque altera periculum. *Idem epist. sequẽti ad eundem scripta.*

Electuarium Diachalybis, ex *Barcinonensium medicorum Pharmacopœa* transcriptum, paulò rarius. ℞. *Limaturæ chalybis præp. ʒ.j. scobis eboris ʒ. iiij. croci. ʒ. ij. rad. canaveræ ʒ.j. rad. casquæ, nucleorum malorum armeniacorum, cicerum rub. singul. ʒ. viij. sabinæ ʒ.j. sacch. avellanarum tostarum. amygd. singul. ℥. iiij. mellis desp. lb.j. conficiatur ex artis præscripto.* Canavera, est illa planta, quam *Matthiolus* Dentariam nominat. Casqua, est arbor granum tinctorium ferens.

DE LIENE.

CONFORMATIO ET *constitutio varia.*

OBSERVATIO I.

Lienes nonnunquam duo, aliquando etiam tres visi.

INTER anatomes plurimas, à nobis annotati sunt gemini lienes. *Gemma lib.1. cap.6. Cosmocrit.* Idem testatur *Aristot. lib.4. cap.4. de generat. animal.*

Patavii publicè cadaver secui, in quo triplicem lienem reperi, unum justum magnitudinis, alterum dimidio minorem, tertium verò magnitudinis ovi columbini; atque unusquisque suas venas, & arterias, & nervos possidebat, sedesque omnium sinistrum hypochondrium, eadem omnium substantia, & eadem tunica, & ad summum eadem erant omnia. *Fallopius in observat. anat. ad Petr. Mannam. Med.*

In cadavere, quod privatim nobis secabat D. Julius, duos observavimus lienes, qui ita se habebant: Prior & superior consuetæ tum magnitudinis, tum formæ erat; carebat autem illo meatu, alioqui ab ipso ad ventriculum ferri solito. Huic subjectus erat lien parvus, formâ rotundâ, mali medici vel Arantii magnitudine, substantiâ laxâ, & nigricante, ramum habebat propriũ à vena porta ipsius substantiæ insertum. *Petrus Spher. de observ. Patavio ad me missis.*

In monte Pessulano miles quidam præsidiarius nocťu interficiebatur: is deinceps Rondeletio pręside publicè fuit dissectus, atque in eo lien duplex, cũ magna omniũ admiratione, inventus. *Jo. Posthius de obs. propr.*

OBSER-

Observatio II.

Liene destituta quædam.

APerta mulier à nobis in Scholis Medicorum Lutetiæ lapidem habens in utero, in cranio anteriore, & quæ sine liene inventa sit. *Hollerius, inter rara, num. 5.*

Observatio III.

Lien in dextris, & hepar in sinistris.

SEmel vidi lienem in dextris, & hepar in sinistris collocari *Gemma lib. 2. pag. 75. Cl. Con.* Et *Cornej. ett. lib. 1 cap 6* Cur inquit, stupeant homines si quemadmodum à nobis inter anatomes plurimas annotatum est, in nonnullis occurrat situs partium perversus plane, ut lien in dextro, hepar in sinistro hypochondrio collocetur, &c.

Observatio IV.

Lien peritonæo annexus.

ADnexum vidi peritonæo lienem. *Columbus lib. 15. Anatom.*

Observatio V.

Lien cujusdam tam exiguus visus, ut qui columbacei magnitudinem non excederet.

MAgnitudo lienis, quamvis raro minor fiat quam secundum naturam requiritur, unde ejus actio manifeste offendatur, potest tamen aliquando id accidere, præsertim ubi universum corpus contabescat: sed neque tunc fere lienis parvitas attenditur nisi quod ita exiguus fuerit à natura lien effictus, quemadmodum omnes Barcinonæ observavimus in Jacobo Antonello Pedemontano, admodum cachectico, quem cum repente syncope corripuisset, & nobis præsentibus ejus cadaver dissecaretur à Chirurgo latino perito, pro ejusmodi corporis internarum partium speculatione, observavimus ejus lienem columbacei ovi magnitudinem non excedere, sed adeo esse durum, ac compactum, ut fere lapidis duritiem imitaretur: cujusmodi viscus credidimus nos nimis exiguum, vel in prima corporis constitutione a natura fuisse effictum, & ex materia admodum densa atque inepta ad extentionem ac procedente tempore à calore nativo eandem materiam paulatim fuisse exsiccatam, & quasi in lapideam naturam conversam. *Vidius Vidius junius lib. 10. cap. 10. de curat. membr.*

Observatio VI.

Lienem Generosi cujusdam viri exuccum, & pulpâ carentem, inanem, deprehensum.

DOminus à Rapolstein vulgo, alias Spoletanus dictus, in Alsatia agens, cum per multos annos podagra ira vexatus esset, tandem supremum diem clausit. A morte, pro more magnatum, exenteratum quum fuisset corpus, conditurasque muniata caratum; lien inventus fuit planè exuccus, & omni pulpa carens, marsupii in modum inanis, sinistris hypochondriis affixus. *Cl. V. Jacobi Moccii Medici observatio.*

Observatio VII.

Lien magnitudinis instar jecoris, cujus anteriori parte accreverat, observatus.

QUi Montisselis suspensus, ad Patavinas Scholas in corporum penuria advectus fuit, adeo grandem exhibuit lienem, ut modice admodum jecoris moli cederet, & anteriori jecoris parti adnatus, anteriori quoque ventriculi sede exporrigeretur. Lienis ejus substantia sanorum viscerum substantiæ penitus respondebat. Adolescens hic erat candidissimâ & glabrâ cute, minimeque naturâ melancholicus, aut alioqui valetudinarius. *Vesalius lib. 5. cap. 9. de corp. hum. fabric.*

Scimus nos Nobilem mulierem Elisabetham, conjugem Magnif. Patritii Mantuani, nostrique amicissimi Caroli Luzzariæ, lienem adeo ingentem habuisse, ut universum abdominis spatium occuparet: quo tamen non obstante, plures filios peperit, rectè & exactè admodum formatos, non sine omnium ingenti admiratione, qui adhuc vivunt. *Marcell. Donat. hist. mirab. lib. 6. cap. 3.*

Observatio VIII.

Lien 20. librarum, exterius cartilagine inductus.

LIenes adeò grandes vidi, ut viginti librarum pondus unusquisque ex his longe excederet, quos cartilago exterius obvoluebat. *Columbus lib. 15. Anat.*

Observatio IX.

De liene viginti tres libras pendente, & jecore undecim.

DOminicus Penso, Patritius Clodiensis, triginta novem annos natus, natura insignis, sed qui multa errata in victus ratione a primis unguiculis commiserat, quorum occasione jam abhinc duodecim annis, magno abdominis tumore, & crurum, pedumque inflatione, una cum anhelitus difficultate laborare cœpit, adeo ut ab omnibus Medicis Venetis, & Clodiensi collega meo, pro vero hydropico, & perperam curatus fuerit. At ne tantillum quidem profuere tot tamque fortia medicamenta, ita ut viribus prostratis, jugulato calore nativo, tandem Kalendis Januarii, anni currentis 1628. ærumnoso cruciatu vitam finierit. Cujus cadaver a me dissecandum duo barbitonsores, Chirurgiam me permittente Clodiæ exercentes, magister Antonius, ac magister Scipio, ambo ex familia Boscheletorum Clodiensium, affines Germani, in ædes meas secunda Januarii, dicti anni, valdè læti & ovantes, summo mane attulerunt. A prandio itaque divino implorato auxilio, & rite corpore locato, omnibusque diligenter præparatis, & facta ut moris est, abdominis dissectione, & apertione, omnia & singula diligentissime magna cum patientia, Clarissimo viro Domino Marco de Nigris, collegæ meo octogenario, ipsisque barbitonsoribus operose demonstravi, & inter notatu dignissima, ablatis abdominis musculis, dissectoque peritonæo: ecce statim procedit lien maximus latissimus, ita ut totum impleret abdomen, suppressis & ventriculo, & intestinis, quo viso, omnes summa correpti sumus admiratione, cum nihil aliud videretur quam ille lien, sive splen tam stupendus, quem manibus apprehendens, prout potui, ab omnibus partibus liberavi, & super viciniorem mensam liberandum collocavi; & nobis data magna libra, ipsum ponderavi, qui bona fide 23. libras boni ponderis, libravit: moxque in modum crucis divisi, cujus substantia sanorum viscerum substantiæ omnino respondebat, nihil quoad colorem mutatus, nisi quòd sanguis in eo contentus non ita ater fuerit, prout esse solet; sed propter copiosissimum potum, quo nutriebatur, subalbidus erat, & valde densus: παρέγχυμα simillimum habebat jecori; quod valde durum, obstructum, & satis magnum reperi, nam librarum pendebat undecim libras. Ventriculus vero tam parvus erat, ut vix vesiculæ effigiem referret. Reliqua naturalia naturaliter erant constituta. Quibus visis cadaver sepeliendum reportarunt. *Georg Garnerus de observat. propriis.*

VENA LIENIS.

Observatio I.

Vena, quæ à liene bilem atram ad ventriculum defert, bifurcata deprehensa.

NUper in inciso Jacobi cujusdam furis insignis cadavere, venam, quæ à liene ad ventriculum atram

defert bilem, bifurcatam annotavimus. *Benivenius c. 89. de abditis.*

ADEPS LIENIS.

OBSERVATIO I.

Gibbæ lienis parti adeps, instar candidissimi & durissimi lapidis, adnatus.

IN cive Patavino, qui annis tribus carcere detentus, & tandem nigro arquato in maximis mœroribus defunctus, publicæ sectioni adhibitus fuit, lienem præter cætera minùs crassum latumque, & exiguum omnino reperimus; & gibbæ ejus parti adipem adnatum, instar candidissimi durissimique lapidis concretum. Substantia visceris huic erat arida, & impensè dura. *Vesalius lib. 15. cap. 9. de corp. hum. fabric.*

LAPIDES SIVE TARTARUS.

OBSERVATIO I.

Lapides in liene visi, triduanum sinistri lateris dolorem menstruum, ante plenilunium excitantes.

LApidem in liene nobilis & generosæ fœminæ Christianæ Verin reperi, castaneæ magnitudine, subalbidum, alabastri mollitie, pődere unciarum duarum semis & drachmæ unius, laminis, ovorum putaminibus invicem crustatim involutis, similibus concretum. Erat hęc fœmina juvenis, formosa, quæ subinde plenilunii tempore gravissimè ex sinistro latere ad triduum usque affligebatur: quo exacto, dolor eò usque remittebat, donec novum plenilunii punctum instaret. *Turneiserus in Exam. urinarum.*

Multis in articulis, jecore, liene, &c. nati calculi. *Scholiograph. ad cap. 48. lib. 1. Holleris de morb. intern.*

Generantur lapides præter naturam, vel in renibus, vel in hepate, vel in liene. *Falloppius in observat. Anatom. ad Petr. Mannam, Med.*

VESICA.

OBSERVATIO I.

Vesica sub liene aquâ plena inventa.

ANno Domini 1565. in ædibus excellentissimi ac eximii Medici Doctoris Cæsaris Odonis, in Schola Bononiensi practicæ ordinariæ professoris primarii, (qui ut insignis doctrinæ, artium, virtutumque excellentium Professor, sic & studiosorum & omnium artificum Mecœnas, per insignem suam erga me benevolentiam ac officiorum liberalitatem, mihi splendidã aulam ad anatomiæ administrationē concessit) multa secui corpora, & inter cætera suspensum, in quo sub liene deprehendi vesicam duorum pugnorum magnitudine, aquâ plenissimam, & eam à vicinis partibus absque læsione separavi. Nullam unquam quivi invenire membranam à jecinore, ad lienem sub ventriculo tendentem, quam *Gabriel Cuneus Mediolanensis, in sua apologia* vult in mania & melancholicis morbis afflictis, pravis succis, qui post diuturnos morbos ac dolores, interim per vomitum, interim per sedem expelluntur, repletam nonnunquam reperiri. *Coiter in libell. observat. Anatom. & Chirurg.*

MEMBRANA.

OBSERVATIO I.

Membrana à jecore ad lienem subtensa recèns animadversa, & quorum morborum fomentum.

DIcam quæ observavi, cujusmodi multis hominibus in tota membrana colligantur reponâturve, quam à jecore ad lienem metimur, quamque ventriculo subditam, colo hominis intestino, omni illo intervallo mesenterii vice esse dicimus, quà secundùm ventriculum à dextro latere in sinistrum porrigitur. Sunt autem quæ hîc coacervantur, quę post longas variasque, modò intermittentes, modò continuatas febres, per multas intestinorum difficultates & tenasmos excerni videmus, variorumque etiam vomituum, quando scilicet in ventriculum feruntur, occasiones existunt. *Gabriel Cuneus in Apolog. pro Vesalio contra Franciscum Puteum. pag. 102.*

SYMPTOMATA.

OBSERVATIO I.

Ingentes circa lienem dolores, ad imum ventrem spectantes, suffusione atræ bilis in universum corporis habitum sublati.

MAtrona quædam nobilis 40. annorum circiter, patiebatur ingentes dolores in imo ventre, in regione lienis, qui ad colicos accedebant. Pro quibus cùm frustrà auxilia adhibita essent, tandem effuso atro humore in totum habitum corporis, ipsa à doloribus liberata fuit, & adhibitis iis, quæ ictero nigro conveniunt, tandem persanata. *Cl. V. Camerarius de observationibus Patavio acceptis, & ad me missis.*

OBSERVATIO II.

Sanguinis miri fluxus in lienosis.

IN lienosis quibusdam observavimus repentinos sanguinis fluxus, non solùm per intestina, sed & per vomitum, semelque unà per urinam profluente copioso sanguine; cujus non vulgaris eventus verba facere hoc loco decrevimus.

Anno 1570. Nicolaus Gherardutius, vir cujus lien valde intumuerat, sanguinis nigricantis, & grumosi libras amplius decem per secessum, & vomitum excrevit; unde lienis tumor longè minor, quàm antea fuerat, redditus est: nihilominus, cùm intemperantissimus esset, rursus intumuit, & postmodum per annum, à prima sanguinis excretione, in alteram consimilem incidit, ex qua in hydropem devenit, & obiit.

Patritio Cizzolio, in urbe nostra idem ferè contigit: lienosus vir hic erat, incidit in sanguinis fluxum per anum & vomitum, detumuit lien, sanatus est; sed tertio post anno rursus eâdem sanguinis rejectione tentatus, vitam cum morte commutavit.

Consimili morbo Reverendissimus Marcus Fidelis Gonz. Episcopus Mantuanus, anno 1583. decessit.

Monachus quidam Carmelitanus, cùm lienis tumore diu laborasset, repentè in sanguinis rejectionem copiosi crassi, & fæculenti, per vomitum extramissi, incidit, eâdem die & per alvum ejusdem generis sanguinem extra misit; & die sequenti sanguis quoque per vias lotii exivit: cumque interim nullius doloris ulla in parte conquereretur, animam unà cũ sanguine fudit. *Marcell. Donat. Histor. Med. Mirabill. lib. 4. cap. 9.*

OBSERVATIO III.

Fluxus ex liene admirandi, quorum unus per umbilicum, alter per occultum porum scroti animadversus.

FLuxus sanguinis in lienosis admirandos, duos potissimùm observavi: unum ex umbilico, nempe in Hieronymo Lydio Patavino; alterum ex scroto, nullo apparente foramine, in Bernardino Bonfilio. Ambos mors jam sustulit. *Cl. V. Herculis Saxoniæ observatio.*

TUMORES LIENIS.

OBSERVATIO I.

Lien scirrhosus, veluti coctus.

LAtomum secui lapsum ex alto: aperto ventre inferiore, præter alia rara repertus est lien, cinericio fœcis colore, cum scirrhis parvis duobus, lapidi similibus, intus erat veluti coctus. *Sylvius in Append. Isag. anat. de variorum corp. usu.*

OBSERVATIO II.

Lien albidus & exiguus in hydropico inventus.

GAlli sacerdotis Bononiæ in Xenodochio, aqua inter cutem mortui, lienem albidum, sex exiguum adinveni, perinde ac Augustæ in muliere textrice. *Vesalius lib. 5. c. 9. de corp. hum. fabric.*

OBSERVATIO III.

A lienis tumore quidem annis certis vir quidam, singulis annis bis aut ter, per urinæ profluvium, atramento simile, liberatur.

NOvi ego religiosum virum, quocum quotidie familiariter vivebat, cui ter aut quater in anno, maxime vere & Autumno ineuntibus intumescit lien: ac dein prominente tumore instar doloris hypochondrii inquietatur, sublividus toto fit corpore, seseque deterius habet; sed tandem nigricantibus urinis atramento similibus erumpentibus, per quinque aut septem dies, pristinam resumit incolumitatem, tumore & gravitate hypochondrii evanescentibus. Jam a septem aut quindecim annis repetito episodio superveniente urinarum profluvio detinetur, cum ante turgidas, sed minus apertas, pateretur hæmorrhoidas. *Valetius exercit. 40 ad Helierium, de morb. intern.*

VULNERA LIENIS.

OBSERVATIO I.

Lienis vulnera non semper lethalia esse, quin ipsum in totum aliquando resectum.

LIenis habenda est ratio, qui si vulneretur, non necessario infert mortem. Quoniam præstantia membri & principalitas non est in liene, nec est principium ullius facultatis: sed si vulneretur lien circa vasa magna, & in profunditate, tunc necessario infert mortem, propter sanguinis copiam; non possumus enim imponere manum ad supprimendum. Scio aliquos fuisse hujus sententiæ, lienem integrum auferri posse, & sub Imperatore Turcarum id fieri referunt. Sed ego non disputo hoc, quoniam nunquam vidi. *Fallopius de vulner. c. 12.*

Fertur in quibusdam splenis parenchyma adeo absumptum repertum esse, ut sola cutis remanserit, quod sæpius in renibus a calculo ulceratis observavi, qui soli hinc inde versantes, tanquam nummi in crumena remanserant. Duorum, D. Viardus Chirurgus insignis, meminit, in quibus, plurimis præsentibus, cum in latere sinistro vulnerati fuissent, repererit splenes sauciatos, & eos partim alteratos, partim vero exsiccatos, quos sectione se extirpasse refert. Simile etiam ex D. Petit, perdocto Medico, Giani habitante, cognovi, feliciter a Chirurgo ejus loci idem in viro saucio, quem tractabat, factum, & tamen innumerabilis arteriarum plexus, quam necessaria sit ipsi individuo actio ipsius, satis ostendit. *Francisc. Roussetus de part. Cæss. sect. 4. cap. 5.*

OBSERVATIO II.

Lienem cursoribus ne obsit, vel inuri, vel exscindi sæpe.

PEculiare cursus impedimentum aliquando in liene: quemobrem inuritur cursorum laborantibus. Et per vulnus etiam exempto vivere animalia tradunt. *Plin. lib. 11. c. 37. N. H.*

Genua hunc cursorem deserunt, perii, seditionem facit Lien, occupat præcordia. *Plautus in Mercatore.*

Non pauci veteres censuerunt, hominem post Lienem extractum, ad cursum magis aptum esse, ut Aretæus, Halyabbas & Plautus approbare videntur. *Bertinus in Medicina sua, lib. 18. c. 1.*

† Leonardus Fiorovanti Eques Panormi in Sicilia cujusdam lienosæ mulieris ventrem dissecuit, atq; lienem extraxit librarum 32.

Quomodo brutis sine noxa lien eximatur, tradit *Bartholinus hist. centur. 4. pag. 344. ex Scarburgio & Jolivio Anglis.*

Talmudici putant, quinquaginta viros quos selegerat Adonia, 1. *Reg.* 1. 5. splene privatos fuisse.

OBSERVATIO III.

Quibusdam integræ lienis particulæ excretæ.

SI abscessus ruptus fuerit, pus utiq; purum & concoctum nunquam excernitur; sed subalbidum & cinereum, quandoq; fæculentum, lividum: quod si & profundior abscessus fuerit, nigra etiam fertur humiditas quando & aliqua succi lienis, qui simul rubescit, particula expuitur. Quibusdam præterea & integræ lienis partes exierunt. *Aretæus lib. 3. c. 14. de caus. & sign. acut. morb.*

CURATIO SIVE MEDICINA Lienis.

OBSERVATIO I.

A vitio lienis, capparis esu, & potione aquæ, in qua candens ferrum extinctum, curatus.

LIenis vitio afficiuntur quamplurimi; horum sinistra pars tumens ac durior prementi renititur. Quod si diu perseverat (nam interdum perpetuum id malum est) tumescunt crura: & si ulcera præterea innascuntur, vix sanescunt. Multos nos tali vitio affectos curavimus: inter quos unum, quem, cùm septennio hoc morbo vexatus, frustra multa auxilia ac pene infinita præsidia expertus fuisset, solo tandem cappari, qui tali ægritudini aptissimus cibus est, solaq; vi aquæ, in qua faber ferrarius sæpe candens ferrum extinguit, annua potione liberavimus: tanta scilicet in ejusmodi aqua contra hoc vitium inest vis atq; virtus. Unde & compertum est, animalia quæ apud fabros educantur, perquam exiguos habere lienes. *Benivenius c. 105. de abditis.*

OBSERVATIO II.

Splenis dolor medicamento paratu facili sublatus.

CUm adolescens adhuc peregrinarer, virosq; in arte nostra excellentes consectarer, atq; aliquando dolore splenis vehementer affligerer, hospita consilii hoc mihi dedit, ut loco affecto summitates frondium Ebuli calefactas imponerem: quo facto, dolor omnis cessavit protinus, ita ut multis annis pòst non fuerit mihi molestus. *Georg. Melichius com. de med. comp. titulo, de unguent. & cerat.*

OBSERVATIO III.

Splenicorum curationes prodigiosæ.

QUorundam corpore partes nascuntur ad aliqua mirabiles; sicut Pyrrho Regi pollex in dextro pede, cujus tactu lienosis medebatur. Hunc cremari cum reliquo corpore non potuisse tradunt conditumque loculo in templo. *Plin. lib. 7. c. 2.* Addit *Plutarch.* nec cuiquam hoc auxilii genus, quanquam pauperrimo, denegasse, &c.

Ex mirabilibus curationibus eſt, cùm ſplen durus non diviſâ cute dividitur, ſecuri è regione ejus ſuper linteum poſita: inde clauſa ferrea ſecuris ſex aut ſeptem ictibus percutitur, ſanantur autem ex hoc aliqui. *Cardanus in arte curandi parva, cujus ipſe author eſt*

Evidentioris ſuperſtitionis eſt, cùm ſpleni ſcirrhoſo lintea in crucem imponunt: his ſecurim, quam ligneo malleo percutiunt, ſcirrhuſq; ſolvitur ſuccedentibus diebus. *Idem c.44.lib.8.de varietate.*

Pecudis lien recens Magicis præceptis ſuper dolentem lienem extenditur, dicente eo qui medeatur, lieni ſe remedium facere. Poſt hæc jubent eum in pariete dormitorii ejus, tectove includi, & obſignari annulo, terque novies carmen dici. Caninus ſi viventi eximatur, & in cibo ſumatur, liberat eo vitio. Quidam recentem ſuperalligant, &c. *Plin.lib.30. cap.6. N. hiſt.*

Observatio IV.

Lienoſis ſalvatella tuſa proficit, ex inſomnio remedium Galeni.

TEſtatur Galenus, ſe evidenti patris inſomnio admonitum, ut Medicinæ operam daret, certum habens, ſi id faceret, in magnum virum ſe evaſurum: & lienoſum quendam ſomniaſſe, ſe liberatum iri à morbo, ſi ſalvatella vocata (quæ inter annularem, & minimum digitum ſita eſt) illi ſecaretur: ſecuit, & morbo levatus eſt. *Vallerıola, comm.in lib. Gal. de conſtit. art. med.c.*18.

Observatio V.

Ad lienis obſtructiones & ſcirrhos experimentum, unum atq; alterum.

URtica quæ in foliis maculam habet albicantem, quam Plinius (ut credimus) Lamium vocat, Bononienſes Milzadellam, Piſani herbam della Milza, propter effectus nuncupant. Cujus virtus mihi in affectibus (obſtructione & ſcirrho lienis) probata: hanc alias primum doctus ſum à monacho Hetruſco, qui ſingulis diebus hujus herbæ aliquot folia contrita, & ovo incocta exhibebat edenda, & permultos curabat. Ego poſtea ſolum ipſius pulverem, feliciter in vino albo, in eodem affectu exhibui. *Et alibi*: ſoleo manè exhibere incoctam ovo in formam placentulæ. *Solenander. Cujus hæc quoq; ſunt. ℞. ſucci cyclaminis, ſucci cardamines* (vocant creſſionem) *utriuſq; ℥ iij. ol. com. antiqui, Butyri veter. ol. de ſpica, ol. chamæmelini, ammoniaci diſſoluti in aceto, ana ℥ j.ſ. Miſce pro unguento*: quod expertus ſum efficaciſſimum. Item mihi placet ammoniacum diſſolutum aceto, addito amygdalarum amararum oleo, rutæq; ſucco. *Hactenus Solenander.*

Eſt & Archangelica, aliis urtica iners, alba, & mortua, quoniam foliis urticæ candidioribus, aut veriùs lactea macula in longum aſperſa, lienis longitudinem quadantenus referente, paſſim juxta ſemitas ac ſepes naſcens: ruralibus noſtris ideò herba *milza* vocata, vel quia eorum experimento, aut ſucco vel pulvere ingeſta, ſive ex aceto illita, ſpleni præſidio fuit. *Franc. Alexand. in Apolline ſuo, pag.162.*

Huc refer quæ de ſpiritu tartari, & Chalybe paulo antè diſſeruimus. Chalybis limaturam veteres & neoterici ad lienis affectus, præſertim ſcirrhos, commendant: Chymici qui rerum eſſentias & chyliſmata citra corpulentiam quærunt, ſpagyricè reſoluunt.

Oleum ſmaragdinum; id eſt, ex ſilice albo paratum intus datur, & foris illinitur, his qui ſcirrhis viſcerum, lienis, cæterorumque detinentur; cum Arthanitæ eſſentia. Oleum ceræ foris illinitur ad ſcirrhos, cum oleo ſmaragdino, & gummatibus paratis.

DE CACHEXIA.

Observatio I.

Cachexiæ Criſis mirabilis.

FRidericus Heſſus, qui habitat in platea, quæ vulgò dicitur *lauffergaſſen*, incidit in febrem ardentem, ex uſu importuno radicis Eſulæ, à qua per me curatus fuit, poſtea incidit in fluxum hepaticum, & tandem in ſcirrhum levem, ex ſumma intemperantia. A quibus omnibus etiam mea ope liberatus eſt. Remanſit tamen ſemper quædam debilitas pedum, ita ut aliquantulum intumeſcerent, ſi nimium ambularet. Et hæc omnia fuerunt facta menſibus Martio, Aprili, Majo. Julio deinde menſe cùm fuiſſet ruri, & ſe nimium exercuiſſet, rediit domum feſſus, & pedes viſi ſunt intumeſcere magis ſolito, ſumpta cœna, contulit ſe in lectum; ubi aliquandiu moratus, ſenſit inſignem torſionem ventris, quantam nunquam antea ſenſerat; obdormivit tum, ſed cum poſt duas horas evigilaſſet, videbatur ſibi quòd ſtimularetur ad alui excretionem. Et excrevit magnam aquæ copiam. Et ut ſummatim dicam, in tantum excrevit ultra triginta menſuras materiæ humidæ: primis duobus diebus egeſſit excrementa ſimillima ſero lactis, in magna quantitate, & ſtatim omnis tumor pedum abiit. Deinde unam aut alteram menſuram bilis verè porraceæ; poſtea multum materiæ nigræ & aduſtæ. Semper tamen conſtabant vires, nam vir eſt ſatis robuſtus. Et ita à morbo liberatus eſt, totum tamen corpus per illas nimias evacuationes videbatur aliquantulum attenuatum; & omnis illa ſimulata pinguedo, quæ nihil aliud fuit quàm cachexia, abiit. *De obſ. Joannis Heſſi per Joach. Camerarium ad me miſſis.*

DE HYDROPE.

GENERA, SPECIES ET CAUSÆ.

Observatio I.

Leucophlegmatia à cerebri fluxione orta, Hippocratis *ſententia,* lib. de locis in homine.

CUm retrò ad vertebras, & in carnes defluxerit, hydrops fit: id quod ex hoc cognoſcere datur. Siccæ enim anteriores partes ſunt, caput videlicet & nares, & oculi: oculis amplius hebetudo accedit, fiuntque cum virore pallidi, identidem & reliquum corpus: ac nihil expuit homo, etiamſi multum fluat. Fluxus enim per mediam carnem retrò decumbens, & ab anteriore averſus, anteriores partes ſiccas reddit: poſteriorum verò carnem irrigat, & magis eam quæ eſt intus ad ventrem, quàm quæ foris eſt ad naſum, &c. *& poſt*: Intus verò foramina ampliora ſunt, & intermedia tenuiora habent; fluxus autem, utpote ab altioribus procedens, & tenuia impedimenta contra ſe habens, influit, & carnes humiditate implet. Sed & humiditas à cibis in idem procedens corrumpitur: corrupta autem ipſa præ admixtione, & ſimul cum ipſa ea quæ a capite defluit, corpus nutriunt. Carnes verò multo humore nutritæ, & morboſo augeſcentes hydrope plenæ fiunt.

Observatio II.

Hydropem, præsertim Ascitem & Tympanitem, à causa calida proficisci, contra Medicorum receptam sententiam.

QUod magnam dedit ansam Medicis aberrandi in curatione Hydropis, est id de quo sæpe dixi, quòd omnis hydrops fit à causa calida, saltem ascites & tympanites: omitto modò hyposarcam, nam hoc apparet ex textu Hippocratis: Ponit enim utramq; hydropem sequi ad morbos acutos: ergo ad causam calidam & siccam. Istud argumentum demonstrat de universali hydrope. Verum respondebunt, quod de aliis non ita est quia possunt fieri à causa frigida, ut ex fluxu ventris diuturno, vel ex abundantia pituitæ, & humoris crudi: & quia dicerent, quod jam confiteor, quòd morbus sit frigidus: ergo non semper fiet à causa contraria, morbo scilicet à caliditate: præterea, quia fit à frigiditate caloris innati per se primo: sed illa potest provenire à causa frigida, vel saltem non calida, ut labore nimio, decubitu super terram, potu aquæ frigidæ, multitudine pituitæ, & similibus. Et dico ad hæc, quòd in hydrope videmus sitim: & quod sitis est indicium caloris vel siccitatis: & Medicus debet credere evidentibus signis potius, quàm rationibus persuasivis, vel à prioribus. Ergo debet credere, quòd hydrops fit à caliditate, vel siccitate vel utroq;. Et si dicas, quòd est alia hydrops, maxime tympanites, prorsus sine siti: Respondebo, quod de illa, si ita sit, non litigabo: sed hoc rarissimè accidit. Secundò, quoniam in curatione illius sitis, dabone ego calida, & vinum, sicut quidam stolidi Medici faciunt? Ergo oportebat occurrere cum refrigerantibus & humectantibus: igitur cura fiet tanquã de morbo à causa calida. Quinimo cum animadvertissem caupones maximè hoc morbo corripi, ob vini meri, quod hauriunt, copiam, quod etiam testatur *Aristoteles*, (*sect.3 probl 5*) curam adhibui cum frigidis, & omnes, quos suscepi curandos curavi. Et hoc argumentum, si quis non omnino impius est, & natus ad prodendum amicos, & humanum genus, concludere debet quoniam non certatur de ambitione, sed de hominum salute: idq; præcipue, quoniam neq; Græci referunt sua cura ægros sanari, quinimo vix unum inter innumeros evasisse testantur, neq; experimentum docet, quòd aliqui illâ suâ viâ sanentur, nos autẽ frigidis aperientibus paucis, & coctis cibis diu, sanamus omnes. Sed ut ad rem redeam, vestiarii etiam plures, ob vigiliam, & quietem in hunc morbum incidunt: & quotquot ex his multa carne, & vino utuntur. Tertiò, quia videmus, quòd in magnâ frigiditate jecoris, homo non pervenit ad hydropẽ, sed ad fluxum urinæ, ad inappetentiam, & malũ colorẽ, & morbos frigidos alios: ergo hydrops non fit simpliciter à frigiditate jecoris: & similiter in maximis effusionibus sanguinis, quæ contingunt per vulnera, nemo fit hydropicus, cùm sit ibi summa perfrigeratio jecoris: sed solùm in fluxu hæmorrhoidarum, vel mensium, ob corruptionem sanguinis: præterea imbecillitas caloris naturalis jam non est causa per se primò sola hydropis, ut demonstratum est: ergo oportet, ut conjungatur ei alia causa. Sed cùm illa jam ex concessis sit aliquando intemperies calida præter naturam: ergo non poterit esse intemperies frigida, quia ab eodem principio, & diversis instrumentis, nunquam potest provenire eadem actio, & idem effectus, nam diversitas instrumenti comparata ad idẽ agens, est causa propria diversitatis effectuum. Propterea ex imbecillitate renum contingit hydrops: sed hæc fit corrupto sanguine, non refrigerato, quia urina est potiùs calida, quam frigida, aut saltem non est frigida purè, sicut apparet ex effectibus: nam resolvit flatus, & est salsa & acuta: ergo causa hydropis est potiùs putredo quædam, & caliditas, quàm intemperies frigida. Dissecta etiam corpora hydropicorum, habent pinguedinem jecoris non plumbei coloris, sed crocei potiùs, & flavi, & ferruginei, qui attestantur super caliditatem potiùs quàm frigiditatem. Et si frigiditas esset causa hujus, magis juvarentur à cibis calidis saltem levibus, quàm paucis, & incorruptis. Sed experimentũ, & authoritates docent oppositum: nam ab aromatibus omnes per se læduntur, quamvis aliqui provocatâ urinâ juventur, & à malis punicis, & lacte camelarum, quoniam refrigerant, & corruptioni maximè resistunt: tametsi non provocent neq; urinas, neq; aluum, tamen omnes juvantur. Demum si vigeat sola intemperies frigida, generabitur sanguinis minus, & plus aquæ: nam si totus sanguis fieret aquosus, non nutriretur corpus: sed ubi multiplicatur aquea pars, illam trahunt venæ, & post renes, aut per sudorem expellitur, & ideò sumus in casu de multitudine urinæ, de quo nunquam dictum est à Principe, nec visum est, quod convertatur in hydropem: imò hydrops nunquam incipit ab urinæ multitudine sed à paucitate potius semper. Quare hydrops fiet vel à calida jecoris intemperie, vel ab impedimento in renibus, & nunquam à frigiditate. Ex quo patet, quòd evacuatio aquæ per aluum, & magis etiam per emplastra, est fucata, & ad ostentationẽ, cum aqua minuatur, non causa hydropis, & cochlearum emplastrum minus malum: quod à *Paulo* laudatur, sed non in loco proprio, verum in septimo (*lib.3.cap.48.*) sed solum in alcun: Ergo mala omnia emplastra, si non resolvant aquam, cum in causam addant. Pejora, quæ calida sunt, & potestate, & actu: pessima & omnino perniciosa in Tympanite, quæ viscera inflammment etiamsi frigida sint: & frigida imponantur, & prohibeant flatus exitum, cum ventris substantiam cogant, & inspissent. Neq; cibi calidi conveniunt, nisi quoniam qui tales sunt, medicamenta potius sunt, & tenuis substantiæ, & urinam prolicientia. Sed si modo educentia per aluum conveniunt, optimum est saccharum haser, id est, manna, cum decocto mirabol citri in dicit *Rasis*, (*19 contin. c.2.fol.196.col.4*) At ego addidi emblicos & syr. ros. cũ rore collectarum. Hæc volui adjecisse opportuno loco, quia Medici omnes solent occidere nostra ætate, cum tamen ab initio omnes fermè possint sanari: Nam curant ipsos calidis & siccis: deinde, quod deterius est, perveniunt ad latyrim seu Mezereon Arabum, quæ merito vocatur herba faciens viduas, & nutriunt carne contusâ, ut verè sint interfectores eorum, nam primũ auget causam morbi secundam, seu instrumentum: secundum est venenum, & debilitat membra naturalia propriè, cũ causa hujus morbi prima semper sit imbecillitas membrorum naturalium: adeo ut qui semel aut bis sumpserint catapotia illa, postmodum, etiam quod bene curentur, non possunt sanari: tertium auget corruptionem, & est difficillimæ coctionis, & obstruit. Ergo cura propria est potius in refrigerantibus jecur, & ipsum, ac renes confirmantibus, & urinam provocantibus: & indicium rectæ curationis est urinæ attenuatio, multitudo, & coloris bonitas, cum fame, & diminutione sitis: Et notandum, quod raro ascites fit absque tympanite: quoniam si calor est validus, portio humoris tenuis, in flatum convertitur, ut *Averrhoes 3. collig.* (*cap.21.*) inquit: ut contrà ex tympanitis aere inspissato colligitur aqua, ut *Aetius* (*lib.10.cap.20.*) Ideo rarissimè simplex earum genus invenitur. *Cardan. comm. ad Prognost. 1. lib. 2. Hipp. Et in aph. pag. 615.*

De Hydrope ex causa calida, consule *Alexand. Trallianum lib.9 c.3. Avicenn. Canon. lib.3. Fen.14. tract.4. c.13. Averrhoem Collig. lib.3. cap.21. Nicolaum serm.5. tract.5. c.25. Alexand. Benedictum, pract. lib.15. cap.33. Christoph. à Vega, art. med. lib.3. sect.8. c.11. Joan. Argenterium art. med. comment.2. pag.320. edit. Mont. Regal.*

Alii,

Alii, ut *Jacchinus*, *Thomas à Vega*, *Marcellus Donatus*, flectunt ab hac sententiâ.

OBSERVATIO III.

De hydrope ex colliquatione.

HYdropem refrigerato jecore, ab ejusq; intemperie frigida generari, omnes scribentes docuerunt, ejusq; curationem hoc supposito fundamento, tradiderunt. Solus *Alexand. Trallianus*, locum *Gal.* positum *lib. 3. de sympt. caus. c. 2.* considerans, censet hydropem aliquando generari, ab intemperie calidâ. Dicebat enim *Gal.* colliquari quandoq; succos in venis existentes, qui, si non per renes ad vesicam transferantur, sed ad ventrem, vel ad totum corpus transmittuntur, subitaneos hydropum status inducunt. Si autem vi colliquationis tales hydropum status introducuntur: ergo aliquando ab intemperie calida, cùm ab hac sola colliquatio fiat, generabitur hydrops. Quare hinc duo habebimus: primò, quòd aliqua species hydropis, contra *Gal.* principia, ab intemperie calida causabitur: secundò, quòd aliquando hydrops, quoniam omnis intemperies per contraria tollenda est, per refrigerantia curari debeat. Hanc difficultatem nonnulli tetigerunt, sed rem ipsam non explicarunt, nec hujus affectionis curationem tradere conati sunt. Ego autem rem istam aggrediens, primò hanc veritatem suppono, quod aliquãdo colliquato sanguine, & succis qui in venis sunt, non attrahentibus renibus, sed à venis ad ventrem, vel ambitum universi corporis hac colliquatione transmissâ, serum hoc subitaneos hydropum status inducit, tumente statim ex hoc, vel ventre inferiori solo, vel etiam reliquo totius corporis. Hoc suppono pro vero, quoniam hoc vidi aliquando factum in febribus, quæ naturam ardentium servabant, in quibus unica, vel altera die factos ex colliquatione vidi hos subitaneos hydropum status, hincque intumuisse adeò ventrem, ac si ascite per menses plures ægrotantes laborassent. His addo, hydropis tres species esse, quæ ratione materiæ principaliter distinguuntur, nam vel materia pituitosa & cruda, vel flatus, vel aqua, quæ omnia frigida sunt, unde vel anasarca, vel tympanites, vel ascites fit, generatur; hæq; species & materiæ peccantes genitæ semper vitio hepatis immediatè ex intemperie frigida malè affecti, unde amplius perfectum sanguinem gignere non possit, sive hoc sit per propriam passionem & primariam, sive per consensum & secundariò, generantur, hæcq; non subitò, sed sensim fiunt. His suppositis, dico casum illum *Alexandri ex Galen.* desumptum, non esse veram hydropis speciem: primò, quia non magis generatur vitio hepatis, quàm ex mala totius corporis intemperie; febris enim in qua vidi contigisse casum hunc, totius corporis est passio, illaq; intemperies calida, cujus violentia succi, qui continentur in venis, colliquantur, non tantùm est hepatis, sed etiam omnium aliarum corporis partium. Secundò, quia in casu isto materia aquosa, quæ vi colliquationis gignitur, potiùs est calida, quàm frigida: at in hydrope omnis materia, quæ hujus vitio gignitur, est frigida. Tertiò, quia verus hydrops sensim generatur, tumorq; in hoc vel ventris inferioris, vel totius corporis sensim adaugetur: at hic casus generatur subitò, ita ut intra terminum morbi acuti patiẽtes admodum intumescant. Cui consimilis est casus *Hippoc.* positus *lib. 7. aphorism. 56.* ubi habetur: *Quibus hepar aqua plenum in omentum eruperit, iis venter aqua repletur, & moriuntur.* Quem affectum licet in eo sit tumor ventris à materia aquosa, sicuti est in hydrope, tamen cùm subitò fiat, nec vitio intemperiei hepatis gignatur, *Hippoc.* hydropem non appellavit: & *Gal. in commento*, eum à vero hydrope, per ea verba: *Si quando igitur contingat eas vesicas rumpi, effunditur aqua ad locum membranæ abdominis interioris, parti supra ventrem positæ respondentem, in quo etiam aqua hydropicorum congregatur,* clarè distinguit; qui non à tumore ventris, & à materia contenta, sed à modo generationis, & à causa, quia fiat vitio refrigerati jecoris, & sensim generetur, semper appellavit. Quare sicuti in casu isto Hippocratis, ita & in eo Galeni, non erit verus hydrops: ad quod alludens *Gal.* in explicanda ea sententia, visus est his verbis, *subitaneos hydropum status inducunt*: quasi dicere voluisset, inducunt tumores ventris inferioris, vel totius corporis, eo modo, quo in hydrope fiunt: addit *subitaneos*, ut clarè ab hydrope eos distingueret. Si enim verum hydropem intellexisset, non usus fuisset hoc verbo, statûs hydropum, sed subitaneos hydropes absolutè dixisset. Quod non considerans Alexander, credidit Galen. admisisse verum hydropem ex colliquatione fieri, hincq; contra propria principia, censuit fieri aliquam hydropis speciem ab intemperie calida, quę postea per refrigerantia curari debeat. Quod nullatenus admittendum est, cùm ex colliquatione vęra hydropis species non generetur; nec vi calidioris hepatis, cujus merito, cùm refrigeratum fuerit, verus hydrops tantùm generatur, gigni possit aqua. Ubi enim jecur supercalefactum est, bilis, non aqua, & si adhuc magis incalescat, retorridi & adusti, non aquosi generantur humores. Quapropter concludo, casum hunc Galeni, non esse casum hydropis, licèt ejus verba hoc innuere videantur; nec ex hoc loco haberi posse, cùm hic vi caloris colliquefacientis fiat, aliquam speciem hydropis per refrigerantia curari posse. Quem Galeni locum, sicuti Alexander perfectè non intellexit, ita nec Arabes, qui hunc locum malè interpretantes, alteram hydropis speciem, vitio renum non attrahentiũ genitam, introducere conati sunt, intellexerunt; cùm loquatur Galenus, in casu colliquationis succorum tantùm, quã renes, ubi validi sunt, attrahunt, & ad vesicam transmittunt; ubi autem non ita valeant, ut hanc colliquationem trahere possint, transmissa hæc materia ad abdomen, vel ad cæteras corporis partes, ubi tumorẽ generat, qualem in hydrope fieri videmus. Excepto hoc colliquationis casu, nunquam admisit Galen. vitio renum fieri talẽ tumorem, nec fieri potest, ut eorundem renum vitio unquam generetur hydrops, nisi cum jecori consenserint, cujus ratione virtus sanguificandi labefactata, humores crudi & aquosi generentur. Quâ de re concludatur, cùm vi colliquationis genita aquosa materia ad ventrem inferiorem transmittitur, in eoque tumorem parit, non ab hoc fieri hydropem; sicuti nec fit hydrops, cùm similiter intumescit abdomen, erumpente in idem materia aquosa, ex vesicis genitis in ea, quæ jecur ambit exteriùs, membrana. Cum igitur hic tumor non sit hydrops, non erit contra Galeni principia, qui in omni hydrope calefaciendum esse docebat, si in hac dabitur indicatio refrigerandi. In hoc enim casu indicantur duo agenda esse: alterum, ut ratione causæ colliquefacientis, quæ est calor immodicus, & pravus, refrigeremus; alterum, ut ratione materiei jam genitæ, eam evacuemus. Quibus indicationibus difficilimum erit satisfacere; quoniam cùm vehemens est colliquatio, cujuscemodi est in casu isto, languescit corpus, viresque omnes exoluuntur, quibus labantibus, quàm sit difficile ægrotantes morbis magnis liberare, omnibus est notum. Cùm tamen dabitur occasio, statim Medicus causæ omni conatu incumbat, ut, si fieri possit, eam inhibeat. Hoc pluribus ingeniis exequi potest, scilicet victu refrigerante, cataplasmatibus, epithematibus, inunctionibus refrigerantibus, & consimilibus rebus applicitis thoraci, & præcordiis, sed præ cæteris maximè prodesse poterit potus aquæ frigidæ, quorum omnium in sequentibus ex mente *Galeni*, verba faciemus. Quo autem ad evacuationem materiæ duplici viâ hanc tentabimus, scilicet vel eam insen-

insensibiliter discutiendo, vel sensibiliter; & hoc, per alvum eam excludendo, vel per viam lotii derivando, quod est id quod dicebat *Galen. lib. 7. aphor. comment. 56.* cum hæc habebat: *Sicuti in illis per medicamenta aquositates purgantia, & impositiones eorum, quæ vim habent ciendi urinam, & in vapores solvendi humorem eundem, sic & in his fieri curationem.* Quæ autem hæc debeant esse, ad propria capita recurratur, illincq; omnia, quæ opportuna in hoc casu erunt desumantur. In quo hoc unum animadvertatur, quod ista ante causæ abscissionem non administrentur, ne vires in totum resolvantur, febrisque ex prædicti generis remediis augeatur: causâ autem remotâ, ubi febris in totum quieverit, tuto in usum venire possunt. Si autem aliqua perseveret febris, cessante tamen colliquatione, & febri simul cum his quæ materiam peccantem respiciant, attendendum erit. *Petr. Salius de affect. partic. cap. 9.*

Observatio IV.

Hydropis species rara & admiranda, Græcis, aliisq; omnium ætatum Medicis, uno Aretæo excepto, incognita, at recentiorum quorundam observationibus jam demum exactius pervestigata: quam vesiculæ plures aqua refertæ, in corporibus genitæ, symptomata & tumorem hydropicis similem, inferentes sine aqua ascite, aut flatibus, concitarunt: adeoq; mortem intulerunt.

HYdropici morbi species talis agnoscitur: in ea vesiculæ quædam pallidæ, crebræ, humoris plenæ, in loco ubi Ascites fieri solet, excitantur. Cæterum quod humore multo refertæ sint, illud indicio est, si abdomine perforato parum admodum humoris effundes: ab interiori namq; parte vesica occludit: at si altius instrumentum impuleris, iterum succus emanabit. Hæc utiq; aquæ intercutem species haud levis est: unde enim id genus vesiculæ eruperint, via haud facile reperitur. Alii namq; affirmant hujusmodi ampullas per intestina transisse. Ego vero id nunquam vidi: ideirco neq; scribendo affirmo, nam si ex intestino colo, sive ex ventre ferantur, qualis sit ipsarum generationis modus, quid dicam nihil certi habeo: iter enim ad omnium excretionem per sedem lubricum ac patens est, at ipsius humoris in illis collecti, per intestinorum rupturam egressio credi non potest: neq; enim innoxium, neq; citra perniciem intestini vulnus est. *Aretæus lib. 4. cap. 1. de signis & causis diuturnorum morborum.*

Anno Domini 1567. quum fortè fortuna mulier quædam ex hydrope (is enim morbus omnibus notis insignitus tum fuit, expressis, ab Hippocrate) apud Medicum quendam quæreretur, ei hypercatharsin ipse procuravit, correctis tibii certo granorum numero. Unde quum fructum mulier non tulisset, ad Nicolaum Picardum, alterum Doctorem Parisiensis Scholæ, nullis melioribus auspiciis protecta, tandem octavo Martii è vivis discessit Lutetiæ in vico cui antiquitus à mortalitate nomen obtigit, secundùm Sequanam. Hujus eviscerato tantum cadavere, nulla capacitas, hoc est nihil cavum in eo deprehensum fuit, in quo vesica non penderet, secundùm Geometricam omnium dimensionem loco coæqualis, ac conformis ei, qui suo ambitu ipsam contineret. Locos cavos dicimus non vesicam tantum, renes & uterum, sed & ventriculum intestinaque, cor, pericardium, & id genus reliqua, è quibus, prout tam intus, quam foris nativum cuiq; solum contigisset; cystes pendulæ conspiciebantur aquâ citrinâ oppletæ; & sine omni fœtore, etiam post vigesimum diem. Nullas partes supernas excipimus, etiam ad jugulum usque; inferiores quoq; nullas, ne quidem proximum sedi locum, quæ hasce suo cavo non caperent vesiculas. Hepar quoq; intelligi volumus tectum hisce oppressumq, foris adeoq, lienem totum. Si quasq; vel minutulas in numerum quispiam retulisset, octingentas numerus superasset facilè. Calathos piscarios omnis is novit, qui Lutetiæ diversatur ex consuetudine. Ex his ne quidem duo, majores vesicas continuissent. Ad me bajulus quidam tot ferè detulit rogatus. Quas multi, etiamq; è senatoribus aliquot plures, haud sine admiratione magna inviserunt, viderunt & expenderunt, addamus etiam, sedulissimè. Harum porro fabrica fuit hujusmodi, ut binæ eas membranæ conficerent. Valde candicans interior, altera fuit tunicæ ventriculi simillima, tenuior aliquanto tamen, sed et quidem concolor. Dissecabat autem hoc cadaver Chirurgus diligens & industrius Magister Joannes Giraldus manu tam belle (ait audacter ille) eruditus, quam quivis recentioris sectæ Operariorum (de iis vero foris dictum sit, si qui sint hujusmodi: qui nunc togis succincti & diffluentes, imprudenter nimis, audebunt in posterum Doctores Medicos ementiri. Atq; huic historiæ audeat (per nos licet) vir qui bonus est, & simplicis veritatis amicus, facile fidem adhibere. Quam quidem narrationem posteris maxime serviendum esse judicavimus, ne ejus hujus immemor maneret sequentium seculorum posteritas. Adeoq; hæc more majorum, hoc est, sine fuco fallaciaq; descripta esse credat firmissimè. *Cordæus Comm. 5. ad lib. priorem Hipp. de mulierib.*

Anno LXXXI. fœmina quædam plebeia, annorum circiter quadraginta, humiliorem domus partem inhabitans æstate & autumno priore ventre tumere cœpit, absq, molestiâ, ut gravidam se crederet: nupserat enim ante biennium aulico cuidam ministro, bono viro. Hyeme ingruente, dolores eam gravativi invaluerunt, tensivi & lancinativi, noctu vehementius, increscente simul ventre, absq; reliqui corporis inflatione ullâ imo demacratione potius. Tum imprægnationis spe in hydropis metum mutatâ, perquisivit & admisit unâquaq; anxia, sed frustra: quin dolores unà cum ventre subinde magis aucti fuerunt, ut noctu neq; in lecto, neq; extra quiescere potuerit: sed in summo gelu extra domum obambularit, ejulabunda, donec tandem dolorum magnitudine exanimata vitæ concessit. Maritus defunctæ ventrem aperiri curavit, ipsa viva expetente. Præsentibus itaq; Medicis & Chirurgis aulicis, unà cum reliqua incolarum & vicinorum turbâ, factâ sectione ab umbilico, Xyphoidem versus, ad cavitatem usque: aqua nulla comperta, neque intra ventrem collecta animadversa, ut nec flatus ullus: sed intestina, unà cum reliquis visceribus, angusto spatio contenta apparebant. Ipsum verò abdomen à cute ad peritonæum, quasi alba pinguedine duntaxat contextum videbatur, nulla musculorum carneâ substantia interposita, sed vesiculis crebris majoribus, minoribusque, aquâ limpidâ refertis, invicem cohærentibus: idque grandius ac tensius multò erat ab umbilico infrà, pubem versus; ut tota ventris perturbatio, visu & contrectatione, verum hydropem referret. Cætera à naturali constitutione haud multum variabant. Omentum tamen perexiguum, vix intestina contegebat. Hepar albicans forinsecus, magnitudine, forma, & mollitie competenti, ventriculus cum liene pariter, & renes: sic uterus & vesica nihil vitii præferebant. Peractâ omni inspectione, venter consutus, & humi cadaver conditum fuit. *Cl. V. Joan. Aicholtzius in suis ad me, Anno M.D.XXCVI. transmissis observationibus.*

† Hydrops salvo epate extat quoque apud *Bartolin. observ. anat. p. 9. & Fontanum exempl. 34.*

Observatio V.

Hydropes particulares.

Nonnunquam & exiguâ in parte homo aquam inter cutem patitur: ut secundùm caput, in eo morbo, qui hydrocephalus nuncupatur; aut in pulmone solo, aut jecinore, aut liene, aut in mulierum utero. Et cæteris hæc species sanabilior. Nam si ejus ostiolum à priori conclusione hiare cœperit: humorem quidem si habeat, effundit: si spiritum, efflat. Quòd si uterus anasarca laboret, plurimùm tota mulier aquam intercutem patitur. *Aretæus lib.4.c.1.*

Universalis non solùm hic morbus existit, ventriq; imo proprius: sed & particularis, particulas duntaxat aliquando invadit. Nonnunquam enim Caput vel Pulmones, aliquando mulierum Uterum, sæpe scrotum in pueris, dicente *Hipp. in lib. de Aere, loc. & Aquis*, Pueris hydropes in testiculis & oscheo fiunt, quamdiu parui fuerint, deinde in ætatis progressu evanescunt. *Marcell. Donat. hist. mirab. med. lib.4.c.21.*

Vidi, qui in ponte rivi alti eleemosynam petebat, mendicum hydropicum, tantùm in brachio tumidum. Is adeò distentum habebat manum, ut facilè æquaret manicas ad terram usq; demissas. Vidi etiam puellam hydropicam in gutture tantùm, ut tumor longissimè dependeret, quam curavi per incisionem. Est ergo hydrops abscessus quidam, qui in qualibet parte corporis accidere potest, præcipuè tamen in abdomine. Quantò deterius habent, tantò plus habent de aqua: & si meliùs, plus de vento. *Montanus consil.263. edit. Basil.1538.*

Observatio VI.

Vix unquam aliàs animadversa hydropis species, quæ hepate salvo, & aliis internis partibus, vitio testiculorum muliebrium orta est.

De hydrope, ejusq; causis, multi multa scripserunt Medici. Pleriq; ad jecur affectum confugere solent. Quidam etiam aliorum viscerum ratione progenitum, fidem fecerunt. Nos, vero exemplo, etiam ex testiculis uteri provenisse, sequenti historia testamur.

Vixerat Ancilla quædam, proceræ satis staturæ, per plures annos in thermis Carolinis, loco satis celebri, negotia herilia non incommoda peragens valetudine, donec menses fluerent. His verò, ob errores in diæta commissos, suppressis, paulatim malè habuit, donec tandem ita intumesceret venter, ut ratione molis malè audiret, atq; hospitale ingredi cogeretur. Benè autem sibi conscia, cùm pauca quædam pharmaca sumpsisset, ac de vita desperasset, ut mortuum corpus secaretur, pro innocentiæ testimonio petiit. Secto itaq; 15. Maii, Anno 1592. cadavere, in præsentia Cl. V. D D. Henrici Ludovici, Medici tum temporis Viennensis excellentissimi, juvante etiam Cl. V. D. Mauritio Stormejero, Procerum Bohemiæ Chirurgo celeberrimo, atque emissa plurima aquæ copia, viscera omnia reperimus salva; jecur optimè affectum, quantitate quinetiam maximum; lienem laudandum, eumque rotundum; præter pulmones, quos ob aquam, quæ diaphragma penetraverat, dimidia ex parte corruptos vidimus, itemq; omentum, uti solet, atq; testes. Hos enim ab utraq; parte non solùm tumidos, ad magnitudinem capituli recens nati puelli, sed etiam lividos, quasi fungosos, plenos vesicis aquosis, quæ majori ex parte ruptæ fuerant, tantamq; aquæ copiam effuderant, inque foramina atq; ulcera degeneraverant, ac planè putridos invenimus. Utero aliàs, ejusq; vasis planè illæsis, atq; incorruptis. Ut inde facilè conclusum fuerit, ex seminis copiosi (cùm fuisset virago annosa) detentione atq; corruptione, hoc malum prognatum: quodq; etiam mulieres frequenter testium morbis affici soleant, cùm non rarò de tumoribus, & molestiis internis super inguina conqueri soleant. De quibus, & aliis, ut Medici docti cogitare latiùs possent, hac relatione occasionem præbere voluimus. *CL. V. Joan. Heintzii observ.*

Observatio VII.

De hydrope testiculorum muliebrium, cum variis aliis gravissimis symptomatibus: alia historia.

Anno 1588. Junii 23. circa meridiem, Domina Sabina Schockin, uxor Clarissimi Viri D. Hectoris Vogelmanni, fato feliciter functa: posteaquam sedecim annis gravissimis morbis fuisset conflictata, inter quos fuit ante aliquot annos Hemicrania, quæ aliquot annis singulo die septimo molestabat: convulsionibus quinetiam, ut & febribus tertianis, aliisq; morbis sæpius divexata, perpetuò tamen de dextri lateris dolore conquerens, & defluxionem existimans. Ego verò renem corruptum censebam, eo quòd urinas cruentas aliquando se habuisse referret: quinetiam pus per anum, & per collum matricis nonnunquam excreverat: sic & in urinis pus interdum & arenas crassiores conspexi. A venere multis annis & abhorruit, & propter dolorem abstinuit. Et à triennio cœpit omnino supra dorsum decumbere, à biennio nec stare, nec ambulare poterat, dolores ingẽtes perferẽs, tumores magni in latere dextro: fluor puris & sanguinis copiosus per aluum: ajebat se rejicere arenas per aluum: à multis mensibus condyloma magnum in ano, quod multos dolores pariebat, & enematum injectionem, quibus tamen sublevabatur, impediebat. Intumuit venter non parum in dextro latere; aliquot ante mortem septimanis: tibiæ quinetiam valde intumuerant, præsertim dextra: tumebat etiam labrum dextrum pudendi. Pridie mortis difficultatem spirandi cum raucedine persensit: hora una, aut altera antequam expiraret, mortem persensit, ut etiam pridie se suffocaturam dicebat: mens sana remansit, donec in Domino obdormivit. Sequenti die ab obitu, cum Chirurgo Petro Borne, præsente marito, & D. Superintendente, hac ratione institui sectionem. Tumorem paracentesis modo aperui, ex quo serosi humoris mensuræ duæ aut tres Basilienses: hoc est, ad novem libras, effluxere: educto humore, decussatim aperui abdomen: eo aperto, comperi tumorem adhuc insignem in latere dextro, hærebam nonnihil dubius, qualis esset tumor, & qua in parte: quem non aperui, donec omnes partes diligenter investigarim, incipiens ab intestino recto. Attrectavi etiam intestina omnia, usq; ad duodenum & ventriculum, & rursum à ventriculo ad intestinum rectum manum deduxi: in intestinis, & circa illa, nihil præter naturam animadverti, præter appendicem (quæ cœci intestini loco) tumori adhærentem, sine tamen ulla corruptione. Omentum non habebat: in Mesenterio nullus scirrhus aut tumor: Ramus portæ hæmorrhoidalis satis magnus. Ligato intestino recto, separavi omnia intestina usq; ad duodenum: deinde pervestigavi Vasa spermatica, utramq; arteriam reperi, & utramq; venam valde amplam. Perquisivi testiculos matricis, quorum dexter vix apparuit, quia ex eo prodibat tumor ingens, ex quo eduxeram per paracentesin copiam seri prædictam. Tumor ille constabat ex tunica crassa, quæ externè adhærebat quibusdam locis parti dextræ peritonæi, intus rugosa erat, nullibi pervia: adhærebat ei versus internam partem alter tumor insignis, (quem postremo loco administrationis aperui) internè etiam rugosa tunica sine exitu: circumcircà multi parui tumores, sive hydatides. Vas eiaculatorium valde tenue. In latere sinistro testiculus erat, magnitudinis ferè Cotonei, summè inæqualis,

lis, qui scatebat hydatidibus multis, magnis, & prolabebatur in capacitatem ossis sacri, relaxatisque omnibus tunicis, videbatur comprimere & vesicam, & intestinum rectum; fortassis ex eo erat dolor tantus, quem circa pubem sentiebat. Vas ejaculatorium extenuatum apparebat: circa matricem & intestinum rectum, nullus alius tumor. His indagatis, catheterem per collum vesicæ immisi, & stylum per ureteres. Tandem, aperto osse pubis, Vesicam aperui, in qua nihil & intus, & externus contra naturam reperi, præter ruborem circa orificium vesicæ, & in ea paucas arenas rubras crassiores. Tandem intromisi digitum in collum matricis, ad tactum nihil extranei sensi, coaperto comperi fistulas duas (non callosas) ad anum vergentes, ita ut excrementa tenuiora possent ad collum uteri pervenire & in eis aliquid purulentum apparebat. In sinubus matricis, nihil præter naturam. matrix etiam suam naturalem proportionem habebat. In intestino recto nullus tumor, dempto condylomate externo. Uterq; ren cum ureteribus optimè habebant, sine ullis lapidibus, aut arenis, aut corruptione. Splen parvus, sanus, non adhærens peritonæo: circa ejus vasa duo veluti lapilli, vel potius veluti duæ cochleæ callosæ. Circa ventriculum nihil præter naturam. Hepar maximum albicans, non scirrhosum, nec putrefactum, adhærens quibusdam locis diaphragmati. Folliculus fellis paruus, totus repletus gypsea dura materia alba, sine felle: porus ab hepate ad duodenum amplissimus, sine ulla obstructione. Abdomine ritè pervestigato, elevato deinde sterno, pulmones consideravi, & thoracem: in cujus utroq; latere multum seri. Pulmo sinister sanus, in cujus latere paruum lapillum reperi, qui aliquid inflammationis habere videbatur. Pulmo dexter quibusdam in locis adhærebat tunicæ succingenti, & diaphragmati, non tamen multum tumebat, & inflammatione n participabat, nulla putrefactio, aut putredo. In cordis pericardio, non multum erat ichoris, nec in ipso corde quicquam extranei animadvertimus. Verebamur in apertione abdominis, fœtorem & copiam puris, verùm nullum persensimus, nec pus reperimus. Hanc Historiam Joannes Bauhinus Illustriss. Principis Wirtembergici Medicus Ordinarius Frater meus Charissimus mihi communicavit: verum & ego sæpissime ægrotæ adstiti, consilioq; adfui. *Casparus Bauhinus in Appendice ad Francisc. Rousetum de Partu Cæsareo.*

Observatio VIII.

Hydrops post immodicum sanguinis profluvium, & ruptam vomicam hepatis.

QUædam mulier multis annis conquesta fuit de tumore & dolore sub hypochondrio dextro, tandem rejecit vomitu copiosissimum sanguinem, & magnos grumos sanguinis affatim ad libras aliquot, pariter etiam per dejectionem alui. Certa itaq; fuit conjectura, vomicam ingentem fuisse in hepate, quæ disrupta sanguinem transmisit ad intestina, qui ea copia profluens partim sursum ad ventriculum, partim deorsum compressus est, astrictoriâ expulsione villorum, qui sunt in intestinis, transversorum. Ordinatum fuit apozema ex agrimonia, veronica, origano, ablinthio Rom. sem. dauci, carui, anisi, &c. bibit manè & vesperi, & plurima dejecit aquosa & phlegmatica. Item spec. aromat. rosat. diacurcuma cum saccharo exhibitum fuit. Verùm adhuc conquesta est de dolore circa hypochondrium sinistrum: ordinatum linimentum pro splene ex ol. capparor. ammoniaco, sem. nigellæ, & cetrac. At hæc mulier inopinatò & subita morte post paucos menses interiit, cùm compta & ornata esset, ut pranderet foris. Conquerebatur autem de subito dolore hypochondrii dextri, protenso dolore ad spinam dorsi, qui dolor cùm subitò ascenderet ad stomachi regionem, extincta est subito. *Ex observationibus Medicis insignis communicavit Wolphius.*

Observatio IX.

Crebrâ, diuturnâ, & copiosâ narium hæmorrhagiâ, hydropici facti: mortui.

DUobus ægris, frequenti & copiosa narium hæmorrhagia, annis aliquot ante infestatis, hydropem, nisi singulari & exquisita cum victus, tum medicamentorum ratione, & maturè caverim, successurum prædixi. Quorum primus Reverendus Dominus Georgius Tennenbacensis Abbas, vir alacris, acri ingenio, & festivis moribus præditus, corpore tenuatiore, venis amplioribus sanguine abundantibus, & victui pleniori, velut etiā equitationibus frequentioribus deditus, nec sine latentis veneni suspicione hæmorrhagiam illam incurrerat. Cui cùm primùm corpus sanguine abundans plethora gravabatur, natura confestim eundem sursum ad caput regerens, id repletum vehementer gravans, acerbis doloribus percellebat. Quis nonnulli venarum, ob copiam pressarum, reseratione & depletione cedebant. Quo factum, cum in dies tantam sanguinis jacturam, & nativi caloris, spirituum, viriumq; dispendium faceret, sæpius nihil, vel lectissimis medicamentis sanguinem sistentibus, proficeret, quin profluvium non prius cohiberetur, quam sanguine eoutq; exhausto, donec nihil præter aquosa quædam & serosa naribus redderentur; ægro nonnunquam pallescente frigidumq, circa faciem sudante atque, ex asphyxia, proximam syncopen minitante. Hic, paulò antequam hepatis crasis in totum vitiaretur, cachecticam ex professo constitutionem præferens, crudissimum simul & pituitosissimum sanguinem, natura nullo alio, quam per nares, ex consuetudine comparato emissario, omnem inde venosi generis eluviem evacuare consueverat. Quæ res lethalem ei & immedicabilem hyposarcam accersivit.

Alteri, Joanni Frey, Juris Doctori, natura bilioso, & jam ad melancholicam constitutionem declinanti, non ob sanguinis copiam, sed ejusdem tenuitatem, fervorem & acrimoniam, narium venas aperire solitam, per intervalla sanguis, non minore, quàm superiori. vitæ viriumq; periculo, profluere consueverat; quem in eundem morbum, similemq eventum præcipitavit: nisi quod huic, intempestivo prercalidorum medicamentorum, tum præparantium, tum evacuantium, eorumq; quæ deforis applicabantur, usu, hepatis calida intemperies exaucta & irritata, primùm quidem tenuiorem, postmodum autem cogendo & incrassando, densatam bilem maligniorem effecerit. Unde mixtus hydrops ex bile crassa, & flatibus ex liene quoq; accedentibus creatus, tympanites constitutus. Qui hominem in medio vitæ suæ cursu, multò, quam aliàs fieri solet, hoc quoque, errore accedente, citiùs necavit. *Schenckius.*

Observatio X.

Ex pertinaci lienis scirrho, Hydrops lethalis.

EX confirmato lienis scirrho, non sine summo amicorum dolore, Reverendissimum & Nobilissimum Virum, Dominum Georgium ab Ampringen, Cathedralis Ecclesiæ Basiliensis Decanum dignissimum, compatrem nostrum charissimum, post infelicem thermarum usum, Ascite cum tympanite conjuncto, correptum vidimus. Hunc etsi multo labore & singulari artis nostræ industriâ, servare contenderimus; fieri tamen, disponente sic Deo Opt. Max. non potuit, quin fatis eum permitteremus. Cui post multorum annorum cachexiam, attestantibus non solùm

vultûs & faciei depravato admodum colore, verùm etiam crurum, ex frequentissimis carbunculis, ulceribus perpetuis, ob malum corporis habitum nunquam sanescentibus, lien in tantum tumorem, & tam pertinacem scirrhum abierat, ut Cl. Vir Joannes Bauhinus, Anatomes adeoq; omnium artis nostræ operum peritissimus, qui paulò ante ejus obitum, unà cum alio collega quodam meo quoq; ascitus fuerat, prodigiosè turgentem lienem, secundùm sinistrum hypochondrium circumscriptione propriâ prominentem, manifestè videndum & tangendum astantibus monstraverit; affligente subinde febre maligna. Constat autem hydropem summum periculum significare, si is morbus calidum siccumq; corpus, ac simile jecur prehendit; si durum jecinoris vel lienis secutus est tumorem; si tussis sicca malè habeat; si denique crebra sanguinis è naribus defluxio, quæ ægrum non levet, accesserit; si post serosorum humorum evacuationem, ventris aliarumque partium tumores subsidentes, paulo pôst etiam frequentius increscant; si excreta aqua flava putredinem arguat: indubitato corrupti interni visceris alicujus argumento. Quibus cùm ille malis omnibus, statim atq; hydrops se protulit, obnoxius fuerit, medicationis & reconvalescentiæ spes omnis, unà quoque præcisa fuit. *Idem Schenckius.*

Observatio XI.

A crurum scirrhoso tumore provocatus hydrops lethalis.

RArissimam hydropis speciem, practicis Medicis vulgò indictam, mihiq; aliàs neq; lectione, neque aliter cognitam unquam, observasse me memini, Anno 156[illegible] [illegible] nobilissimo adolescente, Hugone Lancelotto à Blumeneck, in Dachsvvangen. Qui cum in Belgio annis aliquot in Aula Parmensis Ducissæ ageret, promiscuè jam fæculentam cerevisiam, jam generosa vina ingurgitasset, victuq; reliquo, huic nationi proprio, usus fuisset: primùm quidem crurum, aliquot inde mensibus subsequentibus femorum etiam, & tandem ventris quoque tumore magno correptus est. Quem ille, pedum verò potissimùm, frigori acceptum ferebat. Siquidem zetarum seu hypocaustorum in patria assuetus usui, caminorum usu, frigoris alias impatiens, nunquam satis incaluisse se, imo frigoris plurimum, quo tempore in eadem aula ageret, perpessum fuisse, profitebatur. Huic ego malo in consilium adhibitus, primùm quidem adolescentem intuitus, facie cum liberali, vivida, vegeta, vivacique, genis rubore suffusis, cæterum reliquo corpore consummato hydropico quàm simillimum comperi. Quæ res me confestim in singularem admirationem adduxit: siquidem universi corporis ingens tumor conclamatum morbum præ se ferebat, vividus autem faciei color εὐσπλαγχνον adolescentem argueret, id quod me ambiguum & anxium reddebat: nihilo tamen minus ex Celsi consilio, in magno morbo aliquid quàm nihil auxilii adferre, consultius visum est, primariis visceribus ægri firmioribus creditis, & ob id in sententia mea me confirmantibus. Consuetis igitur hydragogis, quibus aliàs feliciter sæpè in anasarca usus fueram, curationem suscepi: qua per vices id tandem præstitum, ut non tam serosis humoribus, quàm crassa pituita, per alvum evacuatis, ventris tumor plurimum subsidens, spem optimam prosperioris successus præberet: tamen post aliquot depletiones, subinde increscens, reconvalescentiæ spem omnem suspectam mihi fecit. Cæteroquin dubius atque anxius, adolescentis corpus denuò nudatum undique contrecto: ventrem quidem tumidum, tensumque, & in nullum latus propendentem, deprehendo: ita ut non tam ex tumore quàm flatu mixtum hydropem, quod alias in dejectionibus quoque annotaveram, comperrerim. Ad crura perveniens, eadem dura admodum, impressumque digitum aut admittentia, perexiguo senu, rugosa cute, sub aspera, inæquali, & sordido colore prædita, deprehendi. Cumque tumidum ventrem, & femora, aliquoties purgationibus serosorum humorum subsedisse animadvertissem: crura verò semper in eadem crassitie, duritie, & habitu consistere, neq; unquam imminui viderem: crurum illam duritiem & asperitatem de scirrhoso tumore suspectam habere cœpi. Quare Asclepiadis & Leonidis consilium, non tam curandi, quàm explorandi causa, prosequi in mentem mihi venit. Fissuras itaq; circa internum talum, ea profunditate, qua in venæ sectione utimur, infligi jubeo. Quas aliàs in sarcite, seu leucophlegmatia, sæpe prosperè usurparam: quod diu noctuque, ex iis vulnusculis, ingentem aquæ copiam, citra magnam virium læsionem, promanare, stillatim, ægrumque, si nullum viscus internum corruptum haberet, morti eripuisse viderim. Verùm quod maximè mireris, in nostro ægro, ex incussis vulnusculis nihil prorsus, vel serosi, aut aquei humoris, sanguinisve, neque aliud quicquam profluxit. Itaque longe profundiores, oblongioresq; fissuras, aliis crurum musculosis partibus, infligendas decerno. Sed neque ex illis quicquam profluxit, nisi exiguum quiddam, cruentæ saniei simile, cujusmodi ulcera nonnunquam fundere solent: atque hæc exiguo ægri dolore administrata. Quibus velut certissimis indicibus, hydropem hunc, ex scirrhoso crurum tumore profectũ, atq; incurabilem, prognostico facto, ægrum deserere, non sine dolore meo, coactus sum. Præsertim, cùm post diuturnum morbum, & usum medicamentorum, ægri facies sensim in pallorem transiret, & hepar internaque viscera quoque ex consensu contaminari attestarentur. Misero etiamnum ad bimestre in ea miseria perseverante, dònec ejusdem Anni, decimo sexto Decembris animam Deo Creatori reddidit. Non ita multo pôst, in lectionem Commentariorum Hali Rhodohami, ad Technen Galeni, fortè fortuna incidi: quibus huic similem Historiam, sua ætate, ille ad posteros transmisit, quæ sic habet.

Vidi virum, cujus sensus pedum omnino destructus fuit, à coxis usq; ad pedes, donec incideret aliquis, aut secaret cum spatha aliqua membra pedum ejus, & non sentiret illud: & motus ejus fuerunt remanentes, & moratus est, donec factus est hydropicus, & mortuus est. Judicavi ergo super illum, quod evenit extremæ parti nuchæ nocumentum non completum, & destructus est sensus pedum ejus, & non destructus est motus eorum. Et si nocumentum esset completum, destrueretur etiam motus eorum. Et quia pervenit ex hoc nocumento vapor ad hepar ejus, & corrupit complexionem ejus, secuta est hydropisis. Hæc ille. *Idem Schenckius.*

Observatio XII.

Mictu sanguinis diuturno, hydropici facti.

D. Christophorus Furer, ex vectura per loca aspera Mense Julio, incidit in mictum sanguinis copiosum, quem cùm per multos menses neglexisset, attenuatum est corpus mirum in modum, ut videretur tabidus. Tandem cœperunt diminui urinæ, & intumescere corpus, ita ut fieret Asciticus. Adhibita fuerunt multa & varia remedia, sed frustra. Ultimò totalis urinæ suppressio secuta est, nec tamen unquam regio vesicæ intumuit. Exhibuimus quæ urinam possunt provocare, sed levia, ut oleum anisi, nucis moschatæ, & similia; sed frustra; non tamen ausi sumus descendere

dere ad fortiora, ob virium casum, & metum ne rediret motus sanguinis. Mortuus est igitur Mense Februario, cùm per octo dies nihil urinæ excrevisset. Nulla aderat sitis, & alvus copiosè fluebat. Judicavimus morbum esse in renibus, quod etiam exitus ostendit. Nam inciso cadavere, hepar erat aliquo modo duriusculum, sed satis sanum, nisi in parte quâ tangebat dextrum renem, erat semiputridum. Dexter ren omnem amiserat colorem, ut albam haberet carnem, & planè nihil continebat urinæ. Sinister vero paulo erat melior, continebat aliquantulum urinæ. Vesica planè nullam habebat urinam. Unde conjecimus totum illum morbum, ortum esse ex renibus debilitatis ab illo sanguinis fluxu, ut serosa corporis excrementa ad se attrahere non potuerint. Invenimus etiam omentum disruptum, & in globulos arctissimè contractum. Et hanc puto fuisse causam debilitatis concoctionis stomachi, de qua semper est conquestus, sicut testatur *Galenus de usu partium*. In folliculo fellis invenimus bilem prasinam, crassam, quæ quotidie ad stomachum defluebat, & nauseam procurabat, unde evomebat viridia. *De Observat. Clariss. Vir. Joan. Hessi per Clarissimum Virum Joachim. Camerarium ad me missis.*

SYMPTOMATA.

Observatio I.

Hydropica admodum tumida, serpentem per anum excrevit.

In quodam pago Franconiæ superioris, Mulier quædam Rustica hydrope decubuit cui tandem ita venter intumuit, ut amplius propter illius magnitudinem, nec decumbere, nec sedere posset, sed semper misera erecta stare propter difficultatem spirandi, coacta fuerit. Tandem uno die ante obitum per anum serpens exitum tentavit, qui tamen integer extrahi non potuit, sed caput & cauda remansit in ventre; quod verò extractum fuit longitudinem duorum cubitorum æquavit, & serpentis communis formam habuit. Mulier ob rusticorum negligentiam post mortem non fuit secta, alioqui proculdubio multa notatu digna potuissent in ea observari. Hoc factum est anno Christi 1595. Mense Martio. *Ex literis D. Sigismundi Schnitzeri ad Clariss. Vir. Camerarium.*

† Hydrops à vermiculis extat apud *Zacutum hist. Med. P.* 116 *L.* 2.

Observatio II.

Hydropem aliquando ad empyema, phthisin, & sanguinis sputum, consequi.

Vidi ipse ex empyemate in Federico del Reame, Seren. D. Ducis nostri ostiario, hydropem subsecutum, ita ut universum corpus mirum in tumorem excreverit, quod ex sputo sanguinis, & ulcere pulmonis, alteri civi Mantuano, cui nomen Antonius Pallacina, evenisse recordor. *Marcell. Donat. Hist. Mirab. lib.* 4. *cap.* 21.

Observatio III.

Epilepsiam nonnunquam Hydropi succedere.

Hydropico symptomati supervenit Epilepsia, non minus quàm ipsi causæ hydropificæ: quoniam in hydrope stabulum est corruptionis, quæ facilè cerebrum lacessendo, consecutionem affert horrendæ illius epilepsiæ: idq; tum appulsu venenatæ cujusdam auræ, tum translatione malignæ hydropis cacochymiæ: sicut vidimus in Comitissa Grueriana. Ac talis Epilepsia mox vertitur in Apoplexiam mortiferam & insanabilem. *Duretus Comm. ad Coac. Hipp. pag.* 337.

Observatio IV.

Ascitici cujusdam admirandum symptoma, qui cibum sumpturus, aut dormiturus, difficillimam spirandi difficultatem cum suffocationis periculo patiebatur. Alius in femore sævissimis doloribus torquebatur, adeò ut horrendis clamoribus urgeretur.

Quoniam Hydrops mira quædam secum plerumque trahit symptomata sive accidentia, præter usitatiora illa, paucula hæc, quæ peculiariter observare mihi contingit, cùm frequens hic sit morbus ille, annotare libuit. Vir ferè sexagenarius, satis alioqui corpulentus, tota ætate sua largius semper, atq; avidius comedens in prandio & cœna, aliquot menses antequam ipsi per aquæ acumulationem in manifestum tumorem attolleretur venter, hoc symptomate infestabatur, quòd quotiescunque assidens mensæ, cibum sumpturus, & jam mandere cibum aggrederetur, tanta corripiebatur anhelandi necessitate, ut præ spiritus densitate, seu crebritate respirandi, ceu suffocationis periculum præ se ferret ex eo cibum semimansum ex ore rejicere subinde cogeretur: idem hoc symptoma incurrebat, quotiescunq; se ad somnum componens, jam ob dormiscere inciperet; qua anhelandi crebritate & difficultate, è somno se rursus corripere ac statim erigere cogebatur: neq; tamen semper, neque æquè graviter molestabatur; interdum enim vel nihil hujus patiebatur; interdum exigui quid. Ipse verò affirmabat, se eo tempore percipere circa hypochondria palpitationem quandam atq; omnino tale quid, ac si præcordiis aliquid vivi animalis subesset, cujus palpitatione hoc sibi symptoma excitaretur. Hic vir tandem ascite periit. Cujus hepar, cùm aperiretur illi abdomen, quod ad externam ejus faciem attinet, imò dissectum, nihil ferè à sani hepatis constitutione differre videbatur, neq; quicquam in eo vitii, sicut nec in ullo alio viscere oculis notari poterat. Quia verò constat sine hepatis læsione hydropem esse non posse, sive jam primò, sive secundario & per consensum noxam contraxerit, sequitur partis alicujus nativam temperiem, adeoq; hepatis virtutem sanguinis procreatricem labefactatam esse, ac penitus destructam, etiamsi nihil vitii sensui sese offerebat. Sicut sæpe aroma quoddam integrum videtur, in quo tamen sensum odoratus & gustus si consulas, vis omnis exoleta est.

Frater hujus hydropici, duobus vel tribus annis post, ejusdem & ætatis, tum temporis, & corpulentiæ cum fratre adultiori mortuo, itidem asciticus factus, idem prorsus patiebatur, anhelationem dictam quod attinet, quod frater de quo dixi; idque non tam inter comedendum, quàm per somnum, vel dum obdormiscere conaretur. Atq; is sedari sibi statim symptoma hoc affirmabat, quamprimũ crudi pomi frustulũ unũ, atq; alterum devoraret. Is verò, sicut & frater alter, ascite sublatus est. Hujus vero rarioris, ut arbitror, adeq; miri symptomatis causam nescio an aliò, quàm ad flatuum circa diaphragma conclusorum exagitationem, per calorem intrò se colligentem in pastu & somno, referre debeam. Quæ exagitatio alteri sedata est, pomi, utpote frigidiusculi succi quod sit, comestione. Duobus his tale quid eo facilius accidere (credo) potuit, propter angustiora præcordia ex carnosæ molis & pinguedinis copia, unde flatus in angustum acti, exciti tamen, palpitationis hujusmodi causa extiterunt.

Alius asciticus tantos interdum cruciatus in altero femore percipiebat, ut iis invadentibus, alta voce exclamare cogeretur, ac si vel secaretur, vel ureretur, foris nullo prorsus tanti doloris indicio apparente.

Peculiare ac proprium hydropicis, multorum exemplo esse didici, quod vitæ cupidissimi sint præ aliis ægris, etsi pessimè affecti, & semper in bonâ spe constituti, fore ut convalescant, neque desinant sperare, etsi mors jam quasi præ foribus sit: id quod de ipsis scriptum reliquit *Aretæus* Cappadox, *lib.2.Chronicorum*, hunc in modum: *In hydropicis circa minima quæque solicitudo, vivendi cupiditas, tolerantia, non ex animi alacritate ac bona spe, ut in iis est qui prospera fortuna utuntur, sed ex ipsa morbi natura: neque causa dici potest, sed mirari tantùm id licet, quod mehercle magnum est; namq; in aliis haud omnino perniciosis affectibus ægrotantes abjecto sunt animo, tristes, mortis amatores. In his verò & bene sperant, & vitæ cupidi sunt.* Hæc *Aretæus*. De *Observationibus Clariss. Vir. Francisci Tidicæi, per Clarissim. Virum Laurentium Scholtzium communicatis.*

Observatio V.

Hydropis species rara, qua ægri nullo ciborum fastidio, ut nec siti quoq; vehementi torquentur, qui aperientium, & Mechioacæ usu levantur.

CUm commune sit omnibus hydropicis ingenti cibi fastidio laborare, ita ut ad mentionem penè cibi, vel ad ejus saltem aspectum toti exhorrescant; non abs re videtur illud hic annotare. Degit hic etiamnum apud nos Thorunii civis quidam, qui jam annum integrum, & plus eo, imò verò sesquiannum, hydrope conflictatur ascite, tumidum subinde gerens ventrem, pedes etiam habens satis turgidos, præ aquâ inibi accumulatâ: à quo symptomate jam aliquoties liberatur aperientium usu, maximè verò usu radicis, Mechioaca quæ dicitur, à quâ per intervalla usurpata, omnem aquam per sedem excernit sine molestia. Is toto tempore quo laboravit hoc affectu, præter omnium hydropicorum morem, quibus cibi appetitus in universum penè solet esse prostratus, sitis verò urget insatiabilis, appetitum habuit integrum, & habet ad hunc usque diem, ita ut nunquam ferè hactenus abhorruerit ab ullo genere cibi, ne quidem à carnibus, sed vescitur iis & assis & elixis, quantum satis est: imò verò fames plerunq; illum urget in tantum, ut vix expectato prandio, jentaculo aliquo sumpto, prandii tempus edendo antevertere cogatur. Atq; hoc in se beneficii expertus est etiam eo tempore, cùm maximè illi turgeret venter præ copia aquæ collectæ, cùm etiam totum reliquum corpus ad extremum contabuisset, facies verò apparebat macilenta ac decolor, ut non posset magis; etiam tum, inquam, cum appetitu assumpsit cibos: sitis quoq; non adeò ipsum unquam afflixit, neq; adhuc affligit, contra quàm aliàs solet hydropicos, unde & satis sibi parcit bibendo. Hujus Viri casus in mentem mihi vocat, & comprobat id quod *Aetius* scripsit, *tetrabib.3.serm.2.c.20. His qui ex frigido potu aquam intercutem incurrerunt, vehementes ciborum appetitiones fiunt, propter oris ipsius ventris frigiditatem.* Nam, quemadmodum audio, hic æger, de quo ago, hoc in more sibi positum habuit, ut post longiorem deambulationem, vel aliud exercitium corporis, media æstate, totus æstuans, frigido potui nimiùm semper indulserit. Eadem illa oris ventriculi frigiditas, de qua Aetius meminit, ea qua dixi ratione contracta, causa absque dubio esse etiam potest, quòd minùs sitiat, quàm solent vulgo hydropici. *Idem Tidicæus de suis transmissis Observationib. per Clariss. Vir. Laurentium Scholtzium.*

Observatio VI.

Tussis hydropi succedens non semper mala.

SCribit *Oribasius* tussim signum esse mortis in hydropicis. Et *Aphor.35.lib.6. Aqua intercutem laborantibus tussis superveniens, malum.* Sed hoc distinctione eget: si videlicet fiat ab aucto morbo, & aquæ ratione, quæ jam pulmonum arterias asperas occupet, unde tussis. Nam si aliunde, non ita mala. *Scholiograph. ad c.39.lib.1. Hollerii de morb. intern.*

RECIDIVÆ.

Observatio I.

Recidivæ hydropicorum, post evacuationes invadentes, plerunq; lethales.

CUidam mors, cùm multo alui profluvio tumor subsedisset, redeunte morbo. *Scholiographi ad c.39 lib.1. Hollerii de morb. intern.*

Eduxi omnem aliquando ex ventre & pedibus, mulieris Ascite laborantis, aquam, non semel tantùm, sed bis. At ægra nihilominus, cùm lienis obturatio solui nullis remediis posset, aqua simili tertiò repleta, obiit. *Erastus part.4. Disp. advers. Paracels.*

INSPERATO EVENTU liberati hydropici.

Observatio I.

Assiduo labore, citra medicamentorum usum, hydropicus quidam convaluit.

PIscator quidam, cui nomen Mergone, ex Castro Canneti, districtus Ducatus Mantuani, cùm læsio hepatis non esset insignis, tumore tamen ingenti venter intumesceret, ex assiduo labore solutus hydrops, & detumefactus venter, perfecteq; sanatus, nullis Medicis adhibitis auxiliis. *Marcell. Donat. lib.4. cap.21. Hist. Mirab. Med.*

Observatio II.

Causa occulta & abdita quidam hydrope solutus.

CHristophorus Trutvvein, Patricius Haganoius, desperato hydropi multo tempore obnoxius, domi desidis vitæ pertæsus, & serena quadam die invitatus, in vicinum hortum deduci à suis postulavit. Quò cùm pervenisset, fessus admodum, ob languidas vires, humi se apricanti soli obversum prostravit. Lassitudine proinde, & grato solis calore illectus, profundo somno corripitur. Dormienti lacertus viridis, in laxatum ejus sinum irrepit, & toto eo tempore quo stertit, per tumentem nudatumq; ventrem oberrat. Post horam expergefactus, corpus humo erigit, & dum allurgere annititur, quidpiam in sinu subsultare animadvertens, lacertum conspicatur, quem veluti homini amicum, & innoxium, salvum dimittit, quando plerisque bestiolas ejusmodi offendisse religioni ducitur. Huic ab eo tempore hydropicus tumor omnis (res mira!) citra ulla alia remedia, intra paucos dies subsedit, & non sine miraculi specie disparuit. Qui reconvalescentiam inde suam omnem à lethali isthoc morbo, animalculo huic, non sine singulari fato, firmissima, atq; adeò indubitata persuasione acceptam retulit. Quamquam autem difficillimum sanè fuerit ostendere, eventum hunc lacerto attribuendum esse: in confesso tamen est, veteres non tantùm bestiolæ huic ectyloticam, cathæreticam, septicam, & aliam quoque narcoticam facultatem ascribere, qua callos, clavos, verrucas omnis generis, & pilos exterere atq; evorare queat: verum etiam, amuleti instar lacertum totum, vel cor ejusdem, vasculo seu lupino argenteo inclusum, & à collo suspensum, adversus strumas præclarè auxiliari, lienis doloribus mederi, quartanarum, tertianarumque febrium typos arcere, quinetiam varias

pro

prohibere. Quibus facultatibus si lacertum donatum recipimus, fortassis non malè quispiam analogia quadam à strumis ad tumorem hydropicum collata, eundem hoc ipso remedio modo dispulsum conjecerit. Sive id latenti ἀντιπαθείᾳ quadam, sive evidenti virium & facultatum potentia factum fuerit. Equidem bufonem certæ parti impositum, hydropicos juvare, præter experientiam etiam exemplis constat. Qui non minus cathæretica aut septica vi, atq; lacerta ipsa, quæ salamandræ propè suppar censetur, pollet. At verò secundùm longitudinem divisus, & vel dorso alligatus, vel incinerato pulvere haustus, per lotium serosum humorem propellit. Sed & bufonium lapidem tumores atq; inflationes quasvis, crebro attritu, discutere expertum se multoties profitetur naturæ occultorum scientissimus, & cumprimis elegans author Lemnius. Secreto remedio nonnulli hydropicorum aquas colubri aquatici lapide, ventri applicato, sensim absumunt. Ebur ventri appositum, aquas elicere intercutaneas, superioris seculi prodidere quidam. Gagatem, Jaspidem, si ex collo ligatos circumferant ægri, ab hydrope vindicare authores non incelebres affirmant. Magni denique Hermolai illius, minimè Barbari, attestatione expertum: vituli marini pelle, aquam corpori suffusam tolli. Atqui hæc non affirmare, animo contendendi, sed inquirendi studio potius eruditioribus proponere, visum est. Neq; repugnaverim, si quis eventum hunc ad fortuitum casum referat. Nam multa subinde in rebus humanis præter consilium eveniunt, veluti dum cœcus cornicem configit. Quin eventus hujusmodi alii, ut sanè fortunati & spontanei sunt ita vera artis opera censendi non fuerint. *Schenckius.*

Observatio III.

Hydropici, humidorum usu à Medicis interdicto sibi temperantes, restituti: quorum quidam ab omni potu, reliquo vitæ suæ tempore abstinuit.

VOluntate scimus sitim victam: Equitemque Romanum, Julium Viatorem è Vocontiorum gente fœderatâ, in pupillaribus annis, aquæ subter cutem fusæ morbo prohibitum humore à Medicis, naturam fecisse consuetudine, atq; in senecta caruisse potu. *Plin. lib. 7. c. 18. N. H.*

Rustico, quem aqua inter cutem male habebat, opem nostram expostulanti, sanari illum, cùm jam morbus inveterasset, minimè posse respondi. Instanti tamen, ut aliquod saltem consilium ei præberemus subridens inquam: amice si curari desideras, opus est ut non ultra bibas, quam ut vitam sustineas. Discessit; & anno peracto iterum interrogat, an ipsum noverim. Nego me hominem nosse: At ille, tua ope curatus, inquit, ad te revertor, scire cupiens an adhuc mihi liceat aliquid bibere: cum hactenus per annum nihil biberim. Admiratus interrogo quare, & cujus consilio. Cui ille inquit, tuo: & rem omnem ab initio narrat. Jussi igitur paulatim vino assuesceret: sed mero potius quam lymphato, & eo ipso austero ac tenuissimo. Discessit & curiosa potione usus, ad pristinumque reversus statum, quam mecum familiaritatem primum contraxit, eam adhuc in hanc usq; diem officiosissimè servat & colit. *Benivenius c. 13. de Abditis.*

Hydropis, hoc est, aquosi humoris collectionis duæ sunt species: Hyposarca & Ascites: In Tympanite siquidem flatus colligitur. In Hyposarca per naturalis caloris debilitatem & impotentiam pituitosior, hoc est, crudior ac frigidior sanguis gignitur, qui per venas in corpus distributus, ipsum tumidum reddit, & albido pituitæq; emortuo colore pallens apparere efficit. In Ascite verò intra peritonæum percipuè, humor colligitur, venterq; distenditur. Hyposarca rusticum hunc laborasse, verisimile est, & crudis frigidisq; humoribus per potus abstinentiam à natura concoctis, & in sanguinem conversis, tum & vitam cum sustinuisse, tum & sanitatem recepisse. *Dodonæus in Annotation. ad locum citatum.*

Observatio IV.

Aqua inter cutem laborantes, liberaliore aquæ potu, liberati.

AQua inter cutem cum vehementius urgeretur puer, tantaq; intus contracta esset, ut aluum nullam in partem movere posset, omni auxilio Medicorum destitutus temerariam sibi libertatem vindicavit. Quare aqua quantum poterat epota, in ultimum sese mortis discrimen malè sanus præcipitavit. Verùm sive id aquæ contractæ impulsu, sive ope naturæ factum sit, soluta est umbilici unitas, indeq; tanto impetu aqua profluere cœpit, ut supra ventrem cubitos tres ascenderet. Quo sanè vitam hausisset nisi circum assistentes, opposita manu, aquam fluere non permisissent. Hinc Medico accersito, & aqua paulatim educta, ac curioso victu, & cæteris quæ ad rem facerent, injunctis, brevi tempore in pristinam redactus est sanitatem. *Benivenius c. 12. de Abditis.*

Puer hic potuit Ascite laborasse, non tamen ex refrigeratione, sed ex calida nimium & sicca jecinoris intemperie, qua tam graviter quandoque jecur afficitur, ut probum sanguinem non conficiat: velut in hydrope qui acutos morbos subsequitur, teste *Galeno lib. 6. de loc. affectis, c. 1.* Ad ejusmodi hujusmodi hydropem aquæ potio remedio esse potuit, jecinore videlicet refrigerato & humectato, si modò recèns natus fuerat: nam diutini hydropes incurabiles habentur, diuturnitate mali jecinore corrupto ac vitiato. Succedit autem non raro acutis morbis Ascites, & frequenter etiam ictero. Contingit autem non rarò in hoc Ascite, diffusis per universum humoribus, calorem subinde tantum excitari, ut quacumq; corporis parte scalpta, leviterq; cute vulnerata, mox calidus, niger, & quasi adustus sanguis effluat. Cæterum hydropis per aquæ potionem curati, extat exemplum *l. 2. Epist. Langii. Dodonæus in Annot. ad c. 13. Beniven.*

Uxor Barbitonsoris in Novo foro, Palatinorum in Noricis oppido, plus sibi ipsi, quam marito aut Medicis morigera, fuit, cujus venter hydrope in immensum turgebat: hæc aquam de fonte scaturientem magnopere ambiebat. Progressa itaque, marito inscio, extra urbem ad fontem, in quo cum aquæ scaturigine simul arena ebulliebat, de qua, quantum manu cava apprehendere poterat, ter aut quater devoravit. Domum lata reversa, rem omnem nobis recensuit: & intra biduum per fluxum ventris plurimum excrevit. Apertis itaque suâ sponte in ano mariscis, unde confertim sanguis niger effluebat, ab hydrope convaluit. *Langius Epistola 12. Tom. 2.*

Observatio V.

Ex vomitu in mari ab hydrope quidam curatus.

QUidam hydropicus inflato ventre, manibus, pedibusque, & facie, à Medicis destitutus, & tanquam desperatus, adiit littus marinum, & navicula per aliquot milliaria ascendit in altum maris: & provocato vomitu, & post vomitum exercitio utens, sanitati restitutus est. *Petr. Forest. lib. 19. Schol. ad Observ. 29. de Hepate & Liene.*

Observatio VI.

Adolescens Asciticus, binis vomitionibus spontaneis magna aquæ vi profusa, liberatus.

IN urbe nostra Franciscus de Savis juvenis, hydrope ascite laborans, sponte naturæ binis vomitibus exci-

tatis, ingentem aquæ copiam evomuit: quo facto, venter detumuit, & hydrope liberatus est. *Marcell. Donat. hist. mirab. lib. 4. c. 21.*

OBSERVATIO VII.

Ex præcisis unguibus effluens aqua, hydropicum liberavit.

CUidam ad vivum resectis unguibus pedum, exercitio, & frictionibus, paulatim humor illuc defluxit, convaluit. *Scholiographus ad c. 39. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

OBSERVATIO VIII.

Aqua intercutem eliso utero pulsa.

ACcidit interdum casu & fortuna sanari nonnullos, quos Medicina curare non potest. Mulierem scimus, quæ dum aqua intercutem adeò laboraret, ut nulla de salute ejus superesset spes: nescio quo spiritu impulsa, de eminente quodam loco ad terram devolvitur, & utero ad lapidem eliso, disjectoque, ita prorsus omnis effusus est humor, ut quæ puerum octimensem gestare videbatur, enixam crederes. Sed nec multo pòst aut tempore aut labore, idoneis ad hanc rem adhibitis præsidiis, penitus sanata est mulier. *Beniven. Abdit. c. 109.*

OBSERVATIO IX.

Sudore spontaneo hydropicus exoneratus.

CUidam per sudores sponte excitatos, & quasi destillantem aquam, curatio. *Scholiographus ad c. 39. Hollerii de morbis internis.*

OBSERVATIO X.

Peregrinatione maritima quædam ab hydrope liberatus.

EX observationibus nostris hæc non videtur prætereunda. Joanni Blanche negotiatori Parisiensi in Angliam profecto, hyeme, tumor cum miraculo quodam subsedit, evanuitq; morbus, nec rediit. An quod integro, aut non ita læso viscere, aqua, partim calore nativo excitato, partim aere marino resoluta fuerit? *Hollerii Scholiograph. ad cap. 39. de morb. intern.*

OBSERVATIO XI.

Per pedes hydropicus exoneratus.

TEndit hydrops interdum ad salutem, ubi per alvum, seu urinam, cruda, aut aquosa materia, quæ ventrem extendit, universa à natura detrudatur, sive transmittatur ad pedes, & ex ipsis destillet; quemadmodum dum sectaremur Thomam Cornacchinium Medicum Clarissimum, ac præceptorem nostrum, olim Pisis observavimus, in Reverendissimo Archiepiscopo Cæsariensi, qui per hanc viam ab hydrope ascite (quem pluribus mensibus toleraverat) fuit penitus liberatus. *Vidus Vidius lib. 10. c. 5. de Curat. membratim.*

OBSERVATIO XII.

Per vesiculas in digitis pedum obortas magna vis aquæ profusa, ægra reconvalescente.

MEminimus Cassandram Tronam, Principis filiam, in crurum monstrifico tumore, cùm cauterium respuisset, excitatis sponte naturæ in pedibus vesicis supra digitos, aqua miro modo fluente, sanitati restitutam esse. *Alexand. Benedict. de Curand. morbis, lib. 15. c. 40.*

Non solum in pedibus, sed & brachiis, manibus, & toto passim corpore obortis vesicis, solutus est hydrops ille, qui à me dispulsus est Friburgi Brisgavorum in homine vinitore, ex præscripto decocto Hirundinariæ, cum ebulo, cuscuta, asaro, aliisque; tamen is nondum confirmatus erat morbus, sed ἐν τῷ γίνεσθαι, imò in primis principiis. *Joannes Georgius Schenckius, F. Medicus.*

OBSERVATIO XIII.

Ustione per errorem excitata vesica in crure, atq; ex eadem copiosa aqua effluente, vindicatus ab Hydrope adolescens.

HElidæus, juveni cuidam Hydropico, sæpius Soldanellam, cui multum tribuebat; tandem unà vinum, in quo Rhaponticum & Absinthium decocta fuerant, exhibuit. Mulier lectum calefactura, instrumento ferreo, cui carbones imponi solent, crus patientis istius combussit. Unde vesica magna, aqua plena erupit, qua parte inferiore aperta, & multum aquæ evacuante, æger convaluit. *D. D. Laurentius Scholtzius, de suis nuper liberalissimè mihi communicatis Observationibus.*

Quidam, cui per incuriam læsum erat crus ferreo quodam instrumento, convaluit. Vesica enim enata, effluxit deinde aqua. *Casparus Hoffmannus lib. 3. consil. 30. per Laurentium Scholtzium publicat.*

OBSERVATIO XIV.

Hydropico marito mortem intentans venefica, eventu frustrata eundem à morbo liberat serosa materia per lotium excreta.

DOmino Joanni Echtio, Medico Coloniensi Ornatissimo, narravit D. Gilbertus Horstius, Medicus experientissimus, Romæ hydropicum diu decubuisse, cujus uxor tandem sumptuum pertæsa, veneno illum tollere decreverat: quare bufonis in olla usti pulverem ægroto propinat, unde ille copiosum reddidit lotium: hinc denuò eundem pulverem exhibet, ut citiùs illi ærumnosam sumptuosamque vitam cum præcipite commutaret morte, qui multò uberiore exonerata per vesicam saburra aquea, convaluit præter conjugis expectationem. Nam bufo etiam discissus, & renibus impositus, hydropicorum aquas per meatum urinarium expellit. Eandem ipse Gilbertus aliàs sensit calamitatem ab iis, à quibus minimè decuit. *Wierus de Præstig. Dæmon. lib. 3. cap. 35. Edition. sextæ Basiliens.*

Mulier quædam habens maritum hydropicum, quæ expenderat in eo sanando omnia ferè sua, nec profecit quicquam, ut etiam mori statuens quotidie mortem inclamaret: uxor ejus sperans eum moriturum, accepit bufonem, & redactum in pulu. propinabat ei ex vino: quo facto statim incepit profluere urina & venter aquam reddere, & sic sanitati præter spem restitutus fuit, & quem moriturum ex veneno sperabat, convaluit. *Solenander Sect. 5. Cons. 15.*

OBSERVATIO XV.

Casu ad lapidem impingens, & ventrem vulnerans, liberata mulier sexennium ascitica.

QUædam mulier quinquaginta annos nata, laboravit ascite sex annis; & ex casu in lapidem fuit vulneratus venter ejus, per quod vulnus subitò omnis aquositas evacuata fuit. Incidit illa quidem in animi deliquium, sed pòst in Xenodochio Patavino, bonis alimentis pristinam recuperavit sanitatem: quæ res digna est admiratione. *Joan. Mich. Paschalius Method. Curand. morb. lib. 1. cap. 44. Ex Savonarola*, ut apparet.

OBSERVATIO XVI.

Abdomine malitiosè perfosso, convaluit hydropicus.

MEmoria adhuc recolo, quòd, dum Aureliæ in Scholis trivialibus essem, viderim crassum quendam bajulum (nomine *vasitupeux*, id est, eas situ possis)

fis) hydropicum, jampridem pro desperato derelictum. Cui, cùm juxta S. Agnani [illegible] nebulo quidam imaginario ictu cultri, abdomen perforasset, unde subito copiosissima aqua putrida, rivuli instar fuit effusa, postmodum curatus statim, ut prius, [illegible] tamen recidiva, operari cœpit. *Franc. [illegible] Rousfetus de Part. Cæs. Sect. 3 cap. 3.*

† Sic meminit *Rhodius Cent.* 3. obs. 12. hydropis, qui vini generosi potu, & in consulta abdominis perforatione curatus fuerat.

Observatio XVII.

Hydrops cauterio potentiali [illegible] æger verò recidivam incurrens, [illegible] rursus [illegible] ebutyrato, cum pane secundario [illegible] medetur.

VIr quidam artem exercens [illegible], Civis Thoruniensis, natione autem Saxo, postquam satis diu conquestus esset de molestia in dextro hypochondrio percepta, tandem in id malum incidit, ut hepatis vitio satis super que attestaretur tumor pedum atque abdominis. [illegible] potentiali in pedibus via aperta est, [illegible] corpore [illegible], id quo [illegible] Totus [illegible] collectæ aquæ [illegible] factus. Paulo post [illegible] atque rursus tam venter [illegible] plus [illegible] priori [illegible] aquam, [illegible] per loca [illegible] bat. Interea, [illegible] omnes de [illegible] æger [illegible] guens decumbebat, [illegible] cibi [illegible] laborans, sitiens, in [illegible] affectus, ut [illegible] singulas horas expiraturus videretur. At quid fit? Dum æger hic in extremis laborare putaretur, ecce illum incedit cupiditas lactis ebutyrati, cui mixta esset bona pars panis secundarii, ut cui ipse adsuetus erat: mox parare sibi jubet istiusmodi ferculum: paratur, apponitur ejus patina satis capax. Is cum magno appetitu totum id exedit: post aliquot horas alteram & alteram: postero die [illegible] idem repetens medicamentum. Inde [illegible] commodi, ut copiosius [illegible] deinceps mingeret, singulis diebus multam reddens urinam, idque crebris admodum vicibus [illegible] dubio propter serum quod in lacte erat. ex quo a tam [illegible] rando symptomate liber evasit, præter spem ferè omnium; & [illegible] recuperatis viribus, totus a morbo convaluit, & valet in hunc usque diem operas suas stabiles obiens ut decet. Erat autem, & est vir hic natura non carnosus, sed macilenti corporis, vasa insuper habens ampla & spatiosa ut solent tales; quæ corporis constitutio [illegible] certè ad hunc eventum morbi ejus cumprimis profuit. At quid fit? Postquam ægri hujus historia emanavit in vulgus mox inde, ut [illegible], extitit cœpit ista Maxima; quòd nimirum lactis ebutyrati cum pane secundario tres vel quatuor patinæ bene ingestæ, [illegible], præsens sint remedium contra hydropisin. Inde mox alius quidam qui ascite jam aliquanto tempore laboraverat, vir literatus, vitam agēs magis sedentariam, quàm ut corporis exercitio vacaret habitu insuper carnoso & pingui, [illegible] istius exemplum sequi cœpit, & dictam illam ex ebutyrato lacte medicinam usurpare, sed eventu impari. Paulo enim post ascitus hic diem suum obiit, nihil commodi ex lacte illo sentiens; neque enim de Maximæ istius limitatione cogitarat, quod ferculum illud medeatur Hydropi, scilicet nonnisi in macilentis fabris, iisdemque Saxonibus. Sicuti edulium ex piso febrim pellebat, non a quovis, sed tantùm à Polono, de quo usitata narratio est. *D. D. Franciscus Tidiceus de suis mihi communicatis exemplis, per Clarissimum virum D. D. Laurentium Scholtzium.*

Observatio XVIII.

Ascite laborantes, perforato à natura umbilico, & foras prodeunte aqua, integrè curati.

MUlier ad maris portum habitans, annos nata triginta septem, ascite morbo laborabat. Cæterùm, elapso nonnullo a morbo tempore, umbilicus huic ex morbo similis membro virili factus est, & in eo pustula quædam ingenita fuit, quam mulier ungue cum scalperet, inde aquositas contenta profluebat: quod advertentes nos, emissarium à natura factū scalpello dilatavimus, ut humor sive aqua illa contenta liberalius emitteretur. Vivit autem & hodie mulier hæc, & recte se exercet, & ad functiones obeundas optimè [illegible] se habet, aqua plus minus libræ viginti aquæ hujus, intra menses duos, effluxere, magnum tamen splenem (ut sciatis) mulier hæc patitur. *Amat. Lusitanus Cent. 5. Curat. 37.*

Anno 15[illegible] [illegible] arce Illustrissimi Principis Erici Brunsvicensium & Luneburgensium &c Ducis, coquum vidi, qui annos duos aut tres summa anhelitus difficultate laborasset, adeo ut vix nisi erecta cervice spirare posset: hic a consueta vivendi ratione nè latum unguem recedens, tandem in summam crudidatem ventriculi cum hepatis & pulmonis obstructione, incidit; ita ut [illegible] magis ac magis intumescente ventre, vix [illegible] trahere posset membra. Accidit autem [illegible], ac morte [illegible] & duas aut tres [illegible] dormisset, sentit [illegible] attonitoque [illegible], una cum iis qui illum eodem [illegible] me advocant [illegible] Ego igitur cum primum eo veni, [illegible] locum perquiro; atque in [illegible] umbilico comperio continui solutione [illegible] Et cum ex pulsu [illegible] anima [illegible] verum easdem [illegible] jubeo præsenti sit animo [illegible] pro nostro velit vivere [illegible] eruptione nos [illegible]: non enim tantum pus contentum [illegible] aquam ipsam [illegible] contentam. Purulenta igitur [illegible] atque [illegible] ulceri [illegible] pedetentim aquam [illegible] eduximus, ac tandem patientem accurata victus ratione [illegible] pristinum ferè statum reduximus; ita ut post [illegible] ex Italia cum Illustrissimo Principe reversus, eundem bene valentem compererim, nisi quod ex obstructione pulmonis adhuc suspiriosus aliquantulum esset. *Balduinus Ronsseus in Appendice Epist. 2. ad D. Petreium Tyara.*

Antonius Crestinus Arelate, manuariis operis victum parans, hydrope ascite correptus, ita ut præ vasto ventris tumore moriturus in momenta singula putaretur: cui cùm ob extremam pauperiem victui necessaria deficient, nec quid ori porrigeret, nisi mendicatò haberet, perforato vi naturæ umbilico, & lentum egressa per multos dies aquas, videntibus cunctis, neque ob rei miraculum accersito, ut si quid opis misero homini adferre possem, [illegible] præstarem: post pauca medicamenta, sed efficacia, & è naturæ sinu magis quàm officinarum arte deprompta, integrè curatur, supervixitque annos totos quatuor: tandem verò inopia cogente, & rerum necessariarum defectu, quinto post anno, tabe & squalore mortuus in Xenodochio est. *Vallesiola lib. 4 Obs. 2. 3.*

Anno Salutis 156[illegible] cum Reverendissimi Principis Abbatis Murbacensis & Ludrensis Medicum Physicū ex conducto agerem, fortè tum in vicinia habitantem Dominum Gallum Klett, Præpositum Lutebacensem virum pium consultissimum simul & humanissimum,

deſperato hydrope laborantem inviſere contigit. Hunc ubi ſexagenario majorē, ſed corpore pro ætatis ratione firmiore, & viribus ſatis adhuc conſtantibus, abdomine verò ſuprà modum umbilico tenus tumeſcente, comperiſſem; de remediis in tam conclamato morbo, & ætate ſenili adferendis, dubitare & hærere cœpi. Quod dum æger animadverteret, confirmato me animo eſſe jubet; quin præſentem ſibi mortem imminere cùm certum habeat, ſe, ſiquidem ita Deo Opt. Max. viſum ſit, mori, quàm tam miſeram vitam agere, malle, conſtanter mihi affirmabat. Senis itaque optimi precibus & miſericordiâ (qua Chriſtianos Medicos, etiam in dubiis morbis, ægros minimè deſerere decet) victus, curationis qualiſcunque tandem munus, de dubio eventu priùs liberrime præfatus, ægerrimè in me recepi: ratus ex Celſi ſententia, ſatius eſſe anceps, quàm nullum omnino remedium uſurpare. Quare diætâ primùm indictâ, medicamenta morbo huic convenientia per menſem adminiſtrata ſunt. Quorum uſu etſi per intervalla magna vis aquæ exigeretur, unde æger plurimùm ſibi alleviari viſus eſt: nihil tamen, quod maxime mireris, tumor abdominis remittebat. Quin umbilicus indies magis magiſque prominens, ita diduci & attenuari cœpit, ut membranæ inſtar tenuis, ob tenſionem ſplendens translucere, & ſubinde rupturam minari videretur. Hanc ego tanquam periculoſam ſæpe notatam, dum clyſteribus revulſoriis, ex braſſica marina, Soldanella vulgò dicta, potiſſimùm apparatis, antevertere ſtudeo: ecce umbilicus partim ſua ſponte, partim clyſteris vi ſolutus, aquam flavam & acrem tranſmittere cœpit. Hapſo itaque ex Bombace umbilico pervio, ne confertim aqua efflueret, leniter illigato & inducto, & ne (quod aliàs fieri ſolet) locus ipſe eryſipelate facile tentaretur, roſaceo priùs imbuto, ſeroſo illo humore ſenſim defluente, ventris tumor omnis ſubſedit, atque umbilicus ſuâ ſponte coaluit. Confirmatis proinde roboratiſque internis viſceribus quibus, ne recidivam incurreret æger, ſumma animadverſione proſpiciendum erat, Vir optim⁹ cōplures ab eo morbo annos ſingulari Dei gratiâ ſupervixit, ſic ut ſeptuagenario ſuperato, nullâ hydropis recidivâ, ex aliis poſtmodum cauſis ex hac vita deceſſerit: id quod ego plena fide teſtari poſſum. *Schenckius.*

Aquæ intercutem per umbilicum evacuatæ hiſtoriam aliam require ſuprà, *Obſerv. Qui aqua liberaliore potu ab hoc morbo liberi evaſerunt.*

Cæmentarius in Hoſpitali, Aſciticus, habebatur pro deſperato. Nam venter in tantam molem erat elevatus, ut omnes illum morti adjudicarent. Sed natura viam invenit, rupto umbilico, unde magna vis aquæ effluxit; tandem adhibitis corroborantibus hepar, ſanus evaſit, & adhuc vivit. *Clariſſ. Vir, Joachim. Camerarius, de D. D. Joannis Heſſi mihi communicatis Obſervationibus.*

Nicolaus Novocomenſis, Venetiis Medicus primarius, Joanni Antonio Sicco, Hieronymo Capovaccenſi, & Hieronymo Mercuriali, Cæſari Pendaſio, Medicis omnibus maximi nominis, mihique narravit, ſe manè quodam cum Chirurgo acceſſiſſe, ut puellam amici hydrope laborantem ſecaret, cùm nulla alia ſanationis ſpes ſubeſſet, ac noctu aquā copioſam ex umbilico ſponte naturæ prorupiſſe adinveniſſe, puellamque ſemianimem; quam ovo, malvatico excepto, refecit: rectaque adjunctâ victus ratione, puellam paucis diebus convaluiſſe. *Marcell. Donat. Hiſt. Mirab. lib. 4. cap. 21.*

OBSERVATIO XIX.

Aſcites, veſiculâ circa umbilicum enatâ, & aquâ profusâ, ſolutus.

DEtruditur interdum ſeroſa materia à natura per umbilicum: quemadmodum ſuperioribus annis Florentiæ factum vidimus, in uxore Simonis Blondii, cui poſt annum ab aſcitis principio, quæ ipſam valde infeſtavit, ſupervenit exigua veſicula circa umbilicum, paulatim ſeroſum humorem fundens, quæ non prius evanuit, quàm univerſus ejuſmodi humor, qui plurimus in ventre ſuberat, inde intra menſis unius ſpatium effluxit, & hac ratione priſtinam valetudinem talis matrona prorſus recuperavit. *Vidus Vidius Junior, lib. 10. cap. 5. de Curat. membratim.*

OBSERVATIO XX.

In hydrope, ſua ſponte natura fecit orificium intra peritonæum & muſculos ventris, unde veſiculæ plures ducentis, aquoſæ, extractæ.

QUidam exiſtimabatur hydropicus, tandem natura fecit orificium in latere ſiniſtro ſub ſplene, intra peritonæum & muſculos ventris: ex quo extraximus veſiculas plures quàm ducentas, quæ referebant ova gallinarum, ſed erant mollia, aquæ putridæ plena. *Solenander. ſect. 5. conſ. 15.*

† Huc refer quæ de naturali fontanella in hydrope diſſerit *Glandorp. Gazophylac. c. 7. p. 43.* Quid fontanellæ aliàs hîc præſtent? conſule quoque *Zacut. de PP. Med. Hiſtor. l. 2. obſ. 21. fol. 401. Hildan. Cent. 6. obſ. 43.*

CURATIO.

OBSERVATIO I.

Hydropis curatio abſoluta.

QUoniam hydropica affectio vix alibi frequentiori, magiſque populari impetu tyrannidem ſuam exercet, quàm in hiſce Germaniæ inferioris partibus: volui hoc loco Obſervationum quorundam mearum, profectò non inutilium, formas in hujus morbi curatione adjungere: quas eo procliviori mentis ſtudio, cuicunque benevolenti gratis expono; ne pro meo qualicunque modulo poſteritati defuiſſe videar, eundemque animi candorem ab aliis deſidero: cuilibet interim ſuum non illibenter permitto judicium. Cùm verò pro diverſa hydropis ſpecie poſtularetur diverſa etiam medicatio, primùm dicemus de Aſcite: in qua propter materiæ ventriculo & hepati propinquæ tenuitatem, promptitudinem, & copiam, non requiro longam multamve concoctionem, ſed ſtatim ad aquei humoris evacuationem feſtino. Et præter alia hîc mihi in uſu eſt Gratiola herba: quam licet valde amaram, & propterea minùs delicatam, in ſubſtantia exhibere queunt alii ad drachmas duas, cum pulveris cinnamomi, & ſem. aniſi momento, ſaccharo, & vini hauſtu: ego tamen in vino decoquo manipulum ejus parvum, ſeu unciam ſemiſſem, cum uvis paſſis, acinis exemptis: & à forti expreſſione, admixta canella, aniſo & ſaccharo, horâ matutinâ propino. Vel hac ratione apparari poteſt. ℞. *Gratiolæ, unciam ſemis, ſoldanellæ, drachmam unam, ſem. aniſi, drachmas duas, paſſul. enucleat. unciam ſemis: Bulliant cū vino ad remanentiā unciarum quinque. Liquor expreſſus exhibeatur.* Potens iſtud eſt pharmacum, quo ſeroſarum & aquearum ſuperfluitatum libræ non pauciores octo quandoq; expurgantur. Proximum potentiâ ac bonitate catharticum ſuccedit, ſuccus radicum iridis ex loco ſicciore collectarum, mundatarum, contritarumque, reſidēdo depuratus: qui cum ovi gallinacei vitello diligenter commixtus, albumine priùs effuſo, ex teſta tepide ſorbeatur. Vel paretur ſequēs hauſtus. ℞. *Succi iridis per reſidentiā parū defæcati, drachmas tres, vel unciā ſemis, Syr. roſati ſolutivi, unciā unam, cinnamomi electi, ſcrupulum unum. Miſce.* Electuarium item præſtans in pellenda aquæ ſaburra, cujus & Matthiolus meminit. In diebus canicularibus ſuccus ex cucumere aſinino expreſſus, Soli in vaſe exponatur donec ſicceſcat, humore ſupernatante ſubinde effuſo. *Accipe ſucci hujus ſiccati, bdellii, an. drachmā unam, maſtiches, drachmā ſemis, ſalis gemmæ, ſcrupulos duos: Incorporentur.* Hinc fabæ inſtar pilula pro doſi cōficiatur, deglutiaturque. Dantur item *pilul. aggregat. ſcrupuli duo, cum elaterii gra. ij.*

hinc

hinc cum hydromellitis guttis pauculis, sunt pilulæ vel super pulv. cinnamomi. Succus item è radicis sambuci, vel ebuli cortice expressus, hic confert. Conficiuntur in eundem quoque usum ex hoc succo pastilli. Decoquitur item utriusq; radix in vino. Semen ad hæc per diuturnas aquæ lotiones à baccarum succo nigro expurgatum, siccatum, & in pulverem redactum, ad drachmæ unius pondus plebeus propinatur cum vino, cui cinnamomi scrupulum unum, & sacchari quantum voles admisce. Cortex etiam utriusq; interior flavescens delibratur, vulgoq; hic usurpatur. Redigitur & ebuli cortex in pulverem, ejusq; drachma una cum aquæ linariæ unciis quatuor propinatur: unde vel per urinam, vel etiam sedem, aqua cutim subiens potenter expellitur. Frangulæ, à Clarissimo Matthiolo descriptæ, utilitas hic non vulgaris: cujus cortex interior decoquitur cum eupatorio, absynthio rom. cuscuta, veronica, rad. cichorii, sem. apii & fœniculi, adjecto postea cinnamomo. Efficax item hic vitis sylvestris radix. Quem stibium artificiose præparatum delectat hic ejus translucidi, ad modum lapidum granati vel hyacinthi, grana tria aut quatuor infundat noctem unam in vini uncia, aut paulo amplius: deinde, per linteum colato vino, addat e pulveris canellæ electæ paxillum, atque bibatur. Sunt qui olei vitrioli guttas in vino exhibent hydropicis propinant, idque magni arcani loco habent. Innoxium magis erit, si vigore spiritu ... dulce redditum fuerit. Porro hoc observandum, singulis septimanis ad minimum, semel tentandam esse evacuationis repetitionem, ne venter mox denuo saburræ aqueæ affluxu exundet. Quando autem paulatim ventrem & hepar exonerari desiderabimus, aut propter humoris delinquentis abundantiam, aut labefactatam viscerum virtutem, ut plurium symptomatum concursum: præscribere tunc consuevi apozema magistrale, in ejusmodi prope formam. ℞. *Rad. valerianæ, pimpinellæ, helenii vel enulæ campanæ, ebuli, ana unciam semis, vitis sylvestris, drachmas decem, mechoacan. electæ, drachmas quinque, sem. anisi unciã semis, fœniculi, drachmas tres, gratiolæ, eupatorii ..., an. manip. unum, veronicæ, scabiosæ, betonicæ, ..., ana manip. semis, florum genistæ, sambuci, an. pugil. duos, passul. enucleat. vel Corinthiac. unciam unam semis, sennæ Alexandr. expurg. drachmas sex, soldanellæ, unciam unã, agarici in pastillos redacti, drachmas quinque. Decoquantur in libris quinque vini albi maturi ex artis præscripto, si febris, vel causa caloris abest: alioqui in aqua ... ad consumptionem ..., in vase ... tecto, vel potius duplici: a fortis expressione in decocto bulliat denuo saccharum sufficiens ad potus conservationem, vel mel Hispanicum aut Livonicum despumatum, suspensa in linteo rhabarb. electi uncia semis, inde admisceantur pulveris cinnamomi electi, drachmæ tres.* Hinc quotidie vel alternis diebus, vel cum longiori intervallo, pro operationis modo, hauriantur tres vel quatuor unciæ. In eandem rem aliquot taleolæ radicis iridis macerantur in vino albo nocte: postridie vero hujus vini haustus bibitur horâ matutina calidè, identidem reliquis diebus, non sine magno ægroti commodo. Recentes item hujus radices sacchar o aut melle conditæ, ad unciam quoque exhibentur. Huc quoque facit tale ex ea conditum, si quotidie vel alternis diebus inde matutinâ horâ voretur semiuncia. ℞. *Succi rad. ireos, unciam semis, canellæ, galangæ, an. drach. duas, garyophill. maceris, an. drach. unam, Zedoariæ, scrup. unum, soldanellæ elect. unciam semis. In pulverem trita, misce cum melle despumato ad electuarii formam.* E baccis quoque sambuci, & ebuli, à semine expurgatis, & per colum trajectis, succus cum pauco melle despumato vel saccharo, coctione spissescit, hic utilis. Stillatitia item utriusque radicum aqua artificiosè extracta, ad uncias sex hausta, commendatur. Pruna ad hæc arborum harum germina, vel folia adhuc tenella leviter bullita in acetariis hic cum successu assumuntur: quæ in eundem usum etiam olerum more coquuntur. Prosunt & vina ex chamelæa & thymelæa facta. In hunc finem præterea infunduntur quandoque à plebeiis in vino taleolæ radicis bryoniæ, ex quo haustum mane assumunt: cui si cinnamomi & maceris parum misceatur, minus noxium erit. Apparantur item pro imbecillioribus olea, linimenta, emplastra & cataplasmata, quæ admota ventrem ab aquæ saburra exonerant, quorum substantia est colocynthis interior, chamelæa (mezereon nuncupata) thymelæa, esula, & reliquæ tithymali species, ricinus, peplus, gratiola, veratrum nigrum, succus cucumeris erratici, radicum iridis, bryoniæ, vitis sylvestris, sambuci, ebuli, scammonium, euphorbium, & aloe: quæ cum melle vel felle taurino, aut oleo liliorum, aut laurino, sive rutaceo vel irino, aut alio liquore convenienti, ad quamcunque voles consistentiam vel formam coquantur. Prodest hic quoque oleum de mezereo Mesues, & unguentum ex arthanita recens. Sed pro materiæ applicatæ vehementiâ, ea vel diutius vel breviùs in ventre erit relinquenda, regione hepatis semper liberâ.

In Anasarca usurpamus fere eadem purgantia medicamenta: sed in Tympanite talia exhibemus, quæ unà cum moderatiori humoris aquei evacuatione flatus dissipant: cujusmodi inter reliqua est Electuarium Indum majus: cujus drachmæ sex cum pulvere soldanellæ, & vino, vel aqua rutacea, aut ex camomillæ floribus, vel alio liquore idoneo exhibentur non inutiliter. Si vero deprehendantur intestina alberi lumbricorum rosione, quod aliquando usuvenit, maximè in Anasarca, semen Absynthii Santonici non temere additur. Postridie cujuslibet evacuationis assumi jubeo theriacæ veteris, vel mithridatii drachmam unam, vel drachmam unam semis. Uretica insuper hic unice prodesse constat. Verum de iis quæ communiter nota sunt, ut fere toto hoc opere, nihil dicam: raris solummodo observationibus contentus, efficax hic cumprimis est oleum è juniperi baccis pure extractum, & cum vino sumptum. Item lixivium è juniperi cineribus & vino apparatum: conficitur & ex sarmentorum ac genistæ cineribus, atque cum saccharo, & canella frequenter per manicam transfunditur. Datur à plerisque etiam petroleum cum vino: quod urinam, sudorem & vomitum movet. Memini ad hæc, uti Romæ marito Ascite diutius excruciato, pulverem bufonis usti, ut veneno tolleretur, sumptuum pertæsa uxor exhibuerit, unde copiosum hic lotium reddidit: hinc ipsa denuo eundem propinat pulverem, ut citiùs ærumnosam sumptuosamque vitam cum subita commutaret morte: qui ab uberiore aquâ confertim per vesicam exoneratus, præter conjugis expectationem convaluit. Sunt item, qui propinant decoctionis radicum diureticarum uncias quatuor, cui admixtæ fuerunt sem. lini drachmæ tres, correctoris scilicet, & cantharides duæ simul decoctæ, sed priùs simul colantur. Medicamenta quibus viscera roborem, mihi præter electuaria nota, in usu sunt in Ascite & Anasarca: Conserva radicum helenii, ac radices eædem conditæ: conser. absinthii Rom. Zinziber Indicum conditum, radices pimpinellæ conditæ. Aut ejusmodi præscribo mixtionem, ut plures simul intentiones compleantur. ℞. *Conser. radicum enulæ, unciam unam semis, absinthii rom. unciam unam, specierum diacinnamomi, drachmam unam semis, dialaccæ, drachmam unam, olei juniperini, scrupul. duos cum syr. de eupatorio, q. s. fiat conditũ.* Aliquoties vini sublimati usum permitto, maxime in Hyposarca: cui canella incisa, galanga, calamus odoratus, Zinziber, vel simile quiddam, imò & panis mica cum saccharo mixta, simul deglutiuntur. Si ex splenis con-

nis consensu hydrops oboriatur, proderit sequens medicamentum. ℞. *Conf. rad. enulæ. unciam unam, chamædryos drachmas sex, specierũ diacapparon drachmas duas; dianisi, drach. unam semis dialaccæ, scrup. duos, syrup. de radicibus, q. s. misce.* Ipsa lienis regio unguento è bryonia contra splenem, cui oleum rutaceum, & è capparibus admixtum fuerit, linitur. Et si tensa fuerit hæc pars, applicatur emplastrum diachylon cum gummis, commixtâ medietate emplastri è meliloto, affusis pauculis olei spicæ guttis.

In Tympanite mihi commendatur electuarium è baccis lauri, quòd flatus plurimùm dissipet. Vel fiat ejusmodi compositio. ℞. *Electuar. è baccis lauri, unciam unam, conser. rad. enulæ, unciam semis, specierum dianisi, drachmas duas, diagalãgæ, diacymini, an. drachmam unam, olei juniperini, drach. semis, Syrup. de eupatorio, q. s. misceantur.* Vel olei ex sem. anisi aliquot guttæ, hauriantur cum vini momento. Vel electuarium apparetur tale. ℞. *Specierum dianisi, diacymini, an. drach. unam semis, diagalangæ, drach. unam, sacchari puri uncias quatuor, quod dissolvatur cum aqua rutæ, & post justam coctionem affunde olei anisi guttas sex, & misce diligenter: deinde fundatur in marmore, fiat electuarium in rotulis.* Proficit item ex fœniculi semine oleum; itẽ maceris oleum. Cõmendatur & nucum oleũ recens, cum generoso vino vel sumptum vel injectum. Inunctiones mutantur pro visceris affecti constitutione. Ventriculus enim studiose illinitur oleo absynthite & mastichino, quibus pro ditioribus admisceto, tertiam aut quartam partem olei maceris. Deinde huic feliciter applicantur sacculi, ex absinthio, menta, salvia, ruta, corticibus arantiorum malorum, sem. fœniculi & cumini concinnati: qui priùs valde incalescunt, si lapidi ignito ollæ imposito tria aut quatuor vini cochlearia infundantur: & mox ollâ hoc sacculo tectâ, ne ullâ ex parte vapor expiret, tantum caloris hic concipit, ut ventriculo, aut universo etiam ventri impositus, suavissimum præbeat fotum. Suspenduntur & scuta, quæ vocantur stomachalia, sed vehementia ea esse oportet. Hepatis locus oleo absinthite & nardino cum olei maceris pauxillo inungitur. In Tympanite verò totum ventrem primùm quàm diutissime, donec rubor excitetur linteis calidis, vel manibus carnosis calentibusque fricuisse, ut poris apertis, flatus tenuati exhalent, confert. Utiles autem sunt ejusmodi frictiones in quacunque hydrope, quòd aperiant, extenuent, discutiant & exiccent, deinde vel vino sublimato, vel oleo laurino, vel rutaceo, cum calidissime, & perquàm diu inungi oportet: postremò sacculi queũt applicari ratione paulo ante dictâ, ex ruta, absinthio, sem, cumini, anisi, fœniculi, dauci, floribus camomil. meliloti, sambuci, anethi, rorismarini, stœchados, consuti: Vel spongiæ amplæ, aut pannus lineus crassus priùs in vinum aut lixivium immersus & expressus; cui præcedentes herbæ semina, & flores fuerint incocta: hoc autem ante inunctionem faciendum. Postremò adhibeantur emplastra, velut è baccis lauri. Affigitur etiam aliquoties umbilico, sine incisione, cucurbitula magna, cum larga flamma.

Cæterùm tum etiamnum reliqua sunt præcipua totius curationis capita, quæ si rite observentur, mire conducunt. Primum est, in toleranda siti constantia, quam strictâ adeò lege impero, ut ægris non ultra libram unam cum dimidia vini, in quemlibet diem permittam. Minori molestiâ hic obedire queunt, si ex angustioris oris vitro bibant; humectatâ etenim sæpius vini stillantis momento lingua, promptiùs fallitur sitis, nec ejus copiâ gravatur ventriculus. Manduntur in hunc usum & passulæ, diutiusque in ore detinentur. Sic & glycyrrhiza existit ἄδιψος, maximè recenter effossa: uti pastilli quoque ex ejus succo concreti, si ore retineantur, quousque liquescant. Lapillis item ex vino assumptis, eandem ob rem lingua quandoque colludit. Vinum autem sit album, maturum & potens. Confert plurimùm quoque helenites, absinthites, & aromaticum. Alterum, & fere maximum erit sudor: quem quomodocunque, quantum fieri poterit, extorquere oportet. Theriaca postridie, purgationis cum vino calido propinata, ut dixi huc facit. Quibusdam etiam hîc mirè commendatur succus è rapo rotundo, in pila contuso & expresso, condîtus saccharo & cinnamomo, ut aliud gustanti quàm rapum referat: hic mane ægro bene cooperto propinatur. Radix item hirundinariæ pondere semilibræ, per noctem in vino macerata, & deinde usque ad tertias decocta, mane jejuno stomacho pota calide, aquam intercutem sudore copioso mirifice expellit. Eodem modo vinum cum veronica apparatum valet. De chymici cujusdam pulveris sudorifici potentia aliàs fortasse dicam. Extrinsecùs insuper sudoris profluvium multipliciter molior: idque pro ægrotorum diversâ conditione. Tenuioris siquidem fortunæ hominibus consulo, ut mensæ incubans corpus universum in clibanum recenti pane extracto etiamnum tepentem, immittatur, sic uti caput extra præfurnium, pulvinari innixum, libere respiret, ne calidiori aere suffocationis periculum subsequatur. Ut is quoque citiùs promoveatur, & tibiarum inflatio simul discutiatur, arenam in lebete vel cacabo calefactam, sive etiam cineres quercinos eodem modo calentes, in sacculum infundo, cui colligato imponuntur crura tumida vesperi, atque similiter mane. Silices item calentes, involutosque linteis in lixivio quercino vel vino madefactis, utriusque axillæ sinui & pedum plantis applicari, brachiis in thoracem remissis, tibiisque sibi mutuò incumbentibus, jubeo: atque eâ ratione è corpore diligenter tecto promptius serosa recrementa eliciuntur, vel potiùs extorquentur. Alius horum exprimendorum modus mire utilis & certior existit, si cupa idonea priùs igne vasi imposito incalescat, tecta lodice aut panno denso, vel operculo ob tumidum corpus commodo. In hac, super sedecula insideat æger, thorace & collo ita munito, nequid vaporis exhalet: deinde sequens decoctum in cacabo, vel vasculo aptiore, fervidum intra tibias collocetur, in quod subinde igniti silices immittentur, ut novus copiosiorque denuò excitetur halitus, qui semper ventre tumido, quàm fieri potest calidissime excipiatur: ne tamen primi semper fervoris violentia urat, cavendum sedulò. Quò autem constantiùs diutiusque hoc sudoris effluvium toleraverit ægrotus, eò suæ valetudini consulet rectius. Postea hic linteo calido coopertus, in contiguum lectum calentem deponetur, ne præpediatur sudoris fluxus. Interim quod roboret, vel vires reficiat, sive sit conserva, seu Zingiber Indicum conditum, vel confectio in rotulis, aut aqua cinnamomi, vel aromaticum vinum, exhibeatur. Decocti jam dicti materia esto: radices & folia sambuci atque ebuli, raphanus, absinthium, pulegium, ruta, abrotanum, marrubium, hedera, rorismarinus, majorana, origanum, salvia, calamenthum, lauri folia, thymus, hyssopus, centaurium minus, nasturtii species, baccæ juniperi, anethum, chamæmelum: quæ admixtis sulphure potissimùm & sale, in lixivio & vino, aut in lixivio solo bulliant. Vel suffitus hic ita excitetur, solo acri lixivio ex sarmentorum cineribus vel quercinis parato. In Hyposarca verò cum multa utilitate etiam in ignitos lapides, maximè pyrites, infundi acetum observavi, cujus vapor fervidus eodem modo in cupa excipitur. Ubi balneorum naturâ calidorum fuerit copia, licèt quædam utilia sunt, velut salsum, nitrosum, atque etiam aluminosum: sulphureum tamen præferendum. Juvabit etiam sudoris expulsio-

pulsionem, si dictarum herbarum & radicum pars in iisdem liquoribus ferveat, additis aristolochia rotunda, baccis lauri, juniperi, radice iridis: atque immersis in decocto amplissimis spongiis, vel pluribus simul consutis & expressis; aut panno denso duplicato similiter imbuto extortoque, aliquoties calidissime & diutissime foveatur, integaturque totus venter, dempta hepatis regione. Inde adhiberi queunt, partim liquores & olea ante dicta, partim etiam alia, item unguenta, emplastra & cataplasmata: cujusmodi sunt, oleum juniperinum, irinum, è lateribus: unguenta, Martiatum, Agrippæ, Aragonis: emplastrum semel dictum de baccis lauri: cataplasmata ex farina fabacea, lupinorum, stercoribus caprinis, columbinis, vaccinis recentibus & calidis, caricis, baccis lauri, aristolochia rotunda, staphide agria, pyrethro, cardamomo, radice iridis, & sulphure adornata. Vel si post inunctionem gratiores fuerint sacculi ex lino raro, tenui, trito, & materia his locis enarrata compositi: deinde tempori proxime decocti, vel in vini aut vini halitu (ut dixi) irrigati calefactique, non debent non esse admodum utiles. Tumores insuper dissipatum discutit pulmentum ex medulla panis, cum muria aut lixivio coctum: admixto postea oleo irino, sive alio simili.

Porro quia extremi morbi extrema plerumque remedia postulant, quæ hac quoque in actionibus Chirurgicis observasse me memini, cum phonis vice subjungam. Præter communem vero aquæ extractionem in Ascite, paracentesi vel pertusione ad musculum obliquum descendentem cum tenuiter quanquam rarissime, educi per umbilicum vidi: natura hac detrahendum commonstrante, ob singularem & nobilem umbilici tumorem. Cutæ autem cumprimis, sicut exiguo admodum foramine is aperiatur, ne profusum non confertim subsequatur copiosum humoris, quotidie enim circiter libras duas effluxisse satis est. Quare illud deinde emplastro mox occludendum erit, ne ex præcipiti & nimia humoris simul & spiritus effusione, effluat quoque vita. Ubi etiam remoratur, ubi artic imp... cuturque intus humor serosus, siphone leniter attrahitque immissa facile fluet. Cæterum in toto hujus curationis tempore, quanto poteris studio, viscerum robori consulendum, medicamentis, victu delecto, & conditturis analepticis. Ea enim nisi restaurentur, quacunque symptomatum ablatione operam ludes. Rarus siquidem ejusmodi curationum est successus felix, etiamsi nulla in re delinquetis, quod ea nec admittantur, nec tententur, nisi quando extreme desperatum est. Sua hic meretur locum elegans Hippocratis sententia: *Hos*, inquit, *eger ex iis quæ aquam purgant non levior fiat, inurendi sunt crusta quam tenuissime, & quam maximè in superficie, quo aquam continet e suffis circum circa umbilicum, & una in umbilico, & emittere singulis diebus. Cum enim morbus sit pessimus, in hoc periclitari oportet. Si enim successerit, sanum facies: sin minus, quod etiam alias futurum erat, ipse sum perpetitur.*

Felicem prætereà curationem in aquæ cutem subeuntis eductione non semel vidi, maximè in hyposarca, ubi super utroque pede tumido instar incisæ venæ, vel paulo altiùs, fissuræ scalpello vel lanceola infligerentur. Enimverò die noctuque ex iis vulnusculis ingens aquæ copia, citra virium læsionem, indesinenter exstillat, quod parum simul spiritus pereat: verùm ex continuo talli humoris ad exigua vulnuscula decubitu, quandoque suboritur erysipelas, quo tamen victo, rursus nonnunquam eodem modo iterum pedum tumor finditur. Proinde non immerito omnibus prædictis efficacius auxilium in Anasarca, vel Hyposarca, sive Sarcite, aut Leucophlegmatia Chirurgiam præstare, asserit Asclepiades. Fissuras autem circa internum talum infligi vult, in loco quatuor digitorum spatio supra talum eminente, ea profunditate, qua in venæ sectione quis utitur. Novi qui ex inflatis tibiis aquifolia cælis, aqua cõtinuò emanante liberarentur. Leonides etiam alijs corporis partes scalpello incidi vult si tamen supra talos extillet aqua: veluti scrotum tumefactum, pudenda, femora, vulnusculis solum lancinat, eaque sale cõfricat: cujus subsidium hic postea ostendit usus. Scrotum in ejusmodi casu quandoque subtus ac vulnusculis duobus factis pertunditur, filoque simul trajecto & relicto, stillat sedulo hic humor. Refert Antonius Benivenius mulierem hydropicam ex alto loco in terram decidisse casu, cùm nulla vitæ spes superesset, utroque ad lapidem eliso & disjecto, omnem effluxisse aquam, & pauco post tempore idoneis præsidiis fuisse valetudini pristinæ restitutam. Siccantem calefacientem, & facilis concoctionis victum esse oportet. Allii usus esto frequens, maximè tenuioris fortunæ hominibus. *Ulierus lib. observationum.*

Observatio II.

Curatorum Hydropicorum attestationes, & Historiæ memorabiles.

Hoc regimine curavi quendam in ætate perfecta constitutem, dando ei in potu semel in quatriduo de aqua cuculæ recentis rot. 1. cum drach. decem Zuccari ematar & dando ei interim de pulv. croci, berberis Lacce & A..., & emplastrando hepar cum glutinativis, & faciendo eum uti exercitio, & pauco potu vini. Quod nisi inveneris aquam cuculæ recentis, utendum est cuculæ succo sumpto cum fumoterræ, & modico foliorum laureolæ. *Rasis 7. continent. cap. 2. pag. 158. facie aversa.*

Curavi quendam senem, in quo erat aqua, de qua nunquam cogitavi quod aliquo modo convaleret, in quo non erat caliditas, & dando ei de laureola in potu cessavit inde per dies; deinde revertendo dedi sibi de laureola secunda vice & convaluit: sed loculus testiculorum ejus ita repletus erat aquâ ultra quam existimari poterat. *Idem lib. & cap. supra dicto, pag. 159. facie aversa.*

Vidi hydropicum Asciticum quadragenarium, curatum solum cum hoc regimine. De mane comedebat solum Alaudas (alii Alacedas) quoties invenire poterat, quas exenteratas replebat petroselinò minutim inciso, & decoquebat eas elixando, vel assando, & comedebat eas sine pane: & in fine comestionis accipiebat solum uncias duas panis biscocti. Et cùm non poterat habere alaudas, sumebat alias aviculas, similiter cum petroselino, & bibebat in fine cibationis medium cyathum vini albi subtilis & potentis, & postea tota die stabat sine potu colluendo os & gargarisando cum vino parum lymphato. Et de sero comedebat quartam partem unius panis communis a corticibus mundefacti, & infusi in vino malvaticæ, vel alio simili, & unicuique bolo panis superaspergebat abundanter de pulvere qui sic fit ℞ *Cinamomi electi, unciam semis, Caryoph. Galangæ, Macis, Anisi, Amomi, lancellotæ, ana drach. semis.* Postea tota nocte stabat sine potu, donec de mane in aurora bibebat de syrupo, quem ex authoris libro petes. *Nic. Nicol. serm. 5. tract. 5. cap. 25.*

Curavi duas hydropicas a causa frigida cum tussi, quarum ventres magnificati erant, & crura, & coxæ: Exhibui autem eis in potu omni die in jejunio uncias quatuor aquæ prassii, & drach. duas ejusdem aquæ de serò ante cœnam per duas horas: & purgavi eas de quarto in quartum diem, vel per amplius tempus cum succo ireos, & sanatæ sunt perfectè in satis brevi tempore. *Idem loco quo supra.*

Utantur Ascitici syr. meo, quo curavi nepotem Abbatis Clarevallensis. ℞ *Succi scariolæ. lib. 1. succi apii, succi petroselini, an. lib. ij. Esulæ in tali proportione, quod in lib. 1. syrupi decocti* (non dico crudi) *sit uncia una esulæ. Esula in prædictis succis bulliat. Additis masticheꝭ sem.*

apii

apii & fœniculi, coletur. Colaturæ addatur Zuccar. In fine decoctionis addatur Rhabarbarum. Detur in manè, in aqua decoct. ſem. fœniculi & maſtichis bis vel ter in hebdomada, ſecundùm vires patientis, quia aliquantulum laxat. *Platearius pract. cap. 3. de ægritud. hepatis.*

Ego Joan. Matth. ex Ferrariis de Gradi Mediolaneſ. Cùm eſſem ad curam Illuſtriſſimi quōdam Ducis Mediolani Quarti, Franciſci Sfortiæ hydropici, & fuiſſet diſputatum inter Medicos tunc Ducales, de ſibi exhibendo Electuario Meſ. de Mezereon, &c. Laudavi ſtandum eſſe in medicinis ſatis communibus, ut ſunt trochiſci de Rhabarbaro, cum quibus dando drach. ij pro vice, bis in hebdomada, quaſi fuit tota cura in illo invictiſſimo & excellentiſſimo Principe. *Author. Comm. ad cap. 9. lib. 9. Raſis ad A. manſ.*

Platearius narrat, quod quædam vetula coxit in olla ſuccum plantaginis ad medietatem, & dedit hydropico de cauſa calida ad bibendum quotidie, & ſic curatus fuit. *Guil. Varignana tract. 12. cap. 4. in Addit.*

Ego mirabilem in hoc caſu experientiam habui, & eſt ut tollatur bufo ſylveſtris, qui in nemoribus invenitur, & ſcindatur totus per ventrem, & ſuper renes ligetur; educit enim mirabiliter aquoſitatem per vias urinæ: & cùm volumus ampliùs ipſum educere, renovamus, & hoc multoties ſum expertus. *Idem Varignana, loco quo ſuprà.* Idem confirmat *VVierus, memorabili hiſtoria veneficæ, ab Echtio nobili Medico acceptâ, & paulò ante exhibitâ.*

Curavimus quendam Aſciticũ, qui vocabatur Azo de Guidis bonis, de civitate Parmæ, ſolùm cum trochiſco qui ſic fit, & continuo uſu diacurcumæ majoris. *℞. Turbith, drach. unam, Zinziberis, Zuccari, an. ſcrup. duos, ſcammoneæ electæ, grana hordei duo: terantur & incorporentur cum vino.* Hunc trochiſcum recipiebat ſemel in hebdomada in matutinis, & aſſellabat quater vel quinquies omni die. Ante prandium & cœnam ſumebat ad modum nucis de diacurcuma: & poſt illud bibebat aliquid optimi vini albi odoriferi. Et ſic cum emplaſtris dictis ſuperiùs, & diætâ bonâ, liberatus fuit per curam noſtram perfectè intra ſex menſes, & vixit in bona ſanitate longo tempore: & erat ejus ætas tempore infirmitatis plus annis LX. Erat in infirmitate ſua ſatis bonæ virtutis: & ejus appetitus ſatis bonus, & erat abſque febre, & abſque fluxu ventris, ſed ejus venter & teſticuli erant immenſæ inflationis, & ejus urina erat bene rubea, & ſemper bonæ quantitatis. Diæta ejus fuit talis, multum ſitiebat, & tunc abluebat os ſuum, & gargarizabat aceto mediæ fortitudinis, & aliquando miſcebat cum illo aceto de vino, aliquando non. *Guil. Placent. pract. cap. 120.*

Aſciticam Aquenſibus aquis balneari juſſi, hæc etiam manè pintam unã illius aquæ bibebat, & die aliâ in veſperis ſolum balneum intrabat: aliquando tres aquæ pintas manè bibebat, & per dies 40. hoc continuans, & ſe interdum balneando, liberata eſt. *Guainerius lib. de baln. Aquenſib. cap. 3.*

Dixit Albertus, quòd quidam hydropicus deſperatus curatus fuit ſolùm cum vino de Malvaſia, ipſum continuò bibendo, & in ipſo carnes, & ſua cibaria decoquendo. *Nicolus ſerm. 5. tract. 5. cap. 25.*

Medicamentum bene paratum ex cantharidibus, in maxima hydrope, tam Aſcite, quàm Anaſarca, ex Galeno, purgat per urinam valenter aquoſum humorem, ſed iis non utendum, niſi alia non contulerint. Valeſcus tamen de Taranta, vir doctiſſ. & magnæ experientiæ, hoc medicamento multos laborantes & Anaſarcâ & Aſcite reſtituit. Caſtigantur Cantharides abſciſſis capitibus & pedibus, non alis, (ut quidam malè docent, cõtra Hippocratem & Plinium, & veritatem.) *Accipe* ergo *unam cantharidem abſq; capite & pedibus, quatuor ſeminum frigidorum majorum mundatorum, an. unciam ſemis, ſacchari candi violati, uncias duas, gummi ceraſi, aut dragacanthi, drach. ſex. Miſce, & fiat ad modum pulveris.* Doſis eſt, uncia una ſummo manè, ſed defende veſicam admovendo ei lac caprinum, vel oleum roſatum tepidum. *Michael Joan. Paſchalius cap. 44. lib. 1. methodi curandi.*

Cùm ex diuturna febre, & malo quoque regimine tam diætativo, quàm medicinali, in aquam intercutem deveniſſes, & hoc ex maximâ jecinoris imbecillitate, ita ut non tantùm venter inferior, ex multitudine materiæ aquoſæ, (cum qua & ventus plurimus erat) verùm etiam & univerſum corpus intumuerat: videlicet crura, brachia, caput, (facies ſcilicet) & pectorales partes: ita ut in tumore omnia membra elevata ſint, ex quo neque deambulare, neque pedibus conſiſtere, neque in lectulo jacere poteras, ſed ſedere tantùm; & ille ſitus non ſine maximo incommodo erat, quoniam nec dormire, nec ſpirare, nec comedere, aut alia facere ſine maxima anguſtia permittebantur, & ad illum ultimum Chriſtiani hominis remedium deveneras ut poſt aſſumptam Euchariſtiam, extremam etiam unctionem habere volueras. Unde etſi plures ſeniores Medici adeſſent, ego accerſitus videns omnes, tam Medicos, quàm affines, ſine ſpe aliqua ſalutis eſſe, juſſi inprimis ut cutis crurum & coxarum cum ſagittella ſcarificaretur, non ſolùm in tibiis & ſuris, verùm & in partibus coxarum, ſcarificatione tamen levi, & parvâ, ita ut cutis prior illa perforaretur ſola, ex quo factum fuit, ut tota illa materia aquoſa, quæ in ventre inferiore, & ambitu totius corporis erat, ſenſim egreſſa ſit, & hoc ſpatio diei naturalis; ſicque viſus es è manu mortis evaſiſſe, cum maxima omnium Medicorum illorum, & cæterorum adſtantium admiratione, & ſtupore, ita ut me hominem à mortuis ſuſcitâſſe dicerent, cùm paucis pòſt horis tu, qui nec loqui, nec comedere, vel aliquâ alia operatione naturali uti poteras, expeditè loqui cœpiſti, & cibum petiiſti: quo ingeſto, in lectulo te decumbens collocare voluiſti, & dormire cœpiſti; poſt ſomnum deambulare potuiſti. Quæ omnia certè ſunt digna ut literis mandentur, ut ſciant homines quantum ingenia medicinalia, in morbis etiam ſine ſpe, aliquando poſſint & valeant. *Nicol. Maſſa epiſt. 21. Tom. 1. ad Joan. Mariam Arquæ Policinii*, ex qua Apotherapian quoque huc refer.

Scio Auguſtinum Tornarum, virum nobilem, aliquando curatum ab hydrope, ſolo potu decoctionis radicum geniſtæ, vel aqua deſtillata ex illa, ſumebatque eam ante cibum, cum cibo, & poſt cibum, & ſanatus eſt perfectè. Morbi enim validi non curantur caſſiâ nigrâ, aut rhabarbari exiguâ ſumptione, in quindecim diebus ſemel. Ut enim temerarii Medici eſt in morbis tutis, validioribus uti præſidiis, atque periculoſis; ita imperitiſſimi eſt, quos aliâ viâ ſanare poſſe non ſperamus, non audere: quod præceptum *Galeni* eſt, *decimo artis curativæ*, dum de tabificis loquitur: & dictum *Hipp. Extremis morbis extrema exquiſitè remedia optima ſunt*, intelligitur non ſolùm de morbis extremis in magnitudine, ſed in genere, cujuſmodi eſt hydrops. *Cardanus in conſilio pro difficultate ſpirandi, pag. 566.*

Vidi Venetiis Religioſum quendam ordinis Prædicatorii, in Hoſpitali Sancti Joannis & Pauli, hydropicum ex aſcite & tympanite, qui fuit curatus. Adfuerunt mecum excellentiſſimi Medici plurimi, ſcilicet Papienſis, Eugubinus, Trincavalla, & alii: habebat is, ut dixi, aſcitem cum tympanite, & tabem cum febre hectica: oportebat tum exiccare tum humectare: quare eramus in maxima diſcordia. Ego volebam ut multùm biberet, ſed quæ aperirent, quia haberet plurimas obſtructiones. Præterea ut humectaretur, quia ad tabem pervenerat. Ordinabam ego ſyrupũ acetoſum, cum omnibus quæ provocant urinam. Eugubinus nolebat quicquam eſſe bibendum, & narrabat de quodam hiſtoriam, qui per ſicca fuit curatus. Papienſis, ut li-

ut litem dirimeret, conclusit, neque liberaliter, neque omnino nihil esse tribendum. Res extrahebatur, usque ad noctem, & deducebant nobiles unumquemq; Medicum ad suam cymbam. Ibi tum Papiensis, quod antea dissimulaverat, conversus ad magnificum quendam, dixit, si vultis curare hunc Dominum, profectò non aliud erit faciendum, quam quod consuluit Baptista Montanus. *Joan. Bapt. Montan. consil. 263. Edit. Basil. Anno 1583.*

Pilularum nostrarum sæpius experientiam habuimus, & citra noxam pluries singulis septem vel decem diebus exhiberi poterunt; mirabiliter enim serosos purgant humores, citra aliquod nocumentum notatu dignum. Conficiuntur autem hoc modo. ℞. Foliorum plantæ, quam cõmuniter seplasiarii mezereon appellant, & propriè ejus quam nuncupat Dioscorides chamelæam, unc. ij. vel iij. infundantur per viginti quatuor horas in sufficiente quantitate aceti vini albi, in quo prius mala cydonia fuerint decocta, demum in umbra exiccentur, & iterum prius parato decocto ex pomis dulcibus & acetosis, in eodem aceto vini albi prædicta folia infundantur ut supra, ac exiccentur: contundantur, & eisdem adjice hieræ picræ simplicis tantundem, & cum succo radicis iridis fiant pastilli, & serventur: quorum dosis est drach. j. vel scrup. ij. pro qualibet vice. Interim verò drach. semis agarici trochiscati, aut rhabarbari vigorati, & tantundem trochiscorum ex myrobalanis chebulis adjicere poteris: eisdem namque catapotiis (Deum testor) me nonnullos hac specie aquæ inter cutem laborantes sæpius, per intervalla eis admibitis, perfectè curasse. Nec etiam parum conferunt pro curatione aliarum aquæ inter cutem specierum, ubi eadem purgatione indigeant; quemadmodum hoc in anno 1557. observavimus, in Illustrissimo Petro Antonio Sanseverino Besignani Principe, qui cùm ascite simul atque anasarcâ laboraret, adeo ut fere à cunctis pro deplorato haberetur, ubi ter aut quater dicta catapotia per intervalla devoravit, liber evasit. Testes sunt nonnulli cùm Medici, tum magnates, qui ipsum aquâ inter cutem laborantem, ac demum ab ea solutum & liberatum inspexerunt, quamquam non exiguam etiam huic opem tulerit sudatorium Trituli hodie vocatum. *Donat. Anton. ab Altomari, de medend. hum. corp. malis, cap. 91.*

Frictiones utilissimæ sunt leucophlegmatiâ laborantibus, si fiant cum oleo irino & sale, aut oleo laurino, aut anethino, cum pauco aceto & sale, aut sulphure tenuissimè trito: hæc frictio universo corpori adhibetur, & ventri, Simili frictione & validis exercitationibus uti præcepi sub æstivo Sole, in calida arena Adolescentem, quem ex magna leucophlegmatia ad sanitatem restitui, quinque dierum spatio, probe jam purgato corpore. Is sanè se soli æstivo exponebat, tecto capite, quatuor horarum spatio, juxta meridiem, quas frictione & exercitatione insumebat. Frictio autem cum oleo irino & sale fiebat.

Fœminis crura scarificare præcepimus, cui nullum auxilium confertur. Hydropicis talos scarificare *Gal.* ex Archigene præcipit *Lib. 9. comp. s. med. per locos*: & *Celsus* item *lib. 3. cap. 21.* Hoc remedio malum corporis habitum sæpius curavimus. *Christoph. à Vega, art. med. lib. 3. sect. 8 cap. 13.*

Asciticos quosdam paracentesi, hoc est, puncturâ ventris in quinque partibus factâ, non penetrante, sanatos vidi: eis partibus purgatis aquâ. *Idem cap. 11.*

Tympanitem vidimus à calida jecoris intemperie natum, quem refrigerantibus curavimus jecori superponentes succum endiviæ & cichorii cum pauco aceto, & unguento rosato linientes. Superponimus aquam instillaritiam endiviæ cum aceto, & cichorium edendum damus, atque endiviam. *Idem cap. 12.*

Quidam Medicus doctus & senex curavit pilulis Mezerei Sacerdotem quemdam senem tympanite laborantem.

Syrupus ex decocto radicis cucumeris agrestis, est efficax in curatione hydropis Ascitæ. Et Eruditissimus Doctor meus Jacob. de Leon. Comes atque Archiatrorum illustris Comitis de Salinas, hydropicum confirmatum curavit ℞. *Radicum cucumeris sylvestris quantum vis, decoquatur in lib. ii. aquæ ad dimidium, deinde accipe mellis lib. ij. aquæ lib. 8 bulliant per se ad dimidium usque cõsumptionem, cui præcolatæ adde libram unam decocti radicis cucumeris sylvestris percolati quo sufficit, & fiat syrupus, addendo in fine pulveris dragaganthi unciam unam.* Dosis quolibet manè cochlearium unum.

Quæ per urinam clementer purgant, & corroborant jecur, sunt diacurcuma, dialacca, & trochisci de Rhabarbaro; hi enim obtinent principatum in hoc morbo Quibus curatus fuit Excellentiss. Dux Mediolanensis Franciscus. Dosis à drach. una ad drachmas duas. Propter illorum amaritudinem fiant Pilulæ cum aqua absinthii. Iisdem trochiscis curavi ego Magnificam uxorem, Magnifici Francisci Marci, quæ laboravit principio Ascite cum febre ferme habitudinali. Cui dedi præter hos trochiscos multis diebus lac Asinæ, quæ pasceretur herbis diureticis: Lac enim non nocet hydropi, ut multis gravissimis Medicis placet, præsertim si ab ea animante emulgeatur, quæ pascatur herbis diureticis: ideoque à quibusdam laudatur lac caprarum Arabicarum propter pastum.

Cauteria multa ventri sæpe admota non profunda purgant hanc materiam. Lenis curavit quidam Agarenus duos Valentinos nobiles. Idem præstant cauteria tibiis infixa ut per ea materia vacuetur, quia illarum ulcera in hydrope difficulter curantur, nisi prius hydrops tollatur *Joan. Michel. Paschalius lib. 1. cap. 44. meth. curandi.*

Novi mulierem quæ curata est cauterio impresso pedi, egressâ per cutem aquâ. Sed propter appositionis diuturnitatem ipsa diuturno ulcere afflicta fuit. *Caspar. Hoffmannus lib. 2. consil. 30. per Laurent. Scholtzium public.*

Antonius Martinus Ascite laborans, ingenti ventris tumore adeò gravis, ut progredi non posset, instituisque ventrem præ gravitate attollere cogeretur, exsanguis attenuatus, ut planè moribundus in horas speraretur: usu ligni sancti, & brassicæ marinæ, præter omnium spem integre sanatur, vivitque nunc incolumis, ac probe valens. *Valeriola lib. 2 observat. 5.*

Fiunt linimenta & epithemata. quæ aquas mirum in modum pellunt, ex chamelæa, tymelæa, laureola, cucumer. agresti, apio, asaro, cicadis, cantharid. & aliis. Imponuntur autem umbilico, regioni vesicæ, renum, & perinæi, ut eorum vis ad meatus urinarios citius perveniat; quibus vacuatis, serosus humor attrahitur, fugâ vacui, qui in venis erat reliquus. At istud à me præclare expertum est in admirabili affectu cujusdam, qui cùm se aliquando multâ ingurgitasset aquâ, sic toto corpore intumuerat, ut non procul abesset à suffocationis periculo. Ipse verò in ea opinione erat, ut crederet inutilem esse medicamentorum usum, sed tandem coactus est fateri eorum vires. Putavi enim linimentũ ex aliquot succis, mihi missis ex Gallia Narbonensi, quo admoto cœpit urinam reddere post sex horas, & tantam copiam uno atque altero die reddidit, quantam capere vix potuerunt sex magnæ matulæ: sic ℞. *Succi thymelææ, chamelææ, cyclaminis, & brassicæ marinæ, ana unc. duas, asari, spicænardi, schœnant. seminis apii, petrosel. rutæ, agni, an. drach. unam farinæ lupin. & cicer. rub. an. unciam unam semis, in corp. simul. cum cera. fiat linimentum*: quo ungatur umblicus, regio vesicæ, & perinæi. *Rondeletius cap. 36. lib. 3. de cura. morb.*

Absynthium Ponticum efficacem vim obtinet ad aquam inter cutem, ut mihi jam sæpius experimento com-

to compertum est. Equidem quosdam novi hydropicos, quasi deploratos, qui ex longo esu comarum ejus, quæ saccharo asservatæ fuerant, sanitati restituti sunt. Parandi ratio hæc est: Sumito comarum recentium Absynthii Pontici libram unam, sacchari albissimi libras tres. Comas illas tundito in mortario lapideo; deinde iis optimè tusis, saccharum in pulverem tritum adjicito: rursus omnia simul tantisper tundito, donec in unum corpus redigantur: mox ad usum recondito. Ex absynthio ita saccharato semiuncia quotidie assumitur, tribus horis ante cœnam. *Matthiolus comm. ad cap. 24. lib. 3. Diosc.*

Lixivium ex vino albo, & juniperino cinere paratum quatuor aut quinque unciarum pondere potum, valentissime urinam pellit, ita ut nonnullos viderim hydropicos hoc tantùm auxilio sanatos. *Idem comm. ad cap. 87. lib. 1. Diosc.*

Curavi & persanavi aliquando pauperem Asciticum, incredibili ventris pudendorum, ac pedum tumore deformatum, alterna succi iridis. & absynthii exhibitione, pedum scarificatione, & sudorem prolicientibus balneis: præter meam atque aliorum expectationem. De Tympanite nihil admodum experientia confisus dicere possum: ut qui duos duntaxat hac specie hydropis affectos viderim: quorum alter (scilicet eruditione & virtute præstantiss. Imperii comes à Reinstein) percuratus est; alter Belga senex, diem suum obiit. Asciticos plurimos Deus, servitio meo utens, sanavit. Pauciores Anasarcâ laborantes occurrerunt. *Erastus par. 4. disput. advers. Paracelsum.*

Lathyridis seminibus, ab Ascite Magnificum Julium Bojardum Scandiani Comitem, optimæ indolis juvenem liberavi. *Brassavolus in examine Simplicium.*

Si recens erit hydrops, & juvenis adhuc ægrotus, & integris visceribus; poterit isthanc aquarum copiam in vapores, etiamque sudores fontis Puccensis & Spadensis potio dissolvere & dissipare. Cuidam juveni bene nato vidimus, hoc anno 1584. hanc tam fauste & feliciter contigisse, ut perfectam ipse curationem receperit, ut ex confirmato eo hydrope magis etiam in dies convalescat. Quod & communi omnium sermone longe priùs ad nos quidem de aliis perferebatur; nunc verò ejusce testes oculati sumus. Hoc ipsum symptoma in paroxysmo tertianæ febris, ex potu liberaliore & nimio evenisse, ipsi nuper inquam vidimus & sæpenumero aliàs post annos viginti antea observavimus. *Cordæus com. 5. ad lib. 1. Hipp. de muliebr.*

Gallum quendam nobilem Hydrope Anasarcâ laborantem, Aquis Spadensibus curatum vidi, quod postea sæpius in aliis observavi. *Philippus Geringus, de Fontibus acidis pagi Spa, cap. 7.*

Recitat *Avic. cap. de cura Ascitis*, historiam mulieris cujusdam, quam hydrops attrivit, & magnificata est super eam; & ipsa mulier comedit quantitatem malorum granatorum tam maximam, quòd ejus relatio est incredibilis, & sanata est. Ex hac historia, & ex *Avic. ibidem* affirmante, hydropem aliquando ex intemperie calida hepatis provenire, contendunt nonnulli falsum esse *Galen.* dictum, affirmantis 5. *de loc. affect.* in quavis hydrope frigidam hepatis intemperiem reperiri: Conciliamus nos, ad calidam intemperiem extraneam excedentem, consequi calidæ naturalis temperiei destructionem: & per consequens, frigidam intemperiem. Mulieri autem, mala granata potiùs ex usu fuisse, sua adstrictione partes uniendo, sicque Jecinori robur conciliando, quàm illius caliditatem remittendo, existimamus. Non solùm autem hydrops ad causas longâ verborum serie à Galeno & Avic. enarratas consequi solet, sed & aliquando, licèt rariùs, ad alias ægritudines. *Marcellus Donat. hist. mirab. lib. 4. cap. 21.*

Colonus quidam, dum in Gallia praxim exercerem, hydrope diu laborans, cùm nihil opis à Medicis aliis sentiret, me consilii causâ accessit; cui imperavi, cùm non febricitaret, ut continuò allium comederet: quo factum est ut multum aquositatis per urinam profuderit, atque ex insperato remedio sanus evasit.

Sed & alia mulier hydropica, cui venter & crura in maximam molem excreverant, cùm pro deplorata haberetur, ex alterius vetulæ consilio capiebat allii capita viridia, & contundebat, succumque per pannum, cum jure vervecis, aut pulli, vel caponis (si aliud ad manum non esset) colabat, & potabat: & brevi tum venter, tum crura detumuere, & præter opinionem curata est, non solùm illa, sed alii plurimi. Hinc & hœdos, cuniculos, capreolos, lepores, elixos cum allii, porri & cæparum decocto, more rusticorum, Gordonius in hydrope curando commendat. *Petr. Forestus lib. 19. observ. 27.*

Rustica quædam mulier, in ætate consistente hydropica facta, per quatuordecim dies bibit decoctum radicum Asari, una cum herba in vino paratum, manè & vesperi. Ac deinceps diu nihil aliud bibit, quàm aquam decoctam Cardui S Mariæ, vulgò *Vehedistel.* Tandem venter & crura ad extremum intumuerunt, ut de illa omnes actum esse existimarent. At tum subitò in tribus locis dextri lateris natura quæsivit exitum, & facta est copiosa effluxio sanguinis plane ichorosi: unde paulatim tumor decrevit. Et paulò pòst pedes quoque similiter aperti sunt, cum multo aquosi humoris effluxu. Foramina denique relicta, foliis tussilaginis & juglandis rursum consolidavit. Et in posterum sæpe usa est sudorifero balneo, cum stramine pisorum parato. Et sic Dei auxilio integre convaluit. *Cl. V. Joach. Camer. de suis mihi communicatis observationib.*

Civis quidam Argentoratensis, omnibus fere in urbe notus, à multis annis podagrâ conflictatus, tandem hydrope ascite periculosissimo correptus: nec minis, nec precibus, nec difficilis morbi periculo induci potuit, ut quicquam remediorum ad tanti mali propulsionem admitteret. Tandem verò consilio D.D. Dydimi Obrechti, & meo quoq; suasu, quia tum temporis utriusque nostrûm operâ utebatur, inductus; cùm reliqua omnia aversaretur, inunctionem ex sambuci succo; & hujusmodi Emplastrum admisit: quod accipit *Lactis cataputiæ, drach. duas semis, interioris colocynthidis, succi tithymali, ana drach. duas, succi cucumeris asinini, scrup. unum, baccarum laureolæ nostratis, cocci gnidii, ana scrup. quatuor, succi cyclaminis scrup. unum, terebintinæ, unc. unam, scammoniæ pulverisatæ, drach. unam, mellis, unc. semis, ceræ, unc. unam semis: remistis ex arte fiat Emplastrum.* Quibus remediis cùm per aliquot septimanas usus fuisset, diligenter sanè, intra paucos menses ingens illa ventris moles detumuit, solisque his remediis restitutus fuit, qui aliàs inter desperatos, vel hoc quoque nomine habebatur, quòd validissimis epilepticis convulsionibus tortus esset; unde omnes qui tum aderamus, spem vitæ posueramus. Superstes etiam nunc, sed podagricus; à vino, cujus olim appetentissimus fuerat, abstinens: Hoc unico incommodo miser, quòd ingestos cibos tantisper continens, paulo pòst vomitu rejiciat. *De observ. D. Melchioris Sebitzii liberalissimè ad communicationem, missis.*

Habeo ex Montano, hydropicum quendam facie, ventre, pedibus, atque adeò toto corpore intumuisse, atque in summo fuisse periculo, ita ut plerique de ipsius salute desperarēt: is fato nescio quo monitus cœpit uti rhabarbaro modicè primùm, ex quo subducebatur alvus, & serositas sine molestia, & optimè habere cœpit: is augebat pondus quotidie, ita ut à drachmis ad uncias deveniret, atque eas devoraret, & tandem integras libras. Unde contigit, ut evacuarentur humores noxii, corroborarentur membra, & non tantùm hydrope liberatus, atq; adeò omnibus pro miraculo habitus est, est, sed membra quoque robustiora exinde facta, color

totius

toti⁹ corporis optimus & functiones seu operationes corporis omnes rediere. Vixit sanus & incolumis, citra ullam infirmitatem, usq; ad primum senium: multas interim congessit pecunias, quas cum vidisset aliquando servus sicarius, ipsius vitæ insidiari cœpit, & eum occidere decrevit, ut tutò pecunias surripere posset: ingressus ergò aliquando thalamum, in quo decumbebat herus, acuto gladio, quem *pi . . . um* vocant, sub vestibus celato, uno ictu caput amputare decrevit, quod & tentavit: sed res parum feliciter successit: inflixit quidem lethale vulnus, sed prorsus interimere non potuit. Prosiliit enim ex lecto, & quanquam lethale vulnus accepisset, tanto tamen robore præditus erat, ut sicarium contineret & damnaret, donec opem illi ferrent vicini, & parricidam caperent. Accesserunt tandem Chirurgi, qui cum viderent vulnus lethale, cœperunt desperare de ipsius salute, relinquebant eum prognosticis, putabant fore ut quarto die moreretur: cùm accederent circiter diem quartum & vulnus aperirent, (quemadmodum in talibus vulneribus lethalibus fieri solet à peritis Chirurgis, ut ante quartum non detegantur) reperiebant id citra ullam inflammationem, purum & bonum, Illud tamen quia lethale prorsus erat, putabant eum septimo die (qui & criticus est, & vulneribus magnis periculosus, liquidem ad melius, vel deterius transmutatio fit) esse moriturum. Supervixit tamen septimum diem: indies magis ac magis convaluit, & ad extremum vulnus ex integro coaluit, magna omnium hominum admiratione, & præter expectationem vixit ad ultimum usque senium. Tandem interrogatus, quonam pacto tantum corporis robur sibi conciliasset, ut à lethalibus ægritudinibus evaserit? Respondit usu Rhabarbari. *Adolphus Occo, lib. 2. consil. & epistolar. per Laur. Scholzium publicat pag. 269.*

Animadversione dignissimum judicavimus, quod nos in uxore Jacobi Lanii Germarii Waldkilchensis, nomine Margaretha observavimus. Hæc per suppressionem menstruorum, eorumque palindromen, tandem hydrope, summa cum spiritus difficultate correpta, plus minus bimestre in ea miseria consumpserat. Ventum ad me, & remedium ad menses ducendos expetitur. Nam à vetulis persuasa, reconvalescentiæ spem omnem in menstruâ purgatione sitam esse credebat. Ego verò, cùm certum haberem, in diuturnis morbis mensium materiam consumi, omnemque operam ustum temporis proliciendis ludi, adeoque miseras mulierculas, quod multi tamen non animadvertunt, frustra tum medicamentis vexari: neglecto periculosissimo hydrope, difficillimo symptomati, respirationi prope interceptæ, asthmati haud absimili, succurrendum censui: à quo nisi quamprimum levaretur, ægram de vita proxime periclitaturam. Cumque non minus perspectum haberem, in officinis nostris vix quicquam extare, quod ad tam periculosum circa pectus & pulmonem infarctum liberandum, præsenti auxilio juvare posset, morbi violentia, nullam ad materiæ peccantis præparationem, tempus concedente: Vitri Antimonii hyacinthini, ab industrio Pharmacopœo præparati, granis quinque cum Zaccharo remistis, bolum sumendum decerno. Cujus usu muliercula (Deum immortalem!) materiam crassam, nigram picis instar, tenacem, vomitu potissimum, necnon per alvum quoque, cum valida contentione rejecit. Qua propulsa, recollectis viribus, non sine summa admiratione, quæ prius animam proxime agere visa fuerat, mox liberius respirare incepit, consistente non minus hydropico, tumore. Huic quoque profligando decoctum Vincetoxici sumendum præscribo, & tumentes ex hyposarca partes, ex Martiatio, Agrippæ, Populneoque unguentis invicem temperatis, inungendas præcipio. Hepatisque roborandi causa, Confectionem Diarrhodon Abbatis in pulvere justa dosi sumendam impero. Quorum accurato usu intra trium mensium spatium, probe sibi restituta, ita convaluit, obstructionibus expeditis, tumore abacto, bonaque victus lege sanguine regenerato, revocatisque nativis viribus sua sponte menses legitimum typum observantes responderent. Ipsaque decem integris annis in offensâ postmodum valetudine, per præpotentis Dei gratiam, operam nostram dirigentem, perfuncta sit. *Schenckius.*

Ante annos viginti, quo hæc scribimus, Virginem Vestalem, cui Walpurgæ nomen, ad Divæ Claræ Fanum nondum vigesimum annum excedentem, ex ardente febre, non tam à Medico negligentius curatam, quam ex febrilibus ardoribus potui intemperantius indulgentem, atque ob id in Anasarcam cessantem, non sine singulari Dei auxilio, opera nostra liberavimus. Basis curationis, præter alia, Catapotiis hydragogis, ab Andernaco traditis, potissimum constituit. Quibus puella magna animi constantia, & sedulitate, in singulas septimanas bis plerunque sumptis, per vices magnam aquæ per alvum copiam protrudit. Accedentibus spontaneis sudoribus, robusta naturæ vi suscitatis, habitum corporis turgidum copiosissimis madoribus exinanientibus. Cæteroquin curatio ipsa usquedum ægra plenè convalesceret, vix semestri absolvi potuit. Quæ vel hodie quoque vivit, & ab annis supra viginti cōtinuis nihilunquam præterea hydropicæ dispositionis expertum hactenus. *Idem Schenckius.* Hodie quidam affirmant ex aqua stillatitia herbæ Peti ab Insula Florida dilatæ, hydropicum morbum curari. *Leo Suavius.* Mirifica est sane Nicotianæ herbæ ad hydropem percurandum facultas; ut exempla liberatorum evidentia attestantur. *Schenckius, Ibidem.*

† Quidam ab Hydrope potu urinæ, sanatus est, auctore *Hildan. Cent. 3. obs. 51.* alius verò fontis aquæ potu ab hoc malo liberatus perhibetur à *Camerar. Sylog. Memorab. Cent. 7. part. 8.* Quid Tabaci usus valeat in hydrope? vide apud *Barthol. Cent. 6. hist. 17* & de Theriacæ usu consule *Hechstett. Decad. 3. cas. 1. fol. 179.*

OBSERVATIO III.

Duobus hydropicis ejusmodi medicamentum propinatum: contrarios eventus consecutum est.

Socrui M. Henrici Fischbachii, Logicæ in Archiducali Academia Professoris hic, anui sexagenariæ, cui universum corpus ex hyposarca in immensam molem extumuerat, cosmostagma nostrum ex cineribus vitis sylvestris, cum sacharo, & pauxillo cinnamomo, vinoque generoso, per colum Hippocrateum vulgò dictum, transmissum, ter bibendum exhibuimus. Unde paucis diebus, per cutis poros aquosus humor omnis extillavit, toti⁹ corporis tumore subsidente. Sed quod vitiatum hepar in senili ætate, & fœmineo sexu, nativo calore partim absumpto, partim frigidâ intemperie oppresso, resistere non sufficeret, licèt tonoticis multis suffulta: medicamenta quoque pro more gentis nostræ serius postulata fuissent: intercutaneus etiam humor subrufus jam effect⁹, certas putredinis notas præferret: ægram paucis hebdomadibus è medio sustulit.

Idem remedium superioribus annis, Rustico cuidam in Kilchzarten, vicino nobis vico, non minoris ætatis, eidem morbo obnoxio, sed firmioribus viribus & visceribus prædito: cui scrotum præterea capitis humani instar intumuerat, sumendum præscripsi. Cujus usu intra bimestre convaluit. Qui tertio demum anno post hæc, me, filiæ consulendi causâ conveniens, historiam omnem, in hanc sententiam mihi recensuit. Unde illud apposité à *Galeno, 10. Method.* pronuntiatum legimus: Robustas vires omnia ferre, imbecilles etiam a minimis offendi. *Schenckius.*

MORTUI HYDROPICI.

OBSERVATIO I.

Cauterium tumori pedum in hydrope ſupra genu factum ægrum gangrænâ & morte afficit.

EGo vidi tumore pedum præſente & aſcendente, ſupra genu factum eſſe cauterium, indeque obortam Gangrænam & miſerum obiiſſe. *Capivaccius practicæ ſuæ lib. 3. pag.* 684.

OBSERVATIO II.

Tympanitici mortui.

TYmpaniten cum Aſcite in pleriſque convenire, & in paucis differre, multi ſentiunt: Nam in utraque ſubeſſe aquoſum humorem & flatum: differre autem majoris minoriſque ratione. In Aſcite plus eſſe aquæ, minùs flatuum: in Tympanite è contra plures eſſe flatus; aquæ verò quantitatem minorem. Sunt autem & qui Tympaniten in Aſciten tranſire poſſe credant: flatu videlicet inſpiſſato, ac veluti nubilo reddito. Sed ſi Tympanites fuit, quem aliquando obſervavimus, multum ab Aſcite differens eſt: difficillimus quoque ac acutiſſimus morbus, citoque interimens.

Monachus quidam multo tempore, aliquot etiam annis, circa umbilicum torſiones cum ſonitu ac ſtrepitu admodum moleſtas ſenſerat, quæ nullis remediis ſuperari unquam potuerunt. Tandem ſubitò quodam tempore venter univerſus in tumorem prægrandem attollitur: Urina & alvus ſupprimuntur: enemata & potiones nihil proficiunt: omnia fruſtrà, nullâ ſuccedente alvi expurgatione: ſic magnis doloribus confectus, vitam cum morte commutavit.

Simile accidit & coriario, cui quoque venter citò, tympani in modum diſtentus, ſonitum pulſatus dedit. Nec his ullis remediis reſtitui potuit: alvo quoque & urina ſuppreſſis. *Dodonæus obſerv.* 38.

De hoc morbo ſcripſit *Hippocrates aphor.* 11. *lib.* 4. *Quibus tormina, & circa umbilicum labores, & lumborum dolor, qui neque à medicamento, neque aliter ſolvitur, in aquam inter cutem ſiccam firmatur.* Hydrops autem ſiccus à poſterioribus Medicis, ut Galenus ait, Tympanias dicitur: quoniam ſummus venter percuſſus talem ſonitum edit, qualem tympana. Non temerè autem eſt, quod Hippocrates ſcribat, *ἱδρύεται*, hoc eſt, firmatur: volens indicare, morbum hunc nullis remediis curari poſſe. Quod nec mirum. Si etenim quæ præceſſerunt à nullo ſolvi potuerint medicamento: multò magis qui ſuccedit Tympanias incurabilis, ac nulli medicamento cedens exiſtet. *Idem Scholio ad cap. jam citatum.*

OBSERVATIO III.

Hydrops ad diutinos ventriculi dolores, nauſeam, & vomitiones conſecutus, lethalis.

TEmpus intra quod hydrops alterutrum exitum obtinet, plerunque ſatis diuturnum eſt, & ad multos dies producitur; niſi tamen ad graviſſimum aliquem morbum, qui propè vires diſſipaverit ſit conſequutus, unde priore morbo adhuc perſeverante, exitialis qui de novo ad ipſum acceſſit, interitum quam maximè acceleret: quod ſuperioribus annis Lugduni factum obſervavimus, in Auguſtino Bernardio Januenſi, viro integerrimo, qui cùm per multos menſes, graviſſimos ventriculi dolores per intervalla, cum nauſeis & vomitibus expertus fuiſſet, unde admodum gracilis, & imbecillus paulatim redditus fuerat, tandem in aſcitem, tympanitemq; hydropem incidit, (quod nos ejus affinibus ac familiaribus eventurum forè, longè antea prædixeramus) unde adauctis doloribus, vigiliis, inappetentia, ac vomitu, ſeptimo die ab hydropis manifeſto initio deceſſit, cùm per duos dies ante obitum prorſus correpta, ac ſummopere fœtida evomere cœpiſſet, totumque ejus corpus unà cum anhelitu adeò fœteret, ut vix ab ejus amantisſimis fratribus poſſet tam inſignis fœtor ſuſtineri. *Vidus Vidius Iunior lib.* 10. *cap.* 5. *de curat. membratim.*

OBSERVATIO IV.

Poſt bene longam tabitudinem, ſubito hydropicus factus, moritur.

OB immoderatum uſum aquæ Tetucianæ, (licet nobis repugnantibus) ſæpius repetitum, Iulianus Vidius, Paternoſter, in Tabem prius ventriculi, dein totius corporis fuit compulſus, ac paulo poſt una ſimul quaſi repente factus hydropicus, diem ſuum obiit. *Idem lib* 9. *cap.* 2. *de curat. membr.*

OBSERVATIO V.

Hydropici, aqua per umbilicum excreta, mortui.

APud Salmaticenſes, vigente Doctore Gondiſalvo, ac Doctore Apparra, Medicis Clariſſ. quidam hydrope aquoſo laborabat, cui alvus ſua ſponte perforata fuit: ad quem accerſiti prædicti Medici, in dubium verterunt, num optima eſſet pertuſio illa ſpontanea: (ſpontaneam dico, abſque exteriori auxilio factam) & an depoſita aqua illâ æger ſanus evaderet, demum aſſentientibus aliis, aliis vero contradicentibus concluſum fuit, ægrum illum intra paucos dies moriturum, ut poſtea experientia viſum fuit: quia venter malignitate materiæ occluſæ corroſus, indicabat viſcera omnia & corroſa, & putrefacta eſſe; nam de pertuſione ab artifice, vel caſu facta, longe aliud eſt, qua multos liberos & ſanos fieri, non ſolum nos, ſed alii multi viderunt. *Amat. Luſitanus in Scholio ad curat.* 30. *centur.* 1.

Anno Domini noſtri Servatoris 1551. In Theſſaliam, noſtræ Hollandiæ inſulam, non autem Græciæ, forte fortuna ad quendam ægrotum accitus ſum: Inter cæteras tunc urinas: quæ mihi ibidem offerebantur, ut moris eſt, quædam muliercula lotium ſuum ſecum adferens me quoque acceſſit. Erat autem urina alba, tenuis, diaphana, ac indigeſta, ſine hypoſtaſi: quæ cruditatem, malamque ventriculi concoctionem, tum hepatis obſtructionem optimè indicabat. Cum enim venter extumeſceret in maximam molem, & promineret, non difficile erat intuenti mulierem hydrope affectam eſſe cognoſcere. Unde percontatus ſum, diune hoc malo laboraſſet? Reſpondit, jamdudum in hydropem incidiſſe, quo etiam aliquot ante annos prius laboraverat atque tunc cuidam Medico circumforaneo, admodum perito (ut ajebat) lotium ſuum inſpiciendum tradiderat: qui referebat (poſtquàm de tumore ventris audierat) arborem quandam in ventre excreſcere, quæ ventrem ita extendebat, ut nunc vix progredi poſſet, ita ut metus eſſet ne venter rumperetur, arbore ita excreſcente: interea jactabat ſe medicamentum in promptu habere, quo ipſam ab arbore liberaret, & priſtinæ ſanitati reſtitueret, atque dedit mulierculæ potionem, pro qua Empirico perſolvit quatuor florenos. Addebat inſuper ſycophanta, ſi nec illa potione abſumpta ac ebibitâ curaretur, nunquam eam à quovis Medico exercitato poſſe curari. Cum ex hoc poculo ventris tumor nihil ſeſe remitteret, poſt aliquot deinde menſes per ſe incepit umbilicus intumeſcere, ac foris propendere, qui tandem ſua ſponte diſruptus eſt, ob molem aquæ umbilicum extuberantem, & tandem diſrumpentem, quæ umbilico aperto, puriſſima fluxit ad quatuor pluresve congios. Mulier verò eorum tempore, non animadvertens occaſionem teſte Hippocrate, præcipitem eſſe, non adhibuit Medicum peritum, atque eâ de causâ umbilico per ſe occluſo & conſolidato, quod mirum fuit, poſt aliquot annos deinde incepit venter nō aliter quam antea intumeſcere, hydrope magis jam cōfirmato. Cæterum cum lotium tunc ſpectarem, conſulebam ut Alcmariam veniret ut ſic periculum faceremus, nunquid eam denuò, optimis adhibitis remediis curare poſſemus. Sed forte ad rem attentior, quæ tamen pro unica potione Empirico ſuo prius dederat quatuor florenos,

Venos, hoc nostro consilio spreto longo tempore miseram protraxit vitam, ac tandem, ut mihi postea relatum est, hydrope obiit.

Detentus alia mulier, simili casu laborans, nautæ uxor, cui umbilicus disruptus est, sed aqua per umbilicum paulatim effluente. Hæc mea industria, ac alterius Medici, ac duorum Chirurgorum, adhibitis quoque remediis ad hepatis correctionem facientibus curata fuit, quamquam non diu post factâ recidivâ, & aquâ per umbilicum effluente, tandem & hæc obiit. *Forestus lib. 2. de incer. urin. judic.*

Memini perforatũ esse quemdam Hebræum, qui spatio 24. horarum obiit: quia nocte sequenti (in die enim facta est perforatio) effluxit copiosissima aqua, ita ut pavimentum conclavis aquositate illâ permadesceret: quod factum est, qui noctu patiens decubuit super latus perforatum: unde tota nocte egressa est aqua, & tandem sequenti die ipsa anima. Quare si tumor est in liene, perforandum latus dextrum: tunc enim patientes minori molestiâ decumbunt in latus sinistrum, quia non ita suspensum est viscus eo decubitu, ideoque si tum etiam latus sinistrum esset perforatum, facile noctu aqua in maxima copia egrederetur: quod non fit, si latus dextrum est perforatum. Si jecoris sit tumor, pars sinistra perforanda, ob dictam rationẽ. Si hydrops sit citra tumorem jecoris vel lienis; oportet ægros interrogare, in quo latere melius & frequentius dormire soleant: nam ejus oppositum erit perforandum. *Capivaccius lib. 3. cap. 19. pract.*

Habemus a *Conciliatore, diff. 199* nonnullos hydropicos, quibus per umbilicum vel per inguina, sponte naturæ aquæ sibi exitum parante, extrà fluxit, obiisse; sicq; etiam multos, quibus per sectionem vel exustionem abdomine perforato, aqua extracta fuit, cum hepatis imbecillitas reparari nequiverit, etsi sanatos se existimarent, tandem tamen redeunte morbo non convaluisse.

Bellinæ mulieri Hebrææ hydropicæ, summâ jam macie detentæ, ex umbilico relaxato profluxit aqua ad pondus multarum librarum: experimento namque cõpertum est, hydropicorum aquam mirè gravem esse: hæc erat viridis, ac lutea; & quæ postremò emanavit, instar gelativæ coaluit. Sed cum jam nutritioni inservientia membra summam imbecillitatem contraxissent, iterum intumescente ventre, periit. *Marcell. Donat. hist. mirab. lib. 4. cap. 21.*

Novum, quod nobis in arte nostra videre contigit, tale est, quod docemur, Medicos curationis scopos à natura nonnunquam, tanquam per manus accepisse, interdum etiam a brutis animantibus. Nam si Plinio habenda fides est, Hippopotamus, in quadam medendi parte, magister existit, phlebotomiæ usum ostendens, ibis, avis Ægyptia, clysterum usum docuit, vomitionem canibus nonnulli acceptam tulerunt: eam autem, quæ per paracentesin fit evacuationem, soli naturæ tribuendam, hoc meo exemplo demonstrabo. Erat igitur hic homo, quinquagenario major, qui cum ab incunabulis usq; ἐξομφαλῳ laborasset, aut victus incuriâ, aut intemperantiâ, aut alio quovis modo; tandem incidit in ascitem, quæ jamdudum corpus afflixerat: & quum miser (ut erat re nec sordidâ prorsus, nec lautâ) mallet inter ærumnas ac cruciatus consenescere, quàm periti Medici operâ uti, factum est, ut morbo justa incrementa faciente, & magis ac magis intumescente utero, moleq; suî gravi, nocte intempesta nihil tale opinanti, pellicula circa prociduum illum umbilicum, quo à teneris (ut jam antea diximus) laboraverat, disrumperetur, atq; illicò aquei humoris copia efflueret; quæ, ne quid suprà veritatem dicam, excedebat quatuor vulgatas illas Amstelrodamensibus situlas, quarũ singulæ non multo minùs congii mensurâ recipiunt. Advocor igitur summo diluculo rem circũspicio, singula perquiro, video adhuc satis constare vires: Jubeo igitur præparari, quod viribus conservandis cõveniat; instituto victus rationem congruam; atq; in mandatis do, ut tantum humoris effluere sinant, quantum vires ferre possint: effluxit autem, quantum conjicere licuit, ultra sesquicongium. Quando igitur ad quatuordecim, aut eo amplius, dies, ex præscripto nostro faciunt, (jam enim manu me miserant) succedunt omnia ex voto: tãdem nunciat mihi Chirurgus, qui ad curandam continui solutionem freqũes illi aderat, humorem, qui jam destillaret, esse loturæ carnium similem, ac nescio quid sanguinis commixtum habere. Ibi ego veritus ne omni sanguificationis spe destitutus, ex Scylla in Charybdim delaberetur, atq; ex uno malo plura incurreret, jussi omnibus modis fluxum cohibere, præparatis ad hoc quæ emplastica vi prædita essent, & quæ loco, quoad fieri posset, cicatricem obducerẽt; nam alioqui, quãtum ego quidem conjicere potui, periculum erat, ne aut viribus prorsus destitueretur æger, aut in atrophiam incideret. Re ex præscripto peracta, omnia ex sententia cesserunt; nam & ipso vegetior, & coloratior & fortior indies reddebatur homo, & concoquebat meliùs, & appetebat, & venter (uti par erat) detumuerat. Ille interim ad pristinam victus rationem, tanquam canis ad vomitum, reversus, mirum dictu, quam subitò in eadẽ, & multò graviora mala, inciderit; nam & perpetuis cruciatibus distorquebatur, & ex ventris tumore adeo distendebatur corpus, ut vitam cũ morte commutaret; vel hoc ipso testificante natura, viam curationis, natura duce, frequenter demonstrari, nĩ nobis ipsi eandem præcludamus, atq; illius ratione nonnunquam ratione humores expurgari. *Balduinus Ronsseus epist. 2. ad D. Petreium Tiara.*

Refert idem quod observavit anno 1573. in Augustano cive fabro lignario. Huic misello & inopi, cum, nescio cujus jussu, distento feroti humoris copia ventre, acidulis uteretur, & solio insidens, manifeste juvari se diceret, eoque nomine totos dies propemodum immergeretur: accidit ut post octavum, aut decimum lotionis diem, circa meridiem, dum reliqui omnes prandent, rumperetur umbilicus, & quæ in ventre continebatur aqua omnis affatim effunderetur in aquam balnei, quæ spumosa tota inde reddebatur, ut speciem aquæ multo sapone intus agitato, referret. Tandem clamoribus ipsius exciti famuli, extrahunt ex aqua semimortuum, lectulo imponunt cadaver potius seu sceleton, quam vivum hominem referentem. Is tum in decimũ quartum usq; diem supervixit. Unde conjectura ducor, si paulatim educta fuisset aqua, & ut decet, futurum ut restitueretur in integrum. *Cl. V. Osvvaldus Gabelchoverus, de observ. propriis.*

OBSERVATIO VI.

Medicorum errore, & Empiricorum inscitiâ, hydropici quidam mortui.

POculum hydropico. Cantharides tres, abjectis singularum tum capite, tum pedibus, tum alis, in cyathis aquæ tribus terantur, atq; cùm bibens laboraverit, calida perfundatur, ungatur autem prius, & jejunus bibat, & panes calidos ex oleo, vel pinguedine edat. *Hippocr. circa finem lib. de vict. ratione in morb. acutis.*

Quidam dictionis hujus mentem haudquaquam intelligens, audax Medicus prædictas partes à cantharidibus abjecit, deditque corpora hdyropico, cui dum à primo die abscessus in sura comparuisset, post tres alios dies sectus est, effusaque copiosa aqua, curatus esse visus est, quòd pars tumoris præter naturam plurima statim ad moderationem redacta sit: verumtamen non multis post diebus obiit. Quam ob causam Medico quidam crimen ingessit, perperam data esse cantharidum corpora inquiens: nempe propinanda ablatis corporibus, tum caput, tum pedes, tum alas, idque esse, quod in dictione enunciatur: Quare non cunctatus audax ille Medicus, hydropico alteri ita propinavit, moxque facto similiter in femore abscessu, sectoque

ctoque atq; effluxo similiter humore, non multis pòst diebus hominem mori contigit. Quamquam urinarum provocatorio medicamento ex cantharidibus confecto, quidam citra bibentium incommodum usi sint. *Galen. Comment.* 121. *ad lib.* 4. *de rat. vict. acut.*

Muliercula quædam Tympanite miserè afflicta, curam suam Medico familiari commendaverat. Hic flatuum discussioni duntaxat attentus, sine alterius medicamenti progressu electuarium aliquod admodum calidum administravit. Illo paulo pòst sentit rugitum solito multò majorem, torsionesque molestiores, difficiliùs spirat, & ventris tumore pristino remanente, novus accrescit: qui à malo punico, ubi prior terminabatur, se elevans, totum pectus mirabiliter distendebat. Tumores verò à sese mediante fossula distinguebantur, ego illicò accersitus, vaticinor mortem præ foribus esse, ac ob id temerarium esse de medicamentorum ulteriori exhibitione consilium: nec fefellit opinio, tertio enim ab eo, quo vocatus eram, die obdormivit in Domino. Porrò recentis tumoris causam fuisse judico, calfacientem & extenuantem medicamenti vim, quæ nebulosum flatum extenuando, arcto, quo priùs stringebatur, loco minimè contentum, ampliorem capessere coegit. Ea autem est caloris vis, ut crassa tenuando efficiat liquida, hæcq; deinceps in vaporem convertat. Quippe crassa angusto loco contenta, si ignis ardore effervescant, ampliorem locũ capessere, cùm in multis aliis, tum vel maximè in lacte perspicuum est, cujus quidem tanta quantitas, quæ mediũ lebetem necdum adimpleat, ignis fervore extenuata, usq; adeò excrescit intumescitque, ut lebetis parietibus non ampliùs contenta effundatur. Simile profectò quiddam in tympaniticis accidit, dum multum calfacientibus medicamentis exagitantur. Quocirca moderatè calida, quæ viscera roborando nativum calorem exuscitant, tum intus, tum extrà administranda, conducunt. *Fienus lib. de flatib. cap.* 23.

Quædam è plebe muliercula Cydone cachecticum filium, temerario ausu, dempto pane, subjectaque tabula, in furnum conjecerat, invitum atque reclamantem, vicinis ad eam medelam opem ferentibus, nam in caput puerum intulerant: qui vapore, occluso spiritu, protinus suffocatus est. Remedium conferre indicio matri fuit, quòd protinus conticuisset: stabat ante furnum læta, sudoris desiderio: paulo pòst puerum percũctari cœpit, nunquid calor prodesse videretur? Cùm ille nihil responderet, suadentibus vicinis, ut puerum quiescere pateretur, ad dicacitatem rediit. Paulo pòst cùm puerum extraxisset, exanimatum vidit: furni remedium, suamq; & vicinarum temeritatem execrando, damnavit. *Alex. Bened. de curand. morb. lib.* 15. *c.* 25.

Circulator quidam, Villicum quendam Ascite laborantem, ex sola in arena calida, atq; clibano calido, post panis extractionem, sæpiùs repetitâ impositione, ita exiccavit, ut omnes ignari, sanitati restitutum exclamarẽt, atq; admirarẽtur. Circulator gloriæ tumidus, atque mercede onustus abiit: cumque causa interna, mali fomes adhuc remansisset, miser rusticus statim returgidus effectus, non multò pòst animam expiravit. Ita enim ut plurimùm accidere consuevit iis, qui sine ullo discrimine sese Empiricorum manibus committunt curandos. *Marcellus Donat. de hist. mirab. lib.* 4. *cap.* 21.

PARACENTESIS.

OBSERVATIO I.

De Paracentesi in hydrope administranda, variæ eruditorum sententiæ; tum quâ ratione hæc instituenda est.

DE Paracentesi variæ veterum Medicorum fuere sententiæ, quas in medium adducemus, & explicabimus. Qui paracentesin improbant, perniciosam illam esse tribus rationibus cõcludunt. Prima est quòd aquam conclusam effundendo, unà etiam spirituum adeoque facultatum naturalium, vitalium, & animaliũ dissipationem & exolutionem faciat. Altera, quod hepar, substrato aquę, cui ante innatabat, velut fulcro pẽdulum, dehinc pondere suo diaphragma, totumq; thoracem deprimat, & deorsum trahat, unde tussis sicca & dispnœa. Tertia, quòd peritonæi substantia, utpote nervosa, haud citra periculum pungi, aut incidi, nec puncta aut incisa facilè agglutinari & uniri possit, ob spermaticam naturam & exanguem. His rationibus adductus Erasistratus, paracentesim ut exitiosam damnabat: inutilem verò & ipsam esse, sequentibus rationibus suadebat: nempe quod aqua effusa non unà secum effundat & tollat hydropis causam, hepatis nempe intemperiem & duritiem, aliorumq, viscerum, quo fit ut novis aquis suscitatis promptus sit in hydropem relapsus. Deinde febris, sitis, intemperiesq, visceris calida & sicca, quæ conclusæ aquæ contactu mitigabantur, ejusdem effusę absentiâ exaggerantur. Quæ res Avicẽnam, Gordoniumque movisse videtur, ut hic nullos, ille admodum paucos à paracentesi superstites fuisse diceret: sed facilis omnium ejusmodi rationum refutatio est. Quod enim ad primam attinet, *Galenus* dissipatorum spirituum & exolutarum facultatum noxam illam, in paracentesim minùs diligenter & artificiosè celebratam confert, nempe qua confertim aqua effunditur. Profectò si illa ratio ponderis aliquid obtinet, procul à salutarium remediorum numero removenda videri debebit phlebotomia, ut qua sanguis effundatur, cujus sunt longè puriores & tenuiores spiritûs, quàm qui per hydropicorum aquas diffusi & permixti dicuntur. Quod verò secunda ratio minatur periculum, facilè vitabitur, ægro resupinato, & in lecto decumbere jusso: sic enim minimè pendebit hepar. At quod ad tertiam rationem attinet, puerilis ille timor est de punctura peritonæi: nam quæ mala ad nervosarum partium vulnera sequuntur, ea ob partis sensum exquisitum contingunt, qui in peritonæo à sero concluso malè affecto & alterato, aut nullus, aut exiguus superesse solet. Cæterùm ratio & experientia docent, multas partes nervosas, etiam ipsas per se membranas, procul à carnea substantia semotas, vulnere violatas, sanationem admittere: multò certè magis peritonæũ, ut quod musculis abdominis ita arctè adhæret, ut non nisi magno conatu ipsum à carne divellere queant dissectores. Quæ vero ratio paracenteseos inutilitatem arguere videtur, Celsi authoritate refellitur: *Non ignoro, inquit, paracentesim Erasistrato displicuisse, morbum enim hũc jecinoris putavit, ideoq; ita illum esse sanandũ, frustraq; aquam emitti, quæ vitiato illo subinde nascatur Sed primùm nõ hujus visceris unius hoc vitiũ est: deinde, ut inde cœperit, tamen aqua, nisi emittitur quæ cõtra naturã ibi subsistit, & jecinori, & cæteris interioribus partibus nocet, dum ipsarum duritiem vel auget, vel saltem tuetur, cõvenitque corpus nihilominus esse curandũ. Atque etsi nõ sanet emissus humor, medicinæ tamen locũ facit, quam intus inclusus impedit.* Tantum vero abest, ut serosus ille, falsus, & corruptus humor, febrem, sitimque lenire possit, ut contra augeat. Sed & unà intemperiem frigidam auget, dum calorem nativum copia obruit & extinguit. Avicennæ vero & Gordonio satisfaciet Cœlii Aureliani Medici nobilissimi, etsi methodici, authoritas: Qui (inquit) proferre audent, omnes, quibus ventre secto aqua emissa est, mortuos, mentiuntur. Multos enim ipsi hoc remedii genere convaluisse vidimus: quod siqui perierunt, contigit id vel tardiùs, vel negligentiùs administratæ paracenteseos culpâ. Hoc unum, quod controversiarum errores omnes tollat, addam, parum prudenter de remedio ambigi, cùm eò necessitatis æger est redactus, ut eo solo ipsi succurri possit. Nunc, qua ratione incidi

venter

venter debeat, aperiendum. Si jecoris vitio hydrops contingat, sinistrâ in parte sectio facienda est: si verò lienis, in dextra: nam si in latus sectum decumberet æger, vulneris ipsum dolor continenter affligeret, aquaq; in eum locum devoluta, qua sectio est, continentur stillaret, unde facultatum exolutio. Ternum digitorum intra umbilicum spatio sectio facienda est, ad latus nempe rectorum musculorum, non autem ad lineam, quam vocant albam, neq; ad reliquorum epigastrii musculorum aponeuroses, ut dolori & unionis difficultati obviam eatur. Curandum igitur ut æger in dextrum latus jaceat, si in sinistro latere incisio facienda est: aut in sinistrum, si in dextro. Hinc Chirurgus tum suâ, tum adstantis ministri manu, cutem abdominis cum subjecto panniculo carnoso carpet, & seorsum abducet: seorsum abductam per transversum ad subjectam usq; carnem sectione dividet: quo perfecto cutem divisam sursum, stomachum versus, quam maxima poterit contentione compellet, ut cùm vulnus carni subjectæ mox infligendum, consolidandum, erit cutis suo in illud relapsu ei operi inserviat. Tum ego vulnere non ita magno carnem musculosam atq; peritonæum dividet, inviolatis omento atque intestinis. In vulnus tubulum penicilli forma, seu fistulam auream aut argenteam incurvam tubuli pennæ anserinæ crassitie & semidigiti longitudine immittet. Quæ, ne in ventris excidat capacitatem, capite erit latiore: eodemq; duobus foraminulis pervio, per quæ trajecto funiculo ea arte ad medium corpus religabitur, ut dimoveri nisi Chirurgi arbitrio nequeat: in fistulam indetur spongia, quæ stillantem excipiat humorem eadē detrahetur dum erit effundenda aqua: effundetur autem non confertim, sed paulatim metu dissipationis spirituum & facultatum exolutionis, quod cuidam hydrope laboranti contigisse vidi. Hic cum ob morbi & remediorum impatientiam ipse sibi ventrem adacto stylo pupugisset, atq; aquarum effusione tanquam humoris, adeoq; morbi levatione mirum in modum gestiret, intra paucas horas interiit, cùm excurrentis aquæ impetus nulla arte sisti posset, quod non esset arte facta incisio. Nec verò sat erit ea quam diximus arte, humori viam aperuisse, sed & duplicatis pannis, ac ligatura forti externum fistulæ orificium obturandum & obfirmandum veniet, ne quicquam aquæ imprudentibus vel invitis nobis effluat. Notandum verò est, non antè ex ipso vulnere extrahendam fistulam, quàm quantum volumus, & tumoris ratio exposcit, aquæ effluxerit: semel enim extracta non facile postea restitui potest ac citra vim doloremq; vulneris labris aptari, quod cutis & panniculus carnosus, suo in carnis seu musculorum vulnus relapsu ipsum operiant. Cæterùm interim dum effundetur aqua, cibando ægro, & ipsius viribus diligenter erit providendum: nam si languere illæ & debilitari videantur, sistenda erit ad aliquot dies aquarum effusio: qua tandem ex voto perfecta, ita consolidandum erit vulnus, ut caveat Chirurgus ne in fistulam degeneret. Alii alia ratione aquæ effluxum moliuntur. Nam incisione facta vulneris labra acu filum ducente transadigunt. Multum autem carnosæ substantiæ acu comprehendunt, ne contentionis in adducendis labris impetu dilaceretur, dilanieturque, quod est comprehensum. Hinc filum ipsum sursum deorsumq; per adactæ in transversum acûs ambo extrema obvolvitur, quemadmodum in rostro leporino fieri solet, quò sic arctius vulneris labra cohæreant, nec aquæ vel guttula invito Chirurgo elabi possit. *Pareus lib.* 7.*c.*12.

Aqua hydropicorum diutius retenta contrahit malignitatem quandam, & putrescit, & putrefacta corrumpit partes vicinas. Hinc fit, ut iis mortuis, reperias aquam lixivio similem, omentum putre, viscera veluti syderata & καρκινώδη. Ob id rectè præcipit *Hippocr.* ubi agitur de ustione & sectione hydropicorum aut suppuratorum, animadvertendum esse, ut non confertim, sed paulatim aquam vel pus vacuemus: hoc est oportet primùm facere viam, aperta cute scalpello incisorio, vel cauterio præsertim potentiali, quod tutius est, & minorem infert dolorem: deinde habendum scalpellum aculeatum, ut fiat via angustior materiæ h.e. puri aut aquæ: quo peracto inducatur linamentum è lino crudo, quò ita paulatim educatur pus aut aqua. Sed hodie rectius fit, & tutiùs. Habemus enim cannulas quasdam quas immittimus. His apertis (ut in cantharis illis stanneis fit) tantū educitur aquæ, quantum volumus. Oportet autem semel in die detrahere aquam, quantum vires sustinere poterunt, & ita singulis diebus faciemus usq; ad 12. diem. Exactis 12 diebus, die 13 si quid videbitur reliquum, totum simul poterit extrahi, aut certè, si viribus metuis, magna pars. Post 13. diem, si quid regenerabitur, eo modo oportebit extrahere paulatim. Sed interim uti ratione victus quæ siccet reliquum, & remediis quæ siccent, simulque erunt fovendæ vires ægri. Sed sequiturne, peractis his omnibus, quæ ex arte sunt, servari debere ægrum? minimè vero, quia oportet secare aut urere, nondum confectis viribus ægri: item sine febre: aut, si ex febre laboret, id faciendum est in intermissione, vel remissione. Deinde id fiat priusquam aqua aut pus putrescant, & viscera corrumpant. Præterea non est expectanda cachexia. Siquis igitur accersatur ad suppuratos & hydropicos, oportet primum scire an sit urendum, an secandum, necne. Si hydropicus jam inciderit in cachexiam aut tabem, si vires sint languidiores, si febris adsit coniuncta præsertim cachexia, vel infirmis viribus: si præterea humor jam est putrefactus, ut affecta sint viscera, nihil est tentandum, sed totum Deo committendum. Fingamus ista non adesse, tum secabimus uti diximus. Sed ante sectionem & usturam Hippocrates instituit multum lac, aut alimentum aliquod boni succi. Quæritur, an in aqua inter cutem seu leucophlegmatia propriè dicta sit secandum, aut ustulandum aliis locis quā in ascite? In aqua inter cutem secare oportet, aut urere in parte interiore tibiæ, 4. digitis supra malleolos, secare oportet crura: aliquando in brachio supra manum, &c. In ascite vero in ventre ferè sub umbilico recta linea ducta aut etiam ilibus (qua præsertim parte minus est carnis) ferè inter umbilicum & coxam loco declivi. *Hollerius com. ad aphor.* 27 *lib* 6. *Hippoc.*

OBSERVATIO II.

Ad Paracentesis in hydrope administrationem mortui quidam: vel quod ἀνάγκαι non fuerant, vel quod aqua confertim emissa fuerat.

Vidi Chirurgum, qui vidit quendam Nobilem hydropicum: &, inquit, vultis quòd eum curem? cui parentes dixerunt, volumus: & statim incidit ipsum sub umbilico, & aqua citrina statim incepit exire, & ipse tanquam fatuus, unam lagenam ex ipsa aqua in prima vice extraxit, & evacuatus est venter: & ille ait parentibus, curatus est hydropicus & liberatus. In sequenti verò nocte propter subitam evacuationem & multam, mortuus est, & sic Chirurgus fuit in mortis periculo. *Arnaldus Pract. Breviarii, lib.* 2. *c.* 30.

Mulierem quandam vidimus, cùm adhuc essemus adolescentes, aquam inter cutem patientem, & quæ magnam aquæ copiam gestabat. Huic suis blandis & vanis promissionibus circumforaneus quidam ardelio suaserat, quòd sanaretur, si incisionem pati posset: hæc aqualiculi pondus ferre non potens, secari elegit; hicmet circumforaneus hoc onus incidendi suscepit. Aderam ego, & nonnulli alii probi scholastici: hic insolentissimus vir, nulla præparatione factâ, mulierem aperuit, & totam aquam eduxit, imò mihi admonenti, ne semel totam aquam auferret, respondebat, tu nihil

scis, adhuc tua labia sapiunt lac, tu mox videbis ipsam sanam. Quod per oppositum evenit, nam cùm primùm tota aqua exivit, statim & anima simul cum aqua evolavit. At circumforaneus hic mulierem mortuam videns, sumpto pallio clanculum aufugit. *Anton. Musa Brassavolus com. ad lib. 6. aph. 27. Hipp.*

Si æger fuerit juvenis & satis robustus, incisione extrahatur hæc aquositas, non unâ eductione, sed multis, & sensim, ad vires conservandas: præcedente tamen mortis præsagio, ne nobis ascribatur. Nam præsente Savonarola, & aliis doctissimis Medicis, Patavii, Joannes Ludovicus, U J.D. eximius, sexagenarius, subita facta incisione, in manibus Chirurgorum interiit. *Mich. Joan. Paschalius lib. 1. cap. 44. meth. curand. morb.*

Si quis ab hydrope se sperat servatum iri ac restitutum, εὔσπλαγχνον εἶναι, integris esse visceribus oportet, 2. *prorrheticῶn.* Qui autem paulatim sensimq; fiet, frustra eum quisquam, quia inconsultò, secabit, & præcipitem dabit in exitium: cùm siquidem intus sit immedicabile vulnus, erosio. Contigit id autem (luctuosum sane & miserabile concivibus universis) anno 1583. Nicolao Magno Doctori, viro clarissimo, & de republ. & multorum privata homini meritissimo. Cùm is enim hydrope jampridem teneretur posterioris formæ, (καῦμα nempe dextri renis hepar inficiens & adurens, huic malo primordia dedit) & per distentionem abdominis summam discruciaretur miserrimè, sese perfodi ad umbilicum maluit & exoptavit, (namq; migrandum è vivis is præsentiebat) ne execrari & malè precari ferè cogeretur ipse sibi, per angustias scilicet & acerbitatem doloris sævissimi. *Cordæus com. 5. ad lib. 1. Hipp de muliebr.*

Mulierem quandam Ascite laborantem Herbipoli mea manu vivam aperui, quæ, educta paulatim magna aquæ copia, se plurimum sentiebat relevatam. Sed quia morbus jam ad summum pervenerat, & vires erant planè prostratæ, interjectis paucis diebus, vitam cum morte placidè commutavit. Eandem igitur mortuam, à cognatis & marito rogatus, cum dissecarem: Epar inveni (ut in pluribus aliis qui eodem morbi genere perierant) omnino durum & colore subpallido, perinde ac si coctum fuisset. Ipsa verò hepatis substantia (quod admiratione dignum videtur) interius tota erat granulosa, granis nimirum quantitate pisorum ubique apparentibus. *CL. V. Joan. Posthius de suis mihi transmissis, & ad usum publicum communicatis observationibus.*

Observatio III.

Paracentesis in hydrope vicaria sectio.

Vicem paracentesis subiisse vidimus in Græcia felici experimento, novacula concisa undequaq; cute, aptè resudante humore. Si in scrotum aqua pariter descenderit, cutis compungitur, tutoq; aqua demitur. Si eas punctiones dolor subsequitur: oleum anethinum & chamæmelinum aptè inungitur. *Alex. Benedict. lib. 15. c. 40. de curan. morb.*

Observatio IV.

Nova hydropicorum per umbilicum compunctio.

Quoniam in umbilici mentionem incidimus, novam, quæ per umbilicum tutò fieri potest, hydropicorum compunctionem hic attexere non erit ab instituto alienum. Veteres Medici omnem hydropicorum apertionem, παρακέντησιν appellarunt. De ea quatuor quæri solent. An fieri debeat, quando, ubi, & quomodo: Fieri tutò posse, & debere, gravissimorum virorum authoritas & ratio persuadent. Eam primus *Hippocrat. lib.* περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, *& 7. lib. 6. Epid. & in aphorismis* præscripsit. *Galenus* 14. *Method.* Paulus, Albucasis, & Medici ferè omnes eam commendant. Authoritati adstipulatur ratio. Cùm enim medicamentis internis externisq; stagnantes aquæ vacuari nequeant, cur non, ut in aliis tumoribus aqueis & pituitosis, administrabitur sectio, præsertim cùm compunctæ & vulneratæ partes omnes ignobiles sint? Tempus apertionis aperuit eleganter *Hippocrates sect. 7. lib. 6. Epidem.* ὑδρωπιῶντας θᾶσσον τάμνειν, φθινώδεας αὐτίκα καίειν, id est, hydropicos statim secare oportet, empyicos statim urere. Illud autem αὐτίκα id est, statim, interpretor, aut cum *Hippocrate, lib. de internis affect.* initio morbi, ταῦτα δὲ (inquit) κατ' ἀρχὰς ποιέειν τῦ νοσήματος, id est, in principio morbi hæc sunt administranda: aut cum Galeno, priusquam corrupta sint viscera: frustra enim educuntur aquæ, quæ vitiatis jam & alienatis visceribus enascuntur; unde non leviter errant, qui in desperatis omnibus paracentesim aggrediuntur. Tertium erat caput de loco apertionis. Paulus ex Æginâ Medicus, & quotquot ad hæc usq; tempora fuerunt Medici, hydropicos paulò infra umbilicum secant, & ad latera, ob musculorum aponeuroses, idque ex opposita parte affecti visceris. Ego sectionem illam approbo quidem, sed commodiùs per medium umbilicum fieri posse existimo. Ad cujus rei illustrationem observationes raras, & rationes non invalidas, proferam.

Vidi Monspelii hydropicam mulierem, cui nocte intempesta, nihil tale opinanti, sponte solutus est umbilicus, & maxima statim effluxit aquarum copia. Accersor ego summo diluculo cum Barth. Cabrolio, Chirurgo & Anatomico peritissimo: Vires penè exolutas reperio, ob repentinam illam & immodicam vacuationem: jubeo statim refici vires. Quibus collectis, perfectè per Dei gratiam convaluit, & nunc vivit valetq; superstes.

Narravit mihi Gratianopoli Ludovicus Villanovanus, Medicus doctissimus, se rusticum vidisse, ea umbilici compunctione, perfectè sanatum.

Secuit importunum hydropicum, meo jussu, per umbilicum, Balthas. Garielus, Monspeliensis Chirurgus doctissimus, & mihi amicissimus. Jam totus penè detumuerat venter, ut mortis periculo defunctus videretur, cùm decimo post sectionem die, me inscio, libram integram cerasorum cœpit comedere: tunc superveniente alui fluxu, labefactata naturali œconomia intra biduum extinctus est. Tutò igitur sectionem eam administrari posse experientia testatur. Neque etiam id dissuadet ratio: Nam quò natura vergit (inquit summus Dictator) eò ducere oportet: at sæpe per umbilicum vacuationem eam molitur natura. Præterea fit citra multarum partium solutionem hæc umbilici compunctio: coëunt enim circa umbilicũ vasa quatuor umbilicalia, quæ si dehiscant, ut solent in hydropicis, aquarum eò confluentium vi & impetu, sola cutis secanda erit. Dices, ibi musculorum omnium aponeuroses terminari, unde periculũ convulsionis. Desinunt quidem in lineam albam musculorum omnium extrema, sed hæc circa umbilicum (ut *in historia nostra* docuimus) perforata sunt, ut vasis umbilicalibus aditus pateat. Quinetiam Ascite laborantes ferè omnes exomphalosi & tumore umbilici, quem aquarum concursus parit, infestãtur: adeò ut si sola cutis acuto compungatur ferro, statim aquarũ fiat effusio. Mitto quòd ita compuncti in alterutrum latus citra dolorem decumbere possunt. Modus autẽ apertionis is esto. Tota umbilici circumferentia filo primùm trajicienda est, ut arctari possit foramen, si majori impetu erumperent aquæ, deinde acuto & pungente ferro secanda cutis, qua parte vasa dehiscunt: mox ænea aut argentea fistula in vulnus immitti debet, per quam effluere possit aqua. Hanc non ἐξαπίνης κενομῦ, id est, confertim evacuare oportet, sed κατ' ὀλίγον, sensim paulatimque. Extat hac de re solenne summi Dictatoris edictum, *aph. 27. sect.*

2ª *sect. 6. aphorism.* ὁκόσοι ἐμπυοι ἢ ὑδρωπικοὶ τέμνονται ἢ καίονται, ἐκρυέντος τοῦ πύου ἢ τοῦ ὕδατος ἀθρόως, πάντως ἀπόλλυνται. Quicunq; empyi, aut hydropici, uruntur aut secantur, si pus aut aqua universim effluat, moriuntur. Plurimum enim & repentè vacuare, periculosum, *aphorism. 51. sect. 2. & lib.* περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν. Hydropicos inquit, per ferrum urito, & aquas sensim ac paulatim educito. *Andreas Laurent. lib. 6. quæst. 9. oper. Anatom.*

Casus animadversus, annis ab hinc 14. in torneatore Geislingensi, homine industrio, & qui ad eam tenuitatem ligneos scyphos deducebat, ut vix unciarum duarum pondus haberent octoni. Is torno aberrans, arteriam manus, quæ juxta carpum est, magno vulnere aperuit. Laboratum est pluribus diebus in sistendo sanguine; neque enim erant, qui primi consulebantur, valde periti artifices. Verum cum ex tam copioso spirituosi sanguinis profluvio vires valde prosternerentur, supervenit tandem ejus loci, tum temporis adhuc juvenis, (quo nomine etiam negligebatur) Chirurgus. Is duobus super vulnus digitis subtus arteriam transmissa cum filo acu, constrictaq; arteria, fluxum cohibuit, ac interim vulnus consolidavit. Verum non multo post intumescere venter cœpit, & ascitico similis esse. Habitabat tum Geislingæ Gabriel Zuillingius, qui Ulmensis Nosodochii Medicum per plures annos egerat & quieti se dederat. Is consultus, purgante medicamento omnem propemodum ventris molem exhausit. Verùm cum irritata medicamento natura purgandi finem non faceret, adeoq, non saburra tantum ventris, sed & vires ægri vehementer exhaurirentur; & opem ille Medici denuo implorare; ut pyrorum aridorum (pauperculus namq; erat) jus biberet consuluit, unde profluvium quidem alui cessavit tumor autem, quantus antea unquam fuerat, rediit: ita ut umbilicus ad juglandis quantitatem, & amplius, emineret, vesicam referens hydatida. Hîc cùm purgantibus parum proficere me viderem, naturam autem per umbilicum molitam esse viam, aperiendæ illius eminentiæ, quæ erat mollissima, author fui. Ac quamvis Chirurgus illi negotio destinatus, præter consilium meum, ad tres propemodum mensuras aquæ primâ die emisisset, sequenti iterum duas, ita ut vehementer tum dejicerentur vires, (quas tamen roborantibus utcunque restituere conatus sum, ea de re certior factus) convaluit tamen Dei beneficio, & supervixit annis ad minus 10. vel 12. Singulis tamen ferè annis necesse fuit, apertione collectam materiam, quæ tamen vix decimam prioris saburræ partem æquabat, educere. *Clariss. Vir, Osvvaldus Gabelchoverus de suis mihi, adeoque posteritati communicatis observationibus.*

† Quoad *Paracentesin* S. Sanctorius Paulo Craquero, Medico Polono aliquot cautelas dedit, & peculiare instrumentum communicavit, ne cum aqua nimis prolixe fluente anima simul abeat, *seqq.* I. Morbus (ait) sit Ascites necesse est, venter aquis turgens, ægri vires non nimium debiles, animus conformatus, aer aut sua sponte aut arte calidus. II. Umbilicus sexies in die emollientibus foveatur calidè per triduum. III. Applicetur umbilico cucucubita cum magna flamma, ut extrahatur, & vasa umbilicalia disiungantur. IV. Post, instrumentum ventri applicatur, quod specillum osseum in se contineat. V. Prius vero Emplastrum defensivum, foramine pro umbilico relicto, ventri applicetur. VI. umbilico leniter ingeratur instrumenti cuspis, & specillum extrahatur, & emittatur tantum aquæ, quantum vires patiuntur dejici. *Tulpius* magis dilucide hæc exponit *observat. pag.* 365. & æri incisum instrumentum exhibet. Excogitarunt enim penicillum ligneum foris convexum atque obtusum, intus excavatum & operculo tectum, quo remoto liceat pro arbitrio Medici aquam subducere.

ANATOME.

HYDROPICORUM CADAVERUM.

OBSERVATIO I.

Hydropicorum corporum quorundam dissectione, varia & admirabilia quædam animadversa.

Hisce diebus ego & amici aliquot mei, secuimus cadaver hominis, qui diuturno morbo laboraverat. Is autem & hydropicus postremò effectus erat. Resecto autẽ ventre, cùm transivissemus musculos abdominis invenimus aquam illam, citrinam vocatam, intra peritonæum & intestina. de quo ab aliquibus dubitatum tamen fuisse video. Mox inde respeximus ad hepar, tanquam in eo causam morbi manifestam visuri, id reperimus grande, colore nigricante, & ferè tali, qualem in splene aliàs conspeximus. Folliculus fellis plenissimus erat bile. Hepatis venæ in parte ejus cava, priusquam in communem illum caudicem portæ desinant, omnes obstructæ erant lapillis eas distendentibus, foris nigris, intus flaventibus. Porrò & ille meatus, qui ex folliculo fellis in intestinum desinebat, lapide ejusmodi obstructus erat. Hunc cùm exemissemus, nihilo magis tamen bilis effluxit: coaluerat enim foramen illud desuetudine bilem ad intestina mittendi. Hanc ittius meatus obstructionem ego causam fuisse video icteritiæ, qua hic homo ante hydropem longo tempore conflictatus fuerat, regurgitante ad totum ambitum venarum bile, quæ purgari per intestinum debuisset. Nam meatus ille, qui ex folliculo fellis in hepar est, libertimus erat. Cæterùm hepar ipsum tota sua convexa superficie adnatum diaphragmati conspiciebatur, interveniente membrana quadam crassa & firmissima, nata fortasse ex calore assante in ejusmodi quasi crustam, externam superficiem hepatis. Nam & idem æger perpetuo de insigni calore dextri hypochondrii queri solitus erat. *Jacobus Camenicenus in Epist. ad Matthiolum.*

Hospiti leonis argentei, in vico D. Jacobi, hydropico, inventa sunt intestina syderata, & omnino corrupta, quasi sugillata, humor plurimus cruentus, & loturæ carnium saturatæ sanguine similis. *Scholiographus ad c. 39. li. 1. Hollerii, De morb. intern.*

Victor Schæffer, scriba Cameræ, & a secretis Reverendissimo & Illustrissimo Danieli Archiepiscopo Moguntino piè defuncto. Anno 82. febribus tertianis & continuis, atque erysipelatibus sæpe obnoxius, extremo quinquẽnio difficultate anhelitus, orthopnœa, diarrhœa, ac diuturna stranguria divexatus, tandẽ tumore ventris, in tantam molem excrescente, correptus est, ut etiam umbilicum rumperet, salva tamen externa cuticula, nullo effluente humore. Ex aperto à me cadavere, assistente D. D. Henrico Garetio, extractæ fuerunt mensuræ nostrates 18. aquæ pallidioris citrinæ, urinam repræsentantis. Hepar inventum album, durum: renes parvi, pallidi, nulla pinguedine muniti: vesica angusta: pulmones ampli: cor magnum: lien parvus, & albus. Mirum fuit, tantam in brevis staturæ homine aquæ latere potuisse copiam. Ego amicus & familiaris ei Medicus, tandem, cum hydropis mentionem semper exhorresceret, author ei fui, ut Medicos Norimbergenses consuleret. Periit interim suffocatus, capite in sinu meo reclinato. *CL. V. Joan. Fridericus Praselmannus de Observ. propriis.*

Herbipoli Mulierem hydropicam quadragenaria majorem, in Nosodochio Aulico aperui: quæ ab eo morbo planè liberata, per urbem, omnibus (qui eam antè hydropicam viderant) plurimum admirantibus, sæpe obambulabat. Verùm ex prava victus ratione, post aliquot menses denuò hydropica facta, summis à me precibus contendebat, ut sese rursus aperirem

rem: ibi tum me renuente, & vitæ producendæ spem esse nullam affirmante, nihilominus ipsa in proposito perseverabat, fore sperans, ut aqua iterum educta, si non diu vivere, citò tamen & magis placidè posset mori: quod sanè etiam evenit. Nam post alteram sectionem, ultra sex, ut opinor, dies non vixit. Voti tamen sui compos facta, placidè instar lucernæ deficiente oleo, est extincta. In ea hepar quidem, ut in cæteris hydropicis, uterum verò planè putrefactum inveni. *CL. Jo. Posthius de suis ad me missis Observationibus.*

† Hydropicorum plures Anatomias vide apud *Bartholin. Centur. hist. anat.* 2. & 1. & *Horstium. part.* 2. *lib.* 9. *pag.* 435. & *seqq.* de sectione scroti in Icterico & Hydropico, ubi multa singularia proponuntur.

DE DIABETE.

Observatio I.

Diabete laborantium Historiæ variæ, raræ, & memorabiles.

Ad renes pertinere is videtur affectus, quem alii hydropem matellæ, alii urinæ profluvium, alii diabeten, alii dipsacon appellant, qui certè quàm rarissimè evenire solet. Equidem eum antehac bis duntaxat videre potui; supra modum videlicet sitientibus infirmis, atq; subinde bibentibus: quapropter exuberanter quoq; reddunt id quod biberunt, eo à sua qualitate non mutato: atq; hic renum vesicæque affectus, similis est ventriculi intestinorumq; lævitati, *Galenus lib.* 6. *c.* 3. *de loc. affect.*

Ego non vidi Diabetem contingere in Occidente, neq; audivi ab aliquo meorum Doctorum antiquorum, quod eam viderit. Sed tamen ego vidi in Ægypto aliquos patientes hanc ægritudinem intra decem annos plusquàm viginti: & fortè accidit ex potu aquæ Nili saporosæ, quam frequenter bibunt. *Rabbi Moyses Part.* 8. *Aph. suor.*

Rarus affectus, & bis tantùm à Galeno visus, à nobis sæpius. Anno 1558. Augusti fine, in vico vetere Templi, Consuli du Val, in febre continuâ non ita ardente ad sensum, lingua scabra, arida, nigra. Quotidie sex pintas (quas vocant Lutetiæ) urinæ mingebat, non ita siticulosus, constabat mente. Sub septimum diem obiit.

Consuli Quelain nephritico, in febre profluvium urinæ motum, in quo serosa urina ad duas quartas emingebatur, ex quo evasit.

Eodem morbo paulo antè ejus pater obierat.

Alter ab eodem profluvio obiit, in vico Sancti Joannis Bellovacensis.

Quibusdam diutius urinâ suppressa sequitur urinæ profluvium, aut morbus aliquis acutus per crisin, qui malignitatem suam in renes deponit, ut ait Aretæus. In ardente febre rarò curatur, sicut & in colliquatione. In aliis difficilè, nisi statim initio deprehenso morbo occurratur. Secatur vena in cubito, sed moderatè. Refrigerantur renes & confirmantur. Alimenta crassa, emplastica, minimè calida: unguenta circa renes, inunctio spinæ, opiatæ. *Scholiograph. ad c.* 53. *lib.* 1. *Hollerii, De morbis Internis.*

Joan. Baptist. Theodos. Epist. 48. scribit, se in toto vitæ suæ tempore veram Diabeticam affectionem vidisse tantum in duabus mulieribus.

Qui meracioris vini potu indulgebat Romanus, & crithami, id est, fœniculi aut petroselini marini dicti, muria conditi, largiore victu usus est, in diabetem affectionem lapsus fuit. Nam quicquid bibebat simul, & quale assumebat, per urinam reddebat & intensissimè, sitiebat. Ad quem cùm conveniremus, & morbi causam perpendissemus, ea procatarctica abnegata, quæ antecedentem movet, salsuginosum humorem & mordacem evacuari & obtundi curavimus. Evacuavimus autem eum syrupo rosato solutivo, de cichorea cum rhabarbaro, myrobalanis citrinis, & pauco agarico: obtudimus verò ipsum ptisana, ovis sorbilibus, alica, carne hœdinâ, & vino paucifero. Sed ut retetrix renum facultas, quæ omnino imbecillis erat, restauraretur, singulis diebus in aurora potum sequentem dabamus. ℞. *Syrup. myrtillorum, rosati de rosis siccis, ana unciam semis, trochiscorũ de terra sigillata, de spodio Arab. ana scrupulum unum, aquarum capitum rosarum, plantaginis, corrigiolæ, ana unciam unam: Misce.* Quin & renum regioni exterius ceratum ex acacia, hypocistide, mastiche, thure, bolo armeno, ladano, & resina confectum, applicuimus: & intra duodecim dies sanitati fuit restitutus. *Lusitanus Cent.* 2. *Curat.* 94.

Diabetes, transitus urinæ continuus est, aut veriùs potionis non mutatæ, ut lienteria cibi: à renum intemperie calida cum siti inexpleta eveniens affectus: qui rarò evenit, ut eum Galenus bis tantùm vidisse testetur. Nos autem alterum novimus in hanc affectionem, ob largiorem farciminis piperati esum incurrisse: qui quoq; facile fuit recuperatus, & sanitati restitutus. Fit autem affectio hæc, ut dixi, ex renum retentricis facultatis imbecillitate, attractricis autem tanto robore, ut totum corpus ob ingentem calorem exhauriat. Justè igitur renum passio, & affectus diabetes appellatur: quia sic affecti renes ad se corporis totum humorem attrahunt: quem, sua imbecilli reddità retentrice facultate, retinere non valent, sed tumultuatim in vesicam eum exonerant, & consequenter foras transmittunt. Unde ab aliquibus passio hæc, (*Galeno* teste, *c. ult. lib. de symptom. differ.*) aqua intercutem ad matulam appellabatur: velut urinæ fluor, seu lævitas: aut, ob inexplebilem sitim, dipsacos. *Idem in Scholiis.*

Ego tres vidi eo tempore, quo Venetiis versatus sum, qui hoc affectu cruciati sunt: sed satis erit, si duorum meminero.

Prior fuit mulier Nobilis, & Abbatissa cujusdam monasterii Muriani, quæ ex vehementibus animi perturbationibus afflicta, ob ingentes persecutiones, quas passa erat, incidit in hunc morbum: affligebatur autem siti inextinguibili, neque etiam per potum levabatur: linguam enim statim etiam à potu aridissimam habebat: æstum ingentem in visceribus percipiebat, continenter febre detinebatur, inquieta plurimum erat, & tandem, cùm jam, antea quàm Medico curandam se traderet, morbus plurimum invaluisset, & ipsa admodum esset emaciata, ex eo obiit, & procul omni dubio calidus affectus fuit.

Alter verò vir erat, & ille quidem Nobilissimus, frater Reverendissimi Cardinalis Pisani hic cùm febre laboraret, & ea satis maligna, atque sitis, quæ neq; etiam multa erat, esset impatiens, bibere nolebat, nisi gelida ferè esset aqua, & reliqua, quibus in potu utebatur, quę quidem jubebat in puteis demissa urceis perpetuò servari: Unde ad eam imbecillitatem renes devenere, ut potus omnino immutatus redderetur, servãs eundem colorem, consistentiam, saporemq; & odorem. Utebatur autem primum propter febrẽ juleb. rosaceo diluto ex aqua; & urina quæ paulo pòst à potu mingebatur, eadem omnino videbatur, quæ priùs erat in cyatho antequam biberetur, eundemque referebat colorem aspicientibus, & odorem olfacientibus. Sed & quidam, qui illi ministrabant, gustare voluere, qui affirmârunt, neque in sapore ullam factam immutationem: neque hic vehementissimâ siti urgebatur, quamvis & ipse sitiret; neque oris tantâ ariditate, sicuti Abbatissa; neq; in præcordiis ullum æstum percipiebat, qui

qui tamen & ipse ex eo morbo interiit, & procul dubio omnis illius morbi ratio, ex nimia [illegible] rum urinæ refrigeratione ortum habuit. *Trincavella lib.10.cap.11. De ratione curand. partic. hum. corp. affectus.*

Nos sex homines, Diabete correptos hucusq; tractavimus, & inter alios Octavianum Catalanum, Juris utriusq; Doctorem, ac Canonicum Florentinum, qui cum nostra & peritissimi Jacobi Soldani opera a febre pestilenti fuisset liberatus, per quam multis, lividisq; exanthematibus circa pectus ac dorsum abundaverat, & ingentem nigri, fœtentis, ac coagulati sanguinis copiam dejecerat, dum is ex priori morbo convalesceret, & ob recuperandas vires adhuc se domi contineret, in diabetem incidit violentissimum, qui ipsum quatuordecim dierum spatio penitus tabefecit atq; absumpsit; quod adeo brevi tempore successit, quia is & sua natura erat satis gracilis, & a priori morbo fuerat maxime extenuatus. *Vidus Vidius junior lib.10. c.26. de Curat. membratim.*

Honestus quidam civis urinæ detinebatur profluvio: [illegible] nec amplius quam urinam [illegible] horarum reddebat. Bibebat non minus: ut qui propter assiduam urinæ profusionem, assidua [illegible] premeretur. Cum autem [illegible] remedia, & [illegible] patereter, paucis diebus deficiens e vita commigravit.

Alius quidam mercator urinam quoq; admodum frequenter reddebat, sed minus, nec adeo copiosam, diu [illegible] laboraverat. Alba autem urina erat, non crassa, sed paulo quam serum lactis, tenuior: in qua quidem grana [illegible] perpetuo ferebantur. Superveniente alio tempore febri, urinæ accessit incontinentia, sicut & dormienti proflueret. Posteaquam autem [illegible] & enematum usu, [illegible] febris cessisset, [illegible] in somno effluere, sed tamen frequens, ut antea, & [illegible] multa, & qualis prius [illegible] & in febri, [illegible] perstitit. Sitis vero & nunc premebat, propter urinæ copiam, sed multo quam antea minus. Morbus autem pertinax nullis remediis cedebat: interim tamen non vehementer ita neq; negotiis magno erat impedimento. Usus fuerat aliquot annis æstivis tempore aquis fontis Leodiensis: sed nec ex hoc fructum [illegible] auctam: nam aqua hæc diuretica, & urinas vehementer movet. *Dodonæus cap.32. Observ. Medicinal.*

Morbum hunc Diabetem fuisse apparet: præsertim civis, cujus vehementius fuit malum: nec tamen mercatoris affectus alio referendus videtur. Comparat hunc Galenus lævitati intestinorum: quemadmodum enim per hanc cibus assumptus cito dejicitur, ita & in Diabete potus velocissime per vias urinarias descendit. Proprius autem renum est affectus, qui ex retentricis facultatis debilitate oritur, accedente attractricis robore, unde & sitis necessario consequitur. Potus autem qui assumitur, non talis omnino redditur, qualis assumptus est. Nam in jecinore mutationem nonnullam accipit, licet exiguo hæreat tempore: in renibus verò non permutatur. Idcircò & crudæ apparent urinæ. *Idem in Scholiis ad cap. prædictum.*

OBSERVATIO II.

Cotoneorum esu in diabetem incidentes.

CYdonia uretica sunt, & ex eorum usu Serenissimus Rex Neapolitanus Alphonsus incidit in Diabetem: vehementer enim nocent huic morbo calida uretica, & etiam animi, ac corporis labores, & coitus. *Joan. Mich. Pascalius method. Curand. morbos, cap.50.*

OBSERVATIO III.

Ex nimio diureticorum & lithontripticorum usu, quidam diabete correptus.

MOnendi in ardore urinæ Tyronis in medica arte sunt ne conniventibus (quod ajunt) oculis causas hujus mali inspiciant: decipiuntur enim passim, credentes ex vesicæ calculo oriri, unde medicinas comminuendis calculis accommodatas miseris ægrotantibus ministrant, quod in eorum perniciem vertitur; augeretur enim per ea medicamenta, quæ calida facultate sunt prædita, urinæ acrimonia; unde ulcus aut in renibus, aut in vesica generari necessum est, ideoq; jugi cruciatu torqueri, qui in tam impias carnificum manus inciderunt: Quemadmodum cuidam meo tempore contigit, qui initio remedia necessaria fugiens, post empiricorum omnia remedia amplectens, in urinæ multitudinem lapsus est, & eos morbos, à quibus hunc deinde periti Medici levare minimè potuerunt. *Idem lib.1.c.48. method. curand. morb.*

OBSERVATIO IV.

Tepentis aquæ medicatæ libras 16 intra horæ spatium bibens, easdem, quales hauserat, confestim emittit.

QUi largissimè bibunt, copiosam quoque profundunt urinam, ut is quem [illegible] quotidie horæ spatio tepentis aquæ medicatæ libras sexdecim exorbere: etenim qualem [illegible], talem protinus emejebat. *Fern. lib.6. c.13 Patholog.*

OBSERVATIO V.

Vix quadrantem bibens quidam, [illegible] supra quatuor [illegible]

SIlenæ in Italia quidam singulis diebus quatuor vel quinq; cantharos urinæ excernebat, quum vix quadrantem bibisset. *[illegible] Scribonius [illegible]*

OBSERVATIO VI.

Puellæ plus urinæ emittentis, quam ponderarent.

COntingunt quandoque mirabiles morbi, & inter reliquos Anno salutis 1481. Puella decem & octo annorum, mingebat singulis diebus urinæ libras circiter triginta sex: assumebat autem ex potu ac cibo non plus septem libris. Itaq; factum est, ut singulis diebus emitteret circiter libras viginti novem, cumque hoc sexaginta diebus perseveraverit, convenit, ut in his sexaginta diebus emiserit ultra cibi & potus substantiam, libras 1740. Hoc autem est longe majus pondere puellæ, etiamsi tota in urinam fuisset resoluta. Nam puella non poterat excedere ad summum, pondus 250. librarum: cum neq; attingeret 150. Itaque quæsitum fuit à Joan. Marliano, unde hoc contingere posset. Respondit, aerem qui in arteriis ubiq; continetur in substantiam aqueam converti, eaque ejecta, alium succedentem similiter converti in aquam, atq; ita multiplicari. Quod verò omnium maximum fuit, puella hæc post duos illos menses exactos sanata est à Francisco Bullo Medico. Existimandumq; est cum illo tempore bonæ literæ adhuc laterent, & cum his Græci authores, curatam fuisse via, & juxta doctrinā *Rasis, in nono ad Almāsorem, & Avicennæ.* Hoc autem alias a patre audieram, sed non satis fidebam: inveni postmodum totam historiam descriptam. Quidam etiam retulit mihi vidisse impressam sed nomē libri referre nescivit. Et quamvis Marlianus materiā urinæ generandæ edocuerit, quod facillimum erat, quandoquidem nulla alia esse posset; nihilominus quod obscurum fuit non declaravit, causam scilicet efficientem. Hæc fuit (ut verisimilia referam) frigida & humida intemperies, cum lævitate superficierum arteriarum, & membrorum, per quæ urina per-

permeat, ureterum ac vesicæ, propter quas causas vapores omnes, qui in aere humido continebantur, in aqueam substantiam vertebantur; & ob id credendum est, tempus tunc fuisse humidum, nam & hoc in marmore templi angustioris Mediolani videmus. Et ita constitutione cessante, sanata est potiùs quàm auxiliis, quamvis & illa nonnihil profuerint. *Cardanus lib. 8. c. 44. de Varietate.*

Meminit Historiæ hujus *Gattinaria, Comm. ad lib. 9. Almanſ. de cura involuntarii exitus urinæ.*

† De hac Observatione eleganter disserit *Digbæus* in Pul. Sympathet. & *Rolfinccius* in doctissimis disquisitionibus Anatomicis.

Ichores cum fluunt extra corpus, fit urinæ redundantia, si sint incorrupti, & convertitur aer in aquam ad incredibilem quantitatem: ut in Helena Desideria virgine patritia Bononiensi, in qua summa urinæ in tribus mensibus excessit CCCCL. libras, deductis aliis excrementis: cibus & potus non attigit CCC. libras: pondus totius corporis non attigit LXXX. libras: & cum hoc absumebatur à febre, nec tamen extenuabatur, & sanata est. Et si febris non obstet, cura est exercitatio, uvæ passæ pingues, & magaritæ, aliter difficilis. Ipsa verò multo diatrionpipereo liberata est. *Cardanus libello de Dentib. c. 3.*

OBSERVATIO VII.

Obesus quidam, crebra mictione subitò extenuatus.

OBesum quendam & tumidulum vidi, ex multa mictione, diebus circiter octo mirum in modum extenuari & concidere. *Fernelius lib. 6. cap. 13. Patholog.*

Nonnunquam humorum & corporis moles, contabescens & liquescens, in urinas diffunditur, quod bibulo cuidam opimo corporis habitu, intra octo circiter dies, accidisse, narrat Fernelius. Sed tam brevi temporis curriculo, ex ingenti corporis mole in magnam gracilitatem, citra ullam vim morbi esse collapsum, vix credi potest. Verisimilius est, ex hydrope anasarca fuisse eam molem, quæ tam repentè exhausta est, idque maximè per urinas. *Joubertus ca. 13. de Urinis.*

OBSERVATIO VIII.

Undecim Medici Mediolanenses urinæ fluxu mortui.

MEdiolani vidi undecim Medicos, perpetuo cursu, urinæ morbo vitam finisse: quidam ardore, quidam fluxu, quidam retentione, quidam lapillo renum, inde coorto urinæ profluvio, interierunt: nam assidua equitatio per civitatem inæqualem, frequensque ascensus & descensus, hujus morbi causa erat. *Cardanus lib. 1. c. 20. De sanit. tuenda.*

OBSERVATIO IX.

Urina per semestre cohibita, quæ ubi rursus effluere visa est, aluus per 4. menses substitit: tandem utrisq; compressis, urina circa ventriculi regionem magna copia, odore & colore se prodens, exudavit: quibus aliæ non multum absimiles adjiciuntur Historiæ.

DIabetica passio in memoriam revocavit longè omnium admirandam historiam, quam Patavii accidisse nobis testatus est, Excellentiss. Venetiis Medicus Nicolaus Novocomensis, qui curationi interfuit, unà cum Doctiss. tunc Medico Domino Petro de Novale. Testem autem adducimus Excellentiss. D. Alexand. Panizzam Medicum, ejusdem Domini Nicolai Generum. Narrabat itaq; Novocomensis, indubiæ fidei Vir, quod superioribus annis Patavii juvenis Monialis, habitu gracili, & tenui victus ratione utens, in æde Divæ Agathæ sacra, dum ad pulsandas campanas noctu pergeret, quibusdam phantasmatibus, quæ (ut ipsa paulò pòst asseruit) intuita est, maximè exterrefacta, horrore correpta, paulatim in melancholica incidit symptomata; quorum profligationi dum studet Medicus, ecce (mirabile dictu!) urina suppressa est, ita ut per menses sex nihil urinæ excreverit: sed demum urinam emittere rursus cœpit, suppressa omnifariam aluo per 4. ferè menses: deinceps lotium cohibitum, nec non etiam aluus suppressa, in regione ventriculi resudante humore ad plurium librarum pondus, colore & odore urinam referente. Cujus urinæ fluxus multi, causam reddentes, nisi in Dæmonem referre voluerimus, medicè loquentes dicere possumus, ex multa eaq; citissima alimenti distributione, nihil ad intestina delatum fuisse, tenuiori parte distributioni inserviente, novo potu & cibo succedente ad renes, & inde ad vesicam detrusa, quod ex *Galeno* colligere possumus, *6. de loc. affect. c. 3.* ita scribente: *Atq; alius interdum affectus occurrit, Diabeti perquàm similis, & quidem à multis cibis, qui nec crudi sunt, neq; per alvum dejiciuntur, neq; plenitudinem efficiunt, neq; etiam probè alere possunt, sed dissipantur, discutiunturq; celeriter, cujus ut crebrior est quam Dipsaci eventus, ita faciliorem admittit curationem, quippe quod, prius quàm ad summum pervenerit, cognitum, haud ita difficulter curabitur: nam ubi quis duplum alimentorum consuetorum assumpserit, neq; ali corpus videatur, idq; citra alui fluorem, hunc affectum non solùm privati, verùm etiam Medici parui pendunt. Cùm verò triplum ingerit, idoneis auxiliis liberari potest, priusquam scilicet ad quadruplum aut quintuplum perveniat.* Cùm itaq; Monialis hæc casu, vel adhibitis præsidiis hoc vitio liberata esset, in oppositum vitium incidit, vacans ab urinæ excretione, fluente tamen aluo, consumpta serosa alimenti parte à præternaturali membrorum calore, siquidem febriebat, & in marasmum, ut audivi, tandem incidit. Verùm refrigerato jam corpore, consumpto siquidem calore naturali à præternaturali, cùm potissimùm liquidis cibariis, putà jusculis & contusis aleretur, virtutes omnes nutritioni inservientes labefactatæ sunt, forteq; abolitus transitus ad renes & vesicam; unde exsiccato universo habitu, serositas omnis facilè à ventriculi cavitate extra resudavit, hæcq; copiosa, & urinam præ se ferens, ob diu retentam & abolitam mictionem antè, ut diximus.

Quod confirmari potest ex alia Historia, cujus testem adducimus Abraham de summis de Portaleone, Medicum Hebræum: Gentila de Franchetis, formosissima puella, Pleiadum ortu, Tertiana duplici interpolata primò, demum continua correpta fuit, quæ cùm diu contabuisset, hectica febris eam invasit, nullisq; remediis proficientibus, (mirabile dictu) remotis nondùm ab ore poculis, haustæ liquidiores potiones à præcordiis, hebdomadarum duarum spatio, eadem copia, qua erant absorptæ, absq; alteratione ulla resudabant, ita ut ex rubeo Lyæo, colore rubeo; ab albo jusculo, albo itidem tunc inficerentur subuculæ: ob quam calamitatem anxiam vitam ducendo tandem ex marasmo periit. Ex quo videre possumus affectionem Diabeticæ non valde dissimilem: nam præcordiis plus justo exsiccatis, avidè potiones attrahentibus, eas tamen continere minimè poterant, nec minus alterare; sed quales inditæ, tales per carnis poros extrà resudabant, cùm exsiccatæ carnis magis laxi efficiantur: exsiccato namque humano corio, scribit *Lusit. Cent. Cur.* poros rarefactos admodum & patentes conspici.

Meminit *Joan. Bapt. Theodosius Epist. 32.* frequentis mictionis admirandæ per hæc verba: Nicolaus Leva Lucensis omni fermè hora ad mictionem cogebatur, & urinam subtilem, albam, & sine ardore mingebat:

bat: quòd si aliquando eam retinere conabatur, sentiebat quosdam flatus excrementosos, fuliginososque, à partibus vesicæ elevari, ex quo ventriculus inflari videbatur, & magis ascendentes Diaphragma comprimebant, tussim excitabant, & ad Cerebrum ascendentes motus quosdam vertiginosos causare videbantur, cum Catarrhi defluxu, & dejectione crebriore & urina missa, omnia hæc symptomata statim cessabant, quorum omnium causam ibidem studiosus Lector legere poterit. *Marcell. Donat. lib. 4. cap. 27. Hist. Med. Mirab.*

† Diabetis singularem observationem notatu dignissimam habet *Bartholinus Cent. 5. & Salmuth Cent. 2. observ. 52.* Talem, qualem *Cels.* describit Diabetem, expulsus est Aulæ Darmstadinæ Præfectus Dn. Linsinus, postquam ulcera crura ipsi exiccata sunt, & hinc mortuus *Dresdæ* ante novennium, Vir insignis & benè meritus.

DE RENIBVS.

CONFORMATIO ET constitutio.

OBSERVATIO I.

Bubuli & Ursini renes, quales Aristoteles humanos esse male decernit, etiam in quibusdam humanis corporibus animadversi.

QUOD ad renum superficiem attinet, ea in hominibus longe secus quam in Ursis ac Bobus, lævis est & lubrica: omniq; ex parte æquabilis, perinde ac gibba jecoris sedes occurrit. Quod quum ita sit, mirari satis Aristotelem non possum, qui de eis sic scripserit: Hominum renes bubulis similes sunt quippe qui tanquam compositi ex renibus multis exiguis constent: neq; æquabiles sunt, quomodo renes omnium quadrupedum habentur. Hoc autem adeo a veritate alienum est, ut nullum fermè defensioni locum vir tantus reliquerit. Quamvis enim renes bubuli, ac multo etiam magis Ursini, ex pluribus quasi glandulis, paruas castaneas aut cerasa imitantibus, conflati esse cernantur, & hæ partes, præcipuè in Ursis, adeò invicem & a subjecta membrana sine vulnere separentur, ut earum divisiones non mediocris copia pinguedinis repleat, & in altiori duntaxat renis sede jungi videantur: tamen in hominum reprehensionem jure incidisse Aristotelem credendum est, quòd ejusmodi renum species non nisi perquam rarò in humanis cadaveribus observetur. Ego enim post multas inspectas dissectiones in uno aut altero, si rectè memini, illam vidi: Pisauri nimirum in puella undecim annos nata, & Romæ in quodam viro, cujus renes magnitudine quoq; valde insigni, alios longè superabant. *Barthol. Eustachius lib. de ren. struct. c. 3.*

Illam, quam Aristoteles describit, renum superficiem, in duobus fœtibus cernere contigit, eamque ob causam suspicati sumus in puerulis potiùs, quàm in adultis esse inquirendam *Petr. Matth. Pinus, in Annot. ad jam citatum caput.*

† Uti id patet quam maximè in fœtu utero adhuc concluso, teste *Bartholino l. 1. c. 17. p. 103. Anat.*

OBSERVATIO II.

Renum alterum deficere nonnunquam.

CORde carens nullum unquam animal ortum est, quamquam liene carens, & duplicem habens lienem, & altero vacans rene, visum est. *Aristot. lib. 4. c. 4. de generat. animal.*

Meminimus nos aliquando vidisse in quodam cadavere (cui dissecando Joannes Vassæus, eruditissimus Medicinæ Professor apud nos præesset, ut partes corporis humani in Scholis publicis de more interpretaretur) unum tantùm renem, in medio spinæ exactè situm, eumq; maximum, ut lienis ferè magnitudinem exerceret. Nimirum id in natura monstrum quoddam esse judicavimus quemadmodum in plerisq; aliis partibus sæpe ludere solet. *Car. Stephanus lib. 2. c. 15. De dissect. corp. hum.*

Nonnunquam unus tantùm ren mediæ spinæ innixus apparuit. *Andernacus lib. 1. Instit. Anat.*

Visus est cui secundum naturam unicus esset, sed qui, quod numero diminutum fuerat, mira magnitudinis mole exæquaret, compensaretque: gemini autem cum habentur minores eos esse optima ratio est. *Fern. lib. 1. c. 7. Physiolog.*

Naturam interdum in habentibus ventrem impensè prominulum, & vitiatum costarum ductum, unum & maximum renem moliri vidimus. *Vesalius lib. 5. cap. 10. De corp. hum. fabrica.*

Renem alterum deficere observavit Aristoteles; & se idem vidisse recentiores quidam scribunt: mihi semel hoc portentum videre licuit: sed quænam esset constructionis ratio, & quomodo vasa ab eo progrederentur, memoria excidit: illud rectè memini, quod mediæ spinæ innixus hærebat, & magnitudinis mole numerum supplebat. Verum cur unicum tantum renem illis natura præcipuè tribuerit, qui & ventrem habent eminentiorem, & vitiatum costarum ductum, fateor me ignorare. hortorq; Anatomiæ studiosos, ut diligenter observent, num verum sit, an secus. *Eustachius lib. de ren. structura.*

Vidi renem unum duntaxat, eumq; maximum. *Columbus lib. 15. Anat.*

Renem olim Rondeletius in corpore humano unum comperit, qui tamen ex duobus unus erat, ambo nimirum simul conjuncti. *In publica Anatome observavit V. Cl. Iacobus Dalechampius.*

Renem & ego unum tantùm in sectione filiæ 20. annos natæ vidi Monspelii: præside D. Laurentio Jouberto, 1583. *Item D. Rudolphus de Observationib. propriis.*

Dissecta mulier a Cl. Paulo Galeoto, unicum tantum, eumq; prægrandem habebat renem in sinistro latere. In eadem mulierc venam azygon dictam, una cum altera pari omnibus nobis videndam exhibuit. *Ex privata anatome ab eod. Galeoto administrata, Petrus Sphererius communicavit.*

OBSERVATIO III.

Dissecto legum Doctoris cadavere, præter alia visus sinistro Rene caruisse.

SCribit ad me Matth. Stoicus, excellens Medic. de Hermanno Crulerio communi amico nostro, Legum Doctore. Is 23. Decemb. placidissime expirans, mortuus est. Cum 16 ejusdem mensis die, antea rectissime valere visus, subitò in σπασμοὺς & ψύξεις ventriculi incidisset; quæ ad extremum vitæ articulum nullis medicamentis curari, vel saltem mitigari potuerunt: erupit illi quarta die morbi, sanguis ex naribus concretus. in urina ejusdem grumi quidam observabantur, cùm toto triduo præcedenti ejusdem suppressione laborasset. Sensit initio quoq; circa hepar vehementes dolores perpetuo nigra dejecit. Cum sectum esset post obitum cadaver, nihil ferè aliud memorabile inventum est, & mirandum quàm quòd sinistro rene careret, cum dexter magnitudine binos explere videretur. Hepar circa λοβοὺς extremos valde nigricans videbatur, itidem & ren dexter. Splen quoq;

paruus vehementer, eâ parte quâ alligatur, nigricabat. Intestina prorsus erant livida, propter contenta similia illis, quæ per totum morbum dejecit. Ventriculus prórsus erat inanis. Cor flaccidissimum. In vesica lapillus fabæ magnitudine, vel penè forma & magnitudine lupini inventus. Usus est antehac operâ Med. Gall. qui se Palæologum nominat, & qui nobis in curatione Principis adjunctus est. *Solenander in Consʃ. Med. Sect. 5. Consʃ. 15.*

OBSERVATIO IV.

Renes nonnunquam tres aut quatuor visi.

Semel vidi quadruplices renes. *Gemma lib. 2. pag. 75. Artis Cyclognom.*

A nobis inter anatomes plurimas annotatum est, inter alia, nunc velut quatuor renes. *Idem lib. 1. cap. 6. Cosmocrit.*

Prætermitti nequaquam potest, naturam scilicet in fingendis renibus augere quandoq; numerum, atque institutum non retinere: siquidem tres ego renes semel vidi, quorum dexter secundum naturæ legem formatus erat: sinister renem sola substantia referebat: quippe qui esset figuræ triangulæ, ejusque satis depressæ, admodum paruus, & urinario vase destitutus: tertius in sinistro erat latere spinæ positus, ejusque elatior pars quartæ lumborum vertebræ summitatem attingebat; humilior in principio ossis sacri terminabatur: videbatur figura penè quadrangula, altera tamen parte nimirum eminentiori, angustior: ab eo autem urinarius meatus in vesicam ferebatur. *Eustachius c. 10. libell. De renum structura.*

OBSERVATIO V.

Quatuor renes in una mole conjuncti.

Quatuor renes in una mole conjunctos observavimus, finibus tamen atq; vasis inter se divisos. *Botallus, De monstroso Rene, pag. 137.*

OBSERVATIO VI.

Nonnunquam utrumq; renem, vel alterum saltem, duas habere cavitates, & binos meatus urinarios, qui prope vesicam coeunt.

Hoc nobis, haud ita pridem, magna admiratione dignum est visum, in cadavere, ex iis quæ nobis privatim dissecanda proponebantur: utrumq; renem non jam amplius servasse mandragoræ seminis figuram, sed duas habuisse cavitates, veluti crenas quasdam in sui parte interiore, quæ ad cavam est venam: quarum utraque crena porum unum ureticum emitteret; quasi verò duplicem renem in una & altera corporis parte judicare posses: ab utroque enim rene duo admodum conspicui ureteres prodibant: neque ij quidem minores aut tenuiores, quàm qui soli in aliis corporibus conspici solent, qui tamen circa os pubis, antequam vesicam ingrederentur, in unum coire conspiciebantur. Ut mirum naturæ artificium (non enim jam appellare ludum licet) in cujusq; corporis constitutione facilè admirari oporteat: quæ cùm nihil abs re faciat, tamen illud inprimis nobis tanquam arcanum relinquit contemplandum, cujus ratio sibi tantùm esset comperta. *Car. Stephanus lib. 2. c. 15. De dissect. corp. human.*

Anno 1503. vidi monstrum habens duos poros ureteres in sinistro, & unum tantum in dextro. *Alex. Achillinus in Annot. Anat.*

Deprehendi in quodam ureteres quatuor. *Columbus lib. 15. Anat.*

OBSERVATIO VII.

Renes jecori affixi.

Renes ambos jecori affixos vidi, & manu abstraxi mea, Augustæ Vindel. Anno 1593 in Hieronymo N. qui tum Viniscribam agebat apud Esaiam Mayer, hospitem publicum ad insigne Cervi deaurati. Hieronymus ille Anno 1590. circa festum Pentecostes in magno æstu, valde sitiens, exhauserat in frigida quadam cella (ut sæpius ipse mihi retulit) uno spiritu prægrande poculum, vino albo frigidiore plenum. Mox ab eo haustu sensit præcordia sibi quasi collabi: incipiens tussire tussicula inani, difficili, insueta, quam nec libera, nec liberalis, imò nulla ferè sequebatur exspuitio: corpus sensim marcescebat: de pectoris angore, & spiritus impeditione, ac cohibitione subinde conquerebatur. Cœpit consulere Medicos, nunc hos, nunc illos; quorum aliqui (ut erat illorum non una intentio) post corporis evacuationem præscribebant lenientia, dilatantia, & expectorantia: quidam incidentia, extenuantia, & detergentia; nonnulli arrestantia, ad catarrhos sistendos. Nihil autem proficientibus omnibus quæ adhibebantur, tandem (transactis interim duobus annis & aliquot mensibus) moritur æger: ad cujus corporis apertionem D.D. Laub, & ego, cum tribus Chirurgis, Andrea Walckmuller, Martino N & Joanne Stahelin vocabamur: inspectis, thorace, pulmonibus, & corde, nihil monstrosi, nihil ferè vitii deprehendimus: sub diaphragmate verò, cum renes investigaremus, invenimus eos (præsertim dextrum) jecori per membranulas peculiares, quibus vestiebantur, quasi adnatos, & ita affixos, ut vi quadam fuerint manu avellendi. Quæ res nobis omnibus rara & mira videbatur. Utrum verò sursum tracti renes, an deorsum prolapsum fuerit Diaphragma? disputatum inter nos fuit. Equidem in ea eram, & sum adhuc opinione: ob nimis relaxatum, & quodammodo resolutum (ex frigido illo magno haustu prædicto) diaphragma, propendisse omnia quæ ab eo pendent viscera; ut sic jecur renibus quasi incumberet, (à quo tamen vi caloris hos etiam nonnihil attrahi fortè potuisse non negaverim) & successu temporis naturam (quæ nunquam otiatur) genuisse membranulas illas, quibus vestiti renes jecori agglutinabantur. *Clariss. Viri Marini Holtzapfelii Reipubl. Aug. Physici jurati observatio.*

† Renum exemplum rarum & monstrosum exhibet *Hornung. Cist. Med. Epist.* 243. peculiarem quoque renum conformationem annotavit *Rhod. Mantiss. anat. observat. 36.* Renum admiranda vid. quoque apud *Jonston. Taumatogr. Class.* 10. c. 3.

MORBOSA RENUM *constitutio.*

OBSERVATIO I.

Renes, pro varia morborum dispositione, multifariam, tum colore, tum forma, & substantia, immutari.

In cadaveribus illorum, qui vi morbi interierunt pro varia ejus specie, renum quoque color mihi varius occurrit; nempe quia secus atque ut aliis visceribus eveniat, levi persæpe de causa immutatur. Idcircò ruber frequentissimè, clarus, atque splendens apparet; interdum obscurus & subniger, non raró subalbidus. Substantia verò cernitur, modò laxa, fragilis & quasi putris; modò densa, dura & arida. Superficiem varicosam, & innumeris tuberculis scatentem persæpe vidi. *Eustachius cap. 45. libell. de Renibus.*

OBSERVATIO II.

Ex violento partu, & copiosa sanguinis excretione mortua muliere, inventi renes albi, fragiles, putres: quorum membrana flatibus in magnum tumorem extensa visa est.

IN Cæcilia, nobilissima Romana, Tiberii Alberini uxore, quæ propter violentum nec naturalem partum, post copiosum sanguinem excretum, obierat, renes albi, fragiles ac putres inventi sunt, sub quorum propria membrana, tantum flatus collectum erat, ut videretur a subjecta carne prorsus separata, adeoque turgida & distenta, ut magni tumoris speciem, primo intuitu referret, *Idem author, ubi supra.*

OBSERVATIO III.

Imminuti, exiccati, obscuri, & tuberculis pleni renes.

MAximè imminutos, exiccatos, obscuros, & undiquaque tuberculis plenos renes conspexi in Marco Vigerio, viro clarissimo, Episcopo Senogaliensi, ex Ruverea familia illustrissima orto, qui propter calculum retenta urina periit: quamvis, non sine magna admiratione Medicorum, nullo fuisset, quamdiu ægrotaverat, dolore affectus. *Idem capite superius annotato.*

† Ren minimus annotatus à *Rhodio, Mantiss. Anat. observ. 37.*

OBSERVATIO IV.

Serenissimi Ernesti Archiducis Austriæ, Proregis Belgii, &c. morbi & symptomata: quæq; ipsius cadavere dissecto inventa fuerint rara.

ANno 1595 circa 15. Januarii, cùm Serenissi Archidux domum reverteretur (erat autem vehementer frigida aeris constitutio) in arthritidem, ut sæpe solebat, incidit, pedum videlicet, deinde brachiorum: quâ cùm per aliquot dies detineretur, accessit capitis dolor, destillatio in pectus, mox febricula cum nausea, vomitu, cibi fastidio, ac dolore ad ureteres, cum mictu laborioso & stranguriosо. Visum fuit Medicis, tum ratione dolorum, tum febris, tum nephritidis, cujus non obscura signa aderant, non aliud commodius, præsentaneum remedium, nec citius, ac securius esse venæ sectione, quæ adhibita fuit, præmisso, uti solet, clystere. A qua venæ sectione, levius visus est habere, quamquam id sine ratione Medicis visum fuerit, cùm urinæ albæ, perspicuæ, & tenuissimæ forent, ac omni sui ratione calculus esse videretur. Itaq; cum perseverarent ureterum dolores, vomitus, ac meiendi difficultas, propinatum est à Medicis oxymel cum contemperante syrupo; quo hausto per aliquot dies, calculum exclusit album, rotundum, ervuliæ in modum; a quo dolor abfuit, & meiendi difficultas, sed non vomitus. Cùm vero ex eo Medici & alios lapillos esse suspicarentur, Cassiam dedere cum speciebus hieræ, a qua bis terve, sine ullo incommodo, multa pituitа tenaci levatus est: sed perstitit vomitus cum nausea, ac urinæ omnino limpidæ: nocte non bene dormire, non quiescere poterat, anxius ac circum præcordia oppressus: fluxit præterea sanguis ex naribus, non multus albidus & serosus. Ex quo Medici, qui periculosum morbum conspexerant, desperare cœperunt. Consilium tamen fuit, clysteribus ac levibus vomitoriis sursum deorsumq; humorem peccantem ducere, revellere, retrahere: sed omnia frustra tentata sunt; crescente anxietate, & acuta pulsus imbecillitate; ita ut interfectus videretur, postea myurus, mox capillaris, tandem sine pulsu; quo cum per biduum Sereniss. Archidux vixisset, esse desiit, 20 Februar. hora noctis media duodecima. Quo jam vita defuncto, cùm corpus dissecaretur, in conspectum venere, pulmo, cor, pleura, ac septum transversum vi retracta ac in angustum coacta hepatis mole, & ventriculi, septum quasi superantia: pulmones nigricantes, sine ulcere quidem, sed digitis compressi tabum quoddam reddidere: cor integrum, sed inæquali figurâ præditum. Hæc in superiore ventre. Inferior talis erat. Mesenterium valde pingue. Hepar multò maximum in uno lobo livescebat: Renum verò uterque magnus, durus, colore livido. In dextro pustulæ phlyctænas esse diceres: sinister, præter dicta, in alterâ cuspide ulcus habebat cavum, nigrum, & cum ἐχχωρητικὸν esse videretur, non immerito cancer esse videbatur. Aderant in cavitate fragmenta calculi, & majores arenulæ multæ, ut videretur aliquis calculus egressus in ureteres delituisse. Et vesica putrida, fœtens livida, &c. Balsamum quo inunctum cadaver S. Ser ℞ myrrhæ, aloes, mastic. thuris, an. ℔. ij. alum. ℔. x. gran. Iunip ℔. iiij. absynth. calament. ..., cumini, ana ℔. ij. Redigantur in pul. subt. & cum aq. vitæ q. s. f. Balsamum. Medici fuerunt Coriolanus Becanus, Italus, Alvarus Nonius, Medicus Antverpiensis, & alij. *A Clariss. Viro, D. Ioanne Iacobo Beurero Cæs. Maj. Historico & interprete Græco, amico nostro, ad publicationem libri hujus communicata.*

Non dubito quin Serenissimi Archiducis morbi atque anatomes historica relatio hæcce, exacta adeoque plena fide, vel ab ipsis Medicis descripta, inde profecta sit: tamen quia in Mercurio Gallo-belgico paulò aliter tractata legitur, inibique vermis in renibus deprehensi mentio incidit utcunque authentica non sit, visum est eandem subjicere.

Anno 1595. Ernestus Archidux, Belgicarum Provinciarum Gubernator generalis, nocte inter 20. & 21. Februar. diem, anno ætatis 42. placide in Christo Bruxellis obdormivit. Cùm mortuum ejus corpus, more Principibus usitato, aperiretur, cor, pulmo & jecur, sana & integra reperta sunt: in lumbis tantum calculus mediocris magnitudinis, & in renibus vermis oblongus & vivus inventus est, qui interiora Principis eum in modum corroserat, ut brevi tempore marcuerit, corporeque toto extenuatus, superesse diutius non potuerit. *D. M. Iansonius tom. 2. Mercurij Gallob.*

EMULGENTES VENÆ.

OBSERVATIO I.

Emulgentes venæ & arteriæ tres: vena Azygos ad secundam costam pertingens.

DIssecui puerum, cui præcisa fuerat in totum larynx, & totus ferè œsophagus, excepta parva parte. Vixit per septem dies sine cibo. Quicquid sumebat, effluebat per vulnus; per quod etiam respirabat. Is habuit venam emulgentem in sinistro rene, divisam in tres magnas partes, priusquàm ingrederetur renem, arterias ejusdem lateris emulgentes tres. Vena azygos manifestè usq; ad secundam costam ramos mittebat. Lugduni, anno 1563. mense Novembri. *D. D. Joann. Bauhinus de Observ. propriis.*

OBSERVATIO II.

Duæ, tres, quatuorve emulgentes venæ in eodem latere animadversæ.

IN eodem latere duas, tres, quatuorque, & plures emulgentes deprehendi. *Columbus lib. 15. Anatom.*

Geminas insignes emulgentes venas, & geminas arterias ad unumquemq; renem ferri vidi. *Fallopius lib. 4. c. 9. de visceribus.*

Venam emulgentem utrinque duplicem aut triplicem sæpe observavimus. *Andr. Laurentius c.19. Oper. Anatom.*

Observatio III.

Septem emulgentes venæ notatæ in calculoso.

Notandum nos multoties in celebrandis dissectionibus, in calculoso septem comperisse emulgentes venas, totidemque arterias, quatuor à latere sinistro, diversis locis prodeuntes, quarum ultima ab Iliaca manabat, tres à dextro, diversis pariter locis. *Pareus lib.2.c.25. Anatom.*

Observatio IV.

Arteriarum & venarum emulgentium, velut etiam Renum atque Ureterum monstrosa constitutio.

Vidi anno 1541. in Studio nostro Bononiensi, in anatomizato publicè, arteriam unam ex emulgentibus facere unum porum in parte dextra extra renem, qui in notabili distantia infra renem ingrediebatur porum ureterem à prædicto rene ortum, & ambo per unum canale tendebant ad vesicam, hæc tamen etiam arteria emulgens ingrediebatur renem in loco solito: & in isto individuo renes erant continui ac si esset unus ren; & habebat duas arterias & duas venas emulgentes, & duos poros ureteres, cum uno solo panniculo involuente, qui occupabat loca solita renum, & etiam medium dorsi, quòd est in loco inter splenem & hepar parum infra. *Jacobus Carpus Isagog. Anatom.*

RENUM IMBECILLITAS.

Observatio I.

Urina rubens propter renum imbecillitatem.

Nec rarum quoq; sanguine permixto urinam reddi rubicundam sed cùm magna parte vel crassus, vel grumosus sit, facilis ejus dignotio. Sed adeò tenuem urinæ permisceri, ut substantia ejus nullo modo permutata colorem tantummodò intendat, admodum rarum est. Sic autem juveni 28. plus minùs) annorum contigit. Reddiderat hic urinam aliquot mensibus perpetuò rubentem, consistentia satis tenuem, & ferè persimilẽ acutè febricitantium lotio. Consuluerat seniores qui Medicos, remedia veluti supercalefacto jecinori adhibuerant. Tandem ad me, tum etiamnum juvenem, venit: lotium inspexi rubicundum quidem; cùm autem non appareret juvenis (qui præsens aderat) febricitare, percontatus num aliquando febricitaret? negabat, sed se continuò quasi frigere jam ab aliquot mensibus, respondit, corpusq; suum extenuari, sensimq; macrius reddi, viresq; infirmiores, & respirationem difficiliorem: & ea, quibus eousque usus esset, nihil profuisse. Quibus intellectis, placuit in alterum diem lotium relinqui, atque tunc sedimentum ejus considerandum; quod quidem sanguinis instar (ut quod non nisi sanguis esset) rubebat, reliqua ac superiore urinæ parte exiguum colorata, & pallidè lutea, nullam febris notam referente. Proinde nullum in jecinore calorem subesse collegi, sed renes debiliores factos, venarumq; ora rariora sanguinem tenuem dimittere. Idcircò mutata curandi ratione, iis usus, quæ renes roborare, venasq; adstringere poterant, adhibita victus proba ratione, & simul lacte caprino: ac sic urina rubere desiit, & corpus nutriri, viresq; reparari contigit: atq; ita juvenis sanitati tandem restitutus est. *Dodonæus c.32. obs. Medicinal.*

Hujuscemodi sanguinis profusionem, quæ accidit propter oscula venarum rariora facta, vel ipsum sanguinem attenuatum, διαπήδησιν, quasi transcolationem vocant. Contingit verò & aliis modis sanguinem cum urina excerni. Quandoq; etenim calculo aliquo majusculo per ureteres descendente, sanguis unà comitatur, sed qui nigricans & grumosus redditur. Calculus verò etiam in vesica existens, profusi sanguinis quandoq; causa est, quando laborans equitatione, vel aliàs vehementiùs sese exercuerit. Menstrua quoq; quandoque cum urina permiscentur. Jam repressus de gingivis profluens sanguis ad vesicam descenderat. Vulneratis renibus urinæ initio sanguinem, deinde pus admixtum habent: veluti mulieri contigit, quæ pugione vulnus in lumbis acceperat: mox enim sanguineam, deinde purulentam urinam reddidit, donec & vulnus & ren curatus esset, quem vulneratum fuisse, particula ejus è vulnere exempta ostendit. Exulceratos renes comitatur & sanguis cum urina, pus deinde sequitur, nisi priùs renes curentur. Jam & à magnæ ætatis senibus, crassa & sanguine permixto in rubore nigricans quandoq; urina redditur, quæ penè abolitam renum facultatem ostendit, & parum vitæ superesse præsagit. *Idem in Scholiis.*

RENUM INFLAMMATIO.

Observatio I.

Ex calculis in vesica consistentibus renum inflammatio: cui abscessus & puris mictio succedit.

Contingit non raro, ut calculo in vesica consistente, renes inflammatione corripiantur, ex magnitudine videlicet diuturnitate doloris per consensum affecti. Inflammationi succedit abscessus, hinc verò puris mictio. Subindè unum tantùm inflammari accidit, aliquando & alterius inflammatio succedit, ut nonnullis accidisse meminimus. *Dodonæus in Scholiis ad c.44. observ. suarum Medicinal.*

Observatio II.

Urina rubens in morbis frigidis, & ex cruditate natis.

Rubet urina non modò sphacelo correpto jecinore, vel in morbis calidis, ut in febribus ardentibus ac tertianis, partiumq; internarum inflammationibus: sed & non raro jecinore ac ventriculo per diuturnos & longos morbos cum refrigeratione debilitatis. Tingitur quoque, & non rarò urgentibus coli doloribus, quando videlicet crudi humores intestina occupant, & excrementorum exitum remorantur.

Honestus civis quinquagenarius, liberatus à quartana, quæ menses quatuor aut quinq; eum detinuerat, in lienteriam incidit: alui excrementa liquida erant & cruda admodum; nullus febrilis calor restabat: extremæ partes crebrò frigebant: urinæ autem admodum rubentes, ut in febribus ardentissimis, ac viscerum inflammationibus apparent. Verum nos harum nullam rationem habentes, sed ad alia & cruditatem respicientes, consulendum putavimus ventriculo, deinde & jecinori per præcedentem quartanam debilitatis: proinde victus rationem calfacientem & reficcantem instituimus, vinumq; exhibuimus generosissimum ac potens, quale Hispanum est. Medicamenta fuere Diagalanga, Diatrionpipereon, & ejus generis similia. Quibus tantùm promovimus ac profecimus, ut concocta apparerent excrementa, & urinæ color remitteretur, ac similis sanorum redderetur. Quibus sic se habentibus, cùm se sanitati restitutum æger existimaret,

set, secretò cerevisiam bibit: mox autem urinæ color iterum in rubore multum intensus, manifeste ostendit, ex ventriculi cruditate ac refrigeratione urinam quandoq; tingi, ac valde rubicundam reddi. Deinceps itaq; a cerevisia abstinuit; urinæ verò & mox rerum sanorum similes. Nec prius cerevisia usus est, quam integre sanitati restitutus foret.

Alteri, viro quidem generoso, urina quoq; admodum rubens, absq. febri tamen fuit, qui coli doloribus una cum alvi obstructione torquebatur. Profuit enema anodynum, a quo mox levato dolore statim similiter urinæ color valde remissus, & sanorum similis redditus: cum vero ab enemate cessaretur, recurrente dolore iterum urina rubore tingebatur, donec sæpius repetito enemate, coli dolor omnino conquievisset, alvusq; sponte sua succederet, tunc enim urinæ colores quales sanorum, perstiterunt. *Dodonæus c.31. observat. Medicinal.*

Hæc autem propterea referimus, quod plerique persuasum habeant, non aliunde, quam a calore, urinas tingi posse qui tam in colicis doloribus apparente, temere ad febris curationem confugiunt, neglecto coli dolore, quem etiam augent. Quod si autem istis legissent, quæ *Galenus* scribit *libro primo ad Glauconem*, non potuissent ignorare, urinas etiam a cruditate, & in frigidis morbis, rubicundas quandoque esse. Nam ubi de quotidiana febri agit, quæ crudorum humorum soboles est, sic scribit: *In quotidianis aut albæ, aut tenues, vel crassæ & turbulentæ; aut rubræ urinæ apparent.* Addit *in commentariis, Martinus Akakia*, rubras fieri, ubi per imbecillitatem jecoris aut venarum, serum aut rubra sanies una cum urina emittitur. *Idem in Scholiis.*

RENUM DOLOR.

OBSERVATIO I.

Nonnullis, integris & salvis renibus, pertinaci eorundem dolore affectis.

IN multis dissectis renes integri a nobis observati sunt, qui tamen dum in vivis essent, de renum dolore pertinaci querebantur, vel ex venis, aut pulmonibus eo confluente acri sanie, vel sero renum vasa distendente. *Jacotius Comm. ad aphorism. 47 lib. 6. sect. 2. Coac. Hippocrat.*

OBSERVATIO II.

Conclamatus renum dolor, omnia medicamenta respuens, hæmorrhoidum usu sub-levatus.

VIdimus quendam, qui intolerabili cruciatu renum affligebatur: is nulla phlebotomia, nulla purgatione, nullis remediis topicis potuit levari, nisi hæmorrhoide aperta.* Quod enim materiæ restitabat in renibus, id urgebat.* Simulatq; aperta est via, quievit morbus. Nec tamen sequitur, quod hæmorrhoides statim movere oporteat, si quis ita affligetur: verum si intumuerint, audacius aperiemus. *Hollerius Comm. ad aphor. 11 lib. 6. Hipp.*

† Plura de Renum dolore vid. apud *B. Sylvatic. Cent. 3. consil. 71. Zacut. de PP. Med. Hist. l. 1. hist. 127, Wolf. Gabelch. Cent. 2 fol. 96.*

RENUM PINGUEDO.

OBSERVATIO I.

Pinguedo, lapidis duritie renibus adnata

PInguedinem adeò concretam ac duram aliquando inveni, ut lapidis duritiem ferè æquaret: qua pinguedine renes obstrui & constringi, ac plurimum imminui, sicut non semel vidi, ita planè ignoro, num in Apoplecticorum cadaveribus constipati ad summum, & omni prorsus concavitate destituti reperiantur. Quod si hoc usuveniat, considerare expedit, cur non potius laxentur, quàm contrahantur. cum in Apoplecticis cæteræ partes resolutæ sint, & renes ipsi quorundam judicio carneas fibras habeant. *Eustachius lib. de Renibus, cap. 45.*

RENUM CARUNCULÆ.

OBSERVATIO I.

Carunculæ, in renibus secundum naturam constitutis observata.

ANimadversione & hoc dignum est, quòd renes à cava parte secundum longitudinem dissecti, carunculas intus habent oblongas, & admodum elegantes, plures numero, quas processus mammillares Guliel. Rondeletius p.m. Præceptor meus obl. vocare solebat affirmans nunquam hoc esse inventum. *V. Cl. Joan. Posthius de usu p. propr.*

OBSERVATIO II.

Exiguæ carunculæ è renibus per urinam expulsæ.

QUibus cum urina crassa, carunculæ parvæ, ac veluti capilli exeunt, iis a renibus excernitur. *Hipp. lib. 4. aphor. 76.*

Exiguæ carunculæ ulceratorum omnino renum substantiæ existunt. *Et paulo post.* Quamquam ipse nunquam spectavi talem renum affectionem, tamen veluti carunculæ mihi sæpius in iis febribus visæ sunt, in quibus etiam oroboide hypostases appellatæ Græcis (id est, ervi specie sedimenta) spectantur in urina, ex crasso sanguine, in renibus, aut jecore assato & torrefacto. Perfectas autem & exactas carunculas nunquam in tenui urina exire vidi. *Galen. Comm. in prædictum aphorismum.*

Carunculas appellat Hippocrates, veras quidem carnes sed exiguas: ac quod veræ carunculæ cum urina nusquam aliunde decedere possint, quam ex renibus, est certum. Affectio nobis semel visa Nivellæ in quadam muliere, ætatis utcunque provectæ. traxit autem satis diu malum, verum tandem immortua est, *Hieronym. Thriver. Brachelius Comment. ad eundem Aphor.*

Exeunt nonnunquam carunculæ, veræ renum partes, licet *in Aphorismis Galenus* id se vidisse neget, *Sexto* tamen *de locis affectis* & *initio primi* videtur agnoscere, ubi jam ulceris acrimonia erosit particulas renum: quomodo & in pulmonariis tabidis contingit particulas pulmonis expui, & dysenteria partes intestini.

In Advocato Perrot vidimus minimas carunculas, ut non abs re σαρκία μικρά dici deberent, quas sæpe emingebat; neque revera erat grumus. Has carunculas præcedit dolor pulsatilis, qui ad lumbos & nothas costas extenditur, & signa ulcerati renis. *Scholiograph. ad cap. 52. lib. 1. Hollerii de morbis internis.*

OBSERVATIO III.

Universa renis substantia in carunculas resoluta, iisdemque ad vesicam delatis, & subsistentibus, urinæ suppressio lethalis inducta.

Universam renis dextri carnem, ex propriâ membranâ in vesicam secessisse, ipsamet sectio, præsentibus quinquaginta, & pluribus ex nostris auditoribus, facta ostendit. Mihi autem (dum patiens in vivis esset) asserenti, in urina frustula quædam rubra crassiora carneam esse renum substantiam, nulla fides data est, donec (ut dixi) sectio ipsa veritatem ostendit: inventa renis membrana alba & illæsâ, omni carne prorsus vacuâ, vesicâ verò sanguine & carunculis referta, ex quibus urinæ suppressio facta vitam seni sustulit. *CL.V.Herculis Saxoniæ observatio.*

RENUM TRICHIASIS.

OBSERVATIO I.

Trichiasis renum, quâ cum urina capilli excernuntur.

Quibus cum urina crassa exiguæ carunculæ, aut veluti pili exeunt, his à renibus excernitur. *Hipp. aphor.76.lib.4.*

Rei veritas ita se habet, quemadmodum nobis sorte quadam sæpius videre contigit: & alii etiam nonnulli Medici experientissimi, sæpe se tales urinas vidisse dicunt; quam quidem affectionem Medici recentiores τριχίασιν vocant, quasi pili mictionem dicas, quòd villis, ea quæ per urinam feruntur, similia appareant. Sed nuper etiam quidam corpora ejusmodi tam longa mejebat, ut incredibili longitudine viserentur. Siquidem ex ipsis nonnulla dimidium æquabant cubitum. Is toto ferè anno prætergresso, frequentissimè fabam fresam, & caseum tenerum siccum comederat. Et alii denique omnes, quibus talia meiere contigit, pachychymis & crassis cibariis vescebantur. Hic igitur crassus humor in renibus ad aliquem usque modum siccatus & torrefactus, pili similem nanciscitur concretionem. Quinetiam ipsa curandi ratio inveniendæ causæ viam demonstrat. Nam qui ita ægrotarent, omnes medicamentorum tenuantium & incidentium usu, simul cum reliqua victus ratione humectante persanati sunt. *Galen.in comm.ad prædictum aphorismum.*

Ea quæ pilis similia sunt, Hippocrates quoque cum urinis egredi vidit, quemadmodum ipse *in aphorismis* scripsit: atque nos etiam vidimus aliquando, quæ palmæ longitudinem æquarent, interdum verò longiora, nonnunquam etiam admodum exigua, ut mirarer, quomodo in renum cavitate talia consistere possent. Proinde probabilius mihi videbatur ipsorum procreationem in venis fieri, &c. *Idem lib.6.De locis affectis.*

Quæ similia sunt capillis, in iis vasis, quæ à renibus ad vesicam descendunt, generantur. Atque quanta est longitudo vasorum internorum, tanta generatur humoris compactio & assatio, atque illa veluti capilli similiter extenduntur. Proinde cùm sæpius hæc spectaverim in aliquorum urinis, nec quicquam aberravi à judicio & prævidentia, dicens illos malè habere ex renibus. Et illi veluti convicti confessi sunt passionem: atque confidentes, curationem mihi crediderunt. *Actuarius lib.1.cap.21.De causis urinarum.*

Nos crassiores vidimus quàm sunt capilli, & qui ita affecti erant, sanitati restituti sunt, illa propinando quæ urinam provocant; quod indicio est non esse renum exulcerationem, quia renum exulceratio, ex his quæ urinam proritant, augetur. Ille autem, quem nos visitavimus, per totam hyemem legumina comederat, tamen neque dolorem ex his capillis habebat, neque aliud nocumentum persentiebat: sed quandoque hoc videns exterritus, ad me accessit, putans ipse esse lumbricos; non erant multùm crassiores capillis, & erant albi, ut ex pituitosa materia facti viderentur. Imò & nunc Reverendissimam virginem & Principissam Elleonoram Estensem (cujus nomen nunquam sine digna præfatione nominandum est) curamus, & in urinis veluti capilli videntur, quandoq; ad spithamæ longitudinem extensi: sed in hujus virginis urinæ cyatho potiùs inhærent & scaphio, quàm sint per urinæ substantiam sparsi; ipsaq; indies aperientibus potionibus sumptis, & ex febre, & ex horum capillorum generatione liberatur. *Brassavolus Comm. ad supra dictum Aphorismum.*

Capillos primùm flavos, ad palmi majoris longitudinem, vidimus, & aliorum colorum, velut etiam ærenulas, lapillos, quandoque cum doloribus renum vehementissimis, & suppressione urinæ, quandoq; absq; morbo vidimus, & aliorum colorum, velut etiam arenulas & lapillos. *Cardanus Comment. ad eundem Aphorismum.*

Cùm fit τριχίασις, id est, capillitium illud, de quo agit Galenus *aph.76.lib.4.* id est, pituita, qua in longum diducta à colore exurente, capillos repræsentat, aliquando ad dimidium cubitum, ex usu crassioris alimenti genita, quæ cum urina crassa excernitur. Viscidior enim fit, & resiccatur non omnino quidem, sed ut in longitudinem produci possit. Aliquando animatur ut cætera animalia, quæ ex putredine ortum habent. Archigenes fieri putavit à fluxione mucosa, unde & foliacea, & veluti pili, aliquando implexi, breves, longi, & materia quædam è venis ad renes, ubi cogatur. Galenus scribit in quibus talia exeunt, semper urinam esse crassam. Contrarium experientia docuit. Quidam annis plusquam viginti tales urinas cum capillitio emisit ruffas, mediocri consistentia, non crassas. Temperamentum illi erat biliosum, satis tamen quadratum & carnosum corpus. Multis idem contingit cum urina crassa. *Scholiograph.ad c.50.lib.1.Hollerii de morb.intern.*

Filamenta albis capillis similia à renibus reddi, author est Hippocrates. At ipsi animadvertimus ea sæpius ex iis vasis spermaticis derivari, quæ parastatæ dicuntur: in quibus teretem figuram sortiuntur ex seminis materia, quæ vi morbi sensim defluens, calore crassescit. Apparent autem in iis plurima, qui fœda exulcerataque gonorrhœâ correpti non ita pridem fuerunt, & iis mulieribus, quibus albicantes menses profluunt, aut uterus fœda colluvie turget. Nonnunquam & urina, quæ prima fit à concubitu, tale quiddam refert, aut aliquantum filamento crassius. Jam verò sanguis purus, aut in grumum concretus, recens ulcus; pus verò, inveteratum ac sordidum ostendit, idque aut in rene, aut in vesicæ cervice. Discernitur autem, quod à cervice ingenti partis dolore manet; à rene, nullo ferè sensu doloris: quodque à pene, aut vesicæ cervice omnia vel seorsum sine urina, vel emictionis initio profluunt: è renibus verò, vel cum urina diligenter permista, vel sub emictionis finem, sed quæ mox in quiete subsideant. *Fernel.lib.3.cap.16. Patholog.*

Visa etiam sunt in urina filamenta quædam alba, quædam crassa, quædam tenuia; & quædam aliis longiora, quæ indicant nocturnam præcessisse pollutionem, aut adesse seminis profluvium. Fit quoq; ut sanguine concreto in grumos, quod sanguini è vena in aquam misso, is enim magna sui parte transit in filamenta, quæ viscidam quandam referunt pituitam. Talia quoque filamenta è sanguinis concretione in vesica fiunt, qua parte in aquam calidam, sive urinam calidam

dam sanguis effunditur. Miguntur quoque per id tempus sanguinis grumi qui interim, dum retinentur, perniciosa & lethalia efficiunt symptomata. *Christ. à Vega, cap. 4. Comment. de Urinis.*

Narratum mihi est Bituris, rusticum quendam illius regionis hominem, crassiora ejusmodi filamenta circiter 2 [illegible] paucos dies minxisse, quorum nonnulla palmi longitudinem æquabant, & vermes à spectatoribus judicabantur. *Joubertus cap. 20. de Urinis.*

OBSERVATIO II.

Nobilis matrona lanam, filamenta longa, nonnunquam velut obvoluta, membranacea, pilos, atque hujus generis prodigiosa alia, multa cum lotio reddidit.

QUiddam se vidisse in nobili quadam Domina adhuc superstite indicavit Excellentissimus Medicus Joannes Ewvichius, quæ cùm longo tempore renum calculo afflicta fuisset, (nulla enim quantumvis eruditorum Medicorum ope juvari potuit) post aliquot annos primum quidem aliquandiu lanam tenuem, nonnunquam involutam, interdum fila longa, alia duplicata, instar eorum quibus utuntur vestiarii & quod fidem superat, sæpe cum nodo, ac si ad usum consuendi aptata fuissent, per urinam excrevit. Deinde vero, quæ res etiam aliquantulum temporis duravit, arctius compactam velut ocreis commixtam, non tam lanam, quam membranam lanosam, quasi integumentum vermicum, qui ex Sericibus [illegible] ad nos afferuntur, cum lotio reddidit. Postremo non raro præter alia [illegible] pilos longitudine unius digiti, partim utrinque albos, in medio nigros: partim contra principio nigros, extera albos: præterea acutos in una parte tanquam extremitate, obtusiores in altera quasi prorum [illegible] ac radice, [illegible] carere oportuit) [illegible] duriores. Atque ejusmodi materiæ tantum non miraculose ipsa secum plenam portavit arculam, & pluribus videndam exhibuit, ejusque partem Ewvichio donavit. *Joann. Wierus lib. 3. cap. 15. de præstigiis dæmonum.*

† Confer etiam *Rhod. Cent. 3. obs. 44. Hildan. Cent. 5. obs. 30. Horst. Epist. sect. 5. fol. 391. Tulp. l. 2. c. 52.*

RENUM VERMES.

OBSERVATIO I.

Vermes in renibus geniti, eorumque, ut & lumborum, dolores excitantes, aliquando ad febres consequentes.

VIdi nobilem Perusinum, nomine Guidarolum de Balionibus, qui passus est quotidianam, cum dolore renum per octo menses: Sed convalescens emisit cum urina vermes parvos & latos, & cessavit dolor. *Gentilis Comment. ad lib. 3 fen. 1. Tract. 2. cap. 3. Canon. Avicennæ.*

Exiguos interdum vermes, in renibus genitos, vidi cum urina profusos. *Fernelius Pathol. 1. lib. 6 cap. 10.*

Memini me vidisse duos, quibus pituita putrescens in vermes vertebatur, quos emingebant. Beaucler Advocatus, post dolores renum, magnum vermem eminxit. *Scholiograph. ad lib. 1. cap. 50. Hollerii de morb. intern.*

In quodam è renibus longi vermes, præcedente magno dolore lumborum, per urinam rejecti sunt: in aliis duobus parvi. *Idem cap. 54. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

Quod ad vermem seu lumbricum pertinet, qui in renibus redundat, vix certa de eo opinio haberi potest, antequam is in conspectum prodeat, nisi ejus faciat aliquam conjecturam assiduus diuturnusque renum dolor cum erosione & vellicatione, quem cùm Nephriticus quidam olim Lugduni diu tulisset perpetuus, nihilque ei contulissent varia præsidia, ex doctissimi Jacobi Dalechampii consilio adhibita, tandem post aliquot dies exiguum vermem cum urina excrevit, prædictum capite acuto, corniculato, ventre & dorso latiore, testulaque subdura induto, instar testudinis, nigrum ac rubentem duntaxat circa ventrem, quem idem Dalechampius exsiccatum nobis Lugduni ostendit, tanquam rem admodum novam, & procul dubio prodigiosam. *Vidus Vidius Junior lib. 10. cap. 14. de Curat. membratim.*

In renibus Serenissimi Ernesti Austriaci, post alia vermem vivum oblongum, qui interiora Principis corroserit, & mortis causa fuerit, deprehensum prodidit *Jan Jonston Doccomensis, in Mercurio Gallo-belgico:* cujus verba integra superius titulo, *De morbosa renum constitutione*, retulimus. Cæterum Jan Jonston Doccomensis in Serenissima Principis hujus anatome non correspondet historiæ quam ibidem ad plenum & exactè descriptam primo loco recensuimus. *Schenck. [illegible]*

† Confer etiam *Jo. Agric. [illegible] Med. Chirurg. Spe. p. 41.*

ISCHURIA FALSA, VITIO RENUM eorumque Vasorum.

OBSERVATIO I.

Emulgentium vasorum & renum imbecillitate serosa materia in sanguine coacervata, atque à renibus ad vesicam frustrata, & ad superna delata, ægrum suffocatione & angina affecit.

VEnis Emulgentibus evenire potest, inter aliquos morbos, debilitas attractionis soliti sanguinis aquosi: sicut etiam renibus, quare aut non attrahunt, aut debiliter, & inde evenit difficultas, vel totalis urinæ ablatio, etiam non existente urina in vesica: in quo casu errant rudes Medici, tentantes extrahere urinam cum syringa, vel alia operatione manus de vesica. Et iste est casus singularis, ut plurimùm inferens mortē: quem ego vidi pluries, & inter alios cum multis aliis honoratis Medicis fui in cura Magnifici & Inclyti D. Domini Galeatii, de nobili familia Palavicinorum, qui ab urinali aquositate in venis totius aggregata suffocatus est, & hæc aquositas induxit ei Anginam pro qua applicavimus ventosas sine scarificatione, divertendi causa, & ventosæ per poros cutis implebantur pura aquositate. *Jacob. Carpus in Isagoge anatomica, cap. de magna vena chyli, & aorta.*

OBSERVATIO II.

Urina pluribus diebus suppressa, cum aditus ad ureteres & vesicam interciperentur, per vasa ad jecur regesta, sanguinemque permista eundem refrigerans, cerebri & spirituum crasin labefactavit, unde lethalis torpor obortus.

PArticulatim suppressa pluribus diebus urina, serum quod in ureteras, aut vesicam permeare non potest, per vasa refluit ad superiora, jecur opprimit, sanguinem inficit, & refrigerat, tandemque tractu in consortium mali cerebro, & spiritibus tum refrigeratis, tum interceptis, torporem lethalem invehit. Quomodo paucis abhinc diebus, senem Arelatensem moriturum prædiximus, qui paulo pòst somnolentus factus, & ut assidentibus videbatur, suaviter quiescens, interiit. Torpor enim hujusmodi tum in his, tum in phreniticis quibusdam, somni specie imperitis imponit, quòd dolores, vigiliæ, inquietatio, similiaque symptomata conquiescere videantur. Somnus tamen non est,

sed ναρκῶ, & inde νέκρωσις, in qua caloris nati vi dissipatio, quæ summa refrigeratio est, non solùm animi functiones tollit, sed etiam statim ab initio prohibet, ne spectra cerebri ad imaginationem moveantur, quia calore ea motio perficitur, *Jacotius comment. 1. ad lib. 7 sect. 2. aph. 16. Coac. Hippoc.*

OBSERVATIO III.

Emulgentium venarum, renumq́; deperditâ actione, inducta Ischuria, quâ urina non in vesicam delata, sed sursum regesta, nõ tam per vomitum, paulo ante mortem, ejecta, quàm in universum corporis habitum propulsa fuit; Illustrissimumq́; Severinum, Illustrissimi Henrici Saxoniæ Ducis filium, duodecim annos natum, è medio sustulit.

QUandoquidem Illustrissimum Saxoniæ Principem Severinum, annum vix duodecimum egressum, (proh rerum humanarum inconstantem vicissitudinem!) vita defungi contigit, ne quisquam fortè crudelis morbi speciem, quæ Principem optimum nobis, in primo flore constitutum, è vivis sustulit, desideret; visum est, primùm morbi originem, deinde ejusdem progressus & symptomata, postremò interitus sui rationem universam proponere. Constat autem eundẽ supra trimestre firma satis valetudine usum, deque nullis offensis conquestum, imò partium corporis plerarumque omnium muniis, citra noxam, ad quartum usque Octobris perfunctum fuisse. Quo die cùm inculpata sanitate perfrueretur, atque summo manè è lecto se reciperet, & cibum circa septimam moderato appetitu sumeret, paulo pòst, intra horam, inscio Medico, balneum, quod in Regii castri horto constructũ fuerat, ingressus est. De mora verò, cæterisque quæ in balneo acciderint, equidem nihil mihi constat. Egressum verò Ducem, minùs bene habentem animadversum, & ad prandium, quod undecima hora parabatur, visus tum primùm est cibum fastidire, eundemq; perpaucum admisisse. Ego circiter horam secundam pomeridianam vocatus, de singulis diligenter inquirens, debilem certe, at febricula nulla correptum Ducem deprehendi. Deniq; pressus omnia perpendens, signorum syndrome tandem persuasus, Principem, affectu aliquo meatus urinarios occupante correptum, conjeci; argumento, quod frequentiore vomitu exerceretur, doloremque ureteris sinistri hypochondrii persentisceret; arenulas præterea, quibus jam olim quoque obnoxius fuerat, excerneret; atque urinæ pauciores subinde prodirent: quæ haud exiguam mihi affectorum urinariorum meatuum conjecturam præbuerunt. Biduum pòst alvo sua sponte, nulloque medicamento provocata, respondente, subsequentes duas noctes suavi somno exegit. Porrò octavo mensis hujus die, concubiâ nocte, subitus umbilicum ad dextram versus pectinem plurimùm dolore cœpit; vomitiones etiam eundem denuò graviter urgebant, detento unà lotio, quod non nisi admonitus, idque mira paucitate, adeò quidem, ut vix ultra sex octove guttulas, citra ullam naturalem exstimulationem, redderet, sicque gravissimam, molestissimamque noctem absolvit. Postridie vomitionibus nihildum remittentibus, de præcordiorum quoque dolore querebatur, quo lumbricum trium palmarum longitudine vomitu rejecit. Ea res magnam assistentibus nobis opinionem fecerat, universam mali hujus causam ad verminationem referendi. Quanquam autem eodem lumbrico expulso, plusculum alleviari sibi videretur, perstitere tamen nihilominus symptomata. Itaque omnis generis localibus anodynis, aliisque, quibus dolor discuti, aut saltem leniri potuisset adhibitis, tonoticisque, de vario confectionum, electuariorumque apparatu concinnatis, quorum usu vel urinæ provocari, vel vermes necari, atque educi quivissent, exhibitis, non minus ea, atque cibos sumptos statim evomuit, urina nimirum sursum regesta, alvoque indurata, lotio superiora versus regurgitante; siquidem sex aut octo horis, priusquam animam ageret, urinam meram, colore & odore cuivis astanti facilè agnitam, quo etiam tempore primùm delirare cœpit, evomuit. Inter sextam verò & septimam ejusdem diei, quæ decima mensis hujus, morbi verò septima fuerat, innocentissimus Princeps humanas naturæ leges solvens, animam Deo omnium conditori reddidit. Postridie Serenissimæ Regiæ majestatis Consiliarii, & summus Curiæ Magister, ascito alio quoque Medico; Chirurgisque aliquot, corpusculi Ducis sectionem instituunt, quò latentes morbi hujus causæ investigarentur. Aperto itaque abdomine, cùm astantes plerique de cohibito lotio essent solliciti, diligenter meatibus urinariis pervestigatis, nihil, quod eosdem obstrueret, compertum, adeò ut nec lapilli, nec grumi, nec carunculæ, neque phlegmone, ulcusve, aut consimilium quicquam animadverteretur. Ad vesicam ubi perventum, eandem vacuam, corrugatam, exsuccam, omnisque aquei humoris expertem observavimus, sic ut Chirurgi cathetere ægerrimè inveniri potuerit, quanquam & vino illo, vel immisso in vesicam cathetere, vel etiam mulieris, quæ suctu lotium prolicere nitebatur, operâ, frustra omnia tentata tum fuissent. Causam igitur retenti lotii superioribus membris, seroso humori excipiendo deservientibus, adscribendam esse, vel hoc unico eodemque validissimo argumento convincitur, quòd corporis cutis quaquaversum dissectio fieret, è vestigio aqueum humorem, odore & colore exactissime urinam, velut in hydropicis, repræsentantem, ex se remitteret. Gibba denique hepatis pars, à nativo colore ad pallidum declinans, assistentibus omnibus manifestè visa est. Sed mihi universa Illustrissimi Ducis corpusculi constitutio talis omnino apparuit, quæ absolutam sanitatem promitteret. Etenim quo tempore etiam inculpata sanitate uti videbatur, perpetuò pallente facie omnibus innotuit. Reliqua intestina omnia, utcunque diligenter dissecta, & examinata, nihil lumbricorum, aut putrilaginis, quod eorundem fomitem argueret, visa sunt continere.

Proinde Generosissimi hujus Principis nulla alia, quàm hactenus à nobis enumerata, mortis causa statuenda est: imbecillis nimirum & depravata temperies venarum emulgentium atque renum, qua attractrix vis labefactata, legitimum munus, serosum humorem ex reliquo sanguine in se recipiendi, corrupit; nam isthæc vasa, visceraque nobis Medicis, cæterisque astantibus, minora omnia, nativoque colore destituta conspecta sunt. Unde factum, ut nihil aquei humoris ad vesicam transmitteretur, ejusdemque pars sursum ad ventriculum regesta vomitiones crearet, pars etiam in habitum totius corporis dispergeretur. Hæc sunt, Doctissime Aurbachi, quæ Serenissimæ Regiæ majestatis, summique Curiæ magistri jussu, de Illustrissimi Saxoniæ Ducis Severini lamentabili morbo & obitu, cum summa animi mei perturbatione, ad te perscribere debui. Ex Oeniponte, 11. Octobris, Anno salutis M. D. XXXVIII. *Georgii Transtetteri Medici Regii, Epistol. ad Aurbachium data.*

OBSERVATIO IV.

Aliæ illustres historiæ, quibus, nihil urinæ ad vesicam deferri ostenditur.

DE quodam genere retentionis urinæ, in quo urina ne quidem in vesicam delabitur, ut quid observaverim, explicem, facit ejus insolentia & raritas. Etenim ab eo tempore, quo medicinam factitavi, quater tantùm hoc genus affectus mihi occurrit.

Semel quidem in Ditione Fuldana, ubi rusticus quidam vehementem in lumbis dolorem patiens, eo malo pe-

lo periit, non sine suspicione phlegmones internæ renum.

Secundò, vidi illud malum in familia Reverendi & Nobilis Viri Ambrosii Gompenbergii, olim Præpositi Eichstadiani, & Basiliensis: qui famulum habebat, qui ex contusione lumborum, in eorundem internam inflammationem vehementem, febrem acutam excitantem, inciderat. Quo vita defuncto, cùm adhibitis Chirurgis venter aperiretur, ac intestina removerentur, animadverti in internis musculis abscessum, à renum regione ad vesicæ fundum exporrectum, delitescere, ex quo aperto magna puris copia exiliit.

Tertiò oblatus mihi est puer, cujusdam honestę Viduæ Eichstadianæ filius, annos duodecim natus, qui multis præsentibus doloribus, vel in vesicæ regione, vel in lumbis, aut renum regione, usque ad decimum quartum diem urinam retinuit. Cui, post multa tentata remedia, cùm tandem alvum purgantem potionem, per os datam, præbuissem, & umbilici regio levo Cervino illita fuisset, urina tandem excreta fuit, non solum multas arenosas materias, sed & viscidas alias continens. Ac hæc arenarum, tum etiam crassæ & viscidæ materiæ excretio, per octo ferè dies duravit. A quo tempore deinceps bene valuit, & adhuc valet.

Quartò, eadem affectio etiam occurrit in quodam Eichstadiano Senatore, viro alioquin robusto & crasso, sed perpetuis comessationibus indulgenti, quod hospes esset. Is igitur cum post diuturnam crapulam in lumborum dolores incideret, & tum per alvum, tum etiam per vesicam sanguinem effunderet, lenientibus clysteribus à me alvus abstersa est, & constituta diæta conveniens. Cessantibus itaque dictis symptomatibus, & doloribus magna ex parte diminutis, cùm denuò ad priorem diætam rediret, ac vina largius etiam biberet, sensim dolores redierunt, & febres lentæ sequutæ, non absque pulsu febrili. Itaque cum ad decimum diem usque in hoc statu valetudinis procederet, neque me de recrudescentibus doloribus illis certiorem faceret, tandem admonitus à domesticis ipsum accessi: ac ut auxilia & remedia idonea admitteret, eum monui. Differt tamen ea, donec omnia ad summum vigorem pervenirent. Ubi cum vena secta esset in crure, & clysteribus lenientibus, aliisque necessariis præsidiis agere porro constituissem: is usum illorum repudians, etiam me, quibusdam diureticis potionibus, a quibusdam suppeditatis, usus est. Interim urina planè cohibetur, quàm cùm post longum retentionis tempus, cathetere vesicæ immisso, educere tentamus experimur nullam quidem urinam in vesicæ capacitate contineri, neque aliqua distentio circa vesicæ regionem advertebatur. Cum vero neque tum obedientem se satis ad necessaria auxilia præstaret, malum pejus redditum est, & regurgitante sero ad venas, hydropica distentio circa pectus sequuta est ac æger suffocatione periit. Ex quibus facilè cerni potest, obstructionem in renibus vehementem adfuisse, non solum ex calculis ortam, quibus obnoxius erat, sed internis etiam tumoribus, & sanguinis affluxu auctam, quæ opem nullam admiserit. *Clar. V. Jacobus Obicius lib. Observat. propriarum.*

Prior Cœnobii Divæ Agnetis Mantuæ urinæ suppressione tentatus est: annum quinquagesimum agebat, corporis habitu pituitoso præditus, nullaque præcedente manifesta causa, urina paulatim, sensim ac sensim imminui cœpit, ita ut semel duntaxat, diminuteq; admodũ in die meieret, donec omnino cohibita est, nullo tamen sensibili saltem nocumento in renum, ureterum vasorum, vel vesicæ regione percepto: quo pacto per plures dies persistens, corpus universum intumescere cœpit, atque in longè majorem consueto molem attolli per omnem dimensionem, cute perlucidâ apparente, mollique, ita ut sub ea urinam contineri facilè dijudicaret Medicus, qui ipsius curam susceperat, nec non & Excell. felicis recordationis, Præceptor meus, Franciscus Ducalis Medicus, qui advocatus fuerat: aderat pariter levis continuaque febricula, affligens ægrotantem, sicque incassum præsidiis omnibus tentatis, vitam cum morte commutavit, cujus symptomatis causam indagare operæpretium erit.

Cùm ex ventre in venas, atque in universum tandem corpus meare chymum eum, qui ex cibis est, in sanguinem, hepatis virtute mutatum oporteat, crassiorque ac compactior naturâ sanguis existat, quàm ut facilè venas, quæ sunt in hepate multæ, & angustæ, pertransire possit, necesse fuit, ut illi comes esset, atque permisceretur tenuis quæpiam & serosa humiditas, quæ facilè per angusta loca permeare posset; hunc sanè humorem Hipp. ὄχημα τροφῆς, id est, vehiculum nutrimenti appellavit. Tenuis hic humor una cũ sanguine aliquandiu immixtus, ad id quod diximus opus perficiendum derelinquitur, quod ubi explevit munus, otiosus, alienumq; fit venis, à quibus ipse venarum emulgentium, renum ureterum, & vesicæ beneficio expurgatur, quod excrementum communi appellatione urina vocatur, nihilq; aliud est Gal. sententiâ, *Com. 1. ad 3. lib. de morb. vulg. text. 6.* quàm serum humorum in venis contentorum, vel sanguinis colatura, ex *Actuario lib. 1. de diff. urin. cap. 4.* Hæc à venis ad renes derivari, mediante propria renũ naturali facultate attractrice, nec alio modo id fieri posse, antiquorum quorundam confutans sententias *Gal. lib. 1. de natur. facult.* ubi unde docet. Quà de re, si hæc à renibus tollatur, & deleatur, urinã ad ipsos minimè derivari posse, nec per consequens per vesicam excerni non est ambigendum: sicq; urinę suppressionem subsequi. Etsi etiam lotii suppressio, Gal. teste *6. de loc. aff.* vesicæ symptoma proprium sit: supprimi nihilominus urina potest, vesicâ ipsâ haudquaquam affectâ, sed renibus, vel ureteribus, vel urinę fistulâ quemadmodum ipse *Gal. primo ejusdem* docet. Quâ de re, cum ægrotus prædictꝰ nullo vitio circa vesicam, ureteres & canalem virgæ, ut conjectura assequi poterat detineretur, renes male affectos fuisse videbatur dicendum: hos autem, cùm tumore, obstructione, aliove consimili morbo, detineri nullo indicio deprehenderetur, consequens erat, affectionis causam rejicere in eorum facultatem attractricem, per initia quidem diminutam, procedente vero morbo penitus abolitam: ex quo, cum sanguis in venis contentus à seroso excremento expurgari nõ possit, id tandem per partem post partem per universum corporis ambitũ disseminatũ fuisse. Quod vero, perditâ renũ actione, urina in vesicam omninò non veniat, Gal. clarissimè *3. de sympt. caus. c. 2.* docet, ubi inquit, symptoma id à vulgo Medicorum Ischuriam vocari, licet Ischuria propriè sit vesicæ tantum symptoma, permittendos tamen esse ita nominare, cum propriam appellationem non habeant. *Marcellus Donat. lib. 4. cap. 28. Med. hist. mirab.*

Observatio V.

De lotii suppressione, in qua non descendit urina in vesicam.

Supprimitur duplici ratione lotium, aliàs plena, aliàs vacuâ existente vesicâ. Cùm plena est, appellatur hic affectus à Græcis proprio nomine Ischuria; cujus causas & curationem diffusissimè omnes scribẽtes explicârunt. Cùm autem est vacua, suppressio quidem est dicenda, non tamen Ischuria, cùm in hac vesica non sit affecta: cujꝰ suppressionis tractationem omnes fere authores intactam reliquerunt, paucissimi autem vix attigerunt, quæ tamen affectio à Medico nequaquam negligenda, nec ignoranda est, cùm hinc plurima mala symptomata, & sæpenumerò mors inevitabiliter succedere consueverit. Hanc ego explicaturus, & ejus causas primò exponam, & deinceps harum causarum signis

signis enarratis, ad curationem descendam. Suppressio hæc vel pororum vitio ureterum, vel renum, vel venarum emulgentium causari potest. Ratione pororum ureterum hoc contingit, ipsis vel conniventibus, vel obstructis: connivent propter aliquam collectionem in ipsis factam, sicuti vel propter inflammationem, vel scirrhum, vel quempiam similem tumorem. Obstruuntur autem vel à calculo, vel à sanguinis grumo, vel à crassiori pure, vel à viscida & crassa pituita. Ratione renum hoc evenit, vel deperdita renum actione, cujus merito à venis emulgentibus attrahere non possunt, quod erit ratione intemperiei ipsorum renum validæ, quæ intemperies solet esse frigida; ab hac enim præcipuè omnes virtutes labefactantur, & deperduntur: Vel ipsis obstructis. Obstruuntur autem potissimùm à calculo in ventriculis eorum existente, vel à copia arenularum mixtarum cum mucosa & viscida pituita. Ratione venarum emulgentium, hoc contingere utplurimùm cōsuevit, cùm obstruūtur; obstruuntur autem præcipuè à pituita crassiori & viscida, ac tenaci: credo etiam posse obstrui à pure crasso, quemadmodum & ab eodem sæpe obstruitur vesicæ collum, hoc tamen ita frequenter nō apparet. Possumus etiam imaginari, ipsis conniventibus, ob aliquam collectionem hunc eundem affectum gigni posse: tamen cùm non ita experimento hoc compertum sit, non ita hoc pro confesso assero, cujusmodi certè affirmo hoc sæpe contingere, obstructionis eorum merito: hæc de causis. Signa hæc erunt. Si suppressio fiat conniventibus meatibus urinariis, ob inflammationem, vel aliquam aliam similem phlegmonosam dispositionem, aderit dolor in partibus illis, qui dolor causatur quidē principaliter ab effectu ipso, sed exacerbatur etiam ab acrimonia urinæ eò permeantis: & si patiens lotium habuerit calidus, & acrius, dolores erunt, ex ejusdem lotii acrimonia, locos inflammatos mordicante, sæviores; aderit & febris simul, & cum his erit gravitas circa lumborum, & renum regionem, his lotio quod permeare ad partes non potest inferiores, repletis existentibus: hicque affectus solet utplurimùm habere causas præcedentes; & citò generatur. Si autem hoc fuerit ratione scirrhi, præcessit alter affectus in partibus illis, à quo potuit succedere scirrhus ille: vel si ex materia eò collabente, & collectâ factus est, paulatim generatus erit, nec dolor, aut febris eum concomitabitur, superveniet tamē & gravitas in renum regione, & circa lumbos, ob retentum, & gravans in illis locis lotium. Si autem hi meatus obstructi fuerint, si à calcalculo, calculi aderunt propria signa, & dolor aderit sævissimus, & hoc maximè, ubi calculi non leves, sed asperi existent, unà cum gravitate prædictarum partium: nec in hoc ratione affectus ulla aderit febris, quæ tamen ratione exacerbationis colorum, alteratis spiritibus ac humoribus ipsis, sæpe in his casibus succedere solet. Si à sanguinis grumo, lotium omnino præcessit sanguinolentum, hocque factum erit vel ratione casus, vel longæ, seu validę equitationis, ac agitationis, vel percussionis, vel vulneris: aut his non præexistentibus, ratione vel plenitudinis, vel acrimoniæ, vel tenuitatis, & superfluæ caliditatis sanguinis aperientis superiora vasa. Si à pure, præcessit abscessus, vel in renibus, vel in hepate, vel in aliis partibus superioribus: quo disrupto, lotium purulentum apparuit, fluente autem crassiori, facta est obstructio. Si à pituita crassa, & viscida, non est dolor in parte læsa, non adest febris, apparent indicia abundantis pituitæ, & confestim facta est ista suppressio, quam semper concomitatur gravitas in renibus & lumbis. Si verò fuerit hæc suppressio vitio renum, ubi earum actio fuerit deperdita, apparebunt signa intemperiei frigidæ ipsorum renum, quæ per plures dies (nam intemperies subitò introduci non potest) præcessit, cujus signa erunt, urinæ albedo præcedens, paucitas desiderii Veneris, languiditas earum partium, læsio à refrigerantibus, & infrigidantium forsan præcessit occasio, sicuti aquæ frigidæ potus, ejusdem balneum, infrigidantia his partib⁹ intempestivè, & sine ratione adhibita, & quæ hujus sunt qualitatis, & similia: & ab hac causa non affatim, nec subito supprimitur lotium; quoniam intemperies subito introduci non potest, sed paulatim aucta, est in causa ut paulatim etiam earum actio deperdatur, cujus merito fit, ut lotium continue in quantitate imminuatur, non valide attrahentibus â venis, & vasis lotium deferentibus, renibus ipsis. Cum autem ad summum pervenerit, tunc omnino deperdita actione, nihil attrahitur, & inde serosa sanguinis pars supra renes ipsos retinetur. Ubi autem fuerint obstructi renes: si à calculo, signa calculi præcessere; & in his est sensus gravitatis, nullus tamen est dolor; dum enim lapides in ventriculis renum continentur, nec inde exturbantur, nullum inferunt, ut experientia compertum est, dolorem. Si autem ab arenosâ, & mucosâ materia simul mixta fiat hic affectus, earundem præcessere indicia, & aderit gravitas notabilis, & aliqui succedent dolores, conversâ aliquando in flatus portione materiei viscidæ & mucosæ, sed dolores hi non erunt, nec graves, nec sævi, nec continui. Si fiat autem suppressio ratione venârum emulgentium, ubi fuerit ab obstructione: si à pituita, obstructio hæc confestim est facta, adsunt signa abundantis pituitæ, nullus est dolor, nec ulla adest gravitas in renibus. Et hoc est signum peculiare & certissimum, quod retineatur sanguinis serositas supra renes. Ubi enim vel ratione renum, vel pororum ureterum fiat confestim hæc suppressio, semper circa renes, & lumbos & gravitas; cum autem vitio venarum emulgentium hoc cōtigerit: nullus gravitatis sensus, ne minimus quidem apparet. Quod idem verificatur, si à pure obstruantur, cujus eadem aderunt signa, quæ in signis obstructionis pororum ureterū à pure factæ relata sunt. Si autem conniveant propter aliquem tumorem, quod experimento non ita liquet, aderunt, excepta gravitate renum; eadem signa, quæ dicta sunt in suppressione ex conniventia pororum ureterum causata. His omnibus autem commune est, ut utraque vasa, scilicet & dextra, & sinistra pariter afficiantur. Ubi enim altera pars illæsa esset, nunquam lotium in totum retineretur: altero fungente munere suo, per quod ad vesicam descendere urina posset. Ubi autem urina ad vesicam non descendat, rationeque prædictarum causarum retineatur, Medicus omni utatur diligentia, solicitusque admodum sit in removenda causâ: hic enim celeri indigent ægrotantes auxilio; quoniam si per plures dies retineatur lotium, inevitabiliter pereunt, & hoc quoniam retenta illa serositate ad intra venas, & commixta sanguini, totalis humorum moles putrescit, & febres continuas & pravas generat. Hunc autem terminum observavi, ut si ante septimum mingant, salventur: si ultra, licet deinde removeatur causa, & lotium provocetur, tamen accensa febre ut plurimum postea eos periisse animadverti. Quare non negligat hoc symptoma Medicus, licet nec ullo dolore, nec ulla molestia hinc aliquando affligantur patientes, sed sit solicitus, & sagax, omnique industria utens, cito, & quamprimum vocatus fuerit, causis intendens, urinæ retentionem hic describenda methodo inhibeat. Si fuerit suppressio ratione conniventiæ pororum ureterum, ob aliquam phlegmonosam dispositionem, lenita alvo per cassiam, quæ præcipue in usum veniat in affectibus membrorum urinæ deservientium, statim secetur vena: sanguinis quantitas fit pro ratione habitus, & plenitudinis. Postea loci patientes inungantur oleis refrigerantibus, & laxantibus, quale præcipue est violaceum, & iisdem sæpius perfundantur. Epithementur etiam ex aquis refrigerantibus, addita portiuncula ace-

ad penetrationem, & quibusdam speciebus eadem facultate donatis, quales sunt illæ quæ parantur pro unguento santalino. Possunt formari emplastra ex herbis ejusdem facultatis, sicuti endivia, sonchо, plantagine, solatro, lactuca sempervivo, & hujuscemodi, additis earundem succis, & farinis consimilibus, quæ impinguentur oleis prædictis. Et nisi ex his cedat inflammatio, laudo ut etiam secentur, his præmissis, venæ inferiores. Vitentur interim omnia diuretica, & præcipuè in morbi principio: quorum tamen postea erit usus, lenita inflammatione, & ex diureticis assumantur ea quæ humiditate addita, & frigida existentia possunt & demulcere, & provocare lotium, qualia erunt semina communia: sæpiusque infundantur clysmata refrigerantia, & lenientia, vel ex ptisana, vel ex lacte, vel ex decocto herbarum refrigerantium, quibus earundem succi, olea refrigerantia, & quæ hujusce sunt facultatis, commisceantur. Mitescente autem inflammatione, admisceantur refrigerantibus aliqua leniter discutientia & laxantia, sicuti inunctioni oleum camomelinum, & oleum de scorpionibus: epithemati aquæ aliquæ leniter calefacientes, additis speciebus diarrhodon, quæ minus quàm prædictæ, refrigerare possunt, & spicâ, & schœnantho, & similibus: emplastro autem flores chamæmeli, farina seminum lini, & quæ hujusce sunt classis: in declinatione autem sint pure discutientia. Revulsiones continuæ interim fiant ad corporis extremas partes, cum frictionibus, ligaturis, cucurbitulis scarificatis, & non scarificatis: quæ nunquam circa patientes locos applicentur, nisi in manifesta inflammationis declinatione; quo tempore supra locum affectum appositæ, affectum ipsum discutiendo, multum prodesse poterunt. Victus sit ejus qualitatis, qua in internis inflammationibus indigemus. Si autem conniveant ratione scirrhi, purgando corpus, emollientibus agendum erit, & curatione scirrhi tractandi sunt; cujus tamen, si unquam fiat, sanatio erit impossibilis, cum urgentia excernendi lotii valde instet, induciasque non sit datura; scirrhi autem curatio sit admodum longa, in qua tamen ad laxandum, non prætermittatur balneum olei dulcis. Si autem hi meatus à calculo fuerint obstructi, hic veniant in usum omnia, quæ ad curationem calculi à scriptoribus referuntur, præcipue autem laxantia administrentur, quale est olei dulcis balneum, vel ex decoctionibus herbarum idem præstantium præparatum. Si autem hoc sit vitio grumorum, firmetur sanguis, & ea, quæ grumos dissolvere apta sunt, administrentur. Si verò hoc sit factum à pure crassiori, abstergentia exhibeantur unà cum incidentibus, exteriùs autem laxantia administrentur. Si hoc fuerit factum à pituita viscida, & crassa, hic assumantur ea, quæ dicam agenda esse in obstructione venarum emulgentium, ab eadem materia genita. At cum causabitur hæc suppressio ex deperdita renum actione, hic eorum frigida intemperies tollenda erit, quam difficillimum erit removere; quoniam ad hunc gradum perducta est, tanquam intemperies in habitu redacta. Hæc autem præcipue clysteribus, ex calefacientibus medicamentis paratis, erit removenda, ad quam eandem intentionem exhiberi possunt aromata, pulveres, ex his paratæ species composita, confectiones aromaticæ, & etiam aliquando confectiones magnæ, quibus semper admisceantur nonnulla, quæ hæc medicamenta ad vias lotii deducere queant. Exteriùs autem administrentur epithemata, inunctiones, linimenta & emplastra calefacientia: & ubi res urgeat, etiam ad sinapismata & dropaces ascenderem; in his enim omnia tentanda sunt, quoniam hic est casus paralysi consimilis. Ubi autem vel à calculo, vel ab arenis sint obstructi renes, in hunc casum & curatio calculi, & arenularum traducatur, quærendo simul harum partium laxationem, & exhibendo ea, quæ renes mundificare & abstergere, & deobstruere, & ad expulsionem proritare possunt: inter quæ pro tollenda horum renum obstructione, non dimittantur plantaginis radices nec ejus semina, quæ ad hoc efficaciora sunt, sicuti & asparagus, & pœonia, & aliæ hujusce qualitatis. Cùm verò ratione venarum emulgentium non descenderit lotium ad partes inferiores, nec serosa sanguinis pars ad renes attrahetur, ex earum impedimento & læsione; si fuerit ratione conniventiæ harum venarum, fiant ea, quæ dicta sunt in connivientia pororum ureterum. Si verò fuerit ratione obstructionis, ubi hoc contigerit à materia frigida, & crassa obstruente, statim, nihil contraindicante, exhibeatur medicamentum, quod pituitam purgare queat: quo exhibito, & minoratâ materiâ, statim accedat Medicus ad ea, quæ validè incidere possunt: quorum licèt plurima sit sylva, tamen non omnia hæc, cùm quibuscunque ex antiquorum monumentis patere possint, recensebo, sed tantum ea, quę mihi, & usu, & experientiâ comprobata sunt. Hæc autem erunt ista. Jubeo ego aquas stillatitias, ut subtiliorum partium sit medicamentum, per Balneum Mariæ factas parari, quæ quinquies, & sexies super easdem fæces destillentur, & ultima vice adeò violenter educantur, ut fæces, quantum fieri poterit, siccatæ remaneant: fæcum habeo usum aliquando in pulvere, sed aquam in potu exhibeo, cum felicissimo successu. In hunc usum assumo parietariā, ononidem, asparagum, solatrum, alkekengi, adiantum helenium, pulegium, rutam, & alia similia; & si timeam hæc debilia esse, ascendo ad aquam Raphani eodem modo paratam, à qua nunquam frustratus sum spe concepta si cito & continue administretur. In hujus defectu necessitate urgente, veniant in usum cantharides integræ ad granum unum, vel ad summum duo exhibitæ, unà cum scrupulo dimidio semin ammeos, quod solet esse antidotus propria, & remedium potens ad defendendam vesicam à læsione cantharidum. Et quamvis ex hoc medicamento periclitemur de lædenda vesica, non tamen ab hoc remedio abstinendum; cùm in casu desperato omnia temerè sint agenda, & ea maximè, quæ cum ratione administranda veniunt, quales sunt cantharides in casu isto, quæ, ut docebat *Gal. lib. 4 de simp. med. facult. cap. 19.* commixtæ medicamentis urinam cientibus, ex veneno transeunt in antidoti naturam, ubi parce, & in minima quantitate exhibeantur.

Ad idem facere posset jus galli antiqui, cum diureticis, & calidioribus, valde tamen incidentibus medicamentis, præparatum; sed præstantiora sunt prædictæ: quæ si etiam non proficiant, exhibeatur scrupulus olei ex calchanto per sublimationem parati, summaque cum ratione confecti: seu aliquod genus Elixir, cum vino, vel jure ad eandem quantitatem propinetur. Dū hæc fiunt, optima habeatur victus ratio, quæ sit attenuans, & incidens, abstinendo à potu, quantum fieri poterit, ne ex multo potu, plures aggregentur serositates. Interim clysteria ex calefacientibus medicamentis infundantur; & exteriùs, qualia in deperdita renum actione agenda enumeravi, administrentur. Si fiat autem obstructio hæc à pure convenire poterunt, ea, quę superius inter leviora, exhibenda per os enumeravi; quæ si non conferant, ad vehementiora ascendat Medicus, laxando simul vias, tum per interiùs infundenda, tum per exteriùs applicanda; cavendo in hoc semper ab omnibus calidioribus & acrioribus medicamentis, quoniam hæc potiùs incrassarent quàm attenuarēt, & summam habendo loci affecti rationem. Victus autem pro unaquaque causarum differentia conveniens & opportunus imperetur; quoniam, absque recta victus ratione, medicamenta parum proficere possunt. *Salius de affect. part. cap. 14.*

OBSER-

Observatio VI.

Renum alter petrefactus.

Viennæ Fœmina quædam, cùm aliquandiu diros cruciatus perpessa esset secundùm sinistra ilia subter hypochondria, multis tum frustra adhibitis, quum expirasset, à sectione deprehensus fuit Ren istius regionis in lapideam substantiam degenerasse. Hoc exemplum ex ore Michaelis Textoris, Legum Doctoris apud Friburgenses, excepit *Jacobus Muccius, Friburgensium Medicus.*

Obsignatis meis literis, succurrit mihi historia, quæ apud nos percrebuit de Electorissa Palatina Heydelbergæ ante aliquot annos defunctâ; cujus corpore dissecto, inventus est Ren saltem velamine circumdatus, ferè in lapidem concretus, atque alia. *De observationibus propriis Viri Cl. Esaiæ Meichsneri Medici.*

DE LITHIASI RENUM *sive tartaro.*

CAUSA.

Observatio I.

Causa calculi verior & rarior, ex bolari & viscoso tartaro, per spiritum salis coagulato: tum obiter de Catholicismo Morborum.

Recentiores Medici diligêtiores, qui ex veris principiis hypostaticis hypotheses Artis medicæ, cum demonstrationibus extendunt, atque illustrant, præsertim qui ad analogicum catholicismum *Morborum* respiciunt, curiosiores circa *Calculum* & *Tartarum*, malunt de illius causa καθ' ὅλου loqui ex veris principiis: certi ex historiis & observationibus, calculum facilè in tota humani corporis anatomia gigni posse; ob id statuunt paralogismos committi, sicubi ad hospitia potiùs particularia, agros sive κοιλίας, & ventriculos respiciamus, quàm veram universalem catholicam causam, totâ in *Toto*, & in qualibet parte talem, eamq; ex veris hypostaticis principiis exstructam cum vero, ex macrocosmo per totam, constituerimus. Sic enim ad unam familiam non solùm hic morbus, sed alii insuper reduci possunt, si ad proprietates universales respiciamus; similesque morbi diversis & plurimis nominibus insigniti, à multitudine ad unitatem revocari queunt, ob radices, & proprietatum similitudines. Omnia enim morborum genera omnibus partibus accidere possunt, & nulla particula est, quin omnes ferè admittat: ut de calculo constat. Omnes enim particulæ inde debilitantur, depravantur, & auxiliis suis appropriatis specificis restituuntur. Proprium verò nomen habent, qui majoris sunt momenti, & frequentiùs accidunt, ut Podagra, syncope. Ex hac hypothesi & morborum generationes & transplantationes, per Metarrhysin, Metaptosin, Metastasin, facilè morbi quidam intelliguntur, quos nonnulli pro raris & invisis habent. Quare morborum omnium modus est idem, secundùm Hippocratem: qui tantùm variant ob matrices & affectas sedes vel locos. Sic enim de calculo, de vermibus: sic de hydrope, qui est æquè thoracis, uteri, capitis, testium, abdominis, cordis: ita febres ventriculi, renum, hepatis, uteri. Idem Diarrhœa renum esse potest, vulgò *Harnruhr.*

Viam proinde hanc à capite ad pedes, paralogismis plenam censent illi: topica ab adjunctis ad subjecta. De calculi & tophaceæ gypseæ concretionis causâ iidem differentes, materiam statuunt viscosam & bolarem, in anatomia humani corporis, ubiubi per matrices veluti mineras, à chylificatione & singulis concoctionibus per vias venarum disseminatam: hanc ajunt per spiritum salis coagulari. Hinc πανσπερμίαν morborum luxuriosissimam: veluti ex Lithogenesiis, secundùm matrices & locellos propagari, per innumera symptomata decernunt. Denique sententiam suam exemplis magni mundi confirmant, præsertim quòd homo sit microcosmus & parvus mundus. Macrocosmus enim est μεγάνθρωπος, sive magnus homo. Sic de magno mundo ratiocinantes, causam generationis & concretionis lapidum universalem ex eodem investigant: & de tot aquis tartareis crassis lapidosis, analogicè & eleganter loquuntur. Quare ex naturæ lumine, & veris principiis inventam causam, eandemque exemplis amplissimis, & vivis historiis stabilitam, universalem & γνησίαν criticè, liberè, & philosophicè in usus hominum conferunt: huic demum certiora, ac veriora auxilia, pari cum morbo gradu decertantia, per chymicam ecchylosin & spagyricam analysin atque parasceven, accommodant. Hanc esse Artis nostræ omnium sacerrimæ veram priscam methodum decernunt. *Joannes Georgius Schenckius, Medicus, Filius.*

Observatio II.

Nova calculi renum causa.

Efficientem causam omnes quidem profitentur immoderatum esse renum calorem, qui humores perurens, siccans & obdurans, cogit in lapidem. Ac certè alia statuenda causa efficacior, longeq; crebrior, insita renum arenosa, calculosaque constitutio. Hanc quisquis à parentibus contraxit, vix ulla ratione calculi tormenta effugiet: quandoquidem hoc vitium omnium est maximè hæreditarium, ut non paucis pariter cum renibus calculus procreetur. Adjuvantium porrò causarum præcipua est otium, somnusque diuturnus decubitu supino. *Fernelius lib. 6. cap. 12. Pathol.*

Observatio III.

Calculo renum vexatus, vivus incisus à Medicis, ut causas & naturam tantorum cruciatuum & partium rimarentur: ab iisdem denuò restitutus & servatus.

Quod sequitur ex *Monstreleti Chronicis* omnem superat admirationem. Immunis quidam sagittarius, ex Medono, quatuor à Lutetia milliaribus, propter latrocinia damnatus erat rei capitalis. Interim à Medicis Regi nunciatum est, multos eâ tempestate calculosis torminibus Lutetiæ divexari, & præ cæteris Bosci Dominum: è re & salute multorum futurum, si partes ipsas, in quibus tam dirum morbi genus concresceret, oculis lustrare & contemplari daretur. Longe id meliùs in vivo homine, quàm in mortuo cadavere conspici. Experiri id licere in sagittarii immunis, morti addicti, & olim his malis discruciari soliti, corpore. Imperatum à Rege est. Itaque recluso corpore, spirantes partes contemplati, & ex voto rimati sunt Medici, hisque diligenter, & exactè consultis, ac suo loco restitutis: jussu Regis consutum corpus est, qua reclusum fuerat, & summo studio adhibito curatum. Ita factum est, ut sagittarius ille, intra paucos dies convaluerit: culpæque veniâ impetratâ, grandi insuper pecuniâ donatus dimissus fuerit. *Pareus lib. 24. cap. 19.*

GENERA, SPECIES.

Observatio I.

De diversis calculi generibus.

Calculos diversorum generum concrescere in renibus & vesica posse, & veteres adnotarunt, & recentiorum aliqui observarunt. Præter verò communiora genera, duo observavi non ita frequenter incidentia:

dentia: alterum quod pumicem referebat, ac colore nigrum erat: alterum referebat & colore, & substantiâ calcem aquâ subactam, arenaque mistam. Hoc egerebat aliquoties pistoris Eichstadiani cujusdam filius; illud vero vicinus lintearius. *CL. V. Jacob. Oethaeus lib. Observ. propriarum.*

SYMPTOMATA.

OBSERVATIO I.

Acris ex lapillo renum doloris ratio, qui partus dolores superet.

DUbitare expedit primùm, quomodo acerrimus ex lapillo contingere soleat dolor renibus, cum ipsi non excipiant ramos nervorum, nisi paucos & exiguos, utpote ex fine sextæ & septimæ conjugationis cerebri, & in membrana ambiente, non intus: velut & jecur; & pulmo, quæ membra obtuso sensu prædita sunt: præsertim cum etiam de abscessu fateatur Galenus non solum in illis, sed etiam renibus esse exiguum ex inflamatione dolorem, ac fermè solùm gravitatem quandam, in lapillo tamen acerbissimi sunt adeo, ut nobilis mulier de Raudis Hippolyta falsa sit, extremos esse, qui partus cruciatum superarent. *Cardanus de de caus. sig. ac loc. Morb. part. 3 pag. 106.*

OBSERVATIO II.

Ex calculi difficultatibus aliquando ægros syncopas, deliria, & vitæ discrimen incurrere.

CAlculus inter alia syncopas, & inprimis deliria concitat, ut nonnunquam, inter mortem & vitam constituti, in summo discrimine versentur, quod Antuerpiæ in Domina de Straden observavi. *Gerardus Bergensis lib. de calculo & arthritide, pag. 111.*

OBSERVATIO III.

A calculo in cavitatibus renum genito urina sine dolore cohibita.

COnstat experientia, urinam supprimi à calculo, in ventriculo renum sine dolore. Sed ubi incidit in ureteras, acerbissimus dolor excitatur. *Schoonographi ad cap. 47. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

OBSERVATIO IV.

Aliquibus renum alter suppuratione colliquatur, altero calculo obsesso.

PLerisque suppurantur renes calculosi, & colliquantur, ut tantum maneat pellicula, sicuti D. de Mancy, cui ren dexter colliquatus, sinister calculum habebat, ureter & partes reliquæ siccatæ. *Scholiographi ad cap. 47. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

Bonifacius Corneus, nobilis Perusinus, diuturno renum dolore & calculo interiit. Erat ei ex renibus alter magnus, tumidus, putris, calculisque ac materia viscidâ & saniosâ refertus: alter vero, quamvis nihil hujusmodi pateretur, adeò imminutus, ut magnitudine parvam castaneam vix æquaret: cujus rei, ut arbitror, causa erat, quia hic jamdiu suo munere penitus frustrabatur; quippe qui revulsioni obsistere nequiret, quam assuetus & copiosus fluxus excrementorum, ad alium male affectum renem assiduè procurabat Imminui verò particulas quasdam, ubi à sua actione prorsus vacant, ut de aliis nunc taceam, uterus ipse apertè declarat. *Eustachius, cap. 45. libell. de Renibus.*

OBSERVATIO V.

Arenulas nonnunquam citra lithiasin, præsertim in febribus, excerni: neque semper necesse esse renes calculosos arenulas reddere.

CUr multi arenas mingunt, neque calculosi sunt? Causa in promptu est. Non enim coguntur, nisi viscido aliquo & crudo humore, tanquam glutine. Opus est tempore. Ubi igitur obstructio à crassis & viscidis humoribus, & acrior urina ac magis fæculenta, angustiores meatus: calore superveniente à quacumque parte, ut hepate, corde, renibus, quod diu impactum fuit in meatu, induratur & lapidescit, figuramque accipit à sinu in quo est. Neque impedimento est, quod nonnulli respondent, ex calculo arenulas fieri, non contra. Cur enim, qui generantur in vesica, in arenulas raro dissolvuntur? Neque etiam ob id necesse est in calculo renum semper excerni arenulas cum urina. Nam in multis dissectis probatum contrarium, qui calculosi sunt inventi, cùm neque arenas mejerent, neque laborarent urinæ difficultate, infosso calculo in substantia renum. Archigenes & Philagrius arenas reddi volunt, cum jam calculus è rene in vesicam descendit. *Scholiographi ad cap. 48. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

Annotatione hic dignum videtur absumptionem, quæ ustione fit, non eo usque duntaxat progredi, ut crassamentum relinquat, quinetiam non raro in cineres prorsus, humoris magnam quandam portionem redigat. Atque id sunt arenulæ, quæ a febricitantibus non paucis (maxime morbo jam defunctis) copiosè cum urina minguntur, nulla vel præsente vel præterita etiam nephritide: sero à venis omnibus, aut certe majoribus (ubi exustio humorum viguit) sabulum hoc rapiente. Quod minus mirum videbitur iis, qui bilem totam intra vesiculam propriam in lapides, aliàs numero paucos, aliàs numerosissimos, induratam aliquando viderint, apertis eorum corporibus, quos febris ardens, aut etiam diuturna rapuerat: Ego pluries illud observavi. *Joubertus in Procurat. à sententia. Brun. Seidelius de Paradox. 3. Dec. 2. litera T.*

OBSERVATIO VI.

Nova & vera stuporis crurum, & vomitus in nephritico dolore, causa & sententia.

NEphriticos duo hæc symptomata infestare solent, stupor in crure κατ' ἴξιν, è directo renis affecti, & vomitus. Stuporis causam referunt doctissimus *Langius in epistolis suis, & Jacotius commentariis in Coacas prænotiones*, ad venarum repletionem. Vasa (inquiunt) insignia cavæ & aortæ: descendentium, spinæ substrata sunt, ab his rami insignes ad renes, & ad crura divaricantur, quorum repletione, quæ obstructis renibus, ureteribus, venis emulgentibus contingit, nervi & musculi coarctantur, unde stupor. Sed parum anatomica mihi videtur hæc ratio: neque enim à renum calculo ita implentur venæ, ut musculos premant, cùm & tabidi quamplurimi, quorum venæ exhaustæ sunt, calculo renum laborent, & nihilominus stuporem in crure persentiant. Adde quòd plethorici, quorum venæ apparent turgidulæ, stupore crurum & brachiorum non laborent. Alia igitur stuporis inquirenda est causa. Ego duplicem agnosco: prima est compressio musculi ψοας dicti, cui renes ambo incubant: at hunc musculum cruri flectendo dicatum esse, & in cruris interiorem partem inseri, norunt Anatomici omnes. Altera est compressio nervi, qui in cruris musculos omnes expanditur: fit autem compressio à duritie & pondere calculi; nam incipiens lapillus stuporem non parit. Cur autem in Nephritide tanta sit ventriculi subversio & ἀνατροπή, ut omnem fastidiant cibum, & injectum statim eructent, causa est renum & ventriculi sympathia. Sympathiæ hujus, quæ simplex est, causa, non ad viciniam referenda: distant enim aliquantulum à ventriculo renes: non ad generis similitudinem, quia ventriculus membranosus, renes carnosi: non ad societatem operis, in unum siquidem, idemque non conspirant opus: Ergo ad communionem & continuitatem

Rr vaso-

vaſorum, ac membranarum. Nervuli à ſtomachico ad renem feruntur, & exterior tunica renes inveſtiens, quam faſciam vulgus vocat, à peritonæo ortum ducit, quod ventriculi fundo continuari norunt omnes. *Andreas Laurentius lib. 6. Anatomes, quæſt. 29.*

† Vomitus Nephriticis frequentes teſtatur quoq; *Ballon. Epid. pag.* 245.

Observatio VII.

Nephriticus pro colico tractatus à Medicis occiſus.

Novi quandam matronam Antuerpienſem, quam plures Medici colico dolore laborare confirmabant. Ego autem primâ viſitatione (quia pes ſtupebat, & alia ſigna calculi erant) calculum eſſe judicavi, quod tamen alii multis argumentis falſum eſſe dicebant: atque ita ego ablegatus fui, ipſi verò in curatione permanſerunt, continueque calida & ſicca adminiſtrarunt, donec vitam cum morte permutaret. Diſſecto corpore, magnus lapis in rene fuit inventus, atque ego meo honori reſtitutus. *Gerardus Bergenſis lib. de articulorum & renum morb. curat.*

† De calculo renum cum doloribus colicis caſus ſingularis proponitur ab *Horſt. Decad. Pharm. Exercit.* 8.

Observatio VIII.

Lapides in renibus naſcentes, & in ureteribus interdum aliquandiu ſubſiſtentes, numero, loco, formâ, & tempore, planè monſtroſi: qui inflammationes, abſceſſus, ulcera, vomicas, urinæ ſuppreſſiones, cruentas mictiones, habitus leucophlegmaticos, & tandem etiam renum in univerſum exeſionem & conſumptionem, nec non vitæ diſcrimen præſentaneo malo inducunt.

Sæpe vidimus totâ renis carne ac ſubſtantiâ pereſâ, ambiente tanquam marſupio membranâ pus calculoſque multos obvolvi. Ulcus ab his cauſis ortum habuiſſe, argumento eſt: quòd urina, antequam purulenta eſſet, ſæpe cruenta fuerit, præſertim ab exercitatione & labore, quodque febris nulla aut peroblcura fatiget. Siquando autem obſtructio ureteris capite pus cohibetur, id ſenſim, vel per emulgentem in majores redundans venas, ſanguinem, habitumq; corporis inquinabit, (qua ex cauſa quaſi ex leucophlegmatia, calculoſos tumere ac palleſcere ſæpe animadverti) vel eâ ſede congeſtum, ilia lumboſque copiâ diſtendet, è quibus etiam apertâ cute diu multumque manat. Nonnunquam & illinc calculus ingens cum pure aliàs exceſſit, aliàs evulſus eſt. Hæc quum accidunt, tota jam penè renis ſubſtantia putredine conſumpta eſt, illincque pus redundans inter peritonæi membranas fluctuat. Hujus copiâ interdum vidimus totam ventris lumborumque regionem diſtendi, & pus hinc tum dejectione, tum vomitione reddi ſincerum. *Fernelius lib. 6. cap. 12. Patholog.*

Licèt non modò uſitatum, ſed & quotidianum ſit, arenulas & calculos intra renes reperire, ibidem natos & adauctos, magnos & parvos, duros & leves, formâ diverſos, oblongos, acuminatos, latos, anguloſos, rotundos, planos, coloribus albos, pullos, flavos, fulvos, ſpadiceos, & nigros, ut depingi nullo modo poſſint: tamen duos lapides ob ſingularem quandam granditatem & formam adjicere volui. Alter, & major quidem, (deinceps in deſcriptione lapidum veſicæ dicetur) è dextro rene laudatiſſimi & pientiſſimi Principis Friderici III. Saxoniæ Electoris, aperto poſt obitum ejus cadavere, exciſus fuit. Alterum cujuſdam pauperis pannicularii uxorem, viginti annos natam, Miſenæ excreviſſe conſtat, poſt innumera medicamenta, tanta difficultate, ut in diſcrimen vitæ veniret. Equidem ſimiles dolores, quos fateor, antea non vidi, nam ſex totos dies cruciatus enitendo perpeſſa fuit adeò ſævos, ut ei crus dextrum ſtupore penitus rigeſceret, & denigraretur, donec lapidem peperiſſet magnitudine, formâ, atque colore amygdalæ ita ſimilem, ut amygdalis permixtus ab iiſdem internoſci repentino aſpectu vix poſſit. *Kentmannus in libell. de Calculis.*

Vidimus lapides duos Duci Friderico Saxoniæ Electori poſt mortem exectos, quorum unus magnitudine duorum digiti articulorum in Rene dextro, colore ſubrutilo, circumcirca uno in loco circulari ambitu, medicamentorum λιθοντριπτικῶν acredine attritus eroſuſque, quâ perfluxit urina: Alter porraceo colore, quantitate unius articuli, in veſicula fellis latuerat. *Peucerus de præſtig. Medicorum, pag.* 310.

Lapides non ſolùm in renum ſinu contineri, verùm etiam in ipſorum ſubſtantia reperiri, compertum habeo; hincque expelli poſſe non dubito, vaſe etiam, quod ſinum efficit, non rupto, nec diviſo. Nam, ut jam monui, variis ampliſque foraminibus eſt pervium, per quæ calculi à ſubſtantia renum in ipſorum cavum facilè expelli poſſunt. Hæc autem foramina, quamvis admodum pateant, tamen priores Anatomicos latuerunt; idcirco plurimis, nec vulgaris doctrinæ Medicis errandi occaſionem præbuerunt: qui alterutrum neceſſariò concedendum eſſe non ſemel mecum acriter contenderunt, nimirum calculum vel in renum ſubſtantia non gigni, vel ſinu membraneo eorum illæſo cum urinis excerni non poſſe. Neque verò prætermittendum eſt, ureterem ſtatim ab egreſſu è renibus latiorem redditum, inſtarque ventriculi ſeu peræ paſtoralis recurvatum, frequenter magnam lapillorum copiam congregare; quos poſtea natura ſagax ſenſim inde cum urinis expellit, quibus iter ob vaſis curvitatem interceptum non eſt, quamvis calculis ſit refertiſſimum. Hoc ſanè naturæ diligentiam ſummopere commendat; ſed magis illud, quòd lapides inſignis magnitudinis in renum ſinu contentos, quaſi coronarum orbes medios forat. Superioribus annis juvenis quidam altero rene doluit, cruciatuſque adeo auctus eſt, ut miſellus brevi vitam cum morte commutarit. Hunc calculo minimè laborare conſtanter affirmabant Medici, quia neque urina ſuppreſſa unquam fuerat, neque tenuis, aut turbida ſeu ſabuloſa apparuerat. His omnibus (multi ſanè erant) ſolus ego repugnabam, arbitratus alterum renem officio ſuo probè fungi, alterum prorſus obſtructum nihil lotii excernere. Contentionem diremit ſectio, quæ aliter ſe habere, quàm nos opinaremur, patefecit: lapidem nimirum magnum & oblongum, cruciatus & interitus cauſam fuiſſe, qui cùm eſſet medius perforatus, quo minùs urina exiret, impedire non poterat. Renum præterea lapides, ab iis qui in veſica generantur, ſolo colore à Medico diſtingui poſſe, ferè ab omnibus receptum eſt. Sed hoc plerunque fallere ex diſſectione intelligimus: quandoquidem renum lapides rubei vel crocei perpetuò non occurrunt, ſed non rarò albi & cinericei conſpiciuntur; cujus rei exempla multa afferre poſſem, ſed uno contentus, affirmo vidiſſe me in Epiſcopo Senogalienſi, lapidem album inſignis magnitudinis principium vaſis urinarii occupare, reliquum verò cavitatis renum innumeris ferè lapillis ejuſdem coloris repletum eſſe. *Euſtachius cap. 45. de Renibus.*

Calottus, è nobili ſene mortuo lapidem, cuniculis actis, rene jam conſumpto, corallo necdum lævigato, tam ſoliditate quàm ramulis ſimilem omnibus, quos unquam vidi, veſicæ calculis compactiorem, execuit, quem ab eo, ſi in vivis eſt, adhuc adſervari arbitror. *Jordan. in Reſponſ. ad Paradox. Iouberti, 7. Decad. 2.*

Admirabile naturæ miraculum ſilentio minimè prætereundum, in cadavere Venerabilis Generalis Carmelitarum inventum nobis videre obtigit. Cujus alter

alter ren lapidem insignis magnitudinis continebat: qui ab amplo caudice principium sumens, in octo ramos, juxta canaliculorum vasis urinarii formam atque numerum divisus, coralli truncum & surculos elegantissime æmularetur, ac præterea renis caro valde contracta & imminuta ita firmiter huic lapidi undique adhærebat, ut deposita propria figurâ, quasi crassa quædam cutis ei obduceretur. *Eustachius in Annot. Pun, ad c. 40. 44. libri sui de Renibus.*

Uxor Eckeberti in *Rotenhausi* nephritica à multis annis, semper abortiens, nunc prægnans facta, divexabatur ingenti hæmorrhoidum fluxu, aliquot mensibus, me absente mortua post partum aperta, invenitur magnus lapis in renibus, varia habens brachia, quo à teneris annis divexata fuerat, uti & mater ejus, quæ mortua erat simili affectu. *Cl. V. Joannes Bauhinus de observat. propriis.*

Quo anno (1558.) hæc scriberemus. mortuus est quidam, cui in altero rene erat lapillus tot particulis constans, quot in rene venularum erant ramuli, quarum particularum lapilli, extremum veluti caput marmoris rotundi & candidi frustulum referebat, vel margaritæ majusculæ figuram & splendorem, id ex pituita vitrea concretum fuisse existimo. *Gesnerus lib. de Aquatil. pag. 219. de concha matre unionum.*

Anno 1566 secto cadavere mei generis (familiæ) Petri de Schartes, re medica illustris, exclusi e substantia utriusque renis duos lapides, ab utroque unum, insignis magnitudinis & crassitiei, multis suis surculis ramibus aut radicibus in dicta renum substantia & illorum cavis seu ventriculis adhærentibus, cum multis lapillis pisorum magnitudinis repletis, ureteribus quoque lapillis minimis arenulis refertis. Et in recto intestino è regione colli vesicæ inventa est carnositas putris, quæ sua putrilagine vesicam ita laceraverat, ut intestinorum excrementa ante obitum unà cum urina redderet, ad miraculum usque, & fortitan antea non visum. *Fervand Senior in libell de Nephritide.*

Inter alia plura & admiranda, quæ superioribus annis ex renum calculis perpessus sum, unum imprimis animadversione dignum judicavi, quod ad posteritatis memoriam transmitteretur. Calculos nimirum formâ, longitudine & crassitie piperis longi, aut corylorum julis similes, colore subrubentes, & cum recenter excernuntur, nonnihil molles adhuc, verum aere statim velut coralia mari exempta indurescentes, non tantum in renibus nasci posse, sed & (quod tamen prope omnem superat) ex iisdem per ureteres in vesicam usque integros devolvi, & in penis canali primum in partes aliquot inter validos enixus diffringi aliquando. Id quod mihi anno 1576. in protesto D. Nicolai, cùm pridie validissimis lumborum cruciatibus exercerer, evenit. Ex quo enim in prandio Æginetæ lepidium, embammatis loco cum carnibus paulo liberius devorassem, calculus ille primum è renibus emotus, & ad ureteris caput detrusus, unà quoq; sincerum sanguinem per vesicam urinæ loco ad quatuor uncias usque exegit, certissimo resistantis & subsistentis adhuc difficillimi calculi argumento. Postmodum doloribus immensis & incredibilibus, diem integrum, usquedum per ureteres ad vesicam promoveretur, tortus, tãdem collo vesicæ impactus, noctem totam & subsequentem diem ibi hærens, omnem excernendæ urinæ usum mihi ademit, unde coacervatâ in vesica urinâ, tumescente vehementer pube, vesicâ mirum in modum distentâ, vel cum inter intolerabiles dolores, dejectis jam ex ea carnificina viribus, vel ruptâ vesicâ moriendum mihi viderem: ardentissimis priùs ad Deum precibus fusis, & potione ex Philonio cum vino & æthere juniperorum temperatis haustâ, ad bihorium in ea vitæ desperatione constiti. Cumque summâ virium & spiritus contentione, ad urinam excernendam erecto & distento corpore, compressoque ventre, validissimo enixu calculi & urinæ excretionem urgerem: ecce ex insperato calculum ex collo vesicæ in urethram propelli, & in eadem diffringi persentio, unde mox indicibili violentia tres oblongi lapides ad duos passus prosilientes, cum magna urinæ copia, non sine vitæ meæ per Dei gratiam mihi propagatæ spe, expulsi sunt. Ex hoc difficili partu cum me nonnihil recollegissem, mihi pernecinum prope foetum, tres illos calculos excretos, afferri jubeo, quos ubi diligenter inspexi, evidentissimas notas, qua parte, priusquam divellerentur, cohæsissent, deprehendo & frustula ita conjungo, ut plane piperis longi formam conjuncti referrent. Paulo post urinæ plusquam tres libræ denuo per vesicam excernuntur. Quibus mandamento repleta prius vesica per ureteres fluxum antea neglecta latuerant. Depleta itaque & exonerata vesica, urina consuetos meatus repetens rursus in vesicam devoluta, secundarum loco, nequid parienti molestiæ superesset, prodiit. *Scet chem.*

Vidimus Dominum Petrum Argentam ex renibus plusquam quadraginta calculos emisisse. *Brassavolus Com. ad aphor. 79. lib. 4 H.pr.*

Domino Claton abbati Sancti Petri, cum antea de renibus non conquereretur, febricula, infirmitas, virium, inclinante ad exitum morbo venter utrinque inflatus, dolens obtigit. Urina duos ante mortem dies supprimitur. Dissecto cadavere, ren sinister totus absumptus repertus est, vomica plenus, quæ cruentam saniem reddidit. Dexter vero ren calculo ureterem obstruente obsessus. *Schenck. aph. obs. 39. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

Vidi lapillos in ureteribus. *Columb. lib. 15. Anat.*

Nobilis matrona multis annis gravissimis renum doloribus, sinistro præsertim in latere, ab initio divexabatur, & quatuordecies uterum gestans, toties octavo vel nono semper mense obortivit. Tandem unà cum ætate doloribus invalescentibus, de dextri præsertim lateris dolore, ita ut nec contactum, aut decubitum in illam partem ferre posset, conquerebatur, rejectis interim toto morbi tempore multis calculis, & puris & sanguinis copia per urinas: accedente insuper gravissimo stomachi & gutturis ardore. Eam tandem mortuam cùm secarem, renẽ sinistrum penitus consumptum, & marsupii instar cujusdam membranosum, in quibus amplis scirrhosis tuberculis refertum, ureteremque illius admodum dilatatum intestini cujusdam instar, deprehendimus. Dextrum verò renem tumidum in immensum increvisse, in quo, per medium dissecto, calculus justæ magnitudinis excreverat, sinum secundum omnino adimplens, illiusque ductus ramis undique comitans, obturans, ureterum principium obstruens, qui forma sua cervinum caput cum cornibus & collo apposite exprimebat, illisque locis, ubi substantiæ renum minime adnatus erat, incrustatus splendebat ex contactu bilis flavescente. E quibus facile dolorum causam, & abortus utriusque renis calculos, qui in sinistro rene illius substantiam contriverat, atque confractus comminutusque successive per mictionem redditus fuerat; in dextro verò rene subsistebat, fuisse conjectari licebat. Sed & ardoris illius ventriculi causa, in biliis vesicula admodum bile referta, & ventriculo, & duodeno intestino, (quod & aliàs sæpe vidimus) deprehensa fuit. Hæreditarium autem malum hoc illi fuisse ostendit, quod à matre illius, iisdem affectibus mortua, calculus ex utroque rene quoque exectus fuerit. *Cl. V. Felix Platerus de observat. propriis.*

Apriolus Concionator Mulhausanus, calculos bis mille & plures mingendo paucorum annorum spatio reddidit: quos singulos separatim in charta involutos, dierum numero adscripto, mihi multisque aliis ostendit.

dit. Huic cùm plures calculi majores à renibus descendentes, in vesica subsistentes lithotomia extracti essent, postquam semel sanatus rursum idem pateretur, sectione facta obdormivit. *Idem de observ. propriis.*

Anno Domini 1573. mense Novembr. moriebatur Reverendiss. Episcopus Wurtzburgensis, Fridericus nomine, ex Nobili & Antiqua Familia à Wurtzburgo oriundus, quem ego more solito eviscerans, in sinistro rene inveni calculum, pendentem drachmam unam & dimidiam. *CL. V. Joan. Posthius de observ. propriis.*

† Calculi obstruentis uretherem historiam quoque exhibet *Tulp. Obs. lib. 2. cap. 45.* Add. *Grembs. Arb. Ruinos. pag.* 131.

CURATIO NEPHRITICORUM.

OBSERVATIO I.

Ingeniosa Calculorum ex renibus per ureteres in vesicam deductio, cucurbitulis secundùm ureteris ductum admotis.

CUcurbitula renibus admota movet lapidem, & postea admota per ureteres versus vesicam, ducit ipsum ad eam, *Joan. Mich. Paschalius de curand. morb. lib. 1. cap.* 47.

Ne posteritatem, quod in Germania inferiore à quodam Hispano factitari nuper ipsi vidimus, inter medendum, prætereat, (quando ex usu nostris, & levamento ægrotis esse potest) auditote, si placet, quæ hac de re scripto mandata esse voluimus, quamquam extra rem, fortasse de industria. Quod suo sanè loco dixissemus lubentes, tempestive tamen nunc, quando est incertũ quàm longa nostrûm vita cujusq; futura sit. Latet permultos, an vis quædam trahendi venis insit & arteriis, & in aquæductibus, per quos penetrat urina ad vesicam. Tacitè enim Hippocrates etiam possit videri hîc censuisse, aquam suo pondere eò viam parare per tubos. In iis inest tamen & pellendi vis omnibus, & trahendi in vesica, quamquam fortè exigua, ut continendi magna. Medico igitur illi Hispano valde frequens ex renum calculo, & gravis quidem dolor fuit. Quo quoties urgebatur, cucurbitulas admoveri secundum ureteris ductum imperabat ipse sibi, ducto primùm à parte doloris prima exordio; deinde iisdem remotis, identidemque deorsum gradatim toties repositis, ut tandem longè diuturniorẽ trahendi moram ferret ipse ad imum ventrem, in quo vesica jacet, quàm ubivis. In semetipso ex illis mirificos persentiebat (si est adhibenda ei fides) fructus. Et in aliis periculum idem ipse fecerat (si etiam credimus) frequentissimum. Etenim summâ isthac industriâ conatuque calculum ex uretere præcipitem in cavum vesicæ exturbabat sæpenumero. Votoque respondisse aliàs id sanè nobis visum etiam fuit. Cujus & periculum facere sine periculo cuique licet. *Cordæus Comment. 5. ad lib. 1. de Mulicbr. Hippoc.*

OBSERVATIO II.

Renum calculo laborantium curationes admirandæ.

DOnato Lanzæ, erat patruelis Simon Lanza, qui cùm jam duobus penè mensibus renum calculo laboraret, irritis auxiliis, jussi, ut inunctâ manu cum oleo liliaceo, quis secundùm ureteres eam deduceret, appositis etiam cucurbitulis supra natem lateris doloris: intraque tres horas lapidem satis magnum, utpostmodum apparuit, detrusit in vesicam. Sequenti die, vino è radice graminis epoto, (quod etiam in antistite Phratrium canonicorum, & Hieron. Gorla mercatore pannorum profuit (lapidem ejecit, & liberatus est. Idem, anno sequenti, frigidus totus cùm esset, & sine pulsu, & assumptione catapotiorum, perperam à Medico magni tum nominis, sed satis imperito, assumptorum, rursus ad vitam restitutus est juribus pullorum, abstinentiâ ab omni cibo, clysteriis levibus pinguibusque, & calefactione extremitatum. *Cardanus Curat. admirand. num.* 14.

OBSERVATIO III.

Ad calculum & suppressam urinam remedium rarum.

QUidam nobilis Lutetiæ lapidem habuit mollem, laxum, efformatum ad instar mortarii, per quem transcolata aqua & epota, mirum in modum juvabat calculosos, & urinam suppressam. *Scholiograph. ad cap. 48. lib. 1. Hollerii de morb. interu.*

OBSERVATIO IV.

Remedium novum & admirabile, quod calculum in lutum dissolvit, excretumq; denuò in duritiem convertit.

CAchos apud Indos magnæ est æstimationis, ob insignes ejus facultates. Nam urinas ciet, arenulas & calculum in renibus pellit, quodque præstantius est, illius usu calculum in vesica comminui fuerunt, si mollis adhuc sit, ullisque medicamentis comminui queat: ejusque rei tam multa proferunt exempla, ut admirationem mihi pariat: nam ea est mea opinio, vesicæ calculum haudquaquam expelli posse, solamque exemptionem illius remedium esse; nullum autẽ medicamentum adeò efficax esse, ut eum confringere valeat: ajunt tamen illius semen tritum ex aqua aliqua ad eam rem utili, sumptum, calculum in lutum dissolvere, quod excretum denuò concrescat, & in lapideam duritiem convertatur.

Adolescentem vidi, cui hoc obtigisse scio. Is cùm vesicæ calculo torqueretur, idque à lithotomis, qui calculum deprehenderant, intellexissem, & ex symptomatis quæ patiebatur, agnoscerem: hominem veris initio ad fontem, qui de petra cognominatur, ablegavi, ubi cùm duos menses hæsisset, à calculo liber rediit, & omne lutum, quod paulatim ejecerat, denuò in lapidea fragmenta concretum secum in charta detulit. *Monardes cap. De Cachos, lib. 3. Simplicium medic. ex novo orbe delatorum.*

OBSERVATIO V.

Cibus rarus lapides frangens.

QUidam Medicus eruditus laudat non parum, ad lapides frangendos, cibum qui fit ex hepate, pulmone, renibus & testiculis, cum priapo hirci, cum croco, cinnamomo, & melle, & imple postea intestina hirci hac mixtura. Dosis sunt duæ aut tres buccellæ. Habet tantam vim hoc medicamentum ad lapides expellendos, ut non solùm à renibus & vesica, sed & ab annulo comedentis, fracti omnes excutiantur. Res est monstrosa, si vera est. *Joan. Mich. Paschalius meth. curand. morb. lib. 1. cap.* 47.

OBSERVATIO VI.

Historiæ memorabiles, aut confractorum, aut integrorũ calculorum per medicamenta, tum ex renibus, tum vesica expulsorum.

NOn inveni aliquid quod tam cito frangeret lapidem, sicut hoc quod portavit Pater meus ex Oriente: & vocatur oleum alquiscemi. Et confert etiã mirabiliter paralysi: ita quòd sanat eam eadem die. Et color hujus olei est viridis: & subtile est in substantiâ, & clarum sicut aqua, aromatici odoris acuti & fortis. Et ego vidi plures homines, qui curati fuerunt à lapide, in XXIV. horis, scilicet quod istud oleum frangit lapidem in eis, in illo spatio. Et nunquam vidi talem medicinam tempore meo tam velocis operationis, & tam miraculosæ, sicut ista est, & dosis istius

olei est quarta pars aurei unius. Et si senserit infirmus mordicationem in urinando, misceatur cum eo bis tantum de oleo amygdalarum dulcium: & propinetur ad potandum. Quod si non inveneris de isto, dabis ei de diantio & adriano, tantum de uno quantum de reliquo simul: quoniam confert multum. Et si haberes de optimo & puro Balsamo, & dabis ei ad bibendum, franges lapidem. Et jam recordor, cum essem in carceribus Haly, quod ipse misit mihi [illegible] quendam, qui erat in conditione mortis à lapide, & percepi ei ut biberet tertiam partem unciæ de optimo balsamo: & ejecit lapidem cum ipsa urina ipso die. Et de hoc sui Medici mirati fuerunt valde; quærentes à me, si hoc haberem ab aliquo authore: quibus dixi, quod sic. *Avenzoar lib. 2. tract. 2. cap. 7.*

Calculo in vesica concreto hæc intra tempora compositio [illegible], quoniam ad comminuendum lapidem etiam [illegible] mirifice efficax est. Et ego quoque ejus usu magnum lapidem, minori quadraginta dierum spatio [illegible]. Habet autem ea se in hunc modum. *[illegible] seminis rapistri, dauci, seminum [illegible], radicum opopanacis, [illegible] radicum [illegible], amygdalarum amararum, baccarum lauri, [illegible] juniperi, cyperi, [illegible], [illegible] pentaphylli, seminis rutæ sylvestris, gentianæ, aristolochiæ rotundæ, asari, cardamomi, ammoniaci, sagapeni, bdellii, piperis, acori omnium æqua portio. Gummi, [illegible] dissolvantur, [illegible] fiant pastilli, quorum singulis diebus drachma, [illegible] decocto soluta propinetur. Rhaz. lib. 9. cap. 7. ad Almansorem.*

De virga aurea vidi experimentum in quodam, qui habuit lapidem in vesica, & comedit [illegible] herbam cum ovis omni mane per 9 dies, & fractus est lapis, & cum doloret circa vesicam propter rupturam lapidis prædicti, unctiones fecit fieri e oleo laurino, & agrippa ex calida, & liberatus est. *Arnald. de Villanova in [illegible] cap. 32 lib. 2 breviarii practicæ edit. Basilie. s.n.t.* † Cont. quoque *Pij. Obs.* 124.

Habui calculosum quem non potui sanare per longum tempus, tandem feci colligi scarabæos multos, qui inveniuntur in stercoribus boum in æstate, & cicadas quæ cantant in campis, & ablatis capitibus & alis de cicadis, posui eas cum scarabæis in oleo communi in olla: tunc obturata olla posui hanc in furno, in quo fuit ante panis, & dimisi ibi per diem & noctem, & extracta tunc olla, adignem calefeci modicum, & totum simul contrivi: & renes, & pectinem inunxi, & intra triduum cessavit dolor, & lapis comminutus & fractus exivit. Tunc dedi patienti continue mane & sero, in magna quantitate filicadam & nil consumpsit, sicut si esset panis, quia habent virtutem comminuendi lapidem. Nota tamen, quod cicadæ loco cantharidarum, & scarabæi loco scorpionum possunt poni in omni loco. *Joan. Anglus Pract. cap. 21.*

Casum hoc anno vidimus in hac præsenti civitate Rothomagensi, in quodam viro sexagenario: qui dolores intolerabiles circa partes inferiores per octo dies & ultra sustinuit, absque egestione, & sine aliqua urinæ emissione tenasmo [illegible] continuante. Omnibus autem remediis canonicè appositis, sine fructu ad clystere satis forte ascendimus, cujus quo evacuavit tres magnos lapides per secessum, & tres per virgam, quos adhuc pro præsenti habemus, & in illa hora sufficienter urinavit, & alleviatus fuit. *Thomas Forsterius cap. 8. lib. de Peste & Tenasmo.*

Petrolei unciæ quatuor, lapidis lyncis uncia una seminis, bulliant simul, & de colatura fiat collyrium: lapidem confirmatum frangit injectum, post fotum pudendi ex decocto malvæ. *Hier. Montuus Anasceves morbor. lib. 4. cap.*

Etsi Mespilorum fructus adstringat, seminum tamen pulvis lapillos vehementer ex renibus ejicit, urinam ciet & vesicæ lapidem minuit. Cujus rei nuperrimè experimentum sumpsi in Domino Petro de Argenta, qui plures quam sexaginta e renibus lapides minxit, solo hujus pulveris auxilio. In Domino autem Andrea Rodo, viro solertissimo, adeo lapides renum comminuerat, ut in pulverem redacti sine dolore exirent. *Anton. Musa Brasavolus, in Examine simplicium.*

Quæ jam genitum lapidem frangunt, hæc sunt: balsami veri succus inter cætera, Parietariæ ignis, sanguis etiam hircinus cum myrrha. Aliud valde bonum, radices graminis in vino albo potenti infusæ, debent autem prius tundi. Aliud à me expertum, quo confregimus lapidem magnum, nec avellana minorem, in Bernardo Gemmario Primum misimus sanguinem semel e cubito, inde e talo, aderat enim febris, & plenitudo: inde cum Hiera & Cassia nigra eum purgavimus, lapius etiam adhibitis enematibus. A secunda die exhibuimus hoc medicamentum in aurora, vel paulo serius, repetentes in singulos dies. ℞. *Succum [illegible] monorum ter [illegible], [illegible], unciam unam, vini [illegible] tres, radicum [illegible] num, aut [illegible] siccatarum, & in pulverem redactarum, [illegible].* Misce & eandem propina. Multa quoque alia à nobis commemorantur remedia in *libro de Experimentis*, necnon & in nostro *Promptuario*, quæ genitum in renibus lapidem frangunt quæ non experti sumus. Qui verò in vesica genitus est, ac extrui quam [illegible] medicamentis non cedit, evellere oportet: nam indies augetur & vesica magis [illegible] & infirmior redditur, & vires imbecilliores. Propterea leves teteriores, quos & tardius innotescant & cogniti ad extremam usque magnitudinem devenire solent antequam extrahantur, cum parum [illegible] fiat: at alioqui asperi longe deteriores, & non detracti, & cum detrahantur. Modum verò detrahendi in *libro de Experimentis*, ad unguem edocuimus, ubi etiam describimus præstans medicamen, quo usus est, Mich. Angelus Florentinus summus pictor, ac sculptor, ex quo sanatus est resoluto lapide ovalis magnitudinis in arenam. Multa auxilia sunt in usu epota, applicita, atque impolita, velut urtica, saxifraga [illegible] oleum, ut dicitur, mirabile, lauri, cyperi, radices Raphani sativi, limonum succus vitri & scorpionum cinis, apri urina, vermes contriti. Troglodytes, id est, cavernas ingrediens, aut [illegible] avis peculiaris ei regioni, atque multa alia hujusmodi de quibus in *Promptuario, capite proprio Cardanus, de Sanitate tuenda lib. 4. cap. 31.*

Contigit sacerdoti ex ordine B. Augustini, quos vocant Canonicos; erat autem, ut dicunt, Prior, id est, Præfectus illi congregationi: & Hieronymo Gorlæ mercatori [illegible] annorum [illegible] cum aliquas diu renum dolore discruciati essent, sacerdoti vinum gramineum, mercatori Alexandri medicamentum, e sanguine hircino ac myrrha dedi: ambobusque statim quievit dolor, ita ut sic gererent. Verumtamen molestiam quandam patiebantur, ut nec sani essent, nec ægri dici possent, nam, quid sentirent nescire se affirmabant. Tertio post die Sacerdos lapillum ossi dactyli similem, sed breviorem, ejecit sanusque in posterum mansit: mercator autem nonnisi post dies quindecim, ejecit autem forma & magnitudine dimidiæ fabæ. Augusto tum statuario, cum per Medici incuriam mansisset in vesica intantum auctus est, ut eo morbo cum maximis cruciatibus ut hi solent, obierit. *Idem Comm. ad Aphorismum 79. lib. 4. Hipp.*

Hircinum sanguinem frangere in renibus atque in vesica lapidem, tam verum est, quam meridie lucere. Quamplurimos enim ejus vi comminuimus: sed & leporino fit hoc idem. *Iul. Cæsar Scaliger, Exercitat. CCCXLIV. num. 8.*

Ex Bovillis oppidanus, noſtris adjutus medicamentis, eminxit vitreum, ſanè ex illa nobili Praxagoræ pituitâ. Dum mingeretur, albuminis mollitie, emiſſum vitri duritiâ, ac ſplendore. *Idem Exercitat.* CVIII. *num.* 3.

Raphani in ſalis cumulos & ſalinas projecti, vel conſepulti, in aquam ſalſugineam maſſam totam deliqueſcere ac reſolvi cogunt. Ex quo multi adverſus calculum & tophos arenaceos in corpore, raphanorū expreſſa, cum vino albo, & pulvere terebinthinæ ex aduſtione, vel reſiccatione ad ſolem, ſalubriter & ſucceſſu admodum felici exhibent. Res probata & nullo auro æquiparanda. *Ant. Mizaldus.* Corticis raphani acerrimi ℥. vj. in vini albi tenuis ℥. viij. horis 12. madeant: colatura duabus doſibus ſumitur. *Hollerius.*

Quod ego cùm à forma, tum ab effectu, ſaxifragum majus appello, mihi miſſum eſt Verona à Franciſco Calzolario Pharmacopœa, & rei herbariæ ſtudioſiſſimo. Id in monte, quem Baldam vocant, naſci, & ex vivo, ac duriſſimo lapide prodire ſcribit. Miris laudibus hanc plantam mihi commendavit Calzolarius ad calculos renum educendos, & ut reipſa id mihi quoque conſtaret, miſit is ad me numeroſos calculos, quorum plures fabæ magnitudinem ſuperabant, qui hujuſce plantæ potu ejecti ſunt, ex uno tantùm cive Veronenſi, Hieronymo de Tortis nomine, quos adhuc apud me ad ſpectaculum ſervo. Cæterùm id magis me in admirationem ducit, quod aliquot inter hos ſpectentur, qui è veſica potiùs, quàm è renibus, expulſi videantur. Herba ipſa jam apud me copioſa eſt. *Matthiolus Comment. ad lib.* 4. *Dioſcoridis, cap.* 15.

Menthaſtri tres aut duo contriti caules recentes in vino albo, & mox hauſti, ad calculum renum contcrendum, infringendum, & deturbandum, magnum momentum habent.

Vidi ſenem, qui dum prima luce menthæ illius caules tres, cum foliis in vino contritis hauſiſſet, & in prandio juſculum eadem menthâ conditum; veſperi, (quod omnibus tanquam miraculo fuit) lapillum unum albicantem, nucleo dactyli magnitudine ſimilem, & alios duos rubeos, non abſimiles nucleo ceraſi, excrevit. Idem accidit, diluendo vinum decoctione eringii.

Sabaudiæ Princeps ſingulis quadraturis Lunæ, ad præcautionem calculi, & curationem ſimul, uncias tres ſequentis potionis, cum ſyrupo capill. ſumit radic. eringii in taleolas conciſæ unc. j. macera per 4. horas in lib. duabus aquæ fluvialis, coquatur lento igne ad tertiæ partis conſumptionem. His omnibus non cedit hydromel factum cum ſucco limonum, & juſcula comparata ex limonibus in taleolas conciſis. Iſta enim non ſolùm calculum renum minuunt, & deturbant, ſed & veſicæ ita atterunt, ut tandem facilè tollatur, ſive conſcenderit equum æger, ſive currum, modò ſit ille recens in veſica concretus, & vinum diluerit decoctione graminis; quod ipſa experientiâ in ſene comprobatum eſt, dum iſta quorundam medicorum theoremata videret, diureticis ſcilicet abſtinendum, quibus eſt lapillus in veſica, illis etiam abſtinendum, quæ detergent, minuunt, & excernunt, ut noſtro hydromelite, & juſculis, eâ ductus authoritate,

Gutta cavat lapidem, non vi, ſed ſæpè cadendo.

Et alia vulgaris parœmia,

Lapillus natalis canitiem non ducit.

Jacobus Douynetus Apolog. lib. 1. *cap.* 7.

Tacitus prætermittere non poſſum, quod obſervavi Romæ in filio cujuſdam Veneti, qui Typographus erat Pontificius. Calculum in veſica patiebatur, & ab omnibus deploratus, de ſectione cogitabatur, & jam pater cum Nurſino artifice convenerat: quando Reverendus quidam Vir propoſito medicamento quodam inſperato, adoleſcentem ſanavit: fuit illud ex aquæ vitæ uncia ſemis, ex jure cicerum rubrorum unciis quinque, ex millepedibus pondo drach. ſemis, ad multos uſus fuit dies. Teſtis hujus rei eſt Juvenalis Ancinas Foſſanenſis Medicus clariſſimus, & ob egregias animi ſuis dotes, maximamque in artis operibus doctrinam, & uſum, omnibus chariſſimus: alias poſtea feci remedii periculum, atque veriſſimum eſſe obſervavi. *Horat. Augenius lib.* 4. *Epiſt.* 2.

Julius Cinus Medicus tradit teſtimonio ſeplaſiariorum, qui jurejurando affirmârunt, lactis Aſinini uſu, libras viginti quinque calculorum perfractas, ex veſica cum urina prorupiſſe. *Idem lib.* 2. *Epiſt.* 1. *cap.* 8. *Et lib.* 9. *Epiſt.* 1.

Remedium ſpecificum, & experientia ſæpius comprobatum ad calculum renum, quod paratur hoc modo. Menſe Martio lapilli quidam in bovis ventriculo inveniuntur, qui aſſumantur cum vino albo, calculum ſolvunt. Menſe etiam Majo in veſica fellis tauri lapillus reperitur, qui ſi vino imponatur, colorem croceum, mutato paulułum ſapore, contrahit. De hoc vino quotidie recenti affuſo ſingulis diebus ægri bibant, donec lapis vino impoſitus omnino conſumptus ſit. Hac ratione calculum comminui, & tandem conſumi, experientiâ multis conſtat. *Joſephus Quercetanus, de ſpagyrica medicament. præparat. cap.* 6.

Sanguinem vulpinum calidum è vena ſecta potum, calculum frangere audio. *Sylvius.*

Remedium nephriticum: Accipe vulpem vivam & macta, confeſtimque præbeto ſanguinem laboranti bibendum fervidum, & colem ejus, ac pudendum ſanguine illo inunge. *Nicol. Myreps. Antid.* 199.

Item *Antid.* 59. quæ inſcribitur *Antidotus nobilis ad calculoſos.* Accipe (inquit) vulpem vivam, eamque mactato, atque de recenti ejus ſanguine, quantum dimidium exigui poculi capere poteſt, bibendum præbeto, efficiet autem ut æger eâdem horâ per urinam lapidem ejiciat.

Vulpinus ſanguis aridus tritus cum ſaccharo, ex vino bibitur contra calculum. *Obſcurus.*

Ajunt balneum eſſe in terra Laboris dicta in Neapolitana regione, quod mirabiliter calculos frangit per ingreſſum. *Fouſica lib.* 2. *cap.* 8. *de calculis.*

℞. Sanguinem de vivis vulpibus in ollam vitreatam: vinum æquo pondere adjicito: lento igne ad prunas decoquito ad formam pultis. De qua bene percocta exhibeto ægro novem continuis diebus, uncias quinque manè calefactas, in lecto, abſtineat ab omni cibo horis ſex. Vidit egregius Medicus, hac ſumpta medicina, multos rejicere quinque uncias calculi cum lotio. *Joan. Jacob. VVecherus part.* 2. *lib.* 2. *Syntax. Medicinæ, pag.* 598.

Non defuere, qui negaverint lapides renum & veſicæ poſſe ullâ ratione diſſolvi; ſed his contraria eſt antiquorum authoritas, nec non experientia. Verum equidem eſt, veſicæ calculos magnâ cum difficultate ſolvi poſſe: at renales, utpote molliores, majoreſque, atque calidiori loco contenti, facilè & à natura, & medicamentorum ope diſſolvuntur. Adſcribemus igitur inprimis remedia, ab iis ſumpta quæ devorantur, Medicorum experientia comprobata: quorum quædam à propria ſubſtantia, nonnulla verò partium tenuitate lapides atterunt, abraduntque impactos. Sunt autem hæc medicamenta non ſemel, aut bis, ſed pluries aſſumenda: ſic enim præſtabunt, quod promittunt. Interim autem dum exhibentur, renes & veſica fovendi ſunt, balneis, fomentis, unctionibus, quò faciliori negotio operentur, necnon ex liquore aliquo tenuium partium, quale eſt vinum album vinoſum, propinanda ſunt. Hoc enim vinum (ait Hippocrates) ad veſicam magis penetrat, quàm alterum, & cùm urinam moveat, maximè in iis morbis proderit. Siquis verò experiri velit, remedium lapidem frangens, il-

los

las in vinum infundat, in quo dissolutum fuerit medicamentum. Si enim dissolvantur, sperandum est, id quoq; in corpore eventurum. *Forestus lib. 2. cap. 8. de Calculis.*

† Colliquati Renis calculi meminit etiam *Rhodius Cent. 3. obs. 22.*

Constat aquam fieri posse (inquit Cardanus) quæ lapidem veneæ, per catheterem immissa, illico confringat. Nam cum duo sint necessaria, & quod lapidem atterat, & quod vesicæ [illegible] præstabit [illegible]: nam extremos vapores è corporum [illegible], vel Macedonici per [illegible], vel decocto, aut [illegible] cancrorum [illegible]. Sic enim aqua fiet, quæ etiam [illegible] hyritem comminuat. Porro innocentiam præstat, si materia ex qua aqua excipitur, omni [illegible] expers fuerit. Non [illegible] sale gemmæ, aut alumine, vel chalcantho, aut vini fæce, sed ex aliquo [illegible], quæ [illegible] aquam excipere oportet. [illegible] autem semper est diligenti experientia [illegible] subtili ratione, ut ea quæ adeo subtilis [illegible], secure per experientiam confirmentur [illegible] facere [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] deductam, [illegible] [illegible] [illegible]. Quod [illegible] quod [illegible] & [illegible] experientia declarari oportet. Nam [illegible] pulis, & [illegible]. Solia [illegible] nihil [illegible], sed [illegible] juncta, [illegible]. Metallum [illegible] oportet, aut [illegible]. At [illegible] quendam [illegible], [illegible] eam [illegible] facere voluit. Hic [illegible] Cardanus. [illegible] ad hanc artem [illegible] & acri [illegible] ab antiquis [illegible] [illegible] [illegible] lavitq; destillatione [illegible], [illegible] destillato, aliqui etiam [illegible], &c. Ego [illegible]. [illegible] quendam calculos vesicæ in [illegible] cum [illegible], [illegible] ardente, [illegible] mellis [illegible] etiam [illegible], aut [illegible] hominem [illegible] materia. Jubebat per quatuordecim dies hoc medicamentum [illegible], ita ut semper [illegible] vino [illegible], etiam in prandio & cœna [illegible]. [illegible] quibusdam [illegible] lapidum [illegible] potius reservatur. Chymici [illegible] talia aceto destillato utuntur, & [illegible] destillata. D[illegible] acet[illegible], præcipuè [illegible], vel [illegible], margaritæ, testa ovorum, lapides cancrorum, vesicæ, [illegible] utrumque, eaque [illegible] promptè [illegible]. *Si [illegible], [illegible] G[illegible].*

† Occurrunt & alia remedia antinephritica non minus ab autoribus celebrata: Sic [illegible] usum commendat, & exemplo confirmat *Camerar. Sylv. Memorab. Cent. [illegible] part. 29. & part. 33.* [illegible] os cancrorum [illegible] esse [illegible]. Testæ ovi usus in calculo [illegible] *Forest. C. 4. [illegible]*. Calculum beneficio [illegible] notat *[illegible] 69.* Plura vid. apud *[illegible] C. [illegible] 38. Borelli Cent. 3. obs. [illegible] Cent. 4. obs. 73.* De usu Terebinth in calculo conful. *[illegible] exempl. 42. [illegible] 11.* De decocto granorum Juniperi, & de vero diuretico eorum usu in calculosis vid. *[illegible] Cent. 6. obs. 51.* Confer quoq; *Lang. lib. 2. Epist. 58.* ubi de medicamentis lapidem atterentibus [illegible].

De semine, quo D. Abrahamus in retentione urinæ à calculo uti solet, ad me scripsit ipse his verbis: Subsequens emulsio in suppressione urinæ ultra septimum diem, ad miraculum usq; exeruit suas vires in conjuge Joachimi Panwitz: & est secretum Divi Maximiliani. Excrevit calculos ultra mille, & quingentos, & aliquot mensuras urinæ. ℞. sem. violar. purpur. unciam semis cum aquæ veronicæ sufficienti quantitate, fiat emulsio. *Paulus Cr[illegible] lib. 3. epist. & consult. per Laurent. Scholtzium publicatorum. 436.*

† De lapide nephritico observationes & raras legere est apud *Camerar. Sylvog. Memorab. Cent. 8. part. 35.*

Observatio VII.

De cura calculi observationes.

In calculi cura, magna opus esse cautione, exempla plurima [illegible]. Nam fortia diuretica sæpe non tantum dolorem magis augent, violenter moto calculo, & non promoto, sed sanguinis etiam mictum excitant meatus urinarios excoriant, interdum etiam calculos angustis meatibus impingunt, magno ægri periculo. Qui etiam convulsiones & epilepsias excitant, violenter calculo impulso & non expulso, ut [illegible] observatum est. Itaq; nos etiam eos, qui grandes calculos in vesica habuerunt, solis lenientibus & mollientibus clysteribus à doloribus liberavimus, ut per multos annos, absque evidenti molestia accessi[illegible] calculi [illegible] degerent. Nec hoc mirum cuiquam videri debet, cum mollientes & abstergentes clysteres meatus [illegible] humectent, qui calculos [illegible], abstergant, & [illegible], & meatus urinarios ab obstructione liberent. Arenulas etiam [illegible], ac [illegible] viam præbeant. Tandem efficacitatem clysterum [illegible] me ipso [illegible] expertus sum. Cùm enim ante annos aliquot dolorem in dextro latere vehementer [illegible], solis clysteribus mollientibus, ter uno die [illegible], eum discussi, solutis arenulis, & materia viscosa crassa conjuncta etiam abstersa, ac cum urina per dies aliquot continuo se [illegible]. Ac tantum [illegible] in mundificandis urinariis meatibus, effectum tum est, ut ab eo tempore nunquam in talem dolorem inciderim. *Cl. V. Jacob. OEthæus lib. [illegible] propriarum.*

† Plura qui desiderat, de causis, signis, & curatione Lithiaseos, adeat Ch[illegible]eton, qui libr. peculiar. de spiritu Gorgonic. v[illegible] saxipara exuto, inscripto, de hisce omnibus fusè & doctè agit &c.

Observatio VIII.

Renum calculos, [illegible] aliquando, à natura, in lumbis exulceratione aut apostemate excitato, propulsos: [illegible] exemplis.

Mirabile est mulieris exemplum, quam diu molestum vexat at onus spondylorum, ac renum. Ea cùm scaberet, pruritu titillante, cutem lancinasset lapilli exciderunt numero decem & octo, magnitudine quanta in tesseris visitur, colore planè gypseo. *Cœlius lib. 3. c. 12. A. L.*

Albertus refert vidisse mulierem, quæ cùm diu conflictata esset dolore renum gravi, dissecto loco, decem octo lapides emisit, magnitudine (tesseræ) alex. *Cardanus lib. 8. c. 44. de Variet.*

Nonnunquam (circa ilia lumbosq;) calculus ingens cum pure alias excessit, alias evulsus est. *Fernelius Patholog. lib. 6. c. 12.*

Narrat Dalechampius, visum sibi hominem, qui per lumborum abscessum, qui in fistulam degeneraverat, multos è renibus calculos excerneret, nihiloque mi-

nùs in equo & curru vehi facilè ferret. *Pareus lib.24. cap.18.*

Cl. Vir, & Medicus doctiſſimus, Eraſm. Reinholdus, Archiater Salfeldenſis, in Thuringia, ſtudiorum meorum olim in Italia ſocius amantiſſimus, aliquando mihi expoſuit, quendam robuſtum colonum nephriticum, incidiſſe in cruciatus propter impactum calculum in uretere ingentes, quos cùm tandem ſuperaſſet, ne calculus exiret, vel illi ampliùs eſſet moleſtus, uſitatis laboribus rurſum operam dans in lumbis, ubi dolor antea extitit, indies majorem pruritum ſenſit, cumque locum iſtum continuò fricaret, tandem facto abſceſſu, aliquid puris unà cum calculo ſubitò inde prorupit: fuitq; ulcus ſua ſponte poſtea conſolidatum. Variæ de caſu planè inaudito inter nos fuere diſputationes, quod niſi planè velimus hoc accidiſſe, ὑπὲρ τὴν φύσιν, ac miraculoſum fuiſſe, veriſimile eſt lapidem ureterem perforaſſe, ad expulſionem, atq; eo rurſum conſolidato, ut hoc genus hominum facilè curatur, per cutim exulceratione factâ ejectum eſſe.

Memini alium præſtantiſſimum Medicum affirmaſſe, ſe aliquando fuiſſe apud Nobilem quendam virum, ejuſmodi doloribus miſerè excruciatum, qui non ſolum ſectionem, ſed mortem inſuper expetens, tandem Chirurgo perſuaſit, ut lapidem, ob magnitudinem ureteri impactum excinderet, quod ille ſatis audacter, attamen feliciter aggreſſus eſt. lapidem enim non ſolum exemit, ſed & locum ſine omni noxa conſolidavit. *De obſervat. Cl. V. Joachim. Camerarii.*

Puella nata parentibus calculoſis, cum omnimodâ urinæ ſuppreſſione laboraret, tumor in lumbis obortus eſt. Chirurgus ergò, cum exiſtimaret abſceſſum futurum, per duos menſes, irrito tamen conatu, medicamenta tam maturantia, quàm alia adhibuit: tandem verò duritiem eo loci perſentiens, locum affectum incidit, duoſq; calculos extraxit. Puella poſtmodum non ſecus quàm prius meiere potuit, ſanitatiq; fuit reſtituta. Hiſtoriam hanc Clariſſimus Medicus, Dominus Guilielmus Capellus, præceptor meus dum Lutetiæ eſſem, mihi communicavit. Unde liquet veram eſſe Hipp. ſententiam, quæ habetur *lib. de morb. intern.* calculos nimirum à lateribus extrahi poſſe. *V. Cl. D. Caſparus Bauhinus, De obſerv. propriis.*

CALCULI RENUM CHIRURGIA.

OBSERVATIO I.

Lithotomiam renum veterũ, artem arduam, & ſæpe neceſſariam, ob difficultatem, imperitiam, & mollitiem, à noſtris neglectam, atq; amiſſam, non tam formidandam impoſſibilemq; eſſe, quam vulgò creditur: rationibus & exemplis illuſtribus comprobatur.

QUatuor morbi à renibus fiunt. A primo hæc patitur: Dolor acutus incidit in renem, & in lumbos, & in teſtem ſecundùm renem ſitum. Et frequenter mingit, & adſtringit paulatim ac ſupprimitur urina, & cum urina procedit arena. Et ubi per urinæ meatum exit arena, dolorem fortem in meatu exhibet. Quum autem ipſam per urinam ejecerit, dolor remittit. Poſtea verò rurſus in iiſdem doloribus jacet. Quum autem mingit, etiam colem præ dolore fricat. Vulgus autem Medicorum, quod non intelligit morbum, ubi videt arenam, putat veſicam è calculo laborare. At non veſica, ſed ren lapide laborat. Hic morbus fit à pituita, quum ren ſuſceptam in ſeipſum pituitam, non rurſus dimiſerit, ſed in ipſo in tophum concalluerit, & fiunt ex ea tenues lapilli, vel ut arena. Huic quum ſic habuerit, cum ſcammoniæ ſucco aut ipſa radice, fomento priùs adhibito, totum corpus purgato. Poſterâ verò die duobus congiis ſucci ciceris albi ſubpurgato, quem ſale injecto bibendum dabis. Poſt hæc potibus, & cibis, & balneis curato: & eadem quæ in urinæ ſtillicidio exhibentur pharmaca dato. Quum autem dolor preſſerit, multâ calidâ lavato, & tepefactoria, quâ parte maximè dolet, adhibeto. Quum autem intumuerit, & elevatus fuerit, ſub id tempus juxta renem ſecato, & extracto pure, arenam per urinam cientia ſanato. Si enim ſectus fuerit, fugæ ſpes eſt: ſin minùs morbus homini commoritur. Secundus renum morbus. Dolores fortiter premunt, velut in priore: fit autem morbus à labore, quum ruptæ fuerint venulæ ad renem tendentes, & poſtea ren ſanguine repletus fuerit. Hic ubi hæc patitur, cum urina ſanguinem mingit in principio morbi, deinde progreſſu temporis pus. Hic ſi quietem corpore habuerit, celerrimè ſanus erit. Si enim quid laborarit, dolores multò magis obtinebunt. Quum itaque ſuppuratus fuerit ren, circa ſpinam intumeſcit. Hunc, ubi ſic habuerit, circa ſpinam intumeſcit. Hunc, ubi ſic habuerit, circa tumentem partem ſecato, profunda maximè ſectione juxta renem. Et ſiquidem ſucceſſerit ſectio, è veſtigio ſanum facies: ſi verò aberraveris, periculum eſt ne ulcus linamentis curandum fiat. Si autem concreverit ulcus, venter intrinſecus à rene ſuppuratur: & ſiquidem pus intus rumpatur, & ad inteſtinum rectum procedat, fugæ ſpes eſt: ſi verò contigerit alterum renem, periculum eſt ne pereat. Curetur autem pharmacis, & iiſdem omnibus, quibus & prior, & diætam eandem habeat. Hic morbus gravis eſt, & multi ex ipſo ad tabem renalem devenerunt. *Hippocrates lib. de intern. affectionibus.*

Scias quòd quando lapis generatur, ubicunque generetur, extractio ejus cum ferro eſt timor magnus perveniens ad vehementiam. Veruntamen illum qui fit in renibus, quidam antiquorum ſapientum præceperunt extrahere cum ferro, ex perforatione incidente retrò ſuper latus duorum iliorum, in loco renum. Ego autem video, quòd hæc audacia difficilis, vehemens, ſublimis, ſuper mortem, propter illam rem, per adminiſtrationem hujus curationis. *Serapio pract. tract.4.c.22.*

Sunt quidam, qui laborant extrahere calculum renum per inciſionem ilii, & per dorſum, ſed eſt magnus timor in eo, & operatio ejus, qui rationem non habet, *Avicenna Canonum lib.3. Fen.18, tract.2.c.18.*

Quoniam oportet penetrare per muſculos, per dorſum, per oſſa magna, per nervos, & arterias, & venas magnas, in quo caſu accidit ſyncope, & mors, & ſic cura eſt potiùs impoſſibilis, quàm fieri poſſe putetur. *Joan. Bacchanellus de conſenſ. Medicor. in curand. morb. lib.3. de renum & veſicæ calculo.*

Quot amiſſa ſunt circa artem curandi, quæ nota erant tempore Hippocratis? Hæc fuit præclara illa doctrina Galeni, quæ non ſolùm bene inventis quicquam non addidit, ſed multa ac maximè neceſſaria inventa ab Hipp. prætermiſit, quemadmodum diſſectionem in empyemate, exuſtionem in jecoris tumoribus, perforationem cranii in aqua cerebri, extractionem lapidis renum per ſectionem, extractionem aquæ intercutis, (quam licèt exerceant hodie, non tamen ea eſt, quæ Hippocratis tempore habebatur, cùm omnes pereant, olim multi ſervarentur) ſectionem ſuprà oculum in ſuffuſione: multaque alia pulcherrima, ac maximè neceſſaria. At noſtri temporis viri ex eodem in idem ſe revoluentes, gloriantur de prudentia, & ſapientia, qua miſeros ægros, qui ſe ſuæ fidei committunt, perimunt, adeò turpiter, ut vix è pluribus unus aut alter, excarnificatus etiam evadat. *Hier. Cardan. de propriis circa finem.*

Huc etiam referri poteſt hiſtoria ipſius nobilis ſagittarii Modunenſis calculoſi, quæ à Monſtreleto deſcripta,

scripta, cui cum jam morti adjudicatus esset, concedente tamen Magistratu, ob instantem petitionem Medicorum Lutetianorum, venter apertus fuit, quò lapis perquireretur, & locus lapidis observaretur, repositis deinde intestinis, vulnus consutum fuit, ipse verò sanitatem pristinam adeptus est: sententia etiam, quâ morti erat adjudicatus, remissa, propter dolores, invicte tum ab ipso perpessos. Dominus *Pareus* (qui tanquam monstrum quoddam *l.* 24. *c.* 16. historiam hanc citat) duo in Chirurgia apprimè notatu digna, quod tamen facilè ab ipso præstari potuisset, non exponit. Primum est, calculusne in ipso rene aut in vesica ab ipsis quæsitus fuerit. Alterum, quo in loco exteriori sectio hæc cœpta fuerit, an videlicet in lumbis, aut alia in parte ipsius epigastrii, versus ilia. Quoad primum, verisimilius est in rene potius, quàm in vesicâ quæsitum fuisse: idq; non solum idcircò, quòd mentio fiat doloris nephritici, & lateris, (qui non ratione calculi in vesica contenti, sed calculi renalis accidunt) ab ipso perpessi: verum etiam quod hæc perquisitio ideò fuerit instituta, ut rei alicujus novæ notatu dignæ, antea q; non visæ haberet experientia: ut est investigatio calculi in renibus hominis viventis, & ejusdem non confecta sectionis curatio. Vesicæ enim calculum à tantis viris non fuisse quæsitum, facilè credi potest, ut qui de loco & curatione talis calculi non ambigerent, præsertim cum jampridem sectio Celsiana & Guidoniana foret usitata, in qua in viventibus perinæum inciditur, & in mortuorum calculosorum vesicis calculos reperire consuetum sit. Quoad alterum, conjectari licet sectionem hanc externam, non per lumbos, sed per alium factam esse locum, cum multa sint quæ sectionem per lumbos impedire possint. Primum quidem loci crassities, ubi cum magno periculo plurimi musculi tam interiores, quàm exteriores juxta ipsorum principium inciderentur. Dein etiam non solum vertebræ spinæ, & ipsarum apophyses proximè adjacentes, sed etiam vena cava & arteria aorta, cum manifestis ipsarum ramis, mesenterio item & pancreate talis sectioni impedimento esse potuere. Quare ut ad ia[illegible] ipsius abdominis sectio hæc facta sit, oportet, eo [illegible] loci, quem Græci κενεῶνα, Latini ilia vocant. Inter lumbos & locum eum, ubi Cæsarea fit sectio, altiori paulo loco, quàm is sit per quem in Epigastrio, uti proposuimus, calculus vesicæ extrahi debet. Quod exinde satis colligere licet, cum dictum sit, intestina fuisse reposita, & vulnus consutum, quod in lumbis in regione renis affecti fieri non potuisset. Sed ut de sectione renis agamus, etsi demus, nunquam hanc sectionem attentandam esse, attamen probabiliter de ea rationibus medicis, & analogicè disputare licet, posse eam malo urgente, absque tamen mortis necessitate, perfici. Verum (præter objectiones; quæ circa hæmorrhagiam renis incisi fieri possent, & circa periculosam puris, quod in abdomen illabi posset, retentionem, jam solutas) alia instantia uti licet, propter periculum quod immineret duabus partibus hac sectione læsis, iliis puta sectis, & rene vulnerato. Quoad ilia, ex prædictis rationibus liquet, eorum sectionem non esse necessario lethalem. Præter allatas rationes analogicè adhuc argumentari licet, quod aliquando in parte æquè periculosa, imo periculosiore, quam sint ilia, sæpius fiat (& quidem beneficio naturæ) amplum satis vulnus pro lapidis exitu, non solùm calculi vesicæ, (quod in perinæo fit) aut calculi in uretere contenti, (quod per hypogastrium juxta inguina fit) sed etiam renalis, (quod casu per lumbos fit) quæ tamen omnia absq; morte patientis contingunt. Quæ singula ostendunt, idem quoq; circa ilia (loco ad calculi renalis extractionem commodiore) majori securitate fieri posse. Res enim hæc dubio non caret, non solùm ob id, quòd plures hac de re scripserint, & inter cæteros D. Dalechampius: sed id etiam plurimorum Medicorum & Chirurgorum fide dignorum testimoniis patet, visos esse in nephriticis per lumbos (loco valde incommodo) magnos calculos è renibus rejectos, per apostema iis in locis periculosissimis genitum, quod aliquando à Chirurgis apertum, aliquando beneficio naturæ eo loci ruptum. Qua in re necessum fuit, ut unà cum rene plurimæ partes tam externæ, quàm internæ corporis graviter fuerint oblæsæ, quæ æquè, imò multò magis periculo subjectæ sunt, quàm ipsa ilia, imò quàm ipsum epigastrium incidere, non solùm in extrahendo fœtu sectione Cæsareâ, sed etiam sectione calculi vesicæ eo modo quo proponimus, in hypogastrio scilicet. Sed & in aliis periculosis epigastrii partibus, non minus periculosa superveniunt symptomata, quæ tamen lethalia non sunt.

Tale id est, quod accidit Anno 1557. in pago Han cognominato, in Algia Normandiæ, ubi quidam Carolus Trahardi nomine, à longo tempore nephriticus, cujus dolores, cum relicto loco consueto anteriora petiissent, regionem nimirum ureterum, tanquam dolore Colico laborans, frequentibus clysteribus tractatus, quorum aliquot ob mali vehementiam evomuit, tandem inter inguina & ilia tumor insignis observatus, quem Jacobus Dux Chirurgus exercitatissimus aperuit, unde lapidem fabæ magnitudine unà cum pure urinæ permixto extraxit. Ex situ, anteriora versus vergente, facile fuit colligere, non ex rene, ut qui in posteriore parte est, calculum prodiisse: quare oportet (siquidem urina per locum sectum semper destillarit) fuisse ex uretere circa eum locum, ubi vesicæ jungitur; non enim verisimile fuisse calculum vesicæ, partim cum alio in loco sedem habeat, (in medio nimirum hypogastrii) partim quòd urina, quæ per alterum ureterem in vesicam deferebatur, per membrum virile, pro voluntate ægri reddebatur: nihilominùs tamen per locum etiam incisum semper urina mingebatur; quare ad eam excipiendam Chirurgus (ut artis est) spongiam ipsi præparavit. Excepto perpetuo urinæ stillicidio, aliàs bene valens, adhuc per annos quatuor vixit, tandem verò angina periit.

Simile etiam à D. Bellangerio Medico Regio Lutetiæ in hospita ad canistrum juxta templum S. Pauli, sum, quæ & calculum similem, & per simile apostema, pari in loco ortum, rejecit: paribus quinetiam symptomatibus relictis, ita ut urinam per annos viginti, & plures per vulnus reddiderit.

Quoad renem, (alteram partem, quæ absq; magno periculo secari non posse censetur) videtur, salvo tamen meliori judicio, vulnus non necessariò esse lethale: sive spectemus actionem & usum proprium, (modò alter ren sanus & integer sit, suoq; satisfaciat officio) sive spectemus ipsius substantiam, cùm per se satis sit oblæsus, imò sæpius maxima ex parte putridus, & per consequens ex parte, vel ex toto inutilis: ita ut à bono, exercitatissimoq; Anatomico, qui solerti sit manu, & in similibus casibus exercitatus, possit facilè, & cum honore hæc sectio administrari; sed in corpore robusto, & cum judicio solum, dissecans eum locum ubi calculum persentit, cavendo quoad fieri potest, ne insertionem venæ emulgentis vel ureteris exitum lædat: postmodum verò consolidationem naturæ committens; quòd enim natura præstari id possit, præter rationem non est.

Illustr. Ducissa Ferrariens. felicis memoriæ, cum doloribus nephriticis per certa intervalla esset obnoxia, gravissimo item sanguinis & urenarum purulentarum mictu, exercitii loco deambulationib^9 utebatur: à quo exercitio cum abstinuisset, & corpus quieti dedisset, curationem malo contrariam quærens, & sic aliquando levibus quibusdam mediis contra calculum usa esset, tandem hæ excretiones desiere. Quare cum alio

morbo

morbo interiisset, corpusq; ipsius fuisset apertum, in rene ipsius paruus calculus repertus fuit, circa quem cicatrix pulchra, sana & munda, dimidii digiti longitudine erat, quod fidem faciebat, cùm tam excretiones, quæ per urinas fiebant, cessassent, quàm quòd consueti dolores nephritici remisissent calculum hunc multò majorem fuisse, qui etiam ulcus causasset, ex quo priùs sanguis, dein & pus manarit, quod cicatrice erat consolidatum: quod etiam hepati, pulmonibus, aliisq; partibus principibus accidit.

Sed cur quæso, simplex incisio corporis renalis tutò fieri non posset, diligenti ad calculum extrahendum adhibito artificio; quandoquidem ipso valde saucio, purulento, & ferè ex toto putrido existente, beneficio tamen naturæ, hos calculos per majorem continui solutionem, quàm simplex hæc sit incisio, ejici videmus: & quidem tanta cum interioris substantiæ suæ deperditione, ut sæpe sola ipsius membrana integra remaneat, quæ magnum, aut plures mediocres calculos, instar pecuniæ in crumena sonum edentis continet? Quandoquidem ergo, ex rene adeò affecto, aliquando calculus per lumbos exitum quærat; (uti superiùs dictum) quemadmodum etiam in aliquibus, is qui in uretere continetur per latus hypogastrii & vesicæ; similiter calculus per perinæum: quare non commodior aliqua via quæritur, malo huic adeò desperato succurrendi? per hæc & similia loca diversa, fit in aliquibus calculorum expulsio, sed longè sæpius vesicæ calculus per perinæum expellitur, propter locum magis declivem, quò omne corpus grave natura sua tendit. Ex hæc meo quidem judicio, potior est causa, quàm sit ulla alia, quæ primos lithotomos, & ad ipsorum exemplum, eorum sequaces adegit, ut calculum in vesica contentum per perinæum potiùs, quàm per hypogastrium extraherent: hac ratione se motum naturæ imitari, quod ipsius artis est, sibi imaginantes: quamvis (verum modò si dicere velimus) hic naturæ motus symptomaticus potiùs sit, & via huic malo non conveniens, quàm quod per legitimam vesicæ excretionem fiat, quæ naturaliter per perinæum nil evacuat. Verùm incredibilia hæc censeri non debent ab eo, qui non vidit, nec legit unquam, per lumbos apostemate affectos, calculum renalem egredi posse, quemadmodum is qui in uretere consistit, per imam partem iliorum, uti dictum. Siquidem ren, licèt calculosus non sit, sed solùm ulceratus, & ipsi detur via per ureterem naturaliter se evacuandi, materiam tamen purulentam in eo contentam sæpius per lumbos excernit. Id quod, post diuturnos dolores nephriticos & urinas purulentas, sæpius usuvenire solet, quæ etiam iis in locis fistulas incurabiles, sed tamen tolerabiles, imò ad evitandum majus malum exoptatas causant; quod duobus in ægris inter cæteros, quàm diligentissimè animadverti,

Castellione enim ad Lœnum, mulieri cuidam corpulentæ, post diuturnos dolores nephriticos, circa exteriorem regionem renum, abscessus magnus ortus, qui à Magistro Gerardo Chirurgo Regis Henrici, me præsente, cauterio actuali fuit apertus, unde pus solum absque calculo effluxit: ipsam verò fistulam cannula argenteâ concavâ, & candelâ quinque aut sex digitos longâ, per annos 26. & plures, apertam reservavit: hac ratione ab urinarum purulentarum excretione, & renum dolore liberata: quæ duo symptomata, quando emissarium hoc occludi volebat, statim recurrebant.

Similis morbus, cùm in abscessum esset versus, meoque consilio apertus, simulq; diu apertus reservatus, juvenem quendam Paillet nomine, viginti aut viginti unius annorum, Guignovillæ Belsiæ, à talibus nephriticis doloribus, & urinis antè valde purulentis liberavit, ita ut postmodum bene valuerit, usquedum uxorem ducturus esset, tum subitanea morte periit, cùm tempore messis ex curru mergitibus onusto delapsus esset.

Quare ut tandem huic proposito finem imponamus, unum propter rationes allatas explicandum superest, quòd nimirum in nobili illo sagittario, calculus non per lumbos, sed per ilia aperta, & quidem in ipso rene affecto, non autem in vesica fuerit perquisitus: quod nihilominùs tamen pro tuenda sententia nostra facit, sive pro comprobatione opinionis nostræ de extractione calculi vesicæ per ilia, ad modum Franconis: sive ad sectionis nostræ Cæsareæ confirmationem. Verùm quod ad exempli hujus imitationem attinet, nolo quis sibi persuadeat, velle me ex rationibus allatis statuere, vel consulere, ut à quopiam temerariè talis sectio renis usurpetur, nisi priùs simili sectione aliquoties fuerit usus. Quemadmodum enim una hirundo Ver non facit, nec una sola serena dies æstatem pollicetur; sic unica experientia non potis est has difficultates resolvere. Præterea Lithotomus talem sectionem nunquam tentarit, quin priùs convenienti instrumento, quo in loco calculus latitet, tentarit, licèt plura & quidem univoca, quæ id attestentur, signa habeat, quod tamen in rene fieri non potest, licèt in vesica hoc fiat. Et demus, de calculo renali certò nobis constare, attamen calculi hujus extractio, majori ex parte aut superflua, aut suspecta, aut saltem rarò necessaria est. Superfluam dico, si nimirum alter ren sit sanus, adeò suo satisfaciens officio, ut quasi utriusq; munere fungatur, quod sæpius accidisse manifestum, dum nimirum unus illorum diu fuit putridus (cui rei testimonio esse potest, puris cum urina copiosa excretio) nihilo secius tamen alter attraxit, transcolavit & sufficienter urinam evacuavit. Suspectam dico, si nimirum ambo renes pariter sint affecti; tum enim si alter eorum secaretur, parum fructus inde perciperetur, nisi pari pacto & alter incideretur, quod tamen præsentaneam mortem ostenderet. Parum necessariam dico, nam ob alterum solum renem ulcere, aut alio morbo affectum, nihilominus tamen vivere licet, si alter sanus sit, vitioq; careat. Verum quod hic quidem est, si ambo simul omnimoda obstructione laborent, calculis adeò magnis, ut in ureteres devolui, aut ex ureteribus vesicam ingredi non possint (quod ex vesicæ vacuitate tum patet) tamen hoc remedium, cum alia desint, non absq; ratione proponi potest, ita ut renum alteruter secetur: cujus gratia etiam sectionem nostram Cæsaream, si alio modo partus promoveri non possit, proponimus. Quod non adeò difficulter ab ægrotis, tantis tum ob calculum doloribus discruciatis, impetrari potest, cum ipsimet, vel cum periculo, hanc sectionem expetant.

In hujus tractationis, in qua prolixior fui quàm animus fuit, fine, negligentiæ mihi accusandi venere ii, qui cùm Lutetiæ adeò feliciter rem tam periculosam, tanta etiam cum utilitate conjunctam, tentassent, id literis non consignarint, imò tabulis æneis insculpserint, posteritati eas consecrantes, & ut rem admiratione, imò sæpius imitatione dignam, eas in ipsorum scholis erigentes. Res sanè hæc tabulas illas meruisset, quæ in Germania esse dicuntur, magna quædam Paracelsi miracula attestantes: qui tamen majorem partem suarum receptarum, & secretorum secum abstulit, ex suis ignibus, sectatoribus suis parum aliud, quàm frigidos cineres, relinquens. *Roussetus de Part. Cæs. sect. 3. c. 7.*

† De calculo Renum, ejusdemque sectione videquoq;, quæ proponit *Horst. Epist. sect. 8. p. 418.* conjunge Renum lithotomiam, quam exhibet *Panarol. pent. 5. obs. 42.*

RENUM

RENUM TUMORES.

OBSERVATIO I.

Renum calculis obnoxius falsò creditus, intempestivis medicamentis usus, renum suppuratione corripitur, unde in dysuriam, & Ischuriam incidit, ex qua mortuus. Dissecto corpore, renum alter purulentus totus, alba membrana tectus: in vesica fellis lapilli conspecti.

NObilis Heinricus à Selbolt, Vicedominus Moguntinus, vir proceræ & ventricosæ constitutionis, ultimus familiæ suæ: avidus consequendæ prolis masculæ, ob propagationem stirpis, Judæi vetuli, ei familiaris, ad hoc medica ope juvandum usus. Is cùm frequenter dysuria, renumq; doloribus torqueretur, pro calculoso ab eodem & mulierculis habitus fuit: calidissimis itaq; remediis, ut compertum, utens, tandem in gravissimam dysuriam & urinæ odiosam suppressionem incidit. Proinde multis adhibitis frustra, diem clausit extremum. Sectus, me tamen diem antè ad aulam advocato, à Rascalonio, inventus fuit renum sinister albus, omnino involutus membrana quadam albâ, intus semiputridus, materiam purulentam continens, vesica urinaria exigua. In vesica fellis lapis durus, flavus, avellanæ magnitudine. Hic angustiabatur, sitiebat, febricitabat. Quæ Rascalonius retulit à reversione, à quo si veram historiam scire desideras, expetes. Vix poterat Icterum & Hydropem effugere. *C.V. Joann. Fridericus Trassclmannus de observat. propriis.*

OBSERVATIO II.

Ex renum abscessu, nonnunquam per certa intervalla pus per urinam expurgari.

MUlti renum abscessus reperiuntur, in quibus pus solum, certis intervallis, cum urina excernitur: ut in duabus mulieribus: altera uxore Senatoris Consulis Claudii Fabri: altera uxore Vincentii Fabri negotiatoris. In aliis quoque, qui inde tabidi mortui sunt. Sanguinolentum aliquando. Utrumq; exactè urinæ permixtum, aut residens, sed post longum tempus, urinâ etiam inde crassiore redditâ, è renibus est, præsertim si dolor fixus in lumbis præcesserit, aut calculus rejectus fuerit, aut ex ureteribus ulceratis transitu calculi, vel in illorum cavitate, orta post ulcus caruncula. Sed copiosius è renibus, quam ureteribus. *Scholiograph. ad cap. 50. lib. 1. Hollerus de Morb. intern.*

OBSERVATIO III.

Ren totus consumptus, & in pus resolutus, quod renis tunica concludebatur.

APeruimus corpus cujusdam, qui novem circiter menses laborabat affectu renis sinistri, extenuatus omnino; renem invenimus totum consumptum & plenum pure, magna quantitate, ita ut levi attractu disruptæ fuerint omnes tunicæ. *V. Cl. Joan. Bauhinus de observ. propriis.*

† Add. *Cabrol. obs. 28. River. observ. comm. pag. 416. Ballon. Epid. pag 197.*

OBSERVATIO IV.

Apostemata renum, cum prodigiosa vesicæ constitutione.

QUemadmodum hepar, ita & renes apostematibus diuturnis infestari videmus, cujus rei exemplum adferam. Nobilis quidam Bononiensis, nomine Camillus *Della volta*, sexagenarius, cum multis annis nephritico dolore, ardore urinæ, & meiendi difficultate, quæ omnia à renum calculo prodire existimarunt, lancinatus fuisset, tandem occubuit. Secto cadavere, inveni renis dextri substantiam totam in pus crassum & fœtidum conversam, idque membrana conclusum. Similiter & in aliis permultis tum calculosis, tum nephritico dolori subjectis, ulcera renum magna deprehendi: dextrum verò renem ob jecinoris incumbentis forsan caliditatem, magis atq; sinistrum exulcerationi obnoxium vidi. Hujus Camilli vesica, ob insignem inflammationem atque exulcerationem ita fuit contracta, angustata & tumida, ut vix digitum admitteret; capacitas inveniebatur crasso pure plena. *Coiter in libell. Observ. Anatom. & Chirurg.*

OBSERVATIO V.

Apostemate & ulcere renis dextri curatus.

JOannes Bastonius Patritius Arelatensis, & generis nobilitate & moribus insignis, cum & nephritidi obnoxius, sæpe in gravem renum dolorem incurreret: & attamen iis doloribus sæpe afflictus, tum & cruditatibus plurimis, & ventriculi flatuosis doloribus male torqueretur: tandem glutinosis & multis in rene dextro impactis humoribus, in eoq; retentis, & à calore immodico quasi effervescentibus, in phlegmonem ejus partis incidit, gravi comitante febre, doloribus gravativis & extensivis. Fit inde abscessus atq; ulcus: pus multum post eruptionem apostematis mingitur multos dies. Sanatur magna adhibita cura, sed multo tempore, nec sine summa difficultate. *Valleriola lib. 6. observat. 1*

† Conf. quoq; de Renum exulceratione *Horst. Epist. l. 2. fol. 515. Et Hildan. Cent. 6 observat. 44.* ubi meminit ulceris Renis cum ingenti inter peritonæum ac musculos abscessu, exterius rupto. Adde *Heer. observat. 1.*

OBSERVATIO VI.

E directo renis apostema suppuratum, incisum, & curatum.

OCcurrit mihi casus memoratu dignus. Fui vocatus pro paupercula muliere, quæ jamdiu in directo unius renis gravi dolore torquebatur. Accedens ad eam, quæ jam multo tempore manebat in lecto, feci illam super ejus ventrem jacere: tetigi locum dolentem, & comprimens cum extremitatibus digitorum ambarum manuum, reperi tumorem magnum: & diligentiùs intuens, sensi manifestam inundationem in profundo, & dolebat gravius, quando super oppositum latus jacebat. Dixi esse apostema frigidum suppuratum. Feci vocari Chirurgum doctorem & doctum, qui in studio Taurinensi publicè legebat, cui dixi, ut cum rasorio stricto in summitate illam exituram aperiret. Qui respondit, oportere applicare maturantia donec in cupum elevaretur. Cui dixi, ipsa longè citius morietur, quam in cupum hoc apostema possit elevari, quia amplam habet in interioribus capacitatem ut dilatetur. Tandem fecit incisionem, sicut dixeram profundans rasorium, incidendo totum mirach. Tandem inciso panniculo reperta est magna quantitas materiæ, quam paulatim exire permittens, curâ diligenti adhibitâ, gratiâ Dei sanitati est restituta, cum magnâ Chirurgi admiratione.

Ego, dum essem juvenis, vidi nonnullos ex consimili casu mori, in manibus Excellentiorum Medicorum totius patriæ, qui apertionem ipsorum apostematum facere non audebant: unde patientes tabe consumpti peribant. *Bayrus Practica lib. vigesimo, c. 4.*

RENUM VULNERA.

Observatio I.

Ren sinister vulneratus & curatus.

VIdi renem sinistrum pugione vulneratum sanari: quia parenchyma, scilicet sanguis ille crassus concrevit in carnem. *Fallopius lib. de Vulneribus capitis, cap.* 12.

Observatio II.

Renum portiones per abscessus & vulnera ablatæ.

VIdi quibus renum portiones satis effatu dignæ, tum per abscessus, tum per vulnera sint ablatæ. *Gemma lib.* 1. *c.* 6. *Cosmocrit.*

Vulneratis renibus, urinæ initio sanguinem, deinde pus admixtum habent; veluti mulieri contigit, quæ pugione vulnus in lumbis acceperat: mox enim sanguineam, deinde purulentam urinam reddidit, donec vulnus, & ren curatus esset: quem vulneratum fuisse, particula ejus è vulnere exempta ostendit. *Dodonæus in Scholiis ad cap.* 32. *observat. suarum Medicinal.*

DE VRETERIBVS.

Observatio I.

Duo Ureteres.

VIdi puellam dissecari, quæ habuit duos ureteres in dextro latere, orientes ex longi renis parte superiore & inferiore, Lugduni 1563. Mense Novembri. *V.CL. Joan. Bauhinus de observat. propriis.*

† Ureteres vero quatuor annotavit *Panarol. pent.* 1. *observ.* 4.

Observatio II.

Ureteres & emulgentes crassa pituita obstructi: unde aquositatis renum attractio intercepta.

EXperimento novi consimili morbo affectos plures, qui morbi causam arbitrabantur humores extitisse crassos, in vesicæ osculo congestos, per lapidis tamen eductionem convaluisse. Alium præterea, quem Medici curare intendentes, indiciis suffulti variis, & diversa opinantes, variaque utentes medela, ipsius tandem præmortui membra secantes urinaria, ureteres crassa invenere repletos pituita: quod & alteri contigit, ob emulgentes, renesque, ipsam non attrahentes aquositatem: de quibus *Galenus* disseruit *comment. de natural. facult.* Duos præterea alios comperi in urinario meatu haud varia perpessos symptomata, privari tamen officio, unum lapide coangustati, alterum verò urinæ acrimonia. *Fumanellus c.* 4. *tract. de urinæ difficultate.*

Observatio III.

Frequenti calculorum ex renibus excretione, ureterem in tantum ampliari, ut majorem digitum recipere, aut peræ instar sabulum & calculos coacervare possit.

IIs, qui jam pridem nephriticis doloribus erant assueti, usque adeò dilatatum ureterem aliquando comperimus, ut in eum major digitus immitti posset. Per hunc mediocres calculi excidebant, qui olim, non nisi summo cruciatu, procidissent. Qui verò aut nondum, aut certè rarò & leviter, nephritico dolore tentati sunt, minimo calculo distorquentur. *Fernelius lib.* 6. *c.* 12. *Patholog.*

Non prætermittendum est, ureterem statim ab egressu è renibus latiorem redditum, instarq; ventriculi, seu peræ pastoralis recurvatum, frequenter magnam lapillorum copiam congregare: quos postea natura sagax sensim inde cum urinis expellit, quibus iter ob vasis curvitatem interceptum non est, quamvis sit calculis refertissimum. Hoc sanè naturæ diligentiam summopere commendat. *Eustachius c.* 45. *libell. de Renibus.*

† Meminit quoq; portentosæ, ad lapidis exitum, ureterum dilatationis, *Panarol. pent.* 4. *obs.* 31.

DE VESICA VRINARIA.

CONFORMATIO ET CONstitutio varia.

Observatio I.

Duæ vesicæ urinariæ, cum aliis animadversione dignissimis.

VIrgo quædam 35. annorum, integro biennio ante mortem laboravit copiosissimâ narium hæmorrhagia, quæ non nisi venæ sectione sisti potuit: paulo pòst incidit in cachexiam, & hydropis initium, tumescentibus pedibus & ventre inferiore, remanente cachexiâ. Menses fuere inordinati, aliquando non fluebant penitus, aliquando nimis erant copiosi, perduravit tamen hæmorrhagia, quæ alternis diebus increscebat. Decimaquarta vel quinta die ante interitum corripiebatur tussi molestissimâ & siccâ; nonnunquam quid fœtidi expuebat: sentiit punctiones & dolores in regione hepatis, evomebat bilem corruptam, prasinam, ac cum ea vermem oblongum, aliosq; simul vermiculos. Ego, ad eam vocatus, deprehendi febrem malignam, quam comitabantur subsequentia symptomata, delirium, vigiliæ, inquietudo, sitis inextinguibilis, vomitus materiei corruptæ, dextræ partis faciei resolutio levis, hypochondrii sinistri ac lateris pectoris sinistri maximus dolor, ac æstus; nulli lateri incumbere potuit, color faciei flavus ac subniger: urinæ erant subnigræ; ex dextrâ nare frequenter per intervalla aliquot sanguinis guttulæ promanabant. Hæc virgo post multos perpessos cruciatus morte occubuit. Mortuam secui, atque primò occurrit vena umbilicalis (quæ in omnibus adultis munus ligamenti obtinet) sanguinis copiâ turgida, atque extensa; in quibusdam locis, ubi hæc vena contorquebatur, instar varicum tuberosa. Hepar justam habuit magnitudinem, sed erat album, tuberosum, inæquale, durum, & exangue, ut vix sanguinis guttulà ex dissecto hepate exierit, ex gibbo nihil, ex simâ parte parum. Thoracis capacitas dextra erat aqua subnigra & putridâ plena, continebatque ejusdem aquæ cantharum & dimidium. Pulmonis dextra pars in eâ cavitate collocata, cum pleura corrupta, ac nigra fuit. Ventriculus mirum in modum copiâ tum fæcum, tum flatuum inflatus, ac tumidus reperiebatur. Inveni & duas vesicas urinarias: alteram naturalem & in sua sede collocatam, alteram ex matricis colli dextro latere prognatam, naturali vesicâ duplo quasi majorem, lotio plenissimam, & duabus tunicis ut naturalis vesica, præditam. Hic nullus meatus aquam vel immittens, vel emittens conspiciebatur. Uteri corpus erat scirrhosum, callosumque, reliquæ partes satis integræ apparuere. Caput non aperui. Equidē ad fructum aliquem ex hoc casu depromēdum,

dum enarrata symptomata (ut plerunque in similibus recensionibus facio) diligenter examinavi, quænam observanda forent, ad certum numerum redegi, eorumque rationes atque causas pro viribus expendi. Hæc juniorum ac tironum causâ, hic exempli loco enarrare placuit. Ut vero esse sex in superiori historia disceptatione digna judico: & primo, postquam hepar sanguinis officina, & primarium sanguificandi instrumentum in hac virgine tam exangue extiterit, tantis obstructionibus laborarit, tot ac tantis scirrhis tuberibusque refertum fuit, & ex consequenti ad sanguinis generationem ineptum redditum erat, quomodo contigerit, quod hæc virgo tanta hæmorrhagia tam longo tempore laborarit, atque ea quantitate venæ post mortem repletæ inventæ sint. Secundo, quomodo sanguis in tanta hepatis obstructione, duritieque, potuerit ad cavam venam, & urina ad renes vesicamque pervenire. Tertio, quomodo generata hæc vesica non naturalis, ac per quas vias urina ingressa sit in vesicam adnatam. Quarto, cur hæc, quod obstructo hepate, sanguis per dextram narem, & non per aliam corporis partem, expurgans sit. Quinto, quomodo ac quibus viis aqua in pectore colligatur. Sexto, unde tecoris malignitas & pulmonis corruptio enatæ sint. Primum quæsitum, ob scriptorum diversas de hac re sententias, solutu non admodum facile est, imo quoquo modo disputabile relinqui potest. Etenim cum Anatomici, & diligentes rerum scrutatores (ut de corrupto & putrefacto hepate dictum est) animadverterint, totam hepatis substantiam adeo à naturali constitutione recedere, ut vix credi possit, per viam αἱματώσεως hepatis, sanguinem in animalis corpore generari posse, & tamen in totius corporis venis multum laudati sanguinis deprehendant: alii lieni, alii aliis partibus, alii venarum generi sanguificandi munus ascribunt. Lienem hepatis vicem gerere; tanquam quid naturæ legem excedens, multorum aures offendit. Plausibilis, & rationi magis consentanea est *Galeni* sententia, *4. de usu part. cap.* 17. & multis aliis in locis, ubi docet, uti intestinis χυλωτικὴν è ventriculo, arteriis pulsandi vim à corde, sic & venarum generi ab hepate, αἱματωτικὴν facultatem impertiri, horumque partibus suis fontibus vicinioribus majorem, remotioribus minorem vim communicari. Ex hoc præsenti casu non solum Galeni sententiam stabiliri, verum etiam Vesalii, aliorumque refutationem elici posse, eximius quidam Philosophus ac Medicus mei studiosissimus, in responsione sua ad meas literas, quas hujus virginis amicorum rogatu de hoc casu atque hic quæsitis ad eum scripsi, docte ac eleganter sequentibus verbis demonstrat. Certe hic tecum vix habeo quod respondeam, nisi cum *Galeno in 4. de usu part.* dicam, venæ portæ ramos modicam quandam generandi sanguinis facultatem habere, non secus quam intestinis superioribus inest quædam ciborum concoctrix facultas. Et licet hic peritissimus Anatomicus D. Vesalius & alii plures cum eo docti viri Galeno reclament, propterea quod unumquodque membrum generet naturæ suæ similem humorem, & quod necesse sit ut alteratum in nutritione, in alterantis particulæ colorem ac substantiam abeat, sicuti commune ἀξίωμα est omnium Medicorum. At in proposito nostro casu, in quo hepar in tantum à naturali sua constitutione recessit, ut prorsus exangue: callosum, obstructum durum, & inæquale inventum sit, quæso annon cum Galeno sentire cogimur, venam portæ in nostrâ virgine rudem quandam facultatem generandi sanguinis habere debuisse? Hactenus Doctissimus ille Doctor: Nos vero, cum minime prolixas disputationes huc afferre constituerimus, hac resolutione acquiescemus, atque hoc quæsitum aliis magis excutiendum relinquemus. De ligamento umbilicali in venam converso, nescio quid scribam; forsan natura ejus usum hac de causa commutavit, ut venis portæ in sanguinis elaboratione ac generatione adjumenti parum adferret: non enim puto hanc venam umbilicalem, ut quidam Anatomici, qui eadem in hac vena observarunt, annotant, jecinoris vicem gerere. Secundum problema nos docet, in gubernandis ac conservandis nostris corporibus, magnam admirandamque sagacitatem, benignitatem, ac prudentiam naturæ, quæ consuetis purgationum meatibus obstructis, alios nobis nunnunc perscrutabiles parare novit: ut ex illis qui thoracis, hepatis, mesenterii, aliorumque viscerum suppurationibus per vesicam liberantur, apparet. In præsenti tamen casu opinor, hepar minime ad tam exquisitam obstructionem, ut sanguinem tenuem transmittere nequiverit, pervenisse: immo frequentes αἱμοῤῥαγίαι narium (ut in omnibus quasi qui hepatis magna laborant obstructione; præcipue qui ex hac in hydropem incidunt, contingit) demonstrat, per hepar tenuem ac crudum tantum sanguinem, ad solidarum partium nutritionem inutilem (parum enim vel nihil nutriuntur) transsudare; etenim sanguinis tenuitas, atque acrimonia à sero & bili exquisita, hanc haud dubie narium hæmorrhagiam excitat. Unde frustra Medici multi, hepatis obstructione atque debilitate relicta, per incrassationem sanguinis hæmorrhagiam auferre conantur. Ad tertium respondere licet, naturam non solum in rerum procreatione, (ut ex rerum diversa constitutione ac formatione, præcipue vero in corporibus monstrosis apparet) verum etiam in morborum depulsione frequenter ludere ac luxuriari: Hujus rei exempla conspiciuntur in herniis aquosis, & in historiis ante enarratis: nulla enim animalis corporis pars est, quæ non tam aliarum partium, quam sua propria inscrutabili modo, colligat recrementa, unde varias congestiones, variosque affectus in corpore humano procreari cernimus. Quid itaque mirum, in hac virgine utero male affecto, & mensibus male atque inordinate expurgatis, inter membranas, quæ in ventre inferiori multæ reperiuntur, aquam hanc tenuem lucidamque collectam, atque membranis expansis, ut in aliis locis factum est, hanc vesicam sibi formasse. In quarto agitur de obstructi hepatis pathognomonico, & quasi indubitato signo, nimirum dextræ naris hæmorrhagia, cujus causam nulli alii rei, quam rectitudini & societati, quam dextræ nares cum hepate κατ' ἴξιν habent, ascribere quimus. At in controversiam venit, an hic sanguis tanquam superfluus & malus, a jecinore ad nares expurgandi gratia propellatur; an ob tenuitatem acrimoniamque sponte per tunicas venarum tenuissimas, anastomosi tacta, primo transsudet: secundò, an poris venarum à diuturna transsudatione dilatatis, copiosius emanet; & ultimo, num perrosa vena tam abundanter effluat. In hac nostra virgine cum hepar invenerit vias ad uterum tendentes, per quas sese expurgare solet admodum obstructas, mali sanguinis superfluum ad nares protrusisse opinandum est. In viris vero, & aliis mulieribus recte repurgatis, sanguinis acrimoniam tenuitatemque hanc hæmorrhagiam excitare puto. In hydropicis enim; quibus artus extenuati omnino erant, non tantum ex naribus, verum etiam ex ventriculo per vomitum vidi sanguinem eiici. Quintum quæsitum solutu non admodum facile est, sunt enim diversi morbi quos pectoris hydrops comitatur, utpote catarrhi, peripneumoniæ, pleuritides, tabes, & hydropes; quapropter hujus aquæ collectionis in pectore, non una semper est causa, sed multæ variæque esse videntur: ut ex sequentibus intelliges. Anno salutis 1563. Autumno, cum per totam fere Italiam tusses, peripneumoniæ, & malignæ pleuritides epidemialium morborum instar grassabantur, atque multos occidebant, inveni in omnibus quos secui, quasi totos pulmones sanguine media ex parte putrido repletos, tur-

gidos, atque mirum in modum induratos: id spatii, quod pulmones non replebant, aqua loturæ sanguinis non dissimili plenum fuit. Capita etiam magna aquæ limpidæ copia referta erant. Alio tempore deprehendi in phthisicorum thoracis capacitate dextra, quæ majori ex parte his malis obnoxia est, pulmonem vel corruptum, vel assumptum, cumque in ea capacitate aquâ plena natantem. Haud dubie in his enarratis casibus partim humiditas ex cerebro defluxa thoracem replet, partim per substantiam vasaque pulmonum tenuior in pulmonibus collecta, transsudat, atque hanc hydropis speciem excitat. Ad hujus sententiæ confirmationem, & causarum meliorem explicationem; *Fernelii in lib. symptom 5.* verba huc adferam: inquit hoc modo. *Suppurationi affine interdum malum est, in quo magna thoracis capacitas seroso, eoq; tenui humore scatet, qui aut è cerebro per asperam arteriam & pulmones, tenuitate sua affatim irruens, aut è reliquo corpore, aut etiam ex abdominis capacitate (quod sæpe in hydropicis animadversum est) cæcis ductibus redundans, eò penetravit. Tum suppurationis signa atque symptomata insunt, nisi quod neque febris affligit, neque suppurationis efficientes causæ præcesserunt. Ea proinde affectio, non suppuratio, sed suppurationi finitima est.* Hæc de quinto sufficiunt. Sextum & ultimum, nullam difficultatem habere videtur: satis enim notum est, malos humores ad putredinem aptos facile putrescere, si visceri alicui calido impacti, atque infarcti, eventatione destituantur: porro acrimoniam putredinemque acquirere, qua continentia, atque proxima quæque corrodunt putrefaciuntque, quæ multo magis faciliusque contingunt: si hi humores ab initio acres fuerint. Idcirco nemo, de hujus pulmonis corruptelæ, & malignæ febris, quæ ex corruptorum humorũ malignis vaporibus procreata est, causis, ambigere poterit. *Coiter. in libell. obser. Anat. & Chirurg.*

OBSERVATIO II.

Extremum colli vesicæ in mulieribus plurimum variare.

IN meis Observationibus, propter argumenti affinitatem, Medicos obiter volui admonitos, extremitatem colli vesicæ exteriorem non eodem in cunctis fœminis loco apparere. Enim vero pluribus ea supra cervicis uteri angustias exteriores, sub nympha conspicitur: paucis introrsùm in superiori parte pudendi latet: quare hujus dilatatione opus est, si quid in eam immittendum quacunque occasione fuerit. Ejus vero meatum collumque integrum usq; in vesicam? eatenus organo dilatante commodè extendi posse, ut magnum digitum non difficulter intrò admittat, meminisse operæpretium est: si fortassis huc calculum impingere, vel alius necessitatis occasione, requirere tantam dilatationem contingat. *VVierus lib. obser. pag 95.*

† Vesicæ expers corpus commemorat *Rhodius Mantiss. anatom. obs. 52.*

VESICÆ RESOLVTIO.

OBSERVATIO I.

Vesicæ resolutio subitanea, ex intenso ossis sacri & coccygis dolore, cum stranguria tussiculosa, & recti intestini resolutione conjuncta.

SUbitanea resolutione vesicæ, cuidam cùm subitus dolor motus esset in osse sacro & coccyge, urinæ suppressio sequuta est, quam tamen reddebat tussiens, & sese comprimens: manu admota pubi. Sensus amissus recti intestini, ut neque clysterem injectum sentiret, neque cum redderetur. Admotis fomentis & emplastris ossi sacro contra paralysin: rediit sensus, & convaluit. *Scholiograph. ad cap. 47. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

DE DYSVRIA.

OBSERVATIO I.

Dysuria.

ANNO 1561. Sebaldus Tucher, sexagenarius, homo obesus, multos annos vehementi dysuria laboravit. Variæ fuerunt Medicorum sententiæ de causa morbi, quam alii in vesica, alii in renibus collocabant. Sed exitus tandem ostendit illos omnes esse deceptos: cum enim Apoplexia mortuus esset. Secto corpore nihil invenimus vitii, nec in vesica, nec in renibus: sed hepar diuriusculum. Ita ut manifeste constaret, illam urinæ difficultatem tantum ortam esse, ex nimia acredine, humorum defluentium ad vesicam: urinæ ejus erant satis tinctæ & puræ.

Paulus Beham, dum etiam laboraret hoc morbo, tandem periit. Urinæ ejus erant albæ & impuræ. Secto corpore, invenimus lapidem in vesica pendentem uncias duas & semis, & magnam renum putredinem, præsertim sinistri: Fuit admodum venereus. *De observat Ioannis Hessi, por. (L. V. Camerarium ad me missis.*

OBSERVATIO II.

Dysuria, emißo humore albumineo, curata.

IN curandis senibus dysuria aut stranguria laborantibus, videndum ut in illis excrementa fuliginosa ac serosa perspirent. Videndum quoque num catarrhus aliquis à cerebro per spinam in vesicam decumbat: hic enim divertendus esset. Vidi quendam, qui cum dysuria laboraret, tandem excreto per urinam humore albumineo, dysuria liberatus est. Hic erat declinantis ætatis: quanto ergo magis fieri possit dysuria in senibus ab illo humore? *Hollerius comment. ad aph. 31. lib. 3, Hippocr.*

OBSERVATIO III.

Vrinæ urigo ex defluxione purulenta à parastatis.

DOctor Stephanus, & ego consultationem habuimus pro Grasero Diacono D. Brandtmileri, laborante ardore urinæ, huic tota die fluit materia purulenta, à parastatis procul dubio: occasionem tamen manifestam rescire non potuimus. Homo satis vorax, ut ajunt, multis pituitosis humoribus redundare videtur. *Ex Diariis Ioannis Bauhini, nobis communicatis.*

† Miram dysuriæ causam recenset Salmuth. Cent. 3. obs. 65. de Dysuria cum pondere vesicam per intervalla gravante, doloribus urethræ in colis apicem, & egerendi per alvum atque vesicam conatu reciproco, sabulo exeunte, vid. *Io. Dan. Horst. Epist. 10.*

DE STRANGVRIA.

OBSERVATIO I.

Stillicidium urinæ ex usu vini Rhenani.

VIR senex, 82. annorum, cum juvenis esset, ac in vigente florenteque ætate, necnon post, vini potatione delectabatur, sed haud alterius quam Rhenani: cujus subinde multas amphoras bibere poterat citra ebrietatem, aut cerebri ullam offensam. Hic post sexagesimum ætatis annum temperantius vixit: præteritis vero 80. vitæ annis etiam quam antea parcius multo: & raro admodum vino Rhenano usus: tandem vero nec bibere citra offensam potuit. Siquando

do etenim Rhenanū eum bibere contingebat, etiam in exigua quantitate, nec copioſe, mox illi urinæ ſtillicidium valde moleſtum fuit. Ab aliis vinis ut Gallico, Hiſpanico aut rubro, non offendebatur. Repertum fuit remedium, ſed quod non niſi præſenti malo ſuccurreret. Quotieſcunque enim ad Rhenani vini potum revertebatur, mox iterum urinæ ſtillicidium accedebat. Profuit tandem ex ovorum teſtis in cinerem redactis, & vino Rhenano permixtis, lixivium: quo vel ſemel abſumpto, deinceps vino Rhenano ad extremum vitæ uſque diem, innoxie uti potuit. Supervixit autem, poſtquam liberatus à ſtillicidio urinæ eſſet, annos duos aut tres. *Dodonæus cap. 48 obſervat. Medicinal.*

Albidum fuit Rhenanum, quo ſenex iſte in juventute ac conſiſtente ætate delectatus fuit, & à quo in ſenectute extrema offendebatur. Admodum autem tenuium partium illud vinum eſt, citiſſime ad veſicam deſcendit, & facile crudos viſcidoſque humores ſecum ducit: quales in viis urinariis hærentes ſtillicidii urinæ cauſæ eſſe potuerunt, quibus deinde per lixivium inciſis & expurgatis liberior factus eſt urinæ deſcenſus. *Idem in Scholiis.*

† Stranguriam ex cantharidibus inductam annotavit *Bartholin. Cent. 5. hiſt. 21. Conſ. Timæus l. 7. caſ. 21. p. 325 ſeq.*

DE ISCHVRIA.

OBSERVATIO I.

Iſchuria propter calculum.

ISCHVRIA, id eſt, urinæ ſuppreſſio, accidit, viis per quas deſcendit, obſtructis aut impeditis: Rarius tamen ureteres aut renes omnino obſtrui contingit. Quod ſi aliquando accidat, lumbos gravitas tenet, partibus circa veſicam liberis. Mulier quædam diuturno lumborum dolore detinebatur, aderant manifeſta calculi in renibus hærentis ſigna. Nullum hæc remedii genus prætermiſerat, quod calculi comminutionem polliceretur. Uſa quoque conſilio cujuſdam, qui ligni Guajaci cum omnis generis fortiſſimis diureticis decoctum ei exhibuit. A quo in urinæ ſuppreſſionem incidit, abſoluto ac firmato in renibus calculo. In ſingulis hujus renibus ſinguli reperti ſunt calculi, totidem radios habentes, quot in renum ſubſtantia meatus. *Dodonæus cap. 46. obſervat. Medicinal.*

Quam periculoſus autem ſit intempeſtivus, & nimis frequens diureticorum uſus, vel hoc uno exemplo ſatis manifeſtum eſt. *Galenus lib. 1. de ſimpl. medic. facult* hoc quoque ſatis innuit, ubi fortia diuretica iis comparat quæ lac coagulant. Veluti enim hæc ſeroſam lactis partem ſeparant, reliquum indurant: ſic quod in ſanguine tenue, ac ſeroſum, per urinas fortia diuretica expellunt, craſſius inſpiſſant, ac ut in lapidem aut calculos convertatur, efficiunt. *Idem in Scholiis.*

Memini me tres, in variis temporibus, Venetiis vidiſſe, viros ſanè non obſcuros, ſed nobiles duos Venetos, tertium peregrinum, qui cum obiiſſent ex ſuppreſſo lotio, quod nullis unquam remediis potuit evocari poſt obitum ſecti fuere, & reperti ſunt duo prægrandes lapides in renibus, qui impulſi fuerant, verſus originem ureterum, & erant duri admodum colore mixto ex nigro & viridi præceſſerant autem renales dolores. Alium etiam vidi, qui diu ægrotaverat in quodam Hoſpitali, in cujus cadavere, cum illud ſecaremus, inveni prægrandem lapidem triangularē, ſimilem fructui quem tribulum appellant: qui à natura impulſus fuerat verſus ureteres, illoſque perforaverat, imo dilaceraverat. *Trincavella lib. 10. cap. 9. de rat. curand. part. corp. human. affectus.*

Erat puerulus unius anni, qui per plures dies non minxerat, nec conatum ſeu voluntatem mingendi habuit: ſed ejulando ſe intorquebat contrahendo crura, & extendendo. Cibum faſtidivit, aliquando etiam revomuit. Emollita fuit alvus ſuperne, & inferne impoſitus cereus & ſyringa, tactæ item inſeſſiones in aqua dulci, exhibitis ſimul pulveribus & juſculis diureticis pro eā ætate. Fuit ſic prolecta urina per unum diē & noctem; mox iterum ſuppreſſa, cum majori, quam antea corporis imbecillitate, ut inſeſſiones patentes admittere noluerint, deliquiorum metu, quæ oboriri cœperunt. Adhibitis interea fomentationibus, & unctionibus, puer defecit. Parentes ut cauſam retentionis hujus ſcirent, atque in cæteris liberis cavere noſſent, aperiri voluerunt: quod factum patre præſente, & mulieribus obſtetricantibus atque curantibus. Primum inſpecta veſica inanis prorſus omni re, ut ne guttula ineſſet: perquiſiti ureteres, dexter paulò ab egreſſu deſtendebatur admodum, ut rumpendus quaſi eſſet, à duobus calculis gypſeis & duris, perſtridende in exciſione novacula. Ren idem, uti & alter, mutata naturali phaſeolorum figura, in rotundum vergebant tuberoſi, ſicut vitulorum renes ſunt, apertus plures exhibuit calculos minores prioribus, imo tota ejus ſubſtantia interna conſperſa erat lapillis nullo inſtar gypſeis. Ureter ſiniſter pariter obſtructus fuit à ſimili calculo in ipſo egreſſu, interni item ſinus omnes referti fuerant majoribus & minoribus gypſeis calculis, non ſabuloſis, nec rubeis, ut magna eorum copia exempta, & à parentibus adſervata fuerit. Nihil quidem hic miraculi, nec monſtri eſt, præterquam quod calculi majores quam pro ætate fuerint, & gypſei candidi, cum his locis rubentes, friabiles, plerunque gignantur: quod forte ex continuo pultium farinaceorum uſu, noſtratibus conſueto, fieri quis dixerit: et id in aliis ſimiliter fieri deberet. Cæterum curationis talis retentionis mihi major occurrit ſcrupulus. In Prophylactica procul dubio abſtinendum ab omnibus ſuccum viſcoſum generantibus: & iis univerſus infantium victus conſtat. In Therapeutica concretæ hujuſcemodi materiæ tenaces & duræ attenuantibus & incidentibus etiam validioribus egent, ea vero niſi alentia ſint, ætatis talis non admittit. Sit ergo unicuique viro perito conſilium liberum, quid tali in caſu agendum ſuſcipiat: mihi res gravis ac ſatis dubia videtur, atque inter infelices talis infans connumerandus *C.V. Ioannes Anhol. zinus de obſervat. propriis.*

Abbas quidam, non procul Bononia, bis laboravit urinæ retentione omni modo, & curatus eſt prima vice: poſtea vero iterum in eandem incidit: nec curari potuit. In veſica nulla penitus urina fuit reperta, obſtructis ureteribus. Poſt mortem de more ſectus deprehenſum eſt in ſiniſtro rene ſuiſſe lapidem magnitudine ovi gallinæ, & majorem, cujus altera ejus extremitas magnitudine digiti auricularis ureterem ingreſſa in totum prohibuit, ex rene urinæ deſcenſum. Cæterùm in tota ſubſtantia renis cellulæ erant impletæ lapidibus parvis majuſculiſque, velut Gemmariorum thecis concluſi. Dexter quoque ren ſimiliter ſcatebat lapillis. *Ex Obſervationibus cujuſdam Itali, Cl.V. Caſparo VVolphio communicante.*

Bellocatus Medicus practicus Patavii excellens, nobis cum ſequentibus, referebat, quendam urinam reddere non potuiſſe: Medici præſentes, nullo tumore circa veſicam apparente, conjecerūt ureterum obſtructionem tranſitum urinæ impedire, unde cantharidum aliquid ei exhibuerunt, quo ſumpto minxit, & liberatus eſt. *Ex propria annotatione Patavii, CL. Caſpari VVolphii.*

† Totalem urinæ ſuppreſſionem ex calculo annotavit

tavit quoque *Hornung. Cist. Med. Epist.* 226. add. *Zacut. de PP. Med. hist.* 151. *l.* 2. *fol.* 436.

OBSERVATIO II.

Vreterum altero resiccato, altero calculo obsesso, ita ut nihil urinæ ad vesicam transmitteretur, ægri duo mortui.

INter cæteras morbi species, canalium angustia, quæ dum ad utrumque vas pertinet, tanta fit, ut omnimodam inducat urinæ suppressionem: quam potissimùm excitaverit vel grandior calculus, vel summa siccitas, vel quævis alia pertinax, una simul in utroque suborta affectio, fere exitialis est; namque ubi serum, quod à renibus ad uretera vasa defertur, transfundi non possit in ipsam vesicam, & inde extra corpus detrudi, regurgitat in venas, atque arterias, corrumpit sanguinis œconomiam, febres putres excitat, vires dissoluit, nativum calorem suffocat, ac propemodum malorum omnium valde detestabilium occasionem præbet: quemadmodum superioribus annis Florentiæ accidit Raffaello Turisiano, mercatori ditissimo, qui cum aliàs pluribus mensibus anteactis nephritico dolore laborasset, indeque evenisset, (ut postmodum patuit) quod alterum ex ejus vasibus ureteribus fuisset penitus obstructum, socio interim bene valente, atque incolumi. accidit tandem post multos ab eo in victus ratione commissos errores, ignaro ejus mali, quod illi imminebat, ut alterum quoque vas ureter à grandiori calculo in illud ex superjecto rene compulso, post novum dolorem nephriticum penitus fuerit obstructum, atque adeo excretio urinæ suppressa, ut ne guttulam quidem ejus detrudere potuerit, eo quod nulla penitus in vesicam alioquin bene valentem, destillaret. Quod pariter postmodum, Lugduni observavimus in Joanne jacobo à Verina, Senatore Parisiensi, viro doctissimo atque integerrimo: quibus duobus tam claris ægrotantibus. quamvis varia præsidiorum genera fuerint ex arte adhibita, Turrisianus tamen instante duodecima suæ ægritudinis die, Jacobus autem jam accedente nona, cùm interim nullam urinam reddere potuissent, febre assiduâ correpti, aliisque gravissimis symptomatibus detenti, periere. Quorum cadaveribus dissectis, in utriusque dextro latere antiquata angustia, ac quasi canalis ureteris exsiccatio apparuit; in sinistro autem utriusque eorum uretere calculus repertus est admodum insignis, nuclei pinei figuram servans; qui licet extra superjectum renem potuerit compelli à facultate expultrice in subjectum, ac sibi continuum vas ureter, alioquin in parte superiori aliquanto patentius, restitit tamen in medio itineris, ubi cavitas suapte natura est magis angusta, & propterea non potuit ad vesicam transfundi; licet utrique dum vixit, validissima ac plurima præsidia fuerint adhibita. *Vidus Vidius Iunior, lib.* 10. *cap.* 17. *de curat. membratim.*

OBSERVATIO III.

Ischuria octo dierum, cum raris symptomatibus, quæ sedecim librarum urinæ excretione dispulsa est.

URina Monspessuli cuidam retenta fuit per octo dies, ita ut palpebræ, aures, manus; omnes corporis partes humidæ essent, tandem post varia medicamenta, clysteres, potus diureticos, emplastra, balnea, &c. sedecim libras urinæ excrevit. *Ex schedis Gesneri, Cl. V. VVolphio communicante.*

OBSERVATIO IV.

Vrinæ suppressione sedecim diebus laborans, tãdem aquosa ventris solutione, & lapillo cum mucore per urinam excluso, liberatus est.

GAbrieli Coquo, Cauponi, cui à porco nomen inditum est, sedecim dies urina suppressa est, mense Augusto, Anno salutis 1584. in Nosocomio. D. MARIÆ NOVÆ, Tamdiu neminem vidi, nec accepi superstitem, non emittentem lotium. Venter huic post nonum diem aquosa dejiciebat Urinam reddidit cum mucore & lapillo ciceris magnitudine, & convaluit. *Nereti Neretii Med. Florentini observat. ex Italia, una cum aliis ejusdem accepta.*

† Meminit *Rhodius* urinæ plurimis diebus retentæ, & quidem quod mirum, sine ullo dolore *vid. Cent.* 3. *obs.* 29. Simile exemplum habet *Horst. l.* 4. *ob.* 41 *fol.* 286.

OBSERVATIO V.

Vrina voluntatis arbitrio diutius cohibita, Ischuriam periculosissimam invexit.

NUper inveni cuidam equo vecto, & dominam à tergo habenti, eaque occasione, urinam, in summa mejendi necessitate, reddere non audenti, ita suppressa est, ut ab itinere domum in urbem relatus ipsam nullo conatu reddere potuerit: interim quia ingentes dolorum cruciatus, per totum hypogastrium & perinæum ipsum exercebant, cum torminibus & sudore universali, adeo ut ferme animo linqueretur, vocatus ego, cùm immisso fistuloso cathetere, & compresso hypogastrio, urinæ profluvium procurassem, ejusque ille ex tempore libras duas reddidisset, docui à calculo non contigisse, quod tamen adstantes putabant, illam urinæ suppressionem. Nam ab eo tempore nulla in illo juvene apparuerunt calculi signa, nec illa rediit urinæ suppressio. *Pareus Operum suorum liber.* 16. *cap.* 48.

OBSERVATIO VI.

Ischuria medicamentis haud cedens; perforata cathetere caruncula, sublata.

QUod si nullo securo auxilio ischuria sedatur, sit autem propria, id est, non facta suppressio supra vesicam, oriri quæstio solet, an catheter potius per vim sit immittendus an sectio, in loco ubi lapis extrahi solet, administranda, an escharoticum medicamentum superponendum, inde locus perforandus? semper enim in deploratis casibus quamlibet rationem quamvis non tutam, modo in ea spes aliqua sit, tentandam esse, quam certæ morti ægrum destinare, præstat. Itaque ex cathetere per vim immisso dolores ulcera, phlegmonæque excitari solent: escharoticum medicamentum serius agit quam occasio postulet: sectio incerta est: ob id plurimum refert, quam præstans sit lithurgicus, quam mundum sit corpus, quam sanguine plenum, in omnibus ratio excessus habenda est. Nos tamen vidimus perforatam cathetere carnem, in Francisco Lanzaverta patricio, optime cessisse, tametsi sanguinis & saniei multum profluxerit. Sed si callus sit, sectio expeditior, in imperitis artificibus tutius est escharoticum. *Cardanus Comment. ad aphor* 43. *lib.* 7. *Hipp.*

† Add. *Anat. Cent,* 5. *cur.* 8. *River. Cent.* 1. *obs.* 81.

OBSERVATIO VII.

Cujusdam, in perinæo percussi, unde suppressa urina, ejusdemque curationis, historia.

PErcussus valde quidam in ea parte, quæ semen appellatur, (Græci perinæon dicunt) inflammatione suborta in vulnere, urinam reddere non potuit, ac vesica ipsa utpote plena, manifeste secundum circumscriptionem intenta videbatur. Huic ne irritaretur inflammatio, æneam fistulam adhibere noluimus; sed aqua calida affusa, oleum perungere satius esse putavimus, quumque tribus horis sic eum tractassemus, tumore non parum relaxato, ac dolore (ut ipsemet fatebatur) non ita graviter infestante, jussimus ut urinam reddere tentaret: interim quum nos vesicæ tumorem, ad inferiores partes impellendo, sensim premeremus juvenis urinam reddidit. Atque in his, qui sic afficiuntur, causa suppressæ urinæ facile deprehen-

henditur, quamvis in aliis quibusdam non adeo manifeste dignoscatur. In quibus artificiosa conjectura ab omnibus vocata, nobis perquam utilis est, utpote quæ inter exactam notitiam, & omnifariam ignorantiam media quodammodo putatur. *Galen. lib. 6. de loc. affect.*

Observatio VIII.

Urinæ retentio propter feces in recto intestino hærentes.

Retinetur quoque urina duris fæcibus in intestino subsistentibus, comprimitur enim ab his vesicæ cervix, qua compressa urina retinetur. Atque idcirco, dum exoneratur alvus, urina tum demum procedit, cùm rectum intestinum liberum est. Nobilis vir 60. annos compleverat, cum triduo urinæ illi via præcluderetur, nullo lotio succedente; huic balneum, mox enema profuit. Emollitis siquidem & expurgatis alvi excrementis, mox urina successit. Atque ita paucis horis liberatus, cui urinæ suppressio totum triduum fuerat molestissima. *Dodonæus cap. 47. observat. Medicinal.*

Quando urina supprimitur, & reddi nequit, sæpe non expedit diuretica medicamenta propinare. Nam quo plures humores ad vesicam perveniunt, hoc amplius distenditur, & minus exonerare sese potest. Laxiores & patentiores vesicæ meatus reddi præstat: quod & fomentis, & insessibus, sive balneis efficitur. Quod si vero & fæces in intestino recto hæreant, has vel maxime educi enemate refert: quod non solum fæces educit, sed & fomenti loco esse potest. Incumbit vesicæ colli superior pars recto intestino. proinde & hoc fæcibus gravato urinæ via præcluditur. Si vero fæces adeo duræ fuerint, ut enema immitti nequeant, primum balneo utendum; deinde nonnihil emollitis fæcibus, enema adhibendum, veluti huic seni contigit, cujus fæces adeo duræ in recto intestino hærebant, ut canaliculus clysteris immitti priusquam balneo usus esset, nequiverit. *Idem in scholiis ad prædictum caput.*

Idem evenisse comperimus D. D. Andreæ Moll, I. C. & ejusdem in archiducali Gymnasio Friburg. Professori cum ante annos circiter quatuordecim, non ita multo post contractas nuptias, novus maritus in difficilem & pene lethalem morbum incidisset: atque inter alia, urinæ retentionem ex alvi induratis stercoribus incurrisset. Cui clysterem, ut si quodalíud remedium, tum ne protractum, consulueram. Verum, cum alius quidam Medicus, synergos tum meus, Paracelsistis, cum temporis: magis favens, id aspernaretur, dictitans, urinam impeditam, parum eo, aut nihil promoveri posse: res ipsa, non sine periculo, in alterum usque diem protracta est. Tandem cùm extrema imminerent, in meam itum est sententiam. Clysmate itaque alvo emollita, urina unà cum induratis fæcibus adstantibus plurimum admirantibus, educta fuit expedite. *Schenckius.*

Observatio IX.

Aliquibus urina viginti diebus suppressa: quibus nihil seri in abdominis capacitatem decubuit.

Visi sunt quibus perviginti dies urina suppressa fuerit, quibus aquæ nihil quicquam deprehensum est in abdominis spatium refluxisse. Redundat enim serum in partes superiores, quæ per sympathiam cum vesica afficiuntur. *Iacotius comment. in Coac. Hippocrat. pag. 891.*

Observatio X.

Urinæ nunc suppressæ, nunc præter voluntatem excretæ, historiæ variæ.

Accidit interdum propter obtusum vesicæ sensum ut non reddatur urina citra expultricis facultatis læsionem, si proprii vesicæ nervi afficiantur, nervis musculi, cervicem ejus stringentis, munere suo fungentibus, ipsorum scilicet facultate servata. Nam si resolvantur, proprium indicium, quod musculus hic resolutus sit, est urinæ præter voluntatem excretio. At hujusmodi eveniente affectu, cùm meatus ipsius fuerit obstructus, utraque dispositio cognitu difficilis erit. Proinde, ut exquisite dignoscantur, non solum ij sed reliqui quoque omnes vesicæ affectus, perquam necessarium est præscire evidentes causas extrinsecus evenientes, quas proprie procatarcticas (id est, initiatrices) Medici vocant. Sed multo etiam accuratiori investigatione eos, qui præcesserunt in animantis corpore, affectus inquirere oportet. Igitur cuidam cùm cecidisset, spina sinuata est; quapropter urinam reddere non potuit. Nam & id aliquando fieri solet, quemadmodum ab Hippocrate dictum est: verùm non illico suppressa fuit urina; sed perendie, ob afflictarum vertebrarum ad interna luxationem inflammata vesica. Itaque dolebat in ea parte, vel nemine tangente, sed multo magis si quis manu eum tangeret. Atque hunc curavimus inflammationi remedia adhibentes.

Rursus alter luxatis ad externas partes vertebris urinam invitus profudit, multo infestante vesicam dolore: in hoc conjecimus ejus musculi nervum, qui vesicam claudit, fuisse affectum: proinde spinalem medullam curare voluimus.

Atque in alio similiter affecto suppressa fuit urina, torpente, ob affectos nervos, vesicæ sensu. Cum itaque inter dormiendum non sentiret homo vesicam impleri, ipsa extensa nihil excernere potuit: Etenim accidit interdum, ut hoc modo urina supprimatur. Quemadmodum etiam sanis quibusdam aut urgentibus negotiis, vel in concionibus, vel senatu, vel foro, vel convivio; tum enim retenta longo tempore urina extenditur vesica, atque urina supprimitur, contractrice facultate læsa, propter immoderatam tensionem.

Quidam etiam cum cecidisset, manente spina illæsa, inprimis quidem magnam sanguinis copiam cum urina emisit, postea vero omnino suppressa est urina: cujus rei causam esse conjecimus, quod concreti sanguinis grumus intus se opposuit: quocirca demissa per colem fistula paulum urinæ reddidit, extracta deinde fistula, apparuit in ipsius ore grumi indicium.

Præterea, cum alios quosdam diuturni dolores una cum abscessuum notis infestassent, finitis abscessibus, tenue pus cum urina profluere visum est; deinde subsequens urinæ retentio conjecturæ occasionem dedit, quod à crasso pure meatus obstrueretur. Atque in pueris etiam, quos lapis in vesica cruciabat, vidimus sæpenumero urinam retineri. Eos itaque, resupino figurato corpore concussimus, ut ita à meatu lapis dimoveretur. *Galenus lib. 6. cap. 4. de loc. affect.*

Observatio XI.

Urinæ suppressionis curatio, historia mira.

Fuit tempore meo, Cardinalis quidam, qui jam per quatriduum urinæ difficultatem passus erat, turgidus, &, ut dicitur, desperatus, nullis aliis proficientibus medicinis: Is, de consilio Medici, per potum vini Alkekengi liberatus est, & soluta est urina in quantitate, ut impleretur quasi concha una: ex quo solo experimento, medicus ille cum parva scientia, & pauper, factus est magnus, & dives, ita multis dat Deus gratiam magnam, & affert utilitates: & è contra, Et totum est, quia judicia Dei abyssus multa. *Villanovanus libell. de vino.*

Observatio XII.

Ad remotam puerorum urinam remedium.

Soleo ego accipere cucurbitam, in qua diu conſervatum fuerit oleum, & eam cu ro poni in aqua fervente, ac deinceps virgam pueri jubeo conjici in os cucurbitulæ, & hujuſmodi remedium efficaciſſimum eſſe expertus ſum ad provocandam urinam puerorum. *Mercurialis de Morb. Puer. lib. 2. cap. 20.*

OBSERVATIO XIII.

Ad iſchuriam experimenta.

Vrinam retentam provocans à frigiditate & veroſitate, & ingurgitatione. Quod eſt ol pretioſiſſimum, ita quod nunquam in juventute illud manifeſtare volui, niſi cuidam amico meo, fratri Neapolitano. Nunc autem ſeneſcens illud ad utilitatem generis humani provulgabo, quod ſic fit. ℞. *acori, cyperi, tamariſci, ſcolop. ſem. agni caſt. an. ℥. iiij. Cort. cappar. ℥. ij ſ. rutæ ℥. ij. baccar. lauri. ℥. j. ſ. ol ſeſam. ℔. ij. aceti alb. fortiſſ. ℥. iiij. ſ.* Contundantur contundenda, & ſimul miſc. & bulliant in calciola ænea, uſque ad aceti conſumptionem. Signum eſt autem ejus conſumptionis, quod ſi cum oleo ignem aſperſeris, non ſtridet, quod ſignum eſt decoctionis. Tunc auferatur ab igne, & decoletur & exprimatur ſerveturque in phiala bene obturata, ne evaporet. Et cum eo uti volueris, facias ſic ℞. De eo, q. vis, cumquo calido unge pectinem, & partes circumjacentes priapum, prius tamen bene calfactas & fricatas cum panno calido, & ſtatim, mirabile dictu, minget. *Marianus Sanctus Barolitanus.*

Herba à te miſſa ἡ ἄθικτος χυδαικῶς λεγομένη, miram habet vim in cienda urina, aqua deſtill. præſertim: quæ ſi copioſius hauriatur, vel diabeten inducit. Folia quinque in poculum vini nuper impoſuit mulier ςραγγουριοῦσα, & vino epoto melius habuit. Cani cùm dediſſem juſculum, in quo manipulus ejus decoctus erat, per ſeſqui horam poſtea copioſiſſimam urinam reddidit, pluribus vero horis poſt etiam alvus bis copioſe mota eſt. *Geſner. lib. epiſtol. epiſt. ad Zuing. p. 109.* Vocatur autem hæc herba Impatiens & noli me tangere.

† Decoctum abrotani cum Sale Nitri tanquam ſpecificum in Iſchuria commendat *Camerar Syllog. memorab. Cent. 8. part. 74.*

DE VRINÆ INCONTINENTIA.

OBSERVATIO I.

Mulier, quæ ex lapſu urinam continere non poterat, curata.

VENIT ad me mulier quædam, quæ urinam continere non poterat: cumque aliquod à nobis præſidium, plurimis jam defatigatis Medicis, expoſceret, interrogo an aliquam hujus mali cauſam teneat. Negante illa, iterum quæro, concideritne, ex quo forte ani ſedes eliſa fuerit: cumque & ipſa fateretur, olim ſe de ficu prolapſam, ultimam ſpinæ vertebram eliſiſſe, nullo tamen inde ſenſibili percepto nocumento: & nos non fugeret, oriri ex ea ipſa vertebra nervum, qui conſtringendi veſicam vim habet, hujus ſtatim ægritudinis cauſam deprehendimus. Attrito enim ex ejus lapſu neruo ipſo, conſequens fuit, ut relaxata veſica, urinam continere non poſſet: quod & ſæpe alias ex eadem cauſa accidiſſe cognovimus. Hoc igitur nos malo idoneis eliſo præſidiis, mulierem ipſam per Dei gratiam, priſtinæ ſanitati reddidimus. *Benivenius cap. 93. de abditis.*

OBSERVATIO II.

Vrinæ incontinentia ab exciſo veſicæ calculo.

Vidi mulierem ferè 50. annorum, quæ urinam retinere non poterat, ideo ſicut continue urina ad veſicam per poros ureteres delegatur, ſic etiam per collum ejus exterius emittebatur. Et hoc accidit, quod indoctus Chirurgus abſtraxerat vi duos lapides à veſica, incidendo in collo veſicæ: in qua inciſione incidit lacertum dictum, collum veſicæ conſtringentem, & erant illi lapides ad albedinem trahentes, & quantitas unius erat ſicut ovum columbinum, alterius autem ſicut ovum carduelis. *Valeſius lib. 5. cap. 18. practic.*

Obſervavimus interdum vitio muſculi factam eſſe urinæ incontinentiam: & id quando muſculus tranſverſus aut reciſus, aut dilaceratus eſt: quod aliquando in iis fit, quibus lapis veſicæ extrahitur, cum prægrandis eſt, vel operator imprudens. Fit enim inciſio in perinæo, inter teſtes & anum. Nam cervix veſicæ inciditur. Et ſi, qui incidit, magnam fecerit inciſionem, ut univerſus reſcindatur muſculus? vel ſi aliquando inciſio quidem non fuerit juſto major, fuerit autem lapis inſignis magnitudinis, dum vi ab Operatore evellitur & extrahitur, propter vulnus dilaceratur: quo deinde fit, ut, quamvis vulnus curetur, & ad conſolidationem ducatur, ſemper tamen illi hoc incommodum patiantur, ut continere urinam nequeant, ſed effluat ipſis nolentibus. *Trincavella lib. 10. cap. 2. Practicæ.*

OBSERVATIO III.

Alvi excrementa & urina quibusdam invitis fluebant.

Piſcator quidam, cum in fluvio piſces venans, adeo circa ſedem & veſicam infrigidatus fuiſſet, ut ipſo invito effluerent, & alui excrementa, & urina: per calida remedia affectis muſculis adhibita, celeriter ſanus evaſit.

Item alius iiſdem moleſtatus accidentibus, ſine tamen manifeſta cauſa, læſis circa os ſacrum nervis multo tempore per multa præſidia vix ſanatus eſt. *Galenus. lib. 4. cap. 5. de loc. affectis.*

† Conf. quoque de urinæ incontinentia *Zacut. de PP. Med. Hiſt. l. 2. hiſt. 142. fol. 427.* Ex caſſia urinæ profluvium commemorat *Hildan. Oper. p. 759.* poſt partum v. mictionem involuntariam annotavit *Horſt. part. 2. l. 1. obſ. 18. Plater. l. 3. fol. 755.*

DE SANGVINIS MICTU.

OBSERVATIO I.

Sanguinis mictus periodicus.

NONNVLLI ſunt, qui per quoſdam circuitus ſanguinem mejunt: hujuſmodi affectus hæmorrhoidum profluvio ſimilis eſt. Similis eſt quoque corporis conſtitutio nam valde palleſcunt, torpent, ignavi ſunt, cibum faſtidiunt, cruditate laborant, &, cum excretus eſt ſanguis, languidi fiunt, membra reſoluuntur, caput vero levius & agilius redditur. At ſi per circuitum nihil ſanguinis effluxerit, capitis dolore vexantur, oculorum acies hebet, tenebræ eis obverſantur, vertiginem patiuntur. Inde alii infiniti in comitialem morbum incidunt, tumidi veluti caligine perfuſi, aquam intercutem patientibus ſimiles, alii morbo atræ bilis aut nervorum reſolutione tentantur. Nam ex conſueti profluvii ſanguinis retentione hujuſmodi mala proveniunt. *Aretæus lib. 4. cap. 3. diuturnorum morborum.*

Ob-

Observatio II.

De urinæ profluvio & sanguinis mictu.

Ex urinæ profluvio primùm meipsum, & filiam Palvicinæ adolescentem, & quotquot in manus venerunt, curavi, cum in aliorum manibus omnes perierint, quamvis primarii medici illi existimarentur. Cum verò quendam coram aliquibus illorum uno fermè die sanassem, qui jam penè per mensem curatus non solum nihil profecerat, sed pene interierat, admirabantur: cum tamen res non esset admiratione digna. Abstinebam à purgantibus medicamentis, illi dabant: abstinebam à pinguibus, illi ad eorum usum hortabantur: dabam uvas passas, admittebant: lentes non admittebant, nisi inviti: calidis utebar: illi frigidis: renibus astringentia imponebam; illi verebantur ne conclusa vi aqua redundaret in viscera principaliora. Plumam detrahebam, hujus non meminerant: sæpe pedes lavabam, & hoc negligebant. Vinum dabam album: id jure non convenire dicunt: prohibebam à cibo exercitationem, somnum injungebam. Hæc duo solùm cum illis fuere communia præcepta. Cæterum, post hæc inveni ad hujusmodi affectum auxilium præstantissimum, quod in librum de Secretis retuli. Liberavi & Antonium de Cajo, in domo Jo. Antonii Majoragii, laborantem ex casu ab equo sanguinis mictu: hoc non inter admiranda recenseo, cùm morbus etiam ab alio sanari forsan potuisset, quamvis magnus, sed ob auxilii utilitatem: succo enim radicis ejus, quam ravanellum vocant, illum paucis admodum diebus curavi. *Cardanus curat. admirand. num. 27.*

Observatio III.

Sanguinis mictus ab hepate dimanans vena sectione sublatus.

Fernelius lib. 3. *Patholog. cap.* 13. scribit in errore versari eos, qui urinam cruentam, sive vineam, quæ recentis carnis loturam repræsentat, jecoris imbecillitati tribuunt: vix enim intelligi posse, sanguinem alicundè cum urina præterlabi, citra renum affectionem: sed revera (quod pace tanti viri dictum sit) multa sunt, quæ ipsius opinioni obstant. Nam videmus sæpissime juvenes plethoricos, neque ulli manifesto morbo obnoxios, quibus nec attagen famosa, nec conchylia, nec urina desunt falerna, per διαστήματα emingere urinam cruentam, qui sola phlebotomia, & applicatis emplastris regioni hepatis. Circa quam, se quoque molem quandam, & distentionem, ad claviculam usque sentire dicunt, curantur. Quis renes hic accusabit; cùm præsertim nulla mingendi difficultas adsit. *Hier. Reusnerus in scholiis ad cap. 22. Jodoci Willichii de probat. urin.*

Observatio IV.

Sanguinis mictus frequenti equitatione aut renum ex venere imbecillitate contractus.

Vidimus adolescentes duos, qui propter immoderatam Venerem sanguinem purum mejebant. In his verisimile est fuisse vasorum spermaticorum imbecillitatem. Sunt & nonnulli, qui, si diutius equitent, aut sese exerceant immoderatius, excalfactis renibus sanguinem mejant. *Hollerius Comm. ad aphorism. 78. sect. 4.*

A sanguinis mictu Paulum Schnepffium J. C. & Consiliarium Marchionum Hochburgensium, ex iisdem causis huic malo obnoxium, Deo adjuvante, liberavimus: nam cum occupatissimus esset, frequentissimis eam ob causam equitationibus uteretur; domi præterea pallidam, sterilem, atque salacissimam uxorculam aleret, in difficillimum illud renum vitium incidit, à quo non, nisi efficacissimis remediis, liberari potuit. Basis curationis fuit Millefolium albis floribus prædictum, & trochisci Gordonii, singulari prærogativa huic malo dicati. Idem paulo post thermarum Cellensium usu renum atoniam correxit, eodemque relaxatos, ob aluminosam balnearum vim, firmavit. *Schenckius.*

† Ad levem corporis motionem sanguinis mictum secutum annotavit *Horst. l. 4. obs. 43. fol. 288.*

Observatio V.

Sanguinis aterrimi mictu subitaneo, quidam arquato morbo liberatus est.

Scimus nos Donatum Arrigonum, Urbis nostræ Mercatorem, dum ad nundinas, quæ in Emporio Bahano, quotannis quater celebrantur, proficisceretur, derepente morbo regio correptum fuisse: dumque Mantuam reverteretur, in diversorio cum socio in lectulo cubans ac dormiens, sponte ex virga maximi sanguinis nigri copia emanavit, ita ut eum socius semimortuum, illius sanguine madens, expergefecerit, Mantuamque, non sine labore & periculo reduxerit; ab arquato tamen eo sanguinis fluxu liberatum. *Marcellus Donatus lib. 4 cap. 29. hist. mirab. med.*

Observatio VI.

Sanguinis mictus allii esu contractus.

Quidam juvenis, comedendo allia plura, minxit sanguinem cum ardore vehementi valde; postea apparuerunt in eo accidentia apostematis renum, scilicet rupti, puta sanies: unde conjeci quòd humor acutus excoriavit ipsa loca, & aperuit venam. *Matth. de Gradi comment. ad cap. 18. part. 2. lib. 9. Rasis ad Almensorem.*

Observatio VII.

Sanguinis mictus ex casu contractus, & expeditè percuratus.

Vidimus Methonæ hominem, lapsu scalarum ad dimidium matulæ sanguinem minxisse, qui assumptâ protinus rubrica Lemnia miro convaluisset remedio: sine enim urina cruorem emiserat, qui forte ex colis propinqua parte eruptione contigerat. *Benedictus lib. 22. cap. 26. Pract.*

Observatio VIII.

Ex vomitu urina cruenta.

Quædam nobilis mulier, alioqui valetudinaria, & ob ventriculum debilem sæpe cruditatibus obnoxia, aliquando post vomitum vehementiorem subitò incidit in urinæ cruentæ copiosam excretionem, sine omni dolore renum vel vicinarum partium, quæ postea fuit curata. *De obser. V. Cl. Joach. Camerarii.*

Observatio IX.

Sanguinis mictus, cum profluvio sanguineo, sine intestinorum exulceratione in quodam visus.

Sanguinis mictus unà cum fluxu sanguineo intestinorum non dysenterico, ex magna plethora profectus, in cive Eichstadiano à me notatus est. *V. Cl. Jacobi OEthæus lib. observ. propr.*

Observatio X.

Varia sanguinis mictus historia.

Est quidam mictus sanguinis criticus, & intervallis quibusdam motus, qualis fuit in Moniali muliere, cujus meminit Musa, quæ singulis mensibus suppressis menstruis, multum sanguinem emingebat.

Archembault Advocatus, per alvum & urinam, intervallis sanguinem reddebat, ætate virili.

Quibusdam, inclinante Vere, multus emingitur. Id ab Archigene scriptum reperio: quibusdam per circuitus, ut in hæmorrhoidibus, sanguinem multum collectum, renibus emingi, unde sublenventur, idque accidere juvenibus, qui majori licentia Veneri indulgent.

Milesius quidam apud *Aurel.* 5. χρονιῶν sanguinem emictum affirmabat esse ex infirmitate seminalium vasorum. Ab Aureliano reprehenditur: sed cùm experientia doceat, è renibus per vasa spermatica defluere, & ab his, & à renibus exire certum est.

Vidimus, qui à coitu multum sanguinem effunderent, quique non facilè reprimeretur, laxatis nimiùm vasis, & imbecillioribus redditis, profuso omni semine. *Scholiograph. ad cap. 52. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

OBSERVATIO XI.

Gonorrhœæ aliquando obnoxius, usu thermarum Badensium in sanguinis mictum incidit: unde grumos sanguineos, forma acicularum, excrevit.

SExagenarius quidam ex Urania Helvetiæ, cùm in thermis Badensibus nostris lavaret, cœpit Hæmuriâ laborare, qui priùs aliquando affectu illo simili gonorrhœæ (qui terebinthina sumpta curabatur) laborarat. Emittebat grumos sanguinis oblongos, acicularum majuscularum, vel ligularum præpilationibus, longitudine & crassitie similes; Dolor in ima pube, & circa virgam erat: unde conjiciebam in collo vesicæ morbum esse per anastomosin, vel anabrosin venarum; & propter loci angustiam grumos oblonga hac forma excerni. Consului spongias madidas aceto calido imæ pubi & genitalibus apponi ex Alexand. Benedict. Cucurbitulas imo dorso velut natibus, insidenti in decoctione adstringentium: & si non prodessent, etiam aperiri venam illam in superficie dorsi, quam tonsores earum thermarum secare in usu habent. Trochiscos fieri ex Katabe, terra Lemnia, thure, gummi arabico, unà cum trochiscis alkekengi, &c. utatur his cum aqua hordei. Utatur decocto bursæ pastoris interdum, &c. *V. Cl. Caspari VVolphii Observ.*

OBSERVATIO XII.

Grumi sanguinis in urina, subsequente sanie cruenta, hepatis exulcerati argumentum.

GRumos sæpius nos observavimus, in quibus exulcerati hepatis notæ erant, in lotio infecto postea cruenta sanie: quos grumos à sanguine fieri facilè conjectabam. Nam sanguis, cùm extra propria vasa emittitur, concrescit, & grumi fiunt seu thrombi, qui nihil aliud sunt quàm concretus sanguis. Effundi autem sanguinem tunc ratiocinabar vel aperto, vel rupto, vel exeso aliquo vase, vel ob resudationem sanguinis, quæ à vasis fit, edoctus à *Gal. lib. 4. de locis affectis*, vase, inquam, hîc non ad urinam destinato, sed excreto inde sanguine ac expulso ad urinæ vias. Qui postea cum urina mixtus, & in ea subsidens, quoniam gravis res est & crassa, opacam etiam urinam deinceps reddebat. *Joannes à Belloforti comment. ad Gal. ascriptum lib. de Urinis 116. facie aversa.*

OBSERVATIO XIII.

A sanguinis mictu urinæ difficultas: quæ Chirurgi errore, cathetere vesicæ collum exulcerante, inflammationem & febrem continuam provocavit: unde æger, non sine periculo, servatus est.

VIr quidam, ætatis consistentis, sanguinis mictu laboravit, is primò ulcera in tibiis habuit, sed iis sanatis scabie prehensus, quam injectione quadam curavit quidem, sed materiam illam acrem, quum illi præclusus esset exitus per cutim, in venas regurgitare fecit, & sanguinis mictum peperit, cum summo fœtore ac grumis: à quibus cùm difficultas mejendi orta esset, Chirurgus ex mala immissione catheteris (ut sunt rei anatomicæ imperiti ferè omnes) ipsum vesicæ collum insuper exulceravit, unde & inflammatio ejus partis subsequuta est, & febris continua, ut etiam de vita periclitaretur, sed intra paucos dies sanitati est restitutus. *De Cl. V. Caspari VVolphii observ.*

DE CALCULIS VESICÆ.

OBSERVATIO I.

Calculi vesicæ causa, & sententia nova.

DE causa Calculi & Tartari IN GENERE *bolari & viscosa, per salis spiritum coagulata*: vide *de Lithiasi Renum. Schenckius Filius.*

Vesicæ calculi causam plerique omnes tradunt, crassum esse crudumque succum, qui per venas cum urina in vesicæ capacitatem influat, in qua tandem fæx subsideat, qui loci calore exarefactus sensim lapidescat. At verò quid limum istum (nisi fortè admodum angusta, aut obstructa sit vesicæ cervix) tamdiu possit illic remorari, non video, cùm & sanguinis grumus, & pus, & mucosa lentaque pituita, aliaque multò crassiora, facilè illinc profluant cum urina. His argumentis adductus, aliam cœpi causam investigare, ac tandem comperi, omnem calculum in vesica conclusum, rudimentum quoddam è renibus traxisse, è quibus per nephriticum dolorem excidens, si grandiusculus est in vesica aliquandiu hæret, ac plerumque persistit, illicque allatarum sordium adhæsu coagmentatur, dum verus confirmatusque lapis fiat. Ita quidem neminem hactenus offendi in vesica calculum habere, qui nephriticis doloribus divexatus antè non fuisset. Et quoscunque exemptos vesicæ calculos obtrivi (obtrivi autem experiundi gratia permultos) in eorum medio quasi nucleum reperi, verum rudimentum è renibus exturbatum, diversi, quàm reliquum integumentum ac involucrum, & coloris & substantiæ. *Fernelius lib. 6. cap. 13. Patholog.*

Fernelii sententiæ *Rondeletius, Jul. Alexandrinus, Ant. Valetius, & alii nonnulli* contradicunt.

De materia, causa efficiente, & generationis modo lapidis in vesica & renibus, non eadem omnium sententia. Alii ajunt multam materiam crassam ac terream primùm cogi in unum in vesica, cujus pars infima concrescit, tandemque, si non ejiciatur, calore & frigore parte tenui consumpta in lapillum coalescere. Hinc volvitur ab urina & semper sibi adjungit, atque sic augetur. Causam autem efficientem esse tum calorem, tum frigus, unde in senibus & pueris generantur, non in juvenibus. Alii ex Hipp. materiam faciunt urinam adustam à fervore & ardore. Quorum enim alvus fluida est, ac sana, & vesica aut vesicæ os non ardet, his facilè urinam effluere, & in vesica nihil congregari. Quorum verò alvus ardens & fervida fuerit, in his etiam necesse est vesicam idem perpeti. Cùm enim magis, quàm pro natura, fuerit calefacta, stomachus ejus inflammatur. Ubi verò hæc perpetitur, urinam non demittit, sed in seipsa concoquit & adurit: & quod quidem tenuissimum in ipsa est, excernitur: quod purissimum, transit ac emingitur. Indicio esse urinam splendidissimam excerni instar seri. Brassavolus tertium modum affert ex eodem *Hippocr. 4. de morbis.* Fieri enim ex arenis, sedimento, velut glutine, copulante. Hoc quibusdam non placet, quia natura, ut statim arenam senserit, protinus ejicit. Et cùm renum calculus nudus sit, adeò vesicam vexat, ut diu non possit retineri, quare nec augeri. Contrà nonnulli nullum in vesica lapidem generari ajunt, quin in renibus acceperit principium & rudimentum. Indicio esse nephriticos dolores, qui in omnibus præcedunt, & in omnibus calculis medium quasi nucleum reperiri verum rudimentum à renibus exturbatum. Philot. contrà, sæpius in vesica propter

pter capacitatem calculos generari. Respondent capacitatem justum argumentum non esse, & experientia doceri contrarium. Tantam controversiam neque nostrum est conciliare, neque brevibus scholiis id potest præstari. Si tamen licet ex iis, quæ apparent, quicquam efficere, cùm lapides renum & vesicæ neque eodem colore, neque eadem figurâ, neque eadem substantia, nec in eodem sexu aut ætate similiter concrescere sensus doceat, omnibus eandem causam aut generationis modum tribuere, aut locum, non minus absurdum videtur, quam si in metallis & lapidibus terrenis idem fieret. Vesicæ enim calculi ferè majores, rarò alio colore, quàm albo, aut cinereo, in pueris frequentiùs ob edacitatem, ut ait Galenus, unde crudi humores generantur, qui calore concrescunt. Sed fusam crassitiem, exceptam ob robur nativi caloris & virtutis naturalis in vesicam renes excernunt. Adde, si vis, mollia & humida corpora puerorum & fluxilia, quod plurimum facit ad excretionem materiæ crassæ. Quæ, quia in senibus & adultis non adsunt, in illis frequentius generantur in renibus. In mulieribus rarius, propter menstrua & laxitatem molliciemque viarum. Acervantur lactis, casei, vinorum crassiorum usu, ut Ferrariæ: aquarum limosarum, ut Lutetiæ: alimentorum crassi succi, ubicunque sit. Urinæ quandoque arenosæ ex vesica, aliquando contrà. Ex his omnibus in vesica, & ab arenulis & à materia terrea atque adusta, sed multo frequentius ex crudo succo, limoso ac viscido, quo etiam coguntur arenulæ, calculos oriri consentaneum est, aliquandoque arenulas ex renibus in vesicam labi, sed etiam ex ipsius urinæ fæce resoluto humore posse fieri, à calore stomachi ipsius, ut ait Hipp. quales in matula fundo apparent. Crassities materiæ intelligitur ex corticibus veluti cæparum, quibus lapides vesicæ integuntur, & ex compacta substantia & duritie. A viscido humore frigus; a superveniente calore induratio, coctio, & quasi assatio, ut in lateribus ex luto: unde neque calore liquantur, neque frigore. In renibus verò ferè tinguntur rubro; ut rubrum intelligas & flavum & ruffum justa ratione, quod & in arenis videre licet. Nam à sanguine, calore loci, & partis colore tingi solent. Minus duri, asperi, & magis friabiles, quàm in vesica. Ergo magis ex arenulis coalescunt. *Scholiograph. ad cap. 48. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

OBSERVATIO II.

Lapides in vesica nati insigniores, qui vel numero, vel magnitudine, vel substantia, vel denique forma, & formidandis accidentibus ægros miserè excruciarunt & plerunque necarunt.

NOn secus, atque de renum lapillis dictum est, in vesica, quæ urinam excipit, lapilli concrescunt, nec minùs varii forma, quantitate atque colore: nisi quòd vesicæ calculi apud quosdam præcipuæ cujusdam magnitudinis & duritiei esse solent, vel tantæ, ut nec medicamentis atteri, expellique, nec instrumentorum usu frangi eximique jam calis (incisis vesicis) queant: sed necesse sit, qui sic infestantur, (quod ipse perturbato animo non semel expertus fui) mole dolorum superatos oppressosque inter infandos cruciatus misere oppetere. Equidem, quæ mea est opinio, nullam acerbiorem homini mortem accidere posse puto ea ipsa, quam calculi inferunt tormenta, ubi quis membris omnibus salvis viribusque integris violento impetu adigitur, ut animam indignè exhalet: Id quod Friderico III. Saxoniæ Electori primo pietate, studio pacis, multisque virtutibus memorando evenit. Ab hujus Principis occasu, qui incidit in annum 1525. diem Maji quintum, cùm ejus corpus sectum, exemptis intestinis, aromatis ad sepulturam inter Principes more usitato conderetur, quidam Joannes Trautemannus, quo Princeps Chirurgo fuerat usus, vesicam incidens, in ejus orificio lapidem offendit grandem, cuspide in cervicem, quà urinæ meatus patet, porrecta, latiore parte in vesica hærente. Eum lapidem ab hæredibus Trautemanni, quorum superstites sunt quatuor, viri boni, precariò accepi, data fide de restituendo. Sed & idem Chirurgus fellis receptaculo alium calculum exemit, ut vir clarissimus Dominus Peucerus mihi significavit, quem manibus suis sese contractasse ajebat, prasino colore, forma quadrangulum, magnitudinis unius articuli. Inde & renes secti fuere, atque è dextri lacuna alius quidam lapillus evulsus fuit, duorum articulorum magnitudine, subrutilo colore circumcirca uno in loco circulari ambitu medicamentorum λιθοθρυπτικῶν acredine attritus, erosusque, qua urina profluxit. *Kentmannus libell. de Calculis.*

Multos è vesica lapides exemimus cæparum more lamellis incrustatos, inferiore subinde coloris diversi. Duo præter hosce genera: Utrunque apud me est. Ex Bovillis oppidanus nostris adjutus medicamentis eminxit vitreum, sanè ex illa nobili Praxagoræ pituita. Dum mingeretur albuminis mollitie, emissum vitri duritie ac splendore. Senatoris filius ejecit pultis modo multos ac maximos, qui aeris contactu postea in gypseam tum speciem tum firmitatem concrevere. Hic quoque nunc rectè valet. *Scaliger Exercit. 108. num. 3. ad subtil. Cardani.*

Vidimus lapides ex vesica ejectos, magnitudine ovi gallinacei, quos paulatim viscosa materia obducta veluti in crustas, varii interdum coloris, igneus calor induravit, atque ita crescere sensim traduntur. Margaritæ enim in conchis fieri eo modo cernuntur, gemmariis varios veluti in cæpis cortices torno detegentibus. Ob eam causam corpora phlegmatica & melancholica, puerilia vel senectute confecta, calculorum cruciatus sentiunt. *Alex. Benedict. lib. 22. cap. 35. de med. morb.*

Defunctis nihil humoris in vesicam transmittitur. At vivis non solum humor, sed etiam sicca quædam concrementa descendunt, ex quibus calculi conficiantur. Jam nonnullis talia in vesica constiterunt, quæ nihilo differre a conchyliis viderentur. *Arist. de animal. lib. 3. cap. 15.*

Eadem ratione, qua pueri periclitantur, calculus in vesica gignitur, qui dysuria aut stranguria laborant, quod scilicet debiliter mingant. Quod Ferdinando à Mena, præceptori meo, qui etiam ante me fuit Philippi II. Medicus cubicularius, postquam & ipse Compluti primariam Cathedram multos annos felicissimè rexerat, contigit. Cui post mortem exciso, solidissimus lapis, plus quam septem uncias pendens, extractus è vesica est. Hic multos ante annos, renum calculo laboraverat, ut sit verisimile inde detrusum esse lapidem, qui vesicæ hærens, stranguriam fecerit, ac per eam seipsum in tantum auxerit incrementum: quod & in senibus omnibus censeri debet, qui cùm antea laboraverint morbo renum, nunc laborant vesica. *Franciscus Vallesius Comment. ad sect. 3. lib. 6. Epidem. Hipp.*

Jussimus nos excellentissimum Albertum Savonarolam D. Hieronymi Savonarolæ fratrem post obitum aperiri, (ita enim placuit Illustrissimo Alphonso Duci Ferrariæ) hic doctissimus vir Albertus in vesica decem lapides habebat magnitudine ovi columbæ, immò & majores, qui eandem præcisè formam servant, ac si arte facti fuissent: omnium pondus est sex unciæ & semis: quisque lapis semiunciæ pondus excedit. Nos servamus hos lapides auro colligatos, tanquam perpetuum monumentum, & illius viri, & ipsorum lapidum, qui eadem præcisè forma in tantam multitudinem excreverint, ut unus solus lapis effectus non sit. Hi decem lapides excellentissimi Alberti Savonarolæ si in terram projiciantur, veluti trigonalis pila resiliunt. *Brassav. comm. ad aph. 79. lib. 4.*

In mense Junii Illustris Dominus de *Montpipeau* cogno-

gnominis *de Rochechouart*, eques magni ordinis Regis, post obitum sectus, tres lapides fuerunt reperti in vesica, magnitudinis nucis integræ cum suis velaminibus, plani, albi, insigni duritie, ut silices fluviatiles potiùs dicerentur, quàm vesicales, aut ab humano corpore excretos fuisse. *Ferrandus in libell. de Calculis.*

Idem, in cadavere Domini de Montigne, Chirurgus cognomine Lucas apud Pictavos, extraxit è vesicæ stomacho seu ventre lapidem ingentis magnitudinis & ponderositatis, ut vix credibile sit talem lapidem potuisse in dicto ventriculo contineri, &c. pendebant uncias tredecim. *Idem loco citato.*

Jurisperitus quidam, supra quinquaginta annos natus, diu molestissimo urinæ stillicidio, accedentibus plurimis calculi in vesica latentis indiciis, laboraverat, cùm ad se sectionis peritum vocat. Hic facto experimento, nullum in vesica calculum esse judicavit. Profectus igitur ad fontem qui in agro Leodiensi est, illinc reversus, non meliùs, sed pejùs habuit: urina albida, fœtida ac purulenta facta. In vesica hujus duodecim reperti sunt calculi, quorum qui major nucis myristicæ nucleum æquabat: ac ren sinister purulentus, ac ferè consumptus, exiguo admodum parenchymatis reliquo *Dodonæus cap. 44. Med. Observ.*

Anno Domini 1570. Ducissa Ferrariensis Lutetia Montem-argivum accivit Joannem Collo, qui calculum è vesica pistori dulciario extraheret. Calculus ille, etsi pugni crassitiem haberet, novemque uncias penderet, felicissimè tamē ægro evulsus fuit, Francisco Rousseto, & Josepho Javello Ducissæ Medicis experientissimis & doctissimis præsentibus. Non multum tamen temporis post pistor ille interiit ex urinæ suppressione, per obstructionem ab exiguis duobus aliis calculis, qui è renibus in vesicam descensuri, in media ureterum via substiterant. *Parœus lib. 24. cap. 19.*

Anno Domini 1566. Laurentius Collo filius, cuidam, Martium commoranti, mentulæ tractor ex eo cognominato; quòd ab ætatis suæ anno decimo, calculo jam obnoxius, pudendum assiduè scalperet, calculos tres è vesica extraxit, singulos ovi gallinacei crassitie, omnes colore albos, & simul duodecim uncias pendentes, Regi Carolo tum ad Sancti Mauri à fossis fanum degenti, cùm oblati essent, unum malleolo confregit, in eoque medio alius inventus est, colore castaneæ, cæteraque nuci mali persici similis. Tres illi calculi mihi à Chirurgis illis fratribus dono dati sunt. *Idem eodem loco.*

Lapidem unum ex vesica hominis extractum, qualis & quantus ferè apparet, (castaneæ magnitudinem pictura refert) asperum, racemi quadam specie. Alterum itidem è vesica, minorem levem. *Gesnerus lib. Fossilium, p. 146 facie aversa*, picturam quoque expressit.

In Hieronymo Vetio Pistoriensi Medico egregio, & in Pisano Gymnasio Theorices Medicæ artis Professore, collegaque nostro, cùm non sine magno illius Academiæ detrimento diem suum hoc anno ex calculo obiisset, plusquàm quinquaginta, avellanarum magnitudine in illius vesica sunt reperti. Res certè mira, & quæ à calumnia Medicos non parum defendit, siquando in hujusmodi monstra incidentes, oleum (ut ajunt) & operam perdant. Erant autem omnes illi calculi coloris subflavi, bilis meræ soboles. *Fonseca lib. 1. cap. 4. de Calculis.*

In vesica plerumque unus duntaxat lapis gigni solet, eo quòd crassa, quæ assiduè suppeditatur materia, facilè circa eum, qui jam genitus est, ac redundat, concrescit, & ipsum potiùs augeat, quàm novum proferat; quamvis etiam in hac interdum plures lapides redundent, qui plerumque aliquod in renibus rudimentum obtinuere: unde superioribus annis Lugduni duodecim extractos vidimus calculos ex vesica cujusdam militis Helvetii, nuper vita functi, qui omnes ovi columbacei magnitudinem æquabant, quibus à nobis comminutis, comperimus in cujusque eorum medio inclusum exiguum calculum subflavum, orobi granum referentem; quos credidimus olim ex ipsis renibus esse delapsos in vesicam, & in ea postmodum, ob viscidę materiæ circa ipsos concretionem, ad ejusmodi magnitudinem, quam diximus, singulos excrevisse. *Vidus Vidius Junior lib. 10. cap. 20. de Curat. membratim.*

Apud Joannis Volckameri uxorem vidi lapidem excisum ex vesica cujusdam Leonhardi Volckameri anno 1479. die 9. Februarii, qui habebat pondus unciarum octo, qui paulo post mortuus est.

Anno 1561. Mense Augusto, Froschelius Lithotomus Augustanus execuit è vesica cujusdam Pannificis sexagenarii, habitantis extra portam ab Hospitali denominatam, duos lapides, quorum alter pendit uncias quatuor cum semisse & drachmas tres. Alter uncias duas cum semisse & drachmam unam, & evasit. Sed vulnus non potuit consolidari, ita ut semper urina stillaret per vulnus.

Idem mihi retulit Patrem suum detraxisse lapidem ex vesica cujusdam Æditui ex villa Langeneissen, non procul ab Augusta, pendentem uncias quatuordecim; illum tamen tertio à sectione die mortuum esse. *De Observ. D. Joannis Hessi per Cl. V. D. D. Joach. Camerarium liberaliss. mihi communicatis.*

Philippus Engelbrechtus Engentinus, Poeta sui temporis celeberrimus: vesicæ calculo obnoxius, Argentorati anno 1528. sectioni se commisit, qua instituta, inventus in vesica lapis stupendæ formæ, glaber, politus, durus atque gravis, pendens supra quatuor uncias. Qui, ut ex subjecto Sapidi carmine apparet, vel quòd vesicæ agnatus hæserit, vel ob magnitudinem, aut enormem ejusdem formam, cùm post sectionem detrahi haud potuisset, tertio Septembris die, vitæ finem ei attulit, cujus deformationem ad vivum expressam subjecimus.

Philippi Engentini, Poetæ celeberrimi, vesicæ lapidis effigies.

Longitudo.	
Latitudo.	
Crassities.	

EPITAPHIUM

PHILIPPI ENGELBRECHTI ENGENTINI.

Joanne Sapido Authore.

Phœbi delicias, patriæ spem, rebus & aptum
Omnibus, hæc Vatem terra Philippon habet.
Quem lotii, malá, Parca Virum, vesica peremit,
Dum renuit lapidem reddere secta trucem.
Hic quoque si veterum memores sint jure nepotes,
Æternum claro nomine notus erit.

IN EJUSDEM MORTEM

Sebast. Austtius.

Scripsit ubi propriis manibus sua carmina Vates,
Iratum metuens itque, reditque IOVEM.
Quem mare, nec tellus, ignis, nec pestifer Aer
Sustulit, at talis, quem tibi pingo, lapis.

Hæc ex tabula, quæ memoriæ ergo, & Anathematis instar, ingredientibus ad oppositum latus dextræ parti Chori,

Chori, Templi quod D. Virgini Mariæ in Kilchofen sacrum est affixa, vel hodie quoque cernitur, bona fide transtulimus. Quò Lectorem, diffidentem nobis, ablegamus. *Schenckius.*

Nicolaus Tabermon, Medicus Burgundus excellens, cum præterito anno, ex magnis cruciatibus, morboque incurabili, ex hac vita decessisset; atque à Medicis ejus oppidi (quod Wisu vocant) dissectus esset: in vesica ejus lapis instar ovi anserini magni fuit inventus. Nec non in vesicula fellis lapides quinquaginta tres ad magnitudinem fabarum, cum maxima omnium admiratione. Quod ipsum hisce diebus Burgundus quidam, fide dignus, ejusdemque loci civis honestus, mihi pro certo retulit. *Joan. Jacob. Weckerus de suis ad me misfis observ.*

Anno 1584. 22. Junii: è Vesica Nobilis & Reverendi viri Domini Philippi à Freiberg, Decani & Procpiscopi Constantiensis: Christophorus Gross Lithotomus Campidonensis lapidem sectione detraxit, pendentem uncias duas cum semisse. Hoc solum ab ea curatione incommodo relicto, quod perpetuam inde urinæ incontinentiam incurrerit, quæ lapidis magnitudini ascribenda. Cujus iconem ad vivum etiam coloribus expressam una cum historia, idem Dominus Decanus, non tam ad urinæ incontinentiam, quam ad insequutam etiam quartanam febrem, expetendi consilii ad eosdem affectus causa, ad me misit. Forma & magnitudo lapidis est ovi gallinacei, color quam ochræ intensior paulo: punctis crebrioribus, subluteolis, undique velut verruculis notatus. Quem Lithotomus ab anno undevigesimo aut vigesimo cœpisse, & ad eam magnitudinem usque excrevisse, argumentis nescio quibus persuasus, statuit. *Schenckius.*

† Numerosos vesicæ calculos annotarunt quoque *Rhod. Cent. 3. obs. 24. Hildan. oper. pag. 706. & 712. & 725.* Confer etiam *Th. Bartholin. Cent. 5. hist. 57. & Cent. 1. hist. anat. 71.* Ingentes quoque vesicæ lapides describit *Borell. Cent. 2. obs. 21. & 62.* Calculum majorem, qui, imo ut potuerit ægro superstite extrahi, cum alio minore inter vesicæ membranas delitescente, observavit *Cattier. Observ. 3.*

OBSERVATIO III.

Lapides vesicæ nonnunquam, novo exemplo, cutaneo involucro concludi, qui ob id cathetere explorari minime possunt.

QUidam de Dominis Cardinalibus, qui erat multum calculosus in renibus, & plures in anno habebat paroxysmum, dum fuit post mortem evisceratus, ut moris est: habebat quatuordecim lapillos in vesica, qui omnes erant rubicundi in centro. & omnes venerant de renibus: quorum quidam erant in forma propria, quidam fecerant unam tunicam, (crustam seu laminam) quidam duas; Et qui vidit testimonium perhibuit. *Tornamira Comment. ad cap. 75. 9. Rasis ad Almans.*

Mercatori cuidam omnia calculi vesicæ signa aderant. Cathetere probari non potuit. Mortuo, duo magni calculi inventi sunt, singuli unciarum duarum semis, membrana inclusi utrique sua. *Schol. iograph. ad cap. 49. lib. 1. Holl. de morb. intern.*

Inflammatio & gangræna laniatæ vesicæ sæpe consequens, mortem infert inevitabilem. Par ægrum manet fortuna, si oblongus calculus transversim ferramento evellatur: vel si membrana inclusus sit, quod genus calculi vix cathetere probari potest. *Pareus lib. 16 cap. 39.*

Vidi quendam à quo duarum unciarum lapis fuit extractus, cysti obductus, quod admodum infrequenter contingit. *Horatius Augenius lib. 4. Epist. 2.*

Certus sum, lapidem circum sese interdum vesicam contrahere, ac propterea abscondi, sicque tentantium manus fallere. *Mercurialis Cons. 36.*

Cùm anno 82. Lutetiâ reversus, per mensem Octobrem Oeniponti versarer. Nobilis & clariss. Vir D. D. Fridericus Alstetter, Sereniss. Arch. Austr. Ferdinandi à Consiliis & Regimine, Vir antiquæ virtutis ac fidei, &c. fautor & patronus meus singularis, mihi retulit de Lithotomia in Domino socero suo, Nobili & Magnifico olim viro, Dn. Rocho Castnero, ejusdem Serenissimi Archiducis nostri Consiliario intimo, tum vivo, tum extincto tentata atque administrata. Is, cum per dies vitæ suæ solo aquæ potu uteretur, plurimisque laboribus ac peregrinationibus occuparetur, dolorem gravem ac permolestum, in abdominis inferiori sede, posterioribus aliquot annis sustinuit. Quo subinde magis exasperato in consilium adhibuit tum Medicos, tum Chirurgos. Et licet multùm provecta jam premeretur ætate, tamen (ingentibus cruciatibus impulsus) sectionis periculum subire voluit. Anno igitur 1580 ætatis verò suæ 75. cum Nobiliss. & Clariss. Vir, D. D. Joan. Villebrochius Illustriss. Serenit. Archiater, &c. suam de præsentia lapidis in vesica suspicionem, constanti asseveratione firmaret: licet duo Chirurgi & Lithotomi celebres id negarent (ut qui immisso cathetere, nullum tinnitu, vel attactu calculum se deprehendere profiterentur) sectus tamen est. At ne tum quidem lapis ullus manu Chirurgi deprehensus, aut exemptus est. Octavo post sectionem die Vir ille Magnificus moritur: cum prius petiisset, ut post obitum suum, tum vesica, tum circumjacentia membra, pro invenienda tanti doloris causa, penitius introspicerentur. Exempta itaque vesica lapides continuit triginta duos, omnes in propriis tunicis inclusos, & invicem ita contiguos, ut haud secus quàm apes in suis cavernulis favum, sic isti calculi in suis quisque alveolis, totam vesicæ capacitatem replerent exiguo tantum meatu urinæ retentioni (quæ perbrevis esse solebat) emissionique relicto. Ad mirandum hanc naturæ machinationem, tum Medico, tum multo magis Chirurgis, vesica sic integra cum lapidib. & eorum alveolis allata est aspectui Sereniss. Ducis. Hos ipsos triginta duos lapides, & præterea unum in vesica fellis, eodem tempore, in prædicti viri cadavere inventum, mihi superiore Anno 84. Italia redeunti, & Schwatziæ diverteuti, Nobiliss. & Eximius Vir, Dominus Wolffgangus Castnerus in Singendslust, Domini Rochi prædicti filius, Swacensis & Freundspergensis Præfectus coràm exhibuit contemplandos. Priores illi 32 erant substantia durissimi solidissimique, figura partim oblonga & ovali, partim rotunda, colore albo, magnitudine, & pondere inæquales; ex iis enim sedecim rotundiores, nucem moschatam sua quisque mole referebant: reliqui paulo minores erant, minimus fabæ magnitudinem adæquavit, aut superavit, maximus semiunciam (si bene recordor) ponderabat. Unicus vero ille in vesica fellis inventus, minus durus, minusque solidus erat in substantia, dolore sublividus, magnitudine parvam referens castaneam. *Hanc Historiam nobis Doctiss. Philosophus & Medicus, Clariss. Vir. Martinus Holtzapffel, pro suo cùm in nos, tum erga rem Medicam studio, liberalissime communicavit.*

Nobilissimus Annibal Constantius, levis armaturæ equitum tum Illustrissimi Ducis Præfectus, cum ipsum lapidem in vesica habere omnium signorum consensu Medici arbitrarentur, ut certior efficeretur, cathetere rem tentari voluit. Quare accersiti peritiores Chirurgi, imposita syringa argentea, se nullum lapidem persentire, constanter unanimi consensu affirmarunt. Verum nullis ei præsidiis conferentibus, à Fallopio tunc Excellentissimo Medicinam Patavii faciente, ut curaretur, Patavium se contulit. Qui omnia lapidem attestantia signa conspicatus, lapidem in vesica adesse testatus est; at cathetere imposito, se calculum persentire non posse pluries miratus. Quare negotio infecto

Man-

Mantuam reversus, post multos, longosque cruciatûs, è vivis decessit. Dissecto cadavere, lapis insignis magnitudinis in vesica adinventus, undique tamen humore multo ac crasso circumvestitus, instar anguillæ pellis involucro circumambiente, quem color imbecillior, (erat enim septuagenarius) quominùs lapidesceret, effecerat, sicut antea actis annis, calore vegetiore existente, ejusdem sobolis humor, sensim ac sensim in lapidem degenerans, concreverat. Quominùs itaque ex syringæ contactu lapidis ictus perciperetur à Chirurgorum tactu, integumentum illud fuit in causa. Quod nunquam ab alio authore observatum legere contigit, sive antiquos Græcos, Latinos & Arabes, sive recentiores spectes, uno excepto Jacobo Hollerico. *Marcell. Donat. lib.4.cap.30. Hist. Mirab. Med.*

Calculos in vesica, membrana aliquando peculiari involui, nonnunquam etiam vesicæ adnasci, multis sed parum firmis argumentis *Roussetus, Libello de suo partu Cæsareo* inficiatur. Nam quòd primùm tunicatos, aut agnatos calculos molestiam aut dolorem nullum inferre, ac ob id quoque frustra sic affectos sectionem expetere affirmat, vanissimum illud quidem fuerit, si absolutè & indefinitè astruat, quum illi ipsi calculi cæteris non minùs, proque magnitudinis ratione, pondere, tensioneque, ægros gravent & vexent. At qui tunica propria vestiuntur, non perinde vesicam atterere atq; exulcerare possunt: proinde multo tempore minùs molestos esse certum est. Præterquam quòd renum vesicæque calculi, qui liberi undique sunt, à nonnullis quoque diu, sine insigni, imò perexigua molestia sæpe perferantur. Jam illud quoque in confesso est, sive nudos, sive tunicis involutos, si cervici vesicæ adnascantur, non minùs quàm alios vulgares, stranguria & urigine laborantes torquere. Qua vel sola ratione ad sectionem confugere opus haberent. Venio ad alterum hujus viri argumentum, quo prætendit, si ex guo etiamnum calculo cutaneus cucullus increverit, qui idem augeri potuerit: si adulto, unde crescendi initium duxerit? Ego verò curioso illi vicissim opposuero, num ovo minore adhuc, an verò ad justam magnitudinem jam perducto, cutaneum involucrum, quod tandem in crustam abit, inducatur? & unde crescendo antequam in testam indurescat, principium sumpserit? Aliam verò cutis, quæ ovis, aliam quæ calculis inducitur rationem esse, objicies fortè non sine diorismo. Ovis enim naturaliter cutis, ex qua testa producitur, innascitur, eaque ad ovorum constitutionem semper, si rectè habeat, requiritur. Contrà verò calculorum multò maxima pars ejusmodi cutaneo involucro caret, nec nisi rarissimè in eis observatur, adeoque ad calculi constitutionem non facere creditur. At falleris mi Roussete, falleris, id quod ipsemet testaberis, si ad calculi, maximè verò vesicæ, generationem respexeris; eamq; quam de ovis ad calculos analogiam produxi, minimè rejicies. Proinde in his locum habet ratio & experientia, Fernelii doctissimi Viri sententia, qua sustinet, vesicæ calculos προϋπάρχειν habere in renibus, quod quoscunque perfregerit plurimos, nucleos intus rubeos deprehenderit, qui ad vesicam delati, corticatim increscant. Quem tamen in eo deceptum esse apparet, quòd catholicum omninò id theorema fecerit, licèt utplurimùm duntaxat eventus respondeat. Quare si ex corticibus nucleus in vesica incrementum capessit, diorismo Philosophico & Medico investigandum, qua ratione fiat, ut in vesica tenax materia non semper in durum corticem, sed eadem in cutaneam membranaceamque solùm substantiam convertatur. Accidit verò potissimùm id, imbecilliore, remissioreque calore, quominùs lapidescat. Quemadmodum enim gallinas aliquando ova, cutanea solùm membrana, non item dura testa conclusa, parere constat: ita sanè lamellas, deficiente videlicet opifice calore, pituiteas, vesicæ lapidibus inductas, in membraneum tegumentum tantùm commutatas non incrustas, observamus. Unde nostra de ovo ad eosdem analogia facilè perstare, sed in vesicæ lapidibus solùm, poterit. At ne sine teste quid affirmem, Albertum audi: Inveniuntur (inquit) ova, quæ non habent testam exteriorem, sed membranam tantùm, quæ testæ subjici solet, quod fit, quoniam talia ova humida sunt & aquosa, & non habent calorem satis validum, præsertim si cibo humido, sperma gignente, alantur gallinæ. Hucusque Albertus. *Schenckius.*

Observatio IV.

Calculos aliquando vesicæ adnasci, & adhærere.

Si vesicæ inhæserit calculus, ex contristationibus patefiet: sed neque dolorum, neque gravitatis expertes sunt, licet urinam expeditè reddant: sin minùs, & urinæ difficultas accedet. *Aretæus lib.4.cap.4.*

Nonnunquam summæ vesicæ adhærescens calculus, & quasi ex illa propendens, vix ullum ex calculi signis manifestè exhibet: & visi sunt qui, nullo dolore, diu illum gestaverint. *Fernelius lib.6.cap.13 Patholog.*

Aliquando liber est, interdum hæret vesicæ, nec nisi vi extrahitur. Nam ut matula excrementa hærentia contrahit, ita vesica imbecillior. Deinde imbecillitate vesicæ, & angustiis viarum impeditur exclusio. Hinc mors: quia febris & inflammatio sequuntur. *Scholiogr. ad cap.49.lib.1. Holler. de morb. inter.*

Si adhæret lapis cervici vesicæ affixus, inutilis est, (per resupinationem ut excutiatur) medendi ratio: ut annis præteritis in Reverendissimo Berardo Bonjoanni Episcopo Camertium observavimus. Extirpantur faciliùs, qui non inhærent cervici: inhærentes fixique vix avelluntur conatu maximo, quo musculus dilaceratur, convellitur, inflammatur. Atque idcircò mirum non est, si major pars horum moritur. *Horatius Augenius Epist.1.lib.4.*

Quòd si lapis ex vesica propendeat, erit (urina) alba, crassa, turbida, mucosa: materia enim crassa vacuatur, & in lapidem non abit. *Alemannus Comment. ad lib. Hippocr. de Aere, Aquis, Loc.123.*

Dico quod tales lapides connexi (cum vesica) tardiùs augentur, quia major pars materiæ crassæ effluit per urinam, hæc fuit sententia illius. *Cardanus Comm. proprio ad eundem Hipp. locum, de Alemanni interpretatione differens, pag.115.*

Mortem infert inevitabilem, si membranæ inclusus, (calculus) quæ vesicæ adjuncta sit. Aut alioqui ipse calculus in vesicæ substantiam defixus sit: aut denique casu aliquo, Chirurgus calculum revulsurus, ipsum vesicæ corpus ferramentis laniaverit. *Pareus lib.16. cap.36.*

Facilè extrahitur lapis, si vesicæ membranæ non adhæret impactus: periculum verò imminet non parvum, si agglutinatus hæret: nam dum trahitur, lacerationis, timor est; unde mors sequi solet. *Fonseca lib.2.cap.15. de calculis.*

Ego in sectione per industrium & exercitatum artificem, nullum video majus periculum, quàm ne vulnere facto lapis à vesica avelli nequeat. Atque hoc illud caput est, cujus sæpe ac diligenter admoneri artificem velim, antequàm manum admoveret. Summa est, me nihil prorsus dubitare, quin calculo vesicæ labores. Puto autem eum veluti adnatum esse dextro ejus lateri. Comminui medicamentis posse vix mihi persuadeo. Utendum tamen eis censeo quæ separare possint, corpore priùs toto diligenter vacuato, & pituita ab intestinis & ventriculo subinde abstersa: quæ res inprimis calculi incrementum prohibet, atque curationem nō parum adjuvat. Demum ad sectionem veniendum, si nihil obstet, atq; periti artificis detur potestas. Præmonendum autem reor, adhærere calculum vesicæ tunicæ, sicut

licet paulo ante dicebam, ne forte sectio frustra fiat, *Erast. consil. 26 pag. 243.*

† Confer quoque *Tulp. obs. lib. 3. c. 7.*

Observatio V.

Calculus infantium recens natorum.

Uxor cujusdam Nobilis in hac vicinia puerum peperit, qui cum dies noctesque, elapso puerperii tempore ploraret, & ejularet, animadvertimus eum urinæ suppressione laborare. Adhibitis igitur meatus dilatantibus, & urinam promoventibus medicamentis, una cum lotio infans multas arenulas excrevit, quas in fasciis, quoties urinam reddidit, deprehendimus. Unde apparet infantes etiam in utero materno calculo affici. *De Observat. V. C. L. Franc. Hildesji Camicensis Medici.*

Civis quidam hujus oppidi, natione Silesius, sæpe mihi commemoravit, se cum puer esset retentione urinæ propter calculum penis meatui impactum graviter laborasse, qui cum nulla arte expelli posset, Chirurgum penem in superiore parte novacula aperuisse, calculum extraxisse, & vulnus consolidasse. Si pars inferior incideretur, propter urinæ transitum consolidari vix posset. *Ejusdem Franc. Hildesji Exemplum.*

Observatio VI.

Mulieres calculo vesicæ laborantes.

Vidi duas mulieres viduas habere lapides. Nam ponendo digitum in orificio vulvæ sentiebant lapillum intra medium digitum, in parte interiori. Una illarum fuit secta intra collum matricis, & lapis magnus fuit expulsus: fuit curata. *T[illegible] a Com. ad c. 75. lib. 9. ad Almans.*

Si lapis fuerit in vesica mulieris, facili negotio extrahi poterit: etiamsi sit insignis magnitudinis: quia brevem & amplum habens urinæ meatum. Trahitur autem immisso ferreo instrumento per syringam. Quo ingenio extractus est nuper calculus in muliere, hoc in hospitali jacente, ovi columbacei magnitudinis. *Fonseca lib. 2. cap. 10. de calculis.*

† Confer quoque *Hildan. Cent. 5. obs. 51. fol. 325.*

Observatio VII.

Calculorum e vesicis mulierum evulsiones ingeniosæ: tum quomodo sponte prope exciderint.

Calculum non in viris tantum, sed etiam in fœminis concrescere, certum est. Monialis quædam duodecimo jam die urinam non reddebat: propterea quod ipsius urinæ iter calculo obstrueretur, quo etiam materia multa conflaxerat. Quare, cum neque æne fistula, neque medicamentis aliis vinci hoc malum posset, insolitum alioquin, sed tamen opportunum consilium capiens, uncum calculo injecto, ne scilicet concussus iterum in vesicam revolveretur. Tum ferramento, priore parte retuso, calculum ipsum percutio, donec sæpius ictus in frusta comminueretur; & tunc omni qua potui diligentia, ne quid intus omnino læderetur, uncum ipsum pariter ferramentum reduco: ex quo simul urina, atque calculis emissis, statim sanata est mulier. *Beniv. cap. 83. de Abditis.*

Vesicæ calculus non viros tantùm excruciat, sed & mulieribus quandoque gravissimas molestias adfert, continuosque cum urinæ stillicidio dolores. Sed è virili corpore non nisi sectione eximitur: Mulieribus verò quandoque sua mole ac pondere vesicæ cervice extensa, in uteri meatum descendit, è tenui membrana dependens. Sic contigisse cuidam seni, & supra 75 annos natæ Matronæ, in nonnullorum adhuc memoria restat. Diutinè hæc ex calculo vesicæ laboraverat, & maximos perpessa dolores, multas noctes insomnes transegerat. Cum autem nullum horum finem speraret, tandem ancipitem curationem subire, & sectionis periculo sese exponere maluit, quam diutius tantis doloribus superesse. Nec generi sui Medici Doctissimi, neque aliorum Medicorum, tantum potuerunt in contrarium admonitiones, aut rationes ut à sententia dimoveretur. Inventus est itaque temerarius & audax Lithotomus, qui tantæ ætatis mulieri, diutinis tam nocturnis, quà diuturnis doloribus exhaustæ ac fere confectæ, sectionem se aggressurum reciperet, & feliciter perfecturum polliceretur. Favet temerario homini fortuna. Dum tentat aggredi curationem, magnum ac insignem calculum, jam extra vesicam delapsum, offendit in tenui membrana pudendo inhærentem. Secat membranam, calculus excidit. Atque ita circa omne periculum à calculo Matrona hæc liberatur. Et qui alias sponte (ut videbatur) casurus erat calculus, ope, atque auxilio sectoris prius cadit. Supervixit hæc pluribus deinde annis: sed urinam continere non potuit. Hoc unicum ex prioribus doloribus reliquum tantummodo fuit. *Dodonæus cap. 45. Observat. Medicinal.*

Nos lapidem, quem in collo vesicæ continebat fœmina quædam religiosa, qui etiam urinam omnino cohibebat, cum vehementi dolore admoto speculo matricis patefecimus, & volsella eduximus: erat sane magnitudinis fere nucis regalis. Sed vidi lapidem, quem obstetrix à collo vesicæ, fœminæ cujusdam uterogerentis jam prope partum, manibus eduxit, magnitudinis parvi ovi gallinæ. *Christ. a Vega. lib. 3. sect. 9. cap. 6. de Art. medendi.*

Observatio VIII.

Nova exsecandi muliebris calculi ratio.

Aliter Laurentius Collo, Chirurgus Regius; aliter ejus ambo filii, quibus haud scio an unquam Lithotomi extiterint prædantiores, muliebres calculos extrahunt: non enim in anum aut vulvam digitos immittunt, sed ductores in urinæ meatum demissile contenti, mox supra, incisionem rectam moliuntur, ad perpendiculum osculi cervicis vesicæ, & non ad latus ut in masculis fieri solet. Inde forcipes, facie externa cavos, blande eadem via inferunt, ipsis ductoribus tantum dilatantes laniando, quantum opus erit extrahendo è vesica calculo. Reliqua curatio eadem est quæ in masculis: hoc tantum addendum, quod si laniatus occasione ulcus in uteri cervice subnascatur, licebit speculo matricis immisso ipsius cervicem dilatare, ut idonea remedia facilius applicentur. *Pareus lib. 16. cap. 47.*

† De Extractione calculi post partum, consul. *Bourgeois lib. obstetr. obs. 3. p. 158.*

Observatio IX.

Setarum velut capillamenta cum calculis in vesica nata.

In vesica præter calculos, setarum veluti quædam capillamenta, non sine diro cruciatu innascuntur ex mucosa equidem materia. *Alex. Benedictus lib. 2. cap. 22. Anatom.*

Observatio X.

Acus in calculis è vesica extractis depactæ.

Virgo illa, quæ acum crinalem devoraverat, ovi magnitudine gallinacei lapide in vesica genito, humoris mucidi circa acum sensim accretione, ad ultimam fere tabem redacta, patefacta cervice, magno impetu, lapidis ingens pondus in sellam demisit. *Alex. Benedictus lib. 22. cap. 36. de medend. morb.*

Anno Domini 1566. Laurentii Collo duo liberi, calculorum extrahendorum artifices experientissimi, calculum extraxerunt, nucis juglandis crassitie, in quo medio acus ei plane, qua sutores fuere solent, similis, depacta visebatur. Calculoso nomen erat Petrus Co-

quinus, via Galandea ad plateam Malbertinam, puto illum adhuc superstitem vivere. Carolo IX. Regi propter rei monstrificæ novitatem calculus ille, me præsente, oblatus est, quem mihi à Chirurgis illis dono datum diligenter in secretioribus capsulis asservo. *Pareus lit.24.cap.19.*

† Claviculæ in calculo vesicæ repertæ meminit *Io. Matth. Hess. Cas.1, obs. Med. p.128. I. R. Camerar. mem. Cent.7. part.10.*

Observatio XI.

Mucum calculosorum, non à renibus, sed vesica defluere, contra Fernelii observationem.

MUcus in vesica cumulatus è calculi mole fovetur, ut inquit Fernelius; qui tamen parum sibi conveniens, paulo post scribit, talem mucum è renibus profluere, & circum calculum concrescere, vitio vesicæ & imbecillitate: eo argumento, (ait) quòd talis etiamnum plerunque maneat ac persistat, exempto calculo. Sit penes authorem suum fides. Ego enim in non paucis, observavi, circa 24 annos medicinam faciens, & de hoc affectu (mihi hæreditario futuro nisi studiose præcaverim) apprime sollicitus, præsente calculo, frequenter mucum rejici, qui mox a Lithotomia profluere desinat. Quod minime accideret, si is à partibus vesica superioribus manaret. *Ioubertus cap.21. de Vrinis.*

CVRATIO CALCVLI, SIVE tartari in vesica.

Observatio I.

Vrinam calculosorum ad minus quatriduum adservandam, antequam Medicus judicium de ea ferat.

ILlud observandum esse moneo calculosis, ut suam ipsorum urinam, quam per noctem, aut jejuni existentes fecerunt, per quatuor, aut septem dies adservent; inde post prædictum tempus, considerent id quod subsidet in prædictâ urina. Nam in hoc temporis spatio, totum id quod terreum est, in urina separari solet, unde quantitas, & materiei qualitas dignoscitur: necnon & morbi tempus, num augeatur affectio, aut declinet. Quam rem plures cum ego in mea ipsius urina observassem, ob suspicionem, quam de vesicæ calcuculo habeo, invenio post aliquot dies arenulas rubras subsidere in fundo, cùm prius urina pura emicta esset; argumentum certum, harum arenularum materiam in venis habere originem: conspicio & mucum quendam album quasi lacteum quiddam esset. Vrina tamen naturalis mihi est, tum substantia, tum colore, tum etiam contentis: & stranguria laboro jam per decem annos; arenulasque per intervalla, & rubeas & albas facio: nullus tamen dolor unquam me infestavit, nec vero colligere oportet lapidem adesse, si urina statim post mictum concrescat. Refert enim Cardanus Leonem quendam Monachum, octuagesimum annum agentem, sæpe tantum pituitæ concretæ in matula illi ostendisse, ut ovum anseris magnitudine superaret, qui tamen lapidem nunquam genuit. Atque ipse de seipso hæc. Mihi (inquit jam ab annis hinc triginta ruffæ prodeunt arenæ, & nunc etiam albæ, & quotidie copiosæ, atque omnino citra ullam calculi suspicionem, tam renum, quam vesicæ. Quinetiam quod longe majus est, jam toto decennio exacto tantum albæ arenæ adhæret matulæ parietibus, adeoque concretæ, ut intra quindecim dies, si non abluatur, tota lapidescat. Quare dubitat, cur in vesica non concrescat? Ratio, (ait) quia urina, ut sal, in matula concrescit, in vesica vero nequaquam ob calorem, qui urinam dissolvens, impedit, quominus concrescat; extra vesicam refrigeratur, corrumpitur, & dissoluitur, quare concrescit. *Fonseca lib.1.cap.14. de Calculis.*

Observatio II.

De calculo vesicæ & ulcere curato: relapsu tamen post diros cruciatus, cum æger se in manus empirici cujusdam nebulonis dedisset, miserè mortem obiit.

JOannes Vitus, causarum Patronus, ulcere vesicæ gravissimo affectus, & calculo in vesica, unà cum sævissimis symptomatis, cum in vitæ discrimen esset perductus, moriturusque speraretur: liberatur præter spem nutu DEI, multis adhibitis auxiliis; postea tamen relapsus, misere vitam ducit, calculo in vesica noxam inferente; *Valleriola lib.3. Observat.5.*

Observatio III.

Balneorum & thermarum viribus à Calculis liberati.

ALbertus à Sale, miles Ferrariensis, cum calculosus esset, & pluribus in horis à calculo vexaretur: meo consilio balneum olei temperatum ingressus, sic viis mollificatis, & calore naturali confortato, illicò à dolore & calculo evasit.

Ambrosius miles Pisaurinus, cùm lapidem grandem in mediâ virgâ magno cum dolore teneret: me consulente virga sic in balneo olei detentâ, & via mollificatâ spatio horarum quatuor, exivit; nam de incisione virgæ apud Medicos suos spe destitutos mentio fiebat. *Savonarola lib.1.cap.4. de Baln. Oleagin.*

Calculosus quidam de aqua illa copiose bibens, arenularum copiam emisit.

Alius, defectu lapidis mingere non valens, ad tertium usque cœlum lamentabiles voces mittebat, is ex aqua copiam [illegible]s, die eadem lapidem ad extra in frusta emisit. *Gudnerius de balneis Aquensibus.*

Quod ex potu aquarum mineralium sanantur calculosi, locupletissimus testis est Speronus Speronius Nobilis Patavinus, qui ex potu aquarum Aponensium ex toto liber remansit à calculosa affectione. *Ludovicus Pasinus de aquis Aponensibus.*

Hoc bene contestor: quidam cum mingere vellet,
Evomuit lapides virga coacta duos.
Alcadinus de balneo S. Georgii.

In balneis Ferinæ calculos præ cæteris ejiciunt, quod sæpe vidimus tum in aliis, tum in muliere quadam provectæ ætatis, quæ lapidem ovi columbini instar, insidens aquæ, ad extremam usque vesicæ cervicem excernebat, cui ille adeò impactus erat, ut sine auxilio Chirurgi exire non posset. *Andernacus Comm. de Balneis. Dialogo 1. pag.83.*

In Ferinis thermis, nec non Zellensibus, grandes renum lapides elicitos experti sumus. Renum quoque calculos certa composita aqua perfregimus, *CL. V. Esaias Meschsnerus de Observat. propriis.*

Observatio IV.

Calculus in vesica sponte ruptus.

VIro annos nato (plus minus) XXX: siquando recenter coctam, aut nondum planæ defæcatam biberet cerevisiam; aut etiam paulo acidiorem: vel etiam vinum mustum, urinæ stillicidium mox molestum erat. Calculi in vesicâ nulla alia signa aderant. Quodam tempore, cum liberalius bibisset, & quidem Rhenanum vinum, magno cum dolore, sanguinem mingere cœpit, atque simul exigua quædam calculi fragmenta excernere: quæ acutissimos angulos habentia, particulis illis minutis, à silicibus, dum franguntur ac rumpuntur, dissilientibus, erant similia. Intumuit mox præ doloris magnitudine penis ac totum scrotum. Tertio autem die, in dextro inguine, prope pen[illegible] gangræna nata apparuit: quâ scalpello apertâ, copiosum fœtidissimumque pus effluxit. Sequuta deinde per vulnus urina, & calculi intra vesicam disrupti ac fracti acuta fragmenta multa: quæ & aliquot post dies

bus

bus per hunc locum excreta fuere, cathetere interim aliquando in penem immisso, ne quid in eo hæreret postea molestias allaturum. Nullis fragmentis amplius prodeuntibus, aut cum urina exeuntibus, procuratum est, ut quam citissime vulnus coalesceret. Hoc consolidato, humor quidam crassus, lentus, viscosus, albicans, matulis adhærescens, urinæ permiscebatur: qualis sæpenumero calculo in vesica existente cum urina excernitur. Cum autem nullis remediis hic supprimi, aut resiccari se pateretur ad fontem in agro Leodiensi male habens profectus est. Illic vero ubi dies quadraginta vixisset, absque tamen ullo fructu à Medicis præsentibus admonitus, aliis quadraginta mansit. Reversus sanitatem suam homini concredidit indocto, qui ex vino Cretico, additis radicibus, herbis ac seminibus, omnibus fortibus diureticis, stillatitium ei liquorem præbebat, quo omnia symptomata plurimum exacerbata fuere. Andreas Vesalius id temporis Bruxellæ erant, hujus hortatu ac consilio sectionem admisit. Calculi exempti sunt quinque, quorum duo vesicæ adhærentes, difficulter admodum & cum labore avulsi sunt. Tres reliqui unius fuere in vesica confracti partes: ut his simul junctis mox manifestum erat. Hujus fragmenta fuerant, quæ primo tempore molestiam fecere, & difficilium symptomatum causæ extitere.

Erant autem calculi isti quadrangulares, superficiebus planis, contra plane quam vesicæ calculi esse solent, qui vel rotundam, vel ovalem figuram, plurima parte referunt. Causa, cur intra vesicam calculus ruptus ac fractus fuerit, incognita: nisi fortasse unius cum altero collisio fuerit. Naturæ opera admirari possumus causas cognoscere sæpe non contingit. *Dodonæus ca. 43. Observat. Medicinal.*

† Meminit quoque calculi trium unciarum sponte excreti Tulp obs. l. 3. c. 7.

OBSERVATIO V.

Calculi vi sua decisi.

NIcolaus Rusticus calculo vexabatur, figura, ut postea conspeximus, longiore. Hic, cùm ab ima parte acutior & asperior esset, vesicam ipsam incidit: tum & testiculorum tunica perfracta, post multos ac pene intolerabiles dolores, tandem in conspectum venit: quo haud magna postmodum difficultate deducto, cum multi hominem moriturum, & quidem rectè, judicarent (neque enim vesica, cum incisa fuerit, præsertim inferiore parte, cohæret) ille tamen præter omnium opinionem convaluit: hoc solum ex tanto malo homini incommodo relicto, quod inde semper, quoad vixit, urinam reddidit. *Benivenius cap. 78. de Abditis.*

Rarum est, & miraculo plenum naturæ opus, quæ nonnunquam viam sibi molitur, per quam calculum excludat. Id mihi alias, dum Burdegalæ agerem videre datum est, unà cum Emanuele Phavorino Medico & Philosopho eminentissimo, Præceptore meo mihi multis nominibus semper observando, colendo & memorando. Erat in suburbiis Divi Severini lignarius faber, qui calculo vexabatur, figura, ut postea ex conspectu constitit, longiore. Hic cum ab imâ parte acutior & asperior esset, vesicam perrupit: tum & testiculorum tunica perfracta, post multos ac pene intolerabiles dolores, tandem in conspectum venit: quo facile deducto, cum multi hominem moriturum judicarent, ille tamen præter opinionem convaluit: hoc solum ex tanto malo homini incommodo relicto, quod inde semper urinam reddit. *Anton. Valetius Exercit. ad cap. 49. lib. 1. de morb. intern. Hollerii.*

Quod coriario cuidam nostrati paucos ante dies acciderit, facere non possum, quin paucis tibi narrem. Is ob calculum vesicæ ter sectus fuit, extractis calculis singulis sectionibus. In postrema verò sectione lithotomum calculus in collo vesicæ subterfugit quem post sectionem ibi adhuc manifeste percepit, nec tamen absterritus sectionum cruciatibus, cuidam aperuit. Ille calculus annis circiter 12. gestatus, & subinde auctus, tandem ipse sibi viam paravit, & rupto collo vesicæ, & cute paulo infra sectionis locum sponte excidit, nulla vi externa accedente; ingentes vero cruciatus sustinuit, adeo ut decrevisset, remisso æstu canicularium, se quarto sectioni submittere. Nec mirum sanè, cum calculus fuerit prægrandis, & nisi vidissem calculum, & vulnus, & ex ipsomet patiente audivissem, nunquam, potuissem ad credendum adduci, tantum lapidem in illo meatu, & quidem sine urinæ interceptione tamdiu contineri potuisse. Erat is medium meum digitum longus, minimum crassus: & quam latissimus (non enim parem omnibus suis partibus latitudinem æquabat) Figura erat ex latiore in angustiorem paulatim abeunte: pendebat unciam circiter unam. Post excretum lapidem moderatè habet: vulnus Chirurgus nostras obligat. Hunc casum, mihi antehac inauditum, ad te scribere volui, ut una mecum miranda opera naturæ, vel potius authoris naturæ mireris. *Ex Literis D. Joann. Funccii ad Clarissimum Virum Adolphum Occonem datis, atque ab eodem mihi transmissis.*

CHIRURGIA INGENIOSA.

OBSERVATIO I.

Lithotomia vesicæ, ex sententia veterum Græcorum, Latinorum, Arabum, Latinobarbarorum, quæ vulgo Celsica, Guidonica, & minor apparatus, appellatur.

SEquitur Lithotomia, quæ, quatenus ad Chirurgum pertinet, calculi è vesica, facta juxta perinæum sectione, extractio est: ad quam festinare, cum præceps sit, nullo modo convenit; ob id enim veteres, neque omni tempore, neque in omni ætate, neque in omni vitio id experiendum esse censuerunt, quod tamen hodie non observatur, sed solo Vere ut notavit Celsus, in eoque corpore, quod jam novem annos, nondum quatuordecim excessisset: quod scirent ea ætate in vesica calculos frequentius innasci, & si tantum mali subesset, ut neque medicamentis vinci posset, neque jam trahi posse videretur, quominus interposito spatio aliquo interimeret. Non quod non interdum etiam temeraria medicina proficeret, sed quod sæpius utique in hoc falleret, in quo plura & genera, & tempora periculi essent. Ob id enim Hipp. calculosos secare nolens, expertis in hac Chirurgia operariis cedebat. Si igitur, cum aliis signis, tum etiam demisso cathetere, sive alio specillo, in viris quidem incurvo, in mulieribus vero recto, lapidem in vesica subesse fuerit nobis exploratum, ultimaque experiri statutum fuerit; diebus aliquot ante purgandum corpus, si cacochymum sit, & victu interim præparandum est, sumptis salubribus cibis, & minime viscidis. Pridie verò fæces clystere erunt educendæ, & æger modico cibo alendus, aut in jejunio continendus, ut veteres voluerunt: & tum loco calido curatio adhibenda: quæ duobus modis fieri potest: uno quidem modo, minori, ut vocat; apparatu; alio verò majori (ita enim Chirurgi nunc loquuntur.) Minor apparatus, veteribus familiaris, nunc etiam à recentioribus plerisque non solum in pueris, qui fere solum ab antiquis secabantur, sed etiam in viris usurpatus; hoc modo fit. Æger, sive puer sit, sive puero major, in cujus vesica calculus includitur, & cujus corpus aliquot diebus ante, modicis, salubribus, & minime glutinosis cibis, necnon aquæ potu præparatum est, soluta pridie clystere, vel bolo cassiæ alvo, deambulabit, aut à loco superiore leviter desiliet, quo magis calculus ad vesicæ cervi-

cem descendat. Quo an inciderit, digitis in anum demissis, cognoscetur. Ubi ejus rei fides est, tum loco calido adhibenda est curatio ad hunc modum. Si vel adolescens, vel adolescente major ægrotat, in sedili, aut super mensam stabilem supinatus debet fere semirectus collocari, manibus subter diducta femora porrectis, quo in angustum vesica compellatur. Si verò puer laborat, homo prævalens & peritus, in sedili alto considit: supinumque puerum & aversum, super genua sua coxis ejus collocatis, comprehendit, ductisque ejus cruribus, ipsum quoque jubet manibus ad suos poplites datis eos quàm maxime possit attrahere, simulque ipse sic eos continet, super pueri humeros suo pectore incumbens. Præter hæc, etiam à lateribus duo valentes ministri objiciuntur, qui ægrum continebunt; eumque levare non sinent. Chirurgus deinde, unguibus circumcisis, sinistræ manus indicem oleo unctum leviter prius, deinde etiam & medium, si id commode fieri possit, in ægri anum demittit, dextræque digitos, super imum abdomen leviter, ne vesicam lædat imponit: non quidem festinanter, sed ita, ut quam maximè id tutò fiat, primumque supremis digitis, circa cervicem vesicæ calculum quærit: ibi enim repertus, minore negotio extrahitur. Si, aut ibi non fuit, aut recessit retro, digiti ad ultimam vesicam dantur paulatimque dextra quoque manus ejus ultra translata subsequitur.

Atque ubi repertus est calculus, qui necesse est in manus incidat eò curiosius deducitur, quo minor leviorque est, ne effugiat, id est ne sæpius agitanda vesica sit. Ergo, ultra calculum, dextra semper manus ejus opponitur, sinistræ digiti deorsum eum compellunt, donec ad cervicem pervenitur, in quam calculus compellendus est, quam commodissime fieri poterit.

Tum Chirurgus alteri ministrorum ad sinistrum ægri latus stanti, dextram manum super ejus abdomen leviter imponere jubebit: alteri autem, ejusdem testiculos, & penem sursum attollere: ipse vero assumpto dextra scalpello ad calculos apto: nam sinistræ digitis, quos in ægri anum demisit, calculum in vesicæ cervice continet: inter anum & testiculos, non quidem per medium colem, sed in sinisteriorem ejus partem, super lapidem quæ in vesicæ collo est, & secandæ parti supponitur, secabit, cutim quidem latiori plaga, intus autem non amplius, quam ut calculus per eam facile possit expelli. Nam qui parum patefaciunt, cum majore periculo eodem revolvuntur, quia calculus, iter cum vi premitur, facit, nisi accipit. Idque perniciosius est, si figura quoque calculi, vel asperitas, aliquid eo contulit. Ex quo, & sanguinis profusio, & distentio nervorum fieri potest. Quæ si quis evasit, multo tamen patentiorem plagam habiturus est, inquit Celsus: rupta cervice vesicæ, quam habuisset incisa. Cum vero facto vulnere in conspectum calculus venit, si exiguus est, digitis ab altera parte propelli, ab altera protrahi potest: major, vel forcipe, huic rei accommodâ, eximendus est, vel injiciendus à superiore ei parte uncus est, ejus rei causâ factus. Is est ad extremum tenuis, in semicirculi speciem, retusæ latitudinis; ab exteriori parte lævis, qua corpori jungitur, ab interiori asper, qua calculum attingit. Isque longior potius esse debet, ut majorem attrahendi vim habeat. Ubi uncus injectus est, in utrumque latus inclinandus est, ut appareat calculus & teneatur, cavendo, ne cùm adduci uncus cœperit, calculus intus effugiat, hic in oram vulneris incidat, eamque convulneret. Ubi satis teneri calculum patet, eodem pene momento triplex motus adhibendus est, in utrumque latus, deinde extra, sic tamen, ut leviter id fiat. Quo facto, attollendus uncus extremus est, ut intus magis maneat, faciliusque calculum producat. Quod si aliquando à superiori parte calculus parum commode comprehendatur, à latere erit apprehendendus. Calculo jam ablato, medicamenta sanguinis profusio nem sistentia, mundato vulneri (in quod aliquando canaliculum immittunt, quo sanguis concretus, è vesica vacuetur) adhibent, qualia sunt, quæ ex manna thuris, aloë, symphyto, mastiche, rosarum pulvere, cum ovi albumine vel vitello excepta constant, & lanam, aut linamenta œnelæo madentia imponunt, decenterque vinciunt, & deinde convenientibus remediis adversus supervenientia symptomata pugnant. Hoc simplici modo veteres calculo laborantes secare solebant. In qua curatione Celsus, non una, sed duplici sectione utebatur, prima quidem, cutem juxta anum plaga lunata usque ad cervicem vesicæ, cornibus ad coxas paulum spectantibus secabat; deinde ea parte qua strictior ima plaga erat, etiamnum sub cute, alteram transversam plagam faciebat, qua cervix vesicæ aperiebatur, donec urinæ iter patuisset, sic ut plaga paulo major, quam calculus esset, deinde calculum, quemadmodum dictum est, extrahebat.

Meges autem Sidonius, quando calculus vel asper, vel spinosus erat, quod demissis in anum digitis experiebatur, non scalpello secabat, quoniam is infirmior erat, poteratque in aliqua prominentia incidere, incisoque super illam, corpore, qua cavum subest, non secare, sed relinquere, quod iterum incidi necesse fuisset) sed ferramentum fecit rectum, in summa parte labrosum in ima semicirculatum acutumque. Id receptum inter duos digitos, indicem ac medium, super pollice imposito sic deprimebat, ut simul cum carne, si quid promineret ex calculo, incideret. Quo cum sequebatur ut semel quantum satis esset aperiret. Quocunque autem modo cervix vesicæ ea parte secta est, leviter extrahi, quod asperum est, debet, nulla propter festinationem vi admota. *Steph. Gourmelenus art. Chirurg. lib. 2.*

OBSERVATIO II.

Lithotomiæ vesicæ ratio alia recentior, Ioannis de Romanus, quæ ab ejusdem discipulo Mariano, (qui eam primus in literas referens, ad posteritatem transmisit) Mariana, & Major apparatus nominatur.

ALius calculosos secandi modus magnus apparatus nunc à Chirurgis appellatur, quod magno variorũ instrumentorum apparatu administretur. Hunc Ioann. de Romanis Cremonensis Medicus, qui circa annum Domini 1520. Romæ floruit, primùm excogitavit, sæpeque feliciter usurpavit. Hujus discipulus, Marianus Sanctus Barolitanus, tam novam hanc secandi rationem, quam instrumenta ad eam administrandam necessaria, illo adhuc vivente, singulari libello artificiosè descripsit, cujus ratio ejusmodi est.

Æger, eodem quidem modo quo supra scriptum est, præparatur: deinde super mensam stabilem, diductis, & complicatis ejus genibus, ferè supinus ita collocabitur, ut ejusdem calcanea penè nates attingant, manusque poplitibus extrinsecus subjiciantur: tum verò habenâ duplici, à cervice dependente, crura, tibiæ, & pedes firmiter vincientur, sicque laqueo constrictus à valentibus ministris utrinque comprehensus immobilis continebitur. Ita enim fiet, ut in angustum compulsa vesica facilius calculus capi possit. Tum catheter, à summo leviter incurvus & exteriore curvaturæ parte, in longum, paulo latiore rima fissus, oleo unctus in vesicam demittitur. Dein, alter ministrorum, qui ægri dextrum genu tenet, dextra manu scrotum paululum in dextram partem ita attollit, ut Chirurgus, sine ullo impedimento, inter anum & testiculos, non quidem per medium πεϱίναιον, sinistrorsum, qua parte catheteris fissura convertitur, scalpellum ad calculos aptum adigere possit, ejusque aciem in catheteris (qui in collo vesicæ est) rimam tutò demittere. Facta jam sectione, cujus interna longitudo transversi digi-

digiti mensuram non multum excedet, quæque duobus fere transversis digitis ab ano distabit: ferramenta suo exigua, longa, teretia in extremo leviter incurva, quorum alterum, in extremitate obtusum & læve est; alterum leviter cavatum, & bifurcatum, per vulnus in chatheteris rimam primum immittuntur: deinde, retracto cathetere, in ipsam etiam vesicam demittuntur, ut ipsorum ductu & auxilio (unde & ductores vulgo appellantur,) forcipes & alia ferramenta, eo postea introducantur. Tum Chirurgus, inter hæc duo, quæ firmiter sinistra tenet, forcipem quam à sua figura anatis rostrum appellant, altera manu in vesicam etiam violenter immittit, qua, si calculus exiguus est, nulla facta laceratione, facile extrahetur. Quod si fuerit major calculus, quam ut sic per vulnus extrahi possit, plaga amplianda erit, non quidem scalpello, sed demisso in eo alio ferramento, quod aperitur, dum comprimitur, vulgo dilatatorium vocant. Dein rursus forceps, vel recta, vel incurva in vesicam demittitur, qua calculus comprehenditur: cùmque satis firmiter calculum ipsum tenere patet, eodem pene momento triplex motus adhibendus est, in utrumque latus, & extra, sic tamen, ut leviter fiant, & paulatim, quoniam festinanter in hac re, ut in plerisque agendum non est, sed ita, ut quam maxime id tuto fiat. Si dilatata (ut supra dictum est) plaga, difficulter adhuc lapis extrahitur, Chirurgus (unguibus prius circumcisis) sinistræ manus unctos digitos, indicem & medium, leviter prius unum, deinde alterum, in ægri anum demittet, quibus calculum ad vesicæ cervicem retro compellet, dum ipsum dextra manu apprehensum forcipe attrahit. Sunt qui utrinque alia ferramenta, quæ alæ, & à nonnullis latera dicuntur, à forcipis lateribus ita adaptant, ut ipsis, veluti alia forcipe, lapidem etiam comprehendant. Sic enim calculum forcipe & alis simul comprehensum, tutius & facilius educant. Si quando autem calculus major non videtur, nisi rupta cervice vesicæ, extrahi posse, scindendus est. Findetur autem forcipe per medium dentata, tutius quam unco, & cuneolo Ammonii, lithotomi cognominati, hujus rei, ut ait Celsus, repertoris. Extracto calculo, videndum, ne alius calculus, aut aliqua extracti calculi fragmenta intus, remaneant: quæ postmodum curationis difficultatem augeant: ob id & specillum in vesicam per plagam demittere oportet; & aliud ferramentum oblongum altero extremo teres, breve, leviter incurvum: altero autem, ad cochlearis similitudinem excavatum, quo & arenulas, & lapillos, & concretum sanguinem ex ipsa vesica detrahunt. Tandem plaga, si latior videtur suitur, relicto in vulnere una vel altera die tubulo, quo concretus sanguis, si quis in vesica hæserit, vacuetur: admoto etiam medicamento & vulneri, & vicinis partibus ex malthæ, sanguine draconis, bolo armeniæ, polline, ovorum albuminibus, oleo rosa, pilis leporis, & similibus parato. Deinde linteo scisso atque zona, plaga deligatur, & tandem ut reliqua vulnera curatur. Et quoniam varia supervenire possunt symptomata, quæ difficiliorem efficiant curationem, ideo eorum ratio perpetuo habenda erit, & admotis convenientibus remediis tempestive occurrendum:

In fœminis quoque ratio extrahendi calculi, similis pene est. In hoc tamen differt, quod fissus catheter, qui in vesicam per meatum urinæ demittitur, & super quem vesicæ cervix secatur, in fœminis non incurvus, ut in viris, sed potius rectus est.

Ad hæc, si quando, propter calculi extractionis difficultatem, digiti subjiciendi sint, quibus lapis ad vesicæ cervicem retro compellatur, mulieri per naturalia subjici debent: virgini tamen, nunquam per naturalia, sed per anum ut mari, subdentur.

Calculus etiam, in urinæ fistulam prolapsus, sibi ita inhærescit, ut neque auriculario specillo, neque alio ferramento velli possit, hoc modo trahitur. Cutis extrema quamplurimum attrahenda est, & condita glande, lino vincienda, deinde, à latere, recta plaga coles incidendus & calculus eximendus est. Sunt qui etiam colem ipsum versus vesicam, alio lino vinciunt, & tum facta super lapidem (ut dictum est) sectione, colem, ut calculus exiliat, infectant: tum adhibito medicamento, quod cruentis plagis convenit, solutisque vinculis, cutis remittenda est, ut integra ejus pars incisum colem contegat, & urina naturaliter profluat. Prodest etiam, ad vulneris conglutinationem cereolus terebinthina resina illitus, & in urinæ fistulam demissus *suo in citato loco.*

OBSERVATIO III.

Lithotomiæ tertia species, adm[...]dum recens inventa, qua contra veterum sententiam, non per perinæum, sed per hypogastrium, & membranosam vesicæ partem sectio instituitur, & ab authore Franconiana dicitur.

SI Cæsaream sectionem, quæ in Epigastrio fit, tanta ipsius aut facilitas aut utilitas, nobis eam commendare debet: certe longe magis difficilia & inevitabilia symptomata, quæ ex sectione calculi supervenire solent, nos à sectione vesicæ, quæ in perinæo fit, absterrere debent. Aut certe, ut quid melius in humanum genus conferamus, nobis hæc res stimulum addere debet, ut modum aliquem meliorem & commodiorem ad extractionem calculi, inveniamus, qualis erit, si non in perinæo amplius, sed in Epigastrio sectio (ut in sectione Cæsarea) fiat. Quod sum facile à quolibet vero Chirurgo præstari poterit, cum prius ipsi ab Hippocrate, & quidem in *Iuramento*, foret interdictum, cum more antiquitus recepto, tantoque uti ostensum, periculo, in perinæo solum sectio fieret. Hac ratione innumeris modis melius, doctissimorum simul & exercitatissimorum Chirurgorum opera ægrotis succurretur quod hactenus, à paucis solum circumforaneis imprudentissimis, temerariis, & ignaris factitatum fuit, qui (excipe bonos & doctos) monopolio inhumano crudeliter & corpus & crumenam, tam divitum, quam pauperum hactenus tractarunt, & adhuc exercent, dum ipsorum opera uti oportet, quocunque ab ipsis expetito præmio, numerataque prius pecunia. Quod eorum negligentia fit, qui melius, quam ab his indoctis fiat, hoc præstare possent & deberent de aliis non loquor. Verum nova hæc sectionis permutatio, quam propono, non absque plurimis rationibus, fieret sed & ad exemplum nostrorum antecessorum neotericorum cum antiquorum sectio, quæ Celsiana nominari potest, jam permutata fit in Marianam. Celsus enim non antea nonum annum, neque post decimum quartum, sectionem admittit: Mariana vero sectio, beneficio novorum instrumentorum omnes ætates admittit. Sunt tamen aliqui qui certis rationibus freti, hanc Celsi sententiam adeo angustis terminis inclusam, hoc pacto interpretentur: impossibile esse, ut in adeo tenella ætate in anum infantis ipsius Lithotomi duo digiti absque noxa indi possint ad calculum ad perinæum adducendum. Post annum verò decimum quartum, cum jam calculosi magni & pingues redditi sint, digiti ipsius Lithotomi ad calculum pertingere non possunt, ut eum adducant, dirigant, & firmiter in perinæo retineant, ad sectionem supra calculum faciendam. Quæ Celsi operatio vulgariter Guidonica vocatur, quoniam instrumentis à Guidone propositis perficitur, cui aliæ etiam ætates, cum sint suspectæ, ad annum etiam decimum quartum sectionem concedit, secutus auctoritatem Brunonis, cui (quemadmodum hujus artis circumforaneis, in totum fidit, quemadmodum, & Hippoc. suo tempore fecit. Attamen fieri non potest, ut tempore

 Gui-

Guidonis, more Celsi, non in omnibus ætatibus sectionem usurparent: cùm non solum patrum memoria, sed etiam nostro ævo, infinitis in locis, tam in senibus, quam juvenibus usurpetur, idque non minori successu in villis, & pagis, quam in magnis urbibus, Mariana sectio administratur. Hinc factum, ut aliquando ejus sententiæ fuerim, primo characteres numerorum duarum ætatum à Celso expressarum, in exemplaribus ex primo autographo transcriptis, fuisse mutatos: cujus æque facilis fuit typographis lapsus, ac facile ab ipsis lectoribus perpessum. Dum enim Medici & Chirurgi docti locum hunc Celsi legerent, sicco pede transierunt, tanquam sectionem hanc non curantes, cùm ipsorum non esset ex concessione, aut potius defensione Hippocratis hanc tractare. Sed quod majus est, is qui viginti, triginta, aut quadraginta assecutus est annos, minus pinguis est, quam is qui quatuordecim solum est annorum, & per consequens facilius calculus in perinæo per anum retineri potest. Verum sive res ita se habeat, sive contra, certum tamen est, quod quocunque modo sectio adhibeatur, quemadmodum infantes valde juvenes propter teneram ætatem & mollitiem, absque magno periculo, sectionem hanc vesicæ perferre non possunt: sic etiam nec ij, qui senio jam sunt confecti propter, virium imbecillitatem sustinere queunt. Et hæ sunt meo judicio duæ rationes, quæ Celsum movere, ut tempus sectioni commodum limitaret. Hoc posito scribendum erat, ab anno nono aut decimo, usque ad annum quinquagesimum, aut sexagesimum: idem judicium esse debet de Mariana, & aliis, quæ inveniri possunt, sectionibus. Quam enim facilis & communis sit error, insubstitutione numerorum, ex varietate dosium, quæ observantur, tam in celeberrimis veterum Antidotis, quam in ipsa theriaca adeo celebri & usitata, colligere licet. Verum utcunque res se habeat ex his satis manifestum fit, quantum periculi sit in hac operatione, idque omnino, vel saltem ex parte, propter partem quæ inciditur. Hinc factum, ut minoris periculi gratia, & quo major posset sectio fieri, facilius que multo iis, qui in prædicta ætate sunt constituti, succurratur, sectio Mariana fuerit inventa; quæ tamen non minus periculosa, quam Celsi, imo sæpius periculosior, idque ob difficultatem inveniendi lapides in vesica jam secta, lacerata & dilatata. Quod secandi modus omnium maxime ad Celsi aut Guidonis sectionem accedere censetur, in qua etiam metus non est, vesicam cum calculo arripiendi, quod in altera metuendum.

Cum jampridem, summa cum diligentia perpendissem, id quod hoc loco proponitur, antequam ea de re quidquam vel audivissem, vel legissem: denuo mihi visum fuit, fore consultum, si res apprime utilis, adeoque nunc, quam fuerit unquam magis necessaria, proponatur. Præsertim vero cum hujus operationis feliciter peractæ exempla occurrant, ubi prius varia & diversa remedia frustra adhibita forent. Verùm modus hic extrahendi calculum primo usurpatus fuit, salute jam ægri desperata, partim temeritate quadam, partim vero artificio, à Francone, qui inter Chirurgos præstantissimos nostri temporis habetur, idque in puerulo, parentis precibus (qui id summè efflagitabant, ut ipsemet scribit) victus: ne tamen quis posthac sectione utatur (quod valde miror) prohibet, Metuens fortè, ne collegas offendere, neve temerarius postmodum censeretur, si fortè secto puero, in sectione hac adeo nova & inusitata, ob hanc vel aliam aliquam causam, malum aliquod accidisset.

Non me latet, quin primo intuitu valde mirum videatur concedi, vesicam absque vitæ periculo in parte membranosa incidi posse, quod tamen necessario fieri debere videtur, si modo hoc quod proponimus verum esset, & in hypogastrio accidisse authoritatibus comprobamus. Hæc enim recepta est opinio ad tutandam sententiam *Hippocratis*, qui 7. *aph.* 18 sine ulla distinctione statuit (quod & omnes ipsius interpretes, ipsi assentari volentes, faciunt) vesicælæsionem & incurabilem & lethalem esse. Quod tamen intellexisse debuisset, cum non ignoraverit suo etiam tempore, in extractione calculi, ipsam fuisse sectam quam sectionem in *Iuramento suo* concedit, non tamen manum operi adhibet, Fit ergo in parte membranosa, licet non sit vere & simpliciter membrana, dum in corpore sita est, nec etiam verè talis est; ut esse apparet, quando à longo tempore fuit exsiccata, extensa & inflata, sed potius ad aliquam carnis speciem referri potest, cujus carnis *Galenus* diversas facit species. Nam ut in *comment. 6. in sextum Epidemiorum* refert: Hippocrat. carnem appellat, non solum eam, quæ musculorum est, sed etiam intestinorum & vesicæ. Quem etiam ipse secutus est *septimo de Anatomica administratione*, dum inquit: *Carnis non eadem ubique forma: quæ enim musculorum est magis rubet, & mollior est, quam sit ipsius ventriculi, vesicæ, uteri, & omnium intestinorum caro.*

Detur vesicam ipsam valde membranosam esse, imo membranam, & vere spermaticam; ejusmodi tamen est & peritonæum & periostium, cornea ipsius oculi tunica, & meninges cerebri, quæ tamen rursus consolidantur: imo & ipsum cerebrum consolidatur, quod tamen tempore Hippocrat. non fuerat observatum, uti posterioribus temporibus factum.

Verum vesicam facile in parte membranosa consolidari exempla multorum vulnerum abdomini inflictorum curatorum, per quæ urina pura permanabat, attestantur, Et quare hoc vesicæ non usu veniret, quod tamen in ipsis intestinis tam tenuibus quam crassis observatur, imo in ipsomet ventriculo? quod sæpe attestatur non solum Chylus, sed etiam cibus recens absumptus subito è vulnere inconcoctus prodiens, & tamen hi non moriuntur. Hippocrates tamen, omnia hæc ipsius vesicæ vulnera. Quare Hippocratis sententiam tueri si velimus necessario Galeni dicto, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον nobis utendum est.

Ea, quæ hactenus dicta fuere, præterquam quod Franconis exemplo comprobentur, aliter adhuc confirmantur, exemplo nimirum ipsius *Cueur de Chesne* hospitis Aurelianensis, ad insigne floris Lilii, qui cùm 4. Id. Februar. an 1560 pugione vulneratus fuisset, & jam per dies novendecim urinam per vulnus solum reddidisset (signum manifestum partis superioris & membranosæ ipsius vesicæ læsæ) & à Florentino Philippo catheter per penem vesicæ indutus, & in eo per paucos dies detentus fuisset, subito perfecte curatus fuit: cujus rei testes esse possunt D D Rassius, & Ambr. Pareus: quæ curationes adeo sunt frequentes, ùt de eo dubitare non oporteat. *Roussetus de part. Cæs. sect. 3. cap. 6. 7. 8. & 9.*

Vesicæ sectionem non esse lethalem, author statuit, hoc iis qui in verba Hippoc. jurarunt, absonum & absurdum videbitur: verum & id exemplis à me observatis comprobari posset. *Casp. Bauhinus in præfatione sua ad Hysterotomotokiam Rousseti.* Plura exempla vesicæ citra vitæ periculum sectæ, require infra *hoc lib. observationum, Observat. unica, tit. de vulnerib. vesicæ.*

† Vesicam, non modo stabulante calculo, sed etiam in urinæ suppressione aut difficultate graviori, superatis levioribus auxiliis, secari tutò posse, observatione confirmat *Riolan. Enchirid. Anatom. p. 611.* Consule autem de Lithotomia consultationem Spigelii quæ extat cum *Beverovic. lib. de calcul.* Varios quoque Lithotomiæ vesicæ modos proponit *Horstius p. 2. l. 4. in append. Zecchius c. 58 fo. 286.* De calculo per excisionem ex glande extracto Vid. *Nic. Fontan. disc. 5 fol. 88. Tulp. obs. l. 3. c. 7.*

Ob-

Observatio IV.

Ob calculum cæsus puer, cùm vulnus glutinari haud potuisset, margines ejusdem calculo occalluerunt, urina scilicet semper inde excreta: Unde factum, ut Chirurgi alterius industria, labiis crustaceis vulneris recrudentatis, relinquis calculus, idemrarè postmodum coaluerit, atque urina per legitimum meatum profluxerit, ægro in totum restituto.

QUemadmodum exemplis ostendi lapides in hominum σπλάγχνοις (intestaneis, seu visceribus generari, ita externis quoq; membris corporis humani sauciatis exulceratisve calculos innasci compertum habeo: cujus experientiæ exemplum subjicio. Cervvici, quod oppidum est ditionis Ducum Anhaltinorum, magna laude pietatis illustrium, puer quidam lithiasi affectus, tredecim annorum, ab ignaro quodam atque imperito Lithotomo cæsus fuit, cui postea, incuria atque negligentia artificis, meatus in vesicę incisura remansit, qua urina sine intermissione stillavit, deserto canali quem natura destinavit. Hoc cum ad longum tempus duraret, circa eum meatum glutinosus quidam coacervatur humor, qui paulatim in lapidis cineret duritiem coalescit, & novas, imo majores vesicæ distentiones, & cruciatus acerbiores ratione obstructi foraminis, qua urina ante percolabatur, affert, quàm ex priore calculo perceperat. Nec removeri hoc malum aliter potuit, quàm nova vesicæ incisione. Jam enim calculus magnitudinem contraxerat. Quod cum factum per peritum quendam & exercitatum artificem, & lapis denuò exemptus esset, plaga rectè coaluit, puer ipse alacer, & ad quævis expeditus, nulla amplius molestia, nulla difficultate premitur aut infestatur. *Kentmannus cap. 11. libelli de calc. in corp. hum.*

Observatio V.

Quosdam bis aut ter sectione calculosæ se feliciter committere.

FUit qui per annorum intervalla ter sectus fuit, mortuus est tamen tertia sectione, evasurus etiam tunc, nisi vesica ulcerata, & imbecillis jam admodum extitisset. *Fonsec. lib. 2. cap. 12. de calc.*

Observatio VI.

Calculi in urethra per annum subsistentes.

M. Bernhart, minister Montbelgardensis, ab anno habuit aliquot calculos, in medio urethræ hærentes, mobiles magnitudinis nucleorum cerasorum: unum ejecit oblongum, alter, qui subsistit, directam urinæ ejaculationem impedit: cathetere lapidum asperitatem sensit. Mirabilis affectus, ante non visus. Dolor nullus insignis. *D. D. Jo. Bauhinus de observ. propr.*

Observatio VII.

Lapidis in virga meatu hærentis extractio, cautè, & sine magna violentia, perficienda.

DIfficiliùs in viris quàm mulieribus, si parvus fuerit, attrahi potest. Nulla tamen vis est facienda, quia vesica membrum est sensibile, atque pudendum. Quæ ubi multum agitantur, nervorum distentiones, & mortales excitant inflammationes. Ut contigit Vetio, qui cùm lapidem in virgæ meatu haberet impactum, magna vi & labore extrahendum curavit, hinc laceratum membrum concepit inflammationem, ac siderationem: unde mortuus est. Tentandus enim (...) modi operatio est, ubi lapis parvus admodum est, quique facilè permeet. Quòd si nec per hoc ingenium calculus extrahi possit, ad sectionem veniendum. *Fonseca lib. 2. cap. 10. de Calculis.*

Observatio VIII.

Lapidis in virga hærentis Chirurgia ratio.

NOvi, inquit Philagrius, quendam, in quo quidem alias lapis fuit progressus, non penitus autem quàm in summo pudendo, fortiter obturatus, & parum abfuit quin homo periret, propter urinæ suppressionem, & maximum dolorem. Angustâ igitur volsella ipsum lapidem extrahere non potuimus, quare sensim & quiete agitavimus perquam tenui auriculario specillo, quum vero neque hoc modo eum extrahere possemus, secare statuimus, vulnusculo supernè juxta glandis magnitudinem incusso. Infernè enim secare non expedit, quandoquidem ferè semper in fistulam proficit, ac postea per ipsam fissuram urina excernitur. Porrò, ubi per urinam prodierit lapis, lac asininum melle modico mixtum præbeatur, & reliqua etiam diæta commodior, veluti ad ulcera fieri consuevit, constituatur, ob vexationem videlicet in locis ex lapide factam. Inde verò præservare hominem oportet, ne rursus renes lapide infestentur. *Aetius tetr. 3. lib. 3. serm. 3. cap. 5.*

Calculus in urinæ fistulam prolapsus, si ibi ita inhærescit, ut neque auriculario specillo, neque alio ferramento velli possit, hoc modo trahitur. Cutis extrema quamprimùm attrahenda est, & condita glande, lino, vincienda: deinde, à latere, recta plaga coles incidendus, & calculus eximendus est: sunt qui etiam colem ipsum versus vesicam alio lino vinciunt, & tum facta super lapidem (ut dictum est) sectione, colem, ut calculus exiliat, inflectunt: tum admoto medicamento, quod cruentis plagis convenit, solutisque vinculis cutis remittenda est, ut integra ejus pars incisum colem contegat, & urina naturaliter profluat. Prodest etiam, ad vulneris conglutinationem, cereolus terebinthina resina illitus, & in urinæ fistulam demissus. *Steph. Gourmelenus, Chirurgus lib. 2. pag. 149.*

Observatio IX.

Calculus e vesica expressus in cervicem illius.

PUero Danielis Pereti mercatoris, annorum septem, calculo vesicæ laboranti, Lithotomus Italus, sine sectione lapidem eximere volens, digitum sinistræ manus medium, butyro inunctum in podicem immisit (quæ ratio calculum inveniendi omnium est optima & tutissima) ac dextra manu ventrem inferiorem in regione pectinis premens, digitoque podici intruso calculum propellens, vi illum ex vesica in cervicem illius impulit: ubi cum ob magnitudinem subsisteret, ac tactu supra podicem deprehenderetur, illic sectione facta supra lapidem, cochleari ferreo mox exemit, qui si minor fuisset, per meatum penis facile exprimi vel exugi potuisset. *C. L. V. Felix Platerus de observat. propriis.*

Observatio X.

Tonsor, lapidem Cathetere inquisiturus, urinarium meatum perrupit, cujus error ægro exitium attulit.

CUm in meatu urinario cuidam tuberculum enasceretur, Tonsor quidam ineptissimus (ut fere fit) qui pro Chirurgo sese venditabat cathetere adacto, meatum urinarium perrupit, existimans lapidem in vesica esse: quo factum est, ut soborto fluxu sanguinis, inflammatione & febre superveniente, ex incuria ejusdem tonsoris mortuus sit æger. Hujus autem urinam, cum in primoribus labris mors illi esset, (nam tum demum vulgares Medicum consulunt) ad me miserunt. Erat autem urina tenuis, clara, hypostasi admodum exigua, (nam tunc desierat dudum sanguinis fluxus) subaurei coloris, parum tendentis ad croceum: ita ut talem inflammationem, neque febrem acutam ex ea quis percipere posset, licet aliquo modo tincta esset. Cùm autem ex famulo, qui urinam adferebat, audivissem, testes ægrotantis supra fidem inflatos, quod ex urina nemo unquam intellexisset, eum adii, offendique pudenda mirum in modum tumescentia, & testes, ut majora antea non viderim: & tandem supprimebatur urina, ut ne gutta effluere posset. Aderat & tunc Tonsor ille eximius,

mius, qui ægrum calculo laborare dicebat, jamque illi certum erat ferro lapidem, seu calculum quem vocant, in moribundo eruere, nisi dissuasissem. Exhibuerat & illi medicamenta, valde acria & calida, ad lapidem conterendum quæ & febrem & inflammationem auxerunt, deinde ægrum viribus exhaustum, dolore confecerunt; adeò ut antequam vix de remediis cogitaremus, hic statim vita functus sit. Eo verò mortuo, explorarunt propinqui an lapide laborasset: & incisione peracta nec in vesica, nec in ureteribus, nec in renibus lapillum invenere, ita ut tunc prius prognostico meo, scilicet quòd calculo non laboraret, fidem habuerit. *Forestus lib. 3. de incert. urin. judicio.*

OBSERVATIO XI.

Lithotomorum circumforaneorum fraus, lapides vesicæ subesse mentientium.

SUccurrit mihi in mentem historia de muliere, quæ, cùm pateretur uriginem in mejendo, advocato circumforaneo Spoletino, dixit, lapidem adesse: Illa, verbis ejus non credens, voluit me adesse, cùm iterum tangeretur: illo tangente, audiebatur lapidis cum ferro strepitus: sed cùm ego vellem tangere, dixit lapidem subterfugisse: tandem, cùm non inveniretur, abiit: ego autem intelligens fraudem illius, brevi tamen curavi. *Cardanus comment. ad lib. Hippocrat. de aere, aquis, & locis, text. 28. lib. 2.*

VERMES VESICÆ.

OBSERVATIO I.

Vermes in vesica geniti, longitudinis sex digitorum, crassitie ellychnii, urinæ difficultatem per intervalla inferentes, & cum urina sæpius vivi quoque, emicti, historia & exemplo novo.

CUM à quadam ægrotante accersitus fuissem, quæ interdum maximam urinæ difficultatem patiebatur, & dolorem dum mingeret vehementem, nullo alio morbo aut symptomate affecta, illicò existimavi ab aliqua trium causarum, urinæ meatum stipante provenire; aut scilicet ab aliquo tumore corpus ipsius meatûs attollente, ut inflammatione, scirrho, abscessu: aut cùm callus, aut caruncula ei innascitur: aut à re quapiam obstruitur, seu lapide, seu crasso lentove humore & similibus; aut cùm in partibus supernis aliquod simile est impedimentum. Sed cùm de omnibus illam non solum præsentibus, sed præteritis symptomatis interrogassem, nihil sanè aliud invenire potui, quod difficultatis hujus urinæ causa esset, nisi vita deses, ac cibi multi crassi, & lenti, quibus continuè ferè illa utebatur. Quare, ut affectûs hujus causa certiùs mihi innotesceret, urinam servari mandavi, quam cùm reversus inspexissem, animadverti in matulæ fundo rem quandam subsidere, ad similitudinem ellychnii cujusdam, sex digitos protensi; unde cùm videndi studiosus, quidnam verè illud esset, aliam mihi matellam afferri peterem, fœmina tandem præ nimio rubore affecta, confessa est, jam pluribus diebus sæpenumerò unà cum urina vermes nonnullos antedictæ longitudinis, ac crassitudinis eosque vivos & rubentes, minxisse, quales interdum in excrementis cernuntur: & is, dixit, quem nunc in imo vasis vides, ex illis unus est. Quod cùm accuratiùs considerassem, certè cognovi, quæ illa mihi narravit, verissima esse. Quare magna sanè admiratione detentus fui, ac causam horum vermium generationis investigans, tandem existimavi, eos non aliunde provenire nec generari posse, quàm à pituitoso humore in vesica existente, licet postea diligentiùs perpendenti, videbatur vesicam locum esse ad generationem vermium ineptum, cùm ea sit humoris salsi receptaculum, ex quo nec generari, nec nutriri illi probabiliter posse videbantur, etsi quandoq; in ea & pituitæ humorem reperiri non ignorem. Tandem omnibus à me studiosè consideratis, in hanc opinionem perveni, hos à lento potissimum ac viscoso humore generari, calore quidem nativo ac vitali illum informante: quemadmodum etiam videmus multa procreari à sole animalia, cùm nimirum materia apta est ad illius vim suscipiendam: nisi enim hæc ambo primùm conveniant, ut horum generatio fiat, haudquaquam fieri potest: quare neque in quocunque loco, neque in quocunque homine ejusmodi generantur animantia, cùm altera præcipuè harum causarum deest, aut ea imbecillis est: qui postea vermes hoc modo geniti, & aucti, & ab illo humore ampliùs nutriri nequeuntes, foràs illos natura expellente, egrediuntur. Cùm ampliùs eo pabulo commodè ali non possint, & tanquam extra propriam sedem collocati sint. *Aloysius Mundella dialogo 4. pag. 43.*

OBSERVATIO II.

Vermis in vesica natus, dolorem & cruentam mictionem excitans, per penem excluditur, ægrumq; liberat.

ADmirandum est in vesica nasci vermem: quod tamen cuidam viro accidit, cui, in vesica existens multis modis molestus fuit; quandoque etiam sanguinis mictu provocato: donec tandem, per penis meatum sponte egressus, finem doloribus imponeret. *Dodonæus in Annotat. ad cap. 77. Benivenii de Abditis.*

OBSERVATIO III.

Illustre exemplum aliud vermis post urinæ difficultatem inter dormiendum cum sanguine rejecti: unà cum vermis viva descriptione.

ERat in Haga Comitum, capularis senex 17. Calend. Octob. anno à redempto mundo 1564. annos natus (nî fallor) octoginta quatuor: Is sedentariæ vitæ & otio assuetus, crassioribus delectabatur cerevisiis, atque iisdem nonnunquam patrio more semet ad satietatem usque reficiebat; verùm ut delicatulus, si quando adversi quid obveniret, afficiebatur illicò, quo factum est, ut quotiescunque apud suos de sinistra quereretur valetudine, affines parvi penderent, existimantes leviusculum, aut nullius momenti esse quod offenderet. Accidit autem ut solito graviùs ex urinæ difficultate laboraret, continuisq; circa pubem discruciaretur doloribus, adeò ut quum diutius protraheretur malum, neq; quicquam remitteret, propter ætatem omnes de salute desperassent, nisi ex insperato sanitatis affulsisset spes; sub vesperum in profundissimum ac suavissimum incidens somnum, totam edormivit noctem, atq; inter dormiendum inscius per urinarium meatum maximam sanguinis copiam, unà cum verme rejecit: quo expulso ab omni dolore ac stranguriâ, (quam lotii substillum vocat Cato) liber evasit. Erat autem vermis hic erucæ in modum biceps: qui siquando contraheretur, longitudine pollicem aut hirudinem æquabat, ita ut nisi biceps fuisset, nonnulli sanguisugam esse existimassent: cæterùm quoties sese explicabat, pedem, & quatuor uncias comprehendebat, (lubet enim hic Pliniano more pedem in duodecim uncias dividere) præterea maculosus prorsus erat, punctis quibusdam striatus, ventre fulvi coloris, candicante interstincto linea: supervixit autem ab eo, quo projectus est, die, ad longum usque tempus; siquidem nos eundem septimo demum mense viventem conspeximus, solâ nutritum aquâ, quam amphisbænæ in morem, tepidam, nec frigore rigidam (offendebatur enim frigore plurimùm) alternatim utroque sugebat ore. Cæterùm vermis hic, quamvis in vesicæ cavitate continebatur, continuâ suctione punctiones, & dolores circa collum ejusdem concitabat, & urinæ præcludebat iter. *Balduinus Ronsseius in epistolis*: quo loco plura leges.

OB-

Observatio IV.

Post diuturnum sinistri hypochondrii dolorem, & sanguinis mictum, quidam vermem calami scriptorii crassitie & digiti longitudine, vivum cum lotio excrevit, unde sanguinis mictus cohibitus, & dolor conquievit, qui paulo post hydrope correptus interiit.

HIstoriam hanc si lectu dignam judicabis, de veritate non erit quod dubites; nam curationi ipse præfui. Ante quadriennium civis quidam consularis, quinquagenarius, in vicino nobis oppido Rotemburgo, diu de doloribus hypochondrii sinistri conquestus est, tandem aliquoties sanguinem merum, & quidem copiosum minxit: mox, cum lotio non cruento, ejecit vermem vivum adhuc, digiti minimi fere magnitudine, pennæ scriptoriæ crassitie in medio, capite & cauda in fastigium acuminatis, colore fusco: quo excreto, & dolor hypochondrii, & mictus sanguinis desiit: sequenti mense hydrope correptus est, è quo tandem mortuus est, post menses duos. *Ex Observ. Cl. V. Joan. Visceri.*

Observatio V.

Vermes per urinam rejecti.

CL. V. D. D. Thomas Mermannus, Sereniss. Ducis Bavariæ, &c Archiater peritissimus, aliquando per literas mihi significavit, mulierem quandam vehementi dysuria laborantem, tandem per urinam excrevisse vermem longitudine spithamæ; quo facto, satis commodè postea valuisse adhibitis medicamentis evacuantibus, & vias urinarias abstergentibus.

Memini me quoque, in nobili virgine, cui menses suppressi fuere, cacochymica, & inordinatè vivente, ferme per integrum annum, quibusdam intervallis interpositis per urinam vermiculos, minores cimicibus, fuisse satis multos ejectos.

Idem in quodam viro observavi, qui phthisi mortuus est. *Observ. Cl. V. Joach. Camer.*

Vermes in vesica generari non posse, aliquis ratione contendet: quod si qui generantur, ad eorum formationem quietem requirunt, simulque necesse est materiam putrescere: at in vesica materia diu quiescere non potest, quum tam frequenter urina sit recipienda intus, & reddenda contracta vesica; vel etiam urinę acrimoniam eorum generationem impedire potest. Atsi sensus mihi contrarium non ostendisset, in horum sententiam etiam descendissem. Vermes in urina primò mihi, juveni existenti, ostendit D. Gilbertus Gryphius, qui me ad hoc studium compulit: movebantur autem immota urinà.

Anno 1556 mense Augusto, Monspelsuli juvenis quidam reddidit vermes cum urina.

Anno 1557. vidi literas ad D. Franciscum Fontanonum scriptas, ubi etiam de quodam ægro commemorabatur, quòd multos vermes per urinam excrevisset. *Ex manuscripto Rondeletii de urinis, communicabat Cl. Casp. Wolphi.*

† Plura vermium cum urina excretorum exempla vid. apud *Joh. Matth. Hess Cas. 3. Obs. Med. p. 130. Salmuth. Cent. 1 obs. 49 Holl. de morb. intern. l. 1. c. 50 p. 536.*

VESICÆ TUMORES præter naturam.

Observatio I.

Senex quidam ex casu pubem ad truncum allidens, concreto sanguine in vesica suppurato, abscessus in inguine suscitatus, qui capitali Chirurgi errore moritur.

SExagenarius quidam Sulcensis, superioris Alsatiæ oppiduli civis dives, in profesto Paschatis post peractum sacrum publicum, à templo domum reversus, ante prandium ex ædibus suis, in adjectum hortum deambulandi causa progreditur. Quò cùm venisset pedes fortè ad lapidem offendit, unde senili & cespitante gradu pronus ad terram provolutus, succisæ arboris trunco, palmi altitudine terra extantis, & femoris crassitie eam imi ventris regionem, quæ pectine & vesica describitur, validè allisit. Sentim autem & ægerrimè se, cùm solus esset, in pedes erigens senex, ædes repetit, Chirurgum oppiduli ad prandium vocat, casum suum ei recenset, additque non admodum se ex pube, quam trunco allicerat, dolore. Stolidus Chirurgus & imperitus, de nullo vase rupto, aut profuso sanguine sollicitus, præterita revulsoria venæ sectione, & medicamentis grumos sanguinis dissolventibus, rerum omnium probè securus, animam dudum in opiparo prandio occupatum habens, senem benè sperare jubet, & sicubi res exposcat, promptam & certam ei operam suam pollicetur. Convivantur itaque inter se liberalius uterque. Ea nocte cùm senex urinam reddere vellet, nonnihil doloris inter mejendum sentiens: manè experrectus cruentam urinam animadvertit. Quando autem ne tum quidem impendio doleret, contemptum & neglectum habuit. Postridie urina in totum compressa dolores acerbos ei movet, & simul febricula cum rigoribus senem fatigat. Accersitur denuò Chirurgus; affectus de novo explicatur. Ille nulla mora officiosissimè fotum ex diureticis, dolorem mitigantibus, & emollientibus medicamentis congestum concinnat, ægrum in clausa sella collocat, cui fotum in cacabo subjicit, simulque serio ei indicit, ut quoties ubi refrixerit, calfaciendo ter repetat, gnaviterq; sudet. fore, ut profecta urina, si diis placet, quamplurimum liberetur. Hæc curandi ratio ad unius diei & noctis spatium continuatur. Interea graves lancinationes & punctiones in vesica excitantur, pubes intumescit, febris increscit, vigiliæ, deliria, & animi defectiones per intervalla invadunt, & cum seliæ fotum pauloante ob collapsas vires perferre amplius non posset, in lectum deductus similibus cataplasmatibus pubi & scroto tumore jam indurato impositis, strenuè pugnatur. Tandem ubi omnia in pejus abire videt, ipse quoque Gebwilerio, ex Aula clementissimi & pientissimi Principis mei, Murbacensis & Ludrensis Antistitis accersor: hominem jam vehementer ex febre æstuantem, pulsu concitato & veloci præditum & periculosissimis symptomatibus concertantem invenio: casum & curationis peractæ modum accipio: cataplasma detraho: pubem in sinistro inguine Joachimici nummi magnitudine lividam ex inflammatione animadverto. Proinde sanguinem in vesica concretum, & vesicam ipsam notata parte intestino illo & cataplasmatibus in pus conversam esse, & abscessum paulo post erupturum animadverto: ægrum proinde certo moriturum prædico: præfataque venia, ad Aulam me recipio; quem altera à discessu meo die, magna prius puris eluvie, ex abscessu sua sponte erumpente, sublatum audio. Hunc, cum ars citra omnem dubitationem servare potuisset, impurissimi & indoctissimi nebulonis Chirurgi capitalis inscitia, & temeritas e medio sustulit. *Schenckius.*

Observatio II.

Abscessus & gangræna vesicæ.

VIro nobili, in pueritiá secto, aderant signa omnia calculi, nisi quod cathetere non inveniebatur. Mortuo à male curata cicatrice abscessus & gangræna in vesicá, & vicinia inventa est. *Scholiographi ad cap. 47. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

CARO, EXCRESCENTIA, ET TUBERculum in collo vesicæ.

Observatio I.

Caro in collo vesicæ nata & inventa, calculum mentiens.

Sæpe

SÆpe decipimur specie calculi, ut in nobilissimo viro, post urinæ cruciatum in octavum mensem, ambigentibus Medicis & Chirurgis de calculo, adhibitis frustra remediis, tandem apertio facta,ut solent Lithotomi, liberatus omnino dolore, non invento calculo, sed carne in collo vesicæ, quæ paulatim consumpta est convenientibus remediis. *Scholiographi ad cap.50.lib. 1.Holl.de morb.intern.*

Observatio II.

Tuberculum in meatu urinario natum, & percuratum.

NUper Illustrem Guronum Estensem curavimus, cui ob tuberculum in meatu urinario, urina suppressa erat,& adeò vesica extendebatur, ut dolores intensissimos pateretur: tumore,vi syringæ,erupto,illicò crassavit dolor, & tuberculum ad cicatricem pervenit. *Brassavolus comment.ad aph.82.lib.4.Hipp.*

Observatio III.

Historia quorundam Empiricorum, qui utuntur candelis cereis ad aperiendum pudendi meatum, & per eas medicamentum quoddam intromittunt, quo carnis excrescentias absumunt.

REperitur quidam Empiricus, natione Gallus, Venetiis, qui candelis cereis, & meatum aperit sine multa molestia, vel noxa,atque per eas candelas intromittit quoddam medicamentum, confectum ad formam mollis cujusdam unguenti, quo consumit excrescentes has carnes, & in multis res illi feliciter successit. *Victor Trincavella,de ratione curandi particulares hum. corp.affectus lib.19.cap.9.*

Si suppressio urinæ à callo genito in viis urinariis oriatur, curatur per recisionem calli, per medicamenta temperatè corrodentia imposita callo,seu carni additę, candela cerea, vel tenui ligno petroselini: hæc tamen à prudente Chirurgo sint experta, eligendaque, ne ulcus fiat in viis urinariis. Quidam Lusitanus Romæ nostris temporibus multos curavit,laborantes hac urinæ difficultate: & inter alios Valentiæ curati sunt perfectè,nobilis Gaspar Aguilat,& filius magnifici Ximen Peres de Pertusa. *Joan.Mich.Paschalius lib.1.cap.46.*

VULNERA VESICÆ.

Observatio I.

Vesicæ sectionem non esse lethalem, historiis quinque comprobatur.

CUm Medicinæ parens *Hippocrates,lib.aph. 6.& 18.*dixerit: *Vesicæ discissionem lethalem esse,*factum ut non solùm apud doctos, qui sententias Hippocrateas pro oraculis(& rectè quidem,modò dextrè intelligantur)habent: sed etiam apud idiotas pro confesso fuerit habitum,vesicæ, intestinorum, ventriculi, &c. vulnera esse lethalia. Verùm cùm exemplis comprobari possit,vesicam dissectam coalescere posse,sanè ut Præceptorem tueamur,non absurdum fuerit, si cum interprete Galeno,ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον id fieri,Præceptorem voluisse, dixerimus. Non enim hoc loco de collo vesicæ,quod carnosum, & quotidie sanari, cùm lapis fuerit extractus, videmus:sed de fundo ipsius loquimur, quod propter substantiam suam nerveam, tenuem & exanguem coalescere non posse volunt. Verùm vesicæ substantiam non totam nerveam,sed partim carnosam, partim nervosam esse dicimus. Licet enim tunica interior tenuis quidem,nervea,& candidissima,omnique staminum fibrarumve genere intertexta sit: altera tamen,quæ exterior,carnosa est: non autem similis carni musculorum, (non enim eadem ubique carnis forma: quæ enim musculorum est,magis rubet,& mollior est,quàm sit ipsius ventriculi,vesicæ,uteri, & omnium intestinorum caro, ut *Galenus 7.de admin.anat.& comment.6.in sextum Epidem.*ex sententia Hippocratis loquitur) sed qualis est ventriculi & intestinorum subalbida,ratione cujus vulnus coalescere posse dicimus. Et licet *Fallopius tract.de vuln.abdominis cap.20.* testetur se vesicam, quæ pilula plumbea erat perforata, sanatam vidisse: tamen historiis id comprobemus, quod propositum nostrum existit.

☞ Anno 1558. cùm Hispaniarum Rex Philippus Regi Galliæ bellum intulisset, duo nobiles ex Marchia, qui ejus militiæ socii erant, & stipendia sub Rege Philippo merebantur, cùm jam in itinere cum aliis compluribus essent,fortè fortuna coorta inter ipsos dissensione congrediuntur. In quo certamine is,cui à *Kalckreut* nomen est, alterum Conradum à *Bernheim* infestissimè adoriens,bombardæ ictu petit. Verùm globus crumenæ lamina ex chalybe obductæ,in qua jactus pulveris&pilarum gerebat,casu illisus, à latere ejus resiliit, & palmi infra umbilicum spatio intra corpus penetrans, vesicam homini trajicit,in eadem subsistens,impetu ejus ex primo afflictu fracto,Hoc accepto ictu,equo decidit, & à satellitibus sublevatus,Lipsiam ad Chirurgos exanimis reducitur: qui dum vulnus ei obligant, animadvertunt vesicam sphærula sauciatam esse. Ibi desperantes, obligato valedicunt,omni curationis studio abjecto: nemo enim tantum sibi sumere voluit, ut plagam vesicæ inflictam sanaret,quam ex *Hippocratis aphor.lib.6.aph. 18.* insanabilem & mortiferam didicerant: cui tamen *Galenus in comment.supra eundem* adversatur. Sic igitur derelictus,omnique cura destitutus saucius,accitis ministris suis,domum se reportari expetit, aut vivum, aut mortuum. Quod cùm facerent satellites, & jam Torgam Lipsia advexissent, æger cupidus vitæ, Chirurgum oppidi peritissimum Leonhardum Wolcium, & me quoque precibus accersit. Ac primùm rem omnem ut accidisset, prolixè nobis recenset: deinde gemebundus opem nostram implorans, obsecrare se ait, ut desertum ab omnibus nostra benevolentia complecteremur,& curandum susciperemus. Chirurgus itaq; laxatis ligamentis, & cognito vulneris periculo, mox vitam simul atq; curationem denegat desperato. Tandem mea intercessione motus, cùm pollicerer meam quoque operam, ac fidem conjuncturum, suscipit, & religat summo studio. Ibi tum hebdomadas undecim urina non canalem perfluxit ordinarium, sed per plagam manavit: per eam autem omnis substantia cutis carnisque, quæ ustulata ab ictu erat; eique materies quædam glutinosa ex acredine lotii, sanieque circumcirca adhærescens, in lapidis soliditatem obduruerat: ita tamen ut urinæ meatus de die in diem exiguus pateret,qua stillaret, donec elapsis quinque ab ictu septimanis, substantia ei ustulata, putredine sensim laxata, unà cum calculo accreto, à Chirurgo instrumento extracta fuit,& urina jam immediatè vulnus permanavit. Porrò substantia soluta & exempta, ambustæ & lentæ admodum cuti persimilis erat,duarum stipularum crassitie,digiti transversi latitudine, lapidosam eam materiam ambiens,qua urina exitum habuerat:quæ quidem tophos,qui in thermis congelantur, ferè superabat firmitate,colore cinereo, tactu aspera,ut è grossis arenulis conglutinata. Sic igitur ampliato meatu, & purgata vesica,liberataque à reliquis sordibus, calculis, viscositate,sanie,& aliis,quæ de globo bombardico,lotii acrimonia consumpto supererant, & orificium vesicæ obstruxerant, vulnus sanari ritè (Deo auxiliante)cœpit: idque tam brevi tempore penitùs adeò coaluit, ut nec ambulanti,nec equitanti,nec curru vecto,impedimento

nemo molestiæ esset. Post hæc uxorem duxit nobilis, & in hunc usque diem valetudine est commoda & firma.

Historiam hanc habet *Ioan. Kentmannus, libello de Calculis in corpore humano repertis, cap. 11.* quam Conradus Gesnerus cum aliorum hanc annis sex post curationem communicavit, edidit.

In Gallia Narbonensi cum essem, circa annum 1555. accidit, dum spectacula ederentur, atque inter reliqua Taurus cum Leone certaret, ut cum Tauro fugienti Helvetius Tigurinus Regis Navarræ satelles se opponeret, ab eo cornibus petitus, altero in pectine circa regionem vesicæ infixo, penitus transversam perforaretur, atque urina in lumborum regione emanaret: qui tamen Chirurgi Monspeliensis opera sanatus sine omni [illegible] modo diu postea supervixit. Quo exemplo, [illegible], ea vesicæ vulnera, quæ in carnosa illius parte accidunt, vel sana quoque, ubi caro illi contigua est, quæ [illegible] recente occludi, & callo obduci possunt, eadem ratione sanari [illegible] quam [illegible] statuimus. *Historia hæc a Cl.^v D. [illegible] Platero Archiatro, mihi communicata fuit.*

Anno [illegible] Septembri mense, nautæ Gryphswaldensi in Pomerania, cui Ioanni Iacobo nomen erat, culter in dextrum [illegible] latus, [illegible] transversis digitis supra [illegible] fuit, ita [illegible] urina non per urethram, sed per vulnus effluxerit, [illegible] hoc pacto prorsus fuit [illegible]. [illegible] ergo [illegible] apposita; deinde [illegible] tamen tumoris propter vesicæ metum [illegible], [illegible] consolidante impositio, [illegible] conveniens ex gummatibus & magnete confectum, superimpositum. Intrinsecus vero [illegible] decoction [illegible] barba [illegible] his vulneribus utiles [illegible]. [illegible] potu contentum esse & in lecto [illegible] continere [illegible]. Hac cura [illegible] post [illegible] per urethram effluxit, & successive [illegible] curatus, ita ut nec [illegible] aliusve [illegible] molestia supervenerit. *A Felice V [illegible] Chirurgo.*

Petrus [illegible], postea quam carunculis in medio pene [illegible], tandem in scirrhum abiere. Varia [illegible] attentata fuere, ut partes indurata consumerentur. [illegible] excrevit, ut omnimoda urinæ suppressio [illegible], quæ per aliquot dies perstitit, donec tumor [illegible] inflammationem inferiori [illegible] parte obortus. [illegible] ad suppurationem [illegible], aperiendus [illegible]. [illegible] aperto, puris parum effluxit, & statim urina subsecuta; quæ deinceps voluntarie per ulcus, & non amplius per penem redditur. Hic ultra annum spatium vixit, de nulla urinæ retentione conquerens, sed tandem alio superveniente morbo interiit. *Ex Epistola Joannis Bauhini, Illust. Principis Friderici Comitis Wirtembergici, & Montbelgardensis, &c. Archiatri, Fratris clariss. ad me 5. [illegible] 1597. data.*

Piscatori Basiliensi, Gysi nominato, sarcite laboranti in teste dextro, cum subito urina penitus suppressa esset, nec ullis remediis, vel immisso quoque cathetere promoveretur, adeoque ventris distentione, conatuque mingendi [illegible] angeretur, & ad extremum usque periculum pervenisset, consilio nostro ad sectionem sarcitis, quam aliqua ratione causam hujus suppressionis esse, certis conjecturis statueramus, & quæ alioquin, cum molem [illegible] immensum excrevisset, auferenda erat, deventum fuit. Ibi cum sectio in inguine (ut moris est) primum fieret, Lithotomus qui in separanda carnositate, quæ eo usque protensa erat, laboraret, casu vesicam illuc quoque nimia distentione ampliatam, produxit, eamque vulneravit, atque urina maximo impetu in altum profiliit, subitoque æger omni molestia liberatus est. Postea vero teste illius lateris exsecto, sarcitem [illegible]

successive mensis fere spatio amputavit: urina interim continuo, una cum frequenti arenularum copia per vulnus emanante, nec per penem nisi guttatim exstillante. Tandem vulnere sanato, fistula in inguinis regione remansit, per quam immisso cathetere brevi, quem continuo gestat, urinam jam toto biennio incolumis alioquin, reddit, neque per penem amplius emingit. Huic sectioni Clarissimus vir Felix Platerus, ut & ego inter cæteros interfuere. *Casparus Bauhinus in Append. ad Rousetum de partu Cæsareo.*

VESICÆ VLCERA.

OBSERVATIO I.

Vesicæ ulcere cum febre lenta vexatus: foliaceis urinæ sedimentis [illegible], accedente inflammatione, intra [illegible] [illegible].

NON raro observavimus, præsertim in quodam [illegible] Graeco, qui lenta febre decessit ob vesicæ ulcus, post quam nulla amplius [illegible] [illegible] furfuracea, quæ [illegible] annis, ut dicebat, multa excreverat [illegible] inflammatione subita [illegible]. [illegible] rei [illegible] vesicæ inspectione, subire [illegible] postea licuit. *[illegible] comment. ad lib. Galeni de urinis pag. 83. facie aversa.*

MONSTROSA ET VARIA cum urina emicta.

OBSERVATIO I.

Calculoso cuidam vermiculi duo exiere, mali corniculati, & testudinis instar, cum urina, & sabulosa materia emissi.

QUIDAM literas ad Hispanum scriptas ostendit, quibus consilium petebatur pro calculoso, cui ejectis calculis aliquot & arenulis, prodierant duo vermiculi acuto capite, corniculato ventre & [illegible] testudinis [illegible] nigri, [illegible] quod rubebant ventre. In quo videtur generatio quædam esse a putredine pituitæ [illegible] calore [illegible] veneni generis eam pituitam ita conformante. *[illegible] ad cap. 56 lib. 1. Holl. de morb. intern.*

OBSERVATIO II.

Plures vermiculi albi, breves, tenuissimi, per lotium excreti.

IN nobis admirandum fuit, mictus vermiculorum plurium alborum, brevium, tenuissimorum, qui nec pedis dimidium æquabant, diuque vivebant. *Card. com. ad aph. 76. lib. 4. Hipp.*

† Confer *Bartholin. Cent. 1. hist. 89.* ubi de urina verminosa: adde *Rhodium Cent. 3. obs. 35. & 36. Tulp. c. 49.*

OBSERVATIO III.

Capillares vermiculi per lotium excreti.

CApillares vermiculos aliquando mihi in urina ostendit Illustrissimus Medicus, Præceptor olim meus Gilbertus Grisius, qui facile parum adv ertentes latuissent. *Ronssæus hist. Aquatil. de [illegible].*

OBSERVATIO IV.

Cucurbitini vermes emicti.

IPse vidi cucurbitinos mictos & vivos in lotio. *Montanus lib. 4. cap. 29. Anal. morborum.*

OBSERVATIO V.

Draco alatus cum urina expulsus.

ARgenterius Medicus doctissimus asseruit, se vidisse cum urina rejectum Draconem cum alis. *Rondeletius lib. de dignoscendis morb.*

OBSERVATIO VI.

Picæ propè simile animalculum per urinam emictum.

COmes Carolus de Mansfeld, æstate superiore gravi & continua febre vexatus, in basilica Guisiana, illuviem excrevit per urinarium ductum: animalis effigies (quoniam author descriptionem non adjecit) picæ avi haud absimilis est. *Pareus lib.19.cap.3.*

OBSERVATIO VII.

Pediculi dietim emicti.

UXor cujusdam sutoris in urbe Servestensi quotidie unà cum urina aliquot pediculos minxit, quod malum cùm aliquandiu durasset, corpore benè purgato, & aliis medicamentis adhibitis, recessit. *Cl.V.D.Jo.Franc. Hildesii Camenicens exemplum.*

OBSERVATIO VIII.

Vermis millepedi similis per urinam excretus.

NArravit mihi Ludovicus Duretus, vir doctrinæ & fidei plenissimus, excretum sibi per urethram cum urina, post longum & difficilem morbum, animal vivum, colore rubrum, cætera millepedi simile. *Idem loco dicto.*

OBSERVATIO IX.

In lotiis eorum, qui lue venerea infecti sunt, multoties innatare animalcula formicis similia, & polymorpha.

VErmiculos caudatos, atque insolita forma bestiolas vomitu ejectas novimus, præsertim in his, qui morbis contagiosis infecti erant. In quorum lotiis multoties innatare conspexi minuta animalia formicis affinia, aut iis præsertim quæ æstivis mensibus in aqua cœlesti volutari conspiciuntur, quorum nemo non morbo Neapolitano, lueque venerea fœdè erat contaminatus. *Lemnius lib.2.cap.40.de occult.nat.mirac.* Et ex eodem fortè *VVierus lib.3.cap.15.de præstig.dæmon.*

OBSERVATIO X.

Scorpio emictus, ægrum à difficultate urinæ levavit.

EX urinæ difficultate quum diu quidam laboraret, factum est aliquando, ut vivum scorpionem mictione redderet, à quo secluso, meliusculè habere cœpit. *Jacobi Moccii ex Comitissa à Solms Acroama.*

OBSERVATIO XI.

Quædam veluti conchyliaca in vesica nata.

ALiquibus quędam in vesica concrescunt, quæ nihil à conchyliis specie differunt. *Alexand. Benedict. lib.2.cap.22. Anatom. Ex Aristotelis histor.animal.lib 3. cap.15.*

OBSERVATIO XII.

Ab urinæ detentione membranulæ emictæ, nerveæ, multiformes, cum sanie, sine fœtore & febre.

COnspeximus quandoque inopinabile quoddam spectaculum: Res enim ita se habet. Miles conquestus de urinæ detentione, ebibita mineralium aqua, membranulas minxit quamplures, nerveas, subductu difficiles, ut quasdam cerneres teretes, præruptas ovorum instar, & sphæricæ figuræ: quasdam planas depressasque exeuntes cum sanie, absque tamen fœtore, & absque febre: quas nec internas extitisse vesicæ fibras credere fas est, cùm non saniei profluvium, nec membranarum figura hoc attestari valeant: sed tubercula quamplurima in vesicæ ambitu lapidum more: Asserit namque *Galenus, commentario de bile atra*, particularum in corporis profundo latentium affectûs similes iis oriri, qui cutem infestant. Non tamen defuere ex primariis, qui ex splene hæc decidisse arbitrarentur, in quo dolor priùs constiterat, adeò ut adhuc sub judice lis torpens jaceat. Arduum tamen est arbitrari vesiculas has per venas tam arctas permeasse, renes, ureterasque in vesicam, absque ullo in ipsis percepto dolore, non tamen & absque penis angustia per ipsum exeundi data occasione. Adde quòd nulla est in splene vacuitas. *Fumanellus cap.4.tract.de morb.in viis urinæ.*

OBSERVATIO XIII.

Balnearum ferinarum usu, quidam materiam adeò viscosam & longam per vesicæ canalem exclusit, ut intestinum esse putaretur.

COncionator quidam, pituitæ quandam materiam adeò viscosam & longam, ut intestinum quoddam videretur, per vesicæ canalem reddidit, antea miris doloribus excruciatus. *Andernacus dialog.1.de baln. & aquis medicat.*

OBSERVATIO XIV.

Incredibilis quantitas pituitæ lentæ, corruptæ, per aliquot menses purgante medicamento, cum urina lutea expulsa.

PRæses Longueil pituitam lentam, corruptam, incredibili quantitate multis mensibus eminxit, & dejecit, quoties sumpsit medicamentum, cum urina tenui, serosa, simili sero lactis. Opportunus erat arthritidi & calido. Sed utroque affectu liberatus, vigiliis, frequenti mictu dolorifico torquebatur. Malum modò remissius, modò acerbius per frigora & humidum cœlum. Modò stillicidium, mictus exiguus, & frequens; modò urina largior. Remittebatur dolor, tum acerbior redibat. Penis & crura condolebant. Urina modò mordax, modò contrà. Eadem omnino apparuerunt in procuratore ad parvum pontem. Utrique ætas annorum circiter 52. hepar calidius, sitis multa. Sed Præses naribus nihil expurgabat, alter contrà. *Scholiograph.ad cap. 50.lib.1.Hollerii de morb.intern.*

OBSERVATIO XV.

Fœmina citratio, quæ mingebat urinam turbidam, cum crasso sedimento, & ramentis lividis.

MUlier quædam quadragenaria, laborabat nocte dieque doloribus vesicæ, & urinam mingebat turbidam, in qua residebat crassum sedimentum, cum ramentis lividi coloris. Suasum erat ei, ut abstineret à carnibus & vino, & uteretur passulis, pineis, amygd. & ovis rec. & biberet decoct graminis, polyp. an. unc.ij.ß.rad. malvæ, M.j. Liquir. unc.ß. mellis, lib.ß. aquæ bocalia vj. Bull. in ea aqua, agarici pulverati, & petiæ illigati, drach. j. troch. alkek. & bibat calidè. Et hanc potionem sumpsit de tertio in tertium, in principio. Continuavit per duos dies, sed quia venter primo die incepit quater fluere, & in secundo quinquies, cessavit à potione per duos dies, sed interea servabat concinnam diætam. *Solenander sect.5.consil.15.*

OBSERVATIO XVI.

Pituitam cum urina, anseris ovi magnitudine excernens, calculi tamen expers visus.

NOn solùm in nobis, sed in multis aliis animadvertimus. Leo Monachus B. Augustini, qui annum excedit LXXX. sæpe mihi ostendit tantum pituitæ lentæ, in matula simul concretæ, ut ovum anseris magnitudine superaret: & tamen lapidem nunquam genuit. *Cardanus comm.ad aph.79.lib.4.*

OBSERVATIO XVII.

Piscium vesicellis similia corpuscula per urinam excreta.

EXcellentissimus Dominus Raphael Copinus, & D. Augustinus Valla, ipseque Sereniss. Ducis nostri jussu,

justi Rever. Joseph. de Clericis, Divæ Barbaræ Templi presbyteri, ac cantoris curam suscepimus: hic jam per plures annos per intervalla magnis doloribus renalibus, specie & loco similibus præcedentibus corpuscula quædam per urinam emittit, piscium vesicalis colore, figuraque persimilia, crassissima substantia, eaque pellucida constantia, modo majora, modò minora, modo, unica, modo plura & modo pauciora. Parietes seu tunicæ, si dissecentur, crassæ sunt, atque si asserventur, paulatim majori ex parte dissoluuntur, derelictâ duntaxat crassiori parte, quæ exsiccatur, ac durescit. Hæc generari in renum cavitatibus arbitrati sumus ab humore crasso urinæ permixto, sensim & sensim cavitatum parietibus hærente; cumque calor non adsit exurens, quo lapidescant, incrassantur duntaxat, moxque ab expultrice facultate naturæ cum negotium faciunt, extruduntur, *Marcellus Donatus lib. 4. cap. 29. med. hist. mirab.*

OBSERVATIO XVIII.

Quidam multa liquidis margaritis similia, pellucida, alia crassiora cocto ovi albumini similia eminxit.

QUidam eminxit multa quidem similia liquidis margaritis, admodum pellucida? alia crassiora, mediocriter cocto ovi albumini similia *Hollerius inter rara, num. 2.*

OBSERVATIO XIX.

Globuli Crystalliformes, aut gelatinæ similes, cum magno dolore emicti.

VIdi intolerabili cruciatu aliquot diebus affectum, qui pituitæ partes, veluti crystalli, aut concocti succi quem gelatinam vocant globulos colore aqueo, pellucidos eminxit. *Schenkius in Schol. ad cap. 50. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

OBSERVATIO XX

In affectu diabeti proximo, frustula apii radicum jusculis incocta, per urinam excreta.

VIsa mihi aliquando, duobusque Medicis aliis, in Nobilissimi viri curatione, affectu diabeti simillimo laborantis, rejecta cum urina apii radicum frustula nummuli quadrantis magnitudine nonnulla, quas ille radices, nobis inscitis, incoquendas jusculis curaverat. Atque cum primum innatantes eas urinæ videremus, nec fieri id posse arbitraremur, jussimus præsentibus nobis eodem in cubiculo, detersa bene matula, ut urina exciperetur: idemque quod antea spectavimus, discursantes per urinæ substantiam radicum particulas, ea qua diximus magnitudine: mirati hoc, interdictoque earum inposterum, usu ne videlicet ad urinæ profluvium hoc etiam accederet: non aliud esse causæ indicavimus posse, quam idipsum, quod hic dicitur, viventis hominis longè patentiores atque ampliores quam defuncti meatus, per quos exitus illis patuisset, per angustissimas in demortuorum corporibus, adeoque vilum fugientes, jecoris renumque vias ad ureteres & vesicam transeuntibus: locique hujus admoniti Galeni dictum experimento atque exemplo hoc confirmatum vidimus, eique fidem adhibemus jam majorem de hoc. *Iul. Alexand. annot. ad cap. 14. lib. II. de subst. fa. ult. natur.*

† Immo vero ferri quoque frustum per lotium redditum commemorat *Bartholin. Cent. 6. hist. anat. 99.* & digna admiratione est historia de quodam puero, qui acum deglutitam, & intra corpus quinque annos detentam, tandem per urinam cum vermibus excrevit quo de vid. *Claud. Respons. Med. 40 fol. 125.*

OBSERVATIO XXI.

Culmus hordeaceus cum urina expulsus.

QUidam, cùm diu laborasset urinæ difficultate, tandem culmum hordeaceum geniculatum excrevit. *Plutarch. lib. 8. Sympos. problem 9.*

OBSERVATIO XXII.

Fungi frustillum per vesicam emictum.

QUidam, qui inter magnos Medicos habitus est, fungi frustum per vesicam emissum se vidisse prædicabat. *Alex. Benedict. lib. 5. cap 13 anat.*

Vidi in magistro Guctio de Scarperia, Medicinæ Doctore, ex comestione fungorum stomachum suum vehementer læsum. Et in urina ejus egredi particulas fungorum notabili satis quantitate: sicuti in imperfecta masticatione deglutiuntur. Et color earum erat color ipsorum fungorum: & color aquositatis urinæ ejus erat color lividus, & vidit hoc magister Franciscus de Aliorentis, de Burgo omnium sanctorum de Florentia qui medicatus est eum. *Nic Florent. serm. 4. tract. 4. cap. 29.*

† Mirum quoque, quod refert *Hildan. Cent. 5. obs. 51.* Semina scil: anisi, & carbones urina rejectos esse.

OBSERVATIO XXIII.

Pili, longitudine dimidii palmi, crassitie parvi digiti puerorum, cum corpusculis ranunculorum effigie, sanguine turgidis, emicti.

VIdi in Petro Chellini emitti pilos longitudinis quasi medii palmi, grossitudinis parvi digiti infantis, & ultra, declinantes ad rubedinem. Et cum eis aliquando emittebantur aliæ materiæ ignotæ, quæ aliquando habebant formas sanguisugarum & aliquando ranarum cum in principio generantur in aquis, solidiores valde pilis: in quibus, cum aperuimem quasdam earum, continebatur sanguis; quas tamen cum emittebat, dolores in pectine quasi intolerabiles sentiebat, qui tandem perduxerunt eum ad mortem. *Nic. Florent. serm. 5 tract. 10. cap. 21.*

OBSERVATIO XXIV.

Nova & inaudita trichiasis, non in renibus, sed vesica oborta, ex qua mulier per intervalla integros pilorum fasciculos, cum diris cruciatibus, quibus tandem immortua est, excrevit.

DOmi meæ inter reliqua κειμήλια mea, asservo fasciculum verorum pilorum, subflavorum, tenerrimorum, digiti longitudine, quibus hinc inde accrevit calculosa materia, qualis matulis urinariis alias adhærescere solet, colore & odore propemodum sulphuris in vesica cujusdam mulieris Argentinæ in nosocomio mensibus aliquot decumbentis natos, & cum urina excretos Quos ab ejusdem nosocomii Medico industrio, Thobia Cleulino, consilium ad rarum hunc affectum a me petente, transmissos accepi Ex quo enim illa anno 1573. in Xenodochium recepta fuit, primis duobus mensibus tanta urinæ reddendæ difficultate, cum tam intensissimis & implacabilibus doloribus conjuncta, urgeri cœpit, ut nonnisi præsentissimis remediis adjuta, diu duratura suffecturaque haud videretur. Itaque fabarum aqua cum aliis exhibita, urina quidem propulsa, sed una quoque pilorum fasciculus collo vesicæ jam infarctus, & bona sui parte propendens à Medico forficula præsectus est Fasciculum hunc pilorum celeberrimis ejus Reipub. Medicis ostendit, rem ut accidit recenset, & cum illis communicat. Qui in commune consultantes, rarum & inauditum affectum admirantur, quibusdam ad renum τριχίασιν referentibus; alii veros pilos esse animadvertentes, ad incantationem potius, & magicas præstigias retulerunt. Profertur interea morbus ad plures menses. quibus misera mulier nihildum remissis cruciatibus, licet non admodum tabescente corpore, per intervalla plures hujusmodi glomos, jam vi quadam è collo vesicæ extractos jam sua sponte cedentes, excludit sæpe. Tentantur multa & varia remedia, quibus levari quidem sibi aliquando visa: sed quæ affectum tollerent omnino comperta nulla. Accessit tandem ventris quoque tumor, sed qui insessuum & inunctionem usu subsideret, Non ita multo post tenui linteolo membranulæ quid-

læ quiddam simile cum pilis excernitur. Porrò morbi vi & diuturnitate fractis jam viribus, cum nullis ampliùs medicamentis locus esset, toto corpore consumitur, invalescenteque putrilagine, præcedente paulo antè urinæ incontinentia, colli vesicæ ardore intollerabili excitato, tandem extinguitur. E cujus corpore, etiam aliquot hebdomatibus antequam moreretur, tam teter & virosus odor exhalavit, ut ab ejus morte nemo cadaveris sectionem citra valetudinis dispendium aggredi ausus fuerit. Creditumque vesicam vicinasque partes utplurimum computruisse. Pilos ego igni admotos, verorum modo flagrantes, & nidorem ex se remittentes, multis aliis videntibus, conspexi. Cujus rei αὐτοπτικὸς testis ipse esse possum, & petentibus vel hodie periculo facto ostendere queo. Quare nullus dubitaverit, quin veri pili sint, & plurimum à Galenicorum & Sholarum renum trichiasi, affectus hic distet. *Schenckius,*

† Huc refert, quæ de pilorum mictu referunt *Hildan.Cent.5.obs.30.Horst.Epist.s.5 f.391. Tulp.l.2.c.52.*

Observatio XXV.

Vrina vitrea emicta.

NObilis Hungarus ex prosapia Monachi in Transsylvania interfecti, civis Cassoviensis 50. annorum, temperaturæ calidæ & humidæ, ex articulorum doloribus in urinæ viscidę vitreæ mictionem, cum magno dolore incidit. Cui ab Austriacis diuretica magnâ copiâ exhibita, nihil contulere. Ad magnum ergo aliquod remedium, & aquas sulphureas, & nitrosas, confugimus, ut sunt Aponi & Porrettæ. Verùm quis effectus secutus sit nescio. *C.L. V.Ioann. Culmannus de observat. in Italia. annotatis.*

Observatio XXVI.

Vrinam quidam crassam, & glutinis instar lentam, citra valetudinis noxam, mingere solitus semper.

NObilem novimus, superioribus annis vita functum, Udalricum Georgii, Joannitarum Ordinis in Germania Principis Fratrem, ex præclara Hohenheimiorum, qui Bombast cognominantur, familia natum qui citra valetudinis suæ offensam, subinde, imo potiore vitæ suæ tempore, urinam crassam, turbidam, & usque adeò lentam mejere solitus est, ut glutinis seu taurocollæ liquatæ instar, aut syrupi ad justam consistentiam usque percocti, vel denique vini futigivi (penduli vulgo dicti) modo, ad ulnæ longitudinem diduci & extendi se sustinuerit, idque nulla ægri ex calculo causatione. Quam ipsemet nobilis mihi visendam & examinandam obtulit. *Schenckius.*

Observatio XXVII.

Sanus quidam, urinam multam cum sedimento lactis coagulati instar, dimidii urinalis quantitate sine incommodo excernere solitus.

VIdi in castro Itri, Comitatus Sundorum, juvenem trigenarium, qui omni die mingebat urinam multam in qua residebat sicut lac coagulatum, album, ad quantitatem medii urinalis, præter substantiam urinæ quæ supereminebat illi: qui inde nullum percipiebat nocumentum, sed sanus degebat. *Nicol.Florent.serm.5. tract.10.cap.21.*

Observatio XXVIII.

In renis exulceratione, urina lactea ac crassa animadversa.

POlonus quidam exulceratione renum laborans; in Nosocomio S. Spiritus, subinde urinam lactis instar albam ac crassam reddidit, quam sæpius ego contemplatus sum, *A.Petr.Spherero animadversum.*

† Conf.*Ben.Sylvatic Cent. 3.consilium.54.p.392.*

Observatio XXIX.

Vrina nigra in sanis quibusdam visa,

IN sana dispositione nigram mingi urinam, impossibile omnino Christophorus à Vega reputat: quod non accrescat unquam in sanorum venis niger humor eâ copia, ut urinas tingere possit. Id non facile admitto: quantumvis enim is secundum naturam, parcior aliis humoribus habetur in venis; tamen in sicco & frigido temperamento exuperare humorem nigrum certum est, cum ab ipso temperamentum siccum & frigidum appellationem sortiatur.

Sic nos in Carmelita quodam Monacho, Hispano natione, & quo frigidiorem ac ficciorem invenerim neminem, spatio sex annorum, quo incolumis apud nos vixit, nigram urinam profudit, & talem mejere solitum toto suo ævo, interrogatus, certo respondebat. Et quid non vices gerens hæmorrhoidum sanguis melancholicus, cum urina profusus ipsam nigram reddat; ita ut in sana cujusdam Tardanelli Itali dispositione; talis urina toto vitæ suæ curriculo, ut dicebat, micta sit? Et convenit manifeste ratione humoris retrimentum perpetuo repurgari, quo temperies corporis, quam talis humor constituit ac fovet, salubris permaneat. *Ioan. Bellfortis comm. ad lib. Galeno attributum de urinis, pag.72.*

Vidi ego aliquando equitis cujusdam lotium nigrum, qui tamen nondum ægrotus decumberet, nedum extremum diem obiret. *Et Paulo post.*

Fuit & puer quidam Scholasticus, qui nullo morbo correptus urinam minxit tam nigram, ut qui viderent, atramentum esse putarent, *Guil. Adolph. Scribonius, libell. de urinarum inspect.*

Observatio XXX.

Vrinæ nigræ in morbis nonnullis non solum non lethales, verum etiam salubriter, velut criticè excretæ.

NOn temere recipienda est Galeni, de urinæ nigro liquore condemnatio, sed quasi ipse non viderit servatum, Viderunt posteriores & multi celebres, quare in universum tantopere damnanda non est, ne si in acutis morbis addas, ne si jungas etiam pravorum signorum societatem. Nam præter Rhasium, Avicennam, Actuarium, etiam in *Epidemiis* vidit nonnullos servatos Hippocrates. Potest ergo incolumis apparere, sumpto nigro edulio, aut potione diuretica, nigrum humorem per vesicam expurgante, de quo est pulchra apud Actuarium historia: Item critica est expulsio in quartana, splene, retentis aut mensibus aut hæmorrhoidibus, quin & dicente Avicenna, sanat nonnunquam prolixas febres, quas vocant nocturnas aut diurnas. Præterea affectis vel renibus, vel vesica lapidis concretione nigrescit urina, demum præsagit nonnunquam febrem hæmorrhagia narium, aut sudore terminandam. Cùm ergo sit nonnunquam plane exitialis, ubi ab extremo nascitur, aut frigore, aut calore; nonnunquam innoxia: distterminant utrumque indicium, Rhasius & Avicenna: si multa est, & tenuis, sequiturque ad aquosam, & antecedit levitatem, bona: circa dictas occasiones valde mala est. Nigra itaque in suppressione mensium, familiare indicium est non perpetuum. *Thomas à Veiga, comment. ad lib.6. Gal. de loc, affect. pag.342.*

Venit coram me mulier quædam, vrinans urinam nigram: sicut muri, & conquerebatur de dolore lumborum & cum incipiebat urinare talem urinam, cessabat dolor; & post incidit in febrem nocturnam, cum rigore, & erat complexionis melancholicæ, & curavi ipsam cum rebus provocantibus urinam, & liberata est *Rhasis. lib.18. cap.4. exemplo 24.*

Filius Angeli Anconitani; natus annos quinque, obesulus, cum bene recteque, parentibus videbatur,

tur, gubernatus esset, circa præcipuè sex res non naturales, in capite & collo multam scabiem crustosam, ulcerosamve passus est, ex qua ichores & sanies multis diebus effluxit. Cæterum, elapso mense, puer hic lotium multum nigrum, ad tres dies, non sine acrimonia, & virgæ dolore, mejebat, absq; tamen febre. Porrò rectè gubernato puero, & abstemio facto, menstrue uncias duas jure pulli incocti lactuca, exceptas obiit, quas illico vomuit. Sed postea ex cassia Ægyptiaca atramentum manibus suis exemptum comedit, quo alvus optimè respondit, & melius habuit: ad sequentes vero octo dies, singulis auroris, singulas gabatas plenas jusculo pulli incocti malva, & paucis foliis senæ, bibebat. & tandem sanus est factus: nec enim ad capitis scabiem quicquam admovendum permisi, ex se enim postea sanata est. Cæterum lotium nigrum, quod puer hic emisit, crisis & terminus fere hujus morbi fuit. *Amat. Lusit. centur. 5. curat. 54.*

Etsi urinæ nigræ lethales Hippocrati judicentur, præsertim in acutis, salutares tamen quandoque habentur, ut in lienis inflammationibus, & magnis obstructionibus, sæpe decretorio per urinas facto, est experiri: Ut à me in Antonio Ruffo, Joannis Ruffi Pharmacopœi filio adolescente vitam, qui quum lienis apostemate laboraret, planeque moribundus haberetur, decretorio, sub vigesimum diem facto admiranda urinarum nigrarum, atramenti instar, copia excreta est, ad horas xij. & eo amplius; quod & iterum in quartana pluries à me observatum fuit. *Valeriola comm. ... ad lib. Gal. de constitut. artis med. pag. 355.*

Novi ego religiosum virum, quo cum quotidie familiariter versor, cui ter aut quater in anno, maximè Vere & Autumno ineuntibus, intumescit lien, ac dum prominulus tumor instar, dolore hypochondrii infestatur, sublividus toto fit corpore, sensimque deterius habet. Sed tandem nigricantibus urinis atramento simillimis erumpentibus, per 5. aut 7. dies, pristinam resumit incolumitatem, tumore & gravitate hypochondrii vanescentibus. Jam a 12. aut 15. annis repetito istiusmodi per intervalla urinarum profluvio detinetur, cum ante turgidas, sed minus apertas habuisset hæmorrhoidas. *Anton. Valetius exercit. aa. cap. 40. de morb. intern. Hollerii.*

† Conf. *Rhod. Cent. 3. obs.* 21.

Observavimus ipsi lienosos quamplurimos, urinarum nigrarum liberali profusione sanatos. Erant autem urinæ nigræ, non liquore non γένεσιν, id est, generatione; quia tales in Prognost. Prorrhet. Aphorism. perpetuo sunt lethales: (aut enim maximum incendium torrefaciens denotant, aut nativi caloris extinctionem & νέκρωσιν, id est, morticinium) sed nigræ erant permixtione humoris atri, quem lien expurgabat & deponebat in renes. *Andreas. Laurentius. Anat. lib. 6 quæst. 27.*

De ... laboranti ictericiâ nigra lapidem Bezoar, & minxisse vidi tam nigra, quam atramentum est, meliusque se habuisse. *Crato Epist. lib. 2. pag. 92. à Laurent. Scholtzio publicatarum.*

Observatio XXXI.

Vrinas pro varietate assumptorum, multifariam tingi.

Accessi ad quendam curatione indigentem, secutusque me est servus meus, ea pharmaca deferens, quæ collatura existimaveram ægroto. Atque inibi manu capiens pharmacum (erat enim trochiscus amarus) miscui cum eo tantum oxymellis, quantum satis esse putavi, atque infudi de fervente aqua, ut liquidius & facilius ad bibendum esset pharmacum, idque ægroto præbui. Ille verò calicem labris admovens, postquam sensit medicamenti insuavitatem, atque adeo amarus ipse factus, & cætera superbus & morosus, quique ad medicamenta capienda non facile Medico obsequeretur: volui etiam ipse ludere; atque redarguere abominationem medicinæ, quæ ingenita ei erat ab animæ mollitie. Itaque ubi dixissem molesti nihil tolerare debere virum quemquam, nisi ad utilitatem comparandam, dedi servo pharmacum ad bibendum dixique id non mediocriter collaturum esse corpori. Servus acceptum calicem, manuque labris appositum, evacuatum ostendit, ubi sane quam libenter ebibisset medicamentum: quo facto, illinc discessimus. Ipse profectus sum quo decreveram: servum vero misi ad amicum quendam ob rem aliquam necessariam, jussique ut celerrime reverteretur. Erat iter eo (ut arbitror) triginta stadiorum. Obedientem reperi, atque celeriter reversum. Sed ubi ad mejendum coactus esset, ei visum est nigrum mejere: mihique retulit idipsum malum, atque causam nesciens, magnopere conturbatus est. Iussi itaque in postera die in matula ostenderet urinam. Sic itaque egit, etiam eventum discere expectans, verebaturque ne forte, ignoratâ causa, repente moreretur. Ego quoque inspecta urinâ nigra, primo miratus sum, oblitus pharmaci quod nuper dederam, neque quartanam in eo adfuisse considerans, neque melancholiam: solummodo videbam temperaturam ejus vergentem ad quendam purum humorem nigrum: sed hanc solam non credidi fuisse causam facti, nullâ altera reddita causâ. Postquam vero recordatus sui medicinam, quam exhibueram, intellexi rem, atque risi: jussique puerum confidere, ita ut ei nihil mali expectandum esset. Urina autem plurimum tincta erat nigrore: quoniam (ut puto) non sæpius usus fuerat eâ medicina. Postera vero die apparuit urina veneta: & die quæ hanc sequuta est, mutata est ita urina, ut ad eam quæ secundùm naturam est, concessisse spectaretur. Fortasse à principio non fuisset urina tincta tam facile ab ebibito pharmaco: nisi etiam labor maximopere adjuvisset, quod ita facile medicamentum distributum fuisset, & ingentem materiam atque abundantem attraxisset. Horum ergo unicuiusque meminisse oportet, atque accidentia considerare, sive à pharmacis oriantur, præsertim quæ humores ejusmodi commovent, sive à cibis & potibus simili colore affectis. Verumtamen hæc ipsa, in corporibus sanis contingentia, aut parum aut nihil mali significant. In ægrotantibus vero longo tempore, maximè ab humoribus melancholicis, salutaria & ægritudines solventia existunt. Sed in iis, qui febribus acutis laborant, semper prava sunt, atque fere mortis nuncia. *Actuarius lib. 1. cap. 20. de judiciis urinarum.*

Multa sunt, quæ vel manu retenta, urinæ colorem alterare queant; utpote Cantharides, quæ sanguinolentam reddunt urinam. Item Callais, Indiæ lapis, qui si diutius aliquando attingatur, crassam turbidamque & cruentam reddit urinam. Similiter rubea tinctorum manu gestata, rubeam & tenuem gignit, præterea quia alimenta assumpta, id quod ante etiam à nobis ostensum fuit, simili modo lotium tingunt. *Adolphus Scribonius de inspectione urinarum, pag. 51.*

† Odoris violarum in urina rationem vid. apud Borell. Cent. 2. obs. 33.

VRINA ALIENIS LOCIS excreta.

Observatio I.

Paulo infra glandem urinam emissa.

Pauli Bonini filium novimus, qui glande colis clausâ natus paulò infra eam itinere patefacto, urinam reddebat. *Beniv. cap. 7. De Abditis.*

Contrahitur etiam ex matris utero circa naturalia vitium, ut obstructio meatus ex quo fluere urina solet. Vidimus enim & nos puerum quendam, qui, cum adeo meatus ipse clausus obstructusque esset, ut mejere inde non posset, ex angusto admodum foramine, quod paulum infra glandem urina ipsa vi sua effecerat, emingebat, sed non absque ingenti ejulatu, & genitalis membri tumore. *Idem cap.90.de Abditis.*

Apud Haganoensis, ex Patritiis familiam celebrem agnovimus, ex qua masculi plerique omnes pronati, urinam ex foramine seu meatu proprio, subtus penis glandem, sic à natura, non vitio aliquo constituto, quà parte vinculum, canis, seu frænum dictum existit, urinam semper excernunt, nullo valetudinis aut sterilitatis incommodo *Schenckius.*

OBSERVATIO II.

Vrina & semen per foramen sub glande reddita, cum sterilitatis nota.

NObilem Francum novi, qui urinam & semen emisit per foramen infra penem, ubi præputium adnatum est naturali foramine concreto. Habuit uxorem, sed ex ea non concepit. *Clar. Vir Esaias Meichsnerus de observ. propriis.*

OBSERVATIO III.

Puellus bimulus urinam emingens retro versus interiora, glande & præputio intortis.

BImulus puellus in vicinia nostra, urinam cogitur reddere retro versus interiora glande præputioque nonnihil intortis deflexisque. Mater ejus rei nullam aliam causam potest adferre, nisi forte quum gravida esset, & in publicis balneis Laconicis, ex virorum obtuitu per imaginationem id fœtui communicarit, impresseritve, Ego astrictum frænum, quod canem vocant, in causa esse judicavi. *Moccius, de Observationibus propriis inter multa nobis communicatis.*

† Huc refer, quæ de puero per foramen accidentarium mingente, recenset Salmuth. Cent. 1. obs. 60.

OBSERVATIO IV.

Vrina, nullo glandis foraminis vestigio apparente, per foramen circa radicem virgæ supra testiculos excreta.

INfans natus annos duos, ab ortu suo glans illi perforata non fuit, nec vestigium aliquod in ea, ubi foramen esse debuerat, apparebat ad radicem tamen ejus prope testiculos foramen erat, per quod lotium non guttatim fluebat, sed directè emanabat, esseque ex hermaphroditorum genere, ut facile quis diceret, naturam & masculum & fœminam producere in lucem tentasse. *Amat. Lusitanus, Cent.1. Curat.23.*

OBSERVATIO V.

Vrina ex umbilico soluta.

CUidam annum agenti trigesimum, obstructa vesicæ cervice: urina affatim, tanquam emictione, ex umbilico in multos menses profluxit, idque citra tumorem, citra ullam aquæ in abdomine collectionem & citra valetudinis offensam. Cum hinc multi admiratione tenerentur audirem verò recens in lucem edito male vinctum umbilicum, nunquam coaluisse, exhincque semper nonnihil stillasse, censui nondum inaruisse urachum, & nunc illi, perinde atq; dum utero generetur, urinam è vessca in umbilicum refluere. *Fern.lib.6. cap.13. Pathalog.*

Puella quædam, cum suppressa per multos dies fuisset urina, tandem per umbilicum urinam profudit. Narravit id sæpius in scholis nostris, Bartholomæus Cabrolius Chirurgus expertissimus, mihi amicissimus, & Academiæ nostræ dissector Ordinarius, *Andreas Laurentius.lib.2.quæst.28.Anatomes.*

†Add. *Hildan.2.p.750.*

OBSERVATIO VI.

Vrina infra pectinem paululum supra vulvam profluere soluta.

PUella ex loco qui est infra pectinem, paululum supra vulvam, urinam reddebat, nullis interim apparentibus signis atque indiciis, unde ipsa naturaliter profluere debuerit. Hanc autem nos cum parentum rogatu curare tentaverimus, & nullum huic malo idoneum inveniretur præsidium, ita ut erat, incurata ad ultimum vitæ suæ terminum permansit. *Benriven. cap. 9.de Abditis.*

OBSERVATIO VII.

Vrina per sinistræ natis ulcus transsudans.

IN iis, quæ interea dum hic sum, praxi observavi unum est, quod ad te perscribendum duxi, non dissimile illi, quod *Benivenius* militi accidisse, *octavo capite* refert. Senex quidam hic est, vinitor septuagenarius, qui superiori proxima hyeme primum magna cum difficultate reddidit urinam: deinde, interpositis aliquot diebus, tumorem in sinistra nate, non procul ab intestini recti exitu, sensit erigi: qui ope Chirurgi ad suppurationem deductus est, ita tamen ut deinde in ulcus malignum degeneraverit, ex quo subinde putridæ carnis nonnihil excisum est. Cœpit id interea humore aqueo manare, quem indies copiosiorem per intervalla (urgente nempe urina, â suo naturali & consueto exitu rejecta) emisit: atque ita paulatim urina non aliunde, quam illac reddi consuevit. Venit ad me conjunx ejus, pro aversione mali consilium petitum. Nihil autem prius de morbo referre volebat, quam ego divinassem. Cum viderem ergo urinam quam secum attulerat; & mariti esse didiceram, limosam, & arenulas ad fundum demittentem: dico mihi videri vesicam mariti laborare, quæroque num urinam reddere queat. Tum illa non consueto more reddere dicens, incipit paulatim ea quæ postea vidi narrare insuperque ea quæ antecesserunt. Hoc totum inquam, ex urina colligere neque ego potui, neque alius quisquam posset. Rogo, quandoquidem de paupertate querebatur, ut etiam sine pretii solutione post meridiem me illum accedere permitteret: cùm annuisset constituto tempore de omnibus ipsum maritum coràm percontatus sum, & ea quæ scripsi, audivi. Præterea etiam urinam (quæ tum forte urgebat) reddentem conspexi: quæ affatim quidem, sed propter exulcerationem illius novi meatus, & quia acris videbatur, non sine magno reddebatur cruciatu. Eo modo se jam inde â festo Paschatis reddidisse confirmabat. Exterius erat locus ulceratus, vicinis partibus paulò profundior, nec introrsum patebat ullum sensui foramen, nisi cum effluebat urina. Tonsor, impositis emplastris, obstruere meatum conabatur: nec laborabat, ut naturalis ille canalis aperiretur, imo ne quidem intrudere artificiosè norat specillum. Suasi ut locum relinquerent apertum: nec quicquam tentarent, donec advenisset Lithotomus Rotenburgensis. Interea posse senem iis uti rebus, quæ urinæ obtundant acrimoniam, quæ illi enumeravi. Audeo in hanc usque diem miserè cruciari hominem. Referendam tibi historiam putavi, quia diligenter tales notare soles, multasque similes abs te conscriptas ante meum discessum mihi recitasti. *D. Iac. Suterus suis ad me literis 7. Id. Novembr. Anno 1583. Horba datis.*

OBSERVATIO VIII.

Per femur mingens miles.

VEsicæ vulnera, maxime in parte nervosa, lethalia sunt, dummodo adsint aliæ conditiones: ego enim vidi militem vulneratum sclopeto, qui mingebat ex femore, & vesica erat perforata in parte illa, in qua ligatur ipsa vesica â lateribus, Quare si sit in ea

parte

parte vulnus, potest sanari: quoniam per ligamentum illud concrescit caro & succedit sanitas. *Fallop. de Vulneribus in genere, cap 4.*

Observatio IX.

Vrina circa coxam evacuata.

NOvimus miranda naturæ opera: nam & purulentum quod etiam ossi subsidens, extrinsecus trudit, & hominem certis indiciis moriturum sæpius liberat. Unde & militem vidimus, cui illatum vulnus in coxam vesicæ cervicem inciderit: ac subinde incuria Medici adeo conglutinatum occalluit, ut penitus iter urinæ obstruxerit: sed ea nihilo secius, carne paulatim erosa, coxa altera extrinsecus erupit. Indeque, quoad vir ille vixit, rite profluens reddita est. *Benivi. cap. 7. de Abditis.*

Observatio X.

Vrina per perinæum ex ulcere delata.

NObili cuidam Veronensi, viro probati ingenii, urina sua acredine perinæon pertoravit, & ad mortem eum perduxit. *Alex. Benedictus, operum suorum, pag. 535. edit. Ligurinæ.*

Memini me quandoque videri in perinæo, non ex calculo, sed ab ulcere cervicis vesicæ natum foramen: ulcere enim vesicæ cervix si aliquando ita afficitur, non raro eo usque hoc ipsum progreditur, ut tandem exesa cute perinæi, foras erumpat. Atque tunc quidem per foramen illud urina profluit, ulcere curationem non admittente. Quod in pluribus observatum. *D. donatus Annotat. ad cap. 78. Benivenii de Abditis.*

Vitiis & vesicæ abscessus per perinæum erumpere: è quo urina reddebatur. *Fernel. lib. 6. cap. 13. Patholog.*

Observatio XI.

Apostematis in perinæo, & fistulæ Historia, & curatio per [illegible].

NOn raro, Georgi consobrine utriusque sexus hominibus ab hepate & cerebro, per vertebras dorsi aliosque ad emunctoria internos meatus, perinde ac in altera Gonorrhœæ vulgaris specie, pituitæ marcescentis ad penem aut vesicam seductio, in perinæo subsistere solet & in apostema coalescere. Hoc nisi tempestive cataplasmatis maturatum fuerit; & facta suppuratione saniei exitus pateat, tunc illius acredo in podice, aut musculum sphincterem, aut vesicæ collum exedit, ut tandem ex illius fistula, circa penis radicem lotium non sine ardore excernatur, & per ani fistulam interna penetrantem, stercoris liquor emanet. Causa morbi antecedens interna sui ablationem indicans phlegmatis salsi, aut putrescentis purgationem exigit, & sobriam victus rationem, quæ esculentis sale nimio conditis, aut eo maceratis careat, nec sine penitus insulsa, aut salis expertia, vinum album calore solis bene coctum & defæcatum bibat: à cerevisia ratione lupuli qui dysuriam aut urinæ stillicidium irritare solet, abstineat. Et eo quoque nomine sibi temperet ab omnibus medicamentis exquisita virtute diuretica præditis, quæ lotii sordes ad locum affectum plus satis præcipitant, de quorum numero sunt raphanus uterque seseli, lapis Iudaicus, cyperus & cardamomum, & id genus diureticorum calidorum. Sed ad solidationem ulceris præcipue in vesicæ collo, impense proderunt ea, quæ lotii acrimoniam obtundunt, de quorum censu est radix glycyrrhizæ, gummi dragaganthi, & ceratorum, succinum, ac semina melonum, cucurbitæ, papaveris, nec pinearum nuclei oberunt. Hujus abscessus symptoma est, ante maturationem in loco affecto nervoso, dolor pungitivus & post factam suppurationem, in vlculo ulceris, aut fistulæ, ardor urinæ inextinguibilis. Accersitus igitur Ratisbonam, ut Episcopi hujus generis apostema in perinæo curarem, cum lotium bene coctum viderem, primo corpus & interna præcordiorum viscera subscripto, leni pharmaco, affectus loco accommodato purgavi, quod constat *medulla cassiæ catharticæ, stillatitii malvarum liquoris vapore per cribrum expressa, pondo unciæ semis, diaphœnicon is scrupulis quinque, rhabarbari scrupulo semis, cinnamomi interioris granis quinque:* Mixta collocentur supra sacrificii ex adore placentulas, & aspergantur momento seminis anisi cōtecti, ut flatus calli discutiantur, & id totum tempore antelucano, aut postquam dies illuxerit edat: tandem elapsis quinque horis prandeat jusculum pisorum, aut duos ovorum sorbilium vitellos. Cæterum cum circa generationem saniei, ut Hippocrates ait, febris & dolor incrudescere soleat qui cucurbitæ instar, humores ad locum affectum allicit, ut dolor mitigaretur, emplastrum, quod partim humores affluxos resolveret, partim maturaret tale applicui, quod ex duobus aliis coadunatum nempe ex *diachylonis cum gummis, unciis duabus semis diachylonis mollis, uncia una, croci scrupulo uno.* Diachylonis ex gummis aceto dissolutis, ac mucilaginibus compositio passim in chirurgorum antidotariis habetur; quo ignis tepore dissoluto, aliud diachylon molle & postremo crocus in lebete additur, & in unam massam conflantur. Molle vero diachylon constat ex *sevi cervi uncia una, medulla ossium cervi uncia una semis, resinæ abietis unciis duabus, drachmis septem, butyri recentis uncia semis, oleo liliorum uncia semis, terebinthinæ drachmis sex, ceræ albæ uncia una semis.* His una industria Seplasiarii lento ignis calore in sartagine liquefactis, frigore coalescant. Si ad maturationem efficaciora desideras, talia ex seminum lentore & gummis quoque additis, in nostro & Montagnanæ antidotario abunde descripta invenies. Sed incredibile dictu quam cito diachylon, hic cum altero coadunatum, apostema ad suppurationem deduxerit & maturaverit, id quod non erat obscurum ex cholera & pituita conflati apostematis indicium. Atqui cum durities, abscessus, dolor pulsatilis mitescerent, ac collecta sanie in apicem protuberaret apostema, suppuratione maturum conjiciebam. Proinde quando quidem anus ac membra genitalia, ob humorum affluxum sunt putredini obnoxia ne sanies sua acredine finitima perinæo membra, anum, & vesicæ cervicem depasceret, aut ultra per sinus velut cuniculos serperet, apertionem apostematis in loco decliviori [illegible] maturavimus: & ne saniei exitus obstrueretur, utque id quod præter naturam in loco affecto coarctaretur, (quod primaria, ac communis est omnium præter naturam tumorum indicatio) essueret in vulnus licinium ex [illegible], id est, filamentis contortum, ac ex ovi albuminis, & vitelli, oleique rosacei mistura delibutum inservimus, ne labra vulneris conglutinarentur, & aliquatenus ad ichoris effluvium paterent, quam othonios exceptam ad doloris ex incisione mitigationem vulneri applicuimus, & emplastrum nostrum ex diachylone, aut ex farinis & seminum viscedine suppurativum apostemati obduximus, cujus & naturalis membri caloris fotu altero die sanies alba, æqualis & densa, fœtoris expers, id est, ad unguem cocta, ubertim emanavit, omnisque dolor evanuit: quo sublato, solus ex omnibus symptomatis urinæ ardor reliquus erat, quem ex phlegmatis salsedine putridi, partim à cerebro, partim ab hepate per renes ac lumbos in vesicam defluxu oriri, ex totius corporis ac præcipue dorsi pruritu conjecimus. Verum cum in lotio squammulæ furfuribus similes natarent, vesicam quoque scabie ex lotii acredine laborare, unde urinæ stillicidium quoque non raro patientem infestabat, non temere suspicabat. Quare piscium salsamentorumque esum, & vini potum patienti interdiximus, & ut abstemius subscripto decocto sitim levaret ediximus, quod ex *hordei integri ma-*

nipulis duobus semis, glycyrrhizæ abrasæ drachma una, seminum anisi drachmis duabus semis, dactylis incisis Num. quinq, sebesten pellicula incisa, Num. quindecim, in olla vitreata cum mensuris aquæ fontis seu libris duodecim, donec hordeum intumesceret, decoqueretur. Nec id lotii acredinem obtundere posse, nisi terq; quaterq; quovis triduo, *resinæ terebinthinæ ex Cypro allatæ, scrupulos quinq, aqua malvarum lotæ, ac ex adore placentulis involutos,* manè cùm illuxerit dies, deglutiret: horis quinq; post nullo esculento vesceretur, tertia tamen ab assumpto medicamento hora, cyathum decocti cicerum modice salsum absorberet, quo quinquies alvum exoneravit. Succedenti triduo edixi, ut patiens vesperi iturus cubitum, ac mane experrectus, sesquicochlear syruporum, de capillis Veneris ad uncias tres semis, de glycyrrhiza ad unciam unam semis, unà mixtis deglutiret. Quod siquam ob causam noctes duceret insomnes, pro syrupo de glycyrrhiza, tantundem illius de papaveris cremore substituere posset. Quarto die ad terebinthinæ usus rediit: cujus salutaris operationis successu effectum, ut ægrotus non amplius ardorem juxta penis glandem, sed titillationem verius perciperet. Verum cùm illius usus omni ætati senili sit (ut Galenus refert) innoxius, absorptis triduo, ut antea, syrupis, qui non modò urinæ acrimoniam obtunderent, corpus quoque lubricum & fluidum efficerent, sed humores quoque ad excretionem præpararent, virium robore illæso: quarto die tantundem terebinthinæ, ex adore sacrificulorum placentulis vino madidis, involutæ deglutivit; cujus operatione, humorum ad perinæum & vesicam alluvies per secessum expurgata ex apostemate ulcus solo ex lithargyo diachylone sua sponte fere consolidatum, & omnis urinæ ardor sublatus fuerit. Sed si ægri vires non subsisterent, ac tam crebras alvi dejectiones ferre non possent, eas septem dierum intervallo prorogare poteris. Consolidato felici artis successu apostematis ulcere, en fama quovis præpeti avium volatu velocior, cum passim alibi, tum Ambergæ in Palatinatus Metropoli increbuit, me quibusvis etiam Chironis ulceribus mederi posse, tum à cive Ordinis senatorii Ambergam accersitus, qui ex suppurato in perinæo abscessu nimis serò aperto, donec purulenta ichoris colluvies, quæ suâ acredine vesicæ collum arroserat, & in sinuosos apostematis anfractus sese illatebraverat, sua sponte erumperet: unde tandem ulcus cavernosum in fistulam occalluit, per quam lotium acre, consolidationem impedens destillabat; non rarò quoque impetu erumpens ulceris labra distendebat. Methodum igitur curæ à salubræ victus ratione, causis fistulæ & ulceris consolidationem remorantibus contraria auspicabar: & corpus universum à noxiis humoribus, ad expulsionem, reseratis obstructis meatibus, præparatis, quos cum oxymelle & syrupo ex rhabarbaro de cichoria, in aqua malvarum capillorum Veneris, & cuscutæ dissolutis, digessi quatriduum, ac tandem quinto die subscripto pharmaco expurgavi. ℞. *Cassiæ unciam semis, electuarii de dactylis drachmam unam semis, Confect. Hamech. scrupulos duos. Dissoluantur in decocti florum & fructuum clarificati, unciis quatuor semis, cum modico sacchari rosarum,* ne plus æquo sit amarulentum. Peractâ partim serosi & acris humoris excretione, ut lotii acrimonia mitesceret, & id medicatis viribus imbueretur, de subscriptis pastillis quovis die binos, alterum manè alterum ad primam facem noctis edendos exhibui, qui conficiuntur ex *pineis stillatitio rosarum liquore præparatis, pondo drachmarum duarum, seminum melonum scrupulis quatuor, gummi tragacanthi, Arabici, singulorum scrupulo uno, gummi cerasorum, radicum glycyrrhizæ singulorum drachma semis, cinnamomi, drachma una, penidiarum uncia, sacchari in aqua rosarum & malvæ, singulorum quantum sufficit, unciis quatuor semis dissoluto, fiat confectio ad formam rhombi quadrati, pondo drachmæ unius & semis,* quæ vesicæ & meatuum urinæ asperitatem lenit & curat. Dum his vesceretur, quovis quarto die, quia symptoma nullum obstitit, haustum decocti ligni Guajaci unciarum quinque sudoriferum decumbenti in lecto, stragulis bene cooperto calidum dedi, ad proliciendum sudorem, quò acre sanguinis serum expurgaretur. Aut siquis decoctum ligni ex India fastidit, is oxymellis scillitici unciam unam semis, dissoluat, in aquæ fumiterræ & ægrimoniæ, singulorum uncia una semis, tempore antelucano in aqua ferventi calefactum ebibat in lecto; & eo sudorem affatim eliciet. His igitur quæ sanguinem reddunt impurum salsedineque acrem, & eo nomine ad consolidandum ulcera infœcundum sublatis, reliquum erat ut tandem medicamentis topicis, causticis, aut sectione, fistulæ callum, quo ulceris aut fistulæ partium agglutinatio impeditur, quamprimum extirparem. Proinde surculos radicis veratri nigri fistulæ inserui, qui tertio die fistulæ callum extererent. Post triduum extracta ellebori radice, cum interna fistulæ pellicula attractioni contumax non obsequeretur, Pauli Æginetæ ac Cornelii Celsi, ex præcepto Megetis, consilio fretus, ex æruginis drachmis duodecim armoniaci tribus aceto acri exceptis, oblonga penicilla finximus, quæ Medici specilla, ac turundas, & vulgus Chirurgorum tentas quoque appellat, quæ citra suppurationem callum arrodebant. Ut suppuratione colliquesceret, ex terebinthina, ac piscium glutino, addito, ea hydrargyrio pulvere præcipitato, pro modulo fistulæ turundas formabam, quibus infixis fistulæ concavitati; & applicato ne elaberentur, tenaci diachylonis emplastro, facta suppuratione in viginti quatuor horis callus liquescebat, & cum sanie frustillatim profluxit. Verum ne osculum fistulæ, antea exactam mundificationem conniveret, frustula spongiæ oblonga & madida, fili ligatura coarctata, filo deposito, cavitati fistulæ imposui, & sinus ulceris non altiores quam subtercutaneos forcipe incidi, ut saniei effluvium ubique & undique pateret liberum, ne intra sinuosos ulceris cuniculos delitescens, intestinum rectum, & nervos testium cremasteras arroderet. His peractis, quæ ulceris cavernosi, & sinus callo obducti indicationes exigebant, reliquum erat ut à sordibus purulentis abstergeretur. Proinde subscriptum unguentum othoniis: id est, linamentis discerptis exceptum; mane & in crepusculo quoque, abstersâ diligenter sanie, indidi, quod Seplasiarius ex his conficiebat; *Mellis rosati, uncia una, terebinthinæ, drachmis quinque, radicis aristolochiæ rotundæ scrupulo uno, ireos, myrrhæ rubræ singulorum drachma semis, æruginis scrupulo uno, granis quinque sevi hircini drachmis tribus.* His in mortario, calido pistillo exactè coadunatis, Unguentum conficiebat: quod si defuisset, unguentum Apostolorum ejus loco substituissem. Verum cum sub sordium lentore caro mollis viscidaque succrevisset, quam unguentum prædictum abolere non potuit, & ulcus verius ichore quam sanie cocta maderet; pulvere ex hydrargyrio cum aqua aurifabrorum ohrysulca per alembicum præcipitato totum ulcus conspersi, & emplastro diachylone molli cooperui. Post quadraginta horas emplastro sublato, ulcus à sordibus, & carne molli ac spuria, pulveris levi rosione, doloris experte consumpta, purum reperi: ac sublata hydrargirii pulvere ulceris virulentia, ut id bonæ carnis grandine rubrà pullularet, nil sarcoticis, quæ cavitatem vlceris explerent, sed emplastris epuloticis cicatricem obducentibus, opus fore arbitrabar. Eam ob rem Pharmacopœum subscriptum emplastrum, quod ad omnes curationes ulceris cavi ac sordidi scopas colliniat, conficere jussi, ea decoctionis industria ne digitos adhæsu coinquinaret, quod Langii epuloticum nominare consuevi. *Accipe terebin-*

bini bine, cerussæ, Lithargyrii, lapidis calaminaris præparati, olei masticini singulorum unciam unam, picis colophoniæ, ceræ singulorum drachmam semis: Decoquantur lento ignis calore ad viscedinis lentorē: deinde inspergantur mastiches, olibani, singulorum scrupuli quatuor, corallorum alborum drachma una semis, thuris drachma una, camphoræ scrupuli duo semis: cum pistillo calido exactè coadunentur, & fiat emplastrum tam sarcoticum, quàm epuloticum, quo ulcus consolidatum fuit. Hæc Georgi Consobrine, te, quem nunc post discessum Caroli Quinti, Cæsaris, ex Belgio in Hispanias, apud Philippum Hispaniarum Regem in Belgio, eadem stipe Medicinam facere intelligo, celare nolui. *Langius lib. 3. Epist. 5.*

OBSERVATIO XII.

Urina per vulnus circa sedem inflictum excreta.

MItylenis juvenis quidam, juxta sedem satis profunde vulneratus, tribus primis diebus neque cibum neque potum ingessit, quarto verò die, adhibitis prius remediis, cibum sumpsit, ac bibit. Deinde, occidente Sole, iterum curatione adhibita, urinæ circiter cotylas quatuor per vulnus excrevit, cum antea, ab eo tempore, quo vulneratus erat, nihil omnino minxisset. Et tum sanè à pondere, quo priùs circa pubem gravabatur, se perfectè liberatum dixit. Manifestum igitur hinc erat, vesicam fuisse vulneratam. *Galenus lib. 1. de locis affectis.*

OBSERVATIO XIII.

Urina per alvum dejecta.

PRaxagoras refert, quendam se vidisse, cui urina per sedem excernebatur per duodecim annos. *Rufus de vesicæ renumque morbis.*

Quis non miretur, si audierit, quod & nos vidimus, puerum scilicet duodecimum annum agentem, cum urinam septimo jam die non redderet propterea quod concretum quid ex pituita & sanguine, urinæ ipsius canaliculos obstruxerat, eam tandem ex ano evacuasse? Præsertim si noverit, & vesicam ipsam, cervicemque ejus minimè foraminulentam, aut fungosam existere; & intestinum quod penetrari debuit, solitæ ac concretæ esse naturæ, ut decet tunicas omnes quæ nervosæ sunt. Oportuit enim aut incisam vesicam, intestinumque, quod citra mortem fieri nequit; aut naturam, cui impossibile nihil est, hujuscemodi aperuisse vias, ut inde urinam redderet, puerumque servaret. *Benivenius cap. 7. de Abditis.*

Visus est vesicæ sphincteris musculi abscessus in anum penetrare, illacq; urina omnis defluere. *Fernelius lib. 6. cap. 13. Patholog.*

Aliquando naturali vitio meatûs clauduntur, ut in virgine quadam animadversum, cui urina per sedem reddebatur. *Scholiographus ad lib. 1 Galeni de locis affectis, Lugduni in minima forma excusum.*

Vidimus puerum, qui totam urinam reddebat per alvum. *Cardanus Comm. ad lib. Hipp de Aliment. lect. 42 text. 43.*

† Vid. quoque *Rhod. Cent. 2. obs. 90.*

OBSERVATIO XIV.

Urina suppressa, visa aliquando exudare per anum, perinæum, scrotum, penem, & inguina.

ALiquando planè urina supprimitur, unde vesicæ tanta distentio, ut inde nata inflammatio, urinaque retro in corpus resflua, ægrum ad exitium præcipitarint. visa vero est nonnunquam urina sic expressa, multis locis præter naturam quaquaversum diffluere, & exudare per anum, perinæum, scrotum, penem, inguina. *Paræus operum suorum lib. 18. cap. 22. De lue Venerea.*

† De urina per perinæum monstrose reddita vid. *Panarol. pent. 5. obs. 18. Ballon. Epid. p. 217.* Ex inguine profluente, *Bartholin. Cent. 1. Obs. 49.* ex Scroto. *Idem Cent. 4. hist. anat. 98. Bened. Sylvatic. Cent. 3. consil. 43. fol. 376.*

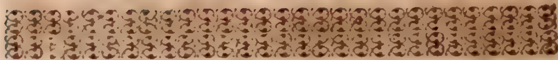
OBSERVATIO XV.

Naturæ aggravatæ admirandæ excretiones.

QUanta prudentia Deus naturæ facultates in corpore humano disposuerit, vel inde intelligi potest, quod ea non solum necessaria appetat, & concoquat, corporique assimilet, sed & aliena & noxia expellat. Ac hujus quidem expulsionis tanta est necessitas, ut nisi naturæ vis eam sæpe moliretur, facile noxiorum pravitati succumberet. Neque verò dicam in hoc loco de expulsionibus, qua pravos humores è corpore ea ejicit, unde & alvi fluores, & catharri, & sudationes non rarò proficiscuntur; sed de sanguinis etiam, qui alioquin naturæ thesaurus censetur, dejectione. Etenim tam tenax est naturæ illa moderatrix facultas justitiæ, ut superflua etiam violenter à se rejiciat, & debita sanguinis portione facilè sit contenta. Quò magis culpanda est hominum immoderata ingluvies, quæ neque modum, neque finem novit in ingerendis etiam non necessariis. Itaque cogitur natura sua virtute à periculo oppressionis seipsam asserere. Quod quidem fit multis modis: nam vel per hæmorrhoides, vel per alvi fluxum sanguineum, eumque dysentericum, aut non dysentericum, vel per sanguinis mictum, vel per narium hæmorrhagiam, vel per vomitum sanguineum, vel per sputum cruentum, vel per aurium fluxum cruentum, vel per sanguinolentas gingivas, vel per menses, ea redundantiam sanguinis deponit atque excernit. De hæmorrhoidum fluxu passim extant exempla, sicut & de dysenterico, & menstruali in fœminis. Qui vero dysentericus minime est, hic vel hepaticus est, vel aliunde ex venis intestinorum apertus sine dolore sanguinem effundit: ac ejusmodi quidem violentia frequenter se ostendit, ut & superius per os vomitu, & interius per alvum sanguis copiosissimus excernatur, alias quidem sincerus & rubens, alias vero ater, & pici similis, idque sine vitæ periculo. Quamvis enim deliquia animi in hoc casu incidere soleant, ut observavi in Nobili quodam à Neineck, olim Canonico Eichstadiano, & in alio quodam Nobili aulico Neoburgensi, tamen sensim viribus instauratis sanitas est recuperata. Sanguinis verò mictus, una cum fluxu sanguineo intestinorum non dysenterico, ex magna plethorâ profectus, in cive Eichstadiano à me notatus est. Hæmorrhagia narium cuidam Canonico Nobili Eichstadiano, juveni quidem adhuc, sed largiore utenti diæta, & abhorrenti à venæsectionibus, tam familiaris est, ut singulis septimanis recurrat, & jam quasi ordinaria, ac naturæ consueta esse videatur. Eadem singulis mensibus recurrit in quadam honesta Matrona, quæ jam per viginti annos mensibus carens, hoc genere vacuationis purgatur, non tamen absque magna molestia, & sæpe suffocationis periculo non levi, quòd sanguinolenta materia, vel in naribus concreta, vel ad tracheam arteriam deorsum lata, omnem fere spirandi facultatem tollat. Per sputum cruentum, idque copiosum, præsertim fœminas vidi sine noxa vacuari, ac earum quædam loco menstruæ purgationis ita vacuabantur, menstruis temporibus. Quinetiam retulit mihi vir dignus fide, se vidisse virum quendam, qui cum ante hæmorrhoidalem fluxum habuisset, isque deinde obstructus fuisset, tandem eundem per sanguinis sputum singulis mensibus à retentione hæmorrhoidalis fluxus se asservisse. Ex quibus apparet, naturam copia sanguinis aggravatam, moliri suæ levationis vias sæpe inuetissimas. *Vir Clariss. Iacobus Oetheus lib. Observat. propriarum.*

* * *

DE

DE OMENTO.

Observatio I.

Omentum peritonæo & abdominis musculis connexum.

CONSPICATUS sum omentum peritonæo, nec non abdominis musculis adnexum. *Columbus lib.15. Anatom.*

† Omentum durum & ferè lapidosum sterilitatem inducens in muliere vide apud *Panarol. pent.3. obs.*10.

Observatio II.

Omentum in laterali morbo, cuidam in testis, seminaliumque vasorum tunicam delapsum, & ad quinque librarum pondus adauctum, mortem attulit.

NOn semel sanè omentum in testis, seminaliumque ipsius vasorum tunicam (cui peritonæum originem præbet) devolutum, ac miris modis extra mediocrem alias omenti constitutionem, adauctum deprehendi. Nam cùm tota omenti pars alioquin intestinis incumbens, in mediocriter pingui homine, vix libræ aut sesquilibræ pondus excederet: vidi tamen omentum, ita præter naturam in ea testis tunica auctum, ut quatuor aut quinque librarum pondus penderet, & ventriculum ex sua sede ita deorsum distraheret, ut ventriculi deficiente munere, variisque obortis singultibus, id pondus mortis occasionem fuisse, inter secandum collegerim: cum in morbo quodam laterali, qui alioquin bene expurgatus fuerat, scrotum ex more ab ægro, astantibusque subligari neglectum fuisset. *Vesalius lib.5. cap.4. de corp. hum. fabrica.*

Observatio III.

In scroto omenti libra visa.

IN scroto omenti libram, & ampliùs conspicatus sum *Columb. lib.15. Anat.*

Observatio IV.

Omenti selibra extra umbilicum.

PRæterea omenti selibram extra umbilicum. *Idem dicto loco.*

Observatio V.

In rupturis inguinis sæpe omentum excidere.

QUidam ex nostris civibus, vir integer, & bonus, cùm rupturam inguinalem antea passus esset, ac intestina in rupturam excidentia aliquoties facilè reducta fuissent, forte sensit aliquid denuò in eandem rupturam excidere. Dum verò illud reducere frustra conatur, à me, & Lithotomo Wissenburgensi, viro experto, animadvertitur, nullum intestinum, sed omenti quandam partem exteriùs excidisse. Signa ejus rei erant, quod neque dolores colicos haberet, neque motiones, neque febrem, neque alvi obstructionem. Itaque deprehenso omenti egressu, à fomentis & emplastris destitimus; & jussimus eum ligaturam loco affecto adhibere, imposito emplastro adstringente: ac ita factum est, ut nihil incommodi ex ea re deinceps sentiret. *D.D. Jacobus OEthæus lib. Observ. propr.*

Observatio VI.

Omento ex vulnere procidente, & abscisso, gladiator convaluit: tum quis ejusdem usus.

QUod omentum calefaciendi gratia factum sit, evidenter discas licet in illis, qui vulnus in abdomine acceperunt, in quibus per vulnus excidit omentum, deinde lividum factum, cogit Medicos partem læsam adimere. Omnes enim hi frigidiorem sentiunt ventriculum, minusque concoquunt, ac pluribus operimentis extrinsecùs egent, & maximè quando insigni fuerit magnitudine quod abscissum est; quemadmodum certè & nos aliquando ferè totum ipsum abscidimus cuidam gladiatori ita vulnerato: homo autem sanatus quidem confestim est, sed tamen adeò facilè & patiebatur, & lædebatur à frigiditate externa, ut non sustineret nudum habere ventrem, sed lanis assiduè esset obvolutus. Gracilior autem fuerat à principio hic gladiator, cùm aliis partibus, tum ventre, ob idque celeriter (opinor) refrigerabatur. *Galen. de usu partium lib.4. cap.9.*

† Confer quoque *Amat. Cent.3. cur.* 60. ubi meminit etiam omenti per vulnus egredientis.

Observatio VII.

Omento ex saltu rupto, & tumore ad stomachi regionem cum dolore oborto, æger sectione, & consuto omento sanatus.

NObilis Schlet ex saltu equi, & illisu ephippii omentum rupit, & tumorem supra stomachum sensit, & pejùs habuit & concoxit. Facta incisione M. Conradus Lithotomus, qui & tibi, ut opinor, notus fuit, residens in Schœnbach olim, consuit omentum: sanato vulnere nobilis meliùs in posterum habuit. Tantum emolumenti accidit ventriculo ex omento. *Clariss. Vir Esaias Meichsnerus de Observ. propr.*

DE PERITONÆO.

Observatio I.

De urina intra peritonæum collecta.

ASCITICIS aquosos humores in cavitate ea contineri, quæ inter peritonæum & intestina, in confesso est: colligi vero & illic urinam posse præcisis ureteribus; *Gal. lib.1. de nat. facult.* prolixe docet: accidit verò & idem vesica læsa, ac exulcerata. Monialis quædam virgo quinquaginta quinque aut sex annorum, multo tempore circa inguina & pubem doluit: nullis interim ex utero prodeuntibus excrementis. Supervenit tandem ventris tumor, quo indies majore facto neque ullis cedente remediis, mors tandem subsecuta est. Toto autem quo laboravit tempore, facies perpetuo elegantis & vividi, ut in sanitate. perstitit coloris: sinistri tantummodo cruris supra talos dolor molestus erat, cum tamen nihil illic mali appareret. Hujus venter non aquoso humore alio, sed urina plenus extitit, quæ ex læsâ & perversâ vesicâ in hunc influxerat. Uterus siquidem omnino exulceratus fuit; ac ita quidem, ut ne figuram quidem suam retinuerit: vesica quoque, qua parte ipsum contingebat, similiter & aliquot foraminibus hians: per quæ urina in ventris cavitatem delata fuerat. Reliqua viscera, hepar, ac lien, omni labe ac vitio carebant atque idcirco color faciei, ut diximus, haud fuit permutatus. Quod autem ex utero excrementa nulla descenderint, hymen obstitit, qui natura virginibus concrescit: nam hoc integro, nihil ex utero descendere, aut deferri posse, vel hinc apparere potest. *Dodonæus cap.34. Observationum Medicinalium.*

Observatio II.

De alvi excrementis intra peritonæum collectis.

URinam, vesica perforatâ, in ventris cavitatem profluere *superiore capite* ostensum est; sed & alvi excrementa, vulneratis intestinis, eò quoque deferri possunt. Uxor fuit Medici formosa, & vivido colore prædita, carnosa quoque, & satis pinguis. Hæc posteaquam nupsisset, concepit, ac deinde peperit, sed fœtum

ſum nec plene geſtatum, nec vitalem. Poſt partum venter non modo non ſubſedit; ſed & paulo poſt auctior factus eſt, ampliuſque quam prius intumuit. Suſpicio nata eſt, collectos eſſe in ventre aquoſos humores, tametſi faciei color non mutatus, ſanitatem viſcerum præ ſe ferret: nec pedes (quod ſæpe hydropicis accidit) tumerent: & urinæ ſanorum ſimilem. Exhibita quandoque initio hydragoga medicamenta, verum ab his nulla aquoſi humoris ſucceſſit purgatio, ſed torſiones admodum moleſtæ: ut non temerè ab uſu medicamentorum omnium abhorruerit, & Medici abſtinuerint. Ceſſatum itaque eſt ab omnibus purgantibus medicamentis.

In hac autem tanta miſeria annos (plus minùs) duos vixit: ventre interea in tantam molem & altitudinem diſtento, ut vix genitales ſuas partes manu propria contingere quiverit. Admirabantur Medici, quotquot eam ſubinde viſebant, ventris tantum tumorem, facie optimè colorata, & nullis morbi notis in urina apparentibus. Acceſſit ſucceſſu temporis reſpirandi difficultas, quæ indies increſcens, ac moleſtior facta, nec ullis cedens eclegmatis tandem vitæ impoſuit finem. Diſſecto ventre non aquoſus humor, ſed ſordes nigræ, quales in cloacis, effluxerunt craſſæ, fœtidæ, quibus fruſtillatim omentum permixtum, quod ſolum à tantis ſordibus computruerat. Sordium autem tanta fuit quantitas, ut quatuor urnas, vel amplius implere potuiſſent, quarum ſingulæ quadraginta libras menſurales continent. Diſtenſio autem ventris tam quoque magna, ut peritonæum, cùm ampliùs diſtendi non potuerit, aliquot locis à ſuperioribus partibus ad inferiores uſque fiſſum fuerit, & jecur cum liene ac ventriculo, relicta propria ſede, cedente ſepto transverſo, intra pectoris ſpatium aſcenderit: pulmone cum corde ſurſum collum verſus in anguſtias coacto. Quæ viſcera integra, nec ulla parte vitiata fuere. Non libuit in tantis ſordibus inteſtina eximere & diligentiùs perquirere: ſed dubium non eſt, ſordes iſtas non aliunde, quam ex inteſtinis vulneratis ac læſis profluxiſſe; nec enim alia via, aut modo, in hunc locum pervenire potuerunt. *Idem cap. 35. Obſervationum Medicinalium.*

DE UMBILICO.

Observatio I.

Umbilicus penis inſtar prominens curatus.

Commune omnibus, umbilicum ad decorem prominere. Monſtroſum ſi promineat, ultra quam decens ſit. Joannes Binus, filium habuit octimeſtrem, cujus umbilicus digitis quatuor excreverat ad penis ſimilitudinem: Coles enim teſticulorum tunica junctus videbatur: à quo etiam ſpiritus erumpebat interdum. Hunc cùm plures Medici inviſiſſent, & ex his alii inteſtinum eò erupiſſe judicarent, alii omentum, alii humorem, nos carnem in loco increviſſe dicebamus. Cui ſententiæ cùm pater inhæſiſſet, puerum curare cœpi. Sed quòd authoritate eorum movebar, qui propter ſpiritum, quem inde erumpere interdum diximus, inteſtinum illud eſſe dicebant, reſecandane mihi eſſet caro illa, & id ipſum ferrone, an igne potiùs faciendum plurimùm addubitabam. Verùm certa tandem ratione ſubnixus, vincire carnem decerno; ſingulisque diebus arctiùs deligans, non priùs deſiſto, quàm ex ipſa præmortua penitus exciderit, ac puer ſubinde integram valetudinem recuperaverit. *Beniv. cap. 6. de Abditis.*

† Annotavit etiam monſtroſam umbilici prominentiam *Joh. Scultet. obſ. p. 51.*

Observatio II.

Hernia Omphalocele immenſa.

In oppidulo Than mulierem inſpexi, cui ex hernia Omphalocele, univerſa penè inteſtinorum mole à peritonæi cavitate procidente, tumor immenſus, ac veluti novus venter à vero ventre flaccido & depreſſo, & in hunc tanquam ſaccum illi appenſum inanito, propendebat, quem & faſcia circumducta, ut onus hoc ſublevaret, collo ſuſpenſum geſtabat. *Cl. V. Felix Platerus de Obſerv. propriis.*

Observatio III.

Omphalocele ex laborioſo partu orta, & neglecta, illuſtris fœmina præter alia perículoſa ſymptomata, crebras vomitiones & tabem incurrit, quibus tandem extincta eſt.

Perilluſtris mulier Victoria Gonzaga Martinenga, cùm diſrupto peritonæo ſupra umbilicum in violento partu enixa, & per multos annos nulla deligatione, aliove præſidio adhibito, rupturam tuliſſet, indies ita dilatata fuit, ut inde inteſtina præſertim gracilia laberentur, ita ut cibariorum in ventriculo confectorum diſtributio per illa minimè fieri poſſet: ſed natura gravata, ſingulo tertio & quarto, vel quinto die, prout magis vel minus cibum ingerebat, per vomitum eſculenta & poculenta ſemicocta, plurima pituita permixta rejiceret: noctu tamen cum cubaret, ut plurimum ex ſitu adjuta inteſtina retro cedebant: obeſo erat corpore, ſed cum per 6. menſes hujusmodi vomitionib. vexaretur, quotidie magis ac magis emaciabatur corpus, tandem ſubortis doloribus, & materia plurima, flatibusque tumentibus inteſtinis per rupturam elapſis, ſuborta inflammatione, diſruptaque tunica inteſtinali, necnon & ventris cute, prolabente pure biduo, vitam cum morte commutavit, ſui univerſali deſiderio toti civitati derelicto. *Marcell. Donat. Hiſt. Mirab. lib. 4. cap. 3.*

Observatio IV.

De umbilici relaxati tumore puerili.

Nonnunquam recensnatis pueris, ovi magnitudine umbilicus intumeſcit, quod perperam ſectus aut vinctus fuerit, vel quòd humores ſeroſi eò confluxerint, vel quod ejulatu ex torminum puerilium doloribus, ea pars ſe ampliùs æquo dilataverit; nonnunquam ab utero eum tumorem cum abſceſſu conjunctum ſecum efferunt. Sed abſceſſum illum nequaquam tentabit aperire Chirurgus. Facta enim apertione inteſtina prodeunt, & effunduntur; quemadmodum in multis, maximè verò in puerulo Domini de Martingues obſervavi. Ejusmodi enim abſceſſum cùm Petrus à Rupe Chirurgus aperuiſſet, effundentibus mox ſe per plagam inteſtinis, mortuo Nobili puerulo, parum abfuit quin ſatellitum domeſticorum manibus ſtrangularetur. Itaque cum Joannes Gromontius ſculptor nuper me rogaret, ut tale quid tentarem in filio ſuo, negavi me facturum, quòd ex præſenti illo infortunio ſatis ad mortem ipſi eſſet; certè triduo poſt rupit ſe abſceſſus, & prouentibus inteſtinis mortuus eſt. *Pareus lib. 23. cap. 66.*

Observatio V.

Tumor umbilici curatus.

Soli tumores etiam in umbilico generantur, & pleruncque nimis dilatati cernuntur, ut in Illuſtriſſima Anna Eſtenſe in hac ætate, quæ tamen brevi ſanitati reſtituta eſt. *Braſſav. Comm. ad aph. 22. lib. 3. Hipp.*

† Confer etiam *Fonſec. Tom. 2. conſil. 48. fol. 137. Hildan. Obſ. Tom. 1. fol. 537.*

Observatio VI.

Ex vena umbilici inteſtina prolapſa.

Mulierem vidimus ſexagenariam, cujus inteſtina ex vena umbilici ſubitò prolapſa ſunt, nullo præſidio

sidio conferente, tertia die vitam finisse. *Beniv. cap. 5. de Abditis.*

Observatio VII.

Circa umbilici regionem apertum apostema curatur.

APostema magnum in exituram conversum, quod habebat magnifica Domina de la Chau, lateraliter ab umbilico in ventrem profundum aperire feci, dum essem Cameraci exul propter prælia. Apertum fuit totum mirach, sicut in alia muliere, & reperta est magna copia saniei: & quamvis ipsa domina esset senio confecta, diligenti tamen cura Chirurgi, & gratia Dei curata est. *Pet. Bayrus Pract. lib. 20. cap. 4.*

Observatio VIII.

Ulcus in umbilico ex putrefactis intestinis natum.

ANno 1564. mense Martio, uxor D. Sigismundi Holdschuchers, cachectica, & mirum in modum ab usu remediorum abhorrens, cœpit per aliquot septimanas conqueri de dolore in umbilico, qui sensim crevit, ut tandem esset acerrimus, cum adstrictione alvi. Mulieres existimarunt esse suffocationem uteri, & varia applicaverunt. Vocatus Wolffius idem credens, fomentum pro utero præscripsit, & cucurbitam umbilico imposuit aliquoties; tandem etiam ventrem clystere lenitivo aperiens, ex lacte caprino, quod tamen nihil aut parum est operatum. Sequenti die cùm videretur augeri dolor umbilici, apparuit tumor circa umbilicum, ita ut umbilicus videretur egredi, & manifesta signa suppurationis. Cumque vocaretur Chirurgus, qui contrectabat locum, & emplastrum maturativum volebat imponere, sponte sua ruptum est apostema, & egressæ sunt tres libræ puris mixti cum stercoribus, cum maximo fœtore, & ita misera mortua est. Secto corpore, tenuia intestina inventa fuerunt à putredine corrosa. *De Observ Cl. V. Joan Hessi per Cl. V. D. Joach. Camerarium ad me missis.*

† Confer quoque *Horst. part. 2. lib. 4. obs. 28. & 19. Cent. 1. obs. 51.*

Observatio IX.

Lapides in umbilico.

TOphos in umbilico generari, & hujusmodi affectionem paromphalon appellari, testatur *lib. Definitionum author.*

Lapidosam materiam gypseam sub umbilico extractam, *Carpus in Comm. ad Anatomen Mundini*, attestatur se comperisse, citante *Marcello Donato Hist. Mirab. Med. lib. 4. cap. 30.*

Vidi lapides in Ureteribus, in Vesica, &c. atque in Umbilico. *Columb. lib. 15. Anat.*

† Umbilici calculum annotavit quoque *Rhod. Cent. 2. obs. 99.*

Observatio X.

Vulnus cuidam inter umbilicum, & os ventriculi inflictum mortem attulit.

ARchitectus Pauli III. Summi Pontificis: Vir qui ob raras ejus dotes ab omnibus in pretio habebatur: cùm apud Anconam ageret, ense perfossus fuit, inter umbilicum & os ventriculi transversaliter, hoc est, ab uno latere ad aliud, adeò ut ab utroque latere vulneris oscula magna apparerent: ad quem, cùm Chirurgi accesserunt, intus intestina reduxere, quæ illæsa esse dicebant: quia nullum inde stercus exierat: ac sic cutis vulnera consuerunt, ab utraq; parte orificiū dimittentes: in singulo quorum linamentum immittebant. Sequenti verò die obiit, cujus cadaver dissecare fecimus, & stomachi infimam partem incisam conspeximus. *Lusitanus Cent. 1. Curat. 67.*

† Vulnera circa umbilicum lethalia esse, confirmat exemplo, *Barthol. Cent. 5. histor. 59.*

Observatio XI.

Umbilici vis ad vitam.

APud Ægyptios hodie grassatores & rebelles pro supplicio vivos exui corio: eos ita demum diu magno cum cruciatu vivere, si carnifex umbilicum ferro non attingat. *Scaliger Exerc. 246. ad subtil. Cardan.* Et *Cardan. lib. 12. de Subtilit. circa finem.*

Infans quamdiu gestatur utero, per venam umbilicalem ad se trahit alimentum. Nato puero vena illa (ne penitus sit inutilis,) sensim indurescit in ligamentum, cujus beneficio hepar umbilico alligatur. Ligamento autem abscisso hepar sursum retrahitur, & diaphragma adeò comprimit, ut homo neque inspirare, neque expirare possit, imò suffocetur illicò. *G. Fabricius in Chirurgia.*

DE ABDOMINE, ET VICInis ejus partibus.

Observatio I.

Abscessuum musculorum epigastrii profundorum, Historiæ.

STesianus, quum Medicorum judicium subiisset, nescio quo pacto eorum non pauci abscessum in ipsius hepate consistere crediderint. Sed postea quum longo temporis spatio nihil se in melius proficere sentiret, me quoque vocavit. Igitur simulatque domum, ubi jacebat, fuissem ingressus, aspiciens eum: hoc, inquam, scias velim, nullum tibi esse in viscere vitium: sed quid aliud te molestet, nudatis præcordiis declarare conabor. Inveni ergo in profundis musculis abscessum, contracto jam pure, in medio spatio eorum musculorum, qui per transversum incedunt, atque illorum qui oblique ab infernis sursum tendunt, qui medii sunt inter eos qui transversi peritonæo incumbunt, & eos qui sub externa cute obliqui deorsum feruntur. *Galen. lib. 5. de loc. affect. cap. 7.*

Dominus Ambrosius Pareus, & alii, (ut & ego) viderunt abscessum simili in loco, miræ magnitudinis, & summi periculi, ex sententia præstantissimorum, tam Medicorum quam Chirurgorum Galliæ, qui eò erant vocati. Fuerunt autem D.D. Hollerius, Gorræus, Duretus, Budæus, Aurelianus, Antonius, FranciscusStampensis, Flexelius, Medici: Chirurgi verò Nemusanus, Pareus, Gerardus le Brue, Tramot, præsentes: in consilium etiam adhibiti fuere, licet absentes D.D. Mocellus, Fernelius, Rapius senior, & alii. Abscessus hic ortum ducebat juxta principium musculi recti, & quidem lateris dextri, supra umbilicum digitis tribus, loco fundi ventriculi vicino, & juxta hepatis regionem, quem locum profundum, & ob materiam crassam ibi contentam, valdè distentum, præter alia signa satis ostendebat dolor, qui eo loci augebatur, dum venter extenderetur, & pectus dilataretur, quando musculus oblæsus ad actiones has peragendas extendebatur. Malum hoc instar alicujus inflammationis œdematosæ, post multos diversos & chronicos sibi invicem succedentes morbos ortum est, qui tandem morbi postquam natura tam copiosos humores heterogeneos symptomaticè in locum non naturalem reposuisset, dehere. Et hæc in illustri Ludoica Humierea, Antracis Domina ad Malherbam sylvam, visa fuere. Abscessu hoc aperto (cùm tandem ad maturitatem tantam, quæ vix sperabatur, pervenisset) incredibilis, & tanta puris copia summo cum impetu prodiit, ut usque ad pedes lecti profflueret, & quidem ultra sesquimensis spatium copiosissimè effluxit, per vulnus amplum, cauterio actuali inflictum,

ctum, quod semidigiti crassum, duorum verò latum erat, & ultra tres digitos in altum descendebat, antequam ad locum, in quo tanta puris collectio, fœtoris intolerabilis, continebatur, perveniretur, ita ut solum peritonæum vulnerandum restaret: ut hac ratione materia, quæ longo tempore copiosè inter ipsum peritonæum, & penè omnes abdominis musculos profusa erat, facilè in abdominis capacitatem inter intestina defluxisset, quod ex profunditate abscessus, turundis, specillis, & cannulis, quæ indebantur, facilè cognosci potuerit. Malum certe hoc deterius multo erat (quoad musculos epigastrii) quam hæc nostra sectio, à quo tamen, laus Deo, intra paucos dies fuit liberata, & sanitati restituta. *Ronsseus de part. Cas sect. 3. c. 2.*

OBSERVATIO II.

De inflammatione musculorum abdominis.

INflammatio musculorum abdominis, ex iis est quæ rarissimè contingunt: idcircò & Medicum judicio falli facile contingit. Scriba quidam, cum rure haud procul Antverpia esset, dextri lateris cum febri dolore correptus, sed juxta, ac paulo infra nothas costas. Medicum accersivit, qui venæ sectione imperata eclegmata linimentaque præscripsit, qualia pleuritide laborantibus adhiberi solent. (Pleuritim morbum esse existimabat.) Ab his vero cum male æger haberet, febrisq; intenderetur, domum vehi postulavit: ad quem deinde vocatus, hominem offendi febricitantem quidem, sed debilem & viribus purum valentem, dextrum hypochondrium nonnihil dolentem, ventre vero vehementer distento, ac velut hydropici alicujus tumente. Exhibui mox purgans medicamentum, sed in exigua quantitate, quod cum feliciter cessisset, postridie idem, sed in majore quantitate propinavi, quo expurgatis multis vitiosis humoribus, sinistra ventris pars tota subsederit: dextræ verò tumor permansit. Et cùm non modo tumida pars relicta esset, sed & durior, ac digitus renitens, cataplasma admovi: quo tumore intra paucos dies emollito, nusquam vero apparente loco, per quem pus erupturum sperari poterat, sectionem adhibuimus, adhibita diligentia, ne peritonæos membrana vulneraretur: qua circa anteriorem ventris partem facta, mox copiosum effluxit pus: quo deinde expurgato, vulnereque sondato, æger sanitati restitutus est: adhibita interim bona victus ratione, & paucis remediis. *Dodonæus cap. 29. Observ. Med.*

Musculorum autem hanc abdominis, ac ejus, qui ex dextro oritur hypochondrio, fuisse inflammationem, ipsa curatio ostendit. Unde etenim pus, nisi ab hujus inflammatione? Non est siquidem verisimile, jecoris fuisse inflammationem, & ab hac pus intra peritonæum & abdominis musculos absecssisse. Cum autem iste musculus ex sexta, septima, & octava, costis, originem ducat, haud mirum, si lege consortii dolor ad costas initio pervenerit, & lateralis inflammationis speciem exhibuerit: præsertim in profundo latitans, & nullam sui notam fuit ostendens. *Idem in Scholiis.*

OBSERVATIO III.

Pro quodam, cui in pharisterio, nimio & inordinato corporis conatu, fibræ musculorum rectorum epigastrii fractæ erant.

REcipe rosarum rubr. pugillos duos, coquantur in vino austero, & foveatur pars, facta prius molli frictione: post fotum siccetur linteo parum calido: dein applicetur ceratum sequens bis in die, vesperi & mane, donec curetur, & sit alvus libera. ℞. *ceræ novæ uncias tres, olei amygdal. dulc. chamæmelini. ana unciam semis, farinæ lupinorum, seminis cumini, ana drachmas duas*: *fiat Ceratum*, extendatur super alutam tegatur lineo tenui & parti admoveatur: quibus si nihil juvetur, adhibe quod sequitur. ℞. *flor. chamomillæ, meliloti, ana pugillos tres, folior. parietariæ, malvæ, ana manipulos duos*: *concidantur herbæ, & cum furfuris pugillis tribus, fiant sacculi duo pro parte.* Hæc admota sunt sub umbilico, ubi fibræ ruptæ erant, & curatus est. Erat autem Brunsuicensis. Cura fuit Sylvii Parisiis. *De Cl. V. Casp. V. Volphis Observ. pract.*

OBSERVATIO IV.

Hernia abdominis sanata.

MErcatori Cisero, cui taurus, impetu in eum facto cornibus abdomen in latere umbilici pertoderat, post convalescentiam exiguus tumor, rupto scilicet illic peritonæo, remansit: quem cum negligeret, tandem sensim è peritonæi cavitate emergentibus intestinis, tumor in immensum excrevit, ipseque & febre acuta, & stercoris evomitione adeò periculosè & extremè laborare cœpit, & de illius salute penè desperantes, ad sectionem, reponendaque intestina, tanquam extremum remedium confugeremus. Qua in cute illius loci tentata, licet difficulter foramen peritonæi rupti digito investigaretur, eo tamen invento, sensimque intrusis intestinis, mox sanitati restitus: tumorem nunc vinculis coërcet. *Cl. V. Felix Platerus de Observ. propr.*

OBSERVATIO V.

Abdomen pure repletum, illiusque viscera infecta.

ALter quoque diuturno morbo è medio sublatus, cujus venter in immensum excreverat cum aperiretur, pure cadaverosi odoris in altum prosiliente, aliquot pelves æneas, quibus Chirurgi utuntur, implevit, quod & non minori copia impetuque è thorace dissecto promanavit: in quo pulmones unius lateris, ut in aliis phthisicis ferè semper accidere explicatum fuit, penitus absumpti & in pus conversi, non solùm thoracem, sed & universum abdomen repleverunt. Quod ex thorace eò profluxisse, illud maximè, quòd nulla viscerum corruptio in ventre interiore deprehendebatur, sed lobi hepatis, intestina, musculique epigastrii, cum mesenterio, & omento, duntaxat denigrata nonnihil, infectaque cernerentur, sufficienter comprobat. *Idem Platerus de suis Observ.*

OBSERVATIO VI.

Abscessus in ventre obortus, paulatim exesis membranis è peritonæo in abdominis cavitatem penetrans, putrefactis intestinis, diarrhœa vitæ finem facit.

IN mentem venit, quod per frequentes Anatomes in Xenodochio sum assecutus: nasci interdum abscessus nobis reconditos, quorum materies diutissimè velut inclusa membranulis teneretur; quos ipsa humorum copia, vel edax malignitas sibi efformat inter diploides pleuræ, peritonæi, aut cujuscunque meningis alterius: ut evidenti exemplo patuit in dissecto cadavere Domini de Schœnhove: cui ex percussione, dum juvenis esset, equinæ calcis in ventrem, locus factus est imbecillior: senectutis tempore fluxio nata, in diuturni abscessûs speciem transiit, ac suppurata demum erosis membranulis è peritonæi abdominis cavitatem decidit: unde paulatim putrefactis intestinis, ac diarrhœa supervenіente, decessit. *Gemma in casu mirabili de puella Lovaniensi.*

† De abdominis abscessu confer etiam *River. Cent. 1. obs. 92. Zwinger. Theatr. vit. hum. pag. 352.*

OBSERVATIO VII.

De tumore insigni & circumscripto hypochondrii dextri, cum dolore, ventris tumore, & spirandi difficultate, in nobili muliere sanato.

LEoduna Nobilis mulier, ingenti hypochondrii dextri dolore, cum tumore insigni & circumscripto affecta, cum magna spirandi difficultate, & ventris tumore, diu ægrotans, tandem integrè sanatur. Medicis quibusdam

busdam subesse in hepate apostema asserentibus, cùm nullum tamen esset. Hæc multis auxiliis curatur sanguinis missione, purgatione, fotibus, unctionibus, & aliis. *Valleriola lib.4. Observ.5.*

Observatio VIII.

De vulnere in ventre accepto sub sinistro hypochondrio adusq; renum substantiam & intestinorum penetrante, ex quo magnis & lethalibus subsecutis symptomatis, mors undecimo secuta est.

ANtonius Boche Patricius Arelatensis, filius Domini à Vers, adolescens decem & octo annorum, vulnere in ventre accepto sub sinistro hypochondrio penetrante usque ad renum substantiam, rene sinistro, intestinisque tum tenuibus, tum crassis vulneratis, magnis subsecutis torminibus, singultu, animi defectionibus, tandem undecimo die moritur. *Idem lib. 2. Observ. 8.*

Observatio IX.

De vulnere in ventre accepto, ad intestina usque penetrante, ex quo quinta die mors insecuta est.

JAcobus ab Aqueria Patritius Arelatensis, secundùm ventrem vulneratus, vulnere ad intestina penetrante, quinto die moritur. *Idem eodem lib. Observ.9.*

† De vulnere abdominis cum abscissione portionis hepatis notatu digna recenset *Hildan. Cent.2. obs.34. & obs.38.*

Observatio X.

Globulus, è pubis regione supra aqualiculum, totum ventrem transfodiendo, juxta spinam, nullo læso viscere, trajectus.

SI vulnus aut thoracem, aut abdomen solum, illæsis utique visceribus, offenderit, (quod in Senensi obsidione contigisse vidimus Herculi Novolarensi, cui globulus è pubis regione supra aqualiculum, totum ventrem transfodiendo, juxta spinam, nullo læso viscere, exierat) singulis diebus nostri olei aliquid guttatim injicies, moxque si vulnus sit in ventre cannulatum cuneolum; si in pectore, tortile linamentum quopiam concoquente medicamento, quale id est, quod ex terebinthina & vitello ovi conficitur, illitum impones, atque sedem totam rosaceo perfundes, ac denique linteum eodem medicamento incrustatum superdabis. Cumque apparuerit coctio, oriculario specillo sedem abstergente quapiam lotione lavabis, hujusce generis ea est, quæ recipit *mellis rosati uncias tres, myrrhæ, fœnugraci, farinæ lupinorum, singulorum unciam dimidiam, vini albi dulcis lib. unam, aquæ hordei libras duas: omnibus mixtis, ad tertiasque consumptis.* Vel alia, quæ habet *rosarum rubrarum, hordei, thuris, myrrhæ, aloes, Zuccari*, omnibus in aquæ vinique æqualibus portionibus ad tertias ebullitis. *Joan. Franc. Rota de Sclopet. vulneribus cap.23.*

Observatio XI.

Tumor flatulentus circa pubem sua sponte enatus, qui discutientibus adhibitis disparuit.

NOs in Mapheo quodam Tragnolo pannorum textore sene, tumorem indolentem ad tactum, supra penem in pube sponte enatum vidimus, panis crassitiem æquantem, nullo alio modo patientem afficientem, quàm quòd per initia ægrè urinam reddebat, quæ progrediente morbo, & augescente tumore quoque suppressa est: sed discutientibus medicamentis ventoso tumore resoluto, urinam liberè excrevit, & sanitati momentaneo auxilio statim redditus, qui proximæ animam emissurus crederetur. *Marcellus Donat. Hist. Mirab. lib.1. cap.6.*

Observatio XII.

Calculus in Inguine.

LApides generantur in inguinibus, ut vidi Veronæ, unà cum eximio Medico M. Benedict. de Leonibus. *Arculanus Comment. ad cap. de Calculo lib.9. Rasis.*

Observatio XIII.

Abscessus non procul ab inguine, è quo vesiculæ aquosæ prodierunt.

QUædam mulier cùm graviter diu laborasset, tandem abscessus prorupit, non procul ab inguine in crure in anteriori parte: ex quo prodierunt multæ vesiculæ aqua plenæ. *Solenander sect.5. consil.15.*

PLERISQUE INTERNIS corporis partibus vitiati.

Observatio I.

De omnium internorum viscerum, citra doloris sensum, corruptione.

VLcere ventriculi visus fuit quidam cerevisiæ coctor laborare, non tamen exterioris, sed interioris partis: huic non modò ventriculus malè affectus erat, sed omnia interiora viscera corrupta ac fœtidissima. Multo tempore hic pallidus admodum fuerat, & mali in facie coloris: circa digitorum articulos tumores habebat: delectabatur cerevisia forti & medicata, quæ scilicet præter fruges, & alia quædam admittebat, quæ ebrietatem faciunt: inter quæ & chamelæagni fructus sunt. Contigit autem huic anno quodam, Martio mense, ut ventriculo pure ac crudis quoque humoribus repleto, cibum potumque non solùm aversaretur, sed conatus ne transmittere quidem potuerit. Profuit serapium acerosum, cujus uno aut altero cochleari assumpto mox pituitam crudam, copioso pure permixtam vomuit: quod cùm aliquoties deinde faceret, & vomitus tandem non ampliùs succederet, ad sanitatem se rediisse sibi persuadens, alia ac plura remedia admittere recusavit. Supervenit paulò post digiti unius sinistri pedis sphacelus: qui cum arte ac diligentia experti Chirurgi constitisset, mox dextrum pedem gangræna occupavit, & velociter progrediens, brevi supra talos pervenit. Hoc tempore cùm de vitæ periculo admoneretur, respondit se nulla corporis parte dolere, neque unquam antea doluisse, ita absque dolore paucissimis post diebus, sub initium mensis Junii, è vita migravit, tertio videlicet mense, ex quo pus vomuisset. Hujus omnia viscera, quæ aperto corpore in conspectum venere, corruptissima fuere, multo ponè consistente pure: quorum tantus fœtor, adeoque gravis ac molestus, ut diutius hærere non fuerit possibile; multo minùs singulas partes lustrare: & tam fœtidum corpus necessum fuerit mox sepulturæ committere, alioqui universæ familiæ gravem molestiam allaturum. Videtur hic interna viscera sensu destituta habuisse: contra planè quàm nonnulli alii, quibus sensu prædita sunt. *Dodonæus Observ.27.*

Observatio II.

Puella sex annorum post dissectionem multifariam morbosa deprehensa, sic ut ferè nulla corporis particula salva perstiterit.

PUella annorum circiter sex, lapicidæ nostratis, 4. Aprilis, Anno 86. præsentibus aliquot studiosis, secta fuit. Cùm enim toto ferè vitæ tempore morbis fuisset obnoxia, præsertim verò tumoribus œdematosis, circa articulos manuum, quibus apertis, ossa corrupta inveni, nulla tamen ferè materia aderat: dein palpitatione cordis

cordis & asthmate divexata, tandem atrophia periit. Abdomine aperto, omenti pinguedo absumpta erat, intestinum cœcum non lumbrici instar, sed crassum, ex meris glandulis rubentibus compositum, duorum scilicet digitorum latum, in quo nihil nisi muci aliquid. Mesenterii glandulæ scirrhosæ. Hepar à naturali magnitudine recedebat, ut quod plus justo magnum esset. Ren sinister dextro multo major & durior. Ventriculus chylo vacuus, sed flatibus distentus. In thorace vero pulmones à convenienti colore recedebant. Pericardium distentum aqua refertum. Cordis auricula dextra prætumida, cui inerat materia quædam alba membranosa, crassa, oblonga: in ipso autem dextro cordis ventriculo, materia pinguedini similis. Hinc forte aniculæ dicunt, dum palpitatione quis laborat, *Er hat ein hertzwurm*. C. L. V. *Casparus Bauhinus de Observationibus propriis.*

Observatio III.

Diuturno morbo contabescens dissectus, solo Corde salvo repertus, reliquis omnibus putrefactis.

IN hoc oppido nostro, civis quidam Georgius Gebhardus, variis morbis & longo cruciatu detentus, per 13. annos vix ægra trahens membra, vehementer contabescente universo corpore, quum frustra hinc inde consultis Medicis quævis adhiberentur, tandem vitam morte commutavit. Cujus dissecto corpore solum cor illæsum reperi. Cæteræ partes erant fœtidæ & putrefactæ. Ventriculus, mirum dictu, inanis prorsus erat, omni chylo destitutus, nec ullam aliam humorosam in se continens materiam, & consequenter occlusus quasi, ac parvus. In vesicula fellis & meatu ejus choleram ad intestina deducente, obtulit sese massa quæpiam nigra, specie vitreorum lapillorum, qui pileis, & eorum taeniis seu redimiculis, ornatus gratia, annecti solent, adeo quidem ut bilis reciproco gradu, propter obstructionem, spinam dorsi perforando, ad pedes defluxerit, ubi concitavit ampullas aut vesicas ovi columbacei magnitudine, vel etiam majores, tantum ardorem ac dolorem moventes, ut mirum sit, quod non singulis horis æger in syncopen inciderit; quibus apertis, nil nisi cholera ichori commixta exivit. Mesenterium à tinctura istius choleræ undiquaque putridum erat. In renibus deprehendi materiam calculosam satis multam; præcipuè autem in sinistro, ubi apparuit lapis haud exiguus, ita ureteri acuta sua cuspide insertus, ut omnis urinæ ad vesicam transitus sit interceptus. Pedes illius magis, quam in leproso, squallidi erant. *Clariss. Viri. M. Ioan. Fabri Observatio.*

Observatio IV.

Dissecto Nobilis Domicellæ cadavere, pleraque corrupta & male constituta deprehensa.

NObilis Matrona Maria Salome, ex præclara Nobilium de *Gemmingen* familia oriunda, nupta ætatis anno decimo septimo, Nob. Viro *Reich à Reichenstein*, cùm forte fortuna sordes abluendi ergo balneum esset ingressa, nescio quid in cupa apprehendere annitens, sinistra mamilla læsa est, verum quia parum, aut nihil inde doloris sentit, tanquam levius vulnus contempsit & neglexit. Subsequentibus inde diebus, loco affecto tumor quidam, indolens fere, succrevit, qui tamen citra negotium Chirurgi industria sublatus est. Enatæ successu temporis complures pustulæ sunt, quæ in ulcera tandem terminarunt. Sollicita interea Nob. Matrona de cancri successione, Clariss. Medicorum, potissimum viro Augustæ Vind. consilia audit: verum nescio quo fato se Medico cuidam Paracelsitico, sed parum feliciter curandam ab eo tempore concredidit, qui Paracelsi indubie deleteriis pharmacis potionatam necavit. Vocatus itaque ad condituram & sectionem defunctæ Matronæ, à Nob. Joann Georgio à *Landsberg*, sectionem ab ensiformi ad os usq. pubis molitus sum: hic sese primum aqua intra peritonæum copiosè collecta obtulit, cujus flavescentis Chirurgi assistentis pelvim bis complere licuisset. Stomachus & intestina portentosè inflata, & aqua turgida erant. Iecur durum, lapideum, & integre labefactatum. Lienis vestigia nulla, præter quam putrida & fœtentia. Pulmones, dextri præsertim lateris, putridi ac nigricantes. Cor exiguum admodum, cujusmodi antea videre nunquam contigit, in se contractum & corrugatum: huic Pericardium ita agnatum videbatur, ut unguibus avellere opus habuerim. In dissecto utero materiam albam, lapidefactam, adeoque durissimam, ut vix cultro discindere licuerit, invenimus. Mammas crucis in modum divisi, quarum caro dura admodum nigrescens, sed non omnis putrida conspiciebatur. Atque hæc sunt quæ dissecto cadavere Nob: Matronæ, observare contigit. *De observ. Georgii Garneri, Medici, ad me missis.*

† Plerosque diu superstites manere, præsente partium putredine, scribit *Ballon Epid. fol.* 57.

OBSERVATIONUM MEDICARUM, LIBER QVARTUS,

Qui agit

DE GENITALIBUS PARTIBUS UTRIUSQVE SEXUS.

PRÆFATIO.

D Dei Opt. Max. imaginem creatus Homo, divinorum atque caducorum particeps: Anima immortali, tanquam hospite: Corpore vero caduco atque mortali, velut hospitio constitutus est. Proinde cùm materiæ occasione hominem immortalem producere haut licuisset, ad sobolis certè procreationem, generisque humani propagationem, summus rerum Opifex, admirandum illud generationis atque educationis sobolis opus, marem & fœminam, pro sua immensa sapientia copulari voluit. Atque in utroque sexu, genitales partes de quarto loco, ob speciei conservationem Principes, eâ solertiâ effinxit atque constituit: ut ad seminis susceptionem, & concepti fœtûs perfectionem, partumque felicem, nulla excogitari aptior posset. At cùm post tristem primorum parentum lapsum, divinum hoc generationis opus fœdè adeò contaminari & prophanari indies, proh dolor! magis magisque contingat: vix ut verecundè quis de partibus generationi servientibus, misereque morbis afflictis, loqui possit. Nos proinde, pro Operis nostri instituti ratione, præter eos, quos plerique alii superiorum ætatum Medici, morbos, de vulgo cognitos, has partes affligentes, annotârunt: vel eam ob causam, raros, novos, ἀπίστως alios, & rationem sæpe omnem excedentes, de recenti observatione exhibemus. Idque eò magis, qui execrabilioribus, adeoque nobis, qui CHRISTUM professi sumus, indignissimis, detestabilioribusque, vagarum, horrendarumque libidinum generibus, inquinati: augusta illa generationis organa, per quæ æternitas quædam humano generi quasi per successionem parta est, conspurcantes; longè in eo belluinam rabiem superantes, in impurissimum, omnisque sentinæ, & cœni, atque corruptionis putrefactionisque stabulum quoddam, inexpiabili scelere convertimus, insatiabili quidem insaniâ, at longâ sæpe, nonnunquam citâ, certâque nostra pernicie. Unde fit, ut per penem & uterum, (honos auribus esto) aliquando per anum, aliasque alienas partes mingere, & nonnunquam hæc ipsa membra, vel tota, vel per partes resecare, mutilareque, cum extrema miseria contingat. Hinc illa nova morborum, maximè verò Gallici, soboles: carunculæ in meatu urinario: stranguriæ, atque gonorrhææ fœdissimæ, aliique innumerabiles, condigni ejusmodi libidinum fructus. Quæ nobis pleraque omnia, hoc libro, velut in speculo quodam, DEO duce, proponere visum est: ut tandem in nos ipsos descendentes, homines nos, non bestias esse, cognoscamus: augustumque illud hominis domicilium, opificiumque, piè & reverenter, ad Corporis animæ salutem, habere & tractare discamus.

DE

DE PARTIBVS GENITAlibus utriusque sexus,

IN GENERE.

OBSERVATIO I.

Monstrum bicorpor pubetenus, cætera simplex: Genitalia Genitalibus inserta habens.

INFANS natus in Britannia, cujus genitalia genitalibus inserta erant, crura commixta ut in duo redirent: cætera duorum: caput brachia, venter atque ex adverso positi, &c. *Cardanus lib.14.cap.77. de Varietate. De hoc plura alia, infra lib.5.*

OBSERVATIO II.

Genitalibus utriusq; sexus carens, natus quidam.

VIdi qui natus est, & non habebat neque vulvam, neque priapum, neque testiculos: & erat in forma sua, & in suis moribus secundum assimilationem castrati, & erant ei foramen minimum, ex quo mingebat tantum. *Haly Rhodoham Comment. ad lib.3. Galeni art. medicinalis, text.77.*

OBSERVATIO III.

Hermaphroditi, qui olim Androgyni.

QUibus gemina habere genitalia accidit, alterum maris alterum fœminæ, iis semper alterum ratum, alterum irritum redditur, cùm per alimentum subinde delitescat; quoniam præter naturam est: agnatum enim est modo abscessus, nam & abscessus absumunt aliquid nutrimenti, quamvis post geniti sint, & præter naturam. *Aristoteles lib.4.cap.4. de gener. animal.*

Gignuntur & utriusque sexus, quos Hermaphroditos vocamus, olim Androgynos vocatos, & in prodigiis habitos, nunc vero in deliciis. *Plinius lib.7.cap 3. nat. hist.*

Supra Nasamonas, confinesque illis Machlyas, Androgynos esse utriusque naturæ, inter se vicibus coeuntes. Calliphanes tradit. Aristoteles adjicit dextram mammam iis virilem, lævam muliebrem esse. *Idem lib.7.cap.2.*

Mulierum paucis prodigiosa assimilatio, sicut hermaphroditis utriusque sexus: quod etiam quadrupedum generi accidisse, Neronis principatu primum arbitror. Ostentabat certe hermaphroditas subjunctas carpento suo equas, in Treverico Galliæ agro repertas: ceu plane visenda res esset, principem terrarum insidere portentis. *Idem lib.11.cap.49.*

De Equo & Cane hermaphroditis, vide *Cardanum lib.30.cap.33. de Varietate.* De cervis androgynis *Langius epist.70.tom.1.* Hermaphroditos seu Androginos vocant etiam διφυεῖς, & ἀνδρογύνας, & ἀῤῥενοθήλεας. In maribus id fit tribus modis, cum in perinæo sive interfœmineo muliebre pudendum exiguum videtur; cum itidem in scroto, sed nullo excrementi profluvio; cum ibidem exeunte lotio. In fœminis unico, cum penis supra genitalis fastigium, in clitorio & ima pube prominet. Addunt quidam in maribus, cum supra colis radicem muliebris natura extat: in fœminis, cum penis ad inguina vel in perinæo profertur, *Rhodig. cap.10. lib.15. & 12.19.* Androgynos vocavit, & Pollux concubinos. *Dalechampius annot. ad cap.3. lib.7. Plinii N. H. litera d.*

M. Messalâ, C. Livio Coss. In Umbria semimas duodecim ferme annorum natus; aruspicumque jussu necatus. *Iul. Obsequens lib. prodigiorum.*

L. Metello, Q. Fabio Maximo Coss. Lunæ Androgynus, natus, præcepto aruspicum in mare deportatus. *Idem.*

P. Africano, C. Fulvio Coss. In Agro Ferentino Androgynus natus, & in flumen deportatus, *Idem.*

Cn. Domitio, Fannio Coss. In foro Vessano Androgynus natus in mare delatus est. *Idem.*

L. Aurelio, & L. Cæcilio Coss. In agro Romano Androgynus annorum octo inventus, & in mare deportatus. *Idem.*

L. Cæcilio, L. Aurelio Coss. Saturniæ Androgynus annorum decem inventus, & mari demersus. *Idem.*

Q. Metello, Tullio Didio Coss. Romæ Androgynus in mare deportatus. *Idem.*

Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Coss. Androgynus inventus, & in mare deportatus erat. *Idem.*

Sinvessæ natus infans ambiguo inter marem ac fœminam sexu *Lycosth. lib. prodig. & ostent. pag. 125.*

In Sabinis incertus infans natus, masculus an fœmina esset: Alter sexdecim annorum, jam item abiguo sexu inventus. *Idem pag 136.*

Vidi virum, qui habebat veretrum & testiculos, & vulvam mulieris simul. *Haly Rhodoham comm. ad lib.3. Techn. Gal. text.38.*

Inter tot admirabilia & rara, quæ in humani corporis fabrica diversis temporibus observavi, nihil admirabilius, nihil rarius censeo, quam quod de neutra natura diligenter investigavi. Proposito enim mihi androgyno, seu hermaphrodito, subjecto inquam eodem mare & fœmina. Superioribus etenim annis fœminam mihi videre contigit, quæ præter vulvam, memoro quoque virili prædita erat, quod tamen non erat admodum crassum. Quamobrem in ejus anatome generationis vasa accurate admodum pervestigavi: vasa seminaria testesque considerans, nunquid ulla inter hæc communio; & consensus adesset: tandem hoc comperi, vasa quidem præparantia ab aliarum fœminarum præparantibus vasis non differre: sed deferentia differre; nam bipartita erant, & ex binis quaterna natura genuerat, ex quibus duo, quæ etiam majora erant, ad matricis concavum destinabantur, reliqua duo ad penis radicem, qui glandularum parastatum expers erat. Hoc tam admirabile visu & speculatu erat, quam quod maximè: quo pacto natura prudens sagaxque locum satis tutum selegerat, per quod vasa hæc ad penem deferri possent: & quemadmodum meatum, qui in ipso est pene, perforarent: qui meatus in aliis tum semini, tum lotio communis existit; hic verò urinæ nihil quicquam opis afferebat: nam instar aliarum mulierum urina exibat. Uterus autem, necnon uteri cervix à cæterarum fœminarum matrice, colloque nihil distabat: sed in testibus discrimen erat: nam testes in hac crassiores erant; quam in reliquis mulieribus: sed quoad situm ipsorum nullum discrimen deprehendi. Peni scrotum contiguum non erat, imo vero scroto prorsus carebat, & duobus musculis præditus erat hujus fœminæ penis, non quatuor, ut in maribus perfectis. Præterea penis hujus hermaphroditi tenui pelle integebatur, nullum aderat præputium, sed duo spongiosa corpora, per quæ duæ arteriæ ferebantur ab illis ortæ, quæ ad vesicam tendebant. Atque hæc sint satis de hermaphrodito, quem mortuum dissecui.

Duos deinde Hermaphroditos viventes consideravi, quibus alter mas, fœmina altera erat (dicuntur autem à superabundanti vel mares vel fœminæ, ut vel plantandis hominibus, vel homini suspiciendo sunt aptiores, vel aptiores creduntur.) Fœmina erat Æthiopica mulier earum, quas Cingaras appellant Longobardi. Hæc neque agere, neque pati commode poterat, nam uterque sexus interfectus illi contigerat suo

magno malo? penis namque minimi digiti longitudinem crassitiemque non excedebat: vulvæ autem foramen adeò angustum erat, ut minimi digiti apicem vix intromitteret. Optabat misera, ut hunc illi penem evellerem, quippe qui sibi impedimento esse diceret, dum cum viro coire exoptabat. Optabat etiam, ut vulvæ foramen illi amplificarem, ut viro ferendo idonea esset. Ego vero, qui horum vasorum discrimen intueri sæpius cupiebam, verbis detinui. Non enim sum ausus aggredi illius cupiditati satisfacere quoniam id absque vitæ discrimine fieri non posse existimabam.

Hermaphroditus vir, quem vivum summa diligentia inspexi, hoc modo habebat. Penis aderat cum scroto, testibusque, sub quibus in perinæo seu tauro, quo loco (inter anum scilicet & testes) fit sectio pro extrahendo vesicæ lapide: foramen quidem perstabat in vulvæ morem, sed non penetrabat. Atque hi sunt, quos vidi, Hermaphroditi. *Columbus lib.15. Anatom.*

Vidi corpus puellæ annorum circiter octodecim, omnibus, vestitu nimirum, capillis, & habitu universo, puellam præferentis, cum puellis cubantis, & perpetuo, ut ancilla, elocatæ. Quæ peste mortua, cum ecthymatibus multis, & magnis atque lividis, inter alia, reperta est habere duos testiculos amplos membrum virile amplum; pubescebat pubes pilis nigricantibus: existimabatur puella, quia per parvum foramen sub cole, qua parte adhærebat, pubi, mingebat. Aperto corpore, nulla matrix visa est, similis aliis masculis. Videbatur etiam rem cum puellis habuisse præputium enim facillime detegebatur, nulla sordities circa balanum, mammæ nullæ: dissecto cole, nervi duo ampli porosi, urinarius ductus nullus. Hujus affectus meminit *Paulus Ægineta* inter hermaphroditos *lib.6.cap.69.* & similis fere affectus hypospadiæorum *lib. 6.cap.54. C L.V. Io Bauhinus de observ. propriis.*

Contingit generari quosdam & aliquousque adolescere, de quibus inspicienti non constet, cujusnam sexus sint. Imperitiores illos utriusque sexus esse autumant, sed longe falluntur. Fit enim casu aliquo ut ex terroribus subitis etiam circa hæc membra semen aliquid vitii contrahat. Exempli gratia. Cintigit nobis talem offerri infantem, de quo non satis constaret, cujusnam sexus esset. Prominebant quidem testiculi, membrum præterea nullum. Infra testiculos ruptura erat, unde urina efflueret. Sed quia propter virgæ prominentis defectum, (nec enim tota aberat sed intrò conversa ad modò dictam rupturam deflectebat) hanc natura urinæ viam dedisset, non pro fœmella, nec androgyno, sed pro masculo hunc haberi, & baptizari, placuit. Fatebatur autem mater se ex viso quodam adeo territam, ut hinc infanti hoc contractum esse conjiceret. *Iac. Rueff. lib.5.cap.3 de conceptu & generat. hominis.*

Agendum hic de hermaphroditis, seu Androginis, quoniam â seminalis materiæ ubertate monstrosi hi fœtus causam suæ generationis & conformationis obtinent. Ita vocantur, qui utroque gignuntur sexu: matre scilicet tantum seminalis materiæ, quantum vir effundente. Hinc enim fit, ut dum formatrix facultas, quæ simile semper sibi aliquid fingere conatur, in utramque materiam partibus ferme viribus incumbit, faciat ut in eodem corpore uterque visatur sexus. Quanquam sunt qui hemaphroditorum quatuor constituunt differentias. Prima est hermaphroditus mas: qui scilicet virilem sexum perfectum & potentem habet; in perinæo autem excisam tantum in vulvæ formam rimam, minimè tamen perviam, ut à qua nihil neque urinarii, neque seminalis humoris prodeat. Secunda est hermaphroditus fœmina: quæ scilicet præter vulvam naturaliter constitutam: seminali nempe & menstruo fluxu manantem, supra ad os pectinis membri virilis carneam & cutaceam quandam similitudinem habet, arrectionis & profusionis seminis impotentem, scroto & testibus carentem. Tertia est eorum hermaphroditorum, qui etsi utriusque sexus expressam habeant imaginem, sæpius adverso sibi situ respondentem, inefficacem tamen ad generationem & seminis profusionem experiuntur, alterutra ad mictionem tantum conferente. Quarta eorum, qui utroque sexu valent, marisque & fœminæ munera potenter obeunt, quod utriusque genitalia omnibus numeris ad generationem necessariis completa & perfecta; imo mamman dextram mari, sinistram fœminæ similem habent. Hos Leges sexum quo uti, & in quo manere ac vivere velint, eligere jubent, capitali pœna additâ, si ab electo semel sexu discessisse deprehendantur; quidam enim utroque abusi creduntur, & promiscuè cum viris & fœminis voluptuati. Signa sunt, quibus virilisne an fœminei sexus potentes sint androgyni, an vero utriusque impotentes dignoscere Medici valent. Apparent hæc in genitalibus præsertim, & facie. Nam si vulva sic ad amussim omnibus suis dimensionibus exacta, & pervia sit, ut virile membrum admittere possit; si menses illac profluant; si promissi sint, & tenues, ac molles capilli; si denique ad illam totius corporis effœminati mollitiem, animi quoque fracti & timidi parem conditionem additam habeant, fœminei sexus potentiores: & plane fœminæ judicantur. At si pilis obsitum perinæum & anum habent, quæ ferè loca mulieribus glabra sunt; si penem convenienti magnitudine compositum habent; si valide & alacriter arrigentem; si semine manantem, virilis sexus potentiores, & plane viri pronunciantur. Si par sit utriusque genitalis in figura, mole, & efficacia conformatio, utriusque sexus potens, hermaphroditus censetur. Quamquam Aristotelis sententia, hi quibus gemina habere genitalia accidit, alterum maris, alterum fœminæ, iis semper alterum ratum alterum irritum redditur, cum per alimentum subinde delitescat, quoniam præter naturam est: agnatum enim est modo abscessus. Nam & abscessus absumunt aliquid nutrimenti, quamvis post geniti sint, & præter naturam. *Pareus. lib.24.cap.4.*

Anno 1519. Tiguri Hermaphroditus vel Androgynos natus est, supra umbilicum egregie formatus, sed circa umbilicum rubeam carnis massam habens: sub quā membrum muliebre; & infra, hoc loco convenienti, virile quoque. *Rueff. lib.5.cap.3. de concept, & generat. hominis*

Anno Domini 1486. ad Heidelbergam in agri Palatini pago, Rorbachio, gemelli duo nati sunt, dorsibus cohærentes, & hermaphroditi ambo. *Lycosthenes lib. prodigiorum, Anno Domini 1486.*

Androgyni sive Hermaphroditi, quibus ex Mercurio ac Venere nomen est inditum, opinione Astrologorum ortus causam debent astris, illis præsertim signa bicorpora occupantibus. Porro aliud sentit Avicenna dum scribit in hanc sententiam, post mensium profluvium ex Venere, die primo ad quintum generatur masculus, deinde ad octavum fœmella, ac ad duodecimum quoque masculus: verùm istis ratio nec experientia suffragatur. Nam fœtus masculus vel fœmellus, ex dominante nascitur semine masculo vel fœmineo, dierum nullo discrimine, ac eodem die ac momento quocunque, masculi & fœmella nascuntur. Si nascerentur Hermaphroditi post duodecimum fluoris mensium diem, copiosior eorum reperiretur numerus, Quare ortus eorum æquipollentibus marium ac fœminarum seminibus adscribendi sunt. *Boscius Thesi. 53.54.55.56.57. Concordiæ Medicorum & Phys. de hum. conceptu.*

† Confer etiam de Androgynis & Hermaphroditis *Bartholin. Cent. 2. histor. Anat. 57. VVolf. lect. memorabil.*

bol. Tom. 1. p. 713. 957. Harvei. de Generat. Animal. Exerc. 5. p. 17. Hermaphroditi ſine cute meminit *Bartholin. c. 3. hiſt. 5.* ubi & de hermaphrodito pariente.

OBSERVATIO IV.

Verus Hermaphroditus, qui ancillas comprimere, & in his generare: idemque filios & filias ex ſe parere ſolebat.

IPſe novi hermaphroditum, qui ſequioris ſexus ſeu muliebris putabatur, viroque nupſerat; cui filios aliquot & filias peperit: nihilominus ancillulas comprimere, & in his generare ſolebat. *Mont. de med. theoreſi, lib. 1. cap. 6.*

OBSERVATIO V.

Ancilla Androgyna filiam herilem gravidam fecit.

MEmorabile hoc: An. 1461. in Scotiæ urbe quadam, Androgynam ancillam herilem filiam in eodem lecto cubantem fecisse gravidam: accuſatam facti apud Iudices, & vivam ſub terram defoſſam periiſſe. *VVeinrichius, comm. de monſtris, pag. 7 facie averſa.*

OBSERVATIO VI.

Naturalis ſexus humani mutatio: qua, mulieres in viros: itarius vero viros in mulieres converſos eſſe, viſum eſt.

ANtiochiæ, quæ eſt ad Mæandrum ſita, homo mixto ſexu, quem Androgynum appellant, fuit præſidente Athenis Antipatro, Romæ, M. Vinicio, & T. Statilio Tauro, cui Corbilii cognomentum fuit, Coſſ. Etenim virgo quædam parentibus nata illuſtribus, cum annorum eſſet tredecim, multis, procis petita ob pulchritudinem. Poſtquam de parentum ſententia deſponſata eſt, nuptiarum die appetente domo progreſſura, ſubito dolore vehementiſſimo correpta, exclamavit. Domeſtici eam reductam in ædes ita curaverunt, ut quæ doloribus ventris, & converſionibus inteſtinorum laboraret. Verum dolore per triduum continuum permanente, cum omnes, ejus Urbis Medici nullam affectus cauſam invenirent: quarta die ſub auroram, intendentibus ſe acrius doloribus puellaque magno cum ejulatu exclamante, ſubito, virilia prodierunt, ac è virgine vir eſt factus. Qui aliquanto poſt Romam fuit ad Claudium Cæſarem adductus atque hic prodigii illius cauſa in Capitolio Iovi Averrunco aram poſuit.

Alius fuit Androgynus Mævaniæ, quæ eſt urbs Italiæ, in diverſorio Agrippinæ Auguſtæ præſide Athenis Dionyſodoro, Romæ D. Iunio Syllano Torquato, & Q. Alterio Antonino Coſſ. Nam virgo quædam Smyrnæ nata, Philotis nomine, cum matura viro nuptum tradita eſſet à parentibus, maſculino enato membro in virum abiit.

Eodemque tempore Epidauri alius fuit Androgynus, natus inopibus parentibus cui nomen prius erat Sympheruſa, in virum autem mutatus, Sympheron cœpit vocari, vitamque colendis hortis trivit.

Quin & Laodiceæ, quæ eſt in Syria, mulier Ætecta nomine etiamnum cum marito degens, è fœmina vir extitit, cui nomen Ætetus præſide Athenis Marino: Romæ Conſulatum gerentibus, L. Lamia & Æliano Vetere. Hunc ipſe quoque *Phlegon Trallianus, Adriani Libertus, lib. de mirab. & Longævis,* ſe vidiſſe ſcribit.

Ex fœminis mutari in mares, non eſt fabuloſum. Invenimus in Annalibus, P. Licinio Craſſo, C. Caſſio Longino Coſſ. Caſſini puerum factum ex virgine ſub parentibus, juſſuque aruſpicum deportatum in inſulam deſertam. *Plin. lib. 7. cap. 4. nat. hiſt.*

Licinius Mutianus prodidit, viſum à ſe Argis Areſcontem, cui nomen Areſculæ fuiſſe, nupſiſſe etiam, mox barbam & virilitatem proveniſſe, uxoremque duxiſſe. *Idem loco citato.*

Ejuſdem ſortis & Smyrnæ puerum à ſe viſum. *Idem Plinius.*

Ipſe in Africa vidi mutatum in marem nuptiarum die, L. Coſſitium civem Tiſdritanum. *Idem ſæpius annotato loco.*

Q. Fabio Maximo, & M. Claudio Marcello Coſſ. vir ex muliere Spoleti factus. *Livius lib. 4. ſecundi bell. Punici.*

Tempore Imperatoris Conſtantini, manifeſtum eſt, Puellam in parte Campaniæ, in maſculum fuiſſe mutatam, & Romam ductam. *D. Auguſtinus de Conjugiis veteris ac novæ legis.*

In quodam noſtri temporis nato, teſticuli infra pellem contenti erant ſuperius, ita quod prominentiæ eorum repræſentabant duo labia vulvæ, & fiſſura videbatur eſſe, in medio clauſa per pellem, ut habilitaretur ad coitum. Inciſione facta prosilierunt teſticuli & virga, & poſtea duxit uxorem, ex qua plures genuit filios. *Albertus lib. 18. de animal. tract. 2. cap. 3.*

Anno ſalutis 1478. regnante Ludovico XI. apud Arvernos quidam, cum hermaphrodita eſſet, gravidus eſt effectus, aſſervatuſque ſumma diligentia donec parturivit. *Rupertus Gaguinus lib. 10. Annalium Gallicarum:* citante *Marcello Donato, hiſtor. med. mirab. lib. 6. cap. 2.*

Romæ, Alexandri temporibus, virgo quædam nuptiarum die, ſubito erupto genitali vir marito apparuit. *Raph. Volaterranus, lib. 24. commentar. Urbanorum.*

Cajetana muliercula viro piſcatori nupta, cum quo annos multos rem veneream miſcuerat, ut Antonius Panhormita piſcatoris amicus nobis adoleſcentibus referre ſolitus eſt, poſt quattuordecimum annum è muliere in virum tranſiit, exorto repente in muliebris naturæ loco, virili pene. Quo facto, quod conditionis perpuderet ſuæ, ut qui à viris pariter mulieribuſque rideretur, e civili vita ad vitæ genus religioſum tranſiit, vixitque in monaſterio, in quo ipſi eum novimus, vitæ ſuæ reliquum, ſepultuſque eſt Romæ in templo Mariæ ad Minervam. *Ion. Pontanus lib. 10. de reb. cœleſtibus.*

Alterius quoque fœminæ meminit, Æmyliæ nomine, quæ Antonio Spentæ civi Ebuiano matrimonio juncta, poſt duodecimum matrimonii annum maſculinum ſexum induta fuit, ac uxorem duxit; ortaque cum primo marito lite, de reſtituenda dote Malius Aquoſa juſſu Regis Ferdinandi reſtitutioni proſpexit, ſoluta controverſia.

Idem Autor teſtatur (quod fidem omnem ſuperat) aliam mulierem, cum prius filium peperiſſet, virilem ſexum adeptam fuiſſe: quod etiam teſtimonio Antonii Colotii Umbri confirmat. *Marcellus Donatus hiſt. mirab. lib. 6. cap. 2. Alanus Copus dialog. 1. cap. 8. ex Gaudentio Merula lib. 1. memorab. cap. 3.* Accidit hoc circiter annum Chriſti 1496 ut apparet ex continuatione temporum, *addita ad Chronicon Euſebii.*

Vide proxime præcedens Lemma, cum quo convenit.

Ut autem huic naturæ miraculo firmior detur fides quid ætate noſtra contigerit Neapoli, regnante Ferdinando primo, audi. Ludovicus Gnarna Salernitanus civis quinque habuit filias, quarum natu majoribus duabus, alteri Franciſcæ, alteri Carolæ nomen erat: quibus poſteaquam ad quintum decimum pervenerunt annum in maſculum morem virilia eruperunt membra, mutatoque habitu pro maribus habiti ſunt, Franciſc. & Carolus nuncupati. *Fulgoſ. lib. 1. cap. 6.*

In oppido Eigueica novem leucis à Conimbrica, nobili apud Luſitanos civitate, puella quædam genere nobilis erat, cui nomen (ſi recte teneo) Maria Pacheca erat, quæ cum ad ætatem perveniſſet, in qua mulieres menſtrua primum emittere ſolent, vice men-

sium priapum usque ad id tempus intus latitantem extra ejecit. Et sic ex fœmina factus est masculus, & virili toga indutus, ac sacra aqua respersus, Manuel fuit vocatus. Qui ad Indos perveniens, & dives & clarus factus postea ad suos rediit: & uxorem duxit, sed an liberos genuit non satis compertum habeo. Conscii tamen sumus, imberbem hunc semper mansisse. *Lusitanus cent. 2. curat. 39.*

Nonnunquam ex fœmina virum à natura factum, non solum ex authorum fide multis ante sæculis scribentium, sed etiam nostra hac tempestate auditu certo percepimus. Patrum quidem nostrorum memoria, in Hispaniæ parte quadam id contigisse, certo certius, desueto quidem, sed non inaudito tamen prorsus exemplo, habetur, neque non vel cum rationis alicujus persuasione possibili. Quandoquidem Imperfecto aliquando operi, quod fœmina est, sed necessarium ad propagationem tamen, ut quamvis id primitus non intendisset, perfectionem quandoque addat natura deinde, aut caloris novi alicujus accessione, aut spiritibus supervenientibus novis, calorificisque magis, non fieri prorsus non possit. Quod, cui notæ probe fuerint genitales sexus utriusque partes omnes, non perinde miraturus sit, si propulsis tantum foras, quæ prius intus latebant in fœmina membris, ac veluti eversis, vir fiat. *Alexandrinus lib. 22. cap. 14. salubrium.*

Antonius Loqueneus Indictionum ad sancti Quintini apud Veromanduos fanum Regius quæstor, nuper affirmavit mihi, vidisse se virum Rhemis in hospitio, cui Cygnus pro insigni est, anno Domini 1560. qui pro fœmina ad annum usque ætatis decimumquartum habitus fuerat. Tum enim contigisse, ut cum ludibundus cum ancilla, cui eodem in lecto accubabat, lasciviret, virilia ipsi hucusque implicita se explicarent & erumperent. Quod cùm parentes rescivissent; interveniente ecclesiastica potestate, ipsum nomine mutato Joannem pro Joanna nominarunt, & virili habitu induerunt. *Pareus lib. 24. cap. 5.*

Superioribus annis cum essem in Caroli IX. Regis comitatu; in Vitriaco Francico ostensus est mihi vir Germanus Garnierus, quibusdam Germanus Maria dictus, quod olim fœmina Maria vocaretur, statura mediocri, quadrato corporis habitu, barbâ densâ & rufa. Is ad quintum usque & decimum ætatis annum pro virgine habitus fuerat, quod virilitatis in ejus corpore nulla vestigia apparerent, & quod fœmineo vestitu indutus, inter fœminas muliebria obeundo assidue versaretur. Decimo quinto igitur ætatis anno, dum in agro porcos suæ curæ demandatos, & in messem irruentes acrius persequeretur, fossam obviam magno impetu transilivit: quo factum est, ut ruptis velut involucris & vinculis abdita virilia derepente & haud sine dolore emergerent. In casam regressus, apud matrem ejulans conquestus est, sibi ab alvo intestina prosilire. Quo spectaculo attonita mater, Medicis Chirurgisque, in consilium adhibitis, audit eum in virum evasisse. Itaque re tota ad Cardinalem Lenuncurium Episcopum delata, convocata concione, viri nomen habitumque recipit. *Idem loco annotato*, Eiusdem historiæ meminit *Georg. Bertinus, Medicinæ suæ lib. 4. cap. 10.*

Ex fœminis mutari in mares, non est fabulosum. Nam virgo quædam, ut testatur Voluterranus, nuptiarum die, subito erupto genitali vir marito apparuit. Idem contigisse in altera Virgine, à Serenissima Regina Eleonora Caroli V. Imperatoris germana, auditione accepi: sed in his, sexus potius detectus, quam mutatus fuit. *Montuus lib. 1. cap. 6. Theor.*

Anno 1574, dum hæc scribimus, in urbe Spoleti, in Umbria posita, vulgo *Spoletto* vocant: Puella octodecim annorum, filia cujusdam vocati Totaccia, & Soror Joannis Francisci d'Anguilo, de Norcia in virum evasit, prodeunte membro virili, quemadmodum à pluribus illius loci affirmatum fuit. *Marcellus Donatus hist. mirab. lib. 6. cap. 2.*

Meo tempore in Galliis, prope oppidum Corbeil ad Sequanam, puella in cœtu mulierum ad quatuordecim annos habita & educata, ac pudendo muliebri nata. Quæ tandem, erumpente illi circa pubertatis annos membro virili, in cœtu virorum, mutato nomine ac habitu, adscripta fuit. Referente nobis Medico N. ad Plateam Mauberti, Anatomen privatim docente, præsente D. D. Georgio Cellario, & Casparo Wolphio Tigurino, Medicis amicis & commilitonibus nostris. *V. C. L. Ioan. Cuelmannus, de observ. propriis.*

Empedocles Agrigentinus Pythagoricæ Philosophiæ assecla inquit: *Et puer ipse fui, nec non quandoque puella.* De Empedocle hæc *Philostrat. lib. 1.*

Ausonius Beneventi puerum quempiam repente virginem factum, his verbis refert:

Nec satis antiquum, quod Campano in Benevento,
Vnus Epheborum virgo repente fuit.

Causas & modum hujusmodi mutationum require apud *Galeottum Narniensem, cap. 18. De doctrina promiscua: Cardanum lib. 8. cap. 43. de varietate. VVierum lib. 4. cap. 24. de præstig. dæm. edit. 6. Gemmam lib. 1. cap. 7. Cosmocrit. Marcell. Donatum, hist. mirab. lib. 6. cap. 2.* Vide præterea *Anatomen Constantii Varolii.*

† Docte etiam de sexu fœmineo in virilem verso disserit *Sinibald. Geneanthr. pag. 134. 137. Roderic. à Castr. de nat. mul. pag. 60. seqq. Zvving. Theatr. Vit. Hum. pag. 282. Rhod. Cent. 3. Obs. 41. VVolf. Lect. Memorabil. Tom. 1. p. 874. 944.*

Observatio VII.

Mulieres quædam, ob maritorum desuetudinem & mensium defectum, mutata voce, barbatæ factæ, in virilem habitum transiere, non sine valetudinis & vitæ periculo.

PHaëthusa Pythei conjunx in Abderis, olim, dum juvenis esset, fœcunda fuit. Cum verò maritus ejus in exilium fugisset, menses illi multo defecerunt tempore. Quo facto, dolores & rubores deinceps in articulis acciderunt. His autem factis, corpus virile, & in universum hirsutum & pilosum redditum est, barbamque emisit, & vox ipsa aspera effecta est. Cùm autem omnia quæcumque ad menses proritandos necessaria essent, tentaremus, non profluxerunt, sed cum haud multo tempore post vixisset, mortua est. *Hipp. part. 8. lib. 6. Epidem. aph. 45.*

Idem hoc Namysiæ Gorgippi uxori in Thaso contigit. Medicis enim omnibus, quibuscum & ego versatus sum, unica esse spes videbatur, ut effœminaretur, quò menses naturaliter promanarent. Verum cùm multa tentassemus, huic non profluxerunt, sed paulo post mortua est. *Idem aph. proximè sequenti.*

Id exemplum afferre liquido possumus quod cum in Græcia essemus, viduæ cuidam, quæ prius sæpius conceperat, ex abstinentia purgationibus menstruis sublatis virilem mutatus est. *Alex. Benedictus lib. 26. cap. 4, de Curand. morb.*

Observatio VIII.

Scytharum, morbus effœminatus.

HErodotus in Clio author est Scythas prælio fusis Medis universâ Asia potitos, jamque ut in Ægyptum contenderent, Syriam & Palæstinam ingressos, à Psammeticho rege precibus & muneribus fuisse persuasos, ut ea regione intacta relicta in loca sua reverterentur: cumque in Ascalonem Palæstinæ urbem pervenissent, multos ipsorum vetustissimum Uraniæ Veneris

neris templum despeculatos esse; ob quod facinus Deum illam templi spoliatoribus, eorumque posteris omnibus morbum fœmineum immisisse, quo quicumque laborabant, à reliquis Scythis [illegible] sive [illegible] hoc est, evirati vocabantur. Cæterum quinam fuerit is morbus, cum Herodotus non docuerit, Hippocratem qui & morbum, & originem veram, ejusque nominis rationem explanat, in medium adducemus cum ut Herodoti historiæ major claritas addatur, tum maximè, ut per Herodotum Hippocratis verba & sententias facilius intelligamus. Sic ergo in lib. de aere, aquis & locis scribit: Plurimi Scytharum eunuchi, fiunt, & muliebria officia obeunt, instarque fœminarum omnia faciunt & loquuntur, vocanturque hi Effœminati. Et regionis quidem incolæ causam ad Deum referunt, coluntque hos ipsos homines, & adorant, sibi ipsis timentes, ne quid tale accidat. Mihi vero hi affectûs divini quidem esse videntur, sicut & reliqui omnes: neque alium aliquem alio esse diviniorem aut humaniorem, sed divinos omnes: verum unusquisque eorum suam propriam habet naturam, neque aliquis citra naturam accidit. Quare quomodo hic affectus contingat, ut mihi videtur, narrabo. Ab equitatione ipsa diuturni eos corripiunt articulorum dolores, nimirum propendentibus semper ex equis eorum cruribus; deinde claudi fiunt, contrahunturque coxendices, cum invaluerit morbus. Medicantur autem sibi ipsis hoc modo. A principio morbi utramque venam retro aures secant: quo facto sanguine multo promanante somnus eos corripit præ imbecillitate, atque obdormiunt: quorum quidem aliqui sepulto somno sani exurgunt, aliqui vero minime. Atque mihi sanè videntur ea medicatione seipsos perdere. Sunt enim venæ post aures, quas si quis secet, steriles fiunt ii quibus secantur. Quare id etiam ipsis ex earum incisione accidere certum est. Quando igitur postea uxores adeunt, impotentesque se factos vident cum illis coire, primum quidem nihil molestius cogitantes, quiescunt: cum autem bis, aut ter, aut amplius frustra opus tentarunt, nec quicquam proficiunt, mox putant se Deum offendisse: in quem culpam rejiciunt, induuntque veste muliebri, palam se eviratos esse confitentes, ad mulierumque contubernia transeunt, earum opera tractantes. Hoc itaque malo ditiores Scytharum afficiuntur, minimè vero infimi, imo qui maximè genere & potentia prævalent, ex nulla alia quam continuæ equitationis causa, hoc perpetiuntur: pauperes vero minus, cum non multum equitent. Atqui oportebat, siquidem is morbus aliis divinior est, ut non nobilissimis neque ditissimis Scytharum ferè solis accideret, sed esset omnibus æqualiter peculiaris, imo magis invaderet pauperes, circa cultum deorum negligentiores: si gaudent Dii enim in hominum admiratione constitui, & pro hoc beneficia hominibus retribuunt. Divites enim sæpius Diis sacra faciunt, victimas offerunt, statuas erigunt, coluntque, cum pecuniis abundent: pauperes autem minus id faciunt, cum non habeant: qui etiam aliquando Deos detestantur, quod eis opes non suppeditent: ut verisimilius esset, pauperes, ac parum abundantes hoc malo propter crimina supplicium, quam divites & qui opibus abundant. Verum (sicut & prius dixi) divinus quidem hic affectus est, similiter atque alii omnes, singulis autem secundum naturam fiunt. Atque ejusmodi morbus ex ea, quam diximus, occasione Scythis contingit. Hactenus Hippocrates, à quo facilè unusquisque comprehendere potest, Scytharum morbum ab Herodoto nominatum, eundem esse quem ipse refert: & quando hic eos [illegible] vocat, vel [illegible], ut apud Herodotum, corrigi debet, vel utramque dictionem idem significare putandum, nimirum eviratos seu effœminatos: sicuti quoque Scytharum vates, utpote castratos, appellatos esse in *Melpomene* meminit. *Mercurialis lib. 3. cap. 7. Variarum Lectionum.*

DE PARTIBUS GENITALIbus, in specie.

DE MUSCULORUM GENITALIBUS.

Et primùm,

DE PENE ET PRÆPUTIO.

Observatio I.

Pene gemino visus quidam.

Vidimus Bononiæ in publicis dissectionibus cadaver viri qui duplicem habuit penem. *C. V. Joannes Jacobus Wepferus in suis mihi communicatis Observ.*

¶ Penis gemini in quodam historia extat quoque apud *Barthol. in Cent. 4 hist. Anat. 22.* ubi & de Infante sine mentula. Confer *Sinibald. Geneanthr. p. 577. & 188.* ubi de geminata vulva, &c.

Observatio II.

Sine mentula natus infans, sed cum scroto & testiculis.

Ante paucos dies misellus infans natus apud nos est, cui membrana circa umbilicum resoluta herniam præferebat: carebat membro virili: cujus loco foramen, quo urinam profundebat, conspiciebatur: scrotum cum ambobus testiculis, ut in aliis conformatum videbatur. Parentes Chirurgi opera utuntur: at vix supervicturum opinor. *Cl. V. Tobias Cneulinus de suis mihi transmissis Observ.*

Observatio III.

Glans imperforata, & quænam ejusdem perforandi rationes.

Pueris quibusdam genitalis postremum, & meatus qua excrementum vesicæ transit non eodem tetenderunt, sed infrà meatus ille transegit: quamobrem demissis clunibus mingunt, qui testibus paulò in superiorem partem retractis, videntur à longè simul & maris habere genitale, & fœminæ. *Aristoteles lib. 4. cap. 4. de gen. animal.*

C. Claudio, M. Perpenna Coss. Puer ex ancilla natus, sine foramine naturæ qua humor emittitur. *Jul. Obsequens.*

Pauli Bonini filium novimus, qui glande colis clausa natus, paulò infra eam itinere patefacto urinam reddebat. *Benivenius cap. 7. de Abditis.*

Ad clausarum partium tractationem pertinet glandis masculæ occlusus anterior meatus, quem in nobili adolescente Westphalo conspexi: qui lotium redditurus, acu longa & crassiuscula meatum aperiebat, coalescentem rursus paulatim exoneratâ urinâ. Huic affectui securè medeberis, altiori incisione ab ora loci naturalis & consueti, usque ad apertum virgæ canalem: inde turundulam rotundam, cavam, tenuem, ex plumbo vel argento concinnatam inseres, prius tamen oleo rosaceo illitam: postea linimento cicatricem inducente, uti diapompholyge cum pauxillo rosacei dissoluto, vel simili. In turundæ autem usu perdurabis, donec cuticula munitam esse urinæ viam senseris. Ea vero interim quandoque movebitur, nec in sanatione connascatur impedimentum. Si pellicula durior postea videbitur,

oleo amygdalarum dulcium, vel butyro, insulso tepido introrsum illinatur aliquoties. *Vvierus libro Observationum.*

Infans natus annos duos, ab ortu suo glans illi perforata non fuit, nec vestigium aliquod in ea ubi foramen esse debuerat apparebat: ad radicem tamen ejus prope testiculos, foramen erat, per quod lotium non guttatim fluebat, sed directè emanabat, ut facilè quis diceret, naturam & masculum & fœminam producere in lucem tentasse, esseque ex Hermaphroditorum genere. An verò glans huic perforari debeat, in dubium traximus: nam & Antonius Musa Brassavola, & Franciscus Chirurgus, nullatenus contendebant: nos verò cum Joanne Baptista Canano. Anatomico insigni, oppositum contendebamus: quia si glans non perforaretur, non posset liberis operam dare. Sed quonam modo perforari debeat aut quo instrumento? Cananus sic machinatus est: nam cannulam argenteam fabrefieri curavit, admodum subtilem, intra quam acus argentea continebatur, quæ cannula per foramen prope testiculos (ut dixi) existens, versus glandem immitti deberet, quoad illa penetrare posset: quum verò ultrà ire non posset, glandis residuum cum acu intra cannulam contenta perforandum erat: tunc verò solena ibi, quoad ex toto meatus urinarius fabrefactus maneret, dimittenda erat. Sed quum controversia justam ignorantiæ suspicionem ostendat, atque auditores incredulos reddat; factum est, ut parentes pueri nolint filium in vitæ discrimen trahere: & sic ab opere destitimus. *Amat. Lusitan. Cent. 1. Curat. Medic. 23.*

Curandi ratio in hoc solùm posita est, ut quia impedita est facultas expultrix à suo munere, ex toto hujusmodi impedimentum auferatur; quod quidem non medicamentis fieri potest, sed solùm operatione Chirurgica, quæ nequaquam timenda est, propterea quòd fit citra periculum: cùm magna pars orbis circumcidat puellos teneros. Sed dicet aliquis: cur ergo Galenus, *lib. 9. secundùm loca cap. 6.* proponit remedia ad eos qui non sunt perforati? Si enim solo opere Chirurgico hoc fieri potest, cur hæc proponit? Dico perforationem, ad quam proponit medicamenta Galen. non esse hanc naturalem, de qua agimus, sed esse adscititiam, & phimosin, quæ sicuti facta est casu, & morbo; ita medicamentis tolli potest. Ut autem modicum hujus curationis tradamus, primùm de meatu primariò clauso loquemur, qui in viris dupliciter contingere potest: vel quia præputium coaluerit, vel quia glandis foramen sit occlusum. Ubi morbus sit propter præputium, ante cætera purgandum est corpus blandissimè, & præ cæteris, dicit Celsus, abstinendum ab ambulatione: & hoc fit perpetuum; ne videamur Medici circumforanei, ut semper ante quamcunque operationem Chirurgicam corpus purgetur, & si opus est, sanguis mittatur: nam ad evitandam inflamationem nihil magis necessarium est, quàm purgatio, vel sanguinis missio. Ubi autem purgatum est corpus, primò tentanda est facilior curatio, ut scilicet præputium ferro perforetur. Circa quam perforationem debent duo notari. Primum, ut ferrum sit rotundum: secundum, ut sit ignitum, quia ferrum rotundum facit vulnus rotundum: atqui vulnera rotunda, ut dixit *Cassius medicus, & Alexander 1. Problem.* difficillimè coalescunt, quod aptatur in hoc casu. Præterea ubi ferro ignito fit vulnus, duo bona fiunt. Primò fluxio sanguinis inhibetur: Secùdò vulnus dum sanatur duriorem callum contrahit, ut non facilè iterum coalescat, & hæc albo lapillo sunt notanda, quia non sunt vulgaria. Ubi sic facta fuerit perforatio, habenda est cannula plumbea, quæ in foramine tamdiu est detinenda, donec sanatum sit vulnus, & callum contraxerit. Sed si hæc ars non juvat, ut mihi Romæ non profuit in nobili juvene, quid agendum est? nihil aliud, nisi ut incidatur præputium ferro ignito, ut fit in verpis, & in circumcisis. Ubi autem error est in ipsa glande, similiter glans ipsa perforanda ferro ignito, atque detinenda est ibi cannula vel argentea, vel plumbea, quæ extrahatur ubi mingendum est, & iterum reponatur ubi nulla fit mictio. Atque hæc est ratio, quæ ab Albucasi Chirurgo data fuit. Cæterùm *Celsus lib. 7. cap. 25.* præter hanc rationem demonstravit & aliam, sed potiùs convenientem phimosi, quàm imperforationi. *Mercurialis lib. 1. cap. 9. de morb. pueror.*

Observatio IV.

In glande virili cujusdam, duo meatus distincti animadversi, quorum unus urinæ, alter seminis excretioni serviebat.

Hic Patavii Adolescens Juris Studiosus, ac è Nobili Symionum apud Forojulienses familiâ natus mihi familiaris est, qui in glandis apice duos obtinet meatûs: unum semini, alterum urinę paratum. *Vesalius lib. 5. cap. 14. de corp. hum. fabrica.*

† Simile exemplum recenset *Sinibald. Geneanthr. lib. 3. tr. 1. cap. 17.*

Observatio V.

Breviore pene quidam: & alius ob cancrum eo inciso, genuit.

Quendam, cui penis rigidus infra tres digitos erat: & alium, cui ex cancro incisus, erat brevissimus, genuisse scribit Savonarola, ob valentem uteri attractionem, & reliqui penis jaculationem. *Sylvius in Com. de mensib. mulierum.*

Observatio VI.

Contorti & ad procreationem inutilis virilis Colis, ad fœcunditatem correctio.

Vidimus, qui membro ita obtorto non poterat gignere: quòd semen semper restitaret in cervice uteri. Huic paratus est canaliculus plumbeus, vel argenteus, accommodatus crassitudine ipsius penis. In quem immisso pene, circumpositæ & alligatæ sunt cistellæ, ita ut tandem figuram membri rectam ac naturalem recuperarit, & genuerit. *Hollerius Comm. ad aph. 63. lib. 5. Hipp.*

† Add. *Tulp. l. 3. Obs. c. 39.*

Observatio VII.

De nova pudendi distortione.

Veneri nimiùm addictis, rarum affectionis genus, antiquis ignotum, quod speciei propagandæ adversatur, interdum accidit: etenim genitale distentum, ac spiritu turgens, tristi cum doloris sensu distorquetur, quo fit ut semen in uterum rectà ejaculari nequeat. De hoc morbi genere neminem reperio qui ita pertractârit, ut veram affectûs causam novisse videatur: appellant tamen nodum penis; nam etsi demisso & flaccido genitali nihil percipiatur incommodi, particulam tamen pertractanti parvulus quidam tumor, fabæ vel glandulæ speciem referens, percipitur. Huic affectui plerosque vidi, causæ ignaros, emollientia adhibuisse, quòd arbitrarentur, se duriusculam illam substantiam, quasi humore affluxo imbutam, discutere posse: sed tantum abfuit, ut id præstarent, quod etiam quotidie in deterius lapsi fuerint: nam arietini cornu in modum, in illud latus quo tuberculum est, mentula reflectitur. Sed age causam patefaciamus; primum tamen in memoriam revocare oportet, genitale viri nihil aliud esse, quam duo ligamenta â pubis osse exorta, rotunda, atque intus arundinis in modum cava; fungosâ tamen, & rara substantia prædita, quæ spiritu influente turgent. Qui verò Veneri nimis indulgent, frequenterque, & diu, ut mulierculis placeant, distento sunt genitali, in hoc malum incidunt; etenim spiritus ille inclusus, in aliquam alterius ligamenti concavi partem impetum faciens, ejus particulam ita impellit, ut eam rela-

relaxet, ac protuberare faciat; quo fit ut quantum lateri laxa affectæ particulæ adjicitur, tantum longitudini detrahatur. Quod vero protuberat mentulæ, id ex propria natura ligamentali non autem ob novi humoris affluxum accidit, ut morbus in figura, non in magnitudine censendus sit. Satis igitur ex jam dictis constare videtur, quod emollientia adhibentes a ratione recedant & affectum quotidie augeant cum laxatum compingi, & roborari postulet. Conveniunt igitur, quæ procidentiæ umbilici, atque herniis descripta sunt; fotus præterea ex vino austero, nigro, in quo gallæ, absinthium myrtilli, balaustia, semen sumachii, & ejus generis alia efferbuerint. Commonefaciendi sunt interim ægri, ut à venereis abstineant, vel parce utantur, usquequò affecta particula confirmetur. Sed hæc ad novi affectus cognitionem, & curationem dicta sint satis, si mihi ad hunc usum probata medicamenta adjecero ℞. *Aquæ nucum pini, aquæ nucum cupressi, ompħacii, à qua myrtill. an. unc. tres. Misce:* & ex his tepidis lintea madefiant, genitaleque obvolvatur. Aliud ℞. *Cort. myrobalanorum citrinor. cort. myrob. aliarum chebulor. an. unciam semis, nucum cupressi. Num. quindecim, nucum pini Num. quatuor, rosar. rub. pugillum unum, absinthii Pontici, m. j gallarum, granorum myrti, sem. sumach, ana unciam unam. Contundantur, incidantur, macerenturque omnia in vino nigro austero, & aqua nucum pini, ac destillentur per balneum:* Egredietur enim aqua magnæ virtutis ad constringendum. Hac decoctione tepida madentia lintea adhibere: prædicto enim affectui curando aptissima est, admirabilique ad præcavendum ab infectione venerea, facultate pollet, si quis intusa lintea, inter glandem, & præputium contineat & eadem aqua interdum mentulam lavérit: est enim quasi antidotus quà prohibetur ne ob infectæ mulieris congressum, quod longo usu compertum est, venenosa morbi malitia concipiatur. *Arantius de tumor, præter. nat. cap. 52.*

Observatio VIII.

De Phimo seu Phimosi præputii, cum carnea excrescentia.

DUorum annorum puerulus præputium habebat à nativitate prægrande, & carnea mole seu tubere turgidum: id quia incrementum sumebat indies magis atque magis, anxia & solicita deliberatione diu agitatum fuerat, quo pacto hoc malum tolli posset. Erat enim jam turgidum instar tuberis, sive radicis cyclamini, aut instar ficus: Quin & glans quoque turgebat. Indolens quidem malum erat, sed incommodum præsertim ætatis progressu: nam præterquam quod glans detegi non posset, verendum erat, ne in nimiam molem excrescens, fascia circumferendum esset. Accitus itaque Chirurgus Hebræus, itemque alius circumcisor, qui adjuncto sibi filio suo, solerti cura, abscidit præputium illud non sine solicitudine: nam glans penis admodum exigua & pusilla erat, neque retrorsum deduci poterat, quia adnata erat ad præputium ea parte quâ ... præcedit, quod prioribus aliquot diebus antè exploraverant Chirurgi, cùm emolliendi gratia applicarent circa illud, emplastrum ex contusis herbis chamomill. melilot. malva &c. Apparatis itaque singulis, & ligatis fascia manibus pueri, tenente famulâ, distentis cruribus, Chirurgus manibus compressit præputium, quia putabat glandem subtus esse, alter gladiolo abscidit phimosin, & ea dissectione facta unguibus prælongis (quos fovent Hebræi circumcisores) avulsit glandem à præputio, quod puerulo valde dolorificum erat. Et quia glandi paululum de præputio adhærebat, illud forficulâ rescindebatur. Facta itaque avulsione, & reductione præputii, mittebant glandem per tria quatuorve linteola, oleo balsamino intincta, in quibus singulis exiguum erat foramen, ut vix transmitti glans posset, ut distingueret glandem à præputio, ne ampliùs coalesceret ad præputium, & supernè adhuc applicabatur aliud linteolum non perforatum eodem oleo intinctum. Porrò glans erat admodum exigua, pro ætate ejus puerculi, ut credas nutritionem ejus partis, in ecphysin illam phimoseos transmissam & transsumptam esse. Hoc continuabant ad dies quatuor vel quinque, ligatis tamen pueri pedibus primis tribus diebus, ne linteola illa decuterentur. Ad pubem vero, & circa pubem, applicabant defensivum repercussorium, ob metum inflammationis. Hæc sane curandi ratio expeditior multò, & certior mihi videtur esse, quàm illa quæ traditur ab *Æginetâ lib. 6. cap. 55.* Hæc ex manuscripto insignis cujusdam Medici, cujus nomen ignotum communicabat *V. Cl. Casparus Wolphius.*

† Confer de paraphymosi Infantium *Hildan. Cent. 5. obs. 58. fol. 435 add. Severin. de Eff. Med. pag. 104.*

Observatio IX.

Ingeniosa curatio eorum, quibus glans præputio nudari non potest, & propemodum ... grave sterilitatis noxa.

AFfectus, quibus glans præputio angustiore non detegitur, extrema namque præputii anterior pars, vel secundum naturam, vel ex accidenti exiguo adeò foramine prædita est, ut non solum glandem detegi prohibeat, verùm & urinæ interdum excretionem, seminisque ejaculationem remoretur: & ex consequenti steriles, atque infœcundos viros efficiat, ubi præsertim præputium, glandis foramine angustius fuerit. Idem & in mentulæ accidit fræno, si inferiori glandis parti juxta foramen arctè connectatur: eo enim adhuc integro, in primisque congressibus minimè divulso, non solùm fit, ut in venere exercenda molestiam adferat, sed quod majus habet momentum, speciei propagandæ maximè adversetur; nã præter id quod erecto genitali ejus distorquetur extremitas, ut rectà semen ejaculari nequeat, angustius etiam ex ejus attractione fit foramen, per quod semen in uterum affatim ejaculari debet. Duo isti affectus, quamvis ad propositum negotium spectare minimè videantur, quum tamen ad speciei propagationem pertineant, paucis eorum curationem perstringere placuit; contigit enim mihi aliquando, ut angustiore præputio, ac pudendi pano secto, ex improlificis fœcundos effectos viderim. Opportuno igitur anni tempore, victus probâ ratione & purgatione præmissis, linea recta per superiorem mediamque præputii sedem atramento ita notanda est, ut vasa grandiora vitemus: curvo deinde, & quod proportione respondeat instrumento, inter præputium & glandem insinuato, perforata cutis secundùm rectam lineam, uno ictu sectio absolvenda est, animadversione habitâ, ut interna & externa cutis sibi mutuò ita respondeant, ut par sit utriusque sectio, neque minor quàm ex usu sit, etenim diminutam plerunque fuisse eventus docet. Sectione adhibita, siccis linamentis probè compressis sanguinis fluxus compescatur: deinde ovi albo, & rosacea per lintea curetur: nam adeò conducit, ut cicatricem etiam obducat; animadversione habitâ, ne sicca filamenta plagæ adhærentia auferantur, donec per se decidant, vel rosaceæ perfusione mollia reddantur, nam sanguis copiosè manare solet. Itaque per triduum post sectionem, quiescant, & per noctem assistat, qui madentia lintea admoveat, eo quod per somnum distento genitali cruor effundatur. *Jul. Cæs. Arantius de Tum. præter nat. cap. 54.*

Aliquando ita callosum sit præputium, ut non ampliùs possit detegi glans; in eo casu nostri Chirurgi, & bene, secant præputium, & videtur colis, veluti præsectis naribus, & omnes hucusque illud fecerunt, præterea dum intumescit glans, dolet: idcirco vos ego docebo à me inventam novam rationem curandi. Omnes

ego

ego sano plumbo: verbi gratia, habebo præputium ita angustum, ut non possit ingredi specillum, in eo casu accipio fistulam, parvam ex plumbo, & ita impono foramine, & volo ut æger per illam mingat, interim ego oleo amygdalarum dulcium inungo, vel pinguedine gallinæ, vel pomata: secunda die ego impono parum majorem fistulam: tertia adhuc majorem: & hoc modo procedo deinceps, ita ut spatio octo dierum possit detegi glans: & sic emollitus remanet callus, & præputium dilatatum. Ego non solùm in cariebus Gallicis utor, sed etiam quando est hoc à natura factum. *Fallopius de morbo Gallico cap.* 84.

Observatio X.

Præputii resectionis ratio nova.

ASsyrii panis parem strangulatus effectum sæpe inducunt, cùm grandiusculis adolescentibus, aut viris præputia demetere volunt ne sentiant: tum in balneo supinis venas, quæ circa guttur sunt, comprehendunt, quibus & sensus & motus protinus stupet, illi cultello pudenda, corporis partes veluti apoplecticas amputant. *Alexand. Bened. lib.* 1. *cap.* 34. *de curand. morb.*

† Confer quoque *Severin. de Effic. Med. pag.* 126.

Observatio XI.

Virulento scorti cujusdam congressu, omnibus illicò pustula in glande excitabatur, qua penis, cum vitæ periculo, paucis horis arrodebatur, nisi vel sectione, vel ustione, etsi dubio sæpe eventu, succurreretur.

INter Bononiæ prostibula erat quædam insigni forma, cum qua siqui rem habuissent, livente pustula statim glans illorum corripiebatur, quâ paucis horis pudendum totum ita arrodebatur, ut amputatione tantùm veretri, & ustione, ex multis pauci curarentur. Sic Zachæus Cæsarino Cardinali à Secretis, cauda plus quàm media mulctatus, à Jacobo Perusino Chirurgo Pontificio felicissimè evasit. Romanis Medicis mulieris inspiciundæ negotium datum. Cumque ii nihil in formosissimo corpore labis deprehendissent, nativa quadam intemperie id accidere argumentati, quòd simile quid de puella napello nutrita Arabum commentariis traditum referrent. *Andreæ Petri Perusini, Jacobi discipuli, hypomnema.*

Observatio XII.

Puer quidam medium colem lino arctè constringens, eundem usque ad urethram discidit: unde per callosa vulnera perpetua urinæ excretio consecuta.

MEdium sibi colem lino, & quidem arctè deligaverat puer, insciis parentibus, eoque tamdiu vinctus fuit, donec plagæ altitudo ad iter urinæ ascenderet duobus locis: quibus, & quòd urina ipsa inde mitteretur, & quòd utrinque ora occalluerint, coire ulcus atque conglutinari nullis unquam remediis potuit. *Beniven. cap.* 68. *de Abditis.*

Observatio XIII.

Ob castitatis Zelum, Zelotypiam, & insanum Amorem, sibimetipsis quidam vel colem, vel testiculos amputantes, servati sunt.

MOnachum vidimus atque curavimus, qui ob zelum castitatis, sed indiscretum tamen, ac minimè secundum Dei rationabile obsequium, colem sibi, & quidem pubetenus prorsus absciderat: ex quo cùm sanguis copiosus efflueret, ac propterea medicamenta omnia vinceret & exuperaret, arduum sanè ac laboriosum fuit ejusmodi profluvium sistere atque inhibere. Oportuit enim singulas venas, quæ sanguinem fundebant apprehendere, atque ita deligare, ut ora præclusa coirent. Quo facto, reliquum curæ genus haud admodum difficile fuit, donec vulnus ritè curatum, penitus sanesceret. *Beniv. cap.* 68. *de Abditis.*

Pistor quidam (ut mihi retulerunt) cùm suspectam de adulterio uxorem suam haberet, tametsi pudicam & probam, nec eam in stupro deprehendere posset, testes sibi amputavit, ratus, si illa fortè uterum gereret, non ex se, ut qui ob adempta genitalia generando ineptus esset, sed ex altero concepisse, certò sciret, nulla enim hac dementia major esse potest. *Acakia Comm. ad art. parvam Galeni.*

Vidimus plures Maniacos, Melancholicos, & insanos, qui sibimetipsis tam testiculos, quàm virgam præsecuerunt. Quod à me Aureliæ observatum est in Episcopi Nannetani Architriclino, qui ex rabie amoris in profundum puteum præcipitem se dederat, quo loci omnia ea quæ amoris morbum causabant, exciderat, tanta cum hæmorrhagia, ut facilè est colligere, cum ea perseverarit, donec exinde extrahi posset, tamen mortuus non est. *Roussetus de Partu Cæsareo cap.* 6. *sect.* 4.

† Plura de membri virilis abscissione vide apud *Hildan. Cent.* 3. *obs.* 87. *Zvving. Theatr. Vit. Hum. Volum.* 2. *l.* 4. *p.* 358.

Observatio XIV.

Eunuchismus Turcarum.

NOn intrabit Eunuchus, attritis vel amputatis testiculis, & abscisso veretro Ecclesiam Domini. *Deut. cap.* 32.

Eunuchos posse etiam, non velle solùm, ut ait Terentius, jam compertum est magno malo puberum apud Turcas. Qui non solos, ut olim, testes, sed penem quoque abscindunt. *Scaliger Exerc.* 104. *num.* 8. *ad Subtilit. Cardani.*

In Turcia, Eunuchis, quos Imperatoris cubicularios esse volunt, non solùm, ut olim fiebat, testiculi vel atteruntur, vel exscinduntur: sed cum testiculis tam membrum, quàm scrotum adimuntur. *Rousset. de Partu Cæsareo sect.* 6. *cap.* 6. *hist.* 2.

Solent nunc Turcæ tota virilia præcidere, & evadunt multi, quoniam copioso opio in profundum somnum ducuntur. *Cardanus Comment. in Hipp. lib. de Aere, Aquis & locis, lect.* 62. *text.* 19.

Quod Gallo cuidam nobili, ex Narbonensi provincia oriundo accidit, mirum est, eo quòd & risu simul & deploratione dignum videatur. Is ex itinere captus à Turcis, & in Thraciam abductus, Dynastæ cuidam donabatur, &, (ut opinor) Bellerbeco, qui cis Bosphorum Thraciam per Macedoniam præfectus militum dicitur. Ab hoc ille non asperè cœpit tractari more Barbaro, sed perhumaniter, eò quòd gynæceo destinatus esset, ob formam, ac ætatem. Itaque tandem die quodam, cibi ac potionis tum varietate, tum copia fuit effectum, ut in somnum triduanum incideret. Quo finito, quum experrectus mingere vellet, exectos sibi testes animadvertit, tum demum attonitus cognovit, quam diu dormiisset, & cur tam lautè semper ac effluenter tractaretur, atque ex quo cibi genere tam alto correptus fuerat somno. Rediit tandem ad suos, & hanc attulit causam, cur nuptiis facilè carere posset. *VVierus.*

Possunt quidem homines mandragora & narcoticis potionibus soporari, ita ut mortui esse videantur: sed horum alii ita soporantur, ut nunquam evigilent: alii epotis eis, ad triduum, quatriduumve indesinenter dormiunt: prout iis faciunt Turcæ, quos castraturi sunt. Et Vasconi cuidam ex inferiori Occitania captivo, qui post fuit redemptus, accidit. *Bodin.*

Observatio XV.

Res mira per penem pedere; exemplo quorundam, qui micturi per penem non minus atque anum, olidos ventris crepitus emittere soliti sunt.

ABscessum ani visum est interdum in vesicam penetrare, ac tum micturo crepitus è pudendo, perinde

perinde atque è podice; deinde puris, atque etiam fæcis nonnihil mistum urinæ prorumpebat. *Fernelius Patholog. lib. 6. cap. 11.*

Mirabile est hoc. Quidam cum laborasset ulcere fistuloso ani, eoque admodum calloso, ita ut non cederet acerrimis erodentibus, cujus varios ductus cæcos esse perhibebant ulcere penis famoso simul tenebatur, & ex eodem pene crepitum velut ventris cum fœtore emittebat. Causam hujus rei alii afferebant, quod a vesica materia, ob imbecillitatem collecta, transiret in flatum, qui ex compressu vicinarum partium, & in primis abdominis musculorum, & vesicæ ipsius protrusus, hunc strepitum excitaret. Fœtorem autem ex eo provenire ajebat Mercurialis, quod affectus intestinorum sæpe communicarentur vesicæ: si quid enim colorati & fœtidi per Clysterem injiceretur urinam prodeuntem postea sæpe de his indicia præbere eo ipso colore & fœtore. Sed an valeat, tua prudentia dijudicare poterit. *De C. L. V. Joachimi Camerarii Obs. Patavio accepi, & mihi communicatis.*

Petrus Spehr, amanuensis olim noster, qui hoc tempore Reverendiss. & Illustriss. Principis Electoris Archiepiscopi Moguntini liberalitate Patavii Medicinæ strenuam operam navat, mihi sancte affirmavit, observasse se in aula Principis sui Tubicinem, cui ob virulentam ex lue venerea stranguriam intempestive suppressam, exulceratio suborta & eousque progressa est, ut vitiatis circumfusis partibus, tandem etiam anum & vesicam eroserit; quo factum, ut spectante & assistente illo, ventris crepitus per penem non semel excreverit qui eidem malo vel in hodiernum usque diem obnoxius, multisque experimentis factis, etiam per lusum apud familiares hujusmodi spectaculum edere soleat. *Schenckius.*

Observatio XVI.

Aliæ non minus admiratione, quam commiseratione dignæ historiæ, quibus ostenditur, nonnullos vel naturæ errore, vel morbi occasione per meatum urinæ stercora exclusisse.

LApicidæ cujusdam Scaphusiani filiolus clauso ano natus est, qui diebus aliquot paucis, quibus supervixit, una cum urina stercus per penem excernebat. Puelli cadavere dissecto, deprehensum fuit rectum intestinum non ad nates ferri, sed vesicæ implantatum; quæ causa fuit, cur eum urina alvi fæces excerneret. Cujus historiam integram *lib. 3. sect. 1. Observat. inter eos qui ano clauso nati sunt*, requires à *C. L. V. Cosma Holtzachio Poliatro Scaphusiano mihi liberaliss. communicatam. Schenckius.*

Huc etiam pertinet, quod anno Domini 1583. mense Aprili videre contigit. Erat in Bercau pago, à civitate Goudana milliari distito, mulier, quæ prolem masculini sexus, cætera perfectam & omnibus modis absolutam enixa est: anum tamen imperforatum habebat, atque ita imperforatum, ut non simplex pellicula, aut caro eidem obducta videretur, quo factum, ut excrementa per insolitum meatum, hoc est, per penem, aut sola per se, aut una cum lotio excernerentur, totosque dies undecim, hoc est, tantisper dum infans animam exhalaret, ita continuaret. Neque hic verisimile fuit, manuali actione aliquid promotum iri, quando via insolita, & insuetato canali sese excrementis exoneraret natura. *Balduinus Ronssens Epist. 14. Miscellan.*

Secto cadavere Petri de Scharres in recto intestino è regione colli vesicæ, inventa est carnositas putris, quæ sua putrilagine vesicam ita laceraverat, ut intestinorum excrementa, ante obitum, una cum urina redderet, ad miraculum usque: & forsan antea non visum. *Ferrandus Senior, Libello de Nephrit.*

† Ani fæces per penem eductas annotavit etiam *Borell. Cent. 3. Obs. 16.* & puer vulvam *Rhodius Cent. 2. obs. 91.* & *Bartholin. Cent. 2. hist anatom. 63.*

Observatio XVII.

Calamum cum spica quidam per propriæ virgæ meatum adegit, qui sesquiennium post ex apostemate in sinistro crure oborto & suppurato, prodiit.

QUædam res digna nobis visa est quam silentio minime prætereremus: namque ad divinam sapientiam & misericordiam laudandam, argumentum & materiam suppeditare etiam, ut alia omnia, potest, qui tantam naturæ vim, tantam rebus efficaciam esse vult. Res Guatadupæ me præsente accidit, anno a Christo nato 1516. ea hujusmodi est. Homini cuidam, ex cœnobii famulis, cui pascendarum caprarum cura erat, dum in agro esset, stulta quædam libido incessit, calamum spicæ cum spica ipsa per propriæ virgæ meatum intrudendi: spica autem arida jam, granisque omnibus decussa erat. Narrabat autem ille, nihil se doloris percepisse, dum intruderet. Ubi vero educere voluit, non potuisse, quod spicæ aristis in carnem fixis vehementi dolore teneretur. Tandem se satius esse duxisse, totam penitus protrudere, quam eam partem quæ intrusa erat, extrahere, atque intra paucos dies ad vesicam usque sibi esse transmissam. Cum autem per totum annum & dimidium, mali nihil sensisset, in urinam conversam a se mictamfuisse putaverat. Post hoc vero tempus in sinistro crure apostemate laborare cœpit, cujus curandi causa ad ejus monasterii hospitium, quod pauperibus curandis dedicatum est, venit: quo in loco dum curaretur, dumque tumor jam maturus apertusque à nobis esset, accidit ut quadam die mane, cum ulcus abstersissemus, parvam paleam in ipso ulcere forte videremus. Eam vero ratus ego cum filis pridie mixtam carni inhæsisse, forpiculis tollendam curabam: & demum calamus cum spica facillimè trahentem secuta sunt. Attoniti autem rei miraculo nos omnes Medici, atque alii qui adstabant, quid illud rei esset divinare non poteramus, donec senex ille nostro rumore excitatus, caput attollens, & spicam mihi in forpiculis hærentem videns, ait: Egomet mihi abhinc anno & dimidio per virgæ meatum intrusi. Atque ita rem ordinem, quomodo facta fuerat, & dies quibus penitus à se protrusa fuerat, narravit. Quo in loco summa nobis admiratio, summa divinæ providentiæ laudandæ occasio orta est. Namque ita Deus hominum consuluit, ut vesicæ pellis paulatim rumperetur, atque ex rupta spicam ad proximam carnem expelleret, deinde rursus vesicæ pellis coiret, atque caro tumescens maturesceret, & maturo tumore, atque curato spica prodiret. Et tandem senex ille intra paucissimos dies liberaretur, nam penitus sanatus est. *Arcæus lib. 2. cap. 4. de curand. vuln.*

Observatio XVIII.

Capitis cum pene indicibilis propè consensus, variis & fere incredibilibus historiis atq; symptomatibus confirmatus.

NOn levis consensus inter caput & penem (ut experientia docet) invenitur. Superioribus namque annis, nostrâ etiamnum ætate, quodam magni nominis Chirurgo, rem quandam, quæ veluti filum album, in penis ulcere dextrum versus hærere videbatur, volsella rapiente, statim caput & collum ægri in dextram partem, qua filum erat, reclinatum est, atque ita octo vel novem menses permansit.

At hæc Chirurgus alter, ægri cujusdam præputium Gallicis ulcusculis inquinatum, unguento ex hydrargyro semel tantùm, & id solùm vespere inungens, manè faciem illius totam, caputque totum, reliquis partibus integris, excepto pene, inflatum reperit.

Præterea lanio cuidam urinæ suppressionem patienti, argentea fistula in virgam violenter immissa, tum sanguine prodeunte, statim cervix ingenti cum dolore convul-

convulsa est, aures obtusæ, temporaque, velut re aliquâ insigniter comprimente, depressa.

Atque hodie hic Romæ vir quidam, nomine Bassaninus, apud officinam veterem, ubi nummi signabantur, urinæ difficultati, ob carnem in virga carnali natam obnoxius, quando urina fortè supprimitur, statim vehementissimo frontis dolore afficitur; quando autem illa subinde solvitur, statim ab eo vindicatur.

Huic simile Illustrissimo Evandro ex nobilissima Comitum familia nuper accidit: per hyemem enim scabie quadam laborabat; circa præputium ingenti pruritu afficiebatur, unde id sæpe apud ignem ambabus manibus vehementer fricabat: sed cùm hujus immoderatæ frictionis causâ id solum, neque sane totum, sed summa ejus pars, & non alia, in gangrænam, deinde in sphacelon intra breve spatium incidisset, statim surdus effectus est, faucibus velut aculeos sensit, devorare non potuit.

Huc pertinet, quòd caput ex coitu maximè omnium imbecillum redditur: quòd item & capacissimum, & veluti cucurbita medica, (ut etiam inquit Hipp.) universo corpori superstat, ita ut quæ infra sunt, facilè ad se trahat. *Alexand. Trajan. Petron. lib. 2. cap. 17. de morbo Gallico.*

DE TESTICVLIS, VASIS Spermaticis variis, & Scroto.

MONSTROSA CONSTITUTIO testiculorum.

Observatio I.

Testiculi & mammæ prodigiosæ magnitudinis.

TESTICULOS, & mammas, aliis utrosque, aliis alterum duntaxat immodicè increvisse compertum habemus. *Galenus cap. 9. lib. de diff. morb.*

† Magnitudinem testiculorum præternaturalem annotavit quoque *River. obs. comm. pap. 342.*

Observatio II.

Sine testiculis nati, qui natura eunuchi sunt: vel unico solùm.

Ἐυνȣ̃χοι qui ab ortu: βάκηλοι, qui aliquando viri fuerunt, iidemque fortè Spadones, ἀπὸ τȣ̃ σπάδȣ. Item ἀπόκοποι & ἐκτομίαι. *Lucianus in Eunucho.*

Sunt Eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: Et sunt Eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: Et sunt Eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum cœlorum. *D. Matth. cap. 19.*

Arrianus JC. scribit *ff. de re militari.* Syllam & Cottam uno tantùm fuisse testiculo insignes. Autor item *Ulpianus* est, *de ædilitio edicto*, sanum videri, qui unum testiculum habeat, quoniam posset generare. *Cælius Rhod. lib. 4. cap. 7. A. L.*

Dorotheus Præsul. Antiochenus, vir eruditissimus, Græcè & Hebraicè doctus, Eunuchus ab ipsa genesi fuit: quo magnopere Aurelianum Principem delectatum fuisse testatur *Eusebius.*

Sunt Eunuchi qui de utero matris ita nati sunt, & sunt Eunuchi, qui ab hominibus eunuchizati sunt, & sunt Eunuchi, qui se castraverunt propter regnum cœlorum. *D. Hieronymus contra Jovin.*

Dicuntur Eunuchi qui nati sunt sine testiculis, vel quibus ante pubertatem testiculi sunt exsecti, & aliquando totus coles. *Hollerius ad aphorism. 28. lib. 6. Hippocr.*

Sunt duorum generum, aliqui sic nati, alii præcisione facti: quidam à pueritia statim, alii jam grandiores natu: & quidam præcisis genitalibus totis: ut nunc apud Turcas: quidam solùm exemptis testiculis, ut apud nos, curandæ herniæ causâ. *Cardan. ad eund. aph. Hipp.*

Qui cum uno testiculo natus est, quive amisit, jure militabit, secundùm dictum Trajani descriptum; nam & duces Sylla & Cotta memorantur eo habitu fuisse naturæ. Locus est *lib. 49. Pandect. Iuris, tit. 17.* qui est *de r. militari.* Alisius ait se vidisse hominem, cui testes fuerint exigui, fabarum instar; illum non generasse, barbam & aspectum non virilem habuisse: & alium scroto prorsus vacuo, sed aspectu satis virili, barbatumque. *Arrius Menander lib. de re militari.* Annotante *Cl. Viro Gesnero*, & communicante *D. Casparo VVolphio.*

Vidi qui natus est uno cum testiculo tantùm, *Haly comm. ad lib. 3. tech. Gal. text. 177.*

Vidi canem, qui uno cum tantùm teste fuit genitus, ita & sine oculis. *Trincavella de ration. curand. particulares humani corporis morbos lib. 11. cap. 25.*

† Infantulum μονόρχιν natum commemorat Smet. Miscell. p. 572. Add. *Borell. Cent. 2. obs. 60.*

Observatio III.

Aliquando etiam tres testes visos in quibusdam, id quod familiis nonnullis proprium, & singularis libidinis argumentum existit: quin etiam tuberculum tertium testiculum ementiens animadversum.

AGathocles Siciliæ Tyrannus, à Timæo τριόρχις dictus est, sive quòd avi Triorchi, quem Buteonem vocant Latini, similis esse rapinis; sive ab efferata libidine. Nam ingressus pubertatis annos, libidinem à viris transtulit ad fœminas. Traditur item cùm esset perfunctus fato: uxorem querulam flebilibus modis illud subinde ingessisse: τί δ' οὐκ ἐγώ σε, τί δ' οὐκ ἐμέ σύ. Quid non ego tibi, quid tu non præstitisti mihi. *Cæl. Rhod. lib. 24. cap 4. A L.*

Bergomi familia Coleonum illustris, (Bartholomæo Coleono & fortitudine & fide apud Venetos clarissimo insignis, cujus equestrem statuam Venetiis in area D. D. Joannis & Pauli videre licet) hoc peculiare habere fertur, ut multi ex ea familia mares tres habeant testiculos. Cui rei attestatur, vel saltem suspicioni occasionem dedit gentilitium familiæ symbolum, tres nigros continens testiculos. Hinc proverbium Italis usitatissimum, *Coglioni da Bergamo*, de re monstrosa & inaudita, non autem ut vulgus autumat, de homine stupido & obscœno. *Idem loco citat.*

Francisco Philelpho tres fuisse testiculos proditum scio. *Idem lib. 17. cap. 12. A. L.*

Illi quos τριόρχεις vocant, esse solent libidinis indomitæ, quod verum esse scimus in quodam viro. *Montuus cap. 37. com 4. Anasceu. morb.*

Tertium testiculum omnibus cujusdam familiæ superare novimus. *Fernel. lib. 1. cap. 8. Patholog.*

Observavimus in Anatome viri cujusdam, tres testiculos. *Vir Clariss. Iacobus Moccius ex advers. Ioannis Dryandri.*

Δίδυμοι (dicuntur) quod singulis hominibus bini utplurimùm soleant esse testiculi. Etiamsi τριόρχεις quosdam, sicut inter accipitris genera Buteonem, legimus. *Iod. VVillichius lib. 1. cap. 19. Anatom.*

Videre nobis contigit in puero typographi filio tertium testiculum. Nec desunt qui asserant quibusdam familiis peculiare esse, ut tertium habeant testiculum. *Scholiographi ad cap. 62. lib. 1. de morb. intern. Hollerii.*

Testium in viris situs nulli non est conspicuus, ut & binarius ipsorum numerus, unde etiam δίδυμοι & gemini appellantur: quamvis interdum unus tantùm, & interdum tres simul reperiantur: at id rariùs quàm nonnulli existimant, tertium testium, tuberculum aliquod præter

præter naturam, in scroto reconditum enumerantes. *Vesalius l.b.5.cap.13.de corp. hum. fabrica.*

† Cont. quoque *Zuvinger. Th.v.h.p.296.*

AFFECTUS.

Observatio I.

Ulcus latens in peritonæo, ex quo, altero testium intenso dolore intumescente, mors consecuta est.

Vidimus aliquando Adolescentem, cui testis cum vehementi dolore intumuerat. Is nullis auxiliis adjutus, tandem obiit. Inventum est ulcus exiguum circa peritonæum, è quo perennis sanici defluxio in testes tumoris causa fuit & mortis. *Iacotius Comm. ad. Coacas Hipp. pag. 826.*

Observatio II.

Ob castitatis votum inviolatum, cuidam testes cum vasis spermaticis mire contabuerunt.

Nos olim in Agro Barchinonensi observavimus in cadavere Religiosissimi Monachi, à pleuritide & pestilenti febre abrepti, cujus testes in adolescentiâ (ut ipse adhuc vivens, tanquam inaudit um quippiam nobis retulit,) licet moderatam magnitudinem à natura fuissent adepti, nihilominus processu temporis ob votum castitatis inviolabiliter ab eo per multos annos observatum, fere penitus contabuere, vasaque spermatica ejusdem Monachi, una cum semine ejus redundante adeo aruere, ut cum ejus cadaver secaretur, exsiccatorum nervorum, seu duriorum ligamentorum potius imaginem præ se ferrent. *Vidus Vidius Iunior, de Curat. memb. l.b 11. cap. 2.*

Observatio III.

Affectus puerorum, quo testiculus unus magnus spectatur & durus, instar ovi gallinæ: vulgo der Keil.

In pueris aliquoties vidi testiculum unum magnum, durum, instar ovi Gallinæ, quod malum à vulgo vocatur *der Keil.* Non est hernia carnosa, sed alia species â Medicis non descripta. Mulierculæ contra hoc malum variis utuntur remediis, quæ, cum magnâ ex parte sint superstitiosa, silentio involutam. *Cl. V. Ioan Franc. Hildesii Camenicem Observatio nobis communicata.*

Observatio IV.

Sinistri cremasteris musculi resolutio.

Ornatiss. Vir, annorum circiter 34, aut 35. qui antehac ex febribus diversis curatus est, rara affectione jam quadriennium, hac nimirum torquetur; scilicet persentiebat ante hoc tempus sinistrum testiculum intro retractum, quem tum magno nisu & labore manuum frictionibus exercuit, ut exclusum dimitteret. Inde ea in parte graves dolores excitati sunt: tandem diebus circiter duodecim, visus est pristino loco restitutus, secundum naturam habere. Suadente tum quodam ut terebinthino oleo istum perungeret. Itaque biduum integrum cùm illud faceret, tantus calor & dolor in ea parte fuit excitatus, ut ab incepta illitione desistere cogeretur. Ab eo tempore sinistrum illum testiculum, dextro longiorem magisque propendentem percepit, multoque etiam debiliorem, ita ut in virgæ erectione & coitu nihil ab eo natura juvetur, quando is plane flaccescit, quasi paralysi sit affectus. *Solenander opere cons. sect. 4. cons. 18.*

Observatio V.

Generosus quidam Baro, cum magnis itineribus per dispositos equos ad comitia contenderet, testiculorum alterum in ephippio contorquens ita pressit, ut cursum ad infimos abdominis musculos in inguen adigeret, unde nulla arte reduci potuit, qui tandem febre & doloris sævitia extinctus est.

Vidi anno 1562. cum Illustriss. meum Principem Francofurtum ad comitia secutus essem, nobilissimum quendam ex Comitibus Oëtingensibus Virum, qui isto potissimum affectu interiit. Is cùm magnis itineribus per dispositos equos Augustam contenderet, in via; ut fit ex duriore succussu equi, cum illideretur in ephippii anteriorem partem, testiculum alterum contorquens ita pressit, ut sinistrum inter infimas abdominis musculorum extremitates in inguen intruderet, quo postea reduci nullo modo posset: tumore ibidem & dolore excitato. affluente aliunde humore, graviter aliquot septimanas generosus vir ita afflictus est. Delatus inde Francofurtum, huic malo Medicum quæsivit: inventus qui sectione, ut in inguinis hernia βουβωνοκήλη administratur, sanationem promitteret. Verum augescente febre, priusquam Chirurgus manum, admoveret, extinctus est. Cum cadaver secaretur, inventus est testiculus sub peritonæum inter abdominis extremos musculos, ita inhærescens, ut quasi connatus istis videretur; neque (ut ego aperti abdominis observavi constitutionem) potuisset integra valetudine sectione inde auferri, *Idem sect. 4. cons. 18.*

Observatio VI.

De carcinomate sinistri testiculi, ob emollientium & resolventium medicamentorum usum exulcerato, ac in cancrum immedicabilem converso.

Nobilissimus & magnificus vir N. annos 28. natus, constitutione gracilis, temperamento biliosus statim â duodecimo ætatis suæ anno, & frequenti Veneris consuetudine utebatur, & inordinato assiduæ equitationis exercitio corpus exagitabat: quæ duo tum meatuum relaxatione, tum debilitationis interventu, disposuere membra genitalia ad suscipiendos defluxionum impetus, à partium superiorum concitatione: veluti etiam capitis, quod acuminati verticis respectu continuæ destillationi adeo erat obnoxium, ut præter ingruentes quasdam arthritidis minitationes, vereretur, ne materiæ ad pulmones delapsus, aliquando tandem induceret insanabilem tabidæ luis contagionem. Huic vero apparatui materiam suppeditat prava victus observatio, quæ maxime propter patrium (hoc est Germanicum) compotationem morem sanguineæ moli communicavit summam humorum corruptionem & adassationem, quam forsitan auxerunt reliquiæ labis Neapolitanæ male curatæ, cujus insignibus alias quoque ornabatur, ad lasciviæ juventutis imitationem. Ex eo occasionum confluxu incurrit progressu temporis, intercedente tamen hernia varicosa, in sinistri scroti tumorem, quem primum quidem vulgaris Chirurgi studio, cataplasmatibus discussum iri sperabat, at indies malo ingravescente, me citari jussit; qui prævio loci affecti intuitu, illico meam de Sarcoceles præsentia sententiam, adstante Chirurgo pronunciavi: & hanc eò usque progressam, ut nulla rerum applicatione resolvi aut discuti posset: adeoque operam lusuros, quotquot in eum finem aliquid tentarent. Hoc tamen suasi, ut contentus ad septimanas aliquot, sola incrementi ejus mali prohibitione, per applicationem illorum, quæ leviter refrigerando exiccarent, aquæ plantaginis incocta, & victus legis studiosâ observatione: ut nimirum â vehementiori equitatione, insolescentium succussantiumque equorum usu, continua Veneris exercitatione, & poculorum certamine desisteret: Si tamen interea temporis tumorem increscere animadverteretur, posse tuta illius tumidi testis ablatione malum prorsus tolli, maximè si in victus, & reliquarum necessariarum rerum observatione comitaretur, obedientia. Ille neglecto consilio, in rerum non naturalium delicto, & naturalium transgressione persistens, ferocemque equestris concussio-

nis tumultuationem commodæ sessioni curuli præponens, in consueta vitæ libertate perseverabat. Pertæsus tamen valetudinariæ conditionis, tradit sese in potestatem Chirurgi, cujus mira in similis casus profligatione felicitas prædicabatur; qui præstita operæ pollicitatione, applicuit cataplasma sibi πολύχρηστον, ex multa emollientium, & resolventium farragine congestum: quo haud obscure ostentavit ignorationem suam, circa & medicamentorum usum, & ægritudinis essentiam. Hinc variorum hominum consilia secutus æger, topica experitur multiplicia, partim emollientia, partim discutientia & resolventia, pulmenta, cataplasmata, unguenta, linimenta, cerata. Hac ratione eo promotum est post paucorum mensium curriculum, ut supra testem leve tuberculum rubore aliquo tinctum apparere cœperit, quod è Chirurgo pertundebatur; immissoque specillo, ad scrotum usque, id identidem aperiebatur: nihilque effluxit, ac tentæ immissæ extractæque nullum latentis in eo tumore humoris indicium commonstrabant. Quare in iis quæ mollirent, putrefacerent, ac pus generarent, perseveratum est, donec proserperet, seque ostentaret latens cancer, rerum dictarum applicatione permotus, irritatusque qui deinde eo loco putredini usque adeo obnoxio, furore tanto brevi efferbuit, ut ater, teterrimo cum fœtore, & frequenti sanguinis fluxu, tumoris multam partem depasceretur, exederetque miserabilem in modum. Sic tandem cruciatus incredibilis continuatione, & fœtida putredinis exhalatione victus animam cum magna sui ipsius abnegatione libenter Deo reddidit; commendavitque in Ianuario, anni sexagesimi quinta supra sesquimillesimum. Ante mortem, cum ex Illustrissimi Principis nostri ministerio ad meam familiam reversus, ab ægroto vocarer; mox cum multo luctu exclamabat? Utinam tuo obsecutus fuissem consilio. Nec alio hujus narrationis institutum quis torqueat, quam ut in similis vitii ambiguitate, provide magis consilii ratio perpendatur. Nam ab emollientibus cancrum mire exasperari, diligenter præmonuit Galenus *lib. 5. simplic.* quod ratio etiam dictat, cum putredinis parens & auctrix sit mollificatio. *VVierus lib. observat.*

† De teste siderato conf. *Severin de Efficac. med. p. 283. pag.* item 118. ubi semicorruptis testibus digna notatu recenset.

Observatio VII.

Lapilli in testiculis geniti.

Tophi & in testiculo, & in membrana erytbroide occallescunt, renixu multo, duritie, & inæqualitate à carnoso ramice, & aquoso discreti *Paulus Ægineta lib. 6. cap. 63.*

Monspelii in cadaveris cujusdam dissectiones, testiculi lapillis pleni inventi sunt. *Gesnerus lib. de Fossilib. cap. 11.*

Lapillos in pulmonibus studiosi cujusdam rotundos, albos, tophaceos, uti & in testibus sectione deprehendi. *Cl. V. Felix Platerus in observat. suis.*

Inter varia quæ de calculorum generatione scribuntur etiam notandum videtur: quod, cùm Anatomiam facerem, in sinistro testiculo lapillum albicantem, & nonnihil gemmæ modo nitentem, lenticulæ fere figura, sed majorem, esse generatum, invenerim. Quod cum clariss. D. D. Philipp. Mentzelius, collega meus observandus tunc etiam præsens, vidisset: Lapidem illum orchiten esse appellandum scire dixit. Ubi & illud notandum, quod hoc in eodem corpore contigerit in quo splen adeo magnus fuit visus, idque in splenis latere sinistro. *V. Cl. Cyriacus Lucius in observ. suis.*

Anno Domini M. D. L X I X. in dextro testiculo decollati cujusdam hominis, lapillum subalbidum lentis magnitudine inveni; quem ob rei raritatem, in hunc usque diem asservo. *D. D. Ioan. Knoblochius.*

Observatio VIII.

Monstrosa Venarum & Arteriarum seminalium conformationes, quarum nonnullæ vel θηλυγονίας, vel indomitæ veneris causa videntur.

Binas in eodem latere seminarias venas animadverti. *Columbus lib. 15. Anat.*

Sæpe videre datum est nobis tres, & quatuor arterias seminales. *Corn. Gemma, Art. Cyclognom. libro 2. pag. 75.*

Infima trium emulgentium ad confinium cavæ, unde fuerat explantata, proferebat de se venam σπερματικὴν, (quod alias tantum, & perpetuo quidem, in sinistris usu venire solet) cujus caput supra in modum infundibili dilatabatur, partibus inferioribus sese in canalem arctiorem coangustantibus, quæ seminis materia præfundi affluentius, ac ceu prodigi potuit. Non enim aliunde, quam hinc peti posse causæ videntur, non solum uberioris in isto homine seminis proventus, & aviditatis exercendi Venerem prope inexhaustæ, quæque vix satiari posset, super quà paulo ante supplicium questus fuerat, ingenue pernegans ullo unquam præter hunc in vita sese morbo divexatum fuisse: sed & θηλυγονίας perpetuæ, cui solum habilis à natura esset. Nunquam enim matrem procreavit, neque in conjugio, neque in adultero atque stupris, quibus creberrime se polluerat, ob assiduos stimulos impetusque Veneris, quos inhibere omnino ipse nequiit. Est autem hoc satis notum jam atque testatum, ductus, quibus in corpore provincia aliquo deferendi materiam data est, tanto promptius & liberarius sibi concreditos humores distribuere, quantò sunt decliviores. Rursum quo συςάσις seminis liquidior est, magisque fluxa, hoc effœminatius ferè id esse, quippe quod negligentius elaboretur, & caloris, qui ejus quasi anima est, minus possideat. Denique quantò semen de copiosioris seri ad mistione acrius redditur, tanto ad Veneris usum incitare ac lacessere vehementius. Hinc nimirum neque modum Veneris sibi facere, neque marem procreare potuit. Iam vero etiam σπερματικὰς arterias è caudice aortæ vidisses emergere, non similiter aliis: sed prægrandem ramum ac singularem recta aliquousque inde progredi; postea infra exortum pollicis latitudine, in alios duos dirimi, directos, in involucra testium, ad vitalem iis spiritum afferendum. In corporibus animantium nusquam perinde ludit divina potentia & sapientia ut in renibus, & stomachis eorum emulgentibus. *Salomon Albertus in structura Vreterum Renis dextri mirifica.*

In anatome Basileæ, Anno, 1571. à D. D. Felice Platero administrata, deprehendimus seminalem arteriam super emulgentem venam in latere sinistro: à seminali vena infra renem ascendebat vena ad tunicam renis adiposam. In renibus utrisque invenimus pus, sine manifestis ulceribus, In thorace, pulmones adhærebant costis, at incorrupti. Circa thymum inveni lapides obvolutos sanguine nigro, ut in pulmone quoque: venæ azygæ ramus pertingebat ad secundam costam. *Ex observ. Io. Bauhini transmissis.*

Observatio IX.

Vasis semen in penem deferentis cavitas exemplo demonstrata.

Vasis hujus in penem insertio conspectum quodammodo fugit, & coitus, aut alias excretionis seminis tantum tempore aperitui, quod quidam Patavii dissectus, facile edocuit: qui ante suspendium involuntario seminis fluxu laborans, hos meatus omnes apertos, laxosque habuit, eos potissimum, qui ex testibus in deferentis semen vasis revolutiones gyrosve pertingunt; & quibus dextrum & sinistrum deferentia semen vasæ, & in vesicæ cervicem terminantur. *Vesalius lib. 5. cap. 13. de corp. hum. fabrica.*

Ob-

Observatio X.

Glandosum corpus collo vesicæ adnatum, gonorrhœa laborantis, semine non minus quam testes refertum visum.

IN involuntario seminis fluxu laborante, quem Patavii dissecuimus, corpus glandosum cum divideretur, non minus quam testes ipsos semine oppletum conspeximus; & si verum fatendum est, inter dissecandum nulla penitus corporis parte tanta seminis vis usquam atque in hoc glandoso corpore adinvenitur; quantumvis id a testium substantia, mollitie, æquabilitate, multum variet. *Idem Vesalius, libro & cap. suprà scripto.*

Observatio XI.

Glandoso corpore, quod collo vesicæ adhæret, nimium resiccato urinæ difficultas inducta: atque curata.

NUper quidam difficulter urinam mittebat, iis exarefactis adenibus, quæ parastatæ vocantur varicisformes seu adeniformes, & sunt partes additæ inter testes & seminaria vasa, quales in faucibus reperiuntur; nec nisi ingenti urinæ pondere exonerabatur vesica: sicque perfundi eas partes unctionibus, atque universum corpus instaurare jussi, & ita libero urinæ meatu sanitati restitutus fuit. Suspicienda mehercle historia rarius contingens, cujus meminit *Jul. Pollux*, referente *Alexandro Benedict. lib. 24. cap. 3. de curand. morb.*

Observatio XII.

Lapides in glanduloso corpore, quod collo vesicæ adhæret, animadversi.

NOs in D. Friderico Triviolo, dispositorum equorum Mantuæ Magistro, in glanduloso corpore illo, quod vesicæ collo adnascitur, & in quod deferentia vasa, postquam coiere, inferuntur: seminis elaborationi, præter alios, inserviente, quemadmodum probat *Vesalius* adversus *Galenum lib. 5. cap. 15.* observavimus lapidem infixum. Non poterat hic vir semen, nisi paucum admodum, aquosumque valde, in coitu excernere dissectusque pro lapidis vesicæ extractione ab empirico occubuit.

Et in Joanne Maria Facino Medico Mantuano, in eodem corpore glanduloso ut mihi retulit Cornelius Manilius Chirurgus, in dissectione lapillum pusillum invenit. Quare textum *Rasis. 10. cap. 2* cum ait. *Et non vidimus lapidem in glandulis*, existimo mendosum esse & potius legendum, *Nos vidimus lapidem in glandulis* ita ut impressoris vitio litera S. fuerit conversa in L. & N. *Marcell. Donat. Histor. Med. Mirab. lib. 4. cap. 30.*

Observatio XIII.

In scroto lapis visus, qui ex ejusdem exulceratione prociait.

MOnspelii scrotum quidam prætumidum habebat: quum verò Medici dubii essent, tandem ex putredine ruptum apertumque fuit: unde lapis excidit in quinque partes diffractus Saporta, aliisque velut rarum & singulare quidpiam admirantibus. Nec fortè unquam alias in oscheo lapides visi. Id quod ego à Præceptoribus Monspelii annotavi. *Iacobus Moccius, amicus noster.*

Meminit quoque Calculi in ipso scroto geniti *Hildan. Cent. 6. obs. 57.* & calculi ex scroto suppurati *Bartholin. hist. anat. 49. Cent. 4.* De Calculo urethræ vid. *Tulp. obs. l. 4. c. 34.* de lapide in pene *Borell. Cent. 4. obs. 84.* Conf. etiam *Panarol. pent. 5. obs. 29. Io. Scultet. obs. p. 113.*

* * *

Observatio XIV.

Lapilli ex collo vesicæ, & scroto, per sectionem exempti circiter. 178.

ANno Christi 1581. Mense Februario, in Nosocomio publico, quidam juvenis, annorum 28. ante aliquot annos in calculo vesicæ fuerat sectus, ac lapis satis magnus, integer, exemptus. Lithotomus autem minus peritus, aut diligens, tantum respexit ad externum vulnus. quod alioqui facile consolidatur, neglectò altero ad collum vesicæ; quare hoc tandem in fistulam degeneravit. Ex sordibus itaque & sanie circa collum vesicæ & in ipso scroto purulenta & sabulosa materia paulatim fuit collecta quæ tandem in lapillos plurimos cócrevit, ac scrotum intumuit, ut pro hernioso illum omnes haberent. Perpessus vero est longo tempore ingentes cruciatus, & ardorem urinæ vehementissimum. At natura tandem exitum quærens, fistula suppurata fuit aperta, & lapides paulatim protrusi ad 23. circiter. At cum tumor & dolor non decrescerent, sed insuper grandior lapis, (qui, ut postea apparuit, formam & magnitudinem lapidis omnino repræsentabat) ἰσχουρίαν periculosissimam inferret, lubens se rursum sectioni subjecit. Quæ fuit administrata à Lithotomo Reipublicæ nostræ exercitatissimo, Balthasaro Gros, atque exempti lapilli 152. quorum duo grandiores lupinos referebant magnitudine & figura. Cæteri vero omnes quadrangulares, sed multo minores fuere. Fistula deinde mundata, & topicis convenientibus magna diligentia adhibitis, spatio unius mensis misellus iste valetudinem satis tolerabilem Divina benignitate, est rursum consecutus. Huic Curationi posteaquam videret me Lithotomus meus amicus, cum summa admiratione interesse, in rei, alioqui vix credendæ, testimonium lapillos istos mihi donavit, quos adhuc inter rariora nonnulla asservo, & aliis Doctissimis Medicis ostendere soleo. *De observ. C. D. Ioachimi Camerarii.*

DE COITU.

Observatio I.

Effrens coitu sanguis purus emictus.

AB Archigene scriptum reperio, quibusdam per circuitus, ut in hæmorrhoidibus, sanguinem multum collectum renibus emingi, unde subleventur; idque accidere juvenibus, qui majori licentia Veneri indulgent. Milesius quidam, apud *Aurelianum 5. χρονίων*, sanguineum emictum affirmabat esse ex infirmitate seminalium vasorum. Ab Aureliano reprehenditur. Sed cùm experientia doceat, è renibus per vasa spermatica defluere, & ab his & à renibus exire certum est. Vidimus qui à coitu multum sanguinem effunderent, quique non facilè reprimeretur, laxatis omnium vasis, & imbecillioribus redditis, profuso omni semine. *Scholiogr. ad c. 52. l. 1. Holler. de morb. intern.*

Nos ipsi vidimus adolescentes duos, qui propter immoderatam Venerem sanguinem purum mejebant. In his verisimile est fuisse vasorum spermaticorum imbecillitatem. *Hollerius Comm. ad aph. 78. lib. 4. Hipp.*

Meminit Theophrastus radicis cujusdam, ab Indo allatæ, qua non edentibus solùm, sed etiam tangentibus genitalia, coitus vel septuagesies provocabatur. Verum emissionem seminis guttatim tantum processisse, demumque in sanguinem devenisse. *Vide Lemma Aphrodisiastica prodigiosa.*

Quod attinet ad Patavinum illum) qui pedellus erat univerſitatis) hæmorrhagia per penem laborantem retulit eam mihi hiſtoriam, Nob. Dn. Volcardus Mulſteter à Mauren, Tyrolenſis, Anno 81. cùm unà degeremus Lutetiæ: fuiſſe nimirum uxoratum, qui (ut Medico confeſſus erat) intemperantius uxori gratificari voluerit, & in hæmorrhagiam copioſam per penem inciderit, adeo ut in tribus diebus ultra menſuram noſtratem ſanguinis puri, floridi, & non grumoſi emiſerit, eundem curatum eſſe refrigerantium & conſolidantium internorum & externorum medicamentorum uſu, præmiſſa venæ ſectione. *V. Cl. Martinus Holtzapfelius, de obſerv. ſuis.*

Observatio II.

Coitus deſiderio flagrantes nonnulli, ſeminis loco crepitus per alvum elidere ſoliti

ADoleſcens quidam nos acceſſit, & ſe vehementer coitum appetere confeſſus eſt: verum ubi commiſceretur, ſemen emittere non poſſe, ſed flatus plurimos ſibi per ſedem erumpere. In hoc itaque conjecturam feci, vaſorum ſeminariorum ſiccitatem adeſſe: quod ipſum etiam adepta ſanitas demonſtravit. Nam poſtquam humida & boni ſucci diætâ eſſet uſus, ſemen emiſit. *Aetius Tetrabib. 3. ſerm. 3. ſerm. cap. 25.*

Iuvenis Dalmata, forma eleganti præditus, mœſtus & triſtis ad me venit, ſe malle mori inquiens, quam ſimile vitium pati; hic namque, cum coibat cum muliere, nullum emittebat ſemen ſed potius ventris crepitus pedebat: qua de re, ut eum â tanto dedecore, & vitio liberem, me rogat. Ego vero hujus vitii cauſam inquirens, multam pituitam craſſam, in inferiore inteſtino hęrentem, conjeci. Cujus præſentiâ, vaſa ſeminaria frigida & coarctata erant: unde ſemen genitale deficiebat; pituita verò, motu & caliditate diſſoluta, in flatus vertebatur: quam primo depellere ſtatui; id quod aſſecutus ſum propoſito primo victu calido, qui ex cibaris optimis & multi ſucci conſtabat, veluti potu vini vermiculi & odori; dein vero præparato per oxymelitis aſſiduum potum corpore & rectè purgato, ac injectis infuſis pituitam quoque hanc minuentibus, imum ventrem & inguina, ac inter anum & pudendum hoc unguento illini faciebam, quod habet: *Piperis albi, & nigri, ac longi, an. drach, unam ſemis, ſeminis erucæ, ſeminis urticæ, nigellæ, an. drach. ſemis, pyrethri ſcrup. unum, ol. lilini, in quo injectæ ſunt erucæ herbarum, aut pinus animalia tria vel quatuor, & per aliquot dies inſolata, unciæ duæ, de caſtorio uncia ſemis ceræ q. ſ. Miſce. fac unguentum:* & eo, ut dixi partes inungantur, præcipue in aurora, & ea nocte in qua non coibat: Nam hora coitus vino calido ſe lavabat, Sed in aurora etiã, & hora coitus unciam mediam, ad drachmas ſex, hujus electuarii deglutiebat, & ſuper parum vini maluatici pitiſſabat, habet autem ſic: ℞. *Diaſatyrionis uncias duas, diagalangæ drach. duas, ſpecierum diambræ, diamoſchi, an. ſcrup. duos, ramenti pudendi cervini aridi, drachmam ſemis, nucum pinearum, piſtaciorum, amygdalarum dulcium mundatarum, an. unciam ſemis, carnis ſcinci, drach. duas ſeminis erucæ, urticæ, naſturtii, an. ſcrup. unum, pectuſculi capi cocti, uncias tres. Terenda terantur, & cum melle optimo fac Electuarium liquidum ſecundum artis ordinem.* Iis enim hic intra menſem voti compos fuit factus, & artis laudum maximus evaſit buccinator *Amat. Luſitan. Cent. 6. curat. 95.*

Observatio III.

Coeuntibus nonnullis etiam ventris crepitus elidi: vel alvi excrementa, magna fœditate profluere.

SUnt qui in coitu ventris crepitum emittant, ut Arceſilaus. Nonnullis vero horror fit. Quibuſdam autem, ſicut Demagoræ, ubi cum mulieribus congreſſi fuerint, venter inflatur, *Hippoc. Aphor. 20. partic. 3. lib. 6. Epidem.*

Senibus cum plurimum in venere excremẽta fluunt reſoluto nimirum ani muſculo, ex naturali imbecillitate, vel frigida pituita reſolvente: vis enim illa omnis ad genitalia in venere transmittitur, ſubducto â ſede ſpiritu. Id eveniſſe cuidam Andreæ Tragurienſi tantum novimus; ex vehementi enim voluptate id accidere ſcribunt authores. *Alexand. Bened. lib 24. cap. 36. de curand. morb.*

Ani muſculi juvant paraſtatas in emiſſione ſpermatis id coitu: cujus ſignum eſt, quod ſunt aliqui coëuntes ſimul & egerentes. *Carpus in Iſagoge Anatomica, de recto inteſtino.*

Cacando cuidam ſemen emittebat Paduæ homo quadraginta annorum. *Acroama Iacobi Moccii Medici, V. Cl.*

† Meminit cujuſdam, qui nihil ſeminis in Coitu ſed multos crepitus emittebat, *Amat, Luſit. Cent. 6. & Sinibald. Geneanthr. lib. 10. Tr. 2. pag. 1037. Zacut. de PP. Med. Hiſt. l. 3. Hiſt. 18. fol. 515.*

Observatio IV.

Beſtiolam exiguam, piloſam, polypodem, cum multo ſemine ejectam.

EPhebus Athenis ſerpentem puſillum, piloſum & plurimis pedibus ſtatim ambulantem, multo cum ſemine ejecit. *Plutarchus lib. 8. Sympoſ. problem, 9.*

Observatio V.

In Coitu ſemine deſtituti, ob Gonorrhœam in ſomno.

ADoleſcens domeſticus miniſter, confeſſus eſt, ſe, quando cum muliere rem haberet, ſemen effundere non poſſe: quum vero dormiret, plurimum ei ſemen prodire. Viſum itaque mihi eſt, vaſa ejus ſeminaria, propter multam una cum frigiditate humiditatem, calfieri non poſſe, propterea quod caliditas in coeundo ad corporis ſuperficiem diffunderetur. In ſomnis verò amplius calefieret, propterea quod ſomni interna calefaciunt, & refrigerant exteriora. Quare hunc ipſum infernas partes exercere juſſi, atque id maxime per equitationem. Caſtoreum etiam bibendum præbui, & diætam omnem calidam & ſiccam conſtitui. *Aetius Tetrabib. 3. Serm. 3. cap. ultimo.*

Dum ipſe medicinam facerem, Excellentiſſ. Medicus, doctiſſimuſque Philoſophus, felicis recordationis, Franciſcus Valerius, qui peſte anno 1576. urbem noſtram vaſtante, dum magis alienæ quam ſuæ vitæ curam gereret, extinctus eſt: me conſuluit, ut ſententiam meam ipſi aperire vellem, in caſu illuſtris Juvenis, qui in venereo congreſſu cum muliere ſemen emittere nequibat: quamvis in ſomno, atque manibus perfricata mentula, vel nullo negotio excerneret. Quod pariter & alteri M. viro noſtræ accidiſſe teſtari poſſumus, licet eorum nomina cum adhuc vivant, ſilenda eſſe decere arbitremur; *Marcell. Don. hiſt. Med. mirab. lib. 4. cap. 18.*

Observatio VI.

De iis, qui ſemen non excernunt.

AUdivi ab Helideo, ſe quendam noviſſe qui propter teſtium duritiem, ſemen nunquam excreviſſet, & tales ſteriles eſſe. Similis caſus etiam mihi oblatus eſt. quum anno 57. in montibus Sebenenſibus Galliæ; non procul Monſpeſſulo medicinam facerem. Huic tendebatur quidem membrum, & actu venereo utebatur quidem, ſed non abſolvebat tamen, quia ne tantillum quidem ſeminis ejaculabatur. Præſcri-

scripseram tum ei quæ semen generarent, & vias aperirent, verum utrum profuerint, quum non ad me rediisset postea, ignoro. Helideus dixerat tum quoque, nonnullos steriles nasci propter constellationem Saturni & Martis in quinta, idque in quodam ab eo fuisse observatum. *Ex annotatis Bononiæ, & propria praxi D. Casp. I. Wolph.*

OBSERVATIO VII.

Quidam coeuntes præpropere nimis semen profundunt, cum sterilitatis noxa.

MUltos novi, qui procreare liberos minime cum uxoribus suis poterant, hac præsertim ratione, quia non poterant tantisper in effundendo semine morari donec & mulier moveretur, & resolveretur ut coitus utriusque seminis fieret. *Trincavella lib. 11. cap. 17. de ratione curand. part. hum. corp. affect.*

OBSERVATIO VIII.

Castratos coivisse, & semen excrevisse.

EXectum virum etiam coisse, scribit *Albertus*, ac genitalem profudisse urinam, sicut taurum *Aristoteles*. Et *Varro*. Admirandum, inquit accepi, exemptis testiculis, si statim vaccas admiseris, concipere. Confirmat *Columella*, ratione non omissa: ex non *Palladius* sed sanguinis fluore vitulum interire opinatur, etiamsi generet certissime. *Colum. lib. 4. cap. 3. Ald.*

Si a nativitate, vel paulo post, execti sint testes, manent tamen virga & scrotum, Venere uti poterit, sed non generare. Ut apud Martialem.

Cur tantum eunuchos habeat tua Cœlia, quæris
Pannice? vult futui Cœlia, nec parere.

Cardanus comment. ad Aphor. 27. Hippoc.

Aristoteles ait esse animalia quædam, quæ generent absque testiculis. Et apud *Varronem* fit mentio taurum, qui exectis testiculis statim coiit & generavit. Et spadones generant, modo relicta sit pars superior testiculi. Eunuchi emittunt semen, sed non generant. *Hollerius Comment. ad Aphor. 63. lib. 5. Hippoc.*

OBSERVATIO IX.

In venere mortui.

COrnelius Gallus Prætorius, & Titus Ætherius eques Romanus, inter usum (quidam addunt, puerilis) Veneris assumpti sunt. *Val. lib. 9. cap. 12. Plin. lib. 7. cap. 53.*

Beltrandus Ferrerius in Hispania Barcellone in Venere expiravit. *Pontanus lib. de Obedientia, cap. 10.*

Diximus ex *Aristotelis Quæstionibus*, Venere hominem plurimum inter cætera animalia dissolvi: quod plurimum genituræ spiritalis uno ictu diffundat, atque ita salaciores laxari, breviorisque vitæ fieri, passerum natura, quibus vita brevissima est. Ex nimia (ut constat) Veneris voluptate quidam interiere. Exemplo cujusdam Viturii, Senatorii Ordinis, qui admodum senex, in Venere obiit. *Alexand. Benedict. de curand. morb. lib. 24. cap. 22.*

Giacherus Geneva Salucianus inter Salucianos clarus homo, ætate jam ingravescente, per posticum puellam admittere consueverat, prætextu utensilium curandorum, vestiumque curandarum. Quodam die cum à puella diutius, quam consueverat, recipere se ad uxorem ac liberos tardaret, seriorque hora uxorem ac liberos in suspicionem adduceret, nequid marito adversi contigisset, quia strepitum nullum in musæo, evolvendorum librorum, (ut ei mos erat) exaudiebant: posteaquam vocando, pulsandoque non profecerunt, effracto loci ostio, cum lumen intulissent, invenerunt, in puellæ complexu cum illius ventri, eo modo, quo Venus exercetur, incumbere, atque utrumque exanimem, sine ullo violentæ mortis signo, esse. *Fulg. lib. 9. cap. 12.*

Novimus mulierem, scortum insigne, Lucretiam vocatam, quæ in coitu aliquando animo linquebatur. *Marcel. Donat. Hist. med. mir. lib. 4. cap. 17.* Quo loco causas hujus eventus, uti in plerisque aliis, efficaces & eruditas deducit.

† Plura exempla in venere mortuorum vid. apud *Zwinger. Theatr. Vit. Human. pag. 531. & 533.* Nimio Veneris usu tantum non exanimati, restituuntur apud *Heer. Obs. 18.* Ex nimia venere fatuus legitur apud *Salmuth. c. 1. obs. 61.* Damna immoderatæ veneris recenset *Bartholin. Cent. 6. hist. 94.*

OBSERVATIO X.

Exemplum cujusdam, qui plagis ferventior cohortabatur in concubitum.

HOminum naturam extra reliquorum modum admirantibus, succurrit exemplum raro alias auditi eventus. Siquidem non multis abhinc annis vixisse quendam in Venereis, non gallinaceæ salacitatis, verum ingenii stupendi maxime quodque vix impetret fidem ex adjuratissimis compertum est: qui quo pluribus affectus fuisset plagis, eo impetuosius, ardentiusque in concubitum ferebatur præceps. Fuit omnino nata res: nescires, utrum affectaret avidius verbera, an coitum, nisi quod illorum mentu libidinis voluptas constabat. Proinde extentis se precibus de flagellari exposcebat, prius quam id pateretur, flagello aceto atque acritate obdurato: quod si converberator lentius agere foret visus, velut extimulante rabie convitiis incessabat: nec factum sibi satis arbitrabatur, ni inter cædendum sanguis sese ostentasset. Unus (opinor) mortalium inventus, cui eodem impetu in supplicium ferretur, ac delitias: quippe inter tormenta sensum titillationes ac æstuantem pruritum, vel expleret, vel incenderet. Quodque nec mirum minus est non latebat hominem flagitii insolitata species, seque in eo execrabatur, ac sibi ipsi erat infensus. Cæterum consuetudine depravata amplius prævalente, utebatur vitio, & improbabat. Irroboraverat vero ea, radicemque egerat altius, quod ita foret allectus puer, communicata impuri fœditate, inter equales plagarum colluctatione. Dedit ergo inde præsagii, quantum moribus inolescendis, educationis possit ratio. *Cælius lib. 11. cap. 15. Antiq. Lect.*

IMPOTENTIA VEnerea.

OBSERVATIO I.

Impotentia Venereorum cum hernia.

JUVENIS quidam 25. annorum conquerebatur se ab anno & dimidio Venere uti non posse: dubitabat an fascino eluderetur. Forsan sæpius fluit semen, sed caudam erigere non potest. Pallidus est: urinæ ejus satis crudæ: aitque se difficilius interdum respirare. Laborabat præterea hernia intestinorum unius lateris, facileque reponit intestina, nec decidunt nisi magno labore. Fuit Badenæ, sed non profuerat. Sperma suum admodum humidum. *De observat. Ioan. Bauhini.*

OBSERVATIO II.

Virilitas adempta & restituta.

CUm nobilis quidam adolescens, in pudendis pediculorum quodam genere, quod ea loca maxime vexat atque infestat; conflictaretur; à Chirurgo quodam petiit, ut sibi unguentum aliquod ad depellendos illos subministraret. Chirurgus exhibet illi quoddam

ex argento vivo confectum, quod ille dum aliquoties illevisset, sensit membrum virile plane frigidum, ac torpidum, & ad Venerem plane ineptum. Quo damno vehementer perculsus, cum mihi noxam hanc aperuisset, dixi bono animo esset, fore ut naturalem vim genitalium brevi reciperet. Itaque ut una illa animalcula depellerem, & illum torporem genitalium corrigerem, dedi ipsi oleum spicæ subinde illinendum. Quo cum usus esset, & illos pediculos fugavit, & genitalem vim brevi tempore recepit. Caveant vero Chirurgi, ne unguento illo mercuriali, magno ægrorum incommodo, abutantur. *V.Cl. Iacob. Oethæus lib. observat. propriarum.*

Observatio III.

Iuvenis veneficio mutone spoliatus, quomodo restitutus fuerit.

NOnnulli reperti sunt ex veneficio mutone privati, ut ex multis historiis patet. Quarum unam duntaxat hoc loco referre liceat. Iuvenis obscuro loco natus, diu quadam juvencula potitus, nolens deserere, reperit se genitalibus privatum. Cum vero tristis cellarium vinum empturus adivisset, supervenienti cuidam mulieri causam tristitiæ aperit, & effectum ipsi inquirenti monstravit, quamque maleficam in hoc negotio suspectam haberet, dixit. Cui mulier: Vel blandissimis verbis ac pollicitationibus, vel minis & vi opus est, ut eam ad pristinum statum restituendum cogas & impellas. Qui monitis parens, observato tempore in noctis crepusculo, opportuno loco eam comprehendens, ubi preces eam flectere non potuissent, injecto collo panniculo lineo, & clamare mulierem prohibitam pene ad mortem compressit, donec eâ sanitatem promittente, laxavit. Quæ tactu manus inter femora præstigium omne abstulit. Quærunt modò Doctores, an Dæmon verè, ac reipsa pudendum virile possit auferre. Et quamvis nonnullis argumentis id esse posse, probabile videatur; nihilominus, in eam probabiliorem sententiam veniunt, id potius fieri præstigiosa ac illusoria dæmonum arte, quam multis modis exercere potest, ut apud ipsos legere est. *Baptista Codronchius. lib. 3. cap. 6. de morbis veneficis, ac veneficiis.*

Observatio IV.

Virilitas carmine adempta.

SI virilitas carmine, (quod sæpe fieri solet) aut veneficiorum injuria intercepta fuerit: sine ulla corporis injuria, aut membrorum vitio, primitiva ve causa evenire haud dubitamus. *Alexand. Benedict. lib. 24. cap. 14. de medend. morb.*

Extinguitur virilitas ex senio, ex morbo, ex causis omnibus, que insitum spiritum roburque dissoluunt, ex incantamentorum (neque enim fabula est) maleficiis, & medicamentis, quæ genitale semen aut proprietate, aut qualitate manifesta perimunt. *Fernelius lib. 9. cap. 13. Patqalog.*

Quod incantamentis quidam vinciri putentur, ut concubitus omnino impotentes, quasi evirati, reddantur: hoc naturali occasione variis de causis usuvenire potest, vitiatis, impeditisve, vel natura, vel ex accidente congressus organis, quæ etiam propinato dharmaco labefactari queunt. Unde legem de frigipis, & maleficiatis, & ad libidinis usum ineptis, tulerunt Theologi. (*Decretal. Greg. 9. tit. 15.*) Propterea non semper erit incantationi imputandum illud vitium, nec statim suspicione aggravandus insons. A Dæmone tamen ut quidem genituræ instrumenta posse concubitui inidonea reddi fateor; ita quoque spurcissimæ anus maligna voluntate, & insulsâ imprecatione & effici, constanter nego: quamquam illa, iniqua à Dæmone persuasione inducta, secus aliquando credat. Eodem authore, alias cum certâ fœmina congressus, sæpe eidem homini permitti, relictis ejus organis liberis, potest: alias cum alterâ vicissim præpeditis venereæ actionis instrumentis inhiberi, ubi nullo alterius adminiculo illi opus est. Sic in Italia viros, sequoque impotentes reddere arbitrantur, nobilissima ac eadem putidissima scorta, si anterius subligaculi ligamen furtivè alicui subtractum colligent: eo etiam reddito, ab ea impotentia se rursus eundem liberare autumant. Idem de lupi virga in alicujus nomine ligata vel soluta creditur. Si quis item malevolus, cubiculi in quo sponsus cum sua sponsa decumbit, ostium solum pulset, inclametque, infigens januæ cultrum cuspide, atque in ligno relicta, is qui adornat maleficium, discedat tacitus, sponsum ea nocte nihil posse in re venerea fertur. At nugæ sunt. Quidam narrat, quendam conterraneum suum, virum nobilem, jurasse, ligatum se fuisse, ne cum mulieribus congrederetur: ac restitutum dexteritate quadam, quâ hic alterius persuasionem confirmabat, adducens ei librum Cleopatræ, quem de fœminarum informanda speciositate fecerat: legensque locum, ubi eo modo ligati corpus totum inungi jubet corvino felle, mixto cum sesamelæo, & ita juvari. Hoc audito confisus ille libri verbis, id fecit, citoque augmentato libidinis æstu restitutus est. Quemadmodum impia credulitate quis læditur, sic & levari eadem, credibile est, usuque observatur. *VVierus. lib. 3. cap. 18. de præstigiis.*

† De impotentia ex incantamento inducta vid. etiam *Bartholin. Cent. 3. hist. anat. 71.*]

Observatio V.

Ad Fascinum ex amore inductum, singulare experimentum unum atque alterum.

℞. UNionum, Hyperici, cujusque drachmam: confice in pulverem, & cum stalactico Melissæ liquore, probe invicem remista, potui præbe. Magnetem præterea â collo suspende amuleti instar, ut nudam cutem contingat. Remedium singulare & rarum.

Ad eundem affectum, Diahæmaton. Bibat anatis maris cruorem, exceptum infra alam sinistram: paulo scilicet minus, quam vulgaris usus dimidium scyphum.

Sic tamen cum plerisque aliis censeo ad hyperphysicum ejusmodi malum ENTIS VENENI MAGICI vix certi aliquid ex physicis auxiliis statui posse: quandoquidem diversissimis institutis ad hoc negotium Lamiæ cum mille artifice suo utantur. Quemadmodum proinde cum alibi, tum vero maxime hoc loco, DIVINUM illud in MORBIS, suspiciendum: & post SPIRITUALEM medicinam, VERUM ejusdem AMULETUM, & PERIAPTON cognoscendum: unde CENTRUM vitæ (cui magicus character primariò insidiatur) animetur atque perpetuet. *Schenckius filius.*

Amentiæ, vel veneficii morbo, aut aliter: Ex herbæ Paridis acino semen colligitur, cui non modo nulla deleteria vis inest, sed etiam quod ad veneficia præstantissimum est medicamentum. Novi enim ego quosdam, (inquit ille, qui Pandectas auctas edidit) quorum aliqui morborum diuturnitate, alii vero veneficio, semistulti facti erant; hoc tamen Paridis herbæ semine ad vigesimum usque diem in pulv. hausto ℨ.j. pondere, pristinæ sanitati omnino restitutos esse: id quod ego fateri possum. *Matthiolus.*

Si quis ad mulierem non poterit affectari obligatus Herbæ priamis ei radicem, id est, testiculum dextrum, qui major est, teres, cum piperis albi granis 47. ut in se habeat semunciam cum herba suprascripta, & mellis ℥. iiij. & in vino optimo medicamentum solves, & pondo scrupulorum 9. per triduum sumes. Ad mulierem affectaberis continuo. *Lobelius, pag. 87.*

† Im-

† Impotentiæ masculæ magicis artibus restitutæ exempla proponit *Wolf. lect. memorab. T. 1. p. 861. & T. 2. p. 594.* modum restituendi per annulum conjugalem mejendo, vid. apud. *Eund. T. 1. p. 278.* De Ligaturis nuptorum conf. *Borell. C. 4. obs. 65.*

OBSERVATIO VI.

Impotentia laborans desperatus curatus.

HIspanus nobilis, qui serviebat Duci Albano, quo tempore Carolus Quintus cogitabat bellum contra Germanos, anno 1545 Lutetiam venit, frustra petitis auxiliis in Italia, Hispania, Germania. Remediis sequentibus curatus est. Ad Venerem ineptus erat, quod flaccido esset pene, quique erigi non posset. In quam rem cum ad me venisset, vocatis è senioribus & celebrioribus Medicis Parisiensibus ad consilium, visum imprimis malum ab ulcere esse, & læsis nervis atque arteriis, quæ impletæ flatu, penem erigunt, partes ita lædi, ut spirituosum sanguinem non exciperent. Curandum fuit ulcus, instituenda omnia quæ calidos flatus gignerent & partes genitales corroborarent. Atque habita primum ratione corporis totius per medicamenta, leviorum phlebotomiam & decoctum guajaci, compositio singularis & divina, erigendo peni, & excitandæ Veneri instituta, qua cum, remediis aliis frustra tentatis, convaluit. ℞. *Vitell. ovorum, unciam unam semis, butyr. recent. pudend. tauri, cicer. galang. satyrion. zedoariæ, zinziberis conditi, ment. testicul. galli, testicul. vulpis, ana unciam unam, cerebellor. columb. & passer. bene coctorum, & agrorum, ana unciam unam, medull. avellanæ Indicæ, pinolorum mundatorum, pistacior. jujubar. amygdal. dulc. mundat. semin. malvæ, sem. mercurialis, avellan. excorticatarum, dactylorum, ana unciam unam, semin. dauc. caryophyl. piperis trium generum, linguæ avis, sem. cepæ, porri, & scariol. cinnam. ana unciam unam*: Coquantur simul omnia in lacte ovino: postea fortiter terantur. Omnia conficiantur cum melle rosaceo & sacchara albissimo: coquantur lento igne, bene misceantur. Poterunt aromata post coctionem aliorum inspergi, quomodo fit in conservis, & conditis. ℞. *Diasatyrionis ex 2. descriptione Mesues uncias duas, utriusq; diamargarit. aromat. ros. ana scrup. unum. cinnam. scrup. semis, pud. nd. cervi, scrup. unum, cum melle an* [illegible] *radi* [illegible] *zinziberis viridis*, misce omnia. Detur mane & hora somni ad modum majoris avellanæ, cum cibo aliud. Item ℞. *Ol. de spica, lilior. & mastichini, ana unciam unam, adip. cuniculi, & anatis, an. unciam semis, adip passer.* [illegible] *farctorum radice satyrion. & modico zedoariæ, adip. columb. ana drach. sex, sem. erucæ* [illegible] *zedoariæ, ana drach. semis, croci gran. sex Fiat linimentum pro lumbis, pectine, & perinæo.* His sanatus remediis, abiit. *Hollerius libell. proprio, observ. 22.*

OBSERVATIO VII.

Ab impotentia venerea, quidam commoda victus ratione, instituta liberatus.

NOs sequenti victu quendam validum fecimus. Præcepimus ei, ut sex integris diebus ab uxore extra urbem secederet, deinde nocte postrema accedens, iter equestre trium horarum perageret, & cum uxore cœnaret capum assum, & carnis vervecis elixæ partem cum eruca; vinum autem nigrum biberet ad finem verò vinum mulsum: Hoc autem peracto, ut se ad somnum reciperent, atque uxor marito lumbis hæreret, ad mediam usq; noctem, & interpellaret ea hora somnum, & rursus medià hora transacta, aut paulò plus ad somnum rediret, manè verò cum uxore congrederetur. Qui mihi retulit, omnibus his peractis, valuisse satis non tantùm eâ, sed pluribus aliis noctibus, quibus id remedium tentavit. Quamobrem placuit idem in aliis experiri, qui etiam voti compotes evaserunt. *Christ. à Vega lib. 3. sect. 10. cap. 5. de arte medendi.*

OBSERVATIO VIII.

Aphrodisiastica prodigiosa, pleraque nova & rara.

AD rem veneream mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat. Non enim solum edentibus, sed etiam tangentibus tantum genitalibus, vim dixere vehementem adeo fieri, ut quoties vellent, coire valerent. Et quidem qui usi fuerunt, duodecies egisse dixerunt. Indum autem ipsum, qui vel magno atque robusto corpore erat, septuagesies aliquando coivisse fatentem licuit audire: verum emissionem seminis guttatim fuisse, demumque in sanguinem devenisse. Mulieris vero vehementer etiam citari libidinem, cum eo medicamine usæ fuerint, dicebatur. Hæc igitur vis, si vere narratur, mirificè omnes excedit naturas. *Theophrastus lib. 9 cap. 20. de hist. plantar.*

Est in Atlantis jugis Occidentalibus, quæ pars Surnag ab incolis nuncupatur, radix quædam, cujus esu ad Venerem augendam, continuandamque mirificè corroborentur. Quin ajunt, super eam siquis urinam reddiderit, illico turgere libidinibus. Virgines, quæ præsunt pascuis, si super ea sedeant aut urinam faciant, eis perinde rumpi naturæ membranam, atque si à viro fuerint vitiatæ.

In ea Indiæ provincia, quæ sub terra laboratoris est, versus Isthmum Darien, arbor est Pyri facie, & magnitudine, perpetuo folio, viridissima, nitidissimaque superficie. Fructus quoque Pyri specie, sed calore viridi, etiam cum maturus est. Medulla intus concolor, dulcis, pinguis butyri sapore. Quæ adeo validos efficit ad coitum, ut propius sit miraculo ejus efficacia, Agnacat illi nomen est. *Scaliger Exercit. 175. ad subtilit. Cardani.*

Colocasiæ (culcas appellatæ Ægyptiis) radicem tum crudam, tum coctam, libentissimè Veneri indulgentes mandunt, tum quia putant semen multum gignere, tum libidinem prævalide movere. *Prosper Alpinus de plantis Ægypti cap. 43.*

Alexandriæ Urtica prima, quam Ægyptii vocant angiar, provenit copiosissimè, & proinde ejus semina multos usus ibi quoque habent maximumque ad venerem excitandam, præsertim in frigidis corporibus, si cum vino dulci bibantur. Nonnulli, ad idem ex seminibus iis, radiceque buzeidam, ac melle componunt electuarium, cujus semunciam quotidie sumunt. *Prosper Alpinus de plant. Ægypt. cap. 42.*

Indi Bangue semen & folia edunt, ut fiant in Venerem procliviores. *Garcias ab horto l. b. 2. cap. 22.*

Si vero hilares esse volunt & præsertim in Venerem procliviores, ambaro & moscho, compositioni cuidam suæ additis, sacchara excipiunt. *Christ. à Costa*, qui compositionem quoque exhibet.

Hoc Bangue plurimam affinitatem habere videtur, cum Turcorum Constantinopoli degentium Masslach, quo ad varios effectus utuntur: nonnulli etiam vescuntur excitandæ Veneris gratia. *Clusius in notis ad eundem à Costa locum.*

Nuper ex Alexandria semen allatum est, simile semini gossipii, sed lanugine nulla obvolvente: quo ad Venerem impellendam uti tradunt: Bamiam Alexandrinam vocant. *And. Cæsalpinus lib. 15. cap. 4. de plantis.*

Satyrii erythronii radix, Venerem, ut produnt, si omnino manu teneatur, stimulat, eoque magis si bibatur in vino. Satyrii trifolii radice utendum, dum concumbendi incumbit necessitas: siquidem ea proniores ad Venerem fieri affirmant. Testiculi illius quem Græci cynosorchin vocant, radicem mollem ajunt in Thessalica mulieres in lacte caprino bibere, ad stimulandos coitûs: aridam verò, ad inhibendos, & alterum alterius potu resolvi. *Diosc. lib. 3. cap. 126. 127. 124.*

Eruca concitatrix est Veneris, geniturامque parit: hanc

hanc maritis in Venerem pigris ;excolendam tradimus vel hoc nomine, quod Venerem dormientem & sepultam excitet & inflammet, teste ipso *Columella. Bruyerinus lib.8.cap.22.de re cibaria.* Maronem Hispanicam erucam ad hunc usum mirifice commendant· *Pena & Lobelius in Adversariis.*

Fungus Cervinus in ciborum usum hactenus non venit, nec eo vescuntur Bohemi, sed eo iis in medicamentis utuntur, quæ Venerem movent. Siquidem ad hoc plurimum illum valere putant, & præsertim qui humani genitalis speciem refert. In quem usum suum pulverem ex dulci vino propinant, drachmę vel sesquidrachmæ pondere. *Matthiolus, Epist. ultima lib.3.*

Apud Indos magnus Cubebarum in vino maceratarum usus est ad excitandam Venerem, tum etiam in Ioao excalfaciendum ventriculum. *Garcias lib.1.cap. 23. Aromat.hist.*

Cariophylli quatuor drachmarum pondere, ex bubulo caprillo ve lacte hausti, Venerem excitant, *Matthiol.Comment.ad.cap.153.lib.2 Diosc.*

Tamo (vulgo sigillo Mariæ) vim præstantissimam inesse ad conciliandam Venerem, si sub cineribus ferventibus decocta devoretur: imo hanc cætera superare auxilia, quæ libidinis flammas accendunt, scripsit Martinus Guidotinus Tridentinus Myropola. *Idem Comment.ad cap.177.lib.2.Diosc.*

Ova cyprinorum frixa sola, & sic comesta, Venerem mirum in modum, etiam in decrepitis excitant, & ad generationem faciunt, propter naturam animalis: plurimum enim generat, *Cardanus de sanit, tuenda, lib.3.cap.68.*

Polypos ajunt, si concoquantur probe, eos valenter alere, & Venerem vehementer ciere. Acetabula atque extremitates cirrorum, sale Venetias ex Illyrico & Dalmatia inveterata adferuntur, asenibus expetuntur ad parandam sobolem. Est polypus qui moschum odore repræsentat, quem magis ajunt Venerem prioritare; quam alios, ὀσμύλος Græcis dicitur *Bruyerinus de re Cib.lib.21.cap.14. Ex Diocle, Aetio, Ægeneta, Iovio & Rondeletio.*

Ad venerem ciendam Oribasii apud, *Aetium.* Stellionem ustum quam tenuissimè conterito, deinde oleum affundito, atque ex eo magnum dextri pedis digitum inungito, & coito, ubi vero à coitu cessare velis, digitum ipsum abluito.

Mirum de stellionis cinere, si verum est? linamento involutum in sinistra manu venerem stimulare: si transferatur in dextram, inhibere. *Plinius.*

Oleum formicarum volantium plurimum facit ad coitum incitandum. Sic autem fit: Formicæ alatæ cum oleo in vase vitreo, sedulò, occluso, insolantur dies quadraginta. *Melichius in Antadotirio.*

Gallinaceum pinguem verno tempore; demptâ cute & interaneis, sale farctum in umbra suspendito, donec arefiat: mox illum exossato, atque una cum sale conterito. In vitrea hamula ad usus servato, obolis duobus si bibitur, mire venerem concitare dicitur. *Alexand. Bened.*

Cervinum penem, ex bestia ubi libidine efferatur capta detractum probe exiccato, & in pulvisculum deterito. Cujus drachmas duas cum drachma piperis nigri remistas, ex vino malvatico mane continuis aliquot diebus hauriendas præbeto iis, qui pigritante & propemodum emortua venere laborant, quos miraculo quodam restitutes *Encelius, Matthiol. & alii.*

Quum nobilis quædam mulier gallos exemptis testiculis eunuchos redderet: testiculos, ut optimi succi nutrimentum, pro marito in edulium adjecto melle & aromatibus, redigit: quo cum maritus in cœna vesceretur, ita in priapismum devenit: ut post longum cum uxore concubitum, ipsa jam lassa viribus, nec amplius laborem ferre valens, à cubiculo utriq; communi fugam fecerit. At maritus furibundus, pruriente adhuc materia, quum uxorem persequeretur, nec ipsam assequi valeret, quum altero cubiculo occluderetur, ad ancillas tres vel quatuor domesticas se direxit, quibus omnibus apprimè satisfecit. In aurora verò Medico accersito, (nam etiamnum humor titillabat) res in jocum trahitur, & semine viticis cum camphora ebibito, ac ex populneo linimento supra renes facto, à furore illo, & Veneris irritamentis liber factus est. *Amatus Lusitan scholio ad cent.2.curat.81.*

† Insatiabilis in quodam Fydicine salacitas, multis frustra adhibitis, tandem nitro in aqua nymphææ soluto, curata à *B.Timæo l.3.obs.p.197.& 198.*

Sepiis, nucibus, & allio paratis, quidam vescuntur, ut salaciores in venerem prorumpant. *Matthiol. comment.ad.lib.2.cap.27.Diosc.*

Scincorum partes circa renes, tanquam naturalibus erigendis efficaces bibuntur. *Trallianus 99.* Ajunt carnes quæ renes amplectuntur, (Marcellus vertit laterum carnes, & Plinius quoque latera scinci nominat, alii lumbos, sed videtur quidquid circa renes est undiquaque, accipi posse, cùm alioquin totum corpus simpliciter, præter caput & pedes, in remediis detur) id sibi virium vendicasse, ut si drachmæ pondere bibantur, cum vino, venerem accendant. *Gesnerus lib.2.hist. Animal.de Scincis.*

Genus quoddam resinæ, à Persa mercatore *captura viva* cognominatum, ob id Dominus Orator quantumvis magno emendum putavit, quod illius nullam adhuc apud quenquam, nisi sub alio fortassis nomine mentionem factam intelligeret. Venerem inprimis stimulare, contraria virtute ab Arabibus attributa Caphuræ idem mercator referebat. *Guil. Quacelbenus Epist.1.lib.3.ad Matthiolum.*

Indi nostros Lusitanos docuerunt, chrysocollam, boracem officinis dictam, ciceris magnitudine in ovo sorbili ebibitam, hominem in priapismum trahere, & tentiginem ciere. *Amat.Lusitan.cent.2.curat.18.*

Ad ignaviam genitalium expertus sum, boracem Officinis vocatum ciceris magnitudine in ovo sorbili manè crebrò acceptum, erectionem & coëundi potestatem facere. *Mercurial.consf.48.edit.Basil.*

Aqua ex Ononide mirè prædicatur, ut aliquot ex locis annotavi, ad impotentiam restituendam, & semen augendum: melius si Eringium cœruleo flore addatur. *Moccius, ad D.Schenckium seniorem.*

DE GONORRHOEA.

OBSERVATIO I.

Sisymbrio comesto quidam gonorrhœam provocabat.

NOVI ego quendam non ignobilem, qui cum sisymbrio liberaliter vesceretur, genituram per somnos effunderet. *Bruyerinus lib.8.cap.43.de re cibaria.*

OBSERVATIO II.

Nonnullos mentulam non modò non arrigere, sed eadem flaccida quoque aliquando genitura diffluere.

DIcam quod vidi, juvenem quendam 24. annorum ætatis, sanguineum complexione, cum phlegmatis participatione, qui devenit ad impotentiam solitam erectionis virgæ, & mecum conquestus, dicebat se sentire quandoque nocumentum aliud, & adhibito remedio ad cor, convaluit. *Savonarola tract.6.cap.20.rub.1.*

Congenerem historiam tradit. *Matth. de Gradis, cons.3.* de quodam qui cùm valebat coire, non erigebatur illi membrum, sed semen emittebat, cujus eventûs causam

causam copiosè *Marcell. Donat. hist. med. mirab. lib. 4. cap 18.* proponit.

Observatio III.

Gonorrhœæ species rara & admiranda.

SEd & gonorrhœæ quædam species est, cùm occasione minima semen emittitur, ut in eo qui sola clyteris persusione semen ejaculari consuevit. Sed & quendam vidi, qui longa gonorrhœæ consuetudine, per insomnia atq; etiam cogitatione sola purum sanguinem, non minori voluptate quàm semen effunderet. Malum quidem est gonorrhœa mulieribus perinde atque viris commune. Est autem in hac semen crudum, aquosum, liquidum ac tenue, nec prorsus album. Effluvii causa est spermaticarum partium infirmitas, quâ vel non concoqui, vel non retineri semen potest, tantisper dum concoquatur, atque crassescat. Quamobrem frequens iis esse solet, qui impuberes, necdum matura ætate Veneri petulantius sese addixerunt: nam imbecillæ partes evadunt, in quas longa consuetudine humores abundantiùs confluunt. Cum per insomnia libidinis, aut in attenta rei venereæ cogitatione semen affatim procidit, ut non in vera gonorrhœa crudum id & aquosum, ac sine sensu, sed magna utique voluptate exit, sed in mulieribus cum partium obscœnarum maximo quodam, prurito atque titillatione. Effluentis hujus causa est seminis vel exuperantia, vel calor & acrimonia naturam proritans, vel ingens spermaticarum partium robur: hoc argumento, quod voluptate jucunda id semper emanat. *Fernelius lib. 6. cap. 13. Patholog.*

Observatio IV.

Gonorrhœa nova virulenta ex lue venerea.

INvasit hoc seculo in humanum genus ex lue venerea quoddam vitium gonorrhϾ finitimum, quod idcirco & fœdam virulentamque gonorrhœam appellamus. Principio virus album aut subcitrinum e vasis spermaticis sine sensu excidit vigilanti pariter atque dormienti. Ejus causa est spermaticorum vasorum, atque testium imbecillitas, non illa quidem simplex, sed ex venenata lue contracta: hæc enim efficit, ut quicquid in his colligitur, in tetrum fœdumque virus facessat: quod dein contagione alium quemvis contaminat. Tempore virus hoc putret & acrimoniam adsciscit, ductum penis in transitu exedit & exulcerat. Factum verò jam ulcus esse ostendit dolor exortus, qui & in tentigine quasi funem peni subtendit, & in emictione tanquam in dysuria acrius stimulat, ut idcirco multi in calculi vesicæ suspicionem venerint. Sed hæc propriis affectuum signis haud difficile sit internoscere. Tam altè interdum excavatur ulcus, ut foras emergat in penis summam cutem. Hoc virulento fluore præter rationem suppresso intus plerunque colligitur abscessus, aliàs quidem circa testiculum in epididymide, aliàs in perinæo, qui rupta apertave cute materiam fundit. *Fernelius lib. 6 cap. 13. Patholog.*

Multùm interest inter veram gonorrhœam, id est, seminis profluvium, & alteram impropriè dictam gonorrhœam, quæ ex concubitu cum lue venerea infectis contrahitur. Diversæ sunt causæ: differentia symptomata: curandi ratio dissimilis. Sed de ea, quæ propriè dicitur, nihil hic adferendum: de altera verò quædam scribenda: Quæ est purulenti, corrupti, ac fœtidi humoris per penem defluxus, quem interni meatus exulceratio concomitatur. Carunculæ etiam quædam circa ulcerum labia quandoque suboriuntur, quæ liberum urinæ transitum subinde remorantur. Malum si diutius constiterit, ulteriùs serpit, vesicam, ureteras, & tandem ipsos etiam renes inficit. Generosus vir ex familia Francisci & Henrici Franciæ Regum, cùm decem & octo annis hujuscemodi profluvio laborasset, increscente indies malo, atque unà symptomatum sævitia, nec ullum ex medicamentorum præscriptorum usu fructum consequeretur ad fontem proficiscitur, haud procul Leodio, qui creditur esse quem *Plinius Nat. Hist. lib. 31 cap. 11* in Tongris esse scribit. Hoc ubi aliquot diebus usus esset, dolores valdè remissi sunt, ita ut suaviùs illic quam alibi multis annis viveret. Fontis siquidem hujus ea propria ac singularis est facultas, ut vesicæ renumque dolores sopiat ac leniat: morbos tamen harum partium raro persanet: ventriculum debilem idem roborat: ciborum languentem appetentiam excitat, hydropicis, præsertim leucophlegmatia laborantibus, subinde sanitatem revocat. Possemus nonnullos adferre gravissimis ex vesicæ aut renum doloribus misere afflictos, qui interea dum hunc biberent, à doloribus liberi visi fuerint: non tamen idcirco sanitati restituti. Prætermissa siquidem hujus potione, recurrentibus etiam acerbius quandoque doloribus, pejus habuerunt. Veluti huic generoso contigit viro: qui interea, dum aquam fontis biberet, melius habere videbatur, sed illinc reversus, mox omnino pejus. Ita ut Mechliniæ subsistere eum symptomatum vehementia coegerit: ubi ingravescentibus omnibus doloribus, viribusque deficientibus vitam cum morte commutavit. Dissecto ac aperto hujus corpore, repertus est ren uterque major quam secundum naturam, durus, concreti ac indurati puris colorem ac similitudinem referens: ureteres ambo interius exulcerati: vesica plane rigida nec extendi, nec contrahi potuit. Hujus una membrana ab altera divulsa, copioso intermedio pure. In exteriore tubercula quædam livida apparebant: interior multis foraminibus perfusa. Colis sive penis meatus in totum exulceratus, & sanguine concreto plenus. Candelis frequenter usus fuerat ex candida cera, quæ sæpius impositæ, & exemptæ irritatis ulceribus, profusi sanguinis causa fuere. Talis igitur generosi hujus viri constitutio fuit quem tot annis, tantis doloribus superesse potuisse, non citra admirationem fuit. *Dodoneus cap. 41 obs. Medicinal.*

Est & alia gonorrhœa, quæ ex lue venerea contrahitur: siquis commercium habuerit cum mulieribus immundis & sordidis: cujus mentionem faciunt Gulielmus Salicetus, qui claruit anno 12-0. & post ipsum Bernardus Gordonius: quem anno 1418 secutus est Valescus Tarantanus. In hac lue est corrupti ac fœtidi humoris defluxus: quem interioris meatus in pene exulceratio comitatur. Unde & pudendagræ nomen accipit. Quandoque etiam circa ulcerum labia carunculæ suboriuntur, quæ liberum urinæ transitum impediunt ac remorantur. Si longius serpat malum vesicam, ureteres, & ipsos renes inficit: ut renes concreti ac indurati, puris colorem referant; ureteres exulcerentur, & vesica rigida nec extendi, nec contrahi possit. Si itaque in urina apparuerit semen cum fœtore: gonorrhϾ ex lue venerea contractæ, & in posterum, nisi sibi ipsi mox prospexerit æger, morbi Gallici evidens est testimonium. *Hieron. Reusnerus in scholiis ad cap. 30 Iod Willichii, de urinarum probationibus, ex Dodoneo*, ut apparet.

† De Gonorrhœæ virulentæ sede, vid. *Bartholin. Cent. 2. hist. anat. 36.* de Gonorrhœa virulenta ac phrenitide philonio curata, vid. *Nicol. Fontan. Exempl. 10 fol. 21.*

Observatio V.

Ad Gonorrhœam virulentam remedium.

GOnorrhœam virulentam multi curarunt usu caulium fabarum in cinerem redactarum. Caules deuruntur, cinis in aquâ fluviali 24. horas maceratur, colatur per inclinationem. Dosis est ad uncias quatuor per se, singulis diebus nova maceratio facienda est: usus erit trium dierum tantum *Iacob. Dovynetus Apolog. lib. 1. cap. 7.*

† De Oneirogonia seu pollutione Nocturna, aliisq; sym-

symptomatibus vid. *Ben. Sylvat. Cent. 4. Consil. 2. p. 469. add. Zacut. de Med. PP. Histor. 19. l. 3. fol. 518. & hist. 24. fol. 530.*

PRIAPISMUS.

Observatio I.

Ex priapismo veretrum senex quidam cornu instar intensum aliquot mensibus sustinuit, nihil proficientibus medicamentis.

EJus memor est *in libro signorum, Demetrius Attaleus*, dicens, quòd hoc in quodam viderit sene, atque in seipsum manu operante (masturpante,) nec quicquam tamen potuisse peragere: tensionem autem fuisse veretri nimiam, cum parvo dolore, ut cornu putaretur. & ita perseverasse multis mensibus, nulli quoque adjutorio medicinali cessisse, sed tardo atque longo tempore requievisse. *Cœl. Aurelianus lib. 3. cap. 18. acut. morb.*

Observatio II.

Quidam penem unà cum scroto tam rigidà & sursum tensa habebat, ut mingendo, tabula qua se tueretur, ne faciem urina conspergeret, opus haberet.

POmponius *Lætus, in compendio histor. Rom.* tradit, Heraclitum Imperatorem, novo cladis genere peremptum: testium nempe folliculo sursum verso, simul cum virili membro, & semper tenso, adeò ut quoties mejeret, nisi tabula umbilico admota prohibente, vultum lotio sparsisset. Hoc tamen morbi genus priapismum fuisse suspicamur. *Marcell. Don. Hist. med. mirab. lib. 6. cap. 4.*

Observatio III.

Ex priapismo mortuus, biduo rigido pene visus.

HOc mali genus insolens admodum est, quo tamen narrant jugulatum quendam, biduo ab excessu è vita intentum rigidumque exhibuisse penem. *Fernel. lib. 6. cap. 13. Patholog.*

Observatio IV.

Rigidus cuidam penis ob Veneris desuetudinem.

FUit mihi amicus quidam, cui præter eam quam anteà habuerat consuetudinem, omninò à concubitu abstinenti, adeò rigidus tumidusque factus est penis; ut mihi accidens ipsum declarare cogeretur. Miror, inquit, quòd hic (athletam indicans) ob continentiam rugosus collapsusque penis evaserit: mihi verò ex quo continentiam servare studui, evenerit contrarium. Tunc equidem illi consului, ut collectum jam genitale semen excerneret: postea verò, & à narrationibus, & spectaculis, & meditationibus libidinem suscitare potentibus, summopere caveret. At cantores & athletæ, qui jam inde ab initio nullam vitæ partem venereis illecebris contaminaverunt, nullam admittentes hujusmodi vel cogitationem vel imaginationem, iis pudenda exilia, & rugosa, veluti senibus, fieri consueverunt. Nam præter ea quæ accidere solent iis, qui protinus à prima juventute immodicæ libidini sese permiserunt, id etiam evenit, ut horum locorum vasa ampliùs patentia majorem ad se sanguinis copiam alliciant: & coëundi cupiditas increscat, eâ videlicet ratione, quam in cæteris quoque facultatibus videre est, & quæ à Platone etiam notata est, cùm inquit: *Ignavia quidem exolvit, proprii autem officii exercitatio robur augere solet.* Sic mammæ quoque in iis, quæ nondum imprægnatæ fuerunt, contractæ permanent, in aliis verò à partu infantulos lactantibus, vastissimæ redduntur, atque ita magnæ permanent lac emittentes, donec puer fuerit ablactatus: tunc enim haud ita multo pòst à lactis generatione quiescunt. *Galen. lib. 6. de locis affect. circa finem.*

† Priapus indusio glacie quasi adstrictus legitur apud *Salmuth. Cent. 3. obs. 69.*

Observatio V.

Cadaverum in castris inguina magna & intenta visa, altera à pugna commissa die.

MIrum est, quod in castris vidimus ad Tarum, in Parmensi agro, in pugna adversus Gallos: nuda erant cadavera passim, per ripas fluminis jacentia, quorum inguina supra modum magnitudinis intenta erant; solis (ut puto) vapore, ac hesterno imbre, quo corpora perfusa fuerant. *Alexand. Bened. lib. 24. cap. 19. de morb. curand.*

DE HERNIIS.

Observatio I.

Tussi, scissa tunica intestinorum, puer in Herniam incidit.

TUssi valida urgebatur puer sextum annum agens, dumq; vehementiùs tussiret, scissa est tunica, quæ deducere ab inferioribus partibus intestina debet, & in scrotum, Græci ὄσχεον vocant, intestina devoluta, Herniam fecerunt, quâ & in hunc usque diem laborat. Tanta enim fuit scissura, ut nec coire hactenus ullis potuerit medicamentis, nec etiam in futurum, nisi sola ustione coibit. *Beniv. cap. 64. Abditorum.* ✠

Si peritonæi vel unitas solvatur, aut laxiora fiant ejus foramina, per quæ vasa ad testes deferuntur, citò vel intestina, vel omentum extra locum decidit, affectusque fit, quæ Græcis κήλη, Latinis Ramex dicitur: qui quandoque circa inguina consistit, & Bubonocele appellatur: aliàs in scroto, quò si intestina descenderint, ἐντεροκήλη: si verò omentum, ἐπιπλοκήλη nominatur. Curatio autem horum non nisi per sectionem perficitur: quod artis hujus peritis relinquendum. *Dodonæus Annotat. ad idem caput.*

Observatio II.

Herniosus quidam, cui intestina ad scrotum delapsa gravissima symptomata excitarunt, restitutus: qui neglectis fasciis ex recidiva mortuus est: cujus intestina deprehensa sunt cum epiploo livida, & adeò in scroto complicata, ut minimè explicari, & reponi potuerint.

ECce fortè in mentem nunc venit, cùm olim juvenis in Delphinatu Galliæ primò medicinam facerem, accersitum me ad senem quendam herniosum, nobilissimæ familiæ, cui intestina in scrotum prolapsa erant, & qui variis, iisque gravibus, ob id, molestabatur symptomatibus: apud quem Chirurgum reperi, illa in suum redigere locum annitentem, applicatione fotuum & unctionum, ex rebus magna ex parte constringentibus apparatarum. Ego animadvertens eorum usu impediri potiùs, quàm promoveri curationem, confestim ex mollientibus & relaxantibus, quæ mecum asportaram, curavi concinnanda remedia, quorum usu intra paucas horas suo loco fuerunt restituta intestina, & dolores, quibus acriter infestabatur, sublati: quæ curatio non parum famæ & nominis, eo loci, tunc mihi πρωτοπείρῳ, peperit. Post aliquod autem temporis spatium, quia fasciæ usum aversabatur, relapsa cum essent, denuo ad illum sum vocatus ac eadem quæ antea per aliquot dies usurpans remedia, nihil profeci, nec ullo modo intestina potuerunt resti-

restitui: & sic me præsente bonus senex exspiravit. Ego hærens, qua ratione id potuerit accidere, quòd usu convenientium remediorum morbus, quemadmodum antea non cesserit, petii ex uxore defuncti, ut liceret, dissecto cadavere, ejus contumaciæ investigare caussam. Illa non refragante, ego & Chirurgus, tum etiam præsens opus anatomicum mox aggredimur, & reperimus intestina unà cum epiploo, Zirbo vulgò dicto, admodum livente in scrotum decubuisse, & eo intestina adeo intricata, ut ob id impossibilis omnino fuerit eorum reductio. Et sic αὐτοψίᾳ in veram ejus contumaciæ pervenimus notitiam. *V. C. Joan. Cosmas Holtzachius de observ. propr.*

Observatio III.

Enterocele in constante ætate citra sectionem curata.

IN hoc morbo nihil desperandum esse, posseque etiam curationem constantis ætatis hominibus, ut quadragenariis, qui tres corporis dimensiones impleverint, feliciter procedere; sequens testatur historia. Erat quidam in sancti Andreæ parœcia, Joannes Moretus nomine, cui ex officio incumbebat epistolam, quoties rei & diei celebritas poscebat, alta voce decantare. Cum igitur enterocele laboraret, accessit ad meam opem efflagitans, gravi enim se dolore premi, tum præsertim cum epistolam contentius declamaret. Enteroceles animadversa magnitudine, suasi ut aliu[m] non suum locum sufficeret. Itaque impetrata à Curione Domino Clerico, facultatis Theologicæ Decano, caussaria missione, se mihi commisit. Hominem ex arte tractavi, atque ut nunquam sine subligaculo esset imperavi: paruit meis consiliis. Cum quinquennio vel sexennio post obvium ipsum habuissem, rogavi qui haberet, pergere belle, respondit; immunem enim se penitus ab eo, quo ante vexabatur, morbo esse. Quod ego mihi ante persuadere non potui, quàm diligenti genitalium ipsius observatione, rei veritatem, ut ipse narraverat, oculis fidelibus sum assecutus. Sed cùm semestri spatio pòst ex pleuritide interiisset, Curionis domum in qua commorabatur alii: cadaveris copiam mihi fieri impetravi, ut ego animadverterem, ecquid rei natura in via illa, quâ intestina devolvebantur, esset commolita. Testem Deum appello, me circum foramen processus peritonæi substantiam comperisse adiposam, ovi minoris magnitudine, eo loci sic tenaciter adhærentem, ut vix ipsam sine vicinarum partium divulsione inde detrahere potuerim. Atque hoc illi ad sanitatem compendium extiterat. admiratione vero & observatione dignissimum est, quòd natura vel paulum arte adjuta morbos sanat, qui censentur immedicabiles. *Pareus lib. 7. cap. 15.*

Observatio IV.

Herniariæ usu quidam, maximè verò pueri, ab enterocele percurati.

PRobata multis herbula est, (Herniaria dicta, ab aliis herba Hollerii, *Duretus*) in sabulosis nascens, ramulos multos in terram spargit, foliis minimis & rotundulis, aliis follicatis ex viridi flavescentibus, per ramulos sparsis, adstringente gustu, ex qua succus expressus, subinde affuso vino albo, certissimum, & aliquoties probatum remedium contra descensum intestini. Nam novem diebus ita percurat, ut postea non redeat malum: facilis inventu autumno. *Hollerius cap. 62. lib. 1. de morb. intern.* Addit *Duretus*, puerorum pulticulæ ex pane albissimo, in tenuissimum pulverem redacto, & lacte conficiantur, quibus mellis nonnibil addi poterit, ut alvus fluat liberius. Hæc ille.

Polygonum minus, sunt qui ab effectu ipsam herniolam vocant, quòd ad enterocelas præstantissimum remedium sit, in potionibus sumpta. Audio à viris fide dignis, cum hac tantùm herbula à Gabriele Fallopio Mutinensi, plures intestinorum ramice laborantes esse sanatos. *Matthiolus cap. 4. Comm. ad 4. lib. Diosc.*

Mirabilis est Hollerianæ herbæ, †(herniariam propterea appellant) ad hunc affectum profligandum efficacia. Ejus aquæ stillatitiæ arte Chymica extractæ, unico haustu, cùm tentata alia remedia non responderent, paucis adhinc diebus curatus adolescens in Gymnasio Haricuriano, cui citatior saltus insignem herniam conciliarat. Admotum autem emplastrum hujusmodi. ℞. *Emplast. contra rupt. & de gratia Dei ana unciam unam Sang. drac. pulv. rad. osmund. regalis, olibani pulverat. an. drach. duas, cum modico ol. myrtill. molliantur ad igne. & fiat emplast. super alutam. Valerius Exerc. 62. ad cap. 62. Hollerii de morb. intern.* Plura de herniaria; & ejus virtute contra rupturam, vide apud *Chalmetcum & Pisonem, capitibus de Hernia.*

† An Herniosis conveniat radix Aaronis? vid. *Nic. Fontan. Quæst. 12. p. 65.* Herba Hollerii herniis dicata commemoratur ab *Camerar. Sylog. Memorab. Cent. 3. part. 48.*

Observatio V.

Rupturarum, unius Indicæ herbæ, & ligaturæ usu, curatio.

PAululum cujusdam plantæ mihi missum fuit, cujus formam, quòd ob siccitatem omnino confracta & comminuta esset, observare non potui. Hanc scribunt miram habere facultatem, in rupturis cùm puerorum, tam adultorum, & rem ita se habere asserunt. Ea utitur Indus quidam recenti contusa & rupturæ imposita, adhibito deinde miro quodam ligaturæ genere, quoniam etiam sine braccis non minùs firmiter ligati incedunt, quam si braccati essent, ut mihi retulit quidam, qui simili morbo liberatus erat, ejus plantæ & ligaturæ usu. Talem ligaturam (si adeo firma sit, ut ille referebat) solam sufficere posse existimo, nulla herba, aliave re imposita: quoniam hic quendam Cordubensem conspexi, qui omnes herniosos sola ligatura curabat, nullis adhibitis braccis, quod verissimum est, & hic adhuc vivunt, qui ab eo curati fuere. *Nic. Monardes lib. 3 simpl. Medicam. ex novo orbe delatorum.*

Observatio VI.

Novum genus curationis ad enterocelas, ab authore primum proditum.

ESt & alius sanandi sine ferramento modus, etsi manum omnium desiderare videatur. unicâ enim punctione constat. Corpus quidem sanguine prius vel dejectione levandum, vel abstinentia, si opus est. In hac curatione triduo aquam bibere, vel pridie à cibo abstinere necesse est. Interea acus firmior paranda, in qua filum ex serico crudo validissimo inserendum est pedalis longitudinis, ac tessella eburnea vel cornea sub hac figura paranda est ▭ pollicis latitudine, cataplasmata item, reliquaque cerotaria. Ipso manè ægrum supinum collocant, subductis intestinis, locus priùs aptè radendus est. Et tum extenso scroto, ut cutis inguinis intenta sit, æger spiritum leviter contineat sine clamore. Medicus manu sinistra submisso intestino tunicam arctè contineat, ne id deorsum devolvatur: dextra manu vena seminaria ad testiculum perquirenda est, præter hanc universa tunica apprehendi cum cute debet, atque juxta venam acus dimittenda est audacter oleo tincta, filumque deducendum extracta acu, minister filum comprehendat, & tessela inter filum posita firmo nodo, includenda est, ita ut cutim plano contingat, alterutra scroti parte illæsa, & geminis testibus modò exclusis: tum semel aut bis tessella intra filum posita singulis diebus torquenda est; tum paulatim filum arctiùs undique summam cutim & tunicam adstringendo erodit, foramenque versus testiculum non sine

fine pure dilatat, atque unà pariter laxatum vulnus superdato medicamine solidescit, ita ut paulatim plaga operiatur, & simul ora utrinque cohæreant. Nam filum circumquaque arctiùs datum decimo die, vel quinto decimo, cùm plurimùm partem quam comprehendit, penitus abscindit, tum cicatrix coalenda est, ac callo firmanda, & major custodia adhibenda est, ne pars recenter violata laxetur, & intestinum ruat. Hac ratione venarum profluvium non timemus, neque ullam inflammationem. Sed statim vinum à punctione cum rosaceo pro cataplasmate infundimus. Mox lenticulam cum melle, vel vino mixto, in quo malicorium incoctum sit. Deinde sedata inflammatione triticeam farinam, pineâ resinâ adjectâ, imponimus; pus paulatim abstergimus, & cerato imposito ad cicatricem vulnus deducimus. Et in hac curatione victus is necessarius est, qui in alio vulnerum genere præcipitur. Tota igitur pars illa, quæ comprehenditur, præciditur, ac pariter persanatur; suborto enim callo (ut voluimus) foramine peritonæi obstructo, descendenti vel intestino, vel omento exitus præcluditur. Vidimus plures eo modo sanatos à quodam Hispano, qui immani pretio curationis lenitatem, ut unica punctione sanarentur, atque firmitudinem pariter promittebat, & plures mortalium in sese circumagebat. Alii Medici magna plagâ novaculâ aperiunt, nec id sine summo vitæ periculo fieri potest: nam dolores ingentes movent, ac inflammationes, non sine venarum profluvio. *Alex. Benedictus lib.24. cap.36. de curand. morb.*

Observatio VII.

Herniarum curatio chirurgica nova, per varios puncti aurei dicti modos.

SI omnibus modis sanationem Hernia non admiserit, propter laxati aut rupti peritonæi ingentem continui solutionem, atque æger assidentium amicorum consensu paratus sit, sanitatis spe, aleam omnem subire, tentabitur curatio puncto, quod vocant Aureum: ad quam rem, solerti & strenuâ manu Chirurgus advocabitur. Faciet is incisionem supra os pubis, in quam specillum immittet cannulæ simile, illudque sub peritonæi processu secundùm ipsius longitudinem impellet, atque surrigendo, à vicinis fibrosis & nervosis corporibus, quibus adhærescit, divellet; mox & vasa spermatica cum cremastere testiculi musculo abstrahet, quibus perfectis ipsum processum seorsum abducet, ejusque quantum laxius est, exiguis & laxis forcipibus, foraminibus in medio perviis, comprehendet, atque acu quinque vel sex fila ducente transadiget quàm proximè vasa spermatica, & cremasterem musculum. Sed & iterum ducenda erit acus, in ejus quod ex processu restat medium, unà comprehensis vulneris labris: tum arcto nodo filum constringendum, & à sectione tantùm ejus relinquendum, quantum satis sit, ut extrorsum è vulnere pendeat. Id filum putredine sensim dissolvetur ex sese: nec verò ante abstrahendum, quàm natura in ligaturæ locum carnem regeneraverit & reposuerit, aliàs frustra omnis consumptus fuerit labor. Denique vulnus detergetur, carne implebitur, & cicatrice obducetur, cujus callosa durities, delapsuro iterum intestino, vel omento obstabit.

Visi sunt alii Chirurgi, qui aliâ arte punctum ejusmodi aureum perficerent. Cutem supra os pubis incidunt, qua parte delapsus fieri solet, ad peritonæi usque processum, subque ipsum retectum, tenuem virgulam auream semel atque iterum ducunt, ipsamque ductam tantùm constringunt, quantum processus ejusmodi laxitati corrigendæ sufficiat, liberis interim ab adstrictione vasis spermaticis. Hinc extrema virgulæ capita, bis & tertiò exiguis forcipibus, sibi mutuò intorquent & implicant, quod superest ejus resecant: quod à sectione reliquum extat, id intortum obvolvunt, ne superinductam carnem acumine suo pungat: mox relicta illic aurea virgula vulnus ad instar vulnerum simplicium curant: ægrum in lecto cruribus altioribus, & capite depressiore, per quindecim & viginti dies continent. Hac arte multi sanati sunt: alii in morbum relapsi sunt, virgulæ malè complicatæ occasione.

Est & alia puncti aurei ratio, quam ego expeditiorem & tutiorem judico, vel hoc nomine, quòd nihil heterogeneum in parte post sanationem relinquit. Ergo virgulæ aureæ loco plumbeam inducunt, quæ uno tantùm circumactu processum peritonæi complectatur, hinc quantum opus est constringitur, non scilicet laxiùs, ne lapsuro corpori viam relinquat; neque arctius, ne interclusis spiritibus & nutritioni ingressu gangræna invadat: reliqua ejus extrema extrorsum prominere & pendere sinuntur: cùm temporis morâ callum contraxisse peritonæi illa contractura videtur, tum inducta evolvitur, & molliter subducitur virgula, reliqua inde vulneris curatio arte perficitur. *Pareus lib.7. cap.16.*

Quidam modum cum filo aureo, omnium pulcherrimum atque tutissimum esse affirmant. Eo siquidem testiculus non perit, nec ullatenus impeditur. Nam filum ex auro tracto transmissum & intortum, constringit tantùm erythroidem, non vasa spermatica. Itaque filum id stringitur variè pro ætatis ratione. Siquidem in adultis, quia non augebuntur partes, id filum magis stringitur quàm pueris, quos speramus cresciturος. Satis est canalem reddere sic angustum, ut non transmittat intestinum, vasa in eo sint libera. Modus est, secatur cutis in pube, acus curva sub erythroide transmittitur cum filo auri. Id filum supra erythroidem breve contorquetur forfice, ita ut non pungat suis extremis. Vulnus carnis suitur, & sic consolidatur. Filum id nunquam decidit, nec putret. *Joubertus Annot. ad tract. de Gutta Guid. Cauliaci.*

† Herniarum curationem paucularum septimanarum spatio perficiendam proponit *Hæfer. Hercul. Med. l.3. c.5. pag.177.*

Observatio VIII.

Securior, sed longior curandæ herniæ modus.

MOdus est, quem docet Nicolus, quo circulatores utuntur in hernia intestinali, aut testiculorum, & trahunt testiculum supra, & cum vasis seminis extrahunt supra inguen, quæ operatio periculosissima est ac violentissima: cùm tamen Rhasis 24. *continentis*, doceat curare herniam intestinalem, sine exectione testiculi & vasorum seminis, solùm compressis intestinis, duro pulvinari cum vinculis ferreis in modum fræni; adurere super inguen locum, per quem descendere solebant intestina, atque consolidare; ita ut interim per quadraginta dies supinus maneat, nec moveatur, nec intestina descendere permittantur: & ustio fiat cum candenti ferro, & usque ad os pubis, ut docet idem Nicolus. Et est longior cura, sed longè securior & melior. Et potest, ut dicit, fieri in timidis cum medicamento adurente: sed non est adeò tutum ob longitudinem. Unde patet, quòd Medici nostræ ætatis nihil sciunt rerum nobiliorum. *Cardan. comm. ad aph.27. lib.6. Hipp.*

Observatio IX.

Alia intestini, omentique restituendi facilior & tutior curatio.

ALiam operationis hujus perficiendæ rationem Theodoricus, & Guido adinvenere. Intestinum omentumque delapsa, sic collocato ægro, ut sublatis cruribus capite sit depressiore, in suam abdominis sedem regerunt: inde laxiorem productionis peritonæi portionem, unaque spermatica vasa, & cremasterem musculum ad ischium adducunt: tum reliquam apophyseos

physeos ejus partem, convenienti pro ætate & morbo, pyrotico inurunt, recta ad ossis perpendiculum, qua devolvebatur intestinum, appresso. Hac obducta marte eschatam, scalpello ad vivum usque divellunt; hinc alterum, quod ad os usque pervadat pyroticum eodem loco apprimunt: tum escharæ ex apophysi commemorata concretæ lapsum procurant. Relictum inde ulcus ad cicatricem perducunt, quæ mox contracto densiore callo sic intestinis omentoque viam obstruat; ut omnem ipsis ad scrotum aditum, descensumque intercludat. Hæc restituendi intestini omentique via, quamvis tutior & facilior sit, nequaquam tamen sibi tentandam putabit Chirurgus, si ipsa sic apophysi peritonæi velut agglutinata adhærescant, ut divelli inde & in suum locum compelli nequeant: (ab inustis enim sic & violatis intestinis graviorum malorum fieret accessio) si rupta, aut amplius dilatata apophysi, vægrandem tumorem circa peritonæo corpora prolapsu suo faciant: si testis adhuc pendulus ea in media velut Bubonochia, enteroceles specie, restitutus, nondum in scrotum descenderit: si ægri nondum ea sint ætate, qua se, cum fit operatio, vel immotos præbere, vel excrementa ad arbitrium retinere possint. *Pareus lib. 7. c. 16.*

Observatio X.

Monstrosæ magnitudinis, sine periculo, herniæ.

NOtandum, quod per peritonæi magnas ruptiones intestina ad capitis humani crassitiem in scrotum delabi possunt, sine magno dolore & vitæ periculo, quod per loci & rupturæ amplitudinem fæces, ut facile subire, sic facile regredi possint. *Idem lib. 7. cap. 14.*

Observatio XI.

Hernia triplices ingens pondus ad libras 60. deveniens: post cujus sectionem mors secuta.

IN quodam magni nominis viro vitam sedentariam agente, temperie humida prædito, & diu in viduitate vitam transigente, hernia tum aquosa, tum carnosa, ac intestinalis, (de qua ultima tamen semper fuit dubium, cum nullos dolores sentiret vehementes) excreverat in tantam magnitudinem, ut ultra 60. libras penderet: & ipse amplius hoc pondus propemodum ferre non posset, propter difficultatem spirandi, cum omnia magna vi deorsum traherentur, semperque lecto affixus decumbere coactus fuit. Tandem cum nulli amplius remedio locus relictus esset, & mors illi brevi, ex ipsius quoque prædicatione, imminere: de consilio Medicorum & Chirurgorum, prius tamen prognostico indicato: cum omnibus copia aquæ adesse videretur, sectio fuit adhibita, in loco inferiore, ubi undans aqua percipiebatur. Qua adhibita, sine magno dolore effluxit cum impetu illius, ad libram 1. sed foramine obstructo tunc, Medici noluerunt plus excerni. Sequentibus diebus tribus, plus illius evacuatum est: & æger non male se habuit. Verum quarto die supervenit febris, cum erysipelate, quod alio qui illi fuit sæpissime molestum, præsertim in pede altero, qui ob scirrhum œdematosum insuetatæ quoque fuit magnitudinis, ac paulatim vires decreverunt, ut cum magno multorum dolore & detrimento, paucos post dies placidissime in Christo obierit. Apertum scrotum, quod ex sectione alioqui satis detumuerat, & spem aliquam convalescentiæ præbuerat: reperta intestina putrescentia, quæ procul dubio mortem accelerarunt. *De observ. CL. V. Ioach. Camerar.*

† Herniam ex aquosa, carnosa, & varicosa conflatam in militiæ duce Ramsay, commemorat, *Io. Dan. Horst. obs. Anat. 6.*

Observatio XII.

Hernia opinionem nonnunquam testiculus in inguine latens facit, tum quæ hunc animadversio debeatur.

OBservavi aliquoties pueros quosdam, testes retractos habere in interiori parte pubis, quæ ad coxendicis articulum vergit, ac siqui minus periti sunt, Herniam ei parti subesse opinantur; sed Herniam non esse, ex eo cognoscitur, quod locus ille non doleat: deinde quod ab ea parte scroti desit testis. *CL. V. Iacob. Oethius lib. observ. propriarum.*

Fit non raro, ut naturæ ignaviâ etiam in adultis, nondum in scrotum propulsi sint testiculi, sed diu segniter in inguinibus lateant, tumorem excitantes cum dolore, quæ res Chirurgo minime malo enteroceles opinionem facit: Itaque dum repellentibus & subligaculis tumorem illum compellere nititur, doloris incrementum facit, & descensum testiculi in scrotum remoratur. Id ego non ita pridem in puero, quem Chirurgus imperitus diu tanquam herniosum frustra & misere curaverat, animadverti: nam cum unicum in scroto subesse testem animadvertissem, ac nunquam castratum puerum rescivissem, procul dehinc ab ipso emplastra & subligacula removeri jussi, parentibusque edixi, ut ipsum cursare & saltare permitterent, quo otiose cessans promoveretur in scrotum testiculus, quæ res eventum ut prædixeram, lentum & sine dolore habuit. Affectionis ejusmodi ratio ut intelligatur, sciendum est, marem à fœmina caloris tantum efficacia differre. Efficacis autem caloris est foras propellere, ut frigoris intro cohibere. Hinc fit ut testes maribus foras ex scroto pendeant, fœminis autem in imo ventre conclusi lateant. Contigit igitur, ut in maribus quibusdam natura frigidioribus testes aliquandiu occlusi contineantur, donec juvenili tandem ardore deorsum in scrotum propellantur. *Pareus lib. 7. cap. 16.*

Observatio XIII.

Enteroceles species quædam sua sponte consanescens.

HYdrops proprie fit, cum inter membranam peritonæum appellatam, & intestina plurimus aquosus humor coacervatur. Hic tamen hydropis nomen extenditur, ad aquam quæ intra tunicam erythroidem, vel exterius inter ipsam, & adjacentes tunicas comprehenditur. Colligitur autem cum collisis aut fractis vasis in puerperio, sanguis subinde alimenti ratione defluens, in aquosam serosamque substantiam mutatur: quæ tandem discutitur, ob ætatem ad sicciorem & robustiorem naturam transmutatam. Id quod experti sumus in Adriano nostro: quem cum enterocele laborare non sine tristitia putaremus, ætatis progressu, multis non ita sperantibus, liberatum videmus. *Adrianus Allemannus Comment. ad. lib. Hipp. de Aere aquis, &c. pag. 72.*

Observatio XIV.

Castratores ellomi, vel mortis, aut sterilitatis perpetuæ authores.

ETsi ea curandarum herniarum via, quæ aureo puncto fit, dolore ac periculo non vacet, tutior tamen est quam illa, quæ fit per castrationem, quæ ægros remedii crudelitate enectos, manifesto mortis periculo exponit. Castratores enim dum timent, ne curatione absoluta superstes sit relaxatio, violento tractu peritonæi processum, a partibus quibus adhæret divellunt, unaque nervum à sextâ conjugatione qui ad testem pergit; eandem vim vasis spermaticis inferunt: quibus ex rebus dolor excitatur ingens, convulsio, hæmorrhagia, inflammatio, putredo, ac denique mors, ut ego in multis observavi, quos paucis post diebus, quam execti fuerant, mortuos dissecui. Hæc pericula, & damna, etsi nonnulli evadant, qui tamen generandi facultate per omnem dehinc vitam privantur, cujus gratia testes natura largita est, tanquam partes humanæ speciei conservandæ inprimis necessarias. Quo nomine Galenus ipsos præferre cordi non est veri-

veritus, quod cor vitæ principium ſit; at teſtes melioris vitæ: longè autem nobilius eſt bene vivere, quam ſimpliciter & abſolute vivere: Itaque caſtrati in fœmineam naturam degenerant, nam glabreſcunt, vox eneruatur, animus deficit, timidi evadunt, cumque inhabiles ſint ad omnes fere humanas actiones, non poteſt ipſis vita non eſſe miſera. Quare nunquam exectioni teſtium ſubſcribam, niſi forte ſarcocele, aut gangræna ipſos invaſerit. *Pareus lib.7.cap.16.*

Observatio XV.

A ramice curatus interiit.

RAmice vexabatur Michelotius noſter: cumque cuidam, qui hanc artem profiteretur, ſeſe curandum tradidiſſet, duplici ſtatim ille faſcie inguen devinxit, non repulſo in ſuperiores partes inteſtino. Dumque membrum ipſum ita ut erat, arctius obligatum in octavum uſque diem detinuiſſet, eſſetque interim ingens exorta inflammatio, quæ hominem eâ parte, qua faſcia deligabatur, miſerabiliter cruciaret, repente omnis amotus eſt dolor, & ipſe delirare cœpit. Quare cum ad ægrum ſero quidem, ſed tamen vocatus, accederem, primo arteriam tango, cumque pulſum vix elevari perciperem, & faciem inſpectans, eam nimio pallore ſuffuſam, atque ipſos etiam oculos cavos effectos animadverterem, jubeo ut ſacerdotem accerſant: tum faſciâ illa ſoluta, locum undique nigreſcentem cerno, cumque ſpecillum ulceri imponerem, omnia circumiacentia inteſtina jam putruiſſe cognoſco. Ex quo paucis dein horis è vita diſcedens, utile nobis documentum ſua morte reliquit. *Benivenius cap. 73, de Abditis.*

Non omnes qui â ramice aut veſicæ calculo per ſectionem curantur, in vita ſervantur. Plerique etenim eorum moriuntur: quibus videlicet per diuturnitatem mali ac dolorum, vires debilitatæ ſunt, aut aliquod ex internis viſceribus corruptum. Quod calculo in veſicâ conſiſtente facile fit. Tandem enim renes inflammantur; ac deinde ſuppurantur: & tunc quidem artifex culpandus non eſt. Sed ſi ſiniſtra adhibeatur curatio, culpa in artificem cadit: veluti in hunc, qui inteſtino non ſurſum repulſo, curationem ramicis temere aggreſſus fuit. *Dodonæus in Annotat. ad cap. prædictum.*

Observatio XVI.

Ileo, epigenomeno herniæ ſymptomati, uti Chirurgica ratione ſuccurrendum.

SÆpe contingit, ut inteſtina reſtitui non poſſint, quod peritonæi proceſſus non ſatis pateant; nam delapſæ una cum inteſtino ſenſim in ſcrotum fæces, ibi partim indurantur, partim flatuum acceſſione per reſolutionem auctæ, tantum tumorem excitant, ut remeare per id cavum nequeant, per quod paulo ante ſubiuerunt. Quo fit, ut à putredine concluſæ eluviei, ſuccedat inflammatio, ut nova ſubinde doloris acceſſio: tandemque fæcum, egreſſu deorſum per anum prohibitarum, ſurſum per os regreſſus & vomitus. Affectionem hanc vulgo Miſerere mei nominant. Huic ut occurratur ſymptomati, tentanda potius extrema remedia ſunt quam ut ſinamus ægrum tam turpi & fœdo genere mortis è vita emigrare. Occurremus autem Chirurgia, hoc qui ſequitur modo. Ægrum ſupinum in menſa vel ſcamno religabimus, mox in ſuperiore ſcroti parte inciſionem faciemus, in tacta inteſtinorum ſubſtantia, habenda deinde cannula argentea craſſitie pennæ anſerinæ, una ſui parte rotunda & gibba, altera autem cava. Illam in inciſionis locum indemus, & peritonæi una cum ſcroto inciſi, productioni, quam longa producitur, adactam ſubjiciemus, ut ſecundum eam cavitatem, peritonæi proceſſum, inſertæ cannulæ beneficio, â contentis inteſtinis divulſum, recto ductu illæſis inteſtinis, novacula dividere poſſimus. Inciſione mediocri facta, ſenſim digitis in alvum compellentur inteſtina: hincque ſutura, tantum inciſi peritonæi comprehendetur, quantum ſatis eſſe videbitur, ut per ipſum anguſtius redditum, nihil dehinc cicatrice obducta in ſcrotum elabatur. Quod ſi induratarum; vel mora, vel inflammationis ardore, fæcum tanta ſubſit copia ut inciſio illa non ſit ſufficiens, compellendis in ſuum locum inteſtinis, longior inciſio, impulſa ſurſum ventrem verſus cannula, facienda eſt: adeo ut libero regreſſui inteſtinorum in alvum ſatis eſſe poſſit, tum Gaſtroraphia ut decet celebrabitur, ut ſutura anguſtiore reddito peritonæi proceſſu, lapſuris inteſtinis vel omento via intercludatur, de cætero vulnus ut artis eſt curabitur. Sed priuſquam te ad id opus accingas; expendendum diligenter, num ægro adſint, & valeant vires, nec niſi prognoſi inſtituta, & amicis ægri enunciata, tentandum quicquam. *Pareus lib.7.cap.15.*

Peritonæi magna illa ſectio, ab antiquis uſurpata, & nuper revocata, in præſens vero ob Chirurgorum ignorantiam rara,) quod multis exitio eſt) nimirum dum in Hernia inteſtinali inteſtinum aliquod quaſi captivum continetur, ita ut jam Volvulo laborent, & morti proximi ſint, niſi cum ſubita dilatatione rupti peritonæi ſecentur. Qua ſectione, non ita pridem Valees pater & filius, & Martinus Montargiſſienſis Borlivet dictus, piæ memoriæ, uſi ſunt. Qua ratione etiam apud Blæſenſes, quidam ex amicis D. Gaudin, felicis memoriæ, (in ſua præſentia, ut mihi atteſtatus eſt) per Maupas celebrem Chirurgum ſectus fuit, poſtquam unanimi conſenſu, aliis auxiliis deficientibus, hoc inter ipſos eſſet concluſum. Tali enim neceſſitate fit, ut decocti, induſtrii, & prudentes ejuſmodi difficilia & gravia auxilia inveniant, benedictione divina in tanto charitatis opere adjuti. *Rouſſetus de Partu Cæſ. ſect.3.cap.3.*

Observatio XVII.

Omenti, in teſtis ſeminaliumque vaſorum tunicam, decubitum, mollium ramicum, quos vulgus carnoſos vocat, authorem eſſe.

EGo non ſemel ſane omentum, in eam teſtis ſeminaliumque ipſius vaſorum tunicam (cui peritonæum originem præbet) devolutum, ac miris modis mediocrem omenti aliàs conſtitutionem adauctam deprehendi. Nam cùm tota omenti pars alioquin inteſtinis incumbens, in mediocriter pingui homine, vix libræ aut ſeſquilibræ pondus excederet: vidi tamen omentum ita præter naturam in ea teſtis tunica auctum, ut quatuor aut quinque librarum pondus penderet, & ventriculum ex ſua ſede ita deorſum diſtraheret, ut ventriculi deficiente munere, variiſque obortis ſingultibus, id pondus mortis occaſionem fuiſſe inter ſecandum collegerim: cùm in morbo quodam laterali, qui alioquin benè expurgatus fuerat, ſcrotum ex more ab ægro adſtantibusque ſubligari neglectum fuiſſet. Quin etiam quò exactiùs ramicum herniarumve, uti vocamus, rationem perquiro, eò etiam magis omnes illos molles ramices, quos carnoſos vulgus appellitat, ac meritò à varicoſis affectibus diſtinguit, ex omenti prolapſu, incrementoque progigni, mihi perſuadeo. *Veſal. lib.5.cap.4. de corp. hum. fabr.*

HYDROCELE.

Observatio I.

De Hydrocele.

HYdrocele aliàs univerſum ſcrotum, modò unam ejus partem, ſiniſtram videlicet, aut dextram, occupat. Impletur totum ſcrotum, hydrope, vel etiam cachexia laborantibus. Quæ verò unam tan-

tum partem afficit, aliam occasionem habet, nec hydropicos comitatur, sed omnino aliter affectos. Non colligitur quoque humor in scroto, sed in membrana erythroide testem continente. Supervenit quandoque ex causa aliqua externa & manifesta, ut a casu aut percussione: crebro vero etiam ex latente & non manifesta causa. Quæ autem ab externa causa accessit, aut dextrum aut sinistrum testem indifferenter affligit, & in tumore sanguis sæpenumero concretus ac corruptus continetur. A latente vero ac non manifesta causa originem ducens, nunquam alium quam sinistrum testem occupasse diligenter nobis inquirentibus observatum. In hac humor initio tenuis, & urinæ consistentia similis, erythroidem distendens membranam: qui subinde tam copiosus in hanc fertur, ut tumor quandoque ad humani capitis magnitudinem perveniat. Testis autem substantia ab acrimonia humoris, successu temporis non tamen mox, corrumpitur. Veteres, inter quos apud *Aetium* Leonidas, Hydrocelen tumorem esse laxum & citra dolorem, tradunt, & talem quidem sæpissime contingit reperiri: secus tamen in Anglo quodam evenit. Inciderat hic in gravissimum sinistri testis cum tensione dolorem, qui nullis cataplasmatis, fomentis, emplastris, multo minus inunctionibus placari aut leniri potuit. Unicum videbatur remedium sectio & testis ablatio. Antuerpiæ illo tempore multi erant celebres & magni nominis Medici: plerique horum curationem tentarunt. Cum autem sese nihil proficere experirentur, in eandem nobiscum sententiam devenere, in sola sectione unicam & solam spem reponentes: interim tamen nemine de hydrocele opinionem habente, sed omnino alium circa testem affectum considere suspicante. Sectus igitur tandem est æger & sinister testis ademptus. In ipsa autem sectione demum cognitum, hydrocelen fuisse affectum, copiosa in secantis faciem aqua exiliente. Testis integer, & haud quaquam corruptus extitit, (nuper enim natus erat dolor) quem cum etiamnum calentem Chirurgus medium divideret, ex ipsius centro semen erupit, quod annotatione dignum. Curatus ac sanatus a vulnere, paulo post de lumborum dolore, ac gravitate conquerebatur: apparebant in lotio arenulæ quædam, de latente aliquo in renibus calculo suspicio erat. In pube deinde circa cicatricem dolor cum tumore successit: accedentibus vero & aliis symptomatis, mors tandem subsecuta est. Scarificato autem circa pubem ac cicatricem loco, aquosus effluxit humor, & quidem copiosus. Ren vero sinister durus admodum erat, ac justa quantitate major, & substantia interiore haud parenchymatis colorem referens, sed candidior, concreto ac indurato puri (quod subinde in affectibus varias formas accipit) similis. Hinc apparet & abunde manifestum est, quamobrem hydrocele sive aquosus ramex, haud ab externa, sed a latente causa procedens, nonnisi in sinistram membranam incidat, atque hujus testem affligat. Nam hujus partis seminalis vena non ex cava, veluti dextra oritur, sed ab emulgente sinistri renis procedit ac originem sumit. Rene vero hoc male affecto, nec officio suo probe fungente, urinæ pars, quam emulgens hæc ad se pertraxit, cum ad vesicam per male affectum renem non potest descendere, per seminalem in erythroidem delabitur, hydrocelen eo modo ingenerans. Sublato autem teste una cum sua membrana, non amplius illic decumbere humor potest. Quod si aliquis eò postea descendat, hunc in pube hærere necesse est: veluti Anglo contigit, cui paulo ante mortem humor quidem fluxerat, hoc loco substiterat, tumoremque cum dolore ut diximus excitaverat. *Dodonæus, cap. 39. observat. Medicinal.*

OBSERVATIO II.

Scroti in hydrocele periculosa sectio.

IN generoso quodam viro, quam omnis periculi plena sit scroti & erythroidis membranæ in hydrocele per scalpellum apertio, teste non sublato compertum est. Ab aliquot annis sinistra parte hydrocele huic molesta fuerat: frustra cataplasmatis, ac aliis remediis crebro usus, tandem temerarii Chirurgi consilio acquiescens, aperiri sibi scalpello tumorem permisit. Effluxit cito omnis humor, tumor quoque subsedit: sed cum testis ipse omnino esset corruptus, vicinas partes facile infecit. Subsecuta mox scroti universi, ac etiam penis cum tumore & ingenti dolore gangræna. Delirium cum vehementi febre propter doloris magnitudinem supervenit: ac non ita multo post mors successit. Ren hujus sinister corruptus fuit, & seminalis in erythroidem descendens, valde ampla & multum patens. *Idem cap. 40. Observat. Medicinal.*

OBSERVATIO III.

Hernia aquosa aperta, nobilis quidam præter spem servatus.

ANno 1555. Mense Martio, in suburbio sancti Germani, nobili cuidam cultello aperta hernia aquosa unde in gangrænam, dolorem intolerabilem, febrim & delirium incidit; unde mors ab omnibus expectabatur. Exclusâ multa aqua per urethram, concisa magna parte gangrænæ, convaluit præter expectationem. *Scholograph. ad cap. 62. lib. 2. Hollerii de morb. intern.*

† Hydrocelen instar capitis, breviter curatam refert *Bored. Cent. 1. obs. 4.* de Hydroceles ustione consul. *Severin. de Effic. Medic. p. 281.* Cauterio curatam hydrocelen commemorat *Rhod. Cent. 3. obs. 38.*

DE MVLIEBRIVM GENITALIUM partibus.

Et primùm,

DE EXTERNIS.

IN GENERE.

OBSERVATIO I.

Ex inguinibus, & aliis vulvæ mulierum, & virginum quarundam, monstrosæ carneæ excrescentiæ, strumarum instar ponderis librarum 18. 25. 34. ad genua & crura usque à tenuiore basi propendentes, enatæ: uberum vaccinorum substantia, glandulis & pinguedine refertæ; quarum nonnullæ sine vitæ periculo per Chirurgum liberatæ: aliæ vero mortuæ.

MUlier in hospitali Pisaurensi, nata annos quadraginta quinque, carnosam quandam excrescentiam ab inguinibus nascentem, ponderis fere viginti quinque librarum patiebatur, quæ non minus illi inter crura pendebat, ac ramex intestinalis, quem viris sæpe evenire contingit, & facie inferiore [illegible] pendet. Hæc cum à me visa esset, paucis interjectis diebus diem suum obiit; quam illico, convocatis undique Medicis & Chirurgis, dissecuimus, & prominentem carnositatem dictam per medium scidimus, in qua nec intestina asservabantur, & nonnulli putabant nec intus uterus continebatur, ut alii credebant, sed nec in ea aquositas aliqua erat; sed tota ipsa pendula caro erat, alba, pituitosa, uberis carnem præ se ferens nam vulvæ os in parte hujus pendulæ alta [illegible] continebatur. Cæterum hac deformi carnositate inc[illegible], & rectè visa, ad membrorum naturalium contemplatio[illegible]

nos divertimus; nam hujus jecur ita magnum & crassum videbatur, ut sex æquaret libras, nulla in eo divisione conspecta. Proinde delinat Sylvius in Vesalium maledicta profundere; doctus namque est Sylvius Parisiensis, & cujus doctrinæ ego multum tribuo: at cum veritas ipsa ante omnia sit præferenda, jubente, sic Platone, vel meliori authore, ea de causâ Vesalio potiùs quam Sylvio adhærendum putarim. Sed & lien in hoc corpore, crassitie, lentore, & magnitudine: non recte valere indicabat; unde membra hæc naturalia cum infecta essent, & male haberent, vice sanguinis pituitosum excrementum gignebant, quod ad locum declivem illum transmissum, deformem hanc carnositatem genuit: intra annum autem pendula hæc caro, admirandam magnitudinem accepit. Cæterum hujus mulieris uterus, ita intra intestinum rectum & vesicam contractus locabatur, ut altera vesica ab imperitis, & parum in anatomia exercitatis crederetur. Solet autem hujuscemodi uterus in nonnullis mulieribus non raro conspici, præcipue sterilibus, & quæ nunquam pepererunt, sed iis quoque mamillæ parvæ & contractæ sunt, ut ex illis uteri parvitas & exiguitas etiam arguatur. *Lusit. anus Curat. 88. Cent. 5.*

In Xenodochio nostro, rusticæ Virgini adempta fuit carnea moles, in interiore parte, ubera vaccina, quoad substantiam, referens, glandulis & pinguedine referta, quæ enata fuit ex cute pudendi, ita ut vulvæ os ad latus fuerit retractum dextrum. Basis hujus molis vix quatuor vel quinque transversos digitos æquavit prope pudendum, sed inde sensim initium sumens, inter crura lata admodum circumferentia propendit. Hæc pependit libras civiles 18. Postquam sectione fuit ablata & curata, bene valuit. *Doctissimi Viri Georgii Palmæ Medici Observatio, per C L.V. Ioach. Camerarium liberalissimè cum aliis communicata.*

Virgini viginti annorum, in nostro Prochodochio, cum ex suppressis mensibus venter intumesceret, hydropis suspicio fuit oborta, & ad hunc depellendum variis incassum usa: tandem cum per quadriennium indies ventris moles augeretur, ita ut vix ferendo oneri par esset, nihilominus faciei color vividus, & labia rubicunda apparebant. Post paracentesin administratam unde parum quiddam aquæ effluxit, ex longo cruciatu piè decessit. Ventre aperto, jecur optime constitutum sese obtulit, reperta vero rotunda carnea moles ejusdem, cum præscripta, substantiæ, ex uteri externa superficie, duobus crassis processibus enata, pendens libras civiles 34. *Idem.*

† Monstrosam pudendi muliebris conformationem annotavit quoque *Bartholin. Cent. 5. histor. anatom. 9.*

OBSERVATIO II.

Cristæ in pudendo muliebri, Chirurgia & medicinis sublatæ.

MUlier quædam habens cristas in vulva, ut coire non posset, abstinentia cibi potusque, præmissis etiam debitis purgationibus, forcipe & instrumento caput gruis dicto, aquis quibusdam fortibus, & Ung. Ægyptiaco tuto sanata est, *Solenander sect. 5. Consil. 15.*

OBSERVATIO III.

Caro spongiosa in pudendo muliebri.

IN pudendo muliebri sæpe caro spongiosa nascitur, quæ à mulierculis vocatur *die schvvamme.* In hoc affectu imperiti Chirurgi utuntur Unguento Ægyptiaco, Oleo Vitrioli, Mercurio præcipitato, & aliis, quibus sæpe malum malo addunt, & mulieres in vitæ discrimen præcipitant. Curatur accommode hoc modo. Locus affectus bis terve in die lavatur decoctione Raparum torridarum, (*vvælck ruben suppe*) Postea illinatur tali Unguento. ℞. *Fungorum parvorum in fimo arido provenientium, adde sebi Capr. q. s.* misce super prunas, postea fortiter exprime & serva ad usum. Vel ℞. *Bliti rubri, fungorum prædict. an. M. j. sebi Capr. unc. iij.* misce super prunas, postea fortiter exprime: & adde *Farinæ lupulorum unc. ß. vel. q. s. f.* Unguentum. *A. C L.V. Franco Hildesio observatum.*

OBSERVATIO IV.

Caro ex naturalibus prolapsa.

RAriùs, sed aliquando tamen morbus quoque ipse novus est, quem non incidere, manifeste falsum est. Cùm ætate nostra quædam ex naturalibus partibus carne prolapsâ, & arente, intra paucas horas expiraverit: sic ut nobilissimi Medici, neque genus mali, neque remedium invenerint. Quos ego nihil ideo tentasse judico, quia nemo in splendida persona periclitari conjectura sua voluerit: ne occidisse, nisi servasset, videretur. *Celsus in præfat. operis de re medica.*

OBSERVATIO V.

Vena, digiti indicis longitudine & crassitie, ex vulva propendens, hæmorrhoidum instar, enata.

VIdi mulierem, quæ est usque hodie in vita: & nata erat intra vulvam suam hæmorrhois, longitudinem digiti indicis, & ejus grossitudinem habens, donec prohibuit virum posse coire cum ea: & rogavit me incidere eam, & curare ipsam: & non fuit mihi conveniens facere illud, quoniam ipsa habebat principatum in mundo, & censum multum, & vir ejus est unus Rex hodie. *Haly Rodoham. comment. ad lib. 3. Galeni Artis Medicinalis, Text. 177.*

Mercurialis historiam hanc interpretatur, de mentula muliebri, de qua *subsequente proximo Lemmate.*

OBSERVATIO VI.

Mentula muliebris, Hippocrati Κίων, id est, columella, aliis Clitoris, quibusdam Nympha dicta: recens ex veterum scriptis, & neotericorum observatione inventa, & descripta.

A*Vicenna 3. lib. fen. 21. circa finem,* meminit cujusdam partis in pudendo muliebri sitæ: quam virgam vel albathara vocat. Hanc *Albucasis lib. 2. cap. 71.* tentiginem appellat: quæ solet aliquando ad tantum incrementum pervenire, ut mulieres hanc habentes coëant cum aliis, veluti si viri essent. Partem hanc Græci κλητοςίδα vocarunt, unde verbum κλητορίζειν obscœnum deductum est. Anatomici vero nostri penitus neglexerunt, neque verbum quidem ullum de ipsa faciunt. Particula hæc eadem virili peni respondet, & ex duplici nervo constat, intus spongioso, atque atriori crassiorique, sanguine referto, ut in viris. Oritur bifurcato principio ab osse utroque pubis; atque in utroque principio dicto musculum satis manifestum, parvum tamen pro magnitudine partis habet, vasa per dorsum currentia adsunt, quemadmodum in uirili membro definitque in quoddam extremum, quod ceu glans videtur contenta quadam pelle veluti præputio, quæ pellis jungit pudendi exterioris gemina illa corpora. quæ à Græcis, præcipue à Sorano, πτερυγώματα vocantur. Totum hoc pudendum, quia parvum est, & latitat in pinguiori pubis parte, ideo Anatomicos etiam latuit, atque ita latuit, ut ego primus fuerim, qui superioribus annis idem patefecerim, & siqui alii de hac re locuti sunt, aut scripserunt, scias quod ipsam aut à me aut à meis auditoribus accepere, neque tamen ob id rem ipsam bene norunt. Extremam glandem istius penis statim reperies in parte superiori ipsius [pudendi exterioris] ubi junguntur, vel unde incipiunt dicta πτερυγώματα. *Fallopius in Obser. Anatom. ad Petr. Mannam.*

In elatiore] muliebris pudendi sede, quæ anteriori pubis ossium regioni innititur, inter pudendi labra, alias

aliasve duas lingularum fere in modum prominulas, eminere scripsi cuticulares carunculas, quæ non omnibus vel ejusdem regionis mulieribus æque sunt magnæ ac proceræ: uti etiam eidem quoque mulieri ambæ non pari semper modo eminent. Quibus vero carunculæ hæ, ad suaviorem indubie affrictum, ac veluti titillationem, & illecebram procreatæ, & in Septentrionalibus mulieribus & puellis, longe quam in cæteris humiliores & magis demissæ, donentur nominibus: (inter quæ [illegible] etiam occurrit) & qui apud Ægyptios jam nupturis virginibus (uti etiam omnibus puellis adhuc hodie apud Abdaritas, seu vocati nobis Presbyteri Ioannis gentem, perinde ac masculorum præputium, religionis ergo) præscindi soleant: deinque sibi inter vestium attritu, veluti in tentiginem actæ tumeant insurgantque, & interdum viro in Venere molestius obsistant, magna ex parte suo loco à me est descriptum. Iam si varios hermaphroditos (quos ego in meis anatomicis sectionibus, quod illa ad morbos & monstra non pertineret, prætermisi) perinde atque ego vidisses, aut tum Patavii fuisses, cum uni, qui jam pretio sese aliquando spectandum denudaverat, Pavanellus Chirurgus per parvi cujusdam in lingularum loco consistentis penis, paruorumque illi accumbentium testiculorum resectionem succurreret, isque plane ab ipso mulier, divulso una utcumque crasso hymene, redderetur; fortassis (inquam) propter quendam naturæ lusum in quapiam muliere abs te observatum, alios omnes inscitiæ, modo præter rationem non argueres, novamque & interim inutilem prorsus partem, ac veluti membrorum aliquod, integris alioquin mulieribus haud adscriberes. Excrescentem namque latus propendentem, & in tentiginem aliquando sese educentem, in hermaphroditis (qui alioquin muliebria habuerunt perfectiora, & qui apud Æginetam aperte describantur) non semel mihi visum penem, & illum Avicennæ albatharam, Græcorum [illegible] excedentem, & in morborum classe habitam nympham, [illegible] ita provenisse, ut penis [illegible] autem non esset [illegible], [illegible] tamen [illegible] pusillæ [illegible] haberet. Quæ cum forte fortuna tibi inter secandum occurrit, [illegible] hujus tuæ observationis causam dedit. Nihil namque certius est quam in omnibus mulieribus, in superiori pudendi sede, in qua à me descriptæ, & [illegible] in naturæ metis comprehendendæ conveniunt carunculæ, penem, [illegible] haud reperiri, quia pubis ossibus pronatus, & musculis aliquot præditus sub cute, distave pudendi se latitet, tentiginemque experiatur, & illum innaturalem, quem fere ex Albucasi (qui alias de morbis hic loquitur) ipsi assignas, usum præstet. *Vesalius in Exam. Observat. Anatom. Fallopii*,

Virga muliebris, à piæ memoriæ præceptore meo Fallopio ex antiquorum Arabum scriptis eruta, virorum peni similis, sed multo minor, & magis occultata, à Sorano & Ruffo [illegible], ac Arab. albathar, ab Albucasi tentigo dicitur: habet suam glandem & præputium virili proportione respondens: lingua Samiorum [illegible]. *Coiteran Tab. Externarum hum. corp. partium.*

Processus parvus (Clitoris dictus, seu Tentigo, elatiori sede in medio ubi carunculæ conveniunt in pinguiore pubis parte occultatus, leviter tantum prominet. Hic peni parvo, qualem cuniculi habent, (licet interdum valde excrescat) admodum similis, tum exortu à pubis osse tum corpore quod duplex quoque, nervosum, fungosum, sanguine plenum, ut penis habet, musculosque & venas illi adhærentes: forma etiam, quod in glandem quoq; desinat, pellicula, seu præputio obtectam. Pruritum in his locis eximium efficit, & forte carunculis, quibus pellicula utrinque jungitur, ne dependeant, sustentat. *Platerus de Corp. hum. structura & usu, pag. 169.*

Intra pterygomata, seu alas vulvæ, conspeximus (monstratore Domino Aquensi) excelsiorem illam particulam, ferè acuminatam, in apice vulvæ circumvolutam supra lotii foramen, sedem libidinis, quam dixit Anatomicus in quibusdam adeo excrescere, ut eadem particula instar virorum coeant mulieres. Vidit ille aliquando excrevisse ad minoris digiti magnitudinem & secundum hanc mulieres fieri hermaphroditas: eadem particula suum habet præputium instar membri virilis, *C L. V. Martinus Holtzapfel. de Observ. Patavinis.*

Ante annos viginti tres, aut circiter, quo tempore Reipub. Haganoensis Medicum agerem, cum honestam quandam & pudicam matronam Patritiæ gentis, cujus nomini & familiæ, ob eam, quæ in Medico fidem & silentium requiritur, parco, ulcusculis serpentibus, dysiatis, cum forma, tum natura, aphthis malignioribus haud absimilibus, ejus sinum muliebrem infestantibus, percurarem & dioptra, speculo matricis vulgo dicto, tum ad explorandum affectum, tum remedia administranda necessum haberem: talem sive nympham, sive Cletoriden primum mihi, ex ejusdem pubis ossis regione pronatam, & per pudendi rimam, minoris digiti mei dimidii longitudine, & ejusdem circa basim crassitie, sed apicem versus tenuatiore videre contigit. Nupserat hæc quinto marito, nondum tricesimum quintum annum egressa, tribus quidem senibus & vetulis, uni verò juveni, qui ex diuturno morbo ex venere, ut credebatur, contracto, contabuit, quinto tum temporis adhuc superstite. Quæ diligentius, & serius percunctanti mihi fidemque meam, ne proderetur, interponenti liberrimè confessa est: carunculam hanc etiam flaccidam & corrugatum, citra libidinis imaginationem ullam, ea qua dixi quantitate extra pudendum prominere subinde. Atqui in congressu cum marito, aut aliis venereis conceptibus, imo vero solo vestium contactu, [illegible] sæpe [illegible], turgere atque erigi, & ad [illegible]. Fuisse autem ei à [illegible] digitis hanc carunculam [illegible] ex quo cum suavem in ea ætate [illegible] ex consuetudine post [illegible] factum fuisse, ut vel dormiens quoque manum [illegible] ad pubem compositam contineret. Atque hujus occasione nympham, ex frequenti nimirum tractatione, ad turpem hanc formam excrevisse arbitrabatur. Vesalius prominulas sub labiis utrinque constitutas carunculas, veras veteribus celebratas nymphas & cletoridas esse decernit, quibus etiam tentiginis incrementum & affectum, tum etiam earundem præsectionem attribuit. Fallopii de muliebri mentula recens, ex veterum exacta lectione, & corporum resectione inventum rejicit, & ad hermaphroditos monstrosaque corpora refert. Ego etsi inter tantos arbitrari difficillimum putem, nihilo tamen minus in Fallopii potius, Quam Vesalii sententiam authoritate & rationibus innixus inclino. Coiterus Fallopii mentulam plane recepisse visus est, utcunque alias Vesalii maximus præco. Platerus vero dum cuniculi mentulæ eandem confert, breviterque simul & exacte describit, eidem de sectionibus innotuisse apparet. Accedit conformatio, quæ mentulam muliebrem ex tot prope partibus, quot virilem constare docet: id quod de carunculis sub labiis nemo puto tentabit. Præterea nemo facile duas nymphas, & cletoridas in uno pudendo muliebri, vel descriptas à quoquam aut resectionibus animadversas ostendet. Manifeste interim Græcis & Arabibus, nymphotomiam, ubi caruncula hæc ex incremento vitium fecerit, de unica saltem, non de duabus præscribentibus. Quod si non in omnibus mulieribus (siquidem Venere potissimum exercitatas ad notionem hujus requirimus) secundum naturam constitutis, mentula illa in conspectum veniat: memine-

rint illi velim id verius ob exiguitatem evenire, quominus cernatur, maxime si ex cadaveribus, ubi tam exilis hujusmodi particula ut plurimum conciderit, inspectio petatur. In vivis vero, cum omnia calore, spiritu & sanguine turgent, etiam extra monstrosam constitutionem, inventu faciliorem hanc muliebrem virgam judicaverim: quæ causa est, cur meam quoque observationem subjicere placuerit. Cuticularium caruncularum sub alis sitarum, veluti Hebræorum, aliarumque gentium ex lege & religione præcisio, veræ mentulæ nihil derogabit. Cuivis interea suum cum experiundi, tam judicandi judicium salvum permitto. *Schenckius.*

De Nympha, ejusdemque usu, vide *Varolium lib.* 4. *cap.* 4. *Anatomes.*

OBSERVATIO VII.

Sedes oblectationis in congressu venereo.

A Matricis lateribus (mirum audies) bini processus constituuntur, qui duo oblonga ligamenta videntur esse, nervea cavaque, ligamenti etiam munere fungi creduntur: at ad summum os pubis minime perveniunt, ut Vesalius existimavit, sed per ea foramina transeunt, quæ in nervosis tenuitatibus musculorum obliquorum descendentium, ascendentium, & transversorum sita sunt, quemadmodum in viris, per quæ vasis seminariis aditus patet: etenim fœminis hi tendines perforati cernuntur, quamvis Vesalius id inficietur. Processus igitur hi ab utero exorti, prope id foramen, quod os matricis vocatur, extra abdomen exeunt, supra pubem ascendunt: desinunt autem in particulam quandam excelsam in vulvæ apice circumvolutam, supra id foramen, unde lotium exit: Et hæc, Lector candidissime, illa, illa præcipue sedes est delectationis mulierum, dum venerem exercent, quam non modò si mentula confricabis, sed vel minimo digito attrectabis, ocyus aura semen hac atque illac præ voluptate, vel illis invitis profluet. Hanc eandem uteri partem, dum venerem appetunt mulieres, & tanquam œstro percitæ virum appetunt, ad libidinem concitatæ: si attinges, diutiusculam & oblongam redditam esse comperies: adeo ut nescio quam virilis mentulæ speciem præ se ferat. Hos igitur processus, atque eorundem usum, cum nemo hactenus animadverterit, si nomina rebus à me Inventis imponere licet, amor Veneris, vel dulcedo appelletur. Non dici posset quantopere admirer tot præclaros Anatomicos, qui tam pulchram rem, tanta arte effectam, tantæ utilitatis gratia, ne olfecerint quidem. Vos autem, qui in has meas lucubrationes Anatomicas legendas incideritis, scitote absq; processibus, quos ego vobis paulò antea fideliter descripsi, neque mulierem aliquam in veneris amplexibus delectationem percepturam fuisse, neque ullos fœtus concepturam: non enim absque mutua maris & fœminæ voluptate concipi posse crediderim. *Columbus Anatom. lib.* 11. *cap.* 15.

Cumque desiderat, & affectat (coitum,) permisceatur ei, fricando de ea, quod est inter labia desuper, ille enim locus est locus delectationis ejus. *Avicenna lib.* 3. *Can. fen.* 21. *Tract.* 1. *cap.* 10. Fallitur igitur Columbus, qui sibi, velut novum inventum, tot parangeltiis notionem hujus attribuit.

OBSERVATIO VIII.

Carnea excrescentia juglandis magnitudine ex elatiore vulvæ parte enatæ: feliciter execta

V Iduæ ex superiori vulvæ parte carnis excrescentia, cute tecta, adæquans magnitudinem nucis juglandis, pediculo adnata, sectione fuit ablata: quæ adhuc bona valetudine fruitur. *De V. CL. Georgii Palmæ Observ. per Ioach. Camerarium ad me missis.*

OBSERVATIO IX.

Cletoris seu mentula muliebris, Matronæ cuidam ad eam deformitatem excrevit, ut collum anserinum, crassitie & longitudine æquaret.

IN matronâ quadam Cletoris in summitate pudendi, brevi tempore adeo excrevit, & in carnositatem spongiosam, cute intectam, venisque oblitam, degeneravit: ut collum anserinum, & crassitie, & longitudine adæquet, quod circa radicem in pudendo attenuatum, indeque ampliatum, dependet. Hoc auferre studentes, cum filo in materia erodente imbuto circumdaremus tanta suborta est inflammatio, ut ab incepto desistendum fuerit, ipsaque dolore premota, jam multis annis manualem operationem detrectet, *C.L.V. Felix Platerus de observat. propr.*

† Clitoris osseus narratur à *Bartholin. Cent.* 3. *hist. anat.* 69. de mira clitoridis productione in meretrice Picena, vid. *Panarol. pent.* 4. *obs.* 6. *Rhod. Cent.* 3. *obs.* 42. De Tentigene penis muliebris cum vulnere vesicæ cons. *Plazzon. l.* 2. *de part. gen. c.* 13, *p.* 157.

OBSERVATIO X.

Mentula muliebris, ubi ad deformem magnitudinem excreverit: velut & Cercosis, ex veterum præscripto præsectio.

NYmpha substantia quædam est musculosa, aut pelliculosa, supra alarum pudendi commissuram sita, quo loco urinarius est meatus. Hæc in aliquibus mulieribus ad tantam magnitudinem augetur, ut deformitatem ac pudorem inducat. Quin & à vestimentorum contactu assiduo arrigitur, & ad Venerem ac coitum proritat. Quapropter Ægyptiis visum est, ut antequam extuberet, amputetur, tunc præcipue cùm nubiles virgines sunt elocandæ. Amputandi vero modum hunc tradunt. Virgini in sella locatæ retro assideat adolescens robustus, qui brachia sua poplitibus virginis subjiciat, cruraque ejus ac totum corpus regat. Et tum Chirurgus ante ipsam stans, forcipe ampliori nympham corripiat, & per sinistram manum distendat: per dextram verò prope forcipis dentes resecet. Mensuram autem resectionis eandem quam in columellæ sectione servare oportet, ut ne funditus ipsam resecemus, sed supervacua tantum pars amputetur. Proinde prope dentes forcipis nympham resecandam esse diximus: quoniam cum pelliculosa sit, plurimum extenditur, & nisi quis diligenter observet, facilè ultra quam oportet amputationem faciet, atque hinc carunculæ decrementum (rhœada Græci vocant) consequitur. Peracta Chirurgia, spongia ex vino adstringente, aut aqua frigida expressa vulnus detergeatur, & manna thuris inspergatur, & linamentum posca madefactum indatur, & spongia ex posca expressa superdeligetur. Post septimam vero, cadmiam minutissime tritam per se: aut cum rosarum floribus insperge: aut siccum ex lapide phrygio paratum, & ad pudendorum fissuras descriptum: aut cinerem ossium palmularum insperge. *Aetius Tetrab. lib.* 4 *serm.* 4. *cap.* 103.

In quibusdam mulieribus carnosa quædam substantia ab uteri osculo oritur, & muliebre pudendum replet. Aliquando etiam extra progreditur instar caudæ, unde etiam nomen habet. Mulier itaque, velut in nymphæ amputatione dictum est, locetur, & prominens caruncula forcipe extendatur, & tota ex basi resecetur: post Chirurgiam curatio velut in nympha peragatur. *Idem cap. proxime sequenti.*

OBSERVATIO XI.

De Hymene animadversiones recentiorum.

A Tergo colli vesicæ insertionis, paulove interius, carnea occurrit membrana, quæ hymen, & eugion appellata, virginibus est peculiaris. In cæteris namque mulieribus coitu, aut alioquin petulanti quopiam

piam attritu divulsa, laceratave aboletur, neque inter secandum, aliasve liquido sese offert: cùm interim vel citra dissectionem in puellulis, diductis nimirum illarum, perinde ac si emicturæ essent, cruribus, persæpe visatur. Perinde enim ut septum transversum in homine reponitur, aut potius, ut vasis alicujus fundus transversum ipsi innexus committitur, assutusve est: ita quoque membrana hæc transversim in cervice uteri, ea qua diximus sede consistit, & cervicis substantiæ eum in modum continuatur, ac si ex ipsa non aliter enasceretur, quàm cuticulares carunculæ ex illa prodeunt. Carnea hæc membrana, tota sede qua è cervicis uteri lateribus enascitur modicè crassior est, quam reliqua ipsius amplitudine: quæ alioquin insigniter tenuis, & non secus quam carnea quæpiam membrana mollis existit, longâ sectione instar rimæ cujusdam pervia, adeo ut hujus sectionis occasione, hymen sanguinis menstrui purgationem in virginibus neutiquam impediat, & albi illius crudique humoris fluxum quoque promptè transmittat: quem etiam admodum puellam nonnunquam accidere, Aristoteles rectè prodidit. Quod verò Arabes alicubi quinque venulas in cervicis uteri medium pertinere, ac dextrarum venularum ora, sinistri lateris venularum oris committi, ex hisque Centonem ipsorum interpretibus vocatum, adeoque hymenem efformari scripserint, conjectura magis quam sedula refectione factum mihi persuadeo: cum scilicet membranæ hujus nostræ Arabes haud quaquam meminerint, sed commissas invicem suis osculis quasdam in uteri cervice reperiri venulas, ex sanguinis fluxu imaginati fuerint, qui sane in prima coitione, quam Terentius acerrimam dixit, copiosissime profluit, modo tunc puella integrum ætas, & prius quavis tandem causa non vitiatum hymenem habeat. Quanquam enim nullæ venulæ ab Arabibus traditæ suis finibus conniveant, committerve sint: nihil minus tamen rationibus assequi est promptissimum, qui membrana hæc, impetu rupta vel lacerata, & deinde continuo affrictu divulsa excalefactaque sanguinem pro manare sinat: non aliter quam in contractum præputii vinculum (quod plus æquo excedens, glandis apicem deorsum præter modum intorquet. *Vesalius lib. 5 cap. 15. de corp. hum. fabrica.*

☛ Ob ostii matricis affectus, meam de hymene sententiam paucis annectere placuit, adversus multorum etiam insignium Medicorum conceptam se nel opinionem, quibus eo non omnes muniantur virgines. Diversum autem à me asseritur, eo nimirum universum puellarum genus ab natio donatum esse, nulla excepta: atque hunc virginitatis existere custodem, claustrum, & munimentum. Eam Arabes novere, ut *Avicenna lib. 3 fen. 21. tract. 1 cap. 1. item Albucasis.* Habuisse item ejus notitiam Cornelium Celsum, inde colligo, quod in calculi fœminarum exectione, virgini digitos subjici vult, tanquam masculo (hoc est, per anum, ob hymenis videlicet interpositum, & pudendi ostium contractius) mulieri vero per naturalia. Ex neotericis hunc admisere Alexander Benedictus, & cum eo alii numero pauci. *Andreas Vesalius*, qui principem facile locum in dissectionis exercitio obtinet, etsi in doctissimis suis *De humani corporis fabrica commentariis*, hymenis leviter ex Arabum sententia in priori editione meminisset solum, quod nullas aut raras admodum secuisset virgines: tamen postea *in libello de radice Chinæ vin*, hunc ex frequentiori observatione diligenter describit, his verbis: In uteri cervice puellis, mox post ingressum colli vesicæ, in superiorem muliebris sinus partem, septum quoddam occurrit transversum, carnea cuticulariaque constans substantia: Illi prorsus simili, qua nympham efformari cernimus. Septum hoc cervicis uteri lateribus sua crassitudine est situatum, paulo in connexu quàm reliqua amplitudine crassius; quamvis interim membranæ crassitiem non multum superet. In medio septi foramen occurrit, longa sectione pudendi modo dissectum adeo ut menstruas purgationes in virginibus non retineat: neque opus sit contingere venas aliquas hoc septo seu hymenæo inferiores è quibus menstruus sanguis virginibus promanet: aut quæ ab illis distingui debeant, quæ mulierum menses alioquin dimittunt, discrimine inter prægnantes & utero gerentes subaudito. In secunda autem editione suorum Anatomicorum librorum copiosius de hymene disserit. Nec minus exacte in suis *Observationibus Anatomicis* hanc virginitatis zonam depingit celeberrimus in hoc artificio, *Gabriel Fallopius*, ad hunc modum: Aliud etiam notandum in hoc sinu mulierem est, quòd Anatomici aliquot reperiuntur, illos deridentes qui hymena ibi collocant. Verum mea sententia non sunt ita deridendi, quoniam revera tu videre poteris in virginibus membranam quandam nerveam, non autem carneam, quæ immediate post οὐρήθραν (ita enim Græci vocant canalem, per quem mingunt fœminæ, vel rectius collum ipsius vesicæ) adest, & claudit sinum per transversum. Attamen non est integra hæc membrana sed in medio perforata, ut minimus digitus maris, suo apice in adultis facile ingredi possit: hocque virginale claustrum est, ac per foramen ipsius facillimè egrediuntur menses. Hoc negant Soranus esse membraneum: sed potius esse ipsius sinus muliebris angustias, factas ex quibusdam rugis collectis, quæ à vasis ex utero illuc prodeuntibus contrahuntur: cumque hæ dictæ rugæ extenduntur in stupratis virginibus atque dum vasa illa disrumpuntur, dolorem pariant, & sanguinem (veluti fœminæ causa esset victimæ) effundunt. Pace tamen ego tanti viri dixerim, quod mihi potius videtur membrana non admodum crassa, atque in medio annuli modo perforata, quæ postea lacerata in stupro, ac præter modum distenta, dolorem incutit, & tandem (veluti in viris fit, dum laceratur glandis frænum) evanescit. Hactenus ille. Hinc Carpi & quorundam Anatomicorum sententia stabilitur. Claustrum id cognovit & author carminis vulgo triti:

Est magnum crimen, perrumpere virginis hymen.

Existit autem in aliis membrana hæc tenuior fragiliorque: in plerisque tam solida, crassa & firma, ut sectione opus sit. Ea tamen interdum a mariti validi insultu frequenti, etiam post menses aliquot perfunditur: qui si quandoque segnior, aut impotentior fuerit, Chirurgi adminiculo erit juvandus. Dum vero ea tenacior sedulis initus violentia impetitur, fatigaturque intumescit plerumque usque adeo cum annexis particulis, ut penem amplius non admittat, præcludatque viro accessum omnem, nisi incisa. Hæc exemplis mihi notissimis facile demonstravero. Hymena præterea novit divinus ille legislator Moses, promulgato ex Dei voluntate ejusmodi edicto, *Deuteron. 22.* ubi indiciorum virginalium meminit: *Si duxerit vir uxorem, accesseritque ad eam, & odisse eam cœperit, quæsieritque diversas occasiones, nomen pessimum ei objiciens, & dixerit: Uxorem hanc duxi, & ingressus ad eam, non inveni virginem, vel virginitatis signa: tollent eam Pater & Mater ejus, & proferent signa virginitatis puellæ ad seniores civitatis, qui sunt in porta, dicetque Pater: Filiam meam dedi huic uxorem, quam quia odit, imponit ei nomen pessimum, ut dicat: non inveni tuam filiam virginem: & ecce hæc sunt signa virginitatis filiæ meæ. Expandent vestimentum coram senioribus civitatis, apprehenderentque senes urbis illius virum, &c. Quod si verum est verbum illud, & signa virginitatis in puella non fuerint inventa, ducent puellam ad ostium domus patris sui, obruentque eam cives illius civitatis lapidibus, ut moriatur.* Hucusque Moses. Ex hymene ejusque usu intellecto, non difficulter hic locus explicabitur. Enimvero in matrimo-

trimonium traditis virginibus, in primo congressu ex hujus membranæ violenter ruptæ venulis profluit sanguis: cujus lituris, uti virginitatis ac virginalium notarum argumentis, testibusque tincta, quibus hæ teguntur vel incumbunt linteamina, coram magistratu, suspiciosis conjugesque violatæ antea pudoris zonæ falso insimulantibus maritis expandi, palamque ostendi jubet Moses. Ex historia item memorabili, à me conscripta *lib. 2. de præstigiis dæmonum*, è Suida, in explicatione nominis Jesu, de perpetua virginitate Divæ Virginis, hoc castitatis munimento quascunque verè puellas esse donatas, evidentissimum est. Quemadmodum & ex *Cypriani epist.* 11. ubi agit de virginibus Deo dicatis, quæ cùm viris congressæ fuerint, scribit sexum fœmineum esse infirmum: hinc subjungit. *Inspiciantur virgines ab obstetricibus diligenter: & si virgines inventæ fuerint, accepta communicatione, ad Ecclesiam admittantur, &c. Si autem de iis aliquæ corruptæ fuerint inventæ, agant pœnitentiam plenam.* Africanis & Barbaris hoc quoque virginalium ornamentum, tam innotuit, ut in nuptiarum solennibus certis de causis solenne habeatur. Cæterùm, Nigrorum viri huic fragili sæpimento minùs fisi, validioribus certioribusque præsidiis filiarum virginalia muniunt. Hi enim (authore *Petro Bembo lib. 6. historiæ Venetæ*, ubi de Lusitanorum navigatione loquitur) & boni homines, & strenui bellatores filiabus suis, ubi primùm natæ sunt, pudenda consuunt, sic tamen ut urinæ meatus non impediatur. Illæ autem ubi adoleverint, sic consutæ nuptum dantur: sed primùm ea sponso relinquitur incumbitque cura, ut ferro conglutinata cervicis uteri labra secet, dividatque. Tanto est in honore apud homines illos barbarissimos, in conjuge ducenda, virginitatis certitudo. Illis si innotuisset illud linamentum Paracelsi, quod oris hiatui illitum, momento id (si diis placet) contrahere conglutinareq; posset, (quemadmodum ex ejus asseclis quidam non indoctus, nuper, lingua nimis petulanti, ne dicam mendaci, effutire jactareque suo more est ausus, ita à suis doctus magistris) acu, filo, & dolorificis puncturis in consuendo hoc meatu, opus fuisset minimè. *VVier. lib. observ.*

In tua de hymene observatione prorsus meæ insistis historiæ, præterquam quòd illum nervea, non verò (uti ego trado) carneâ membranâ extructum adnotas. Verùm perinde profectò atque præputii, & linguæ ligamentum, non nerveum, sed veluti carneum esse assero: hacque quasi distinctione, ab ossium ligamentis, id differre innuo; sic pariter mollem carneamque hymenis substantiam expendens, illum carneam esse membranam diffinio, quæ à peritonæi, veratumque aliàs membranarum, albâ & duriori substantia non leviter variat. At miror, si modo hunc (cui carnei ligamenti nomen aptiùs, quàm membranæ inderemus) aliquando videris, te non observasse, me illum nonnihil altiùs penitiusve in totius uteri collo, quàm vesicæ cervicis in illud pertinens foramen consistere, parum rectè, uti & te modò, descripsisse. Non enim tam profunde in cunno pudendove latitat: egoque in ipsius historia lusus sum anfractu quodam, & veluti cœco foramine, in pudendo illic utplurimùm apparente ubi inferiori pubis ossium commissuræ sedi id est proximum. Anfractus namque ille, ad opportunam frictionem, hîc unà cum conterminis ipsi scribendis anteriori palati sedi correspondentibus extructus, mihi, cùm hymenem primùm expenderem, pro dicto colli vesicæ orificio, altiùs nonnihil recondito, cernebatur. Præterea hymen pudendi inferiorem posterioremve, quæ anum spectat, sedem, & hujus sedis laterum imam tantùm regionem occupat, adeò ut in sui medio illum esse perforatum haud verè asseramus. Atq; ita, ut menstruis purgationibus, undenam illæ tandem defluant, non obstat, sic quoque urinæ egressum neutiquam impedit: nihilque sanè est aliud, quàm si præputii ad penem vinculum plusjusto conscendere fingeremus. Unde etiam haud mirum est, si multæ matres, & harum jussu obstetrices, hymenem tanquam laterum hîc pudendi tenue submembraneumque, & præter rationem usumque fere aliquem occurrens ligamentum, adhuc admodum puellis aciculâ quapiam, aut numo haud secus divellunt, quàm præputii & linguæ excedens ligamentum ab illis frequenter disrumpi novimus. Utque linguæ præputiique vinculi non idem semper est modus, ita quoque hymen non æquè perpetuò crassus, meatumque colli uteri eadem formulâ occludens, aut virginitatem pariter commendans, reperitur. *Vesal. in Exam. Observ. Anat. Fallopii.*

Nunc de membrana hymene quid observaverim, dicam tibi: licet vulgus hominum putet, nullam esse virginem, quæ hymena non habeat. Ter duntaxat illam inveni, bis in duabus parvulis puellis, semel in natu majore, quam cùm dissecarem, intereat Excellentissimus Anton. Fracanzanus Vicentinus, & Paulus Crassus Patavinus, & unà cùm his Joannes Cajus Anglus. Est hymen membrana quædam sub nymphis ante cervicem uteri, unico foramine prædita superiore parte, ut menses effluere possent. Atq; hæc est illa eadem membrana, quæ ingressum penis, quamvis membrosi hominis prohibet. *Columb. lib. 15. Anat.*

Quibusdam virginibus in cervicis uteri orificio membrana reperitur, Hymen veteribus dicta, quæ, quia viri congressum arcet, sterilitatis causam mulieri affert. Hanc plerique non vulgares modò, sed & docti Medici, virginibus omnibus, tanquam virginitatis claustrum inesse credunt. Sed illam ego, cùm in plerisque virgunculis omnis ferè ætatis, à trimatu ad duodecimum ferè annum, quarum mihi ex Nosocomio Parisiensi plena copia erat, studiosè exquirerem, dum rem anatomicam commentarer, non potui reperire. Ipsam semel tantùm licuit mihi observare in virgine septendecim annos nata, quam cùm mater viro despondisset, sciretque nihilominus ipsi in pudendis subesse aliquid, quod, quominùs mater, & fœcunda esse posset, impediret, rogavitme ut ipsam inviserem. Reperi igitur membranam quandam nervosam, tenuissimam, sub nymphis, proximè id foramen, per quod mulieribus urina effluit, pro foribus (ut sic loquar) orificii cervicis uteri, medio sed exiguo foramine membranula illa pervia erat, qua menses diffluere possent. Contemplatus ergo membranulæ illius tenuitatem, ipsam adactis volsellis rescidi, quidque ad reliquam curationem facto esset opus matrem admonui, certè nupsit illa paulo post, & prolem peperit. *Pareus lib. 23. cap. 42.*

Ostendit Aquapendens Anatomicus, ubi Hymen in nympha obnascatur, & non esse nugas de hymene: dixit id revera membranulam venosam, quæ in quibusdam (non omnibus) reperiatur virginibus. Ob hanc quasdam esse non perforatas: ob eandem Terentio prima coitio acerrima est; per hymenis foramen virgines mejere, & menses emittere. *V. Cl. Martinus Holtzapfelius de Observ. Patavinis.*

Anno 1556. cùm supra modum studiosus essem, & curiosus rei anatomicæ inspector, cùm non nullis aliis Germanis, noctu è sepulchro subtraximus puellam, eo die sepultam annorum circiter 18. Et cùm ad matricis Anatomen accessimus, inveni ego, cum aliis quos nominare possem, ostendique Germanis tenuissimam membranam, fortem tamen, & renitentem nonnihil ad instrumenti crassioris impulsionem, quæ prætensa erat orificio uteri. Hæc in medio sui (reliquo enim corpore adhærebat undequaque parietibus, ut diaphragma costis & dorso) foramen habebat parvum oblongum, ut felium pupillam planè, aut viperæ os referre dixisses, per quod nimirum & urinam & menses effluere dabatur. Habebat, qua parte tensa erat membrana,

brana, venulas exiguas sparsas. *V. Cl. Casparus VVolphius de Observ. propr.*

In virginibus hymen membrana occupat imam tantùm uterini ostii, qua anum spectat sedem, adeò ut non aliis purgationibus obstet, cum superiori loco ac si perforata esset, pateat. Uteri ostii amplitudinem, ante congressum inutilem, nonnihil occludit, & simul pudendi latera ligamenti linguæ & præputii instar, colligit. *Platerus pag. 160. de corp. hum. structura & usu.*

Membrana sub nymphis annuli modo perforata, Græc. ὑμήν. Lat. hymen & virginale claustrum dicta est: hanc Ægyptii ante coitum virginibus excindere solebant *Columbus lib. Anatom. pag. 410.*

De hymene plura *Varolius Anat. lib. 4. cap. 4.*

† *Horstius sectione 4. l. 1. epist. med. pag. 379.*

OBSERVATIO XII.

De Atretis seu Imperforatis, quorum genitalia vel natura, vel aliter concreta sunt, tum quomodo hæc ipsa Chirurgia aperiantur.

FOEminis nonnullis os uteri compressum concorporatumque ab ineunte ætate ad tempus usq; menstruorum perseveravit; mox urgentibus menstruis, doloreque infestante, aliis sponte disruptum est, aliis dissectum à Medicis, nonnullæ interierunt, cum aut per vim disrumperetur, aut disrumpi non posset. *Arist. lib. 4. cap. 4. de gen. anim.*

Quasdam concreto genitali gigni infausto omine, Cornelia Gracchorum mater indicio est. *Plin. lib. 7. cap. 16.*

Sunt nonnullæ fœminæ quibus à principio sui ortûs matricis oræ modo quodam coaluere. Aliis propter cujuspiam morbi vim ita evenit. Qui morbus in nonnullis sanè medicabilis est, in aliis non item. Deprehendes autem hoc incommodum [illegible] facile. Neq; enim aut recipere matrix, aut projicere coitum potest quicquam, quæ opus habet. Quod si & recipit, & emittit, argumento est, ipsam eo vitio carere. *Arist. lib. 10. Animal. [illegible]*

Nobis nota quædam mulier est, ex [illegible] concubitu: quæ [illegible] ad coitum [illegible] accommodato. Nam perpusillo pertusa angusto foramine ad urinæ vix usum pervium habet inguen. Occlusi autem ait Philosophus, aut naturæ principiis evenit, aut eventu morbi. Occlusionem Philos. declaravit per verbum συμφύεσθαι: quoniam concreavit natura. Verum non est plena vox cohærere sed coalescere. *Scaliger ad eund. Text.*

Cognovi puellam quindecim annorum, aspectu pulchram, cujus foramen vulvæ erat in quantitate unius parvi denarii. *Nic. Flor. serm. 7. tract. 3. cap. 25.*

Morbo matricis labia coalescere vix puto posse. *Scaliger loco supra citato.*

Nicol. refert se vidisse mulierem, quæ post partum cùm obstetrices adhibuissent medicamenta valdè adstringentia, ita clausa reddita fuit, ut non potuerit coitum exercere. *Mercur. lib. 4. de morb. mulieb. cap. 14.*

Mulierem vidimus, cui morbus, quem vulgo Gallicum appellant, totam vulvam eroserat, & incuria Medici quicquid erosum fuerat, oris invicem junctis obcalluit. Inde quæ sola urina, & ea ex parvo quidem foramine reddebatur. Huic nos (propterea quòd callus ipse altior esset, quàm ut citra mortis discrimen incidi posse existimaremus) consuluimus, ut incurata potius vivere, quàm tanto periculo se exponere vellet. *Benivenius cap. 31. Abdit.*

Naturalia fœminarum interdum claudi certum est. Id autem aut protinus in utero matris fit aut ulceratione illarum partium: dum scilicet ex incuria Medici sanescendo, oris inter sese conglutinatis junguntur. Incidit in manus nostras puella quædam jam matura viro, jam plenis nubilis annis, cui naturalia ipsa clauderentur. Quæ cùm ego hujuscemodi malum curaturus inspicio, video membranulam quandam, quæ ipsius vulvæ ori opponeretur. Quare duabus lineis inter sese transversis eam incido: statimque tanta, ac tam ingenti impetu nigrior materia profluxit, ut grande lumen, quod tunc minister admoverat, extinxerit. Menses enim præteriti intus tenebantur, qui & dolores singulis mensibus excitarent. Incisa itaque membranula ipsa, quicquid ex ea intus superfuit, hamo apprehendo amputoque. Tum reliquum curæ ex aliorum ulcerum more prosequutus, haud multis post diebus puellam ipsam sanam, ac conjugio aptam relinquo. *Benivenius cap. 28. de Abditis.*

Quæ à me in pudendi clausi curatione aliquoties diligenti animadversione observata sunt, paucis explicare statui: ne & hoc arcanum, mortalium utilitati subtraxisse, mihiq; peculiariter reservasse [illegible] videar. Hîc primùm supino ferè decubitu, soli vel aeri lucido exponatur virgo, in mensa [illegible] erecta, collocataq;, retractis diductisq; cruribus: inde in qua cervicis uteri parte connatum sit impedimentum, & quale id existat, solerti studio perquirendum. Quibusdam etenim obsepta est pars anterior sublimiorq;: aliis media: nonnullis os uteri profundius situm, id vel membranâ nervosa & crassa, dura, vel innata carne pauca vel multa. Differentia vel oculi inspectione ex membranæ candore, & carnis rubore, quemadmodum & indicis digiti extremitate, & renitentiæ modo dijudicatur, potissimum partibus his speculo incurvo ad trianguli formam adornato, artificiosè dilatatis; quandoq; etiam anhelitu fortiter retento. Ut autem in operis instituti executione minus impediaris, tibiis ita ad coxas reflexis distentisq; manus inversas utrinq; per posteriorem partem introrsum alligabis: hoc modo sectionem citra ullius etiam adminiculum perficere poteris. Apud cordatiores tamen neq; usq; adeo pusillanimes citra ligaturæ usum [illegible] confirmationis animi matronis, id operis felici successu per divini favoris gratiam absolvi. Sed novacula opus est acuta, & [illegible] linteolo obligata, dubita cuspidis parte libera ne altius quàm postulet necessitas, penetres: maximè si profundius secandum sit. Ea usus sum quandoq; ancipite, sed cum majori cautione: plerunq; superiori ejus latere obtuso, præter majorem securitatem, ne vesicæ collum læderetur. Minori etenim periculo aberratur deorsum ad intestini recti crassitiem, quàm ad colli vesicæ tenuiorem consistentiam: utrobiq; tamen noxam facile provida animadversione declinabit is, qui in hoc negotio fuerit exercitatus. Lancetam quoq; vulgarem hîc minimè admitto, potissimùm in duris nervosæ crassitiei (quales ferè sunt omnes) membranis quarum sectione ob duritiem reiterata, mihi aures ex sono nonnihil crepitante radii meminerim. Harum tamen incisio, quàm carnis innatæ, facilior est, maximè si eæ sublimius affigantur: & promptior multo, si in iis sanguinis menstrui quandoq; introrsù erumpentis easq; distendentis, colluvies decumbat. Siquidem in hoc affectu nunquam medici opera prius requiritur, quàm cùm vel hujus sanguinis extra venas residentis effluxio ab hoc sepimento impeditur: vel ubi in congressu meatus viro fuerit præclusus. Utriusq; casus fœminas à me fideliter curatas, etiamnum superstites esse arbitror. In operis hujus administratione novaculam imprimes, secabisque figura ad naturalis hiatûs dimensionem, ductâ à vesicæ collo deorsum, justo utrinque interstitio relicto, quod levius, securiusque in operiente membrana, & potissimùm humoris affluxu tensa effeceris. In adnatæ verò carnis incisione, repetenda aliquoties sectio, ob sanguinis profusionem: quem immissa spongiola, priùs in aquam tepidam intincta expressaque elues. Curandum autem summopere, ut non oblique collimes, sed rectitudinem in dividendis hujus carnei isthmi

angu-

angustiis serves, maximè si altiùs secandum sit. Ab ea minùs aberrabis, si tridens speculum illud incurvum altiùs immiseris: quod etiam commodiùs inseret decumbens virgo vel matrona, versatili per spiras axiculo supra ventrem sursum innixo: quod eidem quoque, si volet, vertere ad justam expansionem licebit: sic vesicæ cervicem reprimet dens speculi superior, ut à sectione tutior ea maneat, dum dentes reliqui latera distendent, inter distortos hos tu opus prosequeris. Si verò suspecta tibi fuerit carnis innatæ profunditas, per vulnus aliquatenus sectum, violenter intrudito rectà specillum tenue, quod nodulum in extremitate rotundum habet: eoque totam carnem perrumpere, donec penetraveris, si possis: nam ob specilli rotundam extremitatem, ubi ad sinum perveneris, vel in matricis osculum impegeris violenta perruptione, non delinques: quod specilli hastati impressione non tam securè feceris. Carnis totius profunditatem hoc modo semel pertusam, specilli immissi subsidio deinde facilius secare poteris. Ego tamen angustum foramen specillo obtuso factum, aliis similibus instrumentis crassioribus persecutus, eatenus perrupi, donec forcipem antrorsum oblongam validamque per eandem hanc fissuram transmittere valerem: inde manubriolum utrinque rotundum manibus violentis simul sursum ac deorsum uno tractu distrahebam, donec dilaceraretur innata caro universa. Incisio etenim & laceratio artificiosa hic suum habent locum. Proinde & digiti indicis extremitatem in distractionem quandoque adhibemus, maximè ubi ob loci aperiendi angustiam vel profunditatem, errorem inter secandum veremur. Sectio item obliquè vel transversè, vel ad crucis formam duabus lineis inter sese transversis administrari poterit. Membranas & connatam carnem si quis volsella apprehendere resecareque volet, id quoque tutò fecerit, quamquam utriusque curationem etiam sine multa earum excisione absolverim, potissimùm si post incisionem fissura indicis, vel ferrei instrumenti adminiculo aliquoties dilatetur. Postea enim usque adeò contrahuntur corrugantur membranosæ vel carneæ partes relictæ, ut nec concubitum, nec partum remorentur. In conjugatis verò si membrana fuerit incisa, nec secuta insignis hæmorrhagia ex uteri venis menstruis, quæ alioqui in claudentem membranam quandoque decumbens, sectioni ansam subministrare assolet: Venus (moderata, lentaque nec violenta aut vehemens post triduum concedetur. In dissecta autem carne profunda cervicis uteri, nocte octava post incisionem, ejusmodi actionem permisisse me successu læto hora matutina, silentio sepeliendum non putavi. Cæterùm antequam hoc opus in findenda carne aggrediaris, pulvere sanguinis profluvium inhibente ex bolo armeno, sanguine draconis, & ovi albumine. vel id genus aliis restringentibus te instructum esse oportet: licet iis nunquam usus fuerim, nec levem compescuerim fluxionem, quamquam altero etiam die adhuc sanguinis satis profflueret, eò quòd constarent vires: decubitum tamen & quietem, donec is prorsus consisteret, imperabam. In sanguinis etenim defluvio habenda virium singularis ratio, ne vel labefactetur cordis robur: vel syncope, aut spasmus, aut aliud symptoma gravius consequatur. Ex membranæ verò exanguis protusione nihil de sanguinis fluxu timendum, quem connatæ carnis venæ vel stillant vel fundunt. Ab incisione, si quæ fuerit obvia sanguinis ex uteri venis antea expulsi, velut menstrui vel cujusvis alterius humoris colluvies, ea statim priùs aqua hordei tepida syringe injecta, deinde cum hydromelite identidem sæpius eluenda. Quicquid autem injicitur, infunditur vel inseritur, tepidum esse oportet. Interim inspicienda est aliquoties fissura, sive speculo, sive forcipe dilatanda, vel gentianæ radicis immissione: vel certiùs spongiæ, quæ ceram liquefactam imbiberit, & mox, ne comburatur, extracta fuerit, prælo que validè expressa, unde turunda longa crassaque pro rei præsentis necessitate excidetur, illinenda aut abstergente, aut exiccante, reprimente, & cicatricem inducente medicamento, pro vulneris constitutione. Enimverò huc studium omne converti oportet, ut à carnis, non item membranæ incisione, conglutinationem quibuscunque valueris modis impedias: tam hæc pars rursum promptè coalescit, atque huc omnino propendet natura. Quapropter ubi cutem obduci voles, post dies pauculos, tubulus argenteus vel plumbeus, cavus, lævis, oblongus, cum foramine unico majore antrorsum, cum multis verò minoribus in circumferentia, ne saniei effluxio impediatur, ab aurifabro confectus, inseretur, maximè ubi profundius fuerit vulnus: tubuli autem pars posterior nonnihil inclinabit cum obtusa extremitate, utrinque duobus locis pertundenda: unde fila duo fortia dependebunt, ut cùm in sectam rimam tubulus fuerit intrusus, anterioris pudendi angustiis & osse sacro intercludatur, retineaturque, nec mulieris incessum aut deambulationem impediat: & quando voles, aut postulet necessitas, filis extra pendulis hic confestim retrahi queat. Tubulorum forma esto diversa, pro fissuræ modo & altitudine. Nupta maritique congressum innoxium experta, in frequentiori hujus repetitione moderatâ, eidem morem gerat. Porrò quoscumque cordatos hîc præmonitos volo, non quemvis ad hujus curationis administrationem temerè admittendum esse: sed quacumque diligentia priùs inquirendum, quoad fieri potest, hujus sectionis peritum, vel Medicum, vel Chirurgum, vel obstetricem: ut quæ ex sinistræ curationis errore consequuntur, perniciosa symptomata, providentiæ subsidio declinentur. Hoc cervicis uteri vitium *Albucas.* inter Arabes Chirurgus minimè pœnitendus *lib. 7. cap. 72.* Alraticam nuncupat: Clausura apud *Avic. lib. 3. fen. 21. tract. 4. cap. 1. lib. 7. cap. 28.* redditur. Malo hoc affectæ, Græcis dicuntur ἄτρηται, id est, imperforatæ. *VVier. lib. observ.* ¶ Ἄτρητος quædam mulier in Gallia (hæc nesciens) nupsit: dein re cognita scalpello locus decussatim est sectus & apertus: ex quo ipsa curata. Exibat autem à sectione multa sanies livida, quæ & antea in femora decubuerat, & varices quasi & livores genuerat. Quædam ἄτρητοι, mensibus tamen purgantur, sed modicè. *V. Cl. Casp. VVolphii observ.* Hymenem ab Atretis distinguit *Balduin. Rousseus miscellaneorum suorum epist.* 49.

† Plura vid. apud *Severin. de Efficac. Medic. p.* 12 de coalitu osculi vulvæ. Spontaneam clausæ vulvæ curationem annotavit *Bartholin. Cent.* 5. *histor. anatom.* 43. Confer quoque de pudendi concretione *Zwing. Theatr. Vit. Hum. pag.* 354.

Observatio VIII.

Membrana sinui muliebri obtensa, ut veterum consilio consumenda.

Cum mulier genituram suscipere non poterit, necesse est membranam superexcrevisse in osculo uterorum. Oportet igitur æruginem æris, & fel tauri, & serpentis adipem simul miscere: deinde pharmaco hoc lanam imbuere, & in byssinum linteum involvere, linteo melle sublito, & facere subdititium magnitudine maximæ olivæ, & apponere ad pudendum per totam noctem. Supina autem jaceat, & in die auferat, & calida aquâ lavetur quàm plurima ex myrti decocto. Apponat autem & postea singulis noctibus: & deinde cum viro coeat. Alia curatio. Marrubii foliorum manûs plenæ mensuram in vas Atticum injicito, & aquæ potabilis heminas Atticas quatuor affundito: & ubi per novem dies præmaceraverit, per alios novem dies jejuna, lota, duos cyathos de hoc bibat, pari men-

mensura passi albi admixta. Cùm autem tertiam diem potando transegerit, fomentum adhibeatur, cicutæ foliis in ignem missis, per novem dies, pòst fomentum lavetur. Atque sic rursus de hoc bibat. Cùm verò per triduum fomentum adhibuerit, marrubium ipsum tritum in die apponat per triduum: & mercurialem tritam in melle Attico bis in die: præmaceretur autem in vini albi congio Hippomarathri & fœniculi radix, & tædæ pinguissimæ ramuli, & rubiæ quarta pars, & fœniculi semen, & verbenacæ radices multæ. Præmacerenturq; diebus non minus quam novem: & postea loto capite in balneo, heminam per diem de meri cremore bibat: & postea reclinata seipsum concalefaciat. Atque hinc post potum alternis diebus, id quod ex felle paratur, per diem ad dies sex apponat. Cùm autem jam virum accedere vult, probè purgata, hyoscyami folia ac radices in aqua fervefaciat, & ex his quàm calidissimis per triduum ad noctem fomentum adhibeat, & lota virum accedat. Post hoc verò fomentum, etiam cervi pudendum siccum suffito: & de hoc in vinum album dilutum deradens, per triduum bibendum, & cum partus dolor institerit, bibendum dato. Nam hoc partum accelerat, &c. *Hippocr. lib. de Steril. b num.* 15.

Quibusdam membrana quædam nascitur & obtenditur orificio uteri. Ejus meminit *Hippoc. lib. de Sterilib.* & consumenda est & liquanda. *Holler. Comm. ad aph. 62. lib. 5. Hippoc.*

Observatio IX.

Aliquot puellarum historiæ memorabiles, quarum pudenda primis membrana valide obducta, menses restitantes coacervabat: harum nonnullæ Chirurgia percuratæ sunt: aliquæ verò mortuæ.

QUæ rara memoratuque digna in plerisque puellis à me sunt observata, ob argumenti communionem hic obiter adhuc subjungere visum est: ut etiam aliis idem passis vitium, siquando postulet necessitas, promptius succurri queat. Priori circiter octodecim annos natæ, in civitate Gravienti chara mihi patria, valida membranula in uteri ostio sanguinis saburrâ distendebatur tumebatque cum ingenti dolore: quam cum ex litura à vivo colore aliena, uno in loco putrere judicarem, vellicans leviter, aperire frustra nitebar: eâ tamen postea perrupta sponte, copiosius profundebatur sanguis, unde paulatim convaluit.

Ad alteram puellam extremè Graneburgi decumbentem: matronæ vicinæ cum obstetrice accurrentes, eam gestare uterum uno ore textus patrem quoque denominantes, occlamabant, (illa licet interposito etiam juramento contradicente, ac se virum nunquam admisisse liberius affirmante) usque adeo huic uterus, potissimum in dextro ventris interioris latere protuberabat. Ad hanc quoque vocatus, re apud mulieres & obstetricem desperata, ejus scilicet partus doloribus intolerabilibus in tertiam septimanam nocte dieque perdurantibus, cum aliqua urinæ suppressione, vigiliis continuis, & appetitus dejectione, partem affectam secundùm artis legem, & postulantem necessitatem tracto: ubi tam valide obfirmatum membrana illud pudendi os comperi, ut ne subtilissimi etiam specilli cuspidem usquam, præterquam in oris vesicæ extremitatem huic annexam, admiserit (quemadmodum in superiore quoque contigit) tametsi diligenti indagine circumquaque tentaretur. Re autem penitius introspecta, perpensaque cum puellam hanc annum agentem vigesimum primum forma venusta, florida, vividaque, constitutionis prorsus sanguineæ, antea expurgationes menstruas nunquam sensisse, præter leve paucarum stillarum indicium, quatuor ante annis matre defuncta, intelligerem: earum partium venarum orificia magis hic introrsum inserta, confertim in ea ætate, temperamento, vitæ otio (sutricula enim erat) & anni verno tempore, effervescentem profudisse sanguinem, apud me conjectura collegi. Itaque anhelitum puellæ supinæ comprimere jubeo, retractis diductisque cruribus, quò magis tenax pellicula remitteretur: atque vestigio impresso in ejus medio à perinæo versus vesicæ collum, & justo utrinque relicto interstitio, Chirurgum ob casus illi inauditi raritatem tremebundum, ut rasorium mei nominis naufragio imprimeret, adhortor: ac reiterata ob nervosam crassitiem bis sectione, supra octo sanguinis atri libras paulatim profluxisse, testabuntur plures matronæ. In eo decubitu eam ad tertiam permanere diem propter hæmorrhagiam jubeo, licet se mox ab incisione maximopere levatam sentiret: de nulla debilitate ob largissimam sanguinis tanto tempore extra venas in iis partibus retenti effluxionem, conquesta. Elotis inde hujus eluviei reliquiis, aqua hordei cum melle rosaceo syringe injecta, post tertium diem suæ restituebatur libertati, valetudinem pedetentim consecuta, inculpatam, ut vicesimo secundo die post incisionem legitimè cœperint fluere menses, suum deinde servantes naturæ tenorem. *I. Wierus lib. 2. cap. 38. de præstigiis Dæmonum.*

Similem casum recenset *Ant. Benив. cap. 28. de Abditis.* Vide supra paulo ante *observ.* incip. *de atretis seu imperforatis.* &c.

Alias duas jam nuptui collocatas, ab obstetrice perita sectas etiam novi.

Proxima ad hæc hyeme, quum puellæ octo circiter menses natæ urina impeditius flueret, visuque membranula promineret, uteri orificio filiolam carere suspicata mater indocta, eam mihi offert inspiciendam: ego aciculæ capitello membrana hac circumscripta, & vesicæ colli extremitate ostensa, matrem rectius instituti: & quid ad eliciendum liberius lotium faceret, edocui. Hoc facit *Aristotelis* sententia, qui (*lib. 4. cap. 4. de gener. animal.*) inter conceptionis impedimenta, & monstrosarum naturarum procreationem, morbum illum connumerat, hac verborum serie: Jam fœminis nonnullis os uteri compressum concorporatúq; ab ineunte ætate ad tempus usque menstruorum perseveravit: mox urgentibus menstruis, doloreque instante; aliis sponte disruptum est, aliis dissectum à Medicis: nonnullæ interierunt, quum aut per vim disrumperetur, aut disrumpi non posset. *I. Wierus lib. 2. cap. 38. edit. 1566. in* 8.

Virgo Marpurgi annorum 25. urinam Dryandro visendam detulit, Dryander nullum defectum in urina videns, suspicabatur eam esse impregnatam: facies enim pallebat, & venter tumescebat. Quærit igitur quando menses habuerit: respondit nunquam. Hinc Dryander suspicans, non benè agi cum virgine, ejus muliebria inspiciens, nihil reperit præter integram cutim, in cujus medio erat foramen calami amplitudine, unde urinam emittere solebat. Dryander virginis parentibus consuluit, ut per sectionem ei succurrerent, sed ipsis negligentibus, altero anno filia obiit.

Similis casus quoque contigit in Hassia. Mulier quædam nulla habuit muliebria, excepto angusto calami instar foramine, nupsit autem viro, cui annos octo convixit: Vir videns uxorem non aptam rei venereæ, cum ea divortium facit. Res delata est ad Principem Landtgravium Hassiæ, qui consilio Meges & Dryandri, mulieris foramen muliebre ad justam magnitudinem scindi mandavit. Fœminæ vir interim moritur, ipsa autem curata alteri nupsit viro, ex quo peperit puerum, quem Landtgravia ex fonte sacro sustulit. *Ex adversariis Cl. Dryandri, communicavit Moccius.*

† Vid. quoque de virgine imperforata *Borell. Cent.* 1. *obs.* 78. *Cabrol. obs.* 7. add. quæ de consolidatione partium Genitalium p.n. recenset *Horst. Epist. sect.* 19. *fol.* 508.

Ob-

Observatio X.

Colli matricis phyma, ejusque curatio.

IN hoc affectuum colli matricis catalogo, recenſebitur quoque phyma, ſive tuberculum quoddam oblongum in iis anguſtiis enatum: quo cum nobilis & generoſa Domina usque adeò afficeretur, ut ejus impedimento difficilior redderetur marito initus; malo hoc clàm detecto, conſilium ob conjugis moleſtiam cum pudore rogat. Ego auferendum cenſui, ut ad ejus inſpectionem non admiſſus, ſciſcitatus verò num digitis id comprehendi poſſet? illa annuit: Ut itaque fili ſericei duplicati, ceraque firmati vinculo ad radicem id conſtringeret, indiesque arctius contraheret, donec tandem filo prorſus conſtricto abſciſſum decideret ſuaſi. Hæc dicto audiens, conſiliumque felici ſucceſſu ſecuta, indicavit poſtea, ſe phyma illud eó modo ablatum ſecuiſſe: & lacteum quiddam emanaſſe. Poteſt vinculum hoc ſericeum etiam efficacius reddi, ſi requirat neceſſitas, ut nimirum antea horas aliquot in aquâ ſublimata vel forti, ter aut quater maceretur & exiccetur. *VVier. lib. obſerv.*

Observatio XI.

Os feminis eroſum, & circa matricis os quatuor lutea tubercula pilæ inſtar viſa.

URgebatur Rogerii Corbinelli filia in ilibus dextris dolore ferè perpetuo. Quare multis diverſo tempore vocatis Medicis, cùm unusquisque pro ingenio ſuo (diverſi enim diverſa ſentiebant) puellam curaſſent, & præſidia nihil omnino profeciſſent, è medio tandem ſublata eſt. Quare conſilium fuit incidere corpus mortuæ, & inventum eſt os feminis eroſum, maximamque oſſis partem in pulverem redactam: necnon & circa matricis os quatuor quaſi lutea tubercula inſtar pilæ, quorum tria aqua opplebantur, quartum paululum præ cæteris elevabatur, undique tentatum, & ſuperficie inæquale atque durius, utpote quod ex carne atraque bile genitum eſſet. Non igitur admodum mirandum eſt, ſi in ejusmodi morbis, quorum cauſæ incertæ abditæque ſunt, diverſi Medici diverſa ſentiant & loquantur. *Beniven. cap. 79. de Abditis.*

Observatio XII.

Uteri pruritus curatus.

MUlieribus præſertim annoſis pruritus ſæpe in uteri cervice oboritur, qui eas cruciatu & ſcalpendi neceſſitate adeò fatigat, ut ſomnum adimat. Paucis abhinc diebus conſuluit me mulier quædam hoc mali genere adeò divexata, ut prurientem genitalium uredinem aſperſa, & aſperiùs affricta parti favilla reſtinguere neceſſe haberet. Me conſultore Ægyptiacum, in aqua marina aut lixivio diſſolutum, ſibi exprimi & injici curavit, eodemque medicamento imbutos peſſos ex ſtupis cannabinis in uterum demitti, & ſanata eſt. *Pareus lib. 23. cap. 64.*

† Vid. *Nic. Fontan. Exempl. 47 fol. 130.*

Observatio XIII.

Phlegmones eryſipelatodis uteri curatio, & de eo, quod poſt fervoris mitigationem accidit in corporis totius ſuperficie.

ANte annos aliquot curanda mihi fuit mulier, quæ de pruritu, ardore atque dolore circa uterum, vehementer conquerebatur. Hujus atque aliorum quæ patiebatur ſymptomatum cauſam, ego conjeci in phlegmonem eryſipelatodem ex bilioſo, ferventi & acri ſanguine, cujus evidentiſſima ſigna apparebant: erat autem, quantum conjicere potui, cùm ego vocarer, morbi incrementum. Sanguinis miſſio repetita omnium medicamentorum uſum anteceſſit. Poſtea adhibita ſunt refrigerantia & repellentia non tam intrò aſſumpta, quam foris admota, & injecta. Defluxio fervidi humoris conſtitit, ac repulſa non pauca quantitas ſanguinis eò unde fluxerat, in magnas ſcilicet, ut mihi perſuaſeram, venas. Interea uſa eſt tenui victu in cibo & potu. Potus erat aqua hordei, & prunorum Damaſcenorum, vel aliorum noſtratium ſcilicet electorum. Appetitus tamen erat dejectus, ut libens abſtinuerit. Quibus ſic adminiſtratis ſupervenit, ut univerſa corporis ſuperficies dolore moleſtiſſimo infeſtaretur, ulceroſam laſſitudinem dixiſſes. Affirmabat mulier, ſe non aliter dolore affligi, quàm ſi per univerſam corporis ſuperficiem ſcarificaretur, ac ulcuſcula deinceps aceto acerrimo perfunderentur. Induſii etiam molliſſimi tactum vix ferebat. Hujus ſymptomatis cauſam dum conor inveſtigare, nullam aliam invenire potui, præterquam ſanguinem fervidum, vi medicamentorum repulſum à loco affecto; tandem à carnoſis partibus nutrimento indigentibus, propter tenuem admodum victum, attractum, & in ambitum delatum, hujus doloris quaſi mordicantis cauſam extitiſſe. Cui ſenſui dolorifico tollendo, neque enim unctiones, neque frictiones, nec alia admiſit, tam erat ſenſibilis tota cutis, juſſi intrepidè ſudatorium parare ex aquæ dulcis vapore, nullis herbis injectis, ſuaviterque ſudorem elici: poſtea molli linteolo leviter detergi. Quo facto, mirum dictu, in corporis ſuperficie cœpit effloreſcere quid ſimile puſtulis exiguis, quæ numeroſæ per totum corpus conſpiciebantur, quę tamen continuò, poſt balneum & ſudoris deterſionem evaneſcebant. A balneo paulo deteriùs habuiſſe viſa eſt, ob vires, ut putabam, dejectas: intra biduum verò cibo paulò pleniore refecta, & potu pleniore utens, prorſus convaluit. Interea dum ſingula hæc adminiſtrantur, totius morbi decurſu, ad ſomnum conciliandum, dolorisque ſedationem, & nonnihil etiam bilis fervorem contemperandum, exhibui fortè decies hoc opiatum, quod aliàs in promptu habebam, pro aliis caſibus paratum. *℞. ſpec. aromat. roſ. & diagalangæ, ana drach. unam, opii diligentiſſ. contuſi, & in vino malvatico diſſoluti, ſcrup. unum ſemis, karabes pulv. ſubtiliſſ. drach. unam, croci, ſcrup. ſemis, cum eodem vino fiat maſſa.* Exhibui globulos piſi magnitudine præmolles, quos avidè devorabat. Hanc hiſtoriam ante annos aliquot geſtam, rurſus in memoriam revocavi, quàm potui meminiſſe diligentiſſimè, ut tibi gratificarer. *Cl. V. Caſp. VVolph. de obſerv propr.*

Observatio XIV.

Gangrenæ in uteri oſtio graviſſimæ curatio.

GAngrænam in uteri oſtio graviſſimam, fœtidiſſimamque, in nobili matrona juvene annorum viginti quinque, ſuperiori anno curavi. Æſtuante canicula tuberculum quoddam in eo ſinu, fortè ex vehementiori inſultu mariti exortum, imperitus rerum Chirurgus inidoneo cataplaſmate, & neſcio quibus aliis admotis vincere conatus eſt: unde intra dies non multos tanta ſævitia efferbuit, ut è veſtigio pars ea univerſa putreſceret, nigricaret, & intermoreretur: peſtisque hæc celeritate incredibili anum verſus ſæviret, & ſic ſimul partes anteriores cum poſticis lethali clade perderet. Accedebat calor, febris, extrema virium debilitas, ſumma cordis anguſtia, & reliqua ſymptomatum malignorum congeries: quæ profectò ex putidiſſimæ cloacæ halitu vix ferendo augeri oportuit. Horrenda erat cladis hujus facies. Accitus ego in extrema rei deſperatione, haud mora, uberrimum ſolani & plantaginis ſuccum primùm ſyringe in utrumque meatum ter vel quater interdiu injicio, deinde horis illis intermediis lini hapſum iis ſuccis admixto aceto imbutum applicui: qui exſuccus, eodem rurſus permaduit liquore: ac ejusmodi repetita aliquoties applicatione, perſeveratum eſt, donec reſtingueretur fervor, & deſineret putrefactio. Aſſumebat interim quoque potionem ſingulis

gulis diebus ter ex decocto acetosæ, scabiosæ, pimpinellæ, prunorum Damascenorum, summitatum borraginis, buglossæ, florum calendulæ, cum aquâ, saccharo & aceto, ad syrupi acidi longi formam apparatâ. Victus erat paucus, sed refrigerans & acidus, putredinis occasionem præscindens. Tertio die reversus, incendij furiam, sævitiamque putredinis remisisse comperi. Quare carnem nigram mortuamque exiguo forcipe attrahi, & circumquaque a vivo firmè, sine doloris sensu separari resecarique jubeo. Inde reliquum ad vivum usque Ægyptiaco unguento absumebatur: eodémque modo ad cicatricis inductionem, uti in aliis ulceribus, progrediebamur. Atque inter curandum erant aliquoties enemata, ex hordei & ... alvum mollientium decocto infundenda. Nec quæ cordi & visceribus reliquis robur conciliarent, negligebantur, cujusmodi sunt, rosarum, florû borraginis, buglossæ, calthæ, conservæ, idque genus reliqua, atque eâ ratione convaluit brevi. *VVierus lib. obser vat.*

DE MULIEBRIBUS PARTIBUS GENITALIBUS INTERNIS.

Et primùm, DE UTERO.

CONFORMATIO NATURALIS & monstrosa.

OBSERVATIO I.

Uteri substantia cujusmodi vere sit, de recentiorum observatione.

MULIEBRIS uteri, vel matricis propria substantia, quamvis in non prægnante alba, & membranea videatur: in utero tamen habentibus plurimum à membraneâ naturâ differre conspicitur, cui similem in toto corpore substantiam reperire minimè liceat: est enim fungosæ, spongiæque maximè similis; non tamen simplex, sed in multos cortices, fungorum quorundam modo, qui in arboribus nascuntur, facilè divisibilis, & foraminibus, spongiarum, vel pumicis more pervia, impropriam tamen extrinsecus obvolventem tunicam, peritonæi sobolem excipio. Hujusmodi autem substantiam a sapientissimâ naturâ utero tributam fuisse arbitror, ut sanguinis & spirituum copiam, pro fœtûs vita, & nutritione, facile contineret adnatæque utero fungosæ carni, foris in modum suggereret, ac subministraret. Tantumque abest, ut tenuiori substantiâ præditus sit, ut etiam multo crassior ob humorem imbibitum conspiciatur. Qui enim omnibus numeris absolutum fœtum intus habet uterus, (plus tamen, & minus pro mulieris ætate, & temperaturâ) duorum penè digitorum crassitiem æquat, & præcipuè circa elatiorem fundi ipsius partem, in quam uterina vasa coeunt, uterinúmque jecur adnascitur, ac cohæret: quod ad substantiam ejus attinet, sic habet. *Arantius libello de humano fœtu, cap. 1.*

Substantia Uteri nervea, densa, & compacta est: quæ tamen eo tempore, quo mulier ad conceptionem habilis & apta fit, calore insito adaucta, carnea venosa, mollisque admodum evadit, & non secus ac in canibus fœminis, novem ferè dierum spatio conceptum appetentibus, uterum & pudendum quoque intumescere videmus, excrescit, totoque tempore quo mulier uterum gestat adaugetur, & post partum rursum ad pristinam nervositatem soliditatémque redit. Quæ tamen, si vel naturâ, vel ætate, adeò prævaleant, uterúsque sic induratus sit, ut eam quam diximus mollitiem & carnositatem adipisci nequeat, sterilitati huic, in quâ mulier sana alioquin, vel multorum annorum interposito spatio, vel nullo etiam tempore concipit & parit, præcipuam occasionem præbere, observatio hæc pulcherrima ostendit. *Platerus de corp. hum. struct. pag. 1.*

OBSERVATIO II.

Uteri humani cavitatem internam minimè in cellulas septem, uti hactenus plerique crediderunt distingui.

HUmanus uterus, ut virorum scrotum, levem & perquam modicè exuberantem suturam, seu tenuissimæ lineæ instar prominens tuberculum habet, secundum universæ superficiei longitudinem, & anterius & posterius exporrectum, quasi quoddam sinistræ a dextra superficiei interstitium ostendum esset. Superficies hæc fundi uteri sinus est, semen genitale suscipiens, fœtumque continens, quem Mundinus, & alij quidam Jurisconsulti, hujus somnia sequentes, non unum enumerant, sed septenario numero eum complectentes, septem matricis cellulas recensent, tres quidem in dextra uteri sede, masculis suscipiendis aptas, tres vero in sinistra fœminis dicatas: septimam autem in uteri medio statuunt, illam ni fallor, hermaphroditis consecrantes, ut copiosius *lib. 3 paradox. cap. 9.* demonstravimus. Unica itaque duntaxat in uteri fundo cavitas est, latior quidem & altior, quàm profundior. Unica, quòd unicum fœtum complecti debeat, attamen latior quàm spissior est, quòd interdum & gemellos concipiat. Non enim geminus cernitur, & intestini instar oblongus, qualis cani & sui, ac illis denique animantibus obtigit, quæ plures simul fœtus semper propemodum enituntur. Hæc sanè cavitas, sive sinus in humillimâ sede juxta fundi foramen, pro illius foraminis amplitudine, angustior est, deinde secundum uteri formâ sursum dilatatus, in elatiori suâ sede velut in duos cessat angulos, ad elatioris uteri partis latera conscendentes. Media enim sedes elationis fundi partis non tam alte atque latera ipsius conscendit uteri substantia ... quasi septum aliquod ... amplitudinem spectante. Hic sinus, in non prægnantibus plurimum viscido quodam & subalbo ... & lævis, ac exuberantiore lineâ intersinctus. In angulis ... aut in superioribus ipsius apicibus, ... ac omnino ... cavitati similis, in quam ... semen vasa in viris inseruntur. Hæc ... interna fundi superficiei, sinúsve uteri est de... *Vesal. lib. 4. de Hum. corp. fabric. cap. 3.*

OBSERVATIO III.

Uterum humanum secundum naturam constitutum minimè uti ... in vaccina, caprina aliave cornua ... sed quasi obtuso angulo ...

AD uteri formam ipsius cornua spectant, quæ Herophilus ... opportunissimè jam enascentibus boum cornibus assimilavit. Quemadmodû enim vitulorû capita utrinque quà pronascentur cornua extuberant: ita etiam superior uteri pars, utrobique veluti in duos obtusos desinit angulos, qui reverà veteribus Anatomicis hominum cadavera secantibus cornuum vice habebantur, valorúmque semen muliebre deferentium insertionem excipiunt. Hæc itaque muliebris uteri cornua, à caprinis, & vaccinis, & ovillis, quæ arietum cornibus undecunque simillima existunt, plurimùm distant. Id quod de canum & suum utero rectiùs dicitur, qui uterum statim a fundi ipsius orificio in duas partes ita diremptum gerunt, ac si indicem à medio maximè diduceres, illósque digitos

uteri partes esse fingeres, quæ in non prægnantibus rectà quodammodò ducuntur, & in apicem mucronémve sensim non secus desinunt, quàm si recta, non obliqua essent cornua: in utero autem gerentibus arietis cornuum modo & hæc quoque inflectuntur; Et de his quidem animantibus, ex quorundam veterum sententiâ rectè à *Galeno in libello de uteri sectione*, prolatum est, in cornibus complecti fœtûs. *Idem de human. corp. fabric. lib.* 4 *cap.* 3.

Uterus partes binas prominentes, instar vituli cornuum nuper erumpentium profert, quæ fortè illa sunt ab antiquis dicta matricis cornua: veram enim cornuum vervecis speciem in vaccæ, capræ, canis, ovis, suis, & id genus animalium utero videbis; nam in his mirè incurvantur, & concava sunt, & in his fœtûs gignuntur. At mulieris uterus longè ab his distat, ut tu quoque, nisi conferre pigeat, facilè experiri poteris. *Columbus de re anat. lib.* 11. *cap.* 16.

Observatio IV.

Uterum humanum aliquando, sed rarissimè & monstrosè, bicornem, ut brutorum animalium, observari.

Puella propter glandulas in toto corpore scirrhodes per atrophiam mortua. Uterus in eâ velut bicornis ut in multiparis apparuit, verùm id effecit ejus brevitas, & testium, vasorum spermaticorum distantia longior. Nam ubi peperit mulier, quantum uteri fundum supernè fertur, tantùm descendere videntur testes, cornua, & vasa: ita ut propè in medium incidant uterum, cùm puellis absint hæc longissimè ab utero, ut fingere possis, uterum esse mulieri, ut polytocis animalibus, bicornem. *Sylvius in Appendice Isag. Anat. Varior. corp. dissect.*

Observatio V.

Uterus bipartitus.

Anne mulieres eæ, quæ superfœtare solent, aut plures fœtûs quàm duos generant, bipartitum uterum habeant, quemadmodum canes, lepores, & similia animalia, quæ multos generant fœtûs: mihi dubium movit Fratris mei chariss. Joan. Bauhini observatio, qui circa annum 1565. dum ordinatus esset Lugdunensium Medicus, & Chirurgus Anatomen demonstraret, in quadam puellâ uterum bipartitum, qualem canes habent, adnotavit: quod ut rem valde raram, doctissimis Medicis Lugdunensibus, ac multis aliis demonstravit. Eâ ergo de re Anatomici, si mulierum corpora talia occurrant, cogitabunt: cujus nomine hoc proponere libuit. *Cl. V. Casparus Bauhinus*

Observatio VI.

Fœminei sexûs, geminâ fœmineâ naturâ nati.

C. Lælio. L. Domitio Coss. Puella biceps, quadripes, quadrimana, geminâ fœmineâ natura, mortua nata, *Jul. Obsequens.*

C. Claudio M. Perpenna Coss. Mulier duplici naturâ inventa. *Idem.*

Observatio VII.

Mulieris cujusdam vulvæ monstrosa conformatio, quâ Uterus desiderabatur.

Fœmina erat, cujus vulva ab aliarum fœminarum vulvis nihil peculiare & diversum habebat: & matricis colli portio prominebat, vel matricis collo simile: matrix autem nulla aderat in abdomine, neque vasa seminaria, neque testes, & quoties cum viro coibat (coibat autem sæpe) mirandum in modum conquerebatur. *Columbus Anatom. lib.* 15.

† De Utero deficiente in mulieribus vid. *Glandorp. in spec. Chirurg. p.* 165. *Lang. l.* 2 *Epist.* 39. *Zacut. de* 66 *Med. Hist. l.* 2. *fol.* 196. *& l* 3. *fol* 465.

Observatio VIII.

De utero ob partus difficultatem rupto: Itémque de fœtuum demortuorum, ac difficilis partûs causa.

Anno 1594. 8. Decembris, Haganoæ Alsatiæ, mulier 40. annorum, molitoris uxor, cùm jam septies fœtûs alioquin integrè efformatos, sed mortuos peperisset: ultimo partu, octavo scilicet, ipsa quoque unà cùm fœtu, non tamen edito succubuit, postridie nimirũ quàm fœtus in alvo materna extinctus animadverteretur. Instantibus autem partûs doloribus, iísque vehementissimis, (validè quippe puer movebatur) atque sæpius toto triduo recurrentibus, quibus prægnans miserè sed frustra excruciabatur: dolorum tandem sævitiâ, potissimùm tamen ultimâ nocte illis exasperatis, viriúmque resolutione prostrata interiit. Multa quidem à mulieribus astantibus commiseratione quadam adductis, tentata fuêre, ast sine ullo parturientis levamine. Hujus igitur demortuæ abdomen cùm aperiendum esset, advocatur Cl. D. D. Helisæus Röslin, physicus Hagenoënsis, & ego, qui tum temporis in patriâ agebam. Itaque leviter vix impressâ novaculâ, musculos Epigastrij, cum peritonæo dividere voluimus, quò uteri situm priùs cum fœtu contemplaremur: at vix inquam immissâ acie, & abdomine parum dissecto, dorsum pueri vulneratur. Nos nil tale suspicantes, primò uterum tactum fuisse credidimus. Ideóque cautiùs sectionem abdominis instituendam putamus; quâ peractâ, integer statim fœtus, omnibus numeris absolutus (licèt jam inflatus, & cuticulâ abscedente, ob incipientem putredinem) occurrit: atque immediatè peritonæum supernè contingens, infernè intestino recto incumbens; liber in ventris inferioris capacitate, nullo neque velamine aut membranâ, neque utero cinctus: situ alioquin ad faciliorem partum accommodato, capite deorsum, facie ad posteriora reclinatâ, corporis trunco in longitudinem extenso: omnibus reliquis partibus, tam earum quæ ab utero, quàm quæ ad uterum, ut & quæ in utero (unâ ruptione exceptâ) nihil præternaturale ostendentibus: nullibi apparente neque contusione, neque vulneratione, ulcere, aut apostemate, conspiciendus offertur. Ubi etsi nos ob rei novitatem admiraremur, non tam fœtûs situm & figuram rectam, licèt extra uterum, in abdominis capacitate factam, quàm fœtum ipsum integrum, & justæ magnitudinis, ac conformationis, citra uterum atque extra matricem visui objectum: tamen lacero, rupto, seu potiùs abrupto utero conspecto, mirari aliquâ ex parte desivimus, causas verò hujus ruptionis indagandi, haud sine majore admiratione, ansam datam animadvertimus. Porrò alligatus adhuc fœtus erat vasis umbilicalibus, suis secundinis: quæ sursum ad sinistram, lienem versus, ad intestina & lumbos retractæ, & tanquam per convulsionem & abbreviationem vinculorum, firmiter connexæ istis partibus cernebantur, ut easdem inde abstrahere difficile fuerit. De uteri verò substantia, quæ quidem tenuior solito apparebat, quantum equidem conspici potuit; illud secundinis, ac potissimùm placentæ, seu chorio, aut uterino jecori (velut id *Arantius* appellat) tanquam concretum, rursúsque in minorem magnitudinem (ut aliàs post naturalem partum contingere solet) contractum fuerat; atque adeò secundinas nequaquam amplitudine excedere videbatur uterus, ut propterea eundem, quia conciderat, ratione potiùs, quàm sensibus agnoscere, necesse habuerimus. Cæterùm juxta cervicem uteri ad os pectinis, intrinsecus sub vesicâ, membranæ portio, usitati cultri crassitiem non excedens,

excedens, latitudinem dimidiæ palmæ propendebat, quæ uteri abrupti particula fuit: reliquum autem, unà cum proprio uteri orificio, ipsisque secundinis, omne ad intestina (ut dictum est) furtim raptum, alieno loco detinebatur. Unde penitus à cervice seu sinu muliebri, omnibusq; vicinis partibus quibus adnasci solet, avulsum atque ex parte dilaceratum fuisse uterum patuit.

Ex his illud maximè suspiciendum, & quærendum videtur: cujus vi uterus abruptus fuerit? cum neque causam in fœtum imbellem & debilem, organis ad tantam vehementiam nondum præditum, (qui solum pondere & motu [illegible] cum levi calcitratione exitum quærit) neque in parturientem referre liceat: mulier enim plus non confert ad partum, quam ut musculos abdominis comprimendo actioné uteri juvet. Opus namque ipsum, quod [illegible] parturientes præstant, non uteri est, sed musculorum abdominis, ut *Galenus* 3. *fa-cult. natural.* asserit. nulla enim vi [illegible] ad partum excitare mulieres uterum possunt. Multo minus in uterum, qui [illegible] partus propriè est opus uteri parientis & expellentis: [illegible] constrictione, atque fibrarum [illegible] actione, non [illegible] operatur, ut hic minus rupturæ metus [illegible]. An verò vi [illegible] externæ, maximè [illegible] et hæmorrhagias & dolores extenuato utero (quæ quo [illegible] parturit, eò tenuior evadere [illegible], teste *Galeno lib. de dissectione uteri*) [illegible] obstetricis manui acceptum ferendum sit, aliis affirmandum relinquo. Non minus tamen situs pueri, aliòquin optimus admirationem augere videtur, an scilicet manu obstetricis pertractus [illegible] utero, an verò integro adhuc utero, [illegible] puer fuerit; sive enim ante ruptionem statuatur [illegible], sive post rupturam [illegible] ostenditur. Neque etiam tutum fuerit affirmare, fœtum qui inflatus & satis tumidus repertus est, post mortem utriusque incipiente putredine, ob inflationem & magnitudinem auctam, utero [illegible] abrupisse, velut à musto ebulliente dolium fundi [illegible] potius [illegible], quam abruptionem. Verum [illegible] in partu [illegible] causam deprehendimus ossis pectinis [illegible] conformationem [illegible] scilicet depressi, quod [illegible] superne [illegible] esse oportuisset. Cùm [illegible] depressio [illegible] frequenter [illegible]. Juxta [illegible] Sæpius [illegible] difficultatis causa existere solet; ob quam [illegible] magnitudinem ad [illegible], sine principum [illegible], hanc lucem aspicere nequeunt. Hæc quidem [illegible] angustia an concurrentibus causis superius [illegible], aliquid etiam ad ruptionem contulerit, ego ut neque infirmare nec tamen ex his unam aliquam hujus affectus principaliorem causam producere queo: qui potius hoc una cum Galeno [illegible] 5. *de usu part.* & *de natural. partu* scribit, mirari nos posse, intelligere autem non posse, inter naturæ rara miranda repono.

Hinc tamen confirmatur, aliquando necessitas partûs Cæsarei, quem doctè describit *F.R.* [illegible] *Cl. D. Caspare Bauhino edito*, nisi timiditas mulierculaarum hoc opus abhorreret.

Sectioni huic interfuêre præcipuæ fœminæ, & obstetrices septem, atque etiam alij.

Hanc historiam vir clarissimus *Leonardus Doldius, Noribergensis Medicus* conscripsit: transmittente ad nos Doctissimo *Camerario*.

† Confer etiam Salmuth. Cent. 1. obs. 16 ubi uteri in partu rupti exemplum quoque invenies.

OBSERVATIO IX.

Uteri mulieris, ex puerperio mortuæ, constitutio.

OS uteri ita extensum & lacerum erat, ut vix appareret. Uterus magnitudine capitis erat adhuc, & crassitie pollicari. Intus sanguinis reliquiæ, & ora vasorum crasso & nigro sanguine adhuc fœdantia. Vincula uteri cum ossibus ilium, sacro & lumborum, & intestino recto firmissima, parte anteriori nulla, præterquam cum vesica ramosculum exigua. *Sylvius in Append. Isagog. Anat. De Variorum corporum sectione.*

OBSERVATIO X.

Uterus spissus a partu.

UTerum spissum & crassum à partu per octiduum manere, atque inde ad pristinam rursum redire formam, in quinque mulieribus, quas mox post partum [illegible] affectas, vel in partu mortuas dissecui, observavi. *Cl. V. Felix Platerus de suis liber. auss. mihi communicatis observationibus.*

† Huc refer, quæ de Oris matricis post difficilem partum coalitione annotavit *Hildan.* Cent. 6 obs. 67.

De orificio sinus pudoris in muliere post difficilem partum penitus occluso, vid. *Bauhin. de Hermaphr. l. 1. c. 38. fol. 385.*

OBSERVATIO XI.

Callo in utero nato sterilitatem inducentes.

MUlier Clara nomine, & genere, cordis dolore interdum vexabatur. Cujus mortuæ corpore inciso, & [illegible] nigrioris carnis in sinistro cordis ventriculo supra arteriam, quod mespili formam haberet; & vulva a medio infra, versus imam ejus partem junctis oris occlusisse reperta est. Quare ut tuberculum illud mortis, ita hoc sterilitatis causam fuisse cognovimus. *Benivenius Abditorum cap. 35*

Sterilitatis Catharinæ Sandræ uxoris sororis Rondeletij causam fuisse suspicati sumus, carneum tuberculum pisi magnitudine, quod in uteri collo interiore deprehensum est. Id enim fuisse potuit obstaculum seminis in fundum penetraturo. *Joubertus in vita Rondeletij.*

OBSERVATIO XII.

Uteri humani substantia, in scirrhum magnitudine capitis humani indurata, molæ opinionem imperitis exhibens.

PRopriæ uteri substantiæ scirrhus à mola distinguendus est: extiterunt enim mulieres, quarum cadaveribus dissectis, visus est uterus scirrhoso tumore, caput humanum æquante, obsessus, in quibus curandis omnem Medici [illegible] operam, quod non in uteri corpore subesse vitium, sed in uteri capacitate conclusam [illegible] molam persuasum haberent. *Pareus lib. 23 cap. 36.*

OBSERVATIO XIII.

Uterum aliquando [illegible], mollem spongiformem: ipsiusque cervicem totam osseam visam.

CUr non stupeant homines, si quemadmodum à nobis inter anatomes annotatum est, uterum in fœminis instar spongiæ raræ & mollis, aliquando & pure osseam cervicem videant. *Gemma lib. 1. cap 6. Cosmocrit.*

****

DE MULIERUM VASIS SPERMATICIS ET TESTICULIS.

OBSERVATIO I.

Vermes in vasis spermaticis.

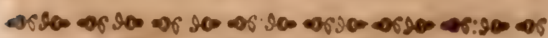
MIhi consentaneum videtur, gigni in utero, & eò magis, quod memini me alias docuisse, ut dicit

Aristot. Albertus, & alij, vermes fieri in cerebro & vasis spermaticis, ut non sit adeò durum, quòd etiam fiant in utero. *Mercurialis de morb. muliebr. lib. 4 cap. 1.*

OBSERVATIO II.

In dextro mulieris cujusdam, repentinâ morte sublatæ testiculo, tumor magnus pilis, sevo & pure infarctus animadversus.

LUgduni, Anno 1578. Aprilis 13. quum subitò mortua esset mulier quædam sola, & suspicio esset de vi aliquâ illatâ, ego imperante magistratu, adjuncto alio Medico & Chirurgo, corpore externè & internè priùs diligenter inspecto, nullam causam subitaneæ mortis invenire potuimus, præter eam quam magistratui retulimus, nempe tumorem magnum testiculi dextri, ob copiam pilorum & materiei similis sevo cum pure, unde matricis præfocationem violentissimam & lethalem excitatam fuisse verisimile est. *De observat. CL. V. Joan Bauhini.*

DE CONCEPTIONE.

OBSERVATIO I.

Mulieres quasdam mensium profluvio destitutas, non tam inculpatâ sanitate usas, quàm concepisse & peperisse sæpe.

VOLUIT Aristoteles mulieres quasdam esse, quæ concipiant, etiamsi non fluant menses, quibus non plus sanguinis est, quàm aliis restat à purgatione Sed haud scio, an id ex principiis Galeni admitti queat. Constat tamen multas concepisse, antequàm passæ essent menstrua. *Scholiograph. ad cap. 58. lib. 1. Hollerij de curand. morb.*

Recitavit Gentilis se vidisse mulierem, quæ nunquam habuit menstrua, & peperit multos filios. *Nicolus serm 6. tract 3. cap. 4.*

Verus ille Medicinæ interpres, magister meus *Jacobus de Forlivio. super primâ primi*, mulierem carentem menstruis, posse concipere monstravit apertè. Et adolescentulam prægnantem, quæ nunquam menstruaverat, mea in cura habui. Aliam quoque quæ partûs plures edidit: nec menstrua nisi tempore partûs videbat unquam. *Guainerius tractat de ægritudinibus matricis cap. 2*

Nos cognovimus, & nunc cognoscimus rusticas quasdam, in quibus menses nunquam profluere, tamen sanissimæ sunt, & robustissimæ: quod ob motum continuum, & ingentem laborem factum esse arbitror. Et quod in his mirum videtur, progignunt. *Brassavolus. comment. ad aphor. 36. lib. 5. aphor. Hippoc.*

Naturalis conformationis vitio, mulierem vidi, cui nunquam vel menses, vel aliud quicquam fluxit ab utero, ac nihilominus bene habita, prorsúsque incolumis annos vixit circiter sexaginta. *Fernelius lib. 6. cap. 16. Patholog.*

Mulier quædam Montisbani, nunquam menstrua passa fuit, & tamen peperit duodecies, & liberorum adhuc nostro tempore multi superstites sunt. *Rondeletius cap. 24. meth. curand. morb.*

Pro miraculo & inaudito adfero, cujus ego testis sum oculatus, infantes scilicet cujusdam mulieris quæ neque in partu, neque sana, visa est unquam fluxiones illas communes, & purgationes (quæ menstrua dicuntur) pati, Achoribus seu saphati sæpissimè corripi. *Petrus Toletus in Appendice ad cap. 1. Pauli Bagellardi, de morbis puerorum.*

Unam novi, quæ robustissima erat mulier Illyrica, & habitu, figuráq; corporis simillima viro agili & expedito, colore subobscuro, quæ nunquam per menses purgabatur, ac semel tantùm, cùm tamen ad senectutem usque cum viro vixerit. in utero habuit, reliquo autem tempore fuit infœcunda. *Trincavella lib. 10 cap. 3 de ratione curand. partic. human. corp affect.*

Venit ad me, & Conradum Bauschium insignem Chirurgum, ante annos plus minus septem, mulier rusticana ex Hercyniâ sylvâ nostrâ oriunda, subnigrâ, robusto ac subacto laboribus corpore, de morphæâ, (quá tú laborabat) consultura. Quæ nobis de vitæ genere percunctantibus, sanctissimè juravit, productis etiam fide dignis testibus, se ternos quidem ac integræ sanitatis fœtûs edidisse: cùm per omnem ætatem menstruis purgationibus, caruisset. Parciores autem ejusmodi corpora menses habere, rarum non est. Sed eorum omnino expertes, at fœcundas esse, id verò rarissimum, ac annotatu dignissimum mihi visum est. *Cl. V Joan. Culmannus Illustr. V Virtemb. Princip. Med. in suis ad me inte...it 8. Iul. Anno 85. datis.*

Accepi Tholosanam quandam fœminam constitutionis sanguineæ, vegetique omnino habitûs, utriusque sexûs fœtûs enixam esse feliciter, ad octodecim usque numero, citráque aliquod tum suipsius, tum prolium incommodum, vitiúmque aliquod. Ex quibus filium unum sibi adoptavit Marchianellis Monlucensis, patria quædam Domicella. Quare mulier concipere & parere potest, citra mensiû efflorescentiam, intellige externam & manifestam, non verò sine omnimodâ horum apparitione, vel alluvione aliquâ, saltem internâ, ad locellos muliebres, &c. *Joubertus popular. errorum lib. 2. cap 1.* quo loco disputationem hanc ad plenum requires.

Scimus nos in Urbe nostrâ mulierem fuisse fortem & audacem, manu promptam & iracundam, petulanti linguá, ad contumelias mox pronam, quæ jure optimo virago erat appellata: hæc nunquam menstruas purgationes habuit & tamen bis utero gestavit, ac bis peperit primò masculum, secundò femellam, ambos optimè conformatos, & plurimâ carne præditos, in partu excrementi menstrui vix tantillum exivit, at in puerperio nihil penitus effluxit.

Atque nos, dum hæc scribimus, tractavimus mulierem rusticam, quæ cùm utero gereret, se morbo aliquo detineri arbitrabatur, eò quòd jam per multos menses minimè consuetas menstruas purgationes passa, haud fieri posse censebat, se concepisse, ac in utero habere, tamen nono mense optimè conformatum fœtum edidit, ventrísque tumore, morbo, gravi cura qua premebatur, liberata fuit.

Quod & alteri Nobilissimæ mulieri, contigisse certò scimus: quæ non fluentibus mensibus concepit, & quarto imprægnationis mense passa est abortum. *Marcell. Donat. histor. mirab. med lib 4. cap 23* quo loco causas horum require.

Non desunt quidam veteres & recentiores, inter quos censetur Aetius, qui contendant mulieres absque mensium profluvio concipere non posse. At usu quotidiano experimur, mulieres lactantes, absque aliquo mensium profluvio concipere, non paucásque sine eodem mensium statorum fluxu concepisse: quòd his tantùm humoris collecti, quantum his quæ purgantur, restare solet. Sanguis qui effunditur, per se conceptum non efficit, sed per accidens: quandoquidem testimonio *Hippocrat. lib. de nat. fœtûs*, cùm uterus atque venæ sanguine vacuæ fuerint, mulieres fœtûs concipiunt. Non enim à ratione alienum videtur, mulieres quasdam sanas & corpulentas, sanguinem menstruum postea effluxurum, in totius corporis alimentum convertere, potissimum si frugaliùs vivant, & multùm se exerceant. *Bertinus Medicinæ lib 4. cap. 4.*

Mulierem absque menstruis concepisse hoc anno novi,

novi, ad quandam vocatus pleuritie laborantem, quæ quarto mense utero gerebat, cum tamen per integrum annum, ante conceptum, absq; mensibus & lochiis fuisset. V. CL. Hercules Saxonia, in suis ad me Patavio liberaliter missis observationibus.

Novimus non unam sed plures è plebe & fæce vulgi mulieres robustas, vegetas; quas sine menstruis purgationibus fæliciter utique bene & feliciter que peperisse usu practico observavimus. Rectissime & commodissime interim valent, ac domesticis officiis probe defunguntur. Joannes Georgius Schenkius, Filius, Haganoensis Poliater.

† De conceptu sine mensium fluxu ordinario vid. etiam Bartholin. hist. Anat. 37. Cent. 1 Meminit quoque ejus, & quidem cum partu sine purgamentis, Riolanus Cent. 3 obs. 54.

Observatio II.

Hæc a quadam matrona tanto coitus desiderio, eo intervallo, quo nec uterum gestabat, nec lactat tenebatur: ut cum exquisito tremoribus, aliisque symptomaticum, cœlum aliquot infantem incurreret, quæ post conceptum cessabant.

Quidam Nobilis mulier, ætatis mediocris, bonæ habitudinis, sanguinea, alba, carnosa, & facie rubea, elegantis corporis, cum proprio marito per longa tempora pudicissime vixit. Quæ nunc per aliquot annos interpolatis temporibus ut mentis permutationem incidit, & quasi furore vexat, cum non est prægnans: quod accidens cum contingit, totum corpus ejus tremit, & partes membrorum quasi singulæ tremendo moventur: etsi immobiliter detinerentur: & durat hoc accidens per aliquos dies. Sic cum incipit hæc dispositio, sentitur in ventre ejus sonitus manifestus, ita ut vir ejus cum ea jacens, audiat sonum factum in ventre ejus, & tunc supra modum, & præter solitum fuit cupida libidinis. Et cum vir in totum huic immoderato appetitui satisfacere non studeat, sive non possit, tunc redditur vigilans, & tunc incipit infanire. Sed postquam à viro concepit, semper libera est ab omnibus his accidentibus, usque ad finem partus: & post nisi infra annum concipiat, aut duos, solet in pristinam furiam incurrere. Matthæus de Grado, consil. 80. quo loco enarrationem & Curationem require.

Observatio III.

Rara aliquot & nova ad conceptum remedia, de Historiâ & Experimento cognita.

Umbilicus infantis, cum sponte cadit, quocunque modo in cibo sumptus, si ignoraverit mulier, ad conceptum facit; si vero in brachialibus gestaverit, conceptum inhibere dicitur. Alexand. Benedict. lib. 30. de curand. morb.

Conceptûs juvant secundæ arefactæ & contritæ, si bibuntur Umbilico quoque puerperii eo modo sumpto, fœcunditatem facere promittunt, Idem lib. 30. ejusdem operis.

De hoc aliqui Cervinum penem concisum in potu, alii infantis umbilicum arefactum novo experimento. Cervinum penem aridum in farinam redactum, oboli pondere, à coitu fœminis dandum censent. Idem lib. 30. & 25 cap. 18.

Lacte meo curo, (si quid medicamina possunt)

Conjugis ut fructum femina gestet onus.

Verinus in Prosopopœia Animal de Equa. Expertissimú multi testantur. Olivierius in Annot. ad eundem.

Coagulum leporinum post menstruas purgationes, vulvæ appositum cum butyro, præstat mulieribus ut concipiant. Diosc. lib. 2 cap. 18.

Uterum cervinum singulari dote ad conceptu prædicat Bauterius consil. 50. quo loco præparandi rationem, & Electuarij ex eodem compositionem compertissimam exhibet.

Mulieres solent in Negundo decocto, omni tempore universum corpus lavant, tantaque invasit persuasio apud illas, Negundi folia, flores & fructus utilia esse ad juvandum conceptum, ut eum qui contrarium persuadere conetur, lapidibus obrutura sint. Christoph. bornus à Costa in histor aromat. india Orient.

Majoranæ tenuioris, delicatioris, odoratioris, gentilis, & minutæ vocatæ, oleum sit lectum, coagulo leporino remistum, & moschi tantillo arcanum conceptui suscitando nulli referandum. Pena & Lobelius de Majorana.

Agrippa inquit Salviam herbam sacram leænæ prægnantes vorant: nam vitalem conceptum continet. Quare si succi ejus heminam unam cum modico sale mulier bibat, quartâ à puerperij purgamentis die, & viro condormiat, infallibiliter concipiet. Ajunt enim, quum in Copto Ægypti pestis grassaretur, eos qui superfuerunt in eâ regione, coegisse mulieres & uxores suas ad hujus succi potentê adeo usum, & ad plurimá sobolem pervenisse, Aetius tetrabib. 1. serm. 1. de Salvia.

Ammi agiterni semen, quod ex Alexandria affertur, mirifice præstat ad mulierum sterilitatem; nam compertum est, hujus tantùm seminis auxilio plures prolificas effectas, siquidem si propinetur manè, drachmæ pondere ex vino, in tenuem pulverem contritum, alternis diebus, tribus horis ante cibum, futuram pollicetur prolem: sed oportet maritum cum uxore rem habere iis tantùm diebus, in quibus illa semen non biberit, quod tamen diutius sumi non debet, quam quatuor aut quinque diebus; est enim ad sterilitatem præstantissimum auxilium; & pluries expertum Matthiolus lib 3. cap. 16.

Balaustiæ fructus excepto semine macerantur oleo amygdalino dulci, ante è semine uni expressio, addita ad unamquamque olei libram, liquidæ vernicis uncia, in balneo calentis aquæ, aut equino calente simo, tunc inde oleum: quo steriles mulieres fœcundas fieri tribunt receptorum quidam, si a balneo medicamentis utero conterentibus parato, eo uteri osculum sibi perunxerint, ac demum suis se junxerint viris. Idem lib 4. cap. 177.

Alchymillæ aridæ pulvis datur ex vino, aut jure, cochlearis mensurâ, quindecim aut viginti diebus, mulieribus, quibus adempta sit concipiendi facultas, à nimiâ uteri humiditate, quæ injectum semen contineri prohibet. Idem lib. 4. cap. 115.

Sterilitati à frigidis humoribus ortæ, hac compositione medentur Indi, quæ recipit Ambari partes duas, rasuræ eboris tenuissimæ tria, unam pulveris ligni aloë, partem dimidiam, cum algaliæ momento fiant catapotia, quorum tria pendentia drachmam, singulis triduis dabuntur, & emplastrum umbilico, pessus uteri collo imponetur, purgatis tamen prius, ut decet. Nicol. Monardus de Simpl. medicam Occident India, lib 1.

Nostri cum pessum imponunt, septimo die à purgatione menstruâ, atque soluto naturalium ore, componuntur gentiana, crocum, myrti folia, aloe trita, & ex oleo sesamino coacta, imponuntur post quatuor horas, conceptum promittunt certissimum. Alex. Benedi. lib. 25. cap. 18. de curand. morb.

Pessus ad sterilitatem alius. Croci scrup. unum, moschi, succini odorati, Ambaræ, ana grana tria, seminis fraxini in modum linguæ avicula, grana sex, coaguli leporini, quantum satis, fit ad pessum conficiendum: is naturalibus inditur ante coitum. Idem lib. 30.

Insidentibus suffitu prodest: Ladani Cretici, unciâ semis, Gallia mosch. drach. una, mosch. succini odorati, sive ambræ, ana grana tria, Xylaloës, Opopanacis, ana drach. una, Idem ubi eodem.

Rachel venusta, sed sterilis Jacobi uxor, quamvis

fœcunditatem à Deo precariò obtinuerat, non priùs tamen concipere potuit, quàm poma Mandragoræ à sorore Lyâ accepta degustasset, quorum fœcundas vires pleræque Bononiensium uxores, me consule expertæ,& illorum ex vino decoctum, ac passim illa decantata,mulierum medicina, Trypherâ magnâ,opere testatur. *Langius Medico de republ. symposio.*

† Huc refer, quæ de juvandâ conceptione proponit *Brendel Consil.* 102.*fol* 361.

Observatio IV.

Ad maris vel fœmellæ conceptionem facientia.

CRatæogonum, si mulier bibat (traditum est à quibusdam) jejuno ore,ter die post menses purgatos tribus obolis in duobus cyathis aquæ,ante conceptum quadraginta diebus,& vir consimili modo totidem diebus ante coitum hauriat,virilis sexûs partum futurum. *Diosc lib.* 3. *cap.* 122.

Mercurialem marem facere, ut mares gignantur, constat;ut fœminæ verò, mercurialem fœminam,si à purgatione bibantur, & trita folia genitalibus admoveantur. *Idem lib.* 4. *cap.* 183.

Testiculus secundus,qui alio nomine Serapias vocatur,eandem proditur vim habere. *Idem lib.* 3. *cap.* 125.

Si Leporum vulvæ in cibis sumantur, mares concipi putant; hoc & testiculis eorum & coagulo perfici, Atque si vituli carnem cum Aristolochia inassatam, circa conceptum manderint, mares parituros promittunt. *Bonaciolus Ennead. mulieb.cap.* 2.

Ad imprægnationem, secundùm Liliasorem ℞. testiculum dextrum porci, si vis habere masculum; vel sinistrum,si vis habere fœminam:desiccetur in umbra, & postea pulverizetur. Deinde ℞. *Limat. eboris, sem. seseleos, matricis leporis, aut coaguli ejus,aut utriusque, ana partem unam, & f. pulv.*&utatur isto pulv. manè & serò,cum brodio cicerum; aut carnium,aut cum vino montano,&c. *Galeatius de S. Sophia super* 9. *Rasis:editus per D. Krautt.*

Observatio V.

Quasdam solas puellas peperisse.

PAduæ mulier meras puellas peperit: post mortem visum dextrum vas spermaticum, quasi sinistrum, ab emulgente vel rene oriri. *Moccius Medicus.* Adde *Salomonem Albertum.*

Observatio VI.

Mancus quidam non nisi mancos, & alius solùm monstrosos generabat.

AFfirmat *Nyphus*,se audivisse de viro, qui non nisi mancos generaret:alium non nisi monstra. *Eckius ad c.*5.*lib.*2.*physicor. Arist.* Vide *Marcellum Donatum.*

Ætas concipiendi, & generandi.

Observatio I.

Vetulas admodum concepisse & peperisse.

COrnelia inter mulieres è Scipionum gente Volusium Saturnium post sexagesimum secundum annum genuit,authore *Plinio nat histor.lib.*7 *cap.* 14.

Valescus à Taranta Medicus haud ignobilis, vidisse se puerperam mulierē,quæ 67. suæ ætatis peperisset anno,(cùm alios an. sexagesimo,& sexagesimo primo peperisset)testatur. *Vallersola lib.*1.*cap.*18.*loc. commun.* Valesci verba hæc sunt,*lib.*6.*cap.*12.*Philonij dicti,Operis sui.*Vidi mulierem bonæ habitudinis, quæ post sexagesimum annum habens menstrua, concepit,& peperit filium,& continenter habuit duos filios. Et erat in sexagesimo septimo anno, quando habuit ultimum filium. Erat autem fœmina, carnosa, & musculosa,& fortis.

Albertus vidisse se refert mulierem in Germaniâ, cujus primogenitus ultimum quadraginta annis superabat.Fieri potest,quandoquidem ad sexagesimum usque parere possit mulier. *Cardanus de varietat lib* 8.*c.*43

Septuagesimum Damisellæ cuidam annum agenti, ex rapidâ & concitatiore rhedâ, proindéq; quæ nimis eam succuteret,non ita pridem nosmetipsi vidimus abortum contigisse. *Cordæus comment.*6.*ad lib.* 1.*Hippoc. de morbis mulieb.*

Observatio II.

Mulier sexagenaria ex septuagenario sene concepit, & decimoquinto mense puellam peperit, oculis & manibus privatam,quinque mensibus vitalem.

VIdi ego in nobilissimâ hac (Venetâ) urbe, dum essem juvenis, nobilissimam matronam sexaginta ferè annos natam, cum ejus clarissimo viro conjuge, qui & ipse senex ferè septuaginta annorum erat. Cui clarissimæ mulieri ipse medelam præstabam,judicaverámq; eam aquâ intercutem, seu hydrope ascite laborare. Jacebat quidem in lectulo, tumido admodum ventre,cum dejectione appetitûs,siti, & aliis stomachi accidentibus:cúmque ita in secundo senio esset,nemo ex consanguineis ejus, nec ego suspicabar ipsam concepisse. Tandem quintodecimo mense puellam peperit,orbatam oculis, & truncam manibus, quæ vixit quinque mensibus:&quoniam res mirabilis erat,quæsitum fuit de tempore, quo simul in amplexu,& coitu fuerant,erántq; quindecim menses. Quare cæteri seniores Medici, & ego, illam per totum illud tempus gestâsse in utero diximus. Quia virtus seminum in senibus,cùm sint ipsi frigidi,imbecillis existit: itémque uterus ex senio refrigeratus, non potuisset in minori tempore conceptum perficere,& perfectum seu completum edere, imò nec materiæ membrorum quantitatem subministrare. Quippe cùm (ut dixi) orbata erat oculis,& manibus trunca, *Massa epist.* 29.*tom.*2.

Observatio III.

Anus rejuvenescens.

DIgnum est, quòd illa quæ in Medicina rarò accidunt, in voluminibus scribantur. Retulit mihi mulier in aliis miles, quòd in quodam monasterio, in loco qui dicitur Monuerus, fuit quædam Priorissa,cui per multum tempus propter senectutem defecerunt menstrua & tempestivi venerunt in vertice cani, & omnes ferè excidere molares: uberum verò parum,aut nullum apparebat vestigium, & rugæ in facie profundissimæ apparebant. Factum est itaque,ut quicquid de capillis & pilis oriebatur & crescebat, totum nigrum pullularet, & exibant dentes & molares,sicut mos est in infantibus fieri; sic etiam oriebantur menstrua, ac ut in juvenculis abundanter fluebant. Mamillæ verò velut in virginibus elevatæ fuerunt, montuosæ: rugæ evanuerunt,& facies pulchra in tantum, quòd illa honesta & religiosa monialis Priorissa verecundabatur:& vixit per multum tempus in religiosâ vitâ, & hoc fuit quasi mysterium rarò contingens. *Valescus de Taranta lib.*6.*cap.* 12.*de curand. morb.*

Observatio IV.

Quosdam viros post octogesimum sextum, nonnullos octogesimo completo,& ad centesimum usq; liberos procreâsse.

ABrahamus jam octogenarius ex Agare ancillâ Ægyptij generis, filium genuit Ismaëlem:unde Ismaëlitarum genus, qui demum Agareni dicti sunt,ut Eusebio placet,ad postremum Saraceni. Centum natus annos,ex Sara nonagenariâ conjuge,quæ priùs fuerat sterilis,Isacum sustulit. *Guido Bituricensis.*

M. Ca-

M. Cato Censorius octogenarius, tam vividâ senectute, ut ne contenuisse quidem videretur, filium genuit, è filia Salonij clientis sui. Qua de causâ aliorum ejus liberorum propago Liciniani sunt cognominati, hi Saloniani, ex quibus Uticensis fuit. *Plin. lib. 7 cap. 14.*

Sexaginta regnavit annos Masinissa Rex, Populi Romani amicissimus: nonagenarius, sine ephippiis equum ascendit, nudo capite pedibúsque iter fecit. Roboris ejus maximum hoc argumentum est, cùm multi ei filij & nascerentur, & morerentur, quòd nunquam pauciores decem habuit, & puerum quadrimum nonagenarius reliquit. *Diod lib. 22. Val. lib. 4 cap 14.* filium vocat Methymnatum, Suidas vero Stembanum. *Solinus cap 4. Plin lib. 7 cap. 14.*

Aristoteles dicit, quòd à septuaginta annis suprà, nullus potest masculum generare: sed experimentum nobis certificat, & manifestat, quòd non sic est: quia multos vidimus octuagenarios, & supra masculos generasse. Et quamvis sint pauci, etiam centum, & supra, masculos generaverunt. Et laus sit, & gloria ipsi, qui hoc fecit & disposuit. *Avenzoar, Teizir lib. 2. tract. 3. cap. 1.* Ex eodem repetit *Matth. de Gradi, comment. ad cap. 29. lib. 9 Rasis ad Almans.*

Nicolaus de Palmeriis habuit filium è se generatum in centesimo anno. *Savonarola tract. 6. c. 21. rub. 21.*

Tempestate nostrâ quidam Germanus nonagenarius prolem suscepit ex castissimâ conjuge quem vidimus. *Alexand. Benedict. de curandis morbis. lib. 25. cap. 11.*

Sigismundus Polcastrus Medicus & Philosophus Patavinus, qui super LXX annos docuit in senectute quatuor filiis brevi tempore orbatus, septuagenarius, ad suscitandam sibi prolem, uxorem secundam duxit, ex quâ ei tres filij nati sunt: quorum primogenitum Antonium, doctrinæ insulis utriusque juris censuræ vidit de more ab ejus præceptoribus decorari. Hieronymum verò ipsemet philosophicâ laureâ, cum summo gaudio, tremulis præ senectute manibus exornavit: & obortis præ lætitia lacrymis tenerrimè exosculatus est. Posthæc autem non diu supervixit, annos natus nonaginta quatuor. *Bern. Scard. lib. 2 class. 9. hist. pat.*

Sunt nonnulli robusti validíque senes, quibus adolescentia continenter, atque moderatè translacta est, qui ad septuagesimum annum fœcundi sunt, & in peragendo concubitu viriliter subsistunt, quorum multa exempla Brabanti, Gothi, & Sveci suppeditant. Sic enarrantem audivimus Nauclerum quendam fide dignum, dum Stockholmiæ negotiaretur, imperante Gustavo patre Invictissimi Regis Sveciæ Erici, qui nunc rerum potitur, se accitu Regis interfuisse nuptiis viri cujusdam, annorum centum, qui in matrimonium asciverat triginta annorum sponsam, ex qua complures illum sustulisse liberos indubitatâ fide memorabat: erat enim vir, (ut sunt in eâ regione plurimi,) adeò crudâ viridique senectâ, ut vix implevisse annum quinquagesimum videretur. Apud Tongros quoque, & in Campaniâ Brabanticâ, ubi aëris clementia, & gens temperans, & frugalis, inauditum non est, sed propemodum vulgare, octoginta annorum viros, virgines non admodum annosas, in conjugij societatem asciscere, atque ex iis proles excitare. *Lemnius lib. 4. cap. 24. de occult. nat. mirac. edit. auctioris.*

Observatio V.

Filij ingenio & formâ à senibus monstrosi ac stolidi nati.

Vidimus in Saxonia, è patre sene admodum, natum filium capite, & toto corpore satis monstroso, centipellium, fatuum, cùm pater esset in Theologia doctissimus, & loquebatur pauca, & absurda atque incongrua, plura nutibus & risu, ut non multùm à brutis distaret. Hunc ajebant esse ab excrementis senectutis genitum; principiis autem generationis conceptûs respondent. *M. Wolff. Lang. com. de monstris, cap. 14. pag. 131 facie aversâ.*

Aliud non absimile exemplum require infrà. *titulo,* de fœtu tempore diuturno, præsertim triennio, utero gestato. *Schenckius Fram.*

Observatio VI.

Pueros septem, octo, aut decem annorum progenerâsse: Et puellas octo aut novem annorum utero gestâsse, & peperisse.

Craterus Antigoni regis frater, novisse se scribit quendam hominem, qui spatio septennii & puer fuerit, & adolescens, & vir senex, & uxorem duxerit, & progeneratâ prole mortuus. *Phlegon. de mirabilibus.*

Audivi, (inquit D. Hieronymus) Domino teste, non mentior: Quædam muliercula, quum infantem nutriret expositum, & stillaret cibos, ac nutricis fungeretur officio, cubaretque cum eâ parvulus, qui usq; ad decimum annum jam pervenerat, accidit ut plus, quam pudicitia pateretur, se mero ingurgitaverit, accentaque libidine, obscœnis motibus, infantem ad libidinem duxit. Prima ebrietas alterius noctis, & cæterarum deinceps consuetudinem fecit, nec dum menses duo erant evoluti. Et ecce fœminæ intumuit uterus. Mira itaque ista sunt, & quæ vix fidem impetrent, nî à Sanctissimo tradita viro, puderet non credere. *Cœlius A. L. lib. 14. cap. 8.* Nonnulli ad D. Gregorium referunt.

Foroliviensis super primam partem, de membris generationis, scripsit, authoritate fide digni puellam octavum agentem annum fuisse impregnatam.

Abbas super Decret. Glossa in summa 20. q. dicit authoritate *Alberti super 4. sent.* quòd puella novem annorum conceperit, & pepererit in 10. anno.

Hostiens. Iurisperitus, in summa de pœnitentiis & remissionib. refert, Salomonem propagâsse filium in 11. an. *Marcell. Donat. hist. med. mirab lib. 4 cap. 14.*

Puellam novem annorum peperisse Tornaci, vidit *Jacobus à Partibus*, ut ipse testis est *comm. in Avicennam fen. 20 tract. 1 cap. 12.*

Marsilius Patavus vidit puellam Papiæ annorum novem imprægnatam, sed hæc rarò. *Savonarola tract. 6 cap. 21 rubrica 6.*

Puellam novem annorum utero gestâsse visam, scribit *Savonarola.* Et à se visam aliam Joannes Capella senior Medicus Francisci Regis, undiquaque doctissimus, nobis coram affirmavit. *Sylvius comment. de mens. mulier.*

A Joanne Fuchsio puellam novem annorum peperisse: & puerum novem annorum nutricem imprægnasse, jampridem scriptum est. *Lamb. Danæus lib. 2. cap. 14. Ethices.*

Scriptum prodidit Jobertus, Lectoriæ in Vasconia fœminam anno ætatis nono peperisse, quæ adhuc superstes vivat nomine, Joanna de Perie, nupta Vvidio Beche mulctarum Regis Navarræ municipij collectori. Quod argumentum est evidentissimum, existere fœminas nonnullas viripotentiores anno ætatis nono, quàm aliæ permultæ anno decimoquinto, propter vulvæ & cervicis ejus capacitatem ampliorem: sed & plerisque casu aliquo amplior fit via illa, nempe intruso validiùs ob aliquem pruritum proprio digito, vel immisso nodulo, ut pesso magnitudinis membri virilis ciendis mensibus comparato. *Pareus operum suorum, tractatu de renunciationib.*

† Meminit etiam *Bartholin. Cent. 5 hist. anat. 17.* Virginis decem annorum nuptæ, & duodecimo anno juvenem generantis. Confer quoque *Sinibald. Geneanthr. p. 291.* ubi puellæ nono ætatis anno concipientis exemplum habet: add. *VVolf. Tom. 1. Lect. mem pag 620.*

SUPERFOETATIO.

Observatio I.

Superfœtationis exempla & rationes.

QUUM superfœtârit mulier, si primum puerum in medio uteri habuerit, superfœtatio elabitur, à primo ac veteri expulsa: si verò in altero cornu superfœtationem habuerit, posterius ipsum insuper parit non vitalem, nimirum vitalitate, ubi uterus laxatus & humectus fuerit, exsolutâ. Si verò non statim secedat superfœtatio, dolores exhibet, & fluxum fœtidum, ac febrem: & facies intumescit, tibiæque ac pedes: & si pereat, cibum aversatur donec exciderit. *Hippoc. lib. de superfœtatione.*

Quæ ex animalibus magnitudine prædita sunt, ut homo, si alter coitus proximè ab altero accessit, enutriri, quod superfœtatum est, potest. Jam enim id evenisse visum est, cujus rei causâ id quod diximus est; eodem enim coitu plus seminis mittitur, quod partitum multiplicare conceptum potest, si alterum post alterum accidit: sed si jam aucto conceptu coitus adhibetur, superfœtari quidem potest, sed raro, quoniam uterus magnâ ex parte ad partum usque se comprimat. Si tamen aliquando accidit ut superfœtetur, (jam enim id evenisse constat,) perfici non potest: sed conceptûs abiguntur similes iis, quos abortûs vocamus, ut enim in uniparo genere omne excrementum absumitur in id quod præcesserit, ob corporis magnitudinem, sic in iis fieri solet. Sed in illis statim, in his cùm jam fœtus accreverit, tunc enim similem uniparis conditionem recipiunt. Pari ratione sola animalium mulier, & & equa gravida coitum patiuntur; homo enim suâ naturâ præfœcundum animal est. *Aristoteles lib. 4. de Gen. animal. cap. 5.*

In muliere rarò evenit ut superfœtet, sed factum tamen aliquando est. Qui itaque longo pòst tempore sint concepti, nihilo perfici possunt: sed prematuriùs dolorem, quo ipsi, & primus fœtus intereat, movent. Jam incidit, ut facta corruptione duodecim superfœtata puerperia egerentur. At verò si proximè à primo conceptu secundus sit factus, absolvi edíque potest quod superfœtârit, ut quasi gemini nasci videantur: quomodo Herculem & Iphiclem procreatos esse fabulantur. Nam id etiam constitit in adulterâ quadam, quæ alterum suo marito, alterum adultero similem peperit. Jam & cùm geminos quædam ferret, tertium superfœtavit: & cùm tempus pariendi justum jam esset, primos vitales peperit, secundum quinto mense elisit, qui statim mortuus est. Altera cùm primum septimo peperisset, qui mortuus est: mox duos justo mensium numero edidit, qui vixerunt. Quædam etiam sub abortu conceperunt, atque alterum abegerunt, alterum continuerunt, pertulerúntque ad partum. Plurimis, si concubuerint, infans mucore oppletus exit, esculentorum etiam, quæ mater comederit, sæpe gerulus venit in lucem: & si sale immodicè usa est, ipse sine unguibus nascitur. *Arist. de animalib. lib 7. cap. 4.*

Extat in monumentis Medicorum, & quibus talia consectari curæ fuit, uno abortu XII. puerperia egesta; sed ubi paululum temporis inter duos conceptûs intercessit, uterque perfertur. Ut in Hercule, Et Iphiclo Fratre ejus apparuit: & in ea, quæ gemino partu, alterum marito similem, alterum adultero genuit. Item in Proconnesia ancilla, quæ ejusdem diei coitu, alterum domino similem, alterum Procuratori ejus: Et in aliâ, quæ unum justo partu, quinque mensium alterum edidit. Rursus in aliâ, quæ septem mensium edito puerperio, insecutis mensibus geminos enixa est. *Plin. lib. 7 cap. 11 N. H.*

Novi uxorem Zachariæ de Scarparia, quæ peperit masculum: & hinc ad tres menses peperit alium masculum, & bene vixerunt ambo: & unus fuit Speciarius Florentiæ in Burgo S. Laurentii. *Nicol. serm. 6. tract. 1. cap. 22.*

Hæc profectò historia admirabilis est, cùm *Arist. 4. de gener. animal. 5 & 7. de hist. animal. cap 4.* scripserit quòd si alter coitus proximè ab altero accesserit, enutriri quod superfœtatum est utero gerens potest; sed si jam aucto conceptu coitus adhibeatur, superfœtare quidem potest, perfici tamen conceptûs ambo non possunt. *Marcell. Donat. hist. mirab. med. lib. 4. cap. 16.*

Accidit quod quædam mulier peperit unum filium pulchrum, qui assimilabatur viro suo: & post paucos dies, peperit unum turpem, qui assimilabatur amasio suo turpi: & hoc non fuisset, nisi matrix post coitum fuisset aperta & dilatata: Appetunt igitur avidè mulieres post coitum. *Gordonius in lilio, particula 7. cap. 2.*

Superfœtatio res est rara, visa tamen Mediolani nostris temporibus. *Cardanus comment. ad aphor. 36. lib. 5 Hippoc.*

Monstrosos nasci, tametsi rarum sit: rarior tamen superfœtatio est, & adeò quidem rara, ut nonnullis impossibilis habeatur, cujus tamen manifestum in honesti civis uxore exemplum apparuit. Peperit hæc filium plenè gestatum Anno M.D.LXX. Decembr. die 7 hora 10. vespertina, succedentibus omnibus, quæ ad felicem partum requiri solent. Postridie verò, qui erat octavus, eâdem horâ præter expectationem obstetricis, ac sui ipsius, peperit eadem fœtum alterum, seu nondum quadrimestrem, utpote cui neque oculi, neque nares, neque os paterent, quem idcircò pòst conceptum fuisse, satis manifestum. *Dodonæus in annot. ad cap. 111. Benivenij.*

Superfœtatio non solùm in primo mense, sed & in quarto, & quinto contingit: Ut enim multa taceam exempla, Uxor cujusdam Doctoris, qui hîc Valentiæ Regiæ Cancellariæ præsidebat, Gallart appellati, post quatuor menses ab obitu viri filium peperit, & deinde nono mense alterum. Neque enim causa superfœtationis consistit in eo, quòd orificium uteri sit apertum aliquantulum (ut simul etiam voluit *Vallesius lib. 5. Epid. comment. 11.*) quæ semper evenit orificio ita clauso, ut ne specilli cuspidem admittat: sed in uteri attractione, quæ tunc contingit, quia dilatatur in coitu, in fricatione & calore orificium uteri, & ita semel attractum potest uteri cavitatem subire. *Petr. Paul. Pereda schol. ad cap 55. Ioan. Mich. Paschalij lib. 1. de curand morb.*

Si duos pluresve fœtus utero gestet mulier, eósque suis singulos secundis involutos, ea fit quæ superfœtatio dici solet. At qui ijsdem secundis involvuntur, uno eodémq; concubitu, ex multo & copioso semine concepti creduntur, nullo nec concipiendi, nec pariendi dierũ interjecto numero. Ut enim cùm statim à pastu ventriculus bene & secundum naturam habens, sic circum cibos contrahitur, ut ipsos, quamvis pauci sint, geminis velut manibus undique comprehendat, adeò ut neque in hanc, neque in illam partem fluctuare queant, quò concoquere, & in chylum vertere ipsos possit: sic uterus circum duo semina, simulatque in ipsius capacitatem effusa fuerint, ad conceptionem cogitur, & ita cogitur ut suis undique lateribus constricta, ipsa in unum confundat, neque eorum unam portionem in hoc, aliam in illud uteri latus & regionem deerrare permittat, adeò ut uno concubitu ex eodem semine plures edi fœtûs nequeant, suis quique secundis discreti. Adde quòd nullæ sint ejusmodi in mulierum utero cellæ, quales in brutorum uteris esse memo-

[illegible] ob id plures uno conceptu & partu fœtus [illegible]. Jam verò si qua sit regione uterus [illegible] se excipias seminibus ad conceptionem non [illegible] & proximè admovent [illegible] ipsa conti[illegible] naturâ [illegible], necesse fue[illegible] & [illegible]. Er[illegible] secundis [illegible] est, mini[illegible] generatio est, [illegible] si ex [illegible] conceperit, [illegible] a conceptu diebus uteri os [illegible] exactè non [illegible], si [illegible] vero [illegible], & ita [illegible] ut ab utroque seminis fœcunditas [illegible], nova [illegible] conceptio seu superfœtatio. [illegible] superfœtatio [illegible], etiam secunda quædam conceptio, cum [illegible] viri [illegible], [illegible] Hippocr. [illegible]. Cur verò post primam con[illegible] uterus qui connivebat, reseretur & dehi[illegible]. Sunt enim qui putent, [illegible] post conceptionem certis temporum inter[illegible], ut [illegible] quibusdam materie[illegible], ex his pateat: itaque [illegible], concipe[illegible] & naturâ suâ seminis & [illegible], vel [illegible] præ fervida libidine efferatum & [illegible], denuò [illegible] ad seminis virilis exceptionem. Sic [illegible] ventriculi orificium à pastu [illegible] referatur, [illegible] cibis [illegible], nec [illegible] hominibus, & [illegible] D. [illegible] au[illegible] uterus certis temporum intervallis [illegible] est, unde [illegible] conceptionem [illegible] & partum tempus [illegible] Nam, ut scribit Pa[illegible] paululum temporis inter suos conceptus in[illegible], uterque perfertur, ut in Hercule & Iphiclo [illegible] apparuit: & in ea quæ gemino partu alterū [illegible] alterum adultero genuit. Item in Pro[illegible] eiusdem diei coitu, alterum do[illegible], alterum Procuratori ejus, & [illegible] quæ [illegible] quinque [illegible]. R[illegible] mensium [illegible], in [illegible] mensibus geminos enixa est. Superfœtatio[illegible] etiam argumentum est, quod quot sint in utero fœtus, nisi forte gemini sint ejusdem sexus, tot erunt [illegible], quemadmodum [illegible] videre contigit: [illegible] vero est, [illegible] articulo, [illegible] secundina. Cæterum [illegible] duorum fœtuum in muliere [illegible], monstrosum [illegible] videri pos[illegible], quod duæ tantum mammæ [illegible] naturâ [illegible] sint: quanquam numerosæ sobolis exempla referre possimus. *Pareus operum [illegible] lib. 23. cap. 32.*

Poteritne post primum aut secundum tertiúmve primi conceptûs mensem, fieri superfœtatio, ut plerique & scriptis, & exemplis illustrârunt? Poterit, meo quidē judicio, sed rarò. Uterus enim præ fervida libidine efferatus denuò aperiri potest, ut semen excipiat: non tamen propterea prior conceptus jam conformatus & grandior excluditur, si sana sit mulier, & fœtus [illegible], tum quia exitum nondum sibi parat. Hoc in gemellis aliquando sumus experti. Vidi Nobilem quandam mulierem gemellos gestantem, quæ puellum edidit primo nono mensis die mortuum, & septimo post eum partum die alterum vitalem enixa est. Potest ergo aperiri interius osculum, fœtu non excidente. Extat ad hujus sententiæ confirmationem *Hippocratis Aphor. 38. lib. 5. Mulieri gemellos gerenti, si alterutra gracilescat mamma, alterutrum abortit: si quidem dextra gracilis fiat marem; si sinistra, fœminam.* Retinetur itaque fœtus in utero, etiamsi multùm hiet os uteri, Et licèt tertio, aut quarto mense secundus fiat conceptus, non propterea primum excidere necesse jam est. Rarò tamen vitales sunt secundi conceptûs præsertim si post multos dies fiant: quia prior fœtus jam grandior, sanguinem totum exhaurit, unde fit ut novus hic, sanguino defraudatus, intereat, & ante tempus excernatur. *Andreas Laurentius Anat. lib. 8. quæst. 22.*

Quod ad naturales superfœtationes, hoc verum esse, quod duo infantes, dierum aliquot interjecto numero, unus post alterum conceptus sit, sufficienter ostensum est, quod jampridem Pithaverus semel observavit, in muliere quadam, quæ tribus septimanis post priorem partum, (e cujus puerperio jam erat egressa) secundum infantem enixa est. Hanc rem, Historia Dominæ de Malorthye, quæ omnibus nota est, comprobat, quæ ita se habet.

Domina Maria e Novo castro, cùm ex Barone Cremallensi novem liberos suscepisset, secundo contracto matrimonio cum D. de Malorthye, ex quo gravida reddita, tres filios una utero gestavit (hinc factum est cum parvæ sit staturæ, sed tamen fertilis) ut adeò fuerit gravata, quòd circiter quintum mensem ex filijs unum tantùm sit enixa. Quare cùm existimaret D. Theobaldus, ut & ipse celebris Medicus ad Castrum Theodorici in Campania, alios suos filios, nihil aliud quam lochia retenta esse aut molas, irritósve conceptus: ipsi post octavum ab abortu diem, forte medicamentum ad hæc expurganda aptum exhibuit quod sane abortum secundum duorum aliorum filiorum causavit; qui adeo integri & vivaces fuere, ut ipsemet Medicus, quem consilij sui pœnitebat, testaretur, nisi medicamentum purgans vim ipsis intulisset, licèt prius abortum fuisset passa, quod tamen absque dubio ad rectam pervenissent maturitatem. Ab illo tempore sæpius gravida facta, & ferè semper gemellos tulit, modò puellos, modò puellas. Verum dum semel utero gestaret, a cujusdam canis vehementi impetu adeo exterrita fuit, ut statim malè habens non dubitaret quin apud eam fœtus esset mortuus: quare quindecim dierum spatio post, duos infantes peperit, quorum alter mortuus erat: quem diu antè mortuum fuisse manifeste erat colligere: alter vero vivebat: sed adeo debilis, propter malum a fratre gemello communicatum, ut triduo integro sugere non potuerit: diligenti tamen cura factum, ut indies melius se haberet, qui nunc annorum est octodecim, & Regis Galliarum assecla. Quas Historias, ex epistola quadam quam habeo, a D. de Malorthye, ad Dominam Bellovocam Nangensem scriptâ, desumpsi, in quâ omnia in specie deducit, quamque manu propria subsignavit, postquam a D. Seuréo docto & exercitato Medico Melodunensi, diu precibus sollicitatus fuisset: cum enim rogaram, ut hoc officij amico, idque in bonum publicum, præstaret. Infantium hoc modo nascentium posteriorem natu, Romani (ut monet Plinius) Vopiscum cognominem fecerunt: quam vocem ex Græco ortam interpretor, quasi [illegible], infans post natus. *Franciss. Rousset. Sect. 6 cap. 7. de Partu Cæsareo.*

Summus Medicinæ dictator. 5 *Aphoris. 51. Quæ utero gerunt iis os uteri compressum* dixit: & *Galenus in Com. Si os uteri clauditur, conceptionis indicium statuit.* Hinc factum, ut pro confesso fuerit habitum, os uteri in prægnantibus non reserari. cum 14. *de Usu part.* 3 *Galenus* dicat, a conceptu usque ad tempus ipsius partûs, ita occlusum esse os uteri, ut ne quidem apex alicujus acûs indi possit. Verum rationibus, quæ in hanc rem adduci possent, in præsens relictis, dicimus os uteri etiam in prægnantibus reserari: Id ex eo liquet, quod mulieres etiam gravidæ sperma rejiciant: probatur quinetiam exemplis superfœtationis & molarum, quæ

quæ post fœtûs conceptionem generantur. Nec huic rei adversatur Anatome; facilè enim id fieri posse, ea nobis ostendit: secundina enim dicta tunica, uni tantùm uteri parti adhæret, ut rectè nobis Valverda in sua proponit Anatome. Sed superfœtationum aliquot exempla proponamus, quæ rationes contrarium sententium satis infringent.

Ante annos circiter triginta, Joannis Pflieges, Rustici uxor, in Rixheim, Suntgaviæ pago, duobus Basileâ milliaribus, gemellos utero gestavit, quorum primus justum post partum annum unum supervixit: alter verò sex septimanis post fratrem, suavissimam hanc primùm aspexit lucem, qui non ita pridem adhuc (octo habens liberos) in vivis fuit.

Christiana Schlechtin, Michaëlis Vogel, Prætoris pagi Bollickheimensis (duobus cum dimidio Basileâ milliaribus) Uxor, priori marito, cum quo decem habuerat liberos, defuncto; alterum cum prædicto Prætore matrimonium contraxit, & circa quinquagesimum circiter ætatis annum gravida facta est, (postquam in matrimonio annis fuisset triginta.) Gestationis tempore completo Anno 1575. Aprili Mense, & quidem die Dominicâ, circa diem S. Georgio sacrum, doloribus partûs corripitur, atque puellam feliciter, quæ postmodum Maria nominata, enititur, quæ dies solùm quindecim supervixit. Finito puerperio, cùm ad consueta properaret munia, septimanis quinque, & totidem diebus post primum partum, dum in vineis esset, nihil minùs quàm de altero partu cogitans, novis doloribus partûs corripitur: quare domum reversa, filium, qui patri factus est cognominis, enixa est, qui in hodiernum diem adhuc vivit. Post hunc partum ampliùs utero non gestavit: verùm ut parentes, sic & filius, in hodiernum adhuc diem vivit.

Anno Christi 1584. posteaquam vir Nobilis, D. Philippus Ludovicus ab Hirshorn (cujus sedes fuit in Palatinatu, tribus ab Heydelberga milliaribus: in oppidulo, quod ejusdem Nobilis viri nomen sibi vendicat) rebus humanis exemptus esset, neque ullũ post se hæredem reliquisset: viduâ interim ipsius uterum ferente: statim ipsius defuncti agnati, & feudorum successores (ut qui vehementer dubitarent, ferrétne masculum gravida vidua, an potiùs fœmellam) non solùm omne jus successionis feudorum, in omnem eventum, à feudorum dominis obtinuerant: verùm etiam quia libenter plenam & fundamentalem notitiam omnium feudorum & redituum habuissent: ideò statim à morte prædicti Nobilis, superstitem ipsius viduam adhuc immaturam defuncti mariti mortem lugentem, sua in domo operuerunt: eique claves ad cryptas & cellas, è lumbis, non sine vi & vehementiâ detraxerunt. Quæ res adeò miseram & tristem viduam affecit, ut conjectis in verticem suum manibus, vociferari, & ejulare magis cœperit: ut quæ graviter molestéque hujusmodi sævitiam & agendi modum ferret. Quinetiam paucis interjectis diebus, tandem peperit, & quidem egregium puellum, sed mortuũ, & calvariâ carentem. Cæterùm cùm agnati, & hæredes defuncti Nobilis ea de re certiores facti essent, persuaserunt sibi suam ipsorum spem jam expletam, & ipsos sui compotes voti factos fuisse. Quare jus suum in utendâ, fruendâq; hæreditate feudorũ persecuti sunt. Sed Deus Opt. Max. velut è saxo alium partum masculum, & paternorum bonorum hæredem viduæ illi mœstæ & desolatæ suscitavit, atque donavit. Etsi enim non ita pridem puellum enixa esset, tamen subtumida à partu remansit: nihil aliud suspicata, quàm vel tumorem præter naturam, vel aliquem morbum in suo residere corpore. Id quod etiam aliquibus Medicis (quorum consilium separatim requisitum & auditum est) visum. Causam enim morbi quidvis aliud existimârunt, quàm quod ipsam gravidam adhuc esse suspicarentur. Quare consilium ei dederunt, ut ad Thermas fontis acidi ad Rhenum (*Bey Eisal am Rhein*) sese conferret. Ad quas illa Thermas, secuta eâ in re Medicorum consilium, ut vidua mœsta & orba, unicâ ancillâ comitata, profecta est. Verum enimverò ut tandem mense Julio 1584. eò loci venit, ob Thermas: accidit, ut ibi inveniret Electorum Saxoniæ Augustum (qui paulo pòst in fata concessit) cum conjuge: nec non alios, aliásque Principes: qui ita loca præoccuparant, ut ipsamet in diversorio locum manendi non inveniret: præsertim cùm nemini notum esset, quæ qualísve Matrona foret, quæ unicâ tantùm ancillâ comitata venisset. Porrò tandem ejus loci Præfecto, quænam esset, significans: & suum ei casum, qui non ita pridem acciderat, commemorans: ægrè ab ipso hospitium ad sequentem noctem obtinuit. At verò eâ ipsâ nocte, cùm jam decima ageretur hebdomada, à priori & proximo partu, Deus Optim. Max. ipsam mœstam atque adflictam, & apud peregrinos pulcherrimâ prole masculâ, eáque vivâ, ditavit. Id quod statim fando pervenit ad aures Illustriss. Principum. Et quidem ei Elector Moguntinus lautum ac nobile puerperium instituit: Elector verò Augustus, eidem mille Thaleros dono dedit. Quinetiam omne ejus hæreditariæ successionis & feudorum ab aliis repetitum, & huic ipsius filiolo, hæredi videlicet legitimo, restitutum est, qui adhuc in præsens in vivis est.

Anna Cancerina, Christ. Schollers, sutoris nostratis uxor, cùm jam annis aliquot fuisset in matrimonio, aliquoties gravida facta, feliciter enixa est: dein cùm rursus utero gestaret, accedente debito partûs tempore, posteaquam toto triduo levibus doloribus partûs fuisset divexata, Anno 1587. Januarij 25. hora sexta matutina, casu Embryonem è corpore elabi sensit, qui digiti unius longitudinem æquabat: verùm eâdem die vesperi ad horam sextam maximis conatibus partûs divexata, alterum justo partu fœtum perfectum & viventem exclusit. Ambo autem, ut narravit obstetrix, unâ continebantur secundina. *Casparus Bauh. in Appendice ad Partum Cæsareum Rousseti.*

Civis quædam in Oppidulo Holsatiæ, Apenradio, quinque dierum interstitio, geminos, Anno 1588. mense Februario peperit. *D. M. Jansonius lib. Mercurij Gallobelgici pag.* 81.

Rustica quædam mulier in vicino pago Smerka peperit filiam. Deinde elapsis octo diebus, cùm gravissima ventris tormina sentiret, & vicissim è vicino oppido obstetricem accerseret, denuò peperit filiam. *De clariss. Vir. Ioan. Franci Hildesij Medici Cameniceni, Exemplis mihi per Clarissimum Laurent. Scholtzium transmissis.*

Observatio II.

Superfœtatio Epidemica aliquando animadversa.

NOs vidimus superfœtationem quandoque fuisse Epidemicam *Brassavolus Comment. ad Aphor.* 38. *lib.* 5. Quod verum esse ratio suadet. Cùm enim sit res quasi præter naturam, indiget ut foveatur à causis communibus & potentibus: quare ab his prodeunt plures consimiles effectûs, illud idem de monstris: ideò legitur apud Livium, cùm unum apparebat monstrum, semper plura fuisse: & hæc causa est. *Cardanus Comm. ad prædictum Aphorismum.*

Observatio III.

Superfœtatio monstrosa.

IN Cypro Insula, tempestate nostra, fœminam geminos peperisse accepimus. Alterum octavo mense: alterum decimo nono, macie confectum, utrinq; dentatum, qui capitis partem, quam sinciput vocamus, consumpserat. Is statim editus, omnium admiratione, per umbilicum irrepsisse dicitur. Quem, tanquam monstrificũ animal, vivum sepeliri jusserunt. *Alexand. Benedict. de Curand. morb. lib.* 25. *cap.* 23.

In

* In vicinia nostra in oppido Brunikhen publicum [illegible] Adam Strotzmanni & uxoris Barbaræ Schnotzerin, quæ conjuges 53 liberos progenuerunt [illegible] ut 18. [illegible] 5. vicibus binos. 4. vicibus ternos [illegible] enixa fuerit. Cum [illegible] mense sexto tres pepererit, nono [illegible] & rursus [illegible] post, adhuc unum partu [illegible] post decem [illegible]. Tandem [illegible] quorum tres [illegible] vigesima [illegible] duos, & rursus post 24. dies [illegible] ultra [illegible] transversis [illegible]. Integram [illegible] rhythmis Germanicis [illegible] addere [illegible].

Jo. Christof Eisenmenger.

EIn Städtlein Binnickheim genandt
Ligt in dem Wirtenberger Landt
Dem Zabar gäw [illegible] durchauß
[illegible] Gan Erbhauß
Vnd deß Ertz Stiffts Mentz Eigenthumb.
[illegible] umb und umb.
In diesem Städtlein [illegible]
Als man fünffzehen hundert Jahr
Gezehlet hat und drey darneben
Da waren noch in diesem Leben
Zwey fromme Eheleut [illegible]
Adam Strotzmann genandt der Mann
Barbara Schnotzerin das Weib.
Die trug von ihrem Mann in ihrem Leib
Funffzig drey Kinder nach und nach
Gantz wunderbarlich das geschach.
Zu 18. mahl sag ich eben
Hat sie die Kind and Welt gegeben
Achtzehen mahl allweg ein Kind
Zu fünff mahl allweg zwey ich find
Zu vier mahl allweg drey zu sagen.
Auff ein mahl hat sie 7. getragen.
Da sie 6. Monat gangen war
Derselben sie die drey gebahr.
Als sie darnach im Kindbett lag
Eben biß an den neunten Tag.
Hat sie gebohren noch eins darzu
Ferner ich weiter melden thu
Nach dem als eilff Wochen war
Sie abermahl deren eins gebahr
Das sie [illegible] trug sie noch sieben Wochen
[illegible] herfür gebrochen.
Zum letzten ich mit Warheit schreib
Ward wieder schwanger dieses Weib.
Trug sieben Kinder auff einmahl
Damit erfüllt sie ihre Zahl.
In zwantzig Wochen unverlohren
Hat sie derselben drey gebohren.
Deren als sie außm Kindbett gieng
Man wieder eins von ihr empfing
Nach vierthalb Wochen noch ein paar
Das letzt da es vorhanden war
Machet es der Mutter angst und bang
Einer Eln und drey zwerch Finger lang.
Desselbig war der Kopff so groß
Welches die gut Fraw sehr verdroß/
Daß kein Mann den erspannen kunt/
Drey Tag sie in Kinds Nöthen stund
Kein Menschen sie mehr sah noch kand
Biß sie Gott solcher Noth entband
Diß war das drey und funffzigst eben/
Vnd war wie ich berichte darneben
Dreyssig und acht der Knabelein
Darzu fünffzehen Töchterlein.
Die waren all gleich gantz und recht
Fertig männlich und weiblich Geschlecht
Zur H. Tauff seind kommen all.
Biß an neunzehen die der Fall
Deß schnellen Todes hat ereilt.
Bald sie warn an die Welt gezielt
Doch ist ihr keins in aller Summen
Vber neun Jahr seines Alters kommen.
Solch Eheleut leben im Ehestand
Beysammen ohn zertrenter Hand
Gar nahend in die 30. Jahr
Gering ihr zeitlich Nahrung war.
Das Weib ihren Abschied auß der Welt
Genommen hat als man gezelt
1503. Jahr
Der Mann da noch im Leben war
[illegible] Leben
Gott wöll ihn [illegible] geben.
Diß ist [illegible] Gedicht.
Sondern ein gewiß [illegible] Geschicht
Wie solches vor hundert Jahren [illegible].
In der Pfarr Kirch gemahlet ist.
Deßgleichen von [illegible] auffgeschrieben
Auch auff dem Rathhauß gemahlt verblieben.
Darumb man Beystand geben kan
Ob jemand wolt zweiffeln dran.
Inmassen Käyser Ferdinand
[illegible] zugesand.
Ein [illegible] auff begehren
[illegible] in Bohem etlich Herren
[illegible] für ein Gspött
Vnd thaten drüber groß Gewett
Schickten ein Botten in der Eil
Alhier gen Binnickhen viel Meil.
Dem ward [illegible] ein Beschaid bald
Daß sichs in Warheit also halt.
Gott ist als man auch sonst [illegible] zwar
In seinen Wercken wunderbar/
Vermuthlich ist das gewesen sey
Superfœtatio [illegible].

Rhythmos [illegible] Versificatore quodam antiquo modo, [illegible] versificatos, latine reddidit [illegible] carmine.

WUrtenbergiaci *Duces in regione perampla,*
[illegible] hanc Binken *Suevica lingua vocat.*
Ad Zabergoici *tractus confinia vergens,*
Clara Ganerborum *nobilitate Virum.*
Quam ditione tenet Romani maximus orbis
Præsul, si nomen Cæsareum excipias.
Nempe Moguntinus *sacer Archiepiscopus illam*
Possidet [illegible] proprium: Quæ [illegible] est;
Annua nam satur e complent his horrea messes,
Terra [illegible] semper [illegible] est patiens.
Vite ferax [illegible] Cerealia munera promens,
Annua cultoris [illegible] sua.
Hic locus est, e quo [illegible] memorabile pandam,
Quale nec Antipodes, nec novus orbis, habent.
Currebant mille *&* quingenti, *cum* tribus, *anni,*
Quando erat in vivis par [illegible] sequens.
Adamus Strotzmann, *fato cui consiqui uxor*
Barbara Schnozerin *filia chara Patris.*
Quorum conjugium multiplice prole beavit
Præter naturam, Conditor Omnipotens.
Quinquaginta *&* tres *gestat [illegible] corpore natos,*
Quos mater totos edidit alma Viro.
Hæc quinquagenis Lucina experta dolores
Et quinis (referens obstupet) vocibus.
Octodecim *viciens producta est singula proles,*
Et per quinque vices quinque dedit geminos.
Est enixa quater ternos, (mirabile dictu)
Sex simul & gravida sarcina matris erant.
Mensibus exactis quinque hæc, quos venter alebat,
Tres tulit in medium, tres uterus tenuit.
Nonaque lux summos spargebat lumine montes,
Orta dies, horum [illegible] adest.

Post octo hebdomadas perarato è ventre micabat
Quintus, ac intereà sextus opaca colit.
Qui decimâ hebdomadâ in dias quoque prodiit auras,
(Gignere vult mulier) concipit ergò iterum.
Augebat felix numerum septemplice partu,
Viginti hebdomadis tres peperisse juvat.
Inde puerperio cùm vix egressa fuisset,
Obstetrix alium porrigit ex utero.
Post tres & mediam hebdomadem par ilia rumpit
Matris, id in gremio lactat abundè suo.
Vltima de septem multorum causa dolorum
Progenies matri verè onerosa fuit:
Vlnam & transversos digitos tres longa fuisse
Creditur, ut spithamâ nemo caput caperet.
In partu stetit illa dies tres, anxia prolis
Venturæ in lucem: Quid fit? Iova videt.
Audito gemitu, rediêre in pristina vires,
Atque vigor membris undique gratus adest.
Ærumnas gravidæ manus omnipotentis abegit,
Viveret ut mœstis mater opima suis.
Cùm neque mens posset neque pes defungier ullo
Officio, mulier redditur ecce sibi.
Tertia namque ipsi & jam quinquagesima proles
Nascitur; En Venerem! En delicias Veneris!
Octo & triginta sub luminis edidit auras
Natos fœta parens. Hic amor, hoc studium!
Auxilio illa Dei non cassa in vota vocato
Fœmina parturiens, parturiebat ovans.
Incorrupta decem peperit, cum quinque puellis
Feminei decoris, gloria multa viro.
Sexus uterque suis constabat corpore membris
Integer, ut mancum nil reperire fiet.
Deme novem atque decem, quos mors properata peremit,
Baptismi reliquos abluit unda sacri.
Nonum nulla tamen proles superaret ut annum,
Spem senis, licuit cernere conjugibus.
Quinquaginta hoc par fiolum ferè duxit ad annos
Vitam, queîs tenuis victus, amictus erat.
Intima tam subitò compleri viscera partu,
Vel quoque majori, quis potuisse putet?
Morte ferâ prior VXor abest, terrenaqVe CessIt,
ConIVnCtè VIXit ConnVbIo stabILI.
Haud mora, non longo pòst tempore, fata maritus
Clausit, & in terra molliter ossa cubant.
Donec summa dies perituro illuxerit orbi.
Atque pios manes sidera ad alta vocet.
Historia hæc vera est, sed ne reputetur anilis
Fabula, in æde sacra picta tabella jubet.
Exhibet ipsa tibi documentum Curia clarum,
Quod pinxit pictor Parrhasiâ arte potens.
Missum est Ferdinando monumentum tale legendum
Inscriptus, quod non fictitium esse putes.
Praga *potens etiam didicit memorabile factum,*
Sermo ubi de facto, sponsio multa fuit.
Nuncius ergò ruens, per tot mille oppida, in urbem,
Mandato procerum, verè ea facta refert.
Res miranda satis, nova, rara & mira relatu!
In factis Deus est mirus & omnipotens.
Hæc mulier fœtâsse super pleriq; videtur
Natura Mystis: Haud secus ac lepores.

DE GRAVIDIS.

Observatio I.

Gravidarum imaginationis in corpora & humores vis stupenda.

PRODITUM ab Heliodoro legimus, Persinam Æthiopiæ Reginam ex Hydaspe marito pariter Æthiope, filiam suscepisse albo colore insignem, quòd cùm in viri amplexibus, ex quibus gravida evasit, esset, fixis oculis intentóque animo, in oppositam pulchræ Andromedæ imaginem se convertisset. *Pareus lib.24. cap.7.*

Narrant Hippocratem hac causarum explicatione, principem quandam mulierem, quæ alba ex marito pariter albo, prolem Æthiopis instar nigram ob id susceperat, quòd concumbens, oculis obversantem Æthiopis imaginem fortiter & assiduè animo comprehendisset adulterij suspicione explicuisse. *Idem loco prædicto.*

Veterum libris celebratur, quendam, qui opibus florebat, in corporis maximâ deformitate, cùm vellet procreare prolem formosam, depinxisse in tabella elegantem pusionem, & quoties cum uxore congrederetur, jussisse, ut illam aspiceret, & eam sibi proponeret exemplar. In quam cùm oculos suos defigeret, & in tabellam animum intenderet, non patris, sed pusionis depicti, qui nascebatur infans, lineamenta retulit. Natura enim ex visu pusionis imaginem hausit, citra individuorum corporum adminiculum. *Galenus cap. 11. libell. De theriaca ad Pisonem.*

Testatur Damascenus visam sibi puellam ursi instar villosam, quæ non aliunde eam deformitatem contraxisset, quàm ex eo, quòd mater in ipso excepti & concepti seminis articulo, in Divi Joannis camelinâ ut solet, pelle tecti imaginem, ex lecti oppositis fulcris pendentem, acriùs intuita esset. *Pareus lib. 24. cap 7.*

Non solùm in conceptu, sed etiam cùm proles jam formata in utero gestatur vim suam imaginatio exercet, quum concupiti, si eo priventur, gravidæ mulieres maculam genitivis notis corpori infantis imprimant, tantum valet desiderium, & fortior imaginatio. Hoc modo Laodice Antiochi uxor prægnans per quietem annulum ab Apolline anchorâ insignitum accepisse sibi visa, Seleucum multis postea clarè gestis celebrem, cum iisdem in femore insigniis est enixa: ac deinceps filij nepotésque ejus, anchoram in femore, velut notam generis, habuêre. *Sebast. Varro Phys lib.9. cap.5.*

In Martini IV. Papæ Pontificatu, ex Illustri quadam fœminâ natus est puer villosus, & in speciem ursi unguiculis armatus: quo monstroso partu permotus Pontifex, omnes ursorum imagines, quæ fortè in ejus domo fuerunt, jussit deleri, manifesto argumento, receptæ ab eâ imaginationis in conceptu. *Lycosthenes lib. Prodig. & Ostent. Anni Domini. 1282.*

Imaginationis tanta vis est, támque efficax, ut quæ sub ipso conceptûs momento, animo mentique obversantur, in fœtum elaborentur. Cùm enim is sexus lascivus sit, & ludibundus, atque oculos in obvia quæque continenter defigat, fit ut naturalis facultas, quæ operi formando perficiendóque insistit, eò cogitationes mentísque conceptûs dirigat, atque ascititiam formam infanti inducat, à parentum naturâ ac conditione prorsus alienam. Sic observatum est nostrâ & avorum memoriâ, cùm Imperator Carolus ejus nominis V. ex Hispaniis in Belgicam instructissimâ classe esset delatus, ac numerosâ clientelâ, amplóque procerum ac stipatorum apparatu has oras implevisset mulieres quæ passim gestabant uterum, ex crebro Hispanorum contuitu, exactis novem mensibus, decursóque Anni dodrante, infantes edidisse, superciliis capillísque nigris ac crispis, tum colore illi nationi undique assimili, non quidem triobolares ac meritorias, quas genti fervidæ ac salaci se subjecisse credi par est: sed spectatæ probitatis atque incorruptæ pudicitiæ Matronas, hujusmodi affectûs in se suósque concepisse. Simili ratione cùm Belgis imperaret Maximilianus Cæsar, ex Pannoniis, hoc est, Austriacâ

gente

gente oriundus, fœminæ ob Germanorum consuetudinem ac conspectum, flavis rutilisq; crinibus infantes ediderunt, ac Germanis prorsus affines. *Lemnius lib. 1. c. 7. de Complexione.*

Anno Domini 1517 in Bosci Regis Parœcia, in Bieraslyva, viâ ad fontem Bellæ aquæ, natum est menstrú facie ranali, visum Joanni Bellangerio, Marchinariæ Regiæ Chirurgo, coram Harmoij oppidi Justitiæ custodibus, inprimis Joanne Briboño ejus loci Procuratore Regio. Pater vocabatur Amadæus Parvus, Mater Magdalena Sarbucata. Hæc febre divexata, mulierculæ cujuidam consilio ranam vivam manûs palmæ athæserat, tamdiu detinendam, quoad immoreretur parti, eo habitu in viri amplexûs venerat de nocte, & conceperat: eam Bellangerius, perspicaci ingenio vir, mõstrolæ deformitatis fœtûs causam esse arbitrabatur. *Pareus lib. 24 c. 7.*

Pleni sunt Philosophorum libri, visa per conceptum magnam in partu vim habere. Unde conjugibus præcipitur, ut elegantes habeant circa lectum genialem imagines. Urbs est in Brabantia Buscumducis, in quâ, ut in aliis quidem terræ, stato anni die, quo ferunt maximum urbis templum dedicatum, publicè supplicatur, ludi q; variis Divis exhibentur. Sunt qui tunc personas Divorum induant, sunt qui dæmonum. Ex his unum cum visa puellâ exarsisset, domum salutãdo se recepisse ajunt, & correptam, ut erat personatus, uxorem suam in lectum conjicit, se ex ea dæmonium velle gignere dicens: concubuit, concepit mulier, & infans quem peperit, simulac primum editus est, saltitare cœpit, formâ quasi dæmones pinguntur. Hæc Margarita Augusta Maximiliani filia, Caroli amita narravit Joanni Lanuzæ, homini prudentiâ incredibili, qui tum erat hic legatus à Ferdinando Rege, nunc est hujus Cæsaris Præfectus in Aragoniâ, vir qui non modò Præfecti nomen & personam, sed Regis quoque possit sustinere. *Vives ad c. 25. lib. 12. Augustini, De Civitate Dei.*

Mulier prægrandi utero tumens, cùm partûs tempora non procul ab Epiphaniæ festo, seu trium Regũ, vulgari calculo conjecisset, aliis alludentibus, ac si Reges tres utero ferret, quod felix faustumq; sit ita respõdit. Neq; fefellit eventus rei: nam Regum profestò enixa est proles masculas tres, quarum una colore bituminis Regem Æthiopem præ se ferebat, etsi eadem non supervixerit diu. Hæc quia conspecta Lovanii, patris ac aliorum plurium testimonio confirmata, protulimus. *Gemma lib. 1. c. 6. Cosmoc.*

Meminit *Hildanus* Gravidæ, quæ cum in cruce pendentis latronis crura attentè inspiceret, puellũ cruribus deformem peperit. vid. *Cent. 6. obs. 56.* Plura Gravidarũ imaginationis exempla vid. apud *Fund. Hildan. Cent. 6. obs. 75. & 76. adde Theatr. sympath. Digby pag. 111. & seqq.*

OBSERVATIO II.

Subitanei & improvisi terroris gravidis incussi, effectûs prodigiosi.

IN Moguntio nostris temporibus accidisse refert Sebastianus Munsterus, ut duæ mulieres, quarum altera prægnans esset, invicem colloquerentur, currens alia supervenit, quæ loquentium capita invicem collisit. Quæ gravida erat, dum pareret, signa timoris in infantibus expressit: siquidem duas puellas peperit à summa fronte usq; ad nasum junctas facie, sic ut nonnisi obliquè spectare possent. Supervixit hoc monstrum tamen usq; ad an. decimum. Alterâ mortuâ, atq; ab alia vivente excisa, quæ supererat & ipsa mortua est: seu timore, seu pedore, seu animi molestia, quã misera, dum altera ægrotaret, cõtabescens susceperat extincta sit, incertũ est. Certius illud est, quod à multis quæsitũ est, sæpius prægnantiũ affectûs fœtûs, qui in utero sunt, posse vitiare: unde tot maculæ infantibus vini, suillæ cutis, punicorum malorum, ac talium. Nam cùm mater harum puellarũ, concussa timore imaginem collisi capitis retineret, capita puellarum in unũ coierunt. Neq; enim id concussione solâ factum crediderim, quanquam non parũ ad hoc contulerit: quoniam sæpius mulieres majore impetu collidunt ventrem, quàm tunc cùm caput illa collisit, nec tamen gemini unà coëunt. Nam si modò concussio causa hujus fuit, non jam capitis, sed dum caput alliditur, dorsi, vel ventris. *Cardanus lib. 12. De subtilitate. Munsterus, Gemma, Roussæus, & alij.*

Sanè duobus annis postquam hæc commentatus essem, D. Barandus Medicus nostrâs longè doctiss. abortum mihi conspiciendũ exhibuit. Exciderat autem, ut ille mihi affirmabat, ante dies plus minùs viginti, abruptis ex ictu, tenuibus quibus involvebatur membranis, hac causa. Mulier gravida, proba alioqui & integræ pudicitię, sola domi ostiis apertis ante focum in humili sella sedens, ostio aversa, attentiùs acum tractabat: quo tempore supervenit tacitè (ut fit) vel maritus, vel familiaris alius, & domesticus, qui sellam imprudenti, nec opinanti mulieri per jocum subtraxit: quo factum ut mulier sellâ avulsâ, non sine metu & natibus solum ferierit, & tandem abortu fœtum qualem dixi, ejecerit. Ex hoc discere licet, periculosum esse admodum gravidas duriùs tractare aut cum ipsis petulantiùs, aut ineptius vel rixari, vel jocari. *Lalamantius Scholiograph. 9. ad Hipp. de hominis ætate.*

Lugdunensi mulieri, cùm partus non procul abesset, hostili vultu, & supra modum terribili, maritus imminens, cùm præ iracundia strinxisset gladium, velut in cranium impacturus hoc effecit, ut quanquam fugâ salutem mulier reperisset, infanti tamen eâdem calvariæ parte, cui acies minitabatur, magnum continuitatis divortium appareret, statim ab enixu sic effluente sanguine, ut nullo conatu vel arte tempestivè reprimi posset, atque infans protinus expiraret; quo sanè exemplo nihil unquam mihi ab aliis visum est, cùm jam grãdior fœtus vix ullam impressionem a spiritu tam potentem potuisse recipere putaretur. *Gemma lib. 1. c. 6. Cosmocrit.*

Anno, quo opus hoc Paternum per tertiationem retractamus, Hagenoensi R.P. medicinam facientes, vocati sumus à Consule Urbis, officio defungente, ad sectionem octiduanæ circiter puellæ, pro suspectę causæ inspectione & investigatione. Deprehendimus vel primo intuitu, umbilicotenus vulnus manifestum, patulũ, veluti pugione confossum, à prima conformatione, atq; ab utero matris congenitũ; per quod urina transfudabat, cibus & excrementa transmittebantur & effluebant, dum pluscules dies supervivens ageret in vivis. Explorato autem reliquo corpusculo, ano præterea imperforato spectabatur, recto intestino plus satis curto & perbrevi, ita ut ad legitimum ani terminum neutiquam exporrigeretur: vesicâ pariter desiderata. Causam inquirentes inaudivimus, maritum uxorem prægnantem circa initia gestationis, inter cæteros impetûs, etiam gladio minaci stricto insecutum; cujus ictum fœmina hausta firmiter imagine apprehendens, embryoni cum quoq; deinceps ictum, veluti manu sicarij & ferro formatum, affinxit. Sed & quum se mariti subtrahere persecutioni contenderet, latebras meticulosa quærens, angulo tum abdita, atq; in semet contracta latitavit: unde ex occasione decubitûs, contractiq; & regesti corporis, hic quoq; fœtui error, & turpe vitium dubio procul accidit. *Joannes G. Schenckius, Medicus, Filius.*

Imagines haustæ à prægnantibus, animo altáque mente firmiùs repositæ atque impressæ, præsertim derepentino casu & pavore objectæ, illisu spirituum animalium per nervos fœtui affinguntur, ad prototypum

objectæ rei. Consangvineum novimus, cujus mater prægnans gallinaceos in aviario curatura, de repentino muris majoris prosilientis occursu perterrefacta, alterâ manu ad unam natium velut exclamantis gestu, allisâ, fœtui eo ipso loco muris icôna impressit. *Idem*

Ilenaci formosa & pudica Matrona murem majorem enixa est, quod eò accidit, quia ex vicinis aliquis muri majori nolam suspenderet, ad cujus sonitum reliqui fugarentur, is mulieri gravidæ occurrens, quæ ignara rei, subito accursu & aspectu muris ita territa est, ut fœtus in utero degeneraret, in formam bestiolæ. *Ex M. VVeinrichij Commentarior. de Monstris, c. 17. p. 160. facie aversâ, depromptum.*

Haud ita pridem citra initium Anni 1575. quidam non obscuri nominis, Regi Hispaniarũ apud Geldros militans, qvũ è familia Nobili honestam duxisset conjugem, (quam & duriùs tractabat) intelligerétq; tandem ipsam uterum ferre, indignanter velut sinistrè precatus, ait illi: Tu infernalem gestas dæmonem, quem gladio confodiam. Non longè pòst filiolum genuit, dimidiâ corporis inferioris parte bene formatâ: verùm superior pars lituris rubris & nigris fœda apparuit, oculis in fronte locatis, ore rotundo, nigro, tetro, ut Satyrus; auribus longis velut canis venatorius; in vertice duo cornua nonnihil intorta, quæ manibus contrectata reddebantur sangvinea. *VVierus de præstig. dæmonum, lib. 4. c. 18. edit. 1577.*

Plinius naturalis suæ Historiæ libro septimo, hausta, inquit, imago sub ipso conceptu similitudinum reputatio est; cogitatio enim utriusq; parentis animo subito transvolans, effingere similitudinem existimatur: hinc alios avis similes, alios patribus nasci videmus; nonnunquam etiam ex albis parentibus partũ ipsum in Æthiopem degenerare. Hujus autem evidentius argumentũ est, si mulieri, quæ nuper utero concepit, vel cerasum, vel fragum, vel vinum, in sinum aut faciem effuderis, animóq; id graviter ferens apprehendat, ibidem notam infantem referre. Cujus certè certissimum, idque evidentissimum exemplum nobis dedit mulier quædam, dum hæc Goudæ recuderemus: hæc etenim forte fortuna, cùm greges Indicorum gallinaceorum conspicata esset, ac inter hos gallum quendam præ cæteris spectatæ formæ, caudam cristásq; erigentem, variásq; Protei in modum induentem formas, animo consternata, monstrosum eumq; admodum laboriosum partum edidit. Infantis enim facies tota dehonestabatur enormi quadam, eáq; carniformi excrescentiá; nam labrum inferius varicolori quadam cuticulâ circumtegebatur, quæ sanè, ut omnes variósq; Indicorum gallinaceorum colores expressit: ita etiam ejusdem dependentes malas quàm appositissimè delineavit. *Bald. Ronsseius c. 10 De primord. hominis.*

Nuper nebulo quidam oppidatim spectandum obtulit infantem, insolitatæ magnitudinis capite, reliquis membris non correspondentibus ullâ proportione. Quod vitium ubi ex morbo contrahitur, non arte ascitum, ut hoc erat, hydrocephalon Medici vocant, ob caput scilicet aqueo humore turgidum. Hujus cùm picturam modò spectâsset gravida quædam, tam insolito spectaculo attonita exacto gestationis tempore, nõ sine vitæ discrimine infantem edidit fungoso, stupendæq; magnitudinis capite, cui hoc etiam accessit mali, quod inter nutricis amplexûs magis magísq; extumesceret, atq; ad molem insignem protuberaret. Quod mihi conquesta est mulier, oblato puero, cujus cùm caput hinc inde prementibus digitis leniter contrectarẽ, pulvini more subsidebat modò cutis, modò assurgebat. Hujusmodi autem spectacula non prægnantibus modò sunt evitanda, sed omnibus etiam quibus horum conspectus & imaginatio nocturnam quietem possit vel intercipere, vel turbare, quod ferè usuvenire solet pueris ægrotis, seniculis, melancholicis; quibus tamen monstrificus rerũ aspectus minùs incommodat, quàm mulierculis, quæ oblatis hujusmodi simulachris simile quiddam in utero effingunt ac moliuntur. Cùm enim omnes vires, ac naturales facultates totæ sint in formando fingendóque fœtu, fit ut muliere aliquo malo perculsa, omnes humores ac spiritûs ad ima ferantur, atq; in uteri recessum confluant. Quibus cùm accedit inhærens penitùsq; menti infixa, conspectæ rei imaginatio, vis ipsa quæ formationi insistit, eam formam ac speciem, quam animo concipit, effigiat, ipsiq; fœtui inducit. Neq; enim temerè est quod dicitur: *Imaginatio facit casum.* Simili ratione si sorex, ælurus, mustela, aut tale quiddam inopinatò corpori insiliit, aut fraga, corna, cerasa, baccæ, uvæq; acinus ulli parti inciderit, confestim notam imprimi contingit, illique membro hujusce rei imprimi vestigia; nisi fortè mulier in ipso momento, quo hæc corpori ingruunt, subitò absterso membro, posticæ aut remotiori parti corporis manum admoveat: Quo facto confestim avertitur malum, aut contactæ parti nota infigitur, totá imaginatione ac facultate naturali eò conversâ. *Lemnius lib. 1. c. 4. De occult. nat. mirac.*

Observatio III.

Picæ gravidarum exempla admiranda; quibus absurdus prægnantium appetitus exprimitur: quo si frustrantur, eas vel periclitari contingit, vel notas maculásve rerum desideratarum fœtibus imprimunt.

Mulieres prægnantes multarum rerum desideriis tenentur: sæpe carbones appetunt, aut cineres. Vidi, quæ morsum cervicis juvenis cujusdam, & correpta magnis doloribus aborsum fecisset; nî momordisset, exanimato ferè juvene, tam avidè infixis dentibus. De his tam absurdis appetentiis ciborum Medici quidem plurima, sed & apud Philosophos nonnulla, velut *Aristot. in lib. de animal.* idq; fieri dicunt ex humore in stomacho vitioso: qui si viris quoque contingat, non dissimile expetent. *Lud. Vives Comment ad c. 25. lib. 27. Augustini De Civitate Dei.*

Illud quamvis videtur memorabile, magis tamen commiseratione quàm admiratione dignum censeo. Mulier quædam uterum ferens, desiderio humeri pistoris denudati, & panem ad furnum deferentis, irretita, mœsta, omnem cibum, præter carnem de pistoris humero, fastidiebat. Maritus charæ misertus uxoris, certam pecuniam pro singulis de humero pistoris morsibus, cum eo paciscebatur. Duos itaque dentium mulieris insultûs fertur sustinuisse: tertium verò, doloris pertæsus, ferre noluit. Mirum quid accidit. Mulier tergeminos est enixa, duos vivos, tertium verò mortuum. Ita quoq; naturæ vires ac desideratâ crebrò reficiuntur. *Langius Epist. 12. Tom 2.*

Elapsis non plus duodecim annis, mulier in pago non longè ab Andernaco Episcopi Coloniensis oppido, in littore Rheni malaciâ laborans, carne mariti vesci desiderabat: quem ei percharum occidit, & dimidiâ ferè carne conjugis dilecti saturata, reliquum sale maceravit: ut ipsamet postea cùm malaciæ furor deferbuisset, & eam facti jam pœniteret, ingenuè, maritum quęrentibus amicis, confessa fuisse fertur. *Idem loco citato.*

Lembergi in amœno Schlesiæ & regali oppido, in quo ego natus sum, quendam lotis & nudis pedibus egressum balneo, inq; plantis de more crepidas deferentem, mulier gravida subsecuta, pedum desiderio capta, procidit à tergo in genua: ac ambabus manibus crure altero apprehenso, de calce illius mordicus dentibus frustum evulsit, nihil illius clamorem expavescens, quo Deorum hominúmque fidem, & subsidium implorabat. *Idem ubi supra.*

Illud

Illud de cujusdam viri Principis pelice obticere non possum, quæ mane integros lini aut stuppæ manipulos, ut in Alpibus glis, (non glis, sed mus Alpinus, seu mus montanus, vulgò *Murmelthier*) aut mus obesus, plenis buccis devorabat. Cùm fortè ex stomacho laboraret, ac anus ejus urinam ad me perferret, omniáque prius de ejus picâ constarent, consulenti ab anu, quid urina indicaret, respondi: juvenculam hanc plus lini de colo decerpere ore, quam fuso quovis versatili deduceret. Cum hoc anus garrula vaticinium ex lotij observatione, de me civibus prædicasset, ut vatem me omnes admirati sunt. *Idem author, ubi supra.*

Sub annum Christi 1553 Mulier quædam gravida Prettenburgi, dum picâ laboraret, proprium virum infelix & crudelis devorare sibi in animum omnino induxit. Nocte igitur appetente, ecce acutum cultrum in chari mariti jugulum adigit, strangitque infando ausu: quo necato & adhuc calente, brachium sinistrum, idemque latus, trachéam arteriam tenus, dentibus avidissime corrodit absumitque, reliquam superstitem cadaveris partem, interaneis cum truncato capite abjectis, sale conditam reponit asservatque, ad aliud forte epulum. Interea tempus parturitionis instat, parique Junone Lucina propitiâ, ex ordine tres filios. Hoc ut læto nuncio dum obstetricantes muliercul& pro more festinant (nihil ecce quicquam mali ominantes) maritum afficere: à liberorum matre statim revocantur, quæ proprium flagitiumque delictum confessa, gemebundaque, uti factum recitabat: atque ab exacto insuper puerperij tempore, ultro de se supplicium sumi apud Magistratum postulabat. Quare ad perpetuos carceres damnata est. Historia hæc tragica Norimbergæ & Francofurti seorsim excusa typis prostat. *Sebastianus Franck. in Chronicis.* Eadem est Langij paulo antè enarrata. *Schenckius Filius.*

Mater mea camaros fluviatiles, cùm in utero haberet, crudos comedit. *Trincavella lib. 7. cap. 5. de rat. curand. part. hum. corp. affectûs.*

Evæ Sibyllæ uxori meæ soror erat nomine Genevafa, uxor quondam Petri Macheropœi Heydelbergensis, quæ anno (si rectè memini) 1562. gravida, non ita remoto pariendi tempore, ibat obsonatum ad macellum; cumque temporis jam plus satis, ut ipsi videbatur, apud lanium, dum carnes pro eâ penderentur, exspectando transmisisset, moræ tandem impatiens, frustum quoddam arripit, ac pendi jubet: id ei ex manibus ille, pro sua ferociâ, magno conatu denuò rapit, & appendens alij astanti fœminæ vendit: eam rem iniquo illa ferens animo, intra se ita exæstuat, ut è naribus cruorem emitteret, quem dum à supero labro abstergit, simul, quem masculum in utero gerebat, abstergit superius labrum, veluti eventus postmodum, non ita multis dierum interjectis hebdomadibus ostendit. Vixit turpi hac notâ signatus puer integrum annum, quo elapso, peste correptus, interiit. *D. Lazabus Suterus, de Observat.*

Novimus nos aliquas mulieres gravidas, crudas anguillas devorâsse: & nuper istis diebus Delphis, pellem ovillam crudam una cum lana, aliam comedisse percepimus: alteram verò Alcmariæ picem navalem cochlearibus excepisse, atque deglutiisse. Hæc non solum mulieres, sed & pueros, & viros nonnunquam infestat, *Forestus lib. 18. Scholio ad Observat. 7.*

Maria Petri Sasboti filia prægnans, in maxima copia cretam vorabat. Est enim hoc symptoma & puellis & prægnantibus familiare aliquando. *Forest. lib. 18. Observat. 7.*

Verum est imaginantibus permagnam vim esse, ut plerumque colorem hujus rei, quam imaginatæ fuerint, illi parti corporis, quam tunc manu digitisque tangunt inducat, nempe igneum ex ignis, fuscum ex nigrorum ceratorum, rubicantem ex fragorum rubrorum forti imaginatione. Et quod magis est, non raro substantiam ipsam, ut meminimi carnea fraga & carnea cerasa in genis, hac naturali virtute imaginatrice producta me vidisse. *Horstius lib. de Dente Aureo pueri Silesij. pag. 48. & 49.*

Civis Hagenoensis, opificio pellificis, uxor prægnans, porcinam appetebat: quare ad macellum se contulit, ibique carnes elegit. Intervenit lanij cognata, cui has carnes lanio tradit. Mulier commota, macello abiens, forte nasum pertricat. Unde factum, ut infantulus suis proboscidem nasi loco retulerit: carnis etiam porcinæ frustum ore continuerit. *Schenckius Filius.*

Gravidis admiranda quædam accidere notum est. Inprimis verò observatione dignum illud occurrit, quòd illa quæ aliis fœminis exitiosa sunt, gravidis non solùm conferant, verùm etiam si expetita non in promptu sint, sui desiderio noxam insignem adferant. Ejus rei exemplum singulare in Diœcesi Fuldana oblatum mihi est. Erat rustica quædam in pago quodam *Schwwedes* appellato, qui duobus milliaribus à Fuldano oppido distat. Hæc gravida existens, cùm forte observasset piscatorem quendam in fluvio pago illi vicino piscari, rogat ut quos pisces ille cepisset, venderet. Renuit ille. Instat gravida, sed frustra. Itaque cum subtristior domum regressa esset, cœpit suam infelicitatem, quòd re tantopere expetitâ privaretur, deflere. Interea sentit in se ipsa excitari magnam aquæ cupiditatem, quam dum explere cupit, nullum bibendi finem sibi visa est facere. Nam uno die ad lib. triginta aquæ hausit, quæ tamen ut hausta est, ita per urinam rursum excreta est. Hanc bibendi aviditatem usque ad partus tempus retinuit. In puerperio verò ad librarum viginti mensuram bibendo progressa est. Tandem verò transactis à puerperio mensibus sex, cùm jamdum ad minùs libras quatuordecim singulis diebus hauriret, ad me venit, quid sibi acciderit narrans, ac consilium expetens. Ut verò magis ei fides haberetur, adduxit una secum notas quasdam fœminas, quæ ipsæ quoq; se rem ita habere constanter affirmârunt. *C L. V. fas. Oethens lib. Observ. propr.*

† De notis quibusdam, quæ infantium corporibus imprimuntur, matribus picâ laborantibus, vid. *Digby de Immortal. Anim. Rat. l. 2. cap. 38. p. 329.* add. *Ejusd. Orat. de cur. vulner. sympath. p. 111. seq.* Miram gravidæ picam recenset *Salmuth. Cent. 1. obs. 41.* de picâ plumbum appetente, vid. *Tulp. l. 4. c. 23.*

OBSERVATIO IV.

Gravidarum malacia aliquando noxia.

Vidi Uxorem Nicolai Domini Francisci de Barbarino, quæ in quadam sua prægnatie comedit circiter libras XX. piperis, & tamen non abortivit, sed post partum remansit ei fluxus menstruorum cholericorum subtilium, quo ad menses ulcerata est ejus matrix, & mortua est. *Nicol. Florent. Serm. 5. Tract. 4. cap. 36.*

Nos superioribus diebus mulierem útero gerentem curavimus, quæ ob cittam, id est, malaciam, quam patiebatur, frequenter glaciem comederat, ex quo in intensissimam tussim incidit, & ventriculi dolorem, primámque coctionem ægerrimè conficiebat: quæ quidem in sanitatem restituta fuit, sed tardiusculè; huncque ordinem servavit, primò à tussi liberata est, deinde à ventriculi dolore, denique à virtu-

tis concoctricis imbecillitate: hoc autem fuit in spatio ferè sex mensium à partu. *Brassavolus Com. ad aphor. 24. lib. 5. Hipp.*

Rustica quædam utero gerens, cum marito ex urbe regressa domum est, marito subsistente: hic reversus deprehendit anguem ab eâ devoratum pro pisce: parcit ùtero tum puerperæ, sed cùm postea narrâsset factum, statim expiravit. *VVeinrichius de monstris, pag. 161.* Conf. quoque *Salmuth. Cent. 3. obs. 86.*

OBSERVATIO V.

Gravidis malaciam nonnunquam post partum aliquandiu extendi, & durare.

MEmini ego in muliere quadam hoc malum in graviditate ortum, à partu etiam ultra annum durâsse, nec scio quousque. Pallida erat, phlegmatica, macra, menses ferè detinebantur, fluore albo infestabatur. Infans brevi interiit. *Gesnerus Histor. Anim. lib. 3. de Pica, G.*

OBSERVATIO VI.

Gravida quædam, assiduè sedendo & nendo, mirâ alvi astrictione correpta est, ex qua tandem in sævissimos Colicos dolores incidit, qui eidem fœtum, immaturum quidem, sed vivum extorserunt. A partu ingenti ventris tumore adeò non subsidente, ut magis exauctus fuisse videretur: quæ paulo pòst vitam finijt. Aperto ejusdem corpore, Colum intestinum suâ sede pulsum & gangrænosum, unà cum vicinis musculis abdominis denigratum, & ad canthari amplitudinem fæcibus infarctum, deprehensum fuit, reliquis intestinis undique flatibus admodum prodigiosè distentis.

FOEmina quædam uterum ferens, per omne gestationis tempus, neq; minùs ultimo mense, totas dies indesinenter à summo manè in multam noctem acu nebat, perpetuò sedens, in sese quasi contracta & incurvata, prono capite (ut solent) acui intenta: hinc in ventris tantam constipationem incidit, ita ut totis decem, quindecim, viginti etiam diebus, ne semel quidem alvum deiiceret: id quod illa parvi faciens neglexit, pergens quousque poterat, tum sedendo, tum nendo: donec præ incredibili ventris tumore & dolore, (quorum utrumque ex alvi fæcibus retentis contractum erat) sedere ulteriùs, ac nere non posset. At quid fit? Decumbit misera, tormina ventris, ejusdémque tumor indéque orta anxietas crescunt indies, ac in tantum augentur, ut res in extremo periculo videretur esse omnibus, quotquot illam adibant. Suppositoriis, & clysteribus, ad alvum ciendam, vel dolorem leniendum, proficiebatur ne tantillum quidem: clyster enim qualiscunque vel quantuscunq; injiceretur, in recto nonnihil tantum hærebat (ut res tandem patuit) intestino, paulo pòst regressus, nihil prorsus fæcum secum educebat. Partûs insuper labor, durantibus his ventris torminibus illam occupat, accersitâque obstetrice fœtus, etsi immaturior, vivus tamen editur sic rectè. At etiamsi fœtus egressus esset, ne tantillum quidem detumuit venter, sed idem, ne dicam major, & tumor, atque renitentia, & dolor permanebant, ut res aspectu etiam terribilis esset astantibus, existimantibus fore, ut jamjam præ nimiâ tensione rumperetur venter. Quid multa? Diem ægra suum obit, ipsamet rogans, ut sibi mortuæ aperiretur atque inspiceretur venter: factum. Ibi verò colon intestinum, secto peritonæo, & sublato omento, primum omnium è sede suâ emotum sese oculis offerebat totum gangrænosum: color ex cæruleo nigricans; qui color etiam per abdominis musculos & cutim, nimiâ extensione extenuata quidē illa, transparebat. Eâ verò intestinum illud apparebat magnitudine, distentum scilicet mero stercore, ut amplioris canthari, cui pueri etiam caput inseri posset, capacitatem referret. Reliqua verò intestina superiora omnia flatibus maximè turgebant supra modum. Hinc colon, eâ parte quâ sinistro latere à rene descendit, (urgentibus inde flatibus, intestina elevantibus, hinc verò stercoris copiâ, extensione intestini secundùm crassitiem seu profunditatem, illud brevius reddente, quasique contrahente illud secundùm longitudinem) è loco suo discesserat usque ad umbilici regionem; sub eo namque juxta ductum rectorum musculorum abdominis, situm conspiciebatur, à ventriculo rectà in medio descendens. Hinc absq; dubio ipsius coli, inferiùs, quâ parte recto intestino continuatur, contorsione factâ, tota via fæcibus & flatibus exituris, clysteribus verò intraturis in universum præclusa est. Tanta verò ex perforato colo sordidissimarum fæcum illuvies effluebat, ac si jumentum aliquod mactâsses. Atque hinc manifestum est, quid gravidis conferat multa vita sedentaria, neglectâque alvi dejectio, maximè verò ad ultimum usque gestationis mensem producta. *Vir Clarissimus Franciscus Tidiceus, de suis mihi per Laurentium Scholtzium communicatis Observationibus.*

OBSERVATIO VII.

De morbis acutis mulierum utero gerentium.

EVenit aliquando, ut mulieres, dum vel utero gerunt, vel sunt in puerperio, diversis conflictentur morbis: qui si vel neglecti, vel malè curati fuerint, eas in perniciem ducunt. Quare hos duos fœminarū status considerantes, primò agemus de morbis acutis mulierum prægnantium: secundò de his, qui in puerperio supervenire solent; quid enim in his agendum sit, & quomodo Medici hos curare debeant, non liquet, nec qui ita artem hanc communiter faciunt, locum istum explicâsse videntur. Primam autem partem aggrediens dico, quòd tria habemus præcipua remedia, quibus potissimùm in morbis utimur acutis, scilicet rectam victûs rationem, sectionem venæ, & pharmacum: quæ omnia consideranda sunt an conveniant, & si conveniant, quomodo in utero gerentibus administranda sint. Quoad victum, nulli dubium, quin in morbis acutis victu tenui, imò aliquando tenuissimo uti debeant ægrotantes, qui tamen in utero gerentibus non ita tutus est. Unde *Galenus comm. ad Aphor. 30. li 5.* exponens sententiam Hippocrat. dicentis, *Mulierem utero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale esse*, dicebat ex morbis acutis utero gerentibus, duplex imminere periculum, alterum ex magnitudine febris, quæ fœtum occidere potest; alterum ex tenui victu, qui morbis debetur acutis, cujus ratione ex alimenti defectu fœtum destruimus: quod alimentum, si (ut hunc servemus) non verebimur crassius exhibere, febres continuas victu intempestivo augentes, matrem occidemus. Quare hinc (quoniam & fœtum, & matrem simul, ut res prospere succedat, servare tenemur) duo habemus; unum, quòd ratione fœtûs in his pro victu, cibi aliquid adjicere; alterum autem, quòd ratione acutiei morbi detrahere debeamus, Quibus duabus indicationibus contrariis existentibus, & utrisq; neglectis mortem minantibus, hinc Medicus non tenuem, nec plenum, sed Mediocrem imperet victum, ex quo nec fœtus decidere, nec morbus ingravescere poterit: nam ratione fœtus facilè absumetur talis ratio victûs, quæ nec morbo poterit esse gravis, cùm manutenere & fœtûs, & matris vires tantùm, non autem eas gravare possit. Unde in morbis acutis utero gerentium, poterit Medicus ascendere ad jura tenuiorum pullorum, in quibus fercula parentur, vel ptisana dissolvatur; aliquando ad lutea ovorum recentium sorbilia, abstinendo tamen semper à vino, & carnibus, & omnibus his, quæ multùm nutrire, & inde morbum

augere

augere possunt Hæc de genere victûs: quo autem ad quantitatem, quantitas sit major, vel minor pro ratione majoris, vel minoris magnitudinis fœtûs. Unde major sit quantitas in ultimis mensibus; quoniam tunc fœtus grandior, uberiori indiget alimento: in medio autem tempore sit moderatus: in principio verò gestationis uteri sit minoris quantitatis, vel parum immutatus ab eo, quo uteretur, si mulier non concepisset. Hæc de primo auxilio.

Secundum auxilium erat sectio venæ, quæ ex sententia *Hippocratis, lib. 4 reg. acut. Text* 19 in omnibus acutis morbis florente ætate, & constantibus viribus administranda est; quod idem comprobans Galenus millies affirmavit. Hanc sectionem venæ docet *Hippocrates lib. 5. Aphor* 31. in utero gerentibus abortum causare, & ideo cavendam esse, dum dicebat: *Mulier utero gerens sanguine misso ex vena abortit, & magis, si fœtus sit major*. Quare dubitandum venit, an hoc secundo auxilio in mulieribus utero gerentibus, dum acuto morbo detinentur, uti conveniat; quoniam si non secetur vena, morbus sævior redditus patientem necabit: si autem secetur, incurret mulier abortum, qui est casus lethalis in acuto morbo. Hæc difficultas ita explicanda venit. Mulier utero gerēs, misso sanguine è vena, abortit: quia extracto sangvine subtrahitur alimentū fœtui. Unde si fœtui hoc non subtrahatur ex sectione venæ, nec etiam abortum ex hoc incurrere debet: hoc fiet, si dum fœtus est minor, sicuti est in primis mensibus tūc mittatur sangvis; cum enim his temporibus fœtus plurimo non indigeat sangvine, pro sui nutrimento, si secetur vena, non erit periculum quòd fœtui alimentum subtrahatur, & eò magis, si mulier patiens fuerit plethorica. Unde à primo mense usque ad quintum, tutò venæ sectio administrari poterit. Circa autem ultimos menses, magis rem circumspiciat Medicus; quoniam cùm fœtus major hisce diebus factus sit, copiosiorique hinc indigeat alimento non ita tutū erit secare venam. Si autem mulier sangvine abundet, & copiosa admodū non fiat venæ sectio; tutò mitti potest sangvis; quoniā hinc sedabitur morbus, nec tantum alimenti fœtui subtrahetur ut hinc mulier abortum incurrat. Si autem videatur aliter sensisse *Hippocrates, loco citato lib. 5. Aphorismo* 31. clarè docens, sangvine misso mulierem utero gerentem abortum pati: Animadvertatur, quòd longè aliter nos venam secamus, ac faciebant antiqui: Illi enim ad libras, nos ad uncias sangvinem mittimus. Non minùs enim quàm ad Cotylam consveverant utplurimum secare primâ vice venam, cujus dimidiam quantitatem postea in sequenti repetebant. Cotyla autem, ut habetur à *Galen. in lib. de ponder. & mensur.* habet vini uncias decem, mellis autem tredecim: cum vero sangvis melle minus, vino autem magis ponderet, Cotyla habebit sangvinis ferè uncias duodecim. Nos autem ad tantam quantitatem, etiam in robustis viris, ne dixerim in mulieribus, non ascendimus, nisi rarò, & ubi plenitudo ingens existat, & urgentissimus sit casus, sed ad uncias tantùm sangvinem mittimus; quam quantitatem in utero gerentibus servantes, nunquam viribus constantibus abortum causabimus. Imò ad præservandas mulieres ab abortu, quæ in hunc incurrunt ob multitudinem & copiam (quæ in multis generari, & abundare, & per plures dies, dum non concipiunt, copiosè menstruis temporibus expurgari solet) sangvinis fœtum suffocantis, & occidentis, nullum validius remedium excogitari potest sectione venæ; quâ testor ego me plurimas ab abortu, in quem frequenter inciderant, ex sola sangvinis missione, primis mensibus factâ, præservasse. Non ita tamen censendum est de sangvinis missione, vel moderatâ, vel parcâ in utero gerentibus administranda, ut unquam non veniat etiam in usum, si copiosè fiat; interdum enim in ultimo mense copiosa sangvinis missio facta, non spernendum attulit juvamentum. Et ego aliquando hanc venæ sectionem copiose factam in ultimo mense, instante partus tempore, dum utero gerentes ardenti conflictarentur febre, plurimoque abundarent sangvine, tentavi & hinc remissionem febris, ac partûs accelerationem spectans, utrumque ex sangvinis missione consequutus, summâ cum utilitate administravi, fœtumque & matrem unà periclitantem ex hoc solo remedio salvavi. Quod remedium in aliquibus prætermissum, & a Medicis verba solum Hippocrat. & non ipsam rem ponderantibus neglectum: fuit in causa, ut conceptus sæpe una cum matre à plenitudine, & fervore sangvinis suffocatus, miserabiliter perierit. Quare commendo in simili casu copiosam sangvinis missionem; in cæteris autem moderatam, & ad uncias factam, quam ad præservationem ab abortu, ubi à plenitudine immineat, summopere probo. Nec ista contra Hippocratis Galenique sententiam erunt, quia salutem ægrotantium non vanas opiniones sectati sunt. Et hæc de secundo auxilio.

Tertium auxilium erat pharmacum, quod an conveniat, & quando conveniat in utero gerentibus, clarissime docet *Hippocrates lib. 4 Aphor* 1 *& Galenus ibid.* quo loco habetur, in his mulieribus nunquam convenire pharmacum, nisi materia turgente, nec turgente materiâ semper admittendum esse, sed solum à quarto mense usque ad septimum. Hunc Aphorismum audivi nonnullos Medicos ad indicationem sectionis venæ transtulisse. Sed longe alia est ratio sectionis venæ, & alia pharmaci; sectio enim venæ suspecta est, quia per eam alimentum fœtui subtrahitur: at pharmacum non ratione subtractionis alimoniæ, sed quia in utero gerentibus maximam facit commotionem, unde disruptio ligamentorum, & abortus impendet, periculi plenum est. Quod perpendens Hippocrates, abstinebat à pharmaco primis & ultimis mensibus; in medio autem tempore, nonnisi turgente materiâ concedebat. Hoc idem ponderans Galenus, duo dicebat: Alterum, quod cum primis & ultimis mensibus facilè ex validis motibus, in illis ex ligamentorum mollitie, in his autem præ gravitate fœtus disrumpantur ligamenta, ideò nec primis, nec ultimis mensibus unquam pharmacum admittendum esse, in medio autem tempore, quo firmiorem habent conceptûs coalitum, unde tunc mulier potest fortiores sustinere motûs sine fœtûs offensione, nonnunquam administrandum fore. Alterum erat, quòd in intermedio hoc tempore, non indiscriminatim conveniat pharmacum, sed solùm quando materia turget: Ratio est, quoniam in materiâ turgente exhibito pharmaco, nec magna fit in corpore commotio; quia humores turgentes sponte facile hinc inde defluunt naturaque motum adjuvante facillime leni pharmaco educuntur, cujus merito dicebat Galenus. Cùm natura ad hos expellendos humores incitatur, non vehementi pharmaco, sed aliquo manum porrigente, & hunc humorum motum ad alvum deducente solum indigere: cujus ratione satis liquet, minorem ex materiæ turgentis, quàm fixæ purgatione in corpore commotionem fieri; & ideo nec hinc utero gerentibus discrimen abortûs in intermedio tempore, præcipuè cùm in his mensibus fœtûs externis causis, tum quia coalitum firmiorem habent, tum quia gravitate non ponderant, non ita facilè cedunt, imminere potest; & ideo summâ cum ratione ab Hippocrat. statutum est, à quarto mense usque ad septimum, si materia turgeat, has medicandas esse. Quam *Hippoc.* sententiam *Galenus libr* 1. *Epidem. Sect. 3. Comment.* 29. amplificat etiam usque ad tertium mensem, hæc verba habens: *Iam illud quoque meminisse par est, fœtum trimestrem, & quadrimestrem præter cæteros injuriis resistere.* His igitur omnibus prædictis mensibus poterit Medicus, materiâ turgente,

 phar-

pharmacúm administrare. At quæ erunt pharmaca hæc? Non profectò electiva illa, & vehementiora medicamenta; tum quoniam hæc maximam in corpore commotionem faciunt, tum etiam quoniam in materia turgente ista non conveniunt, quæ materia turgens manum porrigente pharmaco, & ideò leni tantùm indiget, quale erit syrupus rosatus solutivus, Manna, Cassia fistula, Rhabarbarum, & hujuscemodi lenia, & benedicta pharmaca, quibus urgente necessitate parum quid vel diaphænic. vel electuarij de succo rosarum addere poterit Medicus, nunquam tamen ista transcendens. At his eisdem medicamentis ausi sunt nonnulli uti, etiam in utero gerentibus, non turgente, sed firmatâ materiâ, confisi benignitate eorundem medicamentorum; ac opinantes ideò pharmaca in firmatâ materiâ Hipp. & Galeno suspecta fuisse; quoniam ætas illa tali genere medicamentorum caruerit. Sed animadvertant hi ex Galeno, quòd talia medicamenta sunt ea, quæ administranda ipse docet turgente tantùm, & non firmatâ materiâ; quam firmatam nullo pacto movere pharmaco præcipit. Unde cum vehementiora pharmaca nullo conveniant tempore gestationis uteri, & lenia tantùm convnniant turgente materiâ: nec etiam ista unquam convenient, ubi materia non turgeat, sed firmata sit. Hæc enim medicamenta, quæ turgente materiâ, quoniam commotionem & agitationem eadem turgente iu corpore non faciunt, conceduntur, si firmata fuerit materia, cùm ad motum, naturam adjuvantem & incitatam non habeant, materiáque de se sit segnis, ut ex immobilitate apparet, magnam erunt apta inducere commotionem, valdéque agitare poterunt utero gerentes, & fœtûs: cujus validi, & importuni motûs ratione, disrumpi facilè ligamenta, & abortus subsequi poterit. Quare semper in tali casu hæc eadem medicamenta valde suspecta erunt, & ideò nunquam in usum recipienda sunt, nisi materia turgeat. Quòd si interdum proficuè, nullóque subsequente incommodo, hæc à quibusdam Medicis administrata fuerint, útin nonnullis contigisse vidi, hoc robori mulierum, & fœtûs firmitudini, quorum ratione vidi etiam tolerata medicamenta abortiva in aliis, quæ sponte abortum procurabant, non rationi, quæ in hoc nusquam est, adscribant, regulámque ex his, quæ præter rationem & artem fiunt, non condant. At dices, quid igitur excluso pharmaco agendum erit? Alia habemus ingenia, quibus possumus superare morbos, sicuti victûs rectam rationem, præparantia humores, concoquentia, clysteria lenia, ea quæ possunt materias ad vias ductuum deducere, & alia similia, quæ tentanda sunt relicto pharmaco, & hoc præcipuè in febribus ipsis; cujus pharmaci ne meminit quidem *Galenus in lib. Methodi*, in quibus perfectissimam omnium febrium curationem, & curandi methodum docuit, innuens non summam curationis febrium in solo consistere pharmaco. Sed contra hanc sententiam videtur esse *Galeni* locus, *Comm. ad Aphor.* 55. *lib.* 5. ubi reddens rationem, quare utero gerentes febre detentæ vel abortiunt, vel cum periculo pariunt, inquit, quòd hæ mulieres aliquando corripiuntur febribus adeò vehementibus, ut ex necessitate abortiant; aliquando autem corripiuntur quidem febribus non vehementibus, sed mediocribus, in quibus cùm à Medicis non sufficienter purgentur, utpote qui valida medicamenta exhibere mulieri gravidæ non possint, aliquid superest reliquiarum humorum vitiosorum in corpore, ex quibus postea frequenter fiunt recidivæ, & diu laborant, unde tandem vel abortiunt, vel difficulter pariunt. Ex quibus verbis patere videtur, Galenum concedere purgantia medicamenta in utero gerentibus, etiam in quibus materia non turgeat: Ubi enim febres sunt mediocres, non turget materia, cùm turgere, (ut ubique habet Hippocrates) sit proprium acuti morbi, in quo non mediocres, sed vehementes fiunt febres: & si valde purgantia medicamenta non concedit, innuit tamen lenia exhiberi posse, dum habet hæc verba: *Sed cùm non purgentur sufficienter aliquid superest reliquiarum in corpore vitiosorum humorum*: quibus paulo pòst subdit: *Non potentibus Medicis mulieri gravidæ aliquod validum auxilium adhibere*: & ideò purgationem, licèt non à valido pharmaco factam, concedit. Quare ad mentem Galeni, lenientia, & benedicta pharmaca convenire videbuntur. At res longè aliter se habet: quoniam Galenus clarissimè pharmacum excludit per ea verba, dum habet, *mulieri gravidæ nullum validum auxilium adhiberi posse*; validum enim auxilium est pharmacia, ut ubique ipsemet docuit. Cùm autem inquit, quòd mulieres utero gerentes, in febribus mediocribus non sufficienter purgantur, confirmat in his excludendum esse pharmacum: non purgantur enim sufficienter, quoniam in iis illa tantùm purgatio adhiberi potest, quam docuit *lib. 2. Method. cap* 9. in febribus putridis administrandam esse: Ubi monuit, expellenda esse ea quæ putruerunt, per urinas, & alvum, & sudorem, & quandoque per vomitum, si materia suâ sponte eò impetum capiat; ad quam intentionem ptisanam proponit, & aquam mulsam, & oxymeli, & apomeli, & decoctum radicis apii: quòd si venter sponte nihil reddat, aquam mulsam cum oleo injiciendam per clysterem jubet. Talem purgationem, quæ imminuere materiam potest, in utero gerentibus administrare possumus: at eam, quæ eradicare materiam peccantem potest, ut quæ pharmaco electivo tentatur, non utique debemus, cùm in his valida præsidia adhibere nequeamus; & ideò jure dicebat Galenus, quòd cùm hæ sufficienter non expurgentur, quoniam integro pharmaco expurgari non possunt, superest in his aliquid vitiosorum humorum, cujus merito febres vel protrahuntur, vel recidivæ fiunt. Quâ de re concludatur, pharmacum in utero gerente nunquam, nisi turgente materiâ, administrandum esse.

Qui priscam hanc Medicorum antiquorum sententiam non animadverterunt, vel neglexerunt, non tantùm ad expurgandas mulieres utero gerentes, sed etiam ad provocandum abortum pharmacum exhibere ausi sunt. Hi conspicientes mulierem gravidam, pleuritide, peripneumoniâ, anginâ, febre ardenti, & simili alio acuto detineri morbo, ajunt casum esse ferè impossibilem curatu, quoniam ratione gestationis uteri mulier debita & opportuna his morbis non potest ferre remedia, unde necessarium est, ut vel mater, vel fœtus pereat. Judicant autem, ut salvent matrem, fœtum excludendum, & abortum procurandum esse, ut mater à statu hoc naturali liberata, tutiùs possit omne remedii genus admittere; & ideò ad hanc intentionem nonnulli ausi sunt exhibere pharmacum solvens, & alia abortiva medicamenta, dicentes, satius esse fœtum interfici, ut salvetur mater, quàm eundem unà cum matre periclitantem, ex prætermisso pharmaco conservare velle, quod postea in utriusque perniciem cessurum esse affirmat. Hæc sententia nequaquam admittenda est, utpote quæ nec monumentis antiquorum, nec rationi consona sit. *Hippocrates in jurejurando* suo promittit, se nulli fœminæ, quò partum abigat, perdátve, medicamentum unquam daturûm esse, monétque *in libro de natura muliebri*, ubi mulier conceperit & prægnans sit, si erysipelas in utero fiat, cùm tamen eam perituram censeat, non utendum esse his cibis, ac potibus, à quibus fœtus corrumpatur. *Galenus* nunquam docuit abortum procurandum esse, fœtusque ita semper curam habuit, perinde ac viventis hominis, & in morbis acutis mulierum prægnantium monuit lethale esse abor-

tum

tum caufari. Unde *lib.5. Aphor. comment. 30.* explicans Hippoc. fententiam dicentis: *Mulierem utero gerentem capi ab aliquo morbo acuto lethale esse*, hujus rationem affignabat, imminentem abortum, qui ex duobus pendere poteft: primò, ex magnitudine febris fœtum occidentis; fecundò, ob tenuem victum in morbis acutis neceffarium, qui obfervatus, ex alimenti defectu, conceptum deftruit. Quare cùm lethale fit mulieri prægnanti, capi morbo acuto; ex parte fœtûs, quia ejus imminet abortus, hinc clarè liqueat in morbis gravibus nunquam abortum procurandum effe. Cùm enim hic cafus per fe femper fit difcrimine plenus, fi in morbo graviori contingat, cùm malum malo addatur, res in extremum vitæ periculum deducetur. Quare nunquam nec pharmacum, nec abortivum medicamentum, ad hanc intentionem exhibeatur, fed femper incumbat Medicus confervationi fœtûs, quantum in ejus poteftate erit, omnia rectè circumfpiciens & menfurans, fœtusque & matris fimul fummam habens rationem, ne partu interfecto unà & matrem interficiat, ut fæpe factum effe ab his Medicis apparet. Quòd fi oppofitum nonnunquam vifum fit, ut fuperiùs dixi, hoc non rationi, fed robori mulierum, per quod errata Medicorum tolerare potuerunt, adfcribant. Et hæc de ufu horum trium auxiliorum in mulieribus, dum utero gerentes morbo acuto laborant, adminiftrandorum. *Saxon. cap. 22. de affect. Partic.*

OBSERVATIO VIII.

Gravida, acutis morbis correpta, fervata.

MUlierem gravidam, morbo quopiam acuto corripi, perniciofum *Hippoc. Aphor. 30. sect. 5.* teftatur. *θανάσιμον* intelligimus lethale, non quòd fit neceffe, mulierem correptam morbo acuto, interire: fed quia magna ex parte. *Hipp lib. de morb. mul. circa initia* commemorat morbos acutos, quibus mulieres gravidæ magna ex parte intereunt, cujufmodi funt pleuritis, peripneumonia, eryfipelas uteri, angina, febris ardens, phrenitis, epilepfia, apoplexia, convulfio, tetanus, &c. Idque maximè, fi hi morbi fint magni, & vehementes. Multæ tamen ex his morbis evaferunt, ut quædam mulier laborans febre ardenti, cujus meminit *Hippoc. lib. 1. Epid.* Prætereà multas videmus hodie ex noftris convalefcere: forfaffe quia fortiores funt, quàm tempore Hippocratis; vel quia noftris auxiliis juvantur, ut phlebotomiâ, quæ Hippocratis temporibus reprobabatur. Itaque fententia hæc non eft univerfalis, quia magna pars noftratium evadunt: & contrà moriuntur multæ, præfertim fi vehemens fuerit morbus. Quod autem hic dicit in genere, particulatim explicat *lib. 1. de Morb. Mulierum. circa initia. Hollerius Comment. ad Aphor. 30. lib. 5. Hippocratis.*

Nos profectò plurimas vidimus, multas quoque videre amici, vel pleuriti, vel pulmoniâ, vel angina, alióve quopiam acuto morbo correptas, non modò abortum perpeffas non effe, fed evidentiffimam utilitatem ex vena fecta fenfiffe, non folùm in mediis menfibus, in quibus Hippocrates fieri fuadet, verum etiam in primis & ultimis.

Sic mulieri Alcmarianæ cui nomen Remula erat, annorum 24. cùm fanguinea & robufta effet, An. 1549. menfe Octobri, cum fæviffimâ pleuritide laboraret in ultimo menfe partûs, hoc eft, in principio noni menfis, fanguinem ad uncias quatuor ex bafilica vena ejufdem lateris, detrahere juffimus, & convaluit. *Forest. Scholio ad Obfervat. 27 lib. 2. de feb.* quo plures confimiles hiftorias recenfet.

† De variis fymptomatibus in prægnante *vid. Horst. pars. 2. l. 1. obf. 10. Roder. à Castro de morb. mul. p. 269.*

OBSERVATIO IX.

Mulieres prægnantes, nonnunquam Diarrhœas innoxiè ufque ad tempus partûs ferre.

HOc admonitum volo, ut ubi videris fluorem ad fiftendum inobedientem futurum, ne multùm urgeas. Ferunt enim nonnunquam prægnantes, ejufmodi Diarrhœeas, ufque ad partum citra noxam: ut contigit in uxore fratris mei, quæ prægnans, per quatuor menfes fanguinolentas dejectiones, etiam cum rafurâ inteftinorum, paffa eft, nec ullo medicamento fifti poterant, tandem excluſo fœtu fano & incolumi, fponte fuâ intermiferunt. *Joan. Nepus confil. 32. lib. 2. per Laurentium Scholtzium publicat.*

OBSERVATIO X.

De utero gerente muliere Dyfenteriâ laborante.

PRægnans mulier, quum geftationis nonum menfem ingrederetur, dyfenteriâ lethali corripi cœpit, quæ nullis præfidiis domabatur. At quum pareret, illicò dyfenteria reftricta eft, & illa paulatim fanitatem confecuta fuit. Alteram novimus prægnantem fex menfium, quæ quum dyfenteriam patiebatur, abortivit, & fana facta eft. *Amat. Lufitanus Centur. 2. Curat. 41.*

OBSERVATIO XI.

Gravida, febri continua, cum tertiana intermittente & periculofiffimis fymptomatis correpta, liberatur.

IPfe nuper excubui triginta ferè noctibus, cum aliis duobus Medicis, ut morbi fævitiam contunderem, quo conflictabatur M. Comitiff. à Tor. quæ utero gerebat cum his fymptomatibus, diarrhœâ biliosâ, cum torminibus, & periculo dyfenteriæ, dolore capitis, difficultate fpirandi, cordis palpitatione, animi frequenti exolutione, uteri præfocatione, anorexiâ. Quæ omnia casûs erant febris continuæ, cui tertiana intermittens complicabatur, à quibus fanata eft auxilio Dei Opt. Max. *Montanus in Epift. dedicat. ad Ludovicum Burgenfem, Theorefi Medicæ ab Authore præfixâ.*

OBSERVATIO XII.

Mulier in feptimo geftationis menfe gravi pleuritide correpta, fine fanguinis miffione, fudore & fputo copiofo manante, fub vigefimum diem integrè curata fuit, fœtu falvo.

FIlia Trophimi Icardi viro nupta, uterum geftans, in feptimo geftationis menfe, in pleuritidem gravem incidit, cum oregmone, id eft, ftertente fpiritu in afpera arteria inter refpirandum percepto: difficilimáque fpiratione comitante, cum febre acutiffima, delirio, atque vigiliis. Sibi fangvinem mitti non paffa eft, ob imprægnationem, & matris, ac affidentium repugnantiam. Tandem in feptimo, naturæ vi ac ductu fcreare cœpit, remediis tamen adjuta multis, eclegmatis, potionibus expectorantibus, fotibus, fyrupis, ungvinibus. Remitti febris undecimo die incipit, procedit fputum coloratum, coctum, fine magna difficultate emiffum. Vigefimo integrè decrevit, & liberata eft, fudore copiofo manante. Filiam poftea peperit vitalem & incolumem fuo tempore, nempe nono exacto menfe. Ut videre fit, Deum Opt. Max. quos vult fuâ mifericordiâ fervare, eos præter fpem omnem & hominum opinionem fervari, artis etiam curativæ neglectis canonibus, & fervari interdum eos, de quibus Medicus defperaret, quod eft à noftris proditum. *Valleriola lib. 6. Obfervat. 6.*

Observatio XIII.

De pleuritide sinistri lateris gravi, in muliere prægnante, sine ullis propè medicamentis, sed solo naturæ ductu, infra quartam diem sanata.

MArgareta, uxor Bonæ fidei Bruneti Pharmacopœi Arelatensis, juvencula, optimo corporis habitu prædita, utero gravis, in octavo gestationis mense constituta, pleuritide acutâ in sinistro latere, cum febre gravi, tussi molesta, & spirandi difficultate corripitur. Uno die miraculo curata, non misso sanguine, non cucurbitulis adhibitis ullâve purgatione, duobus tantùm illi præscriptis clysteribus emollientibus, sputo eodem die cruento plurimo, & cum facilitate emanente: sudore interim copioso sub noctem secuto, postridie sana evasit, absq; dolore, absque febri, (quæ tamen vehementissima in ea erat) & absque ullis symptomatis à morbo relictis, integrè curata remansit: tantũ natura in bene habito corpore, & florenti ætate potest! Observatum Arelate, An 1561. sub finem mensis Aprilis. *Idem lib. 4. Observ. 1.*

Observatio XIV.

Deplorata Angina in prægnante curata.

NOvimus mulierem, quæ annum trigesimum sextum agebat, in sexto mense prægnantem: ad quam Anno 1562 in pago cui Sylva nomen erat, prope Delphos, decumbentem ex gravissima angina, in qua musculi gutturis interiores & exteriores inflammati erãt, adeò ut penè suffocaretur, acciti fuimus, cùm jam secundus dies ageretur, quo fauces præcluderentur, ob insignem tumorem, qui in parte colli dextrâ durus hærebat, superiùs etiam fauces occupans, & intus tum guttur, tum fauces simul comprehendens, cum febre continua, & capitis insigni dolore. Vix spiritum trahens, gulámque præoccludens, ut neque potum neque cibum, quantumvis mollissimum deglutire posset. Cùm nocte præcedente alvum per se dejecisset, & vena secta esset, quatuor unciis sangvinis emissis, ne animi deliquium sequeretur in prægnante: deinde gargarismis aptis, prout tempus morbi suadebat, adhibitis; & inunctionibus in collo peractis, tum emplastris commodè impositis, & cataplasmate convenienti collo admoto, & venis etiam sub lingua sectis, tertio die tumor, qui intus latebat, parum detumuit, ut deglutire potum potuerit. Rursus cataplasmate discutiente & parum emolliente, etiam adjuncto nido hirundinis, post meridiem spectavimus tumorem magis ad exteriora vergere: & cùm iterum admoto emplastro conveniente, (cùm melius transglutire posset) Mannæ unciam unam semis, cum aquæ scabiosæ unciis duabus, in nocte sumpsisset, tum per alvum deposuit: & quarto die post alvi subductionem meliùs alimenta liquidiora sumere poterat. Et cùm aliquo modo tussiret, Syrup. Viol. & liquiritiæ, adjecto zach. penid. lambebat; etiam cataplasmate adhibito, per resolutionem curata fuit in septimo; febre quoque eam relinquente, cum ab astantibus pro deploratâ habita fuisset. *Forest lib. 15. Observ. 22.*

Observatio XV.

Gravida hydropica.

H*Ippocrates 1. de morbis* scribit, quòd si mulier in utero habeat, & fiat hydrops, corrumpitur fœtus. Unde etiam in hydropico utero posse fieri conceptũ, quotidianâ etiam experientiâ probatur: mulierem videlicet non solùm conceptum & hydropem simul habere in utero, sed etiam cum hydrope partum ad maturitatem perducere. Nam *Hippocrat lib. de Aëre, Aquis, & locis* dicit, apud Scythas mulieres sæpe decipi, quòd existimant se in utero habere fœtum, & hydropicæ sunt. Imò anno elapso, Venetiis fuere Nobiles mulieres, quas Medici putârunt solùm hydropicas esse, & tamen inventæ sunt unà cum aquâ conceptum habuisse. *Mercurialis, de Morb. Mulierum, lib. 1. cap. 2.*

Herbipoli Aulici cujusdam uxorem hydropicam aperui, præsente CL. V. D. Joanne Erasmo Flœssero, Compatre & Collegâ tum meo Charissimo: Quæ per annos quindecim in conjugio sterilis vixerat. Ea post tria lustra enixa est infantem mortuum, flaccidum omnino, colore livido perfusum, & quantum conjecturâ assequi potuimus, vix quadrimestrem, quem proculdubio tempore morbi sui conceperat. Paucis pòst diebus, ipsa quoq; diem suum obiit. De hac historiâ extat sequens Epigramma meum, ad eundem Flœsserum conscriptum.

Paucos ante dies stupefacti inspeximus ambo,
Quam longo afflixit tempore dirus hydrops.
Vidisti tumidum cui me pertundere ventrem,
E cujus tantum abdomine fluxit aqua;
Illa eadem, Flœssere, hac nocte puerpera facta est,
Quæ sterili vixit hactenus in thalamo.
An non miraclis res annumeranda videtur,
Cui sit posteritas vix habitura fidem?
Quod prius incolumi natura negaverat, illud
Oppressa morbo post tria lustra dedit.

De CL. V. *Joannis Posthij Observationibus liberaliss. mihi communicatis.*

Mulier Alcmariana, quæ in Platea Cæltunia dicta, ex hydrope decumbebat: hæc ipsa gravida ac simul hydrope laborans, postquã peperisset, quinq; deinde diebus à partu mortua est, ventre æquè distento permanente. Hinc suborta opinio eorum, qui artis medicæ ignari sunt, qui dicerent arborem in corpore adhuc permansisse, quæ multo antè increverat: alii verò, ut & obstetrix, secundum partum adhuc in corpore subesse, constanter pronunciabant: aliæ verò mulierculæ molã esse suspicabantur: aderat etiam Empiricus, qui vesiculas hepati adhærere somniabat, ex quibus aqua in ventrem destillaverat. Ego verò cùm sustinerem neque secundum partum esse, neq; molam, sed ventrem distentum esse hydrope: & cum precibus quibusdam divitis matronæ, vir eò perductus est, ut in uxore mortuâ fieret incisio: quam cùm admisisset, effluxit è ventre tanta aquæ copia, ut octo congios Hollandicos, pluresve, vas cadaveri suppositũ receperit. Erant autem interna viscera, præsertim intestina, ferè omnia præter uterum, ac renes, corrupta & livida, neque alius fœtus in utero inventus est, neq; mola reperta: peritonæum verò undiq; disruptum erat, ex aquæ mole, ut arbitror: omentum planè consumptum, ut ejus partes putridæ & disruptæ cernerentur: hepar verò in scirrhum erat mutatum, ac lienem quasi lapidosum conspeximus. Sed arborem, (ut sycophantæ deliraverant) nullam invenire potuimus. *Forestus lib. 2. de incerto urinarum judicio.*

Anna Jacobi Ribes, rustici in vico, sive oppidulo *Hohensteig* appellati, ventris inferioris tumore insigni, ac penè incredibili, totis ac integris ferè septem annis, sine ullo tamen domesticorũ officiorũ, ac rei familiaris suæ impedimento laborans: tandem eo ipso anno, quo obiit mente capta, puerulũ perelegantem ac perfectũ, omnibusq; corporis partibus efformatum, ac vitalem peperit, permanẽte nihilominus illo insigni ventris tumore. Magna fuit inter Medicos, quorũ opẽ implorabat, dissensio, aliis molã, aliis hydropẽ, aliis verò aliud quidpiã à natura prorsus alienũ, utero gestari judicantibus. Eo ipso autẽ an. quo obiit, diebus circiter quatuordecim ante obitũ, menti pristinæ restituta, tandem interiit, relicto post se puerulo, quẽ paulò antè, quemadmodũ diximus, peperit. Nomẽ infanti à Thobia Rẽcero pastore illius loci datum fuit Benjamin: eo quòd mater prægnans ignoraverit, utrùm infantem, an verò quid-

quiddam aliud utero gestaret. Aperto à meipso ex ... magistratûs, post obitum, ipsius ventre, tantum copiam aquæ putidissimæ ac fœtidæ, in ipsa capacitate abdominis inveni, ut integras duas omas nostratis mensuræ, facilè adæquare, si non superare, potuisset. Consideratis itaque summo cum studio ac diligentia interni corporis visceribus, nihil aliud observare potui, quam hepatis gibbam partem, livido planè & nigro quodam colore infectam. Lienis viscus, per medium affectum, grumosi ac putrefacti sanguinis instar comparuit: solidiore ipsius substantia quasi colliquefacta. Cum enim ipsum leviter & molliter quidem cultro tractarem, adeò totus diffluxit, ac si solummodò congelatus sangvis fuisset, & nisi membrana ipsum circumcingens illæsa ac integra permansisset, proculdubio totus per seipsum defluxisset. Agatha, hujus ægræ mater, fere simili tumore ventris quodam tempore quoque laborans, cùm æstate cerasis ad nauseam usq; vesceretur, tantam subitò copiam aquarum per alvum dejecit, ut ea ipsa die tota illa ingens ventris moles, interea evanuerit. Pristinæ itaque valetudini restituta ista, hanc ipsam, si rectè memini, Annam postmodum peperit. *De obser. Cl. V. Melchioris Sebizii mihi communicatis.*

Nos quoq; vicini nostri Joannis Demleri vestiarii uxorem, gravidam simul, & hydropicam vidimus. Quæ fœtum non tantum ad justum tempus pertulit, verùm etiam eundem quoq; vitalem enixa est, magnâ vi aquæ una cum fœtu, & puerperii purgamentis, inter enitendum, profusa: ventre æquè distento permanente. Puellus bimestris vita excessit, quem mater paulo post subsecuta est. *Schenckius.*

† De gravida, quæ pro hydropicâ habita fuit, & post exclusionem fœtus & molæ sexto die obiit, in quâ uterus ex medicamentis tactus fuerat cancrosus, vid. *Bourgeois l. 4. obstetr. c. 5.*

Observatio XVI.

Embryo hydropicus.

Embryonis masculi quatuor vel quinque mensium hydropici, cujus totius corporis cutis & capitis quoq; pilosa, aqua subtercutem tumebat. Cum interiora examinarem, vrachum non umbilicum pertinere, cùmq; pervadere sed in cavam venam sub renibus definere, cùmq; universam seroso sanguine refertam esse deprehendi. *C. L. V. Felix Platerus in suis ad me transmissis observationibus.*

Observatio XVII.

Gravidis nonnullis insignis narium hæmorrhagia innoxia.

Savonarola multæ experientiæ Medicus, olim observavit Neptem Domini Prosdocimi de Comitibus, prægnantem, à qua exiverunt in duodecim diebus libræ ultra sedecim sanguinis per nares, fœtusq. sanus exivit, mulierq; a morbo evasit, vixitque post. *Hor. Augen. lib. 5. epist. 1. cap. 6.*

Scribit Fernelius, extitisse acutè febricitantem gravidam, cui die septimo tanta copia è naribus sangvinis promanarat, ut pelvim impleret, æquarétq; libras paulo minùs quatuor, superstite matre, servatóque fœtu in maturum pariendi tempus, vegeto ac vivido. *Iodocus Lommius sect. 2. de curandis febribus contin.*

Observatio XVIII.

Gravida sangvinis vomitum ad septem menses perpessa, peperit feliciter.

Quædam mulier passa sangvinis vomitum, quæ 7 menses fuit gravida, & tamen peperit filium elegantem. *Solenander sect. 5. cons. 15.*

Observatio XIX.

De prægnantis Baronissæ N. N. infirmitate ex immodico fluxu mensium, eoque continuo ad quinque septimanas, curatâ à Iacobo Horstio.

Cum vocationem ad Medicum Provincialem Ordinarium Archiducatus Austriæ superioris, vix ingressus essem, Baronissa heroica & illustris, quam honoris causâ nominare nolo, ex Ungaria superiori & Sepusio, cum marito Barone iter sat longinquum curru per Alpes & montes facit: mensium profluvium satis magnum continuò sentit, ventrem quoque subinde tumescentem, & imbecillitatem tantam, ut lecto decumberet. Etsi antea mensibus cessantibus sese gravidam putaret: tamen fluentibus mensibus ultra quinq; septimanas, ab hac sententia discedit, & Viennæ duobus Medicis doctiss. sane & expertiss. ac insuper etiam tertio Italo Lyncio evocato utitur, qui vel uteri hydropem, vel universalem totius corporis statuût, omnémque diligentiam adhibent in curanda ea. Sed & ventris tumore crescente, & imbecillitate auctâ; sese deportari jubens in arcem suam, distantem duobus milliaribus à Cremsa meâ utitur operâ & consilio. Ego re diligentiùs consideratâ, præsertim cùm nihil nisi venter & mammæ tumescerent, ac manè magis quàm aliàs vomeret, prægnantem esse constanter moneo; nec mihi tantùm profluvium mensium obstare, in eâ quæ erat & sangvinea, & plethorica, videbatur, qui (id quod res erat) ex motu nimio apertas venas mensium, in uteri cervicem tendentes esse statuebam: infirmitatem autem merito accidere majorem, quia sangvinis nimium excreverat, & hepar viresq; naturales debilitatæ adeo essent, ut appetitu omni destitueretur, & præ inopiâ caloris nativi, pituitam, quam sæpius vomebat, collegisse. Consilium meum addo, ut veluti prægnantes curetur, & præservaretur, ne hydropica prægnans simul foret. Usa est meis medicamentis. Triduum adhibui intus corroborantia: Morsulos nulli prægnanti noxios, qui cor, & ventriculum, & hepar corroborarent, præsertim cum nimio defluxu esset refrigerata nimis: ℞. *Marg. præp. coral. præp. alb. an. scrup. j. zinzib. drach. j. ß. cinnam. drach. ij. caryoph. macis, nucis mosch. an. scrup. ij. cardamomi utriusque an. scrup. j. sacch. lib. j. cum aq. ros. & cinnamomi fiant: & fiant morsuli, aromatibus grossis manentibus.* Exteriùs cum malvatico, & pane, & pulvere, qui ℞. *Menthæ drach. ij. caryophyl. scrup. iiij. nucis mosch. drach. j. ros. rub. drach. j. ß. Misce, & f. pulvis*, Emplastrum ventriculo adhibui. Quartâ die leniter purgavi hac potione. ℞. *rad. liquirit. cichorei, an. drach. j. polypod. drach. iij. anisi, drach. j. j. melonum excort. drach. j. herb. agrimoniæ, M. j. acetosæ endiviæ, an. M. ß. flor. borrag. ros. rub. an. p. ij. fol. sennæ select. drach. vj. mastich. in petia ligatæ, drach. j. passul. majorum enucl. unc. j.* Coquantur in s. q. aquæ, & vin., post colentur unciæ vij. & in colatura infundantur *rhabarbari electi. scrup. ij. cinnamomi, scrup. ß. agarici trochisc. in petia ligati, drach. j.* mane colentur sine expressione unc. iij. & adde *mannæ unc. ß. syr. de succo granator. unc. j.* Misce, & f. potio. Purgatio bene successit, sine torminibus venter quinquies solvitur. Quintâ die ad usum morsulorum, & emplastri redit, & sic deinceps. Redeo domum. Revocor post 7. dies iterum, dicit in præsentiâ mariti, meliusculè habeo, iterum cum appetitu edo, ambulo firmiùs, & mihi ambulationem de conclavi in alterum ostendit, sed addit, tumor ventris crescit. Non hic est hydropis, sed gerentis utero. Concludo ipsi postea nihil nisi morsulis utendum, quas à me quater repetiit, & quinque mensibus pòst circiter peperit filiam sanam ipsa sana. *De Cl. V. Jac. Horstii exemplis raris, per Cl. Laurent. Scholtzium ad me datis.*

OBSERVATIO XX.

Menses fluere nonnullis gravidis aliquandiu, vel etiam toto uteri gestationis tempore, idque citra offensam matris & fœtûs.

PLurimis nutricibus etiam ordinatas purgationes fluxisse vidimus, & multis utero gerentibus: ambabus tamen multi sangvinis & naturâ, & ex victu plениоре. Quid, quòd mihi visæ quæ ad justum tempus fœtum non ferebant, nisi præter has purgationes, venâ quoq; cubiti sectâ, sangvinem minuerent, à cujus copiâ animo linqui & suffocari se pronunciarent? Absurdum igitur nihil est, à conceptu, menstrua effluere; (nam etiam post conceptum aliquandiu prodeunt, quamquam parcè, nec semper) sed morbidum id est, quamobrem paucis & rarò accidit. *Sylvius Comm. de mensib. mulier.*

Quidam dicunt, quòd experientiâ videmus, mulieres, vel usque ad quinque, & sex menses purgari (gravidas,) & non ostenduntur pueri (hoc est, fœtûs in utero.) Ad hæc dicimus, quòd purgantur quidem, si contingat ipsas humoribus plenas esse, & non offenduntur, quoniam parum purgantur. *Brassavolus Comm. ad aphor. 60. lib. 5. aphor. Hipp.*

Nonnullis gravidis etiam toto gestationis tempore fluunt menses, ex venis scilicet, quæ in collo uteri sunt. Ab interioribus enim quæ desinunt in uteri capacitatem, secundinæ pendent, ut nihil per eas reiiciatur, vel auctore Galeno. *Ioubert. Comm. ad c. 3. lib. 2. Gal. de nat. facult.*

Complures novi quibus utero gerentibus singulis mensibus menses profluebant, quod ob magnam sangvinis copiam in illis mulieribus evenire certum est. *Columbus lib. 12. Anatom.*

Prægnantibus aliquibus singulis mensibus prodire purgationes, sed paucas, animadvertere licet: sed easdē paucas, quia ex solo collo uteri. *Cardanus de caus. sig. ac loc. morb.*

Ego sane multas in hanc usq; diem cognovi, fœtûs validos enitentes, quæ singulis mensibus ex vtero purgamenta emittebant. *Horat. Augen. lib. 5 ep. 1. c. 10.*

Quædam gravida patiebatur profluvium menstruorum in majori quantitate, quàm aliis temporibus, & sanitatem non obnubilavit.

Similem novi, & curæ interfui prope Grevenbruigum, quæ jam vicina partui, patiebatur gravissimum profluvium menstruum, ut magna concreti nigríque sangvinis frusta excernerentur, & tandem convaluit. *Solenander sect. 5. cons. 15.*

OBSERVATIO XXI.

Menstrua purgatio in gravidis quibus modis fiat.

NOn ignoramus veram purgationem menstruam in gravidis fieri posse, sed diverso modo, eoq; duplici. Uno, primo mense per uteri capacitatem, quia adhuc os illius non ita constrictum est, cùm etiam fiat superfœtatio. Altero, per alterum ramum spermaticæ juxta hederiformem, quæ ad latera uteri descendit, & hypogastricæ occurrit.

Sed unicuiq; liberum sit vocare, ut libuerit: curationem tamen eandem non habere perspicuū est. Curatur enim fluxus hujusmodi eâdē ratione, quâ hæmorrhoides, præsertim quod attinet venæ sectionem. Nam retentis menstruis vena cruris secatur, hæmorrhoidibus suppressis interdum vena cubiti: quod hîc quoque observandum est. Proinde hi affectûs distinctione opus habent: λόχια quoq; distingvenda, tum quòd edito fœtu tantùm prodeant, tum quòd comprehendant quicquid post fœtum & secūdas exit à puerperio. *Scholiograph. ad c. 58. lib. 1. de morb. intern. Hollerij.*

Locus per quē sangvis menstruus excernitur, uterus est; ad ipsum enim perveniunt venæ magnæ, & arteriæ ex vasis, quæ sunt juxta os sacrum. Ex quibus quædam inseruntur in uterum, per quarum orificia in ejus cavitatem patentia (cotyledonas Græci, & Latini acetabula appellant, quibus venæ & arteriæ umbilicales dictæ adhærescunt) sangvis excerni solet in virginibus, & mulieribus quæ non conceperunt. Quædam verò in collum uteri, & pudendum disseminantur, per quas tempore conceptûs, solet fieri in aliquibus gravidis menstrua evacuatio. Non ab interioribus, quæ sunt in cavitate uteri, quia ab his secundæ pendent, & ideò nil possunt in uteri sinum immittere, ut auctor est *Galenus lib. 5. aphor. com 60.* Ex his intelligemus, an quæ *Iacotius in suo Scholio* scribit, vera sint: duo enim persvadere conatur. Primū est, in gravidis fluere aliquando sangvinē menstruum non per collum uteri, sed per ejus cavitatem: in primo tamen mense, in quo os uteri multùm nō est constrictum, ut ostendit superfœtatio, quæ eo tempore fieri solet. Secundum est, evacuationem sangvinis factam per venas, quæ sunt in collo uteri, non esse menstruā, sed hemorrhoidalē, quia sangvis ille crassus est, & venæ sunt juxta anum, & habent orificia in cavitatem patentia. Ex curatione hoc ipsum probat, quia si hæc evacuatio per uteri collum facta supprimatur, curatur sangvine misso non ex pede, ut in suppressis mēsibus: sed ex brachio, eâ ratione, quâ in hemorrhoidibus suppressis facere solemus. Hæc Jacotius, qui maximè & crassè decipitur. Primò, quia si orificia venarum in cavitatem uteri patentia, tempore conceptûs, adhærent orificiis vasorū, quæ per chorion disseminantur, non poterit, ut rectè docuit Galenus, sangvis per illas in cavitatem uteri excerni. Neq; id rectè ex superfœtatione probat, quia hæc non solùm in primo mense, sed & in quarto, & quinto contingit: Ut enim multa taceam exempla, Uxor cujusdam Doctoris, qui hîc Valentiæ Regiæ cancellariæ præsidebat, Gallart appellati, post quatuor menses ab obitu viri, filium peperit, & deinde nono mense alterum. Neque enim causa superfœtationis consistit in eo, quòd orificiū uteri sit apertum aliquantulum, (ut simul etiam voluit *Vales. lib. 5. epidem. comm. 11.*) quę semper evenit orificio ita clauso, ut ne specilli cuspidem admittat: sed in uteri attractione, quæ tunc contingit, quia dilatatur in coitu à fricatione, & calore orificium uteri, & ita semen attractum potest uteri cavitatem subire. Altera Jacotii sententia manifestam habet redargutionem, quia si sangvis per collū uteri evacuatus, semper ex vena cava fluit, & evacuatur non per venas in ani cavitatem patentes, quomodo erit hæmorrhoidalis? Pręsertim cùm nō sit sangvis crassus, (ut ipse sentit) sed optimus, venas quantitate gravans. Ratio ex curatione desumpta nil concludit; quia si supprimatur illa evacuatio, quæ in gravidis per collum uteri contingit, si lædit, non movemus eam, secantes venā pedis, ne multo sangvine evacuato, qui infernè habet impetum, fœtus moriatur, sed ex brachio, ut evacuemus redundantiam. *Pet. Paul. Pereda Scholio ad c. 55. lib. 1. de curand. morb. Michaelis Ioan. Paschalij.*

OBSERVATIO XXII.

Gravidis plethoricis, ad præcavendum abortum, ne fœtus sangvine suffocetur, venæ sectionem profuisse, imo sæpe necessariam esse.

REcordor, quòd dum Anximi, omnium totius Piceni civitatis antiquissimæ, medicinam facerem, Nobilem quandam mulierem singulis annis abortum in tertio mense fuisse perpessam: Alteram etiam novi, quæ parum supergressa quartum, mortuum puerum singulis annis emittebat. Dum pro meo munere investigare causas conor: invenio aliam non adesse causam, quàm plenitudinem sangvinis puerum suffocantem; in quam sanè opinionem veni, quoniā ex causis abor-

sum

suis facietibus, nulla quidem aderat, multitudine dempta, cujus manifestam apparebat indicium ex plethorico illius habitu, & victus ratione cufarcâ. Itaq; consului primis mensibus copiam sangvinis, venâ sectâ in gibbero, diminuere, atq; etiam iterationem adhibere R... Anatomicus Medicus: hûc ego pau... pendens statutâ deliberatione, accedo ad auxiliú. Mirum est dictu, quantâ fuerit felicitate excogitatú, nam quæ ante nostrú adventú quater abortivit, nunquam posteà in perpetua est periculum, & adhuc vivit cum sobole numerosa. Hoc igitur auxilium præsente necessitate non est prætermittendum. *Hor. Aug. lib. 5 ep. 1 c. 7.*

Quemadmodum sangvinis inopia potest foetum citra controversiam perdere, sic arbitror copiam repentè fruentem suffocare. Neque multum est infrequens casus, ut aliquis fortasse putaret, quando possum testari me, in hanc usq; ætatem, observasse quatuor hoc periculum subiisse. *Idem citato loco.*

Anno superiori, Illustrissimæ Principi Ebulensi Dominæ Annæ à Mendoza, octavo gestationis mense bis sangvinem misi, & anno præsenti, octavo quoq; gestationis mense, ad decem unciarum quantitatem, cum magno ejus & foetûs commodo, sanguinem detraxi. Non tamen vult Hippoc. esse exercendam sangvinis missionem in utero gerentibus, nisi magno urgente usu, præsertim ubi foetus est major. *Chrystoph. à Vega com. ad lib. 5. aph. 31*

Illustriss. Principi, Dn. Catharinæ Clevensi, Duci Guisianæ prægnanti vena cubit... Med. consilio sæpius secta est, ne nimia sangvinis ubertate foetus quem utero gereret, obrueretur, ipsaq; ab imminenti abortu vindicaretur. *Nic. Frambes. Veromanduus in medic. Canon. lib. 1 pag. 37. facie aversâ*

Diligenter considerandum est, plurimas inveniri mulieres, in quibus sangvis tantum superabundat, ut tempore etiam quo gravidæ sunt, menses ab eis prodeant, absq; aliquo embrionis foetûs nocumento: & vidi aliquas, quæ ex nimiâ sangvinis abundantiâ foetú suffocabant, & eis phlebotomatis servatus est foetus. Et ego olim duas curavi mulieres prægnantes, in altera quarum suffocati fuerant quatuor filii in octavo mense; in alterâ verò duo in sexto, quibus, dum interim gravidæ essent, jussi secari venam basilicam dextri brachii in 5. mense, & copiose sangvinem educi: & in ambabus servatus est foetus, non solum semel, sed etiam pluries cum gravidæ factæ fuerunt & incisâ eâdem in eis venâ. *Hieron. Accoramb. on. Eugubinus circa finem part. 1. tract. de nat. & usu Lactis*

Phlebotomia parva in prægnante non est causa abortûs: quinimo, ut meo experimento novi, in pluribus talem phlebotomiam feliciter succedere reperi, ut in magnâ sangvinis repletione, ex qua contingit aliquando mulieres aborsum incurrere, potissimum in principio, in quo non indiget embryo multâ sangvinis quantitate: in quo casu utiliter, imò necessariò convenit phlebotomia, ad prohibendum aborsum: Ut in Illustri Comitissa Argentina, Uxore Illustris Comitis Guidonis de Ragonibus apparuit: cui in principio impregnationis, opus fuit ad minuendum sangvinem, & prohibendum aborsum, mittere sangvinem. Quod etiam manifeste apparuit in quampluribus mulieribus temperaturâ sanguineis, in quibus contingit in primis mēsibus menses fluere, foetu servato. *Ant. Maria Betta comment. ad 4. Fen. 1. Can. Avic. cap. 20.*

† Plura hac de re vid. apud *Horst. part. 2 l. 1. Obs. 47.* Exemplum quoq; Gravidæ ab abortu per venæ sectionem præservatæ habet *Grembs. arb. hum. p. 234 add. Heer obs. 14 H. a.* Sic quoq; *Panarol pent. 2 obs. 27.* Utero gerentes primis mensibus, ne copia sangvinis foetum obruat, dummodo sint sangvineæ, phlebotomiâ ab abortu præservandas esse monet. vid. & *Zacut. de P. P. Med. Hist. l. 1. obs. 30. & l. 1 obs. 25 fol. 59. seqq.*

OBSERVATIO XXIII.

Gravidis nonnullis, vel per errorem, vel certo consilio, etiam fortissima non tantum: cathartica, sed & menses ducentia, sudorifica, aliaq; genus alia medicamenta exhibita & administrata, nullo vel foetus vel matris incommodo, imo aliquando magna cum utilitate.

VOlo dicere in hoc loco quod mihi successit cùm essem in carceribus ... Uxor mea erat prægnans, & hoc ignorabā, & ipsa innominata fuit tali passione, quòd necesse fuit mihi dare ei medicinā laxativam, quę fuit talis, quòd nullus posset æstimare, quod aliqua prægnans, etiam ex assumptione modicæ quantitatis, foetus in ea posset remanere: & postea declarata fuit impregnatio ejus, & me poenituit valdè de errore quē feceram: quare misericordiam quæsivi ab Altissimo Creatore de eodem, & peperit filium masculum, quem hodie mecum habeo. *Avenzoar Theisir. l. 2. tract. 3. c. 1.*

Sartoris cujusdam uxor, in urbe Servestensi (nam pro tempore Servestæ commorabar) serpigines in sinistra manu diu habuit, quæ linimentis & ungventis adhibitis nonnunquam recesserunt, sed paulo pòst rursus erupperunt. Tandem, nescio quo ungvento curatæ sunt. Sed ex illo tempore fluxu albo laboravit, cujus malignitate & acrimoniâ loci muliebres fuerunt exulcerati, & cum ingenti dolore, vires labefactante, & somnū adimente, una pudendi ala (referente Chirurgo) non modò corrupta, sed ferè penitus absumpta est, neque dolor ille ullis medicamentis à Chirurgo adhibitis potuit placari. Multis igitur precibus à marito, ut auxiliū ferrem, rogatus, dico quod res est, aut matri unà cum foetu pereundum, uterum namq; gessit, & fuit sextus post conceptionem mensis) aut foetum, ut mater servetur, negligendum esse. Me tamen summâ diligentiâ operam daturum, ut, si fieri possit, mater ita curetur, ne foetus in utero detrimento afficiatur. Imprimis igitur præscribo medicamenta leniter purgantia, quæ cùm nihil prodessent, & malum indies augeretur, exhibeo inter alia etiam confectionem hamech, corpusque, necessitate sic postulante, probè purgo, quibus medicamentis sine aliquo incommodo usa est. Tandem decoctum Sarsa parilla, additis rad. garyophyllatæ, glycyrrhizæ, & passulis, propino, pro viribus sudare jubeo, singulis septimanis corpus convenientibus medicamentis purgo, & potius in potione sudoriferā loco affecto applicare mando. Et cum ulcera illa putrida cōsolidari nollent, coactus sum etiam adhibere fumū è cinnabrio, thure, & aliis. Atq; ita tandē misera illa muliercula, Deo medicamentis benedicente, sanitati restituta, post duos menses puerum bene carnosum enixa est, nec ullum incommodum a medicamentis vehementioribus sensit.

Novi etiam mulierem nobilem, quę nuper secundo post conceptionem mense, hausit medicamentum fortiter purgans, è quo triginta habuit sedes, ut etiam viribus prostratis in animi deliquium incideret, & tamen foetus non est expulsus.

Alia etiam nobilis Matrona, tertio post conceptionem mense, per quatriduum potiones fortiter purgantes, sine noxa ebibit. Hæc autem nō ideò recito, quòd author esse velim, ut mulieribus prægnantibus medicamenta fortiter purgantia dentur; sed tantùm volo, si necessitas summa postulet, potius cum periculo miseris prægnantibus prudenter succurrendum, quàm eas unà cum foetu negligendas esse, Deumq; semper & matris & foetus curam agere non dubitandum.

Fuit Virgo in hoc oppido, qua de gravissimis doloribus ventris à mensiū obstructione provenientibus, conquerebatur, cui initio lenia quædam medicamenta (nescio quid suspicans) propinavi. Confirmatus autem ab obstetrice (quæ eam nudam conspexerat & contrectaxerat, ac ventrem ejus nonnunquam in magnū tumorem attolli, paulo pòst iterū tumorem evanescere,

mihi

mihi persuadebat) præscripsi ei medicamenta aperientia, flatûs discutientia, & etiam fortiter purgantia. atque inter alia etiam pilulas de Sagapeno. Sed cùm semper quereretur medicamenta esse imbecilliora, & fortiora expeteret: dolum subesse non dubitavi. Interea fama sparsa est eam esse gravidam, & paulo pòst peperit Lepusculum, nam parens ejus infantis, qui se subduxerat, vocabatur Lepus. *CL. Joan. Francus Hildesius Medicus Camenicensis, de suis nuper communicatis observationibus.*

Honestam Matronam novimus, nondum quadraginta annos excedentem, quæ quinto marito nupta, sterilis permanserat: respondentibus nihilominus mensibus. At illis ipsis tandem tertiùm desideratis, cùm ventrem ob muliebrem purgationem detentam distendi putaret, nihil de conceptu sollicita, utpote cõclamatæ sterilitatis persuasa, imminentes inde morbos præventura, validum omnino, nam clementioribus nihil profecerat, ad exigendos menses, à Medico deposcit, & impetrat medicamentum. Qui trochiscos de myrrha, in catapotia conformatos, cum serapio de artemisia sumenda decernit. Quorum usu adeò non fuit commota, seu perturbata mulier, aut offensa, ut de cætero, unà cum fœtu rectè valens, partum ad justum tempus usque pertulerit: & tandem filium, qui vel hodie in vivis est feliciter pepererit. *Schenckius.*

DE PARTU.

Et primùm, *DE TEMPORE PRÆCOCE abortivo.*

ABORTUS.

OBSERVATIO I.

Abortuum aliquot descriptiones.

QUOMODO genituram sex dierum viderim, narrabo. Mulier nobis familiaris fidicinam habebat elegantem, virorum consuetudine utentem, quam tamen ventre concipere non conveniebat: uti ne minori in pretio haberetur. Audierat autem psaltria illa mulieres narrantes, si mulier conceptura sit, genituram nõ egredi, sed intus manere. Quibus auditis & intellectis, hoc deinceps observavit: & quum quandoque sentiret genituram non exeuntem, dominæ exposuit, & sermo statim ad me pervenit. Ego verò quum id audivissem, jussi ut in terram desiliret. Quod cùm septies fecisset, genitura in terram profluxit, cum sonitu. Illa videns, mirari cœpit. Nunc qualis fuerit, ego referam. Velut si quis ovo crudo externam testam circumcirca adimat, & per internam pelliculam inclusus humor transpareat, talis erat genitura illa, ut uno verbo dicam: rubra quinetiam & rotunda. In membrana verò fibræ quædam albæ ac crassæ apparebant, cruore crasso & rubro obvolutæ: eidémque membranæ foris cruenta inerant vestigia: juxta medium verò tenue quid eminebat, quod mihi umbilicus esse, eóque primùm tum expirâsse videbatur: quin & membrana, genituram complectens, tota ex illo tendebatur. Talem sanè ego genituram sex dierum existentem vidi. *Hippoc. lib de natura Pueri.*

Primùm cùm genitura in uteros pervenerit, septem diebus habet quæcunque corpus habere debet, quomodo id sciam. Atqui multa talia ego vidi hac occasione. Meretrices publicæ, quæ sæpius hujus rei periculum fecerunt, ubi cum viris rem habuerint, sciunt, quando in ventre conceperint, & mox conceptum intra se perimunt. Posteaquam autem peremptus est, elabitur veluti caro. Hanc si in aquam conjectam accuratiùs inspexeris, omnia membra habere compecies: & oculorum regiones, & aures, & brachia, & manuum digiti, & crura, & pedes, & pedum digiti, & pudendum, & reliquum totum corpus conspicuum erit. *Hippoc. lib. de atate.*

Pudendum non ita citò formari, testatur Galenus his verbis: Neque enim, inquit, statim ut semen in uterum conjectum est, neque diutissimè pòst (quod ex Anatomicis didiceris) alterutrum adhuc pudendum formatur. Ignorabísque sitne mas an fœmina, quod conceptum est, postea verò tandem deprehenditur, fitque conspicuum, &c. ut meritò dubites pluriúmne, quam septem dierum, essent ij abortûs, quos Hippocrates hoc loco à meretricibus publicis enectos, tum deinde ejectos foràs, septimo se die vidisse testatur. Nam, quod ad me attinet, adduci non possum ut credam tam brevi tempore, intra dies dico septem, genituram etiam in frigidam conjectam, expressa, quàm voles leviter & obscurè, ea oculis subjicere, quæ Hippocrat. hoc loco eam ipsam habere scribit. *Lalamantius Schol. ad lib. Hippoc. de hominis atate, pag 52.*

Idem sentit *Marsil. Cognatus*: de quo paulo pòst.

Effluxiones vocantur, quæ intra septimum diem corruptiones incidunt. Abortiones autem, quæ intra quadragesimum. Et quidem plurimi fœtûs intra tot numero dies depravantur. Mas qui quadragesimo die exierit, si in quodvis aliud mittatur, diffunditur atque aboletur: sed si in aquam frigidam, cogitur, consistitq; veluti in membranulâ, quâ ruptâ, fœtûs ipse apparet magnitudine formicæ majusculæ, & membra jam inde discreta, tum cætera omnia, tum genitalia constant: & oculi quemadmodum in cæteris animantibus prægrandes. Sed fœmina, quæ intra tertium mensem eruperit, indistincta est: quæ autem quartum adepta est mensem, finditur & reliquam distinctionis effigiem brevi tempore accipit. Cùm itaque fœtus in utero formatur, fœmina tardiùs quàm mas perfectionem quarumcunque partium recipit, & sæpius in decimum mensem, quàm mas protrahitur. Sed cùm in lucem prodierit, fœmina ocyùs, quàm mas accrescit, & ætate floret, & senectute maceratur, & magis quæ pluries pariunt. *Aristot lib. 7. cap. 3. de natura animal.*

Sæpe observavimus die quadragesimo ejectum fœtum, semidigiti aut (ut ait Aristoteles) formicæ majusculæ magnitudine, verè ac prorsus conformatum, & cujus partes omnes, excepto jecore, albæ ac spermaticæ cernebantur. Caput par erat avellanæ, & majus quàm pro reliqui corporis ratione: oculi, ut cancris exerti: nasus, auriculæ, brachia, manûs, crura, pedes, hísque secreti digiti: penis conspicuus, sub quo scrotum milij magnitudine, superiora autem inferioribus majora, nullo ossium robore, sed flexibilia quocunq; ducerentur. Omnia cõtecta cute tenuissimâ & pellucidâ, per quam interiora cernebantur, alba quidem omnia, fibrosa, & seminis æmula, nullo carnis aut sanguinis rubore perfusa, unũ tamen jecur rubrũ inerat, amplum, & recens concreto sanguini persimile: in quòd ex secundis per umbilicum venæ ferebantur sangvine confertæ, fœtum posthac nutrituræ. *Fernelius lib. 7. c. 10. Physiolog.*

Vivimus priùs vitam plantæ, deinde brutorum vitâ in utero matris: hoc peracto cerebrum generatur, ut nervi ab eo profecti sensum primò, deinde motum ad universum fœtum deferre possint. Interim enim alia fiunt membra, quæ delineata primò, deinde aucta, & robustiora reddita moventur. Sileant hîc obsecro Aristotelici, unà cum Principe Peripateticorum Astristotele,

tele, qui (in hoc mirè deceptus) cor primò gigni voluit, & si Deo placet, sanguinis fontem esse, & sensuum omnium: qui nisi obstinatè Aristotelem tueri volent, quiescent veritate jubente, desinéntq; tam falsa proferre, & mordicus tueri, fatebunturq; non cor sed jecur primò fingi. Cerebrum item corde nobilius esse, non fateri non poterunt, quippe quod ex ipso semine fiat, non ab utero, ut de corde audistis. Non equidem negaverim in iis animalibus, quę in ovis nascuntur, primum quod oritur, esse cor ipsum. At in homine jecur prius, quàm cor generatur: quemadmodum mihi non semel, sed sæpius intueri & animadvertere contigit. Inter ossa, si quæras quid primò generetur, vertebras respondebo Spinam scilicet, ut Aristoteles eleganter scripsit, & vere. Hanc veritatem corona illustrium virorum, & perexcellentium magnâ cum voluptate vidit in Romano theatro, cùm Hieronymus Pontanus summus Philosophus embryonem menstruum mihi publicè dissecandum tradidisset, ob communem Romanæ Academiæ utilitatem: reliquorum autem membrorum quòd primò fiat, quòd posterius, nondum mihi licuit observare: cùm abortuum non ea sit copia, quæ in tanta re necessaria esset. *Realdus Columbus pag.* 456

Conspectus est mihi superioribus annis, Brugis civitate Flandrorum, abortus gemellorum trimestris, sexûs masculini, qui negata re quapiam, cui gravida avidè inhiabat, excussus est. Erat autẽ digitali, aut paulo plus longitudine, parîq; crassitudine, membris omnibus exactè elaboratis, nec ulla sui parte mutilis, adeò ut se oculorum orbes nigricante pupillæ puncto insigniti, nares, aures, digiti discreti, umbilicus, mentula, femora, suræ, tibiæ, tali, & quibus forma pedis distinguitur, digitorum articuli, perspicuè spectanda exhiberent. Cùm autem infantium uterq; palpitaret, atq; indubitata certaq; vitæ argumenta præberet, ad sacrum baptisma concursum est, quo peracto, nullum ampliùs vitæ indicium præferebant. *Lemnius lib. 4. cap. 23. occult. nat. mirac. edit. locuplet.*

D. Berandus Medicus nostrâs longè doctiss. abortum mihi conspiciendũ exhibuit. Erat ille pollicis humani tantùm magnitudine, sed discreta in eo ita membra erant, ut caput, oculos, nares, aures, brachia: manûs, digitos, colem deniq; ipsum, sine aqua facile cernere esset: quadraginta dierum fœtum esse judicabam, sed pro certo junior esset, an senior, nec tum affirmare audebam, nec jam affirmare audeo. *Lalamantius Scholio ad libell. Hippoc. de hominis ætate.*

De hoc abortu plura require suprà, sub Lemmate, *Subitaneo, & improviso terroris, &c.*

Hippocrates, de natura pueri inquit: masculi 30. diebus, fœmellæ 42. diebus primam coagmentationem & coarticulationem accipiunt, & ut plurimùm hoc tempore, aut paulò breviori, aut paulò longiore. Fernelio die 27. partes omnes dispositæ & cõformatæ quodammodo apparent, sed perfectè in maribus die 30. in fœminis 36. Ita sese observâsse dicit die 40. ejectum fœtum, semidigiti, aut (ut Aristot. inquit) formicæ majusculæ magnitudine, verè ac prorsus conformatum, & cujus partes omnes albæ ac spermaticæ cernebantur.

Talem & ego Bononiæ in ædibus Doctoris Arantii vidi: porrò Fernelio, caput par erat avellanæ, & majus quàm pro reliqui corporis ratione: oculi ut cancris exerti: nasus, auriculæ, brachia, manus, crura, pedésque, secreti digiti: penis conspicuus, sub quo scrotum milii magnitudine, superiora inferioribus majora, nullo ossium robore, sed flexibilia, quocunq; ducerentur. Hip. inquit, postquam articulatus fuerit puer, speciebus membrorum augescentibus, tunc ossa duriora fiunt, & cavantur, atque hæc à spiritu fiunt.

Porrò equidem in meis ædibus Bononiæ, demonstravi abortum, qui digiti longitudinem habebat, hominísq; integri figurã undequaq; exprimebat. Deprehendi conspicuè admodum ossa bregmatis, ossa sincipitis, & occipitis, pro temporis ratione admodum mollia. Ossa bregmatis valdè à se mutuò dehiscebant. Omnes artûs erant suis figuris expressi, sic & penis, aurium, manuum pedumq; digiti. In abortu recentiori, vidi primò spinæ dorsi obscurum vestigium, a qua costarum parvæ delineationes prodibãt artûs verò tanquam informes fibræ à trunco dependere visi sunt: caput pro ratione corporis, valde magnum, eratq; sublongâ figurâ, simiæ capiti non dissimile. *Coiterus libello de fœtuum & infant. ossibus.*

In grandioribus, capitis, artuum, scapularum, iliorũ, & sacri ossa, in media secundum longitudinem regione, & non ab extremitatibus, generationis, sive ortûs principium ducunt: inde verò utrinque, versus principiorum extremitatúmq; fines, crescendo prolongantur, dilatantúrque, donec ad justam magnitudinem lõgitudinemque pervenerint. Quædam ossa non ab uno tantùm loco, sed à diversis partibus inchoantur, ita ut ante eorum perfectionem in plurima divisa appareant: hujus generis est os occipitis, sincipitis, os ilii, os sacrũ, vertebræ omnes: in primis prima & secunda colli vertebra. Nonnulla ossa, ut pedis, calcis, tali, carpi, & sterni, primo ligamentosa, deinde cartilaginosa informiaque ac nulla figura discreta existunt. Processus in principio nulli, nullæ appendices, fœtu crescente fiunt cartilaginosæ hæ extremitates ossium, magisq; efformantur, deinde certo tempore post procreationem in ossa convertuntur. Commutatio sive conversio hæc processuum appendicumq; non incipit ab osse cui connectuntur, sed à centro, ubi primò osseam & spongiosam acquirunt substantiam. Hæc substantia crescendo augetur, incrementumq; sumit ab interiori parte ad exteriorem, sive a centro ad circumferentiam: unde cõtingit, quòd ob cartilaginem, quâ undiquaq; tecta ac involuta sunt, difficulter cernantur: eodem modo etiã negotiũ in ossibus carpi & pedum sese habet. Notandum, quòd omnes appendices, per synchondrosin ossibus in adultis conglutinatæ, primo cartilagines fuerunt. *Idem loco citato.*

Olim occurrit nobis, ut fœminæ abortum videremus, quæ jam octo vel decem dies se concepisse opinabatur, in quo nulla erat membrorum species, neque carnis sed erat folliculus ex alba membrana, in qua liquor albus inerat instar liquoris albi, quem ovum cõtinet: in cujus medio carneum quid ex tenui filo quodam pendebat, quod nobis videbatur esse fœtus informe rudimentũ ex umbilico pendens. Quæ res cùm ad memoriam ea nobis reduceret, quæ *libro de natura pueri* ab Hippocrate scribuntur, verisimilè magis hãc narrationem esse persuasit, quàm illam, quæ libro *de carnibus* habetur. Huc accedit, quòd *libro de octimestri partu* traditũ est; post dies quadraginta membrorũ discretionem fieri, in maribus quidem valde conspicuã; in fœminis verò carnẽ apparere, exortûs ac processus solum habentem: ut omnino videatur, non posse in genitura septem dierũ carnis speciem comparere, cum illâ membrorum delineatione, quæ *libro de carnibus* explicatur. *Marsilius Cognat. variar. obs. lib. 4. c. 23.* Idem sentit *Lalamantius*, cujus sententiam *circa initium hujus Lemmatis* invenies.

Dissecui puerũ sex fere mensiũ: in quo omnes partes videbantur discretæ: testiculi hærebant circa os sacrum; nondum descenderant in scrotum: vasa spermatica omnia manifestè apparebant: uretheres magni. urachus manifestus: vesica in longitudinem protensa: renes ex pluribus partibus constantes magni: intestina plena excremento nigro: intestinum cæcum longum, proportione. *V. Cl. Ioan. Bauhinus de diario observat. suarum opere.*

 † Am-

† Anatomen fœtûs abortivi, vi mensium, cujus motum mater mox post sextam hebdomadem percepit, sed à quarto gestationis mense non amplius, vid. apud *Smet. Miscell.p* 571. De abortu quinti mensis post fluxum triduanum uteri cruentum, vid. *Jo. Dan. Horst. Obs Anatom.* 5.

PARTUS VITALIS PRÆCOX, & serotinus.

MENSE QUINTO.

OBSERVATIO I.

Quinto mense nati vitales.

NOvi Pincernam Christianissimi Regis Henrici, qui mense quinto natus erat: qui etiamnum vivit in ætate consistentiæ Fœtus ut fortior fuerit, & mater debilior, celeriùs perficitur. *Montuus Anasc. Morborum lib.4.c.41.*

Uxor M. Petri Sormani, venditoris Malvatici (ut sic creticũ vinũ appellare liceat) in via vexillorũ Mediolani, ostendit mihi filiam nomine Claram, quam diebus CLXVIII. post abortum masculi fœtûs quadrimestris Venetiis peperit: & in puerperio lac apparuit. Ipsa autem Puella, exilis, pallida & macilenta est: anno agens XVIII. *Cardanus contradict.* 8. *tract.* 3 *lib.* 1.

Eufragia virgo Deo dicata in æde B Rodogondæ; cùm mater ejus abortivisset puerum V. nonas Julii: profecta verò ad conjugem X. calendas Augusti, ipsam Eufragiam peperit VII. Idûs Ianuarii sequentis anni: quare CLXX. die nata est, morbo perpetuo natalium jacturam attestante, nequis ad superfœtationem refugiat: quanquam nec hęc minùs intempestivo partu miraculum afferat. *Idem loco citato.*

Comitissa etiam de Trivultiis juvenculam retulit esse in domo Comitis Sancti Secundi, capite admodum parvo insanámq; natam (ut palàm fertur) quinto mense. *Idem loco supra citato.*

Haud absurdum videri debet, si quinquemestris partus vitalis editus sit apud Valentinos, ferventem sanè plagam: sicut & apud Madriti incolas nonnullos observatum sentio, ex publicâ matre, honestissimámque vivendi rationem nactâ, natum esse quinquemestrẽ. *Ferdinand. Mena com. adc.4. de septimest. part. Hip.*

Adeò minus certi quicquam est in his rebus, quàm veteres putârunt, ut nostro sæculo nata sit puella, haud dubiè quinquemestris, quæ adhuc vivit, plus quã duodecim jam annos nata, cujus gracilitas ac tenuitas major, quàm mulieribus esse consvevit, indicat certam esse de ejus ortu fidem, præterquam quòd multis domesticis, neq; inevidentibus argumentis constitit. *Vallesius de Philosophia sacra, c.18.*

† Partûs historias de quinto mense, vid. quoq; apud *Jo. Alph. de Fontech. Med. Chr. spec.p* 540.

MENSE SEXTO.

OBSERVATIO I.

Sexto mense nati vitales.

PUer sexto mense natus bene vixit. *Avicenna lib.9. de nat animal cap ultimo.*

Mater Augustini Abduæ, patritii inclyti, narravit vidisse puerum natum 6. mense Thosinæ Suighi, qui supervixit, cùm primis diebus lac non sugeret, sed immitteretur infundibulo: & tamen pervenit ad ætatem perfectam, cùm nec digiti manuum, nec palpebræ essent separatæ, dum natus est: hîc puellus nepos erat mulieris famosæ de viâ latâ, medicam artem exercentis. *Cardanus contradict.* 8. *tract.3.cap.1.*

Claudius Giardinus scripsit librum *de partu dierum* 171. *excus. Anconæ apud Astulphum de Grandis* 1573. *in* 4.

MENSE SEPTIMO.

OBSERVATIO I.

Septimo mense nati vitales.

PUer septimo mense natus pro ratione natus est, & vivit: habétq; rationem ac numerum ad hebdomadas verè & exactè respondentem. Mense autem octavo natus nullus unquam vixit. Novem verò mensium & decem dierum partus fit, & vivit, & habet ad hebdomadas numerum exactũ. *Hipp. lib de carnibus ad finem.*

Cæterùm inexpertus quispiam mirari queat, quòd septimestris puer nascatur. Ego quidem igitur hoc ipsum vidi, & quidem frequenter. Siquis autem deprehendere vult, facile est obstetrices adire, quæ parietibus adsunt, & ex his percunctari. *Idem loco citato.*

Tempus uteri ferendi enorme, unum hoc animal sortitum est. Cæteris enim unum est tempus, hominis verò plura sunt, quippe qui & septimo mense, & decimo nascatur, &c. *Aristot. de Gen anim. lib.4.c.4.*

Sanè *Galenus* etiam *in Hipp. libellum de septimestri partu*, testatur se deprehendisse, plerasq; mulieres fœtum quidem vitalem edidisse, medio inter centesimum nonagesimum diem, & inter ducentesimum termino: celeriùs aut tardiùs, paucas. Ante centesimum & octogesimum secundum diem, & quindecim horas: vel post quartum supra ducentesimum nullas: ut septimestris fœtûs editionis in lucem primus terminus esse dimidii anni tempus reperiatur. Inter centesimum & nonagesimum, & inter ducentesimum quartum diem dicit, id est, inter decimum diem septimi mensis tricenarii & vicesimum quartum ejusdem; quo scilicet tempore septimestres vitales edi solent, ut eodem etiam loco testatur *Galenus*, se unam solùm novisse mulierem, quæ centesimo octogesimo quarto die exacto atq; expleto partum (vitalem) edidit. *Lalamantius Scholio 26 ad libell. de hominis ætate Hippoc.*

Ante septimum mensem haud unquam vitalis est. Septimo nonnisi pridie, posteróve plenilunii die, aut interlunio concepti nascuntur. Vestilia C. Herditii ac postea Pomponii atque Orfiti Clarissimorum civium conjux, ex his quatuor partûs enixa, Sempronium septimo mense genuit: Suillium Rufum undecimo: Corbulonem septimo; utrumque Consulem, &c. *Plin. nat. hist. lib.7. cap.5.*

De septimestribus *Alex. Aphrodisæus* agit, eo problemate quo quærit cur septimestres simulatque editi sunt emittant non vocem, nonimestres verò emittant. Et alio item quo quærit, cur septimestres vivant, octimestres nequaquam.

Aristoteles, Hippocratésque putant, si vulva mensibus expleatur septem, tum deniq; erumpere infantes, vitalésque nasci. *Plutarchus de Placit. Philosophor.*

Cæcilium *Gellius lib.3. c.16.* ex Menandro his verbis citat:

Insolétne mulier decimo mense parere?
Pol nono quoque septimo, atque octavo.

Galliæ locis septimestres ætate jam provectâ, quantũ & ex illis ipsis, & illorum etiam matribus accipiebam, memini vidisse: talésq; frequenter nasci, & vivere, cùm ex obstetricibus, tum ab aliis, quas sæpe interrogavi, matronis, sæpe audivi.

Habeo verò Heduæ etiamnum superstites septimestres gemellos nepotes, Joannem, & Lazarum Lalamantios, annum agentes hodie decimum octavum: Joannem quidem sanum, sed pusillum: Lazarum verò post primum ferè ętatis mensem toto corpore ita convulsum,

vitium, ut neque unquam loqui, neque loco sese movere de se, in huncusque diem potuerit. *Lalamantius l. proxime citato.*

Quod me in admirationem traxit, duo fratres Hebræi fuere, Hamilii nomine, septimestres, & eodē partu ambo editi: qui ita inter se similes erant, ut ipse familiariter etiam illis usus, alterū ab altero nunquam discernere potuerim. *Amat. Lusit. Scholio ad Curat.* 15 *cent.* 5.

Non solum ratione, sed & experimento discere possumus, ut quos septimo mēse natos noverimus, eos cæteris infirmiores esse, & inconstantis valetudinis ceterarius. Quod testatissimâ ipse fide confirmare omnibus possum, qui in educando septimestri filio meo Joanne nullus non sim perpessus labores, omnésque senserim molestias eas, quæ percipi ab indulgentissimo patre & filii amantissimo possunt. adeò & pusillo corpore, & exilibus membris, & virtute infirmâ prodiit, ut Dei Opt. Max. singulari beneficio atq; ope potius, quā humanâ, servatus & altus videri possit. In quo tamen tantum valuit, & matris in alendo proprio fœtu plena amoris charitas, diligentia atq; industria, & lactis materni probitas, & sedula educandi cura, ut puerum (etsi imbecillâ naturâ) perduxerimus tamen, præter omniū, nostrámq; spem, in firmiorem ætatem, ut jam annum agens quartum, vegetior fieri & habitior Dei munere incipiat. *Vallerio la lib.* 3 *enarrat* 7.

Cùm (uxor) utero gravis, septimestrémque gestans fœtum, in nonum mensem pro cætero suo more ventrem se gestaturam arbitraretur, (etsi semel antea vitalē partum septimo mense edidisset) opinione suâ falsâ, iliorum ac renum doloribus derepente correpta, aquosis fluentibus ichoribus adapertóq; uteri ostio, parturire cœpit, moxque scitum formâ puellum peperit, qui biduo post, destillatione in fauces pectúsque irruente, ac spiritus vitam intercludente, Deo sic disponente, sublatus est. *Idem loco citato.*

Quod ad septimum mensem attinet, novi complures apud Belgas maritimos, etiam gemellos, qui ad extremam devexamq; ætatem, crudo ac viridi corpore, mentéq; vegetâ devenerunt. Quocirca futilis est, nulliusq; momenti illorum persuasio, qui septimi mensis partū inabsolutum, minúsq; vitalem statuunt, & non nisi exactis novem mensibus infantem omnibus membrorū numeris consummatum in lucem producendum. Sic exorta nuper est apud nos non levis sanè velitatio, sed atrox & cruentum certamen, funestaq; ac luctuosa dimicatio, ob expugnatam pudicitiam cujusdam virgunculæ, non ambiguæ quidem famæ aut nominis, sed cerebri imbecillis aut vacillantis, quæque mentis judicio minùs polleret: quarum pleræq; omnium citissimè labascunt, minúsque fortiter aut animosè, vel minis, vel insidiosis blandimentis absistunt, aut obluctantur: secus quam ferocule quædam puellæ & clamosæ, quæ se ungvibus & dentibus ulciscuntur, ac strepitu insidiatorem integritatis abigunt. Acriùs autem magisq; acerbè in hac tragœdiâ incrudait disceptatio: quòd pater, qui ex ea prolem sustulisse, vel concubitum extorsisse ferebatur, (nam id adversarii sunt criminati, tantâ acerbitate, ut illum ad cruciatûs exposcerent, & tormentis explorandam rei veritatem contenderent) constanter factum pernegaret, atq; nec uteri vestibula, primósq; aditûs ingressum, aut perfregisse hymena, integritatis velamen, nec prorsus intimos uteri recessûs penetrâsse, per sacra (qui judiciis præesse, ac sacra tractare sit solitus) dejerare se paratum, confidenter pronunciavit: nec prolem sibi adduci passus est, inter alia eo quoque innixus argumento, in sui innocētiam, quòd infans vix septimo mense, eóq; inchoato potiùs, quàm expleto, in vitam productus sit: membris omnibus exactè elaboratus, præter ungvium appendices, quas observamus in noni etiam mensis partu nonnunquam deesse ac desiderari, præsertim ubi gravidæ immoderatius salsamentis utuntur, aut saltem liguriunt, ut est is sexus in appetendis salsis & acidis maximè proclivis. Itaq; non septimi mensis partum evincere contendit, sed non eoque supputato mensium decursu, atq; observatâ temporis ratione, alium inquirendum patrem, qui paulo antè cū illa congressum inivent, ejusque consuetudine sit usus. Quum verò ex sententiâ Judicum, infans conspiciendus explorandusq; Medicis exhiberetur, accitâ obstetrice, atq; honestis aliquot matronis, quarum una patritia undeviginti liberorum parens erat, & cui non semel septimestris partus editus, nec prorsus expletum septimi mensis curriculum. Pronunciatum est ab iis, non excussâ facti causâ, nec ullâ habitâ ratione patris, húncne an quem alium deputent, septimi mensis partū esse, qui septem & viginti septimanis in utero sit gestatus. Qui si in nonum mensem proferri potuisset, futurus erat infans magis solidis firmisque membris, atque ipsa compages & structura corporis magis compacta ac coagmentata, minúsq; dissoluta; erat enim os pectoris, quod velut scutum ac munimentum cordi incumbit, Belgæ *Borstplate* vocant, demq; ensiformis cartilago, quæ stomacho imminet, eminentior, quàm natura fert, nec in planum redacta, sed incurva ac turbinato mucrone, ut conspici solet pullorum gallinaceorum thorax, qui ineunte vere, ac præsertim mense Martio excluduntur. Ungues quoque huic infanti, qui sexûs fœminei erat, in manibus deerant: atque extremi digitorum articuli, in quibus ex cutis musculosâ, vel cartilaginosâ materiâ ungues lævore perpoliti indurescunt, vix tenues quasdam notas, & exigua vestigia exhibebant, non corneâ duritie, sed mollissimæ membranæ tenuitate. In pedum verò articulis nulla se proferebant unguium indicia, quòd illæ partes non tanto calore imbutæ essent, quanto manûs, atque à corde caloris fonte remotiores: quum manuum articuli per brachia pectori annexa, beneficio caloris qui a corde diffunditur omnia conspectiora in digitis exhiberent. Itaque Medici observatis multis naturalibus causis, solidisque rationibus fulti, nullius partis vel favore, vel injuriâ, ita ut patiantur reo, si actori visum sit, constare suam innocentiam, vitæque & morum integritatem, pronunciaverunt adstantibus Judicibus, quibus ea res demandata erat, ab iis qui apud Belgas in Aula Bruxellana Regis Hispaniarum vices obeunt, non noni, sed septimi mensis partum statuendum, producto gestationis tempore per septem & viginti hebdomadas, qui partus etiam septimestris censeri debet, tametsi non prorsus expletus sit, atque una aut altera septimana desideretur, atque aliquot adhuc dies ad complementum restent. *Lemnius lib.* 4. *cap.* 22. *de occult. nat. mirac. edit. locupletata.*

† Huc refer quæ de septimestris partûs notis recenset *Borell. Cent.* 1. *obs.* 71. Partûs septimestris gemini, cujus puella hydropica, puer vero sanus fuit, meminit. *Bourgeois libr. obstetr. Obs.* 6. *p.* 163.

MENSE OCTAVO.

OBSERVATIO I.

Octavo mense nati vitales.

MEnse octavo natus nullus unquam vixit. *Hippoc. lib. de carnib. ad finem.*

Translatitium in Ægypto est & octavo gigni: Jam quidem & in Italia tales partûs esse vitales, contra priscorum opiniones. Vestilia C. Herditij, ac postea Pomponij atque Orfiti clarissimorum civium conjunx, ex his quatuor partûs enixa, Sempronium septimo mense genuit, Suillium Rufum undecimo, Corbulonem septimo, utrumque consulem: postea Cæso-

niam, Caji Principis conjugem, octavo. *Plin. nat. hist. lib. 7 cap. 5.*

M. Varro mense nonnunquam octavo editum esse partum, *in lib 14. rerum divinarum* scriptum reliquit. *Gellius lib. 3. c. 16. N. A.*

In Cypro insula tempestate nostra fœminam geminos peperisse accepimus: alterum octavo mense alterũ decimo nono, &c *Alex. Bened. de curand. morb. lı. 25. c. 23.*

Quidam Nobilis habens duos filios, eos habet ambos octimestres: & ambo in infantia usq; ad extremum vitæ pervenere. *Cardan. lib. 1. tract. 3. contradict. 8.*

Infans octavo à conceptione mense natus Florentiæ, mense Martio, nocte ascendẽte Saturno retrogrado, semivivus ejusmodi diligentiâ à nobis, imò à Deo, quasi vitæ redditus potiùs, quàm servatus est, triennïúmq; validus fermè implevit. *Marsil. Ficinus in exhortatione, ad lib. 3. de vita cœlitus comparanda.*

Liquet quòd multi possunt supervivere, qui non ægrotant, si eo tempore nascantur. Nam duo filii Cardinalis Sfondrati, & ipse Cardinalis Sfondrati, omnes nati sunt octavo mense, & supervixere. Et in Ægypto nati octavo mense generaliter vivunt: quia aër & aqua, & cœlum, & corpora, & alimenta sunt vivacissima. *Cardanus Comm. ad lib. Hipp. de sept. partu.*

Quod alicubi fit, non tantùm possibile est, sed etiam naturale. Atqui Naxius partus pro octimestri, proverbio celebratur, quod in Naxo Insula octavo mense feliciſſimè procedat. Idémque Aristoteles in Ægypto, Avicenna in Hispania accidere affirmant. Nec desunt historiæ quæ apud Græcos & Romanos octimestrem partum esse vitalem suadeant. Cùm ergo stultum sit ratione pugnare contra sensum & experientiam, pro antiquitatis reverentiâ quid respondendum? Neq; enim consentaneum est, tot tantósq; viros temerè in Hippocratis opinionem concessisse. Respondendum: Quod aliquando & alicubi fit, non esse naturale, sed quod fit semper, aut ut plurimùm. Vix enim quicquã dari potest in natura tam certum & constans, quod contrario aliquo exemplo refelli non possit: quia naturæ opera, materiæ, motûs, loci & temporis circumstantiis sunt obnoxia: quorum causâ innumerabiles mutationes accipiunt. *Kiolanus c. 11. ad lib. Fernelÿ de hominis procreatione.*

Quemadmodum in genere tritici, est quoddam semen, quod tribus mensibus generat, unde & trimestre vocant, alii setanium appellant; quoddam verò quod mẽsibus novem: ita & in genere humani seminis quoddam est, quod septem mensibus parit, quoddam quod novem. Partus qui editur octavo mense, esse quidem non potest ex eo semine, quod septem mensibus gignit: quare ex eo erit, quod novem mensibus solet maturum producere: Igitur quum ante nonum mensem editus sit, indicat immaturum esse, & vi aliquâ ejectũ; talis autem utpote immaturus & præcox, moriturus enatus est: cujus signum est, quod certis regionibus, ut in Ægypto octimestres partûs etiã vivere ferunt, quod bonitate regionis defectui immaturitatis satisfiat. Cur autem duo tantùm sint seminis genera, & alterum septem, alterum novem mensibus partum edat, eandem habet quæstionem, cur & in genere tritici duo similiter seminis genera sint. Causa in universum est analogia talis agentis ad talem materiam: nam quis quærat, cur tanta flamma tantum roboris absumat in hora una? *Fracastorius.*

† Partus octimestris quoque fuerat filius primogenitus Henrici VII. Regis Angliæ. *Verulam. histor. p. 12.*

* * *

MENSE DECIMO ET UNDECIMO.

OBSERVATIO I.

Decimo & undecimo mense nati vitales.

Decimo undecimóq; in lucem venire, & multorum testimoniis, & spectatiſſimâ experientiæ fide probatur.

Nam & *Hippocrates libro de Octimestri partu*, decimestres undecimestrésq; nasci, conceptis verbis testatur. Cæterùm (inquit) decimestres & undecimestres partûs ex septem quadragenariis eodem modo fiunt, velut ex dimidio anno septimestres. Et rursus ad finem libri: Ex his igitur omnibus necessarium est plerasque, mulieres circa plenilunium, & ultrà in ventre concipere, ut ducenti & octoginta dies, sæpe undecimũ mensem apprehẽdere videatur: tot enim dies septem quadragenarios constituunt. Nam cùm ultra plenilunium mulier concipit, necesse est eum conceptum undecimum mensem attingere ac apprehendere, quo ad ultimum circuitum perveniat.

Et Aristoteles plerasque decimo parere, nonnullas undecimum tangere mensem testatur.

Et ex Latinis Comicis in præcipuis habitus *Plautus, in Cistellaria.*

Tunc illa quam compresserat,
Decimo pòst mense exacto hìc peperit filiam.

Plinius quoq; id ipsum affirmat, Vestiliam C. Herditii, ac postea Pomponii atq; Orfiti clarissimorum virorum conjugem, ex iis quatuor partûs enixam, Sempronium septimo mense genuisse, Suillium Rufum undecimo, Corbulonem septimo, utrumq; consulem, & postea Cæsoniam, Caji Principis conjugem, octavo. Constat itaq; usq; ad undecimi mensis initia ventrem gestari posse. Quæ ego ad propositæ rei explicationem satisfacere posse sum arbitratus: si id tantùm addidero, aliam etiam quàm hactenus tradita sit, varii hominum partûs causam assignari posse: nempe genitalis seminis naturam aliam atq; aliam. Nam ut in semine quod terræ jacitur, est aliquod quod trimatu proveniat (unde trimestre triticum rei Rusticæ scriptores vocant) aliud quod in annum fructũ maturitatémq; suam proferat: sic esse inter hominum semina aliud quod seriùs, aliud quod temporiùs proveniat: unde aliquos septimo mẽse, alios octavo, plerosq; nono atq; decimo provenire cernas, quod Plinius in Vestiliâ Herditii, Pomponii, ac postremò Orfiti conjuge spectâsse videtur: quum ex tam multis viris fœtũ alium undecimo mense genuisse testetur. Nec dubito quin pro ratione temperamenti hominis, ætatis, victûs, educationis, cœli, ac regionis, ipsáq; mulierum semen excipientium, locellorúmque varietate, alio atque alio tempore tum fœtum in utero formari, tum gestari, tũ in lucem edi contingat. Quod luculentiſſimè Divinus *Hippocrates in Epidemÿs lib. 6.* ita expressit: *Labores in circuitibus, quicquid in septuaginta movetur, in triplicitate perficitur; & quicquid in nonaginta movetur, in triplicitate perficitur.* Quam seriem & Galenus, & post eum Fuchsius doctiſſimè explicârunt. *Valleriola lib. 3 Enarrat. 7.*

Aulus Gellius luculentiſſimus scriptor, de Varronis sententiâ scribit, undecimo mense, aliquando nasci hominem posse, idque à *Varrone lib. 14. rerum divinarum* proditum esse. *Idem Locor. Comm. lib. 1. c. 18*

Ego de partu humano, præterquàm quæ scripta in libris legi, hoc quoque venisse usu Romæ comperi: Fœminam bonis atq; honestis moribus, non ambiguâ pudicitiâ, in undecimo mense post mariti mortem peperisse: factúmq; esse negotium propter rationem temporis, quasi mortuo marito postea concepisset: quoniam Decemviri in decimo mense gigni hominem, non in undecimo scripsissent: sed Divum Adrianum,

num,

num, causâ cognitâ, decrevisse, in undecimo quoque mense partum edi posse: idq; ipsum ejus rei decretum nos legimus. In eo Decreto id Adrianus statuere se dicit requisitis veterum philosophorum & Medicorum sententiis. Ex quibus omnibus constat, undecimo mense justum partum nasci posse *Gell li. 3. c. 16. N. A.*

Conciliator Petrus Aponus affirmat se fuisse undecimestrem. *Cardan lib. 1. tract 3 contradict* 8.

Anna consangvinea Stephani Pyrrhi uxor, qvum exactæ conceptionis tempus observaret, post decem mẽses, & undecim tres exactos dies puerum optimè peperit. Utero enim gessit decem mensibus, & undecimi tribus diebus. Unde *Plinium* verum dixisse *lib 7. Naturalis historiæ c. 5.* deprehendi, ubi præter Lucii Papyrii Prætoris opinionem, affirmantis homini nullum esse pariendi statutum tempus, inquit: Homo usq; ad initia undecimi gignitur mensis: veluti in casu nostro contigit: decimo verò mense, Salomon Hebræorum sapiẽtissimus, ab hora conceptionis in lucem prodivit, ut ipsemet testatur *lib. de Sapientia c. 7.* Primogenitus quoque Divi Herculis Ferrariæ Illustrissimi Ducis decimestris est, ut omnes ibidem nôrunt, & Brassavola scribit: quem terminum *Hippocrates* tantùm *lib. de Natura pueri, prope finem* signare videtur: sed de iis & corũ causis, Leonardum Fuchsium Germanum legere est, qui meâ sententiâ præ cæteris melius & accuratiùs *libro sexto Epidemiorum*, ea de re disseruit. *Amatus Lusitanus curat 27. cent. 1.*

Igneus Præses Curiæ Rothomagensis in acta publica conscribi mandavit mulierem cùm eniti conaretur nono mense, nec potuisset, decimo & octavo mense peperisse fœtum vitalem, obstetricum ac Medicorum fide conquisitâ. *Bodinus Theatri nat. lib. 3. pag. 391.*

MENSE TERTIODECIMO.

OBSERVATIO I.

Decimo tertio mense natus vitalis.

PAter meus decimotertio mense se natum prædicabat. *Cardanus lib. 1. tract. 3. contradict.* 8.

Massurius author est, Lucium Papyrium Prætorem secundo hærede lege agente, bonorum possessionem contra eum dedisse, cùm mater mensibus XIII. partum diceretur tulisse: quoniam nullum certum tempus pariendi videretur. *Plin. nat. histor. lib. 7. c. 5.*

MENSE QVARTO QVINTOQVE decimo.

OBSERVATIO I.

Decimoquarto & decimoquinto nati vitales.

PUeri nascuntur nono, & decimo & undecimo mẽse: quidam etiam decimoquarto. *Arist. hist. animal. lib 7. cap 5.*

Fidelis quidam mihi retulit mulierem post decimum quartum mensem peperisse, cui dentes subnasci cœperint, & bene vixerit. *Avicenna lib. 9. de animalib.*

Accepimus quandam quatuordecim mensibus partũ tulisse, quibus animandi movendiq; spatia imbecillitas quædam distulerit. *Alexand. Bened. cap. 23. lib. 25. curand. morb.*

Mulier sexagenaria ex septuagenario sene concepit, & decimoquinto mense puellam peperit: oculis & manibus privatam, quinq; mensibus vitalẽ. Vide *observationem hujus libri, pag 616.* Vetulas admodũ concepisse,

† De muliere, quæ per sedecim menses uterum gestavit vid *Spigel. de Format. Fœt. c. 7.*

TEMPORE DIVTVRNO. utero gestati.

MENSIBUS VIGINTI TRIBUS.

OBSERVATIO I.

Viginti tribus mensibus in utero gestatus.

REnatus Thioneau M. D. edidit miraculosam historiam fœtûs in utero viginti tres menses gestati, apud Turonenses, ut testatur *Paschalius Gallus*, amicus noster, *in Bibliotheca sua medica.*

BIENNIO.

OBSERVATIO I.

Biennium in utero gestatus infans, statim atq; in lucem editus fuit, & loqui, & incedere potuit.

EX Duce Baruch Vandale Uxor concepit, & biennio prægnans fuit, & parturivit infantem gradientem & loquentem. *Albert. Krantzius.*

Fœmina biennio uterum ferens, marem loquentem enixa est. *Aventinus lib 5 annal. Boiorum.*

† Meminit quoq; Infantis per bienniũm in utero gestati, qui ibi & loquebatur, & ingrediebatur. *Joh. Wolff. Lect. Memorabil. Tom. 1. p. 659. & 987.*

TRIENNIO.

OBSERVATIO I.

Triennium utero gestatus, monstrosus, & ridiculus in lucem natus.

EX Magnorum familia aliquot hinc annis vixit hic quidam Vir nobilissimus, prudentiæ non contemnendæ. Is jam sexagenarius, ex nobili à Gutenberg matrona quadragenaria filium suscepit, quem (ut fide viri dignissimi testati sunt) per triennium utero gestârat: antea cùm ex his secundis nuptiis puellam, tum ex prioribus plures, & sanos enixa liberos. Est verò hic staturę admodum exiguæ, crassus, digitis brevioribus: fari ad intelligentiam nescit, nisi quibus quid velit, ex quotidiana conversatione constet. An. jam agit 24. Calvus est ob sinapismos in pueritia tineæ ergo usurpatos, relictâ capillorũ q. coronâ monachali Cæcus etiam corpore alioquin suis mẽbris integro Psalmos canit plurimos, numeros tamen blæso ore potiùs sonando, quàm verba exprimendo, idq; nonnisi de concentore suo famulo certus, ipsemet præcentorem agens. Si fortè fortunâ canis ipsi assederit, continuò cantilenas Germanicas psallere incipit. Ut cibos edendo non advertit: ita vinum haud gravatim exhaurit, aquam, si fortè substituatur, respuens. Verùm cætera quid attinet? Hoc mirum est & inauditum, cujus gratiâ hoc potissimùm recitavi, fœtum tres annos utero gestari. Avicenna equidem 14. mensium partum se vidisse narrat. *CL. V. Sigismundus Schnitzerus suis ad me literis 16. Aprilis Anni 1596. Bambergæ datis.*

QUADRIENNIO.

OBSERVATIO I.

Alius infans, bene habitâ matre, quadriennium in utero gestatus.

NUnquam aut visum aut scriptum est, quantum ipse recordor, mulierem ullam fœtum vivum quatuor annis ventre gestâsse, quemadmodum hæc à te mihi proposita mulier. Quam scribunt anno XV. enixam marem, mox primo conjuge orbatam, cum secundo atq; tertio XVI. annis sterilem mansisse, donec tandem quarto nupta, concœpit fœtū. Quem ipsa omnino affirmat, se jam quarto anno exacto vivum gestare, non modò absq; ullâ insigni molestiâ, verū etiam cum summo valetudinis lucro, nempe quæ priùs innumeris penè malis tentaretur, nunc verò à cunctis libera sit. *Mercurialis consil.85.edit. Basil.ad Illustr. & Generosum D. Christoph. à V Volckenstein.*

† Plura partûs serotini exempla vid.apud *Zvvinger. Theatr.vit Hum.p.270.& seqq.*

PARTUS FOECUNDUS.

OBSERVATIO I.

Fœcunditatis illustria exempla.

PRiamus ex Hecuba conjuge habuit XIX. liberos: ex aliis pellicibus 31 Hinc *Maro.*

Quinquaginta illi thalami, spes magna nepotum.

Artaxerxes Xerxis filius, Persarum Rex, habuit ex pellicibus CX. liberos, ex justo matromonio III.

Scyllurum Chersonesi dominum, ac Scylluri liberos in captivis habuit Mithridates Eupator. Eos quinquaginta fuisse *Posidonius* scribit, cùm Apollonides octoginta affirmet. *Strabo lib.5.*

Arabum rex Herotimus, ob fœcundam sobolem memorabilis. Trogus Pompejus author est, sexcentos ei ex numeroso pellicatū filios fuisse, per quos variè bella administrabantur. Hujusmodi præsidio fretus Herotimus, Syriæ fuit & Ægypto infestus, Syllanis temporibus. *Sabellicus lib.En.6.*

Masinissa rex Numidiæ, XLIV. filios habuit, authore Eutropio.

Atila Hunnorum Rex, LX. liberis insignis.

Sylvius Rex Scytharum, genuit LXXX. filios. *Plutarch. in lib. de Garrulitate.*

Constat nostrâ ætate, cuidam Regi Moluchiarum fuisse de filiis, fœminis tamen computatis, sed verisimile est masculos ipsos fuisse, longè plures LXXX. *Cardanus comment.ad lib Hipp.de aëre, aquis, & locis, lectione 91.super text. 15.*

Lycaon Pelasgi F. Arcadiæ Rex, antequam in Lupū verteretur, ex Atlantis filia legitima uxore, & nonnullis aliis, supra quinquaginta liberos suscepit. *Natalis Comes lib.9.c.9. Mythologiæ.*

Thespis Atheniensis Erichthei Regis filius, è pluribus fœminis filias L. genuit; cum quibus vocatis ad epulas Hercules singulatim unâ nocte concubuit: susceptque totidem liberos mares, qui Thespiadi dicti sunt. *Diod.lib.5.& Suidas.*

Hercules inter LXII. liberos unicam tantùm filiam habuit. *Antigonus in mirac.nar.ex Arist.*

Carolus Magnus Imperat. ex multis conjugibus & concubinis multos etiam liberos habuit: nimirum ex Hildegarda Sveva Carolum, Pipinum, Lotharium, & Ludovicum: filias autem Ruthridem, Bertam, Gissam, Hildengardam, Adelheydam, Bellixandam, Immam, Gertrudim. Tum ex concubinis, Gersuindâ, Adeltrudem, Reginam, Drogonem, & Hugonem; Adelindâ, Theodoricum; Himmeltrude, Pipinum in patrem seditiosum; Rothilde, Adelroden, Roynam, Adelindam. Tres filias ex Fastrada Franca suscepit, Theodoretam, Hiltrudim, & Rothaidem. Et ita viginti tres liberos genuit. *Hedio in Chron. German. & Bruschius in German. monasterijs.*

Habebat Babo illustris Comes de Ror, & Baro de Abensperg ex legitimo thoro triginta duos filios, & duas filias superstites, sicut in fastis monasterii Uveltemburg annotatum est: Cùm itaq; priùs pater sollicitus esset, quanam ratione numerosæ soboli prospiceret, atq; omnes in eo statu, quem ipse à majoribus illūstrem acceperat, conservare posset, nulla via commodior visa, quàm ut eos S. Henrico Cæsari commendaret. Ad id etiam commoda ei oblata occasio. Contigit enim ut Cæsar Ratisbonæ suorum procerum conventum habiturus, & sese postea cum illis in venatione oblectaturus, cùm omnes admonuisset, ne quis procerū aut nobilium plures comites adjungeret, verùm uno tantùm servo comitatus compareret, quò locus hospites capere, atq; annona sufficere posset. Itaq; Babo filios suos juvenes egregiè ornatos, splendidè instruit, & unicuiq; servum adjungit, atq; hac ratione sexaginta sex equis magnâ solennitate urbem ingreditur. Cæsar visâ tantâ comitū multitudine miratur, atq; Babonem ad se vocatum interrogat, quî ausus fuerit mandatum suum seriò propositū, violare, aut quid pácis hoc tempore, eo equitum numero præpararet. Tum Babo, reverentiâ Cæsari exhibitâ, inquit: Serenissime Cæsar, hactenus tuis mandatis diligenter obedivi, porrò facturus Dei auxilio. Nunc etiam ad conventum hunc uno tantùm famulo, comitatus compareo Henricus Augustus, infert: Qui igitur alii sunt? Inquit Babo: sunt mei legitimi filii, tui famuli quorum singuli, uno servo comitati, præstò adsunt, ut tuæ Majestatis voluntate auditâ, diligenter pareant. Eos, ut ingenuam decet sobolem, hactenus maximâ curâ educavi: nunc verò eos tuæ Celsitudini offero, dono & commendo. Tum Imperator subridens, singulos appellat, atq; dextrâ & osculo excipit, eósq; ordine suos filios vocat, atq; secum in aula permanere jubet. Hos quoque omnes & singulos Cæsar paulatim prædiis, stipendiis, castellis, & vicis locupletavit. *Aventinus lib.5.*

Rudolphus Habspurgensis Imp. ex Anna Comitissa de Hohemburg in Svevia, suscepit septem filios, totidémque filias. Ex quibus postea innumeri Principes, Reges, & Imperatores prodiere. *Cuspinianus.*

Albertus I. Rodolphi Imp. F. primus Austriæ Dux, & cæso Adolpho Imperatore, ex Elizabeta F. Meinardi Comitis Tyrolensis viginti & unum liberos suscepit: quibus uti prospiceret, ad regionem ampliandam in Helvetia præsertim animum adjecit. Horum undecim justam assequuti sunt ætatem: cæteri in pueritia mortui. *Stumpfius & Cuspinianus.*

Barrabas Vice-Comes in Italia 39. liberos suscepit.

Conradus Moscoviæ Dux, XXC. liberos habuit: ex quibus quatuor tantùm legitimi fuerunt.

ὥσπερ χαλκιδικὴ τέτοκεν ἡμῖν γυνή, id est: *Tanquam Chalcidica peperit nobis uxor.* De eà dicebatur, quæ liberos quamplurimos peperisset. Tradunt heroinā quāpiam fuisse, nomine Comben, cui cognomen fuerit Chalcidi, quòd prima arma æroa confecerit: Ea viro conjuncta centum liberos enixa dicitur. Sicuti proditum est *in Euboicis annalibus*, & attestatur Aristus Salaminius. *Erasmus.*

Victoria mater Æneæ Sylvii, qui postea ad Pontificatum evectus, Pii II. nomen obtinuit, fœcunditatis eximiæ fœmina duodeviginti, & ex his gemellos aliquot puerperiis edidit. *Joannes Antonius Campanus in vita Pij.*

Mulier quædam quæ habitat in Orientali porta, Uxor

xor artificis cannarum, viginti quinq; filios enixa est, atque ea fœcunditas nura fuit. *Cardanus vo. 8. c. 44. de varietate.*

Jodoca Teylingia matrona prudentissima, valde prolifica, ex marito suo Augusto Teylingio viginti proles suscepit, vetula septuagenaria, mater uxoris meç. *Forest. observ. 34 lib 11.*

Antonia Mutinensis, quadragesimum ætatis suæ annum non prætergressa, quadraginta tres filios habuit. *Caspar. Bugatus lib. 4. suarum hist.*

PARTUS NUMEROSUS.

Observatio I.

Mulieres quæ uno partu numerosam sobolem enixæ sunt.

Multiplex perficiendi tempus, pariendique diversum homini datum est. Et cùm alia singulos pariant alia plores, genus humanum in ancipiti est. Nam quod plurimum, & locis plurimis agitur, mulieres singulos singulæ pariunt. Sed sæpe & locis plerisq; geminos etiam, ut in terra quoq; Ægypto fieri certum est. Pariunt etiam tres, & quatuor, & locis nonnullis valde ita fit quod dictum jam est, sed quinq; cum plurimum nascuntur. Jam enim hoc evenisse pluribus conspectū est, & quædam viginti partubus quatuor edidit: quinos enim singulis partubus enixa est, majorq; eorum pars enutriri & adolescere potuit. Et cum in cæteris animalibus gemini nati, etiamsi mas & fœmina sint, nihilominus enutriantur, serventurque, quam si mares ambo, aut fœminæ sint; in genere certè humano pauci geminū servantur, si alter mas sit, alter fœmina. *Arist. lib. 7. de hist. animal. c. 4.*

Jam incidit, ut factâ corruptione duodecim superfœtata puerperia egererentur. *loco citato.*

Ægyptia quædam uno partu quinque pueros enixa est, *teste Aristotele. Gelius lib. 10 c. 2.*

Mulierem non ultra quinque uno partu edere tradit *Aristoteles.* memoriæque fuisse proditum *Antigonus in mir. nar* scribit, Alexandriæ mulierem quandam quatuor partubus XX. fœtus edidisse, quorum major pars enutrita sit. Eademque in alia urbe mulier quinque infantes una peperit, tres masculos, duas fœminas, quos suis sumptibus ali jussit Trajanus Imp. Eademq; mulier circumacto exinde anno, tres infantes peperit. *Phlegon. de mirab. c. 29 [illegible].*

Tergeminos nasci certum est Horatiorum Curatiorumq; exemplo. Supra [illegible] ducitur, præterquam in Ægypto, ubi fertilem potu Nilus. Annis proximis, supremis Divi Augusti, Fausta quædam è plebe Ostiç duos mares, totidem fœminas enixa, famem quç consecuta est, portendit haud dubie. Reperitur & in Peloponeso quinos quater enixa, majoremq; partem ex omni ejus vixisse partu. Et in Ægypto septenos uno utero simul gigni, author est Trogus. *Plinius lib. 7. c. 3. N. H.*

Ancilla quædam Augusti Imp. in agro Laurente, uno partu quinq; enixa est filios. Eam Augustus in via Laurentina honorificè sepeliri curavit cum ipsis pueris, & sepulchri inscriptione. *Gellius lib. 10. Noct. Att.*

Proconnesia è duplici adulterio geminos edidisse fertur, utrumque patri suo similem. *Solinus lib. Polyhist. cap. 4.*

Serapiam Alexandrinam, scribit *Caius lib 1. fideicom.* ut videre est *in l. Virum. D. de rebus dubiis.* & *Capitolinus in Antonino*, quinq; liberos uno enixam partu. *Calius lib 4. c. 23. A. L.*

Invenitur in Jure Civili Græca quædam quinionem enixa filiorum. Semel omnium mater, unici fœtûs parens multiplex, unici uteri puerpera numerosa: quç tot stipata corporibus, penè dixerim populo, sextum ipsa corpus fuit. *Tertull. de anima, titulo de substantia Animæ, & an corporalis*

Lampridius scribit Faustinam Pij. F. M. Philosophi uxorem, uno partu enixam geminos, Commodum scilicet, & Antoninum qui quadrimus elatus est, quem parem astrorum cursu Commodo Mathematici promittebant. Cum Faustina esset prægnans, visa est in somnis serpentes parere, sed ex his unum ferociorem. *Cuspin.*

Mulier quædam abortivit XXXII. (*Petrus Aponensis* legit LXXVIII) formatos, uti a fide dignis accepi. *Avicenna lib. 9. de animalibus.*

Quandoq; formantur in matrice multi fœtûs, etiam quatuor, & quinque, & sex, & septem, & plures decem. Compertum habeo quandam mulierem abortiendo emisisse septem, & aliam quindecim, omnes formatos. Adeo mirabilia sunt opificis rerum opera, cujus sapiétiæ & potentiæ non est finis, hic ergo totum oportet ut sit in sciétia obstetricis. ut cùm usus venerit, perita sciat quid agendum sit. *Albucasis Chirurgia lib. 2. c. 76.*

Lamisii Longobardorum Regis Mater, septem uno partu edens filios, eos in piscinam quandam projecit. Quos cum Agelmundus primus Longobardorū Rex, post Ibor & Agionem, iter faciens hasta revolveret, Lamisius hastam ejus firmiter tenuit. Ab eo igitur nutritus postmodum, & regni hæres factus est. *Sigebert. in Chronico.*

Anno 396 Algemundi primi Longobardorum Regis temporibus, meretrix quædam unico partu septem puerulos enixa est, & in piscinam projecit necandos: quos Algemundus Rex dum forte fortunâ invenisset, unum ex illis hasta extractum servavit, nutricisq; omni studio alendum tradidit: qui cùm adolevisset, ob ingenii magnitudinem post Algemundi mortem successor factus est. Author *Paulus Diaconus*: Ex quo *Textor, & Lycosthenes.*

Sub Zenone Imperat. Mulier quædam septem liberos uno enixa est partu, quos in piscinam crudelis abjecit *Sigebertus*, matrem eam fuisse indicat Algemundi Regis Longobardorum. *Paulus Diaconus* verò *lib. de gestis Longobardorum* 1 c. 10. meretricem.

Eo anno, quo Henricus II. Rom Imp. mortuus est, Altaichii inferioris Bojariæ Monasterio. Mulier quædam quinque filios simul est enixa *Aventinus lib. 5. Annalium Bojorum.*

Comitissa quædam Querfurtensis uno partu fertur edidisse novem infantulos quos omnes ad unum usq; voluit interimere: sed patre forte fortunâ adventante conservati sunt. *Botruffus lib. 4. cap. 4. Anhaltinensium Principum.*

Prodigiosa sunt, nec sine cunctatione proferenda, quæ Magnus Albertus censuit prodenda, ut præterea quæ scribit *Iulianus Jureconsultus*, atque idem *Paulus in Digestis* Si pars hæreditatis petatur, ubi & superfœtationem admittere videtur: Scribit, inquam, Albertus mulierem quandam in Germania configuratis conformatisq; jam in utero duorum & viginti infantium corpusculis abortum fecisse: aliam verò etiam septuaginta: imo, ut amplius crescat admiratio, aliam etiamnum ejecisse in pelvim embryunculorum auricularis digiti magnitudine corpuscula centum & quinquaginta. Cujus rei facta fides est tunicculis, quibus obvolvebantur, cōscissis. Addit quoq; pluribus eorum affuisse dilatationis & constrictionis motum, & signa alia vitæ complura. oculis tamen imperfectionibus: manuum verò & pedum digitos fuisse veluti capillares *Caius li 4 c. 25. A. L.*

Isenbertus Comes de Altorf uxorem habuit Irmentrudim. Hæc cùm pauperculam fœminam eodem partu tres liberos mares enixam vidisset, & tanquam impudicam reprehendisset, quòd ex eodem viro tres simul filios suscipere impossibile videretur: ipsa post an-

num (Deo sic ejus superbum judicium confutante) absente viro XII. mares enixa est. Perterrita eo casu, quòd jam de suâ quoq; pudicitiâ dubitari posse arbitraretur, obstetrici undecim in proximo torrente Schercio mergendos committit, unicum illa servat. Paret obstetrix. Obvius fit illi Comes, & quid velatum gestet interrogat. Illa Vuelfos (sic enim linguâ suâ catulos vocabant) deformes submersurâ sese asserit. Mox ille: At permitte, inquit, ut videam, síntne aliqui qui venationi nobis inservire possint. Repugnat illa. Tādem coacta infantes undecim ostendit, & negotium Comiti, ita ut gestum erat, narrat. Imperat ergo Comes, ut factum apud uxorem suam dissimulet, & filios educari præcipit. Exacto jam sexennio, cùm omnes viverent, in arcem adduci jubet, atq; illic coram omnibus amicis imprudentiâ uxoris detectâ, veniam illi dedit & filios porrò duodecim æquali jure suos esse voluit, statuitq; ut non Comites de Altorf, sed ex vetulæ obstetricis ominosâ voce, quæ vitam illis XI dederat, Vuelfi vocarentur: & gratitudinis ergò, pro divinitus servata tam numerosâ prole, in ipso Altorfensi oppidulo cœnobium monialium construxit. Hanc istius monastici loci originem esse, ex multorum senum, qui eadem sese à suis parentibus & majoribus audivisse narrabant testimonio scribit *Bruschius de monasterio Vinearum.*

Helionora Salviata Bartholomæi Friscobaldi Florentini civis uxor, duos & quinquaginta liberos enixa est, nunquam pauciores tribus uno partu. *Iacobus Capellus in Fragmentis.*

Matthias Golancevius Episcopus Uladislaviensis in Polonia fuit sub Uladislao Loctitio Rege. Ejus matrē ferunt duodecim filios uno partu edidisse: verùm ex iis unum illum vixisse, reliquis mox, ut nati erant, mortuis. *Cromerus lib* 11.

An. 1270. in Cracoviensi regione honesta quædam matrona Margarita, Virboslai Comitis uxor, triginta sex pueros vivos uno partu edidit, vicesimâ die mensis Januarii. *Idem lib.* 9.

Margarita Florentii Comitis Hollandiæ filia, mulierculam stipem petentem, gemellos in ulnis gestātem, acerbè increpavit, neq; eam uno partu duos producere potuisse, nisi duorum quoque virorum usa esset commercio affirmavit. Mendica precibus à Deo contendit, uti in signum pudicitiæ suæ Comitissa gravida tot pareret infantes, quot essent in anno dies. Preces fuere exauditæ, exacto gestationis tempore Anno M CC. LXXVI ætatis suæ 42. ipso die Parasceves peperit Margarita CCCLXIV. Infantes, partim mares, partim fœmellas. Eos simul in pelvi baptizatos, maribus Joannis, fœmellis Elisabethæ nomine imposito, & cum matre paulo pòst mortuâ sepultos fama est, Epitaphio adjecto. Cujus historiæ *Ludovicus Vives, Erasmus Roderodamus, & Ludovicus Guicciardinus in Topographia Flandriæ* meminere An. Christi 1313 Margarita Comitissa Holsteinii, imperante Henrico VII. uno partu tot edidit infantulos, quot anni sunt dies, trecentos sexaginta quatuor, omnes maturæ ætatis, & humanæ formæ: omnes etiam vivi baptizati sunt. *Annales Brunsuicensium, Albertus Crantzius in Vandalia, Ernestus Botruffus lib* 4. *c* 4. *Historia Principum Anhaltinensium. Fulgos. lib* 1. *c.* 6. An. 1322. (ut *Maffeus* meminit) quo leprosi per Italiā fontes infecerunt, Margarita Comes Hollandiæ, eas pro adulteris fœminis arbitrata, quæ gemellos pareret, imprecatione cujusdam pauperculæ, quam fortè eandē ob causam acerbiùs increpâsset, uno peperit partu 365. omnes vitales, pollicis magnitudine, quos sacro fonte candidatos continuò mors excepit. *Gemma lib* 1. *c* 6. *Cosmoc.* Ostenti loco haberi potest, quod accidit Anno à Virginis partu 1310. cùm Henricus Luxemburgensis in Germania imperaret. Quo tempore Margarita Hollandiæ Comes trecentos & sexaginta filios vivos uno partu edidit: qui omnes baptismi charactère illustrati fuerunt. Author *Baptista Fulgosus. Mizaldus Cent.* 8. *Memorab.* Margarita Hollsteinii Comitissa dierum anni numerum fœtibus unius partus adæquavit. *Zvvingerus Comm. Tabulâ ad lib Hippoc. de nat pueri.* Historia Chronica, & sepulchrum unà cum epitaphio in Hollandia, testantur Margaretæ, Illustris Florentii Comitis Hollandiæ filiæ puerperium trecentorum sexaginta quatuor puerorum vivorum, & ab Episcopo Guidone baptizatorum. *Joan Bosius, thesi* 109 *Concordia Medicorum & Physicorum de humano conceptu*, &c.

In Hollandia, non procul Lugduno Batavorum, Pagus est Lausdum in quo memorabilis Hollandiæ Comitissæ Historia ex marmore descripta spectatur; Quę sic habet.

In fronte Epitaphii scriptum est maiusculis literis.

EN TIBI MONSTROSUM NIMIS ET MEMORABILE FACTUM,

QUALE NEC A MUNDI CONDITIONE DATUM.

M*Argareta Hermanni, Comitis Hennebergiæ uxor, Quarti Florentij Comitis Hollandiæ & Selandiæ filia, Gulielmi Regis Romanorum, ac posteà Cæsaris seu Gubernatoris Imperij, atq; Alitheiæ Comitis Hannoniæ soror; cujus patruus Episcopus Trajectensis, avunculi autem filius Dux Brabantiæ, & Comes Turingiæ &c. Hæc autem Illustrissima Comitissa annos XL. circiter nata ipso die Parasceves, nonam circiter horam, Anno Millesimo Ducentesimo LXXVI. trecentos & LXV. enixa est liberos, qui priùs à Guidone suffraganeo Trajectensi, omnes in duabus ex ære pelvibus baptizati sunt, quorum masculi quotquot erant, Ioannes, puellæ autem omnes, Elisabethæ vocata sunt: qui simul omnes cum matre, uno eodémq; die fatis concesserunt, atq; in hoc Lausdunensi Templo sepulti iacent. Quod quidē accidit ob pauperculam quandam fœminam, quæ ex uno partu gemellos in ulnis gestabat pueros, quam rem admirata Comitissa dicebat, id per unum virum fieri non posse, ipsámque contumeliosè rejecit. Vnde hæc paupercula animo perturbata ac perculsa, mox tantum prolium numerum ac multitudinem ex uno partu imprecabatur, quot vel totius anni dies numerentur. Quod quidem præter natura cursum obstupendâ quadam ratione ita est factum, sicut in hac tabula in perpetuam hujus rei memoriam, ex vetustis, tam manuscriptis, quàm typu excusis Chronicis, breviter positum & enarratum est. Deus ille ter Maximus, hac de re suspiciendus, honorandus, ac laudibus extollendus in sempiterna secula. Amen.*

In calce tabulæ sequitur;

HÆC LEGE, MOX ANIMO LECTOR STUPEFACTUS ABIBIS.

AAq; hæc est illa memorabilis & miraculosa Hollandiæ Comitissæ historia, *ex Archetypo marmoreo Lausdunensi* velut ex viviradice ad plenū descripta. Lector candidus cum hac ipsa pugnantes auctorum, qui Chronica scripsêre, sententias circa annum, numerum prolium, nomen Matris & Episcopi, conciliabit. *Io. G. Schenckius, Med. Fil.*

Machtildis Comitissa ab Hennemberg, filia Florentii IV. Batavini Comitis, soror Gulielmi Regis Rom. sub Friderico II. Imperatore mille quingentos quatuordecim pueros simul genuit: qui in malluvio ab Othone Trajectensi Episcopo avunculo ejus, sacrâ aquâ lustrati sunt; & pòst mortui. *Aventinus lib.* 7. *Annalium. Cuspinianus* CCCL pueros habet.

In Silesiæ annalibus scriptum est, peperisse mulierem

rem fœtu. *VVeinrichius de Monstris pag. 219. facie aversâ.*

Igneus Præses Curiæ Rothomagensis in acta publica conscribi mandavit, non modò tergeminos, sed etiam septemgeminos fœtus, imò etiam plures, sed inutiles, editos. *Bodinus Theatri naturæ, lib. 3.*

Mulierem quandam Germanam, Dorotheam nomine in Italia gemino partu viginti filios edidisse memoriæ traditum est, altero quidem novem, undecim altero. Quæ, dum hanc prolem gestaret utero, ob ingens pondus solita est cum fasciâ collo & humeris appensâ, uterum dividuum, & adusque genua prolabentem, sublevare, ut Joannes Franciscus Mirandulanus Princeps *in Commentarijs suis in Hyronem secundum* author est; qui octo infantes simul Ægyptias fœminas etiam peperisse, & earum unam quatuor partubus triginta filios protulisse, ex antiquorum monumentis hausit. Atque in agro Mutinensi Antoniam quandam, quadraginta filios edidisse, dum ipsa annum ageret quadragesimum, ac sæpe uno partu ternos atque quaternos, ex historia ejusdem Episcopi Novocomensis recitat. *Lycosthenes libro prodigiorum Anno Domini 1499.*

Rustica in pago *Kisswil*, prope Acronium lacum, An. Dom. 1535. quatuor pueros mares uno partu incolumes edidit, non diu tamen superstites. *Stumpfius.* Keswilæ in Turgavia mulier uno partu quatuor filios enixa est, qui in Christianorum numerum a sacerdote solenni more recepti sunt. *Lycosthenes lib. de Prodig. & Ostent.*

Joannis Gissingeri Tigurini uxor, circa Annum sal. 1553. cùm gemellos edidisset, anno nondum elapso, quinque simul peperit, tres filios, & duas filias. *Idem de Prodigiis.*

In Brachbanto villa, alia mulier enixa est 4. masculos uno partu. *Idem opere citato.*

Quinos uno partu edi posse Herophilus scribit. Vidimus uno partu tres fœmellas mulierem peperisse ad Triniacum oppidum in Veronensi agro, quæ feliciter vixere. *Alexand. Benedict. lib. 25. cap. 20. de Curand. morb.*

Paulus I.C. censuit *libro quinto*, dum de Judiciis agit, tantùm tres nasci posse qui supersint, quod nos aliquando vidimus. *Cardanus de Varietate lib. 8. cap. 40.*

Conciliator noster dixit, in villa sua de Abano sex embryones ab una muliere emissos, quorum quilibet motum habebat: res quippe stupenda multum. *Savonarola Tract. 6. cap. 21. rubr. 25.*

Pamica Agrigentina mulier, ætate meâ Bernardo Belluardo Agrigentino nupta, tantæ fuit fœcunditatis, ut tricies circiter enixa, tres supra septuaginta ediderit liberos.

Et *paulo infra.* Anno sal. 1430. Messanæ mulier quædam annos viginti quatuor nata, novem infantes uno semel partu edidit: quæ postquam peperit unà cum filiis extincta est. *Thomas Fazelius de rebus Siculis, lib. 6. prioris decadis.*

Hic est Bononiæ quidam Julius Scatinarius adhuc vivens, & fœcundus Bononiæ Civis: qui venit in lucem cùm sex aliis fœtibus, & ipse fuit septimus: & mater ejus erat soror D. Floriani de Dulphis mihi affinis.

Et ego Carpus vidi unam mulierem parere quinque filios in uno partu.

Et dixit mihi fide digniss. Dominus Alexander de Campo Fregoso Episcopus Vintimilliensis, & juravit supra pectus suum fide Episcopali; quòd una mulier Lamiæ de egregia familia de Buccanigris, peperit sexdecim fœtus humanos magnitudine palmi, qui omnes habebant motum, & ultra istos sexdecim fœtûs, qui habebant formam humanam, peperit etiam unum animal habens formam equinam, & etiam habebat motum, & omnes 17. tam habentes formam humanam, quàm illud animal, quod formam equinam, erant involuti in una secundina, hoc tamen est monstrosum. *Carpus in Anatome.*

Augustinus tamen Justinianus Nebij Episcopus, *in Annalium Januensium lib. 5.* aliter hanc Historiam memorat. Ait namque Anno 1485. Bartholomæam Uxorem Joannis Antonij Buccæ nigræ, unico partu decem & septem edidisse filios, informes quidem, motum tamen habentes, dactyli ossis formam præ se ferentes.

In Italia unam septem, & aliam tres, (quod assiduè accidit) quarum etiam unum nos ipsi novimus, abegisse certum est. *Bonaciolus cap. 6. Enneadis muliebris.*

Beaufortii in Valle Andium agro, juvencula mulier, filia Macei Cannerij, unum fœtum justo partu cùm edidisset, decimo post die alterum enixa est, qui, nisi vi avulsus ab utero, edi non potuit: matrique lethaliter excidit. *Pareus lib. 24. cap. 3.*

Ob fœtuum numerum partûs difficultas nonnunquam oboritur, visi etenim sunt quinque & septem. Retulit mihi quoque vir fide dignus, se vidisse Valentiæ fœminam, quæ uno partu peperit duodecim. *Christoph. a Vega. Artis medend. lib. 5. sect. 10. cap. 23.*

Illud annotandum est, quamvis unica adsit in utero cavitas, tamen plures fœtus in eo concipi posse, si apta adsit tot conceptibus materia, quæ conceptus materia, semen inquam est: dum verò fœtus delineantur, nisi suis singulis membranis distinguantur, simul cohærent, monstraque hominum sese attingentium fiunt. *Columb. lib. 12. de re Anat.*

Aliquæ adeo fœcundæ sunt, ut non modò geminos uno conceptu generent, sed & tergeminos, & plures etiam. Equidem enim aliquas novi genuisse tres: unam verò Bononiæ, quæ uxor erat ferrarij fabri, quæque primum geminos, altero partu tres, tertio verò quatuor peperit: ex quatuor nullus vitalis fuit; è tribus unus. *Trincavella lib. 11. cap. 17. De Rat. Curand. Part. Hum. Corp. Affect.*

Sub Maximiliano I. Imperatore quædam tres puellas uno partu enixa est, quæ omnes ad justos pervenêre annos. *Jacob Rueff. lib. 5. cap. 4. de Concept. & Generat. hominis.*

Bonaventuræ Suelli, Nobilis Senensis mancipium, uno partu septenos edidit fœtûs, quorum quatuor baptismo donati fuerunt. *Dalechampius cap. 3. citante Pareo, lib. 24. cap. 3.*

Nostrâ ætate inter Saram & Mœnum in parœcia Sigiliorum ad Cambellayum, familia est domus nobilis, dicta Maldemera. Domini Maldemeræ uxor, primo quo nupsit anno, gemellos peperit. Secundo ternos. Tertio quaternos. Quarto quinos. Quinto senos fœtûs, ex eoque partu mortua est. Ex senis his unus adhuc superstes vivit, Maldemeræ Dominus. *Pareus lib. 24. cap. 3.*

Vivit adhuc hoc anno, qui est 1579 Mulier Salustra nomine, obesa, & staturæ humilis, quæ novem uno partu enixa est, quod non semel, sed bis ei evenisse, certissimè scio. *Pet. Pauli Pereda Schol. ad cap. 59. Mich. Jo. Paschalij lib. 1. de Cur. Morb.*

Tres fœtûs in utero generari posse mirarer, nisi hoc anno in nostra Lutetia passim evenisse conspexissemus. *Carol. Stephanus de dissect. part. corp. hum. lib. 3, cap. 5.*

Annis superioribus Brandimarti cujusdam è plebe uxor, 26. annum agens, 8. mense gravi utero cùm premeretur, quatuor filios vivos peperit, duos masculos, & duas fœminas omni ex parte formatos, qui tamen baptismate recepto non multo pòst ab uteri egressu obiêre, matre superstite. Quæ res totius urbis nostræ populum ad illos invisendos, magno omnium confluxu attraxit. Ita ut Serenissima Ducissa Leonora, Domina nostra, pauperculæ domum adire non fuerit dedignata, ac puerperam filiósque invisere, multáque eleemo-

eleemosynâ donare. *Marcell. Donat. Hist. Med. Mirab. lib.4. cap.24.*

Novi quandam Bononiensem, quæ adhuc vivit, tres fœtûs peperisse. *Dominic. Leonus lib.6. cap.15. sect.3. Art. Medend.*

Homines sæpe geminos pariunt. tres nonnunquam & ego tres vidi viros simul uno partu natos, legiturque de Horatiis, ac Curiatiis, qui invicem pugnaverunt. *Cardanus in libro de Vno pag 249.*

† Confer quoq; de partu numeroso *Jonston. Taumatogr. Class.10. c.5. Rhod. Cent. 3. p.56 Simbald. Geneanthr. p.858. & seqq.*

PARTUS FACILIS.
OBSERVATIO I.

Stupenda mulierum quarundam exempla, quæ statim atq; pepererunt, nullâ puerperij ratione habitâ, ad consueta opera revertuntur.

PEculiare est Liguftorū genti, quòd mulieres opus facientes pariunt, lotóque infante ad sarculum mox, fessionémque redeunt, ac alia obeunt munia, puerperis minimè usitata. *Aristotelis lib. de Mirab. Auscult.*

In Liguria & Illyrico mulieres tam patientes laborum sunt, ut post puerperium minimè decumbant: prægnantésque inter opus enixos pueros domum referre tradant, quos non peperisse, sed invenisse credas. *Alex. lib.2. cap. 25.*

Idem de Thracibus, Scythis, Cantabris, & Celtiberis legimus: apud quos puerperæ, adeò dolore non moventur, ut viris, loco illarum decumbentibus, ministrent & famulentur. *Idem.*

Tempore quodam, cùm vir quidam Massiliensis mercede conduxisset viros & mulieres, qui agrum suū foderent, cœpit una ex conductis fœminis sentire dolores partûs: relicto ergo opere abiit paulisper extra agrum: emissóque fœtu, rediit ad laborem, ne mercedi quid decerperetur: & cùm Dominus agri videret, quòd pensum difficulter solveret laboris, nesciens quid ei accidisset, interrogavit quid illi esset; cognitâ causâ numeravit illi pretium, jussitque abire. Illa autem sumpto puero, lavit ipsum aquâ fontis, & involutum panniculis, incolumem domum portavit Posidonius. Eadem *Celius lib.18. cap 22.* qui testem Varronē adducit.

Alemanus exemplum adducit ex Posidonio, de muliere, quæ cùm peperisset à labore infantem in agro, statim reversa est ad fodiendum. Atque hoc ad usum referri debet. Quod non solùm, tum in Hispanâ rustica: sed in Nobili juvencula, in Italia, regione Patavinâ contigit, dum furtivum concubitum, quæ pro Virgine habebatur, tegere conata est. *Cardanus lectione 99. text. 7. ad lib. Hipp. de Aëre, Aquis, & Locis.*

Gravidis Brasilianis, haud ita multus in partu dolor. A puerperio facto confestim exurgit puerpera, ac domestica obit impigrè ministeria. Ejus loco (quod vix credat quisquam) in aliquot dies, velut æger, decumbit maritus: Hic officij causâ ab amicis & propinquis invisitur; huic sorbitiunculæ dantur ad refovendas vires; huic de gentis more, bellaria & delicata munuscula deferuntur. *Maffeus Hist. Indica lib.2.*

† Partus ex accidenti facilior redditus recensetur à *Salmuth. Cent.1. obs.85.* Arcanum ad facilitandum partum vid. apud *Borell. Cent.3. obs.52.*

PARTUS DIFFICILIS.
OBSERVATIO I.

Partûs difficultas, ob vasa umbilicalia fœtus collo involuta.

UXor circa undecimam cœpit sentire partûs dolores: circa tertiam peperit cum satis magnâ difficultate: Puer ferè suffocatus est ob vasa umbilici, duabus vel tribus circumvolutionibus ambientibus collum, sic ut natus clamare non posset. Secundinam vidi integram, non corruptam, eo modo, quo in Realdo describitur. *CL. Joan. Bauh. in locupletissimo Observationum suarum Diario, candidissimè mihi communicato.*

Intestinum Umbilicale fertur circa superiorē pueri frontem: ideò dum caput deorsum inclinat, plerumque intestinum extrà remanet, eo motu, quo Monachi caput sibi ipsis detegere solent. Quòd si aliquando in descensu capitis, ad posteriora minimè feratur; super faciem ad jugulum usque descendit, & circa collum obvolvitur, eodémque pacto cincti pueri qui nascuntur, stolidis mulieribus vanæ prædictionis occasionem præbent. *Varolius Anatom. lib.4. cap.5.*

OBSERVATIO II.

Triduum fœtûs caput extra naturalia in partu propendet. tandem vi extractus est, salvâ matris, & infantis vitâ.

TRiduo mater mea laboravit in partu, capite prominente: cùm ipsa jam diuturnos ferre dolores non posset, per vim tandem extractus, ut meo supplicio matrem liberarem à morte. *Cardanus lib.3. de Utilitate ex adversis capienda, Titulo de Paupertate.*

OBSERVATIO III.

Gravidæ cuidam fœtûs manus per umbilicum exerta est, & quindecim dies ad partum sic stetit, salvâ matre, vivo & vitali fœtu.

LUtetiæ cuidam mulieri gravidæ fœtûs exerta manus est per umbilicum, & quindecim dies ad partum sic stetit, salváque matre evasit vivus, & vitalis. *Hollerius inter rara, num.8.*

Doctissimus *Hollerius* præceptor meus, sub finem *primi libri de morbis internis*, refert Mulierem quandam Lutetiæ, cùm utero gestaret, fœtum diebus quindecim, antequam in lucem ederetur, brachium per umbilicum matris extensum habuisse, & tamen nihilominus ipsam cum fœtu superstitem remansisse. Quomodo autem enixa sit, aut per quam viam, & an postmodum utero rursus gestârit, speciatim nō exponit, quod tamen & investigatione & cognitione dignum erat: id quod facilè ab ipso fieri poterat, cùm præ foribus exemplum haberet, magnâ hujus rei utilitate, tam quoad theoriam, quàm praxim, perpensâ. Sed quomodocunque se res habeat, hoc absque magno uteri ulcere fieri non potuit, licèt fœtus dein in locum naturalem rursus redierit. Verùm ex alterâ parte res summâ admiratione digna est, infantem tamdiu superstitem, hoc pacto vivere potuisse, non solùm utero, sed & tunicis ipsum involventibus ruptis, ipsius uteri fundo brachio perforato, aliâ enim ratione fieri non poterat. *Rousset. de partu Cæs. sect.4. Hist.5.*

OBSERVATIO IV.

Partûs difficultas ob Omphalocelen. in qua fœtus inter enitendum sursum in umbilicum manifestè etiam ad tactum regestus: non nisi singulari industriâ ad felicem partum dirigi potuit.

AUgustani Tinctoris uxor, ante aliquot annos Omphalocelen ex partu contraxit, & cùm abhinc annis 8 denuò utero gereret, duodecim liberorum mater facta, satisque commodè haberet, nisi quòd fasciâ ad ruptionem idoneâ uteretur. At verò partûs tempore instante, cùm pleraque felicem partum pollicerentur, aquis pro more profluentibus, ecce fœtus subitò sursum ad Omphalocelen abripitur, inibíque hærens, turgente & expanso in tantum Umbilico, ut ad tactum fœtûs membra exactè dignosci possent, nō sine

sine matris & fœtûs vitæ periculo. Factum autem tandem, ut peritiss. fœminæ manu in uterum immissa, fœtus singulari dexteritate ab Umbilico ad locellos revocatus, ægra filiolum legitimo partu vel hodie superstitem enixa sit feliciter. *D. Tob. Coculinus, de Observat. prop.*

OBSERVATIO V.

A desperato partu mulier cum fœtu liberatur.

VOcatus ego ad mulierem civem Taurinensem dictam Castulinam, omnibus civibus notam, imò notissimam, quæ cum esset in partu, jam loquelam amiserat & operationem sensus, veluti mortua resupina jacebat, oculis apertis, sine sensu & motu. Tetigi & inveni pulsum magnum, plenum, & fortem. Habebat penes se Chirurgum, qui expectabat, ut arte embryonem extraheret. Jussi eam sedere in decoctione pulegij regalis decenter calidâ, & dari per os, dum in ea sederet drach. . . unam dictamni cum vino cocto. Dixi Chirurgo, ut in ejus aurem diceret, *su ia. mittar.* & statum peperit filium tantum. Et ipsa, Deo favente, sana facta est. Sunt autem modò plusquam triginta anni, & adhuc vivunt mater, & filius: qui est bonus mercator. *Bayrus Pra. Luc. 15. cap. 9.*

OBSERVATIO VI.

De fœtu mortuo in partu, & semihorula spatio post revivificato.

UXor mea prior, filia Adolphi Gruben. I.V.D olim syndici Vratislaviensis, Consiliarij Cæsaris Ferdinandi, quæ feliciter & facile alias pariebat, cum novam prolem paritura esset, Cremsæ, quod obstetrix in ipso partu alio ad Senatoris uxorem vocabatur, nec redibat, ab opere feriari aliquot horas cœpit, & convocatis aliis duabus obstetricibus, vix agônes parturiendi redibant, multoq; difficilius pariebat mortuam filiolam, ad quam videndam me mulieres per aream ad Musæum remotius accedentes vocant. Ego salvam puerperam cum gaudio, miseram infantem filiolam mortuam hinc & inde lividam tristis intueor, & me colligens dico: Malvaticum quod habetis, afferte, & seorsim tum hoc, tum aquam calidam adferte, addam aliquid quo forte vita & calor nativus resuscitetur: atque ad Musæum remotius, & ad scrinium in eo quàm celerrimè propero, inde affero mecum pulverem cordialem, qui ex ℞. cord. temperat diamarg. frigid. an. scrup. ij. diamosch. dulc. diamoræ, an. scrup. j. diacinnam. drach. ß. El. resumptivo, Arom. ros. an. scrup. . . misce, f. pul. Reversus ad infantem mortuum, (semihorula sanè à partu esse elapsa tùc dicitur) jubeo illum in lavacrum, partim ex aqua, partim ex malvatico mixtum immitti, lavari sensim, & pulverem in cochleari malvat. pleno dissolutum, jubeo in os sumere obstetricem, & vehementi, ac propiori afflatu in faciem infantis mortui inspuere. Factum, & statum clamat, reviviscit, & hodie vivit, annos 9. nata, dicta Anna Maria. *De CL. V. Iacobi Horstij. Observationum lib. quas Clariss. Laurentij Scholtzij operâ ad me transmissus est.*

OBSERVATIO VII.

Circa difficilem partum exanimato propè infantulo, quâ ratione refocillandus & revocandus.

IN difficili partu casus observ. dignus. Sæpe infans veluti mortuus enascitur, qui priusquam deligatur umbilicus, compresso intus sangvine, tanquam recepto alimento vitæ restituitur, qui alias mortuus fuisset, teste *Alex. Bened. lib. 26 c. 15.* D. Gisb Horstius, excellens Medicus Romæ retulit, se adfuisse cùm fœtus esset in manibus obstetricis, secundina verò adhuc hæreret in utero matris, háncq; in gravissimû deliquium animi incidisse. Ita etiam ut nunc expirasse videretur, & statum fœtû etiâ quasi commortuû. Cùm illicò obstetrix inclamaret, vinû, vinû: allatû vinû Græcû, paululum igni admovit, & ligno aperto ori puerperę cyathû infudit in os, ita puerpera statim ad se rediit, & quasi revixit, & eodem momento cœpit fœtus pulchrè se movere, ita ut uterque superstes maneret, & res bene succederet. Propterea in omni animi deliquio, non aceto, aut aquâ Lavendulæ, ut fit, sed vino optimo aromatico utendû. Quod & Senior D. Sitardus Novesiensis cum viveret, judicabat faciendum, nisi sit deliquium animi cum vomitu, tunc enim cum vino, acetum ex pane tosto naribus admovere non est inutile. Hæc D. Gilbertus. *Tolemander in Consil. opere Sect. 5. Cons. 19.*

† Plures partus difficilis historias vid. apud Hildan. Oper. p 964. Rul. Cent. 3. cur. 42. & Cent 10. cur. 71 de morte ex partu vid. Zvvinger. Th. vit. Hum. p. 401. Immo & demortuas matres infantes peperisse, exemplis confirmant Barthol. hist. anat. 99. Cent. 2. Hildan. C. 3. obs. p 512 Rolfinck. Diss. Anat. l. 6. c. 33. p. 1195 Salmuth Cent. 2 obs 36.

OBSERVATIO VIII.

Aetitis lapidis, in continendo & propellendo fœtu, vis, veterum & recentiorum experimento confirmata.

JAcobus Sylvius in Gallia in usu quotidiano Aëtitis, lapidis vim probatam ait, ut ipsa quidem illigatus, fœtum contineat; ad femina verò, attrahat. Aetites lapis in aquilę nido repertus, resonantibus intus minutis lapillis, fœminis lubricis concipiendi vim confert, alligatus pectori, aut sinistro brachio, quod à corde versus digitû annularem minimo proximû arteria decurrit. Quibus partibus si toto gestationis tempore gemma incumbat, fœtum fulcit, nec ullus est abortus, aut excutiendi fœtûs formido, aut trepidatio. E diverso parturientis femori admotus, expeditum facilémque partum procurat, nullâ propemodum enitendi difficultate, aut angustia. quæ res mihi experimento probata est. Cùm enim Heroina quædam, toto gestandi uteri decursu hoc à collo gestamine commoda valetudine usa esset, partuque instante, geminam adimere, atq; à pectore amovere neglexisset: sensit illicò pariendi difficultatem, infantémq; tardius desilire; ita detractâ de collo Aetite gemmâ, eáq; admotâ femori internâ parte non procul à pube, lenem placidumq; partum consequuta est. Itaq; matronis salutarem hujus gemmæ usum indicavi, & quando vel pectori, vel feminibus applicare conveniat. Quid autem vi ista perficiat, si fortè requiris. descendito, esavidus, ego attrahendi facultate tale quicquam præstare censeo, eadem quâ magnes ferrum, Gagates & succinum festucas, ac paleas allicit. Quod nemini absurdum videri debet, quû uterus exquisita sentiêdi vi polleat, atq; rebus odoriferis afficiatur, &c. *Lemnius, lib. 4. c. 12 de Occult. Nat. Mirac. idem ex eodem authore aliquoties repetit Mizaldus.*

Lapis Aetites vel Aquilinus habet à Lucina, id est, Venere atq; Luna, ut admotus vulvæ, partum mox & facillimè citet. Quod Rhasis, confirmante Serapione, frequenter se dicit expertum. Forsan & à Phœbo, qui transfixit Pythonem. *Marsilius Ficinus.*

Lapidem aquilæ gestare brachio ligatum (ad vitandum abortum) convenit. Experimento tamen novi, valere lapidem (Aetitem) cunei modo inertum illici, ubi collo appensus gestaretur. *Christoph. à Vega de 3 sect. 10. c. 21. Art. Medendi.*

Nec solû iis, quæ à facultate elementari facilitâdi partûs vim habêt, usus sit; sed & iis quæ à tota substantia operari dicûtur. Lapidê namq; Aetitê sinistræ coxæ alligari jussi, & post paululû moræ prodiit maximâ cû angustiâ mêbrana monstrosa illa, qua de nûc agimus. Sed mox illâ ejectâ, lapidê amoveri jussi: si nâq; diutius perstaret, vi potête suâ matricê attraheret: ut in Posoni Joberti civis Valêt. & Valent. Allobrogû. Urbani prętoris

uxore

uxore perspexi: cui difficili partu laboranti, cùm muliercülæ lapidem aëtitem magnum cruri adligâssent, & edito partu, per imprudentiam & oblivionem lapidem à crure non amovissent, post paucas horas prodeunte matrice, mortem miseræ laboranti attulit. *Valleriola lib. 1. Observat. 10.*

Aëtitem, nō ob elementarem crasin partum facilitare, probo equidem: minùs illud, quòd à tota substantia, quam alii occultam proprietatem indigitant. Quæ enim est illa indigna Philosopho cœca facultas? Quare siquid hîc confert Aëtites, ut confert maximè, id omne atq; totum non elementis passivis, sed principiis hypostaticis activis internis debetur. Nec est ulla constās vel facultas vel proprietas, virtus & dynamis, quæ non in principiis activis deprehendatur. Principia verò, ætherea sunt: Elementa, sublunaria. Facessant hinc, qui in elementis, atomis, spiritibus harmonicis, occultâ ac cœca proprietate, similibúsq; præclaras rerum ab indito per λόγον spermaticum, virtutes & facultates, investigant. Cæterùm quod hic locus non patitur, alibi singulari operâ luculentiùs illustrabimus. *Ioan. G. Schenckius, Filius.*

Eandem vim huic lapidi veteres classici autores, *Dioscorides, Plinius, Galenus, Ælianus, Aetius, Constantinus, Rhases, & plerique alij attribuunt.*

OBSERVATIO IX.

Ad partus difficultatem, remedia aliquot rara, nova, aut vulgò incognita.

℞. C*Innamomi optimi, trochisc. de myrrha, croci optimi, ana drachmam mediam, omnia optimè & subtiliter triturentur: & generoso vino excepta bibenda propinentur.* Hoc enim epoto, & repetito medicamento, duas peperit puellas omnino luteas: ob quē colorem assistētes mulieres admirabantur. Cæterùm nos colorem hunc à croco ebibito contractum esse docuimus, itaq; lavatæ puellæ albæ sunt effectæ. *Amat. Lusit. Cent. 5. Curat. 34.*

Aristolochia, cum myrrha & pipere pota secundas & fœtûs pellit: addo crocum, quod raptim uterum petit, adeò ut cùm quædam excludere fœtum non posset, dato croco, prodierit fœtus croco tinctus. *Heurnius lib. 2. Meth. ad prax. pag. 184.*

Croci extractum ritè præparatum, in minima copia datum per os, difficilem partum promovet, corroborādo imprimis vires gravidæ & fœtûs *Camerar. in Horto.*

Cinnamomi aquâ ad parturientes utuntur obstetrices ac mulierculæ, summo cum successu: in accelerando juvandóq; partu præsentissimum est remedium. *Gesner.*

Olei Cinnamomi guttæ duæ per se ori inditæ in animi parturientis deliquiis, præsentissimum sunt remediū, sicut etiam in accelerando partu, &c. *Andernacus.*

Ad difficultatem pariendi succino mulieres vix quicquam fatentur esse præstantius: *Gœbelius*

℞. *Succini albi scrup. duos, vel drach. unam, sumatur ex uncia una atq; altera aqua Liliorum alborum*, cujus beneficio puerperii purgamenta & fœtum exigi observatum est. Sunt qui hoc remedium *ad Venerandum Gablerum seniorem. doctrinâ & experientiâ CL. Medicum*, referant.

Pulvis experientiâ confirmatus, ad partûs difficultatem & secundas proliciendas. ℞. *Dictamni albi, succini, ana drach. unam semis. commistis fiat pulvis*, cujus dimidium ex vino calido usûs tempore sumatur. *Ex amici communicatione.*

Succinum parturientibus drachmæ semis pondere ex vino albo potui datur, ad fœtum maturandum, partum quoque accelerandum utile, quod sæpe experientiâ didicimus. *Andernacus.*

Fœtum evocat oleum succini, partúmq; facilem reddit, si gutta ejus ex aqua Verbenæ parturienti propinetur. *Idem.*

Oleum succini umbilico inunctum, partum & secundinam promovet. *Manuscriptus.*

De *oleo carabino tum umbilico indito, tum è vino ebibito, & partum difficilem statim felicitante*, inspicienda est *Empiricarum Rulandi Curationum, 71.*

Ut mulier pariat facilè & sine dolore expertum. ℞. Gallitrichi q. s. est, contundatur bene, & exprimatur succus: de quo accipito poculum dimidium, & cum vino mulieri parturienti ad bibendum dato: Mox herbam expressam calidam supra umbilicum ligato. *Alexius Pedemont.*

Pulvis ad facilitandum partum, ejúsq; dolores, Arcanum è semine Lavendulæ Rondeletii præstātissimum, minimè fallax. ℞. *Sem. Lavendulæ drachmam semis, seminis plantaginis, & endiviæ, an. scrup. duos, piperis scrup. unum, fiat pul.* capiat cum aquis sequentibus. ℞. *Aquarū Caprifolij, & Endiviæ, an. uncias tres.*

Alius efficacior pulvis. Ourachus cum duobus vasis conjunctis abluitur vino albo, in fictili novo uritur in clibano: denuò aquâ Endiviæ & vino abluitur, servatur usui ℞. *Cineris vrachi, drach. duas, Cinnamomi drach. semis, piperis longi, & galangæ, an. drach. unam, seminis plantag. & Endiviæ an. drach. unam semis, seminis Lavendulæ scrup. quatuor, fiat pulvis*, capiat cum aquis prædictis, & vino albo, si febris desit.

Fortissimus ad secundinas, & fœtûs mortuos. ℞. *Conf. Alkermes, & pul. præscripti. an. scrup. duos, Boracis, Trochis. è myrrha scrup. unum semis, Castorei, scrup. unum.* cum aqua Buglossi, Artemisiæ, & vino albo sumatur. *Lobelius in Adversf. stirpium.*

Ad Lobelii de Ouracho locum adscribam Acroama meum: Oleo chymicâ arte elicito quendam semel iterúmque partum difficilem extempore promovisse. *Schenckius, Filius.*

Certò mihi superiore anno confirmavit Nobilis Matrona Joanna, relicta Nobilis viri Georgii à Neüneck vidua, ex familia Bubenhoferorum orta: se multis in partu difficili, fœtu jam ad exitum rectè converso, exhibuisse cū aquis stillatitiis Lilii convallii, & Lilii albi, partibus æqualibus acceptis, pilos albos mustelæ sylvestris, magnitudine (non densè convolutos) extremi articuli medii digiti, (sic enim describebat dosin) statímque exclusum fœtum: & quod mirum sit, pilos semper instar fungi, prodeuntis fœtûs capiti adhæsisse. Hoc se maximum secretum habere. Fecissem & ipse interea temporis experimentum, nisi pili defuissent. *Vir Clarissimus Iacobus Suterus.*

Velim ut notetis unum de Borace Officinarum, & est, quòd vidi aliquando quendam Medicum Hetruscum, qui exhibebat unum scrupulū pulveris ipsius in decocto alicujus rei calefacientis, ut matricariæ, vel Sabinæ, vel alterius: exhibebat (inquam) mulieribus illis quæ non poterant parere, & Medicus ille mira faciebat hoc medicamento, ita ut brevi temporis spatio fœtus egrederetur, vel vivus, vel mortuus. Et ille Medicus tenebat admodum secretum tale remedium. Tamen nescio quomodo postea detectum fuerit. Itaq; propono & ego vobis medicamentum præstantissimum ad dejiciendum fœtum. *Fallopius.*

Idem remedium commendatur. & nonnullis additis & detractis celebratur, *Occoni, Victorio, Montuo, VVirsungio, Conradino, & alijs*, quos consulere poteris.

† Arcanum ad partum facilem reddendum, & tollenda parturientium tormina exhibet. *Borell. Cent. 2. observ. 25.*

OBSER-

Observatio X.

Ancillæ puellæ Stymargi historia & curatio, cui à puerperio secunda retenta fuit.

QVi viribus humorum copiâ gravatis tremunt, his vacuationes remedio sunt: quemadmodum & Hippocrates alibi docet his verbis: Stymargi ancillæ, cui neq; sanguis fluxerat, postquam filiam peperisset: os autem vulvæ aversum erat, ac dolor in coxam & crus pertingebat: ex talo sanguis detractus profuit, etsi tremores totum corpus occuparent. Sed ad causam veniendum, & causæ occasionem. Mulieris meminit, quòd à partu celebri illa secundarum puerperii purgatione vacuata non esset: deinde tremor oboriretur. Hanc, inquit, sanavi sanguine ex talo detracto, etsi tremores totum corpus occuparent. *Galenus lib. de Tremor. palp. convuls. & rig. c. 5.*

Observatio XI.

Ad secundinas à partu hærentes, de historia & experimento selecta & nova aliquot remedia.

PRæcipua Dictamno vis est, ut etiam transversos (non modò emortuos) partûs & secundas ejiciat; & ne in prægnantium quidem cubiculum inferendum, quippe quod abortum eiciat. Bibitur ex aqua foliorum obolus. Nec potu tantum, sed & illitu & suffitu valet: Quo præcipuè, dum hæc ederemus, cujusdam mulieris secundam tribus diebus post abortum moratam, tandem, divino annuente numine, pepulimus. *Bonaciolus, Enneadis muliebris, cap. 8.*

Ventriculus Quappæ piscis (qui vulgò dicitur *ein trensch, oder Rutolkr*) cum suis appendicibus miras habet vires. Inveteratus enim ut fit in Saxonia à matronis, trahit mirificè secundas hærentes, aut relictas in partu, in potu datus: & magni momenti est ad omnia vitia matricis. *Encelius lib. 3. c. 52 de Metallicis.*

Equi castrati testiculorum frustillatim concisorum, & in furno siccatorum pollen, ad secundas pellendas è jure bibendus datur, quantum tribus digitis capitur, idque, si opus sit, bis aut ter repetitur. Præsentissimum est remedium, & plurimis jam deploratis profuit. Accepi hoc anno primum e Rhætia Alpina nostra: ubi rusticus quidam plusquam in quinquaginta puerperis feliciter semper usus est. Communicavit mihi illic minister Ecclesiæ, Vir doctus & Philiatros, qui & ipse experimentum in uxore Consulis Curiæ jam deploratâ vidit: Et ego his diebus Uxori D. Wolphii Medici apud nos dedi, quæ statim, ut semel accepit, secundas enixa est. An in ipso etiam fœtu promovendo idem possit, nondum expertus sum. Hoc tanquam mysteriû habendum. *Gesner in Epist. ad Gasserum pag. 27.*

Remedium illud ad secundas pellendas, ἐξ ὄρχεων ἵππειων, jam aliquoties nobis mirè successit. *Idem Gesnerus epist. ad Bauhinum.*

Mitto patris mei singularissimû illud secretum ad secundas pellendas, quo liberaro solebat omnes, certissimo & admirabili eventu. Ne verò desideres quicquam à me, quod non côsequaris, scias pulverem hunc esse testiculorum equi exiccatorum in furno, ubi priùs fuerint in minutissimas partes redacti. Dato quantum tribus digitis capi potest, sic ille præcipiebat: meo judicio est drachma una. *Hor. Augen. l. 7. ep. 4. ad Iuliû Pichium.*

Ut mulier fœtum sive vivus is sit, sive mortuus, enitatur: succini albi, & fimi accipitris albi, ana drach. semis, ex vino hauriendam præbe, & indubiè prodibit. *Nicol. de Metri.*

Si retineantur secundæ, fimi accipitris scrup. unum propina. Aut drach. ejusdem j. (in pessi forma) suppone. *Sym. Campegius.* Fimus ejus cum vino dulci potus, partus accelerat. *Kranides.*

Observatio XII.

De mortuo fœtu medicamentorum vi ex utero pulso, historia.

ANno Domini 1590. mense Januario: Tigurini hospitis publici uxor parturiebat, fœtus autem in utero jam mortuus erat. Altero die ad eam vocatus, mutescentem reperi, ut verbulum eloqui non posset, manu tamen significabat (intelligebat enim quæ dicebantur) præcordia valde affici, quasi præfocaretur, quamquam respiratio satis bona esset, & pulsus quoque. Cibi nihil admittebat: jusculum si in os sumpsisset, mox rejiciebat. Morituram omnes arbitrabantur. Leviora quædam remedia eo die adhibui, verum sine successu. Respuebat alioqui medicamenta per os sumpta. Ob periculi tamen magnitudinem longiorisque vitæ cupiditatem, aliquid se admissuram nutu significavit. Dedi itaq; castorei drachmam ex aqua Melissæ, si hoc forte mortuum fœtum extruderet. Sumpsit, retinuit, sed nihil inde sequutum. Tertio tamen die loquendi facultas rediit, cibum accepit, continuit. Rogavi, an vellet aliquantisper in balneo ex herbis parato sedere, (cum medicamenta ægrè assumeret, balneum autem mulieribus his sit longe gratissimum) festinandum enim esse, curandumq; ut fœtus aliquâ ratione educatur, alioqui vitę periculum esse præsentissimum. Matronæ quidem assistentes libenter dissuasissent. Sed quia morituram omnino sibi persuaserant, non sunt reluctatæ: ægrota verò ipsa illicò respondit, se libenter facturam. Paravi itaq; mox balneû ex radicibus & herbis, quæ ad expellendos mortuos fœtûs, menses, & secundas faciunt, alia quidem assumpta, alia apposita, alia in dilecßionibus, alia alteriis verò usus sum. *Radicû Aristolochiæ rotundæ, Cyclaminis, Hellebori albi, ana unciâ unâ. Artemisiæ Pulegii, Calaminthæ, Althææ, Sabinæ, Chamæmeli, Malvæ, ana manipulum unum.* Trita omnia, & mixta in sacculum conjeci, & in aquæ s. q. decoxi. Ingressa est in balneum statim moderatè calidum, mansit brevi temporis spatio, diutius non poterat, ob virium imbecillitatem, & sedendi impotentiam, quia verenda ante & retro tumebant. Ubi egressa est, meliusculè se habere confessa est. Non multo post ingressa est secûdò, & multò adhuc meliùs habuit, & à præcordiorum affectu liberata est. Venter erat durus, rotundus, absq; dolore. Ad vesperam ad illam reversus, & de his omnibus certior factus, ægrotam sum adhortatus, ut tertiò ingrederetur, & dû in balneo sederet, sumeret aliquid, quod daturus essem, parum quid, & non ingratum: me enim spei multum concepisse. Obtemperavit, dedi: que in balneo sedenti pulveris foliorum Dictamni Cretici obolum ex aqua fontis scrupuli scilicet dimidiû, quod remedium ad mortuos transversosq; fœtûs expellendos, *Plin. lib. 26. c. ult.* efficax esse scribit. Quibus peractis speravit illa rem ex voto successuram, omnia enim ad unum ventrem vergere videbantur. Ea nocte satis commodè habuit, sed non dormivit. Ante diluculum mortuum fœtum feliciter expulit, ut si naturaliter vivû peperisset, cum secûdis, & copioso fluxu. Mirati sumus omnes vehementer, cum nemo illam victuram sperasset. Hæc quia raro contingunt, & diligentem curationem postulant, annotare hic libuit, ut in similibus casibus iisdem remediis Medici uti possent, qui prǽsertim nihil unquam tale sunt experti. Sunt quidem alia plurima quæ fœtûs mortuos expellunt, ut *in nostro de morbis muliebribus libro* habetur, sed hæc & cômodè, & felici cû eventu administrata fuere. Dictamnum facile sumitur, ægrè verò Aristolochia, Gêtiana, & similia, quæ vel nimis amara, vel fœtentia, vel nimis acria, vel stomacho inimica sunt & aliquo modo nocere possunt. Castoreum quidem sumpsit, sed semimortua, & intuitum potiùs quàm haustum. *Thaddæus Dunus lib. Miscellaneorum cap. vigesimoprimo.*

Observatio XIII.

Ad fœtum demortuum utero ejiciendum experimenta.

PRæcipua Dictamno vis est, ut etiam transversos (non modò emortuos) partûs, & secundas ejiciat, & ne in prægnantiũ quidem cubiculum inferendum, quippe quod abortum cieat. Bibitur ex aquâ foliorum obulus. Nec potu tantùm, sed & illitu, & suffitu valet: quo præcipuè dum hæc ederemus, cujusdam mulieris secundam tribus diebus post abortum moratam, tandem divino annuente numine expulimus. *Bonaciolus.* Ejus suffitus fœtum mortuum extrahit. *Camerarij Hortus pag.* 55.

Fœtum demortuum potenter ejiciens. ℞. *Corticum casiæ ligneæ cinnamomi utriusque unciam unam, fœnigræci, cardamomi, capillorum Veneris, pulegij, rutæ, sing. drach. duas, boracis ex minera, drach. semis.* Attutior est arte confectus, ex puerorum urina. *Fumanellus*, cui alias displicet.

Vulgare est ad fœtum mortuum excutiendũ. Chrysocollæ ℥. ß. cinnamomi, croci, cujusq; scrupulus, omnia pulverata ex vino dulci aut aquâ artemisiæ exhibe. Etenim partum accelerat quoque. *VVirsungius.* Adde *Aldroandum, & alios.*

† Optimum remedium ad partum, sive fœtus vivus sit, sive mortuus, proponit *Panarol. pent.* 3. *obs.* 21.

Observatio XIV.

Sterilis quædam mulier, medicamentis fœcunda & gravida facta, tribus tumoribus in ventre subortis, tandem partûs difficultate unà cum fœtu moritur, à cujus morte post exauditum crepitum fœtus denatus in lucem exivit. Alia laborioso partu mortua, perinde fœtum mortuum unà cum utero & intestinis excussit.

MUlier quædam nobilis in sterili conjugio vivens, & prolem magnopere expetens, adhibitis balneis, & variis medicamentis, sibi à mulieribus arte medicâ abutentibus, præscriptis: tandem facta est gravida, sed eodem tempore tres tumores, unus sub umbilico, alii duo in utroq; hypochondrio ejus deprehensi sunt. Post partum tumores non modò evanuerunt, sed & incrementum sumpserunt. Cúmq; gravissimos sæpe dolores excitarent, usa est Medicorum consiliis, & dolores quidem aliquando mitigati, sed tumores non sublati sunt. Tandem cùm secundò utero gereret, & difficili partu diu laboraret, viribus prostratis, & doloribus victa, una cum infante è vita excessit, circa horam quintam vespertinam. Remota igitur è lecto, & in aliud cõclave translata, adhibitis custodibus jacuit per noctẽ, usque ad horam tertiam matutinam. Tunc audito magno crepitu infans mortuus, duos dentes anteriores in ore habens, ex utero matris mortuæ prodiit.

Simili fato alia quædam nobilis fœmina difficili partu per biduum laborans, unà cum fœtu periit, & post aliquot horas infans, unà cum utero, & intestinis erupit. Huic mulieri, cùm adhuc esset virgo, ferè quotidie plurimum sangvinis è naribus effluxit; ob id etiam semper fuit pallida. Cúmque aliquando nares comprimeret, prope tempora, non procul à dextro oculo, sangvis per porum, tanquam per foramen acu factum penetravit. *A Clariss. V. Ioan. Franco Hildesio Camenitζeno observata exempla.*

* * *

DE FOETIBUS IN UTERO PUTREFACTIS, MATRIBUS

sæpe perniciosis: Aliquando verò salvis: Iisdémque aut per tumores ventris excretis: aut colliquatione cum ossiculis per alvum aut vulvam expulsis: vel recentibus adhuc, alterutro servato, per Chirurgiam aut manuum solertiam liberatis: vel denique utroque per novam Hysterotomotokian eductis servatísque: historiæ stupendæ, & admirationem omnem (præter eam quæ inde ad humanum Genus redundat utilitatem summam) vincentes: Antiquitatem etiam in hoc argumento longè post se relinquentes, illustrantésque nonnunquam.

Observatio I.

Historia mulieris, quæ cùm partum retineret, ipsamet capite gruis dicto instrumento extraxit.

MUlier quædam retinuit partum intra corpus, & à putrefactis membris vexata, medicamentis non poterant ossa extrahi: Tandem ipsamet instrumento, capite gruis dicto, extraxit, & lotionibus ex vino inditis rosis convaluit. *Solenander sect.* 5. *cons.* 15.

Observatio II.

Historia mulierum, quæ seipsis ignorantibus utero gestârunt, in quibus fœtus mortuus & putridus causa fuit, ut & uterus in corpore putresceret, ita ut temporis progressu interierint.

LUdovica Pouppard, Nicolai Sevin Campi vastati dicti Aurelianensis uxor, cùm propter febrẽ quartanam, quâ detinebatur, Menstrua suppressa esse (quod plerunq; usu venire solet) existimaret: tamen conceperat. Verùm cùm se gravidam non suspicaretur, usa medicamentis, venæ sectione, remediísq; topicis, quibus tam in febri quartana, quàm in hepatis & splenis duritie, (quæ hujus morbi sunt symptomata) Medici uti consvevere. Durities autem hæc, licèt esset propter fœtum in utero contentum, (quòd non agnoscebatur) tamen scirrhus censebatur, aut alia colluvies, quæ ex putata symptomatica Mẽstruorum suppressione esset orta. Tandem fœtu mortuo, mollioribúsque ipsius partibus putrefactis, nec ullis ipsius partûs signis conspicuis, ossa tractu temporis denudata fuere, & uterũ posteriora versus circa regionem recti intestini perforârunt, ita ut sensim per alvum, unà cum excrementis ossa fuerint excreta, & inter cætera, os tibiæ integrum fuit rejectum. Cùm ita diu cum morbo fuisset conflictata, interiit: cujus corpus 8. Idus Februar. Anni 1565. per Florentium Philippum & Michaëlem Pichardum apertum fuit: à quibus nil nisi ossa putrida, & præcipuè capitis ossa fuere inventa, idq; magnâ cum admiratione, quomodo in hoc cœno uteri putrefacti subsistere potuerint. Videtur sanè mulierem, quoad hunc affectum, gastrotomiâ curari potuisse, si tempestivè malum cognitum fuisset, hócque auxilium foret usitatum, & cum judicio adhibitum.

Catharina de Fiefs, domina de Onci prope Millyum, cùm secundas contraxisset nuptias, eodem tempore & in morbum incidit, & gravida reddita: non tamen

mortuum se Utero gestare suspicans: Quare nō secus, quam in prædicta Aurelia factum erat, ita & ipsa Lutetiæ infinitis remediis, & quidem Diætâ sudorificâ auxilium adversus morbum quærens usa est: etsi non decessent ex Obstetricibus Reginæ aliquæ, quæ gravidam ipsam pronunciarent, eo quod symptomata ea, quæ utero gerentibus accidere solent, in ipsa observarent, idque à tempore suppressorum menstruorū, donec etiam Lac in mammis observaretur, & usq; ad nonum mensem: quo tempore omnia hæc symptomata desiere, una cum motu ipsius: deinde dolores partûs irriti tum supervenere, & statim post omnia signa fœtûs emortui observare licuit, attamen horum omnium signorum ratio non habebatur. Quare cum Lutetiâ domū rediisset, adhuc fœtum mortuum Utero gestavit, idq; quindecim mensium spatio à die ipsius interitûs supputatione factâ, præter antea actos novem menses, quibus in utero materno vixerat. Sic partes molliores putrefactæ per inferiora ejiciebantur, quod non absq; ratione aliqua, per Dominum Ponerum Medicum Melodunensium doctissimum, pro sanie ex Uteri ulcere promanante habebatur: quemadmodum ossa, quæ remanserant, scirrhum lienis esse censebat. Tandem extincta cum esset, 5. Non. Octobr. Anni 1570. à Luca Campano, & Jacobo Dazero Tonsoribus Millyensibus, præsentibus Dominis de Vertau, & la Garniere, plurimisq; aliis aperta fuit. Quare copiosa adhuc sanies in abdomine reperta, absq; utero, & fœtus ossa aliqua jam putrida, aliqua verò integra erant: & inter hæc ossa unum ex ossibus claviculæ jam lividum, Peritonæum, & abdominis Musculos jam perforarat, ita ut sola cutis integra remanserit, qui in latere sinistro forinsecùs conspiciebatur, quod jampridem pro splenis scirrho habebatur. *Francisc. Rousset. de partu Cæs. sect. 4. c. 2.*

Sartoris Basiliensis uxor, Catharina Frechin, annorū circiter triginta, quæ quater prius pepererat, quinto gravida facta, cum jam pariendi tempus instaret, atque in ipso labore fœtûs quandam convolutionem levesque aliquot pariendi conatus sentiret, tandem iis omnibus cessantibus, rursum ad se rediit, ita ut licet plerunque se in lecto, & hypocausto, ob imbecillitatem quandam contineret, nullis tamen agitaretur doloribus, idq. mensium decem spatio. Quo tempore intermedio, cùm an gravida esset, ex eo quòd supra uteri gestationis tempus tamdiu superstes maneret mulier, nec graviora paterentur accidentia, in quæstionem veniret, & de molâ, aliòve aliquo tumore inter Obstetrices consultaretur: tandem consilio meo habito (licet eam vivam non viderim) de fœtu mortuo pronunciavi, exhibitisq; medicamentis fœtum propellentibus, menses primum promovi: quibus fluentibus, adeò levata fuit, ut tribus inde septimanis cibum sine fastidio sumeret, ambularet, & in publicum quoq; sine molestia prodiret. Postmodum denuò rogatus, pessaria subjeci, unde mox chorda umbilicalis propendere cœpit: quæ tamen cùm putris esset, tandem amissa fuit. Verùm cùm nullus sequeretur abortus, nullúsque esset omnino fœtum excludendi conatus, ut is promoveretur, mulier quædam ventrem illi variis modis aliquoties compressit deorsumque impulit. Quo facto, fluor uterinus, in quo putris, alba, fœtidissimáque materia ex utero profluebat, subortus est; quo octo septimanarum spatio perseverante, accedente interim febre, corpus adeo contabuit, ut nihil præter durissimum tumorem, è transverso umbilici, in ventre ampliùs emineret, ac demum viginti septimanarum spatio supra decimum mensem, quo uterum gestârat, tempore exacto, expiraret. Rogatus ut corpus aperirem, primo ventris intuitu, vesicas geminas lividas in latere umbilici, ubi tumor durus, inæqualis adhuc transversim eminebat, deprehendi: quibus levi negotio, cùm tenuissimæ essent, disruptis, statim vertebræ ipsius fœtûs, una cum scapulis & costis obviæ erant. Transversim enim collocatus, & supinus, dorso inflexo, ut in orbem convolutus jacebat, & versus exteriora prominebat. Qui exemptus usq; adeò putris erat, ut præter cutem & ossa, quæ tamen levi negotio dissolvebantur, & quod fœmella erat, nihil aliud liceret, vel fœtor immensus sineret cognoscere. Hoc saltem manifestum erat, transversum illius situm, atque eximiam magnitudinem, quam longitudo illius, & capitis amplitudo, prolixis admodum capillis jam ornata, declarabant, impedimento fuisse, quò minus in partu prodire potuerit: Sicque retentum viginti septimanarum spatio, computruisse, & simul vicinas partes undique infecisse. Cum universus uterus una cum involucris & omenti portione aliqua, musculisque epigastrii illius loci desiderarentur, totáque illa regio pure, & fœtore & nigredine infecta esset, & ad extimam usque cutem, ubi vesicæ apparuerant livescentes, corrupta. Quo in loco, si sectio ante extremam illam viscerum corruptionem facta fuisset, fœtus eximi, matre fortassis superstite manente, potuisset.

Historiam hanc communicavit Cl. *Felix Platerus*: sed & egomet ossa cranii capillis ornatâ, post aliquot dies adhuc summe fœtentia, licet diligenter abluta forent, vidi. *Casparus Bauhinus in appendice ad Part. Cæsar. Rousset.*

OBSERVATIO III.

Mulieres, quarum aliquæ puerperæ fuere, aliquæ verò non, quæ apostematibus uteri laborantes, apertæ fuere cauterio actuali abdomini impresso quæ tamen non modo non mortuæ, verumetiam nec facultate concipiendi privatæ fuere.

JOAN. ALBOSIUS, ROUSSETO S.

NOn minus admiratione dignus est, quàm tua sit Cæsarea sectio, casus ille, qui juxta ædes meas accidit: Mulier utero gerens, cum aut propter grandiorē ætatem, aut aliam ob causam parere aliter non potuisset, nisi frustatim partibus ipsius fœtus exclusis: utraque latera ipsius infimi ventris valde tumida habuit, propter vim ferreis instrumentis illatam, præsentibus etiam omnibus signis, apostema ostendentibus, quod etiam cum ductibus naturæ communionem habebat. Quare cùm ipsius infimi ventris pars affecta, cauterio, & quidem amplo facto vulnere, aperta fuisset, magna puris quantitas effluxit; sed non minor puris quantitas, quæ ejusdem & substantiæ & coloris fuit, per uterum profluxit. Verùm pati noluit, ut speculo matrici indito, quantus esset ipsius sinus, experiretur: nihilominus tamē satis conspicuum erat, & apostema & vulnus cauterio inflictum ad uterum usq; vergere; quod ex symptomatibus, quæ successive accidebant, & etiam excrementis similibus, colligi potuit: dein etiā ex eo, quòd pari pacto, eodémq; tempore utraq; pars affecta fuerit percurata. Quare cùm ita se res habeat, uti vidi, mirum non est, quod in tuâ gastrotomiâ tradis, cùm longè difficilius sit, tale ulcus, quam simplex ejusdem partus vulnus curari. Vale.

Cum cuidam Nicolaæ Simonis Pistoris Senonensis uxori infans mortuus, instrumentis ferreis violenter foret extractus, absque lochiorum fluxu, & secundinæ extractione: tum intra dies quinque ex utraque parte infimi Ventris, magnus tumor obortus, cum Apostematis signis evidentissimis. Quare cauterio actuali, uni ex lateribus profundissimè impresso, ex Apostemate aperto, Chirurgus copiosum sangvinem grumosum, putridum & fœtidum manu extraxit: ita tamen ut alterius lateris tumor non consideret, nec

etiam secundinam educere posset: quare & alterum latus ipsum aperire oportuit, unde secundinam extraxit. Hoc tamen non sine extremis doloribus, in tam ancipiti & desperato casu, evenit, semianimis enim remansit, triennio se lecto continuit: biennio verò pòst, fulcris innixa, obambulabat: postmodum scipioni solùm innitebatur; & sic tandem successivè sanitatem pristinam adepta est, ita ut ab eo postmodum tempore plures habuerit infantes, inter quos unus Sebastianus nomine, qui adhuc & in vivis est, & in hac urbe habitat. Vale.

Nicolaus Villanovanus, Roussetto salutem. Mirum in modum, &c. Sed ut ad rem veniam, fateor me tanto, ex quo vixi tempore, nunquam vidisse mulierem, quæ per latus enixa sit, & superstes remanserit, ut ad me scribis. Memoriâ quidem recolo, cùm Dominæ de Piles moniali, infimus venter mirum in modum intumuisset, jussu meo Mauricium Valdreaci Chirurgum, abdomen cauterio actuali ad uteri fundum adacto, aperuisse; unde tam per vulnus, quàm partes inferiores, ultra septem libras puris, quod semper simile fuit, emanavit: & ut de loco affecto certiores essemus, specillo partem inferiorem dilatavimus, ita ut facilè magnitudinem ipsius ulceris uterini conspexerimus, quod sex mensium spatio percuravimus: ab illo tempore filiam enixa est, quæ adhuc superstes est. Anno 1532 hoc accidit.

Simile accidisse uxori Pharmacopœi de Brisset nomine, Montelimarti habitantis, & etiam curatam fuisse attestor: cui contra duorum Medicorum consilium, qui eam tractabant, consentiente tamen marito, simili cauterio usque ad interiorem uteri partem adacto, hypogastrium aperiri curavi: unde pus usque ad spondæ pedes exiliit, & eodem tempore admiranda saniei copia infernè profluxit. Hæc trimestri spatio curata, statim pòst concepit: nam exinde tres filios, unámque filiam enixa est: accidit anno 1558. *Franciscus Rousset. sect. 4. cap. 3. de Partu Cæsar.*

OBSERVATIO IV.

Historia Gravidarum, quibus vel ob partûs difficultatem, vel casum aliquem fœtûs mortui & putridi, aliquandiu gestati, etiam putrescente utero, circa umbilicum, abdomen, imum ventrem & inguina, tumores, aut vesicas excitârunt: ex quibus, vel sponte, vel arte suppuratis apertisque, putridi fœtus cum ossibus exempti: consolidatisque ulceribus, matres, absque sterilitatis noxâ convaluere.

VIdi mulierem fœtum mortuum utero etiamnum gerentem, nihilominùs denuò imprægnatam: eundémq; fœtum ex secundo conceptu genitum mortuum: huic multo tempore pòst apostema in umbilico obortum & inflatum, suppuratum est. Vocatus itaque ad curationem, diu ejusdem medicationi institi, neque tamen ad consolidationem ulcus deduci potuit. Itaque emplastra vehemẽter attrahentia adhibui, quorum beneficio paucis pòst diebus officula prodierunt. Admiratione igitur ductus, cùm ventrem ossibus carere scirem, rem diligentiùs & multifariàm expendi, deprehendíq; officula illa, nonnisi ex fœtuum mortuorum cadaverulis provenisse. Causâ itaque morbi certò cognitâ, medendíq; ratione inventâ, officula plurima per intervalla ex apostemate eduxi: muliere indies meliùs habente, quæ postmodum diu adhuc supervixit: ulcus verò subinde nonnihil putrilaginis ex sese remisit. *Albucasis lib. 2. c. 76. Chirurgiæ.*

Mirum naturæ exemplum referam, cuidam Venetæ Matronæ, quæ cùm partum legitimum exclusisset, alter inclusus intra uterum mansit mortuus, qui in magnis puerperæ difficultatibus tabefactus, fluore quodam profluxit ex naturalibus oris: demum ortis in ventre tribus fistulis, ex una, quæ omnium maxima erat, integra infantis calvaria extracta est, cunctis mirantibus, deinde singulis diebus reliqua ossa dempta sunt: unde mirabili naturæ operâ sanitati restituta est, *Alex. Benedictus lib. 25. c. 33. De curand. morb.*

Non absimilis tuæ Viennensis illius historiæ, ante annos plus minùs viginti sex, apud nos quoq; contigit, in Comitatu Feldkirchensi, qui immediatè Serenissimo nostro D. Regi attinet. Nam muliercula quædam, cui à mariti familia *Pflegerin* cognomen erat, quæq; in pago Gettzig, sub arce montis fortis tum habitabat, verè imprægnata ad decimum usq; mensem, satis incolumis pro sua conditione sibi visa est. Ac instante tandem partûs tempore, justi dolores, necnon humorum excretiones consvetæ, præsentibus & agnatis & obstetrice, nullâ aborsûs suspicione innatâ, per aliquot horas illam debito exagitârunt modo. Cùm autem incassum diutius laborare videretur, astantes vicinæ ad fortiùs enitendum subinde illam adhortatæ sunt: imò pro suâ ruditate, tam incessanter ægram ad cogendum accelerandúmque partum impulerunt, ac miseram mulierculam ad ejusmodi animi deliquia, támq; crebras syncopas suâ istâ importunitate adegerunt, ut non solùm fœtus insciis illis suffocatus sit, sed & mater etiam evidenter de vitâ periclitaretur: idq; defectu Medicorũ omnium, in tertium, aut fortè plures usq; dies factitatum est, donec commiserantibus cunctis, ægra illa soli Naturæ & Divinæ clementiæ, tanquam omnino desperata, relinqueretur: ac veluti omni momento moribunda, offulis, ac gallinarum jusculis per intervalla refocillata solùm sit. Et sic misera illa per reliquum puerperii spatium utcunque curata, paulatim dolores remittere, menstruorum tamen fluxum perseverare sensit: & quæ est omnipotentis ineffabilis bonitas, nullius Medicinæ beneficio post aliquot septimanas, indies magis ac magis, habere meliùs cœpit: donec & muliebre profluvium cessârit, & dolores magnâ ex parte evanuerint quoque: adeò ut illa domesticis negotiis iterum qualicunque valetudine præesse sategerit; ac decrescente insuper nonnihil uteri mole, cuncta sibi prospera ad integrum ferè annum repromiserit. Quo tamen non plenè evoluto, tumor quidam particularis in sinistra inferioris ventris parte, paulò supra inguina apparere de novo cœpit: qui dum quotidie augeri, & demum etiam dolorem apostematosum cum cutis livore superinducere pergeret: ibi mulier illa de fœtu nihil ampliùs sollicita, Chirurgi auxilium invocavit primùm. Is fuit Magister Nicolaus Clœsi, civis Feldkirchensis, suæ artis peritissimus: qui sæpissimè quoque strenuissimi quondam militis Marci Psittaei ab Emss castra, tam in Ungariam, quàm in Italiam, non infeliciter sequutus est. Is, inquam, vigentibus tum accidentibus, quæ generationem puris concomitari solent, tum ingenti necessitate abscessum illum jam ad humani capitis magnitudinem excrescentem, omnino detumefactâ alvo, decussatim novaculâ, ut in fungorum apertione usus obtinet, discidit: quo facto, tanta fœtidissimæ virulentiæ copia effluxisse fertur, ut præsentium nullus, nedum ægrota mulier, aut ipsemet Chirurgus facilè sufferre potuerit. Nihilominus tamen ulcus illud sordidissimum, præfatus Chirurgus mundificare & abstergere pro more non destitit: quousque intra pauculos dies semiputrida quoque ac corrosa officula, unà cum pure exire cœperunt. Quæ cùm is, remittentibus indies cùm dolore, tum fœtore, undenam in ventrem, concavitatem nimirum exossem, pervenissent, stupidus miraretur: en tandem erumpentibus integris tibiarum ossibus, posterioribúsque calvariæ fragmentis, manifestè deprehendit, ea ipsa reliquias esse fœtûs illius,

quem

quem mulier ea ante annum peperisse debebat. Unde vehementiore jam ratione captus, decoctiones, loturas, & ungventa, quâ potuit solertiâ, pro ulceris profundissimi mundificatione exsiccationeque semper adhibuit, donec illud, fœminâ nihil ultrà conquerente, per sese ad consolidationem properare animadvertit. Ibi cicatrizationi, quam vocant, invigilans, mulierem tandem omnino persanavit. Quæ posthac plures superstes fuit annos, ac redeuntibus in ordinem naturalem menstruis purgationibus, nî fallor, feliciter postea quoque vivum adhuc enixa puerum est. Hæc, Matthia doctissime, non relatione tantùm aliorum recito, sed prænominatam mulierculam vivam & valentem una cum particulis ossiculorum prioris illius infantis sui, coram vidi, & allocutus sum. Factâque super prædicto negotio sufficienti inquisitione, non modò quæ jam ab aliis fide dignis hominibus perceperam, credere didici: verumetiam verissima esse, oculari demonstratione asserere possum. Nec dubito, quin tota ea regio, si opus sit, testimonium abunde narrationi huic perhibitura sit. *Achilles P. Gassarus, ad D. Matthiam Cornacem.*

In suburbiis Sullianis ad Ligerim, Margarita Prevolt, Petri Doreti molitoris uxor, cum manifesto gravida esset, & tamen tempore partus enixa non potuisset, quomodocunque à mulieribus ipsi succurreretur, sensim in gravissimum incidit morbum, ut tandem venter adeò extenderetur, propter fœtum & ipsius tunicas putrescentes, ita ut præter totius Abdominis tumorem, octavo, nonóve mense circa regionem umbilici, peculiaris tumor valde elatus, obortus sit: similis abscessui molli rubro, ut jam ad apertionem maturus videretur. Quare abscessus hic anno 1550. die nativitatis Christi, ab Ithierio Galiometo, ejus loci Chirurgo cauterio actuali apertus fuit: qui puris incredibilem quantitatem scutellis exemit: alterâ vero die, cum vulneris rationem esset habiturus, qualisnam essent pili, qui circa vulnus conspicerentur, inquirere voluit; quare fœtus caput jam putrescens esse reperit: quod tum per vulnus dilatatum extraxit, cum reliqua cadaveris parte, quod illi fuit ingratia, attamen brevi temporis spatio convaluit. Hæc post mortem Doreti mariti, rursus alteri nupsit, & circiter annos adhuc viginti septem corpore sano supervixit, quæ modo nuper, nimirum anno Christi 1577. diarrhœâ periit. Verùm ipsa, ut nec priùs, ita nec postmodum utero gestavit. Cujus rei testes plures fide digni eo loci habentur, & præsertim Gratiana Theobaldia, prędicti Galiometi Chirurgi uxor. Verum si quis sit, qui Chirurgi sibi incogniti testimonium contemnat, (licèt eo loci celebris fuerit) acquiescendum tamen ipsi erit, ei, quod succinctè suo more, doctissimus *Hollerius* præceptor meus, *sub finem lib.* 1. *de morbis internis*, scriptum reliquit. Refert mulierem quandam Lutetiæ cùm utero gestaret, fœtum diebus quindecim antequam in lucem ederetur, brachium per umbilicum matris extensû habuisse, & tamen nihilominùs ipsam unà cum fœtu superstitem remansisse. Quomodo autem enixa sit, aut per quam viam, & an postmodum rursus utero gestârit, speciatim non exponit, quod tamen & investigatione & consignatione dignum erat: id quod facilè ab ipso fieri poterat, cûm præ foribus exemplum haberet: magnâ hujus rei utilitate, tam quoad theoriam, quàm praxin perpensâ. Sed quomodocunque se res habeat, hoc absque magno uteri ulcere fieri non potuit: licèt fœtus dein in locum naturalem rursus redierit. Verùm ex altera parte res summâ admiratione digna est, infantem tamdiu superstitem, hoc pacto vivere potuisse, non solùm utero, sed & tunicis ipsum involventibus ruptis, ipsius uteri fundo brachio perforato: aliâ enim ratione fieri non poterat.

Referam adhuc historiam similem, & sine contradictione veram, ex relatione Illustrissimæ & heroicæ Principissæ, quæ ex Illustri Bourbonia stirpe est, Guysiana usufructuaria (quæ licet ætate sit grandæva, sano tamen corpore & animo est, quod admiratione dignum & heroicis hujus sæculi personis exempli loco esse debet) quam ex doctissimo ipsius Medico D. Bunoto cognovi, qui ad urbem, id quod ex ipsa speciatim cognoverat, & quod etiam nuper denuò ab illa narratum & affirmatum ipsi fuit, ad me transcripsit. Historia sic habet.

Cum sua Celsitudo ante matrimonium, annorum jam esset viginti, & apud matrem adhuc educaretur, Pheræ urbe Picardiæ, & in templo esset, vidit matri suæ adduci juvenculam ægrotam pallidam, prostratis viribus, tumentem, tantisque doloribus divexatam, ita ut nec quis morbus esset nosceretur, nec spes ulla salutis superesset. Quare Princeps misericordia mota, eam Obstetricibus inspiciendam tradidit, quæ rem, uti se habebat, patefecere: ægrotam nimirum, quæ virgo censebatur, fœtum adultum, & à longo tempore mortuum & putridum utero gestare, ita ut ossa utero perforato, ad latus umbilici conspicerentur: ex quo loco ipsa Princeps ossa aliquot extrahi, & copiosissimum pus fœtidissimum emanare vidit: quo tamen affectu, brevi temporis spatio percurata fuit: quam etiam diu prædicta Domina sanâ observavit: sed quid tandem ei acciderit, ignorat: nec etiam an fuerit postmodum maritata, aut denuò gravida facta, aut contrà. Cùm enim paulo pòst Illustrissimo Principi felicis memoriæ nupsisset, sedem mutavit, nec quid postmodum ipsi acciderit, perquisivit. *Roussetus de part. Cæsar. sect. 4. cap. 4. hist. 6.*

De vulnere uteri, ne id nobis effluat, literis (si placet) & posteritati quàm primùm tradatur, quod accepimus quidem ab alio, sed fide summâ (quam tamen alioqui superare videatur) condigno, Parisiensi Doctore. Albertus Faber ex Ruellio nepos perdoctus & coæqualis noster, quum maximus Reipublicæ temporibus & valde iniquis, lares patrios deseruisset, cum multis ejusdem suæ sortis anno 1569 externos secutus exercitûs, Sacrumcæsarem tandem aliquando appulit, qui totam hanc morbi calamitatem suis (ut dicitur) oculis vidit. Eo namque cum venimus, jam perfecta morbi curatio fuit. Simplex veráque morbi narratio erat hujusmodi.

Mulier quædam rustica fœtum octimestrem gerens, dum ad forum urbis Sacricæsaris mandâsset se viæ, è ferocienti equo excussa, in saxum prægrande, hoc est, ejus angulum, ad umbilici regionem impegit. Ea integrum à casu diem obmutuit, sensu motuque privata. Perendie prehendit acuta febris eam, & comitata quidem sævioribus symptomatibus. Namque animo liquit, vomuit, deliravit. Repurgatur interim Medicorum præscripto aliquoties, ac iteratò sanguis detrahitur. Imperata sunt denique, quæ sumpta admotáque æstum febrilem infringerent, & sanguinis intus latentis vim retunderent perniciosam. Trigesimo postea die, remissioribus symptomatis quibusque, secundùm umbilicum quidam tumor, magnitudinis ut minimum manus conclusæ, sese prodidit. Eoque rupto, fœda sanies, virulentáque, unà cum tabo primùm exit, quam purulentæ particulæ carnis sequebantur, postremóque fœtûs ipsius ossa frustillatim effluxerunt. Decimo tandem abhinc mense, ulcere concluso, perductóque ad cicatricem, mulier convaluit. Attamen deinceps non potuit concipere, nec utero ferre: nec illi, ut priùs tam largâ manu menses profluxâre. Cui aliæ perplures aliquot historiæ consentiunt, quas partim accidisse ipsi vidimus, tanquam oculati testes modò loquuti: partim etiam aliis dignis

fide omnibus accepimus. *Maur. Cordæus Comment. 1. ad lib. 1. Hippoc. de morb. mul text. 11.*

Concubina cujusdam in *Zupfingen* Helvetiæ pago, Bremgartensis ditionis, Barbara Fhirera nominata, tertiò gravida, cùm partui vicina esset, per octiduum pariendi conatûs cum maximis uteri cruciatibus persensit, neque tamen peperit, sed exacto illo tempore cessantibus conatibus, quū diu postea ægra permaneret, tandem in ventre illius, paulò supra umbilicum vesica quædam nucis juglandis magnitudine erupit, quæ cùm illi maximos dolores per triduum causaret, tandem ipsâ admodum rogante, à muliere quadam subulâ pertusa & disrupta fuit. Quâ adapertâ, admodumque propter ventris tumorem dilatatâ, mox fasciculus fœtum continens apparuit, qui postquam à Chirurgo Joanne Burgisio Bremgartensi, deliberatione primùm diligenti cū Obstetricibus habitâ, approbantibus singulis, parte aliquâ dissectus esset, fœtûs cubitus prominens, in conspectum se dedit, quem cùm forfice ad id paratâ arripuisset, integrum fœtum, sed semiputridum artificiosè per foramen illud extraxit, nihil tunc gravius passâ matre, nisi quòd animo, dum fœtus extraheretur, parumper deficeret. Dein alio adhibito Chirurgo Brugensi, candelâ cereâ accensâ & foramini nonnihil inditâ, postea etiam manibus in abdominis cavitatem immissis, anne quid restaret, diligenter explorârunt: & cùm nihil superesse deprehendissent, vulnus emplastris ligaturísque curando, trium septimanarum spatio integrè consolidârunt. Mulierq. à partu rectè & decenter, uti aliàs fieri solet, purgata, ab An. 1582. quo hæc facta sunt, ad an. 1584. diem 24. Augusti, quo extincta primùm est, adhuc vixit, miserè tamen afflicta, quòd ventrem fasciis involutum & suspensum, ab eo tempore, quo hæc passa fuit, gestare deinceps coacta fuerit.

Historiam hanc à Clarissimo Viro D. Felice Plateró Archiatro, Collegâ meo honorando, accepi. *Caspar. Bauhinus in Append. ad Rousset.*

Michaëla Bacella, annorum 28. ex pago de Corsio, quinq; stadiis à Lacu Lemanno, & parum à meis Vineis distante, an. 1593. in festo S. Stephani, postquam extremis & irritis conatibus partûs miserè discrutiata esset, fœtu jam mortuo, mulieris cujusdam Catholicæ suasu, mittit sequenti Dominicâ ad proximam Friburgensiū Ecclesiam. Eo ipso momento, quo Salutatio Angelica à presbytero canitur, brachium dextrū erupit, quod obstetrix ineptè trahens abrumpit, reliquum triū mensium spatio putrescit, deinde sub umbilico, parte sinistrâ, eminet abscessus, quo aperto ipsamet sibi paulatim ossa extrahit, & rustico quodam ungvento ex resina, cera, oleo, consolidarum succo, &c. ulcus curat, ut modò exiguæ fistulæ formam obtineat. Redit ad pristina negotia, & Vineas colit, est enim conjunx vinitoris nostrorum Franciscanorum. Habet alios liberos satis robustos, mox ad vites expurgandas idoneos. *Clariss. Viri, Archiatri & Senatoris Friburgi Helvet. Petri Quenzij Observatio.*

OBSERVATIO V.

Historia Gravidarum, quibus ob partûs difficultatem fœtus mortuus aliquandiu gestatus, tandem tabido profluvio excitato, marcidus vel vulvam, & anum, vel utraque unà cum ossiculis excretus fuit: salvis matribus, & fœcunditate integrâ.

Adiit me consulturus civis, ex oppido Eberbach, in littore Neccaris fluvii sito, cui nomen Andreas Seidlen. Hujus uxor fœtum viventem aliquot menses in utero gestaverat, & cùm jam tempus enixûs appeteret, ubera ejus, priùs turgida, lactis aquosi rore madebant, ac decrescebant, nec puer in utero subsiliit, quæ signa fœtum mortuum testabantur. Tandem fœtus in matrice computruit. Cujus de cruribus & cerebello ossa denigrata, & carie obsita, incredibile dictu, sed verum, cùm mulier ob intestini exulcerationem alvi profluvio laboraret, tandem anno decimo, non per vulvæ ostiolum, sed per anum excrevit. Non sunt enim hæc viscera tam longè dissita, cùm illius cervix intestino recto incumbat. Et quamvis Aretæus Cappadox, vetus ille Medicus, pereruditus morborum acutorum scriptor, dicat: *Humoris in ilijs hydropicorum collecti, per intestinorum rupturam egressio, credi non potest: multo minus fœtus: neque enim innoxiam, neque citra perniciem intestini ulcus existit.* Mulier tamen illa vel hodie adhuc est superstes. *Langius Epist. 39. Tom. 2.*

Magnæ in hoc genere felicitatis exemplum est, quod Romæ contigit, Anno Domini 1571. & à præcipuis aliquot & nobilioribus urbis Medicis visum est, cùm & ego adhuc inter tyrones interessem.

Plebeja diu quædam ægrotaverat fœmina, febre perpetuâ ac debili, duróque imi ventris tumore. Febrem hecticam vocabant: unde ille esset tumor non facilè inveniebatur, quando eam utero gerere, nihil ampliùs svadebat. Desperata res dicebatur, tamen sic insperanti salus advenit, postquam viâ, quâ venter dejicitur, fœtûs humani carnes in frusta divisæ, & ossa separata, (quæ tumoris illius materia fuit) sponte naturæ exiverunt. Sepulcrum diu fuerat uterus fœtui, priusquàm nasceretur, defuncto, nec poterat cadaver rejici, quà naturaliter debebat, unde aliam vel cum periculo viam natura aggressa est. Coaluit recto uterus intestino, ulcus commune ac pervium sponte factum, aditum ad intestinum carnibus putridis, atque ossibus præbuit, quæ per aversa corporis egressa sunt. Utero igitur hunc in modum purgato, mulier pristinæ valetudini restituta, diu vixit, & adhuc fortasse vivit. Alioqui quotquot novimus ulceribus hujusmodi intra corpus exortis, vel alvi excrementa per uterum, aut per iter urinæ reddidisse: vel coalito vesicæ utero, pus & cruorem ab utero exulcerato venientem, per urinæ iter emisisse, morbi ejus violentiâ periêrunt. *Marsil. Cognatus Variar. Observat. lib. 4. cap. 9.*

Paula, uxor Dominici Nasonis, qui in vico pontis Merlani hospitium exercet, cùm fœtum quinq; mensium mortuum diutius in utero gestâsset, profluente quotidie ex utero colluvie quadam saniosâ, non sine febre, indiésque corpore marcescente, extenuatissimo habitu jam effecta, per secessum excernere cœpit ossicula quædam, quæ in exitu dolorem inferentia ab ipsa deprehensa, ac stercore emundata, Hippolyto Geniforto adservata ostendit: qui ea intuitus, puelluli ossicula esse deprehendit: quod mihi aliísque Medicis compluribus relatum, haud verum ipse censui, donec mulier ipsa interrogata præsens diligentissimè id jurejurando affirmâsset, in medium allatis ossiculis pluribus, quæ roseis floribus permixta, ad stercoris fœtorem, quem præ se ferebant adhuc, tollendum, adservabat. Nec destitit ab hujusmodi excretione per menses & annos, donec permulta ossicula hujus generis extramisit. Res sanè mira, quomodo scilicet natura utero perforato, nec non & intestino recto perforato, ossicula hujusmodi sensim & sensim extramiserit, quod tamen ipsam nonnunquam perpetrare, vel nullo negotio ex historiis existimare possumus: cujus testes locupletissimos adducere possumus, inter cæteros plures urbis nostræ, Hippolytum Genifortum Chirurgum, & Excellentiss. Josephum Araneum Medicum. *Marcellus Donatus Histor. Mirab. Med. lib. 4. cap. 22.*

Nos mulierem novimus, quæ totum annum fœtum utero gestârat citra vitæ discrimen. Id autem quoniam

rarum

rarum est, & supra communem hominum fidem, ubi significandum censui. Erat hîc mulier Maria nomine, filia Guilielmi de Urie, annos nata plus minùs quadraginta duos, cui cùm soliti hactenus fluere menses intercipérentur prorsus, neq; spes ulla propter ætatem, residuæ fœcunditatis esset, (desierat enim jamdudum parere) sentit tamen ventrem sustolli, atq; imprægnationem (ut erat) suspicata, parturitionis momenta expendebat. Embryo interim imbecillior (ut verbis utar Hippocratis) jam non calcitrabat, sed vix movebatur, ita ut misera, quæ jam aliquando felicem sperabat parturiginem, de conceptu addubitare inciperet, ac nescio quid aliud in utero enorme esse, animo conciperet. Interim dum illa inter spem & metum animi anceps hæret, imminet parturiginis tempus, & labores ingravescentes parturitionem præsagiunt: ferens illa omnia, ut ferebat occasio, animo præsenti, jubet extempore accersiri obstetricem, atq; ut quam ocyssimè advolet, in mandatis dat, ac ne forte in pavimentum procidat fœtus, uterum ut potest levissimè comprimit. Superveniés tandem obstetrix, singula ordine perquirit, locos attrectat, uteri os omnino clausum comperit, parturientem bono esse animo jubet: non esse veram hanc parturitionem, cæterum aliud quid, quod dolores parturigini non absimiles procreet. Confirmat igitur sese misera, quidvis etiam perpeti parata. Verùm cùm nihil prorsus promoveretur, accersor tandem & ego, unà cùm D. Balthazaro Ekyempyrgio Medico Trajectino, qui tunc temporis eam Goudiæ erat. Ubi singula attentè discutimus, tum obstetricem quid actum, & quo nunc sit loco negotium, inquirimus: deinde utrum certa aliqua signa habeat, molane sit quod urget: an in utero emortuus fœtus. Illa nihil minus quam fœtum in utero esse asserit; sed nec veram parturiginem, quum nec madeant loci, nec fœtida colluvies (sicuti in mortuis partubus accidere solet) effluat. sibi tum propter pigritiam motûs, tùm ob alias causas, contentam potius in utero molam videri. Nos igitur his intellectis, quoniam nec parturiens motum aliquem persentisceret embryonis, nec aliud signum esset vividi fœtûs; in rem patientis esse judicabamus, restauratis viribus partum promovere, atq; quæ fœtum mortuum dejiciunt, propinare: caventes interim à valentioribus, quod perspectum nobis esset, quæ mortuum partum educunt, eadem etiam molas propellere. Sed frustra omnia; nihil enim promovimus: id tantum effecimus, ut misera solito paulò robustior, ferendis doloribus aliquomodo par esset, neque ampliùs Medici operâ opus esse suspicaretur. Præscriptâ igitur ratione victûs convenientem, manumittor. Sed ecce revoluto jam anno, illa unà cum lotio, primùm digitorum articulos excrevit: ac sensim alia majora ossa, tibiam, radium, costas, & id genus alia per posticum cum excrementis emisit: tandémque secundo à parturitione anno, maximos antè perpessa labores, calvariam totam cum cubito, costis, & aliis aliquot ossibus, ejecit: cùm interim illa totum illud biennium sanioso profluvio consumeretur, & putridissimis vaporibus discruciaretur, adeò ut & præsentes, si diutius adessent, odor offenderet. Liberata tamen à cadavere, convaluit, atque ab omni accidente libera evasit. Verisimile tamen est, matricem sanioso illo & putrido humore attritam & consumptâ fuisse, præsertim quando per posticum etiam ossa rejecta sint.

Fuit præter hanc alia in hac civitate, quæ, quum totum annum fœtum in utero gestâsset, consumptâ tandem carne, osseam illam compagem excreverit. *Balduinus Ronseus Miscellan. Epist. 1. Conf. Hildan. Oper. pag. 907. sequent.*

Observatio VI.

Matthiæ Cornacii Philosophi & Medici, Romanorum Regis Physici, historia gestationis fœtûs mortui per annos plus quatuor: qui tandem operâ & consilio Medicorum ex utero ita per alvum, Deo adjuvante, exsectus est, & membratim exemptus, ut mater viva permanens integræ restitueretur sanitati: atque post biennium denuò conciperet, ut secunda testatur Historia.

ANno Domini 1545. quædam concivis Viennensis, nomine Margaretha, filia Wolfgangi Karlinger civis Viennensis: uxor verò Georgii Woltzer hospitis eo tempore ad ædes Rubri cancri appellatas Viennæ: postquam antea etiam enixa esset aliquot liberos, concepit anno ætatis suæ 25. omnia deniq; habuit signa felicis imprægnationis: fœtum insuper temporis progressu sensit, ante festum D. Bartholomæi, eodem anno valentem, & strenuè sese moventem, usque ad festum D. Lucæ sacrum. Quo sanè illi tempore supervenerunt partûs dolores, adeò vehementes, ut antea experta jam sæpius ipsa, jamjam se crederet enixuram. Statim igitur advocari jussit matrem, & unam ex suis sororibus: acciri etiam Obstetricem confestim præcepit. Quæ cum advenisset, statim re animadversâ, jussit omnia ad manûs esse parturienti necessaria, hæc verba adjiciens: Statim, Deo volente, puellum natum habebimus: & quemadmodum postea eventus comprobavit, vera vates extitit. Interea prægnans in sedem parturientium consedit: & cum instanter admodum à circumstantibus mulieribus admoneretur, urgeretur etiam ab obstetrice, omnibus nisibus elaboravit ad pariendum, in quibus heu! nimiùm vehementibus conatibus, fragor quidam increpuit satis sonorus: quique non temerè argueret, magnam vim vel fœtui, vel matri illatam fuisse, vel certe conquassatum infantis caput in partes dissiluisse. Ab eo fragore, vivacitas fœtûs deprehendi amplius nullis argumentis potuit. Gravida inde majorem in modum cœpit ægrotare: ac propterea in lectulum suum reducta & reposita est. Interim lac accurrens, quod parturientibus usuvenit, ubertim ubera replevit, adeò ut stillatim etiam à papillis gliscentibus colostra deflueret, spectantibus multis, & iis honestis ac prudentibus mulieribus, quæ dies noctésque assistentes præstolabantur felicem partum. Dum verò res ita protraheretur, sempérque major difficultas, minor verò spes elucesceret, deliberatum est ab omnibus quæ tum præsto erant, & itum in eam sententiam, ut plures obstetrices accerserentur in rem præsentem, aliquod fortè salubrius allaturæ consilium. Sed ex harum etiam adventu nil miseræ adminiculi accessit: neq; quicquam ab his in medium dici potuit, vel consuli salutare, præterquam quòd una ex iis judicatum habebat, (& fortasse non malè) rem nimis festinatam fuisse, os sacrum nondum satis hiâsse. Nihil itaque etiam tum effectum datum est, gestansque uterum mulier, tandem per multas septimanas gravissimè decubuit, ventris tumore, duritie, fluxu qui supervenerat, doloribus nihil remittentibus. Quæ omnia, continuæ denique corporis graves afflictiones, ac animi perculsiones, ad summam desperationem miseram videbantur compellere: effecerúntque, ut ad tentanda omnia omnium consilia animū adverteret, ad usurpandas omnium medelas, doctorū & indoctorum, Christianorum & Judæorum. Quæ tamen nequicquam adhibita, auxilii nihil, plurimum mœroris & desperationis (cùm res difficilis ad impossibilitatem videretur vergere) attulêre. Hisce periculorum & ærumnarum acervis circumventa, atroci insuper ventris, ac inevitabili onere summè implicita mulier quadriennium, usq; ad annum Domini 1549. semiviva perduravit. Sed quod prætereundum

hoc

hoc loco non est, præter has enumeratas à nobis difficiles calamitates, misella insuper afflicta est defluxu continuè putrilaginoso, qui per locũ muliebrem prorumpens, totum hoc quadrienne tempus duravit, ita tamen ut aliquando parciùs aliquando copiosiùs profluens, dispari ratione mulierem affligeret, cessaret tamen nunquã. Cruciatibus igitur hisce, ac gravedinibus diu perstantibus, tandem natura (quæ semper individuum conservare contendit) acore & copiâ putridi humoris non evicta, sed compulsa, (utpote cui interna humoris subductio non sufficeret) ad umbilicum, matricem ipsam, totum deniq; abdomen, multis alioquin partibus munitum, perfodit. Foramen igitur factum est primò, anno Domini 1548. in loco prædicto, ex quo multum saniosi fœtidique mucoris profluxit. Successu deinde temporis, post aliquot menses, adhibitis externis emplastrorum adminiculis, apertio coaluit, posteaquam (ut videbatur) colluvies humorum nocivorum abundè excreta esset, vel aliquantisper pro necessitate evacuationis diminuta. Sed quod efficacim observandum est, paulo pòst anno Domini 1549. mense Junio, cùm scilicet multa putrida superfluitas, omni conatu mox per naturam expellenda, iterum collecta esset, natura denuò eodem consilio & viâ, proximo in loco, non ita procul à priore apertione distante, per ventrem iterum perrupit, & affatim eduxit necessariò evacuandam purulentiam. In hoc foraminulo exhibebatur omnium conspectui & tactui, os quoddã, quod eventus postea (resectâ alvo & matrice) comprobavit, infantis fibulam sinistri brachii fuisse Duravit iterum hæc apertio, eodem statu & effluxu, cum magna fœminæ in utero habentis virium prostratione, ad menses aliquot. Cùm autem periculi magnitudo, dolorum fœtorísq; intolerantia indies magis ingravescerent, viderentúrq; omnia ad interitum spectare: ipsáque miserrima præ cruciatibus immensis, ac animi crebris deliquiis jamjam crederet sibi exitium imminere, denuò iniit consilium asciscendi Medicos: si fortasse ex singulari Dei misericordiâ, felix horula salubris consilii elucesceret: si denique fortè fortuna, Deo ita disponente, in hora contingeret, quod non contigisset in annis.

Vocati igitur sunt Chirurgi tres: aulæ Regiæ Chirurgus, Sixtus Wirt: Paulus Dirlevvang, urbis Viennẽsis ordinarius Chirurgus: & Petrus Winckler: qui cùm advenissent, rem omnem intuiti, atrox periculum præ oculis esse animadverterunt: simúlq; moderatè omnes unanimes responderunt, majus esse negotium hoc, quàm ut ipsi quippiam certi in hoc casu statuere vel debeant, vel possint: accersendos esse Medicinæ aliquot Doctores, quorum consilia meritò accedere debeant: & si quid in re tam arduâ faciendum superesset, sibi consultum videri, ut id ex eorum maturâ deliberatione proficiscatur.

Acciti igitur sunt Doctores duo, Joannes Entzianer, & Matthias Cornax: alter vir senex, & reverà miles (ut dicitur) emeritus: hic publicus Medicinæ in Viennensi Gymnasio ordinarius Professor. Qui cùm venissent aliquoties, post crebram inspectionem ægræ, virium explorationem, circumstantiarum diligentem inquisitionem, nihil aliud videbant superesse consilii, quam ut juxta sententiam Hippocratis, extremis morbis extrema adhiberentur remedia, quantumvis periculosa.

Decretum itaq; ab iis est, de alvo aperienda: à Chirurgis etiam in eandem itum sententiam. Quod cùm certò constitutum esset, fœminæ, ejúsq; marito & propinquis, Medicorum consultum indicatum est, à quibus omnibus assensum. Statuta tandem dies est, decima mensis Novembris, anni 1549. hora duodecima pomeridiana. Christi igitur Domini auspiciis, cùm tẽpus statutũ advenisset, rebus ritè auxiliaribus deniq; paratis, & dispositis præsidiis, si quid fortè gravius cõtingeret præsentibus Doctoribus nominatis, & Chirurgis, sectio cum summa diligentia peracta est.

Linea autem sectionis ex meâ designatione ducta est, ab apertione eâ inchoata (quæ paulò supra umbilicum à natura, ut diximus, facta erat in latere dextro) rectâ deorsum per tractum musculi recti, abdomini incumbentis longitudine plus minùs octo unciarum: hoc est, semipedis antiqui, & duorum pollicum. Quâ factâ incisione, propter necessitatem & intolerabilem fœtorem, subitò contentum in utero à Chirurgis undiq; liberatum est, & exemptus frustulatim fœtus masculus, emortuus & semiputridus. Secutus est hanc extractionem fœtor incredibilis: adeò enim putredo invaluerat, ut bona pars membrorum pueri consumpta appareret: caput verò totum confractum, & ossa cranii dispersa extraherentur: cerebri verò videretur nihil, nimirum quòd totum putredine diuturnâ consumptum esset

Absolutâ hac sectione, ex summa Dei Opt Max. misericordiâ feliciter mulier, debitâ ratione, infractis laceris & rugosis uteri cavitatibus, ligata & curata est: illiq; de rebus necessariis quàm optimè prospectum à Medicis & Chirurgis. In omni autem istâ administratione, misella, quæ resecabatur, nullum est passa animi deliquium, sed forti & sedato animo omnia pertulit: adeò ut Deus & Natura ipsa, in conservandâ hac inopi & ignobili fœminâ, contendisse videantur.

Successu deinde temporis, cùm omnia ex singulari Dei nutu feliciter procederent, sine ulla sutura, rugis (detumescente ventre ob exinanitum uterum) coëuntibus: postliminiò venter ab onere putrido liberatus peroptimè coaluit, & fœmina præter omnem exspectationem curata est, & uterus ipse unà cum abdomine, & ejus partibus, planè consolidatus: quinetiam ita matrice probè restitutâ, menses bono ordine & modo redierc, ut spem aliquam conceperimus, membro quantumvis sensibili & spermatico ita persanato, mulierem denuò concepturam, & fortasse fœtûs edituram. Quod tamen postremum, ut valdè ex multis rationibus est ambiguum, ita incertum Divinæ Omnipotentiæ relinquimus determinandum *Cornax.*

† Historiam infantis, qui per quinq; gestatus annos, semiputridus eximebatur, salvâ matre, recenset *Jo. VVolf. Lect. Memor. T.2.p.601.*

OBSERVATIO VII.

Quòd eadem fœmina denuò conceperit, & gestaverit fœtum vivum, perfectum, masculum, ad legitimum pariendi tempus; quodque ex posthabitâ sectione mater una cum puello interierit.

POsteaquam supernè à nobis descripta Margaretha, ex sanctissimi opificis Dei voluntate convaluisset; convixisset denique sana marito anno plus minùs integrum, satis frugaliter, denuò concepit, & gestavit puerum bene valentem, & ritè succrescentem, usq; ad secundum diem mensis Junii, Anno Domini 1551. quod erat legitimum tempus pariendi. Ea dies cùm manè illuxisset, & bellè se haberent omnia, infans robustus strenuè palpitavit, & laboravit ad egressum uteri: mater mœsta omnibus nervis ad expellendum fœtum incubuit, præsentibus multis mulieribus, sed incassum omnes conatûs cessere. Quapropter vocatus est Paulus Dirlevvang, Chirurgus Viennensis, qui antea illam secavorat, ut in medium consuleret: ille verò præ oculis cernens grave discrimen, consuluit me etiam esse vocandum. Adveniens itaque & ego, cùm perlustrâssem ventrem enitentis, vidissémq; fœtum validum, matrem autem omnibus viribus, quæ ad certamen enitendi requirebantur, destitutam: cicatricem præterea veterem quasi per rimam longam hiscere, omninóque impossibile

bile esse, ut conatus fœminæ tam lacero utero, incisis per longum musculis & abdomine, tanti esse possent, qui in utero contentum, quantumvis viribus præstans, & sese adjutans, per os sacrum possent expellere: suasi evestigio, ventrem ferro, ut priùs, resecandum esse. Firmavit meam opinionem & hoc, quòd rimula sectionis pristinæ laxata, pellucens madebat, & per se discessionem parietum cicatricis minitabatur. Hisce perurgentibus rationibus, nos uterque compulsi, & commemoratione prioris felicis eventûs animati, sectionem iterum instituendam censuimus: acquiescebat consiliis nostris, alioquin moritura puerpera. Verumenimverò mater ejus, & reliquæ aliquot præsentes fœminæ, assentiri nullo pacto voluerunt. Interim ego ordinatis quibusdam præsidiis confortantibus, consolatus afflictam discessi: & paulo pòst reversus, acriter institi iterum peragendæ cæsuræ. Sed perperam tum obtinuit matris affectus, quæ cùm cæteris fœminis in eâ perseverabat sententiâ, ut Deo omnia committerentur, rejectâ periculosâ sectione: quæ tum etiam satis tempestivè adhiberi posset, cum extremum anhelitum mater spiraret. Expectatum igitur usque ad horam decimam noctis, eo tempore infelix, cum frustra diu & strenuè luctata esset, viribus omnibus exhaustis, cruciatibus oppressa animam exhaluit. Quod cùm factum esset, subitò Chirurgus prædictus vocatus est, & citissimè ventrem aperuit: statimque infantem perfectum, masculum, omnibus numeris absolutum, eruit. Ibi videre erat (supervenerant enim & ego) certamen adnitentium puello vitam quæ paulo antè abierat revocare, & sufflando omnia tentare spiracula, sed perperam & frustra omnia fiebant. In promptu causa est eruditis & Anatomiæ peritis: siquidem in confesso est, vitam & motum cordis in infante à duabus arteriis vitalibus matris, per umbilicum fœtui, ceu per insitionem insertis dependere, quæ vasa natura fabricavit pro cordis refrigeratione. Quare cum arteriarum motus in matre cessat, earundem etiam motum evestigiò in infante cessare necessum est: siquidem fieri minimè potest, ut puer ante præcisionem umbilici, in ipso denique utero involutus tunicis, spiritum per os attrahat. Præterea esto, quòd continuatio umbilici fœtûs à matrice sit libera, ruptis cotyledonibus partûs tempore: tamen nihilominus umbilicus secundinæ hæret, necessariò ab obstetrice præcidendus: vel etiamsi à secundina, in utero existente puello, umbilicus solutus esset, tamen respirare per os non posset infans, periculis involutus; uteri præterea parietibus inclusus; mucoribus denique & aquositatibus circumfusus quæ certè res sæpe solutos infantes, hærentes tamen diutius in angustis faucibus ossis sacri, enecat suffocando. Cum ex prædictis itaque necessarium sit, vitâ & motu puerperarum cessante, cessare etiam infantis in utero contenti vitam & motum impossibile est, tam immediatè exscindi infantem posse, in eo ictu temporis, quo anima ex matre migrat: quæ si semel evolaverit, certè revocari humanis præsidiis nullo modo potest. Si autem fortè fortunâ exemptio infantis contigerit in agône puerperæ, aut in animi deliquiis, præsentibus adhuc spiritibus vitalibus, tùm censemus omnino supervivere infantem posse: quemadmodum sine dubio de Julio Cæsare contigit. *Idem Cornax.*

Observatio VIII.

Memorabilis historia de Muliere, quæ jam annis tredecim utero gestavit sceletum fœtus mortui, qui tactu tum ab ipsa matre, tum ab omnibus illi præsentibus percipitur. Alia item huic non multum absimilis.

Catharina quædam, uxor Michaelis de Menne, viri ruralis & pauperis, annis duodecim utero gerit fœtum mortuum, vel potiùs sceletum fœtûs emortui: res penitus monstrosa, ac miraculo digna dici potest. Ita tamen se res habet, sic ut ipso tactu unicuique fuerit manifestissima. Mulieris enim ventrem inferiorem propriis manibus attrectavi, non bis terve, sed pluries. Idem quoque mecum egere cùm viri, tum mulieres illustrissimæ, non sine omnium admiratione maximâ: quos omnes honoris gratiâ præterimus. At vel unius Viri hac in re testimonium oculare sufficere poterit, putà excellentissimi D. Henrici Cornelii Mathisii, qui quondam Carolo ejus nominis Quinto Augusto Medicus fuit domesticus. Hic, inquam, cùm stantem & supinè decumbentem dictam mulierem crebriùs attrectâsset, omniaque ossa fœtûs mortui ipso tactu optimè deprehendisset, præ stupore nimio, cùm admiratione summâ dicebat: Deo & Naturæ nihil impossibile. Anno igitur Domini 1549. eadem Catharina, posteaquam antea enixa esset duos liberos, concepit mense Martio, omnia signa habens felicis imprægnationis: fœtum insuper temporis progressu à quarto mense conceptus sensit valentem, & strenuè sese moventem, usque ad festum Divo Andreæ sacrum eodem anno: quo sanè illi supervenêre dolores partûs adeò vehementes, ut jamjam crederet se enixuram. Uterus quoque mirum in modum prominebat, uberáque lacte copiosissimo turgebant: idque magis instante jam partu, quàm multis diebus antea. At cùm ad parturiendum nulla ampliùs mora expectaretur, accidit ut vetula quædam malefica & præstigiatrix, ventrem huic utero gerenti attigerit, in aures susurrârit, & in faciem sufflarit, aliaque peregerit: quæ quoniam parum ad rem nostram facere existimo, pluribus non persequor: illius tamé meminisse placuit, nam in vetulam mulier culpam omnem rejicere videtur, quòd illi res tam infeliciter successerit. Ut autem parturientium dolores cum in ventre inferiore, tum in lumbis sensit, statim accíri obstetricem, & mulieres vicinas jubet, quæ dies noctésque quotquot partum præstolabantur: nullum tamen partûs brevi futuri signum observat obstetrix præter illos dolores, qui toto biduo increbescebant. Quare discessit, reversura, si res ita postularet. Quid multis? Dolores nihil interim remittuntur, sed diebus totis quadraginta & die & nocte illam sævissimè affligere non desinunt, ut totum id temporis misella ista insomnis egerit. Ab utero quippiam interea effluxisse, nunquam animadversum fuit.

Fœtus vehementissimè semper movebatur ac calcitrabat, ita ut manifestè illius motus ab adstantibus observari posset: toto isto dolorum tempore, sudoribus quoque copiosissimis madebat. Lac præterea è mammis uberius fluebat: quod quia acrius, tum plus justo biliosum erat, omnes ferè partes vicinæ, quas defluens attigit, exulcerabantur. Quadragesimo demum secundo & quarto dolorum die fœtus tam validè ampliùs moveri destitit. Dictu profectò mirum, quòd tanto tempore subsistere potuerit incolumis. Tandem conatu vehementissimo ita fœtus movebatur, ut inde transversum in utero revolutum, mater narraret. Dolores ab illo impetu fœtûs multò mitiores evasêre, & paulo pòst planè recesserunt. Post verò dies quatuor vel sex, cruenta quædam ac nigra per alvum dejicere cœpit, illis similia (ut illa inquit) excrementis, quæ pueruli jam in lucem editi primùm excernere solent: cujusmodi excrementa egerebat diebus singulis ad sex libras. Cúmque antea nullus in utero collisionis ossium sensus voluntarius perciperetur: hîc tandem putans misella se ab omnibus ærumnis liberam, unicuique tangenti uterum sese prodere cœpit: ut etiam illam non lateat ossium fœtûs mortui situs, quippe cùm digito monstret, hic caput, illic costas: hîc humeros, il-

lic femora contineri. Quod ego, & alii complures, me monitore, deprehenderunt. Cadaver iſtud, ſeu Sceletus in utero matris jacet tranſverſim, capite & cruribus introrſum, dorſo verò extrorſum prominente. Sub ilio dextro caput reconditur: quod cùm profundiùs, quàm matris ſpinam dorſi reſpiciat, non ſine ratione tactûs noſtri judicium refugit: ibi tamen oſſis humeri caput ſuperius contineri manifeſtò conſtat. Sub ilio ſiniſtro ſunt crura & pedes: ſed introrſum reflexi, ut attingi minimè poſſint. Conjecturâ tamen artificiali & anatomicâ ita eſſe, judicare non eſt difficile: tum ex ſitu reliquo corporis, tum quia ibi os femoris apertiſſimè deprehendatur. In medio ventre dorſum evidentiſſimè cognoſcitur, vertebræque omnes facillimè diſtinguuntur: coſtæ quoque majori ex parte, tam ſuperiores quàm inferiores dinumerantur: turget venter maternus tumore oblongo, qui in pudendum deſinit: elevat totam iſtam molem ſurſum, eandémque pro animi arbitrio deprimit, non ſine adſiſtentium ſummâ admiratione. Oſſa verò ſic ſatis induruiſſe ſentiuntur, ita ut validiori compreſſioni difficulter cedere videantur. Venter maternus interea dum attrectatur, nullo dolore angitur, niſi id plus quàm par eſt, fiat diutius. Valet ſic ſatis illa mulier, omniaque ſua munia tam domi, quàm in agris unà cum marito ſuo optimè peragit: hilaris eſt, prudens materfamiliâs, & utcumque faceta, annum nunc temporis agens quadrageſimum quintum. Corpore gracili, nec habitu illaudabili. Menſes, cùm annis quatuor eſſent detenti, potiunculis nonnullis illos promoventibus uſa, rurſum manare cœperant in hunc uſque diem. At menſibus ſingulis, cùm eorum terminus inſtat, venter inferior intumeſcit, illámque dolores invadunt vehementiſſimi, haud aliter quàm ſi nunc nunc eſſet enixura: nec antea ceſſant, ni menſes omnino eruperint. Quod ſi mulierem aliquo morbo laborare contingat, iiſdem planè doloribus ad integrum morbi terminum corripitur. Aliud præterea notatu dignum refert, quintum nunc eſſe annum, ex quo natura quodammodo iſtius ſceleti expulſionem tentârit. Uteri enim oſculum hiâſſe, & inde aliquot oſſicula fuiſſe egreſſa: quâ de causâ eveſtigiò accerſitur obſtetrix: at cùm ſatis imperita, vel potiùs rei novitate perculſa, nullum remedium ferre ſe poſſe indicaret, omni ope humanâ hanc multis modis longè infeliciſſimam deſtituens, receſſit. Ipſa verò interim nihilominus intrepido fortíque animo, oſſicula illa ut in proprium locum retrocederent, propriis manibus allaboravit, ſic ut in priſtinum redierint. Ab iſto verò, uti nec antea hujuſmodi quid ſiniſtri illi accidit. Mirum denique, quantopere ruſtica illa flagitet, ſummíſque precibus contendat, ut abdomen ei manu medica aperiatur, ſceletúmque ab utero eximatur. Sic enim ſeipſam ſanitati priſtinæ reſtitui poſſe, confidit optimè. At quo minùs id tentatum hactenus ſit, adhuc ſub judice lis eſt. *Ægidius de Herthoge Epiſtol. ad Matthiam Cornacem.*

Similis & æquè lugubris caſus, mulieri cujuſdam Chirurgi Monſpelienſis, Auſme vocati, accidit, qui celeberrimis Medicis ampliſſimi Collegii Monſpelienſis, (uti credibile eſt) pergratus erat: quæ (uti Dominus *Rondeletius ſuæ Methodi curandi*, cap. 65. meminit) cùm in utero geſtaret puerum putrefactum, illius aliquot partes fruſtulatim rejiciebat, ſolùm majoribus oſſibus in Utero relictis, ita ut longo tempore pòſt ipſi fuerit moriendum. Quamvis cauſæ, cur huic moriendum fuerit, debuiſſent fuiſſe notiſſimæ, propter ipſiùs fœtûs manifeſta fruſtra, quæ rejecta erant, & ipſius reliquum, quod ibi tanquam in luto hærebat: rectè tamen à marito factum, qui majoris certitudinis causâ ipſius corpus aperiri voluerit. Verùm utilius multò fuiſſet, affectu jam ſatis cognito, ut per orificium Uteri fuiſſent oſſa extracta, ſi modò fieri potuiſſet: aut ſi hoc non licuiſſet, certè ſectione hac noſtrâ Cæſareâ liberanda fuiſſet, ſi (cum viribus valentibus) hoc remedium tum temporis fuiſſet uſurpatum, quod in talibus caſibus uſurpari debet, modò nil vel impediat, vel aliud non habeatur remedium. *Franciſcus Rouſſetus de partu Cæſareo, ſect. 4. cap. 2.*

Fieri poteſt ut in utero (fœtus) putreſcat, ut vidimus puerum putrefactum, & fruſtillatim rejectum, relictis magnis oſſibus in utero per longum tempus, quæ pòſt in utero matris mortuæ reperta ſunt. Uxor fuit Chirurgi Monſpelienſis, vocati Auſme, qui poſt mortem, ut cauſam alicujus affectûs interni cognoſceret, paſſus eſt illam diſſecari. *Rondeletius Method. Curand. Morb. cap 65.*

Observatio IX.

Gravida partui propinqua, poſt caſum fœtum vitalem ampliùs non ſentiens, ab eo tempore bis concepit, & feliciter enixa eſt, reſtitante nihilominus adhuc ſemper priore fœtu cum ventris tumore, citra ullas ejuſdem putrefactionis, aut excretionis notas.

IN oppido *Sindelfingen*, trium circiter horarum itinere hinc diſſito, mirabile quid animadverti. Vivit ibi fœmina 30. annorum, vel minor, vel non multò major: ea cùm partui propinqua, 6. nimirum vel 7. ſeptimanis ante expectatam partûs horam, fallente glacie, ſupina dorſum muro illiſiſſet, nihil ampliùs ſenſit vitale in fœtu, quem geſtabat utero, neque tunc, neque deinceps. Ventris moles eadem, niſi quòd aliquandiu poſt lapſum increvit, ac deinceps iterum decrevit, ſed non ex toto. Sed neque mortuum edidit fœtum: nec menſes, vel qualia in puerperio expurgari ſolent, ex eo tempore vidit. Interim tamen (nam Anno 1590. lapſa eſt) bis vel ter concepit, toties vitales edidit fœtûs: poſt partum tamen adhuc ſemper diſtentio ventris manet; ita ut in eâ ſit omnino ſententiâ, habere ſe adhuc in utero fœtum illum mortuum. Quod quamvis contrarium ex toto ſit, fœtum in utero mortuum non putreſcere: fœtu in utero hærente mortuo, alterum concipi, ac tandem in utero foveri, donec juſto tempore in lucem edi poſſit: quia tamen poſt lapſum illum, adusque primi infantis à lapſu partum, nihil ex utero neque humoris, neque ſolidæ ſubſtantiæ, vel oſſeæ, vel carneæ excluſum ſit, ſit propemodum ut credam, non computruiſſe quidem, ſed in ſcirrhoſam quaſi abiiſſe ſubſtantiam infantem illum, & quaſi contabuiſſe. Verùm lubens aliorum de hoc caſu judicium audiam, tuum præſertim, Vir Clariſſime. *Hæc Oſvvaldus Gabelchoverus de Obſervationibus ſuis.*

Observatio X.

Hiſtoria vituli unà cum alterius ſceleto excluſi, analogicè huc referenda.

VAcca partûs difficultate impedita, cùm fœtum conceptum parere minimè poſſet, nihil gravius paſſa, poſt tempus aliquod rurſum concepit, & exacto tempore, vitulum vivum, & ſceleton prioris vituli, edidit. Mirum ſanè potuiſſe ejuſmodi corruptionem vaccam perferre, & rurſum, oſſibus prioris vituli retentis concipere nihilominus. Hæc oſſa vidi apud Generoſam Dominam de *Rappolizſtein*, in cujus oppido hæc acciderunt. Hanc Hiſtoriam à Clariſſimo Viro D D. Felice Platero mihi communicatam, ſubjicere placuit. *Bauhinus in Append. ad Rouſſetum.*

OBSERVATIO XI.

Mulier Sceleton mortui fœtûs utero ferens denuò concipit: accedentibus vero magnis doloribus, & periculo vitæ, Sceleton per [illegible] eximitur, uterus expurgatur, & consolidatur, relicto altero concepto: qui postmodum vivus & [illegible] in lucem prodiit, in tantum non offensa fertilitate, ut etiam quater ab incisione pepererit.

ANno Domini 1540. mense Martio, in Castro Pomponii seu Pomponischi, vulgo dicto, ditionis Dominorum de Gonzaga, non longè à Pado flumine sito, erat mulier cui nomen Ludovica, vocabatur tamen communiter, eo quòd vasti esset corporis, *La Cavalla*. Hæc cùm ante in utero demortuum fœtum gestisset, jamq; per vulvam corporis molliores partes putrefactæ profluxissent, intrò ossiculis corpusculi derelictis, cum rectè [illegible] valeret, iterum concepit: at cum malè admodum se haberet, jamq; in vitæ discrimen manifestissimũ traheretur, fortè advenit Chirurgus quidam, ex iis qui per villas percurrentes peregrinantur, cui nomen Christophorus Bainus, qui mulieris casu [illegible] mulierem sanitati restituere tentaturum, dummodo illam ac mortuam manibus ipsius subjicerent, numósq; decem aureos, si sanaret, persolverent. Pactum recipiunt cognati pauperes, opem ferentibus, & spondentibus [illegible] illius loci [illegible]. Homo literarum imperitus, [illegible], diligenti [illegible] opus aggreditur: [illegible] abdominis [illegible], peritonæo, utero denum [illegible] Sceleton mortui pueri [illegible], [illegible] utero [illegible] aromatibus quibusdã [illegible], suturâ vulneris labia conglutinat, candentiq. ferro partem inconsutam inurit. Miranda dictu, sanata mulier, statuto tempore alterum fœtum peperit, non solum vivum, sed nulla ex parte labefactatum, & postmodum non semel, sed quater cõcepit, utero gessit, & feliciter enixa est. Rem mirabilem narro, cujus tamen testes affero. D. Joannem Baptistã Zoz zonum, Alexandrum Begher, D. Federicum del [illegible] & D. Leonellum Zoz zonum, & Antonium Majochium seu Mazzuchinum, aliósq; complures qui interfuere omni operationi. *Marcel. Don. Hist. Med. Mirab. lib. 4. cap. 22.*

OBSERVATIO XII.

Extrahendi fœtûs mortui, ferramentis Chirurgicis, vivâ adhuc matre, recentiorum modi varij.

MAturo partu intus emortuo periclitabatur uxor Pistoris mei: quare evocatum me rogat, ut deficienti illi quoquo modo opem feram. Ego verò reputans hujusmodi curationẽ inter difficillimas adnumerari, & summam prudentiam ac moderationem desiderare, (præsertim & quòd fœtus transversus jaceret, ut ne manu quidem intra vulvam injectâ, dirigi in caput, aut pedes posset, & quòd imus venter jam frigesceret) de salute ejus dubitare cœpi. Verùm hortante me conjuge, ac cæteris adsistentibus, ut nullum intentatum relinquerem auxilium, uncum vertebris dorsi infantis inficiens, paulatim extrahere nitor. Sed obstabat oris vulvæ compressio, & cervix infantis toto corpore replicata augebat extractionis difficultatem. Quare calido oleo naturalia foveo, sicq; paulatim hiãte vulvâ fœtum educo: mulierémq, ferè mortuam molli cubili recreo, & opportunis, demum præsidiis curatam pristinæ sanitati restituo: *Benivenius c. 29 de Abdit.*

De infelici ac miserando mortui partûs extrahendi modo ac ratione dicturus, à deploratione humanæ calamitatis congruè incepisse videbor. Miseret profectò atque etiam pudet, æstimantem (ut cum Plinio dicam) quam frivola sit animalium superbissimi origo cum plerunq; abortûs causa fiat odor è lucernarũ extinctu: & qui viribus fidit suis, qui fortunæ munera amplexatur, & se quidem non alumnum tantùm ejus, sed partũ existimat, tanti tamen perire potest. Is demum protectò vitam æquâ lance pendit ibit, qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit. Nam quæ [illegible], quæ miseria major, quàm à viva matre enectum infantem, vi illatâ ex intimis visceribus frustulatim extraxisse? Sed hæc est muliebris naturæ conditio, ut in dolore pariat, & in partu de vita sæpe periclitetur: quod iis maximè evenit, quibus est ferramentis Chirurgicâ manu educendus fœtus, rem sanè atrocem & spectatu gravem. Sed ad id tamen sæpe vel inviti cogimur, ut servetur mater, vi partum educere: quod in ægrè parturientibus, vel ob fœtûs magnitudinem, vel ob virium matris infirmitatem sæpe est experiri. Quo sanè miserando affectu pleræq; Arelatenses mulieres laborare solent, ut præ partus difficultate mortuo intus fœtu, extrahi eum oporteat. Quædam namq; prægnantes sunt (ait Hippocrates) quæ non ritè pariunt, sed intus fœtum perdunt: quem vel concisum, vel integrum, si fieri possit, educere oportet. Eductionis porrò modum tum ipsemet Hippocrates, tum Paulus Ægineta, tum & Avicenna doctissimè tradiderunt. Sed antequam ad tantum opus progrediamur, spectandum id primùm est, superstésne mulier futura sit, an minùs, ut Paulus scitissimè annotavit: & siquidem servari mulier potest, tunc manum admoliri oportet; sin contrà, attingi non debet. Quæ servari non potest, his signis deprehenditur: diu in partu [illegible] laboravit, defecta virtute est, pulsu parvo, languido, inordinato; nec [illegible] dormiendi necessitate consopitur; dejecta & resoluta decumbit; vix excitari potest: & si excitetur clamoribus, vix respondet, rursúsq; soporatur. His signis morituræ deprehenduntur, à quibus manum abstinere oportet, nec eas attingere. Quæ verò servari queunt, horum quæ diximus nihil patiuntur, sed constantes & forti animo degunt, bono pulsu præditæ, vivaces & robore plenæ: his admovenda salutaris manus est in hunc modum. Resupinam in lecto mulierem collocare oportet declivi positu, cruribus valde elatis atque disjunctis quæ mulieres fortiter utrinq; contineant, aut mulieris pectus vinculis lineis mollibus lectulo firmare oportet, ut ne corpus, attrahentis Chirurgi manum sequens, vim tractionis dissoluat. Hippocrates linteo caput tegere, ne videns mulier quæ fiant, néve ferramenta & uncinos spectans terreatur, jubet: sed præstat institâ oculos claudere, quàm caput & os integere, ne in respirando vim patiatur. Tum verò Chirurgus denudatis & liberis brachiis, manibúsq; multo oleo illitis atq; perũctis, molliter vulvæ alas diducat, & in uteri ostium leni motu & blando sensim manûs inferat, pertentans ac disquirens pueri situm ac formam, atq; ubinam uncũ quo fœtus extrahetur, defigi conveniat. Nam non omnes loci idonei sunt, in quibus infixi uncini detrahere fœtum possint: præcipui habentur si in caput infans prolabatur, occiput, oculi, sed minùs id tutum est: claviculæ, & sub costis regiones tutiores sunt, nempe quæ Græci hypochondria vocant: quemadmodum si in pedes descendat, ad ossa super pubem infigere uncinum oportet, vel in costis nothis, hoc est, intercostalibus musculis: benéq; firmato uncino sensim trahere, non confertim oportet, ne disrumpatur, quod uncino arreptum est. Nostri verò Chirurgi Arelatenses, qui in extrahendis fœtibus expertissimi sunt, & longo usu periti, manibus in pudendum mulieris injectis puerum circumvolvunt, & in ostium usq; pudendi demittunt, ambabus manibus: nisi vehementer in alto impactus sit infans: quod si sit, tum uncinis detrahunt. Si secundùm dorsum aut latera consistat fœtus, ambabus manibus dirigunt, quoad in caput fœtũ convertant: quod

magnâ

magnâ certè dexteritate faciunt: quo perfecto, uncinis ad claviculas affixis, vi totâ enixi fœtum integrum extrahunt.

Sic hospitæ diversorii divi Sebastiani extractus fuit infans, quem mater sanguicula & benè habita, tum ob locellorum angustiam, tum ob fœtûs magnitudinem, & capitis molem eniti non potuit: integérque hac ratione à Iohanne Chapasio Chirurgo bene docto evulsus fuit, salvâ & incolumi matre.

Sic honoratæ mulieri, & prudentissimæ Ioannæ Camaretæ, Francisci Rodolphi conjugi, eductus pariter fuit.

Sic perinde Claudiæ Alberti textoris uxori.

Item hospitæ diversorii trium columborum Et Delphinæ pauperculæ mulieri Tum vero & multis aliis, quibus in tanto discrimine positis sublevandis non solum interfui, sed & salutaris præfui. Quoniam verò ab eo opere valde dejectæ viribus, & prostratæ mulieres remanere solent, solemne mihi est, ut potionibus & jusculis optimis, vinóque odorato & potenti, vires reficere tentem, tum verò & locos fovere & roborare fotibus congruis, & unguentis, jubeóque diutissimè in lecto consistere, ne motu partes affectæ lædantur, & doloribus ægræ torqueantur. Quin & in totum à frigore cavere eas omni studio iubeo, quo nihil nocentius in eo casu mulieri puerperæ, à qua ex ectus sit infans, accidere potest. Itaque post eductum infantem, mox calidis pannis lineis fovere locos soleo: & si hæmorrhagia subsequatur (ut fere semper subsequi solet) decocto rosarum, absinthii, foliorum myrti, & artemisiæ (quæ mirificè locis muliebribus confert) incoctis in vino omnibus, fovere locos soleo, additis in decocto caryophyllis: & unguine *Comitissæ* vocato locos illinire Potionem ex pulvere diamargariti frigidi, & diambræ (qui pulvis matricis affectibus magno usui est) ex aqua buglossi, & vino albo tenui devorandam propino Quòd si ulcuscúla aut rhagadiæ ex vi illatâ cooriantur, ex vino decoctionis equiseti & centinodiæ, cum pauco melle rosato ablui jubeo, mox ungvento ex pompholyge illiniri. Mulieri textoris stillicidum urinæ post eductum infantem accidit, ob resolutum vesicæ colli musculum: quam tamen ego longo temporis tractu feliciter persanavi, demissâ in oleum calens muliere, in quo folia lauri, betonicæ, salviæ, libanotidis, origani, pulegii, cum floribus chamæmeli, rorismarini, & stœchados præbullierant: móxque ab insessu ex oleo lumbricorum, liliaceo, & vulpino, in quo catelli pingves ad dissolutionem ossium à carnibus deferbuerāt, & expressione facta indebā styracis calamitidis, benjoini, opopanacis, olibani, macis, nucis myristicæ, singulorū drachmam, additâ aquâ vitę ter destillatâ, & anseris adipe atq; cerâ, miricum paravi ungventum: à quo, cùm totos menses duos usa esset, integrè levata est, & denuò pluries concepit, & feliciter gestavit atq; peperit, quos conceperat: & in præsens vegeta & incolumis degit, ad laudem Dei gloriosi & excelsi. *Valleriola lib.* 5. *Obs* 2. Vide præterea *Pareum lib.* 23. *c.* 26.

† *Rolfink. diss. Anat. l.* 1. *c.* 13. *Nic. Fontan. Exempl.* 44 *Hildan. Cent.* 2. *Obs.* 51. & *Cent.* 6. *obs.* 63. *Horst. part.* 2. *obs.* 23. & 35.

OBSERVATIO XIII.

Fœtus mortui, vivâ matre, solâ manuum solertiâ & industriâ, sine instrumentis Chirurgicis, eductio.

SI aliquando contingat fœtum emortuum in utero esse, vivente adhuc matre, docebimus quâ deinceps ratione sit etiam eximendus, utero minimè vitiato, & semen postea admittere possit: quod non semel aut iterū, sed multoties nos expertos putes. Quo pacto autem administraverimus, audies. Re jam propè desperatâ, & omni obstetricum ope prorsus vanâ atque inani convocati, primùm interrogavimus ab iis qui laboranti præfuerant, signa omnia quæ fœtum emortuum indicarent: nempe immaturum esset pariendi tempus, an non: nunquid violentum accidisset matri circa uterum, an verò id factum fuisset aliâ quavis causâ externâ aut internâ, interimente fœtum Ubi neutrum horum accidisse cognovimus, non etiam primum partum, non ætatem imbecillem, non uteri à præcedenti fœtu dilacerationem: tum quidem petimus, utrùm excrementa aquosa omnino defluxerint, & quàm pridem, cruenta etiam apparuerint, nécne: deinde frequentésne præcesserint, an interpolatæ dolorum accessiones: an jam preterierint omnino, & quanto antea tempore: an etiam cum extremis doloribus aqua prosilierit. Ea omnia postquàm cognovimus, tum ad alia signa divertimus, quæ nobis magis peculiaria essent: quorum omnium certissimum est, (ne hîc omnia temerè enumeremus) fœdus & corruptus vapor, assidentium nares prẹter solitum, & plus æquo vehementer afficiens: ipsam etiam matrem plurimùm torquens & ex ructu foràs exiliens. Itaq; jam his signis diligentissimè excussis: ubi compertissimum nobis fuit fœtum non ampliùs vivere: tū cogitamus de positione optimâ mulieris: Eaq; ita deliganda & constringenda, ut inter operandum nihil periculi subiret, nobis quoque nihil obstare posset, quominùs fœtum diligenter extraheremus Adducimus sedentem matrem ferè usque ad imam lecti spondam: tibias ejus aliquantulum incurvamus, crurà diducimus: fasciam latam, eamq; longam ac validam minimè durā, à medio comprehendentes, sub planta media pedis parturientis componimus: deinde efficimus, ut alia fasciæ pars in dextrum tibiæ latus, alia in sinistrum per pedion ex opposito inclinet, atque ita tandem vincula sub poplite devolvimus: illic crucem rursum aliam efficimus, cujus extremitates adhuc sibi invicem supervectæ per cruris medium, rursus tertiam crucem efficerent: tum ipsa extrema simul ad cervicem per pectus ita deducimus, ut leviter crus & tibiam inflexam continerent: à cervice ad aliam corporis partem extrema prædicti vinculi pede deflectentes, atq; ad crus alterius lateris exporrigentes: in eo ligamenta ducimus ex opposito in crucem, veluti in altero crure factum fuerat; deinde ad poplitem iterum aliam crucem imponimus; & rursum tertiam circa pedion: quomodo in alio latere jam feceramus: quodq; extremum vinculi ad internam tibiam spectabat, id sub planta sic inflectimus, ut ad extremū ejusdem tibiæ latus devolutum, cum alio extremo constringeretur, ne vel inter operandum dissolvi posset, vel ipsam mulierem in motibus incompositis aliquo pacto offenderet. Id ubi factum fuit, reclinamus mulierem supinam: statuimus adjutores duos, qui crura diducta & firma continerent: præter alios tamen, qui corpus mulieris reclinatum ita cohiberent, ne præ dolore vehementiùs subsultaret Ministros autem hujusmodi delegimus, ex iis quos facilè agnoscebamus, infracto & audaci esse animo, quiq; ab opere haud ita citò cessarent, non etiam lachrymis, aut vocum pietate, aut rei ipsius crudelitate præter æquum moverentur. Linteo calido, in multos sinûs conduplicato, utramq; crurum mulieris regionem operimus, ne spectantibus dolor aut pietas concitaretur ex opere: sub eo etiam linteo, manûs usq; ad mediam ferè ulnam occuluimus, ne res ex se planè impia, astantium affectûs plus æquo concitaret, animósq; percuteret. Sinistram manum per pudendū intrò demittimus, digitis sibi invicem incumbantibus, & ad internam manum arctissime compressis. Sentimus per collum uteri fœtum in caput devolutū: vix autem exilire potuisse, propter angustiam, quæ esset in collo matricis infimo, juxta pudenda: tum aliam manum secundùm palmam sinistræ concavam sensim intrò demittimus: cúmque jam se invicem constringerent

rentes manûs, fœtuíq; proximæ essent: tum utramque in pugnum claudimus, quò robustior fieret totius brachij vis in diducendi parte, & præmuniendâ fœtui vitâ. Pugnis factis, totis viribus ad diductionem nitimur, mediis digitorum utriusq; manûs articulis sibi invicé concurrentibus inter diducendum: ut nostra brachia in ejusmodi motu plus viderentur foras operari, quam intus manus. Ubi sentimus justam viam præparatam, tum nos dextram manum leviter extrahimus, sinistra parté fœtus, quæ magis sese offerebat (siquidem justa nobis visa fuit) comprehendentes: erat autem caput. Nam si ex pedibus alterû sensissemus, nunquam is corripiendus erat, ut à pede totum corpus extraheretur: si manû, intrò etiam erat propellenda, donec caput sese offerret: nunquam enim tuta esset fœtus extractio a primis manibus aut pedibus: si duplicatus sese obtulisset fœtus, hoc est, ventre, vel natibus, vel humeris ad exitum præparatis: commodius fuisset leviter partem prominenté intro repulisse, fœtumq; ad caput, quátum fieri potuisset, devolvisse, quam ita contraxisse nunquam enim sine maxima parturientis noxa fieri id potest, quamquá aliquando fiat. Sed ad rem. Caput subtus corripimus, manu semper infrà residente, nunquam autem supra: leviter id extrahimus, donec altera manus adjutrix priori data esset. Sed & sinistram, quæ intus erat, usque ad umbilicum fœtus, iterum sursum duximus: cum enim inculpatum imprimis observare necessum fuit, propter secundinam: quam intus reliquisse lethale foret. Ipsum itaq; inter duos digitos, aut continuimus, aut molliter iis circumvolvimus. Eóque pacto puer extinctus unà cum suo chorio, nullo negotio tandem extractus est. Jam si visus nobis fuisset fœtus major aut tumidior, quam qui maximâ difficultate foras exiret, neque viventem matrem posse permittere: cùm præcipua diligentia sit in umbilico adhibenda, tum umbilicum excepisse, ac devinxisse tutius fuisset, filumque extra uterum depulisse, ne secundina intro concluderetur: deinde verò per ventrem & pectus incidendus erat fœtus, viscera ejus eximenda, quò gracilior fieret: postea autem uncino partes ad extractionem faciliores excipiendæ, atque ita altero genu nostro ad lecti spondam inclinato, diligenter extrahendus, quando id sola manus præstare non potuisset. Fœtu quovis depulso, nunquam umbilicus est relinquendus, donec integra secúdina subsequatur. Talis est extrahendi fœtus demortui ratio, siquando matrem vivá & integrû uterum servare cupias. *Carolus Stephanus, lib. 3. cap. 2. de dissect. part. corp. hum.*

Anno 1587. Octobr. 26. cùm essem in Illustrissimi Principis mei arce Horburg, quæ juxta Colmariam est, vocatus fui à cœna, post horam septimam, ad junioris mei Principis Ludovici, prius nutricem, Barbaram nomine, quæ doloribus partûs divexabatur. Hæc enim cùm partui foret proxima, supputationúmq; dies præteriissent, 23. hujus mensis per scalas supra dorsum delapsa, ut ferè in lipothymiam inciderit: die 25. ante prandium, partûs dolores persentire cœpit: 26. verò auctis doloribus, & ruptis involucris, aquæ effusæ, quo tempore vixisse adhuc fœtum, mulieres adstantes asserebant, quod ex motu apparente collegerint. Dum verò adfui, licèt à septimâ usque ad duodecimam noctis adstiterim, nullum motum sentire potui: dolores tamen & conatûs crebros, non fortes, sed irritos pertulit. Sacculos ex lino in aqua coctos applicari jussi, & continuò pubi admoveri, idque ac partes emolliendas, & tumorem impediendum: ipsa verò aliquando sellæ insidebat, interdum stabat. Obstetrices bonum fœtûs sitû asserebant, caput & capillos se sentire, sæpius à me interrogatæ, asserebant. Ego tandem videns illam frustra eniti & torqueri, jubeo in lectum recumbere, discedo, rediturus cùm vocarent. Vocor post quartã, dolores non aderant magni: de dolore tâtum lumborum conquerebatur, ex dolore delirabat, Obstetrici injungo, ut humectatam manum in decocto, lini & inunctam butyro, pudendo inferat, & scrutetur, quo in statu sit fœtus, & an aliquid mutatum: respondet, esse in eodé, quo præcedente fuerat die, statu. Ego tandem præparatá manu, ut obstetrix, eam admovi, comperio tumorem ferè extra collum uteri, qui tangendo resistit, digitos molliter supra tumorem ducendo, nullos sentio pilos. Hinc malum conjicio situm fœtus, intrudo manum, ut perquiram: comperio partem immobilem in tumore: dubius hæreo, quæ sit pars: paulo penitius perquirens rumpitur ex improviso tunica amnios, & profluit aliquid liquoris: ad tactum apparet manus, & vasa umbilicalia: Indico obstetricibus eas deceptas eo tumore, & ut iterum admoveant manum: sed nihil trahant educantve, mihi aliâ ratione procedendum. Quare jubeo ipsam supra marginem lecti sedere, & dein per transversum in dorsum recumbere: pedes supra scamnum lecto admotum, firmaret, qui per duos tenerentur: supra corpus relinquo culcitram, superinduco linteum, ut nullæ partes apparerent, nec etiam quæ ego manibus, vel obstetrix ageremus, quò honestiùs omnia tractarentur. His ita peractis, profunde in uterum protrusâ manu ad mediam ferè ulnam, perquisivi pedes alternatim, modò dextrâ, modò sinistrâ manu utens: tandem commodè pedem unum reperio, paulatim attraho, alterum perquiro, non possum invenire, tandem fascia ligo pedem in ipso collo uteri. jubeo obstetricem paulatim trahere, dum iterum intrudam manû, & perquiram alterum pedem, ducens manum secundum crus fœtûs. Pervenio ad podicem fœtus, intruso digito in podicem, traho paulatim, iterum perquiro pedem, sed frustra. tandem, paulo fortius podicé dextra manu traho, & sinistra ligamentum pedi annexum: res nonnihil succedit, postea invenio pedem; quo reperto, victoriam cano, attraho paulatim; eo educto, utrumque pedem obstetrici trado: jubeo ut lenté trahat, ego manu dextrâ uterum dilato, & sursum rugas repello: tandem sequitur abdomen cum dorso, hæret deinde circa humeros, alterum brachium perquiro, & educo: jubeo obstetricem continuò modeste trahere, manu impedio ne uterus ad collum pueri claudatur, (quod fieret, nisi manus impediret) manum in os pueri intrudo, & paulatim caput attraho. Extracto toto fœtu, subitò ne claudatur uterus, (quod in momento fit, magno cum periculo) intromissa manu ad medium ferè cubitum, paulatim secundinam perquiro, ac sine vi (ne invertatur uterus, ut evenisse operâ malarum Obstetricum vidi) eam leviter integram educo, sangvinem etiam grumosum, manu ductâ per totam uteri capacitatem, extraho: subitò retraho manum, & ut comprimat crura jubeo, paulatim supra lectum retrahendam curo. Pudendis & abdomini cum sacculis appono panem coctum in vino & aqua: à somno impedio, & à vini potu, ac quietem injungo: paulo pòst aliquid jusculi curo exhibendum: interdico ne nimiùm calefaciant hypocaustum. Operatio hæc feliciter fuit peracta intra horæ semis spatium: Deo Optim. Max. sit laus. Hactenus Historia, quam mihi Joan. Bauhinus, frater charissimus communicavit. *Caspar. Bauhinus.*

OBSERVATIO XIV.

Extrahendi fœtûs vivi ratio, matre mortuâ.

SI fœtum nondum emortuum ex pulsu & subsultationibus conjicies, matre adhuc in extremis laborante: debes (antequam ea ultimum spiritum emiserit) virgulâ in triangulum inflexâ & a superiori dentium ordine ad inferiorem collocatâ, apertum morientis os continere, ne præcludatur fœtui spiritus, atque is suffocetur. Æquum etiam fuerit, obstetricem nûquam ab ostio vulvæ manum dimovisse, & incurva ac diducta mulieris femora, quantâ poterit diligentiâ contine-

re, donec extremo spiritu exhalato, Chirurgica manu fœtus exectus fuerit. Vivum autem eripies, si statim emisso ultimo spiritu, ore etiam demortuæ mulieris aperto, & vulvæ ostio aut pudendo minimè præcluso, confestim ad lateris partem, ita in transversum sectionem aggrediare Sic nos aliquando felicissimè administravimus, haud sine adstantium omnium applausu. Quo pacto autem deinceps in extractione vivi fœtûs persecuti simus, mox audies: Lineam cultro rasorio leviter duximus per sinistrum mulieris hypochondrium, circa uteri extuberationem: haud ita profundè tamen, sed tantùm usq; ad peritonæum: cavendum enim erat, ne quid intestinorum aut attactum, aut vitiatum esset, si fortè unà peritonæû incisum fuisset. Rursus ita admovemus novaculam, ut summâ tantùm cuspide peritonæum incidatur, ad digitos sinistræ manûs intromittendos. Eo facto digitos per rimam peritonæi intrò demisimus, iisq; incurvatis peritonæû sursum aliquantulum ereximus: alterâ deinde manu (nempe dextrâ) novaculam admovimus in eam peritonæi portionem, quæ digitis intermediis continebatur, leviterq; consecuimus id à peritonæo elatum, quod inter digitos comprehensum fuerat, secundùm vulneris longitudinem. Jam tum liberè totam manum intrò devolvimus usque ad matricem, intestina paulatim sursum attollentes, nequando delaberentur, eâdémq; manu vulneris labrum superius diducentes, quò faciliùs veniret in conspectû uteri tumor. Hîc non segnes fuimus, sed sinistrâ manu intus relictâ, & vulneris labrum apertum continente, dextram ad confectionem aptavimus, ad unius tantùm digiti spissitudinem imprimentes novaculam in tumorem uteri, eúmq; pro vulneris longitudine, quantâ fieri potuit diligentiâ, consecantes: haud tamen ita temerè, ut primâ sectione matrix ad integrum consecta videretur: incerta est enim & varia matricum spissitudo, quemadmodum Galenus optimè censuit. Itaque sensim iterum atq; iterû demissâ novaculâ, levissimè tandem dissecuimus uterum, quousque ad secundinam ventum esset: eam verò facilè cognovimus ex venarum confusa multitudine, sangvinem veluti expressum eructante; quod agnoscendi chorii indicium tibi sit omnium certissimum. Tum demum novaculam relinquimus: jam ab obstetrice certiores facti, defluxisse aquosa excrementa, quibus innatare soleret fœtus, muliere nondum extinctâ. Alioqui nisi id & signis & verbis compertum nobis fideliter fuisset, tum excrementa defluxisse, tum matrem jam pridem è dolore laborasse, nondum quidem novaculam reliquissemus, sed etiam secundinam penetrare tutius fuisset, & summâ novaculæ cuspide ipsam incidere, ad excrementorum effusionem: retenta enim hujusmodi excrementa, integram adhuc secundinam esse indicant, quod præcipuè fieri solet, immaturo adhuc partu. Itaq; post factum in secundina foramen novaculæ cuspide, tum utriusque manûs digiti intromittendi sunt ad eam lacerandam. Nos autem & signis ipsis, & verbis agnoscentes effluxisse excrementa, & secundinam disruptam, tum quidem dextram manum secundùm uteri altitudinem in profundum sensim demersimus, ut extensis digitis, integrum fœtum comprehenderemus: sinistrâ matricis consectæ labia sursum attollendo, ne fortè impediretur ab intestinis, atque in sese concideret. Ubi fœtum sub manu sensimus, tum ita leviter ipsum convertimus, ut ejus spina toti palmæ nostræ incumberet, atq; extensæ manui & brachiali insideret: nam plurimùm cavendum esse duximus, ne vel à thorace, vel à ventre, aut pede, aut brachio, aut etiam capite comprehenderemus: id enim sine periculo vix fieri potuisse credidimus. Sed quando caput infrà devolutum sensimus, tum manu secundùm spinam protensâ, curavimus extremos digitos ad humeros paululum incurvare, quò facilior fieret apprehensio. At si sursum caput reperissemus, tum quidem extremi digiti sub natibus & osse sacro confirmandi fuissent. Itaque manum paulatim sursum attulimus, ita ut totum brachium in mulieris ventrem extremum leviter incumberet, eúmque modicè comprimeret: Eum quando conspeximus, sinistram manum dextræ adiutricem dedimus; & alterâ fœtum ostendente atque erigente, alterâ sensim extrahente, fecimus ut in ventrem mulieris supinus fœtus depelleretur. Voluimus autem confestim experiri, viveret nécne, cùm propter imbecillitatem, ac laborem nullum artuum promoveret, neque spiritum. Id verò facilè cognovimus, primis digitis fœtûs umbilicum prominentem juxta ventrem mollissimè attrectantes, & modicè per aliquod spatium comprimentes, sensimus pulsantem arteriam in umbilico, etsi circa parietalium ossium fines, in eo quem vocant fonticulum, nihil attolli aut moveri videretur: nec digito ori admoto lingua calorem aliquem præ se ferret Cùm primùm percepimus arteriæ pulsum, in umbilico, confestim filo cerato quod nobis erat in promptu, primùm strictè ligavimus ad trium digitorum latitudinem ab ipso ventre, dein iterum atque iterum aliis locis etiam constrinximus, extremos nodos semper strictiores efficientes. Scies quid postea acciderit: vix consummata hora integra, cœpit puer oculos aperire, os diducere, de fonticulo pulsare, artûs etiam leviter extendere: denique vocem ejulatum emittere. Idem autem persæpe accidisse comperimus, in partu difficili. *Carol. Stephan. lib. 3. cap. 1. De dissect part. corp. human.*

† Digna quoque notatu quæstio est, quam movet *Hildan. Oper. pag 960.* num scilicet Chirurgo salvâ conscientiâ fœtum educere viventem, è matre, ut hanc servet, liceat?

Observatio XV.

Exempla exectorum ex utero matrum mortuarum, qui Veteribus Cæsares & Cæsones dicebantur.

P Scipio Africanus prior, defunctâ parente, excisus utero in diem venit. Ideóque etiam primus apud Romanos Cæsaris nomine salutatus est. Simili modo natus est Manlius, qui Carthaginem cum exercitu intravit. *Solinus in Polyhist. & Silius Italicus lib. 13. Plin. lib. 7. cap 9.* Fortè hic est M. Manlius Torquatus, qui cum L. Martio Censorino consul fuit.

Gebhardus, Othonis Comitis de Bregentz F. ex matris utero exectus, Constantiensis Episcopus factus est, anno 1001. & monasterium Petershusium item templum Circiacense (in emporio nobili Helvetiæ Zurzach dicto) extruxit. *Bruschius.*

Anno 919. Burcardus Comes de Lintzgovv, Buchorn, & Monteforti, liberalitate in pauperes præstans, post Cralonis obitum Abbas Sangallensis designatus est, confirmatione ab Othone Magno, per baculum & ferulam acceptâ. Dictus vulgò Ingenitus, eo quòd ex mortuæ matris alvo exectus esset. *Idem.*

Vidi anno præterito Villicam quandam, eusarcam & optimi habitûs, nono mense laborantem gravi morbo ventriculi scilicet exulceratione: quæ diebus viginti sine cibo potúque permansit, nam quicquid devorabat statim vomitu ejiciebat: affectúsque sævitiâ tandem mortua, dissecto utero puerum extraximus vivum, qui Fortunatus ad fontem sancti Baptismatis vocatus, me consultore, fuit, adhúcque vitali fruitur aurâ. *Horatius Augenius lib. 5. epist. 2. cap. 11.*

Cotyledonum species, nõ nisi in gravidis, recenter dissectis uteris ostenduntur: ut mihi ipsi jam sextò fœtum vitalẽ execanti, coràm contigit his meis oculis intueri. *Cornelius Gemma Cyclognomica lib. 2. cap. 6. pag. 74.*

† Plura Cæsarei partûs exempla vid. apud *Th. Bartholin. Cent. 2. histor. 8. Hildan. Oper. Fol. 893. Marchett. Anatom. p. 55. Rolfincc. l. 1. Differt. anatom. c. 13. p. 183. Nyman. de Vit. Fœt. in Vtero p. 34.*

Observatio XVI.

Si duos fœtûs gerat mater, quorum alter vivus, alter sit demortuus, uterque autem ad exitum festinet, quid agendum.

INterdum geminos gestat mater in utero, quorum alter extinctus est, (atque is semper emergit prior) alter vivus subitò consequitur. Hujusmodi quiddam subit hîc tibi paucis recensere, quod fortasse mirum videbitur, ut inde scias quo pacto te gerere oporteat in gemini fœtûs extractione. Nam factum aliquando fuit, nobis præsentibus, ut ipsa mater cum obstetrice de fœtu vivo, quem se persentire ajebat, vehementer disceptaret: obstetrix autem contra plurimum instaret signis exterioribus fœtum demortuum indicantibus. Tandem autem accidit, fœtu jam extracto (qui etiam in utero mortuus judicabatur) & eo pacto quo jam superius dictum est, cum secundina foras exempto, ut alter fœtus subitò suâ sponte vivus prosiliret cum altera secundina, etsi nihil prius à nobis simile per signa exteriora persentiretur. Itaque utraque eorum verax facta est: mater enim cùm vivum fœtum se sentire assereret, non putabat duos in utero gestisse: obstetrix autem dum contenderet mortuum esse fœtum, minimè existimabat alterum consequi debere. Vide quæso, quam variè interdum res accidant. Atque hoc sit tibi maximum argumentum, non esse (ut quibusdam placuit) ferro tractandos fœtus in extractione: nihil enim manibus certius, nihil securius, ac levius. Redeo ad superiorem sermonem. Solo atque integro fœtu mortuo liberè foràs extracto, petitum est a nobis, num signis aliquibus comperire possemus, quænam fuisset interimendi fœtus causa: an id matris vitio, an aliquo impetu externo accidisse judicaremus. Ibi nos secundinam etiam integram correptam, manibus extendimus, ut eam undecunque circumspiceremus luci expositam. Visum est nobis in parte chorii dextrâ lividum ac concussum quiddam, quale accidere solet ex inflicto ictu: ut venulæ ejus partis omnino corruptæ & confractæ apparerent: tumorque circa lividam partem prominieret. Tum rem omnem ob oculos circumstantibus proponimus: id asserentes, fœtum ex inflicto ictu circa uterum matris fuisse extinctum, etsi nihil tale per corpus fœtûs appareret: imò cõspiceretur probè enutritus, nullóque alimento indiguisse. Gracilem autem fœtum aliquando extraximus, ut qui nutrimenti penuriâ laboraverat in utero: hujus secundina putrida omnino & corrupta visa est: foris confracta, fœtidissimúmque odorem referens: valetudinarius postea fuit fœtus. Quasdam secundinas vidimus aridas, & suâ humiditate ac sanguine destitutas, alias multis partibus confractas: sed id fœtus efficere potuit. *Carolus Stephanus lib. 3. c. 2. De dissect. part. corp. human.* Adde *Dom. Corn. Hist. admirar. 7 fol. 24.*

Observatio XVII.

Muliercula, ob partûs difficultatem, uteri os exulceratum, neglectumque adeo coaluit, ut exiguo foramine per vitium relinqueretur. Eidem rursus gravida, ob locorum angustiam, fœtus denuo suffocatus, & per Chirurgiam frustillatim extractus est, in collo uteri ulcere excitato, & recto intestino communicato, unde misera fæces per ulcus dejecit: quæ tandem, intestino consolidato, convaluit, atque de cætero excrementa per anum reddidit.

NObilis quædam mulier, cùm ante aliquot annos uterum gestâsset, ob difficultatem maximam partûs, vi ille fuit extractus; unde ex violentâ concussione & commotione, os uteri fuit exulceratum. Cùm verò nollet admittere Chirurgos, ulcus satis negligenter fuit curatum, ut non solùm hoc coaluerit, sed os fermè uteri universum vix minimo foramine relicto. Facta tamen tandem rursum gravida, cúmque tempus pariendi adesset, consuluit Helidæus ut linimenta, & pessi adhiberentur, ad dilatationem, quibus in aliis quoque uti solebat: sed nihil inde utilitatis percepit. Fœtus autem vi propulsus ex utero, propter angustiam loci ibidem fuit suffocatus. Jussit Helidæus ut sectio fieret, & frustatim fœtus mortuus extraheretur, quod factum fuit. Nescio autem quo pacto, vel ex contusione in violentâ fœtûs extractione, vel ex putredine, ulcus in collo uteri rursum fuerit exortum, idq; recto intestino quoq; communicatum, ut illius aliquot frusta extraherentur, ac fæces per ulcus exirent. Infusa aqua hordei, in qua rosæ & semina melonum decocta essent, cui ungventum Ægyptiacum fuit admistum. Et post istam hæc decoctio. ℞. *Rosar. myrtillorum, balaustiorum, malicorii, ana. Decoquantur in aqua, & infundantur pessi ungvento digestivo illiti.* His tandem remediis intestinum consolidatum fuit, & excrementa per anum rursum exiere: unde Chirurgi satis validè siccantia admovebant, sicuti est ungventum de Calce, & Diapompholygos. *De observat. C. L V. Joach. Camerarii.*

Observatio XVIII.

Cæsareum partum, quo incisâ matris alvo, fœtus, salvâ utriusque vitâ, educitur, non omnino novum, sed vetus inventum esse.

ERrant, inquit Joachimus Fortius, qui putant, Julium fuisse Cæsarem nuncupatum, à cæso matris utero dum nasceretur. Nam quo tempore subjugaret Gallias, matrem nomine Aureliam amisit: quæ supervivere nequivisset, si cæso ejus utero natus ille fuisset. At in his audiendus non est Joachimus: nam plures mulieres vixisse annos multos constat, imò verò concepisse ac peperisse, cæso illarum utero: quemadmodum historiis aliquot alibi etiam ostendimus. *Mizaldus Memorabil. Cent 1. Aph. 100.*

Observatio XIX.

Historia nova, stupenda, atque incredibilis propè, & à Julii Cæsaris tempore, ad nostram usque ætatem inaudita, quibus ostenduntur fœtus ex utero materno, abdomine & utero per latus inciso, citra utriusque vitæ periculum, adeoque sine conceptionis & fœcunditatis jacturâ fuisse eductos, qui alias in lucem prodire haud potuissent.

NOn ita pridem ex quibusdam senibus fide dignis prope Millyum Valtineti, cognovi verum esse, (de quo etiam apud ipsos dubium non est) cujusdam Gothardi, habitantis Mesnilii, quæ Millyi parochia est, conjugem, ante aliquot annos, sexies, cùm alio modo parere non posset, sectione ejusmodi, fœtûs semper viventes esse enixam. Postquam verò Nicolaus Guillet tonsor Millyensis, qui sectoris munus obierat, mortuus esset, cùm septimò gravida, nec aliâ ratione fœtum excludere posset, nec esset qui hujusmodi sectione consuetâ ipsi subvenire nôsset, ipsam mori oportuisse. Quod sanè argumento est, magnam phimosin vel naturalem angustiam fuisse, quæ quidem recipiendo semini, non autem fœtui excludendo sufficeret.

Certò cognovi ex Ambros. Nigro Chirurgo Pithvveræ expertissimo, & Ægidio Bruno, ipsos unà mulieri pauperculæ juxta Merinvillam Belsiæ, tres Infantes vivos è latere extraxisse, quam cum invisere esset animus, ut locum vulneratum inspicerem, relatum fuit ipsam paulo antè peste, quæ tum vehementer sæviebat, periisse.

Est mihi ad manûs D. Albosii Medici Senonensis perdocta epistola, in qua fusè, summo tamen cum ordine exponitur, quâ ratione Joannes Marælius (id est, Paludanus) Chirurgus apud Chatras Biturigum, Ludovici Maræsii Archiepiscopi Senonensis Salazaris, Chirurgi ordinarii filius, è propriæ conjugis latere inciso, filium Simonem Maræsium nomine extra-

traxerit, qui postmodum etiam Chirurgus, & Reginæ matris cubicularius factus. Nihilo seciùs tamen mater hujus, naturali modo postmodum filiam Renatam nomine est enixa, quæ dein præfecto salinario nupsit. Hic Simon (qui sine matre cognominabatur) ex Rosa Callardet uxore, binas filias suscepit, alteram Claudiam, quæ postea Francisco Artus Yxilodunensi fuit desponsata: alteram verò Franciscam, Olivario Gannier nuptam. Hæc abundè satis attestari poterunt, ea quæ de paterna nativitate dicta fuere, cùm hæc partim ex vulgi famâ, maximè verò ex frequenti parentis relatu, cognoscere potuerint.

Dominus Pelion, celebris Medicus Andegavensis, cùm pridem Laurentio Collot Chirurgo Cystotomo Lutetiano similem casum, qui in Andium Ducatu contigerat, narrâsset, idem tamen nuper epistolâ ad ipsum datâ, (quam mihi tradidit) confirmavit. Opus autem hoc peractum esse à quodam Maturino Debonnaire Chirurgo solùm monet, nec sigillatim reliqua pertractat.

Ante exortum bellum civile, D. Dionysius Armenautius Medicus Genabi, & ego unà, vidimus in Xenodochio Castellionensi, mulierem febri continuâ laborantem, quæ in inguine sinistro rupturam habebat, cum cicatrice, & factæ suturæ conspicuis punctis, quæ post apertionem ipsius Abdominis remanserat. Testabatur ipsa cum marito, ante aliquot annos, filium, qui tum septennis erat (quem nobis ostendit) cum aliter excludi nō potuisset, extractum esse. Quòd incisio per senem tonsorem ejus pagi in Burgundia, in talibus (ut ipsi narrabant) exercitatum, peracta fuit: cujus nomen consignaram, quò cùm ex ipsomet, tam per literas, quàm per amicos, ejus rei veritatē indagarem: tum etiam ut ex eodem operationem ipsi familiarem addiscerem. Sed eorum temporum injuria fecit, ut & loci, & personæ consignationem amitterem; & hac ratione contigit, ut id quod expetebam, non cognoverim. Verùm ab incisione factâ, licèt adhuc ambo juvenes essent, utero non gestârat. Et hoc proculdubio ab Armenautio, ipsius familiares sæpius narrari audivere, quod quidem cùm ipse, uti & alij quàm plures, cùm initio ut crederet adduci non posset, pro indubitato postmodum habuit, ita ut animum induxisset, si fortè necessitas id requireret, sectione hac uti.

Cùm quatriduum extremis & irritis conatibus partûs divexata esset Bernhardina Arnolda, Stephani Massicault è Nangevillo pago uxor, qui inter Stampas Puissethum & Pithvveras situs est, atque in extremis constituta, implorato meo per maritum auxilio, cùm de sectione consilium audivisset, vel reclamante marito, animo confirmato hanc in se experiri avidè cupiit, idque ita subitò post intellectum consilium meum, ut nollet Ambrosij Nigri adventum expectare, quem tanquam in hac arte exercitatum, missurum me eram pollicitus, cùm ob gravissimū morbum, quo tum detinebar, mihi adesse non liceret. Sed operâ Joannis Lucæ juvenis tonsoris usa, qui tum ut etiamnum Bunonij, in parvo pago vicino habitabat, qui dextrè incisionem hanc, sibi licèt novam, anno 1556. die ipsius Paschatis in multorum præsentiâ peregit, cujus rei aliqui, inprimis verò ipse, testimonium perhibere possunt. Incisio (exemplum enim præcepti loco habeatur) à dextrâ abdominis parte, transverso digito infra umbilicum, & ultra quatuor digitos, ad latus ipsius incipiebat, inde rectâ ad pudenda usque progrediebatur, absque tamen rectorum abdominis musculorum læsione: tribus enim digitis supernè à recto musculo distabat, infernè verò paulo minùs. Musculorum, uti & Peritonæi factâ incisione, absque tamen magna hæmorrhagia uterus conspectui se obtulit, quem etiam separatim incidit, facto satis magno vulnere, quò fœtui viventi, uti & secundinæ, facilis per vulnus pateret exitus. Postmodum labia vulneris non gastroraphiâ, sed communi vulnerum suturâ quinque punctis consuit, non quidem uterum sed musculos & peritonæum, uti ipsemet observavi, dum ejus solum rei & gratiâ, cùm convaluissem, ipsam invisissem. Sed & posthac sæpius in ipsâ id commodè observavi; dum Herniam percurare conarer, quam deinceps semper habuit, vel ob suturam minùs rectè adhibitam, vel quòd minùs diu quàm par erat, in puerperio tenuisset, quadraginta enim solùm diebus lecto se continuerat. Sesquianno autem pòst priori marito defuncto, cùm Petro Chamelau nupsisset, qui etiamnum superstes, rursus concepit, & feliciter naturali modo, filiam enixa, quæ etiam secundas nuptias contraxit, & Nangevillæ habitat, quo loci, plures adhuc hodierna die, fide dignos hujus rei testes est reperire.

Nicolaa Beranger, Simonis de la Garde conjunx, quæ Altii Briæ prope Fontembellaqueum, loco duobus milliaribus ab urbe Nemorso distante, habitabat, cùm menses decem, & quidem jampridem fœtū mortuum utero gestaret, orificio uteri se non recludente, tandem Vincentium Valleau Chirurgum Nemorsensem veteri mihi familiaritate junctum, ad se vocavit: qui cùm aliud auxilium, quo ipsi succurrere posset, non videret, circa Januarii finem, anni 1542. incisione lateris, non quidem uti prior dextri, sed sinistri illus, loco tamen paulò altiore quàm ipsius Nangevillanæ erat: dissecto priùs abdomine, dein ipso utero, ex quo fœtum mortuum, inflatum & fœtentem unà cum secundinâ putridâ extraxit. Hoc facto (cùm de salute apud ipsum exigua esset spes) cutem unà cum portione exigua musculorum, relicto tamen utero, quinque punctis consuit, quod adhuc conspicuum, cùm sola ipsius cutis cicatrix, super ipsa intestina conspiciatur: hanc enim ut viderem incisionem cum Pavie Chirurgo Nemorsensi (prædicti Valleau famulo) eò abieram, quare locum cicatrice obductum & vidi, & manibus, absque tamen dolore, tractavi: sed eam subligaculo uti oportuit: & licèt magna foret hernia, nihilo tamen minùs victum, uti licebat, manibus laborando quærebat. Quare studiosè hoc observandum erit, quo omnes intelligant, perfectam gastroraphiam eò loci non necessariò requiri, ne dum laboramus ex arte perfectam suturam (quamvis non necessariam) efficere, totum opus perdamus. Mense sesquialtero lecto se continuit, dein biennio pòst filiolam commodè enixa, & alterum postmodum biennio, filium, cui nomen erat Petro de la Garde, peperit, qui nunc faber ferrarius est. Ipsa verò adhuc supervivit in pago Ury dicto, obstetricis munere fungens.

Agneta Boyer Joannis Campain rustici uxor, quæ Villerelli prope Neoburgum Belsiæ commorabatur, postquàm integro quatriduo miserè, & quidem frustra discruciata esset, tandem ut & prædictis, latus dextrum à Philippo Migneam tonsore Neoburgi habitante, sectione apertum fuit, quod anno 1544. contigit: dein prout licuit, Musculi unà cum cute fuere consuti. Vulnus quidem hoc in abdomine brevi temporis spatio fuit consolidatum; sed partes genitales attritæ, Chirurgum ab omnimodâ prorsus vulneris curatione ultra mensium septem spatium impediere. Filiam tum habuit, quæ ultra menses septem sana supervixit: octavo dein mense, dum eodem in pago apud nutricem esset, in morbum, qui ipsi fuit exitio, incidit. Paulo pòst denuò gravida facta: fœtum gestabat, ad rupturam (quæ uti & aliis incisis, absque tamen dolore remanserat) declinantem: verùm quemadmodum nec priùs, ita neque tum parere potuit, ob aliquas causas & obstacula (uti conjectari licet) superiùs enarrata. Quare ultrò sectionem, quâ priùs usa erat, expetiit, quod tamen precibus qualibuscunque à duobus junioribus Chirurgis, hanc ob causam Neoburgo e-

go evocatis (qui post Philippum peste extinctum eò loci habitabant) impetrare non potuit. Quo factum, ut propter horum pusillanimitatem (cùm tamen neque virium prostratio, aliudve difficilius symptoma ab incisione facienda, ipsos impediret) mater una cum prole misere perierit.

Pari pacto Antonia Andrea, Ludovici Garnier Operarii uxor, Anno 1576. Julii 22. per Adamum Albertum Pithvverentem Chirurgum Obenigani habitantem, Ambedoæ prope Brissonii fanum diœcesis Genabiensis, fuit incisa: quod ab ipsomet Chirurgo felicissime una cum felici successu, mihi fuit expositum, propterea quod sæpius cum ipso, hujus sectionis gratia contulissem. Cui cum ipsius mihi perspecta esset in operando dexteritas, atque felicitas) suasor eram, ut sectione hac, si alia deessent auxilia, absque metu uteretur, licèt forent Medici, & alii qui contradicerent, modò id fiat cum judicio & explicata rei difficultate, in primis verò divino auxilio implorato. Non etiam hæc res in locis dat, nec etiam consilium longe petitum expectare licet, quod fieri solet in pagis, locisque campestribus præsertim cum ipsorum nullus nec velit, nec audeat, huic consilio assentiri, eo quod horum aliqui [illegible] non adhibeant: alii vero calumniam metuentes, ne si fortè etiam ob aliam causam, sinistri quid contingeret, authores mali haberentur. Postmodum rursus gravida reddita, naturali modo fœtum enixa est, sed paulo post ob summam annonæ caritatem, [illegible] ut quæreret, maritum sequi coacta.

Historia habetur alia, quæ non ita pridem contigit. Anno nimirum 1578 Kalend. Februar. Joanna Michel, Argent. oriunda, Georgii Renaldi, habitantis in suburbio Oberigniano, uxor, cum jam ultra mensem decimum gravida, diu fœtum mortuum utero gestasset, nihilo tamen secus munia obibat domestica, donec lecto se continere fuit coacta. quæ cum diu ab obstetricibus frustra esset misere tractata, tandem Adamum Albertum, & Gulielmum Colias, insignes Chirurgos ad se vocavit. Hi postquam infanti brachium unum ex utero materno propendens, jam emortuum & lividum abscidissent nec tamen reliquum corpus extrahere possent, latus dextrum incidêre, vulnere orbiculari & angusto satis (quò matri parcerent) facto. Hinc factum, ut dum in fœtu extrahendo laborarent, magnos dolores matri intulerint. Uterus enim ob vulnus angustius, fœtum cùm dimittere non posset, eundem comitabatur, ac si una extrahendus esset. Verum dolores hi, post fœtum una cum secundina exemptum, sedari fuère. Et sic paulò post fluxum lochiorum, (quæ non secus fluxere, ac si naturali modo fuisset enixa) convaluit: & septimanis quinque elapsis, rursus menstruas purgationes habuit, statimque post concepit, in fine nimirum mensis Maij, anxia jam (rei anteactæ recentem colens memoriam) quid se tempore partus futurum esset. Verum finito gestationis tempore, convenienti modo fœtum exclusit, & licet infans unam solum tibiam exereret, (quod sanè periculo non caret) tamen cùm ab obstetrice esset denuò indita, feliciter omnia successere. Ab eo tempore cùm rursus gravida facta, non tamen secus quam antea felicem à Deo successum expectabat: quare nunc secundò feliciter peperit muniisq; domesticis ut prius, ita etiamnum commode præest. *Franciscus Roussetus de part. Cæsar. sect. 1. cap. 5. & 6.*

Cùm circa annum salutis 1500. Elisabetha Alespachin Jacobi Nufer ὀρχοτόμου, in pago *Sigershausen*, (præfecturæ Gottliebanæ in Turgavia, parochiæ Altistvvilanæ) uxor, primò utero gestaret, & jam doloribus partûs per aliquot dies divexaretur, ad se Obstetrices tredecim, & aliquot lithotomos vocavit, à quibus, frustra tamen, opem sperabat, cùm nec fœtus excludi, nec etiam dolores mitigari possent. Quare jam desperatà salute, maritus uxori consilium suum communicat: quòd si confideret velle, in quo speraret, annuente Domino, felicem successum, in ipsa suam experiri industriam. Annuente ergo ipsâ ad Archipræsidem Fravvenfeldensem abiit, rem ut se habebat, exposuit, conatum aperuit, licentiámque sibi dari rogavit. Re intellecta, Archipræses primum quidem difficiliorem se exhibuit: dein verò fiduciæ mariti confidens, annuit. Quare licentià impetratà, domum redit: Obstetrices alloquitur, & hortatur, ut quæ cordatiores sint, sibi & uxori in Hypocausto assistant: timidiores vero ex conclavi recedant: moliturum enim se aliquid, quo, benedicente Domino, salutem uxoris speraret. Obstetrices ergo, consilio magnâ cum admiratione intellecto, ex ipsis undecim e conclavi recessere: duæ cordatiores cum Lithotomo, mulieri parturienti adstitere. Quare Maritus implorato primùm divino auxilio, & januâ diligenter clausâ, Uxorem mensæ imponit, abdomini vulnus (non secus quàm porco) infligit. Verum primo ictu ita feliciter abdomen aperuit, ut subitò infans absque ulla læsione extractus fuerit. Cùm jam undecim Obstetrices, quæ præ foribus stabant, infantis vagitum audirent, intrare (sed frustra) expetebant: non enim intromissæ fuere, antequam fœtus mundatus, vulnúsque veterinario more consutum foret, quod postmodum absque alio superveniente symptomate, feliciter coaluit. Eadem enim post hancce [illegible], secundo gemellos enixa est, quorum unus Joannes Nufer nomine, pagi Sigershausen Præfectus, annum jam agens septuagesimum, anno octuagesimo tertio adhuc in vivis fuit. Post hos gemellos, quatuor alios liberos enixa est. Excectus vero infans, primum anno salutis septuagesimo septimo, diem suum clausit. Hujus etiam mulieris liberi atque nepotes adhuc vivunt superstites. *Casp. Bauhinus, in appendice ad partum Cæsareum Rousseti.*

Vivum valentémque educi fœtum posse, tum omnibus quidem integris ipsius rebus, tum etiam matris utero nimirum ad latus umbilici alterutrum dissecto prudenter. Cujus argumenti disceptationem, quando rationibus multis & operibus, etiamque eventis novissime confirmavit Doctor Franciscus Roussetus, vir vitæ & artis clarus integritate, & utilitatis publicæ amantissimus: rati desistendum nobis ab hoc incepto, censuimus indies rem nostram, hoc est, Hippocraticam, eodem pacto uniuscujusque Doctorum operâ scriptóque amplificari oportere. Sed inter alia duo sunt, quæ haud possumus satis demirari. Inprimis etenim Buneum Tonsorem isthunc juvenem & exercitatum dissectorem aliquando rogabamus, anno nempe salutis 1571. quum ad medicinam faciendam vocati venissemus in Vincetem (quæ villa est sui quondam possessore domino clarissima, Regis Cancellario dignissimo, bono viro, pissimóque Hospitali) quanam id arte præstaret, industriáque. An cutim primum dividere solitus esset: deinde an hos vel illos potius epigastrij musculos, postremóq; peritonæum, ipsúmque tandem uterum: an quæque hæc separatim scilicet, an verò simul universa. Quæ nobis percontantibus, nec sine studio & admiratione, totus ipse obstupuit, obmutuitque: Cumque urgeretur magis, fassus est ingenuè nostras interrogatiunculas ænigmatum plenas sibi videri. Se securum tunc ab omni metu, ventrem fœtûs granditate distentum quàm maximè, non secus scalpro solitum dividere, quàm abscessuum aliud omne genus. Partes dissectas non re, nec verbo potuit unquam rogatus discernere, & ne ullam quidem appellare. Alterum nos non dissimiliter conjecit in admirationem, quòd postquàm vir ejus muliercula (utrumque enim perplacuit convenire) ex-

cessisset è vivis, cui nomen fuit Stephanus Massicault, & alteri se Petro Chanclou mulier junxisset, non desierit concipere, nec utero gestare, neque etiam legitimo tempore perfectum parere. Ergo quod tantopere visum insolens fuit summo artis dictatori, in usum tandem trahetur, & consuetudinem: longè melioribus muliercularũ rebus, ut & permagno posteritatis commodo, hoc est, in securiorem parentum valetudinem, & auctiorem generis humani propagationem. *Mauritius Cordæus Comment. 1. ad 1. lib. Hippocratis, de Morbis mulieb. text. 11.*

Quamvis historia hæc paulo antè à Rousseto proponatur, cùm tamen quædam scitu non indigna apud Cordæum habeantur, addere eam placuit.

CASPARO BAUHINO D. MEDICO, Ioan. Albosius Medicus Gallus, S.

GRatissimæ mihi fuerunt tuæ literæ, (Doctor eruditissime) tum quod in istâ solitudine, (nisi spectatissimus tuus frater Joannes Bauhinus, hisce tenebris illuxisset) mihi unà cum patria nostram artem abdicâsse viderer: tum quòd isto veluti classico, me adhuc nostro fulmine tempestatis Gallicæ attonitum, ad duellum & scribendi vicissitudinem provocares. Quid verò mihi dulcius, quàm veteris studii memoriam repetere, mellitissimóque tuo colloquio nostræ miserrimæ sortis ἀχεράδας temperare, tædia demulcere, & temporis injurias fallere? Agebam igitur animam, somno curísque sepultus, nisi tua Musa, quæ tot tantósq; tibi libros parturit, ab isto veterno excitâsset. Quòd autem aliorum studia cum tuis conjungis, facis id quidem non indecorè. Sed si nostrum Lithopædion, quantulumcunque sit, in eam familiam adscribi desideras, propter spectaculi novitatem, rogo ut nos admoneas primo quoque nuncio, ut, &c. Sed jam accipe (Doctor lectissime) quid excuso jam illo opusculo in nostra vicinia acciderit, cujus hîc etiam habemus testes locupletissimos. Agitur jam trienniũ, à quo Joannes Iacotius, Chirurgus paganus, & ex media plebe, in ora Altisiodorensi ad pagum D. Mauricio dicatum, vulgari nomine Tirovaille degens, me obviũ & ad alia nostra munia properantem invitavit, ut parum à rectâ viâ deflectens, in proximum vicum (dictum Marry) diverterem, ut miserrimæ mulierculæ consulerem, cui nuper fœtum dissecto abdomine exenterâsset. Ego verò plebeij Chirurgunculi (ut hi sæpe in artis operibus experimenta quærunt, quovis dispendio) temeritate perterritus, in rem præsentem venio, accersitis nobiscum nobili viro Domino de Vaulx Præfecto Altisiodorensi (Ballivum vocant) ejúsq; illustri uxore, nostri amantissimis, cùm paupercula propè ad eorum Castellum habitaret. Fœtum tunc deprehendimus in cunis, alacriter se gerentem, sed vagientem, famísque impatientissimum, cùm matercula inediâ exhausta, dolore, febre, vigiliisq; cõfecta, penéque exanimis, nihil de partu cogitaret. Abdomen interea matris detegere voluimus, in cujus parte dextrâ vulnus conspeximus, oblongum quidem, sed cujus labia adhuc subcruenta, nullâ aliâ γαστρορραφίᾳ coalescerent, quàm decem acicularum nexu, quæ punctim cuti post sectionem infixæ, adhuc hærerent. Tum verò & matri, & fœtui ita prospectum, ut uterque sit etiam hodie superstes, Numinis benignitate potiùs, quàm Chirurgi consilio & prudentiâ.

Paulò pòst id tempus, noster Roussetus à me admonitus, nos convenit, ut acceptis à nobis literis Chirurgum salutaret, cùm multa in idem opus haberet ex auditu, alia verò pauca. At verò

Segniùs irritant animos demissa per aurem,
Quàm quæ sunt oculis subjecta fidelibus.—

Sic Jacotius (aberat autem à nobis tantùm diei unius itinere) Roussetum in proximam illam domunculam deducit, ubi vidit fœtum jam grandiorem matre sospite, quorum uterque in hunc diem vivit, &

---vescitur aurâ
Ætherea, nec adhuc crudelibus occubat umbris.

Porrò in commendationem hujusce fortunati eventûs potiùs, quàm prudentis consilii, ipse Roussetus Chirurgum secum abducit, cujus operâ ad sectionem quorundam ἐμβρυῶν feliciter usus est, sed anno superiore ex morbo interiit. Sic Roussetus desiderium explevit, testísq; fuit oculatus eorum, quæ antea jam scripserat. Quòd si hujus historiæ præcipua capita opusculo tuo inserere placuerit, facies id quidem pro tuâ prudentiâ, acceptis & datis à nobis in eam fidem mutis vadibus, quos hîc habemus fortunarum comites. Mitto quoque Hexastichon, quod exaravimus in Authoris commendationem, quod si probaveris, adjungi curabis, &c. Datum Montisbel. 20 Decemb. 1585.

CASPARO BAUHINO IATRO-PHYSICO Fran. Saguyerius Medicus Gallus. S.

TUas accepi literas, suavissimas, & mihi gratissimas duplici nomine. Primùm quòd per eas certior redditus de tuâ bonâ valetudine: deinde quòd scripto confirmâsti tuam erga me benevolentiam, utcunque priùs vivâ voce declaratam, propter quam multùm tibi debeo, nunquam, Deo juvante, animum mutaturus. Cæterùm quantum ad rem, de quâ ad me scribis, attinet, dicam paucis &c. Existimabam me reperturum inter alias historias Medicinales, quas apud me habeo, eam quam tibi pollicitus sum, περὶ ὑστεροτομοτοκίας, sed falsus sum: relicta est inter alia adversaria, quæ domi meæ in Gallia omissa sunt. Quamprimùm autem sese offeret occasio, dabo operam, ut ad me integra deferatur, & tandem ad te. Memini quidem appellationis pagi, & Chirurgi, in quo, & per quem advenit ille partus Cæsareus: memini & anni & mensis, quo id accidit, sed nomen patris & matris memoriâ excidit. Pagus est in Ducatu Burgundiæ, & vocatur Marsilii, non longè à Castro dicto, Mons D. Joannis. Chirurgus erat patriâ Beluensis, sed domicilio Arnetensis: Arnetum verò urbs est distans ab Heduis decem milliaribus Italicis, nomen illius Antonius Robinus, suâ arte maximè dignus. Annus agebatur post millesimum quingentesimum octuagesimus secundus, Aprili mense. Mulier per biduum fuerat graviter excruciata, cùm tamen juvenis esset, & rustica forti animo, incisionem, quæ feliciter successit, passa est: fœtus non diu ab extractione vixit: mater mansit superstes. Non ampliùs possum ad te de hoc negotio scribere: si aliquando licuerit, parentum nomina mittam. Versionem tuam, & menti Authoris, & rei gestæ explicationi maximè convenire, si quid valeo judicio, autumo, & tueor, atque propter eam multum tibi debere profiteor linguæ Gallicæ ignaros, quòd sit libri Rousseti argumentum, cognitione omnibus dignissimum, sed præcipuè Medicis & Chirurgis. Plura cùm non suppetant, quæ ad te scribam, finem faciam huic Epistolæ. Deum Opt. Max. humiliter & ex animo rogans, ut te diu arti Medicæ propagandæ & enucleandæ servet incolumem. Vale Vir Clariss. & tuum Saguyerium, qui te colit, diligit, & observat, amare perge. Monsbeligardi, Nonis Novembr. Anno Domini 1586. *Ex Appendice Caspar. Bauhini ad part. Cæsareum Rousseti.*

* *
*

OBSER-

OBSERVATIO AD CHIRURGOS.

Brevis exhortatio de sectione Cæsareâ, quomodo, quáve ratione administranda sit: ejusdem

FRANCISCI ROUSSETI.

CRedo ego promissis me stetisse, dum abundè satis testatum feci, sectionem hanc tuto fieri posse, ita ut non sit metuendum objici posse, temerariè hanc sectionem adhibitam fuisse, alterius vitâ in periculum conjectâ, quò alterum à morte vindicaremus: licèt secus ambo in summo nimis periculo versarentur, cum ipsorum salus in angusto esset posita. Quare hîc summam manum imponam, tibi (amice Chirurge) & sectionis hujus administrationem, & etiam præceptorum methodicam conscriptionem committens, ubi datâ occasione rem feliciter peregeris, cùm utrumque tantò magis tui sit officij, quantò magis industrius es, & scientiam majorem es adeptus: quantumvis scientium, plures eorum, qui hanc sectionem, ut potuerunt, administrarunt, non habuere, quibus tamen feliciter successit: quare ei, à quo solo omnis felicitas procedit, sit laus. Sed tamen ut adhuc tibi gratificer, simúque auxilio iis, qui non adeò in arte sunt exercitati, donec (hæc ubi sæpius exercueris) ipsis meliorem instructionem proponas, quemadmodum tractatio hæc meretur: quædam universalia quasi in genere deliberativo, nec tamen curiosius proponam, ut facit nimis phantasticus Pictor, qui dum manum à tabula removere non potest, existimans magis affabrè se picturum id quod satis commodè erat delineatum, nil facit aliud, quàm totum opus confundere & devastare.

Primò tibi considerandum erit, aliquáne sit spes alio faciliori modo fœtum nanciscendi. Dein, sitne mulier robusta, & an signa lethalia adsint: præcipuè autem, annon nimium ab Obstetricibus, aut ob summos & violentos in partu conatûs læsa fuerit: aut quorundam Tonsorum carnificinâ crudeliter dilacerata, quod frequentiùs ab ipsis, quàm à matronis fieri solet. Si enim eam tum mori contingeret, causa mortis sectioni tuæ, non autem ipsorum erratis adscriberetur. Sic, postquam (invocato tamen prius numine Divino) aliquis, qui tibi ad id commodus visus fuerit, jussu tuo, mulieri animum addiderit, & ut primò Deo bene confidat, dein etiam de tuo auxilio rectè speret, admonuerit: conveniet te instrumenta hæc pauca habere, ad hoc opus peragendum necessaria: ita tamen ut hæc instrumenta ab ipsa non conspiciantur. Novaculam nimirum acutam, novaculam rotundæ aut globosæ cuspidis: acum cuspide triangulari filo instructam: spongiam mollem: pannum lineum mollem, veterem, complicatum, consutum, & jam imbutum decocto calido, de quo in sequenti agetur, vel alio simili decocto, quo dein bene expresso, meliùs quàm spongiâ uteris, tam ad sanguinem imbibendum & exsiccandum, quàm ad labia ipsius vulneris fotu adstringente, & calore suavi ac blando fovenda.

Præterea etiam linteamina sint in promptu: quæ ipsi mulieri substernantur, & circumponantur, quò sanguis qui promanabit, tegatur, cujus etiam parva quantitas magnam profusionem ostentat, & tam mulieri patienti, quàm astantibus terrorem incutit. Adsint etiam fasciæ, lineamenta, splenia, stupæ bene pexæ, pulvilli, usitatis medicamentis adstringentibus imbuti: quæ omnia in primo post sectionem apparatu, separatim habere oportet, aut eadem, si tibi ita videatur, conjunges. Postmodum ubi te monitore, urinam, si fieri poterit, reddiderit, (quò vesica vacua deorsum concidat, & minùs impediat, quamvis ea locum sectionis non attingat) situanda est, si vires valeant, supra lecti extimam partem in dorsum inversa & inflexa, ita ut tibiæ aliquantum propendeant, sed firmiter conjunctæ serventur: ipsa verò blandè à familiaribus robustis & animosis sustineatur. Aut si vires sint prostratæ semidecumbens continenda (hic enim situs à Syncope præservat, quod in sectione venæ, eorum, qui lipothymiis obnoxii sunt, observare solemus) ita tamen ut versus pedes aliquantum propendeat, tibiæ verò æqualiter sint extensæ.

Tum unum aut alterum, quod voles, latus eliges, hoc enim in idem recidit, ut ex suprà citatis historiis colligere licuit. Attamen si hepatis aut splenis aliqua durities adsit, consultius videtur fore, si oppositum latus incidatur, idque variis de causis, de quibus alibi acturi sumus.

Si verò Hernia sit, in latere eo, quod incidere est animus, & quòd censeatur intestinum ibi, nimirum inter peritonæum & uterum non hærere (difficulter enim ibi esse potest, quia uterus in muliere valde gravidâ prius quàm intestinum se offert) tum ibi sectio fieri poterit, eò enim citius quàm in oppositum latus, uterus decumbit. Hac ratione fiet, ut postmodum ægrota, non ex utroque latere sit Herniosa. Et licèt intestinum se ibi offerret (quod tamen fieri non potest) nil idcircò mali esset, modò in altum novacula non adigatur, ne ipsum lædatur. Olim enim in curatione Herniæ, magna supra rupturam incisio, absque tamen noxâ fiebat, ut Celsus & Ægineta testantur.

Hoc facto, optimo atramento locum incidendum notabis, lineâ oblongâ & rectâ per abdominis longitudinem ductâ, cujus exsiccatio expectanda, ne rursus deleatur, quo recto tramite abdomen secetur. Fiet autem sectio inter umbilicum & ilia, tribus vel quatuor digitis ab inguine pectinem versus, & id secúndùm recti musculi longitudinem, cavendo tamen ne vel caput, vel cauda ipsius musculi lædatur. Notandum autem hoc loco, quod si sectio paulò altiori in loco potiùs, quàm nimis inferne fiat, eam meliorem & tutiorem, ratione hæmorrhagiæ fore: minus etiam molestam, si Hernia remaneat: adhæc minùs etiam doloris causabit. Sed & eodem atramento, in quatuor aut quinque æqualiter distantibus locis, quatuor aut quinque parvas lineas transversales decussatas, super lineam primam per abdominis longitudinem ductam notare oportebit & ut exsiccetur, curandum: supra quas puncta futuræ suturæ sibi invicem rectè respondentia locanda, quò recta fiat Gastroraphia.

His peractis, sectio ipsius cutis, supra lineam dextrè adhibenda, ad pinguedinem usque, sed cautè, novaculam adigendo: cujus vulneris longitudo erit dimidij circiter pedis, plus minusve, prout mulier magno parvóve corpore fuerit: postea eodem prioris sectionis tramite, prudenter & quidem secundum longitudinem, musculi ipsius Epigastrij incidendi, & etiam peritonæum. Sed cautè, inquam, peritonæum secandum erit: sub eo enim ipsius uteri corpus tum prætumidum se offert, ipsis intestinis, quæ abscondita subjacent, incumbens. Tum implorato divino auxilio, uterus incidendus erit, ita tamen ut alta non fiat sectio, ne fœtus, si adhuc fruatur vitâ, lædatur: si enim mortuus sit, tum citiùs omnia peragi possunt, cavendo solùm ne nimiùm mater lædatur. Incipienda erit sectio in summo ipsius uteri, & deorsum inter latus & anteriorem partem ducenda, quò iis locis, ubi sunt Epididymi, vasa spermatica, & testiculi muliebres caveatur.

Quod ut tutiùs fiat, consultum erit, tum ad manûs habere novaculam alteram dorso crassiore; acie acutissimâ: ita tamen ut ipsius acuminis principium globulo plumbeo aut buxeo muniatur (ad instar cultri

ejus, quo utuntur ij, qui omaſa præparant, & inteſtina repurgant) ne acumine infans, dum ſe in utero movet, alióve pacto, lædatur.

Poſt fœtûs & ſecundinæ extractionem linteamine tenui, molli, blando, & veteri, octies vel decies breviusculè complicato, & ſequenti decocto imbuto (quo loco ſpongiæ uti licebit) diligenter & blandè is, qui aderit ſanguis, abſtergendus eſt: ita tamen ut blando calore foveatur; quò duabus ſatisfaciamus indicationibus, & quidem contrariis, ídque eodem tempore, habitâ ratione brevitatis temporis, quo id fieri debet. Decoctio ſit talis.

℞. herbarum Artemiſiæ, Abſinthij, Agrimoniæ, Betonicæ, Althææ, florum Malvæ arboreſcentis, (quam Roſam transmarinam aliqui vocant) ſi reperiatur, *foliorum aut florum Granatorum, Roſarum ſylveſtrium odoratarum, Roſarum rubr. exſiccatarum, ana* M. j. *radic. Ariſtolochiæ longæ, & rotundæ, Cyperi, Schœnanthi, ana circiter unciam ſemis. Fiat omnium decoctio uſque ad tertiæ partis conſumptionem, in vini craſſi rubri & auſteri,* ℔. vj. (ſunt duæ pintæ Pariſienſis) *dein coletur: colaturæ addatur Aquæ fabrorum hemina*, id eſt, quartarij duo (eſt dimidia cheopina Pariſienſis) *& rurſus una bulliant.* In hoc decocto temperati caloris, linteamen complicatum, eo modo, ut dictum fuit, intingatur, & exprimatur: hoc eâdem operâ & ſaniem abſterget, & partem læſam fovebit, ſanguinis fluxum ſiſtet, partem defatigatam corroborabit, & lochia, quæ fluere debent, promovebit. Sed hoc loco ſtudioſè dictum illud, Feſtina lentè, obſervandum.

Hæc ubi ratione uteri peregeris, & eum blandè in locum convenientem, abſque tamen ſuturâ, repoſueris, (Uteri enim in ſeipſum contractio, quàm ſutura melior eſt) tum ſtatim Gaſtroraphia adhibenda (id autem feſtinanter fieri non debet) vulneri ipſius abdominis, ne frigore interiora afficiantur, obſervantes, & aptè vulneris labra committenda ſecundùm lineas decuſſatas, ut jam dictum fuit. Quæ quidem res & ſecundi alicujus operam requirit, qui inteſtina quæ tum juxta vulnus, quod conſuitur, occurrunt, intrò trudat, ne ipſa vel acu lædantur, aut inter puncta ſuturæ occludantur, dum locum eum, quem prius Uterus jam retractus obtinuerat, occupant.

Nec etiam nimis cunctanter res agenda, uti prædictum, vel incurioſa gaſtroraphia adminiſtranda, vel aliquid cum ægrotæ periculo experiundo, ne totum opus corrumpatur: ſiquidem experientiâ compertum, quod in iis, quæ inciſæ omnium optimè convaluere, nil aliud quam cutis, & quidem paucis punctis conſuta fuit, nec tamen propter herniam, quamvis valde magna foret, aliquid moleſtiæ pertulerunt. Nam (ut eſt in proverbio Gallico) melius eſt infantem mucoſum relinquere, quàm naſum omnino avellere.

Poſt ſuturam Abdominis, reliqua, quæ in aliis etiam recentibus vulneribus fieri ſolent, erunt adminiſtranda, uſque ad cicatricis generationem: frigus tamen ſummè cavendum: fiet autem id per unguenta, cataplaſmata, emplaſtra, fotûs, pulvillos, ſtupas bene pexas, pro ratione temporis, & indicationibus convenientibus.

Ratione autem Uteri, duo potiſſimùm convenient: peſſaria nimirum, & injectiones in Uterum. Peſſaria erunt effigiata in formam penicilli, pollicis craſſitie, aut paulò minora, & ſatis longa, quouſqve in concavitatem uteri abſqve offenſa indi poſſint. Parabitur autem peſſarium ex linteo, aut ex candela cerea perforata, in modum peniculi fiſtulati (quas Tentas cannuleas vocant) linteo, aut bombace obducto, butyro recenti, pingvedine gallinæ, oleo roſato, vitello ovi inuncto: quod ſæpius extrahendum, & rurſus intrudendū erit. Proderit tale peſſarium, tum ratione longitudinis, tum etiam ratione perforationis, quò ſaniei pateat tranſitus: dein etiam ut collum & os uteri muniat, ne ſaniei acrimoniâ afficiantur: Hippocratis conſilium imitantes, ſi modò communem interpretationem ſequi velimus: *Si uterus inter coxas jacens ſuppuretur, neceſſarium eſt emmotum fieri.* Quod ſi ſæpius id extrahamus, non impediet quominùs puri, humori pituitoſo, aut grumis ipſius ſangvinis detur exitus, ſed potiùs ea ſecum ducet.

In eundem uſum Clyſteres vterini convenient, qui ipſum fovebunt, abluent, abſtergent, roborabunt, & conſolidabunt: qui parabuntur ex decocto Artemiſiæ, agrimoniæ, abſinthij, althææ, plantaginis, roſarum rubrarum; floribus aut foliis malvæ arboreſcentis, nepetæ: radicum ariſtolochiæ, ſalſæ parillæ, cyperi, ſchœnanthi, quæ omnia decoquentur in aqua chalybeata, addendo parum vini craſſi auſteri, & optimi hydromelis aliquid. Horum nihil, aut parum, in ſuprà citatis hiſtoriis obſervatum fuit, quæ nihilominùs tamen rectè & citò curatæ fuêre. Quare ſi prædicta omnia reperire non liceat, non tamen ob abſentiam (ut eſt in vulgari proverbio) unius Monachi, Abbatis electio intermittenda.

Victûs ratio ſit ex cibis euchymis, & ſit, quoad vires concedent, tenuis. Mulieres enim modò enixas, & tali pacto exercitatas corroborare convenit: at in vulneribus & apoſtematibus interioribus, exquiſita victûs ratio requiritur: quare medium ſervare oportet.

Quòd ſi alvus non reſpondeat, clyſteribus ex ſaccharo rubro, diapruno ſimplici, butyro recenti, oleo roſato, cum jure gallinæ pingvis, abſque herbis & ſale paratis, uti oportet. Reliqua pro judicio Chirurgi & prudentis Medici, qui fortè aderit, fient.

Verùm quemadmodum Varro doctiſſimus, ex numero primariorum Romanorum, de Philoſophia ſcribens, de ea non peculiariter tanquam dogma aliquod propoſiturus ſcripſit, ſed ſolùm ut juventuti, ejus guſtum aliquem proponeret. Sic etiam, candide Lector, me feciſſe cogitabis, non quòd præcepta neceſſaria tradiderim, ſed ſolùm ut te ejus monerem, cujus partim ex inſpecto opere, partim verò ex dato aliis conſilio, quibus bene ſucceſſit, obſervationem habeo: tibi id, quod hactenus obſervavi, digito oſtendens, quò hæc tanquam ex tua officina profecta agnoſcens, & etiam ſeriò poſtmodùm ei incumbens, id & intuearis, & proſequaris, ne prædâ, quam tuo labore oris aſſequutus, priveris. Ad quod præſtandum tibi Dominus ſucceſſum largiatur, quò feliciter ad humani generis utilitatem, ipſiúſque gloriam hæc præſtare & perficere poſſis. Cui, ut & Spiritui ſancto, ſit honor & gratia, per JESUM CHRISTUM Filium ſuum, Dominum noſtrum, in ſecula, Amen. *Rouſſetus de partu Cæſareo.*

OBSERVATIO XX.

Res planè ſtupenda, quâ in muliere triginta ſeptem annorum viſus eſt uterus totus lapideus, ponderis ſeptem librarum, hepar unico lobo & tunicâ cartilagineâ conſtans: lien rotundus: veſica lapidea: peritonæum duriſſimum: & quod admirationem omnem ſuperat, vivens muliercula nullis manifeſtis morbis obnoxia.

SCripſit nuper ad me Medicus celebris, Claudius à Sancto Mauritio, Academiæ Dolanæ Profeſſor, de Utero lapideo, cujus obſervationem, ut quam tibi maximè gratam fore judicavi, tranſcribere libuit.

Admirandum, die 25. Januarii, hoc præſenti anno, nobis accidit, in ſectione cujuſdam mulieris 37. annorum, cujus Uterum lapideum invenimus, ponderis ſeptem librarum; hepar uno lobo, tunicâ cartilagino-

ginosa: lienem sphæricum, vesicam lapideam, peritonæum durissimum, quod vix cultro dividi poterat. Quæ omnia nos in admirationem traxerunt, quâ viâ spiritus deferrentur per universum corpus, & quomodo hæc tamdiu vixerit, sine ullâ manifestâ ægritudine, quod animadverti, dum esset in vivis. Uterum curavi dividi, in cujus apertione sperabam fœtum lapideum invenire, (quoniam nupta erat viro mediæ ætatis) ut aliàs contigit cuidam Medico Senonensi, circa Burgundiam, non longe à Lutetia, qui adhuc hodie curiosè reservat, usque ostendit, qui natura stupenda mirantur; mulieris, inquam, fœtum lapideum, figurâ quâ utero geritur, qui spatio tredecim annorum in utero remanserat. Verum spe fraudatus, totum uterum lapideum inveni, quod dignum tuis auribus esse judicavi, ut nihil dignius inpræsentiarum haberem. *Petrus Quentzius Claris. Friburgi Helvet. Architect. & Senator, ejus ad me litteris, 11. Kalend. April. Anno 1595. datis.*

Observatio XXI.

Lithopædij historia admirationem omnem superans, quâ fœtus exacte conformatus, & viginti octo annis in utero gestatus, in marmoream duritiem conversus: atque è matris abdomine sectionem exemptus, vel hodie quoque nullum putredinis aut teredinis notam præbens conspicitur.

MUlier Senonensis, nomine Columba Chatry, quæ Ludovico Carita homuncioni (quadrato tamen & bene habito) ex vulgari plebe, & sartori vestiario nupserat, ab annis quasi viginti octo, fracta ætate & valetudine, hic occubuit, decimo sexto mensis Maij, annum ætatis agens sexagesimum octavum.

Hæc, ante annos viginti octo, quæ nunquam antea uterum gestarat, licet jampridem nupsisset, (nihil de sanitate prius admodum conquesta) certissima habuit prægnant. hominis indicia. Nam quæ statis periodis erumpere solebant menses, illi statim substiterunt. Picâ primis mensibus laboravit, tempestivum Embryonis motum, & frequentem persensit, tumore lumborum & abdominis paulatim succrescente, mammisque lacte turgentibus. Tandem autem decurso pene veræ gestationis curriculo, labores puerperii graves, & abdominis dolores experiri incepit, urinâ ad aliquot dies suppressâ, (Medicis tunc varia & dubia de illa ἐποχῇ sentientibus) quæ postea currenti veluti alveo, & magna vi erupit, profluvio illo ichore, non tam ex vesicæ meatu, ut credibile est, scaturiente, quam ex mulieris locutis, Amnio tunicâ disruptâ. cum una cum illis serosis recrementis (quas mulierculæ aquas vocant) aliquis concreti sanguinis thrombus emerserit. Inde autem & mammæ concidere visæ sunt, motus infantis aut ignarus, aut nullus, labores mulieris tolerabiliores. Quibus omnibus attonitæ fuerunt obstetrices, quæ antea certissimum puerperium expectâssent.

A ludibrio autem illius fœturæ, totum triennium lectulo illa decubuit, ad extremâ vitæ calcem de valetudine conquesta, de tumore, de duritie, de torminibus alvi, (quam obviis quibusque & Chirurgis, & Medicis tractandam exhibebat) de inutili & gravi illo pondere, quod pro vario gestantis motu, modò in hanc, modò in illam partem procumbebat. Denique de languente & depravata appetentia, quam subinde acetariis, & absorpto omphacio sollicitabat, aliquin perpetuo ἄσιτος. Illamque ferunt vicinæ, inter suos sales sæpe dictasse (ut erat genio satis lepido) se fœtum utero gerere, qui tandem parenti foret exitio & internecioni, quamquam cum seriò loqueretur, maleficium acceptum potius accusaret.

Postquam autem fato esset functa, ejus vir officiosus in uxoris manes, (quam tamdiu & tantopere excruciatam viderat) accersivit unum atque alterum ex nostris Chirurgis, ambos valentes arte & artis usu, quibus (licet de scirrhoso tantum tumore cogitarent) dissecto mulieris abdomine, & rejecto infra peritonæo, uterus se offert aspectu quidem rugosus & versicolor, ut crista illa pendula, quæ Gallis Indicis ex summo capite prolabitur, vel potius, ut operimentum illud cutaneum, quod illorum collum ambit. Tactu autem durus, testaceus & crassus instar τοῦ ἐγκεφαλίτου. Tum novaculam in portentosam illam molem & gypseam injiciunt, quâ ad aciem cultelli renitente, scalpum altius adigunt. Eorum autem alter inflicto casu in cranium vulnere, & in aliquot costas, tandem humerum dextrum impetit, à quo erumpens ossis caput, certissimam fecit fidem ossium illic latitantium. Ex quo scalpellum alio transferunt, & magnâ vi, lentim tamen & recta uterum secant, diductisque durissimis vulneris labris, infantem in orbem implicitum, & ex transverso in utero positum introspiciunt, in petitissimo sinu, & altissimis latebris stabulantem, in tenuique velut Cystin, quam Allantoidem tunicam fuisse puto, callosissimam reconditum.

Quo spectaculo inexpectato obstupefacti, Medicos convocant, quos in re inaudita consulant, adhibeantque in testimonium & judicium rei hujus, quæ pene fidem omnem superet. Interea multis ad novum prodigium accurrentibus, & opus Chirurgorum interturbantibus, venit ipsis in mentem, totam illam molem ex illo veluti antro & manibus, & uncis Chirurgicis, quâ valerent, vi abstrahere. ut arborem ex suo caudice, domumque comportare, ut privatim & apud se accuratius corpusculi anatomen sectarentur: & cum peritis de portento novo & inaudito, consilia conferrent.

In præcipiti autem, & violentâ illâ laniena, non licuit opus testimantibus, introspicere, quod dubitandum esset infantulo Chorion, quæ uteri acetabula, quæ umbilici vasa, quis esset Allantoidis cum utero & cum fœtu nexus, cum uterus ipse, præcipue ad coxam dextram, ad nates, & ad partem spinæ dorsi, cum cute infantuli omnino coaluisset.

Situs infantis erat pene sphæricus, facie ad thoracem affixa, sublatis ad nares genibus, unde postea ex patula, retulæ, & resimæ conspectæ sunt. Ossa capitis tenuia quidem, sed firma & instar cornu nitentia, cute capitis inmixtis in locis pilosa. caput in sinistrum brachium ita procumbebat, ut à protuberante humero auris, & os occipitis impellerentur, quod inclinatum eâ parte introcessisse conspiceretur. Cubitus ad summum humerum reflectebatur, porrecta tota manu, quæ in pugnam adeo firmiter contracta, & summi digiti ita palmæ hærebant, ut licet apparerent fere inter se distincti, re ipsa tamen in unam idem verè lapideum corpus concrevissent. Dextrum autem brachium ad umbilicum manum extendebat, quæ ad carpum inadvertenter abstracta fuit, & in alvo matris relicta. Femur, genu, tibia sinistra, dextris incumbebant: quibus tamen erant implicita, ut talus sinister pedisque planta, in dextrum pedion implantarentur, quibus excavatum cederet, & pene indissolubili nexu colligarentur. Utrumque crus in ventrem & pectus reflectebatur, certissimamq; fœmineî sexus notulam tegebat: tibia utraque ad nates intorquebatur, pedibus & pedum digitis ita inter se compactis & lapidefactis, ut facto ex oculis & tactu judicio, totum illud corpus dixisses esse alicujus Phidiæ, qui vel ex ebore, vel ex marmore maturæ ætatis Embryi absolutissimam Iconem expressisset, maximè cum in eâ duritie corpusculi moles non concidisset, imò cum cute nitidâ integram suam & συμμετρίαν & πολυσαρκίαν retinuisset.

Partes autem internæ, viscera nempe omnia, Cor, & Cerebrum, habebant naturaliter, eo dempto, quòd ultra

ultra modum induruerant, minùs tamen quàm externæ: ita ut hodie quoque exertum istud corpusculum, neque putredinem minetur, neque teredinem. Ex quo postea dentem exemit inopinanter quidã obvius, qui prodigium contrectabat, ut dentis sedem in ipso alveario adhuc conspicere liceat. *Joannes Albosius.*

Jam de istius indurationis naturalibus causis aliquid disseramus. Hujus autem prodigiosi abortûs, nisi sensus nobis faceret fidem, frustra quæreremus rationum momenta. Sed cùm visus & tactus certissimi inter sensûs externos judices, rem ipsam bis mille hominum oculis spectandam exhibeant, manibusque tractandam, (ut hodie quoque idem inter nos & spectare & palpare subinde licet) tria videntur superesse, liberalioribus ingeniis discutienda.

Unum: quî factum sit, ut corpusculum istud, quod constitutâ & naturali puerperij periodo, & inter tam graves cruciatûs extinctum fuisse constat, tamdiu in istis latibulis asservatum, non computruerit, aliorum abortuum more, quos vel derepentè Matricidas esse videmus, vel paulatim & ex longis intervallis excussos fuisse, de gravibus authoribus accepimus: vel factâ sibi per ventrem inferiorem viâ, membratim excussos: cùm hîc tres putredinis causæ videantur concurrisse: nempe corpusculi temperies calida & humida, qualis est puerorum. Loci natura, cùm uterus intertextus sit multus venis & arteriis, & visceribus (in quibus residet naturalis caloris fons) proximus ille, sit in mulieribus veluti sentina, in quam totum corpus suorum excrementorum sarcinam deponat; cùm denique sit pudendis proximus, quæ Galenus σηπεδονώδη pronunciat. Tertiò, impedita perspiratio, cùm in prægnantibus uteri os arctissimè ad excussionem fœtûs coarctetur. Sic enim (ut fert illud insigne Philosophorum & Medicorum axioma) calida & humida, calido & udo loco conclusa, & aëre non perflata, citissimè situm contrahunt, & putredinem.

Deinde, naturali in viventibus deperdito calore, extraneum succedere necesse est, cujus est urere, putrefacere, corrumpere, & tandem in cineres resolvere, præcipuè si subjectum nactus sit calidum & humidum, quale est puerorum corpus, quod cùm multo humore scateat, verè, ut loquitur Aristoteles, εὔφθαρτον dici potest.

Alterum quæstionis caput, positum est in investiganda illa intemperie, sive simplici, sive composita, quæ tantam duritiem peperit; & ab iisdem fontibus emanat præcedentis dubitationis solutio, cùm ea durities sola, vel quæ eam attulit causa (nihil enim eximiè siccum putrescit) corpusculum istud à putredine vindicaverit.

Omne autem durum, inquit *Galen. 5 simpl. cap. 3* fit vel plenitudine & renitentia, vel concretione, vel siccitate, hísque vel solis, vel inter se complicatis. Induruítne verò iste fœtus repletione, cùm nihil in fœtu, neque in ejus involucris turgeret largiori humore, vel naturali, vel excrementitio: imò essent illa omnia exsiccata, & arefacta? Concretionem accusabimus, quam etiam congelationem appellat Galenus, quâ metalla plurima in fodinarum penetralibus; saxa, in lapidicinis; Meteora in mediâ aëris regione videmus congelari, & concrescere? Sed externa exempla hujus congelationis quærimus, cùm domesticum suppetat, & nobis sit præ foribus?

Est enim in nostra vicinia, prope oppiduli Veronæi mœnia, fons perennis scaturiginis, aspectu jucundissimus, lymphâ limpidissimâ, colore quidem & odore ἄποιος, sed sapore non ita commendabili, incolis tamen non ingrato. Erumpit autem ex altissimis subterraneis cuniculis, labróque, vel potiùs cratere excipitur, ita affabrè in orbem circumducto, ut nescias illámne φύσις περιφερεῖαν natura dederit, an verò ars Euclidis exquisitissimum illum circulum elaboraverit. Sic autem ad labri margines exundat aqua, ut statim & brevissimo ductu decurrat in rotam, quæ molam frumentariam circumagit, indéque cum glareâ, quam currente alveo secum abradit, guttatim in substratum lutum & proximam usneam decidit, quæ omnia suâ frigiditate ita subigit, fermentat & cogit, ut tandem in lapides induret, leves quidem illos, & foraminulentos, & veluti pumiceos, quorúmque unam aliquando partem videas jam petrefactam: alteram verò adhuc agnoscas musco herbaceo virentem & cœnosam, quæ tantùm lapidescere incipiat. Coguntur verò illi lapides tanto aggere, ut nisi ex intervallis molitor eos ferreo malleolo conterat & subtrahat, impedimento sint ipsi moletrinæ, quominùs liberè circumvolvatur. Ista obiter dicta sint de λιθιάσει, quæ ex aquæ istius frigiditate, & fortasse nativo solo procreari videtur.

Similis autem, aut potentioris congelationis quis potest esse locus in internis recessibus nostri corporis, qui multi sangvinis, & venosi, & arteriosi affluxu, vicinorum viscerum benigno tepore, & eâ functione ad quam has partes natura finxit, (cùm in ipsas, ut agrum fœcundum nostræ generationis, prolifica semina committat;) minùs algere debeant? Sic *Hippocrates* frigidos, siccos, densósque uteros, ut effœtos pronunciat. Quod verò *Galenus de Anatomiâ vivorum*, adipem, frigiditate spermaticarum partium, & à cordis calore magis distantium concrescere scribit: certè ut ex imbecillo frigore uliginosa materia facilè concrescit, ita quoque levissimo calore illa liquatur: hîc verò de lapidosa duritie agitur. Restat igitur, argumento ab enumeratione partium petito, corpusculum occaluisse siccitate; ad quam non parum fecisse videbuntur dolores assidui, quos gestans sustinuit. Item vigiliæ & inedia, quibus diu multúmque vexata est, quæ omnia ad causas exsiccantes referunt Medici. Adjicere licet illum uteri κατακλυσμὸν, quo pro puerperio multus ichor è mulieris loculis effluxit, sicque & uterus, & fœtus, ejúsque involucra exaruerint, absorptâ omnis putredinis materiâ, quam in humido, & naturali, & excrementitio positam esse autumant Physici. Soláne verò siccitas tantam duritiem peperit, cùm qualitas sit patiens, & ad agendum ignava: Causæ autem ad suos effectûs analogæ esse debent, & viribus pares? Ex quo fit, ut sit verisimile, siccitatem solam non potuisse eò usque indurare, sed alterutri qualitatum πραχτικωτέρων, frigiditati nempe, aut caliditati conjunctam. Frigiditatíne? ut siccitati congelatio accesserit, mixtis his duabus inter se indurationis causis? Si enim quæ putrent, seipsis fiunt calidiora & humidiora, consequi videtur (ut contrariorum contraria sunt consequentia) ea quæ non putrent, cùm putrescere nata sint, id habere à frigido & sicco. Præterea promptiùs quæque alterantur à similibus suæ intemperaturæ causis. At hîc cutis naturâ frigida & sicca potissimùm saxeam eam duritiem induit, (ut in ovo testa ex molli tunica occalescit) ex quo fit, ut sit verisimilius istam duritiem à frigido & sicco fuisse excitatam. At neque loci, in quo concrevit, temperies, neque ulla humana ratio id patitur, ut dictum est cùm de concretione ageretur. Jam videamus, an caliditate siccitati conjunctâ istud corpusculum induruerit, cùm à tot tantísque laboribus, tandem veluti febre hecticâ colliquata fuerit illa, & contabuerit? Cùm præterea calidis & siccis medicamentis, tum intrò sumptis tum foris admotis, assidua illa tormina se dare, flatûs discutere, & molestissimum illud uteri onus, & quod subinde exitium minari videbatur, deturbare conabatur imperitissimum muliercularum vulgus? A conjunctis hisce causis, & salis glebæ, & alumina, & chrysocolla, & chalcanti genera indurantur, quæ postea humore liquantur, cùm antè calido & sicco obduruerint.

Ter-

Tertium hujusce disputationis caput positum est in harum intemperaturarum, sive simplicium, sive compositarum differentiâ tempe. sintne illæ externæ tantum & adventitiæ, an vero ab quod ab ipso corpusculo ἐμφύτως, innatum & latens acceperint initium. Nam licet ea, quæ de causis proposita sunt, habeant quandam speciem adumbratæ veritatis, multum tamen absunt ab ordinatis naturæ legibus. Quid enim illas causas accusamus, cum omnes sint externæ, & huic corpusculo adventitiæ, quæ sine internarum aptitudine nihil videntur posse agere? Non enim omnis causa, quæ corpori advenit, inquit *Avicennas*, *Doct. 2. Fen 1.* in ipsum operatur, sed ad id requiritur & agentis fortitudo & dispositio patientis.

Hic igitur præter communem consuetudinem (cùm natura corpus hominis molle, & tenerum finxerit, ut quod ad functiones animæ magis aptum esset, quàm si induratum esset) latuisse dicemus aliqua hujusce indurationis seminaria, (ut omnia respondeant suis principiis) & intimam vim quamdam peculiarem & abditam, quæ ab externis illis causis excitata, tandem in lucem emerserit, ut in pluribus eorum quæ fiunt, interna quædam effectrix causa existit. Physici enim rerum omnium formas, exceptâ illa principe, quæ divinitoris est originis, ex materia educi putant: Item & Spagyrici, qui eas profitentur esse ἐμφύτους, neque extrinsecus accedere, sed delitescere in ipsis seminibus, quæ (ut sua arcana tegunt quibusdam verborum involucris) suis matricibus consubstantia esse oportet.

Quod si adempta illâ ratiocinatrice, formæ quæ dant esse rebus ut Logici dicunt, educantur à primarum qualitatum temperamento, ita etiam erunt ab eadem scaturigine, quæ necessario primam illam temperaturam sequuntur; inter quæ non solum odores, sapores, & colores reponunt Medici, sed etiam mollitiem & duritiem. Proinde præter externas caloris, frigoris, & siccitatis causas, & adventitias (quamvis variè sentiant & Philosophi, & Chymistæ de lapidum & fossilium, efficientibus & materialibus causis; alij succum, alij lixivium, alij sal, alij aquam congelativam, non solum ut materiam indurationis, sed etiam ut quodammodo effectricem, & in ipsis indurantibus initam, fixaque delitescere proferunt.) Sic Corallium, cui proprium est veluti quarto modo, (ut Scholæ loquuntur) aeri expositum lapidescere, ideoque λιθόδενδρον Græcis appellari, cum mollis fuerit in liquidis prius herba sub undis:) non quidem solum ab ambiente frigore induratur, sed quod absconditam habeat in se suæ duritiei energiam, quæ à circumstante aere affecta, illam produxerit. Præterea matre ab illis causis colliquatâ, nihil fœtui decessit de pleno corporis habitu, quem alioqui absumi & concidere necesse fuisset, si easdem causas fœtus sustinuisset, humore tum fluente, tum implantato, vi caloris extranei absumpto.

Molas quidem in suis finibus sæpe concrescere, & in gestantibus consenescere, imò iis commori certum est, ut multa scirrhosa, tophacea, & lapidea in nobis generantur, aluntur, & augentur, cum excrementitia sint corpora, imperfecta, & solâ vivant animâ vegetabili, ut etiam in externis rebus ligna lapidescere videmus, eorúmque cortices: item & plantas nonnullas. Sed quæ perfecta sunt animalia, cùm primordia suæ generationis habeant potentissima, eorum extincto innato calore, humiditatem putrescere oportet, (ut interitus proxima est via ad putredinem) concurrentibus præcipuè aliis putrilaginis causis, ut dictum est antea.

Quod autem recensent nonnulli ex aliorum fide, & hominis pedem, & caput, imò & totum corpus, visa fuisse indurata, id multum abest ab eo, de quo hic agitur, cùm de induratione fœtûs in spirantis utero disseratur: illa verò asservata esse dicant, conditurâ & concretione cadaverum in sale quodam terræ (ut inquiunt) vegetativo, quo omnia ferunt dealbari, indurescere, & coalescere.

Istam pugnantium argumentorum litem, quæ vires eundo magis ac magis acquireret, dirimat æquus arbiter. Ego vero novorû Academicorum more desinam in ἐποχῇ, suspensâque sententiam, ut canant Cygni (sicut est in proverbio) tacentibus graculis, excitenturque docta ingenia, ad scrutanda summi opificis naturæq; miracula, & ad eruendas eorum causas, ex Philosophorum thesauris, in eo præcipuè spectaculo, in quo à primo ortu, neque in similarium partium temperie, neque in instrumentalium figura, numero, situ, aut connexione natura peccaverit. Ideóque nihil hic sit monstrificum, cum nullam habeat illud corpus deformitatem notabilem, toti suæ speciei extraneam, quam à prima origine sortitum sit. *Plinio* autem *lib. 7. cap. 18. Nat. hist.* si mirum fuit, quosdam concretis ossibus extitisse, & sine medullis: quod portentum illud fuerit, fœtum extractum, imputribilem, imò in suo veluti ergastulo lapidefactum, tot mensibus, & annis à matrice circumgestatum fuisse? *Idem ex Aurelio* [illegible].

De partu anatomico ejus mulieris quæ in Senonû urbe vixit annos octo & sexaginta, & cui extinctę, eruta est puella justæ molis, quæ in uteri sinu octavum & vigesimum annû impleverat, Gallice scripsi. Eundem partum, qui Latine & copiose loqueretur, ad exteros relegare decreveram, cui Physicas, seu e re natas exercitationes meas adjungere operæpretium videbatur. Inter moras Albosius Hedurus, qui excudendam spectaculi effigiem curaverat, ejus historiam Latine exprimit: De qua scribenda jam pridem amicorum, & maximè exterorum, ad quos ut nominis, ita eruditionis suæ fama pervenit, literis frequentibus urgebatur. Hic oratione gravi & veridica, flagitantium votis respondet, ut mollis in obsequium, facilisque rogantibus esset. Historiæ, de induratione fœtûs in utero, Physica & problematica inquisitio accessit. Utraque mihi tantopere placuit, ut in ea vertenda Gallice meam operam renuntiare visa sit: nec ejus auctorem plenius commendabo, ne quia vivit & ejusdem Urbis sumus incolæ, in fœdam adulationem me demitti, in multorum opinionem irrepat. Et quia in dubiâ & ancipiti re sic animus contritur, neminem mirari oportet, si in apertum campum descendam, & utraque lingua mearum exercitationum breviter ac summatim Epilogum adjiciam. Ergo rem ipsam aggredior.

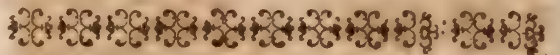
Uterus, ὑστέρα Græcis, quem Deus ad concipiendû fœtum destinavit, crassus & impactus carneum quid refert: cæterùm nervosus & membranosus est, ut gestationis decursu in amplitudinem possit extendi: ac semen, quod hominis abstractum Zeno appellare non dubitavit, in uteri sinum effunditur, idque unicum propagationis perpetuæ subsidium comprehensione firma concipitur. Ex quo primum omnium involucra genituræ procreantur, mox reliqua membris & articulis distincta, semine genitali opifice, nec non spiritu sanguinéque menstruo administris instruuntur, usque dum opus esset absolutum. Cum igitur fœtus hic Senonensis, à conceptionis die, ad prima suæ speciei lineamenta, novem mensium processu, justam in utero materno corporis organici molem adscivisset, matri quæ huic grandiori alendo superesse non poterat, initium partus induxit. Fit enim cum disruptis, calcitratu & motu valido, pueri membranis, ipse à vinculis exolutus foras prodit, & ita profectus est, ut per os nutriri possit.

Divulsis porro involucris, ichores prodeunt multi, & membranosum quid cruore tinctum, referente marito: túmque graves & iniqui dolores, qui confertorum spirituum vi accidunt, matrem excruciant. Frustra hæc fiunt omnia: hæret infans utero, quem neque proprij motûs, neque matris impetus, possunt excludere:

dere: tandem alimenti penuriâ, ob quam sibi moliebatur viam & exitum, brevissimam vitam cum morte commutavit. Ex significatione hujus novi partûs, quæ in lucem edita mense Majo superiori, potuit intelligi, quòd scriberem hunc fœtum ante indurationem vixisse, ac servatum fuisse instar molæ. Non deerunt, qui ex eo loco capient opinionem me fœtui animalis vitam abnegare. Imò ratum habeo, intelligentem animâ membris affabrè concinnatis suæ speciei consentaneam affulsisse. Atqui hoc unum cogitabam, ut indicarem tam fœtûs quàm molas posse utero ad plures annos affigi: nam molæ vitium, & materiæ absurditatem sequuntur, quarum onus ægrè natura sustinet: fœtûs verò, sunt opus benignioris naturæ, ad quos concipiendos uterus comparatur. Adde quòd irriti conceptûs ad putredinem, si vitæ expertes inanimatis, & animati vitalibus conferantur, quàm fœtûs sunt procliviores: siquidem illi humidâ & lubricâ constant materiâ, quæ facilè putrescit: fœtuum verò compacta, utplurimùm, dura, & sicca est substantia (ut qui ex nervis, venis, membranis, vinculis, & ossibus consistunt) cujus ratio putredini reluctatur. Pars enim sicca ægriùs putredinem admittit. Poterat tamen hic fœtus Senonensis ad putredinem progredi. Cur ergo ab extinctione caloris, illam effugit, & occaluit? Refrigeratur uterus præter naturæ suæ modum, fracti caloris imbecillitate per irritos labores partûs, per eruptiones aquarum, per effusa quædam cruenta, per concepti frigidi externam injuriam. Frigus enim dehiscente utero & diductis cruribus, in expectatione puerperij, admittitur. Ex victoriâ frigoris, humores, qui venis mediisque spatiis uterinæ molis, & conceptæ puellæ pertinaciùs impacti erant, concretione coguntur: perinde ac gelatis accidit: sic enim affecti κατεχόμενοι appellantur, qui eam formam retinent in quâ deprehenduntur. Fit autem id malum ab humore frigidiore & congelante. Etenim frigore humida concrescunt, quod Galen. ex spontinâ scirrhorum generatione patefecit. Coëunt autem usq; adeò humores, & in concretionē deducuntur, ut cum utero fœtus scirrhosam plane callosámque duritiem contrahat. Nam & ex frigore duritiem fieri docuit Gal. Humores autem, qui demissi fuit in concretionem, crassi erant & glutinosi: alioqui nunquam fœtus, uterúsque in callosam duritiem essent progressi. Erant & frigidi: nam scirrhus ut Galeno placuit, omnísque tumor scirrhosus ex humore crasso, viscido ac frigido nascitur, qui in parte frigida, sive sit melancholicus, sive pituitosus, sive ex utrisque mixtus, facilè concrescit. Frigus enim humores congelat, ut diximus, & maximè frigidos. Itaque hoc in agendo potissimum, simulatque fœtum cum utero excepit, in utroque efficiens indurationis causa extitit, quæ quidem corpusculo, & uterinæ moli, ex materiæ & humoris ratione, impendebat.

His igitur ad absolutam duritiem pergentibus, sensim humor per halitum resolutus est: non enim crassa refrigerata, concretáque restitit, & in callum uteri perinde ac infantuli moles coaluit, ante serosi recrementi vaporationem. Nulla verò humiditas, post hanc coitionem per venas, quæ solæ fœtui alimentū conferebant, in media uteri spatia illapsa est; ac proinde facto seri & cruoris effluvio, quod ad puerperii tempus natura deposuit, in loco frigido, sicco & saxeo, proles madere desiit: imò duri occursu induruit. Nam & humor qui circa articulos colligitur, ex ossium natura, testante Hippocrate, duritiem induit. Dicet aliquis ex Physicorum & Medicorum sententiâ, frigore concreta, calore liquari: cui satisfactum fuerit, si respondeam, alias indurationis causas à frigore indissolubilem uteri & genituræ concretionem reddidisse, idque scirrhosi tumoris modo, qui siccitate & frigore concretus, nunquam emolliri potest. Igitur nihil aderat per ariditatem loci, quod fœtum faceret obnoxium putredini: exhausta erat omnis humiditas innata, nulli adventitiæ per uteri crassitiem & duritiem aditus patebat ad induratum fœtū, quò seipso redderetur humidior. Nam quæ putrent, ait Hippocrates, seipsis humidiora fiunt. Porrò confirmatâ indies duritie, proles illa perinde ac scirrhus, utero scirrhoso affixa, potuit integrâ formâ, in mortis maternæ tempus conservari, citra insignem earum partium colliquationem, quæ naturâ suâ laxiores absumi poterant, nisi concretio à frigore irrepsisset. Quod factum fuisse adeò mirum videri nō debet, quum neque ossa indurata, neque calli, porive, qui generantur in nobis, procedente die minuantur. Hæc mea est compendiaria argumenti propositi disceptatio, candide Lector, si quid rectius illâ noveris, imperti: si non, hac utere mecum. *Simon Provancherius.*

† Plura hac de re legi possunt in *Marcello Donato* Gregorij Horstij, *Bartholino*, & Expositione *fœtus Mussipontani*. prolixiora, quàm quæ hic inseri possent.

DE MOLIS IN GENERE.

CAVSA ET MODVS.

OBSERVATIO I.

Effluviorum seu effluxionum molarumque tam vitalium, quàm non vitalium causæ & modi.

EFFLUXIONES ab utero vitiosæ, solius propè materiæ vitium, absurditatémque consequi solent. Sunt harum genera duo, nam pleræque licèt informes, attamen animantur: aliæ vitam non concipiunt. Inter non vitales prima species est concreti sanguinis velut in carneam massam: in quâ tamen nervosi ductûs, ac venarum arteriarumque lineamenta appareant: sæpe verò & ampullæ tenues, quarum aliæ candidæ, & piscium oculis non absimiles, aliæ vitellos ovorum aptissimè præ se ferunt, ut sæpissimè à nobis est observatum. Hoc genus non ita absimile parenchymati fœtûs, quod in involventium membranarum vasis affigitur, ad elaborationem sanguinis meliorem, priusquam per umbilicum in corpus infantis distribuatur, Fallopius placentam vocat, pulmonis substantiæ figuræque proximam, ut nobis videre hactenus licuit. Est alius modus, ubi crassum duntaxat atque membraneum corpus excernitur, instar vesicæ densioris: quod ferè ex amplo ventriculo in angustum verticem surgit, non malè rostro suillo, vel animalis alterius comparandum: hoc enim solo agglutinatur cotyledonibus uteri, vivens duntaxat uti fungus, aut planta terrarum visceri radicitùs adhærescens. Eadem species non semper uniformis existit: sed sæpe & polypi more in ramos ac rostra compluria, vel brachia prorogatur: sæpe interiore sinu (si adaperias) solam invenies concreti sanguinis massam; sæpe & textum nervosum, implicitum instar labyrinthi: sæpe res maximè peregrinas, cujusmodi in abscessibus solent. Nam tales infinitæ species, etiam pro imaginationis varietate à matribus inducuntur, præsertim accedente seminis quantitate, & rerum consensibus externarum. Tertium genus effluxionis non vitalis, ad molæ appellationem non immeritò relegamus, quando formationis exactius quoddam est rudimentum, in carnis confusæ speciem, nunc penitus nudam, nunc involucro densiusculo circumtectam: Tale etenim ferè ob masculi seminis penuriam concipi solet, si vicem istius fœmineum semen aggreditur: postquam non ineptè & masculum semen, atque fœmineum, scribat Hipp. ab

ab utrisque fecerat, & secundùm exuperantiam facultatis agentis atque patibilis, mares aut fœminas nasci, nulla tantopere in quantitate seminis posita ratione. Molæ interdum sunt carneæ magis, interdum nerveæ. Figura quoque cunctis non est eadem, sed omnes utero pertinacius hærent: sæpe & annis pluribus, non sine gestantium summo discrimine, tumore, morsu, & atrophia. *Gemma lib. 1. cap. 6. Cosmocrit.* Et paulo post.

Jam verò si vitalium effluxionum species animo perlustrâris, totidem prorsus invenies, quibus cum vita motus, sed incompositus, aspiratur, propter præstantiam spiritûs in rudi mole demersi. Tales sæpe cum fœtibus edi solent? tales mirandam erosionis acerbitatem embryonis ac matribus ferunt. Exclusæ in lucem instantur variè, discurrunt, injectísque per obstetricem molibus suffocantur. *Idem.*

Veterum discrepantes sententias de Molarum Generibus, Differentiis, Causis, & generationis modis, inter alios *Iacchinus, Holerius, Trincavella, Mercurialis, L. Mercatus, Marcellus Donat. Thadaeus Dunus, &* *Andreas Laurentius* explicat.

DE MOLIS IN SPECIE.

Observatio I.

Molæ veræ, quæ vulgo carneæ appellantur.

DE eo quod mola vocatur, videndum: Accidit hoc vitium mulieribus nonnullis gravidis, quanquam rarò: pariunt enim quod molam vocant. Jam accidit enim mulieri cuidam, ut cum concubuisset, & se concepisse putâsset, primùm ventris moles augeretur, & reliqua ex ratione venirent. Sed cùm tempus pariendi jam esset, nec pareret, neque moles minueretur, sed annos tres aut quatuor ita perseveraret, quoad dysenteria, id est, difficultate intestinorum implicata, eóque modo periclitata, demum peperit carnem quam molem vocant. Quin & tota vita edurat hoc vitium, ut & consenescat, & commoriatur. Quæ autem prodierit, adeò obdurescit, ut vix ferro transadigi possit, causam hujus dixi in problematibus. *Aristot. de generat. animal. lib. 4. cap. 7.*

Quidam tradunt in quibusdam mulieribus carunculas ad juglandis nucis magnitudinem per pudendum excretas esse, aliquando singulis mensibus, aliquando bimestres aut trimestres. *Aetius tetrabibl. 4. serm. 3. cap. 8.*

Vidi in facto bis in una muliere nobili, quæ visa est prægnans verè, & in decimo mense cum gravibus accidentibus partûs, imò gravissimis intensivè & extensivè: quæ eduxit frustum carnis magnum, durum, habens duo additamenta separata in parte tenuiori: Postea in aliâ parte erant rotunda & grossa, ad longitudinem duorum digitorum: & ultrò movebatur, non habens alias distinctiones. *Et paulo post.*

Vidi bis vel ter in facto frustum aliqualiter figuratum, quod movebatur: & ita vixit per horas: cum tamen credidisset mulier se esse prægnantem verè: quo emisso cessavit prægnatio, cum accidentibus ejus. *I. Matth. de Gradi Comm. ad cap. de Mola, lib. 9. ad Almans.*

Sicut generatur mola in matrice, ita etiam generantur aliæ res præter naturam. Ut testor me vidisse in quadam muliere Papiensi: quæ se prægnantem esse putabat. Post 12. menses, emisit frustum unum carnis satis magnum, & multa alia parva: & simul cum illis peperit animal ad similitudinem tenconis piscis, &c. (de quo circa finem hujus argumenti plura) *Gatinaria Comment. ad caput de mola, ad lib. 9. Rhasis ad Almansorē.*

Vidimus Cydone mulierem, quæ octavum antè partum gestaverat, & cùm in sequenti se etiam concepisse putasset, & jam decimum mensem attingeret, unâ nocte, sanguis, congij mensura effluxit. Vidimus mulierem, quando eo trepido profluvio omnes territi fuerant. Cujus labra animadvertimus tumentia, ac oculorū genas, faciem cæterò pallescentem, brachia præter consuetudinem macilenta videbantur: ventrem deinde detumuisse: & in eo pondus molestum sentire ajebat, in utero molam esse omnino adjudicavimus. Obstetrix clausam esse naturam nunciavit, conjectis invicem tribus pessis, ex galbano, bdellio, opopanace compositis: jam naturalia ora patefacta sunt, miro naturæ opere: molam subinde extraxit obstetrix, in tria frusta discerptam, quæ subinde consuta, molam integram rotundā constituere. Superstitione quadam, ad avertendam talem molam, infumari camino jussere. Ea informis erat, cute humanâ obducta, intus materia sine ossibus, sine corde, sine jecore ac intestinis: sed consula quæ [illegible] caro erat molis, venis conspersa pluribus, cucumeris magni rotundi modo, ea duritiem nullam adhuc contrahere potuerant. *Alexand. Benedict. de curand. morb. lib. 25. cap. 34.*

Peperit mulier geminos, masculum & fœminam, alterum vivum, alterum verò emortuum: inde mulier hæc male habere cœpit, & continuò febricitabat, & ingentem sanguinis fluorem patiebatur, adeò ut de eo constringendo, Medici valde solliciti essent. Cæterùm, quò magis constringentia darent, admoverêntve, eò magis hæc mulier in sanguinis rivulos deveniebat, ut ad obitum propè jam devenerit, & domestici de funere jam cogitarent. Porro cum in hoc infortunio & agone esset, ecce molam quandam, carneum scilicet frustulum prædurum emisit, & illico libera & sana facta fuit. Conatur autem natura tantum malum in utero contentum, hoc est, molam expellere, unde non cessat expultrix facultas sanguinem transmittere, quoad scopum desideratum attingat: sed in aliis mulieribus abortientibus, & quæ pepererunt, evenisse, non rarò observatum habeo. *Lusitan. cent. 7. curat. 54. curat. Medicin.*

† Confer. quæ de mola singulari, proponit Th. *Bartholin. hist. anat. 48. Cent. 4.* & de molâ viduæ *Rhod. Cent. 3. obs. 53.* de molâ vivente *Salmuth. Cent. 3 obs. 98.*

Observatio II.

Molæ fœtibus sæpe cum certo interitu alligatæ: matricisque propemodum [illegible]ma.

VIdimus nobilē Venetam Dionoram Georgiam, septimo mense, quo partum gestaverat, polypum peperisse monstrificum: quē nos dissecuimus: in medio masculinus fœtus integer, palmi magnitudine repertus est, quem monstrum illud in sese genitum, inter eas angustias accrescere non patiebatur. Annexus tamen erat umbilicus polypo. *Alexand. Benedict. lib. 25. cap. 29. de curand. morb.*

Dulcis Gardiola uxor mea prægnantem se esse existimans, molam gerit in utero menses totos duodecim: subinde ea in gestatione gravida fit: cumque jam fœtus quadrimestris esset, ingentibus doloribus, febri gravissima, symptomatisque lethalibus correpta, animi deliquio, virium defectu atque pulsuum, delirio, vigiliis, inediâ, parturire cœpit tandem maximis conatibus: pari discrimine vitæ. Opportunis adhibitis auxiliis molam una cum fœtu, simul illi alligato, ejecit, & pristinæ incolumitati præter meam & omnium opinionem, Dei voluntate & misericordiâ, restituitur. Sed antequam observationi huic colophônem addam, quid è vulva ejectum sit, miserabili hoc partu, dicendum videtur.

Prodiit caro informis, crassa, dura, semiputris, & multis partibus lacera & divulsa: cui quatuor vinculis fortibus infans masculus alligatus erat, quadrimestris

stris ille quidem, aut eo ampliùs, suis omnibus membris constans atque integer. Perinde autem molæ fœtus alligari videbatur, atque fructus arboribus. Pediculo namque medio contineri arboribus fructus experientiæ fide constat: fœtus autem in utero per vasa chorij, seu secundinæ membranæ (quæ quidem vasa ex arteriis & venis uteri existunt) alligantur: ut est *Galeni lib. de fœtuum formatione* sententia. Ad uteros namque fœtuũ connexûs eandem habet proportionem, quam fructûs ad plantas: ut enim illi copulis quibusdam continentur, sic & fœtús quoque ipsi: ut *Galenus lib. de fœtuum formatione, lib. 1. de semine cap. 7. & lib. 4. aphor. com. 1.* affirmavit. Sed cur infans hic, qui unà cum mola prodiit, utero alligatus non esset, sed molę, in promptu causa est: quòd in superfœtatione, cùm conceptus in utero infans est, molâ jam uteri sinum occupante, non patuit fœtûs radicationi locus. Itaque substrata fœtui mola (cum carnea esset & sanguinis plena, & in uteri sinum immersa) fœtui ipsi instar uteri, in quo radices ageret fœtus, fuit. Quæ res abortui ansam præbuit maximam, quod non pro naturæ lege suo in nativo solo (nempe utero) sed in alieno (molæ, inquam, carneæ) subsedisset fœtus.

Similem qvendam affectum in Maria Trophimi Caroli, Arelatensis civis, amici & compatris mei, uxore vidi: qvæ octavo gestationis mense puerum probè jam dearticulatum, & suis omnibus partibus constantem, molæ quinqve vinculis alligatum ejecit, magno cum vitæ discrimine. Utramque autem Dei ope, & meâ qualicumqve operâ servatam fuisse. Et adhuc Dei clementiâ superstites esse, & plures postea fœtûs gestâsse, & feliciter peperisse, testari plenâ fide possum. *Valleriola lib. 1. observ. 1.*

Vidimus mulierem, cui carnea moles exivit cum fœtu, veluti superfœtatione quadam. *Scholiographi Holl. de morb. intern. ad cap. de Mola.*

Huic persimilem (historiam) & nos semel vidimus, in Sigismundi currûs ductoris uxore, anno 1574 mense Septembri, qvæ cùm fœtum masculum nullâ affectum injuria peperisset, adhuc prætumido ventre existente, ita vt obstetrix de altero retento fœtu dubitaret, decimo septimo die à partu, carneam molam pueri decem annorum caput superantem magnitudine, excrevit, cui pediculus inerat, quo fœtus legitimi secundis annexum censuimus, & post varios labores, rectè auxiliis administratis, convaluit. *Marcell. Don. hist. med. mirab. lib. 4. c. 25.*

† Conf. etiam de mola subseq. partu, aut comitante fœtum *Lotich. obs. l. 5. fol. 464. Hildan. Cent. 2. obs. 54 fol. 221. Ballon. Epid. fol. 56.*

OBSERVATIO III.

Mulier gravida massam molámve informem, ansatam utrinq; palpitantem, cum monstro Sanguisuga dicto, & fœtu masculino miserè à fera excarnificato non sine vitæ discrimine parit.

MUlieres Belgicæ, potissimùm quæ oras maritimas accolunt, cùm tumultuosæ sint, atque inquietæ in peragendo concubitu, alienas insuetásque formas subinde embryoni inducunt, nec solùm molam, hoc est, rudem, informem, atq; inelaboratam massam, quæ ferri aciem respuat, proferunt, sed quiddam deformi specie, quod palpitet, ac vitale existat, formámque inchoati operis obtineat, qualem artifices rudiori penicillo adumbrare solent. Nautæ siquidem, quibus ferè sunt addictæ, ubi ex longa, diutináque peregrinatione ovantes in portum sunt delati, plenísque velis subeunt, nulla habita menstrui decursûs ratione, nec observato interlunio, Lunæq; coitu, ipsas ineunt, quo tempore, ob mensium defluxum, congressus noxius esse solet ac perniciosus; nequit enim semen coalescere, nec debitè cum muliebri sanguine uniri. Quo fit ut genitura vel effluat, vel si omnino cohærere contingat, non possit naturam confusam maléque cohærentem materiam elaborare. Nec solùm virorũ incontinentia culpanda est, verùm & mulierum, quibus cùm jampridẽ nõ sit rei venereæ facta copia, ultrò se nonnunqvam viris subjiciunt, atqve avidè semen rapiunt, ut famelici cibum, ut Cerberus offam. Eóq; fit ut uteri facultas aut prorsus à spe generandi excidat, prolísque successu frustretur, aut si qvid efficere tenet, operíqve manum admoliatur, monstrosam qvandam formam ab hominis specie prorsus alienam embryoni inducat. Nonnunqvam post trimestre spatium fœda illa colluvies effluit, ac frustulatim, confertímque erumpit indigesta congeries, quasi navem sentinâ exhaurire contingat. Huic affinis est effluxus quidam, multis torminibus pressurísque mulieribus infestus: nostrates, quòd quartâ silentíque lunâ, cujus vi menses defluunt, conceptûs inchoati cœperit, Lunarem partum, aut populari voce *Monn kind* indigitant. Perficitur autem spurius hic conceptus nonnunquam citra virilem operam, ex imaginaria venere, in iis quæ admodum pruriunt, impenséque sunt salaces ac lascivæ, sic ut ex crebro virorum intuitu, contactúque muliebre semen cum sanguine menstruo conglobari contingat ac coalescere, ipsámqve facultatem uteri, atqve insitum calorem rudimentum aliqvod animantis meditari.

Superioribus annis me usa est Medico mulier qvædam insularis, qvæ cùm ex nautici generis homine concepisset, in tantam támqve inusitatam molem illi cœpit intumescere uterus, ut non videretur suffectura gestando oneri: decurso exactóqve novem mensium spatio, qvod anni dodrantem conficit, accitâ obstetrice, primùm magno conatu ac molimine massam qvandam informem enixa est, qvàm superfœtatâ post legitimũ conceptum judico, cui vtrinqve ansæ duæ connexæ erant, in brachiorum longitudinem ac modum exporrectæ: palpitabat autem, illíqve vitale qviddam inesse visum est, vt spongiæ & vrticæ marinæ, qvas nostri *Elschouvve* vocant, qvarum innumeræ æstate in Oceano fluitant, exemptæqve mari diffluunt, ac diutiùs manibus contrectatæ liqvescunt, inducto pruritu ac mordaci uredine, unde nomen id obtinuerunt. Postmodum monstrũ delapsum est ex utero, adunco rostro, longo teretíq; collo, oculis vibrantibus, caudâ acuminatâ, eximia pedum agilitate. Id post primum lucis intuitum, conclave stridoribus implet, atqve ultrò citróque discurrens, latebras persequitur: tandem mulieres pulvinis impetunt, ac suffocando perimunt. Hoc monstri genus, quoniam hirundinis more, sugillando sugendóque fœtui infestum est, ac sanguinem adimit, sanguisugam nominant, vulgò *Suygers.* Postremò mulier hæc plus satis delassata, non sine summo vitæ discrimine prolem masculam edidit à monstro ita excarnificatam, ut à sacrâ lotione quàm minimùm vitæ superesset, mulier verò ægrè refocillata, quas molestias ac torturas perpessa sit, optima fide mihi enarravit: illíque præscripsi saluberrimam vitæ rationem, tum quæ restaurandis firmandísque viribus sunt accommoda. Erat enim prorsus elumbis atqve enervata. Hæc & pleraqve alia documento cuiqve esse debent, ut in congressu mutuo omnia decenter, debitóqve ordine peragantur, ne qvid incommodi aut detrimenti naturæ contingat inferri. *Lemnius lib. 1. cap. 8. de occult. nat. miracul.*

OBSERVATIO IV.

Mola quomodo intelligatur esse caro informis, tum variæ molarum species, & ex his una omnium monstrosissima, quà tres molæ, formâ mentularum virilium excretæ.

QUum ex Galeno declaratur, molam esse carnem informem, quæ in utero gestatur, non intelligatur eam omni formâ carere, sed humanâ tantùm. Quoniam

niam ipsius molæ [illegible] & incertæ sunt formæ & [illegible] [illegible] [illegible], quæ duræ quidem [illegible], sed [illegible] & tenaces, ut nec gladio [illegible] [illegible] ores, his ligamentis carentes, [illegible] [illegible]tissimæ: & hæ omnes ali[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] no[illegible] [illegible] [illegible] Unde poterat, [illegible] Galen. molam [illegible] [illegible] [illegible] *Samuel* [illegible] 112 *Pract.* [illegible]

Observatio V.

[illegible]

MOlæ [illegible] Itaque La[illegible] [illegible] origine: quoniam [illegible] non solum [illegible] [illegible] conceperint, [illegible] [illegible] *Commen.* [illegible]

Quod [illegible] melicis, qui nidore culinæ saturantur, atq; alim[illegible] [illegible] rum est, illum [illegible] [illegible] conceptui inservivit, [illegible] imaginaria Venere perfi[illegible] opera. *Lemnius* [illegible] *Nat. Mirac.*

Observatio VI.

Mulier annorum [illegible] [illegible], molas [illegible] cum [illegible] [illegible] [illegible] in aquam resolvebantur.

NObilis urbis nostræ [illegible], indubiæ honestatis Matrona, [illegible] nata, carnoso corporis habitu [illegible], ac [illegible] sanguine redundante, [illegible] per [illegible] annos menstruæ purgationes [illegible] anno 1573 & 74 molas plures carn[illegible] [illegible] in naturali partu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliquando trium vel unius mensis spatio. Diligenter percontata, se nullum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sub aere diutius detentæ, permanentes, in aquam

solvebantur [illegible] Mirum sane videtur [illegible] [illegible] [illegible] Gal. [illegible] [illegible] Hipp. & Arist. [illegible] *Hist. med. mirab.* [illegible] quæ considerare poteris.

Observatio VII.

Molæ plures & deformes uno partu excretæ.

A[illegible] 18. [illegible] se vidisse [illegible] [illegible] excretas uno partu. [illegible] *lib. 1 cap.* [illegible] *de Morb.* [illegible]

[illegible] Dei de peccatis, quæ emisit [illegible] quorum [illegible] [illegible] octo. [illegible] *Serm. 6.* [illegible]

[illegible] molarum [illegible] meminit [illegible]

Observatio VIII.

[illegible]

MOla [illegible] [illegible] Molas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Molam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] molis annorum quindecim. Erat [illegible] [illegible] utriformi, quare est hypropicorum. [illegible] [illegible] decim annos. [illegible] argumento adducor, quòd mulier [illegible] [illegible] Hoc [illegible] Preceptorum Hipp. Arist. & Galeni; quorum authoritas [illegible] plus valeret, [illegible] Sic enim de mola censuerunt, quòd mola est rudis indigestáque [illegible] atque corruptio, unde est impedita corporis partiúmque discretio, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tarum. [illegible] 478.

Molas totos septemdecim annos utero circumtulit uxor [illegible] figuli, in S. V[illegible] & mor-

 tuam

tuam cùm diſſecuiſſem, uteri corpus comperi ferè ſolutum, tantùm cervice ſuâ vinctum, & præterea proximo omento ſubhærentē, unico teſticulo dextro præditum, eóque latiore & laxiore. Cornua nequaquam niſi fortè parte illâ conſpicua erant: vaſa ſolâ cervice admittebat, eáque manifeſta & tumentia: caput humanum amplum totus æquabat. Hunc à reliquo cadavere revulſum, in ædes meas detuli, ut per otium, quid concluſum totos jam ſeptemdecim annos contineret, oculis, manibus & mente conſequerer, advocatis primariis in arte Medicis, Maſſilæo, Alexio, Vigoreo, & Sanctoponte, Feureo, Broëto, Violaneo, Grealmo, Ravinio, Mareſcotio, Miloto, Altino, Riolano, Luſſono: Chirurgis verò Bruno, Coniterello, Guillemeau. Talibus igitur & tot viris præſentibus, uterum diſſecui, reperíque toto corpore ſuo, propriáque tunicâ (alterâ quæ ipſi à peritonæo adeſt integrâ & ſanâ) ſcirrhoſum, durúmque adeò, ut in ipſum ferri validis viribus adacti acumen vix ſubire poſſet: trium digitorum ſpiſſitudinem ejus corpus habebat. In media capacitate carnea moles inventa eſt, manûs ambas in pugnum contractas craſſitie æquans, mammæ vaccinæ ſimilis, uteri parietibus nonniſi certis locis adhærens, densâ valde, & inæquali grumoſáque ſubſtantia, corporibus multis, qualia in atheromatibus reperiri ſolent, cartilaginibus præterea, & tanquam oſſibus conſperſa. Una omnium ſententia fuit, ejuſmodi molem initio molam fuiſſe, quæ temporis ſucceſſu in ſcirrhoſum corpus unà cum uteri propria ſubſtantia degeneraſſet. In media inſuper uteri cervice tumorem notavimus, craſſitie & rotunditate meleagridis ovo ſimilem, ſubſtantia durum, cartilaginoſum, & oſſeum, totam cervicem occupantem: præſertim verò uteri interius orificium, quod Gallorum vulgus Coronamentum nominat, adeò ut hac nihil in uterū ingredi, aut egredi poſſet. Pendebat omnis illa moles libras novem & uncias duas: quam ego, quod monſtri aliquid habere videatur, propter rei novitatem & raritatem, in conclavi meo & armamentario reponendam & aſſervandam duxi. *Pareus lib.23. cap.34.*

Vidi uxorem Franciſci Gabrielis paſſam molam pluſquam viginti annis: quandoque enim protenditur ſic uſque ad finem vitæ, & non recipit curationem: & quandoque deponit fruſtum carnis, cui eſt forma quædam, cujus ſpecies non comprehenditur, quia non ſunt dearticulatæ figuræ ejus. *Nicolus ſerm.6. tract.3. cap.* 20.

Quin & tota vita edurat hoc vitium, ut & ſeneſcat, & commoriatur. *Ariſt.lib.4.cap.7.de Generat.Animal.*

Vidimus Genuenſem mulierem ad vitæ uſque exitum geſtare. *Alexand.Benedict.lib.25.cap.34.de Curand.morbis.*

Observatio IX.

Molas mulieres quaſdam, ad quartum vel quintum annum uſque ſine magna moleſtia, aut vitæ periculo circumtuliſſe.

PAriunt id quod molam vocant. Olim hoc evenit mulieri cuidam: quæ in concubitu cùm viſa eſſet facta gravida, propterea quòd tunc uterus intumuerat: tum cætera ſigna ſunt ſecuta. Elapſo autem juſto tempore pariundi, neque ipſa peperit, neque venter detumuit: ſed tertium quartúmve ſuperavit annum, donec non ſine periculo correpta eſt cruento alvi profluvio, quod Græci δυσεντερίαν vocant. Atque ita grandem carnis molem peperit, quam molam appellant. Nonnullæ namque exoneratæ ſunt: ſed exacta ætate illius morbi, atque earum vitæ idem finis fuit. *Ariſt.lib.*10.*Text.*43.*de Hiſt.animal.*

Nonnullas vidi per plures annos molam geſtâſſe, quæ nihil ex ea paſſæ ſunt, præter moleſtiam & incommoditatem ex tumore ingenti cauſatam, nec ex ea perierunt, nec ullo morbo earum ratione laboraverunt: cùm tamen & quintum annum eas ſuperaſſe noverim. *Salius cap* 112. *Annot.ad lib.Altomari.*

Observatio X.

Molas nonnunquam fœtibus morbos ingenerare.

MAgna & miranda ſunt noſtræ naturæ arcana: mulier quædam quæ habitat in Orientali porta, uxor artificis cannarum, viginti quinque filios enixa eſt: atque ea fœcunditas primum mira fuit. Ex his duos intra decem menſes, ambos mutos ſurdóſque, qui ambo ſupervixerunt, vivúntque. Primum, cum tribus molis, ſecundum cum duabus, non ſolùm mortuis, ſed putrefactis. Dum eos in utero gereret, non quemadmodum in aliis ſe habuit, ſed in imo ventre pondus quaſi plumbi ſentiebat: Veriſimile eſt, adnatas molas, ſuâ frigiditate (ſunt enim quaſi ſanguis congelatus) cerebrum læſiſſe: inde auditum & vim loquendi hebetatam, maximè cùm computruerint: læſo autem cerebro fœtum deſcendiſſe aliquantulum, tum eâ ratione, tum molarum pondere gravatam fuiſſe admodum. *Cardanus de Varietate lib.* 8 *cap.*44.

Observatio XI.

Mola, cùm excludi non poſſet, putrefacta: eadem contagione uterum affecit, & mulierem perdidit.

MEmini diſſectum à me mulieris cadaver, ex eo mortuæ, quòd ipſi mola ovo anſerino magnitudine æqualis, quam natura expellere vanis conatibus tentaverat, ſubſtitiſſet & computruiſſet, atque in putredinis contagium totum uterum pertraxiſſet. *Pareus operum ſuorum lib.23. cap.34.*

Observatio XII.

Mola utero adnata, & membrana putrida viſa in fœmina, quæ poſt laborioſum partum cum variis ſymptomatis, febre extincta mortua eſt.

MUlieri poſt quindecim annos à connubio parere contigit Laboravit multum à partu. Secundæ ſubſtiterunt: evulſæ fruſtillatim. Obſtetrix aſſerebat ſupereſſe aliquid. Febris nata. Hinc nigra lingua, dentium intervalla ſcabritie nigricantia, facies νεκρώδης. Septimo die mortua. Sectâ, inventa caro oblonga adnata utero, & membranarum pars, quæ computruerat. *Holler. lib. Obſervationum propr. num.* 10.

Observatio XIII.

Symptomata mulieris cujuſdam, molam geſtantis, & parientis.

LA Beringne uxor de Jedian Beuchet, quum exiſtimaret ſe à quatuor ferè menſibus gravidam, omnia ſigna prægnantis mulieris præferebat, vomitu crebro primis menſibus divexata fuerat, appetitúque proſtrato: Tertio & quarto eodem reſtituto, trigeſimo Octobris cœperunt ei effluere quædam pallida, antea conquerebatur de dolore lumborum. Dubium erat, an eſſent ſuppreſſa menſtrua, vel mollâne, an fœtus. Quietem injunxi, nec ulla remedia exhibere volui, venter non tumebat. Die primâ Novembr. circa meridiem ſanguis concretus, admodum ruber & copioſus rejectus. Tandem, quū videremus eundem copioſiùs effluere, ac laudabilem eſſe ſanguinem, habitâ ſolâ ratione virium, incepimus exhibere, quæ ſupprimerent ſanguinem, quæ deliquio animi vehementi correpta, tandem circa veſperam molam rejecit. *C.L.F.*

Ioannes Bauhinus de Obſervat. propr.

MOLÆ CURATIO.

Observatio I.

De mola, quæ novies in uxore Thobiæ Knott, civis Svvidnicensis in Silesia, generabatur, & expellebatur quarto mense, præservata unico remedio.

UXor Thobiæ Knott, quæ hodie adhuc vidua vivit honesta, sed valde pauper, cùm molam, sæpius atque novem vicibus gigneret, & subinde quarto mense ejiceret, post nonam molam excretam ad meum consilium confugit, qui tunc vocatus à nobilibus provincialem Medicum ibi agebam: sed conqueritur, non posse magnos sumptûs facere in pharmacopolio. Quid multa? jussi ut sese diligenter custodiret domi unum adhuc mensem, ne matricem aliàs debilem in purgatione post molam læderet. Illa obtemperat, & reversa post 4. septimanas urinam secum adfert, quæ non adeò humoralis erat coloris boni, sed semicocta: Ego cùm paucis egenti mederi, & deberem, & perquam vellem: conditum alterans, corroborans que matricem tantum illi præscribo, quod ℞. *Conser. rosar. antiq. unc. ij. meliss. acetosell. unc. j. anthos, diacydonij, an unc. ß. marg. praeparat. corall praeparat. an. gr. iij. cinam. scrup. j macis, scrup. ß spec. diarrhod scrup. j. cum Rob. de ribes q. s. fiat conditum* Hoc usa est 7. diebus cum hac cautela, ne coiret cum viro: pòst quovis triduo, etiamsi rem cum conjuge haberet, nunquam iterum male laboravit, sed feliciter concepit, atque peperit salubres infantes, ad quorum primum in baptismo invitatus fui. Non est dubium sanguinem in mola præservanda, hoc rectè alterari, & matricem corrigi; sed tamen quia non in omnibus sufficit, minimâ ex parte meum medicamentum egisse, maximâ ex parte ipsum Deum immediatè sub auxilio adfuisse fateor. Multas alias mulierculas præservavi à mola, sed unamquamque pro sua complexione & digestivis & purgantibus, sæpe etiam venæ sectione, & corroborantibus matricem, intus quidem semper cum hoc condito, paucis mutatis, exteriùs etiam emplastro. Prægnantes molam etiam gestâsse scio, & Francofordiæ ad Oderam uxorem Professoris duas molas usque ad partum, atque tunc simul enixas esse. In Saxonia tres molas subinde septem diebus pòst nobilis Matrona enixa est triduo valde tormentis & excretione afflicta, postea sine torminibus quiescens: septimâ semper die nova tormina, & tridui spatio nova mola redit: quæ à me curata jam utero gerit, & cui jamjam nono mense partus instat. Pro certo etiam mihi narratur à Nobiliss. Matrona, quòd soror ejus molam quarto mense excreverit, nihilominus simul prægnans manserit, fœtum salvum retinuerit, & feliciter pepererit tempore consueto quinque mensibus pòst. *De Cl. V. Iacobi Horstij Observat. libro, per Doctiss. V. Laurentium Scholtzium ad me misso.*

Observatio II.

Mola ut dejicienda, tum quæ ejus Chirurgica ratio.

PRæscribenda, ingerenda, admovendáque omnia sunt, quæ menses cient, & secundas, fœtúmque mortuum excludunt: cujusmodi sunt trochisci de myrrha, hermodactyli, & similia, foris semper antè locis rebus relaxantibus & remollientibus. His remediis quemadmodum & phlebotomiâ, diætâ tenui, & balneis, tum, & tam diu utendum est, cùm, & quamdiu Medico adstanti videbitur. At si ab utero divelli & velut eradicari molam contigerit, neque hanc divulsam natura expellere possit, mulierem eo situ locabit Chirurgus, quo collocandam esse diximus in infantis ab utero extractione. Tum diductis mulieris obscœnis partibus, immissóque extractorio organo, cui à similitudine, pedis griphij nomen impositum est, & cùm in uteri capacitatem pervenerit, reserato ac dilatato, molam comprehendat. Neque aliter, si præsertim crassior sit, propter rotunditatem comprehendi potest: ansam enim quâ prehendatur non habet. Itaque cùm solâ id tentatur manu, lubricitate suâ elabitur, & per uteri capacitatem globi instar diffluit. Faciliùs verò griphij pedis unguibus comprehendetur, si alvus mulieris hinc inde comprimatur, & tandem in angustum locum ubi diffugium non sit, compellatur; sic enim demum comprehensa facile extraheretur. Extractâ mola, mulieri eadem, quæ & puerperæ, adhibenda est cura. *Pareus Operum suorum lib. 23. cap. 35.*

† Huc refer, quæ de prohibendâ molæ generatione proponit *B. Sylvatic. Cent. 5. Cons. pag. 540.*

MOLÆ FALSÆ. SANGUINEA.

Observatio I.

Mola sanguinea.

VIdimus retentis duntaxat mensibus, ad quintum decimum uterum gestasse mulierem: quæ medicatis locis concipere speraverat, uno & continuato profluvio exonerata est, unde molam sanguineam vocant. *Alex. Benedict. lib. 25. cap. 34. de Morb. Curand.*

Philosophus det[illegible] uxoris amici cujusdam mensibus, arbitrabar primùm ipsam concepisse. Postea aucto amplius tumore, hydropem suspectum habui, quia totũ corpus ac pedes tumescere videbam. At ubi tandem id affectionis esse deprehendi, quod alij laterem, alij molam vocant, rutam & anethum in vino veteri fulvo odorato coxi, & abjectis herbis, vinum calidum bibendum dedi, & termè aquæ loco exhibui: statimque mulier, excretâ sanguinis copia, salutem adepta est. *Aetius Tetrabib. 4. Serm. 5. cap. 80.*

PULMENTARIA.

Observatio I.

Pulmentaria Mola.

VIdi Molam ab humore phlegmatico, grosso, ad similitudinem pultis factæ per superfluam m[illegible] decoctionem in aqua: quæ tantum excrevit, ut post mortem patientis factâ anatomiâ, esset majoris quantitatis & ponderis, quam residuum corporis ipsius. *Ioan. Arculanus Com. ad cap. de Mola, lib. 9. ad Almans.*

FLATULENTA.

Observatio I.

Emphysematosis, seu Inflatio uteri, quam vulgo flatuosam vel ventosam molam vocant.

EGo tempore pueritię meæ, dum addiscerem artes liberales Ulyssipone, vidi quòd quædã Judæa credidit se prægnantẽ, cui fuerunt præparata omnia, quæ sunt necessaria, & dum obstetrices matricem tractarent, tanta ventositas sine ullo alio liquore exivit à matrice, quòd fuit mirum; & hoc per totam civitatem Ulyssipone, & per totum studium fuit evulgatum *Valescus de Taranta lib. 6. cap. 15. Philonij.*

Ab hujus generis molâ se deceptum fuisse in propriâ uxore fatetur *Ioan. Matthæus de Grado, in Comm. suis ad caput de mola.* Namque dum crederet uxorem in utero habere, post decimum quartum mensem omnia imprægnationis signa & ventris tumor deliuere ex usu pil. alephanginarum.

Sunt quæ gravidas se existimantes, nono demum aut decimo mense, nihil nisi sonoros flatûs excernunt: ex quo, subsidente inde utero, bombum crepitúmque peperisse, per jocum dicuntur. *Pareus operum suorum lib.25. cap.34.*

Nobis observatum hujuscemodi inflationem efficaci remedio curatam, prodeuntibus per pudendum muliebre flatibus, veluti per anum excerni solent. *Dodonæus cap.49. Observ. Medicinal.*

Hoc anno 1575. viderunt multi Medici in urbe nostra, non sine magnâ omnium admiratione, Annam de Fortis, mulierem Hebræam ex castro Briscello, quæ jam transacto 15. mense, in utero habere videbatur, nam venter maximè intumuerat, ut jam noni mensis imprægnationis tumorem æquaret: dúmque venter à nobis comprimeretur, manus retrò pellebatur violentiâ quadam, atq; per universum abdomen motûs quidam palpationis conspiciebantur, ac veluti saltus per intervalla involuntarius, satísque validus: ita ut ab imo ventre usque ad os ventriculi, motûs hi excitarentur; quod ipsi à laborioso partu supervenisse ajebant: menses tamen prodibant statis temporibus. Nos, omnibus ritè consideratis, in eam venimus sententiam, quòd os uteri ex callo, vel carne supercrescente post partûs labores penitus connixisset, eo pacto quo caruncula in virgæ meatu post abrasionem excrescere solet: unde multi flatûs crassi in utero collecti, exitum minimè invenientes, motûs illos effecerât. Nec obstabat, quòd menses statis temporibus fluerent, ex venis enim colli matricis prodire posse, alibi docuimus. *Marcell. Donat. Hist Mirab. Med lib.4. cap 25.*

A sene quodam rustico audivi, uxorem ipsius, cùm toto biennio, vel circiter, uterum tanquam prægnans gestâsset: tandem miro quodam sonitu, vel potiùs tonitru in ventre & pudendis facto, magnam flatuum copiam peperisse. *Thaddæus Dunus lib. Miscellaneorum, cap.* 8.

Signa nonnunquam peritiores Medicos fallunt, utpote uterus quum intumescit incluso flatu, aut alia excrementorum colluvies (molas dicunt) se colligit ac condit intra matricem, indicia afferre solent qualia edunt nixurientes, quòd Joanni Matthæo nostræ palæstræ (ut sunt nunc sæcula) Antesignano, in suâ conjuge accidit, & *Campanus de Accsella* non invenustè carmine lusit.

Venter cùm tumuisset Acciellæ
Septem mensibus & novem diebus,
Cœpisśetque lien parum dolere;
Accius jubet illicò obstetricem,
Quæri fasciolas, & apparari,
Sperato puerum editura partu,
Mox inter medias manûs ministræ
Laxo poplite, cruribus levatis
Lucinam ingeminans, quater pepedit.
Jason libell. de Pariente & partu, cap.2.

AQUEA: SIVE HYDROPS uterinus.

OBSERVATIO I.

Hydrops uteri, qui vulgò Mola aquea dicitur.

UXor ablutoris pannorum, pro curis filij Seyt, filij Abdalla, habebat signa hydropisis, & impossibile erat scire causas ejus eventus: quia mulier non videbatur, & præcepi quòd aliquo tempore uteretur diatrion pipereon, & aliquo diacucurmâ: & quodam die abluebat pannos extrà clam viro suo, & cùm inclinaret se supra vas plenum aqua ad abluendum, defecit pes suus, & cecidit, & emisit per vulvam quantitatem viginti rotulorum aquæ croceæ, & alleviata est, & ultimo convaluit. Et post longum tempus incepit inflari, & ego quæsivi de omnibus circumstantiis ejus, & inveni, quod morbus ejus erat in matrice, & ipsa opinabatur quòd esset prægnans, & non fuit. Et tu debes ponere intentionem tuam ad sciendum, quòd in matrice accidunt morbi similes hydropisi. *Rhasis in Continent.15. cap.4.*

Novi quandam Dominam Generosam, quæ se prægnantem esse credidit. Et ita Medici visitantes eam, existimabant & judicabant quòd ipsa erat prægnans. Et dum venit pariendi tempus, & jam provisum erat de bonâ obstetrice, & compatribus, & commatribus, multa aqua prodiit à matrice ipsius, per vulvam defluens, & illicò venter penitus detumuit. Sic & ipsa, & Medici fuerunt illusi. *Iacob. de part. Comm. ad lib.3. Fen.21. Tract.3. cap.25.*

Vulva cum matrice interdum taliter disponitur, & sic aperitur, quòd ab ea subitò provocatur & exit aqua quamplurima. Vidi quandam, quæ aquam tribus annis gesserat in matrice suâ, quam subitò ejecit, & hinc alleviata, se sanam esse credidit, sed debilis effecta, post tres dies obiit. *Idem loco quo suprà.*

Aquæ in utero collectionem vidimus in viduâ quadam, quæ defuncto marito, cùm se gravidam relictam existimaret, 9. mensibus adimpletis, supervenientibus partûs doloribus, nonnisi aquosos humores enixa est, à quibus liberata, lacte ubera repleta haud aliter, quàm si fœtum peperisset. *Dodonæus lib. Observat. Medicinal. cap.49.*

Vidimus nos uxorem cujusdam sericorum pannorum textoris, Felicitam appellatam, quæ cùm utero se gerere existimaret, intumescente quotidie ventre, prægresso statuto tempore partûs, malo corporis habitu, febriculáque lenta correpta extincta est. Cúmque ægritudinis tempore dispar sententia inter Medicos prolata esset, quòd nullus ipsorum animadverterat, dissecto ventre uterum aquâ plenum reperere. *Marcell Donat. hist. med mirab. lib.4. cap.25.*

Vidi in Virgine jam adultâ, ventris insignem tumorem, hydropi Asciti simillimum, in quo aquæ copia auditu & tactu percipiebatur, ut quæ in eam partem, in quam se vertebat, cum sonitu collaberetur. Res deinde ostendit in utero sine noxa hepatis acervatam fuisse. Color, habitus corporis, operationum omnium integritas, venæ laudabili sanguine distentæ, satis probabant, jecur minimè affectum esse. *Erastus Part.4. Disput. adversus Paracels.*

Sæpe accidere, ut signa morborum ita ambigua sint, ut difficile sit finitimos morbos secernere, ex hac historiâ cernitur. Cùm Eichstadiana quædam fœmina, leprosa, tumorem in ventre haberet, qui prægnationem ostendere videretur, ac accederet facies minimè decolorata, ac motus interior ventris talis, qualis in verâ imprægnatione adesse solet, Embryone in utero sese primò movente, judicatum fuit gravidam esse hanc. Itaque à remediis abstinuimus. Tandem verò, cùm tempus partûs præteriret, neque venter detúmesceret, adhibita quidem sunt remedia, sed fructu exiguo. Itaque tandem, aliis symptomatibus accedentibus, ea fœmina diem suum obiit. Quam concedente magistratu à Chirurgis secari jussi. Animadverti verò hepar, & vicina membra integra. Sed uterus aquâ plenus vehementer intumuit: quo dissecto, aqua citrina & putrida copiosè effluxit, multorum admiratione, qui de Uteri hydrope nihil se audivisse dicerent. *V. CL. Iacobus OEtheus lib Observ. propr.*

Signa aquæ intercutis in uteris ponuntur *primo de morbis mulierum*: venter sæpius intumescit, & mammæ molles sunt, & lac malum. Et putat se in ventre habere, & os uteri ad tactum gracile & humidum. Et rigor ac febris corripit, & menses parvi, pauci & ante tempus deficiunt, & in processu temporis dolor augetur ad imum ventrem, lumbos, & ilia. Ita dignovi solus, inter

ter duodecim Medicos, uxorem Comitis Annibalis Vicecomitis, laborare uteri hydrope, cum ipsa tum plerique ex Medicis crederent esse prægnantem. *Cardanus part. 3 n. 113. de caus. sign. ac loc. morb.*

† Confer quoque *Hildan. Cent. 2. obs. 53. p. 220. B. Sylvatic. cent. 4. cons. 31. Horst. l. 2. Epist. sect. 7. fol. 479. Tulp. l. obs. 3 cap. 32. Sinibald. Geneanthr. pag. 522. Piso obs. 125.*

OBSERVATIO II.

Ex hydrope uterino per lunares purgationes, magna vis aquæ expurgata subinde.

MUlier quædam hydrope uteri correpta, quoties apparebat menstrua purgatio, omnem aquarum colluviem ex utero per cervicem profundebat, pelvésque sex aut octo implebat aquâ citrinâ ferventissima, dum venter totus subsideret. Mox dein menses insequebantur ex naturæ præscripto. Collecta proximo mense par colluvies, stato dein tempore profluebat. Hæc tandem persanata uterum gestavit, peperitq; bene vitalem fœtum. *Fernel. lib. 6. c. 15. Patholog.*

OBSERVATIO III.

Dissecto mulieris cujusdam utero, aqua mensura Augustana supra sexaginta inventa: & glandula dextri testis torosa facta.

AUgustæ in muliere textrice, in cujus utero serosæ aquæ supra sexaginta Augustanas mensuras, quæ singulæ tres pendent libras, post mortem, unà cum multis Medicis reperi, nullibi interim circum intestina præsente aquâ, aut laxo in manibus aut pedibus tumore, aut etiam viscerum aut alterius cujusdam organi sese alioquin offerente vitio: præterquam quòd magnus ille uterus, cujus fundi os miris modis occalluerat, totâ anteriori suâ sede peritonæo erat connatus; & dextri testis glandulæ miris modis non secùs excreverant, quàm si novem decémve anserum, aut struthiocamelorum potiùs ova uni inessent membranæ, singula humore ovorum albo non absimili, aut paulò crassiore oppleta. *Vesalius lib. 5. c. 9. De corp. hum. fabr.*

OBSERVATIO IV.

Historia dissectionis, ejusdem mulieris, ex uteri hydrope mortua, integra & absoluta.

HElena Lobin, mulier annorum quinquaginta, Anno M.D.L. temperamento, quantum nobis ex certis signis & indiciis judicare licuit, calido & sicco mediocriter, sanitatis tempore nec concepit unquam, nec utero gestavit. Fluxu tamen mensium consvetis suis temporibus non destituebatur; singulis etenim mensibus profluebant usque ad annum ætatis quadragesimum nonum; nec nisi uno anno, priùsquàm moreretur, huic deficiebant. Incurrit primum tumorem ventris hydropi Asciti, vel Tympaniti, vel ex utrisque composito similem, ex quo per medicamenta diuretica, & alia remedia, inter initia sublevata erat, ut prorsus subsideret tumor. Deinde rursus in hydropem uteri incidit, quemadmodum id ex sectione liquidò apparuit. Cùm etenim incideretur, reliqua membra intra peritonæum contenta erant illæsa, uterus solus in tantam molem excrevisse, & dilatatus esse videbatur, ut omnem illam aquam, quæ in aliis hydericis inter intestina & peritonæum continetur, cavitate suâ includeret, & quod magis erat admirandum, uterus, qui aliàs liber esse solet circa fundum, ut tempore conceptionis extendi, & in omnes dimensiones ampliari posset, ita peritonæo coaluit, ut divelli non posset, nisi magnâ difficultate, segregatæ tamen sunt invicem, & tota illa moles seu capacitas uteri, à reliquis membranis & peritonæo separata, è corpore hoc exempta est. Cujus toto ambitu, & membranâ exteriore, magis tamen in sinistrâ parte, vesiculæ erant majores quædam, aliæ minores, humore viscido pituitoso & albicante plenæ, qui vitrum liquefactum præ se ferebat. In membranâ utero deserviente non procul ab uteri collo erat glandosa quædam substantia insignis duritiei, velut lapis, & magnitudinis ovi anserini, hanc primo intuitu uterum arbitrabamur. Postea singula diligentiùs contemplantibus, adnatum aliquid nobis videbatur. Reliqua membra interna satis bene se habebant, nullum intestinum erat læsum, ventriculus bonus, hepar parum vitiatum erat, splen durus, & quasi arenulis refertus, subniger. Testis sinister extenuatus erat supra modum, & quasi marasmo consumptus, dexter solito major. Vesica erat amplitudinis, qualis in cæteris corporibus esse solet. Uterus tamen adeo in immensum excreverat, ut totum abdomen æquaret, & universo peritonæo substratus esse videretur. Pulmones erant integri, in dextra parte aliquantulum vitiati: in eâdem thoracis cavitate aqua erat copiosa, quæ potuit causa esse suffocationis; nam licet quatuor annis integris hanc corporis molem sustineret, & interea corporis functiones mediocriter obiret, brevi tamen spatio temporis excessit è vivis, & per suffocationem aquosæ materiæ non paulatinam resolutionem virium, mortuam puto. Hæc postquam incideretur, effluxerunt aquæ circiter libræ septuaginta aut plures, aqua primo effluens pallida erat seu citrina, tenuis, postea sensim crassescere cœpit, ad extremum veluti amurca profluxit materia crassa, terrestris, subnigra, fœtida. Ista aqua omnis in uteri cavitate continebatur, non in aliis membris, sed in sina ipsius tantum, neque etiam reliquorum membrorum vitio ortum putamus hunc affectum, veluti ratione jecoris aut lienis male affecti, sed in ipso utero originem traxisse arbitramur. Unde hydrops uteri dicitur, qui omnibus Medicis Classicis notus quoque fuit, ut Hippocrat. Galen. & recentioribus quoque, veluti Aetio, cujus indicia & curationem enumerat *lib. 16. cap* 81. Sed quanam potissimum de causa tanta moles aquæ in utero fuerit collecta, judicatu difficile est valde. An quia intemperie quadam uterus laboraverit? an frigida nimium, ut alimentum sibi delegatum non conficeret, sed illud crudum & aquosum relinqueret? vel supra modum humidâ, ratione cujus tanta humiditas colligi potuerit, & indies magis ac magis augeri. Intemperiem uteri vel frigidam, vel humidam supra modum fuisse, id vel inprimis arguit, quòd neque concepit unquam, nec peperit. Nam, si Hippoc. credimus, mulieres quæ frigidos & densos habent uteros, non concipiunt: quæ etiam præhumidos habent, haud concipiunt: extingvitur enim in ijs genitura. Nec non quæ siccos admodum, & immodicè calidos habent, inopiâ enim alimenti genitale semen corrumpitur: Quæ verò in utrisque oppositionibus mediocriter temperatum habent uterum, hæ fœcundæ sunt. Frigidam in hac fœminâ intemperiem non tam putaverim, quàm humidam fuisse; neque enim menstruæ purgationes profluxissent, vel non copiosè: vel enim nullo modo, vel omnino paucæ fiunt hisce mulieribus purgationes. Calidam vero & siccam uteri intemperiem in causa hujus morbi non fuisse, arguit tantæ materiæ humidæ collectio, & totius corporis temperies, ad siccum magis vergens. Reliquum igitur est, uteri intemperiem humidam solam in causa hujus morbi esse potuisse, vel à primordio nativitatis congenitam, vel aliunde acquisitam. Nisi forte per vasa ad uterum derivata, venas nimirum & arterias, humor ille serosus fuerit in uteri cavitatem transmissus, atque indies magis exauctus, donec ad tantam pervenerit molem. Prior tamen ratio probabilior videtur, quæ ad uteri humiditatem,

vel connatam, vel supervenientem spectare videtur. Sed qualiscumque tandem causa fuerit; quod ad curationem ipsam attinet, non videretur mihi magis conveniens in hoc affectu remedium, quàm punctiones καὶ παρακεντήσεις ὀνομαζόμεναι, μᾶλλον καρωσεῶν ἐν ἔθει τοῖς ἰατροῖς ἐστιν, per quas sectiones vel puncturas aqua tutò emittatur; cavendo tamen, ne aqua omnis in universum effluat. Quicumq; enim, Hippocratis testimonio, Empij, suppurativè, aut hydropici, uruntur vel secantur, si pus vel aqua confertim effluxerit, omnino moriuntur. Hæc ego *Adolph. Occo R. P. Augustanæ Medicus* observavi, qui etiam dissectioni interfui, à Vesalio Med. Imp. Caroli V. administratæ.

Observatio V.

Historia hydropis uterini cum Mola vera.

FOEmina quædam ante quatuor annos, à partu fœtûs vivi retinuit ventris tumorem ita magnum, ut putaretur alium adhuc fœtum utero continere: qui tumor, cùm & Lochia malè prodirent, quotidie ita increvit, ut venter in magnam distenderetur molem. Ipsa nihilominus vixit sine magnis querelis, & exacto uno vel altero anno, rursus concepit ac peperit. Ab ultimo partu, biennio ante mortem, venter paulatim in tantam amplitudinem excrevit, ut tres ulnas Bavaricas in ambitu excederet. Variæ de morbo hoc Medicorum fuerunt opiniones. Mortuâ tandem hac misella, quò constaret de affectu certiùs, præsentibus Clarissimis viris D. D. Joh. Heinrico Müntzingero, Hieronymo Fabro, & Adamo Fabro, sectio ventris à Chirurgo instituta, fuit explorata: ubi statim sub musculis abdominis occurrit uterus, in tantam molem extensus, ut totum inferiorem ventrem solus occuparet, & omnia expleret abdominis spatia, intestinis ad musculos abdominis, versus sinistram corporis regionem protrusis, ibique adnatis vel agglutinatis, omentum enim, ut & reliquæ peritonæi membranæ computruerant, & reliqua omnia viscera, renes, hepar, splen, ventriculus, & intestina ipsa planè emacerata, gracilia, & in angustum redacta locum apparuerunt.

Dissecto utero deinceps integro secundùm suam substantiam, neque ullâ affecto putredine, satisq; crasso pro tantâ distentione, incredibilis aquæ copia effluxit purpureæ, & quasi cruentatæ, ultra cadum seu urnam Monacensem æstimatæ. Cavitas enim uteri tantæ capacitatis fuit judicata, ut puer 10. annorum facilè in eâ potuerit delitescere. Quominùs verò ab utero exitum habere talis aqua potuerit, arctè ibi conclusa, in causa fuit mirabilis quidam tumor in interna parte orificij uteri, quâ se in cervicem recludit, in orbem adnatus, glandulosus, & rotundus; sed per zonas distinctus, similis planè fructui qui malum aureum, seu Tumatla Indorum appellatur, qui occlusit ita arctè os uteri, ne quà pateret aquæ effluxus. Apertus novaculâ ille tumor, evomuit materiam albam, tenacem, & glutinis instar concretam, ex spermate fortè eo loci attracto, coagulatóque genitus.

Hydrops igitur hic fuit uterinus, à mola aquosa uteri paulatim factus: arbitror enim à principio, cùm à partu distento esset utero, molam fuisse inibi aquosam propriâ membranâ conclusam, quæ causa fuit, cur rursus concipere & uterum gestare potuerit, reliquâ uteri substantiâ illæsâ, & ab aquæ consortio immuni existente: progressu verò temporis erosa & putrefacta videtur, ruptâ propriâ molę membranâ, ac nimis refrigeratâ reliquâ uteri substantiâ, degeneravit affectus in verum uteri hydropem. Ex quo etiam tamdiu, & ferè citra insignem virium jacturam, aut querelas vivere potuit; quòd pútrida hæc aquæ colluvies loco denso, qualis est uterus, & membro conservationi individui non ita necessario, coërcita fuerit; unde paucâ evaporatio cordi, & reliquis visceribus molesta potuit esse. *Historiam hanc hydropis uterini fœmina mortua 10. Febr. Anno 86. communicavit nobis Hier. Faber* Sereniss. *Bavariæ Ducis Med. Clariss.*

Observatio VI.

Molæ flatuosa & aquea complicata animadversa.

VIdimus mulierem Molam gestare ventosam ac aquosam ad quintum decimum mensem, cùm omnia ex ratione conceptûs veri venissent, præterquàm quòd in ventre punctiones crebras submordentes patiebatur Nobilis Matrona Francisca Clara, soluto demum exiguo aquæ, cætera per se subsidere. *Alexand. Benedictus, lib. 25 c. 32. de Curand. Morb.*

Flatum plurimum ab utero excussum vidi, multo humore deinde secuto, in quem usum galbanum liquatum in oleo laurino, & susino, cum cumini pulvere, aut illitum aut infusum valuit, & medicamentum dianisum, aut diacuminum, aut pliris archonticum cum vino sumptum. *Christ. à Vega Art. med. lib. 3. sect. 10. cap. 12.*

Hoc ante duos annos accidit nobili & honestissimæ mulieri concivi nostræ, in quâ, bene alioqui habente, sed jã 20. annos sterili, ejusmodi collectio seri, ventre sensim plurimùm intumescente, totos novem menses fovit inopinati conceptûs falsam opinionem: ob cumulatam (videlicet) in locis muliebribus aquam. Enixa enim tandem est nihil, præter serum copiosum, cum multo flatu. *Joubertus c. 13. De Vrinis.*

Quæ ventosæ & aquosæ molæ cognominantur, à Græcis & veteribus Medicis pro molis non agnoscuntur. Flatuum in utero collectionem, ἐμπνευμάτωσιν τῆς μήτρας, inflationem uteri: & posteriores ventositatem matricis nominant. De aquosi humoris in utero collectione meminit *Hipp. in lib. de natura muliebri*: tum & Aëtius, qui uteri hydropem appellat. Hippocrates aquæ in uteris collectionem gravidis supervenire affirmare videtur; Aëtius verò tum humoris copiam in uterũ confluere, quando menses suppressi, & impraegnatio impedita. Utrumq; nobis observare contigit: memini enim nonnullis unà cum fœtu copiosum aquosum humorẽ ex utero processisse, fœtu debili non vitali: Sed vidua altera, quæ existimabat gravidam se relictam, solùm aquosum in ütero gestavit humorem. *Dodonæus in Scholijs ad c. 49. Observ. suarum medicinal.*

Observatio VII.

Vteri hydropis species rara, veteribus (excepto Aëtio) incognita: quà in utero vesica fellis similia corpuscula, aquâ referta, comperta sunt.

QUum menses longo tempore fuerint suppressi, & impraegnatio impedita, sæpe humoris copia in uterum confluit, & aliquando corpuscula quædam vesicæ fellis similia in ipso generantur, in quibus humor colligitur. Sequitur affectionem hanc tumor circa imum ventrem amplus, laxus, flatuosus, & murmura velut in intestinis, in ambulando gravitas, & spirandi difficultas, alvi recrementa graveolentia sunt, & menses ac conceptûs impediuntur, & quæ prodeunt nullo ordine servato deferuntur. Ubi verò violenter excernuntur, ruptis aliquando parvis illis corpusculis, quæ vesicis similia diximus, viscosa quædam ac aquosa erumpunt. In quibus itaque humorem in utero collectum ex propriis signis cognoveris, decubitu quieto, mox vomitu, ac validis elotionibus utendum est. Proinde corticis radicis tithymali myrtei sicci, drach. ij. per se, vel cum radicis panaceæ obolo propinabis. Et in uterum infundes, quæ mucosos humores attrahunt, qualia sunt, grani Cnidij grana decem, cum oleo irino, & modico melle. Aut veratri nigri drachm. duas, cum irino, aut cyprino, aut narcissino oleo, cum modico

dicto melle per uteri fusorium clysterem infundito. Verum ante has elotiones, cardamomum cum sale, aceto mulso, thymo, pulegio, calamintha, aut simili [illegible] humorum copiâ per alvum excretâ, prædictæ elotiones infundantur. [illegible] subdantur. Et postea sinus pudendi aquâ marinâ proluatur, primùm solâ, deinde addito aceto, & aliquo ex prædictis in ipsa cocto. Elotione peractâ, ac locis probè detersis, pudendo ac [illegible] oleum cyprinum [illegible]. *Aetius Tetrab. 4. Serm. 4. c. 79.*

Ad aquæ receptacula, eas videlicet vesicas, quæ in utero generantur, fomentis utemur ex aromatis, quæ menses [illegible], & pessis sanguinem trahentibus. [illegible] vero omniū ad [illegible] pelliculas, & aquâ refertas vesiculas, est mercurialis masculæ, uno verò fœminæ, si quis suspicio [illegible] locus est, semen, cum modica myrrha, sale ac melle, exceptum lanâ & [illegible] rebus subditum. *Cardanus Comm. 5. in. 1. Hipp. de morb. muliebr.*

Observatio VIII.

Eadem uterina hydropis species a nostra ætatis Medicis exactius observata, & accuratius, et nonnihil [illegible], descripta: cum membranaceus globus, bullis, [illegible], aquâ aut [illegible] refertus.

Ex humorum defluxu, & seminis in uterum delapsu, vesicæ intra uterum generātur, quæ viscido humore, aut aquâ implentur [illegible] fœminæ esse conceptum, nam venter intumescit, & menses retinentur. Accedit dolor mammarū, vigiliæ, & insomnia [illegible], [illegible] etiam febricula, corporis gravitas, & [illegible]. [illegible] symptomata patiebatur Leonora Sanctaren, quam vidistis sex integris mensibus [illegible]; constantissimè [illegible] se in utero gestare fœtum vivum, [illegible]. At vero [illegible] adhibitis, sexto mense [illegible] ab utero varia & admiratione digna, [illegible] Obstetrix, [illegible] membranosis ac membranis [illegible] aqua [illegible], castaneæ quantitatis [illegible] volutæ coloris carnis [illegible] [illegible] hominis [illegible] minora. A qua vero multa [illegible], & totam [illegible] Romanas duodecim appendebat. *Christ. a Vega, lib. 3. sect. 10. cap. 1. Art. Med.*

Loysona Roverona civis Arelatensis filia, viro nupta, florenti ætate & optimo corporis habitu prædita, cùm uterum gestare se existimaret, suppressis mensibus, nausea, vomitu, [illegible], & cæteris accidentibus, quæ prægnantibus evenire solent, affecta, post sex aut octo gestationis menses magnis obortis doloribus, ingentem peperit membranaceum globum, totum aquosis bullis, instar ovorum piscium refertum. Erant autem bullæ rotundæ, tumidæ, pellucidæ, [illegible] plenæ, fœtidæ, atq; per omnem membranam, quâ [illegible] bantur, disseminatæ, tantâ quidem copiâ atque numero, ut comprehendi posse nullo pacto videretur. [illegible] stylo bullis, aquosa & [illegible] sanies fœtens emanabat, ad citrinum colorem inclinans. Membrana quidē tenuis, sed robusta tamen ac firma erat, tota in se conglobata, & innumeris bullis referta atque protuberans. Mulier vero gravibus cum symptomatis frustum id membranosum ejecit, nempe vomitu, nausea, crebris animi defectionibus, febre, delirio, convulsivisque quibusdam motibus, & uteri strangulatu. Tandem vero congruis remediis adhibitis, planè Dei beneficio convaluit.

[illegible] rursus a me visum in filia Constantiæ obstetricis, uxore Georgij pannorū tonsoris, quæ & ipsa parem membranam bullis innumeris confertissimam, post sex gestationis menses, (& ipsa quoq; decepta) ejecit magnis etiam ac gravibus symptomatis conflictata sed & eadem [illegible] Dei [illegible] Universa mulierum Arelatensium turba, & virorum [illegible] ad tale spectaculum videndum catervatim confluebant, ut rem eventu [illegible], & planè admirabilem spectarent. *[illegible] Obs. [illegible]. 16.*

Compertum est [illegible] generasse in membranaceam substantiam globosam, totam aquosis bullis, rotundis, tumidis, pellucidis, & innumeris plenam [illegible] quam sanè [illegible] comperimus in uxore [illegible] cujusdam, & [illegible] testantur [illegible]. *Mercatus de mulier. a[illegible] lib. 3 cap. 3.*

Uxor [illegible] post congressum viri, conceperat, [illegible] aut quatuor post mensibus prægnans [illegible] est. Nam [illegible] quasi [illegible] instar [illegible], parturit membranulam [illegible] ventris haud absimilem, humore aqueo refertam, [illegible] post partum semper decubuit. Ab eo tempore, quo conceperat, menses illi sistebantur: neque tamen venter [illegible] intumescebat. Molam esse [illegible]. Hæc illi quinquies accidit. *[illegible] Observat. per D. Casparum [illegible] communicata.*

Comitis M[illegible] uxor, cum multis annis non cōcepisset, consilio meo usa post varia remedia tētata, cum pessaria supponeret, membranaceum corpus crassum, amplum, fistulosum, multis appendicibus obnatum, per uterum ejecit, ab eóq; tempore mox concepit, pepe[illegible] *[illegible] Observ. [illegible].*

[illegible] compatriota, [illegible] mulier, [illegible] quoque [illegible], corpus membraneum, sed in medio orbiculare, & in [illegible] ramos crassiores aliquot [illegible], divisum, quorum singuli [illegible] ramos disseminabant, [illegible] arborem [illegible], qualem Rondeletius depingit, egóque sæpe Monspessuli vidi, adamussim referens, ex utero sine omni dolore uno impetu dejecit. *Idem D. Paterus.*

† Hydropem in cornibus uteri notavit eleganter *Tri[illegible]* l. 4. c. 44. p. 360. utero interim [illegible], à suppressis mensibus ortam; qualem, non absimilem huic, nuper [illegible] passa est vidua *Bingemiana*.

Observatio IX.

In substantia uteri mulieris cujusdam per sectionem deprehensa mira [illegible] plurima [illegible] humorum [illegible] carnosa excrescentia, membranarum, tendinum, officulorum [illegible], lupiarumque concretiones, quorum pondus librarum quadraginta.

Mulierem ante aliquot annos, unà cum aliis Medicis & vidi, & ægrotam tractavi, quæ post mortem [illegible] dignorum [illegible] fuit: in cujus utero carnosa substantia (non in cavitate, neque superficie [illegible] externa) collectionem adeò admirabilem, tam humorum, quam carnosarum excrescentiarum, membranarum, tendinum, officulorum, item [illegible], lupias, aliaque corpora diversæ substantiæ, coloris, odoris, aliarumque qualitatum habebat, ut pondus omnium esset librarum mercatoriarum quadraginta. Et tamen ab annis tribus, & longiore etiam tempore, quo temporis spatio materia eo loci erat contenta, nullum dolorem, qui alicujus esset momenti, persenserat: ac licèt tantæ sordes, tantáque moles in utero contineretur, tamen toto illo tempore, tam naturales & vitales, quam animales functiones perfectas & integras habuit.

Francisc. Rousset de Part. Cæsar. sect. 5. cap. 4.

OBSERVATIO X.

Mulier post abortum, & legitimum fœtum per intervalla editos, tertiò aliquid rostro & cristæ galli simile enixa est.

SUperioribus diebus mulier ad scalas S. Cyriaci habitans uterum ferebat, & quinto mense puellam abortivit: post secundas non dejecit, non dolebat, non febricitabat, nec anxia erat, sed venter ut primò tumebat, unde alterum fœtum intus latitare dixi, utcunque tamen assistentes mulieres de evocandis secundis maximè sollicitabantur. Ei trochiscos ex myrrha cum croco in vino propinando, ac nõnulla ex sabina, rubea tinctorum, pulegio, origano, calamentho, & similibus confecta medicamenta: sequenti tamen nocte alteram peperit puellam: post quam & secundæ prodiere, sed tunc ægriùs tulit. Tandem sequenti die frustum quoddam carnis, galli cristæ cum rostro gallinaceo similitudinem habens, ejecit, & immunis evasit, *Lusitanus Curat.* 27. *Centur.* 1.

OBSERVATIO XI.

Post felicem fœtûs partum, quadam unà cum secundina os quadratum exclusit.

SUperioribus annis in ditione Fürstembergensi, mulier quædam vitalem absolutúmq; fœtũ masculum enixa est. Et unà in secundina os quadratũ, utrinque eminens & tuberosum, palmaris longitudinis & latitudinis, unciali ferè crassitie, exclusum fuit, quod cum ossibus sceleti nullis comparari potuit: aliis magicâ arte fortè id accidisse credentibus. Nihil tamen damni, vel vitij ea res vel matri, vel proli attulit. *Ex Comitissa de Solms, CL. V. Iacobus Moccius Amicus.*

MOLÆ,

EXTRA MATRICEM.

OBSERVATIO I.

Molæ extra matricem genitæ: quarum una instar frusti carnis utero adnata; altera humani capitis magnitudine ad vasa seminaria sinistri lateris deprehensa.

DD. Marquardus recitabat casum de quadam cive Viennensi, uxore N. N. quæ habuit molam extra matricem: erat illa albissima & mundissima circa vasa seminaria: vivebátque cum viro annos XVI. quam Medicus, (ut mulier petebat ante mortem) dissecuit, quò aliis mulieribus simili morbo laborantibus rectiùs consuleretur. Invenit autem duas molas extra matricem: unam in quantitate frusti carnis supra matricem, & ipsi fortissimè adhærentem: alteram in latere sinistro, circa vasa seminaria, in quantitate capitis. Nupsit bona puella seni, & quum venerea esset, castè & honestè vixit, quum interim vir senex debitum præstare nõ posset. Caveant igitur puellæ venereæ à senibus, & nubant similibus. *Ioannes Marquardus Practica Theorica & Empyricæ cap.* 5. *de Mola.*

OBSERVATIO II.

Utriculus substantiâ sebaceâ, crassitie cultri, aquam colore & consistentiâ lixivio persimilem continens, inter colon, ex uteri fundo externo mulieri cuidam pronatus, eidem per sexennium ventris tumorem gravidæ instar excitavit, a quo tandem suffocata perijt.

FOEmina Pragæ erat, Anno 1581. nupta virgo ante sexennium ministro aulico, bene æstimato, quæ integrum sexennium ventrem tumidum gessit instar prægnantis, absque aliâ molestiâ, & impedimento, in suis functionibus animalibus & naturalibus, eundo, & laborando, dormiendo, & edendo: non menstruabat unquam, licèt cómmodè marito convixerit. Corpore bene habituata, & musculosa, sanguinea, facie rubicundâ, hilari plerunque animo, statura humiliori, ætate minor XXX. annorum. Ventris moles aliàs non premebat nisi scalas, vel colles altiores conscendendo. Perinde illi erat cerevisiam seu vinum bibere, à neutro magis offendebatur. Consuluerat sæpe Medicos præclaros quosque, sumptis medicinis ipsorum suasu, quæ etiam eduxerunt cum modo, ventre nihilominus, imò magis etiam intumescente. Sic æstatem illam Pragæ peregit. Autumno Viennam redijt cum marito, ubi paucis saltem hebdomadibus supervixit, atque obijt præfocata brevi temporis spatio, mole inclusâ itineris concussione distentâ plus satis, & premente diaphragma, uti reor. Postero die secta fuit, marito ex viventis desiderio jubente, adsistentibus cognatis & cohabitantibus. Aperto ventre à summo ad imum usque, aqua nulla profluxit, nec flatus animadversus: sed intestina à colo infrà tecta & pressa erant, utriculo quodam præternaturali ventris capacitatem explente. Is exortum ab uteri fundo extimo sumpserat, peritonæo firmiter adhærens, ut digitis avellendus fuerit: constabat tunicâ veluti lardeâ, aut sebaceâ, cultri crassitie: apertus effudit aquam lixivii colore & consistentiâ copiosam, nec quicquam aliud. Principium duxit à basi uteri, ac sursum tetendit, peritonæo contiguus & adnatus superficie exteriore, interiore intestinis incubuit, nulli cohærens. Uterus ipse exiguus erat & arctus, quasi puellæ 10. aut 12. annorum, quo nec sperma, nec menstruum unquam conceptum fuerit. Orificium proprium arctissimum & durum. Cervix rectè habuit. Hepar cum reliquis visceribus & intestinis optimè conformata erant, formâ & colore debito. Sic & reliqua externa membra decenter constructa fuerunt, absque ullâ labe. Hic hydrops Ascites quidem est, sed utero potiùs quàm ventri attribuendus, eò quòd utriculus, seu saccus ille aquam continens, ab utero pronatus erat: diversus ab illo, quo aquam in ipso utero collectam scribit Augustanus ille. *V. CL. Iohan. Aicholtzius de Observ. propr.*

OBSERVATIO III.

Mulierculâ multis annis turgido ventre, cum tabe, absumptâ, & incisâ, inventa in abdomine aquæ amphora, cum tumore insigni propriâ tunicâ concluso, & varijs appendicibus, partim pingvedine, partim glutino albo, & materiâ cruentâ fœtidâ, refertis.

COnjunx Pellionis, per multos annos, extremè turgidum gestans ventrem, cum consumptione totius corporis, fato cedens, fuit secta: In abdomine ultra amphoram mensuræ nostrâtis aquam continens: quâ exemptâ, inventus est tumor insignis & latus, cute validâ circumdatus, & eminentiis plurimis præditus. Hæ sectæ & apertæ, pingvedinis substantiam ementiebantur: dextra pars referta erat humore instar glutinis albi; sinistra verò cruore lento, subnigro, fœtido. Hepar visum exiguum, bene, quoad colorem, dispositum alioqui, sicuti & Pulmones, Cor, & Lien. Verùm sangvinis laudabilis ne gutta quidem conspecta. *De Georgij Palma doctiss. V. Observat. per V. CL. Ioachimum Camerarium ad me missis.*

MOLÆ VITALES.

OBSERVATIO I.

Molæ ut plurimùm vitales, quas Cœlius Aurelianus, & Marcellus, Pecus: Barbari feram Belluam, Aquilam, Accipitrem, Bubonem: Recentiores, Musculos, Tauras, Ranas Bufones, Echinos lepusculos, feles, assacbos, sen- ... sanguisugas, lacertas, & serpentes nominarunt: Quas mulieres velcum ... pepe- rere. Harum nonnullæ ... contractionis & explicationis ... : aliquæ vero ... repere, discurrere, & volare quoque animadversæ sunt.

INtelligendum quod vermes, reptilia, arpa, & frater Lombardorum possunt generari in matrice, quia in intestinis generantur ex superfluitate multum immunda, rariùs ... autem in matrice. Sed aliquod enorme, quod potest appellari mola, seu arpa, bene potest generari ex semine mulieris corrupto, & ex carentiâ spermatis viri, & ex calore innaturali, naturali tamen corpori generato: & frequentius, ut dicitur, generatur in mulieribus Lombardiæ, aut quia magis laborant, quia magis sunt subjectæ, aut propter corruptionem nutrimenti: sicut in Apulia, quæ dicitur communiter, quod Italiæ pessimè vivunt, sicut ex fructibus & herbis, sed bene induuntur, &c. *Gordonius Part. 8 cap. 15. Lily.*

Notandum, quòd ea, quæ valent ad menstrua provocanda, educunt & secundinam, & fœtum ... , & ... fratrem Salernitanorum. Notandum etiam, quòd mulieres Salernitanæ in principio conceptionis, & maximè quando debet ... , prædictum animal ... occidere bibentes succum apii & porrorum. *Platearius de ... Matricis cap. 1.*

Propter virtutis seminis debilitatem, aut menstrui rebellitatem, seu ut ... impotentiam, in humanâ specie monstrosa generantur sæpe. Facit enim natura de possibilibus semper quod melius est. Nonne etiam vi constellationis ac dispositionis materiæ cum fœtu, simul frustum carnis seu aliud quoddam in Apulia generari ab incolis narratum minimè fuit ut bufo, vel consimile animal? Nam tunc vi seminis in puriorem menstrui partem agens, in eam formam humanam inducit, & sui in superfluum materiæ corruptæ actionem continuans, perfectiori quâ potest forma eam informat. Et hoc modo ex materia ... ad recipiendam humanam formam indisposita, cum fœtu bufo, aut consimile venenosum quoddam animal generatur: cujus venenositate fœtus ipse in matrice inficitur sæpe, ac moritur. Frequentius tamen cum fœtu ipso nascitur simul, in cujus exitu ipsum mordet interdum: ex quo venenoso morsu infans fœtus moritur statim. *Guainerius, de Ægritud. Matricis cap. 32.*

Adverte quoddam verum, mulieribus nostris impossibile apparens: sed certè ita est, & quandoque in nostrâ evenit civitate, & mater nostra vidit a qua habui, & fuit domina fide digna. Mulieribus meridionalibus & australis regionis, & mulieribus multi & pravi sanguinis, ex malitia regiminis, accidit quandoque, ut ultra conceptum verum pariant quoddam frustum carneum, secum portans formam animalis, vivens: quod dominæ feram appellant, & causa hujus non fuit virtus spermatis primi ipsius viri: quia ex eo jam conceptus est fœtus, sed error secundi in secundo coitu emissi, cujus error procedit ab influentiâ constellationis, seu virtutis cœlestis, ut 18. *Animal. Aristot.* Unde in quibusdam partibus Apuliæ, ut vidit & pater noster, communiter mulieres sic prægnantes pariunt cum fœtu feram: quasi bubonem, accipitrem, aquilam, lacertam, & hujusmodi. & asserunt illæ mulieres, quod quando cum illo fœtu oritur bestia seu fera Nobilis, ut accipiter & hujusmodi: quod tunc fœtus ille ex Nobili Viro conceptus fuit. Quod si fera fuerit rustica, ut bubo lacerta & hujusmodi, ex rustico & vili homine factus est, & hæc fera quandoque fœtum perimit. Et dicitur, quod tanta est proprietas, quod si cadens in terram horâ partûs mordeat eum, statim moritur fœtus. Hæc sunt vera, licet non appareant, quoniam talia hîc videre non sumus consueti. Sed sicut in intestinis & alii vermes generantur, ita possibile & in matrice animalia generari, maximè existente ibi materia apta. *Savonarola Tract. 6. Rubr. 27.*

Physicorum quidam attrahunt sermonem, quòd in quibusdam regionibus meridionalibus, in quibusdam mulieribus malo utentibus regimine, accidit superimpregnatio mendosa & monstrosa: generatur enim in eis animal vivens quod frequentius est secundum formam avis, magis bubonis vel arpiæ; & procedit vita ejus virtute alicujus constellationis facientis hoc, simul cum errore virtutis informativæ spermatis viri, post veram impregnationem in matrice receptæ. Et dicunt, quod est ... matrix, quod in matrice aliquando in tantum comprimit embryonem, quod est causa mortis ejus & abortus: & quandoque in partu exit simul cum embryone, & mordet eum, unde moritur, & vocant incolæ regionum illarum hoc feram. Et ego audivi a fide dignis, quod illis hoc pluries contigit. *Nicolaus, Serm. 6. Tract. 3. cap 2.*

Contingit in meridionalibus & australibus regionibus, in mulieribus multi & pravi sanguinis, ex malitiâ nutrimenti, supra conceptum verum, quoddam frustum carnis a prædicta materia generari, portans & habens speciem animalis, scilicet bubonis, vel harpyiæ, vivens: quod mulieres feram appellant, quæ quandoque cum eo in partu emittitur, & ut asserunt, tantæ proprietatis existit & malitiæ, ut si cadens in terram hora partus mordeat embryonem, statim moriatur fœtus. Cujus animalis forma & vita, non exitit a virtute spermatis viri primi, sed errore ipsius, cum jam animal & hominem informaverit, sed secundi in coitu secundo emissi: cujus error procedit ab influentia constellationis, seu virtutis cœlestis, ut *Arist. lib. 18. de animalibus* dixit: & quandoque accidit, quod illa candidas illam materiam non condensat in sangvinem, præ multitudine sui, sed illam naturâ cooperante digerendo dissolvat, aut convertat in aquositatem vel ventum. Quod cum illa ... egredietur, erit sicut aquositas sangvinis mixta, vel ventus, ut dixit Averr. *Franc. Pedemont. Summa 4. Particul. 4. Sect. 1 Addit. Mesue.*

Audivi mirabilia, sed non vidi, de animali generato in matrice cum aliis, quod cùm exivit matricem, volavit. *Matth. de Gradi, Part. 2. c. 29. ad Almans.*

Interdum in thrombositate carnosa introducitur forma enormis animalis: quod Laici appellant arpa, quia habet arpas & rostrum acutum sicut mus. Et dicitur in Italia frater Lombardorum: quia in eorum terra multum generantur, causa multiplici: quia illæ mulieres abundant in spermate proprio, & comedunt fructus & herbas coctas in patella. Tales mulieres incurrentes hoc, habent motus inanimatos, dolorem ventris propter punctionem illius animalis. *Tornamira Comm. ad cap. 89 lib. 9. Almans.*

Sicut generatur mola in matrice, ita etiam generantur aliæ res præter naturam. Ut testor me vidisse in quadam muliere Papiensi, quæ se prægnantem esse putabat. Post 12. menses emisit frustum unum carnis satis magnum, & multa alia parva; & simul cum illis peperit animal ad similitudinem tenconis (tincæ piscis), & erat coloris viridis obscuri supra tergum, intra erat rubei coloris, & habebat corium ita durum, quod vix cum gladio scindi poterat, habebat enim motum, & plicabat se sicut ericius, (erinaceus.)

cens.) *Gattinaria Comment. ad caput de Mola matricis Almansoris.*

Vitium Apuliam infestat, ac oram maritimam Italiæ circa Pisanum agrum: plures enim molas simul parere visuntur. Nam quibusdam in locis superfœtant bubonis similitudine,&animal dirum pariter cum partu humano edunt: interdũ harpyiæ formâ. Vivere subinde eas dicunt,ac per cubiculum volitare:quę sæpe in utero partum necavere, aut rostro infesto, aut compressu.Eam vim astro attribuunt incolæ philosophantes: præterea ferè illa belua vocitatur. *Alexand. Benedict. lib.25.cap.36.de Curand. Morb.*

Quasdam, regionibus nonnullis meridionalibus, animal vivens(quod feram cognominant, frequentissimum in Hispania vitium) genuisse mulieres, compertum habetur. Quòd si,dum editur,terram parietésve casu aliquo inauspicatum animal id tetigerit,puerperæ mortem,veridico auspicio auspicari, extra omnem fortunæ aleam autumant. Quocirca priusquam enitatur, loci illius, in quo prægnans parturire debet, parietes ornamentis protegunt, tapetia, & id genus reliqua pedibus substernunt.*Bonaciolus c.6.lib.1. Muliebrium.*

Mulieres pro pueris edunt beluam non unius formæ,quod frequens est Noapoli Italiæ, & in Flandria Belgica; in quarum mulierum locis gignuntur beluæ multiformes,sæpe solæ, aliàs cum infante, interdum puero à belua vel semeso, vel exucto. Crassissimo videlicet,maximéque putri humore, ejusmodi mulieres abundant, ex alimentis brassicarum & cervisiarum potu: nec secus ejusmodi procreantur in illis beluæ, quàm lumbrici in ventriculo pueri ex crudis fructibus: pravitas enim receptaculi adfert vim facultati specificæ seminis, & cogit vel non producere rem suæ speciei,vel aliquid aliud cum eâ, *Ludovic. Vives lib.1. de Anima.*

Scribunt nonnulli,Mulieres in regionibus meridionalibus,interdum animalia superconcipere monstrosa,bubonis,vel harpyiæ formam imitantia, tantæ pravitatis,ut in utero verum embryonem interimant,quæ postea in aborsu cum embryone mortuo emittuntur. *Dominicus Leo, Art. Medend lib.6 cap.12.*

Mulieres aliquando unà cum fœtu humano pecus etiam concipiunt:sic enim Cœlius Aurelianus, &Platearius nominant, & interdum ranas,seu bufones,& lacertos,aut similia eis animalia; cujus quidem monstrosæ conceptionis causam aliis inquirendam relinquo.Idem in Helvetia evenisse mulieribus quibusdam audio,sed rariùs.*Gesn. Hist. Animal.lib.2. de ranis.*

Inter viva animalia è corpore rejecta, molam referunt,at falsò, informis massa sangvinis veluti adnatum;& falsum quod dicunt,ambulare & volare. Quòd si vivum aliquod rejiciatur, ut aliquibus in locis solent facere mulieres, quæ cùm bibissent aquam, in quâ erat semen Echini, Echinos pepererunt. Quare rogare oportet, quam figuram referant illa animalia. Audivi mulierem aliquid lepori simile reddidisse, sed raró ea accidunt: ob id non possumus judicare de illis nisi aspectu.*Rondeletius de dignosc.morb lib.cap.17.*

In villa quadam Thuringiaca ad Unstrum è muliere bufo natus est caudatus. *Lycosthenes lib. Prodigiorum Anno* 1553.

Dum hanc Historiam scriberem, mulier bufonem ad Laodunum dicebatur peperisse: quod mirata obstetrix,& quæ ipsi aderant, rem pro testimonio dixerunt,fuítque bufo aliis dissimilis,quem viderunt multi, delatus in præfecti ædes.*Bodinus.*

Igneus præses Curiæ Rhotomagensis in acta publica conscribi mandavit, plerasque monstra diversissima,ranas,serpentes,enixas fuisse. *Idem Theatri Nat. lib.3 pag.392.*

Mercatoris quoq; qui ex Anglia venit, uxor abortivit, & secundo die post abortum simile quoque animal peperit, ut multis aliis evenisse vidimus, præcipuè Anconitanis: Debet verò animal hoc inter molæ genera adnumerari: de cujus conceptûs causa *Hippocratem* legito *lib.1.de Morb.Mulıebr. Anat.Lusit.Cur.27. Cent.1.*

Vidimus mulierem,quæ cùm novem mensium spatio uterum gestâsset,omnibus, quæ in legitimo partu evenire solent, mirificè respondentibus, tandem nihil aliud, præter animalia, cum multis purgationibus cruentis & corruptis, ranis haud absimilia,in lucem edidit.*Schoholograph.ad cap.61. lib.1. Holler.de Morb. intern.*

Colonię contigit,sartoris vestium uxorem,magnam astacorum copiam enixam fuisse, loco fœtûs humani, quũ interea illa omnino eâ spe duceretur, se aliud nihil parituram, quàm hominis speciem. Eámq; in rem, ejus maritus,cùm partitudinis tempus instaret, mulieribus & obstetricantibus præscripsit, ut Comitem à Solms, Canonicum Cathedralis Ecclesiæ Coloniensis, (quod Comes illo familiariter uteretur) adirent rogaréntque,ut ex sacro fonte levare dignaretur prolem jamjam edendam in lucem. *Ex Comitissa à Solms, D.Moccius Amicus.*

Narrat *Ioubertus lib.errorum popularium* duas mulieres Italas,singulas monstrosum partum exclusisse:Quę vestium interpolatori nupserat, adeò exiguum edidit, ut murem crassiorem, caudâ carentem,referret. At quę Nobilis erat, majorem, felis crassitie; ambo insuper colore atros:ut primùm utero prodierunt,in altum secundum parietem, ungvium velut nixu erupisse, & tenaciùs adhæsisse.*Paréus lib.19.cap.3.*

Expertus sum autem non modò hanc fœminam,sed & aliam apud nos, quæ prægnans erat habita,novem semel edidisse mures vivos, quæ tamen plures deinde supervixit annos.Referebat se tempore mensium cum veteri putrido caseo,quo vescebatur, id virus in utero collegisse. Quod rationi difficulter consentaneum esse videtur,imò ex seminis corruptela factum,non abs ratione dici posset. *Ex literis Clarissimi Viri Joannis Rubinbingeri,πολιάτρȣ Egra in Nariscis,ad Ioachimum Camerarium Norimb. Med. Anno* 1596. 13.*Decembris datis: transmittente Camerario doctissimo.*

Aliud tibi rarum in artis usum significare volui. Sub mea Curatione medica nunc etiam habeo fœminam, in superiori Palatinatu, ex uteri abscessu frigido laborantem. Incidit in id morbi genus, dum utero gerebat novem menses, & dum partus instabat, enixa est non humanum fœtum, sed Mures quinque vivos,ex utero gravidæ inter manûs obstetricis exilientes, in hypocausto hinc inde,murium more,currentes. Ex iis quatuor sunt interfecti à domesticis,quintum felis,qui in angulo latitabat, apprehensum devoravit, qui illicò in rabiem agitatus,in lectum puerperæ venit,nec cessavit eam infestare, donec interfectus fuerit. Hæc à natura aliena,non ut planè nova, aut tibi forsitan minùs nota,scribo: sed ut constet, morbos occultos ex abditiore causa,& naturæ obscurâ vi procedere. Postquam verò uterus de seipso nihil concipiat, imò cùm suo unumquodque tempore gignat,quæri potest per quem congressum uterus mulieris ex murium semine prægnans fiat. Sed portentosa hæc sunt,cum rerum naturâ pugnantia. *Idem.*

Filia Joannis Gualterutii,recens nupta, cùm omnium opinione prægnans diceretur, loco fœtûs quatuor animalia ranis simillima peperit,& optimè valuit: sed postea circa pectinem dolorem sentiebat, quem paucis adhibitis remediis curavimus, & pulcherrimè vivit.

Similiter mulier Dionysij Pinti, cùm puerum optimè peperit, inter secundas animal ranæ simillimum ejecit,& puer pancraticè habet.

Jam

Jam Majo Anni 1562 mulier juvenis N. Coloniæ prope ædem D. Antonio facram, puellum ad sextum mensem lactans, enixa est animal fibrosum ad erucæ magnæ longitudinem, dum reptando sese extenderet ductarétque, unguiculisque prominentibus, dorso glabro, ventre albicante, capite corneo nigróq; oculis gagatæ lapidi similibus, ore hiulco lampetræ modo aërem inspirante. Sub initium cervicis tres visebantur aculei, aut veriùs unci utrinqve asperi, quibus, quæcunque vellet, amplectebatur, seséque attollebat. Prodiit verò absque humore, aut humidi alicujus mictura ex locis muliebribus, ante septimam matutinam, dum fortè calceum prona indueret. Vixit autem hoc animal in tertium diem, lacte nutritum. Mortuum à Chirurgo inciditur, præsente D Bernardo Cronenburgio Medico excellentissimo, qui ad hujus miraculi inspectionem vocarat D Joannem Echtium & Hubertum Fabrum Medicos, mihique postea ob casûs raritatem communicavit. *VVierus lib. 4. cap.* 16. *De Præstig. dæmon.*

Nonnullas serpentes, talpas, aves, mures enixas fuisse inter Historias relatum, & à compluribus visum habetur, quas haudqvaqvam tempore fœtui humano constituto, hujusmodi monstra utero gestâsse est necesse. *Mercurialis Consil.* 85 *edit. Basil.*

Gignuntur sæpe in muliebri utero monstra & animalia, serpentes quippe, aut talpæ, quæ quia exanguia sunt, parúmque habent caloris, solâ transpiratione contenta in uteri latebris per multos annos delitescunt, nec sponte unquam foras prodirent, nisi aut uteri vi, aut arte Medicâ pellerentur. *Andreas Laur. lib. 2. hist. Anatom. quæst.* 38.

Intestinorum lumbricos, & omnis generis vermes, Aqua Spadana necat & expellit, neqve tantum intestinorum vermes deturbat, sed & aliâ quavis corporis parte delitescentes, uti paucis abhinc annis in honestissima quadam Matrona observavi. Res dictu mira, Mulier erat annorum, quantum conjicere potui, plus minùs quadraginta sex: inciderat ea ob diuturnam mensium suppressionem, in hydropem ascitem, à qvo ut liberaretur, octo jam annis, peritissimorum Medicorum diligenti curâ usa fuerat. Sed cum optimis quibusque remediis nihil proficeretur, me suasore Aquas invisit Spadanas, quarum potu per aliqvot septimanas continuato, cœperunt fluere menses; & tandem aqva satis copiosè; ac tertiò Vermis quidâ, semicubiti longitudine, quadrupes, caudâ oblongâ, figurâ ferè lacertæ, cineritij coloris extra aquam, in aqua verò subrubeus. Postremò octo aut novem similis figuræ, & coloris vermiculi, sed exigui prodierunt. In summa tantam illa saburram serosorum excrementorum, ex diuturnâ illa mensium suppressione natorum, copiam excrevit, ut illicò venter, qui antea in maximam molem sublatus fuerat, detumesceret: ægráque statim meliùs habere cœpit, & in præsentiâ satis commodè habet. *Philippus Geringus Libello de Fontibus acidis*, *cap.* 7.

Provocat illa igitur muliebria menstr. ua pridem
Suppressa, & nimium sistit, ubi illa fluunt.
Ventriculosque necat vermes pellitque per alvi
Lubrica, dejecti qua via nota cibi.
Quin & paulatim putridis de mensibus ortas
Serpentes, uteri propter illa sinu,
Monstra lacertarum fœdam referentia formam,
Longa (nefas) unum non minus atra, pedem.

Dominicus Lampsonius in Carmine ad fontes Spadanos conscripto.

Mulierem serpentem enixam Romæ testis est. *Appianus Alexandrinus de bellis civilibus, lib.* I.

Inter initia Martici belli, Ancilla serpentem peperit. *Plin. lib* 7. *cap.* 3

L. Scipione C. Norbano Coss. In Hetruria Clusij, materfamiliæ, vivum serpentem peperit: qui jussu aruspicum in profluentem dejectus, aversâ aquâ natavit. *Jul. Obsequens.*

Anno mundi 209. Mulier Viperam pro infante enixa est. *Lycosth. lib. de Prodigiis & Ostentis.*

Anno 1491. Januæ Margarita Laurentii Valistari uxor, serpentem peperit, alas habentem, loco quo manûs esse consueverunt. *Aug. Justin. Episc. lib.* 5. *Annalium Januensium.*

Cracoviæ, mense Septembri, mulier quædam in platea, quæ à S. Spiritu nomen habet, infantem exanimem peperit, cujus dorso serpens vivus inhærebat, arrodens ac depascens cadaver. *Lycosthenes libro Prodigiorum & Ostentorum, Anno Domini* 1494 *pag.* 503.

Factum est singulare experimentum ad eductionem vermis vel serpentis à muliere: nam mulier quædam habens serpentem in matrice: positâ muliere ipsâ ad radios solis, cum vase pleno lacte, stante ipsa muliere dilatatis cruribus supra vas, in quo radiabat sol, & exivit serpens. *Matth. de Gradi, Comm. ad cap.* 43. *lib.* 9. *Rhasis ad Almans.*

† De molâ scarabeos & mures referente, rejectâ, vid. *Salmuth. Cent.* I. *obs.* 65. Glis à puerpera editus recensetur à *Bartholin. Cent.* I. *hist. anatom.* 10.

Mulier cujusdam bajuli, dicta Anna Tromperin, in Xenodochio nostro inter pupillos educata, cùm jam annorum esset circiter triginta, enixa est puerulû cum duobus serpentibus, Anno 1576 circa festum S. Joannis. Sed paucis de gestatione fœtûs, de partu atque educatione, & etiâ de serpentibus unâ enixis: & priùs de serpentibus tanquam primò in corpore natis. Narravit mihi, fide datâ, se Anno 1575. circa festum Joannis, cùm esset messis, & summè caleret, bibisse ex scaturigine fontis in sylvulâ *Bruderholtz* dictâ, qui locus quartâ parte milliaris Basileâ distat, ubi suspicatur bibisse se sperma serpentum: parvo enim tempore post potum aquæ, cœpit venter augeri: tribus dein mensibus pòst gravida reddita, unà cum fœtu aucti etiam serpentes: tantam verò in molem abdomen excrevit, ut fasciâ uti cogeretur ad gestationê ventris. Dum jejuna esset, sentiebat morsus & punctiones circa regionem ventriculi: cibo verò sumpto meliùs habebat munia etiam commodè obibat; verùm solo lactis desiderio tenebatur, & etiam utebatur. Cùm verò jam tempus adesset partûs, tribus diebus ante partum à cibo planè abhorruit, ita ut nec lac, nec minimum alterius alimenti assumeret. Monuit tum ipsa, ut quamprimum foret fœtus exclusus, supponeretur orca lacte repleta, de serpentibus, vel de vermibus enim apud ipsam esse suspicionem: idque partim propter morsûs, partim propter mirabilem motum, quem toto anno persenserat. Quare feliciter puerulum enixa, cum quo copiosissimi ichores, quos aquas vocant, effluxere: dein, cùm ad secundinæ exclusionem se præpararet, orcâ tum cum lacte suppositâ, prodiit serpens: unde mulieres parturienti astantes, perterritæ, arrepto puero secessere: Quare & ipsa puerpera timore perculsa, elevato capite, non solùm serpentem vidit, sed & alterum prodeuntem non solùm persensit, sed etiam observavit. Puer parvulus erat, ita emaciatus ut vix ossibus hæreret: vivax tamen: foramen habebat in cervice tantæ magnitudinis, ut facilè nux indi potuisset; quod sanè factum puto tribus iis diebus, quibus mater lacte abstinuerat, aliàs corpore toto absque noxa. Hic annum unum & septimanas duodecim supervixit, tandem verò Anno 77. cùm apud nos pestis sæviret, câ lue correptus obiit. Serpentes verò erant longitudine ulnæ, qui crassitie penè infantis brachium æquabant, maculis variegati: qui ita vivi ab obstetrice fuere in cœmeterio S. Elisabethæ sepulti. Iam ad matrem redeo, illa dimidio Anno à partu corpore incurvato incessit; se enim erigens dolores immensos, & in abdomine, & in dorso perferebat. Postmodum tamen ventrem semper habuit satis magnum, ac

ac si utero gestaret: sed & ab illo tempore quatuor habuit liberos. Ventriculo tamen hactenus imbecilli cum dolore uteri. Sesquiannus est, ex quo alio symptomate fuit correpta: cùm enim per septimanas 26. menstrua essent suppressa, venter indies augeretur, se tamen gravidam non esse certò sciret: consultis duobus, ut ipsamet mihi narravit, gravidam esse pronunciârunt: Ipsa ergo cum à tanto tempore viro caruisset, & hoc à veritate alienum esse nôsset, proprium consilium secuta, stufam ingressa est, cucurbitulas sedecim affigi curat & pedibus, & fœminibus, aliisque partibus corporis: sequenti die binas incidi venas, & copiosè detrahi sangvinem curat: tertiâ postmodum dio menstrua copiosè cœpere fluere, sicque ventris tumor concidit. Verùm dum hæc narraret, satis magnum habebat adhuc ventrem, qui aliquando augetur, aliqvando concidit. Qvam historiam Anno 85.14. Augusti rursus mihi in præsentia matronæ nobilis à *VVesthausen* recensuit. Sed & testes esse possunt mulieres, quæ patienti adfuere, inprimis verò obstetrix. *Casparus Bauhinus in appendice ad part. Cæsareum Roussett.*

Observatio II.

Mulieres quasdam Elephantos, Leones, Canes, Catos, & porcellos peperisse.

ARgon, alio nomine Meles, transtulit Regni sedem Sardeis, & partu prodigioso Leonem è pellice suscepit. Quem cùm è Telmissensis oraculi responso arci circumtulisset, inexpugnabilem eam usque ad Cyri tempora fecisse creditus est. *Reinerus Reineccius tom. 3. histor. de Lydor. origine & imperio, paginâ* 81.

In Argoia Helvetiæ provincia, nobilis quædam matrona Leonem crudelissimum animal peperit, quod quidem Joannes Stumpsius in Helvetiorum Chronicis, Anno, qui à nativitate Christi 1278, esse factum scribit, licèt alij historici in aliud tempus rejiciant. *Lycosthenes prodig. lib. Anno* 1278.

In agro Constantiensi, mulier humano capite Leonem peperit, Rudolphus Imperator Comes Habspurgensis per suos milites arces Clanx & Wilberg in Abbacella Tubertal, atqve castrum Yberg in Turtal, contra abbatem Wilhelmum Sangallensem occupat. *Idem in opere eodem, Anno Domini* 1290.

Alcippe elephantum, qvanqvam id inter ostenta est, enixa legitur. *Plin. nat. hist. lib. 7. cap.* 3.

Mulier qvædam Brixiæ canem, alia Papiæ catum peperere, & hoc ipso anno & mense in Brixianâ civitate, 15. Augusti die, horâ vigesima secundâ, magnus terræ motus in ipsa urbe fuit, & adeò grandis, ut cives ædiû & mœniorum ruinam extimuerint. *Lycosth. lib prodigior. & ostent. Anno* 1471.

Anno Domini 1571. Antverpiæ uxor cujusdam, qui chalcographo operam locabat, commorantis apud Joannem Mollinum sculptorem, ad insigne pedis aurei, vico Cameristrato, die D. Thomæ sacrâ, horâ decimâ matutinâ, monstrum peperit canis prorsum effigie, nisi quod cervice esset breviore, capite verò avis, sed implumi. Vitæ exors fuit id monstrum, quod mater ante tempus peperisset. In ipso partûs articulo ipsâ magnum clamorem dante, ædium caminus procidit, nemine læso, ne quatuor quidem infantulorum ullo, qvi ad focum sedebant. *Paréus operum suorum lib.24. cap.* 12.

Augustæ Vindelicorum, mulier tria monstra peperit: primò caput humanum, membranis involutum: secundò, bipedem serpentem, cui Lucij caput, corpus Ranæ & pedes, cauda Lacertæ: tertiò porcum, omnibus partibus integrum. *Lycosthenes lib. prodig. Anno Domini.* 1531.

* *
*

DE PUERPERIS

Observatio I.

De morbis acutis puerperarum.

A Partu solent accidere puerperis plura incommoda, eis tantùm peculiaria, sicuti secundæ retentio, dolores ad imum ventrem, & circa uterum, mensium diminuta, vel suppressa, vel superflua expurgatio, vel eorundem depravatio, ex lactis generatione febres validæ, & quæ hujusce sunt classis, de qvibus hîc non agam, cum ab omnibus in propriis eorum capitibus exqvisitè pertractata sint. His autem aliquando supervenire solent acuti morbi, & apprehenduntur, vel à pleuritide, vel à peripneumoniâ, vel ab angina, vel à phrenitide, vel à febre ardenti, vel ab aliqvo simili, & gravi morbo: Quare perscrutandum erit, cùm hoc non ita liqveat, quomodo in his, sicuti & in superioribus, Medicus gerere se debeat, & quoad victum, & quoad venæ sectionem, & quoad pharmacû. Quod ad victûs rationem, sciendum est, communem esse ferè omnium mulierum errorem, existimantium; à partu statim optimis alimentis reficiendas, & nutriendas esse puerperas: unde ad jura caponum, ad eorundem carnes, ad aromata, ad vina vinosa statim deveniendum opinantur; in qua occasione, nisi prudens assistat mulier, vel diligens advocetur Medicus, qui juxta *Hippocr. & Galeni* sententiam *lib. 2. Reg. acut.* 13. asserentium, ab evacuatione ad pleniorem victum non properandum esse, hæc errata animadvertant, subsequi consuevere gravissimi morbi. Caveant igitur puerperæ à tali genere victûs, & utantur ferculis tantùm in jure primis diebus, abstinentes à carnibus & vino, & aromatibus, & cæteris, qvæ febrem vel inducere, vel augere apta sint, ad quæ omnia devenient subsequenti tempore, pro ratione & virium, & statûs mulieris. Si autem hoc tempore contingat puerperam apprehendi acuto morbo, victus tenuis imperetur, & hoc maximè, si hoc primis diebus evenerit, quo tempore faciliùs, quàm in processu puerperij solent mulieres tenuem victum tolerare. Tunc igitur exhibeatur ptisana, quæ si optimè parata & cocta fuerit, nullos poterit edere flatûs, & hæc diluatur jure pulli tenuioris, quod idem pro potu commendo exhibendum esse: vinum enim omnino excludendum est; & potus aqvæ etiam optimè alteratæ in pluribus mulieribus solet ventriculi, vel uteri dolores, ob flatûs inde genitos, inducere, consuevitqve puerperis mirum in modum adversari. Si tamen habeamus patientem boni habitûs, robusti ventriculi, & qvæ uterinis affectibus molestari non consueverit, in hoc poterimus aquæ potum cû cinnamomo, vel aliquo semine odorato alteratæ, admittere, ut interdum ego feci, qui puerperas tales cum potu hujusce aqvæ in acutis passionibus, usqve ad septimam & nonam diem sæpè detinui. Lutea ovorum, & cætera, quæ pleniorem reddere victum solent, non admittantur, nisi vires, quæ semper in qvocunqve casu manu tenendæ sunt, hoc idem indicent, à quibus semper indicatio cibi reguletur, qvi & qvoad qvalitatem, & qvoad qvantitatem semper sit talis, ut nunqvam hinc morbus ingravescat. Quoad sectioné venæ considerandum est, an morbus acutus, vel in principio puerperij, vel in medio tempore, vel in ultimis diebus partûs puerperam apprehenderit. Si enim hoc à principio factum sit, licèt in morbis acutis, florente ætate, & constantibus viribus, semper sit secanda vena; tamen cùm à partu statim, & per primos illos dies copiosè naturaliter expurgentur mulieres, nulla alia tentanda sangvinis evacuatio, qvàm quæ à natura rectè & naturaliter operante dirigitur:

quæ

quæ tamen si suppri matur, vel imminuatur, tum ad tollendum morbum & affectum præter naturam, tum ad provocandam naturalem evacuationem secentur venæ inferiores, & copiosè mittatur sanguis; quoniam copiosa etiam esse debet ex præscripto naturæ mensium tunc temporis purgatio. Si medio tempore acutus superveniat morbus, duo consideranda erunt: primum, an morbus pendeat à materia in particulari loco conculcatâ, vel à materiâ sparsâ: secundum, an mulier convenienti expurgetur mensurâ, vel non. Si à sparsâ generetur morbus materiâ, ut fit in febribus, mulierque nõ perfectè expurgata sit, statim ad sectionem venarum inferiorum descendere debemus; quoniam hinc materiæ minorationem, & naturalis expurgationis provocationem habebimus. Si autem mulier sufficienter expurgetur, morbúsque invalescat, nec evacuatio naturalis morbo satisfaciat, venas inferiores secabis tantumque detrahes, quoad ex conjunctis ambobus perficiatur, quod postulat morbus, ut docuit *Galen. lib. 9. meth. cap. 5.* Si tamen admodum intensa febris, incendiumque magnum aderit, id fiat quod nunc in morbo à materiâ in loco particulari conculcatâ, & putrescente facto, agendum esse declaro. Ubi particularis adest acutus morbus, utpote pleuritis, vel angina, vel similis alius affectus, si gravis is sit, valdéque instet, & indicet de sectione venæ, sive expurgetur sufficienter, sive non, statim deveniendũ est ad sectionem venarum superiorum, è directo loci affecti existentium, & ei proximorum; quoniam ita à loco affecto evacuantes, morbum facilius tollemus, quàm si inferiores secemus, quæ nec proximæ sunt loco affecto, nec ab eo evacuare possunt; imò has secantes, virtutem ex evacuatione labefactabimus, & materiam in loco peculiari conculcatam non minuemus. Hoc patet exemplo anginæ, quâ instante secanda est statim humeralis vena, ut à loco affecto educatur, & revellatur materia: si autem inferiores secueris, vel totum ferè sanguinem educes, ad revellẽdam & evacuandam materiam suffocantem, vel ex ea sectione adeò tardè succedet utilitas, ut prius mulier ex anginâ câ extincta fuerit, quàm persentiat revulsam fuisse materiam à loco affecto. Hoc tamen cum hac cõditione exequatur, quòd antequam minister ad secandam accedat venam, fiant frictiones ad coxas, & crura, quibus factis fiant ligaturæ dolorosæ in medio coxarum, ita quòd detineatur quoad vena secta fuerit: à misso sanguine paulò post solvantur, & tunc cucurbitulæ iisdem ad coxas in parte interiori applicentur, vel saltem frictiones illæ repetantur; hinc habebimus materiei peccantis minorationem, loci affecti alleviationem, & purgationum naturalium conservationem. Hoc idem censeo faciendum esse in febribus ardentibus, & vehementioribus, quoniam licèt materia sit sparsa, tamen incendium tantum est circa cor & viscera, ut ex eorum longinquæ venæ sectione non ita mitigari & extingui flamma possit, sicuti ex proxima, & majori, qualis est basilica. Quem curandi modum, non solum prædictis rationibus persuasus, servandum esse censeo, sed etiam affirmo, me hoc felici experientia confirmasse: quod idem non solùm in puerperis, sed etiam in cæteris mulieribus morbo acuto detentis, dum menstruâ purgatione naturaliter evacuantur, servavi; hoc unum tantùm animadvertens, ut dum in principio copiosè purgantur, rem naturæ dimittam: post principium autem statim supradictis conditionibus observatis, ad superiorum venarum sectionem devenio, indéque utilitatem ægrotantium salutari eventu consequor. Si autem in ultimis diebus puerperæ morbo acuto laboraverint, iisdem conditionibus habitis & observatis, idem agatur, quod docui agendum esse in medio tempore, hoc animadvertens, quòd semper, quò magis distamus à die partûs, eò tutiùs possumus ad venarum superiorum sectionem ascendere: quò autem magis illi appropinquamus, etiam in medio tempore, hoc idem majori cum præmeditatione agendum erit; nisique instet morbus, urgeátque ejus acuties, sique naturalis expurgatio copiosa fuerit ab eis abstinere poterimus; si autem non copiosè expurgentur, venas inferiores ad supplementum debitæ quantitatis secabimus: si tamen oppositum contigerit, servatur id, quod urgente & instante acuto morbo agendum esse declaravi, venæque superiores in talibus casibus, nulla cum hæsitatione tutò & cum ratione secentur.

De pharmaco hæc pauca notanda sunt. Dum expurgabitur mulier, purgationé que naturales fuerint: nullo pacto admittatur pharmacum; per hoc enim natura à proprio diverteretur opere. Si tamen purgationes non naturales fuerint, fluxióque albida, vel alterius non naturalis coloris prodierit, coctâ existente materia, ultimo puerperij tempore, tutò administrari poterit, quod nunquam in primis diebus à partu exhibendum censeo: quoniam ex naturæ præscripto moles sanguinea, quæ à conceptu detenta & nõ purgata fuit, educenda est, quod solâ sanguinis evacuatione, non pharmaco, peragendum venit. Ubi autem non expurgetur mulier, remediáque ad hoc opportuna incassum tentata sint, materiaque morbi sit cocta, transactis primis diebus à partu, leviori pharmaco educi poterit, vehementiora enim in his casibus vereri oportet, solàque assumenda sunt ea, quæ inter benedicta recensentur: quæ eadem tutiùs, & absque ullo discrimine in ultimis diebus, cum non expurgabitur mulier, administrari poterunt. Hæc de tribus his auxiliis, vel in utero gerentibus, vel in puerperio existentibus, dum acuto morbo detinentur, administrandis sufficiant. *Saxon. de affectibus particularibus cap. 23.*

OBSERVATIO II.

Febris lactis puerperarum.

FEbrem lactis mulierculæ vocant eam febrem, quæ utplurimum difficilem partum subsequi solet, & eam humorum agitationem, & commotionem, quæ fieri assolet, cùm natura humores aliunde ad ubera transponit, ut ibi genito lacte exclusum infantem nutriat atque sustentet, eámque febrem observârunt, utplurimum ad nonum diem extendi. *Solenander consil. 16.*

OBSERVATIO III.

Puerpera miraculosè lacte abundans.

OBstetricis in hac Rep. nostra filiam vidimus puerperam, ita plenam lactis tumentibus mammis, ut paucis diebus collectum sit, quod aquario vase ligneo capacissimo vix excipi potuit. Flos pinguissimus detractus, ex quo butyrum factum, & caseus miro casu & spectaculo: nec cibo ullo aliquandiu usam, aut ausam etiam attingere. *M. VVeinrich de monstris commentario, cap. 21. pag. 104. aversa facie.*

OBSERVATIO IV.

Uterum à partu mulieris cujusdam, admisso per errorem flatu, adeo refrigeratum, ut in magnum tumorem abierit; qui idoneis medicamentis disparuit.

QUod si recèns enixæ uterus refrigeretur, aut in eum aliquis flatus appellat & intromittatur, hujus vi sæpenumero distenditur, etiam tantopere, ut in majorem longè molem ipse tunc assurgat, quàm postremis etiam graviditatis diebus. Quod consobrinæ cuidam ante annos viginti vidimus contigisse. Quum hæc cum horis tantummodò duabus à partu rixas

apud se audiret ; quas verbo & clamore non posset componere, confestim surrexit è lecto, & aliquantisper ad cœnaculi gradûs consistens & clamitans, quiddam frigoris in sinum pudoris subire persensit, & exhorruit. Hinc uterus quidem cœpit tumere, & ita distendi quidem, ut qvæqve obstetricum & matronarum affirmarent, ventrem superiore multò grandiorem evasisse. Illi medicinam fecerunt Joannes Gorræus, & Nicolaus Magnus, Viri docti & percelebres, fotu hysterico, & admotâ pelle recens mactatæ ovis, unâq; vino meraciori. Quâ in re Hipp. consilium sunt secuti. *Cordæus comment. 3. ad lib. 1. de morb. mulieb. Hipp.*

Observatio V.

Puerpera intempestiviùs egressa puerperium, contractis doloribus magnis, suffitu adhibito, eliso interiùs velut pyrij pulveris crepitu, percurata.

MUlier quædam puerpera se intempestiviùs ante tempus debitum ventis committens, & aëri, incidit in intolerabiles dolores, neque potuit restitui: tandem supervenit obstetrix vetula bene exercita, jussit sibi adferri nuces tres myristicas grossè contusas, tum supponebat fictilem testam cum carbonibus ignitis ægræ mulieri, & statim insperso nucum myristicarum pulvere, jussit mulierem ut testam fictilem suppositam ita aptaret, ut inspersi pulveris suffitum, aut nidorem pudendis exciperet, per canalem quendam, quod posset fieri per embotum dictum inversum, ut canalis ad genitales partes contingeret. Per superiora eodem temporis momento eundem suffitum recepit, qui ubi penetrâsset, mulier statim exclamat, necessariò mihi reddenda alvus: quâ voce vix editâ, auditus est sibilus & strepitus, qualis eliditur cùm pulvis tormentarius alicui pyxidi angustæ inclusus accenditur; qui spiritus ubi elisus proruperat, in ipso protinus momento mulier sanitati restituta est. Ista experientia monitus, in simili casu aliquoties postea idem remedij genus admodum utile, & proficuum inveni sæpenumero. *Solenander sect. 5. cons. 15.*

Observatio VI.

Puerpera atque primipara mulier juvencula, ob frigus imprudenter admissum, altero à partu die in gravem pleuritidem incidit ut præ spirandi difficultate præfocari sibi videretur. Misso sanguine contra suorum omnium vota, à nobis tamen Medicis persuasa, alijsque opportunis auxilijs adhibitis, nutu Dei præpotentis curatur, magnâ omnium admiratione.

HElena Seneqveria, Jacobi Gondardi Pharmacopœi Arelatensis uxor honestissima, ętate florens, primipara, dum post filiæ partum sibi parum cavet, frigore imprudenter admisso, altero à partu die pleuritide acutissimâ corripitur, cum intensissima febre, tussi validâ, & spirandi difficultate tantâ, vt præfocari sibi videretur, neqve enim nisi summâ cum angustia spiritum trahere poterat, lateris dolore premente adeò, vt in præfocationis periculum ægram induxerit: Misso sangvine contra suorum omnium vota, (quòd enim puerpera esset, & adhuc à partu fatigata, & sat sangvinis per purgationes muliebres exiisset, horrendam ducebant à Medicis de mittendo sangvine mentionem fieri) aliisque opportunis auxiliis adhibitis, integrè, & magnâ omnium admiratione curatur, quum moritura in horas ob spiritûs interclusionem speraretur. *Valleriola lib. 5. observ. 10.*

Observatio VII.

Puerpera pleuritica alia liberatur.

ANtonia de Hault, uxor lectissima civis prudentis & optimi Nicolai à Marguenat, horâ matutinâ sextâ, à partu difficili, statim pleuritide correpta, accersit me, qvam ubi deprehendi pleuritide graviter conflictari, etiamsi purgatione convenienti recèns puerperis consuetâ vacuaretur, advocatione facta Medicorum, eorum consilio sangvis detractus est è basilica lateris dolentis, interim ne istâ puerperiorum purgatio tardaretur, admotis sacculis muliebribus ex arthemisia, nepita & flore chamæmeli, illam fovimus. Horâ secunda cibata est: Horâ quintâ cùm pleuritidis symptomata vehementiùs ingravescerent, horâ sextâ venæ sectio repetita est, horâ octavâ cibata est: Sub decimam noctis recrudescunt acriùs omnia, accersitus horâ prima, sanguis rursus mittitur, ad vasculum unum tantùm, vt priùs, hora tertia cibatur, quo quievit: hora septima, Deo duce, ex pleuritide planè convaluit, & eo morbo evasit. *Doujnetus in apolog. de Podagra.*

Observatio VIII.

Mulier gravida post partum mortua, utero, hepate, atque pulmonibus vitiatis à sectione deprehensis.

MUlier honesta, mollis, & rara, annorum 30 febre, destillatione veteri in pulmones laborabat, fœtum gestans octimestrem. Imperatæ sunt aliquot purgationes. Phlebotomia iterata. Ratio vitæ ex expressis carnium succis, jure crur. ariet. colatit. destillatis. Contra exulceratum guttur sic pugnatum est. ℞. *Hord. mund. bene medullosi, unc. iij. decoquuntur in aquæ lib iij Colatura trajiciatur per manicam Hippocratis, cum sacch. candi vel rosacei quarta parte & modico cinnamomo.* Extrahatur succus ex amygdal. dulcib. velut lac, sine igne, & affusa aqua illa hordei modica, deinde edulcetur cum sacchato cando, rosaceo. Teneat alternatim ore saccharum candum rosaceum. In difficultate anhelitûs cucurbitula alternatim scapulæ affixa. In difficultate partûs decoctum veteris galli cum modico cassiæ ligneæ, & croci, & tantillo vini odoriferi. Unctio pubis, & sub umbilico, cùm ol. lilior. mucag. sem. alth. ana uncia j. semis, medullæ cervi uncia j Appensus Jaspis, Aetites, radix aristolochiæ, cyclam. & similia, coxæ. Vel admota trita radix cyclamini, & similium, pudendi orificio. ℞. *Rad gram. & petros. ana unciam semis, arthemis. nepit. ana pug. j. s. semin. anis. & fœnicul. ana drach. semis, f. decoctio ad uncias iij. Transfundatur colatura per manicam Hipp. cum cinnam. elect. scrup. uno, cass. ligneæ scrup. duob. sacch. unc. una* detur in labore partûs. Item ℞. *Arthemis. nepith. ana p. ij. f decoct. in una aquæ parte & tribus vini pro fotu.* Obstetrix intingat digitos in oleo nardino, vel costino, & molliter contingat sinum pudoris. Si vomitus moveatur, juvetur oxymelite, & aliis præsidiis. Peperit die 7 levata febris, & omnia imperata, quæ instaurant: consumptum à crure vervecino, capo, & thorace vitulino, dum omnia prope ad tres lances consumpta sint: colatitia, expressa, vinum album tenue. Amygdalata ad leniendum, hord. decoctum, ut prius, & lac expressum ex amygdalis. Contra tormina decoctum seminis fœnugr. bene loti in aqva calida, colatum per manicam Hippoc. cum facchar. & modic. cinnam. Syrup. capill. ven. cum succo amygdal. Inunctio ex oleis, & litûs, ut priùs. Sacculi è milio. Prohibitus somnus in horam unam, aut duas, propter multas vacuationes. Stomachus illitus mastichino. Contra animi deliquia mica panis intincta vino. Mortua est decima hora à partu. Apertæ uterus grumis plenus inventus est, totus venter flatibus tumens, ren dexter purulentus, hepar quantitate peccans, lobo uno nothis costis hærens, colore totum vitiatum, aridum ac veluti frixum, aliis partibus quasi putredine mucosum. Similiter & pulmones, in quorum summo ad arteriam vomica pure plena erupit. *Holler. lib. observ. suarum. num. 8.*

OBSERVATIO IX.

De muliere, quæ, cùm pariebat, insana & melancholica fiebat.

CArcinatoris uxor venusta, qui ad forum agit, quum optime semper valeat, post partum illicò melancholica morbo afficitur, & per mensem insana permanet. Sed postea paucis adhibitis præsidiis ad consuetam sanitatem revertitur. Cujus affectionis causa humor melancholicus commotus parturitionis tempore, esse videtur. *Amat. Lusit. cent. 2. curat. 52.*

OBSERVATIO X.

Ab inflammatione mamillæ puerpera melancholiâ correpta, restituta.

PUerpera quædam inflammatione mamillæ laborans, nescio quid instinctu aliorum adhibuit, & postea in melancholiam incidit, ut fingeret se esse mortuam. Nihilominus aliquando cibum sumpsit, & infantem etiam uberibus admovit. Admonita autem ut hoc vel illud faceret, semper respondit, se libenter facturam, modò non esset mortua. Sed paucis medicamentis adhibitis ad sanam mentem rediit. *Doctiss. Vir. Ioan. Franciscus Hildesius suis mihi per CL. V. Laurent. Scholzium communicatis observationibus.*

OBSERVATIO XI.

A partu muliercula nonnunquam Melancholiâ, & tandem confirmatâ Maniâ correpta est.

UXor D. Hieronymi Schnitteri, quarto anno à celebratis nuptiis, peperit filiam, & quarto die à partu cœpit conqueri de vigiliis & melancholicis insomniis: paulo post facta est Maniaca, ita ut vinculis oportuerit colligari, sed tamen postea curata est. Sequenti anno gessit uterum, nec quicquam post partum sensit, sicut & tertio anno, quo etiã feliciter peperit. Quarto deniq; anno cùm rursus pareret, à primo partu denuò incidit in eadem symptomata, & facta est planè Maniaca. *CL. Medici Ioannis Hessi Noriës Observat. per CL. V. Ioach. Camerarium, unà cum suis ad me transmissis.*

OBSERVATIO XII.

Puerperas nonnunquam phreniticas fieri: & si neglectim habeantur, sibi ipsis vim inferre.

NOvi mulierem pulcherrimam Delfensem, prolificam, quæ in unoquoque puerperio phrenitide, & postea furore afficeretur, adeò in insaniam adacta, ut nuda aliquando per 24. horas continuò in lecto staret; & cum negligentium haberetur, sola è lecto surrexit, & per tabulam felis instar in cistam superiorem ascendit; & cum ibi sese abscondisset, & astantes cubiculum intrantes, eam nõn invenientes, mœrore afficerentur, tandem exclamavit mulier sese in cistam abscondisse, ita ut nonnisi magno periculo cum scala descendere potuerit, quod miraculi instar ascenderat. Sed huic aliquando vulnus ex casu inflictum erat supra capitis verticem. unde cerebro debilitato, puerpera semper delirabat. *Forestus Scholio observ. 7. lib. 10.*

In Haga Comitis, Matrona quædam puerpera phrenitica, cùm ab obstetrice, tum aliis minùs custodiretur, & sola esset, è lecto surrexit, & per fenestram saltans, misere obiit. Quibus exemplis docemur, ut phrenitici nunquam absque diligenti custodiâ manere debeant. *Idem observ. 1. ejusdem libri.*

OBSERVATIO XIII.

Puerpera quædam, ex sinistro inguine assiduum dolens, à puerperio de ore vasis anilo: locus affectus post maturantium usum ferro apertus, cautelà puris laudabilis copia ægra convaluit.

UXor cujusdam civis puerpera non procul ab inguine sinistro sensit dolores, sed absque tumore & rubore loci affecti. Elapso puerperii tempore magis magisque de doloribus eo in loco conquesta est. Cumque tactu facilè dolor exasperaretur, delitescere ibi materiam suspicatus sum, quæ si per interiores partes sibi viam quæreret, id non sine vitæ periculo fore, prædixi. Adhibitis igitur maturantibus, locum postea ubi major erat dolor, ferro aperire jussi, quod à Chirurgo factum est, sed primò nihil nisi aliquot sangvinis guttæ effluxerunt, itaqve turundam indidit, atqve emplastrum imposuit. Vesperi autem emplastro remoto, & turundâ extractâ, magna bene cocti puris copia erupit; cúmque per dies aliqvot ex eo loco exiisset, tandem ulcus consolidavimus.

Eâdem ratione aliqua quædam mulier, in vicina urbe, hujusmodi affectione laborans curata est.

Sed Medicus quidam excellens, eodem in loco durum tumorem cum obscuro dolore sentientem, sibique persuadens, pus intra intestinus tenaciter adhærentem, hujus mali causam esse, ideóqve à prædictâ curâ abhorrens, extinctus est. Nam pus ex ulcere interno corrosis intestinis per sedem exiit, & accedente etiam febrili calore, morbus iste virum optimum è vita sustulit. *De CL. V. Ioan. Francisc. Hildesij Medici Camenicens observ. Lectissimus.*

DE MENSTRUA PURGATIONE.

PRÆCOX.

OBSERVATIO I.

Puella recèns nata menstruis obnoxia, mamillis pendulis, & pilis alarum atque pubis ornata.

MEis temporibus præsentata fuit puella, quæ nata fuit dependentibus uberibus, & cum pilis inguinis, & ascellarum: & fatebatur mater ejus etiam, quòd patiebatur resolutionem menstruorum: quod absque dubio accidit propter fortitudinem caloris formantis & maturantis. *Albert. Magnus comment. ad lib. 2. Physicor. Arist.*

† De Octidua puellulâ menstruatâ vid. *Burgensis libr. Obstetr. obs. 17.*

OBSERVATIO II.

Quinquennis puella menstruis affecta, idque sine valetudinis incommodo.

PUellam novi Venetiis annum quintum agentem, singulis mensibus, modicè tamen, expurgatam. *CL. V. Hercules Saxonia suis ad me Patavio liberalissimè missis observationibus.*

Ulricus Negelin, qui victor est, & civis Friburgi Brisgoici, filiolam sucepit ex Maria uxore, Annam nomine,

nomine, quæ statim atque quintum ætatis annum exegit, menstruo fluxu laborare cœpit, quo jam inde ab eo tempore semper statis diebus laboravit. Agit autem nunc ætatis undecimum annum. *Doctiss. Vir, Iac. Suterus de observ. propr.* Vid. quoque *Tulp. 1. obs 3. c. 36.*

Observatio III.
Fluori muliebri & mensibus rubris obnoxia puella octo annorum.

FLuor muliebris non tantùm ætate maturas, verùm etiam virgines, quas pallor decolorat, invadit, quo & puellam octavo ætatis anno obsessam vidi, ac diu postea graviterque afflictam. *Fernelius lib. 6. cap. 16. Patholog.*

Puellæ cuidam octavo anno menses rubri supervenerunt, cùm cessâsset sanguis è naribus fluere, quod ei antea sæpius contigerat. *D. Casp. VVolph. ex CL. V. Gesneri schedis.*

† Meminit quoque novennis puellæ menstruatæ *Bartholin. Cent. 3. obs 91.*

SEROTINA.

Observatio I.
Admodum senibus menstrua purgatio fluens.

NObilis fœmina Bumgardica ex Desbec novit mulierem 103. annorum honestam, quæ cùm esset annorum 101. recepit menses ordine fluentes magnâ commoditate naturæ & valetudinis: Retinuit istum ordinarium fluxum 101. 102. & 103. sed hoc anno profluxibus eisdem tentata occubuit. *Solenander sect. 5. cons. 15.*

Marescalkia Pfettenburg ex Ketleris nata, nobilis fœmina, cùm ageret annum 70. & ampliùs, recepit suos menses ordine, bene valens, & retinuit annos 4. Quarto tamen anno videbantur ab ordine discedere, & inordinatiùs prodire, atque ita adhuc valet hoc an. 84. quid secuturum sit videndum. Obiit autem anno 90. *Idem sect. 5. cons. 15.*

† Menstrua ultra annos 50. fluentia annotavit *Th. Barthol. Cent. 3. hist. 90.* Vid. quoque de menstruâ purgatione copiosissimâ cum conferentiâ in vetulâ 56. annor. tertiâ quâque hebdomadâ *Panarol. pent. 3. obs 3.* Meminit etiam duarum fœminarum octuagesimo anno menses rejicientium *Bourgeois l. obst. obs. 18.*

Observatio II.
Per quas venas menstrua purgentur.

PEr eas venas quæ à cavæ divisione exoriuntur, quæque in uteri cervicem ad ipsius latera inseruntur, menstrua expurgantur: quemadmodum sæpenumero vidi hisce oculis, in aliquibus mulieribus, quæ violentâ morte periere, dum adhuc illis menses fluerent: neque in his modò, sed etiam in aliis quibusdam quibus instabant, & mox fluxuri erant: idque præsertim Pisis accidit, dum mulierem ejusmodi in publico theatro secarem: aderat discipulorum ac Doctorum multus numerus: Mulieri, cujus anatomen profitebar, Sanctæ nomen erat, quæ cùm ante mensem geminos peperisset, eósque miseros vix in lucem proditos luce privâsset, ac suffocâsset, eam justi judices suffocandam jusserunt: nam ut inquit Poëta ille,

—Non est lex justior ulla,
Quàm necis artifices arte perire suâ.

In hac igitur muliere Sanctâ nomine, reverà autem dæmoniacâ potiùs & veneficâ, hujusmodi venæ, quæ in aliis non admodum magnæ esse solent, insignes erant & nigerrimæ, & propterea satis perspicuæ. Quamobrem licuit spectatoribus, per Sanctæ cadaver in animum inducere, per quas venas fluunt menstrua, eas non transire per uterum. Sed si quis ita obstinatè oppositum sentit, ut neque si oculis cernat quod dixi, illi suaderi veritas possit, ego nihil moror, ipse viderit. *Columbus anatom. lib. 6.*

Ex ramo iliaco venæ cavæ duæ sunt propagines, quarum una Sylvio epigastrica dicta, sursum ascendit per musculos rectos, ac mammariæ occurrit Paulo suprà altera propago cervici vulvæ & ori inseritur, sicuti & sedi hæmorrhois; unde fit consensus uteri cũ mammis ob viciniam, sursum ac deorsum fluente sanguine ex utero in mammas, & contrà. Ab hac propagine posteriore interdum fluit crassior sanguis, nõ aliter quàm per hæmorrhoidas. Ajunt virgines & gravidas hac viâ aliquando purgari. Quod certè in gravidis magis necessarium videtur post aliquod tempus, ob arctam illam colli uteri adstrictionem, quasi nodulis quibusdam accuratè & artificiosè à natura instructam, ut ne vi quidem specillum immitti possit, & ob acetabula, è quibus sangvis destinatur alendo fœtui. In virginibus non tanta astrictio. Quæ igitur fluxio fit ex iis venis, eam ad menstruam purgationem vulgò referunt, cùm tamen & partis, & vasorum, & sanguinis fluentis naturâ diligenter perspectâ, hæmorrhoidum potiùs species quædam appellari debere videatur. Non enim nisi solo situ differunt, nisi dicas in gravidis veram esse purgationem menstruam, regurgitante illuc sanguine, qui in capacitatem uteri per venas è seminariis vasis expurgari debebat. Sed cùm hoc non fit omnino secundùm naturam, & ex iis quæ rarò contingunt, id etiam cæteris, quæ uterum non gerunt, haudquaquam conveniat, nec ita certis & menstruis intervallis fiat, minùs id videtur consentaneum rationi. *Scholiographi ad cap. 58. lib. 1. de morb. intern.*

Observatio III.
Lactantibus nonnullis menses sine valetudinis incommodo fluere, & quænam hujus ratio.

PLurimis nutricibus etiam ordinatas purgationes fluxisse vidimus, & multis utero gerentibus: ambabus tamen multi sanguinis, & naturâ, & ex victu pleniore. *Sylvius de mensib. mulier.*

Sub rectis musculis abdominis, in internâ superficie, Aquensis anatomicus, Anno 83. monstrabat propagationem duarum venarũ satis insignium, quarum una sursum, altera deorsum vergebat: illius quæ sursum, ortum monstrabat, ex trunco venæ magnæ: alteriùs verò (deorsum vergentis) ex ipso pectore, quam ad uteri regionem cum ascendente jungi ostendebat: hásque duas illas venas esse dicebat, quarum beneficio maximus sit consensus venis uteri cum venis mamillarum, adeò ut minimè sit mirandum, menses fluere etiam lacte in mammis existente. Nam cùm hæc inferior vena ortum habeat à magnæ trunco, à quo multæ venæ & deorsum ad uterum, & sursum ad mamillas tendant, beneficio hujus concursûs fieri posse, ut sanguis alterius partis regurgitare ad alteram partem queat. Hinc fieri ut mulier, quæ non sit gravida, sæpe se gravidam existimet, errore oborto ex eo, quòd sangvis qui singulis mensibus effluere debebat, aut qvi aliàs copiosior ad mammas fluat, per istam venam sursum regurgitet, & in lac mutetur in mamillis, dum non totus in nutritionem earum absumitur. *CL. V. Martinus Holtzapfelius de observ. suis Patavij annotatis.*

SUPPRESSIO.

Observatio I.
Menstrua purgatio rarò admodum per plures annos legitimè fluens: tandem hypercatharsi superveniente mulierem è medio sustulit.

BUmgardica novit fœminam 76. annorum, quę statis temporibus gaudebat ad paucos annos mensibus

bus ordinariis, cum tandem copiosiore fluxu periclitata, & exercitata vitam finiret. *Schenckius sect. 5. curat. sive consil. 15.*

† Perpetuæ mensium suppressionis exemplum habet *Rhodius Cent. 3. obs. 47.*

OBSERVATIO II.

Mulieres quasdam triennium, quinquennium & septennium nonnunquam menstruis carere solitas, tandem concepisse.

MUlieres nonnullæ triennium, quinquennium, septenniúmque menstruis carent, deinde concipiunt: ante verò quam concipiant, (si non sæpe) saltem semel in menstruis fuit, ut obest cuidam Romanæ nunc accidit. *Alex. Petronius Trajanus lib. 1. cap. 9. de morb. Gall.*

OBSERVATIO III.

Quinquennium menstruis destituta, unde sterilitatem sibi traxerat mulier, restituta.

EGo lignum Indicum coxi, & adjunxi dictamnum. Unde mulieri, quæ jam per annos quinque nihil purgabatur, & sterilis erat, & purgationem evocavi, & partum. Alius portionem Porretanæ aquæ omnia methodo inventa remedia, experientia comprobata. *Iacchinus comm. ad c. 66. lib. 9. Rasis.*

OBSERVATIO IV.

Frigidissimâ ex nive haustâ, mulieres quædam mensium suppressione correptæ: quibus venæ sectione succursum.

QUam nostrâ hac tempestate mulieres quædam Romanæ frigidissimam ex nive potarent, ob idque nec nullo pacto purgarentur, aut diminutè, eas tamen Medici sectione venæ adeo incolumes servaverunt, ut nec sangvinem spuerent, nec pleuritide, peripneumonia, aut anginâ unquam corriperentur. *Galen. lib. de vena sect. adversus Erasistratum.*

OBSERVATIO V.

Historia mulierculæ haud ignobilis, cui menstrua suppressa, & venæ sectione restituta fuerunt.

EGO cuidam mulierculæ, jam octo menses purgationis menstruæ suppressione laboranti, extenuatissima cum esset, haud exiguo detracto sangvine brevissimo tempore proprium habitum restitui, sicut & alias non paucas eodem modo ad sanitatem reduxi. Sed quod illa mulieri accidit (neque enim erat ignobilis) fuit valde celebre, ipsi quidem rescissâ venâ, & Medicis ex eo remedio futuram utilitatem firmiter polliceri verentibus: quinetiam nonnulli mihi adversari audebant, non solum propter mulieris maciem, sed etiam propter inappetentiam, ex venæ sectione secuturam esse novam affirmantes: Profectò hæc melius est longiori sermone persequi, quàm utrius Prodici Hippocrates mentionem fecerit, diligenter investigare conari. Verum recentiores Medici ad magis sophisticam doctrinæ speciem deflexerunt, ægrorum eventa diligenter observare, & ipsorum affectus, causásque, ex quibus curationis inventio acquiritur, indagare negligentes, quæ & ipsa per experientiam dijudicatur. In muliere sanè, quam memoravi, primo die sangvinis sesquilibram detraxi; rursum postero die libram unam; tertio verò multo plus selibra, erant enim unciæ octo. *Idem comment. 3. ad lib. 6. Hippoc. de morb. vulgarib.*

† Meminit etiam menstruæ suppressionis, in extenuatissimâ, sangvinis missione curatæ, *Zacutus de P. P. Med. Hist. lib. 3. hist. 1. fol. 440.*

OBSERVATIO VI.

Ob mensium suppressionem male curatam à Medico, mulier paralysim incurrit.

MEdicus quidam Venetus, mulieri cuidam, quæ ex suppressis mensibus laborabat, non evacuatâ prius plenitudine venas obstruente, apozema quoddam dedit, quo assumpto paulo post illa in paralysim incidit. *CL. V. Laurent. Scholtzius de observ. suis literis ad me mecum communicatis.*

† Huc itaque refer, quæ de cognoscendâ & curanda mensium obstructione, doctè proponit *Horst. part. 2. lib. 1. observ. 7.*

OBSERVATIO VII.

Urina, acetum mensium laborantium quales.

URinæ mensium suppressione laborantium nigricantes sunt, cum subest quædam sanie, perinde ac si aquæ, ex quâ nuper mactatæ carnes ablutæ fuerunt, sangvinem quis miscuisset: quemadmodum in Illustrissima Domina Maria Santeverina, Comitissa Noiæ, sæpius talem urinam inspexi: quibusdam etiam urina aut difficulter redditur, aut omnino supprimitur. *Altomarus c. 107. de medendis hum. corp. malis.*

OBSERVATIO VIII.

Muliercula, devoratâ magnâ copiâ prunis mensium suppressionem, & ventris tumorem gravida instar incurrit: quæ tandem exacto anno purgantia medicamentis vi incredibili ossibus [illegible] prunorum per alvum dejectione liberata est: tumore subsidente, & mensibus legitimum suum typum denuò servantibus.

ACcessit me ante sesquiannum mulier quæpiam, suo comitata marito, è pago *Herzvaut*, cujus venter adeo intumuerat, ac si gestaret sobolem, aut aliquam molam intus retentam: fluxum etiam menstruorum per anni spatium non viderat. Ego consideratis omnibus accidentibus, illam prægnantem esse non reperi, neque molam gestare utero: verùm potiùs crassum, & corruptum sangvinem menstruum esse in causa putavi. Adhibui ergo digestivum, & pilulas purgantes tam intestina, quam uterum. Hinc illa beneficio alvi tantam copiam nucleorum de prunis domesticis, quæ ante annum unà cum nucleis comederat, egessit, ut omnibus, qui audiverunt hoc, impossibile visum fuerit, quo [illegible] vivere potuisset. Semotis itaque nucleis, fluxus menstruorum rediit, ac uteri tumor remisit, tandemque bene valuit, cum antea semper cum morbo conflictaretur. *De observat. CL. V. M. Ioan. Fabri mihi communicatis.*

OBSERVATIO IX.

De stillicidio menstruis, veteribus, præter unum Aëtium incognito: nostris verò non infrequenti.

MEminit Aëtius cujusdam affectûs, quem mensium stillicidium appellat, nomine à symptomate desumpto. Nam sicuti urinæ stillicidium, quem affectum stranguriam Græci vocant, appellamus, quando urina non confertim, sed guttatim, & cum dolore & labore emittitur, cum plerunque ex acri humore stimulante expultricem facultatem ortum habeat: ita etiam aliquando in mulieribus contingit, ut menses perperam hac eadem ratione vacuentur; nempe quia non liberè & expeditè effluant, sed paulatim, & quasi guttatim, cum multâ mulieris molestiâ; quia longiori tempore eam occupat hæc purgatio, & cum multo (ut idem ait Aëtius) dolore: Nam (ait ille) symptomata, quæ utero accidunt, illis ferè ex proportione respondent,

dent,quæ veſicam ſolent moleſtare:ut enim aliquando omnino ſupprimitur urina, aliquãdq guttatim excernitur,& aliquando cũ multo dolore,& difficultate; ita & menſes interdum omninò intercipiuntur,interdum paulatim, nonnũnquam difficilis,& cũ dolore fit eorum excretio. Hujus tamen rei,quod meminerim,non legi ab aliquo antiquo Medico factam mentionem, præterquam ab Aëtio:neque tamen abſque ratione ab eo factam exiſtimo: nam ita fieri,ſicut ipſe dixit,obſervando percipere poſſumus. Refert autem ipſe cauſas quoque,cur fiat menſtrui ſtillicidium, quæ tamen poſſunt in tria illa communia capita referri: nempe in facultatis,in ſangvinis,in inſtrumentorum rationem: in facultatis quidem rationem, quia illa in expellendo ſit facta imbecillior, ut nequeat niſi paulatim materiam menſtruam movere: in ſangvinem, quia ille craſſior ſit factus; & hoc, quia aut nimis pituitoſus ſit,aut quia fæculentus: item etiam quia copioſior, ut ſuâ multitudine ita exitum impediat obſtruendo, ut non poſſit niſi paulatim exire, Mihi verò unam rationem prætermiſiſſe videtur Aëtius: ea verò eſt acrimonia: Nam ſicut ſimilia ſunt ſymptomata, ita videtur, quòd aliquâ ſaltem ex parte ſit rationi conſonum, ut ſimiles cauſas habeant: & ſicut acrimonia in urinis cauſa eſt,ut ſtillatim urina excernatur, nempe cùm ex ſtimulo nequeat natura tantiſper differre excretionem, donec multa colligatur urina; ita etiam ex acrimoniâ menſtrui ſangvinis fieri poteſt, ut paulatim, ſicut ad uterum defertur, ita ab eo expellatur. Non eſt autem cur de cauſis,vel ſignis differentiarum iſtius affectûs multa loquamur,cùm ſatis poſſint hæc ex illis, quæ hactenus fuere expoſita, facilè percepi: quædam tamen de ratione ſymptomatum, quæ mulieres in illis ſolent opprimere, dicemus. Ait ergo idem Aëtius, quòd dolores vehementes ſolent excitari: varia autem cauſa eſt doloris pro variâ etiam ratione affectûs. Nam quando ratione acrimoniæ fit hoc ſtillicidium, in promptu eſt ratio,cur doleant: acrimonia enim doloris cauſa eſt. In aliis verò differentiis cauſa doloris eſt diſtentio venarum, & partium uteri,ob repletionem à multa materia, quæ ad uterum ab univerſo corpore detruſa inde non poteſt expelli: cui & id accedit, quòd ex loci caliditate poſſunt multi excitari flatûs,præſertim ſi ſangvis fuerit pituitoſus, aut melancholicus, à quibus magis diſtenſus uterus majoribus doloribus fit obnoxius. At verò cùm in hoc ſtillicidio uteri plerumque menſium, ſi non omnino, magnâ ſaltem ex parte ſit ſuppreſſio: ideò & reliqua ſymptomata, quæ illis ſolent accidere, quibus aut menſes ſupprimuntur, aut ſaltem modicè fluunt, in hoc quoque affectu ſolent mulieres interdum cruciare. Sed & ſicut ſimilis eſt rãtio, quâ hic affectus fit: ita etiam ſimilis cũrandi ratio, nam ab eiſdem omnino cauſis fit,à quibus & ſuppreſſio menſtrũorum, & eodem etiam modo ſubinde eſt inſtituenda curatio:quare neque iterum ea repetemus. *Trincavella de rat. curand.partic.hum.corp.affect.lib.11 cap.7.*

Observatio X.

Morbus virgineus: Febris alba vulgò dicta.

Conquereris mihi, ut tuo fido Achati, filiam tuam Annam primogenitam & jam nubilem, à multis procis, virtutum integritate, ac ſtemmatis claritate, opúmque facultatibus avito tuorum majorum generi non imparibus, in conjugem deſiderari, quos tu, ob filiæ imbecillitatem, abdicare cogaris. Nec id adeò tibi eſſe moleſtum, quàm quòd hactenus nullus Medicorum internam morbi cauſam & eſſentiam explicare, ſimúlque curam præſcribere potuerit. Nam unus eſſe cardialgiam ait, alius cordis palmum, hic verò dyſpnœam, ille matricis ſuffocationem: nec defuiſſe, qui ex vitio hepatis eſſe ventriculi faſtidium ſuſpicarentur: quorum diſcors de filiæ tuæ morbo judicium effeciſſe ais, ut totus animi pendeas, nec quid facto opus ſit diſcernere poſſis. Ob id à me de morbo filiæ judicium, ac de nuptiis conſilium fidele, pro veteri amicitiâ efflagitas: ſimúlque quibus morbi ſymptomatis affligatur, rectè primum declaras: cujus nempe faciei indoles, cùm anno præterito roſeo genarum labiorúmque rubore floruiſſet, ea modò velut exangvia palleſcere triſte: cor ad quemvis corporis motum contremiſcere: arteriáſque temporum ſenſibiliter pulſare: & in choreis aſcensúve ſcalarum dyſpnœa corripi: ſtomachum cibum, ac præcipuè carnem faſtidire: & crura præcipuè juxta talos, ad noctem œdemate tumeſcere. Ex his ſanè accidentibus, & ſignis morbi pathognomonicis, quæ morbi cauſam & ſubſtantiam produnt, ejúſque curam deſignant, miror veſtrâtes Medicos morbi cauſas & naturam non agnoviſſe. Quod verò nomen illius non dixerint, id cùm ad morbi curam nihil conferat, nihil quoque refert. Multæ ſunt in morborum catalogo ægritudines, nomine, & non curâ carentes. Nec hic morbus propriam habet nomenclaturam, quàm cùm ſit virginibus peculiaris, virgineus quoque indigitari poterit: quem Brabantinorum matronæ febrem albam, ob faciei pallorem, & amatoriam appellare ſolent: cùm palleat omnis amans, & color hic ſit aptus amanti, quamvis febris admodum rarò coincidat. Sed hic morbus virgines frequenter infeſtat, cùm viro jam maturæ, ex ephebis exceſſerint. Nam id temporis, naturâ duce, ſangvis menſtruus ad matricis loculos &, venas ab hepate defluit: qui cum ob illarum anguſta oſcula, quæ nondum patuerunt, viſcoſis quoque & crudis humoribus obſtructa, & denique ob ſangvinis groſſitiem erumpere non poſſit: tum rurſum per venæ cavæ majoríſque arteriæ propagines, ad cor, hepar, diaphragma, & præcordiorum venas regurgitat: capiti quoque bona pars impertitur, & circa viſcera accidentia gravia parit, dyſpnœam, tremulum cordis palmum, hepatis inflationem, ſtomachi faſtidium, cardialgiam: nec rarò cum amentiâ epilepſiam & delirium. Quod *Hippocrates in libello de Virginum morbis*, his teſtatur verbis: *Virgines*, inquit, *quibus nuptiarum tempus advenit, maturæque jam viro ſunt, ſpectrorum imaginariis terroribus affliguntur, præſertim cùm menſes deſcendunt, nam ante hoc non admodum malè afficiuntur. Poſtea verò ſangvis in matricis locellos, tanquam effluxurus deſtillat & deſcendit: Cùm autem oſcula exitûs obſtructa fuerint, ſangviſque ob cibaria & corporis incrementum auctus, illic collectus ſubſiſtat plurimus, nec ubi effluat, exitûs venarum pateant, præ copiâ cor, ſeptum tranſverſum, præcordiáque petit: quibus repletis, cor ſibi non conſtat, & torpet, ex torpore verò deſipit & delirat.* Nil certè mirum, cùm hepar à fœculento menſium ſangvine non expurgetur, & eo præcordiorũ venæ infarctæ fuerint, hypochondriorũ viſcera intumeſcere, & his diaphragma (ut in hydrope) coarctari, quod difficilē parit anhelitũ, teſte *Galen. in fine tertii de Dyſpnœa libri*, ubi univerſaliter inquit: *Si internus tumor, aut dolor circa hypochondria conſtiterit, tum parva & crebra ſit ſpiratio.* Deinde cùm cor, ſtomachus, & hepar, utriuſq; venæ chylis, & arteriæ ramis, velut communi vinculo connectãtur, his ſanè ſangvine groſſo, flatuoſóque ſpiritu & vapore refertis & obſtructis, ut hos cor extrudat, & deoppilet, ne ſuffocetur, frequenti arteriarum & ſyſtoles motu eluctatur, & palmo contremiſcit: quo defatigato, quid obſtat ἀσφυξίας, ϗ πνευμάτων ἀπολήψεις, ϗ ἀπνοίας, id eſt, pulsûs & ſpirituum ac anhelitûs interceptiones coincidere, quibus æger obmuteſcat, & ut deploratus jaceat? Undo mehercule *Galen. de Acutorum diatâ*

citatâ loco ait: δύναται δὲ καὶ τὸ πλῆθος καὶ πάχος αἵματος [illegible], ἀρτηρίας [illegible], καὶ διεξόδους [illegible] φλέβας, id est, potest autem & multitudo, & densitas sanguinis, non modo arterias inflare, & exitum obstruere, sed & ipsas propter hoc implere venas. Postremo an filia tua hac affecta ægritudine, nubere debeat, & quæ sit hujus curatio, en tibi unum ex Hippocratis divite medicinarum penu consilium communicabo, qui *in libello de Morbis virginum*, ait: *Hujus morbi liberatio est vena sectio, si nihil obstiterit: ego vero, inquit, præcipio, virgines hoc modo affectas, ut quamprimum viris cohabitent, & conjuncturam si conceperint, convalescunt: si vero in pubertate hoc morbo non corripiuntur, tum paulo post eas invadet, nisi viro nupserint. At verò ex maritatis steriles magis id patiuntur.* Hoc saluberrimo divini Hippocratis consilio, si medicamenta menses provocantia, & obstructionum aperitiva, sanguinis grossi subtiliativa conjunxeris, nihil his præsentius reperire & excogitare poteris: quibus ego in hujus virginei morbi curâ nunquam fallus, aut spe fui frustratus. Quare bono sis animo, filiam tuam elocato: nuptiis quoque ego libens intererero. Vale. *Langius Epist.21. l.m.1.*

MENSES TVM SVPPRESSI, TVM loco alieno fluentes.

OBSERVATIO I.

Menses restitantes ex oculis & auribus evacuati.

NOs religiosam vidimus, & nunc curamus, quæ menses non habet, cum in ea ætate sit, in qua habere deberet: at singulis mensibus sanguinis copia ex oculis & auribus exit. *Brassavolus comm ad aph. 25. lib. 4. Hippoc.*

Providæ ac sese exonerantis naturæ exemplum, in virgine quadam, me observare memini. Carnosa hæc erat calidoque temperamento prædita, sanguineque redundans. Cum autem ætas adesset ad menstruas purgationes idonea, nempe 16. annorum, neque menses succederent, natura per oculos superfluentem sanguinem expellere conata fuit, sanguineis guttis lachrymarum instar frequenter ex oculis profluentibus: bene fecit huic è venâ talo proximâ detractio, quam menstrua purgatio, non ita dudum pòst subsecuta est. *Dodonæus cap. 15 observ medicinal.*

Mensibus non procedentibus corpora fœminarum morbosa fiunt, inquit *Hippocrat. lib. de Genitura*: quod quidem intelligendum venit, nisi aliunde sangvis erumpat. Nam ut idem *Hippocrates aph 33. sect. 5. Menstruis deficientibus, sangvis ex naribus fluens, bonum.* Huic autem virgini non ex naribus, sed ex vicinis oculis profluxit. *Idem in Scholiis.*

Cognovimus cui unoquoque mense, sangvis, licet modicus, per majorem oculi sinistri angulum, fluebat. *Lud. Mercatus lib. 1. cap. 7. de mulier. affect.*

In vicino oppido, quod Melanchthoni nostro Chalcis Saxonica nuncupatum est, puellæ cuipiam nubili mensibus cunctantibus, lacrymæ cruentæ extillàrunt. *Salomon. Albert. in oratione de Sudore cruento.*

OBSERVATIO II.

Menses remorati, per nares & os expulsi.

UXor hominis Germani, qui ad tabernam habitat, utero gerebat: septimo mense magno capitis dolore cruciabatur pro quo levando cucurbitulas scapulis cum scarificatione affigi fecimus. Sed vesperi puerum peperit, & febris ardens illam invasit. Nihil purgabatur, multùm sitiebat, anxiè agebat, res in dubio erat. Sequenti verò die cùm saphæna pedis vena secta esset, & sangvis exiret, interpositis paucis horis per os & nares sangvis menstruus illi copiosissimè effluxit. Post cujus fluorem capitis dolor remitti cœpit, & symptomata omnia minui. Sequenti vero die cucurbitulis fœminibus admotis, & syr. de byzantiis sine aceto ebibito, aliis retractionibus adhibitis, sangvis diverti ac retrahi cœpit, ac suam tandem viam secutus fuit. Cùm vero menses fluerent se sanatam dixit, & sanitate perseveravit. *Lusit. cent. 2. curat. 17.*

Quandam curavimus, & sanitati restituimus, cui singulis mensibus sangvis ex ore prodibat. Plures vero novimus, & nunc cognoscimus, quibus singulis mensibus sangvis per nares scaturit. *Brassavolus comment. ad aphor. 25. lib. 4. Hippoc. Item in aphor. 32 lib 5. Hippoc.*

Plerisque menstrualis materia in utero suppressa vomitu excluditur, aliis, hæmorrhoidum ostiolis in vanum sese abit. Uxori meæ dum virgo esset, detinebatur, & purgabatur per nares menstrualis materia. *Paræus lib. 23 cap. 52.*

Quædam patiebatur fluxum menstruorum per nares omni mense in magna quantitate, per menses 13. quæ incisa vena saphænâ, & adhibitâ purgatione curata est. *Solenand. sect. 5. consil 15.*

Hæmorrhagia narium singulis mensibus recurrit in quadam honesta Matrona, quæ jam per viginti annos, mensibus carens, hoc genere vacuationis purgatur, non tamen absque [illegible] & suffocationis periculo non levi, quod sanguis [illegible] tenuis, vel in naribus concreta, vel ad tracheam arteriam deorsum lata, omnem fere spirandi facultatem tollat. *V. Cl. Jacobus Oethæus in observ. propr.*

Repentinus sangvinis exitus, ex ore plerumque fœminis, quibus menstrua non respondent, evenire solet: idque in singulis mensibus evenit, ut in certis menstruæ purgationis circuitibus apparet: necnon ad tempus statis cessationis diebus supprimitur, ac nisi mulieri laboranti succurratur, per mutuos circuitus sangvinis emissio revertitur. *Aretæus lib. 2. cap. 2.*

Cum tuæ historiæ, de clauso alvo, & rejectis per alias vias recrementis, mihi historiam cujusdam puellæ Stutgardianæ in memoriam reduxerint, (cui ex obstructis uteri vasis menstruæ purgationes statis temporibus, per os regurgitassent.) ejus te simul admonendum duxi, ut & illius etiam Stutgardianæ, cui eædem purgationes, per insuetas alioquin naturæ vias ac vix credendas, succederent. *Cl. V. Joan. Cnmaeus in observ prop.*

† Mirum est, quod de Vetula septuagenariâ refert *Panarol. pent. 1 obs. 6.* eam scilicet per os ab adolescentiâ menses rejecisse.

OBSERVATIO III.

Menses, à dentis evulsione, per vulnusculum seu præsepiolum, expulsi.

NOs, quod supra communem hominum fidem est, Furnis municipio Flandriæ mulierem novimus, cui fortè fortuna, cùm elisus esset dens molaris, soliti alioqui menses supprimerentur, naturâ noxium illum fæculentúmque sangvinem propellente singulis mensibus, ex elisi dentis vulnusculo, ita ut hinc sangvineus quidam gurges, purgationi proportione correspondens, efflueret. *Bald. Ronsseus lib. de hominis primord. & hystericis affect.*

† Commemorat *Rhodius* quoque Cent. 3. obs. 51. exemplum, ubi menses è dentis alveo stillavêre.

OBSER-

OBSERVATIO IV.

Menses per sputum excreati.

EX Insula Chio ancilla, ut tradit Erasistratus, cui diu fluxus mensium subsisterat, statis mensium periodis, sangvinem abundè expuebat. Quod & Nurenbergæ, virgini de stemmate patritio, accidit. *Langius Epist. 10. tom. 2.*

Per sputum cruentum, idque copiosum, præsertim fœminas, vidi sine noxâ vacuari, ac earum quædam, loco menstruæ purgationis, ita vacuabantur, menstruis temporibus. *CL. V. Oëthaus lib. observ. propr.*

OBSERVATIO V.

Menses vomitione projecti.

QUibusdam mulieribus accidit emissio menstrui cum vomitu per os suum. *Rabbi Moyses, Partic. 24. Aphorissuorum.*

Urgebatur mulier acerbissimo capitis dolore, propterea quòd menstrua non provenirent: verùm his demum vomitione propulsis, illicò sublatus est dolor. Sed cùm id iterum iterúmque ac sæpius factitâsset, abhorrens tandem mulier ab hujusmodi vitio, auxilium nostrum exposcit: qui solâ sangvinis missione, ex venula, quæ sub talo est, & menstrua ipsa ex naturali loco ritè profluere coëgimus, & quod sequens est, mulierem ipsam pristinæ sanitati restituimus. *Benivenius cap. 41. de Abditis.*

Mulieri sangvinem vomenti, erumpentibus menstruis, solutio. Unde mulier Florentina, cùm intolerabili capitis dolore, ex retentione mensium, affligeretur, his vomitu ejectis, convaluit: & ne morbus iterum incrudesceret, saphænæ sectione sibi cavit. Hujus eventûs hæc est certa ratio: per quas venas & meatûs hepar chylum sugit & attrahit, per eas sponte, aut virtute pharmaci, humores ad ventriculum quoque regurgitant. Quando verò sangvis in matricis locellos effluxurus descendit, & venarum oscula obstructa fuerint, tum sangvis ibi collectus, per venas matricis ad hepar, cor, & venæ chylis ramos regurgitat, & in ventriculum per venas, quæ ejus orificium & fundum ambiunt, destillat, & vomitu expurgatur. Ob id *Hippocrates in prænotionibus* ait: *Qui sangvinem spuunt, dextrum dolentes hypochondrium, de hepate spuunt. & sterilibus ad conceptionem prodest.* Atque *in Aphorismis: Quicunque*, ait, *sangvinem evomunt sine febre, salutare: cum febre verò, malum; curare verò eos refrigerantibus & stipticis oportet. Ioan. Langius Epist 40. lib. 1.*

Venæ uteri, cum venis mesenterii ἀναστομώσει manifestâ committuntur, per quas in intestina transponitur sangvis menstruus, & ex his in ventriculum. Et hos esse ductûs, per quos, magnos & patentes satis, sangvis ab utero in intestina & ventriculum refunditur, testatur copia sangvinis, quæ à mulieribus, in tali affectu, vomitu redditur. Longior sanè & minùs evidens est illorum via: qui volunt, venas matricis humorem in hepar, cor, & venæ cavæ ramos mittere, & inde in ventriculum, per venas, quæ ejus orificium ac fundum ambiunt, ac hinc deinde vomitu expurgari. Quâ in sententiâ vir quidam summus fuit. *Hieron. Reusnerus ad c. 31. Jod. Willichij de Urinis.*

Illa Religiosa, de quâ superiùs mentionem feceram, singulis mensibus imminente purgationum tempore, sangvinem evomit. Nunc semel menses provocati sunt, tamen sangvinem evomuit, sed in minori copia, quia etiam menstruorum copia parva fuit; etenim sangvinis pars ad uterum descendit, & pars ad ventriculum. *Brassavolus Com ad aphor. 31. lib. 5.*

Cùm Patavii Medicinæ operam darem, audivi ex hospitis mei uxore, quòd in juventute suâ quandoque mensium suppressione laborare solita fuisset: & hanc semper præcessisse sitim ingentem, & præcordiorum (ut ipsa vocabat, circa cor) gravitatem, ac quandam quasi suffocationem. Accidit autem, cùm aliquando febricitaret, sitirétque vehementer præter solitum, quúmq; Medico referret, quòd sitis semper mensium fluxum præcedere soleret, atq; etiam tum mensium tēpus instaret: Medicus interdixit omnem tū vini, tum aquæ usum; vini quidem propter febrem, aquæ verò propter matricem, credens, eam hæc dicere ut potum concederet. Accidit itaq; cùm præter naturæ consvetudinem abstineret à potu; crescerétque dolor circa præcordia & angustia, ut in nocte cœperit bis aut ter sangvinem vomere. Unde in instanti Medicus vocatus, statim jussit, interea dū se indueret, fieri ex quocumq; obvio brodio clysterem; deinde etiā ex saphæna sangvinis evacuationem, idq; nullâ interpositâ morâ. Interea dum vena secatur, sensit manifestè gravitatem præcordiorum remittere, ac quasi deorsum trahi: & restituta est. Quinetiam, antequam secta vena esset, levamen aliquod sensit ex frictione factâ à ventriculo inferiùs. Id Patavii observavi & adnotavi. *CL. V. Casp. Wolphius.*

Historiam & curationem vomitûs sangvinis menstrui, vide *in Martini Rulandi Curat. Empiric. cent. 3. curat. 4.*

† Vomitu rejectos menses commemorat quoq; *Bartholin. Cent. 5 hist. 32. Hildan. Cent. 3. obs. 12. Horst. part. 2. lib. 1. obs 33 Ruland Cent 9. curat. 78. 83.*

OBSERVATIO VI.

In impeditis mensibus, non naturaliter aliquando lunares purgationes mulierum per colli uteri venas profluere.

SAngvinem, per cervicis uteri venas, quibusvis tandem mulieribus, emanare interdum posse, collectu promptissimum est, vel ex sangvinis è naribus, & ano, & faucibus, & ventriculi etiam subinde defluxu: quódque uterum quibusdam mulieribus & virginibus, annis aliquot mirâ fuscæ, crassæq; aquæ copiâ turgidum fuisse, jam sectione non semel deprehendimus: quibus alioquin menstruus sangvis sæpius, etsi non ordinatis omnino vicibus, certisq; intervallis, ejusdémq; perpetuò quantitatis profluxit, non aliunde sanè, quàm ex venis uteri cervicem implicantibus. *Vesalius lib. 3. c 15. de corp. hum. fabricâ.*

OBSERVATIO VII.

Menses per sangvinis periodicam emictionem expurgati.

REligiosam virginem curavi, quæ singulis mensibus sangvinis mictum habebat, & illi menses defecerant: expurgabatur autem per urinam, quia solùm, dum mingebat, exibat sangvis, aliter verò non exibat: quæ & nunc vivit, & integrâ sanitate fruitur. *Brassavola Comment. ad aphor. 75 lib. 4. Hipp.* Hanc Historiam ex eodem auctore, *Scholiograph. ad cap. 52. lib. 1. Holl. de morb. intern.* repetunt.

OBSERVATIO VIII.

Menstruum sangvinem nonnullis ex hæmorrhoidibus profluere.

REligiosam quandam curavi, quæ singulis mensibus per nares evacuabatur, sed id ægrè ferebat, cùm tamen minùs molestaretur, quàm alia quædam cui ex hæmorrhoidibus sangvis menstruus fluebat. *Brassavolus Com. ad aphor. 33. lib. 5. Hipp.*

OBSERVATIO IX.

Menses detentos, aliquando per sedem excludi.

SI non conversum fuerit os uterorum ad pudendum, circa lateris mollitudinem suppuratur, & hac parte transitus fit mensibus: sed eadem periculosa sunt, quæ priùs sunt relata. Sed & ad vomitum convertitur, & quibusdam in sedem, velut in virginum morbis à me dictum est, & signa, & dolores eosdem ostendit, quos

isth e retulimus. Ad hanc viam minus faciunt menses mulieribus quam virginibus, *Hipp. lib. 1. de morb. mulieb.*

Ubi menses defecere, non solam per nares vacuationem, bonam esse dixit *Hippoc. aph. 33. lib. 5.* sed eam simpliciter commendavit, non quod ea sola sit, addito. Quod si quispiam vacuationem eam, quæ per sedem fit, ita affectis mulieribus utilem esse dixerit, id minime pugnat cum aphorismo. Siquidem Hippoc. aliquando uno quo; iam, velut exempli gratia, proposito, de aliis similibus omnibus pronunciare videtur. *Galen. com. 5. ad aph. 33. Hippoc.*

Quæ e ventriculo ad hepar venæ chylum evehunt, eædem sæpe mutatis vehis sangvinem reducunt eodem, quanquam id symptomatice faciant, & præter naturæ legem. Quæ isthæc brevior longe expeditiorq; est via ad sedem, quam per hæmorrhoidas: quo sangvis (quanquam hæc non valde alto intervallo distent ab hypogastrica, pudendaq;) remeare nequit, nisi ante relatus per hepar ad truncum venæ portæ regressus, inde tandem exportetur foras per sedem. Quod non usq; adeo dictum videatur convenienter. Evacuationis ... meminit quoque *Galenus* in suppressione menstruorum, *lib. 5. aphor.* Quanquam eveniat etiam nonnunquam, ut abscessu rupto ex suppressione illorum, divertat sangvis periodice ad eam partem, sicuti visum fuit nobis non ita pridem. Hinc vero misella interiit. *Cordaus comm. 1. ad lib. 1. de mulieb. Hippoc.*

Observatio X.

Sangvis menstruus per mammas emissus.

Mulier nobilis, cum puerum lactaret, & ut fieri solet, menses longo tempore suppressos haberet, ecce per mammas sangvis illi effluere cœpit copiosissimus, à quo præter fluxionis tædium, nullum capitis dolorem aut noxam percipiebat. Factâ tandem ex saphæna pedis venâ sangvinis copiosa extractione, ex mammis sangvis illicò retractus fuit, & mulier ab hac fœda affectione liberata, quæ Medicorum judicio in insaniam ventura esset, juxta *Hipp.* dictum *lib. 5. aphor. 40.* quod habet: *Quibuscunque mulieribus ad mammas sangvis colligitur, furorem significat.* Tametsi verò Galen. hoc nunquam vidisse testatur, nos tamen cum Hippocrate, sangvinem per mamillarum papillas effluere in duabus nobilibus, alterâ Lusitana, altera vero Italâ, hucusq; observatum habemus, quarum neutra in insaniam aut furorem devenit, sed potius sangvine ex saphænâ misso, illicò sanitati restitutæ fuerunt: Cæterùm Antonius Musa Brassavolus refert à se mulierem visam, cui sangvis per ubera fluebat, quia gemellos nutriebat: qui cùm vehementer exugerent, sangvinem in lac converti non sinebant. Et ita huic contingebat, ut iis qui nimio utuntur coitu, quibus sangvis exit, qui in semen converti non potuit, ut citato habetur aphorismo. *Lusit. cent. 2. curat. 21.*

Uxori Petri Fabri Castrodunensis, mensium materia se per mammas singulis mensibus tantâ copia exonerat, ut ei ebibendæ & exhauriendæ vix tria aut quatuor mantilia sufficiant. *Pareus lib. 23. cap 52.*

Quid quæso majorem faciat fidem communionis, inter uterum & mammas per vasa, quam qui periodicè cuidam lectissimæ mulieri aliquando sangvis è mamma excurrebat, quum ipsa desiisset aliquanto priùs pro more (credimus) menstrualis esse, per loca scilicet ad id destinata, & conferentia? Quod autem hic volumus, est hujusmodi, & jam nunc referemus ea ipsa verba Doctoris Fabri, qui ex Ruellio nepos dictus à nobis fuit, & veritatis esse amantissimus; nec fraudem sanè faciemus ullam posteritati. Visa est (ait) & altera mulier 1569. (plures enim descriptas ab eo historias eadem demissa ad nos continebat schedula) Castelloduni ad superiorem partem inhabitâs, cui menstrua per mammæ sinistræ papillam mensibus singulis tantâ copiâ profluebant, ut quatuor aut quinque lintea, quæ vocat vulgus mantilia, imbubinaret inquinarétve sordidissime *Cordaus com. 4. lib. 1 de mulieb. morb. Hipp.*

Audivi mulieres quasdam, suppressis menstruis, sangvinem statis periodis, certisque circuitibus per mammarum papillas profudisse. *Andreas Laurentius anat. lib. 1 quæst. 10.*

† Confer etiam *Ioh. Alph. Fontecb. Med. Chr specul. pag. 242.*

Observatio XI.

Menses menstruo tempore cuidam per umbilicum, unà cum lumbricis evacuati sunt.

In quodam Comitatu, plures vermes ex umbilico egressi sunt, & vixit in urbe Tridentina, quo tempore ibi Concilium celebrabatur. Aderat mulier quædam, quæ præterquam quod singulo mense illi menses ex umbilico erumpebant, inde quoque vivi lumbrici erumpebant. *Nicolaus serm. 2. cap 8.*

Observatio XII.

Menses aliquando per minimum manûs digitum: & per annularem sinistra manus profunds.

Quod magnam infert admirationem, id sanè est, quod nos jam ter vidimus: videlicet, per minimum manûs digitum, & per annularem sinistræ manûs, singulis mensibus sangvinem profundi, non copiosum, in religiosa quadam fœminâ, cui natura menstruam purgationem denegaverat. *Lud. Mercatus lib. 1. cap. 7 de mulier. affect.*

Observatio XIII.

Menses ex maligno pedis ulcere evacuati, abscisso eodem, legitimum cursum consecuti sunt.

Puella cacoethes experta est ulcus, præterito anno, in pede sinistro, per quod statis temporibus menses effluxere: Is quasi emortuus meo suasu abscissus est, me præsente, super genua, tandem convaluit, & menses rectè eruperunt, post amputationem. *CL. V. Esaias Meuhsuerus de observat. propr.*

Observatio XIV.

Sangvis menstruus per vulnus effluere visus.

Vidi cuidam vulneratæ sangvinem menstruum, non per consveta loca, sed per vulneris sinum effluxisse. *Theophrast. Paracels. part. 1 tract. 1. c. 11. Chirurg. magna.*

HYPERCATHARSIS.

Observatio I.

Mensium hæmorrhagia, nihil proficientibus aliis medicamentis, solâ vena sectione cohibita.

Multas vidimus, quæ detracto sangvine multo è vena convaluerunt, cùm nullis aliis remediis reprimi posset fluxus sangvinis. *Holl. comment. ad aph. 50. lib. 5.*

Observatio II.

Septem mensium fluore curata quadam remedio singulari.

Suffitus ranarum combustarum egregiè retinet hunc defluxum sangvinis, ut ego expertus sum in Excellentissima Domina mea, duce Cardonæ & Sugurbi, an 1544. hoc fluore affectâ, septem fermè mensibus, quæ divino favore ad pristinam restituta est valetudinem. Suffitû ungulæ mulæ sistere mirificè hunc sangvinem expertus sum: quamvis ab eo fiat per men- sem

sem sterilis fœmina, ut quibusdam placet. Hoc medicamentum multas nobiles Catalanas laborantes hoc affectu satis antiquo curavit: ℞. *Corticum duorum ovorum recentium adustorum, thuris, mastichis, ana unciam semis, margaritarum electarum, corallij rubri praeparati, karabe, ana drach. duas, lapidis hæmatitæ, & smaragdi præparati, ana scrup. semis, farinæ hordei sine furfure, p ij. albumina quatuor ovorum*, &, si opus fuerit, *adde parum aquæ chalibeatæ, & fiant duo panes seu placentæ, & coquantur in furno, ut possint in pulverem redigi.* Dosis hujus pulveris est à drachma semis usque ad drachmam unam, cum jure pedum arietinorum summo manè. *Ioan. Mich. Paschalius de morb. curand. c. 55.*

Observatio III.

Admiranda, & vix à quoquam animadversa, mensium & hæmorrhoidum continuata reciprocatio, mulieris cujusdam: à quibus malis remedio non minùs raro, quàm certo vindicata est.

Erat hîc (Torgæ) uxor Capitanei Electoris Brandenburgici, quæ per quadrantem anni quotidie infestabatur fluxu sangvinis, qui omnino non potuit ullis remediis sisti. Fluxus autem ejusmodi erant. A novilunio ad plenilunium habuit quotidie fluxum menstruorum: à plenilunio ad novilunium quotidie copiosè fluebant hæmorrhoides. Quos fluxûs cùm ad me venit, unico remedio compescui: post purgationem convenientem etiam jussi, ut membro imponeretur spongia aceto ros. impleta. *Ex literis Clarissimi Medici D. Kentmanni ad Gesnerum Varronem Tigurinum datis, communicavit doctissimus V Volphius.* Cæterùm occultum nobile remedium, cujus hîc mentio fit, constat *medullâ saxorum Torgensium, vel Rochlicensium* (cujus loco bolus arm. verus potest substitui) *sesquidrachma pondere, florum animæ binis scriptulis, & carneoli gemmæ scriptulo. Deteruntur in pulvisculum.* Hæc ex Archivis nostris. *Schenckius Filius.*

Observatio IV.

Spontanea Saphenæ hæmorrhagia appresso silice cohibita.

Ante ædes Cl. V. Jac. Jokisci Præceptoris mei, mulieri cuidam Saphæna in sinistro pede suâ sponte rumpebatur, plurimúmq; sangvinis profundebat. Hæmorrhagia isthæc subitò eruto recens è terra silice, & admoto vulneri compressa est, *A. D. Valentino Hennero.*

Observatio V.

Menstruorum profluvio mortua.

Sangvis omni studio refrigerandus & incrassandus est, uti quiete animi, & corporis. Scimus enim Vicecomitem ipsam Castriboni periisse menstruorum immodico fluore, cujus causa fuit magnus motus: confecit enim iter trium leucarum, ut vocant, ad visendam imaginem virginis Mariæ de Serranica. Et aliis etiam omnibus internis, & externis stypticis, & refrigerantibus est incrassandus, &c. *Ioan. Mich. Paschalius cap. 55. de curand. morb.*

Observatio VI.

Iusta Menstruorum mensura.

Justam & naturalem esse mensuram menstruorum, duas heminas Atticas, aut circiter, non olei, ut putavit Fuchsius, sed vini, aut aquæ, ut redeant ad tres semisextarios Parisienses: naturâ interim, ætate, & similibus perpensis. *Hollerius comment. ad aphor. 57. lib. 5. Hippoc.*

Justa menstruorum mensura est duarum heminarū Atticarum, hoc est, à cheopina usque ad tres semisextariolos Parisienses. Siquid excedat, siquid deficiat, vitiosum est. *Idem com. ad aph. 36. lib. 5. Hipp.*

Observatio VII.

Mulieri cuidam intra triduum viginti quinque libræ sangvinis per uterum excretæ, salvâ vitâ.

Mulierem vidi evasisse, posteaquam ab eâ egressæ XXV. libræ sangvinis per matricem in tribus diebus *Ioan. Arculanus comment. ad c. 43. lib. 9. Rhasis ad Almansorem.*

FLUOR MULIEBRIS.

Observatio I.

Fluor uterinus ut à Gonorrhæa virulenta internoscatur.

Sunt mulieres, quæ cùm gonorrhœâ virulentâ laborent, honesto nomine culpam prætexentes, fluore muliebri seu uterino se laborare mentiuntur: quòd in utroque affectu ingens profundatur eluvies. Sed ex purulentiâ facilè affine id malum distinguet Chirurgus, ac nisi salivatione, sudoribúsq; citatis, sanari id non posse sibi persuadebit. *Paréus l. 23. c. 60.*

Observatio II.

A desperato uteri profluvio, mulier Medici operâ liberata: eundem quadringentis aureis donavit.

Horum ego testem te habeo, mi Posthume, quo tempore primùm Romam venimus, quæ, puto universa intellexisti ab iis, qui à nobis sanitati restituti fuerunt: inter quæ & hoc fuit reverà admirabile factū: ob quod non solùm mira loquentem, sicuti priùs me plures Medici, sed mira facientem appellârunt. Boëthi uxor cùm in muliebrem fluxum, quem vocant, incidisset, celebres Medicos verita, inter quos & ego tum ab omnibus habebar, obstetricibus consvetis, optimis sanè omnium, quæcunq; in urbe forent, primùm utebatur. Vir ejus, ut ipsam nihil inde levari vidit, præcipuos quosq; Medicos convocat, & eos, quid opus sit factu, considerare jubet: postquàm in eam sententiam ab omnibus itum est, ut ea remedia adhiberentur, quæ ab Hipp. & aliis post Hippoc. optimis quibusq; descripta fuissent, voluit Boëthus, semper interessem mulieribus, quoties aliquid ægrotanti ministrarent uxori, probarémq; singulas medicamentorum materias, quarum intentio summatim erat, non uterum modò, sed universum corpus etiam siccare: ungventa insuper admoverem, quę muliebres locos supprimerent, morem Boëtho gerebam. Sed, ita faciendo, cùm deterior reddi morbus indies videretur, jure mecum & reliqui dubitare cœperunt: & quamvis omnes requireremus ad alium sanandi modum transire, melius tamen quicquā aut ratione inventū, aut experientiâ repertū nō occurrebat, quàm id, quod optimi quiq; Medici paulo antè consenserant. Interea verò tumor in ventre, qualis in prægnantibus suboriri consvevit, apparuit, quãobrē ex ministrantibus mulieribus nonnullæ reverà prægnantem esse ægrotantem credidêre: non tamen Medicorū aliquis id verum esse arbitratus est; nam muliebris fluxûs indicia, quæ singulis diebus excernebantur, earum opinioni refragabantur. Cùm igitur ægrota mulier ab ancilla, quam fidam habebat, & alia sibi fieri permitteret, quæ in prægnantibus fieri solent, & singulis diebus lavaretur, contigit ut in primâ Thermarum cellâ vehementissimis doloribus correpta, quales parietibus advenire solent, humoris aquei usq; adeò multum excerneret, ut animo defectā è thermis ipsam extulerit. Inclamantibus ergo & vociferantibus ancillis, verùm neque pedes, neq; manûs, neq; os ventriculi, quod usitato nomine stomachus appellatur, fricantibus, ipse, qui

casu ante fores balnei constiteram, audito clamore, intrò me proripui: conspiciénsq; frigentem, manu nardino unguento admotâ, stomachum laborantis, ex eo confricui, ancillásque jussi non frustra clamare, sed unam pedes calefacere, aliam manûs fovere, reliquas odorandû aliquid naribus supponere: tunc itaq; celeriter ipsi recuperavimus. Subsidente verò ob inanitionem ventre, summopere lætata est obstetrix, non tam quia (ut opinabatur) prægnans non fuisset, quàm ut summisso ventre, Medicis, qui sibi nō crediderant, apertè contradiceret: eo quòd verè intumuisse ventré percepisset. Dubitantibus itaque singulis, quid factu opus esset, (nam ad priorem intentionem mulierem sanare satis fidebant, nec ad aliud curationis genus transire audebant) noctu mihi de eâ re cogitanti, tale quiddam novum occurrit. Nam quando, ut dixi, mulier animo defecit, nihilque adjumenti ancillis afferentibus, sed tantummodo clamantibus, ipse arrepto nardi unguento præcordia confricui, recordatus sum me tantâ mollitudinem illic repertisse, ut cum animadvertissem postea me violentiùs à principio præcordia fricasse, timens ne carnem lividam redderem, à violentâ confrictione destiterim: partes enim omnes circa præcordia, si quis exactè comparare velit, lacti quod coagulatur, nondû tamen in caseum obduruit, similes fuerant. Prorsus itaq; mihi visum est, insistendû nimiæ humiditati exiccandę morbi, qui aquosus esset: excogitandumq; talem sanandi modum, quo non solùm humiditatem exsiccaremus, verum etiam ita calefaceremus, ut æstatis præsertim tempore ægrotantis corpus non liquesceret, quod frigidæ & humidæ temperaturæ supra modum erat: hujus tamen contrarium tunc faciebamus, cùm ipsam in harenâ maris calida decumbere præciperemus. In alium quoq; erroris genus, qui plerisq; in morbis occurrit, tum nos etiam incidere collegi. labuntur enim sæpe Medici, dum id quidem quod redundat, evacuant: ne autem illi simile aliud gignatur, nō prohibent. Atq; ideò mecum decrevi, ut universa victûs ratio ad duo inclinaret, potûs paucitatem, & totius corporis frictionem, quæ non ex pice & resina subsequeretur munctio, sed ex melle solo, multum quidem cocto, tantum tamen refrigerato, ut hac in re fontanæ aquæ similis æstivo tempore foret. At quemadmodû per cutem humorem redundantem evocare melius esse coguovi, sic medicamintibus urinam cientibus eundem per vesicâ educere deliberavi, daudámq; operam censui, ut per alvum etiam detraheretur. His animo præsumptis, septé fermè diebus qui subitam illam evacuationem subsecuti fuerant, Boethum, qui nos & separatim singulos, & simul omnes, aliquem sanandi modum prospicere hortabatur, seorsum ab amicis & domesticis in aliam cellam abductum, ita sum allocutus: Me, quem probè nôsti usq; in hodiernum diem, ne in una quidem re ad Medicinam spectante deliquisse, tecum ipse considera, an totos hos decem dies circa uxorem tuam operam, quâ velim, præstare sinas, ac si melius interim se habere videbitur, totidem rursus diebus aliquid denuò circa eandem agere jubebis: sin nihil tibi profecisse visus fuero, tum denique ab eâ prorsus & ipse recedam. Hoc mihi cùm promptè Boethus concessisset, medicamento aqueum humorem per alvum educente primò usus sum: pòst aquam, in quâ asarum & apium ferbuerant, bibendam exhibui. Cùm itaque duobus primis diebus his remediis adhibitis, uterus minùs fluere cœpisset; tertio die rursus haud multum medicaminis illius exhibui, quod per alvum trahebat ea, quæ in uterum repebant, cùm non solùm per urinam, sed per alvum etiam humorem derivare vellem. Ab eo die postea quotidie & melle ipsam perunxi, & corpus confricui, mollissimo primùm, tum asperrimo sindone: montanarum insuper avium carnes, & pisces saxatiles comedendos obtuli. Cum igitur diebus quindecim hisce remediis usus essem, nullum prorsus morbi vestigium apparuit: quod cum animadvertisset Boethus, quia plus etiam quàm promiseram me præstitisse vidit, ut prorsus uxorem suam liberarem, postulavit: præceptáq; exhibere, rogavit, quibus in posterum ampliùs eo morbo non ægrotaret. Cùm itaq; mense transacto, & bene colorata mulier adeò foret, ut ad naturalem habitum nihil penitus desiderari posset. nec amplius fluxûs indicium aliquod superesset, quadringentos aureos ad me Boëthus misit, & nobilium Medicorû invidiam auxit: nam me apud eos laudibus summis extollebat, affectabátq; sicut & Severus, mentionem de me facere apud Imperatorem Marcum Aurelium Antonium, qui Romæ tunc erat, nam Lucius jam ad Parthicum bellum, à Vologeso illatum, urbe exerat. *Galenus de Præcognit. ad Posthumum, cap. 8.*

****

VTERI SUFFOCATIO.

CAUSA.

OBSERVATIO I.

Causa hystericæ accessionis vapor est ex utero, non tam per venas & arterias, quàm per ductûs cæcos & latentes sublatus, venenosus & malignus: neque à menstruo, vel semine tantum, sed & aliis venenatis & corruptis causis suscitatur.

VARII sunt ordines, variæque hystericarum accessionum formæ, quæ circuitu ut epilepsiæ repetunt, aliis quidem crebrius, aliis rarius, dum discussa sit earum causa. Sub accessionis finem humor quidam ex muliebribus locis excurrit, intestina obmurmurant, deinde oculi attolluntur, malæ rubescunt, intellectus, sensus ac motus restituitur, & corpus firmari incipit. Sæpe tamen deprehensum est frigus tum temporis è capite per cervicem in scapulam & brachium illabi, quod stuporem, difficilémque motum redderet, exhiberétque speciem quandam paralysis, sed quæ non multo pòst discuteretur. Causa quidem accessionis hystericæ est vapor ex utero, non solùm per venas, aut arterias, sed & per spiracula cœca & latentia sublatus, atque is certè venenatus, támque malignus ac perniciosus, ut partium quas attigerit, facultates offendat, earúmque functiones intercipiat. Si vaporis naturam spectemus, plurimorum venenorum conditione frigidus & melancholicus est. Hujus focus est uterus, in quo vel menstruus sangvis, vel conclusum semen, vel alius qvivis humor in hanc venenatam malignitatem corrumpitur. Ut igitur sæpe animadversum est, comitialem morbum ab utero vel in prægnante suscitari, in quo venenatus humor tetrû vaporé in cerebrû expiraret, ipsumq; morbû cû partu finiri: ita & de hystericis symptomatibus credendum. Hæc autem vix putem duntaxat, vel à menstruo, vel à semine suscitari, cùm & eas quæ bene purgantur, & uterum gestant, & viri consvetudine fruuntur, plerumque fatigent: cumq; supra quingentas eodem cœnobio degere videamus, quæ diu consvetû veneris usum intermiserunt, nullo hysterico symptomate. Quivis autê humor in utero hoc modo corruptus, ejus generis vaporem ex loci naturâ venenatum expirat; & unde vita, illinc & summa veneni pernicies exoritur. Hinc fit, ut tametsi viris diu hæmorrhoides suppressæ sint, aut veneris usus sit intermissus, nulla tamen hystericis similia symptomata contingant. Hęc quoties gravia incidunt, noscuntur quidem facilè, levia difficilè, quòd melancholicis, aut cardiacis non admodum sint dissimilia. Debent autem omnium affectarum partium observatione, omniúmque signorum consensione discerni. *Fern. lib. 6. c. 16. Patholog.*

†Confer etiam, quæ de cognoscenda & curandâ uteri suffocatione proponit *Horst. Decad. pharmaceut. Exercit. 2. & Highmor. pecul. libell. Salmuth. Cent. 2. obs. 47.* ubi de materiâ ex quâ uteri præfocatio.

OBSERVATIO II.

Ex retento semine, uteri suffocatio, & convulsio oborta.

QUoddam accidens apparuit in muliere, ex longo jam tempore viduâ: quæ præter cætera mala, nervorum quoq; distentione vexabatur: ac dicente obstetrice, uterũ esse retractũ, remediis ad hujusmodi affectûs consvetis uti decrevit: quibus adhibitis, partim ob ipsorũ calorem, partim etiam quòd inter curandũ manibus tractarentur partes muliebres, obortâ titillatione, cũ labore & voluptate, veluti per coitum usuvenire solet, excrevit crassum plurimúmq; semen, atque ita à molestiâ suâ liberata est mulier. Proinde manifestâ cõjecturâ assecutus sum, vitiato semini majorem quàm menstruis esse vim ad noxam universo corpori inferẽdam. Itaq; licèt hæc quidem aliquando profluant è viduis, suppressum nihilominus semen molestiam noxámq; ipsis inferre potest. *Galen. lib. 6. de locis affectis.*

In muliere, quæ uteralibus morbis vexabatur, in vulvam priùs, deinde ex eâ foràs & copiosissimum & crassissimũ semen effluere visum est: quod, quia diu vidua permanserat, tam multum, atq; hujusmodi collectum fuisse manifestum est. Sed tunc ipsam lumborum, manuũ & pedũ distentiones quædam invaserant, ut convulsa esse videretur, quo tempore excretum est semen: dicebátq; se voluptate etiam simili affectam, qualis in coitu contingere consvevit; atq; hoc semen quidem & crassum, & copiosum propterea fuit, quòd multo jam tempore non fuerat evacuatũ. *Gal. lib. 2 c. 1. de semine.*

Vidi aliquando in urbe Papia, ubi arti operam dabã, viduam, quę tamen juvenis ampliùs non erat, tam diris vexatam convulsionibus, ut immundo spiritu correpta videretur, epilepticis alioquin simillima facta.

Alia Matrona Rustica, cùm à retento semine miris modis divexaretur adiit me, & ea narravit, quæ pudor scribere non sinit. Quiescere non possunt, nec edere, nec dormire, animus mirum in modum illis perturbatur, & tandem ad suffocationem deveniunt, aut vitam morte commutant. *Thaddæus Dunus lib. Miscell. de re Med cap. 9.*

† Suffocationem uteri ex retento semine in viduâ annotavit quoque *Forest. lib 2. obs. 25. & 29. fol. 663. & 671.* Sed à semine virili oriundam, *Hornung. Cist. Med. Epist. 274 p. 487.*

OBSERVATIO III.

Uteri suffocatio ex hæmorrhagiâ sapheæ, per imprudentiam & fortuitò commissâ.

QUem ipsi accepimus oculis animóq; sensum, hũc si apud vos tantò audaciùs exponimus, quantò propiùs & veriùs ad sententiã accedit veteris magistri Hipp. In vetere vico templi domicilium habebat magnus, qui fuit Regis aliquando prætor. Cui tum in œconomiâ subserviebat vir sanè bonus, Thomas *Duchemin* ὁ οἰκονόμος & ejus uxor. Hæc verò quum aliquando vesperi exuisset sese ineundi gratia somni, illi (ut ajunt) fortè fortunâ exciderat è vaginula cultellus acutior in succinctum, aut potiùs implicitum illius amiculum. Nocte exactâ nudum cultellum unâ cum vestimentis nihil cogitans mulier recepit die sequenti. Deinde etiam manè egreditur, ac sese in emporium confert pro more suo. Unde quum redit, & ad patentes fores accedens, diffidénsq; ne maturiùs illæ sibi præcludantur, dum vetat id, & eminùs clamitat, ecce in foveolam imprudens impingit pavimenti, & haud auspicatò quidem delabitur in manûs suas. Atq; eo quoq; casu in sapheiam ipsius cultelli acies adacta est, qui extremis oris vestimenti defluentis circum pedem clàm continebatur. E cujus vulnere per hæmorrhagiam tanta consequuta est inanitio vasorum, & vacuitas, maximè verò uteri, ut in discrimine summo vitæ ab uteri suffocatione versari, imò & penè animam agere omnibus videretur. Veruntamen illi expedita per nos curatio opportunè fuit, atq; perfecta: pleniore cibo nutrimentum, quiete, somno, atq; iisce quę suo loco uterum quidem continerent: grati præterea odoris rerum suffitu, fotu, enemate hysterico, cucurbitis ad crura interna admotis, & ventrem imum. Quid verò hæc ad rem, nisi quòd uterus affectus levior, quia inanis, conscendit ad hepar, qui per oppressionem periculum creabat tunc quoque suffocationis. *Cordæus Comment. 2. ad lib. 1. de Morb. Mulier. Hippocrat.*

OBSERVATIO IV.

Ex Zelotypiâ suffocatio ab utero, velut ab aliis animi passionibus.

PRovenit quoq; animi affectu: idque ego sæpe vidi, cùm aliqua mulier ex zelotypiâ viri irasceretur, & animus valde afficeretur, tunc sequuta illa suffocatio. Et ego novi quasdam mulieres quæ ita irascebantur & afficiebantur zelotypiâ, ut statim caderent in hunc morbum, & perpessæ sint sævissima accidentia. *Ioan. Baptist. Montanus in Consil. de Suffoc. ab Uter.*

OBSERVATIO V.

Muliebrium testium sinûs, & in illis contentus humor observatus, qui in sanis crassiusculum lactis serum exprimit: in ægrotis vero croceus, fœtidus venenosúsq; evadit: ex quo virgines nubiles, amantes, pallentes, menstruis purgationibus destitutæ, & attenuato corporis habitu prædita, lethales plerunq; uteri suffocationes incurrunt.

HAbent mulierum testes intus, præter vasa, sinûs quosdã tenui aqueóq; humore plenos, qui priùs non læso teste, sed vi compresso, ac inflatæ vesicæ modo crepante, in miram altitudinem inter dissecandum, non secus quàm ex scaturigine quadam exilire solet. Ut verò is humor velut crassiusculum lactis serum in sanis mulieribus albus est; ita quoq; illum mirè luteum, croceúmque, & paulò crassiorem deprehendi, in duabus non vulgariter nobilibus puellis, quæ ante mortem uteri strangulatu vexabantur, quibúsq; alterius testis sinuũ unus duntaxat, instar majusculæ pilæ protuberabat, croceo humore illo infarctus, & conterminas sedes non secus tingens, quàm in hominibus colon intestinũ, quà sub jecore fertur, à bilis vesiculæ luteũ reddi cernimus. Utq; hujus humoris liquor iste rarus occurrit color, ita quoq; gravissimè olebat, venenosúmq; quid & tetrũ præ se ferebat: illorũ cerebri symptomatũ indubiè author, quæ in uteri strangulatu indies oboriuntur. Una virgo annos nondum nata quatuordecim, ex pulmonum, ut videbatur, inflãmatione, & frequenti in eo morbo uteri strangulatu periit, qui non ita pridẽ molestus esse cœperat. Altera ãnos jam attingẽs duos & viginti, posteaquam uno aut altero anno insigniter palluerat, illísq; symptomatibus subinde oppressa fuerat, quibus puellas modò ferè teneri constat, quæ perditè amantes, menstruas purgationes diu suppressas habent: aut quibus albus ille & crudus humor longo intervallo profluit, suffocatione ita interiit, ut cũ porrecti veneni parentibus incideret suspicio, ea mihi Medicísq; aliquot ad expetitam sectionẽ obtigerit: in quâ præter ingentem pulmonũ albedinem mollitiémq; ac totius corporis exangvem habitum, nihil vitiosum, vel circa uterũ ipsum, deprehendi, præter luteum illud miris modis olens alterius testis tuberculũ. *Vesal. li. 5. c. 15. de corp. hu. fabricâ.* Posterioris puellæ, multis aliis morbosis causationibus defunctæ, meminit idem author, *in Epistola de radice China, pag. 73. edit. Veneta.*

SYMPTOMATA.

OBSERVATIO I.

Uteri suffocationis symptomata varia & rara, ex sympathiâ partium, cum quibus consentit, nata.

QUia uterus maximum cum corde per arterias habet consensum, cum cerebro verò per spinæ mem-

membranas & nervos, horũ membrorum actiones varie lædantur, admirandaq; subsequuntur symptomata, præsertim sublato tetro vapore sursum ex causa cõjuncta ipsius affectûs. Cum accessio imminet, torpor mentis, pigritia, crurũ imbecillitas, pallor quidam faciei. Hinc sopor gravis, mentis desipientia, sensũu interceptio, a [illegible], crurum contractio, & similia. Quibusdam risus aliis lachrymæ, aliis utrumque, ut D. *de Rochepot*: quæ cùm variola esset, eo affectu corripiebatur, cum delirio, risu, lachrymis, contractione oculorum. Aliis risus, deinde perturbatio mentis: hinc lachrymæ à quibus etiam monitæ non cessant. Sed nihil admirabilius, quam quod duabus filiabus Prætidis Rhotomagensis contingere solebat in motu sursum uteri, quo intervallis laborabant. Risu enim longo ad horam, & horas duas imminente paroxysmo capiebantur, quem neq; metu injecto neque hortatu, neq; aliis artibus poterant compescere. Parentibus interrogatæ & objurgatæ respondebant, se non posse continere risum. Aliis priùs lachrymæ, deinde risus movetur in eodem affectu. Sunt quæ magnam ducunt respirationẽ, in quibus necesse est nullam fieri compressionem stomachi & cordis, sed materiam aliò ferri. Inclinante accessione humiditas quædã e locis muliebribus prodit, ventris strepitus, laxatio uteri. Circuitu quodam redit morbus hyeme præsertim & autumno. Causæ sunt refrigeratio uteri, spermatis corruptela, humor quidam crassus, & veluti seminalis in utero corruptus, grumus, menses suppressi, levigatus & nimium vacuatus uterus. Sic enim ad loca humida [illegible] convertit, & e capite, ac reliquo corpore, immodico labore siccatus trahit. Id quoq; gravidis fieri potest, inopia alimenti siccioré facto utero, & concitato labore. Eodem modo è defluxione pituitæ a capite in præcordia, & impeditâ respiratione, utero ad humiditatem concurrente. In remediis hæ omnes causæ distinguendæ. Alij ajunt vacuato utero, ut per immodicam mensium fluxionẽ, aere uterũ repleri, & ita inflari connivente collo. Gratis etiam odoribus ad nares quibusdam ascendit. *Scholiograph. ad cap. 56. lib. 1. Hollerij de morb. intern.* Vid. quoque *B. Sylvatic. Cent. 4. Consl. 12. River. Cent. 2. obs. 11.*

OBSERVATIO II.

Ex suffocatione uterina voces horrendæ in paroxysmis.

IN suffocationibus uterinis quam multa obveniunt, quæ sæpe inexercitato Medico suspicionem numinis, præbuerint? quando à venenato spiritu inflatæ arteriæ, diducúntque secundum latitudinem, secundum longitudinem contrahuntur, unde necesse fit aliquando mulierem strangulari: unde & voces mirandas ex imis visceribus exaudiri, nunc velut ranarum coaxatus, nũc serpentium sibilos, crocitus corvorum, gallorum cucurritus, latratûs canum, &c. quæ tamen pro viarum & erumpentis spiritus proportione casus effingit. *Corn. Gemma lib. 1. cap. 7. Cosmocrit.*

CURATIO.

OBSERVATIO I.

Ad uteri suffocationem remedia rara, exemplis nobilibus demonstrata.

ADfertur è nova Hispania lapis, quẽ uteri morbis apprimè utilem esse ferunt. Niger est, admodum politus, ponderosus, majore ex parte teres & rotundus. Mirum porrò est, quod de hoc lapide prædicant: nam mihi affirmavit nobilis quædam & magnæ authoritatis Matrona, quæ eo usa est, & in umbilico gestavit adeò firmiter inhærentem, quasi isthic agglutinatus fuisset, ex quo præsens & certissimum sensit commodum: idem alia afferunt, quæ simili modo isto lapide sunt usæ. Cum uteri suffocationem imminentem præsentiunt, adhibito lapide, subitò levantur: & si eum perpetuò gestent, nunquam simili morbo corripiuntur. Exempla hujusmodi faciunt ut his rebus fidem adhibeam. *Monardes lib. 3. Simpl. Medicament.*

Contra matricis suffocationem unguem Alcis præsentaneum esse remedium, & ab aliis audivisse, & periculo facto me cognovisse fateor. Nam accersitus ut medicam manum adhiberem cuidam mulieri suffocatione oppressæ, datâ hujus unguis rasurâ cùm radice zedoariæ, aliisque auxiliis ex arte adhibitis, optatum finem cum honore sum consecutus. Cùm præterea intelligerem, eandem sæpenumero eo ipso morbo tentari, ut partem hujus unguis collo appensam jugiter portaret, injunxi, quod cum sedulo fecisset, quamdiu ego interfui, tribus nempe mensibus, eâ semper molestia caruit: unde mihi multoties gratias egit. *Apollonius Menabenus cap. 10. De Alce.*

Nicolaus Florentinus narrat, se pluribus experimentis probasse, ovum antiquum in nido conservatum, si conquassetur, & supra parvum linteum apponatur utero, miro quodam modo restituere uterum. *Mercurialis de morb. muliebr. lib. 4. cap. 21.*

Inter cætera, quod omnium maximè solet mulieres præfocatas quasi momento revocare, est evaporatio facta ad nares, ex pulvere verrucarum, quæ tibiis equorum adnascuntur, quæ si in calente furno exsiccentur, & in pulverem redigantur, & naribus suffumigium fiat, tanquam præsentaneo remedio, & magna adstantium admiratione, solent mulieres quasi a mortuis revocari. *Albert. Bottonus de Morb. Muliebr. cap. 47.*

Bryonia mulieres vulvæ strangulationibus obnoxias mirum in modum juvat, adeo ut eas a strangulatu liberet & tueatur. Equidem novi mulierem quotidie ferè per annos hoc morbo vexatam, quæ tandem à quodam vulgari herbario edocta, ut vinum album biberet, in quo vitis albæ radicis uncia efferbuisset, dormitum itura semel in hebdomada: cum hac medicinâ per annum usa fuisset, optimè ex illo morbo convaluit. *Matthiolus Comment. ad lib. 4. cap. 176. Dioscor.*

In uteri strangulatu, habeas singulare remedium: *Julos* sive catulos *juglandis*, in pulverem exiccatos contunde, datur ad *scrupul. duos*, cum *guttulis duabus olei succini*. In eo affectu nihil unquam novi præstantius. *Thomas Monsittus in Epist. ad Petrum Monavium, exhibitâ lib. 3. Consiliorum & Epistolarum Medicinalium Cratonis, & aliorum, per Laur. Scholtzium, pag. 354.*

Quod nuper in uxore meâ experti sumus, præfocatione matricis graviter laborante; quæ vis in castoreo est, ut epotum repentè cruciatûs omnes tollat, jactationes reprimat, matricem in sedem suam retrahat, ibique sistat morbum denique omnem, cum acerbis periculosisque symptomatibus propellat? *Andreas Dudith. in Epist. ad Venceslaum Raphanum, eodem opere & libro, pag. 303.*

Excellentiss. D. Crato, Præceptor olim meus, omni laude & memoriâ perpetuâ dignissimus, inter alia sua euporista commendabat in suffocationibus uteri & similibus affectibus unguentum ex Sclarea, cum butyro coctum, cui adjicitur aliquid gummi istius exotici, Takamahacæ, quod etiam tum umbilico imponendum. *Camerarius in horto.*

Angelica odorata, quæ sponte crescit in Norvegia, Pomeraniâ, & alibi, præstans medicamentum est contra suffocationem matricis cum zedoaria in vino calido exhibita. *Camerarius in horto.*

Radicis petasitidis vulgaris pulvis cum Zedoaria & Angelica, præstans est remedium in suffocatione matricis.

Peucedani radix in ore detenta, efficax est in suffocatione matricis. *Camerarius in horto.*

Ad strangulatum uteri: ℞. *assæ fœtidæ scriptulum*, fiant pilulæ tres, vel plures, inaurentur: deglutiat eas cùm malo tentari incipit. *Heurnius lib. 2. Meth. ad Praxin, pag. 588.*

Spiritus sive Chylisma Caphuræ, nobili experimento medetur suffocationi ab utero. Caphurâ integrâ accensâ, & ex stalactico melissophylli liquore

pluries extincta, utebatur Parens meus magno cum fructu. *Schenckius, Filius.*

Unguentum Moschatum nostrum. *Civettæ gran. tria, Ambari, Moschi, singulorũ granum unicum. Excipiantur oleo succini, quantum ad lævigandum sufficit.* Hujus ciceris instar umbilico inserendum, quod calore resolutum vagam revocabit matricem. *Idem Schenkius.*

† Plura vid. apud *Borell. Cent. 2. Obs. 66 & Bartholin. Cent. 6. Histor. anatom. 50.* In quadam uteri suffocatione camphoræ usum noxam attulisse; aliam verò hystericam mulierem bezoart lapide refocillatam, commemorat *Thonner. lib. 3. obs. 3. & 4. & seqq.*

OBSERVATIO II.

Ab utero suffocatæ, pro mortuis habitæ: & sæpe quoque elatæ, atque tumulatæ, reviviscentes.

FOEminarum sexus videtur maximè opportunus conversioni vulvæ: quæ si corrigatur, spiritus restituitur. Huc pertinet Nobile illud apud Græcos volumen Heraclidis, septem diebus fœminæ exanimis ad vitam revocatæ. *Plinius Nat. Hist. lib. 7. cap. 25.*

Sic *Rabbi Moses, ex libro Galeni, quem Patriarcha transtulit*, mulieri accidisse ex matricis suffocatione scribit: nam sex continuis diebus eam sine sensu & motu, arteriis etiam induratis tumulandam jacuisse fatetur, & denuò revaluisse. *Georg. Pictorius Serm. Convivialium. lib. 1. pag. 20.*

Fœminæ aliquando in Vulvæ cruciatu elatæ in sepulchris ad vitam rediere: quæ pro alterius mortuæ sepultura detectæ, locum mutavere, atqve ita miserrime mortuæ inventæ sunt: septuaginta propterea & duas horas, antequàm humentur, decrevere. *Alexand. Benedict. Pract. lib. 10. cap. 10.*

Nonne monstri simile est, extitisse mulieres, quæ hystericâ suffocatione corruptæ: triduum totum sine motu, sine respiratione, pulsuque, quod equidem appareret, jacuerint, pro mortuis per errorem elatæ, *Paréus lib. 24. cap. 19*

Dum in Galliis Praxim exercerem, in manibus habui mulierem ex Uteri suffocatione pro mortuâ habitam ex semine retento, in qua 24. horis integris vita adeò latebat, ut eam astantes mortuam putarent. Quamvis illa ipsa, Dei omnipotentis auxilio, per me sanitati restituta fuerit, magno cum meo honore, tempore juventutis, primo anno cùm praxim ibidem exercerem. *Forestus Scholio ad Observat. 79. lib. 10.*

Sæpe contingit præfocatam mulierem vitali omni functione ita frustrari, ut à mortua nullo modo distingvi posse videatur, præsertim cùm, ob refrigerationis intensionem, calor imbecillis adeò reddi soleat, ut pulsatio, respiratio, sensus ac motus omnis ablatus sæpe conspiciatur, magnóque errore illam tanquam mortuam presbyteris aliquando committimus. Ideò ut procul ab omni mendacio sententiam nostram proferre valeamus, cum Galen. inprimis tenuẽ lanæ floccum, vel plumam naribus præfocatæ admovendam curabimus, quæ si pulsum aliquem patietur, non leve vitæ argumentum nobis erit. Ad cujus similitudinem, vitrum quoque aquâ plenum, super ventriculi regionem alij imponunt, diligenterque intuentur, si aqua illa quovis modo moveatur, tunc vestigium aliquod vitæ in eâdem superesse significabitur.

Et mihi semel in hac urbe occurrit Nobilis Matrona, quæ hoc symptomate correpta, adstantiũ omnium consensu mortua judicabatur. Cujus rei ut certior ego quoq; fierem, speculum perpolitum accepi, oríque & naribus ejus apposui, quòd cùm aliquo modo infectũ & obscuratũ observâssem, spe aliquâ de illius vita conceptâ, adstantibus omnibus statim significavi, in mortuâ muliere aliqua adhuc me experiri velle: cúmque multa & varia fieri jussissem, tandem summâ omniũ admiratione, sensim reviviscere cœpit, ut ad consuetas functiones tandem reversa etiam fuerit. Quòd cùm præter omnium opinionẽ evenisset, mulierem à mortuis revocatam fuisse, magno gaudio, & mei applausu clamabant omnes. Et de insperato, felici tamen eventu, mutuò amplectebantur, & toto corde mecũ simul congratulabantur. Ubi autẽ perfrigeratio usqve adeò intensa facta fuerit, internúsq; calor ita exiguus redditus, ut externa omnis respiratio sublata sit, jam proposita experimenta ad verum judicium deferendum nihil nobis ampliùs conferent: sed tenuis lanæ floccus, pluma, & vitrum aquâ plenum immota manebunt, speculique nitor integer servabitur. Non propterea tamen mulier ista necessariò vitâ destituta erit, quia etiamsi omnis pulmonũ motio, quâ respiratio fit, auferatur: adhuc tamẽ interna caloris transpiratio servari potest, quæ non pectoris, aut pulmonũ motu editur, sed cordis potiùs, internarúmque arteriarum latenti quâdam motione efficitur, cujus solius gratiâ vita servari & superesse potest. Quemadmodũ pleraq; alia testari possunt, quæ tota hyeme frigida & imota in cavernis permanent, ut omnibus citra ullam controversiã mortua esse videantur, quia tamen interna illa transpiratio cordis & arteriarum, occultiori motu facta, adhuc permanet, hinc fit ut æstate superveniente, internóq; calore ad exteriora denuò revocato, veluti à mortuis resurgant. Quod sanè illis evenire minimè posset, si cum externâ illâ respiratione, interna quoq; caloris transpiratio sublata esset, cùm à privatione ad habitum regressum fieri posse negent Philosophi omnes. Tanta igitur est transpirationis caloris necessitas ad vitam, tantáque horum duorum unio extat, ut quemadmodũ vita sine transpiratione, ita nec transpiratio sine vitâ esse possit. Cæterùm quia interna hæc caloris transpiratio, nullo sensu, nullóq; signo à nobis distingui potest, ac proinde simul etiam ignorare oportet, an præfocata mulier vitali omni calore destituta sit, quid nobis agendũ erit, ne in hoc symptomate mortis æmulo errorẽ cõmittamus, magnáq; nostrâ infamiâ tanquam mortuã sepeliendã cõmittamus? Consultius fore ego existimo, ut nobis deficiẽtib[9] certis signis, vitã à morte distingventibus, familiaribus saltem mandemus, imperemúsq;, ne pro consuetudine hujuscemodi mulieres sepeliri permittant, sed propriæ domui longiori tempore illas detineant, per duos inquam aut tres dies, qvo tempore, si nullum vitæ vestigium apparuerit, sed fœtorem potiùs emiserint, mortis certissimum argumentum omnibus esse poterit. *Albertinus Bottonus lib. de Morb. Muliebr. cap. 44.*

† Confer quoque *Camerar. Cent. 7. obs. 46. Dan. Becker. Cultr. Pruss. pag. 98. Salmuth. Cent. 2. obs 86.* ubi plura exempla hystericarum invenies, quæ pro mortuis habitæ, in vitam revocatæ fuerant.

OBSERVATIO III.

Quæ ex uteri strangulatu mortua credebatur, à Medico ad Anatomen adhibita, inexpiabili & famoso errore occisa est.

ANatomicæ commentationis jacentis, & propè neglectæ parens ac restaurator, in Hispaniâ ad nobilem mulierem, quę ex hysterico strangulatu mortua credebatur, dissecandam vocatus, ecce ad secundam adactæ novaculæ impressionem derepentè ad se illa redire, & artuum corporísque, quod pro cadavere habebatur, motu ac clamore, vitæ adhuc superstitis signa præbere cœpit. Quæ res ut circũstantes amicos in tantam admirationem horrorémque rapuit, sic primæ & melioris notæ Medicum illum, infamem, odiosum & detestabilem reddidit, ut parum abfuerit, quin ungvibus omnium è vestigio discerperetur & laniaretur: nihilqve prius sibi esse duxerit, si salvus esse vellet, quàm provinciâ quàm citissimè excedere, séque fugâ invidiæ subtrahere. Sed ne sic quidem intestinum tortorem ac carnificem, quo judice nemo innocens absolvitur, malè nempe rei gestæ conscientiam, fugere potuit. Itaque non ita multo pòst mœstitia confectus, magno rei & publicæ, & Medicæ detrimento interiit. *Pareus lib. 23. cap. 46.*

UTERI PROCIDENTIA.

Observatio I.

Stupenda mulieris cujusdam uteri procidentia: cui ille humani capitis magnitudine annis aliquot salvâ vitâ foris propendit.

PAulus negat, totam vulvam posse procidere. At nostris temporibus in unâ & alterâ, totam procidere extra sinû, vidimus, ex cornibus tantum, & quibusdam adhuc ligamentis suspensam, cujus rei etiam hodie testimonium afferre possumus. *Amatus Lusitanus Comment. ad cap. 72 lib. 3. Pauli Æginetæ.*

Memini mulierem quandam, uterum prolapsum totum foras, ad humani capitis magnitudinem perpendisse, ac sic hanc aliquot annis mulierem vixisse. *Dodonæus Annot. ad cap. 11. Benivenij de Abditis.*

† Uterum vero prolapsum sinui muliebri adnatum commemorat *Salmuth. Cent. 1. obs. 77.*

Observatio II.

Uteri puellæ procidentis, mira symptomata.

SI fundus procidat, sublatus cruribus facile redit si vincula, decumbent in latus unde dubitatur. Puellæ cuidam quod à nobis annotatû est) tremor sinistra parte in facie & thorace, non interioribus partibus. Decumbenti in sinistram movebatur: quiescebat revolutæ in dextrâ. Mane & vespere movebatur. Ardebat similiter & frigebat. Suppressi menses annis fere tribus, facies saturato rubore, tenebrosus, dolor stomachi, in intestinis. *Schenckius ex Gregor. ad cap. 57 lib. 1. Hollerij de Morb. Intern.*

Observatio III.

Ischias credita: cum esset uteri prolapsus, quo curatus est.

MUlier non bene purgata post partum: & cum alij existimarent Ischiade laborare, Medicus jussit obstetricem explorare, num uterus ad collum esset delapsus, quod accidisse deprehensum est. Opus itaque fuit Chirurgiâ. Recte collocatæ in sella cava vel lecto, suffumigia rerum foetidarum interius, & naribus odorata adhibita: postea digitis ol. Amygdal. dulc. vel amar. inunctis, uterum obstetrix revulsit à coxa, & recte direxit: jacuit aliquamdiu super in latere sano. *Lucidus Philalethes, Tom. 1. Curat. fol. 133.*

Observatio IV.

Uteri ex variis causis procidentis Historia.

DUrbet duas mulieres curavi, quibus magnâ parte uterus procidit, quem restitui. Caluvæ symmistæ uxorem, cui procidit, forsan propter conatum in pariendo fortiorem, adhibitis remediis, gratiâ Dei curavi.

Non absimiliter & sanata, & restituta est quædam in pago *Westerincheran*, quæ clandestine surripuit schedulam vel receptum, contra morem, ex pharmacopolio, ut in continuum casu apud alias uteretur.

Paucis abhinc annis maniaca ex Xenodochio, mihi curanda oblata est, quæ continua succussione, & pulsationibus incessabilibus, pedes & ventrem refrigeravit, carceri inclusa, adeo ut matrix facta sit procidua. Eam annuente divino numine liberavi ex his malis. Cum omnia recte se habere viderentur, peste correpta est, & tamen evasit. Ita mirabilia sunt opera Domini, qui solus languorem & dolorem considerat. *Clariss. Vir. Esaias Merchsnerus de Observ. propr.*

Observatio V.

Procidentia uteri curata.

MEmini curatam à me juvenem mulierem, cui ovi gallinacei magnitudine extra vulvam uterus propendebat; tantumque curatione profecisse, ut postea pluries conceperit, pepererit, nec denuo uterus relapsus sit. *Pareus lib. 23. cap. 40.*

Observatio VI.

Puella, uteri procidentiâ laborans, mortua.

ILlustri & generosæ virgini, duodecim annorû, uterum nigricatum & putrefactû excidisse novimus, & periit. Erat autê naturâ debilis constitutionis ex utero materno. *Cl. V. Esaias Merchsnerus de Observat. propr.*

Observatio VII.

Historia mulieris, quæ cùm uteri procidentiâ laborans concepisset, ex abortu mox interiit.

OMnes Uteri affectus possunt sterilitatem afferre, sicuti procidentia uteri, quamvis viderim mulierem, cui uterus plurimum prociderat, gerentem in utero, quæ ex abortu mox obiit. *Trincavella lib. 11. cap. 17. de med. hum. corp. affect.*

Observatio VIII.

A Diarrhœa in partu uterus cum secundina prolapsus, unde mortua mulier.

FIlia hominis coqui, prægnans, ante partum mortem optabat, & eventuram prædicebat. Pridie, ajunt, ingenti laborasse diarrhœâ, noctu facile peperit: inter pariendum uterus cum secundinâ prodiit, qui restitutus est, quamvis ignorarent uterum esse. Manè vocatus, quum omnibus viribus destitueretur, & vix pulsus sentiretur, uterus extra propendebat, turgens admodum, quem cum attingerem, effluebat liquor sanguineus, & serosus, ita ut existimarem, quum nihil tale vidissem, esse molam aliquam, quæ utero firmiter adhæreret: mecum idem sentiebant obstetrix, & Chirurgus. Ergo ob rei novitatem nihil tentare volui, curans vocari Joannem de Argent. Erant ejus opinionis tutum ut præscinderetur: id tamen noluerunt, absente illo Chirurgo, tentare. Præscripsi Cataplasma emolliens & suppurans, cujus præparationem non expectarunt, statim enim moriebatur. Defunctâ illâ, tumore aperto, animadvertimus nihil aliud esse, quam uterum eversum. Mirabar non à me agnitum, licet id primò suspicarer. Verum id effecit, ignorantia obstetricum, deinde quòd dicerent nullam vim fuisse in pariendo, & fluxu comprimendo, quum arteriis & venis alligaretur. *Clariss. Vir. Ioan. Lanbinus de Observat. propr.*

Observatio IX.

De uteri procidentiam simulante.

NOn ita pridem prostituti pudoris mendica, Lutetianis pauperum curatoribus se obtulit, roganti ut in album pauperum stipendiosorum referretur, ubi enim ex laborioso & difficili partu uterum procidisse, itaque non posse aliquid operæ facere, unde victum compararet. Tum illi, eam de more à Chirurgis ei muneri destinatis probari, & examinari jusserunt. Hi re tota jam lustrata & cognita, tandem subesse renunciarunt. Vesicam namque bubulam inspirato flatu semiplenam, & turpi sangvine oblitam cervicis extremo, ad quod spongiolam attexuerat, in uteri sui cervicem intruserat, mox enim uteri solita & humida eluvie differta, & turgente spongiola, bubulam vesicam propendentem stabiliebat, ut inde prolapsionis metu facilis mendicæ incessus esset, nec nisi summa vi revelli posset. Ob hæc vafragmenta in carcerem conjecta est, & loris ante à carnifice operta, in exilium relegata est. Haud hinc absimilis est eorum technâ, qui scite apposito inguini ventre ovillo herniosos se simulant. *Pareus lib. 24. cap. 18.*

CURATIO.

PESSARIA.

Observatio I.

Ad uteri procidentiam remedium rarum, certum, & à veteribus non satis cognitum, at recentiorum usu comprobatissimum.

PRimò notare oportet, uterum modò magis, modò minus prolabi, tam propter causas externas & violentas, quam internas; & id vel ratione humorum, aut sine humoribus: quæ uteri ligamenta labefactant & resolvunt, aut ipsius orificium & cervicem dilatant. Hoc enim nô solum ex solo aliquo tumore, aut ipsius solidi corporis plenitudine, quod potius uterum in

corpore retineret, quàm quod propelleret, accidere solet. Quod inde manifestum fit, cùm minùs prolabatur & relaxetur, menstruis instantibus, (quo tamen tempore succulentus, plenus, & gravis est) aut tempore gestationis, quàm fiat post fluxū menstruorum, aut post puerperiū: propterea quòd menstruum, antequam profluat, tumidum reddit, aut infans, quia antequam in lucem edatur, uterum implet: hæc, ne procidat per orificium proprium, & cervicem tum nimis angustam, quàm ut uterus adeò dilatatus prolabi possit, impediunt, ita ut tum temporis mulier quasi curata videatur. Verùm cùm non diu in corpore uterus per se remaneat, Medicus arte auxilium fert, ut *Hippoc. lib. de Morb. mul.* docet. Sed & experientia nova ostendit, præ cæteris remediis, conferre certi alicujus Pessarij insertionem, quod fortè casu inventum, aut potiùs (meo quidem judicio) ab industrio Medico, qui id quod natura tempore gestationis facit, aut instantibus menstruis imitaturus erat: & hoc quò impediatur, ne hæc domus, uterus nimirum (ut sic loquar) per proprium ostium egrediatur. Pessarium verò hoc, non simile est iis, quæ solùm in cervicem uteri inseruntur, propter varios & diversos uteri morbos, quos aliquibus peculiari nomine Lemniscos vocare placuit: sed & commodum & idoneum est, ad indendum & retinendum in propriâ ipsius uteri concavitate. Pessi, aut pessarij, aut Emmoti nomen, aliunde mutuantes, ipsi tribuimus, (& aliis nominibus deficientibus) cùm de eo in specie ab antiquis nil fuerit traditum. Qui voluerit, Symphonem (Gallis *soupompe* dictum) nominare poterit, ad similitudinem instrumentorum hydraulicorum, quæ à Gallis *pompes* nominantur, cum quibus in usu similitudinem aliquam habent. Illa enim uterum in corpore retinent, quemadmodum hic ipsam aquam in hydraulo.

Quod à veteribus de hoc pessario nihil unquam perfectè traditum fuerit, mirum non est, cùm infinita sint levia & commoda auxilia, quæ à mulieribus experientiâ quotidianâ inveniuntur: quæ non minùs ingeniosæ sunt in morborum propriorum auxiliis adinveniendis, quàm naturâ verecundantur viris morbos suos exponere, qui inter ipsas secreti habentur, ita ut plerique ex ipsarum Medicis ignorent. Credo ego, apud ipsas hoc Pessarium loco secreti habitum fuisse: verùm hoc tempore Chirurgorum aliqui hac de re, sed diversimodè libros conscribunt, & lectiones habent: nimirum quoad materiam, ex quâ hæc Pessaria facta sunt, quoad figuram, & quoad usum. Aliqui enim ex solâ cerâ, alij ex argento, aut auro excavato, alij ex subere cerâ tecto conficiunt. Præterea aliqui figurâ rotundâ, alij ovali, alij triangulari, aut quadrangulari, inæqualibus tamen lateribus, aut in angulos obtusos formant: alij formâ cordis depressi: alij ex rotunditate oblongâ & obtusâ figurant: alij denique rotunda in latitudinem, quæ in medio aliquando, aliquando verò non perforata sint, parant. Sic etiam multi indentes, funiculum ad alterum extremum alligant, quò commodiùs quando voluerint, extrahere possint: alij absque funiculo indunt, ita tamen ut sine magnâ molestiâ, quando visum fuerit, extrahere possint, non secùs quàm si funiculus alligatus esset. Sunt verò alij, qui nunquam eximunt, quale hoc est pessarium, de quo sermo est, quod quando in interiori uteri capacitate est, tamen nihilominus mulieres viris concumbere possunt, etiam maritis, si modò ipsæ velint, ignorantibus: siquidem non solùm locus laxus & amplus est, in quo continetur, sed etiam figura æqualis & polita est. Nec impedit etiam quominùs mulier concipiat, eundem conceptum retineat, utero gerat, & pariat. Quòd sanè admirandum auxilium, tutùmque est, quo tanto malo præcipitationis uteri occurri potest, ita ut sæpius malum omnimodè curet, postquam aliquo temporis spatio in corpore gestavere, ita ut eo opus postmodum non habeant. Imò etiam, si mulieres priùs propter uteri præcipitationem concipere non potuere, ut concipiant auxilio est. Si enim Epiploon os uteri comprimēs, vt 5. *Aphorism. 46. Hippocrates* habet, conceptum impedit, quantò magis tantus uteri prolapsus id impediet? qui in seipsum relaxatūr, quasi seipsum oppressurus, nisi hoc modo in his occurreretur: quemadmodum in aliis fit, corpus emaciando, quod sæpius diætâ convenienti à nobis præstatur. *Franciscus Roussetus Sect. 6. cap. 3. & 4. de Partu Cæsareo.*

Pessariorum duo sunt genera: alia enim in cervicem solùm uteri induntur, & quibusdam Lemnisci dicuntur: alia in propriam uteri cavitatem intruduntur. Horum materia diversa est: aliqui enim ex solâ cerâ: alij ex subere cerâ tecto: alij ex ferro albo cerâ obducto: alij ex argento, aut auro excavato conficiunt. Horum etiam figura diversa existit: alij enim ovali, alij rotundâ, alij ex rotunditate oblonga & obtusâ, alij inæqualibus lateribus aut in angulos obtusos, alij formâ cordis depressi efformant: sic aliqui perforatos, aliqui non item, effingunt. Verùm diversimodè etiam induntur: alij enim ad alterum extremum funiculum alligant, quo cùm lubet, extrahere possint: alij absque funiculo intrudunt: ita tamen, ut cùm volunt eximere possint: alij denique nunquam eximunt, ut sunt illa, quæ ad uteri capacitatem intruduntur. Et licèt Authores de his, dum de uteri agunt procidentiâ, quædam proponant, attamen placet Pessaria, vel Circulos, quibus pessariorum loco in uteri procidentia nostrates utuntur, proponere.

† Huc refer, quæ de ratione restituendi prolapsi uteri vel intestini, proponit *Camerar. syllog. memorabil. Cent. 15. part. 92. & Roderic. à Castro lib. 2. de M. M. c. 16.*

PESSARIORUM FORMÆ.

Nostrates filum sumunt subtilissimum, quod delicatè obvolvunt, globum ovali figura, ovo tamen paulò minorem, efformant, quem cera virginea obtegunt, ac in uteri collum indunt. Solet autem globus hic, dum menstruis laborant, elabi.

Alter modus.

Aliæ verò hoc pacto conficiunt: Accipiunt nucem juglandem excavatam, qvam cera virginea affabrè obducunt, forma & magnitudine ferè ovi gallinacei, & in internam uteri concavitatem Obstetricis operâ ingeri patiuntur. Quod ut faciliùs fiat, fluxu menstruorum ferè desinente, fotibus ac insessibus malacticis ad oris uteri relaxationē utuntur: dein Possarium indunt: tum locum astringentibus & corroborantibus fovent, & decubitum supinum atque tranquillum præcipiunt. Tale Pessarium apud Nobiles Germaniæ matronas, si uteri procidentiâ laborent, in usu esse consuevit.

CIRCULI UTERINI.

Pessariorum loco in uteri procidentia, circulis aliquæ uti solent matronæ: quare Circulorum formam à socru mea p.m. (quæ in arte medicâ fuit versatissima) mihi communicatam, quibus in multis usa est matronis, proponam.

Accipe radicem Vitis sylvestris, & ex ea circulos rotundos, modò majores, modò minores pro cervicis uteri magnitudine, parvitatéve conficito: dein accipe Ceræ virgineæ, q.s. cui adde Resinæ albæ, aut Terebinthinæ parum, liquefiant simul: tum Circulos prædictos huic ceræ resinæ mixtæ toties immergito, usque dum crassitiem debitam acquirant.

Circulus talis in uteri collum inditur, qui si minor sit,

sit, quàm oportеat, excidit; sin verò justam habeat magnitudinem, sine ullâ noxâ remanet, nec facilè elabitur: & melius est ut non eximatur, sed ut usquedum sponte excidat, relinquatur: quod si vero excidat, necdum curata sit mulier, alius indendus erit.

Circulus alter.

JOannes Bauhinus, Illustriss. Principis Wirtembergici, &c. Archiater, frater meus clariss. ad procidentiam uteri, Circulum ex filo argenteo rotundo cum furca trifida ex eâdē materiâ paratâ, confici curat. Hic sine vi in collum uteri intruditur, qui interdum facilè, nisi educatur, hæret; sin verò à pondere uteri propellatur, fascia retinendus erit. *Casparus Bauhinus in Appendice ad Part. Cæsar. Rousseti.*

Pessulus factus pro ratione ætatis immergendus est vino, in quo adstringentia coxerint, & ita insinuandus à pudendo, prius reposito utero. *Holl. de morb. intern. lib. 1. cap. 57.*

Ut repositus suo loco contineatur. Hinc semisphæram figura ovali, cerâ obductam, filoq; appensam, in muliebrem sinum (si usquequaq; sit prolapsus uterus) immittere, & subligaculis retinere decuerit. *Duretus in adversarijs ad cap. citat.*

Inprimis resupinanda ægra est, sic clunibus femoribusq; sublatis, & cruribus reductis, quasi ipsi fœtus, aut secundæ extrahendæ essent, tum uteri cervix, & quicquid ab utero prominet & propendet, illinendum oleo liliaco, butyro recenti, adipe gallinæ, & similibus, inde sensim blandè digitorum impulsu in suam sedem compellendum, ægrâ interim spiritum quasi resorbente, & inspiratu aëris operi favente, quódq; excidit veluti revocante. Uterus postquam restitutus fuerit, quicquid ungvine delibutum est, abstergendum molli linteo venit, ne per id lubricum iterum dilabatur uterus: genitalia verò decocto adstringente fovenda, parato ex cortice granatorum, nucibus cupressi, gallarum, alumine rochæ, caudâ equinâ, sumachio, berber. in aquâ fabrorum incoctis. Ex iisdem materialibus fiet pulvis, quo eadem loca conspergentur: intrudetur in uteri cervicem pessus debitæ crassitiei, longitudinis autem octo, vel novem digitorum, pro corporis ægri proportione. His peractis, continebit se in lecto quieta ægra octo vel decem dies, clunibus sublatis, & cruribus decussatis: admotis interim cucurbitulis suo statu & loco restitutus uterus continebitur: ac si quam ab aëre frigido noxam contraxerit, decocto calefaciente & flatus discutiente fovebitur sic. ℞ *Fol. alth. salviæ, lavend. roris m. artemis. flor. chamamel. melilot. an. manip. semis, semin. anisi, fænugræc. an. unciam unam. Coquantur omnia complete in aqua & vino, & fiat decoctio ad usum.* Injiciantur clysteres, quò fæcibus vacuis intestinis, in alvi amplitudine uterus facilius admitti & contineri possit. Hoc eodem consilio vesica diligenter exoneretur, aliàs periculum est, ne inter utrumque jacens uterus, illorum repletorum sursum, deórsumq; compressione, forâs exprimatur, & tanquam denuò explodatur. Vomitus quoq; singulare putatur esse remedium ad prolapsum uterum revocandum: præterea enim pituitam expurgat, quæ uteri ligamenta madefaciebat & relaxabat. Ut enim uterus in coitu primâ conceptione deorsum semini obvius promovetur; sic ventriculus suâ planè sponte, sine arbitrio nostro surrigitur sursum, cum rei alienæ injuria lacessitus, magno impetu hanc vomitione repellit: at cum eo sic promoto, unà peritonæos tunica, uterus, ipsiq; connexa omnia corpora, consequutione quadam sursum promoventur. *Parens Operum suorum lib. 23. c. 41.*

Non dubito quin legeris Franciscum Roussetum de Partu Cæsareo, & multa quidem incredibilia videantur. De Pessario tamen, seu cereo globo, quem *cap. 3. 4. 5.* describit, bonâ fide testari possum, me muliierculam vidisse, quæ octo vel decem annis cereum globum sine ullo incommodo in utero gessit. Aliam verò, quæ nullo impedimento conceperat, similiter unum gestabat. *CL. V. Petrus Quentzius, suis ad me literis, 17. Ianuy, Anno 1587. datis.*

OBSERVATIO II.

Quâ ostenditur, etiamsi mulieres pessarium tale in uteri corpore ferant, nihilominus tamen coire & concipere, & utero ad præfinitum à natura tempus gestare.

CUm jampridem mihi recitatum foret Puissiacæ mulierem quandam esse, quæ gestando hoc Pessarium, plures habuerit liberos: & postmodum etiam ab Obstetrice Picardâ, Preignon nomine, (quæ à magnatibus propter insignem ejus in arte & experientiam, & dexteritatem, summè expetebatur) eadem mihi essent narrata, nunquam tamen, ut nec etiam alii, fidem adhibere volui. Interim tamen non desii pluribus in locis ita diligenter hoc porquirere, donec tandem quod volui cognoverim, præsertim cum nuper etiam hujus medicamenti effectum viderim, quod prius mihi non minùs visum incredibile, quàm olim fuit, etiam doctissimis, sub zonâ torridâ habitatio, quæ tamen non ita pridem, opera quorundam Nautarum, nobis exposita & patefacta fuit, idque contra celeberrimorum, qui unquam fuere, tam Mathematicorum, quam Cosmographorum scripta doctissima, quæ indubitanter pro veris habeantur. Quare ut etiam pessarium hoc cognoscerem, elapsis diebus Vernolii prope Senlicetum, & in vicinis, Anno 1579, omnibus modis laboravi, ita ut & viderim, & allocutus fuerim, & familiariter etiam cum pluribus mulierculis contulerim, quæ tali pessario usæ fuere, & adhuc utuntur, quarum pleræque nomen celari volunt: verum ex de quibus in sequentibus erit sermo, hoc tanquam omnibus vicinis notum non tegunt. Aliquæ etiam ipsarum sunt, quarum ne quidem mariti ipsas pessario uti sciant: propterea harum etiam nomen subticere oportet.

Clementia *Herannæ* dicta Finet, Gervasij *du Mont* Opificis uxor, (quæ jam olim Gisortio Normandiæ Vernolium concessit) Johannis Heraudlæ, Finet dicti, olim Gisortii Tonsoris filia, cum valde juvenca nupta fuisset, ante decimum tertium ætatis annum prolem habuit, quæ res fortè in causa fuit, cur uteri procidentia laboràrit. Ex *Galeni* enim sententia, *lib. de Natural. facult.* sæpius ob fortem conatum in partu uterus prolabitur. Quare cùm ab ipsa uterus, etsi rursus corpori inderetur, contineri non posset, Pater ipsius, qui Chirurgus erat, pessarium tale illi præparavit, qualia ipsa nunc parat, & aliis mulieribus, quæ eo opus habent, exhibet: cujus nomine saepius tam à vicinis, quam ab iis quæ in locis remotis habitant consulitur. Hæc dum pessarium tale ferret, tertiò concepit, utero gestavit, & peperit: quamprimum enim esset enixa, rursus utero indebat, eo solum absterso, & butyro oblinito, nec alio novo utebatur. Ita ut jam ab annis quadraginta & ultrà, uno eodémq; pessario solùm usa sit, absque ulla ipsius pessarii corruptione, aut ipsius suberis putrefactione. Dein etiam ejus loci, viciniæque Obstetrices (præsertim verò *la Mineuse* nomine) constanter mihi affirmarunt, ipsas jampridem plurimis mulieribus in partu adfuisse, quibus prædicta Clementia pessaria dederat: inter cæteras autem mihi nominabant mulierem *la Nurette* dictam, quæ filium ante annos novem erat enixa, qui mihi ostensus fuit: cui, cùm ante exclusum fœtum, pessarium procidisset, ipsa quarto à partu die, cum uterus prolapsus foret, denuò indidit, quod postmodum semper ad mortem usque absq; molestia, in utero reservavit. Præterea tale etiam Pessariū ab eâdem

Vernolii Genevefæ *Salantin* nomine, adhibitum fuit, cui in primo matrimonio ob difficilem partum uterus prociderat. Quod cùm per annos quatuor gestâsset, interim licèt gravida facta, pessarium tamen hoc toto gestationis tempore etiam tulit, quod tribus ante partum septimanis sponte prolapsum, (quod sanè propter eam quæ sequitur, de reclusione oris uteri in gravidis, disputationem, notatu dignissimum est) ita tamen ut idcircò ante præfinitum à natura tempus, enixa non fuerit. Infans trium nunc annorum est, nec hactenus ipsius mater pessario opus habuit, cùm ab uteri prolapsu rectè fuerit curata: ita ut ab eo tempore rursus filios gemellos adhuc viventes pepererit, quòd sanè multis de causis (quas brevitatis habitâ ratione omitto) memorabile est.

Cùm scripserim pessarium hoc in interiorem uteri cavitatem inserendum esse, doctorum aliqui sunt, qui contrarium sentiunt, sentientes pessarium in collum uteri solùm inseri, nec posse ulterius quàm ad os uteri immitti. Verùm ipsorum objectionibus (quæ potiùs ab authoritatibus, vel præjudicio aliquo, quàm ex rationibus solidis dependent) respondendum, quibus solutis clarè ostendemus, non solùm possibile, sed etiam necessarium esse, ut ad pessarium hoc indendum, os uteri recludatur: quod duabus rationibus absolvere possumus. Primò quidem Problemate, jampridem à quibusdam studiosis doctissimis, primùm quidem in fine cujusdam Anatomes, dein etiam Monspessuli in disputatione (ut vocant) Quodlibetaria, proposito. Quod quidem tametsi rationibus haud everti possit, (remoto omni præjudicio) ne tamen aliquorum lectorum aures delicatas offendamus, in aliam disputationem problema hoc rejiciam, quod in Scholis, potissimùm verò Anatomicis commodiùs exponi poterit, subjecti ac terminorum, quibus uti oportet, ratione habitâ. Quare ad alteram rationem, quæ magis seria est, descendam, quæ talis est.

Si totus uterus in modũ facci inversus, (ut cõtra Græcos ex Arabibus probavimus) ex interiore corporis parte, extrorsũ prolabi potest, imò sæpius ultra mediũ femorum, & mole duos pugnos excedente: tum oportet necessariò, ut hoc magnum, crassum & oblongum uteri corpus, per ipsius os transierit, & rursus etiam absq; magnâ difficultate pertranseat, quando is in naturalem locum reponitur, & id antequam pessarium, de quo agimus, indatur: quod tamen quàm sit ipsius uteri corpus, longè minus est. Quare ergo non subitò, & tùm etiam quando recenter os uteri dilatatum est, facilè pessarium hoc inderetur? quod cùm semel inditum est, in utero ita se disponit, ut nec ipsum, nec etiam uterus excidat, si modò pessarium, ut convenit, sit paratum.

Quare ampliùs non miror, si mulieres iis pessariis utentes, quæ multi Chirurgi rem non intelligentes, suo more parata & effigiata adhibent, & in collum uteri, non autem in capacitatem indunt, parum, aut nihil omnino fructûs persentiant: sed è cõtra sæpius plus quàm priùs molestiæ perferant, tam quoad dolorem, quàm impedimenta in actionibus muniisq; domesticis. Adde etiam, quòd potiùs uteri prolapsum causent, quàm quòd retineant, cùm uteri collum, per quod delabi debet, dilatatum retineant. *Rousset. de Partu Cæsareo, sect.6.cap.5 & 6.*

Observatio III.

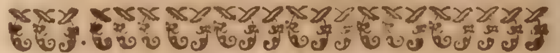
Pessuli ex subere ob uteri procidentiam subditi, atque intus remanentis Historia.

Quasdam ipsi novimus, in quibus quum & subere pessulum confectum, ut adversus uteri descensum obniterentur, sibi subjecissent, qui hinc nulla arte evelli posset, quia nec apprehendi, circumpressus remansit in locis. Quanquam ne obstaculo quidem hoc fuisse quibusdam mulierculis conceptioni, scripto proditum suspiciosè legerimus apud Franciscũ Roussetum, ut literis politum hominem, sic morum & vitæ integritate commendatum. *Cordæus Comment.7. ad lib. 1. de Morb. Mulieb. Hippoc.*

Observatio IV.

Pessus 14. annis gestatus, excitatis vehementissimis doloribus, cùm educi non posset: quibus demum remedys fuerit exemptus.

Ad uteri prolapsum, pessarium, globi instar, ex latere coctili & incerato confectum, Anna Grimin Phorzensis, juvencula viginti annorum, annis 14. in utero gestavit: ægra ab uteri quidem prolapsu tuta verùm cùm nullâ id arte eximi posset, & sævissimis doloribus torqueretur, gravi paupertate pressa, morbum Gallicum simulans, in Xenodochium Generos. Dominor. Fuggarorum, cui ego præsum, recipitur: in quo cùm pro more aliquandiu ligni diætam, sudando exiguo cum fructu, sustineret, eandem autem ægerrimè sedere animadverterem, sciscitatus sum, num ex pudendis malè haberet: quæ confestim morbi sui Historiam omnem liberè prodidit. Itaque sinu muliebri explorato, eundem insigni putrilagine fœdatum comperi. Cui insessum emollientem, abstergentem, ac dolores sedantem decerno, ex meliloto, malua, bismalua, chamæmælo, parietaria, mercuriali, & cæteris concinnatum: cujus quotidiano propè usu pars affecta, sublatâ putrilagine, probè mundata, & expurgata restituitur. At verò, quod ad subsistens pessarium attinet, obstetricem peritam & exercitatam accerso, quæ manum muliebri sinui immittens, singulari digitorum solertiâ, ex utero, inceratum lapidem, diuturni mali omnis authorem, educit: quem raritatis causâ multis ostendi. Verùm ab eductione insessum ad dies 14. repetendum imperavi: unde citra unguentum Mercuriale, aliáque ejus generis remedia probè convaluit, quo vel hodie quoq; vivit. *Doctissimi Viri Tobiæ Cneulini Observatio.*

VTERI ECTOMIA.

Observatio I.

Vteri vel ex procidentiâ, vel gangrænâ, aut aliter vitiati, totius, aut per partes, sine vitæ periculo exsecti, historiæ admirandæ.

Multi abscessu in aliquâ vitæ necessariâ parte oborto, præter opinionem consanuerunt, cùm & jecoris fibram, & omenti partem, peritonæíque, & totam vulvam subinde ademptam fuisse, nec mortem inde subsecutã, memoriæ prodatur. *Ægineta lib.6 c.88.*

Si processu temporis id quod prolapsum est, putredinem fuerit expertum, idipsum auferetur, nullius metu periculi. Etenim vulvâ universâ sublatâ, ubi computruerat, mulierem supervixisse commemorant.

Si pars prolapsa temporis progressu per negligentiam computruerit, & ex assiduâ urinæ irrigatione, & adhærentibus sordibus exulcerata fuerit, auferatur citra ullius periculi formidinem. Narrant enim, totum uterum putrefactum aliquando ablatum esse & mulierem nihilominus supervixisse. *Aetius Tetrab. 4. Serm. 4 cap 76.*

Recordatus sum quòd vidi mulierem, cui matrix exiverat extra vulvam, & videbatur quasi esset Sardellus

lus parvus: & remansit sic tempore longo: sed finem ipsius ignoravi.

Recordati fuerunt quidam Medici, quòd aliquando putrefiunt ligamenta matricis omnia, & exit matrix omnino, & permanet mulier absq; matrice, & vivit sine diminutione aliquarum suarum operationum. Et dixit mihi quidam amicus meus, de quo & ejus veritatate multùm confido, quòd viderit mulierem, cui omnino matrix exiverat, & remansit viva, faciendo omnes suas operationes naturales integre & perfecte: & sic esse debet absque dubio, cum non sit membrum principale, nec aliquibus membris aliquas præstet utilitates: nec præstat aliquod juvamentum in conservando vitam, nec inventum fuit ad illud. *Avenzoar lib. 2. tract. 5 cap 4.*

Vidi unam Papiæ, de qua dicebatur, quòd ab ea exierat tota matrix, secúdùm partes putrefactas in diversis temporibus: & supervixit per aliquot annos post, & erat ex nobili genere. *Matth. de Gradib. Comm. ad cap. de Exitu & dispositionibus matricis, lib. 9. Rhasis ad Almanzorem.*

Vidi mulierem Andreæ Salsitiæ, cujus matrix corrupta tota emissa est, & vixit postea multis annis, exercens negotia familiaria. *Nicolaus Florentinus Serm. 6. Tract 3. cap. 26.*

Vidi mulierem habentem matricem inter coxas pendentem & putrefactam, cui abscissa fuit. Et adhuc illa per plures annos vixit: præterea tempore pestis Papiæ mortua est. *Marcus Gattinaria Comm. ad caput de exitu Matricis, lib. 9 Rasis ad Almans.*

Potest uterus pati omne genus morbi: sæpe procidit, & totus potest extrahi à corpore, durante valetudine. Unam matricem corruptam ego vidi extrahi integrè in terra Carpi a Genitore meo, quæ sanata est. & diu vixit. Ego etiam Bononiæ extraxi unam aliam integrè, quæ erat gangrænata, Anno 1507. mense Majo, quæ supervixit sana. Unam aliam, scilicet matricis receptaculum præcipitatum extra ventrem, & corruptum, me præsente, nepos meus ex fratre Damianus, extraxit integrè, & in cœtu Doctorum, & multorum Scholasticorum, Anno 1520. die 5. Octob. Ista ultima nomine Genutis, erat uxor Christophori Brianti Mediolanensis, habitans Bononiæ, quæ horâ istâ 1523. 10. Junij est sana, & exercet negotia familiaria, & relatu ipsius, & sui mariti, in coitu emittit semen, & habet menstrua temporibus debitis, res notatu digna. *Carpus in Isagoge Anatomica.*

Vidi matricem mulieri Bononiensi, cùm molâ trusatili hordeum, & id genus frumenta degluberet, elapsam, & cucurbitæ instar inflatam, Carpum Chirurgum, me cooperante, novaculâ abscindere: quam tamen toto biennio Bononiæ crebrò mihi obviam, & superstitem vidi, donec Bononiâ emigrarem. *Langius Epist Tom 2. Epist 39.*

Ingeniosus nostri seculi Medicus Ugolinus Pisanus, me licèt juniorem, advocandum censuit: ut unà cum illo mulierem quandam curaremus, quæ vulvæ pernicioso ulcere vexabatur. Hujus nos malitiam, omni studio & diligentiâ tollere, sed frustra conati sumus: nam correpta interim vulva, & frustulis comminuta descendens, non priùs fluere destitit, quam tota putrescens decideret: & sic mulierem ingenti malo liberavit, quæ licet vulvâ carens, sana tamen supervixit annos decem. *Benivenius de Abditis, cap. 11.*

Quantum uteri corpus putre judicaris, exscindendum est audenter, cùm supervixerit mulier, cui propè totus putris excisus fuerat. *Sylvius de Mensibus mulierum cap. de uteri præcipitatione.*

Compluti mulierem uteri procidentiâ laborantem vidimus, cujus uterus extrà computruit: Chirurgus tamen totum abscidit ad collum usque, & non paucis deinde annis vixit. Avicennas totum uterum abscissum refert, & jecoris partem, & vixisse. Et *Galenus lib. de Usu partium* refert, se abscidisse totum ferè omentum: sed hoc non adeò grave est. *Christ. à Vega, Comm. ad Aphor. 18. lib. 6. Hippoc.*

† Confer quoq; *Zacut. de P P. Med. Hist. l. 3. hist. 7. fol. 465.* ubi prolapsus, & abcissionis uteri meminit.

Nos cuidam fœminæ ætatis annorum triginta quatuor, uterum putrefactum abscindere præcepimus, decem ab hinc annis, quæ adhuc vivit. *Idem lib. 3. sect. 10. cap. 10. Art. Med.*

Mulieri cuidam ferè trigenariè sanæ, menstruali, & bene famatæ, conceptionis signa paulò post secundas nuptias, quas Anno 1571 contraxit, cùm ex priore matrimonio prolem nullam concepisset, apparuerunt. Progressu temporis obortus est ad partes imas, & pudenda ponderis sensus, dolore & urinæ retentione adeò molestus, ut Christophoro Mombeo Chirurgo vicino suo, in suburbiis S. Germani commoranti, patefacere se, infortuniúmq; suum, coacta fuerit. Is viso tumore in peritonæo, fotu & cataplasmatibus anodynis & remollientibus, dolorem sedavit: sed mox ad pudendi labrum interius vomica, velut ab abscessu rupto apparuit, sanie subrubrâ, citrinâ, & pallidâ, multo tempore manans. Interim haud evanescebat ponderis ille sensus, quin potius augebatur indies, ita ut ab Anno 1573. ne se quidem in lecto, in hoc illudve latus convertere posset, nisi admotâ manu hypogastrio ad oneris levamen: sed & tum quidam velati globus, toto corpore & pondere suo sibi provolvi videbatur, in quodcunque latus decúberet; nec stans, nec sedens alvi excrementa reddere valebat, nisi pondere illo sursum manibus ad diaphragma sublato. Incessura, vix crura promovere poterat, quasi sibi semper ex interfœmineo aliquid penderet, quod progressum remoraretur. Ex intervallis vomica illa recludebatur, sanie solitâ manans: sed tum capitis, membrorúmque omnium dolor, animi deliquia, fastidia, vomitûs, suffocationes, miseram urgebant, adeò ut ab empiricâ muliere persuasa, facilè adducta fuerit, ut antimonium hauriret: cujus tanta fuit & tam effera vis, ut post multas cum multis torminibus vomitiones, & aquosas per alvum dejectiones, visus sit sibi anus procidere. Sed admonita à familiari quadam suâ, cui se videndam crediderat, haud ab ano id procidere, sed à vulva, Anno Domini 1575. Chirurgos vocavit, me, Jacobum Guillemeau, & Antonium de Vieux, qui sibi auxilio afflictæ sanitati essemus. Expensa re totâ, & diligenter animadversâ, communi consilio censuimus, id quod procidera, extirpandum esse: quod atro colore, fœtore, & aliis ejusmodi signis, putridæ ac corruptæ rei argumenta manifesta præberet. Ergo per duos dies sensim, frustatim, & sine dolore corpus extraximus, quod advocatis Medicis, Alexio, Gaudino, Feureo, Violaneo, & nobis uteri corpus esse visum est. Cujus rei fidem fecere, unus ex testiculis, qui integer extractus est, crassiorq; item membrana reliqua ex mola quæ suppurata, rupto abscessu, sensim diffluxerat. Revulso omni ejusmodi corpore, melius ægra habere cœpit: & tamen ante extirpationem novem totos dies urina suppressa fuerat. Dehinc omnia sibi, naturæ suæ, & stato cursui reddita sunt, totúmque trimestre sana, & egregiè incolumis mulier supervixit, donec subortâ repente pleuritide, interiit Dissecta a me, & sedulò singula exquirenti, nusquam comparuit uterus, sed ejus loco callosum quoddam corpus, quod natura, quæ nunquam in nobis otiatur, jacturam ejus partis quasi reparatura, vel lacunam potiùs alvi repletura, substituerat. *Paræus lib. de hominis gener. cap. 41.*

Exactis pluribus annis, accersitus Chirurgus ad mulierem quandam in pago *Grætzingen*, non procul à *Calvu*, cui cùm ex toto matrix procidua facta esset, nec Chirurgus, nec adstantes mulierculæ, quæ alioquin fun-

fungebantur Obstetricum munere, quid esset, sciebant: ego uterum esse dicebam, qui instar inversi pilei decidisset, etiam refrigeratus aliquot diebus nigrescere incepisset. Itaque ne fluxus sangvinis incideret, Chirurgo author fui, ut utrinq; ligaturas institueret, & posterâ die (erat enim infelix astrorum aspectus) abscinderet: id quod ob molestum onus mulier ipsamet seriò expetebat. Resectâ procidua parte mulier meliùs habere cœpit, & relicta portio momento se retraxit, nulla notabili hæmorrhagia succedente. Quæ postmodum peste quoq; correpta, multis annis superstes remansit. Tandem vir secessit in alium pagum *Colmbach*, ad ferinas thermas situm: saltuarium enim egit, &c. Bellocatus Præceptor meus Italus, Paduæ sublatum uterum duabus absque dispendio affirmavit. *Esaias Meuchsnerus de Observ. propr.*

Etsi hujusmodi uterini affectûs in corpore adhuc latitantes, & etiam remedia horrenda, quibus usæ, admiratione sint digna, propter eventûs adeò felices: alii tamen adhuc longè difficiliores casûs sunt, ratione tamen quorum mulieribus necessariò moriendum non est, licèt postmodum steriles permaneant, cujusmodi est omnimoda ipsius uteri ablatio, postquam adeò prolapsus, ut extirpandus sit: quod nihilominus tamen absque graviori morbo accidit.

Sunt tamen Medici aliqui, & Chirurgi etiam doctissimi, qui omnimodam uteri procidentiam, non concedunt, Æginetæ & Aëtii auctoritatibus moti, qui videntur non concedere, nisi difficulter admodum fieri, ut uterus adeò loco prolabi possit, & tamen auxilia, remediorúmq; formulas ab antiquis traditas, pro ipsius uteri in locum naturalem reductione proponunt, ita ut tandem fateantur (quod ex relatione habent) aliquibus mulieribus, quæ tamen superstites remansere, uterum penitus exemptum fuisse. Verùm *Hippocratis* auctoritas, quæ *lib. de Morb mul.* habetur, ut & experientia manifesta, ipsis contraria esse videtur. Scribit enim Hippocrates, uterum sæpius è corpore, & quidem sæpius usq; ad femora prolabi; imò ex sententia Aëtij, magnitudine ovi Struthionis: quod sanè solum uteri collum esse non potest, absq; quo uteri corpus totum non sit prolapsum. Præterea oculis observari potest, ipsius interiorem partem exteriùs inversam, & superiorem, quæ interna etiam erat, prolapsam, exteriorem partem constituere. Verùm tria sunt, quæ præter authoritatem *Avicennæ*, quæ habetur *lib.* 3 *Fen.* 21. *Tract.* 4. *cap.* 5. hoc attestantur. Primò quidem, ipsius sangvinis menstrui sensibilis effluxus, levísque transsudatio, ex totâ ipsius uteri superficie promanans, qui dum fluere debent menstrua, ampliùs non procidit: quod sanè certum argumentum est, ex ipsius uteri corpore & capacitate promanare, & nō solùm ex uteri collo, uti multi contra Galeni sententiam somniârunt. Verùm præter propositum non est, sed notatu dignissimum, quòd si solum ipsius collum procidat, corpus verò ipsum nondum sit prolapsum, tum conspici in ipsius fundo (qui tum parum major, quàm fortè sit ovum gallinæ) foramen soleat, quod os ipsius uteri est, ad ipsum collum attractum, & ab ipsius uteri corpore depressum, per quod foramen in mulieribus juvencis hoc malo divexatis, sangvinem menstruum promanare observatum fuit: & tamen facilè prolapsus talis in pristinum situm reduci potest. Sed si per foramen hoc pluribus de causis relaxatum, ipsum corpus tantâ mole procidat, quod quotidie accidere solet, tunc foramen id ampliùs non conspicitur, sed totum assimilari potest magno vini cantharo, qui in superiore parte ovalem figuram habet, sed infernè minorem: infernè verò alia est rotunditas, superiore longè major, absq; tamen foramine: in medio autem manifesta conspicitur coarctatio, binas has partes aliquo pacto separans, quod nihil aliud est, quàm os uteri dilatatum. Et tunc observatum fuit, ex totâ illa parte inferiore, in juvencis (tanquam per resudationem) sangvinem menstruum debito tempore profluxisse. Hic est intermedius angustior locus, cui ligatura injici debet, quando animus est uterum prolapsum, & gangrænâ affectum auferre: rariùs enim superior pars putredine tentatur. Hac ratione minor illa & superior rotunditas rursus reponi poterit, si inferiore parte ablatâ, illa hujus pondere ampliùs non prematur, uti ante prolapsum fiebat, nec etiam deorsum post omnimodam procidentiam trahatur. Si verò supra manifestam illam coarctationem, (uti aliquando factum) ligatura fiat, id cum dolore summo, & etiam cum periculo conjunctum erit. Dein exiguus, aut nullus dolor, quem massa illa carnea prolapsa (uteri fundum puta) tum persentit, etiamsi duriter tractetur, dum reducere est animus, prædicta attestatur. Est enim, ut verum dicamus, os ipsius uteri unà cum ligamentis à quibus dependet, quæ exquisito sensu prædita sunt, non autem ipsius uteri corpus, de quo hîc agimus, & quod in partu Cæsareo incidimus, quemadmodum alibi probamus. Tum remedia quæ usurpantur, & inter cætera insertio pessarii in fundum usque uteri, ex subere cerâ obducto, aut aliâ materiâ parato, de quo, ne à proposito recedamus, in sequentibus agemus, id etiam comprobant. Verùm, ut ad rem accedamus, breviter binas Historias à me observatas, referam.

Cùm Lunelli Vastineti, cuidam mulieri è corpore uterus auferretur, præsens adstiti, qui consilio defunctorum D.D. Saportæ, hospitis & Mecœnatis mei, & Rondeletii, Præsidis mei, ab Anatomico publico Bartholomæo nomine, qui postmodum phthisicus interiit, exsectus fuit, idq; posteaquam Monspessuli omnia remedia, sed irrito conatu attentata essent.

Ab eo tempore, consilio meo nobili matronæ Vastineti, (cujus nomen subticere placet) Ambrosius Niger, & Compagnonus à Turre, Chirurgi Pithvverenses, uterum exsecuere, quod malum aliàs incurabile erat: jam enim gangrænam minabatur, & solùm adhuc cuti parum adhærebat, cujus pars inferior propendens, magnitudinis duorum pugnorum, jam planè livida erat.

Domini Villanovani (cujus suprà facta fuit mentio) etiam consilio, antequam ipsi familiaris essem, Petrus Mauritius Valdreacensis, uterum uxori Petri Costei pannicidæ excidit; cui statim post absolutum difficillimi partûs puerperium, exciderat, nec reponi poterat, cùm adeo in partu læsus foret. Quem cùm ligasset, abscidit, & cauteriū adhibuit, idq; inscio marito, qui tum absens erat, cum quo postmodum nihilominus concubuit, absque tamen voluptate: quod denuò epistolâ ad me datâ, Anno 1533. attestatus est. *Francisc. Roussit. De Partu Cæsareo, Sect.* 4. *cap.* 5.

Uxor Cantoris Jauraviensis (Silesiæ urbs est) gracili admodum corpore, naturę biliosę, nonnihil ad melancholiam declinans, in partu ab obstetrice quadam inclementiùs, quàm par est, tractata, cum gravi & acuto uteri dolore, vinculorum eundem sustinentium, vel ruptorum, vel luxatorum saltem causâ, structuræ vitiū passa est: ideóq; post partum aliquoties uteri substantiam, in pudendi sinum, non extra tamen eundem, sibi prolabi sensit, eóq; plus, quò oneri alicui sublevando eniteretur. Hoc malo per annos aliquot durante, neq; in pejus, nec melius vergente, bis prægnans facta, difficiliùs quàm ante peperit. Et paulo pòst domum scopis mundans, mensâ quadam onustâ sublatâ, uteri corpus magnâ cum molestiâ extra sinum ipsi prolapsum est: quod tamen fomentis decentibus calefaciendo, molliter loco suo ipsa restituit: licèt postea levi momento rursus exciderit. Hinc menses primùm inordinatè fluere, uterus malè affici, nonnunquam suffocari, caput scotomiam pati cœpit. Subsequente assiduo fluxu albæ

& a-

& acris materiæ, itémque sangvinis, interdum corrupti, & in grumos collecti. Et cùm parum obtemperaret in mali principio Medicis, in pejus omnia ruere, atq; ex fœdi odoris materiæ effluxu, doloréq; loci ejusdem continui, ulceris maligni, vel apostematis suspicio oriri, quod & eventus testatus est. Nam postquam uterus sæpius hoc modo excideret, ut urinæ vias aliquando omninò præcluderet, ægrotantique gravissima symptomata inveheret: quamvis manu prudentioris Obstetricis aliquoties suo loco restitueretur: attamen perforatus tandem, atq; inversus esse, ante pubis orificium dependens, & copiâ urinæ impletus, deprehensus est. Idcircò meo consilio leviter compressus, urinam exceptam per foramen, proculdubio ex corrosione factum, revomuit, adeò ut inverti rursus, & sublevari melius, inq; sinum pudendi rursus inseri potuerit: quamvis pristino suo loco restitui, ob dolorem nequiret. Spatio igitur unius mensis malo hoc ter quatérve recurrente, dictoque modo urinâ expressâ, universus deniq; uteri interior venter, totus corruptus & lacer excidit, intolerabili ferè fœtore dependens, quem nullo prorsus sensu præditum, utpote partem emortuuam, & gangrænosam, Obstetricem excindere, unde & usquequaq; jussi. Locum verò affectum vapore odoratarum herbarum & seminum decoctorum foveri, à quo etiamsi meliusculè habere cœperit, urinamque liberius emiserit, quid tamen postea factum sit, discedens non rescivi.

Historiam hanc D. Christophorus Rumbaum Medicus Jauraviensis, mihi (cùm apud nos summum in arte titulum assumeret) communicavit. *Caspar. Bauhinus in appendice ad partum Cæsareum Francisci Rousseti.*

Magius aliquando Bononiæ pro lectione probaturus, non omnia vulnera membrorum principalium esse lethalia, historiam retulit de Muliercula quadam juvene, quæ cùm parere deberet, nec posset, obstetrices fœtum evulsuræ, matricem simul totam extraxere, & evertentes eam, ex duobus foraminibus unum effecere. Hâc cùm restitui non posset, Chirurgi totam exciderunt. Hæc postmodum à Magio ita curata fuit, ut loco vulvæ exiguum tantum foramen retinuerit. *Cl. V. Laurent. Scholzius de suis ad me transmissis observationibus.*

Romæ juvenculæ primo & difficili partu, genitale & intestinum rectum, peritonæo (quod tamen in sexu hoc solidius semper sensi) rupto, jungebantur, nec longè pòst ruptis cornibus & ligamentis, scroto inverso simillima matrix excidit. Hanc Medici, absq; vitæ dispẽdio, cùm speciei tantùm causâ in fœminis uterus factus sit, *Paulo* etiam (qui totam sæpe matricẽ resectam, nec mortem supervenisse testatur) confirmante, candente forpice præciderunt. (Quod tamen in alia, Bernardino Paterno contradicente) Patavii non ausum est. Priorem sæpe pòst ipse adij, quæ nil, præter ventris tormina, (liberiùs intestina subeunte frigore) conquesta est. *De observat. Cl. V. Joan. Jessenij à Jessen, per D. Laurent. Scholtzium ad me missis.*

Novi nobilem quandam matronam, cui uterus putri ulcere fuit corruptus, & consilio Medici ante annos 8. ablatus, quæ adhuc bene vivit & valet. *De Cl. V. Joan. Francis. Hildesij observat.*

Observatio II.

Uterum ex desperatâ procidentiâ, sive qualicunque occasione corruptum non solùm sectione & ustione, verum etiam ligaturis præscindi & tolli posse.

NOn solùm sectione & ustione omnimoda uteri procidentia, postquam ampliùs reponi non potest, curatur: sed etiam ligaturis, cujus rei hoc anno praxin vidimus, quod sequens ostendit historia.

Philiberta Louyson Joannis Baugin vinitoris uxor, Neoburgi inter Pithwveram & Puissellum habitantis, cùm mensium octodecim spatio, sangvineo uteri fluxu, eóque copioso laborâsset, adjuncto versus collum uteri pondere: subitò suis in ædibus persensit (res sanè mira) uterum usque ad interiorem femorum partem prolabi, tantâ magnitudine, ut cùm eum reponere non posset, triduo aut quatriduo pòst, Bonaventuræ à Turre & Blasij Berte Chirurgorum Pithwverensium, (quibuscum hac de re sæpius consului) opem implorârit, qui cum soli sectionem adhibere non auderent, ligaturâ (meum adventum exspectantes) contenti fuere, quod anno 1580 6. Kalend. Martij factum. Ligaturam valde strictam, cùm eum reponere non licuisset, adhibuere, eamq; non circa partem angustiorem, quæ est inter cervicem & fundum uteri prolapsi, quo loci omniù tutissimè sectio fieri potest: sed ligaturâ factâ in cervice uteri, quæ valde eminebat, ita ut ligatura urethræ aut cervici vesicæ proxima foret. Priorem hanc ligaturam per dies octo non mutavere, sed his finitis, cùm eò unà cum ipsis venissem, ut uterum secaremus, ureremus, & auferremus, videns ligaturam in altiori, quàm par esset, loco, ita ut tuta sectio fieri non posset, ustio verò nulla, ratione etiam habitâ virium prostratarum ipsius ægræ, consului ut nova & arctior, quàm prior fuisset, eodem in loco fieret ligatura: illa enim cùm magnam partem cervicis uteri secuisset, laxior erat reddita. Quo facto, non absq; dolore, altera hæc & fortior ligatura, magis adhuc partem incidit, & hæc sectio fuit in anteriori parte, eo loci ubi nodus ipsius ligaturæ erat, usq; ad medium canalem, per quem uterus inversus prolapsus erat. Unde magna copia puris effluxit: ex fundo nimirum uteri, qui jam niger & gangrænosus, ad femora propendebat, promanans. Postmodum cùm alternis diebus, nova & indies arctior ligatura fieret, uti inter nos conclusum erat, tandem post decimam ligaturam 13. Kalend. Aprilis, uterus sponte excidit: ipsa verò jam convaluit, munia domestica rectius quàm ante hac obiens. *Roussetus sect. 4. & 5. de partu Cæsareo.*

Observatio III.

Mulieribus nonnullis uterum corruptum citra ullam sectionem, ustionem, aut ligaturas, sed suâ sponte, & in totum e corpore prolabi, & separari.

HIstoriæ jam adductæ de excisione prolapsi & putrefacti uteri, in mulieribus quæ superstites mansere, absurdæ videri non debent: siquidem uterus cum rursus in corpus retrudi non potest, sponte & à corpore se separet, & etiam excidat, etsi nulla arte Chirurgicâ succurreretur, absque tamen vitæ periculo, imò etiam absque morbo, ut ex sequentibus historiis colligere erit.

Cùm Dominæ Blanchafortiæ seniori, p.m. à longo tempore, sed sensim uterus adeò esset prolapsus, ut tãdem nec rursus indere, nec etiam ampliùs ferre posset, ut qui jam putrescere inciperet, Montargissium ad me ventura erat, ut ibi eam curarem, aut Lutetiam comitarer: verùm dum in itinere esset, uterus sponte excidit: nihilominus tamen iter absolvit, nec etiam aliis usa remediis, quàm lotione ex vino & rosis, à Felles Chirurgô adhibitâ, qui (ut narrat) eo loci, ubi uterus esse solebat, nil nisi spatium vacuum observavit. Anno 1571. æstatis tempore hoc accidit, à quo tempore, pro ratione ætatis grandævæ, satis sana supervixit. Tandem ex casu scalæ, subitâ morte periit: nec tamen ejus corpus apertum fuit, ut locus, unde uterus prolapsus erat, inspiceretur, ut in alterâ, de qua sequens historia aget, factum fuit.

Cùm ob plures difficiliores partûs, Petrina Boucher, Domini Francisci Quarrei advocati Montargissensis,

ſienſis, jam provectæ ætatis ancilla, uteri prolapſu longo tempore laboràſſet, qui ſenſim adeò auctus, ut ampliùs in naturalem locũ reponi non poſſet, tandem gāgrænâ affectus, putruit: & ſponte anno 1574. dum vitam eſſet redditura, excidit, nec tamen propterea lecto ſe continuit, cujus rei fide digni teſtes ſunt D. Contugonius Medicus, & Joannes Bellovacus Chirurgus Montargiſſienſis. Utero elapſo, toto adhuc triennio optimè valens, ſupervixit, niſi quòd (ut ipſa narrabat) ab illo tempore cogebatur diligentiùs quàm priùs, partes inferiores à frigore externo cuſtodire, aut certè doloribus colicis divexari. Tandem (me abſente) cùm febri continuâ interiiſſet, & jam ſepulta eſſet, poſt reditum unicè me rogante, factum ut Magiſtratûs permiſſu rurſus exhumata fuerit, & per Felles Chirurgũ, an. 1577. 10. Kalend. Decemb. in præſentia D. Contugonii Medici, Obſtetricis, & aliorum aperta fuit. Nec aliud inter veſicam & inteſtinum rectum, eo loci ubi uterus à natura poſitus fuerat, quàm locus vacuus obſervatus, per quod foramen facilè, & abſq; obſtaculo, magnæ novaculæ manubrium indi, & eximi poterat: & per hoc revera frigus externum ingrediebatur, & dolorem colicum cauſabat, reliquis vicinis partibus cicatrice obductis: nam ab elapſo & ablato utero, neque ſanies, neq; purulenta aliqua materia emanaverat. *Idem Rouſſetus ejuſdem operis ſect. 4. c. 5.*

CASTRATIO.

Observatio I.

Caſtratarum mulierum, cùm veterum, tum recentiorum atteſtationes, & hiſtoria celebres.

Xanthus *lib. 2. Lydiorum* ait, Lydorum Regem Andramytin fœminas primùm caſtraviſſe, & eunuchorum loco illis uſum fuiſſe. *Athen. lib. 12 Deipnoſoph.*

Caſtratas illas fœminas fuiſſe putant muliebribus infibulatis, ut equarum, quas concipere & parere nolunt, ferreis circulis ordine trajectis, quibus naturalia clauduntur. *Dalechampius annot. ad eund. locum.*

Fuit non incelebris rerum conditor Xanthus, patriâ Lydus, qui & voluminibus quatuor Lydiaca fertur cõplexus. In eorum ſecundo (id quod haud relatu indignum opinatus ſum) Gygen omnium primum ſcribit, dũ Lydis imperaret, γυναῖκας εὐνουχίσαι, id eſt, mulieres eunuchas feciſſe, ὅπως αὐταῖς χρῷτο ἀεὶ νεαζούσαις, id eſt, ut illis perpetuò juveniliter florentibus uti valeret. *Cœlius lib. 19. c. 29. L. A.* At *lib. 20. c. 14.* id tribuit Regi Andramyti.

Gyges apud Suidam & Heſychium, ejus ſceleris à Xanthô accuſatur, quòd mulieres caſtràrit, ut ſemper eis juvenculis uteretur. *Reiner. Reineccius tom. 3. hiſt. de Lydorum origine, & imperio, pag. 82.*

Caſtrari fœminas, homines ſcil. etiamſi nuſquam gentium receptum fuiſſe reperiam: caſtratas tamen fuiſſe indomitæ libidinis quaſdam, autores habeo certos. *Jul. Alexandr. lib. 22. c. 14. ſalubrium. Idem in annot. ad Gal. pag. 122.*

Quidam Joan. ab Eſſen, ab Illuſtr. Cliveñſi Duce numeratâ certâ pecuniâ, caſtrandi jumenta & pecora in Marchiæ comitatu poteſtatem pro ſe ſolo impetràrat. Hic ubi quendam familiariùs conjunctiúſque ſuâ frui filiâ animadverteret, irâ incitatus eam manu injectâ è veſtigio in cubiculum abripit, violenterq; uterũ eidem, quemadmodũ pecori ſolet, exſecat, conceptionique porrò inidoneam ſanat. Hujus facinoris ergò centenorum aliquot thalerorũ mulctâ à Principe punitur, nec quidem immeritò. *Wierus lib. 4 c. 20 de præſtig. dæm. edit. 6.*

Mulieres poſſunt caſtrari, ſed tamen majori longè periculo: ſi tamen adſit ars, uſúſque, propè nullo. Sunt tamen qui credant longo uſu viticis, mares; & periclymeni, fœminas eunuchas fieri. *Cardanus in Dialogo, Tetim inſcripto.*

UTERI TUMORES, ET VULNERA.

Observatio I.

Uteri abſceſsûs multifariàm expurgati.

Sciendum abſeſſum uteri quandoque rumpi, & purgari per vulvę ipſius os, quandoq; per veſicam, ac ſæpe etiam in rectum inteſtinum abire. *Oribaſius ſynopſ. lib. 4. c. 41.*

†Confer etiam *Zwinger. Theatr. vit. hum. p. 356.* Tumoris cancroſi uteri cervicis exemplum notavit *B. Sylvatic. Cent. 4. Conſil 66. & 67.* Commemorat etiam Tumorem uteri gangrænoſum *Bartholin. Cent. 2. hiſt. anat. 28.* Vid. quoq; *Hafer. Hercul. Med. l. 7. c. 2. p. 280.*

Observatio II.

Abſceſſuum uteri circa inguina ſuppuratorum & curatorum hiſtoria.

Nos Judæam quandam in eo affectu uſſimus Cydone, Nanæ Judæi uxorem: ſupra enim inguen, plurimùm intumuit, imo ventre; nam diu locorum vitio laboraverat. Miro modo tumor ille dimotâ vulvâ interdum laceſſebat, interdum in mucronem conſpicuus cernebatur. Jam jam me, & Chirurgum ſæpe deluſit, ferramentum & medicamina apparantem: ad maturitatem emplaſtris perduximus: mox manum deniq; non effugit, & ſanata eſt, ac exinde concepit.

Altera pariter Judæa ex eodem vitio ſanata eſt, quam ſecari ex improviſo juſſimus, tantâ odoris graviſſimi fœditate, ut Medicos & neceſſarios omnes domo propelleret: is tumor immobilis erat, annexo peritonæo. Sicuti & Permarenæ nobili filiæ. Ex eo vitio pulſus ſupra modum exagitatur, ac anhelitus difficilis redditur. *Bened. lib. 27. c. 5. de curand. morb.*

Observatio III.

Uteri portiones per abſceſſus & vulnera ablatæ.

Vidi quibus uteri portiones ſatis effatu dignæ, tum per abſceſsûs, tum per vulnera ſint ablatę: & tamen vivunt, unámq; in rebus deſperatiſſimis divinæ bonitatis & fortitudinis gloriam profitentur. *Cornel. Gemma lib. 1. c. 6. Coſmorit.*

UTERI VITIA ALIA PROMISCUE.

Observatio I.

Uteri antiqui dolores curati.

Ex uteri antiquis doloribus curavi uxorem Pharmacopolæ trium Regum: quæ poſtmodum erga me tanti beneficii memor ſemper grata fuit. Vivit adhuc, cùm jam à curatione anni circiter viginti quinque præterierint. Summa curæ fuit purgato corpore cum his catapotiis. ℞. *Cort. caſſiæ nigræ, cinnamomi, corticum citri, betonicæ, rad. pityuſæ, zedoariæ, galangæ, & trypheræ magnæ appellatæ.* Inungebam locum aſſiduè ex oleo de lino, liliaceóque, atq; ita convaluit. *Cardanus curat. ſuarum admirand. num. 25.*

TAR-

TARTARUS.
OBSERVATIO I.
Lapides in utero nati.

FAmula Dyseridis in Larissa, cùm juvencula esset, ubi venere uteretur, fortiter circumcirca dolebat: aliàs autem sine dolore erat. Concepit autem nunquam. Et cum sexaginta esset annorum, dolebat a meridie, veluti ex partu vehementer laboraret. Hæc cùm antemeridiem porrum edisset multum, postquam dolor ipsam corripuit vehementissimus, & priores omnes excedens, exurgens, asperum quiddam in ore uteri deprehendit: Postea cum ipsa in animi deliquium incideret, alia mulier immissâ manu, expressit lapidem asperum magnitudine verticilli fusi. Et sana tunc statim & postea erat. *Hipp. lib. 5. de morb. popularib.*

Mihi quidem hoc non contingit videre, certior tamen factus sum, non multis ante annis, idem duabus mulieribus accidisse. Altera erat virgo monachalis: Altera (ut accepi) vidua, quæ, quia venere non utebantur, habebant antea solùm dolorem gravantem, ut ex lapide in renibus. Excreverunt verò postea, haud dubiè ex utero, si vera narrata sunt, ut famula Dyseridis. *Vallesius com. ad eundem Hipp. locum.*

Calculi aliquando tophacei in ipso utero generantur, quos si extrahere volueris, alvum prius per clysterem stercoris eductorium evacuato. Deinde fœnigræci ac malvæ decocto, rosaceo ammixto, uterum eluito: & muliere supinâ disparatis cruribus locatâ, duos longiores sinistræ manûs digitos in ani foramen immittito, dextrâ verò superiorem ventrem comprimito, calculúmque extrorsum cogito ac propellito, simul per digitos in anum missos deducens ac extrahens. At verò tophaceam substantiam extra in uteri collo, aut osculo agnatam, muliere ritè locatâ, & locis per dioptram dilatatis, scalpello resecare oportet, & florido medicamento sicco insperso curare. *Aetius Tetrabib. 4. serm. 4. cap. 98.*

Habemus domi lapides excisos folliculo fellis, stomacho, &c. utero, &c. *Gemma Cyclognom. lib. 2. cap. 6. pag. 76.*

Andreas Lacuna cum aliis nostratibus anatomicis intra calvariam & mesenterium & uterum conspexerunt. *Thom. à Vega comment. ad cap. 5. lib. 1. de locis affect. Galeni.*

Observavimus concretos in capite, in utero mulieris, cui dissecandæ in scholis Medicorum publicè præfuimus. *Scholiograph. ad cap. 48. Holler. de morb. intern.*

Rarum est lapides gigni in colo, pulmonibus, vesica fellis: rarius fortasse, quod tamen nos vidimus, in utero interiore, & toto mesenterio. *Scholiographus ad lib. Gal. de loc. affect.*

Aperta mulier à nobis in scholis Medicorum Lutetiæ, lapidem habens in utero, in cranio anteriore, & quæ sine liene inventa est. *Hollerius inter rara, num. 5. post observat. propr.*

Marsil. de Sancta Sophia. in suis ad Avicen. comment. se lapidem vidisse genitum in matrice, & ab illa extractum testis est, citante *Marcell. Donato hist. mirab. med. lib. 4. cap. 30.*

Generantur etiam lapides in matrice, ut Marsilius dixit se vidisse. *Nicolaus serm. 5. tract. 9. cap. 12.*

In locis mulierum aliquando visos (lapides) narrant. *Alexand. Benedict. lib. 22. cap. 34. de curandis morbis.*

Generatur in vesica fellis certè, atque in ventriculo: rariùs in utero, ob pronum situm. *Cardanus.*

E matricis acetabulis duos calculos excisos memini. *Wierus lib. 3. cap. 15. de præstigiis.*

Ultra molam, & alios conceptûs non naturales in utero factos, vidi etiam lapides genitos; præcipuè autē novi Monialem non claustratam, in primo senio constitutam, dum per plures menses uterinis fuisset cruciata doloribus, qui nullo unquam medicamento leniri potuerunt, tandem ejecisse sponte, nullóq; adminiculante, per pudendum, lapidem scabrosum, magnitudine & formâ ovi anatini; quo ejecto cessârunt dolores: attamen superveniente ex utero fluxione putridâ, & corrupta, demum consumpta & emaciata, miserè vita functa est. *Salmut ad cap. 11. pract. Altomari.*

Callæ, Suessionensi villâ, tribus hebdomadibus laborans mulier partu, persuasa à vicinis voto se obstrinxit, quòd nudis pedibus ad S. Mariam itura esset, liberata fœtu, & statim doloribus levata est. Primò autem peperit tres lapides, unum magnitudine ovi anserini, alterum gallinacei, tertium nucis. Hos secutus est infans, qui baptismate tinctus, paucos vixit dies. *Chronicon Antonini circa annum 1070.*

Extinctâ Hyppolitâ Gatâ Corregiense, doloribus uterinis diu vexatâ cum febre, lapis incredibilis magnitudinis, gypseæ consistentiæ, multo nigerrimo mucori innatans dissecto utero extractus fuit. Cujus rei nos multos habemus testes. *Marcell. Donat. hist. med. mirab. lib. 4. cap. 30.*

Inter multa alia rara, quę in dissectione & conditurâ corporis Nobilis matronæ, Dominæ Mariæ Salomæ, Nobilis Viri Michaelis Reich à Reichenstein conjugis: ex præclarâ Nobilium de Gemmingen familiâ oriundæ, deprehendimus, Fundum ipsius uteri dissecantes, invenimus ibidem collectam materiam durissimam, albam, & lapidefactam, ita ut vix cultro discindere potuerim. *D. Georgius Garnerus lib. observat. suarum liberaliss. mecum, adeoque posteritati candidiss. communicato, cujus hist. integram suo loco dispositam Lector deprehendet.*

† Plura de lapidibus in utero natis vid. apud *Bartholin. Cent. 4. hist. anat. 64.* Meminit molæ, cui lapis erat annexus, *Lonean. Exempl. 5. p. 21.*

VERMES.
OBSERVATIO I.
Vermes in utero nati.

IN pudendo mulieris, aut intestino recto ascarides nascuntur. *Hippoc. lib. 1. de morb. mulieb.*

Si vulvæ brachia doluerint, scias hanc lumbricos rotundos habere, qui frequenter in ipsa vulva per intestina decurrunt: harum ergo prurit natura, & venter & corpus, humor circa naturam, ut putent se rheumaticas factas, sudor spissus est, & venter earum importunus. Iris Illyricæ radices tere, & rubi radices tusæ, & cribellatæ, cum mali granati succo commixtæ, & ex eo maceratum pessarium suppone, antea verò ex ipso succo fomentabis. Aliud. De succo hederæ fomentetur, postquam urinam fecerit. *Ex Prisc. & Cleop. 1. & 2. Harmonia Gynaciorum cap. 25.*

Intelligendum, quòd vermes possunt generari in matrice, sed rarissime. *Gordonius.*

Interdum generantur ascarides in matrice, ex melancholiâ phlegmaticâ, putrida, mucilaginosa, vel acetosa. Molestant, & habent ibi pruritum intolerabilem. Vidi unam, quæ non poterat durare. Dedi sibi unam injectionem in matricem, ad modum clysteris, ubi posui de hiera picra dissoluta in decoctione absinthij: fecit de vermibus parvulis in quantitate magna, quasi media scutella, & fuit liberata. *Joan. de Tornamira.*

Magis mihi consentaneum est, gigni in utero, & eò magis, quòd memini me aliàs docuisse, ut dicit Arist. Albert. & alij, vermes fieri in cerebro & vasis spermaticis, ut non sit adeò durum, quòd etiam fiant in utero. *Mercurialis de mulieb. morb. lib. 4. cap. 12.*

Nos qui plurimum fidei in nostra arte experimentis rationi accommodis tribuere solemus, per uteri collum Matronam quandam multitudinem ascaridum

magnam expulisse vidimus: quæ postea dolore, quo vehementer cruciabatur, liberata est. *Garcias Lopus varia rei medica lect. cap. 13.*

OBSERVATIO II.

Animalculum penitus monstrosum ex locellis Iuvenculæ, lactantis puerum erepsit, citra incommodum.

ANno 62. die 5. Maij vidit D. Echtius cum D. Fabro, & M. Cosma Chirurgo, animalculum erucæ magnitudine, maximè quando reptando se exereret, unguiculis prominentibus. Fibrosum erat, dorso glabro, ventre albicante, capite corneo nigróque, oculis gagatis lapidis similitudine, ac specie, ore hiulco lampertæ modo, aërem inspirante; sub initium cervicis tres erant aculei, sicut unci utrimque asperi, quibus apprehendebat, quæcunque vellet. Id animalculum absque ullo liquore, manè ex locellis fœminæ juvenis, puellum lactantis ad sextum mensem erepserat, dum fortè sese inclinaret (nam hora septima matutina erat) ut calceum indueret. Vixit autem lacte nutritum ad 3. dies. Mortuum per longum inscîdimus novaculâ juxta dorsum, à capite orsi. Effluxit cruor colericus venenosus viridísque, præsertim circa caput. Mulier nihil incommodi sensit. *Solenander. sect. 5 cons. 15.*

OBSERVATIO III.

Intestina ex utero prolapsa.

VIdimus mulierem, de cujus vulvâ pariter disruptâ intestina omnia profluxerant, paucis diebus occubuisse.

Insuper & aliam novimus, cujus intestina, perfractâ eorum tunicâ à summa umbilici cute, tanquam in sacculo, dependebant in vulvam. Hæc autem miseram quidem, sed tamen longiorem vitam ducens, unà cum hoc malo consenuit. *Benivenius cap. 5 de abdit.*

OBSERVATIO IV.

Puella nescio quo genio ducta castaneam intra vulvam recondens: cùm repetere non posset, vetulæ consilio, sternutamento excussit.

QUædam puella in os vulvæ ejus imposuerat parvam castaneam: & cùm manibus extrahi non posset, vetula quædam cum pipere fecit eam sternutare: & subitò egressa fuit. *Savonarola tract. 6. cap. 5. rub. 11.*

OBSER-

OBSERVATIONUM MEDICARUM, LIBER QUINTUS,

Qui agit

DE PARTIBUS EXTERNIS.

PRÆFATIO

VNIVERSUM Humanum corpus cùm in quinq; regiones distinxerimus, & de prioribus quatuor, velut principibus partibus, pro dignitate pertractasse videamur: reliquum nunc est, ut Quinto hoc nostro Libro, corporis Artus, Extrema, quæque κῶλα *appellant, brachia quippe & crura, quæ velut rami trunco corporis adnascuntur, expendamus. Has autem partes, ut ignobiliores quidem, ita usu & necessitate non multùm inferiores, at principibus velut ministros servientes, minimè præterire decuit: quod in illis quoque cùm natura ipsa, tum verò earundem partium morbi admirabili sæpe cum varietate, raritate, atque novitate sese æque atque in cæteris prodant. Distinguuntur verò Artus in manum, & pedem majorem. Manus major ab Hippocrate in tres partes, in brachium, cubitum, & summam manum, secernitur. Summa manus in brachiale, postbrachiale, atque digitos. Pes major in femur, tibiam, & pedem minorem. Pes minor in tarsum, metatarsum sive pedion, & digitos pedum. Est etiam ubi inter extrema de Tergo, Spina & Cute totius corporis, quædam inserimus, quod commodiore loco vix tradi posse censeremus. Hunc itaque Artuum ordinem hoc libro retinebimus, à manu* ζωμπασίας *hanc nostram inchoantes.*

DE PARTIBUS EXTERNIS.

Et primùm,

BRACHIUM.

MONSTROSA CONFORMATIO.

OBSERVATIO I.

Brachiis tribus vel pluribus, ut & pedibus aliqui nati.

Graccho, & M. Juventio Coss. pueri quadrupedes & quadrimanes nati. *Jul. Obsequens.*

P. Crasso, & Q. Scævolâ Coss. puer tribus manibus totidémque pedibus natus. *Idem.*

M. Marcello, P. Sulpitio Coss. Theani (alii Theatri) Sidicini puer, cum quatuor manibus & totidem pedibus natus. *Idem.*

Venafri puer natus tribus manibus, totidémque pedibus. *Iac. Rueff. lib. 5 de concept. & generatione hominis, ex Romana,* ut apparet, *Hist.*

Prope Esslingam Neccari, monstrum natum est, infans videlicet unico capite: quatuor aures, quatuor brachia, & totidem pedes habens. *Lycosth. lib. prodig. Anno* 1528.

Infans natus est crura brachiaque quaterna habens, vixitque quoad ex sacro baptismi fonte levatus est. *Idem eodem opere, Anno Domini* 1289.

Refert Jovianus Pontanus, Anno Domini 1529. die 9. Januarij, visum in Germania infantem masculum, quaternis brachiis, & totidem cruribus. *Parcus operum novorum lib.* 24. *cap.* 2.

Quo die Veneti & Genuenses fœdus inierunt, natum est in Italia monstrum, quaternis brachiis & pedibus, unico verò capite præditum. Id sacrâ baptismatis aquâ lustratum, aliquandiu pòst vixit. Jacobus Rueffius Chirurgus Helvetius sibi simile visum narrat, sed quod maris & fœminæ insuper genitalia haberet. *Idem eodem libro, cap* 4.

OBSERVATIO II.

Brachio unico nati.

C. Valerio M. Herennio Coss. ancilla puerum unimanum peperit. *Jul. Obsequens.*

P. Africano, Lælio Coss. Amiterni puer tribus pedibus, unâ manu natus. *Idem.*

Observatio III.

Sine brachiis, & ex his nonnulli sine pedibus visi.

T. Gracho, M. Juventio Coss. Priverni puella sine manu nata *Idem*

In Piceno infans absque manibus & pedibus natus. *Lycosth. prodig. & ostent. pag.* 141. ex Romana historia nimirum.

Ex diminutione vidi virum, qui usque hodie vivus est, & non fuerunt ei neque manûs, neque pedes. *Hali Rodoham comment. ad libr.* 3 *Tech. Galeni, Textu* 177.

Anno 1591. 6. Febr. Strausbergæ fœmellæ nata, quæ digitis tum manuum, tum pedum in universum carebat, & ad 9. Julij ejus anni diem vivebat. *Incertus auctor.*

† Confer etiam de monstrosâ utriusque brachii absentiâ *Lotuh Obs. lib. fol.* 498.

Observatio IV.

Sine brachiis nati, qui vel ore, aut mento, vel pedibus, incredibili industriâ, quævis subtilissima opera, manuum vice, efficere potuerunt.

NOn est ab Dione prætermissum, inter munera Augusto missa ab Indis, fuisse tigres Romæ tunc visas primò: & adolescentulum sine humeris, qui tamē pedibus manuum functionem obiret: namque arcum intendebat, sagittas etiam excutiens. Quin & tubas, inquit, inflabat, ὐκ οἶδ᾽ ὅπως, γράφω γὰρ τὰ λεγόμϑνα. *Cal. antiq. lect. lib.* 4. *c.* 12.

Vidimus mulierem sine brachiis enatam, pedes pro manibus, ad nendi suendíque artem habuisse. *Alexand. Bened. lib.* 1. *c.* 2. *anatomes.*

Eandem nos quoque vidimus in castro Amandino Allifero, anno Christi 1540. nentem, suentem, pedibus (manuum vice) cyathum vini apprehendentem, & bellantium more pedibus arreptis baculis, tympanum belli ceu manu pulsantem. *Rocheus de morb. curand. cap.* 32.

Sine brachiis enatum vidi Hispanum, certè monstra, quæ in natura rerum essent, omnia excedentem: pedibus enim citus admodum erat, ut cum illis neret, seu acu expeditiùs pingeret, quàm vel citissima mulier ambabus manibus, & arma bellica tam affabrè tractaret, ut nemo miles agilitatem ipsius assequeretur, arcúque tam esset rectus, ut à scopo nunquam aberraret, & securi quemvis unico ictu infringeret, etiam crassiusculum truncum. *Georg. Pictorius serm. convivial. lib.* 4.

Natus est infans, qui brachiis in universum careret, reliquâ corporis formâ rectissimè habens. Pedes hujus, cùm ad vigesimum annum ætatis pervenisset, manuum officio fungi vidimus, arripiendo, secando, ori inserendo, necnon etiam aleâ & chartis ludendo. Quod & alter quidam ore & mento præstare potuit.

Ejusdem agilitatis etiam mulier Francofordiæ ad Mœnum, anno Christi 1556. visa est, quæ manibus omnino carens, arrepto pede calamo, literas non tantùm elegantissimè pingere, sed tractare colum, nere, numerare pecuniam, ac subtilissima quæq; pedum digitis conficere potuit. *Lycosthenes lib. de prodig. & ostent. Anno Domini* 1528.

Vidisse quendam memini me, qui cùm brachiis omnino careret, dextro pede hastam vibrabat, collimabátque, suebat vestem, edebat, scribebat, in acum filū immittebat. Nec tanti miraculi defuturos testes spero, cùm res publicè ageretur. *Cardan. lib.* 17. *de subtilit.*

Mutili hominis historiam jucundam simul, atq; admirabilē narras, qui brachiis careret: dextro pede hastam vibrâsse, vestem suere solitum, scribere, edere, bibere, in acum filum immittere: cujus rei testem te habiturum sperare scribis. Næ tu divinus vir es. Ecce me sodes habeto. In Allobrogum provincia eum spectavimus. Arbitror ampliùs quinquaginta millia hominū superesse, quibus ille miraculo fuit. Plus quoque quod de eo dicam habeo. Clavum caligarium in asserem malleo penitùs adigebat, cerdonum more, quem dicto celeriùs conversi mallei auriculis extrahebat. Antonius ei nomen fuit: Neapoli se ortum prædicabat. *Jul. Cæs. Scaliger. exercit* 334. *ad subtilit. Card.*

Paucis abhinc annis, visus est Lutetiæ vir quadragenarius, quadrato corpore, qui, etsi brachiis careret, omnia tamen quæ manibus perfici solent munia, haud infeliciter obibat. Humeri enim trunco & capite, collóq; vibrato, securim in palum oppositum, tam certo & valido ictu, quàm manu quivis alius vir ejaculabatur: aurigæ flagellum tanta vi distringebat, ut aëre validiùs percussio, sonaret. Cæterùm pedibus edebat, bibebat. Tandem Latro & sicarius deprehensus, ex cruce strangulatus rotæ affixus est.

Visa etiam non ita pridem mulier Lutetiæ est, sine brachiis, quæ nihilominus secabat, & pleraq; alia, quasi manûs adessent, perficiebat. *Paréus operum suorum lib.* 24. *de monstris, cap.* 6.

Sive eundem, sive alium à Paréi descriptione; at ejusdem certè ætatis, atq; corporis constitutionis, Haganoæ, quo tempore ejus Reipubl. Medicum Physicū agebamus, videre nobis contigit. Qui præter alia à Paréo recitata, me & aliis multis spectantibus, frondis fagineæ ramum brachii crassitie, aquę tum impositum, quo æstatis tempore conclávia suo virore exornare in hospitiis solent, gladii Helvetici capulo, mento humerorum uni appresso, comprehensóq;, unico impulsu evaginato, & stringente, ictu etiam uno dissecavit: ministro gladium, vaginâ adhuc donec ab eodem educebatur, conclusum, continente. At quod de bipenni affirmat Paréus, eam ille noster, simili modo quo gladiū, apprehensam, ad designatum & expetitum parieti tabulato ligneo locum & punctum, exactè impegit. Natione Helvetium esse prædicabant. *Schenckius.*

Anno quo hæc scribimus, 1586. Halæ Svevorum, vir quidam nomine Thomas Schvveigker, annum ætatis suæ quadragesimum primum agens, superest, sine brachiis natus. Qui, quæ alii manibus ingeniosissima opera, eadem ille pedibus incredibili propè solertiâ perficit. Cujus icônem ad vivum ectypum, in argento, taleri numi magnitudine, fusam, digitóque pedis calamum scriptorium sustinentem, exprimentémque, Joannes Beringer, summi apud nos templi Architectus, visendam mihi exhibuit: Et præterea ejusdem scripturam ostendit, pedibus tam eleganter delineatam, emblematibúsq; variis circa margines ornatam, ut vel peritissimos, qui in nobilioribus Civitatibus scribendi munus publicum, atq; unà quoq; Arithmeticam practicam, tum per numeros, tum per calculos, profitentur, provocare, imò longè superare queat. Idem quoq; admirabili industriâ, eadem quæ Arcularii dedolādo, sculpēdo, scindendo, forando, serrādo, ingeniosissima efficere solent opera, velut colūnulas, peristylia, ejúsq; generis alia, pedib⁹ felici imitatione præstat: adeò quidem, ut in eo jure quispiam brachia & manûs desiderare, velut supervacanea, debeat minimè. *Idem Schenckius.*

Mira est providentia & solicitudo naturæ, quam Creator omnium rerum, ei tanquam optimæ matri attribuit. Ea enim animalibus membris distortis, vel mutilatis, aut debilitatis, vel etiam omnino deficientibus, plerumque aliis membris præter suum officium, ad quod destinata sunt, tale robur & dexteritatem ex diuturna consvetudine suppeditat, ut dicere aliquis possit, non in distinctione membrorum, sed in conti-

nuo

nuo usu perfectionem consistere. Hac de re sæpius cogitavi, cum essemus Comburgi, apud verè nobilem & præstantiss. Virum Dn. Erasmum Neyenstetterum. Is enim cum nulla benignitatis erga nos prætermisisset officia, jussit accersi, ex vicinis Salinis Svevicis Thomam Schvveickerū, natum 31 annos, & quidem honestis parentibus. Quem licet mater sua absq; brachiis enixa fuisset in lucem, omnia tamen munia manuū, pedū subsidio ita exequebatur, ut quod in uno desideraret, altero sibi compensatū esse, affirmare non erubesceret. Nam cùm in editiore loco, qui æquaret altitudinem tabulæ, in quâ esculenta apposita erant, consedisset, apprehenso pedibus cultro, scindebat panem & alios cibos; pedes ea postea, necnon & potum, veluti manûs ori porrigebant. Peracto prandio pedibus pingebat, nobis omnibus videntibus, tam elegantes Latinas literas, ac Germanicas, ut exempla earū, quasi rem insolitā nobiscum sumeremus. Postulantibus etiam nobis, cultello parabat calamos ad scribendum aptissimos, quos postea nobis donabat. Cum etiam ita occupatus, diligenter inspexi formam pedum, quorū digiti erant oblongi, & ad res tenendas apti, ut procul aspicientibus, manus (pallio enim suo verecundè admodū crura tegebat) viderentur. Hoc spectaculum nobis sane jucūdum, & ante non visum. Jussus etiam fuerat paulo antè Cæs. Majestati, Divo Maxim. II. cum Halam urbem, ad comitia Spirensia transiret, & Electoribus Palatinatûs, atq; Saxoniæ, Ludovico & Augusto se exhibere, quorū Majestas & Celsitudo, hanc mirandam naturæ compēsationem, non absq; munificentiâ, & cum admiratione spectavit. Hoc ipsum illustravit elegantissimo hoc Epigrammate *D. Jo. Posthius, Med. & Poeta eximius.*

Mira fides, pedibus dextrè facit omnia Thomas,
Cui natura parens brachia nulla dedit.
Namque bibit pedibus, pedibus sua fercula sumit,
Vertit & his libros, præparat his calamos.
Quin & litterulas pede tam bene pingere novit,
Artifex superet grammata ducta manu.
Maximus hoc Cæsar stupuit quondam Æmilianus,
Donaque scribenti largus honesta dedit.
Omnia namque potest vigilans industria, quódque
Natura ipsa negat, perficit Ingenium.

Hæc ex Icone in ære excusa, & Phil. Camerarii J. U. D. & Reip. Norimb. Consiliarii ad eandem Censura & Judicio. *Joan. G. Schenckius, Medicus, Friburg.*

Deprehendimus alicubi Versûs elegantes, in eundem hominem scriptos, quos subjicere visum fuit.

Thomas Schvveickerus, *miseranda sorte homullus,*
Quem dat tempore pietas ingeniumque facit.
His sine brachiolis vitales hausit auras
Adspexit, Svevis sub vada lenta Nicri.
Ne Natura tamen illum pateretur acerbam:
Robur ei tribuit fortibus in pedibus.
Quod dextris alij tractant, peragunt que sinistris:
Ille ministerio perficit omne pedum.
Nam bibit & scribit pedibus, comedit que facit que
Singula, Miretur si videat hominem.
Optimus est calamus crena scriptorum uncâ,
Quem mira adstanti præparat arte tibi.
Hunc stupuit Cæsar Maximilianus, eique
Scribenti quondam largiter æra dedit.
Mirati Comites, atque atque Barones,
Mirandi nobis proposuere modum.
Membro aliis accedit si quid decesserit uni:
Hac hoc exemplo est Maxima nacta fidem.
Quid non continuus Naturam perficit usus!
Vias hominem: Bene sit (quippe meretur) ei!

At verò homini pedes admirabili artificio constructi, manibus adeò similes existunt, ut comperti sint nonnulli brachiis & manibus ablatis, qui pedibus, loco manuum, in nendo, atq; scribendo uterentur: vidimus namq; hic Basileæ quendam, ante annos circiter octodecim, qui non solùm pedibus eleganter scribebat, sed & pennas adaptabat. *Cas. Bauhinus cap. 3. part. altera, de simiis.*

AFFECTUS ET SYMPTOMATA.

OBSERVATIO I.

Gangræna brachii percurata, post erysipelas phlegmonodes suppuratum, incisionemque oborta.

AD Gangrænæ curationem, à me in Rolmanno Bilandio, viro certe præter insignem ejus nobilitatē optimo, peractam, transire, non videbitur absonum. Huic propemodum septuagenario, corpulento, cacochymicoque, à tertiana febris afflictione, subito, quasi per crisim exoritur erysipelas phlegmonodes, in sinistro brachio, quod ab cubito ad carpum usque, cum dolore, rubore, & calore, pluribus in locis intumuit, suppuratumq; brevi, & à Chirurgo sectum, copiam saniei reddidit largam. Ubi deinde citra intermissionem, die noctuque, nihil coctæ saniei, sed liquor sordidus profflueret, cataplasma ex farina hordeacea cum fabarum ex momento, in aqua decocta, vitellis ovorum, & oleo rosaceo quantitate debitâ admixtis, applicui, unde mox aquei crudiq; humoris profluvio remittente, pus coctū promanavit. Quâ re animadversâ, Chirurgus, qui cum mihi antea, ob crudi illius succi effluxum, ab eodem laudatū, controversia fuit, ... abstersivum, consilium suum esse ... linteisq; madefactis in vino, ... commune, vestit brachium ... promovit, ut brevi omnia vulnera, quæ supra viginti erant, in uno illo brachio, absq; ullis saniei guttis, livescerent, & brachium deinde totum nigricare occiperet.

Revocatus ex candidis, conspecta gangræna: itaque haud mora, alterioribus vulnusculis brachium scarifico, foveoq; spongiis utrimq; sibi correspondentibus, ex lixivio decoctionis farinæ lupinorum, deinde cataplasma ex farina hordei, fabacea, lupinorum & oxymelite apparatum, admoveo. Atq; horum usu continuo, sanguis & spiritus revocantur, pus redit coctū naturalis revivisit color, ulcera ... melle rosaceo (ut plerumque ... pulvis præcipitatus, vel Unguentum Ægyptiacum abstersit, curatur æger, & ad sonta revertitur munia. *Wierus obs. rarar. lib. 1. pag. 103.*

OBSERVATIO II.

Nervus, Chirurgi errore vena loco in brachio punctus, Carolum IX. Gallorum Regem febricitantem, in grave adduxit discrimen, quod tandem opportunum admissis auxiliis convaluit.

CArolo IX. Gallorum Regi febricitanti, sangvinis detractio, de Domini Capellani & Castellani Medicorū Regiorū sententiâ, præscripta est: ad quam celebrandam, vocatus est Chirurgus, ejus operis gloriâ famatissimus. sed is, cum forte fortuna nervum pro vena pupugisset, exclamavit Rex, dolorem se eo loci ingentem percipere. Tum ego edixi, ut extemplò vincula solverentur, alias brevi in ... tumorem actum iri brachium: sed cùm id segnius fieret, ecce tumor invasit brachium, cum contractione tantâ, ut flectendi aut exporrigendi non esset libertas: dolor verò sævus, non punctam modò particulam, sed & totum membrum habebat. Ego verò pro tempore & re natâ, statim vulneri emplastrum ex basilicone, quod ipsius agglutinationem remoraretur, imposui: huncq; toti brachio, diplomata oxycrato imbuta, insuper inductâ fasciâ expulsivâ, quæ à carpo initio ducto, in summum humeri articulum desinens, sangvinem, spiritus-

ritúsque, fluxionis & inflammationis metu repelleret. His factis secessimus, provisuri quid facto esset opus, tum ad dolorem sedandum, tum ad reliqua symptomata avertenda, quæ nervis punctis supervenire solet. Rogatus sententiam, dixi, meo judicio nihil melius fieri posse, quàm si illicò Oleum de Terebinthina calés, cum aquâ vitæ in vulnus affunderetur. Toti verò brachio emplastrum diachalciteos, in aceto & oleo rosaceo dissolutum, induceretur, obvolutâ insuper fasciâ, cujus jã meminimus, expulsivâ. Oleo enim & aquæ vitæ vim inesse, in vulneris fundum penetrandi, serosíq; humoris ac virulenti, qui ex nervi puncti substantiâ exudabat, exhauriendi & resiccandi: doloris præterea sedandi, calore illo qui ipsis actu inerat. Emplastro verò diachalciteos, facultatem adesse, ejus qui jam in brachium influxisset humoris resolvendi, & novi advenæ aditum & influxum prohibendi. Fasciam ejusmodi esse, quæ roborandis moderatâ constrictione musculis, exprimendísq; & repellendis in partes supernas, qui jã influxerant humoribus; his verò qui influxuri erant, aditu & ingressu arcendis, sufficeret. Probato à Medicis verbo & opere, consilio, dolor mitior factus est. Restabat in parte humor, cui resolvendo & desiccando adhibitum est sequens remedium.

℞ *far. hord. & orobi, ana unc. ij. flor. chamæmeli & meliloti, an. pug. ij. butyri recentis sine sale, unc. j. ß. lixivij barbitonsoris q. s.* fiat cataplasma ad formam pultis. His remediis generosissimus Rex tandem post trimestre spatium sanatus est, sic ut vitiatæ actionis in parte læsa vestigia nulla superessent. At si quando doloris tanta fuerit contumacia, ut ne sic quidem mitescat, imò etiam convulsionis impendentis metus adsit, satius erit seu nervũ, seu tendinem, seu membranam penitus rescindere, quàm lethiferæ convulsionis periculo ægrum exponere: sic quidem parti actio propria deperit, at toti corpori vita conservatur: ita enim & communi consilio statueramus, si qui Regem affligebat dolor, præscriptis remediis non cederet, vel oleum fervens affundere, vel nervum ipsum in totum rescindere. Nomarchæ enim Cortinæ, in sanctæ Crucis vico commorantis, recens adhuc & tristis memoria versabatur ante oculos, quæ ex malè secta vena, in brachii gangrænã sphacelúmq; incidit, unde tandem è vita excessit, quod suprascriptis illi provisum non esset. Abstinendum tamẽ à validioribus illis remediis, quando punctus nervus nudus extiterit: hinc enim doloris incrementũ, & graviorum symptomatum accessio fieret. Quare, ut antè admonui, mitiora erunt admovenda, quæ humorem serosum desiccare possint, citra morsum, quorum hîc refricare memoriam, propositis exemplis, non pigebit.

℞. *Terebinth. Venet. in aq. rosar. lotæ, unc. ij boli armeni, subtiliter pulverizati, drach. ij. incorporentur simul.* In hoc etiam casũ excellit balsamum nostrum, & quod sequitur Vigonii.

℞. *Ol. rosarum omphacini, unc. j. ß. ol. de terebinth. drach. iij. suc. plantag. unc. ß. sem. hypericonis, aliquantulum contriti, manip. ß. tuthia preparatæ, drach. iij. calcis decies lotæ cum aqua plantag. drach. ij. antimonij drach. j. sevi hircins & vitulini, an. drach. v. vermium terrestrium cum vino lotorum, unc. j. ß. Bulliant omnia simul, dempta tuthia, in cyatho decoctionis hordei, ad consumptionem aquæ & vini, colentur, rursumq; igni admoveatur, addendo tuthiam, & fiat linimentum, cum cera alba, & drach. ß. croci.* Hoc linimentum dolorem demulcet, nudatísq; nervis carnem inducit. Hæc punctorum nervorum curatio, cum delectu & judicio, partium servatâ proportione, ad tendines, membranásque compunctas transferri potest. Generale verò & commune omnibus erit, ut nervosa omnia corpora, quacunq; ratione affligantur, consoleris litu ex oleis calidis, cujusmodi est laurinum, liliaceum, de vermibus, de salviâ, alióve simili remedio, admoto ipsorum originibus, & aditibus insignioribus, ut origini spinalis medullæ, alis & ingvinibus. Nec verò prætereundum hoc loco arbitror, esse affectum qui in crassum illum calcis tendinem, de quo antè diximus, cadere solet. Is enim levi sępe occasione, ut leviculo saltu, inceri & vacillantis pedis ingressu, ascensu in equũ, vel frustrato, vel rapidiore, dilaniatur, & dilaceratur, sine injuriæ vel solutionis continui ullo, in supertextâ cute, indicio. Cùm is casus contigit, strepitus tanquam verberati flagello aëris exauditur supra calcem, quâ parte dilaceratus est tendo, depressa cavitas tactu percipitur, dolor in parte ingens divexat, incedendi facultas adimitur. Sanatur id malum longâ in lecto morâ & quiete, repellentibus per morbi initia admotis parti affectæ, metu graviorum symptomatum. Hinc emplastro nigro, vel diachalciteos, vel alio simili, prout poscet necessitas: nec tamen hinc certam salutem, vel sanitatem perfectam, nobis, vel ægris polliceri debemus. Contrà ab initio morbi prædicendum, nunquam futurum, quin mali reliquiæ supersint, nempe depressio partis affectæ, & actionis incessúsque depravatio: non enim tendinis illius rupti, vel laxati, propter crassitiem & contumaciam, extrema facile sibi adjungi, aut adjuncta uniri possunt. *Pareus operum suorum lib. 9. cap. 38.*

Observatio III.

Mali aurantij particulâ in socium procurrentem jactâ, os humeri unius & brachii sinistri perfractum.

Vincentius Morellus illustris Poëtæ, nobilísque patricii, D. Dionysii de Pietis, auriga, cum aliis conservis lusitans, arreptâ è mensa dimidii mali aurantii parte, in socium antecurrentem projecit majus sibi malum quàm alteri parans; eo namque in brachio valido motu os humeri dextri ita pertractum fuit, ut rupti ossis capita invicem disjuncta manifestè tactu deprehenderentur. At auditu mirum, vix osse illo ferruminato, cùm priores operationes nondum obire posset, nocte media lectulo cubans expergefactus, brachium alterum demisit, ut matulam susciperet, quâ in motione os brachii sinistrum circa mediam ipsius partem disruptum fuit, quod pariter ope medicâ occaluit. Laboraverat Vir hic antea per plures annos lue Gallica sævissima, atque caput, crura, brachiáque tophacei tumores occuparant, qui tandẽ ex illinitione ex unguento cum Hydragyro delituisse videbantur. Quamobrem brachii ossa carie exesa, & vitiata, adeò facili admirandæque fractioni occasionem præbuisse est censendum: sicuti enim carni solutæ continuitates accidunt, vulnus, & ulcus; ita & ossis fractura, quæ vulneri respondet, ac caries, quæ ulceri, accidere posse testis est Gal. lib. de morb. cauf. cap. ult. *Marcellus Donatus lib. 4. cap. 5. Med. hist. Mirab.*

Observatio IV.

Quidam nucleum amygdalinum pavimento illidere volens: & alius malleo quippiam leviter confringere attentans, brachia fregerunt.

A Capivaccio commemoratum aliquando, quod quidam nucleum amygdalinum pavimento illidere volens, fregerit brachium.

Quemadmodum & alius quidam, tundens aliquid non graviter malleo, itidem brachium fregit. *CL. V. Camerarius de observationibus Patavio acceptis, & ad me missis.*

Observatio V.

Historia aciculæ, de abscessu brachij post annorum aliquot dolorem exemptæ.

Narrabo cujus non ipse solùm, sed etiam multi spectatores unà fuimus. Laboravit juvenis brachii

chii dolore annos aliquot, qui secundùm longum sentiebatur, & tumorem excitaverat, factusq; est tandem abscessus, quo scalpello diviso, acicula ærugine, obducta forficulis inde educta est. Eam ex iis qui aderant nonnulli, à puero unà cũ cibis devoratam fuisse credebant, tandemq; illuc penetrâsse, quod fieri non potuisse arbitror. Ego in eâ re aliud conjicere non potui, quã puerũ, dũ petulantius lasciviret, vel procacius colluderet, brachio in aciculam impegisse, idque sine dolore, quemadmodũ in ira, vel magnâ animi cõtentione, mente alio spectante, dolor statim non sentitur, tũ quia æruginem acicula contraxisset, vi siccandi præditã. progressu tamen temporis dolor excitatus est, factusq; abscessus. *Rondeletius Hist. Aquatil. c. de Cancro fluviatili.*

Observatio VI.

Struma insignis magnitudinis ac molis, Vetulæ e dextro brachio enata, & Chirurgi operâ, exiguâ hæmorrhagiâ feliciter resecta, quæ glandulis tunicis conclusis referta fuit.

Vetulæ cuidam tumore quodam duriusculo, carnoso tamen, qui veluti insignis quædam moles sive saccus, e brachio dextro dependebat, sine ullo insigni sangvinis profluvio, per Chirurgum domûs Morbi Gallici, apud Argentinenses, quẽ nostri Blatterschærer appellant, abscisso, nihil aliud in eâ ipsâ mole inventum fuit, nisi innumeræ, eæq; satis insignis magnitudine glãdulæ, omnes ac singulæ propriis membranis obvolutę. Vivit hodiernâ quoque die, salvis & illæsis plane ipsius partis actionibus. Quòd autem multi graves & memorabiles morbi, in jam dicto Nosodochio, ab ipso Chirurgo, qui hoc ipso tempore ægris præest, felici ac pæne incredibili successu curentur, experitur illud ipsum, summa cum admiratione, ordinarius Reipub. Argentoratensis Medicus, vocatus Matthæus Sultzer. *Melchior Sebizius suis ad me datis observationib.*

Observatio VII.

Brachium ab humero diductum.

Cohærere interdum membra exulcerata, vel protinus in utero, aut etiam actione consveverũt. Nos autem puellam vidimus, & curavimus, cujus totũ brachium, ferventissimæ aquę effusione, humero cohæserat. Cumq; nemo ex prudentioribus Medicis inveniretur, qui puellam curare auderet, periculum enim erat, ne dum membra ipsa scalpello discernerentur, nervus incideretur, & sangvis immodicus proflueret) ego solus, ut eram juvenis, hanc curam aggressus, paulatim cicatricem ipsam scalpello rescindo, sangvinẽ supprimens, donec ad cubiti juncturam, ubi nervus est, devenio; tum separatum utrumque molliore emplastro circumdo: & quoniam extendere brachium non poterat, jubeo ut graviore pondere sumpto, manu id perferat, donec paulatim extendatur. Quod cùm ipsa diuturnioris temporis spatio observâsset, ad pristinum tandem statum reversum est brachium ipsum, solâ gratiâ & munere illius, qui est benedictus in secula. *Benivenius cap. 82.*

Observatio VIII.

Brachia & pedes, puellæ cuidam, vi morbi, à reliquo corporis trunco, quo salvo perstiti, exciderunt.

Vidi puellam quæ non diu laboravit, cui brachia & pedes de corpore deciderunt, perinde atq; si ferro amputâsses: truncus permansit illæsus, & citò consolidatus est. Præterii ipsam sæpe, eleemosynam in viis emendicantem. *CL. V. Esaias Meuchsnerus de suis mihi communicatis observationib.*

Observatio IX.

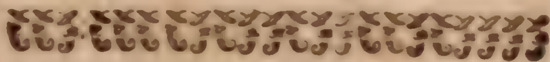
Erysipelas phlegmonodes dextri brachij exulceratum, cum copiosissimo sanies effluxu.

Vir quidam nobilis, annum agens 42. sangvineus, & obesus admodum, lautè victitans potationibus indulgens, & ad iracundiam pronus, sæpius Erysipelate corripiebatur. Idq; aliquando dextrum brachium universum corripuit phlegmonodes, cum maximo dolore. Is edoctus fuit, à nescio quibus superstitiosis hominibus, ut consecratos ramusculos salicum, quibus loco palmarum in die S. Parasceves solent uti, prunis impositos accenderet, & supra ipsos brachium quam calidissime foveret. Quo facto, tanta calore & dolore brachium fuit affectum, ut non exiguum esset periculũ de gangræna paulo post superventurâ. Sed adhibitis remediis convenientibus, tandem brachium fuit exulceratum, & spatio trium dierum, ad duas vel tres libras puris bene cocti effluxit, unde statim melius sese habuit. *De observ. CL. V. Ioach. Camerarij.*

Observatio X.

Historia adulterini brachij.

Anno Domini 1525. cum essem Andegavi, stabat pro templi foribus vafer mendicus, qui proprio brachio post terga revincto & abdito, in ejus locum ex suspendiosi cadavere refectum, thoraci adjunctum, furcula fulciente populo ostentabat, quasi igne sacro correptum, quo prætereuntes in sui commiserationẽ magis incitaret. Latuitq; fraus, omnibus certatim stipem erogantibus, donec tandem haud fideliter adnexum, solutus omnibus vinculis, in terram procidit, spectantibus & observantibus multis. Comprehensus, & in carcerem conjectus, magistratus sententiâ, alligato ex cervice, & in pectus propendente adulterino brachio, virgis publicè cæsus est, & in exilium ejectus. *Pareus operum suorum lib. 24. c. 18. De monstris.*

HVMERVS.

AFFECTVS.

Observatio I.

Humeri dolor acerbissimus.

Ioan. *Fernel. c. de Arthrit.* scribit Humeri arthritis dolore quidem insignis, non tamen (ut neque Ischias) tumore, rubore vel calore manifesta. Hosce dolores ego ipse iter faciens, & corpus frigore sæviente non satis muniens, bis expertus sum, & in aliis quoq; vidi. Est dolor atrox, brachii motum impediens, illudq; tanquam vinculo corpori alligans. Usus autem sum tali Cataplasmate quod profuit. ℞. *Boli vulg. Cretæ albæ, ana unc. j. ß. ol. ros. un. j. aceti ros. drach. vj. floris lactis q. s. misce super prunas vivas: adde croci pul. drach. j.* applicetur calidè cum stupa cannabina bis térve in die. Aliquando addidi pulv. rad. consolidæ maj. & oleum chamomillæ. Animadvertendum autem dolore cessante brachium aliquando tabescere, id quod mihi quoq; accidit, ideóq; fomenta, & Emplastra cõvenientia adhibenda sunt. In primis verò membrum pelle leporinâ, aut vulpinâ probè muniendum, & tegẽdum est. *De observ. CL. Medici Ioan. Francisc. Hilarij.*

† De dolore sinistri humeri & homoplatæ ex ebullitione bilis vid. *Horst. part. 2. lib. 3. obs. 9.* de abscessu

vero latente, & suppurato sub homoplatâ, *Severin.congest. fol.* 24. Meminit quoq; doloris humeri acutissimi cum scapulæ dearticulatione *Pareus lib.* 17. *c.* 10.

OBSERVATIO II.

Napta humeri, pondo septem librarum, feliciter excisa.

PLerumque accidit superfluitas quædam in quibusdam hominibus, quæ vulgò dicitur Napta. Est apostema magnum, carnosum, & molle, ut plurimùm sicut fungus: & non est cum eâ dolor, neque calor, neque pulsatio, & fortasse ex ea est, quæ magnificatur adeò, ut superet omnes alias superfluitates corporis: Et jam vidi quendam scriptorem, qui habebat naptam in humero suo, & cùm vidissem eum habere pulvinar in humero. Deinde detecto loco vidi ægritudinem, & consideratâ ægritudine, fuit consilium meum, ut non tangeretur, sed remaneret cum domino suo: Timui enim propter magnitudinē ejus, & moris mei semper est, consilium in incisionibus nūquam dare, ubi potest aliquod periculum in incisionibus evenire. Vir autem contempto consilio meo, accessit ad quendam Chirurgū mihi notum, & incidit eum, & peroptimè liberavit: Extraxit enim naptam septem libras & ampliùs ponderantem. Verùm scias, quòd est ex rarò contingentibus. Et modus curationis ejus est, ut incidatur, & excorietur ex omni parte cum facilitate, & extrahatur; deinde locus cauterizetur peroptimè, propter sangvinis fluxum, qui multotiens apud incisionem accidere consvevit: interdum etiam nisi fiat cauterizatio, morbus redit. Si verò napta sit nimis grossę radicis, ejus incisio verenda est. Verùm incide circa medietatem ejus, & cauteriza residuum. Et quando radix ejus est valde subtilis, & pendet sicut testiculus, tunc non oportet excoriare ipsam, sed incîdas eam circa radicem, & cauteriza, vel liga eam cum filo serico, vel simili, stringendo, quamdiu penitus abscindatur. Et cave ne incîdas naptam, quæ est fusci coloris & pauci sensûs, quoniam est apostema cancrosum. *Theodoricus Chirurg. lib.* 3 *cap.* 31.

OBSERVATIO III.

Naptâ, seu ulcere sanioso callosóque humeri inciso: pure confertim evacuato: æger Chirurgorum imperitia occisus.

QUendam pauperculum vidimus, qui amplissimum præter naturam tumorem supra humeros gestabat: erat autem ulcus cavum, & omnia ulceris labra & latera lapidea effecta erant, nempe tartari frusta videbantur, quæ eximerentur. Chirurgi naptam vocabant, qui illam extrahere tentârunt: Sextarium verò nostratem magnitudine æquabat. Hic pauperculus nullo alio incommodo afficiebatur, quàm labore gerendi id pōdus. At Chirurgi illi cùm sanitatem spopondissent, & semel universum pus extraxissent, illicò is pauperculus morbo & animâ orbatus est. Interim hi Chirurgi jubebant nonnihil in hujus pauperculi os imponi, ut reficeretur, at ille obierat. Si tunc eo officio functus essem, quo nunc fungor, nunquam hi tam publici atque domestici carnifices impunes evasissent. *Brassavola Comment. ad Aph.* 27. *lib* 6. *Hippoc.*

OBSERVATIO IV.

Vulnus sinuosum ab humero ad nates usque extensum, frustra tentatis aliis medicamentis, brassicæ folio consolidatum.

SCio in longum protensum sinuosum vulnus, ab humero ad nates propemodum usque ipsas, quâ in parte apertum, extremâ eâ orâ plurimū semper emittebant saniosæ materiæ cujusdam: non profundum tamen, neq; ultra carnosam membranam valde adductum, cùm remediis aliis consolidari non posset, ex foliorū brassicæ, vino nigro, atq; austero incoctarum applicatione, resiccatum, coaluisse intra paucos dies. Factúmque id est ex consilio præstantissimi Medici, Maffæi Fracazini. *Alexandrinus, Annotat. ad cap. de Brassica, lib.* 7. *de simpl. Medic. Facult. Galeni.*

OBSERVATIO V.

Humeri luxationem crebrò & facilè incurrebat quidam.

VIdi adolescentem, junctura humeri cujus lubricabat semper, propter humorem unctuosum, qui aggregatus erat in pyxide ejus: & conversabatur in occupatione suâ. Cùm ergo accidebat ei dislocatio, tenebat brachium suum: & præcipiebat, quòd reducerent eum in locum suum, deinde redibat ad occupationem suam *Haly Rodoham Comm. ad text.* 68. *li.* 3. *Tech. Gal.*

OBSERVATIO VI.

Ex vulnere cum fractura ossis ad cubitum, diæta carnium cum vini abstinentiâ imperata: unde æger narium hæmorrhagiam & magnam corporis imbecillitatem incurrit, à quâ non nisi diætâ primâ resumpta, liberari potuit.

VIdi Perusiæ juvenem quendam nobilem, nomine Cæsarem Andrianæ, cum vulnere, & fractura ossis supra cubitum, cui sic ægrotanti peritus Chirurgus abstinere à vino, & à carnibus (ut decet) injunxerat, observantiq; ei hanc diætam, supervenit post quartam diem fluxus sangvinis, colore & substantiâ laudabilis, cum magnâ virtutis prostratione. Quâ urgente causâ vocatus ego ad ipsum curandum, cœpi inprimis rem hanc admirari, judicavíque fluxum illum omnino esse cohibendum: tum quia (ut dixi) sangvis laudabilis erat, tum vel maximè, quoniam virtus continuò deficiebat. Mihi autem talia cogitanti dixit ingenio suo infirmus: Magister rogo ut me audias: passus fui ego aliàs vulnus in capite, & cùm Medicorum præceptis à carnibus & à vino, sicuti & nunc, abstinerem, incurri identidem puri sangvinis fluxum, à quo nullo quovis ingenio sanari potui, nisi priùs restitutis mihi carnibus & vino: Super quo parumper cogitans, dixi, & ego carnibus & vino nunc te restituo: cœpitq; infirmus ipsâ eâdem die carnes comedere, vinúmq; potare, & in fine sequētis diei (vera loquor) fluxus suppressus est. Hæc verissima, & consideratione digna placuit recensere, ut cognoscant qui legent, quantum virtutis instauratio, cum rebus etiam ægritudini repugnantibus, admirabiles sæpius produxerit effectûs. *Hieronymus Accoromb. Eugub. libell. de lacte.*

CUBITUS.

MONSTROSA CONFORMATIO.

OBSERVATIO I.

Cubito, manu, digitis & cruribus monstrosus puer.

ANNO Domini 1573. vidi Lutetiæ ad D. Andreæ ædem, puerum novem annos natum, è Parpavillæ pago, sex à Guisio oppido milliaribus,

ribus, Petro Renaudo, & Matre Margarethâ genitum. Huic tantum duo digiti in dextra manu erant; brachiũ haud invenustè à summo humero ad cubitum usq; deformatum erat: at inde ad extremos digitos duos valde deforme videbatur: cruribus carebat, quamquam à nate dextra, pedis imperfecta velut figura, quatuor tanquam digitis distincta, proferre se videbatur, à sinistra verò natis medio duo digiti prosiliebant, quorum unus genitali virili haud erat absimilis. *Pareus operum suorum, lib. 24. c. 6* qui & iconem ejus exhibet.

AFFECTUS.

Observatio I.

Ancyle in dextro cubito curata.

PRincipi Lotharingo, magno priori ordinis Rhodiorum Equestris, ancyle in dextro cubito sequentibus remediis curata. Post habitam totius corporis rationem, victus, & domicilii, hæc ordine sunt instituta. Frictio partis commendata: ex quo vapor è decocto mollientе: immersio in idem decoctu partis ægræ. Siccatio loci: inunctio ex axungia humana bene purgata, colata, lota in aqua mixtura. Ceratum ex cera molli, pingui, mollita ad ignem, manibus intinctis butyro, deinde liquata cũ butyr. recent. & axung. humanę supra dictæ æquâ quantitate. Ab unctione superdatum molle gossypium.

Decoctum institutum guaiaci ex ungvinosa, odora, & media parte ligni, initio. Intervallis acetum album, aquâ vitæ decocto vaporationis intermista. Ex quo ceratum oxyrrhodinum descriptione Philagrii Capiti tonso gossypium conspersum pulvere caryophillorum. Errhina, masticatoria. Salvia in sartagine concaflacta, & conspersa aquâ fœniculi, vel salviæ, frictio capitis, & spinæ. Immersio totius brachii in animal recens mactatum. Exercitium mediæ partis. Effectum fotu & axung. ut octo diebus absoluto tumore, liberatis nervis omnino, sanus evaserit, liberis omnibus motionibus totius membri. *Holerius Observat. XV. Lib. proprio.*

Observatio II.

Ex levissimo cubitus vulnere quidam extinctus.

TRadunt Marcum Antonium de Luna Bononiensem, ex levissimo vulnere cubiti periisse. *Horatius Eugenius lib. 3. Epist. 2.*

† De periculoso cubiti vulnere vid. *Joh. Scultet. Obs. 125.* & de dislocatione humeri *Hildan. Oper. pag. 973.*

CARPUS.

AFFECTUS.

Observatio I.

Supra carpum nodus, vel natta, ad Lunæ tempora lotione solius aquæ frigidæ sublata.

QUædam Mulier Romana habebat nodum vel nattam supra carpum, & vix ullis remediis sanari poterat. Quidam consuluit, ut balnearet nodum aq. frigidâ, tempore conjunctionis Lunæ, scil. in illo puncto quando Luna Soli jungitur. Ita fecit, & in viginti quatuor diebus delituit nodus. Sciendum autem punctus, ex vase in quo lixivium tenetur. *Solenander opere Sect. 5. Cons. 15.*

MANUS.

MONSTROSA CONFORMATIO.

Observatio I.

Sine manibus nati.

NAtos infantes vidimus, defectu membrorum, mutilos, manibus inquam carentes. *Rueff. lib. 5. de Concep. & generation. hominis.*

In Piceno absque manibus & pedibus natos Romana tradit historia. *Peucerus teratoscop. pag. 442. fac. alter. 4.*

† Mulieris sine manu sinistrâ meminit quoque *Anton. Deusing. de Foet. Mussipont. sect. 2. §. 31.* Pedes manus vicarios vid. apud *Bartol. Cent. 3. hist. 16.*

Observatio II.

Inversis manibus, pedibus nati.

NAti sunt quidam retroversis manibus & in obliquum transversis pedibus. *Rueff. lib., ut supra.*

Infantis, qui à prima in utero conformatione, situs materni vitio, pedibus manibusq. distentis evasit, iconem exhibet *Pareus, operum suorum lib. 25. c. 9* vid. etiam *Theatr. Sympath. p. 240.*

Observatio III.

Puella cujusdam sinistra manus, enormis forma visa.

VIdimus nos puellæ cujusdam, annum decimumtertium agentis, manum sinistram, non quidem naturâ, seu primâ ex utero conformatione talem, sed post octavum ætatis suæ annum, à postbrachiali ad digitos & ungves usque, sensim in tantum auctam, tumidam, sordidi luridiq; coloris, subalbidis etiam maculis respersam, adeoque fœdam evasisse, ut primo cujusvis aspectu, grandis alicujus bufonis imaginem referret: nullo prorsus dolore, aut manus usûs offensa: ad tactum mollem, velut substratâ cuti spongiâ, articulis digitorum ob laxam elevatamq; cutem minime conspicuis. Quæ in eadem semper magnitudine & enormi figurâ consistens, ad Lunæ aut aëris mutationes nec increscebat, nec imminuebatur. Mater puellæ, nescio unde persvasa, subsequentibus annis, una cum menstruum profluvio malum suâ sponte cessurum sperabat. Ego anno 1555. 26. Septemb. quo hæc annotavi, acceptâ à Clariss. & celeberrimis Viris, D.D. Leon. Fuchsio, Jacobo Schegkio, & Mich. Ruckero, Præceptoribus meis perpetuâ reverentiâ colendis, Laureâ medicâ, Tubinga discessi, nec quis effectus subsecutus sit, scire hactenus potui. Puella erat alias liberalis formæ, facie vividâ, & floridâ, Joan. Dœtzingeri Chirurgi filia, apud quem aliquandiu unà cum aliquot nobilibus, victum mihi tum paraveram. *Schenckius.*

Observatio IV.

Manus mulieris cujusdam alterâ dupla major.

MAnum fœminæ duplo alterâ majorem vidimus. *Scaliger Exercitat. 199. numero 2. ad Subtilit. Cardani.*

OBSERVATIO V.

Puellæ cujusdam manus à nativitate trunca & tuberosa.

PUellam vidi, non ignobilem, truncâ ac tuberosâ manu, quam cùm contrectãdam mihi exhibuissent parentes, deprehendi digitorum contactu articulos, qui naturæ munere erupturi erant, intus convolutos, atque in se retortos, ita ut nullam digitorum effigiem exhiberent, siquidem omnes membri hujus partes, tum ossiculorum series & connexus, quibus manus complicari vel expandi solet, intrò delituisse comperta sunt, *Stompen*, nostri vocant Ita errorem hunc, ac naturæ vitium inde contractum pronunciavi, quod ea vis ac facultas, quæ formationi fœtûs insistit, omnibúsq; suis partibus consummare hominem nititur, aliquo impedimento prohibita sit, quominùs articulos potuerit perficere, atq; in speciosam decentémq; manûs formam perducere: cùm enim mater splenis duritiei esset obnoxia, ac fœmellæ in id latus, nempe sinistrum, declinent, ex affectu ejus visceris, cui partes illæ tanquam scopulo ac cautibus illisæ incubuerunt, informem atq; indecoram speciem sunt consecutæ. *Lemnius lib.4.c.7. De occult. Nat. Mirac.*

OBSERVATIO IV.

Monstrum manibus pedibúsque anserinis, & capite enormi natum.

IN Germania prope Lauffenburgum oppidum, in finibus Helvetiorum ad Rhenum fluvium situm, natus est infans manibus ac pedibus anserinis, horrendo capite. *Lycosth. Prodig. & Ostent. lib. Anno Domini* 1274.

OBSERVATIO VII.

Monstrosa manûs hamatæ, ex imaginatione matris in fœtum, descriptio.

VIdimus Adolescentem Annor. 20. cujus manus sinistra naturâ diflecta & fissa apparuit: pars una pollicem duobus articulis expressit, exteriore, in qua ungvis hærebat, in hamum prorsus recurvatum. Tertium os, cui duo pollicis articuli innitebantur, unico usque ad ulnam osse constabat. Altera manûs pars, tribus digitis, cum metacarpii ossibus tribus constitit, ad eam partem, quâ metacarpium brachio jungebatur, prorsus reflexum obliquum, & internam partem spectavit; sic ut pollicis hamus rectà extensus, obversam reliquam trium digitorum manum, miserabili spectaculo intrò vergente, conspiceretur. Erat autem omnibus tam pollicis, quam reliquæ manûs obscurus & arbitrarius motus. Natus hic Puer in pago dicto *unser fravv im holtz*, ad montem Freyberg ditionis Delspurgensis sito. Retulit ille, jam à multis annis parentibus orbus, se famâ incolarum accepisse, matrem gravidam, tum cittæ seu picæ obnoxiam, summo appetitu astacorum fluviatilium nostrorum arsisse, atque inde fœtui divisa manu, atque hamatis digitis, formam hanc enormem impressisse. Pars ea conjuncta ab ulna usque ad divisurã pollicis, & metacarpii lata, conjuncta, corpus astaci referebat: pollex verò prælongus, chelæ partem unam; reliquum metacarpium cum tribus digitis chelæ partem alteram exprimebat. Pars quoq; manûs tribus digitis subinde deorsum dependebat, pollice semper erecto & rigido, minimo etiam digito singulariter hamato. Et quod mirum, quatuor tantùm digitis conspicua manus erat, quinto desiderato, cujus ne vestigium quidem sese visibus obtulit. *Ioannes Georgius Schenckius Filius Medicus*, ex sententia patris recensuit.

Similem historiam de Chela cancri, digitorum loco, *ex Wolphio* transcriptam, paulo infrà titulo, *de Digitis manuum* leges. *Idem Schenckius.*

† Explicatæ manûs exemplum commemorat *Bartholin. Cent. 3. histor. anat* 54 qui etiam meminit manûs ignem perferentis *Cent. 6. hist. anat.* 51.

AFFECTUS.

OBSERVATIO I.

Præcisa manus intra annum renata.

ANno Domini 937. Leone VI. Romanæ Ecclesiæ Pontifice sedente, hominis cujusdam sinistra manus ferro amputata, post annum penè ad integrum ei dormienti restituta est, cui pro signo miraculi quasi sangvinea linea loco conjunctionis notabatur. *Con. Lycost. lib. de prodig. & ostent. An. Domini* 937.

OBSERVATIO II.

Ex despicabili volæ manûs vulnere mortuus quidam.

AB exiguo & planè despicabili vulnere, in vola sinistræ manûs accepto, quod vix subditam cuti carnem contingeret, Ludovicum Vives Senatorii ordinis hominem, eâ in curiâ, quæ apud Monspessulum est, quam vulgò generalium vocant, intra septimum diem convulsione derepentè ortâ concidisse vidimus. *Vallesriola lib. 3. Enarrat.* 8.

OBSERVATIO III.

Brachialis ossa de facili cariei obnoxia esse: exemplo memorabili.

BRachialis ossa cariei maximè opportuna sunt: & erosis è putrente materia eorum vinculis, plerumq; fiunt inutilia, excernendáque veniunt. Id nos primùm docuit apertissimè effectus planè admirandus, testante magistro Tannequino Guilhaumetro, Nemausensi Chirurgo prudentissimo & peritissimo. Adolescens annos circiter quindecim natus, Dorilhac nuncupatus, Domini Vallebrisii filius, cecidit in manum sinistram. Tumor inde excitatus, per octo vel novem menses repellentibus & resolventibus, nec non malacticis frustra curatus est. Ille tandem cauterium adhibuit metacarpii dorso, inter minimum digitum & annularem. Mox cum pure ipso erupit unum os carpi, suâ sede motum: & deinceps reliqua omnia tum carpi, tum metacarpii ossa per vulnus rejecta sunt sponte, ligamentis suis planè soluta, & cariosa. Ulcus postremò sanatum, cùm nihil jam præter naturam corruptúmve haberet. *Ioubert. in annotat. ad tractat. de Apostem. Guid. de Cauliaco*

* * *

DIGI-

MANUS.

MONSTROSA CONFORMATIO.

OBSERVATIO I.

Monstrosæ digitorum manûs conformationes, & numerus, & defectus.

IN Geth bellum accidit, in quo fuit homo longissimus, senos habens digitos, id est, simul viginti quatuor, qui & ipse de Rapha fuerat stirpe generatus. *Paralipomenôn lib. 1. c. 20.*

In numero partium simplicium, ex quibus singula instrumenta constituuntur, duplices inveniuntur morborum differentiæ: aut enim deest, aut abundat pars aliqua. Atq; in harum utraq; rursus aliæ deprehenduntur differentiæ. Nam earum quæ abundant, aliæ iis quæ naturaliter sunt habita adnumerantur: ut si cuipiam sextus expullulat digitus, aut in oculo πτερύγιον, id est, unguis, aut in naribus carnosum tuberculum aut in alio quopiam meatu id genus aliud. Sed horum aliqua inter morbos reputantur, ut πτερύγιον: nam cùm plurimum increverit, & pupillam obtexerit, visum impedit. Aliæ verò causæ morborum sunt, ut tubercula, quæ meatus obstruunt. Ipsa enim obstructionem ostendit. *Gal. lib. de diff. morb. c. 8.*

Si quippiam oriatur in corpore, quod numerum à natura institutum excedat, id quoque ad morbum, qui in numero partium consistit, referri debet. Quod si id quod supercrevit naturali sit specie, causam eius extitisse multitudinem materiæ utilis multitudinem. Si verò à naturali specie variet, materiæ quoque qualitatem præter naturam fuisse, necesse est. Atque vires utroq; validas esse oportebat: alioqui neq; conformare potuisset quod utile, neque extra[illegible] quod erat vitiosum. Igitur natura conformat quidem in utero, [illegible] digitú, vel quippiam aliud hujusmodi molitur. In his autē quæ jam in lucem edita sunt, ac perfecta [illegible], cum supercrescentem carnem in ulcerata parte producit: aut pterygion, id est, unguem, in oculis. Deponit verò id quod redundat, in ganglio, meliceride, steatomate, atheromate, & reliquis hujusmodi omnibus. *Idem lib. de caus. morb. 2. c. 8.*

Digiti quibusdam in manibus seni. M. Curiatii ex patritia gente filias duas, ob id sedigitas appellatas accepimus, & Volcatium sedigitum illustrem in poetica. *Plin. nat. hist. lib. 11. c. 43.* Ex eodem repetit *Pet. Crinitus lib. 3. de poetis, c. 5.*

Vidi digitum additum multoties *Hali Rodoham com. ad lib. 3. Tech. Galeni, num. 17.*

Sunt in manibus pedibusq; παραφυάδες, id est, agnationes, ubi supervenies adnascitur digitus ratione materiæ exuperantis. De qua re sic Plinius membra animalibus agnata inutilia sunt, sicut semper sextus in homine digitus. Quod ex illo forsan Aristotelico videatur sumptum. *libro de generatione, 4.* Quibus autem habere gemina contingit genitalia alterum maris, alterú fœminæ, iis semper alterum ratum, alterum irritú redditur. Ipse vidi Bononiæ quendam de plebe inopem, senis in manu utraq; digitis; imò in pedibus quoq; superfluens digitus inter auricularé annularémq; interstitus agnoscebatur magnitudine ad reliquorum responsum, mobilis præterea, & ad omnem usum, ut assolet accommodus. Manus integri erant latitudine: nihil præterea quod deceret minus. Hoc eo adnotasse libentius volui, ut sciremus, decretorium non esse, agnata membra inutilia haberi, & irrita. Alioqui apud Paulum Æginetam legimus, ex digitis qui παραφυάδες dicuntur, alios esse carnosos omnino, alios ossa habere, & ungves quandoq;. Horum autem alii ex articulis prodeunt, a scythale alii. Sed hi prorsum ἀκίνητοι, hoc est, immobiles sunt: cæteris mobilibus quandoque. *Cælius Antiquar. lect. lib. 17. c. 12.*

Nam quidam abundantibus membrorum partibus, alter quidem singulis pedibus manibusque, digitos habens duodecim. *Jacob. Rueff. de concept. & generation. hom. lib. 5.*

Puer monstrosus annorum circiter quindecim, Aretiæ [illegible] anno 156[illegible] mense [illegible] in [illegible] pede septem [illegible] digiti [illegible] duplex erat: & in utraque manu digiti [illegible]. In sinistra verò manu annularis & medius [illegible] interstitio erant. Pedes verò [illegible] perinde atq; manus, puer habebat. *Valeriola lib. 4. obs. 2.*

Senos nonnulli digitos habent [illegible] alias, copiosa nimium abundante materia. *Andr. Corvi Mirandulanus, in compendio Chiromantiæ.*

Idem de senis digitis affirmat [illegible] Vesalius, exemplo paulo post sequente, De chela cancrina. *Schenckius pater.*

In oppido quodam Franc. Orientalis, Kitzingâ dicto honestam matronam vidi, quæ senos habebat in manibus & pedibus digitos, totidémq; habentem digitos filiolum pepererat. *CL. V. Ioan. Fischer, [illegible] ad me datis epistolis.*

Puellas quoque quæ binos in unâ manu pollices habuerunt, commemorat *[illegible] Annal. lib. 1. c. 24. pag. 259.* Idem in libro tertio notavit *Panarol. pent. 3. obs. 48.* meminit quoque sedigitæ virginis *Salmuth. Cent. 2. obs. 31.*

Nonnulli quaternos tantùm digitos habent in manu, quorum ego novi quempiam. Quod ex naturæ defectu potest evenire, & [illegible] operum epitheto. *Andr. Corvi Mirandulanus in Compendio Chiromantiæ, Barthol. Cocles [illegible] nomine additis.*

In pago D[illegible], sexto die Decembris qui D. Nicolao Episcopo sacratus est, natus est puellus, corpore quidem bene compacto, cui tamen brachia pedesque ob naturę defectú nō conveniebant. Dextra enim manus cùm omnino deesset, eo loco quo pollex esse solet, carnosus tumor [illegible] parvæ eminebat. Sinistræ autem manûs pars dimidia, in tres tantum digitos sed planè conjunctos, ut utrumq; pedes [illegible] digitos [illegible]. [illegible] non tantum cibum [illegible] monstrosis manibus capere, sed numerare pecuniam, subducere rationes, calamoque [illegible] literarum characteribus rationum libros [illegible] potuit, quemadmodum [illegible] manu [illegible] hominibus fieri solent. Vivit adhuc [illegible] anno 155[illegible] quo hæc scribimus, [illegible] natus [illegible] annos, [illegible] adhuc ac obeso corpore senex. *Con. Lycosth. lib. de prodigiis & ostentis, Anno Domini 14[illegible].*

M. Joan. Hetcher [illegible] retulit, hic studiosum esse, qui [illegible] digitum manûs sinistræ circumferat in tres [illegible] quidem [illegible], & ungve præpilatum: cæterùm unciali mole altero compari digito minorem. *Iacobi Micyll Medici Acroama.*

OBSERVATIO II.

Chela cancri digitorum loco obseruata.

UT si quis propterea in dubium vocet, An manûs humanæ ac pedes quinis digitis constent, quod unus atq; alter sedigitus reperiatur: aut qui loco digitorum chelam cancri habeat. Quale Melhusæ Thuringicæ vidi nobilem virum Joannem Eberbium. *H. W. [illegible] in 1 Tuscul. sententiâ 19.*

Simile de Manu hamata, chelis atq; astaci corpore visimus, nos supra inter exempla Manus retulimus. *Schenckius pater.*

Obser-

OBSERVATIO III.

Monstrum aliud, ungvibus manuum atque pedum aquilinis, capite simiæ, barbatum.

SUb annum Domini 1593. Martio mense Florentiæ monstrum natum est, visu horrendū, capite simiæ, barbam habens promissam, tam manuum, quàm pedū ungvibus aquilinis. Statim verò cùm in lucem prodiisset, expiravit. *M. Iansonius Doccom. Frisius, in tomo 3. Mercury Gallobelgici, lib. 3. pag. 235.*

AFFECTUS.

OBSERVATIO I.

Puncturâ acûs inter ungvem, & pollicis carnem, quidam extinctus.

PEtrum quendam sutorem, ex punctura acus inter ungvem & carnem pollicis dextræ manûs inflictâ, obiisse Ludovicus pater testatus est. *Horat. Augenius lib. 9. Epist. 2.*

OBSERVATIO II.

Paronychiâ pollicis sævissimâ incisâ, quadam convaluit.

FUi vocatus pro quadam muliere Taurini, quæ jam duodecim noctes cum clamoribus duxerat insomnes, occasione panaritii in pollice manûs prope ungvē lateraliter, nullo tumore nullâque digiti inflatione existente. Quidā Chirurgus curā hujus passionis penitus ignorans, bis fecerat quasdam superficiales incisiones, in quibus caro excreverat. Rogavit me instantissimè, ut ejus curam susciperem. Crastino die feci incisionem cum rasorio lateraliter ab ungve usq; ad os, à summitate digiti ad juncturam exclusivè: deinde applicavi albū ovi cū vitello simul agitatis, intus & extra vuln⁹. Statim cùm recessi, cœpit dormire, & dormivit totâ die usque ad noctē, absq; ullâ comestione: cessavit omnis dolor, neq; unquam postea doluit. Eâ causâ, brevi temporis spatio, Deo favente, fuit sanitati restituta, absq; digiti deformitate Vera igitur curatio hujus ægritudinis est, facere incisionem secundùm modum dictum, profundando usque ad os inclusivè: quia statim cessat omnis dolor, neque est aliud remedium, quin os & junctura perdatur. *Bayrus pract lib. 20. c. 9.*

† De paronychiâ Græcorum consul. *Ruland. Cent. 1. cur. 92. Cent. 3. cur. 87. Cent. 4. cur. 4. & Cent. 8. 16. & Cent. 10. cur. 33.* Plura paronychiæ exempla vid. apud *Glandorp. de paron. Obs. 1 usque ad Obs. 10.* Cur autem paronychiâ laborantibus tumultus & strepitus noceat, explicat *Camerar. Syllog. Memorabil. Cent. 6. part 32.*

OBSERVATIO III.

Pollicis tendo præcisus, ut arte ad usum restauratus.

NErvo tendinéve penitus resectis, actio illa cujus in parte authores erant, unà planè aboletur: itaq; flecti intendíve membrùm inhabile est, nisi ipsi opis aliquid arte Chirurgicâ allatum fuerit. Id ego præstiti nobili cuidam è familia Annæ Monmorantii Galliæ equitum magistri, cui in prælio ad Druidas commisso, vulnus tantum gladio militari ad dextræ manus externâ parte articulum inflictum erat, ut tendinibus, qui pollicem erigunt, planè resectis, etiam consolidatâ & persanatâ plagâ, pollex intrò inflexus, & in manûs volam demissus maneret, nec extendi & surrigi posset, nisi fortè vi revulsus ab alterâ manu, sed tum etiam statim revolvebatur. Itaq; nec ensem ipse, nec pugionem, nec hastam capere aut tractare poterat, armis omnino inutilis, sine quibus vitam nullam putabat. Cùm igitur de amputando inutili illo & comprehensioni officiente pollice me consuleret, negavi facturum: aliam enim rationem comprehensam me animo habere, quâ pollici afflicto succurrerem. Itaq; thecam ex ferro albo ipsi deformandam curavi, in quam pollicem ipsum inderet: duobus loris ad armillas duas supra manûs articulum sic artificiosè theca illa vincta & colligata erat, ut intentus erectúsq; pollex maneret, ideóq; mili: arium armorum genus omne captare & tractare ille posset. *Pareus operum suorum lib. 22. c. 10. de deficientium supplemento.*

OBSERVATIO IV.

In apostemate medij digiti manûs, vermiculus albus ac pilosus natus & extractus, intensissimum ejusdem dolorem solvit.

REcordor, me dum Medicinam facerem, invisisse Francisci Bursati Jurisconsulti servum, cui nomen erat Federicus: hic cùm laboraret apostemate in capite medii manûs digiti, associante dolore intensissimo, tandem pure confecto, aperto apostemate, ex seipso exivit vermiculus albus & pilosus, dempto capite, quod nigerrimum erat, magnitudine persimilis illis, qui in casco reperiri solent, quo excreto, omnis dolor penitus ademptus. Unde non immeritò legimus apud Erotim, *de passionibus mul.* auxilia ad vermes manuum & pedum, *cap. 54. & 61. Marcell. Donat. Hist. Mirabil. lib. 4. cap. 26.*

OBSERVATIO V.

Vulnere minimi digiti quidam mortuus.

OBservavimus Patavii ex vulnere minimi digiti Joannem Baptistam Argentinum decessisse. *Horat. Augenius lib. 9. Epist. 2.*

CERVIX.

AGNATA CERVICI.

OBSERVATIO I.

Tuber rotundum capitis humani ferè magnitudine cervici cujusdam agnatum, imaginem bicipitis hominis præbuit.

BUBULCUM Haganoæ annos supra triginta natum novimus, parte capitis posticâ ad cervicis vertebras tubere rotundo insignitum magnitudine capitis, reliquæ cuti concolore, depili, poroso, substantiâ supra flaccidam paulò duriore, atque, ut ad compressum conjicere licebat, exosse: doloris quidem experte, cæterùm sensûs haud obscuri: ut qui cùm arméta ad pascua educeret, & reduceret, hyemis in tempore, id adversus frigus, vel alias quoq; aëris & cœli injurias, non minùs quàm caput ipsum, duplicatâ vittâ albâ, ad collum religatâ, contectum muniebat. Huic si oculi, aures, nasus, os & capillitium accessissent, hominem bicipitem affabrè retulisset. Congenitum, an verò ex casu vel ictu earum vertebrarum, aut suâ sponte ei provenerit, incertum habeo. Ego strumis congenerem tumorem facerem, si ille subinde in majorem amplitudinem excrevisset: Seo quia in eadem magnitudine substitit, ampliandum censeo. *Schenckius.*

Observatio II.

Lupia ponderis octo librarum, capitis magnitudine, è cervice enata & excisa.

ALiquando in tantam molem crescunt lupiæ, ut remediis descriptis sanationem recipere nequeant: quare manu & ferro radicitus sunt revellendæ, modò vicinis partibus non hæreant arctius, modò majoribus venis & arteriis omnium vicinæ non sint, satius enim erit in tali casu eas esse sinere. Amputandarum verò & revellendarum ipsarum hæc ars fuerit: Parva incisio ad cystim usque facienda est, qua specillum demittatur dimidium digitum crassum, in medio cavum, in extremo rotundum, quantum res exiget longum: Id inter cutem cystimque sæpius circumducere ad lupiæ usque radicem oportet, quò sic secundum ipsius longitudinem cutis dividatur. Iterum aliam inde incisionem per transversum sic facere oportet, ut decussatim se intersecent; mox à cysti cutem distrahere ab angulis lupiæ radicem versus convenit, idque digitis tenui linteo involutis, vel etiam novacula, si sit opus. Notandum verò in lupiis, quædam semper subesse vasa, quæ initio parva, mox progressu temporis aucta sunt, ad lupiæ incrementum, cujus sunt veluti radices, quare inter secandum, si quæ suboriatur hæmorrhagia, ea sistetur, vinctis ad sua capita & radices vasis, vel stricta ligatura ad radices lupiæ facta cum funiculo torto vel filo pluries duplicato, cujus extrema & veluti capita extrorsum pendeant, quousque nodus sua sponte decidet. Nec vero sufficiet totum hunc tumorem amputasse: sed & cutis portionem, qua moles ejus tegebatur, rescindere oportebit, eiusque tantum relinquere, quantum tegendæ parti sat erit, hinc acu filum ducente incisionis labra in unum adducentur: interim verò ad perfectam usque detersionem linamenta in ulceris fundum demittentur, & reliquum curationis ad obductam usque cicatricem complebitur. Hac Chirurgus Collo & ego methodo usi, præsente Domino Violanio Doctore Medico, lupiam amputavimus, Martiali Colardo Prætori Borbonensi: Pendebat illi ex cervice, capitis humani magnitudine, ponderis octo librarú: ex quo sic ipsi onerosa & molesta erat, ut eam ex mantili tanquam pera revinctam, humeris gestare cogeretur. Certe si hujus generis tumores, basim habeant tenuem, & latum fastigium, ligandi sunt, & à radice amputandi. Omnino verò difficilis, & aleæ periculosæ plena est lupiarum, quæ in jugulo juxta jugulares venas, quæ in axillis, quæ in inguinibus, & quæ sub poplite exurgunt, extirpatio, propter funestam eorum, quæ inde emergere possunt, accidentium vim. Conjicere tantùm possumus, non certò prædicere, qualis in ipsis contineatur materia. Scire tantum licet qualis sit, ubi excisione facta, oculis patet. *Pareus operum, novum lib. 6. cap. 20. de tumo contra nat.*

† Cervicis percussio pugno facta quid incommodi attulerit? vid. apud *Smet Miscell. pag. 577.*

Observatio III.

Struma pediculis referta.

STruma in collo, ad ovi magnitudinem casu ense (altercantibus militibus, cum vir ille qui strumam habebat intercederet) vulnerata, patre meo Jordano Foresto, viro nobili spectante, qui & casum mihi narravit, pediculis referta erat, iisque viventibus. Homo autem cùm longo tempore strumam in collo habuisset, neque Chirurgus aliquis hujus curam aggredi auderet, casu sic vulneratus operâ deinde Chirurgi indigens, & necessitate compulsus, fortuitò à struma curatus est, & evasit. *Petrus Forestus,*

SCAPULÆ.

Observatio I.

In tumore sinistra scapulæ, internæ partis, lapis quadratus inventus.

ANNO 1567. 2. Junij. Illustrissimus vir Carolus Tirecelin, Dominus à Rupe Cenomana, majoris ordinis Regij eques, cum diem extremum obiisset: corpore eius dissecto, in scapula sinistra tumorem insignem habere repertus est partibus internis: qui novaculâ apertus, lapidem quadratum durissimumque continebat, qui a sanguine coagulato ex lanceæ ictu genitus fuit. Chirurgus qui secuit dictum virum, vocatur vulgò *le Noire*, apud Pictavos Chirurgiam faciens. Dictus Dominus erat annorum 86. natus. *Ferrandus Senior lib. de Nephritide, pag. 8.*

Observatio II.

De fractura Omoplatæ, quâ docetur, naturam suâ sponte viam sibi moliri peregrina corpora, & materias, etiam ex consanatis jam vulneribus propellendi.

SI scapulæ non cohærent fragmenta, aut subtensas carnes pungant, incidi contrà caro debet, ut nostro corvino eximantur, & inde avellantur. At quantumvis nutent, si tamen periostio & ligamentis adhuc cohæreant, modò ne pungendo musculis molesta sint, eximenda non sunt: nam non semel animadverti ea aliquandiu pòst vicinis ossibus coalescere. At si penitus secreta, ne periostio quidem adhæreant, necessariò avellenda sunt, aliàs non naturæ vi propellentur: quia communi cum toto vita amplius non fruuntur. Quod vero vivum est, ait *Hippocrates*, mortuum procul à se mandare solet. Cujus rei patuit veritas in Marchione de Villars. Huic in conflictu ad Druidas sclopeto manuario in scapulâ vulnerato, fractis ossis quædam schidiæ, cum depressæ loricæ, & intrusæ glandis plumbeæ frustis, evulsæ sunt, ac non multo tempore pòst vulnus ad cicatricem perductum, planè & perfectè coaluit. At plusquam septennio pòst ex labore in armis, & loricæ gravitate, ad pugnam Moncontorianam, obortâ secundum cicatricem fluxione, & inflammatione, vulnus recruduit, adeò ut ruptâ & reseratâ cicatrice, multæ ossium testulæ & reliquiæ, ac reliquiæ glandis portiones sponte naturæ prodierint. At si fractura in omoplatæ cervice, aut humeri dearticulatione contigerit, vix inde datur convalescere, quemadmodum in Anton. Borbonio Navarrorum Rege, Francisco Lotharingo Duce Guisio, Comite Rhingravio Philiberto, aliísque permultis bellis hisce civilibus ipsi vidimus. Nam circum hanc dearticulationem multa extant vasa insignia, nempe venæ & arteriæ axillares, nervi ex cervicis vertebris orti, qui inde in omnes brachij musculos disseminantur. Sed & suborta illic inflammatio atque putredo, cordi, aliísque principibus partibus, viciniæ jure, facilè communicantur, unde gravissimorum symptomatum, ac mortis sæpe consequutio infertur. *Pareus operum suorum lib. 14. cap. 9.*

DE DORSO ET SPINA.

AFFECTUS PRÆTER naturam dorsi, & spinæ.

DOLOR DORSI.

Observatio I.

De dorsi dolore historia.

MUlier quædam vehementissimo dolore infimæ spinæ dorsi afflicta, neque tamen ibi vel rubor, vel tumor, aut calor in eâ parte apparebat, nec etiam excrementa alvi impediebat, sed tamen contractionem quandam, & stuporem dextri cruris sentiebat. Jussi ut decoqueret uncias quatuor baccarum lauri in vini unâ mensurâ, quæ est ℥. xxxij. & unâ mensurâ aquæ, ad mediæ partis consumpt. De hoc jussi ut manè biberet ℥. iiij. & sudaret: vesperi tantundem duabus horis ante cœnam, atque continuaret hoc diebus 4. continuis, dum integrum absumpsisset decoctum. Vix duos aut tres haustûs sumpserat, cùm dolor remisit, qui antea ipsam per 12. vel 14. dies tantopere excruciaverat, ut totas noctes duceret insomnes. Legeram hoc remedium in quodam lib. Germanico, decoctum baccarum lauri valere ad dolores prodagricos, contractionem membrorum, & impotentiam ad motum. *Medicus quidam ad Gesnerum*, communicante *Cl. VVolphio.*

† De dolore ab osse Xyphoide inter ambas scapulas in dorsum pertingente, incurvando retrorsum, & in latera vertendo, vid. *Smet. Miscell. pag* 549.

ULCUS DORSI.

Observatio I.

Sinuosum ulcus dorsi.

IN nobili Borchtoldo Huglin, immensos dorsi cruciatûs longo tempore passo, abscessus in spinæ medio obortus est, qui in sinuosum ulcus; universam spinæ longitudinem excavans degeneravit; è quo utrinque in cervicis regione, tum juxta os sacrum foraminibus aperto, suprà infráque pus maximâ copiâ profluebat. Quo affectu, aliísque multis, diu afflictus, expiravit. *Cl. V. Felix Platerus de observat. proprijs.*

RUPTURA SPINÆ VERTEBRÆ.

Observatio I.

Vertebræ thoracis spina abrupta.

IN lanione quodam similiter dorsi doloribus gravissimis diutissimè afflicto, tandem abscessus in mediâ dorsi regione prodiit, quo rupto pus aqueū adeò copiosè, ut totum sæpe lectum commadefaceret, ipséque ad extremum marcorem perveniret, multis septimanis effluxit. Ac demum processus spinæ thoracis vertebræ posterior abruptus, illic quoque prodiit: quo ablato, præter omnem spem iterum convaluit. Cujus affectûs diuturni non aliam causam, quàm ossiculum hoc confractum, diúque latens & abstrusum, antequam cognosceretur, fuisse, ipsummet prodiens declarabat; tum verò id quoque, quòd post luctam cum suis coæqualibus, in quâ aliquoties in terram dejectus dolorem primùm senserit, manifestum certúmque faciebat. *Idem de suis observationibus.*

TRICHIASIS SPINÆ.

Observatio I.

Trichiasis spinæ lethalis morbus.

TRichiasis dicitur rima circa spinam, in longum producta, sed adeò exilis, ut visum fugiat: quæ non rarò mortem affert. *Calepinus.*

ABSCESSUS.

Observatio I.

Abscessu in dorso aperto quinquaginta ova, tenuissimâ membranulâ inducta, intus aquâ limpidissimâ referta, inventa fuerunt.

BOnoniæ Fabro cuidam lignario maximus in dorso tumor, ita ut gibbosus videretur, exortus fuit. Cúmque maturationis signa apparerent, Magius novacula abscessum istum aperuit. Quo aperto quinquaginta ova, tenuissimâ membranula obducta, intus aquâ limpidissima plena, inventa fuerunt. *V. Cl. Laurent. Scholtzius de observat. proprijs mihi communicatis.*

Observatio II.

Abscessus in gibbo apertus, & pediculis refertus.

CUm Cornelius Heydius collega noster, Medicus Delfensis, in Burgundia, praxim exerceret, se puellam gibbosam præ manibus habuisse testatus est: quæ cùm in gibbo maximum pruritum sentiret: abscessum ibidem esse Medicus judicavit: ideò adhibito emplastro de mucilaginibus, ut ad maturitatem veniret: tandem & accito Chirurgo, incîdere mandavit, & gibbo aperto, exivit materia aquosa, & abscessus repertus est pediculis refertus. Lavabat autem decoctione vini centaurij minoris, lupinorum amarorum; dein ulcere mundificato, & abterso, ad consolidationem perduxit. *Forestus.*

LUXATIO, EXCRESCENTIA, vertebrarum duarum absentia, &c.

Observatio I.

Puella semestris natâ, cujus mater dum utero gestaretur è scalis prociderat, unde filiola luxata dorsi spina, & enatâ ad lumbos ovi magnitudine excrescentiâ, paulo post ex convulsionibus mortua est: corpusculo dissecto, desideratæ duæ vertebræ, & spinalis medulla denudata conspecta.

PUella præfecti cujusdam in Marchionatu; cùm septimanarum esset circiter 17. ante bienniū aperta fuit. Mater dum utero gestaret, de scalis delapsa, super dorsum, dein terrore perculsa, ex conspectis cujusdam gravissimis ulceribus, puellam hanc convenienti tempore enixa est, cui spina dorsi perfectè luxata erat. Supra vertebras lumborum excrescentia magnitudine ovi membranosa, mollis, diversi coloris; cui secundinam applicarunt, cataplasmata apposuerunt, tandem meum consilium triduo ante mortem expetiere. Cùm viderem excrescentiam hanc vesicæ instar humore repletam, & metuerem ne fortè ex acriori humore ossa læderentur, ut aperiretur suaseram. Ipsis resistentibus, jussi applicare ol. chamæmel. & rosatum, ad doloris & caloris mitigationem, quod cùm ea nocte ter applicatum fuisset, rupta vesica, materia serosa, purulenta, fœtida, effluxit, & vesica concidit. Altera die abstergentibus & anodynis uti jussi. Tertia die cōvulsionibus

vulsionibus correpta interiit. Aperto ergo loco affecto, meatum nullum, qui ad abdomen penetraret, reperi, licèt essent qui existimarent urinæ portionem ex vesica eò deferri: verùm ipsam spinalem medullam denudatam reperi, ita ut duæ vertebræ lumborum desiderarentur, integris existentibus reliquis. Ossane hæc ab ipsa materiâ fœtidâ acri fuerint putrefacta, dubium apud me est, cum nulla ossium frustula fuerint à me reperta, nec in reliquâ vertebrarum parte læsionem observare potuerim. Facile ego patiar mihi persuaderi, naturale hoc fuisse vitium, idque ex casu matris. *C.V. Casparus Bauhinus de observat. propriis.*

† Luxatâ vertebrâ cervicis secunda pluribus diebus æger vixit, observatore *Panarol. pent. 2. Obs. 26.*

ERYSIPELAS.

OBSERVATIO I.

Erysipelatis species rara & periculosa, circa dorsum tractum rubrum proferens, tum de ejusdem prognostico, & curatione.

Filiolus meus Theodosius, mortuus 10. Decembr. (post longiorem infirmitatem) subitò specie quadam erysipelatis, quam mulieres *Flock* vocant: quia ruber quidam tractus in dorso ejus postea apparuit. Is morbus quamprimùm foramen aliquod corporis occupat, hominem necat. Ideò croco foramen circumlinitur, ne ulterius rubor serpat. *Mart. Crusius Annot. ad epist. 22. lib. 7. Turcograeciæ.*

OBSERVATIO II.

Ignis sacri species rara, Zoster appellata, medium hominem cinguli instar ambiens: ex qua, intempestivè consolidato ulcere, mortuus Princeps quidam: alius verò tempestivis remediis adhibitis liberatus.

ERysipelatis species, aliis longè perniciosior, Galeno & aliis Arabum Medicis, vel non visa, vel non cognita, de qua *Plinius* ille Polyhistor, *lib. 26.* Ignis, inquit, sacri plura sunt genera, inter quæ medium hominem ambiens, qui Zoster appellatur, & enecat, si cinxerit, & certè meritò à cingulo ζώνης appellatur: quoniam ob nimiam febrem, continuam effervescentis choleræ copiam, inflammatione à lumbis, umbilico, & testiculorum oscheo usque ad genua hominem cingit, sepit & circumdat. Hoc illustris Princeps & Marchio Brandenburgensis Georgius, in Onelsbachio correptus, ex ulcere cruris intempestivè à Chirurgo quodam consolidato, quod idem Chirurgus, nequid ad ulcus afflueret, fasciis arctissimè strinxerat, interiit. Deinde post biennium eodem erysipelatis Zostere, illustris Princeps & Comes Palatinus Otthenricus, Dux utriusque Bavariæ, à lumbis ad genua usque circumdatus, ac febre continuâ ad delirium usque æstuabat: quem ego Heidelbergæ, incisâ utriusque pedis saphæna, adhibitis quoque quæ febrem restinguerent, Deo auspice, à morte vindicavi. Sic *Scribonius cap. 106.* Hiera, inquit, Paccij, ac sacrum ignem, quem Zonam vocant, bene facit, ex aqua mulsa, detracto prius sanguine. *Langius epist. 32.*

PHLEGMONE.

OBSERVATIO I.

De eximia phlegmonarum curatione, prope spinam dorsi.

NObilis Gabriel à Varaderia, Patricius Arelatensis, vir non minùs avitâ nobilitate, quam virtutum & morum candore insignis, pagi divi Andeoli Dominus, optimi temperamenti, boni habitûs, succulento corpore, plurimis ac gravibus actionibus assuetus, laboribúsque exercitus: cùm per ver præcedens æstatémque subsequentem plurimùm se exercuisset, variis obitis in diversa loca profectionibus: effectum est, ut ab nimio motu agitatis humoribus, (siquidem movent excrementa, autore Galeno, Sol, venus, balneum, motus) & in cutem prorumpentibus, in phlegmonen magnam, secundùm dorsi spinam inciderit. Quâ ægrè suppuratâ, necdum persanatâ, quum se vix præproperè nimis credidisset, & se corporis laboribus exagitâsset, ad Divi Ægidij pagum profectus: febre continenti atque gravi æstuosáque ibi corripitur, cum jugi biliosorum humorum vomitu, tantâ copiâ, ut vix credi possit. Æstus, labor, inquietudo corporis confractio, animi deliquia hominem valde premebant, mox iterum gravis in dorsi musculis dolor, tumor ingens, rubor ac tensio cum renixu apparent, phlegmones alterius initiantis primordia. Misso sangvine, perpurgatóque corpore, adhibitis congruis ad phlegmonen auxiliis, in suppurationem tendit. Interea per consensum ad inguina, humoris portione in dextrum inguen decumbente, bubo apparet cum ingenti dolore. Discutitur porrò bubo congruis remediis. Suppuratâ tandem alterâ phlegmone post multos dies, atque dissectâ, ingens intus cavitas apparet (siquidem magnum locum influens sangvis compleverat,) puris mira copia, quod cùm liberè effluere non posset, sinu deorsùm consistente, ad puris effluxum sectione iterum opus fuit, ita jubente Galeno. Cavitas adhuc magna suberat, & ingens puris undiqve manantis copia. Ad curam plures accersiti tum Medici, tum Chirurgi: quos inter cùm Chirurgorum alter iterum secandum ulcus pronunciâsset, in suas partes Chirurgum alterum doctrinâ conspicuum traxit, qui & ipse in eam inclinavit sententiam, sine sectione cavitatis totius curari ægrùm minimè posse: qvin & labia ulceris exterenda, quæ paululum intumuerant, candenti ferro opus esse, intrepidè ac constanter affirmabat. Nobis contrà sentientibus, cuncta priùs tentanda, & pro Galeni doctrinâ, naturæ familiaria semper, anteqvam ad extrema illa præsidia veniatur: nec nisi summâ urgente necessitate, cùm reliqua non prosint, ad sectionem properandum, præsertim tantam, quantam fieri in hoc ægro oportebat, quam sine magno discrimine atque ægri periculo oboriri non posse sciebamus, quod magnæ discissiones mortem utplurimùm adferre soleant, ita asserente Galeno: ad sectionem præsertim reluctante ægro; cujus animum consulendum esse, ubi de sectione aut ustione agendum est, Galenus docuit. Itaque adversus Chirurgi sententiam, nos detersoriis utentes per siphones rectos, mox cavitatem implentibus & sarcoticis, ac tandem epuloticis hominem citra sectionem integrè, Dei nutu, curavimus. Id ut intelligatur, nihil quicquam absolutè & asseveranter in re medica atque medicis consultationibus proferendum, ne objici id possit, Bonum quandoque dormitare Homerum. *Franciscus Valleriola lib. 5. Observat. 1.*

DORSO VICINISQUE LOCIS *Adnata.*

OBSERVATIO I.

Cornua dorso & juncturis nonnunquam adnasci.

AUdivi dici à Patre meo, quòd cuidam viro vidit nasci in dorso suo os ad similitudinem unius cornu, quod erat minoris duritiei ossis naturalis. Et ipse Pater meus purgavit humores grossos in ipso, & postea posuit medicinas exiccativas super os, ita quòd cecidit dictũ os sicut cadunt cornua cervi in vere. Et mi-

hi etiam fuit ortum os unum super dorsum, magnum mihi inferens dolorem: & purgavi me ab humoribus grossis, & posui super ipsum resolutiva, ita quòd resolutum fuit pro majori parte, & illud modicum quod remansit, non impedivit me in aliquo in operationibus naturalibus exercendis. Ergo ubicunque inveneris simile, facias sicut dixi. Et cùm purgas istos, noli ipsos purgare solum cum virtutibus medicinarum, sed cum ipsis medicinis propriis. Et de melioribus mineris ad purgandum hos, est lapis Lazuli, sed in magnete est absque dubio magnum juvamentum in hoc: sed ego ipsum non sum operatus, quia sufficit mihi lapis Lazuli, & ego commendo opera ejus. *Avenzoar lib. 2. cap. 5*

Cornua hominibus agnasci, ægritudo est, nō monstrum, de quâ Principi Aboali, atque maximo viro Abumero narrantibus, equidem propter eorū authoritatem adducebar, ut crederem, donec unum vidimus in dorso remigis cujusdam, qui in Ligurum triremi diu fuerat. *Scaliger exercit. 199. num. 5. ad Cardan. Subtilit.*

Vidimus in Creta, vulnerato genu sagitta, cornu nigrum rupicapræ capiti simillimum prodiisse, materiámque, quæ in ossis substantiam converti debuisset, in corneam naturam aëris afflatu facilè conversam, concinnéque gummi modo indurescentem. *Benedictus anat. lib. 1 cap. 14.*

Sunt additiones spissæ vel densæ, curvæ nascentes super juncturas in extremitatibus, propter vehementiam operationis. Et cura eorum est incisio, ut removeatur ex iis illud quod non dolet; deinde administrentur super residuum medicinæ vehementer acutæ ex medicinis verrucarum, donec cadat: deinde consequatur butyrum coctum. *Avicenn. Canon. lib. 4. Fen. 7. tract. 3. cap. 14.*

De cornibus quorundam capitibus agnatis, vide *lib. 1. hujus operis*

Interdum ceu cornu in integris ossibus, non in fracturis nascitur, quod quidem cornu excrescit extra carnem & cutim: ut vidi Patavij in femore cujusdam Nobilis, ex cujus crure excrevit quasi paxillus longus. *Fallopius de partibus similaribus, c. 7 lect. à Cottero publicatarum.*

† Ossis in dorso adnati meminit *Zacut. de P.P. Med. Histor. lib. 2. hist. 4 fol. 169.*

Observatio II.

In recens nato puello, tumor farciminis instar dorso adnatus visus: quo primùm aperto, & tandem in totum reciso, mortuus ille

NUper puellus natus est, elegans & vividus, nisi quòd in dorso paulò supra podicem, tumorem farciminis instar adnatum habebat. Quo, Chirurgi operâ, aperto: præter saniem, & puris modicum nihil effluxit. Eodem verò Medicorū quorundam consilio in totum præciso, puer quarto inde die extinctus est. *D. Thobias Cneulinus de observat. propriis.*

Observatio III.

Caro ex dextro latere enata propendens.

EXcreverat in dexteriore latere ejus caro, propendebátque adeò, ut ægrè fasciâ substringeretur. *Suetonius Tranquillus de Sergio Galba, num. 21.*

Observatio IV.

In globum quorundam corpora incurvata & contracta.

JUvenculam, & maritum vidimus, quibus instar globi caput ad genua attractum fuit, *seynd zusammen gewachsen in die runde wie ein Kugel*: obierunt. *V. Cl. Esaias Meichsnerus de observat. propriis.*

Observatio V.

De Gibbo.

CUm vertebræ exteriùs luxantur, non ex acuto morbo, fit Gibbus; si ad interiora, lordosis: species alia fit etiam in utramque partem, quam vocant obstipū. Primam propriè vocant incurvationē etiam: fit & quandoque utrinque, quod tamen difficile est. Vidi nuper in puella nobili, annorum circiter decem, obliquitatem in latus, seu genus id quod vocant obstipum: erat autem spina dorsi obliqua, sicut anguis, referens literæ S. imaginem. Hoc volui adjecisse, quòd intellectum præsentis loci facit. Proponit ergo tria Galenus: primùm noxa quæ accidit spinæ, vel est per se, vel non per se, sed consequentiâ quadam. Noxam per se vocat abscessum, seu inflammationem, seu intemperiem: in hac si contingat fieri resolutionem, seu ex una parte, seu ex ambabus, necesse est omnia membra, quæ sunt infra illam partem spinæ, quæ resoluta est, resolvi, seu ex unâ parte tantùm, seu ex ambabus. Si verò noxa sit ex consequentiâ tantùm, velut in gibbositate, in qua spina dorsi non patitur, aut parum, sed nervus, qui factâ luxatione obliquâ, seu ad unam partem, opprimitur ab eâ parte, in quam spina deflectitur, quoniam vertebræ magis constringuntur; ex oppositâ autem nervi nimis distenduntur: Ideò in hoc casu cum spina dorsi, seu medulla, non sit affecta prorsus, sed nervi tantùm ab eâ orientes, ob id resolutio non fit, nisi in membris, quæ recipiunt nervos è regione pàrtis medullæ læsæ. Sicut in exemplo priore, in quo ob luxationem vertebrarum colli, tantùm manûs resolvebantur, & non inferiora membra. Hoc etiam fit minùs, inquit si luxatio fiat sensim, aut si fiat intus, vel extrà: & in lumborum vertebris minùs quàm thoracis, & thoracis quàm colli: quia in cervice vertebræ inter se convexæ, æqualiter conferunt foramini, unde nervus prodit; sed in thorace magis confert foramen inferioris vertebræ, & longè minus in lumbis. Qui ergo noxam patiuntur per se in medullâ spinali, his omnes partes inferiùs resolvuntur, & quantò noxa fuerit major, & adventus repentinus: Qui verò noxam patiuntur in nervo tantùm ut in gibbositate; & obliquam, id est, in latus, hi patiuntur resolutionem solùm in parte, quæ est è regione ubi nervi læsi sunt, si vel læsio magna sit, vel repentina, ut in angina, in qua vertebræ luxantur ad latus. Si verò laxatio vertebrarū fiat sensim, vel etiam repentè, sed intus, aut extrà, non in latus, his nulla contingit resolutio. Ob hoc ergo, qui fiunt gibbi per casum aut jactum, si fiant obstipi, resolvuntur: sin autem incurvi aut repandi, non resolvuntur, quia tametsi repentè fiat, non est obliqua luxatio: Qui verò sensim fiunt gibbi, etsi obliqua sit luxatio, non resolvuntur, quia non repentè facta est: Qui verò sensim facti sunt incurvi, aut repandi, nullam patiuntur resolutionem, tum quia sensim vertebræ luxatæ sunt, & interim spinalis medulla, quæ mollis est, potuit extendi, & ita nihil passa est; tum quia luxatio recta est, in qua nervi neque comprimuntur, neque justo plus extenduntur. Ex quo concluditur, quòd in luxatione rectâ, gravi & repentinâ, poterit contingere etiam resolutio, quia licèt in Angina non fieret, contingit hoc, quoniam ex tribus conditionibus quæ faciunt ad resolutionem, scilicet quòd sit repentina, magna, obliqua, nō aderat nisi prima: si verò adsit & secunda, ut in vehementibus ictibus aut casibus, tunc resolventur membra inferiora, aut saltem quæ sunt è regione Vertebræ autem luxantur quatuor modis, aut casu, aut ictu, aut crudis tuberibus, aut materiâ sensim influente: quamvis hæc non ut in proposito Galenus omiserit, cujus hoc est præstantissimum sanè inventum. *Cardanus part. 3. num. 56. de caus. sig. ac loc. morb.*

HYPO-

HYPOCHONDRIA.

AFFECTUS PRÆTER NATURAM.

DURITIES.

OBSERVATIO I.

Durities Hypochondriorum.

PUELLÆ cuidam annorum 7. hypochondrium dextrum atque sinistrum usque ad inguina, adeò fuit durum & renitens, ac si asseres sub cute haberet. Antea febri laboraverat, & corpus non fuerat purgatum. Hunc affectum mulierculæ nostrâtes vocant *den fiebekuchen*, *Langius lib. 1. Epist. 39.* vocat *den fiberkuchen.* Purgato corpore adhibui balnea, fomentationes, unguenta, & emplastra mollientia & discutientia, longo tempore, sed sine magnâ utilitate. Tandem elapsis sex mensibus, hypochondria facta sunt paulatim molliora, & demum ad integram sanitatem rediit.

Eodem morbo nobilis cujusdam filius, 4. annorũ, laboravit, cui etiam utrumque hypochondrium valde durum fuit, & materia in hypochondriis tanquam orbis ligneus delituit, & digitis undiquaque comprehendi potuit. Ventrem valde tumidum, pedes & brachia macilenta habuit. Affectio hæc diu duravit, & nullis medicamentis cedere voluit. Tandem muliercula quædam balneum præparavit, ex sabinâ silvestri, quæ selago Plinij esse creditur, vincâ pervincâ, summitate pinastri, pyrolâ fruticante, & fungis ligneis in arboribus provenientibus, aquâ coctis: in quo balneo cùm puer singulis diebus, horam dimidiam, vel etiam integram lavisset, idque novem diebus continuâsset, materia resoluta per sedem exiit. Hujus morbi nemo Medicorum (quod equidem sciam) mentionem fecit, excepto *Fernelio*, qui *cap. de Lienis morbis* scribit: *Lienis scirrhus aliàs solam illius substantiam occupat, aliàs quoque in partes vicinas diffunditur, ut omnem plerumque ventris sinistram regionem impleat, &c.* De curatione nihil scribitur. Quam difficulter autem morbus iste curetur, ego bis expertus sum. *De CLV. Ioan. Franci Hildesij Camenicens observat. rariis per Laur. Scholtzium transmissis.*

CALCULUS ET OEDEMA.

OBSERVATIO I.

Lapis triangularis, silicis duritie, ex multis alijs pisiformibus coalescens, in œdemate scirrhoso sub hypochondrio natus, extractus.

RUstico cuidam Pratensi, ex nimio labore œdema in sinistro hypochondrio juxta costas nothas est obortum, quod cùm à Chirurgis minùs rectè tractaretur, in scirrhum abiit, cùmque nullum inde dolorem perciperet ulteriorem, medicinam adhibere supersedit. Anno verò uno vix exacto, materia illa scirrhosa adaugeri simul, & dolere cœpit, quam Chirurgi emplastris accommodatis emollientes, ad aliqualem suppurationem deduxerunt: inde ferro locum aperientes, lapidem triangularem quovis silice duriorem, ex multis granulis quasi pisis conflatum, extrahunt, atque sic rusticus ille curatus fuit. *Ex Italia, à Petr. Spebrerio sine expresso nomine communicatum.*

DE ILIIS ET INGUINIBUS.

AFFECTUS PRÆTER NAT.

VERMES.

OBSERVATIO I.

Vermes in apostemate inguinis visi.

VIDI in puella tumorem magnum inter ilium & inguina, quem incidendo Chirurgus quidam, me præsente, reperit plenum vermibus.

Quidam miles Mutinensis, in Hospitali Carmelitano habebat multos tumores intrinsecos, & extrinsecos, quos vidimus post ejus mortem, (nam ex illis mortuus est) qui tumores erant pleni vermibus parvis, qui videbantur pediculi. *Fallop. c. 4. de tumorib. præter naturam,* Vid. *Tulp. l. 3. c. 12.*

ULCUS.

OBSERVATIO I.

Carcinodes, ut credebatur, ulcus mulieris cujusdam, circa inguina, cum horribili putrilagine, & fœtore, crurisque tumore œdematoso, subortum: cum rectè curatum crederetur, metastasi quadam, paulo post in inguine recrudescens, ægram subito sustulit.

PIa, & honesto loco nata matrona quædam, affectu in ingvine suscitato, & ad vicinas partes ad pudenda usque pertingente, cum insigni fœtore, ac putredine, totiusq; dextri cruris œdematoso tumore, viriúmque maximâ imbecillitate, laborabat. Quorum potissimùm, ut & aliorũ difficilium symptomatũ causâ, ego quoque à Luca Arabe ad curationem ascitus fueram. Collatis itaque sententiis communi operâ, ad difficillimi hujus mali curationem, singulari industriâ incumbentes; hoc tandem effecimus, ut corruptione & putredine omni sublatâ, carunculisque illis innumeris, per pyrotica, catharetica, & ferro domatis, œdematosóque crure percurato, omnia salva esse, ægrámque pristinæ sanitati restitutam, omnes ferè arbitraremur. Verùm haud ita multo pòst tempore, idem malum, symptomatáque similia suscitans, in altero inguine recruduit, ac miseram ægram citò absumpsit. *Melchior Sebitzius, suis ad me datis observationibus.*

† De ulcere in inguine putrido sanato vid. *Thonner. l. 4. Obs. 4. pag. 220.*

CALCULUS.

OBSERVATIO I.

In apostematibus inguinis, & ilij, calculi ovi & castaneæ magnitudine nati.

EGo meo tempore vidi, unà cum Magistro Benedicto egregio Doctore, Veronæ, apostema in inguine cujusdam mulieris, in quo erant lapides tres ad quantitatem castaneæ, formæ tendentis ad rotundum, & duritie Gypsi, quod apostema, me præsente, secuit, *Arculanus in comment. ad cap. 69. Avicenna, de febre sextana, septana & similibus.*

Vidi in muliere quadam patiente apostemata in ilio, lapidem ex apostemate rejectum: nam exhibui ei Terebinthinam, & tum temporis ruptus est abscessus, & cum pure rejecit lapidem magnum, ut ovum; & Medici credebant mulierem illam laborare colicis doloribus. *Fallopius cap. 4. de tumoribus præter naturam.*

STRUMÆ ET ABSCESSUS.

Observatio I.

Virginis Religioſæ ingens ſtruma ad coxendicem enata.

CArneam excreſcentiam ingentem coxæ alligatam in Monacha D. Joannis, Mantuæ obſervavimus. *Marçell. Donat. Hiſt. mirab. lib. 5. cap. 3.*

Observatio II.

Strumarum, ſteatomatum, atheromatum, aliorúmque ex pituita abſceſſuum, Hiſt. & cura prophylactica.

IN abſceſſuum, de crudo, aut partim putreſcentis pituitæ lentore, catalogo, quorum materia folliculis, aut propriæ membranæ involucro coarctatur & coaleſcit, cenſentur ſtrumæ, ſteatomata, atheromata, & melicerides, quæ à materia, quâ eorum infarciuntur folliculi, Græca ſortita ſunt nomina. Nam quorũ materia ſteati, id eſt, ſevo vel adipi ſimilis, ſteatomata; ab ἀθήρα, id eſt, pulte, atheromata dicuntur; à viſcido mellis liquore, melicerides appellantur, ex horum miſcellâ ſtrumæ, inter aſperam arteriam in collo & cervice uſqve ad pectus pendulæ, ac ſupra adenas paſſim, venarum in corpore fulcra, coaleſcunt. In collo Græcis βρογχοκήλη, gutturis hernia, & botia, ac ſcrophulæ, à ſcrophis, id eſt, porcis quibus hic morbus eſt peculiaris: ob id Græci vel à porcis quoque, χοιράδας, aut à ſcopulis, in æquore inſtar capitum porcorum natantiũ prominentibus, appellarunt; hos quippe χοιράδες Græci dicunt æquoris ſcopulos eminentes. Hæc digerentibus illita, in ſcirrhum, aut cancrum tandem mutantur: hæc qvoqve maturationi ſunt adeò contumacia, vt ante ſuppurationem computreſcant, in qvibus ſangvis concretus in carbones aduritur, villi verò & nervi carnis tabefactæ in rhombos conglomerantur, capillis in glomum complicatis ac ſetis porcorum aſſimilantur, pituita ſiccata lapideſcit, ac ramentis oſſium, & fictilium teſtis ſimillima videtur. Hæc delirum vulgus Philoſophiæ imperitum, in apoſtemate, præſtigiis dæmonum, aut veneficiis anûs accidere credit. Hæc autem in diuturna ex alteratione putrefactione enaſci experimur, ut lignum qvercinum ſub terra defoſſum, mutatum in cotem lapideam hiſce manibus erui. Galenus quoque hæc & plura alia oſtentis ſimillima, in abſceſſibus ex atra bile & pituita ſubnaſci, his verbis teſtatur: Humores inquit, ubi in abſceſſibus perduraverint, plures habent alterationes. Nam & lapidibus, & arenis, & teſtis, & lignis, atque carbonibus, & limo, & ſorditiei, feci, & ſtipulæ, & amurcæ, & multis aliis, in abſceſſibus ſimilia inveniuntur corpora. Hæc de affluxu pituitæ apoſtemata, diverſa corporis obſident loca. Oriuntur, ait *Aëtius lib. 6.* non in collo & cervice tantùm ſtrumæ, ſed etiam in alis & inguinibus ac lateribus; mammis quoque mulierum adnatas ſe vidiſſe Meges Chirurgus auctor eſt. At Julius quidem Pollux Grammaticus (nihil enim refert cum bonis auctoribus verſuram facere) in meſenterio, ſcrophulas quoque enaſci prodidit. *Tumores quoque*, inquit, *intra carnem & adipem, vel omentum ſubſiſtunt, maximè circa bubones, axillas, & maxillas, & meſenterium, circa quæ chœrades & ſcrophulæ conſiſtunt.* Verùm nec in his tantùm locis, ſed pleriſque aliis hæc ſubnaſci, noſtrâ quoque ætate compertum eſt. Florentiis juvenculæ ſtruma pondo ſexaginta librarum in coxendice accrevit, cujus moles cùm progreſſum moraretur, muliérque integrum quinquennium in lecto decumbere coacta, mortem tam inerti vitâ & decubitu potiorem teſtaretur, Deûm hominúmque opem, conſilium & ſubſidium imploraret, Medici verò curam detrectarent, ex horum collegio junior natu miſertus juvenculæ ejulantis, arctiſſimâ ex ſetis equorum ſimpliciti laquei ligaturâ, ferro, & cauteriis, ſtrumam radicitus, mulierculâ ſuperſtite, felici ſucceſſu avulſit.

Nec minoris ponderis ſtrumæ moles Ambergæ, ſuperioris Palatinatûs metropoli, Michaëli Aurifabro in genu accreverat. At is mori (quod & accidit) quàm ferro curari maluit. Scripſit quoq; ad me Georgius Wirt Medicus conſobrinus meus generoſo ipſius patienti, illuſtri Principum ſtirpe nato, ex inguinibus ſtrumam, aut ſi mavis ſteatoma, ponderis plus minùs quadraginta librarum ſuccreviſſe, & cùm corpus plethoricum pituitoſo redundet ſanguine, veretur ne pro incremento Lunæ indies adaugeatur. Proinde enixè petit conſilium, ut doceam, quâ methodo illius, & aliarum in collo, vel alibi chœradum incrementum impediri poſſit: Chirurgorum enim operam illuſtriſſimum penitus averſari & deſpuere; malle enim, ut aurifaber, ipſum mori, quàm ligaturis, ſectione & cauteriis curari. Verùm quandoquidem conſilium, operámque meam illuſtriſſimo Principi ipſius denegare non potuerim, nec debuerim, rem ab ovo, hoc eſt, à cauſa procatarctica & interna id generis, ex pituita cruda, aut marcida, abſceſſuum auſpicatus ſum. Ex cauſarum enim cognitione, & indicationibus, partim morbi cognitio, remediorúmque indicatio, quibus curandi morbos methodus conſtat, habetur, quæ per contraria cauſæ morbi eradicationem indicant. Concors enim Philoſophorum ac Medicorum axioma eſt, ablatâ cauſâ, illius quoque effectûs peſſum ire aut evaneſcere. Atqui clarè conſtat, hos abſceſsûs eſſe pituitæ affluxûs ſoboles, quæ cùm ad colli, cervicis, & emunctoriorũ adenas defluxerit, intra membranas in ſtrumæ abſceſsûs cõcreſcit. Hos defluxûs Hydrargyri virulentia proritare ſolet, cujus genuina virtus eſt, pituitam ab extremis & corporis ambitu arcere, & ad colli glandulas, gingivas, faucium adenas, vel paristhmia regerere; quo malo plurimùm infeſtantur, qui alpes metallis fœcundas accolunt, aut iſtic metallorum venas ſcrutantur, aut aquas ex montibus metallorum ſcaturientes bibunt. Quippe cùm Hydrargyrium unà cum ſulphure ſit omnium metallorum parens & origo, par eſt ut derivatum reſipiat naturam originis: nec id indigenis modò, ſed etiam advenis accidere certum eſt, ſi has terras incoluerint, & has per metalla ex montibus & fontibus aquarum ſcaturigines potaverint. Proinde Equicolos bellicoſos de natione Medullorum equites, Tauriſeos & Noricos, & qui ultra Saltzburgum, Oenoſpontem, Curiam Rhætiæ oppidum, atque Stiriam & Carinthiam, Alpium verſus loca incolunt metallis divitia, colla ut taurorum paleariis, bronchocelis turgere uſque ad pectus pendulis nil mirum. Compertum enim ajunt, ſi quis virgulta, aut ſcipiones rectos & enodes in harum aquarum fontes, aut ſcaturigines defixerit, his intortis, velut in oleis arboribus, tubera adnaſci.

Altera illorum cauſa eſt, vitæ luxus & crapula, in qua vitam plerique mortalium, Sybaritarum more traducunt, qui Sardanapali exemplo malunt vivere ut edant quàm edere ut vivant. His de grege Epicuri porcis, porcus Trojanus vix pro ferculo uno ſufficeret, qvâ ſaginâ corpus Nicomachi Smyrnæi ad tantam molem increvit, ut loco dimoveri non poſſet: qua victûs ratione pituita in corpore coacervata, in ſtrumas & ſteatomata coaleſcit, & χοιράδας, quibus ſues maximè ob voracitatem ſunt obnoxij. Quare non illepidè illis animam pro ſale datam, ne putreſcerent, Chryſippus exiſtimat: ob id grandine quoque in collo, & ſub lingua, non rarò in totâ humida corporis mole oborta infeſtantur. Sed ſobria & frugi attenuante victûs ratione opus, qua crebrò genium defraudet patiens.

patiens. Proinde opus est, ut abstineat ab omnibus esculentis, quorum esu succi crassi & viscidi generantur, de quorum censu sunt, lac, caseus, quadrupedis pes, caro suilla, & pisces in stagnis limosis altiles, squammis quoq; ut Angvillæ carentes: saxatilibus verò inter maris scopulos captis liberè vesci poterit. Evitet quoque omnia ex caseo, alicâ. chondro, placentarum genera, ex lactis colostris quoq; parata, quæ veteres lagana & rhyemata, ac communi nomine Itria appellârunt. Præterea omne ex tritico sine fermento pistorum opus, ut panis azymos, ac pleraq; alia arte culinariâ parata fercula ut pulticulam ex decorticatis: & tresis leguminibus decoctum, quem Græci antiqui Etnos dixerunt, & Lecythum ex malitorum farinâ in aliquo pingvi jure elixatam. Ob id quoq; abstineat à musto, & omni vino rubro, bibat vina Rhenensia, quæ in littore Rheni creverunt, quæ gutturosis pituitâque crudâ laborantibus non parum conferent. In illis si marrubium, hyssopus, saturcia, vel thymus maceratæ, dum ebulliunt aut fervent, fuerint, Melicratum quoq; in quo thymus, & gingiberis radices incoctæ fuerint, ex ijs prodest. Inter medicata verò pocula, sunt his salubertimæ aquæ minerales quædam, præsertim quæ vini feculam resipiût, quæ (ut Arnoldus tradit) non internos modò hosce strumosos & pituitosos abscessus, sed externos quoq; discutiunt. Nec hæc tamen victûs ratio sola sufficit, sed opus est medicamentis, quæ partim hæc ex pituita abscessuum fomenta, & crudas coctiones reliquias digerant, partim alvum ducant. Opus igitur erit, ut quavis hebdoma tarum triade, mane tempore antelucano, & iturus cubitum oxymellis scillitici & de radicibus compositi, una mixtorum, triduo integrum cochlear absorbeat, quo humores lenti ad excretionem præparentur. Tandem tertiâ a cœnâ horâ, septem de drachma una pilulis deglutiat, quæ illas ex pituitæ per alvum divertant & excernant. Ad hos ex phlegmate concretos abscessus in halitum resolvendos & digerendos, inquit *Galen. lib. I. Meth. ad.* medicamenta ex aromatibus composita maximè, valuit, quorum laudatissima sunt antidotus ex viperis composita, quâ Theriacam vocant, tum quæ Athanasia & Ambrosia nominatur. atqui hæc in ægro constant. Verum inquit Galenus, optimum est nostrum, quod è calaminthe est coadunatum, cujus compositionem docet *Galenus lib 4. de sanitate tuendâ.* Hæc sanè tumores intra carnem & adipem, vel omentum quoque consistentes, maximè circa bubones, & axillas, & maxillas, & colli adenas, & mesenterium, χοιράδας, id est, scrophulas dissipant meatusque aperiunt, & expeditos servant Pilulæ autem, quarum supra meminimus, constant ex *Aloes rosatæ scrupulis quinque, agarici trochiscati scrupulis duobus, turbith a bi gummosi drachma semis schœnanthi, radicum asari, singulorum granis quinque zingiberis scrupulo semis, cinnamomi scrupulo uno, Rhabarbari drachma semis, Trochiscorum alhandal granis quindecim. Cum oxymelle fiat massa, dosis à scrupulis duobus ad drachmam unam.* De medicamentis topicis, Oleum subscriptum, cæteris est longè præsentius, cujus recta compositio arte Chymicâ est illa, quam Euonymus ignoravit. ℞. *Olei Philosophorum seu laterini libram semis. thuris, mastiches, gummi Arabici, terebinthinæ, singulorum drachmas tres.* Pistata simul per alembicum destillentur. tandem destillationi addatur, sal sex cinere cerri, q. s. & iterum destilla, quod destillaverit in vitro serva. De cerro arbore glandiferâ, præter Plinium, vide *Ruellium de stirp. c. 06.* at quomodo ex cinere cerri fiat sal, nôrunt Chymistæ. Hujus olei unctio dissipat & digerit strumas & scrophulas, quas Barbari napias & glandes appellant. *Ioannes Langius Epist. 4. lib. 3.*

Observatio III.

Ganglium, capitis magnitudine, ingvini dextro adnatum: cum tuberculo.

NObilis Picto cui paulatim ganglium excreverat in ingvine dextro, tam magnum, quam pueri caput, cum adnato crassiore tuberculo in consilium adhibuit Medicos, Fernelium Sylvium, Hollerium: Chirurgos, Tyberium Rivierium, Ambrosium Pareum. Medicis cum Ambrosio periculum declarantibus, si excinderetur (nam hoc unû erat remedium:) alii contra senserunt sine periculo incidi posse. Vicit consilium plurium, quia metuerent hæmorrhagiam, gangrænam ab incisione, claudicationẽ. Post aliquot dies revocatus æger cum Chirurgis de incidendo agentibus, altero voluit die rem longa disputatione agitari. Tandem conventum, ægro impellente, & profitente se mori malle, quàm diutius malum perferre, quia & armis ineptus esset, & conjugio atq; coitui, oportere in circulum molem incidi, circulo longiùs ab ingvine & scroto circumscripto, deinde ad membranam tumorem paulatim exsecari, paulatim quoq; pellem separari quæ esset versus radicem: venas & arterias ut detegebantur, contra hæmorrhagiam ligari. Quod post aliquot dies, Fernelio & Hollerio præsentibus, a Theodorico Tyerrio & Rivierio, tribus aliis Chirurgis assistentibus, effectum fuit. Evulsa moles cum tunica glandulosa, albicans, intus sine sangvine & carne, multis constans glandulis, à sua pelliculâ seu pediculo facilè separabilis, glandulã ingentem repræsentabat. Iam sanescente vulnere, febricula, oris amaror, fistula incurabilis, virulenta sanies, fœtida dolor in altero ingvine, pube ventre. At tandem solutâ alvo liberatur amarore, & aëri commissus, ut ad suos rediret, perbelle habuit. *Hollerius obs. 23. lib. proprio.*

Observatio IV.

Struma pondo sexaginta librarum coxa innata.

MUlierem Olivam nomine struma coxæ innata multos años miserabiliter vexabat. Ad eam enim jam magnitudinem excreverat, ut occupâ ea coxam ipsam ac crus, ambulare non posset. Quo factũ. ut jam quinquennio misera in lecto jaceret. Nec ex Medicis ullus inveniebatur, qui aut ferro, aut alio quovis medicamento tollere tam ingens malum auderet. Quare omni spe destituta, me cùm junior adhuc essem, ad se depoîcit.

Lachrymis urget & precibus, ut quamlibet miserabile, aliquod tamen ei præsidium afferam: mori se malle, quam in tanta miseria & calamitate vitam ducere. Moverunt me, fateor, infelicis mulieris lachrymæ, ac propterea rem sanè arduam, & quã nullus qui saperet attentasset, aggressus, strumã ipsam eâ potissimũ parte, quà coxa pendebat, vinculo deligo. Et quoniã resecanda crassitudo palmo plenior erat, singulis quibusq; diebus vinculum ipsum arctiùs necto, donec pars media resecaretur. Tum tandem iterro quod superest scindo, sangvinem supprimo, & mulierem fermè mortuam resumens, molli cubiculo recreo: ac curiosâ deinde victûs observatione, idoneisque medicamentis ritè procedens, divino tandem auxilio, eam in pristinam sanitatem reduco. Tanta autem fuit præcisæ carnis moles, ut pondus sexaginta librarum excederet. *Benivenius cap. 14.*

* *
*

DE PEDE INTEGRO.

MONSTROSA CONFORMATIO.

Observatio I.

Tripedes & quadrupedes homines nati quidam.

P. Africano & Lælio Coss. Amiterni puer tribus pedibus, unà manu natus. *Iul. Obsequens, de prodig.*

Appio Claudio, P. Metello Coss. Amiterni puer tribus pedibus natus. *Idem eodem libro.*

P. Africano, C. Fulvio Coss. Puella quadrupes nata. *Idem.*

Constantinopoli puer natus quadrupes. *Lycosth. lib. Prodig. Anno Domini 593.*

Puer quadrupes natus, Mauritii Romanorum Regis tempore. *Lycosth. lib. prodig. An Dom. 601.*

Plura hujusmodi exempla require suprà, *observatione: Qui brachijs tribus vel quatuor nati sunt.*

Observatio II.

Sine pedibus nati.

Natos infantes vidimus, defectu membrorum mutilos, pedibus carentes. *Rueff. lib 6. de concept. & generat. hominis.*

In villa Nebritz, non procul ab oppido Wutzensi sito ad Moldam, natus est infans sine pedibus. *Lycosth. de prodig & ostent. An. Dom. 1537.*

In Piceno absq; manibus & pedibus natos Romana tradit historia. *Peucer. Teratoscopia p. 442 facie aversâ.*

Observatio III.

Monstrum supernâ parte hominis effigie ad umbilicum usque, infernâ Sirenum caudam, pedum loco referens.

Octavo die Febr An. Domin. 1541. in Castro Divi Amandi Alliferi in solo Borbonico, ex juvenculà quadam mihi notissimâ natum est mõstrum, hominis effigiem à capite ad umbilicum usq; referens, ab umbilico infrà crurũ pedúmq; ac digitorũ pedis loco, substituta erat cauda sirenum modo, pyramidali figurâ, in latum tamen pedis magnitudine desinebat. Tinctum fuit, hoc monstrum Christianorum lavacro, horámq; à partu duntaxat vixit. *Nic. Rocheus de morb. mul. curand. cap. 9.*

Observatio IV.

Monstrum pedibus caprinis.

Michaëlis Parpinacei Imperio, natum monstrum, quod pedes habuit caprinos, in mediâ fronte oculum unum. *Peucerus lib. 4. Chronici Carionis.*

Observatio V.

Monstrum sine pedibus natum, quorum loco cuspidem & circa femora prominentias habuit.

Vvidensbachi, quod distat milliare unum à Schleufinga, monstrum natum ex muliere, imagine infantis, absq; pedibus, quorum loco habuit cuspidem demissam, à femoribus etiam cuspides prominentes habuit. *Author Iobus Fincelius de miraculis.*

Observatio VI.

Inversis pedibus nati.

In Saxonia infans Wittebergæ natus inversis pedibus. *Lycosth. prodig. Anno 1525.*

AFFECTUS PEDUM.

Observatio I.

De pedis tumore, quem Arabes Elephantiam appellant.

Adolescens quidam circà XX. annos natus, in sinistri pedis tumorem cum dolore incidit: quo crassiore facto, sura extenuabatur, Medici, ac Chirurgi de affectûs genere parum convenerant. Ita XVIII. mensibus lecto affixus decubuerat, cùm ad nos curationis causâ adduceretur. Remedia huic adhibita talia, qualia Avicenna ac Rhasis Elephantiæ ab ipsis dictæ adhiberi svadent, atque ita intra paucos menses sanitate pedis restitutâ, quocunque libuit, ambulare ac ire potuit. *Dodonæus lib. observ. cap. 52.*

Affectum hũc Arabes, eorumq; sectatores Elephantiam nominant. Differens verò à Græcorum Elephantiasi multùm est. Nam Græcorum Elephantiasis, cutis fœditas ac vitium est, cum nonnullo figuræ vitio, nimia crassities. Causa non aliquis quatuor humorum, sed ex optimo sangvine in idoneam ad corpus nutriendum substantiam humor jam conversus, nondum tamen agglutinatus: quo ad pedem copiosiùs affluente, crassior ac veluti tumidus redditur, superioribus partibus magnâ ex parte extenuatis, alimento nempe destitutis. Guido de Cauliaco, Chirurgus suâ ætate celebris, cùm & hunc affectum non ex aliquo 4. humorum gigni animadvertisset, additionem carnis esse existimavit: *Elephantia* inquit, *est additio carnis in pedibus ultra mensuram:* addit verò *& in tibijs*; quod quidem contingere posse quis negaverit, copioso admodum affluente alimento? Sed nobis partes superiores extenuari observatũ. Atq; hic quidem affectus si ea ætate superveniat, quando auctricis facultatis potentia desinit, curationẽ recipere potest, si idonea adhibeatur: ad minus, ut non augeatur crassities & tumor intendatur, arte effici potest: veluti in adolescente, de quo scripsimus. In juvenili corpore, vigente adhuc facultate auctrice, si copiosior hujuscemodi alimentarius humor ad pedes deferatur, non crassiores, aut tumidos reddit, sed subinde quantitatem juxta omnem dimẽsionem, forma haudquaquam vitiatâ auget.

Puella nondum nata an. XV. pedes majores habuit, quàm procera ulla mulier, interim optimè formatos, cruribus admodum extenuatis, adeò ut mole pedum gravata, molestum ei fuerit progredi. In provectâ ætate, hujuscemodi humor ad nutritionem destinatus, copiosior, quàm par est, accedens, articulares & podagricos excitat dolores. Si verò & diutius influat, ordinem ac situm ossium subinde perturbat, compagibus ac unitate partium dissolutis: veluti annosæ cuidam fœminæ accidisse recordamur.

Hæc aliquanto tempore dolore pedis laboraverat: cũ verò humores probi assiduè affluere non desinerẽt, nec in pedis alimentum converti possent, tandem cutis unitate articulisq; dissolutis, ossiũ tarsi ordo ac positus ita perturbatus est, ut forma figuráq; pedis vix ulla reliqua fuerit. Effluxit autem humor non saniosus, non purulentus, non fœtidus, sed glutini & albido ovi ferè similis, lentus ac viscidus, ad pedis videlicet alimoniam destinatus. Crus verò hujus supra pedem omnino extenuatum relictum est, veluti de quo scripsimus, adolescentis. Atq; vel ex hoc exemplo satis constat, non u-

[illegible] ex quatuor humoribus esse elephantiæ hujus causam, sed humorem [illegible] probum ad alimentum partis [illegible]. *Idem in scholio ad idem cap.*

[illegible] Græcorum, propriè lepra dicitur. Arabum vero Elephantia ab hac diversa, [illegible] unius vel [illegible] pedis tumorem, atque crassitiem exprimit: [illegible] iterum [illegible] in [illegible], & præterea [illegible] Mulico. Ob id, [illegible] elephantini pedes [illegible] *Elephant [illegible]* [illegible] *oder [illegible]* id obiter adscribere visum. *Schenckius filius.*

Observatio II.

De Elephantia Avicennæ.

Quum ex consultatione sumus Medici apud Cœnobiū [illegible] monachi concur[illegible] nomine, [illegible] tumida, cor[illegible] plurimæ [illegible] tudineo [illegible] vetustas, [illegible], pedes fere elephanti[illegible], ut [illegible] quis di[illegible]. Super quos [illegible] [illegible], quæ interpositis [illegible], [illegible] deponebat. [illegible] perdu[illegible], & [illegible] ejus corpus [illegible] Elephantiam apud Avicennam & Arabes [illegible] comprehendi. Sic [illegible] *Avicenna [illegible]* 3. [illegible] elephan[illegible] est [illegible] in pedibus, [illegible] in venis [illegible]; quare [illegible], & plerumque [illegible] humorem, & [illegible] ob [illegible] *[illegible] curandus,* *[illegible]* non [illegible] Elephantiam de[illegible] cū [illegible] corporis [illegible] atro [illegible]. Qui affe[illegible] remediis [illegible], [illegible] non [illegible] [illegible]. Cum vero penitus radices [illegible] habuerit, [illegible] curationem [illegible] malū hoc admittit. [illegible] Monachus, de quo [illegible] agitur, malum hoc inveteratum, cū totius corporis quadam præternaturali obesitate ac pinguedine [illegible]: qui [illegible] solutus, à consortio fratrū [illegible], & ad parentes suos migravit, non sine tamen [illegible] commodo. Dives nam[illegible], omnia [illegible] bona illis relinquens [illegible] hic erit citare Petru Simonem Anconitanum, qui præter varices, quas in utroq. patitur crure, [illegible] tumores in ipsis pedibus habet. Quos [illegible] tumores cū varicibus, Arabes procul dubio Elephantiam [illegible]. At [illegible] optime per pharmaca purgatus esset, & ad opus [illegible] contendere decreveramus, cur [illegible] renuit & incuratus mansit; veluti Cajo Mario ex altero tantum crure curato evenit, ut citat *Plin. lib.* 11. c. 45 & ante eum *Cicero libro Tusculanarum quæstion.* *[illegible] Lusitanus Cent.* 2. *curat.* 34.

Observatio III.

Magnâ [illegible] ossis parte resecatâ puella convaluit.

Hieronymi Corbinelli filia, octavum agens annū, elephantico morbo affecta [illegible], ita ut suræ os vitium [illegible]. [illegible] cutis maculas, crebrosq; tumores [illegible], [illegible] paulatim in altū elevari ac cōvert[illegible] putares, vitiū in osse cōsurg[illegible] præterea quod & ingenti dolore afficeretur, & [illegible] in carne [illegible]. Quare soluto ventre & sanguine cucurbitulis [illegible], detegere os decrevimus: quo detecto; quicquid putrens ac [illegible] inerat, [illegible] mus [illegible] parte resecatâ, puella (quod [illegible] impossibile [illegible]) tandem ritè convaluit. *[illegible] c. 25 de [illegible].*

† Notatu quoq; dignum est, quod de pede sponte à corpore [illegible] commemorant *Tulp. Obs. lib.* 4. c. 50. & *Bartholin. Cent.* 1. *obs. anat.* 69.

Observatio IV.

Claudus ex loco eminentiori cadens liberum recepit gressum.

Nicolaus Architectus, cùm de eminenti turri præceps ruisset, tantum abfuit ut ex tam ingenti casu incommodum [illegible], ut cum antea altero claudicaret pede, rectè deinceps ambularet. Quin & [illegible] vidimus, [illegible] morbo correptus [illegible], [illegible]. [illegible] utroq; pede claudicaret, ut nisi duobus [illegible] baculis omnino incedere non posset, curatus, [illegible] sine aliquo adminiculo incedebat. *Idem c.* 55. *Auctorum.*

Observatio V.

Utroq; pede claudus, [illegible] lignea revendo, quasi corpus [illegible] promovet.

Basileæ Rauracorum, Magistratus nostri liberalitate [illegible] habuit vir jam grandævus, qui cum utroque pede claudus [illegible], erecto corpore inambulare nequiret, sustentaculis ligneis adjutus, rependo ab uno loco in [illegible] totum corpus traxit. *Lycosth. lib. Prodig. Anno Domini.* 1533.

DE FEMORE.

AFFECTUS PRÆTER NATURAM, omnis generis.

CALCULUS.

Observatio I.

Ex tumore in femore, post puerperium oborto, extractus lapis ovi gallinacei magnitudine.

Uxori Francisci Fantini, post puerperium excrevit tumor in femore satis notabilis, qui cum quotidie major evaderet, post varia apposita medicamenta topica [illegible] est tumor, extractusq; lapis albus, magnitudine ovo gallinaceo proximus, cujus rei testem adducimus excellentiss. Franciscum Valerium Mantuanum qui curæ non solum interfuit, sed præfuit. *Marcell. Donat. Hist. Mirab. lib.* 4. c. 30.

† Glandulam gallinæ ovo non minorem è coxâ extractam commemorat *Severin. de [illegible]. Med. pag.* 130.

Observatio II.

De femoris fractura, articulo seu ossis capiti superiori propinqua.

Contingit nonnunquam ad coxæ articulū in ossis femoris cervice fractura, qualem ego in honesta matrona animadverti. Ad eam igitur vocatus, cum [illegible] animadvertissem crus ægrum sano esse brevius, cū trochanteris externi [illegible], quam primo aspectu ab ossis femoris capite esse rebar, luxationem

tionem, ac non fracturam subesse facilè mihi persuasi: tū itaq; extendi os, ejúsque, ut mihi videbatur, caput in suam cavitatem compuli. Augebat istam de luxatione persuasionem, utriusq; cruris in magnitudine, ad factā à me extensionem, subsecuta paritas. Itaq; reliqua feci quæ in luxationibus fieri solent. Postridie secundò invisi, graviter dolētem comperi, crus partis affectæ brevius, pedem intrò contortum animadverti. Tum deligationes omnes resolvi, atq; prominentiam qualē antea conspexi. Conatus itaq; caput ossis rúrsum, ut primò feceram, compellere. Sed id dū conor, ipsius strepitū subaudio, simúlq; cavitatem seu depressionē nullā in junctura subesse considero, ex quibus fractum esse os, non luxatum, certò mihi persuadeo: Neq; verò ejusmodi tantùm fracturæ species opinionem facit luxationis, sed & epiphyseos, seu capitis hujus ossis è sua sede divulsio: quæ res minùs cautis Chirurgis aliquando imposuit, non epiphyseos è summo osse femoris divulsionem & separationem, sed luxationem subesse reputantibus. Tum igitur, ut ad institutam narrationem redeam, os complanatis ejus fragmentis restitui, ferulas appositis plagulis circumposui, fasciā duobus capitibus præditā supra juncturam, & circū corpus decussando obvolutā, deligationē feci, arculā pedē, ne quid integumentorum ipsum premeret, munivi. Funem ex laqueari in medium cubile propendentem multis modis ad comprehensionis & subnixûs opportunitatem intortum appendi, quod semper in femoris, crurisque fracturis, & luxationibus est faciendum, ut habeant ægri aliquod adminiculū, ad quod manûs adniti possint, quoties assurgere, & se aliquantulum è cubili erigere volunt, sed ad alvum exonerandam, seu ut lumbis, natibus, coccygi, aliisq; partibus longo decubitu compressis & lassatis, perspirationem, & quasi flabellationem præbeant, cujus defectu, dolore & calore præter naturam corripiuntur: unde ulcera, quę sæpe tanto ardoris & doloris cruciatu ægrum divexant, ut subortā febre, vigiliis, & inquietudine conficiantur. Hæc excitandi è lecto corporis opportunitas, tantò magis hîc necessaria est, quantò fractura juncturæ propior est: illic enim quàm in medio femore periculosior est, adeóq; curatu & sanatu difficilior est, quia pars est exangvis, & propter nervorum, tendinum, atq; ligamentorum multitudinem multis malignis symptomatibus obnoxia. Cæterùm in hac fracturæ specie diligenter Chirurgo cavendum est, & sæpius intuendum, ne os restitutū mox excidat: quod hic facile fit, levi aliqua corporis cōmotione, & simili occasione, quia os femoris unicum est. Itaq; quoties deligationes resolventur, & fractura curabitur, intuendúm acutè in ossis figuram, & partis ægræ, factâ cū sana collatione, magnitudinem: nam restituta & composita fracti ossis fragmenta denuò excidere vix possunt, quin aliud super aliud efferatur. Sed & antequam callus fiat, sic extendenda, & suo statui reddenda pars est, ut ne in vitam reliquam ęger claudicare cogatur. Proditū enim ab Avicenā legimus, vix cuiquā tam feliciter succedere fracti femoris curationem, ut clauditatem effugiat: Itaq; ęgro id etiam curandum est, ut se, corpúsve suū quàm minimùm cōmoveat. Veterū permulti consolidationis hujus ossis tempus quinquaginta dierum numero definiverunt: Sed istius, ut antè diximus, rei nullus certus terminus esse potest. Cæterū quantocumq; tempore os hoc firmavit callus, non tamen ipsi inniti, vel ingredi æger statim à consolidatione poterit: quia parti etiam diu pòst superstes remanet imbecillitas: ut interim cogantur ægri fulcimentis subalaribus ad incedendum uti. *Pareus operum suorum libr.* 14. *capit.* 21. *de Fracturis.*

* * *

OBSERVATIO III.

Ex vulnere femoris claudicans, eâdem parte denuò vulneratus restitutus est.

PEtrus Messias, *part.* 3. *var. lect. c* 15. se quendā vidisse testatur, qui cùm in femore vulnus suscepisset, sanatus claudicabat: at postmodum aliâ in rixâ, e dem in parte sauciatus & sanatus, rectus in posterum incessit. *Idem eodem lib. cap.* 5.

OBSERVATIO IV.

Historia femoris luxati & malè restituti, unde perpetua claudicatio inducta: quam jam à multis annis occalescentem corrigere volens Chirurgus, ægrum infami temeritate necavit.

VIdi senem 70 annor. cujus ancha fracta fuit: & restaurata secundùm tortuositatem restauratione firmâ. Postquam ergo vidi eum: præcepi ei ut embrocaret cum aqua calida: & poneret super ipsam quod leniret eam: ut alleviaretur grossities, & durities quæ erat in loco fracturæ. Fecit ergo illud: & ambulavit super pedes suos ambulatione debili, secundùm claudicationem. Et iste quidem senex fuit multi census: quare non placuit sibi ambulatio ejus. Vocavit ergo unū restauratorem: & interrogavit eum, si esset ei evasio à claudicatione. Æstimavit ergo ille restaurator, quòd rectificaret eum, postquam frangeretur ancha ejus denuò: deinde restauret eam: & convenit cum eo super L. aureos. Postea senex misit ad me, ut faceret scire me, illud quod fuerat inter ipsum & restauratorem. Dixi ergo ei: Tu es vir multi censûs: & non remanet ex vita tua, in quo expendas censum tuum: & non est tibi necessariū, ut fias cursor, & ambules vitā longinquâ: sis ergo contentus in claudicatione tuâ: & non decipiat te sermo hujus restauratoris: & recessi ab eo. Et venit post me restaurator, & strinxit in ancha ejus funes constrictorio forti: & strinxit eum, & contusa fuit ejus coxa, fuit ergo illud causa mortis suæ festinæ, antequam compleretur pars operis restauratoris. *Haly Rodoham, Comm. ad text.* 133. *lib* 3. *Tech. Galen.*

OBSERVATIO V.

Femori & tibiæ processûs palmi longitudine agnati.

IN femore processûs quosdam ad palmi longitudinem, acutósque: itidem in tibiâ, sed non tam proceros, vidi. *Columbus lib.* 15. *Anatom.*

OBSERVATIO VI.

Ex intempestivo refrigerantium & astringentium in Erysipelate usu, scirrhus in femore obortus, & curatus.

CErcilii puerum curavi, qui ob erysipelas nimis astrictū & refrigeratum, scyrrhosum tumorem toto femore habebat. Videbantur autem tenuium partium remedia ad curationem ejus requiri, ideóq; oleo femur fovebam, puello in labrum collocato, quod olei Sabini plenum erat, cujus præ cunctis tenuissimas esse partes scio. Balneis verò uti nō permittebam, nisi plurium dierum intervallo, idq; curandi gratiâ totius corporis. Post prædictam olei irrigationem, ex medullis & adipum genere, ut dictum est, applicabam remedia, mixtis quandoq; Scythico bdellio, & Ægyptiâ mastiche, & Ammoniacâ lachryma, nempe pingvi, & non vestutâ, itidémq; galbano. Ita ex his apparato pharmaco, & Ammoniaco pingvissimo, aceto valde acri dissoluto, totum undiq; femur inunxi. Deinde rursum post aliquot dies pingvissimū opopanacem aceto solutum acerrimo adjeci. Erat autem recens: aliàs enim non manet pingvis, ut neq; bdellium, neq; Ammoniacum, neque galbanum

galbanum. Ad hæc ſuper altero crure ſalire puerum jubebam, ut ad ipſum major alimenti pars ferretur. Poſtea verò cùm durus ille tumor jam repreſſus erat, metuens ne quæ ſupereſſent reliquiæ, diverſà ratione ſum uſus, inuncto femore pharmacis è pice compoſitis. Cæterùm evidenter illito aceto ſcirrbus minuebatur uſu verò laxantium mollior, non minor, fiebat: ſed moderatus ipſorum & alternus uſus puerum curavit. Quòd ſiquis alterutro tantùm pharmacorum genere curaſſet, ſcirrhum ſane nunquam ſolviſſet. *Galenus lib. 2. artis curativa ad Glauconem.*

Observatio VII.

Femur tibiâ & molâ connata, eadémque in ingentem tumorem producta.

Vidi femur cum tibia molaq; uniri: femur ac tibiam in incredibilem tumorem excreviſſe. *Columbus lib. 15. Anatom.*

****

DE GENUBUS.

STRUMA.

Observatio I.

Struma ingentis ponderis in genu oborta.

Struma ingentis ponderis, Ambergæ, ſuperioris Palatinatus metropoli, circa genu Michaelis ...aſtabri (qui cùm auro argenteam ſupellectilé obduceret, non ſemel hydrargyri vapore fuerat læſus) concreverat: ſed is mortem potius, quam cum cauteriis & ſectione curam ferre maluit. *Langius Tom. 1. Epiſt. 43.*

CALCULUS.

Observatio I.

Calculus in abſceſſu aquoſo in genu inventus.

Anno Domini 1558. Joanni Bourlierio, ſutori veſtium in ſancti Honorati vico, aquoſum in genu abſceſſum aperui, in quo calculum reperi album; durum, & lævem, amygdalæ craſſitiei, quo extracto convaluit. Nulla certè corporis pars eſt, in qua calculi non facile concreſcant. *Pareus lib. 24. cap. 19. de Monſtris & Prodigijs.*

Observatio II.

Duo poplitem flectentes tendones ex vulnere reſciſſi citrà claudicationis noxam, convaleſcente ægro.

Stephanus Teſſierus, Chirurgus Aurelianenſis, narravit mihi non ita pridem, curaſſe ſe Carolum Verigvellum apparitorem Aurelianenſem, ex vulnere in poplite accepto, quo duo tendines poplitem flectẽtes penitus reciſi erant. Curationis verò hanc rationem iniviſſe, juſſiſſe ſcilicet ægrum, ut crus flecteret, tum reſciſſorum tendinum extrema extremis oppoſitis aſſuiſſe, inde membrum eo ſitu collocâſſe, & eâ arte tractâſſe, ut vulnus tandem ad cicatricem perduxerit, ægro nullatenus claudicante. Facinus profectò memorabile, & tyroni Chirurgo cautè imitandum. *Idem jam citato loco.*

Observatio III.

Acus mulieris cujuſdam genu inſciè & per imprudentiam infixa, graviſſima ſymptomata intulit.

Mulier juvenis, cùm multũ ſe domi exercuiſſet pro domeſticis obeundis muneribus; ecce die ſequẽti, cùm ex cubili ſurgeret, ita acriter & ſæve circa genu doluit, ut ſe emortuã altâ voce clamaret. Ad quã accitus Medicus, locum dolentem advertit, tangit & conſiderat, ſed nihil notatu dignum invenit, præduriuſculi tamen neſcio quid particulam præ ſe ferre ajebat. Quâ de re, contra dolorem anodynis remediis ſuprapoſitis, invadit, & ſangvinem ex jecoraria brachii, male affectũ locum reſpicientis, abundè extraxit, tandem poſt triduum hujus agônis & infortunii, non ſine ipſius ægrotantis & omnium aſſiſtentium ingenti admiratione, acus cujuſdam intus latitantis ſupremus apex apparere cœpit, quam tunc Chirurgus integram extraxit: meritò namq; hujus rei omnes admirabantur aſſiſtentes, ut quę acum totam infigi non perſenſerât ægrotans, fortè ſomno profundiore detenta, demum extractâ acu, quæ directè & profundè ſævierat, Medicus convulſionem timens, de loco aperiendo dilatandóve contendebat. Cæterum hæc etſi renuit, remediis tamen adjuta ſanata eſt, præcipuè hoc uno, conſtante euphorbio, reſinâ, & pice. Sed quis precor, latitantem acum eo in loco diceret, præſertim cùm puella eam præfigi, profundiori ſomno oppreſſa, non perſenſerat. Haud dubiè morborum cauſæ ſæpe abditæ & difficiles ſunt, & habentur. *Luſitanus curat. 58. centur. 7.*

Observatio IV.

Utraq; mola, ſeu patellæ genuum perfracta, ut ad uſum reſtituta.

Secretarius Marchionis Badenſis binis, ſed alternis caſibus molam vel patellam utriuſq; pedis genu perfregit, ac ſi cultro per medium diſſectæ eſſent: meo conſilio cervinis corii ligatus promptè incedere potuit. Ita fortunæ etiam fortiſſima oſſa non reſiſtunt. *V. C. L. Eſaias Meichſnerus de obſerv. propr.*

CRURA.

EORUNDEMQUE AFFECTUS.

ULCERA CRURUM.

Observatio I.

Antiquatum ulcus cruris cum aliis ſymptomatis.

Cum in urbe eſſet Branda Scotus, frater Octaviani illius amici noſtri, & ipſe mihi familiaris, deduxit me in viam Sozze nominatã: ubi ingreſſus ad mulierem natam circiter annos 30. quæ jam 13. (ut ipſe referebat) annis ſuper cathedra ſedebat, quoniam ulcus in crure ſiniſtro patiebatur, quod etiam tabefactũ erat, atq; debile adeò, ut nullo modo ſuſtinere poſſet. Eratq; in eã tabes alia quædam totius corporis, & dolores per circuitus eam vexabant, vocabatur Martha Motta, quæ etiam nunc vivit: cũ jam exacti ſint anni pluſquam 20. habitátque extra portam Orientalem, nunc marito conjuncta. Eã curare aggreſſus, biennii ſpatio ſanavi: atq; in poſterũ ambulavit, nuncq; crus elongatum eſt, non tamẽ adeò ut non claudicet aliquantulum, peperitq; filium, quãvis parum ſupervixerit. Dices, quomodo laborabat: quadruplici morbo: corruptione, & retentione menſium, febre inordinatâ, quâ etiam corpus ſiccabatur, contractione nervorum, & ulcere. Mentes prolicere tã juve-

inveterato affectu non potui: sangvinem fumariâ & lupo salictario, in aquâ lactis, victûq; humidiore meliorem effeci: ulcus ob id sponte sanatum est: nervum extendi inunctione pingvedinis asini, & fotu vinaceorũ. Sensim curavi reparare, quod longo temporis cursû corruptum fuit, aut vitiatum, aut tabefactum. *Cardanus Curat. admirand. 2.*

Observatio II.

Admirandum verrucosum in cruce ulcus.

Mirandum sanè ulcus verrucosum in Carolo Selatio, urbis nostræ cive, observavimus. Hic cùm per multos annos ulcus in crure passus fuisset, quod multoties sanatum, rursus reversum est: demum cùm ad gangrænam devenisset, à Chirurgo ritè tractatum, firmatáq; fluxione, dum carnis generationi, ut impleretur ulcus, studeret, verrucę plures in carne supercrescere interiore cœperunt, adeóq; multiplicatæ sunt, ut universum ulcus ita oppleverint, ut cicatricem obductam putarent ignari. Harum extirpationi dum studet Chirurgus, nullo (quâvis validissima applicata fuerint) caustico medicamento id assequi potuit: unde ignitis ferramentis ferè centies inusto ulcere vix eas evellere potuerit. Inustâ parte, escharâ ablatâ, digesto ulcere, osse optimè abraso, non solùm in labiis ulceris, sed & ab osse, caro verrucis undiq; scatens pullulare cœpit: multoties corpus expurgatum, guaiaci decoctum ac sarsæ parillæ exhibitum, ratio victûs exactissima præscripta, nec tamen unquam assequi potuit, ut ab ulcere adimerentur verrucæ, donec superveniente febre validâ, post annum & dimidium elapsum, vitam cum morte commutavit. *Marc. Donat. Hist. Mirab. lib. 3. c. 5.*

Erysipelas Crurum.

Observatio I.

Erysipelate in dextro crure laborantis, historia: quâ errores Medicorum in curando detecti, & vera medendi ratio tradita.

Ostendam exemplo, quod nuper mihi contigit, quantũ aberrent quidam, dum in hujusmodi curationis genere versantur, & quod maximè mirum est, quomodo sub optimâ medendi specie ægri periclitentur. Laborabat Vincentius Balzanus, vir haud plebeiæ sortis, erysipelate in crure dextro, cũ dolore & febre, à diuturno morbo convalescens, curatus more isto vulgari, quem appellant honestiore nomine practicam, veriore empiricem: Jubeo è talo sinistro sangvinem mitti. Tonsor aliis Medicis assvetus, qui non curant quâ ex parte, nedũ quâ ex vena sangvis mittatur, postquam bis pertusâ venâ pedis, sangvinem educere non potuit, jecorariâ dextri brachii secuit. Adveniens ergo vesperi, leviter damnavi factum, ne terrerẽ ægrum adhuc febre non levi laborantem, sed ad L. Nonium Faventinum juvenẽ Medicum conversus dixi, uno errore multa damna attulisse: non eduxit peccantis materiæ quicquam, non avertit à jecore, sed ad illud attraxit: & bonum fudit, atq; inculpatum sangvinem. Curavi ergo ut non leviter crus sinistrum totum deorsum trahẽdo fricaretur: emplastrum acopum & frigefaciens tepidum parti patiẽti adhibui: carnes, vinum ováq; inhibui. Exactis duobus diebus, cùm res satis ex voto cederent, (nam inæqualitas pulsûs, quæ secundâ à sectione venę die apparuerat, cessavit) dolor est imminutus, crus ipsum cum surâ intumuit satis, sed molle & rubrum absq; vehementi calore. Dixi, hîc vides Noni, & quàm perniciosè peccent Medici, & quàm facilè sit perdere hominem per ignorantiam: & quomodo nihil tam probetur à populo in arte, quàm quod pessimè fit. Tum ille attrexi taures, dixitque quomodo? Quoniã (dixi ego) si quis medicamentum validum nunc exhibeat, videatur sanâsse ægrum, & tamen perimet, aut in maximum saltè discrimen adducet: namque eo exhibito strenuum aliquid facere videbitur, & maximè cùm purgaverit egregiè, & materiam revocârit à loco, unde dolor & rubor cessabit: materia enim in venis dum fuerit, dolorem nõ excitat, cùm venæ sensûs sint expertes: cessante dolore, totum quicquid est ephemeræ cessabit, febrísq; ob id alleviata adeò videbitur, ut vix quisquam febrire illum percipiat. Anon ergo sibi ipsi, & astantibus, longè melius se habere ex hoc pharmaco videbitur? Tum Nonius: imò planè sanatus, multis qvi non intelligunt. Sed unde discrimen illud vitæ tam magnum? Cui ego: imò non discrimen, sed jactura certa: namq; materia, quę erysipelas facit, cùm non ampliùs crus patiatur, si non educta est pharmaco, in corpore adhuc erit: secus fieri non potest, inqvit ille. At eductam esse vel minimum qvidem ejus, ostendam planè esse impossibile: Primùm tam multa est, ut pluribus indigeret evacuationibus; & tã procul, ut quasi totum corpus permeare cogeretur, & maximè in tã brevi tempore: pòst adeò cruda, & minimè naturæ ægrotantis subjecta: Demum fac ut nihil horum adsit, quomodo ex gibbâ jecoris tã crassa cùm sit, permeabit in cavam, ubi venæ tam angustæ sunt, ut dubium sit an penetrent & invicem conveniant: adeò ut cùm hæc omnia in hoc ægro adsint, dubium non sit, ne guttam quidem evacuari. Sed unde tanta tamen, inquit ille, materia in purgationibus ejusmodi prodit. & unde alleviatio illa adeò manifesta? dixit Nonius. Evacuantur materiæ crudæ, quæ in mesaræo undiq; sunt, & colliqvantur sana, ut inqvit Hipp. At alleviatio illa erysipelatis in crure, fit, totâ materiâ per consequentiã attractionis revocatâ ex venis magnis ad parvas, ita ut relicto mẽbro jam læso, & nondum traducta ad jecur, quod tempus qvatuor vix dies implere potest, ubi adsit febris: ubi latuerit per multos. Per totum igitur id tempus quasi quiescit morbus, & æger melius se habere videtur. Relinqvuntur tamen urinæ crudæ, sitis, vigilia, & appetitus non integer, quædam molestia, & pulsus, si quis cum rectè tangere nôrit, inæqualis. Deinde superveniente febre Medici causantur ægrum edidisse pomum, aut iratum fuisse, aut surrexisse nimis tempestivè. Video, inquit Nonius, statum ægri, sed quomodo tanto sit in discrimine non intelligo, cui ego: Ostendam: revocatâ eâ materiâ ad jecur, ibi excipitur multa, cruda, facta maligna exitu illo ad cutim, nec potens permeare venulas illas capillares jecoris, & retenta ibi, totum corrumpit sangvinem, coctionem & nutritionem impedit, inflamat jecur, febrem accendit, persæpe etiam phlegmonem in ipso jecore excitat: aut resoluta parte tenuiore scirrhum in eo facit, aut etiam putrefacit illius substantiam. Hi sunt fines illius gloriosæ alleviationis ex quibus pleriq; intereunt: aliqui quorum materia tenuior & paucior, venæ latiores, ætas florida plurimum conflictati, tandem evadunt, exhausti omnibus bonis, animæ, corporis, & fortunæ. Atq; hic modus nõ mortis unius, sed infinitorum, cùm omnes qui phlegmone in aliqua parte viscerum laborant, qui totidem fermè sunt, quot qui febrem habent continuam, acutam; aut si diuturna sit, cũ tumore duro, aut molli, eidem periculo atq; alia subjiciantur. *Cardanus Consil. ad Illustriss. Alciatum Cardin. excusum, cum comm. authoris ad Hipp. de aëre, aquis, & locis.*

Fistula Crurum.

Observatio I.

Cruris fistula cum ossis corruptione curata.

Dicam hoc loco insigne exemplum, quod volo tibi propositum esse, ut in curandis fistulis respicias ad illud. Fuit vir juvenis, ætatis circiter triginta annorum, cui accidit dolor in crure, à causa quæ incepit & mota est intra corpus, donec pervenerũt materiæ ad crus, & apolte-

apostematum est apostemate magno, & non fuit ei causa extrinseca. Extensum est ergo cum eo tempus cum errore Medicorum, donec apertum est apostema, & effluxerunt ex eo materiæ multæ, & dilata est curatio ejus donec fistulatum est crus, & facta sunt in eo orificia multa, quæ omnia emittebant pus, & humiditatem corporis. Curavit ergo ipsum multitudo Medicorum, & nullus potuit. Tandem & ego vocatus sum: vidi igitur crus ejus, & materias quæ effluebant ex illis orificiis copiâ magnâ, & corpus jam tabuerat, & color ejus citrinus erat. Intromisi ergo tentam in unũ illorum orificiorũ, & pervenit tenta ad os alterius orificij: deinde perscrutatus sum orificia omnia, & inveni ea convenire ad se invicem ex omnibus partibus cruris. Probavi ergo, & secui unum illorum orificiorum, donec dextri partem ossis, & inveni ipsum corruptum, quod jam corrosum erat, & denigratum, & putruerat, & perforatum erat, penetravitque putredo usque ad medullam. Servavi ergo quod detectum erat ex osse corrupto, & ego putavi quòd non esset in osse, nisi illa corruptio quam abscidi & abrasi, & credebam me eradicasse omnem corruptionem, deinde deposui restaurationem vulneris cum medicinis consolidativis, & est consolidatum vulnus.

Postea iteravi, & detexi os secundò super detectionem primam, & inveni corruptionem continuam cum osse, & serravi, quod apparuit mihi etiam ex illa corruptione: deinde conatus sum restaurationem ejus, & nõ est restauratum. Detexi ergo ipsum iterum, & non cessavi incidere os particulatim, & moliri restaurationem ejus, & non est restauratum, donec incidi ex osse circiter palmum unum, & extraxi illud cum medullâ suâ, deinde restauravi ipsum medicinis, & consolidatum est celeriter, & sanatum. Et non fuit necessaria hæc iteratio curationis, & sectionis, nisi propter debilitatem & dispositionem infirmi, & infirmiores vires ejus; nam videbam esse periculum, ne moreretur, antequam curaretur vulnus, quoniã accidebat ei in omnibus horis, ex superfluitate evacuationis, syncope mala. Sanatus est ergo sanatione integrâ, & nata est in loco ossis caro dura, & bona facta est dispositio ejus in corpore hominis, & rediit virtus ejus, & conversatus est in dispositionibus suis, & non fecit ei contrarietatem in ambulatione, neque nocumentum omnino. *Albucasis Chirurg. lib. 2. cap. 86.*

† Confer, quæ de ulcere cruris fistuloso refert *Massar. part. 2. Epist. 28. fol. 172.*

VOMICA CRURUM,

TUMORES.

OBSERVATIO I.

Vomicâ in tibia obortâ, mortua mulier.

MUlieri cuidam natæ annos 28. tibia posterior vehementer intumuit, ut inde dolor gravis, præcipuè noctu, excitaretur, & tendines crurum extensi nimiùm membrum incurvarent. Initium morbi quatuor ante annis. In uteri gestatione puerperio minuebatur. Mansit tamen reliquum quid, & tertio conceptu plurimùm intumuit. Minuebatur resolventibus malacticis: suppurantibus non concessit, ingravescit malum: parit. Apertus tumor cauterio frigido. Nihil exiit præterquàm cruenta sanies. Caro emortua, inania quædam loca, nullus ea parte sensus. Cataplasma è farina hordeacea & oxymelite, quæque putredinem arcent, admota. Expuit sanguinem: commota alvus multa dejecit mala: biduo priusquam moreretur, pulsus vehemens fuit & frequens, neq; tamen respondebat febrilis calor. Decimo die postquã aperta vomica est, exspiravit. Præsagio jam antè facto liberati calumniâ Medici & Chirurgi. *Hollerius Observat. 9. libri proprij.*

OBSERVATIO I.

Morum castaneæ magnitudine excisum in talo tibiæ enatum.

ANno abhinc tertio, grandioris castaneæ magnitudine morum vidimus in talo exteriori dextræ tibiæ natum, excellentissimi Jurisconsulti, non minùs quàm integerrimi justissimique Regij Consiliarij, Joannis Andreæ à Cutris: quod quidem rotundum erat, angustum verò circa cutim: ut pediculus quidam cuti affixus appareret, sicque potius, quam mori figuram repræsentaret. Quod demum imperiti cujusdam empirici medicamentis irritatum, incisione juxta cutim à docto Chirurgo, nostroque jam consilio admonito, facta, ad sanitatem facillimè reductum est. *Ingrass. de tumoribus præter nat. pag. 264.*

C A L C U L U S.

OBSERVATIO I.

Calculus in steatomate cruris, ovi magnitudine repertus.

IN Electoris Saxoniæ Principatu, nobilis quidam, patria Marchita, nomine Joachimus Kobel, præfecturæ Schvveinicensis præses, militiæ peritus, cui in sinistro crure steatoma enatum, ultra annum duravit, gallinacei ovi magnitudine: quod cùm ei nihil impedimenti inter ambulandum afferret, nec doleret etiam, incidi noluit, sed ita reliquit. Sed cùm aliquando in equestri certamine ex incuria id graviter offendisset, ut immodicè intumesceret, & inflammaretur, dolores acciderunt acerbissimi, donec tandem concepta sanie apertus tumor fuit, in quo lapis avellanæ magnitudine apparuit, angulosus, rotundus tamen, & spadiceus: quo exempto unà cum pellicula, qua continebatur humor saniésque, tumor subsedit, & vulnus perfectè concrevit. *Kentmannus libello de Calculis.*

VULNERA.

OBSERVATIO I.

Ex vulnere cruris mortuus.

VIdi in Cremonia quendam, qui vocabatur *Gabriel de Pirolo*, qui vulneratus fuit in crure, super focile minus, & perforavit sagitta usque ad superficiem ossis, & non læsit os, & fuit sagitta arcûs ut dicebatur, & cum omnibus instrumentis Medicus non potuit defendere, quin superveniret rigor & febris: & mortuus fuit intra mensem suæ infirmitatis. *Guilielmus Placentinus Pract. cap. 5.*

FRACTURA.

OBSERVATIO I.

Fibulâ perfractâ, & ex crure in totum subtractâ, æger ita convaluit, ut postmodum sine sustentaculo incedere valuerit.

JUveni cuidam ex casu fibula perfracta est, quæ ex toto è pede sublata est. Is sanatus nihilominus absque baculo vel sustentaculo ingreditur, in Xenodochio Calvuæ nuper à psora à me curatus est. *C. L. V. Esaias Meuschnerus de observat. propr.*

OBSERVATIO II.

Dormiens & ex sella procidens, utrasque tibias perfregit.

PHarmacopœus quidam dormiens in sella, ex ea decidens sibi ambas ex suo onere in totum & circa medium perfregit tibias: ita sibi quisque onus est, vel aliquando lupus. *Idem de suis observat.*

† Confer etiam, quæ de gravissimâ pedis fracturâ recenset *Hildan. Cent. 2. obs. 67. fol. 247.* Adde *Zvvinger. Theatr. Vit. Hum. Volum. 2. lib. 4. pag. 358.*

SCABIES CRURUM.

OBSERVATIO I.

Malignæ vel inveteratæ scabiei in cruribus curatio.

REgina Guthin 23. annos nata, cùm Basileæ, ante annos circiter viginti, gravi ulcerosáque scabie per multos menses in tibiis & pedibus cruciaretur, cum tumore rubro; nec ullo remedio à Chirurgis (quibus jam leprosa videbatur) sanari potuisset, à me divinâ gratiâ, unico & solo oleo ex malis aureis (quæ Itali *pomi d'amor* appellant) per elixationem parato, quatuor septimanis integrè sanitati restituta fuit. *D. Ioannes Jacobus VVeckerus de observat. propriis.*

PROMISCUI AFFECTUS ALII.

OBSERVATIO I.

Affectus cruris difficilis, expeditâ curatione promptè curatus, salvis partibus.

QUidam patiebatur dolores atrocissimos cruris, quod eò pervenerat, ut denigraretur cutis, ita ut jam sphacelo affici inciperet; & Medici de sectione ejus solliciti essent. Tandem supervenit sacerdos, & totum crus, & maximè locum ex affectu nigricantem humectavit, elixir seu aq. Vitæ Juliani, & superaspersit pul. myrrhæ, & aloës, ana: & linteum madefactum in dicto elixir imponebat pulveribus, superinducta latâ fasciâ. Desiit dolor, & in loco qui niger factus erat, excitatum est ulcus; ex quo ulcere exempta sunt plura frusta ossium: & his medicamentis fuit consolidatum: licèt toto curationis tempore vinum meracum & sincerum biberet. *Solenander sect. 5. Consil. 15.*

OBSERVATIO II.

Difficultas motûs cruris, ex suppuratione ortâ in alterâ nate.

VIdimus quendam, cui magnâ obortâ suppuratione in alterâ nate, juxta cruris initium, nervi ejusdem cruris per incisionem nudati sunt, sed eâ parte sanatâ, toti membro movendi difficultas accidit. Itaque conjiciens durum quidpiam à priori inflammatione in nervo derelictum, quod hujusmodi dispositionem induceret, affecto loco idoneum medicamen adhibendo hominem perfectè sanavi. Quod autem de partibus faciei dictum est, id de reliquis quoque omnibus est intelligendum. Quippe unicâ duntaxat pereunte actione, solum musculum, qui ipsam efficere solet, aut nervum ipsius affectum esse putandum est. At ubi plures actiones vitiatæ sunt; non eodem in loco; accidit interdum omnes ejus musculos à communi aliqua causa lædi. Fieri etiam potest, ut nervus aliquis, qui musculis ipsis communis est, afficiatur. *Galenus lib. 5. de loc. affect.*

OBSERVATIO III.

Malignæ febris materia ad crus delata, siderationem ejusdem intulit.

ACcidit nonnunquam materiam aliquam venenosam ad membrum aliquod deferri, quod tu quoque Anno M.D.LII. cum multis aliis Medicinæ candidatis observâsti, in juvene illo, quem apud Divum Petroniû veterem invisimus, qui febre malâ & venenosâ correptus, tandem materia illa ad dextrum crus delata, crus universum suâ malitia interfecit, & ad siderationem deduxit, nullo (quod admiratione dignum) apparente vel tumore, vel rubore, nulloq; dolore percepto: sed solùm quædam frigiditas ab ægro percipiebatur; quæ tandem digitorum pellem reddidit lividam, in eâque quasdam excitavit vesicas, & in summa totum crus interfecit, ex quo nos deinde crus ipsum universum excidere (ut vidisti) coacti fuimus. *Maggius de Vuln. Sclop. curat.*

OBSERVATIO IV.

De villico qui postridie phlebotomiæ onus gestavit, & paulò post maculæ rubicundæ cum livore in cruribus eruperunt.

ANte annos aliquos accessit me quidam rusticus, qui jam aliquandiu haud ita bellè valebat, nec tamen de aliquo manifesto morbo conquerebatur; is sine Medici alicujus consilio ex venis utriusque manûs, quæ ad minimum digitum sunt, uti apud nos rustici solent, sanguinem misit. Sequente statim post sangvinis missionem die onus humeris sublatum satis ponderosum aliquot passûs gestavit; idque sine ullâ evidenti noxa. Sequentibus verò diebus symptoma non tam molestum, quàm inopinatum & indecorum supervenit: fœdus nempe extremarum corporis partium color. Apparebant à lumbis per femora & tibias ad pedis calcaneum usque creberrimæ maculæ rubicundæ, cum livore tali, qualis apparere solet post sangvinem missum, quum refrigeratus est, & quasi demortuus, magnæ & parvæ: nempe, cùm pedibus inniteretur, ac erectus staret; subitò undiquaque sese ostendebant, erumpebant multiplicabantur, & intendebatur eorum color magis magisque ad ruborem, cum quadam quasi nigredine. Quando verò lecto scamnóve decumberet; præsertim si crura paulò reliquo corpore altiora teneret, vel omnes ejusmodi maculæ evanescebant prorsus, vel perpaucæ perdurabant. Ita ut prædictarum rubicundarum cum livore macularum materiam fluere & refluere manifestè animadverteres. *CL. Casp. VVolphius de observat propr.*

OBSERVATIO V.

Venæ in cruribus & abdomine prægrandes & distentæ visæ.

VEnas in abdomine & cruribus varicosas maximæ molis vidi. *Columbus de re Anat. lib. 15.*

OBSERVATIO VI.

In utroque crure; velut à subjectis spinis punctiones sentiens mulier quædam.

REtulit mihi aliquando Joannes Malnoeus Andegavensis Chirurgus longè doctissimus, visam à se mulierem; quæ in utroque crure dolorificam valde punctionem sentiret, velut à subjectis cuti spinis vel acubus, si vel minimùm tangeretur. Nullus tamen inerat tumor; nulla caloris nativi mutatio. An Spina maximè propriè affectus is dicendus fuit, ut ego judicavi? *Joubertus Annotat. in Tractat. de Anat. Guid. de Cauliaco, 4444.*

DE PEDE IPSO.

Antehac de Pede integro ex ordine historicâ praxeos nostræ in genere diximus: nunc descensivè ad ipsum pedem, digitos & plantas progredimur.

MONSTROSA CONFORMATIO.

OBSERVATIO I.

Sine pedibus nati.

REpete ex titulis, *De pede integro.*

AFFECTUS PEDIS.

OBSERVATIO I.

Ex tumore dextri pedis steatoma trium librarum cum floccis, pilis, atque unguibus caninis extractum.

ANno 1534. Thobiæ Sutori, Mollaco, in inferiori Holsatia habitanti, tumor magnus absque ulla externa causa in dextri pedis musculis, summo cum dolore subnatus est: qui nullis medicamentis, quamvis laudatis, cessit. Hic cum omnes vias sanitatis sibi interceptas videret, ad aperitionem confugit, sperans sese eo modo doloris magnitudinem superare posse. Aperto itaque tumore foramine, & amicis præsentibus, extracta est a Chirurgo materia quædam, pinguedinis instar, ponderis trium librarum, in cujus medio flocci, cum capillis, atque unguibus caninis repertæ sunt. *De D. Valentini Hertneri Observationibus propriis.*

OBSERVATIO II.

Distorti pedis Historia.

NOvit universa Civitas nostra, præteritis annis Aromatarium ad insigne trium clavorum, omnes filios generasse contortis pedibus ad partes internas crurium, ita ut pedum digiti invicem opponerentur. *Marcellus Donat. Hist. Mirab. lib. 4. cap. 20.*

Haganoënsi Reipub. medicinam cùm facerem, à Generoso Domino Henrico Barone in Fleckenstein, Provinciæ Haganoënsis ad Palatinatum tum temporis spectantis, Præside, Beinheimium usque, oppidulum ad Rhenum situm, familiæ huic propriû, vocatus sum. Quò cùm venissem, & in arcem receptus, atq; ad Gynæcéum deductus fuissem à Reingrafia Comitissa, Domini Baronis fratriâ, virgo filia, ejusdem Baronis ex fratre neptis, annorum circiter viginti, subpallida, tenella admodum, imbecillisque corporis constitutionis, adducitur. Expromitur. Consilium de corrigendo distorto pede sinistro, introrsum nonnihil spectante, & ob luxationem, in minore ætate, vitiosè curatam, unde claudicatio illa profecta, per Kirlochenses vicinos & celebres ejus tractus Evembolos Chirurgos restituendo. Addebatur certam claudicationis hujus emendationem eosdem pollicitos fuisse, si modò periti Medici ad tollendam, si quæ subesset, cacochymiam, pharmacià potionaretur: sic enim feliciorem futuram restaurationem. Quo audito, & pede diligentius inspecto, contrectatoque, deprehendi calcis talique ossa usque adeò distorta, & per callos obfirmata jam jam induruisse, ut nonnisi summo cum periculo divelli denuo, & restitui posse certum haberem. Collatis proinde Virginis nobilissimæ imbecillis viribus cum callosorum articulorum avellendorum restituendorúmque carnificinâ, puellam omnino de vita periclitaturam, intrepidè & liberè pronunciavi. Argumento, quòd Chirurgos illos, quantumvis ex vulgi opinione celebres, indoctos tamen, rectâ methodo vel recens luxata restituendi destitutos, perspectissimû haberem: tantum aberat, ut eosdem callosa jam facta, non sine ingenti dolore, summáque virium prostratione, difficiliúmq; symptomatum accessione, refringere atque restituere posse confiderem. Etenim quam violentâ & execrabili torturâ, nullis prorsus convenientibus instrumentis, & machinis, aut arte instructos, callos de novo perfringere, articulos membranásque distendere, nervos, venas, arterias, musculorúmque fibras, & aponeuroses dilaniare, & abrumpere oporteat, non nisi artis periti facile dijudicare possunt. Unde concitato humorum affluvio, atque inde etiam dolorû vi suscitatis inflammationibus, febres, deliria, paralyses, convulsiones, & nonnunquam mortẽ ipsam consequi necesse est. Sed & nonnullos inter carnificum & tortorum hujusmodi manus exspirâsse in exemplis est. At fidei isthoc & sano consilio meo nihil commotus Baro, vir aliàs prudentiæ & sapientiæ singularis, sed ampullosâ temerariaque Evembulorum suorum persuasione inductus, quòd claudicatione emendatâ, splendidiore fortunâ virginẽ elocari posse speraret, in sententiâ semel conceptâ perstitit: licet Fratria Comitissa meo consilio promptissime acquiesceret. Jussus itaq;, purgatoriû medicamentum afferri curavi, quo feliciter respondente, dimissionem impetravi. Octiduum à discessu meo, misera puella, dolendo fato, non sine serâ suorum pœnitentiâ; alterâ à Chirurgorum torturâ die, dolorum vi exanimata, extinguitur: eventu prognosticum meum confirmante. *Schenckius.*

† Pedis distorti meminit *Hildan. Cent. 6. obs.* 89. ubi simul, quâ ratione ex arte in formam naturalem sit reducendus, adjungit.

OBSERVATIO III.

Pede offenso mortuus.

C. Aufidius egressus cum in senatum iret, offenso pede in Comitio, obiit. *Plin. N. H. lib. 7. cap. 53.*

OBSERVATIO IV.

Ex levi calcanei vulnere extinctus.

A Venione Marcum Sobiratium, spectatæ virtutis, ac summæ spei juvenem, ex calcanei vulnere leviore, quam ut quid mali ex eo speraretur, mortuum decimo septimo die accepimus: quò tempore, ex eo loco digressus, in aula agerem. *Valleriola, lib. 3. Enarrat. 8.*

PLANTÆ ET DIGITI PEDUM, MONSTROSA CONFORMATIO.

OBSERVATIO I.

Monstrum inter cætera unguibus pedum & manuum aquilinis.

HIstoria monstri Florentini, nati unguibus manuum pedumque aquilinis, capite simiæ, & barbati, suprà exhibita circa exempla digitorum manuum, huc perinde referenda. *Schenckius Filius.*

AFFECTUS.

OBSERVATIO I.

Plantæ pedis calor intolerabilis solâ scarificatione & faciliore perspiratu levatus.

CUidam planta pedis adeò incaluerat, ut sibi deûri pars videretur. Calor is nullis remediis poterat placari (quia opinor, ob cutis densitatem nihil exhalare posset,) sed scarificatu & transpiratione faciliore tandem evasit. *Hollerius comment. ad aph. 39. lib. 4. Hipp.*

OBSERVATIO II.

Sphacelus intra trihorium a digito pedis ad præcordia progressus.

SPhacelum procedere vidimus spatio horarum trium ab uno pollice pedis, usque ad ventrem & præcordia laborantis. *Gemma Cosmocrit. cap. 8.*

Observatio III.

Sphacelus sine causa manifesta repentè ægrum, sine febre & gravioribus symptomatibus, è medio sustulit.

EXtremum pedem aliquando repentè sphacelatum vidimus, sine causa externa, sine tumore, aut rubore conspicuo. Oborto primùm dolore immanissimo, mox sensum in eo, ac motum periisse, partem totam livore contabuisse, exulcerationem fœdam insecutam, quæ acerrima causticáque medicamenta sine sensu admitteret. Non multo pòst arteriam brachij dextri, deinde etiam sinistri pulsare desiisse: ita sensim universo corpore obsesso, miserum extingui, sine febre, sine symptomatis admodum gravibus. *Ioan. Fernel. cap. 15. lib. 2. de Abditis rerum causis.*

Observatio IV.

Gangranam mortem adferre, si à digito pedis inceperit.

QUi ulcere nigro, quod γάγγραιναν Græci appellant, afficiuntur, si id à digito pedis inceperit, & patiens fuerit senex, vel ex his quorum corpus mali habitûs sit, celeriùs moriuntur. Novimus nos Cambinum, Carolum, & Thomam, cives Florentinos, necnon & alios quamplurimos hujuscemodi affectos vitio paucis diebus vitam finiisse. Incipit enim caro ipsa in ulcere paulatim increscere, & livens fieri: quin & arida interim atque sicca, & cutis circumjacens nigris impletur pustulis: tum & quæ proxima est, amisso sensu livet pallétque: nec priùs serpere id malum desinit, donec ossa etiam inficiat. Quòd si quicquam aridum est, & proximum quoque locum, vel usque ad sanum prorsus excideris, revertitur tamen & serpit. Verùm cùm aliæ partes corporis hoc malo afficiuntur, plerumque sanantur. In illiusmodi autem membris & calor est debilis, & nervi insunt plurimi, qui cùm inficiuntur, facilè etiam circumjacentia loca inurunt: unde & proxima his statim livent, donec totum membrum miserabiliter occupent atque inficiant. *Dodonæus cap. 71. Abditorum.*

† In duobus, cùm callum pedis amputari curassent, gangrænam, & insequentem observavit mortem *Heer obs. 12.* ubi ex gangrænâ digiti & pedis mortem annotavit.

Observatio V.

Gemursa novus morbus.

CEleriter in Italia restinctus est ille, quem gemursam appellavere prisci, inter digitos pedum nascentem, etiam nomine obliterato. *Plin. Nat. hist. lib. 26. cap. 1.*

Observatio VI.

Pedis digitus major unico osse constans.

HAbeo penes me majorem pedis digitum ex uno osse conflatum; fuit enim senis, in quo ob sedentariam vitam, & motûs privationem, ligamenta articulorum digiti ossea sunt reddita. *Coiter. Observat. Anatom. & Chirurg. pag. 109.*

Observatio VII.

Ad perniones remedium rarum.

NOn est prætereundum illud experimentum, quod narrat *Clarus Olaus in lib. 2. rerum Septentrionaliũ*, ubi scribit, populos eos, qui frequentissimè ob frigus aëris hoc malum experiuntur, sese non alio remedio sanare, quàm pulvere pellis leporinæ; nam & hoc experimentum rationem habet, quia, ut notum est, pili leporini maximè valent ad unienda vulnera. *Mercurialis de Morb. puerorum lib. 1. cap. 13.*

DE ARTHRITIDE, SIVE GUTTA PODAGRICA.

CAUSÆ ET SPECIES.

Observatio I.

Podagram nonnunquam populariter grassari: & contra Divini Hippocratis sententiam etiam pueros, eunuchos, virgines, & mulieres eâ corripi, velut animalia nonnulla.

PYthermus, ut inquit Hegesander, memoriæ tradidit, ævo suo moros annis viginti fructum non edidisse, & popularem morbum Podagram ita fuisse grassatam, ut non solùm viros, sed etiam pueros, virgines, eunuchos, mulieres is morbus corripuerit: quin & eam ægritudinem adeò vehementer sæviisse in greges, ut ovium partes duas ille morbus afflixerit. *Athenæus Deipnosoph. lib. 2.*

An id evenerit, quia mororum fructûs podagram arcere queant, in controversiam venire potest. Ego sanè apud Hipp. ac Gal. legi, mora, quæ satis maturuerint, ventrem subducere, stomachúmque squalidum ac æstuosum consolari, præsertim si frigida, nec cum cæteris cibis, sed paulo antè sumantur, móxque per pavimentum deambuletur. Unde *Horat.* Poëta non immeritò cecinit.

——— ille salubres
Æstates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, ante gravem quæ legerit arbore solem.

Ea verò privatâ ullâ facultate podagricis auxiliari, quominùs infestentur illi, apud neminem adhuc observavi. Fieri tamen potuisse crederem, ut mora frequenter Pythermi ætate ab omnibus ferè esitata, stomachis recreatis, alvísque liquatis, eorum humorum proventum interciperent, qui in articulos decumbentes podagram gignere consueverunt: eò magis quòd Gal. scribit, alvos astrictas habentes podagris esse obnoxios. Sed consideranti mihi capras, quæ mororum fructûs non attingunt, ab eâ lue non fuisse immunes; potiùs aëris inclementiam, quæ moris inimica extitit, etiam pedum morbos produxisse existimo; quando variis aëris constitutionibus varias ægritudines pervagatas fuisse, non rarò à majoribus nostris observatum fuit. Cùm enim morus, ut docet Theophrastus, idcircò sit prudentissima vocata, quòd novissima omnium germinet: ea si quando pruinâ lædatur, quemadmodum lædi proditum est, *Psalm. 77.* & apud *Plinium lib. 16. cap. 26.* jam cœli intemperiem maximam esse constat, quam etiam ad pedes deducere defluxiones, non est à ratione alienum. *Mercurialis Variar. Lect. lib. 1. cap. 24.*

Eunuchos podagrâ nõ tentari, Hippocratis quidem temporibus verum erat, nunc verò propter nimium tum otium, tum vitæ intemperantiam non ita habetur verum. Res autem tota ita habet. Qui podagrâ est laboraturus, necesse est pedes habeat imbecilliores, sicuti cerebrũ infirmius, qui epilepticus est futurus: neutrum tamen his affectionibus omnino corripi est necessarium, si nihil peccaverit in vitâ. Quòd autem partis imbecillitas satis esse nequeat ad morbi generationem, ex eo tempore potes apertè discere, quod accessiones intercedit. Eo enim toto intermedio tempore, omnino nihil interpellantur à morbo, quamvis ipsis semper adsit naturalis imbecillitas. Quod in podagricis etiam est manifestum, in quibus humore quopiam supervacaneo in pedes defluente, affectũ hunc generari constat. Si ergo hic humor nunquam affluat, neque unquam talis futurus est morbus. Non affluet autem, si corpus semper excrementis vacet, si moderato exercitio

exercitio utatur, probéque cibum concoquat. Unde desidia ipsos, & luxuria, & heluatio lædit: lædunt etiam multa & potentia vina potata, maximéque si quis ante præsumptum cibum ipsis utatur; hæc enim, ut coitus etiam, facilè nervosum replent genus. Hippocratis certè quidem temporibus pauci omnino laborabant podagrâ, propter vitæ temperantiam & moderationē summam: nostrâ verò ætate in tantum auctis delitiis, & luxu, & voluptatibus, ut nihil supra addi posse videatur, infinita est podagrâ laborantium multitudo: nonnullis nunquam se exercitantibus, sed male coquentibus, séque inebriantibus, nullo præsumpto cibo fortia vina potantibus, & venere immoderatâ utentibus: aliis verò, etsi non in omnibus, in uno tamen, aut altero ex iis quæ retulimus, delinquentibus. Et verò sæpe, cum magnum peccatum est, in uno eorum quæ diximus, deliquisse satis esse potest. Ob has igitur causas Eunuchi etiam podagræ doloribus cruciantur, etiamsi quam maximè sibi a Venere temperent. Tanta enim eorum est desidia, tam inexplebilis edacitas, tanta crapula, ut etiam sine coitu podagrâ corripi possint. Hæc eadem de particulari morbo dicta esse putandum, Arthritici siquidem ferè omnes priùs fiunt podagrici. Accedit ad has causas quamobrem plerique nunc podagrâ infestantur, quòd parentes & avos multi podagricos habuere, in quibus semen ac semen erat vitiatum: atque adeo posteris majorem conciliavit partium imbecillitatem. *Gal. Comment. in aph. 28. lib. 6. Hipp.*

Mulieres cùm virorum licentiam æquarint, corporum quoque virilium vitia æquârunt: neque enim minus pervigilant, non minus potant, & oleo ac mero viros provocant: atque invitis ingesta visceribus per os reddunt; vinúmque omne vomitu remetiuntur: æquè nivem rodunt, solatium stomachi æstuantis. Libidine verò neque maribus quidem cedunt pati natæ. Quid ergo mirandum est, maximum Medicorum ac naturæ peritissimum in mendacio prehendi, cùm tot fœminæ podagricæ sint? Beneficium sexus suis vitiis perdiderunt: & quia fœminam exuerunt, damnatæ sunt morbis virilibus. *Seneca lib. 5. Epistol. 95.*

Vidimus nuper Venetiis Eunuchum quadraginta ferè annos natum, Turcam, sine barba, effœminatum, timidum, & qui articulorum dolores patiebatur. Hic ob vinum passum copiosissimè epotum hæc discrimina inciderat, & simul ebrietatem: nempe in sua patria vinum non bibunt, ita Mahumeto instituente, sed in aliena patria, clandestinè tamen, ingurgitant. Agitatio illa magna, quæ in coitu fit, debilitat nervos & articulos, quod Eunuchis ob hanc causam contingere non potest, quibus etsi virile membrum quandoque erigatur, & spiritum quendam, atque aquosam materiam emittant, tamen non est sanguis, nec agitatio fit in principalibus membris, deficientibus testiculis, qui sunt tanquam folles omnia membra commoventes: imò & Eunuchi rarissimè in coitum excitantur, tamen excitari possunt. Illustrissimus Dux noster tubicinem habet spadonem, qui mira de coitu profitetur. Nos parum credimus ex his quæ vir ille dicit. *Brassavolus comment. ad aph. 28. lib. 6. Hipp.*

Nos vidimus magnificum Alphonsum Tassonum, 15. annorum ætate podagrâ laborantem: quâ etiam laborare cœpit Illustris Claudius Rangonus: an verò prius venerem exercuerint, ignoramus. Tassonus negavit se illam exercuisse, à nobis quandoque interrogatus. *Idem comm. ad aph. 31. lib. 6. Hipp.*

Novimus Eunuchum podagricum, eúmque vehementer. *Scholiographus ad cap. 63. lib. 1. Hollerij de morb. intern.*

Vidimus natos tantùm decem annos laborâsse. Tempore Hipp. pueri non conflictabantur podagrâ ante usum veneris. Nunc verò conflictantur, fortasse quia contraxerunt morbum a parentibus, vel quia cœlum hoc Gallicum diversum est à Coo. *Holler. comment. ad aph. 30. lib. 6. Hipp.*

Vidi quod Hipp. & Gal. non viderunt, nobilem videlicet puerum septem, aut octo annos natum, Vallesium, laborantem non tantùm podagrâ, sed arthritide, vere & autumno, cui non fuit hæreditarius morbus articularis, & satis ille biliosus erat. *Paschalius Method. curand. lib. 1. cap. 16.*

OBSERVATIO II.

Nova, de arthritidis causa, ejusdémque loco affecto, & generationis modo sententia.

PRoxima continénsque omnis arthritidis, ac doloris causa est non simplex ulla intemperies, sed humor præter naturam infixus & adhærens, qui sæpe tumore manifesto se prodit. Atque tametsi nōnunquam (ut iis qui primùm incipiunt illâ tentari) citra insignem tumorem dolor affligit, tenuis tamen ac paucus aliquis humor subest. Hic autem qui continens est doloris causa, nunquam, aut admodum rarò (præter multorum id opinionem assevero) in id canum ac spatium penetrat, quod inter ossium extrema intervenit, sed in vincula duntaxat, atque in eas membranas, quæ extrinsecùs ossium extrema nectunt, ac etiam in tendones eò directos: hoc sanè argumento, quòd in nodosa tophaceáve podagra atque chiragra, humor in calculum jam concretus, aperta ruptave cute plerunque eruitur è digitorum articulis, vinculo integro ac illæso. Neque porro humor hic, continens arthritidis causa, tam varius atque traditur existit: nec enim sangvineus, nec biliosus, nec melancholicus unqvam est, sed omnino vel pituitosus, vel serosus: perperámque arthritidis differentiæ ex humoris genere statui solent: ut alia calida, alia frigida sit, sed omnis frigida est, ex frigido humore genita. Quòd si rubor, aut calor interdum, maximéque in chiragra vel podagra cernitur, is non ex morbi essentiâ, sed ex vehementiâ fit doloris, qui ruborem, calorémque nonnunquam & febrem accersit: quæ potissimùm iis eveniunt, qui constitutionem corporis obtinent impensè calidam atque plethoricam, & qui levi occasione febre jactantur. Hic igitur frigidus humor ac tenuis, articulorum vincula, membranas, aut tendones implens, & distendens, aut feriens, dolorem infert: dolor verò si corpus præparatum jam est, ruborem, calorem, atque febrem: quæ distendentis aut ferientis humoris sunt symptomata. Talis est ratione, artísque usu comprobata sententia de arthritidis continente causa. Antecedentem porrò causam rectè omnes statuunt humorem esse, qui aliunde in imbecillos articulos aut influit, aut influxurus est: unde autem & per quas vias influat, nemo ad unguem videtur investigâsse. Ex hac ignoratione hactenus dolor articularis pro immedicabili derelictus est, nuncupatúrque Medicorum opprobrium. Errant profectò quicunque ex intimis illum partibus in articulos irrumpere putant. Quomodo enim à visceribus, intimísque sedibus possit humor sincerus aliquispiam per venas ferri? aut qui sangvini permistus nuper erat, illinc per ora venarum in articulos purus excidere? aut si etiam cum humore sangvis emanat, cur in articulo collectus phlegmonen non excitet? Sed neque humor crudus, qui per alios ductùs quàm per venas fertur in articulos, arthritim facit. Nam cruditas in cachexia è visceribus in pedes incumbens, dum tumescant, podagram nō efficit. Alia igitur quàm ex intimis partibus est arthritidis origo. Hæc autem caput est, è quo sanè pituitosus humor, isque tenuis profluit in articulos. Non quidem cerebrum, aut interiores ejus ventriculi, in quibus pituitosum excrementū cumulari coacervarique solet, (hoc

enim vel foràs per nares, vel per palatum in asperam arteriam, atque pulmones, aut in ventriculum interioresque sedes illabitur) sed partes capitis externæ & extra calvam positæ origo sunt arthritidis: è quibus supervacaneus humor per summa corporis sub cute deorsum decurrit. Venæ enim multæ ab externis jugularibus deductæ, eò excrementa sua tenuia atque serosa deponunt: cúmque capitis crassa densáque sit cutis, è qua capilli succrescunt, non quemadmodum è reliqua corporis cute illinc facilè humor expiratur. Tempore igitur cumulatur copiosior, in iis maximè quibus gignendi ejus evidentes causæ conveniunt. *Fernel. lib. 6. cap. 18. pathologia.*

Observatio III.

Ejusdem authoris sententiæ assertio ratione & experimento stabilita.

PRimùm quidem frigidæ arthritidis causam proponis esse tenacem crassámque pituitam: id quidem simpliciter & absolutè pronuntiatum falsi insimulo; initio siquidem tenuis est & aquosa, qualis interdum vi frigoris defluit è naribus: neque crassa tam promptè excideret & illaberetur in articulos & corporis partes externas, sed hæreret in via. At certè hæc tempore, vi caloris crassescit in articulis, atque tum (ut ex Galeno producitur) nonnisi longiori tempore resolvi potest. Tandem verò si sinatur, plerumque in tophum durescit immedicabilem, de quo Poëta *solvere nodosam nescit, &c.* Morborum igitur tempora distingue, si concordes vis esse scripturas. De hujus pituitæ differentiis scripsi ex optimorum Medicorum sententiâ *lib. 5. Naturalis partis Medicinæ*, Improbans deinde cerebrum mali fontem esse; quæris cur non omnis externa causa, cerebri destillationem proritans, arthritidem facit. Quærendum etiam fuerat, cur non omnis cerebri destillatio tussim excitet. Scis, vir optime, nō unum omnis destillationis cursum esse, varia quoque est humoris proclivitas: Et aliæ partes aliis imbecilliores, aut laxiores existunt: ita aliàs humorem in hanc illámve partem influere. Contendis insuper, nullum esse meatum pedibus cum cerebro communem, per quem eò possit humor incidere: útque rem tuam conficias evidenter, colligis neque per spinalem medullam, nec per nervos illapsum fieri. Quod equidem fateor, nec quemquā adeò esse rudem credam, qui ejusmodi vias excogitet. Ais tu tamen cerebrum posse venis communicare suum excrementum: cùm sis ipse Anatomes peritissimus, vellem mihi viam indicares, quâ è cerebri ventriculis (quos *Galen lib. de usu partium* excipiendorum humorum excrementiorum gratiâ factos commemorat) excrementum ipsum remeet in venas. In cerebri substantiam nullæ venæ sparguntur, neque aliæ intus sunt; quàm quæ per meninges utrinque in verticem efferuntur: possitne excrementum ex intimis illis ventriculis in illas sursum remigrare? Quòd si id aliquando in stomachum procumbit, obstruítque jecur, nihil ad rem nostram. Ego destillationi, quæ fit in articulos, non his existimem ductibus aut meatibus opus esse, sed aliàs è cerebri ventriculis, aliàs è partibus externis etiam per cervicem & scapulas deorsum illabi, quæ partes consequuta subcutaneas & laxas, tenuis cùm sit, plerumque sine sensu doloris sensim præterlabitur, dùm solidiore & compactiore articulo sistatur & inhærescat; cujus ligamenta, tendones & membranas non sine dolore distendit. Hanc mihi persuasi frigidæ arthritidis causam, quam malè perceptam plerique ut immedicabilem reliquerunt. At neque in his, neque in aliis quibuscunque artis operibus, me unquam ab investigando deterrebit veterum auctoritas, licèt nullum hactenus vel minimum scriptorem neglexerim: ex meis tamen inventis plus me quàm ex illis profecisse experior. Ad te jam redeo, cum suadere niteris excrementa hæc pituitosa è venis excidere, multa certè (tu me liberè loqui jubes) committis. Nunquam enim vidisti ejusmodi pituitam medicamento è venis detrahi, sed quæcunque purgantibus dejicitur, tota aut à cerebro, aut à ventriculo, aut ab intestinis est. Ea ipsa dolorem colicum infert: Nec quæ vel in colico, vel in febribus vomitione redditur, à venis in ventrem confluit, sed in hisce sedibus concreverat. Allucinaris etiam cùm dicis, vidisse te multam pituitam crassam, ei quæ in ventriculo generatur non dissimilem, è secta vena cum sanguine fluxisse. Quod enim in pelviculis interdum albicans innatare cernitur, non excrementitia hæc pituita est, sed quia fibrarum vi concrescit, sanguis appellatur, isque pituitosus, & qualis in leucophlegmatia redundat. Ego certè inter vulgi errores hunc censeo gravissimum, quòd & in febribus omnibus, & in aliis quibuscunque morbis, humoris vitia nonnisi in venis constituat, neque aliam his posse in nobis sedem inveniri putet, & cùm de humoribus disseritur, nihil de supervacuis; sed de his duntaxat intelligat, qui sangvini permiscentur in venis. De his autem aliquando plura. Reliqva omnia quæcunqve profers ex Galeno contendunt in cacochymia ex venarum osculis, multa vel in cutim, vel in alias partes corporis extimas imbecilles erumpere, quæ scabiem, pruritum, tubercula, inflammationes, interdum etiam calidas arthritides excitant, quorum certè nihil inficior. *Fernel. cons. 12.*

Observatio IV.

De Ægritudine quæ dicitur Nakir, seu de flatu furioso in ambitu corporis.

ÆGritudo hæc nominatur in terra nostra *Nakir*, & est dolor qui accidit in quibusdam membris, deinde permutatur de membro ad membrum. Hujus morbi exemplum vidi ego tale. Vocatus sum ad mulierem quandam infirmam in quadam villa, & detexit brachium suum; & vidi inflationem parvam in vena brachij; & post horam unam, vidi illam inflationem procedere cum focili sicut serpit vermis, ascendendo ad humerū celeriùs quàm credi potest; & movebatur sicut argentum vivum, quum currit de loco ad locum. Recessit ergo dolor ex loco qui primùm doluerat, & fixus est in humero. Deinde, ut narravit mihi, revolvebatur in toto corpore, quemadmodum & ego ipse facilè deprehendere potui. Miratus sum ergo velocitatem discursionis ejus de membro ad membrum, & ego quidem antea nunquam videram hanc ægritudinem, quæ esset, qualis hæc in hac muliere. Multos quidem vidi, qui senserunt dolorem permutari de membro ad membrum, sed non hoc modo, aut hac celeritate. Nec ego aliam causam conjicere possum, quàm quòd mulier fuit sole & laboribus exhausta, sicuti sunt quæ ex villis, sicci corporis, detectarum venarum. Hinc ergo apparet sensui illa ventositas permutata, & est necesse ut non appareat secundùm hunc modum in illis, qui sunt delitiosi, & corporibus humidis, occultarum venarum. Cùm ergo moliris curationem ejus, & sentit patiens illum dolorem, tunc si est apparet oculis, sicut diximus: tunc stringe super ipsum, & sub ipso velociter, & seca super ipsum, donec egrediatur ventositas coarctata, & cauteriza locum. Si autem non vides locum affectum & dolentem, tunc cura ipsum cum excussione corporis, & quopiam remedio quod expellit ventositates, & extenuat eas: Commodè autem fit pilulis fœtidis, & pilulis de serapino, & similibus. *Albucasis lib. 2 cap. 93.*

Enarrationem hujus morbi require à *Marcello Donato lib. 1. cap. 6. hist. mirab. med. VVierus in libello suo Germanico, de morbis incognitis, ad dolorem quem vulgo in VVestpha-*

Westphalia & vicinis locis, den Varen hoc est, varum retu-lit, sed curatione plurimum differre affirmat: Ego eti-am causis ab eodem distare puto, id quod conferenti facile constabit.

Observatio V.

Arthritidis species quædam universalis, Menapiis, aliisque Rheni ac Mosæ accolis familiaris, cum quæ e-jusdem curandi ratio.

JOannes Mesues Polypodium inter ea refert, quòd corpora [illegible] care ac extenuare queat; for-tassis ac arthritidis [illegible] genus respexit, quo non uni corporis parti, sed compluribus [illegible] : ad quod [illegible] Menapiis [illegible], Rheni ac Mosæ accolis pluri-mum commendatur. Tument in hoc morbi genere manus, pedes, utriusq; genu cubitorumq; articuli, ad-est [illegible] præ doloris magnitudine movendi: subinde superiores minus, gravius vero inferiores par-tes afficiuntur: facile quoq; ex una in aliam partem hu-mores fluentes decumbunt. Huic malo Menapij Poly-podii decoctum [illegible], [illegible], quo supervacuos humores [illegible] posse sperant; non quidem [illegible], sed tempus [illegible] aliquot diebus decocti hujus [illegible] præcipiunt ac instituunt. Cæ-terum hoc morbi [illegible] genus aut venæ sectione, vel purgationibus, vel [illegible]: nec [illegible] curatio, si [illegible] universalia hæc remedia adhibeantur: [illegible] articulis hu-mores impacti hærent, sed [illegible] non tam consi-stunt, quam confluunt. Ideircò corpus [illegible] vacu-andum, [illegible] quod [illegible], provocatis sudoribus digerendum [illegible] est. *Dodonæus Hist. stirp. Pempt. 3. lib. 5. cap. 3.*

Observatio VI.

Materiam arthritidis occultæ malignitatis participem sæpe esse, atq; horrendos terrificos, quæ paroxysmos excitare.

PErsuasum multis, incognitam esse hujus mali es-sentiam, virus enim quoddam occultum & inexpli-cabile, tantæ malignitatis & contumaciæ authorem es-se. Quod videtur agnovisse Avicenna, cum scribit, ar-thritidis speciem quandam esse, cujus materia adeo a-cuta & maligna sit, ut aliquando animi irati impetu ex-acerbetur, & subitâ morte hominem necando sufficiat. Itaq; Gal. ipse scribit, Theriacen podagricis arthriticis-que omnibus ex usu esse, non alia credo ratione, quam quod videlicet, consumat, & obtundat hujus materiæ virulentiam. Idem censet Gordonius, hoc addito, quod ante theriacæ usum corpus præparari & perpurgari o-porteat. Materia igitur arthritidis tenuis est humor & virulentus, non tamen contagiosus, qualitate peccans potius quam copia, extremos dolores ciens, ideoque humores, una cum caliginosis & flatuosis spiritibus, ad influxum paratos, in affectas partes incitans. Itaq; ut a-spidum & vesparum morsus, dolores auctos cum ca-lore, subito tumore, & ampullis excitat, ob humorum scilicet fervorem, quem venenum intulit, non ob sim-plicem continui solutionem, cùm quotidie sutores sar-toresq; cernamus, acu cutē carnemq; transfixos, nul-lis ejusmodi malignis symptomatibus subsequentibus. Sic virus arthriticum dolorum cruciatus intolerabiles invehit, non copiâ, quia plerisq; arthriticis hi contin-gunt, nullo in articulis apparente fluxionis signo, sed solâ qualitate maligna & inexplicabili, quâ nisi medica-mentorum oppositorum, aut naturæ, aut utriusq; be-neficio retusâ, dolores illi non cessant. Inexplicabili illi & virulentæ materiæ arthriticæ malignitati multū lucis afferet, sequentiū historiarū commemoratio Dum felicis memoriæ Rex Car. IX. Burdigalæ esset, Capella-no & Castellano, Medicis Regiis, Tastæo Urbis Burdi-galensis Medico, Nicolao [illegible], & mihi Chirurgis, ob-lata est nobilis quædā mulier, nata annos quadraginta, ex tumore vix ciceris magnitudinē æquante, sub ischii sinistri parte externâ, [illegible] articulatione, perdolēter mul-tos jam annos ægra. Me præsente dolorificus eam pa-roxysmus [illegible] derepentè [illegible], & vociferari cœ-pit, corpus huc [illegible] temerè & violenter, motibus & in-[illegible] supra muliebrē, [illegible] omnino natu-ram jactare. Caput [illegible], pedes scapulis imponebat, mulierem a dæmone habitam di-xisses. Duravit [illegible] paroxysmus horæ fere quadrantē: toto illo tempore diligenter observavi, nūquam amplius solito pars dolens [illegible], num nova suboriretur inflammatio: sed nihil novum, quod quidem tactu aut visu discerni posset, superveniebat [illegible], cùm pars illa tangebatur, [illegible] altius. Exacto paro-xysmo, [illegible] habebat, totum corpus su-dore diffluebat, cum tanta lassitudine, & membrorum omnium contractione, ut ne vel minimū quidem di-gitū dimovere posset. [illegible] suspicio nul-la esse poterat, nam mulier [illegible] omniū mi-nisteriis integrè utebatur, loquebatur, ratiocinabatur, neque [illegible] debatur. Nec verò ma sumptibus ullis aut diligentiæ pepercerat, quò a Medicis & Chirurgis ta-[illegible] morbo remedia nancisceretur. Sagas etiam mulieres, sortilegos, & incantatores consuluerat, adeò nihil intentatum reliquerat, sed mali magnitudine om-nis [illegible]. Hæc ego omnia cum in consilio retulissem, communi omnium consensu in eam sen-tentiam itum est, ut dolenti loco seu tumori adhibere-tur cauterium potentiale. Id ego ipse admovi. Post escha-ræ lapsum defluxit valde atra & virulenta sanies, quæ doloris omnis & ejusmodi morbi impòsterum cessati-onem mulieri attulit. Ex quo intelligere licet, tanti ma-li causam extitisse, venenatum quoddam virus, quali-tate inexplicabili nocens potius, quam quantitate: quo vi cauterii dissipato & debellato, omnis prorsus dolor conquievit.

Super simili prorsus malo, sed brachium dextrum occupante consuluit Capellanum, Castellanum, & me, Aurelia uxor Citharœdi Reginæ, supplex doloris le-vamen implorans: nam per paroxysmos doloris acer-bitate sic affligebatur, ut præ impatientiâ sui immemor è fenestris præcipitem se dare conaretur: cujus rei me-tu custodes assiduos habebat. Simile monstrum simili remedio debellandum censuimus, nec nos nostra de-cepit opinio. nam adhibito potentiali cauterio, par o-mnino hujus, qui & illius fuit successus. Ergo non à so-la articulorum imbecillitate, doloris arthritici acerbi-tas causam habet: sic enim continuus & semper sibi similis esset dolor: non a simplicis humoris intempe-rie, nihil enim in reliquis quotquot sunt tumoribus si-mile contingit: sed a venenata, maligna, occulta & in-explicabili materiæ qualitate: quo magis id mali genus solertem Medicum, & strenuum Chirurgum deside-rat. *Pareus operum suorum lib. 17. c. 2. De Arthritide.*

Observatio VII.

Podagricorum membra excesa.

IN arthriticis, podagricis maximè, membra intrinse-cùs diuturnitate adeò perforari, ductibus sinibusque oblongis, angustis, atque si tineis vel xylocampis excisa essent, sectio ostendit: præsertim carnosis in locis mus-culorū, quorū spatia nervi citra omnem connexū per-vadunt, per quæ & defluxiones nervi ductū comitatæ feruntur, à quibus & continuâ destillatione humoris ampliata, velut attrita, vel levi ex causa humores commo-

tos suscipiunt. Undè precipuè accidit eos, qui diuturnâ podagrâ laborarunt, facilè in hunc affectum incidere, malumq; esse propter organi hoc vitium imedicabile: Impediri tamen ad tempus, si corpus non admodum exagitetur, atq; adstringentiũ usu, quibus mẽbra laxata nonnihil coarctantur. *CL. V. Felix Platerus de observ. propriis.*

Observatio VIII.

Arthritidem ex plethora sæpe generari, & non ex catarrho capitis.

ANimadverti sæpe quosdam dolores & tumores calidos, repente omnes articulos extremorũ membrorũ invasisse, tantâ quidam vehementiâ, ut ęgri neq; brachia, neq; pedes movere possent. Quibus symptomatibus febris satis intensa cum vigiliis etiam accessit. Hos verò tumores non ex destillatione capitis ortos esse, ut quidam etiam magni Medici censent, sed à plethorâ in venis magnis collectâ proficisci, ostendit curatio. Etenim venæ sectionibus repetitis, & topicis moderatè refrigerantibus, ac diętâ refrigerante & tenui eos sustulimus. *CL. V. Iacob. Oëthæus lib. Obs propriarũ.*

† Add. *Forest. l. 29. observ. 6 fol. 792.*

Observatio IX.

Causa & remedia ad dolores articulorum, ab intemperie solitaria sine materia.

FIunt etiam in articulis dolores ab intemperie sine materiâ, qui etsi rari sunt, quia tamen mihi experiri contigit, quibus adversũ remediis usus sim, visum est aperire. Mihi aliquando majore animi contentione in studio occupato, ideóq; externas, quæ in corpus ingruere poterant, injurias non sentienti, ventriculus per bibliothecæ angusta rimarum clanculùm subiens, coxam sinistram perculit: tandem studendo lassus, cùm primùm surrexi progressurus, stare in pedes nõ potui, tãta erat doloris sine ullo tumore aut humore, qui quidem cerni posset, acerbitas. Itaq; coactus sum lecto me tradere, revocatóq; in memoriam, quòd frigus nervis planè inimicum, mihi dolorem illum creâsset, depellere id tentavi frequenti linteorum calidissimorũ appositione: quæ etsi contactu suo sanas partes, dolenti & perculso loco vicinas, vesiculis inde surgẽtibus amburerent, vix tamen illic, ubi defixa erat doloris acerbitas, sui sensum faciebant, tanta erat & tam firmiter fixa intẽperies. Imposui & marsupia avenâ & milio frixo plena, vinóq; rubro calente imbuta: vesicas itẽ bubulas calefacientium herbarũ decocto semiplenas. Deniq; & catinum ligneum, cinere calenti penè plenum, salviâ, roremarino, & rutâ leviter cõtusis obtectũ, involutúmq; linteo, quod aquâ vitæ conspersum, vaporem remittebat, qui dolorem leniebat: impositus etiam panis ater, recens à furno extractus, & aquâ rosarum aspersus valde profuit. Atq; quò leniùs inimicum illud frigus expugnarem, pedum plantis lagenas testaceas aquâ fervente plenas admovi, ut inde etiam cerebrum per nervorum rectitudinem & cõtinuitatem incalesceret. Horum remediorum vi, tandem contumaci illâ intẽperie, cùm per viginti quatuor horas me detinuisset, præclarè sum defunctus. Aliquando ab excrementitiâ quadam materiâ, sed tenui adeò & subtili, ut oculorum sensum fugiat, excitatur doloris arthritici alia species. Fuligo quædam est, accensarum candelarũ fungis, seu atræ illi uligini, quæ cohibito ad objectũ aliquod corpus lampadum ardentium fumo, cogitur & concrescit, similis: quæ virulenti seri admixtione infecta, quoquoversùm pervadit, nunc in illis articulis extremos dolores ciens, nisi illi exitum affectanti aperiatur via corniculis, cucurbitulis, vesicatoriis, cauteriis, aut aliâ simili arte. *Pareus operum suorum lib. 17. c. 18.*

Observatio X.

Cyprinorum esu quidam quoties vellet, podagram sibi provocabat.

NOveram podagrosum, cui Cyprinorum esu pinguiorum parata erat podagra semper, ut in manu illi esset accersere cùm vellet, eo pacto. *Alexandrinus lib. 15. c. 6. salubr.*

METASTASIS.

Observatio I.

Podagra in varios morbos, & horum in hanc metastasis.

ILlud inprimis cognoscendum est, podagram nonnunquam, quartanâ febre succedente, artuum dolores finire, Avicennâ authore, quod tamen mirandum videtur: quum alibi podagram perrarò ab humore nigro fieri voluerit, qui quartanæ propius existimatur. De dysenteriâ verò quid attinet dicere? quando ex eâ haud ritè curatâ, artuum pedúmque dolores inprimis subsecutos fuisse, nõ semel ipsi vidimus; Hippocratésq; *in prorrhetico* memoriæ prodidit? Siquidem *podagricos dolores dysenteriis optimè curari, si successerint: sed & alias eliquationes valde prodesse, quæ ad inferos locos repunt:* scriptum reliquit: quem imitatus Avicennas: *Et quandoque,* inquit, *solvitur natura ex eo, & juvatur per illud.* Cæterùm contrà etiam fieri constat: etenim si quæ in difficultatibus intestinorum fiunt eliquationes, non ritè purgentur, eas ad articulos naturam transferre rationi consentaneum est. Est etiam ut ex coli potissimùm dolore suborto, articularis morbus & podagra curentur: quemadmodum ex eodem perperam curato artuum plerumq; dolores suboriuntur: veluti ea testantur, quę *sexto de morbis vulgaribus libro* scripsit *Hippocrates. Cui* enim, inquit, *in dextra parte intestinum colum dolebat, & artuũ dolore capiebatur, erat quietior: postquam autem hic curatus fuit, plus doluit.* Nam quũ materia ab articulis ad intestina, colúmq; pręcipuè permeat, colliq; propterea dolor progignitur, artuum dolores cessant: quæ si ad articulos ab intestinis transferatur, dolorem in iisdem parit, intestináq; liberat: eâdem ferè ratione, quâ & diuturni morbi in articulos abscedere consvevere: veluti idem author *sexto ejusdẽ nominis libro* memoriæ prodidit: *Quibus*, dicens, *juxta aures judicationis tempore exorta non suppurârint, his evacuatis reversio fit, pro reversionum ratione: reversione verò factâ rursus tolluntur, & permanent; in his spes est in articulos abscedere.* Quamobrẽ non ineptè *contemplandum,* inquit, *qui morbi aliis succedant: veluti cùm jecinoris affectum podagra succedẽs curat.* Cæterùm etsi morbis jam commemoratis supervenientibus, artuum pedúmq; dolores finiantur, iidem tamen quibusdam in hydropisin plerumq; concessere, multis in depravatam spirationem, ἆσθμα Græci, anhelitum Latini dicunt. Hæc verò successio inevitabilis atq; immedicabilis existit, Aretæo auctore. Avicennas autem præter hæc, illud infortunii podagricis contingere voluit, ut scrotum, in quo testes continentur, impensè longum fieret: eâ (nî fallor) ratione, quòd cùm humores deorsum ferantur in podagricis (ad pedes enim confluunt) eorum pars quæpiam ad scrotum etiam ut defluat, veluti & ad reliquas omnes artuum compages priùs confluere, quàm ad pedes, verisimile existit. *Hieron. Gabucinus Comm. de Podagra, fol. 13. & sequentibus, parte aversâ.*

Sæpe vidimus dolores in ventriculo concitatos desiisse in dolores articulares: sicut accidit cuidam qui me his diebus consuluit: Is post satis diuturnum morbum cum febre, dolebat frequentissimè secundùm ventriculum,

culum habebat autem dejectiones mucosas mixtas cū cruore. Sed doloribus ventriculi recedentibus, articuli dolore correpti sunt, translata nempe materiâ ad articulos. Interdu verò ab intestinis. quãdoq; enim dolores colicos in dolores articulorum terminasse vidi: Ita etiam renales in podagricos & articulares permutatos fuisse; imo frequenter articulares dolores solent dolorum renalibus succedere, ita ut in proverbium, & frequens etiam apud vulgares nostros versum sit, utpote qui nostra lingva materna dicere solent: *Doglia di fianco*, hoc est, dolentibus renibus, *Gotta à campo*, hoc est, articulares dolores statim in promptu sunt. Sed & mulieres saepe (ut *Hippoc.* quoque monet, *sexto Aphoris.*) capiuntur ab articularibus doloribus, suppressis aut puerperiis, aut menstruis purgationibus. In viris autem frequenter, intercepto fluore sangvinis soliti per mariscas purgari. Imò (ut tandem omnia uno capite comprehendamus) omnem interceptionem alicujus consuetae vacuationis sequi solent id genus dolores, & haec omnia consentiunt cum Hippoc. Galenique decretis. *Victor Trincavellius de rat. cur. and. particular. hum. corp. affect. lib. 12. cap. 1.*

Memini, dum Venetiis medicinam facerem, mulierem quandam, quae erat in aetate adolescentiae, temperamenti calidae & humidae, & multi sangvinis, & puerum pepererat, nec per sua puerperia fuerat, nisi parce, purgata, a vehementissimis doloribus secundum omnes articulos, praeter eos qui ad collum & maxillas pertinēt, fuisse correptam, cū tumore & rubore circa articulos, ut dimovere se aliquam nequiret. Illi autem, quam citius potui, sangvinem copiosum ex vena prope talos cruris dextri mitti volui: quo misso, illa eadem die libera evasit secundum partem dextram a doloribus, ita tamen ut nullum, aut valde exiguum auxilium in parte sinistra perceperit: nam non minus cruciabatur secundum articulos sinistri lateris, & eos fere universos: sed postea, interposita die, volui alterius cruris venam secari unde effluente iterum satis copioso sangvine, eadē illa eadem die illius etiam lateris dolores omnino deleti: Quo viso statim animadverti, primum, quantā vim habeat rectitudo in vacuationibus, quam nq; rationi cōsonum sit praeceptum, a *Galeno* nobis 10. *de comp. med. secundum locos* datum, nempe coxendicis dolorem, cum a sangvine ortum & occasionem habet, vel a materia sangvini mixta, facilime sectâ venâ in poplite, vel prope malleolos, eadem fere die curari posse. Nec minus etiam alias vidi, quae ex suppressis mensibus, his doloribus factae sunt obnoxiae, & non multo post per missionem sangvinis citatis menstruis, ex incommodo exemptae sunt. Nam etsi temporibus Hippocratis, hac sola de causâ podagrâ liberae sint tentari mulieres: nostris tamen aliqua illis laborant, quamvis menses fluant: quod Galen. in malam victûs rationem refert. Cùm in causa est suppressio hujus purgationis, cur non magis id attribuendum aut utero, aut corpori universo? per has enim purgationes tum uterus proximè, tū demum universum corpus excrementitiū sangvinem excernit, qui suapte natura multus in eo sexu solet generari. Addamus & illud, quod ferè in idem tendit, quòd scilicet ex sangvine solito à mariscis fluere, oriuntur ejusmodi dolores: quod nullus unquam negavit. *Idem eodem libro, & capite.*

PROGNOSIS.

OBSERVATIO I.

Quando in Arthritide & chiragrâ metuenda mors.

AUthor Levinus Lemnius, in arthritide & chiragrâ non esse quod mortem quisquam pertimescat, nisi circa sinistrum pectoris sinum, cui cordis turbinatus mucro subest, humorum colluvies desidat: digitusq; annularis sinistrae manus nodosus efficiatur, ac valde intumescat. *Mizaldus memorabil. centur. 1. aphor. 50.*

LIBERATI PODAGRICI SPONTE, fortuito, Medicinis.

OBSERVATIO I.

Podagrâ sua sponte agrum deserens.

SUperest apud nos J C. Illust. Principis Consiliarius, qui cum ante vehementer affligeretur podagrâ, decumbente ad pulmones humore, & tussim cū rejectione copiosa excitante, planè à podagra immunis est per plures annos. *CL V O, vvilhelmus Fabricius Hildanus. de observationibus propriis.*

OBSERVATIO II.

Divites podagrici, luxu, deliciis, atque otio affluentes: pauperes facti par. co tenuiq; victu instituto, & laboribus corpus exercentes, à podagra vindicati sunt.

LEgimus quosdam morbo articulari & podagrę humoribus laborantes, praeter proscriptionem bonorum ad simplicem mensam & pauperes cibos redactos, convaluisse. Caruerunt enim sollicitudine dispensandae domus, & epularum largitate, quae & corpus frangunt, & animam. *D. Hieronym. advers. Iovin.*

Ex Senatu Romano Plotinum Philosophum Platonicum sedulo audiebat Rogatianus. Qui usq; adeo ab hac vita animum segregavit, ut & bonorum suorum curam neglexerit, & servos omnes expulerit, respueritq; dignitates. Jam verò Praetor proditurus lictoribus jam adstantibus, neq; prodiit, neq; ullā habuit publici muneris rationē, neq; lares proprios habitabat, sed quosdam amicorum familiariumq. conveniens, apud eosdē coenabat & dormiebat, cibumque in dies unicum assumebat. Qua quidem negligentiâ vitae, extremaq; incuria factum est, ut qvum acriter podagrâ antea vexaretur, neq; progredi posset, nisi vectus sellâ, robur tandē inde resumpserit. Idem qvum manus antè extendere nō valeret, tamen adeo convaluerit, ut expeditius uteretur, quam qui artifices manibus quotidie tractant. Hunc ergo Plotinus inprimis complectebatur mirisq; laudibus extollebat, proponebatque tanquam insigne philosophaturis exemplum. *Porphyrius in vita Plotini.*

Singularissimum hac aetate praesidium, nemini mentem fallens nunc primum sese evexit, nunc exorta atq; excogitata podagricos sanandi ratio, etiam cum ipsis articulorū callosis contractionibus, coelitus, altiusve de mentibus delapsa. Quandoquidē, ne vos in re manifesta lōgiùs immorer: Magnificus Franciscus Pechius, nuper ex catarrho à nobis sanitati restitutus, hujus medelae exemplum, hujus salutis divinitq; auxilii à coelo delapsi certitudinem praestabit. Hic cum multam cōtendisset, Illustrissimi Ducis nostri comitia expediens, quinquagenarius podagricus, diuturnis hujusce morbi cruciatibus oppressus, clam a Marchione quodā in ergastulum conjectus, uxore, unico libero, omnibusq; aliis vitâ defunctū arbitrantibus: anno jam transacto vigesimo hoc à Deiparae partu, An. 1556 à Gallis in eam arcem irruentibus incolumis adhuc inventus est, miroq; Vercellensium spectaculo, tanquam Lazarus è monumento, divino equidem munere servatus, nulla articulari laesione, ense accinctus, nullo innixus baculo, per urbem incedit: omnemq; ex tenui victu, à carceris custodibus indicto, podagrae noxā effugit. uxore, filioq; mor-

mortuis,ædes,prædia, omnéq; divenditum opimum certè patrimoniū,jure ipſo revocare incepit,In cibo igitur medicamentum. *Franciſcus Alexander Vercellenſis in Apollinis radio primo,in deſcriptione elect.diacoralli.*

Civem Landſbergenſem Lucam Keslin nominatum, ætate noſtrâ comperimus, qui prædives ſummo luxu, delitiis,& otio affluens, podagram ſibi accerſiverat: à qua paululum liber, ſubinde eques, animi gratia, peregrè proficiſcens: duobus ſervis, qui herum eqvum aſcendentem, deſcendentémq; ſublevarent:aut euntem humeris ſuis fulcirent,ſtipatus: tandem ad extremam egeſtatem redactus eſt.Unde vini,aliorúmq; carentiâ, victúque acciſo,& pro pauperis conditione frugali inſtituto,podagra, mutato hoſpitio,hominem deſerŭit. Qui etiamnum quinquagenarius, merces corbe doſſuariâ hinc inde altiſſimos montes ſcandendo diſcurrendóque,divenditúmq; comportans: podagrâ,tenui iſthac fortunâ,in totum profligatâ,victum ſibi quæritabat. *Ioan.Schenckius ex Wirſungij praxi med. de Podagra.*

Observatio III.

Prophylactica adverſus podagram diæta.

Quinetiam ex podagra & Franciſcum Tagainum ſacerdotem,amicum meum,quamdiu vixit,(vixit autem ſenex)& meipſum,&alios omnes quotquot parere conſiliis meis voluerunt, in perpetuum nullo negotio ſervavi incolumes. Ea autem fuit ratio,ut manè ſolùm olus aliquod,aut mel cum pane ederent,exercerentur jejuni, & alvum mollem haberent: ſummóque ſtudio vitarent,ne abſque fame, aut cum cruditate,aut nauſeabundi cibum ſumerent, uterentúrq; vino albo. Medicamentum noſtrum ad præſervandum, recipit cuperoſam,ſemen balſaminæ, aſphaltum Judaicum,& xyloaloën,aut cinnamomum. *Cardanus de curat.admirand.num.19.*

† Confer,quæ de præcautione ac præſervatione Podagræ annotarunt *Salmuth.Cent.3.obſ.46.Panarol.pent.3.obſ.5.Horſt.part.2.lib.3.obſ.1.& 5.*

Observatio IV.

Vini abſtinentiâ à podagra quidam tuti.

Adnotatum eſt,eos qui inter initia podagræ doloriſq; articulorum vini potum ſubtrahunt, & ad aquam confugiunt,magnificum ſentire præſidium, ac penè divinum: feréq; compertum eſt potatores aquæ raro, aut nunquam podagricos aut chiragricos effici. Hodie tamen pleroſq;omnes videmus aquæ liquorem adulterare,aut ſaccharo, aut cinnamomo,aut pane,videlicet ſic utiliorem arbitrantes.Audio ſobrios homines viniq; parciſſimi,atque aquę potatores,callidiores auſterioréſq; à nonnullis exiſtimari: quoniam ita ſenſiſſe videatur Cæſar de Bruto & Caſſio,qui poſtea ipſum trucidârunt. *Ioan.Bruyer.de re Cibar.lib.16.c.13.*

Novi Medicum ſenem Venetiis,qui cùm non parum infeſtaretur à podagris,& ad ſenium uſque ſaltem primum,ac per quinquennium ipſe ſibi vinum interdixiſſet,liber tandem ab hujuſmodi moleſtiâ ita evaſit, ut ampliùs ad ultimum uſq;ſenium,imò ad mortem horū dolorum expers fuerit. *Trincavellius de rat.curand.partic.hum. corp.morb lib. 12.c.2.* Idem teſtatur *in conſ.97. lib.3.edit Baſilienſ.*

† Hoc modo curatam podagram commemorat etiam *Camerar.ſyllog.Memorabil.Cent.8.part.54* An cibi delicati hoc malum gignant,vid, *Io.Colle.fol.258.*

Observatio V.

Continentiâ venereorum à podagra ſibi caventes quidam.

Arthriticos uxoratos vidi, qui pro parte majoris temporis,in lecto,guttâ deprehenſi,permanebāt: & mortuâ uxore rariſſimè eam incurrebant: capti verò,facilè à paroxyſmo liberabantur. *Guainerius de ægritud.juncturar.c.27.*

Observatio VI.

Lac aſininum arthriticis ſalutare.

Asininum lac bibendo, qui liberati ſint podagrâ chiragráve inter exempla ſunt. Serum etiam aſinini lactis efficaciſſimè heminis per intervalla ſingulis diebus quinis, articularibus morbis bibitur. *Plin.libr.28.cap.9.*

Aſinini ſtercoris ſuccum aſinino lacti ac dulci vino admiſce, & illine ad podagram. *Author euporiſtôn lib.3. c.248.* Ex aſininis oſſibus mirabiliter efficax medicamentum, *Guainerius c.18.* parare docet.

A purgatione vere novo celebratâ, accedendum immediatè ad uſum lactis aſinini cum multo ſaccharo roſarum toto menſe Majo, quemadmodum *Celſus lib.4.c.21.* conſulit. *Quidam*, inquit, *cùm aſinino lacte epoto ſe aluiſſent,in perpetuum hoc malum evaſerunt.* Petrum *Deſcreux* ſenem Pharmacopœum, omni hujus artis dote præditum, mihi conjunctiſſimum,vidimus poſt uſum lactis aſinini,in multos menſes convaluiſſe, nec aliâ de causâ morbum illi rediiſſe, niſi quòd ad ægros viſendos,&loca ſalebroſa,& domorum aſcenſûs,abire pedibus perpetuò cogeretur. Eam vitæ ſecuritatem & perpetuam conſecutus eſt Claudius *Pauton*,civis Tricaſſinus, eo uſu lactis, juſculo braſſicæ, & pane hordeaceo, Veteribus creditum eſt,inquit *Hollerius comm. in 64.aphor lib.5.* Arthriticis lac aſininum ſalubre, & *comment. Hollerij in lib.4.de rat.vict.in morb.acut.* Sangvinis, inquit, vitium lac aſininum expurgat,ac vires inſtaurat, dum partes ſolidas, humido primigenio deſtitutas,ex toto reſtituat: Illi vis fuit inſita alvū ſubducere,(nobis verò non movet, quòd humores ſint craſſiores,& regio frigidior)rugas tollere, vividum colorem reſtituere. *Douynetus Apolog lib.4.c.2.*

Observatio VII.

Seri caprini uſus ad podagram, recentiorum certâ experientiâ comprobatus.

Serum caprinum efficaciæ tantæ quidam eſſe confidenter affirmant, ut hominem omnino liberum à podagrâ & articulari morbo præſervet,nec qui eo utatur,ſangvinis miſſione, aliiſve remediis opus habeat, ſiquidem in ſex rebus non naturalibus rectè ſe gerat: hócq; certa multorum experientia conſtare aſſerunt: ſequenti autem ratione exhibendum conſulūt. Lactis caprini optimi recentíſque,quantum placuerit,accipito,coagulo cogito,ſerum diligenter tranſcolato: colatum olla excipito,ad lentum ignem coquito,inter coquendum curioſiſſimè, quoad haud ampliùs ſpumet, deſpumato: Deinceps ita decoctum,ſolum per ſe,ad tertiæ partis remanentiam coquito:denuò colato,idq; toties facito, quoad nihil lacteæ ſpumæ reddat. In tali ſero optimè purgato, infundito foliorum borraginis, pugil.unū:quòd ſi in arthritico abūdans pituita(quod ſæpius evenire ſolet)fuerit, addito etiam iuæ,betonicæ,ſalviæ, ana pugillum medium:ſin atra bilis abundaverit, (hîc admonendum lectorem puto,artuum dolores,Rhaze Medico teſte, ab ipſo nigro humore quā rariſſimè provenire,ut propterea exiſtiment nonnulli, Galenum in catalogo humorum articularem morbum facientium atram bilem non adſcripſiſſe, utpote à qua dolores articulorum non niſi inſolenter & raro fieri poſſe intelligeret,vetante ſcilicet ejus craſſitie,&terrena ſubſtantia, ne intimè,&in penitiores oſſium, membranarum,& compaginum partes adigatur)apponito ſenæ,epithymi aliquantulum:deniq;pro humoris abū-

dantia

dentis ratione ſimplicia infundito. Cùm autem dolor infeſtaverit, ſero dicto modo præparato, unam vel alteram drachmam agarici electi, & in petiâ ligati infundito, unaq; leviter ad ignem bullire ſinito: Colati unc. decem aut duodecim, plus minùs, prout ægri vires, alvi lubricitas aut adſtrictio poſtulaverint, mellis roſati, vel oxymelitis ſimplicis, aut potius ſcillitici uncias duas admiſceto, ægroq; mane jejuno ſtomacho, quam calidiſſime ferre poterit, propinato: ipſeq; aſſumpto medicamẽto, quatuor horis à cibo & potu abſtineat: nec aberraverit, ſi paulum ſuper dormierit, maximè cùm agaricus in præparatione additus fuerit. Singulis autem mẽſibus ſepties aut octies hujuſmodi ſerum abſq; agarico paratum, alternis ſcilicet diebus, prout alvus adſtricta fuerit, bibat: alvo namq; humidiore exiſtẽte abſtineat. Sed addatur agaricus inchoante vere & autumno. Item æſtate & hyeme, & cum dolor ægrum infeſtârit, vel paroxyſmum futurum veretur: tunc enim invadens malũ avertimus, commodiſſimeq; ægrum præſervamus. Hic eſt ſaluberrimi remedii à maximis viris comprobatus uſus, quo & tu, optime Lector, tutiſſime uti poteris. *Hæc ex Doctiſſimo D. P. Imperatoris Ferdinandi Medici D. Stephani Lauri literis ad me ſcriptis: necnon ex curatione 29. Cent. 5. Amati Luſitani.*

OBSERVATIO VIII.

Ad podagram duo remedia magnis elogiis celebrata.

DUo mihi communicata ſunt magnis elogiis celebrata. Alterum a M. Nicolaio, nomen indicatum nõ fuit, qui pulverem Jovis nominabat, profectum, atq; à D. Conrado Geſnero ad me miſſum eſt: Alterum D. Chriſtophorus Wirtungus Auguſtanus dedit. Pulvis Jovis talis eſt. ℞. *Ariſtoloch. rotundæ veræ* (non Piſtolochiæ vocatæ) *Gentianæ, Rhei Pontici, Mei, ana unc. j. ſeminis petroſelini Macedonici, unc. ſemis. Comarum Chamædryos, Centaurei minoris, Hyperici, ana drach. x. Fiat ex omnibus ſubtiliſſimus pulvis.* Primo mẽſe datur ex eo quotidie drachma una ex aqua tepida: poſtea drachma dimidia tantum per integrum annum. Semel atq; iterum ſingulis menſibus purgandi ſunt. Vinum bibendum eſt generoſum decocto Maſtiches dilutum. Admiſcendus interdum eſt agarici pulvis, præſertim in pituitoſis ad alvum magis ciendam. Alter hoc modo paratur. ℞. *Ariſtoloch. rotundæ veræ, Gentianæ, Rhapontici* (id eſt, Centaurei majoris) *comar. Chamædryos, Chamæpityos, anã partes æquales.* Per anni quadrantem ſumenda eſt drachma j. (in pituitoſis per anni dimidium continuetur hæc doſis) per reliquum anni tempus ſemidrachma ſolummodò bibenda. Ego his non ſum uſus, ſed non paucos feliciſſimè uſos fuiſſe mihi retulerunt; qui communicârunt. Blande purgantia meis ægris præſcripſi: quod Hippocratem quoque viderem maximè his confidere. Sic enim *lib. 2. Prædict.* ſcribit. *De Podagricis hæc dico. Quicunque aut ſenes ſunt, aut circa articulos callos tophaceos concretos habent, aut ærumnoſe vivunt, aut ſiccam alvum habent; hi omnes ſani fieri non poſſunt humanâ arte, quantum ego cognovi. Sanant quidam hos optime Dyſenteriæ, ſi ſucceſſerint. Sed & aliæ eliquationes valde proſunt, quæ ad inferiores locos repunt. Qui vero juvenis eſt, & circa articulos nondum callos tophaceos concretos habet, & accurate vivit, & amans eſt laboris, & alvum bonam habet ad obediendum proſtudioſam rationem: hic ſani medicum nactus intelligentiam habentem ſanus fieri poterit.* Ex hac Hippocratis ſententia liquet, quantam in hoc morbo tollendo purgationes vim habeant. Videtur autem parum intereſſe, ſive arte moveantur purgationes, ſive ſponte oriantur. *Eraſtus part. 4. Diſputat. Paracelſ.*

De pulvere Jovis, plura apud *Eraſtum in conſiliis: Solenandrum, in Conſiliis: Wirſungum in præxeos opere, de podagra.*

Huic antidoto ſimilem reperies in *Aëtio, Traliano, Raſi, Nicolo, Aſſuario, & Montagnana. Schenckius Filius.*

† Mira podagræ remedia invenies quoq; apud *Camerar. Syllog. Memorab. Cent. 4. part. 5. & ſeq.* collecta. Itẽ *Cent. 8. part. 53. & Cent. 12. part. 7. & ſeqq.* Podagræ levamen exhibet quoq; *Borell. Cent. 3. Obſ. 28. Ada Hornung. Ciſt. Med. Epiſt. 73. p. 201. & Epiſt. 78. p. 211. Bourgeois l. obſtetr. 4. c. 24.*

OBSERVATIO IX.

Rerum unum atque alterum Experimentum topicum.

ADdam, quod inveni permultis bene feciſſe. Adnaſcitur ad quercus radices, non ad truncum, ut plurimùm autumno, Fungus quidam rubens, tener, & pro ratione radicis arboris magnitudinis, eodem ferè modo, quo hypociſthis ſub ciſthi frutice pullulare ſolet: quapropter ego *hypodryn* nominare ſoleo. Iſtum in tenues particulas ſectum, cum trito ſale in ollam teſtaceam indo, ita inſpergens ſalem tritum, ut particularum ſtrata quælibet ſalem intermedium recipiant: ſic permixtum contritum fungum, in penu ſubterraneo ſepono. Muriam quæ tandem invenitur in olla, liquefactam colligo, eaq; aſſervatâ affectos articulos illino. Quem ego primùm iſto uti vidi, is in doloribus utebatur, & profuit multis. Verùm quia ſiccat vehementer, & diſcutit, laxatamq; ab affluxo humore partem mirifice roborat & confirmat principio utilior, priuſquam dolor invaluerit, ejus uſus eſſe poſſit; aut jam declinante paroxyſmo, ad materiam abſumendam, partique robur & firmitudinem addendam, potiſſimum ſi tum aliquoties interponatur totus, & lotio partium ex decocto verbaſci, abſinthij, chamæmeli; herbæ paralyſeos, ſalviæ, chamæpityos, artemiſ. roriſmarin. melilot. roſarum, & id genus aliarum, vel quarundam ex his, quæ incidere, abſtergere, diſcutere, ſiccare mediocriter, & roborare valent. *Solenander opere conſil. ſect. 4. conſ. 24.* Idem repetit *conſ. 25.* De uva quercina, plura *lib. 3. de Dyſenteria.*

Phalli fungum (eum vidimus virilis membri icóne apud Clariſſimum Moccium, Medicum) in hunc uſum commendat doctiſſimus *Iunius, libello privatim de hoc fungo conſcripto:* cum inquit inventum, ne diutius lateret incognita remedij præſens utilitas, nam permagna eſſe traditur in ferventi atque intolerabili artuum cruciatu. *Schenckius Filius.*

Oleum ceræ præparavit Crato; quod miracula in morbis exhibuit, conſopiendis doloribus. Sicut *Caſpar Bruſius* eſt expertus. In Podagra & Arthritide ſummum exiſtit remedium. Temperatiſſimum id oleum eſt, quamobrem in vulneribus atque ulceribus mirabiles effectûs habet. *Ex manuſcripto tranſcripſit Schenckius Filius.* Ad eoſdem affectus experientiſſimus *Andernacus, Geſnerus* item commendant.

Welſerij, mercatores Auguſtani auguſtiſſimi, fragrantiſſimum oleum ex Mace paratum, ex India advehunt: quod podagram (mirabile dictu!) pedi oblitum ſanat. *Foeſius pharmacopœa lib. 1. pag.* 149.

Oleum axungiæ humanæ, *Duretus* comprobat.

Ex ſemine Tabaci herbæ oleum exprimitur, ſcilicet ex libra ternæ unciæ proveniunt: quo diros podagræ cruciatûs levavimus. *Porta in Magia natur. recognitiſſimâ, lib. 8. cap. 11.*

† Quid de Opiatis in podagrâ judicandum ſit, vid. *Zacut. de PP. Med. Hiſt. lib. 3. hiſt. 45. fol.* 589. de ſudoriferorum verò uſu in hoc mali genere, conſul. *Horſt. part. 2. lib. 3. Obſ. 4.* Guajaci decoctum adverſus podagram, alioſque à fluxione affectus, nihil prodeſſe, ſcribit *Smetius Miſcell. pag.* 539.

OBSERVATIO X.

Annuis purgationibus & venæ ſectionibus accedente competente victûs ratione, quidam multis annis à podagra immunes.

VAcuabis podagricos & articulorum dolore conflictatos veris initio, dato nimirum aut medicamento

mento purgante, aut misso sangvine. Equidem complures, qui tribus aut quatuor annis per intervalla pedum doloribus molestati sunt, ego sanavi, aut redundante humore veris initio purgato, aut sangvine detracto. Manifestum autem est, quòd tales in universa victûs ratione moderati sunt: Proinde incontinentes, ebriosósque, ac gulæ deditos, neque purgatione neque sangvinis missione magnopere juvabis; nam per victûs intemperantiam crudorum humorum multitudinem celeriter coacervant. Verùm ut hos cures, ne studere quidem oportet. Ubi autem obediunt, summopere eos juvabis, si veris initio primùm quidem vacuans, deinceps ad exercitia, victúsque rationem salubrem perducas. *Galenus libello de curandi ratione per sang. mis. cap. 7. circa finem.*

Vir nobilis, Castelnau nomine, Aquitanus, articulari vexabatur morbo singulis annis, posthabitâ purgatione. Vidisses (mirum hercle!) quonam modo vel ipse primariam prehendentis affectionis genituram confestim internosceret, méq; accersens vindicabatur articulari morbo, statim vacuatione flavæ bilis succi confectâ.† Talis enim purgatio bifariam proficit, tum quia vacuantur excrementa, tum quia materia acrior excernitur. Purgabam igitur ipsum non vere tantùm, sed etiam autumno: & sicuti dixi, si ex contemptione aliquando purgationem prętermisisset, statim affectionis accidentia sentiebat. *Symphor. Campegius Annot. ad histor. 9. lib. 3. Galeni.*

† Vid. *Zacut. de PP. Med. hist. l. 3. hist. 48. fol. 592.*

Observatio XI.

Ad podagram electuarium admirabile, dolores juncturarum subitò & sine molestiâ solvens.

Electuarium mirabile ad auferendum dolores juncturarum, subitò, sine molestiâ ignitum calorem extingvens, & contemperans membra patientis in tantum, ut à sella redeat ad locum proprium sine alterius auxilio. *Galen. 2. ad Glauconem, c. de Podagra calida*, appellat pulverem catharticum, inventum à peritis Medicis, & dat de eo pondus duorum denariorum cum mulsa, aut cum vino albo. Ego verò in hunc qui sequitur modum, composui, & appellavi caryocostinum, ex caryophyllis & costo ejus compositionem ingredientibus: est enim mirabile ad præmissa, sicut in meipso expertus sum. Correptus fui à doloribus juncturarum, octo aut decem vicibus, qui omnes meas juncturas in parvissimo tempore citissimè & furiosè occupabant; accepi itaque de eo unciam s. in aurora, involvendo in nebula madefacta in vino albo: illinc ad duas horas incepit operari fortiter absq; ullâ molestiâ. Eram adeò impotens, quòd solam lingvam movere poteram, & quando ibam ad sellam, oportebat me habere quatuor homines, qui me ponerent super eam, & maximâ cum difficultate. Postquam solutus est venter quatuor sedibus, in quintâ sensi me à doloribus multùm alleviatum, & cum auxilio Dei absq; alterius adminiculo ivi ad sellam, & ab eâdem redii: eodem die ambulavi liberè per musæum meum: in sequenti verò die liber evasi; & illud met expertus fui duabus aliis vicibus.

Tandem cogitavi longè præstantius esse, uti regimine pręservativo, quàm expectare ut dolores me surriperent. Nam statim cùm sentiebam me habere signa repletionis, capiebam de dicto electuario, ut suprà, & hoc ter aut quater in anno, ita ut sint modò plusquam viginti sex anni, quibus nullo modo à dictis doloribus fui molestatus, & adhuc nunc eundem modum observo. Quod non solùm in me ipso, sed in innumeris hominibus probavi experimento. Quapropter eos flocci pendendos esse puto, qui dicunt librum illum ad Glauconem, non esse Galeni, quia non reperitur in ejus codicibus Græcis antiquis: ipsi enim profitentur scire, & penitus ignorant; ergo ignorantiâ compositâ laborant. Verùm horum ignorantia non debet Electuarij perfectionem impedire, cujus hæc est descriptio. ℞. *Hermodactylorum alborum, à cortice superiori mundatorum, diagridij, ana drach. ij. costi, cymini, zingiberis, caryophyllorum, an. drachm. j. Trita & cribellata conficiantur, cum syrupo facto ex melle & vino albo invicem coctis, donec formã syrupi bene cocti recipiant, & fiat Electuariũ in formam opiatæ.* Dosis ejus drach. ij. vel iij. vel iiij. secundùm patientis tolerantiam, in aurorâ, involvendo in hostia vel nebula vino albo madefacta, aut dissolvenda in vino albo Pontico non multùm potenti. *Bayrus practic. lib. 18. cap. 1.*

Caryocostinum id electuarium indigitatur: cujus præterea quoque non semel meminens est Solenander in opere consiliorum, cujus sententia plurimùm huc facit *Joubertus* item descripsit, *annotat. ad Guidonis Chirurgiam, de gutta, pag. 664 Schenckius filius.*

Observatio XII.

Podagricus quidam materiâ ad stomachum conversâ, præter omnium spem convaluit.

Cuidam podagrico malum ad stomachum conversum est: unde dolor tendens & gravis. Imperatum est primùm hoc oxymel, & quæ sequuntur remedia: à quibus præter spem multorum integrè curatus est.

℞. *Oxymelitis simp. Galen. lib. ß. In fine decoctionis ejus infunde fol. menthæ siccor. pug. s. Deinde trajiciatur per manicam Hippoc. cum cinnamom. drach. s. galangæ, & calam. aromat. ana scrup j.* Utatur primùm frigido, deinde tepido ad vomitum.

℞. *Aloës succotr. optim. scrup. ij. rhei elect. drach. s. mastich. rosar. cinnam. galang. ana grana viij. Incorporentur omnia cum syrup. de mentha*: dentur ex cochleari.

Purgato corpore cucurbitula super umbilicum applicetur, quæ prius immersa sit in vino decoctionis rutæ, menthæ, absinthij.

℞. *Mellis anthosati, mellis ros. ana unc. ij. aquæ vitæ unc. j Bulliant in balneo Mariæ, vel cineribus calidis, ad consumptionem aquæ. Deinde insperge cinnamomi, calami aromatici, galangæ, mastiches, ana scrupul. j. Misce.* Utatur ante pastum uno cochleari.

Manè utatur Zingibere viridi, & nuce moschata viridi, conditis. Aviculis, alaudâ, perdicibus, &c. confixis caryophyllis. Fiant fomenta ex oleis de ruta, spica, mentha, absinthio. Vel.

℞. *Horum oleorum, unc. j. s. mithridatij, unc. s. misce*, & affrica ventriculi orificium.

Utatur vino albo, veteri, pane albo bene cocto, & aniso condito. Item. ℞. *Pul. menthæ siccæ drach. ij. pul. absinthij drach. j. caryophyl. ligni aloës, xylobalsami, ana scrup. j. cinnamomi, macis, ana scrup. s. fiat pulvis.* Utatur manè cum ovo sorbili, aut in consumpto.

Mollis frictio circumducta in ventrem, etiam in articul. deinde longe à cibo, ut facta jam coctione.

℞. *Oleorum de spica, & mentha. ana unc. j. olei rutæ, unc. s. ol. de castoreo drach. ij. mithridat. drach. j. zibetti gr. viij. misce pro litu stomachi.*

Fiet fotus hepatis cum oleo de absinthio & chamæmelino, ut hyeme. Vel ℞. *Ceræ albæ novæ, unc. s. ol. rosar. chamæmel. & absinthij, ana unc. s. fiat cerotum molle: malaxetur cum vino leviter astringente.* Extendatur in linteo molli, & tepidum apponatur.

℞. *Fol. rutæ, ment. absinth. rosar. ana pug. j. cumini conquassati, carui, dauci, anisi, ana drachm. j. galangæ, piperis longi, ana drachmam s. Conquassata omnia distemperentur in aqua vitæ, unc. iiij. Deinde cum unc. iiij. olei de spica leviter coquantur in balneo Mariæ ad aquæ consumptionem. Expressum oleum servetur. Cui adde Zibetti gran. vj mithridatij unc. s.*

℞. *Olei de spica, absinth. & ment. ana unc. s. caryophyl. mac. cinnamom. cardam. rosar. corall. galliæ moschatæ, ana scrup.*

scrup. I. cum cer. mastich. aloës. ana drach. ſ. fiat linimentum. Loco roſar & corallorum, addes galangæ, granor. paradiſi ana ſcrup. ſ. ubi non ita magnus eſt calor. *Hollerius o. ſervat. 12. lib propr.*

OBSERVATIO XIII.

Ab Arthritide liberatorum, hiſtoria aliquot rara & admiranda.

EX arthritide & articulorum morbis, primum Joan. Antonium Scazoſum: Joan. Baptiſtam Mareſchalcum à ſenatus libellis: & filiam Jo. Angeli Linati, tum alios innumeros liberavi. Sed juvat horum trium inſigniorum curam narrare. Laborabat ergo Jo. Antonius Scazoſus biennio Arthritide, nil proficientibus Medicis: quem ego exhibitione decocti ex ligno cum betonica, & catapotiis ex hermodactylis curavi. At Joan Baptiſta Mareſchalcus quatuor jam menſibus (eratque menſis ille, quo curare aggreſſus ſum illum, Decembris) conflictabatur; præterea duabus febribus: unâ intermittente, alterâ continuâ: & quod omnium deterrimum fuit, cibum omnem averſabatur: & fermè immobilis cùm eſſet, meritò à Medico ſuo vel pro inſanabili habebatur: vel expectandum ver ad curam contendebat, ob idque diffidebamus: Ego enim non exiſtimavi hoc faciendum, quandoquidem affectæ particulæ indies fiant imbecilliores, neque enim in humano corpore quicquam quieſcit: ſed ſi nõ in melius proficiat, neceſſe ut in deterius prolabatur. Itaque colocynthidem in melle coxi puro: mel autem odoratis miſtum, velut offam devorandam dedi: decoctumque interim ligni ex aquâ propinans, ante finem hyemis perfectè ſanavi, ut nunquam poſtea in eũ morbum reciderit: & adhuc vivit. Filia autem Angeli Linati, jam biennio experta non ſolum omnes Medicos, ſed etiam circulatores, ſumpſerat vinum, aquam, unctiones & ſuffumigia ex cinnabari factitio, nec ſanari potuerat. Dolebant ei crura, ac tremore vexabatur ita, ut totas noctes vigil perſæpe duceret, abſque ſpe, ut par erat, tot fruſtra tentatis potentiſſimis auxiliis. Itaque exhibito vino cum optimo cortice, curandam interim particulam ipſam ſuſcepi: excogitato præſidio quod & cauſæ morbi & morbo adverſaretur, ipſumque confirmaret membrum Lachrymæ ligni, magnam quantitatem excipi juſſi: quacum thure, ligno aloes, ſemine balſaminæ, ſtyrace odorato, cortice citrij miſtis, & ſæpe cruribus eo ſuffumigio calefactis, (aderat & lapis gagates copioſus) ſanata eſt perfectè convaluitque. Liberavi etiam Petrum Antonium Beſutium, juxta ædem ſacram Bretam, non procul à porta Beatrice laborantem arthritide, iiſdem penè auxilijs quibus etiam Scazoſum, cùm hic à Medico ſuo, omnibus in deterius labentibus, deſtitutus eſſet. *Cardanus, Curat. admirand. num. 16.*

† Miram quoque podagræ curationem commemorat *Hildanus Oper. pag 993.*

OBSERVATIO XIV.

Oſſium humanorum ad Podagram, ex Galeni ſententiâ, & recentiorum approbatione, compertiſſimus uſus.

NOn parum conferunt oſſa combuſta in pollinem redacta, & aſſumpta, & præſertim humana, quibus *Galenus lib. ſimplic. medicam. 11.* vim admodum digerentem, exiccantémque tribuit. *Novi* (inquit ille) *noſtratum quoſdam oſſa potui exhibuiſſe, haud ſcientibus quidnam ebibiſſent, ne videlicet averſarentur, ac multorum tum epilepſiam, tum arthritidem curâſſe.* Hæc Galenus, cujus authoritate & ſententiâ freti, non paucis arthriticis oſſium humanorum cinerem, cum conſervis florum roſmarini & bethonicæ feliciſſimo ſucceſſu exhibuimus. *Aubertus Exercit. 50. in abdit. Fernelij.*

Si haberemus oleum ex oſſibus humanis, & oleum ceræ, anteferrem hoc omnibus aliis medicamentis, *Crato, in opere conſiliorum.* Alij etiam oſſibus humanis (per deſcenſum Chemicum deſtillatis) ad id utuntur: aliqui etiam pulvere oſſium humanorum: ſed hæc non proſunt ad membra roboranda. Quod autem uſus oſſium exiccet, atque ita podagricos juvet, negari non poteſt. *Idem.*

Arcanum in Podagra, ex *VVelſero. ℞. Oſſium humanorum in ſ. clib. combuſtorum, calcinatorumque in pulv. ſubtiliſſ. lib ſ. turbith, hermodacti. ſingulorum unc. ij. vel iij. ſ. ſacchari lib. j. miſce.* Ex hoc ℨ j. detur ex aqua ivæ arth. per dies tres vel plures. *Manuſcriptum.*

OBSERVATIO XV.

Vinaceorum vires, & uſus admirandus ad Iſchiadem, Podagram articulorum tumores, omniſque generis arthriticos dolores, memorabilibus hiſtorijs comprobatus.

TEmpus eſt vinaceorum utilitates, quas ratione inveni, experientia cõprobare, a me ipſo inchoans, qui cùm gravi quodam dolore diu laborarem muſculorum circa iſchium, ac lumborum, qui dolor inſuper ab eodem articulo non rarò ſumebat initium, quandoque etiam in crurum muſculis, modò uno modò alio ſentiebatur: interim circa poplitem, præſertim in muſculo ſub ejus inflexu ſubſtrato, aut in tendonibus juxta rotulam, interdum autem tibiæ muſculi afficiebantur, nonnunquam partes juxta talum; inter cæteras autem partes ſæpius dolore cruciabar ejus nervi magni, qui quatuor habens principia, ab oſſis ſacri vertebris ad plantam uſque pedis diſtribuitur. Quamobrem nonnullis adhibitis remediis, venæ inquam ſectionibus, purgationibus, fotibus, cataplaſmatis, unguentis, emplaſtris, perfuſionibus, denique balneis tum naturalibus, tum arte paratis, cùm ab iiſdem parum aut nihil utilitatis percepiſſem, ad vinaceorum uſum me contuli, a quibus omnino, Deo favente, fui liberatus. Et uxor mea coxendicum dolore diu vexata, a frigidis, craſſis, lentiſque ſuccis, nec valdè a cæteris medicamentis adjuta, ex eorundem vinaceorum uſu curata fuit.

Excellens Troilus Spes, podagrâ, coxendicúmque dolore ex iiſdem frigidis craſsiſque ſuccis orto, magnopere ac diu offenſus, ex eorum uſu non parvam percepit utilitatem: quamvis ob vinaceorũ inopiam, paucis quibuſdam diebus iiſdem uſus fuerit.

Illuſtriſſima quoque Catherina Sanſeverina, nuper eodem coxendicũ dolore affecta, ob jam dictos frigidos craſſóſque humores, necnon & crurum ac tibiarum, ob eandẽ cauſam, magnam cum contraxiſſet imbecillitatem, ex jam dictis vinaceis, maximũ commodum, ingentémque utilitatem adepta eſt, & ferè omnino curata: quamvis paucis etiam quibuſdam diebus iiſdem uſa fuerit, ob eorum etiam inopiam: erant etenim eo tempore omnes ferè vindemiæ abſolutæ.

Magnificus item artium & Medicinæ Doctor, Fulvius de Bernardis, à dextrę tibiæ ſiniſtríque cruris diuturno dolore, ex vinaceorum uſu prorſus liber evaſit, quamvis valde extenuatas eaſdem etiã partes habuiſſet.

Percepi inſuper excellenti Hieronymo Albertino, Philippi Regis intimo Conſiliario digniſſimo, vinaceorum uſum mirum in modum contuliſſe, quum podagrâ, maximáque pedum imbecillitate laboraret; etſi neque ipſe (ut intellexi) neſcio quâ de cauſâ, diutius, neque ut nos infrà docebimus, iiſdem fortè uſus fuerit; licèt cùm me interrogâſſet, non aliter ut iis uteretur, præceperim.

Illud tamen ſilentio non prætermittam, quod nuper, dum hæc conſcriberẽ, retulit excellens Marius Galeota, vir alioqui prudentiſſimus, omniúmque bonarum artium peritiſſimus, nec minùs veritatis amantiſſimus,

ita ut propterea non parva ei adhibenda sit fides, retulit inquam, quòd cùm ejus filia, nomine Maria, nunc in venerabili monasterio Sancti Francisci Monialis, tribus quatuórve annis magno ac duro amborum genuum tumore laborâsset, ut ambulationis motus ferè fuerit ablatus, ex dictorum vinaceorum usu adeò perfectè curata fuit, ut exinde nullum ampliùs neque dolorem, neque laborem in iis partibus senserit. Insuper in quadam ejus subditâ contrarios vinaceorum effectûs se observâsse testatus est; hæc quum diuturno tempore cùm crura, tum tibias maximè extenuatas haberet, motu omnino privatas, cum pauco admodum sensu, viginti ad summum diebus vinaceis insidens, ambulare cœpit, carnéque impleri cœperunt dictæ partes eo anno: sequenti autem, cùm iterum iis usa fuisset, sanitatem omnino adepta est, instauratis, quæ extenuatæ erant, partibus, articulis ac nervis omnibus roboratis, adeò ut motum ac sensum omnino recuperarit. Ad hæc quendam inspexit, genuum tumore, tibiarúmque extenuatione simul laborantem, qui ex eorundem vinaceorum usu omnino liber evasit: & in seipso expertus est, quòd cùm à præcedenti podagrico dolore pes reliquus esset admodum imbecillis, tumoréque affectus, ita ut cùm moveretur non parum doleret, ex usu vinaceorum tumor & dolor penitus cessârunt: tantúmque robur inde adeptus est, ut non modò citra dolorem ambulet, sed robustior etiam altero pede evaserit.

Quinetiam cognovi à Cæsare Scamnapeco Medico & Philosopho peritissimo, magnam attulisse utilitatem vinaceorum usum Andreæ Carlutio, laboranti œdemate magno ac diuturno in utraque tibiâ, ubi ne minimam quidem ex nonnullis aliis medicamentis adhibitis utilitatem sibi comparâsset. Non ab re itaque, Vir peritissime, pro medendis omnibus præter naturam affectibus, quibus laborare percepi jam dictum Illustrissimum ac Excellentissimum Proregem nostrum, vinaceorum usum commendavi, ut iterúmque commendo, tanquam saluberrimum, valde bonum, citráque omne periculum medicamentũ, dummodò iisdem, ut decet, utatur. Ad quem etsi nullus mihi datus sit aditus, ut eidem meâ operâ inservirem, nihilominus tanquam divinum quendam hominem existimo ac colo, ex his, quæ indies prudentissimis suis operationibus intelligo, ac experientiâ observo: adeò enim verâ opinione, ac prudentiâ ad rectum dux est, rectéque præest, ac sapienter & justè omnia gubernat, ut cuncti per publicam amicitiam, justitiámque serventur. Quamobrem nedum sanitatem, sed vitæ etiam perennitatem summopere ipsi desidero, ac exopto. Rectè denique vinaceis utetur, si priùs quæ à me de iisdem narrata sunt, observentur ac inter cætera quòd ex dulcibus uvis fuerint expressa, non parũ prælo pressa, ubi priùs cum eorum musto efferbuerint, recentiáque fuerint: ea etenim vinacea sunt, quæ eidem domino magis conducere videntur, ut ex his quæ prius disseruimus facilè liquet, & quò dulciores fuerint uvæ, ex quibus secreta fuerint, eò etiam utiliora erunt, perpensis ejusdem excellentissimi Domini morbis omnibus, eorúmque causis, ac totius corporis temperamento, & reliquis. Modum verò usûs eorum omnibus communem recensebimus: sub quo, & qui proprius & particularis hujus Illustrissimi ac Excellentissimi Domini existit, proculdubiò continebitur. Capienda sunt vinacea modò dicta; aut reliqua quæ suprà probavimus similiter recentia, præloque pressa, quæ priùs cum eorũ musto, & non aquâ, efferbuerint, humíque, aut conclavis pavimento acervandi. Nam multa esse debent, eáque manibus adeò premenda ac lævigandа sunt, ut quoad fieri liceat partes omnes invicem cohæreant, deinde crassis laneísque tegumentis, quæ ea omnia circumambiant, contegenda sunt, ne ex ambiente aëre refrigerentur, servetúrque eorum caliditas, foribus ac fenestris omnino clausis; potissimùm ubi ex aliqua causa aër ambiens frigidior fuerit. Atque ubi iisdem uti velis, universo priùs corpore vacuato, ventreque à cibis aliísque superfluitatibus imuni, ac dejectis alvi priùs excrementis, exutus vestibus, scrobe quamprimùm longitudine, latitudine, & profunditate manibus commodè paratâ, in ea se inserat æger, protinúsque iisdem vinaceis, quæ pro scrobe facienda sublata sunt, contegi debet, iis moderatè manibus compressis ac lævigatis, & deinde laneo etiam tegumento velentur. Ubi verò mediæ ac superiores corporis partes minimè affectæ sint, satis erit iisdem vinaceis insidere, ac crura, tibias, simúlque pedes affectos in ea inferre, reliquo corpore consuetis pannis contecto. At si admodũ delitiosus fuerit æger, mollísque carnis, ne in partibus circa sedem labor aliquis, dolor, aut exulceratio ex vinaceis inferatur, lineum linteum, duplicatum, triplicatum, aut etiam quadruplicatum substernes, super quod insideat. Si verò dorso aut scapulis solis laboret, eædem partes vinaceis immergendæ sunt, crura autem & pedes haudquaquam. Verùm ubi universum corpus fuerit affectum, fovea in vinaceis effodienda erit pro universo corpore congrua, majorque copia vinaceorum esse debet, ut iis contegi undequaque universum corpus valeat, atque ita in iis veluti in lecto jacere, pulvinari duntaxat sub capite imposito, laneo etiam tegumento superposito; id quod semper servari debet. Brachiis autem & manibus si quispiam afficiatur, easdem partes vinaceis obruat, hoc modo si quispiam vinaceis utatur utiliores erunt. At ubi admodum delitiosi sint ægrotantes, ut pueri, vel mulieres, aut reliqui molles carnes habentes, priusquam vinaceis immergantur, linteo lineo molli ac veteri involvantur, desupérque vinacea projiciantur, manibúsque premantur ac lævigentur; & deinde laneo, ut diximus, tegumento contegantur. Nec minùs quàm per mediæ horæ spatium in iis quispiam immorari debet: melius tamen erit si horâ unâ permanserit. Nam cùm mediocris, seu moderatus sit vinaceorum calor, exiguo tempore si in eis permanserint, quibusdam parum proficiunt, longiori autem multùm. Est tamen eorum usus omnibus semper utilis, ut dictum est, ubi probè iis utare. Sunt demum à vinaceis ægrotantes detegendi, cùm congruo tempore in iis commorati sint, & in eodem conclavi cubili parato levitérque excalfacto, ab iisdem exurgentes jacere debent, saltem per horam, pannis mediocriter contecti, deinde calido linteo lineo detergantur, & consuetis vestibus induantur. At cùm primùm ex vinaceis exurgunt, iterum iidem acervari debent, manibúsque premi & lævigari, & pannis contegi, ut priùs; atque id quoque sequenti die & reliquis servandum erit: quamvis ubi robusta fuerint corpora, non tantùm manè ante cibum, verùm etiam vesperi iisdem uti poterunt, majorémque utilitatem afferent, quemadmodũ & ipse usus fui. Illud tamen animadvertas oportet, quòd singulis tribus, aut ad summũ quatuor diebus, eadem vinacea renovanda sunt: etenim verendum est ne posthac putrescere cœperint, eorúmq; mediocris caliditas deperdatur, & altera immoderata superveniat, quæ ambientis est, quâ ratione nocumentum magis, quàm juvamentum corporibus præstent. *Donatus Anton. ab Altomari, lib. de Vinaceis.*

Observatio XVI.

Pedes Podagricus tritici acervo immergens, liberatus.

P*Linius lib. 22. cap. 25.* Sex. Pomponius prætorij viri pater, Hispaniæ citerioris princeps, cùm horreis suis ventilandis præsideret, correptus dolore podagræ, mersit in triticum sese super genua: levatúsque siccatis

siccatis pedibus mirabilem in modum, hoc postea remedio usus est. Vis tanta est, ut cados plenos siccet. De vi tritici humores attrahendi, lege *Galen. lib. 1. de nat. facult.* Farina frumenti ex aceto cocta, dolorem podagræ statim sedat imposita, sed lenius medicamen erit adjecto melle non multo. *Marcell. empir.* Tritici farinam cum oleo ad ungventi formam decoquebat Rasis, pro molliendis tophis: summoperéque laudat. *Guainerius.*

De Tritico, *Q. Serenus.*

Triticeæque acido macerantes amne farinæ.

Intellige, superimpositæ dolores cruciatusque podagricos cohibent. Item:

Non ausata mihi sit fas, sed lecta referre,
Hoc quidam captus morbo per tempora messis,
Vicino plantas frumenti pressit acervo,
Evasitque gravem casu medicante dolorem.

Anton. Sneeberger. parabol. lib. ad articulorum dolores.

Observatio XVII.

Arthritici quidam nive aut aquâ nivali, vel aliâ frigida aquis juvantur.

DUos arthriticos novimus, quorum alter, ubi invadit dolor, pedem sensim immergit aquæ nivali; alter pedem statim demittit in aquam frigidissimam, atque ita uterque stupore dolorem levat. Sed ille (qui est satis carnoso corpore) stuporem & frigus ab aqua relictum corrigit petrelæo, quod calidum, ac deinde involvit partem lana sordida. Posterior vero adhibet solum chamæmelinū & macilento est corpore: Quamobrem siquando in podagrâ, & arthritide, his refrigerantibus uti in animo fuerit, oportebit postea refovere partes calefacientibus, ut corrigatur stupor iste & frigiditas. *Holler. Com. ad aph. 25. lib. 5 Hipp. 13.*

Novi podagricos, qui sæviente malo dolentem pedem frigidissimâ perfundunt. Alij hybernas reponunt nives eidem remedio. Sed ubi frigore obtorpuit, petrelæo fovent, & paroxysmis liberantur. *Gesn. ex Hollerio.* Hujusmodi vero remediis cautè attendum est: nam materiam crassiorem, minusque ut discutiatur aptam reddunt, timendúmque ne ad interiores nobilioresque partes repellatur.

Cuidam podagrico (verba sunt *Guain.*) cholerico macilento, debili, à dolore admodum molestato, Judæus quidam nullâ præmissâ evacuatione, petias madefactas in aqua frigida membro superposuit, unde dolor auctus est: quod advertens Judæus, embrocationibus & ungventis successivè opiatis usus est, unde fuit materia adeò incensa, ut circa caniculam fuerit tota tibia concremata: cui volens Judæus succurrere, succum sempervivi, oleum rosaceum, & acetum cum pulvere boli Armeni, sangvinis draconis, modico camphoræ miscuit: dehinc petias infusas super partem membri combusti posuit: & in tantum fuit adauctus ignis, ut brevi usque ad genu tota tibia concremata fuerit.

Alium quoque vidi hominem, repletum valde in cibo & potu, cui super podagrico pede repercussivis frigidis appositis, in die unâ naturali tibia tota adeò tumefacta est, ut elephanticum judicâsses, & infra diem tertium ad Plutonem permeavit. Hæc adscribere placuit, quò plures temerarios homines, ne tam imprudenter remedia ubique adhibeant, admonerem. Nivem assumptam in potu articulares morbos, & nervorum dolores generare, ex Gal. & Sim. Sethi constat. *Sneeberger. libell. facile parabil. adversus articulor. dolores.*

Observatio XVIII.

Balneo ex juniperino ligno convaluere quidam articulorum morbo conoxy.

JUniperi è ligno paratur balneum admirabilis facultatis ad podagricos hoc modo. Sumito ligni juniperi concisi libras duodecim, coquito in aqua, in cortina magna, quousque tertia tantum pars supersit. Deinde decoctum unà cum ligno in labrum projicito. In hoc ubi descenderit æger, sedeat umbilicotenus, & membra langvida foveat. Atqui hunc præpurgatum esse oportet: Hoc enim balneo nonnullos podagricos in Bohemiâ vidimus in lectulo jacentes, perpetuoque dolore vexatos, qui adeò revaluerunt, ut expeditiores facti ad negotia redierint, quoquolibet ambulantes. *Matthiolus lib. 1. cap 87.*

† De frigido in podagrâ balneo, consul. *Zacut. de PP. Med. Hist. lib. 3. histor. 44. fol. 589.*

Observatio XIX.

Podagræ remedium ex vulgo petitum, laudatissimum.

AB annis aliquot generosa atque inclyta Domina mea, Anna Beveriensis, articulari morbo laboravit, ac sæpius gravibus tormentis cruciabatur, nunc à manu, nunc à pede, nunc ab aliis quoque artubus impos, uti thoro nonnunquam plusculos dies affixa decumberet. Huic non pauci ad avertendum morbum, arte atque eruditione insignes viri, multas præsidiorum centurias conscripserunt: aliisque inediam imperantibus, aliis emplastra & cataplasmata adhibentibus, pervicax malum nullius industriæ cessit. Quin ad satietatem ubi afflixisset, sua magis sponte, quam abactum disparebat. Tandem è plebe muliercula cum supplex illustrem heroinam adiret, atque offendisset subnervatam podagrâ. Heu, inquit, Generosissima Domina, & meus maritus huic cruciatui plurimum obnoxius esse consuevit. Sed habeo præsens paratúmque remedium, quo protinus discutitur. Et quodnam? rogat pientissima Domina. Subjecit, quam primum ingruit, si pes tentatur aut coxendix, continuò pedem demergo in aquam marinam suffervidam, cui melanthion & artemisia incoquuntur, & sino demersum ad dimidiatam horam. Si manus affligitur, aut humerus, ipsam manum in similem aquam mitto, & unico plerumque fotu restringuitur dolor. Qui tametsi persistat, redeo ad thalassicum labrum. Sed nec altero, nec tertio intinctu abscedit: Artemisiam elixo in Anglicana cerevisia, aut hac crassiore, quam oblæso articulo calentem circumpono, & à paucissimis horis persanatur, nec me unquam fefellit periculum. Quid dicam? Siquidem visum est leviculum & ab ingenti discrimine alienum, itidem tentavit Illustris Domina, & propitium salutaréque comperit, & si quando recurrit dolor, adminiculum hoc non posthabet. *Iason. lib. 2 de sanitate tuenda.*

Artemisiæ radix præmansa & comesta, intolerabiles podagræ dolores cum omni celeritate coercet. Eadem herba, cum oleo subacta, & imposita, nervorum dolorem & tumorem mitigat. *N. Alex.* Præsens remedium ad coxæ dolorem sic fit: Artemisiam aridam tundes, cribrabis, & ex vino dabis bibere jejuno, continuò emendabitur vitiū. *Marcellus Empiricus c. 25.* Fomentationem ex decocto artemisiæ herbæ podagricis commendat *Cælius Aurelianus chronión lib. 5. c. 2.* Experimentum Regii cujusdam Chirurgi adversus chiragras & podagras: Accipe manipulum unum artemisiæ, defervefacito in oleo dulci olivarum, donec decrescat ad tertias: eo dolentem locum inunge, senties brevi tempore dolorem sedari. *Mizaldus memor. ab.*

OBSERVATIO XX.

Hist. Podagrici fotu salis levati.

GAlenus parteis affectas in arthriticis & podagricis fricabat contrito in pauco oleo sale multo; idque per intermissiones: haudquaquam in accessionibus, ut supervacuum omne siccaret, atque discuteret: tum ut partibus infirmis bonum compararet habitum, ac robur.

Alexander verò quendam se Romæ novisse virum longè clarissimum scribit, qui fotu ex sale semper uteretur, atque hinc dolor valde mitigaretur: quòd autem hoc multam utilitatem præstet, nemo non novit; neque enim unquam artuum læsionem ullam neque tophum excitâsse compertum est. *Gabucinus lib. de podagrâ, pag. 40.*

OBSERVATIO XXI.

Acetum quomodo Arthriticis conveniat.

ACetum podagricis calido fotu cum sulphure auxiliatur: *Dioscor.* Acetum inflammationes articulorum à bilioso humore factas extinguit: At si super arthriticorum frigido (ut non parum sæpe gypseam naturam meditatur) humore ponatur, compinget adhuc materiam magis, & porum faciet ἐκ τοῦ πόρου. Nervos præterea lædet: articulos è sedibus suis convellet. *Scaliger exercit. 132. de subtil. ad Card.*

Non est prætereundum in aceto exemplum ingens. Siquidem M. Agrippa, autore *Plinio*, supremis suis annis conflictatus gravi morbo pedum, cùm dolorem eum perpeti nequiret, unius Medicorum portentosâ scientia (ignorante Divo Augusto, tanti putavit usu pedum sensúque omni carere, dummodò & illo dolore careret) demersis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi, evasit. *Sneebergerus libel. facilè parabil. ad morb. articular.*

OBSERVATIO XXII.

Intempestivo anodynorum adstringentium atque repellentium usu, quidam arthritici asthmatici facti, strangulatu perierunt: aut febribus, tremore totius corporis, sensuúmque stupore affecti sunt.

NUllus error gravior potest committi, qvàm ille sit, qvem nonnunquam commisisse aliquos divites & magnos viros vidimus, qvi, cùm essent dolorum & molestiarum impatientes, usi consilio qvarundam muliercularum, aliorúmqve vulgarium, rebus adstringentibus & repellentibus voluerunt crura, & manûs roborare, pararéque quominùs consuetam fluxionem suis periodis admittere possint: unde ab his partibus ad magis præcipuas vitiosis his humoribus divertentibus, alter asthmaticus factus est, & tandem strangulatus mortem obiit: alter verò (erant autem ambo Veneti patritij, & nobilissimi, circa principium primi senij, bonâ temperaturâ, & robusto corpore) in gravissimam & vehementissimam febrem incidit, cum tremore totius corporis, & omnium sensuum stupore quodam: se is maximo labore, & multis evacuationibus tum sangvinis, tum aliorum excrementorum, tam spontaneis, quàm à Medicis institutis, tandem evasit. *Trincavellius de Rat. Curandi partic. hum. corp. affect. lib. 12. cap. 1.*

OBSERVATIO XXIII.

Curatio mira podagræ per fotûs, sudationes, & scarificationes.

QUidam podagram sic curabat: leviter cibatos, ne deficerent, in balneum ducebat, exerto capite. Fotus erat serum exactissimè purgatum, in quo abrotanum, absinthium, chamæmelum, pulegium, rosæ, rosmarinus, fœni semen, ruta, sampsuchus, fœnugræcum, incocta erant: Sudabant ad lipothymiam usquè. Cucurbitulas in cubitis juxta carpos & talos propè locum affectum affigebat, sangvinémque quoad usque poterat educens, inde Diachylon cum resinæ modico superponebat, articulos autem affectos oleo cum sale perunxit. Allio decocto perpetuò ante cibum utuntur. Galetus tutius censet, vitandam cruditatem, ebrietatem, & otium (*6. aphorismorum commentar. 28.*) *Cardanus Art. parva à se conscripta, pag. 113.*

OBSERVATIO XXIV.

Arthritici hirudinum usu restituti.

HIrudines non prætereo, quæ podici affixæ humores in universos articulos à toto corpore irruentes adeò mirè revellunt, ut ipsos dolores illicò, & tanquam incitamento demulceant, ac compescant. Quod utique Lugduni experti sumus in excellenti quodam Musico, cui nomen Rosotus erat: qui quidem præ doloris sævitiâ, & continuis vigiliis (erat enim tunc temperamento calido & sicco, atque biliosus) in ardentem febrem cum delirio inciderat, vigente cane, quo tempore purgationes esse difficiles, ait *Hippoc. in aphorismis.* Adeò enim inde remedium est, ut nulli alteri comparandum sit: Nam evacuant à toto corpore absque ullâ molestiâ & virium jacturâ. *Aubertus exercit. 50. Progymn. in lib. Fernelij de Abditis.*

Godefridus à Cenami, Venetus, Vir illustris, justâ veráque amicitia mihi junctus, dixit se vidisse arthriticum ab ea securum multos annos vixisse, admotâ hirudine parti dolenti: eadem suadent Matth. de Gradi, & Savonarola. *Douynetus Apolog. lib. 4. cap. 3.*

OBSERVATIO XXV.

Escharotica Arthriticis perniciosa.

QUicunque ab isto morbo in multos annos evaserunt, nunquam fuit illis in animo ad morbi præcautionem escharotica ferre, quod inde existimarent crura fore imbecilliora, fluxioni magis obnoxia, & ad iter minùs idonea: quandoquidem nullâ re tristi pars afflicta exagitanda sit. Adde, quòd animadvertant, escharotica in multis, tanquam fucum arthritidi adhibita fuisse; ut in Domino Dauquoy, Domino à Heuville: & pio cive Tricassino Joanne le Tartier; qui dum uterque podagrâ graviter & diu conflictaretur, utriq; suræ admoto escharotico, (quod in hoc affectu multis palmarium videtur) dolorem perpetuum crurum sustinuerunt, contabuerunt crura, & vitam cum morte commutârunt. Taceo amplissimum & ornatissimum Comitem Briennensem, Virum pietate insignem, & Principem egregiũ ex familia à Luxemburg: cui ex Medici domestici consilio, (qui sibi planè Suffenus est) escharotica fuco fuere, quod per ea unà cum putri & corruptâ sanie, humoris alimentarij, & vitalis spiritûs major pars sensim erumperet, quibus partes illæ destitutæ, primigenius illarum humor (spiritûs caloris totiúsque vitæ pabulum) lentè & pedetentim absumptus est, robur illarum imminutum, ita ut tandem contabuerint: eo modo lenta mors superioribus illis viris venit. Quomodo cita iis advenit, qui suppurantur, & aquam intercutem patiuntur, si urantur aut secentur, quòd pus illis, aut aquæ ἀθρόως effluant, inquit, *Hippoc. aphor. 27. lib. 6.* quòd, ut ait *Galen. in eund. com.* multi spiritûs unà cum pure & aquâ exeant & excernantur. Quomodo Clarissimo viro, equiti torquato haud ita dudum contigit, qui cùm hepatis intemperie insigniter calidâ laboraret, scaterêntque viscera multâ humorum, præsertim biliosorum, colluvie, eáque distenderetur, natura eâ gravata, noctu præcipuè, (eo enim tempore spiritûs & humores intrò recurrunt) multa per alvum liquida, biliosa, & graveolentia dejiciebat; reliqua verò subinde in inguina, atque in totum crus & pedem partis dextræ, cum febre, æstu vehementi, rubore, & tumore totius partis deponebat; cui aderat

aderat cruris exulceratio, in qua crustulæ instar furfuris eminebant, & epinyctides, & pedum cruciatus podagrā ementientes. Quibus omnibus ut occurreretur, & præsertim hydropi, quo videbatur maximè periclitari, esset q; vitæ longioris spes in angusto posita, Medicorum consilio decretū est, cauteria sub genubus adhibenda esse, quòd ea (inquit Arnoldus de Villanova) magni sint momenti ad totum corpus impuris humoribus sordescens eluendum, quemadmodum docet Hildanus lib. 3. de mat. Chirurgica. Ab eâ incommodâ fluxione vir clarissimus emersit eâ parte, sed dum per hæc cauteria valetudinē tueri contendit, robur crurum lente debilitatur, & macie sensim concidunt, ita ut jam munere consueto fungi non possint: unde fit ut hodie consilium sit de cicatrice obducendâ, & illam per catharctica defluxionem, victu tenui (cui inest facultas morbo adversa) & medicamentis subinde repetitis compensare, ne inutilis materia corpori supersit, quæ importunam illam fluxionem accersat: Quemadmodum docet Arculanus, qui nō consulit ante 40. dies cicatricem coire. Ecutoticis uti (vulgo rupteriis dictis, seu cauteriis) novū non est, sed nullum penè morbum esse, in quo non liceat uti, novum est. Siquidem antiqui hoc auxilij genus judicârunt esse durorū corporum, qui callum contraxerant, nec facile cicatricem traherent, quòd excrescentem carnem reprimerent, fluida & diuturna ulcera juvarent, adhiberentúrque crudis ulceribus. In contrariis verò podagricis, hemicranicis, cephalalgicis, vetustis vitiis & contumacibus veteres ἀμυκτικά, vulgò phœnigmos, experiebantur, quod eâ arte viscera repurgarentur, atq; omnino corpus sordibus & excrementis liberaretur; quomodo escharotica peculiariter cancris, carbunculis, & hæmorrhagiis, atque etiam in solutis ulceribus, quæque nimio humore fluunt, in putrilaginosis, depascentibus, & quæ ex intemperie partis ad cicatricē nō veniunt. Postea verò recentiorum quorundam Medicorū turba, non satis probabili Arabum dogmate, judicavit nihil horum perpetuum esse, sed alias potiores observationes in istis pyroticis adhibendas esse, ad quas Medici consilium dirigi debeat: de quibus vide Arculanum, com. in lib. 9. Rasis, ad Almans. cap. de doloribus juncturarum, & coxendico dolore: in quorum observationibus, cùm inter se non consentiant, nullum interponam judicium, sed illud lectoribus permittam: tantùm probatorum artificum authoritatem adducam, quorum testimonio fidem non tribuere nefas, cùm in hujus morbi cognitione & curatione multa diu cogitârint, & sursum deorsúmque volutârint, ut Guidonis à Cauliaco, Philonij, Joannis à Vigo: qui quidem feliciter ἀμυκτικά in coxendico dolore expertus est, eâ ductus ratione, quòd ista vitam parti restituerent, & evincerent vitia, quæ nullis aliis auxiliis purgantur: nam quæ non sanant pharmaca, sanat ferrum, quæ non sanat ferrum sanat ignis. Atque commune hoc consilium est in omnibus, quæ nullâ aliâ ratione possunt sanescere, ut vel vastentur igne, vel ferro peramputentur. Eandem medendi viam pari successu, quem de Vigo, in coxendico dolore sequutus est Joannes Chavangius Chirurgus doctissimus. Assentiamur igitur probatis istis artificibus, qui genus hoc pyroticorum pulchrè calluerunt, nec in hujus morbi curatione scurriliter luserunt. Dounetus Apolog. lib. 4. cap. 2.

Observatio XXVI.

Phœnigmo Podagrico loco adhibito serosâque & tenui materiâ eductâ æger convaluit.

VIr mihi conjunctissimus jurejurando affirmavit, dum Rothomagi ageret, vidisse se arthriticum dolore levatum, doctum fortasse ex disciplina Arculani comment. in lib. 9. Rasis ad Almansorem, admoto phœnigmo ex secundo cortice viburni minutum conciso: paulò infra partem affectam eo phœnigmo vesica excitata est, detersam vesicam illevit ol. rosaceo, eóque modo ex arthritide convaluit. *Idem eodem lib. cap. 3.*

Inepta & ridicula est differentiarum arthritidis, cum humorum specie collatio, quod etiam sensu ipso comprobatur, cui fidem detrahere nefas est. Amicus mihi conjunctissimus jurejurando affirmavit, vidisse se in podagrâ, tenuem & serosam materiam profluxisse admodum, phœnigmo paulò infra locum affectum, e m solo cortice secundo viburni minutim sculpto. *Idem cap. 4.*

Observatio XXVII.

Per Cauteria, seu fontanellas vulgo dictas, Podagrici aliquam multi restituti.

PErcuravit plurimos hisce annis elapsis, Vir optimus & Chirurgus felicissimus, D. Andreas Perusinus Romanus. Impressit autem ægris cauteria sub genibus & humeris quatuor. catapotia leviter purgantia dedit, ex brevibus intervallis per anni spatium utenda: quibus addere solet pulverem quotidie per aliquod tempus usurpandum. *Erastus part. 4. disputat. Paracelf.*

Observatio XXVIII.

Periapton, seu Physicum ad podagram remedium.

UT agnoscas valetudinem tuam mihi summopere curæ esse, addam hoc naturale remedium. Libet sic nominare, quæ Græci φυσικὰ βοηθήματα vocant: cujus ego experimentū vidi hisce meis oculis. Cum anno 1555. Neapoli Medicinam facerem, usus sum familiariter Episcopo Stabiensi Joanne Fonseca, Hispano Theologo: is graviter laborabat arthritide; quapropter cùm ubique auxilium imploraret, remediáque undique conquireret, intelligit monachum quendam, ex iis qui sub Pausilypo monte ante portam habitant, ex gravi arthritide curatum esse, remedio quodam ex istis quæ alligantur: Accersit monachum ad se, ut intelligeret curatusne esset, & quo remedio. Monachus venit, sexagenarius, narrat se quotannis arthritide corripi solitum, inque plures menses detineri morbo tam gravi, ut etiam post paroxysmum pedes suum officium non facerent, nisi innitatur baculo: addit se varia & multiplici curatione usum nihil profecisse: tandem incidisse in Siculum quendam, qui pro experimento certissimo, quod subscribemus, docuerat: quo postquam usus esset, cœpisse paulatim melius habere, atque jam multis mensibus liberum esse a paroxysmo genua, quæ humore mirum in modum turgida fuerant, desedisse, cæterásque pedum articulos egregiè detumuisse, adeò ut jam membra agiliora sine scipione levarentur. Remedium hoc est. Accipiatur testudo mascula (cognoscitur inter cætera ex caudæ discrimine, & levi sub inferiore testa incisura,) ubi Luna maximè fuerit lumine diminuta, priusquàm cum Sole conjungatur: amputentur vivæ crura omnia, ea consuta in sacculos, ex pelle hœdina, angustos, alligentur membris patientibus, ita ut dextrum crus testudinis dextro cruri ægrotantis respondeat, sinistrum sinistro: item anterius crus dextrū brachio dextro applicetur, sinistrum sinistro. Quo loco alligari debeat, non expressum fuit à Medico. Monachus supra genua suspenderat, & in brachiis supra cubitos. Hoc remedium cùm fuit à Monacho expositum Fonsecæ, tum temporis non adfui: postea cum Episcopus hæc mihi retulisset, voluit ut ipsum Monachū convenirem, & omnia diligenter considerata intelligerem, si quid aliud desideraretur in remedij suspensione. Convento ipse Monachum, colloquor, nihil intelligo præter jam à me scripta: cōtrecto juncturas, invenio detumuisse. &

quæ ipse ante aliquot menses suspenderat supra genu, tumore dissoluto, jam deciderant in pedes, & parum aberat quin exciderent: cùm rogarem quid causæ esset, quare non paulatim stringeret alligata pro ratione tumoris decrescentis: respondit: se expectare, ut omnino tumore resoluto exciderent. Addidit ex his, cùm primùm alligantur, aliquid putrescentis odoris expirari, sed statim illud difflari, exiccatis cruribus sanguinolentis; nihil præterea incommodi esse retulit. Is idem Monachus longo itinere per varias ambages me pedes è cœnobio eduxit, ut ostenderet quàm rectè se haberet. Postquam rem se ita habere intelleximus, optavimus idem remedium Episcopo Stabiensi, quod postquam alligâssem, cœpit paulatim habere meliùs: quo tempore virum reliqui, neque intelligere postea potui, an penitus convaluerit. Horum omnium, & multi alij docti viri testes esse possunt, & præcipuè excellentissimus nostro seculo Medicus Joannes Argenterius fidem facere debet, qui cùm hæc agerentur, præsens fuit. De differentia testudinis nihil addidit Monachus: tamen si quid inde auxilij sperandum sit, arbitror in podagrâ frigidâ applicandas terrestres, in calidâ aquaticas: nam illud discrimen observare soleo, ab aliis primùm edoctus, in ungvento quodam, quod ex testudinibus ad arthritidem compono, quò aliàs feliciter sum usus. Nolim hoc aut simile remedium parvi fieri, quòd ab usu comuni, aut à ratione alienum videatur: nam multa sunt in rerum natura, quæ experientia talia comprobat, licèt ratio nihil inveniat, quo illa dijudicet. Excellentissimi ante nos Medici illis usi sunt, & divinissimus Galenus utitur subinde, quemadmodum passim videre est, & *Alexander Trallianus* fidē facit (*lib.7.cap.13.*) *Solenand.sect.1.consil.medicinal.20.*

Observatio XXIX.

De nodosa podagra curata in nobili Silesiaco.

LEonardus à Schindell in Susterhausen, Vir nobilis in Silesia, & primarius Ducatûs Svvidnicensis Joraviensis, naturâ calidus & siccus, sed jam etiam Podagrâ & morbis Arthriticis in hac regione, ubi tunc rariores erant, aliis multis antecessit, sæpe ad consilium meum confugit, & sat felicem curativam experitur. Denique meam operam urget, in tollendo nodo circa genu, magnitudine ovi gallinarum, qui jam septem annos duraverat. Etsi verò non ignorabam illud *Nasonis:*

Tollere nodosam nescit Medicina Podagram:

Tamen post sufficientem evacuationem, & totius corporis curativam aliquoties factam, ad nodum illum curandum accessi, & menti nostræ prælucebant hæ indicationes. Primò: Nodus qui superabundat & actionem articuli, imprimísque genu lædit, indicat tollendum esse. Secundò: Essentia nodi jam durioris facti partim ex materiâ phlegmaticâ, viscosâ, lentâ; partim ex melancholico humore, indicat esse & alterandum, & discutiendum. Tertiò: Materia pituitosa, & lenta, indicat parum discutientibus nihil juvari. Quartò: Materia eadem indicat, discutientibus fortiter subtiles partes dissipari, alias verò magis incrassari, indurescere, & incurabiles reddi. Quintò: Collatio igitur indicationum indicat partim emolliendos esse nodos, partim fortiter discutientibus esse dissipandos. Materiam auxiliorum consuluimus hanc. Διαιτητικὴν, ut attenuanti victûs ratione aliquandiu diligenter uteretur. Deinde etiā φαρμακευτικὴν hāc, ut post veram curationē totius corporis, localia duo alternatim adhiberet: triduum fomentationes ex hisce herbis, factas hoc modo. ℞. *Herb.beton.hyperic.origan.an.M.ij.puleg melis an. M.ß.malvæ M.iij. bismalvæ M.iij fl. camomill. M.ß.stœchad. Arab. unc.ß Coq.in s.q.aq. & vini ad medietatem usque:* postea spongiâ quotidie ter applicabatur, vel etiam aliquando calido linteo puro. Quartâ die ungventum, quo inunxit istum nodum quotidie bis, manè & vesperi, quod ℞. *ol.lil. unc.ij. de gran juniperi, chamameli.spica nardi. ana unc.j.rutæ, pingued, anatis, drach. j.pul bacc. lauri, ireos an.drach.j.ceræ q.s.fiat unguentum.* Quintâ & sextâ die iterum repetita fuit fomentatio, septimâ die inunctio. Denique sequentibus diebus usque ad 14. diem alternatim fomentatio, & inunctio facta fuit, in fine inunctio singulis diebus bis, atque nodus planè cessit atque evanuit. *De CL.V. Iacobi Horstij observ. libro, per Laur. Scholtzium ad me misso.*

Observatio XXX

Arthritis hæreditaria in Sebastiano à Dommendorff in totum curata, ut nunquam postea rediret, etiamsi superstes annos 20. adhuc viveret.

SEbastianus à Dommendorff Patricius in Silesia Svvidnicensis, natus 30. annos, laborabat Arthritide, & antea, & tunc simul etiam podagrâ & chiragrâ, cujus Patrem Ischiaticum & Matrem arthriticam, ferè hoc morbo enectam, sæpius curavi. Hic ad consilium meum confugiebat, in curando paroxysmo, qui quotannis bis terve redibat, sed triginta & unum annos natus urget talem præservativam, ut ab Arthritide prorsus liberari posset. Institui eam, sed cum prædictione, quòd nihil certæ salutis promittere queam. Continuò curationem ad mensem usque tertium, nec unquam rediit, licèt adhuc superstes 20. annos viveret. Is naturâ erat calidus & siccus, ad iracundiam valde proclivis, sed genere vitæ partim luxurioso, partim etiam nimis quieto utebatur. Insuper pro cadente ætate accesserat ascitica natura, nimirum inæqualis complexionis frigidioris intestinorum, & cerebri calidioris, calidioris autem hepatis & renum. Causæ internæ hujus Arthritidis erant pituita & bilis. Causæ externæ antedictæ ad quas iracundia comes Podagræ accedebat. Signa erant, dolor articulorum in digitis pedum, atque manuum, etiam in tarso, genu & cubito, tantò semper vehementior, quantò minùs tumor aderat: tertiâ vel quartâ die plerumque articuli intumescebant, rubor apparebat, dolor tandem parumper leniebatur, modò cum, modò sine febri rabiem suam in corpus exercebat. Prognostica. Sæpe illi dixi, non esse mirum, ipsum affligi Podagra, cùm ambo parentes simul laborent hoc morbo. Virtus semper robusta erat, nec ullam ampliùs indicationem de se præbebat. Curativa, seu potiùs præservativa mea nitebatur his indicationibus. Primò: Pituita & Bilis indicant esse evacuandum, & alterandum. Secundò: Bilis maximè peccans in ipso, pituita minùs, indicat magis bilem purgandam, minùs pituitam. Tertiò: Bilis satis furiosa, quæ modò in hunc, modò in alium articulum quavis ferè hora movebatur, ideóque quasi turgens, indicabat præsertim purgandum esse. Quartò: Bilis alteranda indicat esse digestivis refrigerandum & humectandum. Quintò: Materia fluxilis & valde mobilis indicat fluxionem quodammodo inhibendam esse. Sextò: Cacochymia maximâ ex parte biliosa indicat dies aliquot cibis boni succi, vel simul refrigerantibus & humectantibus esse nutriendum, & per epicrasin hanc Arthritidem curandam. Septimò: Natura partium in hac Arthritide affectarum indicat eorum habendam esse rationem. Octavò: Natura partium mandantium, inprimísque Cerebri & Hepatis, indicat membra principalia & evacuanda & corroboranda. Nonò: Natura partium recipientium, seu articulorum indicat subinde quibusdam astringentibus & appropriatis firmandam. Materia auxiliorum juxta has indicationes exhibita fuit. Primò: Purgans bilem maximè, & pituitam aliqua ex parte, in formâ boli; qui ℞. *El.lenit.unc.ß. Indi, Diacathol an drach.j.ß.cum sacchar. quantum sufficit, f. Bolus.* Secundâ & tertiâ die digestivam potionem corroborantem calidè

lidè bibere jussi, manè & vesperi, quæ ℞. *Syrup. de beton. unc. ß. de succ. acetos. unc. j. aq. fragar. acetos. hypericonis, an. unc. j. misc. & f. potio pro una vice.* Quartâ die iterum purgabitur potione sequenti. ℞. *Rad. caryoph. dracon. cichor. borrag. an. drachm. j. ß. polypod. unc. ß. sem. carth. drachm. ij. anisi, drachm. j. seminum 4. frig. maj. an. drachm. ß. Herb. beton. veronicæ, acetosæ, an. m. j. fol. senæ, unc. j. ß. flor. stœch. Arab. drachm. ij. borrag. rosar. rubr. an. p. j. passul. minor. exacin. unc. j. Coq. in s. q. aq. ad tertias, post colentur unc. xiij. & infund. in colatura, rhabar. scrupul. iij. agarici troch. [illegible] scrupul. ij. [illegible] gr. iiij. macis, scrupul. ß. stent in infus. per noctem: manè coletur ℞. Colaturæ hujus, unc. iiij. syrup. de beton. rosat. solut. an. unc. ß. M. f. potio.* Reliquum servetur usui. Quintâ die & sextâ manè, quantitate Castaneæ comedit conditum, quod ℞. *Cons. rosar. anthos. unc. j. ß. acetosellæ unc. j. borrag. beton. ana unc. ß. [illegible] drachm. j. ß. [illegible] diamosch. dulc. [illegible] an. scrupul. ß. cum syrup. de cort. citri, quantum sufficit, f. Conditum.* Sed & hoc Condito jussus est uti bis terve interdiu, quantum capit cuspis cultelli, ut jejunaret post semihoram. Septimâ die lambebat de syrupis, qui ℞. *Syrup. de betonica, de succo acetos. de succo granat. an. unc. j. ß. aquæ veronicæ, unc. j. misc. & detur.* De quo bis [illegible] & ante noctem sumebat. Octavâ die iterum potione purgante ante dicta usus est. Nonâ die pilulis utebatur, ut radicitus [illegible] à peccantibus humoribus expurgarentur, quæ ℞. *[illegible] cochiarum, [illegible] scrupul. j. de hermodact. [illegible] scrupul. ß. cum syrup. de succo acetos. quantum sufficit, [illegible] n. 15.* Decimâ die se [illegible] ante dicto utebatur, manè & horâ post, [illegible] vel cons. rosarum. Postremò licet exterius Arthriticis non multa sint applicanda, tamen corroborandorum articulorum gratiâ, & causâ repercussionis, refrigerantibus Epithematibus usi tamen per intervalla. ℞. *Aquæ plantag. [illegible] quercuum, an. unc. iij. rosar. unc. ij. aceti, unc. j. misc. & f. Epithema.* Denique post sufficientem purgationem aquis antedictis miscui aquam lavendulæ, pulegij, & camomillæ, aliquando minori quantitate, aliquando majori: Tandem quatuordecim dies feriatus est à medicamentis, ac postea iterum ad usum horum omnium redij, eodem modo, nisi quòd in fine integrum mensem corroboranti condito & rotulis usus sit, quæ ℞. *Marg. præparat. scrupul. j. cornu cervi usti scrupul. j. smaragdi præparat. gran. v. ol. nucis moschatæ per express. drach. j. sacchar. clarif. lib. ß. aquæ lavendulæ unc. iiij. coq. ad consumptionem aquæ, & fiat confectio in rotulis.* Hic nunquam toto tempore vitæ suæ, cùm viginti annos adhuc superviveret, podagram habuit, quod ipse in eo, qui hæreditariam ab utrisque parentibus habuisset, mirabar. *De Clarissimi Viri Jacobi Horstij Observat. per D. Laurentium Scholtzium ad me missis.*

† *Hujus* ex fratre nepos *Gregorius Horstius*, Medicus notissimus in magno usu & pretio semper habuit *Pilulas Antipodagricas* Clarissimi Collegæ *Döringy*, à quo easdem mutuatus Augustanus Medicus Celeberrimus *Hochsteterus.* Talis exstat descriptio Oper. Med. Horstij part. 2. l. 8. p. 403. ℞. *Pulv. hub. Chamæpith. Chamædr. vera ana ℥ ij. centaur. min. rad. arist. rotund. Rhapont. ver. Gentiana. sem. hyperici. Cran. hum. prep. ana. ℥ j. ß. rad. cichor. santali rubri ana ℥ j. Incorp. cum succ. Chamæpit. & terebinth. ad f. pilul. per 30. dies sing. semest. ℥ ß. pondere sumena.* De *Arthritide* vaga scorbatica Idem *Horstius* singularia tradit seqq. ut & *Mollenbrocius* in doctissimo hac de re edito discursu.

CALCULUS ET TARTARUS.

OBSERVATIO I.

Calculi sive lapides in podagricorum juncturis & extremitatibus nati.

Vidimus verum gypsium juncturas exire, quod in tantâ copiâ abundabat, ut quidam experiri voluerit, an gypsi officio fungeretur: nam omnes gypsi qualitates, quæ sensui præsentantur, habebat. Collegimus ferè hujus gypsi unciam, & in pulverem redegimus, posteà additâ aquâ subegimus, & lapidem delinentes, parietique applicantes, lapidem tenacissimè sustinebat, ut etiam verum gypsum in hac proprietate excederet. *Brassavolus Comment. ad Aphor. 79. lib. 4. Aph. Hippoc.*

Rochlij, quod Misenæ oppidum est, civis quidam habitavit honestus & pius, qui ibidem septuagenarius vitam finivit, magnis doloribus confectus, nomen illi Joannes, Cognomen Oberdorffero fuit. Totos enim annos viginti dolore artuum miserè cruciatus fuit, réque impari, unà cum ætate nimirum morbóque augescente: nec continuò, sed per intervalla redeunte. Morbus, ut solet, pedes primùm, inde manùs brachiaque, tandem humeros quoque & spinam dorsi occupavit, donec progressu temporis omnes corporis artùs invasit, quos siquando unâ vice furenter perrepserat omnes, quod ætate provectâ sæpe eveniebat, in digitorum pedum manuumque extremitates devolutus desinebat, ubi dolor conquiescebat paululum. Tum enim pustulæ iis locis surgebant, primum glaucæ, deinde maturato pure flavæ, quæ ruptæ aut acu ictæ magis etiam dolebant, ante affectio, quam ubi impunctæ relinquebantur. Sic igitur stantibus tuberculis, materiâ intus ardore exsiccatâ, ustulataque nova cutis succrescebat: quâ præcisâ vomicæ illæ, dolore jam inde sedato, lapillos in se continebant duriusculos, colore cinereo nigriores, grani piperis paucos majores, minores plurimos. *Joannes Kentmannus libell. de calculis.*

Trebinæ in Marchia alias etiam domicilium habet Joannes Schuncman, ætate quidem gravis, sed corpore adhuc firmo & obeso, qui arthritide similiter valde infestatur anniversariâ. Quoties verò cruciatus omnes corporis articulos permearunt, in utriusque pedis pollice vomicæ enascuntur, juglandibus non minores, sed doloris ardentissimi: quo mitigato, conflaccescût rursum, tunc intus arescente. Ubi igitur pustularum doloribus jam levatum se sentit, incisas eas patitur: tum calculi eruuntur subrubei, pisorum aut fabarum etiam magnitudinem habentes, & tuberosi, quibus semel liberatus, novos timet ardores, donec tandem interimant, quod sæpe ex animo optat & expetit. *Idem.*

In morbo articulari plerisq; à pituita cruda, resiccata, crasso terrestrique humore [illegible] impacto, resolutis partibus tenuioribus, tophos, Græci πώρους, velut calcem, in juncturis enasci videmus, quam etiam exemptam materiam paulatim excipit alia. *Wierus cap. 15 de præstig. dæmonum.*

Duo lapides albi satis crassi & ampli, à junctura brachij, Domini de Rhovet, illoque vivente, novacula fuerunt exclusi. His diebus unus est tractus à manus dextræ pollice, devotissimæ monialis Charracæ in Cœnobio, Sanctæ Cruci dicato, degentis. *Ferrandus Senior lib. de Nephritide.*

Tophacea quædam est horum substantia, nec minore tamen interdum consistentiâ, quàm renum ipsorum calculi sint, quales magnitudine insigni vidimus de pedis pollice extractos Hungaro primati viro, candicantes. *Jul. Alexandr. Annot. ad lib. 14. Therapeut. Meth. cap. 13.*

Mulier quædam Lucernæ Helvetiorum, è nodoso pollice pedis sinistri, pugni magnitudinem excedente, calculos tophaceos, è quibus minimus piso major erat, plusquam viginti, suppuratione illic factâ cum maximo dolore successivè reddidit. *Cl. V. Felix Platerus de Observ. propr.*

† De calculis talibus tophaceis videatur *Horstius loc. citat.* *Swalbaci* ad acidulas vidi *egenum*, cui cottidiè ferè tales ex articulis prodiere, maximè post *acidularum*

larum & balnei fontis ebullientis usum. Hunc ex charitate Christiana & misericordia, Eminentissimus modernus Elector Moguntinus, serenissimus Princeps *Johannes Philippus*, Principum S. R. Imperii Primas & florentissimus, ut valetudinem nempe melius curare posset, in nominatissimum Nosocomium Herbipolense tunc recepit.

Observatio II.

Grandines, emplastri vi, ex ulceribus podagricorum eductæ.

POdagricus in Herenberg oppido ulcera expertus in pede vel suris, fortè fortuna præsens, cùm Chirurgus auferret emplastrum, exemi ex vulnere grandines quasi, vel juxta Theophrastum Tartarum gypseum. Tanta est naturæ sagacitas in sequestrandis molestiis naturæ. Nec alioquin tophos sentit in membris, etsi incurvatus nonnihil incidit, temperamenti præsertim capitis pituitosi. *Clarissimus Vir Esaias Meichsnerus in Observationibus propriis.*

Observatio III.

Curatio tophorum natorum in juncturis eorum qui morbo articulari excruciantur.

CUm mihi olim caseus allatus esset bubulus, quem ex odore acrem esse conjiciebam, abjeci, & jam à famulis absumptum putabam: Cæterùm illi talia servare soliti, longo pòst tempore ex promptuario proferentes, quidnam de illo fieri juberem, rogabant. Cùm igitur edendo non esset, propter acrimoniam, ludicrum nobis problema extitit, proponentibus cui rei quis illum utiliter posset accommodare. Interea cùm ad me arthriticus quispiam in curru convectus esset, tophos quos Græci πώρους nuncupant, in articulis habens, subijt mihi crure suillo salso decocto caseum eo decocto macerare, ac probè in mortario subigendo unitum, tophis imponere. Et sanè Arthriticus ab hoc medicamine magnificè adjutus est. Nam ruptâ sua sponte cute, absq; incisione videlicet, effluxere quotidie citra dolorem tophorum particulæ. Ubi autem totus qui apud me erat caseus fuisset absumptus, talem sibi alium comparans arthriticus, in posterum servavit, & postea rursum usus est inveterato, atq; ubi tunc quoque idem percepit commodum, sæpius deinceps uti perseverabat, & quosdam amicorum similiter affectorum docuit. Atque id quidem nos excogitavimus, cæterùm comprobavit atque confirmavit experientia. *Gal. lib. 10. de simpl. Medicam. Facult. c. de Caseo.*

Ex podagricorum juncturis, muriâ, & caseo vetusto, & pyritæ usti scobe ruptâ cute, plurimos extraximus (calculos) candore steatis, duritiâ junctos. *Scal. Exerc. 108. Num. 3 subtilit. Cardani.*

Observatio IV.

De Ischiade & Arthritide à siccitate.

QVemadmodum in libro de passionibus, seu de affectionibus internis, *Hippocrat.* coxendicum dolorem generari à bile affirmavit, ibidem pariter eundem dolorem à siccitate articuli procreari testatus est: Cujus causæ nec Galenus, nec alius post eum author usquam meminit, dum Ischiadis vel cognitionem, vel curationem tractarent. Per siccitatem autem non intelligas intemperiem siccam partium solidarum articulum ipsum constituentium, videlicet ossium, ligamentorum, & tendinum, sed consumptionem ejus glutinosæ humiditatis, quâ naturaliter nutritur, & ad faciliorem motum subjungitur articulus ipse. Talem humorem continuè natura articulis subministrat, ne exiccati ad motum inepti reddantur: cùm autem contigerit humiditatem hanc aliqua ex causa, quæcumque ea extiterit, exsiccari, tunc articuli motus impeditur, difficultásque in motu, ac dolor unà succedit, hujusmodi affectum, si in coxæ articulo fiat, vocat *libro citato Hippocrates* Ischiadem, coxendicúmve dolorem, perinde ac vocet eos qui à fluente generantur materiâ: Quem eundem affectum ego non in solo coxæ, sed in quocunque alio articulo gigni posse animadverti, hincque fieri alteram arthritidis differentiam notavi, si per arthritidem omnem articulorum dolorem, ac impeditum motum intellexerimus, consumptâ enim eâ humiditate, quæ ex naturæ præscripto articulos subjungit, & humectat, coguntur ac in unum compinguntur articuli: Unde ad motum inepti ac impotentes redacti, dolore, ex quocumque levissimo motu, cruciantur. Tales articulorum dolores in constitutionibus siccioribus, *Hippocr. lib. 3 Aphor. 16.* fieri monebat: quoniam ut docebat *Galenus in ejusdem Aphorismi comment.* immodicæ aëris siccitates articulorum humiditatem consumentes, ad motum difficiles ac impotentes reddunt, dolorémque hinc nonnunquam invehunt.

An autem tales affectûs verè sub nomine arthritidis comprehendantur, visus est negâsse *ibidem Galenus*, cùm tamen rem indeterminatam reliquerit: qui cùm de nominibus parum solicitus fuerit, ideò hanc partem, quæ circa nomen arthritidis, & non circa ejus essentiam versatur, neglexit.

Si autem nos per Arthritidem, morbum in articulis à materia fluente factum intellexerimus, tales dolores, ac articulorum impedimenta, sub nomine arthritidis non erunt recensendi. Si verò omnem articulorum impeditum motum ac dolorem, per Arthritidem audiamus, hi proculdubio arthritidis nomine vocandi erunt. Quam sententiam *Hippocr. lib. citato, de affect. internis*, clarè admisit, pariter coxendicum dolorem hunc, ac eum, qui à materiâ articulos occupante causatur, appellans. Qui dolor à solâ humiditatis naturalis articulorum consumptione, non à sicca partium solidarum, ut jam dictum est, ipsum articulum constituentium intemperie pendet; quoniam quandocunque illa naturalis humiditas abundaverit, præstóque sit, non adeò insigniter exiccari poterunt partes articuli solidiores, ut hinc impeditus motus aut dolor succedere queat: deficiente tamen hac humiditate, ac supra modum exiccatâ, nonnunquam etiam communicatur hæc exiccatio partibus ipsis solidis; & hoc potissimùm, cùm à causâ externâ, & validâ ortum ea habuerit, hincque supra modum exiccatis circa articulum tendonibus & partibus nervosis in hac affectione, consveverunt aliquando, ut notavit Hipp. succedere convulsiones, quas aliquando sequuntur & febres, quæ ratione doloris & cruciatûs accenduntur. Hæc de nomine & essentiâ hujus affectûs: nunc causas recenseo.

Quæcumque humiditatem articulorum naturalem resiccare & consumere apta sunt, ea omnia talem coxendicum dolorem talémve Arthritidem causare poterunt. Unde & diuturnum ac vehemens exercitium sub sole factum, ut habet *Hippocr. lib. de affectionibus internis*, & siccitates aëris immodicæ, ut habetur *lib. 3. Aphor. 16.* possunt esse eorundem causæ, pariter & victus exiccans hoc idem causare poterit; quoniam hinc consumptis humiditatibus internis, etiam illæ, quæ ad articulos naturaliter defluere solent, multoties consumuntur, cujus ratione, ut recitat *Hippocrates*, qui in Æno leguminibus (quoniam talis victus est exiccans) vescebantur, infirma habebant crura, & qui Orobos (quoniam hi leguminibus sunt picciores,) comedebant, genuum dolores patiebantur. Quod idem & longæ ac diuturnæ ægritudines, quæ corpus exiccare aptæ sint, agere poterunt: unde videmus aliquando convalescentes, qui ex hujusmodi morbis liberati fuere, malè incedere, ad omnémque motum ineptos esse: qui si etiam coguntur deambulare, non levem articulorum persentiunt dolorem, qui, deficiente ipsorum articulorum naturali humore, succedere consvevit.

Harum

Harum omnium causarum signa de se patent, nam omnes hæ causæ sunt procedentes, quæ vel ex ægrotantis relatione, vel ex sola Medici inspectione nullo negotio comprehendi possunt. An autem sicuti ab externis, ita ab internis causis possit talis affectio procreari, si quis quæreret: dixerim, hoc pro possibili admittendũ esse, cùm hujus humiditatis, pariter ac cujuscumq; alterius partis, nihil sit quod exiccationem impossibilem reddat: hoc tamen non ita experimento comprobatũ est; quare pro hujus affectionis cognitione sufficiant ea, quæ de exterioribus causis exposuimus: de quibus hoc advertatur, quod ex omnibus molestior ea est affectio, quæ a vehementi & diuturna exercitatione sub sole factæ occasionem habuit, in hac enim dolores sunt multò quam in cæteris sæviores, ac magis æstuosi, una cum caloris sensu existunt, sæpiusque his superveniunt febres, aliquando & convulsiones. Quare quoad Prognosticum, hæc erit cæteris difficilior, & periculosior: reliquæ autem non ita sævæ sunt, & minori cum afflictione afficiunt ægrotantes, ac minori cum labore ab his iidem liberantur.

Quę omnes affectiones quomodo pręsentes cognoscendæ sint, superfluum esset enarrare: cùm ex solà articulorum resiccatione & compactione, omni tumore absente, ac ex sola inspectione prudenti Medico patere possint. Qui Medicus has curaturus affectiones, istas indicationes habebit, scilicet, ut amota omni causa externa & præcedente, tentet naturalis articulorũ humiditatis regenerationem, continuamq; humectationem quærat. Hæc consequetur, si eam vivendi rationem ægrotantibus præscribat, quæ actu & potentia corpus humectare queat, cujus merito regeneratis humiditatibus naturalibus, adsit etiam copia apta ad subungendos articulos ipsos. Talis victus ratio perficitur, tum per ea quæ interius sumantur, tum per ea quæ exterius administrantur. Interius convenient cibaria humectátia, quæ sint boni chymi, quæq; nec difficulter conficiantur, nec superfluitatibus admodum scateant: talia erunt ova recentia, ac sorbilia, jura ex carnibus laudabilibus parata, qualis est pullorum domesticorũ, hœdorũ, lactentium vitulorum, fercula in his parata, carnes eorundem animaliũ elixatæ, ptisana sola ex frumentaceis, lactis potus, caseus recẽs, & quæ hujusce sunt classis, & ubi patientem ventriculi robustioris curandum habuerimus, extremitates animalium, optime elixatas, vel potius eliquatas, nonnunquam exhibere poterimus.

Potus sit vinum tenue, album, aquosum, & ad dulcedinem declive, vel saltem admodum maturitate saturatum. Exterius maximè proficit balneum aquæ dulcis: in quo si coquantur radices althææ & maluarum, earundémque semina, capita castratorum, extremitates animalium, & quæ hujus sunt ordinis & facultatis, mirũ in modum prodesse poterit: post quod administratum balneum, quamvis æger impotens admodum existat, tamen modicè deambulet, hócq; singulis agat diebus, ita enim motus facilitabitur, & materia ad propria articulorum loca promptiùs attrahetur. Dum hæc peraguntur, caveant ægrotantes, ne frigus aliquod patiantur, hoc enim articulos valdè lædere poterit, & materiã intercipiendo, & eosdem in unum cogendo, & rigidos eos reddendo: quare omnibus exterioribus vel calidis, vel saltem tepidis utantur. Ubique a balneo abstinuerint, fomenta ex iisdem rebus parata in usu habeant: in quorum administratione hoc animadvertant astantes, ut antequam caro detumescat, vel hominem è balneo educant, vel fomenta removeant: alias in his administrandis ex succedente humoris attracti resolutione, restauratio deperditæ humiditatis non esset speranda. Possunt ad idem parari emplastra, quę articulis apposita eos humectare possint, quæ formentur ex axungia suilla recenti, butyro recenti, oleo amygdalarum dulcium, medulla vitulina & cervina, mucilaginibus lini, althææ, fœnugręci, addita cera nova (hæc enim antiquã est humidior) ad pondus omnium prædictorum plusquam dimidium. Si autem in præsenti affectu sit periculum convulsionis, ob introductam ingentem articulorum exiccationem, ultra balneum & fomenta, inungantur loca patientia & eis communicantia aliquo oleo actu quidem calido, sed quod nullo pacto resolutionem notabilem causare valeat; tale erit oleum dulcissimum, narcissinum, mastichinum, chamæmelinum, lumbricatum, amygdalinum, & similia: hæc enim olea poterũt magis tueri articulos à frigore externo; & tendines, ac circumstantes articulorum partes laxando, poterunt patientes à dolore, & inde à convulsionibus præservare: quæ si instent, abstineant ægrotantes ab omni genere vini, & bibant mulsam dilutam, caveantque ab omni evacuatione, quoniam hæ omnes possint corpus ipsum magis exiccare. An autem, dũ hæc peraguntur, vel purgandi sint medicamẽto electivo patientes, ut docet *Hippocrates*, vel si hoc non conferat, clysteria acria, qualia ipse imperat, imponenda veniant, propter senis authoritatem quis ambigere posset. Attamen ego ejus sum sententiæ, ut in tantâ articulorum exiccatione omne evacuationis genus noxium ac suspectũ sit, dictãte hoc ratione, videlicet evacuationes omnes, & præcipuè validas, non tantùm pravas & non naturales, sed etiam naturales humiditates disperdere: Quapropter caveant in hujusmodi affectionibus Medici, ab omni valido medicamento solvente, ne humiditates ad articulos attrahendas dissipent: nisi forsan ratione exiccantis cibi, quali habitantes in Æno usi erant, hæc affectio inducta fuerit: in his enim potuit aggregari ex malo victu, copia pravorum & terrestrium humorum, qui exturbandi, & ante articulorũ laxationem excludendi erunt. Hoc tamen cautè agatur, semper hac habitâ ratione, ne in horum humorum deturbatione articuli ulteriùs exiccentur, ad quam intentionem poterunt satis præter pharmacum facere clysteria acria, eos ad vias communes derivando, ac eosdem ab articulis revellendo; quo peracto facile erit homines renutrire, & humiditates naturales regenerare, ac articulos ipsos prædictis medicamentis, ac præ narratâ victûs ratione laxare. Quę omnia dum fiunt, omnes causæ, quæ talem articulorum siccitatem introducere, vel eandem conservare possint, amoveantur. Unde fugiãt hi omnem vehementem motum, æstivum cœlum, aeris siccitatem, Veneris usum, animi accidẽtia molesta, exsiccantem victum, externum frigus, & cætera omnia, quæ harum partium humiditates dissipare ac resiccare queant: & quantum fieri poterit, causas prædictas per opportuna præsidia rescindant, iisdémque per convenientia auxilia resistant *Salius de affect. partic. c. 17.*

ISCHIAS.

CAUSA.

Observatio I.

De Ischiade à materia biliosa.

ARTHRITIM fieri à quacumq; materiâ, quæ transmissa vel ab universo corpore, vel à determinato membro, per proprias vias in cavitatibus articulorum, & in circumstantibus partibus recipiatur, dogma est Galeni antiquum, ab omnibúsque acceptatum. Contra hanc sententiam insurrexerunt moderni, discrepantes de materiâ, de membro mittente, de viis, & de loco in quo hæc materia recipiatur. Materiam unicam esse, hâncque pituito-

tuitosam, subtilem, & serosam, affirmant: quòd si in arthritide quandoque sit rubor & calor, dicunt hoc fieri ratione doloris attrahentis: sicuti & asserunt febrem huic aliquando connecti non ex se, sed quia hæc affectio contingat in temperaturâ impensè calidâ, & in corpore plethorico, quódve ex levi occasione in febrem incidat. Membrum mittens dicunt esse solum caput, in quo extra caluam sub cute talis aggregatur materia, quæ sensim transmissa ad partes inferiores, modò ad hos, modo ad illos dilabitur articulos; negántq; à visceribus & internis partibus hanc transmitti; quoniam sincerus humor per venas non potest ferri, nec sangvini permixtus potest sincerus in articulos excidere, ad quos si etiam cum sangvine emanaret, phlegmonen, non arthritidem excitaret.

Quapropter viam, per quam hæc materia in articulos descendit, dicunt esse sub cute tantùm, ubi laxæ, & amplæ sunt viæ, non autem per venas permeare, in mediisque earum viarum regionibus dicunt eam non subsistere, quoniam, cùm sit subtilis, penetrat usque ad loca densa & compacta, quibus hæreat, & ideò in articulis tantùm firmatur: loca autem in quibus hæc materia retinetur, dicunt non cavitates articulorum esse, sed in ligamenta, in periostia & tendones recipi: hoc argumento, quòd in tophaceâ podagrâ, aperta ruptáve cute, plerumque è digitorum articulis eruitur humor in tophum conversus, vinculo integro & illæso, addito hoc, quòd in Ischiade, cùm ligamenta vel nullius vel obtusi sint sensûs, si in coxendicis pyxide, in ejúsque cavitate materia reciperetur, nec tam vehementem, nec tam latè vagantem dolorem inveheret. Sententia hæc sicuti Galeno, ita & veritati contradicit, nec digna est ut à Medicis recipiatur.

Quòd non unica sit materia, quæ arthritidem generat, apparet clarè ex diversitate coloris, tumoris, doloris, symptomatum, & modo curandi. Color enim aliàs est rubicundus, aliàs flavus, aliàs albus: tumor aliquando est notabilis magnitudinis, quandoque etiam vix apparet: dolor, quandoque est molestus quidem, sed non multùm; quandoque autem est acerrimus, hicque nonnunquam citò solvitur, ille longiùs protrahitur: symptomata autem multoties sequuntur mala, ut caliditas ingens, & feruor in loco affecto; aliquando autem eorundem vel nulla est caliditas, vel frigiditas inest molesta, illíque ab aëre calidiori, hi à frigidiori læduntur: modus curandi nonnunquam admodum variat, quoniam in his calida juvant, in illis frigida; illíque à frigidis, isti à calidis exacerbantur: præterea quidam ex sangvinis, quidam ex pituitæ, alii ex bilis, nonnulli ex atræ bilis evacuatione sedantur, quæ omnia indicant arthritidis causam modò calidam, modò frigidam, ac diversam esse materiam.

Nec responsum eorum ad hoc facit, cùm dicunt hanc diversitatem causari, tum ratione doloris attrahentis, tum ratione subjecti recipientis: quoniam si ex colore, dolore, symptomatibus, & modo curandi diverso, diversam materiã peccare, non deberemus conjicere ac judicare, tota destrueretur Medicina, omnésque tumores pariter à pituitâ constituere possemus; quoniam ruborem, calorem, symptomatáque cætera ratione doloris attrahentis fieri, non autem ratione materiæ peccantis, esset affirmandum.

Quòd membrum mittens aliquando sit cerebrum, non negatur: quòd autem semper ab eo in quacumque arthritide materia defluat, falsum est: aliquando enim à toto, aliquando à determinato membro hæc transmittitur, nec semper præcedunt hunc morbum capitis affectiones, nec semper in omnibus materiæ sensibilis descensus à supernis partibus, ad inferiora persentitur, imò sæpissimè nullo præexistente capitis, alteriúsve superioris partis affectu, subita fit arthritis, quod sæpissimè animadvertent, qui hanc artem consummabunt, videbúntque modò hepar, modò lienem, modò ventriculum, modò uterum, modò aliam internam partem, modò totum corpus, non autem semper caput esse in causa hujus affectionis.

Nec est quòd mirentur isti, quando per venas à partibus intimis, à visceribusque ipsis in articulos humor aliquando feratur, quoniam virtus expultrix, ubi vigeat, à partibus interioribus ad exteriores materiam naturæ gravem detrudere solet, ac potest: & hæc propria vasa, per quæ universo corpori materiæ ingestæ communicantur, sunt venæ, & arteriæ; à quibus quomodo possint sangvini commixta per eorum ora in articulos pura excidere, non aliam quærant viam, quàm eam, quàm ipsi proponunt in suâ causâ, dicens, venas ab externis jugularibus deductas extra caluam sub cute, sua excrementa tenuia & serosa deponere: quod idem cùm cæteræ venæ terminantes ad articulos possint vi facultatis expultricis agere, non erit dubitandum, quomodo extra venas traduci possit sincerus humor, qui cùm his affirmantibus possit esse frigidus, nihil refragatur, quin etiam possit esse calidus, qui ratione suæ tenuitatis faciliùs frigido in articulos deponi poterit. Nec est quòd si unus humor extra venas transmittatur, cùm eo sangvis ei commixtus transmitti etiam necessariò debeat; quoniam hoc fit vi facultatis naturalis, quæ noxium & supervacaneum tantùm excludit humorem: aliàs in quacumque expulsione, omne humoris genus promiscuè & unà commixtũ educeretur, & nunquam daretur tumor purus vel à sangvine, vel à bile vel ab alio humore. Animadvertatur tamen, quòd cùm concedimus sincerum humorem extra venas in articulos decidere, non credatur ita sincerus semper esse, ut nullius mixtionem unquam admittat: sed dicitur sincerus à prædominio; quoniam vel nihil, vel parum quid ei commixtum est. Unde bili aliquando sangvis commisceri potest, & hinc causare arthritidem. Nec tamen tunc veram potest causare inflammationem; quoniam intra cavitates, non in substantiâ membrorum, materia recipitur. Cujus oppositum cùm contingat in cachexiâ, decumbentibus per venas in pedes humoribus crudis, est in causa quòd tumeant quidem pedes, sed non hinc arthritim patiantur, & præcipuè cùm in his non sit articulorum imbecillitas, quæ necessariò ad arthritidem procreandam requiritur. Quare certò affirmetur, humores à visceribus intimísque partibus ad articulos per venas transmissos, aliquando arthritim procreare: quam tamen quandoque etiam à capite delabi, & per exteriora transmitti asserimus, & attestamur. Cùm autem materiam recipi in ligamenta, in periostia, & in tendones, docere nituntur, quid ad Galeni rationem, quam consultò tacuerunt, respondere possunt, cùm inquit, argumento esse materiam in substantiâ membrorum non recipi, nec hinc veram inflammationem causari; quoniam visus est nunquam podagricus pati convulsionem, quæ frequenter solet in nervorum ac tendonum inflammationibus advenire? Hæc Galeni ratio est demonstrativa, nec eam impugnare possunt, quæ in contrarium adducuntur, videlicet, quòd si in Ischiade materia esset in pyxide & cavitate articuli coxendicis contenta, cùm ligamenta obtusi sint sensûs, non posset dolorem nec vehementem nec latè diffusum causare; quoniam hæc sententia Galeno non adversatur, qui docuit materiam non tantùm in cavitatibus articulorum, sed etiam in cavitatibus circumstantium membrorum usque ad cutim recipi: quia verò articulationes hac materiâ implentur, ideò circumstantia ligamenta, id est, nervi & tendones extenduntur: cujus extensionis meritò necessariò dolent; quare docet fieri dolorem, non ratione materiæ intra cavitatem

vitatem articuli existentis, sed merito extensionis nervorum & tendonum circumstantiam. Unde in Ischiade verè quidem dolor non causabitur à materiâ contentâ in pyxide: quoniam in eâ nulla pars sensitiva locata est, sed ab eâ materiâ quæ circumstantia loca occupans, nervos & tendones offendit. Quòd autem intra cavitatem articuli coxendicis, in Ischiade recipiatur materia, (quod negare hi audent) sola *Hippocrat.* authoritas eos monere debebat, dicentis: *Quibuscumque à coxendicum dolore molestatis excidit coxa, & rursus incidit, iis mucores superveniunt.* Qui mucores cùm laxiores reddant articulationis ligamenta, facilè articulus ex cavitate excidit: quod fieri non posset, nisi in cavitate illâ mucores continerentur, quod idem ex *sequenti Aphorism.* dicente: *Quibuscumque à coxendicum dolore molestatis diuturno excidit coxa, iis crus tabescit, & claudicant, si non urantur*: elici potest: quoniam excidere non potest ex coxendico dolore coxa, nisi ratione materiæ intra cavitatem articuli existentis, eundémque ultrà quàm deceat madefacientis, cujus merito adustionem administrandam esse docet. Pro confesso igitur habeatur, in Ischiade contineri ad intra pyxidem coxendicis materiam, sed non ab ea causa dolorem moveri, qui solum ab illa, quæ circumstantes partes occupat, nervósque ac tendones extendit, generatur; hincque fieri, quòd dolor sit vehemens, & cum ad inferiores partes hi nervi descendant, quòd dolor hic latè & longè diffundatur: quâ de re dolor Ischiadicus nullo modo argumento erit, quòd materia in arthritide non recipiatur in cavitates articulorum, & circumstantium membrorum, usque ad cutim; cujus ratione apparere in tophaceâ podagrâ statim apertâ cute potest humor in tophum conversus, & evelli vinculo integro & illæso, quoniam non tantùm in cavitate internâ articuli, sed etiam in circumstantium partium cavitatibus usque ad cutim recepta materia & in tophum conversa potest immediatè sub cute contineri, & apparere: quod non excludit materiam in cavitatibus articulorum recipi, nec demonstrat eandem in substantiam penetrare. Hæc adnotâsse volui de arthritide, ne sententia hæc, quam in perniciem laborantium, si admitteretur, invectam esse dubito, indiscriminatim, & sine examine recipiatur: Quare arthritim à quocumque humore in cavitatibus articulorum & in circumstantibus partibus usque ad cutim recepto, verè generari, ad mentem Galeni constituo. Ab hac universali positione analogiâ sumptâ, in eam deveni sententiam, quam etiam *in libro de internis affectionibus*, in quo habetur: *Coxendicum dolorem quandoque à bile generari*, recipit *Hippocrat.* ut Ischiadicũ affectũ non solùm ab humore frigido & à sanguine, quemadmodum in propriis libris declarat Galenus, ejus curationem ex professo tradens, cæterique omnes scribentes simul, sed etiam quandoque à bile fieri censeam: quod cùm me non tantùm ratio, & *Hippocrat.* authoritas, sed etiam experientia docuerit, (vidi enim aliquando Ischiadas factas à bile acerrimâ) arbitratus sum hujus curationem ab authoribus neglectam fuisse, non quin ab hac fieri posset, sed tanquam ejus affectûs, qui rarissimè eveniat, cùm utplurimùm à pituitoso & crudo humore procreari consueverit. Licèt autem rarò hic eveniat affectus, non debet tamen Medicus ejus curationem negligere; quoniam, ut dixi, quæ rarò eveniunt, si rectè pertractentur, præstantem Medicum ostendere possunt. Quâ de re Medicus, Ischiadicum curaturus dolorem, optimè animadvertat hæc, quæ possunt eum manuducere in cognitionem peccantis materiei, sicuti qualitatem doloris, tempus exacerbationum, prægressam diætam, exercitia, habitum corporis, temperamentum, ætatem, regionem, anni tempus, applicationem remediorum, excrementorum vel abundantiam vel retentionem, morbos patienti assuetos, & omnia alia quæ hujusce sunt ordinis; quæ omnia possunt speciem materiæ peccantis attestari. Verùm quoniam nos tantùm loquuturi sumus de Ischiade à materia calidiori, & biliosa; ideò hujus tantùm signa ponemus, quibus positis ad curationem descendemus. In tali Ischiade dolor erit acerrimus, & similis pungitivo, exacerbationes erunt sæviores alternis diebus, victus ad calidum & siccum vergens præcessit, exercitia fuere valida, habitûs utplurimùm erit gracilis, temperaturæ erit biliosæ, ætas juvenilis ad hoc plurimùm faciet, sicuti & regio calida, tempus anni æstivum, dolor à calefacientibus exacerbatur, quod maximè me manuduxit in cognitionem hujus affectûs: in tali patiente solent abundare biliosi humores, vel iidem, qui excerni consueverant, retenti sunt, solitúsque est pati morbos à bile, quæ in hoc morbo magis qualitate quam quantitate lædit, facile irascitur, excandescentiámque animi facilè incurrit. His ductus Medicus in cognitionem materię biliosæ, audacter curam aggrediatur, quoniam morbus hic non ita difficulter, si rectè curetur, solvitur, ut ille à pituita. Quare statim dimissis purè repellentibus, quæ in coxendicũ dolore non conveniunt; quoniam, cùm pars affecta in profundo sita sit, sanguis & humores ex vicinis & ambientibus vasis ac musculis ad illam à repellentibus medicamentis compellerentur,) debet tentare ut materiam à loco affecto educat, causámque fluxionis inhibeat, & si dolores exacerbentur, lenientibus agat. Unde primò ad totius corporis evacuationem descendat. Quare lenitâ alvo Cassia, vel Thamarindis, vel alio simili pharmaco, ubi contraindicantia non æquipolleant, stante totius hepatis, cujus ratione generatur bilis, intemperie calida, secetur vena. Vena autem sit interna, servatâ rectitudine loci patientis, ubi sit plenitudo: quòd si hæc non adsit, secetur vel poplitis, vel tali vena. Postea materia his, quæ bilem respiciant, & temperare possunt, concoquatur: hæc concocta evacuanda erit pharmaco, quod bilem ducat, in quem usum plurima venire possunt. Tamen cùm materia è longinquis partibus evocanda sit, ea assumantur, quæ in substantia solida formantur; cujuscemodi sunt pilulæ aureæ: quæ, quoniam plurimum recipiunt scammonei, in hoc casu prodesse valent; repetatúrque hæc evacuatio, quoniam unicâ vice affectus tolli non poterit, qui tamen ex repetitâ evacuatione maximè sedabitur: mirum enim est, quantum in talibus affectibus conferant bilis evacuationes, ex quibus maximè leniri solet dolor: qui si aliquando exacerbetur, inungatur locus affectus, perfundaturque oleo rosaceo, cui admixtum sit dimidium olei chamæmelini. Possunt etiam formari emplastra ex lactuca, solatro, endivia, farina hordei cocta in posca, quibus olea prædicta ad impinguandum admisceantur. Infundantur etiam clysteria, quæ simul lenire & refrigerare possunt, cujuscemodi sunt formata ex decoctione radicum althææ, seminum lini, foliorum malvarum, violarum, hordei, quibus addatur oleum violatum, saccharum rubeum, lutea ovorum, & cassia pro clysteribus parata. Aliquando loco prædictæ decoctionis, assumatur lac recens: & si indicium sit bilem acriorem esse, possunt etiam admisceri succi endiviæ, lactucæ, portulacæ, & similium herbarum. In quo casu etiam maximè probarem balneum, & aerem balnei, tum ad temperamentum, tum ad discussionem. Quòd si dolor vehemens admodum esset, hincque valde angerentur & cruciarentur patientes, si prædictis non leniatur, applicentur tum exteriùs, tum interiùs aliqua leniter stupefacientia, quæ in hoc casu stante & materia, & intemperie calidiori, poterunt maximè, nullam inferendo noxam, conferre. His peractis, & iis administratis, quibus superetur morbus, si quid residui remanserit, vel

inun-

inunctionibus, vel fomentis, vel emplaſtris leviter diſcutientibus agatur, ſemper in hoc caſu cavendo ab omnibus acrioribus & calidioribus medicamentis, à quibus aliquando vidi adeò exacerbatos hos ægrotantes, ut miſeri hinc claudicantes, & ad motûs impotentiam redacti, maximis cruciarentur doloribus; quæ omnia deinceps lenientibus, contemperantibus, & refrigerantibus adminiſtratis remediis, lenita fuere: ad quam intentionem faciunt etiam plurimùm frictiones, in parte oppoſitâ adhibitæ, ſicuti & cætera derivationum & revulſionum genera. Interim patientes victu utantur refrigerante & contemperante. Unde ptiſana maximè probanda eſt, lactuca ſimiliter, & omnia cichoracea, cæteráque olera refrigerantia, quæ non tantùm veniant in uſum pro cibo, ſed etiam ut cum his alterentur jura, & carnes aſſumendæ, quæ ſint elixatæ, non toſtæ, ſintque ex pullis domeſticis, ex hœdis, ex vitulis, & ſimilibus animantibus, non autem ex ſilveſtribus, & quæ durioris ſunt ſubſtantiæ. Caveant omnia aromata, radices, herbas acriores: fugiant mel, & omnia quæ ex eo parantur. Vinum in totum interdicatur, uſque ad perfectam morbi declinationem. Motus ſit lenis: ſomni ſint longi: & degant in locis temperatis, omnem aëris exceſſum vitantes: irámque & omnem animi excandeſcentiam fugiant; alvum lubricam, ſi non ſponte, arte ſaltem habeant: Síque hi præſervari ab hoc eodem morbo deſiderant, inhibeatur bilis generatio, quæ refrigeratio jecore tolletur. Unde ad hoc balnea naturalia, refrigerantia, cujuſcemodi ſunt S. Marini Lucenſis, & ſimilia, imperanda ſunt. Quòd ſi hæc non admittant, ſerum caprinum, vel lac, præcipuè aſininum, in emaciatis & gracilibus corporibus optimè conferre poterit, multáque alia conſimilia tentanda erunt, quorum plurima eſt ſilva in locis, in quibus de intemperie calidiori hepatis tractatur. *Salius de affect. partic. cap.* 16.

LOCUS AFFECTUS.

Observatio I.

Iſchiadis locus affectus verus.

ISchias omnium vehementiſſima, ſedem habet non in eo articulo, quo femoris caput in coxendicem inſeritur, ſed altiùs ad ſummam natem, quà nervi à lumbis & ab oſſe ſacro emergentes feruntur in crura. Dolor atrox non in ſolâ eſt coxendice, ſed in femur quoque, & in ſuram, & in extremũ pedem exporrigitur, quocumque nimirum ab affectâ coxendice deductus nervus pertingit. Raro tumor ineſt conſpicuus, rariùs calor aut rubor, quòd ejus loci ſumma cutis venis conſperſa minimè ſit. *Fernel. lib. 6. cap.* 18. *Patholog.*

SPECIES.

Observatio I.

Phthiſis Iſchiadica ſeu tabes coxaria Hippocratis, cujuſmodi.

ISchiadica Phthiſis ejuſmodi eſt: cùm humor contumax, vix tamen excluſus venis, in articulum magnum & laxum decubuit, ubi qui calidiore loco concoqui non potuit, ægerrimè concoquetur. Eſt enim ejuſmodi articulus, quia oſſe multo & nervo conſtat, naturâ frigidus. Atque hîc depoſitus humor nervos laceſſit, unde dolor gravis venas, quà alimentum cruri diſpenſatur, opprimit; multò magis ſi illic concaleſcens humor putreat atque corrumpatur, & inde partes in inflãmationem quandam trahat. Primùm igitur adverſum crus intabeſcet, & reliquum corpus dolore & vigiliis emarceſcet, quam φθίσιν ἰσχιαδικὴν appellat, quia inde marcoris initiũ eſt; quomodo νωτιὰς φθίσις familiaris, ut inquit, recèns ſponſis, & immodicâ venere utentibus, & φθίσιν quandam νεφρῖτιδα dicit, libro περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν. Phthiſin autem dico pleniùs, non ab ulcere pulmonis, non à deſtillatione in pulmones, & inde affectis pulmonibus, ſed omnem inſignem extenuationem & marcorem. *Iacotius Comm. ad Coac. Hippoc. pag.* 228.

SYMPTOMATA.

Observatio I.

Mulier à partu Iſchiadica facta, unde ejuſdem articuli luxationem, atque inde perpetuam claudicationem incurrit.

QUædam Matrona à partu coxendicis doloribus cùm diu laboraret, vertebra tandem ex acetabulo excidit, perpetuóque claudicavit. Id cùm evenit, candenti ferro opus eſt, ubi junctura committitur, inde enim materia evocatur, alij circa genu exulcerant; ulcera aperta pilulâ cereâ impoſitâ continenda ſunt, donec vitium deſinat. Prægnantes cùm plurimùm id malum dimittit, per ſéque finit; aliquibus perdurat, qui ferè poſt longos morbos, vi peſtiferâ huc ſeſe inclinante, ſolent accidere. *Idem de Curand. Morb. lib.* 18. *cap.* 10. Add. *Ballon. Epid. p.* 272.

LIBERATI ISCHIADICI, *fortuito eventu, & Medicina.*

Observatio I.

Iſchiadici morbi fortuita, rationalis tamen curatio.

PRæfectum quidam multis fruſtra tum intrinſecùs, tum extrinſecùs uſus eſt remediis in dolore coxendicis: tandem ipſe, nullius juſſu, accepit fila cannabina cineribus macerata, (mulieres vocant *Riſtgarn*) ea elixabat in aceto fortiſſimo, & loco dolenti fervida applicabat, prout tolerare poterat: quibus remotis cutem plurimis veſicis abundantem animadvertebat, ex quibus tandem magna aquæ citrinæ copia promanavit, unde ipſe non tantùm à doloribus liber evaſit, ſed multis jam annis, his nunquam ampliùs vexatur *Ex literis Med. cujuſdam ad Geſ. communicavit V Volphius doctiſſimus.*

Observatio II.

Vulnere circa malleolum inflicto, & arteriâ diſſectâ, coxæ dolor levatus.

MIhi quidem hoc ætate adhuc juveni accidit. At miniſter Dei, Pergami, diuturno lateris dolore liberatus eſt, per arteriæ in ſummâ manu ſectionem, ex inſomnij quoque monitu illud aggreſſus. Porrò alteri, cui ex malleoli vulnere diſſecta arteria fuerat, ſanguinis effluxus haud ceſſavit, donec ego vocatus totam præcidi, ac medicamento ex aloë & mannâ, & ovorum albo pilis leporinis excepto, uſus ſum: vulnuſque citra aneuryſma curatum eſt, oſculo arteriæ carne obducto. Homo autem ille, annis jam quatuor ex intervallis parvis coxæ dolore vexatus, deinceps perfectè ſanus erat. *Galenus de Curand. rat. per venæ ſect. cap. ultimo, circa finem.*

Observatio III.

Dolor coxæ fluxu hæmorrhoidum curatus.

QUidam apud nos mercator laboravit Iſchiade, cúmque bis eſſet evacuatus, ſatis validis medicamentis,

mentis, dolor tamen ſemper auctus eſt. Cumq; ſecundo a purgatione die dolor eſſet vehementiſſimus, cum intenſo calore, & quodam teneſmo, tandem excrevit magnam ſanguinis copiam, cum impetu quodam ex hæmorrhoidibus erumpentem, & ſtatim dolor ceſſavit. *De Obſerv. CL. V. Joach. Camerarius.*

† De Iſchiadis dolore, & fatali unguenti de Mercurio violentia vid. *C. Calder. Trob. Med. lib. 3. pag. 286.*

OBSERVATIO IV.

Octodecim annis Iſchiade affectum, cauterio eandem exterpavit.

SApientiſſimus quidam Medicus multos ſuo tempore laborantes coxendico dolore curavit, & unum affectum eo per annos decem & octo, cauſtico facto ex capitello vivæ calcis, & aluminis, cujus cruſta butyro vel axungia porci non ſalita eſt amovenda: deinde locus apertus a docto Chirurgo eſt conſervandus [illegible] carne, vel ligno buxi per [illegible] menses, ut poſſit materia per ulcus evacuari. *Joannes Mich. Paſcualius de Curand. Morb. lib. 1. c. 61.*

† Iſchiadici doloris in ſura fonticulo curati, meminit *Joh. Schenck. obſ. pag. 64.*

OBSERVATIO V.

Quotidianis vomitionibus ab Iſchiade quidam vindicatus.

NOs Joannem Spinellum, civem Venetum, à quotidianis vomitionibus ſanavimus. *Alexand. Benedictus, De Curand. Morb. lib. 18. c. 10.*

OBSERVATIO VI.

Claudicans ex Iſchiade ſine luxatione, curatus.

CLaudicans ex Iſchiade veteri, ſine luxatione, ſed relaxatis & mollitis articulis, ſequentibus auxiliis liberatus. ℞. *Agar. rh. [illegible] an. ſcrupul. [illegible] pulver. hiera diacol. [illegible] drachm. ſ. cum ſirup. de [illegible] q. ſ.* formentur pilul. Poterit addi aliquid pilular. de hermodactyl. Utatur his pilul. per intervalla, aut etiam ſyrup. *Obſervatione 5. præſcripto.* ℞. *Salviæ, majoran. calamenth. ebul. ivæ arthrit. rutæ, roſmar. beton. an. manip. ſ. radic. acor. unc. 1. fol. laur. [illegible] coq. in aq. & vini quantitate ſufficienti.* Impleatur vaſculum hoc decocto, bene clauſum plantæ pedum admoveatur, dum calor ad cruris ſuperioris articulos perveniat. Eodem decocto pars foveatur. Materia cum oleo laurino ſubacta articulo apponatur. ℞ *Euphorb. caſtor. et ſtyrac. calam. [illegible] ana drachm. ii. liquefcant in vaſe duplici, cum olei chamæm. & laurin. ana unc. iv.* cum eo oleo calido fiat fotus. Vel ℞. *Olei ſupradi. [illegible] unc. iv. ceræ unc. 1. ſ. terebinthinæ, unc. 1.* Miſce pro unguento. Poſt vero, ubi materia fuerit reſoluta, utatur balneis naturalibus, vel factitiis è ſulphure, ſale & alumine cum dupla aqua. Emplaſtrum etiam valet ex ebulo in vino coƈto. Potus hydromel, & ratio vitæ conveniens. *Holler. Obſerv. 7. libro proprio.*

OBSERVATIO VII.

Ex Iſchiade decocto ligni, cum dropace Pauli, liberata.

EX Iſciæ morbo, quem inexpugnabilem eſſe putant, multos liberavi, imo præter Ælum quotquot in manûs meas venerunt, atque inter reliquos, uxorem Hannibalis Crucei, a Senatus libellis, amici noſtri, viri præterea eruditi, jacentem cum doloribus intolerandis, & ea parte qua coxendix afficiebatur, etiam immobilem jam per quatuor Menſes: tum mihi tempus anni æſtivum favit. Aquam igitur ligni, multo admiſſo agarico, & multa radice pityuſæ, cum gingibere, cinnamomo, cardamomo majore, pyrethro, ſantaliſq; citrinis, ſalvia, & roremarino exhibens: cum moderata, non exquiſitiſſima victus ratione, quam ferre non potuiſſet ob morbi longitudinem. Demum, cùm ex his coxendix non levaretur, dropace Pauli impoſito perfectè eam paucis in diebus liberavi. *Cardanus Curat. admirand. num. 17.*

OBSERVATIO VIII.

Iſchiadis curatio probatis & familiaribus remediis atq; hiſtoriis oſtenſa.

DEcoctio hypericonis cum vino pota, mirè ſuccurrit Iſchiadicis. *Jacobus Dewynet. Apologiæ lib. 4. cap. 5.*

Pollicetur *Fernelius*, lepidium tritum cum radice Enulæ, horæ quadrante impoſitum coxæ, præſenti remedio eſſe. Idem pollicetur *Aetius, Paul. Ægineta.* Fernelius de Iberide, vulgo naſturtio agreſti, imdente 4. horis emplaſtri modo coxæ, cum ſuillo adipe ſalſo compoſiti. Item, calamintha inducta coxæ, ex ea materiam evocat. ſi dolor non levetur, & inveteratus, imponatur ſemen naſturtii ſativi coctum cum polenta & aceto, trahit enim humorem ex alto in ſumma cutis. Idem præſtat & ſinapi ſemen tritum cum ficubus. Fimus columbinus cum ſemine naſturtii tritus, & mixtus cum farina hordeacea, & aceto, inveteratos coxendicis dolores, & podagræ extirpat.

Arculanus, Matthæus de Gradi, & Arnaldus, & Philonium ea medendi via feliciter uſi ſunt, cum nullis remediis ceſſit dolor. Idem expertus eſt. *Joannes Chavangius* Chirurgus inſignis, & vir expertæ induſtriæ, Cataplaſmate ex *fermenti acris lib. ſ. canthárid. unc. 1. ſ. [illegible] pinguium pulpa [illegible] ſ.* concinnato. *Matth. de Grado* parat aliud ex ſinapi, fimo columbino trito ex decoctione ficuum, cum ſemine naſturtii, & aceti parum: Addit *Fernelius* farinam hordei. Illud autem rubificat, & veſicis excitatis tollitur: detergentur veſicæ linteo imbuto decoctione ficuum, deterſis imponitur braſſica tepida, ut inde materia foras evocetur: & ut, quod eſt coxæ impactum, digeratur, incidatur, extenuetur, & ex alto corpore in ſumma transferatur, & diſcutiatur.

Nullum nec melius, nec præſentius emplaſtrum expertum & perſpectum multorum curationibus excogitari poteſt, quàm illud *Galeni lib. 1. κατὰ γένη* deſcriptum ab Avicenna, quod etiam Tagaultius lectiſſimus Medicus doctiſſimusq; Philoſophus, & arte dicendi inſtructiſſimus, in hunc uſum miris modis commendat, cujus deſcriptio talis: ℞. *Seminis ſinapis, urticæ, ſulphuris, ſpumæ maris, ariſtolochiæ, rot. & bdellii, ana unc. 1. ammoniaci, ol. antiqui, & ceræ ana unc. iij.* fiat emplaſtrum.

Vidi Equitem torquatum, coxendico dolore correptum, relevatum impoſita coxæ placenta ex fermento ſecalígineo, cui mixta erant folia cicutæ minutim conſciſſa compoſita, cocta in foco candente, ſub cineribus calidis, linteis involuta.

Alium vidi ex eodem affectu convaluiſſe ex ſucco cepæ, quo tota fuit illita, deinde pipere minutim conſciſſo reſperſa; ſuperpoſita ſpongia decoctione cumini imbuta, facta ex vino albo. Præſtabilia quæque videor perſecutus, minutionibus quibuſdam duntaxat neglectis, quæ nullo ſtudio in mentem cujuſquam venire poſſunt, ut ſotus ſalicis, ex *Dioſcoride*, Hiera Hermetis, è *Matthæo Gradi*: Cataplaſma ex ebulo, farinâ hordei, & melle communi, ex *Sylvio*. Atq; etiam aliud ex eodem, ex radice althææ coctâ in lacte, adjecta farina hordei. *Idem loco quo ſupra.*

Ibicis ſtercus, cùm ad Iſchiadicos & Arthriticos admirabile ſit auxilium, non duxi prætermittendum, quod de eo ſcribit *Marcellus Empiricus*. Ille itaq; ſic habet. Incredibile & unicum remedium Iſchiadicis & Arthriticis h. e. quo ipſe Antonius Medicus ſanatus eſt, & multos ita jacentes, ut movere ſe ſine cruciatu nequirent, intra quinq; dies ſtare ambulare autem in-

Nnn tra

tra quinq; dies stare ambulare autem intra septem dies fecit. Conficitur sic: Fimum Ibicum lunâ septimadecima colliges, quanquam & alia luna vetere collectum simili efficaciâ prosit, dummodò medicamen septima decima luna componatur. Ex eo ergo fimo quantum unius manus pugno pleno poteris comprehendere, dummodò impar sit numerus pilularum, in mortarium mittes, atq; adjicies piperis grana xxv. diligentissimè trita: tunc addes mellis optimi heminam, & vini veterrimi optimi sextarios duos, & contritis priùs pilulis universa miscebis, & repones in vasculo vitreo, ut cùm fuerit opus, habeas medicamentum ad subveniendum. Sed ut major sit medicaminis efficacia, luna septima decima illud facere debebis: & cùm daturus fueris, à die Jovis incipe, & per dies septem continuos dato, ita ut qui remediandus est, stans in scabello contra Orientem bibat. Quæ potio, si ita ut scriptum est, data & observata fuerit, etiamsi omnibus articulis & coxa, infirmus, contractusq; fuerit, & immobilis ac desperatus jacuerit, necesse est ut septima die ambulet. Hæc ille recipit, etsi non dixerit, quantum hujusce medicamenti quotidie sumere affectos oporteat: intelligendum tamen censeo, ut in septem æquales partes dividi debeat, & una quotidie sumi. *Matthiolus.*

Aiuga sive Chamæpitys tota, unà cum floribus & radicibus in pulverem trita, si diebus quadraginta sumatur, & resinæ terebinthinæ sine laricea quaternis drahmis, Ischiadicos sanat. *Idem.*

Artemisiæ aridorum foliorum farina, trium drachmarum pondere ex vino pota, medicamentum est optimum ad coxendicum dolorem.

Oleum flammulæ commendant quidam Ischiadicis, articulorum iliumq; doloribus, urinæ angustiis, & renum calculis, in quibus morbis aut calidum illud inungunt, aut clysteribus infundunt. Id autem præparant hoc modo: Flammulæ folia tenuissimè concisa in rosaceum imponunt, quod vitreum vas exceperit, ac inde per æstatem insolant, obturato vase. Idem datur etiam in cibis hisce morbis, trium drachmarum pondere *Idem.*

Compertum est multorum experimentis, etiam Ischiadicos dolores, cùm nullis aliis remediis cessissent, litum ex aqua limacum mucosa, per septem aut octo dies usurpatum sedasse: cujus rei fidem mihi fecit Nobilis Dominus à Longomello, vir rei & fidei plenus, cùm ipse totos sex menses Ischiade fuisset divexatus. Hac arte ejusmodi paratur aqua. Cape limaces rubros 50. aut 60 pone in olla cuprea, & sale communi consperge, illicque contine per diem integrum, mox per cilicium exprime: in expressa calatura lintea demerge imbutaq; illo liquore, dolenti loco impone sæpius renovanda. Cæterùm si magna subest inflammatio, incoquendi erunt limaces in aceto & pistillo tusa, atq; cum pauca farina hordei, aut fabarum concorporata.

Observatio IX.

Repellentia coxendicum dolori minimè convenire, præclaro exemplo docetur.

Coxendicum dolore pressis, repellentibus non est locus, inquit Galenus, ne humor ille malignus coxæ compagi altiùs infixus, spiraculis cutis contractis cohibeatur, comprimatur, retrudatur, impingatur, corrumpatur, & ea contagione imbuti articuli laxentur, vicinæ partes rodantur, exulcerentur, sævi cruciatus excitentur, procidat sua compage coxa, redundans illo mucoso humore, contabescat totum crus, & sic ægrotus miserè mortem inveniat: quomodo in quadam muliere vidimus, quæ diuturno affectu graviter conflictata, naturæ tandem vitam reddidit. *Jacobus Douynetus Apolog. lib. 4. cap. 5.*

DE CUTE.

CUTIS VITIA NATIVA, ET accidentaria.

Observatio I.

Sine cute natus.

Ludovicus Ungariæ & Bohemiæ Rex, sine extrema cute, quam ἐπιδερμίδα vocant, editus est. Arteq; & inunctionibus ea producta, vel adolescens canos aliquot alebat capillos. Unde aliqui, non diu duraturum regnum, portendi sunt arbitrati. *Sambucus in appendice Bonfinii.*

† Confer etiam *Camerar. Syllog. memorab. Cent. 10. part. 35.*

Observatio II.

Pallio carneo amictus natus quidam.

Bremopyrgi Marchiæ urbe infans natus est, ita in corpore circumflua & laxa carnis mole, ut indutus sago militari Germanico crederetur. *Jobus Finckelius de miraculis.*

Observatio III.

Quosdam visos, qui cutem instar animalium quorundam, vel circa pectus, vel alias corporis partes, movere potuerunt.

Audio homines fuisse, qui in thoracis regione, & alibi etiam in corpore, cutem movere valuerint, quibus proculdubio membrana hæc similis equorum, asinorumq; carnosis membranis, contigit. *Vesalius de hum. corp. fabr. lib. 2. c. 5.*

Observatio IV.

Carnosam propriè dictam corporis cutis membranam, post cuticulam & cutem veram, tertiam, malè nonnullos cum musculis abdominis confundere.

Non perperam vocem (carnosa) adjectam arbitror; quum inter reliquas corporis membranas hæc sola propemodum carnosa appareat, vereq; talis censenda sit. Quod Arabes paulò exactiùs perpendentes, primi omnium, quod sciam, hanc membranam carnosam appellavisse videntur. Atq; id sanè penitus nostræ hujus ætatis Medicorum præcipuis indagandum fuerat, qui panniculum carnosum, à Barbaris quibusdam non malè mehercule eo nomine appellatum, octo abdominis musculos esse contendunt, & contra Galeni sententiam, ac rei veritatem, cuti membranam in universo corpore, & in ipso demum abdomine (de quo duntaxat sapere videntur) subtendi inficiantur. Alii, etsi per universum corpus à me hanc membranā demonstrari conspexerint, adeò ineptiunt, ut hanc non fateantur eam esse, cujus Galenus tum alibi sæpius, tum *in tertio de administrandis sectionibus* meminit, eo quòd ego adipem inter cutem & hanc membranam ostendam, sæpe trium etiam digitorum crassitudine: quodque hominis membrana tantùm à cute semper abscedat, quanta adipis est crassities. Debebant profectò ejusmodi naturæ & veritatis hostes perpendere, Galenum de suis simiis, non autem hominibus locutum, quibus nullus adeps inter membranam & cutem intervenit: ipsaq; membrana non fibris duntaxat cuti continuatur, sed prorsus undiq; citra alterius corporis interventum ipsi contigua est. Unde etiam non adeò arduum est, in homine cutem solam illæsa membrana dividere, ac in simiis, canibus, & illis animalibus, ex quibus Galenus anatomen descripsit.

Huic

Hunc membranæ, eâ parte, quâ musculorum proprias respicit membranas, lentor ille mucosus, quem cuti Aristoteles tribuit, obducitur, ob hoc fortassis, ne ipsa subjectorum musculorum motum præpediat. Membranis enim omnibus, quæ corpus, quod situm locumque aliquando mutat, continent, ambiuntve, mucoso quodam lentoq; humore, quâ corpus id respiciunt, oblini, commune habetur. Sunt itaq; tria, universum hominis corpus perpetuò cingentia: cuticula nimirum, cutis, & membrana hæc carnosa. *Vesal. de Hum. corp. fabr. lib. 2. c. 5.*

OBSERVATIO V.

Rubedo dextri lateris aliquoties animadversa in Moniali quadam.

IN Monasterio quodam Nigræ silvæ, Monialis erat annorum circiter 25. quæ mihi Medico conquerebatur, quod, quotiescunq; balneum ingrederetur, aut levi aliquo exercitio corporis uteretur, toties insignis quædam rubedo in dextro latere a fronte usq; ad pedes suboriretur: sinistro naturalem omnino colorem servante. Quâ sane relatione admodum sum obstupefactus: & a pituitore hunc affectum provenire sum ratus. Venæ sectionem imperavi, & rhabarbari usum cum aqua endiviæ: item epithemata ex camphora & foliis rosarum, &c. *Medici cujusdam ad Gesnerum*, cujus manus mihi, qui hæc tibi communico, Clarissime Vir, prorsus ignota, alioquin appofuissem, ut suâ quoque laude, quâ dignus erat, non careret. *Clarissimo Vir Casparus Bauhinus.*

LICHEN ET FVRFVRES.

OBSERVATIO I.

Lichen universum corpus Pumilionis Nani occupans.

NICOLAUS Pumilio apud Serenissimam, piissimamq; Reginam Poloniæ, Catharinam, ad quam olim a Cæs. Maximiliano felicissi. recordationis, Domino meo Clementissimo missus fueram, integro quinquennio Lichene per universum corpus ita affectus fuerat, ut ne quidem minimus superesset locus, in quem acies acus defigi potuisset. Et cum ad multis multis remediis, per integrum quinquennium curari non potuisset, a me 6. septimanarum spatio per Dei gratiam felicissime pristinæ valetudini restitutus est. Pro quâ curatione piissima Regina sæpius ad me datis literis, & commemorabat gratâ mente operam, & pro ea amplas gratias agebat. *Thaddæus ab Hayck, in actione Med. adversus Fr. Franchelinum Belgam incolam Budvvicensem, &c. fol. 4.*

OBSERVATIO II.

De universali furfuracea corporis affectione.

LUdovicus Volta, Nobilis Mantuanus, jam inde ab incunabulis fœdâ potius, quàm molestâ corporis affectione detinebatur: universa namq; ferè corporis cutis, squammoso, seu potius furfuraceo quodam tegumento aspero ad lividitatem inclinante circumvestitur; idq; magis hyberno, quàm æstivo tempore, quo minus, præsertim cum sudores eliciuntur, illiq; madet corpus, derampatur. Quinimò multis in corporis partibus e tactu mundatur, & inde cadentibus squammulis quibusdam veluti furfuraceis, subjecta cutis detecta naturali colore prædita intuentibus sese offert. Minus vero circumvestiuntur hujusmodi cutanea fœditate prominentes partes, puta nates, cubiti, & aliæ ejus generis; at manus & facies nihil, vel saltem parum, raroque admodum tali tegmine obduci conspiciuntur. Huic infinita propemodum præsidia à Medicis præscripta fuere; quibus tamen nunquam perfectè curari potuit, etsi pluries eadem, diversaq; auxilia, ex Medicorum consilio in usum traxerit. Nullum tamen remedii genus proficuum magis expertus fuit balneo tum aquæ potabilis, in quâ detergentia decocta fuerunt, tum etiam Thermalium Caldieriensium, quibus non solum corpus immersit, sed & eas corpore prius repurgato, ebibit. His præsidiis etsi mirificè juvaretur, magnaq: ex parte mundaretur, nihilominus rursus, præsertim hyeme adventante, eadem turpi cutis affectione conspurcabatur. Et cum jam ad perfectam adolescentiam pervenerit, in eadem fere statu permanet, quamvis complures Excellentissimos Medicos consuluerit: in cujus curatione & nos sedulam operam impendimus. Lienosus hic [illegible] est, coloreque fusco præditus, ex patre lienoso, melancholicoq; temperamenti oriundus, qui nec luis Gallicæ, dum eum genuit, suspicione vacavit. *Marcellus Donatus lib. 1. c. 3. Histor. Med. Mirabilis.*

PHTHIRIASIS.

OBSERVATIO I.

De Phthiriasis vulgaris causis, varia eruditorum sententia.

VARIÆ sunt authorum sententiæ circa hujus morbi generationem, & causas. *Aristoteles lib. 5. de Hist. animal. c. 31.* fuit ejus sententiæ, quod pediculi gignantur ex carne corrupta, quo in loco tria dicit Aristot. Unum est, quod illis, quibus innasci debent pediculi, prius fiunt quædam pustulæ in cute, quas siquis expungat subapparent pediculi. Aliud quod dicit, est, hujusmodi morbum fieri in illis, qui præ humido sunt corpore, aut etiam post aliquos morbos. Tertium est, aves, pisces, & quadrupedia omnia laborare hoc morbi genere, excepto asino. Sed hæc Aristotelis sententia mihi videtur non omnino sana esse, duabus rationibus: prima est, quia in cute capitis nascuntur pediculi ubi minima est carnis portio: quod si fierent ex carne corrupta, tam in pueris, quorum capita abundant his animalibus, prorsus destituerentur carne, quia tota consumeretur: Altera ratio est, quia pediculi maximè abundant in secunda, & tertia hecticæ specie: verumtamen in hoc morbo ita carnes sunt consumptæ, ut nullus remaneat locus pediculorum generationi. Itaq; remanet nullo modo fieri posse, ut pediculi gignantur ex carne corrupta, quemadmodum dicit Arist. *Theophrastus lib. 2. de caus. plant. c. 2.* habuit diversam ab Aristot. sententiam ubi scribit, pediculos fieri ex sanguine corrupto, & putrefacto. Sed neq; hæc mihi vera videtur, duabus rationibus: prima est, quia in febribus iis, in quibus sanguis putrescit, nullus apparet pediculorum proventus, quod signum est, non esse materiam pediculorum sanguinem corruptum. Altera ratio est, quia, cum orta principiis suis assentiantur, si fierent ex sanguine, aliqui saltem apparerent coloris rubei & sanguinei; sed nulli videntur, imò color ipsorum est prorsus alienus à colore sanguinis. Unde patere potest, non generari à sanguine corrupto. Superest igitur, ut sola veritas sit, quam *Galen. 1. de comp. medic. loc. cap. 7.* & *Avicen. lib. 4. fen. 7. tract. 3. c. 26* & etiam alibi habuerunt, videlicet, quòd pediculi gignantur ex excrementis calidis tertiæ & ultimæ coctionis putrefactis, non acribus, non pravis: quorum sententia, ut exactè intelligatur, sciendum est,

quòd ubi sanguis in substantiam membrorum convertitur, multa excrementorum genera porducunturquorum alia dissoluuntur per insensibilem transpirationem, alia per sudorem, alia convertuntur in sordem, alia verò retinentur in ipsa cute: Quæ retinentur in cute, si in summo ejus retinentur, faciunt furfurationem; si in profundo; aut sunt prava, & acria, & faciunt ophiasin; aut non sunt acria, neq; prava, & faciunt pediculos. Itaq; pediculi gignuntur ex excrementis istis calidis ultimæ coctionis, non acribus, nec pravis, sed dulcibus: atque hæc est caussa materialis pediculorum. *Mercurialis lib.1.c.7.de morbis cutan.*

Observatio II.

Phthiriasis rara & horrenda species, qua pediculi universum corpus infestant.

ANtigonus ἐν συναγωγῇ ἱστοριῶν παραδόξων tradit, in hominis corpore existere veluti pustulas exiguas, quas si quis perforet, exire pediculos, & facilè hominem curari. Sin verò integræ relinquantur istæ pustulæ, in gravem quempiam morbum pedicularem incidere, quo Alcmeonem Physicum, & Pherecydem Syrum interiisse scribit. *De Observat. D.D. Joach. Camerarii.*

Venetus, vir bonus, Anconæ, pediculis per universum corpus scatens, ita ab ipsis lancinabatur, fœdabaturq; ut parum absuit, quin ex hoc decederet morbo: contra quem morbum, utpote à putridis & corruptis humoribus originem trahentem, primò ejus causam venæ sectione, tum medicamentis purgatoriis deposuimus: non solùm semel, sed bis & ter, ac postea topicis remediis applicatis, brevi ab hac fœdâ lue liber factus fuit. Habent autem topica medicamenta sic. ℞. *Lupinorum amarorum, pugillos tres, seminis staphisagriæ*, officinis satis familiaris, *pugillos duos, in aceto acerrimo fiat decoctio sufficiens*: quo aceto universum corpus à capite ad pedes usque lavetur, ac postea linimento sequenti, corpore bene terso & exsiccato, illinatur. ℞. *Seminis staphidis*, i e. staphisagriæ, pedicularis dictæ herbæ, *partes duas; sandarachæ Græcorum, partem unam, nitri hodierni sini & purgati, partem mediam, in aceto accerrimo, cum oleo raphanino omnia accuratissimè pista, misceantur, & ex iis fiat inunctio*, quibus brevi assecuti sumus scopum, nec ampliùs in eandem fœdationem æger devenit. Cæterùm dixit *Paulus 3. lib. suæ Medicinæ, c.3. in fine.* Ego pediculariam ex aceto oleoq; tritam inunxi, ac semper quod volui sum assecutus. Missa facio, quæ *Aetius, serm.6. sui operis Medici* dixit, *c.67.* & ea quæ *Gulielmus de Saliceto c. 48. lib.1.* scripta reliquit: velut quæ *Galenus*, cæterorum scaturiens fons, dixit *lib.1. de compositione Med. sec. loc. Lusitanus Centur.3. Curat.58.*

† Εὐπόριστα ad pediculos eradicandos vid. apud *Camerar. Syllog. Memorabil. Cent.13. part.90.*

Dicitur morbus hic Græcis φθειρίασις, ἀπὸ τῶν φθειρῶν, id est, à pediculis, quem authores capiti, & mento, ac oculorum ciliis familiarem describunt. Nemo tamen ex practicas scribentibus, morbum hunc universum corpus prehendentem, ac fœdantem, describit, aut curat. Cæterùm ex hac fœda lue multi mortui sunt, ut Sylla, Pherecydes, Ennius, & ut nonnullis placet Plato quoq; iis adjungendus venit. Novimus autem nos Olyssippone, hominem quendam non ignobilem ex hoc morbo miserrimè obiisse: ita enim per universum ejus corpus pediculi scatebant, abundabantve, ut duo ejus servi Æthiopes nihil aliud curæ haberent, quàm ex ejus corpore pediculorum cophinos plenos ad mare, quod prædictam civitatem prælabitur, portare. Erat autem homini huic cognomentum, si rectè teneo, *Tabora.* Porrò apud Hyberniam & Islandiam, scimus nos homines semiferos subuculis croco infectis vestiri, ut pediculos fugent, quas per sex menses & amplius gestare solent. *Idem in scholiis ad curat. eandem.*

† Confer & *Zwinger. Theatr. Vit. Hum. fol. 525.* ubi exempla pediculari morbo emortuorum plura inveniuntur.

Observatio III.

Phthiriasis species alia fera dicta: nec satis veteribus explicata.

ALiud est genus pediculi ἄγριον. i. ferum ab Arist. vocatum *5. Hist. Animal.31.* durius priore, quodque à corpore detrahitur difficiliùs, nostri (Galli) *Morpions & Pattas* (Germani *filtzlæuss.*) vocant: Gordonius pessolatas, hærentes cuti firmissimè, vel cuticulam suo morsu penetrantes; aridiorem sortiuntur materiam, qualis est semiassata, unde minùs turgidi, sed pressiores videntur. *Joubertus.*

† Huc refer, quæ de pediculis pubis annotavit *Tulp. Obs. lib 3.c.40.*

Petala fit de materia mediocri, & sunt petalæ pediculi lati in pectine, & sub assellis, & in palpebris, (aliquando etiam in barba) generati, ibi fortiter adhærentes, & pruritum facientes. *Valescus de Taranta.*

Ad plactos pediculos, qui reperiuntur in genitalibus & sub assellis, summopere valet, &c. *Joann. de Vigo.*

Arabicè (*Motes immores*) id est, pediculi exponitur *in Synonimis continentis Rasis.* Sunt verò & quædam species pediculorum, qui dicuntur Arabicè (*Alcarad*) à nostris vulgò *Piattolæ* dicuntur, in Sicil. *chatilli*, Abenzoar vocat platulas. Nec aliam intelligi opinor, quam hanc speciem apud Arabes *adguardam*, & interdum sine articulo *guardam* & *gardam* atque etiam *alfaed*, quam in inguine & axillis præcipuè oriri, antiquior Arabicorum nominum Avicennæ interpres ait. *Joan. Ingrassias.*

SYRONES, PEDICULI, DRACUNCULI, *passio bovina, vermiculi intercutanei, recinus.*

Observatio I.

De Syronibus Græcis Medicis incognitis.

SYrones (inquit Abinzoar) sunt pedicelli, Arabibus *Assoalat* dicti, qui subter cutem, & ad manus, & crura serpunt, pustulas quoq; aqua plenas, sub cute, ubi delitescunt, excitant, qua dissecta, prorepunt animalcula tam parva, ut visu quantumvis perspicaci ægrè deprehendi possint. De quibus *Arist.* videtur *in libro de natura animalium* ita dixisse: pediculi ex carne gignuntur, quibus affuturis, emergunt pustulæ quædam sine pure exiguæ, quas si pungas, pediculi exeunt valde exiles. *Langius.*

Ad nostra tempora quoddam supplicii genus indomita fœditate provenit in manibus exilis quidam pedicellus, lende minor, sub cute serpit, non admodum frequens. *Gabucinus.*

Syrones sub cute geniti, quos antiquitas non recensuit, vermes sunt, non minùs Dracontiis ipsis, &c. *Thom. à Veiga.*

Pediculorum species alia est, sub cuticula oboriens, ibique affixa permanens, aut parum deambulans, præcipuè in manibus ac pedibus infantium, non permittens illos quiescere. Dicuntur Arabicè *assoab*, apud Abenzoarem, à nostris vulgò *pedicelli*, dicunt aliqui *pedoscelli.* Mirum hercle dictu, quod uti perbellè Abenzoar descripsit, cùm excoriatur cutis, ubi scilicet minimus ille jonthus varulúsve cujusdam sudaminis instar

instar apparet, exeunt animalia viva, tam parvuncula, quòd vix possint videri. *Ingrassias.*

Pedicellum Piceni, Scirum Taurini, Bugantem Vascones vocant. Nempe admirabile est. Et nulla forma expressa, præterquam Globi, vix oculis capitur magnitudo. Tam pusillum est, ut non atomis constare, sed ipsum esse una ex Epicuri atomis videatur. Ita sub cute habitat, ut actis cuniculis urat. Extractus acu, super ungue positus, ita demum sese movet, si solis calore adjuvetur. Altero ungue pressus haud sine sono crepat, aqueumq; virus reddit. *Scaliger.*

Sunt Cyrones dicti omnium minimi, semper sub epidermide latentes, sub qua serpunt illam erodendo, & molestissimum excitando pruritum. Ex sicciore (quam *Morpiones*) adhuc materia sunt, quæ lentoris inopia, velut in atomos discinditur. Cyrones peculiariter vulgus acicula extrahit (Germani vocant *Seuren graben*) sed cum non simul tollatur causa eorum fomes perseverat affectio. Itaq; præstat unguento vel fotu eos extinguere, quo simul tollatur pruritus ille infestissimus. Maxime & κυρίως cyrones occidens est acetum salsum, &c. *Joubert.*

In manibus (ac pedibus) quidam exilis pediculus, lende minor, sub cute serpit, non admodum frequens. *Benedictus.*

Observatio II.

Ad pedicellos infantium, zu den lebendigen Seuren, remedium.

Quandoq; infantibus pedicelli succrescunt in pedibus: quibus percurandis ova recenter edita, in duritiem (ut solet fieri) coques; albumen ex hisce in latiores particulas discindito, vitellos differito, deinceps vitellos cum rasura teiæ raræ loco affecto admoveto, albumina vero superimponito, invicemq; colligato. Diebus aliquot à deligatura pediculi omnes albumina versus sursum conscendent. *Wirsungius in opere praxeos primus capitibus.*

Observatio III.

Pediculi in dorso sub cute inventi, post vesiculas excitatas & incisas.

Pictor insignis Bocklandius mirabilem casum narrabat de alio pictore juvene, qui per totum dorsum enormem pruritum sentiret: illi tandem consultum est à Medico, ut vestibus depositis denudato dorso ad ignem sederet: quod cum ita fecisset, vesiculæ à calore ignis excitatæ fuere, quibus apertis atque incisis, in iis pediculi innumeri reperti sunt, sed ab ulterius ulcusculis cum illis remediis, quæ detergunt & amarorem habent, ab hoc symptomate juvenis brevi sanatus evasit. *Forestus Scholio observ. 15. lib. 8.*

Observatio IV.

Pulicelli instar animalculum, Indis frequens, pedes & manus ut plurimum corrumpens.

In India Occidentalis mittit è pulicum genere Niguam, pestem quandam atrocem. Minus est multo pulice hoc animal, quod hærens homini adeo lancinat, dum nec videri potest, nec prehendi, ut pedes quibusdam, aliis etiam manus excidant. Inventum auxilium, si locus oleo perungatur, novaculaq; radatur. *Cardan. lib. 9. de subtilit.*

Niguæ narratio tua mutila est, non inutiliter, si philologiam spectes, addemus ea, quæ abs te omissa sunt. Pulicellus est rostro acutissimo. Pedes potissimum invadit, raro partes alias, non ingredientium tantum, sed cubantium quoque. Ideo in sublimi cubant Indi. Frequentissimè partem eam, quæ subest unguibus, lancinat. Quarta die crescere tumor incipit: tum ad eam turget magnitudinem, ut pisum superet. Tumor fœtus est lendibus candidis: quibus extractis calidos imponunt cineres. *Jul. Cæs. Scaliger, Exercitat. 94. n. 8. ad subtilitat. Cardani 23.*

Pestiferis insectis maximè infestantur, inter alia Niguæ, magnitudine pulicis, citra ullum sensum inter carnem & ungues præsertim pedum sese immergunt, aluntur q. in pulvere: sæpenumero accidit, ut nullus ex iis dolor sentiatur, donec in magnitudinem cicerum aut lentium excreverint: ac tum cum ingenti lendium copia fruticante, acu aut spina ægre evelluntur: atque id mali cineribus calidis sanatur. Porro Numidiæ mancipia, quæ Hispani in familiis habent, quod non habeat, unde calceis pedes muniant, ea pestis pervicacissime infestat: tantaq; copia pedes eorum appetit, ut nulla cura aut arte præterquam igne vel ferro arceri queant. Itaq; multi ex eo digitis pedum, vel pedibus integris mutilati superfuere, &c. Post pauca. de seipso scribit, quod Niguis ipsis laboravit, & cum aliis Hispanis crebra ablutione ex aqua salutè propria consuluerit. *Turnerus in hist. s. r. p.*

Observatio V.

Pediculi alati, muscarum forma, intercutanei.

Historiam ab Agatarchide relatam, quoniam Medicos adjuturam ac delectaturam spero, eam Latino sermone expositam his subjungam. A prædictis (Maris rubri incolis) non multum differunt, locustarum efores, gens quidem staturæ aliis brevioris, aspectu macilens, ac supra modum nigra. Sub æquinoctium vernum, quando apud nos Aphrici & Zephyri spirant ex loco quodam incognito, inenarrabilis magnarum locustarum multitudo unà cum illis ventis ad ipsos provehitur, quæ ab avibus volandi facultate parum, at corpore longe differunt. Ex hoc animalium genere toto tempore nutriuntur, iis salitis atque alio modo paratis vescentes, venantur autem ipsas, fumo ex acre in terram depicientes. Atq; in agilitate quidem & pedum velocitate pollere dicuntur. Sed cùm valde siccum nutrimentum capiant, ultra quadragesimum annum minime vitam producunt, in qua vita miseriorem sane mortem obeunt. Siquidem appropinquante senectute, eorum corporibus alata quædam pediculorum genera innascuntur, figura quidem caninis muscis similium, sed alioquin minorum. Incipiunt a pectore ac ventre, brevique universam faciei cutem depascuntur. Atq; horum alii primum scabiosorum instar afficiuntur, deinde seipsos graviter dilacerant, tandemq; morbo consistente, necnon cum bestiolarum exortu tenuibus exulis humoribus, intolerabiles cruciatus subire miseri coguntur: sicq; vel ob succos, vel ob alimentum, vel ob aeris pravitatem intereunt. *Hier. Mercurialis.*

Observatio VI.

De Dracunculis Æthiopiæ & Indiæ propriis: Græcis, etiam Galeno, nomine tenus cognitis.

Δρακοντίασις, dracunculus, ut scribit *introductorii sen Medici author*, malum est cutis varici simile, magnumq; dolorem, dum paulatim prominens movetur, concitans. *Aetius* autem ex Leonida dracunculum lumbrico similem esse dicit, interdum magnum, aliàs parvum reperiri, & frequentiùs quidem in cruribus, aliquando vero & in brachiorum musculis oriri & consistere: nasci autem in Æthiopia atq; India, maximè pueris, lumbricis latis non absimilem, moverique sub cute sine molestia, verum temporis progressu circa dracunculi extremitatem suppurationem fieri, cuteq; apertâ dracunculum caput exerere, quem siquis tentet attrahere, dolorem ingentem moveri, præsertim si eum abrumpi contigerit: quod enim intus relinquitur, acerbissimos dolores excitare; proinde ut ne intrò animal recurrat; valido filo brachium constringi oportere, idq; quotidie agendum esse, ut dracunculus pau-

paulatim progrediens integer excludatur. Verùm Soranus, ut refert ex eo *Paulus Æginеta*, non existimat animal esse, sed nervosam quandam substantiam, quæ opinionem motûs solùm præbeat, sed quid revera sit, nemo Medicorum explicare potest, qui Europam incolunt: posse tamen animal esse ratio nobis dictat, cùm non modò in ventriculo, atq; intestinis creari, verùm etiam ex cute erumpere tum pediculos, tum majora quoq; animalia compertissimum habeamus ex historiis. *Jo. Gorræus.* Circa rubrum mare, morbo correpti, (ut Agatarchides narrat) cùm aliis inauditis accidentibus sunt vexati, tum dracunculis exiguis, qui nati sunt exertis capitibus, suras & brachia perederent, & tacti rursum carnem subirent, ac per musculosa serpentes inflammationum vim intolerabilem excitarent, idq; morbi genus priùs aut posteriùs ullis aliis obtigisse, nemo comperit, ut & multa alia. *Plutarchus, probl. 9. lib. 8 sympos.*

Dracunculi Galeno nomine tenus noti, posterioribus innotuerunt. Paulo dracontium dicitur & dracunculus. Arabibus vena, à similitudine, medena, ab urbe Medena, in qua id genus morbi frequens visitur. Est enim in Ægypto frequens, & Indiâ. Nascitur sub cute, non quod Galen. conjectat intra venam) vermis satis longus, (Albucasis decem, & non rarò viginti palmarum longitudinem excedere expertus est) subruberq;, qui motu suo cutem erodens, & inflammans, dolorem excitat; neq; sanatur, nisi integer eximatur; abruptus enim acerrimos dolores excitat: qui verò negant esse animatum, sed humoris vi serpere, negligentiùs rem expendere. Est enim vermis non secus quàm syrones nostri, non minùs Dracontiis antiquitati ignoti. *Thomas à Veiga Comment. ad lib. 6. Galen. de loc. affect. pag. 298. edit. Plantinianæ.*

Æthiops maris præfecti servus juvenis octodecim annorum, cùm primum ex Memphi Ægypti celebri civitate, Thessalonicen advectus esset, illicò de cruris dolore conquestus est: in eo juxta talum primò ulcus excitatū est, in quo venæ caput conspiciebatur. Quod advertentes Turcæ morbum cognoverunt, periculosumq; esse in Ægypto, & Indiâ, ac reliquis regionibus, quibus innascitur, significarunt, quem Arabes, præcipuè *Avicenna* venam medenam *Fen. 3. lib. 4.* appellari tradit, veluti Abinzoar, & cæteri hujus doctrinæ homines, quibus morbus hic satis cognitus & familiaris erat. Pro cujus curatione accersitus Medicus Parahyas Arabiæ doctus: ita orsus est, primò debitâ victûs ratione propositâ, partem extremam venæ, aut verius nervosæ cujusdam substantiæ, subtili ligno alligavit, quā paulatim ligno trahebat rotabatve, adeò ut ad ejus ultimam partem, hoc est, ad trium cubitorum longitudinem post multos dies pervenerit, unde Æthiops à doloribus & angustiis, morbove ipso, liberatus est, nullo superposito cataplasmate concoquendi vim habente, aut calidâ superfusione aliquâ, quæ ex Sorano & Leonide *Paulus, ultimis verbis libri quarti suæ medicinæ* auxiliari tradit. *Amatus Lusitanus.*

Vena, an nervus, vel lumbricus morbus hic sit, in dubium vertunt authores. Ego verò oculatus testis, multis auritis verior, testor morbum hunc tanquam lumbricum conspici album, subtilem, lineæ contortæ modo, qui se forâs prodit, & pars extra missa, cum crescit, eam nervum exiccatum quivis dicet; quæ, si abrumpi contingat, intensos excitat dolores, & non leves animi angustias concitat, &c. *Idem Lusitanus.*

De Dracunculis Æthiopiæ & Indiæ propriis, *Galenus lib. 6. c. 3. de loc. affect.* Præterea *in Introductorio & Definitionum libro. Aetius tetrabib. 4. serm. 2. cap. 85. Æginеta lib. 4. c. 5. & Julius Pollux lib. 4. Plutarchus lib. 8. Sympos. c. 9. Rhasis* interpreti, *lib. 12. c. 2. Continentis*, dicitur vena civilis. Meminit ejusdem affectûs idem author *in Almansore, cap. 24. tract. 7. Abinzoari, c. 20. tract. 7. lib. 2.* vena mediana, & *Halalnachalaidini. Alzaharavio, practicæ cap. 12. tract. 18.* vena exiens. *Halyabbati, c. 67. lib. 9. Practicæ*, vena saniosa. *Avicennæ, c. 12. tract. 2. Fen. 3. lib. 4. Canon.* vena Medem. *Albucasi, lib. 2. c. 91.* Vena cruris. Ex recentioribus *Manadus, & Langius in Epist. Agricola, Fuchsius, & Thomas à Veiga, commentariis suis ad dictum locum Galeni, de loc. aff. Mercurialis in lect. variis, & Epist. à Scholtzio publicatis, Robertus Constantinus in lexico, Wierus in libello Germanico de morb. incogn.* Et post hos omnes *Pareus lib. 7. cap. 21. Chirurgiæ*: qui recitatis plerisq; Græcorum, & (ut ipse putat) damnatis Veterum sententiis, Dracontion nil aliud esse, quàm tumorem & abscessum, à fervore sanguinis in genere venoso genitum, nimis temerè affirmat: cum malum Indiæ & Æthiopiæ proprium sit, & αὐτοψίαν, quam ipse in aliis requirit, in seipso desiderare debebat, nisi Indiam & Æthiopiam in Galliam transferre velit: cum ex professo Græci & Arabes hunc morbum ferventissimis illis regionibus velut proprium attribuant. Quidam ad Varices referunt, quos non minus errare quàm priores, certū est, quamvis affine malum, nec ita multum evarians: diversum tamen. Falluntur præterea, qui ad Germaniæ nostræ infantium, sive vermiculos seu pilos infantes infestantes, & ad maciem deducentes, aut Gallorum pilarem affectionem, seu cridones referre contendunt, muscam cum Elephanto conferentes: manifestè utriusq; vitii exactâ collatione plurimum distante; & quod primarium est, curatione minimè respondente. *Schenckius.*

OBSERVATIO VII.

Vermis intercutaneus, alius à Dracunculo & superioribus Alzaharavii, & Avenzoaris interpretibus, passio bovina à similitudine dictus.

Generantur vermes in quibusdam corporibus, & locis, & appellatur hæc passio bovina, eò quòd bobus accidit frequenter. Et sunt vermes nascentes in corpore humano inter cutim & carnem, & extenduntur, & ambulant sub cute, donec perforent in aliquo loco cutem & exeant, & est possibile eos quandoq; perforare & exire per oculos, &c. *Alzaharavius.* Generatur aliquando inter cutem & carnem vermis, & nominatur hæc passio ægritudo bovis, eo, quia pro majori parte bobus accidit: quòd si neglexerit Medicus occidere ipsum, potest inde magnum consequi nocumentum. *Avenzoar.* Eadem propè *Albucasis* habet.

OBSERVATIO VIII.

Vermiculi, seu, ut alii volunt, Pili infantium & puerorum musculosas brachiorum, surarum, atque tergi partes infestantes, veteribus incogniti.

Existunt in puerulis subtercutanea quædam animantia viva, lubricorum formam præ se ferentia, dracontia vulgari appellatione nuncupata, quæ in musculosis corporis partibus, putà brachiis, cruribus, suris, plerumq; consistunt. Interdum etiam in lateribus sub cute coeunt, quandoq; totum tergum, aut saltem ipsum interscapuliū occupant. Hoc quidquid est animalculi, nî consentaneis remediis extirpetur, vel noxiam suppurationem inducit, vel infantulos prorsum tabefacit. Ejusmodi vermiculos in poris infantium ac puellorum latitantes, hac extinguemus curâ. Si non prominuli ultrò fuerint, hoc est, adhibito calido fotu, edulcatoque (quale melicraton est) condimento, forinsecus illito, capitella sua non exertarint, violentioribus medelis ad progrediendum foràs quatiendi sunt.

sunt. Accipienda nimirum radix viticellæ, sive vitis albæ quantum manu pressa capi potest: Bulliat in lixivio è quernis cineribus cōcinnato. Quo circumfusum hisce unceolis infantile corpusculum perfundatur & lavetur. Quo facto, progressa dracontiorum ora novacula præsecentur. Quibus sic obtruncatis, infans denuo, prædicto diachilmate, puta cornu balneandus, & abluendus erit, denudataq; vel delecta pellicula compagena perlinenda. *Georg. Kufnerus cap 12. appendices ad lib. Leonelli Faventini de morb. puerorum.*

Vermiculorum intercutaneorum genus est, quod infantibus semestribus nonnunquam etiam pueris intra bimatum, aut circiter constitutis, ut plurimum infestum esse solet. Nascitur id potissimum in musculosis brachiorum, crurum & tergi partibus. Provenit ex excrementitio humore, ætati huic familiari, intra corporis poros contento. Hic, propter cohibitam transpirationem & discussionem, in putredinem transiens, vitam concipit, & pro pororum susceptaculis, & proportione, in vermiculos convertitur, forma his, qui putrescentibus caseis innascuntur, nisi quod minores multo sint, haud absimiles. Nunquam toti e poris prorepunt, sed capitula tantum nigris punctis nigricantia protrudunt. Qui, intolerabilem ardorem, simul & pruritum excitando, molestissimi sunt, vigilias, & inquietudinem inferentes: ubi coacervantur & accrescunt, viva carne, pediculorum instar, abstinentes alimentarium humorem, qui teneris corpusculis alendo esse debebat, absumentes, depopulantur. Ex quo in præsentaneam maciem & tabem pueruli trahuntur. Quidam mulierculæ advertunt, ad hypocausta & sudatoria eosdem deducunt, musculosas affectasque partes blande primum inducta manu perfricant, post etiam melle, perungunt. Hac arte ubi profecti fuerint plurimum, cum Chirurgo imperant ut novacula exertorum capitula abradat & demetat atque hæc vulgo non tam recepta, quam compendiosa, vermiculos hujusmodi necandi ratio. Germani nostri *Mitesser, & die zehrende Würm*, ex eo nominant, quod infantium, quos vexant, alimentum abripiant & absumant. Norimbergæ vocantur *die ausze maden*, quasi dicas, maciem inducentes vermiculos. *Schenckius.*

Est infantium affectus, per quem pueri continuò plorant ac ejulant, citra causam evidentem: cui tandem accedit Epilepsia, quæ magna ex parte in mortem terminatur: vulgo autem vocatur pilaris affectio, ob id quod per exortum & evulsionem pilorum, quidam servantur, ad hunc sanè modum. Infricantur cum cervice scapulæ manu sicca aut illita mulctra, id est, lacte mulctro adhuc calente: mox contricatæ partes hispidæ redduntur, & aperte barbescunt. Deinde per corium lividi, quod pilis infricatur, aut per volsellam pili omnes ad unum evelluntur. & perinde sanantur, sicuti ego accepi de cujusdam nobilis Matronæ narratione, quæ aliquot infantes mortuos hoc malo, nonnullosque servatos relata curatione, se vidisse anno 1544. fassa est.

Proximum videtur, quod de suibus proditum est, nam & ægrotantes cognoscuntur, inquit Didymus, evulsis è cervice pilis. Hisce quoque evulsis curantur si earum tonsilla infestantur. Itaque præfata passio, quantum opinor, est præambulo Epilepsiæ, quæ neque protopathia cerebri, neque sympathia ventriculi, sed posterioris alicujus secundum dorsum partis, à qua excrementum veluti fuliginosum: (quod pilorum materia existit, per nervosa corpora ad cerebrum usque ascendit nisi revellatur frictionibus, & per cutis poros jam à frictione sicca rarefactos exiens, in pilos vertatur. Unde non obscurum est, quod frictiones sine pinguedine poros obstruente magis juvarent. *Montanus de infant. feb. & malis.*

Abscessus genus rarum in memoriam revoco: id Cridones (credo à crinibus) nostrates Galli nominant: pueros præsertim divexat, ac quasi spinularum aculeis compungeretur dorsum, huc illuc se jactant, quietis impatientes: ab exiguis quidem, qui vix aciculæ longitudinem æquent, sed crassis & spissis pilis oritur id malum. Curatur fotu aquæ plus quam tepentis, quem mox sequatur litus ex melle & farina frumentacea: sic enim pili illi subcutanei alliciuntur & evocantur foras prolectique tenuibus volsellis avelluntur. Suspicor id mali genus veteribus Medicis fuisse ignotum. *Pareus lib. 7. cap. 21. Chirurgiæ.*

Hoc unum experiri libuit mulierculis Polonis valde usitatum: quod mihi profectò miraculi loco est, idque eo magis, quod nullam ejus rei causam investigando reperire possum. Injiciebatur in labrum aquæ calidæ, in quo pueri lavabant, panis in micas friati manipulus, cineris item parum, lotis pueris, aquâ percolata, panis ille in massam compingebatur, hæc massa in diversas partes manibus distracta, magnam subtilissimorum pilorum vim oculis offerebat primo die: subsequentibus autem diebus pauciores pili; postquam convaluerant prorsus, nulli apparuerunt. Hos illæ cannos, aliæ vermium pilos vocant, & morbi causam ad hos referunt.

Præterea humeros & brachiola inunximus farinâ aceto permixta. Vix peracta unctione, & abluta statim eminebant ex cute diversis locis tubercula quædam pusilla ut papavera, coloris cineritii, (quæ ab illis vermium capitula esse dicuntur) ea statim cultello abradebantur, nisi id ocyus fieret, recondebantur iterum, & intra cutem se recipiebant, hi quoque sive vermiculi, sive alio quovis nomine vocantur, primò multi sese proferebant, postea pauciores postrema unctione prorsus nulli: feminæ summis horum vermiculorum capitellis nigricantia aliqua quasi puncta inesse asseverabant; quæ tamen ego, etsi penè cum ipso lynce certare possim, nunquam videre potui. Visa mihi est tota res illa propè eadem specie, aut certè non dissimilis, sordibus illis, quæ poris impactæ in angulis præsertim narium etc., sordibus digitis exprimi solent: duriusculæ sunt paulo solidiore. Cum in veteris Medicis quærerent, autem ubique silentium reperi. In uno *Bacchanelo* (Leonello) aut nescio quo, *de puerorum morbis*, inveni Dracunculos vocari, à nescio quibus Arabibus. Nam liber hæc scribentis non est ad manum, & quærere piget, cum hæc properanter ad te scribam. Rogo te inquire causam harum rerum, & sententiam mihi tuam perscribe. Oblitus eram hoc quoque adscribere me eadem illa omnia tentasse in reliquis meis liberis sanis, nec tamen vel pili ulli in panis massa, nec Dracunculi in cute; ac ne in his quidem duobus ægrotis, postquam convaluerunt, conspici à quoquam potuerunt. *Andreas Dudith. ab Horscoviza lib. 3. consil. & epist. Cratonis à Laurent. Scholtzio publicatar. pag. 287. & sequentibus aliquot.*

Cum infantes citra ἀνορεξίαν, in tantam incidunt ἀτροφίαν, ut omni deperdita carne vix ossibus hæreant, obstructionem vasorum adesse certum est. Westphalis & Dithmarsis Daniæ proximis, videtur hic ἐνδήμιος affectus qui ipsum Varum nominant. Nostri *den Mitesser, Riebruchen, den Lauffenden und zehrenden Würm*, ab actione naturali læsa, ducta symptomatis appellatione. Vetulæ hic edentulæ, sacrosanctæ religionis prætextu, varios adhibent exorcismos, varias næmias, varias cum cingulo ægri gesticulationes.

Præterea inunctum farina triticea ex melle subactâ, calori hypocausti, vel Laconici exponunt, ut magnâ caterva vermiculi, forma *ascaridum* viventium, è poris prorepant, qui novacula abraduntur. Verum cum hic modus operandi non tantum plerosque frustretur, sed partim pyra, partim cachinnis dignus sit, præstat, ut vacuato prius leniter corpore detur pulvis lumbricorum

rum terrestrium cũ oxysaccharo, aut theriaca in lacte, aut jusculo pulli: vel succus raporum cum sacchato candi: vel spec. elect. diarrhod. cum rhabarbaro: hinc collocetur in balneum aquæ dulcis ex cineribus corylorum, & lacte caprillo paratum: & demum à balneo fricentur membra & artus oleo amygdalarum: aut unguento ex sampsucho, solano & butyro. *Hieronym. Reusnerus in disputat. medica habitâ Basileæ, Anno 1582.*

† Huc refer, quæ de Vareno morbo in medium profert *Clutius de Hemerob. c. 4. Smetius Miscell. pag. pag. 224. VVier. de Varen. lib. 2. Obs. 1. p. 946.*

OBSERVATIO IX.

Ricini in hominibus animadversi.

HOmini ricinus innascitur, è sordibus, in barba, alis, inguine. Estque id quod canibus Cynoraistes. Crotonem Græci communi cum Arabicæ Kervæ seminis nomine, Galli Platam vocant: cùm tamen turgidus & globosus sit. Admirandâ naturâ hoc animal, cùm cibi habeat aditum, excrementi exitum non habet. Idcirco Italia id animal Cæcam vocat, quod alterius quàm oculorum loci cæcitas declararetur. Cæterùm Cicam primùm dictam reor: quia Cicy, Croton sit. *Scaliger.*

OBSERVATIO X.

Dolor omnium membrorum externorum.

PAstor in pago quodam vicino, dolore omnium membrorum externorum mire excruciatus, per dies aliquot graviter decubuit, qui tandem radices Ranunculi rotundi conquassatas, & cortice nucl. jugl. exceptas, brachiorum & pedum musculis imposuit; quo phœnigmo pustulæ magnæ fuerunt excitatæ, quibus apertis copiose effluxit materia quędam seri lactis speciem habens, & ita à doloribus liberatus est. *CL. V. Joan. Franci Hildesii observat.*

OBSERVATIO XI.

De tetro corporis partium fœtore emendando.

NOs experti sumus argenti, vel ferri purgamenta, sive molybdænam ex aceto fervefactam, & percolatam, decocto illito protinus valere ad alarum vitia, & gravem odorem totius corporis. *Alex. Benedictus.*

Ad hircosum odorem aq. flor. tiliæ: vide *Thes. Evonymi tom. 2. pag. 31.*

Qui pedes odore graves habent, si squammam ferri calceis imponant, fœtorem illum ingratum exuent. *Georg. Fabricius, ex quo Mizaldus.*

Ad fœtorem pedum. ℞. *Aluminis* ℳ j. Bulliat in s. q. aquæ, in qua usque ad talos immittantur pedes, mane atque vesperi, & diu multumque fricentur laventurque. *Rulandus.*

OBSERVATIO XII.

Pilosi toto corpore.

HIspanum quendam vidi pilis refertissimum omni corporis parte, præterquam in facie, & manuũ parte. Vidi etiam Vestalem adeò pilosam. Sunt qui scribant neque in planta pedis, neque in manus vola pilos oriri posse. *Columbus de re Anatom. lib. 13. cap. 2.*

Exigit locus hic historiam de Hispano puero, quem ex India advectum, alii ex parentibus Indicis in Hispania natum putant. Is candidis pilis totus tectus fuit. Idcircò *Barbet* à Gallis dictus. Quo nomine villosum vocant canem, quem Flandri *VVatterhund. Scaliger Exercit. 114. num. 2.*

Rex Galliarum Henricus, Lutetiæ Parisiorum, literis humanioribus instituendum curavit hominem, cane non minus villosum. *Boscius disputat. de concordia medicor. & physicor. thes. 41.*

Anno 1549. simiarum aspectu, & ursinis obsitos villis toto dorso partus se vidisse (*in Teratoscopia*) Peucerus testatur, & præterea qui exertas, ac ceu depēdentes tenerent linguas, instar vitulorum recens jugulatorum. *Lycosthenes, lib. prodig. anno ut suprà.*

† Infans barbatus & c. ac si 30. annorum fuisset; & alius, instar ursi villosus, recensetur à *Joan. VVolf. Lect. mem. Tom. 2. p. 540. & p. 562. & 928.* Meminit quoque formosæ mulieris, sed valde in vultu lanuginosæ, *Panarol. part. 5. obs. 5.*

DE BICORPORIBUS GEMELLIS, MULTIFARIAM Connatis: & aliis toto corpore monstrosis.

OBSERVATIO I.

Gemelli unico capite conjuncti.

ANNO Domini 1569. Turonensis quædam mulier Gemellos peperit, unico capite conjunctos, & se mutuò complectentes. Horum ad me sceleton misit Renatus Ciretus totâ Turonensi regione famatissimus. *Ambros. Pareus operum suorum lib. 24. cap. 2.*

Lovanii septimo Idus Aprilis Anno 47. gemelli nati distinctis corporibus, uni adhærentibus capiti. *Peucerus Teratoscopiæ pag. 440. facie aversâ.*

Quendam, qui circumferebatur Avenione, vidisse me memini, à cervice infrà bicorporeum totum. *Valleriola locor. com. lib. 1. cap. 18.*

OBSERVATIO II.

Gemellæ virgines adversis frontibus cohærentes.

UNum, cujus *in Cosmographia sua* meminit *Munsterus*, quod præ cæteris admiratione dignum sit, hic adscripsisse juvabit. Colloquebantur, ut scribit, non procul à Wormacia (in villa Birstat, quæ sita est inter Wormaciam & Benshaim, ut testatur *Lycosth. lib. prodig. & ostent.*) anno salutis humanæ 1495. duæ mulieres, quarum cùm una uterum gestaret, tertia quædam dam ex insperato superveniens colloquentium capita concussit: gravida animo consternata, in concepto jam fœtu manifestum concussionis hujus reliquit signum: siquidem cùm jam parturiginis tempus adesset, enixa est didymos: erant duæ puellæ corporibus integræ, sed in vertice fronte tenus connexæ inseparabiliter, & se mutuò inspicientes, cogebantur simul incedere, simul dormire & surgere, & cùm una procederet, altera retrocedebat, nasi utriusque sese ferè contingebant, oculi verò in directum, sed in latera tantùm torqueri poterant, quia paululum supra oculos frontes cohærebant. Extensa est vita illarum ad decimum annum, & cùm tunc una moreretur, illaque à superstite resecaretur, viva ab accepto vulnere, aut potiùs ex vulneris fœtore & cerebri putrefactione, sororem paulò post per mortem est subsecuta. Hactenus *Munsterus*; quæ nisi is sese suis oculis vidisse affirmaret, quoniam supra hominum fidem sunt, non crederemus. *Bald. Ronsseus lib. de hominis primordiis, &c. cap. 10. Cardanus lib. 12. de subtilit. Corn. Gemma lib. 1. Cosmocrit. cap. 6. Lycosthenes lib. de prodigiis & ostentis. Pareus lib. 24. cap. 2.*

OBSERVATIO III.

Gemellæ virgines, inferiore maxilla & pectoribus connatæ.

SExtâ Octobris 1573. Geminorum se complectentium prodigiosa species nata, ambobus quidem fœminei sexus, 4. brachiis, pedibus quatuor. Erant connatæ pectoribus atque inferiore maxilla, ut prorsus os unicum videretur. Vixit ad spatium dimidiæ

horæ

horæ. Dissecto cadavere cor cuique suum suâ sede distinctum, secus quam aliis, apud nos visum fuit. *Gemma Cosmocrit. lib. 2. pag. 170.*

OBSERVATIO IV.

Gemini pectoribus connati.

BErcheldiæ, in ditione Principis Illustriss. Palatini Electoris, in villa non procul Heydelbergæ 14. Kalend. Januarii nati sunt gemini pectoribus sibi affixis, unico umbilici dependentis vinculo constricto. *Lycosth. lib. prodig. Anno Domini 1494.*

Anno 1541 die 17 Februarii Friburgi Misorum editi gemelli, junctis totius anterioris thoracis cohæsu. *Paræus in Teratoscopia pag. 442. b.*

In Ducatu Wirtembergensi nati sunt gemini, coalitu pectoris, ad umbilicum usque connexi. *Idem eodem opere.*

Nati sunt gemini pectoribus sibi affixis, & mutuò obversis faciebus, uno umbilici constricto vinculo. *Rueff. de concept. & generat. hominis lib. 5. cap. 3.*

Heydelbergæ nati sunt gemelli, Anno 44 utrique complicatis sese mutuò amplexi sunt manibus. *Paræus in Teratoscopia. pag. 441. b.*

Nos Romæ vidimus Alexandri temporibus infantes geminos simul conjunctos, adversis inter se vultibus ac manibus in eodem corpore: qui tamen parum vixerunt. *Volaterranus lib. 24. & Genial. lib.*

OBSERVATIO X.

Historia aliquot memorabiles Gemellorum connatorum: quorum alter acephalus, alteri circa imum pectus, aut ventrem alterius insertum habens, propendere visus est.

JAnus Vitalis Panormitanus descripsit carmine vatidico Monstrum sexus masculini, cui e pectore inter mammas corpus aliud humanum absolutum, capite solum inapparente, pronatum spectabatur. Id monstrum, annos XIV natum Romam illatum retulit. Constat libellus paucis paginis, inscriptus *Teratorizion*. Romæ publicatus 1514. cum icone monstri. *Schenck. in Filius.*

Geminos nasci nullus dubitat, sed ita nasci, ut indistincti sint, monstrosum.

Mulier quædam Alexandra nomine, ex Mediolanensi agro Florentiam veniens, geminos mares quæstui spectandos dabat: quorum alter integer toto corpore, distinctique membris erat: alter verò ita scapulis alterius jungebatur ventriculo, ut illo totum caput injecisse videretur: cætero verò corpore ab eo sejunctus, non secus illo de mamilla matris lac exugente movebatur, ac si ipse pariter sugeret. *Beniven. cap. ult. Abditor.*

Vidimus aliquando, ex Gallia in Italiam advectum hominis in natura monstrum, quod per urbes ad spectaculum, quæstus causâ à plerisque circumferebatur: Id puer nondum plenæ pubertatis erat, cui ab anteriore parte inter imum pectus & umbilicum ejusdem sexus paulò minùs quàm integer alius pendebat homo: alterius illius & integri, ex quo pendebat, tertia ferè pars. Caput illi tantum & superiores humerorum partes deerant: quæ veluti insitione quadam in integro illo latentes, tam aptè quo diximus loco coaluerant, ut sine labore vitæque tædio, duo simul paulò minus quàm tota corpora, in uno homine viverent. Brachia incepta illi tantùm videbantur: reliquum undique integrum corpus erat, quod ad alterius sensus necessitatesque omnes etiam moveretur. *Marcellus Virgil. comment. ad lib. 4. cap. 142. Dioscoridis.*

Hoc ego etiam vidi in pandocheo quodam, in oppido Castavariensi Pictonum, quum tertium decimum ætatis annum agerem, Anno à Christo nato, aut passo 1516 *Nicolaus Rochens de morb. mulier. curand. cap. 32.*

Supervixisse ex monstris solum eum constat, qui puelli medietatem ac umbilico inferius insertam habuit, adeò, ut penè puelli etiam mingeret. Circumvagabatur hoc monstrum, juvenis vigesimum quintum annum prætereba, puelli pars inserta qualis agentis decimum annum, seu crura, seu pedes inspiceres.

Hoc anno alium è Germania priori simillimum vidimus, ætas annorum circiter viginti quinque, sexus juvenis incertus: pendulus infans masculus, nam è pene minxit, brachia, & manus, & crura contracta, sed crura solum pro fœtus magnitudine, reliqua quæ diximus exilia, anus nullus, nec intestinum, & vulvæ in modum conjuncti clunes. Sensu carere oportuit, nam capite animal perfectum si destituatur, & motu & sensu carere necesse est. Sed si anima mulieris (propior enim fœminæ facies videbatur) animatus fuisset, animal perfectum plus quam quatuor notis movere potuisset. At hoc, & ab Aristotele & à nobis alibi fieri non posse, demonstratum est: nihil tamen prohibet moveri seorsum partes, ut digitos. *Cardanus lib. 12. de subtilitate.*

Monstrum mihi oblatum est Patavii dissecandum, erat infans semestris mas, ut alii mares sunt, cui alius imperfectus infantulus anteriore parte incumbebat, cruribus, brachiis, dorso, abdominis parte pene, medioque collo. Videbatur autem caput hujus imperfecti puelli in thoracem perfecti esse intrusum. Hoc monstrum vixit aliquandiu. Quamobrem inter studiosos viros lis orta est & quæstio, utrum cor commune haberet, vel duplex: item de jecore, cerebro, quæque quæstionem his de rebus incidit. Marcus Antonius Janua, illustris philosophus, cor unum in illo subjecto, animam esse opinabatur. Nam siquis imperfectum illum appendicem, & pondus manu attigisset, ille, quem integrum membrorum omnium diximus, statim persentiscere animadvertebatur. Non deerant tamen quibus oppositum videretur. Hoc itaque monstrum, ubi diem suum obiit ego, rei novitate allectus, libenter secui: quæ autem observavi, hæc fere sunt. In imperfecto quem dixi, nonnulla intestina aderant, ex quorum unius portione cum vesica, tum anus constituebantur, nullum ibi aderat jecur, neque cor, neque cerebrum, sed ren permagnus, quem ego pene hepatis munere fungi sum opinatus, nam ab extremo jecore perfecti infantis, crassa vena, duraque instar arteriæ deducebatur ad renum illum insignem; atque inde venæ aliæ complures passim distribuebantur: At ab arteria dextra axillari perfecti puelli arteria ortum ducebat, quæ postmodum per universam partem monstri imperfectioris deducebatur. Item à nervis dextri brachii exibant, qui per reliquum corpus imperfecti non unculi disseminabantur. *Columbus de re Anatom. lib. 15.*

Cùm hæc scribo, Anconam venit puer Illyricus sex natus annos, boni sanè habitus, exactè & perfectè omnia sua membra habens, monstrum tamen præ se ferens, quia ab ejus umbilico, thoracem versus, alteram pueri corpusculum deducebatur, absque tamen capite, sed duo habebat brachia, duo crura, sed utraque immobilia, ano carebat, sed scroto absque didymis, id est gemellis testiculis dictis ornabatur non secus ac pene oblonga quadam, glandis vice, per quam urina fere semper destillabat. Sed puer quum mingebat, & per hanc quoque viam urinam repentè mittebat. Erat autem puer hic ita omnibus admirationi, ut eo parentes per universam Italiam magnam corraserint pecuniam; fuit autem hoc monstrum Anconæ, Anno M. D. L. II *Amatus Lusitanus curat. 57. cent. 3.*

Illud quod nuper ex nundinis Francofordianis (unde velut ex Africa semper aliquid novi ad nos perfertur)

tur) accepi, objicere non possum. Anno Christiparæ virginis partu, 1556. ad quartum à celebri urbe Argentina lapidem, mulier inops in pago quodam enixa est masculum, cui per epigastrium infra ξιφοειδέα orificii ventriculi cartilaginem, manu transversâ, prominebat moles infanti non dissimilis, cujus caput cum cervice ad scapulas usque intra pectus cognati masculi latere videbatur: si modò ullum habuit: brachia verò utrinque cum manibus eminebant foràs: sinistra manus quatuor, dextra tribus digitis constabat, nates utrasque habuit leniter extuberantes, divaricatis usq; ad sui cognati crura pedibus, quorum inversa planta dextra tabescebat, hispidam sub axillis in pube lanuginem, & penem virilem, unde serum sanguinis eminxit, ut embryo intra ἀλλαντοειδέα καὶ ἄμνιον tunicas suum effundit lotium, & perinde ac fœtus in utero, nihil excrementi per anum egerit, sic quoque nihil excrevit, hos autem seminis copiâ ita agnatos coaluisse, in confesso est, qui nundinis elapsis octo numis videndi prostabant. *Langius epist. 9. tom. 2.*

Anno 1529. in quodam Hercyniæ silvæ superioris pago infans natus est, & in justæ staturæ virum excrevit, universâ corporis figurâ mas recte habens, nisi quod ubera haberet, & ex ipsius pectore alterius corpus propenderet, sine capite & humeris, brachiorum informem figuram prodentes, manibus plus ad pedum, quàm manuum formam accedentibus. *Jacob. Rueff. lib. 5. cap. 3. de Concept. & Generat. hom.*

Colmariæ, Imperialis Alsatiæ oppidi, ad illum fluvium siti, natus est infans virilis sexus, ex cujus pectore aliud integri hominis ejusdem sexus corpus, omnibus absolutum partibus, ad genua usque propendebat, solo capite in alio corpore infixo. *Lycosth. lib. prodigior. 1514.*

Ex Sabaudia in Helvetiam venit quidam justæ ætatis, integrâ formâ, membris bene compactis omnibus, ex cujus tamen ventriculo præterea aliud hominis corpus ita propendebat, ut caput tantùm atque brachia sola deessent. Circumtulit vir bonus hanc molem, magno hominum undiquaque confluentium spectaculo, & admiratione, per regiones diversas, ex corpore miraculoso quæstum faciens. *Idem anno 1519. citati operis.*

In Hercyniæ silvæ quodam pago, non procul à Kniebis, infans monstrosus natus est, virilis sexus, in cujus corpusculo circa pectus, aliud præterea corpus membris omnibus absolutum propendebat ad genua usque: solo capite in alio corpore tecto. Pervenit monstrum hominis ad virilem usque ætatem, hinc inde miraculi loco, ac Argentinæ adhuc in nundinis, circa Joannis Baptistæ festum, 1555. ac sequenti, quo hæc scribimus, apud nos Basileæ in nundinis D. Martino sacratis conspectum est. *Idem.*

Anno Domini 1530. visus est vir Lutetiæ, ex cujus alvo alter velut consitus homo pendebat, membris omnibus, capite excepto, absolutus. Vir ille quadragenarius erat, insertumque illum, & velut prodeuntem ex sese hominem tanta omnium admiratione ulnis suis gestabat, ut certatim ad spectaculum accurrerent. *Pareus operum suorum lib. 24. cap. 2.*

Vidi in hac urbe, ante annos circiter viginti, virum, non magnæ staturæ, qui corpus humanum aliud à suo, integrum à cervice, quà thoraci illius adnatum erat, gestabat. Hoc à thorace in terram usque propendebat, omnibus aliàs partibus præter caput, quod, ac si corpori intrusum esset, non apparebat, absolutum, unguibus insuper, pilisque sub axillis ac pube ornatum. Hoc, quotiescumque vir ille mingebat, similiter urinam profundebat, podice aliàs clauso, & nullibi apparente. *CL. V. Felix Platerus de observ. propriis.*

Observatio VI.

Gemelli pectore & ventre connexi.

Octavo Idus Februarii, hora quinta, eodemque minuto, Scaphusiæ Helvetiorum nati sunt infantes duo, uterque fœminei sexus, capitibus duobus, brachiis quatuor, totidemque pedibus disjunctis, uno verò corpore à collo ad umbilicum usque, umbilici subtus vinculo propendente. *Lycosth. lib. Prodig. Anno Domini 1543.* Vide quæ annotavimus, de Geminis lateribus connatis ex *Rueffio*, dubium num eandem vel aliam historiam inaudiat, annus & locus respondent, sed coalitu partium differunt.

Anno Domini 1572. in Ponte Sæo, ad Andes oppidulo, prodierunt in lucem, decimo die Julii, gemellæ fœminæ, cætera membris omnibus perfectæ, nisi quod alterius manus sinistra quatuor tantùm digitis distincta erat. Cohærebant autem anterioribus partibus, nempe à mento ad umbilicum usque, qui ipsis unicus, ut & cor unum erat: hepar verò in lobos quatuor divisum. Vixere semihoram, & regenerationis lavacro insignitæ fuere. *Pareus lib. 24. cap. 2.*

Vidit parens hîc Lovanii gemellos ita commissos, ut capite distincti, brachiis manibusque quatuor, ventre & sterno pectoribus copularentur. Inventum illo præsente per anatomen cor commune, cerebrum suum cuique secretum. Neque vulgaris quæstio, an pro uno homine, an pro duobus, foret genus hoc monstri Philosophis appellandum? Orta est contentio varia, aliis sedem τῆς ἐντελεχείας in corde, aliis in cerebro collocantibus. Mihi quidem (salvo semper meliore judicio) formæ humanæ dignitas ex rationis domicilio potiùs æstimanda censetur, quamquam in corde sit fons caloris vitalis, ac facultatum animalium, & naturalium præcipuus nodus; hoc enim ad vitam & totam animalis compositionem, potiùs quàm ad differentiam spectat. Adde his, quòd & formatrix vis, quæ primùm cuncta delineat, atque discernit, in cerebro habere primam sedem certissimè demonstretur, siquis nostræ conceptionis monogrammata, seu embryonis primùm formati rudimenta per sectionem anatomicam accuratissimè contempletur: semper enim particulis cæteris grandius caput invenimus, quin & perpetua proportione minora singula membra, quanto longiùs à capitis regione distiterint, donec plenæ formationis typum sint consecuta. Idem in ranis aliisque animantibus facile est animadvertere. *Gemma Cosmocrit. lib. 1. cap. 6.*

Partus monstrosus, nuper Treisæ editus, ita fuit formatus, & editus à parentibus probis, inferioris & tenuioris fortunæ, quique victum ex diario labore quæritant: pedibus primùm, præter naturalem & consuetum pariendi modum, in lucem prodiit; vita caruit, quamquam paulò ante tempus pariendi vitalem senserit puerpera, partus is gemelli fuerant, seu duo infantes, uterque fœminei sexus, qui antico corpore, pectore nimirùm, & ventre, coaluerant, & conglutinati erant: bina capita habuerunt, ternis erant auriculis, & quarta auris erat tantùm quædam particula inferiùs de aure pendula: quaternis pedibus, quaternis item brachiis, mutuos amplexus habuerunt. Cùm autem cogitatio mentem meam subiret, anne etiam interiorum partium non naturalis quædam formatio aut coalitio foret, consensu parentum & Parochi dissecui cum Chirurgo, præsente Parocho & Diacono: Offendimus autem interiùs unum ventriculum, unum hepar, idque satis amplum & latiusculum: quemadmodum etiam habuerũt foris unum magnum umbilicum & ductum, quo hauserunt maternum alimentarem sanguinem: Intestina erant uniusmodi, nec ita divisa aut disterminata, ut quilibet infans sua haberet.

beret. Nihilominus duos splenes, in utroque ventriculi latere unum habuerunt; quemadmodum etiam duas vesiculas felis, utrinque jecinori subnexas. Habuit præterea quilibet infans binos suos renes, suam vesicam, suamq; matricem, & partes genitales, singula justo suo loco sita. In medio ventre, pectore nimirum, habuerunt unum cor amplum & latum, quod non circumplicabatur à pulmone, ut alias solet, sed membrana, mediastinum dicta, quæ medium pulmonem dorso & pectori alligat, erat gemina, quæ tanquam duo parietes, & latera aliquatenus à se distantia, intermedium cor cum pericardio continebat. Utrinque deinde in reliqua cavitate pectoris, erat exigua portio pulmonis, suis ligamentis alligata, ut non unum sed duos pulmones cognoverimus. Capita non fuerunt aperta aut dissecta, tamen cuique infanti suum peculiare caput, nec aliquid singulare & præter naturam, in historia animadvertendum conspiciendû. Quare post diuturnam inspectionem fuerunt tum terræ mandati. aliquot etiam maculæ visæ sunt, præsertim in brachiis & posteriore parte corporum: alterius etiam caput nonnihil grandius fuit altero. *De observationibus a Cl. V. ... Camerario missis.*

OBSERVATIO VII.

Gemini ventribus cohærentes.

HEydelbergæ ad Necchatum flumen, die Pentecostes, duo conjuncti & masculi, duobus corporibus ventre congeminatis, duobus capitibus, quatuor manibus & pedibus, nati sunt, quorum mater Catharina, Pater verò Casparus ... faber. Baptizati sunt ambo quorum unus Joannes, alter verò Hieronymus nuncupatus est, vixerunt diem unum cum dimidio. Defunctis verò à Medicis membra interiora per secationem ... tantum unum inventum est. *Lycosth. lib. prodig. Anno Domini* 1554.

H... in Thuringiæ pago, 20. Martii, gemellæ natæ sunt, ventre concretæ, ac fascia carnea in unum ... colligatæ, medio corpore se mutuis amplexibus retinentes. *Idem eodem opere, Anno Domini* 155?.

In fine Junii, Anno 1538. mulier quædam peperit geminos fœminei sexus, solo ventre, unico umbilico tantum insignito, connatos. *Vesjennus. lib. 2. Theorica, pag.* 86.

OBSERVATIO VIII.

Gemelli umbilico connati.

COnstantiæ ad lacum Acronium, duo infantes masculus ac fœmella, duobus capitibus, quatuor brachiis, totidemque pedibus, membris omnibus absolutis, sed circa umbilicum conjunctis corporibus nati sunt. *Lycosth. lib. prodig. Anno Domini* 1093.

In pago vallis superioris Arni, nomine Tettanio, monstrum est natum, habens duos pueros uno umbilico ad invicem junctos, cui ab uno latere & genitalia erant membra, & bina quoque pendebant invalida crura, ab altero verò latere crus solum exibat imperfectum, vixitque diem unum. *Idem prodig. lib. Anno Dom* 1316.

In pago Gosslovv, agri Tigurini apud Helvetios, mulier honesta peperit masculos duos, duobus capitibus, uno quidem corpore, umbilici vinculo conjunctos, quatuor manibus, totidemque pedibus. *Idem lib. prodig. Anno Domini* 1503.

Anno 1590. 4 Maji, circa meridiem, in pago *Hermelsheim*, ditionis Episcopatus Argentoratensis: Margareta Theobaldi Heiden civis, uxor enixa est fœtum bicipitem, quadrimanum, quadrupedem, duobus membris muliebribus, omnibus reliquis partibus, uno excepto umbilico, quo nimirum colligati erant gemelli, distinctum. *VVilhelmus Mees, Amicus.*

OBSERVATIO IX.

Gemini lateribus connati.

IN Oppido *Seckingen* (patria Joannis Jacobi Beureri in Academia Freiburg. Professoris, amici nostri singularis) tribus milliaribus supra Basileam ad Rheni ripam sito, gemini nati sunt, conjunctis lateribus, qui tamen propter matris graviter parturientis dolores non diu vixerunt. *Lycosth. lib. prodig. Anno Domini* 1534.

In *Aken* oppido Saxoniæ ad Albim, infantes femoribus laterotenus connati visi sunt, quà crura subnectuntur coxæ, eo situ ut dexter sinistra manu humero dextro alterius incumberet, similiter dextram thoraci alterius transversim prætenderet. *Peucerus Teratoscopiæ, pag.* 441.

Scaphusiæ Helvetiorum, anno 1545. infantes duo nati sunt, conjuncti altero latere, capitibus duobus, brachiis quatuor, totidemque pedibus, umbilico uno, fœminei sexus uterque. Ex his alter mortuus in lucem prodiit, alter verò vivus prodiens, continuò expiravit. His per omnia similes alii quoque, anno 1553. in *Ha...* nati sunt. *Rueff. de concep. & generat. hominis lib.* 5 *cap.* 3.

OBSERVATIO X.

Gemelli dorso conjuncti.

IN Palatinatu non procul ab Heydelberga, in pago quodam R... gemini utriusque sexus obversis tergoribus annexi, nati sunt. *Lycosth. prodig. lib. Anno Dom.* 1486.

Nati sunt quidam tergoribus annexis, singillatim umbilici vinculis propendentibus, distinctis membris, nullo deficiente aut superante. *Rueff. de concept. & generat. hominis lib. 5. cap.* 3.

Anno Domini 1475. Veronæ in Italia natæ produntur duæ virgunculæ sibi dorso à humeris ad nates usque arctissimè cohærentes. Monstri novitas pauperes parentes impulit, ut id per omnia Italiæ oppida, ad corrogandam ex accurrente ad spectaculum undique multitudine pecuniam, circumferrent. *Paræus lib.* 24. *cap.* 2 *de monstr. ac prodig.*

Ejusdem (ut apparet) historiæ meminit *Lycosth. prodigiorum lib.* his verbis: In Veronensi (inquit) agro infans fœmina orta est, binis genitalibus, duplici ..., quatermis brachiis. Id monstrum parentes, multis diuque per Italiæ urbes, quæstus causa circumtulere. *Vide Annum Domini allegatum.*

Simile Romæ, Anno 1493 visum annotavit *Gemma, Cosmocrit. lib.* 1. *cap.* 6 *ex Lycostheno* cujus hæc sunt: Romæ gemini nati, simulque uno corpore juncti, adversis inter se manibus ac facie, qui pauxillos vixerunt dies. *Vide ejusd. prodig. lib. anno citato.*

In Romana historia, anno Urbis 660 geminas puellas dorsorum concretione continuas, natas legimus, C. Lælio, & L. Domitio Coss. *Peucerus in Teratosc. pra. pag.* 441. *b.* forte ii sunt qui à Rueffio adducuntur proximè.

Vulturnus gemelli nati tergis sibi affixi, capitibus duobus, brachiis quatuor, totidemque pedibus, uterque sexus fœminei. *Rueff. de concept. & generat. hominis lib.* 5 *cap.* 3.

OBSERVATIO XI.

Bicorpora tergoribus connata: quorum anticum hominis, posticum canis formâ.

CIrca finem imperii Lotharii Cæsaris, qui fuit Saxoniæ Dux, quædam mulier edidit partum monstrosum, specie videlicet hominis ac canis, integerrimè corporibus conjunctis, dorso connexis, ac dorsi spinâ solidissimè conglutinatis. *Lycosth. lib. prodig. Anno Domini* 854.

In Alba-

In Albania ignobilis mulliercula, monstrum bisgemini corporis est enixa, aversis vultibus & corporibus sibi cohærens: antè quidem effigies hominis, integra: corporisque membrorum distincta; retrò verò facies canis, similiter corporis & membrorum proprietate integra. *Idem Anno Domini* 1126.

OBSERVATIO XII.

Monstra bicipitia & gemina superna corporis parte: inferna simplicia.

ANte annos aliquot, nostrâ certe memoriâ, in Oriente duplex homo natus est superioribus membris, inferioribus simplex: nam duo erant capita, duo pectora, quatuor manus, venter autem unus, & pedes duo, sicut uni homini: tamdiu vixit, ut moltos ad eum interdum fama contraheret. *D. Augustinus de civit. Dei, lib.16.cap.8.*

Augustinus in Enchiridio, cap.87. facit mentionem bimembris cujusdam, nati tum in Oriente, sed descripti ab Hieron. apud quem est: Lyddæ natum hominem duorum capitum, quatuor manuum, uno ventre, duobus pedibus. *Martinus VVeinrichius comment. de monstris, cap.24.*

Constat monstrum in Ægypto nimirum vixisse ad quartum usque annum, quod umbilicotenus ex duobus constabat, infrà autem unus erat puer. *Cardanus comm. ad Hippoc. de sept. partu.*

Anno Henrici III. Imperat. 5. in confinio Nortmanniæ, & Britanniæ, portentum visum est in una vel potiùs duabus mulieribus. Duo erant capita, & 4. brachia, cætera gemina usque ad umbilicum, inferiùs singula omnia. Comedebat, ridebat, loquebatur una, flebat, esuriebat; altera tacebat: ore gemino manducabat, sed uno meatu per ventrem ejiciebat. Unâ defunctâ, supervixit altera, pæne triennio mortuam portans, donec & pondere molis, & nidore cadaveris defecit. *Vincent. lib.26.cap.38. Speculi historici, ex Guillermo.* Sed hæc *Matth. Palmerius* retulit ad annum Christ. 1061.

In infante nato in Britannia, cujus genitalia genitalibus inserta erant, crura commixta, ut in duo redirent, cætera duorum, caput, brachia, venter, atque ex adverso positi, mortem Regis, mutationemque regni, & sororis successionem ostenderunt. *Cardanus lib.14. cap.77. de varietate.*

In Anglia natus est puer geminus, à clune ad superiores partes ita divisus, ut duo haberet capita, duo corpora integra ad renes, cum suis brachiis, qui baptizatus triduo supervixit. *Lycosthenes lib. prodig. Anno Domini* 1112.

Aliquando fit bicorporeum superiùs vel inferiùs: sicut accidit de eo qui fuit natus cum duobus capitibus: & postea continuata erant duo corpora in collo & in dorso utriusque: & inferius videbatur unum corpus. *Albertus, comment. ad lib.2. Physicorum Aristot.*

In agrò Florentino natus puer bicorpori effigie: geminis capitibus: quaternis manibus, circa genitales partes cõnexus, sic quod non amplius quàm in geminos pedes desineret: viderunt illic omnes. Ad nos autem, qui tunc in Gallia degebamus, per amicos cives imago picta transmissa est. Ingensque solius ad picturæ spectaculum concursus hominum fuit. Septimum ætatis annum agens, genitorem meum vidi tabellam ejusmodi in manibus tenentem. Sciscitatus quid esset? Rem omnem eo monstrante didici: & aure convulsa meminisse jussus; enarraturus filiis, ut ipse dicebat, meis. Ego autem & nepotibus renarro. Et hic quidem partus diebus (ut perhibent) paucis vixit. *Franc. Petrarcha lib.4. tract.6. cap.21. de rebus memorandis.*

Hac Petrus Paulusq; uno sub corpore bini
Fabrica naturæ mira jacemus humo.
Cuiq; suum fuit, & manuum: fuit oris opusque
Vesicæ: ast unum ventris opusque fuit.
Junxere extremæ partes nos corporis ambos,
Quas neuter simul & dicat uterque suas.
Neutra ex parte pedes, capita ex utraque fuerant
Bina: sed è medio corpore planta fuit.
Bina fuit medio quæ corpore planta deorsum
Pendebat: sursum quinta erat una manus.
Non verò nobis unus somnusque cibusque
Nec risus nobis: fletus & unus erat.
Somno membra dabatque, ridebat & alter;
Surgebatque unus, flens quoque alter erat.
In Florentina natos nos fluminis Arni.
Valle, dedit patriæ, nos pia cura patris:
Inde alti: & sacro pariter de fonte lavati,
Viximus ambo decem bis totidemque dies.
Quid nunc Neptunum: tunc Janumque bifrontem
Miraris? stygii terna quid ora canis?
Et quid Gerionis tria corpora? scilicet unum
Nos corpus: binas nos animasque lege.

Idem de eodem Monstro *Tract.7. cap 2. ejusdem operis.* Effigies monstri hujus nati in comitatu Florentinorum, sculpta est in hospitali ad scalas. *Lycosthenes ad annum Domini* 1310. retulit.

In oppido Germaniæ *Rotvvil*, ad Hercyniam sylvam sito, infans duobus capitibus, quatuor manibus, duobus pedibus natus est. *Idem lib. prodigior. anno Domini* 1494.

Ante annos aliquot (nimirum anno 1489. ut annotavit *Corn. Gemma*) in ditione Werdemberga monstrum fœminei sexus natum est, capitibus duobus, brachiis quatuor, pectore & ventre uno, pedibus duobus. *Euchar. Rhodion. lib. de partu hominis cap.3. & Jac. Rueff. lib.5. cap. de concept. & generat. hominis.*

Anno Christi 1543. alterâ à D. Catharinæ die, mulier quædam in pago *Reinach* prope Basileam, monstrosum partum enixa est: supernâ scilicet corporis parte geminos, at ventribus & pectoribus ad collum usque concretos, sed distinctis capitibus duobus, sese invicem continentibus: & quatuor brachiis mutuò se complectentibus; genitali unico, eodemque masculo, ano item unico: reliquo inferioris corporis trunco simplici, in duos solùm pedes desinente. Ex his alter mortuus, alter vivus in lucem prodiit, qui tamen horam unicam non supervixit. Similis partus alius anno Christi 1063. in Ungaria visus est, cæterùm fœminei sexus. *Munsterus Cosmographiæ lib.3. Edit.1564. p.50.*

Monstrum novi generis in Scotia natum est, inferiore quidem corporis parte specie maris, nec quicquam à communi hominum forma discrepans: umbilicum verò supra, trunco corporis ac reliquis omnibus membris geminis, & ad usum, atque speciem discretis. Id Rex diligenter & educandum, & erudiendum curavit, ac maximè in musicis, qua in re mirabiliter profecit, quin & varias linguas edidicit, & variis voluntatibus duo corpora secũ discordia dissentiebãt, ac interim litigabant, cùm aliud alii placeret, interim veluti in commune consultabant. Illud etiam in eo memorabile fuit, quòd cùm infernè crura lumbive offenderentur, utrumque corpus communiter dolorem sentiret: cùm verò supernè pungeretur, aut alioqui læderetur, ad alterum corpus tantùm doloris sensus perveniret. Quod discrimen in morte quoque fuit magis perspicuum: nam cùm alterum corpus complures ante alterum dies extinctum fuisset, quod superstes fuit, dimidio sui computrescente, paulatim contabuit. Vixit id monstrum annos viginti octo, ac decessit, administrante rem Scoticam Joanne prorege. Hac de re scribimus eò cõfidentiùs, quòd adhuc supersint homines honesti complures, qui hæc viderint. *Georg. Buchananus Scoticæ histor. lib.13. communicante CL. V. D. Ioach. Camerario.*

OBSER.

Observatio XIII.

Monstra superno corporis trunco simplicia seu unicorpora; at inferna parte duplicia seu bicorpora.

Contigit in Italia, non longè ante ista tempora visum est monstrum in specie humana, sexu muliebri figuratum, continuum usque ad pectoris cavitatem, & ab inde duplex extitit perfectè: quod fuit optimè cantatum, & huic simile dicit se vidisse *Haly in tecni, de causis. Petrus Aponens. Comment. ad problem. 62. partic. 10. Arist.*

Aliquando fit bicorporeum superius, vel inferius, sicut accidit de eo qui fuit natus cum duobus capitibus, & postea continuata erant duo corpora in collo, & in dorso utriusque, & interius videbatur unum corpus. Aliquando autem visus est natus è contra, qui quatuor habuit crura: & unicum & continuum corpus apparuit in superiori parte, quod absque dubio contigit ex divisione spermatis in matrice. *Albertus comment. ad cap. 2. lib. 2. Aristotelis.*

Bernæ in Italia puella nata est, uno capite, duobus posterioribus corporis partibus, totidemq; membris. *Lycosth. de prodig. Anno Domini 1472.*

Observatio XIV.

Bicipitia monstra, quæ unà vel manibus, aut pedibus, vel utrisque simul monstrosè conformata fuerunt.

C. Lælio L. Domitio Coss. Puella biceps, quadrupes, quadrimana, gemina, fœminea natura, mortua nata. *Jul. Obsequens.*

In agro Tigurino natus est infans ei planè similis qui in Helvetiis etiam in pago Grossov, ante septennium natus est, uno scil. corpore, duobus capitibus, trinis manibus totidemque pedibus. *Lycosthenes de prodig. Anno Dom. 1536.*

Vigesima septima die Decemb. qui Divo Stephano sacratus est in pago Frey[illegible] non procul ab Adorfsio Voitlandiæ oppido, biceps infans, quatuor manibus ac pedibus totidem, absque secreto sexu, prodente [illegible] cujus tamen loco umbilicum habebat; à fabri cujusdam ferrarii uxore natus est. *Idem Anno Domini 1555.*

Non procul à Lipsia, biceps infans, quatuor manibus, totidemque pedibus, uno autem corpore tantum, natus est. *Idem, Anno Domini 1556.*

Observatio XV.

Bicorpora multifariam inter se confusa.

Anno 1552. in Anglia non procul ab Oxonia, informis quidam partus natus est, capitibus duobus, brachiis quatuor, manibus totidem, ventre uno, membro muliebri, sede una. Ex una parte pedes transversi duo erant. Ex altera unus tantum, rité exporrectus, formà duorum pedum, digitos habens decem. Horum alter diebus quindecim, alter verò uno supervixit. Lachrymarunt hoc tempore raro. Alter ex his lætus admodum, alter vero somniculosus & tristis extitit: viginti digitos transversos erat longitudo & latitudo ipsorum. *Jac. Rueff. de concept. & generatione hominis lib. 5. cap. 3. Lycosthenes adiut. 3.* Augustæ, inter decimam ac undecimam noctis horam, Mildeltostoni in Anglia natum.

Genevæ apud Allobroges monstrum ex Galla quadam muliere, Genevæ tunc habitante, natum est: quod materiæ redundantis indicium fuit. Id monstrum binas habuit acies, hoc est bifrons erat, qualem Janum pinxit Antiquitas. Quod utrinque pendet inflatum, intestina sunt ex dorso prodeuntia. Quod autem ex ventris inferiore parte pendet, id jecur ex fœminæ vulva prolapsum. Monstrum hoc utrumque habet sexum, ad dextram mas est, ad lævam fœmina. Crura quæ jacere separatim vides, sic discerpta evulsaque ex ipsa matre, dum eniteretur, fuerunt. Ad vivum expressit Caspar Maserius pictor, qui tum ibidem cum multis aliis aderat. *Lycosth. lib. prodig. Anno Dom. 1555.* qui adjecit, quem consulere potes.

Observatio XVI.

Toto quidam corpore, aut plerisque sui partibus monstrosi visi.

In Thracia, paulò ante Mauritii Romanorum Regis obitum, mulier potteni[illegible] genuit monstrosum prorsus, natura que ipsius piaculum. Oculis namque, palpebris, & superciliis caruit, neque reliquâ corporis constitutione formam & effigiem justam habuit: quippe cui neque manus, neque brachia essent, & cui ad coxendices cauda piscis illis innata dependeret. Quod portentum ubi Mauritius Imp. vidit, interfici id jussit, gladiumque statim exosculatus est. Mater autem, quæ monstrum ipsum protulerat, quandoquidem suâ culpâ ad inopinatum miraculum nihil contulisset, crimine absoluta est. *Idem in prodig. lib. Anno Dom. 601.*

In Saxonia mense Februario, infans natus est horrendo à pectu, corpore quidem integro & bene compacto, sed cornutis laceratis, atque laxatis membris omnibus excepto capite oblongo, ac quasi turcico pileo [illegible] *Idem lib. prodig. Anno Dom. 1545.*

In Hoa Voitlandiæ oppido infans natus est monstrosus: in eo enim neque dorsum neque venter apparuit, præterquam quod intestina circa pectus ex aperto corpore longè dependerent, pedes versus caput inclinavit, umbilicum in Mola, sinistræ tibiæ habuit: capite fuit acuminato ad similitudinem cidaris aut tiaræ. *Idem lib. prodig. Anno Domini 1547.*

Margareta Fleischerin civis Pataviensis, anno Domini 1590 fœtum enixa est monstrosum & horrendû: capite tereti, oculis in fronte trigutta, pedibus sex, brachiis quatuor, digitorum manus loco ungulis vitulinis pedibus omnibus digitatis, & unguibus recurvis, præpilatis, forma prorsus cacodæmonis, cauda vitulina, corpore scabro & carnoso, voce qualis capræ, id est vanelli vulgo dicti avis. Tetrum hoc animal, simul atque in lucem prodiit, conclave velocissimo cursu perterravit: id mulieres, advocatis in subsidium vicinis, captum interfecerunt. Vidit itque fœdum & abominabile monstrum [illegible] [illegible] centum hominibus.

Ravennæ natum est monstrum, quod cornu in capite, alas habebat, brachia nulla, pedem unum, ut avis rapax, oculum in genu, sexum utrumque in medio pectore Y psilon & crucis effigiem. Aliqui interpretati sunt, cornua superbiam; alas levitatem, & mentis inconstantiam; carentiam brachiorum, defectum bonorum operum; pedem rapacem rapinam, usuram & omnimodam avaritiam; oculum in genu, solum ad res terrenas mentis detectionem; utrumque sexum, sodomiam: Et propter hæc vitia Italiam sic bellicis contritionibus quati, Regem autem Franciæ non sua virtute id facere, sed solum esse Dei flagellum. Ypsilon verò, & X. signa esse salutis; nam Y figura est virtutis. Ideo si ad virtutem recurrant, & ad Christi crucem, ab his præliis & tribulationibus respirationem, & pacem conquassationibus desiderabiliorem sint habituri. Hæc legimus *apud Joannem Multivallem, ac Casparum Hedionem, in historica synopsi, post Sabellicum, ad nostra usq; tempora.* Verum & aliam ejusdem monstri effigiem, sed paulò diversam, ac priori non in omnibus respondentem, cum interpretatione carmine expressa, vidimus. *Lycosth. de prodigiis & ostentis, Anno 1511.*

Cracoviæ natus est infans ex honestis & nobilibus parentibus teter admodum & horribilis aspectu, flammeis & radiantibus oculis, ore naribusque bovinis, cornu

cornu figura exortis & prominentibus, dorso pilis caninis hispido, simiarum faciebus in pectore extantibus, quà mammarum locus, oculis felium subtus umbilicum hypogastrio adfixis, tetris ac minacibus canũ capitibus ad utrumque cubitum & pedis utriusque patellam antrorsum spectantibus γεγανόπυς & γεγανόχεις, figura pedum cygni, cauda sursum reflexa, & recurva, longitudine ulnæ dimidiæ: editus in lucem quatuor horas vixisse, & tandem his emissis vocibus: Vigilate, Dominus Deus vester adventat, expirasse dicitur. Hoc monstrum describit *Casparus Peucerus de Teratoscop. & Munsterus noster in Cosmographicis*: elegantissimè autem carmine *Casparus Bruschius. Idem de prodigiis Anno* 1543.

In Marchiæ villa *Dammenvvalde* prope Witstock, coloni cujusdam conjunx monstrum, quod describit Fincelius, edidit. Infans toto corpore fuit spadiceo colore, capite cornuto, oculis crassis, prominentibus, absque naso, patulo ore, quod longitudine spithamæ distentum fuit, in cujus medio lingua candida eminuit, & quadrata, colli expers. Caput enim scapulis accrevit, corpus totum inflatum, & rugosum, brachia in lumbis hæserunt, pedes longè tenuissimi. Ab umbilico autem species laxi intestini longe dependit ad pedes. *Idem in prodigiis anni* 1551.

Anno 1594. 18. Martii Winsemii, in Ducatu Luneburgensi monstrum procreatum est. In cujus capite nulla cutis apparuit: sed caro tantùm cruda & mollis, nec ullum in eo cerebrum. Aurem habuit unam, imperfectam, non patentem, sed solidam & undique clausam: unum etiam oculum, aspectu horribilem, erat enim species quædam oculi, sed antrum potiùs, seu caverna fuit, in qua pupilla, sed carbonis instar intra, nullam habens colorum distinctionem, quæ nunquam movebatur, sed perpetuò stetit immobilis. Naso quoque puer hic caruit, sed loco nasi parva caruncula è facie prominebat, sub qua foramen erat latè patens, per quod omnis capitis concavitas rimari & perspici potuit. Os ejus erat rotundum, è quo lingua propendebat, perpetuò enim patebat, nec ullis circumseptum erat labiis, quibus clauderetur: utrinque duo extabant, dentes acuti & oblongi: quibusdam in locis os erat diductum & corrugatum, quasi alis barbæ vestitum: alibi verrucis & carunculis quibusdam erat aspersum. In humeris, uti & dorso, pinnulæ quædam carnosæ alarum instar pendebant. In manuum altera tres tantùm erant digiti, solidi, nullis articulis distincti, sed conjuncti. Denique & in uno crure nullum inventum est genu, poples nullus, sed unum erat, & continuum membrum. Sexus erat fœminei, vixit dimidium diem & noctem integram, sæpe lugubri voce ejulans. *D. M. Jansonius tom. 2. Mercurii Gallobelgici, lib. 8. pag.* 196. & 197.

† Plura vide apud *Bartholin. Cent. 2. hist. 44. Hildan. Cent. 3. Obs. 56. Borell. Cent. obs. 83. Horst. part. 2. l. 1. obs. 34. Riolan. lib. pecul. Zvvinger. Theatr. Vit. hum. p. 278. VVeinrich. lib. propr.*

Observatio XVII.

Puer natus ventre prominente ac rotundo, ut vulgò thoraces conficiuntur.

Jo. Pontanus Pastor Regiomontanus in scripto quodam suo, de monstro circa collum collari carneo insignito, prognato, meminit alterius monstri, Danielis Cortini Regiomontani filii, qui hoc anno 28. Martii natus, ventrem habuit prominentem, ad modum semicirculi rotundum, inferiori tamen parte acutiorem, quomodo nunc thoraces, aliæque vestes viriles conficiuntur. *D. M. Jansonius Doccom. Frisius tom. 2. lib. 7. Mercurii Gallob. pag.* 55.

De Tumoribus præter naturam.

Observatio I.

Boa cujusmodi morbus.

Boa appellatur morbus papularum: cùm rubent corpora: Sambuci ramo verberatur. Opinor (inquit quidam) morbum esse hactenus incognitum, qui vulgò *rubello* dicitur. Crurum quoque tumor, viæ labore collectus, boa appellatur. Festus. Bova sive Boa morbi genus est, cùm corpora papularum multitudine rubent, ad similitudinem eorum, qui Boâ serpente icti obturgescunt. Ignoravit hæc Festus Pompejus, qui boam scripsit esse crurum tumorem viæ labore collectum. Perottus: qui papularum, quibus corpus exasperatur & rubet, genera duo describit: & à Græcis hydracia nominari scribit, ab hydro, (ut quidam existimant) cujus ictus hujusmodi papulas excitet cum tumore. Ebuli folia cõtrita, & veteri vino imposita, Boam sanant, id est, rubenteis papulas. *Gesnerus hist. animal. lib. 4. pag. 524 & sequent.*

Observatio II.

De abscessu spirituoso dicto raro evenire solito.

Abscessum patiebatur adolescens Ragusæus, sub ala, & illum quidem prægmagnum, qui temporis successu, mollis & lividus, magnâ cum pulsatione ita evasit, ut intra eum pus contineri Medici & Chirurgi pro certo haberent: itaque de eo aperiendo, nulla inter eos discordiâ habitâ, opus aggressi sunt, sed quali successu, audite: vix enim abscessus phlebotomo apertus fuit, ex quo sanguis impetuosè quodam cum spiritus strepitu prosiliit, cum quo ægrotus ipse posito capite exspiravit, non sine tamen ingenti assistentium Medicorum opprobrio & dedecore. *Lusitanus cent. 6. curat.* 82.

Inflammatio ut à sanguine è venis affluxo fieri solet, ita abscessus hic ex arteriæ spirituoso sanguine, extrà collecto, evenire solet, qui quidem abscessus periculosus admodum est, ut in quo spiritus, qui ipso Galeno dicente (anima ipsa, vel animæ immediatum instrumentum sunt, continentur; quo aperto, vel ex se disrupto, ægrotans periclitatur & deficit: memini me aliàs Romæ similem vidisse morbum, à quo, qui illum patiebatur, ut & hic, brevi, obiit. *Idem in Scholio ad eandem curat.*

Observatio III.

Meliceris pro carbunculo judicata.

Ulcere subalbido, furunculo simili, quod Græci, eo quòd favi speciem habeat, μελικηρὶν vocant, vir quidam nomine Paulus laborabat. Id autem cùm febrem & inflammationem ingentem excitasset, Medicum quidem, sed qui per imperitiam ulceris ipsius naturam minimè calleret, accersit. Eo autem judicante ulcus ipsum pestilens esse (venit enim cum dolore vehementi, habensque foramina per quæ fertur humor glutinosus, vix maturescit) simul omnes cum consulente Medico aufugiunt, uni tantùm viro ægri curam commendantes. Quo factum, ut desperatis penè rebus ad me mitteret, rogaretque aliquod pereunti illi auxilium ferrem. Sciscitor itaque nuncium, ulceris naturam, an increscat ægritudo, vel deficiat virtus, aut fortè eo loco pestilentes sint febres, Refertur ulcus non nigrum, non lucens, non pallidum esse, febrem lentam & penè levatam, sana omnia in regione illa. Accedo igitur ad hominem: cumque hilari vultu resedissem, faciem primò oculosque sano similes intueor.

Tum arteriam tangens, pleniorem quoque reperio. Quare sanitatem pollicitus ulcus detego, & omni sublato timore, familiam revocans, curam aggredior: quæ licet difficilis admodum fuerit, ad integram tamen sanitatem æger ille per Dei gratiam reversus est. *Benivenius cap. 67. abditorum.*

Observatio IV.

Acrochordones, & verrucas aliquando sua sponte citra medicamentorum usum evanescere: at contagio minime vacare.

Filiam habeo quæ quintum annum exegit, Margaretam nomine, cui plures acrochordones & aliæ verrucæ accidere, & per faciem & manus innatæ sunt: sed sponte sua, nulla ope medica adhibita, sanatæ sunt & alii mei filii, qui eodem linteo faciem abstergebant, ex contagio infecti sunt, tamen nulla cura omnes evaserunt. *Brassavola comment. ad aphorism. 26. lib. 3. Hipp.*

Observatio V.

Aneurysmatis exempla illustria.

Quod à me paucis abhinc annis animadversum est, in sacrificio quodam S. Andreæ ab Arcubus, magistro Joanne Mailleto, apud primarium Præsidem Christophorum de Thou commorante. Illi igitur, ad humeri dearticulationem cum aneurysma subesset nucis juglandis magnitudine, edixi, ne id sibi aperiri curaret, alias vitam in manifesto futuram discrimine: tutius ipsi futurum, si conduplicatis linteis in folam & aizoi succo maceratis, caseo recenti & seroso admixto, si unguento de bolo, emplastro contra rupturam, aliisque refrigerantibus & astringentibus, mali impetum retunderet, si laminam plumbeam imponeret, caligisque uteretur brevioribus, ut arteriam continendam esset illi thorax, ex quo caligas subnectebat fasciæ loco, interim vitaret omnia quæ sanguinem attenuant & incendunt, præsertim vero à vocis omni contentione sibi temperaret. Hæc diæta etsi per annum esset usus, efficere tamen nequivit, quin tumor cresceret. Quo animadverso, tonsorem adiit, qui ratus tumorem illum esse ex genere vulgarium apostematum, pyroticum ex charoticum, quo apertionem moliretur, sub vesperum apposuit: exacta nocte, sub auroram tanta sanguinis, rupto tumore, prorumpebat copia, ut attonitus omnium opem imploraret, atque me vocari juberet, qui ipsi hæmorrhagiam tantam sisterem, pœnitere quod monitis minus obsequens fuisset. Veni igitur, sed cum vixdum ædium limina attigissem jam animam cum sanguine reddiderat. Quare tyronem Chirurgum diligenter monitum velim, ne temere aneurysmata, nisi forte exigua, & in parte ignobili, nec insignibus vasis prædita, aperiat: hanc potius curationem aggrediatur. Cutis superincidatur dum pateat arteria, patefacta ipsa scalpello undique à circumstantibus particulis diducatur, ipsi retusa & incurva acus introrsum filum trahens subjiciatur, ligetur, hinc abscindatur utroque fili lapsus ex sese expectetur, dum natura abscissæ arteriæ oras regenerata carne obducat: dehinc reliquum curationis simplicium vulnerum modo absolvatur. Quæ in partibus internis contingunt aneurismata, sunt incurabilia, qualia frequenter accidunt his, qui litus & sudores ad curationem luis venereæ multoties pertulerunt, quod sanguis attenuatus, & nimium inde incalescens, adeoque incandescens, nec jam arteriæ conceptaculis contineri potis, ipsam in eam distendat amplitudinem, ut manum in pugnum complicatam capere possit. Quod ego animadverti in cadavere Vestiarii cujusdam, qui in aneurysmate arteriæ venosæ repentè, dum pilâ palmariâ luderet, rupto vase, corruit. Dissecto cadavere, magnam sanguinis copiam in thoracis capacitatem effusam inveni: arteriæ verò corpus, in eam quam dixi amplitudinem dilatatum, internamque ipsius tunicam osseam: quo ego nomine ejus paulo pòst cum magna admiratione copiam in Scholis Medicorum feci, dum cadaver publicè dissecarem: Ille dum viveret, micantium impetu arteriarum omnium pulsum, ingentemque toto corpore calorem se percipere dicebat: cujus rei occasione sæpe animo linquebatur. Dominus Sylvius, Regius tum Medicinæ Professor, interdixit illi vino, aquam coctam pro potu, & pro cibo lac pressum, caseosque recentes esse, atque cataplasmatis formâ imponi dolenti & tumenti loco voluit: vesperi prisanâ ex farina hordei & semine papaveris utebatur: clystere verò ex refrigerantibus & emollientibus, aut cassiâ solâ per intervalla purgabatur, quibus remediis multò meliùs sibi esse dicebat. Causa osseæ ejusmodi arteriarum per aneurysmata constitutionis est, quòd sanguis calidus & fervens primò tunicarum arteriæ facit dilatationem, inde ruptionem. Quod cum contigerit, mutuatur tum ex corporibus vicinis materiam idoneam, qua solutam sui unitatem restauret. Hæc materia dum sensim reliccatur & induratur, in cartilagineam, vel etiam osseam substantiam degenerat, earundem plane causarum materialium & efficientium vi, quâ in renibus & vesica calculi generantur; sanguinis enim portio magis terrestris deliccatur & densatur, vi caloris contra naturam in parte aneurysmate obsessa existentis, quo fit ut ad arteriæ dilatatæ & ruptæ substantiam addita in osseæ consistentiæ corpus abeat. In quo naturæ, Dei ministræ, elucet singularis providentia, ut quæ novo velut aggere comparato, & opposito, furentis sanguinis, spirituum vitalium copia turgentis, impetus retardare velit: nisi quis malit ejus duritiei causam referre, ad continuam medicamentorum refrigerantium & astringentium, quibus densandi & indurandi vis inest, appositionem: ut non omnino obscure licet colligere ex Galeni scriptis. Cæterùm ne fallaris signis suprà commemoratis: nam nonnunquam in insignibus aneurysmatis nec pulsum ullum percipere licet, nec digitorum appressione sanguinem in arteriam compellere, vel quia sanguinis ejusmodi effusi major subest copia, quam ut pristinis arteriæ conceptaculis coerceri possit, vel quia in thrombos coit & concrescit, ex quo mox putrescit, ventilationis à corde beneficio destitutus: unde dolor ingens, gangræna & partis necrosis, animantis denique ipsius interitus. *Pareus lib. 6. cap. 28.*

Ante annos plus minùs 40. habui cum collegis D. Achille Grassero Landaviense, & quodam nostrate, in cura quendam Patricium, magni nominis virum, I conh. Velterum. Is ex saltu & concussione equi ferocientis incidit in vehementissimum dolorem dorsi, qui nulla erat medicabilis arte, plurimis & diversis cujusque generis tentatis. Tandem ex Belgio, ni fallor, huc vocatus Andr. Vesalius, cui in anatomicis administrationibus suo tempore par non erat, nedum superior: is ut deprehendit tumorem aliquem haud ita magnum in dorso, circa vertebras aut spinam pulsantem, statim dicebat esse ἀνεύρυσμα ex dilatatione aortæ arteriæ: nam ut in varicibus videmus contineri sanguinem in media vena, ita in hoc affectu in media aorta arteria, idque ex saltu seu concussione equi contigisse: & incurabilem fore: idem asserebat se ejusmodi affectus vidisse in gutture, in pectore, in poplite, in brachiis, & semper inferre extremos dolores, & tandem siderationem, nec curari nisi abscisâ parte affectâ. In ejusmodi aneurysmate se quandoque repperisse humorem concretum instar glaciei, aut humoris crystalli; interdum veluti sanguinem concretum, aut molam; in vivis corporibus verum sanguinem deprehen-

prehendisse, in defunctis nigrum & sideratum, & cum gravissimis doloribus ægros mori: sponte interdum fieri ejusmodi vasorum dilatationem, interdum ex causa antecedente, qualis fuit in hoc nostro ægro: qui supra biennium hoc gravissimo morbo conflictatus, omnique auxilio medico destitutus, tandem in manus Empirici cujusdam incidit, qui salutem pollicitus, exhibuit catapotia nescio qualia, ex quibus in sanguinis sputum incidit, & miser ille in sinu conjugis tandem extinctus, 25. Junii, Anni 1557. Dissecto corpore, reperimus id quod Vesalius prædixerat, in ipsa aortæ arteriæ cavitate tumorem prægrandem, durum, carnosum, ex sanguine arteriali concretum, qui foràs etiam protuberans, in dorso dolorem & pulsationes inferebat: ejusmodi nimirum, qualis in arteriarum pulsu deprehendi solent. Ita de hoc affectu incurabili edocti sumus à Vesalio, priusquam bonus ille vir moreretur.

Etiamnum apud nos est civis, qui ex læsione arteriæ in brachio dextro ex venæ sectione, incurrit ἀνεύρυσμα, magnitudine ovi gallinacei aut anserini, quod tamen consolidatâ arteriâ nullam molestiam præbet, ita ut omnes actiones voluntarias obire possit citra noxam. *Clariss. Viri, Adolphi Occonis Observatio.*

† Aneurysmatis admirandi meminit *Panarol. pent.* 2. *obs.* 11. de variis aneurismatibus confer quoque *Bartholin. Cent.* 4. *hist.* 41. qui etiam *histor.* 9. *Cent.* 2. exhibet aneurismatis anatomen. Quomodo autem sit curandum, consule *Hæfer. Hercul. Med. l.* 1. *c.* 3. *p.* 19. *Hornung. cista Med. Epist.* 26. premendo sanatum aneurisma refert *Tulp. l.* 4. *c.* 16.

Observatio VI.

Monstrosa in abscessibus visa.

ABscessus, ἀπόστημα Græcè dicitur. Hujus duplex genus est. Unum, cum phlegmone in pus versa, pus ipsum tanquam in sinu aliquo est collectum. Alterum, cùm nullâ præcedente phlegmone, humor aliquis statim ab initio, isque aliàs specie alius, cæterùm omnino acris, in parte aliqua colligitur, porrò excoriat hic circumposita corpora: spatium videlicet sibi moliens vel inter duas tunicas, vel sub certis membranis. Excoriat autem omnino ipsâ copiâ distendens: interim verò acrimoniam quandam à putredine tempore contrahens. Sanè inveniuntur in hujusmodi abscessibus, cùm scalpello sunt divisi, proprietates quædam non paucæ, nec humorum modò, sed etiam solidorum quorundam corporum. Siquidem unguium, pilorum, ossium, testarum, lapidum, & pori fragmentorum, similia, inventa in his corpora quædam sunt. Ac humorum ipsorum alius veluti lutum, vel cœnum, vel olei quidam limus, vel vini fæx, alius verò graviter olens, ut omnes aversentur. Verùm hæc rariùs incidunt. Frequentissima verò hujus morbi sunt tria genera quorum singula propriam appellationem Græcè sunt sortita. Ea sunt ἀθέρωμα, στεάτωμα, μελικηρὶς, à similitudine contentarum in tumoribus substantiarum dicta. Est enim aliud eorum veluti sevum, aliud veluti mel, aliud pulticulæ quam ἀθέραν vocant simile. *Galen. lib. Meth.* 14. *cap.* 12.

Quocunque modo fiat abscessus, id spatium, quod abscendentes partes interjacet, humoribus illum efficientibus impletur. Qui, si diutius aliquando maneant, in varias formas mutantur. Etenim lapidibus, arenis, testis, lignis, carbonibus, luto, strigmento, amurcæ, fæci, multisque id genus aliis similia sæpe in abscessibus contenta deprehenduntur. *Galenus lib.* 2. *ad Glauconem cap.* 7. Plura vide apud *Celsum lib.* 7. *cap.* 6. Nos accersiti, cùm essemus præsentes, dum nobili cuidam matronæ Venetæ, rescinderetur abscessus, vidimus Chirurgum extraxisse duram quandam materiam ex eo abscessu, quam discernere non poteramus, num lapis potiùs esset, vel os. *Trincavellus de ratione cur. Hum. corp. affect. lib.* 10. *cap.* 5.

Præter Atheromata, Steatomata & Meliceridès, multa sunt alia tumorum genera, ut Nata, Glandula, Nodus, Botiū, Lupia, quæ ut materia, (sunt enim omnia ab humore pituitoso, crasso, lento, & viscido) sic specie cum atheromate, steatomate, & meliceride conveniunt. Quin & his apertis, plerumque cernas omnis generis & à communi tumorum materia longè dissita corpora, ut lapides, cretam, arenam, carbones, cochleas, spicas fœnum, cornu, pilos, carnes tum duras, tum spongiosas, cartilagines, ossa, integra etiam animalcula, tum viva, tum mortua. Quarum rerum generatio (per humorum corruptionem & alterationem) nos non admodum tenebit attonitos, si consideremus, quòd quemadmodum ex totius magni mundi seminibus & elementis omnibus, natura hominem microcosmum concinnavit, ut illius magni mundi esset viva velut imago: sic in illo omnes omnium motuum & actionum species elucere vult, nunquam in nobis otiosa, quamdiu materia generationi non deest. *Pareus operum suorum lib.* 6. *cap.* 19. *de tumoribus contra naturam.*

Quid memorem prodigiosa corpora, quæ in præter naturam abscessibus reperiuntur, calculos dico, cretam, arenam, carbonem, limacum cochleas, spicas, fœnum, cornua, pilos & pleraque animalium vivorum mortuorumque species? nihil enim est in earum generatione (per corruptionem factâ, quam multiplex præcedit alteratio) quod attonitos animos nostros & suspensos tenere debeat: si præsertim consideremus, fœcundam & parentem omnium naturam, universæ materiæ, ex qua major mundus contextus est, varias portiones, & particulas, in microcosmum hominem indidisse, quò ampliùs ad magni illius imaginem, & vivum exemplar factus esse videretur. Itaque in eo sibi placere, ut omnes actiones motusque, quos obire & edere in majoris illius mundi scena solet, eosdem in hoc parvo effingat, nunquam in nobis otiosa, modò ne materia desit. *Idem eodem opere, lib.* 19. *cap.* 3. *de infantium variolis.*

† Confer etiam *B. Cabrol. obs.* 27. ubi meminit abscessum cum excretione pilorum, unguium, clavorum, castaneorum, & animalculorum mirorum &c. plura admirandorum abscessuum exempla vide apud *Borell. Cent.* 2. *obs.* 80. *Hornung. Cist. Med. Epist.* 254. *p.* 454.

Observatio VII.

Septicum ad dissecandam cutem carnemq; sine dolore, admirabile, quo abscessus perforari, & membra brevi tempore ferè sine dolore cauterio affici queant.

PUblicæ utilitatis gratiâ, quædam, quæ tibi non ingrata futura arbitror, & quæ te mihi semper acceptæ laturum certò scio, addam, neque me ab hoc proposito nonnullorum ingratitudo (quæ in nostra hac urbe maxima est) removebit, qui ut hæc nostra discant experimenta, indignissimi sunt; vincat tamen publica utilitas, & quod fortasse aliquis tanquam arcanum sibi à Diis commissum reticeret (quamvis vera esse arcana existimem, morborum essentiam cognoscere, & ipso tempore medicinam facere) in omnium bonorum gratiam, quibus majora & meliora debentur, in publicum prodeat. Septicum hoc medicamentum, si in aquam versum fuerit, atque illi quintam partem humanæ pinguedinis, ut penetret, addideris, & partem etiam exiguam opii, supra modum tibi gratum erit: isto enim commodissimè cutem carnemque perforare poteris, si hoc pacto eo usus fueris. Primùm, perforandus locus optimè abstergatur, deinde baculo buxeo vel oleagino (quod depressi specilli formam habeat) in hoc medicamento madefacto, vel cuspide specilli argentei in hujusmodi medicamento etiam madefacta, locus in quo debet fieri incisio, secundum incisionis magnitudinem, quæ fieri debet, perfricetur, dum per-

perfricabis, colorem proprium perfricatam illam partem mutare videbis, idque advertes magis si paulisper perfricationem intermiseris. Tunc autem alteratam partem illam lanceola scindere tuto poteris levi tamen incisione, quod sine aliquo dolore fiet, quia pars illa jam alimento destituta & emortua non sentiet. deinde eodem specillo vel ligneo vel argenteo, ut magis commodum fuerit, in eodem medicamento iterum madefacto, reiterabis; & rursus partem illam, quæ post primam incisionem proprium etiam colorem mutaverit, secabis: hoc pacto perges quoad profundam etiam sectionem, ut opus erit, feceris. Possem quoque medicamenta alia septica recensere, quale illud esset, quod ex chalcantho, nitro, alumine, & similibus paratur, per artem chymicam, sed cum maxime penetrent, violentissimeque operentur, & propterea maximos inferant dolores, illa soleo ut plurimum respuere, quocirca ea silentio involvam. Hoc autem nostro medicamento abscessus perforare quamplures poteris, & membra brevi tempore & fere sine dolore, cauterio afficere. *Maggius de Vulner. sclop. curand.*

Observatio VIII.

Carbunculus quo tempore Italiæ novus morbus.

L. Paulo, Q. Martio Censoribus, primum in Italiam Carbunculum venisse, Annalibus conscriptum est, peculiare Narbonensis provinciæ malum: quo duo Consulares obiere condentibus hæc nobis eodem anno, Julius Rufus, & Q. Lecanius Bassus, ille Medicorum inscitia sectus, hic vero pollice lævæ manus evulso acu ab semetipso, tam parvo vulnere, ut vix cerni posset. Nascitur in occultissimis corporum partibus, & plerumque sub lingua, duritiâ rubens, varicis modo, sed nigricans capite, aliàs lividâ, corpus intendens, neque intumescens sine dolore, sine pruritu, sine alio quam somni indicio, quo gravatos in triduo aufert, aliquando & horrorem afferens, circaque pustulas parvas, rarius febrem, stomachum faucesque cum invasit, ocyssime exanimans. *Plinius Nat. Hist. lib. 26. cap. 1.* Quomodo cum veterum Anthrace conveniat, *Ingrass. am de tumoribus præter nat. pag. 213.* consule.

Observatio IX.

Puer sphacelo correptus, mutilatis membris omnibus perit.

PUer erat annos natus sex, cum articulos digitorum & manuum & pedum sphacelus occupavit, qui sensim serpens supra genua, ad utrumque cubitum pervenit. Ubi autem hæ emortuæ partes deciderint, summam sive extremam narium partem, & aurium alulas, ac lobos sive fibras invasit: morte paulo pòst subsequente. Sic tandem miser puer mutilatus ac amissis membris periit. *Dodonæus Observat. 53.*

† Adde *Tulp. l. 3 c. 46.*

Observatio X.

Gangrænæ a frigore excitatæ Historia mira.

LUtetiæ Brito quidam servus à stabulo, cum à cœna probè potus supra lectum se conjecisset, per proximam fenestram, quam patentem reliquerat, frigus subiens sic alterum ejus crus occupavit, ut mox à somno excitatus, nec tibiis ingredi, nec pedibus se sustentare posset. Cum igitur crus stupefactum tantum putaretur, jussus est igni adstare, sed cum illud propius admovisset, plantam pedis sibi sine ullo doloris sensu digiti crassitudine inussit, jam enim plusquam dimidiam cruris partem necrosis occupaverat. Itaque in Nosocomium deportatus cùm esset, conatus ejus loci Chirurgus est, cruris emortui amputatione reliquum corpus à morte imminente vindicare. Sed frustrà: gliscente enim in supernas partes necrosi, intra triduum mortuus est, cum laboriosis ructibus & singultibus, deliriis, frigido sudore & crebra syncope. Profecto tota illâ hyeme frigoris tanta extitit inclementia ut plerisque in Nosocomio, narium alas seu pinnas necrosis sine ullâ putredine occuparit. Itaque cùm ex tam multis quatuor delegissem, quibus nares amputarem, duo quidem incolumes evasere: reliqui serpente malo interiere. *Pareus operum suorum libr. 11. cap. 12.*

Observatio XI.

Gangræna, seu corruptio partium extremarum, amputatione earundem curata.

NOn possum hoc loco silentio præterire casum insignem, qui accidit cuidam viro nostrâ memoriâ. Accidit illi in pede nigredo cum adustione, quæ assimulatur combustioni ignis, & corruptio illa imprimis accidit in digito ejus, donec occupavit pedem totum. Postquam ergo vidit corruptionem longius quotidie serpere in membro, cum dolore & adustione, judicans celeriter malo crescenti resistendum, nullo adhibito Medico, ipse inciait pedem apud juncturam, & sanatus est. Et longiore post tempore, accidit ei illa eadem corruptio in digito manus ejus. Venit ergo ad me, & conatus sum avertere & expurgare illam superfluitatem medicinis, mundificando corpus ejus: at superfluitas malitiosa tenaxque nullis catharticis potuit revelli, sed cœpit invadere digitum alium, donec pervenit corruptio in manum. Vocavit ergo me ad incidendum manum ejus, & nolui illud, sperans adhuc me efficacioribus medicamentis humores illos malos revulsurum ex corpore hominis. Timui enim ne posset perferre sectionem manus, erat enim admodum imbecillis ob humores quibus pessime abundabat miser. Postquam ergo me non potuit inducere ut abscinderem illi manus corruptas partes, reversus est domum, & pervenit ad me de eo, quod properavit, & incidit manum totam suam, & sanatus est. Hoc exemplum nullam aliam ob causam dico, nisi ut dicamus hinc, quid sit audendum in his corruptionibus serpentibus. Plurimum enim arbitror prudenti Medico prodesse, si quamplurima notet exempla, quæ sequatur. *Albucasis lib. 2. cap. 87.*

Observatio XII.

Gangrænæ & sphaceli curandorum leges, illustri historia demonstratæ.

PLacet nunc gangrænæ & sphaceli curandorum leges proposito exemplo confirmare. Dum ego Taurini agerem Chirurgus Polemarchi Montejani, miles quidam gregarius, vulnus ad carpum seu manus articulum, glande plumbea sclopo explosa, accepit: unde fractis insigniter ossibus & tendinibus, nervosisque corporibus crudeliter laceratis, gangrænæ, ac tandem sphaceli, ad cubiti usque articulum, consecutio facta est; sed & mediam thoracis partem inflammatio invasit, & ad gangrænam quædam velut dispositio: quo factum est, ut ructibus, singultibus, vigiliis, jactationibus, & crebra syncope, laboriose & periculose admodum exerceretur; quæ causa fuit, cur multi illum Chirurgi relinquerent, tanquam deploratum. Ita factum est, at amicorum ejus precibus coactus, miserum illum & omni humano præsidio orbum curandum susciperem. Cognito igitur suis signis sphacelo, brachium ad cubiti articulum primo quoque tempore amputo, superinductâ priùs deligaturâ, amputo inquam, non serrâ, sed sola novacula: excisis quæ ossa, id est, humerum brachiumque continebant, ligamentis, quod in arti-

culo cubiti sphacelus consisteret: etsi gangræna ad humerum ascenderet. Nec verò nova cuiquam hæc in articulo sectio videri debet: illum enim Hippocrat. valdè commendat, atque sanatu facilem prædicat, nihilque ex ea timendum præter syncopen, propter dolorem, qui incisione tendinum & ligamentorum communium excitatur. Cæterùm incisione ejusmodi à me peractâ, prohibere non potuit superinducta ligatura, quin multus sanguis inde manaret propter insignia quæ illac perreptant vasa. Sino igitur sanguinem liberiùs fluere, quò partem deonerarem, atque inflammationis ac gangrænæ periculis, metuque in posterum expedirem: mox ignito ferro fluorem cohibui, nequedum enim aliam viam noveram. Inde solutâ blandè deligaturâ, humeri partem gangrænâ obsessam, multis & profundis incisionibus disseco, vitatâ & intactâ internâ parte, propter insignium vasorum & nervorum, qui illac feruntur, multitudinem. Mox incisionum quibusdam pyroticum admovi, tum ut sanguinem sisterem, tum ut virulentam saniem in parte restitantem exhaurirem. Inde immissis, appositisque remediis alibi descriptis, serpentem putredinem debellavi: ad thoracis coercendam inflammationem omni medicamentorum refrænantium genere sum usus: epithemata etiam regioni cordis adhibui, & cardiaca ægro potanda, devorandaque exhibui, nec ante destiti ab illorum usu, quàm illi ructus, singultúsque, atque lipothymiæ vanescerent. His ego dum attentiùs intendo, aliud ægrum mali genus occupat, convulsio nempe, non ullâ meâ, aut ejus culpâ: sed loci in quo jacebat vitio, in granario enim decumbebat, rimis undique dehiscente, & ventorum omnium afflatui pervio. media verò tum & pruinis, & gelu, omnique frigore horrida sæviebat hyems, nec has cœli, locique injurias ignis, aut eorum aliud quæ ad vitam tuendam necessaria sunt, minuebat: jam artuum contractio, dentium constrictio, & oris, facieique partium omnium tortura miserum exercebant, cùm ego ejus misertus, in proximum stabulum multo fumo fumans deportari curavi, importatoque in duas pyrothecas igne, descriptis alibi ad convulsionem linimentis, quamprimùm cervices, totamque homini dorsi spinam oblino, vitatis partibus thoracis: mox ipsum calido linteo involutum, in fimum pariter calentem, & recenti stramine ante constratum ad cervices usque defodio. Illic cùm triduum mansisset, oborto tandem levi alvi profluvio, & copioso sudore, os sensim dentesque ante constrictos & rigentes diducere cœpit. Hinc rei meliùs gerendæ opportunitatem nactus, instrumento in dentes inserto, os illi ampliùs diduco. Illum oris hiatum, subducto dehinc dilatatorio, insertis hinc & hinc salicis bacillis, servo integrum, ut liceret mihi ipsum paulò liberaliùs cibis paratu facilibus, nempe lacte bubulo, & ovis sorbilibus cibare, tantisper, dum mandendi libertas, devictâ cõvulsione rediret. His igitur artibus convulsionis illo casu mox liberatus, tum demum brachii curam repeto, ferro cádente extremum os denuò inuro, ut saniei affluxum perpetuum exhaurirem. Notatu verò haud omnino indignum est, quod ejusmodi cauteriorum actualium appressione, mira se voluptate perfundi dicebat: titillante quodam pruritu per totam ossis illius longitudinem grassante, ob caloris ab admoto caustico blandam diffusionem; quod idem ego in multis aliis, præsertim in Nosocomio Lutetiano decumbentibus simili in casu animadverti. Secutus est hanc inustionem, multarum & insignium ossis squammarum & testarum prolapsus, ad id etiam faciente aeris liberiore quàm par erat appulsu. Quinetiam ubi fotui locus datus est, rosarum rubrarum, absinthii, salviæ, foliorum lauri, florum, chamæmeli, meliloti, anethi decocto, sic parti solatium paravi, ut interim saniem virulentam, carnes ossaque pertinaciùs imbuentem, unâ eademque opera exhaurirem. Denique factum est, ut Dei opera, & illa quam dixi arte, & sollicita cura tandem convaluerit. Ex quo monitum velim Chirurgiæ tyronem, ut nunquam quemquam sic deploratum habeat, ut ipsum penitus pro derelicto habere velit, hominem cum prognosticis dimisisse contentus. Nam ut apposite à veterum Doctorum quodam scriptum est, ut in natura, sic etiam in morbis monstra cõtingunt. *Pareus operum suorum lib.11.cap.25.*

OBSERVATIO XIII.

Gangræna & necrosis ad febrem inveteratam consecuta, citra dolorem, livorem, aut tumorem.

VIdimus evenire mortificationem, putrefactionemque membri, in extremitatibus ægrotantium quorundam, qui diutius febre laboraverunt antiqua, & satis acuta, tantum quod eorum corpora adeò arefacta & macrefacta remanserunt, quod extremitates tibiarum interdum, tempore præsertim hyemali, ad tantam infrigidationem, congelationem seu stupefactionem, defectu caloris naturalis, redactæ sunt, ut membrum ipsum propria caliditate naturali privatum esse videretur: & tamen licet membrum quoad tactum videretur frigidissimum, patiens nihilominus multùm conquerebatur de magno dolore, & loci incendio, ac si in ipso ignis naturalis adfuisset: hoc quidem temporibus nostris vidimus evenire, nullo præcedente dolore, nullaque tumefactione, & nulla insuper lividitate ac nigredine loci (ut solet in gangræna evenire) in quadam Nobili muliere in civitate Genuensi, Salvagina de Grimaldis nuncupata: quæ post longam infirmitatem in lapsum prædictæ corruptionis incidit: & sic manifestus est unicuique morbus. *Joannes de Vigo Chirurg. major. lib.2.cap.6.*

OBSERVATIO XIV.

Carnes cuidam ab ossibus discedentes.

CRateri Medici servus novo quodam morbo captus fuit, ita ut carnes ejus ab ossibus abscederent. *Porphyrius lib. de Abstinent. & anim.*

OBSERVATIO XV.

In juncturarum amputatione, ut os contegatur, diligenter observandum.

UT transversim dissectum os contegatur in membrorum incisione, ministris jubere soleo, ut amputandum membrum contineant, & ad se quantũ possunt membri illius cutem carnemque trahant, ut dissecta pars, in cutis & carnis musculorum relaxatione, faciliùs tegatur; atq; ita quandoque statim os illud contegitur, ut nullo modo conspiciatur, ex quo faciliùs curatio absolvitur. Hoc tamen commodè careremus, si extra carnem os promineret, quod Chirurgia esset deinde removendum, & si naturæ permitteretur, non nisi post longum tempus abscederet. In juncturarum amputatione, ut os contegatur, diligentiùs soleo observare, jubeoq; ministris, ut quantum in ipsis est, pellem quæ supra juncturam est, ad se trahant: facta deinde arctissima ligatura, membrum in ipso articulo excido; vasa præterea sanguinẽ effundentia inuro: post hæc ut ministri, quam contraxerant manibus pellem carnemque remittant, impero, quæ quandoque bonam juncturę partem, nonnunquam totam juncturam spõte contegit, non secus ac si dedita opera manu attraheretur conjungereturque, & nullis, vel paucis saltem, ut sanguinis fluxus compescatur, membrum eget cauteriis, quippe à pelle illa vasa conteguntur, & fluens sistitur sanguis, sed tamen ut meliùs pellis committatur, digitis nonnihil eam attrahe, deinde eo modo quo pelles

pelles [illegible], illam consues. dando operam ut omnino [illegible] contegatur, emplastris postea medicamentis vulneris, ut dictum est communibus. Neque hunc modum amputandorum membrorum, a me repertum & observatum, Venetorum sectores ignoraverunt, qui [illegible] manum excisuri, pellem eo (quem diximus) modo ad superiora contrahunt, & post manus amputationem [illegible] contractam pellem laxant, & diligenter circa [illegible] consuunt, vulneri usque [illegible] medentis admovent, nec ullum deinde [illegible] sanguinis profluvium. Nec [illegible] a Galeni sententia [illegible], qui 6. *Method.* scribit, sanguinis fluxum sisti ex propriæ cutis superpositione. Quapropter [illegible] hoc modo membra secabis, qui [illegible], [illegible] pœnitebit, daboque operam, [illegible] et [illegible] majora, & [illegible]. *Maggius, de Vuln. Sclop. Curat.*

OBSERVATIO XVI.

De nova remediorum forma, ad compescendas sanguinis post amputationem membrorum [illegible] [illegible] sententia.

FAteor equidem me olim alia via sanguinis ab amputatione membrorum [illegible] fluores compescuisse, quæ [illegible] est. Cujus equidem rei pudet me & piget: sed quid facerem? sic a magistris, quos [illegible] propositeram, semper [illegible] et [illegible]: qui semper tum [illegible] ad [illegible] & [illegible] arbitrabantur, [illegible] ignitorum ferramentorum & medicamentorum causticorum varia [illegible] circumstantiam nunc hæc, nunc alia pro arbitrio [illegible] partis [illegible] imprimerent. Quod profecto [illegible] sine summo [illegible] dici ac cogitari, nedum fieri potest. [illegible] enim [illegible] non poterat non summum doloris cruciatum [illegible] inferre: cum [illegible] modi vulnera recentia, [illegible] carnem comprehendentia [illegible]. Nec vero nervosis corporibus [illegible] quicquam apponi potest, quod [illegible] ignis [illegible] impedito [illegible] communicetur: unde periculosorum symptomatum, ac mortis sæpius connexatio. [illegible] ex [illegible] tertia pars convalescebat, & id admodum ægre, quod ambusta vulnera difficillime ad cicatricem [illegible] enim [illegible] dolores excitantur, unde febris, convulsio, & sæpe his alia [illegible]. Adde quod [illegible] lapsa, nova [illegible] sæpe [illegible], [illegible] & [illegible] ferramentis opus. Neque [illegible] viam [illegible] viri, ex quorum repetitione magna fiebat carnosæ & nervosæ substantiæ consumptio & deperditio. Cujus occasione ossa denudabantur, unde [illegible] cicatricis [illegible] adempta est, coactis in vitæ miseræ reliquum tempus ulcus eo loco quo membrum exsectum fuerat, circumferre. quæ res opportunitatem [illegible] adimebat, cruris aut brachii arte parati in exectu locum aptandi. Itaq. Chirurgos omnes obnixe rogatos velim, ut vetere [illegible] & crudelitatis crimine obsita medendi via relicta, hanc novam amplectantur, quam me edoctum Dei numine arbitror: non enim [illegible] a magistris, non a [illegible] alio didici, aut usurpatam unquam animadverti. Tantum apud Galenum legi, ad sanguinis fluxum sistendum nihil esse præsentius, quam vasa ipsa, quorum ductibus [illegible], versus radices suas, hepar nempe & cor religare. Hoc Galeni præceptum de vinciendis & [illegible] venis & arteriis, in vulneribus recentibus, ad ea quæ membrorum amputatione fiunt cum traduci posse putarem tentavi in plerisque, sic tamen ut per initia & prima experimenta cauteria & ignita ferramenta parata semper haberem, ut si mihi minus quid feliciter novo illo opere successisset, subsidium mihi ex vetere doctrina compararem: donec tandem magistra & feliciter propè infinitorum experientia confirmatus, ignitis ferramentis, omnibusque cauteriis quod ad hoc opus interesset vale semper [illegible]. Idem ego Chirurgis omnibus censeo faciendum: non enim ut in negotiis civilibus, sic in his rebus, quæ arte geruntur, præscriptio, jus authoritatem aut locum contra rationem habere potest: ne quis obtrudat, sic semper a majoribus fuisse factitatum. *Pareus operum [illegible] lib* 11. *cap.* 24.

Nimium arroganter inconsultus & temerarius quidam, vasorum ustionem, post emortui membri resectionem, a veteribus omnibus plurimum commendatum, & veteres omnes Medicos, sine ratione, sine experientia & judicio docere cupiens, nec animadvertit, majora multo pericula ex ipsa nova vasorum deligatione, (quam acu, partem sanam profunde transfigendo, administrari vult) immineret, quam ex ipsa ustione: Nam si acu nervosam aliquam partem, vel nervum ipsum pupugerit, dum ita novo & inusitato modo venam abluere conatur constringere, nova inflammatio necessario consequeretur, a qua convulsio & a convulsione cita mors. Quorum symptomatum metu, Galenus non ante transversa vulnera suere audebat (quod tamen minus erat periculosum) quam musculorum [illegible] denudasset. Adde quod forcipes, quibus post sectionem iterum carnem lacerat, cum retracta vel [illegible] sanguinem valide posse extrahere somniat, non minorem afferrent dolorem, quam ignita ferramenta admota. Quod si quis [illegible] hanc sanatum expertus, incolumis evaserit, is Deo Opt. Max. cujus beneficentia, crudelitate ista & carnificina liberatus est, maximas gratias & habere & semper agere debet. *[illegible] Chirurg. [illegible] lib.* 2. *cap.* 124.

OBSERVATIO XVII.

Nova alia extremarum partium amputandarum ratio, [illegible].

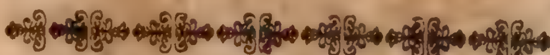
PRæstantius esse censerem alio modo hæc secare, videlicet cultro. Ceterum major cura adhibenda in magnis membris amputandis, quam si digitus tantum sit: nam sic facile demitur: collocatur aut super banco [illegible] vel exiguo pulvino ex gossipio [illegible], mox [illegible] acie [illegible], vel [illegible] ac lati, optime acuminat, quam ad perpendiculum aptatur, & instar cunei ligneo malleo adigitur, ut unico ictu opus peragat. Pro magnis vero membris alius modus est excogitatus: nempe cultri duo lati, quorum unus intra duas columnas ligneas cippo infixus est, aciem sursum producens, alter vero intra easdem columnas superiore loco ponitur, qui ad amussim descendat, ut aciem aciei [illegible]. Hic autem, quo minus labatur, sulco in utraque columna facto recipitur, ut quam [illegible] sursum deorsumque [illegible] possit non ultro citroque: & quo [illegible] descensu ac pondere totum membrum [illegible], cippo vel plumbo onerandus est, quantum satis esse videbitur; vel ipse quoque [illegible] est [illegible] & gravi malleo ligneo, ut unica illisione opus absolvatur: Sed [illegible] est, si [illegible] causa. Modus autem hic eo qui ferra efficitur multo tutior est, facilior & celerior, imo etiam ferme citra dolorem; adeo ut Regius Chirurgus magister Jac. cognomine Regius, vir in arte sua cum doctrina, tum experientia exercitatissimus, fateatur sua opera nonnullos vivere [illegible] instrumento crure [illegible], qui putabant, ex [illegible] ignis [illegible] super pedem incidisse, cum detruncatum membrorum est: quod non evenit, nisi actionis ejusdem instrumenti celeritate, quæ quantum commodum ferat, solummodo prudens

artifex novit, & qui in talem calamitatem incidit. Nam præter id, quòd dolor exiguus & momentaneus est, ex arbitrio etiam artificis illicò arteria & vena occluduntur: quod non pauci est momenti. Imò quidam ex iis, qui à cæsis membris intereunt, plures ob effusum sanguinem occidunt, quam ob aliam causam. Nam interea dum serra ossa secantur (præter id quòd & plerumque multas nervosas partes à novacula relictas hæc miserè lacerat) perpetuò sanguinem & spiritus fundunt sectæ venæ & arteriæ: quare non possum non vehementer hoc loco serram vituperare, & ex adverso cultros laudare ac commendare. Sed qui vel animi prudentia, vel stupore, vel artis imperitia non facilè ad insueta transeunt, statim opponunt ossium confractionem, vel carnosæ partis contusionem, vel operis crudelitatem. Ast hæc nulla prorsus est, si cum ea quæ serram consequitur, conferatur: contusio nulla fit, si cultris acies, prout licet, fuerit adducta: nullius etiam momenti est ossis confractio, cùm facilè fragmenta hoc loco arte deducantur, vel à natura rejiciantur. Cùm igitur negotium ipsum obeundum est, candentia cauteria habenda sunt præstò: apponenda ad axillam, vel inguen repellentia, aures obturandæ, oculi avertendi: & membrum prout dictum, est ligandum, postea sic inter utramque est collocandum, ut (si intra cubitum vel genu sectio fiat) ambo ossa æqualiter inferiori acici insistant, non autem unum alteri supersistat, (non idem observandum est, si supra genu vel cubitum secare expediat, quod unicum tantùm os sit) deinde repente à sano segregandum, mox ad cauteria deveniendum est, quibus arteriæ & venæ cohibentur: incepto opere ab arteria: nam sanguinis aliquid effluere utile est, deinde protinus tenuis crusta inducenda, perinde atq; alibi jussum est: inde vincula solvenda & totum ulcus cum adjacentibus partibus obtegendum medicamento, confecto ex rosaceo, & bolo armeno, quod tepidum applicetur: usurpetur hoc biduum. Diebus sequentibus, quò crusta decidat, infra scripto medicamento uteris: Butyri non omnino recentis, nec vetusti, unc. vj. laventur per horam in succo porri, succum bis terve renovando, cum quo crusta implastretur. Quòd si porrum non adsit, butyrum solum, vel suilla axungia non admodum antiqua satisfacient. Et cùm crustam jam separationi vicinam esse noveris, butyro simplici, vel axungiæ recenti mellis tantundem immisce, & utere. Illa decisa, medicamentum, quod mediocriter exsiccet cum abstersione, conducet: cui succedant cutem generantia, quæ scilicet potentem exsiccandi sine morsu vim habeant. Sed virtus hic postponenda non est, eo quòd facilè labascat, cùm propter dolorem, tum propter evacuationem multam sanguinis, spirituumque, præcipuè si per serram opus fiat. Quare per horulam ab opere præter rationem non erit, infusum panem in vino paucifero dare. Nec aggredienda res est stomacho vacuo: statim enim molesta syncope prehendi solent: nec eo repleto, ne cibus propter agitationem corrumpatur, vel in venas mesaraicas omnino incoctus trahatur. *Leonard. Botall. de vuln. Sclop. c. 23.*

Observatio XVIII.

Extremarum partium, frigore propè enectarum, curatio mira.

Quod audivi à quibusdam Nobilissimis Polonis, qui inquiunt, & est res notatu digna, in regione sua, quæ gelidissima est, sæpe fieri ut aures, nares, manus, pedes præsumpto frigore ita rigeant, & torpeant, ut si vel tangantur manibus calidis, approximentur igni, statim decidant; atque unum esse in eo casu summum auxilium, si priusquam sese calori exponant, partes torpefactæ in aquam gelidissimam mittantur, cujus eventus breviter ratio est proponenda. Nam definitum est ab *Aristotele, quarto Meteor.* corpora, quæ congelantur frigido & sicco, vel summè congelari, vel minùs: si summè congelata sint, à nulla re, nisi à vehementissimo igne, & rarò etiam possunt dissolvi, cujusmodi est crystallus montanus, & adamas; quæ cùm sint summè congelata à frigido, nullo pacto dissolvi possunt. Sed si nō fuerint summè congelata, dissolvuntur tum à calido humido actu, tum etiam ab humido & frigido. Exemplum est de glacie, quæ & à calida aqua, & à frigida dissolvitur. Sed differentia est, quia calida aqua citò dissolvit, atq; etiam consumit; frigida dissolvit tantummodò, non autem consumit. Quamobrem cùm partes externæ à gelu torpescunt, & congelantur, si à calore statim dissolvantur, simul etiam ab eo calore consumuntur, ut consumptæ statim decidant, veluti emortuæ; sed si tractentur aquâ frigidâ, fit quidem pedetentim illa dissolutio, absq; tamen ullâ consumptione. *Mercurialis de morb. puerorum lib. 2. c. 5.*

DE VVLNERIBVS.

VULNERUM OBSERVATIONES memorabiles.

Observatio I.

Decumbens in extremis, insuper inimico superveniente, qui eum porrò enecare statuerat, illato vulnere recipit vitam.

Quidam inimicum habens, cùm extremè laboraret, ut jam mori videretur: venit inimicus, quærit ex famulo, ubi sit Dominus. Famulus respondet: Decumbit in extremis, & vix hodie supervivet. Et ille intra se, (ut mores sunt Italici) morietur de manibus meis. Et ingressus cubiculum eum vulneravit gravissimè, & abiit. Ex eo sanguinis fluxu, postquam deligata essent vulnera, convaluit. Ita salutem attulit, qui mortem inimici quærebat. *R. Solenander sect. 5. cons. 15.*

Observatio II.

Ulcus ex vulnere illato curatum.

Plutarchus, *lib. de utilitate capienda ex inimicis;* narrat Thessalum quendam nomine Proteum, inveteratum, & ad remedia contumax ulcus parte quadam corporis circumtulisse, nec servari antè potuisse, quàm hostili in certamine vulnere illic fortè accepto, redintegrata cura, ad unum corpus reductum vulnus fuerit.

Observatio III.

Vulneratis sanguinis profusionem quandoque prodesse.

Vidimus vulneratos post sanguinis copiosum profluvium, sine contractionis metu, paucis diebus liberatos. In castris quendam Chirurgum vidimus, nobilem juvenem in humero vulneratum, curantem, cui linteola protinus vulneri admoverant amici contra sanguinis profluvium, linteola statim evomuisse, nescio quid in vulnere digito perquirentem, dum amicos profusione largâ sanguinis conquerentes frustraretur, sanguinem pro ægri viribus citra animæ defectum fluere permisit, haud ignarus, quo ægrotantem tutum à spasmo reddidit, & octavo circiter die per cubiculum ambulantem vidimus. *Alexand. Benedict. de curand. morb. lib. 1. c. 47.*

Obser-

OBSERVATIO IV.

Vulnera in brachiis, dorso, aliisque accepta per sanata: deinde inter tormenta, quibus homo facinorosus adstrictus est, simul omnia rupta.

CUm hoc anno 1596. delectus militum in quadam urbe Lusatiæ superioris haberetur, ortâ inter quosdam lite, res ad arma devenit, & unus ex iis gravissima vulnera in brachiis, dorso, & aliis corporis partibus accepit, quæ deinde Chirurgi arte & industriâ fuerunt consolidata. Sed interea sparsus est rumor, eum esse hominem facinorosum, quovis supplicio dignum. Ideoque jussu Magistratus in vincula conjectus, & sufficientibus probationibus accedentibus à carnifice acerrimis quæstionibus interrogatus est. Inter tormenta autem omnia illa vulnera prius consolidata, denuo abrupta & divulsa, non aliter ac si primum essent inflicta. Denique propter maleficia capitali supplicio affectus est. *V.C. Jo. Francisci Hildesheimi Med. Camenu.ensis observatio.*

OBSERVATIO V.

Vermes in vulneribus ulceribus, & abscessibus nati.

ALiquando in vulneribus pauperum hominum, vel pastorum, vel aliorum [illegible] curatis, tales [illegible], generantur *Vacca de Vigo.*

Fiunt etiam vermiculi in ulceribus sordidis *Pandeletius.*

Vidi in puella tumorem magnum inter alia & inguen, quem incidendo Chirurgus quidam, me præsente, reperit plenum vermibus.

Quidam miles Mutinensis in Hospitali Carmelitano, habens multos tumores intrinsecos, & externos, eos quos vidimus post mortem (nam ex iis mortuus est) qui tumores erant pleni vermibus parvis, videbantur pediculi. *Fallopius cap. 4. de tumoribus præter naturam.*

† Huc etiam refer, quæ de Ulceribus verminosis refert *Forest. Chirurg. obs. 10. lib. 7. Schenk Consil. 320. fol. 903.*

OBSERVATIO VI.

Miræ vulnerum observationes atque curationes, dum in eo conflictu, qui ad Divum [illegible] Deo optimo maximo [illegible], anno restituta salutis 1562. vulnerati ceciderunt multi: & qui eorum [illegible] accepti vulneribus curati sunt, dum [illegible] Archiatrum recuperent, summaque cum ratione [illegible] sunt accepti.

DE vulnerum admirabilium ratione tractaturus, non aliunde auspicatius principium sumpturus sum, quam ut Dei immensam potentiam admirer, & cum Psalmographo Rege atque Propheta dicam: *Mirabilia opera tua Domine, & anima mea cognoscit nimis: qui est qui sanat omnes infirmitates nostras, qui redemit ab interitu vitam nostram, coronans nos in misericordia & miserationibus: cuius miserationes super omnia opera ejus.* Hujus unius potentiæ & miserationi referamus acceptum, quòd ii de quibus dicturus sum, ab hostibus lethalibus plagis vulnerati, propeque ad internecionem cæsi incolumes evaserint. Non à nobis adscribamus, ne gloriemur lethalia nos vulnera nostro Marte curasse, quasi ad id vires nostræ sufficerint, & non potius gratia Dei, qua freti atque adjuti, tantum opis in tam misero & luctuoso casu miseris mortalibus tulerimus. Incipiamus ergo ea narrare, quæ legentibus admirationem paritura sint: in quibus recensendis si fidem obstringo meam, nihil me quicquam observationi huic inserturum, quod non ipse oculata fide viderim. Absit enim à me, ut veritati mendacio imponere velim. Res, ut a me visæ sunt, plena fide sinceraque explicabo, & ubi res poposcerit, testes Chirurgos, qui unà mecum in curam iis ægris non infrequentem operam navarunt, adferam: etsi res ea, quæ omnium oculis exposita fuit, testibus minime egere videtur, ipsa sibi fidem abundè per se faciente.

In eo itaque miserando conflictu, cùm ordines ducerent Hispani aliquot Duces strenui, cum suis turmis atque manipulis, & pro insita Hispanis militari virtute adversus hostes fortiter starent, male mulctati sunt, & gravissimis vulneribus affecti: siquidem cum pauci inter multos, aut potius soli hostium impetum sustinerent, fusis fugatisque reliquis exercitus militibus ac ducibus, nec terga hosti dare vellent, obstinato animo pauci adversus multos, rari inter densos militum cuneos stare nisi sunt. Sed (proh dolor!) bona eorum pars cecidit, & qui servati sunt, servati quidem non fuissent, nisi se mortuos prostratosque effinxissent. Quos inter duo Hispani duces, haud nominis memoriæque militari virtute conspicui fuere. Alteri Alonso nomen erat, alteri Manrico, ex interiori Hispania ambo, quam vulgus Castiliam vocat. Strabo, Ptolemæus & Plinius Tarraconensis Hispaniæ partem dicunt. Alonso duci fortissimo septem in capite, galeo militari (morrion vulgo vocant) inflicta vulnera fuere, galeâ cruitatâ in terram dejectâ, ipsoque etiam prostrato: quorum quidem vulnerum quatuor cum magna cranii fractura ad duram usque meningem descendentes erant, reliqua sine fractura ad calvariam usque. Item in brachiis octo vulnera exceperat, quatuor in utroque. è quibus duo circa cubiti articulum: & in metacarpium consistebant. rursus in cruribus sex vulneribus erat confossus. et in summâ uno supra viginti vulneribus dilacerum corpus esset, quæ ipse singula dinumeravi, loca sedesque affectas contemplando, & vulnerum magnitudinem numerumque inspectando. Ut plane dum ad eum curandum publico decreto venissem, una cum aliis vulneratis tractandis, quorum numerus ad ducentum sexaginta ascendebat, initio quò me verterem, nec qua curationem inciperem, nec quid decernerem, satis mihi compos essem: tam multa, tam gravia occurrebant in enecto ferè homine vulnera. Nam cum à sanguinis incredibili profusione, qui à tot vulneribus emanarat, & à frigore perpesso, & concreto sanguine, viribusque pene extinctis, deficere æger in momenta singula videretur: priusquam capitis vulneribus manum admoveremus, reficiendæ nobis ægri jam moribundi vires fuere: quod omnium indicationum prima & potissima sit, quæ à viribus sumitur, ita tradente Galeno. Itaque jusculis è capi consumptis carnibus paratis, tum vino aromatite intrita panis in eo infusa, ac vitellis ovorum ex vino exceptis, sacchato & cinnamomo respersis, parato ex his teredio, vires dejectas reparare studeo. Quâ victus ratione (quum exanimis esset, & vivens potius cadaver quàm homo) intra biduum restoratus, recreatusque fuit. Nec vero interea dum hæc olimus vulnerum convenimur: siquidem calente vino ex rosis detersis vulneribus, suere illa studuimus quæ sutura indigebant & topicis admotis unguinibus, faciens vulnera molliter & absque dolore, quoad fieri potuit, tractavimus. Capitis porrò vulnera quum forationem terebellis exposcerent, nec eam vires dejectæ sustinere possent, in tertium diem distulimus id muneris aggredi: tumque terebellis, scalpris & volsellis, malleoque diffracta & intrusa ossa sustulimus, ne duram meningem comprimerent. Sed cùm à vulneribus iis, quæ in cubito & metacarpio consistebant, ob vehementissimos dolores, & convulsivos motus, quibus torquebatur pessimè haberet, iis maximopere insistendum omni curâ duximus. Unde enim à quoquam grave periculum imminet, ab eo exordienda

dienda curatio est, ut bellè Galenus docet. Quod & nos fecimus, dolorem quidem cataplasmate ex farinis sedantes, & oleo multo calente tum simplici, tum chamæmelino, & lumbricorum vocato, cervicem universam ad caudam usq; illinentes, mollibus superinjectis pinguibus lanis, ne convulsio procederet; quæ infestare jam ægrum incipiebat, & quæ auctore Hippocrate atq; Galeno, vulneribus superveniens, lethalis plerumq; esse solet. Interea verò mollibus clysmatibus ventrem purgabamus, quòd solventia medicamenta dejectæ vires non sufferrent: etsi in hujusmodi vulneribus necessariam esse purgationem eam quæ medicamentis fit; Hippocrates & Galenus dixerint. Adauctis tamen sensim viribus; catholiconem cum rhacomate & syrupo rosaceo dare ausi sumus, feliciterq; successit. Tanta autem cura in hoc curando usi sumus, ut propè ægro assideremus. Vulnera capitis omnia ex rosaceo melle, & Conciliatoris unguento, quod ad tergenda capitis vulnera mirabile esse solet, ut & capitali pulvere, & emplastro demum ex betonica utentes, Dei gratia adjuti, persanavimus, tum verò reliqua quæ in cruribus & brachiis constabant, sua cuiq; auxilia admoventes, magna omnium admiratione ac plausu, Deo gratias reddentibus cunctis. Atq; hæc Alonsi graviter vulnerati curatio fuit.

Collega illius porrò Manricus, & dux quoque ipse fortissimus, sævissimè vulneratus secundùm thoracem, costas, faciem, brachia, caput, proximus morti erat, biduumque [illegible]stitit sine voce ac sensibus, planeque ἀσφυγμ☉, id est, sine pulsibus, ut vermiculans & intersectus vix in eo appareret pulsus, cui & ipsi cùm facto de morte prognostico, manum vix admovere vellemus, quod deplorati à Medicis non sint contingendi (auctore Hippocrate,) jussi tamen, manum tanquam deplorato admovimus: vires primùm refoventes, quæ penitus concisæ erant, præ nimia sanguinis profusione & frigore. Nam fugiens acceptis vulneribus sese præcipitem in Rhodanum dedit, in quo horas plus minùs tres aut quatuor latitavit, nunc caput exerens, nunc condens, quoad à suis subnoctem adjutus, fluvium ferè totum natatione meavit. Quis hæc credat? attamen veritate ipsa veriora hæc sunt. Nam uno impulsu plus minùs centum vulnerati sese in Rhodanum projicientes, natatione virili salutem sibi quæsierunt: quorum tamen multi viribus deficientes, medio in alveo submersi perierunt. Multi tamen evaserunt, quos nudos Arelatenses cives charitate plausibili ac piâ in alterâ Rhodani ripâ urbi proximâ semienectos exceperunt, quibus potuere præsidiis cōfoventes: quos inter hic strenuus dux, tribunus militum erat. Hunc itaq; curandum suspicientes, hunc servavimus ordinem. Primùm omnium panniculis lineis mollibus & stragulis congelatum ferè hominem tepida caliditate fovimus, motum dantes, & enectam virtutem instaurantes jusculis & contusis ex cinnamomo paratis, odoribus item bonis spiritus dissolutos foventes, ex aqua florum citri, rosacea, vino odorato, & caryophyllis invicem mixtis, tempora, pulsus brachiorum, naresque madefacientes, linteisque hoc liquore imbutis sæpe ad nares admotis, spiritus penè extinctos refecimus ac recreavimus. Ubi sese exerere vires visæ sunt, tractanda vulnera sumpsimus, cùm prius etiam in primo aditu eadem quo poteramus modo procurabamus, necessariis ad vulnera datis auxiliis, quo tempore scilicet æger sine voce ac pulsibus moriturus sperabatur. Resumptis porrò viribus, quæ punctim inflicta erant vulnera, turundis longioribus intrò datis, & rosaceo melle cum terebinthina ex aqua vitæ lota illitis detersimus, quo præsidio mirabiliter se juvari æger dicebat. Erat enim secundùm pectus vulnere punctim facto, & intra cavum pectoris discisso peritonæo, graviter sauciatus: tum & secundùm latus dextrum inter sextam & septimam costas vulnus acceperat secundum dorsum cum gravissimis symptomatis ad hæc vulnera insequentibus: nempe gravissima spirandi difficultate, tussi molestissima, cordis palpitatione, & animi deliquiis: quibus omnibus curam ad se trahentibus, pro cujusque ratione prospeximus. Spirandi namque difficultati hydromelite ex hyssopi, fœniculi, prassii, & capillarium herbarum decocto confecto, adjectis uvis passis pinguibus, caricis glycyrrhiza myxis, xyli semine, & maluæ, cum melle electo, prospeximus: quo sæpe in die laborantem uti jubebamus, lambendo, idque calidè. Nam frigida pectori inimica, tusses commoventia, & dolorem inferentia, esse solent, pro Hippocratis sententia. Linctibus quoque & unctionibus ad pectus, sputum promovere, & tussim sedare conabamur. Constabant linctus ex pulvere glycyrrhizæ, hyssopo montana, caricis pinguibus ex hydromelite coctis, pulvere diatragacanthi & diaireos, pulmone vulpis ex arte parato, saccharo cando, penidiis, & syrupo capillorum vener. atque hyssopi. Ad pectus inunctionem admovimus ex oleo violaceo, liliorum, butyro recenti, pinguedine gallinæ, croco, & radice iridis Florentinæ, omnibus cera alba exceptis. Quin & eclegmatis vice oleum amygdalinum è dulcibus amygdalis exceptum, & saccharo cando vocato admixtum sumere sæpe jubebamus. Sed quod in hoc viro admirandum fuit, id jam dicere pergam. Is quum secundum thoracem, tum & secundum dorsum inter costas duobus vulneribus punctim factis, idque ab hasta mucronata (vulgò *Hallebarde* vocant) graviter vulneratus esset, nec ulla, aut exigua puris copia foràs prodiret, post vicesimum diem ingens puris proluvies è ventre per anum prodiit, fluxu ventris oborto: cùm nulla tamen à pectore in intestina via communis subsit, quâ excerni contentum in thorace pus & emitti possit. Sed conspirabile & confluxile est universum corpus, ut rectè Hippocrat. dixit, & ipsa sibi natura vias facit ac præstruit, quibus nedum per aluum, sed & per ossa quandoque saniem pellat: ut minimè mirandum sit in hoc ægro per ventrem è thorace pus copiosum emanasse. Quod & prius in Joanne à Lugd. Montis-majoris secus Arelaten monacho annotaveram, qui gravissimo vulnere in pectore accepto, acuto spathæ mucrone in cavum pectoris penetrante, quum præ puris intùs contenti copiâ in præfocationis periculum esset adductus, erumpente tandem die decimo quarto, tum per vulnus, tum per ventrem ingenti puris copia, ab impendenti discrimine levatus est, & post diutinum tempus utcumque sanatus, ulcere in fistulam desinente: vivitque adhuc decimosexto post acceptum vulnus anno, sed malè habitus & tabi proximus: sed vivit tamen: & munia, quæ sanus obire solebat, obit. Ut ergo ad ægrum nostrum redeamus, quum multa puris copia aluo effluxisset, pauca per accepta vulnera, allevatum se sensit, paulatimque probe detersis vulneribus, quæ nos sæpe lotionibus syphone recto immissis ex decocto myrrhæ, aristolochiæ rotundæ, absinthii, & acrimoniæ vino exceptis, interdum prius ad detersionem hydromelite injecto, nonnunquam verò vino & melle, adjecta aqua vitæ (quæ in hujusmodi eluendis & detergendis exsiccandisque vulneribus admirabilis est) vulnera eluere, detergere tandemque exiccare moliebamur, tantumque hac curandi ratione, Dei misericordia, profecimus, ut sanata sint prorsus vulnera thoracis & costarum. Reliqua verò, quæ in facie erant, sutura sicca labia jungentes, & glutinatoria post detersoria adhibentes facile curavimus; sicut & quæ in capite, quæ sine fractura erant, & quæ in brachiis, etsi magna forent, persanata omnia sunt nutu Dei, qui quos vult servat.

Mira

Mira sunt hæc profectò, at mirabiliora quæ nunc proximè enarrabo.

Eodem in conflictu miles quidam è peditibus fortis ac generosus, dum fortiter pugnat, ictum excipit ab æneo tormento (vulgo *Arquebuse* vocato:) ingreditur globulus plumbeus secundum tempus sinistrum, paulo altius: egreditur ex altero latere è regione opposito, diffracto utrinq; cranio, & dilacerato: sanatur tamen [illegible]. Nam post acceptum vulnus Nemausum concessit, & ibi curatus fuit. Qui ad me postea veniens, ut à me consilium posceret, cum nondum plenè curatus esset, [illegible] bona hæc recensuit, [illegible] ita ut prænarravi affectum, & [illegible] curatione [illegible] propitius fui. Hic cæcus & surdaster [illegible], vivitq; nunc sanus & incolumis, nisi quod [illegible] visu & auditu privatus est. [illegible] nec cerebri membranas nec cerebrum [illegible]: sed globulum rupto cranio superficie tenus, in alterum [illegible] latus [illegible] esse [illegible]. Mira profectò [illegible] hæc, & quæ ferè captum superent humanum: [illegible] à me visa perfecta [illegible]. Quod autem cæcus & surdaster [illegible], id [illegible] putarim, quod ab [illegible] & contusione pars aliqua [illegible] à communione cerebri [illegible] & [illegible], ob [illegible] partem, unde & cæcitas & surditas oborta [illegible].

[illegible] miles quidam [illegible] bellator, ac [illegible] ordinis [illegible], eodem in [illegible] ab æneo tormento globulum [illegible] regione [illegible] atq; [illegible]. Curavit [illegible] & Claudius Laydetus Chirurgus [illegible]. Qui [illegible] Chirurgis [illegible] nostris [illegible] Dei, qui [illegible]. Hic, quod [illegible], nec [illegible], curatus [illegible] tempore, vivitque à [illegible] incolumis, & [illegible] rerum [illegible].

Miles [illegible] Arelaten, gladio militari [illegible] secundum cervicem [illegible], dum [illegible] equites eodem in conflictu persequeretur, vulnus mirabile accepit. Nam [illegible] aurem [illegible] cervicem, inter primam & secundam vertebram, dissecta cervix fuit, ita ut [illegible] anteriora prolapsum [illegible] indigeret. Hic [illegible] Arelatensi cum [illegible] paucis [illegible], & nostræ curæ [illegible] & [illegible]. Hunc nos [illegible] tam grandi vulnere [illegible] vidimus, plane [illegible] animi [illegible] deducti sumus. [illegible] vulnus tractamus, quid [illegible] Deus. Ad vertebram usq; ferè vulnus attingebat [illegible], venæ [illegible] sectæ [illegible] vulneris vasta, ut [illegible] aure in vulnus protenderetur: profunditas [illegible] integra manus [illegible] intra vulnus conderetur. Hunc [illegible] evasurum [illegible] videmus: quod [illegible] Galeno, magnæ [illegible] mortem inferant: nihilo secius tamen tentandam curationem duximus: nam robustissimus erat juvenis, florenti ætate, & virium plenus. Itaq; vulnus non alia ratione sui poterat ob distantissima labia, quàm ut futura sicca, quam vocant labia conjungerentur: quod & nos fecimus, pannis laneis coccineis glutino adstringente illitis, & ubi glutinum inaruisset, filiis sericeis duplicatis, invicem hinc inde commissis, labia ut potuimus conjunximus, introq; splenis datis, unguine detersorio primum illitis, nempe Conciliatoris vocato, mox etiam lotionibus ex œnomelite, decoctionis agrimonii & radicis iridis, paucaque myrrha, & vitæ aquâ: quæ profectò in omnibus ulceribus detergendis & glutinandis, mirabili experimento valet, ut à me millies expertum. Ubi verò abundè mundificatum ulcus esset, glutinantibus utentes, & lotione ex vino acerbo decoctionis foliorum hederæ, equiseti, & plantaginis, ulcus ad coalitionem deduximus. In quo mirum id fuit, quod cum distantissima ulceris labia essent, & magna intus facta divisio ut nunquam coalescere posse existimes: tanta tamen est naturæ vis, atq; potentia, in conjungendis quæ dissident, ut nativo quodam amore caro carni (etiam tum cùm vacuitas intermedia magna subest, ac cavitas) agglutinata fuerit, semine genita in vulnere materiâ ex affluente sanguine; unde fit ut regenerari caro possit, modo adducta sint quæ dissident Chirurgica manu, quod per suturam fieri solet. Hic tandem nutu Dei curatus fuit, vivitq; nunc superstes quarto post anno, quam vulnus tam grande accepit. Adolescens tamen quidam pari vulnere post undecimum mortuus est.

Claudius Allobrox eodem in prælio ad caput vulneratus, cum [illegible] militiæ se adscripsisset, ingens accepit militari gladio vulnus, abscisso & diffracto utrinq; cranio [illegible] suturas petrosas, nempe ab [illegible] in alterum latus [illegible] utrinq; cranio [illegible]. Sed & hic (mira res) nunquam febrivit, nec [illegible] symptomatum passus est, [illegible]. Ossa diffracta, terebellis [illegible] prolectum dimus: mox [illegible] melle & Conciliatoris unguine, ac pulvere capitali, & emplastro [illegible] intra duos menses hominem integræ sanitati restituimus. Hunc Claudius Laydetus Chirurgus tractavit.

Alter civis [illegible] urbe primipilus ac strenuus miles, eodem in conflictu in [illegible] cruris parte vulneratus bellico tormento, (*[illegible]* vulgo vocant) cum ingenti [illegible] fractura, globulo ingressum supra genu [illegible], & in [illegible] partem perlato, atq; inde evulso [illegible] servatus, longoq; temporis spatio [illegible] fuit, Dei gratia.

Ferdinandus [illegible] ductor, Arelatensis civis mihi perfamiliaris, ad fossam Marianam dum fortem militem agit, in conspectum hostium positus, vulnus accepit ab æneo tormento in tarso pedis, pede in utramq; latus transfixo, & foras globulo prodeunte. Is gravissimè & periculosissimè laboravit, ingentibus [illegible] præter naturam obortis, cum pars illa tota ossea, nerveaq; sit, ac tendinum plena: unde nimirum acerbissimi dolores oborti sunt, & ossa multa diffracta, quæ auferre necessarium fuit. Quin & carnosa nonnulla [illegible] pus retentum fuere. Tumor magnus & phlegmonodes in toto pede suberat, vigiliæ immensæ ob perpetuos dolores, & convulsivi motus plurimi. Hunc nos post universalia diligenti & solerti cura tractavimus, pro eo quo illum prosequebar amore. Nam fotibus ex betonica, malva, sampsucho, salvia, libanotide, adjectis anthemidis, meliloti, & rorismarini atq; stœchados floribus, cum furfure, omnibus in vino decoctis, (aqua namq; locis nervosis plurimum nocet) interdum verò ex oleo calente locum fovebamus. Quo mirificè juvabatur: emplastro postea superdato ex farinis orobi, lentium, fabarum, & seminis lini ex oxymelite exceptis, quod in cataplasmatis morem admovebamus. Intus verò laqueo immisso & detersoriis unguentis illito, ulcus purgabamus; tum & lotionibus ex aquâ vitæ, in qua flores & cacumina libanotidis immaduissent, multisq; aliis ad nervosa vulnera accommodatis usi fuimus: tandem verò ægrè post sex menses curatus magna sane difficultate fuit. Claudus mansit, ut nonnisi scipioni innixus progredi valeat, ita pes totus imbecillus relictus est, ob tendones dilaceratos, & tarsi ossa diffracta.

Vivit

Vivit tamen alioquin vegetus & ſanus, & rebus ſuis intentus.

Jacobus famulus Domini à Meianes Patritii Arelatenſis, in eo conflictu, qui ad Ciſtertium oppidum habitus eſt, vulnus accepit ab æneo tormento in brachio dextro, inter cubitum & humerum, maleq; à Chirurgis qui in exercitu aderant, aut certè ob rerum indigentiam negligenter tractatus, Arelaten venit, toto jam brachio in ſphacelum converſo, cum fœtore mirabili, nigredine, mollitie, frigiditateq; ſummâ, ipſoq; ægro crebra animi deliquia patiente. Unde concilio unà mecum Chirurgorum coacto, concluſimus nullam eſſe aliam curationis viam, quàm ſi ſphacelatum membrum ſecaretur. Nam cùm nonniſi unica ſubeſt ſalutis via, etſi ea periculoſa ſit & dubia, oportet. Thucydidis conſilium ſequentes, (ut Galen ait) adverſos periculis ire, & id incunctanter obire: quod & nos fecimus: novacula primùm ſupra carnem demortuam brachium ſecantes, mox ſerra ferrea os detruncantes, cauteriiſque ſanguinis fluorem compeſcentes, hominem ſanitati poſt menſem, Dei gratia adjuti, reſtituimus.

Quæ in eodem conflictu Ciſtertienſi acciderint memoratu & obſervatione digna, Deſiderius Teſteius Chirurgus, homo doctus, & fidei exploratæ, qui præſens ſemper in exercitu erat, ut vulneratis mederetur in caſtra deductus, mihi perquàm familiaris & amicus hæc ex vero retulit, à ſe nedum viſa, ſed manu ſua tractata atq; percurata, nempe quæ mox à me ſubſcribentur. Nobilis quidam, (cui vulgò nomen *Le Cadet du mouſtier*) circa ſternum parte ſiniſtra thoracis inter ſextam & quintam ex veris coſtis, vulnus excipit æneo tormento, globulo in thoracis medium adacto, & per dorſum egrediente, duobus digitis prope ſpinalem medullam, multis circulis ferreis complicato globo ex thorace ferreo circulis ferreis intertexto (quod vulgò *Cotte de maille* vocant) quorum circulorum circiter duodecim cum globulo prodiere, multique alii in muſculis intercoſtalibus & dorſi conſtitere, multiq; etiam intus in thorace conditi unà cum pure egrediebantur: intra annum curatus, ſed ægrè ſpirans remanſit.

Miles quidam loci à Senas eodem in conflictu ab æneo tormento magno (cui vulgò nomen *Mouſquet*) vulneratus, cujus globulus pila palmaria luſoria parva major erat: vulnus in brachium ſiniſtrum incidit, cum oſſium confractione, dilaceratione tanta muſculorum, ut vix digito uno contineretur in ſe brachium, quin univerſum decideret. Vocati Chirurgi in ea ſententia fuere, ut abſcindendum omnino brachium ducerent. Curatur tamen à Deſiderio intra menſem citra ſectionem, ſervatis magna ex parte brachii motibus.

Miles alius quidam, qui ſub Caſtelleto duce ſtipendia merebat, æneo tormento vulneratur, globulo per medium os injecto, egrediente verò prope coronariam ſuturam parte ſiniſtra circa oſſa petroſa & tempus ſiniſtrum, diffracta ſuperiore mandibula. Curatur tamen is ſumma difficultate, degitq; nunc ſanus, ut ajunt.

Bajulus quidam Arelatenſis, factus miles, ictum mucronato gladio prælongo (vulgò *Eſtoc* vocant) accipit, tribus ſub umbilico digitis parte ſiniſtra: adigitur enſis magno impetu in thoracem medium, egreſſo mucrone in dorſum inter tertiam & quartam coſtas prope ſpinalem medullam. Curatur tamen præter omnium opinionem, ab eodem Deſiderio, & Joanne Angleſio Chirurgis: vivitq; nunc ſanus & incolumis, Dei bonitate adjutus. Hæc inter cætera admiranda, vel quæ conſpeximus ipſi atq; curavimus, vel quæ ab Chirurgis probatæ fidei accepimus, digna relatu duximus: ut nemo quicquam in rebus arduis deſperet, uti in levibus non nimis confidat, cùm interdum mori eum cernamus, quem Medicus evaſurum certus ferè erat, & evadere eum non rarò de quo Medicus deſperarat, (quæ docta Celſi ſententia eſt) exiſtimetq; Medicus mirabilia etiam in arte contingere atq; monſtroſa, uti in naturæ operibus, tantamq; eſſe artis vim, ut difficillimis etiam proſpiciat, ad laudem Dei optimi. *Valleriola obſerv. 10. lib. 4.*

Observatio VII.

Curandorum Sclopetorum vulnerum ratio, memorabilibus hiſtoriis oſtenſa.

Curandorum Sclopo inflictorum vulnerum leges, placet in tyronum gratiam appoſitis exemplis illuſtrare. Clariſſimus & bellicoſiſſimus Comes Mansfeldan. Auguſtæ Romanduorum Prorex, Burgundiani ordinis eques torquatus, inter auxiliares copias Gallorum Regi ad Moncontortium prælium aderat. Ibi in conflictu manuario tormento cominùs tam grande vulnus ad ſiniſtri cubiti articulum accepit, ut fractis inſigniter oſſibus, multa quaſi à malleo ſupra incudem contrita & comminuta cernerentur. Hinc maligna pleraq; ſymptomata emerſere, dolorum nempe acerbi & immanes cruciatus, inflammatio, febris, brachii totius ad extremos uſq; digitos tumor œdematoſus & flatulentus, ac quædam ad gangrænam diſpoſitio. Huic ut occurrerent Nicol. Lambertus, Richardus Hubertus Regii Chirurgi, multas & profundas ſcarificationes inflixerant. Ego verò ad eum, qui inviſerem & curarem, Regis juſſu cùm veniſſem, ingentemque fœtorem & putredinem animadverterem, ſuaſi ut lotiones ex Ægyptiaco viribus aucto, & in aceto ac aquâ vitæ diſſoluto, inſtituerentur, aliaq; fierent, quæ capite de gangrænâ fuſiùs explicatur. Nam & diarrhœa ægro ſupervenerat, quâ purulentam & fœtidam ſaniem, à brachio & vulnere manantem reddebat. Quod quomodo fieret, abundè alibi dicetur: permultis enim abſurdum id videbatur, quod ut è brachio purulentus ille humor in aluum deflueret, neceſſe haberet in venas remeare, ſanguini miſceri, ſuoq; perniciali & contagioſo per cor & hepar tranſitu, peſſima omniũ ſymptomata, tandemq; mortem inferre. Certè crebræ nobilem ægrum ſyncopæ invadebant, tetrorum vaporum ab ulceribus ſuſcitatorum ad partes nobiles tranſlatione: quibus ut occurrerem, deglutire ipſum jubebam, aquæ vitæ in qua theriacæ parum diſſolueram, cochlear unũ. Tumorem œdematoſum & flatulentum, brachium totum occupantem, reprimere conabar ſpleniis oxycrato imbutis, cui ſalis momentum & aquæ vitæ parum affuſum eſſet. Ejuſmodi ſplenia duplatis linteis, quàm arctiſſimè poſſem conſutis, continebam & ſtabiliebam. Talis compreſſio oſſa fracta ſuâ ſede continebat, ſaniem ab ulceribus exprimebat, affluentes in parte humores retrò in corporis centrum compellebat. Hanc compreſſionem ſiquando intermitterem, adeò augebatur tumor, ut non levis me metus haberet, ne partis nativus calor inde ſuffocaretur. Nec verò alia faſciandi erat commoditas aut facultas, propter doloris acerbum cruciatum, quo habebatur æger, ſiquando vel leviter brachium commoveretur. Multi inſuper abſceſſus ad cubiti articulum, perq; totum brachium paſſim eruperunt. Quorum materiebus ut exitum aperirem, novas moliri inciſiones coactus fui: quas ille, ut omnia, forti & intrepido animo tolerabat. Detergendorum ulcerum, & putredinis corrigendæ, ab Ægyptiaco in vino vel melle roſato diſſoluto, & ulceribus infuſo; ſpongioſæ carnis luxuriantis caſtigandæ, à pulvere aluminis; deſiccationis poſt deterſionem completam, à linimentis; ſanitatis deniq;, à potione vulneraria compendium illi comparavi. Verè hoc affirmare & profiteri poſſum, me pendente curatione, illi à brachio pluſquàm ſexaginta oſſium teſtulas exemiſſe,

& eximere necesse habuisse, inter quas una visebatur digiti longitudine: Dei tamen favore superstes & incolumis evasit, cætera sanus, nisi quod contrahendi aut explicandi brachii non illi libertas est.

Non ita multo post jussu Regis invisi haud longè à Monte, urbe Hannoniæ, Carolum Philippum de Croy, Haureti dominum, Arscotti Ducis fratrem. Is à septem mensibus lecto afflictus jacebat, ex Sclopi vulnere trium digitorum interstitio supra genu accepto. Eum hæc tum symptomata habebant: dolores intolerabiles, febris continua, sudores frigidi, vigiliæ coccygis excoriationes, ob diuturnum in illam partem decubitum, dejecta ciborum appetentia, cum multa siti. Cadebat sæpe epileptico similis, cum nausea & continuo tremore, ut ne manum quidem ori citra alterius auxilium admovere posset: crebrà à vaporum translatione ad partes nobiles lipothymia prehendebatur. Nam os femoris fractum erat in longum & transversum, cum multis testulis ossium, quarum nonnullæ jam exciderant, divulsæ à vivente osse aliæ tenacius adhuc hærebant. Erat insuper ei ulcus ad bubones, quod in medium femur desinebat, sed & alia ipsi juxta genu erant ulcera sinuosa. Musculi omnes femoris, cruris[q]; insigniter tumebant, humore pituitoso, frigido & flatuoso, adeò ut earum partium calor nativus propè omnis extinctus videretur. Quibus omnibus expensis, vix unquam sperabam ipsum convaliturum, adeò ut me incepti mei pœniteret. Tandem tamen fretus virium & florentis in eo ætatis fiducia, cœpi mihi aliquid melius polliceri. Itaq; cum bona ejus veniâ ante omnia duas incisiones molior, ut exitum materiebus patefacerem, quæ ossi circumpositæ musculorum substantiam irrigabant. Successit res feliciter, & multa humoris copia educta est: hinc syphunculo expressum in illas excisiones à me est Ægyptiacum unctum, in vino & pauco aquæ vitæ dissolutum, quò sic putredinem comprimerem & emendarem, carnem spongiosam, laxam & mollem corrigerem, tumorem œdematosum & flatulentum resolverem, dolorem sedarem & calorem nativum sub humoris excrementitii mole ferè oppressum, sicut vix alimenti quidquam assimilare, & partibus adjungere posset, excitarem & roborarem. Hinc partem affectam fovi salviâ, rore marino, thymo, lavendula floribus chamæmeli, meliloti, rosis rubris, in vino albo, & lixivio ligni quercini incoctis satis & aceti quod sufficere videbatur addito, Ejusmodi fotui vis erat humorem morbificum attenuandi & exhauriendi. Diu vero & multum hi ad movebantur fotus, quò sic plus humoris dissiparetur, siccando, & cutis spiracula reserando, quam in partem advocaretur. In eundem hunc finem frictiones illi ex linteis calidis instituimus, mixtas seu rotundas, i.e. quæ superne deorsum, interne sursum, atq; in omnem partem, quæque fierent diutius: nam brevis frictio plus in partem attrahit humoris, quam resolvere queat: interpositis diebus illi circum crus, femur, & pedis vestigium lateres ab igne candentes admoveri jussi. Extinguebantur vero & irrigabantur illi aceto & vino albo cum tantula portione aquæ vitæ. Suscitati inde vaporis vi, multi aquosi humores sudoribus diffluebant, tumor minuebatur, nativus sensim calor restituebatur: inde splenia circumponebantur, imbuta lixivio ex cinere querno, in quo incoxissent salvia, rosmarinus, lavendula, sal aqua vitæ, caryophilli. Fasciæ verò tam artificiosè & suaviter ipsi advolvebantur, ut earum constrictionem sine dolore & facile ferre posset: tam facili successu, ut si vel diem unum intermitterentur, tumor ingenti mole attolleretur. Diplomata verò linteacrassiora ulcerum sinubus imis admovebantur, quo sic facilius compressa sanies foras exprimeretur. Cæterum hoc sedulo curavi semper, ut ulcerum orificia hiarent, immissis penicillis fistulatis: nonnunquam ad tumoris resolutionem sequens cataplasma apponebatur. ℞. *Far. hord. fab. & orob. ana unc. vj. mel. comm. & tereb. ana unc. ij. flor. cham. melil. & rosarum rubr. ana unc. ß. pulver. rad. ireos, flor. cyper. mastich. ana drach. iij. oxymelitis simplicis, quantum sufficit: fiat cataplasma ad formam pultis satis liquidæ.* Apposita etiam fuere emplastra de Vigo sine mercurio, quibus mirificè sedatus est dolor, & resedit tumor: non tamen antè apponebantur, quàm partes incaluissent fotu, frictionibus, & evaporationibus, alias à facultate in actum nunquam id emplastrum potuisset emergere, propter insignem partium affectarum intemperiem frigidam: nec vero pulveres catagmatici, eliminandis, eximendisq; collisis ossibus idonei, omissi fuere. Usus est per dies quindecim potione vulneraria: jam vero, præter particulares affectarum partium frictiones, alias generales instituebam, ad universum corpus multum emaciatum: his enim attrahebatur una cum spiritu ad partes sanguis, fuligo acris & subcutanea resolvebatur. Deniq; febre doloribusq; sedatis, restituta appetentia, cibis boni succi abunde pro virium ratione assumptis, brevi habilior factus, omnino tandem singulari Dei beneficio, sibi & sanitati est restitutus, nisi quòd plena flectendi genu libertas non est restituta. *Paræus operum suorum lib. 10. c. 12. de vulneribus Sclop.*

† De vulnere mediastini sclopetofacto vid. *Marchett. Anatom. p. 67.* De vulnere sclopeti in humero cum gangræná vid. *Id. S. ulcer. obs. pag. 114.* cum fracturâ pedis, *Id. pag. 127.* in Inguine & pene, *Id. observat. p. 166.*

OBSERVATIO VIII.

Tela & plumbeæ glandes interdum diu in corpore delitescere, etiam persanato vulnere.

Interdum tela infixa integra intus, cicatrice obducto vulnere, citra noxam aliquandiu delituerunt. Demde longiore temporis spatio partem eam abscessu occupante, ac disrupto, exiliere: quo facto, vulnera mox ad sanitatem perducta sunt, ea illis curatione adhibita, quæ aliis debetur vulneribus. *Tagaultius Chirurg. lib. 2. cap. 4.*

Mulierem vidimus, cui vulnus sagitta juxta ventrem illatum coaluit, & telum in corpore detentum delituit, quæ nihilominus inde inculpata sanitate, actionibusq; naturæ ullius perfuncta est. *Albucasis lib. 2. c. 64. Chirurg.*

Quidam sagittam gerens in corpore, intra stomachum penetrantem, & sic longo tempore nullum dolorem patiebatur, nisi cum stomachus, implebatur. *Gilbertus Anglicus in compendio pag. 233.*

In qualibet ferè corporis parte, plumbea pila ita sine læsione, ac diutissimè detinetur, perinde ac si corporis portiuncula sit, ab eadem natura fabricata. Quod ego ipse oculis sæpius vidi, cum quandoq; per viginti jam annos ita retentam extraxerim. *Alphons. Ferr. lib. 3. c. 5. de vuln. sclop.*

Hærent infixæ septem, nonnunquam octo, pluribusve annis, in parte corporis plumbeæ glandes, sic ut nec inde vulneris agglutinatio retardetur, nec ullum aliquod symptoma superveniat, ut à me pluries observatum est: quousq; tandem naturæ excernentis robore, & propria gravitate deorsum pulsæ, in parte aliqua inferna suo se tumore prodant, Chirurgi manu eximendæ. Ajunt enim plumbo occultam quandam esse cum humani corporis, carnosâ præsertim mole, sympathiam, & familiaritatem: ideò in corpore nec putrescere, nec putrefacere. Itaq; insignem ejus, in antiquis ulceribus cicatrice obducendis, esse vim. Aliam vero rationem esse glandium lapidearum, ferrearum,

aut alterius metalli; non posse enim diutius perstare illas in corporibus citra pernitiem; rubiginem enim ferrum contrahere, unde vicinorum corporum sequatur erosio, & aliorum symptomatum consecutio: quanquam ne diutius quidem in nervosis, vel nobilibus partibus cunctari possit plumbea glans, citra perniciem. *Pareus lib.10.c.10.*

† Ensis portionem insignem in vulnere diu latentem, deniq; extractam vid. apud *River. observat. commun. pag.* 424.

Observatio IX.

Tela & glandes sæpe, ubi multo tempore in corpore delituerunt, tandem per abscessus in variis corporis partibus obortos eximi, aut per alvum excerni.

Quidam juxta inguen sagittâ percussus, quem nos vidimus, maximè prætet omnem opinionem servatus est. Neq; enim cuspis exempta est, erat enim valde in profundo, neq; sanguinis eruptio ulla memorabilis fiebat, neq; inflammatio, neq; claudicavit. Cæterùm cuspidem invenimus nos, ipsamq; exemimus, cùm sex jam essent anni, ex quo sauciatus erat. Suspicio autem erat hæc, inter medios nervos cuspidem occultatam fuisse, nullamq; venam aut arteriam dissectam esse. *Hipp. lib 5. morb pop.*

Multis infixa tela integra intus insederunt, quæ vulneribus cicatrice obductis deinde longiore temporis spatio, partem eam abscessu occupante & disrupto, exiliere. *Ægineta lib.6.c.*88.

Jam quidem visum fuit de quodam, cujus dorsum ingressa fuit sagitta, quæ post septem annos exivit cum stercore. *Alzaharavius Theoricæ tractat.16.cap. unico.*

Homo quidam in intestino sagittam habens, cum egestione eduxit, & tunc evasit. *Gilbertus Anglicus lib.* 5. *Compend.*

Supra fidem est, quod ipsi, cùm in Creta essemus, vidimus. Rusticus in quodam seditioso tumultu, sagittâ circa dorsum impactâ vulneratus fuit: evulsâ sagittâ ferrum intus in thorace relictum est: vulnus frustra perquisito ferro Medicus persanavit, quod post biennium per inferna expulit: id miraculi gratia, barbatæ figuræ 2. digitorum latitudinis ostentabat. Secundum enim diaphragma priùs mucrone penetravit, ubi pars carnosior est; deinde secundùm intestina delapsum juxta alvum sensim prodicem secuit, viamque sibi ad exitum fecit semiexesum, de qua re magna Medicorum concertatio fuit. *Alexand. Benedict. lib.3. cap.9. anatom.*

Juvenis Tharasconensis quidam, Eleonoræ Labianæ honoratissimæ fœminæ filius, cui Lodoico nomen, dum æneum tormentum manuarium (vulgò *Pistolet* vocant) globulo plumbeo farctum, & pulvere tormentario plenum, malè cautus adornat, claviculasque ejectorias concinnat, imprudenter ad pectus converso telo, dissultantibus claviculis, ictum excipit mirificum, globulo in viscera adacto, atq; ignivomo impetu intruso tribus sub ventriculo digitis. Paucis pòst diebus emisso per anũ globulo, nulla noxa in intestinis relicta, aut ullo viscerum, perfectè agglutinato vulnere, miraculo potiùs quàm naturæ ductu, sanatur. *Valleriola lib.4. obs.9.*

Ad sancti Angeli oppidum, Franciscus Miles ex turma Capitanei Mureti, vulnus in ventre accepit, manuario tormento inflictum, inter umbilicum & ilia. Haud equidem glans extracta est, quia sedulò vestigantibus Chirurgis reperiri & occurrere non potuit, Quâ de causâ gravibus & torminosis doloribus conflictatus est: donec nono demum post vulnus die glandem per anum excrevit. Itaq; intra tres dehinc hebdomadas planè convaluit. Curabat illum Simon Crineus Chirurgus turmarum Gallicarum, *Pareus operum suorum lib.24.c.19.*

Debetis scire, quòd nisi facillima sit extractio, (telorum & glandium) non extrahatis, si potest vivere homo, non extracta materia. Si homo haberet mille globos in corpore, nunquam debetis tentare extractionem; infiniti sunt, qui sagittas & globos plumbeos habent. Gal. proponit quatuor hominum genera, qui habebant sagittas in corpore, & non laborabant: & ego habeo exempla nobilissima Principum habentium glandes plumbeas, & nihil patientium. Ego post quintum annum extraxi glandem plumbeam receptam in inguine: & etiam extraxi juxta genu: cum ergo videmus posse sanari vulnera, sanemus: si est periculum extrahendi, non extrahamus. Ex cavitate thoracis extraxi laminam ferream hac æstate cuidam nobili, quam habuerat per novem annos. Ego habui casum in muliere meretricula, cui fuit percussa facies phiala stercore plena: intra oculum frustum vitri habuit, non aderant symptomata mala: ego curavi solidationem, & curata est: nihil aliud symptoma patitur, & credo quòd sit sextus annus, nisi quòd clauso altero oculo, & remanente altero percusso vitro apetto, res majores videntur quàm sint, & nihil aliud. *Fallopius lib. de vulner. cap.22.*

† Vulneris à telo inflicti, altiusq; cerebro infixi curam poponit 8. *Cabrol. obs.29.* Confer etiam *Zuvinger. Theatr. Vit. Human. p.* 374. ubi de vulnere à sagitta circa dorsum.

Observatio X.

Lamina ferrea annis 14. intra claviculam impacta latens; tandem excitato tumore, eoq; suppurato extrahitur, ægro superstite.

Villicus quidam in vicinia, natus annos circiter 50. febre ardente cum aliis gravissimis symptomatis correptus, præ dolore ex animi impotentia sibi ipsi mortem consciscere volens, frustulum cultelli fracti fortè fortuna in terram projectum, aliis absentibus invenit, illudq; sibimetipsi intra claviculam dextram in pectus ita valdè impegit, ut postea domestici, vel Chirurgi non potuerint eximere. Paulo pòst convaluit, & vulnus fuit consolidatum, ipseq; ad solita munia reversus est, de nulla re nisi sicca tussi, ac levi interdum dolore circa locum affectum conquerens. Post 14 annos è regione istius loci ad scapulam sensit dolorem pungitivum: qui indies factus est vehementior, donec in ea parte tumor manifestus appareret, qui tandem in abscessum fuit mutatus. Conjiciens itaq; esse aliquid de ferro, quod exitum quæreret, ivit ad imperitum quendam balneatorem, in alterum pagum à suo distantem dimidio miliari. Qui magna vi ferrum extraxit, cum copioso sanguine effuso. Villicus nihilominus ad noctem domum ire cupiens, in itinere animo linquens, coactus fuit sub dio decumbere, & tamdiu expectare, donec domum veheretur. Hoc facto vulnus rursum consolidatum est, & ipse adhuc vivit, sed tussi subinde infestatur. Ferrum in meis manibus habui, & rusticum ipsum sæpe ob hanc causam sum allocutus. *Cl. V. Joach. Camerar. in suis ad me literis.*

Observatio XI.

Loricarum circuli in corpore per vulnera consolidata delitescentes, Ferinis thermis educti.

Loricarum annuli, apertis consolidatis membris in thermis Ferinis, sublati sunt. Insignes tumores pluribus, præsertim monacho, qui nullis unguentis, vel emplastris, emolliri, vel aperiri poterat, in Ferinis aperti, magna illuvie evacuata, sanitati sunt. *Clar. V. Esaias Meischsnerus de obs. propriis.*

Observatio XII.

In educendis è sclopetorum vulneribus globulis, æger eodem quo ictus est situ constituendus.

HUjus operis primum hoc caput est, ut eodem situ collocetur æger, quo erat dum vulnus accepit, alias enim musculorum alia conversio contentis corpusculis viam exitumq; vel intercludit, vel angustiorem facit. Sunt verò, si fieri potest corpuscula illa digito exploranda, quod hic certior & exactior sit sensus.

Quanquam si altiùs glans impulsa subiverit, tunc specillo obrotundo & obtuso vestiganda venit, ne dolor inferatur, quanquam & hanc sæpe in adiutriam fugiat glans, nec specillo comperiri possit. Ut contingit Polemarcho Brillacio, cui in Parpin ensi obsidione ad dextram omoplatam glande vulnerato, putabatur illa ab his qui aderant Chirurgis, in corporis capacitatem subivisse. At ego eodem in corporis statu ægro esse jusso, quo erat dum vulnus accepit, digitis vicinas vulneris partes, & alias de quibus suspicabar blande comprimendo, tandem glandis latibulum comperi, partis tumore, duritie, dolore & lividitate in carne. Id autem erat in parte internâ omoplatæ, ad septimam, aut octavam dorsi vertebram. Eo igitur loco factâ incisione, educta glans, facilem & brevem mihi curationem, nobili viro & generoso ægro sanationem paravit. Notanda igitur hæc ars, & digiti potius quàm specilli credendum judicio. *Pareus operum suorum lib. 10. c. 3. de vulnerib. Sclop.*

Observatio XIII.

Admirandi generis specula, & glandes plumbeas quavis corporis parte infixas extrahentia.

VUlpis linguam, quidam mihi retulit spicula extrahere si imponatur; aridam etiam, si prius maceretur, (nimirum ex vino calido, impositam) idem facere, idq; tam potenter, ut si mucro linguæ impositæ, infra aut supra spiculi forimen in cute ponatur, id vel per integram carnem ad se trahat. *Gesnerus.*

Specificum attrahens: Lingua Vulpis, suo tempore evulsa, & ut decet præparata & exiccata, glandem etiam ex intërioribus partibus, sine dolore attrahit, si prius vino rubro decoct. ion. Aristoloch. & Serpentar. madefiat, & parti affectæ apponatur. *Quercetanus.* Admirabile et probè observatu dignum, celandumq; remedium, ferro, corporis quacunq; parte latenti, eximendo idoneum: Vulpis linguam, Martio mense recens conquisitam exiccato, & reponito, quam usûs tempore, Vino tantisper, donec mollescat, macerato, locoq; apponito, & eductum conspicies. *Ex Manuscripto, Schenckius Filius.*

Eandem facultatem, *Manuscriptus codex meus* tribuit pelli & adipi Leporinæ, eodem mense conquisitis, his ait impositis spinas, aliaque membris impacta extrahi. Si oculus afficiatur, occipiti à tergo esse imponenda: sin manus, retro, id est, in aversa ejusdem membri, quod læsum est, parte, semper esse admovenda. *Idem.*

℞. *Ammoniaci, bdellii, dissolutorum in aceto ros. ana ℥. ij. galb. ℥. ß. mumiæ, thuris, mastiches, ana ʒ. iij. Caph. ʒ. ij. Corall. utriusq. & magnetis præparati, ana palati, Carabes, an. ℥. ß. rad. aristol. serpent. & arundinis, an. ʒ. ij. ß. Ceræ, picis navalis, an. ℥. iij. alabast. ʒ. iij. Ol. Terebinth. & Ovor. an. q. s. ut fiat Ceratum instar.* Hoc medicamentum rectè præparatum, tum venenum ducit, tum glandem ferri, ossium, lignorum, & vestium fragmenta ad se pertrahit. *Quercetanus.*

Observatio XIV.

Vulneratis aliquot partibus æger restitutus est.

CUravi quendam hominem de Papia, de prædeli, qui vocabatur Joannes, qui cum quodam cultello percussit se in ventre, & ex vulnere intestina erant vulnerata secundum longum, & secundum latum: fuit eadem hora Octobonus de Papia vocatus ad eum, videns ipse intestina infirmi vulnerata, extra corpus, dixit mortuus est. volens ipse magister reducere intestina ad interiora, non potuit, quia inflata erant, & vulnus ventris strictum: & sic venit dictus magister cum amicis infirmi ad me, in palatio Comitis in quo eram, rogans ut amore sui irem secum, causa videndi infirmū: & sic feci, & cum vidi infirmum sic stantem cum intestinis vulneratis, multum timui: sed statim feci apportare vinum calidum, quia tempus exportationis super alia non erat, & cum isto calefeci & ablui intestina, & hora ablutionis cum vino, exibat à diversis vulneribus statim stercus intestinorum. Post ablutionem conduxi partes intestinorum cum sutura facta ad modum pilipariorum: & super suturam conjungentem partes vulnerum intestinorum, posui pulverem secundum bonam quantitatem, & statim adhæsit: & post suturam volui intestina reducere, & non potui. Tum accepi rasorium, & dilatavi vulnus secundum debitam quantitatem, & modum, & statim reduxi ea ad interiora. Post hoc conduxi partes siphac & pellis exterioris unicâ suturâ simul, & continuavi curam cum magistro Octobono: & curatus fuit: & habuit infirmus post curationem uxorem & filios, & vixit longo tempore. *Gulielm. Placentinus Chirurg. lib. 2. c. 15.*

Observatio XV.

Communem causam, quæ ab aere pestilentia infecto sumitur, sæpe impedire vulnerum & ulcerum curationem.

FAlsissimum est, & ab Hippocratis doctrinâ alienissimum asserere, anni tempestatibus à naturæ lege aberrantibus, & aeris, non quidem simplicis & elementaris, sed variis vaporum putridorum & pestilentium, vel è terra suscitatorum, vel cœlitus demissorum admixtione inquinati & corrupti, vulnera alio atque alio tempore haud maligniora & remediis contumaciora non effici: nam aer vel incalescens, vel frigore torpescens, inspiratione, & transpiratione in corpus assumptus, similem suis qualitatibus conditionem nobis ingenerat. Cur non igitur putredinosis insepultorum post dira prælia, & navalium exercituum naufragia, vaporibus inquinatus, corpora vulneraque simili qualitate inficiet?

Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, qui annus bellorum civilium primis tumultibus toti Galliæ fuit funestus, cum Penæ, quod castrum est Loto flumini impositum, multa interfectorum hominum cadavera in puteum centum ulnas altum projecta fuissent, tam fœtidus hinc adeò venenatus vapor, post duos menses suscitatus est, ut multa inde hominum millia passim per totam Agenensium provinciam tanquam peste interierint, veneni sui perniciali lue latè per viginti undique in ambitu milliaria diffusa. Quod mirum cuiquam videri non debet, cum præsertim ventorum afflatu, putridæ exhalationes in varias & distantissimas regiones impelli & jactari, sparsis tanquam pestis seminibus possint: unde spirituum, humorumque, & vulnerum lethalis corruptio contingat: haud vulnerum malignitati propriæ, aut perversæ curationi, sed aeris vitio attribuenda. Itaque *Jacobus Dalechampius, in Gallica sua chirurgia,* inter ea quæ ulcerum sanationem impediunt, non omisit illā, quæ ab aere pestilentiæ seminibus inquinato advenit, causam communem. Didicerat nempe à magistro

Hippocrate, mutationes temporum potissimum parere morbos, & legerat apud Guidonem, hanc maximè causam existere, cur vulnera capitis Lutetiæ, crurum verò Avenione curatu & sanatu essent contumaciora. Denique ipsis etiam est tonsoribus notum, per aeris constitutiones calidas & humidas, vulnera facilè in gangrænam facessere. Itaq; Australi tempestate per aerem regnante, ne ipsi quidem lanii carnes nisi in diem mactant. Adnotavi antea, quæ vulnerum fuisset in Rhotomagensi obsidione ab aeris vitio malignitas, quæ nemini, ne regio quidem sanguine ortis principibus, quibus omnia compendia abundè suppetebant, parceret. Quæ me causa impulit, ut tandem experientia factus peritior, suppurantium loco Ægyptiacum unguentum, & similis facultatis medicamenta vulneribus tota illa tempestate admoverem: quò grassanti passim putredini & gangrænæ occurrerent. Sed si astrorum varius motus, influxu suo pestem dimittere in aerem potest: cur non & vulnera corporaq; vulnerata, suis, & aeris mutationibus obnoxia, qualitatum suarum vitio inficere, & tanquam immisso veneno corrumpere poterit? Magistra experientia didicimus jamdudum, dolores omnes, sed vulnerum præsertim, pluvioso & udo cœlo ingravescere, maximè quòd in Australi illa constitutione, crassis & nebulosis vaporibus gravis aer, humores intus in corpore exagitet; qui mox facilè in partes affectas decumbant, & dolorum exacerbationem faciant. At, inquit adversarius, in Druidarum & Dionysiaco conflictu, media etiam hyeme, infinita Sclopo vulneratorum militum millia interiere, non alio profectò quàm perversæ curationis, quæ suppurantibus aut acribus medicamentis instituitur, vitio. At ejusmodi hæc verba, nisi hominis esse nequeunt ignorantis frigus vulneribus ulceribusq; esse inimicissimum, quòd Hippoc. sententia, sit mordax, cutem obduret, livorem, i.e. gangrænam obducat. Si ille mecum in Metensi obsidione fuisset, oculorum fide intellexisset, multis militibus crura computruisse, moxq; gangrænâ correpta concidisse, solâ frigoris sævitia: Si mihi non credit, faciat periculum. Cellam, catalepticorum & frigore enectorum inhumandis corporibus inter Alpes Cottias seu montem Cenesium dicatam adeat, intelliget sentietq; quàm vera loquar. *Pareus operum suorum lib. 10. c. 13. de vulnerib. Sclop.*

† Mirum, quod refert *Borellus Cent. 1. observ. 93.* de vulneribus quibusdam, quæ ob amasiæ præsentiam non fuere curata &c.

OBSERVATIO XVI.

Acetum non sistere, sed ciere fluxiones, vulneribus inditum.

ACetum, cùm tenue sit & mordax, non est dubium quin dolorem sit illaturum, fluxionem & inflammationem. In quam sententiam, memini aliquando Mauro cuidam equiti, ex familia Comitis Rossiani, cui Angelus eques lancea brachium trajecerat, ea arte medicinam factam: fluentem enim sanguinem dum sistere cuperem, adstringens medicamentum, cui acetum admixtum erat, alterius melioris remedii penuriâ, in vulnus indidi. At ille paulo pòst ad me rediit, quæritans, ac ejulans, sibi totum brachium tanquam ab igne ardere. Itaq; eum denuò curare coactus, aliud medicamentum in vulnus injeci, adstringens remedium vulneri superposui, non infudi. *Idem eodem loco.*

OBSERVATIO XVII.

Prodigiosa vulnerum curatio, per Hoplochrismatis usum.

ILlustris quidam in thermis Ferinis (odiosum esset referre nomina, & quæ fidei concredita sunt, evulgare fas non est) fassus est mihi, se vulnus posse sanare, inuncto saltem gladio, quo illatum est. Statim tamen sibi offeratur ensis oportet. Quæ sympathias ratio hæc? *Cl. V. Esaias Meichsnerus de obs. prop.*

Fama est esse unguentum, quo si telum aut ensis, cum quibus vulnus illatum est, illinatur, non secus levari ægrum, quàm si ipsi vulneri salutare imponatur medicamentum: & ut fidem faciant rei, descriptionem etiam addunt. Constat autem thure, croco, myrrha, bdellio, musco, humanâ pinguedine, aut saltem osse, sarcocolla, aloe, centaurio, seu ejus succo, lachrymâ abietis, seu laricis, gummi elemi, styrace, pæoniæ radice, panacis succo, pice liquida, íride Illyrica, verbena, betonica, cocco, brassica rubra ozimo, ulmi foliis, lachrima sycomori, sorde balnei, vino, melle, sale, nec telum aut ensem detergi sisse oportet. Sunt qui dicant quatuordecim tantùm constare medicamentis. Itaque hæc ad signa potiùs quàm curationem pertinent, cùm etiam absentem afficere liceat. *Cardanus lib. 2. de venenis, c. 6.*

Unguentum armarium, Græcis ὁπλόχρισμα dictum, olim à Paracelso Maximiliano Cæsari datum, & ab eodem expertum, maximè carum ab eo habitum quandiu vixit, cujus aulæ nobilis mihi communicavit. Si allitum fuerit ferrum quod sauciavit, aut lignum ejusdem sanguine madefactum; sanabitur æger, etiamsi longè aberit. ℞. *Usneæ, sive musci concreti in calvaria aeri derelicta, uncias binas, adipis humani totidem, mumiæ, sanguinis humani, semunciam, olei lini, terebinthinæ, boli armeni, unciam. Omnia simul mortario terantur: in urna oblonga & angusta serventur.* Immerge ferrum in unguentum, & ita relinquatur: æger manè sui ipsius urinâ eluat vulnus nulloq; addito deligetur, & sine dolore aliquo persanabitur. *Porta Magiæ nat. recognitissimæ lib. 8. c. 12.*

Magnetismus hic agit virtute spirituali magneticâ attractrice, intermedio aere. Ob sympathiam correlativam reciprocam, quam habet balsamum & mumia Medicinæ, cum balsamo hypostatico vivi hominis, vinculo innectitur. Præterea constellatio, quæ hic non exprimitur, quòd ad Lunæ cursum conficiatur, in id operatur: unde Constellatum dicitur unguentum. Multa in genere videntur impossibilia, & ad nudum discursum possibilia minimè: quæ tamen fieri posse, usus tandem ostendit. Plura apud *F. Basilium Valentinum Monachum, libello de rebus physicis & hyperphysicis.*

† Huc refer pulverem sympathicum, quo de *Digbæus Orat. pecul. Nicol. Papinius, Eric. Mohy &c.* pluresq; alii, quos in *Theatr. Sympath.* in scenam productos invenies; ubi simul de Unguento armario, aliisve miris sympathiis lectu jucunda proponuntur &c.

OBSERVATIO XVIII.

Rarum & novum compertissimi usus remedium, spatio 24. horarum vulnera etiam nervosarum partium conglutinans.

NOn possum silentio involuere medicamentum quoddam præstantissimum ad partium nervosarum vulnera: cujus descriptionem ab Hispano quodam sacerdote, fide dignissimo, accepi: qui retulit in Hispania non licere hoc medicamentum componere, quòd homines medicamenti viribus confisi, facilè digladiarentur, inq; arenam descenderent. Est autem hoc: ℞. *Ol. vetustissimi, unc. iij. terebinthinæ puræ, unc. viij. frumenti integri, unc. j. ß. hyperici, unc. ij. rad. cardui benedicti, rad. valerianæ, ana unc. j. thuris pulverisati, unc. ij.* Radices & herbæ crasso modo contunduntur, in olla ponuntur, & tantum vini albi superfunditur, ut omnia in vino mergantur: & per biduum facta infusione, oleum & frumentum adjiciuntur, & coquuntur omnia ad vini consumptionem; mox facta forti expressione additur terebinthina, & thus: & iterum parum

rum sinuntur bullire: servanturq; in vase vitreo. Sanat vulnera, ut ajunt, spatio 24. horarum. Modus utendi talis est: Abluto prius vulnere vino albo frigido, statim inungitur totum vulnus oleo prædicto calente: quod si hoc fieri commodè nequeat, per siphonem intra vulnus, tanquam per clysterem immittitur, & confestim labia vulneris ad mutuum contactum adducuntur, deligatura, aut sutura, aut glutino: deinde partes circumstantes prædicto oleo similiter inunguntur. Supra verò vulneris labia jam redacta linteum imponitur prædicto oleo madens, & supra hoc aliud vino nigro expressum: mox alia lintea sicca: deinde fascia superligatur. *Hieron. Fabricius ab Aquapend. lib. 2. c. 7. De Vulner.*

DE FRACTVRIS ET Ossibus.

OBSERVATIO I.

Incurvatio & fractura ossis portentosa.

NObilis quidam Pomeranus annos quadraginta quatuor natus, circa solstitium hybernum, superioris anni 1593. gravissimis in humero dextro, nullo vel tumore vel qualitate præter naturam affecto, doloribus, nocturno potissimum tempore, torquebatur. Quorum leniendorum causa, primum Tonsoris cujusdam opera usus est, qui neglecta morbi causa parti affectæ multis septimanis medicamenta calida attrahentia & exulcerantia applicuit. Sed magis subinde auctis doloribus & accedente insuper femoris dextri dolore, tertio tonsore a me consilium petiit. Urinæ tamen erant aquosæ & crudæ, appetitus mediocris, mens integra, vires tantæ, ut interdum dolores remitterent, intra domus obambulare posset. Illi vero ipsi convenientia quædam pro concoctione, evacuatione revulsione, & discussione redundantium humorum remedia, tam intra, quam extra corpus exhibebam, tamen parum aut nihil ius profeci. Cumq; post me, aliorum quoq; Medicorum auxilium frustra expertus esset, omnem deinceps recuperandæ pristinæ valetudinis spem abjecit. Porro Dominica *Exaudi* anni hujus 1594. matutino tempore è lecto in sellam sublatus, maximo tremore & concussione totius corporis oppressus, eoq; simul ac lectum repeteret, iterum relevatus est. Eadem die circa vesperam doloribus femoris ingravescentibus contenta voce exclamare cœpit: *Hulat, balde, balde.* Uxor igitur ipsius ad eum lecto decumbentem accurrens, femur affectum utraq; manu comprehendit, atq; media parte intortum versus sinistrum pedem subito inflecti atq; incurvari sensit, sic ut genu dextri pedis inguen sinistrum respiceret. Visa tamen est ægro arbor in pedem decidere, ejusq; casu femur, in quo se manifestum fragorem percepisse ajebat. Cumq; & uxor, & cæteri amici in eadem cum ægro opinione essent, ac femur planè contractum esse arbitrarentur, sequenti die Chirurgum pro ejus curatione accersiverunt, qui locum affectum diligentissimè inspiciens, atq; contrectans, præter inflexionem, quæ postmodum indies magis magisque aucta est, nullum vel fracturæ, vel tumoris præter naturam indicium in eo deprehendere potuit. Hanc femoris inflectionem octo diebus antecesserunt, ac totidem etiam consecutæ sunt urinæ cruentæ, quæ tamen postea ad naturalem statum redierunt: ratio quoq; circa illud tempus utplurimum turbata fuit, vires prostratæ, dejectio appetitus.

Facta inflexione æger cruciatus in femore sensit intolerabiles, ut se loco dimoveri non pateretur, sed quinq; septimanis continuis in lecto immotus jaceret, donec tandem ipsâ solstitii æstivi die, vitam cum morte commutaret. Mortuo ægro, femur incurvatum nullo negotio extendi, atq; in pristinum statum reduci potuit, ac tum demum fractura media ipsius regione se conspiciendam exhibuit, commissura partium fracti ossis adeo æquali, ac si serra esset præcisum. Similis fractura mortuo jam ægro in medio quoq; ossis humeri dextri deprehensa est, cujus tamen nullum, ipso adhuc vivente, vestigium animadvertebatur, & semihora ante obitum amici adstantes utrumque brachium citra omnem difficultatem ab ægro elevari atq; extendi viderant. *D. Jacobus Seidelius ac suis per Cl. D. Laur. Scholtzium communicatis exemplis.*

† Quomodo v. ossium fracturæ per magicas & sympatheticas curas restituendæ sint, vid. apud *Borell. Cent. 3. obs. 46.*

OBSERVATIO II.

Ossa fracta, contra veterum sententiam, potu remedio, citra inflammationem & prava symptomata, aliquando intra quinque dies ferruminata.

FAcit Morochthi lapidis astringens facultas, quæ cruentas rejectiones sistit, & corporis spiracula obstruit, ut alterius quoq; lapidis hic mentionem faciam, admirabilis sane facultatis ad ossium fracturas. Siquidem tametsi perfracta ossa à Chirurgis ante quadragesimum diem sanari soleant, compertum tamen est, à compluribus in Germania, ea procul dubio, sanari triduo, aut quatriduo, hujusce lapidis potu sesquidrachmæ pondere, ex rubro meraco, cùm manè, tum vesperi hausto. Sed interim os fractum restaurare, æquare, & asserculis circumquaq; munire operæ pretium est: & affectum locum illinire unguento ex radicibus Geranii cæruleum florem gerentis, & lactentis suis axungia, siccatis prius radicibus, & in pulverem tritis, & deinde ex axungia præscripta in mortarium exceptis. Extenditur enim super linteolo cera odorata imbuto & fracto loco adalligatur. Est itaq; lapis is longus perinde ac humanus digitus, teres, crassitudine fere annularis, & sæpe tenuiore, albicans, friabilis, tophacea intus substantia. Hunc primò ad me misit excellens ac doctus Medicus Georgius Wirt, qui olim in Aula Cæsaris Caroli V honorificè medicinam fecit. Nascitur in eo Rheni tractu, quem Germani *Bergstraß* vocant, circa *Darmstatt* oppidum, duobus à Rheno miliaribus; & reperitur in arena. Tale est enim illius loci solum. Sunt qui hos lapides è plantæ cujusdam, bechio similis, radicibus, ibi nascentis, gigni existiment. Sed an hoc verum sit, mihi certò non constat. Germani hunc lapidem ab effectu appellant *Beinbruch*. *Matthiolus Comm. lib. 5. c. 109.*

Utendum erit potionibus vulnerariis, ad hanc rem aptissimis: quarum opera vidi fracturas sanari, posteaquam ossa in suam sedem restituta fuerant. Idq; potissimum in Germania observari vidi: ac memini me Reystadii non procul à Rheno didicisse, loci ejus incolas uti lapide quodam, qui in illa vicinia nascitur, & ab effectis *Beinbruch* appellatur. Unam enim illius drachmam in vino rubro exhibent, in quo priùs vinca pervinca madefacta fuerit per noctem; idq; manè per dies quatuor aut quinq;, atq; hac ratione dolores eximunt graviaq; symptomata, fracturasq; intra quatuor aut quinque dies sanant, magna cum omnium admiratione: cujus rei occulatus ipse sum testis, ejusque rei *Matthiolus in Commentariis suis* mentionem facit. Eodemq; lapide uti præterea solent in formam cataplasmatis redacto, cum Geranio contuso, & oleo olivarũ vel rosato, tam felici successu, ut sine ullo dolore ac inflammatione partis, ossa coagmentẽtur, quod incredi-

 bile

bile videri posset, nisi præter me innumerabiles alii oculati & idonei testes extarent. Quamobrem conjecturam facio, genus illud medicamenti ad Sclopetaria vulnera fracturis ossium complicata, esse accommodatissimum. Magna enim jam operis pars affecta est, cùm ossa confracta tam facilè & tam brevi tempore sanantur, sine ullo symptomate quodam: præsertim cùm id non prohibeat nos vulnus tanquam contusum, & quemadmodum decet tractare: quinetiam viam nobis compendiariam ad brevem curationem patefacit, & ad sauciatum sublevandum accommodatissimam. *Josephus Quercetanus de Curand. Vuln. Sclop. pag.* 132.

Enosteos lapis divisus ossium effigiem repræsentat, *Agricola*: qui hunc lapidem Germanicè interpretatur *Knochenstein*. Idem *lib.* 5. *de nat. fossiliũ*: Cotibus aquariis grandibus tantùm (inquit) tympani figura datur, & ex saxo molari duro fiunt. Ex his autem ipsis, quæ ex inferiori Germania afferuntur, variæ nigro & candido colore, quædam fractæ ossis speciem repræsentant: quas idcircò ἐνοςέας Græci appellarent. Est in animali porus ossis duritia, (inquit Scaliger) à natura in quasi defuncti ossis locum suffecta succenturiatave. Callum Latini appellant. Sic & in terra ossa lapidea, aut lapides osseos eadem meditata est, ut legimus apud Plinium.

Quatuor lapides, quos Osteolithos dixeris, ab amicis missos accepi.

Ex his primus in Palatinatu locis arenosis copiosè nascitur ex sabulo ossium specie, στελεχιωδῶς, hoc est, truncorum quadam formâ, cum rudimentis ramorũ, unde & Στελεχῖται dici possunt, vel Ὀςῖται à similitudine ossium, vel Ammostei, compositâ ab arenâ & osse dictione: vel Osteocolli, à facultate qua ossa fracta intra corpus sumpti, & foris emplastris additi, mirificè ferruminant: & ab eodem Holostei: unde & Germanicè, *Beinvvell* & *walstein* appellant. Possunt autem etiam *Sandstein* & *Steinbein* nominari: Sed nomen *Sandstein* saxo arenario potiùs tribuitur. *Bruchstein* aliqui nominant, sicut & stillatitios lapides, de quibus suprà dictum est, quòd ad ossa fracta valeant, *Zu den beinbruchen*. Nostri saxa quæ ex Latomiis eruuntur, & quasi refringuntur, & exciduntur, *Bruchstein* appellant. *De horum lapidum natura & usu, Commentarium doctissimum* Thomas Erastus *rei medicæ Professor Heydelbergæ, vir in omni philosophiâ summus, in meam gratiam conscripsit: quem huic nostræ lucubrationi quia non licet inserere, ut cupiebam, propter festinationem typographi, primâ quâq; occasione aliàs edendum, ut dignus est, curabo.*

Secundus & tertius, figura à primo differunt: tertius quidem eâ solâ: quartus verò substantiâ quoque: quæ non arenosa, vel terrena, & friabilis ei est, sed tenacior & ossi similior. Odor aut sapor potius idem qui cornui Monocerotis falsò dicto, quod diu sub terra marcuit, gratus & subastringens. Eum misit Joann. Kentmannus, & alteri lapidi inclusum fuisse significavit, Enostei nomine.

Quartus à Clarissimo Medico Joanne Dryandro, felicis memoriæ, privatim Stelechitæ nomine ad me missus est. Differt autem à præcedentibus, quòd eis durior est, magisq; lapideus sit, (imò solidus lapis, cùm illi leves, molles friabiles, albiq; sint, primus & secundus etiam cavi: ut non modò foris, sed intus quoq; pumicem præ se ferant) & coloris fusci, figura modicè inflexa costarum instar. Ego hunc unum tantùm duos pollices longum vidi: conjicio autem hunc tantùm esse, qui in saxis, è quibus Cotes aquariæ fiunt, inveniri ab Agricola scribitur: ea enim colore & substantia refert.

Quod ad facultatem attinet, non dubito quin ad multos affectus egregiè faciant, albi præsertim illi ac probè maturi, si Medici cum ratione experiri vellent. Sed nimia plerorumq; inertia & ignavia est, multorum etiam stoliditas, qui vetera solùm retinenda ajunt, nova experimenta non facienda, tanquam periculosa; imò ne vetera quidem, si à Galeno, aut illis quos sequuntur Medicis non tradita, paucis, vel plebi & rusticis fortè tantùm in usu sint, facilè admittunt. Ergo Ammosteorum vim ad ossa consolidanda, & Chirurgis vulgaribus, & agrestibus quoq; illiteratis hominibus, à majoribus traditam perq; aliquot secula confirmatam, naturâ ipsâ indicante & propemodum loquente, illam, ex ea quam habent formâ, non vulgarem esse, multorum & fide dignorum hominum tum indoctorum, tum etiam doctorum quorundam experimentis credo: & Medicos adhortor, ut pharmacopolas jubeant hos lapides semper in promptu habere: qui procul dubio ad alia etiam multa utiles erunt, quæcunq; siccari, sisti, adstringi sine ulla acrimonia opus fuerit. Lavari etiam, ut ab arena crassiore separentur, & in pastillos formari poterunt, Lemniæ terræ instar: cui non impares fortè vires in præservandis etiam à pestilentia corporibus habuerint: ij præsertim qui in hoc genere odoratiores sunt, qualis videtur qui in ditione Comitum à Solms, non procul ab urbe Jena effoditur monte arenoso, femoris quandoq; figurâ & magnitudine, quandoq; aliorum ossium, *Beinbruch* appellant: & utuntur ad fracta crura consolidanda, intra corpus per aliquot dies exhibito, & ad dentium nitorem conciliandum: ut Laurentius Hiel, Doctissimus Medicinæ in Jenensi Academia Professor ad me scripsit, ac simul misit lapidem: qui mihi mali cotonei ferè odorẽ repræsentare visus est: Linguæ levissimè adhærent frustula ejus, minimùm enim glutinosi, idq; prope exsiccatum habet, cavernulis etiam modice spongiosus est, ideoq; levior. Ejusdem plane facultatis & substantiæ, Lac Lunæ etiam dictum à nostris videtur: & ipsum interdum satis boni odoris, figuram nescio.

Nuper verò lapides quosdam ossibus ustis persimiles, sed solidos & parvis foraminibus in superficie plenos, Petrus Coldebergus. Pharmacopœus Antuerpia ad me misit: in sarcinis nucum muschatarum repertos: unum rectum fere, alterum curvum, in medio prominente ceu articulo insignem, qui intus quoque spongiosam ossium quorundam compagem præ se fert: hos Osteitas fœtidos appellarim, atriti enim vel usti, lotii veteris instar aut ossis usti fœtent, ut ossa vera fuisse in lapides mutata suspiceris.

Ab Ammosteis illis, qui in Palatini Electoris ditione non procul Spira ad Rhenum, urbe Episcopali fodiuntur, & aliis qui non procul Jena Saxoniæ, non differt Darmstetensis lapis, quem à nobili viro Jo. Guil. Reiffestenio accepi: & similiter ad ossa fracta in cruribus aut brachiis commendatur, si drachma una aut sesqui, detur quotidie per triduum, applicatis interim etiam emplastris, quibus miscetur: quamquam & sine his proficere ajunt, modò ossa ab initio rite fuerint restituta. *Gesnerus lib. Fossilium & lapidum pag.* 151. *& sequentibus aliquot.*

Observatio III.

Conferuæ vis mira ad ossa fracta ferruminanda, memorabili & veteri exemplo illustrata.

Peculiaris est Alpinis maximè fluminibus Conferva appellata à conferruminando, spongia aquarum dulcium verius, quàm muscus aut herba, villosæ densitatis atque fistulosæ. Curatum eâ scio, omnibus fere ossibus confractis prolapsum ex arbore altâ putatorem, circumdatâ universo corpori, aquam suam inspergentibus, quoties inaresceret, raroq; nec nisi deficientem herbam mutationis causâ resoluentibus, convaluisse vix credibili celeritate. *Plinius Nat. Hist. lib.* 27. *cap.* 8.

OBSERVATIO IV.

Puella à primo ortu tam laxa habens vincula, ut articulis in omnes partes versari possent.

PUellam cernimus, nostra vicinia, articulorum vinculis adeo laxis, ut quocumque velis artus invertas, quod illi ab ortu vitium est. *Fernel. lib. 2. cap. 9. de Abdit. rer. caus.*

Cuidam mulieri Lutetiæ totum corpus molle, flexile & sine solidis ossibus fuit. *Hollerius lib. Observat. proprio, numero 7.*

OBSERVATIO V.

De prægnante, quæ peperit infantem sine osse coagulato, à cubito usque ad humerum, qui infans egregiè curatus fuit.

ALeida de Renes, matrona nobilis, uxor Joannis de Oestrum, viri nobilitate clari, & quondam urbis ac Arcis Woerdenæ præfecti, anno 1587 Delphis habitans in ædibus Adriani Joannis pharmacopolæ in platea Flandrica dicta. Quæ quidem prægnans marito & ancillis suis absentibus, audiens ploratum infantium, subito e lecto surgens, per scalas admodum præcipites interius descendens, inopinato cecidit in latus dextrum & dextrum cubitum, versus humerum: & circumvoluta, etiam in caput prolapsa est, non sine contusione ejusdem cum vulnere. At paulo post restituta sanitati, 8. menses cum dimidio in Haga Comitis tunc agens, in domo Præpositurræ, ann. 1588. 1. Julii die peperit puellum, cum brachio dextro a cubitu usque ad humerum non tantum resoluto, sed omnino osse non coagulato, ut brachium instar lori in omnem partem flexile deciduumque concideret, ita ut in brachio a cubito usque ad humerum os abesse videretur. Ad infantem ego accitus, una cum M. Joanne Quartellario, & Jacobo Timanno Capitone dicto, Chirurgis: communi consilio adhibuimus medicamentum defensivum & conglutinans, (ut in ossium fracturis communiter fieri solet) ex bolo armeno, farina volatili: pulvere myrtillorum, oleo rosaceo, & albumine ovi concinnatum, mox superimpositis ferulis, primo ligneis (quas infans ferre non poterat) deinde chartaceis, ex charta paulo duriore & crassiore (quas nos magis laudavimus:) insuper inductis desuper fasciis à cubito usque in humerum, ut ita os paulatim coagulari posset. Quibus remediis præter omnium hominum opinionem hic infans (cui *Bruyninc de Oestrum* nomen erat, miraculose intra tres septimanas sanitati restitutus est, non solum osse coagulato, & paulatim indurato, tum brachio etiam valido existente, verum etiam belle puellus nutritus siquis alius, inter multos infantes & robustissimus & pulcherrimus evasit: adeo ut ad libitum etiam, quo velit, brachium moveat in omnem partem, non sine admiratione eorum qui puerum viderunt & noverunt. *Forestus lib. 17. Observ. 15.*

OBSERVATIO VI.

Ossa quorundam morbi vi mollia, & ceræ instar flexibilia evasisse.

QUod Ruellius non ita pridem literis memoriæque mandavit, id ipsi vidimus in milite quodam, ossa crurum, brachiorum & femorum ex morbo, tam mollia & flexibilia evasisse, ut ceræ modo facile sequerentur quocumque torqueres: quæ tandem balnearum naturalium usu, (ejusmodi erant aluminosæ) in pristinum vigorem roburque restituta sunt. *Fernel. lib. 2. cap. 9. de Abdit. rer. caus.*

† Huc refer, quæ de Ossibus mollibus recenset *Bartholin. Cent. 6. hist. anat. 40.* Ossium imaginariam mollitiem commemorat *Tulp. Obs. lib. 1. c. 18.* De mira ossium fragilitate vide *N. Fontan. resp. sol. Hild. Cent. 6. obs. 66. & Cent. 5. obs. 89.*

OBSERVATIO VII.

Articulorum, ligamentorum, atque ossium prope omnium luxatio & corruptio in puero visa.

IN pueris gulosis frequentissimè, si constitutio præcedens aeris fuerit humida valde, membra aliqua putrescunt: quod vidi in filio mei vicini, in quo factæ fuerunt omnium articulorum pedis & manus eluxationes atque ob ligamentorum putredinem, ossa juncturarum putrefacta apparuerunt extra. *Rondeletius lib. de dignot. morb.*

OBSERVATIO VIII.

Ossa quibusdam concreta, & medullis destituta.

COncretis quosdam ossibus, ac sine medullis vivere accepimus: signum eorum esse, nec sitim sentire, nec sudorem emittere. *Plin. lib. 7. cap. 18. N. H.*

Lygdamus 33. Olympiade, primus ex Olympico certamine Pancratii coronam reportavit, ejus ossa medullam non habentia deprehensa sunt, &c.

OBSERVATIO IX.

Os coxendicis, ut & alia quoque ossa suppurationem quandoque sustinere.

ANtonii Jaceti filium novimus, qui cùm ingenti coxarum dolore vexatus, in maximam primùm debilitatem, tum in mortem, nihil juvantibus Medicis, nihilque contendentibus præsidiis, devenisset, inciso corpore, inventus est pestifer humor, in coxa, quo magna pars ossis erosa, etiam in cinerem versa videbatur. *Benivenius cap. 79. Abditorum.*

Quandoque in suppurationem transit, (coxendix) quem maximum in Cancellario Viennæ vidimus, & curavimus. *[illegible] cap. 54. Tom. 4. Anasc. morb.*

Fateor plerosque Medicorum ignorare ossa, quantumvis solida, quasi phlegmone & apostemate quoque corripi posse. Quicquid enim nutritur, crescit, augmentatur, aut intussus recipit, id quoque putrescere, & apostemate aliquando turgere fatemur. Proinde Avicenna, & Galenus suo periculo edoctus, apostemate quoque distendi asserunt. Et Hippocrates os sacrum empyemate quoque computrescere novit, cujus putredine, & incredibili doloris tyrannide, duos spectatæ probitatis viros, N. Wurmhauser in Neoburgo, & alterum Joannem Caltnerum, efflictim & diu maceratos, tandem contabescere, & mori hisce oculis vidi. *Langius Epist. 42. Tom. 1.*

Nuper, dum mulierem quandam morbo Gallico interemptam secaremus, causam morbi perquirendo, ossa sub membranis suis integra tumentia, & ad medullam usque suppurata invenimus, eâ duntaxat ratione, quoniam & ipsa nutriuntur, & abscessibus ob id afficiuntur. *Alex. Benedictus lib. 1. cap. 6. Anatom.*

OBSERVATIO X.

Universi corporis Sceleton unico osse continuo constans.

EXcellens Medicus Joannes Bertonius ab Auricula mihi amicissimus, Sceleton mihi dedit, quem ego domi ad studiosorum utilitatem diligenter adservo, in quo ossa omnia, id est, omnes totius corporis articuli à capite ad extremos usque pedis digitos uniti conspiciuntur: hinc quatuor dentes desunt, bini supra, totidem infra, ex illorum regione, quà via cibus & potus intromittebatur. Romæ in Xenodochio divi Jacobi incurabilium diu vitam traxit. Vivens autem, quem senem vidit & invisit sæpe Joannes Auricula, nihil aliud movebat, quàm oculos, linguam, penem, abdomen, thoracem: nam cartilagines quidem costis articulatæ erant, sed nondum coaluerant: reliquæ corporis partes omnis motus expertes relinquebantur. *Columbus Anat. lib. 15.*

OBSERVATIONUM MEDICARUM, LIBER SEXTUS,

Qui agit

DE FEBRIBVS, MORBIS EPIDEMICIS, Pestilentibus & Contagiosis.

PRÆFATIO.

VINQVE superioribus Libris, quæ circa humani corporis partes propè singulas nova, varia, & admiranda, cùm à Veteribus tum præcipuè à Recentioribus accidere animadversa sunt, absolvimus: reliquum nunc est ut ad ea digrediamur, quæ non uni solùm parti, verùm plerisque simul infesta sunt. Quo in censu Febres, morbi Pestilentes, Pestis ipsa, adeoque Contagiosi, tum denique Venenati quoque consistunt. Quamquam autem non ignoremus, Universales morbos Particularibus, idque lege methodi, haud postponi debuisse: visum tamen est hoc loco, vulgi ordinem potius, quàm methodum in hoc argumento sequi, ne plus satis sapere, maximeq; qui historicum filum tractamus, videamur. Proinde Librum hunc à Febribus exorsi, singula eo ordine, quo paulo antè recensuimus, prosequi consilium est. Venenosos verò morbos, & Venena, ad septimum & ultimum, ne liber in immensum excresceret, rejecimus. Ex quibus omnibus manifestum evadet, in Universalibus morbis non minùs quàm in Particularibus nova, vulgò incognita, raraque & monstrosa plurima, ad artis perfectionem & absolutionem cognitu cumprimis necessaria, & utilia evenire posse: & verissimum illud esse, quod quidam ait: monstra in morbis animadverti, quæ sæpe miraculi speciem præferant, adeoque semel concepta confirmataque Medicorum decreta haud parum eludere, vel in totum quoque evertere possint.

DE FEBRIBVS, MORBIS Epidemicis, Pestilentibus & Contagiosis.

ET PRIMUM.

DE FEBRIBUS EPHEMERIS.

OBSERVATIO I.

Ex horrore flammæ in febrim incidens.

IN Appiani Basilica, cùm adhuc admodum juvenis unà cum Peregrino Allio Græcis operam darem, sub præceptore Francisco Castilionensi, religioso viro, ubi semel è cubili summo diluculo consurgens, ædem ipsam ingrederer, vixque limen transilissem, ecce video flammas ab imo pavimento iterum atque iterum sursum ferri: horresco, & pavens ac tremens cursim, ut poteram, cubile ipsum repeto. Ille verò Peregrinus condiscipulus meus, qui adhuc in lectulo requiescebat, cùm anhelantem & veluti lymphatum inspiceret, rogat quidnam mali mihi contigerit: vix ego trahebam spiritum, rem tamen ut potui explico. Admiratus & ipse, timere cœpit. Sed cùm interim Præceptor noster è cubili surrexisset, hominem convenimus, rem exponimus, causam quærimus. Ille verò, ut erat vir doctus, & in Philosophia satis eruditus, vapores, inquit, ex cadaveribus mortuorum, qui calidissimum hunc aerem nacti, (id enim accidit in ipso mense Julii) facile inflammantur: quod & nos sæpe vidimus, ac propterea nihil vobis pertimescendum est. Hoc etsi ego authoritate viri suasus, verum judico, ex præcedente nihilominùs timore, ex quo spiritus ipsi catervatim versus cor regredientes inflammati sunt, in eam quam Græci ἐφήμερον vocant febrem incidi. *Beniven. lib. Addit. cap. 62.*

CURA-

CURATIO.

Observatio I.

Diariæ ex meatuum constipatione curatio, & historia insignis, contra Diatritarios.

Dictum aliàs est, in iis corporibus meatuum constipationem febrem excitare, in quibus quod transpirat, halituosum non est, [illegible], ut Græci dicunt, cujusmodi visitur in iis qui bona [illegible] succi: sed mordax & acre, fumo [illegible] non absimile. His igitur corporibus saluberrima est ex aqua dulci & temperata lavatio, tum frictio quæ calefaciat, & exercitationes mediocres, & victus qui dulces efficiat succos. Adversissima vero sunt lavatio frigida, & aluminosa, & lavationis abstinentia, & exercitatio acuta, & frictio vel plane nulla, vel dura, & victus mali succi, & vigiliæ, & ira, & tristitia & cura, utroque in sole & fatigatio. Verum de reliquis post dicam. De constipatione vero meatuum [illegible] sermo est, si qui solo scire licet, [illegible] deficit, accendere febrem posse. Sunt quæ ejusmodi naturas à consuetis balneis si [illegible] prohibeas, protinus febricitant. Vidi autem profecto, quo tempore Romæ nobilium [illegible] ita laborare. In quibus qui mirifice diatriton transmittere eos in cibi inedia censent, ipsi diaris [illegible] febres faciunt: quando protinus in primæ [illegible] inclinatione in balneum eos ducere oportebat, ibique sinere crebro, si vellent, ne dum semel, aut bis lavare. Ego namque reliquis omnibus omissis, eam tibi in memoriam evocabo, qui in aquis aluminosis (quæ Albula vocant) laverat: ac ex eo cute densata post cœperat febricitare. Quippe satisfaciet is pro claritate sermonis nostri, veluti exemplum. Sane hominem [illegible] Medici quidam non [illegible], alter Erasistratius, alter Methodicus. Visum autem est ambobus, hominem à cibo continere. Quod tamen nos cum post illos digressos supervenimus non permisimus, sed hominem in balneum perductum, & repetito oleo largiter perfusum, tum bis [illegible], quam plurimum temporis in calida [illegible] etiam jussimus. Mox egresso, ac [illegible] consueto ut [illegible] sindone cooperto, [illegible] paululum ad vires recreandas præcepimus. Post [illegible] in balneum perducto ac rursus [illegible] perfuso, ac in calida [illegible], [illegible] frigida mersio detersoque, exhibuimus [illegible] protinus quam [illegible], ut egressus est, atque aquis [illegible] cremorem: [illegible] parvo intervallo lactucam: ac post hanc ex simplici cibo [illegible] aliquid eorum qui molli sunt carne: cujusmodi sunt saxatiles omnes, & aselli, quos vocant. Porro non alienum sit, quo nihil narrationi desit, omnia recensere. Tempus anni erat, quo hæc agebantur paululum post caniculares, quos vocant dies. Homo ipse circiter quinque & triginta annorum, colore nigello, & habitu corporis gracili, atque hirto: tum qui tangentibus, etiam cum valeret, manifeste calorem exhiberet mordentem. Urinas quoque habebat abunde flavas, ac si pluſculum cibo abstineret, etiam mordentes. Alvus assidue sicca erat: tum, quæ excernebat, exigua, acriaque & sicca. Motus animi ad iram & cogitationem propensi. Ipse pauci omnino somni, & qui perpetuo de vigiliis quereretur. Hic quodam loco, quo negotiorum gratia concesserat, Albulis (quæ haud longe aberant) est usus, septima (ut ajebat) diei hora, ac ter quaterque se lavit, salubriter sibi consuluisse ratus. Hinc quoque, ubi rursus in agrum se recepisset, ac cibum sumpsisset, & paululum indormisset, venit ad urbem sero vespere: ubi destitutus idoneo balneo, nocte febricitavit. Cum autem tertia fere diei hora contemplati eum Medici essent, jusserunt non eum modò diem, verùm etiam posterum totum per inediam transigere, quo tertiæ die noctem observarent. Atque his dictis abierunt. Nos tum lavato, tum ut prædictū est, cibato, ministris præcepimus, si Medici vesperi venirent, quiescere hominem dicerent: eosque statim remitterent, ac postridie manè redire juberent. Ut vero abierunt, rursus hominem simili modo lavatum, iis ipsis quæ egimus, dormire probe fecimus. Accedentes autem manè postridie Medici, censuerunt etiam eo die cibo illi abstinendum, etiamsi quam maxime sine febre prorsus esset. Illi vero promittente se facturum quod juberent, scis quantus illis digressis risus sit excitatus: quem nos paulo post supervenientes deprehendimus. Non fugit vero nec quomodo cum laborante ipso sit actum. Nam quoniam (inquam) cum valeres, bis lavare solebas, ac Medici cibum tibi omnino circumcidunt, necesse [illegible] in totum obsequendum esse, & aliquid eorum quibus per sanitatem es usus, immutandum arbitror. Eo vero putante me tibi suadere, ut lavaret quidem, sed non bis: tum paratum se affirmante quicquid jussissem exequi: (inquam) neque inediam tolerabis, neque lavabis bis. Siquidem & laborasse mihi videris jam triduo, & calfactus vehementius a sole fuisse. Propter igitur laborem (inquam) & ustionem unam te adjicere lavationem ad duas oportet, ac ter mihi audientem lavari: quoniam id mihi facturum te pollicitus es. Ille subridens, dura (inquit) imperas. Cæterum, quoniam stare pactis est justum, faciam quæ jubes. Quæ vero Medici post hæc egere, nosti plane quanto erant digna risu. Bis jam lavatus fuerat, paululumque dormiebat, cùm circa occasum solis ministrorum quispiam adesse Medicos nunciat. Hic vero febricitare se simulat: ac veste circumdatus involutusque, quo minus bibisse vinum ab ipsis deprehenderetur, amico cuidam mandat, Medicis, siquid percontentur, pro se respondeat. Erant autem de more, ubi in [illegible] hominem etiam cum capite viderent, primum illud solenne ipsi rogaturi, quota hora accessio invasisset. Cum autem amicus respondisset, tertiæ ne unam quidem integram, ex quo cœpisset, intercessisse horam: cum horrorene, an frigore cœpisset, rogant. Eo, cum horrore respondente, tangunt, hominem jam corpore propter situm, & opertimentum madentem. Itaque ubi hominem laudassent, quod sibi obtemperasset, nec quicquam ante tertiæ diei accessionem deliquisset: ob id ipsum (inquiūt) nunc te deserit horror, estque sudoris indicium, ac multa humiditas circa cutem: quæ haudquaquam evenissent nisi inediam tolerasses, & triduum transmisisses. Jussis igitur propinquis, si quæ guttulæ illi manarent, diligenter detergerent, ne frigore afficeretur: tum mane se redituros præfati discedunt, ne tum quidem post sudores jusso homine nutriri. Visæ namque sunt illis noctes eo tempore breves, utiliusque esse postridie manè nutrire. Digressis igitur ipsis, perfusus sudore juvenis, ita ut involutus vestibus fuerat, in balneum cucurrit, ac tertio lavit: & similiter est cibatus. Postridie priusquam adventarent Medici, egressus domo dedita opera est, ne se deprehenderent. Itaque cum paulo post venirent, & egressum intelligerent, mirati inter se sunt, quid tandem hominem egredi subegisset, jam bidui passum inediam. Ergo si hoc uno male ab ejusmodi Medicis ægri afficerentur, quod pluribus diebus in cubilibus detinerentur, cùm liceret sine intempestiva hac inediā multo citiùs ad consueta vitæ munia redire, esset profecto vel id pergrave. Verum longe gravius est quod accidit. Cum enim memoratæ naturæ, ubi sub tali victu reguntur, gravissimis occupentur febribus, qui hunc injungunt Medici, nihil mihi a carnificibus differre videntur.

Non

Non enim, veluti qui humidi, ac boni ſucci ſunt, ubi in febri diaria tranſmittere mirificam diatriton, cogũtur, unum id tantùm patiuntur incommodum, quod fruſtra cruciantur: ſic etiam naturæ jam comprehenſæ: imò, ex longiore inedia, acerrimis, acutiſſimiſque corripiuntur febribus, à quibus promptus eſt in hecticas tranſitus: atque ab his rurſus in torridum maraſmum: aut, ſi os ventriculi facile injuriis patet, in eum qui ſyncopen, id eſt, animi defectum infert. Audiſti enim ſubinde, nonnullis talium Medicorum dicentem me, licere ipſis evidenter intelligere quantum mali committant, dum ejuſmodi naturas in inedia cuſtodiunt, ſi velint, dum ſani omnino ſunt, biduum eos inediam jubere tolerare. Cernent enim illicò febricitantes, idque ob nullum profectò aliud quàm famem. Siquidem, cui nec ſuberat primò quicquam in corpore quo gravaretur, nec quicquam illi interim acceſſit extrinſecùs novi, is planè ex inedia febricitavit. Quando enim (ut dictum eſt) non unus alterve ſic intemperatorum, ſed planè omnes, qui inediam tolerarunt, & balnei ſolio abſtinuerunt, febri corripiuntur: ne vel levis quidem ampliùs relinqui nobis ſuſpicio poteſt, quaſi ob aliud quippiam, & non inediam febricitarint. Quibus namque in corporis temperatura ſiccum prævalet humido, & calidum frigido, his corporis habitus gracilis, hirſutus, & nigrior eſt, ac reliquis tribus intemperamentis, quæ hoc ſunt minùs calida, tactu calidior advertitur: plurima quoque his flava eſt bilis, urinæque ac dejectio bili ſatura, & pulſus magni, & ſomni leves & pauci, & animi impetus vehemens. Ergo rectè horum Hipp. tum generalem victus formulam, cujuſmodi eſſe conveniat, tum quot ac qualia ſymptomata in ejuſmodi homines incidant, non ſolùm ubi totum diem in cibi inedia tranſegerint, verùm etiam ubi altero cibo, qui pro prandio datur, abſtinuerint, prodidit. Quippe *in ſexto de populatim graſſantibus morbis*, ita inquit: in calida natura refrigeratio, aquæ potio, quies. *In libro* autem *de acutorum victu*, quem aliqui Cnidiis ſententiis adſcribunt, cùm de iis diſputat, qui ſolitum prandium dimittunt, etiam hujus naturæ hominum meminit, πικροχόλους eos Græcè, quaſi amaræ bilis homines, ab redundante ſcilicet ſucco, nominans. Habent verò ejus verba ſe ad hunc modum: Sed & qui bis die comedere conſueverunt, ii ſi non prandent, ægrotant: tum imbecilli & infirmi fiunt, ac timidi ad quodvis opus: præterea cordis dolorem ſentiunt. Siquidem ſuſpenſa illis viſcera videntur, & calidum, pallidumque mingunt, & dejectio uritur. Sunt præterea, quibus os (ventris) amaricat, oculi cavantur, tempora ſaliunt, & extremæ partes frigent. Hæc ubi prædixit, mox alia quædam tum de cœna, tum de nocte, ad finem ſermonis ait, hujuſmodi notæ homines (quos πικροχόλους vocant) tum unicum in die victum, tum inediam, quàm alios homines difficiliùs ferre: unam nimirum in eo libro exponens partem eorum, quæ *in ſexto Epidemion* monuit in univerſum: nempe quod ad victum ſpectat. Nam refrigeratio, quam calidis naturis ſuaſit, efficitur cùm ex aliis quibuſdam, tum non minimè ex cibi exhibitione. Qui namque originalem temperaturam parum moderatam habent, horum inſitum calorem, ſi ſqualens acerque eſt, cibi mitiorem minuſque mordentem reddunt. Sanè illud non latet, & boni ſucci, & exquiſita debere eſſe quæ his exhibeantur nutrimenta: non tamen ea, quæ boni ſucci, propterea quod exiguum hujuſmodi ſubſtantiæ in ſe habent, nominentur, ac nutrire nequeant: imò quod utile plurimum in ſe contineant. Sunt namque & malvæ, & braſſicæ, & betæ, & lactucæ, & denique omnia olera & fructus, nutrimenta, cùm ſubſtantia in his habilis ad alendum contineatur. Verùm, ſicut in his exiguum eſt quod nutrit, non exiguum quod eſt inutile: ita in pane puro, & ovis, & carne, & alica, plurimum eſt quod nutrit, minimum quod eſt inutile. Quod ſi id inutile, quod admiſtum utili eſt, præterquam quòd non nutrit, etiam acrem, aut acutam, aut acerbam, aut amaram, aut denique vitioſam quampiam qualitatem habet, non modò non propriè nutrimenta ſunt, ſed etiam medicamentoſæ facultatis non parum in ſe habent. Expedit igitur tales homines illis nutrire cibis, quicumque nec medicamentoſam ullam ſenſu perceptibilem vim habeant, ſed nec ipſum quod nutrit plurimum: quando hoc quoque, ſi exuperat, vitio non caret. Principio namque nec quæ in ventriculo eorum agitur concoctio eſt exacta, nec ſi ventriculus ea ſuperet, quæ in venis obitur, eſt abſoluta. Quod ſi hic quoque haud magnus ſit error, ſaltem tertiam (quæ ſingularum partium propria eſt) difficile fuerit in omnibus illis ritè perfici. Conveniet profectò huic, & ut frigidum humidumque quodammodo nutrimentum exhibeas, ubi corpus non calidius, tum ſiccius ſolito eſt redditum. Quare commodiſſimus huic eſt ptiſanæ cremor ad unguem coctus, in quo nullum ſit ſuperfluum condimentum: utpote qui & refrigerare, & humectare, ac ſine ſiti ſervare hominem poteſt, cum eo quod non halituoſum, non humidum, nec ſiccum detinet excrementum. Voco halituoſa quæcumque per cutim foris effluere ſunt apta. Humida, quæ per veſicam. Siccâ, quæ per alvum. Quippe à vincenti in ſingulis eorum ſubſtantia, nomina ipſis impoſui. Quòd autem nullum horum retinebit ptiſanæ cremor, manifeſtum eſt. Quæ enim per alvum excrementorum dejectiones ſunt, eas adſtringentia retinere ſolent. Quæ per urinas & univerſam exeunt cutim, hæc detinent ea quæ exiguis meatibus inhærent: ἐμπλαττόμενα vocant: præterea quæ valenter adſtringunt, ea στρυφνὰ Græci vocât. Ptiſana verò nec exiguos cutis meatus obturandi, nec adſtringendi vim habet ullam. Ac quòd non adſtringat quidem, vel guſtus ipſe docet: cujus unius eſt proprium, quod adſtringendi vim habeat, diſcernere. Quòd verò nec cutis meatibus lentitia craſſitudineve ſua inhæreat, id ratiocinari ex aliis ejus effectibus eſt promptum. Nam ſive ſordidum corpus extrinſecùs ptiſanâ defrices, utique, ſicut aphronitrum, & mel, deterget: ſive ex ventriculo per vomitum educere mediocrem pituitam velis, nihilominùs mulsâ utilem ptiſanæ cremorem experieris. Additum tamen in dictione eſt, mediocrem: quoniam, ſi multa & vehementer glutinoſa, & craſſa pituita ſit, hanc radicula ex oxymelite, non mulſa aut ptiſana detergere eſt habilis. Eſt ſanè aqua mulſa ad omnes ante dictas expulſiones idonea, verùm nec ſitim reſtinguit, ut ptiſana, & in amara bili abundantibus naturis facilè vertitur in bilem. Optimum igitur in ejuſmodi temperamentis nutrimentum eſt ptiſana. Proximum ab hoc alica, cui paululum aceti diſtributionis gratiâ ſit adjectum. Tertium, quæ ſine aceto liquida eſt, non craſſa: qualem nonnulli præparant abſimilem pulti. Injeciſſe verò huic, dum coquitur, aliquid porri ſatius eſt. Nam quòd tum anethi, tum ſalis aliquid neceſſariò habebit, neminem latet. Quin etiam in furno coctus panis utilis eſt cibus: ſicut etiam è piſcibus ſaxatiles omnes: nec ipſis minùs aſelli, niſi ſi prope lacum, aut magnum flumen, quod in mare decidat, depaſti, humidam magis glutinoſamque habeant carnem: proximè aſellos ſunt ſolea & torpedo, itemque lupus, & mulus, pòſt mugil è pelago. Omnis autem piſcis deterior eſt, qui prope lacum qui mari conjungitur, aut magni fluminis oſtium paſcit. Ex volatilibus verò optimi ſunt perdices, ac montani omnes paſſeres: ab his gallinacei, & phaſiani, & juvenes columbæ. Sed nec hæ tamen intùs claudendæ, cùm excrementoſa ſint omnia, quæ exercitatione carent. Excrementoſa verò non minùs ſunt, tum lacuſtria, tum

paluſtria

paluſtria omnia. Quo fit, ut etiam ex ipſis ſuillis carnibus optima ſit montana: ab his deinceps hœdi ſunt. In omnibus jam dictis fugienda, tum vetula, tum recèns edita, ſunt: illa namque duriora, concoctuque difficiliora ſunt: hæc immodice humida & excrementoſa: ac potiſſimum, quæcumque ex animalium generibus ſunt, quæ naturaliter humida ſunt, ut oves, ſueſque. Verum de omnium ciborum facultate alibi præcepimus. Nunc velut alia in hoc opere, ſic ista quoque exempli cauſa ſunt dicta. Siquidem propoſitum nobis in hoc eſt, non tanquam in iis quæ de alimentis, & medicamentis ſcripſimus, materias inveſtigare, ſed [illegible] facultates generales. Nihil autem profecto refert, generalesne facultates, an univerſales ipſas appelles. Revertamur ergo ruſus ad propoſitum. Quibus acre aliquid quotidie tranſpirat, ſi cutis ſtipetur, prompte febri corripiuntur. Sæpe vero [illegible], tum quæ adſtringunt omnia, veluti [illegible] memoravimus de Albulis aquis: tum quæ [illegible] [illegible] fecerunt. Aliquando [illegible] ipſius cutis [illegible] ſiccitas [illegible] ipſius meatus denſat. [illegible], qui œnanthe in balneo [illegible], hunc, nos [illegible] tempore [illegible] qualitatem [illegible] ſe quereretur, [illegible] modo, & [illegible] vino cum oleo [illegible]: item [illegible], tum cum [illegible], hunc quoque de cætero [illegible] imbuimus [illegible] & eum, qui [illegible], & eum qui [illegible]. Alterum vero qui jam ad [illegible] qualitatem febrilem pervenerat, [illegible] febricitare [illegible] paſſi ſumus. Jam alium [illegible] pro [illegible] una lavatione [illegible] debita [illegible] hominem [illegible]: æqualitatem [illegible] ſolveremus. Utebatur autem [illegible] oleo, hoc, [illegible], [illegible] propter alios [illegible] celebri Hiſpanum vocant. Hoc [illegible] mutantes, ac Sabino [illegible] pinguiter, [illegible] pe[illegible], ac his lavantes, [illegible] ſanum [illegible]. Non ſolum igitur hæc omnia vitanda [illegible], quæ tumidum & [illegible] corpore exhalant, ſed etiam quæ [illegible] & quæ [illegible] ſiccum: quæ [illegible] maxime [illegible] tranſpirationem [illegible]. [illegible] non [illegible] dictum eſt, tranſpirationem, & quæ cutem immodice ſiccant. Multos ſiquidem talium [illegible] Sole uterentur, alios vero cum uberiore [illegible] alios cum [illegible], aut exercitatione multa, aut frictione dura, præterea frictione ſicca (*[illegible]* vocant) & calidis fomentis, & pulvere, & horum occaſione quotannis ægrotarent, ipſe teſtis eſt, ut ab his prohibitos multos jam annis ſanos ſervaverimus. Sunt autem merito ejuſmodi præcepta, tum valentium, tum eorum qui de [illegible] queruntur communia. Non enim ei quæ jam facta eſt, febri conſulunt, ſed ei, quæ nunc in generatione eſt, proſpiciunt, tollendis ſcilicet iis quæ illas excitant cauſis. Quippe, quæ adhuc in generatione febris eſt, dum aufertur cauſa, ipſa una interit. Quare quæ in libris de ſanitate tuenda de ejuſmodi temperamentis ſunt prodita, ea omnia ad eos, qui febricitare incipiunt, ſive id ſanationem appellaſſe oportet, ſive providentiam ſunt transferenda. Siquidem ſanamus id febris, quod jam invaſit, etiamſi exiguum eſt: proſpicimus ne quid amplius proveniat, adimentes cauſam. *Galen. lib 8. Method. med. cap. 2.*

DE FEBRIBVS SYNOCHIS ſeu Continentibus.

CAUSA.

OBSERVATIO I.

Synochum ex bile ſine putredine ſæpe fieri, a Fernelio animadverſum.

SYnochum ſine putredine ſæpe fieri animadvertimus ex bilis calidiorumque humorum agitatione nimia. Cauſæ ſiquidem evidentes quum vehementiores in biliosum corpus alioqui ſanum irruerint, non modò ſpiritus concalfaciunt, ſed & humores acres exagitant, quorum æſtu febris accenditur ſine putredine. Hæc ephemeræ limites egreditur, nec tamen ſynochos eſt nunc expoſita: illa quippe ſanguinis effervescentia eſt, hæc bilis concitatio ſine putredine: illa in corpus incidit temperatum beneque habitum, hæc vero in calidum ſiccumque ac pluris [illegible]. Hujus cauſæ evidentes non aliæ ſunt, quam quæ ephemeram movent, maxime vero cruciatus ſummus, qualis nephritici, aut parturientis eſt, exercitatio, laborque immodicus, æſtus, balneum, animi excandeſcentia, & quæ his pares ſunt viribus. In hac nullæ putredinis notæ in pulſu, aut in urinis cernantur: verumtamen os amareſcit, dejicitur appetentia, ſitis excruciat, capitis dolor ac vigiliæ urgent: in cute arida calor acer ferit. Sublata evidente cauſa, paucis poſt diebus febris, ejuſque ſymptomata, quiete ſola, nullo artis ſtudio ſedantur ac ſponte deſinunt. Quum febris diaria citra putredinis notas, diem unum aut tertium ve excellerit, harum alterutra ſuſpecta eſſe debet. *Fernelius lib. 4. de Febr. cap. 4.*

CURATIO.

OBSERVATIO I.

Synochi tam [illegible], quam ſine putredine, curationis [illegible].

EXempli cauſa [illegible] tibi in memoriam adoleſcentes duos [illegible] hoc, & [illegible] peritus, alter [illegible], [illegible] inexercitatus [illegible], cæterum in palæſtra parum vehemens, nec tamen ad quotidiana, quæ [illegible], cum exercitia, tum opera tractanda, [illegible]. Porro hoc continenti citra putredinem [illegible]; ſervus continenti cum putredine [illegible] quænam ſit adhibita curatio, non [illegible] nunc arbitror, quando [illegible] exemplis [illegible] quidvis diſcentes maxime [illegible] neque enim [illegible] ad exactam [illegible] methodi. Sunt autem exemplorum [illegible] habenda, quæ ipſi oculis uſurpavimus: quando ſi omnes, qui docere ſcribereve aliquid ſunt aggreſſi, ea prius operibus oſtendiſſent, prorſus pauca quædam falso dicerentur. Nunc vero plerique alios docere tentant, quæ nec ipſi unquam fecerunt, nec aliis oſtenderunt. Cætera vulgus Medicorum nihil [illegible], ſi contemptis bonis moribus, opinioni ſapientiæ magis quàm veritati inhiat. Verum non [illegible] ratio noſtra. Non enim heri, aut nudius tertius, ſed ſtatim ab adoleſcentia philoſophiæ ſtudio capti [illegible] nos ad eum contulimus. Mox patris evidenti inſomnio moniti, ad Medicinæ ſtudium excolendum venimus, ac per totam vitam operibus magis quàm verbis, utrique ſtudio incubuimus. Quo minus [illegible] eſt, ſi in quo tempore alii totam urbem ſalutando luſtrant, & cum divitibus cœnant, ac eoſdem comitantur hoc omni ſtudio nos laborantes, primùm quidem omnia quæ veteribus pulchre ſunt inventa, didicimus: mox eadem opere tum indicavimus, tum exercuimus. Ergo qui palæſtræ peritus juvenis erat, ubi febricitare hora prima noctis cœpiſſet, poſtridie eum manè circiter horam diei tertiam vidimus. Cum autem inveniſſem febrem admodum calidam, ſed pulſus æquales, & maximos, & celeres, & frequentes, & vehementes, tum caloris qualitatem, quæ tactum minime morderet, jam vero & urinas tum craſſitudine, tum colore a naturali habitu non multum alienas: audiens præterea hominem circiter triginta dies exercitationis conſuetudinem intermiſiſſe pridie tamen exercitaſſe ſe vehementius, cæterum non multùm,

tùm, sumpsisse autem solitos cibos, atque eos concoxisse, quamvis tardè & ægrè, utpote cùm febris vespere occupasset, cùm interim rubicundus plenusque homo appareret, atque etiam plenitudinis sensum se percipere diceret, faciente interim quodam eorum qui aderant, de vena secanda mentionem, visum est nobis ejus auxilii considerationem in aliud tempus remittere, simul ut certius sciremus cujus generis febris esset, simul necessariò propter eam, quæ præcesserat concoctionis tarditatem. Cùm autem vesperi similem vigorem tueri febris est visa, ceu nihil sensibiliter remittens, suspicio jam erat synochon esse, hancque ex obstructione & sanguinis abundantia, & præ carnis copia stipatione. Ac cùm parem magnitudinem per totam noctem febris servaret, postero die visum est Medicis omnibus, qui eum inviserant, sanguinem esse mittendum. Discordiâ verò ortâ de tempore, & vincentibus qui id in sequentem diem differendum suaderent, febris per totum eum diem evidenter visa est vigorem suum augere. Mox tertiâ sequente nocte, alia quidem accessio minimè incidit, quæ primæ ad portionem responderet: erat tamen æstus ipse laboranti intolerabilis: urgebatque tum tensio totius corporis, utpote repleti: tum capitis pulsatio: atque ob hæc gravis vigilia: juvene in aliam, aliàs se figuram jactante. Itaque cùm ultrà ferre non posset, horâ noctis circiter octavâ mittit ad me ministrum, rogatque ad se ocyùs veniam. Ipse annuo, atque abeo: invenioque febrem calidissimam, pulsumque qualem prædixi. Quoniam autem nec in hoc, nec in lotio, nec in ipsa caloris qualitate indicium aliquod humorum putrescentium apparuit: optimum factu visum est venam incidere, antequam putredo inciperet. Aufero itaque ab homine eò usque de industria sanguinem, quoad animo liqueretur: maximum planè ubi valentes vires sunt, continuæ febris remedium, id quod tum ratione, tum experientiâ didici. Primum namque in contrarium statum agitur corpus, celerrimè ex animi defectu refrigeratum. Hoc verò nemo invenire potest neque quod ipsis ægris, neque quod naturæ, quæ animantes gubernat, jucundius utiliusve sit. Postmodùm in ejusmodi corporibus necessariò supervenit alvi dejectio, nonnunquam etiam bilis vomitio: quas res statim à toto corpore madores sudoresve excipiunt. Quæ nimirum omnia cùm huic quoque contigissent, protinus febrem extinxerunt: fit ut quidam ex iis qui aderant, jugulasse me febrem per jocum dicerent: unde omnes risimus. Verùm, quò omnem narrationem absolvam, nihil mali erit paucula addidisse. Post duas namque à sanguinis missione horas, paulo nutrimenti dato, ac jusso quiescere, discessi. Quintâ verò horâ reversus, tam profundo somno indormientem inveni, ut tangentem me prorsus non sentiret. Cùm verò & ministri adeò illi altum somnum fuisse dicerent, ut nec cùm madores ejus abstergerent, expergisceretur: suasi ita facerent: esse namque hominem jam prorsus à febri liberum. Reversus autem & decimâ rursus horâ etiam tunc dormientem inveni. Egressus autem iterum ad alios visendos ægros, redeo horâ primâ noctis, non tamen ut ante tacens, sed voce de industria sublata, quò ægrum à somno excitarem. Quod cùm ita accidisset, ubi solo ptisanæ cremore ipsum nutrivi, abii. Cujus modum postero die augens, tertio lavatum dimisi. Ac, quæ ad hunc pertinebant infirmum, ita sunt gesta.

Quæ verò ad alterum, nunc dicam. Is cùm toto die multum laborasset, deinde lavatus paucula comedisset, cœpit nocte febricitare, totum etiam continuans sequentem diem. Hunc nos post secundam noctem vidimus in cæteris quidem omnibus jam dicto inveni similiter affectum: verùm putrescentiũ humorum evidentes præbentem notas. Itaque venâ quoque huic protinus incisa, usque ad animi defectum vacuavimus. Post id, idoneo interposito spatio, cibavimus primùm mulsa, deinde una interposita hora, ptisanæ cremore: atque hæc omnia intra quintam acta sunt horam. Cùm autem similis sibi perseveraret febris, synochon eam fore ex putredine expectavimus. Itaque accidit. Quippe cùm eam secunda noctis hora pari magnitudine cerneremus, tertiæ diei accessionem, futurane esset, ac secùs: diligenter observare volebamus: cujus in septimam horam noctis suspicio erat. Itaque, cum summo manè supervenissem, inveni quod expectaram. Nam nec tertiana inciderat accessio, febrisque remissior paululo quàm vesperi fuerat, apparuit. Ut autem rursus hominem meridie vidi, eratque jam certissimum & febrem decrevisse, & synochon febrem esse, sed quæ assiduè decresceret: satius visum est tum quoq; hominem similiter nutrire. Quarta verò exacta nocte, manifestè minor etiam quarto die erat. Quo rursus quoque ad eundem modum homine cibato, advertimus tum illo die toto, tum quæ hunc secuta est quinta nocte, magnitudinem remittere, sic ut quinto die liquidò planè appareret minor esse febris quàm ante. Itaque ad portionem minuentis se febris, urinæ quoque concoctio processerat. Eratq; haud obscurum septimo (id quod factum est) finiendam. Hanc igitur plane continentem ex humorum putredine febrem, & quæ assiduè decresceret, vidimus. Multas verò alias continentes conspeximus, quarum aliæ crescentes, aliæ similem tenorem servantes erant. Illas ἐπακμαστικὰς, has ἀκμαστικὰς vel ὁμοτόνους Græci vocant. Aliæ, ceu quam modò memoravimus, decrescentes, quas παρακμαστικὰς dicunt. Aliæ rursus in primo die putredinis notas habuerunt, aliæ in tertio, aut certe ad summum quarto: idq; aliàs Medicorum ipsorum inscitia, qui sanguinem non miserant, aliàs laborantium ipsorum timiditate. Siquidem eorum, qui ex sola obstructione febricitarent, nemo in putredinis febrem incidit, qui sanguinem priùs miserat. Quem ubi valida virtus subest, & ætas permittit, usque ad animi defectum mittere expedit. Ubi horum alterum non satis respondet, tutius est quantum satius visum fuerit, tantum principio detrahere: quod defuit, iteratione supplere. Etenim, hoc præsidio omisso, qui ita febricitant, in summum discrimen veniunt, nisi si eos vel virium robur vel largum sanguinis profluvium, vel sudor copiosus ex manifesta pernicie eripiat. Et tamen nonnulli ex Medicis sunt, qui tametsi manifestissimè vident, naturam sanguinis profluvio non paucos eorum qui sic periclitentur, servare: tamen sanguinis missionem fugiant, nullam nec experientiam, nec veram rationem secuti. *Galenus Method. lib. 9. c. 4.*

OBSERVATIO II.

Synocho laborantis & curati historia mira.

PRofectus sum in Hungariam ad Baronem magni nominis, & militem primarium, synocho laborantem. Is, quoniam (ut mos est febribus continuis) æstu maximo, & continuo affligebatur, ideò se in cellarium frigidissimum deportari jussit: ibi (quoniam caput maximopere æstuaret) ut contraria contrariis suasu quorundam curaret, glaciem minutim confractam sindoni oblongæ injecit, & capiti ardenti præ æstu (idque in ipsissimo incremento & paroxysmo morbi) circumvoluit. Tum ego superveniens, hominem in cellario decumbentem, ita obligato capite inveni, & cùm rem ex relatione agnovissem, summopere miratus sum vires hominis, quæ tantam frigoris ἀντιπερίστασιν per cõplures jam horas perferre potuisset, absque aliquo nocumento: erat enim corpus vere plethoricum, & sanguineum. Quare statim glaciem abjicere jussi, homini phle-

phlebotomiam adhibui, & convenientia medicamenta ordinavi: atque sic adjuvante Deo patiens periculum evasit, & convaluit: alioquin stante plenitudine, & persistentibus ejusmodi topicis periturus. *Cornax Enchirid. consult. med. lib. 2. cap. 28.*

OBSERVATIO III.

Frigidæ haustus exhibitione à synochis liberati.

NOvi me ista enumerando, inquit Galenus, (& citatur ab Aetio) formidolosum te ad frigidam exhibendam reddere. Vidisti me tamen sæpenumero in arte exercenda suo tempore, & ut oportebat, hoc usum præsidio, ægris semper absque ullo prorsus nocumento profuisse. Sic Rusticus quidam à me, synocho laborans, citra inflammationem viscerum, aquæ potui assuetus, gelidâ assumptâ post venæ sectionem, & signa coctionis apparentia, fuit curatus: Quemadmodum æger ipsius Amati Bianquinus (ut ipsemet narrat. *Curat. 14 Centur. 4.*) etiam sanus factus est cui aqua à Medico abnegata esset, ad quem ipse Amatus cum pervenisset, & in urina coctionis notas contemplaretur, & aquæ appetentiam inexpugnabilem, cum linguæ nigredine & ariditate notaret, illi gelidam ad satietatem concessit, quam illico vomuit, & postea copiosissime sudavit, post quem sudorem ex integro febris delituit.

Sic in Mercatore Citinio nobili & magnifico Joannis tertii Regis Lusitaniæ apud Antuerpiam negotiorum procuratore, sive Factore, ut vocant, gelidam bibendam Amatus cum dedisset, vigente ardentissima febre, a potu pallidam bilem evomuit, & melius habuit, ut sanitatem recuperaverit: ita ut liberatus ille Mercator pro curatione & aquæ potu Amato suo Medico largitus sit trecentos aureos ducatos. Vide eundem 3. *curat. cent. 1.* & *scholium ejusdem*, in qua de aquæ potu multa doctissima ex mente Hipp. & Galeni narrantur. Interim ab altera parte considerandum, ne aquam gelidam intempestive exhibeamus ob incommoda quæ sequi solent. *Forestus scholio ad observat. 13. lib. 1. de febrib.*

OBSERVATIO IV.

De curatione febris continentis periculosissimæ in puella octo annorum: quæ vi naturæ, nullo artis præsidio, quum deploratæ valetudinis, ob morbi & symptomatum sævitiam, habita esset, oborto alvi fluxu liberatur.

CAtharina Renoarda, Antonii Renoardi Jurisconsulti ac Arelatensis judicis, viri sane præstantissimi & optimi filia, annorum octo, in lethalem febrem continentem, gravissimis & lethalibus symptomatis comitatam, incidit, cum ingenti delirio, vigiliis, crebris animi deliquiis, sine cibo fere dies octo manens, omnia quæ illi darentur rejiciens, absque medicamentis ullis, & pessima item victus ratione utens: quum morti jam proxima esset, & prorsus deploratæ valetudinis, fluxu alvi cum summa virium debilitate suborto, liberatur Dei voluntate, non artis præsidiis. *Valeriola lib. 2. observat. med. observat. 6.*

OBSERVATIO V.

De mirabili decretorio continentis febris per exuberantem hemorrhagiam è naribus sex diebus ad libras 12. & fluxu alvi ingenti subsecuto, liberatâ nutu Dei juvencula.

BLancha, nobilis juvencula, Jacobi Romerii Patritii Arelatensis filia, ut moribus sic virtute insignis, febre continente gravi corripitur: sequitur decimo quarto decretorium, largo sanguinis fluore è naribus manante, tanto ut domus vasa vix excipiendo sanguini satis forent: plusquam enim libras duodecim sanguinis diebus sex emisit, ut nullis remediis sisti posset. Inde restincto sanguine, alvi fluor ingens ægram corripit dies viginti: perstat somno gravi, sed non tamen veterno oppressa: liberatur integrè præter omnium spem, nutu Dei. *Idem libr. 4. observat. 8.*

OBSERVATIO VI.

Fridericus Comes de Hohenloe, continente febre periculosissima laborans, ex aquæ potu in convulsiones incidit.

GEnerosus Comes Fridericus de Hohenloe, Germanus, juvenis albi coloris, egregiè formosus, staturæ admodum proceræ, cum apud Comitem Joannem de Nassauven, Illustris Principis Auraici fratrem, & etiam fratrem suum Philippum Comitem de Hohenloe, Chiliarcham, vino per aliquod tempus liberalius usus esset, tum equitando continuo se in armis exercitasset, ut Lochenam civitatem cum militibus ac equitibus cum obsidione liberaret, mense Augusto, Anni 1582. Gertrudenbergam cùm venisset, in febrem continentem periculosissimam incidit. Ad quem curandum statim primo accitus fuit Franciscus Marcellus Medicus Dordracenus amicus noster. Sed cùm semper æger in pejus vergeret, frater ejus Philippus Comes de Hohenloe, ad me una cum literis misit, ut fratrem extremè decumbentem inviserem. Ad quem cum pervenissem, erat octavus dies quo continuè febricitare cœperat, qui gelidam aquam noctu dieque biberet, urinâ per totum morbi decursum cruda existente, in convulsiones omnium ferè musculorum, & præcipue pectoris adeo graves incurrebat, ut illico mori videretur, & quanquam nos inhiberemus aquæ potum, vix ab eo abstinuit, ut ejus loco obtinerem vehementiorem aquam cinnamomi, tum julebos sumeret. At postea potiùs beneficio fortis naturæ, quàm remediis, quæ admodum difficulter admittebat, paulo meliùs habere cœpit, Medico Dordraceno tunc domum repetente. Nos autem deinde per diem atque alterum apud illum egimus, quem deinde in Hagham Comitis se duximus, atque ibidem quibusdam adhibitis aptis remediis sanus factus est. Hæc paulo latius de aquæ gelidæ potu in febribus synochis, ne opus sit hæc ipsa in ardentibus ac aliis febribus continentibus repetere. *Forestus schol. ad observat. 13. lib. 1. de Febr.*

DE FEBRIBUS ARDENTIBUS & Causo.

OBSERVATIO I.

Ardentem febrem, quo pacto frigida hausta extinguat.

APud Galenum legimus (& in Italia quotidie æstatis tempore vidimus) plurimos ardentibus febribus laborantes ex liberalissimo frigidissimæ aquæ potu à febri hoc modo liberari. Non modò vidi, sed etiam auctor nonnullis fui, ut ita facerent. Ex omnibus quos jussi, ne unus quidem non est per vomitum largæ bilis flavæ & putridæ: vel per copiosum sudorem: vel per utramque vacuationem liberatus. Oportet autem tunc jubere, cùm apparet in urinis coctio, & natura vicisse aliquo modo morbi causam cernitur. Non succedit tamen res, nisi multam omnino bibant: tantùm scilicet †, quæ oneri & molestiæ esse queat. *Erastus Explicat. quæst. 2. de purg. med. facult.*

† Vide quoque *Hildan. Oper p. 774.*

OBSERVATIO II.

Serpentum in febribus ardentibus usus.

PRimùm in iis (serpentibus) quos Gallia nostra profert, maximum inesse frigus experimur, si manibus tractentur, idque in media etiam æstate: quod bonâ fide affirmare possum. Memini enim, cùm aliquando sub finem mensis Julii, febre ardenti decumberem, fuisse quendam ex amicis, qui, ut à maximo æstu, quem in manibus percipiebam, me liberaret, serpentem insigni magnitudine & longitudine obtulerat, quem perpetuò instar glaciei frigidùm esse sentiebam, etiamsi continuò manibus tractarem, & in lecto volvens & revolvens eum calefacere conarer, id quod quotidie experiri licet. *Grevinus lib. 1, cap. 2. de Venenis.*

OBSERVATIO III.

Ex febre ardenti fœmina cum phrenitide mortua.

ANnno 1567. mense Junio, Ambergæ in Palatinatu superiori, mulier quædam, quæ acu sibi victum quærebat, ex ingenti animi mœrore, febre ardenti correpta fuit cum capitis dolore quæ ex sanguine esse videbatur, ridebat, jocabatur, cantabat, omnibusque gestibus hilaritatem exprimebat: interim ad interrogata responsum dedit, aliquando non: frequenter manum capiti, tanquam isthic dolorem persentisceret, admovit. Tempestivè fuit levibus medicamentis purgata, & vena illi secta, sanguis erat majori ex parte pituitosus, crudus & serosus. Tandem resipuit, & paulo pòst animam expiravit. Aperui caput, dum serrâ cranium removebam, effluxit aqua loturæ carnium similis: tenuis membrana, & plexus choroidis vasa aquoso & pituitoso sanguine turgebant. Uterque ventriculus tam dexter, quàm sinister plenus aquâ fuit inventus. Nullam nec in membranis, nec cerebri substantiâ deprehendere quivi inflammationem. Ex sinubus duræ membranæ cerebri, ut aliàs ex suspendio enecatorum cerebris, extraxi fibras sive filamenta crassa, lumbricis non dissimilia, ex alba pituita conflata, similes sumpsi ex cordis ventriculis. Huic accidisse opinor, quod multi Medici & præcipuè barbitonsores in Germania, anatomiæ prorsus ignari, qui febri malignâ cum lenticulis, præterito anno satis vulgari, quam Ungaricum appellant morbum, extinctos aperuerunt, tam principibus, quàm stulto vulgo, in hoc morbo cerebrum putrefieri, atque ex ea putredine in cerebro vermes generari, persuâserint: dant itaque his ægris allium & olfaciendum & comedendum, tanquam vermibus lethale venenum. *Coiter. observat. anatom. & Chirurg. pag. 110.*

OBSERVATIO IV.

Ex intempestiva & larga venæ sectione mulier plethorica in febrim ardentem incidit, ex qua ægerrimè docti Medici consilio liberari potuit.

MUlierem vidimus, quæ cùm pleniori & obeso esset corpore, & in ardescentem incidisset febrem, usa cujusdam imperiti Medici consilio, sanguinem ex vena copiosum emisit. Quo statim graviter afflictata, in multò deteriorem prolapsa est valetudinem. Nam ut in tenuioribus magis sanguis, ita & in plenioribus caro abundat. Nos igitur cùm ad mulierem vocati, eam summo in discrimine positam inveniremus, alias omnino observationes adhibendas censuimus, eas videlicet, ad quas dirigi curantis consilium debet. Quare defectam dudum virtutem omni genere auxilii resumo, donec corporis viribus redeuntibus, materiam, quam exuberare cognoveram, medicamento deponendam censeo: quod cùm ex frigidioribus rebus ægrotanti exhibuissem, illicò extincta est febris, & mulier, de cujus jam funere cogitabatur, per Dei gratiam ritè curata convaluit. *Benivenius Abditor. cap. 58.*

Vitæ thesaurus sanguis est: atque immodica idcircò ejus profusio, per quamcunque tandem partem fiat, periculosa. Multi ex immodica profusione mortui sunt; qui verò in vita servati, sæpenumero in hydropem inciderunt: refrigerato scilicet jecinore, & naturalibus facultatibus labefactatis. *Dodonæus scholio ad modò citatum caput.*

† Meminit etiam febris ardentis, cum importuna phlebotomia lethalis, *Zacut. de PP. Med. Hist. l. 4. hist. 16. fol. 684.*

OBSERVATIO V.

Ab ardente febri & lenta, subortis exanthematibus, atq; hypochondriorum tumore, subsequente denique dejectione purulenta instar atheromatum, liberatur æger.

NObilis adolescens annorum 15. Baro Dessaux, Provincialis, molliter educatus, deinde ad Aulam translatus, febre ardente correptus est, deinde lenta. Ortis exanthematibus tumuit ab utroque hypochondrio, & velut materiam purulentam seorsim ab excrementis alvi, & aliquando ante alvi excrementa reddidit. Erat autem qualis est materia atheromatis. Quæsitum unde prodiret. Nam ab abscessu credebatur. Alii pituitam esse a cerebro, alii ab intestinis autumabant. Sed quia nihil mordebat, nec injecto clystere sensus ullus doloris erat, & pituita tantùm detergebatur, verisimilior sententia putavit abscessum esse in inferiore mesenterio. Data visceribus quæ molliant, & leviter discutiant. Atque cùm clysteribus non juvaretur abscessus, usus fuit convenientissimus apozematum solutivorum: terebinthinæ, pilul. ex hiera picra & aloe, dataeque hæ ad drach. ß. justo effectu. Imperatum decoctum ligni sancti. Consultum viribus. Desiit pus excerni: mansit tensio in dextro hypochondrio: & febricula post retentum pus, non à medicamento, sed à reliquis obstructionibus. Imperatum est catharticum è syrupo de cichor. compos. cum rhabarbaro, & decocto radic. oxalidis & gram. convaluit. *Hollerius libr. proprio observat. numer. 19.*

OBSERVATIO VI.

Mulier calidissimi temperamenti, ex causo febre in mirabile delirium incidens, cum gravi syncopa, ut moribunda putaretur, curatur magno labore.

MArgareta honestissima & prudentissima mulier, Jacobi Ansosii civis Arelatensis honoratissimi honoratissima conjux, causo febre acutissima corripitur, cum linguæ nigredine, siti intolerabili, anxietate maxima, delirioque gravi, dies totos tres vexata. Putans enim se in enixu esse, validis clamoribus & conatibus sese exagitans, ac si paritura esset, defecit ferè, virium repentinâ concisione, & in syncopen delapsa, à qua vix resurgere poterat, & plures horas sine pulsu manens, moritura putabatur. Tandem decimo quarto die solutâ sponte alvo, & sudore copioso manente, liberata fuit præter omnium expectationem. *Valleriola lib. 6. obs. 8.*

OBSERVATIO VII.

Ardenti febre, causo dicta, cum frequenti delirio detentus, solâ natationis, quam ardenter expetebat, imaginatione curatus est.

QUidam ex nostris, cùm decumberet causonizans, & frequenti delirio obnixissimè postularet, concedi sibi natationem in stagno illo, (monstrabat autem pavimentum) constare enim sibi ajebat, statim ab ea nata-

ea natatione convaliturum se, & febre liberandum: tandem consulente Medico permissus est, cumque post aliquantum spatium crebrò cum summa jucunditate supra pavimentum domus volveretur, ajebat jam sibi aquam accedere ad genua, optare se tamen ut sursum conscenderet. Paulo post lætior, jam, inquit, attingit inguina: ita ascendente juxta imaginationis concepta paulatim ad guttur usque aquâ, hilari facie gestiebat, pronunciabatque se sanum jam factum, febreque liberatum. Accessit Medicus, reperit hominem sanum, febremque liberum. Opinor, imaginatio & per somnia, & delirantibus, objecta majora proponit, quam ipsa sint. Expetebat frigidum continens febris in visceribus ardens: id continens appellabat stagnum frigidæ, non secus quàm pituitam gustans, per somnium putat semel edere: cumque ex volutatione in pavimento paulatim a quibus refrigesceret, fingebat aquam per crura conscendere usque ad integram sanitatem. *Thomas à Veiga Comment. ad 84. cap. art. med. Gal.*

Observatio VIII.

Puer causo mortuus, defectus solitis pericardii humoris expers spectatus.

PAtavii puer quidam, famulus Germanus, frequenti ficuum cibo scirrhum contraxit jecoris, nec longè post in febrim ardentissimam incidens, die periit critico. Ejus dissecandi cadaveris mihi facta copia: aperto abdomine, exta in fœtida natare aqua, siccus thorax, pericardium expers aquæ, maximo & continuo cordis æstu depastæ, corrugatum conspiciebatur. *De observat. Joannis Jessenii à Jessen, per Clar. V. Laur. Scholtzium ad me miss.*

Observatio IX.

Puella quadrima, nimio Clareti & Melicrati usu, Causone obiit.

HAbui sororem puellam, Augustillam nomine, 4. annorum, cui eques quidam dederat Claretum & Melicratum, quod cum bibisset, Causone correpta est, & septima die obiit. Nam pater cum eodem equite ad Comitem de Hoiha proficiscebatur; unde cum rediit, mortuam filiam reperit. *Adamus Lonicerus, in explicat. morb. pag. 59.*

† Meminit quoque *Gabelch. Cent. 6. fol 95.* febris ardentis, ex usu balnei, post liberaliorem vini Malvatici assumptionem, inductæ. Memorabile, quod habet *Rhod. Cent. 1. Obs. 4.* ab enormi scil. gaudio ardentem febrim obortam esse.

DE FEBRIBUS ACUTIS & diuturnis.

Observatio I.

Febribus acutis corripi solitus, evacuationibus annuis præservatus.

QUidam, nomine Baron Dean, tempore æstivo semper febribus acutis corripiebatur. Sed multis jam annis non febricitavit, quoniam per venæ sectionem circa principium, aut medium veris anticipavit: cui singulis annis singulæ purgationes abundè medebantur. *Symph. Campegius Enarratione hist. 9. lib. 3. camporum Galeni.*

Observatio II.

Pedis phlegmone negligenter tractatâ, subortaq; acutissima febre, æger in tantum discrimen venit, ut de pede amputando deliberaretur: qui tandem debitis remediis, & ex arte administratis, citra sectionem restituitur.

VOcatus eram aliquando Retium, (Austriæ inferioris id oppidum est) ad Comitem quendam Bohemum, virum insigni robore corporis præditum, procerum, quadratæ & vere musculosæ constitutionis, prælongam cæsariem habentem. Is cum ex gravissima phlegmone pedis jam in itinere hulcerati, non sine periculo decumbebat: ita quod jam à Chirurgo præsente, non ignavo sanè, timidiusculo tamen & internorum affectionum imperito, constitutum esset in crastinum de pede resecando. Eum Comitem cùm accessissem, primò (rem audi quæso miram, & topicum minimè Medicum) vir statura insigniter magna, barbâ densâ, aliquantisper canescente, in lectulo prope fenestram erectius sedebat, eo modo magis conspicuus: huic ante totum caput lotum, ac perlitum erat sinapi tritâ, quæ per Bohemiam tanquam acetarium ad cibos apponitur: Italis *mustarda* dicta. Capillitium ergo totum illâ mustardâ imbutum, circumquaque caput in altum prominebat, & caput alioquin magnum, longe majus faciebat, atque adeo Gorgonis cujusdam caput repræsentabat: torvum præterea & triste tuebatur patiens: ad cujus sane obtutum (ut verum fatear) vehementer obstupui. Interea porrectâ manu, felicitatem illi precatus, alterum prope astantem Baronem, mihi probe notum, alloquor: quænam quæso est ratio hujus tam horrendi capitis? qualenam hoc est capillitium? Ibi Baro enarrare cœpit rem gestam omnem: apud populares suos ita in more positum, ut ægrotis, de apoplexia metuentibus, ejusmodi illinitiones capitibus adhiberentur, in cautelam: præterea, ut patientes quotidie ubere sinapi vescerentur: ita enim futurum, ne quidpiam ab apoplexia pertimescerent, idque consilii ab expertis Medicis (scilicet empiricis) in usum translatum dominum Comitem sequutum esse. Ego vero hunc errorem ridens, & tam ridiculum topicum execratus, pulsum patientis exploravi: & cum hominem acriter febrire deprehendissem, magnam denique vidissem adesse capitis plenitudinem & calorem, atque jam ob malè applicatum topicum, parvam victus rationem, febrim denique acutam, mentis instare alienationem: subitò jussi novacula cæsariem totam amovere, caput abluere, paulo pòst venam incidere, copiose sanguinem extrahere: deinde progressu temporis, ordinatis iis quæ ad diætam spectabant, & febris curationem: adhibita tandem omni diligentiâ in hulcere mundificando & solidando, hominem Dei auxilio sanitati restitui: & utroque pede salvum, domum dimisi. *Cornax Enchiridii consultat. med. lib. 2. cap. 28*

Observatio III.

In acuta febre post variorum & malignorum excretionem, parotides tardius apparentes, lethales.

VIdi qui in acuta febre, utroque contento hypochondrio plurima per alvum dejecerit, nigra, porracea, cruenta, flava, graviter olentia. Eidem brevis interdum cataphora, levis surditas, temporarium delirium, à quibus parotides expectabantur. Ad 27. dolor sub auribus, unde magis illæ sperabantur. Verum præ imbecillitate naturæ, recurrente materiâ, orta gravi spirandi difficultate, mortuus est 30.

In altero quoque eadem omnia, & graviora quoque, singultus, animi deliquium, frequens mutitas, pulsus deficiens: sub 30 levi parotidum significatione editâ, & orta spirandi difficultate, alteri similiter obiit. Utrique dissecto omnia viscera marcore confecta, & abscessu putria inventa sunt. *Hollerius Comm. 2. ad aph. 17. sect. 2. Coac. Hipp.*

Observatio IV.

Diuturnis febribus laborantium curatio mira.

REcitabo historiam veram. Auriga quidam non paucos febre diuturna febricitantes, aut aliàs

male affectos, haustu vini exhibito, in quo manip. salis priùs dissolvisset, liberavit. Per vomitum & dejectionem purgati sunt magna cum violentia, qui hauserunt. Quidam à diuturno capitis dolore, & febribus tertianis nothis, postquam diu eas sustinuissent, hac ratione convaluere. Sed multi alii, quibus intempestive exhibitum fuisset pharmacum, aut debiliores extitissent, gravissimè hinc offensi fuerunt. Nonnulli etiam ob eam causam, ut videbatur, interierunt. *Erastus Explicat. quæst. de purgant. medic. facultat.*

Observatio V.

Specificum ad diuturnas febres.

OLeum scorpionum Germanicorum, nostrum ad diuturnas febres specificum. Scorpiones triginta vel plures, hyeme laurino oleo, æstate oleo nucum tantisper immacerato, dum dissolvantur: deinceps distendito linimenti in modum. Quo ante paroxysmum, omnibus in febribus longis, præmissa evacuatione, dorsi spina, pulsus item, & tempora liniantur. In quartana primùm fricetur spina dorsi, demum ad latitudinem trium digitorum inungatur. *Ex archivis, Schenckius Filius.*

Observatio VI.

In conclamata febre aquâ vitæ exhibitâ, calidis vinoq; concessis, sanitas subsecuta.

QUidam Medicus in vomitu, fluxu, & intensa febre, ægro derelicto à Medicis, & jamjam morituro, dedit unc. iij aqu. vitæ: & ita mutatâ diætâ de frigido in calidum, sumptis cibis, & vino odorato, interpolatis horis, restitutus, intra triduum convaluit. *Solenander sect. 5. cons. 15.*

Non absimilis curatio fuerit, quæ piperino oleo, & caryophyllorum, peragitur. Empiricum etiam ex *Manuscripto* remedium, his affine est: Paroxysmo ineunte, duo ternave cochlearia ex aqua Urticæ urentis stillatitiâ ebibuntur, & æger calidè integitur. Deinceps prima quam æger inde reddit, urina, in aquam fervidam bullientem immittitur. Similitudinis & sympathiæ lex atque analogia inde dependet.

Observatio VII.

Febricitans, cujus Epar, ob usum nimis calidorum, disruptum est.

AUrifaber habebat ministrum Coloniensem macilentum & longæ staturæ, qui incidit in febrim satis acutam. Monitus igitur à suis sodalibus accepit vinum Malvaticum cum zinzibere & aliis aromatibus ad provocandum sudorem, sed cum ex hoc levi sudore parum juvaretur, monitus ab iisdem accipit Theriacam, & intravit balneum, ut magis postea provocaret sudorem: quod & secundò fecit. Sed res semper cessit in deterius. Vocatus est igitur D. Hieronymus Heroldus, & ego tandem: adhibuimus refrigerantia, & omnia quæ possunt moderare illum æstum, sed frustra. Et ita intra paucos dies exhalavit animam. Secuimus igitur corpus: Epar ex nimia illa caliditate combustum fere inventum, ita ut haberet quatuor rimas in gibbo. (*Es vvar an vier Orten, vor Hitz auffgesprungen*) *De observat. D. Joan. Hessi, per Cl. Joach. Camerarium mihi communicatis.*

† Cæterùm de variis symptomatis ortis ex mala febris diuturnæ crisi, vide *VVolffgang. Gabelchov. Cent. 4. fol. 9.*

DE FEBRIBUS TERTIANIS.

Observatio I.

Tertiana triginta annis mulier affecta.

SCribis in Aula Illustriss. Principis Erici, Brunsuicensium & Lunæburgensium Ducis, honestam esse matronam, annos natam sexaginta aut paulo minus, quæ tertiana febre annos triginta detenta sit, ita tamen ut cùm infebricitationis tempore singula munia obire & exequi possit, de tertio in tertium certâ atque statutâ horâ horrere leviter incipiat, cum quadam pandiculatione, ut vocant, quam post tres horas levis excipiat sudor, cum non admodùm acri calore. Atque ideò potissimum mirandum asseris, quod in tam provecta ætate, tantum biliosæ materiæ haud quaquam reliquum esse existimes, ut talem ac tam diuturnam febrem possit accendere. *Balduinus Ronseus Epist. 13.*

† Meminit etiam febris tertianæ diuturnæ *River. Cent. 3. Obs. 49.* at verò brevissimè *Rhodius, Centur. 1. Obs. 6.*

Observatio II.

Tertianæ non exquisitæ Historia.

MEdium erat anni tempus inter Vergiliarum occasum, & quod hunc antecesserat æquinoctium: in quo adolescentem circa fere ipsam auroram febris cum horrore corripuerat: quæ neque in calore, neque in pulsibus, tertianæ similis esse videbatur: imò nec vomitus biliosus sequutus est, nec multus sudor: Postridie verò ad horam circiter tertiam paucus exiit mador, cum quo & febris evanuit: sed adeò sensim, ut circa vesperam vix febris expers æger videretur; nimirum relicto tunc in pulsibus evidente admodum febris signo. Verùm reliqua circa idem tempus, ac per totam noctem, facilè omninò æger ferebat. Rursus verò circa tertii diei auroram, secunda accessio priori in omnibus, præterquàm tempore, similis rediit: sequente enim nocte paulò ante lucem, exhalato vapore, febris decessit: circa quarti diei auroram, & reliquo toto autumno, ac hyeme, quo tempore ægrotavit, tum reliqua omnia, tum accessionis & solutionis febris tempus, eadem permanserunt. Adolescens autem annos plus minùs octodecim natus erat: aspectu albus, ac pinguis, vitæ deditus otiosiori, priùs crebris tum crapulis, tum lavationibus usus, ac satietatibus: proinde cibos improbe concoquebat. Accessis verò & huic pulsus durities, mediocris quidem in primo & secundo die, in tertio verò, & quarto, & sequentibus usque ad septimum, ad tantam pervenit duritiem, ut si quis solo pulsui credidisset, multorum esse mensium ægritudinem putasset: ac talis permansit usque ad vernum æquinoctium: in quo primùm mollescere cœpit. Postea rursus quadragesimo die ab hac tertiana prorsus liberatus est, paulatim pulsu emollescente, & accessione decrescente; urinisque probum quod desidet habentibus, quæ priùs vehementer crudæ omnes erant. Hæc quidem certe maxime contraria est exquisitę tertianæ. *Galen. lib. 2. ad Glaucon. pag. 91.*

Observatio III.

An maculæ purpureæ, in intermittentibus febribus, præsertim tertianis apparentes, perpetuò periculum portendant.

VUlgò, cùm in febribus purpureæ maculæ apparent, præsentaneum vitæ periculum adesse putatur. In quo tamen judicio multi falluntur. Etenim observavi non solùm in acutis febribus tales maculas cũ periculi metu apparere, sed & absque periculo in intermit-

termittentibus febribus, & præsertim tertianis, & profluviis sanguinis narium, nulla præsente febre. Quinetiam in tertianis salutaribus, notavi aliquoties maculas quasdam, non dissimiles iis, quas urticæ folia cuti affricta excitant. Has barbari esseras videntur appellare. At easdem cuidam insigni Nobili singulis fere mensibus accidere in toto corpore, cum febrili accessione, qualis Erysipelatum exortui adjungi solet, animadverti, nullo subsequente insigni damno. Itaque non ipsæ maculæ purpureæ per se periculum aliquod magnum portendunt, sed tales fere sunt, quales sunt affectus à quibus procedunt. Etenim virginem quandam nobilem ex familia Ridtefchiorum celebri oriundam, olim a Iverti, apparentibus his maculis purpureis, præter omnium opinionem diem suum obiisse, quod à maligno morbo, qui tumorem ventris diuturnum nullo ingenio medicabilem excitarat, eæ prodiissent. Cæterum vidi etiam Erenstadii puellam duodecim annos natam, cui calore in corpore repente excitato, in toto ventre, tum etiam in membris exterioribus pustulæ seu porri..., eliceæ rubicundæ exoriebantur, ex quibus apertis sanguis purus destillabat: Quæ temperato victu ... revaluit, nullum evidens vitæ periculum persentiscens. *Clar. V. Jacobus OEthaus, de observat. propr.*

Observatio IV.

In tertiana continua critice soluta, hæmorrhagia ingens narium oborta, præterea tres lapilli vomitu ejecti.

Esaias Juncker Wetteravus, cùm per aliquot septimanas febri laborasset continua tertiana, natura morbum judicatura, narium hæmorrhagiam, quæ & alias ipsi familiaris erat, adeo profusam excitavit, ut intra paucos dies multæ sanguinis libræ è naribus emanarent: ultimo spontaneo concitato vomitu, tres lapillos, triangularis formæ, phaseoli seu fumlacis normis magnitudine ... æquiparantes, colore croceos, quales in bovum fellibus reperiri observatum est, rejecit, ac confestim melius habere cœpit, quos penes manus inpræsentiarum non habeo, aliàs perquam lubens misissem. *Ex literis D. Petri Spenreris. 26. Decembr. Anno 1591. Aschaffemburgo Friburgum ad nos datis.*

Observatio V.

Æstiva tertiana annuis purgationibus sublata.

Quidam æstivo tempore semper tertiana corripi solitus, jam annos multos febrem non est expertus, bile pallida per nos sub veris finem præpurgata. Tum enim tales vacuati multò præstat. *Galen. comm. ad aphor. 47. lib. 6 Hipp.*

Observatio VI.

Thermarum haustu quidam a tertiana & continua liberatus.

Est apud Forenses in urbicula, quæ Sanctus Baldomerus dicitur, altus fons admiratione omnium dignissimus: Nam quod aquam imprimis decet cum argento electrove purissimo de claritate contendit; cum vino, robore fortitudineque peracri, unde fons fortis appellatur ab incolis, decertat, & largiflua abundantique scaturigine cedit profecto nemini. Verum ut jam ex infinitis ejus virtutibus aliquot enumerem, ab ima fontis profunditate ad aquæ superficiem, assidue atque incessanter exoriuntur bullulæ, quæ vix enatæ subito franguntur. Aqua hæc fermenti vicem tenere cernitur, ejusque vim habere, si cum ea pinsitur panis. Quid, quod cum bibitur, vinum apparet gusti quàm optimum: ebibita vero, sui, id est aquæ saporem relinquit? Mirum profectò hoc est: verum longe multoque mirabilius quod non equidem auditu tantum, sed experimento quoque habeo cognitum. Hujus haustu bis febre levatus sum, tertiana primum deinde continua: idcirco quod antea cum audirem, vix credere potueram: cùm expertus fuissem, perfecte scivi: permultaque alia, ut crederem, mihi persuasit, quæ de fluviis, fontibusque ac lacubus ab optimis scriptoribus scripta leguntur. *Symph. Campeg. us Enarrat. hist. 7. lib. 3. Galeni camporum.*

Observatio VII.

Historia tertianarii curati fallacia quadam, qui imaginationis vi propemodum perierat.

Erat juvenis, habitu gracili, sicco temperamento, laborans tertiana: cumque post aliquot dies abire Sondinum decrevissem, (ubi tum rure erat) ei dicturus accessi, quæ me discedente agere deberet. Cumque finem sermoni imposuissem, tu (inquit) discedis, quia me moriturum certo conjicis. Cumque jurejurando contrarium ostendissem, repente in lecto sedens, vestem & calceos petivit. Quid inquam cum iis agere vis? Ut, inquit, an me meis pedibus sustinere valeam: quod si hoc detur, abi. Cumque surgens, in fenestram, quæ in virides campos ac late patentes prospectum habebat, concessisset, intuens animi deliquio captus est. Cumque in lectum portaretur, parumque requievisset, lacrymis obortis. Domine (inquit) Brude, nonne tibi dixi, quia morior. Cumque uxorem, clientes, & amicos convocasset, omnibus astantibus, vides, inquit, ut jam moriar, Medicus abire vult, ut me morientem non videat. Cumque ei objecissem, quid (inquam) dabis mihi, si te ab hoc morbo liberum reddam? Repente mira animi affectu commotus, Pete, (inquit) non minus dabo quam postulabis. Cumque peterem debita opera ... aureos: parum (inquit) petiisti, & allato scrinio numeravit pecunias. Quia inquam statim solvisti, liberalis viri functus officio, non te relinquam prius, quàm ad rus concedas, & perdices & phasianos aliquot ex tua venatione mecum in domum portem. Hoc audito clamavit, sanus sum. Cumque apertè perspexissem hominem acri præditum imaginatione, ut qui modo mortuum se esse putabat, nunc se sanum fateatur, pectore hæc versans, modum quo hominem a tertiana liberarem, inveni. Die sequenti cum febris hora decima cum invasura esset, nocte ante habito cum uxore & clientibus consilio jussi ut omnes fenestræ ad horam nonam aperirentur (aperiebantur enim ad horam sextam) tresque horas hero suffurarentur. Cumque hoc ita decretum esset, mane omnes ex consulto non intrarunt in cubiculum. Cumque uxorem hora octavâ vocasset, Quota, inquit, hora est? illa quintam dicens, dormireque eum jubens, abiit. Hora transacta, clientem vocans, cùm ab eo accepisset, horam esse sextam, quiete egit: post horam, quam septimam existimabat, accessi. Cumque horam in sermonibus traxissemus, precor, inquam, domine Calpepare, duas horas quæ ante paroxysmum supersunt, ad aleam teramus. Cumque annuisset, lusimus horam unam. Cumque uxor ejus rem risu dissimulare non posset, rem omnem homini pandimus. Meridiemque jam esse, duasque horas post paroxysmi tempus, & ita sanatus est. *Brudus Lusitanus de victu febricitant. lib. 3. cap. 18.*

† Ortam v. ab imaginatione febrem tertianam cum alvi fluxu, commemorat *Lotich. lib. 1. fol. 36.*

Observatio VIII.

In tertianæ simplicis & exquisitæ accessione, nimio, vestium operimento intra triborium mortus.

Non

NOn pauci juvenes atque robusti in tertianæ simplicis & exquisitæ accessione, trium horarum spatio, ab iis qui causam solam intuerentur, vestibus multis extincti, & siti, & sudoribus exhausti fuere. *Fernelius method. curand. febrium general.*

OBSERVATIO IX.

Biliosus, sexagenarius, à tertiana cachecticus factus, recidivam incurrit, cum frequenti vomitu, qui tandem tabe confectus extinctus est: cadavere dissecto, deprehensa est interior ventriculi tunica, non sine veneni suspicione, exesa.

CAmillus Facinus temperamento bilioso præditus, ætatis suæ anno 59. tertiana febre laboravit, quâ extinctâ malè coloratus cùm manifesto lienis tumore, atque hepatis obstructione remansit, & ita valetudinarius inordinato regimine vitæ usus, rursus in febrem incidit, ad malum habitum corporis deductus, in cujus invasione paroxysmi evomere cœpit, sicque tertia die post cibi assumptionem per horas tres vel quatuor, cibum & potum maxima pituitæ copia permixtum evomuit, quod & singula quaque die postea fecit, donec occubuit; nec minùs ad trium librarum pondus pituitæ evomebat qualibet vice, multoties ad quinque ascendebat librarum pondus, quo tempore nunquam per inferiora quicquam excrevit, etsi clysteres acres, & mites quoque ingesti fuerint, ac per superiora solventia medicamenta sorpserit, quæ tamen evomuit: interim de dolore circa fundum ventriculi conquerebatur, sicque ad quartum usque diem bis quotidie evomendo perseverans vitam cum morte commutavit. Cadaver à nobis dissectum, annuentibus filio, uxore, & hæredibus, atque in ima ventriculi regione, juxta os infernum, pyloron dicunt, tunicam interiorem exesam adinvenimus, quod mali causam fuisse non dubitavimus. Cùm verò in ęgro isto plurima pituita in universi corporis venis reperiretur, cumque corpus ex cibis ingestis nutriri requiret, factum puto, quod natura, quæ semper de animalis conservatione solicita est, hujus pituitæ partem singulis diebus à venis ad hepar ipsum, & ventriculum derivarit, uti probe confecta, & in sanguinem conversa, alimentum animali suppeditaret, quod fieri cùm nequiret, unà cum cibo tanquam onus aggravans extrudebatur cum cibariis per vomitum. Quod verò ita se res habuerit, mira brevi tempore corporeæ molis consumptio arguit. Abrasionem verò illam in ventriculo repertam, ex veneno propinato provenisse contendebat filius, id argumentis etiam non levibus externis conjiciens. Nos ab humoribus erodentibus & acribus factam fuisse credebamus: memineramus etiam apud *Gal.* legisse *lib. de atra bile, cap.* 3. quibus corporis partibus pura impermixtaque adhæserit atra bilis, eas prorsus exedendo ulcerare, quod & salsam acremque pituitam efficere posse, testatur idem *Gal. 6. Epid. com. 3. part.* 18. quod pariter ex bile provenire posse, testis est *Hipp. 3. Epid. com.* 3. Quinimo humores istos omnes mala qualitate venenata atque maligna præditos, ad partem aliquam delatos, nō solùm exedere, & ulcerare, sed etiam brevissimo tempore mortificare posse suadet ratio, & experimenta plurima commonstrant. *Marcellus Donatus histor. mirab. lib. 4. cap. 3.*

OBSERVATIO X.

Plethoricus, crebris vomitionibus, quibus affici solebat, suppressis, instar exquisitæ tertianæ rigoribus sæpe concussus, tandem tertianâ verâ infestatus est, quæ in paralysim transiens ægrum necavit: aperto corpore, bilis syncera libræ pondere intra membranas hepatis coacervata deprehensa, parte ejus ad spinæ nervos detrusa, unde paralysis profecta.

VIr quidam ingenuus, ætate florente, epulans liberaliter, quotidianæ vomitioni biliosæ jamdudum fuerat obnoxius. Hac repente suppressa, ventriculi vehemens dolor prehendit, cum nausea & tussi inani. Huic mox cœpit corpus citra febrem ullam vehementi rigore, tanquam invadente exquisita tertiana, ex intervallis quotidie supra vicies concuti. Exactis diebus circiter quindecim, putrescente jam bile, tertiana febre corripitur, qua multis post diebus, soluta, resolutio insequitur omnium partium, quæ sunt sub capite, nec multo pòst interitus. Corpore dissecto tam multorum affectuum causam deprehendimus, bilem synceram, eamque prasinam, circum jecoris cava libræ pondo membranis coercitam, & cujus jam portio in spinæ nervos obrepserat. Non paucos deinnon admodum dissimiliter affici notavimus, quorum exemplo intelligi potest, rigorem modò sine febre, modò cum febre, interdum ex præcordiis suscitari, intermittentis quoque febris fomitem in iisdem locis contineri. Id ex his quoque conficitur, quæ sæpe fieri observavimus; tertianam diuturnam atque quartanam in atrocem cruciatum colico immaniorem desinere, qui nonnunquam & in artuum dolores, & in paralysin facessit. Hic dolor sine febre est, ferè tamen consueto accessionis tempore exacuitur & excandescit, pristinumque circuitum retinet. Vix nisi bilis vacuatione mitescit, quam constat ut doloris, ità & febris causam fuisse: depellitur enim è præcordiis & visceribus in peritonæi intestinorumque membranas, eo argumento, quod & febris & sitis, & inappetentia mitescunt suborto dolore. Itaque ut doloris circa peritonæum & intestina, ita intermittentis febris sedes est circa viscera & præcordia. *Fernelius lib. 4. de febribus, cap.* 10.

† Confer de febre tertiana intermittente cum Vomitu, & insigni cardialgia *Thom. VVillis. de Febb. cap.* 4. *p.* 52.

OBSERVATIO XI.

Ex tertiana in soporem versus, qui in vigilias & mortem cessavit.

BRito quidam nobilis correptus febre tertiana, in prima accessione summa virium imbecillitate laboravit, ut videretur mori. Tertio die in secunda accessione eodem modo habuit. Somnolentus in utraque, ut vix somno posset prohiberi. Aliis accessionibus vigil, neque ad somnum verti potuit. Sextâ mortuus est. Adhibita etiam initio fuerant remedia, quæ vim vitalem sustinerent. *Hollerius observat. 25. libro proprio.*

OBSERVATIO XII.

Sudor copiosus in febre tertiana ante paroxysmum erumpens.

NObilis quidam in Turgaviâ Helvetiæ prædives, ob inordinatissimam victus rationem in tertianam notham inciderat, penè omni ex parte à crassa pituita ortam. Is ante rigorem & paroxysmi horam semper sudabat copiosissimè: post sudorem sequutus est cum vomitu rigor; rigorem verò calor satis vehemens cum capitis magno dolore. Huic principio minorativum cum cassia, rhabarbaro & speciebus hieræ exhibui: postea syrupum digerentem, oxymel simplex, &c. & venam hepaticam secari jussi. Hodie, cùm hæc scribo, dies paroxysmi erat, at febris eum penitus reliquit, cras medicinam laxantem sum exhibiturus. Hæc ad te scribo prolixiùs, ut à te cognoscam, nunquid de ejusmodi tertiana aut audiveris, aut legeris, in qua sudor copiosissimus in omni paroxysmo rigorem præcellerit. *Ex Epistola Medici Sangallensis ad Clarissimum V. Casparum VVolphium.*

***

DE

DE FEBRIBUS QUARTANIS.

TEMPUS ACCESSIONIS ET DIUturnitas, symptomata, metastasis, tum de aliis exemplis.

OBSERVATIO I.

Quartanam bis hominem corripere.

A*Etius lib. 5. cap. 82 Hippocrat. de hebdomadibus citat*, asserens, eundem hominem quartana bis non laborare, neq; laborasse unquam: neq; laboraturum, si semel evaserit. At Deus bone! quoties observavi ego, eundem bis hanc febrem fuisse perpessum, plurium intercessione annorum? Documento sit, præter obscuri nominis quamplurimos, eximiæ & virtutis, & nobilitatis vir, Franciscus a Loe, dominus in Wissen: qui, licet quartanam in juvenili ætate excepisset, nihilominus circa annum ætatis suæ quinquagesimum, ea denuo correptus, ultra sex laboravit menses: sicuti tum ipse testabitur adhuc superstes, tum ego diligenter notavi, dum curationi interessem. Quid autem a [illegible] in hoc eventu? Non ego quidem inficior, difficiliorem esse quartanæ repetitionem: propterea quod ejus causam materialem, ob suas substantiam crassam, siccitatem, [illegible] ac terrestrem, longa indigeat & tarda productione. Sed eam minime impossibilem [illegible] ratione. Nam affectu male valentibus [illegible] potest paulatim tantus materiæ delinquentis cumulus, quantus ad inducendam quartanam desideratur. Unica enim a [illegible] perpessio, atq; unica materiæ morbificæ absumptio, ejusdem materiæ reiterationem excludere nequit. *Wier lib. obs.*

Aetius ex Hippocratis sententia retulit, eundem hominem bis quartana non capi, si semel [illegible]: quia contingit juxta propriam cujusq; hominis naturam in ætate vigoris, in qua corripi est necesse. Quam sententiam pluribus illas reprehendi; quemadmodum illos eos, qui asserunt, eundem hominem exanthematis bis non corripi, vulgus variolas & morbillos vocat. Quippe quibus causis semel accidit quartana, poterit & sæpius obvenire; & licet inclinata ætas sæpius redire nequeat, cæteri tamen possunt. Non alia ratione de [illegible] disputo. *Ferdinand. Mena Method. curand. febr. c. 30.*

OBSERVATIO II.

Nonnullos toto vitæ suæ tempore nunquam quartana corripi.

DAmnatur Aetii sententia, quòd omnes homines necessariò quartana corripi dixerit, eos præsertim, quibus ad vigoris ætatem conceditur ascendere: Plures enim invenies homines, quibus nunquam obtigit quartana, sicut nec lethargus, asthma, pulmonis inflammatio, imò nec melancholia morbus quæ mala declinanti ætati sunt familiaria, 3. Aphorismor. 30. *Ferdinand. Mena, Method. curand. Febr. c. 30.*

OBSERVATIO III.

Quartana fœtus in utero materno congenita.

QUartanam infantes ac pueri citra ullum vitæ errorem ipso ortu à matre contraxerunt. *Fernelius lib. 4. Patholog. de febr. cap. 14.*

OBSERVATIO IV.

Quartanas nonnunquam, ad quintum, septimum, duodecimum, nonnunquam ad vigesimum tertium annum durare.

QUartana exquisita censeri non debet, quæ in annos duos excurrit, nec quam vidi in annos novem perduci. *Fernelius lib. 4. Patholog. de feb. c. 14.*

Quæ rara observatuq; dignissima in febre quartana animadverterim, hæc fere exstiterint. Ex veterum Medicorum decretis, & posteriorum scriptis, sententiam adhuc inter nostri ordinis viros præstantes hoc seculo perdurare constat, qua hanc febrem & longissime in duodecimum extendi annum censent: secus autem, ipso artis usu, observatione sedula, & exemplorum indubitatorum testimonio ostendam. Enimvero quendam agricolam, nomine Henricum Haslen in Peninsula vulgo [illegible] dicta, supra Embricam ad Rhenum, quartana triginta tribus laborasse annis, ex eaq; interim intra annos nonnullos, tam in universa vicinia notum est ut in [illegible] vocari deberet: hac occasione & in cœlibatu permansit, febris quando [illegible], vel [illegible] intermittebat ut lecto non affigeretur [illegible], ea tamen tempore recurrebat: nam quæ in morbo relinquuntur, recidivas facere consueverant.

Comitem à Moers [illegible] quartana triginta tribus exercitum annis. Post [illegible], burgundionem [illegible] post dies tres expiravit. Mortem et [illegible] magnitudine, ob [illegible] quo affectus [illegible].

Dominus de Rolc, œconomus [illegible] Cæsaris Maximiliani, ejus [illegible] primi, ea febre [illegible] octodecim laboravit: ab ea autem integrum tere [illegible] quod [illegible] prædictum fuisse [illegible] mortem nimirum consequuturam, ubi defuisset febris.

Cæterum quem septimo anno quartana enecaret, Nobilem novi, quem admodum [illegible], quinto anno ex ea mortuum. Quid enim [illegible] temporis durationem [illegible]. Perseverante enim & melancholici humoris generatione, & pravi victus usu, necessario ejusmodi sequitur effectus. Neq; vero ex materia semel tantum coacervata talem gigni ægritudinis prolongationem sentio: nisi quotidie nova causæ accessione locupletetur, quæ quo major est, eo temporis prorogatio diuturnior. Quemadmodum è diverso, si quoq; causa minuitur, [illegible], testatur quiq; quod pro ejus paucitate, in corporibus alio qui non tam malè affectis, nonnunquam post accessiones non frequentes fieri potest, quare in paucarum septimanarum spatio morbus [illegible] abigi nequibit? Exemplis id comprobarem facile, si [illegible] dictamarem. Quæ necessariò [illegible] prærogativæ [illegible] mentum jactabundis Paracelsistis in ejusmodi curationibus relinquo. *Wier. in lib. [illegible].*

Maria de Cavallos, per septem annos quartana laboravit: famula Principis sororis Philippi Regis Hispaniæ, Ioannæ nomine, Catharina de Cavallos, ejusdem soror quinq; annos. *Ferdinand. Mena method. febr. curand. c. 30.*

Quendam novi (quod annotatu dignum esse censeo) famulum Delphici portus, qui per octo annos cum febre quartana laborasset, anno 1565. cum quadraginta annorum natus esset, in pleuritidem incidit, à qua cum ope divina remediis aptis à me exhibitis evasisset, postea 14. die à pleuritide restitutus, cum continuo febricitasset, quod signum etiam pleuritidi proprium est, rursus more solito eum febris quartana apprehendebat. Verum huic consului, ne quid contra quartanam adeo illi innatam & confirmatam tentaret, cumq; multis bonis remediis hactenus adhibitis non

cederet: at imperavi ut se quietum teneret, & bona victus ratione uteretur. At his nostris mandatis neq; consilio saniori auscultans, post annum cùm eadem quartana adhuc affligeretur, ex empiricis illis, qui se errones seu Ægyptios Medicos vocant, medicamentum contra quartanam, me dehortante, accepit: sed non diu ab exhibito medicamento, anno 1566. cùm novem annis quartana laborasset, subitò extinctus est. Huic resistebat utcumque aluus, & facilior illi in sinistrum latus decubitus erat, mirum quòd in hydropem non devenerit confirmatum, quamquam ventrem utcumq; tumidum habebat: facies illi subnigra, & totum corpus lividum, quasi ictero nigro laborasset, quod illi ob splenis tumorem fieri judicabam. *Forestus Scholio ad observ. 32. lib. 3. de febribus intermittentibus.*

† Meminit cujusdam, qui febre quartana 33. annis laboravit, *Zvving. Th. vit. hum. p.* 362. Exemplum diuturnæ quartanæ habet etiam *Rhodius Cent. 1. observat.* 14.

Observatio V.

Admirandus quartanæ typus.

Observavimus in Petro Antonio Carnago admirandum quartanæ typum: Hæc prima vice prima hora diei invasit; & secundus paroxysmus secunda hora diei: tertius tertia, & sic successivè usque ad primam horã noctis. Deinde ordine retrogrado à prima hora noctis, ad vigesimam quartam diei, vigesimam tertiam, vigesimam secundam, & sic successivè usq; ad primam horam diei, iterumq; reversa eodem ordine ad noctem, & à nocte ad principium diei, semperque eodem gressu quousq; penitus extincta desiit. *Marcell. Donat. hist. mirabil. lib. 3. c.* 14

† *Th. Bartholin. Cent. 3. hist. anat.* 55.

Observatio VI.

Virgo Gygantæa ex quartana facta.

Virginem vidi, quæ ob molem corporis gygantæam, per diversarum regionum civitates circuibat, se velut monstrosi hominis idolum seorsim in conductis ædibus visendam ostentans, omnibus qui stipem numerarent, ex cujus collectione hæc cum matre victum quæritabat. Ad hanc ego quoq; ingressus, diligenti inquisitione singula percunctor: doceorque ex matris & grandissimè filiæ responso, eam ex staturæ brevis parente utroq; naturam, nec ullum in avita progenie fuisse visum, qui communem aliorum hominum altitudinem superaret: eamq; virginem à sui ortus initio ad annum duodecimum parvæ staturæ vulgaris fuisse: sed eodem tempore quartana correptam, qua cũ mensibus aliquot luctata fuerat, ea prorsus remittente, cœpit in eam excrescere molem, cunctis membris æqua dimensione in magnitudine debita respondentibus, ut nihil à justa proportione appareret alienum. Annum, nî memoria fallar, agebat vicesimum quintum, quum eam inspicerem, quo nondum menstruæ fluxionis senserat evacuationem. Illum etenim sanguinem excrementitium in nutritionem, & tantæ molis conservationem requirebat natura. Bona interim fruebatur valetudine, forma non venusta, colore subobscuro: ingenio simplici & stupido: ac toto corpore torpido. Virtus siquidem animalis ab initio huic corpori à Deo infusa, in ea quæ vulgaris hominis amplitudini debetur, proportione, postea in vasti corporis mole dispersa, æquali potentia sui operis robur nequivit ostendere, quemadmodum in corpore mediocri.

Major in exiguo regnat nam corpore virtus.

velut etiam Homerus suum Ajacem, Virgilius Æneam describunt, figura parvos, artificio ingeniosos, cùm omnes illis dotes tam corporis, quàm animi tribuere statuissent. Virtus enim (ut Philosophi loquuntur) coacta seu unita fortior est seipsâ dispersâ. Quæ verò hujus miraculi fuerit naturalis causa, etsi paulo à speculationis termino remotior, à nobis tamen ea adfertur: quòd quartanæ febres non præcipitem, sed prolixam sui sortiantur generationem. Argumento est tarda resolutio: quæ enim difficulter abolebuntur, facili privantur ortus progressu: inter ortum quippe & interitum est relatio. Videmus enim quartanarios, consumpta affectus sui minera semel, nec citò, nec promptè in eundem morbum relabi. Lenta enim & copiosa ejus materia longum coacervationi tempus requirit. Unde etiam illud à priscis Medicis quasi per manus traditum axioma: qui semel quartanam vicerit, hic tota deinde vita ab ea immunis erit. Eo posito fundamento, fœminam hanc dico intervallo longo congessisse quartanam, cujus generatio incrementi sustulit impedimentum. A nativitate enim hæc increvisset continuò, sed vetabat humor ille melancholicus, quo assumpto, naturæ institutum primogenias vires extendebat in corpus jam mundatum ac purum, cùm sanguinis alimentum optimum à fæce melancholica segregatum tutò attrahere posset. Exemplum præbent arbores. Eæ enim tabescunt, si vitioso humore surculus aliquis corrumpatur: parte verò amputata, vigorem denuò expandit stirps. Ita etiam corpus nostrum tapidum absumpta ἀτροφίας malitia, & avarè admodum haurit, imò deglutit alimentum, quò citius perpessum damnum restauret. Unde à convalescentia quartanarios multa devorare, quasi exatiari possent nunquam, cernimus: ita ut recidivam inducat sæpenumero ingluvies nimia. Natura autem in hac fœmina, externo cibo convenientius habebat nutrimentum, sanguinem scilicet menstruum, quem alioqui anno circiter duodecimo expurgari oportuit, quò magis apparere incipiebat moles ista gygantæa: at eum jam sibi ad castigandam ἀτροφίαν reservavit. Et quia corpora diu extenuata non affatim reficere oportet, natura paulatim retinendis mensibus in nutritionis usum assuevit: ideoque ob alimenti copiam id corpus in tam stupendam staturam excrevit. Nam quum ejusmodi fluxus ordinatus semel derivatur, vix postea suppletur. Etenim cùm quartanarii ferè omnes, ubi convaluere, magis increscere comperiantur, nisi ætas aut relicta symptomata impediant; tum sanè hæc fœmina ejusmodi naturæ motioni magis exponebatur, ex alimenti largioris accessione: & quòd auctrix illa virtus consopita ad tempus, postea validiùs suas exerceret actiones: sicut ignis paululum oppressus, liberior mox vehementiori insultu se prodit. Et quid mirum in adolescentia, circa legitimum tempus eruptionis menstruorum? Materia & forma sufficiente, quid tantæ molis fabricam remorabitur? Videmus enim corpora non semper eadem increscere & proportione, & tenore. Siquidem pleraque primò proceritatem acquirunt; postea verò crassitiem, & è contra. Quum autem natura proceritati inprimis sæpenumero incumbat, postea nutritionis subsidio destituta, relinquit corpus improportionatum, debile, & quandoque ridiculum. Tale se vidisse narrat Julius Cæsar Scaliger, Mediolani, in publico nosocomio, post victoriam sub Ludovico Rege ad Laudempompeiam habitam. Juvenis erat tantæ proceritatis, ut stare nequiret, itaque jacebat, duosque lectos simul junctos explebat: nam ad crassitiem & robur alimentum desiderabatur, deeratque. *Wier. lib. observat.*

OBSERVATIO VII.

Quartanam sæpe in alios morbos transmutari, nonnunquam etiam dysenteria superveniente curari.

LOngus morbus quartana est, & diligenti curatione & exquisita victus ratione opus habet, in quibus si peccetur, facilè deterior redditur: vel ex hac in morbum alium transitus fit, quod & citra errorem non raro contingit. Pleriq; enim ex quartana hydropici, aut phthisici redduntur. Qui sexagesimum ætatis annum superant, si à quartana occupentur, raro evadunt, & magna ex parte hydropici moriuntur. Juniores minus periclitantur, nisi natura sint ad phthisin propensi, quibus quartana quandoq; in hanc desinit. In quartana facilè multi crudi etiam, serosi tenuesque humores colliguntur, naturali facultate ventriculi ac jecinoris per morbi diuturnitatem debilitatâ. Excernuntur hi quandoq; per sudores: quandoq; per alvum: nonnullis fluxus sanguinis è naribus accidit: quibus verò nulla harum vacuationum supervenit, vel hydropici fiunt, vel destillantibus in pectus, vel pulmones humoribus, phthisici: quamquam tamen nec hi ab hydropis periculo immunes sunt, quibus sanguis copiosior diutius à naribus profluxit. Contingit verò & crudos, crassos melancholicos humores splenem occupare, hydrope non raro succedente. Quartanæ autem quò puriores, hoc etiam diuturniores: Molestæ admodum, quæ calidis morbis succedunt. Impuræ, & præ cæteris ex humore melancholico bile permixta, breviores sunt. Diem hæ subinde mutant. Cum enim accessiones multùm anticipent, fit ut quandoque in meridiem, vel paulo prius incidant: quod ubi contingit, mox mutato die tertio, vespertina hora invadunt, consuetum paroxysmi diem antevertentes, quo die non recurrit febris, vel admodum clementer cito recurrere desinens. Atque sic ter mutasse hujusmodi quartanam accessionis diem, à nobis quandoq; observatum est. Naturæ siquidem quartanæ repugnat, ut ante meridiem invadat. Nam ut generatio ejus inclinante anno; sic & particularis accessio non nisi inclinante die accedit. Imponit quandoque Medicis triplex quartana, verùm à quotidiana dignoscitur ex eo, quòd accessiones ejus à meridie fiant: quotidianarum verò matutino tempore. Curari quartanam quandoq; errore contingit. Sed qui uni bene cedit, alteri exitialis est. Sed duos fuisse juvenes quartana laborantes, *Amatus Lusitanus* refert *curat. 32. cent. 2.* quorum unus prava victus ratione evasit: alter vitam cum morte commutavit. Sic etiam quod quando q; uno tempore (si præter rationem fiat) prodesse videtur, alio tempore noxium est, ut Benivenii villico contigit. Desinit verò & quartana febris quandoq; alio superveniente affectu: veluti dysenteria, qua nonnulli à quartana olim liberati.

Unus Autumno, nullo alio præcedente morbo quartanâ correptus, post detractum è sinistri brachii interna vena sanguinem, & assumptas aliquot ex hierâ picrâ pilulas, in dysenteriam incidit, sed haud molestam. Mox febris mitior facta, & perseverante dysenteria febris citò desiit: Dysenteria verò brevi post, nullo adhibito remedio, sponte cessavit.

Monialis quoq; quædam cum duplici quartana laboraret, superveniente sponte fluxu dysenterico, mox ab una, deinde ab altera libera facta est. Cessavit & hujusmodi fluxus, nullo alio adhibito remedio, quàm idonea victus ratione. Huc facere videretur *Aphor. 48 lib. 6. Lienosis difficultas intestinorum superveniens, bonum.* Si enim lienosis expediens dysenteria est, quartana laborantibus profuisse, à ratione haud alienum est. Nam per quartanas lien sæpe malè afficitur, & melancholicus humor quartanæ & lieni malè affecto communis est. *Dodonæus in annotat. ad cap. 59. Benivenii.*

OBSERVATIO VIII.

Quartanam senes non semper enecare.

QUod medicinam facientes, quartanam occidere, si sexagenariæ vel gravioris ætatis hominem apprehendat, pro rato ferè habeant: non ita perpetuum est, quin oppositum me docuerit exemplorum frequentia tum in viris, tum in fœminis: ex quibus uno hoc reliquum numerum terminemus, quod nobilis apud nos matrona Herdeveldia, ætatis longè plusquam sexagenariæ, in Autumno anni 1557. in quartanam fuerit delapsa: quæ & purgato, & inuncto sæpius corpore, convaluit. Sequenti insuper æstate eadem in gravem incidit tertianam cum quotidiana conjunctam, (dixisset quis Hemitritæum) cui denuò meam feliciter præstiti operam, propinata ex syrupo acido, & aqua card. benedicti potione: vacuato corpore cum rhabarbari infusione, & electuario de succo rosar. illinitis quoq; renibus, de quorum æstu impendiò querebatur, cum oleo rosaceo & aceto: tandem etiam capiti admoto oxyrrhodino. In promptu autem ratio est. Siquidem interficere nequit quartana, nisi deficiat virtus ad materiam morbi abolendam sufficiens: quæ certè non omnino desiderabitur ex paucorum annorum accessione. Etenim deprehendimus quandoq; juvenes una cum quartana commori, quinquagenarios verò periculo liberari. Quid ita? Nisi quod hi, licet provectiores, nullum tamen ex ætate sentiant virium detrimentum: illi, quamvis juniores, facultate vitali, ad copiosæ materiæ concoctionem requisita, destituantur. Senium enim certi anni proprietati semper assignari nequit. *Wierus lib. obs.*

OBSERVATIO IX.

Quartanarii, quibus initio appetentia dejicitur, citiùs convalescunt, quàm contrà.

ANgelum Corrigiarium, virum solertem, in ædibus Divi Francisci, de quartana febre alloquebar: interim ad nos accessit ingenuus juvenis Baptista Zanninellus, qui jam per duos menses quartana febre detinebatur, & in principio hujus febris non assumebat cibum, id est, nec appetebat, nec comedebat; nunc autem adeo attenuatæ sunt febres, ut vix persentiat, & jam cibum appetere incipit, & comedere. Alter verò est, qui à tertio mense hoc eodem febris genere vexatur, à principio autem cibum assumebat, id est, appetebat & comedebat, sed indies febres vehementiores evadunt, adeò ut etiam appetentia remittatur, hocque in multis experientia singulis annis vidimus, qui (in quartanis potissimum) in principiis bene appetentes, in peius mutarunt: qui verò non appetebant, in melius commutarunt. *Brassavolus comment. ad aphor. 32. lib. 2. Hipp.*

OBSERVATIO X.

Quartanarii mira deliria.

REverendus Rector Divi Felicis in platea, Bernardus nuncupatus, boni habitus corporis, temperamenti sanguinei, febre quartana correptus, in paroxysmi augmento delirio hilari corripiebatur, Dominum maris ac terræ se faciebat, ministros ordinabat, epistolas ad diversos principes scribebat.

Ex Italia acceptum, & ad Angelum Grissonium Brisconnensem relatum.

CURA-

CURATIO QUARTANÆ.

OBSERVATIO I.

Salvatellæ sectionem certo experimento quartanæ mederi.

DEbet ista phlebotomia esse parva, & facta de Salvatella sinistra, aut de ambabus, vel de saphenis. Et multi etiam, ut Guil. in principio phlebotomant. Salvatellam. *Nicolaus Nicolus.*

In quartana sanguinem ex vena sinistræ manus, hora coitus Lunæ mittimus, sinimusque fluere, donec sponte desinat: hoc enim generale præceptum est in omnibus angustis venis, profuitq; id multis ad sanitatem (*3. Anatomic aggressionum*, inquit *Galenus*, *cap.* 5.) idq; vidimus. Unde & aliis in morbis astrorum observatione curare licebit, ut per similia ac dissimilia in his quæ proprietate agunt, seu suspendantur, seu per os exhibeantur. *Cardanus lib. Artis parvæ à se conscriptæ, pag.* 113.

Petenda ratio est, cur Salvatellæ sinistræ manus sectio in hora paroxysmi facta, multos à quartana liberaverit: cujus eventus testes sunt Doctores non ignobiles, Galeatius & Valescus. An quòd per sanguinis missionem expultrix facultas à suo munere, & officio fuit aversa? Præterea, quia eadem expultrix, ut *Galenus* ait, *lib. de morbis & sympt.* suo munere non fungitur, nisi triste aliquid sentiat, utilissimum fore videtur sensum hebetare: hebetare autem narcoticis, & his quæ opium recipiunt medicamentis. *Hieron. Montuus lib.* 4. *c.* 9. *Halos Febr.*

In secanda vena inter digitum minimum & annularem, secuti sumus priscos omnes medicos, veluti omnes ætate nostra superiores, quanquam non ignoremus ex hodierna hominis sectione venam hanc propagari & ex axillari & humeraria vena, utcumq; tamen res habet, experientia ipsa quotidiana attestatur, sectam hanc venulam dextram jecinoris affectionibus opitulari, & sinistram lienis morbis, ut Ægineta clariùs præ cæteris memoriæ commendavit, & ante eum *Galenus lib.* 3. *de Anatom. administ.* veluti sexcentis aliis locis. *Amat. Lusitanus Scholio ad curat.* 49 *cent.* 7.

† Huc refer etiam, quæ de salvatellæ in quartana apertione disserunt *River. observ. comm. pag.* 344. *Severin. lib. de salvatell. apert.* Add. *Ballon. Epid. pag.* 252.

OBSERVATIO II.

Ad quartanam remedia aliquot selecta.

E Medulla cardui fullonii, cum maturuerit, vermiculus fit; de quo non falsò prodidit ad quartanas remedium Dioscorides. *Scaliger exercit.* 59. *de subtil. ad Cardan.*

Sunt qui arcano hoc antidoto tenaces quartanæ vires se infringere gloriantur. ℞. *Olei Vitrioli ritè apparati, guttas septem, Syrup. è cichorio, unc.* j. *aq. absynth. unc.* ij. *ß. Misce pro haustu.*

Quæ linimenta spinæ in quartana ante accessionem feliciter applicantur calidè, ejusmodi sunt. ℞. *Olei Laur. unc.* j. *ß. succi rutæ, unc.* j. *Vini sublimat. opt. unc.* ij. *misceantur diligenter in vitro apto, quod cineribus imponetur primùm tepidis: calor verò fotu paulatim lento augebitur, donec coctione linimenti forma appareat.*

Item, ℞. *Olei olivarum, vini generosi, ana* ℔. j. *rutæ* M. j. *vermium fluviatilium,* ℔. ß. *ebulliant, donec crassescant ut oleum.*

Item ℞. *Salviæ, rutæ, absynthij, rorismar. ana.* M. ß. *mastiches, olibani, an. drach.* j. *in vini malvatici, & olei olivarum, ana cyatho coquantur, donec liquor consumatur: Hinc valida fiat expressio.* Usurpari quoq; hic potest oleum de scorpionibus. *Wierus observat. lib. proprio, pag.* 46.

Sal de ossibus humanis, sunt qui præsentem medicinam existiment febri quartanæ. *Todtenbeinsaltz, Kentmannus in fossil. lib.*

Lacertorum Caymanum lapides colligunt Indi & Hispani, atque adeò sibi servant, ad quartanam tollendam utile remedium: siquidem bini ex iis, temporibus utrinq; alligati in quartanarum paroxysmo, illas tollere, aut earum calorem manifestò infringere traduntur. Bis eum lapidem temporibus cujusdam puellæ, quæ quartana laborat, adhibui, & certè febris calorem nonnihil remisisse animadverti, an verò febrem omnino tollat, ignorò. *Nicol. Monardis, de simplicib. Occidentalis Indiæ.*

Rondeletius scribit magno successu se usum fuisse sequenti remedio. ℞. *Fol. sambuci, salviæ, pedis columbini, rutæ, ana* M. *ß. calthæ, tertiam partem* M. j. *salis, & vini parum*: Omnia simul trita carpis admota ante accessionem; quæ rursus amoveantur quoties videbitur commodum. *Forestus lib.* 3. *schol. ad obs.* 42 ubi plura invenies, quæ tamen ipse superstitiosa putat.

Experientia sæpe probatum est, Cor leporis panno byssino involutum, & collo suspensum, ad accessionem declinandam, aut certè minuendam plurimùm valere. *Piso lib.* 3. *de febr. quartana.*

Communicavit mihi quidam amicus, Med. Doctor, singulare quoddam experimentum in quartana, quo se quamplurimos restituisse gloriabatur: estque hoc. Accipe Cor leporis ita præparatum, ut pulmo vulpis præparari solet; postea dividatur in tres partes æquales, & patienti paulò ante paroxysmum, aut etiam in ipso paroxysmo cum vino detur, continuetur hoc tribus vicibus, ut dictum est: & quarto paroxysmus prorsus emanebit. *Monavius in Epist. ad Scholtzium lib.* 2. *Epist. & consil. Cratonis ab eodem Scholtzio publicator.*

Genevæ quidam in fine Septemb. correptus est febri quartana: laboravit 8. septimanis fortè. Accepit à quodam ter potiunculam, nempe tres guttas olei vitrioli ex aqua marrubii, & mox cœpit melius habere, ita ut prorsus eum relinqueret febris: sed pruritus quidam molestus toto corpore eum invasit, διὰ τὴν ἀλεσίαν fortè: solitus enim erat lavare. *Ex schedis propriis Gesneri, D. Wolphius.*

† Spiritus terebinthinæ cum oleo fœniculi conducit quoq; in quartana, autore *Hornung. Cist. Med. Epist.* 122. prodest etiam radix China de Chinâ, sumta ad ʒj. Quartanarium amuleto ex barbæ pilis curatum refert *Camerar. Syllog. Memorabil. Cent.* 7. *part.* 6.

OBSERVATIO III.

Araneorum, eorundemq; tela ad quartanam usus.

REmedium expertum apud me, (ad febres) est sequens: ante adventum paroxysmi per quinq; horas nullo cibo præcedente, detur patienti infrà scriptus potus, quo assumpto, immediatè ligetur sequens mixtura pulsibus manuum, & temporum, & pedum. Potus erit talis. ℞. *Vini granatorum, vel succi eorum, unc.* ij. Mixtura hæc est. ℞. *Unguenti populeonis unc.* j. *telæ araneorum, drach.* ij *misce, & fiant pilulæ ad quantitatem unius scrupuli: & una cuilibet pulsui superligetur*: easq; patiens detineat, usq; ad tempus, quo timor paroxysmi jam præterierit, & certè sanabitur. *Benedict. Victorius c.* 11. *Empiricæ de Febr.*

Ad tertianam & quartanam, ℞. *Urticæ, angelicæ, sempervivi, solatri, an.* M. j. *telæ araneæ albæ, farinæ hordei, an. drach.* j. *cum sale & aceto perficitur, & applicatur pulsibus brachiorum & pedum. Hieron. Montuus cap.* 5. *lib.* 4. *Halos Febr.*

En Tornamira, Araneus in loculo ligatus, & appensus, eidem Montao ad quartanam commendatur: unguentum quoq; araneorum adversus nocturnas, & quartanas febres, vim & efficaciam Theophrastus Paracelsus prædicat, si nucis testa conclusum araneum infirmus æger, ad quartum usq; diem amuleti instar circumferat. Vivens aranea juglandis testis inclusa, colloq; subnexa quartanam depellit. *Fernelius in Abditis.*

Nostro seculo præstantes ac celebres quidam Medici pilulas ex telis araneorum & populeo unguento paratas, horis aliquot ante accessionem illigatas locis, in quibus evidens arteriarum pulsatio deprehenditur, atque [illegible] tas, plurimum ad tertianæ febris [illegible] depellendos valere tradunt. *Joannes Mothanus.*

[illegible], unguenti populeonis, [illegible] extremitatum & summitatum urticæ, pugil j. [illegible], quo arteriæ omnes pulsatiles ante paroxysmum [illegible]. *[illegible].*

Tela araneæ alba [illegible] ligata, collo appensa, curat quartanarios. *Petrus Bayrus.*

OBSERVATIO IV.

Telæ araneæ ad quartanam abusus.

SUpersedere [illegible] nunc non mihi de pernicioso telæ araneorum [illegible] hujus febris curatione: nec video quonam [illegible] debeam Gulielmum Varignanum, qui Rasis testimonio ad quartanæ profligationem prædicet telam araneæ, si cum vino potui exhibeatur, hora una ante consuetum paroxysmum [illegible], quoniam ejus usum nec gravioris noxæ periculo [illegible], nec effectus suæ commendationi pares edere, experimento deprehendi.

Enimvero Anno 1559. [illegible] quædam Hambachi in ducatu Juliacensi, cum ex temeraria alicujus persuasione hoc remedium improvide adversus quartanæ violentiam usurparet, in horrenda venenositatis symptomata incidit: ad quam accersitus, præter alia medicamenta, [illegible] propinavi theriacam, quæ postea sanitatis [illegible] recuperavit. Deinde ne vel minimum huic errori patrocinium suggerere possit [illegible]: [illegible] in ejus contextu duo [illegible] veniant. Unum est, quod [illegible] quidem quartanæ circuitibus mederi tradat, sed [illegible] in lacerto appensum, non autem per interiora assumptum: alterum, quod solita quadam [illegible] proprietate, nullam vel ipsemet tribuat [illegible] rebus, quas citra ulteriorem [illegible] positionem affirmat, sub personæ tertii [illegible]: uti apparet evidenter in cap. de Basilisco, [illegible], lapide Thracio, similace aspera, trifolio, & id genus reliquis Telam ad hæc araneæ albam in [illegible], & collo, vel super adjutorium appensam, quartanarios curare. Scribit præter alios insignis Medicus *Petrus Bayrus, in sua praxi, distinct. 20 c. 6.*

Alii secus persuasi, curationem nimis superstitiosam contra quartanæ pertinaciam, ex aranea usurpant, nucis nimirum putaminibus, exempti nuclei loco, araneam vivam includunt, eaque colligata suspendunt in collo, ad dies novem relinquunt: unde in ignem conjiciunt cum horum verborum additione: In nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti. Cæterum a primo inchoatæ hujus curationis die, oportet Orationem dominicam, & Angelicam salutationem, certo recitare numero quotidie: ut primo novies, secundo octies, tertio septies, repetantur imminuendo usq; ad nonum diem, quo semel ea referentur. Qui se hac incredulitatis ratione liberatum fuisse, ac aliis deinceps quasi per manus tradidisse artem assereret, hominem levem novi. Credulitatem sive incredulitatem si lubet appellare id, perinde est: multum sæpe possunt, dum certissima persuasione se mutuo inducunt, ut hanc curationis formam juvare firmiter ne confidant, usurpentque homines conscientiæ nullius religione ducti, auxilium undiquaq; accipientes, sive a dæmone, sive a Deo, modo subleventur, flocci reliqua faciunt. *Wierus lib. observ. pag. 43.*

OBSERVATIO V.

De febre intermittente quartana, in septuagenario curata.

SImon Joannes Zythepsa, Harlemo oriundus, avunculus meus, qui in uxorem sororem matris meæ duxerat, Alcmariæ habitans, vir septuagenarius, anno 1557. mense Octobri, in tertianam intermittentem vehementissimam incidit, ut in paroxysmo deliraret. Quæ sæva accidentia non solum morbum naturæ similem minime convenientem: sed & periculosam significabant. Fuit tamen eodem tempore per me Deo auspice aptis remediis, ut lenientibus Zulapiis, purgationibusq; lenioribus ad biliosum humorem facientibus, deinde & alterantibus & roborantibus, curatus. Sed post tres septimanas recidivam passus quarta correptus est, cui bilis aderat. Cum autem in priori morbo, videlicet tertiana, universalia remedia præcessissent, satis mihi fuit, ut pro præparatione humoris quartanam inferentis, tantum adhiberem tamariæ in sero lactis decoctum, aliquot diebus tempore quietis. Deinde eodem decocto injectis foliis senæ eundem commode purgavi. At cum frigus & horripilatio in principio accessionis ei valde molesta forent, quæ si curentur (teste Nicol. Florentino quod ab Avicenna accepit) febris quoq; curatur. Idem Avicenna præter quæ [illegible] rigorem fomentationes calidas præscribit. Nos vero [illegible] tempore [illegible] Gunnetium, spinam dorsi [illegible] calide a nucha incipiendo usq; ad clunes descendendo, oleo anethino, & chamæmelino, simul mixtis, & post inunctionem pannos lineos calidos apponendo. Cumq; ter hanc inunctionem in ipsa accessione absolvissemus, miraculi instar non solum rigor cessavit, verumetiam febris in sexagenario desiit, licet post hanc febrem quartanam, hoc modo solutam, relictus sit lienis dolor cum duritie exigua, sed fomentis atq; inunctionibus descriptis non admodum diu post evanuit. Sed & hoc condito sequenti utens perfecte sanatus est. *℞ Cons. flor borrag. [illegible] cort. citri [illegible] pet diarrhod. abb. aromat. ros. an drach. [illegible] de capparibus, syrup. Oxysacch. compositi [illegible] terra, an. q. s. fiat conditum. Forestus lib. 3. obs. 38. de Febribus.*

QUARTANARII FORTUITO curati.

OBSERVATIO I.

In flumen ex improviso detrusus quartanarius, curatus.

COmpertum nuper habeo ex cubicularii Domini Lansacii fideli narratu, extitisse nobilem Gallum in Polonia, qui febre quartana graviter exercebatur; is cum aliquando ad Wistulæ fluminis ripam quo quartanarii insultus molestias falleret, deambularet: ab amico forte obvio per jocum in profluentem impulsus est, ex quo (cum natandi peritus esset, ideo sciente qui impulerat) tantum pavorem concepit, ut nunquam ipsum dehinc quartana invaserit. *Pareus lib. 1. cap. 23.*

OBSERVATIO II.

Glande plumbea cervici infixa, evasit a quartana.

AB Ambianense exercitu jusserat me rex Henricus II. Dorlanum urbem proficisci, ut illic eos cura-

curarem, qui ex conflictu cum Hispanis vulnerati fuerant: à sancto Albano Capitaneus, etsi sub illius conflictus tempus quartanario paroxysmo teneretur, prælio tamen interesse voluit, in quo cùm glans sclopo elisa medias cervices illi perforasset, tanto mortis terrore perculsus est, ut febris ardore frigido metui cedente, à quartana deinceps immunis vixerit. *Idem libro ac cap. eod.*

OBSERVATIO III.

Concitatione vehementi in prælio à desperata quartana convaluit.

QUintus Fabius maximus, authore Livio, diu multumq; quartanâ febre languebat, nec artis remediis successum optatum consequebatur, quousq; conserto cum Allobrogibus prælio, pugnandi ardore, novo velut incendio, febrile vetus incendium discussit. *Idem Pareus lib. & cap. citato.*

OBSERVATIO IV.

Quosdam rerum etiam absurdarum desideratarum largiori usu, à gravissimis febribus, quartana maximè, liberatos.

FUerunt qui febribus diuturnis laborarunt, atq; certos cibos vehementer appetiverunt. His, cùm se saturassent, imò cùm ventriculum implevissent, adeò ut molem ferre nequirent, excitata virtus expultrix, non modò cibos gravantes, verumetiam purulentum & putridum humorem per vomitum extrusit. Unde illi sani facti sunt subitò, & præter omnem spem, atque etiam expectationem suam. Hoc ab aliis cibis non video esse factum: quia non in copia tanta eos sumpserunt. Illis tantùm sic excitantur, quos avidissimè appetunt, & largissimè peredunt: ut qui copiâ molesti esse possint. Prosunt autem hoc sumpti modo tunc solùm, cùm morbus est concoctus: Nam qui ab initio id ausi facere fuerunt, gravissimè sunt læsi. Novi qui hoc modo suffocatus repentè extingueretur. Amicus quidam meus studiosus, postquàm multis mensibus quartana laborasset, ac vehementissimè limpedissimi fontis pellucidam & frigidam aquam desiderasset, tandemque nemine observante, eadem ventriculum non implevisset modò, sed ferè infersisset, post copiosum vomitum sanus est factus. *Erastus quæst. 2. de Purgant. med. facult.*

Observamus alios quoq; nonnunquam successus in diuturno hoc malo, maxime si desiderio singulari quid appetatur, quod tamen non ita perpetuum est, quin pro morbi vel excrescentis vel declinantis tempore, sive pro corporum ratione, aut virium modo, id vel juvare plerumque, vel sæpe etiam opprimere experiamur. Enimverò qui halecibus semitostis viginti & uno, simul ante quartanæ accessionem in universali morbi declinatione voratis liberaretur, intercedente tamen gravissimi paroxysmi insultu, mihi intus & in cute notus est. Erat autem hic natura impendiò vorax, alioqui saburram hanc non tam illæse concoxisset, exonerassetque. Quare & alius imbecillior ea oppressus facilè interiisset. *Wierus obs. lib.*

MORTUI.

OBSERVATIO I.

Ex quartana malè curata sanitas, tum & mors subsecuta.

VIllicus meus annuam quartanam patiebatur, & consilio nescio cujus Empirici faselum ex omphacino, & alia usq; ad satietatem devorans, ad viginti insuper vini meri calices ebibit, quo adeò inflatus est, ut è foco, prope quem cœnaverat, amoveri penitus non posset. Quamobrem strato humi pallio, quo induebatur, ibidem pernoctavit. Matutino autem adventante tempore, diffusus per omnia membra sudor est; quo finito, vomitu quicquid comederat rejecit & cum eo pituitosa excrementa quamplurima, quo factum, ut ex quartana quoque, qua integrum jam annum laboraverat, extrusâ, valetudinem sit consequutus: quam quidem rem validioris naturæ vi acceptam referendam arbitrati sumus. Nam amota jam cruditate, & humorum concoctione longiori spatio perfecta, natura, quæ sua pigritia torpebat, ab ignavia & torpore perpulsa, contra morbum & causas vires excitat, quibus tandem sudore ipso, atq; vomitu, & morbum & errorem disiecit. Quod profectò eadem febris comprobavit. Nam cùm quatuor annos hominem iterum invasisset, & ille putaret eodem se posse auxilio febrem tollere, quo olim fecerat, statim, hoc est, inter morbi ipsius initia, dum scilicet cruda esset adhuc ipsa materia atq; incocta, pleniore victu & potione abundantiore ex iisdem quibus supra rebus abusus, ante Solis ortum, eodem quo decubuerat loco, mortuus inventus est. *Benivenius abditor c. 59.*

OBSERVATIO II.

Quartana affectus Episcopus Coloniensis, qui persuasione Empirici deceptus, eandem neglectim tractavit, cui tandem abscessus inter ventris musculos excitatus vitæ finem fecit.

REverendissimus Episcopus Coloniensis D. Antonius, ex Comitibus à Schavvenburg, constitutione corporis sanguinea, circiter annos natus quadraginta, ex alia febre in quartanam incidit, in Autumno anni 1557. A qua ubi circiter vernum tempus nonnihil respirasset, huic, neutra adhuc valetudine freto, se insinuat Ambrosius ille Magirus, annuis mendacium libellorum, vel si mavis prognosticorum plaustris notus nimis: qui eum quidem graviter laboraturum prædixit, evasurum tamen, si à medicamentorum usu caveret. Interim venam illi pertundi jubet, balneumq; præscribit. Confisus hic prognostico, opem medicam tamdiu respuit, donec à capite & finitimis partibus primum circa sinistram scapulam decumberet humoris copia: qui neglectus, lento defluxu musculos ventris sinistros intersecuit: ubi excitata phlegmone, pus genitum copiosum putidissimumque continuas partes decubitu assiduo vitiavit, tandemq; ad lævum perinæi latus resedit cum tumore; qui à Chirurgo sectus, ingentem fœtidissimi puris quantitatem reddidit. Hoc tamen postea nonnisi ventre compresso fluxit: quare viribus indies magis ac magis flaccescentibus, post septimanas tres, de ventris inferioris incisione, ex cujus sinu pus defluere existimabatur, ab iis serió agitatur, qui curationi intererant: rogaturq; Princeps noster Clementissimus Dux Cliviæ, Juliæ, &c. ægrotum invisens, ut eundem in sectionis consensum induceret: eo etenim modo promptius liberiusq; sine expressione pus fluxurum sperabant. Se, quod hac in re proficuû esset, non satis intelligere, respondit Princeps, at se missurum suum Medicum, Medicinæ & Chirurgiæ peritum: cui si incisio probaretur, se quoq; calculum addere. Proinde eo ablegatus, vulnere conspecto, corpus emaciatum, viresq; impendiò prostratas, cum pulsu debili, ac de hora in horam magis inclinante, comperi. Quare nihil spei in sectione ponendum esse, sed extrema imminere judicavi. Hora matutina mortem proximam significavit pulsus interceptus: contra impudentes Fedronis Paracelsistæ calumnias, qui pulsus animadversionem ridet, in mendaci famosoq; suo libello Germanico. Paulo pòst hic in Domino obdormivit: cui ex immensa sua bonitate locum in justo-

justorum resurrectione largiatur Deus. Ventre circa umbilicum inciso, tanta putidissimi puris copia effluxit, ut ex ventris pleni cavo id exundare jam crederent, qui antea in ea opinione fuerant. Affectionem prosecuti, inter musculos transversos & obliquos, uti dictum est, cloacam deprehendimus. In sinistro autem latere cor erat flaccidius, ex gravi & continuò exhalante, fœtenteq; vapore putido: atro adhæc sanguine nigricabant venæ cor cingentes. In vesicæ collo coctum delitescebat pus album: quare nec urinam continere potuit aliquandiu, quod ad calculi læsionem referebatur: sed aliunde id contractum apparuit. In ventriculo quiddam instar humoris biliosi innatabat. Reliqua viscera, uti & universi corporis partes, videbantur illæsa. *Wierus lib. de ira.*

† Ex intempestivo lapidis bezoartic. usu quartanam, quam mors excepit, obortam esse, commemorat *Hildan. Cent. 6. obs. 22. pag. 613.*

OBSERVATIO III.

Quartana mortuus, in corde, venis, & quasi omnibus membris reperta frusta magna, alba, pituitosa.

HElidæus secuit aliquando in Hospitali Bononiensi virum quendam, qui febre quartana, qua diu conflictatus fuerat, tandem mortuus est. Posteaquam autem cadaver illud aperuit, reperit in corde, venis, & quasi omnibus membris frusta magna, longa, alba, pituitosa. Hoc est procul dubio id, quod in venis cruditatem appellare solemus. *Cl. V. Laurent. Scholtzius de obs. propriis mihi communicatis.*

DE FEBRIBUS INTERMITTENTIBUS.

OBSERVATIO I.

Quo tempore utilius in febribus intermittentibus vena secetur.

QUorundam Arabum, & Praxes Medicas tradentium sententia receptum est, ut in intermittentibus febribus venæ sectio vel planè intermittatur, vel in processu morbi tantum fiat: sed experimentis propriis, iisque tantum certis cognovimus, eam opinionem & inutilem, & ad curandas febres minùs accommodatam existere. Etenim multorum annorum usu experti sumus, eos fere omnes quibus ante tertium paroxysmum vena secta fuit in tertianis febribus intermittentibus, ab accessionibus febrilibus fuisse maturius liberatos; secus illos, quibus post illud tempus hoc genus auxilii adhibitum fuerit, etiam tardius adjumentum sensisse. Neq; ejus experimenti ratione destituimur, quod præsente plethorâ, quæ raro abest in nostro rum hominum corporibus, mora & neglectione evacuationis omnia fiant deteriora. Quod vero in intermittentibus febribus materia vitiosa tota extra vasa majora venarum consistat, (ut quibusdam placet) dubito sanè an id cum iis, quæ in ejusmodi febribus evidenter apparent, consentiat. Itaq; Medicis industriis diligentiùs de eo cogitandi occasionem hac observatione proposita suppeditare voluimus. *Cl. V. Jacob. OEthæus de Observ. propriis.*

DE FEBRIBUS INTERMITTENTIBUS, alia.

OBSERVATIO I.

Quòd in intermittentibus febribus interdum in die paroxysmi utiliter secetur vena.

CAsu quodam multa suppeditari auxilia medicorum usui, tam certum est, ut Galenus multis in locis plurima remedia fortuito eventu reperta esse affirmet. Sed Medicorum rationalium partes sunt, causas ejusmodi fortuitorum remediorum atque auxiliorum diligenter inquirere. Itaque cùm in febrium intermittentium curâ, quidam ex vulgo in die paroxysmi venas fortè secarent, ac id profuisse febricitantibus compertum esset, factum est, ut plurimi idem sequentes, morem secandi venas in paroxysmi die introducerent. Quod & nos à quibusdam factum esse observavimus, & ipsi sæpius feliciter non tantùm in tertianâ, sed in quartanâ, experti sumus, incitati ad hoc etiam Arnoldi de nova villa, Medici olim expertissimi, testimonio, qui in Neapolitano Regno quendam Empiricum hac ratione plures febricitantes à febre liberasse ait, in *suo practicæ breviario*. Quando vero hic mos ordinariis Medicorum præceptis adversetur, diligentiùs in eum inquirendum est: Etenim censent plerique in die intermissionis, cùm morbus minus vires gravat, venæ sectioni incumbendum esse, ut virium ratio habeatur, & tutior sit medicatio. Si itaq; vires constent, etiam die paroxysmi sanguis educi potest, & fortè utilius, quòd naturam tum juvantem in expellendo & secernendo vitioso sanguine Medicus habeat. Ex quo intelligitur, non planè ratione carere, quòd multi in die paroxysmi phlebotomia usi juventur; materia enim febrem promovens, mota faciliùs quàm non mota educitur. *Idem D. Jacob. OEthæus De obs. propriis.*

OBSERVATIO II.

Quod omissio vacuationum necessariarum in initiis febrium intermittentium, graves noxas inducat.

ESt hoc in more positum multis ut incidentes in febres eas quas præcipuè vulgo intermittentes vocant, neglectis tum venæ sectionibus, tum purgationibus, statim ad curas illas experimentales, quibus paroxysmi, ne recurrant subinde, sisti solent, accedant. Quæ sanè oscitantia multorum, quæ incommoda pluribus attulerit, operæ pretium fecero, si ostendam. Etenim memini ex hac negligentiâ quosdam in varios abscessus maximè verò coxendicum, item in impetigines fœdas, item in icteritiam cum hydrope junctam, item in colicos dolores insanabiles, quos tandem epilepsiæ & paralyses, aut arthritides sequutæ sint, item in tabem, ac in convulsiones mirificas incidisse. Sed de convulsionis genere, quod Eichstadii febrem sequutum vidi, ulum est quædam subjicere.

Erat adolescens quidam annos octodecim natus qui febre tertiana correptus, à mulieribus quibusdam experimentis, iisq; superstitiosis (ut pleraque esse solent) adjutus, febris quidem accessione liberatus esse videbatur: sed paulo pòst incidit in quoddam genus convulsionis, quo per brevia temporis intervalla totum caput concutiebatur, motu involuntario & violento, haud aliter ac si quis, apprehensis capillis ipsi caput manu concussisset. Huic, consilio meo, cùm vena secta esset, mirificum illud symptoma cessavit. Quare in initio omnium febrium ab humoribus effectarum, evacuationes utiles existunt, non solum ad maturiorem earum curam, sed & ad præcavendas plurimas noxas febribus succedere solitas. *Cl. V. Jacob. OEthæus de Observ. propriis.*

DE RARIS ET INSOLITIS febrium typis.

OBSERVATIO I.

Anniversaria & natalis quorundam febris.

POeta Antipater Sidonius, omnibus annis, una tantummodò die, quo genitus erat, febri implicabatur. Cumque ad ultimam ætatem pervenisset, nata-

 li suo

li suo certo illo circuitu morbi consumptus est. *Valerius Max.cap.6.lib.1.Plin.Nat.Hist.lib.7.c.51.*

Vidit *Rhasius,text.16.Continentis,* semel in anno invadentem perpetuò. *Thomas à Veiga,comm.ad lib.2. Gal.de diff.feb.*

Magister Jacob Vero de Firmo, pluribus annis, una die & hora, habuit unum paroxysmum febris, semel in anno. *Gentilis com.ad proximè citat. Avicennæ textum.*

Joannes Architectus singulis annis stato die, hoc est, quo natus fuerat, febre implicabatur: quæ ex putrescente bile genita, suum circuitum servans, quartum & decimum non transgrediebatur diem: donec senio confectus, & eadem ex more complicitus febri, natali suo die vi morbi prostratus, naturæ concessit. *Benivenius c.84. Abditor.*

Virum quendam novimus, qui singulis annis, eo die, quo in lucem exivit, paroxysmo evidente satis corripiebatur, reliquo verò anni tempore rectè valebat: immò adolescens, de quo curatio nostra agit, non solùm præsenti hoc anno, hæc dicta passus est, sed elapso anno, etiam eodem tempore omnia similia habuit. *Lusitanus Schol. ad curat.75.cent.7.*

Vidi febrem annalem, imò febrem in die natali ægri, perpetuò invadentem. Vidi assuetum in anno semel febrire per tres dies, non amplius. *Thomas à Veiga comm.ad lib.2.De diff.Feb.*

Observatio II.

De febribus quintanis, sextanis, septimanis, octanis, nonanis, aliisq; raris & admirandis periodis.

Inter febres, quædam continuæ sunt, quædam interdiu tenent, nocte intermittunt: vel nocte tenent, die intermittunt: nonnullæ, semitertianæ sunt, Tertianæ, Quartanæ, Quintanæ, Septimanæ, Nonanæ. *Hipp.lib. 1.Sect.3.Text.2.De Morb.vulg.*

Jam cùm esse aliquas dicit febres Quintanas, aut Septimanas, aut Nonanas, non de dictionis significato, sed de re ambigitur? Nam sunt Medici, qui confirmant ultra diem quartum, circuitum se nullum conspexisse. Quidam assentiuntur Hippoc. Equidem inde usq; ab ipsa adolescentia observavi ad hunc diem, sed Septimanum, vel Nonanum omnino non vidi, nec clarè, nec obscurè. Quintanos certè vidi circuitus obscuros, sed non exactè, aut aperte, ut quotidianos, tertianos, & quartanos. Sed res (quantum equidem censeo) quandoquidem ex experientia de ipsa judicium fit, ratione non quærit demonstrari. Si enim sit qui exactè conspexerit, & crebrò, aut septimo quoque, aut nono die accessiones fieri, (neque enim iterum aut ter sit vidisse satis) sit ille inductus, esse nonnullos etiam tales circuitus. Sin autē non viderit ab initio ætatis ad senectutem usq; quos visit ægros frequentes eos febricitare modo, jam illi hoc constat è diverso, non incidere ejusmodi circuitus. Quamobrem in Hippocratem cum ratione disputare, quod Diocles fecit, valeas. Nam quibus dicas ex signis, aut humoribus oriri, vel Quintanum, vel Septimanum, vel Nonanum circuitum non habebis. Quinimò nec scripsit quenquam in ægrum laborasse. Et quidem erat hoc ejus officii, ut communia præcepta alia non parum multa privatis plana fecit exemplis, jam idem quoq; in his præstare. Verùm sciendum est, in multis exemplaribus esse scriptum initium hujus capitis genere orationis, quod ἀσύνδετον vocant, ad hunc modum; Febres continuæ interdiu tenent, nocte intermittunt, nocte tenent, die intermittunt. Quod cùm dixi vocari genus ἀσύνδετον, simul explicavi ejus interpretationem. Oportet autem tanquam in numero nos dictorum adjunctas intelligamus, quæ prætermissæ sunt in orationibus conjunctiones, *Galenus comm.ad eundem Textum.*

Septimana longa est, verum non lethalis. Nonana hac longior etiam, at non lethalis. *Hipp.lib.eod.Sect.3. Text.7.De morb.Vulg.*

Neq; Hippocrati decet diffidere (præ se fert enim oculis arbitrata hæc conscribere) neq; mentiri convenit, dicereq; etiam sese vidisse. Quare observandum est nobis sedulò, & experientiâ de veritate existimandum: sed ita ut idem nobis non accidat, quod vulgò hominum, qui aliquem fortè conspicati, qui septimo die iterum ac tertiò febricitasset, ab initio duxerunt esse quendam septimo die circuitum. Potest enim casu id interdum evenire, atq; adeò simplici etiam victus ratione. Qui enim ægroti non prorsus sunt affectione morbosa liberati, sed semen aliquod retinuerunt his usu venit ad victum negligentioribus, sæpe sexto die à principio febricitare, sæpe septimo, non rarò octavo, sæpenumero alio: & cum febris cessaverit, putantibus se prorsus esse liberatos, eodem omnino victu utentibus, ex semine morbi reliquo totidem diebus in eandem affectionem devenientibus, similiter febricitare. Quod quidem sæpe potest accidere, ut & æquale sit, quod affectionis est residuum, & ægroti eundē victum habeant. Hic verò revera est circuitus morbi, quando exactè ab illis servata victus ratione, febris in idem constitutum pervenit, quemadmodum fieri in Quartana videmus. *Gal comm.ad eundem Text.*

Quintana pessima est omnium. Etenim, & ante tabem, & jam tabidis superveniens, perimit. *Hipp.lib.1. sect.3.Text.9.De Morb.Vulg.*

Tabidi hectica febre laborant nunquam cessante: cujus totam naturam, ut cæterarum, *in comment. de differ.febr.* didicisti. In quibusdam verò vidi ei immissam aliquam ex circularibus, aut tertio quoq; die invadentibus, aut quotidie: & ut Hipp. ait, etiam infestantur Quintana, de qua eadem à nobis dicta puta, quæ de Septimanis paulo antè, & Nonanis audivisti. *Galen. comm.ad eund.Text.*

Quartanæ, Quintanæ, Septimanæ, & Nonanæ, quibus judicentur circuitibus, considerandum. *Hipp.lib. 1.sect.3.Text.17.de Morb.vulg.*

Ut *in libro Præsagiorum* omnem absoluit de dieb. decretoriis disputationem, ita de circuitibus quoque. At nusquam de quintanis meminit, vel septimanis, vel nonanis, non modò præsagiis de ipsis quicquam prædicens, sed ne in Aphoris. quidem. Enimverò cum *in libro Præsagiorum* dixit: Fit autem quartanarum etiam status hoc ordine: Et *in Aphoris.* Exquisitam tertianam septenis judicari circuitibus: Poterat eadem opera de quintana, septimana, & nonana idem pronuntiare, si ita scripsisset: Fit autem quartanarum etiam status, eodem modo quintanarum, septimanarum nonanarumque hoc ordine. *Galenus comment.ad Text.eundem.*

Non oportet ut negentur ægritudines, quas non contingit habere in tempore quodam, & regione, nam hoc genus non comprehenditur per multitudinem. Neq; iterum oportet, ut dicatur quòd si est quartana, tunc necesse est ut sit materia quinta: nam melancholia generat quartanam, non propter hoc ipsum quòd ipsa est melancholia, imò propterea quòd ipsa est pauca, grossa. Etiam non est longinquum, quin sit in quibusdam corporibus melancholia grossa, pauca, cui accidit putredo. Et non convenit alicui, ut dicat possibile esse in phlegmate ut fiant ij paroxysmi alii, quando incrassatur, & minoratur: quoniam concessio est res ampla: & rarò fit possibile, ut necessariò consequatur ejus contradictio. Amplius non est dispositio in concessione ejus, quod nunquam videtur, & non auditur, neq; contradictio experimentator, aut sapiens, sic ut concessio ejus est, quod testificatur qualis Hipp. Et jam retulit mihi fidelis quidam se vidisse nonanam. Quintanam verò nos multoties vidimus: & nos cogimur

mir propter hoc dicere, quod illic sit humor alius. *Avicenna canon. lib. 4. Fen. 1. tract. 2. c. 67.*

Non tantùm quotidianus, & tertianus, & quartanus: sed & quintanus, & septimanus, & nonanus, ut *ab Hipp.* dictum est, *primo epidem. part. 3. text. 2. 7. & 9.* quanquam hoc etiam in contentione apud Medicos: quandoquidem videntur à Galeno negari hi circuitus in commentatione loci prædicti: quo loco negat se aliquam talem febrem vidisse distinctè: & videtur rationem Diocli adversus Hipp. commendare, tamen revera Gal. sub dubio rem reliquit, & *libello de Typis* talium circuituum mentionem fecit, quanquam video in eo loco Galenum non loqui de illis ex propriâ sententiâ, sed differere de Typis aut formis (nihil enim intereit) receptâ de hac re aliorum opinione, quia ad eam tractationem admitti poterant aliorum placita, doctrina nihil læsâ. Sed *Avicen. Fen. prima quarti, & tractatu secundo, c. 71.* proprio experimento confirmat: tales circuitus solere esse febribus: cujus sententiæ ego hac in parte assentior firmiter, quippe qui multò antequam Medicinæ studere cœpi, febrem octomanam in quodam sene, quæ multis annis duravit, sum conspicatus, præterquam quod est hæc sententia Hipp. qui nihil scripto mandavit temere. Itaq; febrium circuitus non respondent humorum numero: sed fieri potest, ut humor aliquis propter multitudinem, aut paucitatē, aberret a propria periodo. Nam Avicenna causam quintanæ & septimanæ febris, eandem esse dicit cum causa quartanæ: cæterum propter humoris paucitatē fieri, ut febris quinto & septimo die repetat. Igitur periodus febriū, etiam docente Avicenna ex quantitate & qualitate humoris fit, nec solum hoc humori melancholico accidere *loco citato* dicit, sed bili & pituitæ contingere posse; ut propter paucitatem materiæ ultra consuetos terminos protrahantur, quod non minus censeo esse veru: cæterum hoc non tollit, quod de quotidianis, tertianis & quartanis consensu omnium autorum docetur: fieri scilicet, quotidianam ex pituita, tertianam ex bile, & quartanam ex melancholia. *Francisc. Vallesius controvers. medicar. & philosophicar. lib. 5. c. 25.*

Fateor me vidisse quintanam & sextanam: Et eam quæ semper de 15. die in 15 diem invadebat: & hoc fuit in Bernardino de Burinatis, de Pæruxio. *Gentilis comm. ad allegatum Avicennæ Text.*

Ego magnificam Dominam Catharinam de Lamirandula vidi laborantem quintana pluribus mensibus, à qua tandem sanata fuit. *Joan. Arculanus comm. ad eund. Avicennæ Textum.*

Testor me vidisse septanam, & nonanam & sanatos ab illis. Vidi qui nono quoq; die patiebatur per triduum accessionem quotidie, in quo circuitu duravit per menses: tamen omnes hi convaluerunt. *Thomas à Veiga Comm. ad c. 4. lib. 2. de diff. feb. Galeni.*

Vidi tum primùm & quintanam, & septanam febrem, quarum *in Epidem.* mentionem fecit *Hipp.* mortui sunt plurimi, sed inprimis juvenes, &c. Fiunt quintanæ febres & septanæ ex adustionis vehementia supra nat. humoris melanch. *Gemma Cosmocrit. lib. 1. cap. 1.*

Achias adolescens temperatura sanguineus, inchoante hyeme, febri correptus est octava, quæ ad medium veris usq; perduravit, non quidem obscuris, aut absconditis paroxysmis, sed evidentibus, & satis manifestis circuitibus; singulis namq; octo diebus adolescens hic horret, horrore quidem horam perdurante unam, exinde subsequitur febris quindecim ferè horas eum affligens, sed post ita rectè valet, ac si nihil mali passus esset, imò munia sua omnia illicò exactè conficit: artem autem textricem exercet. Cæterum incipiebat paroxysmus ante lucem sabbathi, perdurabatque totum ferè diem: quâ de re hæsitare cœpi, an ob errorem aliquem commissum ab adolescente in eâ nocte, præcipuè in cibo & potu, febris hæc veniret: sed cùm experior, nihil tale esse deprehendo; solent namq; Hebræi, præcipuè artifices, nocte sabbatho dicatâ, majori otio vacantes, liberaliùs cibari, sed, ut dixi, adolescens hic in hoc non delinquebat, imò certus fui eum noctem hanc continuò absq; cibo & potu transigere, eveniebat igitur febris, ut hujus generis alia, ab humore melancholico, pauco, sed bene crasso: pro quo abigendo, & sanitate hujus juvenis recuperanda, cum multa concinnè & ornatè data sint medicamenta, sanatus est. *Amat. Lusitanus Curat. 75. cent. 7.*

Experientia mihi bis testata est, dari certò octavum circuitum, & octavam febrem: Alteram enim vidi in nobili Equite, non ultra vigesimum quintum annum agente: Alteram autem in muliere quinquagenaria. *Salius c. 12. Annot. ad Altomarii Pract.*

Mulier annorum quadraginta, tenuioris fortunæ, quæ ex Maeslandia anno 1560 die 16. Martii consultandi causâ unà lotium afferens me accessit. At quantum ego conjicere poteram, cachexia laborabat, crura inflata erant, venterq; plurimum eminebat, qualis hydropicorum esse solet, lotium, quod judicandum attulerat, crudum ac satis tenue erat, neque hypostasim aliquam habebat. Cum igitur ex ea rogassem, nunquid quartana laborasset: statim annuebat eam Autumno præcedente habuisse ad tres ferè menses, sed nunc in quintanam perfectè trasmutatam esse, quæ scilicet quatuor diebus naturalibus intermittebat, & quinto die manifeste redibat, quæ & eo ordine usq; in mensem processerat, quamvis nunc rursus in quotidianam intermittentem prolapsa, quæ sub noctem invadebat, licet mitius quam antea, cum calore non admodum intenso cruribus tamen cum ventre in majorem molem increscentibus. Interea dum lotium inspicio, rogo nunquid gravitatem quandam, tum dolorem persentiret in aliquâ hypochondriorum parte? Mox respondit, hypochondrium dextrum dolore, quod cùm tetigissem, deprehendi levem duritiem adesse, potius tamen obstructionē quàm scirrhū: quamvis ex cachexia apparente, in id malum transmutari posse verebar, & ab eo hydropem subsecuturam. Quare hoc decoctum præscribo, quod materiam viscosam, pituitosam, melancholicam simul incideret, evacuaret, cùm paupercula esset, neq; multis remediis uti posset. *℞ Cort. rad. fœniculi, petrosel. ireos, cichorij, an. unc. ß. capilli. Ven. agrimon. ceterach. cassutha, soldanella, an. M. ß. liquirit. rasæ unc ß. uvar. passar. enucle. unc. j. folior. senæ, unc. j ß. sem. dauci, fœniculi, an. drach. j ß. fiat decoctio in aqua comm. pro lib. j fortiss. express. adde syr. de eupatorio, de quinq. rad. de cichor. Nicoli cum rhab.* (ob febrem) *an. unc. j. misce pro quatuor dosib. matutinis*, quo melius habuit ut postea mihi relatum fuit, quamvis ad me non redierit. *Forestus obs. 43. lib. 3. de Feb.*

Quintanas tres Curtius suo tempore vidit, sed instabiles: Et nos præter hanc quintanam, quâ hæc mulier afficiebatur per mensem, aliam quoq; semel in tabida nobili muliere conspeximus, quæ etiam in eadem lethalis fuit. *Idem Scholio ad citatam obs.*

Quod ex his experimentis colligitur, est: causam harum periodorum esse naturæ aggressum per certa intervalla ad humorem aliquem latentem in corpore, quicumq, sit: neq; mirum est non semper servari unam ex tribus periodis in aggressu humoris, quia doctrinæ illæ innatæ, & leges pugnandi non sunt magis perpetuæ, quàm doctrinæ formandi hominis, in quâ tamen formatione sæpe natura committit novitates, discedens à communi formatione propter debilitatem virtutis, aut propter materiæ ineptitudinem. Sicut etiam

in doctrina innata criticandi: nam dies critica definitur, in quâ frequens fit bona crisis: Raro verò etiam accidit in non critica. Sic dies ad pugnam frequentes periodici observantur à natura illi tres: rari autem sunt multò plures, & experimentum confirmat hanc causam. *Thomas à Vesga lib.2.de diff.Febr.*

† Plura vid. de febb. hisce apud *Tulp.lib. observat. 3.cap.52. & Zacut.de PP. Medic. Histor.l 4.histor.37. fol.732.* qui etiam *lib.1.observat.24.fol.57.* decimanæ febris meminit.

OBSERVATIO III.

Hebdomadaria febris.

MEmini me vidisse quosdam, qui apud me conquerebantur quod unaquaque hebdomada sentirent febris accessionem, veluti cum horrore invadentem. *Hector Gibaltus comment.ad cap.7.lib.1.Gal. de diff.Febr.*

OBSERVATIO IV.

Menstrua febris.

ANno 1555. Nepos Episcopi Gratianopolitani, qui tum præter alios affectus conquerebatur quòd singulis mensibus unicam febris accessionem experiretur. Atque huic remedia adhibuit Ant. Saporta Medicus optimus & illustris, quem tum honoris gratia comitabat, quòd eum mihi imitandum, ob singularem peritiam in medendo, proposuissem. *Idem citato loco.*

OBSERVATIO V.

Quinquennium integrum febricitans sine incommodo.

VIdi qui per annos 5. perpetuò febricitavit, neque macilentum tamen, neque in assuetis operibus valde impeditum, Quod enim dixit *Aver.7.Collect. 31.* monstra accidunt in arte medica non secus quàm in natura. Quò autem fiat probabilius, causam harum periodorum esse certam invasionem naturæ, reducamus in memoriam, quàm crebrò occurramus ægris, qui cum nihil minus quàm pituita laborent, tamen stata quadam & certissima hora quotidie invaduntur tussi tam importuna, ut ne momento quidem desistant à tussiendo, ante sanguinem missum: alii cardiaco symptomate in ipso mediæ noctis articulo corripiuntur: alii dolore certi membri: aut epileptica accessione: aut uterina. Quæ omnia tam consentanea sunt huic assertioni, quàm oppugnant Gentilis opinionem, quòd atra bilis à proprietate formæ suæ per quaternarios sponte suâ movetur, aut Arculani, opinantis proprietatem illam esse repugnantiam ad naturam moventem. *Thomas à Vesga Comm.ad lib.2. Gal.de diff.Febr.*

OBSERVATIO IV.

De septennio in septennium febricitans.

QUidam, teste Gilberto Anglico, testati sunt se vidisse febres de septennio in septennium. *Forestus schol.ad obs.43.lib.3.de Febrib.*

OBSERVATIO VII.

Perpetuò febricitans.

QUibusdam perpetua febris est, ut C. Mecœnati. *Plin.Nat.hist.lib.7.c.51.*

OBSERVATIO VIII.

Phlegmonas internas, aliosq; morbos nonnullos hecticam inducere posse.

VIdi inflammationi laxioris intestini diutinæ succedere marcorem, ac stomachi, ac vesicæ, ac renum. Fuerunt autem nonnulli, qui affecti erant difficultate intestinorum, tali febre correpti, quum scilicet laborassent inflammatione intestinorum. Atq; etiam lævitates intestinorum, & fluores intestinorum diutinos (quoties statim ab initio, aut tempore præcedente febris exigua incidit) marcor ipse subsequitur. Et ut in summa dicatur, quoties præexiccatam cordis ipsius corpus febrilem calorem susceperit, solum difficilem. *Hect.Gibaltus comment.ad c.11.lib.1.De diff. Feb.Gal.*

† Confer quoq; *Zacut.de PP. Med. Histor. lib.4. hist.40.fol.736.* ubi hecticæ à diuturna inflammatione internâ oriundæ mentionem facit.

DE HECTICIS.

CURATIO.

OBSERVATIO I.

Aqua ex testudinibus curatus quidam ex hectica.

TEstudines nemorales pauca egent præparatione; quamvis earum jus est facilius concoctu: limaces montani sunt meliores, & optimè nutriunt, si per aliquot dies non pascantur: pòst tamen saccharo & farina nutriantur duobus tribusve diebus, dummodò priùs decoquantur aqua & pauco sale, postremò jure optimo gallinæ, vel arietis. Hac ratione præparati, refrigerant, humectant, & bonum sanguinem generant, nec difficiles sunt concoctu: quamvis aqua ex ipsis solis per destillationem expressa sit concoctu facilior, & eandem facultatem habeat: qua curatus fuit Illustriss. Marchio Zeneranus ab egregio Doctore Medico Dolesa Valentino. *Joan.Michael Paschalius Method.medend.lib.2.c.8.*

Syrupi de Testudinibus descriptio Resumptiva, exstat *apud Franciscum Alex. in Apolline.*

OBSERVATIO II.

Ex putridis febribus in tabem transeuntes, ut lactis usu restituti nonnulli.

NOs egregiè fatemur multos curasse cum lactis administratione, qui præsenti jam universali declinatione putridarum febrium, quibus laboraverant, erant præter naturam consumpti, quorum tres tantummodò recensebimus.

Unus fuit Tarlatinus Tiphernas, vir quidem in armis strenuus, qui longa admodum ægritudine, non solùm præternaturaliter consumptus, sed quasi tabidus. Accersitus ergo ad ipsum curandum ex Perusia Tiphernum (tunc enim Perusiæ Medicinam theoricam ordinariè interpretabar) quamprimum hominem vidi, non hominem, sed hominis ossa sola cute cooperta vidisse putavi. Quod ipse sagacissimus advertens subtristis dixit: Magister me jam non hominem, sed saccum ossibus plenum tibi trado. Tunc ego singula quæ Medicum decent, ab ipso perquirens, consideratisq; diebus sequentibus, & pulsu, & excrementis, cognovi hominem putrida laborare, exacerbabatur enim febris quotidie post meridiem, quod solis datur putridis, cumque neque capitis adesset dolor, neque iliorum murmuratio, neque siris, & denique illorum nullum, quæ lactis potum prohibent, injunxi sumere lac caprinum, quoniam humanum se assumpturum negavit, & quamvis quidam præexistentes Medici, propter febrem putridam, sententiam hanc non approbarent, vicit apud infirmum consilium nostrum. Purgato itaque priùs ventriculo ac toto corpore, cœpit lac assumere, & prosequens pluribus diebus, tandem convaluit.

Habui,

Habui & Perusiæ adolescentem quendam nomine Juo, qui ultra duos menses pituitosa febre laboraverat, eratque extenuatus valde. cùm autem febris in declinationem jam venisset, exhibui leve solutivum, & jussi ipsum adduci ad paternam villam, quæ proxima est civitati, ibique lacte nutriri caprino, quod exhibente patre, adolescens sanus & pinguis redditus est.

Anno quoque quarto post adventum meum in urbem, erat Romæ Reverendus Dominus Petrus Bembus Patritius Venetus, vir Latinis Græcisq; literis eruditissimus, Leonis X. Pontif. Max. à Secretis, qui cum febricula quadam ex catarrho pendente laborare cœpisset, protracta in longum febre, ex ea demum in dependente à catarrho, miram in modum consumptus fuit, ita ut merito plures Medici nobiscum convenirent, primam hecticæ speciem in eo cum putrida conjunctam esse. Jussi igitur ut lac biberet muliebre, quod per annum & ultra observans, & semper ab uberibus [illegible], præter plurimorum Medicorum opinionem [illegible] servatus est. Possemus & alios plures enumerare, sed hi pro viris probis sufficiunt. *Hier. Accoramboni Lugub. lib. de lacte.*

OBSERVATIO III.

Hecticarum febrium per balneas curatio.

JUvenis [illegible], curabitur de [illegible] carnis, æstatis tempore, atque in febris summo vigore, modo nulla viscerum phlegmone subsit, frigidam se conjecerit, sudabit. Qui si frigidæ lavationi sit assuetus, securus remedio utetur. Qui autem ex calida & sicca intemperie hectica febricitant, ac potissimum qui jam marasmo [illegible], iis aliud præsidium petunt, marasmum non est in totam conjicere aquam ut nec gracilibus & imbecillis, quibus ex [illegible] calida & sicca, longa via peracta, temperatione indigent. Nam neque his tutus est frigidi solius usus, nisi prius fuerint in balneo æqualiter calefacti. Quippe simile quid iis ac nobis accidere videtur, cùm in frigidum solum post balneum ingredimur, et quod ferro accidit, cum tingitur, etenim tum refrigeramur, tum roboramur, quemadmodum & illud, ubi candens jam redditum frigida mergitur. Atque hujus rei caussa ad imbecilla corpora inventæ sunt balneæ, quæ ea præcalefaciant, atque ad frigidum solium præparent. Non dissimile quiddam faciunt & qui sine balneo frigida utuntur, cum scilicet se ab exercitatione in eam saltu demittunt. Siquidem cujusmodi nobis est balneum, ejusmodi illis est exercitatio: ut quæ non tantum calfaciat, sed etiam multi caloris motum a profundo corporis extrorsum concitet, sic ut & frigidæ impetui occurrat, & quo minus violenter in profundum ruens viscerum aliquod feriat, obsistat atque prohibeat. *Gal. lib. 10. cap. 10. Meth. Med.*

‡ Sed cautelâ hic opus est, nam non raro intempestivus balneorum usus hecticam producere consuevit, quale exemplum quoque annotavit *Zacut. de PP. Med. histor. lib. 4. hist. 41. fol. 738.*

DE FEBRIBUS COMPOSITIS.

OBSERVATIO I.

Febris duarum tertianarum.

QUidam nostri seculi Medicus, Philosophiæ magis quam medicæ artis peritus, cum uxorem Jacobi Factii equitis Florentini curaret, quæ duabus tertianis vexabatur, mittere sanguinem utilissimum judicavit: quod & ego, cui simul cum illo cura demandata erat, penitus non improbabam: cùm bilis sanguini mixta videretur. Sed & multa tamen pituita exuperabat. Igitur venam incidendam quidem censui: sed tentandi gratia, ut scilicet colorem sanguinis habitumq; discerneremus. Qui si crassus & niger esset, tanquam vitiosus largius effunderetur: sin contrà ruber & pellucens, tanquam integer servaretur. Incisa igitur vena, sanguis effluxit rubicundior. Quare dimisso jam caliculo, supprimendum censui: illi contrà deducendum. Verum cum esset ipse ætate provectior, ejus magis sententiæ inhærentibus conjuge & propinquis, ad duas tanè libras sanguinis miserunt æque floridi ac rubri. Quare, cura omni seniori illi relicta, protinus discedo, palam affirmans atq; contestans, jugulatam esse mulierem: quod & paulo post rei eventus facile comprobavit, cùm paucis admodum diebus mulier ipsa defectis jam viribus, ac voce penitus exhausta, in somnum inciderit graviorem, ex quo tandem mors subsequuta est, ob nimiam scilicet humorum cruditatem, quæ ex ingenti sanguinis profusione contingere solet. Quare debet semper Medicus diligens ut, in omni sanguinis missione considerare, utrum crassus & niger, an contrà ruber & pellucidus sit. Quod si niger & crassus, ut vitiosum effundi: sin contrà ruber & pellucidus, ut integrum supprimi jubere. Tantum enim abest, ut ejusmodi sanguinis, rubri scilicet atque pellucidi, missio prosit, ut etiam plurimum semper obsit. Sed excidit homini documentum illud Seni: quo in missione sanguinis, cum bilis accensionem, tum & pituitæ cruditatem plurimum cavendam censuit. *Benivenius Abditorum cap. 50.*

OBSERVATIO II.

Febris continua, cujus characterismus duas tertianas usque ad 14. diem expressis.

PRæclarum vidimus exemplum in casu Clarissimi Domini Melchioris Schatti, cum circa Augusti finem, Anno 1562. multis studiis ærumnisque antecactis in febrem continuam incidit, cujus characterismus duarum tertianarum assultus exactissime referebat, usque ad decimum quartum diem. Hinc primum ex sanguinis adustione summa, per caussas procatarcticas plures, orta est vehemens obstructio, tum in hepate & meseraicis venis, tum in vena cava, & partibus quæ supra hepatis gibbum sunt constitutæ, quemadmodum ex pathognomonicis signis propriis demonstrativis facile fuit colligere. Per obstructionem nata putredo est, & hepatis ingens incendium; hinc rursum sudores copiosi, & ventris perturbatio partim naturalis, partim symptomatica, à quibus tandem extrema siccitas nervosarum partium, stupor in extremitatibus digitorum, affectus convulsorius in larynge cum deglutiendi difficultate, ut sanè non levis hic controversia fuerit, an concitatus venter magis esset promovendus, an divertenda materies potius universa per urinas, an naturæ denique secundum ordinem & cum intellectu agenti, negotium in declinatione febris penitus committendum. Nam superesse materiem, quæ purgamentis indigeat, satis est demonstratum: sed ex eo jam impendebat periculum, si per alvum duceretur, eo quod venter ante in lubrico positus, facilè incitetur, totamque saburram a circumferentia trahat ad centrum successu continuo, scilicet ad impediendum vacuum. Unde & nervosarum partium siccitas major, hepatis obstructiones novæ, ex obstructione febris, vel marcor, vel apoplexia denique, ad quam natura & mali specie tum visus est propendisse. Cunctandum itaq; duximus, natura jam occupata circa 14. diem (quo vocatus fui) donec crisim inceptam sponte perficeret.

 Nec

Nec spes fefellit; nam post assultus cæteris graviores, secutus est vehemens sudor atque catholicus, mox & excrementorum alui permutatio in crassius multò magisq; concoctum. Urina, quæ hactenus russa cum levi hypostasi, sed rara semper occurrit, in crassam, turbidam, copiosam, & digestam optimè transformata est. Secutus est somnus uberior, à quo experrectus levari se plurimum sensit. Verum restabat ariditas ingens, cui paulatim humectantibus simul ac refrigeratoriis medicamentis, (ut ferè sunt cibi medicinales) moderata simul incisione præditis occurrendum duxi, ne ex hepatis siccitate malorum circulus fieret, qualem ab initio metuebamus. Sed & hoc consilium vel ante accessum meum præ oculis habuerunt doctissimi Medici Antuerpienses tres, qui nisi cavissent singula eo quo diximus modo, non dubium quin æger vel uno ex morbo in alios infinitos, in Scyllam ex Charybdi decidisset, vel quàm celerrimè vitam cum morte commutasset. Hunc casum ex infinitis aliis exceptum eò libentiùs huic subjeci loco, quia cùm hæc tractarem, rei gestæ nobis recentior esset memoria, & accurata deductio, propter industriam Medicorum, qui illi per totum ferè morbi curriculum ea astiterant ratione, ut methodi veræ nullum potuerit dari exemplum majus, quorum præcipuè summi Philosophi, D. Bekanus, Medicus olim Reginæ Hungariæ, &c. & D. Alvarus Nonius, non possunt mihi non sæpius jucundæ consuetudinis atque colloquii memoriam in anima refricare. *Cornel. Gemma lib. 3. Art. Cyclognom. pag.* 111.

OBSERVATIO III.

De puero sanguinis profluvio è naribus, & tertiana duplici laborante, Historia mira.

PUer Rhœtus Hector, de Nobili familia, quæ nomen habet à salicibus, annum ingressus tertium decimum, quum diu hepatis obstructione & arquato morbo laborasset, tandem ubi Tigurum venit, duplici tertianâ correptus est. Traditus erat Ludimagistro instituendus, qui nec Medicos consulebat: (Neq; ob febres cives nostri ad Medicos confugiunt, nisi perpauci, & post decimum fortè aut vigesimum paroxysmũ) neq; victus rationem ullam puero, ejusq; morbis convenientem adhibebat, sed puerum quibuslibet sine discrimine uti sinebat. Primis septimanis tribus elapsis mihi curandus traditus, meæ fidei commissus fuit. Curationem aggressus sum: puerum, ejusq; præceptorem interrogavi, an febres aliquo modo mutatæ essent, ferociores ne, an mitiores idsis viderentur, malave aliqua symptomata accidissent, & hujusmodi multa quæsii. Nihil notatu dignum, nisi quòd sanguis è dextra nare sæpius fluxisset, retulerunt. Hospitium illi mutavi, ut commodiùs & diligentius curaretur: nobilis enim matrona è nostris Locarnensibus, ob veterem, quam cum illius parentibus Clavennæ contraxerat, amicitiam, puerum ad se libenter recepit, & curam ejus quàm maximam habuit; erat enim circa ægrotos ad miraculum sedula & diligens. Victus rationem bonam præscripsi; serapiis uteretur quotidie obstructiones liberantibus, hepar juvantibus, & refrigerantibus, imperavi, qualia sunt de Byzantiis, de Lupulis, de Endivia, de Radicibus, de Eupatorio, Oxymeli simplex, & quæ sunt hujus generis alia. Sanguis interea sæpius è nare fluebat, sed modicè, febres ex eo minuebantur, sed rigor vel frigus (ut si bilis sola non esset, sed conjunctam non haberet pituitam) quotidie sub meridiem, vel paulo antè invadebat. Miratus sum inprimis non parum hos morbos; hos, scilicet icterum, & tertianas, sanguinis profusione non fuisse curatos, cum & tertianæ & hepatis affectus plerumq; solvantur sanguine per nares effuso, præsertim si è dextra nare id fiat. Quippe sanguinis eruptionem ejusmodi, laboranti hepati auxilium præsentissimum afferre consuevisse, Galenus aliquot in locis prædicat. Quanquam in memoriam mihi tum revocabam, quòd si evacuationes aliquæ tanquam crises superveniant, probæ concoctionis signis non apparentibus, boni nihil sperandum sit, quia non sunt veræ crises, bonæ, à natura victrice factæ, (tales enim morbis jam concoctis & devictis, in ipsis vigoribus universalibus, & declinationibus fiunt) sed à morbi vi, & ejus pravitate, aut aliquo alio præter naturam affectu excitatæ; aut mala quædam symptomata sunt morbis supervenientia, de quibus omnibus copiose & clare *in Aphorismis, & libris de crisibus* pertractatur. Porrò febrium accessiones alternis diebus fortiores erant, qualis fuerat nudiustertius, talis hodie erat; qualis heri, talis erit futura. Videbatur autem altera futura satis pura tertiana, altera verò notha: nisi ad infebricitationem quandoq; venissent, semitertianam judicassem. Die ægrotationis trigesimo secundo, cum bene, ut solebat, dormivisset, sanguis è nare erupit, horis circiter quinque fluxerunt sanguinis (quantum conjectura assequi licuit) libræ tres, vel aliquid amplius, libram intelligo medicinalem, quæ uncias habet 12. Non est autem quòd nunc mireris: nam cum paulo pòst audiveris multo plus sanguinis una vice fluxisse, tum admirationi locum dabis. Remedia permulta interea dũ flueret sanguis adhibebantur quidẽ, naribus, fronti & partibus inferioribus, ut & repelleretur sanguinis impetus ille, & revelleretur fontem suum versus: sed omnia frustra. Paroxysmo autem febris accedente, sanguinis fluxus suppressus est, febri declinante. Ad vesperam bene habuit, nisi quòd erat debilior. Ea nocte suaviter dormivit, sequentibusq; diebus tribus robur mediocre resumpsit, febres tamen de more accedebant. Trigesimo sexto die similiter mane sanguinis profluvium rediit: tentata sunt multa, sed incassum Secta quoq; ei fuit humeraria, verũ perpaucæ guttæ fluxerunt. Dices, cur in tenella ætate venam secare ausus ei? quia reliquo omni remediorum apparatu sine successu utebamur: item quia puer ipse copioso sanguine profuso non multũ debilitabatur, ut magna cum admiratione posterius intelliges. Abstinendum aliàs in pueris à sanguinis detractione, quòd adjectione magis quàm subtractione opus habeant, duobus quidem nominibus: tum quia crescunt, & alimento indigent plurimo: tum quia de corporis substantia, ob magnum innatum calorem, ob mollitiem & meatuum laxitatem, quotidie diffluit absumiturve, unde multum sit oportet, quod in evacuati locum reponitur. Quibus de causis non modò à sanguinis detractione, sed ab omni alia magna evacuatione abstinendum in pueris, alioqui mirum in modum virtus læditur, nec facilè in pristinũ statum restituitur. Quia verò fortissimus hic Rhœtus cum morbis colluctans multis diesq; noctesq;, & sanguinis multum effundens, non multum debilitabatur, remediũ illud per venæ sectionem non evacuativum, sed revulsorium adhibebamus, parcam sanguinis evacuationem facturi. Verum ne sic quidem opem ei ferre potuimus: nam sanguinis ille fluxus horis octo duravit. Quantitas major priore fluxit, de quo inferius dicam. Sanguis fluere non desiit donec febris invaderet, sicut & antea fecerat. Valida autem accessio illa fuit, pessimè habuit, pulsus tremulus & parvus, deliravit, spiritum ægre ducebat, cum morte cunctari videbatur, desperavimus. Paulo pòst febris cœpit remitti, dormivit, sub noctem meliusculè habuit, sumpsit cibum, noctem facile transmisit. Trigesimo nono die mane, paulò tamen tardius, profluvium adest, stillatio non erat concitata, sed lentior, spem omnem abjecimus: inscio illi, inter cætera remedia, frigida aqua repente in caput effusa est, fluxum sedavit, sed qui citò repeteret, & lente stillaret, non fluxit integra libra: pulcher adhuc & rubidus sanguis, ægrotus verò mortuis quàm vivis similior. Febris postea

[illegible] illum corripuit vehemens à decima hora ad sextam, pomeridianam. Sumpto cibo bene tota nocte dormivit, compos erat mentis, vires mediocriter (mirandum) validæ, ad omnia bene se habuit, sitivit semper multum. A quadragesimo primo die ad quadragesimum quintum meliora fuerunt omnia, febres tamen quotidie invadebant, anticipantes, ac videbantur in augmento adhuc esse, quod ad hoc attinet: paroxysmi tamen tum leviores, tum breviores, sicut in declinationibus contingit, fortasse quia imminutum erat virium robur, quamquam prius post sanguinis fluxum accessiones fortiores fuerant. Urina tenuis, cruda modica, interdum multa: quadragesimo quarto & quinto me[illegible] crassa apparuit bonique coloris, cum nubecula, quæ concoctionem aliquam ostendebant, nosque denuo in spem erigebant. Cibum more sanorum capiebat, alvus altero quoque, si non die, sponte solvebatur, bene dormiebat: caput raro & parum doluit, verum imbecillum erat, exsangue. Puer animi fortitudine præstabat, non perturbabatur, non excandescebat, patienter & intrepido pectore omnia perferebat. A Deo immissum hoc malum, ut antea actæ vitæ pœniteret, dicebat: meliora, si super vixisset, pollicebatur. Die 41 superius commemorato, cum cœnam sumpsisset, [illegible] frater natu minor [illegible] & panis aliquid dedit, quod accepit, quia famelicus erat. Quæ subsecuta est nox molestissima ei fuit & febris medium anticipavit, sanguis fluxit paucus, sequenti die manifeste [illegible], [illegible] multum flevit. Urina apparuit [illegible] tenuis & cruda, sub noctem a febre liber bene habuit, pulsus satis validus. Hora noctis [illegible] sanguis denuo effluere cœpit copiose [illegible] eadem natura qua prius. Medicamenta quæcunque exhibebamus, propriis viribus, naturalibusve, [illegible] destituta omnibus videbantur tanta erat vis & pertinacia morbi, quinque continuis horis fluxit. Secuimus iterum cubitum, at nihil præter seri sanguinis tantillum effluxit. Cucurbitula jecoris regioni affixa nihil juvit. Ubi febris accessio præteritus esset, fluxus restinctus est. Fluxerunt autem undis sanguinis horæ tres. Quum enim profluvium hoc toties recurrere tamque sanguinis copiam e puerili corpore profluere viderem, illo non modo non moriente, sed etiam vel [illegible] exiguam virium læsionem sentiente, et casum summa admiratione dignum, quam potui diligentia annotavi, sanguinisque pondus imprimis mihi cognitum est: volui. Quod igitur prius neglexeram custodias observare cœpi. Sanguinem ergo lanci impositum expendo, & libras duas cum dimidia, uncias videlicet [illegible], detracto pelvis sive vasculi quo continebatur pondere. Pavimento autem, & linteis, & stragulis, multum adhuc effusi cruoris aspersum erat, (vasculo enim illo totus contineri non potuit) ita ut totas [illegible] horas 3. facile compleverit. Porro ex sanguinis [illegible] pondere, cum qui secundo fluxit (de quo supra [illegible] [illegible]) libras minimum 5. pependisse deprehendi, atque certo, quia duo æqualis mensuræ vascula impleverat. Capit autem vasculum unum, unc. 30 quæ si bis sumantur libras 5. faciunt. Ex quibus nunc colligo sanguinis libras, plus minus, 12. fluxisse ab eo die, quo [illegible] [illegible] fuit, ad diem 47 suppuratione facta a primo febrium insultu. Est hæc profecto magna quantitas, ut tantum sanguinis in humano corpusculo [illegible] vix credibile sit. Atque hinc discere licet, non esse vanum quod *Galenus* scribit, *in libro [illegible]*, detractas aliquibus fuisse per venæ sectionem cotylas sanguinis sex, magna cum utilitate. Namque puer una vice libras 5. & brevi temporis curriculo horas 12. protudit, nec tamen mortuus est; quid faciet juvenis fortis, sanguine plenus? Unciarum 4. pondus hodie multi præscribunt in venarum sectionibus, qui modus licèt in multis sufficiat, in aliis tamen nihil utilitatis affert. Paulo itaque liberalius sanguinem ducendum censeo, (prudenter tamen, quia multos adeò pusillanimes, & pavidos reperias, ut ne sanguinem quidem è secta vena fluentem inspicere sustineat, aut quamprimum aperta est vena in animi deliquium incidant) quando morbi magnitudo flagitat, virium robur, ætas, anni tempus, aeris constitutio, & siquæ sunt similia, consentiunt: maximè ubi corpus sanguinis multitudine gravatur. Sed ut ad puerum nostrum redeamus, 47. die in aurora, fluxus, de quo diximus, desiit, & febris invasit. Postridie bene habuit, quia febris noctu illum corripuit. Sic & tribus sequentibus. Quinquagesimo autem secundo cum cœnasset, profluvium rediit, at cito suppressum: nam febris crepusculi vespertini initio invasit. Quippe unicum hoc fuit semper profluvii remedium certum, febris scilicet accessio, quia sanguis in accessionibus ad suos fontes recurrit: fluxerunt unciæ aliquot. Quinquagesimo tertio, hora diei tertia, ad libram me [illegible] iterum fluxit. & sequenti fere similiter: fluxus sponte supprimebatur, urinæ concoctionem aliquam ostendebant, febris erat mitior. Postero die parum [illegible], sed urina cruda fuit. Sequenti similiter sudavit, urina autem [illegible] concocta. Sudor spem nobis fecit [illegible] cum urina non esset mala; videbatur enim natura peccantem materiam aliò revocare, & crisin tentare. Quinquagesimo septimo, febre declinante copiose sudavit, cum alioqui humoribus exhaustus esset, multo melius habuit. Quinquagesimo octavo urina hypostasin paucam albam ostendit, febris invasit hora 12. post meridiem, hora 3. declinavit, sudavit iterum egregie, alvus est soluta est. gavisi sumus, & [illegible] gratulati. Verum (pro dolor!) sequenti die, ho. 18. ante meridiana, profluvium, quod non rediturum putabamus, rediit, sanguis pependit uncias 28. fluxit horis quatuor. Puer nihilo minus hilaris, parum debilitatus, sensus integri. Sexagesimo die somno gravabatur, suaviter dormivit. Postridie febris accessit minimè valida, sed ante paroxysmum guttæ sanguinis paucæ eruperunt; ubi ex paroxysmo incalescere cœpit, sudavit modice. Sexagesimo secundo sanguinis nihil, febris invasit hora 12. sequenti uncias circiter quatuor sanguinis dedit, & sudoris aliquid, febris tamen non fuit mitior. Hoc tempore frater illius natu major, a [illegible] admonitus, Tigurum venit, puerum mutandi aeris gratia Curiam deduxit, inde postea domum. Brevi temporis spatio integram sanitatem recuperavit, & in virum fortem postea evasit; tribus tamen annis qui ægritudinem insecuti sunt, nihil fere crevit. Sanguis universus, qui intra mensis spatium fluxerat, libras minimum 15. pependit. Sententia quidem nostra erat, illum hectica febri, tabeve, vel hydrope conficiendum, & morborum horum initia quædam apparebant. Deus tamen illum servavit, qui etiam mortuos excitare potest. Multi [illegible], qui sanguinis multo minus reddiderunt, cito extincti sunt. Alios rursus vidi qui per hæmorrhoidas copiosissimum sanguinem protuderunt, & non modo non læsi inde sunt, sed velut a gravissimo onere liberati melius habuerunt. *Thaddæus Dunus Miscell. Med. cap. 11.*

OBSERVATIO IV.

Historia adolescentis, triplici tertiana laborantis.

ADolescens, qui circa Autumni finem, cùm in primâ die circa 5. horam cœpisset febricitare, unà cum rigore brevi deinde cum paululum sudasset multo vespere, mox circa horam 7. noctis priusquam exacte febris desiisset, febricitare rursus incœpit cum rigore brevi. deinde paululum sudavit. In secunda die, ac circa 10. horam, iterum similiter accessionem habuit, & statim similiter sudavit in nocte. Deinde 3. die, horâ 2. cœpit febricitare simul cum rigore, an-

tequam prioris diei declinatio in quietem desineret. Nobis igitur omnem febris formam diligenter considerantibus, visa fuit trium complicatio tertianarum. Nam & quæ primo die cœperat hora 5.& sequenti nocte rursus horâ 7. & quæ in secundo die horâ 10.& pulsus, & caliditatem omnia propria tertianis habebant, sicuti etiam rigores,& sudores. Nulla verò ex his ad quietem perveniebat, quoniam sequentis ipsam tertianæ accessionis principium anticipabat: sic ut si nulla alia febris successisset, horis tribus aut quatuor homo sine febre perstitisset. Trium verò tertianarum complicatio in secundo statim die nobis visa est manifestè. Quòd autem anticipando accessiones facerent, 3. die primùm cognovimus: nam horâ 2. febris invasit, non 5. quemadmodum in primo: tertiani verò circuitus indicia omnia, iis, quæ in primo die apparuerant, attulit manifestiora. Ab hoc verò die deinceps observantes, omnes invenimus accessiones duabus aut tribus horis anticipantes. Quare & illa, quæ primæ proportione respondebat in circuitus successione, 5. die oriente Sole facta est, septimo verò multò celeriùs, veluti circa horam noctis nonam: deinde, quæ posthanc, secundùm eandem proportionem in hora noctis septima: & quæ secuta est, horâ 4. atque abhinc rursus quæ successit quarta: & quæ, post hanc, quinta: deinde iterum sexta: deinde 8. horâ, decima à principio accessio facta est. Secundum verò similem huic proportionem, similesque modos, & aliæ duæ post septimam periodum non solùm non anticiparunt, sed etiam tardiùs advenerunt, quando & mihi, & reliquis omnibus manifestè apparuit, qui semitertianam febrem esse putarunt, quantum sua opinione aberrassent. Nam accessionum prolixitate ad octo horas contracta, ipsoque accessionis insultu non ampliùs anticipante, sed potiùs retardante duabus jam horis, tunc accessiones ad infebricitationem devenerunt, & sic jam paulatim à longitudine dementes cessaverunt, primùm quidem, quæ levissima erat; deinceps, quæ magnitudine secunda erat; & tertia vehementissima inter ipsas; quod & ipsum non mediocre fuit indicium, quod statim ab initio tres tertianæ extitissent. Sed cujus gratiâ hæc omnia dicta sunt, ad hoc rursus redeo, quod oporteat exercitari, ut exquisitè noscamus, omnes simplices dispositiones, adeò ut, cùm solæ consistunt, primò die facilè ipsas agnoscamus: invicem verò & sibi ipsis complicatas, etiamsi non in primo die, saltem in secundo, vel tertio; vel omninò quarto exactè discernamus. Nos igitur haudquicquam latuerunt tres istæ tertianæ in secundo die, non ob aliam causam, nisi quod earum naturam exquisite noscebamus. Tale enim quid accidit in morborum notitiis, quod nobis omnibus in tota vita contingit: nam eos amicos, qui nobis familiarissimi sunt, ex longo intervallo statim primo intuitu agnoscimus. Si verò quempiam semel, aut bis tantùm viderimus, vel sæpe quidem, non tamen continuè, non jam æque istum, neque ex longo intervallo, neque primo intuitu statim agnoscimus: sed nonnunquam diu ambigimus ac dubitamus numquid Coriscus, an Socrates sit. Ita & in morbis res ipsa se habet: singuli proprium habent characterem: quem quispiam sæpius contemplatus, prompte dignoscit, ac præcipuè cùm solus fuerit ac simplex. *Gal. lib. 2. de Crisib. cap. 9.*

Observatio V.

A quartana duplici vindicati.

A Quartana non paucos, sed inter alios filium Bartholomæi Crassi Pistoriensis civis, cùm jam septem mensibus quartana, eaque duplici detineretur, incredibili celeritate curavimus, ut etiam uxorem ejus, matremque, quartana laborantes, ex diarrhœa totidem mensium: ambo enim in lecto jacebant. Cura fuit, vomitibus, abstinentiâ cibi in diebus accessionis, purgatione cum pharmaco Hamechio, inunctione dorsi horâ frigoris, ex oleo de scorpionibus, & pinguedine Anseris, & gentianæ succo. Alios verò curavi succo radicum verbasci in potu duro. *Cardan. Cur. Admir. num. 24.*

† Confer prætereà de duplici quartana *Poter. Cent. 3. obs. 54. & seq. Brendel. Consil. 107. Zacut de PP. Med. hist. 34. l. 4. fol. 728.* Meminit quoque hujus febris cum abstinentia ei noxia, *Tulp. l. 3. c. 33.* & cum vigiliis ac capitis dolore, *Bened. Sylvatic. Consil. 6. Cent. 1.*

Observatio VI.

Quartana triplici vexatus, mictâ urinâ nigrâ liberatur.

Vidi triplici quartanâ laborantem Dominum Mole Canonicum Tricassinum, & scirrho utriusque visceris affectum, nigræ urinæ & crassæ fluore cōvaluisse, arte nostra adjutum medicamentis lieni dicatis, ut Agrimoniâ, Veronica, Senna, Epithematis & Emplastris.

Vidit Sylvius multos, qui quotannis hunc urinæ fluorem indolenter sustinerent. *Jacob. Dovynet. Apol. lib. 3. cap. ult.*

† Plura de Triplici Quartana vide apud *Ballon. Epidem. p. 271. Barthol. histor. anat. 45. Cent. 1. Zacut. de PP. Med. Histor. lib. 4. histor. 35. fol. 729.*

Observatio VII.

Sexagenarius à tribus quartanis curatus.

Nos circa Autumni finem, Illustrem Comitem & Marchionem, D. Joa. Pistavia sexagenarium in S. Valerio, à tribus quartanis liberavimus, cum Dei Opt. Max. auxilio, Anno à Christo nato 1533. Leo quartanam patitur, propter insignem ejus caliditatem: quo ipsius edometur ferocitas, ut Vitalis retulit. *Hier. Montuus lib. 2. Halos. Febr. cap. 4.*

Observatio VIII.

Mortuus ex febre tertiana æstiva, transeunte in quartanam, quæ in triplicem mutata, tandem hydrope vitæ finem fecit. Dissecto corpore, deprehensa intestina syderata, similia aquatilibus colubris, omentum vitiatum, hepar scirrhosum.

Quinquagenarius, aut circiter, è febre tertiana æstiva, Autumno in quartanam simplicem, hinc in quartanam triplicem degeneravit, atque ad Novembrem in hydropem. Desperatus est à Medicis, quia Practici confirmatum hydropem dicunt post secundum mensem. Relata causa ad hepar refrigeratum partim morbo, partim usu aquarum destillatarum acetos, & cichorei, quibus plurimùm fuerat usus. Itaque læsa sanguifica virtute, visum est primùm hepati roborando cōsulere oportere his tabulis. ℞. *Diarrhod. drachm. semis, ligni aloes & rasur. eboris, ana drachm. unam cinnam. scrup. sem. sacchari in aqua Agrimoniæ soluti, q. s. f. tabellæ quæ pendeant. drach. duas.* Deinde etiam Syrup. de Cichor. simpl. ad obstructiones liberandas, &c. Frequens fuit fotus sacculis, ex iis quæ discutiunt & roborant. Datæ sunt pilulæ Ravedsen. auctæ rh. & agar. troch. infuso in succo ireos. Syrup. laxativus præscriptus, qui reciperet aperientia, semen cartham. polypod. sennam, agaric. &c. cum unc. una sem. succi ireos. Deinde Thermæ siccæ, illitus primùm ex ol. aneth. & chamæm. deinde & fermento, emplastro de bacc. lauri, stercore caprino, postremo cauter. in tibiis. Instituta diuretica. Atq; omnino roborantib⁹ hepar & ventriculum, in purgationibus per intervalla, reliqua curatio posita.

posita. Mortuo Februarii initio, inventa sunt sydera-ta intestina, similia aquatilibus colubris, omentum corruptum, hepar multis occupatum scirrhis. *Holler. Observat. 20. lib. propr.*

Observatio IX.

De Hectica, arthritide, tabe, hydropisi, & ulcere perforante vesicam.

VOcatus ad affinem Nicolaum Siccum, hecticum, arthriticum, tabefactum, morbo regio, aqua intercute, & resolutione laborantem, non curavi, sed ita levavi, ut jam omnibus præterquam mihi ipsi sanus videretur. Si voluisset de vita curare, vivere potuisset. Supervixit quinque annis. Fuit mistum curandi genus, in multiplici morbo. Juvit decoctum Chynæ radicis plus aliis auxiliis. Sed & Cæsarem Barbavaram, Patricium virum, duobus annis in vita retinuimus, quamquã ulcere vesicam perforatam haberet. Hic tamen nunquam sani viri munia obire interim potuit: sed ei facultas, alteri voluntas, ad recuperandam integram valetudinem defuit. Multa mihi præter hæc præclara auxilia fuerunt ad cordis palpitationem, quo me a nativo morbo, alios quoque plures vel unâ die in perpetuum sanavi. Et ad uriginem flagrantiam que urinæ: quæ nunc commemorare non est necessarium, quod secreta sint. *Cardanus lib. Cur. Admirab. num. 29.*

Observatio X.

Hectica cum lepra, ascite, & febre putrida complicata.

TRanseamus ad eorum ægrotantium narrationem, qui a me his medicamentis curati sunt, quæ publicare fas est: E quibus celebre id est, quod contigit in Francisco filio Philippi Peragalli. Annum is agebat duodecimum, hecticus, asciticus, leprosus, putridâ etiam febre laborabat: Curabatur à Gotifrido Castilioneo, Medico non vulgari: verum in melius non proficientibus remediis, advocatus sum, vix erat ubi inciperemus, jecoris dolor præterea urgebat. Continuum fuit nostrum, ut pane uteretur ex zea, cum aqua cineris cotecto, seminéq. fœniculi, & dimidio triticeæ farinæ. Curationis autem vis fuit, succus cichorei cum erythrodani pulvere, atque spicæ. Eo devenit, ut singulis diebus ad libras decem aut duodecim urinæ mingeret, atque ita quoque persanatus est. *Idem Cardanus lib. eodem, Curat. 30.*

Observatio XI.

Hectica cum putrida complicata dignotio.

HEctica febris alteri associata difficiliùs cognoscitur, sicut quæ nuper cuidam muliercula contigit, cujus accessio non die tantùm, sed etiam nocte manifeste fiebat. Latebat enim tabida febris omnes Medicos, quibus ejusdem cura fuerat demandata, ut qui arbitrarentur, neque principium aliquod sensibile febribus hecticis inesse oportere, neque incrementum, neque consistentiam, tanquam non posset eisdem associari altera febris ex humorum putrefactione provenìens. At nos statum primis diebus in eadem muliere cognovimus. Uterque enim annotatio, & quæ interdiu & noctu fiebat, partes quidem breves accessionis faciebat, & sæpiùs cum rore aliquo, aut perspiratione vaporosa ita manifestè solvebatur, ut corpus in bona temperie positum tangentibus sentiretur. Signa autem ex arteriis accepta, de quibus paulo ante sermo habebatur, semper remanebant, cum neque similiter, ut aliæ partes, refrigerarentur, neque celeritatem aut frequentiam motus amitterent. Quæ igitur & aliàs a nobis sæpius dicta sunt, nunc etiam dicentur, quod non oporteat accessionum circuitus, ac similes proportiones solum in febribus advertere, sed multò magis ipsius febris modum ac formam, atque ex hac ipsas dignoscere febres, non aliter quàm homines ex figura, & ex propria forma cognoscuntur. Sic & nos prima die sæpius febris formam cognovimus, non expectata aut triduana, aut quartana, aut quotidiana reversione. *Galen. 1. de affect. Febr. cap. 10.*

Observatio XII.

Exquisitæ semitertianæ exemplum illustre.

NUper quædam muliercula paribus diebus horridam habebat accessionem, semitertianæ exquisitæ propriam: imparibus verò, manè alteram quandam, ea quæ præcesserat, longè minorem: ut altera die semitertianæ febris accessio super accessionem advenire videretur: quod in tali febre fieri consuevit. Circa octavam verò horam diei, altera invadebat accessio cum rigore vehementi, omnia exquisitæ tertianæ febris indicia afferens. Jam verò hæc contracta sudoribus, ac bilis vomitionibus hora tertia noctis, mox extendebatur ad diei paris horam secundam. Et cùm jam inhorrescentiæ appropinquaret, rursus horrida atque inæqualis accessio succedebat, quam paribus diebus fieri diximus. Deinde per totam diem malignè compressa, ac deinceps adaucta, vix occidente Sole ad statum perveniebat, ac declinare incipiebat horâ quarta noctis: deinde manè rursus super abundantes reliquias additum augmentum non valde inæquale usque ad octavam horam intendebatur. Et cum jam manifeste statum obtinere febris videretur, jam febrem hanc altera febris exquisitæ tertianæ accessio suscipiebat. Hanc nos febrium statim die secunda ex complicatione semitertianæ febris, atque tertianæ factam agnovimus: longe verò certiorem tertius dies præbuit cognitionem. Atque in spem venimus, alterum tertianæ febris circuitum citò finem habiturum, alterum in longius tempus debere protendi; quod etiam contigit. Et nunc aperte visum est in reliqua parte ægritudinis, solam superesse semitertianã, quæ principium quidem totius circuitus pari die faciebat, in die verò impari superaccendebatur. Tales quidem mistiones non est uniuscujusque dignoscere. *Galen. lib. 2. de Crisibus, cap. 9.*

Observatio XIII.

De Lipyria febri, variantes authorum sententia.

QUæ sit hæc, non satis convenit. *Galenus libell. de inæquali intemperie, cap. 11.* in eo genere reponit, in quo propter magnitudinem internæ inflammationis, & malignum humorem, interna ardent, externa refrigerantur. Id quod in medii corporis inflammationibus contingit. Nam internus calor instar cucurbitulæ calorem externarum partium intrò attrahit. Aetius Lipyriam putat, quæ sequitur erysipelas ventriculi. Arabes pituitam crassam & viscidam, aut ejusmodi bilem collectam in primis venis, & calorem unà cum vaporibus suffocantem, ne videlicet calor dispergatur in corpus, causam faciunt hujus febris. Alia quoque parum verisimilia de hac febre prodiderunt. Lipyria Græcorum primum quidem phlebotomiâ, deinde refrigerantium usu, ut lactucæ ex acetò diluto, ac jam urgente morbo, largo haustu frigidæ aquæ curari debet. Cataplasmata ex hordacea farina subacta cum succo sempervivi, & similium, hypochondriis applicentur: subinde commutentur. Arabes Syrup. acetoso oxymelite materiam crassam incidunt. postea etiam oxymelite diuretico, sed perpetuò incidentibus aliquid admiscent, quod stomachum roboret, ut syrupum rosatum, de agresta. Quod perpetuum est in febribus phlegmaticis, ut cum incidimus, stomacho

etiam consulamus. Deinde purgant. Purgatio ex aloe, hiera, rhabarbaro. Interim incidunt, vomitum cient, clysteres acres imperant: utūtur attenuante victu: eodem modo stuphis & sudoribus utuntur deinde etiam antidotis, quomodo in epiala dictum est. *Holler. de morb. intern. lib. 2. de Lipyria.*

OBSERVATIO XIV.

Febris singultuosa & continua.

OGionum, anno præterito, ex febre singultuosa, quam aliâs tantùm semel videram, sanavi, dum jam excederet annum octuagesimum. Extra verò absynthii succum cum oleo amygdalino dulci. Existimavi, ut par erat, membra esse sicca: materiam, quæ in illis continebatur, lentam. Alius item servatus est, quem vidisse dixi; sed ille juvenis erat: ut quod maximum esse antea putaveram, non esset formidandum. Verùm multùm interest, quod singultus cum febre, vel antea adveniat, vel post. Agnetem quoque Claudii Galli (qui solus ex ea gente in nostra civitate mercator superest) jam novem mensibus continua febre laborantem, postquam extremam sumpsisset unctionem, sanavi: quamquam sæpe vir suus, Vale mihi diceret, non posse id fieri ratus. Habitabat tum in via, quæ à templo magno ducit ad Buleuterium vetus, & nunc quoque tabernam mercium ibi habet. Simili miraculo sanavi Juliam Rotoram, uxorem Joan. Baptist. Mercatoris insignis, laborantem febre continua, cum tumore & dolore in hypochondrio dextro: tussi quoque & spirandi difficultate adeò magnis & assiduis, & confirmatis, ut vix uno aut duobus diebus superesse posse existimaretur. Ergo diætâ exquisita robustior facta, & rursus misso sanguine, & ubi remisit febris, decocto propinato ex ligno Indico, convaluit, & nunc etiam vivit: quam tamen repetentibus febribus vix post triennium incolumem præstitit. *Cardanus lib. Admir. Curat. pag.* 127.

OBSERVATIO XV.

Febris species cum tussi & fluxu infestans, & in Italia magnam hominum stragem edens.

ANno 1591. in Italia morbus perniciosissimus exortus est, acutissima scilicet febris cum tussi & continuo fluxu, eratque morbi sedes plerumque in capite: quare ægrotantes ferè omnes phrenesi laborarunt, & octavo decimoque die moriebantur. Curabatur morbus hic in nonnullis sectione venæ, sive in capite ipso, sive è capite in brachium descendentis. Causas hujus morbi dicebant nonnulli continuas esse pluvias, & inundationes anni superioris, deinde ardentissimos calores, qui sequebantur, & pessima nutrimenti qualitas ob summam annonæ penuriam. Grassabatur potissimum in Umbria, Thuscia, Latio, Lombardia, aliisque nonnullis Italiæ locis. Moriebantur homines cujusvis ætatis, maximè Viri triginta quinque annorum, usque ad quinquagesimum annum. Sed & hoc animadversum est, paucissimas mulieres hoc morbo esse extinctas. Ferunt in sola urbe Romana, ab Augusto mense anni 90. usque ad Augustum 91. plusquàm sexaginta hominum millia hoc morbo periisse. Tandem in Julio decrevit, & mense Augusto plane extinctus est. *Jansonius tom. 1. Mercurii Gallobelgici. lib. 4. pag.* 348.

PARALIPOMENA AD *febres.*

OBSERVATIO I.

De febris natura & calore, discrepantes Medicorum sententiæ.

ARgenterius scribit *in lib. de consult. med. cap. 7.* Febrem esse intemperiem calidam, non siccam, eo quod omnis febris ob calorem labefactat actiones & non ob siccitatem. Contrà alii fere omnes dicunt esse intemperiem calidam & siccam. *Fernel. lib. de febr.* inquit, Febrem esse calorem præter naturam à corde in omne corpus effusum. Contrà *Argenterius in citato loco*, febrem negat esse calorem præter naturam, cùm calor morbi causa sit, febris autem morbus: neq; in totum corpus semper esse effusum, sed cordis tantùm esse morbum. Sic *Curt. in libr. de febr.* caliditatem febrilem debere poni in calefacto esse partē aliquam cordis, cùm omnis morbus sit in facto esse: Contrà *Argenterius*: Quod si omnis morbus sit in facto esse, solam hecticam febrem esse: siquidem in aliis humores & spiritus sunt calefacti, substantia verò cordis est in ipso calefieri. *Altomarus lib. de febr. cap. 2.* febris qualitatem vult primùm in substantia calidi innati suscipi; calidum autem innatum & naturam idem esse. *Fernelius in citato loco* contrà, insitum calorem exuperare non posse, nec illius copiam & ubertatem vitio unquam dari. Ecce, quis non videt has doctissimorum virorum, de Febrium natura, sententias esse contrarias? *Albertus Vimpinæus de concord. Hippocr. & Paracelsistar.*

OBSERVATIO II.

Nova & paradoxa sententia de febrium causis & circuitibus.

UNiversa criseon ratio, & circuituum in singulis morbis, optimè à Galeno prodita est, ex proportione facultatum ad locum continentem, contentamque materiam: accedentibus insuper causis cœlestibus, ut Lunæ analogo motu, & aliorum syderum syzygiis. Potissimùm tamen intermittentium febrium circuitus, tum materiæ differentiam, tum febrilis fomitis situm, atque à corde distantiam insequi solet Sic in quotidianis paroxysmis venæ cavæ portio, quâ cordi vicinior patet, magis obstruitur: materies autem plus obtinet pituitæ. In tertianis materies biliosior: locus (meo judicio) aptiùs in venis hepatis, ac synastomosi vasorum debuit collocari. Quartanis verò in mesaraicis venis, præsertim si & humor sit fæculentus, vel ex adustione melancholicus. Continuis omnibus, quæ non ex inflammatione viscerum, aut putredine foràs effusa in alicujus ventriculi cavitatem, credo caloris fomitem ex sanguine potissimùm in arteriis residere: ut tamen & illa exacerbationum varietas, tum pro qualitatis differentia in ipso sanguine putrefacto, tum situ fomitis à corde, quàm optimè statuatur. Hic autem fomes ubique non simplex, sed ex pituita & bile, permistis invicem atque confusis, nascitur: hac quidem incendi magis, illa obstructionis aptitudinem suggerente: etsi in aliis plus minusve, nunc hujus, nunc illius exuperet: unde repetunt febres, dum tota fuerit expugnata materies, atque discussa: Discutitur per singulos paroxysmos, pro facultatis proportione ad ipsam materiam: regignitur alia, pro excrementorum affluentium mole & qualitate, nunc ab hepate, nunc à ventriculo, utero aut aliunde. Quare quantumvis ordo divinitatis characterismum in pluribus præ se ferat, non tamen isthic, ubi naturæ ratio clara est, statim ad Metaphysica procurrendum. *Corn. Gemma lib. 1. cap. 7. Cosmocr.*

† An à focorum situ febrium periodi proveniant? vide apud *Pallu. Stad. Med. p.* 183. Confer quoque *Th. VVillis de Febb.* ubi erudite natura & differentiæ febrium examinantur.

OBSERVATIO III.

An ad curationem febrium in die paroxysmi sit exhibendum catharticum.

Vide

Vide in monumentis Cratonianis Bartholomæum Hieronymum, & Cratonem ipsum.

OBSERVATIO IV.

Rustici febrientis historia juxta agrestem naturam suam, rustico victu & vivendi genere consueto liberati, qui prius circa medicinam inconsuetam periturus erat.

ACcidit ut rusticus quidam febriens acutissimè, perductus ad Hospitale, nullis remediis à D. Gisb. vix curari potuit. Tandem ex morituro quæsivit, quid peteret, quæ fuisset victus ratio antea: dicebat se plane ab isto cibo, & potu, & syrupis, & id genus similibus, & lecto, qui nimis esset mollis, abhorrere, quod non dormisset intra novendecim annos in lecto, atque usus fuisset cæpis, caseo bubulo, & similibus duræ coctionis, sub dio que in stramine vestitus dormivisset: Tandem D. Gisb. una nocte permisit, ut in stramine dormiret: deinde ut afferretur cæpa, sal cum aqua frigida: consensit & hîc D. Gisb. arbitrans illum tandem eo citius moriturum, cùm ille post [illegible] pr[æ]ter omnem opinionem. Videri hinc [illegible] Medico diligenter, ut consuetudinis rationem in quo morbo, &c. Ostendit D. Gisb. hoc exemplum multis bonis viris advocatis, dignum quod observetur. *R. Solenander sect. 5. cons. 15. operis consil.*

OBSERVATIO V.

Piscis febrem accersens contrectatus, rejectus una quoque febre liberat.

REferunt in Arotan fluvio beatissimæ Insulæ Zeilam esse piscium genus, quod manu deprehensum febrem accendat, illico que qui tantum piscem tetigerit, febre corripiatur. *Cardanus lib. de subtil. 10.*

Zeilam insula flumen Arotan piscosissimus est Cæterum pisces illi neutiquam [illegible]: E quodam genere unum [illegible] continuò febre corripitur: amisso pisce [illegible] liberatur. Idcirco cum febrem [illegible] appellavimus. *Scaliger Exercit. 218. num. 6. ad [illegible] Card.*

OBSERVATIO VI.

Recidivæ febris prænotio, & illius per sudorem discessus in Sexto.

SExtus in morbum incidit acutum, adeò ut septimum diem evadere non posset, quin judicaretur. Quorum autem in parvo habeatur hujusce rei cognitio, in libris de Crisi scriptum est, in quibus etiam docuimus quomodo crisis sæpenumero, non expectato die quo sententer judicat, ante erumpit: atque hoc sexto eventurum, quarto die cognovi. Quamobrem interroganti Pitholao cubiculario, qui suam fore vaticinarer, respondi [illegible], non posse morbum ultra septimum diem protendi, verùm 7. vel 6. die prorsus judicatum iri. Quod si sexto judicetur, reversurum morbum, sin septimo solvatur, integram eam solutionem fore: per sudorem vero necesse esse solutionem evenire. Cum igitur 6. die, quemadmodum dixeram, morbi judicatio advenisset, Sextus, qui supra modum contentiosus erat, ut me non redeunte febre redargueret, quotidie quidem lavatum concedebat, sed neque vinum bibebat, neque quicquam aliud assumebat præter ptisanam vel solam, vel cum panis micis, interdum quoq; solo pane tantùm aquâ macerato contentus erat. Hæc usque in 12. diem faciens meam se prædictionem superasse jactabat: 13 die lymphati vini pauxillum bibit, ac parumper copiosiorem cibum quam antea, tenuem tamen adhuc accepit: sequenti die, qui à primo decubitus tempore, quartusdecimus erat, febrire cœpit: sed, ne quis id mihi renunciaret, vehementer vetuit, existimans eam febrem neque vehementem fore, neq; ultra diem unum progressuram. Procedente verò die cum febris assiduè plus augeretur, Claudius Severus de suis ædibus, quæ propinquæ erant, in Sexti domum se contulit, ibique postquam Sextum non modo febrire cognovit, sed valde jam febrire deprehendit: primo quidem ipsum percontatus est, quam ego sententiam habuerim de febre, quæ tum inceperat: deinde ut ex eo veritatem intellexit, atque ob concertationis studium, ad me vocandum quemquam non misisse: statim me accersitum misit, quo & Sextum viderem, & se convenirem. Quibus peractis interrogavit me Severus, quidnam de morbi reditu mihi videretur? cui ego respondi, quæ & Sexto paulò ante dixeram, post tres dies eam febrem, quæ satis magna interim esset futura, desituram: atque decimo septimo die, si quis à primo decubitu numeret, judicationem futuram. Sextus itaq; libenter audiens brevi morbum solutum iri, proinde mihi fidem præstitit. Quod enim quisque cupit, id nimirum quoq; facile credit. Severus autem quamvis quidem me de salute Sexti non deceptum iri crederet, de die tamen, in quo penitus à morbo liber futurus erat, mihi fidem non adhibebat, existimans esse difficile, non expectato saltem sequenti die, quod quarto futurum esset, firmiter pronunciare. Sic itaq; animatus subsecuto die, cum vixdum illuxisset, ad Sextum misit quendam, qui me ibi opperiretur, & post inspectum Sextum ad se duceret. Quamobrem ut Sextum vidi, & ad eum veni, contradicis, inquit, illis, quæ heri Sexto dixisti, an in eisdem permanes? cui ego nunc etiam magis quam heri, eadem affirmo. Rursus quoque, cum me post prandium ad se vocasset, denuo percunctatus est, an crisim sexto, quo die prædixeram, adventuram firmiter existimarem: cognovitq; me magis tum, quam pridie, eadem affirmare. Item & sequenti die, numquid, percunctatus est, eandem prorsus sententiam, quam prius affirmassem, retinerem, an potius aliquid ex his, quæ dixissem immutare vellem. Tum ego, eorum quidem quæ prædixissem, me sanè quippiam immutare nolle, sed quædam potius illis adjicere insuper velle, respondi. Sciscitatus est ille denuò, quid illud esset. Et ego cum septimus decimus dies, inquam, advenerit, sudor horâ noctis secundâ erumpere incipiet. Tum ille, numquid & Pitholao, subjecit, hæc dixisti? Cui ego me dixisse respondi, nec dubitare Pitholaum asservi, quin omnia, sicut dixi, eveniant, & Sextus quemadmodum dixi, sanus fiat. Tum ille: Prorsus, inquit, ista Pitholaus Imperatori significavit. Fortasse, inquam ego, quamquam mihi curæ non est hujuscemodi gloria: neque enim obambulans meas prædictiones, & quos sanaverim, prædico, ne me plus Medici & Philosophi odio prosequantur, & delusorem atque vatem appellent, ac hujuscemodi alia de nobis obloquantur: vobis autem amicis, qui ex istorum imperitia Medicinam vituperatis, artem quidem ipsam Apolline & Æsculapio dignam ostendo: hosce vero Medicos ita Medicinam dedecorare demonstro, velut Philosophi Philosophiam, qui licet nihilo meliùs cæteris vulgaribus vivant, honesto tamen Philosophiæ cognomine seipsos appellant. Hæc itaque Severo tunc ipse dicebam Tu verò Posthume pulchrè nosti, quæ tunc ferè omnium Medicorum esset malignitas: apertè namque desiderabant, ne voti compos fierem, & totâ die submittebant, qui singula explorarent, non tamen quæ Severo & Pitholao prædixeram, sciebant, adventante crepusculo futuræ crisis initium conspectum iri. Quamobrem cùm hora septima graviter febrire Sextum accepissent, ridentes, & plane læti, quibuscumque occurrentibus, quò mihi detra-

detrahent, inculcabant: Admirandum Galeni vaticinium contrarios exitus sortitum est. Cæterum, ut crisis, sicuti dixeram, obtigit, secus postridie loquebantur atque pridie blateraverant, nam præ pudore cuncti se ab omnibus avertebant: quamquam hæc prædictio nihil, quod mireris, continet, si eorum memores, quæ tibi in commentariis, quos *in primum Hippocrat. librum de vulgaribus morbis* conscripsimus; & præterea quæ *in libris de Crisibus* docuimus, didicisti. Nam Medici isti non solùm ea, quæ sunt ab antiquis scriptoribus hac de re literarum monumentis commissa, nesciunt, sed nec ægritudinum dies, quum septimum transierint, ampliùs enumerare valent: præsertim si ægrotus, postquàm à febre liber fuerit, denuò febrire incipiat. Atqui ab *Hipp. in libr. de morb. vulg.* descripti sunt dies uniuscujusque ægrotantis, ad extremam usque morborum solutionem, non solùm quarto decimo die factam, sed & sexagesimo, & octogesimo. Quocirca, sicuti modò narrabam, hæc prædicere, quamvis vulgaribus istis Medicis admirabilis res videatur, revera tamen admiratione digna non est: veluti neque cognitis omnibus quæ aderant symptomatis, quo tempore Antonius abfuit, Commodum ejus filium sanare. *Galenus de præcognit. ad Posthumum, cap.* 10.

OBSERVATIO VII.

Repressо sudore à febre sanatus.

CUm haud postremæ notæ Medicus nobilem quendam civem curaret, & febribus malè hominem habentibus, universum corpus in sudorem resolveretur, viresque omnes ita deficerent, ut cognati plurimùm de salute ejus addubitarent, me advocant, ægrum ostendunt, curam enarrant. Inspiciens itaque hominem, oculos admodum graves, ac pallorem faciei intueor: quin & intima ejus præcordia calore vehementi affici adverto. Quare sudorem inæqualem, qui finiri poterat, statim amotis vestibus, quibus ille de præcepto Medici tegebatur, ut incongruum & inutilem supprimere nitimur: præsertim quod eo vires ægri penitus convelli videbantur: tum corpus eventari, ægrumque etiam frigidioribus potionibus uti jubeo: donec sudor, quem Medicus ille omni studio ciebat, prorsus suppRimeretur. Quod ubi factum est, immutari statim videas ægri faciem, vires redire, calorem reprimi, febrem remitti, ac non multò pòst hominem ad pristinam sanitatem reverti. *Beniven. cap.* 53. *Abditor.*

OBSERVATIO VIII.

In vehementissima febre, sanguinem aliquoties de die evomens æger, convaluit.

NOs magnificum & illustrem Julium Bojardum Scandiani Comitem curavimus, qui cum vehementissima febre, bis terque in die sanguinem copiosissime evomebat, tamen egregiè evasit. *Antom. Musa Brassavolus com. ad aph. 37. lib. 7. Hipp.*

OBSERVATIO IX.

Navicula (patria lingua Gundula *dicta) vectus quidam, & hypochondria ad palum illidens, febre continua cum excretione purulenta corripitur, qui tandem idoneis medicamentis restituitur.*

VEnetus civis nobilis decumbebat vehementi tentatus febre continua, cum excretione purulentorum quorundam per alvum, ita ut quibusdam Medicis imponerent hæc excreta, nescio quid pituitosi existimantibus esse: pro quo affectu cùm aliquandiu tractatus fuisset æger, supervocatus quidam Medicus alius (Saxonia vocatus, qui nunc Venetiis degit, homo insignis eruditionis & eloquentiæ) suspicari primùm cœpit, quod res erat. Nam ex sermonibus ægri ultrò citroque habitis cognovit, ex contusione progressa in hypochondriis, cujus tamen dolor postea evanuisset, cùm in suam Gundulam descendere voluisset, forte fortunâ corpore palo cuidam in aquam defixo imprudenter alliso, collectionem sanguinis extitisse: cui febris postea, & hæc excretio purulenta successerat. Quo affectu cognito, patiens adhibitis convenientibus remediis sanitatem pristinam recuperavit. *Camerarius de observat. Patavio acceptis, & ad me missis.*

OBSERVATIO X.

De iis quæ in nonnullis morbis febrilibus sub pedibus à recentioribus ligantur.

NOva sunt auxilia, de quibus scribimus, & non modò veteribus, sed ne multis quidem recentiorum Medicorum satis vel cognita, vel probata, præsertim his, qui à veterum, aut à præceptorum suorum traditionibus ita toti pendent, ut utile aut expediens aliquod à posteritate, præter ea quæ vel legerunt, vel audiverunt, ampliùs nihil inveniri aut excogitari posse, temere existimant. Sunt autem, de quibus paucis agere instituimus, illa, quæ pedum plantis in magnis & ardentibus febribus subduntur. Duplicia autem hæc ferè sunt. Quædam enim ad caloris contemperantiam adhibentur: alia verò ad vapores, vel etiam humores, caput ac cerebrum petentes, deorsum revellendos. Priora excreta vel ex vulgaris usus bolo, aut etiam ex luto potissimùm vetere & craticiis parietibus adempto, cum aceto & ovi albo temperatis ac mixtis constant, additis quandoque lactucæ, vel solani foliis, aut etiam illorum succis. Et talia quidem calorem pedum contemperant, & solamen quoddam ægrotantibus in acutissimis febribus adferre videntur. Sed tamen non satis tutus est hic usus, refrigerando etenim, calorem ad cor & interiora viscera repellunt, quod haud videtur expediens. Nam hinc deliria, & gravissimi capitis dolores, vel alia etiam gravia ac difficilia symptomata, quandoque sequuntur. Alia autem repercutiunt, nec pedum calorem remittunt, sed magis intendunt, atque hoc modo ab internis visceribus & etiam ab ipso corde vaporosos spiritus, ac etiam calidiores humores, ac eos qui sursum feruntur, revellunt. Ad horum genus pertinent brassicæ rubentis cruda folia, quæ nitrosâ & abstergente succi sui facultate, attrahendi vim habent, præsertim si oleo aliquo illita, ac deinde sale conspersa fuerint: sic & sapo cum sale permixtus brassicæ folio impositus, aut telæ lineæ, vel alteri alicui illitus: Raphanidis item cum sale trita radix, sed odor hujus mox valde gravis ac molestus: Chelidonium majus cum sale solo, vel etiam cum sapone permixtum. Potentior autem omnibus his est columba vivens in duas partes per dorsum dissecta, & mox cum sanguine sub pedum plantis diligenter ligata. Quæ non modò vaporosos spiritus ad caput ferri prohibet, sed & eò perlatos revocat, atque sic gravissimos capitis dolores sopit, & deliria sedat. Quod frequentiùs experimentis compertum. Eodem etiam modo exanthemata erumpentia ad inferiores partes pertrahit: sic ut circa faciem ac caput pauciora, circa verò ipsos pedes plura proveniant. Liganda autem sub pedibus est columba, in ipsis febrium præcipuè exacerbationibus, vel paulo antè; pedibus interim calentibus: atque illic horis ad minùs duodecim sinenda: deinde adimenda, & in ahenum aquæ frigidæ mox abjicienda; ne odore sit molesta. Et præfertur ad hujuscemodi diversionem columba reliquis vel volucribus, vel etiam animantibus: & quidem propter singularem, ac eximiam quandam proprietatem humanæ naturæ gratam ac amicam, quâ pollere videtur. Non desunt verò & qui Tincas pisces sub pedibus in supradictis

dictis affectibus ligent, nec etiam absque fructu, sed cum minore laborantium solamine, & cum graviore ac molestiore fœtore, quam à columba. Meminit usus harum *Paulus Jovius in libello suo de Romanis piscibus*, ubi licet hujuscemodi remedia nonnullis visa fuerint ridicula, acute tamen febricitantibus profuisse contestetur. Tincas (ait) scissas per dorsi longitudinem, pedumque & manuum plantis applicatas, ardentis febris fervoribus plurimum adversari, quidam putarunt ex secta Judæorum, qui quamquam stolidi admodum, & ridentibus aliis talia experirentur, aliquando tamen ipsis æstuantibus exoptata blandimenta feliciter attulisse comperti sunt. Non temere autem hujuscemodi remedia contemnenda sunt, veluti ab anu aliqua, aut agyrta, vel vespillone quopiam reperta. Nam subinde ab istis hominibus quædam inveniuntur, quæ deinde a Medicis in artis operibus [illegible] probantur: propter utilitatem quam ex eorum usu consequi experiuntur. Neque enim refert quis qualisve sit remedii inventor, sed quale illud sit quod inventum, cum judicio & ratione est expendendum. Quod si tunc experientiæ ratio accedat, non est cur rejici aut reprobari debeat, etiam a vilissimo repertum: Non enim ab inventoris conditione, aut laudandum, aut reprobandum est remedium, sed ex facultatibus ac viribus de eo judicium faciendum. *Dodonæus observ. propr. edit. 1585. circa finem.*

Observatio XI.

Juvenis cujusdam Alexandrini historia, qui ob palmularum recentium copiam devoratam: horrore vehementi captus fuit, utique hoc quod febricitaret.

COgnovi adolescenti cuidam ex condiscipulis nostris in Alexandria accidisse, quando primum in ipsam navigavi initio autumni. Ingesserat autem hic pluribus ex ordine diebus, palmarum glandes multas teneras ac recentes, a balneis, & ante ipsas, nec erant, pleræque ipsarum exacte maturæ. Contigit autem ipsi, ut primum initium sumeret à vehementi horrore, ab exercitio & balneo; ob quem horrorem, cùm etiam se febricitaturum timeret, decubuit, & ubi stragulis se contexisset, quietus mansit. Postquam verò per totam noctem febris exors permansisset, mane ad consueta vitæ munia surrexit. Cum autem in hoc, horrore corriperetur, rursus decubuit, ac quievit usq; ad balnei tempus. Et ubi tunc rursus velut ad balneum surrexisset, major horror ipsi factus est: & erat symptoma ipsum jam parvus rigor. Atque tunc omnino se febrire opinatus, adhuc magis in quiete seipsum continuit. Postquam verò & per totam diem, & per insequentem noctem, periculo in se facto, comperisset, se ex moderatis motibus horrere; si vero amplius quandoque motu usus esset, rigere, condiscipulos nos adhibuit de his quæ essent facienda. Recordatus itaque ego tale quid in Asia nostra mulieri contigisse, & sodalem à timore liberavi, & ut calefacientibus ac crassitudinem humorum secantibus edulijs, & potibus, ac medicamentis uteretur, adhortatus sum. Ille igitur sic restitutus. *Gal. lib. de tremore, rigore & palpit. cap. 7.*

Observatio XII.

Quod rigores interdum absque febrili calore subsequente appareant, ac subinde recurrant.

ETsi *Galen. in lib. de rigore, & lib. 5. de symptomatum differentiis*, & post hunc *Michael Savonarola, in practica de febribus*, affirment, sæpe rigores vehementes etiam nullo subsequente calore febrili apparere, vel tempore criseos, vel aliàs nulla febre præsente; tamen hoc non increbrò animadvertitur, se meritò inter peculiares observationes referri debet. Mihi quidem dum medicinam factito, aliquoties occurrit hic rigor. Primo in Reverendissimo Abbate Hirsfeldensi Michaele, qui præsentem in dignitate proxime antecessit: is enim uno die decies (ut arbitror) rigorem vehementem passus est, nulla febre præsente, idque per aliquot dies continuos. A quo tamen accidente lenibus vacuantibus, ac diætà convenienti à me curatus est.

Recordor etiam, quod cœnobium in Eichsfeldiana diœcesi situm est, monachus quidam pater Paulus frequentius tali rigore oppressus, venæ sectione, & purgatione ab hoc affectu est liberatus.

Animadverti quoq; idem symptoma in socru mea, fœmina sexagesimum annum prætergressa, quæ repetitis vicibus rigore vehementissimo absque tamen insignis frigoris sensu, uno eodemque die vexata, magnam virium prostrationem sequentem, sine accessione febrili animadvertit. Curata vero fuit venæ sectione in crure, & clystere purgante intuto. *D. D. Jacob. Oet[illegible] de observat. propr.*

Eo anno, quo ex Italia in patriam redii, qui erat 1559. vocatus fui 8. Julii, ad commensalem D. Funckii, qui secum erat circiter annorum 18. rigore quodam quotidie corripiebatur, citra tamen caloris ullum sensum. Durabat hic rigor sine febre per horam integram, quo cessante surgebat, valebat, comedebat. Facies erat discolorata, conjeci obstructiones subesse ex humoribus crassioribus. Quæ cum in juvene observassem, consului Galenum, meminerat enim tale quidpiam, dum in Academia versaretur, audivisse, qui *primo de sym. [illegible]* hæc scribit: Vetus quidem sermo est, rigori febrem semper succedere: non tamen in totum verus est, etiamsi quis eum ita determinare posset; qui citra externam occasionem oriuntur, hos febres necessariò sequi. Solent, inquit, ejusmodi febres vitiosam sequi victus rationem, cum homines in delicijs se repleverunt, ac sæpe à cibo lavarunt, &c. Pro cura itaque hujus sequentia præscripsi. ℞ *Oxymellis simpl. [illegible] syrupi byzantini, unciam semis, aquarum feniculi, [illegible], ana unciam unam, misce.* Hoc syrupo usus est quater: hos sequuta est sequens hæc potio. ℞ *Cassiæ recens extractæ, unciam unam, catholici, drachmas duas, aquarum feniculi, endiviæ, ana unciam unam semis fiat potio.* Hac egregie quater est purgatus. Post usum horum, repetiti sunt syrupi præscripti, addito syrupo de absinthio. Ubi à cœna primam dosim accepisset, rigoris accessio, quæ horam circiter nonam priùs invadere consueverat, mane horâ quinta corripuit. Ab eo tempore postea nullum alium sensit paroxysmum, aut ad summum unum. Cum per octiduum post syruporũ usum à medicamentis abstinuisset, ac liber à rigore esset, pro ulteriore humorum evacuatione, qui in superficie corporis continerentur, jussi ut balneo aquæ dulcis per aliquot dies uteretur quod & fecit, & sanitati restitutus est. *D. D. Casparus Wolphius de observat. propr.*

Observatio XIII.

Quibus artibus Cyrillum Boethi filium clam cibum sumere deprehenderit Galenus in febr.

CUm ægrotasset alter filiorum Boethi, & liber à morbo factus rursus in morbum incidisset, deindeque soluta febre denuò febriret, diceremque ego puerum aliquid clam comedere, (nam quæ palam exhibebantur, & qualitate idonea, & quantitate congrua erant) pueri matre promittente se filium diligenter observaturam, custodem pater adhibuit, quæ tota die secus puerum sederet, nec ad eum quenquam venire fineret, noctuque cubiculum, in quo dormiebat, diligenter clauderet. Cum igitur quatuor diebus puer ita servatus noctu incaluisset, indignabundus Boethus in thalamum pueri me manu apprehensum duxit: subse-

quebantur autem Boethum, ut scis, quicunque in via nobis obviam fiebant, quorum in numero & tu Posthume fuisti. Ut igitur domum intravimus, invenimus puerum de solito cubiculo in aliud translatum, ubi lectus erat, in quo pueri mater sedebat. Huic lecto parum infra medium lectulus jungebatur, in quo puerum jacentem mater servabat, nequis ad ipsum accedere posset: sella verò una lectulo aderat, qualis lectulorum cervicibus hærere solet: è regione lectuli, ad extremas & superiores partes lecti, duæ sedes sibi propinquæ jacebant, in quibus ut nos Boethus sedere fecit, ipse secus uxorem sedit. Et mox, adduxi tibi Uxor, inquit, Galenum hunc, ut ex te audiat, quâ diligentiâ Cyrillum custodisti: nihilque in victu per hosce quatuor dies aberratum esse: & videat, numquid revera præteritâ nocte febrierit, an tu mihi renuncians ipsum calidiorem evasisse, inani timore decepta sis, & putaris febrem, calorem aliquâ aliâ de causa forte excitatum, ut nobis, & quomodo se nunc habeat, apertè denunciet, & quæ ad victum pueri faciunt, omnia præcipiat. Hic ego, ut pueri venam in brachio pulsantem attigi, sine febre quidem ipsum esse pronunciavi: me verò deludendi hisce, qui vatem me appellare consuevissent, ansam dare. Excipiens Boethus, & ego, inquit, in comparationem illorum, soleo te revera, ut scis, vatem dicere, quoties aliquid prædicis, quod æmuli tui negant præcognosci medica facultate posse. Atqui hactenus, subjunxi, ea omnia te docui medica arte inveniri, priscosque aliquot Medicos hisce de rebus conscripsisse. His dictis, effari me omnes vaticiniũ jubebatis: & ego rogare vos, ut adhuc semel pueri pulsum me tangere sineretis, quod ut feci, testis eris Boethe, dixi, neminem mihi huc venienti, tecumque, dum huc veniremus, colloquenti significasse, quæ vaticinaturus sum: asseverante illo se, quæ dicerem, attestari, nosti, quantopere ridens, advertere vos & auscultare jussi, vatis oraculum hujusmodi esse clamans: Cyrillo huic hac in cella comedendum quippiam absconsum est, ut quando mater in balneum itura, domum hanc clausit, & securitatis gratiâ clavem in loculum conjectam obsignavit, (hoc enim ipsam facere interdum comperio) filius id quod absconsum est, sumat, atque ita demum comedat. His auditis Boethus statim surrexit, arreptumque puerum in cubile matris transtulit, & jussit pueri lectulum insterni, observans, an absconditi quippiam, dum excuteretur appareret. Verùm ubi, & quæ superimponebantur vestes, & quæ substernebantur, omnes excussæ fuerunt, lectum quoque agitari præcepit, & sellam attolli, inspiciens, an absconsi quippiam sub ipsis videret: demum, ut ne hoc pacto quidem aliquid conspectum est, puerum è cubili matris in lectulum transtulit: uxoris quoque cubile totum excuti, & denuò sterni præcepit. Quibus peractis, quid nunc, subridens, inquit, noster vates profatur? Hic ipse non poteram non mirari, nihil ibi repertum fuisse videns, ubi occultum aliquid extitisse credidissem: ideoque surrexi, & quod solum intactum supererat, quia quod quærebamus, absconsum illic nullus existimasset, attollens excussi. Erat autem exiguum prorsus matris velum sellæ impositum, ex quo commoto panis frustum in terram cùm cecidisset, clamorem magnum vos omnes sustulistis: atque cum Boetho simul & abunde risistis, & vatem laudastis. Boetus itaque plus cæteris in risum effusus mirabatur, quomodo pulsus occultatum cibum mihi significare potuerit, & nunciarit id, quod in puero fiebat, dum mater lavaretur. Tum ipse, solertissime Boethe, non quia pulsus id admonuerit, hoc ideò conjectavit Galenus tuus, sed clauso diligenter cubiculi ostio, difficile non fuit conjicere, in tam longo tempore comedendi copiam puero fuisse: verùm nec occultari quippiam, nec id quod occultatum erat, cibum fuisse pulsus mihi significavit, sed cùm puerum agitatum viderem, non judicavi, ut in amante fœmina, & in servo timente feceram, ob aliquam animi perturbationem puerum agitari: præsertim cùm puer febre prorsus careret. At si me interrogasses, unde collegerim, id quod abditum latebat, cibum fuisse, si mẽtem huic quoque rei adhibueris, exponam: cùm neq; orationem puer habiturus esset, neq; in palæstram descensurus, nec aliqua in re sui periculum facturus, aut deniq; à quoquam repręsus fuisset, ab excessu corporis aliquo potiùs, quàm ab ulla animi perturbatione, eam commotionem pulsus pendere conjeci. Hæc simul atque Boethus audivit: Per Deos, inquit, non miror, cùm ita res investiges, si nullus alius Medicus ista sciat: perspicuum autem est eos nescire, cùm ipsi, quod tu facis, nunquam efficiant: & te ista alio quovis modo potiùs, quàm medicâ disciplinâ, facere divulgent, videnturque mihi, subjungens dicebat, non solùm qualis altercantium pulsus esse debeat, ignorare, verùm etiam neque si quisquam eorum casu noscat, quæ tu collegisti, scitè colligere, cùm neque suapte naturâ solertes sint, neque se in disciplinis exercuerint. At, respondi, satis ad malè agendum & exercitati, & sapientes sunt. *Galenus lib. de præcognit. ad Posthumum, cap. 7.*

Observatio XIV.

Admirandum in febre, uteri gestationis prognosticum.

Sororem Jo. Pauli Negroli jam duobus ferè mensibus febre, sed magis quàm pro febris ratione conflictatam cùm cognovissem, dixissemque in utero habere, intra quinque dies sanavi, exhibito diamargaritone: peperitque filium primogenitum, qui adhuc solertiâ meâ superstes est. *Cardanus de curat. admirand. circa finem.*

Observatio XV.

Oleum vomitorii loco in febribus non exhibendum.

Pessimè faciunt Medici imperiti, qui non oleum febricitantibus exhibent tantùm, sed & antimonium. Novi quendam Medicum, qui oleo usus est in muliere cerevisiaria febricitante, quæ postea relaxato ventriculo nihil retinere potuit. *Forestus Scholio ad lib. 2. observat. 10. de febrib.*

Observatio XVI.

Lac frigidum in febre bibitum, graves ventriculi torsiones excitans, tandem concretum vomitu rejectum.

Non modò ex frigidissimæ aquæ potu, aut frigidissimi vini haustu, periculum iis imminet, qui vehementer supercalfacti sunt: sed ex frigidi lactis cui ademptum est butyrum. Nam hoc ipsum in ventriculo malè affecto, etiam facile concrescit, ac deinde molestias excitat. Vir quidam, posteaquam à febri, quâ aliquot diebus laboraverat, sibi liber videretur, ac carnes vesperi cum aliis coctas edisset, postridie magnũ haustum, circiter libram videlicet, lactis hujuscemodi frigidi jejunus bibit, sperans alvum (ut aliàs assolet) inde laxiorem futuram. Id cùm non succederet, & molestis torsionibus ac doloribus circa ventriculum torqueretur, digito gutturi imposito vomitionem excitavit: cum quâ duæ lactis concreti magnæ partes excretæ sunt, pro numero haustuum quos sumpserat: Nam bis se bibisse affirmabat. Ac si à doloribus circa ventriculum liber factus, à frigidi hujuscemodi lactis potione deinceps abstinuit.

Religiosa quoque quædam, cùm febricitaret, & ejuscemodi lac quoque non coctum bibisset, aliquot diebus circa ventriculum pondus ac molestum dolorem sensit, qui non priùs cessavit, quàm difficili vomitione

dione superveniente, & multis lactis concreti durioribus particulis unà redditis, quibus rejectis, melius habuit. Tantum malorum lac etiam cui ademptum est butyrum afferre potest, si in ventriculum incidat calidiorem, vel aliena qualitate imbutum, vel pravorum alimentorum reliquiis infectum. Corrumpitur vero & in hujuscemodi ventriculo lac purum, in grumos coiens, ac molesta symptomata non raro affert. *Dodonæus annotat. ad cap. 17. Benivenii Abditorum.*

OBSERVATIO XVII.

Febre continua laborans adolescens, cum post usum medicamentorum aliquot meliusculè habere cœpisset, neglecta curatione reliqua non modo in publicum prodire, verum etiam navigationi se credere est ausus, tandem in surarum dolorem incidit, & paulo post restagnante sursum in caput materia dolorum, lethales sibi convulsiones conscivit.

ADolescens quidam Thoruniensis, primariæ familiæ floridæque ætatis homo, idemque sponsus, in febrem incidit, graviter satis decumbens: Is durante morbo difficilis admodum fuit in sumendis medicamentis, sumpsit tamen quæ necessaria fuerunt, hortatu Medici, parentum & amicorum: sed ut quousque necesse fuisset, convenientia auxilia continuaret, neque à Medico, neque à suis adduci potuit. Sed quamprimùm meliusculè sibi esse sentiret, & tantùm rectus incedere, vestibusque indui posset, sed jam prorsus ad sanitatem rediisse, neque jam sibi ullo medicamento opus esse dictitabat. Cumque de morbo nihil sibi reliquum esse diceret, præter dolorem quendam pedum, quem in suris (γαστροκνημίας vocant) perciperet, id quod corporis motu & aeris mutatione discussum iri sibi persuaderet, in publicum rursum egredi, ad sponsam itare, imo vero cum parente suo navigationi se credere, & secundo Wistulæ flumine Dantiscum proficisci audebat. At quid fit? altero vel tertio die postquam navigium conscendisset, (erat autem tempus anni medius autumnus) dolor surarum delitescere cœpit & materia, eo à natura missa, retromeante, caputque invadente, factum est, ut diris modis convulsus in ipso itinere obierit. Cujus casus exemplum, meo quidem judicio, esse potest, ejus quod ab *Hippocrate* scriptum legimus 1. *Coacarum, sentent.* 13. ἐν περιψύξει γαστροκνημίας ... καὶ γνώμης παράκοπαι, nisi quod hic loco emotionis mentis, cum materia in cerebri corpus, ut alibi Hipp. loquitur, impacta sit, tantarum convulsionum, quas vel apoplexia exceperit causa extiterit. *Cl. Francisc. Tidecæus suis ad me transmissis observat. per D. Laur. Scholtzium.*

OBSERVATIO XVIII.

Cum signis concoctionis nonnullos mori.

QUod creditu difficile est, sæpe cum perfectis concoctionis indiciis, homines vidi ex febribus perisse. Qui enim malignis febribus laborant, ita mori solent. Nam exigua illis excitatur putredo, & propterea exiguus calor in illis accenditur, qui concoctionem turbare non potest: itaque illi pereunt, non ob febris vehementiam, sed malignitatem, quæ pulsus, appetentiamque primùm perdit, & paulatim aliàs actiones invadit. *Argenter. comment. ultimo ad lib. 2. Galeni art. med.*

OBSERVATIO XIX.

Intermittentes febres non semper periculo carere.

QUod omnino careat periculo febris intermittens, id quidem perpetuum non est. Duos fratres gemellos vidi: uterque æstatis initio tertianâ correptus, quæ plurimum intermittebat, sed violentis accessionibus cum pulsu admodum inæquali, intercadente, deficiente, viribus paulatim fatiscentibus, paucis accessionibus extincti sunt. Natus uterque annos 72.

Alter juvenis admodum, bile redundans, æstate, ardente tertianâ correptus, cum longiori inediâ usus, accessione vehementi correptus esset, dissolutis viribus obiit. Alios quoque mœrore confectos, aut usos intempestivâ venere, in tertiana obiisse constat. *Hollerius comment. 2. in aphor. 3. lib. 4. Coac. Hipp.*

OBSERVATIO XX.

Puer, horrore stato tempore recurrente, mortuus.

PUerum novimus, qui dum rure paterno degeret, singulisque diebus ad vicinum sacerdotem, studendi causâ, ut fit, summo manè mitteretur à patre: accidit semel, ut prope jam intranti illi sacerdotis ipsius ædes essetque cœlum paululum adhuc subobscurum, præstò fuerint duo viri nigris vestibus obvoluti: quibus adeò perterritus est puer, ut toto corpore contremiscens, altaque voce auxilium clamitans, in admirabilem sanè ægritudinem, ac demum in mortem inciderit. Nam stato tempore, id est, octavo quoque die, & eadem ferme hora, in eundem semper horrorem, atque clamorem prorumpebat, donec tabe consumptus, vitam quæ nullis præsidiis contineri potuit, miserabiliter finivit. *Benivenius cap. 63. Abditor.*

DE MORBIS EPIDEMICIS, pestilentibus, & contagiosis aliis.

ET PRIMUM: DE VARIOLIS ATQUE Morbillis.

Exempla promiscua.

OBSERVATIO I.

De Variolis & Morbillis, Græcis vel prorsus incognitis aut non exactè tractatis.

DE iis contagiosis est agendum, quæ tametsi contagiosæ sint, pestilentes tamen non appellantur, quod majori ex parte salubres sint: tales autem videntur illæ, quas, qui Arabum libros transtulere, Variolas & Morbillos vocant, per variolas intelligentes eas, quas & vulgus Varolas vocat, ex similitudine (arbitror) pustularum, qui vari dicuntur: per morbillos autem eas, quas vulgus *Fersas* vocat, à fervore fortasse dictas. De iis autem Græci non videntur sub alio egisse nomine, quam exanthematum, quod nomen & varium etiam apud ipsos reperitur. Contingunt igitur ejusmodi febres præcipue pueris, rarò viris, rarissime senibus. Videntur autem & omnibus semel in vita aut accidere, aut aptæ esse quæ accidant, nisi præcox mors hominem tollat. Non facile autem dignoscuntur adesse, priusquam pustulæ ipsæ malum prodant: signa tamen quædam præcedunt, ex quibus suspicio esse potest ejusmodi affuturam febrem. Ac primum; quum vides populariter quodammodo vagari genus id febrium, puer autem est, qui febrit, tum suspicari potes communi illo teneri morbo: necessarium tamen non est; quare & alia signa spectato, si conversatus est cum alio affecto, si lucent oculi, si dorsum confractum sentitur, si facies rubet, febris autem continenter affligit, morosa quidem magis, quàm mordax: hæc enim primum indicia apparent. Tum interroga, numquid aliàs senserit ejusmodi febrem, quæ solet exanthemata illa apportare: rarò enim fit, ut qui semel affectus fuerit, denuò etiam patiatur: tum vide, si quid à natura ad cutim pellitur, nam ut

plurimùm circa quartum diem, aut paulo pòst apparere solent, primùm sparsæ quædam seu maculæ rubentes, mox manifestiùs in pustulas cõcrescunt, interdum humidiores & variis similes, interdum sicciores, & similes iis exanthematibus, quæ ex calore solent pueris evenire, quas vulgus *Sufferſuras* vocat: Utræque mox tenui quadam pituitâ & sanie replentur, ac per ipsas solvitur ægritudo, facillime quidem pueris, difficiliùs autem grandioribus, propter quod matres solent optare febres hasce filiis evenire, quum tenerâ in ætate sunt. Contagiosæ igitur sunt, quoniam quod exhalat, in putrefactione lentum admodum est, & seminariũ contagionis in alterum defert, eo pacto quo in aliis fieri diximus: majori autem ex parte salubres sunt, quoniam ebullitio hæc purificatio quædam sanguinis est, neque enim contemnendi sunt, qui dicunt infectionem à sanguine menstruo contractam in utero matris, secerni per ejusmodi ebullitionem, & putrefactionem ejus, ac sic defæcari sanguinem per quandam quasi crisim à natura factam: propter quam causam omnes ferè hunc affectum patimur, quoniam omnes eam infectionem menstrualem deferimus à ventre matris. Qua de causa non perdit utplurimùm febris hæc per se, sed purgat magis. Pueris verò benignior est, quàm adultis, quoniã si quæ per ætatem teneram eam sanguinis infectionem non expurgant, signum est esse malè idoneam separari: quare mox quum grandiori ętate fit separatio illa, contingit quidem vi multa & affligit magis; minùs autem, quum sanguis est melior, & aptior ut separetur ab eo labes illa. Ob id etiam, quum semel accessit, non reverti præterea solet, quoniam secreta jam fit infectio: visa tamen quandoque fuit bis accessisse, quibus scilicet priùs non exactè secreta fuisset. Si igitur sanguis pituitosior sit, pustulæ variformes fiunt albæ, rotundæ, mucore quodam plenæ; si verò biliosior extiterit, pustulæ sicciores erumpunt. Analogia autem ejus contagionis ad eam sanguinis superfluitatem est, quæ à menstruo sanguine contracta fuit: quare ad eos solum analoga est hæc infectio, quibus purificatio sanguinis non est facta, propter quod nec omnes inficit, nec humores omnes. *Fracastorius lib. 2. de morb. contag. cap. 2.*

Quoniam diximus expulsionem Variolarum, Morbillorumque, quodammodo crisim quandam esse, & sequestrationem menstruę infectionis à sanguine, nulla tibi esse alia intentio debet, quàm ut non impedias expellentẽ naturam, sed juves potiùs, si opus est: quippe eam impediunt nonnulli interdum phlebotomiis, interdum purgatoriis pharmacis. Quare, quum tu videris febrem esse ejusmodi, quæ eas expulsiones aut faciat, aut factura sit, tum abstine à medicamentis omnibus, sed naturam sine per se agere, nisi forte à principio magnam plenitudinem fueris conspicatus, tum enim licet uti purgante pharmaco, sed non acri & molesto. Quod si juvanda natura sit, locum priùs procura ut calidus decenter existat, ut æger pannis convenienter tegatur, & iis rubentibus, ut levi utatur cibo, vino abstineat: tum vide, quæ causæ prohibeant expulsionem, num carnis densitas sit, aut crassities materiæ: tunc enim juvanda est natura cũ iis, quæ foramina cutis aperiunt, & materiam attenuant, quales sunt caricæ, & fœniculus, & carui, & apium, & similia, ex quibus commode decocta fient. Sunt qui addant lentes, abjectâ primâ aquâ, decoctas: aliqui, qui & tragacantham: quod quidem fortè miretur aliquis, quando in lentibus & tragacantha, contraria magis videtur intentio inesse, cùm & ingrossent, & inspissent sanguinem, & cutim obstruant. Verùm ita res accipienda est, quod ebullitio sanguinis interdum temperata est, interdum non temperata, sed aut major quàm oportet, aut tenuior quàm oportet. Si igitur temperata est, crassior autem humor qui fervet, tum neque lentes, neque tragacantha adjungi debet, sed sat erunt qui subtiliant: at ubi intemperata est, & major quàm oportet, aut quod excernitur nimis subtile visum fuerit, tum si prædictis addantur lentes, & tragacantha, rectè facies, quoniam ita ebullitionem temperabis: quod & in sputo sæpe fieri oportet, quum plus æquo tenue ast. *Idem lib. 3. cap. 4. de contagiosis morbis.*

Observatio II.

Variolas & morbillos sæpe etiam interna viscera invadere.

OBservatum quosdam ab interitu dissectos, quibus jecur, lien, pulmones, omniaque interiora, haud secus atque cutis, sordidissimis papulis manantibus scaterent. *Fernelius lib. 2. cap. 12. de abdit. rer. caus.*

Mihi & Ricardo Huberto Chirurgo videre licuit in duabus puellis, quarum una quatuor, altera septemdecim annos nata erat: utriq; enim ex morbillis mortuæ, & dissectæ, interiora viscera crustosis pustulis, his similibus quæ in cute emergunt, obsita visa sunt. *Pareus lib. 19. cap. 1.*

† Vide quoque *Jo. Dan. Horst. obs. 9.*

Observatio III.

Infantes nonnunquam in utero materno, aut proximè à partu, hoc morbo contaminari.

SÆpe deprehensum, prægnantes maturos partus edidisse hac lue perfusos, quarum aliæ nihil omnino foris, aliæ nonnisi multis post diebus incommoda senserunt. *Fernelius lib. 2. cap. 12. de abd.*

Nuperrimè à locellis egressa ex nobilissima matre puella, post tres aut quatuor dies ab ortu suo, morbillis primùm, mox variolis correpta fuit. *Montuus Halos, Feb lib. 7. cap. 2.*

Matrona quædam nobilis quum uterum ferret, & paulo ante partum morbillis (vulgus *die Blattern* vocat) laboraret, infans ex utero prodiens aliquot morbillos hinc inde in cute habuit, quod argumento mihi est, infantes etiam in utero materno hujusmodi morbis affici. *De Exemplis CL. V. Joan. Franci Hildesii.*

† Meminit quoque *Hildanus Cent. 4. obs. 56. fol. 92.* Gravidæ cujusdam, quę variolis laborans, contaminatum iisdem infantem peperit. Confer etiam *Rhod. Cent. 3. obs 83.*

Observatio IV.

Gravida quadragenaria morbillis correpta, salvo etiam fœtu servata.

UXor mea Apollonia, Anno Domini 1569. gravida, firmæ valetudinis, & bene habita, ætate propemodum quadragenaria, & hactenus sterilis, quum partum ad septimum usque mensem feliciter pertulisset, derepente morbillis toto corpore affatim erumpentibus, cum sævissimis mali hujus symptomatibus afflicta, corripitur. Sed Dei Opt. Max. benignitate, & meâ operulâ adjuta, contra Hippocratis sententiam, qua, gravidam morbo acuto corripi, lethale esse, decernit, unà cum fœtu liberatur. Accedente spontanea narium hæmorrhagia copiosa. Proinde in rebus arduis nemo desperet, cùm interdum evadere cernamus, quos Medicorum leges præsenti perniciei, sæpe etiam morti adjudicarunt. *Schenckius.*

Observatio V.

Sanguinis è gingivis excretio, prodeuntibus ecthymatibus seu variolis.

FRequens est, dum natura ecthymatum expulsionẽ molitur, ut eodem tempore, vel paulo ante, sanguis è naribus, & subinde copiosiùs, effluat. Verùm Latomo cuidam ecthymatis laboranti, non per nares, sed è gingivis erupit, quod quum in primis molestum esset, & sanguinem illac manantem repressit. Repressus autem sanguis aliam sibi viam quæsivit. Nam ad urinarios meatus conversus, unà cum urina descendit, atque sic,

sic è gingivis non amplius sanguine erumpente, urina cruenta subsecuta est: quæ quum reprimentibus, sanguinisque fluorem sistentibus medicamentis adhibitis talis esse desiisset, iterum natura sanguinem ad gingivas pepulit. Ex his autem non prius desiit prodire, quàm ab ecthymatis curatus æger esset. *Dodonæus cap. 14 Exempl. medicinal.*

Consideranda hîc occurrit naturæ singularis prudentia ac providentia: deinde & cognoscendum, conatum ejus non esse reprimendum, quando criticè sanguinem, vel aliud aliquod expellit: vel aliàs gravata sese exonerat. Veluti quum ecthymata erumpunt, quæ non alio tempore, quàm quū sanguine reprobo gravata est, excludere velle natura videtur. *Idem in scoliis.*

OBSERVATIO VI.

Rusticus variolas habens, noctu sese aeri exponens subito extinctus est.

RUsticum & colonum quendam, qui apud Schiedam fluvium ex variolis decumbebat, præ manibus habebam: ad quem quum vocatus essem, & nunc extra periculum esset, variolis jam undique eruptis, eidem injunxeram, ne subitò sese aeri frigido post abitum meum committeret. At cum vacca in stabulo, in iisdem ædibus, forte pareret, cumque famuli ad manum non essent, is subitò è lecto prosiliit nudus, & stabulum accessit, & januam stabuli aperuit, aere frigido intrante, ita ut mox variolæ delituerint, & rusticus subitò extinctus fuerit.

Præter hunc unum colonum, & alteram puellam, quæ etiam ex variolis obiit, alios nullos habui ad quos tum vocatus fuerim, qui mortem obierint, quin modò à frigore sese rectè custodirent, facillime ope divinâ assistente curabantur. *Forestus Scholio ad obs. 46. lib. 6. de febrib.*

OBSERVATIO VII.

Puer variolis laborans, & puteo se immergens, conclamatam raucedinem incurrit.

PUer quatuor annorum, laborans variolis mensem jam jam integrum incuriâ ancillarum aut matrisfamilias, domo aufugit, cum aliis pueris in platea aliquandiu ludens, tandem ad quendam puteum haud ita profundum perveniens, nullis vestimentis exutus, in eum descendit, (nullo enim muro, aut alio quovis modo munitus erat) in quo non admodum diu moram traxit, nam à prætereuntibus extractus est, & domum deductus. Die crastina ita raucus factus est, ut nullo remedio restaurari in hunc usque diem potuerit: ac sane, ne ullâ artis medicæ industriâ illi succurri possit, metuendum est, si quis variolarum naturam perpendat, nisi quis id diaphoreticis, vel sudorificis medicamentis fieri posse existimaverit. *CL. Gesneri observatio per Casp. VVolphium communicata.*

OBSERVATIO VIII.

Præter morbillos & variolas, etiam tertium pustularum genus, rarum tamen, nonnullis observatum, Crystalliforme.

SUnt qui præter duas species, crystallos adjiciant, sic enim appellant quasdam veluti vesiculas plenas aqua, instar Crystalli splendentes, quibus cutis variis locis distinguitur: has nunc vulgò nominant *ravaglione.* In quas non ita incurrunt omnes homines, sicut in variolas & morbillos, neque sub ipsis ita graviter affliguntur: quamobrem non videntur tanquam tertia species, morbillis & variolis hæ pustulæ adjiciendæ. *Vidius Med. part. 2. sect. 2. lib. 9. cap. 6.*

OBSERVATIO IX.

Exanthematibus laborans puerulus, sanguine aliquot diebus emicto mortuus.

VIdimus primarii civis nostri filiolum exanthematis gravissimis laborantem, sanguinem aliquot diebus mingere: qui, cùm natura humorum & sanguinis illius sarcinam superare non posset, mortem cum vita commutavit. *Hieron. Leoninus in Scholiis ad cap. 28. part. 4. lib. VVillichii de Urin. probationibus.*

Solent interire qui hoc malo capiuntur, propter virtutis debilitatem, cum rasura intestinorum, & ventris fluxu: mictus etiam sanguinis, satis lethale est indicium: quod pueris non semel evenisse vidimus, quos morituros esse prædiximus. Ut, dum hæc scribebam, cuidam cerdonis filio septem annorum nato contigit: cui medendo accersitus sum, jam septem diebus elapsis ab ægritudine, quem cùm vidissem per totam faciem, pectus, & ventriculum pustulis quibusdam plumbei coloris infectum, ac fœtore jam oppressum, non dubitavi profectò, quin de illius vitâ actum esse jam, eorum omnibus prædicerem. Accessit huc ad me quidam ex domesticis, qui me audiverat, quâ, inquiens, conjecturâ duceris, quod hunc puerum moriturum præsagias? tunc ego illi, ex colore illo plumbeo variolarum, & ex fœtore, & imbecillitate virtutis, quæ omnia apud Medicinæ auctores mortis sunt signa: verùm lethalius est signum sanguinea urina: tunc ille respondens, pueri infelicis ecce urinam sanguineam: immò sanguinem ipsum. *Garzias Lopez commen. de varia rei med. lect. c. 5.*

Necessariū est, non dare prohibentia screatum, nisi priùs, quod fluit à capite, restringatur: & non emplastres nec inungas corpus habens blaccias, variolas & morbillos: quia ob hoc anhelitus subitò restringeretur, & acquiritur fluxus malignus, & urina sanguinea, sicut accidit filio Seuhede. *Rasis c. 4. lib. 18. continentis.*

OBSERVATIO X.

Exanthemata in bubonia peste, varia.

NOs in Regina, febri pestifera cum bubone sub alis correpta, vidimus variorum colorum per universum exanthemata: nempe rubra, flava, viridia, hyacinthina, plumbea, nigra: à quo mortali morbo, Dei gratia, & Medicinæ beneficio evasit. *Montuus Halos, Febrium, lib. 7. cap. 2.*

OBSERVATIO XI.

Variolas & morbillos nonnunquam sine febre, aut malis symptomatibus proerumpere, quarum materia non exactè expurgata, sæpe perniciosissimos morbos, velut pestiferos tumores, & dysenterias difficiles inducit.

QUod *Rasis cap. 18. Continentis*, se vidisse testatur, id nos in filiolo nostro Joanne Georgio, paulo supra bimatum constituto, animadvertimus, cui circa autumnum sine febre omni, aut aliis malignis symptomatibus variolæ secundum faciem, & ventrem erupere: paucæ quidem illæ, sed colore albæ, nulloque alio præterquam aqueo & pellucido humore conspicuæ. Quarum pleræq; citra suppurationem disparuerunt, majores verò suppuratæ in crustas excrevere, quę difficilem & tardam consanationem, carbunculorum instar consecutæ sunt. Mirum verò puerum sic affectū fuisse, ut ultra unius diei spatium decubitum haud sustinuerit, quin variolæ, nobis vix animadvertentibus, non confertim, sed sensim pullularint. Cæterum etsi sanguinis puritati, tenellæq; corpusculi constitutioni, ut plurimùm tam clementem morbi hujus afflictionem acceptam tum referebam, nihilo tamen minùs suspecta mihi tanta mali hujus clementia fuit. Id quod effectus paulo pòst declaravit. Appetente enim solstitio hyemali, puer maligna febricula, cum summa virium imbecillitate, correptus, & ad sinistram malam, qua parte aurē spectat, tumore subfusco, castaneæ nucis quantitate oborto, omnibus pestis opinionem induxit, qui exhibita monocerotis cornu scobe, & bolo Silesiaco, paucis inde diebus evanuit, pulchrè febricula, & pravis aliis symptomatibus cedentibus. Sed nec hæc ipsa tumoris citra suppurationem insensilis discussio, mihi per omnia probari potuit, quin latentis

veneni occultum seminarium intro regestum & latens aliquandiu, aliis postmodum morbis occasionem præbere posse, conjicerem. Bimestri ab eo postmodum, me non vana conjectura ductum fuisse deprehendi: siquidem multo tempore cachecticam dispositionem cum lurido faciei colore præ se ferens, tandem in menstruam dysenteriam incidit; veneni vi, ut credibile est, crasim & humores corrumpente, cujus maligna qualitate intestina exulcerata sunt, à qua ægerrimè, nec nisi summo studio, liberatus puer est. Notabili exemplo, variolarum & morbillorum malignam venenatamque materiam, ubi vel ex naturæ, vel medicamentorum beneficio non exactè expurgata fuerit, seminarium gravissimorum morborum clam fovere, & post se relinquere: *Schenckius Pater.*

OBSERVATIO XII.

Quàm gravium & pernicialium symptomatum consecutionem inferant variolæ & morbilli, historiæ variæ & admirandæ.

Vidimus in puella febriente cum variolis, mortem inde consecutam, quum febris remissa videretur. A gingivis inceperunt ulcuscula, deinde palatum totumq; os occuparunt: tum ad uvam faucesque descenderunt: quibus obsessis in cancrum desierunt, ex quo excitatâ dysenteriâ mors est insequuta. *Jacotius comment. ad lib. 2 sect. 2. Coac. Hippocr.*

Verè hoc pronunciare licet, materiam, ex qua his affectibus origo est, qualitatis adeò malignæ, pestilentis & contagiosæ participem esse, ut carnosas partes laniasse non contenta, ossa etiam arrodat, & corrumpat, luis Venereæ instar, ut mihi observare licuit non modò anno Domini 1568. sed & pluries, multorum quo vixi annorum decursu: cujus rei exemplum hoc proponere visum est nobilissimum. Filia Claudii Piquei Bibliopolæ Regii in via Jacobæa, quatuor vel quinque annos nata, ecthymatibus cùm per mensem laborasset, nec natura veneni malignitatem vincere potuisset, abscessus oborti sunt in sterno & humerorum dearticulationibus: quorum edax & virulenta materia ossa sterni arrosit, & à se invicem diremit, ossium verò brachii epiphyses & omoplatæ capitulum pariter erosa, insigni portione mulctavit. Cujus rei oculati testes mecum fuere Marcus Myron Medicus Parisiensis, & Regis hodie primarius, necnon Joan Doreau Comitis Briani Chirurgus, dissecto coram cadavere. Quinetiam animadvertere licet, in plerisque hujus morbi malignitate mortuis & dissectis, eam in principibus partibus invehi corruptionis impressionem, quæ hydropis, phthiseos, raucitatis, asthmatis, dysenteriæ, ulceratis intestinis, ac tandem mortis consecutionem attulerit: prout pustulæ per hæc aut illa viscera pari rabie dabacchatæ sunt, quæ per corporis superficiem furere cernuntur: non enim externas modò partes deturpant, pustularum ulcerumque altiùs sese in carnem defigentium impressionibus, & cicatricibus relictis, sed & sæpe movendi facultatem adimunt, arrosis & labefactatis cubiti, carpi, genu, & pedum dearticulationibus. Quinetiam multi inde videndi sensum amiserunt, ut Nobilis Do. Guimeneus, alii audiendi, alii olfaciendi, oborta hypersarcosi in meatu tum narium, tum aurium. Quod si reliquias fecerit morbus, haudque ejus universa materia naturæ robore excreta fuerit, symptomata postea emergunt quæ humoris malignitatem resipiunt, imò & symptomatum luis venereæ perniciem adæquant. *Pareus lib. 19. cap. 1.*

Alzaharavius se vidisse inquit plures pueros, quibus juncturæ fuerunt apostematæ, ita ut ex illis nonnulli genuum motum amiserint. *Marcellus Donatus tractat. de Variolis & Morbillis, cap. 29.*

† Plura vide apud *Th. VVillis de Febb. c. 15. pag. 196. & seqq. Horst. l. 1. obs. Grembs arb. ruin. p. 428. Tulp. l. 4. cap. 51. Bartholin. Centur. 4. histor. 50.* quinetiam *d. c. hist. 43.* variolis denati anatomen exhibet.

CURATIO.

OBSERVATIO I.

Experimenta aliquot infallibilia, & probata millies, in morbillis & variolis, adeoq; in omni ebullitione.

Rhasis lib. 18. *continentis*, in curatione variolarum morbillorum, & similium morborum, in quibus est humorum ebullitio, accuratè ejusmodi medicamenta tradit, quæ ebullitionem promovent, & cum hoc nimiam ebullitionem inhibent, quum inquit: Medicina divina longæ experientiæ & bonitatis, trahens ad superficiem corporis variolas, botor scilicet, pustulas, & omnia quæ sunt necessaria exteriùs educi, ea est, quæ recipit *Ficus v. passular. enucl. pondo aureorum decem, laccæ mundatæ, drach. v. dragagant. drach. ij. lentium excort. drach. ij. croci aureum semis: Coquantur in cotulis tribus, aut in lib. iij. aquæ fontanæ, usq; ad tertiam partem*: & detur per triduum, quoquo die manè tertia pars libræ exhibeatur, jussu Dei, &c. In hoc medicamento, ficus & lacca ebullitionem promovent, & ad exteriora propellunt. Crocus aperit, & cor corroborat; passulæ hepar firmant: dragaganthum sua stypticitate nimiam ebullitionem inhibet.

Idem hoc ipse *Avicenna, primâ quarti, capite de curatione variolarum* sentit, ubi inquit: Et de illis quæ sunt vehementis juvamenti ad faciendum apparere variolas, est ut sumantur *Ficuum citrinarum, drach. vij lentium excort. drach. iij. laccæ, drach. ij. s. dragaganthi, seminis fœnic. ana drach. ij. Coquantur in lib. j. s. aquæ fontanæ, donec remaneat de ea tertia pars*; & detur in potu de ea; expellit enim caliditatem ex partibus cordis, & prohibet pulsum cordis. *Petrus Sybillenus lib. de Peste, pag. 45.*

Decoctum proponamus, quod advocandi ad cutem humores vim habet. Cujus descriptio hæc est. *Caricarum, Num. decem, semis fœniculi, anisi, apii, laccæ, ana drach. ij. lentium decorticatarum, unc. ij. jujubarum sine nucleis, Num. xv. dragaganthi, rosarum, sandalorum, seminis citoniorum, ana drach. ij. Decoquantur omnia in justa aquæ quantitate: postea colentur, & fiat decoctũ: cui adde croci in pulverem redacti, drach. s.* cujus potest sumi interdiu, & noctu quantitas quam libuerit. Quod tamen decoctum illud lentium decorticatarum, & tragacanthi, & laccæ, scriptum ab Avicenna, *ab Aloysio Mundella Brixiensi Medico, in Epistola sua Burellæ scripta*, nõ laudetur, curam nõ habeo, quod sentire meliùs debeam de Avicennæ Arabumq; omniũ eruditione in medicamentis componendis, (qua in re, me judice, multos Græcorum antecellunt) quàm Medici cujusdam, quamvis non vulgaris: Accedit etiam, quod lentes decorticatæ, & tragacanthum, non habeant obstruendi facultatem illam, quam ille secundum Hippocr. & Galeni sententiam illis tribuit, quod demonstratum à nobis est, in excusatione & erroris depulsione Avicennæ, quem errasse Brixiensis nititur ostendere. *Garzias Lepius comm. de Varia rei med. lect. cap. 5.*

Efficax potio ad exanthemata provocanda, *Hordei, seminis apii, utriusq; drachmæ septem, lentium drachmæ quatuordecim, ficuũ siccarum, Num. quinque. Omnia ex aqua intybi sativi, oxalidis, fœniculi, apii, singulorum libra, ad tertias decoquantur. Jure per linteum colato, addantur syrupi ex acido citri succo confecti, cyathi tres.* Mixta dantur potui: Vel oxysaccharũ ex aqua, cui hordeum priùs, deinde sacchar ũ fit incoctum; vel oxymeli ex aqua multa; vel utrumq; cum aqua, in qua radicis apii portio fit decocta, aut caricarum, lentium, singulorum unciæ pondere decoctarum jus, cum croci momento in pulverem redacto, potui sumitur. Mirum est, quàm

quàm hoc pustulas istas in cutem eliciat. *Andernacus comment. de Pestilentia, Dial. [illegible] 4.*

Scribis plebeios homines autem exhibere ad expulsionem morbillorum cum successu: modum non addis. Arbitror autem de foliis auri te sentire. Aurum aliquo modo resolutum, nunquam dubitavi vires aliquas peculiares obtinere. *Gesner. epist. lib. 1. pag. 4.*

Cum eruperint variolæ, jam, nisi nova succedant symptomata, naturę cætera poteris permittere. Quando natura [illegible] contrarios motus in corporibus instituit, videndum qui maxime ad vires restituendas faciat. Sic fluor [illegible] variolis non [illegible] comprimendus: [illegible] autem iis, [illegible] humorum contemperent, & ad superficiem corporis materiam pellant. Nihil [illegible] ex pulvere cornu Cervi, [illegible] Margaritis cum Auro convenientius. Ubi pectus obsidet materia, decoctum Raparum cum ficubus detur, vel decoctum Lentium, ubi nimirum est humorum ebullitio. Ego in illo casu lapidi Bezoar non multum tribuo. *Jo. Crato lib. 4. epist. & consil. epist. ad Th. [illegible], pag. 393.*

Semen Rapæ [illegible] cochlearis mensura contunditο, huic auri [illegible] uno addito cum Fumariæ, necnon Veronicæ [illegible] liquoribus probe terito, & commixto [illegible] patienti [illegible] variolas patienti [illegible], deinde [illegible] sudori evocando studeat, futurum ut variolæ sese exerant. *Jancricius Wittenberg.*

Sapphirum oculis prodesse [illegible], & ad metum oculis [illegible] qui variolis & morbillis laborant, ne ab iis infestentur, facere. *Crat. [illegible] epist. ad Jord. pag. 427. [illegible] per D. [illegible].*

Aquilegiæ semen apud Belgas præcipue, & affatim pueruiis ad exclusionem morbillorum & variolarum exhibetur. *Camerarius.*

Aqua destillata e floribus lini huic rei confert, potestq; modico saccharo condiri. *Hoderius.*

† Variolas a manus a capite armillas succini avertere perhibet *Beyer. Cilerie. [illegible] pag. 48.* Cæterum de purgatione in variolis consul. *Zacut. inst. 54. fol. 783. &* *Ballon. l. pag. 36.* Venæ sectionem in variolis laborante adulta omissam, mortis causam extitisse, scribit *Grembs. Arb. [illegible] pag. 429.*

DE SUDORE ANGLICO.

DESCRIPTIO.

Observatio I.

Nova pestilentialis febris [illegible], [illegible] Ephemera & Britannos [illegible], [illegible], & vulgo sudor Anglicus appellata.

IN Britannia insula, quæ nunc Anglia, vocatur, genus est pestilentis febris, & contagiosæ quæ ad ephemeras referenda videtur, quod die una aut hominem perdit, aut liberat: est autem non contagiosa solum de uno in alium, sed & vagatur etiam de civitate in civitatem, non tantum per eam insulam, in qua ferè una videri solet, sed sæpe etiam ad vicinos Belgas deferri visa est. Quapropter & vitio aeris præcipue eniaci [illegible] centendum est. Cur autem in ea insula præcipue oboriatur, universalis quidem causa est analogia ejus aeris; particulatim vero in quo ea consistat analogia, difficile certè est nosse: quamquam sunt, qui dicant id è soli ratione contingere, quod maxime gypseum est, unde & Albion olim appellatam fuisse volunt: certis igitur constitutionibus humidis, vapores è solo illo accidit elevari, subtilissimos quidem, corruptos tamen, qui & subtilem etiam inferunt contagionem, cujus analogia est vel ad spiritus, vel ad tenuem spumam, quæ sanguinis supernatat. Quæcumq; autem causa sit, constat analogiam ejus contagionis esse ad subtile sanguinis. propter quod die una aut finitur ægritudo, aut æger. Utplurimum autem finitur ægritudo per sudorem, unde & febrem etiam sudorem appellant incolæ: nullis verò aliis medicamentis utuntur adversus ipsam, quàm expectatione sudoris: nam quibus advenit, omnes ferè evadunt, quibus autem retinetur, maxima pars perit: quare cura omni & diligentia procurant, ne impediatur sudor, quod vel facillimè accidit, si tantum æger situm, atq; accubitum mutet. Quâ de causa jubent Medici, ut æger interea die unâ situm non mutet: quam molestiam qui ferre possunt, mercedem laboris recipiunt, & evadunt; qui vero ferre non valent, sed se jactant, decubitum mutant, novum aerem aucupantur, impedito sudore sua causa pereunt. *Fracastorius lib. 2. c. 5. de morb. contag.*

CURATIO.

Observatio I.

Præstantissima antidotus ad ephemeram Britannicam.

NOs sub ipsis morbi initiis, cùm non tam sudoris movendi, quam etiam veneni frangendi atq; evocandi rationē haberemus, quæ utrumq; efficiunt commiscuimus, ne si ex occasione sudor interrumperetur, venenum quod aperi est, de cætero ægrum offenderet. Verum si sponte manaret sudor, quod venenum tantū retunderet, lenitet exhibuimus, ut ex *[illegible] oxalide, & [illegible], & [illegible] aceti refacet [illegible], terra sigillatæ scrup. [illegible], rasuræ cornu unicornu animalis, pulveris [illegible], ana scrupulo uno, cinnamomi, galangæ, nardi, ana scrupulo uno.* Aut ex aceto calido, vel bolus Armenius, vel terra sigillata seorsum cum odoribus. His atq; id genus aliis usi fuimus, sed pro ratione personarum. Nam si laxa cutis, nec obstructa ejus spiramenta, frigida & sicca selegimus. Si constricta illa, aut obstructa ita fuerant, calida & sicca maluimus, & melius responderunt. Naturæ ex se infirmæ subsidio erit vino meracum calens, aut id ex decoctis macerone, rorismarini herba, aut cypero (quem juncum quadratum Celsus, triangulum Plinius, odoratum alii nominant) liberaliter haustum. Si prima potio sudorem non elicit, iterum atque tertio ex intervallo repetitur, aut tis aliquando tegumentis atque foco aut ex puris siccisq; lignis quercus, fagi, atq; fraxini, adjecto baccho, sodorati [illegible] gratia, ladano, aut styrace calamita; aut ex odoris lauri, juniperi, abietis atq; pinus seorsum. Vix enim fieri potest, ut per hæc sudor, non sequatur. Profluente jam sudore, à potionibus sudorem moventibus atq; a frictionibus abstinendum, & ad eum ordinem, potionemq; per omnem accessionem quæ antè, cùm sponte naturæ fluxit sudor, proposueram, revertendum. cum eo tamen ne potio rara aut frequens, tarda nimium aut immodica sit. Sed & vincente jam sudore & natura, ubi copiose sudarit æger, memores nos esse oportet focum diminuere. & tegumentorum augmenta paulatim pro ratione subducere, ubi jam languere corpus cœperit, sed ante undecimam horam fiat. Etenim decima quarta jam exacta hora, etiam de justa veste demere licet. Decima octavâ, si levi tantum veste contectus æger sit, satis est, modo pro temporis ratione antè abundè sudatum sit, atque adhuc sudet. Sed si viribus satis constat, quantus plenissimus & longissimus potest, promanet sudor antequam vestem demas. Ita tamen ne immodico sudore digeratur corpus, atq; exhauriatur anima. Cujus rei semper habenda ratio est, in infirmis corporibus, & digestis spiritibus, vel maximè, uti etiam in aliis similioribus. Neq; enim sudoris

doris copia tantum, quantum vires æstimandæ sunt. Proinde committendum non est, ut supra vires æger insudet, quòd potior est dubia curatio atq; salus, quàm certa mors. *I. Caijus de Ephem. Britan.*

OBSERVATIO II.

Lethalis in sudando commissus error, quo multa millia hominum absumpta sunt.

NEc te prætereibo, heu nimium dira mortalium lues, cui sudoris Anglici, vel ἱδρωπυρέτου nomen ab ipsa symptomatis specie indiderunt. Orta hæc est anno 1529. circa æstatem, post humidissimam cœli constitutionem, ut à patre piæ memoriæ, qui & eundem morbum passus est tum temporis, evasitq; feliciter, sæpius audivi. Primùm verò ex Britannicis locis terras maritimas Hollandiæ, ac Zelandiæ pervagata, Antuerpiam venit, ac celerrimè in Flandriam, totamque Brabantiam sparsa, uno die sudoris infanda eluvie hominum multa millia suffocabat. His aderat ea dementia, ut sese lectis ac linteis insui paterentur, omni arte ac vi eliciendum sudorem arbitrati: heu! nimis immemores illius Hipp. vocis, qua sic ait: *Si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert ac facilè ferunt: sin minùs, contrà.* Imò interea dum alter alterum strangularet, qui præsentes aderant, mutuò hortabantur ne se negligerent urgente morbi ferociâ, ne victi pretio, aut precibus se ante tempus liberarent. Verùm quando ad illos ordo pervenerat, ut sudandi tempus videretur, consuti similiter, & violenter operti clamitabant misere, obtestabantur Deum atq; hominum fidem, sese dimitterent, se suffocari injectis molibus, sese vitam in summis angustiis exhalare; sed assistentes, has querelas ex rabie proficisci, Medicorum opinione persuasi, urgebant continuè, usq; ad 24. horas, id enim erat sudandi spatium præfinitum, ante cujus circuitum evasere quàm paucissimi; tertia mortalium pars errore proprio atq; insania miserè strangulata, vitaq; cum gemitu fugit indignata sub umbras. *Gemma Cosmocr. lib. 1. cap. 8.*

OBSERVATIO III.

Temeraria cujusdam, at minimè infelix ab hoc morbo se vindicantis, curatio.

RIdiculum quiddam evenit nuper apud nos, id ἀξιόπιστοι quidam constanter retulerunt: Abest hinc vix stadio pagus quidam; in eo cùm quidam ab hac febri correptus esset, statim regulas protritas contemnens quantus erat, in accensum furnum, unde panes jam cocti educti fuerant, se penetravit: ibi cùm totus sudoribus destillasset, emersit tandem languidiusculus, ut solent ab hac febri convalescentes. Porrò qui deinde in eo furno excoctus est panis, nescio quid virulenti manducantibus conciliavit. *Simon Riquinus in Epistola de febr. Sudator. ad Generos. Comit. Hermannum de Nuenare.*

† Plura vid. de sudore Anglico apud *Fernel. Consil. 67. Lang. l. 1. Epist. 19. Forest. l. 6. obs. 8. Verulam. Histor. Henric. VII. pag. 5. & 6. Wier. lib. 2. obs. 4. p. 981.*

DE MORBO UNGARICO.

DESCRIPTIO ET CURATIO.

OBSERVATIO I.

Lues Pannoniæ, seu Febris Ungarica Theriodes, vulgò cerebri vermis.

TRIBULIS pestis est lues, quæ dicitur Pannonica: hæc perinde ut illa in populum debacchata, truculentam mortalium stragem edidit. Expeditione enim necessariâ, non minùs quàm justâ, contra Solymannum Turcarum Imperatorem, ab Imperat. Cæs. Maximiliano II. Austrio, Pio, felice, triumphatore, perpet. August. anno partus Virginei 1566. susceptâ, ubi vires universi propè Christiani orbis (pro aris siquidem & focis certandum erat) unanimes convenerant, in Pannoniâ innotuit: Eoq; Ungarici vel Pannonici à regione, veluti morbus Gallicus, quia in castris Gallorum in Campania, ætate Caroli VIII. Francorum Regis deprehensus, illinc porrò promulgatus: Sudor Britannicus ex Anglia (ubi primùm anno salutis 1486. conspectus dicitur, Henrico VII. rerum illius Insulæ potiente) vicina littora inficiens, Gallos, Belgas, & Germanos, ab anno 1525. usq; ad 1530. vastavit, & hic morbus denominationem sortitus est. Castris ad Comaram cœpit; junctis ad Jaurinum incrementa suscepit; exauctorato, & hinc inde dilapso milite, sævissimus factus, tunc ceu per seminaria distributum est contagium Germanis, Burgundis, Belgis, Italis, Bohemis: vehementior tamen, & diuturnior malignitatis portio Viennæ hæsit, quà domum revertentibus pene singulis transeundum erat, & pro se quisque reficiendi corporis studiosus, dum intra tecta reciperetur, gratitudinis aut mercedis loco, morbum hospiti vel familiæ ingerebat, & ita advenarum diversoriis dedicata loca, undiquaque languentibus referta; viæ publicæ cadaveribus, aut exanimibus occupatæ conspiciebantur. Symptomata fermè hujusmodi erant: Circiter tertiam, vel quartam à meredie horam invadebat, ejusque ἀντιστρμασία cum levi rigore, qui frigus potiùs, vel superficiarium horrorem, quàm rigorem præ se ferret, observabatur.

Post horulæ dodrantem æstus illum excepit, qui noctes & dies sequentes assiduè excruciatos detinuit. Inquirentibus conquerebantur de capitis dolore potissimum, deinde manû quoq; admota ostendebant regionem sub sterno, ad cartilaginem ξιφοειδῆ, quam & malogranatum vocant, ubi orificii ventriculi sedes creditur vulgò. Ibi omnibus certè ἀντίτυπον quiddam, retinentia, inquam, & durities observabatur, quem locum si paulùm summis duntaxat digitis comprimeres, etiam ejulatu edito dolorem vehementem testabantur. Sitis inexhausta primis statim initiis adeò torquebat, ut viderim nonnullos, ad urceos & urnas aquæ frigidæ, extra tentoria provolutos, assiduè lambendo, vel potius sorbillando, non prius desivisse, quàm ibi animam exhalarent. Postridie, vel ad summum tertio die, deliria, circa quæ id fuit animadversu dignum, quòd inter delirandum, dum sibimet non constarent, sermones tamen incompositos, quisq; de sua arte, quæstu, aut genere vitæ plerumq; haberent:

Causidicis lites: aurigæ somnia currus, inquit *Claudian.* Ita de mercibus institores; de vini corruptela & adulteratione caupones; de conflictu, & bellicis machinis, stratagematibus, castrametatione, velitationibus, militares, & equestris ordinis viri, tractabant: licet non defuerint, qui & providentiam in dubiū vocarint. Impotes mentis sat diu perseverarunt. Exacerbationes circa vesperum: per noctem recrudescebat morbus. Lingua torrida, labra quoq; fissa: quibusdam sputum sanguinis.

Christophoro Frisiæ Orientalis Comiti, ex dysenteria febris tertio die oborta, accessit fluxus hepaticus: cum absq; intermissione purum, impermixtumq; sanguinem, interdum loturæ carnium non absimilem excerneret, febrisque intenderetur, septimo morbi die, qui erat Autumnalis Æquinoctii dies, manè in aurora expiravit. Sectio ostendit jecur universum prope dissolutum.

In quibusdam colicos, laterumq; dolores istiusmodi excepere febres. Quos inter Nicol. Crasar Dominus

mis in Lansee, tripudiis plures horas in calente hypocausto occupatus, per intervalla poculis etiam vini aliquot exhaustis, ubi concaluisset totus, hyberno tempore exutis omnibus vestimentis diô se exposuit, eoq; momento pleuritide correptus delirio comite (quod obstitit, quo minus lateris vehementem sentiret dolorem) assiduo, vigiliæ juges, dejectiones [illegible], biliosæ, frequentes, herbacei coloris, spumosæ, febris ardentissima, lingua scabra, [illegible] sitis libidinem exstinguere nequivit. Quarto sudor levis, sexto itidem, quo maculæ apparuerunt, & pulsus ad duos etiam & tres ictus intermisit. Deliria de die in diem crescentia: [illegible] postmeridiem lethargicus humanis cessit.

Szordinus Præpositus Zagrabiensis, ex vini meracioris ingurgitatione colicis intestinis cœpit doloribus, [illegible] cruciatus persensit cum ex improviso delirio febrem ardentissimam [illegible], paucis diebus florenti adhuc ætate hominem [illegible].

Nonnullis materiæ per alvum commotæ salubrem crisim attulere, ut [illegible] ad Salinas Viennæ habitanti tertio & decimo die magno impetu alvus turbata, [illegible] partim pituitosa, [illegible] & metu [illegible] dejectiones [illegible] modice adstringentibus [illegible] salvus evasit.

Plurimis, & ferè omnibus, [illegible] ex capite in utramvis aurem [illegible] unde surditates plurimæ oboriebantur [illegible] salutis certum [illegible] præbebat, licet magnâ postea difficultate crassiores humores e loco angusto educerentur, aut diluerentur. [illegible] morbi argumentum [illegible] Parotides frequentes facilè [illegible].

Georgius Gerstl [illegible] morbo soluto [illegible] multis [illegible].

Pessima [illegible] tuberculum in summo pede [illegible] oboriebatur, quo per vesicationem [illegible] serpendo [illegible] lixis, [illegible] sphacelus, aut Arabum [illegible] ignis, [illegible] maloque [illegible] alterutro [illegible] sunt. [illegible] ptochotropho [illegible], qui pari calcaneo in eo conveniebant, [illegible] quente: manè vero, ubi [illegible] cujusdam atra [illegible] oborta, quod ab unguibus [illegible] callent, mali [illegible] aspiciendo auctum, & brevi [illegible] universum obsessisse, seq; in has miserias conjecisse. Nemini tamen hoc contigit, nisi qui sub dio, ut in excubiis milites, aut iij noctu aere frigido, sereno, iter facientes, aut alioqui frigori sese exponentes, moram longiorem traxerunt, unde incendium obortum, tuberculo enato, conquevisse affirmabant.

Salutem alii recuperabant 14. die, licet aliqui etiam in vigesimam [illegible] produci [illegible], [illegible] & prius quibus tempestive & rectè instituta fuit curatio.

Omnes, qui vini potione non abstinuerunt interiere, adeò ut summa spes salvationis in vini abstinentia collocata videretur: neq; ullus visus morbus, qui tantam vini hauriendi voluptatem desiderio inexplebili conjunctam, ac iste introduxisset, ita ut præcipites cum vino necem appetere prudentes & scientes viderentur.

Papulæ sive puncturæ, pulicum morsiutis similes, omnibus equidem fuerunt, latiores aliis, minores aliis; universum corpus quibusdam, majore tamen ex parte regionem thoracis, & dorsum circa spinalem medullam occupantes, quamvis [illegible] scapulas, & in brachiis apparerent, coloris saturi plerumque, nisi in morituris, quibus in lividum & atrum tendebant.

Insolens & inusitatum morbi genus primâ fronte terruit plurimos, & ut in re nova plurima excogitata remedia. Empirici, quorum eo ingens confluxerat numerus, *Hertzbrenn* nominabant, vernacula lingua, quasi febrem ardentem cordis. Cum enim extrinsecus non adeo acrem, mordacemq; perciperent calorem, intus latere incendii fomitem rati, cum quo locum denotabant, qui Germanis quoq; cordis significatione (haud aliter ac καρδία Græcis, os ventriculi significare passim inculcat Galenus) donatur: Ab atro verò vel puniceo linguæ colore, qui febribus ardentibus peculiaris, *Breun* (ut Langius deducit) causus illis dicitur, composito vocabulo causum cordis appellabant: & quia in dissectione (cujus egregie ignari erant) aliquas pustulas, seu sudamina [illegible] dicta, ab effervescentia sanguinis oriunda, in [illegible] cordis conspectu [illegible] temerario judicabant, ob illo locum primario affectum cor esse [illegible]. Vulgus [illegible], à capitis intenso dolore nominabat. Vicit tamen morbi Ungarici appellatio. Insolens morbus fuit [illegible] excogitatæ [illegible] communicatæ, [illegible] gravis & minus [illegible] tur, [illegible] calamitas publica [illegible]. [illegible] ovi, [illegible] simul [illegible] & vehementer agitatam [illegible] degenerare cogebant, [illegible] attritum [illegible] ubi hæc [illegible] ardentis ad uncias duas addebant, & una vice exhauriendum propinabant. Tum eadem mixtura os colluebant, [illegible] asperiore palatum, gingivas, linguam, dentes, digitis intertis vehementer tergendo, tantisper fricabant; quoad ceu [illegible] corii [illegible] linguæ exuerent, ita æstum subtractum rati, linguam [illegible] rubicundam & subcutaneam redderentes, salutem ægro nulla protinus victus ratione instituta pollicebantur. Si matutino tempore id exercuissent, vespere iterabant, & vix alli tertium hoc fuit adhibitum remedium: Successit aliud novum, hoc proscripto, pollentius forte priore, & ob authoritatem [illegible]. Id continet viginti folia [illegible] majoris vulgaris, ([illegible] arborescentis, quo non ita pridem apud Italos innotuit) quæ contundenda, & succus [illegible] eliciendus per expressionem, succo, quantus fuerit, adjiciebatur [illegible] salis Ammon[illegible], vel camphoræ [illegible] cum aquæ fontis limpidæ [illegible] sextario. Hæc [illegible] propinabatur. Interdum [illegible] pulveris [illegible] communicabatur. Hac aqua pro libito ægris uti concedebant, ut vicem gereret tam potus ordinarii, quam medicamenti. Gratius hoc [illegible] erat ob frigiditatem, & quia laxis habenis illis hauriendi potestas dabatur. Hungari, e quorum [illegible] non plures quam duo ex Episcoporum stabularis toto eo tempore fatis cesserunt, cum reverti, apud se quoque minuaturum sese hoc malum animadverterent, ob affinitatem quam cum febre ardente, cui comites sunt paraphrenitides, id habere autumarunt more gentis consueto, Levistici radicem (quam Laserpitium nonnulli potius quam hipposelinon esse contendunt) recentem [illegible] ablatam, in [illegible] sive axungia porcina, recenti, ea quoq; à membranis perpurgata, & sæpius frigida abluta, contundunt [illegible] cataplasmate, vel unguine, delibutum reddunt universum caput, abraso capillitio, potius tamen frontem & tempora, quàm

quàm reliquum inungunt capitis, & quidem frigidè. Dehinc linteo ingenti, aquâ ardente, aut vino simplici calefacto imbuto, corpus universum obductum amiciunt, & ita cubanti ægro sudorem magna violentia, & non levi ex mordacitate creato dolore, proliciunt. Præterea allio in aceto macerato, & sale, carpos manuum, & plantas pedum vehementissimè diversionis causa perfricant, nec aliis præterea sese muniverunt præsidiis.

Rationales Medici, contagii de corpore in corpus transitus consideratione habita, præmissis Eccoproticis, quæ expurgandis ductibus communibus sufficerent, ad venæ sectionem sese protinus conferebant: tum diæta ex acidis instituta, ut mali Medicæ, Punicæ, vel uvæ acerbæ succo, ad antidotos convertebantur, & Mithridaticam confectionem, aut theriacam exhibentes, sudoris provocatione morbū exterminabant: cordi appositis Epithematibus, non posthabitis iis, quæ cordis vigorem tueri, conservareq; intrinsecus propulsâ malignitate poterant. Peculiare quoddam medicamentum quibusdam in usu erat, cui plurimùm fidebant, quod accipit *Theriacæ Alexandrinæ, Mithridatii electi, an. unc. ij. Zedoariæ electæ, unc. j. Zinziberis albi, unc. ſ. radicum tormentillæ, serpentariæ, pimpinellæ, ana drachm. iij. camphoræ drachm. ij. myrrhæ, croci, ossis de corde Cervi, diptami, ana scrup. ij ſ.* Dosis erat unius aurei dissoluta in pari portione aquæ, & aceti, ceu euporistis: alioqui diluebant aquâ vitæ, quam illi Bezaharticam vocant, cujus descriptio ejusmodi est. ℞. *Diptami, rubiæ tinctorum, caryophyllatæ, rutæ sylvestris, scabiosæ, pœoniæ, hyssopi, theriacæ optimæ, ana unc. ſ. gentianæ, boli armeni, castorei, hypericonis, tormentillæ, ana drachm. j. Pulveres biduo macerentur aqua ardente plurium destillationum, inde theriaca admixta, servetur ea aqua usui.* Fuere qui solius Zedoariæ in aquis cardiacis exhibitione, visi sunt plurimos sanasse: Alii promiscuè omnibus aquam stillatitiam, vel decoctum Verbenæ per se manè & vesperi exhibebant, donec in universum evictus fuisset morbus. Superstitiosus tum in castris invaluit rumor, cùm ultrò citroq; de mali origine & medelâ passim quiritaretur quisque, non aliam hujus internecionis culpam esse, quàm esum carnium recentissimè mactatarum. Cùm enim ad numerosam militum manum, laniones ægrè sufficerent, vi propè in macellis diripiebantur carnes, inde statim verubus trementia adhuc exta torrendo affigebant, vel calentes adhuc ollis ad elixationem includebant: qui hoc fecissent, & vesci avidiùs ita coctis carnibus consuevissent, primo statim die correptos, paulo pòst alui fœdâ proluvie, aut contagioso hoc morbi genere interiisse: tantamq; illa persuasio, ne dicam inanis opinio, vim habuit, ut inter nobiliorum familias & domesticos, gravi denunciata pœnâ, privatim fuisset interdictū, ne quispiam tam recens mactatas carnes tangeret, nisi unum vel alterum diem aëri expositæ, probè perfrixissent, eaq; solâ præservatione securos sese victitaturos, sibimet pollicebantur. Equidem difficilioris longe coctionis sunt recens jugulatarum pecudum carnes, si extemplò igni apponantur, nisi arte subventum fuerit, quàm si mortuæ per aliquot dies perstiterint. Fibræ enim adhuc in musculis nerveæ integræ, nondum ruptæ, concisæ, vel contusæ sunt, denum, ad putredinem vergente cadavere, quum unà cum calore nativo educitur etiam humidum primigenium, (cujus merito quæ putrent sub initia humidiora apparent, deinde absumpto humido arescunt) friabilior, laxior & mollior redditur caro, sparsâ ceu rore quodam, per musculosas partes eâ humiditate. Apicii, aut arti culinariæ perfecti hoc observant, neque ut olim Galenus, gallos exagitatos, viminibus cædi ad internecionem, ut ruptis fibris sanguis undique dispergeretur, & suavior esui redderetur, jussit, faciunt, verùm minori compendio tam capos, quàm ferinas carnes gelu concrescere priùs, aliquando etiam sub terram defodere soliti sunt, ut primum putredinis gradum acquirant: frigore nervos rumpente, unde collapsis fibris ruptisq;, aliquid friabilitatis, tam in elixatione quàm assatione consequuntur. Fortè, quia circa ventriculi regionem, ut dictum, dolorem & duritiem persentiebant, ex crassioribus, & digestioni resistentibus eduliis, id contigisse imaginati sunt, quibus conficiendis plurimum, & quidem frustra, insudasset ventriculus. Alioqui calor quid malignitatis possit invehere, equidem nescire me fateor, cùm majus sit symbolum inter calorem bruti & nostrum, sive is sit innatus, sive influens, quàm inter carnem jam calore destitutam. Docet experientia in Tartaris & Moschis, qui totos dies equitando consumentes, carnes sub ephippia condunt, ut pristinum calorem conservent, aut alium ab animali acquirant, & esui nutritionique aptiores reddantur, ruptis etiam & conquassatis ex jugi assiduaq; concussione, & contusione inter equitandum conceptâ, fibris nerveis, quibus musculi constant, neque alia âd ignem demum præparatione utuntur. Quàm fera, aut robusta gens sit ea, illis quippe notum, quibus sunt visi. Non tamen interea negarim, calidiores ventriculos ad confectionem requiri: sed latentis alicujus malignitatis eas participes reddere, quæ tantam invehere possit calamitatem, undenam colligi possit, ratione nulla assequi valeo. Origo mali altius esset repetenda. Aëris constitutio in Vere abundavit pluviis magnis & continuis, usque adeò ut flumina insolito more exundarent: Danubius, Savus, Dravus, tanto impetu ruptis marginibus littora transcenderunt, ut etiam adventum Turcarum plus quàm bimestri spatio retardarint. Æstas sicca. Autumnus certè serenus & siccissimus, ut toto tempore quo in castris victitatū, vix leves aquarum aspergines semel atq; iterum visæ fuerint. Num culpa in victum conferri poterit? Sub oppugnatione Wesprimii & Tatæ laboratum annonæ penuria aliquandiu fuit, illic aquæ fontanæ salubres, hic verò lacus ingens fontium vicem explet. Labore igitur oppugnandi, & æstu compulsi catervatim sese recreaturi, totos etiam aquis immerserunt milites, tum ob pilas igneas, quas è propugnaculis hostes ejaculabantur, & quia Wesprimium incendio conflagravit, plurimùm illis in igne laborandum fuit. Ubi Danubio viciniores facti, intra alveum is sese receperat, ob magnam aeris siccitatem, unde pisculentus admodum fuit, quapropter ob utilitatem, plus piscibus quàm carnibus victitatum, quibus condiendis, non cujuslibet gregarii militis sumptus sufficiebant. Ingens igitur, & insuetus piscium proventus, piscivoros adeò ad sese allexit, ut nusquam feliciores se vixisse multi gloriarentur. Vina erant pendula, vetera; recentia, fæcibus turbida, & ob cavernarum subterranearum penuriam, si soli diurno exponerentur, sicut & cerevisia, aciditatem non effugiebant. Scrobibus effossis maluerunt lutulentam, crassam, turbidamq; aquam, frigus captantes, bibere, quàm Danubianam, ubi consedisset longè salubriorem, licèt tepidam, gustare. Accessit melonum, cucumerum, anguriarum esus: multi ob inopiam uvarum racemis victitarunt. Omnia eò tendunt, ut nisi obstiterit aëris fervor, à prædominio pituitæ hæc orta dicamus, quamvis unà alios quoque putruisse humores, nemo est qui inficietur. Indubiam faciunt fidem serotinæ exacerbationes, quæ typum quotidianæ continuæ præ se ferunt: nox difficilis, dies levior: dolores circa ventriculi os Cardialgias referentes; atqui ventriculus lacuna est pituitæ. Deliria benigna, non Maniaca vel θηριώδεα, nisi si ex ingenito temperamento melancholico, eò proclivis fuisset, aut magnam copiam bilis flavæ, adustæ, aut

[illegible] vitellinæ coacervasset. Capitis dolores per paro- [illegible] in latitudinem desinentes, aut lingua [illegible]-nem. Maculæ etiam rubræ fuerint, nemini tamen non constat, sanguinis etiam pituitosi subtiliorem portionem & tenuiorem transsudare, & sub cute detentam, illam colore aliquo sanguineo tingere. Est enim in venis pituita sanguini permixta, pituitosus sanguis est aquosior ob frigiditatem, & ob id dilutior, quocirca ratione ferri facilius transsudavit. Neq; necessarium est variolas solum à pituita fieri, cum [illegible] generali nomine à quovis humore fiat. Ex frigore materia ejusmodi pedibus tractum [illegible] peperit. Et quia malum vires suas circa hyemem maxime exeruit neque nisi verno tempore, aut æstate [illegible] remisit: Morbus hic non est toto genere diversus ab eo, quem Itali suo idiomate *le petecchie* dicunt, de quibus Fracastorius doctissime, & post eum alii accuratissime disputarunt. Quamvis autem aliqua hic fuerint symptomata ab illis non animadversa, sciendum tamen saepe [illegible] contingere, ut pro regionum & victus diversitate, iisdem morbis varia & dissimilia priora accidentia. [illegible] [illegible] quasi [illegible] apud Italos est, non [illegible] quod de [illegible] Roterodamus [illegible] [illegible] recrudescit. Non deterere [illegible] [illegible] universam & [illegible] [illegible] non [illegible] propagatum contulerint, cum [illegible] peculiares [illegible] his vero regionibus neq; [illegible], aut rare [illegible] dum [illegible] animadverius [illegible] in [illegible] ad occidentem [illegible], aliunde primum [illegible], [illegible] incrementi sumptis, totidem [illegible] [illegible] malignitatem.

Fidem mihi & hoc facit, quod [illegible] diversorum [illegible] ex cohorte [illegible] Pedemontana, quem [illegible] vocant, omnium primum Viennæ adhuc petecchiis laborantem deprehendi & [illegible].

Hæc ut adjicerem, ob materiæ [illegible] [illegible] partium fore arbitratus sum, quæ inspectione, dum Castrensem Medicum [illegible] [illegible], ex [illegible] Collegii nostri, [illegible] Xenodochio præfectus, observavi. Plurimos [illegible] & ingenii sagacitate, rerumq; usu pollentes [illegible] Medicos, quorum censuræ hæc libens [illegible] qui longe [illegible], & certiora perscrutati fuerint, nunquam [illegible] porrigere volui [illegible] quoq; observatum [illegible] ne, quod [illegible], [illegible] novum Medicis [illegible] recentioribus incognitum, nostro seculo factam quadam novi [illegible] apparuisse, suo silentio tanquam calculo dato confirment. *Jordanus c. 19. de pestis phænomenis, Tract. 1.*

Ungaricæ febris hujus miscellaneæ theriodis libellum exactissimum, atque experimentis, ut [illegible] alium, nobilem, *Balthasar Conradinus* Medicus excellentissimus Germanice conscriptum, ante annos aliquot publicavit: quem doctissimus vir *D. D. Jacobus Suterius*, Horbæ Medicus celebris, & amicus noster singularis, in linguam Latinam transtulit.

OBSERVATIO II.

Ad Hungaricum morbum phlebotomia nullum præstantius remedium.

ERror Hungaros invasit, in Synocho & febri ardenti (hoc est, in suo morbo Hungarico appellato) phlebotomiam non admittentes: qua præstantius remedium in eo morbo nullum sub sole est, præsertim apud eam plethoricam nationem. Non igitur te deterreat vulgi per Hungariam malè fundata opinio, & quorundam neotericorum, qui in febribus continuis, acutis & peracutis, evacuationibus nullum locum esse contendunt, & talium febrium solam causam esse statuunt, & pororum cutis constipationem, & inde causatam succedentem putredinem, atque ideò solis diaphoreticis curam instituunt. Sed (mihi crede) febres acutæ, & synochi ardentes, præter ejusmodi prohibitam perspirationem, multas alias habent causas internas & externas: quod omnibus Medicis in confesso est. Imo non præter rem fortasse aliquis contendat, chronicarum magis febrium causam esse prohibitam perspirationem: ut monet *Galenus in lib. de Crisibus.*

Acuti etiam morbi ut plurimùm per profluvium sanguinis ex naribus, per sedes spontaneas, vel conciliatas, per urinam, per abscessus judicantur perfectè, raro per sudorem. Quod argumento est, in iis febribus phlebotomia, evacuatione subita, & per consequens interdum (si res patitur) præparatione humorum, apprime opus esse. Quia sudorifera evacuatio, vel quæ per poros & eventationem fit, raro sola perfecte [illegible], & ob id [illegible] raro sufficiat. Quod tamen salvo cujusq; eruditi judicio dictum volo, contra [illegible] Empiricorum processum, qui [illegible], heroaceis balneis, & diureticis, [illegible] non solum acutarum febrium, verum etiam chronicarum curam pollicentur, contra veram medendi methodum. *Cornax Consult. Medic. Enchiridion, lib. 2. [illegible] 9.*

¶ Plura de Febre seu morbo Hungarico vid. apud *B[illegible] lib. [illegible] cap. 27. p. 1[illegible] 6 seq. W[illegible]. Gabel[illegible]. Cent. 5. [illegible] Hæcr. Hercul. Med. pag. 14[illegible]. Hildan. Cent. 5. obs. [illegible] pag 534.*

DE CEPHALALGIA SEV catarrho Epidemico.

OBSERVATIO I.

Cephalalgiæ Epidemicæ rara species cum parotidibus.

EST quoq; memoria dignum, quòd anno 1510. populariter capitis dolores grassati fuerint, cum quadam perturbatione & vertigine, quibus parotides supervenirent magna strage hominum. celeriter enim interficiebant. *Holler. Comm. 2. in Sect. 2. Coac. Hipp.*

OBSERVATIO II.

Catarrhus cum cephalalgia, gravedine anhelosa, & tussi Epidemica.

TUssis quoddam populare genus, quod nos anno elapso (qui annus erat redempti orbis sesquimillesimus quinquagesimus septimus) vigere populariter per universam Germaniam vidimus, tanto impetu, ut derepente sanis alioqui degentibus hominibus morbus obreperet. Quod morbi genus, antè sub annum 1510. populariter item viguisse scimus. Erat autem hujusmodi. Gravis capitis dolor, respirandique angustia, ac vocis raucitas initio ægros prehendebant: mox horror, febris, tussisque adeo valida, ut in præfocationis periculum deducerentur. Primis diebus sicca tussis atque vehemens sine screatu, mox concocto humore qui pulmones implebat, post septimũ aut decimum quartum screatus multus viscidus, lentus, nonnullis tenuis & spumosus. Procedēte autem sputo, tussis &

sis & spirandi difficultas plurimùm remittebantur. Verùm in omni morbi progressu lassitudo corporis, virium dejectio, inappetentia multa, & à cibis aversio ægros vexabat; inquietudo, languor, vigilia, ob validam tussim vehementer premebant; nonnullis alui fluor sub finem, aliis sudores manabant. In universum verò cujusvis ætatis, sexus, victus rationis homines, eodem morbo, eodemq; anni tempore corripiebantur: moxque uno in una quapiam familia correpto, in universam domum incendium atq; contagio obrepebant. At etsi plurimùm diuque etiam afficerentur qui laborabant, nemo tamen mortem obibat præter infantes, quibus vis tanta non erat, ut expectorare, q[illegible] in pulmonibus insederant, possent. Curationis v[illegible] neq; in sanguinis missione, neq; in purgatione consistere videbatur. Nihil enim hisce remediis, aut parum proficiebatur. Imò, quibus hæc remedia imperabantur, deteriùs planè habere sunt visi, exagitatis mali seminariis, nec proprio, ceu alexipharmaco, extinctis. Extinguebantur autem potissimùm eclegmatis devoratis, sensimque in asperas arterias illabentibus, tum & potionibus pectoralibus, & pastillis in ore detentis ad tussim sedandam: sed ita si hujusmodi auxilis aliquid, quod & siccandi vim haberet, & tota sua substantia retinendi venenati seminarii potestate esset præditum, admixtum esset. Inprimis verò bolo Armenio plurimùm juvabantur, si linctibus, decoctis, pastillisve in ore tenendis admisceretur, additis his, quæ expectorandi vim haberent, quò eorum vis ad sedes affectas, (thoracem & pulmones) deduci commodè posset. Jusculis & potionibus humidis levabantur magis, quàm attenuante victu, sic enim faciliùs screabant. Hæc morbi natura, hæc medendi ratio fuit. Morbum hunc vulgus, *la coqueluche*, vocabat; quòd qui morbo tenebantur, cucullione caput velarent. Arbitrabantur enim à cerebro in pulmones fluxionem irrumpere, caputq; cucullo tegentes, putabant se sic melius habituros. E plebe profectò qui contingebantur, omnes fere cucullo secundum caput amicti visebantur. Unde, id nominis vulgò inductum morbo fuisse, non vana conjectura est. *Vallerıola in appendice Loc. Com. c. 2.*

Exquisitè popularem hunc morbum descripserunt Clarissimi Viri, *Stenglinus, Sporischius, Bockelius, & Salius.* Meminerunt ejusdem *Fernelius lib. Abdit. & Gesnerus in Epistolis* aliquoties, quos consulere licebit.

Hier. Mercur. & Cratonis Epistolas aliquot de hoc Catarrho exquisitè tractantes, & ad vivum excussas exhibuit *Laurent. Scholtzius lib. 2. Cons. & Epist. Cratonis & aliorum:* quibus ejusdem naturam & curationem supra alios omnes prosecuti sunt. Reperies autem *pag. 233.* & sequentibus quinq; *Schenckius.*

DE FEBRE STIGMATICA.

TRACTATIO INTEGRA.

OBSERVATIO I.

De nova febre pestilenti, quàm stigmaticam & vulgò lenticulas, vel puncticulas vocant.

SUNT febres, quæ mediæ quodammodo sunt inter verè pestilentes & non pestilentes, quoniam ab iis multi quidem pereunt, multi etiam evadunt. Contagiosæ autem sunt, & idcircò naturam pestilentium sapiunt: appellari autem solent malignæ magis quàm pestilentes, quales illæ fuere, quæ annis 1505. & 1528. in Italia primum apparuere ætate nostra non priùs notæ, certis verò regionibus familiares, ut Cypro & vicinis insulis, majoribus etiam nostris cognita: vulgus lenticulas aut puncticulas appellat, quod maculas proferant lenticulis, aut puncturis pulicum similes: quidam mutatis literis peticulas dicunt: de quibus diligenter agendum videtur, quòd nunc quoque crebrò visantur, modò communes multis, modò quibusdam particulatim contingentes. Visi etiam sunt, qui ex Italia in alias regiones profecti, ubi nullæ essent ejusmodi febres, ex iis tamen perierint, quasi secum infectionem detulerint: quod Clariss. & Doctiss. Andreæ Naugerio, Oratori pro Illustrissima Venetorum Repub. apud Regem Gallorum annis superioribus contigit; ex hac enim labe interiit in ea provincia, in qua ne nomine quidem nota erat ægritudo ejusmodi: Vir ejus doctrinæ & ingenii, ut nulla major literarum jactura sit facta jam multis annis. Contagiosa igitur est febris, sed non celeriter, nec fomite, & ad distans, sed tantùm per tractationem infirmi. Per initia autem quum febres omnes pestilentes placide sint, & mites, tum hæc adeò placidæ invadit, ut vix admittere Medicum ægri velint, unde & Medicorum multi plurimùm decepti sunt, expectantes resolutionem morbi paulo pòst, nec quicquam contra parentes: mox verò signa malignæ febris aperiebantur, nam quanquam calor mitis pro natura ejusmodi febrium sentiebatur, internè tamen perturbatio quædam percipiebatur, tum & fractio in toto corpore, lassitudoq; more fatigati: decubitus erat supinus, caput gravescebat, sensus hebetes erant, & mens magnâ ex parte post quartum aut septimum non constabat: oculi rubescebant, verba multa dicebantur, urinæ primum exalbidæ utplurimum cernebantur, plenæ tamen, mox rubentes & confusæ, aut similes vino granatorũ: pulsus rarus, & humilis, qualem diximus; excrementa corrupta, fœtentia; circa quartum & septimum in brachiis, dorso, & pectore maculæ rubentes, sæpe & puniceæ erumpebant puncturis pulicum similes, sæpe majores, imitatæ lenticulas, unde & nomen inditum est: sitis autem aut nulla, aut parva aderat; sordescebat tamen lingua: somnolentia quibusdam aderat, quibusdam & vigiliæ, interdum in eodem utrumque per vices: status aliis ad septimum, aliis ad quartum decimum, aliis & ultrà: Urina quibusdam detinebatur, quod pessimum signum erat. Ea febre mulieres paucæ, senes paucissimi, Judæi fere nulli deperiere juvenes & pueri multi, & ij quidem nobiles, contrario modo ac pestilentes veræ consuevere, quæ cùm vulgum præcipue capiant, tum hæ febres maximè in nobiles grassari visæ sunt. Perituros sua signa præcedebant, sicuti & evasuros: mala erant, si statim æger virtute defici se sensisset; si assumpto levi pharmaco ingens alui dejectio secuta fuisset; si factâ crisi non accessisset allevatio: nam vidimus, quibus libræ tres sanguinis erupissent è naribus, paulo pòst tamen obiisse: malum item, si urinæ detinebantur, si lenticulæ delituissent, si ægrè erupissent, si lividæ fuissent, & valde puniceæ: quòd si aut omnia, aut plura ex his accessissent, certissima sequebatur mors, evasio verò, si contraria aut omnia, aut plura apparuissent.

Hæc quidem in propatulo erant, & ante oculos: quibus autem de causis, & quomodo evenisset, magna inter Medicos discrepantia, magna altercatio erat, variis varia existimantibus: alii adustionem & acuitatem in causa ponebant, alii plenitudinem, alii intranspirationem corporum, alii occultam proprietatem: quare & quisque pro existimatione sua auxilia afferebat, non sine artis ludibrio, quod vulgares non lateret tanta dissensio. Quoniam autem vagantes erant febres, & multis uno tempore communes, communem quoque causam tum habuisse censendum est, præcipuè autem

tem contractam ab aëre: quod satis rationabile apparet, quando anno 1528. præcedente hyeme austrina pluviosa, vere quidem multa flumina inundavere, apud nos quidem Athesis, & Padus, apud alios alia: fuere pariter & caligines quædam, quibus arborum germina, olearum præsertim quam plurima arvere: quibus de causis & principium his febribus datum credendum est: Quæ vero sparsæ nunc apparent, causam particularem in nobis habent, in quibus primæ fiunt, & consimilem putrefactionem acquirunt: qualis illa fuit, quæ primum communem in aliis originem ab aere traxit. Quoniam autem contagio hæc, per comparationem ad vere pestilentes, satis mitis apparet, nec celeriter contrahi solet, nec fomitem relinquit, nec ad distans protenditur, sed tarde & per tractationem solam, censendum est seminaria ipsius non esse admodum acria, nec fortem illam elaboratamque permistionem habere, sed magis apta esse ut & alterentur facilius, & non agglutinentur, quemadmodum alia solent, quæ fomitem relinquunt, & in summa quæ à natura vaporum non multum remota sint, acria tamen quantum sufficit ejusmodi contagionem inferre. Consimilem ergo infectionem in aere primum factam esse censendum est, quæ mox in nos ingesta tale febrium genus attulerit, quæ tametsi pestilentes veræ non sint, in limine tamen earum videntur esse. Analogia vero ejus contagionis ad sanguinem præcipue esse constat: quod & maculæ illæ, quæ expelli consuevere, demonstrant, omnes enim rubentes sunt, principii colorem & rationem retinentes: qua de causa & magna etiam, & late fusa est putrefactio, propter humiditatem & fluxibilitatem sanguinis: eadem de causa & lenior etiamnum est hæc, quam pestilentes aliæ: non potest tamen non morosa sentiri, facta magna intro sursum evaporatione pravæ putredinis: propter quod & lassitudo quoque sentitur, & mens non constat, & caput gravat, & oculi rubent: quæ evaporatio, quoniam lenis est & tractabilis, rarissime solet phrenesim facere, quod multi Medicorum timere solent, videntes delirium fieri. Porro nec mirum est, si egestiones corruptæ sic putidæque apparent, tam larga cum putrefactio fiat: unde & malum erat signum, si aliquando levi pharmaco ingens dejectio secuta fuisset, præsertim primis diebus; signum enim erat valde amplam esse corruptionem. Somnus autem iis multus obrepebat, quibus pituitosior erat sanguis; vigiliæ vero, quibus biliosior. Maculæ autem apparebant in cute, natura foras pellente, quam poterat, partem infectionis: nam & modo per sanguinis fluxum e naribus, modo per sudorem, modo per alvi dejectionem exonerabatur, sed longe uberior erat, quæ per ejusmodi maculas tentabatur, expulsio: propter quod multi eorum evadebant, quibus large fiebat ea, multi vero peribant, quibus raræ & sparsæ erumpebant maculæ, aut ubi erupissent, delitescebant: significabant enim aut naturam non esse potentem, aut materiam male obedientem, quæ aut expelli non posset, aut retrocederet, natura tentante aliam expulsionem. Sanguinis vero effluxio per nares nullos pene levabat: quoniam magnum quidem stimulum arguebat, & naturam maxime cogi ad expellendum, qua poterat, contrarium, quod in majoribus venis inerat: sed ea via non erat idonea ad expellenda seminaria contagionis, quæ maxime in minoribus venis sedem habebant, utpote quæ extrinsecus accessissent. Similiter nec multum proderat ventris dejectio, quoniam corrupta quidem materia expurgabatur, seminaria autem non: quare e tot omnibus convenientior erat, quæ per cutim expellebat, primum quidem per maculas facta, mox per sudorem: propter quod & multi visi sunt evasisse, quibus largus sudor supervenisset: per has enim vias magna pars seminariorum una cum subtili parte sanguinis excernebatur. Detinebatur autem interdum urina, sive quod absumeretur aquositas, sive quod alio verteretur, ut in maculas, vel sudorem; sive quod redundantia nimia humorum, aut crassities vias obstrueret; sive deficeret virtus: propter quod pessimum erat signum. Pueros autem & juvenes carpit magis ea contagio, quod in iis plus adsit sanguinis, & humidioris, ad quem habet analogiam: tum vero & si foramina magis aperta habent, & calidiores sunt unde attractio fit major, tum per venas, tum per anhelitum: propter quam causam, & qui negotiabantur magis, magis etiam carpebantur; minus autem carpebantur otiosi, & frigidi: & sicci natura, quale fere est senum & Judæorum genus: mulieres vero frigidæ & ipsæ sunt, & densioris carnis. Porro nobiles magis, quam plebs hac tanguntur labe, contrà vero pestilentia magis plebs, quam nobiles, quoniam pestilentia potissimum in contagione unius ad alium versatur, minus vitio aeris; hæc autem infectio magis aeris vitio, quam transitu unius in alium: ab ea igitur contagione, quæ ab uno in alium transit, magis cavere nobiles possunt propter divitias & commoditates alias, quibus plebs caret; ab ea vero quæ dependet ex aere, minus defendi possunt nobiles quam plebs, quoniam ea, cum communis omnibus sit, magis eos occupat, qui delicatiores sunt, & minus robusti, quique & plus habent sanguinis & humidiores sunt, quales sunt nobiles, propter luxum & vitæ quietem: plebs autem & robustior est & siccior, utpote fatigata magis, & victus parcioris. Ita igitur se habent lenticulares febres, & ex his causis fiunt.

Nunc de curatione earum febrium pertractemus, quæ, quod non vere pestilentes sunt, malignæ tantum dicuntur, quales illæ fuere, quæ annis 1505. & 1528. tam large apparuere, quas alii lenticulas, alii puncticula vel peticulas appellavere: de quibus diligentissime agendum videtur quoniam sæpe per epidemias revertuntur, sæpe sine iis enascuntur, ac nunc etiam per Italiam vitantur, ceteris autem regionibus maxime familiares. Referemus autem in primis, quo pacto Medici eas curabant, quum primum in eas perinde ac ignotas incidere: inter quos tanta discordia orta fuit, ut pene ludibrio haberentur: Nam ut a victu ordiamur, alii liberaliter & large nutrire ægros jubebant, quod dicerent virtutem plurimum diuturnam: ita præcipere Hippocratem, ita principem Avicen. alii tenuissimam victam dabant, existimantes ægritudinem à plenitudine multa dependere: alii extremorum dubii mediocritatem tenebant: vinum item magis: meracum nonnulli propinabant, nonnulli aquam aut simplicem aut vino granatorum permistam. Sed nec minus circa phlebotomias controversia oboriebatur, aliis plurimus & large sanguinem mittentibus, aliis nunquam volentibus secare venam, quod vidissent majorem partem eorum, quibus secta fuisset, vitam finire, inter quos alii putantes media quadam via incedere, hæmorrhoidas aperiebant. Porro & circa evacuationes eadem dissensio agebatur: alii enim acribus medicamentis utebantur, alii aut nullis, aut lenientibus: nec deerant, qui dicerent eam febrem sudoribus esse finiendam: quam in re & Empirici quoque & Chymistæ suas partes habuere, quintis essentiis quibusdam liquoribus ad eam rem efficaciter uterentur, a quibus plurimi mortui sunt, multi ad orci portas deducti, quidam omnino sanitati restituti atque salvati. Major Medicorum pars, more Empiricorum, à venenis similitudinem accipientes, iis utebantur, quæ ad venena solent apponi, quare & per bolum Armenium, & terram Lemniam, & ejusmodi medicabantur: contra alii illhæc negabant esse adhibenda, quod obstruerent venas, & foramina adeoque quòd expulsiones impedirent, sed communibus digerentibus agebant. Nonnulli existimantes morbum in adustione consistere, ea dabant, quæ adustioni adversantur: inter quas controversias magna

mortalium pars, & nobilitas urbium periit. Nos, quæ partim longa experientiâ, partim ratione comprobavimus, in medium adducemus, si tanta in re præstari mortalibus aliquod beneficium possit: quod certe fiet, si, quæ circa contagiones contemplati fuimus, non aspernabuntur. Inprimis igitur ante oculos ea sunt habenda, quæ supra de analogia ejus febris, & caussis dicta sunt; quoniam ergo ejus analogiam diximus nec ad spiritus per se esse, neque ad acres humores, sed ad mediam quandam materiam, qualis est sanguis, in qua dissoluatur quidem virtus, sed non vehementer, & cito, incipientes quidem à victu, melius egisse illos existimamus, qui mediocri victu utebantur, sic enim & æger non gravabatur, & conservabatur virtus: quare & nos hac diætâ ægros semper nutrivimus, interdum quidem subtrahentes magis, interdum & apponentes: neq; enim hæ febres semper in eodem sunt, sed aliæ ad acutas magis accedunt, aliæ ad tardiores; prout & sanguis modo biliosior est, modo pituitosior. Potus autem, si fieri potest, non è vino detur, quoniam evaporatio multa in his febribus accidit, & delirium facillime consequitur, quod pessima res est, non solum quod circa nobilissimum membrum versetur malum, se ob id, quod parere nolunt ægri. Sit ergo aqua vel simplex decocta, vel aceto mixta, qui potus ante alios mihi idoneus videtur: quod si stomachus forte non ferat nihil prohibet cinnamomi paululum admisceri: sunt, qui miscent syrupum acetosum, aliqui qui citri succum: sunt etiam qui magis ament aquas, quæ sublimatæ vocantur, vel Cichorii, vel Oxalidis, vel Cicerbitæ, vel Borraginis, & id genus: quod si unum concedendum sit, eligatur, quod pauciferum vocatur, à Græcis ὀλιγοφόρος, sapore acerbum. Ait vero: si quid vitii continere videbitur tibi, aut permutetur, aut bene perfletur, aut per irrorationes & suffitus emendetur, dum reliquum diæteticum regimen recte dispensetur, ut par est. Quod vero ad medicinale attinet, quærendum inprimis de phlebotomia videtur, utrum conveniat in his febribus, an non, & quando, & quibus è venis, quoniam ita certe res cecidit annis superioribus, ut major pars phlebotomatorum perierit: caussam ego arbitror inde fuisse, quod febres illæ tum maximè ex aere contigere, (ut dictum est) quare extrinsecus cum venisset contagio, circa summa in corporibus præcipuè vigebat, & in venis remotioribus: facta igitur phlebotomia, introrsum statim trahebatur in spiritualia: adde & illud, quod febribus his lenibus & placidis apparentibus, non fiebat venæ sectio circa initia, sed tum maxime, quum seminaria jam dispersa erant, & radices undique egerant: Quare secta vena sanguis plurimum quidem agitabatur: & commiscebatur, parum autem de seminariis, & de corrupta materia secum educebatur: unde in discrimen ponebatur magis æger, quam juvaretur. Si igitur & nunc quoque, aut futuris temporibus, extrinsecus videris accessisse contagionem, non affueris autem circa principia, præsertim si nec adesse magnam plenitudinem animadverteris, tum satius erit venæ parcere: at vero, si corruptio in aliquo primo enata fuerit si vocatus fueris ad principia, tum securè venam incide, & sanguinem multum extrahe, si reliqua consentiunt. Quòd si post tertium diem, aut quartum solùm accesseris, tum maturius consule: si tamen hominem sanguinis multi præcipue & fibrosi præ manibus tibi fors dederit, etiam aude sanguinem haurire, nisi natura tentaverit expulsionem aliquam. Cæterum, quum valde sparsa contagio est, sectioni parce, sed cucurbitulas appone, nisi valde magna sit plenitudo; ea enim quum est, melius aut per pharmaca tolletur, aut per apertionem hæmorrhoidum, aut incisionem saphænæ. De pharmacis verò purgatoriis eadem animadversio est, nam & ipsa â circumferentia introrsum trahunt sanguinem valde exagitant, & non multum de seminariis educunt: si tamen plenitudo humorum visa fuerit, nisi ex iis fuerint, qui contumaces sunt, evacuationibus, si potes, à principiis evacua; alioqui aut nihil move, aut solum, quantum sufficiat educere, quæ jam corrupta est materia. Sint autem solutiva aut Aloë, aut Cassia siliqua, aut Manna, aut Syrupus rosatus solutivus: expertum autem est pharmacum illud multum valere, quod per Agaricum fit, & syrupum rosatum solutivum: vehementiora vero mihi non placent. Quod vero ad sudorem attinet, non parvo teneri errore illos existimo, qui indiscrete volunt finire has febres per sudorem: nam si obstructio forte adsit, si plenitudo, si cruditas, non solum nihil proderis per inducentia sudorem, sed magnopere lædas: multum præterea refert, quibus sudorem provoces; sublimatorum enim multa, præsertim Chymistica, calidissima sunt, & febrem ardentissimam reddunt, ac virtutes exoluunt. Tum autem non damnem invitandum esse sudorem, quum maculæ apparent quidem, sed ægrè natura expellit, reliquis consentientibus: quare nec male videntur facere, qui decocto Fœniculi, & Laccæ, & Caricarum utuntur: útilius autem fiet, si ea addantur, quæ simul & contagioni obsistunt, qualis est Scordium herba, & Trifolium odoratum, & quæ Lujula vocatur, forte quæ & Oxys apud Plinium, & vocata Gallia, & similia. Placent quoque & quæ per urinam multam materiam educunt; nam multas ex his febribus vidimus per ejusmodi crisin finitas. His ergo consideratis, scito reliquam curationem in eo consistere, quod putrefactioni, & contagioni omnibus ingeniis adversatur, tam per ea, quæ communia & aliis febribus remedia sunt, quam per propria contagiosis: quoniam autem quæ propria sunt, omnia quidem potentia sunt sicca, & siccorum alia calida, alia frigida, & rursus alia etiam styptica, & crassæ substantiæ, quærat fortasse aliquis, utrum calida conveniant in his febribus, similiter & utrum styptica, & quæ sunt crassæ substantiæ: qua de re Aloysius Mundella, Medicus Brixiensis, vir doctus & diligens nonnulla ad nos scripsit, ac præcipue super Smaragdo, quem aliqui Medici veluti arcanum quoddam, & venerandum antidotum habent: bene igitur erit de hisce dubiis (ut promisimus) nonnulla dicere, quod maxime ad hoc febris genus pertinere videtur. Primum igitur, quantum ad calida attinet, quoniam multæ harum febrium in sanguine pituitoso consistunt, & materia in eo genere crassiori, si quis per calida in iis agat, nihil (ut opinor) nocebit, aut si frigidis calida tamen permisceat, præsertim aromatica, & quæ excellenter adversantur putrefactioni, si vero biliosior fuerit sanguis, convenientiora erunt frigida, sive pulveres fuerint, sive decocta, sive alia: atque in his si etiam styptica adhibeas, nihil officies, nisi valde multa obstructio fuerit visa quod rarius in eo sanguine accidit: Quare nec dubita per hæc naturam, & macularum expulsionem impedire, si sanguis subtilis sit; nam potius ebullitionem temperabis (ut in variolis dictum est:) ab his vero magis cavendum tibi sit, quum crassior est sanguis, & obstructionibus paratior. Cæterum illud notandum est, quod stypticorum quædam crassissimæ substantiæ sunt, & summè adstringentia, ut pontica, & austera vocata, quales immaturi fructus, & Sorba, & Corna: atque hæc quidem magis cavenda sunt; propter quod nec vinum laudem, quod ex Oxyacantha fit, nec quod è Cornis: alia vero simpliciter acerba sunt, qualis est aqua vino granatorum admista, aut aceto, aut syrupo acetoso, succove Citrii, & Aurantii mali; & Limonis, & similium: atque hæc secure concedi possunt, nihil enim eum nocere possunt, tum vel maxime juvabunt, quod & sicca potentia sint, & frigida. Quantum vero ad pulveres spectat, in universum dicatur, quod

eorum quæ teruntur, alia propter duritiem & ſiccitatem ſemper adeo ita conſtant, ut quanquam multa opera ea teras, nunquam tamen apta ſint in farinam mingi, hoc eſt, in tam tenues partes, quin ſemper actu talia non percipiantur, qualia ſunt Ferri, & Æris ſegmenta, & Marmoris, & Vitri, & multorum lapidum: alia vero ſunt, quæ quam optime in farinam vertuntur, ut Margaritæ, & Corallia, & Gemmarum multæ, ſimiliter & Sphragis, & Bolus Armenius, & plures aliæ terræ. Rurſus quædam tritorum cum liquidis nunquam ita miſceri poſſunt, ut in unum coëant, quædam vero ita coëunt, & coaleſcunt, ut actu eſſe per ſe nunquam ſenſu ullo diſcernantur. Qui igitur pulveres in farinam teri non poſſunt, nec bene cum liquidis coaleſcere, hi adhiberi in hac febre non debent, quoniam aut in ſtomacho, aut in inteſtinis reſidebunt, aut quò oportebat, non diſtribuentur: quare indigeſti nocebunt non parum. Qui vero in farinam bene conteri poſſunt & bene cum liquidis coaleſcere, hi non modo cavendi non ſunt, ſed maxime affectandi, quoniam antipathiam tum materialem, tum ſpiritualem adverſus contagiones habent, tum verò & intermiſti humoribus, alia etiamnum ratione prohibent putrefactionem illorum; propter ſubtilitatem autem & tenuitatem, ad quam redacti ſunt, neque obſtruere poſſunt, neque expulſionem ullam impedire: ejuſmodi autem ſunt & Sphragis Lemnia, & Bolus Armenius, & Margaritæ, & Corallia, & Hyacinthi, & Sapphiri, & Tormentilla, & Biſtorta vocata, & cornu Cervi, & Monocerotis, & Scordium, & id genus multa. De Smaragdo autem ſpecialiter dicendo, ego quidem ab antiquis nullam talem attributam illi prærogativam invenio, qualem recentiores quidam Medici attribuunt: quoniam autem de rerum virtutibus loqui poſſumus aut per experientiam factam, aut per rationem, ego quidem ſuper hac re experientiam ſufficientem ſcire, ſatis difficile arbitror: nam etſi aliqui Smaragdo ter & quater viſi ſint evaſiſſe, infida tamen eſt, ad univerſale ſi illatio fiat, quoniam incertum eſt, per accidensne contigerit, an per ſe, niſi ratio ad communem naturam fiat: Poteſt autem ratio certe fieri, quod Smaragdus valere ad ejuſmodi febres debeat, quod frigidus ſit & ſiccus, quemadmodum & de aliis dictum eſt, habere autem prærogativam ſuper alia, tanquam ſacrum quoddam antidotum, ratio nulla afferri poteſt, quoniam an agat & per ſpiritualem antipathiam, nec ratione; nec experientia cognitum eſt: regium tamen ſit medicamentum, quod magno pretio venit. Quærat autem quis & de Guajaco ligno, & de radice Chynarum, de qua in Gallico morbo dicemus, utrum conveniant in hac febre quoniam utrumque & exſiccat valde, & ſudorem movet, & putrefactioni reſiſtit. Ad quod dicimus nullam nos habere de iis circa has febres experientiam: verùm, quantum per rationem poſſumus exiſtimare, credendum eſt, utrumque valere in ea re plurimum, & Guajacum quidem, quia & ſubtiliſſimis partibus conſtat calidis ac ſiccis, propter quas & valde exſiccat, & ſudorem ciet: eſt etiam & reſinoſa ea arbor, quare mirè & ad contagiones valet: decoqui autem in aqua debet permiſto etiam aceto, ne febrem augeat, qua de cauſſa convenientior etiam erit, ubi pituitoſior ſit ſanguis. Radix vero Chynarum ſicciſſima quidem eſt, reſinoſa autem non eſt, nec calida, quantum ſenſu percipi poteſt quare & dubium eſt, quomodo ſudoris adeo provocativa ſit: fortaſſe igitur eorum eſt, quæ potentia talia quidem ſunt, ſed remote, hoc eſt, quorum calidæ partes tarde actu fiunt, propter quod & ipſa ſudorem movet, quum ſeparatâ miſtione actu tandem fiunt igneæ, & ſubtiliſſimæ partes, vel fortè etſi particulæ, ex quibus conſtat, per ſe calidæ non ſunt, propter ſiccitatem tamen & tenuitatem accenduntur à calore noſtro, & ita ſudorem movent: & ipſa igitur convenire his febribus poteſt, quoniam & valde exſiccet, & ſudorem faciat, & foramina cutis aperiat. Ex ſyrupis autem valent Acetoſus, & Oxymel, & de Fumo terræ, de Epithymo, de Citro, de Acetoſa, de Lupulis, de Cichorea, de Pimpinella, quæ ad œnanthes genus referri poteſt, & appellari œnanthilla, tum & qui de Byzantiis dicitur, & de Eupatorio, de Thymo & ejuſmodi: Aquæ verò ſunt Borraginis, Meliſſæ, Cicerbitæ, Scabioſæ, Cardibenedicti, Calendulæ, Lupulæ, Trifolii Gallicæ acetoſæ, Capill. ven. Lupulorum, Eupatorii, Chamædryos, Pentaphylli, Lapathi, Majoranæ, Calamenti, Pulegii. Decoctio optima, quæ habet *Agrimonia Cichorea, Cicerbitæ, Capill. ven. recentium, Trichomanis, Scordii, Dictamni Cretici, an. M. 1. Tormentillæ, Biſtortæ, an. unc. v. ligni Aloes, Caſſiæ ligneæ, Schœnanthi, Calami, Gummi, an. drach. ij. radicum Cannarum, drach. iij. infundantur omnia per diem in aquæ puræ lib. x. mox fiat decoctio ad ſufficientiam: cujus decocti colati, unc. v. cum Syrupi de Citro, unc. j. exhibe in aurora.* Pulvis optimus, *Terræ Lemniæ, Boli Armenii, Tormentillæ, Scordii, cornu Monocerotis, vel Cervi, an. denario drach. j. accipiat cum aquæ roſaceæ unc. ij. aceti unc. j.* Expertum quoque eſt, *ſucci Lujulæ, unc. iij.* Aliud vilius quidem, ſed non minus valens: *Tormentillæ, Biſtortæ, an. drach. ſ. detur cum aqua Cardibenedicti.* Interea vide, ſi quid natura movet, & per quam viam: ſi quidem enim erit ſanguis, qui erumpat è naribus, ſive multus ſive paucus neque juvato, neque retineto, niſi virtus cadat: ſi vero multa & corrupta per alvum materia exiverit, neque hanc comprimito, niſi virtus collabens poſcat: at vero ſi lenticulæ expellantur, eas quidem juvare oportet, ſi natura pigra eſt, iis quæ ad cutim movent, & contagioni ſimul contraria ſunt, quale eſt dictamum, & coſtum, & radix perſonatiæ, & cannarum radix & ejuſmodi. Solent & accidentia quædam concomitari has febres, inter quæ eſt delirium, quod tametſi rariſſimè phrenetim ſequitur divertendum eſt tamen propter dictam cauſam. *Fracaſtorius lib. 2. cap. 6 & 7. lib. 3. c. 6. de contag. morb.*

Observatio II.

Epidemici capitis tumores, rubores, cum pruritu & veſiculis, ambuſtorum inſtar, in pectore, aliiſque partibus obortis, quæ, Alexipharmacis ſumptis, diſparuere: neglectim vero tractata, in maligna & diſſita ſerpentiaque ulcera degenerarunt.

ANno 1588. menſe Decembri, filio meo Ioanni quatuor annorum puero, intra biduum, totum caput una cum facie mirum in modum intumuit, in pectore vero, dorſo & brachiis puſtulæ oblongæ, ſeu potius veſiculæ pellucidæ, (ac ſi aqua ferventi affuſâ, vel urtica adulta eſſent excitatæ) cum magno pruritu & faciei rubore apparuerunt. Ego cornu Cervi uſtum, terram ſigillatam Sileſiacam cum aquis Scabioſæ, Cardui benedicti, & cichorei propinavi, poſtea elect. lenitiv. exibui, & tumor omnis brevi evanuit.

Eodem fere tempore viro cuidam ſatis robuſto totum caput & facies eodem modo intumuit (tales namque tumores eo anno in hiſce locis, multis fuerunt familiares) cui balneator neſcio quid applicavit: inde natum eſt ulcus malignum & incurabile; quo longius ſerpente, & magnam faciei partem depaſcente, amiſit æger utrumque oculum: & tandem miſere eſt mortuus. Caveant igitur ægri ab hujuſmodi imperitis Chirurgis. *De Cl. V. Ioan. Franci Med. Camicenſis. Obſervationibus per D. Laurent. Scholtzium mihi tranſmiſſis.*

DE FEBRE MALIGNA.

HISTORIA ET CURATIO.

OBSERVATIO I.

Febris malignæ historia atque curatio.

RUTGERUS à Randwick Nobilis, ætate plusquam quinquagenariis, temperamento biliosus, incidit in febrem summæ malignitatis: quam statim ab invasionis principio comitabatur continuus vomitus materiæ biliosæ, vehemens linguæ ariditas, sitis, inquietudo, intolerabilis æstus ventriculi, cum frequenti eructationum repetitione, quæ per intervalla gulæ communicabat angustias, & coarctationem difficillimam, non secus quam si integri ovi interpositione meatus fuisset obstructus: adeo ut æger ob caussæ morbificæ ignorationem, vereretur inopinatæ suffocationis periculum. Pulsatio arteriarum deprehendebatur valde inæqualis & inordinata, usque ad septimum diem, quo percipi cœpit intermittens: cui quadam motionis vicissitudine caprizans succedebat. Sed hic nondum arripui desperationis ansam, licet haudquaquam me lateret Galeni de hoc signo judicium prorsus formidabile. Ad medelam huic affectioni præstandam accitus neglecta sanguinis detractione, quam hoc anno in quibuscumque malignis & pestilentibus morbis, etiam circa Rheni tractum crudeliter grassantibus periculosam compereram: illico exhibere jubebam antidotum cum aqua Card. benedict. tum in malis contagiosis familiarem, cujus descriptio talis est: ℞. *Theriacæ electæ, unc. iij. rad. Tormentillæ, bacc. juniperi, sem. Card. bened. ana drach. j. ſ. Boli Armeni præparati, unc. ſ. diamargarit. frigid. scrup. ij. seminum acetosæ, citri, rasuræ eboris, ana drach. j. syrupi de acetositate citri, quantum satis, fiat condimentum:* unde provocato abunde sudore meliuscule habuit. Tertia die, qua primum accessi, ad morbum penitus ocularis inspectionis fide considerandum: atque tum observata maximâ humorum putredine, & apparentibus incendii adustionisque gravioris indiciis, ordinavi decoctum ex hordeo, Card. benedict. & Scabiosa confectum, admixto saccharo, & aceto, in formam syrup. acidi, quo assidue utebatur: quandoque haustum ex stillatitiâ Card. benedicti, & oxalidis aquâ bibebat. Nutriebatur ptissana subacida, avenato in aqua cum pauxillo aceti præparato, ac tandem jusculo pulli Gallinacei simplici; in quo vitellus ovi erat dissolutus: assumpsit quoque succum mali Punici. Quinta die, contecto diligenter corpore, exhibitaque aqua hordeacea dulcoratâ, copiosissime profluxit sudor, qui mirè ægrotantem sublevabat anxietatis continuæ molestiis. Sextâ per secessum prodibant excrementa penitus biliosa, cum fœtore magno, adeo ut natura materiæ peccantis diminutionem paulatim moliri jam videretur: sed impedita fuit ab insultu noctis subsequentis, qua symptomatum omnium concursus ingruebat, tanta & vehementiâ & celeritate, ut æger condito ultimæ voluntatis testamento, migrationis è vita momento intenderet. Septima rediens mane, in acerbo consanguineorum astantiumque luctu, citra ullam dilationem digitis carpo admotis, pulsum percipio intermittentem tertia quaque pulsatione, qui primo quidem contactu terrorem incutit: at examinatis interea cęterorum accidentium præsagiis, indeque certa convalescentiæ spe datâ, quicquid discriminis portendebat variata illa cordis & arteriarum motio, in totum retuli ad acerrimam naturæ cum vi morbi concertationem. Neque profectò conjecturam meam eventus rei fefellit: quoniam reliquo diei decursu expultrix facultas occupabatur planè in exonerando stomacho, à noxiâ materiæ adustæ multitudine. Animadversione habitâ, primò ad virtutis corroborationem, odoratui mala aurantia, aquam ros. & acetum rosaceum obtuli: deinde, ad juvandum naturæ conatum in ciendo vomitu, exhibui aquam tepidam cum oleo communi, & aurantiorum succo mixtam. Inde serosa quidem recrementa nonnulla remanarunt: sed quum minera mali nondum attingeretur satis ab imbecilliori hoc medicamento, aut ejus tenacissima malignitas infringeretur: sequenti die (qui octavus numerabatur) deliberato animo, & pulsûs intermissione quamvis perseverante, ministravi potionem purgantem sequenti modo confectam. ℞. *Rhabar. el. pul. senæ laxativi, an. drac. j. ſ. Infundantur seorsum in aqua endiviæ, unc. iiij. ſ. horis* 10. *post fortem expressionem colaturæ admisce syrup. rosſ. solut. unc. j. misc.* Et quia mentio incidit pulveris senæ solutivi, cujus usum in hac inferiori Germania ego primus introduxi, ejus descriptionem lubenti communicatione obiter subjungam: ut quibus visum fuerit, in suis præparent pharmacopoliis. ℞. *Fol. senæ purgatæ, tartari albi, ana. unc. j. sem. anisi, gariophyllorum, cinnamomi, galangæ, ana drach. j. diagridii drach. ij. comminuantur minutissime in pulverem secundum artis legem:* cujus dosis est drachm. ij in substantia, & unc. ſ. in infusione. Ex suprascripti pharmaci assumptione sexies æger per alvum excrevit flava, biliosa, adusta, fœtida: cum sedatione omnium symptomatum: ut etiam testaretur sensibili perceptione sese liberari ab ingenti pondere incensi glomeris, per intestinorum longitudinem â ventriculo delabentis. Postea roboravi intrinsecus conservæ rosaceæ exhibitione, foris vero illinitione olei rosacei immaturi. Convaluit probe nobilis hic & optimus Vir, post universalem corporis evacuationem: saltem pulsus intermittens perdurabat adhuc in nonum usque diem, quo commutabatur in parvum, rarum, tardum, qui necessariò debilitatem sequebatur ex mutua naturæ & ægritudinis colluctatione natam. Proinde manifestissime apparet, prædicendi ex pulsibus cautionem à Medicis esse observandam, ne animo penitus perculso & commoto, de valetudinis recuperatione confestim diffidant, siquando ejusmodi pulsus sensui occurrat, cum caussæ quidem morbificæ magnitudinem, & ancipitem oppugnantis naturæ luctam denotet, non tamen mortis propinquitatem, nisi plurium lethalium signorum, tanquam τεκμηρίων, accessione, confirmetur artificiosa conjectura. Etenim priusquam ullum ab ore procedat præsagium, duo in considerationem veniunt: naturæ robur, & vis morbi. Quia tum demum animal interitus perceptionem subit, quando illud succumbit, hæc vero victoriæ insignia ostentat. Verbi gratia: statuamus ægritudinis causam aut parem esse naturæ, aut imparem. Par si fuerit, non apparebit conversio vel ad salutem, vel mortem: quia mutationis omnis proprietas consistit in unius prædominio. Sit igitur impar, tum aut morbus vincet, aut natura. Si natura, evadit æger: sin minus morietur. Mortem enim invehit defectus naturæ & exuperantia causæ morbificæ. Iam pulsationis omnis continuatio significat facultatis vitalis robur: defectio autem ejus imbecillitatem. *VVierus Observat. Medicar. lib.*

† Plura vid. apud *Simon. Paulli de Febb. malign. p.* 18. *&c. & p.* 64. Ab esu carnis animalium ægrotorum febres malignas exortas commemorat *Borell. Cent.* 2. *obs.* 32. De febre maligna cum vomitu, vid. *River. Cent.* 2. *obs.* 99. cum singultu, *Horst. obs. fol.* 40 Febris malignæ Anatomen exhibet *Bartholin. Cent.* 3 *hist. anatom.* 68.

* * *

DE

DE VARIIS PESTILENTIBUS defluxionibus.

OBSERVATIO I.

De variis pestilentium defluxionum generibus, veluti Angina, Pleuritide, Peripneumonia, quæ Anno 1564. & 1565. apparuere, in quibusdam Germaniæ inferioris locis.

QUOD cælestis influxionis variatio corpora humana imbuat dispositione ad difficillimum morborum jugum subeundum, manifestè quidem elici potest, ex unico illo Hippocr. Aphorismo, quo indicat mutationes temporum potissimum parere ægritudines. At longe tamen manifestius ad ipsum demonstratur præcedentium annorum consideratione, qui propter multæ humiditatis prædominium, tristissimas universalis mortalitatis clades nobis crearunt. Etenim præter frequentes puerperarum abortus, præter lumbricorum infestantium cruciatus, præter arthritides & vitiatas articulorum motiones, apparuere variolæ & morbilli, quos tanquam præcursores sequebatur Epidemica lues incredibili grassationis sævitia, adeo ut ægros depasceret, oppida exhauriret, amplissimas etiam depopularetur civitates: veluti satis superque testatur in Thracia Constantinopolis, in Ægypto Alexandria, in Gallis Lugdunum, Londinum in Anglia, in Germania Danticum, Augusta, Vienna, Colonia, totusque superior Rheni tractus, Basileam usque: quæ loca omnia exitiali sua contagione crudelissimè devastavit. In his vero nostris ditionibus inferiori Rheno propinquis pestis quidem mitior erat: sed interea gravi morborum penitus pestilentium obsessione conflictabamur, qui maxime ex fluxionum caussis dependebant: eo quod externa humiditas, tum cognatæ lubricitatis respectu, facilem motionis proclivitatem sortiretur: tum putrefactionis ansâ venenositatem acquisivisset. Anno enim a Christo Nato M D. LXIV. invalere hyeme colli tumores externi glandulosi, pituitosi, discriminis expertes: quibus postea incipiente vere successerunt, & per potissimam æstatis partem extendebantur, anginæ crebræ, periculosæ, & velocis terminationis: quæ præterquam quod malignitatis suæ contagione crudelissimis pestilentiæ insultibus penitus adæquarentur, tam etiam brevi perdurationis decursu interficiebant, ut nonnullas deprehendere liceret saltem ephemeras, aliquas triduas, vel quatriduas, pauciores septenarias: at cæteræ octidui periodum excedentes, plerumque medelam receperunt. Oboriebantur primum cum febre & vomitu, ac potissimum ex caussarum προκαταρκτικῶν occasione, utpote novilunio, exercitio corporis vehementiori, deambulatione per solis fervorem, aliisque exæstuationum focis: deinde momentanea accessione supervenit linguæ tumor, loquela adimebatur ex obturatione laringis: ipse etiam œsophagus arctissime occludebatur, ut ne vix quidem potum admitteret, multo certè minus cibi solidioris deglutitionē, quorum symptomatum confluxus ægros necabat strangulatu: quo nullum mortis genus exstitit aut atrocius, aut calamitosius. Interea vero, præter paucissimorum erysipelatum apparitionem, nullus in colli ambitu conspiciebatur tumor: sed intrinsecus concidebat ferè semper virulenti humoris defluxus, qui plerumque excitabat phrenitidem, facta exhalationum cum cerebro communicatione. Sæpenumero etiam, relicta priori in faucibus statione, ad latera sub cutem costas tegentem destillabat unde lethalis Cynanches solutio nem pleuritis non minus mortifera consequebatur. Raro autem ad pulmones transferebatur materia, quæ peripneumoniam non magis tutam mox excitabat. Interdum quoque thorace relicto, ad spinam dorsalem convertebatur, ejusque dolorem gignebat intolerabilem, præsertim etiam in mulieribus menstruum effluvium patientibus, (quod peculiariter notandum succurrit) quo difficili symptomate prope liberabatur nemo, moriebantur plerique omnes. Tam malitiosum erat tenuissimi humoris virus, ex cujus vehementia & contagione, ob venæ magnæ viciniam, sanguis viriatus, ad proximas uteri venas, fluxio m menstruæ assuetas, defluxit, erupitque: unde & gravior in corpore veneni facta commotio, & spirituum evacuatio. Observabatur præterea in pestilenti hac Cynanche, pueros, quorum tamen ætas maximè hujus ægritudinis erat particeps, provectioribus minus periclitari, atque eos prope citius reliquis evasisse, qui decubitum in lecto negligebant: idcirco quod horum reluctatio fortassis minus concepti veneni, vel (si velis) naturæ robustas vires argueret: aliorum autem obsequium, denotaret impotentiam ex veneno severius eam ætatem infestâre. Quantum curativæ methodi rationem spectat, universales corporis evacuationes, quæ præstantur aut pharmaci purgantis assumptione, aut phlebotomiæ usurpatione, plus læsionis quam emolumenti inferebant nisi quod in principio cucurbitulas sine scarificatione; humeris collo proximis in teneriori ætate affixas, juvisse, & in aliis sanguinis è linguæ venulis, extractionem quandoque profuisse conscius sim: adeo ut in hac angina Hippocrat. præceptum fuerit repudiandum, *lib. de locis in homine*, cujus hæc sunt verba: Angina affectis, à venis quæ in brachiis sunt, sanguinem detrahes: simul & alvum interne subducens quod id, quod morbum committit, detrahatur. Quare exactius considerata, curationem instituebam, partim corroborando partes inferiores, adversus fluxionum injurias, partim veneni pestilentis vim infringendo: hinc & localium remediorum applicatione dissipando quandoque ipsum, quod immediate caussæ conjunctæ præsentiam fovebat. Ubi tamen cautione summa opus est alioqui hæc medicationis pars hic prætermittenda. Nam facile, ex localium dissipantium vel digerentium potentia hic humor suâ tenuitate ad alia declivia vergebat loca, ut dictum est: ubi periculum consequebatur quoque, licet serius aliquando. Porro nec hoc quidem silentio prætereundum est, quod dum tantopere sævirent, & in aliis locis pestilentiæ, & in his nostris anginæ Epidemiæ, frequentissimè hyeme præcedenti, noctu potissimum, apparuissent aut celeri ejaculatione, aut constanti permansione, horrendi, & varii in aere fulgores, & typhones: qui, licet durante per totam æstatem lue nondum prorsus desiissent, evanuerunt tamen circa adventum hybernæ constitutionis: quæ tam severo extremi algoris dominio nos tandem oppressit devastavit per integrum duorum mensium, eoque amplius, spatium, ut ab hominum memoria hyems nulla extitisse asperior censeatur. Quamvis autem ex hoc inauditæ frigiditatis ambitu aer infectus pestilensque vinceretur, & pestis pervagatio mirè remitteret, passim tamen ægritudinis prioris vice, alia populariter grassari cœpit: quemadmodum superiori quoque anno, alioqui prorsus insolita fereque priscæ Medicinæ scriptoribus incognita: quæ quum & ex humorum ad thoracem, ejusque latera defluxione dependeret, & maligna sua infectione plurimos mortales corriperet trucidaretque, sortietur à me pestilentis pleuritidis appellationem. Etenim, ut plures ejus erant differentiæ, ita multiplicium symptomatum comitatu cingebātur. Siquidem in hoc conveniebant, quod cuncti ægrotantes primum infestarētur febri continua, ac

pessimi moris: persentirent pungitivum lateris dolorem: denique summa excruciarentur anhelitus difficultate, & crebra respirationis repetitione: verum & ratione expuitionis, & facili partis affectæ permutatione diversitas contingebat. Nam statim ab accessionis principio dolor percipiebatur fixus, & certæ tantum inhærens sedi, qui deinceps vagâ & inconstanti motione serpebat per universum thoracis circuitum, præcipue post unam alteramve ἀνωδύνου medicamenti applicationem; atque postea celeri nihilominus transitionis impulsu convertebatur ad pulmones: quibus ab impetuoso humorum affluxu inundatis, sputa prodibant sanguinolenta mixta diversoque colore aliquando tincta, quæ quanto majori excretionis aut promptitudine, aut abundantia rejicerentur, tanto gravior nobis minitabatur de amissæ valetudinis recuperatione diffidentia: propterea quod hos fere in sexti diei fine obiisse notum sit, antequam ad septimi judicationem pervenirent. Alii autem reperiebantur hæmoptoicæ passionis expertes, qui ubi nonum excessissent, fere ancipiti periculi eventu liberabantur: nisi malum revocaretur fortè recidivæ vicissitudine, quo plurimi interiere ante tertiæ septimanæ terminum. Quinetiam præter cætera accidentia, aliqui dilirio tentabantur, nonnulli alvi profluvio, quorum utrumque & Hippocrat. testimonio, & continuæ experientiæ documento, certa desperationis præsagia confirmant. Et contagiosi quidem hujus morbi Historiam, ut à nemine antiquorum descriptam comperio, sic à recentioribus, quod sciam, ne vel mentionem ejus factam animadverto, unico excepto illo *Guidone de Cauliaco*, qui ad perpetuam posteritatis memoriam (*in cap. 5. doct. 2. Tract. 2 suæ Chirurgiæ*) similem Epidemicam luem recenset, quæ Anno Domini nostri 1348. extremam mortalitatis calamitatem toti ferme mundo invexit, partim cum febri continua & sputo sanguinis, partim cum anthracibus vel axillarum, vel inguinum. Ex citati auctoris cautione deinceps *Valescus de Taranta* pervenit in obscuram ratæ istius ægritudinis cognitionem, sicuti attestatur ipsius *appendix, tractationi Pleuritidis subnexa*. Verum, quia nullibi compendiosa medendi ratio traditur, existimabo me operæ præstiturum pretium, si in testamentum sempiternæ recordationis, usumque Reipubl. paucis declaravero curationis nostræ modum, qui varietatis respectu prorsus meretur Observat. industriam. Nam cùm in pleuritide præcipuum, & evacuandi, & derivandi materiam morbificam instrumentum suggerat venæ sectio, hanc tamen hic valde noxiam extitisse deprehensum est, (vel ob venenosi humoris agitationem motionemque graviorem, qua spiritus & sanguis venenositatis promptius redduntur participes) cumprimis in ea specie, quę cum αἱμοπτύσει conjungebatur: quoniam ob humorum ad thoracem retractionem, sanguinis expuitionem impedire cogitur; cujus retentio majoris inflammationis ansam contribuit necessario. Ut vel hoc nomine, prudenter & circumspecte Hippocrates inter phlebotomiæ obstacula enumerasse mihi videatur lateris dolorem, tum sanguinis sputum, hoc contextus ordine. *Convenit quibusdam sanguinem detrahere tempestivè in talibus: in aliis autem, veluti in his non convenit. Impedimentum in spuentibus cruenta, tempus anni, pleuritis, bilis.* Qua differentiæ consideratione proposita, felicem expertus sum successum, phlebotomiam his quidem interdicendo, paucis verò suadendo. Ad hæc practici nostri omnes passim inculcant, ad expectorationis facilitatem, utpote potissimam intentionem, nihil esse conducibilius rerum dulcium, pectus lenientium materiam apparantium, sputumque promoventium & facile reddentium, lambitione: quæ tamen instituto nostro nequaquam inservire poterat, ob putredinis febrilis, & veneni pestilentis augmentationem: quorum malignitati studio majori resistendum erat, quam ipsius Pleuritidis violentiæ. Itaque, contra communis Canonis observationem, consului rerum acidarum exhibitionem: ut syrupi è succo acetosæ, & de acetositate citri, cum aqua cardui benedicti, & scabiosæ, & similium. Deinde præscripsi potiones pectorales, ex medicamentorum amarorum admixtione confectas: veluti cardui benedicti, scabiosæ, scordii, melissæ, cichorii, oxyos Plinii, acetosæ, & ejusdem generis plurium, quæ non solum materiam pulmonibus impactam eductioni præparant, verum etiam pestilenti symptomaticæ febris essentiæ adversantur. A decoctione expressa additur saccharum purum cum aceto modico, & post levem fervorem, denuò per cribrum setaceum trajicitur. Ab iis, quibus potenter alvus dejicitur, abstinendum, tam ob veneni concepti exagitationem, quam virium dejectionem. Conferunt autem vel clysteres, vel rhabarbarum infusum in aquis prædictis, si liquori expresso syrupus rosatus solutivus admisceatur. Conferunt & pilulæ communes, quas pestilentiales dicunt. Antidoti hic non inutilis forma hæc esto. ℞. *Theriacæ electæ. unc. j. boli armeni veri cum aqua cardui benedicti aliquoties loti, drach. ij. specierum diamargar frig, scrup. iiij. sem. citri. scordii. scabiosæ ana drach. j. rasuræ monocerotis, scrup. j, cum syr. de succo acetosæ: fiat conditum*, cum dictis vel aquis, vel potionibus usurpandum. Celebratur antidotum quoque in hujusmodi morbis pestilentibus non inidoneum, Canonici cujusdam Lotharingi, qui contra pestis sævitiam, eo usuram haud vulgarem fecit apud Principes & Civitatum Respublicas insignes: quamquam fucum interim subjunxerit, dum variis variæ formulæ præscriptum, velut semper unicum, nec aliis unquam communicandum, multo auro divendit. Quę autem à Potentissimo Principe, honorario certe liberali dempta est, sic habet. ℞. *Specier. lætitiæ Galeni, terræ sigillatæ, anadrach. j. boli armeni, unc. ß. theriacæ Adromachi, unc. iij conservæ rosarum, borraginis, buglossæ, ana unc. j. syrupi violarum, quantum satis, fiat electuarium.* Victus hic, qui in peste convenit Anno 1565. mens. Ian. *VVierus lib. Observ. Medicinal. rarar.*

Observatio II.

De Peripneumonia pestifera cum sputo sanguinis.

Immane, ac horrendum pestis hoc genus cum sputo sanguinis, Anno a nato Christo 1348. tempore Martiniani Imperatoris, Orientales, Occidentales, Europam denique totam, quinque annos, nonnulli Peritissimi Viri, qui tunc temporis degebant, invasisse testantur. De quo etiam *Hieronymus Fracastorius*, Vir singularis eruditionis, *in sua Syphilide* sic canit:

Bis centum fluxere Anni, quum flammea Marte
Lumina Saturno tristi immiscente, per omnes
Auroræ populos, per quæ rigat æquora Ganges
Insolita exarsit febris, quæ pectore anhelo
Sanguineum sputum exagitans, (miserabile visu)
Quarta luce frequens fato perdebat acerbo.
Illa eadem Assyriæ gentes, & Persidos, & quæ
Euphratem, Tigrimque bibunt, post tempore parvo
Corripuit, ditesque Arabes, mollemque Canopum:
Inde Phrygas, inde & miserum trans æquora vecta
Infecit Latium, atque Europa sævviit omni.

Orientales inprimis depascere cœpit, & ejus continuo more procedens, inolescens, omnes fere usq; ad occasum rapuit. Referuntque temporibus memoralibus tam diram mirabilem pestilentiam, tam in malitia comparabilem alteram extitisse nullam, ac non tam horrendam luem conscripsisse Galenum, & Thucydidem, vel Avenzoar; neque huic illam famosam civitatis Cranonis pestem comparandam esse. Quoscumque, qui sibi obvii fiebant, non duntaxat ex mutua con-

consuetudine aut ex propinquitate, aut ex contractu; verum etiam affectorum oculis sanos aspicientibus in eos miseros mortales grassans necabat. Quo horrendæ pestis genere mortales omnes tantus invasit terror, quo omnes mutuo sese deserebant. Quamobrem sine assistentibus ægri moriebantur, ac non duntaxat sine la[illegible]tibus, sed vix sepeliebantur. Tanta fuit hujus miserabilis belluæ immanitas, ac sævities, ut ab oriente usque ad occasum mortalium decimam partem vix superstitem reliquerit: quotquot rapiebat, tot necabat. His artibus, hic [illegible] insidiis generi humano insidiabatur, cum in una regione grassabatur. Primis duobus mensibus febre indesinente sanguinem expuerunt, ac vehementi anhelitus difficultate laborarunt homines, secundum [illegible] tacere minime poterant, sedere vero assidue cogebantur, tanta erat anhelandi impotentia, qua bibere & cibum ingerere vix poterant. Intra tres dies innumerabiliter occidebat. Postmodum hinc inde ducebant corpora, vehementi rubore splendebant genæ, tussis valida imprimis sine sanguinis sputo eos cruciabat, deinde paulo post cum pauco sanguinis sputo, postmodum ex tussi major sanguinis quantitas expuebatur, pulsus eorum erat dissimilis. Post hos autem duos menses, febre indesinente, cum sanguinis sputamine exanthematibus, & abscessibus extima occupantibus, brevi, aut intra quintum diem omnes fere interimebat. Quamobrem, si qui hoc dirum pestis genus in mente revolvant, ab hujus exordio secuti, in tanto temporis curriculo, usque in hodiernum diem, nullum tam dirum pestis genus huic comparabile esse, neque hoc re nec illud quod civitatem Cranonem, nec illud quod scripsit Avenzoar, nec illud quod Æthiopiæ mortales, inde ad Græcos translatum, devastasse memorat Avicenna huic cum sanguinis sputo æquiparari fatebuntur. Simile fere pestis genus, sed non tam sævum *Galen. in 5. Meth. Med.* descripsisse videtur: ubi refert ex peste in asperæ arteriæ interiore tunica de orto ulcere, & e pulmonum in ea peste exanthematibus. Testatur Guido de Cauliaco, quod in aliquibus partibus ita tenebatur, quod Judæi venenassent totum orbem terrarum. Quare ab iis Judæi occidebantur, hoc illud Judæis custodiente in civitates, in rura ingredi non admittebantur, nisi optime noti fuissent: cumque admitterentur, si pulveres, electuaria, unguenta, & similia medicamenta penes Judæos reperiebantur [illegible] apportarent, ea [illegible] custodibus, ea man[illegible] compellebantur. Nonnulli tam immanis pestilentiæ, Saturni, Jovis, & Martis in domo octava in Aquarii signo, & in oppositione Leonis, Anno 1345 die vigesima octava Martii, conventum, causam extitisse autumant, cum majores conventus, admiranda, & valde horrenda, & regnorum mutationes, Prophetarum adventus & ma[illegible]os & pestiferos morbos (quemadmodum Astrologi sentiunt) minentur. At, cum sidera hujusmodi in signo humano tunc coiverint, immane, ac immensum in humanam naturam venenum talis conventus direxit. Et cum ista sidera fixa fuerint, vires diutius propagatura insinuabant; quod postmodum effectu evenit. Quamobrem ex his suborta pestis, quæ Orientales in primis occidendo invasit, sicque serpendo, necando, quinque annis vires suas extendens in Occidentales tandem grassata fuit. Hæc illi, qui tunc degebant. Cæterum hujusmodi pestis genus, quid nominis sit, à nullis huc usque descriptum reperi. Ego autem ex ejus symptomatis, peripneumoniam pestiferam hoc pestis genus nuncupare auderem, cognitis ejus symptomatum causis. An recte sentiam, unusquisque judicare poterit: Cum hujusmodi siderum conventus in aëre venenatum pestiferum virus impresserit; aër is putris in pulmones inspiratus, cor sua mala & vitiata putri qualitate corripiebat: Spiritum imprimis inquinans, humores inde putrefaciens, eosque adurens, atque per adustionem incrassans. Tanta erat putredo in aëre, quæ non solum cor, aut ejus humores putrescebant, sed etiam inflammabantur pariter: in eisque eam vim veneficam sigillabat, per cordis & pulmonum capsulas permeans. His humoribus ita veneficis putrescentibus in præcordiis, febris pestifera suborta fuit. Horum autem humorum putrium copia in pulmonibus accumbentium, aspera arteria, & quæ ex ea in pulmones distribuuntur propagines omnes augebantur & extendebantur; quâ de re anhelandi impotentia oriebatur. Cumque febre indesinente flagrantibus inquinatis humoribus eorum pulmones exuperassent, incendio æstuque pulmones affluctari cogebantur: quo fiebat, ut tussi imprimis sicca cruciarentur, & ex polluti erodentis aëris sanguinis copia ulcerosa in pulmonibus exanthemata gignerentur; quibus inde tussis cum sanguinis sputamine subsequebantur.

Quamobrem ex indesinente febre, & anhelandi difficultate, ac ex tali sanguinis sputo jam mihi constat hunc affectum pulmonum phlegmonen, quæ dicitur, appellari posse. Mutuatur enim ex *Galeno in 2. Method. Med.* per pneumoniam pulmonum phlegmonen esse, & *in lib. de definitionibus Medicis*, peripneumoniam esse pulmonis phlegmonen cum febre acuta & spirandi difficultate, & ex *4. de locis affectis*, cum spirandi difficultate, cui & angustia, & gravitas, conjunctaque acuta quoque febris inciderit, is affectus inflammatio pulmonis est. At si intolerabile fuerit incendium, angustiæ vero gravitatisque minus, erysipelas ipsum vexare consentaneum est. Et ex *lib. de Dy[illegible]*, peripneumonicis pulsus est validus, spissus; quando ad periculum devenerit pulsus fit tardus veluti non apparens, & formicans. Ex *lib. de causis pulsuum*, peripneumonicorum magnus est pulsus, languidus & mollis, quem in pestis genere talem Guido de Cauliaco extitisse testatur. Quamobrem non admirandum erat, si hujus pestis principio, hujusmodi exuperantibus veneficis humoribus subito in præcordia detrusis, ac ibi decumbentibus, peribant. Tanta & repentina erat in præcordiis eorum copia & venefica malitia, quibus virtus resistere nequiverat. Dicebat *Galen. in 3. de Crisibus*, moriuntur autem in principiis propter subitum ad interiora motum, veluti suffocata atque extincta natura, non aliter quam si lignorum viridium acervum super flammas conjicias, sic in augmentis plerumque moriuntur. Et *in 10. Meth. Med.* si cum ejusmodi febri in corpore momentanea membri phlegmone sit conjuncta, omnino morietur æger: magis id certum est, si pulmonis, vel membranæ quæ costis subtenditur, vel ventriculi, vel jecinoris phlegmone sit. Etenim, quæ has partes phlegmone occuparunt, non modo iis, qui tam imbecillis sunt viribus, sed etiam iis, qui valentiores ipsis sunt, mortiferum esse solet, unaque salus tum pleuriticis, tum peripneumonicis, adde etiam synanchicis, id est, qui angina laborant, est ipsum virium robur. Præterea, dum ab initio hujus immanis pestis generis, vis venenata validior fuerit, quæ, ut placuit Gentili in ejus consiliis, & Guidoni ex proprietate potius siderali, quam ex aperta alia qualitate noxia erat, quoscunque rapiebat, occidebat; sed postquam per tempus determinatum, siderum conventus ex ejus vitiata proprietate vim veneficam in inferioribus imprimente, opus ejus expleverit, desinente siderali actione, proprietas hujusmodi vires veneficas suas amisit, & tanto etiam mitius agebat, cum talis vis venenata tamdiu de corpore in corpus transiens, à natura partim, partim à probis humoribus, oppugnata, mitior ac benignior reddatur. Quo fiebat, ut non duntaxat non prosternere, verùm etiam vitæ humanæ principia imbecillia reddere minimè poterat. Quamobrem hujus pestiferi virus enervatis viri-

bus, jamque natura validiore effectâ, ad subascellas, & inguina, & secundùm aures humores propellebat eos, qui ab initio in pulmonibus, illos æstuanter putrefacientes, ex putri eorum sanguine exanthemata gignentes, oraque venarum aperientes, vel eas erodentes, tussim ac sanguinis sputum efficientes, tandem necantes, accumbere solebant. His humoribus validiore effectu ad alia prænotata loca, quàm ad pulmones detrusis, non omnes tam passim necabantur: quamplurimi enim sospites fiebant. *Andreas Gallus lib. 4. Fasciculi de peste.*

Observatio III.

De Peripneumonia populariter Anno 1557. & 1565. sæviente.

Peripneumoniam nostrâ ætate bis populariter grassatam in memoria multorum est: semel anno 1557. Octobr. deinde iterum anno 1565. Januario mense. Præcesserat anno quinquagesimo septimo supra millesimum quingentesimum constitutio aëris ab initio Julii mensis sicca, & mediocriter pro temporis ratione calida, præsertim Julio ac Augusto. Sub finem Septembris, tertio ac quarto Kalendas Octobris, supervenit validissimus à septentrione ventus, admodum frigidus, mox destillationes plurimæ sunt natæ: unde citò validæ vehementesque tusses, & lateris cum febre & respirandi difficultate dolores processerunt. Lateris dolores vehementes non admodum, non punctorii erant, sed clementes admodum: tertio die vel priùs sputum prodiit cruentum: quinto, aut sexto, aut septimo, ad summum octavo mortui omnes sunt latere dolentes, quibus sectio venæ prætermissa, aut tempestivè non facta. At quibus sanguis vel primo, vel altero die detractus, evaserunt, quarto vel quinto die sanitati restituti. Quarto verò aut quinto sanguinem detraxisse nihil profuit, morbo jam confirmato. Humores destillantes tenues admodum, & nonnihil acres fuerunt. Eclegmata idcircò utilissima, quæ inspissandi vim habent, acrimoniam retundunt, & aspera leniunt, quale est ex Zyziphis (jujubas vulgò vocant) serapium: quod tenues destillationes inspissat, acrimoniam obtundit, aspera obliniendo lenit.

Altera peripneumonia dissimilem occasionem habuit. Decembri mense, Anno 1564. gelu admodum acre extitit, per quod non modò omnia reliqua flumina ubique, sed & ipse Scaldis in portu Antverpiæ (quod admodum rarò contingit) adstrictus fuit, decidit per id temporis nix admodum crebra. Post Kalend. Januar. anni 1565. frigoris remissio sex aut septem dierum successit; sed exigua admodum, sic ut neque nix, neque glacies dissolverentur. Per hos dies vapores multi elevabantur, qui cùm interdiu dissolvi ac discuti non potuerint, nec altiùs ascendere; nocturnis frigoribus densati, inferiorem, & quem haurimus aërem inficientes, crassum humidumque eum admodum reddiderunt. Ab hujus autem tam crassi aëris, & vaporibus infecti inspiratione, morbi circa pulmones, atque in ipsis etiam pulmonibus, exitiales nati sunt: quibus infinita hominum multitudo mox correpta fuit. Nulli autem citiùs aut graviùs affecti, quàm qui horâ unâ aut alterâ post solis occasum aëri sese exposuerunt. Nam interdiu, & præsertim ipsa meridie, aut paulò pòst, aër minùs crassus extitit, nec ita citò aliquem offendit: multis profuit focus elegans ex quernis lignis, qui hos in sanitate continuit, aëre in cubilibus ac cœnaculis resiccato ac puriore reddito. Morbi per hos dies erant tussis, raucedines, respirandi difficultates, & plurimi unà laterum clementes, non punctorii, cum febri dolores, hoc est peripneumoniæ. Fuit autem hæc peripneumonia, non minùs quàm superior exitialis: necessum quoque erat in hac, mox primo aut altero die sanguinem detrahere. Quando cessatum est, nulla salutis ac vitæ spes reliqua erat. Sputum in hac processit crassum, sanguini permixtum: nonnullis biliosum, quorum nemo servatus. Eclegmata desiderabantur, quæ pulmonis meatus expurgarent, & ab infarctu liberarent: non tamen valde calida; ut serapium ex capillis veneris, sive ruta muraria, ac quod ex dulci radice paratur. Ex hyssopo quoque quandoque profuit. Utroq; autem tempore morbum hunc non pleuritidem, sed peripneumoniam fuisse, mortuorum corporum dissectiones coràm ostenderunt. *Dodonæus in libell. observ. Med. cap. 21.*

† Vid. etiam de Peripneumoniâ malignâ *Salmuth. Cent. 1. obs. 42.*

Observatio IV.

Ex Epidemica destillatione in asperam arteriam, pulmones, & vitalia decumbente, excitatæ suppurationes cum febre lethales, Medicis per bechica frustra expectorationi insistentibus.

Fluxio, quæ multa est & mala, fluit aut ad pectus, aut ad venas; quæ ad venas, facit morbos laterales, & pulmonias, & præfocationes, quæ citò interimunt, dicebat *Galenus cum Hippocrate tertia Aphorismorum.* Et hoc, dicit, accidit maximè senibus: unde plures senes quasi repentè intereunt. Et in hoc Medici plerique aberravere, eas fluxiones existimantes esse ex earum genere, quæ possent per tussim expurgari: & laborabant cum bechicis medicamentis, frustra vexantes naturam, & non parum nocentes.

Ex simili morbo quum periisset Nobilis Cæsar Brippius Mediolani, quòd serò advocatus essem, dissecuimus illum: inventa est sanies multa in vinculo, quo jecur annectitur costis: & non erat pus bonum, sed liquidum: & supervixerat plus quadraginta diebus cum hoc morbo.

Et similiter dissecuimus Petrum Casatum, puerum 14. annorum, qui obierat extra urbem, ideò non potui illum invisere dum esset æger: & quoniam erat dives valde super quadraginta millia coronatorum, suspicabantur de veneno: & inveni in pulmone saniem tenuem è latere dextro, quæ ejus partem exederat: & pronunciavi, quod non perierat ex veneno, sed ex fluxione sicut primus. Et aderat huic spectaculo Gabriel Cuneus, Chirurgus egregius, qui dissecuit.

Dicam autem etiam, quod accidit Comiti (hæc est Longobardica potestas) Aluysio Gonzaghæ ad quem cùm vocatus essem 4. die, prædixi non supervicturum ultra septimam. Itaque mortuus est sexta die vesperi. Et nos (eramus enim quatuor Medici) dissecuimus illum, invenimusque non esse abscessum: sed omnia vasa pulmonis ex triplici genere, magis tamen asperæ arteriæ rami erant pleni sanie simili lacti, adeò uti nullus adesset prorsus sanguis: & huic dissectioni, tum etiam primæ adfuit Melchior Medicus eruditus. Quid plura? Fluxio illa non erat, ut duæ priores: sed pulmonia mendosa.

Quo genere morbi mortuus est, qui vice Legati fungebatur olim, Dan. Rizius Venetus, vir egregius, apud Insubrum præsidem: sed illum non dissecui. Differt hic morbus à pulmonia, quòd abscessus non est.

Hac enim æstate ad finem dissecui puellam tredecim annorum nobilissimam, quæ cùm esset prædives ad sexaginta millia coronatorum, & unica matri suæ, suspicantes de veneno, ob magnitudinem patrimonii, cùm non potuissem adesse ægrotanti, advocatis à me in re tanti momenti octo aliis Medicis, cognovi illam ex defluxione repentina obiisse, non ex veneno, atque ita omnes Medici in unum consenserunt. Erat enim puellæ morbus jam diu in capite, & suppressa purgatione per ulcera, nec adventantibus mensibus, correpta febri, cùm alioqui non videretur graviter ægrotare, imò contenti fuissent duobus familiaribus Medicis,

ducis, repente tanquam siderata interiit: quo casu perculsi, suspicabantur de veneno. Omnes autem hujusmodi fluxiones necessariò adducunt febrem æstuosam, non tamen ardentem, nec valde siticulosam: quoniam materia, ut dixi, putret prope cor, & implet vacuum pectoris, & est humida, & cruditatibus permista: demittit autem cerebrum in pectus, propterea quod guttur non est contectum, & est è regione. (*Hipp. libro de locis in homine.*) *Cardanus de Providentia ex Annis constitutione, pag. 1052. edit. Basiliensis, cum comment. ejusdem in aphor. & opere de venenis, &c.*

Observatio V.

De epidemiis quibusdam Peripneumoniis & Pleuriticis affectionibus pestilentibus.

EPidemios sæpe morbos incidere, quorum natura initio exacte non intelligatur, notius est, quàm ut à me latius explicari debeat. Nam vidit ætas nostra & sudorem Anglicanum appellatum, & varias pestes, & febres mitificas, quas Ungaricas vulgo appellarunt: & ante paucos annos tussis cujusdam genus, quod per totam Europam pervagatum est, etiam multis admirationi fuit. Itaque non mirum videri debet, si de quibusdam Pleuriticis, & Peripneumonicis affectionibus, quæ in his, & multis locis vicinis præteriti veris hujus anni octuagesimi quinti initio grassatæ sunt, aliquis ita statuat, ut quiddam maligni in iis fuisse suspicetur. Sed proponamus ipsarum præcipuas notas, ceu characterem quendam. In prima earum invasione horror cum intensa febre apparebat, ac interdum adjungebatur suffocationis symptoma, quale in peripneumonia cernitur. Interdum illud ne aderat quidem, sed plerumque dolores pungentes & vellicantes in capite, in scapulis, in manibus & pedibus, sæpe etiam in lumbis, in lateribus, & pectore sentiebantur. Qui tamen secta vena in reliquis membris evanescebant, remanebant verò in lateribus, vel circa os pectoris, occupantes etiam subinde stomachum & hypochondria, cum maxima angustia & compressione earum partium. Accedebat his non raro vomitus. Quibusdam etiam punctiones & distentiones gravissimæ ad ipsa intestina incedebant tanto impetu, ut utrinque ipsa intestina dissecari viderentur. In his difficultatibus, neque venæ sectione, neque lenibus evacuationibus, neque scarificationibus, neque aliis remediis, tum internis, tum topicis, quibus punctiones laterum aliàs mitigari solent, multum est profectum; sed plurimi tandem suffocationis accessione, & vitalis roboris repentino lapsu, vel quarto, vel sexto die moriebantur. Cæterum, durante adhuc morbo, urinæ in plerisque erant rubeæ, turbatæ: & quidam intensius, quidam mitius febricitabant: pulsus erant langvidi, vel intermittentes: quibusdam ante finem vitæ deliria accidebant. Fuit vero à multis observatum, plures evasisse, quibus venæ sectæ non fuisset, quam quibus sectæ fuerint. Quapropter, cum eam curandi rationem, quæ innumeris pleuriticis antea profuisset, frustra tum adhiberi non solum in hoc loco, verum etiam in aliis locis esset animadversum; planè id statuendum esse censui, in istis morbis malignitatis pestilentis quiddam latere. Itaque, curandi ratione paululum immutata, principio morbi antidotum sudatorium cum radice petasitis, & floribus papaveris erratici mistum, ac aqua cardui benedicti dilutum, ægris deinceps propinavimus, quos eo remedio plurimum adjutos esse sumus experti, postea vero reliqua quæ agenda videbantur, adjunximus. Cæterùm, cùm de natura harum pleuritidum accuratius cogitaremus, in mentem venit, non solùm ex veteribus quosdam, inter quos Valescus, item Bartholomæus Montagnana recenseri possunt, sed & ex recentioribus Joan. Wierum, Jul. Palmarium, ac Conradinum quendam *in lib. de feb. miscellanea*, harum pestilentialium pleuritidum meminisse. Qui, etsi in eo omnes consentiant, quòd pestilentis malignitatis habitâ ratione antidota peculiaria, quibus veneni vis obtundatur, & punctiones mitigentur, in principio morbi danda sint, tamen in venæ sectionis usurpatione dissentiunt, quibusdam eorum illam concedentibus, quibusdam verò prohibentibus. Sicuti etiam de pectoralibus tum internis, tum exteriùs adhibendis, sententiis discrepant. Sunt enim qui communia bechica seu pectoralia, quorum usus interiùs in pleuritide receptus est, admittant; sunt qui damnent, & tantum ea probent, quæ inflammationis sedandæ, & humorum acrimoniæ retundendæ vim obtinent. Non vero ignoro quosdam celebres Medicos, istos epidemicos morbos potiùs ad catarrhos suffocantes, quàm ad peripneumonias vel pleuritides retulisse, sed cùm tam multa adsint symptomata, quæ catarrhorum suffocantium propria non sint, & malignitas evidens in iis advertatur, ac catarrhi suffocantes potius ex singulorum ægrotantium singulari dispositione, quàm ex universali quadam causa, quæ epidemicas affectiones concitet, promanent, non possum ab ea sententia, quam rationibus & experientia suffultam existimo, discedere. Quod siquis tamen meliorem sententiam melioribus argumentis adductis in medium proferat, illi minimè sum refragaturus. Quæ enim à me proposita jam sunt, eò à me fuere relata, ut peritioribus de his (quæ sane obscuritate non carent) diligentius cogitandi occasionem præbeam, non ut aliis sentiendi leges præscribam. Sed in fine hujus observationis mihi illud occurrit, quod supra in explicandis hujus morbi notis annotavi, sæpe circa hypochondria & os pectoris punctiones & dolores incidere esse solitos, ex quo colligi non inepte possit, diaphragmatis inflammationem etiam pleuriticæ affectioni fuisse conjunctam. Quam conjecturam tantum abest, ut ego refellam argumentis, ut potius probem & suffragio meo confirmem. Etsi enim diaphragmatis inflammatio delirium afferre natura sua soleat, tamen quia malignitas morbi tanta fuit, ut antequam phlegmone in isto loco augeretur, perirent ægri non mirum videri debet, si in omnibus delirium non accesserit. *C. V. V. Iac. Oethei lib. observ. propriarum.*

Observatio VI.

Dysenteria Epidemica maligna.

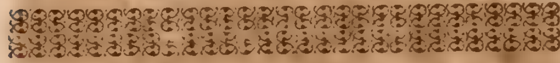
ANno Christi 1583. æstate præcedente admodum calida & sicca, dysenteria circa illius finem supervenit satis maligna, longè lateque grassans quæ duravit usque ad finem autumni. Pueris inprimis infesta, quorum plures obierunt: sed multos quoque adultiores corripuit, qui tamen tempestivis & convenientibus remediis adhibitis, ut plurimum convaluerunt. Profuerunt autem levissimæ evacuationes ex Rhabarb. & Clysteres similes: item creber usus cornu cervini usti, Boli Armeni, & apud vulgus seminis Rumicis. Vinum ob febrem adjunctam nocuit. Interdum propter nimias evacuationes, Theriacæ novæ, Philonii, vel etiam extracti opiati ritè præparati nonnihil fuit usurpandum. Cum pura biliosa in magna copia, cum dejectione appetentiæ, ac vomitu, totiusque corporis inquietudine excernebantur, exigua spes fuit reliqua.

Gregorius Turonensis lib. 5. histor. suæ scribit, sub Childeberto Rege Gallorum, Dysenteriam morbum universam ferme Galliam occupasse. Erat (inquit,) his qui patiebantur, valida cum vomitu febris, renumque nimius dolor, caput grave, vel cervix. Ea verò, quæ ex ore projiciebantur, colore croceo, aut certè viridi. A multis autem adscribebantur venenum esse occultum. Rusticiores verò colores hos pustulas nominabant: quod non est incredibile, quia infusæ in scapulis sive

cruris

cruribus ventosæ quum essent, procedentibus, erumpentibusque vesicis, multi liberabantur. Sed & herbæ quæ venenis medentur, potui sumptæ, præsidio fuere. Et quidem primùm hæc infirmitas à mense Augusto initiata parvulos arripuit, lethoque subegit. *D. observ. à Cl. V. Jacob. Camerar. mihi communicatus.*

† Plura vide de Dysenterica Epidemica apud *Jacob. Bont. Meth. Med. obs.* 13. 14. *Al. Deodat. Valetud. p.* 336. cum ani doloribus maximis curatam commemorat *Borell. Cent.* 1 *obs* 36. Sæpe contagiosam quoque existere hanc affectionem in Xenodochiis, perhibet *Panarol. pent.* 3. *obs.* 13. Conf. *Hildan. Oper. p.* 673.

DE HEMITRITÆO Pestilenti.

CAUSA ET CURATIO PLENA.

OBSERVATIO I.

De raro genere Epidemicæ febris ac pestilentis, quæ ad Galeni Hemitritæos accedens proximè, magna contagii vi totum biennium pergrassata est, etiamnum durans in hanc æstatem, anni 1574. *Quo quidem exemplo longè aptissimo, methodus universa tum ad causæ inventionem, tum ad curationem, in morbis abditissimis aperitur.*

QUICUMQUE affectionis alicujus, aut substantiæ naturam sibi reconditam arte velit elicere, ille discursionis simplicis filo causas ejusdem effectionesque considerat, accuratam in illis seriem connexumque, & conspirationem mutuam pervestigans: ut tanquam à præcedentibus, & pone sequentibus internam essentiam rei, seu causas constitutrices proximas consequatur, id est, formam atque materiam: quæ totius progressus à ratione, centrum aliquod, vel punctum medium repræsentant. Atqui nos hujus gratia, discurrentis animi carceres tres, totidemque vias ac principia, in cyclognomica arte depinximus: quorum complexu mutuo, vel naturarum omnium recessus penitissimos ingredi fas est. Verùm ubi de rerum agendarum ratione proponitur scopus, velut curatio morbi, conservatio civitatum, humanorum affectuum, moderatio: tum sanè ulteriore analysi (ut & illic præceptum fuit) nobis opus est: nam pro finis varia notione, semper tres terminos ante oculos collocamus: agens, patiens, & intermediam utriusque proportionem; ut in dirigendis expeditionibus belli duces atque præfecti, naturam imprimis adversariæ classis, aut urbis oppositæ diligenter explorant: ut situm, structuræ speciem, indolem animorum, artes, machinas universas. Deinde & suorum militum vires, instrumentorum subsidia, opportunitatem locorum & temporum; ac postremò utrorumque invicem facta comparatione, suorum vires similium analogia servare quàm maximè student, hostium facultates contrariorum oppositione convellere, per proportionem videlicet instrumentorum ad res objectas singulas, nomine quantitatis, figuræ, situs, & aliarum rerum, quæ similitudinis, & dissimilitudinis analogiam characteristicâ comprehendunt. Sic etiam in arte medica, cùm curare volumus morbum, resolvitur hujus curationis inventio, in affectûs naturam altiùs perscrutandam, deinde in præsidiorum copias ac facultates, postremò in proportionem utrorumque, ut medicamenti ad morbum, suturæ ad vulnus inflictum, vectis aut ferulæ cujuscumque ad formam cruris, aut exarthrematis speciem in officina Chirurgica. Hæc autem cognitionis aut contrarietatis firma inventio, per 10. gradûs subst. quantit. &c. per indicationem reperitur, quæ nihil aliud est quam rei agendæ ratio, sumpta à natura, vel causis proximis ipsius subjecti, circa quod versamur; quamquam & alia sit quædam endeixeos species vel ab effectuum genere sumpta, vel à remotioribus causis, tantò infirmior sane, quantò illius principia longiùs à rerum essentia interiore distiterint. Planius omnem indicationis naturam ita definio, ut sit demonstratio quædam similis, aut contrarii ad actionem artificis necessarii. Omnem verò illius doctrinam quisquis tenere compendio volet: non eò se redigat, quò plures tum veteres, tum neoterici solent, tot ferè indicationũ species statuentes, quot sunt loci, à quibus derivantur. Aliud certè est indicationum genera, aliud species recensere: aliud denique fontes, aliud fontium capita, vel rivos in fontem unum profluentes. Indicationum genera duo tantùm reperio: aut enim exigimus inventionem similium in conservandis rebus, aut contrariorum in obterendis & profligandis. Species tantùm pro categoricæ classis discrimine tribuuntur: nam similitudo, aut contrarietas, latiùs accepto vocabulo, alia est secundùm subst. alia quantitatis, qualitatis, loci, temporis. Fontes indicationum, id est, præcipua penuaria unde promantur, different prout simil um, aut contrariorum inquisitio fiat. Nam ubi conservare est animus, prima indicatio sumitur à virtute, secundaria à morbo. Contra, ubi oppugnare decretum est maximè, prima habetur affectus ratio, virtutis non nisi ex accidente, ut & *Galen.* eleganter explicuit *in Meth. ther.* Ergo in conservanda valetudine, à totius hominis robore, vel partis affectæ, alimentorum & potuum incunda est ratio. In oppugnandis morbis, à morbi essentia, seu proximus causis: quæ semper ad minimum duæ constitui possunt, locus affectus, & affectionis forma: interdum accedit & materies loco contenta, quam malunt plerique inter effectrices recensere; saltem, quicquid alii statuant de continentibus causis, mundi res universæ formam & materiem habent, quæ junctæ illarum essentiam verè, proximeque componunt: Sic & morbi, & symptomata, affectionesq; qualescunq;, locum habent in quo existant aut fiant, veluti materiem, & modum affectûs, vel ut formam: etsi *Arist. in Metaphysicis* aptè accidentium definitiones ingredi subjectum voluit, loco formæ vel differentiæ, formam loco generis sive materiæ. Ut in pleuritide, cùm dicimus inflammationem membranæ costas succingentis: inflammatio, generis quoddam vocabulum est. Sed à loci peculiari specie restringitur ad solius pleuritidis notionem. Nunc verò, quia fontes indicationum utrarumque sunt obscuri, quòd intellectus acies adstricta corporeis, rerum intima non ita proximè consequatur, à proximis causis vel fontibus, totius compositionis, ad rivos singulos procedendum est, id est, effectûs & causas ulteriores; ita naturam facultatem, vel virium modum à posteriore cognoscimus, per pulsus & respirationis officia, perq; alias actiones in singulis partibus apparentes: à priori verò, per cujusque temperaturam propriam, & communem, per sexus, & ætatis discrimina, & consuetudinem, quæ naturæ proxima censetur. Ita morbi essentiam rursus à posteriori sive effectibus, per actiones læsas, per excretiones, & passibiles qualitates, quòd harum unaquæque in genere subst. quantitat. qualit. naturam causæ suæ proximioris 4. loci & materiæ, & ex consequenti formæ totius indolem repræsentent; à priore verò eadem scrutamur à præcedentibus causis, ut naturæ totius promptitudine, temperamento, partium conformatione proclivi ad hanc vel illam affectionis speciem perferendam. Quòd si & horum ratio maximè perobscura est ad capita quædam priora ordine, ad causas προηγουμένας, procatarcticas, velut filo continuo ducimur: id est per rerum principia, & causas, usq; ad elementa. Si enim, exploran-

plorandi temperamenti gratia, vel morbificæ causæ, consideramus res extrinsecas, anni tempora, & peculiares catastaseon differentias: item locorum discrimina, rationem victus præcedentis, somni, vigiliæ, laboris, otii, perturbationum animi, retentionis, excretionis, atque his omnibus sæpe priores influxus siderum, cœli radios occulta inspiratione manantes. Ergo hæc rerum agendarum suscepta indagatio in problematicas quæstiones aptè resolvitur: ut sic totius subjecti passionis natura ad scrupulum exarata, illi per omnia quoddam reperias quod proportione respondeat instrumentum. Nam ubi consenserint singula singulis, sola applicatio restat, vel agentis actio fortunata, quæ totius methodi circularis primus est juxta analysin, postremus juxta synthesin scopus.

Libet, hujus doctrinæ amplissimæ gratia nunc in exemplum trahere morbum planè divinum, qui nobis à primo usque exortu sideris novi ferè ad hæc tempora, id est, per biennium integrum, atque eo amplius perduravit, populabundus in Belgium universum ac regiones finitimas, turbæ modo tam incredibili quodam diluvio, & symptomatibus admirandis. Oportuit curaturis primò, ut dixi, characterismum illius morbi, vel usque ad scrupulia vestigare: neque duntaxat circa divini nomen hærere, ut Medicorum vulgus solet, in asinorum ponte defixum, occultæ proprietatis affectam clamitans, vel formæ totius vel inflictam divinitus plagam, quæ certe nominum cum artis ac scientiæ que pudore maximo, vel apud idiotas majorem nobis Medicinæ partem inaccessam atque incognitam, profitentur. Quin ab idea affectionis cujusque communissima, quæ se vel sponte ingerit ubi animus tum lectione paululum, tum rerum usu fuerit confirmatus, debemus sensim ad definitam demonstrationem, circumscriptionemque essentiæ proficisci. Ergo cum rerum agendarum indicatio, tum ab ægrorum natura & viribus, tum ab affectuum causis proximioribus forma & materia sit petenda: has autem venemur ab effectibus primo, deinde & præcedentibus causis atque occasionibus: meritò nunc morbi speciem confusaneam, velut discursus totius centrum, inter priora & posteriora, effectus inter & causas, ex ordine statuemus. Dicam prius, quæ sit communissima forma, per accessionis modum & communiora symptomata: deinde & illa quæ catervatim juncta præcesserint, cùm natura morbo simul posita comparatio: tandem & singula symptomata, tum quæ passim obvenerint, tum quæ plerisque duntaxat secundum idiotropiam.

Cœperant acutæ febres in populum divagari, anno supra millesimum quingentesimum septuagesimo secundo, propemodum à mensibus Julii, & Augusti, sed in primis mense Octobri: tum enim & ii, qui convaluerant, recidebant, perculsi rerum tempestate, quæ tunc vigebat per Galliam, interioremque Germaniam. Hippocrates primam vel communissimam æstimationem in morbis facit à morbi acumine, sive vigoris distantia, ut *Aphor.* 7. 8. 9. 10. *lib.* 1. particularem vero à singulis paroxysmis, ut *Aphor.* 11. 19. ac deinde utrumque nobis incertum, ex quadruplici fonte derivat, *Aph.* 12. primam à morbis ipsis: Græcè enim sic habet: τὰς παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος: morbi nomine intelligens ipsius essentiam interiorem, loco & materie definitam. Nam etsi hic videatur ignotum per ignotius explicandum, rapit tamen humanus animus speciem confusaneam primo, indefinitam adhuc, eamque paulatim & characterismis generalibus ad certiorem imaginem, quasi duntaxat sub hypothesi veritatis, idolum postea fingens, & limitans, partim ab actionibus læsis, quæ partis essentiam proximè consequuntur: partim ab excrementis propriis atque germanis, quæ loci affecti speciem, sæpe cum materie morbum continente delineant: unde hæc signa pathognomonica dici rectissimè voluerunt. Cætera quæ assidentia & supervenientia Galenus nominat, triplicia ab Hippocrate memorantur: successivæ circuituum reciprocationes, (ἀνταποδόσιας τῶν περιόδων vocat) anni tempora, quo nomine & causas externas, & præcedentes merito comprehendit: excrementorum tarditas, celeritas, quorum ambitu qualitates passibiles, & reliqua τὰ ἐπιφαινόμενα signa complectitur, quæ sæpius non tam speciem rei, quàm modum qualitatemque describunt. Profectò qui morbi istius characterismum in pluribus observarunt, etiam de communissima forma plurimùm dubitantes hærebant maximè, num acutum dicerent, num diuturnorum catalogo accenserent, num potius acutum degenerem, atque (ut vulgus) ex lapsu vel decidentia nuncuparent, aderat enim τῶν ὀξυτάτων, vehementia, καὶ τῶν χρονιωτάτων inexpugnabilis contumacia. Erat utplurimùm mitis inter initia, notis obscuris admodum, vel qualitatem materiæ, vel modum putredinis manifestans. Primus assultus nunc cum horrore leviculo: in plerisque tamen exigua tantùm refrigeratio: in paucis nullius frigoris sensus occurrit: quæ quidem accidentia majoris minorisque nomine differentia, Galenus alibi in alias causas rejicit, nec sibi facilè constat. Mihi sæpe visum est fieri pro mistionis modo in materia putrefacta: nam si sanguis solus est qui putrescit, aut inflammatur, non facile fit rigor, cum ille constet ex humoribus in unam massam temperatis, atque ita diffusus per universas venas, & arterias, extendatur. Sed si sit alius humor: is aut permistus sanguini putret, aut ab eodem penitus separatus. Siquidem permistus inæqualiter, (ut sæpe in pituita) horroris sensum sæpius affert, rigoris non facile: sin separatus omnino, (quod flavæ bili promptissimum est) rigorem incutit ratione mobilitatis suæ, qui minor majorve conspicitur pro tenuitate substantiæ, pro separationis modo, pro partis natura nervosa & sensili qua continetur, ac denique pro incendii magnitudine circa cor; qua inflammata singula ad suum principium, seu caloris fomitem tanquam ad succensam cucurbitam rapiuntur. Jam ipsa temporum ratio in morbo hoc valde mirabilis, aliis enim consistebat statim quarto die: aliis septimo, nono, nonnullis prius decimoquarto, vigesimo, vigesimoseptimo, quod etiam materiæ varietatem in singulis ostendebat. Sæpe hoc animadverti, crises imperfectas à septimo in nonum aut undecimum fuisse dilatas, ex hoc rursus deinceps in alios, atque alios criticos dies: natura sic interim velut à morbi sævitie paululum respirante: ac rursus exurgente aliquoties: donec vel fessa succumberet, vel adversarii vires, quod una non poterat, crebra velitatione confringeret. Observavimus tandem unum & communem omnibus characterem, quem pro centro totius discursus præcipuum duxi. Erat is primò in illa præcipitis contagii vi descriptus, qua sæpe in eadem familia tres, quatuor, plures aut pauciores invicem sunt consecuti, deinde & in circuitus ratione perpetuâ: nam quotquot inviserim laborantes, integras nunquam periodos, vel in apyrexiam desinentes animadverti: sed tamen exacerbabantur diebus singulis: quandoque bis, quandoque semel tantum: aliis vesperi: aliis manè: dehinc se paululum remittebant. Verùm alternis diebus maximè ferociens malum invalescebat acerrimè, nunc cum horroris specie vel rigoris: nunc absque manifesto frigoris sensu. Intendebatur ea sævitia pluribus statim à principio, usque ad 4. 7. 9. 14. 17. diem: in paucis statim à principio declinabant: in nonnullis verò tenorem æqualem oppidò retinebant: ut & veræ continuæ species tres in uno genere spectarentur, ὁμότονοι, ἐπακμαστικοὶ καὶ παρακμαστικοί. Non possum eas exactè reducere ad Galeni Hemitritæas, quas ex quo-

quotidianis continuis, ac tertianis intermittentibus facit. Nam hic ut plurimùm non magis tertiana quàm quotidiana visa est intermittere, imò incertum sæpius, an quotidiana cum tertiana continua fuerit complicata; an potiùs tertianæ duæ diebus alternis gubernacula susceperint. Sed verosimilius est, duplicem speciem fuisse continuis complicatam: ut neutra prorsus intermitteret: quandoquidem alternæ accessiones tum tempore, tum vehementia maximè discreparent. Porrò Galenus non omnes complexuum differentias est prosecutus, imò ne quidem illorum minimam partem. Nam etsi exercitatissimum fuisse non dubitem, plurima tamen non tam ex rerum usu, quàm accurata mentis indagine, vel ratione constituit. Quin de essentia febrium singularum nos aliquando studiosis peculiarem commentarium scripsimus, alterius longè sententiæ, quàm hactenus forsan à quopiam prodita fuit: & nos eandem pleniùs exaratam aliquando (si superi sinant) ætati posterum relinquemus. Nunc tantum repeto paucis, quod etiam tomo superiore perstrinxeram, me usu assiduo & ratione id consecutum: quòd febres omnes in universum ex duplici quadam materie constent, una quidem defixa in vasis, lentâ & glutinosa: sive hæc iterum sit fæculentior bilis, seu sanguis crassior, seu pituita, aut melancholicus humor: alterâ verò mobiliore, tenuiori, ac magis inflammabili, quæ si bilem flavam non exactè refert, tamen ad illam proximè semper accedit. Quò respexit Hippocrates, quando morbos omnes per κατάχρησιν vocabuli, constare dicebat ex bile & pituita, atque ille tenuior succus incendii fomitem, sed crassior alius obstructionis materiam, recursus totius, nec non durationis vinculum subministrat, prout multus, paucus, lentus, sequax, crudus, maturus in vasis aut cavitatibus viscerum, his vel illis denique vasorum speciebus, aut partibus adhærescit. Continuas omnes quæ sunt legitimæ, etiam pestilentes, in arteriis collocari, propter phlogoseos celeritatem ac vehementiam: quæ etsi remittat sæpius, nunquam intermittat. Intermittentium sedes in venis aptissimè constituta est. Continuas per consensum, nothas ac spurias scilicet, censeo in ipsis visceribus inflammatis, vel spatiis inanibus contineri, ad quæ venarum arteriarumque ductus, & oscula recta positione pertingunt, ac putredinis halitum ita continuè ad cor transmittunt. Intermittentium quæ quotidie repetunt, locum in venæ cavæ caudice, ac supra gibbas hepatis partes potissimùm invenerunt: Materiem, ex pauciore bile, quæ sanguini non adeò permista incenditur, eademque mobilis, propterea discutitur singulis paroxysmis, affluente jugiter nova ab hepate, quantisper ab altera quadam materie glutinosa, pituitosa, truncus ille superior secundum interiorem superficiem oblinitur, ac præterlabenti sanguini versus cor difficiliorem transitum præbet. Hæc igitur diuturnitatis pariter fomes est ex natura sua, & propter viciniam cordis, recursus quoque frequentiam facit. Nam in universum juxta distantiam fomitis ab ipso caloris fonte, etiam longius quoque vel brevius spatium infebricitationis efficitur. Itaque tertianæ materiam similiter duplicem acceperunt, præcipuè tamen in vasis hepatis vel minutissimis illius plexibus, qui divaricatione capillari propemodum infinitâ, synanastomosim mutuam præstant venæ cavæ, quam κοίλην, & portæ, quam στελεχιαίαν anatomici vocant. Quamquam non dubitem, quin etiam in caudice, præcipuè venæ portæ, tertianarum materia colligatur, una quidem ut bilis crassa, & fæculenta, cui (cùm sit coaguli loco) propter analogiam hîc etiam pituitæ nomen attribui possit, ut veram sententiam divini Hippocratis faciamus: altera verò fluidior bilis, ultro citroque permeans, novæ inflammationis periodum facit: etsi summatim in omnibus intermittentibus, ferè isthæc tenuior totius materiæ pars, causa sit cur ægri denuò incalescant; crassior vero, cur tenuis obstruatur atque putrescat ac rursus hæc glutinosior, magis accessionis totius periodos; illa liquidior, in paroxysmis æstum reciprocum cieat, & continentem febris materiem repræsentet. Quartanis febribus natura locum à corde, majore posuit intervallo; nimirum in mesaraicis venis, atque his præcipuè, quæ propter lienem satis conspicuæ, vel usque ad sedem intimam prolabuntur. Materies fixa vel obstructionis fomes iisdem sanè lentissimus, instar visci, ut verbis Hippocratis consentaneum est, qui melancholiam voluit vel maximè glutinosam, materies altera inflammationibus aptior, & quasi sub priore constricta est bilis tenuior, quæ accessionis circuitum facit, pro ratione distantiæ à sinistro ventriculo cordis, ad quartum videlicet diem, sed vehementiam partim ex qualitate sua, partim ex copia præstat, ut paroxysmi longitudinem, pro meatuum aptitudine, ac proportione roboris naturalis ad materiem inflammatam, quod etiam in cæteris observandum. Jam verò in continuis quæ remittunt, similiter distantia à corde & fomitis differentia, exacerbationis speciem mutant, prout putrescens materies longiùs à sinistro ventriculo cordis removetur, aut illi succensa propiùs flagrat, eademque vel pituitosa magis, vel biliosa, vel sanguinea, vel melancholica. Raró autem contigit, hîc ullum humorem esse secretum à tota sanguinis massa, ac proinde rari rigores in continuis, nisi fortè inter initia, vel paulò ante crisim. Ea verò quæ de cujusque febris duplici fomite à nobis sunt constituta, sic se habere docent & pulsus & actiones cæteræ, & liberationes in singulis factæ, si potissimùm sudoris, urinæ, atque alvi excrementa consideres: quæ verò de fomitis loco, non solùm præter hæc ratio geometrica probat, interpuncta distantiæ ad dierum numerum pulchrè accommodans, verùm & per anatomen vivam frequens experientia contestata est. Sed plura de his, cùm ex professo requiret occasio.

Nunc ut ad nostrum hemitritæum, æquata totius cursus planitie revertamur; ipsa paroxysmorum ratio satis ostendit, morbi præcipuam partem in arteriis, ac sinistri ventriculi cordis vicinia latuisse, etsi alium quendam, seu præcedentem fomitem sui, subindeex venis, atque aliunde susceperit. Fuit autem materies ut plurimum permista sanguini, composita ex glutinosis particulis, quæ affixæ arteriarum concavo occasionem putredinis darent, necnon tenuioribus aliis ad bilem magis analogis, quæ obstructæ præter consuetudinem, ubi qua decet moveri, aut transpirare non possunt, continuè à cordis vicinia succenduntur, inflammatæque calorem regerunt præter naturam, qui febris appellatur. Itaque affectionis totius formæ partim in obstructione; partim in inflammatione putrescentis materiæ spectabantur. Mixturæ ratio talis apparuit, ut nec planè secreti essent humores à sanguine, nec planè in unitatem substantiæ conjugati, sed confusi, inæquabiliter suspensis (ut dixi) crassioribus, ad superficiem vasis, reliquo in ipsa sanguinis massa sursum deorsumque mobili, ac penitus æstante, dum glutinosæ partis, vel obstructionis circumfusum vinculum expiraret. Nam hoc soluto, dissolvitur prompte atque discutitur quod putrefactum, quippe tenuis humor, ac vias inveniens in omne effluvium expeditas. Hæc quidem de proximis causis non probabiliter tantùm, sed methodo quoque & demonstratione certissima mihi videor consecutus. Utque à causis incipiam, quæ velut prodromæ suorum effectuum, id est, ipsius morbi, ut causarum continentium ideam in se certissimam complectuntur: præcesserat aëris intemperies admiranda, anni 1571. Autumno austrino, pluvio, nebuloso: hyems secuta est multo humidior, assiduis imbribus, ventis, ac nivibus agitata, usque ad medium Februarii:

Februarii: quo sane ingentia frigora, ex Aquilone continuo, vel Hellesponto, cum aeris obscuritate, ferme ad Veris æquinoctium perstitere. Tum ver cum æstate proxima in Autumnum usque austris humidioribus madens, subinde chasmatibus variis ac meteoris igneis ardescebat; quam constitutionem rursus excepit hyems, ventorum & pluviarum copia nulli præteritorum temporum comparanda: ita magis magisque invalescens indies usque ad principium anni 1574. Cum igitur tota hæc constitutio austrina & humida, putredini valde obnoxia fuerit: etiam de materiæ promptitudine in corporibus facta per analogiam, minime dubitandum est. His accessit salis penuria: nam & adulterino plurimum utebantur. Hinc enim & carnis, & pisculentorum vitia sensim in humanorum corporum habitus transiere, mortem celeriter allatura. Quid dicam de fructuum & leguminum usu inter plebejos, propter annonæ caritatem? Quid de tumultibus assiduis, deprædationibus, atque ruinis bonorum omnium, de animorum perculsione inevitabili, quę semel quassato sanguini vehementer, partes ejusdem singulas exturbat sua legitima symmetria: ideoque vel hunc concrescere facit in vasis, vel collectam eluviem pravam intro compellit atque constringit. Quare hæc in arterias pulsa, vel usque in cordis intimum penetrale, vix ullis remediis patet: sed facta putredinis specie valde profunda, aut veneni violentia tracta, propter tamen ipsius lentorem fomitis, & loci difficultatem, in longum protrahitur tempus, & diuturnæ afflictionis vestigia ponit, ægre nimirum a solidarum partium habitu discessura: fere etenim omnis contagio pestilens, ex materiali incendio in hecticam commutatur: atque in eo differt potissimum putredo profunda pestifera vel maligna à vulgari, quæ synochos omnes, intermittentes insuper tum simplices, tum compositas comitatur: quod hæc superficiaria magis, ex una simpliciter prohibita diffiatione procedat: illa vero per repercussionem crebram & diuturnam, sæpe nimirum ac sæpius restrictis effluviis putridis: ut ita validius sive profundius cum massa totius putredinis fermententur: quemadmodum norunt arcani artifices venenorum, qui & formæ deleteriæ modum hac macerationis forma potissimum consequuntur: præsertim ubi & materiem nacti sunt opportunam, & cœlestium causarum ipsa conspiratio est.

Corripiebantur hoc morbo, potissimum fœminæ, & vi[illegible] plurimi quibus fortuna domi angustior, natura [illegible], venæ strictiores oppletæ vitrea pituita, aut pravis humoribus, ubi præsertim & cæteræ occasiones accesserant. Pituitam vitream voco, ex bile & pituita ita permistis, ut in unius substantiæ speciem actione diutina inter se coierint: servat enim naturæ utriusque pugnantis contrarias rationes. Et fere his ipsis congeritur multa, quibus magnæ sunt viscerum dyscrasiæ invicem repugnantes, ut hepatis ac ventriculi: item cerebri, cordis: aut etiam habitus interioris cum externo: vasorum, cum substantia circumfusa. Sic sane gravissime laborabant crassi pariter, & venis amplis præditi: hirsuti, nigricantes, quibus sub pituita adusti humoris plurimum fervescebat. Acciderunt & pueris paucis, etsi qui correpti fuerint, non ita moriebantur: cui contra nunc evenit hac æstate anni 1564. Videntur autem ex castris, atque ipsâ pauperie, prima contagis semina pullulasse, & hinc distracta celeri gradu cujuscunque fortunæ lares, & oppida peragrasse.

Quod si à cognato affectuum genere firmanda est demonstratio, regnabant per idem tempus & alii congeneres morbi, præsertim vere atque æstate 1573. cùm dysenteriæ, papulæ, morbilli, vermes supra numerum infestarent. Solâ stomacace, vel Scelotyrbe etiam integri pagi sunt absumpti Non diu durabant ea symptomata, quin accedente febre maligna, vel morbo comitiali, vel profluvio ventris continuo, morerentur: præsertim crassi & senes, intemperantioris vitæ, cacochymici, Aliis autem erat id mali ex frigido magis humore lutulento, cum tumoribus lividis crurum, aut maculis latioribus, velut in sugillatis: aliis autem ex melancholiâ magis adustâ, cum inflammationibus rubicundis & nigris, quæ facile in gangrænam sive sphacelum terminarentur. Si quem tertiana legitima apprehenderat, (ea quod mirabar vel maxime) brevis admodum, atque expediti judicii fuit: sed paucis contigit, dum febre hac pestilente vel multa millia in pagis passim, & civitatibus absumpta perirent, nullam amplius curam caritatis annonæ, aut calamitosi temporis in posterum habitura. Præcipuus vigor contagii fuit anno 1573. à veris medio per æstatem, atque autumnum, usque ad hujus anni auspicia, quo deflagrare sensim visa, & in apertam pestem aut lenticulas commutari.

Eamus ad nostræ demonstrationis alterum fundamentum: ad morbi illius effectus ac symptomata: ut istinc velut a posteriore, sed tamen solidissimo fundamento, nostram de causis proximis hypothesim confirmemus. Incipiebant fere cum gravissimo dolore capitis & somnolentia, propter effervescentis spiritus, vaporis exhalationisque crassitiem ex subjecta materie, quæ assidue a corde per arterias sursum ad cerebrum exundabant. Aderant & communia cætera, ingens præcordiorum dolor, sitis, inflatio, spiritus frequens, suspiria luctuosa jactatio corporis, extrema lassitudo, frequentes vomitus circa initia, sæpe & ventris per inferna excretio turbulenta; in omnibus & biliis exuperantis summa malignitas, & pituitæ lentor apparuit: multis a primo assultu destillationes gravissimæ in nares, in stomachum, in metaphrenum, crura aut brachia persluebant, cum dolore spinæ intolerabili: plerisque statim sudores rari subfrigidi, sine dierum lege aut ordine promanantes, qui in perfrigerationem exitiosam cum stertore ut plurimum desinebant. Sæpe cum illis & pustulæ variæ vel exanthemata in variis partibus occurrebant, nunc cum tumoribus lividis, nunc vesicis atque ampullis, nunc denique cum excoriatione totius, pro acrimoniæ vehementia, ac putredinis modo. Multis insomnia ferè continua, post nonum, undecimum, decimum quartum diem, in somnum dierum plurium terminabantur, quibus & curationis spes multo major affulserat: præsertim ubi sudor universalis accesserat, contra quam aliis quorum vigiliæ transibant in coma lethargicum, aut cataphoram, aut catalepsin. Multis parva quædam initia, & valde tranquilla exiguam latentis veneni suspicionem de se dabant. Verum ilicet à quarto, aut septimo die in phlogosin maximam evadebant, cum delirio alias continuo, alias interrupto. Quibus à principio vehementia major, his fere minus periculi fuit. Qui vehementius purgabantur mortui sunt plurimi ante crisim. Quibus aures obsurdescebant, etiam in melius progrediebantur: foras enim vertebatur morbus, ac vel sudoribus copiosis, vel superveniente lotio crassiore sunt restitur. Quos sudor non judicabat, longa illis impressio febris quid hecticum olens, cum cachexiæ vestigio permanebat. Qui magis diebus paribus agitabantur, iis & magna ex parte funesta catastrophe fuit. Moriebantur quibus & sanguinis boni profluvia ante septimum diem. nam symptomatica erat excretio, non naturæ providentiâ aut gubernaculis fulta. Peribant & illi, quibus quartum inter & nonum diem sudores subfrigidi, aut pustulæ parvæ & nigræ nunc foras erumperent subitò, nunc ab oculis oblitescerent: sequebantur has è vestigio magna deliria, tremores manuum, pedum, pulsus convulsorii, cum jactatione corporis, & summa inquietudine, lingua tremula, urinæ & alvi incontinentiâ,

tiâ, tandem ex ſudore continuo perfrigerati ac rigidi ſpiritum exhalabant: Urinæ utplurimum inter initia tenues, minimum tinctæ ſed ſenſim ex pallido in ruffum, inde in ſanguineum, paſſeum, aut atrum penitus mutabantur: neque ullum curatum memini, niſi prius in illis cum plurimis bilis, & pituitæ portionib. craſſiſſimum venerit ſedimentum, inſtar puris aut fæcis: etſi pleroſque anticipans ventris profluvium hanc urinæ ſpeciem intercepit. Morituris ſæpenumero cum atro admodum circulo contenta urinæ conſimilia, atque ex iiſdem ſpirans teterrimus fœtor.

Multa erant in hoc morbi genere propemodum prodigioſa: quæque divinum illud Hippocratis, in una miſturæ totius forma incluſum & abditum retinerent: Ut quamvis plerique in iſtiuſmodi, ferè cum navitis imperitis ad aſtra confugiunt, tanquam in fidæ rationis patentiſſimum campum: mihi profectò non ſatisfaciam, niſi & in ferioris materiæ, ac receptricis cauſæ, per compoſitiones certas qualitatum primarum, ſecundarum, & in eodem corpore ſæpe contrarii temperamenti, facta ſit præparatio. Illa autem eſt quam ſignis modo me planioribus explicuiſſe pariter ac demonſtraſſe confido. Erat quiddam fateor in trigono Saturni & Martis ante ingreſſum Solis in Capricornum anni 1571. aliiſque copulis admirandis Veneris, Solis, Martis Mercurii, è veſtigio conſecutum: etſi vero ille trigonus dudum antè præ ceſſerit, tunc tamen paulatim ſemina ſpergebantur, ac durabat ſupernorum ea connexio plus menſibus decem: ſecuta eſt etiam Lunæ defectio menſe Iunii 1572. digitorum 8. quam propter copulas Solis, Martis, Mercurii, alioſque radios valde inſignes, novi illius ſideris cauſam aliquando credidimus, cum adhuc ſub cometarum ordine teneremus, pauliſper cum ipſa multitudine ceſpitantes. Sed hæc momenti exigui ſunt, apud Medicos abortivos, ac merito ſane, quibus profectò etiam quæ propiora ſunt poſſe inſpicere, palmarium duxi, ac proinde ſi ad materiem caligant adeo, non eſt quod è Cimmeriis tenebris oculos tam repentè ad aſtra ſuſtollant, cum eorundem lucem, quam affectant maxime, ſæpe & nomine profitentur, minime ferant: quæ ſola ratio fuit cur Gal. parcius conſiderationem ad cœleſtia trahat, non quia rudis, ſed ſcribendum rudioribus fuit. Nunc igitur divinitatis characteriſticam notam, ex una materiæ & miſtionis proprietate pendentem aliqua ratione deprehendimus. Primum eſt, quod etiam nono die præterito, ac decimoquarto, morbi vehementia perduraret: ſæpe uſque in vigeſimum, vel vigeſimum ſeptimum diem; cum enim rarò conveniant ſimul, & graviter affligere, ac diu perſiſtere: idcirco compoſitam fuiſſe materiem, ac modo mirabili fermentatam tacite colligebam: videlicet igneas quaſdam putredinis partes in profundo poſitas, quæ ſenſim urentes, ſub multo tamen glutinoſo & aqueo deliteſcerent. Erat aliud ejuſdem propemodum argumenti, illa nimirum frequens ſomni, inſomnii, ἀγρυπνίας, delirii, alternata viciſſitudo, confuſa interdum qualis, & in ſopore vigili à Gal. eſt exarata. His adde, quod plurimis, vigore præterito, tamen & morbi ſit aucta malitia: ut quaſi devorato bove, tandem in cauda deficerent. Hæc autem ſimul conſiſtere poſſe *Gal.* oſtendit *lib. De morbi temp.* reſtincto quidem incendio ſecundum extenſionem, ſed intus graſſante putredinis virulentia, cum obſtructionis materie, cum ſumma jactura virium: ut quam excoquere plene non potuit propter malitiam, facultas imbecillior non abſolvat, imo vel aggredi in poſterum vereatur: & quos totius mali ferocia minimè ſuſtulit diuturnitas paroxyſmi & repetitio crebra confecerint.

Nunc etiam juxta peculiarem ἰδιοτροπίαν pleriſque incredibilia contigerunt. Multis enim lingua aſperrima in fiſſuras aridas, vaſta profunditate dehiſcens, cum ſanie ſanguinem extillabat: credo propter inflammationis magnitudinem, ut aliquoties à laureolæ grano aſſumpto, vel etiam ſtibii granis aliquot, etſi optimè præparatis, item ellebori decocto intempeſtive ab aliis inſtituto, in apertam ægrorum perniciem, obſervavi. Aliis vero inflammata eadem atque oppido tumens; aliis hiulca, ſquammea, nigrantis corticis inſtar. Vidi quibus exacte viridis nullo alterius generis colore perfuſa, dixiſſes folium nucis juglandis vel oxalis, ac tales propemodum omnes moriebantur. Erantque iiſdem ſanguis, & urina conſimiles, juxta *Hipp. in Epid. Lingua index eorum quæ ſunt in urinis.* Oſtendebant ſcilicet ſingula praſinæ atque iſatoeidis bilis copiam, aut malignitatem inſuperabilem. Nunc aliud quiddam in linguis multorum contigit, & maxime rarum: ut illarum tunicæ totum corpus abſcederet, ut abſtergendis ſordibus & pelliculis (ſpatio horarum 24.) vix cochlearia 7. aut 8. ſufficerent. Ea quantitas progreſſu temporis nequaquam diminuta ad certum laborantis exitium laborabat. Nam detractis aliis, aliæ ſubnaſcentes affatim, ſubinde & ſuffocationis pericula minabantur. Hæc illis potiſſimum, qui â vino prohibiti abſtinere voluerant. Quorundam urinis poſt ſeptimum diem primo ramenta quædam craſſiora, tum carnea tum membranea ſucceſſerunt, poſtea & furfurea, ac poſtremo minima quædam corpuſcula, prope in atomorum ſpeciem comminuta proüt accenſus putredine calor altius ſeſe inſinuat carneis ſolidiſque particulis ac diviſiones illarum ad ſcrupula facit, teſte *Gal. comm. in progn.* Atqui hoc genus ex atomis in peſtilentibus valde eſt familiare: præſertim cum urinis albis & pallidis: majore nimirum incendii parte ſe ad præcordia retrahente. Quatuor aut quinque inviſi, quibus poſt diuturna diliria velut pus exactum non exigua mole ſubſideret, primo ſubruffum, carminatum, ſanguinolentius, inde & album æquale, & læve, ſic tamen ut varii humoris rudimenta in locum ſuum tendentia pro elementi ſpecie relucerent. Erat autem pleriſque ſubatrum in fundo, ſurſum liveſcens, ac ita ſenſim candidius atque tenuius. Quod autem vix unquam alias vidi, id erat: in ea craſſitie ſedimenti centrum ſe peregrinum, ac diaphanum oſtendebat, tanquam hic vacua ſedes, in circumferentiam amplam immunis à purulenta colluvie ſervaretur. Tales ubi prodierant, pleniſſime judicati, ac redivivi velut ab inferis reſurgebant. Factum id arbitror ex fomite peſtilenti jam ſeparato penitus, & per urinas excreto: cum innati ſpiritus ea ſit vis, ut in urinis (Actuario teſte) aliquantiſper commoratus, juxta ideam ejus poteſtatis, antipathiæ, & ſympathiæ quam in corpore ſemper obtinuit, etiam nunc egreſſus obambulet, ſingulis partibus ſua loca decernat, noxia quæque & peregrina longius à ſe repellens, aut in circumferentiam trudat, aut medio quocunque ſpatio circumſcribat, ut ſæpe ne velle quidem rurſus attingere videatur. Innumera ſunt morbi hujus miracula, ſi caſus ſingulos repetam cum animo meo: ſed refero paucos, eoſque illuſtriores. Novi mulierem, cui in pelliculas craſſas & glutinoſas non ſolum lingua, ſed & œſophagus univerſus cum ventriculo, tandem & inteſtinorum tunicæ putruerunt. Hæc inter initia ſitiens maximopere, vinum auſterum & rubrum hauſerat in uno die, propè ad quantitatem lib. VI. unde ſic illi guttur incanduit, ut nec liquidiores cibos tranſmittere, nedum medicamenta potuerit. Obiit illa miſerrimo fato, damnans humana præſidia, multumque impatiens, quod ne potui quidem accipiendo in acerbiſſima ſiti, viam aut inſtrumentum commodum reperirent. Urina huic alba ſemper inter calores maximos totius corporis, in quà tamen odor gravis & piſculentus indies augebatur, unaque fluebant primo furfurea quædam: inde & pelliculæ magnæ: & poſtremo pus manifeſtum, villis, feſtucis, & tunicis variis intertextum. Aderant ſingultus ructus aſſidui, cum tanta doloris acrimonia circa

præ-

præcordiis, ut tanquam parturiens miserrimè clamitaret. Sed post delirium parva ventris torsio supervenit, ac primum fœtida, purulenta per sedem copia incredibili profluxerunt: inde & sanguis per os, & per posticam cum dolore punctili, vehementi: atque ita per acerbissimos cruciatus extincta est, paulò post vigesimum diem. Sic Deus interdum vel causis omnibus exploratis, in artium atque artificum ubertate maxima, omnem tamen curam vetat, humanique præsidii atque operationis aditum intercludit. Protecto (ut retuli) ea membranarum defluxio pro quantitate sui, certum mortis prænuncium mihi: nam ex hepatis, aut pulmonis, aut cordis sideratione contigerat: ut etiam per anatomen deprehensum est. Plerique defuncto corpore, universa hæc viscera, aut major illorum portio nunc nigra ut carbo quippiam visa est, nunc suppuratis pustulis plena: fit enim facillime, ut per [illegible] tunicarum pituita concrescens [illegible] ac [illegible] salsior aut virulentior, subjectam æsophagi linguæque substantiam depascatur: Possum in unam historiæ classem nominatim plurimos recensere: ut mercatorem in Æthiopis symbolo, & sub insigni [illegible] sed differo morbos omnium singulares in aliud tempus, dum majore cum otio [illegible] meæ curationis [illegible] ceterique rariores casus in unum volumen [illegible] possint. Cæterum in universa hac serie [illegible] aut alterum vidimus perfectum hemitritæum. Exacta enim imago descriptionis Galenicæ patuit nobis in Joanne Schatz mercatore quodam, sub insigni [illegible] rubei. Vidi & ante aliquot annos [illegible] adolescente de Cordes: rursus anno superiore sed subobscurius, rudimentum in Patrensi monacho, [illegible] juvene quodam aulæ principis de Symeren D. Werne: & plerisque aliis: verum illa in Schatzio præ cæteris adnotanda, alternis etenim una tantum accessio illata est, alternis duæ, sic tamen ut singulæ [illegible] suas quoque anticipatione, [illegible] retinerent. Verum quæ quotidie repetebat, [illegible] leviculi specimen dedit; rigor [illegible] nunquam erat febris expers omnino, [illegible] circuitus tempus, quod paulo ante adveniens [illegible] que paroxysmi diebus imparibus venit. [illegible] liberaliter satis ab initio vena: purgatus [illegible] materie utcunque concocta ante septimum diem. Lingua erat impense viridis, mali auspicium: fere à ventre incepit, ita conscendens versus præcordia, qui dolor per accessiones singulas incrudescebat graviter. Circa nonum diem acerrime laboravit in accessione delirans, ante illam vomitu crebro & summis præcordiorum angustiis agitatus. Et cum parcissime cibaret pro longitudine morbi, jussi frequenter comederet ac [illegible] curationem feliciter instituens per ἐπίκρασιν. Remisit se morbus facta paulatim secretione per sudores sed maxime per urinas rubras, crassas, in atram pene hypostasim subsidentes, post quartum decimum diem: ac jam pene curatus, ex intempestiva deambulatione, quam per ventos & pluvias voti alicujus gratia suscepisse dixerat recidit in multo vehementius malum, ac dudum evaluerat, accedente dolore colico. & cum non esset ea medendi occasio quæ prius fuit, tentando ac remigando sensim protractus est morbus denuo in decimum septimum diem: exhibita subinde aloes citrinæ portio vel pilularum communium drach. 1. pituitam viscidam copiosam cum fæcibus exturbavit: unde factus alacrior: sed rursum intemperatus ad solita negotia se recepit: ingestisque herbaceis multis oleribus, leguminibus, magnam æruginosæ bilis saburram in ventre congessit. Hinc ille qui primum incœperat, exacerbatus iterum colicus dolor per biduum integrum adhæserat supra modum: & cum venter non responderet commode vel enematibus provocatus, repente concidit, adeoque convulsali paroxysmo correptus fuit, ut & spuma circa os versaretur, neque ante tres horas ad mentem satis redire potuerit: Data decoctio ex sena, agarico, cum aliis quæ molliendo incidendoque paululum morbi ferociam mitigarent: multa dejecit lenta & viscida, cum abundantia bilis omnigenæ. Redierunt parva quædam deliquia convulsoria, sed paulatim minora, ac tandem ita purgatus, adhibitaque accuratiore victus ratione, ante nonum diem integerrime restitutus est. Fui in hoc prolixior, ad exponendum verum archetypum hemitritæi: quod illum à paucis cognosci sciam, à paucioribus observari: cum tamen plurimæ febres complexu suo eandem ceu proximis vestigiis imitentur. Miranda sunt etiam, quæ in aliis contigerunt, quæque hoc loco penitus præterire non potui. Cuidam tantus sudor effluxit post septimum diem usque ad vigesimum: ut diebus singulis & lintea, & culcitram, cum stramentis ipsis imbueret. Quidam qui vasis vitreis victum comparabat, adeo vehementi delirio raptus est circa vigorem, ut supervenient epilepsia convulsiones prope assiduæ per dies 3. aut 4. detinerent, tanta vehementia, ut linguam dentibus amputatam in [illegible] ora expueret. Medicus Anglus ex Paracelsistico genere, alioquin in arte Chymica valde insignis, hoc morbi genere primum correptus cum uxore [illegible], tum sibi porrexit antimonium præparatum ut vocant. Illa quidem celeriter in maniam fortissimam versa, vitam morte commutavit: hic autem primo conquestus [illegible], vigiliasque continuas, à dejectione non pauca ante septimum diem in delirium venit: quod & ille in proximo esse satis præsenserat, & mihi præsenti questus fuerat, quamquam suadenti, ut ad [illegible] & humectantia tempestive se converteret, [illegible] habere non potuit, à delirio statim, ut præsagivimus, factus est epilepticus: ex epilepsia in coma lethargicum venit, cui quia apoplecticum misceretur, eo sopore [illegible] rursus ad insaniam rediit, horrendoque furore agitatus, non multo post expiravit, & [illegible] tumulum est ingressus. [illegible] studioso per universum curriculum morbi contractior fuit sinister oculus: doluit sinistrum latus, præsertim per exasperationem totius circuitus: accessit [illegible] inflata arteria cruris sinistri secundum longitudinem movebatur, ut nobis conspicua [illegible] quoque videretur. Vidi è plebeis alterum mercatorem, cui [illegible] per universum corpus ante septimam apparuerunt: [illegible] vero delitescentibus subito deliravit ac supervenientem circa undecimam ventris profluvio, [illegible], tum denique & sanguinis atri, purulenti, fœtidi magna copia per os, mortuus est decimo tertio die. [illegible], qui perductus ad nonum diem feliciter, jam jam peracta propemodum crisi, quum in sudores erumperet copiosos, hausto ingenti cyatho aquæ frigidæ, quasi [illegible] toto corpore factus est rigidus, ac post horas tres præcedente delirio, convulsione infeliciter periit ante 11. diem. Alter lanius post vigilias diuturnas, à nono die prope ad vigesimum usque, somno altissimo & naturali proximo persistebat, nunquam experrectus ultro, nisi quum sitiret admodum, tum conversus obiter potum ab astantibus exigebat, iterumque reclinans se ad parietem continue dormiebat, bibebat is decoctum Zarzæ cum radicibus plantaginis: ac post vigesimum plane curatus fuit. Novi mulieres duas quæ per triduum integrum convulsæ, ac prope exanimes velut in agone fuerant constitutæ: dicebam, si hæ revixerint omnem ego meam librorum supellectilem Vulcano dedicabo, ita omnia signa Hipp. lethalia in unum exitium conspirabant: repente tamen vel natura duce, & mali violentiam & expectationem medici superarunt: quod in aliis passim vel in arte versatissimis usu venisse intelligo. Sunt & plerique à me conspecti, quos nulla ab initio statim insignia sympto-

mata, imo ne febris quidem evidens, aut dolor, aut delirium exercerent: attamen in eodem tenore degentes, una totius corporis lassitudo ægrotos esse docuerit; ac mortui sunt circa quartum aut septimum diem. Novi quibus alternis ictericia facta est, alternis color nativus refloresceret: Alios quoque quibus hoc ordine, aut ventris fluxio, aut tumores circa adenas, præsertim auris sinistræ regionem, tanto cruciatu, ac si ab infixa cuspide pungerentur: istis vel in tumorem phlegmonodem: vel in puris effluvium ex eadem aure morbus abscessit. Quandam fuisse matronam memorant in alia Civitate prope Mosam, (ut etiam à fide digno accepimus) cui post capitis vehementissimos & diuturnos maxime cruciatus, dilecta calvaria magnam putredinis vim ostenderit circa substantiam cerebri, & inter meninges, tum vermiculorum, tum cimicum copiam incredibilem. Neque id adeo mirum, ut illud Hollerii de Scorpione nato & pleraque alia, quæ nos aliquando genita putredine matre conspeximus. Alteri cuidam adolescenti, per consimiles febres exortis lenticulis cum assidua diarrhœa, per plurimos dies sola errabat imaginatio, constante nimirum ratione atque memoria: nam & se delirare plurimum querebatur, & obversantia simulachra non posse vel vi excludere. Tum rursus phantasiæ potentia major insurgens rationale judicium obscurabat: argumento admodum luculento, facultatum ambarum sedes esse distinctas, non totas totâ cerebri ditione confusas, ut frustra doctissimus Vir Fernelius, sed petita longius demonstratione contendit. Atqui hæc accidentium infinita varietas, si genus observes, ex una materie, formaque consimili putredinis oriebatur: seu speciem certam in animo comprehendas, sua cuique peculiaris causa & ratio poterat assignari; vel in diversitate mistura, ut mistilium qualitate; proportione substantiæ; corruptionis, ac putredinis modo: vel (quod præcipuum reor) in illa natura partium adeo differente, dum quæque pro sua infirmitudine, seu accidentalis fuerit, seu insita ab origine, nunc ad excipiendam materiam morbi, nunc ad consensus compassionisque necessitudinem facta est opportunior. Sic enim in uno hemicraniæ genere, aliis dextræ capitis partes aliis sinistræ potius affici consueverunt, per ventriculi sympathiam. Sic & abscessus febrium primò decumbunt in eam partem, quæ ad resistendum fluxioni sit imbecillior, ut annotavit *Hipp. Aphorismis* 31.32.33. *lib* 4. & *Gal. lib. De diff. febr.* aliisque locis compluribus apte disseruit. Sunt autem, ut materiæ contentæ, sic continentibus locis suæ proprietatis & vires, suæ propriæ crises atque supplicia, ut ex superioris Tomi commentario liquet, ubi de locorum indole disputatum est.

Crises istarum febrium rarò subitæ simul, atque perfectæ: verum ut dixi divulsæ in plurimos dies, alternatim in morbum exurgente natura: nec tam dierum numerum sequebantur, ut vulgus enumerat, quam lunæ medios motus, id est, certa diei lunaris spatia, quibus 12. signiferi gradus absolvit: vel ut expressius dicam, schematismos illius & radios, ad primum zodiaci punctum, in quo sub morbi principium est inventa. Hinc enim promota ad cœli octavam partem, id est, 45. graduum intercapedinem, quarti diei consuetudinem referebat: quinti, cum ad sextilem locum: septimi, cum ad quadraturæ radium: noni, cum ad trigonum: decimi quarti, cum ad exactum diametrum, vel oppositum pervenisset: ac tum plerisque succussiones validæ, corpus rigidum instar cautis, aut statuæ apertis oculis, cum tremore labii, manuumque, & aphonia.

Nunc vero cùm morbi ratio partim à causis, partim ab effectibus firmiter comprehensa est, curationem paucis absolvam: quæ tamen pro ipsâ affectionum specie, pro natura corporum infinita, nexuque symptomatum admirando, fere & contrariis fuit indicationum generibus implicata. Erat communis quædam & cuivis obvia, quæ partim obstructiones respicit, materiei concoctione, vasorumque apertione solvendas; partim profundæ putredinis virulentiam non forti per alvum purgatione tollendam, sed frangendam antidotis opportunis, quæ cum tempore subhumido, & refrigerandi facultate, adjunctam tenuitatem partium admirabilem, & calorem alte demersum, nostro nativo calori congruum retinerent: partim denique & hoc præstarent, ut periclitantis naturæ virtus tum longitudine morbi, tum vehementia, & malignitate, diutius confoverent, atque ad sustinendos conflictus infractam integram pro fortunæ permissione servarent. Ea propemodum universa uno subinde negotio & instrumento, etsi in aliis aliter temperato, aliquando sum consecutus. Dedi sæpe decoctum radicis plantaginis cum asparago, atque oxalide, per continuos dies: ditioribus paulo zulapia ex oxysacch. simplici, syrupo de acido succo citri, vel limonibus, cum sacchato rosato aquâ betonicæ, cardui benedicti, fol. persicorum, cassuthæ, & id genus aliis: quæ ventre lenito paululum, ægrotos mirifice recreabant. Vitavi quantum potui scammoniata quælibet, aut hisce validiora, metu profluvii, quo semel correpti, vix sisti poterant, vix vires semel deperditas revocare: præsertim cum illa humorum malignitas intempestivius concitata, sibimetipsi calcar adjunctum habeat: ac per fas & nefas, qua data porta ruat, cum evidenti facultatum atque spirituum detrimento, lipothymiæ, convulsionis, vigiliæ, delirii periculo manifesto. Quare duntaxat infusa pleraque ex rhabarbaro concinnabam, adjecto interdum agarico, & foliis senæ. In delicatioribus syr. rosati solutivi, syr. de cichorio cum rhabarbaro, cassiæ, mannæ, & diacatholici usus opportunissimus fuit. Mediocres optime solvebantur pilulis Ruffi, confectione elect. lenitivi: decoctis communibus ex fol. senæ, carthamo, agarico, cum aniso, fructibus halicacabi, passulis Corinthiacis: & modico rad. asparagi, florum viol. acetosæ, &c. præsertim quando illorum portio meliore circuitus tempore sumabatur, semel: iterum, ac tertio repetita. Nam parvis præsidiis mali ferocia non cedebat, fortia simul & subitò minime sustinebat: imo totius victus & medicationis cursum prope necesse fuit, ad vires symptomatum singulas, ad momenta temporum, & momentorum scrupula temperare, ut minimè mirùm, majorem mortalium partem non tam vi morbi forsitan periisse, quam vel occasione fortuita, vel incuria ipsius ægroti, assistentium, Medicorum: vel denique istorum inscitiâ & multitudine dum disputando prius opportunitas rerum à tergo calva dilabitur quam ratione constituta apprehendi possit. De venæ sectione sæpe ac merito dubitatum est: sed plures peribant, quibus aperta est, quam qui sanguinem in commeatus subsidium reservarunt. Præsertim his infeliciter cessit, qui post diem tertium detraxerunt, nisi alta & magna urgens necessitas foret. Nam ante accessionem sanguis eductus, partem quoque obstructionis avertit, & præcedentis causæ machinas fere oppressit, minore tamen periculo, si prius & ventris lenitio facta esset: sed postquam confirmata jam inflammatio sanguinis fuit, oppressis viribus, sanguis duntaxat melior effluebat, defixo deteriore in venis atque arteriis, unde & facultates animæ sternebantur, & pestilentis contagii semina commota fortius in penitiores aditus ferebantur: ut fere in omnibus mistilium agitatio permistionis energiam maxime facit. Quare nisi vel corpus plethoricum esset, atque ægrum vocatus sub initia visitassem: nisi & partis alterius certa phlegmone quid gravius minitaretur, ad venæ sectionem non lubens accessi: quin si quando importunissimorum hominum obtrectationes, aut artis calumniam ex neglectu tam vulgaris

ris præsidii veritus fui, indulgens paululum detrahebam ad unc. ij. aut iij. atque cum se rubentiorem justo sanguis conferret, jam velut aperto indicio & mihi,& cæteris satisfeci. In aliis affixæ cucurbitæ cruribus, brachiis, suræ & scapulæ, plurimum profuerunt. Usus sum satis frequentèr diascordio meo, cujus compositio constat instar theriacæ, ex variis, ac contrariis invicem fermentatis. Habet pro basi scordium, inde dictamum Creticum, absinthium Ponticum, epithymum, cum rosis Alexandrinis: habet & semina plantaginis nucleos pini, melonum, lactucæ, papaveris albi, erratici, cucumeris, cucurbitæ: ac paulatim in minore proportione, rad. gentianæ, angelicæ, zedoariæ pseudodictamni, nucis myristicæ, macis. croci, piperis albi, myrrhæ, cinnamomi, corallinæ, rhabarbari, xyloaloes, gummi belzoini, masticis, boli Armenici, camphoræ, prope partes æquales: cum aliis odoratis, & inodoris, ut moscho osse cordis cervini, & similibus paucis, quæ mira proprietate vitalem spiritum atque animalem recreant, omnibus exceptis saccharo, & vino, adeoque digestis in formam opiati. Mirum in modum ea confectio venenis, verminum corruptelæ, & morbis pestilentibus reluctatur: sudores atque urinas extemplo provocat, vires contractas citius expectatione redintegrat. Habui & acetum cum æqualibus vini partibus, multo circuitu destillatum, maceratis in eo liquore prius his speciebus quæ theriacam ingredi consueverunt, sed adjecta copiosius camphora, bolo Armenico, aliisque refrigerantibus. At cui res familiaris angustior, vel cuita suppellex fuit, dabam decocta sæpius in sero lactis, ex oxalide, trifolio acetoso, cum passulis Corinthiacis, &c. Sæpe & cornu cervinum, cum corallinæ pulvere, & modico rhabarb. quo mihi præstantius, ubi verminum ingens suspicio subest: nam porrecto hoc antidoto destiunt agminatim. Ungebam in pluribus frontem & tempora propter dolores gravissimos, ceterumque delirii, ung. rosato, sæpe cum populei modico, ac tertia parte ung. albi camphorati, quo se levari mirificè prædicabant. Multis contra immoderatas vigilias profuit sola requies Nicolai, cum syrupis calidiusculis temperata multis syrupus de nymphæa, vel de papavere, vel diacodium Mesuës addito pauxillo syr. de succo citri, cum aqua florum papaveris erratici, melissæ, betonicæ: in consimilibus, quorum nec certa species ubique nec mixturæ ratio præscribi potest. Dici non potest, quam multos curaverim uno decocto Zarsæ parillæ, siquando in diploide vel vase duplici pararetur, sic enim spirituosa illius substantia non exhalat, sed per reflexus continuos cum potus totius corpore denuo permiscetur: atque cum contra pestiferos morbos: sive venena validius profliganda, tum pro principiis nostrorum corporum refovendis mirabilem concipit analogiam. Nam quicquid alii statuant, de caliditate summa clamitantes, equidem vel in ardentissimis febribus naturis oppido biliosis, ventre purgato paululū ac statim à crisseos primo rudimento, plus centies usus sui: ac rationalem viam successus ubique felicitas consecuta est. Nec aliud habui rationis fundamentum, quam Gal. methodum in exploranda simplicium facultate, quæ ita sæpe composita à natura dicit, ut nomen simplicium, præ nostris compositis ac polypharmacis omnibus, aspernentur. Videbam in illa radice saporem primo subdulcem, atque decoctum, etiam pingue quiddam, recrementitium & calori humido consentaneum: sequitur hunc amaritudo levicula sensim sese aperiens: tum abstergendis vasis atque visceribus opportuna. Postremo tentanti diutius, etiam alte demersa tenuitas explicatur calor non urens, neque salsus aut mordax: sed subtilis, volucer, ut in recessus abditissimos partium solidarum possit vel momento temporis pervagari. Quamobrem quia morbus compositæ rationis, hæc paulatim concoqui, roborari, illa velit secerni abstergi, displodi, discuti, aperiri, usque ad minutissimas corporum partes: quia rursus conservandæ virtutis prima ubiq; est indicatio, quod hæc per se, Medicus curationem quasi ex accidente perficiat. Idcirco me aberrare non posse fidebam, si hoc insigni divorum munere, tanquam Iovis ipsius manibus, hydram immanissimam oppugnarem: quod certo sciam, in hoc uno medicamento, & nutriendi quandam vim inesse mirabilem. & facultatis deleteriæ vindicem, obstructionis ac putredinis curatricem. Imò (ut verbo dicam) infinit ad vitæ custodiam, principii utriusque semina non obscura: alterum, quod in solidis partibus substantiam humidi primogenii possit reficere: alterum, cum spiritu calorem æthereum restaurare. Quanquam dubio procul non omnibus æque conveniat in eadem specie morbi: quin quantitatis, ordinis, aliarumque rerum ratio sit una in calculum adhibenda. In multis etenim adjunxi majorem partem rad. plantaginis, eryngii, asparagi, caryophyllatæ: in aliis lignum aloes, cinnamomum, aut aliud quicquam. Imo subinde decoctis cæteris parum duntaxat ipsius Zarsæ, quo velut additis alis, quod reliquum foret celerius multo vel in corporis penetrale; vel in externam circumferentiam permearet. Ut verè à Poeta dictum sentiam.

Felix qui potuit, rerum cognoscere causas:
Ac metus omnes, & inexorabile fatum
Subjecit pedibus, strepitumque Acherontis avari.

Corn. Gemma.

OBSERVATIO II.

De ulteriore transmutatione febris pestilentis in pestilentiam veram, quæ sævire statim cœpit æstate anni 1574. de ejusque methodo curatrice.

DUdum sane præsagiebat animus mihi malignum hoc febrium genus, quod toto biennio Europæ partem non minimam pervagavit, velut sparsis quibusdam præludiis, in pestem apertissimam transiturum. Neque me adeo mea me fefellit opinio, quin gravius multo nunc sese diffuderit malum, quam jacta jampridem semina portenderunt. Nam quo mortales posita contumacia & proximorum quoque persequendi libidine, in se descendat altius, ideo & homines sæpe non tantum alterius hominis ministerio punit Deus, verum promiscuè feriens, ac suis quasi met ignibus armatâ dextrâ, media inter millia sævit. Quæ res eò fortitan spectat, ut stirpis antiquæ non minima parte sublata, nova regerminet, meliorisque instauratione facta simul scelerati seculi vestigia deleantur. Non enim alia commodiore vicissitudine res permutantur humanæ: ut quæ in summo pretio fuerint, paulatim corruant, neglectaque vilescant, rursus deinde velut reducto circuitu ex humili statu ad æstimationis fastigium subitura. Meminerunt autem & avi & proavi nostri pestis usque adeo virulentæ, ut in una Bruxellensi civitate plures subinde quingentis abstulerit unicâ die: ut vitam & volucres sub nube relinquerent: utque assidentes læto convivio, inter calicem supremaque labra, tanquam percussi fulgure, protinus expirarent, & cumulatim oppido toto congesta cadavera currus in orbem commeans circumferret, donec ob vastitatem strata lapidea, atque ædium valvæ musco & virenti gramine vestirentur. Talis potissimum viguit, anno 1502. famem & vehementes aeris intemperies anni proximi comitata. Namque hyems tam ferox præcesserat, ut & animalia bruta passim necaverit; æstas ardoris adeo sævi, ut arbores accensæ solis radio conflagrarent. Celebres quoque sunt pestilentiæ seculi nostri, quas anno 1505. item 1522. regnasse commemorant, quibus augurio certo aves cum pullis & ovis nidos etiam proprios reliquerunt. Sed omnium gravissima, qualis anno 1348. ac rursus anno 1450. quæ primum exorta in Asia, per Illyriam atque Dalmatiam

tiam usque in Italiam serpsit, hinc & Germanos, Hispanos, Gallos invasit, annis compluribus adeò debacchata, ut vix tertia mortalium pars superstes evaserit: cujus generis etiam duas sub M. Antonio viguisse, Romanorum annalibus constat, quibus orbe toto flagrantibus pecudes juxta & homines prope ad internecionem sint usque deleti. Verum ista non eò protulimus, quo magis futurorum metu (de quibus anceps, & lubrica conjectura est) mortalium animi percellantur: sed ut historiâ ævi præteriti ante oculos collocatâ, Deo vota, ac preces summisso animo consecremus lustratisque pectoribus in omnem illius voluntatis speciem componamur, illud insuper cogitantes;

Omnes quum secundæ res sunt maximè, tum maximè
Meditari secum oportet, quo pacto adversam ærumnam ferant:
Communia esse hæc, fieri posse, ut ne quod animo sit novum:
Quicquid præter spem evenerit, omne id deputare esse in lucro.

Quibus & illud Græcum lubens adjecero:

Εἰ τὸ φέρον σε φέρῃ, φέρε καὶ φέρου· εἰ δ' ἀγανακτεῖς,
Καὶ σαυτὸν λυπεῖς, καὶ τὸ φέρον σε φέρει.

Fer facilis quod fata ferunt: si ferre recusas,
Ipsum te crucias, nec minus illa trahent.

Cum vero de præcursoribus morbis à me sub veris initia tractaretur, credebam fore ut prius hoc in publicum ederetur, quam ejus mali se tanta ferocia propagaret: nunc quando expertus illius moram, argumenti novi objecta occasio est, quod non modo scriptis prioribus summo jure connexum, sed & usus innumeros habiturum, ad salutem hominum videretur, quæ de morbi pestiferi curatione habui prima, paucis adjungere non dubitavi. Causam vero & curationis methodum universam, non est quod istic ab ovo velim retexere: namque hanc omnem, præter alios scriptores innumeros, eleganter ac plene prosecutus est Hieronymus Fracastorius, necnon B. Montanus, Galenus seculi sui, cujus doctrinam magno mortalium fructu collegit & illustravit Clariss. vir præter meritum studiosissimus I. Crato à Craffthéim Serenissimi Maximiliani Cæsaris Archiatros, quorum utrique annos Nestorios optem, non tantùm privatæ causæ nominibus obligatus, sed & propter publicum bonum. Dum ut alter virtute heroica Christi rempub. ab injustitiæ, ac impietatis adverso turbine, tutam atque incolumem conservavit; alter quoque summa contentione, ac variis ingenii monumentis, rem medicam pariter ac philosophicam, tum à fœda barbarie, tum ab ignorantia methodi vindicavit.

Solet contagionum vis ut plurimum certam duntaxat speciem pervagari, atque in eadem non etiam quosvis abripere, sed quibus ex ipso putredinis modo, (quam profundam esse voluimus) singularis quoque analogiæ ratio in venis atque arteriis delitescit: cui sæpe ætatis insuper, sexus, & temperaturæ cognatio suffragatur: nunc eo sensim progreditur malum, ut & obvia quæque corripiens locis compluribus, non tam internum fomitem requirere amplius, vel materiam ante dispositam videatur, quin sola suapte vi potius aerisque circumlabentis fœdâ infectione grassetur, ferè ad illius instar, quam scite delineat *Maro:*

Ut quondam morbo cœli miseranda coorta est
Tempestas, &c.

Erat autem illa causarum inter se cohærentium lex, ut ex priore genere morbi multis morientibus, passim in duplum, in quadruplum revoluta, imo in infinitum se permiscerent effluvia putrilaginis venenatæ, utque excretionis morbidæ virulentia vires assumeret, inque maligniorem speciem indies mutaretur: præsertim quando interea nec causæ aliæ fomitis conquiêrunt, paupertas, trepidatio mœror assiduus, ærumnæ, & victus vitia, omniumque cupiditatum intemperantia. Quibus accessit aquarum copia, qualitatum exuperantia in constitutionibus cœli, vel æstivum oppido, æstas contra similis veri, autumnus pluvius valde atque austrinus, major pars anni sine ventis, sine tonitruis: cum & Hipp. ὁμωνυμίας imprimis dixerit pestilentes, ut Cranoni usu venisse, ejusdem Epidemica contestantur. Præter autem tot exhalationes in aere visas multum minata nobis est oppositio Saturni & Iovis circa lacteam viam, cum stellis scorpii naturæ Martis & Mercurii; unà cum schematismis mutuis quinque errantium per conjunctiones atque diametros, quamquam hæc non tam causas principes, quam signa vel instrumenta consentanea, divinæque voluntati obsequentia semper sim arbitraturus.

Quanquam verò multa sint pestis discrimina, à symptomatum differentiis sumpta, (ut etiam *in suo de peste libello* doctissimus vir L. *Iaubertus* meminit) videas tamen inprimis genera 4. notis quibusdam characteristicis interstincta. Nam aut cum bubone in unum & alterum locum agminatim facta colluvie, circa glandulas (sed inprimis axillas, inguina, vel parotides) efflorescunt: hæc enim trium principum partium emunctoria Chirurgis potissimum appellantur) aut sparso putrilaginis crassamento diversas maculas nigras, sublividas sæpe & varii coloris ἐκθύματα, quacumq; protrudunt: aut etiam utroq; abscessus genere natura se nititur expurgare: aut oppressa demum, vel impotentior quam ut possit excutere, exhalatione cœcâ per meatus sensiles atq; insensiles facta, veneni signum interius atque semotum ab oculis premit: tum vero furtim in assistentium poros pernicitate mirabili pervagatur. Quamquam vero lenticulas, & carbunculos multi maligniores judicent altero modo, quo bubones subnascuntur: minimè id simpliciter rerum usus ostendit. Etenim laborantibus ipsis valde id malum est perniciosum, nisi primo die, aut saltem ante quartum, sine molestiâ, aliisve pravis symptomatibus expellantur. Videmus tamen ex illo genere, neque tam citò raptos occumbere, nec tam præcipiti contagio ejus ἀπόῤῥοιαν in proximos derivari. Est enim ut arbitror (salvo meliore judicio) profunda quidem putrefactio, sed tamen adulta magis & sicca, magisq; permista sãguini corporis universi. Ergo cum vis sit late diffusa non facile, à sanis partibus sequestratur, hinc certius interimit, sed minus celeriter, quia neq; unita sibimetipsi, ut agminatim vim vitalem possit opprimere, neq; tam humida illius evaporatio, ut propter lentorem, diu pertinacem in aere fomitem sit relictura: contra quam in bubonibus illis pestiferis solet, quibus compacta, tenax materies non tantum in ipso fomite, sed & quodam effluvio circumquaque dispersо. Facit enim hęc ipsa venenі conglobatio, ut quibus natura est integerrima, promptius excludatur, eademq; quibus succumbere cœpit, propter afflatum majoris antipathiæ ocyus extinguantur. At fomes alterius putredinis siccæ, licet non adeo totius formæ, ceu mistionis nomine pugnet, quoad propriam molem, propter tamen tenuitatem partium ex adustione quæsitam, cum ipso sanguine fortius permiscetur, & pervagando latius, cor non tam exhalationis indomitâ vi, quam multitudine, ac diuturnitate pessumdat. Non absimilis huic & altera difficultas, quare adhuc spirantibus ægris, multo minus contagii periculum usus ostenderit, quam morientibus ipsis, aut recenter extinctis, cùm tamen viventium major sit exhalatio, totumque corpus apertum caloris vi, majorem putredinis partem posse foras transmittere videatur. Verum talis est ratio, ac siquis accensam lampadem extinctæ comparet: ipsis enim met ignis tantisper dum inardescit, exhalat tenue ac fuliginosum quippiam, sed minus malignum, quippe quod ab eodem igne prius discutitur, quam intermedium aerem possit inficere. Verum igne sublato exudat amplius ab ipso fomite

cras-

crassus & terrestris vapor, quem magis pestiferum, ac pertinaciorem [illegible] tum color, & odor, tum tota substantiæ ratio satis ostendant: ut multo periculosius non injuria putent, decem languentes invisere, quam semel adesse mortuo, præsertim ubi recens cadaver exhalat, aut etiam [illegible] adesse propriis, qui primum è domo funebri prodierunt, qui quamvis nondum peste laborent, nec forte [illegible] sensum aliquem sint habituri, pestis tamen fomitem in veste circumferunt, aliis afficientes, quorum corpus analogum, & ad recipiendum prona sit constitutio. Quare ejusmodi rerum statu inprimis præcipi debet, ut antidota sumant, & habitum mutent aut igne perlustrent, & quam [illegible] in turba mortalium [illegible] conversentur.

Mirum, quod in hoc Epidemiæ genere à nobis peculiariter observatum est pluribus [illegible], ut cum in alia peste soleant [illegible] nata sese [illegible] magna [illegible] rigores, horrores, & [illegible], vigiliæ, somnolentiæ, perturbationum ventris [illegible], dolores capitis, atq; delirium cum [illegible] præcipue [illegible], hîc tamen [illegible] maligniis [illegible] apparuerit ante [illegible] diem [illegible] præter soporem levicullum, [illegible] corporis moderatam, vomitum, aut ventris [illegible], linguam [illegible] tinctam, præcordiorum angustiam [illegible] perpetui supra ephemeram suspicione [illegible]. tandem erumpentibus maculis circa quartum, quintum, aut septimum diem, multi etiam [illegible] obambulent, erectiveque sedeant, subito tamen [illegible] quam morti a morbo proditi collabantur. Vidi quibusdam omnem febriculam, dolorem capitis, aut lassitudinem, [illegible] tantum e terrore concepto, totum corpus repente maculis nigris, [illegible] tegeretur, nulloque alio superveniente incommodo [illegible] atque incolumes permanere: [illegible] humoris [illegible] calor [illegible] Mirum & illud [illegible] comprehensum, quod [illegible] contagio [illegible] acrius, nunc [illegible] propagaret. [illegible] vero **Joubertus** [illegible] tempora, nos tamen [illegible] ram invenimus [illegible] locorum [illegible] vero [illegible] quod motus [illegible] ad conjunct[illegible] potius [illegible] in corpore [illegible] circumferentia [illegible]: quare ad [illegible] sublata materie, [illegible] citius [illegible] ægroti.

Curandum vero imprimis, ut [illegible] ineatur: deinde ut quisq; provideat domui suæ, præsertim paries cum proximis [illegible]. [illegible] veteres olim in extruendis [illegible], authore Hippoc. repererunt. Nam civitates integras illustrat accensas ignis è cedro, junipero, larice, abiete, picea, quercu, vitice, rore marino, & consimilibus odoratis. Sed preter hæc, secernendi sunt ii qui mortuorum corpora tractaverunt, ædes obseranda cum tota supellectile, nec attingendū quippiam, aut efferendum foras, antequam septimanarum 6. circuitu exspirarit. Purgandi sunt omnes viri atque familiæ; animalia virosi halitus, ut canes, cati, columbæ, anates, porci, magistratus officio procul sunt ablegunda; prohibendi [illegible], olera, legumina, præsertim ulus allii, cœpæ, porri, uvæ, pruna persica, fungi, caules, pisces, & carnes vitiosæ, male conditæ, aut modis aliis importunæ. Multum vero in externorum commerciis, ne qui [illegible] ferant contagii, vigilandum est. Tum denique præstantissima antidotorum genera sunt comparanda, ut cum usus postulat, fermentata diu, atq; in promptu teneantur. Præ cæteris commendantur Theriacha Andromachi, Mithridatium, pauperioribus autem diatessaron, aut diascordion, quale vel Fracastorio, vel nobis superiore capite sit descriptum. Germanis rusticis multum familiare est, quod instar moreti ex ficubus, ruta, sale, & per vetustis nucibus temperatur.

Verum ad cujusq; tutelam primò conferunt odores aromatum, non quorumvis, sed quæ vitalem spiritum atq; animalem recreent, ac auræ pestiferæ toto genere reluctentur. Æstivo quidem tempore magis aceti, citrii mal, limonis, aurantiorum, & consimilium. Laudatur præ cunctis acetum vini malvatici, quo camphora & nuces myristicæ diutius sint maceratæ. Hyeme tamen odores calidiusculi præferuntur, ut zedoariæ, angelicæ, cassiæ, cinnamomi: cujusmodi commanla sæpius, profundum penetrant, spiritumq; majori efficacia purgant. Nos pilam ferè ejusmodi fecimus concinnari, quæ recipit *[illegible], ros. rubearum, corticum citri, [illegible] Cretensis, majoranæ, sing. dr. β. j. styracis cal. gummi benzoini, [illegible], cinnamomi opt. caryophyllorum, an. ℥. ij, styracis liquidæ, [illegible], nucis myristicæ, macis, zedoar. e, angelicæ, an. ʒ. j. [illegible] rum. camphoræ, an. ʒ. β. mosc. [illegible], ambræ, an. gr. vij. aut plus eo. [illegible] purissimi, q. s. ad consistentiam molis, cum aceto [illegible] [illegible] tur, addito modico tragacanthæ.* Purgantur ventres absque periculo ad subtrahendum fomitem morbo, si his pilulis Ruffi, quas & pestilentiales vocant, [illegible] ad quantitatem unius drachmæ, vel etiam solius aloes usu, quæ [illegible] atq; pellucida, ad quantitatem exhibita dimidiæ drachmæ. Sæpe huic adjungimus momentum cortic. citri, cardamomi, macis, caryophyllorum, aut zedoariæ. A ventris lenitione conveniunt syrupi cum aquis [illegible], in alterius morbi curatione descripti. Laudant plurimi succum [illegible] barbati, sive veri asci majoris ac ianugnosi, expressum cum vino tenui odorato: docuit enim illius vim, singularem contra venena mustelæ genus [illegible], quoties cum serpentibus pugnatura est. Rarum, sed efficax valde refugium in lapide bezahar, cum [illegible] pulvere, sapphiri, smaragdi, monocerotis, ossis è corde cervino, & aliorum omniū, quæ compositionem aromatici rosati utriusq; ingredi consueverunt. Ego quoddam eximium in illo pulvere deprehendi, qui perforato aëtitis utero colligi potest, datur [illegible] quantitate cum liquore convenientem. Motus & quies, [illegible] potus & abstinentia, pro cujusque natura, statura, & consuetudine, peculiariter sunt moderanda. [illegible] locus petendus. Sit animus hilaris, atque vel violenter a perturbationum vertigine distrahatur.

Magna utilitas vini est, si parcè bibitur, si purum & generis exquisiti, si absit crapula, nec bilis aut sanguinis copia reclamarit.

Venæ sectio aliàs ad præcautionem mali, aliàs ad curationem adhibetur. Siquidem præcavendum est, priùs distinguito, an ab externis causis, an magis intrinsecis (ut plethora vel cacochymia) impendeat morbus. Nam si ab extrinsecis tantùm, minimè tutum est sanguinem commovere, ut alius dictum: nam & intrò venenum trahitur, ac fortiùs permiscetur. Sin fomes ab ipso corpore metuendus, tum plenitudo exorbitans à sanguinis vitio dirimatur: nam in plethora venam aperire consultissimum est. In cacochymia lenis subductio per ventrem potiùs confert. Quod si utrinq; periculum est, paulatim sanguis & interposito temporis spatio minuatur. Ubi vero curationis gratia, de mittendo sanguine cogitandum, distingue ut prius, sed tamen præterea, num in principio morbus existat, num in augmento, vel statu. Nam post primum, aut secundum diem, rarò convenit, imo semel & affatim concitatus venter, aut mota sanguinis massa, statim contagii virus ad cor usq; profundit, ut etiam superveniente deliquio sæpe sub manu Chirurgica moriantur. Multi ad cautionem crura per-

forant, aut veſicas excitant ferro, & cauſticis medicamentis, idque ſucceſſu non infelici, quamvis vel inter morientium millia converſentur. Magnus uſus & ſalutaris ſcarificationis in crure & brachio ſæpius factæ, cum appoſitione cucurbitæ; nam & acceſſionis initio juvit plurimos, plures cucurbitas extremis partibus (præcipuè κατ' ἴξιν, ſeu loci laborantis rectitudinem) affixiſſe. Nam ſic & tuta maximè, & celeri via ſunt reſtituti. Si ſub axillis, vel (quod omnium peſſimum eſt) circa aures extuberat malum, mox fimum columbinum cum ſapone permiſceas, id è directo ad brachium alligetur, addito interdum cauſtico ex flammulâ Jovis, ranunculo bulboſo, clematide, vel cantharidibus. Similiter ſi in inguinibus tumor apparet, inflammatio in cruribus excitetur, ut quàm longiſſimè ſi fieri poſſit, à locis principibus revellatur. Novi qui proprio fimo, cùm aliud non occureret, aptè diverterint. Mirum quod veſpillones offerunt ſibimetipſis, confectum ex æquis partibus olei raparum, ſalis, aquæ, & albuminis ovi: ac ſi ex elementis quatuor ideam microcoſmi referre in integrum ſtatuiſſent: ajunt infinitos ubi correpti fuerant, protinus hac miſtione ſervatos. Quin ſimul ac morbi jam facti ſeſe indicia produnt, curandum ilicet, ut venenum à ſanguine ſequeſtratum quàm celerrimè ebulliat foras. Datur pleriſque ſucceſſu mirabili nux myriſtica toſta donec exudet, atque in pulverem comminuta; inde verò cum ſale exhibita, adjecto modico aceti fortiſſimi, præſertim ſi calidior temperatura eſt. Illud quoque experientia patris, ac mea deinceps, efficaciſſimum vidi, quod conſtat ex una parte camphoræ, duabus gingiberis, ſacchari roſati quatuor, diu cum vino permiſtis antea, ac ſedulò fermentatis. Doſis eſt unius drachmæ, Coopertus æger componitur ad ſudorem. Generoſius paulò quod ſequitur. ℞. *Camphoræ, dictami Cretenſis, ſcordii, rad. angelicæ, zedoariæ, cinnamomi, gingiberis, ana drach. j. nucis myriſticæ, drach. ij. boli armenii, mediam drachmam, ſeminis rutæ, macis, croci, ſing. ſcrup. j. Moſchi gr. vij. cum ſacchar. & vino odorato q. ſ. fiat inſtar opiati.* Datur poſtremò & aqua per deſtillationem chymicam præparata, qua nihil unquam potentius vidi. Conſtat è ſpeciebus diaſcordii noſtri, vino pariter atque aceto fortiſſimo maceratis, deinde quaſi per circulos plures paulatim ſublimiùs è duplici vaſe traductis. Alii eodem modo aquam è ſola theriaca ſolent exprimere. Alii baccas lauri, baccas juniperi, cum bolo caryophyl. cinnamom. rad. angelicæ, zedoariæ, eâdem arte componunt; ſunt enim pro ipſa affectionis ſpecie formæ propemodum infinitæ. Multi plurimum tribuunt auro potabili, Vinum philoſophorum, aut antimonii uſum minimè probo: etſi enim ſubinde evaſerint, fortunæ tamen id potiùs, aut temeritati, quam arti aut peritiæ tribuendum eſt, ut ſi quem hoſtis à fronte, à tergo præcipitium vocet. Bubonem ſcarificare convenit admotâ cucurbitâ, deinde theriacam apponere (circiter drachmas ij.) decoctam in excavata cæpa, etſi plerique promptiùs ferro candente, & cultellis exciderint, præſertim ubi ſublimiùs turget. Alii columbæ pullos, gallinam, aut catellum quempiam diſſectum medio, vel pulmones recenter mactati arietis applicant, & ſubinde commutant. Laudatur & columbinum ſtercus cum cœpa atque theriaca. Plures tamen emplaſtra maturando abſceſſui parant, ex ſinapis ſemine, ficubus & bulbis liliorum, & ſambuci foliis: addunt, ut efficaciùs trahat, acre fermentum, elleborum nigrum, cyclamen, & ſubigunt demum cum ſcabioſæ ſucco, oleo chamæmelino, & farina ſeminis lini. Poſtquam in plagam tumor eruperit, eadem juxta doctrinam aliorum ulcerum, ſed multò tamen validioribus expurganda eſt. *Gemma.*

* * *

DE VERA PESTE, ejusque variis generibus.

ESSENTIA, CAUSA, MODUS generationis.

OBSERVATIO I.

De peſtis cauſa, & ejusdem generationis modo, ſententia nova.

VT remedia peſti conſentanea decernamus, breviter ea nobis explicanda eſt, quæ neque præcavetur, neque demitur medicamentis primarum, ſecundarumve facultatum vi inſtructis, cùm morbus ſit occultus, & à natura ipſa involutus, etſi ab obviis rebusque evidentibus credatur naſci, multorumque talis de peſte inoleverit opinio. Quocirca acriter nobis adverſabuntur, quòd de pervulgata eorum ſententia diſcedamus. Nolo tamen cujusquam errorem coarguere, ſed tantùm quod ſentio liberè proferre. Faceſſat igitur præjudicata opinio, & ſine ratione non valeat autoritas. Complures Medici atque illuſtres philoſophi, quos plurimum lucis arti attuliſſe fatendum eſt, quod editis voluminibus, quæ accuratiſſimè ſcripſerunt, ſatis oſtenderunt, quibus nomen ſuum paſſim dilatarunt, quorumque ingenii præſtantia propemodum omnes terras tranavit: Videntur mihi non ſatis (quod pace eorum dixerim) percepiſſe naturam peſtis, alioqui non eam febri, non aëris putrefactione definiviſſent, ſed genere & differentia (quæ tanquam duo lumina definitionem continent) bene gnaviterque expreſſiſſent: & id quod apertum erat, verâ definitione jam pateret. At illi præſtantes viri ſuo ingenio majorum ſcriptis pluſculum, quàm concedit veritas, largiti ſunt, & id quod tractabant, quoniam non ſatis firmè conceptum animo, atque comprehenſum habebant, vitioſâ definitione explicuerunt, ſcribentes peſtem eſſe venenoſum quendam vaporem in aëre, qui ſpiritui vitali omnino adverſetur. Videamus num iſta definitio poſſit in aliam rem transferri quamlibet: ſi poſſe ratione & experientia demonſtretur, quid tum dicere habeant, cur illa vera definitio ſit? Non rarò venenoſi vapores vitali ſpiritui infeſti concipiuntur in aëre, neque tamen peſtis eſſentiam conſtituunt: neque halitus virulentarum beſtiarum, qui cordi, vitæ noſtræ fonti deleterii ſunt, peſtem adferunt, quam ſi adferrent, eos qui in Lybia habitant, ſemper ſine ulla intermiſſione affligeret, & nunquam illa Cretenſes involaret; cùm hic inopia, illic contra venenorum ſumma ſit copia: neque viventibus in regione, quæ animalibus mortiferis caret, unquam illa obreperet, tantùm in eos debaccharetur, ubi frequentes ferarum virus eructantium eſſent latebræ ac receſſus. Sed iſtud non eſt veriſimile, & experientiæ quotidianæ ac rationi repugnat. Cùm etiam in locis, ubi puriſſimus eſt aër, deſæviat peſtilens contagium, ac in omnes terras ſine diſcrimine evagetur. Quod fertur de duobus draconibus, qui juxta radicem duorum montium illatebrabant, & tranſeuntes anhelitu peſtifero perimebant: Non potuerunt illi peſtem Epidemiam invehere, ſed tantùm in vicinos malum evomere, & proxima quæque afflatu ſuo inficere, neque latiùs ſerpſit eorum virus, cùm peſtis venenum diſtantiſſimis regionibus capitale ſit, & longiſſimè maleficium ſuum diſſeminet, per quod ſæpe integræ regiones vaſtæ & deſertæ fuerunt.

Qualis

Qualis Erichthonios pestis populata colonos,
Extulit antiquas per funera pacis Athenas,
Alter in alterius labens cùm fata ruebat.

Hæc mortifera clades ex remotissimis locis propagata, Athenas tandem provecta fuit, quâ homines catervatim moriebantur. Initium enim fecit primum (ut ait Thucydides, rerum gestarum sincerus pronunciator & gravis) ex Æthiopia ea, quæ est supra Ægyptum, deinde etiam in Ægyptum permanavit: Quam nullum animal virus faucibus suis ejaculans, aut halitu aërem polluens, nullaque putredo sublunaris peperit, sed quædam veneni forma cœlitus in aërem derivata, quæ humano generi tota sua substantia exitialis fuit: Illa per nares & arteriam tracheam sese in cor insinuans, per aliosque corporis meatus intro subiens, vitæ receptaculum obsedit & demolita est. Huic non dissimiles majorum nostrorum memoria obtigerunt, qualis fuit pestis, quæ anno millesimo, quadringentesimo, decimo sexto grassata est, & complures aliæ, quas commemorare supersedeo, cùm historiæ earum abundè meminerint. [& hic tantum strictè succinctèque ostendere sit animus, essentiam pestis, causam, ejusque proprietate occulta accommoditas Antidotos, quibus corpus possit à pestilentia vindicari: quæ nisi acriter pervestigentur, neque illam præcavere, neque curare licebit: causa enim morbo ita implicita & conjuncta, ut nisi hujus sublatione sanatio non contingat. Nam pestis diversissima est ab aliis morbis quibuscumque: quam nulla humorum in nostro corpore immoderatio, nulla intemperies profert, nulla intestina putredo, ingestorumve corruptela gignit. Non esculentorum, poculentorumque communis vitium, non paludum, stagnorum, barathrorumque pædor, pestem Epidemiam efficiunt. Nulla graveolentia, quam expirant cadavera, cœmiteria, foricæ publicæ, non Tinctorum cortinalia: Cerdonum alutariorum proluvia, aliave ulla mephitis pestem in orbem diffundunt, nisi è sublimi inficiantur, & inde noxam hauriant. Non diffiteor quidem, hujusmodi tetros odores gravissimos generi humano morbos subinde producere. Cùm enim anima sensibilis, quam cum mutis animantibus communem habemus, nobisque innatus calor & spiritus, nulla re magis sustententur, & refocillentur, quàm bona fragrantia, ut sæpe videre est eos, qui in limine mortis versantur, solo odore in aliquod tempus vitam prorogare: ita contrà nihil magis est vitali robori adversum, quàm fœtor, & quòd citius virtutum muneras (ut dicunt) aberrectet & prosternat. Nullum aëris à causa infra sita inquinamentum, aut conspicuam putredinem rerum inferiorum, pestis requirit, neque illis ad actum deducitur, neque suam ab hujusmodi materia energiam habet. Quæcumque enim taliter agunt, eorum evidens & vulgaris est causa, cùm formæ pestiferæ adventus nullo sensu se prodat, invisibilis sit, & ignoretur, solaq; Meteoroscopica possit indagari: furtim enim & latenter ingruit, ejusque improvisum est telum, & priusquam sentiatur, ferit: quo humanum genus magno sternit numero, & de medio tollit, totasque civitates & provincias crebrò exhaurit. Pestis nullum moratur sexum: nihil temperamenta curat, non humorum æquabilitatem, non eorundem sinceritatem: non enim propter humores corporis nostri, seu laudabiles sint, impeditur; seu vitiosi, citiùs obrepit: sed specifica sua spirituali, ac venenata forma cordi se imprimit, cumque eo confligit: quod si minùs dispositum ad resistendum invenit, vellicat & miris modis exercet, nec non repentè malignitate sua corde superius evadens, spiritus omnes dissolvit ac diripit, vitaque hominem spoliat. Nec minus corripit puta corpora, & monogramma, quàm cacochymica & plethorica. Ea quæ Periclis temporibus Athenienses attrivit, ferè rurales homines nulli humorum redundantiæ obnoxios, atque omne robur, floremque juventutis depasta est. Hyeme æquè ac æstate & quovis anni tempore, rapacissimi mali furorem experimur, tam Boreali quàm Austrino flatu, & qualicunq; aëris constitutione: summatim loca quovis vento perflata, sive sint edita, sive declivia, pueros, adultos, juvenes, senes, viros, & fœminas, sive rara aut laxa sint corporis textura, sive densa & compacta, pituitosos, sanguineos, biliosos, melancholicos, & omnes.

Qua graditur conturbat, & immutare coactat.

At neque febris est, tametsi illam perniciosam esse febrim definiverint, cujus calor præ aliis habet, ut sit insigniter putridus. Quòd si pestis est febris perniciosa, efficietur ex definitionibus hujus cum definito reciprocatione, quòd omnis febris perniciosa sit pestis, verùm res non ita se habet. Subinde enim in humano corpore nascitur perniciosa febris sine peste, & aliquoties pestis febre incomitata, cordis substantiam depeculatur. Non igitur pestis censenda est febris perniciosa, neque definiti natura febre explanatur, & discrepant à se invicem pestis & febris, specifica differentia, quippe soboles pestis, est venenum humano generi contrarium, inspiratione & perspiratione attractum, quod cœlitus in aerem fuit dispersum. Febris verò à calore præter naturam suscitatur, quæ pestem aliquando comitatur, estque illius symptoma, & ortu succedit; quæ autem morbo posteriora sunt, non censentur de morbi substantia. Symptoma autem morbo supervenit, & ortu posterius est: non igitur symptoma morbi essentiam constituit, & impropriè pestilentia febre definitur: quandoquidem ab illa separabilis est, & pestis solitaria esse potest nulla conjuncta febre, quod palam docetur epistola Æschynis docti & acris Oratoris, qui Ctesiphontem in judicium adduxit, quòd Demosthenem rationibus non relatis (quod contra leges erat) aurea corona donasset, quod ejus suffragio nec vir bonus esset Demosthenes, neque bene meritus de Republica: ad quod judicium concursum est è tota Asia, ut viderent & audirent summorum Oratorum in gravissima causa accuratam, & inimicitiis inflammatam contentionem, at Æschynes damnatus Athenis cessit, Rhodumque se conferens, ad Philocratem literas scripsit, quibus hæc continentur. *Sed Delii pestilenti quodam morbo laborabant: nam facies eorum vitiligine oppleba ntur, capillique candicabant, collum autem & pectus intumescebant; cæterùm nulla febris accedebat, neque etiam dolores magni.* Et iis apertè patet, febrem non semper esse individuum pestis comitem, & illam cordi, quod viscus est nobilissimum, sine febre creberrimè gravem noxam inferere. Aliquando tamen stipatur satellitio febris, Bubonis & carbunculi, quæ tamen non sunt ferè de pestis natura, & seorsum ex humorum impuritate, crasso, retorridoque sanguine pullulant, nulla orbem obambulante Epidemia. At tempore popularis pestilentiæ, venenum in cor penetrans, deinde universum corpus quod plethora aut cacochymia turget, adoriens humoribus se miscet, illosque jactando, agitandoque hujusmodi nonnunquam extrinsecùs abscessum inducit, & characteres exhibet, & varia exanthemata.] Quocirca multorum mentibus hactenus imbibita de peste evellatur opinio, & apud sincerè philosophantes tandem valeat veritas, penes quos nisi consistat, quæso quis illi reperietur locus? Quid enim hoc indignius commemorari potest, polliceri medicamenta, quibus à peste tutus evadas, ejusque telum depellas, ac velle id mederi, malè considerata pestis natura, atque effectrice causa, sine cujus accurata perceptione, quis pesti legitimam medicinam fecerit? Non igitur deinceps credamus, febrim esse, aut aëris putrefactionem, neque aërium venenum ex putrium

vapo-

vaporum admistione, vel infelici Planetarum concursu in perniciosissimam animalium generi conditionem, dirâ conversione mutatum; quæ definitio dissentanea est ab humana peste, lateque patet, neque suis terminis circumscribitur, & homonymiam respicit. Nam illa sæpe ferociter in nos debacchatur, & brutis abstinet rationis expertibus; nec semper uniforme è sublimi promanat Venenum: sed modò huic, modò illi animantium generi substantia tota inimicum. Visa sæpius est pestis humanum genus affligere, & brutis abstinere, contrà crebrò inter feras, aves, & pecudes, magnam stragem edere, solo homine pestis experte: quod adscribendum est veneni specificæ formæ, ex horribili, minacique errantium stellarum aspectu in aërem scaturienti, quod spiritu introducitur. Neque putemus pestis majorem esse æstate quàm hyeme impetum, quia *Aristoteles quarto Meteoron* docet, putrefactionem esse proprii naturalisque caloris in unoquoque humido existentis, ab extranea caliditate corruptionem, & propterea frigore, quàm tepore res minùs putrescere. Nam ambiens hyberno tempore nos aër & aqua parum caloris retinent, & ideò parum virium habent ad putrefactionem, æstate verò multo plus virium obtinent. Ad hæc non habent locum in Epidemia, quæ nulla aëris qualitate incitatur, neque vires inde acquirit, quibus cor fatiget, & vim inferat, sed per se omnibus aëris qualitatibus malignior est, neque his indiget, cùm solius veneni proprietate agat, quod cordibus nostris adversarium est, & planè exitiale. *Joannes Juvenis in Epistola ad Philippum Brakelemium, de Medicament. Bezoardicis.*

† Confer *Scrutin. pest. Ath. Kircher.* ubi singularia de peste: adde *Anton. Deusing. libr. propr.* De peste in Polonia, an. 1622. ubi in demortuis cranium rumpebatur, vid. *Rolfink. Diss. Anat. l. 2. c. 22. p. 313.* De peste anni 1634. toti Germaniæ Epidemiali, *Hæfer. Hercul. Med. l. 2. c. 1. p. 91.* De peste anni 1647. in Austria, vid. *Eund. d. l. p. 93.* De peste anni 1643. circa Oxonium grassante, vid. *Th. VVillis de febb. c. 14. p. 172.* De pestilentia magna anni 1654. vid. *Th. Bartholin. Cent. 3. hist. 60.* De peste Neapolitana, Romana, & Genuensi annorum 1656. & 1657. vid. *Pet. à Castro lib. propr.* De pestilentiis memorabilibus, ac peste extinctis, vid. *Zwinger. Theatr. Vit. Hum. fol. 524. & 541. & seq.*

SYMPTOMATA.

OBSERVATIO I.

Peste correptos aliquando repentè, tanquam syderatos concidere, loquentes adhuc & incedentes, nullis adversæ valetudinis signis antegressis.

Videas non rarò (tanta vis est intrò concepti pestilentis halitûs) sideratorum instar concidere derepentè eos, qui peste correpti sunt: cùm alioqui in his nec pulsus exitialis, nec urina, nec vix ulla adversæ valetudinis signa appareant, sanique videantur: at statim & loquentes, & incedentes, tanquam fulmine icti pereunt, quòd à me sæpissimè per pestilentis aëris constitutiones observatum fuisse, eâ præsertim, quæ sub annum 1534. in Galliæ Narbonensis parte grassata est, testari ipse possum. *Vallersola loc. com. lib. 3. cap. 18.*

Sic lues tam sæva viguit aliquando, ut ceu percussi fulgure repentè conciderent. *Gemm. lib. 1. cap. 17. Cosm.*

Ex inspiratione infecti aëris, ac ex valido contagio, experientia docuit aliquos ita efficaciter coinquinari, ut nec præcedente aliqua notabili alteratione, nec post mortem subsequente ullo pestilentis affectûs signo; subitò peste correpti, subitò etiam, perinde ac si præsentaneum venenum hausissent, de medio sublati sint. *Salius lib. de peste cap. 5.*

Referunt fuisse pestem, in quâ cùm brevi momento sæpius sternutâssent, statim concidebant. *Cardanus comm. ad lib. 5. Aphor. Hipp.*

OBSERVATIO II.

Varia symptomata, notatu digna, in peste Venetâ, anni 1576. observata.

Multi hoc tempore per os & intestina vermes excreverunt, qui propter insignem humorum putredinem difficiliùs quàm alii fuere curati. Interdum quoque, tametsi rariùs carbunculi exorti sunt sine rubedine vel nigredine, pars tamen affecta plurimùm doluit, cute solummodò existente livida, vel paulò altiore, sub qua interiùs latitavit carbo niger & admodum latus, qui aliis fuere maligniores; unde pauci evaserunt. Alii liberati ab hoc gravissimo malo per aliquot menses se rursum satis bene habuerunt, postea iterum in morbum hunc inciderunt, à quo tamen nonnulli fuere restituti. Deprehensum similiter fuit, tum maculas sive petechias nigras deteriores fuisse, quàm est carbunculus, vel bubo; illisque ut venæ sectio admodum nocuit, sic applicatio hirudinum ad hæmorrhoides venas plurimùm profuit. Dignum quoque fuit observatione, quòd plures qui in ædibus infectorum commorati, aut cum ipsis ægris vixerint, ad viginti dies, vel unum etiam mensem, nihil mali senserint; tamen postea hac lue correpti, celeriter fuerint extincti. Causa est vestium infectio, vel ædium, in quibus diu fomes contagii sæpenumero conservatur. Quare & vestes sæpe mutandæ, & ædium accurata purificatio semper instituenda. Animadverterant quoque Medici, subitò & sine mora huic malo esse occurrendum, priusquam malignitas cor occupâsset, quod non rarò per venæ sectionem infeliciter tentatum fuit, sed lenientia, & sudorifera, ac alexiteria, semper cum successu adhibita. *Angelus Bellicochus, in tractatu Italico de peste communicante D. Joachimo Camerario.*

† Notanda quoque pestis ann. 1629. symptomata recenset *Borell. Cent. 4. obs. 5.*

OBSERVATIO III.

Tumor Oedematodes circa jugulum, constitutione pestilentiali.

Anno 1562. mense Septembri, Stephanus filius D. Francisci Gelnauer cœpit febricitare cum tussi satis vehementi, dolebat caput, & semper volebat dormire. Vocatus, cùm haberem suspicionem de peste, exhibui illi sudoriferum: quo sumpto satis copiosè sudavit; sed vires decreverunt. Quarta die cœpit apparere tumor circa jugulum dextrum albus & mollis, doloris expers. Jussi inungi oleo camomillæ, & evanuit tumor. Ipse verò post paucas horas, materia copiosa ad pectus destillante suffocatus est.

Idem accidit filiæ Ursulæ D. D. Grosseri, quæ cùm multa devorasset farcimina, cœpit conqueri de dolore & stomachi & capitis, & sequente die copiosè vomuit, & est alleviata. Quarta die supervenit tussis, & rediit febris ad noctem, & dolor capitis intendebatur. Septima etiam talis tumor Oedematodes apparuit circa jugulum dextrum, qui paulò pòst evanuit, & ipsa post paucas horas catarrho suffocata est. *De observ. D. Joannis Hessi, per Cl. V. Joach. Camerarium ad me missis.*

Pessimum est si tumores post apparitionem evanescant, viresque resolvant. Quòd si quoque dolore, pruritu, & sensu destituta fuerit, tumor deterior est, & veneni magnitudinem arguit: cùm pessimorum venenorum proprium sit, membri sensum obtundere, & inducere stuporem, extinguendo calorem nativum. *Schroterus themate de peste 30. & 31.*

OBSERVATIO IV.

Gangræna partium ex peste.

Carbunculus in Gangrænam degenerat, si corporis truncum obsidet: lethalis esse solet qui aliam partem

partem prehendit, nisi jugulat, eam putredine absumit: sic pes à tibia, & brachium à scapula divulsum visum est. *Palmarum de peste cap.27.*

E gangrænatis, sphacelove corruptis exhalat fœtor, uti etiam e carbunculis, & ulceribus, quæ alas, inguina, aut malas obsederunt, pus sordidum maleque olens. Siderationes autem accidisse in peste, docet *Galenus 3. de usu partium* 5. extremis pedum digitis quos putridis ulceribus occupatos, refert decidisse: Adeo enim prava malique moris erant ulcera, ut partes occupatas erodere, neque serpigo cohiberi, præterquam membri abscissione potuerit, unde genitalibus exectis, oculis excavatis, pedibus manibusque truncatis, vitam Thucydidis tempore redimebant.

Vivebant ferro privati parte virili,
Et manibus sine nonnulli, pedibusq; manebant.
In vita tamen, & perdebant lumina partim.

Colligi potest ex *historia Critonis 3. in Epid.* cui pustula nigra in talo apparens mortem biduo acceleravit, quod malignitati potiùs quæ siderationem momento peperit, quàm loci angustiæ, qui minimè capax fuerit recipiendæ tantæ materiæ eò excussæ, tribuendum videtur. Ingentis itaque putredinis documentum est vel hoc, quòd nullam, nisi per resciſſionem, curationem receperint, & quum nullo alio succurri posset remedio, ad mutilationem ventum fuit. E qua putredine quin teter, virulentusque vapor emerserit, vix aliquis inficias iturus est. *Jordanus tract. de pest. phænom. cap.6.*

† Meminit quoque Gangrænæ post pestem curatæ *Hildan. Cent.3. obs.95. fol.515.*

SPECIES.

OBSERVATIO I.

Hectica pestilens.

NOs hecticam pestilentem grassari vidimus Lugduni & Viennæ, anno à Christo nato 1525. febris parva videbatur, & febri se liberos ægrotantes opinabantur, pulsus erant moderatis similes, & urinæ colore, consistentia & contentis non illaudabiles: qui tamen omnes occubuerunt. In quibusdam alvi excrementa erant syntecta, quod est perpetuum febris pestiferæ symptoma, 3. *de præsag. ex pulsibus.* In qua pullus moderati apparent, ex temperamentorum quæ in corde fit, pugnantia ibidem: sed urinæ laudabiles, quoniam lues & cauma circa cor, & superiores thoracis partes hærent, unde hepar minùs affici consentaneum est. *Montanus Halos. Febr. lib.7. cap.1.*

OBSERVATIO II.

Formidabilis pestis species, qua correpti triduum circa caput ac pectus sanguineum sudorem exclusserunt.

ANnis abhinc (1554.) ferè duobus, Misenæ, à qua urbe regio nomen traxit, mulieris cujusdam pestilentia correptæ pectus & caput triduo sudarunt sanguinem, priusquam extingueretur. *G. Agricola lib.2. de peste.*

Anno 1552. duo hominum millia pestilentiâ extinguuntur. Mulier in morbo suprema parte corporis sanguinem sudavit. *Lycosth. de prodigiis.*

† Mirum quoque in peste casum commemorat *Salmuth. Cent.1. obs.79.* horrendam etiam de veneno pestilenti aereo historiam recenset *Val. Martin. p.117.*

OBSERVATIO III.

Mira pestis species.

MIra pestis varietas: nam referunt authores fide non indigni, Constantinopoli (olim Byzantium dicebatur) pestem obortam, quæ hujus erat generis, ut qui laborarent, aut quibus morbus imminebat, viderentur ab alio homine cædi: perturbatique hòc terrore moriebantur. Interim nec videbant, nec audiebant, sed velut attoniti, aut lymphati, sensibus ac mente excutiebantur. Febreque ac tussi cùm laborarent, calor tamen & color mutabatur. Tubercula variis in locis pro hominum natura apparebant. Tandem veterno alii, alii inedia conficiebantur. Quidam etiam ob sitim in puteos se præcipitabant. Certum est, fuisse genus certum abscessus in cerebro, quandoquidem contagio non propagaretur. Certum est tot fermè esse modos, quot tempora. *Cardan. lib.2. de subtilitat.*

OBSERVATIO IV.

Carbunculi, anthraces & exanthemata etiam intra corpus interdum apparent.

NEotericus quidam refert, intus in corpore carbunculos, anthraces & exanthemata, qualia forinsecus efflorescebant, apparuisse. Mihi antea hoc erat inauditum, credo tamen verum. *D. Gallus Etschenreuterus in Epist. ad D. Gesnerum, communicante D. Casp. VVolphio.*

OBSERVATIO V.

Admiranda pestis genera, locis & nationibus distincta.

CUm essemus Basileæ biennio, pestis eos solos afflixerat, qui essent Helvetii, adeo ut eo tempore toto vix unus aut alter (dictu mirum!) Gallus, aut Italus obierit. *Cardanus lib.8. cap.40. de variet.*

Locris & Crotone nunquam fuit Pestilentia. *Textor in Officina.*

CONTAGIUM.

OBSERVATIO I.

Culcitra septennium integrum pestis seminarium fovens, excussa tandem pestilentiam denuo excitavit.

AUdivi, patris mei ætate, in Veneta urbe culcitram, pestilentiæ tempore suspectam, in interiores domûs partes cujusdam Patricii ejectam, ac post septimum annum requisitam, quam materfamilias discuti jussit: longo enim situ in abdito loco virus vehementius contraxerat, quo servi protinus subita peste correpti sunt. *Alexand. Benedict. lib. de peste cap.3.*

OBSERVATIO II.

Unica pellicea veste viginti quinque peste infecti & mortui.

PRoditum est, anno 1511 quum per Germanos Verona teneretur, exorta peste, qua hominum ferè decem millia periere, ex una veste pellicea non pauciores quàm quinque & viginti Teutones obiisse. Uno defuncto alius induebat eam vestem, donec monefacti ex tot defunctis vestem combussere.

Ipse quoque memini, septem pueros extra murum Alcmariæ ex peste obiisse, quum mater vestimenta ex Zelandia attulisset cujusdam hæredis ex peste mortui, quæ soli exposuerat, pueris in illis vestibus colludentibus, è quibus pestis oborta est: quæ omnes interfecit: ita virus latitare potest ad aliquot menses. *Forestus Scholio ad observ.22. lib.6. de febr.*

† Huc refer historiam de veste cum peste, quam recenset *Fracastor.* Add. *Jo. Alph. de Fontech. Med. Chr. Spec. p.685.*

OBSERVATIO III.

Latens adhuc & blanda pestis sæpe incautos truculenter necat.

MArcus Antonius Cornelius Patricius Venetus, inter sævissimæ pestilentiæ ætatis nostræ initia, in qua plures Medici extincti sunt, ignoto morbi genere (nondum enim pestis detecta erat) febre satis levi cor-

vi correptus, quam vel amphimerinam putabant, submisso per membra calore, & cæteris notis securitatem promittentibus, septimo die caput ac cervix sudore frigido maduerunt, atque protinus interiit. Interea dum admirarentur Medici, dum casum inopinum perscrutarentur, dumque vulgus insanum eos damnaret inscitiæ, ecce per plures vicos civitatis pestis acriùs urbem cœpit premere, adeò ut 300. protinus singulis diebus funera tumulis redderentur, ac nisi subita populi, ac nobilitatis fuga facta esset, majore strage afflicta civitas fuisset. Sed hoc unum referendum arbitror, (nugator maligne, ac medicomastyx imprudens) nulla est in tanta febrium ambage insidiosior, nulla fallacior: salutem enim in fronte promittit, occipitio verò exitialem exitium refert, *Alexand. Bened. lib. de peste cap. 12.*

Philippus Stroza, & nobilitate generis, & opum affluentiâ insignis, lentâ quâdam febriculâ laborabat: & ex Medicis, qui ægrum viderant, alii quotidianam, sed levem; alii ob algorem contractam febrem putabant: nec defuit qui crederet à capite destillâsse materiam, quæ putrescentem febriculam gigneret. At nos, cùm eam ipsam diligentiore examine perpenderemus, pestilentem judicavimus. Quam sententiam deridentes Medici, cùm levatam jam febrem existimarent (latebat enim anguis in herba) familiari tantùm Medico curam dimittunt. At æger, qui jam convaluisse videbatur, adventante die septimo, in nervorum subitò resolutionem & febrim incidit ardescentem: quâ exhausta voce, & corporis viribus convulsis, paucis etiam diebus mors subsequuta est. Magna igitur esse debet Medicorum circumspectio in cognoscendis curandisque morbis: ne inscitia (ut sæpe fit) atque indiligentiâ eorum ægri ipsi, qui sese illis penitus tradunt atque committunt, periclitentur. *Benivenius lib. Abditorum 54.*

† Seminaria pestis per annum in homine latentia, Vid. apud *Salmuth. Cent.* 1 *obs.* 64.

Observatio IV.

Chordæ, quibus peste mortuorum cadavera sepulchris inferebantur, supra triginta annos delitescentes, tandem pestis contagium intulerunt: unde decem millia hominum absumpta sunt.

JUstinopoli, in maxima pestilentia, chordas quibus deferebant ægros, aut certè mortuos ad sepulchrum, postquam illa cessâsset, quidam post capsulam quandam projecit: latuere ibi ferè per viginti aut triginta annos. Tandem cùm sacris quidam esset initiandus, & omnia purgarentur, simul & locus in quo scrinium quoddam erat; hoc remoto, servos invenit funes, eosque campanis aptos asservare volens, incidit in pestilentialem febrem, contagioq; illius reliqui infecti adeò sunt, ut ad decem millia hominum, ex hac occasione, mortua sint. *Trincavella lib. 3. consil. 17.*

Observatio V.

Pestis contagium ab araneæ tela contractum.

JUvenis ille egregius Lucas Petri Sasboti cerevisiarii filius unicus, annorum viginti novem, si quis alius valde robustus, peste quidem correptus est cum uxore, quum nuper ædes quas locaverat, intrasset, manumque in scrinium quoddam quum immisisset: tela enim araneæ supra manum cecidit, unde pustula pestifera suborta est. In eadem domo ante sex menses nonnulli peste obierant, quamvis ab eo tempore nullus in ea habitâsset, nunc quidem à famulis bene repurgata, fortè scrinio intacto, quod in fumario latebat. *Forestus lib. 6. observ. 21.*

* * *

Observatio VI.

Peste laborantes cautè tractandi, ne contagio afficiantur, qui ægrotantium curam suscipiunt.

EGo, cùm aliquando peste correpto homini, ad quem invisendum vocatus eram, propiùs & imprudentiùs adstarem, utque bubonem, quem in inguine dextro, anthraces verò duos quos in alvo habebat, intuerer, confertim diductis stragulis ipsum renudassem, actutum densus vapor, teter & putridus ex rupto carbunculorum abscessu, tanquam è fimo agitato, per nares in cerebrum mihi insiluit, ex quo oborta leipothymia, mortuo similis præceps in terram sine sensu decidi: paulò pôst excitato, omnia velut vertiginoso in gyrum circumagi videbantur. Iterumque relapsurus eram, nisi apprehensa lecti columna me sustentassem. Cæterùm, una res me tum consolata est, quòd affecti mihi cordis, dolore aut palpitatione, fortive virium & contumaci exolutione, nulla apparuerunt signa. Argumentum dissipatorum tantùm spirituum à venenato vapore animalium, nullatenus verò læsæ cordis substantiæ. Confirmavit opinionem, subsequutum mox sternutamentum, tanto impetu decies repetitum, ut hæmorrhagiæ consequutionem attulerit: quæ me excretio, credo, omni veneni impressione liberavit. Discant sapiantque, moniti meo exemplo, cæteri. *Pareus lib. 21. de pest. cap. 12.*

Observatio VII.

Veneficium pestem inducens, qua arte à maleficis paretur: tum qua ratione se ab ejusdem contagio, ne & ipsi inficiantur, præservent.

VEneficium fuit, quod Casali, in urbe Salussæ regionis Italiæ contigit, circiter annum Domini 1536. Conjurarunt viri ac fœminæ, quadraginta ferè numero, inter quos & carnifex erat, ut quum pestis ante sævisset, & jam cœpisset mitescere, unguentum conficerent, quo illitis portarum vectibus inficerentur qui vectes tractarent: apparârent & pulverem, quem vectibus clàm inspergentes, noxam inferebant. Latuit aliquandiu dolus, sublatique multi à conjunctis sanguine vel affinitate: data etiam veneficis, ut ferebatur, pecunia, hæreditatis ergò. Sed quum cujusdam, Neci nomine, fratrem atque unicum filium enecassent, vixque alii quam domini ipsi domuum, aut filii perirent: simulque animadvertissent Androgynam se in domos insinuare, atque eos maximè interire, quorum ædes ingrederetur: deprehensa conjuratione, omnes exquisitissimis tormentis interempti sunt. Fassi etiam, quòd in celebri cujusdam Divi pompâ, subselliis perunctis, universos trucidare cives decrevissent, paratasq; in hunc usum fuisse supra viginti ollas. Idem postea Genevæ tentarunt nonnulli, qui & pœnas dederunt. Alios etiam Mediolani vectes inunxisse constat: sed quæstionibus subjecti, cùm nihil confiterentur, nec quisquam obiisset, dimissi sunt. Bassianus Landus scribit, Patavii quendam cum aliis plerisque itidem conspirasse, qui pestis tempore infecta linteamenta in domos occultè conjiciebant, ut in multos derivaretur contagio: sumptum quoque ab his est supplicium. *VVierus lib. 3. de veneficiis cap. 35. edit. 6.*

Asserunt nonnulli, plus virulentiæ delitescere in cadavere, quàm vivo homine, eo quòd ex cadaverum pestilentium elixatorum jure, si ostiorum pessuli, repagula, manubria, postes, limina illinantur: (quod conjuratos, tonsorem, & alium quendam, suâ ætate Patavii fecisse, & inter tormenta facinorosos homines confessos, clarissimus D. Julius Alexandrinus, Cæsaris Augusti valetudinis præses, locuples testis est) vel clathri ferrei, sive cancelli pro cœmiteriorum foribus, prohibendis domesticis brutis affixi (quod Badenæ agro Viennensi contigisse audimus) eodem si aspergantur,

gantur, transgredientes, & attingentes infici, illincque asperrimæ pestis primordia exorta commemorant: quod magici incantamenti loco habeo. Nisi dicamus est cadavere recenti, & etiamnum calente redivivum redditum venenum, caloris extrinseci accessione, quod prope mortuum ante fuerat, & virus illud de caloris cujusli bet, ad se attrahentis natura aquæ fuisse attributum. Quod ita demum crediderim, cum mihi causam adsignarint, cur qui Cannibalico, aut potius diabolico huic invento auctores præfuere, & perniciem horrendam generi humano moliti sunt, inter coquendum & operandum, pestifero venenatoque vapore, eo quidem plurimoper ebullitionem exhalante, aut quum in frusta secarent cadavera, non prius correpti interierint, pœnasque pro tanto crimine sese condignas dederint, quàm in cædem, absoluta veneni contagiosi præparatione, proruperint? Num alexipharmacis sese antè muniverant? Si immunes evasere, facilius mihi persuaderi patiar, succum luridum jam frigefactum, & aeri expositum: ab eodem non modò retulum, verum etiam forte absumptum, longe minoris, quam inter coquendum fuerat, efficaciæ esse: ubi & propinquius accedendum fuerat. siquidem igni fomitem suggerere, aut pestilens illud decoctum colare, & in nefandos usus asservare vellent. Simile quid contigisse testatur cum Dione Nicæo & Xiphilinus in vita Commodi: quo imperii habenas moderante, tam atrox in urbe est grassata pestis, ut una de non raro bina hominum interirent millia, cum malefici homines venenis res oblitas, mercede pellecti, in alios conjicerent. *Iordanus tract. 1. de pest. phaenom. cap. 18.*

Detectum est his superioribus annis, quod illi nebulones, qui inserviebant correptis pestilenti febre & peste, non præservabant corpora sua, nisi usu zinziberis & zedoariæ, ea ore masticando, masticabant mane zinziber, postea bibebant vinum Malvaticum, & tota die habebant zedoariam in ore mandendo. *Fallopius libro de Bubone pestilente, cap 13.*

Perditissimi nebulones, quos magistratus Lugdunensis morte mulctavit, ob propagatam pestilentiam, falsi sunt, quum ad supplicium deducerentur, sese nullo alio remedio defendisse à peste, quam nuce juglande, quam ad ignem parumper adurebant, priusquam comederent. *Droetus Consil. de peste, cap. 10.*

Meminit *Ascanius Centurius de Hortensiis, prope finem libri quinti suarum Italicarum observationum & constitutionum*, de peste Mediolanensi, quæ urbem istam, Anno Christi 1576 & 1577 graviter afflixit, hoc edictum ibi fuisse propositum, ut unum ex illis veneficis deprehensum, atque ultimo supplicio, ut meritus fuit, affectum, ante mortem inter cætera revelasse unguentum, quo prius, ne aliæ perniciosæ unctiones quas tractabat, illi aliquid noxæ inferrent, sese munire consuevit; cujus descriptio talis est: ℞. *Ceræ novæ, unc. iij. olei hederæ, ana unc. ij. Petrolei, fol. anethi*, (forsitan Tanaceti, cujus vis mira in hac lue) *baccharum lauri, ana unc. v. salviæ, rorismarini, tantundem: pulverisentur quæ debent, & addito pauco aceto bulliant omnia, donec in unam massam, instar unguenti, redigi possint.* Eo nares, tempora, arteriæ capitis & manuum illinantur, comedendo prius allia atque cæpas & superbibendo parum de aceto optimo.

Simile aliquid refert *doctissimus dominus Antonius Maria Parotinus Medicus Ferrariensis, in suo Manuscripto commentariolo de peste*, aliquando Ticini quoque in insubria contigisse, ibidemque nefarios quosdam homines comprehensos: qui vestes & alias res infectorum semper ulterius spargentes ut hoc pacto contagia atrocius sævirent, tandem asseverasse duobus remediis se tutos fuisse, ne ab illis quoque corriperentur. Quorum unum electuarium fuit ℞. *Imperatoria, Carlinæ, gentianæ, dictamni albi, dictamni Cretici, baccarum lauri, singul. æquales partes: Omnia pulverisata subtiliter, misceantur cum melle despumato & clarificato & fiat Electuarium.*

Altreum unguentum ejusmodi est: ℞. *Olei Terebinthinæ, Petrolei, de Iasmino, laurini, an. unc. v. pinguedinis Taxi, tantundem. Ceræ novæ, & olei communis, ana unc. iij. Bulliant per horæ quadrantem. & postea adjungatur absynthii, chamædryos, anethi, salviæ, rutæ, ana M. j. coquantur hæc in B. & redigantur omnia in formam unguenti*: quo ungantur tempora arteriæ manuum, & cor ipsum. *Hæc ex constitutionibus, legibus, & edictis, Venetiis & alibi propositis, & à Camerario doctissimo, in synopsi commentariorum de peste Latine exhibitis.*

Observatio VIII.

Infans duabus nutricibus peste infectis lactatus, superstes remansit.

Retulit mihi Generosus quidam Baro in Carinthiâ ante paucos annos magna in illis locis peste sæviente, quendam infantem duabus nutricibus fuisse lactatum, quæ ambæ hac lue sunt extinctæ, infante permanente in vivis, & optima valetudine fruente. *De observat. Clarissimo V. Ioachimi Camerarii*

Observatio IX.

Vespillo cadaver virginis ex peste mortuæ, horribili scelere, nulla noxa inde contracta, iniit.

Prætereundum ob flagitii immanitatem forte fuerat quod nuper admodum Uratislavii Silesiorum peste depopulante illic accidit. Vespilio virgineum cadaver, à propinquis formidine perculsis vixdum egressa anima desertum, formæ nulla vi illata rubens conspicatus, occasione à solitudine capta, noctu extinctam, manè inivit. Tanquam re probe gesta facinore gloriatus, per indicem magistratui defertur: hic, quia usus ejus tum necessarius erat, connivere simulans, lues quam primum deservit, publice virgis cæsum exilio mulctavit perenni. Indemnis hic evasit, etsi (ut credere est) τοὺς γὰρ ... adhuc exhalarent, *Iordanus de pest. Phaen. tract. 1. cap. 18.*

PROGNOSTICA PESTIS.

Observatio I.

Lethalis pestis signa.

Vix centesimus quisque evadit, ex iis, quibus bubones aut carbunculi intro remeantes citra suppurationem subito disparent, vel qui incipiente morbo cathartico utuntur, vel spontaneo alvi profluvio corripiuntur, vel exacto triduo, quartiduoque secta vena spiritu ac sanguine spoliantur. *Palmarius de feb. pestilent. cap. 7.*

Observatio II.

Epidemia aut peste laborantes, plurimum sexto die mori.

Nos sexcenties anno 1528. experientia vidimus in Epidemico morbo omnes fere sexto die obiisse, & in pestilentibus morbis ut plurimum ægri sexto die intereunt, ut impræsentiarum quisque vestrum videre potuit; in Hieronymo Cantalupo, qui naturalem philosophiam in hoc almo Gymnasio egregiè profitebatur: hic ex pestilente & venenosa febre sexto die interiit in hoc mense Novembri. Propter hæc Galen. hunc diem Tyrannum vocat, quoniam, si non interficiat, quando judicat saltem male judicat: quippe Tyrannus, si non interficit, saltem bona surripit, vulnerat, percutit, ita sextus dies vel pernicie illius quem judicandum accepit gaudet, vel salute dolet, quæritque ubi animum expleat, & malè ægrum tractet, tum longa punitione exerceat. *Brassavola comm. ad lib. 2. Aphor. 24. Hippoc.*

OBSERVATIO III.

Ex peſte mortui crediti reviviſcentes.

APud nos Baſileæ, epidemiâ labe graſſante, doliatoris cujuſdam, in vico ad ſcalas nominato habitantis ſervus, peſte etiam correptus eſt qui cum poſt aliquod dierum ægritudinem, deficiente ſimul ſanguine ac ſpiritu, animam exhalaſſe videretur, ejus mox corpus cum riguiſſet è lecto in cubiculi pavimentum poſuerunt, donec ſepulturæ mandaretur. Interea autem, dum ſodales, de commilitonis morte certiores facti, conſultarent, qua ratione terræ mandandus eſſet; in cubiculo qui mortuus eſſe videbatur, ſyncopticus fortaſſis ad aliquod horas, cum ad ſe rediiſſet, ignorans ubi terrarum eſſet (nam in obſcuro atque opaco habitationis angulo ſepoſuerant) qua potuit voce clamavit: Heu! quam frigida regio in qua verſor, Heu! male calefactum hypocauſtum, in quo frigoris ardore pereo miſer. Familia autem raucum atque ignotum clamorem audiens, capta formidine (nam ſervi malum genium in cubiculo eſſe putabant) cùm cubiculum intrare non auderent, homo miſer ex ſuo angulo per terram prope lectum repſit, arripienſque inde manu pulvinar, ad terram proſtratus, capiti ſuppoſuit, ac à ſuis, poſtquam animum timore vacuum receperant, inventus redivivus, adeo curatus eſt, ut etiam hoc quo hæc ſcribimus, anno vivat, uxorem habens ac filios.

Simile verè apud nos, in minori tamen Baſilea, ante annos circiter 19. contigit, ubi quatuordecim annorum puella, quæ in Vineatica tribu habitabat, cum peſte obiiſſet, inſuta, multaſque horas ſepoſita in terra jacuiſſet, dum ſepultura paratur: rediviva ſeipſam, dum ſola eſſet, liberavit ex linteaminum vinculis, in quibus jamdudum inſuta ad multas horas tempore omnium frigidiſſimo jacuerat, lectumque iterum ingreſſa, cum veſpillones feretrum attuliſſent, pro more terræ mandaturi, magno ſtupore & miraculo rediviva, contra omnium expectationem, in lecto audacter loquens inventa eſt, ac deinde aliquot annos vixit. Dicebat autem ſe revera mortuam fuiſſe, ac vidiſſe inferni diverſa tormenta, peccatorum pœnas, atque quoſdam ſibi quam optime notos (quos nominabat etiam) ibi ſuppliciis torqueri, cum tamen eo tempore adhuc viverent. Adjecit inſuper alia quædam, anilibus fabulis plane ſimilia, unde magiſtratus prudentiſſimi mandato, ne nugis ſeduceretur mobile vulgus, ſilere juſſa eſt. *Lycoſthenes lib. prodig. & oſtent. Anno Domini.* 1552.

Scimus quoſdam veſpillonum manibus ad tumulos tractos ſemivivos; alios ex nobilibus, quibus anima adhuc in cordis latibulis delitеſcebat, in ſepulchris conditos fuiſſe. Una ex magnis matronis hoc modo ſepulta paulo poſt viſa eſt mortua, tamen quæ ſedens & emota loco inter cadavera revixerat. evulſæ comæ dilaniatumque ungue pectus, majore indicio fuere. Heu quoties viva inter mortuos nequicquam ſuperos invocavit. Non eſt propterea facile, inter tam periculoſa & ingentia mala non deſipere. *Alex. Benedict. lib. de peſt. cap.* I.

OBSERVATIO IV.

Qui diſtinguere liceat, peſtiſne, an veneficа vi excitatæ fuerint in defunctorum corporibus maculæ.

DUm in Noſocomio Pariſienſi Chirurgum agerem, juvenis quidam & vegetus ex ſodalitio S. Victoris monachus, clinicarum loci fœminarum procurator, in continuam febrem derepente incidit, cum lingua nigrâ, aridâ, ſcabrâ (ob putridos ardentes, & corruptos plane humores exudantes, vaporeſque in eam, & totum os ab intraneis aſſurgentes) & venatico velut cani exerta, ſiti inexhauſta ſyncope crebra, ac nauſea. Morbi vehementia & malignitate totus convulſus, mortuus eſt eadem die: ex quo extinctum propinato veneno inter noſocomii clinicas percrebuit. Qua de re ut conſtaret, jubent noſocomii gubernatores, ejus cadaver diſſecari, advocato mecum Medico & Chirurgo. Animadvertimus in fundo ventriculi veſtigium quaſi ab inuſto cauterio, cum eſchara ſeu cruſtâ unguem latâ, reliquum ventriculum valde contractum & velut corneum: quibus viſis, præſertimque eſchara quæ altius ſubibat in ventriculi ſubſtantiam, unâ omnes voce impotionatum illum ſublimato, aut arſenico pronunciavimus. Sed ecce, dum epigaſtrium confluerem, multas maculas nigras variè per cutem cadaveris ſparſas animadverti. Tum igitur concilium rogo, ut animadvertant maculas ejuſmodi, mihi enim fieri veriſimile à peſtilenti, ut loquuntur, purpura illas eſſe. Negabant Chirurgus Medicuſque, atque à pulicum cimicumque morſu illas eſſe dictitabant. At ego numerum earum toto corpore copioſum expendere ſuadeo, ſimul & altam in carnes depreſſionem. Nam impulſis altius aciculis, novaculaque mox reſciſſa cute, ſubjectam carnem valde nigram deprehendimus, narium, unguium & aurium livorem, totiuſque corporis reliquis communibus mortibus minime familiarem conſtitutionem animadvertimus. Tum vero & faciem ſic à ſeipſa mutatam, ut vix à familiaribus recognoſci poſſet. *Pareus operum ſuorum lib.* 21. *cap* 33.

OBSERVATIO V.

Diris peſtis ſymptomatibus remittentibus non fidendum.

HOc dici in genere poteſt, morborum peſtilentium non eſſe certas prædictiones ſalutis aut mortis. Habent enim motus valde inconſtantes, nunc rapidos aut celeres, alias tardiores, alias momento ferè eodem, quo quis afflatus fuerit aura venenatâ, inter ambulandum, negotiave ſolita obeundum ſuffocantes, ſurgentibus percrebro puſtulis cum acri dolore, ac ſi univerſum corpus apum aculeis undique compungeretur, quod in peſte Lugdunenſi, Carolo Rege Lugduni agente, ipſi oculis judicibus obſervavimus. Contingit nonnunquam ut ſævientium paulo ante ſymptomatum ſubita fiat remiſſio ægrique melius habere videantur, imò omnino belle. Id Mareæ, uni ex mitellatis Reginæ matris ancillis contigit, famoſa illa peſtilenti anni conſtitutione dum Rex Carolus in Roſſilionenſi caſtro ageret. Illi enim peſte afflatæ, bubo in inguine obortus, ſubito ad interiora refluxu evanuerat, adeo ut tertio morbi die, mali, morbique expertem ſe prædicaret niſi quod urinæ difficultate premeretur, (inflammatâ credo veſica, materiæ intro relapſu) cæterum animo & corpore conſtans, perque cubiculum obambulans, eadem illa die interiit. Cujus rei novitas perterritum Regem, diſceſſum illinc meditari recte coëgit. *Pareus lib.* 21. *cap.* 17.

OBSERVATIO VI.

Suppreſſa Venus diſponit ad peſtem.

EGo pro certo affirmare poſſum, in una urbe, in qua Medicus conſtitutus fui, ante paucos annos, ex una familia in diverſis ædibus habitante, quæ tamen frequenter conveniret, ac laute vivere ſoleret, & fœminas nuptas, & viduas, & nubiles puellas, omnes ad unam peſte correptas, ac abſumptas eſſe, cum mares ex ea familia, magna ex parte fuga ſibi conſuluiſſent: nec adhuc ſcio an illa quam à viris abſtinentia, mortis illarum cauſa fuiſſe putari debeat, illo prius velut certo pietatis ergo conſtituto, quod Poeta dixit Διὸς τε ἐτελείετο βουλή. *Cornarius lib.* I. *cap.* 13. *de peſte.*

* * *

CV-

CURATIO PESTIS.

OBSERVATIO I.

Pestem ut pestem neque phlebotomia, neque pharmacia curari, imò ut plurimum incommodare.

Firmato prædiis & alexiteriis corde: ad phlebotomiam & purgationem veniendum. De Phlebotomia ingens est inter Medicos controversia. Qui illam suadent, ajunt febrem pestilentem desigere se in sanguine, in eodemque venenum pestilens sedem suam stabilire: itaque inde in reliquos humores facile serpere, nisi detracto sanguine una & venenum sanguini insidens dematur. Qui contra sanguinem mitti non probant asserunt, sæpius contingere, ut à putredine sanguis sit immunis, reliquos tantum humores veneni inici contagio. Si quis meum judicium in quæstione illa ancipiti requirat, dico pestem alias à solo aeris vitio pendere alias insuper ab humorum corruptione & infectione, cujus initium ab aeris contagione venerit. Id vitium perductus corporis in viscera tandem pervenit, quemadmodum ex abscessibus intelligere est, qui nunc pone aures, nunc sub axillis, alias in inguinibus prorumpunt prout cerebrum, cor aut hepar infectione affecta fuerint. Hinc enim & anthraces manant, alia que materiæ collectiones, & eruptiones, quæ quavis corporis parte cernuntur, natura nempe excretricis facultatis robore usâ, ad excernendum intus foras, quod molestum & inimicum est. Hunc igitur naturæ motum si Medicus imitari debet, profecto nec purgandum, nec sanguinem detrahendum putabit hic motu contrario foris intro revellendo, naturæ motum qui sit intus foras, interturbet. Sic sæpe vidimus, quibus ob bubones venereos purgatio præscribitur, vel sanguis detrahitur, his materiam reddi immeabilem, ejusdemque intro revocatione luis venereæ inferri confirmationem. Quare emergentibus bubonibus, carbunculis, aliisque eruptionibus pestilentibus, quarum causa sit in solo aeris vitio, à purgatione & phlebotomia abstinendum. Sufficiet vero cor, omnesque partes nobiles alexiteriis, vi veneni retundendi propria prædictis, intrinsecus & extrinsecus permunire. Non enim dubium est, quin debilitata utroque vacuationis genere natura, exhaustisque una cum sanguine spiritibus, aura venenata in vacuum corpus facilius subeat & recipiatur, receptaque in idem debilius factum, tyrannidem exerceat.

Anno Domini 1565. qui annus toti fere Galliæ peste pestilentibusque morbis tœtus & funestus fuit, ex omnibus urbium, per quas Carol. IX. Regi iter Bayonam erat, Medicis & Chirurgis, diligenter & studiosè sciscitatus sum, quid ægris successisset ex purgatione & phlebotomia, una voce responderunt, observasse se sedulo, omnes peste correptos, quibus liberaliter sanguis detractus fuerat, & corpus valide purgatum, deterius inde habuisse, tandemque interiisse: reliquos, quibus solis alexiteriis provisum esset, fere cunctos evasisse: id enim genus pestis haud ab humorum corruptione, sed à primario & solitario aeris vitio causam habeat. Idem eventus antea notatus fuerat in anhelosia graveolente: nempe ex purgatione & sanguinis detractione deterius ægris successisse. Non negaverim tamen, quin, si ingens aliqua in corpore plethora subsit, utrique remedio locus esse possit præsertim per initia, & si materia effectum habeat orgasmum, unde metus immineat irruptionis in partem aliquam nobilem. *Pareus lib. 22. de peste cap. 24.*

OBSERVATIO II.

Narium hæmorrhagia per biduum durante, liberatus æger à peste.

Juvat hæmorrhagiam provocare, si per hanc viam natura se exonerare gestiat. Nam, ut est ab Hippocrate pronunciatum: *Caput dolenti & undique laboranti, pus vel aqua, vel sanguis per nares, aut os, aut aures effluens morbum solvit.* Provocatur talis hæmorrhagia, forti in mungendo contentione, interiorum narium scalptu, punctura ex seta equina, diuturna capitis depressione. Domino Fontano Equiti torquato, dum essemus Bayonæ, sanguis sponte naturæ profluxit è naribus biduum totum, sic demum febris pestilens, qui laborabat, quievit oborto una copioso sudore, moxque antea acies suppuratum conceperunt, & me curante, Dei beneficio, convaluit. Si nimium fluat sanguis, vinculis ante manibus, brachiis & cruribus injectis, spongiis oxycrato imbutis axillis submissis, cucurbitulis mammis & hepati, leniterque admotis, immittere in nares oportebit gossipium saligneum, vel astringens aliquot medicamentũ, confectum ex interfœminei, vel juguli leporum pilis, bolo armeno, terra sigillata, succo plantaginis & centinodiæ concorporatis, ægro præterea in algido loco collocato. *Idem cap. 26. lib. prædicto.*

OBSERVATIO III.

Narium continuata hæmorrhagia, ob latentem pestem extinctus æger.

Conspeximus nos hic Friburgi in atrocissima illa peste quæ anno 1564. prope quartam civium partem absumpsit, vestiarium quendam, sponsum, è regione à domo habitantem, vespere ejus diei qua sponsae, pro more una cum cognatis, nuptiales invitabat, ob latentem & blandam pestem, tam sæva è dextra naris hæmorrhagia correptum, ut ex ea intra paucas horas continuato, & confertis sanguinis profluviis, nihil proficientibus medicamentis, animam exhalaverit. *Schenk.*

OBSERVATIO IV.

Ad pestem scarificationes ferè ad crurum malleolos, aut suras crurum, ab Ægyptiis ceterisque Arabum nostri temporis, atque Turcarum.

Cum primum in Ægyptum me contulissem, pestisque etiam ingens eam regionem per triennium continuo invasisset, adeo ut Memphi sæpe septem & octo hominum millia quotidie per unum & alterum mensem interirent: ac tandem in nostros quoque grassata esset, quibus hujusmodi præsidio succurrere tentabam, nunquam ex ministris nostratibus, qui crura scarificando sanguinem mitteret, invenire potui. Crura etenim fovebant, lavabant, scarificabant, dolore affligebant: sanguinem vero minime extrahebant. Cumque Arabes in sanguine mittendo omnibus dexteritate præstare accepissem, cucurbitulas vero vitreas minime illis notas esse, sed tantum corneas, quas in occipitio ophthalmia laborantibus magno emolumento admovent; ut eorum Chirurgus accerseretur curavi: qui cum forte fortuna abesset, venit Medicus inter eos admodum celebris, is nempe cui publicum munus est demandatum, Theriacæ quotannis pro Turcarum Rege conficiendæ, eoque tantum in Medicos admittendi, quos idoneos judicaverit. Cumque à me rogaretur, ut sanguinem juveni vigesimum annum agenti, sanguineque abundanti, ac bubone in inguine laboranti, cum delirio. per crura mitteret, id se facturum annuit. Quare aquam calidam afferri jussit, quæ cum esset allata, crura panno aspero fricabat, fovebat, ac in eadem aqua crura imponebat deinde crura vinciebat sub genu, eo in loco, ubi & nos, dum valemus, crura deligare solemus; eodem autem modo ea vinciebat, quo & brachium vincire consuevimus; incidebat, multas affigens incisiones ut numerum quadragenarium excederent. Per longum incidebat. incisiones autem erant magnitudine, ordine, & situ æquales, ab inferioribus initium sumebat. Ab incisionibus iterum crus in aquam ponebat. Super incisiones verò aquam tepidam manibus affundebat, ac sanguinem incisiones obscurantem continuo fermentum parte crassiore,

siore, quod apud hos aptissimum est, detergebat, ut deterso confestim alius succederet? singulis vicibus ad unciam extergebat, ita ut ad tres libras sanguinem summa cum dexteritate, citissime, atque citra dolorem extraheret: majorem etiam copiam extrahere potuisset, si fuisset opportunum. Modicum tandem farinæ triticeæ super vulnuscula imponebat. Alium etiam vidi: qui gossipium super incisiones absque farina ponebat; incisiones numero pauciores, sed longiores faciebat, æquales tamen triplici illa qualitate. *Ioan. Iacobus Mannus libell. de Malleolor: scarificac.*

Eo tempore, quo pestis grassabatur in Italia, cum essem Patavii, neque mihi esset copia ministri, neque haberem cucurbitulas, mulieri cuidam uxori cujusdam mercatoris, mihi amicissimi, persuasi, ut sanguinis extractionem per scarificationem permitteret quod cum de vita dubitaret, libenter concessit, quam ipsis manibus præmissis debitis frictionibus, ablutionibus ac fomentationibus, cum vidissem jam fluere sanguinem, & admodum subligato crure, partem internam scarificavi; & in talis scarificationem exorsus, ascendi per duos digitos transversos, super malleolum: incisiones erant satis profundæ, & parte retusiore novaculæ, sanguinem abstergebam, dum pedem in aquâ detineret, & sic multum sanguinis extraxi, & ut ipsa retulit, absque dolore, & hoc est credendum, propter aquæ temperiem, quæ vim habebat leniendi dolorem. Præter illam postea neminem invenire potui, qui præ timore hoc auxilii genus admittere voluerit, neque barbitonsores ob insuetudinem libenter faciunt. Ordinem illum incisionum, qui proponitur *ab Oribasio & Gal. in lib. de luxationibus* observavi, propterea quod ad dilatationem orificiorum venarum, multum facere sum arbitratus. *Michael Gavassetius in epist.*

Observatio V.

Ubi venam in peste secare conveniet, ad vitandum contagium, balista phlebotomica, novo nobis & raro invento, utendum.

Qui venisecas contagione fortasse pollutos timent, instrumentum ad secandas venas domi contineant, quo etiamnum Græci Barbarique utuntur: balistula est ad corpora sanguine levanda, & sibi quisque pro arbitrio demit sanguinem, tuto enim venam aperit, vel imperitis facile. Arcus est, cui sagitta ad justam mensuram annexa est, venamque subito vulnerat, & quantum velis transfigit. Ita ut arteriam non timeas, nec ultera citraque venam ictum faciat: expedita res est, ac facilis. Qui hoc non habet, familiares idoneos habeat ad venas secandas. *Alex Benedict, lib. de Febr. Pestilent. cap. 16.*

Observatio VI.

Hydrargyrus, amuleti loco gestatus, adversus veneficia & pestem præstat.

Hydrargyrum κακοζηλία fortassis, cum lui venereæ exterminandæ ceu panaceam quandam conspicerent, & ad pestilentiæ contagia miris laudibus extulerunt. Patavii in officina aromatarii ad D. Antonii insigne forte fortuna cum essem, accessit mulier petitum hydrargyrum: ibi Pharmacopœus terebello pertudit avellanam nucem, excavatam replevit hydrargyro, & tradidit. Sciscitanti mihi usum, respondit. frequens esse mulierculis quibus à fascinatricibus ademptum sit lac, quo infantuli alendi fuerant. Hoc si secum gestaverint, nullas prorsus sagarum, lamiarum, aut strigum pertimescendas insidias, quod & in sua conjuge exploratum & expertum se habuisse, sancte asseverabat. Invaluit fortasse illinc origine ducta, superstitio prava, ut etiam pesti tandem conducere hominibus persuaderent, cum fascinationibus amuletum præberet. *Iordanus cap. 9. tract. 3. de pestis phan.*

Inter ea quæ Græcis περίαπτα dicuntur, maxime probamus, si ex avellana perforata interior nucleus cum acicula extrahatur, deinde argento vivo repleatur, & suspendatur collo; mirum enim in modum nos tutos à peste reddet. Hoc remedii genus ante 12. annos accepimus, ex Medico Illustrissimi Domini defuncti Vidami. Ille enim, cum Henricus II. Galliarum Rex militem in Germaniam duceret, in obsidione Metensis civitatis; nullo alio remedio se defendit â pestifera lue quæ tunc maximè sæviebat, neque solum seipsum, sed etiam Chirurgum, qui peste correptos invisebat & tractabat. Hujus remedii meminit. Marsil. Ficinus *P. Drostus cap. 8. Consilii novi de pestilentia.*

Observatio VII.

Arsenicum, amuleti instar vel per se, vel cum aliis gestatum, ut pestem arceat.

Ex illis quæ apponuntur, præstantissimum est ex speciebus Arsenici medicamentum, ad juvandam veneni ejectionem. Recipit *Arsenici crystallini, partes duas, rubei, partem unam: fitque placenta rotunda, crassitudine digiti, cum albo ovi, vel mucilagine tragacāthæ.*

Putant Itali quidam Medici, in servandis sanis nihil illustrius à Deo mortalibus concessum, vocantque divinum inventum Dei: quoniam jurati asserunt, neminem occubuisse qui id gestaret: Eoque nos ad credendum maxime ducunt, quod probatum experientia sit: & insensus egregia illius utilitas permanet. Ego illud quicquid sit causæ, tantum esse puto, quantum illis videtur, sed si cum pharmacis conjungatur: tantoque moveor vehementius, quod Tiguri anno 1564. quotquot eam secum ferrent compositionem, (fuerunt autem plurimi) nullum sciam qui morbo caperetur, aut damnum acciperet: cum tamen, ut illic fit, more & persuasione animorum, multus esset hominum cum ægrotis congressus, & pestis in reliquos crudeliter sæviret. Basileæ à Medicis eadem probata salubris fuit, & multos feliciter servavit. Qui Tiguri hanc Medicinam faciebat, acceperat scriptionem, non didicerat causam, quam, ne cæteri illum ignorare scirent, fictam dedit, voluitque falsa specie gloriam suam augere. Consuetudinem longam dicebat efficere perpessionem veneni faciliorem: tantum assuefactionem valere, ut qui paulatim ad Arsenicum assuefierent, sine noxa in pestilenti aëre versentur. At nos de ratione videamus: Si id consuetudo potest, cur hi, quos constat inter peste afflictos, menses duos vel tres, ad venenum satis assuefieri, quarto demum mense, aut quinto corripiuntur? Cur non Arsenicum, antequam membra consuetudine firmentur, interficit? Cur non potius ad aërem homines assuefacimus? Sed & Arsenicum â veneni natura discessit. Dioscorides ait, erosione interficere: curari emollientibus, quæ acrimoniam obtundant, & alvum leniendo solvant. Quod si verum est, ut nemo aliter docuit non est purandum virus aliquod in Arsenico latere. Ita nihil aliud est venenum esse, quam occulta ratione interficere. Quæ enim in animis nostris consignatos habent occisionum modos, frigore, calore. erosione, putredine, & aliis qui plurimi sunt: hæc omnia nemo ad societatem, venenorum pertinere ostendet, licet concurrant plebeii omnes Medici, sic enim, qui philosophiam contemnunt, appellandi videntur. Quid enim? Utrum venenum in his putamus esse, quæ intro demersa quocunque modo, homines ad mortem tradunt? Absurdum id quidem. Qui enim cibus, aut quod medicamentum dari potest, quæ si suis limitibus non terminentur, vitam nobis non extinguant. Nobis vero, quæ mole aut multitudine interficiunt, neque deleteria appellare libet. Quod enim confertim sumpta mortifera sint, hoc ex circumscriptione quantitatis, quarto, eorum quæ κατ' αὐτὸ Aristoteli dicuntur, modo evenit, non natura sua, cum interim neutrum de neutro

tro in definitionibus enunciemus, totaque oratio ex accessione tertii cujusdam limitantis nata sit. Veluti autem non convenit triangulis, ut æquales omnes sint: sed tum, quando in eadem basi collocati iisdem Parallelis finiuntur: ita lethalia hæc non possunt simpliciter dici, nisi limitationem annectas: falsumque est Fuchsii, de ignis scintillulis, argumentum. Ita in omnibus res suis *ὅροις* devinciendæ sunt, eritque venenum quod occulta ratione: reliqua deleteria, qui manifesta naturam hominis morte dissolvunt. Arsenicum vero mortiferum quidem non tamen venenum, si Dioscoridem sequimur: & sola erosione necat. Ita vidimus Tiguri, cum venenum aeris extinctum esset siderum conversionibus, nihil tamen debilitari, qui & post Arsenico uterentur, saccoque inclusum circumferrent, sanis corporibus, viribus integris, sine infectione aeris. Ergo alia erit & difficilior, quam scrutari oportet. De Arsenico rubeo (quod perspicuum est, veterum Sandaracham esse) non habet dubitationem apud doctos, licere illius suffitu, catapotiis, eclegmatis, inunctionibus secure ad corporum mala uti: valereque in eo eximiam discutiendi vim sine metu periculi. Verum eo nobis non est satisfactum, qui ad discussionem requirimus magnum abditæ facultatis robur. Nam si dissipatione remedium ægros levat (hac autem sola nunquam restitui possunt, qui cum debiles sunt, laborant) falso illi de perpetua in omnibus conservatione loquuntur: aut... hoc efficiunt. Errant qui in discutiendo medicationem quærunt. At hoc nobis allumendum est, neque condemnandum esse in tuenda sanitate, neque opportunum semper remedium, si solum sit: sed tamen utiliter admoveri, postea quam Alexipharmacis vis abdita corroborata est, plurimumque conferre ad depulsionem veneni, quam natura prius inceperit? Itaque quod Basileæ factum est, videntur remedia occulta magno cum fructu huic placentæ misceri, aut si hoc non placet, indies quædam separatim degustant: placentam vero serico obductam cordi admoveant: quanquam securius est, indusium lineum interponere, ne carnem tangat. Eadem ratio est efformandi oblongos sacculos ex simili massa, quæ arteriis manuum alligantur: veluti nostræ fœminæ languidis ex Aromatum varietate conficiunt: necessario itaque adserentur *ἀλεξιφάρμακα*, si quod agit Arsenicum, hoc totum in discutiendo consistaret. Si vero magnificentius quid habet, venenoque omni detracto successionem efficit valetudinis sine externis adjumentis, non desiderabit admistionem aliorum, aut variationem, cùm solum veneni amotione afferre possit consecutionem sanitatis. Quamobrem si hoc constitutum sit, *ἀλεξιφάρμακον* erit Arsenicum: quod cum quibusdam placeat illustribus & gloriosis Medicis, nobis pene idem videtur. Nam ex eo solo ajunt sine coagmentatione similium medicamentorum, nos omnes veneni liberationem & vacuationem consequi. Hoc si recte docent neque sensus repugnant, conclusum statim est, vim occultam medicandi venena Arsenicum habere. Nos igitur aut hominibus doctis assentiemur, soloque in placentam congesto ex tragacantha uti possumus, & amplius quod desideremus nihil erit: aut si hoc illi apud nos non obtinent (arduum enim videtur & periculosum) miscebimus gentianam, succumque cyrenaici liquoris, qui laser est vel Asa dulcis & odorum officinis medicis. His enim misceri & temperari Arsenicū secure potest quamvis multorum, ut diximus, judicio illam conjunctionem aspernetur, & seipso contentum sit in veneni curatione. Cur vero, si erodendo nocet: pannis veluti munimentis circumseptum, non erodat, non habeo causam difficilem. Ita si pilulis misceatur, si alus viscosis, desinet erosio Fumus autem ex Arsenico tanto salubrior est, quo magis aeteæ partes & tenues in suffitu dissipantur, manent autem in vase terrex & crassæ quæ exedunt. Simile est in natura præservans remedium, ec succo Laseris, pinguedine serpentum venenosorum, & Misy: quæ omnia in unguentum vel massam latam serico vestiendam artificiose redacta, cordi & arteriis imponuntur. *Ioan. Pistorius Nidanus lib. de peste pag. 34. & deinceps.*

Plura de hoc remedio vide apud *Georgium Agricolam, Theodosium, Montanum, Fallopium, Simonium, Droetum Iordanum, Sa...enum, & alios.*

Ξηρίχριον sive Amuletum Paracelsi: ℞. *Alcohol. bufonum aridor unc. ij. arsenici cryſtal. unc. j. rubei, unc. j. rad. dictamni, torment. ... drach. ij. unicornum imperforat. drach. j. corallior. hyacinthorum, smaragdorum, ... drach. j. croci orient. scrup. ij. conficiantur in pulverem, qui cū ... aq. tragacantha in massulas figura ... conformetur*: ut a collo supra camisiam gestari queant, rubro syndone intutæ.

† De *Arsenico* egi fusius in Epistola ad Digbœum de Pulvere sympathetico, qua de re quoque videri potest *Horstius* de febr. Malign. & pest. Clarissimus *Deusingius* in examine pulveris Sympathetici, putat *Arabes* non esse usos *Arsenicalibus amuletis* sed ex *Cinamomo* paratis, non legendum esse in illorum scriptis *Arsenicum*, sed *Darseni* quod *Cinamomum* denotet.

Observatio VIII.

Hirci olidi ad arcendam pestem usus.

De olido hirco referunt, eapropter cœlo pestifero alii, ut quicquid est sordidorum odoramentorum, eo sese recipiat, ut dicas fœtorem hircinum superare alios, & obtundere usque adeo, ne percipiantur: quemadmodum plantas odoratas vegetiores reddi, allio circumpacto, quod vitiose victius ad sese trahit, sincerumque pabulum coronariis indulget plantis, *Iordanus cap. 9. tract. 3 de peste Pharmacis.*

Observatio IX.

Ex cadaverum canum fœtore pestilentia profligata.

Exemplum unum non prætermittam ætate nostra in memoriam ... ratione physica confirmatur. Quidam mercator Cretensis nobis narravit, cum in Taurica regione negotiaretur, & sævissima pestis orta esset, aeris vitio, quo finis moriendi non erat, in ea summa hominum strage à se Medicum visum loci ejus incolam, nam Sarmatæ ea loca tenent, qui canes omnes interemptos passim per vias perque vicos omnes abjecissent, qui distenti & putridi tetro odore cœlum impleverunt: quo remedio statim sanitati restituta est: & Sarmatas id remedium factitare solitos, putrescentes enim canes aeris naturam permutant, quæ hominibus duntaxat exitialis erat. Ita enim dissimilitudo facit & rerum discordia, nam venenum veneno interdum debellatur, quod etiam Zoar quidam inter posteriores Physicos affirmat. *Alex. Benedict. lib. de pest. c. 6.*

Observatio X.

Coriarii immunes à peste animadversi.

Experientia comperi coriariosqui in media Lutetia habitant, raro peste corripi, quo etiam tempore ea in urbe sævit crudelius. Graveolens enim vapor, quo tota vicinia perfusa est, pestilentem aerem vix intro subire in eorum casas patitur. Semel autem ingressus miram stragem facit. Sunt tamen, qui coriarios, ejusque farinæ homines qui sordida tractant, ægre idcirco peste opprimi contendant, quod omni fœtori assueverint: quorum non magnopere à veritate abhorret opinio. Nam qui latrinarum & fœtidissimarum cloacarum purgamenta exportant, & quæ in Xenodochio ægrotantibus ministrant virgines, quamlibet crudeles pestilentias (adeo scilicet omni graveolentiæ, atq; aeris inquinamento assueverunt) rident & despiciunt. *Palmarius de febr. pest. cap. 15*

Observatio XI.

Graves odores, & bombardarum crebras explosiones pestem arcere.

PLebeii nostrates, corii cornuque præsegmina, atque olla subuvida in ignem conjiciunt; eoque nidore suas casas ac tuguria suffumigant, quo morborum contagia dispellant, ac se suasque ædiculas à pestilenti aura tutas præstent. Atque hinc manavit proverbium: Cornua inibi aduri: designans, loca peste morbisque contagiosis infecta evitanda. Non dissimile remedium discutiendæ pesti, adhibitum est superioribus annis, quum apud Nervios, quos Tornacenses modo vocant, morbus popularis crudeliter sæviret, totaque urbe grassaretur. Milites siquidem præsidiatii, qui in arce excubias agebant, machinas, tormentaque bellica, pulvere bombardico, non globis oppleta urbi obverterunt, eaque sub diei noctisque crepusculum incenso funali explodi curabant; quo effectum est, ut sonitu violento fumantique odore, aëris contagium discuteretur ipsaque civitas à peste facta sit immunis, ac libera. Neq; enim minus præsentaneum est hoc remedium in dissipandis nebulis, infectique aëris contagiis, quam quod Hippocratem factitasse legimus, extructis pyris, congestisque sarmentis ac fascibus, per compita ignes excitare. *Lemnius de occult. nat. mirac. lib. 2. c. 10.*

Observatio XII.

Theriacæ ad pestis tum præcautionem, tum curationem usus.

ANtidotus Theriaca dicta per excellentiam, sola nobis est visa in pestilenti constitutione ægris succurrere, cum nullum aliud remedium magnitudini mali adeo resistere posset. Pestis enim instar crudelissimæ feræ, non paucos aliquos, sed civitates integras depascitur; in pravam & corrumpentem qualitatem aere mutato. Itaque periculum evitare nequeunt homines respirare coacti, sed aerem intra se ut venenum aliquod inspirando trahunt. Hac de causâ omnium admiratione dignissimum virum Hippoc. laudo, quod pestem ex Æthiopia ad Græcos protectam non aliter curarit, quam aeris mutatione, ut non amplius qualis prius erat inspiraretur. Iussit igitur ignem per totam civitatem accendi non ex quavis materia sed corollis & suavissimis floribus, & unguentis infusis, quæ pinguia simul essent ac odoratissima, ut aerem ita purgatum ad pestem arcendam haurirent. Itidem mihi, Theriaca, quasi ignis quidam expurgatorius esse videtur, ita ut qui ipsam in pestilenti constitutione præbibunt, omnino in affectum incidere con sinat: qui vero jam inciderunt, sanare queat, emendata aeris inspirati pravitate, corporisque habitum amplius corrumpere prohibita. *Galenus lib. de theriaca ad Pisonem.*

Theriaca Germanorum Monavii.

℞. *Rad. angel. gent. zed torm. dict. Cret. pimp. valer. ostruc. morsus d. arist. r. rad. asari. serpentar. levistici. cardopat. petasit. pentaphyll. an. ʒ. iij. herb. scordii, chamædr. beton. rutæ, Card. b. gg. centaur. ana. ℥. ſ. fl. calend. lavend. anthos, ſ. citri, acetoſ. napi, ammi, b. Dauci, an. ʒ. iij. boli A. pp. t. sigill. c cervi uſti pp. an. ʒ. j. croci, macis, macrop. mastic. thuris, santal. omn. an. ʒ. ij. ſ. myrrh. sel. fl. sulph. Caph. an. ʒ. vj. opii theb. ℈. iiij. castor. Euphor. an. ʒ. j. rhapont. veri ʒ j. cinn. sel. cort. citri, arant. an. ℥. ſ. n. jugl. excort. ficuum per cribrum transmiſſ. an. ℥. ij. ſucci card. b. Veron. verbent. ſcab. ſcordii, rutæ salu. acetoſ. borr. meliſſ. ana. ℥. ij. ol. Vitrioli ℥. j. ſp. diamar. fr. cal. è gemmis fr. & cal. ana ʒ. j. ſ cordial. temperatar. ʒ. ij. diamb. diamoſc. d. an. ʒ. j. ther. Andr. ℥. iiij. mithr. sel. elect. de Ovo, ana ℥. ij. diaſcordii. ℥. j. ſ. Extracti Angelicæ ℥. ſ. ſalis. abſynth. ʒ. ij. vini odor. ℔. ij. ſ. mellis opt. deſp. lib. xij. exquiſitè. commiſc. omnia ad formam Opiatæ.* De hac *Monau. ad Io. Herman. lib. 5. Crat.* sic Composui hic, dum proxima contagio nobis metum injiceret, theriacam quandam, quam Germanorum nuncupavi, cujus libras jam multas pharmacopæus meus divendit. Si voles, de illâ aliquid lubentiſſ. transmittam: imo etiam descriptionem communicabo, ut de ea judicium ex arte ferre possis. Alioqui nullus eam alius vidit hactenus. Constat ex iis potissimum, quæ apud nos pura & sincera reperiri possunt, neque minorem vim in venenis extinguendis possident, atque exotica, & ab extremis Indis huc importata: ut taceam, quod minoris vendi possit, quam Veneta quam non omnes persolvere valeāt. *Idem in subseq.* In præsentia habes Theriacæ nostræ, quam Germanorum vocare soleo, aliquid, & simul, siquidē ita vis, descriptionem illius. Quam ea lege & conditione accipies, ut pro te serves, & tuum mihi de illâ judicium significes. Plebeii ferè nihil aliud in ea, quam colorem minus atrum accusant. Sed hic etiam conciliari non difficulter potest sive Chalcitide sive alio quodam atrificante admixto, &c.

† De Theriacæ usu in peste vid. quoque *Theodos. Epist. 2. fol. 35. Erast. Epist. 25.*

Observatio XIII.

Armeniæ terræ ad pestem vis mira.

ALlata nobis est, hoc tam vehementis pestilentiæ tempore, quædam terra ex Armenia Cappadociæ finitima, insigniter exsiccans, pallida colore. Qui vero ipsam exhibebat, lapidem, non terram nominabat. Friabilis est veluti calx, quæ est usta petra fit, itidem ut calx nihil arenosum continet: sed postquam pistillo in pila confracta est, tam lævis est & lapillorum expers quam calx, aut stella Samia, quà tamen gravior, densior, & minus est aerea, ideoque si negligentius spectes lapis videbitur. Sed aut lapis aut terra vocetur, ut libet, modo summam ejus siccandi vim non ignoremus. Inprimis enim convenit dysentericis, fluxionibus ventris, sanguinis sputo, catharrho, & putridis in ore ulceribus. Quibus à capite manante defluxionē thorax infestatur, & quibus ea de causa spirandi difficultas contingit, utrique hac terra plurimum & efficaciter juvantur, &c.

Cæterum in peste hac ingenti, nón dissimili illi quæ Thucydidis ætate ingruerat, omnes qui hoc remedium bibebant, confestim sanati sunt quibus verò non profuit, omnes obierunt nec ab ullo alio sunt remedio adjuti. Unde liquet eos solum utilitatem ejus non percepisse, quos affectus incurabilis invaserat. Bibitur autem cum vino, modice quidem diluto, si febris aut nulla sit, aut exigua: sin major, valde aquato. Fere tamen pestilentes febres vehemens calor non comitatur. Porrò in ulceribus exiccandis, quid dicam quantam hæc terra vim habeat? Terram enim appellare malo, utpote quæ cum liquoribus facile misceatur, & imbuatur, quæ omnis terræ communis est nota, licet qui nobis eam exhibuit, lapidem appellaverit. Hucusque *Galenus lib. 9. simpl. De terra Samia Aetius* addidit. Bolum hunc Armeniacum Armeni patria lingua Zarinaca vocant, Syri Zarnacha: nascitur in monte prope Gangana oppidum. Regio vero ubi mons est, Agaraca nuncupatur.

Observatio XIV.

Theriaca bimulis peste correptis & verminosis, contra Galeni sententiam exhibita.

INterdicit quidem Galenus theriacam pueris, ob raram corporis texturam, calorisq; copiam, metu dissipationis spirituum. Vidimus tamen Romæ excellentissimum Doctorem Hippolytum Salvianum pueris bimulis exhibentē, eum ipse imitatus, & liberis meis, verminibus vexatis, magno certe emolumento, non semel præbui. Quapropter non tantopere illius usum reformidandum censerem. *Iordanus de pest. Tractat. 3. cap. 7.*

OB-

Observatio XV.

Stibii adversus pestem mira vis.

STibii intus assumpti effectum silentio non dissimulandum, mihi narravit Georgius Handschius. Is enim cum esset pestilentia correptus, ob idque maximâ totius corporis imbecillitate affectus, cordis tremore, spirandi difficultate, capitis dolore, & sinistri inguinis abscessu: circa noctis crepusculum Stibii rhodosaccharo admixti tria grana sumpsit: atq; post horæ dimidium vomitionibus rejecit magnam pituitæ biliosq; tum flavæ, tum porraceæ quantitatem, cum prospero admodum successu. Siquidem ex vomitu (ut ille dicebat) statim sublata est spirandi difficultas, ac cordis tremor cessavit. Vomitum deinde subsecuta est copiosa alvi dejectio sine ulla ægrotantis molestia: post quam reliqua pestis symptomata prorsus evanuerunt, atque adeò brevi is fuit integræ sanitati restitutus. Id quod etiam aliis contigisse scio, qui hoc admirabili medicamento sunt usi, in ea pestilentia quæ anno 62. & 63. in tota ferè Bohemia grassabatur: siquidem quamplures servati sunt pestilentia affecti, qui Antimonii seu Stibii nostri grana tantum quatuor ex antidoti laxantis drachma, in morbi principio devorarunt. *Matthiolus Comment. ad cap. 59. lib. 5. Diosc.*

Stibii citra exactiorem parasceven simpliciter adsumpti, vitri præsertim usus venenatus & insigni violentia noxius est. *[illegible] lectores, post alios, clarissimus [illegible], Medicus, & Chymicus, F. Basilius Val. Monachus, scriptis retulit.*

Observatio XVI.

Pestis antidotus vera & propria nondum inventa.

PEstilentis veneni nullum alexiterium esse qui contendit, naturalis philosophiæ principia subvertit, quibus omnia ex contrariis per contraria fieri humanarumque rerum vicissitudinem, atque instabilitatem, ex principiorum repugnantia & dissensione fieri, constat. Quum igitur peculiare pestis remedium proprium que venenatæ perniciei alexiterium adhuc in naturæ sinu abditum delitescat, ad communia venenorum alexiteria, & ad cardiaca medicamenta, quæ his hactenus humana industria, confugere necesse est. Communia quæ veneno cuicunque, sive intro sumpto, sive morsu infuso, non humiditate, aut siccitate, calore, aut frigore, detergendi vel obstruendi facultate, vel alia denique ulla vi, quæ ab elementorum materia qualitateve dimanarit, sed occulta proprietate, cujus nulla ratio reddi potest, obsistunt & adversantur. Antidota verò, quæ non extrinsecus corpori imposita, sed intra ipsum assumpta lethalibus, venenis, virulentis ferarũ morsibus, aut malignis ex prava victus ratione obortis affectibus occurrunt. E quibus ea seligemus, quæ longo medendi usu adversus pestilentem perniciem valuisse comperimus. Cardiaca verò appellamus, quæ cordis vires tueri & augere nata sunt: quoniam enim hæc spiritus vitales pariter, atque nativum calorem erigunt & recreant, pestilentis veneni remedia jure habentur. Hi præcipui fontes sunt, unde pestis remedia eruere oportet, tantisper dum Dei Opt. Max. benevolentia verum ejus alexipharmacum innotescat: neque enim vel cathartica, vel venæ sectio peculiaria remedia sunt, sed (ut jam dixi) omnibus morbis, qui ab humoris vitio originem habent, communia. *Palmarius lib. de Febre Pestilente, cap. 17.*

† Varia contra pestem remedia vide apud *Borell. Cent. 1. obs. 22.* ubi & bufonem commendat, de quo consul. *Scrutin. Pest. Ath. Kircher. & Hildan. Oper. p.* 1028. Nix, tanquam pestis præservativum commendatur à *Bartholin. lib. de Nive c.* 13. Confer etiam mirum pestis abigendæ consilium, quod dat *Camer. Syllog. Mem. Cent. 7. part. 49.*

Observatio XVII.

Febre pestilenti affectus quidam, intempestiva nitri frictione periit.

ANdreæ Marino, febre pestilenti correpto, imperatæ fuerunt frictiones ex nitro, à quibus tantum sensit ardorem & acrimoniam, ut exclamaret; ante diem ad mortem se rapi, quod & factum fuit. *Georg. Melichius comment. de medicament. componend. rat. pag. 319.*

DE BUBONE PESTILENTE.

Observatio I.

Bubone pestilente affecto, vena secta profuit.

PRopertius de Symeonibus Utinensis Medicus, cum Pannodaciam nostram peteret, Hungaria, quàm pestis affligebat vehementissimè, transeundum illi fuit. Correptus & ipse bubone pestilenti, inopia Chirurgorum & remediorum, tuguriolo exceptus, focum succendit, ipse sibi poplitis venam è directo bubonis secuit. parum initio emisit sanguinis, digito prius, post fasciola vulnus occlusit, sic obdormivit: post horam denuo remota fascia vulnus reseravit, sanguinem fluere permisit paulò majore copia. tum sensit bubonem, loco mutato, per femur descendere: occluso foramine iterum obdormivit, expergefactus repetiit, leniter sequente tumore. Successu hoc elatior factus, ea nocte toties iteravit, donec in scalpello locum vulneratum, ad genua deduceret tumorem: tum viribus, quantum res angusta tulit, restauratis, triduo post itineri cœpto sese commisit, ita lethum se evasisse sæpè gloriabatur, licet tumor in scirrhum tandem degeneraverit, qui multis mensibus gressu ambulationeq; interdictis, vix emendatus & discussus fuit. *Thom. Jordanus tract. 3. de pest. phænom. cap. 8.*

Fui vocatus manè pro quadam muliere Taurini, quam reperi verbis suum testamentum explicantem, cum non arbitraretur se tantum vivere posse, ut scriptis redigeretur. Causam hujus tumoris investigando, vidi bubonem magnum post aurem, & ipsa respondit: sunt octo horæ, quibus hoc apostema apparere cœpit, & in hoc modico tempore excrevit sicut videtis. & hactenus fui cum maximo dolore: nunc autem quievit dolor omnino, sed sentio venenum ad cor descendere, illudque horribiliter molestare, neque credo me vivere posse horam unam. Suasi ut non timeret, & statim feci eam olfacere acetum & aquam rosaceam, jussique fieri fricationes, & subito Chirurgum & Apothecarium vocari. Curavi adaperiri ambas cephalicas: primo oppositam, quia erat sanguinea valde & repleta: deinde eam, quæ est de eodem latere bubonis, extrahendo sanguinem. Mox applicavi ventosam super bubonem cum egregia scarificatione, iterando applicationem ipsius ventosæ. Cùm autem extracta esset libra sanguinis vel circa, per iteratam applicationem ventosæ, patiens ipsa incœpit bene sperare, & dixit se sentire manifeste venenum à corde recedere: & iterando ventosam, extractæ sunt duæ libræ sanguinis ab ipso bubone. Feci fieri frictiones, odoramenta, misturas cordiales, pulverem cordialem, epithema super cor, exhibendo de syrupo de acetositate citri cum cochleari. Factâ itaque decenti purgatione, Deo juvante & Chirurgo sanata est. *Pet. Bayrus lib. 20. cap. 8.*

Observatio II.

Bubone pestilente correpta, venæ sectione mortua.

IN Gallica illa peste, uxor quoque mea prior correpta est: febris primùm invasit ardens cum frequenti

vomitu & lipothymia, deinde sopore. Quia in ipso morbi principio domo, cum Illustrissimæ memoriæ Principe Christophoro Palatino Rheni, aberam, evacuatio nulla procurata, aliàs necessaria. Tertio die, quo primùm adveni, madida cutis, & vellicatio primùm, deinde etiam dolor circa inguina: Antidota exhibita, admixtis iis quibus copiosius sudor protruderetur: habita febris ratio, lipothymiæ, soporis, vomitús: evocatum sensim & blande virus ad vellicatam partem fotibus, emplastris, cucurbitulis: paulo post ostendit se tumor: reliqua mitiora: tum secta poplitis interior vena, falsæ scilicet sectæ studio. Deinde applicata trahentia, & simul utcumque maturantia: scalpello tandem, ut decuit, via patefacta veneno: Undecimo, febris ex toto desiit: vomitio prorsus nulla: dissipatus sopor: constans animus. Decimo quarto visa est ex toto libera: item decimo quinto, & decimo sexto: sed interim, quicquid ageretur, perparum effluebat ex vulnere. Decimo septimo mensæ mecum assidens, & Deo gratias pro recuperata (ut sperabamus) sanitate agens, momento delirat: nulla febris: paulò post tumor pone aurem insignis: inde spatio unius horæ, quæ à me tanto cum labore & amore, contra omnem spem, & quasi miraculo quodam, ad illum usque diem servata fuerat, momento, (inquam) & me vix animadvertente suffocatur. Tum demum malo non alieno, sed proprio, rectiùs curare bubonem pestilentem didici. Præstitisset sanè observasse diligentiùs infortunium illius adolescentis peste correpti, quem à se quoque simili propè ratione curatum testatur Avenzoar. Sed sic erat in fatis. *Simonius lib. 2. de pest. curand. fol.* 48.

Observatio III.

Ingeniosa & nova veneni pestiferi per sectionem & tubulum, derivandi atque extrahendi ratio.

Mauritius Cordæus Rhemus, Med. Parisiens. Doctiss. suæ in artis usu peritiæ ac dexteritatis specimen, non ita pridem, hic in Comite ex Mansfeldt peste correpto tale exhibuit, quale intra 50. annos Parisiis non visum esse testantur alii. Aperuit cultro prælongo, ad eum finem fabricato, femur totum secundùm longitudinem, & venenum omne per canalem insertum vulneri paulatim extraxit. *Cl. V. Martinus Holtzapfel de observ. propr. Lutetia ad me missis.*

Observatio IV.

Bubones pestiferi ut transferantur.

Ostrea viva pestiferos bubones loco transferunt, & virus omne ad se trahunt: sunt autem adglutinanda brachio, quà axillaris decurrit, siquidem bubo in alis est: si verò inguen obsidetur, lineamentis femoris, quæ vena cruris describit. *Hollerius.*

Hyoscyamus pestiferis bubonibus admotus, fertur sanare, vel ut quibusdam placet, dispergere. Et si quis ante illorum emersum, plantam eam secum habuerit, nusquam à bubonibus corripietur. *Mizaldus.*

Brassicæ folium anthraci vel buboni pestilenti impositum, è vestigio sinistra ad salutem via bubonem denuò intra corpus adigere, & retrò pellere, ex acroamate habemus. Idque pauperculæ Italorum plebeculæ, interdum necessitate ad hoc compulsæ, familiare esse; quæ ob pestem innotescentem, urbe exulare, dispendio rei familiaris nolens, celare vestigia luis in propriam perniciem, ad hunc modum assoleat.

Observatio V.

Bubone pestilente, unguento ex hydrargyro ad digerendum inuncto, mortuus.

Sunt qui unguento ex hydrargyro corpus inungunt, ignari frigidum & humidum hydrargyrum calamitosam veneni labem cum humore intro regerere, mortemque inferre contaminatis visceribus; quod multis usuvenisse adnotavi. Doctus Lutetiæ Medicus Simonius hoc remedio in seipso usus, ad digerendum pestilentem inguinis bubonem, illicò vires prostratas sensit, brevique bubone delitescente occubuit. *Palmarius lib. de feb. pest. cap.* 24.

Observatio VI.

Bubo pestilens, in scirrhum conversus, ut curatus.

Omnis scirrhus aut incipit paulatim apparere, aut fit successione phlegmones, aut erysipelatis, aut exituræ in loco vacuo: sicut contigit magnificæ dominæ præsidenti Passeriæ Taurini, tempore pestis, quæ incurrit bubonem sub axilla, qui mutatus est ad non purum scirrhum: & post sextum annum ab ejus initio apparuit, cum magno tumore, & ingenti duritie, cum lata nigredine in parte suprema, ita ut nullus Chirurgorum illius curam aggredi auderet, quia arbitrabantur esse cancrum. Vocatus, dixi Chirurgo, ut non timeret curam suscipere: & factis debitis purgationibus, applicatis maturativis, & post maturationem medicamentis, quibus rumpuntur exituræ, sine ferro (ipsa enim maximè timebat apertionem cum ferro) apertum est, & curatum, cura exiturarum similium. Feci teneri orificium apertum per spatium unius anni, donec omnis tumor & durities evanuerunt, itaque Dei gratia sanitati fuit restituta. *Bayrus lib. 20. cap. 6.*

Observatio VII.

Pestis profligandæ ratio prodigiosa & superstitiosa.

Quodvis malum quod nasceretur vel serperet in urbe, veteres viri, veræ religionis ignari, expiarunt victimis, & de his aliqui etiam humanis, quas medicinales, quod pesti remedio putarent esse, nominaverunt: eas verò sacerdotes Neptuno sacra facientes solenni hac precatione, piacula pro nobis sunt, usi, è promontoriis aut præruptis saxis, aut littoribus præcipitaverunt in mare; quam superstitionem Romæ nuper, cùm Hadrianus Pontifex summus esset, Demetrius natione Græcus, & quidem Spartanus, quodammodo secutus, taurum magicis cantionibus mansuefactum, tenui filo ad ejus cornu integrum religato, nam dimidiam alterius partem resecuit, ad amphitheatrum, catervis vulgi sequentibus, perduxit, & pesti, ut Deæ, immolavit; quanquam autem boni & pii homines hanc superstitionem improbaverunt; tamen quia casu tunc hæc lues contagiosa minùs multos contaminaret, vana & credula multitudo Græculum valde admirata fuit: non secus aut quondam Epidaurium anguem, cùm is in eandem urbem, triennio continuo item pestilentia vexatam, invectus, ei malo finem fecisse, superstitiosa credulitate visus fuisset. *Georg. Agricola lib. 2. de peste.*

DE ELEPHANTIASI, seu Græcorum Lepra.

Observatio I.

Quo tempore Elephantiasis Italiæ primùm innotuerit, & quibus potissimùm locis & gentibus familiaris.

Elephantiasis ante Pompeji Magni ætatem non accidit in Italia, & ipsa à facie sæpius incipiens, in nare prima veluti lenticula; mox invalescente per totum corpus, maculosa, variis coloribus &

bus & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, dura, ceu scabie aspera: ad postremum verò nigrescente, & ad ossa carnes apprimente, intumescentibus digitis in pedibus manibusque. Ægypti peculiare hoc malum & cum in Reges incidisset, populis funebre. Quippe in balneis solia temperabantur humano sanguine ad medicinam eam. *Plinius lib. 26. cap 1. Nat. Hist.*

Quod Plutarchus scribit, Elephantiasim ab Arabum Medicis Lepram vocatam, ac morbum uni homini proprium, Asclepiadis solùm ætate sese manifestasse; id ita accipiendum puto, ut quemadmodum scribit *Plinius 26 lib.* in Italia tum apparere cœperit, quoniam eum morbum sub nomine satyriasis, *Aristoteles in 4. de Gen. animal. cap. 3.* intellexit, ut *Michael Ephesius in commentario* prudenter notavit. Ad hæc in Ægypto antea vulgatum extitisse, declarat etiam *Lucretius in 6. libro.*

Est Elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Ægypto in media, neq; præterea usquam.

Elephantiasim autem licet in Italia statim restinctam narret Plinius: in Ægypto tamen frequens duravit, usque ad Galeni tempora, qui eum morbum Alexandriæ familiarem in Germania Scythia, Mysia frigidis regionibus non grassatum. 2. *lib. ad Glauconem* tradidit. *Mercur. lib. 1. cap. 2. Variarum Lectionum.*

In Germaniæ quibusdam oris non infrequentes sunt elephantici: in Hispania verò & Africa tota frequentiores, quàm in reliquo orbe. In Provincia Gallica, Narbonensi Gallia, & Aquitania plures, quam in reliqua Gallia. *Parens lib 19 cap 6.*

OBSERVATIO II.

Elephantia universum corpus afficiens, intra mensem sustulit ægrum: tum de discrimine Elephantia Arabum, & Elephantia Græcorum.

LOngis morbis annumeratur is, quem ἐλεφαντίασιν Græci vocant: qui in Italia pene nunquam visus à Medicis vix dignoscitur. Peregrinum quendam vidimus in grabatulo jacentem, cujus summa corporis pars maculis quibusdam ad atrum colorem vergentibus inficiebatur, & cutis inæqualiter aspera crassaque & veluti squammis fœda ac livens, diversis etiam locis mollis ac dura ostendebatur: quin & ossibus ipsis, ut videbatur, jam vitiatis, in universo corpore macie tabe confecto, ita suræ ipsius os, pedes & manus intumuerant, ut utriusque partis digiti sub tumore ipso conderentur. Quare cum ad hæc mala etiam febricula quædam adderetur, quæ hominem absumeret, unius tantum mensis spatio è vita migravit ad Dominum. Parcat igitur Avicenna, qui elephantiam pedum tumorem dixit: cum hæc non solum pedes, sed universum corpus afficiat, & species lepræ sit, quæ apud nostros nondum visa: apud Paulum probè descripta notatur. *Benivenius Abdit. cap. 18.*

Elephantiasis Græcorum ab Elephantia Arabum multùm differens est. Temerè hic Avicenna carpitur, quòd Elephantiam tumorem dixit pedum: Nam Elephantiasim Græcorum Avicenna & reliqui Arabes Lepræ nomine comprehendunt. Tumorem verò pedum Elephantiam idcircò appellant, quòd pedes crassi Elephantinos referre videantur. *Dodonæus Annot. ad citat. cap.*

Elephantia Græcorum, propriè Lepra dicitur. Arabum verò Elephantia, ab hac diversa, insignem unius vel alterius pedis tumorem atque crassitiem exprimit: cujusmodi semel iterumque Friburgi Brisgoiorum videre contigit in Pistore suburbano, & præterea chelys Musicis. Ob id juxta Dodonæi sententiam, Elephantini pedes analogicè dicti, *Elephantsbencken, Oelschenckel, oder Armb.* Id obiter adscribere visum. *Schenckius Filius.*

CAUSÆ.

OBSERVATIO I.

Elephantiasis, seu Lepræ vulgò dictæ, causæ veriores nova.

DE proximæ Elephantis causæ temperamento multi inter se non parum dissentiunt. Galenus melancholicum quidem humorem elephantiam progignere passim confirmat: sed cum ampla significatione id nominis Latini usurpent (nam & de propriè dicta atra bile, acerrimo & ardentissimo humore, qui & corpus rodit, & terram fermentat, & de melancholico succo frigidiore, qui sanguinis veluti fæx & limus est, dici solet) haud facilè assequi posse putant, quo in significatu melancholiæ nomen in procreatione elephantis accipiat. Sunt qui eum comment. in aph. 2. lib. 4. succum melancholicum frigidum, proximam elephantiæ causam his verbis facere existiment. *In atra*, inquit, *bile, totius corporis color ad nigritiem tendit, pustulæ nigræ fiunt ex ejus colore. Et quæcunque morbi ex ejus fiunt exuperantia, multitudinem melancholici humoris manifesto indicant, quemadmodum cancer, elephas, quartanus circuitus ex melancholico humore generantur.* Si Galeni sententia, inquiunt, quartanus circuitus & elephas ex eodem fiunt humore, quartanus autem circuitus non rarò ex propriè dicta atra bile perniciosissimo humore, sæpe verò ex melancholico succo frigidiore & terreno originem habet, & elephantem ab eodem sæpius fieri utrinque necesse fuerit. At *libro de atra bile*, aliter sentire videtur hac sententia. *Verum alia quoque plerumque non febricitantibus in cute crassescente siccescente, exanthemata provenire videmus, cùm melancholici humoris redundantiam natura ad extimas partes pellit, quo generem, quem elephantem nuncupant, continetur. Ubi autem tale quippiam simul cum febre exercitatur, humor melancholicus, qui in cutem abscessit, facit eum quem carbonem appellant. At si citra febrem decumbat, sitque cum sanguine commixtus, gignere elephantem potest: si solus sit, in principio quidem humorem atrum producit, sed progressu temporis in cancrum desinit, cum utique corrosa cute, acrior sit magisque malignus, cum mitior sine ulcere, latentem cancrum efficit. Evidens enim est hos affectus omnes, præcipue cancrum, ex humore melancholico gigni.* Cancrum, inquiunt, carbunculum, & elephantiam, ab uno & eodem humore fieri tradit Galenus: at carbunculus à maligna atra bile fieri, contrahique alibi dicitur; quare & elephas. Contra tamen, qui calidus est humor melancholicus, carbonem, qui non est ejusmodi, cancrum, & elephantiam gignit, ex Galeno. Eodem etiam libro eum affirmare tradunt, subrubros elephantes, ab atro humore qualitatibus mitioribus prædito, sanguinique admisto, procreari: & si inveterarint, nigriores reddi. Quod ut componatur dissidium, atram bilem ex humore melancholico nuper genitam, humoris melancholici nomen & appellationem idcircò veteribus etiamnum retinere crediderim, quod nondum planè incaluerit, nec pristinis qualitatibus omnino spoliata sit. Procedente verò tempore, quum manifestò jam incaluit, sæviora que symptomata invexit, propriè tum atram bilem nuncupari: tametsi eadem utriusque forma, eademque sit species: sic enim videtur sentire *libro de tumoribus præter naturam. Elephas*, inquit, *affectus melancholicus est, cujus prima origo ex melancholico sanguine est, spatio verò temporis copiosior quam sanguis, atra bilis redditur: quo tempore corpus jam male & graviter olet, turpeque & deformatum videtur, & aspectu horrendum, atque interdum etiam exulceratur. Hunc affectum, cum incipit, satyriasmum vocant, quod Satyris aspectu similes, elephantici evadant.* Atra igitur bilis proxima est omnis elephantiæ causa, sed quæ cùm vel ex suc-

ex succo melancholico ac fæculento sanguine, vel ex bile vitellina, vel ex nitrosa pituita exustis ac torrefactis, non ita pridem habuit originem, illorum etiamnum appellationem interdum retinet. Neque, me judice, immerito: quod suæ procreationis initio, nondum latè ab humore, à quo nuper genita est, dissideat. Frigida quidem videtur atra bilis Galeno, quia terrestris, non tamen caloris expers quemadmodum nec cinis, nec etiam acetum. Jam Arabum de ea judicium ac sententiam inquiramus.

Avicennas author est, elephantiasim partium solidarum substantiam, qualitatibus vitæ nostræ è diametro repugnantibus & infensis, continenter immutare ac pervertere. Quod si verum est frigidam ac siccam statuere oportet elephantis causam (calore namque & humore vita nostra fovetur continetur que.) Quibus perspicuum est, frigidum & siccum è diametro opponi. Elephantia, Avicennæ, est bilis atræ per universum corpus profusio, qua membrorum temperamentum, forma, & compositio labefactatur: unde tandem continuitatis solutio, & partium casus, & fœda ulceratio sequitur. Ad hæc melancholiam ustam non priùs elephantem parere tradit, quàm refrixerit, & inveteratas diuturnasque obstructiones non aliam ob causam elephantiam inurere, quàm quòd minimè ventilatus calor nativus præfocetur, unde & refrigeratur & crassescit sanguis, eique gignendæ idoneus fit. Postremò in elephanticis sanguinem non rarò circum articulos congelari, & pulsum imbecillum iis idcircò esse dicit, quòd facultas sit imbecilla, & exigua necessitas, frigido utpote morbo fatigante. Principem hunc scholæ Arabicæ secuti recentiores ferè omnes, elephantis causam frigidam & siccam esse prodiderunt, atram bilem non priùs eam inferre dictitantes, quàm absumpta omnino fluxili liquidaque ejus substantia, calor tandem prorsus dissipetur atque divanescat, terrena duntaxat, eaque siccissimâ ejus parte cineri haud absimili superstite. Idque perinde esse atque cùm succensus ignis absumpto prorsus ligni humore, quo terrenæ ejus partes inter se junctæ cohærebant, evanescit & extinguitur, siccissimum duntaxat cinerem pro ligno relinquens: quem accenso ligno si conferas, frigidum existimes. His igitur authoribus frigidus & siccus humor elephantiam progignit.

Ego verò (si de re tam controversa meam dicere sententiam licet) facilè efficiam, ut hoc composito dissidio inter veteres concordia coëat, vel si dogma eligendum est, Græcorum priùs sententiæ subscribendum sit. Quanquam acerrima ac calidissima atra bilis, quæ corpus rodere, ac terram fermentare creditur, à frigido & sicco melancholico succo, temperie ac specie recedit atque dissidet: sæpe tamen veteres illam melancholici humoris appellatione designant & insigniunt, sive quòd illa metu & mœstitia, aliisque melancholicis perturbationibus animum mentemque percellat & exagitet, perinde atque melancholicus succus frigidior, sive quòd suæ procreationis initio, dum nondum vehementer incaluit, accensaque est, haud multum à fæculento sanguine discrepet, ut nec cùm siccescens de suo calore non parum deperdiderit. His ergo ex causis veteres, maximeque Galenus, elephantiam, quæ reapse nunquam aliunde, quàm ab atrabilario humore, undecumque genitus sit, proficiscitur, sæpe à melancholico succo aut humore nasci tradunt, & Avicennas frigidum morbum esse prodidit. Quamquam autem elephantiæ omnis origo ab atra bile ducitur, ea tamen, pro affectorum corporum natura, & humoris è quo orta est affectione, non parum, & invadendi serpendique modo, & symptomatis variat. Ut enim quæ elephante prehenduntur corpora, minimè ante hunc, melancholica (ut ita loquar) erant omnia, sed alia sanguinea, alia biliosa, alia melancholica, alia pituita salsa perfusa, alia ex iis mista: sic certè neque atra illa bilis, ex uno eodemque humore perpetuò nascitur, sed interdum à succo melancholico, frigido & sicco, interdum à bile flava in vitellinam versa, interdum à nitrosa pituita originem habet. Quæ igitur ex frigido & sicco, eoque melancholico succo exusto procreatur atra bilis, quoniam ejus humoris à quo non ita pridem ustione genita est, naturam conditionemque etiamnum redolet, diutius occulitur, nec nisi sensim lenteque tandem in extremas partes erumpit: quò cùm ventum est, elephantem levioribus symptomatis conspicuum profert: quem nonnulli frigidam causam habere idcirco dixere, quòd manifesta caloris symptomata nulla statim corpori intentet, nec incutiat. Quæ verò ab adusta flava bile fit, brevi contaminatis visceribus, in extremitate corporis ocyùs exardescit, sævissimaque, incendii symptomata, nisi occurritur, inducit, quæ sui causam calidam esse manifestò demonstrent. Medio quodam modo se habet, quæ à salsa pituita proficiscitur. Quæ verò à sanguine fervidiore exusto, proximè ad eam, quæ à præassata fit flava bile, accedere deprehenditur: ut quæ à fæculento & crassiore, ad eam quam à melancholico humore fieri diximus. Quod autem proponunt nonnulli, cùm jam eousque serpendo processit elephantia, ut exhausta humida atræ bilis substantia, cui calor insidebat, soli ejus cineres frigidiores supersint, ardoris incendiique omnia symptomata tum remittere, morbumque frigidam causam habere, planè falsum est. Licet enim usti ligni cineres minimè eum retinent calorem, quem vel ejus flamma, vel carbones exhibebant: sunt tamen integris rebus, è quibus dimanarunt, multò calidiores. Quod vini fæces demonstrant, quæ ustæ longè calidiores, acrioresque evadunt. Tantumque abest, ut vel atra bilis, aut nonnullarum aliarum rerum cineres frigidi judicari possint, ut etiam frigidarum quarundam cineres, non parvam ustione acrimoniam, caloremque conquirant & assequantur, sicut experientia nos docuit, quâ compertum est frigidissimi ac humidissimi argenti vivi cineres, cathæreticos, acres urentesque esse. Ad hæc si frigida & sicca est elephantiæ causa, cur cedò non solùm elephanticorum tubercula exedantur, & in profunda ulcera serpendo degenerent, sed etiam partium, ipsarũ extrema, vel humoris acrimoniâ absumpta pereant, vel corrupta, & putredine carieque confecta excidant? Non enim frigidus & siccus humor melancholicus, vel frigida & humida pituita, istorum possint esse operum causa: nisi immutata specie in alterius humoris naturam commigrarint. Quod igitur dictitant nonnulli, atram bilem per initia elephantiæ calidam, absumpta tandem liquida & fluente ejus parte, frigidam evadere, minimè permutata specie, absurdum planè censeri potest. Habent enim singuli humores proprium & peculiare temperamentum, quod superstite forma nunquam depereat. Calida enim semper bilis flava, calida & atra, ut pituita semper frigida, frigidusque semper melancholicus humor. Hæc tamen bilis alia calidior, frigidiorque interdum hæc, quàm illa pituita censetur. Nisi fortè putrescens per febres pituita, quoniam incalescit manente forma, istius axiomatis veritatem convellat atque labefactet. Sed hanc impermistam, veterum nonnulli vix unquam putredine sic incalescere censuerunt, ut febrem accersat, febres omnes biliosas arbitrati: quorum opinioni subscripsit Fernelius. Nec si putrescens incalescat, ampliùs pituitæ nomine insignitur: sed ejus humoris, in quem putrescens degenerat. Elephantia itaque omnis calidam causam habet, quæ tamen caloris siccitatisque ratione, pro corporis affecti, & humoris, è quo profecta est, natura, proque morbi tempore, non parum varia est. Quod & veterum authoritate doceri potest, qui non alia ratione castrandos censuerunt elephanticos, quàm quòd testes

yim

vim maximam caloris, fervoremque in universum corpus effundant, qui elephantiæ causam exasperet. *Palmarius libro de Elephantiasi c.9. pag. 241. & [illegible]*

† Conter etiam *Hor[illegible]. Ep. [illegible] 4. [illegible] 378. [illegible] Schenck. obs. 128. Benedi[illegible] Sylvatic. Cent. 1. [illegible] 22. & Cent. 4. Consil. 10. [illegible] Rulandi Cent. 8. cur. 50. & Cent. 9. cur. 95.*

OBSERVATIO II.

Elephantiasis ex [illegible] cum [illegible]

CAvere debet sibi quilibet, quod non jaceat cum leprosa mulieree, & dicam quod accidit. Quædam Comitissa venit leprosa ad Montem [illegible] & erat in fine in [illegible] & quidam Baccalaureus in medicina [illegible] ei, & jacuit cum ea, & impregnavit eam, & perfecte ille leprosus factus est. Igitur felix quem faciunt aliena pericula cautum. *[illegible] part. 1. cap. 22 lil. med.*

Simile quiddam paucis abhinc annis fabro lignario in [illegible] Badensi accidit. Qui, postquam cum leprosam [illegible] (quam quidem inquisitam [illegible] suspicatus fuerat) commercium habuisset, non ita multis ab impuro concubitu diebus leprosus inventus, & ad locum peculiariter hujusmodi infectis dicatum relegatus est. *Philippus Schopffius libello de Lepra Germanice [illegible].*

OBSERVATIO III.

Coitus menstruorum tempore elephantiasis causa.

ORitur Elephantiasis aliquibus ab initio nativitatis contracta origine, ut [illegible], qui ex coitu tempore fluentium menstruorum generantur. Unde Alzaravius, qui fuit unus e quinque [illegible] Arabibus [illegible], licet [illegible] ordine: nam primus fuit Geber, secundus Albucasis, tertius [illegible], quartus Avicenna, quintus Averroës, qui [illegible], & dicit, quod qui generatur in [illegible] menses, corrumpitur lepra intra XII. [illegible], secunda die a XII. ad XXIV. [illegible] tertia die a XXIV. ad XLVIII. manet [illegible], quomodo feminae talis morbi possunt tamdiu latere. *Cardanus Comm. & Le[illegible] ad Text. 26. Hipp. de Aliment.*

OBSERVATIO IV.

Ex muliere sana Elephanticus filiam unam progenuit.

VIdimus mulierem satis decoram genitam a leprosa, & matre sana. *[illegible] lib. 7. cap. 39.*

SIGNA LEPRÆ.

OBSERVATIO I.

Urina Elephanticorum experimenta.

ELephantiasis, quam lepræ nomine passim designant, abominandus fœdusque morbus est, eo quod extra urbis pomœria ablegantur, qui illo contaminati sunt. Et quoniam aliquando cognitu difficilis est, constituti sunt apud Belgas Critici ac Censores, qui hos explorant. Ego ex lotio experimentum capio, cui plumbi usti cineres inspergo: qui si subsidunt, atque in imum urceoli devolvuntur, nullum inesse corpori hujus morbi contagium: sin fluitent, atque in urinæ superficie hæreant, infectam esse statuo. Indicat enim humorum crassitiem atque adustam corruptamque per corpus undique diffusam melancholiam. *Lemnius lib. 2. cap. 52. de occult. rerum mirac.*

Si de urina alicujus qui de lepra suspectus est, judicium sumere velis, certum da operam, ut æger a prælervativis [illegible] aut quartum diem abstineat: quo facto, urinam ejus, in testula [illegible] aquam calidam pone, orbe[illegible] vitrum [illegible], ita enim in aqua calida urina [illegible] ebit: quæ siccatus, si asperitudinem quandam habeat, ac si sale conspersus esset, certissimum lepræ signum erit. *Toxites explicat ad [illegible] cap. [illegible] lib. 6. Paracelsi Paragraphorum.*

OBSERVATIO II.

Lepræ confirmatæ signa.

IN Elephantiasi confirmata sensus cutis omnino perit: quia densata tum est, & frigore quasi glacie coaluit. Quare nervi molles tenues, & quasi fibræ quæ per eam disseminantur, ita coguntur atque crassescunt, ut spiritum non recipiant animalem. Motus autem etsi stupet, non tamen interit: quia nativus calor in musculis conservatur, cujus munere nervi qui motui destinantur, minus offensi, spiritum animalem excipiunt ac retinent: musculi namque præter carnosam substantiam, venas & arterias in se continent, quarum spiritibus & sanguine nutriantur, vivant & incalescant. Cutis autem [illegible] & frigidior est, utpote media inter carnem nervumque [illegible] : cui nec venæ nec arteriæ [illegible], sed in quam [illegible] tantum [illegible] : denique partium omnium est imbecillima; siquidem totius corporis excrementa recipit, & internis externisque patet injuriis. Nec tamen licet in musculis motus, ita sensus est, sed in his velut in cute pariter amittitur. Quamobrem [illegible] volunt elephanticum experiri, acum [illegible] in corpus adigunt; [illegible] punctura si nullus doloris sensus excitatur, elephantiam absolutam esse pronunciant: sin secus, minimè. *Francisc. Du Port. Annot. ad cap. 3. lib. 4. Medic. Decad.*

Stupor, seu sensus per universum corpus diminutio, propter oppilatos nervos, ab humoris [illegible] crassitie, interclusis [illegible] spiritu, ne perveniret ad partes, a quibus sensus incipitur, liberis interim iis, qui in musculos [illegible] : [illegible] elephanticos probare [illegible], intrusa scilicet acus longitudine [illegible] tendinem exquisitissimo sensu præditum, qui ad calcem extenditur; aliquin [illegible], aut quemvis alium nervum impulsam acum, [illegible] est quisquam tam confirmatus elephanticus, [illegible], propter nervorum, ut jam dixi, [illegible] ab obstruente humore libertatem. *Pareus lib. [illegible] cap. 7.*

† [illegible], quæ de Leproso male examinato proponit *Hildan. Oper. pag. 973.*

OBSERVATIO III.

Aliud Pathognomicum elephantiasis signum.

PRæcipuam Galenus significationis morborum [illegible] ab iis, quæ secundum essentiam insunt, [illegible]. Elephantiasin porro hæc, [illegible], perpetuo comitantur. Extuberationes [illegible] plerisque corporis partibus, sed in facie magis, præsertim secundum frontem, aures acuminatæ [illegible], nasus simus, labra crassa, horrendi aspectus apparent, & Satyris quam simillimi. Hos casus Elephantiasin vocatam sequi, testatur *libro de morborum causis*, Galenus, Avicenna coloris in facie depravationem addit, (fit enim color ex rubeo livens) tum vocis raucitatem, ob pulmonum læsionem. Ego quidem certè magnum a colore judicium sumi de Elephante censeo. Nam quum Elephantiasin *Galen. 2. ad Glauc.* sanguinis turbidi ac crassi in venis contenti, ad cutim universam propulsionem esse affirmet: fit profecto ut pro ratione sanguinis, hujusmodi morbum inferentis, colorem e[illegible]escere talem oporteat, (quòd color faciecorum corporis certissima nota sit.) Quamobrem [illegible], qui Elephantem creat humor, ruber sit, [illegible] ac cranus, colorem in cute ex rubro live-

liventem apparere consequens quidem est. Unde *Gal. lib. de atra bile*, Subrubros (inquit) Elephantes parit ater humor, qualitatibus mitis remissusque, ac sanguini commixtus. Quòd si vel hi spatio temporis perdurent, nigriores redduntur. Cauliacensis Guido oculorum rotunditatem addit. Atque hæc quidem omnia ad figuræ depravationem pertinent, uti immutatus color ad qualitatem mutatam, & Elephantiasin perpetuò comitatur. *Valleriola Enarrat. 5. lib. 6.*

In hoc morbo crassus ac fæculentus humor, vel à liene refluit in hepar, vel in hepate genitus & venosum genus implens, in singulas corporis partes illabitur in alimentum. Ubi cùm nequeat assimilari, frigore cogitur & candicat. Quamobrem assimilatrice vi languida, congesto in quibusque partibus humore, corpus omne verrucis, grandinem æmulantibus, scatere consuevit, ut in suibus deprehenditur. Tales autem verrucæ consummato jam affectu cernuntur, suntque signum Elephantiæ pathognomicum. *Francisc. Portus circa finem lib. 4. de sig. Morb.*

Observatio IV.

De mira sanguinis à Leproso per venæ sectionem extracti congelatione.

ANnibal Pedemontanus Phrygio, cùm per biennium incurabili illa Arabum lepra vexaretur, calido aëris statu existente, pleuritide malâ correptus fuit. Cui, secta secundum rectitudinem tali vena, ab insigni phlebotomatore Joan. Pederocca, hoc admirandum accidit. Aqua calida urnæ mensuram excedens, in qua sanguis ad sex unciarum pondus, Abrahamo de Summis Medico Hebræo mandante, fluxit, cùm deferbuisset, haud secus ab ipso densata est, quàm si aqua lac, sanguis verò coagulum esset, ita quòd consistentia lacti recenter coagulato persimilis, colore verò Pyropum præ se ferens redderetur, cujus ne gutta quidem inconcreta seorsum ab alia reperiri poterat, ægroto dolore laterali, & febri sævientibus decima septima die accedente perempto, *Marcellus Donatus lib. 1. cap. 4. Hist. med. mirab.*

Hujus eventus causam ex ipsomet *Authore, eodem loco* require.

CURATIO.

Observatio I.

Ab Elephantiasi seu lepra quidam fortuitò: quidam analogia, & arte curati.

ERat apud nos in Asia in pago quodam Elephantiasi vir laborans, qui primò quidem reliquis convivebat, ac cum familiaribus versabatur: ubi verò nonnulli ex consuetudine contagio maculari cœperunt, ipseque jam fœtore, & horribili specie detestandus esset, in edito loco propè pagum juxta aquæ rivulum, Pagani tabernaculum ægro habitandum struxere, cui deinceps diarium alimentum subministrarent. Proxima æstate circa Canis ortum, colonis vicinam metentibus segetem, minister odorati vini lagenam, quam attulerat, prope ægri marginem dimittens abiit. Coloni labore functi, cùm ad pocula accessissent, ac quidam eorum adolescens vinum in craterem funderet, ecce exanimata vipera simul collapsa bibituros non minùs abominatione, quam metu consternavit: ac ipsi quidem aquam potantes, vinum ægrotanti attulerunt, humanè se acturos existimantes, si tantam viri calamitatem morte redimerent, quam ex eo veneni haustu planè futuram arbitrabantur. At ille, novo quodam prorsusque admirando eventu, ab hoc ipso potu sanatus est. Excidit enim tota cutis dura & veluti lapidosa, non secus, ac si cancris locustisve, aut cæteris hujusmodi crustaceis animalibus testam, quâ conteguntur, absciderís.

Non dissimile in Mysia Asiæ non procul à nostro municipio contigit. Vir erat prædives elephanticus, hic ancillam suam formosam deperibat: contrà illa fœdum hominem odio habebat, aliisque amantibus clandestinè miscebatur: cujus doli consciis duabus ancillis contubernalibus utebatur, altera penui præerat, altera cellæ vinariæ. Accesserat æger, inde sibi promissa salutis spe, ad quosdam calidarum aquarum fontes, ubi multa viperarum vis ob squallorem ariditatemque loci scatebat. In vini igitur lagenam parum diligenter servatam vipera irrepsit, quam cùm suffocatam deprehendisset ancilla, rata fore ut odiosus dominus eo veneno facilè interiret, cœnanti alacriter attulit, evenereque omnino eadem, quæ paulò supra de pagano retulimus. Atque hæc quidem duo sunt experientiæ monumenta, quæ casus attulit, nunc verò tertium adjungam, quod imitatio effecit: Philosopho cuidam multos antea annos hac ipsa ægritudine efflictim laboranti, ut jam illi mors vitæ præferenda videretur, geminos hosce eventûs cùm fortè recitavissem, idem ipse etiam experiri cogitavit: ad quod obeundum augurio quoque confirmatus, (erat enim augurandi peritus) protinus vinum ita medicatum, quod parari jusserat, intrepidè hausit: nec multò inde postea ex Elephantiasi ad lepram devenit.

Quartus etiam præter hos omnes viperarum venator, dum primis adhuc morbi incommodis teneretur, me pro salute consulit, quem ego admonui, viperas, quas venaretur, frustratim incisas, & anguillarum more decoctas esitaret: atque ita per habitum ægritudo discussa est.

Alium præterea divitem virum non nostratem, sed è mediâ Thraciâ Pergamum, somnio ita jubente, profectum, Æsculapius admonuit, ut medicamentum è viperis quotidie potaret, atque exteriùs corpus illiniret: ac non ita multo postea transivit in lepram; deinde hac medicina, quam Deus docuerat, exquisitè sanatus est. Tot igitur experimentis commoti, tandem Dei quoque admonitu confirmati, certam spem concepimus sanandi elephantiasim, medicina è viperis confecta, quam Theriacam appellant, nec minùs sale theriaco, quod jam vulgò confici cœpit, vivis viperis cum quibusdam aliis medicamentis in fictili novo combustis: sed & viperas edendas præcepimus, capitibus, caudisque earum primò abscissis, deinde in pastillos confectas. Non tamen confestim ad hæc remedia proficiscimur, sed priùs corpus exquisitè purgamus: nec rarò venam secamus, si robur & ætas tulerint. Vere autem id potissimè fieri, ad plerosque diuturnos affectûs commune est. Tot igitur à nobis enarrata sunt, ut ostenderemus multa casu inveniri, & imitatione confirmari: obtulit enim fortuna, ut non incommoda tantùm, sed commoda quoque, ex quibus ars confici posset, conspicaremur. *Galen. Isagog. cap. 12. de subfigurat.*

Fama est eorum quendam, qui in solitudine expositi erant, ex terræ latebris reptantem viperam intuitum, aut fame coactum, aut morbi tædio inductum, ut malum malo commutaret, viventem viperam edisse, neq; è vita migrasse, quàm omnia ipsius membra computruerint, atque exciderint.

Alterum præterea ferunt, viperam in musti dolium irrepsisse conspicatum, cùm mustum ad satietatem ingurgitasset, vomuisse, multumque veneni simul cum musto rejecisse: ut verò in musto fera extincta fuit, iterum homini mustum largissimè epotum, vitæ pariter ac morbi finem quærenti. Ubi autem satiatus juxta, inebriatusque fuit, primùm quidem humi prostratus, instar morientis jacebat, posteaquam deinde à gravi sopore experrectus est, ebrietatemque discussit, inprimis comæ defluxerunt: præterea digiti & ungues: deinceps omnia in ambitu corporis membra contabuerunt. Quoniam verò adhuc in semine facultas erat,

iterum

iterum tanquam ab ortu hominem natura veluti ex cera creavit: alios enim crines enutrivit, ungues novos, & nitidam carnem instauravit, ac vetus corium ceu serpentis senectam exuit: & tanquam alter homo ad vitæ munia revocatus est. *Aretæus cap. 13. lib. 4. de sig. ac caus. diut. Morb.*

Exemplum est *apud Porphyrium, 4. de Abstinent. ab animalibus*, ubi scribit, servum quendam Cratetis Medici dum laboraret lepra immanissima, ita ut carnes ab ossibus abscederent, potato vino in quo extincta erat vipera, statim convaluisse.

Observatio II.

Theriacæ & viperarum usus in elephantiasi, in nostro tempore [illegible].

Quos *Galen. præf. lib. 11. de simpl. med. facult.* percuratos scribit, in via ad Elephantiasin erant, nondum habitum contraxerant: vereque elephantici nondum fuerant. Liquet id ex eo perspicue, quod [illegible] cedente veluti cute sanati sunt. At [illegible] elephantici tumores seu extuberationes, & [illegible] & duros sub cute habent, quos per [illegible] non facile est discutere: quosque tempore adeo brevi [illegible] dissolvere. Causa eorum plerumque [illegible] humor; isque terreus, siccus & durus, adeo ut frustra [illegible] emollientibus remediis emollire tentes. [illegible] puret ab unius alterius [illegible] vini haustu [illegible] in sola cuticula [illegible] inhæreret, credi poterat [illegible] bitur. At hoc in confirmata elephantiasi non [illegible] in qua tota pene membrorum substantia [illegible] Galenus vero non [illegible] de incipiente affectione, verum etiam de [illegible]. [illegible] vera esse quæ [illegible]. Q[illegible], hujus quoque [illegible] nec [illegible] illa Galeno narrata [illegible] dispositione [illegible] adhuc fuisse. Neque [illegible] pectus magis obno[illegible] aliis [illegible], & hoc pacto (sicut [illegible]) tametsi hepar eorum labe nulla affectum [illegible] rit, hepate nondum de naturæ suæ statu dimoto. An non omnibus ægrotantibus Medici [illegible] exhibuerunt, & plerosque ægros curaturi fuissent, si tanta esset vel pharmacorum nominatorum efficacitas, vel morbi imbecillitas sive vel curandum facilitas? Multi certe coctas viperas, theriacam, & [illegible] nullo cum fructu propinarunt ægrotis. quod tamen non fuisset absque utilitate aliqua, si talia remedia tanta vi pollerent. Ego superioribus annis, cum D. Sigismundo Melanchthone excellente Medico, ægro cuidam trochiscos viperæ in Italia diligenter præparatos exhibui sæpius, sed commodum ex ea re nullum prorsus deprehendere potuimus. Quare si juvarunt illos, in sola cute malum adhuc hæsit: neque laborarunt internæ corporis partes. Tumores quoque, quales in hoc malo subcute nasci solent, nondum exortos fuisse certum est. Ex quo perspicuè patet, prædictos ægros hepar salvum & incolume adhuc retinuisse: & proinde vel incepisse solum elephantem in eis generari, vel præparationem solum quandam fuisse. Possunt enim multa eorum, quæ in elephanticis apparent, etiam ante hujus morbi exortum suboriri. Quippe tumores faciei & cutis ab humore melancholico pronascuntur, qui non tantum post hepatis intemperiem, verum etiam ante eam colligi possunt. Est enim aliquando causa, aliquando effectus prædicti morbi *Erastus Part. 4. Disputat. contra Paracels.*

Manifestæ & generales qualitates carnium viperarum, vel Galeni testimonio sunt, exiccare valenter, digerere mediocriter, & excalfacere. Atra autem bilis quæ hujus luis causa est, calida & sicca cum sit, per contraria retundi postulat. Vere potissimum elephanticorum curationem aggrediuntur, primumque corpus in aliorum fere omnium diuturnorum morborum modum identidem purgant: deinde venam secant, si vires ferant: hinc ad viperas se convertunt. quas alii aliter apparare solent. Omnes in hoc conveniunt, caput & caudam ut abscindant, dein interanea omnia, ac cutem etiam ipsam eximant, postremo corpus ipsarum exquisite eluant. Quidam, quod casu contigit, imitatione confirmantes, in vinum generosum [illegible] illas conjiciunt, ac sinunt dum suffocentur, deinde vinum ægris [illegible] propinant. Alii medicinam ex viperis conficiunt, quam theriacam [illegible] sæpius exhibent. Alii [illegible] utuntur, quo [illegible] viperis cum quibusdam aliis medicamentis [illegible] modo [illegible] Alii viperas [illegible] in pastillos redactas. Alii illas [illegible] modum apparatas exhibent. Atque hoc omnibus commune est, viperis tamdiu utendum esse, dum elephantia vel in lepram abeat, vel in totum [illegible], in tenues auras [illegible] per cutem affectam. Galenus [illegible] elephanticos aliquot ita se percurasse gloriatur: quin & incipientem morbum sola catharsi & phlebotomia [illegible] & Autumno [illegible] se vendicat. Cujus [illegible] tot seculis [illegible], etsi non repudio, [illegible] tamen quid de hoc remedii genere [illegible] Fernelius, quæque partim dum is [illegible] floreret, partim post ejus obitum expertus sum [illegible] perpetuo [illegible] possum. Elephanticos [illegible] veterum imitatione cum viperarum usu [illegible] methodo [illegible] Fernelius, nemini in tota vita, ut erat in votis, successit: quod cum [illegible] remediis omnibus siccantibus abstinendum [illegible], veterum Medicorum authoritatem ejus opinioni anteponendam ratus, & illorum præceptis nimium forte addictus: theriacam elephanticis multis, [illegible] methodo [illegible] præcipiunt, præbui, sed nullo [illegible] quæ [illegible], ut viperas [illegible] aliter atque aliter [illegible] experiri aggressus sum, quas tamen [illegible] plus opis [illegible]. Paucos (fateor) post [illegible] quamas & furfures remittit, tanquam elephas in lepram degeneret, videturque juvare per [illegible] remedii genus, si solius cuticulæ rationem habeas; sed neque [illegible] constitutio hocce modo melior fieri, neque verrucosa tubera internorum, neque [illegible] deformitas emendari solet. sed elephanticorum vitas, post viperarum usum, [illegible] majore quam antea impetu [illegible] symptomata [illegible] exasperat, ut [illegible] membrorum [illegible] ægri teterrimo fœtore. Neque enim possit [illegible] theriacæ neque venenatæ viperarum carnes, quovis modo præparatæ, siccam & terrenam partium [illegible] corrigere possunt, sed omnia depravare, atque venenata pernicie inficere. Si quis tamen veterum authoritati tantum tribuit, ut Fernelii & meam hanc [illegible] medendi legibus consentaneam suspectam habeat, ei facile sit, qua ratione illi præcipiunt, viperarum usum experiri. Tutissimam utendi rationem hanc tradunt recentiores. Viperas præparatas in aqua cum hordeo decoquito, quo postea gallinæ alantur, dum implumes evadant. His ergo gallinis elephantici alendi sunt, donec comæ ac pili defluant omnes, & crassior cutis squammas ac furfures remittat, *Palmarius, De Morb. contagiosis, lib. de Elephantiasi, cap. 9.*

Observatio III.

Viperæ ad Elephantiasin, non minus quam apud veteres, comprobatus usus.

Habet vipera vim totæ substantiæ, per quam efficit, ut extima pars corporis affecta, quasi serpentum senecta resolvatur, ac decidat. Pluribus autem modis datur: Theriaca enim, quæ ex ipsa conficitur, & devoratur, & illinitur: devorantur etiam pastilli, qui ex ea-

 dem

dem parantur ad theriaces compositionem. Bibitur & vinum in quo jacuerit, præsertim ubi priùs caput unà cum cauda fuerit præcisum, & detracta intestina ex alvo: quod non tantum relatum fuit à Galeno, sed frequentatum Romæ memoria nostra à Gilberto Medico Germano, qui & se, & alios, hoc vitio laborantes eo curavit. Comeditur etiam caro viperæ ex albo jure, cum anetho scilicet, sale, oleo, & porro, ex aqua elixa, ac probe cocta, sed caput prius abscinditur, & cauda, usque ad quatuor digitos, deinde detrahuntur interanea, & cutis adimitur: quod restat, aqua plurimum abluitur, & coquitur, quemadmodum diximus, ac devoratur ab ægrotante; cui deinde extima cutis cum toto vitio decidit, restatque caro non amplius dura, sed mollis perinde ac si cancris ac locustis, & reliquis ostracodermis externum tegmentum adimas. Parantur præterea & ex vipera sales, quos theriacales vocant, quibus utiliter alimenta condiuntur, quæ ab ejusmodi ægrotantibus devorantur. Paratur postremo loco ex eadem angue etiam oleum, quo maxima cum conferentia elephanticorum cutis ulcerata inungitur. *Vidius Med. part. 2. sect. 2. lib. 5. cap. 8.*

Observatio IV.

Ranarum palustrium usu Elephantiasis curata.

NOnnulli Elephantiasi ac Lepra inquinati, morbum vicerunt frequenti ranarum palustrium usu: nimirum mitigato sanguinis fervore, ac melancholiæ adustione emendata. Quod de ranis intellige, quæ saliunt, & non repunt, & lente progrediuntur: nam venenatæ sunt. *Mizaldus.*

† Asini caro ad lepram commendatur apud Th. *Bartholin. Cent. 6. Hist. anat. 33.*

Observatio V.

Notio & curatio recens natorum infantium Elephanticorum.

IN fœtibus recens natis ab Elephantica, prominent tres vesicæ in planta pedis, quæ sunt acu configendæ, ut fœtus ipsi ab Elephantiasi vindicentur. Hæc sunt usu comprobata. *Iacobus Dovynetus Apol. lib. 1. cap. 7.*

Observatio VI.

Recentis Elephantiasis remedium certum.

ELephantiasim frequens usus Ulmi curat, modo sit illa recens. Vidi adolescentem natum 18. annos, factis faciendis, decoctionis Ulmi usu tandem convaluisse, dum ea pro omni potu uteretur, in quolibet pastu, cum pauco vino albo. Eo enim potu tanti sudores movebantur graveolentes, ut vix illos custodes ferre possent: viscera præterea purgabantur magna urinæ crassæ & nigricantis copia. *Idem loco citato.*

Observatio VII.

Ad Elephantiasis curationem remedium plane novum.

MOryngæ arboris radix probe nota est Elephantiasi laborantibus, quorum plurimos ejus continuo usu sanari perhibent. *Christophorus à Costa lib. Aromatum.*

Observatio VIII.

Ex Larice præservatio & remedium certum.

FIat balneum ex decocto ramorum & turionum arboris Laricis. Aquæ item potio ex ramis & turionibus Laricis extillata est efficacissima. Quinetiam domus vel conclavis ex Laricibus constructa, suos colonos etiam Elephantiasi obnoxios ab ea tuetur, & præservat. *Ex parad. Montuus in Chirurg. cap. 33.*

* * *

Observatio IX.

Ob incuriam à lepra liberatus.

MEmini Onofrium Tedaldum pro mortuo à Medicis derelictum, incidisse in manus nostras, non quidem ut curaretur, (id enim factu impossibile videbatur) sed ut satis amicorum opinioni, & ægro ipsi fieret. Lepra hominem male habebat: & febricula insuper urgebat, quam, quod solidas animalis partes occupans, quasi habitum inducat, Græci ἑκτικὴν vocant: tantumque inhæserat solidis membris hæc febricula, ut macie & tabe consumpta carne, nihil nisi pellis & ossa superessent. Quin & in nervis crurum tanta item contractio facta erat, ut calces natibus inhærescentes extendi nullo modo possent. Indulgens itaque hominis voluntati, permitto ut omnibus omissis legibus suo arbitrio vivat. Adventante igitur vere cum jam nux plurima tenuiore cortice vestiretur, his vesci cœpit. Et cum omne aliud cibi genus fastidiret, non una alterave contentus, etiam supra centum singulis diebus comedebat, pane licet modico adjecto. Quo factum ut & venter fluere cœperit, & stomachus nihil continere: sicque frustula integra dejici, ut concoctio in eis nulla appareret. Hoc itaque incurioso & licentiore victu usus, ad æstatem usque processit. Quo tempore citrullos, angurias, peponesque comedens, nullum præterea cibum devorabat, sed & ea cruda & incocta omnia dejiciebat. Peracta autem jam fere æstate refici cæpit, & corpus quoquomodo resumptum ad habitum suum revertitur quod sicco & calido morbo humidis & frigidis præsidiis superato, quem ratio & diligentia curare non poterat, incuria & temeritas ad pristinam redigeret sanitatem. Qua biennio feliciter usus, incurioso postmodum victu & inutili libertate in eundem recidit morbum victu & inutili libertate in eundem recidit morbum. Quo demum absumptus paucos post annos è vita discessit. *Benivenius cap. 21. Abditor.*

Observatio X.

Elephantiasis per balnea curationes mirandæ & horrendæ.

ÆGypti peculiare hoc malum: & cum in reges incidisset, populis funebre. Quippe in balneis solia temperabantur humano sanguine ad medicinam. *Plinius lib. 26. cap. 1. NH.*

Accipe secundinam pòst exitum fœtus, superaspergatur sal nitri: postea patiens in balneum ponatur, & cum prædicta secundina locum morphæatum fortiter fricet, faciendo bis vel ter, indubitanter curat, *Arnoldus de Villa Nova in lib. de curandis morbis nondum impresso.*

Balneum primogeniti filii, ubi illius sanguinis sunt reliquiæ, ut experimento vidi, leprosos mundat. Causa à sympathia, mea sententia, quærenda est. Corruptior enim sanguis per arterias & venas ingressus, corruptum attrahit. Est autem sanguis, qui à partu effunditur, & potentia qualis noster, & corruptior, & viribus adhuc partus ac pueri calidior: quocirca vehementer mundat, ac purgat & extinguit, & velut radii solis ignis flammam obruunt, ac evanescere cogunt. *Cardanus lib. 12. De subtilitate.*

Referunt leprosos balneo ejus aquæ, in qua cadaver ablutum sit, sanari. Sed de quâ leprâ agatur, haud compertum est: quædam enim scabiei pessimæ species est, alia ipsa elephantiasis. Similiter neque observatum est, an semper id contingat, an forsan aliquando fortuito: ratione tamen res ipsa non caret, nam materia, quæ ad cutim propelli solebat, antipathiâ cadaveris â natura non amplius propellitur. Indita enim est hæc ratio contrarietatis etiam in insectis & eo magis in perfectioribus animalibus, & maxime equis ac canibus, ut odorem mortuorum sui generis refugiant: quantò magis humana natura, quæ admodum sensu prædita est,

est, atque eo exquisitissimo. Itaque occulta vi natura non amplius audet transmittere exterius humorem peccantem: atque eo magis si patiente, hæc sciente fiunt. At dices, retenta ergo majoris morbi causa erit: non, nam colligitur & una emittitur per alvum aut sudorem: aut alia via: in quibusdam concoquitur: calor enim internus validior est. In quibusdam non sævit, quia exigua res est: sed in cute, ob aerem, ob imbecillitatem, ob molestiam pannorum multum affligit & amplum spatium occupat & profundius depascitur. In quibusdam aliis diu latet augetur, cogitur: & si malum accedat regimen victus, nec purgatio adhibeatur tandem occidit. *Idem lib. 8. cap. 44. De Variet.*

Observatio XI.

De atra bile, & lepra.

Cum Mediolanum sub finem anni 1534. rediissem inops & omnium egens, quo me fortuna compulerat: neque enim solum in collegium receptus non eram, sed etiam ab illis oppugnabar, gravique omnium fato quodam, invisus laborabam: non amici, non res, non affines: sed ab omnibus derelictus, illum Sinopensem Diogenem imitari, imo potius referre videbat: forte fortuna obtigit, quod Cavenagus ad curam Principis accersitus, actum inter eos patritios, qui Canonici vocantur, sunt autem in eo genere monachorum, nam & Monachi à quibusdam appellantur, nobilissimi, atque in Medicum quæreret. Franciscusque Gadius tum templi collegio præpositus, cum quadam antiqua familiaritate mihi notus esset, suadente etiam Cavenago ipso, me pro collegii illius Medico eligeret. Ipse autem loci antistes Gadius, tum jam biennio toto & atra bile & Græcorum lepra detinebatur: nec ullis auxiliis, quanquam a clarissimis viris curatus levari, nedum sanari potuerat, adeoque eum morbum moleste ferebat, ut dicere soleret, malle se mori, quam tam graviter affligi: hortabatur que me, ut etiam periculosa tentarem remedia, quando quidem secura nihil profecissent. Verùm felicior fui ego: quam illi experiretur: namque ptisanæ assiduo usu, & cum hum testuarium, levibus aliequi medicamentis satis interdicta consuetudine, eum sex mensium spatio ita ab utraque affectione curavi, ut nunquam postea nec atra bilis ex mœrore animi, nec scabies ex mora sex annorum quibus in Diomedea insula captivus supervixit, redierint. Sed, ut dixi, expediebat illi, ut potius Themisonis aliquis fuissem, quam Hippocrates. Septimo enim post, aut ad summum octavo anno, qui Rex vocabatur apud suos, ab eisdem captus, misera multa primum passus, & sub terram vivus defossus, ut crimina fateretur, tandem in vinculis in excelso atque edito loco animam reddidit. *Cardan. curat. Admiran. num. 1.*

Observatio XII.

In sicca morbosi corporis constitutione, ubi occultam fovere elephantiasim suspicio erat, quomodo curatus sit æger homo plebejus.

Secta primum cubiti vena communi, sequentem quotidie hausit potum matutina. ℞. *Rad. polypod. unciam j. ß. lapath. acut. integri, cichorii cum rad. summit. lupul. ana. M j. scabiosæ, veronicæ, fumiterræ, ana M. ij flor. borraginis, buglossæ, ana M. ß liquiritiæ rasæ, unciam j. ß. passul. enucleat. unciam j. ß. Coquantur in aqua rivi ℔. iij. donec absumatur medietas, admiscendo in fine decoctionis, sennæ Alexandr. mundatæ, uncias duas, epithymi. unciam j. Noctu relinquantur in infusione, & à valida expressione, adde scrup. de succo fumariæ, uncias iiij. fiat potus.* Postea hoc usus fuit balneo frequenter. ℞. *Scabiosæ, veronicæ, fumariæ, lapathi acuti integri, furfurum triticeorum, ana M. iij. malvæ M. vj. in cacabo aquæ bullient, ad balneum.* Deinde se eo in inxit linimento ℞. *Succi scabiosæ, veronicæ, fumariæ, lapathi acut. ana drach. ij. aristolochiæ rotund. vitrioli Romani, ana drach. iij. sal nitri, drach. j. lithargiri argenti, drach. iij. aluminis scrup. ij. sulphuris unc. ß. ol. laurini, axungiæ porc. ana unc. ij. Oleum & axungia, cum succis coquantur, ad eorum consumptionem: inde misceantur reliqua ad linimenti formam.* Brachiis & femoribus affigantur cucurbitæ cum scarificatione. Cavit è multum salsis, fumo induratis, lacte crebro caleat usu, cerevisia recenti, turbida & acida, vino rubro, ab iis quæ diutius in aceto fuere asservata, demum ab omni intemperantia in victu, atque animi affectibus. *VVierus libro observat.*

Observatio XIII.

Castratione ab Elephantiasi liberati.

Novimus quosdam audaciores, qui sibiipsis testes ferro resecarunt: castratis enim non in pejus malum ipsum procedet. Neque enim temere reperias inquit Archigenes, ullum aliquem castratum elephantiasi laborantem, neque ita facile mulierem: Quare etiam quidam ex confidentioribus Medicis manum admoverunt, & quotquot sane ex his ex sectione periculum evaserunt, per consequentis curationis usum, perfectè ab hac maligna affectione liberati sunt. *Aetius Tetrab. 4. serm 1 cap. 122.*

Valescus de Taranta castrationem in hoc casu valde probat, nec ego eam improbandam censeo. Testium enim amputatione evitantur homines in morbum proni, sicque in fœmineam naturam degenerant, & spatis languinem aliatis ardore tesstitio, humidi & frigidi evadunt: quæ temperies elephanticorum intemperiei calidæ & siccæ toto est genere contraria: adde quod sublata elephanticis gignendi facultate: tollitur ea hujus mali contagio quæ per prolis propagationem in humanum genus serpit & extenditur. *Parcus operum suorum lib. 19. cap. ultimo.*

Observatio XIV.

Lienem humanum aliquando quadam, non tam ex tuberibus, quam ejusdem colore, elephanticos referre.

Lienis superficies non ita exacte, ut jecoris aut renum, lævis est, sed obscuris quibusdam leviterque prominentibus tuberibus, ad eam fere formam qua elephantiasi morbo maligniter laborantium cutis, varie extumescere consuevit. Neque illi solum in æquali cutis superficiei lien tuberibus respondet: verum etiam colorem illius affatim exprimit. Parisiis enim in Divi Lazari monasterio, & in plerisque superioris Germaniæ agris, & alibi quoque elephantiasi morbo affectos vidi, nigricantem lienis humani colorem superficiemque ita exquisitè referentes, ac si quis ex liene eos confinxisset. In homine namque, hoc viscus atro quodam & perquam obscuro colore nigricat: in cane autem splenicens plerumque ipso jecore rubet. Sues vero & boves albicantem magis lienem ostendunt. Deinde ejusmodi colorum discrimen, non in lienum tantum superficie, verum & in ipsorum quoque corpore utcunque occurrit sive crudi, sive cocti lienes examini adhibeantur. *Vesalius lib. 5. cap. 9. de corp. hum. fab.*

Observatio XV.

De Elephanticum simulante.

Vix annus exactus erat, cum Vitreum in Britannia Gallica appulit mire versipellis mendicus, qui occupatis statim templi foribus merces suas explicuit, ricam nempe minuta stipe, qualis in pauperes erogari solet, onustam, ligneum doliolum, & crepitacula, quæ dextra manu comprehensa magno strepitu ex intervallis concutiebat. Facies illi crassioribus pustulis conspersa assurgebat, confictis fabrili glutino ex rubro, elephanticorum in morem, livescente. Hæc cum persona horridum aspectu, omnibus miserabilem redde-

bat,

bat, quod causæ erat cur illi quisquè de suo erogaret. Tum frater meus Joannes Pareus Chirurgus se illi propius admovit, quæsivitque ex quo tempore tam diro morbo correptus esset: ille obscurâ voce raucâ respondit, ab utero se materno elephanticum prodiisse, elephante tam diro sibi utrumq; parentem mortuum, ut membra frustratim conciderent. Cæterum laneam circum fauces fasciolam habebat, qua manu læva sub pallio constricta guttur sibi sic arctabat, ut simul multus sanguis ater in faciem assurgeret, & vox vix vi erumpens magis raucesseret: continere tamen se non potuit, quin inter loquendum ducendi liberius aëris gratia fasciam remitteret. Quod postquam animadvertit frater, fraudem subesse ratus, è magistratu impetravit. ut sibi liceret hominem verene elephanticus esset, probare & examinare. Primum igitur ipsi fasciam cervicibus circumfusam exemit: inde tepente aqua faciem lavit, sic ut ficta & glutino coagmentata tubercula dissolverentur, facieíque vitii omnis expers, naturali & bono colore, ac charactere renideret. Totum inde ipsi corpus renudavit, anxieque vestigatis & lustratis omnibus membris, nullum elephantis signum univocum aut æquivocum comperit. Quod postquam rescivit magistratus, comprehensum ipsum, & in vincula conjectum, iterum tertiumque per urbis compita flagris cædendum pendente in pectus doliolo, in dorso verò crepitaculis tortori tradidit, addita perpetui exilii pœna. Accidit dum tertia nundinali die cæderetur, ut per jocum conclamaret populus, ne vereretur eum gnaviter cædere, qui se elephanticum professus, nihil plane sentiret. acclamatione urgentis populi accensus carnifex adeò cędendo invectus est, ut paucis post dieb. miser ille mendicus flagris interierit, dignus profecto tali mercede. Nam impostorum genus præterquam quod tanquam ignavum fucorum pecus, hoc vel illo morbo miris modis simulatu, alieno labore otiosum vivit, tum etiam non raro conjuratione facta, proborum & frugi civium vitæ & fortunis insidiatur. *Pareus lib.24.cap.18.*

DE LVE VENEREA.

ESSENTIA, CAVSÆ, CVRATIO.

Observatio I.

Morbi Indici, Gallici vulgo dicti, natura, causa, & curatio.

NOVVM morbi genus, anno salutis nonagesimo sexto supra mille quadringentos à Christiana salute, non solum Italiam, sed fere totam Europam irrepsit. Hoc ab Hispania incipiens per Italiam ipsam primùm, tum Galliam, cæterasque Europæ provincias late diffusum, mortales quam plurimos occupavit. Incipiebant enim pustulæ genere diversæ in genitalibus membris; licet interdum, sed rarenter in capite: & inde per totum corpus diffundebantur: Aliis quidem planæ minimeque extantes, sed scabræ tamen in superficie, & colore subalbidæ: à quibus squammæ resolvebantur, & caro sub his corrosa apparebat. Aliis varis similes, figura rotundæ: & ab his quidem squammis levioribus resolutis, prominebat caro rubicundior, ex qua virulentia fœtens & gravioris odoris profluebat. Nonnulli vero latioribus corripiebantur pustulis, sed quæ supra cutem non intumescerent, crassiores squammas habentes; ex quibus etiam virulentia copiosior emanabat, & amotis squammis caro apparebat obscurior ac sublivens, quæ inulcerata roderetur. Quartum genus erat, quod subalbidis squammis amotis, cicatrici simile remaneret, à quo proflues interdum sanguis difficultatem sanationis ostenderet, & similitudine siccam scabiem repræsentaret, cæteris omnibus deterius: & licet minus eroderet, serpendo tamen variis & intentatis insidebat locis. Hoc autem morbi genus plebem plurimum servosq; afficiebat, & nobilioribus vero paucos. Subsequebantur hujusmodi pustulas, licet etiam interdum præcederent, articulorum dolores, qui non minore cruciatu torquerent, ac senescentibus jam pustulis plurimum invalescerent. Quod si medicamentis compingentibus intrinsecum quis conaretur extrudere humorem continuo exortæ pustulæ in gula & ore, ægrotos male habebant. Ex quo etiam nonnulli ob incuriam medentis mortem obibant: aut, quod proximum est, erosis faucibus, difficillime sanabantur. Has autem nos impetiginis esse genera, quas Græci λειχῆνας vocant, judicavimus. Quem etiam morbum Plinius quod ex accepto osculo mentum venaretur, Mentagram appellavit. Hujus vero & Celsus quatuor species esse dixit, rubram, scilicet, & nigram: tum & quæ serpendo procedit, & quæ item bullulas varis similes habet. Materiam autem harum pustularum, diversam quidem, sicuti diversa sunt genera judicamus. Interdum enim acuta humiditas sanguini mixta & erodens dominatur: Interdum crassior, tenuiore parte absumpta, & ad atram bilem versa: Nonnunquam etiam atra ipsa insurgit bilis, quę ab acutiore humiditate non absolvitur, & cutem perforans carnem erodit. Pari quoque modo exusti humores ad naturam atræ bilis inclinantes efficiunt: qui si densioribus occurrant membris, quæ perforare nequeant figuntur ibidem & dolores excitant, vehementiores, donec resolvantur, aut tandem erumpant in pustulas: quæ etsi alioquin fœdæ, & ad sanescendum difficiles, sine ullo tamen dolore, ut atræ bilis natura est, infectos premunt. Ex quo fit, ut qui ejusmodi afficiuntur pustulis, imperitis sese medicis nonnunquam curandos tradant, quibus ægritudinis hujus causas penitus ignorantibus, dum inter mali initia compingentibus unctionibus, illis mederi festinant, sæpe eos aut in mortem, aut saltem in deteriorem, vel etiam penitus in insanabilem compellant morbum. Nam cum huic malo causæ insint difficiliores, & quæ vix removeri queant, ut non sine magno labore, ita nec sine diuturnioris temporis spatio sanescere potest. Quare qui ex his festinam sanitatem quærunt mortem plurimum, ut jam dictum est, aut saltem diuturniorem morbum nanciscuntur. Si quis igitur, hujuscemodi malo vexatus, sibiipsi citra omne discrimen consulere, ac certam sanitatem acquirere cupit, his utatur medicamentis atque consiliis, quæ à nobis infra ponentur. Asserunt peritissimi Medici, si hujuscemodi morbus toto diffundatur corpore, iisdem medicamentis curationem suscipere, quibus & lepra curatur. Quare cùm judicaveris sanguinem his misceri humoribus, deducique eos cum sanguine posse optimum præsidium erit, sanguinem illico de vena media, quam Nigram Medici vocant, mittere. Contrà verò si ineptos, & qui cum sanguine minimè fluere possint, existimaveris, æquare eos ac deducere medicamento debes. Non inutile tamen fuerit hirudinem, quam sanguisugam vocant, aut cucurbitulas ea parte affigere, qua æger magis urgetur. Præsidii indigentiam indicant, habitus corporis, rubor in loco tumor venarum, & si pustulæ sanguinolentæ sunt. Postea vero ad ea medicamenta confugiendum, quæ materiæ partem deponant: quod certè feliciùs fiet, si alvum duxeris eo medicamento, quod habet, Myrobalanorum omnium partes duas, rhabarbari partem unam, agarici, polypodii, singulorum partem mediam, sucei fumi terræ, senæ: & uvæ passæ, singulorum partem quartam. Quæ tudicula attrita bulliant in aquæ

libris

libris sex, donec quarta defecerit pars. Tum decolata comprimantur, & additis mellis libra scammoneæ unciola, & siliquæ Ægyptiacæ unciis duabus, parvo igne in unam redigantur compositionem. De qua devoret æger unciolam mediam. Demum aggredi debemus potiones materiam æquantes, ut ex fumo terræ, endivia, aceto'a, saccharo, limonum citriique acido succo. Aut eam, quæ habet Myrobalanos omnes, fumum terræ, endiviam, buglossam, melissam, borraginem, violas, absinthium, chamædrium, epithymum & rosam. Quibus additis succo fumi terræ, atque saccharo, bulliant, & ad potionis formam redigantur. Materia tandem æquata, deducatur alvus medicamento potentiore, quod deponat humorem, quem excernere volueris: sicuti sena, polypodio, albo veratro, lapide stellato, scammoneo, compositione filii Hamech, Inda, & aliis multis quæ Doctores extollunt; dummodo non obliviscaris nutrire ea in lactis aqua: quæ sive in potione, sive buccella accipias, optimum & excellens auxilium invenies. Verum quia humor non una tantum vacuatione excernitur, iteranda hæc sæpius erunt. Ultimo loco ea sunt aggredienda præsidia, quæ extrinsecus adjuncta etiam conferre possint: ut in crassiore & glutinosa materia, quæ incidunt: in tenuiore, quæ resolvant: in media, quæ utramque operationem concilient. Mollire interdum, & dolores remittere, opportunis præsidiis convenit. Hoc autem malum tollit acida pars citri gummi Arabicum, gummi nucis plurimæ, storax liquens, & sinapis, si aceto liniantur. Saliva quoque hominis jejuni, præsertim quæ dentibus inhæreseit, præsentaneum remedium est. Aqua sulphurea, aqua salsa, & maris spuma, succus psyllii, oleum ex frumento, & ex violis, storax & pix, ammoniacum, helleborum, gummi rutæ lithargyrium, tutia, resina pini, argenti spuma & cerussa. Serapion autem nitri partes duodecim, sulphuris partes 14. excipiebat resina copiosa, eaque utebatur. Alii minio sinopico ceram & oleum ex rosa addunt, & eo inungunt. Nonnulli verò resinam terebinthinam: argentum vivum, mastichen, lithargyrium, cerussam, thymiamaque excipiunt myrtino oleo & lardo: & eo inungentes sudare ægros cogunt. Nec postremo desunt, qui fateantur se ex solo potu medicamenti, quod habet laccam lotam, aloen, ac myrti coctionem, ex ejusmodi ægritudine sanos evasisse. *Benivenius cap. 1. de Abditis.*

SPECIES.

Observatio I.

Morbus venereus novus, Borozail dictus, partes genitales potissimum infestans, diversus ab eo qui vulgo Gallicus dicitur.

REfert Thevetus, in utraque ora fluvii Senega multa esse Regna, præsertim in ea, quæ meridiem spectat, Regnum Mely; in ea quæ Septemtrionem, Regnum Tombotu. In his periti sunt Medici multi, quos *Bisrains* appellant. Morbus qui illic frequentius grassatur, *Borozail* nominatur, aut *Zail* Æthiopum lingua, qui ex immodica venere, cui multum obnoxii sunt, ortum habet. Genitales partes potissimum is occupat, in homine *Asab*, in fœmina *Assabatas* nominatus. Ad hujus morbi curationem decoctis multis utuntur, sed potissimum decocto herbæ, quæ *Achanaca* dicitur. Hujus folia bifurcata & acuminata sunt, Brassicæ amplioris foliis simillima, sed non ita crassa & tenuiore costa. In horum medio fructus nascitur, ovi magnitudine, colore luteo, quem *Alvald* nuncupant, alii *Kefach*, nomine serpentis concoloris. Fructus is magno apud eos est in pretio. Tota planta tibiæ hominis crassitudine. Ea in morbis curandis utuntur, perinde ac nos Guayaco. *Thevetus tom. 1. Cosm. lib. 3. cap. 2. & histor. plant. Lugdunens. lib. 18. cap. 132.*

SYMPTOMATA ET CASUS VARII.

Observatio I.

Lue venerea laborantium venæ usque adeo pituita infarctæ conspiciuntur, ut reliquum sanguinem plurimum superet; quemadmodum etiam musculosæ, & dolorificæ partes.

PLures homines mortuos in Hospitalibus secui, qui viventes morbo Gallico laborabant, in quibus venæ per universum corpus plenæ erant pituitosâ materia alba: quæ pituita in quantitate longe superabat sanguinem. Et loca etiam dolorosa madebant eadem materia pituitosâ: imo in aliquibus omnes lacerti madebant ista jam dicta materia, & venæ quoque (ut dixi) repletæ erant illa materia. *Nicol. Massa Epist. 30. tom. 1.*

Observatio II.

Gallicosis internas partes ulceribus quandoque scatere.

NOn in externas duntaxat, quæ sub aspectum veniunt verum etiam in interiores quasque partes, in ipsaque viscera penetrat, quæ dissectis mortuis comparent pustulis ulceribusque fœda. *Fernel. lib. 2. cap. 14. de Abdit.*

Annotatione dignissimum est, quod monet Fernelius, non in externis tantum & conspicuis partibus figi malum, verumetiam internas corrumpere. Visa enim sunt in apertis cadaveribus fœda ulcera, & pustulæ in ipsis visceribus; haud secus ac exanthemata per morbilios eadem afficiunt. Novi ego plures, quibus ex variola magna, non solum trachea, sed & pulmo ipse fuit exulceratus. *Joub. in sui lib. de Variola magna, cap. 4.*

Fuit juvenis, qui maximis tenebatur doloribus lateris dextri. Nullum ei remedium proderat. Postquam vero mortuus est facta secandi potestate, animadversa est cicatrix circa genua: unde facta conjectura eum Gallico morbo laborasse. Aperto corpore, invenerunt, quod morbo Gallico etiam interius totus laborasset: in diaphragmate videbantur maximæ pustulæ. Ubi autem fuit dolor maximus, dum viveret ibi stomachus habuit cavæ manus instar pustulam, & in superincumbente cavo hepatis, similem aliam pustulam, ut una alteram comprimeret. *Ex sch. edis Cl. V. Gesneri, communicante D. Casp. Volphio.*

Observatio III.

Ie inoris tunica a morbo Gallico erosa.

EX morbo Gallico in quodam juvene Romano, ex patritia gente, totam fere jecoris tunicam ambientem vidimus erosam, de qua nunquam vivens conquestus fuerat. *Alex. Benedict. c. 23. lib. 13. de Curand. morb.*

Observatio IV.

Gallicosorum hepata aliquando vitiata esse: aliquando non.

EXistimarunt non inferioris classis authores, morbum Gallicum consistere in soluta unitate hepatis: quod falsum esse cognoverunt peritiores anatomici: qui hepata infectorum marium & fœminarum diligentissime secuere, neque ullam continui solutionem cognoverunt in eorum visceribus. Quanquam alii testantur se ex anatome percepisse jecur viri infecti, scabie & pustulis veluti quibusdam affectum. Atque ego memini vidisse, cum 18. ætatis meæ annum agerem, meretricis insignis sectionem Patavii, cujus hepar altera ex parte scabiosum pene totum erat, cùm tamen nil aliud incidentibus magistris, aut intrinsecus, aut extrinsecus appareret, quod præter naturam extaret. Fœmina erat pinguiusculi habitus, candore corporis exi-

eximio prædita cui amator Zelotypiæ causa gulam fregerat. Quia vero satis constabat, eam meretriciam artem exercuisse, forte 30. annorum spatio, (agebat autem illa annum 46. ut ferebatur) omnes eam non semel tantum, sed pluries morbo Gallico laborasse: & ut erat benefica, & rerum suarum liberalis, eam putabant sua plurimis poscentibus, atque requirentibus, bona distribuisse. Interea secatur mulier, extruditur jecur, rei exitus summâ cum attentione expectatur. Factum autem est, ut intuentibus nobis, nulla in visceribus noxa visa fuerit, præter scabiem in convexa jecoris parte. Hæc autem etsi vera sunt, raro tamen id evenire testatur anatome & experientia: ad quam transmittendi sunt illi, qui de hac re ancipites esse non desinunt. *Bernardinus Tomitanus lib.* 1. *cap.* 12. *de morbo Gallico.*

Observatio V.

Historia mulieris, quæ fœtum edidit crustosis ulceribus undique scatentem, cum ejus conjunx morbo Gallico affligeretur, ipsa vero sana semper visa esset.

NOvi, dum Patavii junior artium studiis navarem operam, quod uxor cujusdam Iurisconsulti, qui morbo Gallico affligebatur, cum ipsa nunquam signum aliquod contractæ illius labis haberet, sed semper omnino integra fuisset, fœtum tamen edidit crustosis ulceribus undique scatentem. *Trincavella lib.* 11. *cap.* 17. *de rad. curand. partic. corp. affectus.*

† Conf. quæ de Morbo Gallico in prægnante annotat *Horstius part.* 2. *obs.* 8.

Observatio VI.

Seminarium morbi Gallici, aliquandiu latere, & post vigesimum aut trigesimum annum denuò repullulascere.

TEmpore lues venerea revirescit, recurritq; interdum post trigesimum annum, tantoque intervallo mali fomes quasi sepultus delitescit. Et nihilominus, qui tum expertes mali, prorsusque expeditos se putant alios cum quibus concubuerint, contaminant, prolemque gignunt ea lue conspersam: indicium profecto, tum temporis mali fermentum in venis in ipsisque partibus reservari. & ut dicere solent. in ipsis quasi medullis latere. *Fernelius lib.* 2. *cap.* 14. *de abditis rerum causis.*

Morbum Indicum reverti post triginta annos à curatione, Ingrassias se vidisse refert: ego sane post viginti duos, & occidisse. *Cardanus comm. ad lib. Hippocr. de Aliment. pag.* 266. *edit. Basil. in* 8.

Observatio VII.

Morbum Gallicum aliquando degenerare in Elephantiasin Græcorum.

QUod omnem admirationem exuperat, an non ex syphilide morbo sæpe in Elephantiasin transitus fit? Id ego asserere sanctâ fide possum, plurimos me vidisse, qui ex lue venerea neglecta, aut potius celata, in Elephantem ceciderunt. *Valleriola lib.* 5. *observ.* 7.

Observatio VIII.

Morbi Gallici symptomata veteribus quoque Medicis cognita fuisse.

LUem veneream hunc morbum nunc rectius recentiores appellant: circa alicujus gentis invidiam. Tametsi autem ab eo bello, quod Carolus Gallorum rex cum Alphonso rege ad Neapolim gessit, anno 1493. & 1494. plurimum sævierit, & tunc primum natus videatur: nonnulla tamen, quæ hujus symptomata habentur, multo ante Medicis cognita extitere. Nam & ab immundis & sordidis mulieribus, jam olim nonnullos vitia quædam contraxisse, testantur Guilielmus Salicetus, Bernardus Gordonius, & Valescus Tarantanus, quorum hic vixit anno 1418. Salicetus vero claruit circa annum 1270. Bernardus Gordonius medio tempore: omnes autem ante morbi Gallici, aut luis Venereæ nomen orbi cognitum. *Dodonæus in annotat. ad cap.* 1. *Benivenii de Abditis.*

Observatio IX.

Calvariæ putrefactionem, ex Lue Gallica profectam Epilepsia insecuta, quæ ustione sublata est.

VIdimus Barcinone militem Hispanum: qui cum ex lue Gallica in putridam Calvariæ cariem incidisset, non multo post cœpit frequenter ac vehementer Epilepsia infestari, quam tamen (licet jam annum quadragesimum suæ vitæ ageret) nunquam antea expertus fuerat, à quo symptomate is non multo post fuit penitus liberatus, beneficio ustionis cum ferro candente, atque aliorum præsidiorum ex consilio nostro adhibitorum, quæ putridam calvariæ cariem sustulere; ex qua parte credidimus nos interdum saniei admodum pravæ guttulam supra duram cerebri membranam descendere, & ita contractionis ac concussionis ad ejusmodi molestiam propulsandam occasionem afferre, atque Epilepsiam excitare. Nec quicquam in hac parte obstat, quod Cerebrum sit pars sensu destituta, & ita vel propriam quam inse continet, vel aliunde recipit vitiosam materiam percipere non valeat: nam licet hoc verum sit de illius substantia exquisite tamen sentiunt duæ membranæ quibus tegitur, veluti & nervorum initia, quæ ab eo oriuntur, quæ partes ubi molestiam percipiunt, contrahuntur aut concutiuntur, & unâ cum ipsis etiam ipsum Cerebrum; non secus ac faciunt musculi in rigore primos insultus intermittentium febrium consequente, qui & ipsi quatiuntur, ut vapores & molestos succos detrudant, qui per carnes sentientes deferuntur. *Vidus Vidius junior lib.* 2. *cap.* 18. *de Curat. membr.*

Observatio X.

Gallicosi cranio aperto, deprehensus Curculio supra duram matrem, quo ablato, æger à diuturno capitis dolore liberatus est.

EGo quendam novi lue Gallica aliquando infectum, qui cum probe curatus esset, tamen longo & diuturno capitis dolore cum affligeretur, nec ullis remediis dolor ille curari posset, tandem Bononiæ (ubi tunc agebam) cranium per Chirurgum expertissimum, in frontis parte superiori, in qua dolor hærebat, apertum est, ac sub eo inventum supra duram matrem (ut vocant nigriusculum quid instar Curculionis (Curculio vero vel Gurgulio, ut noster amicus *Hadrianus Iunius* annotavit *in suis nomenclaturis*, Varroni vermis frumenta exinaniens dicitur, vulgari nostra lingua *Ein Calender*) qui vermis cum ablatus esset, dolor iste capitis miraculi instar cessavit, neque amplius rediit, ut æger nobis narravit. *Forestus scholio obs.* 2. *lib.* 9.

Observatio XI.

Decennium post Alipticam & Hydrargyri inunctionem, Gallicosus recidivam incidit, sincipite diuturno dolore infestato, eodemq; osse computrescente, accedente utriusque meningis putredine, & abscessu cerebri excitato, sine febri ægro confecto.

ANno à Christo nato 1556. Coriarium quendam, tonsor, ut inviserem, rogavit, rarum affectum & observatione dignum me visurum dictitans. Is tametsi annos amplius decem, post curationem per Hydrargyrum, ita salubriter exegerat, ut videretur percuratus, repente tamen exorto in sincipite dolore diutius perseverante, non modo ejus partis os totum paulatim computruit exesumque est, ut frustulatim excideret: sed & cerebri utraque meninx eadem putredine absumpta, subjectaque cerebri substantia in abscessum conversa est, unde magna puris copia (miserabile visu) per multos menses, non ex ea tantum parte, sed

exu-

et utriusque oculi angulis etiam stillavit: dentes exciderunt omnes. Hic tamen neque febri corripi incredibile dictu; visus est, neque cibi fastidio multum premi, neque extenuari, dum ad ventriculos cerebri ventum est. Quo tempore mors repente hominem diu miserè ... medio sustulit.

Alios complures vidimus non minus crudeliter excarnificatos, qui longum tempus vitam produxisse sine ulla febre: nisi forte dolorum vehementia, aut vigiliarum diuturnitate, leniter quædam species indicaretur. Quæ etsi ... perseveraverit, non tamen, ut parum in his versatus & exercitatus existimare posset, in hecticam degenerat, sed ... quæ luem ejusque symptomata tollunt, interdum etiam ferri adversus delitescit. Hoc ... spectat, quod Medicis minus ... quidem operibus ... satis & exercitatis, sed parum oculatis ... imponant; eos, qui unguento ex hydrargyro semel fuerunt inuncti, ... medicamentis purgantibus moveri, ut ea ... quam antè, facile pertranseant. Quæ ... acriore animi acie intueatur, & ponderet judicio: nonne a frigida quadam causa hæc procedere existimet, quæ non modo corporis nostri nativum calorem ita obtundit, ut ægrè postea catharcticum è potentia in actum reducat, sed & partes omnes humoresque ita refrigerat & humectat, & in similem sibi qualitatem alterat, vix ut vel medicamentorum vim sentiant, vel inflammationem concipere possint. Summa autem hæc refrigerandi humectandiq; potentia, nisi in tenui substantia consisteret, haudquaq; iam tantis operibus excelleret. *Fernel. lib. de Lue Venerea cap. 7.*

Observatio XII.

Gallicoso cuidam internæ partes palati cum adjacentibus adeò vitiatæ, & tandem subito gangrena ... ut, unde non tantum quæ ... particulas, verum etiam ipsius cerebri partem magnam cum fœditate expueret.

Vicentius Bonventus, patritius Clodiensis, à juventute omnibus carnis voluptatibus addictissimus, indeque quasi consumptus: ita tamen arrogans, ut omnes præ se ... agrestes ignobilesque præ... : postquam quinquies ligni sancti, sarsæparillæ, Mechoacæ decoctum assumpsisset, terque, sed frustra munctus fuisset: tandem cuidam meretriculæ, medicinam pervertenti, se curandum tradit. Quæ quidem illum bene merentem, talique medica ... ita tractavit, ut magna inflammatio in palato, in ... rubroso, in columella, & partibus omnibus illis adjacentibus, à mercurio malè extincto, & ... corrosionis facta, subito in gangrænam, & mox in cancrum verum affectus terminaverit, adeo ut quotidie aliquid ex partibus illis corruptis & putrefactis excrearet, & gurgulione, partibusque vicinis primò ejectis, eousque progressum est, ut & demum cerebrum ipsum excreatu per os expueret, maximo cum fœtore. Quod proinde mirandum est, cùm dixerit *Hipp. 6. aph. 18. Vesica discissa, aut cerebro, aut corde, &c. lethale esse.* Verum *Galenus in commento* asserit, se experientia vidisse in Smyrna cerebrum valde vulneratum, sanatum tamen fuisse: quod etiam multo meliùs testatur ipsemet *primo de sympt. caus. cap. 2.* ita ut cerebrum, sicuti reliqua membra, solutionem continui pati possit. Cumitaq; prætatus Vicentius condignas dedisset pœnas, tandem meretricula illa Medica sua sese vino ingurgitante, & cum aliis debacchante in caupona, miserrimè ipsis omnibus nescientibus obiit. Ego interim Medicus conductus cum ibi, Clodiæ nimirum, essem, haberemq; aperiendi corpora amplam authoritatem, nemine contradicente, imò consentientibus suis amicis & consanguineis, facta funerali pompa, & prope monumentum relicto cadavere: Clarissimo viro Domino Marco de Nigris Clodiensi, similiter conducto Medico, collega meo multùm colendo præsente, vespillone adjuvante, caput serra aperui, suisque membranulis, prout potui, liberavi: erat enim tantus ibi fœtor etiam sub dio, ut nullus astare posset. Nihilominus magna patientia summoque videndi desiderio ductus, superiorem cerebri partem cultello satis largo amputavi, & confectis omnibus ferè cerebri ventriculis, multum argenti vivi cum cochleari in eis collegi, & illud ipsum charè reservavi. Atque intolerabili fœtore victus & exturbatus, vespilloni cadaver sepeliendum reliqui. *D. Gregorius Garnerus de observ. propr.*

Observatio XIII.

Gallicoso cuidam infamis libidinis, cerebrum à tencha pisce ad infernas, ut credebatur, partes attractum.

In Xenodochio S. Petri & Pauli, Andreas Lippeneus, ex nobili prosapia satus, scortorum tamen longe amantissimus, & (ut ultro fatebatur) perditissimus, post diuturnum morbum Gallicum, variaque symptomata, egregia ... impudicæ Veneris ferva, tandem in crudelissimum capitis affectum incidit, cui nullæ etiam excellentissimorum virorum manus auxiliatrices profuere, adhibitis, sed frustra, omnis generis medicamentis, diæta etiam quater repetita, bis suffumigiis factis, & quinquies inunctionibus administratis. Nihilominus noctu diuque, sed tamen magis noctu cruciabatur, ut frequenter manus sibi violenter inferre tentaret. Demum Empiricus quidam Flander, effrons, laudato pavone superbior, cœlum terramque promittens, huic pauperculo, & doloribus quasi enecato, & velut desperato, nobis nescientibus, pisces, tenchas vulgo dictos, plantis pedum alligavit, & ferè per totum diem atque sequentem noctem detinuit. At paulatim viribus animalibus & vitalibus in tanto cruciatu deficientibus, accepto insuper condigno impuræ Veneris præmio, hanc miserrimam in meliorem per Dei gratiam, commutavit vitam. Quo defuncto ultro nobis oblata est ipsum dissecandi facultas, maximè cum illi, & suis collegis omnibus præessem. Itaque collocato corpore in loco congruo, & capite composito detonsis crinibus, à vertice per frontem & superciliorum medium rectà ad nasi usque extremum sectionem novacula per cutem duxi. Deinde ab eodem vertice ad nucham ferè aliam molitus sum sectionem. Et rursus per modum crucis hinc inde ad tempora & aurium radices, idque propter ulcera gallicosa, quibus scatebat plurima. Ductis istis sectionibus, elevata est cutis unà cum carnea membrana, atque serra cranium orbiculatim aperui, & à suis membranis, pia & dura matre, liberavi: at nihil cerebri in toto cranio reperi, præter quandam mucositatem, & phlegma valde indigestum, quod vix quartam cranii cavitatis opplebat partem. Interim tantus fœtor ex pedum plantis, quibus admoti fuerant pisces, emanabat, ut nulli assistentium, nec mihi ipsi, nedum per semiquadrantis horæ spatium, media in æstate, sæviente maximo æstu, ibi adesse licuerit. Unde raptim aperto abdomine, festinanter visis intestinis & naturalibus visceribus, vespilloni cadaver sepulturæ tradendum reliqui. Interea non parum disputatum est, an cerebrum à morbo Gallico & venere consumptum: an verò à piscibus, pedum plantis admotis, per spinalem medullam & alios nervos attractum, necne. Clariss. atque Excellentiss. Dominus Nicolaus S. Michael, alias Comascus, asserebat credibilius esse cerebrum à morbo & venere consumptum fuisse potiùs, quàm à piscibus illis attractum, propter infinita obstacula, quæ in ossibus ipsis, per quæ ferri debebat ipsum cerebrum, reperiuntur. Ex adverso quidam affirmabant, potissimùm Dominus Joannes Siccus Medicus præstantiss. ipsis piscibus sum-

mam vim inesse attrahendi, nec proinde mirandum, cùm experientia doceamur quotidiana, multam inesse vim rebus, quarum rationem assignare aut reddere non valemus. Quare liberum fuit credere, quod unicuique secundùm experientiam placuit. *Idem D. Garnerus de observ. propr.*

OBSERVATIO XIV.

Cœcus quidam, altero oculo gallicosus factus, hydrargyri inunctione à suffusione & morbo Gallico vindicatur.

QUidam, qui antequam morbo Gallico afficeretur, altero oculo cœcus erat, suffusione densissima (vulgus cataractam vocat) oculum occupante, hydrargyri inunctione, à morbo Gallico & à suffusione, quod maximè mirum est, evasit. *Alexan. Trajan. Petron. lib. 5. cap. 1. de morbo Gallico.*

OBSERVATIO XV.

Uvula ex ulcere Gallico exesa, procidens devorata.

NObilem novimus, virum bonum, doctum, & meliori fortuna dignissimum, qui ob luem veneream ante plures annos contractam, alipticâ ex hydrargyro pessimè aliquoties ab impertissimis barbitonsoribus fuit tractatus. Cui, præcedentibus intensissimis & implacabilibus capitis atque dentium doloribus, facie prodigiosè tumida, tandem in faucibus ulcus sordidissimum simul ac profundissimum ad radicem gargareonis, ea parte qua fauces spectat, subitò quasi enatum est. Exesa itaque palati tenerrima substantia, ulceris eluvies confertim erumpens, una quoque uvulam, basi sua per erosionem sublata, sede dimovit, ita quidem, ut saltem ex tenui fibrilla affixa in os perpenderet, miserabili sanè & fœdo spectaculo, jactura verò irrecuperabili. Qui cùm gargarismis in rem præsentem præscriptis parum cautè usus fuisset, per imprudentiam uvulam propriam deglutiens absumpsit. Ulcere proinde maligno ne latiùs serperet, pyrotico medicamento firmato, venenoque specifica vi ignis domito, de cætero ulcus promptè curatum fuit. Hoc uno incommodo relicto, quòd vocem aliquantum raucam æger per intervalla ex eo sibi contraxerit. *Schenckius.*

OBSERVATIO XVI.

Palati lacuna morbi Gallici vitio, aut aliter deperdita, ut replenda.

NOn rarò fit, ut bombardulæ ignivomæ missili globo ossis palati portio fracta, vel virulentæ luis carie exesa procidat, quo fit ut minùs expressè loquantur ægri, sed obscuriùs & turbidiùs: his etiam opis aliquid adferre nostra arte operæpretium duximus. Id fiet repletâ palati lacuna, argentea vel aurea lamina paulò majore quàm ipsa lacuna sit. Cæterùm crassitie, quæ aurei nummi solati crassitiem non excedat: figurâ testitudinea ad ejus exteriorem, quæ scilicet cerebrum versus ponenda est, partem: religata hærebit spongiola, quæ mox humore à cerebro stillante, ubi se ingurgitarit, sic lacunam tumidior facta implebit, ut excidere lamina ipsa nequeat, sed per se hæreat, stetque tanquam defixa. Horum instrumentorum, seu laminarum figura est ejusmodi, quorum certum, & qualem enarravi usum, non uno, sed frequenti experimento comprobavi in bellis Transalpinis. *Pareus libr. 22. cap. 3.*

Plura vide *apud Lusitan. cent. 5. curat. 14. Trajanum lib. 7. cap. 18. de morbo Gallico. Fallopium de eodem morbo cap. 79. Rennerum pag. 133.*

† Confer etiam, quæ de amissa voce per ulcus Venereum palato innatum, recenset *Forest. lib. 23. obs. 22. p. 127.* & de morbo Gallico cum ulcere oris, *Brunner Consil. 78. Poter. Cent. 1. Cur. 5.*

OBSERVATIO XVII.

Gallicosus biennium à curatione per hydrargyrum, in recidivam cum periculosa Angina incidit, quem imperitus tonsor repetita hydrargyri inunctione, infami errore necavit.

NOn ita pridem tonsor me ad visendum rusticum quendam, bene habitum, & quadratum, deduxit. Qui cùm duos jam annos ab inunctione ex hydrargyro omni dolore vacasset, ac omnino restitutus videbatur, in recidivam incidit, qua duos jam menses crudeliter admodum premebatur. Dolores acerbi tibias & brachia media obsidebant, atque ipsas etiam scapulas, noctu graviùs excandescentes, sed omnium gravissimi in capitis externa parte figebantur, in qua etiam aliquid circa pericranium occaluisse plurimis in locis deprehendebatur; fauces quoque ingens ulcus ad palati basim jamdiu occupabat sordidum: nihilominus tamen non decumbebat, nec cibi fastidio, nec siti premebatur, sed muniis omnibus pro more vacabat, dum superveniente inopinata deglutiendi difficultate, & viribus repentè concidentibus, in lecto manere coactus est, in quo eum deprehendi languidum, cum pulsu frequenti & celeri, febre teneri, ac maximè difficultate non modò deglutiendi bibendique, sed etiam loquendi: nihil interim tumoris foris in faucibus, ut neque in amygdalis apparente. Quis non hic agnoscat periculosam Anginam Luis recidivæ implicitam, omni celeritate accommodatis remediis, Lue etiam neglecta, curandam? At imperitus tonsor moræ impatiens, lucro inhians, omnia deglutiendi symptomata ad faucium ulcus pertinere credens, statim me inscio suis servis inungendum, aut potiùs miserè jugulandum ægrum commisit. Itaque unguento proritata fluxione nova, biduo extinguitur. Haud mitiùs cum aliis multis agitur, lue venerea correptis, si vel febris adsit continua, vel etiam gravis morbus aliquis, cujus postponatur curatio. *Fernelius lib. de Lue Venerea.*

OBSERVATIO XVIII.

Raucedo pertinax, annum integrum durans, & curationem omnem eludens, nonnisi morbo Gallico, à quo pendebat, curato, cedit.

SUperioribus mensibus juvenis quidam robustus, arcularius, annorum viginti quatuor, tam pertinaci raucedini obnoxius, ut eadem per annum integrum vexatus, ab adstantibus vix intelligi posset, & remediis multis frustra tentatis, nihil proficiebat. Qui, nescio cujus consilio, ad aquas medicatas sulphure & alumine imbutas, octo milliaribus ab Augusta distantes, atque à corio nomen habentes, se recepit. Ego verò fortè ad ægrum quendam eò vocatus, & consultus, raucedinis hujus suæ causam penitiùs exquirens, morbo Gallico eum laborare deprehendi, ad quem pertinax isthæc raucedo consecuta fuerat. Pilula itaque una ac altera ex tupetho minerali exhibita, non ita multo post meliùs habere, atque clara, expedita, inoffensaq; voce uti cœpit. *Tobias Cneulinus de observ. propriis.*

OBSERVATIO XIX.

Gallico morbo affectus, post alipticam hydrargyricam ventriculi angustia pressus, argenti vivi pateram vomitione rejecit.

MIrum est quendam, qui ter duntaxat secundùm brachia unctus fuerat, per aliquot dies pondus & angustiam in ventriculo sensisse; deinde, cùm latrinæ semel insideret, argenti vivi pateram ferè vomuisse, ut multi adhuc testati sunt & literis prodiderunt. *Alexan. Trajan. Petron. lib. 5. cap. 1. de morb. Gallico.*

Observatio XX.

Medicamento ab imperito Chirurgo ad stranguriam exhibito scroti tumor provocatus, quem idem discutere volens, ad suppurationem perduxit, atq; ægrum altero testiculorum privavit.

STranguriæ multo tempore obnoxius quidam, celebrem, uti sibi videbatur, Chirurgum adit, remedium certum affectui suo petit, qui eis plurimorum medicamentorum usum nil profecisse fere. Chirurgus gloria inflatus, & pecuniæ avidus, aquam chymicam longe omnium prædicatione sua efficacissimam, familiæ propriam, atque secretissimam ei commendat. Bibit hanc panaceam credulus homo aliquoties, cujus vitio usque scrotum & testes intumuere, ut jam pueri semestris caput magnitudine referret, tantumque abesset ut urina expeditius flueret, quin jam auctis doloribus guttatim omnino extillaret. Vocato rursus Chirurgo, eventum curationis miser homo denuò ei recenset. Qui viso tumore duro admodum, & altera ex parte subrubente, mox aliud præsens auxilium ei pollicetur. Adornatur magno apparatu ex althæa, malva, fœnugræci, lini semine, pulv. radicis iridis Florentinæ, oleo chamæmelino, & aliis, cataplasma pepticum simul & paregoricum, quo scrotum involvitur, quotidie semel detrahitur, & recens aliud simile sufficitur. Qua curandi via uterque securus eventum ex bona fortuna præstolantur. Interea dolores remissiores facti, scroto etiam nonnihil subsidente, bonam spem felicis curationis promittebant. Verùm dum paulo exactius scrotum ea regione, qua sinister testiculus situs est, Chirurgus notat ecce livida admodum cutis macula, quà parte locus priùs subrubidus visus erat, apparet, quam tamen neglectam, denuo cataplasmate tegit. Sequenti die ubi cataplasma solvit, jam manifesta suppuratio non tantum lividæ scroti partis, sed & præterea sinister testis pepticis impositis & malacticis ad suppurationem perductus, in conspectum venit, unà cum magna puris eluvie, quæ testiculum suppuratione corruptum circumquaque comprehenderat. Chirurgus eo viso perterritus, crassum suum & perniciosum errorem dissimulans, patienti persuadet, ulceris consolidationem nonnisi quibusdam necessitatis prius excisis institui posse. Annuit ille: partibus putrilagine consumptis unà cum testiculo corrupto tandem ablatis, mensibus aliquot inde scrotum planè percuratum est. Porrò vir optimus, dum fortè testiculos suos manibus pertentando requirit, alterum ex his desiderat: cum Chirurgo expostulat, qui rem, ut habebat, fassus, se excusat, quòd aliter curationem perficere haud potuerit: patiens contra hominem in jus vocare constituerat, nisi eum dignitas & publicum opprobrium avocassent. Pessimè itaque mulctatus, stranguria ipsius nihilominus etiamnum porrò perstitit. Ventum ad me, inquiro de omnibus ante actis diligentissimè, tandem ex signorum syndrome, hominem ex impuro concubitu, non simplici & vulgari stranguria, sed ea quæ cum contagio & charactere Gallico conjuncta erat, & vulgaria medicamenta respuebat, contaminatum fuisse comperio. Quare ligni usum cum aliis ad stranguriam Gallicam pertinentibus decerno, eumque alii Chirurgo, qui vel hodie quoque vivit, absolvendum committo. Unde perfectam stranguriæ curationem per tot pericula & calamitates assecutus tandem est. Liquido autem ex hac historia perspicere licet, imperitissimorum audacissimorumque Chirurgorum & Empiricorum temeritatem publica castigatione dignissimam, qui nulla vel naturarum partium affectarum, aut medicamentorum cognitione instructi, indiscriminatim sibi, magno fastu, quosvis affectûs curandos sumunt: id quod huic nostro, cujus animæ, quoniam ante annos aliquot fato functus est, Deus parcat, evenit; qui primùm gravissimo & turpi errore, stranguriam vulgarem à Gallica interstinguere nesciens, potentissimo medicamento Gallicæ stranguriæ virulentam materiam ad testem & scrotum deturbavit: errorem deinde errore alio sarciens & geminans, diaphoreticorum loco, omni revulsione prætermissa, malacticis partes sanas diuturna remollientium applicatione ad suppurationem deduxit; unde alterius testis irreparabilis jactura, tantique temporis dispendium, cum horribilibus cruciatibus multis modis miserum ad extremas angustias adegerunt. *Schenckius.*

Observatio XXI.

Stranguria Gallica intempestivè suppressa scrotum perforatum urinam inde & purulentiam transmisit: ægro paulo pòst Atheromate Gallico circa nates oborto, & Tab, sublato.

IN Principis cujusdam viri Aula, Nobilem novimus, annos circiter triginta natum, aliquoties alipticam Hydrargyricam, cum ligni decocto, à Chirurgis & Medicis administrata, infeliciter expertum. Huic ob intempestivam fœdæ stranguriæ Gallicæ suppressionem & curationem, eadem eluvies, non tantum serpendo & erodendo, in scrotum usque penetraverat, verùm etiam scrotum ipsum perforans, in eodem exulcerationem & fistulam excitavit, quæ per intervalla jam urinam, jam purulentiam virosam transmittebat. Ea temporis progressu, aucta indies putrilagine, Chirurgo cuidam curanda demandatur, qui repletum distentumque scrotum subinde exstringere & repurgare, tum balsamo suo per syphonem immisso consolidare, turundisque obsignare contendebat. Quo facto, urina nihilominus bona sui parte per solitum & legitimum meatum quoque profluebat. Cæteroquin, cùm ulcus nulla Chirurgi industria & arte consanationem admitteret, jamque menses aliquot hac medendi via, non sine summo & certo ægri periculo, crescentibus interim putredine & corruptione interna consumpsissent; uterque æger & Chirurgus, morbum porro minimè celandum, sed Medico quoque aperiendum, detegendumque decernunt. Vocatus itaque, curationis pro tempore administratæ modum, Chirurgus recepto more exponit: simul etiam, nudato tumido jam scroto, penicillum ex ulcere solvit, urinam primum mox quoque saniem, sua sponte profluentia, subsidente posthæc nonnihil scroto ostendit. Specillum, ulceris pertentandi causa, immitti præcipio. Quod dum minimi digiti longitudine, sine magno admodum dolore, intrudi video, confestim latentis internæ putrilaginis, & vomicæ insignis malignitatis certum argumentum capio: consentiente, etiam quod paulo ante institueram, necessario ægri Medico examine: id quod funestus eventus, non ita multis mensibus pòst, liquidò declaravit. Ex quo enim nuptias cum Nobilissima Virgine celebravit, vino & veneri liberalius indulgens, circa coccygis ossa dolor implacabilis obortus, & natium sinistra in magnum tumorem & ruborem excrescens, inibi ulcus aliud protulit. Cui uno atque altero ex Diachylo cum gummis apparato emplastro imposito, id quod dudum suppuraverat, apertum, magnam fœtentis puris vim, pulti quàm simillimam, profudit. Viribus tandem exhaustus, & medicamentorum vitæque pertæsus, cùm parum spei superesse intelligeret, Atheromate illo Gallico pulposam natis affectæ carnem sensim consumente, accedente insuper totius corporis febricula & tabe, Anno 1578. vitæ finem, non sine dolenda sorte, fecit. Videant igitur imperitissimi Chirurgi, ne temerario ausu virulentum fluorem in Gallica stranguria præter rationem supprimant, & remeanti materie ex fœda Gonorrhœa intus collecta, abscessibus tam circa testiculos, aut in perinæo, circumsitisque partibus, quo pus tetrum & graveolens effun-

effunditur, fistulisque inde natis, cum certo vitæ periculo, authores sint. *Idem Schenckius.*

OBSERVATIO XXII.

Stranguria virulenta quibusdam consenescit & commoritur.

HAud negligi, vel segniter curari id malum debet, nam ex sese perniciosa accidentia invehit & neglectum, incurabile evadit, adeo ut per totam vitam sanie virulenta quibusdam urethra fluat. Sæpe & urinæ suppressio ad hæc mala accedit, inflammatis tumefactisque supra modum prostratis & vesicæ cervice. Inflammationem istam augent, unaque ischuriam faciunt coitus, usus ciborum vel acriorum vel flatulentorum: produnt verò & quasi exacerbant lunæ exitus seu mensium fines. Ab ejusmodi ischuria certa mors venit, ut in quodam animadverti, qui decennium totum stranguria virulenta vexatus, tandem ex suppressa urina interiit. Solebat ille Ischuria prehendi, quoties vehementiùs exercebatur, seque illa levare immissa argentea fistula, quam eo consilio in omnem eventum secum semper circumferebat. Accidit die quadam, ut eam in vesicam usque intromittere non posset. Me igitur accersit, qui urinam ipsi cierem. In quam rem cùm nihil non tentassem, frustranei fuerunt omnes mei conatus. Mortuo & dissecto, vesica urina differta, & quàm distentissima animadversa est, prostatæ verò præter naturam tumentes ulcerati & pure differti, ei simili, quod ipsi stillare per urethram solebat. Ex quo intelligere licet, à prostatis manare id virus, quod per virulentam stranguriam stillat, non à renibus, ut plerique opinati sunt. Certè stranguria virulenta, si inveteraverit, particularis lues quædam venerea censenda, adeò ut nisi frictione ex hydrargyro nequeat curari. *Pareus lib. 18 cap. 18.*

OBSERVATIO XXIII.

Naturalia in morbo Gallico erosa & clausa.

MUlierem vidimus, cui morbus, quem vulgò Gallicum appellant, totam vulvam eroserat, & incuria Medici quicquid erosum fuerat, oris invicem junctis, occaluit. Indeque sola urina, & ex ea parvo quidem foramine, reddebatur. Huic nos (propterea quòd callus ipse altior esset, quàm ut citra mortis discrimen incidi posse existimaremus) consuluimus, ut incurata potius vivere, quàm tanto se periculo exponere vellet. *Beniven. cap. 31. de abditis.*

Civis quidam apud nos penem habuit cariosum, multis foraminibus glandem ambientibus: scrotum habuit exulceratum, & dextrum testiculum valde tumidum, sine magno dolore. Cumque frustra usus esset Chirurgorum consilio, ad lithotomum accessit, qui testiculum corruptum exemit, & ulcera consolidavit: sed meatus urinarius in glande, culpa hujus imperiti Chirurgi, planè fuit obstructus. Itaq; urina, alium exitum quærens, per foramen parvum, in parte inferiore penis, prope scrotum, profluxit. Elapso anno in eundem morbum incidit, & in pene atque scroto ulcera plurima repullularunt. A me verò tandem decocto Sarsæ parigliæ, & aliis medicamentis convenientibus, perfectè curatus est. Sed meatus urinarius verus aperiri, & foramen, per quod urina profluxit, (in fistulam namque degeneravit) consolidari non potuit. Nunc autem bene habet, sed urinam more mulierum reddit, etiam semen genitale in coitu per idem foramen, ut ipse refert, emittit. *Doctissimus V. Joan. Francus Hildesius de observ. propr.*

† Adde *Panarol. pent. 1. obs. 21.*

OBSERVATIO XXIV.

Gallicosus quidam toto ferè corpore verrucosus.

VIllicum quendam infinitas propemodum verrucas, ex contagio Gallicanas contraxisse recordor, ita ut non solùm circa membrum virile, anum, pudenda, nates, sed & femora exortæ sint, quarum nonnullæ magnitudinem avellanæ non solùm æquabant, sed & superabant. *Leonard. Botallus cap. 8. l. b. de morbo Gallico*, historiam cujusdam Hispani consimilem recenset: sed mirandum sanè ipsum, & Fallopium duntaxat, inter tot Gallicæ luis conscriptores, quos duobus magnis voluminibus Jordan. Zillerus collegit, harum Gallicarum verrucarum curatu difficillimarum nobis curationem tradidisse. *Marcellus Donatus lib. 3. cap. 5. de hist. med. mirab.*

OBSERVATIO XXV.

Quidam è syphilide morbo in phlegmonem scirrhosam prope coxendicem incidens, gangræna ejus partis correptus est.

NObilis quidam syphilide morbo correptus, ingentem phlegmonen scirrosam prope pudenda patitur: fit abscessus cum sinu magno ad coxendicem: gangræna in loco affecto cum summa putredine exoritur, ut sectionibus multis opus fuerit: magno labore curatur. *Valleriola lib. 5. observ. 7.*

OBSERVATIO XXVI.

De Morbo Gallico cum hectica, duplici tertiana & aliis.

VIrum Illustrem Franciscum Inaram Hispanum, præfectum stipendiis bellicarum machinarum, qui jam quinquennio perpetuo, magno patientiæ exemplo, non solùm morbum Indum pertulerat, sed à diversis Medicis excarnificatus, & pecunia magna spoliatus (referunt enim supra mille aureos coronatos in Medicos consumpsisse) jam nihil reliqui habebat. Erat enim hecticus, duplici tertiana laborabat, ulcera in capite serpentia & insanabilia: nec ossa detraxisse profuerat, vigil, tabefactus totus, ac cum gypseis tuberibus in cruribus variis doloribus conflictatus. Nihilominus unico præsidio vini Indici ligni, diebus in octuaginta, in quibus totidem accepi coronatos, plane pleneque liberavi, restituta carne, colore, viribus, ut postea plures susceperit filios, & nunc beatus vivat. Porro Indici vini descriptio hæc fuit: Vinaciola optima, cortex ejus ligni in pulverem redactus, cinnamomum nostrum, caryophylli, lachryma abietis lota, rosmarinus, salvia, S. sampsuchi, thiaspi, buglossa, borrago, melissa, radix enulæ, stœchas, betonica, chamæpitys, sulphur non expertum ignem, sena, cyclamen, colocynthis, camphora, mel, serapium è fumaria, modò è succo, modò ex infuso cum rore, thus, elleborus, cardamomum majus, piper, eupatorium, xyloaloes. Prandebat passam uvam edens, cœnabat comodens elixum pullum, & panem in jure intinctum, sumebat tum uvas passas. Verùm hæc multo post, scilicet post reditum è Scotia. *Cardanus curat. admirand. n. 12.*

† Variis autem (ut hoc addamus) à causis malum hoc induci potest. Sic historiam de servo balneatore recenset *Hornung. Cist. Med. Epist. 235.* qui infinitos per scalpellum cœpis infixum in balneo infecerat. Meminit quoque per scarificationem in balneo contractæ hujus luis *Horst. part. 2. observ. 8.* & *Hildan.* ex infecta veste contractum morbum hunc narrat, *Cent. 1. observ. 100.* qui etiam *Cent. 5. observ. 100.* scabiosi cujusdam meminit, qui in lectum sudore luis Venereæ infectum detrusus, insanabilem luem contraxerat. Ex obstetrice quoque oriundum hoc notavit contagium *Bourgesis. l. obstetr. 2. c. 47.* An verò detur morbus Gallicus hæreditarius? vid. *Nicol. Fontan. Exempl. 38. fol. 188.* Adde *River. observ. comm. p. 416. Horst. part. 2. observ. fol. 547.*

CURA-

CURATIO.

Observatio I.

Gallicus tabidus factus, decocto Sarsæ parillæ restitutus.

GEnerosus quidam Dominus, occulta morbi syphilidis semina secum circumferens, & ad extremam maciem deductus, convocatis aliquot Medicis, eorum consilium & auxilium imploravit. Qui etsi non ignorarent, eum aliquando in faucibus ulcus habuisse, & de brachii & tibiarum doloribus aliquandiu conquestum esse: tamen collatis sententiis (nescio an timiditate quadam, an vero desperatione) statuerunt eum Marasmo incurabili laborare; ideoque prognosticis relinquendum, & à medicamentorum exhibitione abstinendum esse. Ipse igitur omnem salutis corporis spem abjiciens, tantum de beata ex hac vita migratione fuit sollicitus. Tandem aliorum instinctu, me quoque ad se vocari jussit, & omnia symptomata diligenter mihi exposuit, imprimis vero de gravissimis doloribus, brachia & tibias, præsertim de nocte infestantibus, & somnum sibi adimentibus conquestus est. Ex his & aliis signis, abjecto omni metu, palàm pronunciavi, eum non Marasmo, sed morbo Syphilide laborare. Et quamquam in consumpto corpore, ac in tanta virium imbecillitate, nihil certi de recuperanda valetudine possem polliceri: non tamen omnem salutis spem abjiciendam esse; meque (si modò obtemperare meis consiliis velit) probi Medici officio functurum promisi, Deumque sua benedictione nobis adfuturum non dubitavi. Annuit. Corpore igitur syr. de fumaria Fernelii, & aliis præparato, exhibui ei medicamenta leniter purgantia: deinde decoctum Zarsæ parillæ propinavi, de quo cum dies 14. bibisset, & quotidie parum sudasset, dolores in tibiis ac brachiis paulatim remiserunt, ita ut noctu somnum capere posset. Denique viribus indies magis magisque confirmatis, & diutius sudavit, & tandem Dei beneficio sanitati est restitutus.

Alius quidam vir nobilis, eodem morbo laborans, in celeberrimis Germaniæ ac Poloniæ urbibus septies decoct. ligni Guajaci & Zarsæ parillæ biberat, ac sexies à Chirurgis mercurialibus unguentis inunctus, ac mirè cruciatus fuerat. Et tamen morbus semper recurrit. Venit igitur etiam in hoc oppidum, vix ossibus hærens, pedibus & manibus vacillantibus dolores gravissimos sustinens, ac Chirurgi nostri auxilium implorans, qui cum denuo unguento mercuriali inunxit, quo incredibilis pravorum humorum copia per os expulsa est, ut singulis horis viribus deficientibus animam exhalaturus crederetur. Cumque etiam urina omnino supprimeretur, me quoque ad se vocari jussit. Paucis adhibitis medicamentis urina iterum profluxit. Bonam igitur spem de me concipiens, magnopere rogavit, ne in gravissimo hoc suo morbo sibi deessem, seque justa mercede mihi labores meos compensaturum promisit. Postquam igitur materia non ampliùs per os effluxit, assumpto cibo vires paulatim sunt confirmatæ, decoctum Zarsæ parillæ, & rad. caryophyllatæ, additis passulis, &c. ei propinavi: quo factum, ut paucis dieb. non modo sanitati sit restitutus, sed etiam magna omnium, qui eum noverant, admiratione, valde corpulentus & obesus factus est. Sed hujus beneficii memoriam facile deposuit, & quod promisit non præstitit. Hæc ideò annotavi, ut Medici intelligant, cognito morbo etiam gravissimo, non facile esse desperandum, & si morbus iste unguentis mercurialibus non penitus extirpetur, nihil esse commodius, quam ut decoctum Ligni aut Zarsæ parillæ post inunctionem per dies aliquot propinetur: & si ulcera etiam contumacia adsint. Turpetum minerale bene præparatum cum theriaca, aut elect. de succo rос. illis bis vel ter exhibeatur. *De Cl. Joan. Franci Hildesii Cameracensis observ. rarior. vivo D. Scholtzio nobis transmittente.*

Observatio II.

Hecticus ex morbo Gallico, ut restitutus.

QUidam putabatur hecticus, cum intensis vigiliis, dolore capitis & membrorum, ratione morbi Gallici: restitutus est hac potione. Item. Alius quidam patiebatur summos dolores ventriculi, & febriculam, & vix difficulter potuit à Medicis restitui. Potio hæc erat: ℞. *Aq. lupuli aq. beton. aq. hordei, an. lib. iiij. vini Græci, lib. v. ligni sancti, cort. ligni eiusd. an. unc. iiij. syr. papav. lib. v. Fiat infusio per horas 12. in olla nova incrustata. Decoq. ad tertias lento igne, cum cooperculo pertuso: tum depositum ab igne refrigerari sinito, & colatum servato in loco frigido.* Ex eo sumpsit manè, unc. v. loco syr. & deinde coopertus cubet in cubiculo calido. *Solenander sect. 5. cons. 15.*

Observatio III.

Casu quidam à morbo Gallico liberatus.

SCatebat quidam è grege mendicabulorum lue venerea: hic aliquot diebus universum corpus equino fimo obruit, ut tantùm esset qua respiraret. Erat stercus stabularium, equino lotio sæpius perfusum, quodque jam computruerat. Effecit ille hac arte, ut totum virus exprimeret. addidit aliquoties enchriston ex axungia, larigna, & hydrargyro. Nec alia vitæ lex servata est, quam mantica offerebat: atq; his remediis curatus est. *Hoderius lib. 1 cap. 2 Ind. Chirurg.*

† Meminit quoque Morbi Gallici fortuitò, nimio sanguinis fluxu sanati *Panarol. pent. 4. obs. 45.*

Observatio IV.

Nova, nec ita vulgo cognita remedia ad morbum Gallicum alia.

GRandiorem juniperum, qui Cedrum maximè æmulatur, *Harar* vocant Arabes. Afri nominant *Ettaïon*. Ejus medulla in Numidia candida, in Æthiopia nigra, in Libya purpurea: qua in scobem comminuta, dicuntur Afri Medici felicissimo successu, vice Guajaci, ad morbum Indicum profligandum uti. Hunc tres nationes, Galli à Neapoli ubi se invenisse putant: Itali à Gallis, in quibus primùm ajunt sese illum comperisse: Germani ab Hispanis qui ex India tam pretiosam mercem convexerunt, nominant. Ego meritò ac jure, Indicum. *Scaliger.*

Destillatur aqua ex floribus & cauliculis herbæ Violæ multicoloris, vulgò floris Trinitatis dictæ, quæ in morbo Gallico datur per novem vel plures dies manè & vesperi, ad unc. iij & sudet: commendatur à multis. *Camerarius.*

Buxi virgulta, lignum, & folia decocta, Guajaci modo, sudores eliciunt. Famulam pauperculam Anglam à lue venerea vindicatam hujus decocto memini. Ditioribus propter ingratum & tetrum odorem rejicitur. *Lobelius in observ. Stirpium pag. 562.*

Similem historiam require *apud Amat. Lusitanum cent. 3. curat. 4.*

Circumforanei Beticæ Medici, decoctum Hippoglossi Valentini (quæ vulgò herba terribilis dicitur) propinare dicuntur iis, qui scabie Gallica laborant, non sine magno (ut ajunt) successu. *Clusius lib. 1. cap. 41. hist. stirp. per Hispanias observatarum.*

Mira facultate præditus est arboris *Hyvourahe* cortex, & Guajaco non inferior putatur, ideoque à Christianis illhic degentibus illius loco usurpatur. Ejus verò utendi ratio hæc est: Corticis minutim concisi certa quantitas in aqua decoquitur, trium aut quatuor horarum spatio, donec vini rubri dilutioris, seu clareti colorem contrahat. Ex eo decocto bibunt per quin-

quindecim aut viginti continuos dies, observata levi diætâ, luisque venereæ doloribus ita liberantur. Verùm non modò utile est hoc decoctum in morbo Gallico, sed etiam in reliquis frigidis pituitosisque: nam humores extenuat, & exsiccat, nec injucundum est palato. *Thevetus lib. singul. cap. 50.*

Vinum, in quo Marassi suffocati fuerint, si bibatur, morbo Gallico mederi certo experimento tradunt. *Arsilus.*

† Huc refer, quæ de curatione Luis Venereæ per inunctionem Mercurii differit *Gr. Horstius part. 2. l. 2. obs. 13.* Mercurii dulcis ad hunc morbum usus perhibetur à *Rhod. Cent. 3. obs. 84.* Absque sudore verò, vel ptyalismo curatam luem hanc commemorat *Borell. Cent. 2. obs. 96.*

Observatio V.

Sola, eademque certa locorum, seu aeris mutatione, morbum Indicum aliquando curari.

QUi morbo Indico laborant si in Numidiam, aut in Nigriticam sese conferant Æthiopiam, solius Cœli beneficio, sine ullis medicamentis convalescunt. Apud Malabaros morbus is, *Pua* nominatur: quæ vox neque à Græca est aliena, & sapit veterem Latinam. Sic cecidit *Tidor* incolis Molucarum: eadem, quâ nunc Græcum vulgus utitur, agnosceret appellatione, oculum. *Matha* sicut ab iisdem, *Batis*, pes dicitur: communi cum Græca, atque ante hanc Hebræa, origine βα, βάω, βάσις. *Scaliger exerc. 181. num. 19.*

Observatio VI.

Cephalalgia, aurium tinnitus, articulorum confractio, & pustulæ siccæ, ex Gallico morbo profecta, ut curata.

CUidam è luis venereæ reliquiis, capitis dolor, aurium tinnitus, & veluti articulorum confractio, dolor, pustulæ parvæ celeriter inarescentes contigerunt. His convaluit remediis. ℞. *Radic. ireos, acor. fœnic. ana unc. ß. radic. gram. & acet. ß. ana drach. vj. summit. lupul. fumar. absynth. beton. ana M. ß. salv. P. ij. seminum anisi, fœniculi, melon. limon. cucum. an. drach. ij. passul. hord. glycir. ana P. j. fol. sennæ mund. unc. iij. agar. trochis. unc. j. ß. fiat decoct. ad quart. iij. In colatura dissolve sacchari albi quart. iij. fiat syrup. mediocriter coctus secundum artem.* ℞. *supradicti syrup. unc. j. ß. hydromelit. unc. iij. fiat potus.* Utatur intervallis ℞. *Pulveris specier. hieræ diacolocynth. drach. ij. pulv. hieræ picr. agar. troch. an. drach. j. mac. ros. & mastich. ana scrup. j. sem. citr. lim. ana scrup. ß. croc. gran. vj. cum syr. de stœchade fiant pilulæ.* Utatur intervallis. ℞. *Rasur. ligni sancti lib. ß. maceretur per tres in tribus pintis aquæ, deinde coquatur ad dimid.* Utatur manè initio pastûs, & sub somnum. Ab his tempestivus fuit illitus scapularum, spinæ, & articulorum. *Hollerius observ. 5. libelli proprii.*

Observatio VII.

A tophis & doloribus Gallicis liberatus.

QUidam curatus est tophis & doloribus hac potione. ℞. *Ligni Indici ras. lib. 1. aq. lib. 12. fol. card. bened. p. ij. sem. card. bened. p. j. Ivæ arthrit. marrub. salv. rad. enulæ, ana unc. ß. summitat. atractylid. unc. ij. Macerentur diem unum in olla vitrea: deinde bulliant levi igne, & sine fumo ad medietatis consumptionem. In colatura refrigerata decoquantur unc. iiij. palm. sanct. pulverat. ad dimid. In alio vase macerentur per diem unc. ij. cortic. palm. sanct. cum vini albi odoriferi cheopinis tribus: deinde misceantur cum priore decoctione, & coquantur omnia unica ebullitione, colatura bibatur manè in lecto, initio pastus, & ad somnum. Rursus magma supradictorum coquatur in lib. viij. aq. ad dimid. & sub finem decoct. adde vini albi lib. j.* Utatur tempore sitis interdiu. *Hollerius observat. 6. lib. proprii.*

DE BRVNNO GALLICO.

DESCRIPTIO ET CURATIO INTEGRA.

Observatio I.

Lues nova Moraviæ

BRunnæ lues, cujus historiam pertexere institutimus, miseranda coorta est: quæ licet paucos jugulaverit, eoque pestilentis denominatione minimè insigniri debuit, insolita tamen facie, horrendis symptomatis, intra duorum triumve mensium spatium ad octoginta oppidanorum corripuit: suburbanorum supra centum dicuntur infecta, in campis omni auxilio destituti, passim oberrantes, visuntur infiniti. E censu eorum fuere etiam Equestris ordinis viri, cives spectatæ fidei & probitatis, matronæ famæ integerrimæ intemeratæque pudicitiæ virgines. Quid morbi esset, latuit initio omnes: magnus interea rumor, multa vociferatio, causarum nulla apud plebem imperitam disquisitio. Colluvies agyrtarum, quemadmodum vultures ad cadavera, spe prædæ allecta, penitioris fomitis consideratione susque deque facta, cùm perfunctoriâ indagatione nihil explorati haberent, in admirationem re conversa, aciem mentis non ultra intendentes, ἀμέθοδως καὶ ἀλόγως ad temeraria & tumultuaria confugere remedia. Prior si non successit, aliam aggressi viã, calidis frigida, imbellibus & ignavioribus remediis pollĕtiora, etiamsi ab omni arte aliena, substituendo, etiam ad deleteria progressu facto, ansam porrexere peritioribus, totum morbũ ejusq; curationem accuratiori calculo & examini subjiciendi. Tardiùs fortassis, eoquod prava non minus quam inveterata consuetudo adeo invaluit, ut mala quæ in conspectum veniunt, aut oculis se produnt (ut omnes cutanei affectus) missum factis Medicis, solis consoribus, & id genus impostoribus, hic delegari soleant. Fortassis etiam Medicorum olim has operationes fastidientium arrogantia, huic divortio occasionem dedit non exiguam. Tria juxta urbis Brunnæ pomœria, publica instituta sunt balnea; in quæ sordium corporis extergendarum, & cute scalpello concisa sanguinis per cucurbitulas extrahendi gratia, certis diebus confluere nostrates solent. Eorum quod extra Iudæis cognominem (aliis viridem, ab excelso turris fastigio eo colore imbuto) portam, nobilius, splendidius, etiam Baronibus, & Equestris ordinis utriusque sexûs frequentatum, & ædificii nitore, servulorum mulierculariumque solertiore diligentia, cæteris palmam eripuit. Et quia fons, Nicro proximus (qui sat lutulentus & ater) tanquam colamentum, aut incerniculo trãsmissam aquam limpidiorem excipit, eaque purificatione lotionibus congruentiorem reddit. Extant ad Spilbergi radices aliæ, ubi puteus aquam plurimo sale nitro, & lapide calcario imbutam suppeditat: eoque vi extersoria, nitidiorem quidem redderet cutem: opinio tamen vicit, ut illis potius voluptatem, nam utilitatem sectantes, loturi sese immergant, & ibi delicientur. Illinc labis origo, hinc seminaria concepta, virus inde promanavit: haustum ibi venenum Nam brumæ ipso die quem Solis in Capricorni sidus ingressu definiunt astrorum periti: vulgus Luciæ festo insignem facit: duabus inquam dierum hebdomadis, ante ferias nativitati Salvatoris consecratas, hyeme asperrima, Anni salutis reparatæ 1577. quicumque hypocaustum sive Laconicum ingressi sunt, & cutim scalpello adacto, appositisque cucurbitis perforarunt, omnes illico correpti putan-

putantur. Neque cito noxam persentiscere, signa labis receptæ non statim emerserunt. Sunt quibus octiduum occultatum malum; aliis duabus septimanis: aliis menstruo temporis spatio, pro robore nimirum tam agentis (ut credere est) quam renitentis passi, delituit: demum publice se exeruit. Interim inducta quædam ignavia seu torpore gravati: pigri, segnes, inertes ad consueta munia obeunda, animo quoque abjecto, tristes vultu, cum nec mens, neque manus & pedes, officium facerent, veluti umbræ, non homines passim oberrantes conspiciebantur. Nativus faciei color in pallidum: vigor ipse oculorum in torvum, circulo fusco sicut mulieribus menstruatis deformem, subito immutatus: frons exporrectior in caperatam & nubilam degeneraverat. Manifestis tum se prodidit indiciis. Vestigia cucurbitularum turgescentia extemplo ardor invasit immensus & immedicabilis, quem tædi abscessus & ulcera excepere putrida, sanie taboque fluitantia: circumcirca pustulæ, palmum quoque latæ, achoribus floridæ, quibus dehiscentibus, acu aut medicamine discissis, profluxit pituita tenuis, serosa marcida, sanieque mucosa: aliis etiam acris & erodens: tum caro cucurbitæ ambitu circumsepta, corrosa, putrescens, tetrum ut è Telephiis ac phagedænicis ulceribus invexit fœtorem. Ubi admiratione dignum initio, quod è tot affixis cucurbitis, cum alii decem plus minus, tres quoque tantum nonnulli apponi jussissent, una duntaxat, aut ad summum duæ (soceri Laurentiæ sartoris è quindecim, tres) ex iis omnibus in fœdam transiverint vomicam. Nonnullis universum corpus pustulis conspersum, facies informis, triste supercilium, horrendus vultus, dorsum, pectus abdomen, pedes, loci, à summo ad imum porriginosa scabie, crustaceis ulceribus supra cutem paululum elevatis [illegible] nummum, vel unguis pollicis amplitudine: ambitu rubente, candida superficie (ut [illegible] vocant) pollutâ & de[illegible], [illegible]. [illegible] hæc quoque pingui liquore, mu[illegible], [illegible] pus, sed saniem referret [illegible], [illegible]; scabie sublata & [illegible], [illegible] impetiginibus aut vitiligine [illegible], plumbei & fusci coloris remanebant. Progressu morbi, [illegible] concrevere, quin [illegible] cum dolore [illegible] vel dissecti, [illegible], resinosum & tenax, ceu ex coniferis arboribus laticem [illegible] videmus, lentum inquam & viscidum, [illegible] pituitæ argumentum, exudabant. Abscessibus sordidis, vereque cacoethes, postquam magna difficultate expurgati, & non minore, [illegible] sum producta, coaluissent, novum prorupit symptoma. Universi corporis artus, brachia, scapulæ, cubitus, humeri, suræ, tibiæ, pedes imi, puncturis quibusdam quasi aculeis, intensissimè vellebantur, ac si ferris discinderentur, aut forcipibus ignitis laniarentur, ([illegible] sic ægri sensum doloris exprimebant) potissimum ubi tibia maxime excarnis, lacertorum non fulta thoris, solo periostio vestitur. Membra pondere gravia fulcra postulabant, suimet viribus nec sustineri, neque attolli potuerunt; imò & paralysi quibusdam minuta succollatorum beneficio erigi necesse habebant. Nulla tamen quies, perpetua vociferatio lachrimæ, gemitus, indesinenter torquentibus doloribus, nocte potissimum, cum fessa membra sopore dulci reficiuntur, illis noctes pervigiles, ob cruciatuum vehementiam: aurora adventante inanis quædam tranquillitatis umbra affulsit, post adeo recrudue re tormenta, ut diem accusarent infestam & inimicam, noctis vero imaginem & recordationem exhorrescerent. Noctes irrequietæ, non unius, aut paucorum dierum fuerunt; verum etiam mensem integrum, frustra tentatis remediis compleverunt, ut magna mentem subeat admiratio, qua ratione unico hoc symptomate viribus tracti lethum evadere potuerint. Caput quoque non fuit immune. Nam præter achoras supra recitatos, gummata & callos, verrucis grandibus similes, doloribus vehementibus infestabatur, circa regionem occipitii potissimum, qui præter virium imbecillitatem, ac vigilias, etiam dementiam quibusdam invexerunt, quæ vix, muco purulento, maleque olente, per nares multos dies stillante, mitescere cœpit. Toto interim morbi decursu [illegible], nec Cereris nec Bacchi muneribus voluptatem ullam capiebant: non condimenta gulæ illecebræ, nulla ars, vel blanditiæ culinariæ epularum illis desiderium invehere potuerunt. Conversationem omnem aversabantur, contuitum hominum, solitariam vitam captantes, fugiebant, verecundia ne suffusi, aut indignatione commoti, quod horrenda labe, nullo suo merito, & spe auxilii exigua, aspersos sese cernerent. Magno tamen hoc illis constitit. Nam neque morbi ea erat natura ut in apricum illico se proderet, sed intimis hærens medullis sensim pabulum consequutus radices agebat, viresque depascebatur: illi vero rerum omnium ignari, consilii inopes, celabant tantisper donec socios pœnarum plurimos conspicati, in medium affectibus suis propositis, mutuis collatis operis, communes deliberationes instituerent. Tunc per fora, vicos, compita & tabernas, de suo malo quisque quiritari, & per [illegible] sive [illegible] signorum affectus similitudine deprehensa, uno ore pariter affirmare, ex infice balneis virus se contraxisse, cum nullum laborantem offendissent, qui non iisdem lavacris deliciatus cucurbitas admoveri fecisse, iisdemque ad unguem affectibus excarnificatus fuisset. Hoc nomine morbo jam planè confirmato, & rudi quoque plebeculæ manifestiore reddito. Cum hæc plebis contio facta esset pars impetu in Adamum balnei præsidem facto, jure ut se sistat, poposcit; pars curiam adit, Senatum deprecatur, ut de crimine inquirat, veneficii censuram agat. Horrendum morteque piandum scelus, in civium perniciem conjurasse balneatores. Tumultu paulisper sedato accersitur Adamus, cum eo graviter pro enormitate facinoris expostulat Senatus, minis interjectis, planum sibi fieri vult, undenam hæc labes: cujus culpa: quid contagii? causam denique sciscitatur ius illuviei infoliciæ, nihil præter lachrymas, mixtis precibus & exculationes extorquet. Sibi nihil constare, se nullius criminis aut conspirationis sibi conscium: multos annos honeste vitam hac urbe duxisse, famam integram custodivisse, balneo præfuisse, & cuicunque pro virili parte inservisse. Palam quidem contagium & manifestum se non inficiari: verum originis & causæ se prorsus ignarum, & cum exortum sit summo famæ & rei familiaris suæ dispendio: ipsi examinent, quantæ foret dementiæ, suam & liberorum salutem & fortunas omnes in tantum discrimen suâ sponte præcipitare. Ne nimium Senatus prudentissimus indulgeat suspicionibus, plagam divinitus potuisse immitti, cum nulla ope humana mansuescat: aut incantatorum maleficio profectam: vel malevolorum, maleque feriatorum hominum invidia, clanculum in suam perniciem dolos substructos, & machinatos illos esse. Daturum se omnem operam, ut insons declaretur, causas quantâ poterit diligentia perscrutaturum: iis vero pro sua prudentia, si quæ emendanda censuerint, vel ad penitiorem inquisitionem necessaria, ne se celatum velint, se vicissim nihil detrectaturum, etsi mille mortes ipsi forent obeundæ. Demum diris caput devoveri petit, si vel minimam huic contagio occasionem dederit, nedum si author ipse deprehensus fuerit. Tunc ita fuit dimissus. Tumultuatum deinde in ministrum, cui ob dexteritatem, manus inquam agilitatem & promptitudinem, delegata erat scarificationis provincia. Vulnera is inflixerat, è quibus, ceu fonte loco omnibus conspicuo dimanabant reliqua symptomata, Hero

mandatum,ut hunc examini subjiciat. Adolescens duriusculis impetitus verbis, cum in se fabam cudi non falsâ conjectura prospiceret, carceres & tormenta, quæ facinorosis adhibentur, veritus, (id minitabantur Senatus cum Præfecto) in pedes se conjicit. Fuga suspicionem auxit, & in hominum mente opinionem de authore conceptam confirmavit, ac ab hero in ministrum transtulit: cum is, non tam quod causæ minus fideret, quam terriculamentis & pœnis obstupefactus, fugâ mature sibi consuleret. Serio injungitur Præfecto, ut adolescentem sistat. Hic Uratislaviam, Norimbergam, Viennam, suis commilitonibus, & balneatorum collegio, ut è fuga ipsum retrahant, comprehensum, vinctum compedibus huc transmittant, perscribit. Verum ille hactenus nusquam comparuit. Deinceps magicis incantationibus scalpella & phlebotomos infectos, toxicove illitos, clamitatum. Ut hæc quoque aboleretur suspicio, balneator ferramenta omnia exussit, medicas cucurbitas æreas, quotquot habuit, confregit, ignique tradidit. Ultra progressus, τοίχους διαπύρους, testudinem inquam thermarum, cui candentes silices insternuntur, ut aqua aspersi vaporem ad sudorem conciliandum edant (Laconicum uno verbo dixere veteres) unà cum calefactoria fornace, à fundamentis diruit, & novos ignitos parietes extruxit, si fortè vapor infectus illinc emergens, ansam teterrimo morbo præbuisset. Neque ita conquietum Instrumentis igne crematis, toto hypocausto innovato, veneficii si quid in aquis latuisset, puteum ter funditus exhauriri expurgarique fecit. Ne tum quidem veneni specimen, visui sese obtulit. Invaluit postea rumor præfectum ipsum lue Venerea fuisse, non minus quam ministros suos infectum. De eo cùm nihil certi potuisset affirmari, eo deventum, ut essent qui allevararent diebus intercalaribus, quibus publica non habebantur balnea, herum lue Gallica infestatos, calefacto eo hypocausto, solitum hydrargyro inungere, & ea ratione huic contagio occasionem dedisse. Juramento ille se purgavit apud me, nihil unquam sibi fuisse commercii cum Gallicis, artem ungendi vel curandi sibi esse incognitam, nunquam ea seusum, neque id genus medicaminis unquam pertractasse, obtestatus est. Impune hoc illi fuit, cum adjiceret, neminem è sua familia, qui loturis assidue subministrarunt, scabie hac deturpatum aut doloribus excruciatum fuisse: quod ægrè evasissent, si à balneo contages cœpisset. Morbus nihilo mitiùs ægros torquere, nec quicquam remittere, usque ad æquinoctium vernum, Solis in arietis signum ingressu; circa quod tempus manifestè desiisse, & Paschatis feriis prorsus interiisse judicatus est, eo quòd deinceps nullus hac labe ex integro aspersus deprehensus fuerit. Vel quia iis balneis solitudo ingẽs, quovis ingressum reformidante, ad alias migrationem instituerant paucis rusticis exceptis, qui hæc vel ignorabant, aut ut nugacia spernebant & deridebant: vel quia Prætoris urbani edicto, Senatûs authoritate, interdictum fuit Adamo exercitium illud: vel, ut omnem prorsus à se amoveret suspicionem, quæstu pereunte, sua sponte thermas clausit. Graviter interim irrito licet conatu, ægris operam locabat: ulceribus medebatur, apposito emplastro, quod Griseum vocant, è lapide calaminari, lithargyro, cerussa, tuthia, terebinthina, cera alba, sevo cervino, thure, mastiche, myrrha, & camphora confectum: in orbem frigidis ad fervorem extinguendum circumjectis. Scabiei demum hieroglyphicum illud mysterium quod *Topffvvasser* (Lac virgineum, aut simile quid judico) vocant, eique vim exiccandi, & escharas demoliendi efficacissimam tribuunt, illevit: nihil pensi faciens, de humorum corruptelâ intrinsecus coërcenda. Ideò frustatus eventu aliis in locum accitis, repudiatus est. Cursitatum jam sollicitè: novus cum esset morbus, novas postulabat antidotos: cum nihil usitatum & consuetum, exotica & peregrina remedia, minimeque familiaria, sibi profutura autumabant: artifices disquirebant, qui nil nisi splendidum pollicerentur, & fumos venditarent.

Pollutorum primus habitus Venceslaus Rausch institor non parui nominis, ex adverso Curiæ Senatoriæ, supra quadraginta natus annos, brevi statura, corpore εὐσάρκῳ, facie rubente, habitu quadrato calidi humidique temperamenti, sanguine exuperante. Hic balneum ingressus quinq; cucurbitulas affigi jussit: unam summæ cervice, ad finem capitis & occipitii: duas alias ad lumbos, utrinque, circa renum regionem: tum utrique genui singulas adhibuit. Illæsis cæteris, sola cervicis & sinistri lumbi in tumorem descivere. Postridie statim superior sudaminibus quas ὑδατίδας dicimus, conspersa, tactus indicio, & domesticorum relatu fuit. Dolor non levis. Proinde unde origo mali, illinc medela petita. Facile initio, nondum actis radicibus, consolidari potuit vulnus. Negotiationis gratiâ Uradisthum profectus, illinc redux, non integro liberatus, in balneum redit, decimo quarto post die. Adolescentem monet, ut priore illæsa subtus illam loco viciniissimo, at decliviore, aliam παροχετεύσεως gratia affigat: Ille vero locum non ita cavit, quin è priore vestigio huic secundæ aliquid adderet: eamque avulsurus nonnihil corticis decerperet, non exiguo dolore creatu. Tum primum æstu, fervoreque tartareo exulcerari cœpit caro cucurbitâ comprehensa, quæ suis finibus minime contenta, serpigine quadam, guttur, fauces, cervicem, collum denique universum in tumorem extulit. Secuta post ulcera sinuosa cavernosa, ut semidigitum foramini insereres. Matthias accersitus tonsor, frigida adhibuit, unguentum album, oleum rosaceum. Nihil octiduo auxilii contulit. Temperandi fervoris gratiâ, summopere adjutus stillatitio liquore Hyoscyami peregrini floris lutei, (quem Tabaccum fœminam vocant) sibi à fratribus contubernii Societatis Jesu transmisso; cui linteolis immersis, post ulcera fovebat frigide, iisque collum integrum amiciendo, æstum profligabat. Locus cucurbitæ inferioris circa lumbos quoque putruit, non tam amplo circuitu: minore ambitu contenta putredo, minus contumax, remedis cessit; puncturis tamen penitioribus, longe post assiduam creavit molestiam potius, quam dolorem alicujus momenti. Consultus Ioannes Tenglerus, solis topicis intentus, emplastris exiccantibus consolidavit vulnera. Quibus ad cicatricem perductis, nova symptomatum incubuit cohors: Tergore toto, quatriduo post ingenti dolore perculsus est. Certis, & quidem exiguis finibus antea quod conclusum fuerat virus, in totam spinam propagatum, totam dorsi occupavit amplitudinem. Hinc artus, brachia, femur petiit, à summâ scapula & coxa, ad imas manus & pedes, nervos compressit, ut gressum & comprehendendi potestatem auferret: non levibus doloribus comitibus, qui atrociores noctu erant: diurno tempore quietis usura aliqua recreabatur. Molestia hæc octiduum duravit. Cùm in exercitio aliquid spei poneret, aut potius lucri aviditate pellectus, 14. diebus ante Paschales ferias, Kioviam ad mercatum se accinxit. Illic exacerbata omnia, nulla pedibus requies, dolor minime fixus, vagus, modo genua, mox suras, demum plantam pedis, ac tarsum infestans, nunc hoc membrum deserens, alio se convertit; illinc mox recurrit, & sic indefatigabiliter ægrum divexavit. Divum hominumque auxilia implorantur. Laterculo excocto novo, candenti vinum affudit, pedes vapore fovit: cum incaluissent vehementer, oleo juniperino inunxit: ut universum crus rubore summo perfunderetur: (φοινιγμὸς vel sinapismos diceres) sæpius iteravit: Irritum hoc: ita 15. dies hujusmodi doloribus conflictatus, Hunnobrodam attigit,

tigit. Illic quorundam medicastrorum consilio, corollas sive spiras, quibus [illegible] connectuntur, (caulam inquam, quæ supra caput seu nucleum cum capillamentis terra eminet) ut suspensi laquearibus exsiccentur, aqua decoxit, vaporem udum pedibus excepit: tum etiam totum corpus proluit. Aquis cum mergebatur, dolor mitigatus [illegible], libro postquam exiliit, longe recurrit [illegible], ubi tertio, & supra malleolos, ad [illegible] latera utrimque ad genua cucurbitas non multa flamma adhibuerunt. Deinde unguinibus [illegible] debutum redduxerunt. Frustra tentata omnia: tres horas vitus doloris expers postea pristina recruduere accidentia. [illegible] radices, pila tusas [illegible] copioso aspersas, crurum tenus calide circum [illegible] pellit, [illegible] (ex ægri narratione [illegible] autumno) [illegible] axungia [illegible] veteri contudit & circumjecit. [illegible] Domum reversus, carminis operam [illegible] placuit, a quo medulla cruris equi & [illegible] perunctas, nihilo perniciori ad cursum factus, exiguum percepit emolumentum. [illegible] tot [illegible] herbarum farragine consarcinatis [illegible] nihil proficeret, ad vesicatoria conversus cantharides utrique pedi appoluit. [illegible] genua & malleolos, ad tibiæ latera utrinque, & quatuor locis cutem exulceravit: quam licet ferosi humoris copiosa excretio sit subsecuta, parum tamen abfuit, quin phlegmone obstrueretur, cujus præter [illegible] dolorem, summus rubor index erat qui tamen quinta die remittens, ulcera quoque clausit, rubescente impulsum colorem, adhuc atris vestigiis superstitem, [illegible]. Ita solenni huic remedio, ad [illegible] inventa, & importuno usu, etiam fides abrogata est. [illegible] dubia & ancipiti, animus nullo veritatis [illegible], incertis fluctuat erroribus, [illegible] opinionis vento hinc illuc impellitur, ita [illegible] pectore recocta, ad [illegible] reversus, nova [illegible] variis radicibus & herbis [illegible], [illegible] Hippocratici oraculi immemor. Non esse [illegible] Medico, priore in sicatione perseverante, contrariam curationem instituendam etiam [illegible] voti compos factus non fuerit. Ignarus etiam Canonis, quo jubemur localibus remediis, nisi antecesserint universales evacuationes, parum fidei adhibere. [illegible] cesserunt, quia forte attingentibus & [illegible] confidabant. Nam ad superiora raptum petentes materiæ repulsæ coarctatæ, [illegible] periculum, etiam syncope jam præ foribus existente, minari incipiebant. Explotum & hoc remedium, [illegible] balneum ex gleba seu glomere nidi formicarum, aqua decocta, & ut ter candenti affusa, [illegible] vapore primo excepto, postea pede universo [illegible] ustulatis, vel eis circumligatis. Bibit decoctum radicis [illegible] saxifragæ è rubro vino per aliquot dies. Attamen [illegible] pejus fuere. Postremo consilium & auxilium petiturus me convenit. Et quia multos prius quæ [illegible] plurima frustra tentata medicamina hinc inde audiveram, de contagio & mali contumacia cogitare cœpi: & quia circa cutem [illegible] versabatur, [illegible], congrua, & competenti via educendas materias ratus, exhibito [illegible], [illegible] medicamento. [illegible] de [illegible] ut se ad sudorifera esset habiturus. Per ægre [illegible] vacabat, tamen latus [illegible] & hilaris, perrexit: tum Mithridat [illegible] succum scordii, veronicæ, scabiosæ, cum decocto scordii dilutum bibit. Biduum jusseram, octiduum continuavit. Sudavit quidem [illegible], debilitatis simulato prætextu, neque supra tres horas unquam lecto se continuit. Perbelle habuit: inter sudandum pruritus ingens pedes exercuit, [illegible] humoris excretis argumentum. Convaluit, se sibi [illegible] commisit, fora, nundinas, & mercatus frequentavit, aliquot hebdomadas incolumis, hinc inde vagatus vixit. Donec nil [illegible] tale opinantem, capitis dolor gravis & obtusus, sensus hebetes, anxietas, animus languens, sui ipsius odium vel tædium, corriperent: Caput, pectus, facies pustulis efflorescere minutulis, rubris maculis, & [illegible] corpus universum [illegible] pulicum morsus referebant. Occupatus tum fui [illegible] in arce [illegible], curatione Baronis primarii. Id temporis [illegible], reliquias errorum [illegible] rediviva accusans [illegible] modo fuere oportere vociferatus, [illegible] Antimonium, Turbith [illegible] Minerale ab ipsis toties decantatum: nulla prævia humorum præparatione: aut sanguinis detractione, exhibuit: in eo quoque [illegible], quod eadem dosi cuicunque sexui & ætati perrexerit, tam viris quam fœminis, & virginibus teneris, nulla victus ratione præscripta, [illegible] omnes diæta laxavit. Vel quia noverat, faucibus & lingua in tantum tumorem elevatis buccis inflatis, [illegible] turgescentibus, non facile quævis obvia ingeri posse: vel quia ipsorum axiomati [illegible], sed vi sui remedii morbos profligari. Quod de morbo Indico, illorum antesignanus profitetur, [illegible] optimum, cibis imprimis conditum, & bene salitos, offerendo) venenis non est. Præcipitato eo pal[illegible]ere, [illegible] turbante, cum nullam universi corporis venam intactam [illegible] judicio prætermiserit, in [illegible] redactis, [illegible] ante horæ [illegible] quinque [illegible] magnitudine exhibuit: quæ paulo post tantum vomitum concitarunt, [illegible] vomitionibus pene fuerit enectus, Materias alimentarias, post pituitosa, [illegible] plurimum evomuit. Postridie hora sexta matutina una [illegible] vomitus repetiti, licet & per alvum [illegible] materiæ similes. Antequam [illegible] totidem: semper vomuit. [illegible] tanta [illegible], ut quoties cunque Medicus [illegible], solo earum conspectu ad vomitum irritaretur. Neque jam opus erat [illegible] voti compos fieret. Quapropter triduo sequenti una duntaxat contentus fuit [illegible]. [illegible] vomitiones, & alui inquinamenta. [illegible] diebus sequentibus, atram potionem, mane & [illegible] propinat. Toto curationis tempore, [illegible] protracta est dierum hebdomadas, [illegible] sudavit, neque vaporatio calida se [illegible] fuit. Incendio magno correptus [illegible], ac lingua [illegible] dolorem vehementem in palati, & [illegible] invexerunt, ita ut [illegible] non posset: salivatio multa, [illegible] penitus sublatæ. Octiduum totum cibo [illegible] oris collutionibus usus: nona, cibi [illegible] cœpit assumere: tum, ut refert, & nephritico [illegible] fuere. Pondus ingens circa renum [illegible]: Excreta per alvum acria mordacia, ac si ferro [illegible] diffinderetur: murmura & rugitus in interiori [illegible] toto abdomine. Cum exoneratum alvum [illegible], uno impetu quid lapidis [illegible] (hydra [illegible] conglomeratum fuisse non dubito) ponderosum prosilire. Neque tantum fuit illis ceterum, ut [illegible] perforatam de materia egesta [illegible] quererent. Exclusus tanto onere morbo sublevatus, & uno eo quidem momento, deinceps ad consueta redit. Reliquias tamen adhuc manibus & pedibus algore [illegible], pruritum dolorum & nervorum exsiccationem, quasi corrugationem & distensionem animadvertere sese refert, & hæc quidem ad 25. Julii diem.

Adami Bernaveri Seplasiarii solertissimi conjunx Anna, calido & sicco temperamento, excarnis, raro corporis habitu, fusco colore, trigesimum sextum annum egressa, octiduo ante Lupercalia, seu dies Bac-

cho dicatos, balneum adiit, septem cucurbitas adhiberi fecit, quæ ὠμοπλάτῳ utramque, cervicem, dorsum & genua occupaverunt. Solus dextræ scapulæ locus exulceratus. Pruritum levem, tædium, molestiam potius quam dolorem totos viginti dies pertulit. Pustula medio vestigio eminebat, pisi aut orobi magnitudine: denuo in balneas concessit; totidem affixit: subtus hanc vicinissimo loco aliam subjecit. Serpere malum dilatarique cœpit, ut palmum latitudo exæquaret: color ruber, saturus: continuæ ulceris penitiore recessu vellicationes: ardor ingens. Mariti usa consilio, bis Triapharmacon emplastrum applicavit: nullisque aliis præsidiis adhibitis, coaluit cicatrice obductum ulcus. Parasceves, quæ solennem Resurrectionis Domini festivitatem præcedit, die, manuum torporem, veluti stuporem, gravitatem, & ἀναισθησίαν initio animadvertit. Musculus δελτοειδὴς cum ἀκρωμίῳ occupatus, manuum elevationi obstabat: pendulas vidi jam manus, ac si paralysi correptæ, ac prorsus resolutæ fuissent. Emporium Lintzianum, ut varia supellectili aromataria tabernam locupletaret, Medicamētarius adierat: illinc reversus palam vidit, ad Manus radicem, carpi inquam concava, nervos tremere & contrahi, ac si per spasmum manus extrema in digitos desinens, curvata introrsum, versus cubiti & radii ossium compagem pertraheretur. Dolores urgebant vehementissimi: somni verò prorsus exularant. Maculæ rubræ satis amplæ in facie quinque: in manu dextra à carpo ad cubitum tres vel quatuor minores apparuerunt. Scabies nulla.

Tyrocinia artis cùm Dresdæ Misniorum myropola ageret, meminerat celebres Medicos, operosam quavis Panacæa certiorem, cutaneis affectibus profligandis instituisse Antidotum, quam, ut conjugi bene merenti opitularetur, confecit. Marteria & compositionis ratio hæc est. ℞ *Ligni Indici, lib. ß. rad. lapathi acuti, unc. iij. myrobal. chebul. citrin. Indor. emblicor. ana drach. ij. gran. juniperi, rad. enulæ Campanæ, ana unc. ß. hermodactyl. baccarum lauri, ana drachm. j. ß. santalorum omnium, ana drach. j. aristolochiæ longæ drachm. ij. foliorum senæ mundorum, unc. j. ß. Infundatur primo lignū per sein lib. v. aquæ ferventis per xij. horas: postea coquantur blando igne, addendo cætera, recto artis ordine, ad medietatem. Stent donec refrixerint: Colaturæ fervidæ & forti expressioni iterum injice rhabarb. electi, turbith. optimi, ana scrupul. ij. gran. v. ell. diacatholiconis, conf. hamech. ana drachm. ij. dissol. in aquis scabiosæ, lupuli, fumariæ. ana unc. iij. syrup. fumariæ, unc. xv. de epithymo, unc. v. Bulliant leviter semel atque iterum, aromatisando cum sp. aromatici rosati drachm. j. cinnamomi optimi drachm. ij. Misce, fiat lege artis potio.* A secundo haustu quasi exonerata cœpit agilius brachia movere: tertio die elicuit sudorem, succis scordii, cardui, mithridatio permixtis, Probe successit. Bis reiteravit Antidotum, sexta sudorificum: extra omnem teli jactum posita, integreq; convaluisse videbatur. Dum calidis sese foveret, sudori proliciendo occuparetur, perbelle se habuit. At quamprimùm in publicum prodiit, tempestate uda, Austris flatibus, glacie, nivibusque diffugientibus, verna aëris inæqualitate humoribus nimirum commotis, pristina rediviva fuere symptomata, & quidem nocturno tempore, volutationes in stratis continuæ, locus quietis nusquam repertus. Guajaci lignum hic infame habetur: & lue polluti venerea, convictum eorum quovis refugiente, publica notantur infamiâ, (haud aliter ac lepra infecti in populo Hebræo extorres reddebantur) ita ubicunque ligni mentio fit, actum fere de ægri existimatione & bona fama videtur. In honestâ & integerrimæ famæ matrona huc confugere, prima fronte, religio fuit: ceu sacram anchoram, ad extremum, cæteris frustra tentatis, in abdito asservandam censui. Horrida immanique scabie laborantibus aliis vicinas suaseram thermas, non quod profuturas judicarem: sed dubius animi, hac ægrorum insolentia, & in victu contumaci negligentiâ, ne regulis, quas in Ligni usu præscribimus, & legibus se includi paterentur,) compedibus se vinciri, vel pedicis constringi murmurant) consultius visum fuit, ut suo malo sapere discerent, & certum præsidii genus postea spe frustrati avidiùs expeterent. Hæc etiam languens unà cum sorore thermas adire decreverat, ego vero ad curas medicas avocatus discessi. Paucis diebus interjectis Pharmacopœus ad me per literas: Consuluisti, inquit, conjugi, ut thermis lavaretur: at ipsa exploratum habet, ut quotiescunque labro aquæ dulcis se immerserit, dum aquis tepentibus deliciatur dolorum sit expers: ubi pedem extulerit, illico recurrere & infestiores fieri dolores. Suasum ipsi, ut Guajaci biberet decoctum: quocirca meo se commissurum hoc arbitrio: se petere, ut diligenter expensis & rationum mearum momentis examinatis, eam quamprimum certiorem reddam, quid hac in parte fieri velim. Occasionem etiam de aliis bene merendi oblatam repudiare nolui: unicam hanc viam sanitatis recuperandæ superstitem dixi: in vulgi deliri judiciorum perplexitate, famæ ipsius consultum me voluisse, veritus, ne lue nefanda correpta publice diffamaretur. Rumore plebis spreto, è radicibus polypodii, cichoreæ, herbis fumi terræ, cardui, tutionibus lupulorum, asparagis recentibus, & id genus aliis, cum passulis, & senæ foliis sero caprino incoctis aliquot dies apozema propinatum. Communem dextri brachii secuit venam, pilulis purgata, decem & octo dies Ligni sancti bibit decoctum canonibus consuetis, observatis. Persuaderi, ut prorogaret potionem, minime potuit, vel quia desidem domi latitare non libuit, perpetuò debilitate culpata; vel quia nimiùm sibi blandiretur, & viribus plus justo fideret, eo quod primo protinus biduo, acu pingere, texere, aliaque muliebria exercitia domi tractare inciperet: brachia sursum attolleret manuumque officio alacriter, doloris expers, toto eo tempore persungeretur. Ædibus inclusam fenestrarum prospectu arceri, summa erat molestiarum portio. In publicum egressa, aere denso, pluvio, nebuloso, pro anni tempore tunc rerum potiente, & accurata victus ratione posthabitâ (cùm neque vini usu penitus abstineret) decimaquartâ die recurrerunt eadem symptomata, longe quam antea vehementiora. Turpethum illud execrandum experiri, & præcipiti discrimine vitam negotiari, animamque redimere placuit. Tenglerus quindecim pilulas exhibuit devorandas hoc ordine: quinas ante cœnam, sequenti die mane & vesperi totidem. A primâ sumptione vomuit multum, & quinquies alvo dejecit: à secunda iterum, & vomuit, & ter dejecit: post tertiam utraque multiplicata virium ingentem edidere stragem. Sputum altera statim die apparuit. Illico lingua in tumorem conspicuum valde elevata, rictu diducto fauces implevit: palati cœlum sive fornicata capacitas non sufficiebat (horrendum visu) linguæ intra sua septa continendæ, qui extra labia promineret: occludere os aut labra conjungere nullo modo potuit. Tertia plane obmutuit. ut à nemine loquens intelligeretur, soloque nutu animi sensa proferret: imò spiritus viis compressis, strangulationis periculum in procinctu erat, oborta etiam magna raucedine, gutture & faucibus nimirum excoriatis, Gargarismata illis familiaria præscripta ex aqua ardente, quam vinum quoque sublimatum dicunt, cui Zuccarum candum, & mellis nonnihil immiscent, cum interea Æsculapius ille (si Dis placet) oblatis pilulis, per emissarios rem gereret, neque ad ægros postea unquam reverteretur. Indigne hoc tulit myropola Medicis rationalibus familiarissimè conversatus, & è rosis, plantagine, malicorio,

& si-

& similibus aquæ prunellæ incoctis, syrupoque myrtino & de rosis siccis admistis, collutionem oris instituit. A cujus usu lingua confestim subsidere cœpit, & intra [illegible], suos inquam carceres sese recepit, perpetua tamen salivatione ad decimumquartum, imo etiam vigesimum diem excruciata. quo die illi egrediendi facta potestate, ultro unam adhuc adjecit hebdomadem. Intra quod tempus omnia pessum ivere symptomata. & turpis macula, quæ dorsum fœdaverat, licet contumacissima, tota est abolita. Num reliquiæ medicamenti, renes & intestina turbantis, aut diætæ vitium, certè tribus post septimanis crudelissimos dolores colicos & nephriticos illi invexerunt, ut levidensia priora quæ tulerat, si hisce compararentur doloribus, asserere non vereretur. Domi cum essem, his malis subventum paucculis diebus. Nunc incolumis vivit crebro usu extracti angelicæ, nisi quod corpus probe munitum esse oporteat, ut ne flatum quidem frigidiorem admittat, cujus merito etiam podagricis tentata fuit tormentis.

Hujus soror, ætate major, Scheittermanni primarii Pandochei uxor, carnosa, frigidioris & humidi temperamenti, una & eadem hora balneum petiit: totidem cucurbitas admisit. Ex septem, una, quæ sub dextra scapula erat, vulnerata in ulcus degeneravit. Ardor vehemens. Caro exesa, foveam, cui articulum primum indicis digiti intervilles, (nudam carne costam dixisses) detexit, latitudo ut quadrans thaleri nummi [illegible]. Emplastra balneator diu adhibuit. At movendo cum parum promoveret, quidam nostras [illegible] emplastrum nigrum, arcanum nemini revelandum, e cerussa, & mastiche, in oleo lini ad nigredinem ustulatis forte confectum, [illegible] Frustra. Ulcus obduxit cortex durus, scabritie aridus, crassitie digiti cutem supereminens; qui pruritu intolerabili excitato, cum unguibus discerptus esset, labiis novo germine repullulavit iterum. Ab [illegible] emplastrum de Meliloto [illegible], quod [illegible] tamen paucis interjectis [illegible] denuo & [illegible] succrevit. Hic vero [illegible] dolor [illegible] ante ulcus occultum hanc infestasse, quod plerisque non [illegible] consolidato evenit. [illegible] ventrem carnis tibiæ [illegible] calcaneum [illegible] tibiæ apicem, [illegible] periostio [illegible] crudelissimos perpetuis ejulatus & clamores [illegible] paulo pedem [illegible] emoveret, ederet. Adeo tamen fuit pervicax, & [illegible] contumaciæ, ut nullum prorsus ore admitteret remedium, [illegible] ut serum caprinum cum Zuccato [illegible] potus loco, ad biduum biberet. Præter dolores, qui jam corpus universum obsederant, totum præ pustulis corpus tuber erat, ut nec stare, sedere, neque ambulare jam posset: lintea pure fœtido ulceribus manantibus imbuta, corpore mordicus adhærescentia, si avellerentur, cortices quidem una detrahebant. Pertinacem illius animum tam horrida mala neque flectere, neque frangere potuerunt. Turpeti [illegible] dimidiati, ob infirmitatem (ut agyrtæ referunt) dosi accepit: quocirca nihil emolumenti consequuta, adhuc [illegible], cadaveri quam homini similior jacet, suæque inobedientiæ exolvit pœnas, cum unctionibus & suffumigationibus Mercureis mallet rem pertentare, quam intra corpus ullum admittere medicamentum.

Paulus Bursarius ex eadem causa, sinuosis & cavernosis ulceribus dextram tibiam fœdatam habuit, circa malleolos potissimum: eapropter curam temerariam aggressus est. Pilulis devoratis causo prehensus, fenestris præ immodico æstu undique reserari jussis, caniculæ ardoribus urgentibus, sanguinis copiosa per alvum excretione, quam [illegible], & atræ fæces consequutæ; fame quoque, cum ob linguæ tumorem nihil alimenti posset ingerere, enectus, intra paucos dies, ejulatu & clamoribus toti viciniæ molestissimus, misere expiravit. Inopinatus iste casus multum artificis detraxit authoritati, & solenni pharmaco fidem derogavit, occasionemque certiora remedia inquirendi ægris præbuit.

Thomas Brenner, institor uterq; cum conjuge correpti. Illa mercedem pacta, cum denas tribus ex ordine diebus assumpsisset pilulas, intendi & intumescere crura in vastam sensit molem. Vomitibus pro more exagitata, vase testaceo excepit rejectamenta, cujus parietibus circumquaque vidit hydrargyrum crudum adhæsisse: illico terrore perculsa, & quia pejus se habere animadverteret, nuncium remisit impostori, quem cernebat protoribus, ne spiritum olidum admitteret, pugno nares & labia comprimentem, eminus inquirere, quinam valeret: neque precibus adduci posse, ut cominus aut tangeret, aut eam alloqueretur.

Hannobroda ad equorum mercatum huc se contulerunt Judæi duo. Eodem balneo inquinati, alter feriis Pentecostes extinctus: alter elephantia obductus miseram traducit vitam.

Dietrichi Molii filia virgo, forma egregia, puella lectissima, jam nubilis, miserandum in modum deformata, restituta quidem est Turpeto, verumtamen pustulæ nuper frontem & palpebras denuo occuparunt; quibus illi adhibent liquorem luteum, mordacitatis expertem, (gummi fortassis Guajaci, quod illi à liquore & alkali separant) qui eas abolere quidem visus est, non tamen securos in universum reliquit ægros, ita ut verè se & ex toto immunes asseverare audeant: imo latet semper aliquid [illegible]rulentiæ, quod [illegible] & recidivam perpetuo minatur. Forte avaritia medicastrorum, ut semper esset quod deglubere[illegible]: vel malignitate, à deleterio medicamento nondum perdomita, novaque semper moliente accidentia.

Ut curiosis ingeniis rara cura, quotidiana vero vilescere observamus. [illegible] Turbith [illegible] pharmaco, Evancidum duobus [illegible] balneatorem concurritur. Eo primus [illegible] post Sendlianus, opulentissimi Senatoris, quam [illegible] quinquennis nata conjunx, demum etiam Pandochei uxor, profecti. Hic fabæ magnitudine electuario purgante exhibito, deinceps perpetuo Laconico eos inclusit, fumum è Cinnabari [illegible]dit, ita tamen ne supra quam vellet, aut ferre posset, urgeret quenquam. De quo amicus ad me. Noster Chirurgus, ditissimi illius, vestratis uxorem non ungit, sed lavat, & dedit illi assumendum suave, ut ipsa narrat, eclegma, quod ei omnes dentes labefactavit. ([illegible] Cerdo inquiebat se ordine in mensam potuisse dentes loculamentis exemptos collocare.) Hydrargyrum ergo & pro pilulis electuarium, quod haud scio an novum sit. Hæc ille. In eo tamen probandus est, quod diætæ leges non omnes antiquaverit, sed hypocausto inclusos aëre omni interdixerit, sudores extorserit, vino tamen concesso: cætera solertem se præbuit.

Egenorum sortis miseratus & ipse, ne ἀσύμβολος & otiosus cladis miserandæ spectator essem, vulgo paratu facilia & sine impendio remedia, domesticis & indigenis constantia plantis, collegi: diæta modoque utendi præscriptis, paucarum horolarum laborem, Senatui obtuli. Præfatus hic basim curationis in sudoribus promovendis constitutam, discriminis plenam per Mercurium curandi rationem: Pulverem sennæ præparatæ D. Montagnanæ præmisi: legibus phlebotomiæ custoditis axillarem dextri brachii, bubonibus absentibus, secari jussi. Instituti potionem ex decoctis radicibus, enulæ, polypodii, angelicæ, lapathi maximi, diptamni, Imperatoriæ: Herbis vero Cardui benedicti, chamæpityos, scordii, fumariæ, cicerbitæ scabiosæ, veronicæ, lupuli salictarii, phyllitidis, scolopen-

lopendriæ veræ: Item floribus borraginis, lavendulæ, sambuci, additis senâ, corticibus veratri, cum ligno sancto, ejusque cortice. Aliquot post assumptum decoctum diebus, è massa pilularum cochiarum cum veratro præparatarum, aggregativarum, & de hermodactylis catapotia imperavi. Postea è succis scordii, Cardui, fumariæ, melissæ Turcicæ, veronicæ, scabiosæ, exiguo Mithridatio permistis, sudorificum vehementius institui, ut decoctionis vim sudorificam, ignaviorem forte, exstimularet. Pustulis & scabiei, initio aqua stillatitia è resina larignea, oleo Tartari condita, etiam decoctum Guajacinum erant instituta: quorum illinitioni si non cessissent, subinde acriora & pollentiora, non præterito etiam oleo atramenti sutorii, aquâ fragariæ vel scabiosæ diluto, succedere poterant. Numerus dierum pro affectus contumacia, & ægri tolerantia definitus erat, certoque ordine cuncta ritè disposita, ut medicamenta ex officina, ætati & sexui cuicunque (ut seplasiæ ministri à me edocti fuerant, accommoda, levi pretio mercari etiam inopibus licuisset. In morbi hujus decrementum culpam conferas, aut quod operam meam minus gratam haberent, dubium. Nullus mehercule ad hoc præsidii genus confugit, præter alutarium & plostrarium quendam, consilia, nisi manus operatio accederet, supervacanea & frustranea dicentium. Quinimò tam alutarius quam rhedarius vehicularius fabricator, duri agrestesque homines, sibi de perfectâ curatione prius cautum voluerunt, ne artis manuariæ operis neglectis, sanitati recuperandæ dum vacant, dubio eventu, duplici multati dispendio, inanes quoque facerent sumptus. Equidem alutarii genu dextrum, locus inquam cucurbitæ, ulceribus crustaceis, ita callo contracto obduruerat, ut æruginis, chalcanthi, neque calcis vivæ applicatione ὑπερσαρκώσεις resecari vel abradi potuerit, quæ is quidem, summo cruciatu conciliato, animo tamen feroci (cujusnam usus consilio, incertum) sæpenumero aspersérat. Hac ratione de meo bene merendi studio, aut medicaminum successu haudquaquam mihi gloriari licuit. *Thomas Iordanus, Libello de Lue nova Moraviæ nuper publicato.*

Extat de eâdem lue, *Ioannis Sporischii Tractatus*, in quo de nonnullis aliter sentit, quam Iordanus.

Crato, lib. 2, Epist. per Laur. Scholtzium publicatarum, de hoc morbo pag. 228. per quatuor folia, sententiam suam per hypotheses, & curationem, omnia nova & veriora proponit.

DE SCORBVTO.

DESCRIPTIO ET CURATIO absoluta.

OBSERVATIO I.

De Scorbuto.

SCORBVTVS est, quando propter splenis obstructionem, impeditur attractio humoris melancholici, qui reliquo sanguini commixtus, universum corpus tabida corruptione inficit: tum puniceis lituris crura defœdans, ex crassiorum sui partium decubitu: tum portione tenuiori sursum elata, teneras gingivas acri corrosione & putida carnis excrescentia vitians. Ejusmodi definitionum, descriptionumque libertatem Medicis usurpare licet, ad faciliorem rei intelligentiam: cum alioquin curiosiùs hæc in logicorum scholis fore discutienda, non ignorem. Nomen vero fictum ex Danicâ, & maritimæ Germaniæ lingua. *Schorbuk* enim iis sonat ruptum ventrem, quasi totus venter & hypochondria, ut fit, patiantur: quomodo & *Schorbmunt* nostrates appellant, quando inficiuntur gingivæ: quod ruptam buccam vel os sonat: item *Schorbeins* quando in cruribus morbi symptomata vel signa apparent, quasi dicas ruptas tibias: Hollandis à puniceis maculis *Blauschvuit* nuncupatur. Stomacace & Sceletyrbe *Plinii* est, cujus meminit *lib. Nat. Hist. 25 cap. 3.* iis verbis: *Nec bestiarum solum ad nocendum scelera sunt, sed interim aquarum quoque ac locorum. In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cæsare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compagesq; in genubus solverentur. Stomacacen Medici vocabant, & Sceletyrben ea mala. Reperta auxilio est herba quævocatur Britannica, non nervis modo, & oris malis salutaris: sed contra anginas quoque & serpentes. Folia habet oblonga, nigra: radicem nigram. Succus ejus exprimitur & ex radice. Frisii qua castra erant monstravere illam.* Apud nos & finitimas regiones maritimas, potissimum Septentrionem spectantes, sparsim illud malum hactenus sævijt: proximis vero annis ad ditiones confines, ubi antea inauditum, vel ex prava victus ratione, sive contagione proserpere cœpit ut jam Germaniæ inferiori universæ propemodum innotuerit: alioqui amplissimo totius Germaniæ superioris regno adhuc incognitum, quemadmodum & Italiæ, Galliæ, ac Hispaniæ. Si fortè in aliquo Asiæ vel Africæ loco lues hæc sentiatur, is erit vel maritimus, vel alius, ubi rarus salubris aquæ usus, vel ubi victus, aut aër ejus fomitem suppeditat: proinde & morbus hic ei tractui solummodò peculiaris, velut maris quoque Borealis accolis: nullo modo autem cunctis mundi partibus, vel reliquus morborum acervus, familiaris Nabathæi siquidem in felici Arabia, & eo adventantes Romani, illum perpessi fuisse videntur, Augusti Cæsaris ævo. Hujus etenim imperio, cum in Arabiam exercitum Romanum traduxisset Ælius Gallus, eum in ipsa expeditione coactus est relinquere in Albo Vico, maximo Nabathæorum emporio: ubi æstatem & hyemem transigere oportuit, ut reficerentur infirmi. Quandoquidem oris & crurum, cæterisque ejus loci vitiis tentabatur exercitus, quorũ illa circa os, hæc circa crura resolutionem quandam fuisse, ob aquas & fructus provenientem, scribit *Strabo lib. 16. circa fin.* qui eo tempore vixit. Peculiare vero nomen ejus pestis apud Arabes non comperi, cæterum Medici vel Græci, qui apud Romanos tum potissimum Medicinam faciebant: vel Latini linguæ Græcæ periti, qui in illis bellis exercitus Romanos sectati fuere, ex symptomatibus, quæ maxime tum in ore, tum in tibiis apparuerunt, nomina finxere Græca, ut morbus στομακάκη, ab oris vitio: σκελετύρβη, à tibiarum læsione infestationeq; appellaretur. Voces enim has nec qui Germanicum Cæsarem comitabantur Medici, à Phrysiis accepere, qui tunc temporis Medicis, maxime doctis, & in linguarum peregrinarum usu tritis, caruisse videntur, ut apta morbis nomina Græca formare nequiverint: si tamen fortè quos habuerint, ii fuere patrii, & eruditionis exiguæ ab Arabibus vel Nabathæis, easdem voces itidem non didicere Medici Ælium Gallum sectati. Porrò quæ Scelotyrbe ab *Authore definitionum*, sub Galeni nomine describitur, nihil minus est quam Scorbutus noster: cùm eam paralysis speciem esse scribat, qua rectè incedere nequeunt, sed nunc lævam, nunc in dextram corpus contorquent: interdum crus post se trahunt, non secus quam acclives locos ascendentes faciunt ejus verba: Σκελοτύρβη ἐστὶν εἶδος παραλύσεως, ὥστε περιπατεῖν ἐπ' εὐθείας μὴ δύνασθαι, καὶ ποτὲ μὲν κατὰ εὐθὺ, ποτὲ δὲ εὐώνυμον εἰς τὰ δεξιὰ περιφέρειν, τὸ δεξιὸν εἰς τὰ ἀριστερὰ καὶ ποτὲ μὲν ἐπισύρειν τὸ σκέλος, ὥσπερ ἀναβαίνοντες τὰ μεγα. Oscedinem hunc morbum appellasse Marcellum ab oris vel gingivarum exesione, arbitror: Gingipedium quibusdam dicitur, nomine ficto à gingivis & pe-

& pedibus læsis. Quæstio hoc loco occurrit, utrum lues hæc à priscis, nimirum sacræ & veteris nostræ Medicinæ scriptoribus, Græcis & Arabicis, fuerit cognita & descripta? Cujus affirmativam partem cum nonnulli sustineant, ego tamen negativam propendeo. Nam *Avic. l. 3. fen. 15. tract. 2. cap. 5.* quandam symptomatum quidem congeriem, quæ in Scorbuto videntur, recenset, ubi de [illegible] agit: Scorbutum tamen [illegible] proximius eum attigisse videtur. *Hippocrates* item de magnis lienibus sic quidem scribit, *lib. 2. Prorrhet.* ut quædam Scorbuti accidentia notet: sed paucis signis, quæ in splenis affectu morbi apparent. Scorbutus noster peculiaris morbus [illegible] describitur: ait enim gingivas vitiatas, & oris graveolentiam his accidere, quibus splenes magni. Quicunque vero habent splenes magnos, & neque sanguinis eruptiones illis contingant, neque oris graveolentia, horum tibiæ ulcera prava habent, & cicatrices nigras. Ad rationem nunc Hippocratis verba revocemus, expendamusque. Quibus magni lienes, his gingivas vitiari & putrere asserit. Illud [illegible] est. Hinc subjungit: Quibus vero splenes magni, nec putrent gingivæ, neque sanguinis eruptio contingit, horum tibiæ ulcera [illegible] habent atque cicatrices nigras. Hinc manifeste apparet, Hippocratem in ea esse sententia, quòd eodem tempore utrunque illud symptoma in splene magno non conjungatur: [illegible] tum primum [illegible], quando humor melancholicus acris non feratur sursum ad gingivas, vel sanguinis eruptione minuatur, verum ad tibias subsidat, easque exulceret, & cicatrices post sui nigras relinquat. In Scorbuto autem [illegible] putrescunt, fœtentque, & [illegible] amplæ [illegible], quæ tamen quam rarissime ad exulcerationem perveniunt. Hæc etiam præcedunt ulcera parata, [illegible] tandem emergant. Nulla quoque harum macularum [illegible], in hoc morbo semper [illegible], apud Hippocratem mentio, sed solarum cicatricum post ulcera relictarum, quæ communes [illegible] exulcerationibus ab humore melancholico natis, [illegible] vero [illegible]: quare etiam in scirrho splenis, cicatrices [illegible], affirmat *Paul. Aegineta lib. 3. cap. 49.* [illegible] *lib. 2. cap. 8.* [illegible] Scorbutum adhuc [illegible] nigra, & tertia Volvuli specie, [illegible] vocat Hippocrates, & ego longo Medicinæ usu observavi. & docte *in libro [illegible], de [illegible] Hippocratis lienibus*, ostendit Excellentissimus Medicus *[illegible]*, mihi necessitudine haud vulgari [illegible]. Ex recentioribus scriptoribus Scorbutum satis describit *Olaus Magnus*, natione Suecus, *in sua Historia de gentibus Septentrion. lib 16. cap 51.* etsi multis in locis cum alioqui figmentorum minimè puduerit. Hæc ipsius verba: Est & morbus Castrensis, qui vexat obsessos & inclusos: talis scilicet, ut membra carnosa, stupiditate quadam densata, & subitaneo tabo quasi cera liquescens, digitorum impressioni cedat: dentesque veluti casuros stupefacit, colores cutium candidos reddit cœruleos, torporemque inducit cum medicinarum capiendarum nausea: vocaturq; vulgari gentis lingua *Scorbuk*, Græce cachexia, forsitan à subcutanea mollitie putrescente: quæ videtur esu salsorum ciborum, nec digestorum nasci, & frigida murorum exhalatione foveri. Sed vim tantam non habebit, ubi muri interiùs tabulis quorumcunque lignorum sint cooperti: insuper si diutius grassetur iste morbus, absynthiaco potu continuato illum arcere: sicuti & calculi radices, per decoctionem veteris cerevisiæ cum butyro epotæ tollere solent. *Lib.* item 9. *cap.* 38. Viribus, ait, primis annis, demum (milite stragibus continuis diminuto) artibus, dolis & insidiis obsidentium surripiunt commeatum, præsertim pecudes, quas secum abductas, in herbosis domorum tectis pascendas imponunt, ne defectu carnium recentiorum, morbum incurrant quibusdam ægritudinibus tristiorem, patriâ linguâ *Scorbuk* nuncupatum: hoc est: saucium stomachum, diris cruciatibus & diuturno dolore tabefactum. Frigidi enim ac indigesti cibi avidius sumpti morbum hujusmodi caussare videntur, qualem Medici cachexiam universalem appellant. Hujus luis quoque obiter meminit *Albertus Crantz in sua Saxonia*, item *Euricius Cordus in suo botanologico*. Caussa proxima erit humor crassus, crudus, frigidus, in vasis sanguinis contentus, sive is sit melancholicus, sive cum pituita mixtus. Caussæ remotæ, sex res non naturales: aër corruptus: victus pravus putrisque, frequens in regionibus septentrionalibus, & maximè eorum navibus marinis, velut caro suilla à coctione nonnunquam subolida, lardum fumo infarctum exiccatumque, subinde rancidum, quandoque ab initio impurum, gravisque infectionis indiciis imbutum, plerunque crudum etiam voratum: Item reliquæ carnes, & pisces saliti prius, deinde atro multoque fumo transfusi & indurati vel multo sale conservati diu, similiter qui crassæ substantiæ & exucci sunt: caro venatica & putida, volucres aquaticæ, & quæcunque aceto condita longo tempore fuere, brassica, allia: panis bis coctus vetus, nonnunquam subrancidus: legumina: cerevisia crassa & recendenta, usus aquarum vitiosarum in dulcium penuria, unde lævi gignuntur morbi, testibus Hippocrate & Plinio: item jejunia cum exiguo succi mali cibo: assiduæ vigiliæ, labores intempestivi, immodicique, affectus animi, cogitationes graves assiduæ: præcedentes quoque febres, & vacuationum debitarum vel consuetarum intermissio sive suppressio, uti hæmorrhoidum, mensium, & similium. Signa in morbi principio: Corporis totius gravitas, spontanea lassitudo, quandoque præcordiorum angustia, crurum imbecillitas, levisque rigor, cum dolore exiguo: gingivarum praeter pristinam rubedo à naturali mutata, ac dolor: faciei color ex pallido in fuscum vergens. In incremento, gingivarum laxus sanguifluusque tumor, & putredo cum oris fœtore, quorum aliquando etiam caro ad dentium radices consumitur, utrobique dentes vacillant: crurum asperitudine, conspersi leviter sanguinis faciem ostendentes quandoque, & quales morsu pulices imprimere solent, majores tamen, quæ etiam in femoribus & toto corpore sparsim aliquando apparent, ex atro crasso sanguine procreatæ: plerunque etiam maculæ amplæ, plumbeæ, lividæ, purpureæ, nigris violis obscuriores, ex fæce corrupti sanguinis eò decumbente genitæ: quare rarò admodum in aliis locis, quam cruribus emergunt. Quandocunque verò hæ videntur, certissimè scorbutum adesse denunciant, etiamsi alia signa adhuc delitescant. In faucibus item aliquando is livor apparet, in iis quibus universum corpus hac putrilagine ita permaduit, ut ferè mortis periculum haud longè absit. Ingravescente morbo, nervorum in cruribus rigor, ambulandi impotentia, nervorum item contractio, anhelitûs difficultas, maximè ubi æger movetur, aut erigitur, aut sedet: tum quoque ferè vel omnino iniquitas: quandoque animo: decumbens autem respirat liberius, reficiturque. Quidam appetunt cibum frequenter, quibusdam edendi aviditas languet. Motus aggravativus in multis quarto quintoque die, in plerisque tertio: in paucis singulis diebus, sine manifesta tamen febre, observatur. Aliquos interim quandoque simul febrire non est dubium. Nonnulli enim hac lue correpti, febre lenta erratica afficiuntur. Aliquando etiam, fe-

bres præcesserunt ardentes, malignæ, duplices tertianæ: & ubi in ipso Scorbuto nondum post eas febres perfectè curato, febris quartana valde maligna subsequeretur, vidi: & in ipsa quartanæ declinatione rursus apparuit Scorbutus, sano tandem consilio victus. Sic eæ febres non adeò per crisim terminari sæpenumero videntur, quàm novos ex labefactatis visceribus, atrophia, & multa sanguinis corruptione putrilagineque producere morbos, prioribus non raró pejores. Quibusdam alvus adstrictior, aliis fluxilior. Livor ille crurum quandoque integras tibias inferiores circumquaque, usque ad pedes, cum tumore ita obsidet, ut elephantiasis notam esse quis judicaret: rursus aliorum crura sic attenuantur, ut ossa videatur tegere cutis sola, plerunque cum calore multo, nonnunquam absque eo. Quorundam etiam maculæ in squammulas resolvuntur, quemadmodum in erysipelate videri ferè assolet: aliorum læves æquales, nonnunquam splendicantes permanent, cum levi vestigio ad digiti impressionem. Plerunque etiam, licet raró admodum, apparet varicosa venarum plenitudo, & sub lingua tota venæ minutissimæ, varicibus per quam similes: identidem & in inferiori labio conspiciuntur. Pulsus hic, & in quartana febre, varius, exilis, durus, frequens, debilis, pro temporis morbi varietate. Urina rubicunda, turbida, crassa, fæculenta ad modum vini rubri recentis: quemadmodum & fervente quartana, potissimùm à sudore solet apparere: est & gravis odoris. Scorbutus in iisdem familiis aliquando frequens, partim quòd eodem victu sint usi ægroti, quare contagione putatur serpere: partim quod contagio lædat, ubi in oris & gingivarum vitio, ex iisdem poculis bibunt, vel assidua conversatione vitiatos spiritus admittunt. Quandoque est à parentibus hæreditarius. Febres aliquando in hunc morbum terminantur. Hunc etiam plerunque tabes comitatur: subinde hydrops, quandoque & dysenteria: atrophia verò propemodum semper. Ulcera in tibiis si nonnunquam exoriantur, quod raró tamen fit, cicatricem difficulter admittunt, quippe fœtida admodum, maligna & aliquando gangrænosa: ita plerunque corrupta, ut immissum ferrum non sentiant. Habent nonnulli in hoc morbo illæsas gingivas, sed defœdata crura: qui vel ex ore, vel naribus sanguinem rejiciunt. Morientibus ex hoc malo plerisque delitescunt maculæ, & aliis à morte efflorescunt uberrime. Victus sit concoctu facilis & boni succi, moderatè calefaciens, tenuis, incidens etiam subinde, atque attenuans, abstergensque: cui leviter astringentia accedant quandoque. Convenit polenta nostra hordeacea, imò & avenacea, vel hordeum excorticatum, cocta in jusculo aut aqua, deinde cum vino per setaceum redacta. Passulæ Corinthiacæ item coquantur in jure aliquo idoneo, vel etiam aqua & vino, atque ita similiter per setaceum transmittantur: potest & ovi vitellus subinde commisceri. Eædem quoque passulæ manduntur, si nimia siti, aut oris siccitate laboret æger. Prosunt & amygdala, cum colaturâ decoctorum furfurum triticeorum apparata quibus amarorum pars aliqua fuerit mixta. Aromata in cibo, pro flaccidi corporis & morbi exigentia, quandoque miscenda, ut cinnamomum, macis, nux myristica, & zinziber. Omphacii usus hic non inutilis Condimenti loco assumantur & interdum cappares cum uvis passis Corinthiacis ex oxysaccharo, vel oxymelite longo: atterantur vero dentibus prius minutissime, quam deglutiantur. Potus sit cerevisia bona, optime defœcata, maximè absynthites, uti & vinum eâdem herba confectum: aut si quis chamædryte afficiatur, erit & hoc utile multum. Aqua etiam lactis haud temere quis utetur. Lac item caprinum: vel in ejus defectu, vaccinum recens, in quo decocta fuere sisymbrium cardamine, vel nasturtium hortense cum foliis latioribus, (hyemale vocant vel cochlearia, non sine successu plerique usurpant, potissimum qui lacti assuevere, eoque afficiuntur, vel qui id innoxie patiuntur. In cubiculo versentur sicco, calido, mundo & lucido: tristiores animi affectus excludant. Curatio à sanguinis missione inchoanda erit in initio, si ejus fuerit plenitudo, vires, ætas & reliqua consenserint. Copiosam autem extractionem hic dissuaserim. Per hæmorrhoides, si legitime vacuetur, commodum erit. Si peculiari modo affectus comperiatur splen, lienaris, vel media in sinistro brachio aperiatur: sin vero hepar magis, vel æque gravatum, corpusque sanguine redundare deprehendatur, tum dextri brachii pertundatur jecoraria, vel basilica aut media. Cum autem raro advocetur Medicus, nisi altas malum egerit radices, invalueritque, & lituris in tibiis se morbus prodiderit, à sectione venæ abstinendum consuluerim. Hinc leviter corpus vacuetur cum foliis senæ Alexandrinæ, quam vocant, expurgatis ad unc. ß. vel drach. iij. vel minùs, si epithymi tantundem adjunxeris, cum paucis passulis Corinthiacis, sem. fœniculi, & zinziberis, ana drachm. ß. quæ simul vespertina hora in seri lactis quantitate sufficienti leviter efferveant: & macerentur noctu: deinde manè post fervorem unicum, forti expressione coletur serum, quod propinetur. Potest & unc. ß. sequentis pulveris eodem modo infundi, colaturaque expressâ exhiberi. ℞. *Fol. senæ Alexand. expurg. unc. j. epithymi, tartari albi, ana unc. ß. cinnamomi, caryophyl. galangæ, sem. anisi, an. drach. j. diagridii, drach j. ß. fiat pulv.* Conferunt & pilulæ de fumaria ac diasenæ. Pilulus etiam ex lapide lazuli, & armeno, etsi quidam exhibeant, mihi tamen displicent. Confectionem Hamech qui offerre quoque volent, quantitatis ut singularem habeant rationem necesse est, cùm vehementes expurgationes innoxiè hic morbus non ferat, ubi tam facilè cor afficitur, læditurque. Purgato suaviter corpore, singulis diebus bis, hora nimirum matutina, quâ etiam in plerisque sudor expectatur, & quarta pomeridiana, assumentur unc iiij. succi expressi ex herbis sequentibus admiscebiturque sacchari puri quantum voles, & canellæ parum. ℞. *Cochleariæ, sisymbrii Cardamines, nasturtii hyemalis dicti, ana partes æquales: becabungæ partem mediam, quantitate observata unius prædictæ herbæ: hæ virides in mortario lapideo cum pistillo ligneo contundentur, exprimenturque.* Cæterùm eæ potissimùm in hoc morbo extirpando, singularem sunt sortitæ ex ratione prærogativam, cùm primæ tres incidant, extenuent, & per urinas expurgent, quarta aliarum vires contemperet, propterea etiam pro corporis, morbi & caloris ratione, augeri vel minui potest. Contusæ item illæ, in lacte caprino recenti, vel in ejus penuriâ, vaccino decoquuntur: & à forti expressione simili modo potus propinatur. Recentem eum quotidie apparari consultiùs est. Felicem quoque successum expertus sum, si quando in lactis sero illæ plantæ decoquerentur: succorum tamen exhibitio præstat: at ex decocti exercitatique Medici arbitrio hæc mutari queunt. Ubi & cum vino rubello coquerentur non temere memini. Liquoris vero non magna superfundenda quantitas, quod succulentæ sint herbæ, quare hæ solum ejus admixtione contegentur ad coctionem: alias cum iis liquoribus etiam per cribum setaceum valida expressione trajici solent contusæ crudæ. Absynthium vulgare admixtum, confert plurimum: utilterque adjunxi sæpenumero fumariam & chamædrym. Nummularia quandoque, ob laxa viscera & dissolutas compages, miscetur. Si aliis deinde multa aliarum materiarum farrago placuerit, quemadmodum myrobalanorum maximè Indorum, corticum radicum capparum, fraxini, cuscutæ, asari, thymi, epithymi, adjanti, matricariæ, chelidonii, betonicæ, hyssopi, agrimoniæ, scabiosæ, teucrii, phyllitidis, cete-

ceterach, tamaricis, acetosæ, radicum valerianæ, bistortæ, enulæ, polypodii, lapathi acuti, fœniculi, petroselini, pimpinellæ, cichorii, borraginis, buglossæ, rhapontici, aristolochiæ rotundæ, glycyrrhizæ, [illegible], seu Alexandrinæ: florum genistæ, [illegible] seminum anisi, fœniculi, viticis, semin. frig. & id genus reliquorum, per me licet. ex paucarum tamen plantarum legitimo usu, curationem consequutus sum non rarò felicem.

Hoc item remedio infantes esse curatos intelligo. ℞ *Comæ absinthii vulgaris, [illegible] tusorum, ana M. [illegible] capriii ℔ iiij. Coquantur ad tertiæ partis consumptionem. exprimantur, colentur, [illegible] admisce [illegible] pulverem [illegible] ferwore uno aut altero: [illegible] colentur.* Decocti hujus datur haustus tepidus ter in die, hora matutina, ac tertia pomeridiana & quando cubitum itur.

Mulierem novi in Scorbuti curatione celebrem, quæ corpore vacuato hanc propinabat potionem. ℞. *Becabungæ, [illegible] cardamines, ana M. [illegible] [illegible] [illegible] nostræ vulgaris recentis, ana unc. [illegible] [illegible] simul [illegible] vini rubri [illegible].* Ex hac potu [illegible] singulis diebus matutina hora calide offerebat. deinde ægro diligenter contecto eliciebat sudorem, novem in ea curatione [illegible] impendens dies.

In Comitatu [illegible] becabungam, sisymbrium cardaminen & [illegible] contusa, & [illegible] colata, propinant [illegible].

Tenello infanti cum [illegible] apozema hoc exhibuit Cornelius [illegible] ℞. *[illegible] centaurii minoris, [illegible] [illegible] liquiritiæ ana [illegible] [illegible] [illegible] norum quos vocant [illegible] [illegible]*: unde cochlear mane & vesperi bibit.

Ingratam & ferè abominabilem potionem in Phrysia Orientali, velut certissimum in Scorbuti curatione habitam, [illegible] ingerere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quæ tamen in usum non admittitur [illegible] [illegible] [illegible] tamen [illegible] [illegible] [illegible] quæat, [illegible] modus observetur. ℞. *Vini [illegible] [illegible]*, singulæ quartæ [illegible] [illegible] medicinales [illegible] *majoris [illegible] recentis, in mortario [illegible] diligenter contusi unc. iiij. [illegible] mixta [illegible] exprimatur per linteum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quatur: [illegible] [illegible] primo affundatur.* Hinc ℞. *Nucum myristicarum, caryophill. ana drachm. ij. contusa seorsum, [illegible] suspendantur, atque eo modo horis viginti quatuor potus [illegible].* Inde quotiescunque sitit æger, largè bibit, nec aliam usurpat potionem, donec integram fuerit consequutus sanitatem. Potus autem hic apparari secundò potest, si requirat necessitas. Interea caventur salita valde siccatique panis. Cum Phrysia tamen totum & anserum sit feracissima, ex paratu facilibus ibi concinnantur ejus modi medicamenta. Tantam autem vim calorificam stercori anserino inesse, ut in quæ inciderit grumina urat: & hinc cum liquore convenienti transfusum incidere, menses, secundinas, & urinas potenter movere constat: nec dubium est, taurinum stercus itidem huc nonnihil facere.

Vacuationes priores semel atque iterum tota curatione reiterari queunt. Inde diebus aliis offeratur matutina hora cochleariæ conserva, vel etiam conserva chamædryos, seorsum vel mixtæ: quibus accedent radices buglossæ vel borraginis conditæ, velut & enulæ.

Porro notandum, omnes ferè plantas acres, quibus inciditur attenuaturque materia morbifica, ad hujus mali profligationem juvare: ne quis sibi persuadeat, à tota substantia vel forma occulta solum herbas tantopere prædicatas, nobisque hic familiares ut efficacissimas, puta sisymbrium, cochleariam & becabungam, istum profligare morbum: cujusmodi sunt, præter enumerata paulo antè, draco, scordium, sempervivum minus, herbæ omnes splenericæ, radices aperitivæ, semina calida, baccæ lauri, juniperi, atque id genus subitam reliquæ.

Hypochondria illinantur: Sinistrum hac vel simili mixtione. ℞. *Olei de cappar. bis, unc. j. unguenti de [illegible] [illegible] contra [illegible] unc. [illegible]* Dextrum, oleo absynthite: quibus, si postulet necessitas, primarum nostrarum herbarum succus incoquatur.

Gingivæ laxæ & putridæ interim colluantur cum decocto florum & corticum oxyacanthæ vulgaris, cochleariæ, sisymbrii cardamines, nasturtii hyemalis, & rosarum rubrarum immaturarum, in aqua ferrata præparato, in cujus colatura expressa aluminis pauxillum fuerit dissolutum. Saporis & abstersionis ratione admisceatur mel crudum, vel rosaceum: sive ut conserventur confirmenturque magis gingivæ, imo & fœtor restinguatur, diamoron. Valent hic quoque olea [illegible] folia, cum instillatio plantaginis succo expressa: item prunis silvestris cortices.

Collutio quoque alia hoc conficitur modo. ℞. *Aquæ lib. [illegible] aluminis [illegible] [illegible]* Item ℞. *[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sumptionem coquantur: [illegible] [illegible]*. Contricantur & gingivæ sanguinolentæ & flaccidæ. Collecto, cui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sarmentorum, cum testis ostreorum aut mytulorum ustis, inter [illegible] sanguinis [illegible] exugitur, exputurque. Inde etiam nos colluimus decocto radicum bistortæ, quæ virtute Britannicæ similis pollet: hinc & succus exprimitur, et etiam ex dicto nostro nasturtio, & cum diamoron parte dupla miscetur, quo gingivæ illinuntur. ℞. *Succi [illegible] mellis [illegible] ad succi consumptionem coquantur: [illegible] alum. [illegible] admisce*: hoc linimento utere. Quidam [illegible] & hac confectione. ℞. *[illegible] [illegible] mero ad consistentiam [illegible]*. Sic & alumine ac pyrethro cum melle crudo mixtis, quibus ex salviæ & olibani pulvisculo parum indi potest. Cujus supra meminimus mulier cula, collutionem parabat ex hyssopo, ambrosiana, betonica, & radicibus enulæ, aquæ incoctis: in colatura expressæ lib. j dissolvebat aluminis unc. ß. & simul cum melle linebat effervescere, despumabatque.

Phrysii aliam conficiunt, ex *aceti [illegible] lib. ij. boli armeni, unc. ß. aluminis drach. ij. mellis unc. ij. simul bulliunt.* Saxones plerique sabinam adjungunt.

Si gingivarum putredinosus tumor nimis luxuriet, forficula nonnihil auferatur, & unguento Ægyptiaco, vel alumine usto, cum rosaceo melle mixto consumatur: aut etiam vitrioli oleo coerceatur. Est & hæc aqua in earum putredine eximia, quomodo etiam in malignis ulceribus, si spongiola eo liquore imbuta confricentur gingivæ. ℞. *Arsenici sublimati, syrup. ij. aluminis usti, drach. ij. [illegible] in pulverem contusa simul bulliant in aqua plantaginis lib. j. ad horam, in vase duplici.*

Litaræ in cruribus foveantur decocto baccarum juniperi leviter contusarum, sisymbrii cardamines utriusque, nasturtii hyemalis, cochleariæ: quibus, si voles addes flores camomillæ, artemisiam, mentham, absynthium,

synthium, rorem marinum, majoranam, thymum, hyssopum, & similes herbas, quæ aquæ incoquantur. Si & spongias ex eo presseris, inferioribusque tibiarum partibus utrinque applicueris, maculas sub cute obscuras & adhuc delitescentes manifestè elicies, ut efflorescant, & Scorbuti signa luceant. Linimento hoc inungentur quoque, ℞. *Butyri majalis, unc. ij. ß. baccarum juniperi contusarum drach. vj. vini puri, unc. ij. coque in fictili ad vini consumptionem, expressione vehementi facta, colato: ungantur crura mane & vesperi.* Vel fiat illinitio, butyrositate collecta ex lacte, in quo decocta fuerint sisymbrium cardamine, nasturtium hyemale, becabunga, absynthium, & baccæ juniperi contusæ. Applicantur & panni, ea pinguedine imbuti. Habenda etiam ratio caloris, ut insigniter calefacientes plantæ tum minuantur, becabunga augeatur, & in lacte ebutyrato apparetur decoctio. Coagulum lactis ebutyrati per se quoque apponitur, vel lac ebutyratum recenter concretum. In tumoribus durioribus admovetur cataplasma ex lacte, cui consolida major fuerit incocta, absynthium, sive etiam chelidonium majus & minus, radices bryoniæ, medulla panis, farina fabarum, vel hordeacea quoque, vel lupinorum, pro affectæ partis constitutione, aut calore.

Nervi, ligamenta, & tendones, si hujus materiæ gravis copiam imbiberint, rigidioraque ad motum inepta fuerint reddita, post fotum vel etiam absque eo, inunguntur adipe anserino, vel anatino, vel taxi pinguedine, aut simili.

Si tibiæ exulcerentur, pro ulceris conditione mutanda, quæ adhiberi debent: pro abstersione autem, & mundificatione, paretur linimentum ex cochleariæ, apii & absynthii succo, ac mellis quantitate debita, coctis ad consistentiam: cui, si putredinis magnitudo postulaverit, sive pulveris aristolochiæ rotundæ, vel aluminis usti, vel præcipitati momentum admisceatur. Conferet quoque emplastrum diachalciteos, sive diapalma, quod nonnihil etiam cum oleo rosaceo dissolvi potest: item ad cicatricem citiùs inducendam, emplastrum de minio, vel unguentum de tutia, vel consine, postea applicetur.

Cùm inter morbi hujus causas non minima existat aquæ vitium: quæ hinc corpori humano accersantur incommoda, ad pleniorem nostri instituti explicationem, hic ex Hippocrate subjungere volui, *lib. de Aere, aquis, & locis*, ubi ita scribit: *Hyeme verò glaciatas, frigidas ac turbatas præ nive & glacie, ut pituitosissimæ ac rancosissimæ existant, necesse est. Bibentibus autem splenes sunt magni ac pleni: & ventres duri, tenues ac calidi: humeri verò ac claviculæ & facies attenuata. In splenem enim carnes colliquantur, quapropter graciles existunt. Edaces autem esse tales, ac siticulosos, par est: ventresque tum supernos, tum infernos, calidissimos habere, ut etiam fortioribus medicamentis opus habeant: atque hic morbus ipsis & æstate & hyeme familiaris est. Ad hæc etiam hydropes plurimi ac lethalissimi fiunt. Æstate enim dysenteriæ multæ, ac alvi profluvia incidunt, & febres quartanæ diuturnæ. Hi autem morbi prolongati tales naturas ad hydropes deducunt, ac occidunt. Et hi quidem morbi ipsis æstate fiunt: hyeme verò junioribus quidem peripneumoniæ & insaniæ morbi: senioribus verò febres ardentes, propter ventris duritiem; mulieribus autem tumores oboriuntur, & pituita alba, & vix in ventre concipiunt, ac difficulter pariunt: & fœtus magnos ac tumidos, deinde ex alimentis tabescentes ac depravati fiunt. Et purgatio commoda post partum mulieribus non contigit. Pueris verò herniæ accidunt, & viris varices, & ulcera in tibiis. Quare fieri non potest, ut tales naturæ sint longævæ, sed ante temporis adventum senescunt. Præterea fœminæ se in utero habere putant: & ubi partus tempus adest, ventris moles illa ac plenitudo evanescit: hoc autem contingit ex aqua, quum uteri ex aqua concepta laborant. Atque has quidem aquas ad omnem rem improbas esse censeo.* Intelligit autem de palustribus, stabilibus, & lacustribus, nam earum & paulò antè meminerat. Ad hæc, quòd in lacte plantas coquant, expressumque liquorem successu fausto hauriant ægroti, id fieri magis ratione, quàm totius lactis evenire sentio, dum in colatura butyrositas, vel lactis coagulum, in cribro setaceo, vel panno lineo, per quem transmittitur liquor, adhærescit, permanetque: & si quippiam simul transfluit, reliqui succi acrimoniam contemperat, ob qualitatem suam calidam & pinguem. Serum autem sanguinis sero, id est, lotio facultatibus respondens, & propterea acre & calidum, tenuiumque partium, abstergit, aperit, urinas movet, atque ad hujus luis profligationem cumprimis utile, ex priscorum etiam testimonio. Siquidem *Aetius Amidenus ex Galeno, tetrab. 1. serm. 2. cap. 96.* sic scribit: *Efficaciori sero utitur aliquis ad corpora & morbos, quæ validioribus præsidiis indiguerint, præsertim ad diuturna exanthemata, liventesque varos, ad omnesque humorum depravationes in cutim tendentes, ut lepram & consimilia, ad antiqua, ferinaque ulcera, ad capitis achores, & hujusmodi: item ad oculos assiduè fluentes, ad palpebrarum scabiem, ad faciei maculas, imò & ad diuturnas febrium periodos, & ad hos qui ab adversa valetudine in hydropem pergunt.* Prætulit Mesuës serum ex nigrarum caprarum lacte elicitum, deinde ex ovillo, sic inquiens: *Aqua lactis macerationis materia est, & per se quidem innocuum medicamentum. Præfertur, quæ fit ex lacte nigrarum caprarum, in laudatis pascuis victitantium, recenterque fœtarum. Excalfacit hæc atque siccat ordine primo completo, & usque ad secundum. Quin etiam attenuat, abluit, abstergit, & nitrosa, quare ferta est, facultate alvum absque aliqua mordacitate leniter subducit: Bilem tum flavam, tum atram, ab exustis humoribus genitam dejicit, quo fit, ut mirificè conferat maniacis & melancholicis. Præstat item ad viscerum infarctus, & morbis inde provenientibus opitulatur, nimirum aqua intercute laborantibus, felle suffusis & lienosis. Datur utiliter febrientibus ex bile, & viscerum & vasorum obstructionibus. Competit etiamnum vitiis in cute, à bile & perustis humoribus emergentibus. Quare lichenibus, vitiliginibus, alphis, psoris, leprisque admodum convenit.*

Ne præterea remoram Lectori injiciat plantarum nostrarum non ita vulgarium ignoratio, paucis meam explicabo sententiam, potissimùm cùm hîc mirè nostrorum hominum iudicia varient. Præcipua autem, celebriorque est cochlearia, quæ ternas perspicuè ostendit formas pro ætatis diversitate. Primo enim ortu foliola edit ophioglosso vel linguæ serpentinæ simillima: quæ confertim a b ipsa radice cum pediculis emergunt: deinde post adolescentiam carnosiora evadunt, asaroque & magnitudine ferè & figurâ respondent, nisi quòd circuitus notetur obtusioribus angulis, ut plurimùm septenis vel novenis, potissimùm etiam hyberno tempore: foliorum item minor portio plana, frequentior verò conspiciatur incurva ad cochlearis analogiam, ex qua & etymi ratio tam apud Germanos quàm Latinos profluxit, & Cotyledon dici meritò posset. Tandem altero ætatis anno folia illa hederacea, vel asaro conformia, striantur, gracilescuntque paulatim, eò magis, quo altiùs à radice ad umbellam conscendunt, angulis interim quoque se manifestiùs prodentibus: idque mensibus Martio, Aprili & Majo, quibus flores luxuriant albi: in quorum locum deinceps Mense Junio succedit semen uberrimum, quod maturum in exiguis capsulis apparet obscurè subrubrum, exiguum, & planum. Radix huic est tenuis, albicans, recta, non longa. Gustu herba deprehenditur calida in secundo gradu completo, aut potiùs tertio, sisymbriique cardamines, acrimoniam attingit. Apud nos planta est domestica: apud Hollandos, Phrysios & confines ditiones maritimas silve-

silvestris. Contendunt plerique hanc esse Telephium, quòd portulacæ similia folia habere judicetur: id quod à me negatur, licet enim ad ejus similitudinem folia habeat, nequit tamen unica hæc conditio nobis inde creare telephium: alioqui cepea, crithmum, tribulus terrestris, tithymallus helioscopius etiam forent telephium, cùm folia sortiantur portulacæ, hoc est, crassa, lenta, carnosa. At plures sunt notæ repugnantes. Primum enim, Telephium habet folia cœrulea id est, obscurè nigricantia ut plumbago Plinii. branca urtica, &c. cochlearia saturati est viroris. Secundò, illius folia sunt plana, æqualia: hujus ut plurimum ad cochlearis formam incurva cum exiguis angulis. Tertiò, cauliculi telephii altius surgunt, iique referti foliis plurimis: cochleariæ pediculi à radice illi surgunt plurimi, cum foliis singulis in uno quoque pediculo. Quarto, nec caulem hæc habet portulacæ similem, hoc est, pinguem & rotundum: sed pediculos solummodò introrsum angulosos, extrorsum rotundos. Quinto, illius flos quandoque est albus, nonnunquam luteus: hujus semper albus. Sexto, loci ratione diversitas contingit. Telephium enim in cultis, & maximè inter vites nascitur: cochlearia verò in Phrysiæ & Hollandiæ pratis, & aggeribus maritimis, non vineis. Septimò, facultatis gradu differentia liquet, quandoquidem illud exiccandi & detergendi virtute præditum esse, dicit Galenus, quemadmodum & Dioscorides, cùm vitiligines curare scribit; sed non esse calidum insigniter, nisi in primo gradu: at cochlearia eundem occupat gradum, quem sisymbrium cardamine; acrimoniam enim insignem præbet gustui. Telephium itaque & Cochleariam discrepare, asserendum. Jam verò neque esse Cochleariam eandem cum Plinii Britannica plantam, ut nonnullis placet, hinc præter cætera demonstratur, quod non sit altera à Dioscoridis Britannica, quæ silvestris lapathi sortitur folia, sed nigriora, pilosiora, & gustu adstringentia: cochleariæ autem rotunda, viridiora, asaro similia, lævia, minimè hirsuta, ut nec ullo modo adstringentia: urinam etenim promovet: proinde etiam anginæ nullatenus conducit, velut illa, ut Plinius vult. Britannica item habet caulem: cochlearia verò multos pediculos cum singulis foliis ab una radice, quæ etiam hic ad spithamæ longitudinem tendit: illius, brevis est.

Sisymbrium, quibusdam Cardamina dictum, nasturtium est aquaticum minus, exiguis primo exortu foliis rotundis, quæ adolescendo paulatim gracilescunt, prolonganturque: ramulis numerosis, in cacumine tantum comantibus, in quibus flosculi emergunt candicantes circa veris initium. Id non modo in aquosis & riguis locis provenit, sed in hortis quoque, & circa itinera sapore admodum acri.

Alterum nasturtium aquaticum, majus dictum, folia habet multò majora, primò rotunda: cùm verò adoleverint, erucæ modo dissecta, sativo nasturtio sapore proxima. In locis riguis, & potissimùm circa fontium rivos discurrentes nascitur. Italis nuncupatur *Sisembro aquatico*, & *Crescione*, Gallis *Cresson*, Hispanis *Berros* & *Agrioes*, Germanis *Brunkressen*, & *VVasserkressen*. Utriusque icones à Matthiolo exquisitè proponuntur.

Est & nasturtium dictum hybernum, majori aquatico primùm simile: quò autem hujus folia ætatem consequuntur maturiorem, eò frequentius profundiusque laciniantur, maximè caulem versus, iriônis modo, antrorsum verò cum quinque angulis in circumferentia variant. Caulis autem altiùs rectâ excrescit angulosus, striatus racemosus, & flexilis: floribus in cacumine luteis, qui Majo & Junii initio florent: quibus pereuntibus emergunt siliquæ oblongæ, rotundæ & erectæ, exiguum continentes semen. In hyeme nasturtii aquatici majoris effigiem refert: in acetariis familiare. Dodonæus [illegible] Dioscoridis esse arbitratur, nuncupatq; Barbaream, vel herbam S. Barbaræ: Gallis *herbe de sainte Barbe* dicitur, nostratibus *VVinterkres*. Tres hæ nominatæ nasturtii species in Scorbuti curatione sunt utilissimæ. *VVierus lib. Observ.*

Inter raros casus, morbus haud dubiè annumerandus venit, quem nostra hæc ætas Scorbutum appellat: Germani *Scorbuck*. Est autem morbus iste longus, ac naturâ suâ diuturnus, gravis item & molestus. Germaniæ, quæ ad mare Balthicum, ἐπιχώριος ac familiaris fertur: ac deinde oræ maritimæ Frisiæ, ac Cimbricæ Chersonesi, quæ modo Dania. Unde jam olim ad Brabantos pervenit, nunc verò etiam Bohemiæ ac Silesiæ innotescere incepit. Tument ac exulcerantur gingivæ, & non rarò supra ipsos dentes attolluntur, oris fœtor inde accedit. Crura & quandoque pedes livores occupant, haud dissimiles iis, qui parte aliquâ suggillatâ apparent. Livent quandoq; & femora: in brachiis verò & hujuscemodi livores videre, sed perquàm rarò contingit. Subindeque verò in femoribus non quasi suggillationes, sed puncta liventia reperiuntur, qualia à pulicum morsu relinquuntur. Si magnus & diuturnus est morbus, & remedium non adhibeatur, tandem & hypochondria livent: postremò verò & ventris tormina accedunt, subsequente morte. Præter verò hos livores, faciei & reliqui corporis, magna ex parte pallor accedit: pedes verò etiam quandoque intumescunt. Morbi causa crassus frigidusque humor, qualis est melancholicus succus, sanguinis fæx, non ex adustione natus: cujus fomes est prava victus ratio; præsertim secale corruptum, per quod Anno 1556. apud Brabantos irrepsit. Nam cùm propter validam famem, secalis usus esse ex Borussia advecti, non pauci à Scorbuto malè habere cœperunt: nonnulli tamen gravius: alii mitius laborarunt, plerisque nonnulli livores apparuerunt, sed circa gingivas mali labes sese tantummodo ostendit. *Olaus Magnus in Septentrionalium gentium historia*: Castrensis est morbus, qui vexat obsessos & inclusos: ac falsorum videtur ciborum esu nasci, frigida verò murorum exhalatione foveri. Novi ego quendam admodum angusto carceri inclusum, loco non humili, sed editiore, ubi nulla murorum exhalatio, & aëris liber per patentes fenestras ac cancellos erat aditus, hoc morbo satis graviter affectum: cui non prava victus ratio, sed angusti & diuturni carceris tædium morbum peperit. Curatio hujus morbi per nonnullas herbas præcipuè perficitur, ut sunt Nasturtium hortense, tum & æquatile Nasturtium: quod à Dioscoride Σισύμβριον ἕτερον: Item & cochlearia, à forma cochlearis dicta, quæ sapore Nasturtium refert: Commendatur verò & anagallis aquatica: verùm hæc viribus minùs pollet. Decoquuntur in vino, aut in lacte à tenuioribus: decoctum aliquot diebus bis aut ter in die bibitur. Atque hoc solo nonnulli contenti, haud alia remedia requirunt: os etiam ac gingivas, eodem quod bibitur decocto, abluentes: Nonnulli verò & contusarum herbarum succum propinant, qui efficacior decocto est. Usus sum & quandoque conserva (ut vocant) ex Nasturtio, quæ cum vino propinata admodum efficax fuit. Sed ex ratione est, ut præter istas herbas, bona victus ratio instituatur, & pravi humores vacuatione, si vires ferant, minuantur: ori verò ac gingivis commodis remediis provideatur. Laborandum autem ante omnia, ut panis ex optimo fit tritico paratus, & probè sit coctus ac fermentatus. Ab omnibus salsamentis & fumo duratis abstinendum: pisces quoque haud conveniunt: fructus horæi crudi perniciosi sunt. Probatur cibus ex optimis carnibus. Vino utendum est albo, aut, si ita conditio ægrotantis postulat, cerevisia tenui & probè defæcata. Humores per alvum vacuandi sunt: Utilia sunt folia

senæ,

ſenæ, epithymum, veratrum nigrum, ſi vires ferant, & ex compoſitis confectio hamech: quibus ea addenda ſunt, quæ & morbi conditio, ac ſimplicium facultas requirit, ut ſunt radices polypodii, aut capparis, aſplenium (vulgò ceterach) hepatorium vulgare, caſſutha, fumus terræ, uvæ paſſæ, aniſi aut fœniculi ſemen. Admiſceri verò & Agaricum quandoque expedit, vel etiam Hermodactylos. Sanguinis detractio, nonniſi ubi vires validæ ſunt, & plenitudo magna, conveniens eſſe poteſt: Morbi enim cauſa omnino frigida, & per ſanguinis miſſionem corpus ampliùs refrigeratur. Ori quoque providendum eſt collutionibus ex herbis calidis, propter morbi cauſam, ut diximus, frigidam: ut ex thymo, roremarino, ſalvia, hyſſopo vulgari, quibus adſtringentia, quædam admiſcenda; veluti galbuli cypreſſi, radix biſtortæ, aut nonnihil aluminis: quæ aquæ ſoli, aut cum vino mixtæ incoquenda ſunt. Decocto os, & gingivæ crebrò abluendæ, præſertim addito nonnihil mellis roſacei, quod ad abſterſionem facit. Uni tantummodò me ſanguinis miſſionem imperaſſe recordor, illi nempe quem ſcripſimus anguſto carceri aliquandiu incluſum fuiſſe: qui vireat fortis, boni habitus, temperamenti calidi, cujus pulſus ſecundum omnem dimenſionem magnus, & valde fortis, præter alia, plenitudinem oſtendebat. Huic aliquot unciæ ex ſiniſtro brachio detractæ fuere: poſtea exhibitum medicamentum purgans, ex iis quæ ſuperius oſtendimus, additis hermodactylis, & confectione hamech. Deinde uſus decocto Naſturtii ex aqua & vino, paucis diebus ſanitatem conſecutus fuit: ſemel atque iterum intermediis diebus purgatione repetita: & ori ac gingivis remedio adhibito; quod fuit collutio ex decocto hyſſopi, ſalviæ, roriſmarini, cui additi galbuli cypreſſi, aliquot grana vulgò dictarum cubebarum, & aliquid nucis myriſticæ: poſtremò verò & nonnihil mellis roſacei; quo oris malum facilè quoque emendatum. Alii citra ſanguinis miſſionem curati ſunt: quibus purgatio, deinde uſus Naſturtii unius aut cochleariæ herbæ, & oris collutio ad ſanitatem contulit. Imbecillibus verò, & viribus parum valentibus nec purgans exhibitum. Nonnullis vero & ſolum oris medicamentum ſatis fuit, quibus videlicet ſolæ gingivæ malè affectæ. Podagrico cuidam, ſiquando decumberet, mox livores circa pedes & crura exorti ſunt, qui ab aſſumpta Naſturtii cum vino conſerva citò evanuerunt. *Dodonæus cap. 33. obſerv. medicin.*

Hippocrates lib. de morb. internis, morbum quendam deſcribit, εἰλεὸν αἱματίτην, id eſt, volvulum ſanguineum dictum, qui cum Scorbuto, ſi non per omnia, in plurimis tamen convenit. *Ex ore*, ait, *malè olet*, *à dentibus & gingivæ diſcedunt, & à naribus ſanguis fluit: Aliquando etiam ex cruribus ulcera pullulant, & alia ſaneſcunt, alia emergunt, & color fit niger, & cutis tenuis.* Sanguinem autem è naribus profluxiſſe in hoc morbo memini, ſed rariùs tamen obſervatum. Ulcera verò ſubinde naſci nonnulli affirmant; verùm hæc mihi comperta affirmare nequeo: nec hæc perpetuò adeſſe, ſed quandoque, Hippocrates ſcribit. Nigricant autem ſuggillationibus perſimiles maculæ, & cutis ſupertenſa, quia tranſparens, tenuis apparet. Quod autem ſequitur. *Eſt autem ad deambulandum ac laborandum promptus*, videtur corruptum. Nam, malè habentibus cruribus, ad deambulationem & laborem promptitudinem adeſſe, vix credibile. Proinde pro πρόθυμος, hoc eſt, promptus, rectiùs legendum οὐ πρόθυμος, hoc eſt, non promptus. Cùm autem hujus affectus cauſa, frigidus, craſſus, ac fæculentus humor exiſtat, & talem promptiſſimè lien recipiat, & ad ſe pertrahat, tumore quoque unà afficitur, & major fit. Quod etiam *Hippocrates* ſcribit *Prorrheticon lib. 2. Gingivæ* (inquit) *vitiatæ, & oris graveolentia his ſunt, quibus ſplenes magni. Quicunque verò habent ſplenes magnos, & neque ſanguinis eruptiones ipſis contingunt, neque oris graveolentia, horum tibiæ ulcera prava habent, & (malim legere: aut) cicatrices nigras.* Succedere autem ſpleni magno vel ſanguinis vomitionem, vel Scorbutum, vel aſcitem, à nobis frequenter obſervatum. *Idem in Scholiis ad cap. citatum.*

De Scorbuto præterea ſcripſere *Balduinus Ronſeius, Gul. Lemnius, & Reuſnerus libellis propriis.* Meminere ejuſdem morbi *Eurycius Cordus in Botanologico: Olaus Magnus de gentib. Septentrionalib lib. 16. Albert. Crantz in Saxoniæ deſcript. Dodonæus in ſtirp. Hiſtor. Langius in Epiſtolis: Gemma in Coſmocrit. Joan. Am. Agricula libello de herbis: Dryander & Carrichterus in praxi Germanica, Mithobius lib. de peſte, Foreſtus lib. 20. obſerv. ſuarum.*

† *Horſt. Obſ. part. 2. fol. 278. & problem. Cent. pag. 368. Matth. Martin. & Sennert. lib. pecul. VVier. Obſ. 1. p. 883. Dravviz. libr. de Scorb. ſingul. Hildan. Cent. 5. obſ. 5. fol. 218. ſeqq.*

Observatio II.

Tinctura contra Scorbutum Alexipharmaca, Joannis VVerneri Med. Hannoverani.

Maximarum virium, cùm in aliis Lienis affectibus, tum maximè in Scorbuto, Tinctura noſtra ſæpiſſimè (ut immaniter tandem in locis Saxonicis Scorbutus graſſatur) eſt deprehenſa, quam haud gravatim in bonorum gratiam & ſalutem appingemus. ℞. *Alcohol q. ſ. in hoc infunde ligni ſancti ℥. 12 rad. filicis ℥. iij. cort. frax. inter ebuli, cappar. ana ℥. j. ſ. aniſi, ℥. j. ſ.* Macer. ad ſolem, vel loco tepido, dum Alcohol tincturam ingredientium imbibat, dein fortiter ad 9. circiter diem exprimatur. ℞. *Seri lactis capr. oxymel. parat. q. ſ.* In hoc, eodem die infunde *abſynth. Pont. agrim. julorum ſeu catulorum ſambuci, chamædr. chamæp. rutæ, ana M. ſ. ſedi minimi (Maurpfeffer, Blanloß) naſturt. aquat. min. fumar. Becabungæ* (puto anagallid. aquat) *ſcolop. hyſſ. ſcord. ana M. j. cochlear. M. ij.* ſimul & ſemel ad ternos dies macer dein probè exprimantur. Itaque ad ternas procedatur vices. Tandem tinctura Aſcohol, ſeriq; coëant, addendo: *Sp. diacrocu* (Barb. diacucurma) *℥. ſ. ſ. card. bened. ℥. ij. cinnam. ℥. iij.* ebull. unà, Colatis expreſſ. & depuratis adjunguntur *ſyr. de ſucco cochlear. Becabung. ana ℥. j. de epithymo, acetoſ. citri, mellis opt. deſp. ana ℥. i. ſ.* Miſc. ſerventurque uſui. Signetur Tinctura contra Scorbutum Alexipharmaca. *VVernerus Therapeuticæ pag. 345.*

DE NOVIS ALIQVOT Morbis.

VAGUS DOLOR.

Observatio I.

De morbo quodam novo & incognito, VVeſtphalis, Geldris, & Friſiis quaſi endemio: quem illi die Varen *vocant, diverſis ſymptomatibus ægros infeſtante.*

Nuper mihi legenti locum Galeni, qui eſt *in lib. 6. loc. affect. cap. 3.* ubi ait de Dracunculis, in quodam Arabiæ loco in tibiis hominum natis, venit in mentem morbus, nobis, viciniſque Weſtphalis & Geldris quaſi endemius, pluribus quoque familiis hæreditarius, populari linguâ *die Varen* dictum. Hic ſe prodit cum vagis doloribus, valde excruciantibus, in omnibus corporis membris, potiſſimùm in dorſo & lum-

& lumbis: primumq; unam aliquam solet invadere particulam deinde celeri motu & insigni crutiatu vicinas quoque partes occupare. Siquidem videre est, ut in hac hic sopitis doloribus pedum, illicò scapulæ affciantur; illis tranquillis, è vestigio manus crucientur, ac ita per omnes artus malum ipsum diffiliat. Unde etiam cum Epitheto, *die loopende Varen*, nominant. Plerumque tamen unum aliquod membrum, quod per intervalla excruciat, obsidere competitur. Doloris speciem statuunt ipsi ægri exedentem corrodentemq;, qui vermiculum musculos, & alias partes subitò, ac nonnunquam momento, variis simul locis permeantem, depascentemque, arguere videtur: ab inseparabili proprietate ipsius morbi Etymologiam deducentes: siquidem *Varen* patriâ lingua singulare quoddam lumbricorum genus denotat. Morbi hujus duæ statuuntur differentiæ: quarû prima cum tumore circa dearticulationes copulâtur, qui ubi diu perseverat, profert tandem plerumque maculas & lituras Scorbuti notis non valdè dissimiles, quæ interdum suppuratæ in ulcus convertuntur malignum, inprimis circa pedes, ex quo Vermiculi instar ascaridum educi videntur. Interdum quoq, tota materia unam in partem aliquam decumbit, unde corpore toto doloribus liberato, abscessus excitatur, qui in fistulæ malitiam desinit. Altera differentia est absq, tumore: sed cum priori participat dolore: hæc interdum peculiarem habet corporis maciem & quasi marasmodem, cum aliquali articulorum impotentia conjunctam. Utriq; commune est, quòd dolores noctu magis exacerbentur. Febris aut lenta, aut nulla comitatur. Alvus in pluribus adstrictior. Urina non admodum discrepat ab urinis sanorum, nisi quod interdum vermiculi, instar illorum qui è putridis caseis prorepunt, in fundo matulæ innatare, sicut & alui excrementis misceri videantur, estq; hoc illis certissimum indicium hujus morbi. Cibum alii ferè semper bene appetunt, alii eum omnino respuunt. Hæc variant juxta humoris peccantis, & corporis affecti diversitatem. Causam morbi statuunt in omnium humorum ichoribus, non quidem uno in subjecto conjunctim, sed pro cujusque temperamenti varietate.

Quicquid sit id quod hanc luem causare possit, certum est materiam esse tenuem & turgidam, non eam quidem simplicem, sed alicujus virulentiæ, malignitatisq, participem. Mineram morbi statuunt nervosum genus, per quod humor ille subtilis & malignus diffunditur. Idq, his potissimum indiciis confirmant, tum quia in dorso ac lumbis propter substratam medullam valde luxuriat dolor, tum quòd facultatis motricis actio læditur: denique quòd à confirmantibus respicientibusq; nervos juvantur hac lue infecti. Ad curationem quod attinet, simulac aliquem hac lue affici contigerit, protinus ad certa quædam alexipharmaca, seu Bezoartica medicamenta, nulla corporis vel humorum præmissa præparatione, sine ulla methodo vel ratione præscripta pro regionum diversitate, incolarum observatione & experientia decurrunt. Inter alia commendant tanquam præsentissimum remedium, lumbricos terrestres, maximè quorum collum annulis & cingulis cingitur, quos diversimodè cum superstitiosa etiam numeri observatione præparant. Alii Talpam vivam in ollula comburunt, donec in cinerem convertatur: de hoc pulvere exhibent cum cerevisia aut vino, diebus aliquot crescente Luna: & iisdem in ejus defectu. Alii spem totius curationis ponunt, in exhibitione venenosi cujusdam vermis, quem patria lingua *Meyvvorm* vocant, Itali *Cantarello* nominant. Alii alia hujusmodi vehementia & virulenta remedia propinant, quibus curationem pollicentur, ut sunt ova Pavonis, solanum somniferum, ossa sturionis dicti piscis. Novi qui extractis esulæ & ellebori uterentur. Sunt qui ex Salvia, Ruta, Betonica, & aliis hujusmodi herbis nervos respicientibus potiones conficiunt, quibus lumbricos terrestres vino priùs ablutos, dein contusos, & per setaceum trajectos, admiscent, aut etiam citra eorum admixtionem exhibent, septimanas aliquot: semper operam dantes, ut ab assumpta potione sudor provocetur, quod cumprimis in hoc morbo utile prædicant. Rectiùs faciunt, qui vacuato primû corpore, sequenti haustu vel apozemate laxativo, potionem infrà scriptam propinant. Haustus talis esto. ℞. *Pul. senæ solut. drachm. ij. infunde horis 12. in aq. beton. unc. iiij à forti expressione adde Diacarth. unc. ß. ut fiat haustus.* Apozema tale est. ℞. *Rad. polypodij quer. unc. j salviæ, beton. an. M. j. scabios. rutæ, abrot. an. p. j. sem. anisi, citri, an. drachm. ii. pa. sul. mundat. unc. ß. coq. in aq. lib. ij. ad remanent. medietatis, admiscendo in fine coctionis, fol. senæ Alex. drachm. x. stent in infus. per noctem: hinc liquor à forti expressione clarificetur, cumq; eo per colum transmittantur lumbrici vino abluti numero novem, sacch. quantum placet ad conservationem:* ter in die sumat ægrotus. Potionis forma talis esto ℞. *Rad. succisæ, unc. j. arist. loch. rot. drachm. iij. salviæ nobilis, beton. an. M. j. abrot. rutæ, vincæ pervincæ, sabinæ, an. p. j. coq. in aq. fluviatis ad consumpt. medietatis: cum hujus decoct. express. unc. iiij pro vice trajiciantur lumbrici terrestres,* circulis in collo insigniti, vino priùs abluti & triti, *numero v. deinde misce Theriacæ elect. drachm. ß. pulv. cinnam. scrupul. j. sacch. q. placet, exhibeatur manè calide, & corpus contegatur ad sudorem.* Repetatur potio hæc diebus aliquot continuis. Cura hujus morbi aliquando in septimanas plures extenditur. Quòd si unam aliquam in partem virus procumbat, & abscessum excitet ...is ut aperiatur, plantaginem cum sale in mortario contusam applicât, abscessu aperto unguentum ex rad. cicutæ aquaticæ conficiunt, quas lino vel stuppâ madidâ involutas sub cineribus coquunt, & contusas cum melle miscent in formam unguenti, (putantq; vermes allici dulcêdine mellis Attici, & cicutæ virulentiâ interfici,) indeq; applicant. Alii cataplasma ex rad. sigilli Salomonis cum aqua vel cerevisia componunt: cui quandoq, radicem filicis quercinæ miscent. Novi nob. matronam, quæ inspergebat pulverem de Talpâ combustâ, ut supra. Habes brevi Doctiss. Domine mi Foreste, Luis tam virulentæ descriptionem: partim ex Caspari Hoffmanni Med. Brandemburgici partim ex meis observationibus consarcinatam. An veteribus hic morbus cognitus fuerit, & quo nomine, ex te, pro eâ quâ es doctrinâ & humanitate, datâ occasione scire desidero. Ego omnino novum morbum existimo, nec quicquam cum Græcorum Dracontiis, aut cum Bertapaliæ ventositate perambulante communicare, multò minùs arthritidem ex tenui materiâ ortam dixerim. Bene vale V. Clarissime. *Henric. à Bra Med. Campensis Epist. ad Petrum Forestum, exhibita circa finem lib. 20. Observat. ejusd. Foresti.*

De eodem morbo amplissimè & exactè tractavit Doctiss. *Wierus libello suo Germanico, quem de morbis aliquot incognitis hactenus, ante quinquennium inscripsit & publicavit.*

Uxor Pharmacopœi nostri, quemadmodum & Judicis, & Sartoris cujusdam, de doloribus vagis, modò in brachiis, modò in pedibus sævientibus conquestæ sunt, quibus tandem lecto affixæ, omnium membrorum externorum motum amiserunt. Medicamentis sudorem promoventibus curatæ sunt. Fortassis est morbus iste, qui à Wiero vocatur *die lauffende Fahren. Clarissimi Viri Joann. Francis Hildesii Exemplum.*

† De variis seu Arthritide vagâ scorbuticâ confer quoq; *Valent. Andr. Mollenbroccius*, qui *libr. propr.* hujus morbi naturam & curationem descripsit, &

tam propriis, quàm aliorum observationibus illustravit.

Observatio II.

De novo & inaudito quodam morbi genere in pagis aliquot Ducatus Luneburgensis viso: Et de alio item mirando symptomate.

Morbus quidam anno octuagesimo primo, mense Augusto, Dominica prima post Trinitatis, in Ducatu Luneburgensi in pagis aliquot, multos invasit, atq; peremit; ita ut in duobus pagis (ut ex scripto Joachimi Lutzerloho, pastoris in Hamigbutzal, dum adhuc in aula Illustriss. Principis Erici Brunsvicensis, & Luneburg. Ducis versor, ad me misso intellexi) 523. mortui fuerint. Qui an sub pestilentialium epidemiorum, an endemiorum censu referendus sit, non satis affirmare possim; contages enim ut dixi, ultra paucos admodum pagos non serpsit, & pauci qui illo apprehendebantur, evaserunt. Et quia paucis, & rarò mihi visus aut auditus fuerit talis morbus, visum mihi fuit singula illius accidentia tibi transcribere, ut singulis exacte discussis, si fortè iterum alicubi invasiones faciat, præsentia ad manum sint remedia. Incipit igitur cum extremorum artuum, manuum dico, & pedum paralysi aut convulsione, manuum digitos ita in pugnum comprimens & incurvans, ut à fortissimo viro in pristinum statum reduci nequiverint: hinc erupe-runt in maximum & horrendissimum ululatum non secus ac si epileptico more apprehensi essent: quem in multis subita subsecuta est mors. Quòd si ex ululatu adhuc superessent, perinde ac catochi oculis & ore aperto jacebant, & post dictam illam manuum convulsionem, magnus manuum tumor subsequutus est, cum intolerabili quodam calore, ita ut frigidæ continuâ affusione sedari non potuerit, verùm sensim introrsum repens, viscera atq; adeò cor ipsum petierit; & quamvis quàm maximè calerent, frigoris tamen impatientissimi fuerunt. Et si fortè nonnulli ex morbo utcumque convalescerent, nunquam tamen aut perquàm rarò in solidum restituebantur: nam ferè pedum ac manuum officio destituebantur, non secus ac si luxata essent membra. Plurimi ex morbo, delirio apprehensi sunt, ita ut interrogati responderint quidem, cæterùm nesciverint quid dixerint; alii prorsus insanierunt; multis memoria læsa fuit; nonnulli surdastrorum in morem, si quid dicturi essent, altâ voce eloquebantur, ita tamen ut balbutiente quodammodo linguâ, si quid dicerent, proferrēt, non aliter quasi lingua paralysi affecta esset. Os lentore ac muco plenum erat. Multi etiam fluore alui & dysenteria corripiebatur. Appetentes fuerunt semper cibi & potus, ita ut plus quàm pro consuetudine comederint & biberint, non aliter ac si boulimiâ laborarent. A cibo in soporem inciderunt, qui magnâ ex parte duravit dum ingrueret paroxysmus, à quo ita defatigabantur, ac si totum diem in sole laborassent. Faciebat autem morbus hic varios paroxysmos, quos ægri statis certisq; temporibus præsentiunt, ex discursu humorum ab una parte in aliam: quemadmodum Galenus de Epilepsia originem à pedibus trahente, mentionem facit. Cæterùm si qui convalescentes, ad sese nonnihil redeuntes, aeris mutationem experiri tentassent, posteaquam sibi ipsis visi utcumq; agiles esse, ita ut solitos labores & munia consueta ferre possent, reversi in pristinum locum, paulo pòst impotentes, & quodammodo resoluti facti sunt, ac tandem magna ex parte vitam morte commutarunt. Pueros si affectio apprehendisset, existimabant solo materni lactis usu refici. *Balduinus Ronseius miscellaneorum Epist. 69.*

Audies novum accidens, quod adhuc dum nobis negotium facessit: Juvenis est plus minùs 20. annos natus, qui elapso anno in gravissimam incidit sceletyrben, ita ut in eo omnia tam stomacaces, quàm sceletyrbes accidentia concurrerent. Statura est sic satis procera, sed pectore strictiore, cujus majores ferè omnes ex tabe vitam finierunt. Hic igitur curatâ utcumq; sceletyrbe, paulo pòst incidit in defluxum catarrhi à capite in pectus, cum debilitate stomachi. Ad eum igitur jam denuò vocati, quia (ut diximus) sceletyrbe jam laborarat, illius etiam habita ratione, aliqua medicamenta primùm conscripsimus, quæ materiam peccantem utcumque maturarent, & expurgarent, deinde quantum in nobis fuit, membris mandantibus & recipientibus robur addere studium fuit. In quem usum præscripsimus pileolos capiti accommodos, & inunctiones pectori & stomacho convenientes, unà cum tragematis & tabulatis, exhibentes interdum a cœna aloën lotam præscripta interim debita & bona victus ratione. Quod cùm aliquandiu ex præscripto nostro fecisset, accidit sub vesperam, ut biberet lac ebutyratum cum pane more patrio decoctum, cujus sumpta scutellula, & alteram superingessit: hinc probè satur cubitum concessit. Mirum dictu! nocte intempesta statim subsequuta est continua quædā ebullitio ex faucibus, palatum & os petens, ita ut os & labra continuo humore & spuma maderent, quam etsi abstergerent, statim nova ebullitio subsequuta est: ad hæc accessit prostratio appetitus, una cum deglutiendi difficultate, ita ut si quid diligenter commansum transglutire vellet, gulæ interiore membranâ, vi suâ cathelctica destituta, confestim per os lentore ei commixto rejiceretur. Ego, novitate rei perculsus jussi primùm adferri æthera vini, in cujus cochleari agitari jussi luteum ovi unum tantisper, dum ætheris calore nonnihil concresceret ac coqueretur, quod ita præparatum ad tempus offerri jussi: dans interim prò eclegmate syrupum de prassio cum oxymelle scillitico, & conserva telephii, quam cochleariam vocant: ac siquando astrictior esset aluus, (quod ab enematibus abhorreret) hieram picram in opiatæ ideâ præscripsi. Parentes interim me inconsulto, ob domestica negotia profecturi Amstelredamum, lotium Juvenis unà secum deferunt, ac celeberrimo ibi Medico inspiciendum dant. Is cùm multa ex lotio divinaret, partim præscriptis nostris subscripsit, partim etiam nonnulla adjunxit, ne nihil omnino fecisse videretur. Hoc ego intelligens, parentes monui, ut si Amstelredamum iterum profecturi aliquando essent, mihi significarent, ut is lectis meis literis, & viso lotio, aliquid in medium proferret, quo juveni succurreretur, & mihi (si à scopo aberrassem) meliorem methodum demonstraret. Laudavit ille verò singula: verùm in locum Syrupi de prassio, de hyssopo substituendum censuit; & quamvis æthera illum vini, quo usi fueramus, propter oxyporiam & calorem, non satis commendatum haberet, injunxit tamen usum aquæ, ut vocant, cinnamomi: quam ego, ut non prorsus alienam ab instituto nostro, admisi, & quia prorsus flatulenta erat materia, quę à faucibus aut œsophago ad os ebulliit, aquam etiam ut dicunt anisi præscripsi: cujus usu aliquanto leviùs sese habuit, ita tamen ut circa genu œdematosus quidam tumor gravissimos excitans cruciatus, sese insinuaret, ad quem discutiendum & resolvendum exhibuimus remedia, sperantes naturam per modum abscessus illic sese exonerare velle, atq; id quidem quum ad tempus aliquod fecissemus, remissus est utcunq; dolor, manente interim tumore, atq; ebullitione illâ non cessante, ita ut quum continuos aliquot menses ea defatigatus esset æger, nec quicquam deglutire etiam quàm minutissimè præmansum, ut dictum est, posset, eò tandem devenimus, ut lac & luteum ovi sorbile transglutire liberè posset, quæ utraq; ut tabidis convenientissima, & quæ in ideam nostri corporis ocyssimè & facillimè trans-

mutan-

mutantur, admisimus, sedulò illo illum admonentes, ut observaret num in stomacho bilescerent, aut acescerent, quod ex nidorosis ructibus facilè percipere posset; nam tum demum à lactis & ovorum usu abstinendum illi dixi. Cæterùm quum jam hac victus ratione hebdomadas aliquot sese sustentasset æger, ac nonnihil convalescere videretur, jam iterum invasit stomacace adeo vehementer, ut ex ore & gingivis maxima copia atri sanguinis efflueret. Jussi igitur ut in lacte telephium decoquerent, atq; ablutiones facerent ex decocto becabungæ dictæ, radicum bistortæ, sisymbrii cardamines, ita tamen ut gingivas interdum perfricarent cum lapide quodam Philosophorum communi, in pollinem redacto, & melle rosato commixto. Lapidis autem hujus descriptio talis est. ℞. *Aluminis, unc. ij. vitrioli albi, unc. ʃ. salis ammon. drachm. j. cerussæ, unc. j. comburantur omnia simul in vase fictili, in modum aluminis usti, ac reserventur in usum.* Quod cùm jam aliquot dies fecisset, leniùs utcunq; valuit, & gingivæ firmiores redditæ sunt. Quem finem habiturus sit morbus, ambigo: hoc certè vereor, ne tandem ea tabis specie, quam Celsus atrophiam vocat, absumatur. *Idem eodem loco.*

DELIORUM MORBUS.

ÆSchines Rhetor navigationem quandam Philocrati per epistolam suam describens, cujusdam Deliorum pestiferi morbi meminit: qui quod forsan ab aliquibus ignorari posset, hoc in loco (ut mea fert sententia) notum facere studebo. Sic itaq; *in libro epistolarum* legitur. *Vespere ex Atticæ portu, Cauro valde claro perflante, solventes, circa meridiem Chium pervenimus: ibiq; dies novem (erat enim adversus ventus) morati, deinde rursum aurorâ solventes, Delum ivimus. Laborabant Delii pestifero quodam morbo. Vultus quidem vitiligine plenos, capillos pariter albos habebant, ipsorum autem collum & pectus erant tumida. febres vero non aderant, neque dolores insignes, neq; inferiores partes quicquam permutatæ fuerant. Atq; hæc Apollinis ira sibi contigisse credebant, cùm præter veterem consuetudinem illustris quidam in insula sepultus fuisset. Ob hoc igitur Deum ipsis hujuscemodi morbum immittere suspicabantur. Nos autem tanquam externas gentes, vel tanquam insulam in externo mari accedentes, hominumq; diversorum colorem inspicientes, nocte fuga capta discessimus, mutuo nos ipsos inter abeundum percunctantes, an quisq; colorem, & pilos, quos domo gestaverat, haberet.* Fuerunt itaq; quæ tale morbi genus conditiones comitabantur quinque. Primò, pestilens erat: secundo, leuce seu vitiligine ora replebantur: tertio pili albescebant: quartò, collum & pectus tumescebant: quinto, doloribus exiguis ægrotantes exercebantur; aberant febres. Nunquid autem contagiosum malum foret, clarè non explicuit Æschines: attamen cùm Delo jam relicta ejus socii timerent, ne colores atque pilos exigua mora ibi facta mutassent, non sine ratione quis colligeret, etiam contagiosum extitisse. Quod vero maximè ambiguum in hac re videtur, an ille morbus fuerit leuce, sive vitiligo, an alphi, an Elephantiasis alba, à *Plinio lib. 5. cap. 5.* vocata. Mihi sanè cogitanti, alphos atque vitiligines neq; pestiferos, neq; contagiosos fieri, præterea sine tumore ullo, ac sine dolore existere, magis inclinat animus, ut putem elephantiasim, sive lepram albam fuisse, quam pestiferam, contagiosam, cum tumore & dolore fieri, confirmant Medici. Quod si crurum lepræ hujuscemodi propriarum nulla fit mentio, ob id non necesse videtur ab hac sententia recedere: quoniam vel sub leuces nomine, qua replebantur facies, eas comprehendi non inconvenit. Ad id magis forsan repugnat de pilis albis dictum: quos tamen in elephantiasi secundùm humoris naturam mutari, valde rationi congruit. Videbunt doctiores, quæ potior sententia haberi debeat. *Mercurialis lib. 3 c. 18. variarum lect.*

OBSERVATIONUM MEDICARUM, LIBER SEPTIMUS, ET ULTIMUS:

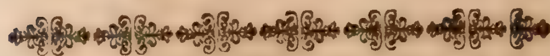
Qui agit

DE VENENIS.

PRÆFATIO.

D ultimam tandem historicæ praxeos partem σὺν Θεῷ *pervenimus: quam potissimùm de rarioribus & novis, seu potiùs recentioribus Venenis & Alexipharmacis instituimus. Hanc, ob invalescentem etiam apud nos Germanos, proh dolor! sive temporum, sive hominum malitiam, minimè præterire decuit, ne universum hoc opus, argumento tam necessario, quàm quo maximè, destitueretur. Visum autem est primùm in genere quædam & promiscuè de iis agere: Deinde verò in specie, tam ex animalibus, quàm ex plantis: Deinde etiam quæ ex Fossilibus & Metallicis, sive eadem simplicia, sive composita, natura quoq; vel arte talia fuerint, pertractare. Postremam sedem Alexipharmacis primariis tribuimus. Adjecimus præterea, parergi loco, de Idiosyncrasia quorundam hominum, quibus venena & venenata innoxiè tractare; aut etiam, quod summe mireris, magna sui copia ingerere, datum est: tum qui ex occulta causa animalia quædam, certos cibos aut potus, vel deniq; salubria aliàs medicamenta, venenorum instar horrent, vel cum vitæ periculo periclitantur. Est etiam ubi suo loco, quod nulli argumento, quam huic, rectiùs convenire arbitraremur, de Philtris & præstigiis in morbis tractavimus. Atque sic tandem, ad Dei Opt. Max. laudem, publicamque, quò unice respeximus, salutem & profectum, operi nostro finem imponimus. Quod animo diu conceptum, sæpe attentatum, & continuatum, antehac absolvi non potuit: vel otio desiderato, quod inter artis nostræ negotiosas ægrotorum curationes sæpe exiguum contigit: vel animo perturbatissimo, cùm ob æmulationes, tum verò morborum, in gravi hac ætate, afflictiones, à studiorum labore avocaremur.*

DE VENENIS IN GENERE quædam.

Et primùm:

DE AERE, VEL NATURA, VEL arte venenato.

OBSERVATIO I.

Venenatus aer ex specubus aut à spiratione ex Averno.

VIDI prope Romam specus multas, in quas si vel homo, vel animal quoddam ingrediatur, illicò interit, eo quòd ab aere venenato, propter Chalcanthum, ut ego existimo, statim animalia interimuntur. In syris seu foveis frumentorum fit aer venenatus, quem si quis imprudens hauriat, subitò interficitur. Possumus quoq; inter hæc recensere aerem cubiculorum, ubi carbones malè præparati incenduntur: vidi enim aliquos esse mortuos, qui imprudenter in hujusmodi aere obdormierant. *Mercurialis lib. 1. c. 13. de Venenis.*

Sunt apud nos, in partibus Britanniæ Septentrionalibus, fodinæ quædam carbonariæ, quarum insalubris spiritus atq; vapor conductis operis tam gravis est, ut eas nulla mora interficeret, nisi ex indicio ardentis lucernæ (cujus flamma tum ante paulo & livescit & consumitur, quàm is adventat) statim se subducerent. Sunt autem fodinæ illæ bituminosæ: Indicio est lapis quidam niger, durus, squammosus, & bituminosus, quem ad ignis

ad ignis usum & materiem inde accipimus. Eum Plinius obsidianum, nostri carbonem ex mari, ex Novocastro, & fabrarium vocant, ab usu, loco & vectura quod ad cæteras Angliæ partes navi vehatur, & fabris ferrariis ad ferrum molliendum fingendaq; ferramenta accommodatior sit, & locis Novocastro (celebri Angliæ urbi) vicinis effodiatur. *Joan. Cajus Angl. lib. de Ephem. Britan.*

Neque aspiratio exhalat similis a quolibet Averno, sed alia ab eo qui in montibus Hetruriæ; alia ab eo qui prope Cumas; alia ex aliis putriolis locis: qualis illa fuit, quæ ante decem & septem annos, Florentiæ & puerum & juvenem interemit. Erat in vico D. Laurentii in quodam diversorio puteus, magna ex parte oppletus fimo, fæcis ac sordis: in hunc forte incidit gladius: puer ut ipsum extrahat, eò descendit, & statim mortuus cadit, idem accidit juveni, qui puerum educere ex puteo tentavit: idem & cani quem in eundem puteum projecerant, qui hæc spectantes, periculum in cane potius, quam in se facere voluerunt. Necesse autem est, aspirationem tota substantia naturæ nostræ alienam, ex putri illa materia, quæ in puteo continebatur, exhalasse, quæ statim interitum attulit. Verisimile autem est, hanc alterius speciei fuisse, atq; illam quæ exhalat ab Avernis; & alterius eam rursus, quæ exhalat a foveis, ubi diu triticum servatum est, cum primum aperiuntur: adeo autem perniciosa est, ut sæpe hominem repente enecet. Ita ut morbus quoq; licet idem genere ab omnibus excitetur, specie differat. *Vidius med. par. 2. sect. 2 lib. 1. c. 11.*

Cùm Marci Antonii milites, auri spe, in Seleucia Babyloniæ, arculam Avidii Cassii aperuissent, inde tam putris aura exhalavit, ut non Regionem modò peste infecerit sed ventis in Græciam, deinde Romam delata, hominum magnam partem sustulerit. *Riolanus c. 19 lib. 2. meth. medendi.*

† Confer etiam, quæ de Aere venenoso & corrupitissimo exinio recenset *Zwinger. Theatr. Vit. Hum. pag. 490.*

OBSERVATIO II.

Flos caryophylli veneno aclibutus, odorantem confestim occidens.

SUnt venena quæ olfactu tantum (ut quorumdam fungorum meminit Rasis) præsentaneam afferunt mortem iis, qui ad nares admoverint. Hujus summæ malitiæ fecem illud sane tenere debebat, quod florem, recentioribus vetonicam vocatum, Senis quidam circumforaneus infecerat, ex his innocue venenum devorare profitentur. Quem cùm olfaciendum exhibuisset suo concurrenti in publico Senensi foro is solo olfactu derepente concidit mortuus. *Matthiolus comment. ad præfationem lib. 6. Diosc.*

OBSERVATIO III.

Veneni genus, cujus ex carbonibus nidor astantes ilicò necat.

NOn præteribo, quod scribit *Nicolaus Florentinus serm. 4. tract. 3 summa secundae. c. 9. & tract. 4. c. 6.* scilicet, Franciscum Ordelaphum, Capitaneum Forolivii, patriæ meæ, genus veneni habuisse, quod injectum supra carbones illico interimebat omnes circumstantes. *Mercurialis lib. 1. c. 1. de Venenis.*

DE AQUIS VEL NATURA, AUT aliter venenatis.

OBSERVATIO I.

Aqua mortifera natura.

HAnc fermè gravitatem obtinuisse videtur aqua Stygos dicta in Arcadia, cujus acrimoniæ nullum vas etiam æneum, retinebat, nisi (dictu mirum) mulæ ungula. Cujus aquæ, ac mortiferæ naturæ ejus, jam plenæ sunt historiæ, ac facta est interitu (ut dicunt) Magni Alexandri, omni seculo memorabilis. Stygos autem nomine, duo memorantur fontes ab authoribus, mortiferæ naturæ, alter ad Nonacum Arcadiæ montem, qui constipatione viscerum strangulat, ut *Seneca* inquit, vel potius frigiditate ut *Plinius*. Cui favet authoritas *Theophrasti*, qui nasci hanc scribit frigidissimam. (nam actu, Argentum vivum est frigidissimum, ac insuperabilis qualitatis à calore naturali, lapidescens item in alveis ac pisces producens itē mortiferos. Alter porrò fons nomine Stygos, memoratur in Tempe, qui mons inferius est in Thessalia. Hujus fontis aqua (ut author est *Plinius*) visa omnibus terrori est, æs ac ferrum erodens, mirumque Siliqua silvestris fontē eum radicibus amplecti dicitur, semper florens purpura. Acerrimæ quoq; naturæ eas prodidit *Vitruvius*. Qui & in Ceroso Taurorum colle tres fontes meminit, sine remedio sine dolore mortiferos.

Alia Aqua in Crobi regno memoratur in Alpibus, quam qui gustant, statim concidunt. Terracinæ fuisse fontem, Neptunium vocatum, idem *Vitruvius* testatur, ex quo qui imprudenter bibissent, necarentur, ob id obstructum a veteribus fuisse. Ubi hodie hic fons non apparet, nisi in Neptuni agro Sulphuraria, ac antiqui balnei vestigium. Cychros autem in Trecha (alii legunt in Thracia) ex Theopompo meminit *Plinius*, ex quo non solum qui biberint moriuntur, sed etiam qui laverint. Ex frigidi (ut ego arbitror) veneni frigida qualitate, quæ affectis nervis, rigores excitet convulsivos, nam & frigida simpliciter aqua tales aliquando inducit affectus. Multæ enecant serpentes: quales memorant aliqui luridos alveos in agro Falisco, & item juxta Corn etum, qui anguium, ac lacertarum ossibus scateant. Nimirum potius dixerim, quæ ad teporem illarum aquarum adductæ serpentes in illis degunt, & moriuntur, non enecantur vi aquarum: idem enim videmus in Angnani lacu, in Puteolano. Porro in eo censu mortiferorum, Lycus, fons Siciliæ, proditum est in Leontinis, vigesimo die, qui ex eo bibisset enecari: vigesimo forsan à potu die, ex benignioris materiei temperamento, quæ refrenet tamdiu ejus malitiam. Scribitur hoc à *Plinio lib. 35. c. 2.* qui tamen fons hodie (ut *Fazelus de rebus Siciliæ* est testis) nusquam in Leontino reperitur. *Andreas Baccius lib. 8. de Thermis, p. 378.*

OBSERVATIO II.

Aqua metallica potu in grave vitæ periculum acti.

AGebat Monspessuli Rex Franciscus (quod est Galliæ Narbonensis oppidum Medicinæ studio celebratissimum) inde aliquando venatum profectus, ducebat secum Annibaldum: qui hodie Oceani Gallici præfectus est. Hic vero (ut solent proceres aulæ) juvenem à pedibus habebat, qui cursu itinereq; contractam sitim abolere cupiens, in fontem forte incidit, ad quem devolutus ac procumbens avidissimè ex ejus aqua bibit, protinusq; ab illo potu doloribus impatibilibus correptus, magnos ejulatus edebat, quos qui aderant audientes ad eum accesserunt, ut tam subiti casus causas cognoscerent, auxilioq; essent misero juveni. Referente autem, potu aquæ cujusdam fontis contigisse, eo in tugurio quodam relicto, rem ad Annibaldum, ut erat gesta, deferunt. Is verò ad Regem: qui mox, ut erat rerum naturæ omnium curiosissimus atq; studiosissimus, mittit quosdam, qui fontem illum accurate considerent, eoq; docent experimenta, quibus explorari queat vis illa aquæ. Verùm qui mandata acceperant, cùm ad rivum venissent, oculis quidem tactuq; omnia perlustrabant, atq; percontabantur: nam gustatum omnes reformidabant, alieno malo prudentes jam facti. Tandem linteum candidum in eam immer-

merserunt aquam, quam quodam colore infectam videbant: postea extractum luteo colore tinctum apparuit. Quare reversi linteum illud Principi ostenderunt, qui statim prudenter & doctè censuit aquam illam per metalla transire, à quibus & colorem, & saporem, vimque exitialem referret. Est quippe theorema physicū, aquas tales esse, quales terræ, per quas fluunt. Nam & marina aqua in terra, si argilla percoletur, dulcescit. *Bruyerinus lib. de re Cibaria 16. c. 17.*

Etiam exemplis domesticis naturæ majestatē ostendamus. In orbe nostro fons est apud Niceam, amne Vero à Gallia Narbonensi discretam, in radicibus arcis munitissimæ scaturiens, ac plerumq; æstu maris infici solitus: cujus potu in magnis æstatis æstuosissimæ caloribus juvenis è prima Arvernorum nobilitate penè strangulatus est. Namq; statim ab ipso haustu in tam intolerabiles alui torsiones incidit, ut vix mutire posset, vel etiam spirare. Vidi tamen ipse alios impunè bibisse, & classem tum Gallicam, tum Hispanam vim ingentem hausisse, atq; in usus navigationis reposuisse. *Idem lib. 16. c. 17. de re Cibaria.*

OBSERVATIO III.

Aquæ vitiosæ, tum de his, quæ gulæ gignunt tumores.

IN genere vitiosarum ex misturis aquarum, aliqua species est (inquit *Vitruvius*) quæ cum habeat non satis perlucidas, id est, sinceras venas, spuma, uti flos natat in summo, colore similis vitri purpurei. Hæc maximè considerantur Athenis, ibi enim ex hujusmodi locis ac fontibus, & in Astu, & ad portum Pyræum, ductus sunt aquarum salientes, è quibus bibit nemo, propter eam causam, sed lavationibus & reliquis rebus utuntur. Bibunt autem ex puteis, ac ita vitant earum vitia. Inter has legimus *apud Theoph.* in Pyræo esse aquas, quæ ebibitæ manent indigestibiles, & in balneis leprosos efficiunt homines, quin & plantas ex earum irrigatione sentire idem contagium. In Trœzenis autem, eodem *Vitruvio teste*, ob naturalem id genus infectionem aquarum, quod omnino aliud non habent aquæ genus, nisi quod Cibdeli oritur, id vitium vitari non potest; itaque omnes ex ea civitate, aut maxima parte sunt pedibus vitiosi. Ex fonte in Insula Chio bibentes fiunt insipientes. In Susis Persarum amittunt dentes: & quas recensuit *Ovidius 15. Metam.* aliquam indicare videntur misturam, vel gypsi, vel id genus lapidis:

Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.

Quæ ex manifesta aliqua mistura vitiosæ in potibus sint aquæ, satis hactenus prædicta exempla demonstrant. Verùm subtilior adhuc ratio reddenda est de quibusdam aquis, quæ sinceræ cùm sint, nec dissimiles aquæ simplici aliquo, tamen insigni vitio notantur. De quibus quidem nullam fere aliam reddere possumus rationem, nisi quòd individuales sint proprietates. Proprietates autem individuales, quoniam proportiones sequuntur varias elementorum, & hæ sunt infinitæ, quemadmodum & res ipsæ, ignorantur à nobis sed solùm experimento cognoscuntur, & ex hinc aliquas saltem extrinsecas & communes venabimur causas. Hoc ergo longissima experientia observatum ac certum est, quòd cujuscumq; regionis vitia, quæ popularia sint & communia, vix aliæ referendæ sunt causæ, quàm partialibus ejus regionis constitutionibus aeris, & aquis ipsis, & locis. Quorum trium non est una constitutio ubiq;, non idem situs locorum, aut expositio ventis, nec eadem terræ facies, nec eadē tandem aquarum natura esse potest. Multæ reperiuntur, præsertim in Alpibus, & quibusdam locis in Italia aquæ, quæ manifesto hoc vitio infestant bibentes, ut gulæ eis tumefactiones inducant, quas Medici modo cum Græcis Bronchocelas, modò gulæ herniam scitissime appellant. In causis, qui id misturæ vitio vertunt, aut metalli virus aliquod imputant, ut jam diximus: aut specialiter gypsum, quod aut gravitate, aut sævo halitu (*Diosc. authore*) hoc habet ut impetat fauces, ac strangulet. Qui egregiè autem hodie de rerum disputant subtilitate, duas habēt causas; aut id à lacustribus gigni aquis, aut in sinceris & puris aquis, id contumaciæ, frigiditati, ac cruditati earum tribuunt, maximè nivalium & glacialium aquarum. Ubi tres diversitates declarat experientia, quarum ratio est reddenda. Primùm non omnis aqua lacus hoc gignit. Præterea non omnis aqua frigida. Et tertiò nullum tale vitium visitur in Syria, in Africa, Arabia, Persia, India, Troglodytica regione, ubi raras diximus fieri pluvias, ac aliquas naturales esse aquas miræ frigiditatis. Universa Germania inferior, Sarmatia, Scythia, Norvvegia, quæ regiones sunt Aquilonares & frigidæ, expertes hujus vitii sunt. Et ex lacunis bibunt Arabes, Parthi, Lybici, è gelidis Hybernici; nullos tamen in his locis gulæ tumores concrescere legitur. Ratio ergo diversitatis hæc esse videtur: Id quidem frigidæ qualitatis aquarum vitium esse, prædicta satis declarant exempla: non omnis verò frigiditatis, sed quæ contumacissimæ, & (ut Græci loquuntur) indomitæ, ut nivalium diximus. & glacialiū aquarum. Unde frequenter id in Alpibus fit, quia eorum putei ac venæ, vix aliud concipiunt genus aquarum, quàm quod destillat ex nivibus quas bibunt. In calidissimis regionibus Africæ non fit, quia ibi non sunt nives In frigidissimis verò Hyperboreis, perennes sunt nives, & quædam paulatim soluuntur, tenuantur digeruntur que in terræ poris; præter alias causas particulares.

Gulæ quidem tumefactionis causam, in aquis Alpium esse contumaciam frigiditatis, quam ex nivibus eliquatis recipiunt fontes, cum Doctissimo Scaligero sentimus. Quod palàm est multis locis, præcipuè verò citra Alpes, ex eâ parte agri Taurini, quæ *Valdoca* vulgò, id est, vallis anseris appellatur. In eam regionem qui commigrat, nemo diu vivit, multis gula turgida fit, Eorum verò, qui nascuntur ibi, nemo eo vitio caret, penè omnes & amentes, & inepti ad loquendum. Id ab aqua fit è nivibus liquefactis, quæ multum terrestris frigoris & crudi continent. Crudum enim repugnat resolutioni, terrestre verò cum aqueâ tenuitate sese insinuat gutturis musculis, glandibusq; ibiq; hæret & concretum durescit. Idcirco qui Alpes habitatio & Pyrenæos, & in Arvernis circa Ligerim fluvium hoc frequenter patiuntur; nam perennes hi populi habent nives; quæ continuò liquantur, destillantq; in puteos, eorum, ac fontes quos bibunt. Vallis Cillera hoc vitio laborat, quæ distat ab Oeno circiter octo millia passuum, quam fortasse intellexit per Medullorum nationem *Vitruvius* in Alpibus. Idem in Sudera valle, quæ à Curia Rhætiæ oppido adest 12. mill. pass. Cæterùm Doria fluvius, qui ex Alpiū vallibus, hinc S. Bernardi, atq; hinc S. Mart. excurrens, influit aperta planicie in Padum, singularis hujus vitii imputatur, ut gulæ gignat tumores suis indigenis. Porrò in Equicolis aqua juxta Taliacotium turgidos pariter facit guttures; quæ tamen nec lacunales sunt, nec nivales, ac aliquam fortasse elambunt misturam ejus vitii. Et ad Callim apud Camertes perexigua valle. *Andr. Baccius de Thermis lib. 6. c. 25. & 26. pag. 413. & 414.*

OBSERVATIO IV.

Aqua putealis, in qua lacerta computruerant, potu, quidam periclitatus.

PRoprietas lacertæ est, quòd si quis comederit eam, vel biberit ex aquâ in qua fuit mortua, magnum corpori inferat nocumentum. Et mihi, cùm essem in *Marestan*, id est, in Hospitali, accidit hoc: quòd in aqua quam

quam bibebam, percipiebam horribilem odorem, & omni die mihi videbatur multiplicari. quare ordinavi, & feci hominem intrare puteum, ad videndum quid hoc esse posset: credens, quod aliqua reptilia intus cecidissent: & ille quatuor invenit lacertas multas mortuas, pars quarum erat dissoluta, & pars non. Unde timens ne inde habere possem nocumentum, incepi bibere de Theriaca, & recepi de ea pluribus vicibus, & sic evasi a nocumento, gratia Dei. Et post longum tempus orta mihi fuit pustula, ad modum granulæ, super punctum nasi. Et ego desuper posui de Theriaca, eo quod cognovi, quod illud erat ex humore venenoso à natura expulso, qui quidem humor generatus fuit ab aqua lacertarum prædicta. *Avenzoar lib. 2. tract. 7. cap. 7.*

Observatio V.

Lethalis potus aquæ, in qua cannabis diutius fuit macerata.

HÆc aqua tantopere sua malignitate nocet, ut epotam in [illegible] veneni Sicut nullis antidotis quamcunvis efficacibus & tempestivis datis, potuit occurri fato Marchionis Arbon fratris Guisiorum, ejusque uxori, ac quamplurium aliorum: qui prope Oblam in Provincia, cum æstates fervidas [illegible], imprudenter fontanam limpidam, sed occultis & subterraneis cuniculis, [illegible] in fontem [illegible] hausissent. *Pet. Pena in adversar. 227.*

† Confer quoque de aquæ venenatæ potu *Diom. Cornar. obs.* [illegible] *8.* Aquam [illegible] epotam commemorat *Borel. cent. 4. obs. 20.* quæ etiam [illegible] *obs. 40.* de atramenti potione [illegible] narrat. Vide etiam *H. ab Heer. obs. 13.*

Observatio VI.

Aqua Helleboro infecta, ejus potu (ob sequentem) lethali Dysenteria correpti, [illegible] facere coacti sunt.

HEllebori vi Cirrhæi expugnati fuerunt. Solon enim ejus radices [illegible] in Plistum amnem conjiciendas curavit: atque ubi satis infectam medicamento aquam intellexit, quem prius in urbem influentem averterat, in pristinum alveum omnem reposuit. Cirrhæi, cum avidius de aqua illa bibissent, alvi perpetuo profluvio laborantes, deserere mœnium præsidium coacti sunt. & Amphyctionibus obsidentibus urbem tradere. En egregium stratagema, rem gerere ope fictorum, dum armorum non licet. *Pausanias in Phocaicis.*

De Vino, Cerevisia & glacie.

Observatio I.

Vino & cerevisia solano somnifero altero infectis, Scoti Danos adeo dementarunt, ut Ducem eorundem cum universo exercitu deleverint.

BUchananus lib. 7. suæ historiæ Scoticæ exponit, quo pacto hujus solani succo, vina & cerevisiam Scoti infecerint, unde Danos suos hostes ita dementarunt, & in profundum somnum induxerunt, ut eorum Ducem Senonem cum toto exercitu deleverint. *Joach. Camer. in Horto suo.*

† De Cive, ex haustu vini veneno prout creditum, infecti periclitante, illico liberato, vide *Thonner. lib. 4. obs. 5. p. 223.*

Observatio II.

Glacie ex vino hausta mortui.

VIdimus in colloquio Pauli III. Pontif. & Caroli V. Imperatoris, Franciscique Galliarum Regis maximi, quod prope Niceam oppidum, Allobrogum tunc ditionis habitum est, pro pace Christiani orbis pacificenda, permultos ex comitatu aulæq; Caroli tum Hispanos, tum Italos, in portu Villafranco dicto curasse glaciem ex montosis Ligurum convehi, quæ calicibus imposita & liquefacta, vina frigidiora efficerentur: erat enim tunc æstas. Quod ego in Hispanis Italisque, qui sobrietatem parsimoniamque arcte profitentus, demiratus sum, & majore reprehensione dignum existimavi. Sed horum maximam turbam postea gravissimas luisse pœnas accepimus Inter hos autem Gonzagam Mantuanorum Principem, crasso, pingui & obeso aqualiculo distentum, paucis post mensibus eo potu extinctum audivimus. Inter luxuriæ Romanæ delicias non postremum hic potus locum obtinuit: quare *Plinius*, severus luxuriæ censor & castigator: *Hi* (inquit) *nivem & glaciem potant: pœnasq; montium in voluptatem vertunt. Servatur algor æstibus, excogitaturque, ut alienis mensibus nix algeat.* Quibus verbis aquas separari, & ipsa naturæ elementa in pecuniam [illegible] esse, ostendit. *Chares Mytilenæus* refert, Alexandrum Macedonem in Petra, Indiæ oppido, plurimos specus effodi jussisse, eosque nive repleri, [illegible] frondibusque quernis superinjectis & [illegible] enim nivem diutius posse servari, exploratum est. Porrò eam voluptatem à Græcis ad Romanos ut pleraque alia, transisse credi potest. Nam tum historici, tum poetæ apud eos celebrem mentionem faciunt. Tradunt enim Simonidem Poetam forte apud quendam æstate cœnasse, cumque [illegible] aliorum convivarum potionibus nivem indi vidisset, sibi autem [illegible] misceri, epigrammate quodam faceto & eleganti in hunc [illegible] morem lusisse. Omnino is potus in Græcia frequens fuit, nam & aquæ refrigerandæ gratiâ in puteum [illegible], nivem ad ampliorem acquirendũ rigorem [illegible] apud eos Proverbium vulgatum, cum per æstatem [illegible] bibere frigide optarent, nivem æque ac Simonidem [illegible] potare [illegible] aquã præterea decoctam vitro demissam in nives refrigerari inventum Medicorum esse arbitror: ita enim voluptas frigoris contingit sine vitiis nivis, quanquam Neronis impurissimi & impudissimi tyranni inventum esse, prædicent authores splendidi. *Bruyerinus lib. 16. cap. 9. ejusdem operis.*

Bartholomæus Bataliono, qui per multos annos Byzantii gemmarum mercaturam agens, commoratus est, narrabat se quotannis observasse æstivo tẽpore, Turcas plurimos fluxu alvi vexatos decedere quod nonnisi ex immodice nive & glacie refrigerato potu, [illegible] accidisse asserebant Medici urbis illius. Moderate itaque, & non indistinctum, frigido potu utetur ille, qui rationi magis, minus vero palato inserviet. *Marcell. Donatus lib. 4. cap. 6. histor. med. mirabilis.*

De Contactu Venenato.

Observatio I.

Solo contactu interficientia venena.

FErunt Turcas veneficia habere præsentanea, quæ solo attactu eadem die interimant. Idque frequens est apud illos: sed tamen solum mandante Principe. Quanto celerius nociturum, inditum vulneri. *Cardanus lib. 5. cap. 5. de venenis.*

De Turcarum atque Persarum prædicant venenis, Ephippia certis medicata succis, itemque vestes & ocreas interitum afferre. Cereos quoque lethali veneno infici posse, nuper compertum est. *Scaliger exercitat. 1. ad subtilit. Cardani.*

Id quoque credimus, quod de veneni genere eo à Turcis parato circumfertur, quod solo demum contactu, quacumque corporis in parte id hærat attactum hominem perimat, etiam (ut a quibusdam dici audivisse memini) si vestitus aliquis inter corpus, venenumque

interſit. Nam vel ſtapedibus illis ſolis (quod vix crediderim) conſcenſuri inde equum, perire traduntur ex eo: tanto magis, ſi veſtitu nullo interſepiente cutim tangat: atque adhuc magis, ſi intro ſumeretur. *Jul. Alexandrin. Annot. ad lib. 3. cap. 3. de temperamentis Galeni.*

Turcarum atque Perſarum venenis deleteriis, citiſſimæ & efficaciſſimæ ad penetrandum facultatis, conſtat guttatim infici poſſe ephippia, imbui ocreas, calcaria deliniri, ſoleas ferreas ſubtiliter injungi; unde cōfeſtim interiora hominis invadat, inambulet, enecet, perimatque. Veſtibus idem, ferro, canibus, lapidibus ligniſque contactu hærens, præſentem affert mortem, cubilibus, interulis, camiſiis, ſedilibus inſtillatum idem operatur. Hoc peremptum ferunt Joann. Galeazium, Mediolani Ducem. Venenum etiam literis imprimi, quod halitu enecet: Cereos ſimiliter lethali veneno affici: Et ova integra fiſſuris ingenioſè celatis, infici poſſe notum eſt. Quamobrem cautè inter inſidiatores homines, prudenterque agat, qui crudeli morte confeſtim perire, & animam nolet invitus turpiter profundere. *Schenckius Filius.*

Observatio II.

Concubitus venenatus.

Antiquorum curam diligentiamque quis poſſit ſatis venerari, cùm conſtet omniū venenorum ocyſſimum eſſe aconitū: & tactis quoque genitalibus fœminini ſexus animalium, eodem die inferre mortem? Hoc fuit venenum, quo interemptas dormientes à Calphurnio Beſtia uxores M. Cæcilius accuſator objecit. Hinc illa atrox peroratio, ejus in digito mortuas. *Plin. nat. hiſt. lib. 27. cap. 2.*

In coitu quoque diligentia adhibenda, ut fugiantur mulieres, quo tempore menſtruatæ ſunt: Illud enim compertum eſt, poſſe homines hujuſmodi uſu veneris venenari: & eſt inter alia exemplum antiquum de Calphurnio Beſtia, qui coitu uxores venenabant, ut dives fieret: unde rumor erat Romæ, Calphurnium digito interficere uxores. *Mercurialis lib. 1. c. 17. de venenis.*

Fuit quidam perverſe & ſcelerate malus, qui dum conjunx καλαμηνία haberet, pudet dicere quomodo ſuccum toxici Hiſpanorum ei admovit, & mulierem extinxit. *Crato in Epiſtola 1. lib. 2. Epiſt. per Laur. Scholtzium public. pag. 227.*

† Immo nec oſcula ſubinde tuta eſſe, teſtatur, inter alia, exemplum puellæ, cujus meminit *Severin. de Viper. pag. 390.* quæ oſculo venenato homines infecerat.

Observatio III.

Herba cui indormientes ſuaviter moriuntur.

Diodorus Siculus lib. 2. ex narratione cujuſdam Jamboli mercatoris in Arabia Felici, reperiri quoddam genus herbæ ait, ſuper quam qui dormiunt, ſuaviſſimo ſopore corripiuntur, & ita intereunt. *Mercurialis de venenis lib. 1. cap. 11.*

Observatio IV.

Cultelli parte altera infecta veneno, mulier mortua.

Cteſias, auctor antiquiſſimus, *in libro de rebus Perſicis* ſcribit, quandam mulierem Statyram vocatam, maximè ſemper timuiſſe venenum, & omni diligentia uſam, ut illud evitaret, factum tamen ut quędam alia mulier eam hoc modo venenaret; cultelli partem alteram tantum veneno infecit, & deinde coram Statyra diviſit aviculam parvam coctam, & qua parte avis tacta fuerat à veneno cultelli, oblata Statyrę, illico eam extinxit; cum interim qua parte avis non fuerat tacta à veneno, nullum detrimentum, ipſi miniſtranti intulerit. Quare qui timent venena, non permittant ut carnes ſibi ab aliis incidantur & offerantur. *Mercurialis lib. 1. de venenis, cap. 17.*

Observatio V.

Scarificationis venenatæ hæmorrhagia mulier demortua.

Quam mihi reddes rationem, de hæmorrhagia uxoris nobilis viri Berchtholdi à *Flerſcheim*, de nobili Helmſtettorum ſtemmate natæ? cui graviter ægrotanti, quum in ſcapulis cutem, adhibitis cucurbitulis, inciderent ſcalpello, nemo ſanguinis fluxum ullâ arte vel carmine ſiſtere potuit. Altero die mortua, etiam cruentavit, donec ad ſepulchrum efferretur. An Chirurgus ea fuerit uſus arte, quam quidam balneator in Monachio, Ducum Bavariæ Metropoli, noſſe fertur: qui cucurbitulis tantum ſanguinis, quantum voles, vel ad ſyncopen uſque elicit? at illius hæmorrhagiam, quando libuerit, ſiſtere poteſt. Hunc verò ajunt ſuum ſcarificationis ſcalprum, pulvere quodam quibuſdam ſpeciebus ſalis mixto, expolire, qui ſanguinem concreſcere non ſinit. Nam & ideò in gangrænæ ſcarificatione, inciſiones aquâ ſalſâ calente, ne ſanguis ingroſſetur irrigamus, quem ſi ſpongiâ recenti marinâ, aqua ſalis aut maris humectata, abſterſeris & fomentaveris, etiam liquidior fluet. *Joan. Langius epiſt. 40. tom. 1.*

Observatio VI.

Puella pomo veneno delibuto & devorato, à veneficio aſſerta.

Sunt qui pulverem foliorum, aut decoctum, ſuccumve omni veneno hauſto adverſari teſtentur, aſſerentes puellam quandam Paviæ, cùm venenum inſcia in pomo quodam ſumpſiſſet, adeò intumuiſſe, ut nec Theriaca, nec alio quovis antidoto curari potuerit; tandem verò aqua cardui benedicti diſtillata ſumpta, periculo omni & veneno liberatam. *Hieron. Tragus, lib. 2. cap. 115. de hiſt. ſtirp.*

Observatio VII.

De numo argenteo venenato, quo interemptus fuit Marci Antonii Boſcoli filiolus unicus, decem menſes natus.

Crudele eſt profectò, & planè inhumanum, innocentes pro delinquentibus punire & ulciſci, ut patet maximè ſequenti hiſtoria. Nam cùm Catharina ex familia Piori Clodienſi, dictum Marcum Antonium ulciſci pro injuria, ut videbatur, illata, non poſſet: modum excogitavit, quo ſaltem puerulum ſuum unicum interficeret. Unde ſimulatâ ſummâ amicitiâ, omnia veræ & fidelis amicæ officia præbens, domi foriſque, tandem ipſi puerulo, in Strenam, ut moris eſt, in Chriſti nativitate, illa numum ſingulari quodam veneno delibutum, amicè ſcilicet dedit: puerulus verò, qui nondum fari poterat, ejus pulchritudine & novitate allectus, ſubitò arripuit, orique admovit: paulo pòſt puſtulis ex doloribus in ore excitatis, ipſum forte fortuna, proh dolor! deglutivit; mox faucibus & gula ſubinde inflammatis, vox faucibus ipſis hæſit, nec clamare potuit, & quamplurimis, ſed fruſtra, admotis, ſequenti die hanc miſeram in ſempiternam, non citra maximum, & quaſi incredibilem utriuſq; parentis dolorem, commutavit vitam. Ego interea, ſequenti die ab aſſumpto & deglutito numo, vocatus, omnia diligenter inquiro, & ſingula exactè examino. At viſis in ore puſtulis, maxima cũ inflammatione, indicavi ego numum illum fuiſſe veneno particulari infectũ, & maximè corroſivo: quæ dum referrem, meamq; ſententiam de morte pueri dicerem, quæ vel diſſectione magis innoteſcere poſſet: rogavit me uterque parens quàm maximè officioſè, quatenus placeret videre, & diligenter

contem-

contemplari, num puerulus extinctus fuerit simplici numo per suffocationem: an verò per ipsummet venenum numo communicatum. Quorum precibus devictus, non potui nisi ipsum aperire, & singula diligenter observare. Sectionem itaque à mento auspicatus, ad os pubis usque rectà deduxi, nihil intactum aut non visum relinquens: sicque mandibulâ inferiori per medium divisâ: amputatâ verò & separatâ linguâ & ejus musculis, carbone nigrior omnibus visui exposita, ita ut mirarentur, quod tam brevi temporis spatio, nondum viginti quatuor horis revolutis, in tantam devenerit gangrænam. Ulterius autem ego progrediens, secundum gulam sectionem ad claviculam, & secundam thoracis vertebram usque duxi, & quasi in gulæ medio, non longè ab Oesophago numum ibidem fixum reperi, gulâ ferè totâ sursum deorsumque corrosâ, unà cum ventriculo valde constricto, ut ulteriùs descendere non potuerit. Extracto autem intoxicato numo, & aceto injecto, thoracem similiter aperire volui, cor ut viderem, an jam esset veneno infectum, necne. Quo discooperto, nihil notatu dignum in toto thorace reperi, quàm pulmones valde inflammatos. Cordis verò parenchyma cum suis vasis contracta & strictiora reddita, & sanguis in ipsis vasis contentus, infectus, valdéque ater erat. Quibus visis & declaratis, parvuli defuncti pater summopere rogavit, ulteriùs ne progrederemur: cui obtemperatum est; & collectis omnibus rursum partibus utcumque cadavere resuto, magnifice & splendide ornato, celebri & honoratissimâ pompa ad sepulturam funus deductum est. Interea bona illa amica sua illico Cloduâ migravit, nec ab eo tempore, quod sciam, reversa est. *Georg. Garnerus de observat. propr.*

CITÆ OPERATIONIS VEnenum.

Observatio I.

Nubiæ venenum perniciosissimum.

I*Oannes Leo, qui descripsit Aphricam, in fine libri sexti*, rem miram narrat, quæ digna scitu est, scilicet, in Nubia reperiri quoddam veneni genus, cujus si granum unum propinetur decem hominibus omnes statim jugulare spatio quartæ partis horæ; sin autem tradatur uni homini, illum statim interimere. *Mercurialis lib. 1. cap. 6. ejusdem operis.*

Hoc quoque novis narrationibus acceptum feramus. In nubia, & quæ est Æthiopia sub Ægypto, granum est quod devoratum expellit animantes vita. Decima pars intra horæ quadrantem interficit. Ejus nomen non posuere. *Jul. Cæs. Scaliger exercitat. 253. n. 11. ad subtil. Cardani.*

Observatio II.

Adad & baxera veneficia.

ADad legi olim Solem dictum Persarum linguâ. Ejusdem nominis in Africa radix est: cujus aqua stillatitia pota, intra horæ spatium mortem affert. Naturalem perniciem auxit ars. Erat lethalis illa, sed minus vegeto ac præsenti veneno. Igitur per alembicum educta pars ejus efficacissima, efficctioni conjunctam habuit celeritatem. In regno Deli quod Tartaris Catainis affine est, arbor nascitur, quæ Baxera nominatur. Ejus radix vorata illico interficit. Cujus mali remedium fructus est qui dicitur Nirabri. Eo namque venenum tollitur cujusque generis. *Idem Scaliger exerc. eadem num. 4. & 6. ad subtil. Cardani.*

* * *

DEFINITI TEMPORIS VEnenum.

Observatio I.

Venenum temporaneum, quod ad certum tempus interficiat, dari posse.

QUod satis celebre Attilio de Regulo, id nupertime legimus scriptum in Tuditani libris: Regulum captum, ad ea quæ in Senatu Romæ dixit, suadens ne captivi cum Carthaginensibus permutarentur, id quoque addidisse: venenum sibi Carthaginenses dedisse, non præsentaneum, sed ejusmodi quod mortem in diem proferret: eo consilio ut viveret quidem tantisper quoad fieret permutatio: pòst autem grassante sensim veneno cor tabesceret. *Gellius cap. 4. lib. 6. Noct. Attic.*

De hac re cõsule *Petri Carraræ quæstionem, cum Petri Aponi Conciliatore excusam, Ponzettum lib. 1. cap. 13. Galeottum cap. 12. de promiscua disciplina, Amat. Lusitanum cent. 2. curat. 65. Joubertum paradox. 3. lib. 27. Ioh. Alexandrinum annotat. ad Galenum, 680. Mercurialem de venenis lib. 1. c. 71. Cardanum lib. 2. tract. 5. contradict. 9. & de subtilitate lib. 2. Valleriolam loc. commun pag. 633. Pareum de venenis, cap. 3. Andr. Baccium lib. 1 de Prolegomenis venenorum, Vicum Vidium Tom. 2 pag. 13. Matthiolum in 6. Dioscor pag. 1399.*

CIRCULATORUM VENENUM.

Observatio I.

Circulatorum admirabile venenum, convulsiones horrendas cum dementatione invehens, & tandem exsperans.

ILlud quotidie in circulatorum spectaculis admiramur. In vinum immiscent pharmacum, quod fauces convellat. Ei cui fucum facere volunt, jubent in illo vino intinctum digitum, quasi prægustandi causâ sugat. Tum illico in os inductum sibi mordicus, non sine & dolore, & clamore, premit invitus. Interea perinde atque blanditiis mœrentem consolentur, tẽpora, carpique arterias oblinunt quasi attrectando aliud agunt. Simul se nescio quid obloquuntur, quò avertant spectatorum attentiones. Oblinunt autem medicamento quodam, ut nos vidimus, studiose admodum observãtes. Deinde numum in terram projectum, hortantur, ut tollat. Ibi ille pronus primum sese nequit attollere: mox amens concidit: Statimque ejus more qui metuit ne mergatur aqua, natat: ac vociferatur simul se fluctibus obrui. Ergo cum erigit circulator. Ille quasi ulturus injuriam, primùm maleficium obliquo, ac torvo obtutu exprobrare: mox agredi: postremò fugiẽtem persequi. Donec abstersio tandem veneno recipiat animũ, ac menti restituatur. Ubi ad se redit, quasi qui evasit è mari naufragus, capillum, vestimentaque veluti uda torquere, exprimere: brachia tergere, nares emungere. Hæc fabulæ non sunt: nam & vidimus, & impolturam veriti, nostris, amicorumque famulis fieri jussimus. Quos inter, & præstigiatores illos de compacto nihil geri potuit. Et coqui lixam totum sequens triduum attonitum mirati sumus. Quinetiam à nobis interrogatus, ecquid passus esset, ajebat, & pœnitere facti, & suppudere periculi. *Scalig. exerc. 154. ad subtil. Cardani.*

EFFECTUS ET CONSEQUENtia venenorum.

Observatio I.

Corda quorundam veneno enectorum, seu cardiaco morbo absumptorum, igne non consumi.

P*Linius lib. 11.* Cor negatur cremari posse, iis qui cardiaco morbo obierunt: aut veneno interemptis.

Certè

Certè extat oratio Vitellii, qua reum Pisonem ejus sceleris, hoc usus argumento, palamque testatus, non potuisse ob venenum cor Germanici Cæsaris comburi. Idem confirmat *Suetonius primo cap. in Caligula. Lipsius in Tacito.*

Verumne sit, quod tanquam populare & vulgatum narrat *Plin. lib.11.c.37.* cor morbo cardiaco interemptorum, non uri, sicuti nec veneno sublatorum, haud certus sum: Quia, cùm cor nullum magnum affectum sustineat, secundùm Aristot. & Medicos, necessarium planè est, si incombustibile reddi debet, id ob aliquam insignem affectionem pati. Præterea venena, ut quàm plurimorum generum sunt, sic variis modis necem inferunt; ob idque minimè veritati consonum est, cor à quolibet veneno, flammis resistendi facultatem acquirere, frustraque disputatum fuit, an Germanicus obierit Cardiaco morbo, an veneno, quod cor ejus uri non potuerit, *Mercurialis var. lect. lib. 5. cap. 6.*

Observatio II.

Veneni vi sanguinis substantiam computrescere: & in virentis herbæ succum transire aliquando: nonnunquam etiam omnino lacteum conspici.

IN aliquibus putrescit substantia sanguinis: velut in muliere, quæ laborare videbatur laterali morbo, anno M. D. XL. ad quam vocatus, cùm jam haberet spirationem gravem, videreturque moritura, eadem die consensu Medicorum priorum, rogantibus affinibus, cùm certum esset bibisse venenum jam aliquot antea mensibus secui venam, prodiitque non sanguis, sed virentis herbæ succus, perseveravitque usque ad uncias novem: quod ego prodigium videns, nec proficere ex hoc certus, jussi sanguinem sisti, magna cum astantium admiratione: vixit tamen adhuc triduo, quasi alleviata venæ sectione. Manifestum est autem quod Jecur tale esse debuit. Veluti cùm hæc rescriberem, Anno M. XLVI. ætatis autem XLV. Thomas Iseus amicus noster, misit sanguinem viri nobilis ad me, cui venam secuerat, lacti adeo similem, ut nihil fuerit expressius. Manifestum est autem, quod vel putrefaciens hic bibit venenum, aut hepar tale diutino morbo factum est, veluti lacteum: similia enim à similibus generari necesse est. *Cardanus contradict. 9. lib. 2. tract. 5.*

Observatio III.

Historia pulveris venenati, mentem lædentis, exhibiti.

EXhibitus fuit in ferculo pulvis cuidam adolescenti, qui ex eo in maximam incidit corporis jactationem, & in pruritum adeò molestum, ut unguibus se laceraret, supervenitque totius corporis tremor, & videbatur animo linqui. Dubitarunt parentes de veneno: ego ad hunc accedens, vidi eum maximè vociferari, altaque voce inclamare, conquerentem se à patre, nunc præsente, fuste percuti, in locoque dolente statim apparebant pustulæ rubicundæ, ac si quis verè eum flagello cæderet, fugamque inde quærebat, ac si è patris manibus fugere voluisset; nisique ab astantibus vi detentus fuisset, ex præcipiti loco se dedisset, ut inde exiliret. Hoc videns, jussi ut pater inde abscederet: quo remoto, non amplius se percuti, sed percussum fuisse, alta voce conquerebatur. Cùm autem denuò pater dolore filii anxius ad eum consolandum rediisset, statim iterum se ab eodem percuti altiùs clamabat. Tandem remoto patre, cùm per spatium trium horarum conquestus fuisset, ostenderetque astantibus sæpe flagelli vestigia, vibicesque, ac livores, nullo adhibito remedio, præter copiosum potum vini generosi, (nullum enim aliud, omnia renuens, admisit) sponte incidit in profundissimum somnum; qui per mediam diem & noctem integram perseverans, solvit hunc affectum, superveniente copiosissimo sudore: unde expergefactus, sanus quidem, sed ferè mente stupidus, evasit. *Salius cap. 19. de affect. partic.*

Observatio IV.

Veneni vi ventriculi fundus erosus.

AGnovi virum qui uxorem reliquit, & ab ea se separavit, & dedit ei venenum, quo facta est tympanitica, & supervixit paucis annis forsan sex aut septem: & ego curavi eam, sed sanare non potui. Jecur autem per venas corrumpit colorem linguæ, & perducit ad lentas febres, & morbum facit similem naturali. Et ego vidi Hieronymum Bertolium ita laborasse, quasi esset amphimerina: sed quia eò pervenit, ut lingua esset fuligine omni nigrior, & adeò aspera ac arida, ut apposito Orichalco non posset avelli, ideò existimavi esse venenum. Eoque dissecto, apparuit ventriculi imum quasi excoriatum, & jecoris superficies tota convexa nigerrima. *Cardanus lib. 2. de venenis, cap. 1.*

† Ab arsenico ventriculum erosum annotavit etiam *Salmuth. Cent. 1. obs. 10.*

Observatio V.

Hypercatharsis ad sanguinem usq; curatio.

MEdicus quidam studioso Holando, rarioris texturæ juveni, ac insueto ad medicamenta, fortes quasdam pilulas, ex quarum usu ultra viginti sedes ad sanguinem usque habuit, exhibuit. Helidæus advocatus à Medico illo, qui medicamentum istud exhibuerat, (quem Syncopalem cognominabant, propterea quod examinandus, cùm valde ignorans esset, Syncope correptus fuerat) primùm ægro lavativum sine sale ordinavit. Postea abdomen seu ventrem inferiorem unguento ex ol. rosaceo omphacino, & citoneorum, an. partib. æqualib. confecto, inungi, & pulv. ex Anthera, sumach. corticib. thuris, & gallarum, constantem, inspergi curavit: ac postremò syrupi infusionis rosarum siccarum unciam unam semis, cum aq. plantaginis & endiviæ, ana unciis duabus exhibuit, sicque ægrum pristinæ sanitati restituit. *De CL. V. Laur. Scholtzii exemplis.*

Observatio VI.

Importuno Theriacæ usu mortuus puer.

PUeri in totum abstineant à Theriaca, nam infirmior est illorum ætas, quàm ut possit tam potens pharmacum tolerare, & colliquat eorum corpus, primogeniumque calorem eorum depopulatur, nō secus quàm lumen lucernæ, oleo copiosiùs infuso, extinguitur. Vidi puerum, qui moriebatur intempestivo Theriacæ usu, diu febricitarat, & corpore attenuato vires illi planè collapsæ erant, ut non nisi summâ diligentiâ superesset: quod ex contemplatione medica percipiens, interdixi illi Theriacam. At curator ejus, qui patrem se pueri esse ajebat, tyranni magis authoritate utens, quàm rationi auscultans, temerè coegit me, quamvis invitissimum, ut illam puero darem, quam assumptam non valuit concoquere. Erat enim viribus pueri superior, & totum illius habitum dissolvit, alvoque immoderatiùs citatâ, puer noctu importuno Theriacæ usu mortuus est. *Galen. lib. de Theriaca ad Pisonem, cap. 17.*

† Non rarò quoque incuria pro medicamine venenum exhibet: Sic miserandam aberrationem in divendenda Tragea memorat *Salmuth. Cent. 2. obs. 40.* qui etiam *obs. 88. & 90.* semen hyoscyami pro semine anethi, & opium pro Apio exhibitum prohibet. *Idem* arsenicum pro saccharo comestum refert *Cent. 2. obs. 96.* & loco terræ sigillatæ, *Hachstetter. Decad. 3. observ. 2.*

Observatio VII.

Morbus peculiaris ad venena consequens.

PRoprium est veneni, relinquere morbum quendam peculiarem, ex tertio genere crassi morbi, quod fit a pituita putrefacta, seu nisi abunde limis: quem vidi in pluribus, qui à veneno convaluerant, & maxime patre meo Facio Jurisconsulto, qui quotidie de eo conquerebatur. Eructant acidum, flatu multo abundant, vago dolore hinc inde torquentur, ac saltatorio (ut ita dicam) modo è pede, confestim in oculum, modo in ventrem, aut ex aure in manum. Mortuus est cum eo non ex eo, neque grave est symptoma, morbus autem dici non potest. Curatio ex Theriaca, smaragdo, electuario (ut ajunt) Alchermes, coctionem procurare. Hippocratis ratio in purgatione cum elleboro per superiora constat, & Hippophaë, id est, lappagine de qua Plinius, per inferna. Victus totus ex lacte. Credunt aliqui hoc ipsum Symptoma dæmonem esse, aut ab illo. *Cardanus lib. 3. de venenis, cap 26.*

APPENDIX DE PHILTRIS
& præstigiis.

PHILTRA.

Observatio I.

Philtro potionatus Baro, contabuit: aperto corpore, carnea massa in fundo ventriculi deprehensa: unde postmodum casu ejusdem remedium patefactum.

GEnerosus quidam Baro, Bohemus, filium Bononiæ habuit, qui accepto Philtro, totus contabuit, ac tandem mortuus est. Posteaquam vero corpus sectum est massa quædam dura, cornu similis, in fundo ventriculi inventa est, quæ patri postmodum transmissa fuit. Pater, in memoriam filii sui demortui, cochlear sibi ex ea massa fieri curavit, eoque frequenter in mensa usitus fuit. Accidit autem forte fortuna aliquando, ut cochlear istud embammati ex Nasturtio aquatico, cum aceto confecto impositum dissolveretur. Hinc, Nasturtium aquaticum viribus non vulgaribus contra Philtra præditum esse, facile conjicere possumus. *CL. V. Petr. à Mea, excellens, amicus noster, quem alias intimus, Laur. Scholtzius, de suis ad nos transmissis observationibus nobilioribus.*

Observatio II.

Philtro & veneno potionati quidam, admirandis horrendisque insania & febris correpti sunt.

ESt in civitate sutor quidam, qui odium uxoris suæ bibit cum vino, à vetula quadam in convivio sibi præbito. Hic per intervalla corripitur furore, in uxorem debacchatur, sævitque verbis, verberibus, quin & gladio quandoque. Tandem declinante insania, desperabundus in summum tectum confugit, suspendio vitam finiturus. Hic pene quotidie sentit tormina, & sanguinis mictu perpetuo laborat. *D. Jo Pincier de observat. propr.*

Non procul hinc est, qui in offa venenum hausit, atque ille aliquoties in anno vomitat, nunc carbones, nunc atramentum, nunc membranas, nunc setas; neque hæc tantum, sed & animalcula viva, araneas, vermiculosque diversarum formarum. Cumque hoc vexatur symptomate, aquas plane aversatur, adeoque vinum sitit, ut in dies ei non sufficiant sex nostrates mensuræ Augustanæ circiter duodecim. Delirat interea, mentisque est omnino conturbatæ, & in desperationem flectentis. *Idem.*

Huc transcribes *ex libro 2. hujus operis, titulo de suffocatis*, historiam Camerarii, referentis, *juvenem a muliere Philtro dementatum, percam piscem vivum deglutire instituisse, & suffocatum. Schenckius Filius.*

† Plura de Philtris vid. apud *Hors. de Natur. Amor.* & *Combach. lib propr.* De mirando Caroli Magni philtro lege *Strobald. lib. 1. Geneanthrop. Tr. 2. p. 12. p. 36.* Morbum à philtro periculosissimum persanatum memorat *Henr. ab Heer. obs. 13.* Exempla insaniæ ex philtro varia proponit *Zwinger. Th. Vit. Hum. p. 17.* adde *Salmuth. Cent. 1 obs. 70. Rulad. Cent. 3 cur. 91. & Cent. 7. cur. 48.* An verò determinari possit hoc venenum? vide *Sennert. in prax. c. de Philtr.*

Observatio III.

Veneni quod fascino contrahitur, curatio & historia.

QUoniam sagarum & veneficorum hominum turbam non parvam esse ferunt, quorum fascino venenum plures sæpenumero contrahunt: idcircò verum ac proprium ad hujusmodi virus propellendum & præ cæteris eximium alexiterium depromere, nobis venit in mentem, quod profecto Genevæ expertus sum mirabili cum efficacia. in quadam puella ex Lugdunæorum genere oriunda, annos quinque aut circiter nata, veneno à quadam malefica muliere jam diu contracto, tota propemodum emaciatâ, omni motrice vi prorsus destitutâ, voracissimâ & quasi insatiabili, quæ quidem quodam alexipharmaco, de quo verba sum facturus, ter, quaterve illi exhibito, ac iterato tunc, & loqui & ambulare cœpit. Pauco post tempore ipsam tandem esse sanitati restitutam pater qui illinc in Galliam Narbonensem, cum omni sua familia concesserat, literis nobis significavit. Ea autem antidotus cynoglossum est, non tamen ipsum vulgare, & quod Pharmacopolis profertur, sed quod à *Dioscoride, & in mea de medicinali materia quarto* describitur. Hujus autem foliis hactenus usi sumus, radicum vires nondum percepi. At verò saga mulier à qua evulgatum est hoc alexiterium, novem folia ex aqua potui dabat fascinatis. Nos autem foliorum herbæ (neglecto numero quo superstitiosa saga utebatur) manipulum in aquæ fontis semissa decoqui ad mediam partem præcepimus: dein decoctum vacuo laborantis ventriculo (ut fere fit) propinavimus. Postea cuidam alteri Genevæ puellæ, eodem fere veneni genere, a nescio qua muliere veneficâ infectæ, quidam pharmacopola Gallus felicissimo successu Moibani antidotum, cujus descriptionem à me acceperat, ad semidrachmam ex vino albo potui dedit: qua paulo post, & absoluta evacuatione per superiora & inferiora, puella tandem convaluit. *Aubertus Exerc. 41. ad Fernel. Abdit. lib.*

† De fascino matri & infanti dato videsis quoque *Wolfgang. Gabelchov. Cent. 1 p 33. Th. Bartholin Cent. 1. Histor. Anatom. 9.* ubi de Capsimulgo. Fascinum ad odium exemplum refert *Borell. Cent. 1. obs 91.*

DE PRÆSTIGIIS.

Observatio I.

Malis, ut credebatur, medicamentis potionatæ duæ mulieres, horrendis vomitionibus correptæ sunt. Quarum una acum crinalem hamatam cum capillis, & unguium segmentis cum vitæ periculo evomuit. Altera capillos muliebres, cum vitri frustulis, & canis cauda villosæ tribus particulis vomitione rejectis.

NOn sine strangulationis periculo evomuntur, quæ fidem excedunt. Vidimus mulieres duas socias, & vicinitate familiares, una die malis (ut arbitrati sunt) medicamentis potionatas, quæ monstrificis exagitatæ vomitionibus miraculum præbuere: altera acû crina-

crinalem ingentem, in modum hami implicatam, cum capillo muliebri pluſculo, cum relegminibus unguium involuto, rejecit magnis conatibus: dum ea evomeret omni nixu, nihilo penè minus ac ſtrangulata jacuit, quæ ſequenti nocte obiit. Altera item capillamentum muliebre, nitri fruſtra, cum canis caudæ piloſæ tribus fruſtis arefactis, ita ut penè integræ caudæ quantitatem, ſi unà compoſita fuiſſent, facilè adimplerent: Ter aut quater in eos conatus anxio hiatu, penè ſuffocata, jacuit moribunda. Unde quæſo, Deum immortalem! eos efficaces effectus invenerit mortalitas? Quâ ratione ea veneficia invenit, & quomodo ea hauriri potuerint, vitæ ſit judicium. Quidam veneficis incantaminibus oculorum acies præſtringi dicunt, ne eas obſcœnitates conſpiciant, nec in ore commanducata ſenſu dignoſcantur: Alii, quod majus eſt, (ſi credimus) in cinerem redacta, magno tentatoris artificio, in ventre majori miraculo redintegrantur. Magorum hæc commenta ſunt, tam certum eſt eas evomuiſſe, quàm incertus eſt devorandi modus. De iis veneficiis altera in ſtrangulatu ſæpius defecit, altera miſere interiit. *Alexander Benedictus lib.7.cap.25. Practicæ.*

Observatio II.

Prodigioſus mulieris vomitus, quo longiores & recurvos clavos, æneaſque acus, una cum cera & capillis in globum mixtis: præterea, carnis fruſtum ingens evomuit.

Accidit his temporibus novum & admirandum morbi genus: quod etſi viderim curaverimque, ſcribere tamen vix auſim. Mulier 16. agens annum, ab ima ventris parte, dolore exorto, convellere manibus nitebatur. Cumque in horrendum clamorem erumperet, intumeſcebat illico totus venter, adeò ut uterum geſtare crederes octimenſem: & voce exhauſta, ubi toto cubili hinc inde rejectans ſeſe, & plantas pedum interdum cervici connectens, reſiliebat in pedes, iterum procidens ac reſiliens: iſtuc ipſum identidem factitabat, quoad paulatim ad ſe reverſa, quoquo modo recrearetur. Interrogata quid egiſſet, penitus ignorabat. Nos verò ejuſmodi morbi cauſas diſquirentes, arbitrati ſumus hoc malum ex vulvæ aſcenſu, & vaporibus malis ſurſum elatis, & ſubinde cor & cerebrum impetentibus provenire. Quare idoneis medicamentis adhibitis, cùm nihil omnino profeciſſent, non parum mirati ſumus. A recta tamen via minimè deſiſtendum putavimus, donec ferocior facta, ac torvis oculis circumſpiciens, tandem prorupit in vomitum, quo longiores & recurvos clavos æneaſque acus, unà cum cera & capillis in globum mixtis evomuit: & noviſſime jentaculi fruſtum, tantæ magnitudinis, ut devorare integrum nullus potuiſſet. Cumque idipſum ſæpius, etiam vidente me, factitaſſet, teneri eam arbitratus ſum ſpiritu malo, qui dum hæc ageret, ſpectantium oculos perſtringeret. Quare, ſpiritualibus Medicis commendata, manifeſtioribus dein ſignis & argumentis rem comprobavit: Nam & nos ſæpe eam vaticinantem audivimus, & ea præterea agentem vidimus, quæ omnem vim morbi ſupergreſſa, humanum etiam captum excederent. *Beniv.cap.8.*

Observatio III.

Mulieris Bononiæ circa pudenda Meliceride ex faſcino laborantis, Hiſtoria.

Bononiæ, dum rei Medicæ operam novarem, mulier quædam circa pudenda ulcere favoſo, ſeu meliceride laborabat, & quum ſpem conſolidationis maxime læto Chirurgo oſtentaret, tum repente novus ἰχὼρ, humor melli ſimillimus, ubertim erumpebat donec dæmone, quo obſidebatur, divinis exorciſmi deprecationibus expulſo, tum eadem nocte, nullo relicto cicatricis veſtigio, ulcus ſua ſponte conſolidabatur. *Langius lib.1. Epiſtolar.38.*

Observatio IV.

Cultelli, ferramenta, clavi, capilli in ſtomacho ruſtici reperta.

Illud, quod à Chriſto ex Deipara virgine nato, Anno 1539. in quodam Eichſtetenſis Epiſcopatus ditionis pago, Fugenſtal accidit, omnem ſuperaret fidem, niſi oculati ſpectatæ fidei teſtes adhuc ſupereſſent, in quo pago Ulricus Neuſeſſer agricola, quum crudelibus dolorum tormentis in altero hypochondriorum latere conficeretur, ſubitò clavum ferreum ſub illæſa cute, manu apprehendit, quem Chirurgus illic balneator novacula excidebat, nec tamen dolores ceſſarunt, ſed indies magis recrudeſcebant. Quare cùm nec aliud doloris fore remedium miſer quàm mortem ſuſpicaretur, arrepto cultello ſibi guttur abſcidit. Itaque cùm tertio die mortuus ad ſepulchrum efferretur, aderant tum Eucharius *Roſenbader* ex *VVeiſſenburg* Noricorum oppido, ac Joannes ab *Ettenſtet* balneator, qui aſtante magnâ hominum frequentiâ, demortui agricolæ ventriculum inciderunt: in quo lignum teres & oblongum, quatuor ex chalybe cultros, partim acutos, partim inſtar ſerræ dentatos, ac duo ferramenta aſpera reperta fuerunt: quorum ſingula ſpithami longitudinem excedebant; aderat & capillorum inſtar globi involucrum. Sed quid potiſſimùm hîc admiraberis? an quomodo tot & tanta ferramenta in ventriculi cavitate contineri potuerint? an qua arte ſint ingeſta? Certè non aliâ quàm dæmonis aſtu & dolo: à quo Chriſtus, qui in eum confidunt, tueri poteſt: qui Salomonem divinis carminibus hos curare morbos, & fugare dæmones docuit. Id quod & Eleazarus, Judaicæ factionis Sacerdos, vidente Veſpaſiano, & ejus filiis ac tribunis, palàm feciſſe in exercitu traditur. *Langius lib.1.Epiſt.38.*

Observatio V.

Caſus mirabilis cujuſdam abſceſſus in puella Lovanienſi annorum 14. qui accidit Anno 1571. quæ præter horribilia & incredibilia ſymptomata, quibus aliàs affecta fuit, anguillam vivam per ſedem, unà cum variis membranis excrevit: per os verò pilos & lapides varios, ligni & æris fruſtula, vomitione rejecit.

Cornel. Gemma Lovanienſis lib.2. de naturæ divinis characteriſmis, cap.4. longâ oratione hujus generis hiſtoriam proſequutus eſt, quam nos, multis omiſſis, quæ non ita ad propoſitum facere videntur, conciſam afferre voluimus, tanquam admirabiliſſimam; & hæc eſt. Puella nobis vicina, filia Doliarii fabri, annum agens ætatis quintum decimum, habitu corporis mediocriter ſucculento, formæ venuſtate, atque ingenio non vulgari, cui tamen in vultu ſubtriſtis quædam alacritas miſturam æquabilem humoris ſanguinei & melancholici præ ſe ferret, nomen huic inditum Catharina Gualteri, cœpit languere variis ſymptomatibus, circa Januar. Anni 1571. menſes bis terve proceſſerunt, ſed à morbi initio ſtatim ſuppreſſi, inſignem totius corporis laſſitudinem pepererunt, ejus generis, quam φλεγμονώδη Gal. appellat. Magna fuit veneni ſuſpicio, quod à gentili & Catanea quadam, quam ſibi offenſam ſemel, & minitatam graviter ante meminerat, obtruſum libamenti fruſtulum accepiſſet, in quo mandendo ſe ſenſiſſe dicebat ſaporem non prorſus extraneum, ſed aſperitatem deglutitioni reſiſtentem: atque ab eo tempore cœpit primùm angi circa præcordia, extenuari plurimùm, vomere per intervalla, anorexiam & vertiginem pati, aliiſque propè, quæ gravidis ſolent accidere, infandis ſymptomatibus conflictari: potiſſimùm tamen quarto menſe & ſeptimo, nam circa medium Junii febres occultæ ſenſim in manifeſtas

nifestas abierunt cum siti, & quadam convulsionis specie, animique deliquio. Interdum vero sic auctus est dolor, ut instar furibundæ de loco in locum continue fluctuaret: sæpe inflatis præcordiis multò vehementius, quam in hystericis soleat, eò angustiæ venit, ut nigricante facie, fauces velut ab injecto laqueo premerentur. Nec leve illud spectaculum fuit, tres quatuorve ministri, quantumvis robustissimi, vix retinendæ sufficiebant; quia repentè exiliens lecto, in omnem convulsionis speciem torquebatur. Hæc mala cum se per vices intenderet, atque remitterent, ineunte Augusto, qui nonus ab initio fuit, exacerbata sunt supra modum. Medicos consulere decrevere. Ventum est ad me primò, quod cæteris vicinior forem. Sed cum abessem, accitus est D.D. Beaufardus, qui ut aspexit afflictam miserè, non male à vermibus ferociam est suspicatus. Evenit interea ut post terribiles cruciatus, sponte concitata vis naturæ, Anguillam vivam per posteriora detruderet, quam ad me protinus detulerunt. Erat illi legitima forma cum tota specie, crassitudo pollice major, longitudo pedis unius & dimidii: aderant illi & squammæ, & oculi, & spina, & cauda universim, ut in anguillis solet, quin, quod magis mirere, triduo antequam foras erumperet, auditum narrant bis terve in utero sonum non ipsi puellæ modo, sed & astantibus circumquaque, velut argutum & tenuem ab angue productum. Et cum egereret, manifeste puella retulit se sensisse, quod primum exerto capite se retraxisset per posticum, inde cum impetu exiliret. Jacebat anguilla diu inter feces veluti exanimis, sed conjecta in urnam aqua plenam, revixit denuo. Cessarunt ab hujus excretione dolores illi extreme feroces. Anguilla, quam mortuam exenteratamque suspenderant, loco sublimi ab animalibus tuto, repente evanuit. Puella interim cœpit evomere ingentem aquosi humoris copiam, quam ego, tunc quoque vocatus, vidi humano lotio non absimilem, saporis, ut ipsa narrabat, absurdi. Duravit ea vomitio plus quatuordecim dies, singulis profecto exonerans supra horas viginti quatuor. Testor hæc omnia nobis non relatione describi, vidi inter alios his oculis meis, atque his manibus contrectavi. Nec magis obstupui, quam ubi vidissem tanta humiditate per os excreta, nihilominus urinam interdiu bis terve reddere copiosam, quod nullus in ventre tumor, nulla in toto corpore inflatio exterius appareret, quod ipsa puella potus ac cibi paucissimi vix unum cyathum vini, aut cerevisiæ, aut liquoris alterius potitaret. Quæsivi, num in hypochondriorum altero quicquam persentisceret, ajebat in dies sibi dolere sinistrum latus, ab eo tempore quo anguillam excreverit, imo & dudum ante, sed prius tantùm alicujus ponderis sensum, nunc etiam morsum & acrimoniam accepisse, quin quum validius premerem, offendi se graviter dixit. Ubi per quatuordecim dies ingens illius aquosi humoris copia profluxisset cœperunt & pili confertim exire per vomitum copiosissimi numero, digiti longitudine, sed longiores alii, alii breviores, ejusmodi sanè, quales annosis carnibus evelluntur; auctaque est indies ea pilorum quantitas, ut facile pilas quam plurimas justæ magnitudinis implere potuerint: ejecit hos omnes magno fastidio, ac vomitus difficultate; ac jam circa vesperam deliquia quædam animi admiranda contingebant. Et quum vesperi in ipso defectu puellam velut exanimem offendissem, diligenter observans singula, vidi supinam subitò sese ex uno latere in aliud jactantem tanto impetu, ut nisi coercita, caput promptissime in adversum parietem, vel spondæ verticem impegisset. Manus contractæ erant tam validè, ut nulla vis posset effringere. Interdum manu subitò reductâ pectus percutiebat, tanto sonitu ac vehementiâ, ut magno in periculo fuerit, ne nullum præcipuorum viscerum lethali vulnere violaret. Durabat istud per horas interdum duas, à septima ferè usque ad nonam vespertinam; in paroxysmo neminem agnoscebat. Sæpe velut ab utero suffocata rubebat insigniter, cum lassitudine quadam ac sensim oborientis febriculæ rudimento. Semel atque iterum spumeum quiddam circa os apparuit. Contigit semel sub paroxysmum repente ex risu in fletus, ex fletu in risus maximos solvi. Et cum ad se reversa paululum in longam ecstasim laboretur, subito silentium rumpens, non secus atque cum Deo locuta est velut attonita extensis ad cœlum digitis fere his verbis Itane, ò summe Deus! tua illa tam incredibilis pulchritudo est, quousque nobis hic permanendum? aut quando me rapies, ut te fruar? tum quasi à somno expergefacta, sic coram assistentibus inquit. Ecquis vestrum mihi ita est odiosus, qui me summæ quieti traditam, atque jam hortis floridis longe pulcherrimis subsultantem, in hunc miseriæ campum ac tenebrarum carcerem revocavit? Quæ sane dicta gravissima, quo pacto à puella rudiore, præsertim minoris ætatis, efferri nisi per ecstasim possint, minime video. Interea nonnulli vomitus, qui floccos ingentes pilorum ejicerent, cum materia purulenta instar saniei, interdum simili stercori columbino aut anserino, in qua confusæ & frusta lignorum, & membranarum tenuia rudimenta, sed lignorum partes adeò vivæ, ut ex caudicibus oblongis distractis inæqualiter comminutæ portiones viderentur, unguis amplitudine, aliæ crassitudine, intus fungosæ, foris obductæ vetustiore cortice nigro. Paulo post cœpit alius vomitus ater, ut carbo, dixisses atramentum verum, vel sepiæ succum, imo carbones veros minutissime tritos atque permistos, singulis diebus prodeuntes ad quantitatem librarum duarum aut trium. Sæpissime cum pilis tam copiosis, ut nuci juglandi includi non possent, omnibus albis, prolixis, & duriusculis. Quæ cum per triduum ita durasset, ejecit semel & purè sanguinis, tanquam à vena dissecta, libras duas nulli rei alterius generis permixtas. A vomitu sanguinis rursus sequutus est ater, ac si atramento tinctus fuisset humor omnino liquidus, in dies fere singulos ad libras quinque aut sex. Atque hoc portentum septimanam integram constanti horarum lege & spatio perduravit. Tum relinquere penitus cœperunt Epileptici paroxysmi, qui primum diebus singulis affligentes postea non nisi per tertium diem, ac postremo per septimum repetierant. At virgo interea pilos adhuc, sed pauciores gradatimque atriores, excernebat, imò & breviores in dies, & cum prius ex flavo rufescerent, paulatim lividi, nigri, tandem aterrimi, ac veluti dissecti in frusta minutissima reddebantur. Quandoque & cum his virulentus humor & crassus, quandoque simillimus limo. Circa septembris medium membranæ frusta majora, tanquam ventriculi partes evomuit; habebant hæc specie tunicæ crassioris carnosæ, lentæ, fractuque contumacis: quibus profectò (ut fœtus involucro choroidi) etiam venarum ductus inarati ramosâ propagine spectabantur, interdum medii palmi longitudine. Has aliæ sunt è vestigio subsequutæ tenuiores multò, sed penitus nigræ, venarum duntaxat vestigia referentes, alioqui membranæ Allantoidi non absimiles. Postremo venerunt & tertii generis tunicæ vasorum prorsus expertes, aliarum omnium tenuissimæ, ut locum Amnii retinerent. Sed erat his alia multò substantiæ atque figuræ ratio, quam in agninis fœtuum involucris; nam huic tenuitati aderat mira soliditas: figurarum ratio quovis miraculo major, fragmenta illius varia, sed tria præ cæteris rara, duorum palmorum amplitudinem superabant, intertexta striis profundis sive epigraphis, quæ sese à vertice ad basim secantes mutuò cancellos in rhombi speciem efformabant; non habeo cui melius conferam, quam cum senecta viperæ, quanquam

nihil à me hactenus conſpectum fuit, cui poſſit meritò comparari. Sed hoc in eo præcipuè admirandum, quod ſecundùm longitudinis ductum, velut canalis quidam profundior appareret inſculptus, fibris transverſis & raris, prorſus ut in aſpera pulmonis arteriâ. Erat hæc regio prorſus, cava & circularis, in unius membranæ faſtigio paulatim anguſtior, anguini capitis veſtigium repræſentans, cum apophyſi maſtoide, ſeu proceſſu mamillari; in alterius fine ſenſim lateſcens neſcio quid ventricoſum & inæquale, etiam bifurcato vertici non abſimile præ ſe ferret. Univerſæ partes invicem coaptatæ totius anguillæ longitudinem atque craſſitiem ſatis luculenter expreſſerant. Poſtquam haſce membranas ejecit, ſequuti ſunt lapides ferè innumeri, quos veſperi ſemper, hac ſtatâ horarum periodo magnis cum tempeſtatibus, animique deliquiis eructabat. Forma fuit ejuſmodi, quæ paſſim in vetuſtis ædificiorum ruinis ſolet occurrere, lapides ſolidi, anguloſi, inæquales tum ſpecie, tum magnitudine, quæ ſubinde ad nucis juglandis quantitatem acceſſit, non abſque ſuffocationis diſcrimine manifeſto: videbantur quandoque obtecti calce, & coagmentati variè, ut ab illis, qui parietibus detrahuntur, diſtingui non poſſent. Semel me præſente ejecit quendam lapidem anguloſum, vix cum duplicis caſtaneæ mole librandum: hæſit is per horæ quadrantem, aut plus eo, in œſophago, ſic ut tumor inſignis ipſum oſtenderet in interna gutturis regione: eodem temporis ſpatio omni pariter & pulſu, & reſpiratione deſtituta permanſit, ut ne pluma quidem ori oppoſita moveretur: manus pedeſque frigidi: corpus rigidum inſtar ſtatuæ, ut ego nil ampliùs ad vitæ ſpem reliquum arbitrarer, quin commiſeratione perculſus abitum properabam, actum eſſe proclamans, cùm ſubitò me revocans mater, moveri filiam rurſus, atque oculos aperire conſtanter affereret: ſtatim ut reverſus fui, ſaxum illud magnâ ſpiritus contentione projecit, ut & vomentem viderim manifeſtè, & in lebetem ſonitum cadentis audierim, magno horrore cùm animi mei, tum turbæ circumfuſæ. E veſtigio magnam quoque ligni portionem, pollicis longitudine pariter & craſſitie, ſed minori difficultate excrevit: erat hoc ſatis poroſum, ſtaminibus rectis inſigne, cui & commiſſura quædam inſignior velut per medium totius longitudinis excurrebat. Interea tamen & pili per vices, ſed minores ordine pauciores, ac nigriores. Acceſſit aliud quod omnem excederet fidem, quoque puella in ſummum ſtrangulationis periculum venit: os enim triangulare ſolidum foris, intus cavum, ac ſpongioſum reddidit; nec mora, ſequenti die articuli oſſei, tali, digitorum acies, rotulæ variæ ſpeciei & magnitudinis prodierunt. Interdum tamen & pili, & lapides intermixti, atque omnium poſtremò vitri & æris portiuncula. Hanc luſtrandam ſacris omnino, & ſacerdotum precibus aſſerebam. Atqui divinis miſſarum officiis ritè peractis, collatiſque eleemoſynis, ſtatim illæ protentoſæ excretiones & tempeſtates conquieverunt. Virgo quidem aſſiduis ærumnis valde concuſſa, ac decolor manſit, ventre ſubtumido cum anorexia, tanquam ad hydropiſin valetudo univerſa ſpectaret: ſed ſolo decocto rad. eringii, aſparagi, iridis Illyricæ, ac zarzæ reſtituta convaluit. Ajebat tumorem ſibi relictum in inguinibus, quem ubi tentavi digitis, ac cedere vidi, herniam flatuoſam ſubnaſci ex vomitus violentia judicavi. Hactenus *Gemma.* Quod ſiquis hiſtoriam exactiùs enarratam, & pluribus verbis, ab ipſo in fonte legere non gravabitur, remedia quæ exhibita fuere puellæ, & quæ ægrotationis cauſæ, ab ipſo authore naturales putatæ fuerint, cognoſcet. Hoc unum certè ſcio, minimè veriſimile eſſe, Regium Medicinæ Profeſſorem, in ampliſſimæ totius Flandriæ & Brabantiæ ſtudiorum civitatis conſpectu, recenter occurſam Hiſtoriam à veritate alienam enarraſſe, & ita perfrictæ frontis, ut falſa pro veris typis exarata publicaret. *Marcell. Donatus lib. 2. cap. 1. Hiſt. Med. mirabilis.*

Observatio VI.

Ad periculoſum morbum conſecuta calvities deformis admodum patri & filio; ex quibus hic evaſit; alter verò ſuum diem obiit, non ſine veneni ſuſpicione.

ANno 83. in pago Poſchvvitz prope Jauravianı, Sileſiæ oppidum, quum ibidem Medicinam facerem, ruſticus quidam, unà cum filio ſponſo, accepto à rivali quodam, (ut ſuſpicabantur) veneno, graviter decubuit. Calvitiemque non ſolùm primogenitorum, ſed etiam poſtgenitorum pilorum paſſus eſt, ut ſponſa ſponſum repudiaret, ipſique nonniſi lege coacta tandem nuberet. Hic, evicto veneno beneficio alexipharmaci noſtri, tempeſtivè dati, diu calvus ſupervixit: Parens verò, vel ob ſenium, vel non retentum idem remedium, paulo pòſt diem ſuum obiit.

Ad eundem modum uxor Joan. Thileſii, civis Uratiſlavienſis, accepto proculdubio à famulo ſuo veneno, quem talia comminantem ſæpius inviſerat, citra ejuſmodi calvitiem nihil gravioris ſymptomatis hactenus paſſa eſt. Etiamſi jam annis plus decem ſupra vixerit, piloſque, regenerare plurimis remediis fruſtra tentarit. *De CL. V. Chriſtoph. Rumbaum rarior. Exemplis ad me miſſis.*

Observatio VII.

Puerpera terrore menſibus ſuppreſſis, ex Peripneumonia in abſceſſum pulmonis, atque inde in Phthiſim tranſiit; cui faſcino alterius lateris capitis cincinni viſco aviario fuerunt infecti.

ANno 90. Uxor viri cujuſdam, qui ex fecibus cereviſiæ, vinum aduſtum arte elicere ſolebat, Uratiſlaviæ, dum nimio ſubitoque terrore, propter incendium vicinarum ædium, puerpera, ex menſium & lochiorum retentione, peripneumoniâ corriperetur, in pulmonis abſceſſum phthiſinque ipſius incuria, terminante. Dum diu à me fruſtra curaretur: anus quædam empirica acceſſit, ſuamque operam offerens, auxilium præſens pollicita eſt. Quam dum ipſa non admitteret, indignabundam diraque comminantem domo excluderet; ſordes capitis pexis plicatis, compoſitiſque prius pro more capillis ſatis prolixis, aqua calida, eaque ſimpliciſſima, abluere tentavit. Verùm ad primam aquę affuſionem, lateris alterius, cincinni omnes, aviario viſco quaſi obducti, adeò intricati ſunt ſubitò, ut nullo poſtea modo ingeniove extricari poſſent, donec vitam cum morte commutavit. Atque hoc nonniſi faſcino factum opinamur. *Doctiſſimi Viri, D. Chriſtoph. Rumbaum Obſervatio.*

Observatio VIII.

Cerdonis uxor, vomitu ſpinam pruni ſylveſtris, cum duobus uncis, dimidii digiti longitudine, excluſit.

APud Hæredes Joannis Woyſſelii, Medici Uratiſlavienſis, ut nobiliſſimi, ita feliciſſimi, ſpinam pruni ſylveſtris vidimus, cum duobus uncis, dimidii ferè digiti longam, quam vomitu à quadam Cerdonis uxore ejectam paucis diebus pòſt, ipſa comitante vita, annotavit. Hæc an ſuapte natura, in ventribus generata, an faſcino intruſa, dubitamus. *Idem D. Chriſtoph. Rumbaum, de Obſervat. raris nobis communicatis.*

***

Obſer-

Observatio IX.

Mulier quaedam quae vomitu acus in formam crucis complicatas, pilorum globulos, ovum cum putaminibus, in quibus veneficium latuerat, excrevit. Item, in viri cujusdam fascinati ventriculo varia instrumenta reperta.

HEliduæus accersitus ad mulierem quandam maleficiatam, eam curare recusavit. Verùm ad Monachos Dominicanos, qui talium ægrotorum curam profiterentur, relegavit. Monachi ex ægra quærunt, num S. Eucharistiam sumpsisset? (hac enim accepta, tales se curare amplius nõ posse affirmant) mulier respondit se non accepisse. Exhibent itaque illi medicamentum quoddam, quo sumpto, per vomitum acus in formam crucis complicatas, plurimos pilorum globulos, ac ovum denique cum putaminibus, in quo veneficium latuerat, rejecit. Heliduæus ex Monachis hujus rei causam quærit. Illi autem hoc responsi ipsi dederunt: nimirum, veneficos limaturam de clavo alicui exhibentes, clavum inde fieri; si vero de alio instrumento, simile quid in ipsis nasci.

Huc referri quoque commode posset Historia illa, quam Noricus quidam Brunslerius Clariss. Viro Domino D. Montano retulit. nempe ægrum quendam intolerabiles dolores circa ventriculi regionem ad mortem usq; passum esse. Postquam vero diem suum obiit, ac corpus apertum fuit, omnis generis instrumenta in ipsa ventriculi cavitate reperta fuisse. *CL. V. Laur. Scholtzii Observat. ad nos transmissa.*

† Huc refer historiam, quam de filia sua ex incantatione laborante recenset *B. Timaeus.*

Observatio X.

Horrificis convulsionibus certis intervallis exagitata puella, sine membrorum notabili oblaesione, quae tandem glomerem capillorum, castaneam, carnis portiunculas, gallinaceique femoris ossiculum vomitu rejecit.

NObilis cujusdam Pomerani filia, annum undecimum agens, convulsione totius corporis certis temporum intervallis, urgebatur singulis diebus, primo quidem bis, postea vero saepius, tanta vehementia ut à quatuor vel quinque matronis vix contineri posset. Quamvis vero caput simul concuteretur, & dolores in pedibus, dorso, pectore, capite, oculis auribus, ac dentibus alternatim vehementissimos perciperet: tamen ratio, sensus omnes, tam interiores quàm exteriores, & locutio in ipso paroxysmi insultu illaesa permanserunt. Conquiescente accessione, nullum in convulsis membris lassitudinis aut doloris vestigium relinquebatur, sed illico cum suis coaevis discurrere, choreas ducere, & alios pueriles ac consuetos lusus citra omnem noxam exercere coepit. Paroxysmi quia brevi tempore resolvebantur, ego cum caeteris, qui ad ejus curationem vocati erant, Medicis in ea sententia fuimus, causam ejus morbi esse vaporem quendam crassum, ex pituita crassa in ventriculo & intestinis collecta, generatum, qui in nervos ac musculos abdominis, pectoris, colli, & caeterarum partium expulsus, convulsionem hujusmodi violentam concitaret. Primum igitur, pro remotione illius causae, clysteres, ac potiones purgantes; deinde pro confortatione ventriculi, cerebri, nervorum, ac discussione flatuum, morsulos & condita, denum fomentationes & inunctiones pro spina dorsi adhibuimus. Sed non multo post graviora symptomata accesserunt, videlicet distentio & exertio linguae indecora; clamores, ululatus canum referentes, vomitus, quo alias capilli conglomerati, alias nux castanea integra, alias portiuncula carnis cruda, aliàs ossiculum femoris gallinacei integrum, rejiciebantur. Quibus signis adducti, morbum non naturalem, sed hyperphysicum esse pronunciavimus. Precibus igitur tam publicè, quam privatim pro ea ad Deum institutis, & adhibitis simul exterius quibusdam contra incantationes a Dioscoride descriptis remediis, brevi temporis spatio pristinae sanitati restituta est. *Jacobus Seuelius, ad se suo per Clarissimum Virum Laurentium Scholtzium communicato exemplo.*

Observatio XI.

Foemina melancholia & daemonum illusionibus vexata, se in aquae praecipitem dedit, quibus triduum dorso innatans, tandem inventa, extracta, atque servata est.

MAgdalena Schvvartzin, ex pago quodam Comitatus Kiburgensis ditionis Tigurinae, incidit, nescio quam ob causam in gravem melancholiam. Haec à malo daemone diu vexata & agitata est, tandemque jussa, ut sese in proximam piscinam praecipitaret. Persuasa tandem piscinam accessit, & insidet ei instrumento, per quod sese piscina exonerare assolet, ibiq; trium horarum spatio commoratur, semper à daemone sollicitata, ut sese tandem praecipitem daret. Illa importunitate impulsoris victa: parendum est, inquit, quandoquidem tantopere urges, mihiq; ita molestus es, & jam ad casum praeceps exclamat fiat itaq; Dei nomine, das ... Amen. Cecidit itaque, Deo nimirum ita volente, ut resupinata jaceret, & manũ utramque pectori decussatim impositam haberet. Hoc corporis positu, aquae per tres horas innatat, ut nihil tamẽ penitus aquae intra corpus per os hauriret. Tandem inventa & extracta est, & in hypocaustum delata. Corpus ejus paleae instar levissimum fuit, & penitus rigidum. Ubi vero paulatim calorem penitus prae frigore fere extinctum recepisset ad se rediit, moveri, ac loqui paulo post coepit. Tandem in Xenodochium urbis recepta est aliquandiu paulatim convaluit, & dimissa est. Accidit hoc Anno Salutis 1588. *Clariss. Philos. & Med. G. Volphii Observ. candide communicata.*

Observatio XII.

Rara simul ac prodigiosa haemorrhagia, verminationisq; Nobilis foeminae, historia haud vana fascinationis conjectura obsita: quae certa per intervalla sanguinis per os supra mille libras, mille vero & ducentos vermes, eosque promiscuos ejecit & protrusit.

NObilis Matrona, variis morbis circa annum Domini 1596. infestabatur quorum excandescentia tantos persaepe sonitus, fragores & dolores edebat, ut viginti passuum intervallo exaudiri possent. Dolorum itaque vehementia & pudore concitata, multoties non tantum à templo & loco publico domum se recipere cogebatur, verùm etiam peritissimos & celebriores Medicos, qui sevis his cruciatibus mederentur, singulari studio & sumptibus cõquisitos consuluit. Duobus porro primariis symptomatibus, admirandis & prodigiosis, quique humani conceptus conditionem facilè praeterire, imò longè subterfugere possint, afficiebatur. Primum portentosa sanguinis excretione, qua intra anni decursum ejusdem, quadringentas matulas terreas (res miraculo proxima) ore egessit & protrusit; praeter eum, qui alvo redditus est, & venae sectiones, quas anni spatio quinquaginta sustinuit; adeò quidem ut mille libras excretas, non tam ex Medicis, & fide dignorum hominum relatione, quam propria inspectione, cujus occasione omnia haec confidentius affirmo, constet. Haec etiam ubi maturiores & legitimas venarum incisiones neglexit, id sibi mali disseminavit, ut crurum venis, supra quàm dici potest, miraculose distentis, deinceps nullo negotio ruptae sint, & sanguis copiose inde promanaverit, qui interdum eousque progressus est, ut omnis generis medi-

medicamenta, quantumvis reprimendo sanguini apta & commoda adhibita eluserit, & vix admiserit. Alterum symptoma, quo eadem Matrona periclitata est, æque funestum, & miraculosum est hoc. Cum copioso sanguine sæpius unà quoque Lumbricos, eosque jam mille & bis centum, promiscuos, digiti plerumque longitudine, interdum etiam longiores ore reddidit, qui num helminthagogis fortè adhibitis expulsi sint, scire hactenus non licuit, ex iis enim aliqui medicamentis disperdebantur. Observatum quin etiam testantur, nobilem hanc fœminam, unica vice vix unc. ij. urinæ reddidisse, insidentem quin etiam balneo nunquam sudasse. Ipsa formosa & bene habita, constantibus viribus vivido colore, vegetoque vitam traduxit, diætæ etiam à Medicis præscriptæ, gnaviter institit, nisi ubi profusis vomitu viginti libris sanguinis, aliquid imbecillitatis contraxit. Quæ tandem sortilegii præstigiarumque crimine, haud vana suspicione laborasse, nonnullis comperta est. *Hæc Sebastianus Brand. I.C. ad Jac. Olivarium Cæsareum Archiatrum, cujus copia nobis hactenus fieri non potuit, & Turneuserus in scriptis suis in rythmos redacta recensuit: ex quo descripta & compendiosè tractata & accepta nos huc transtulimus.*

† Plura de morbis ex incantatione vide apud *Horst. Epist. sect. 7. fol.* 415. admirandam quoque veneficii historiam recenset *Balth. Hahn.* apud *Sennert. pract. l. 6.* & duas veneficii peregrinas historias, ubi morbus naturalis mentiebatur, narrat *Casp. Calder. Trib. Med. Mag. p. 68. seqq.* Sagarum notas, & historiam pueri ab eis rapti & occisi, vid. apud *Borell. Cent. 1. obs. 91.* De consumtione Duffi, Scotor. Regis, vid. *Hildan. oper. p.* 852.

Observatio XIII.

Divinitus à fascino liberati.

Certè illud horrendum dictu visuque est, quod in Theuern, Juliacensis Ducatus oppido, cebrò accidit: ubi ægroti in templo ante D. Annæ altare, & venerandum caput ejus supplices prostrati, frusta & fragmenta vitrorum, urceolorum, & ossium de piscibus quę humana gula & stomachus deglutire non posset, ac loculos quosdam cum numis evomuerunt. *Langius lib. 1. Epist. 38.*

DE VENENIS EX ANIMALIBUS.

Et Primum,

DE BIPEDIBUS.

Observatio I.

Homines educatione veneficii facti.

Puella insigni pulchritudine, decora, sed Napelli veneno educata, ab Indorum Rege, doloso munere Alexandro Magno data fuit. Cujus scintillantes & serpentum more nictantes oculos quum Aristoteles vidisset: O Alexander, inquit, cave tibi ab hac, nam virus pestilentissimum alit, unde tibi exitium paratur. Nec judicio defuit eventus: plerique enim proci puellæ hujus commercio intoxicati interierunt. Authores sunt *Aristoteles, Plinius, Averrhoes, Galenus, Avicenna, & alii multi. Mizaldus memorab. Cent. 1. Aph. 59.*

Avicennas de viribus cordis, ex sententia Ruffi, antiquissimi Medici, scribit, fuisse puellam, quæ nutrita veneno non solùm vivebat, sed etiam tanquam res venenata, halitu & amplexu, alios venenabat. *Mercurialis de Venenis lib. 1. cap. 9.*

Audivi quendam hominem esse in Denasacia regione, qui suum corpus cùm vult resolvere potest, ut sensu careat: quem serpentes nonnisi coacti vexant, qui verò coacti læserint, statim moriuntur: cumque magnus serpens illum morsu sauciasset, ex vulnere homo incurrit ephemeram, sed serpens ille mortuus est. Cumque ego iter in eam regionem habuissem, de homine quærens, intellexi eum mortuum esse; verumtamen ejus filium mirabilia plura facere, quorum ego cùm multa vidissem oblivioni tradita, non facio mentionem, unum tamen satis constat, demorsum à serpentibus nihil perpessum; sed serpentes ipsos ex hoc pene extinctos: illius verò spiritum ipsis venenatis animalibus noxium fuisse. *Card. lib. 2. tract. 2. Contradict. 7. Ex Avic. lib. de Animalib.*

Ab Cambaiæ provinciæ Rege filium veneno educatum, scripsere. Quod quale venenum fuerit, non explicavere. Illum adultum adeo factum venenosum, ut muscæ, quæ solo suctu cutim modò perstringerent, turgidæ interierint. *Scaliger Exerc. 175. ad subtil. Card.*

Sultanus letho traditurus è Satrapis quempiam, ad se accersitum cui mors imminet, nudum sibi assistere compellit, moxque edit nonnullos fructus, chofolos vocitant, instar nucis myristicæ: mandit etiam quædam herbarum folia, modo mali Assyrii, tambolos nominant; addit etiam attritarum concharum ostreæ calcem, simulq; euncta mandendo ruminat. Tandem in eum, quem cupit occidi, expuit, aspersoq; eo, continuò mors subsequitur, præsentaneo veneno vitam perimente; nam ubi in hominem, ut præmisimus, expuerit venena contrita, intra mediæ horæ spatium perfusus veneno in terram corruens, efflat animam. Hæc ille de Sultano de Cambaiæ, quem pater à cunabulis veneno aluerat. *Clusius Annot. ad cap. 25. lib. 1. Gurziæ Aromat. Hist.*

† Huc refer mulierem, qua de *Panarol. pent. 2. obs.* 42. cujus morsus venenatus. De hominis irati morsu, vide. *Hildan. Cent. 1. obs. 84. & Cent. 4. obs. 87.*

DE QUADRUPEDIBUS viviparis.

Observatio I.

Leonis efferati morsus curatio.

Cum aliquando multa plebs Leones regios, qui Lutetiæ in Catadromo, ad Regis Henrici II. delitias, Regis sumptibus alebantur, inspectaret, contigit ut unus ferocior, vincula quibus tenebatur abrumperet, & in turbam insiliens, virginem duodecim circiter annos natam unguibus in terram sterneret, & hiantibus faucibus caput comprehensam, dente impresso multis locis musculosæ cutis laniaret, intacto tamen cranio: vix tamen tandem ab ipso Leonum magistro, Orci & Leonis faucibus erepta, curanda tradita est Rolando Clareto Tonsori Chirurgo, qui tum fortè ibi aderat: paucis post diebus vocatus sum, qui ipsam inviserem, febricitabat, tumore & inflammatione totum caput, omoplatæ, thorax, partesque omnes quas dente unguibusque Leo defixerat, turgebant: vulnerum oræ livebant, & sanie aquosa, acri, virulenta, cadaverosa, nigra, virente, fœtidaque adeò, ut vix fœtor ferri posset, manabant. Dolores verò punctorii, mordaces, & omnino magni premebant. Quibus animadversis, statim mentem meam placitum vetus subiit, quo dicuntur, ferarum, imò etiam hominum morsu inflicta vulnera omnia, veneni esse participia: Itaque impressionis venenatæ in ipsis vulneribus, ungue, dentibusq; relictæ, magnam esse inprimis habendam rationem: ideoque applicanda ea, quibus vis inesset obtundendi veneni.

Multis

Multis ergo ejus vulnerum labra scalpello à me excisa sunt, sanguisugæ appositæ, quæ venenatam saniem à toxicis in se elicerent, & inflammationem partium levarent. Hinc lotio facta ex Ægyptiaco, theriaca, & mithridatio, in sequentem modum. ℞. *Mithrid. unciā unam, theriac. uncias duas, Ægyptiac. unciam semis: dissolvantur omnia cum aqua vitæ, & Cardui benedicti, foveantur, laventur q. vulnera calidè.* Sed & medicamentis omnibus quibus seu implebantur, seu oblinebantur vulnera, theriaca & mithridatium miscebantur: quin ex iisdem cum conservis rosarum & buglossi, in aqua oxalidis, menthæ, & cardui benedicti dissolutis, potiones paratæ, quæ cor corroborarent, & à malignis vaporibus vindicarent. In quam etiam rem regioni cordis hoc epithema est appositum. ℞. *Aquæ rosar. menthæ an. uncias quatuor, aceti scillitici unciam I. cor. san. alb. & rosar. rub. p. Specier. aromat. ℥. mithridatii, theriacæ an. drach. … florum cord. pulverisatorum pugil. duos, croci drach. unam: Dissolve omnia simul, fiat epithema, superponatur cordi cum panno coccineo, aut spongia, renovetur sæpius.* Certè hac arte curata & semel communicatis remediis usurpatis, dolor, inflammatio, malignaque omnia symptomata multum remissa sunt: denique convaluit, nisi quod toto biennio post macrescebat indies; tandem tamen sibi & naturæ suæ omnino restituta est. *Pareus lib. 9. cap. 15.*

OBSERVATIO II.

Sanguinis proprii in Ventriculo coagulati virulentia & Curatio.

AFfirmat Philaretus, quendam passum fuisse fluxum sanguinis narium, & debilem factum, ac supinum jacuisse, cui per gulam, scilicet per meri, multitudo sanguinis ingressa fuerit, eumque coagulatum fuisse in stomacho ejus. Bibisse autem acei cum succo Apii, & evomuisse sanguinem discoagulatum, ac liberatum fuisse. *Nicol. Nicolus serm. 4 tract. 4 cap. 28.*

OBSERVATIO III.

Sanguine taurino hausto, mortui.

MIdas, antiquissimus ille Phrygiæ Rex, contracta ex somniorum diritate animi ægritudine, cùm formidabilis affectio augesceret indies, tauri sanguine copiosius hausto, concessit ab humanis. *Calius lib 14. cap. 12. ex Plut. lib. de superstitione, Strabone lib. 1. & Eusebio de temporibus.*

Psammenitus Rex Ægyptiorum, victus à Cambyse, cum denuo ad defectionem sollicitasset Ægyptios, hausto sanguine taurino periit. *Herod. lib. 3.*

Cum ob insperatum Argonautarum reditum Pelias Æsonem Jasonis patrem obtruncare decrevisset, Æson sacrificans, hausto taurino sanguine fatis concessit. *Natalis Comes Mythol. lib. 6. cap. 7. ex Diodoro lib. 4. cap. 3.*

Themistocles Atheniensis, invidiâ civium relegatus, ad Artaxerxem confugit. A quo dum in patriam pugnare cogeretur, vitam cum morte volens commutavit, inter sacra Dianæ Leucophryos hausto sanguine taurino. *Plutarch. in Themistocl.*

Tauri sanguinem idcirco pestiferum potu scribit *Calius lib. 14. cap. 12. A. L.* quod celerrime coeat atque concrescat. Proinde anhelitus difficultatem ac præfocationem infert, cum spasmo prævalido.

† Conf. etiam *Benedict. Sylvatic. Cent. 4. cons. 79. & 80. Zuvinger. Theatr. Vit. Hum. 466. 505. &c.*

OBSERVATIO IV.

Lactis ebutyrati, in ventriculo coagulati, virulentia.

NOn modo ex frigidissimæ aquæ potu, aut frigidissimi vini haustu, periculum iis imminet, qui vehementer supercalfacti sunt: sed ex frigidi lactis cui ademptum est butyrum. Nam hoc ipsum, in ventriculo malè affecto etiam facilè concrescit, ac deinde molestias excitat. Vir quidam posteaquam febri qua aliquot diebus laboraverat, sibi liber videretur, ac carnes vesperi cū alliis coctas edisset, postridie magnum haustum circiter libram videlicet, lactis hujuscemodi frigidi jejunus bibit, sperans alvum (ut aliàs assolet) inde laxiorem futuram. Id cùm non succederet, & molestis torsionibus ac doloribus circa ventriculum torqueretur, digito gutturi imposito vomitionem excitavit: cum qua duæ lactis concreti magnæ partes excretæ sunt, pro numero haustuum quos sumpserat: nam bis se bibisse affirmat. Ac sic à doloribus circa ventriculum liber factus, à frigidi hujuscemodi lactis potione deinceps abstinuit.

Religiosa quoque quædam, quum febricitaret, & hujuscemodi lac quoque non coctum bibisset, aliquot diebus circa ventriculum pondus ac molestum dolorem sensit, qui non prius cessavit, quam difficili vomitione superveniente, & multis lactis concreti durioribus particulis unà redditis, quibus rejectis melius habuit. Tantum malorum lac etiam, cui ademptum est butyrum, afferre potest, si in ventriculum incidat calidiorem, vel aliena qualitate imbutum, vel pravorum alimentorum reliquiis infectum. Corrumpitur verò & in hujuscemodi ventriculo lac parum, ac in grumos coiens, molesta symptomata non rarò affert. *Rembert. Dodonæus in annotat. ad cap. 17. Benivenii.*

Mulier 25 annum agens, Amstelrodamo Alcmariam venerat, mense Majo, anni 1550. recreandi se causa, una cum marito, & ut cum amicis se oblectaret, quæ quum copiosè florem lactis, seu crema devorasset, ac vinum rubrum stypticum superbibisset, lac in ventriculo concretum, pessima symptomata intoxicati similia produxit: inprimis nausea sine vomitione afficiebatur, cum ingenti ventriculi dolore, adeò ut syncope subsequeretur, & anhelitus præfocatio; ita ut astantes illam morituram putarent. Ad hanc accitus, (quæ tunc ad sellam novam in ædibus Laurentii Gualtheri cognati nostri decumbebat) statim decoxi *flor. camomillæ manip. unum, sem. anisi, fœniculi, ana drach. unam, in aqua communi: & hujus colaturæ capiebam uncias quatuor, cui addebam aceti vini mediā ℥, & sacchari nonnihil*, ac totum tepide propinavi: Quo remedio lac concretum dissociatum est, atque illa ipsa in vomitum prorumpens lac concretum unà cum vino evomuit & accidentia jam dicta magna ex parte sedata sunt. Glande etiam imposita ex *mellis unc. ß. pul. hieræ picr. scrup. II. diacryd. gra. III. salis parum*, ad diversionem; alvum quoque excrevit. Insuper his tabulis utens statim convaluit. ℞. *Pul. calamenthi, scr. IJ. specier. diacumini, scr. J. margar. perforat. & non perfor. succin. citr. ar. an. gr. IIJ. dissolutis in decoct. aquæ flor. camomillæ & melissæ, adjecto sacharo q. s. fiat confectio in tabulis.* Venit nobis tunc in mentem, id quod *Gilbertus Anglicus lib. 7. de Venenis cap. de sanguine & lacte concreto in stomacho*, scribit: quod sentiatur frigus corporis, & præfocatio anhelitus, uti huic mulieri contingebat. Is abstinere jubet à salitis, quia faciunt cæcitatem. Dat acetum cum aqua in potu, cum succi calamenthi drachm. v. quia statim resolvit lac, & prohibet lac à conglutinatione. Sed quia flores etiam camomillæ erant ad manum, commodè iis usi sumus, cùm ad nauseam faciant, & præcipuè ad dolorem stomachi. Sed eo non utitur Villanovanus in gravidis; in quibus abortum movet, ut ille refert. Sed hæc gravida non erat. Aliquid calamenthi in tabulis probè miscuimus. *Forestus lib. 18. observ. 13.*

Observatio V.

Catuli vomitu rejecti.

Ut depictam tuam, V. Cl. confirmem historiam, quæ vomitu duos catellos rejectos esse ostendit, libuit & eam, credo eandẽ, adjicere, quam superioribus annis *in Chronico German. Brunsuicensi M. Henrici Buttingeri, anno* 79. legi, si non his verbis, sensu tamen certè: Hannobræ Sartor Albertus Hencke, anno 80. vomitu rejecit duos catellos cæcos albos post esum lactis. Vide ibidem. *Hæc D. Rumbaum ad Cl. Scholtzium.*

Observatio VI.

Ursi cerebri veneficium.

Plinius & Edovardus, scribunt, cerebrum ursi devoratum ingignere imaginationes, quasi in ursum quis transmutatus sit. Id nostro hoc sæculo cuidam Hispano nobili oblatum fuisse edendũ traditur, qui per deserta & montes vagabatur, se in ursum esse conversum phantasiâ vitiata ratus. *VVierus lib.* 4. *cap.* 23.

† Confer etiam *Zacut. de PP. Medic. Histor. lib.* 5. *Hist.* 6. *fol.* 807. *seqq.*

Observatio VII.

Luporum morsum, etiam non rabientium, venenatum esse, quod plerumq; in renibus eorumdem serpentes nascantur.

Carol. Stephanus *lib.* 7. *suæ agricult. cap.* 1. memorat, se primum in luporum renibus serpentes observasse, ita ut aliquando lupus in uno rene duos habeat serpentes, quorum unus pedem longus, alter pollicis longitudine, alii etiam breviores sint, qui venenatissimi reddantur, & cum tempore lupum enecent. Hinc videmus, si animal aliquod à lupo fuerit præmorsum, rarò & quàm difficillimè curari: quod, dubio procul, propter peculiare venenum in lupo delitescens usuvenit: pleraque enim animalia præmorsa moriuntur, aut saltem membrum præmorsum putrescit. *Casp. Bauhinus lib.* 1. *cap.* 17. *de corporis humani fabrica.*

Etsi plurimùm animalium rabientium morsus, venenati & noxii comperiantur, eorundem tamen quædam extra rabiem quoque veneno participare constat. Id quod *D. Joan. Clamorgan de Saane* testatur, qui *libro suo, de luporum venatione*, sic habet: Nemo inquit, unquam, quantum ego quidem vel lectione, vel auditione comperi, prodidit, quod in vetulorum luporum renibus serpentes nascantur, & in iisdem foveantur. Quod nobis vel ter, imò quater observare contigit. Est etiam, ut in unico rene duos serpentes observes, unum pedalis, alterum pollicis longitudine, nonnullos breviores. Et verò eorumdem morsus pernicies perinde constat, quod animalia præmorsa nonnisi singulari industria & arte convalescant, modò ritè curationem absolvere velis: quod non aliunde, quàm singulari veneni vi, quod in lupo delitescit, accidit. Quare eam ob causam prior pars animalium à lupis commorsorũ, aut interit, aut extremæ partes eorundem putredine aut sphacelo abscedunt, nihil proficientibus medicamentis, meo ipsius periculo edoctus, plures mihi canes venaticos, in venatione à lupis læsos, statim mortuos esse; vel paulo pòst, nihil conferentibus medicamentis, interiisse. *Joan. Bauhinus in opere suo de luporum rabie memorabili, pag.* 77. *quod Germanica linguâ exivit.*

Observatio VIII.

Rabidi canis venenum cujusmodi.

Rabidus canis demorsu, salivæ aut humoris quiddam eructat, in quo est vis veneni. Id intrò subiens spiritus, sanguinem, humores, partisque substantiam contagione labefactat; hinc sensim serpit longiùs in partes principes, sed tam segniter, ut rarò ante diem vigesimum, interdum nonnisi anno symptomatis se prodat. Per has moras nec febris, nec malum aliud ullum percipitur, nec scit æger quanta pernicies lateat. At quum hæc tempore in cor penetraverit, vellicantur præcordia, æger indignabundus evadit, nec stare, nec quiescere potis, furentis in morem huc illuc effrenate agitur, manibus ora dilacerat, alios dente petit, ex ore spuma promanat, oculi torvi, & aspectu horrendi, febris valida, sitis inexhausta, & tamen æger aquam omniaque liquida adeò perhorrescit, ut emori potiùs eligat, quàm bibere, aut ad aquam deduci. Quibus malis defatigatus, tandem misere cedit è vita. *Fernelius lib.* 2. *cap.* 14. *de Abdit. rerum causis.*

Sanè venenum hoc ordine quarto esse calidum, testatur experientia: cùm enim dissectum esset Monachi cujusdam cadaver, tria notanda apparuerunt: Primò, nulla aderat humiditas aquosa in pericardio, tota erat consumpta ab hoc igneo veneno. Secundò, sinus cordis conspiciebantur aridi, & sanguine prorsus destituti. Tertiò, in pericardio portio quædam fuit observata fermè combusta, & in pulverem redacta. *Capivaccius pract. lib.* 7. *cap.* 12.

Singularem admirationem præbet rabies, de qua sequitur ut agamus: eâ per se teneri animal nullum præter canes, *Galenus* scribit, atque ita certè conspicitur; quæ verò animaliũ rabidi canes momorderint, rabire omnia præter hominem, *Aristoteles* tradit. Quæ autẽ hac in cotagione spectantur, hæc ferè sunt. In primis constat non concipi, eam cõtactu omni, nõ fomite, non ad distans, sed tum solùm quum è morsu canis ita dilaceratur cutis, ut sanguis eliciatur, quasi in sanguine ipso contagio fiat, per contactum dentis & spumæ animalis rabientis. Serpit præterea tam segniter, & per moras, ut rarissimè ante vigesimam diem prodatur infectio, majori ex parte post trigesimum; multis nonnisi post quatuor aut sex menses; quibusdam etiam post annum; aliqui & post quinquennium manifestari tradidere. Vidi ipse puerum, qui octo post mẽses, ex quo demorsus fuerat, contagionem ostendit, ex qua mox periit. Interea nec febris ulla sentitur, nec ullum aliud malum, nesciente ægro, quanta pernicies lateat, quam mox tũ fere percipit, quum ea ad cor pertingit, quò ubi pervenit, incredibili cruciatu hominem affligit, cor & præcordia vellicantur, æger nec stare, nec quiescere potest, sed more furentis huc illuc agitur, manibus corpus dilacerat, sitit immense, sed illud maximum incomodum accedit, quòd, & aquam & liquida omnia & adeò reformidat æger, ut potiùs emori eligat, quàm bibere, aut ad aquam deduci: tum verò & alios ipsi mordent, spumat os, oculi torvi aspectu sunt, ac demum fatigati vitam miserabiliter efflant. Ferunt & si quis sub sorbo arbore jacuerit, qui aliàs demorsus à cane rabido fuerit, rursus in rabiem verti. De his igitur quærendum est, quibus e causis fiant, verùm non per eas rationes, quas demonstrationes appellant, sed si rationabiliter & ex communibus locuti fuerimus, satisfecisse existimari debemus. Quoniam igitur fomite non concipitur hæc contagio, nec in cute fit per contactum simplicem, sed dilaceratione cutis indiget, existimandum est semina illius non admodum lenta esse, atque ea crassiora fortasse, quam ut in foraminibus condi possint; quare non nisi sanguini agglutinari spumâ, in qua seminaria latent, illi commistâ. Porrò & quoniã tarde serpit, par est putare, analogiam ejus esse vel ad solidas partes, quales sunt nervi, & ejusmodi, vel ad crassum aliquem humorem: at constat solidorum nullum hac in labe corrumpi: quare ad crassos humores analogam esse contagionem; tales autem sunt phlegma, & melancholia. Videtur autem ad melancholiam magis esse ea analogia, quia videmus rabiosos demum etiam furẽtes fieri, quẽadmodum

dum & melancholicos. Deinde quia & canis, à quo primum contagio oritur, valde melancholicum animal est & siccum. Porro phlegma in humano corpore multum est, comparatione melancholiæ, quod & aptissimum est ut putrescat: quare si in ipso foret contagio, hæc non tam diu lateret, ut post annum manifestaretur: at melancholia, quoniam & paucior est, & frigida & sicca, & minus apta putrescere diutius servare latentia seminaria potest. Febrem autem non excitat hæc contagio nisi ad postremum, quoniam lentum fit, & quod evaporat, non statim ad cor fertur, sed longè prius aut etiam expellitur. Propagatur tamen per partem post partem ad interna, ac demum ad præcordia, quo ubi pervenit, & febrem suscitat, & septum transversum & cor ipsum convellit, ac postremo furorem & mortem adfert. Maxime autem tanguntur ea canes, quoniam, ut diximus, maxime sicci sunt, & adusti sanguinis. Primum igitur timore melancholicorum tristes fiunt, & solitarii: mox paulatim incalescente sanguine ad omnia indignabundi fiunt, cuncta incipiunt odisse, ac jam & præ iracundia mordent: oculi rubent, os spumat, ac tandem in furorem aguntur. Animalium vero quæ momorderint, omnia rabiunt, & momentum præter hominem: quod ideo fit, quia animalia propter tenuitatem, & qua cum cane conveniunt, concepta contagione necessario rabiunt, propter analogiam, hominis autem natura longe aliena est ab ea tenuitate & convenientia, propter quod nec analogiam promptam habet ad suscipiendum; unde fit ut non omnes, qui demorsi sunt, etiam rabiant, sed multi beneficio temperaturæ suæ, aut non contrahunt contagionem, aut superant. Atq; hoc ego illud esse existimo, quod Aristoteles voluit, quanquam scio esse, qui in eo textu, ubi hac de re agitur, non legendum esse præter hominem, sed prius quam homo, volunt, quasi Græca lectio non παρ, sed πρὶ audiri debeat; quod nullam habet necessitatem. Cur autem adeo reformident liquida & canes ipsi, quiq; a cane demorsi sunt, unde & hydrophobi appellantur, difficultatem habet, & abstrusissimam rationem: neq; enim credendum est quod multi dicunt, & Aetius etiam existimare videtur, idcircò ita timere aquam, quod iis appareat sese catulos quosdam in aqua cernere, quandoquidem nonnulli eorum, qui jam aquam cœperant formidare, interrogati numquid tale appareret, ut viderent, nihil tale videre responderunt.

Utrùm igitur, quemadmodum & in quibusdam aliis morbis abominatio quorundam fit, propter indispositionem stomachi, aut linguæ, ita & in rabie defectus accidat? an magis defectus & indispositio non est in stomacho & linguâ, nam & sitiunt, & quantum e lingua est, humida etiam expetunt, sed defectus potius in phantasia est. Cujus signum est, quod nec videre volunt, nec tangere, quamquam uti potum, appetant humida.

Fortasse igitur phantasia quorundam memoriam excitat, quæ pavorem solent incutere, quod & in rabie potest contingere: quoniam enim & spuma circa os eorum obversatur, & corde præcipuè liquescunt, ex his phantasia fit quædam, liquidi eos extinguentis, unde formido fit, quoties aut vident, aut tangunt, aut etiam audiunt offerri liquida sibi. In ægris autem phantasia fit horribilium ex parvis occasionibus, ut sæpe ex aspectu parvarum figurarum in parietibus, videmus ægros & lupos, & canes subimaginari, ac clamare & jubere, ut inde auferantur. An quæ exiccata sunt, humida possunt appetere, & trahere, quum forma secundùm naturam per se remanet, quamquam actu & per accidens aliter fit: At verò quum siccitas eo usq; processit, ut jam forma naturam non servet ampliùs, sed jam ab ea ceciderit, tum sicca illa non solum non appetunt humida, sed uti contraria abhorrent, & a se abdicant, quemadmodum accidit & in iis, qui prope mortem sunt; omnem & cibum & potum ita abhorrent, ut nihil molestius & horribilius iis offeratur, quam cibus & potus, quoniam membra jam privata natura sua sint. Ita igitur in rabie facta exiccatione tanta, ut jam natura propria collapsa sit, & quæ prius uti convenientia & bona recipiebat, nunc uti contraria & horribilia recipiat, non solùm potus liquidorum omnium, sed & phantasia abominationem parit. Exiccari autem rabie affectos manifestum est, cum etiam in convulsiones ex siccitate incidant. Cur vero & qui sub sorbo arbore jacent, rursus in rabiem vertantur, si aliàs rabidi fuere, consimilem habet latentem causam si modò verum est, quod fama quadam circumfertur. Nihil autem prohibet vapores, qui ex eâ arbore continenter exhalant, stypticos quidem, & si licet dicere, melancholicos, ad hominem delatos, & intus calefactos, idem facere posse, quod & seminaria rabiei; magis autem in eo, qui rursus rabidus, propter relictam dispositionem. *Fracastorius lib. 2. c. 10. de morb. contag.*

Observatio IX.

Stupenda & memorabilia contagii ex rabie exempla.

A Rabido cane, qui in faciem, dum spiritus adducitur, tantummodo inspiraverit, & nullo modo momorderit, in rabiem homo agitur. *Aretæus lib. 1. c. 7. de sign. & caus. acut. morb.*

Hominum Hydrophoborum quidam in hydrophobicam passionem devenerunt solius aspirationis odore, ex rabido cane abducto, cum defatigatione quadam naturalis spiratio vexata, venenosum aerem adducit, & principalibus inserit partibus. Alii rabidi animalis unguibus læsi in rabiem devenerunt. Memoratur denique, hic mulierem in hydrophobicam passionem venisse, cui facies fuerit leviter à parvulo catulo lacessita. Quidam a gallo gallinaceo pugnante leviter læsus, in rabiem venisse notatur. Sartrix etiam quædam, quum chlamydem scissam rabidis morsibus sarciendam sumeret, atq; ore stamina componeret, & linguâ pannorum suturas lamberet ut faciendo quo transit in acus faceret faciliorem, tertia die in rabiem venisse memoratur. Et præterea possibile, sine manifesta causa, hanc passionem corporibus innasci, cum talis fuerit affectio, qualis genera ta quasi e veneno. *Cœlius Aurel. acut. morb. lib. 3. c. 9.*

Bertrutius à rabido cane morsum intelligi scribit, si vulnus doleat magis, quàm pro ratione affectus incidant atrabilarii: his accedere anhelitus difficultatem, alvum siccari, urinam retineri, & emitti quandoq; nigram vel lacteam, & adeò crassam, ut catuli esse videantur: quandoq; contra tenuem & aquosam. Postremo accidere suffocationem cum subita morte. *Ex sched. Gesnerianis, Cl. G. Wolph.*

Magnificus Dominus Joannes Coqueranus infectus fuit rabie post multos dies, ex sola impositione manûs in os canis rabidi, etsi eum canis momorderit. *Ioan. Matth. de Grads, cons. 82.*

Facile intelligitur à canibus, quantam habeat vim afficiendæ rei aptitudo: quum enim reliquorum animalium nullum rabie capiatur, solus canis eo affectu corripitur, atque tanta fit in ipso humorum corruptio, ut solum ejus sputum, si humanum corpus contigerit, rabiem excitare possit. Igitur ab exiguo initio, sputi videlicet qualitate, aucta quædam in corpore dispositio, quando ad magnitudinem notatu dignam pervenerit, discerni potest: idque post sex menses, cùm nonnunquam ante id tempus nullâ notâ deprehendatur. *Galen. 6. lib. de loc. affect.*

Si, ut *Galen.* tradit *lib. 6. de locis affect.* rabidorum canum saliva, nuda corporis membra contingens, non

aliter homines rabidos efficit, quàm si demorderentur, quid mirum, si rabidi hominis saliva id ipsum effecerit? Proinde eos admonet Avicenna, qui rabidorum curam agunt, ne eorundem ciborum reliquias comedant. Nec parvipendant, aliquos spumæ contactu inci posse homines: quippe quòd duos ego viderim, qui spumâ tantùm perfusi, nullo quidem ex morsu accepto vulnere, rabiem contraxerunt. *Matthiolus comment. ad lib.6.c.36. Diosc.*

Hominem, qui aliquo splenis vitio affectus, ægrè habebat, quæq; in universum ad lienem attinet, Ægyptii Sacerdotes per canis hieroglyphicum significabant. Gracillimum enim ac tenuissimum lienem canis habet: quòd si vel mors vel rabies eum semel invaserit, à splene est, quinetiam illi ipsi qui rabie correptum tantùm medicari voluerint, morbum contrahunt, ac splenetica plurimùm eâ labe affecti pereunt. Et qui canem rabie laborantem dissecuerit, eâ afflatus exhalatione, contagionis vim efficacissimam experitur. Urina quoq; rabiosi canis, quomodocumq; calcata, nocet maximè ulcus aliquod habentibus. Quin hujus lotio, etiam non rabidi, tam perniciosa vis est, ut si quis in id suum congesserit, ad generationem pigrior torpore lumborum fieri dicatur. Proinde rabido cani contagiosum adeò virus inest, ut omnia rabiant, quæ momorderit, excepto homine. *Joa. Pierius Valerianus, Hieroglyphicorum lib.5. lemnate lienis vitia.*

Vocati fuimus anno 1543. quarta noctis vigilia ad Alexandri Brascæ patritii viri curam, cùm in alterius Medici manibus esset, erat enim Hydrophobus: Cum autem cæteri Medici simul advocati, & qui priùs aderat, faterentur; quæsitum est de causa: astantes confessi sunt, osculasse rabidum canem, antequam emitteret suffocandum: mortuus autem est sequenti die ut nos prædixeramus. Constat igitur spumam rabidi canis venenum esse pessimum, etiam intrò assumptam. Ille tamen quum jejunus esset, exosculatus canem, mortem momordit. Aut forsan per nares ad cerebrum raptum venenum est, offendebat enim plurimum in inspiratione. *Cardanus, contradict.9. tract.5. lib.2.*

Qamvis, si *Galeno lib.6. de loc. affect.* credimus, soli canes, absque morsu & contactu, internâ humorum corruptela & vitio in rabiem agantur; quæcumque tamen animalia ab his demorsa fuerint, ut simiæ, sues, feles, boves, equi, oves, muli, vulpes, lupi, & reliqua, rabie corripiuntur: ita enim aliquando ruri commorantes fieri, in omnibus ferè animalium generibus observavimus, tantamq; esse ejus veneni perniciem, ut non morsu modò, sed solo etiam contactu, rabidi canis saliva rabiem excitare, & hydrophobiam parere visa fuerit: Interdum etiam inquinati & furore perciti osculum contagione inficit. Quod ita habere certa comprobavit, atq; mihi fidem fecit experientia. Cùm enim rusticus quidam rabie perculsus, furiisq; agitatus, sibi è vivis brevi migrandum esse intelligeret, assidentes, qui eum vinculis constrictum tenebant, in furoris intermissione obnixè rogavit, ut quos mox deserturus esset liberos, sibi deosculari liceret: quod quum ei esset concessum, liberisq; oscula libasset, præfocatus est: sed ecce septimo pòst die liberi eodem morbo correpti, eisdemq; cruciatibus torti, brevi miserrimam vitam cum morte commutarunt.

Vidi præterea ex straminis, in quo rabie perciti sues decubuerant, esu, equos, boves, oves, & reliqua animalia, quæ stramentum degustassent, rabiem contraxisse, tandemq; periisse. *Palmarius opere de morb. contag. pag.266. & 267.*

Adamus Schneidtlin, Chirurgus Masonis Monasterii, pro comperto mihi affirmavit, Haffnerselii, in Bojaria Equitem, ante annos triginta, cùm equo insidere vellet, aversa parte à rabido cane in pede commorsum, nec nisi post exactum sesquennium, leventibus cicatricibus furere cœpisse, adeò ut, etsi vestibus minimè exutus, in propria brachia dilaniando sævierit, intra biduum verò vitam finierit. *D.D. Jo. Bauhinus lib. doctiss. de luporum, anno 90. circa Mompelgardum, & Beffortum rabientium historia.*

Anno 1535. in Ducatu Wirtembergensi caupo quidam hospitibus carnes porci, rabidi carnis morsu infestati, edendas proposuit, parum hospitaliter: Ubi homines, ejus rei ignari, comederunt, mox versi in rabiem, mutuis se morsibus laceraverunt. *Surius comm. rerum in orbe gestarum.*

Hac æstate Venatores quidam in lupum sæviorem irruerunt, trucidatum in varia obsoniorum genera apparârunt, & coxerunt. Omnes quicunq; esitarunt, non multo pòst tempore rabie correpti, alii perierunt, alii sociorum morte prudentes sibi prospexerunt. In ea carne tam diligenter apparata, vis lethifera & venenata permansit, quæ vix igne mitescit: quemadmodum Cantharidum vis deleteria ustione tota perit. *Fernelius lib.2.c.14. de abdit. rerum caus.*

Non videbitur mirum, si lupus à venatoribus captus, in diversaq; obsoniorum genera apparatus & coctus, fuerit in causa, ut qui eum gustarint esitarintque, rabie non multo pòst correpti fuerint; quoniam cùm virus hoc sit venenum à tota substantia, vi ignis in totum devinci non potuit, qui tamen omne temperamenti genus, nulla cum difficultate domare potest, quiq; omnium rerum, quæ coctione vi ejus recipiunt, qualitates manifestas superare valet. Quare constituo, canes, cæteraq; animalia, quæ rabie tentari solent, non ex temperamenti alteratione, quæ nusquam est sufficiens causa, (cùm huic æqualiter ferè omnia hæc animalia deberent morbo corripi) sed ex prava, & ingenti humorum corruptione, quæ ex violentia excessus aeris, & ex ejusdem validis in contrarium permutationibus, sed potissimùm alimentis putridis, & abominabilibus ab eis desumptis generari potest, rabiem pati: quæ rabies ideò in his gignitur, quoniam cum humores ex corruptione deleteriam, & venenatam facultatem acquisierint; ex his ob proprietatem naturæ, & habitudinis horum animalium, occultè generatur venenum, quod à tota substantia rabiem inducens, ea tandem vita excludit. *Salius cap.19. de affect. particular.*

Observavi lupos viginti rabie percitos, eodem ferè tempore è sylva egressos, in omnis generis animalia obvia magna strage debacchatos fuisse, paucaq; ex iis quæ demorsa fuerant, evasisse. *Palmarius opere de morb. contag. pag.267.*

Testatum quoq; fœminarum menses, prima virginitate soluta, canibus solo gustatu rabiem inferre, homini in potu furores gignere, cujus rei multa exempla haberi. *Alexand. Benedict. lib.1.c.28. de curand. morb.*

Princeps Illustriss. sanctè mihi retulit, puerum equitem apud nobilem fortè fortuna invenisse sub sponda delitescentem gladium, quo exactis pluribus annis canis rabidus confossus fuerat: is sibi concederetur petiit; quo facto, cùm ensem rubigine vel ferrugine obductum extergere, & perpolire vellet puer; improvidus sibi digito inflixit vulnusculum, unde rabie percitus, nemine animadvertente periit. Tanta vis veneni, cujus venenum per dies & annos exolescere multi autumant. *Cl. V. Isaias Meichsnerus de obs. propriis.*

† Venenosum rabidi canis contagium, esu lactis vaccini communicatum, observavit *Timæus lib.7. cas. 23. p.327.* nec minus notatu dignum, quod de sartrice, chlamydem morsu canis rabidi scissam lambente, ac hydrophoba exin factâ refert *Hildan. Cent.1. Cur.80. Add. Zacut. de PP. Med. Hist. l.5. hist.12. fol.840 seqq.*

OBSER-

Observatio X.

Ad specialem, canis mordentis dentem, rabiei causam non ullos referre.

PUtaverunt aliqui, quòd in quocunq; animali rabioso, rabies per suam specialitatem se determinet ad unum dentem tantùm, cum quo si momorderit, inficietur morsus ab eo, etsi non, cum aliis suis dentibus morderetur: & hoc volunt experimento verificari: quoniam dicunt, vidimus hominem quendam à cane rabido morsum rabiosum effici: alium ab eodem cane morsum non pati inde læsionem; plus quam ex simplici morsu canis non rabidi. *Nicolaus serm. 4. tract. 4. cap. 15.*

Observatum est animalia quædam à cane rabido morsa in rabiem non incidisse: in causa est, quoniam, ut rabies exerceat, canem eo solum dente, vel iis dentibus, mordere oportet, quibus vis inest veneni: neq; enim id ex æquo omnibus inest. *Niphus.*

Observatio XI.

Non quævis demorsa à rabiosis in rabiem agi: sed prædisposita tantùm.

QUidam putaverunt animal rabiosum posse deducere in rabiem, quæcunq; animalia momorderit: sed non est ita: immo solum ea quæ parata sunt eam suscipere: & sunt ea quæ dicta sunt, alia autem minimè. Egò enim vidi canem rabiosum mordere quendam anserem, & dilaniavit de cute ejus multum, cum sanguinis effusione, & tamen nullum malum accidens inde anser ille passus est. Et tamen erat canis ille valde rabiosus, quia post valde parvam moram momordit quendam juvenem, qui inde factus rabiosus mortuus est. *Nicol. Serm. 4. tract. 4. c. 15.*

Observatio XII.

Canis rabidi & hydrophobiæ venenum, seu seminarium, aliquando citò, nonnunquam verò post septennium tandem se proferre; tum quæ hujus causa.

VIdi hominem morsum à cane rabido in brachio, & anno septimo post incepit inflari locus cicatricis, & mortuus est intra duos dies. *Albert. Magnus lib. 7 de hist. animal. c. 2.*

Non stato definitoq; tempore illa exoriri solet; sed alias quidem quarto, aut septimo, aut nono à morsu die, alias decimo septimo, aut vigesimo, plurimum quadragesimo, nonnunquam & ad semestre, aut etiam ad annum differri consuevit. Narrant & aliquos post septennium aquæ metu fuisse tentatos, ut quam vim in acutis morbis criticos dies Hippocrates habere prodidit, eandem in hujus invasione & hebdomadas, & menses, & annos nonnunquam obtinere credendum sit: tametsi in hoc etiam, si quo in alio diuturno morbo criticorum dierum naturam vimq; luculenter elucescere non dubito. Neq; enim aliis, quàm vel vere criticis, vel intercalaribus diebus exoriri deprehenditur, modò ne ultra annum cunctetur. Quam cæcam & inexplicabilem hydrophobiæ causam diximus, quidam nonnisi immodica siccitate, qua totius corporis habitum immutet, nobis noxiam & venenatam esse prodiderunt. Quod si verum est, quomodo impendens ea siccante cancrorum cinere, aut alexipharmaco nostro prohiberi, vel jam genita penitus extingui potest? *Palmarius op. re de morb. contag. pag.* 270.

Hoc virus per morsum homini communicatum, adeò segniter agit, ut perniciem, quam illaturum est, non ita citò proferat, & manifestet. Hinc aliqui ad dies plures, alii ad menses, aliqui anno exacto rabie corripiuntur, in nonnullisque proditum memoriæ, ab antiquis habemus, hunc morbum ad quintum, septimum, & duodecimum annum dilatum fuisse, cujus rei si ratio perpendenda est, hæc erit. Venena deleteria, & quæ toto genere humanæ naturæ adversantur, à calore nostro nunquam nec evinci, nec superari possunt, sed vel hausta, vel ejaculata in corpore humano existentia, semper agunt, vitam oppugnantes, in perniciemq; tandem hominem ducunt. Actio ista alias citò, alias tardè perficitur: hujus diversitatis ratio ex duobus pendet, videlicet vel ex violentiâ, seu imbecillitate agentis, vel à fortitudine, seu debilitate patientis. Ratione agentis, novimus idem venenum, modò suam actionem citissimè, modò longo tempore edere ex ejusdem violentia vel majori vel minori: hinc videmus si sub Sole ardenti, media æstate, vigente canicula, quis à non cicurata aspide percutiatur, statim interire; qui idem si hybernis temporibus cicuratâ existente aspide feriatur, tardè peribit. Hoc venefici agnoscentes, venenum id quod velociter, paucisq; horis vel diebus hominem enecare posset, ita præparant, ut idem remissa ejus violentia longiori tempore efficiat. Ratione patientis, multos novimus, qui eodem assumpto veneno, diversis temporibus extincti fuerunt; quoniam ad omnem actionem patientis dispositio requiritur, cujus merito imbecilla corpora citius, fortia tardius à veneno necantur. His stantibus, dixerim, cum ex sui natura virus rabidum in agendo segne sit, nullo pacto ex morsu posse cito agere. Cur autem in aliquibus citius, in aliis autem tardius rabiem introducat, hoc ex patientis dispositione fieri assero: cujus merito, eorum qui ab eodē cane commorsi sunt, alios vidimus duobus, alios quatuor mensibus, alios tardius rabie correptos fuisse, quoniam illi imbecilliores, isti fortiores existentes pro ratione dispositionis virus admisere. Cum autem quædam corpora à natura robusta sint, partesq; solidas ita formatas habeant, ut facilè externis resistant causis, si his communicatam sit virus istud, quod sua natura segne & tardum est in agendo, actio ejus diu in iisdem protrahetur: Cui si forte addatur, quòd victu hi utantur, qui venenum hoc hebetare possit eiq; resistere, sicuti est usus vinorum potentium, radicum & herbarum acriorum, gulæ indulgentia & satietas, in his per multum temporis potest retardari rabies: quoniam cum venenum semper aliquid magni disponendo agat, sed robore corporis, & victus ratione reluctante, ulterius progredi non ita facilè queat, res ad actum ultimū, non nisi per multum temporis spatium, deduci poterit. Unde in his, & per menses, & per annos poterit tardari rabies: quæ tamen, nisi viribus illud potentibus, & validissimis antidotis superetur, inevitabiliter succederet; quoniam hoc venenum vi naturæ nec excludi, nec expugnari potest, sicuti & cætera deleteria, quæ nunquam à calore nostro superantur: cujus ratione nec è corpore ex naturæ operatione excernuntur, nec quoad facultatem virulentam evincuntur. *Salius de affect. partic. pag* 360. *& 61.*

Nicolaus, filium tinctoris in campo S Pauli Venetiis, à cane rabido demorsum, & curatum à Medicis, non edidisse rabiei signa, nisi per octo menses pòst, scribit.

Post tertium annum hic Thessalonicæ hominem à cane rabido morsum in rabiem agi, vulgus vidit & testatur. *Amat. Lusitanus, cent. 7. schol. curat. 41.*

† Immo verò ad 40. usq; annos hujus veneni seminarium latuisse annotavit Horst. *Salmuth.* quoque *Cent. 1. observ. 96.* Venenum canis rabidi diu latitans recenset.

Observatio XIII.

Non tantum canes, verumetiam alia animalia in rabiem agi.

ULtra canes, ex *Aristotele* camelum & equum; ex *Avicenna* vulpes, mustelas, & mulos; ex *Cœlio* *Aure-*

Aureliano ursos, leopardos, & asinos; ex *Alberto Magno* lupos tentari rabie certum est: non potui igitur non admirari, cur de rabie acturi, quæ homini per tot animalia communicari potest, solum de morsu canis rubidi agentes tractent, & inscribant de commorsis à cane rabido, cum de commorsis ab animali rabido inscriptionem ponere debuissent. Nec est quòd dicas, jure ab antiquis hoc factum fuisse, cùm vera rabies solùm à cane communicari possit, cæteras autem non veras esse: sed per similitudinem ad hanc, rabies dictas esse: quoniam quæ major similitudo poni debet lupinæ rabiei ad caninam, quæ ipsius canis aut lupi? cùm à lupo, sicuti & à cane, vera & exacta inducatur in hominem rabies: imò novi ego à lupo sæviora & magis horrenda consequi symptomata, quam à cane rabido, magisq; hi, & violentius cruciantur, qui a lupo rabido commorsi sunt, quàm qui à cane. Quod de lupo attestor, idem de cæteris animalibus prædictis asseratur, affirmeturque, veram rabiem ab his omnibus generari. Quæ tamen vera rabies à solis canibus primam fortasse apud antiquos sumpsit denominationem, quoniam hi magis quàm cætera animalia, consuetudinem manifestam habent cum homine, clariusq; nobis eorum patefiunt accidentia, frequentiusq; cæteris rabie corripiuntur: quod tamen non tollit, cætera prædicta etiam rabie vera prehendi. Quam veritatem cùm Galenus negaverit, credatur hoc ab eo factum fuisse, ob non habitam ab eo hujus rei experientiam, quam si vidisset, vel si ejus testimonium fidum audivisset, eam profectò sententiam ablegasset, nec dixisset, solum canem ex omnibus animalibus rabie corripi: quod cùm falsum sit, pluraq; sint animalia, quæ rabie tentantur, de hac materia scribentes, titulum non de commorsis à cane rabido, sed de commorsis ab animali rabido ponere debebant. *Salius de affect. partic. pag.* 340.

† Huc refer, quæ de rabie à lupi morsu, nec non de aliis animalibus rabidis annotarunt *Borell. Cent.* 1. *obs.* 75 *Bartholin. Cent.* 5. *histor. anatomic.* 52. lupi morsum venenosum commemorat quoq; *Hildan. Cent.* 4. *Observ.* 89.

Accidit rabies pluribus animalibus, scilicet leonibus, canibus, equis, mulis & asinis. Et jam accidit, quòd quidam mulus voluit mordere quendam hominem: & homo versus est in fugam, vadens per viam unam strictam: & mulus sequebatur eum: qui cùm pervenisset ad introitum talis loci stricti & brevis, infixit se ibidem: & cum non potuisset exire propter stricturam & brevitatem, mortuus fuit ibidem. *Avenzoar Theizir lib.* 1. *tract.* 9. *c.* 16.

A Fele domestica correptam morsu mulierem, ante quatuordecim dies irruentem in rabiem, nullis unquam adjutam præsidiis, neq; igne etiam adhibito, similiter interiisse, vidimus: & quod vetustum monumentum legimus in Ecclesia sanctæ Mariæ ad portam Populi Flaminiam, non hic omittendum.

Hospes, disce novum mortis genus, improba felis,
Dum trahitur, digitum mordet, & intereo.

Andreas Baccius in Prolegomenis venenorum & Antidotorum, pag. 16.

Præter canes, mulos, asinos, vulpes, mustelas camelos, murænas, equos maximè generosos, simias quoq; rabie tentari experientia docet, & testantur authores celeberrimi, Arist. Columell. Plin. De mulo testari ipse plenâ fide possum, qui cum mulum generosum, ambulonem, & citatum nactus essem, pullo colore nigrantem, & vasto corpore, in rabiem æstate æstuosa incidit, tumq; nullius generis capistra, ne ferrea quidem, continendo mulo satis erant; nec quisquam accedere ad eum audebat, ita calcibus & dente omnia impetebat. Cumq; ad compescendum furorē, validos homines in id compositos advocassem, vinculis multis adactis currui mulum alligaverunt, quæ tamen mulus, ut erat ferox, & in rabiem actus, vi & cursu valido ad plus quinquaginta passus solus traxit, seq; vinculis liberavit: tandemq; solertia equisonis cujusdam, velato muli capite, sensim & subdole in Rhodanum injectus, flumen tranavit affatim potans, ac subinde sanatus est mulus. Sed quem tamen meum esse ampliùs nolui, ne me præcipitem in saxa daret. *Valleriola Comm. ad c.* 20. *de constit. Art. Med. Gal.*

Sciendum est, quòd non canes tantum (quanquam ii magis, quàm cætera animalia in rabiem agantur) rabidi fiunt: sed etiam alia pleraq; animalia, nempe vulpes, mustulæ, viverræ, martes, simiæ, & id genus alia. Quapropter nesciverim, quo argumento dixerit *Galenus lib.* 6. *de locis affectis*, solum canem inter cætera animalia corripi rabie: nisi voluerit dicere, (ut equidem reor) canes cæteris animantibus rabiei magis esse obnoxios. Refert *Aristoteles lib.* 8. *de hist. animal.* camelos etiam & equos in rabiem agi. Id quod ego quoque asserere possum: etenim memini, cùm ruri degerem, me vidisse equum rabie furentem, qui fracto capistro, obviam quandam vetulam per capitis & crinium vittam morsu comprehensam, decem pluresque passus à terra suspensam protulit, nullo tamen vulnere illato, sed magno sanè terrore. Hoc affectu capiuntur (ut *Avicenna* author est) etiam muli, qui suis aliquando morsibus, dominos & stabularios rabidos, & veluti arreptitios reddiderunt. *Matthiolus comm. ad c.* 36. *lib.* 6. *Diosc.*

Xuares Thessalonicensis mercator, & alii ejus domestici quatuor masculi & fœminæ, eodem die à fele dentibus unguibusve sunt commorsi, laniative, qui simul brevi inde sævissimis symptomatis correpti, suum obiere diem. Erat autem Catus hic non solum rabiosus, sed veneficus & tabificus, ex quo interfecto efficax, mirumq; ad præsens subticendum, parari poterat venenum. *Amat. Lusit. Cent.* 7. *Curat* 65.

Novum casum ac mirandum subjungam: His annis, olitorem, in hortulis Nariis, correptum improviso insultu à veteri gallo gallinaceo, rostro atroci, ac rubris pennis, affectumq; morsu in sinistra manu, sanguinis guttis etiam ductis, à me visum, ac primâ ipsa die ringentem ore inventum, nec igne, nec ferro, nec ullis præsidiis juvantibus, cum astantium, ac totius viciniæ horrore, pugnacis galli instar oculis decumbentem, tertio die interemptum vidimus. Unde cum fabulosa multa cum veris involuerit antiquitas, non alium crediderim reperiri Basiliscum, sicut equidem insolitum casum admirans, hoc disticho explicavi.

Dum furit in Dominum Gallus, perimitq; veneno
Commorsum, ergo alius non Basiliscus erit.

Imò, ob tanti casus famam, jam peritiorum quorundam epigrammata evolarunt in totam Italiam. *Andreas Baccius in Prolegomenis Venenorum & Antidotorum, pag.* 16. & 17.

Observatio XIV.

Rabiei verus Character quis, & quòd hydrophobia non sit.

PRæcipuus hujus morbi character non erit aquæ timor, quemadmodum antiqui opinati sunt, eum ὑδροφοβίαν appellantes, cum hi aquam non timeant, sed læsionem & cruciatum internum ab aqua inductum; sed verus character erit, ad humidorum assumptionem, vel oblationem magnopere lædi, & angustiari, adeoque affligi, ut hæc perhorrescant, & abominentur, ab his se suffocari putantes, ut hinc ea fugiant. Quapropter, ut rem concludam, vel in rabie non erit timor aquæ, cum aquam non timeant rabidi homines, imò valde sitientes eam admodū desiderent: quam tamen, & unà cum ea omnia liquida, tantummodo aversantur, ob læsionem in internis partibus ab eis assumptis, vel oblatis excitatam: quam læsionem

nem se insensibiliter, eamq; valide non persentirent, aquam & omnia liquida ob præsentem animi libentissimè admitterent. Vel si in rabie aliquis aquæ ponendus est timor, quem succedere ob læsionem non ob aquam, admitterem saltem irrationalis, ut omnes sensere, non erit dicendus, imò maximè rationalis erit; cùm enim ab eâ vel sumptâ, vel oblatâ, sentiant se admodum cruciari, eamque ipsis adversari animadvertant, si eam timent, jure, maximaque cum ratione timent, non secus ac sanus homo res virosas & abominabiles, noxam ab eis inferendam animadvertens, timeat avertatque quum ei oblatæ fuerint. *Salius de affect. partic. ulter. pag. 354.*

Observatio XV.

A cane rabido commorsi non solum ab aqua, verùm etiam a poculentis & esculentis abhorrent.

Abhorrent etiam à vino ac poculentis omnibus, & interdum quoq; ab esculentis, quemadmodum & canis rabiosus: quod superiori æstate evenit juveni, quem Ursani in valle Nebdana rabiosus canis momordit, primo enim vulnus neglexit, deinde post quatuor menses cujuslibet cibi ac potionis metu incredibili oppressus, alioquin prudens, paucis diebus fame ac siti miserabiliter obiit. *Vierus part. 2. sect. 2. c. 6. Medicinæ.*

Observatio XVI.

Rabies aliquando sine delirio.

An in rabie sit delirium, hoc non rationibus, sed particularibus experimentis est declarandum. Non possum quidem ego negare, me nonnullos vidisse rabientes, qui non tantum delirarent, sed etiam furerent. Plurimos tamen sana mente semper usq; ad ultimum vitæ horam constitisse, cujus merito nec possum delirium hujus morbi pathognomicum signum constituere. Quod à viris gravissimis aliter asseratur, hoc fuit, vel quia hujusce rei experimentum ipsi non habuere, vel quia tantum furiosè delirantes rabidi ipsis curandi se obtulerunt. Ego autem te, cor me vidisse & illos, in quibus nulla unquam maxima fuit delirii suspicio; imò persuasi ad bibendum dicebant, claudatis mihi oculos, ne videam, & omni conatu conjicite ad intra os aquam, & omnia alia, quæ in potu prodesse possint: cumq; dentibus fremerent, moreq; canum alios morsu petere eo vi virus rabidum cogerentur, precabantur astantes, ut eos valde continerent, ne e manibus eorum ad aliquem mordendum exilirent, eosdemque admonebant, ut ad os eorum manum, vel aliam corporis partem non admoverent, ne ex ea propinquante cogerentur eos dentibus petere. Hos eosdem propriam miseriam, & calamitatem lamentari novi, conquerentes morbi principium non valde oppugnatum fuisse, seq; in omnibus Deo maxima cum commiseratione commendantes, ab eo peccatorum veniam, & vitam æternam implorantes: Audivi hæc, & similia vidi: quibus experimentis plenariè testificor delirium necessario rabiem non consequi. *Salius lib. de affect. Particular. pag. 355.*

† Meminit etiam Hydrophobia mente sana permanente *Rhodius Cent. 1. observ. 46.*

Observatio XVII.

Rabiem etiam à principiis internis, nullo precedente contagio, generari posse: & in humano corpore humores gigni aliquando, qui rabidi canis venenum amulentur.

Virus istud, quod in tot generibus animantium procreari, hominiq; per ea imperitri novimus, considerandum est, an in homine ipso, nullo extrinseco accedente contagio à principiis internis fieri possit. Dictaret ratio quidem, cum omnium assensu, venena deleteria in homine generari possit, etiam hoc virus non excludendum esse, non magis distante homine à fera, & serpente venenum ejaculante, quàm ab animalibus, quæ in rabiem proclivia sunt, imo majorem cum his, quam illis, analogiam habente: tamen cum nulla antiquorum authoritas attestata sit hoc, qui semper rabiem ex contagio, non sponte hominum accessisse docuerunt, non videtur hoc ita facile admittendum esse. Si tamen experientia difficultatem istam dirimere potest, dicam quid viderim ipse, in particulari casu, quem nunc explicabo.

Mulier annum agens trigesimum sextum febre languens, me ad eam curandam accersivit; invenio eam febre pestilenti detentam, curationem aggredior sanitatiq; restitutam die undecima eam relinquo. Totidem diebus interpositis, dysenteria admodum dolorosa, ad ea febre afflictam cœpit: me iterum advocat, morbum oppugnare incipio, septemq; diebus morbum supero. Febricula quædam remanet, quam cùm curare deliberò, supervenit mulieri maxima omnium liquorum aversio, tantaq; ut non modo quæ ipsi offerenda erant, tum medicamenti, tum cibi ratione, perhorresceret & abominaretur, sed etiam ut astantes (nam media erat æstas) bibentes coram ea, sustinere non posset. Hanc rabie correptam ex hoc solo symptomate deprehendi, quod adeò deinceps auctum fuit ut nihil à limine: etenim in thalamo, liquida apportandum esset & non modo potum simplicem: sed etiam omnia cibaria liquida abominaretur. Cum vero solida alimenta ratione ætatis, & longitudinis morbi non ita facile admitteret, in virium prostrationem delapsa est; non tamen eo periit, sed ultra septimâ producta est, à die in qua humida aversari cœpit, octavaq; die defuncta est. In qua muliere nullum aliud symptoma ex his, quæ retulimus, concomitari rabidos fuit, præterquam liquorum omnium aversio, menteq; semper constitit, nec de ullo unquam conquesta est, nisi quum liquida admoverentur, quo tempore adeò affligebatur, ut horrendum quid esset ipsam conspicere, reliquo tempore semper quieta fuit: interrogataq; à me, an unquâ à cane rabido commorsa fuisset, certo affirmabat, nunquam se à cane, nedum rabido, sed nec etiam sano tactam fuisse, cum nec domi unquam canem educasset, nec externis unquam communicasset. Mater autem præsens interrogata à me, an commorsisset filiam dum puella esset, & in ætate infantili, cujus ratione non ipsa recordaretur, unquam commorsam ab ullo cane attestabatur certissimè filiam nihil tale unquam, passam fuisse. Quare hinc dubitare cœpi, an homo à principiis internis posse: rabiem incurrere. Cum enim hic nihil de contagio constaret, hydrophobiaq; ista non esset conjuncta cum his symptomatibus, quæ rabidos homines à rabientibus animalibus commorsos concomitari consuevere, suspicatus sum factum esse à causa interna; & cùm non fuerit communicata à furente, & rabida bellua, ideo eam extitisse cæteris mitiorem: nisi dixerimus remissam fuisse ejus perniciem, ob antidota assumpta in curatione pestilentis febris, & propter notabilem pravorum humorum in dysenteria evacuationem. Ultra hanc experientiam ad idem suspicandum me persuadebat Cœlii Aureliani authoritas, docentis, certò fieri nonnunquam in homine rabiem absq; manifesta causa; Soraniq; historia, narrantis se vidisse infantem ubera expavescentem nullo præcedente contagio, ad hoc idem arbitrandum admonebar. Quid tamen in hac re sit sentiendum, certoq; affirmandum, ego non decernam: sed cæteri, his propositis, animadvertant judicentq;, an homo à causa interna, nullo accedente contagio, possit ex se rabiem incurrere. *Petrus Salius de affect. particular.*

In

In agro Mantuano ad Mincii ripam, mense Septembri, 1573. Gabriel Novaria, viduus, quinquagenarius, Paulæ Moriscæ œconomus, dum prandet, nescio quid sibi gulam scalpere existimat poculum sumit, ut molestiam illam potione abigat: sed potum vel summo conatu deglutire nequit. Sibi ipsi iratus ad situlam aquâ plenam accedit ut magis ebibat: sed vixdum labra admovens, retrorsum cadit; mox surgit, abit, eâ die non cœnat. Postridie eadem omnia tum in prandio, tum in cœnâ patitur. Tertiâ die ad me equo vehitur. In viâ uvas & multas, & facilè vorat. Ego hisce omnibus ab illo tum auditis, symptoma exploraturus, frigidæ poculum illius ori, semel, iterum, ac tertiò per intervalla admoveo: amicos ad spectaculum advoco: toties ille horrescit, tremit, animo linquitur, & in summis faucibus (ut recipiscens refert) suffocatur. Remoto poculo statim ad se redit, mente constat, validus est, non febricitat, nihil prorsus dolet, functiones omnes inculpatæ sunt, unâ exceptâ potatione. Præscribo antidota: intra triduum mors occupat Quærendo, explorando, sciscitando, nulla hujus affectionis evidens causa comperta est.

Mense Majo 1574. Magdalena, Blasii Voltensis uxor, die quadam dolitat, primùm collo, tum brachio dextro. Secundâ die decumbit, cum brachii dolore, ac tremore. Tertiâ die cessat dolor, tota tamen tremit, nauseat inaniter, sudat, & veluti suffocatur. Si vinum, aqua, jusculum propinatur, convellitur ac deficit, ova ac panem probè sumit: valde sitit, facultates principes, ac sentientes bellè constant: mitis est animus: placidus est sermo. Non videtur febricitare. Loci Chirurgus diversiones adhibet. Quintâ die illa effertur.

Mense Februario 1575. Dominica Pancalda, virgo annorum sexdecim, visa quorundam digladiatione terretur: eâ nocte febris vehemens: statim in invasione pustulæ circa labia: post horas duodenas à primâ invasione, attonita fit, (ut ajunt) post alias duodenas febris sedari sibi visa est. Surgit brachio sinistro paralytico. Si brachium illud dimoveatur, dolor acerrimus latus puellæ transfigit: & (ut ipsa inquit) ad cor usq; pertingit, ita ut ferè inde deficiat: nihil moliuntur domestici. In quartâ rigor eam rursus cubare cogit: dolor augetur: supervenit nausea, anxietudo, oris spuma: lumen intueri nequit, ejulat, furit, pavet, domesticos ejicit. Admotâ potione caput retrahit, horret, deficit: per intervalla rectà loquitur Post hæc dentibus stridet: linguam sibi emordet: in principio quintæ emoritur.

Mense Junio 1576. Dominicus Berecius agricola, nuptus, validus, annos natus triginta septem, per dies octo ignotâ sibi de causa brachiis dolitat: operatur tamen in agro, nec febrire se existimat: nova die in cœna brodium sumpturus contremiscit; quare incœnatus decumbit. Ad mediam noctem pavore corripitur: ex illo vix contineri potest, sed timens, ac tremens exclamat; ab astantibus etiam atq; etiam rogat se detineri; eosque ipse vicissim arreptos arctissimè detinet. Summo manè consulitur vicinus Medicus, qui picram imperat; quæ paulo pòst vomitione ejicitur unà cum cruentis, ut narrant. Ego à prandio accersitus, domesticos, & parochum, & cæteros qui convenerant, seorsum ab ægrotante alloquor, ac inopinata illos conspecturos prædico; nempe virum tunc vel si cogatur, non bibiturum; ac si tentet bibere, animo defecturum; & demum illum citò moriturum. Primam sententiam allato poculo, astantium magnâ cum admiratione comprobo: alteram eventus brevi confirmat; siquidem post horas quatuor extinguitur, præcedentibus fremitu inconstanti, clamore assiduo, inquietudine implacabili, sudore profusissimo, extremorum frigiditate, deliramento maniaco, & Dæmonum (ut ajebat) spectris.

Die 8 Aprilis 1579. Jacobus Piva Voltensis agricola, nuptus, juvenis, sanus, robustus, citra omnem manifestam causam, (ut etiam cæteri de quibus suprà) ex agro rediens, ad vesperam sudare cœpit, cum angustiâ (ut ajebat) cordis, & agoniâ. Nocte illâ per intervalla contremiscebat, exiliebat, vociferabatur, assiduè sudabat. Diluculo à municipii Chirurgo data est Theriaca magna. Ego ad vesperam præpropere acutum morbum, qualis erat dijudico, & hic rursum adstantes in admirationem pertraho, potionis horrorem, & mortis celeritatem constanter prænuncians & dicta factis mox comprobans. Namq; ægrotanti oblatâ frigidam ipse repente horrescit, & linquitur animo, ea reducta actutum revivíscit. Iste verò neutiquam se tangi patiebatur: quin si quispiam manus propiùs inferebat, statim exclamabat. Horrebat etiam tantillum, dum faciei sudor frigidis linteaminibus abstergebatur. Quam verò in manibus dederant, Deiparæ virginis iconem, intentissimus contemplabatur, ac invocabat. Tum si fortè fortuna concidentia lintea illam, vel modicum operiebant, mirificè irritabatur & excruciabatur. Ad noctem testamentum occœpit condere; sed invalescente sudore, ac convulsione, præpedita est oratio. Post paucas horas, mente etiam tum (ut narrant) sana decessit. *Marcellus Donat. lib. 6. c. 1. pag. 296. & 297. hist. med. mirab.*

Observatio XVIII.

Rabies nonnunquam febri conjuncta.

Febrem validam concomitari rabiem, nonnulli docuerunt; alii parvam & minimam dixerunt, cæteri autem ne hujus quidem meminere. Non ratio, sed experientia discrimen hoc dirimere debet. Quidam commorsus à cane rabido, ulcere jam sanato, in remediumq; veneni nullo adhibito præsidio, nisi pane, & aqua benedicta, uti consuevere ut plurimùm nostri homines facere, à quodam sacerdote assumpta, exactis duobus mensibus, passus est ex vehementissimo ictu contusionem ingentem in imo ventre; hinc cùm malè haberet, febre valida deprehensus est, simulque paulo pòst rabie correptus, tertia die delirans, furens & insigniter febricitans, omniaq; symptomata rabientium patiens, miserè vita functus est. Mulier quædam, cujus historiam inferius enarrabo, semper cum hac affectione febricula detenta fuit usq; ad mortem. Reliquorum rabientium neminem sensi ulla conflictari febre nec hujus adesse suspicionem, ne dixerim signum, observavi. Hinc colligo rabientes ratione proprii virus, non febricitare; si autem aliquando febriant, hoc ex corporis prævia altera indispositione fieri. *Salius lib. de Affect. partic. pag. 358.*

† Annotavit quoq; Hydrophobiæ speciem, in febre maligna, *Salmuth. Cent. 2. obs. 52.*

Observatio XIX.

In urinis eorum, qui canis rabidi morsu inquinati furiunt, nonnunquam catulis haud dissimilia corpuscula conspici.

Novi quendam sanatum à morsu canis rabiosi, qui interrogatus à me, quid vidisset: respondit, se caninos catulos in urina sua vidisse. *Alzaharavius c. 30. sect. 2. tract. 30. Practicæ.*

Quandoq; (affectus sic) mingit rem, in quâ apparent res carnosæ mirabiles, quasi sint animalia, & quasi canes parvi. *Avicenna c. 7. tract. 4. Fen. 5. lib. 4.*

Imaginationis vim nihil est quod magis declaret, quàm morsus canis rabidi: ut enim inquit *Princeps in sexta*

sexta quarti, qui rabiem conceperit, imaginatur se canem esse, ideo mordet homines: & cum inspicit in speculo, existimat se canem videre, & in aqua intestina canis; sed ipsa possunt referri ad ejus sensum corruptum. Quòd vero videant alii in patientis urinâ, ex pinguedine quadam, formas catulis similes, illud jam ostendit, imaginationis vim supra humores ipsos dominari. Hoc autem jam, ut dixi experimentum Avicenna commemorat. *Cardan. contrad. 7. tractat. 2. lib 2.*

In hac mania quoddam mirabile reperitur: quod si collectum fuerit de urina ejus in quantitate multa in urinali vitreo, videbis quod clarificabitur urina, & sine dubio videbis intus formas catulorum natantes: & si illam colaveris per pannum subtilem, nullum vestigium illorum seu signum in petiâ poteris invenire, & si dictam urinam iterum in urinali reponas, & ibidem aliquantulum permanserit, veraciter iterum revidebis eos ut prius. *Avenzoar lib. 1. tractat 9. cap. 16. Theisir.*

Vidi juvenem morsum à cane rabido, in cujus urinâ apparuerunt simulacra canum: deinde conversus est, ad mordendum appropinquantes sibi, matri tamen suæ dicebat, quod non approximaret ad eum, quia non poterat se continere à mordendo eam; & sic consimiliter canis rabidus, antequam ab eo in totum extimatio tollatur, mordet quæcumq; præter dominum suum, quem non mordet: sed est obediens ei. Et dicit quod si Dominus ejus tunc ei mandaverit, vade ad aquam talis alicujus fluminis seu torrentis, præterquam aliquem lædas in via, & suffoca te: quod vadit, & neminem lædit, & se suffocat: & retulit mihi fide digna persona quæ jam audierat de tali obedientia canis rabidi, quod ipsa mandavit cuidam catulæ suæ, habenti signa rabidi, quæ licèt jam momorderit duos secum, tamen stabat moribus consuetis; vade, inquit, ad flumen Arni, quod distabat à domo suâ ferè per duo milliaria & neminem offendas, & suffoca quod statim catula ipsa dicessit, & nunquam postea inventa est. Unde per hoc affirmabant verum esse quod dicitur. Postquam verò extimatio canis in totum corrupta est, non ampliùs obediens est domino suo: sed neq; ipsum cognoscit, & eum mordet sicut alium. *Nicol. Florent. Serm. 4. tract. 4. c. 15.*

Mirum & profectò incredibile & fabulosum, quod *ab Avicenna* dicitur, minxisse quosdam sic affectos carnea frusta ingenti cum dolore, quæ propè forma catulos parvos repræsentent. Quod & *Gentilis*, Avicennæ interpres, & *Conciliator diff. 179* abunde testantur & a morbo eo multis sanatis auditum est, se hujusmodi catulos minxisse: quod reverà mirum videri potest, sed mira tamen in corporibus præter naturam, illiusque institutum evenire, quotidie cernimus. *Vallersiola comment. ad cap. 20. lib. De constit. art. med. Galeni.*

Nonnulli scribunt, eos carnis frusta, cum urina quæ catulos repræsentet rejicere id quod potius fit (si modò fit) ob cœcam aliquam & occultam causam, quemadmodum bona pars earum etiam, quæ veneni actiones promovent, causarum aliunde haberi non possunt, & quum naturales desunt, ad eas quæ sunt supra naturam, recurrere cogimur. *Jac. Grevinus lib. 1. c. 35. de venen.*

Scribit *Avicenna*, evenire interdum, ut à cane rabido demorsi, quædam frusta carnis ingenti cum dolore mingant, quæ forma prope canes parvulos referant: quod etiam ab aliis recentioribus accepimus, quin & ab iis, qui hujusmodi catulos se minxisse fatentur. Cæterum cum hoc potius fabulosum, quam rationi consentaneum videatur, atq; ab ipsa natura penitus alienum, si qui id verum esse rationibus & authoritatibus comprobatum videri cupiunt, *Gentil. Fulginatem* consulant Avicennæ interpretem: Item *Conciliatorem differentia 179.* Quandoquidem ex iis nimirum intelligent, quo pacto hæc præter naturæ constitutum quandoq; eveniant. *Matthiolus comment. ad c. 36 lib. 6. Diosc.*

Non vulgares testes, nec pauci referunt, conspexisse se in illorum urinis canina frusta, simulachraq;. *Thom. à Vega comm. ad c. 84. Art. med. Gal.*

Quòd omnem fidem excedit, testes graves sunt, inter quos non ignobilis est Matthiolus, vidisse se in urinis eorum canum simulachra, & phalangiorum in demorsis à phalange. *Idem comment. ad lib. 6. de loc. aff. Gal.*

Observatio XX.

A rabido animali demorsus, si Cornum vel virgam sanguineam tetigerit, denuo rabie corripietur.

NOvi hominem morsum, qui se laverat aquâ marina, & cùm liberatus crederetur, post aliquot menses contactu ligni corni (sorbi apud *Augustinum Niphum*) rediit morbus. *Gesnerus histor. animal. lib. 1. de cane.*

Cognovi hominem morsum, qui se lavaverat in aqua maris & propterea credebatur liber, post plures tamen menses, cum tetigisset lignum corni, statim rediit infirmitas, quia forsitan illa planta habet attractivam valde fortem, quare ex illo tantum commovit venenum adhuc non resolutum. *Ferdinandus Ponzettus lib. 3. c. 18 de venenis.*

Author est *Wolfg. Gesner*, demorsos à cane rabido, si corvum intra unius anni decursum contingant, fore ut non tantum avis hæc in rabiem agatur: verumetiā, qui eandem contigit, eadem rabie denuo corripiatur. Ego non corvi, sed corni, depravata lectione eundem deceptum existimo.

In Hetruria abstinent demorsi per intregrum annum à quorumdam lignorum contactu, præsertim corni arboris & sanguineæ virgæ vocatæ. Siquidem (ut testantur ii, qui rem experimento compertam habent) si harum arborum virgæ tamdiu manibus teneantur, quousq; concalescant, illico demorsi rabie exagitantur. Quod cuiquam minimè fabulosum videri debet: etenim memini me vidisse in civitate nostra Illicinensi amicum quendam meum rabie correptum, quod corni arboris virgis (dabat enim Lanificio operam) lanam diu excussisset quì eorum oblitus, quibus sibi à Medicis interdictum erat, rabidus interiit. *Matthiolus comment. ad lib. 6 c. 39. Diosc.*

Apud nos per longa tempora observatum est, quòd qui commorsus à rabido animali ante exactum annum tetigerit vel plantam cornus, vel sanguinariæ, inevitabiliter incidet in rabiem. Proditum est etiam eosdem, si sub sorbo dormiant, rabie corripi. Ex quibus duo clarè habemus: alterum, quòd hoc virus à tota substantia, non ratione temperamenti agit: quoniam nec a tactu, nec ab umbra intemperies introduci potest. Alterum, quòd hoc venenum, si dum sopitum est, excitari potest ab his, cum quibus antipathiam habet, tantò magis ab his exacerbari poterit, cum quibus dum viget, actuq; lædit, eandem habet. Cujus antipathiæ nulla alia potest manifesta causa explicari, quàm ea, quæ omnibus his, quæ à propria substantia aliquam peculiarem facultatem habent, est communis: videlicet quod à proprietate hoc agant. *Salius de affect. particul. pag. 351.*

Observatio XXI.

Hydrophobia.

MIserrimum morbi genus, ut *Cornel. Celsus* ait, Hydrophobia est, quâ æger siti & aquæ metu cru-

ciatur. Non timet autem hydrophobus solam aquam, sed quicquid liquidum ac humidum instar aquæ est. Subsequitur hoc malum rabiosi canis morsum, si non idoneis remediis primo quoque tempore occursum fuerit. Nec statim tamen succedit aquæ metus, sed subinde post triginta aut plures dies. Ubi autem supervenerit, haud diuturnus est. Nam, uti *Cœlius aurelianus* rectè ait, ob nimium aquæ timorem, & humoris defectum, ægrotantes celeriter pereunt.

Juvenis quidam annos natus (plus minùs) 17. commorsus fuerat à cane in digito sinistræ manus, qui minimo proximus: ignorabatur canem esse rabiosum: vulnus quoq; perquam exiguum, & tantò quidem negligentius curatum. Post tricesimum sextum diem, vulnere jam multo tempore solidato, incepit juvenis hic aquam metuere: cerevisiam & vinum, quod sui erat officii, promere recusavit. Altero die sinistrum humerum doluit, à parte videlicet commorsi digiti: potuit tamen brachium sursum, deorsum, antrorsum, retrorsumq; citra dolorem moveri. Tertio die manè insigniter febricitare videbatur: pulsus valde concitari: sudores copiosi: brachia assiduè convellebantur: lingua interim nihil ostendit febrile; nec urinæ, quæ sanorum similes: eodem die mente minùs constans, manifestiùs deliravit: è lecto surrexit: vestes induit: per vicos discurrit: in horto acetosæ herbæ folia decerpsit, & quædam manducavit, deinde ampliùs insaniens, contineri debuit. Nox subsecuta cum magno furore, in quâ tandem clamore defecit. *Dodonæus obs. Medicinal. c.* 12.

Non diuturnum esse affectum Hydrophobiam, & non statim à morsu, sed aliquot post hebdomadas supervenire, *Hieronymus Fracastorius lib.* 2. *de Morb. contagiosis* testatur: Vidi ipse, inquit, puerum, qui post octo menses, ex quo demorsus fuerat, contagionem ostendit, ex quâ mox periit. *Idem Scholio ad cap. citatum.*

Nos in Hospitali quendam, quem canis momordit rabiosus, habuimus, qui in nocte latrabat. Et vidi, quòd ab aquâ, quæ ei dabatur, non terrebatur, imò eam petebat, & ex forti siti conquerebatur. Cùm autem aquam ei daremus, ipsam abominabatur, & dicebat quòd sordes in ea erant. Et cùm quæreremus, quæ sordes in ipsa essent, dicebat intestina canum & catorum in ea esse: & rogabat nos, ut aliam ei aquam daremus. Cumque aliam ei afferremus aquam, dicebat ut prius, & litigabat nobiscum, & irascebatur, atque rogabat, & adjurabat nos per Deum, ut aquam mundam & bonam ei daremus. *Rasis cap.* 10. *lib.* 8. *ad Almans.*

Quidam homo latrabat de nocte ut canis, & mortuus fuit. Et quidam alter, qui volebat bibere aquam, & quando approximabatur ei aqua, dicebat quòd erat fœtida, & quòd erant ibi viscera canis & cancrorum. Et erat quidam, qui quando videbat aquam, passus est tremorem, & horripilationem, & rigorem: & quando auferebatur ab eo aqua, cessabant supradicta. *Idem lib.* 20. *c.* 2. *continentis.*

† Admiranda Hydrophobiæ symptomata, caussarumq; investigationem vid. apud *Carant. de Mors. Can. rabid. pag.* 145.

OBSERVATIO XXII.

Ex morsu canis rabidi mortui.

HIc quoq; casus cita remedia postulat: frustra enim adhibentur, quæ tarde post principia veniunt. Id expertus magno suo malo didicit Baldus Jurisconsultus. Forte enim à catulo, quem in deliciis habebat, labium leviter morsus, cùm rabire ipsum nesciret, & vulnus ob exiguitatem negligeret, quarto pòst mense phanaticus interiit, in vanum tum tentatis omnibus remediis. *Pareus lib.* 20. *c.* 14.

His diebus lithotomus quidam apud nos, ante sex aut septem septimanas à cane rabido morsus, quum aliquandiu nihil mali sensisset, subitò, timoris aquæ superventu, intra biduum miserrimè periit. Morsa est etiam ejus uxor, sed levissimè, cui ego aliquid gentianæ propino, sed tormentillæ aliquid addo, quia menses alioquin nimios experitur. *Gesnerus Epist. lib.* 3. *ad Cosmam Holzachium, pag.* 82.

Cognovi quendam, qui morsus fuit à cane rabido: & non curavit inde: & sine læsione exercendo negotia sua stetit 35. diebus. Manè vero diei 36. surrexit: & posuit se retrò uxorem suam, stans in terra sicut canis: & cœpit latrare post eam: & cùm reprehensus fuisset ab ea, surrexit de terra subridens: & hunc actum pluribus vicibus eodem die fecit, serò corrupta est ratio ejus in totum, & mortuus est in 40. die, à die morsus. *Nicolaus Florentinus sermone* 4. *tract.* 4. *c.* 15.

Jacobus quidam textor, qui habitabat trans Tyberim, extra ædes Sancti Spiritus, jam oblitus canis morsiculum, quod jam per mensem summa manu acceperat, ac triduo sanatum pro nihilo habuit, quando post mensem plus solito tristis, ac mœstus esse cœpit, seipsũ fastidiens, ac me accersivit in consilium. Qui nullam, ipso referente, inveniens causam, nisi insolitum languorem, ac debilitatem vitæ, & animæ, consulensque ut optimo curaret se instaurare regimine, & vini potu liberali, semel & bis respondente, se non posse nec comedere, nec bibere: hinc certâ equidem ductus conjecturâ, ac illam bibendi impotentiam poculo ei propinato expertus, nec ullam apertis faucibus causam inveniens; sedulò ipsum percontatus, an forsan per aliquot antea dies fuerit à cane aliquo commorsus: idq; ab imo corde affirmantem, ac jussum esse bono animo, seorsum protestatus sum uxori & adstantibus imminens periculum. Ideò excusans curationis incommodum, ut cum transmitterent in urbem, ac ex navicula immergerent in Tyberim ipsum jam id assentientem, ac ter & quater immersum, reducendum jussi. Ubi inusto panio postea, nec satis tamen confisus, candenti ferro vulnusculo, exhibitisq; prout occasio tulerat, antidotis, circa vesperas furere incipientem, ac insatiabili correptum siti, ac febre, & tamen abhorrentem aquam ipsam, ac potum, ligandum jussi, quod ipsemet postulaverat, fortissimo fune ad cubiculum. Porrò ipsum manè diluculo visurus accelerans, (quod in solam gratiam Dei servatoris hic refero) ac in corona multorum adstantium, omnibus perterritis, ad lectum accedens; vix defuit, quin fractis furore funibus, ac tracto secum cubili, in faciem mordicùs incautiMedici advolarit, ac edito quasi à cane latrante ululatu, arguensq; me nomine, recede hinc, recede; in majorem, ob evitatum in me morsum, rabiẽ excandescens, inhiansque ac clamitans apertis faucibus: ad aquæ potum, quam ex siphone longè intulerant, conterritus ipse, & adstantes simul, ac Medicus, ac tota nocte, quasi in ignis gehennam conjectus, pœnisque infernalibus cruciatus, secundo post rabiem, ac tricesimo sexto à morsu die, his miserandis modis interemptus jacuit. *Andreas Baccius in Prolegomenis Venenorum & Antidotorum, pag.* 69. & 70.

Vidi puerum, qui post octo menses, ex quo demorsus fuerat, contagionem ostendit, ex quâ mox periit, *Fracastorius lib.* 2. *de morb. contag.*

Adolescens Delfis, post sextum mensem ex morsu canis rabidi, in hydrophobiam incidit, quamvis prius demersus fuisset in mari, quos tamen omnes quos novi, tutos postea ab hoc malo fuisse viderim. Ad hunc adolescentem sexto die Septembris, Anno 1578. vocatus fui, statimq; mortem futuram ex insania prædixi, & quòd non viveret per duos dies; quemadmodum etiam evenit: nam septimo Septembr. die cum bibere non posset, hydrophobiâ extinctus est. Hic vulnere

quoq;

quoq; consolidato post sextum mensem in aquæ metum incidit, & post triduum succubuit. *Forestus lib. 10. observ. 28.*

Mulier Delfensis annorum circiter quadraginta, gravida ac prægnans, in ultimo mense à cane rabioso demorsa, id flocci faciens, cùm gravida esset, ad mare more solito cùm non accederet, & postea peperisset, atq; infantem jamdudum lactasset, post semiannum, à morsu, in maniam & insaniam pravissimam incidit, ut in lecto detineri non posset: noctu custodiebatur: è naribus & ore spuma manabat, obvium quemq; dentibus impetebat, morsuq; suo & si posset, in adstantes expuebat, & multos hoc modo simili vitio labefactabat, raucâ voce insaniebat: adstantes illam dæmoniacam existimabant. Tandem ego 12. Maij mensis, anno 1543. ad hanc delirantem accitus fui: cumq; sitibunda esset, & bibere non posset, & reliqua animadverterem, prædixi hanc insaniam à cane rabido originem traxisse, & minimè dæmoniacam esse: quod cum interrogassem, maritus respondit abhinc semianno morsum canis rabidi accepisse, & quia gravida, in mari non fuerat submersa. Adstantes verò, tum maritus admirabantur nostrum judicium: licet ego id ipsum facilius percipere potuerim, cum hic tertius esset ægrotus qui hac miserrima insaniâ corripiebatur. Cùm q; hæc à viris nocte præcedente in lecto detineri non potuisset, ac potum timeret, nec bibere posset, spem nullam in curatione sitam esse prædixi, & me vix per horam ab ea digresso, hac insania misere extincta est. Imperavimus tamen ut adstantes omnes, quos sputo infecerat, ad Oceanum mitterentur, & aqua submergerentur: erant infiniti numero, tam mulieres quàm viri, qui eam inviserant, ab eadem sputo infecti; sed omnes aquâ submersi, nihil postea mali unquam senserunt. *Idem.*

Augustinianus Monachus, Theodor. nomine, Zelandus, Alemaniæ degens, infelix, ex morsu canis rabidi, insaniâ (Græcis hydrophobia dicta) correptus est: cùm Chirurgus imperitissimus vulnus in facie & labiis, quod à cane rabido inflictum erat, intempestivè occlusisset, illico cicatrice obducta, non diu, post aliquot dies deliravit, insanus factus est. Ad quem, cùm animam ageret, atq; in extremis esset, accitus sum. Linguam educebat canis instar hians: vox illi rauca erat: aquam & potum cum ingenti clamore abhorrebat, quamvis validissima siti premeretur; sæpiusq; poculum petebat, sed bibere nec audebat, nec valebat, ob metum quo movebatur: imò cum ingenti clamore ac horribili vociferatione, si bibere vellet, cogebatur à potu desistere, quod & nobis videntibus horrendum erat. Linguam verò asperam quoq; habebat, & sputum ac salivam in homines rabiosam, si posset, expuebat, quod quidem spumosum erat: ex calore (ut arbitror) pectus eidem valde coarctabatur, ut anhelitum trahere non posset, veneno jamdudum ad cor translato Spectaculo hoc horribili perterritus, cum hæc sup. dict. animadvertissem, Chirurgum ipsum, qui non procul ab ædibus ægroti habitabat, statim ut ad ægrotum accederet jussi: eoq; objurgato, quod vulnus tam citò clausisset, neque in principio medicum unà vocasset, idem vulnus ut aperiret, consului, juxta opinionem *Gilberti Anglici*, qui *lib. 7. c. De morsu canis rabidi*, ita nobis scriptum reliquit: *Primum consilium est, ut non claudatur vulnus; & si clausum fuerit, statim aperiatur, ut putredo & sanies effluat: quia solet latere venenum per multa tempora. Aperiatur igitur cum phlebotomo; vel si apertum sit superponatur ventosa, vel juxta vulnus apponantur sanguisugæ.* Hactenus ille. Vix hæc consulentibus, cum vulnus multo tempore esset consolidatum, sed antequam remedia applicaremus, statim hic æger mortuus est. *Idem lib. 10. obs. 27.*

Conjunx Mercatoris hujus urbis, cum esset à cane, qui habebatur rabidus, superficietenus in digito demorsa, nec tamen læsio manifesta, aut vulnus evidens appareret, negligebat. Post annum plus minus, malè cœpit habere, statim omnem liquorem & potum aversabatur, nec nisi summo cum conatu, & fremitu, atque dolore quasi admittebat, licèt solida sine impedimento deglutiret: mente non constabat: semper huc atq; illuc impetu ferebatur, ut vix à circumstantibus cohiberi posset: vociferabatur instar canum latratus. Tandem convulsionibus correpta, tertia à principio morbi die expiravit. *De D. Georgii Palmæ observ. per Cl. Med. & Philos. Joach. Camerarium ad me missis.*

Observatio XXIII.

Arabiæ & hydrophobia servati quidam.

Ex iis qui hoc vitium senserint, neminem servatum vidimus, nisi forsan ex historiâ unum aut alterum evasisse audiamus: Siquidem Eudemus superasse quendam affirmat Themisonem aliqui demorsum in hunc furorem incidisse, & evasisse fatentur. Alii ipsum, cum amico aquam expavescenti morem gereret, & officium exhiberet, quadam naturarum concordia, similem contraxisse affectum: sed post multos tandem cruciatus servatum extitisse. *Dioscorides cap. 30. lib. 6. De venenis.*

Philosophus quidam morsus à rabioso cane, & generoso animo affectioni resistens, & inconsequens ratus, canem in balneo apparere: Apparebat enim ipsi, quemadmodum etiam aliis hoc modo affectis. Ratiocinatus igitur, & sic secum locutus: Quid cani & balneo commune? superavit affectionem, & sanatus est ab affectione, ubi citra timorem bibisset. *Aetius Tetrabib. 2. serm. 2. c. 24.*

Florus à Porcelleto, juvenis annorum 16 Filius Domini à Flos, à cane rabioso demorsus, nulla adhibita per primos dies cura, postea in vitæ discrimen incidit, vulnere graviore effecto. Curatur à me magno labore: *Valleriola lib. 3. obs. 3.*

De curatione à cane rabido demorsi, exemplum habes *apud Amatum*, de puero annos 12. nato, cane plaustrum continuò comitante demorso in crure. Sequenti enim die puer eadem hora rigore succedente, ingenti postea febri correptus est. Ad quem vocatus Amatus, & accito Chirurgo, locum demorsum scarificare jussit, nonnisi profundioribus incisuris, & calido vino lavare, optime abstersо loco affecto, hoc emplastrum admovit: *Cepam unam album accipiebat: alliorum caput sive radicem mediam, Theriaces optimæ, unc. sem. foliorum marrubii fœtidi, melissæ, an. pugil. semis, rubea minoris, unc. semis, fermenti, unc. semis, omnia pistentur, & loco affecto superponantur*: quibus puer sanitatem brevi obtinuit. *Forest. Schol. ad observat. 28. lib. 10.*

Anno 1558. mense Martio, puero decem annorum Delfensi, cum à cane rabido morsus esset, ne in hydrophobiam incideret, consului ut in mari immergeretur, & cum ab immersione domum rediisset, mandavi ut *decoctionis rad. gentianæ cum vino, unc. iij. semis, adjectis scr. ij. theriacæ optimæ ebiberet*; & nihil mali amplius sensit: & Chirurgo imperavimus, ut vulnus probè tractaret, neque subitò occluderet. *Idem dicto loco.*

Rabiosus canis, adolescentem momordit, qui mox in caninos deflexit mores, latrabat, sedebatq; ut canis & ceu quadrupes gradiebatur, manibus tanquam pedibus utens, jamque dies triginta hoc morbo laborabat. Apollonius civibus præcepit, ut canem inquirerent, qui momorderat; illi negabant se canem vidisse, quòd extra mœnia morsus fuisset adolescens. O Damis, inquit Apollonius, is canis fuit albus, villosus, custos ovium, magnitudine Amphilochicis canibus æqualis: stat tremebundus juxta fontem, aquam cupit, & timet: ipsum ad ripam ducite, & immurmurate

auribus hoc tantum, quòd à me vocatur. Adductus canis ejulans, ad Apollonii pedes procubuit, jussit morsum ut lamberet. Rediit adolescenti mens, parentes & amicos agnovit, & ex flumine aquam bibit: nam remedium rabiei est aqua, si eam attingere rabiosus audeat. *Philostratus in vita Apollonii Tyanei, Hist. 6. lib. 18.*

† Hortulanum suum à cane rabido demorsum quomodo curavit *Timæus*, vid. *l. 7. Cas. 22. p. 326.* Exemplum curationis in metu veneni à cane rabioso, invenies apud *Hildesh. Spicil. 2. p. 212.* Add. *Borell. Cent. 1. observ. 75.*

OBSERVATIO XXIV.

Præstantissimum adversus canis rabidi morsum remedium, cujus usu nemo mortuus.

FLuviatilium cancrorum cinis, quamquam valde exiccatorius est, substantiæ tamen totius proprietate mirabilis est ejus in iis, qui à rabiente cane sunt morsi, effectus, iisq; tum solius, tum cum gentiana & thure multò præstantior. Thuris sanè partem esse unam oportet, gentianæ autem quinque: porrò cancrorum decem. Et rarò equidem aliter illis ustis nos sumus usi, cæterum ad eum modum plerumque, quo Æschrion Empiricus utebatur, medicamentorum peritissimus senex, concivis ac præceptor meus. Patella erat æris rubri, in quam impositos cancros viventes hactenus urebat, donec in cinerem redigerentur, ut facilè ad lævorem redigi possent. Hic Æschrion sic paratum promptum semper in ædibus hoc habebat medicamentum, tempore æstivo urens cancros ipsos post ortum Canis, quando Sol in Leonem transiisset, Lunâ decima octava. Porrò bibendum hoc medicamen iis, qui à cane rabido fuissent morsi, præbebat quotidie usq; ad diem quadragesimum, mensura cochlearii satis magni aquæ inspersum. At si non protinus ab initio, verùm aliquot post dies à morsu, curam cœpisset demorsi, tunc quotidie duo cochlearia aquæ inspergebat. Ad ipsum verò vulnus emplasticū applicabat medicamentum, quod ex pice brutia & opopanace acetoq; conficitur, habens picis libram unam, unum aceti acerrimi sextarium Italicum, opopanacis verò uncias tres. Hæc tametsi à præsenti instituto essent aliena, scribenda tamen censui, quia magnopere medicamento huic ipse confiderem, nimirum cùm nullus unquam eorum, qui illo fuerint usi, ut dictum est, sit mortuus. Cæterum seorsum alterum librum conscribā aliquando de iis, quæ proprietate substantiæ totius quid agunt, è quorum numero sunt id genus omnia. Ignoscendum itaq; scripturæ importunitati, tum nunc, tum sicubi præterea id mihi hoc in opere contigit: nempe quia ex dictis summa proveniret utilitas, quam sanè posteris servari, ac impertire volebam, si forsan me priùs quàm quæ deinceps sunt opera perfecissem, mors occupasset, propositum impediens. Cæterùm Pelops doctor meus, & ipse omnium ejusmodi causas reddere volens, non abs re inquit: Cancer, cum animal sit aquaticum, prodest à cane rabido morsis, quibus videlicet metus est, ne corripiantur affectu siccissimo, nempe rabie: quamobrem sane etiam aquam metuunt. Ac fluviatiles, non marinos convenire cancros dictitabat, scilicet quòd animalia marina ob admistionem salis naturâ siccissimi, haud æquè exactam tuerentur eam, quæ est adversus rabiem contrarietatem. Ac cum quidam subjecisset cur non omnia quę in potabili aquâ degunt animalia, perinde ut cancri juvare assolent? quia inquit, similem cancris præparationem non admittunt. Nam horum ustorum cinerem, exiccatorius cum sit, canum mordentium rabientium venenum absumere, simulq; digerere. Hæc igitur Pelops dicebat, professus scilicet, & ambitione magna jactitans, omnium se talium novisse causas. At ego nisi planè me scire quippiam prius persuasum habeam, iis qui adsunt persuadere non tento. Itaq; nec Pelopis rationem ut veram accepi, ut quæ crebras habeat contradictiones: Verum cancros opinor ex proprietate totius substantiæ prodesse Quoniam autem nullum mortuum sciveram eorum, qui fuerant illis usi, totis utique corporibus, hoc aperiendum recensendumq; à me existimavi, tametsi non esset hujus instituti proprium (nam id non erat propositum) *Galen. lib. 11. de simpl. med. facult.*

OBSERVATIO XXV.

Occulta, & per somnium cognita, canis rabidi morsus hydrophobiæq; curatio & historia.

HErbas alias invenit casus, alias (ut verè dixerim) Deus. Insanabilis ad hosce annos fuit rabidi canis morsus, pavorem aquæ, potusq; afferens odium. Nuper cujusdam militantis in Prætorio mater vidit in quiete, ut radicem sylvestris rosæ, quam cynorrhodon vocant, blanditam sibi aspectu pridie in frutecto, mitteret filio bibendam in lacte. In Lacetania res gerebatur, Hispaniæ proximâ parte: casuq; accidit, ut milite à morsu canis incipiente aquas expavescere, superveniret epistola orantis, ut pareret religioni, servatusque est ex insperato, & postea quisquis auxilium simile tentavit. Aliàs apud authores cynorrhodi una medicina erat, spongiolæ, quæ in mediis spinis ejus nascitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. *Plinius Nat. Hist. lib. 25. c. 2.*

Ad canis rabidi morsum, unicum remedium oraculo quodam nuper repertum est, radix sylvestris rosæ, quæ cynorrhodon appellatur. *Idem, Nat. Hist. lib. 8. cap. 41.*

Sylvestris rosæ radix medetur demorsis à cane rabido, allio præsertim vulneri imposito. *Aquivius.*

Narrat B. Fulgosius de Ildrico Leodiensi Episcopo, de Joanne Monacho, deq; Romanâ fœminâ, quæ admonita per insomnium, opportunè radicem Cynorrhodi domorso filio, & aquas jam metuenti, misit in Hispaniam, unde quàm celerrimè sit restitutus. *Gemma Cosmocrit. lib. 1. c. 6.*

OBSERVATIO XXVI.

Aliud ad eundem affectum remedium commendatissimum.

NOvi ego senem, qui morsos à cane rabido, solo acido rumice (oxalide) curabat: primò enim ulcus ejus decocto fovebat; deinde herbam ipsam illinebat, eandemq; portandam exhibebat: quod quidem medicamentum tanquam efficacissimum summopere commendabat: plurima & turbulenta (ἀκρατα, id est, biliosa) qui illum assumpserint, mejere solent, &c. Nos quoque non rarò cum reliquis medicamentis eum miscuimus. Similes vero vires habet & agrestis rumex aculeatus radice oblonga, veluti raphanus pusilla. *Aetius lib. 6. c. 24.*

OBSERVATIO XXVII.

Prophylacticon hydrophobiæ.

QUidam inter præcipua hujus morbi præsidia, assum canis, qui momordit, jecur commemorant, idcircò eo cocto demorsum uti triduum præcipiunt, & certè aliquot rusticorū, qui id post morsum esitarunt, experientia didici, eo remedii genere aquæ pavorem prohiberi. *Palmarius lib. de morb. contag. pag. 257.*

OBSERVATIO XXVIII.

Balneum seu aquæ immersio cujusmodi rabientium & hydrophoborum remedium.

CElsus unicum hydrophobia oppressis remedium esse putat, nec opinantem ægrum in piscinam, non antè ei prævisam, projicere: & si natandi scientiam non habet, modò mersum bibere pati, modò attolle-

tollere: si habet, interdum deprimere, ut invitus quoque aquis satietur. Verum si hiems erit, ne corpus infirmum in aquâ frigidâ vexatum nervorum distentio adoriatur, à piscinâ protinus in oleum calidum demittendus æger est. Nostrates hoc remedii genus ad præcautionem usurpant, mare fluviis præferentes. Hydrophobiâ jam oppressis, istam curationem infeliciter cessisse: at præcautionis gratiâ plerisque profuisse, multorum experientia compertum est. Quanquam nec huic quidem remedio prorsus fidendum esse, per multorum mortes didicerunt populi maritimi. In plerisq; enim aquæ conspectus hydrophobiam, veneno in corpore commoto, celerius exsuscitat, quod alioqui sine ullo ægri incommodo diutius delitescere, & alexipharmaco extingui, domariq; potuisset. *Idem opere jam citato pag. 279.*

Permulti se in mare demersere, nec tamen inde adversum rabiem quicquam adjumenti sensere: quemadmodum *libro suo de venenis* prodit *Ferrandus Ponzettus Cardinalis*: quare non est illi remedio fidendum: ad ea currendum potiùs, quæ libris Medicorum prodita, experientia certa & multiplici comprobata sunt. *Paræus lib. 20. c. 14.*

Unicum propositum est ab antiquis ad hoc remedium: videlicet aquæ dulcis balneum, ejusdemq; potus, quem, eorum authoritate fretus, aliquando expertus, nullam in eo utilitatem inveni, imo cum plurimum nonnulli hujus potassent, plurimum etiam detrimenti hinc eos consecutos novi: quam rem cùm accuratè perpenderem, ratio, & frustrata experientia, me, vanum esse remedium illud, credere coegerunt. *Salius De affect. partic. pag. 374.*

Observatio XXIX.

Ustionis & septicorum ad hoc malum ratio.

Contra virulentos ictus ustio expeditissimum est auxilium: ignis enim qui vim omnem superat simul, & domat virus, & ferri penitus non patitur: simul etiam pars ignem experta, postea non vulgare fundamentum curationi futuræ præbet, manente diutius exulceratione, *Dioscoride, interprete Ruellio*: qui eandem sententiam apud Actuarium paulo aliter transtulit, & meliùs quidem, meo judicio his verbis: Simul verò pars veneni aliqua intercepta sistitur, quæ non mediocre curationi futuræ jacet fundamentum: modo diu patens ulcus dehiscat: neque citò ejus oræ coalescant. Imponuntur salsa contra morsum canis rabidi: vel si non sint, ferro ustæ plagæ, corporaq; clysteribus exinanita hoc per se sufficit. *Plinius.* Sunt qui ferreis cauteriis ulcus urant. *Ægineta.* Escharotica etiam pharmaca ignis vim obtinent, ejusq; loco usurpantur. *Gesnerus hist. Animal. lib. 1. pag. 191.*

Erat magnati cuidam nostrati procurator domesticus fidelis, sollicitus, & sedulus, quem momordit canis domesticus non grandis, dum demulceretur nonnihil ab eo. Morsus erat exiguus à duobus caninis dentibus factus in altera manu, minimis crustulis punctorius instar, illicò contectus, absq; dolore evidenti, ideoq; nihili habitus, donec qui ictus fuerat, horrere inciperet, & mente vacillare circa septimum. Canis interea alios quoq; adortus est, citra læsionem tamen, & ultrò concidit mortuus, ut rabiei signa satis certa fuerint. Medicus consultus dimissa omnis corporis purgatione & phlebotomiâ, locum vesicavit illico canthandibus: pelliculâ extimâ detractâ, apparuit substrata cutis ab uno puncto ad alterum corrupta planè, & usta, quod pellicula intecta conspici non potuit. Illi ergo parti corruptæ inspersus pulvis præcipitati, escharam illam venenatam tempore longiore inspersus, penitus sustulit, eliciendo universum virus, non ex eo solum, sed ex propinquis etiam, quò pervaserat: nec data ulceri consolidatio ante diem 40. ex præcepto Galeni, sed pulvis exhibitus quotidie cancrorum ustorum, uti Galenus jubet, adjuncto victu tenuiore. Sic restitutus optimè fuit in integrum eâ vice: altero verò anno, aut ad summum biennio pòst, periit fluxu hepatico. *Cl. V. Joa. Aicholtzius de obs. propr.*

Post cucurbitulas ustionem expeditissimum remedium censuit Dioscorides, tum quòd ea virus domet, & intromitti penitiùs non patiatur, tum quòd diuturnum ulcus relinquat, per quod virus diu effluat. Ustionis vicem supplent septica & exedentia medicamenta, cujusmodi multa adurere, & crustas ulceribus inducere usus comprobavit. Inter ea usurpant nonnulli argentum sublimatū unguento aliquo refrigeranti mistum. Nam præterquam quòd omnium vehementissimè adurit, crusta etiam ab eo inducta, exustaque caro, citissimè excidit: quod in hoc affectu perquàm necessarium est, ne diutius sub crustâ cohibitum virus, exitum non habens, in corporis intima convertatur. Nudatum crusta ulcus dies minimùm quadraginta apertum ac patens esse volunt. Quamobrem attrahentia & valde extergentia unguenta aut emplastra inducunt, cujusmodi sunt tum quæ supra posuimus, tum quæ ex pice, thapsia, ærugine, chalcantho usto, argento vivo præcipitato, aliisq; ejusdem classis confici possunt. Qui dolorum metu ignem & septica medicamenta contemnunt, post cucurbitulas lixivio ulcus accuratè abluunt, deinde cataplasma è cinere sarmentitio cum aceto subacto imponunt, aut theriacam oleo rosaceo dilutam. Nonnulli & sale aut præcipitato mercurio inspergunt, aut salsamentum super vulnus deligant, omni curâ & diligentiâ demorsæ partis inflammationem proritantes, ut humores ad eam majori impetu confluant. *Palmarius lib. de morb. contag. pag. 274.*

Observatio XXX.

Ad morsum canis rabidi, & hydrophobiam, quantumvis pertinacem remedia, de experimento nova, certa, & infallibilia, si illæsæ partes, quæ supra dentes sunt, fuerint, quorum solo usu aliis omnibus carere queas.

Plurima veteres ad præcavendam hydrophobiam remedia literis ac memoriæ commiserunt: ad eam verò jam natam profligandam perpauca. Illa efficacia esse, multorum fide confirmatum est: hæc ferè semper irrita longo medendi usu comperta sunt. Nam & *Dioscorides* ex iis, qui jam hoc vitium sensissent, neminem unquam se servatum vidisse testatur. Et *Celsus* hydrophobiâ oppressis in angusto spem esse literis prodidit. Et nostra hac ætate vulgus, ea tentatos dum nullo remedio restitui posse reputat, vitæ pariter ac morbo strangulatu finem imponit. Triste profectò & crudele nimium spectaculum. Nisi fortè ex historia unum aut alterum evasisse audiamus: siquidem Eudemus convaluisse quendam affirmat: Themisone etiam demorsum, quidam in hunc furorem incidisse & evasisse fatentur. Referunt & alii philosophum egregia animi constantia, aquæ pavore excusso, quam perhorrescebat, aquam hausisse, & tandem malum ita superasse. Pauci itaq; natæ jam hydrophobiæ, discrimen evasisse notati sunt. Sed nec præcautionis ratio à veteribus tradita, in multis respondere comperta est. Quæ res effecit, ut posthabitis Medicis ad divorum opem confugere cœptum sit. Sed posteritatis industria certum jam, & minimè fallax alexipharmacum inventum est, quod & futuram hydrophobiam antevertere, & præsentem extinguere, cohibereq; possit, modò inflictum vulnus capitis partes ore superiores non attigerit, aut aqua elotum fuerit, alioqui in angusto ferè (quod veteres non animadvertisse miror) spes est. Præsentaneum alexipharmacum nostrum tradendum, quod solum neglectis catharticis medicamentis, omissa etiam vulne-

ris curâ, quocunque à morſu tempore uſurpetur, certiſſimum ac tutiſſimum exiſtit, ut quo nullum unquam animal uſum viderim, quod non tam atrocis morbi periculum evitarit, quacunque uteretur victus ratione, illæſis tamen capitis partibus quæ dentes ſuperant: his enim vulneratis, exigua ſalutis ſpes eſt, ut & vulneratâ parte ſtatim à morſu frigida elota. ℞. *Foliorum rutæ, verbenæ, ſalviæ minoris, plantaginis, foliorum polypodii, abſynthii vulgaris, menthæ, artemiſiæ, meliſſophylli, betonicæ, hyperici, centaurii minoris, ſingulorum æquale pondus. Legantur ſingula, quo tempore viribus pollent maximis,* quod ad Junii ferè plenilunium in hoc Galliæ tractu aſſequuntur. *Papyraceis, dein chartis concluſa ſiccentur ſeorſum in loco, ad quem neq; Sol, neq; pluvia pertingat,* ne vel minimum exareſcant, vel ſitum contrahant. *Siccata adfuturos uſus aſſervent*ur, ea lege, ut quotannis renoventur. Quum autem utendi neceſſitas incidet, ſingulorum æquale pondus in pulverem tenuiſſimum redigito, cujus drach. ſemis, demorſis quotidie præbeto, idq; ex cochleari cum duplo ſacchari, vel ex vino, vel ex pomaceo, vel ex juſculo, vel ex butyro, vel ex melle opiatæ forma jejuno ſtomacho, & tribus horis ante cibum. Quanquam autem ſeſquidrachma, aut drachmæ duæ ſatis ſint, tum homini, tū omni animali, quantumvis crudeliter ſauciato, nihil tamen obfuerit ad tres quatuorve proceſſiſſe, quum præſertim vel longo poſt demorſum tempore, vel nata etiam hydrophobia, curationem aggredimur. Qui hydrophobia jam correptus eſt, arctè vinciendus, ut quem dixi pulverem vino, aliove liquore ſolutum (nihil enim ad curationem refert) deglutire cogatur, ore etiam, ſi opus ſit, vi adaperto. Satius autem fuerit in furoris intermiſſione, quum mens integra eſt, remediū propinare. Jam verò quum primùm contractum vulnus eſt, ne in ſordidum ulcus degeneret, ſpongia aut ſiccis linteis exiccatum, vino aut hydromelite, in quo ſuprapoſiti pulveris drachm. ſemis ſoluta ſit, bis, terve quotidie foveto: deinde unguentum aut emplaſtrum inducito, quale aliis vulneribus ex uſu eſt, & ita ſaneſcere ſinito, nullo hydrophobiæ metu. Hæc dum fiunt, nec conſuetam victus ratioñe immutare, nec domi ſe continere, nec purgans medicamentum uſurpare neceſſe eſt, niſi fortè ante cœptam curationem nata erat hydrophobia: ea quippe ſublata, qui jam vitium fecerant corporis humores, partim expurgari, partim idonea victus ratione immutari debent.

Henrici II Galliarum Regis venator, gravi morbo decumbens, bona fide Joanni Fernelio, præceptori meo amantiſſimo, aſſeveravit pimpinellam ad præcavendam hydrophobiam tantam vim obtinere, ut quicunq; eam aliquot diluculis, vel in acetariis, vel alio quovis modo apparatam, poſt demorſum comederit, nihil inde incommodi ſentire poſſit: quod in canibus regiis ſe primum expertum fuiſſe dicebat, quibus demorſis, illam felici ſucceſſu offerebat. Si quis igitur eam volet in brutis primùm experiri, deinde ſi reſpondeat, (ut reſpondere in aliquot comperi) ad demorſos homines transferre, præſidium erit paratu facillimum. Verumenimverò quum nullum hactenus animal noſtro alexipharmaco uſum ſit, cui non feliciter ceſſerit, ſive jam nata, ſed non ultra tres paroxyſmos, erat hydrophobia; ſive ea ex demorſu metuebatur, fruſtra in aliis inveniendis tempus & operam poſtea luderemus. Hujus autem præſtantiſſimæ antidoti inventio atque exploratio Jacobo Sylvano Domino de Pyrou, viro antiquitate generis & nobilitate præſtanti, accepta ferenda eſt. Vellem interim argutulos quoſdam acerrimos abſtruſarum rerum, ſi diis placet, inveſtigatores, qui occultas medicamentorum proprietates pro ignorantium aſylo reputantes, eorum omnium, quæ in arte fiunt, cauſam ad manifeſtas medicamentorum qualitates acceptam referunt, mihi indicarent, quomodo deſcriptus pulvis, calidus quum ſit, febrem tamen malignam, eamq; continuam, delirio aliiſq; pernicioſis ſymptomatis comitatam, nullâ excretione manifeſta profliget, atq; hydrophobiam tam facilè vel præcavere vel perſanare poſſit. Quinam, cedò, temperiei intemperieive gradus, omni animali, ætati, ſexui, & corporis conſtitutioni, ita reſpondeat, ut eundem effectum in omnibus producat? Sed valeant illi, & ad ſenium uſq; nihil præter intemperiem circumtonent. *Palmarius lib. De morb. contag. pag. 271. 272. & pag. 276. cum ſequentib. aliquot.*

OBSERVATIO XXXI.

Alia liberati cujusdam hiſtoria.

Excellit cæteris Theriaca, in aquâ vitæ vel vino generoſo diſſoluta, duriuſq; parti affricta, ſic ut cruore manet, impoſitis, illo deterſo, linamentis eodem medicamento imbutis, moxq; ſuperpoſitis alliis vel cœpis communibus, cum ſale vulgari, & terebinthinâ intritis. Hoc ſolo remedio, unam ex filiabus nobilis Dominæ Gron, à rabiei ſymptomatibus vindicavi, vulnuſq; perſanavi, cùm ipſam, altiùs impreſſis in ſuram dextri cruris virulentis dentibus, canis rabioſus momordiſſet. Prodeſt & extemplo allium cum pane edere, indeq; vini generoſi modicum bibere: nam allium calore ſpirituoſo partes nobiles à veneno tuetur. *Pareus lib. 20. c. 14.*

OBSERVATIO XXXII.

Divina & miraculoſa ad canis rabidi morſum, & inde ſubſequentem hydrophobiam curatio.

Est in Rhodiginis paludibus Divi Bellini templum miraculorum frequentia celeberrimum, & affluxu hominum etiam notiſſimum. Erectæ ædis cauſa ferè publicata eſt. Pulſus is Divus Patavio, graſſantibus nobilium pleriſq;, quod ſeverius ſanctiuſq;, quàm ab illis probari poſſet, Epiſcopum ageret: inſectantibus inimiciter adverſariis, in paluſtre agri noſtri ſolum, quindecim, millibus paſſuum Rhodigio diſtans, divertit. Quum manus hominum evaſiſſe videretur, canum rabiem non evaſit, à quibus è veſtigio convulſus diſcerptuſque, mox in divorum indigitamenta relatus, templum in iis emeruit locis, in quo, & arca marmorea ferreis occluſa cancellis latet ſanctiſſimum ejuſdem corpus. Templi verò, ex necis genere, ea cœleſtis eſt proprietas: ſi quis ſibi clavem quæſiverit, qua ædis valvæ recludantur, ac ea candente quicquid rabie agitari orſum ſit, attigerit, præſentiſſimum eſt remedium, & nunquam non verum. *Cœlius Rhodiginus lib. 17. c. 28. L. A.*

Perpauci noſtrâ hac ætate habentur à rabioſo cane demorſi, in Medicos conſulant. Nam eſt tanta religionis vis, ut omnes, quos canes rabioſi momorderint, partim ad Divi Dominici templum confugiant, partim verò ad Divi Bellini ſacellū, ubi quibuſdam exorciſmis, & panibus characteribus obſignatis à ſacerdotibus perquàm facilè curantur, ut plurimorum teſtimonio equidem fateri poſſum. Sed cogitanti mihi quonam pacto hoc tam facilè eveniat, nonnullæ ſeſe obtulerunt rationes, quas libere dicam. Haud dubiè inprimis divina auxiliatur gratia: quippe cùm non parum moleſtiæ maliq;, morſu canis rabioſi affectis inferre poſſint cacodæmones, ut qui in atrabilariis humoribus ſuam habeant ſedem, iiq; exorciſmis cedentes abeunt, & afflictorum corpora munda relinquunt, ſublato ſecum veneno. His deniq; accedit magna laborantium fides, quam ſuſcipit Deus Opt. Max. cujus ſolius munere omnia noſtra delentur incommoda, atque omnes auferuntur ægritudines. *Matthiolus comment. ad lib. 6. c. 37. Dioſcor.*

Neapolitanus quidam refert, ſe ab Antonio quodā audiviſſe carmen, quo oppidani uterentur Apuli, ad ſanandum canis rabidi morſum. Inſomnes enim novies ſab-

sabbatho lustrare oppidum, Vinum devotum nume- ro implorantes; itaque tribus sabbathis noctu cum peregissent, tolli rabiem omnem, venenumque extingui. Est autem (inquit) carmen hujusmodi:

A.me Vitbe pellicane,
Oram qui tenes Apulam,
Littusq; Pougnanicum,
Qui morsus rabidos [illegible],
Ira [illegible] canum [illegible]:
Ta[illegible] rabiem [illegible]ram,
R[illegible] sante [illegible],
T[illegible] prohibe [illegible]em,
I pro[illegible] rabie,
Pro[illegible] furor omnis abesto.

Joan. Jovian. Pontanus in Antonio dialogo.

OBSERVATIO XXXIII.
Amuleto curata rabies.

PErvenit ad me opinio, esse in insula Creta barbarum quendam naufragio appulsum majorem [illegible] publice [illegible] eadem accipientem. Quinetiam cum liquescimen[illegible] & latratus edunt, spasmoque vexantur, remedium [illegible] alligatum esse [illegible]re, ut & potionem accipiant, & [illegible] quod [illegible] ante antido[illegible] esse [illegible] insanabile constitit. Hoc ego cum quaererem ab hospite meo, [illegible] [illegible], nomine Zopyro, [illegible] Medico, [illegible] esse [illegible]. Dixit autem [illegible] [illegible] parte [illegible] esse [illegible] quod [illegible] adhuc non [illegible] expertus, quamvis protinus magna cura hyaenam invenerim, & pellem paratam habeam: quia non [illegible] ex eo quicquam, & opto quidem ne incidat: sed quia id non est in nostra potestate, si casu inciderit, remedium habere oportet ad tantae rei experimentum. Antidotus autem [illegible] recipit. *Nardi Syriaci [illegible], [illegible], cinnami, [illegible], piperis albi, piperis longi, castorei, galbani, [illegible] terebinthina, [illegible] P. [illegible] P. [illegible] Apii [illegible] P. [illegible] maceratur tragacanthum & opium [illegible] tusis caeteris [illegible] super carbones imposita [illegible] aperiantur, & si opus est [illegible] ut [illegible] habeant, & rursus patella super ignem imponitur, moveanturq; quae sunt in ea, [illegible]. Coquitur medicamentum, donec [illegible] habeat [illegible]rem: ultima quae sunt vino macerata [illegible] vitreo [illegible] reponitur.* Datur [illegible] Aegyptiae magnitudine ex aqua. Facit autē etiam ad stomachi omne vitium, & praecipue quod cum [illegible] constitit. Facit & ad oculorum epiphoras, & ad tormina, & ad coli inflationem, jecinoris, pectoris dolorem, tussientes, adversus mala medicamenta omnia, serpentum morsus vel ictus. Oportet autem locum morsum à rabioso cane, vel à serpente, diu tenere in exulceratione: neque pati cicatricem ducere, ut virus [illegible] pertrahatur. *Scribonius Largus [illegible] comp. [illegible] 171. 172. & 173.*

OBSERVATIO XXXIV.
Historia mirabilis de Hispanis salutatoribus, natura vi singulari, demorsos à cane rabido sanantibus.

MAgni sunt authores, quibus fidem abrogasse piaculum prope sit, habere Hispaniam genus hominum, addunt etiam nomen, *salutatores* vocant, qui gestare dicuntur in parte corporis aliqua nativam ab origine notam, seu semifractae rotae qualē ferè Divae Catharinae appingi solet insigne. Omnibus his ea innata insitaque à natura esse vis dicitur, ut à cane rabido demorsos persanent. Verine, an nothi generis sint, (sunt namque qui se familiae huic inserant, subdititii) ignis experimento coarguuntur, quem qui adulterini non fuerint, illaesi ferant. *Alexandrinus lib. 2. cap. 12. salub.*

OBSERVATIO XXXV.
Anhelitus felium veneficium.

PRobatum est, quod odorari anhelitum catorum habet consumere humiditatem radicalem pulmonis, & totius corporis. *Avenzoar prooemio l. 1. Theizir.*

Pravus est etiam anhelitus felium; novi enim quosdam, qui cum noctu in lectis feles secum habuissent, & infectum ab eis aerem inspirassent, hectica febri, & marasmo tandem consumpti, perierunt.

Nec ita pridem in monasterio quodam, ubi permulti familiariter nutriebantur, & in coenaculis cubiculisque, & lectis frequentes erant, adeo plerique infecti sunt, ut intra breve tempus nec missa, nec vespera eo in monasterio decantarentur. *Matthiolus comm. ad lib. 6. cap. 25. Dioscor.*

Ex his intelligere est, quàm minime fabulosum sit, quod vulgus dictitat, feles infantibus esse exitiales: ipsorum enim ori toto corpore incumbentes, halitus exitum, & thoracis motum intercipiunt, ac pestiferā quam à se emittunt, aura, & exhalatione tenellorum infantium spiritus inficiunt, & praefocant. *Pareus lib. 23. cap. 4.*

OBSERVATIO XXXVI.
Cerebri felium maleficium.

DIcunt quod qui ederit de cerebro cati masculi Aethiopici [illegible]: est enim valde siccum, si ad hominis temperiem conferas, & meatus cerebri obstruit, ita ut impediat spiritus animales, ne ad posteriorem ventriculum transeant: unde excluditur memoria sine mente [illegible] [illegible]. Curatur propinando bis mense drachmam terrae Lemniae, cum aqua [illegible]. [illegible] cibis [illegible] sunt, recreandi spiritus gratia. Vinum bibendum clarum, & cum eo quandoque drachma semis diamoschi dulcis, sed forte [illegible] bonam victus rationem instituisse. *Ponzettus lib. 2. [illegible] 6. cap. 4.*

Qui felis cerebrum in cibis ederint, crebris conficiuntur vertiginibus, fiuntque subinde stolidi & amentes. Quibus etsi subveniri possit, id tamen non nisi temporis tractu, & admodum difficulter fieri potest. Hic danda est Lemnia sphragis, & vomitiones inde sunt excitandae, siquidem id oportet ter aut quater in mense. Praestat idem auxilium, si quotidie manè sumant aegri Diamoschi confectionem, tribus vel quatuor horis ante cibum. Quinimo moschus per sese sufficienter auxiliatur: namque, ut quidam tradiderunt, moschus tantum hujusce cerebri proprium est antidotum, à dimidio scrupuli pondere ex vino bibatur. *Matthiolus comment. ad lib. 6. cap. 25. Dioscor.*

OBSERVATIO XXXVII.
Sanguinis felium maleficium.

PUella quaedam mollior, hic Uratislaviae, non multorum annorum, cum publice spectaret à carnifice latronem capite truncari, territa spectaculi foeditate, in Epilepsiam incidit. Multa, ut fit, pro remedio tentata, frustra omnia. Ex vulgo quispiam suasit, felium sanguinem porrigi utile esse: quo ebibito, malum non difficulter cessaturum. Offertur; accipit misera, infelici admodum eventu. Paulo post enim felis naturam induit, sed ex intervallo: & quòd hoc animal solet, id illa omne aemulatur, voce, saltu gestu, vestigiis, cùm mures in silentio venetur in quibuscumque etiam potest angustissimis foraminibus, idq; tantisper, dum paroxysmi vehementia remiserit. Tristissimum hoc parentibus spectaculum, miserabile

etiam spectantibus, hominem bestiæ naturam induisse. CL. V. Laurentius Scholtzius, de suis nobis, adeoq; posteritati communicatis observationibus, & CL. Mart. VVeinrich. comm. de monstris.

OBSERVATIO XXXVIII.

Pilorum felium exitium.

SEd illud non ignorandum, quod non modò feles, devorato eorum cerebro homines inficere possint: sed etiam pilis, respiratione, & oculorum intuitu. Nam etsi pili omnes imprudenter in cibis sumpti præfocare possint, anhelitus meatus obstruentes; tamen felium privatim exitiales censentur. *Matthiolus comm. ad lib. 6. cap. 25. Dioscor.*

† Cæterùm de morsu felis, confer *Jo. Colle. Cosmit. fol. 319.*

DE QUADRUPEDIBUS oviparis.

OBSERVATIO I.

Rubetarum seu Bufonum virulentia & veneficium.

EGo dum nuper à Bononia Doctoratus in medicina accessi Pisaurum, vidi quendam juvenem, qui interfecerat quodam lanceoto quendam magnum bufonem, qui nulla prævisione utens, devenit ad stuporem totius corporis, adeò ut sterteret duobus diebus protinus absque pulsu, & si tunc scivissem, quæ nunc scio, existimo quod indubiè curassem eum. *Santes de Ardoynis lib. 4. cap. 7. de venenis.*

Superioribus annis quidam cepit cannam, in cujus summitate steterat infixa botrax, & expellens cum ea animalia ex suo agro, reversus domum, quamprimùm incepit comedere, evomuit cibum quem tangebat, nec cessavit donec fuit sibi subministratus per manus alterius: & tunc cognoverunt, quod illud procedebat à veneno cannæ inducto ab illa botrace, & communicatum suis manibus: cùm enim ipsa contineat venenum grossæ substantiæ non aptum penetrare, ideò infectio non proveniebat ad terminum interficiendi, sed solùm inficiebat cutem. *Ponzettus lib. 3. cap. 12. de venenis.*

Ne illud inprimis memorabile videtur, ac summè admirabile, quod à Joanne Boccatio traditum est de eo, qui dum in horto juxta Salviæ fruticem cum amasia hilariter luderet; ac dentes & gingivas foliis ejusdem confricaret, ex tempore mortuus corruit. Cùm verò amasia veneficii argueretur à Judice, & decerpto folio ex ipsamet salvia ostenderet, amasium hoc modo, quo tunc ipsa, detersis dentibus & gingivis obiisse, obiit & illa: magna certè omnium admiratione. Unde Judex admodum prudens, de salvia malè suspicatus, eam radicitus extirpari, & Vulcano committi jussit, ne aliis simili esset exitio. In eam rem dum ab horti colono sedula navaretur opera, ecce bufo prægrandis & luridus sub ea, qua maximè refici ajunt, stabulans apparuit: qui viroso halitu & tabifica illuvie, pestilentique saliva totam plantam inficiebat. Quod animadverterat ille, qui scripsit: *Cur moriatur homo, cui salvia crescit in horto?* sibique deinceps cavere hinc prospicient, qui illotam & inexpiatam salviam temere olfaciunt, mandunt, in sinu gestant, assandæ bubulæ designt, condimentis tostorum capunculorum (salviata vocant) passim injiciunt, & quod nervos juvet, poculis ac jusculis affatim innatare permittunt. Cæterùm virosa ac pestilens ea maximè censetur esse, quæ foliorum pinnas veluti carbunculatas præ se fert, estque toto habitu, nedum foliis retorrida, emaciata, & languidula, ac si sphacelismo laboraret, aut sideratione aliqua percelleretur. *Mizaldus memorabil. Cent. 1. Aphor. 1.*

Etsi Bufones dentibus careant, gingivis tamen, quas præduras & scabras habent, partem cui adhæserint, sic arctè constringunt, ut venenum suum in partem, totumq; inde in corpus, per constrictæ partis poros adigant. Id insuper venenum mictu, salivatione, & vomitu in herbas eructant, præsertim verò in fraga, quæ vehementer appetere dicuntur. Hinc repentina & occulta mortis causa multis conflatur. Auditum habeo à viro fide dignissimo, extitisse mercatores duos, qui non longè ab urbe Tholosana, interim dum pararetur prandium, in hospitii hortum cùm deambulandi causâ soli divertissent, folia salviæ delegerunt, eaque illota, ut lecta fuerant, in vinum suum merserunt. Nondum pransi erant, cùm illis repentina vertigine prehensis totum diversorium susque deq; verti visum est: tum occæcati in syncopen lapsi sunt, obortis per intervalla convulsionibus, interruptam. Cæterùm labris linguaque nigricantibus balbutiebant, aspectu torvo & horrido, cũ effreni vomitu, ac sudore frigido, mortis, quæ mox illis, in altum tumorem toto corpore sublatis, contigit prænuntio. Cùm de veneno ipsis exhibito, Justitiæ ejus municipii custodibus injecta esset suspicio, manus in hospitii dominum, omnesque convivas injectæ sunt: quæstione habita, constanti & una voce singuli responderunt, iisdem mortuos illos cibatos, potionatosque, quibus & reliqui, hoc uno excepto, quod salviam vino suo non affudissent. Quæsitum ex Medico est, num salvia veneno infici posset. Responsum est posse: sed in rem præsentem veniendum, ut innotesceret, num virulenta aliqua fera saliva suâ & sanie venenata arbusculam aspersisset. Id leviculè & per conjecturam tantùm pronunciatum, oculis verum compertum est. Subterraneum enim foramen ad ejus radicem inventum est, totum bufonibus differtum, qui instillatâ aquâ tepidâ illecti, fidem fecerunt venenum à se in plantam illam, salivâ & urinâ illatum. Ex quo intelligere licet, quàm parum prudenter agant, qui herbas fructusque recenter lectos, illotos devorent. Cavendum etiam, ne in agris obrepente somno decumbamus, juxta foramen, quod sibi, velut domicilium, bufones & similis perniciei aliæ virulentæ feræ delegerint. Inde enim in pulmones duci potest aura venenata, lethifera. Abstinendum eadem de causa, à ranarum esu mense Majo, quod cum bufonibus, gratiâ prolis coeant. A bobus inter pascendum exiles nonnunquam bufones unà cum herbis devorantur, futuri mox magni mali causæ: inde enim tantum boves intumescunt, ut sæpe rumpantur. Nec verò bufonum venenum intus modò ingestum perniciale est, sed etiam cuti aspersum: nisi quis locum statim absterserit urinâ, aut aquâ & sale. Admisso bufonum veneno ægri flavescunt, toto corpore intumescunt, dyspnœâ asthmaticâ corripiuntur, vertigine, convulsione, syncope, & tandem morte prehenduntur. Hæc tam horrenda symptomata, non modò ratione elemẽtarium hujus veneni qualitatum, frigiditatis & humiditatis, quæ summæ bufonum veneno insunt, sed multò magis occultæ proprietatis, quæ nata est humores ejus corporis ad quod pervenerit, putrefacere, credendum est contingere. Ergo procurare vomitum oportebit, si præsertim ore id sumptum venenum est, clysterem indere, veneni vim omnibus alexiteriis calidis & attenuantibus infringere, ut theriacâ & mithridatio in vino generoso dissolutis: tandem verò balneis, æstuariis, & valido multoque exercitio ipsum digerere. *Rondeletius de piscibus*, eadem illa de veneni bufonum, quæ diximus, diritate, astruit, raro tamen ipsos mordere, sed vel urinam quam multam in ampla vesica colligunt, vel salivam spiritumque virulentum in obvios, & eos qui adoriuntur, ejaculari; quin etiam herbas vel venenato eorum spiritu

spiritu inflatas, multò magis urinâ vel sanie aspersas, his qui eas calcant, ad mortem sufficere. Alexiteria vero esse succum betonicæ, plantaginis, artemisiæ, præterea & testudinis sanguinem, cum farina in pilulas subactum, mox in vino dissolutum & ingestum. *Pareus lib. 20. cap. 24*

† Confer, quæ de halitu bufonum execrabili scribit *Camerar. Subsig. Memorab. Cent. 9 part. 28.* quin & intuitus horum noxius, teste *eod. d. l. part. 30. & part. 29.* meminit infectionis factæ per palum, quo bufo interemptus fuerat. Præsentissimum verò bufonis venenum pix est liquida, autore *Simon. Paulli ac Febb. malign. pag. 53. & 61.* Bufones cœlo delapsos, multos occidisse, scribit *VVolf. Lect. Memorab. Tom. 1. p. 635.*

Observatio II

Ranarum esu intoxicati.

Vidi in tota familia, ex Ranis esitatis dominum duntaxat interemptum: quia is famelicus, ac ventre vacuo, congestum pravæ quantitatis cibum confestim per venas attrahens, eadem die suffocatus est: alii non item, qui cibati prius fuerant, unde supernatante in ventre illo veneno, ac vomitu superveniente, cum largâ per alvum dejectione omnes servati sunt. Sic circumforanei per plateas & compita vi untur, spectante populo ingurgitare venena: quia oppleto prius ventre multis ac pinguibus cibariis, supernatans diu venenum vomitu subinde excernunt, ac servantur incolumes. *Andreas Baccius in Prolegomenis venenorum & Antidotorum, pag. 38 & 39.*

Observatio III.

Lacerto Ormuzani, & Tigridis piorum apud Indos, veneficium præsentaneum.

PRæsentissimum apud Indos venenum vocatur *Bicho de Ormuz*, id est, Lacertus ex Ormutz, qui similis scinco est, de quo & ejus certitudine veneno diabolica arte, qua homines extinguere solent, referemus *in libro animalium.* Atque ita me Tigridis piris fit. *Christoph. a Costa lib. Aromat pag. 45. & 46.*

DE MARINIS AQUATILIBUS

Observatio I.

Pastinacæ marinæ vis venefica, ejusdemq; ex seipsa curatio.

SUperioribus annis uxor Juliani Ferrini Pisis hunc piscem (Pastinacam) abluens, imprudenter ejus aculeo manum sibi vulneravit, paucos post dies secuta est nervorum distensio, quæ intra mensis spatium ipsam sustulit. *Vidius Med. part. 2 sect. lib. 2. cap. 8*

Rusticus quidam è Cæmenitis montibus, cùm pastinacam à se furto sublatam veste tegeret, telo femori infixo vulneratus est: sed ne furtum deprehenderetur, ad vulneris dolorem exclamare non ausus, clam ad me venit, rem omnem aperit, telum adhuc infixum monstrans: quod dilatato vulnere extractum est, atque interea, dum cremaretur, & in cinerem redigeretur, vulneri pastinacæ jecur imponendum curavi, nec id sine successu: paulo post enim sedatus fuit dolor, cœpitq; tumor summitti. Nihilominus tamen cum non ignorarem, piscem illum sui veneni habere in se antipharmacum, radii cinerem cum aceto vulneri admovi. Quo & veneno medicatus sum, & vulnus recens planè exiccavi. Venenum istud nostris piscatoribus notum est: captis enim pastinacis caudas abscindunt, nisi si aliquando in forum piscarium integras deferant, in gratiam Medicinæ studiosorū: qui à me & de pisce, & de ejus in Medicina usu admoniti, eas emungunt & exiccant. *Gesnerus lib. 4. de hist. animal. pag. 801. Ex Rondeletio.*

Observatio II.

Leporis marini venenum cujusmodi.

NOn indignum relatu, Imperatorem Titum ab Domitiano Leporis marini pestifera vi peremtum: quo eo sciscitante, [illegible]; prædictum fuisset fatis, moriturum scilicet, sicuti fertur decessisse Ulysses, [illegible], sed is tamen trygonis, id est, pastinacæ ictu periit. *Cælius* Locus est apud *Philostratum lib. 6.* ubi hæc etiam addit: Titum, cum post mortem patris annos duos regnasset, à marino lepore interfectum dicunt. Is autem piscis humores quosdam occultos habet mortiferos supra omnia venena, quæ terrâ marive nascuntur. Et Neronem hunc ipsum piscem epulis miscuisse quandoque tradunt adversus homines sibi inimicissimos. Domitianus hoc quoque eodem contra Titum fratrem usus fuisse putatur, quod grave molestumque sibi videretur, simul cum fratre, humano benignoque viro imperare. *Jo. Tzetzes* quoque *in Chiliad. 6. 43.* Titum hoc veneno extinctum tradit. *Idem lib. 4. De hist. animal. pag. 567.*

Observatio III.

A Dracone marino ictis, quæ patiantur, historia & curatio.

DRaco marinus, *Vive* nomen apud Gallos, à vivacitate, obtinuisse creditur: quod expiscatus, & mari subductus, diu postea vivere, dicatur, venenati sunt ejus aculei, illi maximè qui ad branchiarum apices sunt. Quæ causa est cur ei piscium generi caput amputent coqui, imo Rothomagi non ante macello exponitur, antequam caput exemptum fuerit: ictûs pars vulnerata graviter dolet, cum inflammatione, febre, animi deliquio, gangræna, & necrosi mox lethiferâ, nisi occursum celeriter fuerit. Non ita pridem uxor Frontageti, curiæ libellorum supplicum scribæ, hujus piscis aculeo icta est in digito medio: ictum subsecuti sunt partis tumor & rubor, non sine magno dolore. Cùm videret tumorem in horas augeri, vicinæ suæ uxoris Prægelonii rerum privatarum Juridici comitialis, quæ ex simili casu neglecto paulo ante interierat, periculis facta cautior, me accersiit. Ego intellectâ morbi causâ, digito dolenti, totique pariter manui cataplasma imposui, ex crassiore cœpa sub prunis coctâ, fermento, & paucâ theriacâ. Posterâ die jussi ut manū totam demergeret in aquam calentem, ad venenum foràs eliciendum. Mox multiplici scarificatu, sed superficiario, cutem in ambitu divisi, divisionibus hirudines apposui, suctu detracto sufficienter sanguine, theriacam in aqua vitæ dissolutam admovi. Sequenti die detumuerat manus doloris planè expers, paucisq; post diebus planè convaluit. Hunc piscem dissectum, suoque vulneri impositum, remedio esse scribit Dioscorides. *Pareus lib. 20. cap. 31. de venenis.*

Observatio IV.

Torpedinis marinæ malignitas.

TOrpedo, Græcis olim Νάρκη dicta, utroque vocabulo rei ipsa piscis naturam explicante; quod sua frigiditate torporem manibus inducat. *Bellonius de Aquatil.*

Tremulam in littore Britonum relabentis æstus quū in sicco reliquisset, & adolescens, ut eam palpitatione tentantem abitum sisteret, pedibus invasisset, ipso in ve-

in vestigio totus tremuit. *Scaliger exerc. 2.18.8. ad subtilit. Cardani.*

Torpedo tangentem, utcumque celeriter manum retrahat, stupefacit, adeò ut unus de sociis nostris, qui extremo digito punctim tantùm attigerat, vix intra dimidium annum lotionibus & unguentis calidis brachio sensum restituerit. *Albertus*, citante *Gesnero hist. Animal. lib.* 4. *de torpedine.*

Observatio V.

Scorpionis & scorpœnæ marinorum ictus virulentia & curatio.

EGo pluries piscavi, & cùm invenirem, & tetigi manu, ita quod punxit me in minino digito. Signum ejus quod accidit mihi ex sua punctura, quoniam inprimis sensi modicum doloris, & non cessavit dolor paulatim argumentari, donec pervenit & ascendit ad brachium, & sic usque ad spatulam, & sic vigoratus est super me dolor: & sumpsi theriacam Alfaroch, & non fuit mihi manifestum juvamentum ejus, donec acceptis furfuribus tritici, & distemperatis cum aqua calida, loco superposui; & hoc pluries revocato, cessavit dolor, & remansit perditio motus digiti puncti longo tempore. Et mihi retulerunt piscatores, quod impossibile est manum, vel digitum ex sui punctione arescere, & non est dubium apud me, quoniam cauterizatio puncti super cætera valet mihi juvamento, vel ablutione, & hoc benè sciunt piscatores, & præservant se ab eo. *Alzaharavius practic. tract.* 30. *sect.* 2. *cap.* 21.

Asserimus piscem (scorpium) πληκτικὸν esse, quod indicat *Plinius lib.* 32. *cap.* 11. cùm scribit: *Sic & scorpio lædit, dum manu tollitur:* tot enim aculeos habet in capite, ut sine noxa tractari non possit, nisi caudâ arripiatur, vel duobus tantùm digitis medium corpus apprehendatur. Ob id accidit plerumque, ut piscatores nostri à scorpionibus pungantur, & ex punctæ partis inflammatione dolor magnus oriatur. Puerum ab hoc pisce miserè ictum, dum eum in sinu recondere vellet, curavi nullo dissecto, & imposito ejusdem scorpionis hepate, adhibito ad vulneris ambitum lentisco contuso. Quod ideò commemorare volui, ut scorpionis ictuum antipharmaca à veteribus tradita vera esse, & à me experientiâ comprobata omnibus indicarem. Principio nullum ferè venenatum est animal, quod veneni sui antipharmacum in se non contineat. Cùm enim partes diversæ sint, diverso quoque temperamento inter se adversari necesse est. Deinde duplex antipharmaci genus esse comperio. Antipathiam, sympathiam & similitudinem substantiæ: hepar venenatorum animalium vulneri impositum similitudine substantiæ venenum retrahit, maximeque confert ea parte qua fel continetur. Carnes verò impositæ idem præstant, per antipathiam, ut viperarum caro morsui viperarum medetur. Terrenus scorpius totus, ictibus suis remedio est. Sic nullus marini draconis, aranei, ac scorpionis morsibus medetur, si crudus atque dissectus admoveatur, authore Dioscoride. Quod, ut dixi, experti sumus. *Gesnerus lib.* 4. *de scorpio & scorpœna. Ex Rondeletio.*

Memini piscatores maritimos, si quis à scorpione pisce sit punctus in digitis pedum aut manuum, subligaculo fortiter stringere partem, ac eo modo à convulsione homines liberare. Hoc modo curatus fuit sororius meus Jacobus Teylingius, cùm in littore maris ageret, & digitum spinâ ex improviso læsisset. *Forestus scholio ad observat.* 119. *lib.* 10.

***

De Fluviatilibus piscibus.

Observatio I.

Barbi & Lucii piscium ovorum esu, ad cholericam passionem, & alia periculosa symptomata malitia.

CUm de ovis Barbuli piscis coctis duos tantùm bolos comedissem, experiundi gratiâ, nihil inde aliquot horis postea noxæ percepi. Demum sub horam cœnæ plurimam in ore ventriculi sensi inflationem, quam ut dissolverem, anisum sumpsi, sed frustra. Post horam facies mea apparuit tanquam in syncope, ita ut adstantes & admirari, & de mea salute timere inciperent. Ego interim magnam non solùm in stomacho & ventre, sed omnibus membris externis alterationem, & inæqualem quandam intemperiem in unaquaque carnis parte sentiebam. Tum supervenit passio cholerica, donec supra infraque simul pluries ova purgarentur, magna cum anxietate & virium prostratione, & maximo vitæ periculo. *Ant. Gazius recensente Gesnero hist. aquatil. pag.* 154.

Barbuli ova, præsertim Majo mense, pernitiosa habentur. *Platina.*

Ova venenata esse vulgò dicuntur, quod vim turbandæ alvi, & ventriculi subvertendi habeant. Hoc ideò fit, quia bilem movent & excitant: iis enim qui affatim ova ista devorarunt, & vomitu, & alvi dejectione, & magno oris ventriculi morsu & molestia corpus vacuatur. Hanc vim ovis istis inesse nonnulli existimant eo maximè tempore, quo salicum (quæ ad fluviorum ripas sunt) floribus in aquam decidentibus vescantur. Sed cùm eadem neque salicum floribus, nec aliis ipsorum Barborum partibus, quæ ex iisdem aluntur, insit, id idiosyncrasiæ potiùs tribuerim, quàm manifestæ cuipiam qualitati. *Rondeletius in hist. piscium.*

Ego etiam quosdam his ovis degustatis similiter ferè affectos novi: Et quendam intra duas horas, ab eis assumptis suprà infraque magna cum anxietate vehementer inanitum: quamobrem ova, cùm piscis exenteratur, statim eximi debent, nec una cum pisce coqui. *Gesner. hist. aquatil. pag.* 145.

Ova, mense Maji si edantur, afferunt tormina, & bilis vomitum: existimatur id contingere, quod eo tempore floribus populi alantur: alvum etiam vehementer irritant, ut aliquando, nonnisi magno negotio sisti possit. *Cardanus de sanit. tuend. lib.* 3. *cap.* 69.

Quidam ex ovis Lucii quoque, similiter cholericam passionem excitari ajunt. Etenim ova luciorum piscatores circa Argentinam, tanquam medicata abjiciunt: videntur enim æquè noxia, ut Barbi ova, similiterque cholericam affectionem inducere. Sunt qui arida trita, purgandi alvum causâ exhibeant. *Gesnerus in histor. Aquatil. de Barbo & Lucio piscib.*

De Serpentibus.

Observatio I.

Serpentum quorundam perniciosissimum venenum.

MEmini me in historiis legisse, quod Dux quidam cum Romanis bello navali dimicaturus, animadvertens se militari manu imparem, (Carthaginiensis hic fuisse traditur) ollas multas implevit serpentibus, qui confestim interimere solent: cum itaque testas opertas omnes repente in hostes jaculatus fuisset; nec illi, quid inclusum foret, suspicarentur, atque ideò sibi non canerent, (non enim consuetum fuerat ejusmodi tela mitti) brevi tempore quamplurimi serpentibus icti cecidere. His artibus vir iste, tanquam alt er

alter serpens & ipse foret, in bello usus, multoties hostium manus effugit. *Galenus lib. de Theriaca ad Pisonem, cap. 5.*

OBSERVATIO II.

Sanguinis serpentini malefica vis.

EX sanguine serpentino etiamnum venenati affectus seu ulcera producuntur. Veluti si quis serpentem conscindens, sanguine crura conspergat, cujus occasione affectus diuturni oboriuntur, Qui vesicas rubras excitant: & subinde circumsitas partes ad ossa usque depascendo continue, magis magisque exedunt: id quod mihi tertium animadvertendi observare datum est.

Primum in militis uxore, quæ æstate discalceata incedens, forte eundo sanguinem serpentinum pedibus, fissuris & rimis aliàs scatentibus calcavit, per quas sanguis subiens difficillimum hunc affectum excitavit. Visum hoc Haganoæ in Alsatia.

Alia quædam, scabiosis manibus serpentem comprehendens, grave periculum incurrit, vi veneni sursum in corpus penetrante, & sinistram mammam supra dimidiam partem absumente: quinetiam bonam partem totius brachii depascente, quod facie ulcerarum lichenum ementiebatur. Sextum per imprudentiam serpentem in gramine dissecans, affectum selquemmalem inde contraxit. Cui ego subsequentibus medicamentis remediatus sum.

Tertia historia. Juvenis rusticus in *Dachsvvangen* Brisgoiæ, quum flumen piscandi gratiâ ingressus fuisset serpentem obvium adnatantem conspiciens, eundem gladio dissecuit. Cui serpentinus sanguis nudos pedes inficiens, eundem gravi periculo affecit, carnem crurum omnem adusque genua absumens. Tribus his hujusmodi auxilio succurri. Primum aqua exstillatâ origani florum ulcera prolui & expurgavi, quibus deinde hunc pulverem inspersi, qui recipit *herbæ Cancri, 12. 13 & 14. Junii collectæ, & florentis, uncias tres, pulveris talpæ incineratæ, uncias ij. exuvias anguium, Num. quatuor: omnibus in pulverem detritis*, & ulceribus inspersis, tantisper donec consanescat, utitor. *Bartholom. Karrichterus prael. lib. 2. cap. 7.*

Ab ipso statim initio, cùm hæc regio (Helvetiæ) primum purgari cœpisset, fœdus in ea serpens & horribilis Draco repertus est, supra pagum *VVuer*. is pecudes simul & homines ita profligabat, ut pagus *Oedvvilér* diceretur, quasi villa deserta. Ibi quidam exindigenis, nominè *VVinckelriedt*, cùm ob homicidium exulare coactus esset, pollicebatur: si bona cum gratia in pristinam sedem reciperetur, se serpentem illum interfecturum. Id ei magna cum lætitia concedebatur. Sed cùm Dracone debellato illicò brachium, quo cruentum baculum tenebat, hilaris attollens, de victoria suis ac popularibus gratularetur, Draconis sanguis ei in corpus destillans, præsentem ei mortem attulit. *Stumpfius in Chronicis.*

OBSERVATIO III.

Serpentes interficientes hastâ, aut aliter mortui.

EST venenorum genus, quod tactu vulnerando perimit, ut sunt omnia armorum genera, aliter aliterque venenata, quæ solutionem extrinsecus faciunt, cùm manifesta, tum occulta vi, ut recitat Avicenna de milite, qui ex lanceæ contactu, qua serpentem occiderat, mortem obiit, cujus primùm manus, deinde universum corpus emortuum est. Quod quidem an latente ac propria quadam virtute, an evidenti causâ factum sit, cum veneni sit proprium altero ex his duobus modis nocere: manifestissimum est, venenatam vim per poros ad interiores meatus, & venas arteriasque, & tendines penetrare: per quas quidem, ceu per quosdam rivulos, ad nobiliora membra defertur, aliud post aliud inficiendo, ab eaque parte sumpto initio, quæ primò contactu læsa est, donec ad ipsum cor, uti ad membrorum omnium nobilissimum pervenerit. Cujus quidem rei causa arteriæ sunt, utpote quæ sua dilatatione semper attrahant, quicquid eis offeratur. *Alphonsus Ferrerius lib. 1. de Sclopet. vulnerib. cap. 4.*

Vir Anconitanus robustus, & fortis, quum vineam putaret, serpentem offendit, non nisi immensæ longitudinis & crassitudinis, quem cùm interficere tentaret, serpens illum invadere conabatur: at ille lignis, tum lapidibus, ac gladio munitus, eum interfecit: à quo interfecto illicò de capitis dolore queri cœpit, febricitavit; demum in dies omnia graviora facta sunt, & die undecimo obiit. *Lusitanus Cent. 1. Curat. 62.*

Credere par est, huic feræ tabificam vim inesse, qua ex intervallo infectus hic vir fuit, ac consequenter mors illum consequuta: Viderunt quoque alios fide digni viri, qui cùm serpentes interfecissent, prope obitum pervenerunt, at antidotis adjuti evaserunt, nō tamen sine chronico & gravi morbo totum corpus occupante: sed præcipue brachium illius manus, qua interemptæ feræ fuere: *Idem, vid. hic ad eundem locum.*

Tactu alius serpens enecat de quo agens *Avicenna lib. 4 fen. 6.* narrat, quod is à milite quodam hastâ confixus, virulentam vim per hastam transmisit ad manum, quàm primùm infecit, & deinde totum corpus corripuit. Ad hujusce rei comprobationem illud sanè compertum habeo, quod in agro Tridentino evenisse scio. Nempe cum rusticus quidam suis esset in vinetis, parvum quendam collem sæpius ascendebat, ut ibi uvarum custodiam ageret. Hic quadam die ad collis pedem magnum & horrendum vidit serpentem, cujus capiti superne hastam satis longam infixit: ac dum fixam feram se hinc inde fortiter contorquentem, & hastæ circumvolutam pro viribus teneret, magno statim tremore correptus est; quo maximè deterritus, vociferans, viatores, & circumstantes colonos ad se rogabat. Quam vociferationem audientes, qui non longe aberant rustici, eò cursu velociter contenderunt, & ipsum ferè semimortuum invenerunt. Cognita tamen ex occiso serpente sui infortunii causa, ad theriacam, & alia antidota confugerunt, quibus eum ad vitam revocarunt. Veruntamen duobus annis postea is universi ferè corporis stupore, in lecto semper decumbens ægrotavit, & eo præsertim brachio, quo perniciosum animal hasta occiderat. Nec admodum mirari rem hanc nobis licet, cùm videamus (ut etiam literis mandavit *Galenus lib. 6. de locis affectis*) torpedinem marinam derepentè piscatoris manum obstupefacere, ac torpidam reddere, ubi primum is tridente eam tetigerit. Id quod similiter efficit, transmissa per funem retis qualitate, dum trahitur in littus. Proinde id experientia docti piscatores, si dum retia trahunt, manus torpescere temereque persentiant, certo torpedinem captam sciunt, etsi longo admodum fune trahatur. Unde illud perspicuum est, quod si hujusce piscis qualitates per tridentis hastam, & retis quàm longissimum funem transmissæ ad manum, inficiunt & corrumpunt homines, eò magis idipsum fieri poterit, si animalia ipsa, aut nuda manu aut alia corporis parte tangantur. Idcircò manifestè constat, nullum esse brachium tam validum & robustum, quod torpedinem adhuc viventem, diutiùs sustinere possit. *Matthiolus comment. ad lib. 6. præfat. Dioscor.*

Quod si accidat, ut quis tangat eum (Basiliscum) virga, ille qui tetigit moritur, idque mediante virga. Tetigit aliquando eum miles quidam cum lancea sua: quare mortuus est miles, & animal ejus: & tetigit ipse labium equi, quare mortuus est equus, & miles. *Avicenna,*

Credi-

Creditum quondam basiliscum, ex equo occiso hasta, & per eam subeunte vi, non equitem modò, sed equum quoque absumptum. Atque huic tali monstro (sæpe enim enectum concupivere Reges videre) mustelarum virus exitio est: adeò naturæ nihil placuit esse sine pari. Injiciunt eas cavernis; facile cognitis solâ tabe: necant illæ simul odore, moriunturque, & naturæ pugna conficitur. *Plinius lib. 8. cap. 21.*

In Lombardia & agro Ferrariensi serpentum magna copia est. Haud procul Dertonâ Palavicinum quendam, qui esset in venatione, & Hispanicâ lanceâ serpentem interfecisset, eum ejusq; equum morte deletos audivi, è fortissimo equite Antonio Lazaro, qui sub patruo meo Bonifacio stipendium faciebat. *Scaliger. exerc. 200. ad subtilit. Cardani.*

Sunt quædam venena adeò efficacia, ut per cutem integram ad cor perveniant, & hominem interimant, veluti saliva aspidis, ptyadis, & canis rabiosi, quæ ut idonei authores præscribunt, non minùs nocere per tactum, quàm per morsum possunt. Audivimus duos interiisse memoriâ nostrâ, quod dum ingentes serpentes hastâ illiderent, expressum virus ad manus usque pervenerit, unde per integram cutem permeavit ad viscera.

Novimus etiam Jacobum Riconium, huic ingenti angue venabulo transverberatâ, virus expressum manum attigit, quæ unà cum toto brachio paulo pòst intumuit cum dolore intolerabili; processu temporis cutis tota detracta est; sed tandem & idoneis remediis à Juliano patre meo adhibitis, convaluit. *Vidius, Med. part. sect. 2. lib. 2. cap. 13.*

Observatio IV.

Brachii, ex serpentis morsu, putrefactio.

Permulti negant reperiri venena humida, id est, quæ humiditatis efficacia enecent: quod in humidorum specie, quæ ad quartum usque gradum perveniant, non reperiuntur. Stat tamen contra exemplum ejus, qui noctu dormiens, morsus est à serpente, quemadmodum *Gilbertus Anglicus* narrat: moriens enim, cum ei brachium servus, dominum à somno excitaturus, traheret, caro omnis putrilagine consumpta corruit, moxque & ossa corruerunt omni carne exuta. Quod contingere non potuit, nisi ab excessu humiditatis venenatæ, quæ in serpentis dentibus & saliva latebat. Itaque adnotatum ab Hippoc. legimus, anni tempestate pluviosa, humida & australi contigisse, ut venenatæ & putrefacientis humiditatis maligna vi, brachiorum & crurum carnes putridæ per frusta corruerent, ossaque nuda manerent: imò & ipsa ossa plerisque putrescerent, & deciderent: nec certè lues venerea, alia quàm humiditatis septica & putrefaciente vi necat: cujus efficaciá ossium soliditas liquescit, nedum carnes putrilagine tentatæ & arrosæ diffluunt. *Pareus lib. 20. cap. 5. de venenis.*

† De serpentum morsu vide etiam *Zvvinger. Theatr. Vit. Hum. p. 373. & 475 & 579.* Ictus serpentis facile curati meminit *Borell. Cent. 1. obs. 27.*

Observatio V.

Alia morsus colubri curatio.

Colubri morsus virulentam malignitatem, ejusque malignitatis remedia fideli historia visum est subjicere. Dum Rex Carolus IX. apud Molinios ageret, D. *Le Feure* Regius Medicus, & ego vocati fuimus, ut curaremus coquum dominæ à Castroperseo. Hic cùm lupulum in sepibus legeret, ictus in altera manuum à latente colubro, ipsâ statim ori admotâ, vulnus, malè callidus, suxit, saniei expressione dolorem, ut putabat, levaturus. Sed extemplò sic ei lingua intumuit, ut quæ sentiret proloqui non posset; brachium præterea totum ad scapulam usque similiter in altum tumorem sublatum, tam acres ei dolorum cruciatus movit, ut me præsente bis syncope prehensus corruerit; facie flavescente & livida, mortuo similis: ac quamvis de salute desperarem, penitus tamen desertum hominem non passus, lavi illi os theriaca in vino albo dissolutâ, eademque additâ aquâ vitæ potionavi. Tandem brachium multiplici & profundo scarificatu aperui, qua maxime parte morsus inflictus esset; sanguinem, qui totus serosus seu saniosus erat, fluere copiosius permisi; plagas theriaca & mithridatio in aqua vitæ dissolutis lavi; ægrum deinde in lecto calidissimè statui, sudore procurato, & vigiliis jugibus imperatis, ne somnus veneni ad viscera faceret evocationē. Hac arte tantùm profeci, ut postera die symptomatum omnium malignorum esset expers. Itaque id unum ad perfectam sanitatem restare putavi, ut vulnus diu apertum teneretur, & theriaca ablueretur. Nec me fefellit opinio, paucis enim post diebus omnino convaluit. *Idem lib. 20. cap. 23. de venenis.*

Rusticus quidam à serpente demorsus, mox intumescente pede sensit paulatim veneni vim ad cor accedere: edoctus est à quadam anu, ut pedem sub terra sepeliret, vulneri admotâ gallinâ in duas partes dissectâ, gallinæ verò ranam apponeret, quæ sanguinem ex gallina exugens, venenum tandem quoque attraheret. Cùm igitur integra nocte, pede sub terra sepulto mansisset, nihil autem allevaretur, imò malum intenderetur, tandem ex cōsilio nobilis cujusdam matronæ, theriacam ex cerevisia melle admixto bibit, indeque aliquot horis cōtinuò evomens, dolore superiorum corporis partium liberatus est, pedibus nihilominus tumidis permanentibus. Quem tumorem, à quodam admonitus, potu lactis capræ nigræ, quantitate testæ unius ovi depulit, pede interim etiam in l. q. ejusdem lactis demerso: unde effluxit materia fœtida, glutinosa, mucosa. Cùm autem progressu temporis fortuitò in fluvio Solis calore tepescente, pedes lavaret, atque in ripa sedens, pedibus in fluvium demissis obdormivisset, (nesciebat quot horis ita mansisset) expergefactus vidit flumen prope se hinc inde latè fœculentum, fœtidum, conspurcatumque, ex eoque tempore semper optimè valuit.

Alia puella à serpente demorsa, caseum recentem ex lacte capræ albæ paratum morsui imposuit, pedemque affuso ejusdem capræ lacte defendit, sanitatique restituta est, *Ex cujusdam epistola ad Gesnerum.*

Vidi in villa paterna, in Mutello, virum morsum à serpente, in crure suo, & ipse ignorabat qualis fuisset serpens: sed crus ejus tumuit valde, sicut crus elephantiosi, & in eo intensissimum & intolerabilem percipiebat calorem: & tamen crus non erat factum citrinum, neque rubicundum, imò parum mutatum erat à calore naturali. Et ipse quidem ad extinguendum caliditatem sui cruris, nullum invenerat adjutorium: tandem à se ipso doctus, posuit crus suum totum in quodam vase oblongo aquâ frigidâ pleno, & aqua quidem adeò ab ipso calefiebat, ut ferè bis in hora cogeretur ad innovationem aquæ. Et cum ista dispositione permansit ad plures dies, & finaliter doctus epithemavit crus cum succo herbæ, dictæ quibusdam *Ananase*, & quibusdam caprago, & à quibusdam lactuca capracia, sanus factus est. *Nicolaus Florentinus serm. 4. tract. 4. cap. 18.*

Observatio VI.

Lignorum ex cavernis serpentum virus.

Mortuus quidam fertur, cùm balneasset in aqua calefacta ex lignis excisis ex cavernis serpentum. *Ponzettus referente Gesnero lib. 5. de serpent.*

OBSERVATIO VII.

Acontiæ seu jaculi serpentis, vis malefica.

EST qui referat, inter recentiores non obscurus author, quod cùm pastor quidam misellus, sub cujusdam arboris umbra, æstate media, quietem somnumque caperet, cujus socii non procul oves pascebant, ab Acontia, quæ in arborem ascenderat, ita percussus fuit in sinistram mamillam, ut illico perierit. At socii audito percussionis sonitu, viso serpente, quem noverant, super defuncti pectus, relicto grege in propinquum rus, pavore territi aufugerunt. Reperitur hoc sævissimi serpentis genus, ut quidam mihi retulerunt, in quibusdam Calabriæ, & Siciliæ locis, ubi ipsum incolæ à sagitta, *Saettone* vernaculo nomine appellant. *Matthiolus comment. ad lib. 6. cap. 48. Dioscor.*

OBSERVATIO VIII.

Acontia, seu jaculi Germanorum historia alia.

ACONTIAM Germanis ignotum, *Georg. Agricola* putavit. Ego quanquam serpentem ipsum hoc nomine à veteribus esse scriptum non novi: historiam saltem sive ejusdem, sive alterius serpentis similiter se vibrantis, recitabo, quoniam & apud nos contigit, & hominem a serpente afflictum ego ipse vidi. Rivus est satis magnus in agro Tigurino, *Glatt* nomine, & denominatus ab eo pagus *Glattfelden*. Juxta hunc tum rivum, tum pagum, ante paucos annos, serpens quidam baculi crassitudine, & trium aut amplius pedum longitudine, in rusticum frondes illic colligentem insilire conatus est, corpore in quatuor spiras seu arcus convoluto: quod ille cernens, sacco, quem in ulum colligendi ferebat, relicto, fugit. Serpens autem prosilit spatio circiter XVI. pedum non tamen attigit rusticum. Deinde cum sacci accipiendi causa rediret, serpens denuo in eum prosiliens, brachium ejus sinistrum totum spiris suis implicavit (parte caudæ adhuc dependente, collo autem erecto) idque eo imprimendo (non satis memini an nudum, indusio tectum fuisse puto) adeò arctè constrinxit, ut vestigia spirarum imprimeret: non tamen momordit. Nam rusticus statim altera manu capite comprehensum abstraxit, rejecitque. Brachium vero paulatim putrida quadam sanie contabescens carne nudatum est, & tandem curatus æger omni carne putrida extracta per Chirurgum, pulchreque restitutus est, quotannis in eo brachio bis venam incidere jussus. Fluit autem sanguis crassus & niger. Hæc ego ab ipso rustico audivi, & plurimas brachii cicatrices vidi. Serpentem carbonario, quem pictum ostendebam, similem fuisse ajebat. Idem mihi retulit, serpentes illic circa Glattum fluvium esse, cum diademate flavo & aureo in capite: intrare illos interdum aquam & pisces vorare, præsertim sub lapidibus latentes, ut gobios fluviatiles, aut alios. Complecti eos spiris suis lapidem, ut fuga pisci nulla pateat, & sic eum capere.

In Ungaria (ut narravit mihi Joannes Vitus Ungarus, juvenis pereruditus) repeриuntur serpentes breves, duorum palmorum longitudine tantùm, nullâ caudâ, vulgò decurtatos vocant: æquali per totum corpus crassitudine. Hos in hominem eminus etiam jaculi instar insilire ajunt. *Gesnerus histor. animal. lib. 4. de Aq. pag. 528.*

OBSERVATIO IX.

Viperarum morsu mortui, & eorundem symptomata.

AULICO cuidam à vipera mordicùs arrepto contigisse observatum est, ut corporis totius color in porraceum commutaretur. *Cœlius antiq. lect. l. 6 c. 13.*

Vidimus quendam ab echidna, id est, *marasso* ictû, qui trium horarum spatio ab ictu vitam cum morte commutavit & totus maculis affectus est luteis violaceis, nigris. *Brassavola comm. ad aph. 62. lib. 4. Hippocr.*

Narrat *Amatus Lusitan.* historiam de quodam juvene, qui visa vipera, cum socio contendebat se eam manu absque offensa ulla capturum. Cum autem alter derideret, resque ad sponsionem devenisset, porrexit ille manum, ut eam caperet, sed ipsa plus justo audax & truculenta, rabido & venenoso furore percita, elevato collo, illum in manus digito momordit. qui cum sic commorsus doleret, citissime ori digitum admovit, forte ut sanguinem, dentibus compressio digito sugeret, non vero ut mortem sibi adsciceret: brevi autem infelix hic sua culpâ mortuus fuit, neque medica auxilia illum quicquam juverunt; evasisset tamen, ni serpentis venenum ori admovisset. *Gesner. hist. A. lib. 5. de serpent. pag. 80. facie aversa ex Lusitaent.*

† Plura de morsu viperarum vid. apud *VVepfer. Exercit. in Apoplex. p. 25. Rhod. Cent. 3. obs. 89. Severin. de Viper. Zacut. de PP. Med. Hist. 1. lib. 5 fol. 788. & seqq. Zecch. Consf. 35. p. 178.* Morsu viperæ canem mortuum commemorat *Jo. Bapt. Sylvat. l. 2. de Usu Theriac. c. 3.*

OBSERVATIO X.

A viperarum morsibus, aut sumpto eorundem veneno, percuratorum historiæ.

INprimis conferunt vincula superioribus partibus injecta: ab iis enim præsentaneum præsidium expectatur. Id quod in viperarum ac scorpionum ictibus, item aspidum quoque (quod propter imminentis subitaneæ mortis periculum magis incredibile est) expertus sum. Etenim quum Alexandriæ essem, rusticus quidam nò longe ab urbe, in uno manus digito ictus, ejus radicem apud palmam validissimo vinculo ligavit, accurrensque ad urbem ad familiarem sibi Medicum totum digitum ab ipsa articuli junctura, ad palmam abscindendum præbuit, sperans inde nihil se mali passurum. Neque frustratus est sua spe: quippe nihil aliud faciens salvus evasit.

Similiter alium novi, qui epoto ex viperis medicamento, rescisso prius digito, à periculo liberatus est.

Vidi præterea rusticum, cujus totum digitum vipera momorderat, qui falce, quam tum forte habebat, (erat enim vinitor) ab ultimo articulo ictam partem resecans, deinde inductâ, usitatis pharmacis, in digito cicatrice, nullo sumpto medicamine sanatus est. *Galen. lib. 3. cap. 7. de locis affect.*

Cum Rex Carolus IX. Monspellulii esset, ac in Fargii pharmacopolæ officina viperam unam tractarem, ipsa extremum indicem, qua inter unguem carnemq; hiat, morsu mihi prehendit: unde statim subortus est acer dolor, tum partis exquisitissimo sensu præditæ tum veneni ejus occasione: Quare e vestigio digitū supra vulnus arctissimè constrinxi, ut sanguinem, venenumque, ne se latius in corpus diffunderet, exprimerem Theriacam antiquam in aqua vitæ dissolvi, ex qua intinctum imbutumque bombacē vulneri imposui, atque intra paucos dies hoc uno remedio planè convalui. Licet uti & mithridatio, loco theriacæ, ac plerisque aliis ex alto subacri suo calore attrahentibus, ut scillâ sub cineribus coctâ, alliis, porrisque tritis & impositis, hordei farinâ cum aceto, melle, & stercore caprino subactâ, impositaque cataplasmatis instar. Quibusdam satis est extemplo lavisse & fovisse plagam aceto, sale, & pauco melle. *Pareus lib. 20. cap. 16.*

Constat Rusticos quosdam, dum forte secarent herbas, demorsos fuisse à vipera, ac repentè inflatos, appositâ autem tormentillâ vocatâ herbâ supra locum statim liberatos fuisse. *Fracastorius, De contagiosis morb. lib. 3 cap. 2.*

Puella quædam cùm carnem, cui venenum viperæ occisæ exemptum mixtum erat, forte gustasset, in

opisthotonum, aliaque gravissima symptomata incidit. Sed mox vinum copiose ei propinatum est, & liberata puella. *Gesner. hist. animal. lib. 5. de vipera, ex relatione Gerardi Bauman.*

Aqua de Antidoto meâ magnâ paratâ, tantâ virtute pollet,) quod millies expertus sum) ut quatuor drachmarum pondere pota, vel per se, vel cum pari odorati vini quantitate, vel stillatitiæ cujusvis aquæ ad cordis robur facientis, ubi quis ictus vel demorsus à quocumque venenato animali, in tanto mortis discrimine versaretur, ut vocem, visum, ac reliquos ferè sensus amisisset, ægrum, ingenti adstantium admiratione, à longo veluti somno excitet. Quin & vomitione plerumque plurimam infectorum humorum copiam exhaurit: cujus rei exemplo, (præter alia innumera) quondam mihi fuit præfecti oppidi Vipaci uxor, quam à vipera in dextra manu demorsam, & jamjam de naulo rationem cum Charonte inituram, hæc aqua in vitam à morte revocavit. Id quod etiam paulo pòst contigit cuidam ministræ Sclavæ, ab alia non dissimili vipera in manu demorsæ. *Matthiolus (comment. ad præfat. lib. 6. Diosc.* quo loco & Antid. mag & aquam ex ea præparat. docet.

Puella rustica, nata annos tredecim, quum unà cum matre in agrum discalceata absque calopodiis exiret, & messoribus, vigente æstate, cibum ferret, incauta in medio itineris à vipera in pede dextro morsa fuit. Mater verò puellam sic punctam & afflictam animadvertens, in oppidum, quàm citissime fieri potuit, retrahere se accelerat: utcumque tamen properans, medicamentum pro salute filiæ machinatur, & ecce thymelæam fruticem offendit, ad quam confugit, & ex ea corrigias parat, quibus crus affectum parte alta prope genu ad poplitem ligavit, optimo sanè consilio: ne vis veneni altam corporis subiret partem. Interpositis igitur tribus horis à punctura, puellam sic affectam ad me deferunt: erat autem tum temporis jam tibia multis & variis maculis, lividis & rubris variegata, adeo ut in femur quoque ascenderent, bilem, ut mater retulit, evomuerat: sed tunc præsens, in quosdam totius corporis tremores, cum vertigine, & animi defectu incidit. Quapropter cunctantiùs locum affectum animadvertens, in pedis parte alta, tarso, sive pedis raseta, duo nigerrima signa deprehendo: ex quibus judico, morsum illum à masculo vipera illatum esse, cùm duos tantùm caninos vipera masculus habeat dentes, fœmina verò quatuor; nec tantum periculi adfert masculi morsus, quantum fœminæ, præsertim si post cibum morsus fuerit homo, veluti huic contigit puellę. Nullo igitur interposito medio, per Chirurgum præsentem locum punctum vulnusculis profundioribus per ambitum scarificare jubeo, ut cucurbitulas multa ignitas flamma admovere, quibus sanguis ater & virulentus latitans abunde fuit extractus: sed & universam tibiam levioribus vulnusculis scarificari quoque jussi, sanguinemque tamdiu ex illis fluere, quoad sua sponte cohibitus fuit. Tunc verò ex alliis, ac acribus cœpis optimè pistis, theriaca adjecta, confectum emplastrum loco demorso admovere curavi; in potuque illi theriaces drachmas tres, meracioris vini unciis quinque dissolutas, propinavimus: post hæc verò, quatuor interpositis horis, panatellam cum alliis concinnatam in victu obtulimus, à somnoque abstineret, quantum possibile esset, monuimus. Sequenti verò die, puellam quoque tremoribus corripi deprehendi, minoribus tamen, cœperant enim jam fumi venenosi cor petentes minui, ad infimasque partes retrahi, tunc jejuno stomacho, succi foliorum fraxini uncias quatuor in potu dedimus. Est enim medicamentum hoc omnia antidota in hoc casu excedens, ut latiùs *Comment. nostris ad Dioscorid.* in lucem editis diximus. Emplastrum porrò dictum de novo paratum, iterum loco per tres sequentes admotum fuit dies, in quibus quoque, & aliis sequentibus prædictum fraxini succum ebibit; jam enim puella meliùs habebat, & à tremoribus & animi anxietate ferè levata erat, sed ex vulneribus profundioribus, loco demorso adhibitis, oleosa quędam sanies fluebat, imò vulnera ipsa denigrata quodammodo apparebant. Elapsis igitur quatuor primis diebus, plagæ caprarum fimus, cum baccarum lauri ac euphorbii pulvere, vino mixtus, ac calidus, in splenio sive plagula apponebatur, cum quo sanies illa, jam æruginosa facta, optimè exibat, & eo per quatuor alios sequentes dies usa fuit. Postea hoc unguentum parare feci, quod sic habet.

℞. *Pulveris aristolochiæ longæ, uncias duas bryoniæ, hastulæ regiæ, id est, asphodeli, ana unciam unam, galbani, myrrhæ. ana unciam semis, ol. laurini cum cera, q. s. fiat unguentum, & in splenio, hoc est, panniculo lineo, forcipibus multum inciso, loco morso bis in die applicetur:* quo remedio per mensem ferè integrum usa fuit, quoniam ut vulnera ita longo tempore aperta sint, opus est: tandem unguento basilicone, ad cicatricem vulnera redacta sunt; & ipsa puella integræ sanitati restituta.

Cæterùm Norcheriæ octo milliaribus à Fulgineo civitate, Gentilis illius magni Avicennæ interpretis patria, saluberrimus fons est, aqua frigidissima plenus, in qua si vipera, aut serpentibus demorsi demergantur, ac per horam ibi manserint, sani & liberi evadunt, quod evenire forsan contingit, quia gelidæ frigiditas veneni viperini caliditatem infringit, & obtundit ac hebetat. *Lusitanus cent. 1. curat. medicinal suarum.*

Pleraque viperarum morsuum accidentia, in pharmacopola quodam, qui fortè ab una viperarum læsus erat, videre licuit. Nam cùm è plaga vix duæ sanguinis guttulæ (magnitudine enim vix caput acus referebat) effluxissent, per integram ferè horam nihil incommodi percepit; qua elapsa prope, digitus non tantùm cum vehementissimo dolore intumescebat, sed tota manus etiam citissime, & nulla ferè mora interposita; & inflatio tantum processerat, ut nisi ex consilio Medici, qui tum vocatus fuerat, remediaque idonea adhibuerat, supra brachii juncturam, compressa fuisset atque impedita, brevissimo temporis spatio totum corpus occupasset. Nihilominus tamen deinceps, sex horis elapsis, vomitus amaræ bilis, & totius corporis refrigeratio, manibus & brachiis exceptis, cum expiratione, quæ tamen non ita diu duraverat, quod maturè occurreretur, secuta sunt: quod hoc magis admiratione dignum fuit, quod clima nostrum frigidum, & hyems præterea esset. *Grevinus lib. 1. de Venenis, cap. 10.*

Viperam eam intelligimus, quam Turonenses & Cenomani *Aspic* nominant. Sed & in Arvernia inveniri, testes habemus. Nam cùm apud fratrum Minimorum Monasterium ab Episcopo Claremontano D. Gulielmo du Prat apud Beauregard extructum, essemus, Renatus des Prez, Episcopi familiæ pharmacopæus, Cenomanus, Faletovetæ Municeps, nuda manu, unam coram Episcopo, ejusque universa familia apprehendit, colubrum esse existimans: at præmorso ab ea illius pollice, totum brachium illicò inflammatum fuit, cum ejusmodi symptomatibus, ut toto octiduo, de ejus salute perquam exigua spes relinqueretur: postea tamen sanitati restitutus est. *Bellonius observ. singular. lib. 2. cap. 54.*

Bubulcus Romanus, cùm forte fortuna, ad sepem viperam in spiras contortam offenderet, mortuam ratus, eam baculo suo in modum spiræ adacto ulteriùs projecit, atque ad pecudum custodiam se contulit, ubi baculo (ut solent) innitens, alteram ejus cuspidem ei immisit, huic sub noctem in utroque labio maxima inflammatio, cum febre ardentissima superveniens, mirum in modum excruciabat. Atque quem cùm D. Cyriacus Pascionius vocatus esset, exhibito Galegæ seu Rutæ ca-

tæ caprariæ (quæ copiose hic nascitur) succo miraculi cum instar liberavit. *De Petr. Spebreri ut observat. nobil.*

Ambrosius Gallus ἰατρὸς, in populi concione, Car. IX. Rege spectante a vipera morsus, theriaca ore sumpta, & vulneri apposita, curatus est apud Monspelienses, cum more solenni theriaca componeretur. *Bodinus lib. 3. pag. 316. Theatri Naturæ.*

OBSERVATIO XI.

Toxicum Parthorum & Scytharum, ex viperis & sanguine humano.

PRoprium Parthorum & Scytharum toxicum, quo sagittarum aciem inungebant, humano sanguine & viperina sanie constabat, irremediabile scelus, quod mortem levi tactu, ea qua sagittæ celeritate accelerat: quod Poetæ ideo finxerunt ex Lerneæ hydræ ab Herculis sagittæ occisæ cruore enatum, unde & toxicum appellarunt. Quod Scythicum etiam ideò dicitur, quoniam ut Aristoteles refert, Scythæ viperas jam enixas venantur: quas captas, dies aliquot, donec in saniem computruissent, contabescere sinebant: deinde toto unius hominis sanguine in ollam effuso, eam exquisite coopertam, fimoque obrutam computrescere sinebant: cujus tandem supernatans sanguini ichor, vel serum, cum viperina sanie permixtum, lethale Scytharum toxicum erat. Qui hoc potarunt his lingua labiaque intumescunt, nec mente sibi constant, sed rabie efferati, instar luporum vociferantur. His autem passum cum oleo rosaceo potum, raporumque semen ex vino haustum, ac crebra vomitione redditum auxiliatur. Cotonea quoque mala concisa, ac cum pulegio commista, eos ita juvant ut reliquum tamen vitæ attoniti degere cogantur. *Langius tom. 1. epistola 68. Plin. lib. 11. cap. 52. Arist. lib. de Mirab. Auscult.*

OBSERVATIO XII.

Scorzonis serpentis Hispanici descriptio: ejusdem ictuum symptomata, & adversus eadem remedium recens inventum certum.

SCorzonera nuper in Hispania inventa est, herba efficacissima ad ictus venenosos animalis ejusdem nominis: nam linguâ Catalanâ *Escorzo* serpentis genus appellatur apud eos frequentissimum: herbæ efficaciam docuit Maurus quidam qui primus in Catalonia curavit percussos ab immani fera: radice constat simili prædicto animali: tradit autem Scorzonis figuram Nicolaus Monardes Hispanus, palmi longitudine cum dimidio, in tenuem caudam desinentis, versus caput assidue crassioris: capite crasso, quadrato, ore grandi, lato rictu, linguâ nigrâ & acutâ pungente; tenuibus dentibus ut viperæ: idcircò & dentibus ferit, & lingua pungit. Color cutis cinereus, ad nigrum tendens, maculosus, fero aspectu, torpido gressu incedit, latitat continue inter plantas, in segete & vineis: ictum infligit deteriorem vipera ejus regionis, & magis periculosum, in ingenti dolore, inflatione, & animi deliquio, ut brevi sequatur mors, nisi citò succurratur ea herba: aliud enim nullum repertum est, virus illud delere. Herba est pulchri aspectus, altitudine cubiti, paucis adnatis stolonibus rectis: in totum tragopogo similis: foliis ab radice stratis, circa latera leviter corrosis, & in extremo fastigiatis: medio nervo ad summum usque producto, colore subalbido: quæ autem in caule sunt angustiora redduntur, tragopogi modo, sed breviora: in cacuminibus ramulorum luteus flos insidet, calici inclusus, & semina pappum ferentia, ut tragopogon, sed minora omnia: radix in altum descendit, carnosa, gravis, ex rotunditate in mucronem desinens: cui aliquando appendices quædam adnexæ sunt, tuberosæ, fragiles, corticae tenui, subrufo, vergente ad nigrum, subaspero; intus alba; fracta succum lacteum reddit: Sapor dulcis, esui apta tum radix, tum folia, & cruda & cocta: servatur radix condita cum sacchаro, quæ gratissima est: oritur locis montosis, præcipuè humectis, temperamento constat calido & humido in primo gradu: tanta ejus vis adversus Scorzonem, ut si ejus succo tangatur torpeat confestim: Si injiciatur in os, pereat: manibus eo succo illitis contrectatur serpens prædictus sine periculo, non enim mordet, atque adeò torpescit ut semimortuus videatur: qui fuerit ictus, si comedat de ejus radice, aut succum foliorum bibat, confestim sanatur; si inflatus jam fuerit, desidet tumor, sedantur dolores & deliquia: si præsumatur, antequam momorderit, non superveniunt prava symptomata. Bibitur ejus succus clarificatus vel per se, vel cum aliis roborantibus cor, aut veneno resistentibus, non solum ad Scorzonis ictum, sed & ad viperæ, aliorumq; serpentum: datur ejus aqua destillata ad febres pestilentes & malignas; provocat enim sudorem mirifice, ubi natura hunc motum tentarit: confert ad melancholias tristitias, & deliquia admiscetur quoque epithematibus cordi conferentibus. Radices conditæ per multos dies sumptæ, & aqua prædicta, obstructiones hepatis & lienis tollunt, menstruas purgationes moliuntur. Hæc *Monardes* testatur. Existimant multi hanc *apud Dioscoridem* Chondrillam esse, sed magis videtur, ad Tragopogi genus reducenda. *Andreas Cæsalpinus.*

OBSERVATIO XIII.

Aspidum latens & deleteria, eademque minimè dolorifica vis.

ASpidis virus vel ex eo exitialius est quod mox pervadit, & penetrat, & toti corpori subitò venenum diffundit, & communicat. Nam ab aspide mortis, nec ullus locus affectus, nec livor indicat malum, vel notæ omnino aliquæ adsunt, ex quibus criminis author deprehendatur, adeo ut non pestifero ictu, sed venenati pharmaci potione sublatus esse, qui periit, existimetur: diligenter tam considerantibus gemina quædam punctula minuta & subobscura inveniuntur, per quæ venenum fuerit dilapsum. Causam verò quod nulla vestigia tanti mali relinquantur, hanc esse tradunt rerum naturæ curiosi observatores, quod vis hujus veneni velocissima sit nimiùm, ut è vestigio in ima vitalia & abdita se condat, nihilque extrinsecus immoretur. Unde cùm mortis hoc genere sibi mortem Ægypti Regina conscivisset, varius de ejus interitu rumor increbuit & sparsus est: quod nulla essent certa signa relicta, ex quibus causa fati colligeretur. Prædictis hoc quoque addendum est, aspidis venenū hoc peculiare habere, quod cum sopore profundo, & gravi in somnum delatione (ita enim Græci Caron & Cataphoram vocant) interficiat. Proinde Cleopatra Ægypti Regina, cùm venenorum omnium vires in hominibus letho condemnatis experiretur; ut eo quod magis probasset, si quando sors tulisset, uteretur, invenit quidem & didicit alia quædam venena, quæ citò interimerent, mortem per dolores inferre; quæ verò indoloria essent, velocitatem illam actionis, qua opus esset, non habere: sed demùm ad aspidis venenum pervenit, quod somnos conciliando occideret, & fratrem fratri (id est, somnum cum morte) copularet, ut & ipsa voluntatem expleret, & sensu doloris privaretur. Quamobrem quum mortuo Antonio conjuge, vivere amplius non decrevisset, & Augustum lavare vellet, in cista ficuum clanculum abductam aspidem, ut sibi brachium morderet, provocavit. Hac de re Plutarchi verba consultius adducere visum est, ut tanti auctoris testimoniis nostra dicta confirmentur; Cleopatra (inquit) exitialium medicamentorum omnimodas facultates congregebat, quarum singulas, ut

earum vim exploraret, si absque dolore necare possint, iis qui letho damnandi coercebantur, proposuit, sed postquam eas quæ celeri morti afficerent, conspexit, quod mortis celeritatem per dolorem inferrent; quæ verò mitiores essent, perimendi illa velocitate carerent, ad ferarum virulentarum vires experiundas se contulit, cùm ipsa spectante alterum alteri exhiberetur, hoc autem singulis diebus agebat. Sed enim propemodum in omnibus solum aspidis morsum invenit, qui sine convulsione & gemitu, gravitatem somniculosam & delationem ad dormiendum extraheret, cum molli vultus sudore, & sensuum hebetudine, qui facile scilicet dissolverentur, & ægrè ferrent, si quis expergefacere, & suscitare auderet, haud secus quàm qui profundo sopore tenerentur. Scribit autem Galenus Alexandriæ hunc esse usum, ut eorum, quos mitiore morte perire velint, pectoribus aspides applicentur, quò subitò momento vita sine dolore decedat. *Anton. Ludovic. Olysip. de occult. propriet. lib. 3. cap. 7.*

Tempestate nostra vidimus in quodam de civitate nostra: qui dum moram traheret in civitate Terracinæ fuit, fuit in digito crasso manus ab una aspide morsicatus, delato à quodam Ceretano, in platea dictæ civitatis, volente experiri virtutem seu gratiam Divi Pauli, quam in urbe jam susceperat à quodam alio Ceretano: hinc est quod capiendo aspidem prædictam in manibus, (ut diximus) fuit in dicto digito morsicatus. Ex qua morsura infra spatium quatuor horarum cum accidentibus sævissimis vitam cum morte ille bonus vir commutavit: quæ accidentia fuerunt hæc. Inprimis statim amisit visum & loquelam, cum casu palpebrarum. Pulchritudo faciei in lividum colorem mutata. Cordis defectio cum tremore & sudore frigido totius corporis, membra lassa. Ad quæ accidentia matura mors intra dictum spatium sequuta fuit.

OBSERVATIO XIV.

Aspidis morsu suctio mortuus.

VEnena quædam sunt, quæ solo gustatu, quamquam non deglutiuntur, perimunt: idque præstat aspidis surdi sputum. Quo memini quosdam imprudenter infectos esse. Inter quos vidi ego rusticum in valle Anania, qui dum fœnum secaret in pratis, feram falce per medium secuit: & cùm postea capitis truncum manu cepisset, & sociis astantibus ostenderet, utpote qui jam feram demortuam fortasse censebat: suspensus manu truncus caput retorsit, & rustici manum sæviens momordit. At ille credens suctu vulneri succurrere, os statim morsui admovit. Quo facto, derepentè in terram cecidit, ubi illicò mutus factus periit. *Matthiolus comment. ad præfat. lib. 6. Dioscor.*

Cum Pompejus Rufus Romæ ædilitium munus obiret, quinquatriis, (vel Panathenaico festo (ut solet in Romano Foro fieri, circulator aliis permultis, qui eandem quam is ipse artem factitarent, circumstantibus, ad suam ipsius ostentandam sapientiam, simulque ex artificio suo specimen dandum, aspidem ad brachium admovit, & ex impresso morsu malum exuxit. Cùm postea non aquam, quam sibi præparaverat, exorbuisset, quod ea esset subducta (ex insidiis nimirum vas erat inversum) veneno non exhausto neque absterso, secundo pòst die sine doloris sensu, cùm sensim & pedetentim pernicie veneni illapsa, ejus os & gingivæ extabuissent, vita privatus est. *Ælianus Gesnerus lib. 5. hist. anim. pag. 32. de aspide.*

† De morsu autem ursi, vid. *Hildan. Cent. 2. obs. 68.* ubi & gangrænam ex equi morsu annotat.

OBSERVATIO XV.

Arte aspides redduntur innoxiæ, tum contra earumdem morsus remedium certum.

SCribit *de Vigo*, visum à se Florentiæ circulatorem, qui, quò melius & pluris pharmaca sua populo venderet, aspidi mordendum digitum suum exhibuit, sed quadrihorio pòst interiit. In quam rem luculentam historiam *apud Matthiolum* legere licet: quo loco scribit impostores illos, quò magis fucum faciant, populoq; imponant, solere venari & capere viperas, & longè post vernum tempus, cùm scilicet lethalius venenum suum expuerint: tum ipsas insolentibus, & quibus non assueverint cibis cicurare, sic ut curatura multa tandem id consequantur, ut virulentæ naturæ magnam partem exuant; nec hoc contentos cogere ipsas, ut multiplici morsu frusta carnis defigant, ut in ea venenum, membranulâ inter dentes & gingivas sitâ, conclusum deponant. Denique easdem compellere, ut adstringens medicamentum quod ipsi in eam rem componunt & circumferunt, remordeant, lambant & deglutiant, quod meatus obstruat, quibus diffluere consuevit: tum enim demum innoxium esse earum morsum, adeò ut ictis nihil noceant. Illis igitur eas artes esse, quibus adulterinam theriacam suam carissimè populo divendant, quasi quæ tutissimum sit adversus virulentos ictus remedium. *Christophorus Andreas in œcoiatria* scribit, Hispaniæ insulas serpentibus, aspidibus, omnique genere ferarum virulentarum, passim differtas & fœtas esse, contra quarum morsus nunquam quicquam præsidii in theriaca animadversum & compertum fit. At in sequenti antidoto vires multiplici experientiâ comprobatas, adeò certas & insignes existere, ut illius fiduciâ non dubitaverit se mordendum, quantum licet efferæ, offerri aspidi. Capit verò id remedium folia thapsi barbati, caryophyllatæ, leucoii rubri pari pondere, quæ in aceto acerrimo, & sani hominis urinâ bulliant, ad partis læsæ fotum. Quamquam si ab ictu multum jam tempus sine remedio actum sit omnino satius & certius esse, si æger ejus decocti uncias tres jejunus, duabus ante pastum horis hauriat. *Pareus operum suorum lib. 20. de Venen. cap. 22.*

OBSERVATIO XVI.

Aspidum remedia alia felicia.

PUer cum ab aspide ictus esset, & partim ob ipsum vulnus, partim ob immodicos æstus siti premeretur, ac locis siccis alium humorem non reperiret, acetum quod forte secum habebat, ebibit, & liberatus est. Credo quoniam id, quamvis refrigerandi vim habet, tamen habet etiam dissipandi. Quo fit ut terra respersa eo spumet. Eadem ergò vi verisimile est spissescentem quoque intus humorem hominis ab eo discuti, & sic dari sanitatem. *Celsus lib. 5. de re med. cap. de aspidis ictu.*

Marcus Varro, dum 83. ætatis annum ageret, scripsit, urinam commorsi ab aspide potam, singularissimum remedium esse adversus aspidis venena. Sed illud certissimum est Ægyptiorum inventum & experimentum, acetum, quò copiosiùs potetur, utilius esse hoc in genere veneni: narrat *Plinius lib. 23. cap. de aceto*, fuisse quendam ab aspide commorsum, vas aceto plenum gestantem, quod quamprimum deposuisset, statim incipiebat sentire ictum; ubi verò iterum vas illud recipiebat, illicò omnis dolor & malum cessabat: ut intelligi possit, acetum esse singulare remedium adversus hoc venenum. *Mercurialis lib. 2. cap. 3. de venenis.*

OBSERVATIO XVII.

Hæmorrhoidum morsus symptomata & exemplum in Tullo.

I*Mpressit dentes Hæmorrhois aspera Tullo,*
Magnanimo juveni, miratorique Catonis.

Utque

Ut quæ solet pariter totis se effundere signis,
Corycii pressura croci: Sic omnia membra
Emisere simul rutilum pro sanguine virus.
Sanguis erant lachrymæ: quæcunque foramina novit
Humor, ab his largus manat cruor: ora redundant,
Et patula nares: sudor rubet: omnia plenis
Membra fluunt venis: totum est pro vulnere corpus,
Lucr. lib. 9.

De morsu Tullo inflicto cecinit hoc modo etiam *Georg. Pictorius.*

Impressit dente: Hæmorrhois aspera Tullo
Magnanimo, fluxu sanguinis & periit.
Gesnerus lib. 5. hist. animal. de Hæmorrhoo, pag. 58.

OBSERVATIO XVIII.

Hirudinum virulentia.

HIrudines, remedii causa corpori adhibitæ, aliquando affixa relinquunt capita, quæ causa vulnera insanabilia facit, & multos interimit, sicut Messalinum è consularibus Patritius, cum ad genua admisisset. *Plinius lib. 35. cap. 10.*

OBSERVATIO XIX.

Gangræna ex morsu hirudinum.

QUidam cùm nataret, morsus fuit ab hirudinibus: is quum vulnera neglexisset, correptus est Gangrænà circa femur: corpus enim plenum erat pravis humoribus. Caro computruit, & frustulatim decidit. Post corporis exquisitam purgationem, non aliis remediis curata est gangræna, quam agrimonia concisà, & cataplasmatis modo partibus gangrænâ laborantibus applicatâ. *A Gesnero ex ejus schedis pract. Clar. V. Casp. Wolphio communicante.*

Cuidam in aqua natanti, hirudines circa pedes adhæserunt, magnamque sanguinis quantitatem unicâ vice attraxerunt. Harum unâ venenatâ existente, totum inde crus sphacelatum est, ita ut Chirurgi hujus ægri curam suscipere recusarent. Helideus in consilium adhibitus statim Eupatorium Dioscoridis agrimoniam aliàs vocatam, contritum emplastri loco toti cruri imposuit, sicque ægrum istum pristinæ sanitati restituit. Hinc patet, non contemnendis viribus plantam istam ad venenatorum animalium morsus præditam esse. *De Cl. V. Laur. Scholtzii transmissis observat.*

OBSERVATIO XX.

Scorpionis venenum cujusmodi.

A Phalangii ictu totum corpus affici videtur, exiguo veneno per minimum foramen injecto. Sed longe majori admiratione dignus est Scorpionis ictus, qui brevi admodum tempore gravissima infert accidentia: quippe cùm sese implicat, aut perquam exiguum est id quod injicitur, aut nihil omnino nullo apparente foramine in ipsius aculeo. Atqui fieri non potest, quum primum quis perinde quasi ab acu punctus est; ut universum corpus veluti grandine percuti videatur, animi simul defectione accedente. Nam rationi magis consentaneum est, ut vel à spiritu quodam, vel tenui humiditate injecta, hæc eveniant accidentia. *Galen. lib. 6. de locis affectis.*

Nos meminimus quendam Campegium Bononiensem, scorpionis ictu, maculis nigris totum consperfum, expellente natura unà cum mala veneni qualitate nigram bilem, quâ illius corpus affluebat, quod in multis aliis, à scorpionibus ictis, nunquam observavimus. *Marcell. Donat. hist. Medic. mirabil. lib. 1. cap. 9.*

OBSERVATIO XXI.

Scorpiones aliquando in cerebro gigni, & interficere.

CUidam Italo ex frequenti odoratu Basilicæ herbæ, natus est Scorpio in cerebro, qui vehementes dolores & longos, mortem denique attulit. *Hollerius.*

Puellam quandam in Gallia ajunt, cùm sæpe & multùm odorata esset basilicam herbam (minorem puto *Gesn.*) incidisse tandem in capitis dolorem incurabilem: & cùm à morte dissecaretur ejus caput, inventos fuisse scorpios in cerebro ejus. *Gesnerus ex relatione cujusdam pharmacopæi. Histor. animal. lib. 5. de Scorpione.*

OBSERVATIO XXII.

Scorpio infantis os in cunis subiens eundem exanimavit.

ANno Sal. nostræ 1570. in Agro Veronensi, qui dicitur à Baldaria, accidit, ut dormiente infante quodam, filio unico Domini Antonii Francisci Anzonelli in cunis, Scorpio satis latus, ingressus est per os ipsius infantis dormientis: postea in ejus gutture aculeo infixit eum, adeo ut infans experrectus à dolore excitatus, post multos labores, & dolores, & ploratus, evomuerit scorpionem ipsum, & obierit diem suum, cum maximo dolore parentum suorum. *Omnibonus lib. 2. cap. 9 de art. medic. infant.*

OBSERVATIO XXIII.

Scorpiones quibusdam in locis minus noxii.

QUibusdam in locis mortem afferunt Scorpiones: alibi sunt innoxii, ut in avitis nostris sedibus, quæ sub Noricarum Alpium tractu jacent. Totam eam regionem sine maleficio colunt. Quorum multitudo si tibi nota sit, non sine admiratione obstupescas. Nullum enim penè movebis saxum, sub quo non offendas plurimos. *Scaliger exercit. 198. ad subtil. Cardani.*

Pisis plures observavimus à scorpionibus ictos, ferme nullam percepisse in corpore agitationem. Regionis enim ejusmodi humiditas, scorpionum venenum maximè hebetat, & ad homines contaminandos ineptum reddit. *Vidius med. part. 2. sect. 2. lib. 2. cap. 8.*

Habet & Italia & Gallia suos scorpiones, qui in Italia non sunt ita venenosi. *Ponzettus de venen.*

Visuntur aliquando in Italia, sed innocui, multisque aliis in locis, ut circa Pharum in Ægypto. *Plinius.*

In Helvetiæ quibusdam, sed raris locis, ut Rapersuillæ ad Tigurinum lacum, minimi visuntur sed pauci, neque innoxii. *Gesnerus.* Ejus generis fortè fuerint libertorum, quos virgulas vocant, admodum exigui & rubri, vini rosei diluti colore, unde fortassis etiam nomen traxere. *Gesner. histor. anim. lib. 5. de scorpion.*

OBSERVATIO XXIV.

Symptomatum, & curationem eorum, qui à scorpionibus icti sunt, historiæ singulares.

FAmulum habui, qui à Scorpione ictus, tam subitò, ac tam frigido sudore toto corpore perfusus est, ut algentissima nive atque glacie sese opprimi quereretur. Verum quum algenti illi solam theriacam ex vino potentiore exhibuissem, illicò curatus est. *Benivenius cap. 56. abditor.*

Vir qui à scorpione, in manus digito punctus fuit, multùm dolebat, & refrigeratus totus contremebat, & per corpus dolores, cute totâ quasi acu punctâ, formicantes patiebatur. Cæterùm hic à scorpione punctus, illicò eum interfecit, & contudit, & contusum

puncto digito superposuit: & brevi à dolore liber fuit: & quasi ab igne exustus redditus, & ex toto sanatus. *Lusitan.cent.6.curat.31.*

Antonius Cortusus patritius Patavinus, Pulvere Sereniss. Principis Ferdinandi Archiducis Austriæ, à me accepto, quendam civem, & vicinum suum à scorpione magno ictum, jam animi deliquio detentum, brevi admodum tempore ad vitam revocavit. *Matthiol.com.ad cap.29 lib.6.Dioscor.*

In Italia altero post nostras nuptias anno, natam nobis primogenitam filiam Aspasiam, nutrici in proxima domo habitanti lactandam dedimus, quod uxor tum novum concepisset fœtum. Nutrix puellulam ad nos oblectamenti gratia sæpius afferebat. Fortè fortunâ cùm quodam die, post cœnam, ad focum sederemus, nutrix cum filiola adest, sedet & ipsa, ac filiam fasciis involutam matri porrigit: illa in sinum suum suscipit, & cùm suaviter complecteretur, ut matres solent, summam medii digiti sinistri partem, quasi acu violentiùs pungi sensit, (latitabat enim Scorpius in circumplicationibus fasciarum) doloremque & angorem, viriumque lapsum talem & tantum passa est, ut filiam in ignes propemodum projecerit: prætlò alioquin fuit sedulò nutrix, & filiam ad se recepit. Uxor è sella surgens, animo linqui è vestigio cœpit, sudoribus perfundi, totaq; distendi utris instar, ac penè præfocari. Ego rei novitate & magnitudine, tristissimoque casu vehementer perculsus, vix ubi essem noram, Conjugem tamen compellans, quid acciderit rogo. Illa tum obmutescens, nutu vestes ut mox solvam monet. Interea verò dum illa surgit, & nutrix infantem excipit, Deus mihi & mali causam, & curandi modum commonstrat: cadit enim in focum virulentus hostis ille Scorpius. Hunc capi jubeo, (parata namque erat nutrix, pede atterere) & asservari, memor antipathiæ. Uxorem à vestium vinculis confestim libero, digitum percussum, inter primum & secundum articulum, vinculo arctissimo excipio. Post hæc scorpionem ipsum, qui pupugerat, comminuo, ac paululum tundo, & læso loco appono, ac deligo. Mox quæ alia sint adhibenda remedia, mecum expendo, libros consulo. Erat autem in promptu laudatissima Theriaca, odoris gratissimi, summo artificio concinnata, succi plena, quam Franciscus Gallorum Rex sibi suisque parari curabat. Eam dono ante sexennium ab amico acceperam. Theriacæ hujus drachm.unam ex optimo vino propino, & quoddam, è lauri foliis recentibus in vino decoctis, cataplasma digito impono. Sæva illa accidentia paulatim mitescunt, duarumque circiter horarum spatio, uxor sic periclitata, salva & incolumis evasit, nulla in digito noxâ relictâ. Dei verò beneficio, & providentâ merâ, non mater modò, sed filia quoque, tum ab illius bestiolæ veneno, tum ab ignis periculo servata est. Si enim filiolam Scorpius pupugisset, nulla salutis spes reliqua fuisset, ob virus & potentissimum & nocentissimum. Post annos tamen sex, uxor mirabilibus iisque gravibus morbis tentari cœpit, sed nonnisi sinistris corporis partibus: sinistra parte capitis, sinistris dentibus, brachio, latere, hypochondrio, & crure. Tormina quoque lethalia sensit, vomitiones & ructus incredibiles, & hypochondriacæ melancholiæ symptomata dira sustinuit, & convulsiones. In animi deliquia sæpe incidit: quæ omnia à frigido genita. In causa autem fuerit scorpionis virus, nec ne, pronunciare non possum. *Plin.lib.11.cap.25.* fœminis quàm viris noxium magis esse scorpionum venenum ait: virginibus verò mortem semper adferre. Laboravit uxor his modis annis viginti. *Thaddæus Dunus in Miscellaneis cap.9.*

Elidæus Præceptor meus, Bononiæ in Italia cùm juvenis à scorpione ictus esset, nobis præsentibus, jussit ut juvenis forti animo, suâ manu propria scorpionem ipsum interficeret, ac morsui, qui in pede contigerat, caliga discissa, apponeret, ac fascia super vulnus inflictum fortiter ligaret; quod juvenis fecit, & nullis accidentibus supervenientibus curatus fuit. *Pet. Forestus lib.10.schol.ad observat.67.* Hanc eandem historiam repetit *idem author, eodem lib.schol. ad observ. 119* his verbis.

Memini quod cùm aliquis ex nostris scholaribus ac collegis, ex scorpione in pede, vel supra pedem ictus esset, Elidæus Præceptor noster jussit, ut fortiter eundem scorpionem manu percussum interficeret, & interfectum ictui apponeret, ita scorpius suum virus, licèt mortuus extraheret, ac eo modo curatus fuit.

† Plura vide apud *Zacut. de PP. Med. Histor.l.5. hist.4.fol.800. Zuving. Theatr. Vit.hum.p.475.* Ex vespæ quoque ictu admirandum annotavit affectum *Hildan.Cent.obs.87.p.613.& obs.88.p.614.*

Observatio XXV.

Ad Scorpionum ictus remedia rara, physica, de experimento & historia cognita.

Refert *Alexandrinus, Joviano Pontano authore,* se vidisse hominem graviter à scorpio percussum; qui statim liberatus fuit ebibito thure contrito, in quo cælatum fuerat scorpii signum. Debet autem sculpi in lapide annulari, ascendente scorpio, dum luna ibidem agit cardinaliter constituta: eodemque sigillo aromati imprimi, hora qua luna in scorpio cardinalis invenietur: & quo dictum est modo exhiberi, ex aqua, vino albo, aut alio idoneo liquore. *Mizald. memorabil. & arcanor. cent.6. Aphoris.86.* Eadem *Serapion* habet.

Ipse vidi satellitem Romanum, geometriæ gnarũ, qui cùm diu habitasset Ægyptum, ex Christiano Saracenus evasit, temporibus Regis Camorchæ: hic (mirum) sponte mobiles imagines fabricabatur. Evenit, cùm apud Satellitem essem, quod obnoxiè ejulantẽ armigerum suum audiremus: ex ictu enim Scorpii graviter dolebat. Hîc meus ille satelles incertum Antidotum quid porrexit, ut id potaret: id gerebat characterem scorpii, & thus olebat: quo hausto, illicò evanuit dolor. Hic ego, quidnam id esset, quod tam commodam & salutarem pressisset formam? Illico aureum obtulit annulum, qui emblema gerebat lapidis Bezaar, cui insculpta erat imago scorpii. Rogabam, quanam hora hanc sculpisset: respondit, luna in scorpione versante, cùm angulum centrumque cœli attigisset, tuncq; olibanum mastiche imbutum se pressisse affirmabat: quin aliis rebus inusta hæc idea, æque ac si thuri, hanc efficaciam exercebat. *Heurnius Methodi ad praxim lib.3.cap.28.*

Observatio XXVI.

Necandis scorpionibus medicamentum, confictã præcantationis cujusdam specie, deprehensum.

Totâ substantiâ vel maximè adversa est saliva bestiis hominem interficientibus, ceu alicubi, etiam Nicander Poëta refert. Pollicitus autem mihi quidam incantationem sese ostensurum, quæ scorpios interficeret: ubi illam semel dixisset, in scorpium expuit: inde rursum eam obmurmurans, iterum scorpium conspuit: ac ubi tertiò dixisset, atque expuisset mortuus est scorpius. At postea ego absque incantatione, à sola saliva morientem vidi scorpium, idque celeriter patientem à salivâ esurientium, aut sitientium, tardè autem ab illis, qui cibo potuque fuerant impleti, in aliis autem proportione. *Galenus lib.10.simpl.medic.*

Observatio XXVII.

Araneos, Bufones & serpentes ictu necare.

Librat araneus se filo in caput serpentis, porrectæ sub umbrâ arboris suæ, tantaque vi morsu cerebrum,

brum apprehendit, ut ſtringens ſubinde, & vertigine rotata, ne filum quidem deſuper pendentis rumpere, adeò ne non fugere queat, nec finis ante mortem eſt.

Araneus homini domeſticum eſt animal, exitiale verò ſerpenti, adeò ut fortè conſpicatus ſub arbore ſerpentem apricantem, filo ſe libret, & aculeum mediæ infigat fronti, tam acri vulnere, ut ſerpens dolore rotans ſeſe in gyrum, tandem emoriatur.

Bufo nunc cum aranea, nunc cum lacerta, quandoq; verò cum colubro, vel etiam cum ſerpente prælium ſubit. Læſus autem veneno alterius animalis veneno-ſi, à plantagine remedium accipit

Cum aranea pugnat, & ab ea vincitur, nam cum illa frequenter pupugerit, nec bufo ulciſci ſe poſſit, uſque adeo inflatus turget, ut medius crepet, & moriatur.

Botrax pugnat cum aranea, ſicut & ſerpens. Aranea quidem ſupernè filo ſuſpenſa deſcendit, & cerebrum utriuſvis eorum pungit; bufo autem iraſcens inflatur, & aliquando crepat, ob venenum araneæ.

Accepi ab iis qui ſpectarunt (inquit *Eraſmus*) ſimile diſſidium araneo eſſe cum bufonibus, (quale cum ſerpente) ſed bufonem ictum ſibi plantagine admorſa mederi. Audies (alloquitur ſuum congerronem) acroama Britannicum. Scis illic conclavium ſolum conſterni ſcirpis virentibus. Quidam faſciculos aliquot ſcirporum in cubiculum congeſſerat ſpatiſurus cum eſſet commodum. Is, cum à prandio ſupinus dormiret, bufo ingens erepſit, & os dormientis obſedit, infixis ſuperno atque inferno labro quatuor pedibus. Detrahere bufonem certa mors erat, non amovere, quiddam erat morte crudelius. Quidam ſuaſerunt, ut monachus ad feneſtram deferretur ſupinus, in qua ingens araneus habebat telam. Factum eſt. Mox araneus hoſte conſpecto filo ſe librat, & bufoni ſpiculum infigit, ac filo ſe recipit in telam. Intumuit bufo, ſed non eſt avulſus: repetitur ab araneo, magis intumuit, ſed vixit: tertiò ictus, abduxit pedes, ac mortuus decidit. Hanc gratiam araneus retulit hoſpiti ſuo.

OBSERVATIO XXVIII.

Aranei pedibus calcati venenum calceorum ſoleas tranſmittit: ejuſdem tranſcurſu ſpeculum crepuit.

TAnta hujus veneni vis (ſpeciem in memoria non habeo) ut calcatus calceorum ſoleas tranſmiſerit cujuſdam Vincentini. Hic vero in Valconia unius araneoli tranſcurſu, eoque leviſſimo crepuerit ſpeculum. *Scaliger exercit* 186.

OBSERVATIO XXIX.

Solo combuſti aranei fumi nidore hauſto, quidam pericu-loſiſſima ſymptomata, & tantum non lethalia incurrit.

VIdi quendam Lombardum Florentiæ in hoſpitio Coronæ, qui quandam araneam nigerrimam & magnam, combuſſit lumine candelæ. Et commorans in loco olfecit fumum illius araneæ: Et ſtatim incepit debilitari, & incurrit lipothymiam, & tota nocte paſſus eſt pulſum cordis, & cecidit pulſus ejus, ita ut vix perciperetur, & curatus fuit cum theriaca, diamoſcho, & pul. zedoar. mixtis. *Nicol. Nicolus ſerm. 4. tract. 4. cap. 23.*

OBSERVATIO XXX.

Vino, in quo extinctus fuerat araneus, poto, Monachi aliquot mortui.

NArrat *Nicolaus Florentinus*, Florentiæ in monaſterio Eremitanorum tempore ſuo, multos monachos fuiſſe peremptos ex potu vini, in quo fuerat extinctus araneus peſtifer, ob negligentiam eorum, qui curam habebant vaſorum vinariorum. *Mercurialis lib. 2. c. 5. de venenis.*

OBSERVATIO XXXI.

Aranei per imprudentiam devorati, hiſtoria & curatio.

NOſtri ruſtici, qui circa montes habitant, & Rhæti Reſinarii (ut ſic appellem pauperes illos πιτυοπώλας, id eſt, qui reſinas colligunt & vendunt) reſinam ſiccam abietis, vulgò rubræ cognominatæ, à rubente cortice, (ſive ea picea eſt, ſive ſapinus, aut abies fœmina, ut Bellonio placere videtur) contra venena prædicant. Et nuper muliercula, cùm incauta devoraſſet araneum, & circa os ventriculi affligeretur, hac reſina ſumpta, mox dolore & malo omni liberatam ſe retulit. Eligi autem debet recentior, pinguis, & alba, thus præ ſe ferens: vetus verò, flaveſcens, macra & fibralis rejici, *Rotthanne Hartz* noſtri ſua lingua vocant: aliqui *Schvventten Hartz*, quòd ab arboribus illis, cortice ſuo ſpoliatis, colligi ſoleat, in montibus præſertim altis: ubi magna harum arborum copia eſt: & ideo cortex illis detrahitur ab incolis, qui pratis ad pabula vaccarum opus habent, non lignis & arboribus, ut pereant, *Geſnerus in annot. ad lib. 2. parab. Dioſc. c. 150. pag.* 847. & 848.

OBSERVATIO XXXII.

Alia, ſed ictus aranei hiſtoria.

NOs mirum quiddam vidimus in bolo Armenio. Villicus enim quidam noſter, quum à me fortè proficiſceretur in torum, inter eundem ſenſit ſe in collo pungi, neſciens quà è re contigiſſet: ſtatim autem facto tumore ingenti, & ſtrangulatione quandam, ad me reverſus, nec quicquam loquens, ſed ſolùm locum digito commonſtrans, proſtravit ſe ſuper capſâ, mugiens quaſi moriturus. Ego beſtiam aliquam venenoſam ratus, qui neq; carbunculi ſigna ulla vidiſſem, nec alterius eorum, quæ oriri in nobis ſolent, bolum Armenum propinavi cum aceto, ut fortè excellens apud me erat bolus, quo aſſumpto, confeſtim & quodam quaſi miraculo detumuit locus; ac ſurgens ille, & loquens, hoc me, inquit, à morte liberavit: putare autem ſe araneum pupugiſſe, qui diſceſſiſſet in collum. *Fracaſtorius lib. 2. c. 2. de morbis contagioſis.*

† Plura vid. de morſu araneorum apud *Zvvinger. Th. Vit. Hum. pag.* 475. Meminit quoque morſus araneorum lethalis *Panarol. pent. 1. obſ.* 45.

OBSERVATIO XXXIII.

Aranea Peruana ictus lethalis, & quæ hujus curatio.

EX Hiſpania ficus arbores in Peruanas Provincias delatæ ſunt, ubi adeò feliciter creverunt, ut nunc maxima iſtic illarum ſit copia, quæ plurimos eoſdemque optimos fructus geſtant. Porrò in eodem regno inſecta quædam reperiuntur, quæ araneæ appellantur, eo quòd ubicunq; fuerint, ſua retia texant, Hiſpanicarum aranearum modo. Magna ſunt ea inſecta, malû arantium amplitudine æquantia, adeò virulenta, ut eorû ictus jugulent, niſi efficaci remedio ſuccurratur: nam ſi diutius differatur, & ſubeat virus ad cor, præſens mors conſequitur, nec ulla remedia proſunt. Miram autem in ficu utilitatem experti ſunt, ſi quotquot icti fuerint, ſtatim ad eam confugiant, & lac ex ficus foliis manans, bis aut ter in vulnus inſtillent: nam venenum, ex ictu in vulnere relictum, omnino extinguitur, tolluntur que dolores & ſymptomata ſuccedentia, ſolo vulnere relicto, quòd cum ſit exiguum, facilè curatur: diu tamen apertum conſervare ſolent. Atq; ut nunquam deeſſet hoc remedium, voluit Deus ut ficus nun-

nunquam isthic folia deponerent, sed perpetuò virerent. *Monardes lib. 3. simplicium novi orbis.*

Observatio XXXIV.

Tarantulæ morsus horrenda lethaliaq; symptomata, eorumdemq; per Musicam, & nobiles antidotos curatio.

EGo asserere non dubitaverim, omnia Phalangiorum genera haberi in Italia: quippe quæ à me sæpius sint visa, quamquam scribit *Plinius* Phalangia in Italia non oriri. Quin potiùs præter prædicta genera, inibi & alterum reperitur omnium perniciosissimum, quod à Taranto Apuliæ civitate, ubi innumera æstate tota vagantur in campis, Tarantulam appellant. Icti verò ab his, variè ac diversè torquentur: siquidem alii perpetuò canunt, alii rident, alii plorant, alii clamitant, alii dormiunt, alii vigiliis afficiuntur, plerique vomitionibus laborant, nonnulli saltant, sunt qui sudant, alii tremebundi fiunt, quidam pavoribus infestantur, & alii alia patiuntur incommoda, fiuntq; phreniticis, lymphaticis, & maniacis similes. Quæ quidem symptomata tam varia ac diversa, non aliunde provenire dicendum est, quàm aut ex vario horum animalium veneno, aut ex demorsorum hominum temperamentis. Nam atra bile tentatis, pro eorum temperaturis, omnia hæc accidisse conspeximus: tametsi non desint, qui putent Tarantulæ venenum dietim vel horatim immutari, fierique ob hoc, ut tam variis symptomatibus vexentur, qui ab eâ iciuntur. Habentur Tarantulæ etiamnum in maritimis nostris Senensibus, Tyrrheno littori adjacentibus, & Romano agro frequentes: verumtamen non perinde ac in Apulia numerosæ. Degunt hæ inter segetes in quibusdam terræ cavernulis, è quibus interdiu exeuntes sæpe eos messores iciunt, qui hujus insidiæ ignari crura ocreis non munierunt. Ictos vidi ego nonnunquam in plateis jacentes, & in Xenodochiis, qui prædictis affectibus torquebantur. Sed mirum certè quàm facilè hujusce veneni vis Musicâ mulceatur Quandoquidem (ut equidem attestari possum) audi tus lyricinis, vel tibiarum sono, primo statim occursu icti à Tarantula à languoribus cessant, & in medium tripudiare, & saltare incipiunt, tamque diu rem prosequuntur, ac si sani essent, & nullo unquam tenerentur dolore. Quòd si eveniat, ut tibicines tantillum conquiescant, ac interponant, non multo pòst tempore in terram concidunt, & ad pristinos redeunt languores: nisi tamdiu indeficiente sonitu saliant, atque tripudient, donec veneni virus, partim insensibiliter per cutis meatus, partim per sudorem exeat & discutiatur. Ob id igitur tibicines stipendio conducuntur, alternatimque mutantur, ut absque ulla sonitus intermissione tamdiu tripudient demorsi, quousque penitus curati quiescant: cùm tamen, dum hæc aguntur, sint, qui antidotis eos corroborent, nimirum theriaca, mithridatio, ac aliis, quæ venenosorum morsibus adversantur. *Matthiolus comment. ad lib. 2. cap. 57. Dioscor.*

Nihil mirabilius eo aranei genere, quod vocant Tarantulam, qui demorsos morte per Lethargum occupat. Remedium palam est ex Musica, quòd ad saltandum incitentur: nam saltando veternus discutitur, ac cum eo simul venenum, quod naturâ frigidissimum est. Nam & *apud Platonem in Phœdone* inducitur quies Socrati à carnifice imperata, ut cicuta illum occidere valeat. Non igitur Musicâ, sed labore venenum discutitur: at ad laborem incitantur vario Musicæ genere. Genus enim illud veneni spiritus ad intima contrahit, naturaliter verò à Musica spiritus incitantur, ut in equis, pueris, & stultis, quamobrem duplici ratione ab ea juvantur. *Cardanus lib. 9. de subtilit.*

Verba tua sunt hæc: Nihil mirabilius eo aranei genere, quod vocant Tarantulam, qui demorsos morte per lethargum occupat. Phalangii speciem esse Italiæ peculiarem, tibi scribendum fuerat. Quod veritate suâ prætexet subtilitatem. *Plinius* enim Phalangium Italiæ ignotum dicit. Ea in oræ tractu meridionalis penè toto invenitur, sed innoxia. In terra Apulia cùm frequens, tum malefica: quare à Tarento urbe, Tarantula nominata est. In sulcorum squalore latitans imprudentes vel messores, vel venatores pungit. Eam ob causam interfuit indigenarum, munimenta pedum excogitare. Itaque ocreolis calceati metunt. Cæterùm quem lethargum afferat eorum morsus, non intelligo. Nam qui lethargum patiuntur, inertes, languidi, soluti, deniq; νωθροὶ sunt. Eorum modus unus omnium. At qui læsi sunt à Tarantula, non unum esse eorum modum, ex Apulorum opinione palàm est. Arbitrantur enim quot in hebdomade sunt dies, tot esse noxarum species à bestiola illatarum. Præterea non omnes oblivione, vel putri somno premi, nostrate quoque proverbio manifestum est. Quippe alacriorem quempiam, animove insolentiore, aut dissolutiore, cùm videmus: eum Tarantulæ morsu appetitum dicere consuevimus. Aliqui sopore occupantur: sed non pauciores perpetuis vigiliis distrahuntur. Alii flent, alii risu diffunduntur. Quidam currunt: nonnulli inertes sedent. Sunt qui sudent, qui vomant, qui insaniant. Quare non defuere philosophi, qui putarent Tarantularum tot esse species, quot hæc agnoscuntur accidentia. Mihi aliter videtur. Quemadmodum ebrietas non unius est modi, sed sua cuique, pro naturâ & instituto: flent, rident, silent, blaterant, dormiunt, discurrunt, verberant: ita ex hoc morsu evenire. Rectè tamen Musicâ curari negas. Labore namque, ac sudore, tum vincitur, tum expellitur venenum. Cæterùm illud tibi procurandum fuit: quamobrē somnolenti illi Musica excitantur? Visi sunt à nobis languidi solutique, in tantum accendi calorem ex Ascauli sono, ut saltando lassarent oculos spectatorum. Sedatur interea dolor, & veneno à corde revulso, atque aliorsum diffuso, & amota mente à sensu mali. Sublata Musica non continuò, sed pedetentim morbus redintegrascit. Repetita aboletur. Interea curantur antidotis; quorum unum præter cætera tibi narrare constitui. *Aristolochiæ rotundæ, Mithridatii, singulorum uncias duas, Terræ sigillatæ, unciæ semissem, muscas, quæ de Napelli frondibus victum capiunt, duodeviginti, succi citri q. s.* Namq; vel adversus hoc maleficum, vel contra quemvis alium morsum, nulla cum hoc est comparanda Theriaca. *Scaliger Exercit. 185. ad subtil. Card.*

† Plura de Tarantulæ morsu vid. *in Orat. de pulv. sympath. Illustriss. Comit. Digby add. Barthol. Cent. 6. hist. 35. Panarol. pent. 5. obs. 44. Forest. l. 30. observat. 12. Zuvinger. Theatr. Vit. Hum. p. 374.*

Observatio XXXV.

Rhabarbarum in mortario tusum, in quo cantharides contritæ fuerant, devorans, sanguinis mictu cum vesicæ exulceratione correptus est.

VIncentinus Grema nuncupatus, Chirurgus insignis, medicamentum bibit, cujus pulveres in mortariolo pisti fuerant, in quo prius Cantharides in pulverem redegerant. Hic vir ab ore usq; ad anum excoriatus est, & miram vesicæ excoriationem habuit: decem & octo mensium spatio, sanitati restitutus est, tamen non aderant actu cantharides, sed vis quædam circa mortariolum derelicta. *Brassavola Comment. ad aphor. 17. lib. 2.*

OBSER-

OBSERVATIO XXXVI.

Cantharides ad genu applicatæ, sanguinis per urinam profluvium mirum excitarunt.

BArtholomæus Montagnana, non vulgaris Italorum olim Medicus, refert, quendam Franciscum Braccum, civem Paduanum, cùm genui cantharides applicuisset plus pondo quinque librarum sanguinis eminxisse. Idem quoq; accidisse, qui eas ad unguium leprosarum [illegible] vel scabritiem tollendam, pollici pedum applicuissent. *Langius Tom. 1 Epist. 47.*

† Immo etiam manu detentas cantharides, vesicam alterare scribit *Smetius Miscell. p. 44.*

OBSERVATIO XXXVII.

Cantharides in byrsa portans, sanguinis per vesicam excretionem incurrit.

INcredibile videtur, quidam Chirurgus Mediolanensis bis sanguinis profluvio correptus fuit, per urinam solùm, portando cauterium ex cantharidibus in byrsa. *Joan. Michael Paschalius Meth. Curand. morb. cap. 44.*

Quidam cùm forte in perâ cantharides gestaret, (quarum usus est interdum Chirurgis) sanguinem mingebat. De hoc cum conquererentur apud me, dixi ut abstineret cantharidibus, nec eas vel tractaret, vel in perâ gestaret. Talem aliquando casum retulit Helidæus de Paduanis Med. Bonon. insignis, quocum ægros invisere solitus sum, cum Bononiæ essem. *Cl. V. Adolphus Occo, suis observationib.*

OBSERVATIO XXXVIII.

Cantharidum ad lichenas potu, extinctus quidam.

COssinus Eques Romanus, amicitiâ Neronis notus, cum Lichene laboraret, vocato ex Ægypto Medico, cantharidum potu ab eo interemptus est. *Plin. lib. 29. c. 4.*

OBSERVATIO XXXIX.

Cantharidibus ad venerem augendam, aut veneficii loco haustis: iisdemq; ad summum vitæ discrimen perductis, quomodo nonnulli curati: aliqui vero mortui.

ERat Bononiæ ex Gallia adolescens divitiis & stemmate nobili, gallo quovis gallinaceo salacior: qui puellam non adeo longè ab æde divi Dominici habitantem deperibat, quæ quum illi noctem condixisset, illius amore inescatus, consilio sui commilitonis, ne in veneris conflictu succumberet, ad coitus illecebram, cantharidum pulverem in jusculo quodam absorpsit: postea quum ad primam noctis facem pruritum circa pudenda sentiret, lætus, ac ratus esse libidinis ex pharmaco tentiginem, amicam adiit. In concubia vero nocte, quum punctionibus corpus vellicaretur, & in ore cedrinæ picis saporem perciperet, nec mente sibi probè constaret, ac animæ defectu & vertigine pene concideret, tristis, auxilii & consilii inops domum rediit: ubi cùm cruento urinæ stillicidio, ac ardore continuo distorqueretur, Deum hominumq; & præcipuè Ludovici de Leonibus, mei in re medica præceptoris, opem imploravit, quem quum ejus ex Gallia conterranei noctu consultum accessissent, (nempe cui noctu egredi, ob quarundam Bononiæ factionum insidias, tutum non foret) mihi accersito negotium visendi ægrum dedit: jussitque, ut dato ad sorbendum oleo, vomitum prolicerem: ventrem clysteri ex mercuriali, maluarum radicis altheæ decocto, in quo cassia, addito liliorum ac violarum oleo, dissoluta esset, eluerem: & ut singulis horis plenum lactis caprini, aut bubuli cyathum patiens ebiberet. Quod si hoc deesset, lac de nucleis pinearum, ac melonum & cucurbitæ, ac papaveris seminibus contusis, cum stillatitio malvarum ac halicacabi liquore, aromatarium per colum emungere juberem ac id loco veri lactis patienti, etiamsi in folio aquæ calidæ desideret, affatim potandum præberem. *Langius Epist 47. Tom. 1.*

Scortum quoddam, quò juvenem in sui amore detineret, lautâ cœnâ excepit, additis etiam condimentis pulvisculo cantharidum conspersis. Posterâ die cùm merum sanguinem ano virgaq; rigidâ redderet, Medicos vocavit: qui statim, ex commemoratis supra, quæ ipsi abunde aderant, symptomatibus, intellexerunt ei cantharides exhibitas fuisse. Vomitoriis ergo aluum supernè cient, clysteres ex hordeo mundato, oryzâ, decocto maluarum, seminis lini, fœnugræci, oleo liliaceo, sebo hircino infundunt: paucam mox theriacam cum multa conserva violarum, quæ venenum foràs eliceret, exhibent: lac potandum præbent: injectiones in urethram & intestina, ex refrigerantibus, ut succo lactucæ, portulacæ, cucumeris, cucurbitæ, melonum, ex lentis, & viscidis, quò faciliùs & diutius ulceratis partibus blando oblitu adhærescerent, ut mucaginibus psyllii, malvarum, & cydoniorum, syrupo de nenuphare, papavere, & violis butyro recenti, & oleo amygdalarum dulcium fieri procurant: solum hordei decoctum, aut ptisanam vulgo dictam in eius potu concedunt: cibant vitulinis, hœdinis, & porcellorum, cum lactuca hordeo, violaria elixis carnibus, quæ sua humiditate aluum laxarent, & lentore inductam asperitatem oblinirent: refrigerantia & humectantia lumbis, pectini, & perinæo admovent, ad ardorem temperandum. Tandem in balneum tepidum ægrum demergunt: nihil denique non tentarunt, siqua arte venenum foras elicere, aut infringere possent. Sed frustranei omnes illorum fuere conatus. Interiit enim juvenis, non remediis convenienter præscriptis destitutus, sed veneni efficaci contumacia victus.

Longè feliciùs cessit nobili cuidam mulieri Medicorum labor, adversus hoc ipsum malum. Rubris huic, & ardentibus, ter[illegible]que pustulis facies universa deformis erat, adeo ut hanc tanquam elephanticam omnes aversarentur, parati hominum consortio interdicere. Lutetiam venit, vocatisque Hollerio & Grealmo Medicis, me vero & Caballo Chirurgis, anxiè quærit, ecquid adversum faciei tantam deformitatem remedii sit. Expenso diligenter malo, elephantia vacare ipsam pronunciamus: cæterum universæ faciei imponendum esse vesicatorium ex cantharidibus. Tribus vel quatuor horis post, è facultate in actum redacto medicamento insigniter illi ardere vesica, ce. vix vero uteri intumescere cœpit cum torminibus, assiduo vomitu, mictione, & dejectione corporis, & membrorum phanatica jactatione, febre perurente & planè ignea. Cogo repente Medicos; in eam sententiam itum est, ut illi lac multum potandum exhiberetur, per anum in intestina, per urethram in vesicæ & uteri cervicem injiceretur; in lavacro tepido decoctionis seminis lini, radicum & foliorum maluæ, bismaluæ, violariæ, hyoscyami, & portulacæ, & lactucæ, ad doloris usque sedationem contineretur. Lumbi & genitalia unguento rosato & populeone in oxycrato agitatis & concorporatis linerentur. His artibus mitiuerunt omnia symptomata. E facie interim tota in vesicas sublata, cum purulenta multa sanies prorupisset, evanuit in perpetuum, quæ ante faciem occupabat deformitas, adeò ut paulo pòst viro desponsata, multa prole fœlix, hodie etiam superstes incolumi sanitate fruatur. *Pareus operum suorum lib. 5. cap. 17.*

Socrui gener quidam veneficus, cantharides, extractæ cassiæ mixtas, obtulit Bononiæ. Quam, vesicæ cruciamentis tam atrociter afflictam, ut etiam sanguinem largum ex vesicâ excreuerit, felici successu curavit D. Helidæus Paduanus Forolíviensis, clarissimus & in artis operibus exercitatissimus Medicus: quemadmodum recensuit D. Joann. Echtius, Medicus Coloniensis ornatissimus, illius olim discipulus, qui tunc temporis ipsum sectabatur, & quoq; curationi interfuit. *Wierus de præstig. Dæmon. lib. 3. cap. 35.*

Quidam Italus, homo robustus & succi plenus, certis de causis, quas reticere satius est, quàm exponere, ab amico edoctus, sumpsit pulverem quendam, compositum ex satyriis, pipere longo, & cantharidibus. Quo facto, sensit tormina non levia: quare accepit pulverem alterum alexiterium, quem vulgò vocant Saxonicum, unde vomitus supervenit, qui diem noctemq; duravit, & urinam excrevit cruentam, cum maximo dolore. Altero die, Medicus accersitus, & remedia efficacia adhibita sunt: sed frustra omnia. Dolores enim ventriculi, & totius ventris aucti, cum magnâ anxietate: ratione tamen bene sibi constabat. Sub noctem frigus occupavit extrema, urina penitus retenta, auctæ angustiæ, amissus pulsus, ipso liberè adhuc loquente; obiit tertia die manè. *De observ. Cl. V. Joach. Camerarii.*

† Gravissima quoq; symptomata ex devoratis cantharidibus oborta, & qua ratione eadem remota fuerint, commemorat *Hildan. Cent. 6. observat. 99. p. 632. in fol.*

Observatio XL.

Ad urinas provocandas cantharidum potus exitialis nonnullis.

Viro cuidam diviti, ad suppressas longo dierum spatio urinas, quorumdam ex circumforaneis consilio, per os exhibitis cantharidum in pollinem quotuor circiter granis: & aliquoties lotis eisdem cum quinta essentia aquæ vitis, ac semel cum vino Græco exhibitis, post tertiam horam, corrosivo suborto circa ventrem cruciatu, acceleratum vidimus interitum. *Andreas Baccius, in Prolegomenis Venenorum & Antidotorum, pag. 23.*

Observatio XLI.

Cantharidum, in vesicatoriis administratarum, & per os quoque sumptarum, minimè tutus usus.

Experimur, cantharides in vesicatoriis communiter ministratas, per os quoque sumptas, acerrimè corrodere stomachum, & ventrem; vesicam tamen à proprietate respicere, dilacerareque, & cum sanguinis acerrima mictione interficere, qui sumpserint. Nam utrumque non semel vidimus casum, cùm in capite vel lethargicis adhibitæ, vel largis à cerebro fluxionibus, vel quæ in brachiis, vel quæ in suris tibiarum applicantur, acerrimo excitato dolore, cum mingendi gravi difficultate, ac ardore, & mictu sanguinis, miserè enecaverint patientes: quod discrimen legentibus & incautis tutò animadvertendum consulimus. *Idem Baccius in Prolegomenis Venenorum & Antidotorum, pag. 22.*

† Huc refer etiam, quæ de Vesicatorio ex cantharidibus composito, ac devorato, annotavit *B. Timæus lib. 7. Cas. 20. pag. 324. seq.* Noxium quoque ex cantharidibus vesicatorium perhibet *Hafer. Hercul. Med. lib. 3. cap. 4. pag. 156.*

DE VENENIS EX PLANTIS.

Observatio I.

Ericæ Bacciferæ vis maligna, amentiam inducens.

Ericæ Bacciferæ Matthioli, (nam hanc, de quâ nunc agimus, eandem esse censemus,) fructus, Saxones qui Brottenbergum montem accolunt, vocant *Apenbeer*, hoc est, Simiarum baccas. Unde si quis neque ericæ, neque velut Dodonæus, Vacciniorum speciem, stirpem istam esse voluerit: is nomine confictο πιθηκόκκον appellare posset. Inde autem ei hoc nomenclaturæ inditum est, quòd esus ipsorum uberior, capiti noxia inferat quædam symptomata: ad quæ deliræ subsequantur gesticulationes, ratione nonnihil interturbata: ut is qui ipsis usus fuerit copiosius, simiarum instar sese habere gestu resibundo videatur. Hinc plantulam hanc deleteria facultate minimè carere contendunt: & ab ejus baccarum esu omnino abstinent, aliisq; ipsorum usum sanctè interdicunt. At amicus quidam noster Andreas Roselerius, Pharmacopœus Halberstadiensis, vir optimus, ac rei herbariæ non trivialiter gnarus, hanc stirpem chamætaxum vocare solet; tum ratione qualitatis istius malæ, tum foliorum oblongiusculorum taxi, sed breviorum. *Joannes Thalius in descrip. Hercyniæ Saxonothuringiacæ.*

Observatio II.

Rutæ facultas caustica.

Ruta adeò acris est, ut in Scotia quidam hortulanus, ob copiosam rutam per aliquot dies erutam & putatam, inciderit in erysipelas manuum & frontis. Ideoq; *Plinius lib. 20. cap. 13.* Cicutæ succum, inquit prodesse manibus colligentium rutam. *Camerarius in horto med.*

Observavi grassante morbo populari, ac sæviente peste, quotquot rutam aceto imbutam identidem naribus admoverent, quò acria contagia despellerent, pustulas in suprema infimaq; labri parte contraxisse. exulcerat enim foras admota, atque ulli parti affricata, vesiculas excitat: quamobrem carbunculis & bubonibus, aliisq; tumoribus, qui in peste se proferunt, commodè adhibetur; elicit enim virus, nec patitur intrò resilire venenatos halitus. *Lemnius lib. 4. c. 12. de Occult. nat. mirac.*

Observatio III.

Ranunculi speciei, quæ propriè Apium risus seu scelerata herba dicitur, deleteria facultas.

Apium risus dicitur, vel potiùs herba Sardonia, quæ ridendo interficit, de quâ *Apuleius* dixit, si quis eam gustaverit jejunus, ridendo exanimabitur, unde risus Sardonius dictus est. Et, ut *Salustio* placet, nervos labiorum, & oris musculos, illius qui eam comedit, contrahere facit, adeò ut ridendo mori videatur.

Novimus nos apud Antvverpiam, hodie omnium civitatum facilè reginam, nonnullos juvenes Italos, in acetario herbario, hanc degustasse herbam, quorum nonnulli illicò vitam cum morte commutarunt: alii verò qui subitò ad antidota & medicamenta vomitoria confugere, evaserunt. Venefica enim herba hæc est, & vitæ humanæ adversa. *Lusitanus Comment. ad cap. 171. lib. 2. Dioscor.*

OBSERVATIO IV.

Cicutæ admiranda, narcotica, & mortifera facultas.

Vidi ego honestam quandam mulierem, cùm inter Pastinacas, cicutæ radicem decoctam forte fortunâ comedisset, ebriam quasi ac insanam redditam, ut in altum scandere ac subvolare conaretur, cui haustu aceti subventum est, ut ad mentem rediret. *Tragus lib.* 1. *c.*159 *nat. stirp.*

Scio quendam nobilem Patavinum, qui cùm edisset tortam ex herbis, quibus immista erat cicuta pro Petroselino ab ancilla (est enim valde similis ei) mortuus est sequenti nocte. *Cardanus lib.* 1. *cap.* 2. *de venenis.*

Cum rusticus quidam, Magnifici Joannis à Turri vinitor, non longè à Goritiæ arce, suas coleret vineas, ligone forte fortuna erutis cicutæ radicibus, secumq; domum delatis pastinacæ radicis loco decoxit, comeditq; in cœnâ unà cum uxore, mox statim (quæ rusticorum consuetudo est) ambo iuere cubitum. Media autem nocte a somno expergefacti, omni penitus amissa ratione, huc atq; illuc per domum in tenebris vagabantur, amentia & furore ducti: unde caput, faciem, & oculos in parietes percusserunt, ut mane accurrentibus vicinis, partim percussionibus tumidam, partimq; effuso sub cute sanguine lividentes, tum etiam ibus admodum oculorum palpebris, horrendam ac monstrosam ostenderint faciem. Vocor ego statim ad curam, per contatiq; domesticis, quibus edulus in cœnâ victitassent, reperi hos cicutæ esitasse radices, quas pastinacæ esse crediderant. Quandoquidem mihi in propinquam vineam abeunti, ostenderunt illi locum, ubi rusticus ille radices effoderat, ibiq; inveni alias cicutæ radices, quæ jam folia emittere incipiebant. Qua re perspecta, celeriter ad ægros redii, quos quidem non multo post tempore, Deo adjuvante, in pristinam mentem & sanitatem restitui. Tamen ex percussionum curatio multo longior fuerit quam veneni.

Decepta quoque his radicibus est, superioribus annis, quædam nobilis matrona a Colloreto Utinensis: quæ radices proprio in horto effossas toti familiæ decoxit ac pro pastinacis esitandas exhibuit in loco.

Quin etiam monachum Franciscanum curavimus, qui pluribus mensibus modo amentia, modo furore agebatur, quod cicutæ folia, hortensis petroselini vice, pluribus quibusdam jusculis imposita, comedisset. Caveant igitur omnes, ne in hæc veniant discrimina. *Matthiolus Comm. ad cap.* 11 *lib.* 6 *Dioscor.*

In Italia constat cicutam non adeo exitialem esse. Eam in Hetruria si asini depascantur, profundissimo somno, & torpore capiuntur, ita ut non tantum stupidi, sed planè mortui videantur. Id quod aliquando rusticos hujus rei ignaros fefellit: nam dum asinis, quos mortuos credebant, pellem ad usum detraherent, accidit mirum, quòd in medio teroperis, asini experrecti sunt, non sine magno excoriantium terrore, atq; ingenti spectantium risu. *Idem Comm. ad c.* 47 *lib.* 4. *Dioscor.*

Cicutam sturnum non interimere jam vulgatum est. Illud neq; vulgatum, neq; de re vulgari: Cicutæ folia necarunt Franciscum Trapolinum, Præceptoris mei Pomponatii præceptorem, virum sui seculi Phœnicem. Loco Petroselini hausit in jusculo posita ab ancilla. Itaq; amens, sine sopore, discipulis suis sui triste desiderium reliquit.

Animalibus quibusdam tamen tantum induxit soporis, ut pro mortuis abjicerentur. At ea postea experrecta, primùm attonita fuere diu: mox insano ac præcipiti cursu, eoq; vago, atq; interdum vertiginoso sese proripuerunt.

Asellos vidimus multùm oscitantes, deinde in anfractuosos gyros circumactos, concidere.

In Liguribus Taurinis, aniculos, cicutæ foliis devoratis, illico expirasse.

Quâ tamen in provincia, vulgò ejus radices pro deliciis habent in acetariis: addito etiam elogio salubritatis. Urinas enim elicere valdè admodum.

Ego quoque sæpe esitavi sisari sapore. In valle tamen Polyzela præsentibus nobis, cicutæ radix recepta pro petroselino in prandium à vinitore per initia jejuniorum, amentem fecit Nazarium Bassanum civem nostrum, & equitem fortissimum, è turma patrui Bonifacii Is Ludovici Lazizi Medici opera liberatus est. Multos alios vertigine torsit & oblivione. Qui sopore fuerit extinctus, ex hominum numero, nondum a me visus ullus est.

Ex Phædone Platonis id quoq; colligimus, non adeò vehementem ejus esse succum: quin calore modico, antè concepto, vis obtundi possit. Idcircò publicus ille nocentissimæ fæcis mortalium minister Critonem admonebat ne Socratem permitteret attentius disputare, propterea quod ex ea mentis agitatione caloris aliquid contraheretur: quod si cui contigisset, ei iterum, atq; etiam tertio succus esset hauriendus. Ubi vero sumpsit obiit ille non solum sine sopore, sed etiam mente integra, orto a pedibus primum frigore, inde ad crura progresso. Quibus in partibus quum sensum amisisset non prius e vita decessit, quàm in cor invaserit stupor. Qui nimum ventrem quum refrigescere sensisset, detexit se, atq; vocem emisit ultimam de gallo Æsculapii: sine dolore quidem ille, sed non sine nostris lachrymis, quoties eum lego locum: sæpe enim hunc Dialogum à nobis multa repetitum lectione, cú incredibili ardorem legendi cupiditate, ubi eo loci deventum esset, simul & consilium, & librum abjecimus. *Jul. Scaliger Exercit.* 152 *ad subtil. Cardani.*

Esu cicutæ, quæ Apii hortensis specie incautum fefellerat, quendam novi ad extremum usque vitæ dementem factum. *Dalechampius Annotat. Ad c.* 13. *lib.* 25. *Plinii, litera b.*

Paupercula mulier cum filia, quum hortum fodisset, collegerat pulchras radices cicutæ, pro radicibus sisaris majoris, quas pastinacas vocitant, easq; coctas cum jusculo comederunt. Mulier statim cœpit diuexari veluti strangulatione, cæcutire, delirare, torpere, nec quicquam poterat deglutire, sibi veluti ebria videbatur, nec consistere poterat. Filia itidem laboravit sed multo mitius; vomuit enim statim: hinc factum, ut hæc hodie bene habeat; illa autem adhuc malè. *Cl. V. Joan. Bauhinus de suis obs. adscriptis.*

OBSERVATIO V.

Cicutæ minoris cujusdam, Val. Cordo dictæ, malignitas.

Cicuta minor (*Tragus* scribit hoc vitium petroselini esse, & aliquo modo ad cicutam pertinere,) quam Germani vocant *Gleiß Gleissen*) nascitur cultis hortorum areis, plerumq; inter sativum petroselinum, decerpentes fallens. Nam pro petroselino, aut unà cum illo selectum, cibisq; inspersum, vescentium mentes gravi periculo turbat: ideoq; cautos esse hortulanos oportet, atq; noxiam hanc herbam splendore à petroselino distinguere, alioquin foliorum incisuris, & forma illi non dissimilem. *Valler. Cordus hist. stirp. lib.* 2. *c.* 150.

OBSERVATIO VI.

Veru vulgò Oleandri dicti, maleficium.

Quidam è ligno Oleandri veru fecerunt, & carnes eo assarunt, & mortui sunt, qui ex eis comederant. *Joan. Liebautius Comm. de venenis.*

OBSER-

Observatio VII.

Napelli horrendorum & lethalium symptomatum historia, atq; antidoti præstantes.

HUjus immanitatem vidimus nos Romæ, Anno à Christo nato 1524. mense Novembri, in Capitolio, Clementis VII. Pont. Max. anno primo. Nam cùm decrevisset experiri, olei cujusdam præstantissimi vires, quod Gregor. Caravita Bononiensis Chirurgus tunc præceptor meus, contra deleteria medicamenta, & venenosorum animalium quorumcumque morsus paraverat, jussit Pontifex venenum dari duobus latronibus, quos leges damnaverant, quò suorum facinorum pœnas luerent, laqueo vitam finire; ut in iis olei hujus experimentum fieret.

Horum alterum, qui plurimum Napelli sumpserat dulciariis panibus commistum, Pontificii Medici statim oleo inungendum præbent, qui post tertiũ diem, sæpius oleo perunctus, evasit incolumis: quanquam non sine magna formidabilium symptomatum accessione.

Alterum verò, cui longè minus venenati panis exhibuerant, oleo inungi vetant, ut assumpti veneni effectum, sævitiamq; cernerent. Id quod illis rei exitus facilè comprobavit: quandoquidem paucis pòst horis obiit infelix, iis omnibus incommodis, cruciatibus, & symptomatibus correptus, quæ ab epoto Napello provenire scribit Avicenna.

Vidimus etiam id Pragæ Metropoli Regni Bohemiæ, Anno 1561. Mense Decembri, in latrone quodam suspendio damnato, cui Napelli radix à carnifice data est drachmæ pondere, rhodosaccharo excepta. Cæsareis Medicis præsentibus, ut antidoti famosi cujusdam vires explorarentur, an contra Napellum id præstaret, quod antea in altero damnato, qui Arsenici drach. duas ebibit, præstiterat. Lubens itaq; voravit ille lethiferum Napelli pharmacum, ut qui non solùm sibi conducibilius censebat, veneno in carcere necari, quã laqueo publicè in patibulo suspendi, sed quòd etiam speraret se à nobis servari posse. Interim transactâ jam sesquialterâ horâ cùm nihil symptomatis appareret, verebamur omnes, ne fortasse in Bohemiâ, algidæ regionis causa, Napellus venenosus non nasceretur, aut quod ipsa radix succo destituta, ob editos jam caules, flores, & semen, nihil operaretur. Quo factum est, ut alterum illi pharmacum propinatum sit, ex ejusdem Napelli caule, foliis, floribus, & semine paratum. At ibidem duabus adhuc horis nobis omnibus permanentibus, misero illi mali prorsus nihil accessit. Reducitur ille ad carceres, abeunt cæteri, & mihi soli tum committitur negotium. Horâ transactâ, carceris custos me admonet, illum jam ægrotare. Ego statim adsum, audioque ipsum de universi corporis lassitudine ulcerosa, imbecillitate magnâ, & cordis gravedine conqueri. Tunc itaq; quamvis audacter satis loqueretur, nullo sanè mentis incommodo, & vividis me intueretur oculis, cùm tamen frontem inspicerem frigido sudore madentem, & arterias jam ferè obdormiscere, antidotum propinari jubeo: quo epoto, illicò inversis oculis, atq; ore in latus distracto, capiteq; in scapulas rigente, ingenti admodum animi deliquio correptus est. Itaq; totus collapsus decidisset in terram, nisi à carceris custode retentus esset. Jubeo interim cum vino irrorari faciem, & anterioribus capillis excuti. Quo ingenio statim revixit, emissis interim per sedem excrementis. Post hæc jubeo illum jacere super straminibus ibi ad hoc paratis, ut quid inde sequeretur, animadverterem. Ille verò de frigore conquerens, paulo post putrida, biliosa, & livida quædam vomitione rejecit, qua se non parum adjutum fatebatur. Interim se ad sinistrum convertit latus, si dormire vellet. Prohibeo ne dormiat. Dum hæc aguntur, nullo alio exorto symptomate, tantùm obmutuit, & obiit simul, lividâ factâ facie, ac si laqueo suspensus.

Cæterùm longè aliter se habuerunt symptomata in altero pariter ad furcam damnato, cui data fuit ejusdem Napelli drachma, ut de lapide, quem Bezoar appellant Arabes, periculum fieret, an hujusce veneni scilicet immanitatem expugnare posset. Agebat latro annum 27. qui epoto lethali pharmaco, piperis omnino saporem illi inesse dicebat. Horâ subinde peractâ, cùm vomere cœpisset, lapidis illius grana septem ex albo meraco data sunt. Verùm ab ebibito antidoto, variis & acerbissimis symptomatibus exagitatus est. Evomuit enim frequenter biliosa, porraceo colore. Quendam quoque veluti globum circa umbilicum se sentire dicebat, qui inde superna petens, in supremam & postremam capitis partem frigidam auram quandam diffundebat. Accessit paulo pòst stupor quidam paralysi haud absimilis, qui sinistri lateris brachium, & crus occupavit, adeò ut vix summam manum movere potuerit, motu jam in cæteris partibus extincto. Interim non multo pòst tempore hæc morbi vis, sinistrâ corporis parte incolumi relictâ, in dextram repentè se contulit, eandemq; simili modo occupavit. Vagum profectò symptoma hoc fuit; nam cùm dextrum brachium is attollere potuit, sinistrũ non potuit, & è contra: Tandem utrumq; elevavit. Ajebat quoq; universas corporis venas frigescere. Non defuerunt vertigines, quas secutæ sunt cerebri commotiones adeò ferventes, ut aquæ in caldario bullienti similes esse diceret. Accessit quoq; oris & oculorum convulsio, atq; acutissimus mandibularum dolor. Quare sæpe manibus affectas illas partes perstringebat, veritus ne exciderent. In forinsecùs ejus turgentes oculi, livida facies & nigra labia cernebantur, quinetiam ventris tumor videri poterat perinde ac hominis aqua intercute laborantis. Varia admodum extitit arteriarum pulsatio, & varia quoq; mentis perturbatio, pro symptomatum recurrentium acerbitate. Nam jam prorsus de vitâ desperare, mox in spem se erigere videbatur, modò rationis compos, modò delirãs, nunc ploranti, nunc cantanti similis. Aquam frigidam dari sibi potandam tantopere appetebat, ut eâ subitò se liberatum iri confideret. Toto hoc tempore se ter excœcatum, terq; in mortis agone colluctatum affirmabat. Lingua tamen perpetuò constitit, nullo unquã symptomate affecta, siquidem nunquam intumuit, nunquam is balbutire auditus est. Cæterùm septimâ post ebibitum Napellum hora, veneni tandem ut ab antidoto extincta, omnia evanuere symptomata. Arteriæ ad rectam rediere normam, naturalis revixit color, & brevi quoq; viriũ constitit robur. Atq; in hunc modum miser ille, magno conflictu atq; certamine, periculum superavit. *Matthiolus comm. ad lib. 4. c. 73. Dioscor.*

Ex reis cui Bezoar post venenum oblatum est, fuit ante biennium Pragæ, qui cùm per aliquot dies in carcere detentus, solo pane & aqua fuisset usus, atq; præcedenti nocte prorsus incœnatus, drach. pulveris Napelli fuit oblata. Erat corpus præcedente diæta valde præparatum, venæ inanitæ, & meatus omnes aperti: ex quo facillimè veneni vis ad extrema quoq; membra distribui illi potuit. Supervenere accidentia, nempe angustia pectoris, dolor stomachi, oculorum obtenebratio vertiginosa, pulsus immutatus. Cùm verò infirmus assereret, nî statim subveniretur, se penitus deficere, oblata illi quinque grana remedii in pauco vino sunt; continuò alleviatus est. Paulo post, non sine angustia tamen, evomuit, & bene sperabat. Nihilominus sciebat, materiam circa stomachum aggregari. Pars posterior capitis & collum dolebant, inde

cœpit

cœpit delirare, & canebat alte in folio quodam lacero. Præteriit delirium, recurreruntque alia symptomata, dolores scilicet stomachi, capitis, maxillarum, pectoris modo unius, modo alterius juncturæ. Verum septem horarum spatio omnes doluere, venter intumuit, quasi hydropicus esset. Erant præcordia cum dolore & duritie tensa, sentit punctionem in renibus, urina fuit suppressa, item est uno brachio & præterea crure resolutos. Pulsus sæpe fuit interceptus, & febriculosus. Vomuit illo die aliquoties, habuitque sedes, sed perpetuo de duritie quadam frigida, ac si lapis quidam in stomacho foret, nobis est conquestus. Ultimo verò, de quo astantes omnes mirati sunt maxime, ophthalmia quædam lippitudinosa illi supervenit, adeo dolorifica & horrida, ut patiens ipse mori potius, quam paulo magis cum tali dolore perseverare cuperet. A veneni assumptione per horas quinque ne guttam quidem sumpsit, ut eo certius procederet experimentum. Conquievere spatio 6. horarum hæc omnia, noctu cum voluptate cœnitavit, quieteque dormivit. Manè erat sanissimus neque memorotum læsio ulla est subsequuta: prout ego quinque vel sex mensium spatio sum percunctatus. Factus est liber, & etiam à S.C.M. liberaliter donatus. *Clam. Renata. in descriptione Bezoar. lapid. ad Reverendiss. & Illustriss. Archiepisc. Strigonien. Thomæ Iordanus ac pest. phæn. experiens modo.*

Napelli videas acclives montium latus, Junio & Julio perquam elegantem & luxuriantem fundere ubertatem in Rhæticis Alpibus, cui tamen cuncto illic arroso gramine parcit quantum est pecorum, præsertim secus iter, quo Constantia Nantuatium vectus itur, ubi a quovis animalium intactum perstat, præterquam à muscis, quæ illi turmatim insident & advolant, & floribus forte innascuntur, sunt enim ferme concolores, majores quam communes, alis capitulisque ex lurido virideque cæruleo virente, quasi è cantharides, vel cicindelæ: hasce attentius observavimus quidem continenter de floribus cortesio delibantes: cæterum murem Napelli frustra inter multas avulsis plantis, quæsivimus: & an vidissent opiliones percunctati, unquam sibi visum negabant: facileque est μυῖα sive murem, è μυῖα fecisse nempe è musca murem: Igitur jam tum suspicio nos incessit, istos Arabas cum scriptum fuisset Musca murem legisse: quippe nullam antidotum è mure parant: è muscis præstantissimam adversum funestum Tarantulæ morsum, atque Epidemicos morbos, cujusmod. hæc:

℞. Muscarum quæ pastum ceperint de Napello N. xx. Aristolochiæ, boli armeni, ana drachmam unam.

Nec in ulla planta huic congenere muscæ hæ cæruleæ insident aut victitant: quo certior est conjectura, istum Napellum esse Arabum, idemque Dioscoridis unum ex Aconitis. *Pena & Lobelius in adversariis stirpium, pag. 320.*

Adversus tam pernitiosum venenum, & hunc Napellum remedia quædam enumerat Avicenna, quæ post venenum ipsum vomitione redditum, præsidio sunt: atque inter ea murem etiam (ut passim exemplaria habent) reperiri, Napello enutritum, qui naturæ ejus maleficæ tota substantia adversetur, & assumentem ab omni vindicet ac liberet periculo. *Antonius Guanerius papiensis, sua ætate celebris Medicus, in tractatu suo, de venenis*, hunc non murem, sed muscas esse existimat. Refert siquidem quendam philosophiæ ac veritatis studiosum, sollicite admodum ac diligenter murem hujusmodi quæsivisse, neque unquam vel murem, vel arrosam etiam Napelli radicem ab eo repertam, sed muscas abunde multas folia depascentes inventas, quas Philosophus ille muris loco accipiens, antidotum ex iis confecit, quam & adversus venena alia, sed præcipue contra Napelli, utilissimam ac efficacissimam comperit. Accipit hæc *terræ Lemniæ, baccarum lauri antiacti Mithridatis, singulorum uncias duas, Muscibus Napelli 24. mellis & olei quantum satis.* In eadem cum Guanerio & philosopho illo sententia, sunt quoque P. Pena, & M. Lobelius, qui murem Napellum depascentem, nusquam affirmant visum, sed muscas esse, quæ turmatim advolent, & floribus hujus insideant. Sunt hæ majores cæteris muscis, & floribus Napelli propemodum (ut ajunt) concolores, nullamq; herbam aut florem, quam hujus solius, appetunt. Et verisimile est non murem esse, qui Napello sustentetur, sed muscas esse, quæ linctu ejus vivant. Nam Aconitum, cujus Napellus species, mures ipsos interimit; atque inde *μυοκτόνον καὶ μυοφόνον*, sive muricida dicitur. *Dodonæus stirp. hist. pempt. 3. lib 4. cap. 12.*

Habemus apud nos radiculas Vincetoxici, adversus Napelli maleficia. *Scaliger animadv. in Theophrast.*

¶ Confer etiam de Napello *Ionston. Taumatogr. Class. 5. cap. 30. fol. 212. Camerar. Synog. Memor. Cent. 3. part 62 & seqq.*

Observatio VIII.

Hemagoga herba, casu inventa, vis lethalis, sanguinem è venis primo eliciens.

Quod in Thracibus Bithyniam incolentibus, me adhuc puero contigit, sine periculo cujusquam dici potest. Invenit homo quidam herbam, quam si quis assumpsisset, sanguinem primo, tum vitam emittebat. Multis itaque hoc pacto morientibus, cum facinus exigenti inquisitione dignum arbitrarentur, herbarium comprehendunt, & ad gentis magistratum ducunt. Is cum non solum hominem necare intenderet, sed nequis alius herbam aut didicisset aut docuisset; à nullo se quidem ipsam didicisse, veneficus asserunt. Verum in suburbanum cum aliquando suillum jecur deferret urgente ventre, super herba quadam jecur deposuisse, quod aliquanto post cum sustulisset, vidisse, ex universo jecinore sanguineos rivulos ad herbam confluere. Ex hoc conjectura facta, corporis sanguinem ea detrahi posse, periculo mox in obvio quodam facto ut verum comperit, quod fore speraret, ad malos usus herbam deinceps transtulisse, se tamen alicui alii eam monstrasse negavit. Hæc herbarius ille diu inter quæstiones habitus, retulit. Populi vero magistratus, cum plurimam illis in locis nasci hanc herbam ex rei dictis accepisset, vinctis oculis ipsum ad supplicium duci jussit, ne cui inter eundum, herbam indicaret. Ex his ergo multa medicamenta eam vim habentia, ut sanguinem à principio statim eliciant, inveniri constat: Reticere autem ipsa melius est, quemadmodum & alia venena tacent, quicumque ratione aliqua præditi sunt. Quamquam & hæc olim nonnulli abundè docuerint, miram quandam rerum diversarum mixturam ostendentes, ac qua via quodque venenum conficiatur, scribentes, qui cerebrum non habuisse videntur: quemadmodum & vos, si me interrogetis, quanam sint sanguinem educentia. *Galen. lib. de purgan. med. fac. cap. 4.*

Observatio IX.

Ex Ophiusa herba hausta, insania lethalis.

In Æthiopia Elephantina Ophiusam herbam sontes bibentes, insani redditi moriuntur. *Alexand. lib. 3. cap. 5.*

Observatio X.

Ex Datura seu Datula, mentis emotio cujusmodi.

Injicitur à furibus hic flos, aut ejus semen in cibos eorum, quos deprædari volunt: mente enim quodammodo alienantur, quotquot id medicamentum sumunt, & in risum solvuntur, magna cum libertate sinentes, quod lubitum est deprædari. Durat vero hæc mentis alienatio viginti quatuor horarum spatio *Garzias ab Horto, Aromat. Hist. lib. 2. cap. 24.*

Mala invaluit consuetudo apud impudicas mulieres, ut hujus seminis in pulverem triti dimidiam drachmam ex vino, aut alia, quæ magis arridet materiâ præbeant: miser qui eum hausit, diu velut mente alienatus remanet, aut ridens aut ejulans, aut dormiens plerumque etiam alteri colloquens & respondens, ut interdum etiam sana mente præditum esse credas, tametsi mentis non sit compos, neque eum agnoscat, cum quo sermones confert, & colloquii habiti plane sit immemor, postquam ad se redierit. Sunt vero nonnullæ adeo exercitatæ in hòc medicamento exhibendo, idque sic temperare norunt, ut ad certas, easque quot velint horas, quibus id propinant, mentem adimant. Multa sane ejus rei exempla, quæ vel ego ipse vidi, vel ab aliis audivi, huc adducere possem; sed quum ad rem nihil faciant, prætermittenda esse duxi; illud solum addam, neminem qui simile sumpsisset, necatum unquam comperisse, tametsi nonnullos conspexerim per aliquot dies perturbatos ferri, quod forte acciderat ob immodicam quantitatem exhibitam: quæ si fuerit nimia, interimit: quoniam hoc semen perniciosa qualitate non caret, licet Gentiles ad provocandas urinas cum pipere & foliis Betele id exhibere soleant, & perutile esse dicant. Ego vero nunquam observavi, nec experiri volui, cum alia medicamenta ad eam rem utilia non desint. *Christoph. à Costa lib. Aromat. pag.* 78.

Observatio XI.

Arbores venenatæ.

INter Peru & Cannibales multæ sunt Insulæ, quæ unius imperio parent, quem *Cassique* nominant, in quarum maxima, in qua sæpius Rex habitabat, Guajacum arbor copiosissime provenit. Item alia, fructum ferens pilæ magnitudine, visu speciosum sed venenatum. Hujus succo sagittas Barbari imbuunt, iis adversus hostes in prœliis usuri. Est etiam alia ex qua scarificata succus emanat mortifer: radices tamen sunt esculentæ, ex quibus farinam faciunt, quâ vescuntur. Hæc in gratiam eorum qui rerum naturæ variarum, novarumque cognitione delectantur, ex *Theveto* descripsimus. Qui & hæc de Baxama tradidit: Ab Insula Ormuz decem milliaribus distat; ab ea quæ Quejonne nominatur, è regione illius sita, olim Principum quorumdam delitiæ, nunc inculta & deserta, tum quod magna ex parte diruta sit, ob vehementes terræ motus tum ob viperarum, aspidum, colubrorum, qui colore à nostris valde differunt, & serpentum omnis generis copiam, quæ illic stabulantur, ex quibus tam venenata & pestilens aura exhalat, ut non solum homines perimat, qui vel aliquantulum moram illic fecerint, sed etiam stirpes ipsas inficiat, in quibus est arbor Baxama, cujus fructus, vel minimum degustatus, mox suffocat id quod ipsius etiam umbra præstat, si quis vel quadrantem horæ sub ea moretur. Cum tamen aliis in regionibus ejusdem arboris radix, venenorum omnium sit antidotus, illic lethalis, necnon & folium ipsius, & fructus, qui Rabuxit vocatur. *Thevetus cap.* 61. *lib. Sing. Idem. T.* 1. *Cosmog. lib.* 10. *cap.* 3.

Observatio XII.

Iuniperi umbra gravis.

Iuniperi gravis umbra:
Virgilius Ecloga 10. *versu penult.*
Arboribus primum certis gravis umbra tributa est.
Vsque adeo capitis faciant ut sæpe dolores,
Siquis eas subter jacuit prostratus in herbis.
Lucretius lib, 6.

Observatio XIII.

Nucis arboris umbræ, noxia vis.

QUidam arbori è quâ nuces juglandes enascuntur, aut saltem umbræ ipsius vim deleteriam attribuunt. Quandoque expertus sum, nihil quicquam male opinatus: Nam cum aliquando media æstate sub ea dormivissem, universum corpus refrigerari, cum maximo capitis dolore, qui quinque aut sex dies duravit, sensi. In hoc casu quis eodem modo vino generoso, & remediis ad taxi maleficium præscriptis, uti poterit. *Grevinus lib.* 2. *de Venenis, de Taxo.*

Mulier quædam ruris incola, cum in meridie sub umbra nucis arboris dormitasset: in somniis à dæmone opprimi & verberari sibi ipsi visum est: & præ timore expergefacta, cum sub nucis umbra se cubasse videret; semidormiens præterrita, à malo spiritu se correptam prædicans, domum revertitur, & febri superveniente fere capilli omnes decidere, qui tamen sanitati restitutæ, renati sunt. *Marcell. Donat. hist. med. mirab. lib.* 1. *cap.* 1.

Observatio XIV.

Tamarindorum umbra noxia.

USu compertum est, tamarindorum arboris umbram, sub ea dormientibus non minus noxiam esse, quam arboris juglandis. *Christoph. à Costa, Histor. Arom. lib. de Tamarindis.*

Observatio XV.

Buxi vis mortifera.

NOvi virum quendam apud nos, sed non admodum firmi cerebri aut mentis sanæ, qui cineres buxi deustæ, atque in die palmarum benedictæ, quem ritum Ecclesia Catholica Romana Dominica Palmarum observat, cuidam adolescentulo ebibendos propinaret aqua benedicta immersos, adhibito superstitioso ac ridiculo quodam exorcismo, ad dispellendas, ut adstantibus persuasit, febres, & vermes exigendos: non ita multo post febris quidem depulsa, sed adolescens morte sopitus est, sic ut author fuerim meis civibus, ne quis tale quiddam iterum attentaret, quum buxeæ frondes deleteriæ sint & exitiales, corporique humano noxiæ ac perniciosæ, quod odor gravis etiam & virosus indicat, & sapor abominabilis atque amarulentus, quem palatum respuit atque aversatur. *L. Lemnius, lib. similitud. in Bibliis, ex Herb. atque arborib.*

Observatio XVI.

Taxi & baccarum ejusdem veneficium ubi.

TAxus mas noxio fructu: lethale quippe baccis, in Hispania præcipue, venenum inest, vasa etiam viatoria ex ea vinis in Gallia facta, mortifera fuisse compertum est. Hanc Sestius Smilacem à Græcis vocari dixit: & esse in Arcadia tam præsentis veneni, ut qui dormiant sub ea, cibumve capiant, moriantur. Sunt qui & taxica hinc appellata dicant venena, quæ nunc toxica dicimus, quibus sagittæ tingantur. *Plin. lib.* 16. *cap.* 10.

In Italia & Narbonensi Gallia Hispaniæ contermina nâscitur. Aviculæ quæ Italicæ taxi baccas devorant, denigrantur. Et qui ederint easdem homines, alvi profluvio corripiuntur. Narbone tam præsentis est veneni, ut si qui dormiant sub eâ, aut in ejus umbra subsideant, lædantur, & supenumero moriantur. *Dioscor. lib.* 4. *cap.* 75.

Baccas fert rubentes, aquifolii modo dulces, vinosasque quas quandoque mandentes, tum pastores, tum qui in sylvis arbores cædũt, statim in febres incidunt, & dysenterici fiunt, sanguine & spiritibus inde admodum inflammatis. *Matthiolus Comm. ad citatum Dioscor. cap.*

Provenit arbor hæc frequens in Tridentinis montibus, præsertim Ananiæ vallis & Flemarum: cujus baccæ iisdem in locis noxiæ ac pernitiosæ deprehenduntur. Quippe quod curaverim ego pastores, aliosque in sylvis ligna cædentes, qui saporis dulcedine allecti baccas ipsis comederant: ex quarum esu, non modo in ar-

in ardentes febres inciderunt, sed & in alui profluvium adeo ut in maximo versarentur discrimine. *Idem Comm. ad cap. 12. lib. 5. Dioscor.*

Scribit *Plutarchus tertio sympos.orum Commentario*, Taxum eo tantum tempore noxiam, quo jam florere inceperit. *Petr. Pena in Adversariis*, in Anglia innocuam prorsus decernit. *pag. 450.*

In Belgio minus perniciosa est, & umbra periculo caret. *Dod. nem. pempt. 6. lib. 5. cap. 1.*

Fructus ab aliquibus hominibus manditur, suavisque est, atque innoxius. *Theophrastus hist. plant. lib. 3. cap. 10.*

Diversum experimur in nostra taxo, reclamantque *Diosc. & Plin. Rob. Constant. Annot. ad eundem Theophrasti locum.*

Observatio XVII.

Cannarum putridarum maleficium.

QUi cannas putidas evolvit villicus, totus tumuit. Cæterum ut veneno affectus, curatus fuit. Expirant autem ex se canna putridæ vaporem quendam, procul venenum sapientem. *Lusit. Cent. 84. De noxa arborum plura Langius lib. 2. Epistolo.*

DE FLORIBVS.

Observatio I.

Croci vis deleteria si nimius ejus usus sit.

EST Crocus medicina cordialis, quæ merito tum intus, tum extra medicamentis cordi adaptatis, misceri debet, nam corroborat & lætificat, & ea de causa risum provocat & ita promovet, ut fabulosum non sit, aliquando hominem risu & cachinno, ob nimium croci esum mori. Vidimus enim nos apud Mutinam a Campo, totius Hispaniæ celeberrimum emporium, mercatorem quendam, qui cum plures Croci sarcinulas sive involucra emeret, ut in Lusitaniam portaret, multum ex illo in ollam, carnes jusculentas pro cœna continentem, injecit: qui post earum esum in tam intensum ac vehementem risum prorupit, ut non multum abfuerit, quin risu & cachinno tunc è vita discederet. Tunc enim Serapionem vere dixisse credidi, qui in cap. de usu croci ex mente Rasis dicit: *Crocus pondere duarum drachmarum, partum accelerat, & inebriat, ebrietate fortis, si cum vino misceatur, & lætificat adeo, donec faciat insaniam ex excellenti lætitia.* Et *Gal. lib. de Antid.* se ob croci odorem incurrisse capitis dolorem scriptum est. Proinde non mirandum, si agaso quidam apud Pisaurenses, super duobus croci sarcinulis dormiens ea de re nocte obierit, ut superioribus annis accidit, ut testantur omnes Pisaurenses, ac magnificus Dominus Joannes Gondula, Patricius Ragusinus, vir non minus doctrina, quam generis nobilitate clarus, qui eo tempore apud Pisaurenses agebat, & hoc ita esse confirmabat. *Lusit. Enarrat. ad cap. 25. lib. 1. Dioscor.*

Observatio II.

Colchici deleteria facultas.

COlchici floribus, ut audio, utuntur Turcæ, quum inebriari volunt: eos enim vino macerant, eoque poto adeò stupidi redduntur, ut in ecstasin abeant. *Matthiolus Com. ad cap. 80. lib. 4. Dioscor.*

Joannes Pollio Medicus Chemecensis mihi semel atque iterum, duorum puerorum Historiam recensendo, renovavit, qui per lusum in prato, non procul à sua patria, Colchicum ephemerum devorassent, & ambo perierunt miserabiliter, atque extincti sunt. *Ioannes Agricola Ammonius, rei herbariæ lib. 2.*

Observatio III.

Floris Africani venefica vis.

VEnenosa & refrigerandi potentia, florem Africanum donatum esse, odor ingratus caput aggravans, cicutæ similis: qualis Lycoperfii succo, ostendit: deinde & experimentis nonnullis constat. Memini etenim in puero, qui flores mandere inceperat, labia & os inflata, me videre: sicuti crebro iis accidit, qui cicutæ fistulis ludentes, aut modulantes, intra labia eas aliquandiu continuerunt. Feli etiam flores cum calycibus recenti caseo permistos olim dedimus; quæ mox valde inflata, & paulo post mortua fuit. Mures quoque, qui semen arroserant, mortui feruntur reperti. Quæ omnia venenosam & deleteriam hujus herbæ facultatem ostendunt: & non audiendos esse eos, qui hanc Tanaceti vel Artemisiæ speciem, aut innoxiam stirpem fore autumant. *Dodonæus hist. stirp. pempt. 2. lib. 3. cap. 12.*

Confer etiam de Floris Africani Venenositate *Camerar. syllog. Memorab. Cent. 12. part. 73.*

DE SEMINIBVS.

Observatio I.

Vermiculorum in fœniculi semine genitorum exitialis vis.

ANgues fœniculi esu senectam exuunt, ac oculorum hebetationi medentur: unde etiam ad homines in similem usum fœniculum promanavit, ex attritione illa oculorum, quæ fit a serpentibus. Semini prava quædam imprimitur qualitas, quæ vermiculos quosdam venenatos producit, quorum venenum à multis creditum est nullis evinci alexiteriis, quo factum est ut umbellæ aperiantur, ac diligenter concutiantur, quo à vermibus emundentur, ac deinde in frigidam ad temporis aliquod spatium macerentur. *Balthasar Pisanellus libro de Esculentorum & potulentorum facultatibus, interprete Freytagio, de Fœniculo.*

Observatio II.

Lini seminis noxæ.

QUantopere flatuosum, & recrementitia humiditate plenum semen lini sit, paucis abhinc annis Middelburgi in Zelandia] animadverti potuit, cum propter frumenti, aliarumque frugum inopiam plerique ex civibus pane & libis, ex hoc coctis vescerentur. Distenta enim his valde cito hypochondria fuerunt, & facies aliæque partes tumidæ factæ, quorum non pauci sic affecti, etiam mortui sunt. Neque enim aliunde hæc symptomata, quam ex recrementitia humiditate, quæ flatulentiam parit. *Dodonæus hist. stirp. pemp. 4. lib. 2. cap. 24.*

Observatio III.

Hyosciami seminis maleficium.

PUerum scimus, jusquiami semine temere ac largiter devorato ex calyculis, ebrio primum similem, ut vini potu factum fuisse crediderimus omnes: mox insaniisse, vertiginosoque affectu correptum, jactasse aliquandiu. *Alexandrinus Annot. ad cap. 3. lib. Galeni, Quod Animi mores temperaturam corporis sequantur.*

Nobilis quidam adhuc vivens (cujus nomen, plerorumque historiographorum edoctus exemplo, nunc data opera supprimo) vehementissimis punctionibus in sinistro latere excruciatus, suasu conjugis suæ, herbarum qualitates ignorantis, viginti quinque integra grana seminis Hyoscyami assumpsit, eo fine, ut si forte aliquod adesset apostema, illud rumperetur aut aperiretur, factis cavitatibus granorum numerum exæquantibus. Hic bonus ergo Nobilis ex illa venenosa substantia, in tantam incidit ἔκστασιν ac mentis abalienationem, ut nec liberos, nec fratres, nec sororem, quam habuit unicam, agnoscere potuerit; tantaque perculsus est lipothymia, ut omnes adstantes de salute desperaverint. Ego autem re cognita, quamvis tarde admodum, nihil aliud ad corrigendum venenum adhibui, quam pulv. mei pestil. drachm. unam in vino calido, admotis simul lectis, eliciendi sudoris caussa. Quo

peracto, intra unius horæ spatium melius sese habuit, ac tandem oblatis corroborantibus, & divinâ favente gratia, brevi tempore convaluit. *M. Ioannes Faber, De Observat. propriis, à Clariss. Viro Laurent. Scholtzio mihi communicatis.*

Similis casus accidit in pago, cui nomen est à Pomario, ubi mulier quædam ingrediens, silvam adjacentem ut colligeret ligna arida, collocavit filiolum extra ædes ad vicinorum liberos, is repens ad fructum Hyoscyami, putavit grana Hyoscyami esse vera pisa, atque comedit: Sed quid factùm? postquam beneficio caloris resoluta est ista qualitas venenosa, in tam vehementem Epilepsiam incidit, ut hujus morbi, neque de die: neque de nocte, aliqua remissio debilitatæ naturæ sit concessa. Mater ejulando ac clamando convenit generosam nostram Capitaneam, pie defunctam, opem ejus implorans. Generosa domina communicavit ei pulverem præsentissimum, contra hûc morbum, quo antea multos, divina favente gratia, curavit: sed is exhibitus nihil quicquam valuit, nec aliquam habuit ἐνέργειαν auferendi hunc morbum Herculeum. Tristissima ac plena doloris mater secunda vice rediit, ulterius expetens consilium. Generosa domina me accersendum curavit, orans ut salutare consilium impertirer mulierculæ, referendi unde puer morbum contraxisset. Ego, ut est officium boni Medici, misericordiâ motus, pulv. pestilent. ad duas doses puero ordinavi. Dosis autem prima erat saltem drachma semis cum vino. Quamprimum igitur exhibitum est medicamentum, morbus, Deo juvante, cessavit, qui prius nullo modo depelli potuit. *Idem Faber.*

Habitat etiam in hoc nostro oppido ephippiarius, qui quum apud Nobilem quendam suum exerceret opificium, tanta correptus est odontalgia, ut nihil quicquam de suo officio præstare potuerit, verum conjiciendo se in pedes, domum redierit. In itinere autem tabernam cerevisiariam, restinguendæ sitis gratia, ingressus est, ubi hospitâ animadvertens illum satis esse tristem, inquisivit causam ejusmodi mœroris: ille dolorem dentium incusavit. Hospita bene sperare jussit ac semen Hyoscyami carbonibus ignitis imposuit adhibito infundibulo, per quod vaporem ore patiens attraheret, & dentes suffumigaret, qui absoluta suffumigatione, in tantam φρένιτιν incidit, ut tanquam furiosus per campos discurreret. Domum vero perveniens, uxori in hypocausto residenti, furore percitus, violentas manus inferre voluit, ac nisi aliqui studiosi, sese canendo exercentes, intervenissent, manibus strangulando illam interemisset. Cæterum hunc virum etiam cum pulv. pestil. ad pristinam sanitatem reduxi, *Idem.*

† Superius quoque Hyoscyami semen pro semine anethi usurpatum, commemoravimus ex *Salmuth. Cent. 2. obs.* 88. ubi symptomata exinde oborta videri possunt.

Observatio IV.

Lolii maleficium, somnolentiam, temulentiam, vertiginem, & amentiam afferens.

PAnis, in quo lolium fuerit, stuporem quendam & veluti temulentiam esitantibus parit, cum inexpugnabili fere somno. Quare incerniculis diligenter à tritico, aliisque cerealibus seminibus separandum esse præcepit Galenus, iis qui aliis seminibus salubriter uti volunt. Etenim (inquit) cùm anni constitutio prava aliquando fuisset, lolium tritico affatim innasci contigit, quod neque agricolæ accommodatis ad eam rem cribris, accurate purgassent, neque Pistores, quod paucus esset tritici proventus, statim quidem multis caput dolere cœpit: ineunte vero æstate in cute multorum qui comederant, ulcera aut aliud quoddam symptoma, quod succorum pravitatem indicaret, est subsecutum. *Gal. lib. 6. simpl. & lib. 1. de Aliment. fac.*

Ajunt in Græcia & Asia Balneatores, cum velint turbam pellere, carbonibus id semen injicere. *Plin. lib. 22. cap. 25.*

Mulier quædam ad rem attentior, optimeque nota, sed quæ suum jam obiit diem, trituratores in multos conduxerat dies, curaratque ex lolio diligenter excreto (*dourt* nos vocamus) molito pinsitoque, admistâ secalis farina, panem apparari & coqui, ut eos minoribus sumptibus aleret, quo cum essent pasti, in quandam levem inciderunt amentiam, & cum essent aliquandiu rotati vertigine, lassi ad unum omnes, in profundum longumque inciderunt somnum: ut pro labore, quem vetulæ præstare oportuisset, ipsi continuò stertерent: donec ea tandem post alterum aut tertium diem, errore animadverso, victus rationem mutaret. *VVierus de præstig. dæmon. lib. 3. cap. 28. edit. 6.*

† Conf. quoque de Lolii malefica vi *Zacut. de PP. Med. Histor. lib. 5. histor. 21. fol. 871.*

Observatio V.

Hypercatharsis, ex semine Lathyris assumpto.

QUędam apud nos hortulana, cum laboraret ex cruditate ventriculi, comedit undecim grana lathyris, quæ cum nihil educerent: post triduum sumpsit 17. atque his quoque nihil purgantibus, accessit Medicum: rogans, ut illi ordinaret medicamentum evacuans, nihil illi indicans de granis istis devoratis. Ignarus itaque eorum quæ facta essent, satis validum medicamentum purgans, ut robustæ & rusticæ fœminæ, præscripsit, quo assumpto natura stimulata, cœpit tandem aggredi medicamenta, unde secuta ὑπερκάθαρσις, ut per decem dies continuos, plurimas haberet dejectiones, non sine ramentis intestinorum. Tandem alium accersivit Medicum, implorans illius auxilium, qui ei statim exhibuit drachmam unam opt. Theriacæ veteris, cum vino decoctionis hyperici, & sic fluxus desiit, & ipsa rursum, Dei auxilio convaluit. *De Observat. D. Ioach. Camerarii.*

Observatio VI.

Veneficium ex Ricini semine pro pistaciis sumpto.

QUidam tam multa Ricini, sive Kervæ majoris semina comedit, putans pistacia esse, ut postea paucis interpositis horis in vomitum & secessum ita internecantem devenerit, ut inde mors illi subsecuta fuerit. *Lusitanus Cent. 6. Curat. 63.*

DE FRVCTIBVS.

Observatio I.

Fragis magna copia ingestis, medius crepuit.

MElchior Dux Brunsvvicensis, Frater Othonis Neapolitani Regis, ex Transsylvanis Ducibus Episcopus factus Zwerinensis, medone venenato Rostochii hausto, male se habens, profectus in Butzova arcem, cruciatu agitatus, fragis ad refrigerium magna copia ingestis, intumuit, crepuitque medius. *Crantzius lib. 9. VVandaliæ, cap 9.*

Observatio II.

Ficuum nive refrigeratarum esu mortuus.

POmpejus Columna Cardinalis, à Cæsare Carolo V. Neapolitani Regni administrationem sortitus, post comestas ficus biferas, quas multa nive refrigerarat, in complexu Augustini Niphi Philosophi, integris sensibus expiravit, Anno ætatis 53. *Iovius in ejus vita.*

Observatio III.

Cucurbitæ esu graviter quidam periclitatus.

CUcurbita non minus concoqui facilis, ac mox de ventriculo delabens: quod nisi contingat, moram-

ramque ibi diutius trahat, tum corruptelam subibit, omnium pessimam: non sane multum à veneni natura abhorrentem: quæque choleram sæpe, prompteque inferat. Periclitantem meminimus quendam ex hujusmodi edulio cucurbitæ elixæ, emollitæque primum tum, foliosa σιστῶν (quam Pasten vulgo dicimus) membrana involutæ, ac sub testa coctæ, sed ærea; ut *tortas* solent quas vocant: cita usque adeo inde alvo, tantaque vomendi vehementia, ut convelli videretur, multisque opus habuerimus medicamentis, quo remitteretur affectus sive id unius cucurbitæ corruptela, sive abscedens æruginis aliquid ex testa fecerat, non antea ad usum satis emendata. *Jul. Alex. Salubrium l. 9. cap. 9.*

Observatio IV.

Melopeponum intempestivo usu mortui aliquot.

Albertus Secundus Imperator ex Melopeponum usu periit, alui profluvio correptus. *Cuspinianus.*

Sophia Uladislai Jagellonis Polonorum Regis uxor febrim ex Melopeponibus contraxit, & mox paralysi accedente, extincta est, uno & quadraginta annis, posteaquam Uladislao Regi nupserat, exactis, *Anno Sal. 1461. Cromerus lib. 24.*

Paulus II. Pontifex Apoplexia mortuus, secunda hora noctis, solus in cubiculo, nemine vidente, cum eo die lætus etiam consistorium habuisset: & duos pepones prægrandes devorasset.

Observatio V.

Glandis unguentariæ vis perniciosa.

Puer pharmacopolæ, cum pro avellanis, corylis dictis: myrabolanum, sive nucem unguentariam diximus, (officinarum mangones ben Arabum appellant) abunde comederet, parum abfuit tunc, quin ex toto moreretur: ita enim illi vomitus & fluxus immoderati supervenere, sed brevi adjutus, evaluit. *Amat. Lusit. Cent. 6. Cur. 63.*

Observatio VI.

Quidam tithymali generis cujusdam fructum cocculi orientales dictum comedit, & in animi deliquium & cordis pressuras devenit.

Pædagogus, qui ingenium subtile, & memoriam tenacem habere desiderabat, ut anacardinam confectionem fugeret, carpesii fructum (cubebam hodie pigmentarii & officinarum mangones appellant) comedere summopere desiderabat, & eo magis, quia ejus usu prædicta consequi, à viris doctis acceperat, & revera cubebam opus hoc complere, & multa alia, non negamus. Cæterum cum ad pigmentarium, ut cubebam semen odoratum, sibi per puerum deferendum amandaret: ecce pharmacopolæ, ut sæpe fieri solet, parum instructus minister, vice cubebæ, seminis odorati, fructum quem piscatores, vulgo *coccam* vocant, & eo pisces fluviatiles & lacustres interficiunt, quem nos semen tithymali cujusdam esse putamus, misit: cujus, cum quatuor ad summum grana miser pædagogus avidissimè comederet, illico in nauseam, & singultum, ac animi angustias incidit; ad quem cum amici & familiares pervenissent, & rem considerarent, videntes carpesii sive cubebæ seminis vice coccã, illico rem ex toto tenent, ad me confugiunt, remedium pro tanto depellendo malo quærentes. Ego vero, cum primum rem teneo, illico vomitorium parandum jubeo, quo vel intra horam, ex integro ab agone & periculo liber est factus: habet autem vomitorium sic. ℞. *Sem. anethini, radiculæ, cumini, ana unciam mediam, in aqua lib. ij. fiat decoct. facta colatura adde oxymelitis simpl. uncias duas, agarici boni & albi pulverizati, drach. unam. Misce. fiat vomitorium.* & tepidum ex eo, quantum potuerit, uno haustu bibat: quo brevi omnia non solum comesta, sed pleraque alia evomuit, & sanatus est. *Lusit. Curat. Med. Cent. 4. Curat. 79.*

Observatio VII.

Nucis vomicæ vulgaris, effectus admirandi.

Quæ canes occidunt & lupos, facile adducor ut credam eadem homines quoque necare. Ut de vomica nuce ego fateri possum, quippe qui sciam hac tantum mulierem jam senescentem esse extinctam: quæ caseum, è quo sibi cibum paraverat, super instrumento ferreo, ad hoc parato, attriverat super quo ejus filius superioribus diebus, nuces vomicas aliquot in particulas confregerat, quibusdam necandis canibus, qui eum noctu allatrabant. *Matthiolus. Com. ad cap. 73. lib. 4. Dioscor.*

Nucem vomicam esse spongiam adnascentem frutici, & strangulantem, res certa est. *Crato ad Camerarium lib. 5. Epist. pag. 344. per Laurent. Scholtzium publicatarum.*

Nuces vomicæ, canibus venenum, homini sunt innoxiæ. Turcæ enim has absque noxa esitant. Germani adversus virus pestilentiæ plurimum utuntur, (& magno quidem successu) Electuario de ovo, quod non exiguam nucis vomicæ quantitatem recipit. Et fuit propinata ejus non parva copia, & cibis admixta mulieris infamis, ut inde moreretur, quæ tamen illæsa evasit. *Georg. Melichius Scholio ad Elect. de Aromat. Galeni Antidotariis suis.*

Observatio VIII.

Solani hortensis acini, à pueris devorati, eosdem sustulerunt.

Dissimulandum non est, baccas solani hortensis somnum inducere, quod ipse tribus aut quatuor ex eo genere degustatis acinis expertus sum. Admonendi sunt ergo omnes, ut à nimio eorum usu abstineant. Scripsit ad me D. Georgius Ollingerus Norimbergensis civis, quosdam pueros, per imprudentiam, aut certè famem, plures quam par erat, solani hortensis acinos devorasse: ita quidem, ut duo ex illis occubuerint, tertio superstite. *Tragus hist. stirp. lib. 5. cap. 24.*

Doctissimus Medicus, *D. Severinus Gobelius, in suo accuratissimo Commentario de succino,* tradit, ex putredine hujus herbæ, (solani hortensis), vermes virides maculis luteis intermistis crescere, in quorum capite cornu apparet, interdum fermè digiti longitudine. *Camerar. in Horto suo.*

Observatio IX.

Solani silvatici, Bella donna dicti veneficium.

Cavendum ne immodicè illa herba utaris, quod nisi feceris, idem tibi accidet quod viro cuidam ex *Eberbach*, probe *Hochenbürg*, evenit, Anno Domini 1541. Is cum in silva forte fortuna plantam hanc & acinos ejus elegantissimos vidisset, decerpsit illos, & quamplurimos devoravit. Altero vero die in tantam insaniam & furorem incidit, ut plerisque suadentibus, Widerdorffum, ut vocant, (ubi insani, & qui à Cacodæmone obsessi creduntur, exorcizari consuevere) abducendus jamjam esset. Ego autem, ubi rem intellexissem, jussi illi viro fortissimum vinum propinari, quo facto consopitus, paulo post convaluit, vivitque adhuc hodie. *Hier. Tragus hist. stirp. lib. 1. cap. 15.*

Experientia cognitum est, geminos pueros statim ex esu acinorum hujus generis solani mortuos esse. *Fuchsius hist. stirp. cap. 265.*

Clarissimus eruditione, multijugaque rerum observatione & usu Medicus Reinerus Solenander collega in eodem apud Illustrissimum nostrum Principem ministerio mihi conjunctissimus, quum Lovanii, anno quadragesimo nono sub Hieremia Brachelio ope-

operam Medicinæ daret, vidit puerum Servarii Sasseni bibliopolæ mirandis symptomatibus correptum, ex esu fortasse unius baccæ solani majoris (herbam *bella donna* Itali vocant) quam casu imprudens propter ætatem, ignarusque rerum, ex horto D. Gemmæ Phrysii vicini sui (qui tum eam plantam prægnantem alebat, cum aliquot aliis exoticis herbis) legerat devoraratque cerasum vel uvam forsitan existere arbitratus. Puer primum cœpit furiose agere, nec ullum parentem interstinguere, animo & corpore languere: vocatus D. Brachelius ad consilium & curationem, tam subita symptomata gravia miratur: Statimque concepta suspicione assumpti alicujus veneni maniaci, sciscitatur ubinam puer fuerit, quid egerit? eum in D. Gemmæ horto lusisse narrant, visumque versari circa dictam plantam, ejusque decerpere baccas. Sed priusquam hoc innotuisset, incidit puer in somnum profundum, ut excitari nequiret, is durat ad horas viginti quatuor, tum puer sponte evigilat, agnoscens primum patrem, deinde alios, sed stupidior: at paucis tum ex arte adhibitis remediis, probe restitutus est. *VVierus.*

Dioscoridis Morii baccæ (quæ est Mandagoræ species) revocant mihi in memoriam similem baccarum solatri, quod vulgo majus vocant, (Italis *herba bella donna* dicitur) læsionem quam Patavii olim animadverti apud amicum, à sodali, non malitiose quidem, sed incaute deceptum, qui inter deambulandum in horto baccas illius solatri (sunt autem gustu suaves satis, colore intense atro, magnitudine fere avellanæ nucis) ipsi commendarat, ut in re venerea excitanda efficaces: is huic figmento fide adhibita ultra xv: si recte memini, devoravit baccas. Domum noctu reversus, somnum appetivit quidem, sed num eo potitus sit necne, referre certe non potuit, quin potius perturbationes sensim in somnum propensas, & quibus quodammodo vigilans sibi visus erat somniare, dixit se percepisse, illis in conturbationibus totam exigit noctem, ita ut nesciverit, vigilaritne an dormierit magis: appetente die oculis infectorum varias imagines, tanquam lemurum quædam ludibria obvolitare atque obversari credidit. Tandem ad libros conversus, ut in illis oculorem facultatem experiretur, & molestiam animi deponeret, præter candidam marginem nigris areis literarum circumfusam nihil agnoscere potuit. Hinc translactis aliquot horis, sumptoque prandio, malum quievit, vi deleteria partim temporis mora: calore nativo, partim & meracioris vini, in prandio sumpti qualitate devicta. *C L. Pet. Andr. Matthiolus, in suis Commentariis in Dioscor.* ait baccas hujus solatri largius sumptas interficere, facto inexpugnabili somno. At quod amicus, de quo dictum, somno prehensus non fuerit id referendum puto in φιλοτησίαν, cui velut avitæ consuetudini nostræ gentis homines, vel apud exteros etiam, valedicere grave ducunt *Joan. Morbanus in symphon. ad cap.* 11. *lib.* 1. *Parabilium Dioscor.*

Necem esu hæc cerasa afferunt, ut multi nostra memoria morte sunt experti, pueri præsertim: namque Angli adolescentuli qui per imprudentiam peregre sitibundi in via esitassent, lymphatici, sed somno semisepulti interiere. Etiamque Antuerpiæ non multis ab hinc annis quidam impuberes, hujus esum morte luebant. Memoranda hujus radicis facultas, qua nugivendi Agyrtæ in Italia plebeculæ attonitæ concursum plausum & pecuniam captant: tantillum namque radicis admodum sitibundis conservæ saccharatæ, rosarum, violarumve cuilibet addunt, atque deglutienda dant, citissimo adversus sitim, etiamsi quis ea propemodum enectus foret, levamento & refocillamento, sed nequissimo: stupefactis namque, ut reor, faucium interioribus nervulis ad œsophagum imum, languet prorsum appetentia, præsertim potus, & interdum cibi; unde postea male habent, nisi repente colluant aceto gut- tur & quippiam Absinthitis vini aut Theriacæ deglutiant. *Pena & Lobelius in adversf. stirp. pag.* 103.

Siccæ radicis mira vis. Nam si drachmæ pondere crassiuscule trita ea maceretur in vino, horis ad summum septem, ac inde percolatum vinum quis degustaverit jejunus, fiet ut is nullo modo edere possit, nisi epoto paulo post aceto. Hoc enim antidoto fucus statim excluditur, reditque qui sumsit ad cibum. Jocus est magnus, ubi quis gulosis parasitis hoc apposuerit vinum, cum mensis optimis cibis refertis assidentes, nihil prorsus cibi ingerere queant. *Matthiolus Comment. ad lib.* 4. *cap* 69. *Dioscor.*

Mihi quidem radix est, à Francisco Calceolario Veronensi repetta, qua vino per noctem macerata, & epoto subinde vino, linteolo percolato, à quibus quantumcunque famelico, is quidem edere nequit, ne cibi tantillum degustare, nisi aceti cochlear absorbuerit. Ridendus profecto jocus, sed res ipsa non omnibus committenda. *Idem Epistola nuncupatoria ejusdem, de eadem radice, operis.*

De solano silvatico (si prius non scripsi: sum enim obliviosus nimis) hoc à me accipe, & cera omnino tanquam mysterium: succum ex ejus fructibus (acinis, qui cerasa referunt) expressum, & ad syrupi consistentiam cum pauco saccharo decoctum, ita efficacem esse, ut vel ligulæ aut cochlearii parvi mensura somnum inferat, fluxiones sistat, dolores tollat, dysenteriam curet: gratus est plane, sed cavendum ne amplius detur. Ego cum laude usus sum. Ejusdem radicis particula, dimidiæ forte pondere, si in poculum vini injiciantur; & de illo vino alicui propinetur (id quod per jocum, & ad illusionem aliquos fecisse scio) per horam aut dimidiam ante cœnam, eum qui gustarit, in cæna ab omni cibo alienum futurum, & cum nec ægrotet, nec doleat, edere tamen non posse: quod si cochleare aceti, aut succi limonis biberit, statim liberatur & edit. Hoc argumento contra alia etiam ejusmodi venena, maximam aceti, aut limonis citrive succi vim esse conjeceris. *Gesnerus lib.* 1. *Epistolar. cap.* 34. *facies aversa.*

Poma Mandragoræ, quæ dicitur vulgari nomine *bella dona*; Vidi ego pueros, pulchritudine horum pomorum allectos interiisse. *Mercurialis lib.* 1. *cap.* 13. *de venenis.*

Fuit hic non multis adeo abhinc annis tonsor quidam qui, (ut solet hoc genus hominum admodum temerarium esse, & per mortes hominum, ut ille ait, impune experimenta sua facere) cuidam Stolbergensi civi sparsis per universum corpus, nescio in quo morbi genere, doloribus, iisque misere excruciantibus, laboranti, solani silvestris, quod στρύχνον μελανοκέρασον appellare licet, foliorum majorem copiam in decoctione quadam propinavit: præsertim cum circumstantes varia, ipsisque nota auxilia, conciliandæ quietis gratia, frustra ante tentassent: tandemque effecit, ut æger ille non solum quietem caperet, verumetiam omnium istorum dolorem oblitus, lethali prorsus somno diem suum clauderet. *Io. Thalius in discr. Harcinia Saxono thuringicæ, quo loco vide Solanum silvestre.*

Herbæ, *Bella donna* vocatæ radicis drachmam unam, leviter contusam; vini phialæ immergimus: ac intermissis duodecim horis; aut paulo pluribus elutriatum vinum mane cyathi mensura, tecum cœnaturo propinabis, tum trium horarum spatio detineatur mox ad mensam accersito: nam assumptum bolum, nulla diligentia, conatu, aut labore deglutire poterit, sine faucium læsione aut dolore, ut vix potum admittat. Si vis prandeat, cibatque lactis aut aceti plusculum gargarisatum absorbeat, reddet eum ac si nil unquam passus fuerit. *Porta Magiæ nat. lib.* 14. *cap.* 13.

Quum ego aquam modo quodam (ex *Bella donna*) parassem, & amico imposuissem in quibusdam usibus, nonnisi drachmam exhiberet, ille unciam propinavit: jacuit

facit quatriduo sine cibo & motu, fortè potu, ut ab o-[illegible] judicaretur, nec ullis conatibus experg[illegible] poterat, [illegible] vaporibus expergefactus est: Mo[illegible] fecimus, probis apparet. *Idem lib. 8. cap. 1. ejusdem Mant. [illegible]*

Cum ad [illegible] *Adiatrum* agerem *Darmstadii* 1659. fœmina [illegible] *Rob[illegible]*, quos collegerat pro fructu [illegible] comedit, & [illegible] eo cum sex liberis comedens [illegible] cum libe[illegible]. Convaluerunt tamen omnes, præter filiolum natu minimum, in qua plus valuerat [illegible]. [illegible] Theriacam, succum rutæ & absynthii, vinum absynthites, & purgantia. Gerebant se instar illius *Sericæ* apud *Hor[illegible]* part. 2. l. 10. p. 488. qui *roo[illegible]* comederat pro rob sambuci.

Observatio X.

Mandragoræ soporifera vis & deleteria.

Mihi quid de Mandragora acciderit, obiter enarrabo. Quum æstivis mensibus nam eo tempore poma Mandragoræ se proferunt, semel atque iterum in Musæo nostro, [illegible] cujus stirpis fructum negligenter collocassem, ita somnolentus sum effectus, ut ægre sopor excuti posset. Quum autem obviæ [illegible] somnolentiæ, [illegible] causas conarer, ægre [illegible] nec rationem tanti veterni invenire potui: tandem cum quaqua versum dimovissem oculos, obtulit se à tergo pomum Mandragoræ, quo amoto, atque in aliam [illegible] translato, factus sum alacrior, atque [illegible] soporem depuli, omnemque oscitantiam discussi. *Lemnius [illegible]*

Retulit mihi Medicus senex apud [illegible], quod [illegible] juvencula comedendo quinque poma de fructu Mandragoræ, cecidit cum [illegible] & quod per effusionem aquæ nivis factam super caput ipsius, sanata fuit.

Et vidi mulierem radicem ejus bibere ad impræg-nandum & etiam exinde [illegible] illius, qui ingreditur balneum, aut bibat [illegible] in rubedine & inflatione faciei. *R[illegible] lib. 24. cap. 834. continentis.*

Observatio XI.

Mangas silvestris [illegible] venenum.

Silvestre reperitur Manga, [illegible] nuncupatum, [illegible] præsentis veneni, [illegible] mutuo pereunt: [illegible] moritur: [illegible] oleum admiscent ad exacuendam ejus vim, utque [illegible] perniciem adferat: sed quocumque tandem modo sumptum adeo celeriter perimit, ut hactenus nullum sit repertum antidotum ad ejus vim compescendam. Diluté viret, & aliquantulum splendet, lacteo succo abundat, paucaque carne præditus est, nam crasso cortice solummodo integitur ossiculum prædurum & cartilagineum. Coronei tamen mali magnitudine est. *Christ. à Costa lib. Aromat. pag. 70.*

Aliud apud Indos veneni genus fit e planta quadam, lacteo succo plena, cujus magna nascitur quantitas in provincia Malabar. *Idem pag. 46. Aromat. hist.*

Observatio XII.

Ahovai arboris fructus lethalis.

Ahovai nomen est arboris fructu venenoso & lethali, magnitudine mediocris castaneæ, candido, forma literam Græcam [illegible] referente. Hujus nucleus præsentissimum est venenum, quod alter alteri in mutuis odiis & dissidiis, præsertim verò viri levissima occasione uxoribus infensi, aut contrà uxores viris indignatæ dare solent. Peregrinis sane nullo modo cum fructum recens collectum communicant, atque ob ejus etiam contactu liberos suos arcent, nisi cui exemptus sit nucleus: Eo etenim exempto, fructu pro nolis utuntur, quas è cruribus suspendunt, tantum enim sonitum edunt, quantum Tintinnabula, aut nolæ nostrates. Arbor ipsa pyri magnitudine, folium ternos aut quaternos digitos longum, duos latum, toto anno virens, cortex ligno candicans. Abscissi rami succum emittunt album & quasi lacteum. Arbor præcisa teterrimum spirat odorem: quam ob causam nullius est usus, imo ne igni quidem struendo idonea. *Clusius annot. ad cap. 11. lib. 2. Arom. Garziæ ab Horto.*

Observatio XIII.

Pomorum nucleorum Malucanorum deleteria vis.

Improbæ mulieres Malucanæ provinciæ suis maritis, parum aquæ, quatuor grana sive nucleos edendos præbent, ut eos interimant. *Christophorus à Costa lib. Aromat.*

Observatio XIV.

Colocynthidis drachma clysteri injecta, lethalis.

Dodonæus in suis observationibus refert, robustum hominem, cui in enemate drachma una Colocynthidis fuerat usurpata, non diu supervixisse: cui mox post mortem, aliquot deinde horis, sanguis copiosus per sedem effluxerit. *Camerarius in Horto.*

DE RADICIBUS.

Observatio I.

Nimio Allii usu, lethali verminatione periit quidam.

Arnulfus Imperat. quum creberrimo allii usu corpus distemperasset, tanta vermium scaturivit multitudine, ut nulla ope medica curari potuerit. *Crantzius lib. 3. cap. 3. Saxoniæ.*

Observatio II.

Porrorum deleteria vis anodyna.

Crudorum porrorum succus Plinio inter deleteria recensetur: nam fama est, Melam equestris ordinis reum ex procuratione à Tiberio Principe accersitum, in summa desperatione succo porri ad trium denariorum argenteorum pondus hausto: confestim exspirasse, sine cruciatu. *Mizaldus in Horto. Plinius lib. 19. cap. 16.*

Observatio III.

Chamæleontis nigri [illegible] pruriginosa & malefica [illegible].

Cum chamæleontis nigri radices in Lemno apud pagum quem jam Lavadochorio nuncupatum, erui curaremus, plurimi Græci & Turcæ spectatum venerunt quid erueremus: eas vero frustulatim secabamus, & filo trajiciebamus, ut facilius exsiccari possent. Turcæ in eo negotio occupatos nos videntes, similiter eas radices tractare, & secare voluerunt: at cùm summus esset æstus, & omnes sudore maderent, quicumque eam radicem manibus tractaverant, sudoremque abstersetant, aut faciem digitis scalpserant, tantam pruriginem iis locis, quos attigerant, postea senserunt, ut aduri viderentur. Chamæleontis enim nigri radix ea virtute pollet, ut cuti applicata ipsam adeò inflammet, ut nec squillæ, nec urticæ ullæ centesima parte ita adurant: at prurigo non adeò celeriter sese prodit. Post unam aut alteram porrò horam, singuli variis faciei tota sanguinea videretur: atque quò magis eam confricabamus, tantò major excitabatur prurigo. Fonti assidebamus sub platano, atque initio pro ludibrio habebamus & ridebamus: at tandem illi plurimum indignati sunt, & nisi asseverassemus, nunquam nos expertos tali virtute eam plantam pollere, haud dubiè malè nos mulctassent. Attamen nostra excusatio fuit facilius ab illis accepta dum eodem incommodo nos affectos con-

conſpicerent. Mirum ſanè, quod in tantilla radice tam ingentem efficaciam noſtro malo experti ſimus. *Bellonius obſerv. lib. 1. cap. 25.*

Observatio IV.

Aconiti velociſſimum venenum.

OMnium venenorum ocyſſimum eſt Aconitum: ita ut tactis quoque genitalibus fœminini ſexûs animalium, eodem die inferat mortem. Hoc fuit venenum, quo interemptas dormientes à Calphurnio Beſtia uxores M. Cæcilius accuſator objecit. Hinc illa atrox peroratio, ejus in digito mortuas. *Plinius lib. 27. cap. 2.*

Observatio V.

Epoto veratro jugulatus

LAboranti cuidam Zenobio nomine quartana, imperitus quidam Medicus veratrum, quod inter cætera medicamenta periculoſiſſimum eſt, temerè propinavit. Ex quo ſtatim ſubſequuta eſt cùm crebra ac vehemens alvi dejectio, tum ſpiritus tam gravis ac difficilis attractio, ut cùm me filii ad hominem jam in mortis periculo poſitum advocaſſent, & nullis potuiſſet præſidiis tanto malo ſuccurri, intra ſex tantùm horarum ſpatium mors eum violenta è medio ſubtraxerit. Cavendum igitur eſt, ne hujuſcemodi medicamenta, quæ veneni naturam habent, & ſtomachum cæteraque membra plurimùm lædunt, absque eo exhibeamus, quod nocumentum auferre poſſit, cùm & alvum per ſe ſæpius ducant, & hominem non ſolùm infirment, ſed plerumque etiam morti tradant. *Benivenius cap. 51. Abditor.*

Observatio VI.

Vomitum ex albo veratro mors ſubſequuta.

VOmitus ut interdum ſanis utilis, ſic adverſa valetudine laborantibus nonnunquam neceſſarius. Verùm multum intereſt, quomodo & quare fiat. Hoc autem officium diligentis Medici eſſe debet. Nam cùm quidam Medicæ artis imperitus, albo veratro vomitum ciere ſolitus, omne genus morbi tali præſidio ſe curaturum polliceretur, accidit fortè, ut in manûs ejus inciderit quidam, qui duobus jam annis ventriculi vitio laboraret. nec ullis unquam medicamentis ſanari potuerat: utpote quod cùm ſuapte natura difficile ſit, difficilimum etiam redditur in corpore infirmo atque imbecillo, præſertim ubi licentiore quadam liberalitate utatur æger. Album igitur & huic veratrum ex more exhibente illo, plurimum bilis ac pituitæ, tum nigram bilem, poſtremò ſanguinem ejecit: quibus ita deductis, imbecillitas primò, & quidem magna, tum ſudor frigidus toto capite ac thorace emanans, noviſſimè & mors ſubſequuta eſt. Non igitur ignorare diligens Medicus debet, hujuſcemodi medicamentum non ſemper ægris prodeſſe, ſanis verò ſemper obeſſe. Nam ubi robuſtum corpus nactus fueris, & ventriculus ſit potens, morbusque longior ac difficilis, ut Comitialis, & inſania, aut pares, his tunc album veratrum ritè, ac citra Medici culpam exhiberi poteſt *Benivenius cap. 52 Abdit.*

Quam periculoſus ſit temerarius veratri uſus, oſtendit *Hippoc. Aph. 1. lib. 5.* Convulſio (inquit) ex helleboro lethalis eſt: & *Aph. 17. lib. 4.* Carnes ſanas habentibus, helleborus periculoſus: facit enim convulſionem. *Dodonæus annot. ad cap. 52. Abdit.*

† Ellebori & Veratri Etymon, & cur album potiùs, quàm nigrum veratrum, vomitum cieat, vid. apud *Camerar. Syllog. Mem. Cent. 10. part. 79.*

Observatio VII.

Ex potione Hellebori temerè ſumpta, ægri in vitæ diſcrimen derepentè inciderunt: liberantur tamen integrè Dei auxilio, magna adhibita cura.

JOannes Baptiſta Neapolitanus, acri ingenio, rerumque multarum experiens; quum ventriculo ac capite gravitateque corporis totius laborare ſe diceret, majoris mali metuens, de induſtria helleborum ſumit: quòd *in eo libro, qui Hetruſca lingua conſcriptus, inſcriptionem habet,* GLI CAPRICCI DI FIERAVANTI ſcriptum inveniſſet, Hellebori uſum ad arcenda totius corporis mala peridoneum eſſe, magnisque laudibus ejus medicamenti uſum efferret idem author. Ab accepto Helleboro in vitæ diſcrimen venit; liberatur à me magna cura. *Valleriola obſerv. 2. lib. 3.*

Ipſe memini, quòd cùm Delphis piſtor quidam longo tempore valetudinarius, ex mulierculæ conſilio veratrum in ſubſtantia ſumpſiſſet, & in convulſionem incidit, & penè in mortem, niſi remediis aptis per me adhibitis reſtitutus fuiſſet. *Foreſtus Scholio ad obſerv. 35. lib. 3. de febrib.*

Mulierem novi, quæ cùm diu circa præcordia malè habuiſſet, Empiricus ejus cognatus unciasdu[illegible] rad. Ellebori albi in taleolas inciſi acceperat, & vino per noctes infuderat tres: vinum expreſſum cùm mulier bibiſſet, in vomitum enormem atq; choleram incidit, ac animi defectum, & anhelitûs præfocationem. Ad quam accitus, poculo inſpecto ex quo potionem ſumpſerat, inveni radices Ellebori albi in vino infuſas. Statim adhibeo decoct. hordei communis in aqua pura, adjecto pauco ſaccharo: idque tepidè, ut meliùs evomeret: & pro veneni abſterſione mox propinabam drach. duas flor. nenuph. albi pulverizator. (hoc enim proprium ejus eſt remedium, teſte *Guainerio*) cum cereviſia, propter calorem: cùm venenum, ſeu veratrum, cum vino ſumpſiſſet, quamquam Guainerius dat cum vino, uti & theriacam, ſeu gentianam cum vino. Mox roborato ventriculo exteriùs cum ſtypticis emplaſtris, & rob de ribes per os, tum ſyr. cotoneorum exhibito, poſtquam ſatis evomuiſſet, & ventrem dejeciſſet, hæc tandem curata fuit. *Idem lib. 18. obſerv. 44.*

† Ex potione hellebori temerè ſumpta mortem ſubſecutam, annotavit quoque *Hildan. Tom. 1. fol. 562. VVolfg. Gabelch. Cent. 2. fol. 118.*

Observatio VIII.

Hellebori drachma una ſemis quartanario exhibita, eundem extinxit.

VIdi laborantem quartana, qui ſumpſit de Helleboro unam drachmam cum dimidia & mortuus eſt: fuerunt tamen culpati Medici, quia dederunt ipſum ſine alio ſolutivo; ſolus enim non actuatur à calore. Nec ſolet in iſtis regionibus dari de eo niſi ſcrupulus. *Ponzettus lib. 2. cap. 32. De venenis.*

Observatio IX.

Helleborus, per errorem, cibo, aromatum loco, aſperſus, ſuffocationem propè attulit.

MUlier quædam Bononienſis, ob certum uteri vitium, Helleboro ad ſternutationem uti juſſa fuerat, cumque illa ſacculum, in quo Helleborus erat, inter condimentorum aromaticorum ſacculos repoſuiſſet, ancilla hujus rei neſcia, cibos quos paraverat, Elleboro, loco aromatum, condiebat. Hoſpites; qui de cibis illis comedebant: quaſi ſtrangulati, in ſuffocationis periculo verſabantur. Helidæus accerſitus, quæſivit num aliquid veneni hauſiſſent, vel an ancillam, quæ cibos adminiſtraverat, ſuſpectam haberent. Illi dum ancillam excuſarent, ulterius ipſos interrogavit, num cibi illi quibus uſi fuerant, aliquo aromate conditi fuiſſent. Affirmantibus ipſis, aliquid condimenti loco cibis impoſitum fuiſſe: accerſivit ancillam, ac ſibi ſacculum, quem ad condiendos cibos adhibuerat, adferre juſſit. Hunc poſteaquam excuſſit, deprehendit in eo Helleborum fuiſſe. Re itaque patefacta, illos injectione Enematis ex brodio carnis, & exhibitione

The-

Theriacæ And. El. ad infrænandam Hellebori malitiam integre percuravit. *De observ. Cl. & Doctiss. Laur. Scholtzii.*

DE FUNGIS.

OBSERVATIO I.

Fungorum quorundam exitiosa vis.

EParchides narrat, Euripidem poëtam aliquando in Icarum peregrè profectum, mortua in agro fœmina cum liberis, duobus scilicet adultis maribus, & unâ puellâ, fungorum pestilentium esu, & cum prole strangulata, hoc Epigramma composuisse:

O Sol perpetua cœlum vertigine lustrans
Vidistin' facinus terreus hoc scelere?
Tum matrem, geminos tum fratres, atque puellam,
Omnes hoc uno nunc periisse die?

Athen. Deipnosoph. l. 2. pag. 47. & 527. edit. Dalechampii.

Novi quendam, cui post boletorum non satis elixorum, (qui innocentissimi esse putantur) usum largiorem, os ventriculi pressum ac gravatum coarctatumq; fuit, difficilemque habuit respirationem, & in animi deliquium incidit sudoremque frigidum sudavit: ac demum servari ægerrimè, sumptis iis, quæ humores crassos incidunt, potuit: cujus generis est oxymeli ipsum per se, & cum hyssopo & origano ipsi mediocriter incoctis. Is enim tum hæc sumpsit, tum nitri spumam ipsis inspersam: post quæ fungos, quos comederat, vomuit, qui jam quodammodo in succum pituitosum, frigidumque admodum, ac crassum, erant mutati. *Galen. de aliment. facult. lib. 2. cap. 69.*

Inter ea quæ temerè manduntur, boletos meritò posuerim, optimi quidem hos cibi, sed immenso exemplo in crimen adductos, veneno Tiberio Claudio Principi per hanc occasionem à conjuge Agrippina dato: quo facto, illa terris venenum alterum, sibique ante omnes, Neronem suum dedit. *Plin. nat. hist. lib. 22. cap. 22.*

Jovianus Imperator, hyeme Ciliciam & Galatiam petens, Dadastanis obiit, fungo venenato devorato. *Suidas.*

Fungorum lentior natura, & numerosa genera, sed origo non nisi ex pituita arborum. Tutissimi, qui rubent callo, minùs diluto rubore, quàm boleti. Mox candidi, velut apice Flaminis insignibus pediculis. Tertium genus suilli, venenis accommodatissimum. Familias nuper interemere, & tota convivia, Anneum Serenum præfectum Neronis vigilum, & tribunos, & centuriones. Quæ voluptas tanta, ancipitis cibi? *Idem opere & libro eodem cap. 23.*

Antistes Borromeus ex fungorum esu cum duobus aliis è familia mortuus est, annis abhinc propemodum viginti quinque. *Cardanus lib. 2. de sanit. tuenda cap. 43.*

Non omittendi, qui è rubis spinetis vere nascuntur, quos spinulos, prunulos, cardeolosque nominant, rotunditate clusili, modicique. Hoc genus Clemens VII. Pontifex tam avidè expetebat, ut solus patinas ex iis cœnaret nullo non die. Edixerat iis in terris, quæ ditioni suæ parebant, ne cui alteri demeterentur. Ecce, immatura ejus mors, inditio fuit, quantum intemperata vivendi ratio homini ad vitam breviandam valeret. Nam & peponibus immoderatè vescebatur. Huic Curtius. Medicus alioqui spectatissimæ doctrinæ nulla arte auxiliari potuit. *Bruyerinus de re cibaria lib. 9. cap 20.*

Egregius Pererius Jureconsultus, qui cùm nuper è suis rediret ædibus, atque in pago, appellato Vaufuenargues, hospitatus, boletis non satis elixis (qui innocentissimi putabantur) esui largiori inserviret, os ventriculi die sequenti pressum, ac gravatum coarctatumque sensit, difficilemque habuit respirationem, & in animi ferè deliquium incidit, sudoremque frigidum sudavit, ad demum servari ægrè potuit, sumptis his quæ humores crassos incidebant, vomitumque provocabant. Hinc novem post diebus ab exactis & præstitis, tam intrò quàm foris, præsidiis, quibus expurgari Boletos utrinque oportebat, nocte adventante, & diro dolore ad ventriculum recrudescente (cui nos ex absinthii communis coma, irrorata aceto acerrimo, quod ignita fumabat tegula, extemplo subvenimus) protinus Boletum vomitu rejecit, non mutatum quidem, sed penitus integrum, ac si recens comestus esset, ita ut ipso evulso à tunica ventriculi, cui adhæsisse novem illis diebus, dirus fixusque clavi instar, dolor conjecturam dabat, statim ceu Dei manu in totum levatus fuerit. *Io. Belfortiu com. ad lib. Gal. de urinis pag. 121.*

Venit in mentem Bernardi Medices Foroliviensium Antistitis amplissimi, qui non multos ante annos mense Septembris, fungos quos porcinos vocant, elixos, assos, frictos, immoderate devoravit; deinde post duas horas anxietatem, & angustiam intolerabilem sentiens in ore ventriculi, aliquam partem ex ipsis evomuit, sed paulo post somno oppressus, adeò redditus est attonitus, ut neque excitaretur à candente ferramento, ad verticem & occipitium admoto a Medicis, in quorum numero & nos fuimus, ita ut quamvis nullum relictum sit præsidium intentatum, tamen initio tertiæ diei interierit. Sed cùm à cognatis rogaremur, verisimilene fuisset illos fungos fuisse aliquo veneno contactos, respondimus satis per se fungorum copiam posse hominem necare: neque opus esse veneno inficere ferreas pilas grandiores, quas in hostes jaciunt tormenta muralia, ut ridiculus cujusdam castelli præfectus facturum minabatur, cum suo ictu protinus illos interimant. *Vidus Vidius med. part. 2. sect. 2. lib. 2. cap. 3.*

Accidit Pisis juveni à pedibus Andreæ Nobilii legati Lucensis, qui cum fungos stipariolos (ita enim appellant eos, qui oriuntur inter scopas, quas Pisani *stipas* dicunt) temerè comedisset, magnam molestiam in ventriculo sentiens, nausea & vomitu prehenditur, tum in delirium incidit, non quidem furiosum, sed ridiculum ac pene jocularium, quem ruta & nasturtio ex oxymelle curavimus. *Idem eodem loco.*

Non hic fungorum omnium naturas, species, & cætera ad hos spectantia enarrare statuimus, sed obiter unum tantùm genus maximè omnium pestiferum, & ad suffocationes, seu (ut ajunt) strangulationes inducendas promptissimum declarare. Constat autem hoc duplici parte, pediculo scilicet, & tegula, seu pileolo. Ast sicuti cæteris ferè omnibus tegula convexa est superiore parte, in hoc concava reperitur, ut aquam contineat dum pluit: inferiore verò tota, pectinatim incisa, colore est lacteo, lacque edens quacunque parte dividatur acerrimum, atque etiam ad suffocationem faciendam promptissimum, quamvis non devoretur, sed tantùm summitas linguæ intingatur: similem etiam affectum præstat momentum crudi fungi, puta ad magnitudinem ciceris mansum, non tamen devoratum, adeò ut tithymali acrimoniæ nulla in re cedere videatur. Quamobrem credendum esse puto, Pausaniæ filiam (de qua Hipp. meminit, cum dixit: *Ex fungi crudi esu anxietas tenebat, strangulatio, dolor ventris, aquam mulsam calidam bibere, ac vomere profuit, & balneum*) ab hoc genere fungorum fuisse affectam, fortè etiam & familias, de quibus Plinius, & alii scriptores narrant. Jamjam tertius appetit annus, ex quo non longè à Rothomago generosissima ac splendidissima familia quædam, post esum fungorum, omnes illicò in labores inciderunt, nempe in vomitûs gravissimos, alvi fluores, an animi deliquia, quæ symptomata non parum suspecta patientibus se præbebant: tandem citra ullum noxæ vestigium, post paucas horas, solo naturæ officio (nam in agris erant, à Medicorum pharmacopolarum g

præsen-

præſentia remoti) liberati ſunt. Quam rem cum hi poſt aliquot dies mihi exponerent, dicerentque ipſosmet fungos collegiſſe in campis, ſtatim poſtulavi num tales eſſent, quales ſuperiùs notavi, annuerunt, locumque dixerunt unde orti eſſent, quo in ſolo & ego aliàs non paucos id genus videram, multisque nobilibus horum virulentiam patefeceram. Locus autem erat agreſte ambulacrum quercubus raris conſertum, non admodum umbroſum, nec humens: nam facilè ſimilibus in locis naſcitur, præcipuè etiam juxta itinera, & nemorum margines, quas non diuturna umbra vel humor fovet multus. Reperitur autem à medio vere ad medium usque autumnum: verùm autumno frequentiſſimus eſt, ut cætera etiam genera fungorum. Abundat in Italia, ac in tota Gallia. Sunt qui mihi dixerunt, ſe ex iis plerumque & abundè comediſſe citra injuriam, qui tamen, cùm meo conſilio ex crudo deguſtaſſent, coctos attingere ſubinde non audebant. Fieri tamen poteſt fortè, ut ab elixatione eſculenti reddantur, acrimonia congenita reſoluta, non ſecus atque alia omnia acria, quæ ebullitione & diutina maceratione miteſcunt. Sed hac in re putarem ſatius eſſe ab iis abſtinere, niſi aliorum ciborum extrema penuria cogeret. *Botallus in Appendice ad lib. de Medici & Ægroti munere.*

Memini Catapotiorum ex maſtiche, aloë, & agarico, ſcrupulorum duorum pondere, aſſumptione, Epiſcopo Caſtelamarenſi Tridentina in Synodo, profluxiſſe alvum ad quadragies, non aliud cauſantibus nobis, quàm vitioſum fortè tum in compoſitione Agaricum. *Jul. Alexand. lib. ſalub. cap. 2.*

Observatio II.

De nocumento eveniente à fungis.

PUella Ruſticana, ex villa ad me delata, ætate ſeptendecim annorum, oris ventriculi eroſiones, doloresque ingentes patiebatur, febriebat, & lotium craſſum turbulentumve emittebat, adeò ut jumenti quis diceret. Jam quum cauſam, unde morbus originem traheret, inquirerem, ſe ignorare reſpondit. Preſſa itaque ac coarctata doloribus, anxietatibus, ac reſpiratione difficili Villica hæc, tunc in animi deliquium incidit: Quibus animadverſis, illicò vomitorium hoc parare jubeo, quod habet. ℞. *Sem. raphani, anethini, an. unc. mediam, in aqua fiat decoctio, quousque maneant unciæ octo facta colatura, adde oxymelitis ſimplicis uncias duas, agarici ſcrup. j. miſce, & bibendum dato*: quo parum vomuit: & dolor illam gravabat, ob quem venam communem brachii ſecare juſſi, ſanguinisque unc. vij. detrahere; quo depoſito, dolor minus cœpit, & meliùs habuit. Non omnino tamen à dolore libera fuit; ſed potiùs interdum corripiebatur. Ut verò humorem illum refrænaremus, ac expulſioni pararemus, ſic orſi ſimus. ℞. *Syr. de matricaria, de betonica, de hyſſopo, ana unc. unam ſemis, aquarum Origani, fœn. hyſſopi, ana, unc. j. miſce*, & jejuno ſtomacho tepidum bibat, & ter iteretur. Ac ſequenti die, quum è rure ad me rediret, variaque cum ea & ſponſo confabularet: ecce nocte antea quàm malè haberet, mihi exponit fungos cœnaſſe: quod cùm audiſſem, illicò deprehendi ſymptoma illud ab humore craſſo, pituitoſo, ex fungis venenoſis antea ingeſtis, ortum traxiſſe: ſequenti igitur die, quum jam perciperem hanc difficulter vomere, ſic pharmacum parare juſſi, ut infeſtantem humorem illum è ventriculi ore pellerem, quod ſic habet. ℞. *Agarici noviter in paſta cum oxymelite ſcillitico parati, drachmas duas, elect. Eleſcoph. diacarthami, ana drach. ij. & mediam, in decoctione hyſſopi, origani, & pulegii quantum ſuffecerit, miſce fiat potio cathartica*: quâ optimè egeſſit, & immunis ac ſana evaſit: tribus porrò ſequentibus diebus theriaces drach. integram quolibet manè, jejuno ſtomacho, cum vino generoſo deglutiret conſului. *Luſitanus cent. 1. curat. 39. curat. med.*

Observatio III.

Mulier ex fungis comeſtis inſana facta.

QUod fungi peſſimi ſint ſucci, conſtat ex hiſtoria ruſticæ, quæ fungos cum nocte quadam cœnaret, in morbum quendam graviſſimum incidit, à quo inſana permanſit. Atque inde ruſtici vicini contendebant, in quodam fungorum genere, quos comederat, ſpiritum malignum (ſic enim illi loquebantur) incluſum eſſe: ignorantes fungorum alimentum, craſſum, frigidum, & pituitoſum, praviq; ſucci & venenoſi eſſe, à quo non ſolùm morbi, ſed etiam mors ipſa evenire poterat. *Foreſt. in Scholio ad obſerv. 116. lib. 10.*

Observatio IV.

De Convulſione ab utero ex fungis comeſtis orta.

PUella nobilis, cui Almatas nomen erat, juvencula formoſa, annos (plus minùs) octodecim nata, in Haga Comitis habitans, ab uteri ſuffocatione, in motûs ſpaſmoſos, ſeu convulſivos horribiles incidit, ita ut ſtrictiſſimè maxillæ convulſæ os occluderent, & caput ſubinde retrorſum magna vi convelleretur. Et (dictu mirabile, quod monſtrum, quam deforme ſpectrũ, quod miſerabile, inquam, terriculamentum) in hanc calamitatem hæc ipſa illapſa, ridentis ſpeciem exhibebat: ſed profectò non ridebat, quamvis Sardonico riſu convulſis muſculis, multis miſerandum ſpectaculum præberet. Maxillisque ita convulſis, ore ſubinde adeò ſtrictè occluſo, ut ne acum intromittere poſſes, ipſis dentibus miſerè quoque ſtridentibus, & invicem fixis. Hujusmodi autem paroxyſmi crebrò redibant. Non loquebatur ob convulſionem, neque loqui poterat, quamdiu in paroxyſmo eſſet: oculi ſimiliter convellebantur: aderant manuum & pedum vehementiores contractiones, ſed ſine tenſione. Permanebat autem in tali ſtatu per ſex integros dies, modò pejùs, modò paulò meliùs habens, at rarò ſine convulſione malum perſeverabat. Hugo Nievenius Haganus Medicus, familiaris noſter, eam tunc tractabat & curabat, per nodulos odoriferos ſubtus in utero detentos, & per alios malè olentes naribus objectos, quibus quantum potuit, malum levabat: adhibitis quoque cucurbitulis levibus ipſis coxis, pro diverſione & paroxyſmi levatione appoſitis: pilulis quoque deglutitis, quas ad uterum & convulſionem facere putabat. Verùm omnibus iſtis præſidiis nondum juvantibus, ſexto die hujus mali me vocarunt: Ego autem, cùm puella ſatis carnoſa eſſet & robuſta, de vena ſaphæna aperienda mentionem feci, hoc enim ſaluberrimum remedium à Medico prætermiſſum ob motûs ſpaſmoſos, quibus per intervalla afficeretur. Verùm cùm ſubinde leve aliquod intervallum fieret, eo tempore, ut venam ſecaremus, propoſuimus: cui Medicus ſtatim, ut vir probus, conſenſit, & ſecta venâ miraculi inſtar omnia dicta ſymptomata ſtatim poſt ſanguinis miſſionem ceſſarunt. Interim decoctum paratum ex herbis, quæ cerebrum, tum uterum reſpicerent, & nervos roborarent, ex ſalvia, herba paralyſis, betonica, artemiſia, matricaria, ſtœchade, quibus folia ſenæ & agaricus incocta erant, cum ſem. aniſi & pauco zingiberis propinavimus. Oportebat autem & rationem membri mandantis, & recipientis habere, tam cerebri, quàm uteri; ne alioqui cerebrum debilitatum ex convulſione, quamvis per conſenſum, gravius aliquod malum, ut epilepſiam, apoplexiam, inferret. Cùm bis ex hoc decocto ſumpſiſſet, ſatis benè alvum depoſuit, & rectè convaluit. Et cùm jam rectè loqueretur, quod ante venæ ſectionem facere non potuit ob convulſionem, quamvis ſemper mente conſtitiſſet, & ſoluta alvo, nunc perfectè loqueretur: narravit nobis malum hoc contractum fuiſſe, partim ex frigore, & inordinato modo vivendi: nam & fungos

antea comederat uvas, fructus immaturos. Quamobrem tunc huic vinum generosum concessimus, cum atteri suffocatio jam cessasset, postquam prius ex medicamento purgante satis repurgata esset, cum & prius nonnulla per se evomuisset. Hoc autem vinum stomachum roborat, & fungis optimum remedium existit. *Idem obser. 116. lib. 10.*

OBSERVATIO V.

Ex esu fungorum ... laborans, magna difficultate restituitur.

MEmini Dominum de C... maritum filiæ Bronchorsti in Aleamarte, ex esu fungorum desperatè laborâsse, & tandem in febrem ... & ab Antonio Halvero ... tempore tunc Lovanii adhuc studerem; postea ab ... & Cosma Halemensi Medico magna cum diligentia curatum fuisse. *Idem in Scholiis ...*

† Mortem ... fungorum notavit *Schol. ... Cent. 4. consil. 79.* Vomitum verò ac rupturam *H... Cent. 4. obs. 35* quin & etiam ex tangendo contactu symptomata varia commemorat ... Consul. insuper *Zacut. de PP. Med. Hist. ... 672. ... b. Consil. 66. ... 304.*

DE SUCCIS.

OBSERVATIO I.

Scammonium ... dilutum plerumque lethale.

UNum in præsenti non prætereo, quod Actuarius memoriæ commendavit, dignum sanè ut omnes Medici præ oculis habeant, scilicet quod Scammonium juribus & brodiis ... Scammonium non ... inferendum, quod experientia compertum est, ... Quod ... Medici ... suadeo, ut non Scammonium ... in potu tradant, cum inde ... ut Venetiis vidimus ... Samuele Abarbanel..., qui ob epotas ... pilulas, vitam cum morte commutarunt. *Lusitanus Comment. ad cap. 171. lib. 4. Dioscor.*

OBSERVATIO II.

Euphorbio ... necatus æger.

REferam obiter exemplum cujusdam Empirici, qui vicinum quendam nostrum in podagræ dolore, auxilio prætereuntis ... curaturum se promiserat: Audierat enim ... homo, pilulas, quæ ab Euphorbio in Officinis nomen habent, huic morbo sæpius profuisse. Ex solo igitur Euphorbio confici pilulas à speciario, non minus quàm ipse erat, imprudenti, jussit: assumptis Catapotiis, ... eodem die æger correptus fuit, atque altero sepultus. *Alex. Benedict. pract. lib. 12. cap. 17.*

OBSERVATIO III.

Opio extincti.

PAter Licinii Cecinnæ, viri prætorii Bavili in Hispania, tædio morbi, hausto opio periit. *Plin. lib. 20. cap. 18. N. H.*

Rasis 9. Cont. scribit se vidisse ex supposito opio quosdam mortuos fuisse. Et *Gal. 2. de morb. vulgarib.* asserit, quod suppositum fuit opium ano quorundam, ad mitigandum dolorem, ex quo mortui sunt. Et *Avicenna in ... ...*, sic scribit: Vidimus qui supposuit sibi collyrium, est autem collyrium Avicennæ suppositorium, ex opio, & est mortuus. *Marcello Donato citante hist. mirab. lib. 4. cap. 18.*

Vidi puerum, cui suppositum fuit opium, propter tenesmonem, extinctum fuisse. *Nicolaus serm. 2. cap. 11.*

Et vidi virum in senectute constitutum, cui immissum fuit clystere cum opio, propter sedare dolorem colicum immensum, quem patiebatur homo ille, & mortuus fuit. *Idem serm. 2. tract. 1. cap. 15.*

Ne sis audax in administratione narcoticorum. Vidi enim in quadam nobili muliere, quæ cùm stetisset per plures dies quòd non dormierat, Medici decreverunt, ut sibi supponeretur collyrium quoddam longum opiatum, quod cum filo communi appenso, ut extrahi posset, adhibitum: quæ cum supposuisset, statim cœpit dormire. Medici autem præceperunt ancillis, ut cum incepisset dormire, extraherent illud collyrium: quæ omittentes ipsum, & non extrahentes, taliter profundata est in somno, quòd nunquam evigilata est, imò perpetuo dormit. *Mar. Gattinaria cap. de passio colerica in 9. Rasis.*

Jacobus Justinianus, Patritius Venetus, in dentis dolore, Patavii, imposito oleo opiato, sopore perpetuo extinctus est. *Alexand. Benedict. lib. 6. cap. 13. de curand. morb.*

Nelphus, de quo elegans Aurelii Augurelli ode, facti continens historiam, extat. Cum in certamine equestri, Patavii victor extitisset, deposita galea, ut respiraret, ab invidis, quòd plebejus esset, copioso illitus opio, extinctus est. Nam calor galeæ, tum spiritûs hauserant, quicquid halitus perniciosi intra cassidem continebatur. Calore autem venarum oscula omnia patebant: inde statim receptus intra penetralia: hominem strangulavit. *Cardanus de subtilit. cap. 18.*

Medici apud Italos homines facinorosos, qui morti addicti sunt, certo anni tempore à præfectis impetrant, insectionis usum: & quo rei medicæ studiosi in re Anatomica exerceri possint. Itaque ne ulli humores dissipari contingat, aut crassiores spiritus evanescere, omnia quæ sè aperte protrerant: opii hoc est, succi nigri papaveris binas, ternasve drachmas ex vino meracissimo, mortem connientis exhibent, quâ potione hausta, primùm exhilarescere incipiunt, velut risu Sardonio perfusi: mox in somnum soporemque resoluti, morte sopiuntur. Tanta siquidem pernicitate venas ac vitalia corripit, ut dissecto eorum, qui opio potionati sunt, corpore, certum admodum compertum sit. *Lemnius de occult. nat. mira. lib. 2. cap. 52.*

Cùm essem Pisis, Dux noster, corpora Justitiæ tradenda Anatomicis exhibebat, ut morte qua sibi videbatur, ab ipsis interficerentur. Nos autem uni exhibuimus drachmam opii, & spatio septem horarum ipsum interfecimus. Exhibuimus autem quandoque alteri laboranti quartana, qui post potum statim rigore affici cœpit: cui maximus calor inde successit, neque mortuus est, utpote victo à calore naturali ipso opio. *Fallopius tract. de Compos. medic. ament. cap. 8.*

In urbe nostra, Turca captivus Illustris Comitis Bonifacii Torelli, à se pariter sub se ipsius Comitis commorante, coëmpto opio, eoque deglutito, extinctus est. *Marcellus Donatus hist. med. mirab. lib. 4. cap. 18.*

† Comatis ex opio per clysterem injecto meminit *Salmuth. Cent. 2. obs. 97.* & Opii pro apio exhibiti *c. d. obs. 90.*

OBSERVATIO IV.

Mel venenatum.

QUidam Medicis duobus ad unguentariorum officinam conspectis, attulit ad eos mel, venditurus scil. Illi, ubi gustassent, de pretio disceptant: at hic, tanquam illi parum offerrent, propere subducit sese: verùm Medicorum neuter servatus est. *Galen. lib. 10. de simplic. med. fa. ult. circa initium.*

Mella quoque venenata fiunt. Heracleæ in Ponto quibusdam annis perniciosissima existunt, ab apibus facta. Nec dixere Authores è quibus floribus ea fierent. Nos trademus quæ comperimus: Herba est ab exitio, & jumentorum quidem, sed præcipuè caprarum, appellata Ægolethron: hujus flores concipiunt noxium virus

virus aquoso vere marcescentes. Ita fit, ut non omnibus annis sentiatur hoc malum. (De evonymo id *Theophrast. cap. ultim, lib. 3. hist.* de rhododendro, *Dioscorid.* ob aconitum, venenatum esse idem author prodit *lib. 6.*) Venenati signa sunt, quòd omnino non densatur, quòd color magis rutilus est, odor alienus, sternutamenta protinus movens, quòd ponderosius innoxio. Qui edere, abjiciunt se humi refrigerationem quærentes, nam & sudore diffluunt. Remedia sunt multa, quæ suis locis diximus. Sed quoniam statim repræsentari aliqua in tantis insidiis oportet: mulsum vetus è melle optimo & ruta: salsamenta etiam, si rejiciantur sumpta crebrò. Certumque est, id malum per excrementa (quæ sumpto eo melle rejiciunt ægri, sputo, vomitu, alvo) ad canes etiam pervenire, similiterque torqueri eos. Mulsum tamen ex eo inveteratum, innocuum esse constat.

Aliud genus in eodem Ponto gente Sannorum, mellis, quod ab insania, quam gignit, mænomenon vocant. Id existimatur contrahi flore rhododendri, quo scatent silvæ. Gensque ea, cùm ceram in tributa Romanis præstet, mel (quoniam exitiale est) non vendit. Et in Perside, & in Mauritaniæ Cæsariensis Getulia, contermina Massæsulis, venenati favi gignuntur: quidamque à parte, quo nihil esse fallacius potest, nisi quod livore deprehenduntur. *Plinius lib. 21. cap. 14.*

In Heptacometarum arboribus venenati genus mellis nascitur: quod haustum stupefacit & mentem consternat. Eo tres Pompeji cohortes, in potu dato, ab ea gente interemptas fuisse memoriæ traditum est *Rhodig. cap. 30. 18.* Populos eos in Ponto Stephanus collocat: & Scythicum montem incolere scribit.

Apud Trapezuntem in Ponto mel ex buxo defluit gravis odoris, quo ἔκφρονες & amentes fiunt. *Rhodig. cap. 35. 23.*

OBSERVATIO V.

Hiucæ succus lethalis: è cujus farina panis conficitur.

PAnis genus ex hiucæ fit radice. Herba similis cannabi, radix tamen ipsa carotis similima, sed major: intus tamen candida, exterius aspera, & coloris vinosi fermè. Illud in hujus speciei quadam mirum ad modum, quòd humanam conditionem referat: nam panis ipse salutaris homini, & anno servatur, qui fit ex radice expresso jam succo: succus autem ipse haustus illicò necat, nec ullo fermè auxilio sanari potest. Ita (ut dixi) mors ipsa cum salute conjuncta est, & perpetuò cubat. Eapropter dum panem conficiunt, diligenter omnem exprimunt succum, quem è genere succi cicutæ, sed validiorem esse constat: nam qui ibi voluntariam oppetunt mortem, potu illius semet occidunt: quasi lene exitium afferat. *Cardanus de subtilitate lib. 12.*

Cur Hiucæ succus lethalis, farina salubris est? Eo modo, quo porri succus perniciosus, porrum ipsum editur sine noxa. Ratio pendet à duplici causa. Una est, partium tenuitas: unde est facilitas penetrationis: altera est libera qualitas & facultas ad nocendum in succo ipso: posteaquam soluta est societas, quam inierat cum terrestri parte, à primordiis ipsis ortûs ipsius plantæ: quę pars adversa qualitate ferociam ejus ita cohibebat, quemadmodum crassitie sua tardabat celeritatem. Quę præterea de Hiuca nobis comperta sunt, his adjungenda censeo. Folio est sambuci. Radix humanæ coxæ complet crassitudinem. Eam redigunt in pollinem, pumicum aut cotium attritione. Tum in manicam indunt (sic enim vocant laneam cucullam, quod nos colum, Pharmacopolæ) aquam imponunt, ut, expressione transmittant succum. Ille liquor lethalis est. Pultem, quæ reliqua est, exponunt soli, sacchari candi specie. Siccatam farinam, aqua subactam, in panis modum formant: quem panem Cassavi nominant. *Scaliger exercit. 153. num. 5. & 8. ad subtil. Card.*

DE TOXICIS.

OBSERVATIO I.

Pharici, quod nonnulli Gallorum ex helleboro Toxicum Limeum quoque appellatum censent, venenum & antidotus.

PRætereundum non est, quod Pharicum veneni erat genus, μυνδινὸν quoque nuncupatum, quemadmodum annotat *Nicandri Scholiastes*, seu ab inventore dictum Pharico Cretense venefico, ut placet Praxagoræ: vel ab Arcadicis Pharis, ut nonnullis: vel à Pharis in Thessalia, ut quibusdam: vel ab ea quæ est in Lacedæmonia Pharis, ut aliis: vel denique à Pharo insula, ut ego suspicor. Undecumque verò venenum hoc nomen habeat, de eo nihil interest. Peccatum autem illud Matthioli flagris dignum est, quod ipsum etiam de se prodere, *in rhapsodiis ad sextum Dioscoridis lib.* non puduit: dum scripsit: se apud nullum scriptorem consequi potuisse, simplex an compositum esset medicamentum pharicum. Quis enim æquo animo ferat tam supinam negligentiam? Decuitne eum, qui antesignanus Dioscoridis interpres haberi vult, tam lippis oculis legisse, quæ ipsemet Dioscorides habet? Annon in methodo universali curandæ malignitatis venenosæ, pharicum palàm inter plantas reponit? *Stirpes*, inquit, *sunt smilax, quam Romani taxum appellant: Solanum manicum, quod & dorycnium dicitur: ranunculus Sardonius: papaver corniculatum: Pharicum.* Scribonium verò Largum etiamne inspexit unquam? Nam Hesychium non legisse eum minùs miror, quando, si velit, non possit. Atqui uterque pharicum ex pluribus componi scribit. Potius ergo nihil commenti scribat Matthiolus, quàm quod suam tantam & ignorantiam & negligentiam apertè prodat. *Philarchus in 6. historiarum*, referente *Athenæo libro dipnosophistarum tertio*, memoriæ prodidit, cotonea mala odoris sui præstantia lethalium venenorum vires retundere, eorumque vehementiam hebetare. Addit, pharicum, præsens alioqui venenum, in patinam adhuc cotoneum, vel ejus salgamum olentem inditum, ignavum fuisse, ac languidum: nec non à peculiari sua natura, viribus exhaustis, defecisse: ac ita incolumes & illæsos evasisse omnes, quos insidiantes venefici eo potionarant. Idque tandem compertum fuisse illorum relatu, qui venenum vendentes, rem ita habere deprehenderant. Ex qua Philarchi asseveratione conjicere licet, pharicum, aut idem esse cum veneno, quod Hispania hodie ex radicibus hellebori albi conficit, de Balestæra, & de Jerva vocato, aut parum omnino ab eo differre. Nam si in cubiculum, in quo sit reposita innumerabilis vasculorum pharmaco de Balestæra plenorum multitudo, inferatur vel unicum tantùm pomum Cotoneum, illicò evanescit noxia veneni qualitas, ac mutata natura lethale esse desinit. *Guillandinus commentario de papyro memb. 5. pag. 86. 87. 88.*

Plinius lib. 25. capitis quinti calce scribit, Gallos olim tinxisse sagittas in venatu, helleboro, circumcisoque vulnere teneriorem sentire carnem affirmasse. Ut suspicari possimus Limeum herbam appellatam à Gallis, (quâ eos sagittas in venatu infecisse medicamento, quod venenum cervarium vocabant, refert *idem auctor lib. 27. cap. 11.*) non discrepare ab helleboro. Et graviter errare illos, qui herbam thoram vocari Limeum crediderunt. *Guillandinus Comment. ad memb. 5. lib. de papyro Plinii pag. 86. 87. 88.*

Aristoteles refert Celtas Gallos habere pharmacum, quod Xenicon vocant, tam præsentis veneni, subitoque putrefacientis, ut quam primùm animal, aut cervus eo læsus conciderit, confestim currant venatores, antequam

quam virus penitius dispergatur aut putrescat, carnemque sauciatam telo virulento excidant ad spithamisq; circa vulnus latitudinem: Hujus antipharmacum inesse tradit folium quercus & fagi, aut aliud folium, quod à corvis qui eo sibi medentur, coracinum appellant. *Langius ex Aristotelis mirab. auscult. lib. 1.*

OBSERVATIO II.

De Hispanorum Toxico ex veratro seu Helleboro, ejusque ex Cotoneo alexipharmaco.

PAratur è radicum albi veratri succo, arte quadam venenum præsentaneum, quo illinendis sagittis quibusdam in locis utuntur venatores. Id, ut nos sæpe in brutis animalibus, & gallis gallinaceis periculum fecimus, ubi sanguinem contigerit, facto cum sagitta vulnere paulo post vulneratum animal interficit. Verum enimvero me non in parvam adduxit admirationem, quod devoratum, nisi magna fuerit quantitas, nihil fere incommodi afferre soleat. Ideoque eo ipso veteri venatores adsuerant Hispani, cum purgationes moliri cupiunt. Ob id nihil mirum si ferinæ carnes hoc veneni genere infectæ, nihil prorsus comedentibus obsint; verum ubi facto à jaculo vulnere, sanguini se immiscuerit venenum, nullo alio anti loto servari animal potest, nisi devoratis cotoneis malis. Id quod à Cæsare Ferdinando primo, Domino meo clementissimo, pluries audivi. *Matthiolus comment. ad lib. 4. cap. 142. Dioscor.*

Illinit sagittas Hispania succo hellebori albi. Id est in venatione venenum cervis, si modo ad venas venerit, & sanguis id vel minimum combibat, pereunt, conciduntque haud ita multo interjecto tempore, vel ex minimo vulnere, modo cruori levi etiam contactu occurrat. Inde quippe a minutissimis venulis per majores subinde delata ad cor veneni vis, spiritus confestim destruit omnes vitales. Eadem (mirum sed certum) sola mali Cydonii fragrantia, si præsentis sentiat vim, sic hebetatur, sic evanida fit, ut nocendi extemplo potestatem omnem amittat, exhaustis statim viribus omnibus languescens. *Iul. Alexandr. salubrium lib. 10. cap. 5.*

Hispani milites contra Afros pugnaturi, cotonea mala secum ferre olim consueverant ut à venenatis telis forte læsi, ea tanquam antidotum saluberrimum comedendum in promptu haberent. *Cyriacus Lucius de ligni ... ratione, natura & viribus.*

Hisce temporibus aucupes & venatores ex veratro sive helleboro conficiunt medicamentum præsentaneum & celeritate necandi superans omnia venena: hoc lethales sagittas inficiunt, & damas sylvestresque capras occidunt. Hoc veneni genus si gallis silvestribus, vel gallinis domi nutritis, ad devorandum objicias, nihil nocebit; sin autem acum eo medicamine inunctum per crus vel pedem trajicias, ita ut sanguinem prolicias: mox velocissima mors sequitur, cum convulsionibus corporis totius, & oculorum: cujus rei ea fortassis ratio reddi potest, quia quum id virus devoratur, propter caliditatem, quæ est in ventriculis illorum animalium, & propter longissimam à corde distantiam, vis veneni resolvitur nec ad cor penetrare potest, at vero quum sanguis per puncturam eo veneno afficitur, propter communionem, quæ est inter venas & arterias, cum corde, dicto citius ad illud veneni facultas permeat, & vitam prosternit. *Ant. Ludovicus Olisiponensis lib. 3. de occult. prop. cap. 3.*

In memoriam mihi revocas ea, quæ D. Ferdinandus S. M. Imperator, de succo hellebori albi, quo venatores Hispani sagittas inficiunt, & feras, maxime autem cervos interficiunt, commemorabat. Ineunte æstate, inquit, succum ex tota planta exprimi, eumque æstivis diebus in sole præparari atque in bovino cornu asservari. Cautionem autem summam ab iis, qui uti volunt adhiberi, ne odor, qui è cydoneis exspirat, hunc succum attingat: Subito enim omnem lædendi vim amittere. Cæterum si lingua degustetur, innoxium esse: sanguini vero communicatum, exitiosum. Addebat hoc, si quis acu saltem eo succo infecta punctim læderetur, & exiguum vulnus acciperet, paucis horis post extingui. Cervos vulneratos primum quasi obstupescere, & perturbari, ita ut visus illis ereptus esse videatur, circumire in gyrum, concidere deinde & ad summum intra dimidiæ horæ spatium extingui. Carnem innoxiam esse, ac tantum eam partem, quæ vulnerata est, abjici. Eadem hæc generosissimus Palatii Imperatorii præfectus, dominus Adamus Dietrichsteinius commemoravit & confirmavit, atque hoc addidit: Asello, cui ex oneribus ferendis dorsum attritum, atque sauciatum fuerat, impositum cervum eo modo, ut dixi, vulneratum & interfectum: sanguinem qui ex vulnere manabat, asini vulnus attigisse, atque isto modo asellum sic infectum, ut priusquam impositum cervum domum perferret, in itinere mortuus concideret. Fuisse etiam quendam perverse & scelerate malum, qui dum conjunx καταμήνια haberet, pudet dicere quomodo, succum illum ei admovit, & mulierem extinxit. Imperatorem Rudolphum II. Augustum, vulnerasse sagitta cervi tenerum & lacteum cornu, eumque statim fuga, tanquam nullum vulnus accepisset elapsum. Post aliquot horas, cum ex venatione redirent, mortuum repertum: Lacteum enim humorem istum germanum esse sanguini. *Crato lib. 2. pag. 227. ad Thom. Iordanum.*

OBSERVATIO III.

Dacorum & Dalmatarum Toxicum.

HErba quam Græci helenium appellant, incolæ patrio nomine Ninum indigitarunt. Est autem Ninum dictio barbara, qualem herbæ exoticæ plerumque habent. Hanc herbam Daci & Dalmatæ telorum suorum cuspidibus aspergere dicuntur: & simulac sanguinem vulneratorum contigerit, è vestigio illos interimere, ab ipsis vero sine noxa comedi, cervosque qui in venatu transfodiuntur, magnam perniciem postmodum venatoribus importare, nisi statim ab ipsis comedantur. *Galen. lib. de Theriaca ad Pisonem, cap. 10 & Paulus Æginetæ ex eodem, lib. 6. cap 88.* Quidam pro helenio helleborum legunt: Alii belenium.

OBSERVATIO IV.

Adversus Toxicum, quo Cannibales suas sagittas inficiunt, antidota.

VEnenis & toxico perniciosissimo, quo Cannibales suas sagittas illinunt, resistere paucis abhinc annis experti sunt nonnulli: nam ante sublimatum vulneribus inspergere solebant. Toxici autem vires infringere hac ratione didicerunt Hispani.

Contigit ut quidam Cannibales in suis cymbis ad D. Ioannis de portu divite navigarent, Indorum, atque etiam Hispanorum (siquos reperissent) telis suis venenatis conficiendorum causa. Eo appellentes, Indos & nonnullos Hispanos conficiunt plerosque autem vulnerant: cum vero sublimato carerent, à quodam Indo edocti sunt, ut Tabaci succum expressum suis vulneribus imponerent, & ipsa deinde folia trita: sedati sunt illico dolores, & ea symptomata quæ hujusmodi venena subsequi solent, venenum superatum, vulnera deinde curata. Ex eo, foliis hujus plantæ adversus venena uti ceptum est. Rex ipse Catholicus ejus vires experiri volens, cani vulnus infligi jussit in gutture, & toxico, quo venatores utuntur, illini, & paulo post foliorum Tabaci succum satis copiose instillari, & ipsa folia trita supra vulnus ligari: liberatus est canis non sine omnium admiratione. *Nicolaus Monardis lib. de simpl. medicament. Occident. Indiæ, pag. 23. & 24.*

Superiore Octobri venit ad nos affinis meus Alphonsus Garcias, strenuus miles, qui se verum Alexipharmacum invenisse ait, adversus perniciosum illud toxicum, quo Cannibales in bello & venationibus utuntur, (solâ enim ferina & humana victitant) deguntque à Chareas ad Chile usque Peruanas provincias. Est verò ea planta, ut ait, foliis latis plantagini Hispaniæ haud absimilibus, quæ trita & vulneribus imposita venenum extinguit, & à symptomatis illis liberat quæ toxicum generare solet Pro magno thesauro æstimant Hispani, eam plantam se invenisse, quoniam illius præsidio tuti: hostes suos Indos non ita metuunt, qui duntaxat illis formidabiles erant, toxici illius præsentaneam mortem adferentis causâ: infinitos siquidem Hispanos trucidarunt, quos tamen esui aptos negant, & duriore carne esse, nisi trucidati tres aut quatuor dies priùs macerentur.

Intellexi lapidum Bezoarticorum pulverem vulneribus sagittarum toxico illitarum utilissimè inspergi. In summa hunc lapidem alexipharmacum esse perniciosissimi illius toxici, quo sagittas suas illinunt, ad sese mutuo conficiendos, atque etiam nos Hispanos; quorum plerique, post vehementes cruciatus & furores mortui sunt nullum auxilium invenientes: tametsi in sublimato vulneribus insperso nonnulli levamen senserint; verùm si toxico recenti illitæ sagittæ sint, præsentaneam perniciem adferunt, nec sublimatum prodest. *Ex epistola ejusdem Monardis, citato libello adjecta.*

Observatio V.

Toræ Valdensium Toxici mortifera vis.

Scribit ad me quidam amicus his verbis: Valdensis quidam mihi affirmavit: Toram herbam quandam à suis vocari, ex cujus radice, aliquandiu servata loco humido, & contusâ, succus exprimitur, quo sagittæ tinguntur. Quàm verò promptum & præsens venenum herbæ illi insit, ex eo cognosces, quod mihi narravit. Quum (inquit) aliquando avunculus meus procul sagittâ hujusmodi succo infectâ leviter ursum, eumque vastum attigisset, cœpit ursus magno impetu per sylvam ferri, & huc atque illuc discurrere, ita ut avunculum meum valdè perterrefaceret. Itaque locum editum conscendit, ad quem urso non patebat via: hinc cùm illum spectaret, vidit tandem longis decursis spatiis concidentem, & vitam exhalantem, quum nimirum venenum illud pervasisset cor, quod ita esse occiso jam urso deprehendit. De Toxico idem scribit Græcus interpres Nicandri: quod nostri de Torâ, quomodo scil. venenum misceatur sanguini. *Idem scribit in syn.*

Tora valet ut Toxicum. Potentissimum quoq; ejus plantæ venenum hinc esse constat, quòd (sicut ex Ant. Ptolomæo hujus tractationis scientissimo cognovi) adolescens quidam herbâ illâ diutius manibus tractatâ & gestatâ, propemodum exanimis conciderit. *Ex literis cujusdam amici.*

Audio præterea quendam manu gestasse chirothecatum & manum per chirothecam ulceratam invenisse. Aconici, foliis (scribit quidam ad me) jam aridis radicem gustavi, non sine periculo. Nam quamprimum videbatur mihi os totum ardere, ipsumque ardorem totum quasi corpus percurrere: & nisi scivissem me priori nocte & mane butyro recenti ventriculum vallasse, de me actum putassem. Ego bulbulum Toræ Valdensium gustavi altero mense, postquam lecta erat, neque amplius urentem, sed subdulcem & modice acrem inveni. Theophrast. author est, venena in altissimis montibus nasci eoque valentiora esse, quo sint sicciora: ego vero quando in Torâ hoc non verum est existimarim eo valentiora esse, quo sicciore solo nascerentur.

Valdenses, populus in montibus habitans Galliæ non procul Avenione, Italiam versus: apud hos Toram herbam abunde nasci audio, cujus succum expressum in bubulis asservant cornibus ad sagittas tingendas veneno præsentaneo, ipsi Toram & Toxicum vocant Quomodo vero præparent, nondum cognoscere potui. Facile autem conjicio, eos nihil venenati addere; neque enim opus est: & insuper venationi noceret. Nunc cum noxii aut septici nihil accedat, pars etiam proxima vulneri (ita puto) cæditur. Toxica verò quibus Bachari contra hostes utuntur, septica quædam sunt, qualia Arist. descripsit. Cæterum cùm venenum ejus citò exhalet: si succus expressus pro Toxico servari debeat, addendum conjicio aliquid, quod & putrescere succum illum & exhalare prohibeat. Utrumque ferè sal præstiterit, aut fel, præsertim si aliquid glutinosum addatur. Et forte non totus succus, sed crassior pars tantum quæ subsidit, serosâ abiectâ, servatur.

Hoc succo, ceu Toxico, & homo, & quodvis animal telo inde imbuto ictum, intra semihoram moritur: homini tamen præcipue lethale hoc malum est. Vim ejus experturi, acum eo succo inficiunt, qua ranam pungant: quæ si illico moriatur, ita præsentaneum judicant. Mortiferum negant, si divoretur bibaturve, etsi ne id quidem sine noxa fiat. Præsentissimum verò esse conjunctum sanguini; quod per sagittas contingit. Si tamen locus ictus, frigidâ mox abluatur, remedium pollicentur. Sanguis qui è vulnere defluxit etiam ad imum pedem, hoc veneno contactus recurrit, & in vulnus iterum subit: tanta in eo sanguinis vitæque aviditas rapida. Et hæc quidem accepi olim ab homine fide digno, qui cum Valdensibus ipse versatus fuerat. Radicis certè, & foliorum forma, & vis ipsa veneni, non aliud hanc Toram, quam primum Dioscor. Aconitum esse evincunt, quod & Thelyphonon vocatur, quod verendis fœminarum inditum mortis causa fit: nimirum quod illic etiam vis ejus & halitus sanguini jungatur, sive per acetabula, sive per ἀναδόσιν quandam.

Audio etiam Sabaudiæ populum esse, qui vallem quandam Lucernensem incolat, homines asperos, quod metuendi sint propter sagittas herbæ Toræ succo venenatas. Singulos domi vasculum hujus succi plenum servare ajunt: & tali sagitta ictos paulo post mori, vulnere memorabili. Ab hac valle exiisse quidam ajunt Valdenses, qui ab hujus herbæ usu Torelupini nominentur, nam lupos aliasque feras in venatione similiter hujusmodi sagittis feriunt.

Audivi etiam: si bene memini, solis in Gallia Valdensibus, privilegio quodam hoc Toxico uti licere: fortè quod eo ad venationem indigere videantur, cum montes habitent: & tanquam viri boni circa hominum noxam id possessuri existimentur. Sic & de Aconito in Ponto scribit *Theophrastus*, iis tantum qui præparare noverint, possidere concessum, cæteris interdictum capitis pœna. Aconitum seu Toram cum Ludovico in montes profectus collegi, priùs bene cognitam, de viribus periculum faciens: postquâm enim degustare jussissem, simul & ego summis quasi labris attigissem (nam priori anno, ut sumpseram, periculum feceram) torpor in brachiis, genibus, toto corpore, nescio quæ imbecillitas eum repentè invasit, & quasi omnia ejus membra labefactarentur, ut vix pedibus insistere posset, nedum unicam effodere plantulam. Ego, cum hæc videbam, jubebam depromeret Theriacæ & aliarum confectionum pauxillulum, ut veneno à corde fugato, confortaretur, & sese reficeret, donec ad casam aliquam pervenire possemus: absumpto antidoto, infra quartam horæ partem jam levamen sentiebat. Tum & ego videbar quasi incipere labefactari, sed eodem remedio usus, incolumis evasi. Sic mei scripti præsens

ſens teſtimonium habetis. Quoad ſplendorem alabaſtri in viridibus & modo evulſis quaſi animadvertitur, ſed arbitror Dioſcoridem non tam ad ſplendorem, quam ad colorem, quem in recenter effoſſis videmus, Pario marmori non multo diſſimilem, reſpexiſſe. Apud Indos radix quædam ſanguinem diffundere, & velut fugare poteſt: alia contra ad ſeſe trahere. Has inventas ajunt contra morſus ſerpentum venenoſarum, *Theoph. 9.15.* Totam nimirum & Antitoram intelligens. *Geſnerus libel. de Aconiti primi aſſeveratione.*

Observatio VI.

Curatio veneni incogniti.

IN pago quodam non procul à civitate Pithuerienſi, in qua urbe tunc praxim exercebam, juvenis exiſtens, cum ex Italia, ex Iacobi Sylvii Medici Regii commendatione anno 1545. Pithueros acceſſiſſem: eo tempore tres comederant ex uno paſtillo; & veneno infecti ſunt: atque omnes dolore intenſiſſimo circa ſtomachum corripiebantur. Unus autem ex iis lotium ad me miſit: quod cum ſpectaſſem, tenuis ſubſtantiæ erat, & viridis coloris ſuſpicionem veneni præbens. Nam urina viridis, teſte *Avicenna lib. 1. fen. 1. ſumma 2. doct. 3. de ſignificatione urinæ viridis*, ſpaſmum in pueris ſignificat, aut venenum in potu ſumptum? & ſi fuerit in ea hypoſtaſis, ſpes erit vitæ, alioqui metum incutit. Cum is qui urinam adferebat, rem geſtam narraret, magis ſuſpicionem augebat. Præſcribo itaque vomitorium medicamentum; & ut ſimul pinguia devoraret: quibus, ut poſtea intelleximus, ſtatim ab omni dolore evaſit, & curatus fuit. Alter verò, antequam conſilium peteret, ſubito interiit. Tertius autem cum intellexiſſet priorem per me ſanatum, tardius tandem & ille lotium ad me tranſmiſit, in re tam ſeria ludens. Huic quoque vomitorium præſcriptum eſt, ex decoct. raphani, & oxymelite, vel ſimili; & ſumpta Theriaca, & hic convaluit. Eſt enim Theriaca commune remedium contra venenum ſumptum: proprium antidotum præſcribere non poteram, cum non ſcirem cujus generis venenum eſſet. Quibus remediis conſopito ſtomachi dolore, uterque curatus eſt. *Foreſtus lib. 18. obſervat. 28.*

DE VENENIS EX FOSSILIBUS & metallicis.

DE ARGENTO VIVO.

Observatio I.

Argenti vivi hauſtu quidam extinctus, ſanguine in corpore, & corde ipſo coagulato.

CONCILIATOR *in lib. de venenis* narrat pharmacopolam æſtate, cum ſitiret noctu, hauſiſſe urceolum hydrargyrii. Cum manè mortuus eſſet inventus, diſſecto corpore, apparuit quod erat, ſanguinem quoque in corde coagulatum, tunc ipſum cor, ideoque frigidum videtur. Addit Conciliator, inveneruntque in ſtomacho ferè libram unam argenti vivi, &c. *Cardan. lib. 1. cap. 20. de venenis. Palmarius cap. 5. lib. de Hydrargyro.*

Observatio II.

Argenti vivi vapore per imprudentiam naribus admiſſo, hauſtoque, quidam ſubito aphonos factus concidit.

QUidam temporibus noſtris, volens vertere argentum vivum in verum, cum per aliquas ſeptimanas tenuiſſet vas ad ignem circumquaq; coopertum, quando poſtea incaute aperuit illud, quia fumus qui tunc exivit, erat acutiſſimus, ingreſſus nares illius, ſtatim deceſſit ſine loquela. *Ponzettus lib. 2. de venenis. cap. 21.*

Observatio III.

Hydrargyri virulentia fabri pocula deaurantis exemplo demonſtrata.

FAber quidam aurarius, anno Chriſti 1556. ſolius Hydrargyri vapore, graviſſima, quæ mox dicam, ſenſit incommoda. Is bis aut ter ad ſummum, dum argenteam ſupellectilem inaurabat, Hydrargyri vapore admiſſo imprudentiùs, ſtatim ſtupidus, veternoſus, ac plane mutus evaſit. Quæ in os indebātur, devorabat ille quidem: ſtercus tamen & urinam minime ſentiebat exire, neque ad aurem inclamantes audiebat. Exactis menſibus ſex accenſus humor febrim tandem acutam concepit: actum excuſſo torpore loqui cæpit, & quæſitis reſpondere, ſed perturbata omnia & confuſa. Remiſit die xx. poſt accommodatas vacuationes febris, & in lentam degeneravit; qua tandem liberato, cerebrum grave, torpidique ſenſus omnes remanſerunt, menſque ex intervallis perturbata. Hic quis opera non agnoſcit immenſæ frigiditatis & humiditatis? Sed quid hæc ut nova profero? Nonne ex iis qui vel unguento ex Hydrargyro illinuntur, vel ejus vaporem, aut cinnabaris ſuffitum admittunt, alios quotidie videas ſubito reſolutos, aut attonitos, repente conciderer quoſdam aſthmate anhelos, alios paralyticos, collo, manibus; pedibuſque tremulis vacillantes, alios ſurdos reliquam vitam miſere exigere? Hiſpanorum & Italorum aliptæ ex Hydrargyro fucum mulieribus quærentes, in quam fœda mala illas conjiciunt? Solius faciei illitu dentes his brevi lividi marceſcunt, fœtet anhelitus, faciei corrugata oculi caligant, & ſeneſcentes aſthmate pereunt. Sed rem in Hydrargyro admiratione dignam, à nullo, quod ſciam, animadverſam contemplemur. Hic enim, ſi quis rerum eventùs bene obſervet, non modo pituitoſis morbis obnoxia noſtra reddit corpora, parteſq; inprimis omnes carnoſas ſuo frigore & humore lædit, verùm ita labefactat, & ſua qualitate imbuit, vix ut corpus febre corripi poſſit etiamſi multa ſcateat cacochymia. *Fernel. lib. de Lue venerea, cap. 7.*

Observatio IV.

Hydrargyri virulentia, aurifaber admirandam at ſævam convulſionis ſpeciem incurrit: qua ille manu dextra perpetuo ventrem pulſando, non minus quam ſi argenti fruſtum ad incudem dilatare, ſiniſtra vero idem verſare, eundemque ſubinde tonum ſervare viſus eſt.

AUrifaber Noribergenſis, annum agens ultra quinquageſimum, cum jam XII. plus minus annos uſum inaurandi argentea pocula intermiſiſſet, tandem in conſtitutione aeris frigidiſſima, per biduum eundem repetivit: huic ſtatim debilitas & tremor manuum acceſſit quibus plerumque hyberno tempore ſingulis annis laborare conſuevit. Verum ut manuum firmitudinem acquireret, tentavit magno malleo fruſtum argenti cudendo diducere: utraque igitur dum actu frigida eſſent: manus ita labefactarunt, ut eadem è manibus per impotentiam retinendi exciderint. Statim tremor & motus quidam convulſivus, manuum duntaxat, inprimis dextræ, ſubſecutus fuit, qui indies auctior redditus. Ventrem adeo manus ipſæ impetu quodam percuſſerunt, licet multa ſubſternerentur, ut ferre minime quiret; imo, quod admiratione dignum, referebant omnimodam formam eam, qua uſus fuerat in cudendo argento, ea ratione, ut quælibet manuum ſuo munere fungi videretur, ſiniſtra nimirum argentum

versando, dextra verò tundendo. Corpus etiam quandoque ex nimio motu in sublime ferebatur. Quando dormiebat, quiescere interdum minus animadversum est; quamprimum verò expergefiebat, multo vehementior motus majorque dolor ingruebat. Alioquin nec de brachio, nec de scapulis quicquam conquerebatur. Narcoticis nonnihil visus est sublevari, attamen eorum vis non diu perduravit. Expurgantibus prorsus nihil adjutus fuit, quinimo omnia potius in deterius ruebant. Quò minùs corpus agitabatur, eo majore fruebatur quiete. *Doctissimus Vir, D. Camerarius, de observat. C L.V. Palmæ ad me missis.*

Observatio V.

De casu capillorum, tremore, variisque accidentibus, quæ aurifici acciderunt ex deauratione, tum quibus remediis fuerit restitutus.

CUm praxim in urbe Pithueriensi apud Gallos exercerem, anno 1545 mense Augusto, juvenis quidam octodecim annorum, addiscens artem aurifabrilem, cùm forte scyphum, vel aliud quippiam deauraret, argentum vivum, (quo tunc præcipuè utuntur) quemadmodum res penetrabilis est, cerebrum invasit potissimum ejus fumigium, seu vapor, pestiferam exhalationem à se mittens, adeo ut deinde juvenis neque dormire, neque quiescere potuerit, vel in aliquo loco quietus manere, modo in hanc, modo in aliam partem sese devolvendo. Cadebant autem huic omnes pili à capite, ita ut caluus omnino conspiceretur, mox facies supra modum pallescere cœpit, totumque corpus tremulum evasit. Hoc quidem affectu duobus mensibus laborans, omnem fere substantiam in Medicos consumpserat, licet doctissimos quosque tam Parisiis quam Aureliis consuluerat, à quibus omnibus, uti referebat, parum emolumenti acceperat. Tandem me quoque consultandi causa accessit, & casum mihi narravit quem alias nunquam præ manibus habueram, neque apud præceptores meos unquam tali symptomate laborantes curatos conspexeram: ideo tempus deliberandi (Bertrutius rectè tyrones Medicos admonet) petebam; sic enim minus, eodem auctore, erratur: quare ut cum lotio in crastinum rediret, mandavi, Interea auctores de natura argenti vivi perlegendo & perscrutando, inveni *l.16. de proprietatibus rerum, de terræ ornatu, & lapidibus pretiosis, cap.*8. de Argento vivo auctoritate *Platonis* ita scriptum: Argentum vivum calidum & humidum esse in quarto gradu constat, ex ejus effectu, cum penetret & incidat, sed actualiter sentitur frigidum: at per calorem ignis facillimè in fumum extenuatur. Diutissimè in vase solido & frigido conservatur. Tanta autem est ipsius cohærentia & fortitudo ut nulli rei possit admisceri, nisi prius extinguatur saliva: nempe cinere salviæ, & pulvere ossis sepiæ. Fumus autem hujus cùm in eum facile evaporatur, maximè obest adstantibus: inducit enim paralysim & tremorem, relaxando nervos & emolliendo. Ore acceptum, vel auri immissum occidit, Circa quod periculum maxime valet lac caprinum, in quantitate satis magna potum, cum continuo motu patientis, & peculiariter cum decocto vini, cum hyssopo & absinthio. Hæc cū perlegissem, redeunte juvene, & inspecto lotio, quod valde tenue & suspiceum erat, crudum quidem sine hypostasi, ob materiam forte magis raptam ad cerebrum, unde etiam vigiliæ immoderatæ. Iussi ut perpetuo uteretur pro potu lacte caprino, & hoc ipsum etiam una comederet cum pane, qui furfuris expers non esset, ac trium dierum. Si enim antiquior, (teste Avenzoare) jam desinit esse panis. Et quia hic ante purgatus erat à Medicis prioribus per pilulas, imperavi ut hoc decocto uteretur. ℞. *Rad. apii. ℥.ß, absinthii origani hyssop. ana M.j. semin. hormini seu gallitrici, & herbæ quæ tota bona dicitur, ana ℥.j, coquantur in lib.ij. vini tenuis & albi addendo aquæ betonicæ ℔.ß. ad consumptionem medietatis, & colatura saccharo dulcoretur.* Cum autem continuaret lactis caprini potum, ab omnibus symptomatis dictis liber evasit, & pili postea creverunt per se. *Forestus lib.8. observat.* 5.

Observatio VI.

Cuidam Mercurius assiduo usu venas penetrans, in iisdem fluere & refluere visus est, ægro, post multa frustra tentata, præcipue pimpinellæ succo restituto.

CUidā, frequenter utenti Mercurio, id evenit, ut hic tandem venas ipsas occuparit. Hinc brachio elevato Mercurius diffluere, hoc vero demisso iterum refluere visus est. Hic, multis frustra tentatis, tandem pimpinellæ succo curatus est. Posteà tamen, in superfluum fluxum Hæmorrhoidum incidens, extinctus fuit. *A C L.V. Laur. Scholtzio liberalissime ad me transmissum.*

† Noxios Mercurii effectus annotavit quoque *Hornung. Cist. Med. Epist.* 125 *fol.*280. Mortem ex mercurii usu subsecutam memorat *Hildan. Cent.* 3. *obs.* 92. *Lotich obs. l.*4. *p.*289. *Zacut. de PP. Med. Hist. l.*1. *obs.* 51. vid. etiam *Horst. part.*2. *l.*2. *obs.* 25. ubi de morbis ex fumis metallicis. *VVepfer. Exerc. in Apoplex p.*302. meminit aurifabri, qui post deaurationem forti Apoplexia mortuus est. De infelici unguenti ex Mercurio successu vid. *Hildan. Oper p.* 914.

DE SUBLIMATO.

Observatio I.

Sublimato intoxicatus cum diris symptomatibus mortuus.

PRopinato cuidam juveni à prava muliercula sublimati polline, cum delectabili contrito carnium, & sacchari, quod eadem paraverat, prægressis eadem die crebris a ventre fluctuationibus, ac vomitibus, mox cum præcordiis æstuante ventriculo, post triduum sævis supervenientibus alui torminibus, ac ichoris simul purulenti, ac combusti violentis vomitibus, quod certum habui putrefacientis veneni indicium, rejecit simul & animam. *Andreas Baccius in Prolegomenis venenorum & Antidotorum, pag.*21.

Observatio II.

De palpitatione cordis cum capitis & ventriculi dolore acuto: quibus affectibus curandis, dum vehementer intentus Medicus, methodum omnem complet, fortuito casu misero ægro, loco somniferi syrupi, aqua sublimati præbetur, incogitato quidem, & in noctis conticinio, cum extinctum fuisset cubiculi lumen: diris cruciatibus affecto ægro, in vitæ periculum incidit: liberatur tamen nutu Dei, longissimo tempore, & magno labore.

EXimius legum Doctor Ioannes Spinaldus, civis Arelatensis, summa fide & integritate vir, quum cordis palpitatione gravissima afficeretur, ita ut in mortis discrimen incidisset, gravi & clamoso, tum capitis, tum ventriculi comitante dolore: dum à me magna diligentia curatur, nocte intempesta somniferum syrupum a me illi præscriptum quum sumpturus esset, illius loco aqua sublimati; qua ad fucum uti mulieres consueverunt, illi propinatur, idque sorte &, casu. Nam cum esset phiala vitrea ejus venenati liquoris plena, eaque ei proxima in qua syrupus continebatur, ægerque insomnis manens, syrupum ex præscripto posceret: contigit id temporis lucernam extingui, tumque, quæ illi ministrabat ancilla, pro syrupo phialam sublimati in mediis tenebris manu sumit, magnaque copia ægro propinat, (cyathos nempe fere tres vas id continebat) cujus dimidium æger sumit, pro salutari scilicet lethalem potionem. Nec quid sumpsisset intelligens, nihil quicquam de re profert: etsi inter hauriendum gravem gutture, lingua, & palato acrimoniam sensisset. Mox vero à gravibus & intolerandis

dis obortis in ventriculo doloribus, in miros cruciatus incidit: ita ut in furorem præ dolorum sævitia pene deduceretur, noctes & dies perpetuo ejulans ac clamans, ut ad multam è domo distantiam ejulatus atque clamores exaudirentur. Tumque perterrefactus ego tam tristi & subitaneo eventu, quid sumpsisset æger inquiro, & quisnam illi ea nocte ministrasset, sed nec quicquam tamen de re, ut erat, declaratum est. Tantum dicebant se sub mediam ferè noctem somniferum propinasse syrupû. Quod cû diligentius postero die inquirerem, nil quicquam sedatis doloribus, sed continue augescentibus, verum extorquere non potui. Miratus autem undenam tam sævi dolores oriri possent, à bilioso, eoque valde acri humore, atque æruginoso, tunicas ventriculi vellicante, nasci, conjectura artificiali arbitrabar, ejus quod acciderat prorsus ignarus. Sed quum datis in id medicamentis pluribus (præter vomitum concitatum, a quo aliquando alleviabatur) nihil quicquam proficere viderem, valde animo angebar. Quumque post sextum diem ab epoto veneno forte fortuna matulam, quæ in abaco erat, in manus sumpsissem ad lotium spectandum, phialas duas vitreas abditas cerno alteram syrupi plenam, vacuam alteram, & fuco albo adhuc madentem. Utrasque arripio, deprehendoque syrupum esse somniferum illum quem ante sex dies ad conciliandum somnum præscripseram, neque illi propitiatum fuisse: inventaque phiala altera, in qua fucus erat, vacuâ: conjicio hinc illi datam potionem esse. Mox accitis domesticis, verum comperio, datam illi aquam sublimati, qua ad fucum uti mulieres, ut speciosiores videantur, solent. Re cognita, ad medendum totis viribus incubui, ut sane poteram. Sex namque jam dies ab epoto veneno (ut antea dixi) præterierant. Deducitur æger ad extremum vitæ, deplorata salute, crebris animi deliquiis, virium defectione, tabe, torminibus, insomnia, & intolerandis doloribus afflictus, ut jam de funere cogitaretur: & mortuum plurimi civium crediderunt, & aliis, ac mihi metipsi ægrum visuro, mortuum esse renunciarunt: tametsi falso. Hic enim post diuturnum tempus, lenium antidotis crebro datis, vacuationibus aptis, chlysteribus ex lacte paratis, balneis, lactipotatione, fotibus & unctionibus lenientibus resurgere incipit. Sistuntur dolores, remittuntur symptomata, augentur paulatim vires, reficiuntur membra collapsa, atque spiritus: tandem post trimestere tempus præter meam & omnium expectationem, integre, Dei præpotentis manu atque auxilio curatur, superstesque atque tentit manu atque auxilio curatur, superstesque atque incolumis nunc agit, transactis jam annis plus minus decem eventus profecto qui ob raritatem, admirationem civibus cunctis incredibilem præbuit *Vallerioла lib.1.Observ.7.*

Observatio III.

De gravissima pleuritide, cum phrenitide, & casu ab alto, & vulneribus in ventre ab ipsamet ægra sibi inflictis, & sublimati potione, quam ipsa ægra in furorem acta sumpsit, & è fenestra in subditum solum lapideum se præcipitem dedit: ubi fere mortua horas plures cum summo frigore pene congelata mansit, curatur tamen integre, nutu Dei.

Anna nutrix Petri Biordi, Subpræfecti Arelatensis D. Francisci Biordi filii, ætate juvenis, temperamenti valde calidi & sicci hyeme validissima, in sinistri lateris pleuriticum dolorem grauissimum cum febri acutissimâ, summa spirandi difficultate, dolore acuto in latere & punctorio, ægreque procedente sputo cruendo, in delirium die septimo incidit; delirans sublimatum, quod forte fortuna in arcula habebat, furore percita, devorat, ad drachmæ ferè dimidium: sese cultello multis vulneribus, in ventre & cruribus confodit; sed levibus, quod retusa acie culter esset. Eodem die quo tot mala sibi ipsa mulier intulit, ingens & lethale malum adjungit, sese nocte media è fenestra, cui cubile, in qua decumbebat, proximum erat, præcipitem dat, corpore nuda, gelidissima nocte, in pavimentum durissimis lapidibus constratum decidit: illic horæ dimidium exanimis sine sensu sine voce, sine pulsibus, & frigore prorsus congelata (erat enim frigidissima ea nox, hyberno solstitio proxima) manet: tandem à domesticis in lecto quæsita, nec inventa, clamor excitatur ingens: exanimem & pene demortuam in solo jacentem erigunt: meque ædibus vicinum accersunt. Accurro cum herâ suâ spectatæ virtutis, fidei, probitatis, nobili fœmina, Honorata Somatá Subpræfecti conjuge: quæ nutricem filii tam miserando casu afflictam cernens, ut quid præsidii esset ad fœminam levandam, id omne ut implerem enixe rogat. Ego, ut illi obsequerer, magis quam ut proficere me posse sperarem, desperata ægræ mulieris salute, manum tentandi magis quam curandi gratia admoveo: & quæ tanti morbi ratio exigit, celeri manu remedia paro, demortuam revoco, congelatam lenium recalfacio, veneno sumpto prospicio, ulcera palati, oris & gutturis sano, dysenteriæ inde natæ gravissimæ medeor. Tantum hac curandi via profectum est, ut ad quadragesimum diem, nutu Dei integre sanata mulier sit: superstesque ad huc manet vegeta & constans, & melior quam antea habitu. *Idem lib.1. Observ.8.*

Observatio IV.

De Argento sublimato epoto, curationeque adhibita, Historia.

Nobilis quædam, bena habita veneno diro, nempe argento sublimato, epoto, quod illi, quum syrupos quosdam ad purgationem de more dari solitos assumeret, clanculum datum fuerat, de industria intra syrupum injecto veneno, diris cruciatibus afficitur, torminibus ventris, erosione maxima percepta, nausea; vomitu, animi deliquiis, oris & faucium putredine cum tetro odore, urinæ omnimoda suppressione in præsens discrimen deducitur. Accersitus Medicus, ex signis & symptomatis, re conjectura artificiali cognitâ, sedula opera, & summa arte medetur; tantumque medendo proficit, ut multis adhibitis præsidiis, mulierem Dei ope integre sanarit, vivitque nunc & valet vegeta & constans: & saluberrimo statu prædita. *Idem Observ.6. lib.1.*

DE PRÆCIPITATO.

Observatio I.

Præcipitati Hydrargyri virulentia.

Hunc circa delectum exhibent circumforanei quidam circulatores, scelerati impostores, non Medici ad luis venereæ dolores diuturnos, hydropem, febrem quartanam, melancholiam hypochondriacam, & ad ejus generis affectus frigidos, idque quatuor sexve granorum pondere ex ovi luteo, vel mithridatio, & theriaca: ac statim ut assumpsit aliquis, ex universo corporis ambitu omnis generis humores sursum ac deorsum prorumpunt, sæpe tanto tamque violento impetu, præsertim si molle effœminatum, & languidum corpus fuerit, ut exhaustis spiritibus, fractisque viribus vel repente moriatur, vel quo die sumpserit, sine viribus, sine pulsu, sine voce jaceat, mortuo persimilis. Os ejus contagione interdum inflammatur, ac gingivæ ulcera contrahunt putria ac valde fœtida; faucesque plerisque ita intumescunt, ut ad multos dies nihil prorsus deglutire possint. Quin etiam nonnullis mens ita à sua sede dimovetur, ut exorta febre phrenitici tandem pereant;

Dum hæc commentarer scelestus quidam nebulo ad quartanam tria catapotia ex eo & mithridario confecta,

fecta, juveni robusto devoranda tradens, eum paucis diebus exortâ dysenteria, faucium inflammatione, ac delirio, è medio sustulit. Itaque à Catharticorum censu, tanquam præsentissimum venenum, rejiciatur, ac publicis legibus exulet. *Palmarius lib. de Hydrargyro, cap. 6. operis de contagios. morb.*

OBSERVATIO II.

Præcipitati pulvere ulceribus in talo & genu inspersis, ejusdem noxa subito sursum in os regesta, multa salivatione se prodidit.

CRebro expertus sum, quum sordidis in genu ac juxta talos ulceribus Mercurii præcipitati pulverem paulo frequentius inspergerem, illius virus, cæteris membris illæsis ad dentes penetrasse, & os ac pharyngas diurno nocturnoque salivæ effluxu maduisse. *Langius lib. 1. Epist. 46.*

DE PLUMBO.

OBSERVATIO I.

Plumbi pulveris vis venefica & deleteria.

AMicus quidam meus destillationi è capite, interdû in cervicem & scapulas, interdum in pedum articulos erat obnoxius: qua tamen superveniente, justis vacuationibus haud ægre liberari solebat. Huic diebus hisce, à me jam doloribus liberato, Empiricus quidam plumbi pulverem adversus Arthritim ita commendavit, ut in eo solo ejus recurrentis præcautionem positam esse, statim persuaderet. Cujus idcircò usum amplexus, pulveris ejus sesquilibram ex jusculis, ex vino, & pytis coctis, aliisque cibis, sacchari loco, dierum quindecim spatio, absumpsit. Sed Dii boni! quot quantaque incommoda statim persensit! dysenteria crudelis febri stipata die duodecimo exorta est, cum gravissimis non ventris solum, sed & ventriculi torsionibus, ad eam spinæ dorsi partem, in quam os ipsius incumbit, pertinentibus. Ventriculi tanta dissolutio, tanta oris oblæsio subsecuta est, ut ne contactum vel blandissimum ferre posset. Et quæcunque ingerebantur: vel in plumbeum nidorem, vel in mucorem tenuissimum versa, mox revomebantur. Inde ructuum tanta edebatur copia, ut in flatus omnia abire viderentur. Sedata dysenteria, graves illi ventris, lumborum: & ventriculi cruciatûs, dies 20. perseverarunt cum incendii interni molestissimo sensu, totidemq; noctes peregit insomnes. Atque hoc tempòris intervallo licet sitis ipsum nõ valde exercuerit, appetentia tamen semper prostrata jacuit? nec alvus quidquam nisi vel clystere, vel cathartico medicamento proritata reddidit, & quæcunque tum infra, tum supra, aut sponte, aut artis beneficio prodiere, plumbeo colore infecta erant omnia suam illam qualitatem internis partibus pertinaciter adeo impresserat. Interim exorto ictero corpus totum fœdatum apparuit, ac sanguis, sedata dysenteria, ad febris curationem reserata vena detractus, totus flavus, biliosus, ac spumosus deprehensus est. *Fernel. cap. 7. de Lue venerea.*

DE ARSENICO.

OBSERVATIO I.

Arsenico sumpto & inuncto extincti.

FAmulus Arubas, unà cum hero, & domina, ac eorum filiis, arsenicum pullis per famulam clam inspersum gustavit: qui inde paulatim tabificus ac marcidus factus, intra annum obiit. Erat autem famulus puer duodecim tantum natus annos. Nam & prædicti Arubas filiola, quæ quoque pullorum sic arsenico infectorum carnes gustaverat, hodie imbecillis reddita est, quam famuli, imò universæ carnis viam insequi brevi, credendum quoque est. *Lusit. Cent. 2. Curat. 65.*

Iuvenis quidam Florentinus, cum scabie universum ejus corpus occupante fœdaretur, ex unguento cui arsenicum commistum erat, præter Medicorum consilium se illevit: ac eum in aurora lecto decumbentem mortuum domestici invenerunt.

Alterum novimus, qui ob similem factam inunctionem in insaniam devenit, adeo ut ipsum vinciri oportuerit. At quum quodam die absentibus famulis se vinculis extricasset, furens impetuose per fenestram saltavit, & alterum crus fregit; sed postea remediis adjutus, ab utroque malo sanus factus est.

Sed alterum novimus, cui ob illitionem similem tubercula quædam exorta sunt, sanatu difficillima. Nam & plures observavimus, qui ob hæc in febres inciderunt lethales. *Idem eadem Cent. Curat. 34.*

Miserando exitu in casu contubernalis mei ac studiorum, Simonis Bonæfidei, cui ob atrocissimum in inguine bubonem exedentem cohibendum, conspersо ab audaci empirico Galeni pulvere adscripto ex charta combusta, ac Arsenico: post triduum veneno transmisso ad stomachum, acerbissimo superveniente vomitu, ac rejectis quasi à fornace ardente æruginosis humoribus interiit. Non sine suspicione quin à perversa concubina, cui erat infensus: commisto cum contrito carnium sublimati polline, fuerit præcipitatus in necem. *Andreas Baccius in Prolegominis venenorum & Antidotorum, pag. 23.*

Memini ego puerum apud Delphenses, cum pultem ex arsenico, qua glires interficiuntur, incaute sumpsisset; solo vomitorio ex oleo & jusculo pulli venenum evomendo, statim curatum fuisse.

Solent in Italia in principio hausti veneni assidue lac bibere, cum oleo amigd. dulc. Et hoc quidem jam sæpe expertum est Avicennæ, de cura Icteritiæ in fine decerptum. Ego solo oleo amygd. dulc. epoto cum cerevisia butyracea in multis usus sum, quòs curavi.

Narrat *Amatus Cent. 4. Curat. 65.* de puero, qui epoto arsenico, post annum primum obierit. At ego novi qui multos annos supervixere, sed in magna miseria, cruribus resolutis, ut vix incedere possent; & mulierem post duos annos tandem vita orbatam? Ita ut religiosa quædam Delphis veneno infecta longo tempore, sed misere, supervixit. *Forest. lib. 18. Schol. ad Observat. 28.*

OBSERVATIO II.

Veneficio ex arsenico vindicati octo pueri, & alii: tum de remedio adversus venena erodentia præsentaneo, & paratu facili.

SUmptis venenis erodentibus, non est præsentius remedium lacte bovino, si bibatur, in magna quantitate ad exigentiam sitis; quia sæpe sequitur sitis ingens, tali sumpto veneno.

Hoc modo liberavi octo liberos rustici ad lacum Benacum, qui ruri absentibus parentibus ranas captas in oleo frixerunt involutas prius farina, quæ arsenico ad capiendos mures infecta erat, & has postea ederant.

Deinde etiam psaltriam illam & meretricem Veronensem, quæ comederat pisces frictos in oleo cum sale & agresta, quæ omnia à marito suo infecta erant veneno, ad hoc, ut omnes occideret in domo, & una etiam amasium Nobilem, qui casu retentus erat apud amicos, ut non interesset huic prandio. Ubi notandum, quod ipsa meretrix, & Pater, & canicula, qui statim biberant lac, liberi omnes evaserunt. Mater, quæ primò bibere noluit, donec videret rem in deterius vergere, & post ipsa etiam bibit, evasit & ipsa, ita tamen ut paralytica esset in utroque genu. Ancilla (quam non voluerat interficere maritus, tanquam insontem; sed jusserat ex ædibus ire, aliamque dominam magis honestam quærere) cùm non vellet bibere, sola est mortua. *Montanus Consil. 367.*

Ob-

Observatio III.

Ex Arsenico horrenda veneficia, percurata.

EGo, Domino concedente, fui causa evasionis cujusdam Nobilis Mercatoris, de Pisauro, Venetiis commorantis, quem postquam fere duobus mensibus jam diu hic una cum tribus famosioribus Medicis civitatis hujus, cum omni solertia medicaveram, nullam habendo de veneno suspicionem, existimando concorditer cum praefatis tribus Medicis, aegritudinem suam ei naturaliter advenisse à malis humoribus, & cura nostra nihil ei proficiente, & ipso prope mortis januam existente, & facto à nobis quatuor unanimiter prognostico, quod erat protinus moriturus in brevi, aliis tribus volentibus eum pro suo pro desperato dimittere, ego qui magis domesticus ejus eram, sic feci illos tres Medicos rogavi, ut mane sequenti redirent ad eum, & postea licentiam suam acciperent: Qui mihi consentientes, mane que hora assignata ad ipsum redeuntes, habita jam nova a nobis informatione si viveret, invenerunt illum à sine decem die labentem. Ergo vero amicis ejus existentes, atque domesticis, tristis de ejus morte, post recessum illorum trium Medicorum, volui à duobus suis fratribus, & diversis aliis astantibus perquirere, quid posset esse, quòd nihil unquam à nobis erga eum factum aliquid profuisset: fratribus autem suis mihi dicentibus, quod pro certo credebant ipsum assumpsisse venenum, ignorantibus speciem: arsenici quod sclave in domo sua paraverant pessime arsenicum ut interficerent quendam martae... qui plaries in nocte venerat ad comedendum columbos suos: itaque suspicatus sum de arsenici super ... tunc: nocte pucella cum solertia studens invenit quod omnia accidentia illi advenerant, quae ab authoribus erant dicebantur post arsenici assumptione: quae omnia & eis dicens quod ... videntes, quod nihil à nobis actum ... proficerat, & illa protinus nobis ejus remanserat ... videbatur curare cum ... vidissemus eum occultè inde arsenicum assumpsisse, omnibus aliis remediis praetermissis: qui nempe subito concorditer assenserant. Et statim quia potens, & dives erat, & adhuc est, incepimus adhibere remedia arsenico appropriata: ex quorum exhibitione illico recepit adeo notabile juvamentum, quod ante terminum ... omnes quatuor concorditer diximus ipsum ... & sic post multos dies evasit cum auxilio Dei. Haec narravi, volens per experientiam affirmare, quod accidentia ex arsenici assumptione proveniunt, & quod utile est Medicum suspicari de assumptione veneni, cùm videt infirmo non bene succedere, quamvis appareat remedia rationabiliter congruentia. *Arculanus in ... cap. 1. de Venenis.*

In nobili familia de Petrinis Bononiae, duo erant fratres, quorum alter maritus cum numerosa prole in eisdem aedibus commorabatur matri viduae: alter verò junior, spe subsequendae haereditatis universae, totam familiam è medio tollere statuit, conjecto in vini dolium arsenico. Ex cujus usu cum gravibus torquerentur symptomatibus, convocabantur Medici celeberrimi, Matthaeus Curtius, Joannes Maria Bettus, & Hispanus Philippaldus, qui in veneni suspicionem mox venerunt, quòd iisdem cruciatibus vicinos quoque exagitari, qui fortè domum ingressi, vinum illud hauserant, intellexissent. Eorum itaque consilio vas effringitur, vinoque effuso invenitur arsenicum. Hinc curationem aggressi Medici, omnes restituerunt; excepta matre vetula debili, & puero infirmo. Fuga sibi consuluit veneficus, atque ita veneficii author innotuit. Facinus contigit anno 1538. in Augusto. *I. Vierus.*

Venefica item erat Joanna puella, quae anno 1554 in Novembri, Nobili & piae Matronae Annae à Virmont, Dominae in Vuell, optimè de ea meritae, bis clandestinè arsenicum propinavit. Ego ad morbi, ex prioris veneni assumptione, curationem accersitus, post alia feliciter administrata, jus caponis simplex ab aegrota sorberi volui. Cui denuò, ut è medio (vellem nollem) tolleretur, domina, arsenicum largius lentum intruderat Joanna, quae illi à cubiculis erat. Liquore autem non satis jam immixto, gustu & visu maximè, ob ejus copiam ab aegrota & me deprehensum est venenum. Necdum enim in animos antea irrepserat oblati arsenici suspicio, sed venenatum aliquid ipsis ab ea comestis adhaerere opinabamur. Inde num destinatum gravibus perimendis pulverem alicubi occultasset aegrota, sciscitabar: qui cum altero collitus, certiores nos redderet. Nec secus successus: Hoc etenim modo innotuit venenum dominae denuo exhibitum: sed prius à me & puero, veneficii adnotati tum adhuc ignaris, gustatum in jusculo. Concitato autem utrinque mox vomitu & iis quae veneni vim infringerent oblatis, additoque antidoto, nullae veneni manserunt reliquiae. Veneficium confessa puella morti adjudicabatur; aliorum tamen intercessione ob aetatem juvenilem, quia vix decimum quintum attigerat annum, vitae beneficio rursus donata, carceri perpetuo mancipabatur. Unde post menses paucos effractis cancellis cum liberatore ... Ut quilibet, hoc doctus exemplo, providè magis suis consuleret rebus, flagitium hoc quam brevissime commemorare libuit.

Vidi & vetulam, quae ob zelotypiam, arsenicum marito in ... cum ... propinarat, unde hic cum acerbissimis interiit cruciamentis: illa undis publico immergebatur supplicio. *I. Vierus.*

Observatio IV.

Arsenico pondere drachmae semis hausto, lapidis Bezoartici Indici granis decem superdatis, aeger à morte conservatus.

EXperientia fuit decima Decembris hic Viennae celebrata, in quodam adolescente, nondum vigesimum attingente annum. Habitus corporis erat rarus, & quoque pacto cachecticus, & à carcere tabefactus. Praecesserat etiam in ipso tenuis diaeta neque nocte praeterita dormierat. Exhibita est illi Arsenici pulverisati drachma semis cum sacch. Hinc à thoraci grana X. Bezoartici lapid. in aqua borraginis sunt potui ipsi data. Sciscitatus postea, qualis status ante remedii assumptionem in eo fuisset, dicebat se priùs magnum stomachi cum erosione sensisse incendium, fauces ardore quodam detentas, oculos cum vertigine fuisse obtenebratos, non intellexisse loquentes, neque novisse homines. Epoto verò medicamento, stomachum fuisse incorefrigeratum, oculos apertos, inquietudines & angustias multas, quas prius universo corpore senserat, sublatas. Percontatus, an genua dolerent, id asseruit & cum punctione, quod venenorum ferè omnium proprium esse credo. Paulo post secutus est dolor stomachi, ardor gutturis, & sputum salsum, cui vomitus phlegmatis veneno permixti successit: alleviatus est parum, neque diu moratus, conquestus est de ventris dolore, quare ferreis vinculis è pedibus remotis, unam habuit ferè naturalem sedem ex qua ventris dolor quievit. Recurrit verò intra semihoram stomachi dolor nauseativus, expuit amarum, extremitates sunt refrigeratae. Dicebat se quasi convolutum filum, aut linum in ore stomachi & oesophago sentire, quae phlegmatis crassi & vitrei per vomitum excretio est subsequuta. Inde à vexantibus symptomatibus alleviatus, iterum inquietior factus, doluit venter, caput, & genua, hypochondria tensa sunt, & una cum stomacho intumuerunt, & aliam tunc habuit ventris excretionem. Iterum sensit dolorem ventris cum corporis inquietudine: alvus tertio materiam nigram, liquidam, & in transeundo comburentem excrevit: adhuc vomitus facilis & exiguus fuit. Duodecima audita, cum circa le-

ca septimam venenum accepisset) curavi sibi jusculum carnis adferri, de quo ad tria sumpsit cochlearia, ægerrimeque tunc temporis odorem carnis decoctæ ferebat. Elapsa hora, dum sitiret, obtuli panem in vino lymphato infusum, non potuit comedere, parum tamen bibit Verùm jam spem meliorem de salute concipiebat, de qua prorsus antea desperaverat: omnis pedetentim in tranquilliorem statum sunt redacta. Cœnavit nocte commodè, & bene dormivit: manè cùm hominem, quopacto se haberet, interrogassem, respondit, *gantz vvohl*, quasi diceret, omnino bene. Licet hypochondria tensa adhuc & renitentia tactui apparerent; quod symptoma absque alia medicamentorum ope omnino quievit. *Claudius Richardus, in descriptione Bezoartici lapidis, Jordani de peste operi adjuncta.*

† De Arsenici veneno vid. etiam *Borell. Cent.* 3. *obs.* 36. *& Cent.* 4. *obs.* 19. de periculosa arsenici conf. *Hildan. Cent.* 6. *obs.* 22. *& obs.* 80. Arsenici intoxicatæ filiæ historiam memorabilem recenset *Clutius de Re Medic. p.* 41.

DE AURIPIGMENTO.

OBSERVATIO I.

Auripigmenti sumpti horrenda symptomata, & curatio.

Mulier, quæ pisces in foro Delphis vendebat, ex animi desperatione misera, ut seipsam interficeret, drach. 2. Auripigmenti in cerevisia sumpsit, quæ post gravissima symptomata, ut ventris torsiones, & convulsiones, tandem in syncopen incidit: sed frictionibus à mulierculis adhibitis, à syncope quidem relevata, pessimè angebatur. Hoc tempore, cùm in Haga Comitis essem, accersitus est Pharmacopœus, qui oleo olivarum propinato vomitum provocabat, & mox Theriacam potandam dabat, quâ me in simili casu rectè usum fuisse viderat. Ad me reversum meridie ex Haga vocant, quæ tunc pro deplorata habebatur, tam ob continuum spasmum, quàm ventris torsiones, supernas quoque atque infernas dejectiones: sitibunda æstu se præfocari clamabat, ideò decoctum sequens propinavi. ℞. *Fol. malvæ, viol. hordei mundati, ana M. j. sem. malvæ, cotoneor. ana* ℥. ß. *sem. lini* ℥. ß. *coquantur in aqua communi pro lib. j. colaturæ adde syrup. viol.* ℥. *iij.* Quo julebo & ventrem dejiciebat, & vomebat, syncope non ampliùs revertente. Dedimus etiam lac calidum; illud enim juxta *Aetium lib.* 13. *cap.* 40. si assiduo vomitu rejecerint, valet his, qui calcem, sandaracham, auripigmentum potarunt: nam hæc dolorem ventris & intestinorum, cum vehementi morsu, inducunt. Juvantur etiam, eodem Aëtio auctore, succi malvæ potu, aut seminis lini, aut oryzæ, aut alicæ, pinguibus jusculis potatis, & aquâ mulsa. Cæterùm symptomatibus dictis cessantibus, decocto jam dicto, pro corroboratione & siti, continuò sumebat ex diatrag. frig. & subinde syrup. violar. omnia enim lenientia hîc valde commendantur, ut ol. amygd. dulc. expressum, quo non solùm in hac, sed in aliis, commodissimè sæpe usi sumus: propinando quoque indesinenter butyrum cùm cerevisia, huic negotio admodum conveniens. Quibus quidem præsidiis hæc mulier evasit, quanquam postea post annum unum atque alterum ad cachexiam devenerit, & postea obierit. *Forestus Observ.* 13. *lib.* 17.

DE CINNABARI.

OBSERVATIO I.

Cinnabarum per inscitiam & imprudentiam pictor quidam admittens, in resolutionem & contractionem membrorum, una cum sævissimis symptomatibus aliis incidit, qui tandem ægerrimè peritissimorum medicorum opera restitui potuit.

Pictor quidam Andegavensis, annos natus 30. firmâ ac laudabili corporis constitutione, non ita pridem hîc agens, Anno M D LVII. manuum digitos graviores solito, torpidiores: ægriusque mobiles percipiens, paucis post diebus contrahi illos, & convelli sensit: atque sensim indies magis ac magis aucta affectio est, dum incurvi illi, & penè inflexibiles manerent. Quin & carpum & brachia persuasit affectio, dum nervis tendonibusque infrigeratis, humoreque crasso imbutis, admodum torpida, convulsa, graviaque redderentur. Haud multò pòst idem pedes vitium sensere, sublata incedendi potentia: in his tamen, ut neque in brachiis, neque in manibus, non admodum vehemens dolor affligebat. Misellus hic tot malis non satis, credo, divexatus, aliud symptoma longè gravissimum ac crudelissimum incurrit. Dolor enim acerbissimus atque atrocissimus ventriculum atq; hypochondrium utrumque occupare cœpit, sed qui ad totum ventrem pertineret, cui, cùm nec noctu nec interdiu intermittebat, clysteribus, foribus, balneis & aliis quibusdam remediorum generibus, sed frustra levatio quæsita est. Unicum tantùm in accessione inventum est solatium, tres quatuorve robustos homines ventri superpositos sustinere. Compresso siquidem ventre, paulò mitior cruciatus erat. Ubi sex, octove dies, nonnunquam & duodecim miser ille adeò fuerat discruciatus, sensim adeunte dolore, languidus quidem ac penè moribundus cernebatur, sed qui statim restituta appetentiâ vires aliquas reciperet, dum alia rursus simili accessione correptus prosterneretur. Viginti enim non ampliùs dies intermittebat. Atque in accessionibus alvus ne validis quidem proritata medicamentis quicquam demittere poterat. Quod siquando contingeret, nigrum omnino ac lividum stercus erat. Sed & in intermissionibus, quæcumque purgantium medicamentorum vi detrahebantur, atrabilaria omnia ac splenis purgamenta judicari poterant. Adhibiti ad tanti mali expugnationem celeberrimi quique Medici, brachiorum & pedum resolutionem ad cinnabrium, quo pictores non rarò utuntur, referendum putaverunt. Cùm enim penicillum ille sæpe digitis extergeret, iis inhærens cinnabrium ex hydrargyro factitium, partium continuatione vim suam in cerebrum, cui ut nervis, tendonibus, & membranis omnibus inprimis inimicum est, transmisit, in quo frigefacto pituita multa tandem collecta est, quæ postea in tota brachia & pedes influens, eorundem tendonibus & nervis symptomata iis non dissimilia, quæ unguento ex hydrargyro perunctis accidunt, excitavit. Et hæc sana fuit, me judice, sententia. At in doloris illius atrocis pervestiganda causa quamdiu laboratum est! quot habitæ concertationes! quam varia fuerunt Medicorum judicia! Alius frigidam vitreamque pituitam intestinis firmiùs inhærescentem, quàm ut facilè posset detergeri, in flatûs resolvi, doloremque colicum excitare contendebat. Alius bilem acrem, quam natura in intestina expurgare debuerat, inter abdominis membranas effusam, illicque coërcitam certis circuitibus invalescere, intumescere, & quoquoversum furibundè moveri judicabat; atque in ipso motûs impetu, tum distentione, tum compunctione membranarum crudelem illum dolorem excitare. Alii denique alias causas astruebant: quas supervacaneum fuerit recensere. Etsi autem unusquisque positæ à se & probabilibus conjecturis inventæ causæ remedia opposuit consentanea: nullus tamen potuit dolorem non dico in totum tollere, sed ne aliqua ex parte quidem minuere, vel accessiones ejus breviores aut tardiores efficere. Imò verò annos tres crudeliter excarnificatus, exanguis tandem ac planè tabidus, vitam cum morte commutavit. In dissecto hujus corpore singula ad causæ investigationem inspicientes, jecur, lienem, ventriculum, & renes naturalem constitutionem præ se ferre

ferre vidimus: nulla in cysti fellis obstructio: nulla in mesenterio humoris vitiosi congestio: nihil denique in ulla alia parte notari potuit, quod tantorum fuisset majorum causa. Omnes liquidum longè aberamus à scopo, & tota, quod ajunt, via errabamus. Cùm enim penicillum non digitis modo extergeret, sed etiam imprudens & incautus ore exsugeret, verisimile est, ut è manuum digitis, partium continuatione cerebro, [illegible] que generi nervoso communicata fuit [illegible] ita ore acceptam [illegible] omnes interiores non [illegible] se, sed inexplicabili vitio & maligna quadam qualitate, quæ oculorum refugiat [illegible], [illegible] tantorum dolorum causa occulta fuerit, cui non tam purgantibus, quàm contrario erat [illegible] succurrendum. Sicuti dolores [illegible] non dissimiles plumbei pulveris usu concitatos, cum nullis purgantibus cedere viderentur, balneorum & lactis [illegible] curavimus. *Fern. de Lue Venerea.*

Ante annos duodecim, nobilis quidam, viginti quatuor annorum adolescens, temperaturæ calidæ & humidæ, in aula Comitis N. ad Albim, gravissimis doloribus capitis per intervalla [illegible], sæpius etiam per nares sanguis copiose [illegible]. Dolor nonnunquam per biduum aut triduum remittebat, aliquando singulis diebus ter quaterve recurrebat. Dolore sæviente, sese [illegible] in lectum, & advocatis duobus aut tribus famulis, jubebat caput manibus comprehendi, & quanta vi possent, constringi & comprimi, [illegible] ulla tamen [illegible] doloris levamen sentire affirmabat. Post quadrantem, aut [illegible] partem, dolor nonnunquam quiescebat, bene edebat, bibebat, dormiebat. Sed [illegible] Unus erat doctorum Medicorum [illegible] ctu. Ego [illegible] vocatus, [illegible] non satis integrum: tamen [illegible] esset alvo [illegible] corpore [illegible], capite [illegible] remisit. Sed [illegible] penitus depelli non posset, doloris magnitudine victus, subito inter manus famulorum, caput pro more suo comprimentium, extinctus est. [illegible] anno, Chirurgus ejus loci [illegible] taciens, mihi significavit eum [illegible] tempore [illegible] pene ex impuro concubitu contraxisse habuisse. Ex eoque plurimum sanguinis [illegible] nullis aliis medicamentis, nisi suffumigio ex cinnabari aliquoties adhibito, illud curare potuisse. Ex eo autem tempore semper de doloribus capitis, & fluxu sanguinis è naribus, conquestum esse. Intellexi igitur, non tam venerem, quam Mercurium, servum scilicet fugitivum, hujus mali fuisse authorem. Quod si hoc non occultasset adolescens, fortassis adhuc in vivis esset. Ita, non intellecti, nulla est curatio morbi. Medici etiam peritissimi, neque ex urinis, (ut vulgus opinatur) neque ex aliis circumstantiis talium morborum causas satis deprehendere possunt. *De Clariss. Viri Joan. Franci Med. Camicensis Observ. per Cl. V. Laur. Scholtzium ad me transmissis.*

DE REALGARE.

Observatio I.

Realgaris sive Risagalli pernicies.

Cui datur Realgar in potu, patietur sitim, & exæstuationem, & consumptionem humiditatis: ita quòd nisi ei succurratur, aut morietur, aut paralyticus & contractus remanebit. Vidi & curavi juvenem, cui datum fuit cum hepate porci assato realgar tritum, & evasit mortem ab eo, & remansit circa omnes juncturas, & quasi immobilis, ex nimia siccitate. Et ejus cura est vomitus cum butyro & aqua calida, sæpe iteratus, & clysteria cum lacte asinino iterata. Et dare in mane in potu omni die, uncias quinque de lacte asinino, & cibare cum ficubus pinguibus. Et ungere totum corpus ex oleo de Amygdalis dulcibus, & sedare sitim ipsius cum juleb. Et ejus bezoar est oleum de nucleis pini, datum in potu statim vel in prima die ℥ iiij. *Petr. de Apono Tract. de venenis.*

DE AQUA CHRYSULCA seu forti.

Observatio I.

Aqua Chrysulca (vulgo fortis dicta) cum adamante sumpta, legatus quidam seipsum extinxit.

Tristanus Cibeletus Cyprius Ferdinandi Regis Neapolitani ad petendas Catharinæ Reginæ Cypriæ nuptias legatus captus, propterea quòd post Regis Cyprii mortem, tumultu excitato, Andream Cornelium Reginæ patruum interfecerat, exulque factus fuerat, sui pœnas sceleris se persoluturum sciebat, Adamante, quem in annulo gestabat, per os in stomachum recepto, aqua insuper, quæ metalla dividit, epota, dum portaretur, interiit. *Bembus lib. 1. Venetæ Historiæ.*

Observatio II.

Aqua fortis puella per imprudentiam hausta, miserandis symptomatibus extinguitur.

Puellula quædam, cùm sitiens, casu arripuisset lagenulam, in qua aquæ fortis, cujus usus est in metallorum & auri ab argento separatione, asservabatur, bibit illam: at diris miserandisque cruciatibus periit. Nihil, ut arbitror, in natura rerum indagatum est hactenus, neque revelatum, quod in tali casu opem adferre potuisset, & vim istam aquæ corrosivam prohibere, & erosas partes sanare. *Bruno Seidelius lib. de morb. incur. pag. 13.*

Observatio III.

Aquam Chrysulcam per errorem bibentes, periculosissimis symptomatibus correpti, prope vitæ periculum adducti sunt, qui tamen singulari Medicorum ope convaluerunt.

Apud Gandavum puer (ut nobis relatum est) cum aquam fortem insciens bibisset, & gula præ ardore occluderetur, adeo ut suffocationis periculum immineret: Medicus exhibuit, muccaginem cotoneorum in potu: & puer præter multorum opinionem evasit. *Forest. lib. 15. Obser. 30.*

Illud silentio haudquaquam præterire possum, quod anno abhinc quarto, nauta quidam ex iis, qui aliis operas tradere solent mutuas, epota aqua segregationis, quam fortem nominant, in gravissima inciderit symptomata, atque ab iisdem minimo negotio liberatus fuerit: res autem ita se habet. Is, quum ad pagum Alpheen, quem antiquitus Castra Albiana fuisse conjectura est, navem unam deduxisset, atque absoluto penso reditum meditaretur, fortè fortunâ conspicatus lembum, qui Leydâ, quam Lugdunum Batavorum vocant, Goudam ageretur, siti æstuans in eundem prosiliit, conspicatusque amphorulam studiosè coopertam, suspicatus esse aquam vitæ vulgò dictam, quam ex fæce vini aut cerevisiæ, aut ipso alioqui vino per sublimationem eliciunt, ea clanculum, furtimque surrepta, quod siti satis esse putaret, uno spiritu exhausit. Ille interim, statim ac bibisset, sensit stomachi, faucium atque totius gutturis ardorem cum vellicatione quadam, & contractione spasmo non dissimili. Domum igitur reversus, rem uxorculæ, ut potuit enarrat. Illa rei novitate perculsa, atque attonitæ quodammodo similis, nec satis intelligens, quid me [illegible] ut sollicitaret aut obmurmuraret, cito pede adfertur. (habitamus enim in una eademque vicinia) proclamat maritum

ritum deleterium neſcio quod bibiſſe, rogat igitur ut Alexipharmacum aliquod præſcribam: Perquiro,ut uſus artis expoſtulat, cui tandem veneno remedium quæreret,pro Toxicorum etiam differentia variare etiam remedia, aliud ſiquidem his qui aconitum, aliud qui cantharides, gypſum aut pſimmythium biberunt, dandum eſſe medicamen. Illa interim eandem ſemper canens cantilenam,nihil præter ſumptum venenum ingeminabat. Præſcribo igitur pro tempore, quod ex uſu eſſe putabam,injungens ut ſi qua ratione poſſit, oleum ex ſemine raporum elicitum, aut ſimile aliquod illi propinaret, ut videlicet per vomitum aſſumptum medicamentum rejiceretur; deinde jubeo glandem ſuppoſititiam indat ad ſollicitandam alvum, ac deinceps granula aliquot unicornu,cum pauxillo theriaces electæ ſumenda offerret. In ancipiti enim hoc caſu alia methodo uti non potui,quando Scribonius Largus dicat, quoties ſuſpicio aſſumpti mali medicamenti accepta fuerit, primùm quidem aſſumere oportet, quæ nauſeam faciunt, vel oleum per ſe, vel cum aqua, & rejicere: deinde ea,quæ ventrem molliunt,tanquam lac, album jus pingue & ſalſum: poſtea remedia propria ad ſingula quæque & antidotos, accipere. Jubeo igitur ut omnibus ex præſcripto noſtro peractis,ſtudioſè ſingula accidentia perpendat, atque obſervet, ac tandem per occaſionem, ſi quomodo fieri poſſit, expiſcetur, quidnam ſit id quod aſſumpſit, ac deinceps poſtridie ad me revertatur. Sed dum illa ex marito caſum dolens fruſtra ſciſcitaretur, ex improviſo ſupervenit mulier, quæ amphorulam illam aqua ſeparationis plenam repoſuerat, atque ut erat ad rem attenta prorſus, neſcio quid muſſitans queritur, quòd nauta quidam,quem eo loci habitare intellexerat, ſe inſciâ, arreptâ amphorulâ nonnihil liquoris, cujus ſolius ergo Lugdunum Batavorum profecta eſſet, ebiberit; æquum igitur eſſe ut illatum damnum reſarciat, quod ni actutum faciat, curaturam ne impunè factum dicat. Uxor naturæ rei novitate perculſa,illâ relicta,ſubitò ad me accurrit,rem omnem ordine narrat. Ego bono animo eſſe juſſi, nihil etenim ſubeſſe periculi, curaturum brevi, ut mitigato dolore, ac ardore,& aſperitate gutturis,quidvis & proferret,& citra moleſtiam deglutiret. Præſcribo igitur in eum uſum Eclegma ex muccagine ſem. cotoneorum, altheæ & gummi tragacanthæ elicitæ ex roſ. ſtillatitio liquore, mellisque roſati & violati pari pondere,quod ut continuò lambat impero. His adjungo Gargariſma ex ſeminibus cotoneorum, altheæ, & cucumeris,flor. roſarum,violar.& verbaſci, atque ex vulgari pulmonariâ,ſaniculâ,& card benedicto; quæ poſteaquam in aquæ juſtâ quantitate, pro artis exigentiâ, decocta fuiſſent,& percolata,uncias aliquot oxymelit. ſquillitici adjungi curavi; ſperabam etenim his auxiliis, ut caſus poſtea docuit, brevi perſanandum hominem. Nam etſi ſeparationis aqua acris admodum ſit, adeò ut argentum diſſolvat,atque ipſum ab auro ſegreget; obtunditur tamen nonnihil illius acrimonia,à parte terreſtri aluminis liquidi,ſalnitri,& arenæ,quæ ad ejus præparationem concurrere certum eſt: nondum enim per ſublimationem ita rectificata eſt, ut omnem terreſtreitatem exuerit; alioqui non ſecus ac aqua vitæ, quam vocant,facilè arderet: adde quòd quò magis rectificata fuerit,ac quò ſubtilior,eò etiam evadat acrior, ac ita tamen, ut ſuperficiem tantùm cutis erodat: nam ſicuti levis eſt,καὶ λεπτομερὴς, facilè evaneſcit,neque admodum penetrat, quod & mulierculis,quæ eâdem pro pſilothro utuntur,longo uſu nimis quàm cognitum eſt. *Balduinus Ronſeius Epiſt.9.*

DE VITRIOLO.

Observatio I.

Vitrioli,& vitriolatorum quorundam exitialis vis.

Vidi qui oleo vitrioli materiam conſumere & exſiccare conarentur, eo quòd vehementiſſimè ſiccet, & detergat: & initio ſanè juvamentum percipiunt ægri, cùm inter utendum ventriculum adſtringi avidiùs appetere, & fluxionum materiam minui ſentiunt, ſed tandem cachecticos evaſiſſe ſcio, ut interim de aliis morbis taceam.

Mihi ſanè ſuſpecta eſt vis cauſtica,quæ remanet in eo oleo,etiam juxta Paracelſi doctrinam parato. In morbis quidem ex craſſiſſimo phlegmate aliquoties uſus ſum, ſed nulli author eſſe volui, ut continuatâ uſurpatione aliquot guttarum, moderatum calorem ventriculi(qui coquendo deſtinatus eſt)obtunderet, & ſanguinis bonitatem corrumperet. Si enim ab externis conjiciendum eſt de internis, quid aliud in foco coquit quàm calor? & acida corrugare os ventriculi, & appetentiam excitare, ex aceti uſu novimus. Tales igitur qui aſſiduè hoc oleo utuntur, etſi per aliquod tempus de bonitate appetentiæ, & fluxionum exiccatione ſibi gratulentur, ad extremum tamen, & tempore procedente,nocumenta ventriculo & reliquis membris illata,cum gemitu agnoſcere coguntur. *Caſpar Hoffmann. libello de Thermis Hirsbergenſibus.*

Vidi qui à multo uſu vitriolatorum iſtorum corroſos pulmones colore vitrioli ejecerint. Alteri epar diſſolutum fruſtulatim excretum putabatur. Audivi quosdam morti proximos lamentabiliter deplorare temeritatem ſuam,& magnis vociferationibus deteſtari ſeipſos præ dolorum immanitate, & interiora ſibi uri & rodi ſubinde clamaſſe. Pictor quidam egregius apud nos,podagram ſe depulſurum ſperans,in uſurpando oleo vitrioli ſedulus erat. Verùm ante obitum,in poris omnibus per totam ſuperficiem corporis, veluti cuſpides acuum purgentium ſentire ſe miſerabiliter conquerebatur. *Idem lib. 5.10.conſil.& Epiſtol. Cratonis & aliorum pag.380.& 383.*

†|Confer quoque *Tulp.l.3.c.43.* ubi de excoriatione plurimarum partium ab uſu olei vitrioli: de uſu & abuſu hujus olei conſul. *Caſtel.Epiſt.1.& 3.& 6.7.&c.* Damna autem ſpiritus vitrioli vid. apud *Bartholin. Cent.5.hiſt.* 53. Ex hujus intempeſtivo uſu dentium caſum obſervavit *B.Timæus l.1.Caſ.40.p.73. & 74.*

DE STIBIO SEU ANTIMONIO.

Observatio I.

Stibii,ſeu antimonii vulgò dicti, maximè verò ejuſdem ubique ad purgationes, vel alios uſus, perniciosa vis.

Si morbi interiùs vigeant, (vires conſtent, necne, non refert) infundunt per os vel præcipitatum pulverem, uti vocant, quòd vitam forte cum morbo ſæpe percipitet, vel Paracelſiſtarum commune ſecretum ex antimonio, & chryſocolla, ex quibus propter aduſtionem vehementem, acquiritur mordax penitus & venenata qualitas, ut in metallis frigidis perpetuò ſolet, etſi in ſummè calidis per ulteriorem aduſtionem hæc ipſa ſæpius emendetur; quod planè demonſtrat Præcipitati fabrica ex ſublimato, intercedente digeſtione per aquam cauſticam, à Johanne Vigone præſcripta. Teſtatur & venenatas vires,inter coquendum usque adeò peſtilens nidor, ut qui per nares ex improviſo attraxerit, ad epilepſiam ilicet atque paralyſim pronior fiat, niſi validiùs obſtet nativum cerebri robur,& firmum temperamentum. Adde quòd vel in minimâ quantitate ſumptum,utpote granorum duûm, trium,vim tantam in corpus exerceat, ut ſurſum deorſum concutiat omnia,convulſis etiam disruptisque ſæpiſſimè vaſis, amicum naturæ ſanguinem cum viſceribus atque animâ ipſa eripere videatur. Sunt mihi, quos nominatim ſcriptos aſſervo domi, quos alis ejuſmodi

modi profectos ad Orcum, aut campos Elysios sciam plures [illegible] numero, tum viri, tum fœminæ. Verum ubi e[illegible] sapere (ut pulchrè Comicus) periculum ex aliis facere tibi quod ex usu siet. *Gemma Cyclognomica lib. 2. pag. 29.*

Scio multos usu solo Antimonii præparati granorum quatuor, & in substantia, & in infusione alicujus liquoris, [illegible] gravissime fuisse purgatos & in morbos longos incidisse, à quibus nunquam extricari potuerunt. Novi Medicum in Republica nostra, alieno quam suo periculo cautiorem, simplici [illegible] hoc medicaminis in se experiri volentem, eo insalubritatis [illegible], ut nunquam pristinam vigorem ac corporis robur recollegerit, sed ad extremam penè animam Antimonium detestatus sit. Novi febricitantes, novi phthisicos, arthriticos, calculosos, leprosa scabie, ac cutis vitiis affectos, ejusmodi Centaurica medicatione, aut veriùs mordicatione, in extrema repentè discrimina, vomitiones vehementissimas, colicos dolores, diarrhœas, convulsiones, cardiacas syncopas frequentes, in summa præmaturas mortes inductos fuisse. Atque hæc omnia, quando promiscuè constat [illegible] phylicam, citra methodum, citra demonstrationes arte inventa, imo cum pudenda execrabilique Philargyria sub prætextu [illegible] mercedis, proximorumque calamitate agitantur. *Cr[illegible] in defensione med. vet. advers. Paracel. cap. 40.*

Carminarius quidam ægrotans sacrificum accersiri jubet. [illegible] quod [illegible] cognatione [illegible] familiaris esset, sollicitus, antimonii grana aliquot (cum nihil aliud posset intrepidè, ut impostorum mos est), præscribit, feliciter successit, convaluit. Sed postea rursum malè habuit, a [illegible] remedium, [illegible] confugit, id hoc casu laboranti dari postulat: non denegatur: accipit: miserabiles cruciatus & dolores sentit, moritur. Quis tum sacrificus? antimonium suum excusat. Heu! num cædes hæc manifesta? & tamen [illegible] manet. Nam hic homicidii conscius: at impunè vivit. *Rever. Levinus lib. de abusu med.*

In Pictore quondam Regio, cui nomen erat Nicolao, observavi, qui [illegible] aqua intercute gravissimè laboraret, illique totum corpus ad modum tympani intumuisset, tandem, longo interposito à morbi principio tempore, me advocari jussit: Cui quemadmodum ars [illegible], & ratio confirmabat, etiam medicamenta & [illegible], ad eludendam serum quam maximè accommoda, præscripsi. Sed cum morbi diuturnitate [illegible] videretur, & turpiter falsus antimonii miraculis deceptus esset, illud [illegible] modo assumere decrevit, sed paucis interpositis diebus vitam cum morte commutavit. Quæ causa fuit, ut pertinacius deinde in priore sententia persisterem. Hi enim sunt effectus medicamentorum adurentium, & humores & carnes depascentium. Id quod amplius præcipiti & violenta antimonii actione probari potest. Nam in dimidię ferè horę spatio maximam seri copiam educit statim, & graviora symptomata inducit, quam ullum aliud vel pestilentissimum veneni genus, quod duplo majori pondere sumeretur, & cui argentum vivum quoque inesset. *Grevinus in tract. de Antimonio cum [illegible] lib. de venenis ex usu.*

Referebant mihi nuper Medicus Illustriss. Principis, D. Marcus *Reckhaw*, se ex nobili fœmina, cui fuisset exhibitum, audivisse, visum ei esse animam è corpore exulle, atque circa lecti cœlum oberravisse: tandem prorupisse medicamentum, & alvum turbavisse. Affirmavit mihi Marchionis Badensis Philiberti Medicus, se aliquot novisse, quibus ex ejus usu venæ in pectore aut pulmonibus ruptæ sunt, quique phthisici perierunt. Pharmacopœi etiam nostri famulus, ut se à peste præservaret, sumpsit ipse grana, opinor, quinque. Paulo post erumpente ex ore ac naribus sanguine, sensu & mente amissis, tertio die animam afflavit. Hujus generis historias recensere plurimas possem si res posceret. Qui sapit ex recitatis perspiciet quanto cum discrimine hujuscemodi devoranda exhibeantur à rudibus, & sæpe immaniter impiis, non Medicis, sed carnificibus. Aurifex quidam Cracoviensis, teste Antonio Schnebergero Medico, peste correptis exhibere ausus est denarii pondere, cum cerevisia & butyro. Nec mirum est Idiotas in talibus audaces esse, cum periculum non intelligant, sed quod uni per accidens forte profuit, omnibus profuturum putent. Sic interdum eos morbos expellunt, quos medici præstantissimi vix fuerant curaturi. Ea namque exhibent, quæ aut naturam prosternant, aut morbi causam tollere cogant. Qui eo modo pereunt, quavis potius aliâ causa, quàm vi medicamenti exhibiti periisse ipsis putantur. Qui à me hucusque cogniti sunt, tam audacter exhibere, omnes imperitissimi artis medicæ (ut cæteras virtutes eorum sileam) fuere. Qui Deum credit malefactorum vindicem ultoremque, is à noxiis medicamentis, [illegible] sunt alia, diligenter abstinebit: nequando homicidii, accusante conscientia, reus fiat. Parum profuerit novendecim curasse periculoso curationis genere, quo vigesimus aut trigesimus sit necatus. Ut breviter, quod sentio dicam, sic judico: vomitorium esse violentum. Si quas præterea vires habet, quas habere ipsum non nego, maleficas & noxias esse ajo: ac tanto sunt inimiciores nobis, quanto in minore quantitate tanta cum vehementia perturbare corporis nostri facultates potest. Audivi ab homine in arte Medica, præsertim vero Chirurgia exercitato, observatum à se esse, hujus pharmaci usurpationem symptomata induxisse, quæ à solent argenti vivi, sublimati, præcipitati usum consequi. Nisi vehementer fallor, vidi ipse quoque ægrum misere pereuntem, cui ejusdem [illegible] exhibitum fuerat. Nam os, fauces, gingivæ, & gula etiam exulcerata erant: & profluxerat incredibilis putridæ saliuæ copia. Tandem exulceratis & ruptis in pectore venis interiit. Participare naturam hydrargyri hoc etiam declarat, quod similiter superiora petit: atque alia quædam facit, quæ illud facere consuevit. Scriptum est mihi ex urbe magna & celebri, exhibitum peste laborantibus ibidem fuisse compluribus, itemque aliis etiam malis oppressis, & infelici eventu. Alios enim mortuos, aliis intestina, aliis, ventriculum, aliis alias partes, collum, os, &c. ita afflictas fuisse, ut vehementer optarint nunquam vidisse alexipharmacum. Atque hujus vi & malignitate mala enumerata accidisse scribebatur. Ut semel tandem omnia dicam, non magis tutum censeo stimmeos usum, si intra corpus sumatur, quam vel hydrargyri, vel præcipitati, vel sublimati, & similium. Quoniam in exigua quantitate vires maximas habet, atque ob id sine nausea sumi potest, commendatione dignum esset, nisi plus malefica virtute noceret, quam vomitoria potestate juvat. *Erastus in Disput. de occult. pharmac. potest. cap. 6.*

In articuli cujusdam (puta humeri) dolore ex fluxione orto, tonsor quidam exhibuerat medicamentum validissimum, ac nisi fallor, fuerat pulvis antimonii exusti & rubificati, ex quo ille qui sumpserat, violentissime per superiora atque inferiora purgatus est, ita ut sanguinis etiam aliquid dejiceret, & crebris animi deliquiis corriperetur. Sequenti die venam etiam secare voluit, quam æger prostratis pene viribus non admisit. Quia vero ob corrosa intestina dolorem ibidem præsentiebat, stolidus tonsor, tormina esse conjiciens, quæ ex solo frigido humore oriri diceret, vinum potentissimum exhibuit, ac ventrem oleo rutaceo laurinoque inunxit, & sine dubio hominem interemisset,

misset, nisi ab aliis in tempore accersitis rectiùs tractatus fuisset. *Bruno Sidelius lib. de morb. incurab. pag. 49.*

† Herniam ventriculi ex antimonii usu observavit *Hildan. Cent. 3. fol. 563.* An itaque conveniat Herniosis? vid. *Nicol. Fontan. Epist. 11. p. 63.* Antimonii usu extinctos vid. apud *Hildan. Cent. 3. fol. 550 seq. Camerar. Syllog. Memor. Cent. 10. part. 5. & 18.* Hydropen exin obortam memorat *Lotich. l. 4. obs. p. 326.*

Observatio II.

Adversus stibii seu Antimonii venenum antidotus præstantissima.

BOli Armenæ genuinæ copiam mihi aliquando fecit Pijssimus ac Serenissimus Ferdinandus Sanseverinus, Salerni Princeps humanissimus, quem à Rostano Bassa, dum esset Constantinopoli, dono acceperat. Eam non ita dudum probavi in quatuor Chirurgiæ studiosis auditoribus meis, qui dum Stibio cathartico non satis cautè præparando incumberent, medicamenti aurâ venenata penè suffocati sunt. Mox verò atque illius boli scrupulos duos singuli assumpsere, libera facta est respiratio, & strangulatus quo maximè urgebantur, omnino sublatus, maximâ adstantium Medicinæ studiosorum, qui me tunc comitabantur, admiratione. Quis enim putet, ab emplastico & alioqui adstringente medicamento suffocationis periculum tolli? Inter cæteros adfuere Joan. Pidoux, Eustachius Gaillard, familiares mei, ad hæc Franc. Ulmus, purioris disciplinæ & veritatis indagandæ, (ut ingenio plurimùm valet) studiosissimus, quem ab eo tempore bene merita Docturæ laurea insignivimus, *Joubert. lib. de peste cap. 19.*

DE CALCE VIVA.

Observatio I.

Calcis vivæ esu, puer extinctus.

FIlius Hioseppi Chirurgi, annos natus octo, capillos, & parietum cretam assuetus, cùm esset comedere, semel in calcem vivam incidit, ex qua cùm abundè comederet, in gravia lapsus est symptomata. Intensissimè febricitabat, sitiebat, & multum bibebat, sed ejus sitis nunquam extinguebatur, ad fauces dolebat, & de ventre conquerebatur, non egerebat, nihil appetebat, sed ea, quæ illi offerebantur, respuebat, & nihil gustabat. Ad hunc tertio die ingressus ipse præsagio habito, quòd hic brevi moriturus esset, lac illi copiosum bibendum dare suasi, vel saltem jus aliquod præpinguis carnis. Sed & clysteres ex malva, ibico, semine lini, illi injicerent, mandavi. Cæterùm cùm is nihil per os admitteret, sexto sequenti die obiit. Agebatur autem nonus dies tunc, à morbi initio. *Lusitanus Cent. 5 Curat. 91.*

† Confer quæ de submersione in calcem vivam commemorat *Borell. Cent. 4. obs. 30.*

DE GYPSO.

Observatio I.

Gypsi potu necem sibi conscivisse quosdam.

EXemplum Illustre, C. Proculejum Augusti Cæsaris familiaritate subnixum, in maximo stomachi dolore, gypso poto, conscivisse sibi mortem. *Plinius Nat Hist. lib. 35. cap. 24.*

Conrado III. Imper. Iconium obsidenti, Græco astu, Emanuel qui tum Byzantii imperabat, insidiatus est. Nam quum ejus precibus & suasu, germanus ex Bosphoro ad hostes pene præcipitem traxisset exercitum, perfidus Imperator facinus commentus est impium & detestabile, gypsum contusum, & in speciem farinæ redactum, triticeis commeatib. immiscuit, (quos ex Byzantio mittebat in castra, eoque cibatu tanta vis militum brevi consumpta est, ut negotio infecto, obsidionem solvere coactus sit Rex alioqui invictus, qui suorum clade consternatus, relicta Asia domum per Thraciam abiit, *Sabellicus lib. 4. Ennead. 8.*

DE SCOBINA CAMPANARUM.

Observatio I.

Scobina ex campana derasa, & à muliercula quadam propinata, ægra in vitæ periculum incidit, à quo singulari Medici industria asserta est.

NObilis Matrona, in summo vitæ discrimine constituta erat, ut quæ imprudens, deliræ anus consilium sequuta fuerat: quæ certam, ut solent, præsentemque stipulata salutem: ab exhibita scobina, vel rasurâ de Campana in vino rubeo, violento vomitu divexabatur, & alvus vehementer ei subducebatur. Unde corpus quasi à veneno intumuit. Subsecuti immanes capitis & ventriculi dolores, vertigines & punctiones: tandem in phrenitidem incidit. Quæ cum nonnihil mentem recepisset, semper sensit rosiones in ventriculo, & lancinationes; quasi acubus transfixus esset. Ego exhibitis catapotiis & hypagogis, scobinam expurgavi, & dilucide in chartam assumptam, aliis visendam exhibui, *Horstius Comment. ad Lemnii de occult. lib.*

DE FULMINE.

Observatio I.

Fulmine tacta plerumque venenata.

SEneca loquens de gen. & vi fulminum, inquit eâ præter alias mirandas operationes illud habere, ut in corporibus quæ ab ipsis tanguntur, relinquant pestiferam & lethalem auram: idque probat, tum quia unguenta & olea tacta à fulmine, teterrimo odore afficiuntur: tum quia vinum ab eodem congelatum, ubi ad propriam & antiquam consistentiam redit, si potetur, dementat, & exanimat homines, quasi perniciosissima & exitialissima vis sit, quam relinquit fulmen de rebus tactis. *Mercurialis lib. 1. cap. 14. de venenis.*

† De fulgurum pestifera vi, vid. *Camerar. Syllog. Memorab. Cent. 13. part. 49. & seqq.* ubi fulminum effectus admirandos recenset, de quibus, veraque illorum causa, & quo pacto ejus varia à nobis distantia dignosci possit, consul. *Borell. Cent. 2. observ. 38. & Cent. 4. observ. 3.* ubi surditatem exin obortam, variaque rara de fulmine alia refert. Adde, quæ de quibusdam fulmine tactis commemorant *Hildan. Cent. 3. observ. 26. & Cent. 4. observ. 19. Nicol. Fontan. Epist. 14. & Jo. Colle. fol. 216.*

DE VITRO.

Observatio I.

Vitri confracti vis venefica & deleteria.

NUper hoc Martio mense anni 1546. monialis quædam amens, vinculis soluta, vitrum ciceribus confractum miscuit: inde multæ ex his absque detrimento evasere, duæ tamen hydrope extinctæ sunt, una cruciatu ventriculi peritura laborat: ad quam nos, cùm alii nihil proficerent Medici, vocati sumus, *Cardanus contradict. 9, lib. 2. tract. 5.*

* * *

DE ALEXIPHARMACIS praecipuis.

ET PRIMUM,

DE SIMPLICIBUS EX LAPIDIBUS & gemmis.

OPHITES.

Ophites, genus est marmoris maculosi, cinerei coloris, (alteriusque) discurlantibus lineis albis ac nigris. Ex Ophite vas habui: satis capax, oppigneratum ducentis aureis. Compertissimum, aquam tepidam in Ophitis vas infusam, incorruptam asservari, & adversus hausta venena præsentissimum est remedium. De Ophite, præter *Dioscoridem, Plinius lib. 36. cap. 7.* Italorum *Serpentino*, non est Ophites, sed Iaspidis maculosi species, vel potius ejusdem Plinii marmor Lacedæmonium viride, cunctisque hilarius. *Robertus Constantinus, in supplemento L.L.*

SMARAGDUS

Vires huic adscribunt præstantissimas adversus venena omnia, ut hinc octo granorum hordei pondere in polline devorata, venenatos à morte vindicare posse jam pridem explorata sit. *Franc. Ruens lib. 2. cap. 4. de Gemmis.*

PAXAR.

In regno Deli, quod tartaris Catainis affine est, lapis, qui *Paxar* dicitur, mollis, fusci coloris, amygdali magnitudine. Is in capite cujusdam animalis invenitur. Certa utilitate ad omnia venena, apud incolas habetur in prima commendatione. *Scaliger exercit. 153. num. 7.*

BEZOAR EX CERVORUM lachryma.

Contra omne jobolorum virus, & *δηλητήρια*. medicamentum Alexipharmacum, quod Arabes ex cervorum lachrimis coadunatum *Bezahard* appellant, quo studio & opera venatores Siciliæ & Indorum inquirant, ex Avenzoare, non illaudato Arabum Medico, doceбo. *Tuzomnellus* quippe, gravis veterinariæ Medicinæ auctor, scribit: cervos, vermes intestinorum involucris implicitos, serpentium esu enecare, quibs ex cavernis narium spiritu eliciunt: & ne illorum virus ipsis obsit, ad fontes aquarum accelerant, quibus ad labra usque se immergunt: tum oculis lachrymæ lentè distillant, quæ viscedine sua coagulatæ, in angulis oculorum in lachrymas nucis juglandis pondere coalescunt. Deinde quum sese veneno exoneratos senserint, aquam egressi, in latebras divertunt: & ut lapis ille, visus obstaculum, decidat, caput arboribus affricant: quem in ventum, ut Bezehard, contra quodvis venenum antidotum efficacissimum, venatores Siciliæ & Orientis, magni vendunt. De quo Avenzoar Arabs pondus trium granorum hordei, in lacte, aut aqua cucurbitæ, vel rosarum dissolutum, filio Haly Regis Contestabili potandum dedit, & eum à virulentia icteritiæ aurigine liberavit. Scribit quoque *Scribonius Largus*, cervis Siciliæ in angulo oculi qui nares versus vergit, nasci sordes quas venatores contra omne jobolorum virus & pharmaca deleteria in cincto deferant. Has ego sordes ex patulis infra cervorum oculos foraminibus erui, & in solo papyri involucro beneolentes per septennium illibatas servavi. Quandoquidem verò nemo *Scaliger:* lachrymam cervi exactius descripsit, operæ pretium erit, si ejus verba, *ex libro de Subtilitatibus Cardani:* hic addidero. Ante centesimum, inquit, annum in cervo nulla est lachryma. Post eam ætatem accrescit ad oculi canthum, ipsis ossibus atque in os protuberans, concrescit, ea duritie, qua cornu superet. Qua parte prominet, rotunde est, nigra nitore, coloris fulvi, non sine vestigiis atriorum venularum, tanta lævitate: ut pene tactum effugiat, ita enim sese subtrahit, ut propemodum seipsam movere videatur. Adversus venena remedium præsentissimam. Peste correptis datur cum vini momento, unde tantus cietur sudor, ut pene totum solvi corpus credas. Quum hæc in circulis aliquando recitarem, unus ex his qui è legatorum comitatu rerum Asiaticarum cognitionem profitebatur, negabat ad cervum quicquam attinere, sed esse vere lapidem. Ego illi postridie ostendi, qua parte ex ossibus esset avulsa. Hanc Solymannus olim dono dederat Sambiancario Trierarcho: at, ego postea, ejus hæ. Bernhardi Orvetani munificentiam expertus sum. *Langius Epist. 24. lib. 3.*

BEZOAR EX CAPRARUM Indicarum, & Peruvianarum ventriculis.

In omnis generis venenis nullum præstantius novimus remedium: quoniam eos, qui aut venenum hauserunt, aut à virulentis insectis prœmorsi fuerunt: mirum in modum juvit. Qui aquæ stagnantis potu, in qua virulenta animalia versantur, illico intumuerant, sumpto isto lapide his auctet, sanatos conspexi.

In pestilentibus febribus sæpius adhibui, & sane earum virus extinxit; cujus rei primariam in similibus morbis curam Medicus habere debet. nam licet putrefactio prohibeatur, nisi extinguatur virus, inutilis erit cura quoniam illud est, quod hominem jugulat. Similiter à adsunt carnis cum rubore eminentiæ, quas Hispani *Tabardillo* appellant, quæ plerumque hujusmodi febres comitari solent, lapis Bezar Peruvianus maximam vim possident: nam in similibus morbis majorem eorum quos accepi partem absumpsi, plurimique felici & miro successu curati sunt. *Nicol. Monardes lib. 3. de medic. am. novi orbis.*

Utuntur eo Indi nos sequuti, adversus deleteriæ facultatis medicamenta. Ormuzæ vero & Corasone incolæ, non modo adversus virulentorum animalium morsus utuntur, sed etiam adversus omnes melancholicos morbos. Opulentiores bis se purgant singulis annis. Martio videlicet, & Septembri. A purgatione, quinque subsequentibus diebus continuis, hauriunt in singulas dosis, decem hujus lapidis grana, macerata in stillatitio rosarum liquore. Hoc remedio juventam & membrorum robur sibi conservari dicunt. Solent interdum nonnulli ad triginta usque grana sumere, nimis sane magna quantitate. Nam tametsi nullas noxias facultates inse contineat hic lapis; tutior tamen ejus exigua quantitas. Atque etiam parva quantitate exhibere solent in Ormusz. nec sine periculo liberalius sumi dicunt. *Garcias ab Horto: Aromatum hist. lib. 1. cap 45.*

Nos Sacratiss. Cæsareæ Majestatis jussu aliquot experimenta lapidis Bezoartici hactenusque vidimus, in duobus nempe reis lege supplicio damnatis, quibus venenum studio oblatum est, in duobus præterea aulæ Majestatis suæ Nobilibus vehementiore morbo af-

 fflictis

flictis. E quibus primus Dominus Scander sese nobis offert, qui cum longa & gravi ægritudine, cum ingenti omnium membrorum & pullus imbecillitate Oeniponte decumberet, nauseabundus, ac in ventriculo & præcordiis vehementer dolens, annum agens 75. oblata ipsi lapidis Bezoartici grana quinque in cochleari vini fuere. Nulla illo die subsequuta est alteratio, nullaque immutatio. Noctu tamen melius quievit. Sequenti die attollebat brachia, & crura ad sese contrahebat, quod antea haudquaquam facere potuerat. Tribus postea elapsis diebus, vomitum quidem biliosum habuit, qui præcordiorum & stomachi dolores finivit, ac licet longo adhuc tempore decubuerit, credo nihilominus hujus salutis fundamenta Bezoar extitisse.

Laboraverat postea D. D. Staphylus sedecim continuis diebus acuta febre, maligna & sopita, ab affectu renum suum sumente initium, abhorrebatque ab omni ciborum genere, nauseabundus, de capite sæpius quiritans: nihil nisi de morte loquebatur, delinquebatque frequenter animo. Habebat sedes colliquatas cum ani exitu doloroso. Urina erat turbida, cruda, & ferè subjugalis. Articuli & præsertim genua dolebant, lassitudo ingens, facies Hippocratica, oculi in dormiendo aperti, & ob vehementem virium imbecillitatem corporis ad pedes delapsus. His ita se habentibus, cum de vita illius ab omnibus minus speraretur, motu proprio clementiæ Cæsaris septem grana hujus pretiosissimi medicamenti ipsi in vini cochleari fuere oblata. Non tamen erat stomacho tunc omnino jejuno Staphylus: siquidem medium ovi vitellum per semihoram ante sumpserat, biberatque aliquid. Porro hora à Bezoartica assumptione elapsa, bonum haustum seri caprilli calidi, cum zuccaro ebibit, & intra semihoram adhuc etiam Subsequutæ istos sex vel amplius sedes cholericæ, & fœtidæ sunt, cum quadam tamen faciliori tolerantia solito. Possumque vere affirmare, illum intra hosce quindecim ægritudinis dies, in totum, quantum medietas cruciati panis sit minime comedisse. Cum nocte illius diei, cœnæ ipsius cum D.D. Steph. interessem, paropsidem hordei, in jusculo cocti plenam tanto appetitu comedit, ut nos illud intuentes, lethalem quandam aviditatem potius, quam famem esse crederemus, Et dum inter edendum nos ambo ipsum ad strenue edendum, si servari cuperet cohortaremur, ac laudaremus respondit, se ideo comedere quod cibus sibi placeret, alioqui inaniter nos nostra jactaturos verba. Fuit nocte illa R. Pat. Canisius in iisdem ædibus, veritus ne Staphyli obitus, sequentem lucem præveniret. Quievit nihilominus ita placide noster infirmus, ut potuerit servitio corporis, & consolatione simul animæ carere. Mane cùm recta ascendere dubitarem, fit mihi P. Canisius obviam, spem meliorem salutis de infirmo afferens, & ex illa hora res in melius statim & continuata serie sunt progressæ. *Claud. Richardus in Epist. ad Reverendiss. & Illustriss. Strigoniensem Archiepiscopum, adjuncta Thomæ Iordani libro de peste.*

† Plura vid. de Lapid. Bezoar. apud *Bauhin. lib. propr.* Ex intempestivo hujus lapidis usu Quartanam & mortem commemorat sequutam; *Hildan. Cent. 66. obs. 88.* Magna enim circa hunc fallacia, qua de vid. *Deusing. Dissert. de lap. Bez.* ut meritò Corn. Cervi præferendum moneat *Horstius.*

MALACENSIS.

LApis Bezar alium lapidem mihi in memoriam revocavit, quem unice venenis resistentem in Malaca inveniri tradunt, saltem in Pam Regni Malacensis provincia. Invenitur autem isthic in felle Histricis, sed tanta est in æstimatione apud ipsos indigenas, ob raritatem, ut è duobus, qui simul reperti meo tempore fuerunt, alter pro ingenti munere missus sit ei qui pro Rege Lusitaniæ Indiam gubernat. Et licet isthic frequens lapis Bezar inveniatur, hunc tamen longe præferunt incolę. Unum duntaxat vidisse memini, cujus color dilutioris videbatur purpuræ, gustu amaro tangenti lævis & lubricus, quemadmodum Gallicus sapo.

Hactenus ejus facultates experiri mihi non licuit: sed Clariss. Vir. & insignis Medicus Dimas Bosque Valentinus illas experimento comprobasse in duobus viris, qui venenum hauserant, mihi affirmavit. Vulgari autem aqua (cùm cordialis deesset, & periculum esset in mora) hunc lapidem aliquandiu maceravit: quam deinde ægris propinavit, qui illam gustu amaram invenerunt: attamen eorum stomachus roboratus est, & venenum nihil obfuit.

Multum certe huic viro debent omnes Indici Medici, quod hujus lapidis facultates nobis aperuerit. Nam necessaria admodum sunt hac in regione medicamenta, quæ venenis resistunt, Alexipharmaca Græci appellant. *Garzias ab Horto, lib. 1. cap. 46. Aromat. historia.*

EX CORNIBUS, EORUNdemque poculis.

ASINI INDICI.

SYlvestres Asinos, equis magnitudine non inferiores apud Indos nasci accepi, eosque reliquo corpore albos, capite vero purpureo, oculisque nigris esse, cornuque in fronte gerere; cujus superius puniceum, inferius autem album, medium verò nigrum sit. Atque non omnes quidem Indos, sed potentiores, cùm tanquam armillis quibusdam brachia, sic cornua certis spatiis auro ornarunt, ex his ipsis bibere solent. Ex hoc cornu bibentem ab insanabilibus morbis tutum fieri, neque eum ipsum convulsionibus corripi neque sacro morbo, neque venenis ullis; ferunt. Quinetiam siquid prius pestilens biberit, tum id vomere, tum ad sanitatem redire. Annectit multa alia, & præsertim eorum carnes amarissimas esse, & ob id non manducari. *Ælianus. lib. 5. hist. variæ. cap. 22.*

EQUI INDICI.

EX equi indici cornu poculum factum, veneni noxam frangit. *Idem cap. 10. lib. 4.*

RHINOCEROTIS.

AUdio ex novis insulis, Monocerotis nomine cornu adferri contra venena laudatum: quod quale sit nōdum rescivi, quærendum autem an sit Rhinocerotis. Nam & veteres, & recentiores quidam, hunc cum Monocerote confundunt. Vires quidem utriusque cornibus prope easdem esse conjicio. *Gesnerus in Iconibus quadrupedum, pag. 64.*

MONOCEROTIS.

COrnu unicornis, præcipuè ex novis insulis allatum, tritum & in aqua potum, mire facit contra venena: ut nuper experientia ostendit in homine, qui à sumpto veneno, cum jam tumere inciperet, hoc remedio restitutus est haud obscure. Audivi & ipse à viro fide digno, quod cum à cerasi esu (venenatum suspicabantur) venter ei tumeret, medulla hujus cornu è vino hausta illico sanatus est. Ad comitialem laudatur à nonnullis hodie, ut ab Æliano quoque, qui hunc morbum sacrum appellat, Sed veteres medendi vim

di vim attribuebant poculis ex hoc cornu factis, vino ex eis poto: nos quoniam pocula habere non possumus, substantiam cornu propinamus, vel per se, vel cum aliis medicamentis. Ego feliciter aliquando tragaam, ut vocant, ex hoc cornu cum succino, scobe eboris foliis auri, coralio, & aliis quibusdam exhibui, & crassiuscule contusum cornu serico inclusum, in decoctum uux passæ & cinnamomi, &c. in aquam conjeci, non neglecta interim reliqua medendi ratione. Commendatur præterea à Medicis nostri sæculi adversus pestilentem febrem, (ut Aloysius Mundella scribit) adversus canis rabidi morsus, & aliorum animalium ictus aut morsus virulentos: privatim vero contra lumbricos, & prava inde symptomata pueris in duorum familius datur: denique contra venena quævis & multos gravissimos morbos. *Gesnerus Hist. Animal. lib. de Monocerote, pag. 785.*

De Cornu unicornis antiquissimæ laudis, etiam in scripturis sacris scribuntur prærogativæ, ad robur naturæ mirificè comparandum, ut venenum, etiamsi coram apponatur sudore revelare traditum sit. Quamobrem & ex vino exhibitum comprobant, ex granis, ex interiori ejus medulla, vel rasura pro amuleto haberi. *Andreas Baccius lib. de Prolegomenis venenorum & Antidotorum, pag. 61.*

† Superius quoque Hyoscyami semen pro semine anethi usurpatum commemoravimus ex *Salmuth. Cent. 2. obs. 98.* ubi symptomata exinde oborta videri possunt.

CAMPHURCH.

IN Molucarum insularum unà, amphibium Crocodili instar vivitur animal, Camphurch dictum, magnitudine cervam æquat, cornu gestat in fronte mobile fere ut christa galli Indici, trium pedum & dimidii longitudine, haud unquam humano brachio crassius, pilis cinerei coloris, cervix obvestita ipsi est: palmas duas habet anserinis similes, quibus in aquis dulcibus salsisque ad natandum utitur. Pedes anteriores cervinis sunt affines, piscibus vivit. Plerique sibi persuaserunt, id animal unicornis speciem esse. itaque ejus cornu adversum venena esse efficax, Rex insulæ, ejus fere nomine insigniri gaudet, sic enim alii Reges ferarum, piscium, aut fructuum tota regione sua nobilissimorum nomen sibi adoptant, ut narrat. *Thevetus Tom. 5. lib. 2. cap. 5.*

PYRASSOUPPI.

IN mari rubro secundum Arabiam navigantibus, apparet insula Arabibus *Cademotba* dicta, in cujus eâ regione, quam Plata flumen alluit, visitur, fera barbaris incolis *Pyrassouppi* dicta, malo magnitudine par, capite haud absimili: hirta tamen, ursinis velut pilis vestita, sed haud adeo obscuris, verum ad flavum inclinantibus, bisulcis ut cervus pedibus, duo procera capite, sed minime arborea gestat cornua, unicornium cornib. illis tamatissimis assimia. Indigenæ enim, bestiæ aut piscis venenati dente demorsi aqua epota, in qua sex vel septem dies, ejusmodi cornua demersa & infusa fuerint, statim levantur, & convalescunt, ut narrat *Thevetus in Cosmographia, tom. 1. lib. 1. cap. 5.*

EBUR FOSSILE.

LAminulis quibusdam eboris fossilis, quæ nativum æmulantur, sed crusta quadam candidissima inducta sunt, ante biennium à Rasio nostro, omnium naturæ miraculorum diligentissimo observatore donatus sum. In Italia eruti hoc ebur intelligo, & magno in usu isthic esse adversus virulentorum animalium morsus. *Clusius annotat. ad cap. 14. lib. 1. Garziæ ab Horto, lit. e.*

CERVI.

UNicornu non reperiri in nostris regionibus certissimus sum; una pars est e cornu petrefacto, altera ex osse. Pellunt autem ista ad extremas corporis partes humores, & sudores movent. Ideo in affectionibus cordis (ut existimant quidam) conferre videntur. Hæc autem vis etiam in cornu cervi conspicitur. Ac credas mihi, primas istas cuspides in cornubus cervinis, contra venena plus prodesse, quam vulgare unicornu, quod nihil aliud est, quam dens Elephantis seu Ebur. *Crato ad Thomam Iordanum, Consil. & Epist. lib. 4. pag. 426.*

Unicornis supplet vices cornu cervi optime præparatum, albissimum, quo adulterari unicornis species, quæ circumferuntur, facillime vereor, infarcta subtili mangonio in cavitatem seu unicornis illa cervini cornu medulla exactissimè elaborata, quę subinde erasa vel infusa poculis, similes cum terra Lemnia promittit præstare utilitates. *Andreas Baccius lib. ad Prolegomenis venenorum & antidotor. pag. 61.*

EX HERBIS.

RUTA.

THeopompus Chius, veritatis studiosus homo, & qui historias exacta inquisitione magno pecuniarum impendio perscrutatus est, *lib. 35. Histor. suæ* narrat Clearchum Heracleotarum, qui in Ponto sunt, Tyrannum, per vim necavisse multos palam, & quamplurimos potu cicutæ per insidias è medio sustulisse; cum vero innotuisset omnibus propinandi hujus veneni, amoris specie, sævum Tyrannum mos, nunquam ex ædibus progrederentur, nisi rutæ sibi cavisse: cujus præsidio nihil lædantur, vel qui Aconitum biberint, quod idem author sic appellari scribit, quia nascatur in Aconis. Locus sic quidam nominatus Heracleæ vicinus. *Athenæus Deipnos. pr. lib. 3.*

GALEGA.

GAlegæ vis est maxima, non solum adversus lethalia venena, verum etiam adversus ferarum omnium venenatos tum ictus tum morsus, succo per se poto, vel herba Emplastri modo vulneratis partibus imposita. Quare Veneti Pharmacopœi, inquit *Pena*, atque circulatorum illa fæx, qui viperas stipis colligendæ causa circumferunt, simulatque demorsi sunt, nihil certius hac, aut præstantius habent, eadem magis freti, quam decantatis illis Theriacis.

Lacerta à vipera læsa herbam quandam, quæ in Italia *Graliga* vel *Gralega* dicitur, comedens, vires recuperat, quod equidem casu observatum constat, ut mihi à quodam Bononiensi Medico fide digno, cum in alma Bononiensi academia admodum celebri, studii causâ agerem, relatum est: quam quidem historiam non minus utilem, quam lepidam hic referam. Senex quidam, quondam circa fluminis ripam deambulans, forte fortuna videns lacertam cum vipera dimicantem, humi sese prostravit, ut pugnam aptius, bestiis non animadvertentibus, specularetur. Lacerta utpote viribus infirmior, ictu validissimo à vipera sauciatur, adeo ut moribunda pedibus cespitaret: verum paululum ad se rediens, per gramen longiusculum, vipera non vidente, lacerta repsit per ripam fluminis, ad herbam quandam in proximo ibi cre-

scentem, qua equidem devorata, vires ex tempore pristinas recuperavit, atque denuò ad viperam se convertens, eandem, non aliter quam antea, adoritur. Sed vulneratur rursum à vipera, ictu non minus lethali, ut prius. Mox lacerta denuo ad hanc herbam clam digreditur, ut viribus recuperatis atque refectis, cum hoste capitali rursum congrederetur. Sed frustra: eodem enim modo, utpote vipera longe inferior, quo antea, excipitur. Animadvertens autem senex non minus herbam ipsam, quam pugnam, demirabatur, & ut periculum faceret, utrum herba tales vires occultas & sublatentes in se complecteretur, eandem clanculo, dum lacerta iterum cum vipera pugnaret, radicitus evellit. Lacerta denuo saucia, ad herbam redit: quam cum in loco consueto non inveniret, statim occubuit atque expiravit. Senex vero hujus herbæ vim expertus, Medicis ea quæ viderat narravit. Est ea non solum Bononiæ, verùm etiam in Italiæ Officinis satis nota, contra venenum, vermes, & pestem celebratur: forte veteribus incognita quamquam nonnulli hanc Galegam appellant, cujus sit mentio *in Pandectis sub finem. Forestus lib. 2. de incerto urinarum judicio.* Huc transfer historiam *Doctiss. V. Pet. Spehrerii supra expositam, de bubulco aspidis veneno infecto & rutæ caprariæ succo curato observat. 99. pag.* 217.

† Admirabilem quoque historiam recenset *Caranta de morsf. can. rabid. p.* 186 quæ galegæ vim alexipharmacam plurimum confirmat.

FAALIM.

HElenio, foliis præsertim, similis est herba, quæ *Faalim* vernaculâ linguâ nuncupatur in Mombare insula, olerum optimorum, & simplicium medicamentorum omnis generis feracissima, atque eorum potissimum, quæ venenis serpentium omnium, quibus regio hæc abundat, adversantur. Hujus herbæ experimentum vidi in duobus commorsis à serpente, partim in aquis partim interra degente, quem illic *Alfa* vocant; cujus morsus adeo lethalis est, ut nisi statim succus hujus herbæ admoveatur, necesse sit hominem interire. *Thevetus Cosmograph. T. 1. lib. 4. cap. 4.*

SCORZONERA.

HIrci barbæ congener est herba, quam Scorzoneram, aut Scurzuneram appellat Hispania, quod Latinè viperinam: sive viperariam, aut serpentariam sonat: sic dicta, quod contra venena viperarum ac serpentum efficax habeatur: nam Hispani Viperam *scurzo* vocant. Nova hæc est planta, ut refert *Matthiolus*, inventa primum in Catalonia Hispaniæ, à quodam servo Atro, à Cervero Leridano viro nobili pretio empto. Cùm enim quidam messores in agro à viperis demorsi fuissent, is qui in Africa plantam istam noverat, propinato ejus succo incolumes servabat omnes, quotquot demorsi fuissent: Sed nemini plantam ostendebat, ne lucro defraudaretur. Tandem cum vafri homines locum observassent, ex quo plantam deferebat, illuc profecti eam nacti sunt, inventis nuper rescissæ herbæ reliquiis. Ea eruta, factoque ipsius periculo, evulgata res est, & Scorzoneram appellarunt. Flos in Hispania Majo mense prodit, in Germania serius, Iunio videlicet ac Julio mensibus. Foliorum aut radicis succus datur præsentaneo remedio potandus; adversus Viperarum, cæterorumque venenatorum animalium ictus. *Matthiolus.*

CARDUUS BENEDICTUS.

CArduus Benedictus præstat maxime contra pestilentiam, item adversus venena lethalia, tam interius sumpta, quam venenosorum animalium morsibus illita. *Idem in epitome.*

EX FRUCTIBUS.

Malum Citrium.

SUmptum Citrium ante quodvis alimentum, siccum pariter & humidum, omnibus venenis resistere, ego satis novi, à meo cive id edoctus, cui Ægypti mandata fuerat administratio. In maleficio deprehensos quosdam ille ad serpentum morsus damnaverat; quos oportebat omnibus ejusmodi bestiis lacerandos objici. Productis illis, & ad Theatrum euntibus destinatum latronum supplicio, in via fortè Caupona quædam misericordia commota, quod in manibus tum habebat, & rodebat, malum citrium dedit: acceptum vero illi comederunt, & paulo post ingentibus & ferocissimis anguibus oblati, commorsique ab aspidibus, nihil læsi sunt, hæsitabundo & attonito Judice: Qui tandem cum illorum custodem militem interrogasset: num quid bibissent, ut id comperit, quod acciderat, nimirum absque dolo citrium illis traditum fuisse: postridie alteri rursus dare jussit, alteri minime, percussus hic confestim periit, illæso altero; qui citrium comederat. Itaque multis id expertis cognitum est, citrium adversari venenis omnibus. Quod siquis citrium integrum, & quale natura est, cum semine in Attico melle coquat, donec liquatum tabescat, & ejus liquoris matutino tres quatuorve digitos sumat, tutus erit à venenatis omnibus medicamentis. *Athenæus Deipnos. lib. 3.*

Easdem mali Medici vires *Virgilius Georg. 2.* quoque celebravit, & faciem arboris depinxit his versibus.

Media fert tristes succos, tardumque saporem
Felicis mali, quo non præsentius ullum.
Pocula si quando sævæ infecere novercæ,
Miscueruntque herbas, & non innoxia verba.
Auxilium venit, ac membris agit atra venena.
Ipsa ingens arbos, faciemque simillima Lauro:
Et, si non alium latè jactaret odorem,
Laurus erat: folia haud ullis labentia ventis:
Flos apprima tenax: animas & olentia Medi
Ora fovent illo, & senibus medicantur anhelis.

Cotoneum Malum.

PHilarchus *lib. 6. historiarum* narrat, lethalium medicamentorum vim, odoris sui jucunditate, à malis Cydoniis hebetari, Pharicumque venenum injectum canistro, adhuc olente cydonia mala in eo reposita, evanidum factum maleficam facultatem suam amisisse: itaque mixtum, & in potu exhibitum quibus insidiæ struebantur, nihil attulisse noxæ, causamque postea ejus rei cognitam fuisse, illius inquisitione & investigatione qui vendiderat. Comperit enim hoc accidisse, propterea quod condita in eo calatho mala fuissent. *Athenæus Deipnosop. lib. 3.*

EX RADICIBUS.

Antora

PRæstant radices Antoræ ad epotum napellum, & ad cætera quæcumque venena; quin etiam ad vipe-

rarum

rarum & cæterorum serpentium ictus. *Matthiolus in Epitome.*

Contrayerua.

EX Charcis provincia Peruana, radices quædam advehuntur, Iridis radicibus valde similes sed minores & ficulneri foliis odore.

Hispani Indias inhabitantes, Contrayerua appellant, quasi dicas alexipharmacum, quoniam earum pulvis ex albo vino sumptus, adversus omne venenum cujuscumque tandem sit generis, præsentissimum est remedium, (uno sublimato excepto, quod sola lactis potione extinguitur) vomitione illud rejicere faciens aut per sudores evacuans. Sed & amatoria pocula, eo pulvere hausto, educi ferunt. Ventris etiam animalia pellit. *Nicol Monardus lib 5. & 2. de simpl. medicament. ex novo orbe delatis.*

Moringa.

MOringæ Arboris radicibus unicòrnu & lapidis Bezar vices supplentur, veraque Theriaca est, qua vulgo incolæ utuntur, cum adversus omnis generis venena, tum morsus serpentium maxime noxiorum, vulgo *Cucbras de Capillo*, dictorum, aliorumque insectorum, & virulentorum animalium, cum intro sumpta, tum foris applicata. *Christoph. à Costa lib. aromat. cap. de Moringa.*

Drakena.

DRakenæ radicem, author est M. Eliot, qui Domino DRAKE comes fuit. Hispanos in Peru maximo in pretio habere, nec pretio redimi posse, ab iisque didicisse, fortia præsens venenum esse, ipsam autem non modo illius, sed reliquorum etiam venenorum antidotum esse, atque cor & vitales facultates roborare si pollinis modo trita, mane ex pauxillo vino albo hauriatur; ex aqua vero febris ardores mitigare. *Clusius in descript. nonnullarum stirpium editarum cum notis ad Garziam.*

EX LIGNIS.

Colubrinum.

LIgnum colubrinum, seu potius Radix, adversus animalium virus ejaculantium morsus, ictusve prodesse, hoc modo probatum est. In Zeilan insula, serpentis genus est coronatum, seu diademate insignitum. (Lusitani *cobras de capelo*, nos regulum dicere possumus) maxime noxium. Est item animalis genus magnitudine viverræ, huic serpenti inimicissimum, *Quil* vel *quirpele* vocant. Quotiescunque cum serpente congressurum est animalculum, istam radicem (quæ multa isthic nascitur) eâ parte præmordet, quà denudata est: etenim pars aliqua extra solum promiuet. Præmorsa radice, pedibus anterioribus saliva conspersis caput primum, deinde reliquum corpus sibi demulcet: postea serpentem aggreditur, nec eum dimittit, donec occiderit. Quod si illo congressu serpentem vincere non potest, denuo ad radicem confugit, ad quam se fricat, deinde in prælium redit, atque ita morsu serpentem necat. Hoc spectaculo edocti Chingalæ, (ii sunt Zeilan incolæ) hanc radicem venenis resistere didicerunt.

Hujusmodi pugnarum spectatores plerique fuerunt Lusitani. Nam solent domi alere similia animalcula tum ad mures extirpandos, quos acerrime persequuntur, tum ut cum serpentibus regulis prælientur, quos circumferre solent circumforanei quidam *Iogues* appellant, stipem emendicantes, & cineribus se aspergentes, ut hac ratione venerandos sese, sanctimoniæ titulo, vulgò præbeant. Circumeunt isti omnes regiones, & nonnulli ex iis Circulatorum munere funguntur, gestantque serpentes regulos, quos demulcere solent & collo aptare, (prius tamen exemptis dentibus) vulgo persuadentes eos se incantasse, ne nocere possint. Interdum vero serpentes, quos etiam habent integros, quibus non sunt exempti dentes, accepto præmio, cum iis quas dixi, viverris, sive alio simili animalculo, committere solent. *Garzias ab Horto, lib. 1. cap. 44.*

Molucense.

LIgnum Molucense intus sumptum, aut foris appositum, omnibus venenis resistit. Intro assumitur magno commodo, ex aqua rosacea, vel vulgari, aviumque jusculo ejus pulveris apta quantitas, pro necessitate & ægri natura, modò decem grana non excedat, sed infra id pondus consistat. Ad viperarum, Regulorum (qui serpentes pileati appellantur, & admodum noxii sunt) aliorumque similium aspidum & serpentum morsus, bibitur hic pulvis ex aqua, ipsisque morsibus inspergitur. Eadem ratione præbent in vulneribus, quæ à sagittis toxico illitis facta sunt, quibus illius regionis incolę plurimum utuntur. *Christophorus à Costa, lib. aromatum.*

EX FUNGIS.

Fungus cervinus.

AFfirmant valere cervinum fungum, ad epota venena, ex mero haustum quin etiam ad venenosorum omnium morsum, non modo potum, sed etiam illitum. Excalfacere hunc ex odoris graveolentia quispiam facile judicabit. *Matthiolus lib. epist. medicinal. epist. ult.*

Fungum, quem boletum cervinum vocant, à semine ejus animalis genitali ortum, à capellis seu pendo etiosa terra deprehensum, magnis exornant elogiis. Sanè reperti sunt iis locis; ubi ab hominum memoria nullus unquam visus est cervus. At Trenzinium nobile Hungariæ oppidum, circum Carpathi juga, frequentissimus montuosis locis, silvis opacis, ubi licet cervos reperias, non tamen eorum tanta copia, quæ plaustris fungorum satisfaceret, siquidem vera censenda, quæ de ejus generatione scribuntur. Inter tubera satius fuisset collocare? etsi refragari possit virosus odor, qui neque in tuberibus adeo suavis, potissimum cum ambo veneri extimulandæ opitulari dicantur. Ex eo quibusdam antidotus paratur. Terunt lamellas sive bracteas auri plures, marmore, pluvia aqua prius madefactas, ceu roris modo aspersas, Deinde extrahunt spiritum vini, cum Zuccaro Candi per tartarum calcinatum. Aurum tritum, quintæ huic essentiæ vini permiscetur, & alembico committitur. Eo qui transcendit liquore, imbutus fungus cervinus digitis exprimitur, (alii trituratum mergunt, & torculari exprimunt) rursus maceratur, denuoque exprimitur toties, donec vis universa è fungo extracta appareat. Eam expressionem drachmæ pondere in aqua Cardui, pestilentia correptis exhibent. Fecem sive residentiam, non quidem fungi sed tartari, quinque granorum pondere alvum mitissime solvere dicunt. *Iordanus de pest. phæn. tract. 3. cap. 9*

* * *

DE COMPOSITIS ALEXIPHARmacis & Antidotis.

Antidotus probatiſſima contra venena, Mattholi.

NE aliquod preſtans antidotum defideretur, me probi, ac fidelis Medici munere functum exiſtimaverim, ſi quædam antidota mihi longo labore comparata, magni & venena momenti, deſcripſero quæ non modo iis, quæ per os aſſumuntur; ſed etiam iis, quæ animalium morſu, vel ictu ejiciuntur, ſummo ac præſentaneo fuiſſe remedio comperi. Licet autem hæc ætate rari admodum habeantur Medici, qui ſua pandere arcana velint, ſiquod nacti ſunt pulchrum & ſingulare auxilium, tamen cum mihi conſilium ab initio fuerit, meâ opera, quantulacumque ſit, omnibus generatim prodeſſe, alienum quidem inhumanumque foret, ſi modo vel invidia, vel avaritia compulſus, aliquid ſilentio involuerem, quod in arte medica uſui futurum putem. Primum igitur antidotum, cujus admirandas in venena vires ſæpius expertus ſum, hoc modo conficitur. *Recipit* enim *rhabarbari, rhapontici* ex Ponto advecti, *radicis phu, acori*, quem falsò calamum odoratum vocant, *cyperi, quinquefolii, tormentillæ, ariſtolochiæ rotundæ, pæoniæ, helenii, coſti, iridis, Illyricæ, chamæleontis albi, cujusq; drachmas tres.* Idem *galangæ, imperatoriæ, dictamni albi, angelicæ, millefolii. filipendulæ, Zedoariæ, gingiberis, ſingulorum drachmas duas: agarici drachmas tres: libanotidis maris, gentianæ, morſus diaboli*, ſic herbariis dicti, *cujuſque drachmas duas & ſemis.* Ad hæc *ſeminis citrei mali, viticis, cocci infectorii, fraxini, oxalidis, paſtinacæ ſylveſtris, napi, nigellæ, pæoniæ, ocymi, irionis, thlaſpi, fœniculi, ammi, ſingulorum drachmas duas* præterea *baccarum lauri, & juniperi, hederæ, aſperæ, ſmilacis, cubebæ, ſingulorum ſeſquidrachmã: foliorum ſcordii, chamædryos, chamepityos, centaurii minoris, ſtœchadis, nardi Celticæ, calaminthæ, rutæ, mentæ, betonicæ, verbenacæ, ſcabioſæ, cardui, benedicti, meliſſophylli, ſingulorum, ſeſquidrachmam, dictamni Cretenſis drachmas tres, ſampſuchi hyperici. junci odorati, marrubii, galegæ, ſabinæ, pimpinellæ, cujusq; drachmas duas: caricarum, nucum juglandium, piſtaciorum ſingulorum uncias tres: myrobolanorum emblicorum, drachmas quatuor. Florum utriusq; bugloſſi, roſarum, lavendulæ, ſalviæ, roriſmarini coronarii, cujuſque ſcrupulos quatuor: croci drachmas tres. Caſſiæ odoratæ,* quam hodie cinnamomum vocant, *drachmas decem. Caryophillorum, nucis myriſticæ, macis ſingulorum drachmas duas & ſemis. Piperis nigri ac longi, ſantalorum omnium, agallochi, ſingulorum ſeſquidrachmam. Cornu cervi crudi, drachmas quatuor: unicornis, drachmam unam. Oſſis cordis cervini, ramentorum eboris, virgæ cervinæ, caſtorii, ſingulorum ſcrupulos quatuor: terræ Lemniæ drachmas tres; opii ſeſquidrachmam: margaritarum Orientalium, ramentorum ſmaragdi, hyacinthi, coralli rubri, ſingulorum ſeſquidrachmam: caphuræ drachmas duas maſtiches, thuris. ſtyracis, myrrhæ, gummi Arabici, reſinæ Terebinthinæ, ſagapeni, opopanacis, laſerpitii, ſingulorum drachmas duas & ſemis: moſchi odorati, ambari, cujuſque drachmam: olei è chalcantho confecti unciam mediam, Pulveris cordialis temperati, diamargariti, diamoſchi, diambari, electuarii è gemmis, paſtillorum caphuræ, ſcillæ, ſingulorum drachmas duas & ſemis: paſtillorum viperæ, uncias duas: Succi oxalidis, ſonchi, ſcordii, echii, bugloſſi, meliſſophylli ſingulorum ſelibram: hypociſtidis drachmas duas, Theriacæ electæ, Mithridatii optimi, cujuſque uncias ſex. Vini veteris albi odorati, libras tres: ſacchari è Madera inſula, vel optimi mellis libras octo & uncias ſex. Ex omnibus his ſumma diligentia & ratione inquiſitis, atque ſelectis, fiat electuarium, eo modo quo theriaca, aut Mithridatii antidotum conficiuntur.* Sumendi quantitas eſt à drach. j uſque ad tres pro ætate, & conſtitutione patientis. Atque ita omnibus perſuadere poteris, antidotum hoc non ſolum præſtantiſſimum eſſe, (ut ante diximus) contra omnia venena quæ per os ſumuntur, itemque adverſus ea, quæ morſu vel ictu relinquuntur, verum etiam in peſtilentia, cui mirifice opitulatur, quotidie aſſumptum, & præcipue ad præſervandos ſanos. At ſicui in animo fuerit, ut præſentaneum adferat auxilium, hæc faciat oportet. Antidoti præſcripti libram accipiat, libram item ſyrupi è citrei mali cortice parati, & libras quinque aquæ vitæ vocatæ, ex optimo odoratoque vino confectæ, totieſque vitreis organis repurgatæ, ut quintæ eſſentiæ ſpeciem præ ſe ferat. Deinde omnia hæc in vas vitreum injiciat, duplæ à rebus inditis capacitatis, poſtea vaſis ore ita obturato, ut nullus ſpirandi meatus relinquatur, magna cum dexteritate aquam in vaſe electuario tamdiu agitet, donec totum diſſolvatur. Atque tum vas, ore cera, vel pice obducto, in menſem integrum reponat. Quod tamen bis in hebdomadâ agitari convenit, eo modo, quo antea dictum eſt: fit enim ut electuarium facile reſidat in fundo, ſi dimittatur. Exacto denique menſe claram aquam, aureoque colore nitentem, electuario ſupernatare inveniet, & quæ jam omnem illius vim in ſe contraxerit. Tum itaque vas ipſum aperiat, & in vas aliud item vitreum limpidam aquam paulatim effundat, cujus os cum cera, & membrana accuratiſſimè obturet. Nam ſi illud diei ſpatio apertum ſineret, omnis concluſa aqua in auram evaneſceret. Tanta hæc aqua virtute pollet, (quod millies expertus ſum) ut quatuor drachmarum pondere pota, vel per ſe, vel cum pari odorati vini quantitate, vel ſtillatitiæ cujuſvis aquæ ad cordis robur facientis, ubi quis ictus, vel demorſus à quocumque venenato animali, in tanto mortis diſcrimine verſaretur, ut vocem, viſum, ac reliquos fere ſenſus amiſiſſet, ægrum ingenti adſtantium admiratione à longo veluti ſomno excitet. Quin & vomitione plerumque plurimam infectorum humorum copiam exhaurit. Cujus rei exemplo (præter alia innumera) nuper mihi fuit præfecti oppidi Vipaci uxor, quam à vipera in dextra manu demorſam, & jamiam de naulo rationem cum Charonte inituram, hæc aqua in vitam à morte revocavit. Id quod etiam paulo poſt contigit cuidam miſeræ ſclavæ, ab alia non diſſimili vipera in manu demorſæ. Hæc idem ſimiliter præſtat contra venena, quæ per os ſumuntur: ſiquidem ea adeo tenuis eſſentiæ, efficax, & penetrans eſt, ut momento vi ſua in omnes corporis venas permeet. Quin & eoſdem præbet effectus in alios quamplurimos morbos: quos, brevitati ſtudens, prætereo: quandoquidem prudentes, & periti Medici, habita hujuſce virium exactâ ratione, eam adhibere poterunt, ubi legitime convenire cenſebunt. *Matthiolus in præfat. ad librum 6. Dioſcor.*

MATTHIOLI, SEU GREGORII Caravitæ oleum adverſus venena compertiſſimi uſus.

ANtidotum alterum generoſum pariter & ſingulare, Oleum illud eſt. Id pulſibus extrinſecus patientibus illitum, nempe temporum, manuum, ac pedum, quin etiam extimæ cordis parti ad ſiniſtram mamillam, repetita alternis tribus horis illinitione, efficaciſſime occurrit omnibus venenis per os ſumptis, quæ tamen ex erodentium genere non fuerint. Similiter viperarum, aſpidum, & cujuſcumque denique

bique venenati animalis morsibus singulari auxilio est, ut in processu latius explicabimus. Ut autem omnes intelligant, quam maxima sit in me juvandæ posteritatis studium, modum quo illud conficitur, hîc describere non gravabor. Sumantur itaque ineunte mense Majo, quo tempore confici debet, *olei communis* centum annorum, sin minus sui temporis vetustissimi *libræ iij. foliorum hyperici virentis, manipuli tres.* Oleum in vas vitreum duplæ à contento capacitatis, imponatur, in hypericum aliquantulum antea contusum infundatur. Deinde vas cera, & membrana obturetur, & medium in tenuissimam arenam condatur, loco ubi tota die insolari possit, atque ibi sinatur ad decimum, vel duodecimum diem usque. Quo exacto tempore mergatur vas in calentis aquæ balneo ad viginti quatuor horas: mox oleum ab herba exprimatur. Hoc facto sumantur *hyperici, chamædryos, calaminthæ, cardui benedicti, singulorum manipulus.* Quæ omnia prius diligenter contusa oleo admisceantur, ac subinde vas in prædictum mergatur balneum tribus continuis diebus. Extrahatur deinde, & ab incoctis herbis exprimatur. Post hæc decerpantur *summitatum hyperici manipuli tres*, qui à caulibus probè repurgati, & contusi, in prædictum oleum infundantur, ac in idem balneum per triduum reponantur. Post idem tempus eximantur, & ut prius exprimantur. Idem fiat ter, aut quater, usquedum oleum sanguineum colorem referat. His peractis sumatur *hypericum, quod jam defloruerit*, & ab ejus cacumine grana illa viridia excerpantur, quæ hordeaceis granis simillima deprehenduntur in quibus semen continetur. Ex iis itaque *tres* contectum *manipuli* decerpantur: qui postea tusi, & vino meraco albo aliquantulum perfusi in oleum prædictum infundantur, & cum eodem vitro, in arena sepulto octo diebus continuis insolentur. Quo tempore transacto, tridui spatio in balneum immittantur, post colentur, & modo prædicto exprimantur: tertiò, aut quartò similiter dictum semen in oleo macerari debet, donec id obscuri sanguinis colorem repræsentet. Ad hæc sumatur *scordii recentis, calaminthæ, centaurii minoris, cardui benedicti, verbenacæ, dictamni Cretensis, singulorum medius manipulus*: tundantur omnia, merganturin oleum prædictum, & vas in balneum iterum imponatur per biduum continuum, deinde colentur, & exprimantur, ut suprà. Postea sumantur *Zedoariæ, radicum dictamni albi, gentianæ, tormentillæ, aristolochiæ rotundæ, singulorum drachma, scordii manipulus.* Tundantur item omnia, infundantur, & immittantur in balneum, ibique permaneant tribus diebus continuis: colentur deinde, & exprimantur. Infundantur denuo *Styracis calamitæ, Laricis, utriusque drachmæ sex, baccarum juniperi drachmæ quatuor, melanthii drachmæ duæ, cassiæ odoratæ* (cinnamomum officinæ vocant) *drachmæ novem: junci odorati, cyperi, singulorum sesquidrachma: santalorum alborum semuncia.* Tundantur omnia (ut pluries dictum est) & in idem oleum infundantur, & per triduum continuum in balneo macerentur, demum colentur, & exprimantur, modo quo ante dictum est. Postremò addi oportet *trecenti Scorpiones vivi diebus canicularibus collecti.* Ii in vase vitreo conclusi, cineribus calidis superponantur, & quum eos præ calore sudare, atque irasci constat, omne jam dictum oleum calidum superinjiciatur. Sed advertendum est, ne id adeo fervens sit, ut vas disrumpat, obturato statim vasis ore, in balneum tribus continuis diebus contineatur: deinde coletur, & exprimatur. Projectis interea Scorpionibus, rursum in oleum infundantur *rhabarbari laudatissimi, myrrhæ communis usus, aloes hepaticæ, singulorum drachmæ tres, nardi Indicæ drachma duæ, croci drachma una, theriacæ electæ, electique Mithridatii, cujusque semuncia.* Quæ ex his tundenda sunt, terantur, mox ultimò infundantur in oleum, quod per triduum continuum contineatur in balneo. Quo facto, oleum non amplius percoletur, sed deinceps recondatur, perinde ac opobalsamum. Quippe quòd memorandum sit remedium ad jam dicta venena, & præcipuè contra napellum, quo infecti fuére, ut experimentum fieret, Cæsi illi duo viarum obsessores, quorum historiam supra retulimus, aconiti mentione: ad cujus lectionem, ne idem bis repetamus eos rejicimus, qui ejus desiderio capiuntur. *Idem in præfatione ad eundem lib.*

CARDANI ADVERSUS VENENA Antidoti nobiles.

Ex alexipharmacis, extrà quidem est nostrum hujusmodi: ℞. *Olei expressi è semine juniperi & napi, libram unam, rutæ montanæ, hypericonis jam semen concipientis, singulorum manu quantum bis potest capi:* contundantur, & per decem dies in ardenti sole cum oleo exponantur, inde expressis ruta & hypericone, denuò tantumdem: tertiò addatur eâdem ratione: pòst *vivaces Scorpii*, magnique in eodem, *numero centum*, extinguantur. His addantur *olei è floribus verbasci, & sambuci facti in sole, singulorum unciæ duæ, croci orientalis uncia dimidium. Hieronym. Cardanus lib. 3. de Venenis cap. 3.*

Haud abs re esse puto illud quærere: quonam pacto oleum parari possit, quod illitum arteriis cogat venenum extrudi vomitu, aut purgatione, vel sudore, vel urina. Certum est metallicum esse oportere, quod validissimum esse debet. Vidi ego quandoque tale, & solo pondere, quòd esset metallicum, haud dubiè conjectavi. Oportet & ex veneni natura illud esse, nam immodicâ caliditate, ut dictum est, delet prius conceptam malam vim: & similitudine, avocat exterius quod nocet, & contrarietate pellit. Oportet & discutientem illi non parvam inesse vim, & rursus adversus venena ipsa contrarietatem quandam, quæ duo laseris succo conveniunt. Igitur quæ propellere venenum debent, metallica esse venena necesse est, non tamen acerbissima, & calidissima & discutientia, & venenis quodammodo contraria. Horum igitur materia his constare potest, Mysi & auripigmento, & laseris succo, & gentiana, & pinguedine serpentum venenosorum, & aconito: Quod si cuipiam terræ ex his plura insint, detractum oleum vi ignis omnium erit præstantissimum, securissimum, & quod vomitum dejicit. In universum autem metallica esse oportet, quæ valida sunt, & quæ illinuntur. Indicio verò terra est, quam circulatores deferunt, ex Melitæa insula adversus serpentum morsus ictusve: licèt quidam expertos dicant esse oleum, quod fit è scorpionibus & sulphure, nec non chamelæa, hypericoque, liberare à venenis illitum, ac peste. Accipiunt autem Scorpios vivaces prægrandesque caniculæ tempore: nam tunc hoc animal est siccissimum, ut reliqua etiam omnia. Siccitate autem venenum, ut docebimus, in serpentibus constat. Excalefaciunt igitur illos in sartagine igni superposita, donec sudent, atque sic oleum superfusum sudorem illorum combibit. Sed & in hoc oleo sulphuris metallicum est. Si igitur ex Melitæa illa terra oleum excipiatur: abundè videtur adversus pleraque venena sufficere: quoniam metallica oportet esse, & veneno prædita, quæ venenis adversantur. Quod enim purgat venenum, idem quasi substantia esse oportet: ut rhabarbarum cùm bilem non purgat, in illam vertitur. Hoc autem est substantiæ tale esse, quod in id potest converti, At verò dubitabit aliquis, quonam

pacto sola arteriarum illitione liceat venenum extrudere? & an hoc sit præstantissimum? Hercules non dixerim præstantissimum hoc sensu, ut etiamsi præter id, des in potu aut Theriacam, aut lac, aut succum vomicæ nucis, igne decerptum, (hic aquam colore, non odore vel sapore, imitatur) vel aliud siquid habes melius, ut quod forsan quidam circulator adversus venena vendebat antidotum, dum hæc emendarem, quin etiam meliùs proficeret. Illud bene ausim dicere, illitionem arteriarum, & admota exteriùs, esse his quæ bibuntur præstantiora ac validiora: hoc uno duntaxat excepto, quòd venenum adhuc in ventriculo maneat. Nam his quæ vomitum validum provocant, lac, lixivium, oleum, aqua nucis vomicæ, quam modò succum diximus, præstantissima sunt. Igitur in morsibus venenatis, in aculeorum ictibus, in unguentis venenosis, in potu veneni, quod ita ad præcordia penetraverit, exteriùs adhibita auxilia validiora sunt. *Cardanus de subtilitat. lib. 2.*

ANTIDOTUS MOIBANI, seu Saxonica.

ADmonet me hic locus nobilissimæ antidoti nostro seculo cognitæ, & multis experimentis comprobatæ: quam ego à Moibano meo cognominare soleo, ut, quoniam ab illo primùm accepi, singularis ejus in me benevolentiæ argumento, hanc veluti gratitudinem ei referam, & posteritati celeberrima antidotus sub nomine ejus innotescat. Quamquam enim initio tanquam secretissimum & occultandum medicamentum communicavit, postea tamen, ut si liberet, etiam publicarem, permisit. Epistolæ ejus ad me verba hæc sunt: Apud Electorem Saxoniæ Ducem audio non ita pridem inclaruisse hanc antidotum, ostentationibus prodigiosis ferè cujusdam rustici, qui devoratis tum serpentibus variis, tum rubetis, quotiescumque specimen de antidoti viribus edere voluit, hujus beneficio ab omni læsione vindicatus semper evasit: donatus tandem ab Electore honesto ac liberali præmio, eâ conditione, ut porrò præter Electorem, compositionis rationem doceret neminem. Solis enim Principibus Elector dignam rebatur auxilii tam præsentis cognitionem: præsertim cùm ullo utendi necessitas, in ipsos faciliùs principes, quam vulgares homines, incidat: in auro enim venenum bibitur, ut inquit Tragicus. Rec. autem antidotus medicamenta hæc: *Radicum valerianæ semunciam. Vincetoxici*, id est, Hirundinariæ Germanis dictæ: *urticarum minorum*, (quas *Heutternessel*, Germani vocant: harum quidem radices inutiles videntur, cùm æstiva sit herba, ego cùm parerem radices majorum accepi) *ana unciam unam. Polypodii de quercu, altheæ, angelicæ sylvestris, ana uncias duas. Angelicæ* (sativæ) *recentis uncias quatuor. Corticum radicum laureolæ Germanicæ*, quam *Kellershalß* appellant, *unciam unam semis.* Radices hæ omnes effodiendæ sunt eo tempore, quod quintum decimum Augusti, & octavum Septembris intercedit: quamvis ego, inquit, tardiùs effodi, & probam tamen expertus sum antidotum. Deinde incisæ reponantur in ollam vitreatam, affuso aceto acerrimo, quod duobus digitis radices excedat. Tum olla operculo clausa, rimæ omnes albo ovi cum farina subacto diligenter oblinantur. Et sic in olla ad lentum ignem leviter omnia bulliant. Postea olla operta, abjecto quod redundat aceto, (nisi ex illo fortè syrupum adjecto melle, ad alios usus commodum, ut nos fecimus, parare libeat) radices exiccentur, quoad teri possint. Denique contritis omnibus addantur *acini herbæ Paris dictæ* (nos solanum tetraphyllum vocamus) *numero viginti sex, & fiat pulvis*: cujus drachma una (adultis & validis, aliis enim minor dosis sufficiet, scrupuli duo, vel drachmæ dimidium) è vino albo propinatur. Hæc Moibanus ad me, qui etiam in cane se expertum hujus remedii vim testatur, cui dederit arsenici scrupulos duos cum scrupulo nucis metel, & aliquot gravis Mercurii sublimati: data deinceps statim etiam antidoto. Apparuit autem (inquit) ex veneno statim convulsorium quiddam, vel singultum referens ventriculi canini accidens: quod injecto medicamento, mox sedabatur: pauloque post totum venenum vomitu rejectum est; atque ita à morte liberatus canis evasit. Ejusdem antidoti portionem mihi cùm donasset Moibanus, pharmacopolæ dedi, quò & ipse periculum in cane faceret: cui ille arsenici rubri drachmam dedit, cum scrupulo sublimati, in parte farciminis, quam canis devoravit: & postea antidotum quoque è jure pingui, unde aliquantò post vomuit, evasit. Alibi etiam alii tum in canibus, exhibito eis veneno: tum hominibus: quos venenum sumpsisse constabat, similem (ut audio) successum repererunt. Ego domi antidotum servo, quarta solùm parte descriptionis paratam, partim in pulverem, partim melle exceptam ne exhalet. Varius enim ejus usus incidit. Videtur autem non adversus venena solùm, sed alios quoque affectus utilis futura: icturum præsertim, cachexiam, dyspnœam vel asthma, splenis obstructionem, retentionem mensium, & calculos renum, quartanam, (in qua jam successisse audio) aliaque hujusmodi, ubi frigidos, crassos & viscosos humores causamur.

Ejusdem antidoti alia descriptio, quam postea ab alio amico nactus sum: *Valerianæ herbæ unciæ duæ, hirundinariæ herbæ uncia una, polypodii & laureolæ* (*Kellershalß* dictæ) *radicum, ana uncias duas Angelicæ radicum uncias quatuor. Herbæ Paris fructus duodecim, & folia triginta sex.* Simul omnia ponantur in olla cum aceto sufficienti, ollaque diligenter oblita bulliant leniter ad sesquihoram, (aliàs semihoram) tum refrigerentur per se, & aceto abjecto, olla ponatur loco calido, ad fornacem, aut alibi, ut siccata tandem teri possint. Usus est, si quis veneni, sive metallici, sive alterius aliquid in cibo aut potu hauserit, aut à venenatis animalibus morsus fuerit: & adversus pestem præservat, aut etiam correptos curat, idque mirificè & subitò interdum, si drachma ejus è vino albo bibatur. Remedium hoc Elector Saxoniæ, Duci Wirtembergensi tanquam secretissimum misit. Venenum cujuscumque generis expellit illico per urinam, alvum, vomitum. Sic ille.

Ejusdem tertia descriptio, quam ab Hieronymo Heroldo Medico Norimbergensi præstantissimo accepi. *Radicum phu, unciæ tres semis. Asclepiadis*, (sic vocat hirundinariam nostram) *saxifragæ, ana unciam unam, urticæ minoris, althææ, ana uncias duas, herbæ Paris baccas, numero duodecim, ejusdem folia triginta sex.* Trita bulliant in aceto sufficienti, tum siccata reponantur. Datur sesqui drachma, aut drachmæ duæ.

Alius præterea amicus meus, Medicus juvenis, sanè diligens & eruditus, Gallus Etschenreuter, cùm ante annum antidoti hujus descriptionem à me accepisset, experiri & ipse voluit: expertus autem mihi rescripsit his fere verbis: Canem nocturna hora inclusi stabulo, & absque omni cibo ad meridiem usque reliqui, ut promptus postea venenum admitteret. Tum dedi famelico scrupulos duos arsenici, & scrupulum sublimati Mercurii in carne. Mercurium quidem prius per se, integrum non comminutum. Sed canis bolum carnis deglutiens, Mercurium dejecit: itaque illum contrivi, & cum arsenico trito mixtum, diducto caniculæ ore, manibus in gulam ejus immisi. Quo

Quo deglutito dedi ei aliam portionem carnis, ut venenum in ventriculum descenderet. Canis devorato veneno, amplius cibum admittere noluit. Quare simul indidi ei drach. j. hujus pulveris, in jusculo cum mica panis immissi in fauces. Post dimidiam horæ canis vomuit bonam portionem panis & jusculi. Post horam vomuit denuò, post duas horas ultimoque aquam sinceram cum Mercurio manifestè per fauces ejecit, adeò ut viderem nihil amplius veneni in ejus ventre contineri. Canem dimisi: qui subsequentibus septimanis illæsus vixit.

His scriptis binas literas ab eodem doctissimo amico meo accepi, in quarum prioribus sic ad me scribit: Cùm nuper pridiè purgassem corpus catapotiis, postridie manè sumpsi antidoti tuæ scrupulum, & eo die nullus quidem secutus est sudor: sed quodammodo extendi mihi thoracem percepi, eo planè in loco intra quintam & sextam costam, ubi ante octennium tumor pestilens mihi exortus fuerat, manifestè extensionis sensu. Sequenti die manè ibi item duo pisi magnitudine tuberculi cum dolore essloresceebant: quæ non multo post sponte evanuerunt. In posterioribus verò: Pulverem tuum, inquit, contra venenum scias me hac septimana feliciter propinasse scrupuli pondere, cum dimidio theriacæ, & scrupulo seminis margaritarum, ex aquis stillatitiis scabiosæ, cardui benedicti, & acetosæ ana unc. una, eumque juglandium semuncia, & eodem vini generosi pondere, granis duobus caphuræ adjectis, matroni de peste suspectæ: ab eo potu sudor non est secutus nisi parvus, pustulæ verò ... experti sunt, eumque graveolentem. Intra triduum convaluit, cum antea derepente circa cor & dorsum conquesta, subinde in leves incideret lipothymias: pulsu valde depresso, phantasiam apostematis exoriundi sub alis conceperat. *Gesnerus in sympoonitis ad Lupovit. Dioscorid. cap.* 144.

Etsi quamplurima possemus narrare præsidia, duo tantum remedia referam, quæ sunt inter omnia præcipua, & quorum ego sæpissimè periculum feci. ℞. *Rad. angelicæ sylvestris* ℥. iiij. *angelicæ sativæ, & althææ, ana* ℥. ij. *enulæ Campanæ* ℥ iij. *asclepiadis vel vincetoxici, urticæ, polypodii, ana* ℥ j. *corticum de radicibus thymeleæ, sive mezereonis* ℥. ij. Colligantur hæ radices à medio Augusto usque ad octavum diem mensis Septembris, & siccentur in umbra, in calido loco: deinde in olla parva terrea vitreata nova, cum aceto albo ferveant per quartam partem horæ, cooperculo inprimis circumquaque cum parte farinæ conglutinato. Deinde tollantur ab igne, & ita quiescant quousque refrigerentur. Eximantur deinde, & extendantur inter duo linteola crassiuscula, & ita siccentur in loco calido. Deinum addantur his omnibus *duodecim baccæ herbæ Paris*, quæ mense Maji colligatur, & *triginta folia ejusdem herbæ*, & omnia in mortario tundantur, & fiat pulvis, & servetur in ampulla vitrea, cera & membrana conclusa. Datur cum vino pondere ʒ. j. secundùm rem. Altera antidotus contra venenum. ℞. *Dictamni Cretensis, dictamni albi, gentianæ, cardui benedicti, tormentillæ, superiorum corticum, cancrorum fluviatilium in umbroso loco siccatorum, ana unc. j. boli Armeni Orientalis, terræ Lemniæ, ossis unicornu pulverisat. ana unc. ß. almi... boni drach. j.* Hæc omnia subtilissimè terantur, & aqua ardenti perfectissimâ misceantur, & postquam septem vices imbibita, & desiccata ad solem fuerint, iterum pulverisentur, & per setaceum emittantur, & in ampulla vitrea bene clausa serventur; & drach. j. cum duobus digitis vini albi optimi detur indigenti. Atque inter alia remedia, lapis quem Bezaar nominant, reperitur, qui ex Orientalibus Indiis ad nos transportatur, qui si cum aqua herbæ Scorzuneræ ægroto detur, confestim à veneno liberat. Adest etiam terra Lemnia vel sigillata nuncupata: tanta enim est ejus vis, ut bibita, vel comesa venenum expellat. Scribitur namque, quòd Reges ac Principes Orientales & Meridionales quotidie in suis cœnis & prandiis hac sigillata terra utebantur. Unde Regum sigillo terra hæc signabatur; hinc terræ sigillatæ nomen inditum est: verum nunc sigillorum fides evanuit, quoniam tam bona quàm adulterata ad nos transportatur. *Hor. Aib. enarr. de Ven. Vaxro exhib. in fine.*

SERENISS. FERDINANDI BAVARIÆ *Ducis, adversus omnis generis venena, pestem, & Febres pestilentes, multis experimentis nobilitata antidotus.*

Accipit *Lap. Bezoar, drach. ij. scrupul. j. unicornu veri, drach. ij. ß Cornu cervi legitimo tempore collecti, de quo anterioribus cuspidibus capiti proximis limati, drach. ij. Ossis de corde cervi, scrupul. ij. Terræ Sigillatæ, Bolis armeni, Eboris, omnium legitimorum, ana drach. ij. Smaragdi ignem sustinentis, drach. v. Rubini, Saphyri, Hyacinthi, Chrysolithi, Topazii, Margaritarum, Coralliorum rub. & alb. an. drach. j. Auri puri puti, sem. Citri excortic. Cinnamomi, ana drach. ij. Ambræ, Moschi, ana scrup. j.* Singulis seorsim in tenuissimum pulverem detritis: Gemmis verò, Margaritis, & Corallis, pharmacopolarum recepto modo præparatis, atque omnibus tandem commistis, *fiat pulvis*, cujus dosis drach. j. *Jatrion VVirtenbergicum Gabelchoveri.*

AD MIRANDUM REMEDIUM, QVO *intoxicati animalium recens mactatis & exenteratis, veluti mulis, equis, bobus, ægri inclusi tantisper sudant, donec omne venenum è corpore projiciatur.*

HOmo mulo exenterato, capite prominente, statim dum adhuc fervet, sic inferatur, & tamdiu in eo jaceat donec liberetur à vi veneni: quod si unus non sufficit, alter iterum exenteretur. Atque hoc modo constat Valentinum Borgiam Pontificis Alexandri Sexti Maximi Filium, solum hoc præsidio evasisse, multisque annis egregia facta, aut potiùs scelera admisisse, cùm pater, aliique omnes qui ex eo vino medicato biberant, obiissent. *Hier. Card. lib. 3. de venenis cap. 3.*

Possumus inter præsidiorum genera connumerare auxilii genus quoddam, quo Cæsarem Borgiam, dum venenatus esset, sese servasse ajunt: & est ut vel mula, vel bos exenterentur vivi & intra alvum horum animalium calentem corpora venenata ponantur: habent enim hæc animalia proprietate vitalis caloris, quem adhuc obtinent, vim attrahendi venena ab intimis ad superficiem; verùm etsi hæc omnia prudenter administrari possint, remanet tamen periculum vitæ magna ex parte nondum sublatum: tanta enim est celeritas penetrationis venenorum, ut statim soleant viscera violare, & insigniter contaminare, idcircò Medicus non debet esse contentus, quòd subitaneum evaserit periculum, sed simul prospicere, ut quod mali impressum est visceribus, emendetur & deleatur. Ad quod agendum, conferunt & ratio victûs, & antidoti, seu remedia Alexipharmaca, quæ non modò conferunt in venenis ore acceptis, verum etiam in iis, quæ ab animalibus extrinsecùs inferuntur. *Mercurialis lib. I. de venenis, cap. 22. Ejusdem rei meminens est H. Ranzovius, de sanitat. tuenda libello.*

* * *

NEQUAQUAM UNUM ADVERSUS omnia venena esse potest alexiterium.

JActabat superioribus annis coram Carolo Rege, tum apud Claromontanos Arverniæ agente, lapidis Bezoartici adversus omnia venena certissimas vires, Nobilis quidam, penes quem ex eo genere unus erat Hispania importatus. Quærenti tum ex me Regi, numquod esset alexiterium, quod contra deleteria omnia pariter, æqualiterque valeret, respondi, nequaquam id naturam admittere: neque enim venenorum omnium similes esse effectus, neque ab eadem causa manantes: quædam enim ab occulta & specifica totius naturæ proprietate agere, alia ab elementari aliqua qualitate præcellente. Itaque suo cuique suum & proprium contrarium opponendum esse, calido frigidum, eique quod formæ proprietate occulta oppugnaret, aliud quod eadem vi propugnaret: facile vero ejus esse rei periculum facere in facinorosis cruci damnatis. Placuit Regi conditio. Adductus est à Latrunculatore coquus qui ob pelves argenteas duas furto in domini ædibus subductas, patibulo brevi affigendus erat. Resciri tamen ex eo ante Rex voluit, num venenum sumere vellet, eâ lege, ut si alexiterium quod vires divinas contra venena omnia habere dicebatur, statim ipsi à veneno exhibendum, eum à morte vindicaret, vita illi sarta tectaque esset. Alacriter aleam istam subiturum se respondit coquus, graviora etiam non redimendæ modò vitæ, sed & infamis mortis vitandæ gratia subiturus. Ergo à pharmacopola, qui tum in officio erat, exhibitum illi fuit venenum, extemploque à veneno Hispania adductum Bezahardicum. Quibus ingestis mox vomere cœpit, & per inferiora multa cum diris torminibus excernere, inclamareque sibi igne quodam viscera peruri. Itaque aqua sitienti & poscenti oblata est: horam unam post cum bona Latrunculatoris venia ad ipsum intromissus, hominem comperio in terram provolutum, manibus pedibusque feræ more gradientem, lingua ab ore exerta, flammeis oculis, vomiturientem, cum frigidis sudoribus copiosis, sanguine denique per aures, nares, os, anum, & urethram manante. Exhibui hauriendas olei uncias octo, sed nihil opis attulit, id enim tardiùs venit remedium. Itaque magno cum cruciatu & ululatu tandem mortuus est, cùm vix septima à sumpto veneno hora esset exacta. Cadaver præsente Latrunculatore, & quatuor aliis dissecui, comperique ventriculi fundum, tanquam ab inusto cauterio atrum, aridumque, ex quo intellexi sublimatum ipsi fuisse exhibitum: cujus vim Bezahardicum Hispanicum eludere non potuit. Rex id in ignem dari jussit. *Pareus operum suorum lib. 20. de venenis cap. 36.*

VENENO DELIBUTORUM, DIGNOTIO & curatio admiranda.

NArrabo è multis pauca, atque inter cætera quid contigerit Baptistæ Syrtiro mercatori prædiviti, tum uxori & filiis. Ejus enim primum uxor ægrotavit: cumque nihil proficerent auxilia familiaris Medici, antequam illa obiret, ægrotavit & ipse conjunx, ob idque alium quendam Themisonem turgidum, & multa deblaterantem, maledicum, in medendo infelicissimum advocavit. Is licet medicamenta nulla suo more, ut eruditus videretur, adhibuisset, multaque (ut solitus erat) disserendo adduceret, partim falsa, pleraque ex ignobilibus quibusdam empiricis contra alios Medicos, nihilo fœlicior in cura fuit, quippe æger defunctus est. Interim jam omnes filii ægrotabant, ego autem solitus eram, tres fratres defuncti mederi, Paulum, Evangelistam, & Benedictum. Itaque videntes hos nihil profecisse, & quia res arbitrio eorum agebatur, defuncto fratre, advocant me. Ego perpendens rem diligenter, cognovi veneno illos esse affectos, doceo patruos, jubeo advocari socium eum, qui primus in cura uxoris fuerat, velut testem: præstitis auxiliis, scilicet copioso lactis potu, quamvis febrirent omnes, convaluerunt. Inter hos erat puella minor natu, annos agens circiter octo, quam avia existimabat sub occasum solis perituram, quòd jaceret ut mortua, irridebatque adhibentem auxilia: minusque ob hoc mihi fidebat, quoniam crederet quadam juvenili ac prorsus temeraria spe me ad curandum accessisse. Memini autem, quod pueri ipsi convellebantur etiam, præter reliquos morbos: sed & illos postmodum curavi solus. Vivunt etiamnunc omnes, præter infantulum: qui postquam sanatus fuit, à nutrice dormiente suffocatus est. Verùm in curatione ipsa, usus sum in omnibus medicamento illo, quo S. Fondrati filium sanaveram. *Cardanus Curationum admirand. num. 1.*

OCCULTA QUADAM NATURÆ VI, quidam à venenatis animalibus ictos, liberare possunt.

CRates Pergamenus in Hellesponto circa Parium, genus hominum fuisse tradit, quos Ophiogenes vocat, serpentum ictus contactu levare solitos, & manu imposita venena extrahere corpori. Varro etiamnunc esse paucos ibi, quorum salivæ contra ictus serpentum medeantur. Similis & in Africa gens Psyllorum fuit, ut Agatharchides scribit, â Psyllo Rege dicta, cujus sepulchrum in parte Syrtium majorum est. Horum corpori ingenitum fuit virus exitiale serpentibus, ut cujus odore sopirent eas. Mos vero, liberos genitos protinus obiiciendi sævissimis earum, eoque genere pudicitiam conjugum experiendi, non profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus. Hæc gens ipsa quidem prope internecione sublata est à Nasamonibus, qui nunc eas tenent sedes: Genus tamen hominum ex his qui profugerant, aut quum pugnatum est, abfuerant, hodieque remanet in paucis. Simile & in Italia Marsorum gentis durat, quos à Circes filio ortos ferunt, & ideo inesse iis vim naturalem eam. Et tamen omnibus hominibus contra serpentes inest venenum: feruntque ictas saliva, ut ferventis aquæ contactum fugere. Quod si in fauces penetraverit, etiam mori: idque maximè humani jejuni oris. *Plinius Nat. Hist. lib. 7. cap. 2.*

Quorundam hominum tota corpora prosunt, ut ex his familiis, quæ sunt terrori serpentibus, tactu ipso levant percussos, suctuve modico. Quorum è genere sunt Psylli Marsique, & qui Ophiogenes vocantur in Insula Cypro: ex qua familia legatus Exagon nomine, à Consulibus Romæ in dolium serpentium conjectus, experimenti causa, circummulcentibus linguis miraculum præbuit. Signum ejus familiæ est, si modo adhuc durat, vernis temporibus odoris virus. Atque eorum sudor quoque medebatur. *Idem lib. 28. cap. 3.*

Pomponatius affirmat *in suo de incantationibus libro*, se vidisse hominem in agro Mutinensi, qui serpentes non secus ac gallinas tractaret: verum demum à quodam diversi generis ex his demorsum, miserabiliter animam efflâsse maximo prius vexatum cruciatu. *Cardanus lib. 2. Tract. 2. contradict. 7.*

Non eo inficias, quin aliqui reperiantur, quibus quædam ea è cælo facultas tributa est, ut à serpen-

pentibus non mordeantur. Siquidem novi ego plures, qui simpliciter, nulloque artificio aut verbis aspides, & viperas quotidie capiebant. nec unquam ab iis icti fuere, quamvis serpentes ab iis modò pedibus calcati, modo manibus compressi fuerint, ac diutius in nodo eorum sinu gestati. Neque præterea negaverim, serpentes non posse carminibus, & incantationibus compelli, quod plurimis id constet experimentis. Cæterum, ut nihil quod ad curationem ictuum virulentorum facere possit, à nobis prætermittatur, qui omnia, quæ scimus, ingenuè docemus, non verebor prodere memoriæ (etsi id sciam ad Medicos non spectare, neque ab ipsis recipi) quonam pacto in Romano agro senex quidam eremita amicus meus, à feris ictos sanabat, ipsis absentibus ægris. Cum enim quis è circumstantibus populis à serpente demordebatur, id per nuncium eremitæ significabant: tum is interrogabat nuncium, an medicamentum in icti loco exhibere vellet. Quòd si id se facturum respondebat, jubebat ille, ut dextrum pedem calceo denudatum solo sisteret. & cultello totius pedis vestigio lineam circumducebat: deinde jubebat pedem auferri: & intra spatium lineæ signatæ, cultelli cuspide hæc verba inscribebat. CARO CARUZE SANUM REDUCE, REPUTA SANUM, EMANUEL PARACLETUS. mox terram eodem gladio abradebat, ita ut omnes abolerentur characteres, abrasum pulverem fictili quodam parvo aqua pleno excipiebat, ibique tantisper dimittebat; donec terra subsideret: demum nuncii moerula aquam percolabat, & cruce signatam illi bibendam præbebat. Sed certè mirum est, quod eadem hora ictus sanabatur, qua nuncius potionem illam sumpserat, ut mihi planè compertum est, & omnibus illius regionis incolis. Hæc est curatio in virulentos ictûs: quâ utebatur ille eremita, qui mihi sæpius dixit, hoc esse majus secretum, efficaciusque remedium, quam quod habeant illi, qui suam originem in D. Pauli familiam falsò referunt. *Matthiolus Comm. ad lib. 6. cap. 40. Dioscor.*

Melita D. Paulo olim tempestate eo pertracto, sacra est. Quòd enim is in hanc, & non Epeiri vicinam Meliten venerit cùm alia, tum hoc, argumento est, quòd hos Melitenses, Apostolus Barbaros vocat: Epeiri autem Melita, Græca est. Cathedrale enim templum, in hac Sicula Melite, non in altera, Paulo sacrum est: ad hæc pro mœnibus urbis specus est eidem sacer: quòd cum ibi trimestre, ductâ à majoribus per manus famâ, habitâsse Melitenses prædicant. Ubi non Insulani modò, sed advenæ quoque lapillos cædunt, ad scorpionum & anguium exitiale virus, ab humanis corporibus profligandum. Quin & in hac insula scorpiones, qui alibi perniciosi sunt, mansuescunt, lædendique naturam penitus deponunt: Pauli (ut creditur) munere nihil hic à vipera passi. Unde & Christiani, quicumque Pauli sacris (quæ 8. Kalend. Februar. celebrantur) quavis orbis terrarum parte nati sunt: neque horrent angues: sed ab aliis grassantis veneni, omnemque inflati corporis tumorem, solo sputo, quasi à natura edocti, protinus absumunt. In hanc Insulam Joanniticæ equites (Rhodum 8. Kalend. Januar. 5. nempe die Natali Christi 1523. Turcis tradere coacti) impari sorte penates transportarunt.

Ex Thoma Fazelli de reb. Siculis, decad. 1. lib. 1. cap. 1. A Martino Crusio lib. 8. Turco-Græciæ insertis.

* * *

DE IDIOSYNCRASIA.

QUOSDAM VEL CONSUETUDINE, vel Idiosyncrasia quadam, venenis venenatisque animalibus innoxiè vesci.

AIUNT bellicosum Mithridatem, Bithyniæ & Ponti Regem, nulla theriaca, quæ nondum extabat, verùm alio remedio usum, variis rebus composito (quod ab ipso Rege usque in hodiernum diem Mithridatium inscribitur) nequiisse mori, quum vellet seipsum hausto veneno luce orbare, quòd continuo usu Antidoti sui contra venena occalluisset. Cùm enim bella gereret contra Romanos, & in acerrima illa pugna, quæ summa contentione commissa fuit, à Pompejo devinceretur, atque in hanc crudelem necessitatem incidisset, ut in summa corporis integritate, toxico vitam suam finire cogeretur, copiosè haustum venenum Antidoto suo intractum cessit, & irritum fuit: cùm Regis filiæ, quæ pietate affectæ, patri suo commori volebant, eodem libato, statim extremum vitæ spiritum ediderint. Quare cum illi mors tardaretur, utpote veneno inefficaci, propter assiduam pharmaci sui suppressionem, amico suo Bystoco, jugulum feriendum præbuit, qui stricto ferro opus veneni implevit, & vim Regi attulit. *Galenus lib. de Theriaca ad Pisonem cap. 16.* Mithridates maximus sua ætate Regum, quem debellavit Pompejus, omnium ante se genitorum diligentissimus vitæ fuisse, argumentis, præterquam fama, intelligitur. Uni ei excogitatum, quotidie venenum bibere, præsumptis remediis, ut consuetudine ipsa innoxium fieret. Primo inventa genera Antidoti, ex quibus unum etiam nomen ejus retinet. Illius inventum autumant, sanguinem anatum Ponticarum miscere Antidotis, quoniam veneno viverent. *Plinius Nat. Hist. lib. 25. cap. 2.*

Adjiciam & illud, Æthiopas habitatores Hydaspis fluvii, impunè vesci solere scorpionibus, & serpentibus: quod quidem aliunde proficisci non potest, quàm ex insigni quadam corporis constitutione secreta & divina. *Mercurialis libro primo, de Venenis, cap. sexto.*

Galenus circa finem lib. 2. ad Glauc. scribit, populos Marsos vesci carnibus aspidum: hoc autem fieri non posset si hujusmodi serpentes toti essent venenati. *Idem lib. eod. cap. 2.*

In Cuba Insula serpentes nova totius corporis specie ac formâ præditi, sesquipedis plerumque longitudine, qui ex terra & ex aqua vivunt, in lautioribus erant epulis. *Bembus Hist. Veneta lib. 6.*

Inveniuntur hic colubri, humana magnitudine, nulla feritate metuendi, nec cuiquam nocentes. Aranei mali citrii magnitudine, admodum virulenti. Bufones pluit Hispanicis non minores, quos Indi assatos edunt, ut & plerasque alias immunditias. *Ex Epistola ad Nicolaum Monardem, ejusdem libello de simplicibus medicament. Occidentalis Indiæ, adjuncta.*

Auctor *Magnus Albertus* est, in Colonia Agrippina puellam se vidisse, quæ in trimatu parietibus arreperet, araneas venatura quas voraret: eoque cibi genere oblectata, insigniter aleretur. *Cælius cap. 13. lib. 11. L. A.*

Scitu pernecessarium est, quodlibet Individuum humanum, habere complexionem sibi peculiarem, atque

que individuis ejusdem speciei specificas, atque proprias inesse cordium formas, quorum calore insultum veneni sustineant, aut imbecillitate victæ succumbant. Coloniæ puella visa fuit, quæ quotidie à matre se subducebat, angelos omnes domûs sollicitè scrutatura, & in quotquot araneas incidebat, avidè devorabat, quibus velut optimo cibo nutriebatur. Et eleganti forma puella veneno enutrita, ad Alexandrum fuit missa, ut Regem suis oculis intoxicaret. Ita quod omnibus individuis humanæ speciei venenum est, ratione complexionis latæ ac propriæ speciei, aliquando non est venenum alicui determinato individuo, propter complexionem propriam. *Joannes Juvenis in Epistola ad Brakelemium de peste.*

† Virum araneas innoxiè vorantem memorat quoque *Borell. Cent.* 4. *observ.* 56. & feminam impunè venenum sumentem, *Severin. de Viper. p.* 388. plura horum exempla, qui innoxiè venena hauserunt, vid. apud *Zvving. Theat. Vit. Hum. p.* 327. & 424. *Jo. VVolff. Lect. Memor. Tom.* 2. *p.* 78.

ANUS QUASDAM CICUTAM sine vitæ incommodo, magna copia devorare solitas.

HOminem quidem cicuta necat, tum ob meatuum amplitudinem, calorisque multitudinem, tum ob attractionis arteriarum robur validum, etiamnum ad cor pertingens. Sturnos verò ob causas contrarias haud enecat, utpote cùm & retineatur & cunctetur, ac sese temporis tractu concoqui præpararique à corde, tanquam à foco præcalefactum sinat, non secus ac ligna extrinsecus. Quare nec id quidem mirum dubiumque relinquitur, sed est quale lactucis accidit, quippe quæ moderato esu hominem nutriant: at si quispiam earum expressum succum largiter hauserit, non secus profectò morietur, quam qui aut cicutam, aut papaver sumpserint. Sic lactuca, si cor refrigeraverit, interimit: sin concoquatur, alimentum animali efficitur. Ad eundem arbitror modum cicuta hominem quidem celeritate distributionis interficit, sturnos verò ipsa tarditate nutrit. Si verò exiguum quiddam sumatur, mortem homini nequaquam inferet. Id quod anus Atheniensis experimento docuit, cujus apud omnes percelebris memoria est. Etenim ea à minima cicutæ portione auspicata, nullo detrimento, ad magnam progressa est copiam: principio enim paucum, exiguitate ipsa devictum est: at consuetudo naturale reddidit. Nec enim nunc locus est, ut cur plurimum possit consuetudo, curque velut altera ac adscititia natura sit, uti à veteribus proditum est, causam reddam. *Galenus lib.* 3. *c.* 18. *de simpl. medicam. facult.*

Scribit *Sextus Empiricus*, fuisse anum quandam, quæ 30. drachmas cicutæ sorbebat sine ulla læsione. *Mercurialis lib.* 1. *de Venen. cap.* 6.

OPII NONNULLI DRACHMAM, aliqui semunciam, alii drachmas decem, inoffensè sumpserunt.

SCribit *Sextus Empiricus* 1. *hypotheseon Empiric.* Lypsidem quendam fuisse, qui drachmas quatuor opii sine læsione edebat. *Mercurialis lib.* 1. *cap.* 6. *de Venenis.*

Quidam opii esui assuetus, semel drachmam mediam innoxiè vorabat: postridie verò drachmam integram ille idem deglutiit, citra ullum aliud incommodum, quàm quòd velut ebrius appareret. Bellonius, qui huic nunquam assueverat, eo sumpto, nihil incommodi sensit, quàm in ventriculi orificio calefactionem, levem cerebri turbationem, & somnum inquietiorem. *VVierus libro tertio, cap. decimo octavo, edit.* 6.

Gulielmus Rondeletius primariæ notæ Medicus, & in Monspeliensi Schola Regius Professor retulit mihi, vidisse se ab Hispano in summo æstu opii semunciam sine noxa devoratam. In dolore capitis opium, non croco, quia molestiam & gravitatem inducit, sed nuce moschata, corrigi debet. *Scholiographi ad Hollerii cap.* 6. *lib.* 1. *de cur. morb int.*

Novi quendam Corasonem natione, à Secretis Nizamoxa, qui singulis diebus tres laminas opii ederet, quæ penderent decem drachmas, & ampliùs: & licèt stupidus & dormitabundus semper videretur, aptissimè tamen, & doctè de omnibus disputat; tantum potest consuetudo. *Garz. ab Horto, Aromat. Indiæ lib.* 1. *cap.* 4.

Monardes se bis in urbe Sivilia vidisse testatur binos Indos: qui quum quiete se reficere volebant, post multos labores, vel quum laborandum esset, à seplasiario, ipso præsente, ochova opii coëmerunt: quam duabus vicibus innoxiè devorabant.

Vidimus Neapoli servos, qui magnam vim meconii vorabant: aliosque, qui copiosissimè absque noxa papavere vescebantur. *Heurnius lib.* 3, *cap.* 20. *Meth. ad Praxim.*

QUOSDAM HELLEBORI TOTOS manipulos devorasse, aut duabus & viginti ex elleboro potionibus nihil vel purgatos, vel offensos.

OMnium medicaminum vires debiliores in assuetis deprehenduntur, in nonnullis etiam omnino inertes. Quidam enim tantum ellebori esitantes, ut manipulos totos consumant, nihil afficiuntur. Quod etiam Thrasias sæpius fecit, qui radicum peritissimus habitus est. Faciunt hoc idem pastores nonnulli. Itaque cùm ad medicaminum venditorem, de quo admiratio omnes tenet, quòd radicem unam aut duas mandere posset, pastor quidam venisset, absumpsissetque integrum manipulum, fecit ut nunquam ampliùs ille pharmacopola laudaretur. Idque singulis diebus, non tantùm illum, sed etiam alios plerosque facere dicebatur: fit enim, ut pleraque ex medicamentis, propter hominis consuetudinem, vim suam amittant, neque ampliùs medicamenta esse possint. Cùm enim ab natura acceptantur, devincuntur, conficiuntur, non ampliùs poni inter medicamina debent, ut & Thrasias dicere solebat. Naturas enim singulatim ille discernens, idem aliis medicamen, aliis non medicamen esse ajebat. Enimverò rationem haberi penitus oportere putabat. Et quidem plurimùm ad id judicandum vir ille valebat. Verùm unà cum natura etiam consuetudinem posse aliquid efficere constat. Quamobrem Eudemus medicamentarius, hac in arte facilè princeps, cùm se nihil affectum iri pepigisset, quoddam admodum mediocre ante solis occasum devoravit, quod neque continere, neque devincere potuit. *Theophr. de hist. Plant. lib.* 9. *cap.* 18.

Chius Eudemus, elleborum bibens, non purgabatur, & viginti duas aliquando potiones uno die sumpsisse se retulit, foro apud vasa sedentem, nec surrexisse priùs, quàm esset meridies; tunc verò domo petita, balnea ingressum cœnatumque more solito, nec quicquam evomuisse. Hic tamen auxilio quodam præparato cohibuit. Aceto enim acri aspersam pumicem bibisse se retulit, post septimam hellebori potionem, rursusque ex mero eodem modo egisse. Pumicis autem vim magnam adeò esse, ut si in urceum bullientem eam injeceris, fervorem extinguas non solùm parte aliqua temporis, sed etiam ea toto: pumicem enim exiccare vehementissimè, atque ad se spumam totam recipe-

recipere voluit, idque extinguendi causam esse. Hic ergo largitatem potus tali retinere juvamine potuit. *Idem lib. 9. cap. 18. hist. Plant.*

SCAMMONII DRACHMAM UNAM atque alteram, & aliquando unciam sine vitæ periculo sumptam.

NOn est mirum, quod Avicenna admiretur varietatem ponderum in hoc medicamento, quam varietatem ipse refert ad varietatem locorum. Nam Dioscorides fortasse exhibet unam drachmam illius scammonii quod mite erat & ortum in mitti loco: vel quia scammonium illud erat mite, si non ratione loci, saltem ob vetustatem. Sed sit utcumque: ego scio, quod scammonium aliquando exhibitum in pauca quantitate non evacuat, aliquando in pauca exhibitum evacuat præter modum; aliquando e contra. Scio autem quod magna quantitas aliquando non evacuat, quoniam in meipso sum expertus, dum puer essem, & laborarem colico dolore; nam accepi usque ad unum scrupulum, & nihil evacuavit. Vidi & Ferrariæ Germanum Scholasticum, qui in Apotheca Pinea accipiebat unam unciam scammonii, & nihil solvebatur. Scammonii dico & non diagridii. *Fallop. de simpl. purg. c. 48.*

In morbo Gallico semidrachmam quandoque exhibui, & mire profuit. Ioanni Baptistæ Toxico hydropem patienti, scrupulum exhibui nihil eduxit inde, & duos scrupulos, qui & ipsi nihil eduxere: tertio integram drachmam, Vincentio Celato compatre charissimo, & Laurentio Augusto amico nunquam pœnitendo, pharmacopolis admirantibus, tamen nihil in tam magna copia eduxit. Deinceps tentare nolui, & nihil aliud exhibere statui, quam lenia pharmaca. Testes sunt ex rei ... inde Franciscus Brusantinus prædicti patientis affinis, & Illustrissimi Ducis Ferrariæ Curtius Medicus Marcellus Sanctus, Illustrissimi Hippolyti Mediolanensis Archiepiscopi Physicus. Et Ioannes Franciscus Rosius Chirurgus doct. ... Et Joannes Leo Vercellensis, qui tunc mecum in praxi versabantur. Alia causa assignari non poterat; quam vel scammonium ineptum esse, vel ventriculum aqua vel multa pituita plenum fuisse, quæ pharmaci vim compescebat. Non enim dicere oportet, naturam non esse ausam aggredi quietem ferè aculum aggressa esset. Vidi etiam in officina Jacobi à Calumna pharmacopolæ quendam, qui duas scammonii drachmas præter noxam comedit, quater aut quinquies solum ejiciens. Is autem scammonio assuetus erat, in partibus Orientalibus natus, ut etiam testis est Antonius Discaltius, simplicium medicamentorum studiosissimus. Frequentissimè scrupulum sine noxa exhibui, ex zingibere sale, aut pipere, ut Paulus Ægineta jubet, ne ventriculum offendat, nam sine his maxime offendit, *Brassavolus in Exam. simplicium.*

Notum habuimus civem, qui in capitalium drachmam cataporiorum scammoneæ semidrachmâ nihil emotus fuit. *Scaliger Comment. ad lib. 3. Theophrasti de caus. Plant. pag. 165.*

HYDRARGYRUM SEU ARGENTUM vivum sæpe in magna quantitate, velut unciarum decem aut sesquilibræ pondere sumptum, per alvum profluxisse, citra incommodum, & quæ hujus ratio.

DEvoratum non interimit: scurræ sunt plurimi qui divitum nutu vel exiguo exposito præmio ternas & quaternas, & denas uncias hauriunt sine damno, illas mox per alvum dejicientes: ex iis unum novi: & alios plures esse audio. Nosco insuper & qui pilulas hydrargyrum recipientes dierum 40 & 60. spatio frequentarunt sine ulla noxa imò potius cum utilitate, & alios cum integra hujus morbi solutione, harum tantum pilularum munere: non autem hoc venena efficiunt. *Botallus de cura Luis Venereæ.*

Falsum est Dioscor. dictum experientia non probatum, sua gravitate occidere. Hisce met oculis vidi mulierem, quæ abortum voluisset facere, libram unam mediam potasse, & non semel, non bis, sed pluries id fecisse mihi dixerat prius, & postea videram. Et cum primum assumeret, statim egerebat nullaque sibi nocumenta intulerat, ut Avic. dicit in proprio capitulo, Argentum quidem vivum plurimi qui bibunt non læduntur eo. Egreditur enim cum dispositione sua per inferiorem regionem. Non mihi videtur rationi consentaneum, intestina perforare: cum sit in adverso experientia. Nam si biberit patiens ægritudinem domino miserere mei, lb. iij argenti vivi cum aqua, facta prius mortis prognosticatione, quando ex se mortalis sit ægritudo fortasse liberabitur sicuti multi sani facti sunt, a tam lævissima ægritudine, & etiam à dolore colico levissimo, minori accepta quantitate trium unciarum. *Sanctorius ... Comment. ad Avic. de cura Casus & offen... pag. 189.*

Illustris D. D. Berchtoldus à Lippa Baro, Regni Bojemiæ Mareschallus historiam recensuit. Georgius Marchio Brandenburgensis, ejus qui modo Onolzbachii rerum potitur, pater, secundis nuptiis duxit Caroli Ducis Munsterbergensis filiam, è qua suscepit filiam Wirtembergico Duci nuptam. Nuptiarum festivitas quum celebraretur, certatum poculis, more gentis: sponsus vino sepultus, Baccho Venereque ... noctu circumspiciebat, qua ratione sitim ... restingueret. Reperit lagenam, (Chymiæ ... Carolus Dux fuisse studiosus,) qua hydrargyrum continebatur, & dum reconderentur cætera ..., per servulorum imprudentiam illic neglecta fuerat. Sperans Marchio frigore deceptus, se liquoris quid illic reperturum, patenti gutture hausturus, uno impetu in ventriculum quid frigidissimum proturbari sentit: nec quem sciscitaretur, aderat quisquam: post lecto repetito, murmura sensit ventris, e quo paulo post totum exoneravit hydrargyrum. Nec nisi luce emergente patuit error, nullo valetudine illato detrimento. Forte vini ... fervor, argenti vivi frigus obtuderat. *Israel ... Tract. 3. cap. 9. post. phemon.*

Nuper cum improba uxor marito aliquot vicibus argentum vivum dedisset devorandum, id sine ullo nocumento egessit per alvum: quæ in manifesto maleficio deprehensa, pœnas legibus dedit. Sed si ita cum aliis misceatur, ut ultra non defluat, utque in id corporis calor suas vires, exercere possit, tum sive intus sumptum, sive extra illitum fuerit, caput petit, & movet immodicas destillationes, quæ partim per os effluunt, partim in gingivas & genas incumbunt, easque tumefaciunt. *Agricola lib. 8. Fossilium.*

De venefica apud Ausonium, probationis loco quæ afferuntur, ex epigrammate constat, venena inter sese certamine minime depugnasse, sed forte impatiens moræ mulier, mortem acceleratura, post adjecit hydrargyrum: id lubrica sua substantia, in intestinis sive ventriculo, quod latebat venenum, neque cordis penetralia adhuc subierat, secum præcipitasse, & ad alvum, correptum deturbasse, lecto poemate cuivis perspectum evadit.

Toxica Zelotypo dedit uxor mœcha marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum.

Miscuit argenti lethalia pondera vini,
Cogeret ut celerem vis geminata necem.
Dividat hæc si quis, faciunt discreta venenum:
Antidotum sumet qui sociata bibet.
Ergo inter sese dum noxia pocula certant,
Cessit lethalis noxa salutiferæ.
Protinus & vacuos alui petiere recessus,
Lubrica dejectis quà via nota cibis.
Quam pia cura Deum! prodest crudelior uxor,
Et cùm fata volunt, bina venena juvant.
Iordanus cap. 9. Tract. 3. de pestis Phænomenis.

Diabolicæ obsidionis figmentum, à me olim Neomagii apud Geldros visum in quodam mendico, nomine Iusto recensebo. Hic, & justa occasione pecuniam emendicaret largiorem, ante templi fores decubuit: dæmonii in se dominium simulans. Nam perpetua inquietudine exiliebat, concidebatque jacenti venter: interdum & fugam minacem, insultum violentum, & torvam faciei inversionem fingebat. Custodes latus utrinqne claudebant; ejus conjunx & scortum; quæ prosilienti renixæ ferramentis appositis eum coercendum mentiebantur: interea oratione mendicorum rhetorica oppido instructæ, strenuam navabant operam, ut eleemosynam à populo, die Dominico mane hunc adeunte locum, elicerent uberiorem. Tandem in dolosi machinamenti opinionem venit magistratus, Adhibiti lictores, qui à cœmiterio discedenti, sub prandio, quo tempore ab hominum frequentia hic tutus est locus, manus injicerent: nam hic ejusmodi apprehendisse hominem erat religio, nefasque ducebatur, ob prophanationem loci sacri. Postremo tamen cognito latrocinio quater perpetrato, abreptus, in vinculis artem confessus est, qua ventrem, ut pro suo nutu exundaret subitò, relabereturque continuo vortice coegisset. Prius obice altius podici indito, & multo butyro simul devorato, quo antea obliniebantur præmuniebanturque ventriculus & intestina, adversus vim hydrargyri deleteriam, argentum vivum deglutiebat, quod suo pondere ex ventriculo per pylorum in intestina ferebatur, ubi, ob pessulum ostio obditum præcisa erat exitus via: quare quum vehementer id humidum sit, & tenuium valde partium, ac cognatâ mobilitate inquietissimum, quanquam à calore naturali excitatum, non tamen ob intestinorum butyro inunctorum anfractus evaporare (etiamsi ea fuisset caloris vehementia) potuit. Hinc ciebatur valida illa ventris perturbatio & jactus inæqualis, quam augebat vehemens & voluntaria ventris succussatio, illæsis interim ob præsumptum butyri antidotum partibus interioribus. Stipe autem collecta, & arbitris semotis, inquietum dæmonem, captivum quippe Mercurium, extracto pessulo, liberabat. Hunc tragœdum decimo post editum hoc spectaculum die, propter latrocinium, Germanica punitione imponi rotæ vidi: ex qua horis duabus post descendit, eodem tamen repositus die, strangulatusque. *VVierus lib. 4. cap. edit. 6.*

ARGENTI VIVI DRACHMÆ, decem auri immissæ, innocuæ.

Vidi quendam, cujus auri drachmæ, decem Argenti vivi infusæ nihil incommodarunt. *Alzaharavius Practicæ, Tract. 30. cap. 3.*

VNCIÆ VNIVS PONDERE Arsenicum quidam sumpsit, citra vitæ dispendium.

A Leone decimo huius nominis, Pontifice Maximo, crimine capitali liberatus quidam est, quod nullo auxilio Arsenicum sine noxa ac unciæ fermè quantitatem devorabat. *Cardanus contradict. 7. Tracta t. 2. lib. 2. Idem Commentar ad Hippocrat. lib. de Aliment. pag. 237.*

ANTIMONII VITRVM, TRIGINTA granorum pondere sumptum sine noxa.

Triginta granorum pondere accipi vidimus præparatum absque damno ullo. *Ioannes Albertus VVimpinæus de concord. Hippocraticor. & Paracelsist.*

NONNVLLA, VELVT SERPENTIS quandam speciem, Adamantem, & Magnetem, falsò hactenus credita venenata.

Anguis genus est in Italia, quod circa Bononiam præsertim, *Ange*, vel *bisse Ange*, vel *Bise* simpliciter vocatur, non tanquam angelus, ut quidam putant, sed interpolato anguis nomine. Alii *anca* (unde fortassis & Germanicum nomen *Vnck* detortum est, sive ejusdem similis serpentis domestici) vel *antza* proferunt. Serpentem ajunt esse oblongum colore subluteo, morsu innoxio: ab aliquibus etiam in cibo sumi. Sceleton ejus Bononia Ioannes Pellinus Lucensis; vir literis clarus, & Medicus egregius ad me misit, & hæc verba adjecit, in epistola: Hoc serpentis genus ubique ferre in agro Bononiensi, multisque aliis in locis Italiæ reperitur: & ita domestice se gerit cum hominibus, ut multoties in lectis, ab his qui dormitum eunt (sine pavore (inveniantur; animosioresque pueri sæpe sinu manibusque absconditos gerunt, ut timidas mulieres & pueros alios perterrefaciant. Per hyemem propter frigus aut moritur, aut (potius) latitat. Hæc tibi significare volui, ut ejus natura facilius innotesceres, serpentemque hunc vere innocuum intelligeres. Hæc ille. Ex aliis audivi Patavii hunc serpentem *antza* vocant, excrementum ejus instar moschi bene olere, notam quandam ceu crucis (forte ex squammarum seu laminarum certo positu: quanquam ego in arido nihil tale deprehendi) in capite habere. Is quem Pellinus misit, longus est dodrantes quinque cum totidem digitis: caput proportione oblongum, in cervice utrinque duæ eminentiæ pârvæ, & inter eas locus vacuus apparet in sceleto, nescio an similiter in vivis. Postrema pars paulatim attenuatur in magnam caudæ exilitatem. Dentes in maxillis utrinque plusculi, acuti, reflexique apparent. Ajunt aliquos, vel refrigerii vel ostentationis causa, collo eos appendere vivos, & in sinum inserere. De eodem Thom. Erastus Heluetius, Medicus & Philosophus insignis, quum Bononiæ adhuc hæreret, his verbis ad me scripsit. Hic serpentem videmus porracei coloris, obscurioris & magis nigricantis in tergore, prorsus viridis (albescentis tamen) coloris in parte inferiore, longum, à pueris omnibus circumferri, sine noxa aliqua, aut læsione: quem ipsi vocant *biscia buona*, id est, serpentem benignum. Videtur herba pastus, indeque colorem illum adeptus. Mordet iratus non minus aliis serpentibus, sed innoxie.

Vidi ego Monachum habere unum, longiorem credo duabus ulnis, quem in nodum implicavit, hoc est, nodum ex eo formavit, non aliter ac si funem haberet in medio: ex eaque re cum oleret serpens inflexit caput; & dentes in manum Monachi ita defixit, ut per quatuor vulnuscula copiose efflueret sanguis neque ullum nocumentum inde consecutum est, nulloque remedio penitus adhibito. Veneni itaque expers animal existimo; quod vulgares omnes pueri intelligentes, sine metu persequantur, & capiunt audacter

dactet manibus, & toto die in sinu & manibus circumportant, Reliquos omnes fugiunt & metuunt ut par est, perniciosi cum sint. Hactenus Erastus. *Gesnerus hist. animal. lib 4. pag. 535.*

Existimant quidam, scobem ac ramenta Adamantis, ex eo venenorum genere esse, quod certo tempore interficiat: sed falluntur, nam omnino venenum non est, imo egregium ac singulare cujusdam difficillimi morbi medicamentum. Scio enim quendam Gemmarium: qui mihi fassus est, se dedisse pluribus invicibus ad pondus, drachmæ unius, quod maximum est, cuidam (existimo autem, sed dicere noluit, uxorem illam fuisse mœcham) sub pulveris forma, sub scobis, sub ramenti, nec obfuisse magis, quam si panem dedisset. Postmodum alius cum insaniret, plures acies, ac frusta devoravit adamantis, nec quicquam passus est detrimenti: vocabatur autem ille Francisc. Todeschinus, *Card. contradict. 9. lib. 2 tract. 5.*

Adamantem, contra multorum opinionem venena etiam omnia irrita facere, non solum doctissimus & elegantiss Medicus Chymicus Quercetanus insuper affirmat: Sed ipse memini asserentem Reverendissimum & Clarissimum Pistorium, virum incomparabilem & totius encyclopædiæ artium scientiarumque (non solum Medicinæ & Theologiæ) veterem novamque bibliothecam, non esse Adamante cum Glossopetris fossilibus, aliud ullum excellentius vel divinius in expugnandis venenis, arcanum, *Schenckius Filius.*

Mulierem quandam scio, quæ marito antiqua dysenteria laboranti, Adamantis scobem per multos dies propinavit sine aliquo detrimento, donec medicamento toties reiterato lassus abstinuit præsertim cum ejus uxor à Medicis intellexisset, frustra se laborare: non posse enim maritum hoc morbo liberari. Is igitur multo post tempore sublatus est, quum scobe uti multis jam diebus desiisset, *Garzias ab horto, hist. aromat. lib. 1. cap. 47.*

Magnes deleterius non est, quod nonnulli voluerunt. Nam tradunt hujus regionis incolæ, Magnetem, pauca quantitate sumptum adolescentiam conservare. Qua de re fertur senior Rex Zeilam, patinas ex Magnete jussisse confici, in quibus cibus ejus coquatur *Idem in eodem opere, & lib. cap. 55.*

HOMINUM QUORUNDAM MIRA natura, qua idiosyncrasia quadam, vel certa Animalia; vel etiam certos cibos & Alimenta; vel denique Medicamenta aliqua definita: non tantum abhorrent & velut venena aversantur, sed etiam & fortuito aut per dolum invitis oblata; difficillima ob id symptomata, quandoque vitæ periculum incurrunt.

HOMINES.

Fuit in nobili familia, qui ne aspectum quidem ferre potuit, intuentis ipsum vetulæ, ex eoque casu aliquando è convivio mortuus est, quum vi ad intuendum pertractus esset. *M. Weinrichus comm. de monstris, p. 139. facie aversa.*

† Admirabilem patris ad filium antipathiam commemorat *Camerar. syllog. mem. Cent. 30. part. 88. Libav. lib. 2. Singul. Natur. p. 116.*

ANIMALIA.

Germanicus gallum gallinaceum aspicere non poterat. Persarum magi mures intolerabili prosequebantur odio: quare eos interficiebant; quod Arabes atque Æthiopes fecisse traditur historiis. *Bruyerinus lib. 1. cap. 24. de re cibaria.*

Lædunt feles oculorum intuitu, adeo ut quidam reperiantur, qui his vilis aut auditis, pavore quodam illico capiantur, terreanturque maxime, quod non modo ex eorum veneno provenire existimaverim; sed etiam propria eorum natura, qui eos vel intuentur, vel audiunt, quandoquidem ij. sua natura talem à cœlo qualitatem influxam habent, quæ nunquam ad propriam movetur actionem, nisi objiciatur id, quod natura sibi contrarium fuerit Horum plures in Germania duntaxat vidimus, & quosdam ex ea natione Goritiæ commorantes. Quod autem verum sit, id aliunde evenire non posse, quam à congenita qualitate, quæ paucis admodum inest, apertè sanè ostenderunt eorum aliqui. Quippe cùm hujus gentis quidam hyemis tempore in hypocaustum nobis cum cœnaturus intrasset, quo plurium amicorum sodalitas convenerat. mulier quædam hujus viri naturæ conscia, ne is, viso felis catulo quem educaverant, iratus discederet, illum in arcula quadam eodem in cœnaculo conclusera. Sed quamvis nec vidisset ille, nec audisset catulum, cum pauco post tempore aerem felis halitu infectum inspirasset, irritata statim ea temperamenti qualitate felium inimica, emisso sudore, pallidâ admodum facie, omnibus sane admirantibus, tremebundus conclamare cæpit, hic aliquo in angulo latet felis. *Matthiolus comment. ad lib. 6. Dioscor. cap. 25.*

Novi principem fœminam, omni virtutum genere ornatissimam Heroinam, quæ valde ab isto animali terretur, quamvis cordata alias sit. Causam istius terroris referebat ipsa aliquando in casum matris hunc, quem narrare hic volo: matrem ajebat, dum ab ea in utero gestaretur, ab hoc animali, quodam die ita fuisse exterritam, ut animo linqui cœpisset, & ab eo metu seu pavore ægre admodum, nec nisi post multos dies sese recolligere potuisset. Tametsi non expavesceret alias ad conspectum felium, sed ferre eos potuisset nihilominus cum repente quidam de alto loco prope ipsam decidisset, ita ut dixi, perterritam fuisse dicebat. Hinc illa evenisse ratiocinabatur, quod ferre eos ipsa nunquam potuisset. Ita quæ mihi imperceptibilis visa est causa, hanc se scire arbitrabatur Heroina, de qua dixi. Profectò non minus probabile est, ab ejusmodi pavida cogitatione, spiritus ac temperamentum fœtus certo modo immutari posse, quam potest appetibilis, sine plurimum expetitæ rei imaginatio, speciem rei vehementius desideratæ tenello adhuc infantis corpori imprimere. At hoc frequenter fieri cernimus. Mirum itaque non sit, si aliquando fiat. Rarius accidit, quia causæ quæ hoc possunt efficere, non tam crebro accidunt, atque gravidæ vehementius aliquid appetunt. Cæterum licet pavor iste, animi potius, quam corporis affectio existimandus sit, ideoque à matris imaginatione in animum fœtus nequaquam inprimi potuisse videatur, non tamen ita res prorsus habet. Potest tamen temperamenti immutatio talis accidere, propter quam occulta quædam dissensio exoriatur. Quin etiam sæpenumero audimus matres, certorum affectuum morborumque in pueris causas, in pavorem aut affectum aliquem referre, quo dum eos in utero habuerunt, correptas se fuisse dicunt. *Erast. disput. de occult. med. potestat. cap. 34.*

† Confer quoque de antipathiâ Felis *Th. Bartholin. Cent. 6. hist. anat. 58. Pareum l. 20. cap. 34. Smet. Miscell. p. 101.*

Hippolytus Lanzonus, nobilis Mantuanus, hericii (Erinacei) terrestris animalculi aspectum ita aversatur, ut nisi diffugiat, syncope sudoribusq; corripiebatur *Marcellus Donatus hist. Med. mirab. lib. 6. cap. 4.*

ALIMENTA ET CIBOS.

Multa in naturæ majestate abdita esse nemo nescit: quorum causas non facile vel prudentissimi

rerum dixerint. Nam non minus mirandum, causas in aliquibus constare, quam in aliquibus nòn constare, Hanc tamen quæstionem video passim in conviviis ingenia plurimorum torquere. Alios enim videas à vini potu abhorrere, atque etiam ipsius solo odore graviter affici: alios item à vervecina: alios à caseo: alios à piscibus: quosdam vero nusquam ova attingere: quos possem nominatim hic ascribere, nisi unicuique quotidianis exemplis ubique ferè gentium id appareret. Verum ex his quædam insigniora retulisse, non erit absurdum.

Novi ego Normannum quendam rusticum, qui nec panem, nec carnes, nec pisces, nec caseum unquam degustasset, sed solis ovis vesceretur, unde ei cognomentum Mustelæ à vulgo impositum, quod id animal ovorum sit avidissimum.

Novimus præterea Ioannem e Querceto, Parisiensem, Regium secretarium in aula Maximi atque Clarissimi Francisci, ejus nominis I. qui solo malorum odore atque aspectu adeo turbaretur, ut statim illi abeundum esset à convivio, si apposita cerneret. Quòd si propius naribus admoverentur, repente illi è naribus sanguis profundebatur. Ideoque turundis ex pane confectis, utramque narem obturabat.

Hujuscemodi verò malorum odium, innatùm & peculiare fuisse in nobilissima Aquitaniæ familia Flustatum (quos nunc Fœsios appellant) accepimus.

Iacobus Foroliviensis, sua ætate præstantissimus arte medendi, testatum reliquit, non aliter solitum se cruciari ab allio commanducato, quam ab epoto veneno: quippe ea sibi accidere, quæ solent iis: qui venena biberunt. Porro odium id nasci, ex opinione quam habemus, quod ea quæ odimus mala sint, aut in universum aut quantum ad nos attinet, eruditi quidam existimant. *Bruyenerius lib. 1. cap. 24. de re cibaria.*

Novi ego quandam puellam in Gallia Belgica, Chauniaci natam, loco non paupere, quæ annos jam nata sedecim, aut eo plus, solo lacte educata fuerat: alterius cujuscumque cibarii expers. Nam vel ipsius panis odorem ferre non poterat; quod si in serum, quo alebatur, vel momentum panis injectum fuisset, etiamnum à longinquo olfactu (mirum dictu! sed tamen id nos oculati testes verum affirmamus) deprehenderet: quod hic commemorasse non putavi alienum. *Idem ejusdem operis lib. 2. cap. 6.*

Referente Io. Matthæo Gradensi, Conciliator Aponensis lac ita abhorruit, ut nec illud comedentes quidem sine nausea aspicere posset.

Novi quoque & hominem quendam, qui casei genus quodcunque adeo abominabatur, ut si modicum latenter dapibus inditum degustasset, vomitu infestissimo semper corriperetur.

At mirandum magis, Illustris Comitis cujusdam puerum, cui ubi ova comederet, labia tumescebant, & facies purpureis, nigrisque maculis conspergebatur, osque spuma circumdabatur, ac si venenum degustasset. *Marcel. Donat. lib. de Mechioaca.*

Una è nostris fœminis, spectatæ & formæ & virtutis Francisca nomine, quæ Matthiæ Phrigepani, magno atque insigni Regulo postea peperit Christophorum magni nominis & potentiæ virum, ea ante annum ætatis suæ quartum decimum nullius suasu flecti potuit, ut carnibus vesceretur.

Abstemiorum numerus magnus. Quibus caseùs non admittatur in cibos, non pauci. Unus è meis liberis Brassicam abominatur. Ego cressonibus duntaxat visis horrore perfundor. *Scaliger exercit. 153. 10. ad subtilit. Card.*

Uladislaus Iagello Polonorum Rex sicâ malis abhorruit, ut ne odorem quidem ferret. *Cromerus lib. 20.*

Peculiaris illa individuorum quorundam ratio, seu proprietas potius quædam naturæ aliquorum insita sub artem non cadit, qua videmus quosdam eandem cum plerisque aliis temperamenti rationem nactos, quam quidem signis cognosse suis, notisque propriis indicatam tenere liceat, peculiariter tamen privatimque quædam omnino non admittere, quæ alii eodem qui esse temperamento videri queant, facile admissa recipiant. Individualem proprietatem vulgus Medicorum vocat, qua tantopere quidam à casei assumptione abhorreant, ut vel cibis aliis occultatum, manifesto statim sentiant, vomitu, nauseaque insurgente, ad, ceu noxiæ maximè, rei expulsionem, ventriculo: alii non nisi cibariis infriatum, instrumentoque coquinario, quod ex argumento τυροκνήστις appellant, intertritum admittant; alii vinum respuunt maxime, acetum non respuunt, uvas voracissimè ingurgitant: iidem Creticum, ac generosiora & bene dulcia potare sæpe possunt vina deterioris notæ non possunt: aliis potus aquæ subversionem insignem facit stomachi: quibusdam maxime afficitur ventriculus ex solo pomorum esu: nonnullis hordeum sumptum nocet, ventriculo quamvis non sanè frigido præditis: quosdam scio, quibus cancrorum usus adversissimus cum esset, piscium omne genus reliquum innoxium experiebantur: jam alii carnes, suillam alii, alii bubulam, vervecum tantummodo quidam natura sua non admittunt, admissas ægerrimè concoquunt: & sunt tamen ex his, qui gallinaceos pullos egregie fastidiant: quendam scimus hac tempestate rarenter admodum panem; alium nunquam in cibum assumpsisse, rem tam naturæ humanæ convenientem, & ad aptissime alendum idoneam prorsus: ut non paucos reperias, qui indicibili quadam de causa, sed naturæ solum proprietate insita, hoc illudve abhorrentes fugitent, cætera prope omnia facile admittant. *Alexandrinus lib. 2. cap. 13. Salub.*

Ex varia hominum, atque longa consuetudine novimus multos, qui privatim aliquod eduli genus naturaliter respuunt, quod aliis fere omnibus gratissimum est. Sunt enim quamplurimi, qui vinum nullo pacto bibere possunt: ita & caseum tam crudum quam coctum multi aversantur; sicuti & multi eo quidem cocto libenter vescuntur, crudo vero nequaquam.

Novi ipse vetulam quæ melopepones (vulgo *meloni*, si modo hi sint) tanquam rem insuavissimam aversabatur. Pater Meus alienissimus semper fuit ab esu leporis, & cujuscumque generis volatilium. Nec multis abhinc annis vir quidam nobilissimus è vita discessit, qui nullum obsonii genus esitare poterat quod salem (etiamsi permonicum esset) haberet permixtum. *Maranta methodi cognosc. simpl. lib. 3. cap. 13.*

Vidimus Illustrissimam Taraconensem Federici Regis Neapolitani filiam natu minorem, & illi medicis præsidiis opem tulimus, quæ carnes edere non poterat, imo neque gustare, nempe si bolum in os ponebat, in vehementissimam incidebat syncopen, & vehementi clamore ululabat, in terramque decidens, volutabatur: idque per semihoræ spatium contingebat, postea ad sese redibat. *Brassavolus comm. 34. ad 2. Hippoc. de rad. vict. in morb. acutis.*

Plures novimus, qui ab esu carnium in totum abhorrebant. Alios quibus caseus non solum comestus, sed odoratus pro veneno habebatur.

Sed & alium novimus, qui nunquam pisces gustaverat, ad quum semel ab amico ad cœnam vocatus, datâ opera piscem siccum optime pistum ovis obvolutum ederet, in animi angustias, & cordis pressurâs, cum vomitu, & [illegible] devenit. Ita ut prope fuerit

ut ex toto spiritus illi deficeret, & moreretur. Erat autem huic nomen Stephanus Surdaster, natione Hispanus, patria Toletanus. At casus ii tanquam ubique communes, pro nihilo forte habebuntur. *Lusitanus cent. 2. curat. 36.*

Novi, inter Galliæ proceres, primariæ nobilitatis virum qui apposita anguilla, medias inter epulas, atque sodalium amicorum greges sic consternabatur, ut repente in præcipitem virium omnium lapsum incideret. *Pareus Introduct. ad Chirurgiam cap. 22.*

Novimus qui anguillarum non modo odorem, aspectum, esum non pati posset, sed ne esset quidem in ædibus absque insigni anxietate, ubi occultabatur viva. *VVesterulmus commentar. de monstris, cap. 8. pag. 65.*

Eruditus quidam vir mihi retulit, observasse se quendam Antwerpiæ, qui quoties in conviviis porcellum Trojanum inferri, & mensæ apponi conspiceret, statim syncope correptus corruerit. Cujus rei ratio alia nulla quam proprietas individua, reddi potuit.

Vidi ipse Generosam, Comitissam mensæ Illustris Comitis assidentem, qui, ubere vaccino degustato, labia apprime subito inflata intumescerent. Eadem cùm me animadvertisse conspexisset, ab hoc cibo se non abhorrere, sed quoties esitaret, symptomati: huic obnoxiam fieri, affirmabat: causam tamen ignorare.

Arnstadii Comitem Generosum ab olivarum oleo tantopere abhorruisse comperimus: Ut omnia ex eo apparata edulia, eodemque quo ille conclavi asservata, subito auferri oportuerit: nisi exitiali syncope eundem periclitari sustinerent. *Horstius annotat. ad L. Lemn.*

A pane natura abhorruisse Iunii Crassi Filium & Zasium accipio.

In familia esse scio filios, qui caseo abstinent: & filias, quæ eo utuntur, vescendo avide: idque quod pater τυρόφιλος esset, mater autem esitaret caseum. *Moccius Medicus.*

Audivimus de rustico in Watterlandia, in pago Scermerio, non longe ab Alcmaria urbe sito, qui nullo alio cibo nec potu utebatur, quam solo lacte vaccino, qui & optima sanitate fruebatur. *Forestus Scholio ad observ. 5. lib. 4. de febribus.*

In Acerlecomis binis Serenissi. Principis Mantuæ herimei observavi: Alterum Ova taricha, quod ex sturionis ovis paratur edulium; *Caviario* dictum, tantopere aversari, ut ne ori quidem indi patiatur: Eadem ova taricha, vulgo botarga dicta, Dominam Blancam Iustinianam aversari novimus. *Marcellus Donat hist. mirab. med. lib. 6. cap. 3.*

Neander part. 2. phys. ubi de potentia vegetativa agit novisse se quosdam scribit, qui singulari Idiosyncrasia ducti, alimenti nihil intra corpus admittere potuerint, voluerintque, quod ex vitali aliquo adparatum esset.

Et ego Friburgi in Misnia Virginem novi, ferinæ omnis ex avitio genere expertem. *Mich. Papa Empiricus, latreio suo memorab. pag. 16*

† Plura de miris antipathiis vid. apud *Th. Bartholin. Cent. 3. hist. anat. 28. Camerar. Syllog. mem. Cent. 13. part. 83. & 84. & Cent. 3. p. 88. Borell. Cent. 3. obs. 9. Digby de Immortal. Anim. Rat. lib. 1. c 38. p. 322. seq. Zvvinger. Theatr. Vit. Hum. fol. 421.*

MEDICAMENTA.

Sunt in hominum genere permulti, qui rosarum halitum ferre non possunt atque in iis pretii quantivis viri. Nam cùm Romæ essem, vidi Oliverium Caraffam magnæ celebritatis Cardinalem, qui rosarum tempore quotannis secedere cogebatur, seque intra suos, quos in Quirinali habebat, hortos claudere, custodiis ad ostia dispositis, nequis aut salutantium, aut amicorum, officii gratia ingredientium, rosam inferret. Et Romana nobilitate insignis vir, Petrus Melinus, ingenio, eruditione, & loco nobilis, rosarum odore plurimum offendebatur. *Pier Valer. Hieroglyphicorum lib. 8. in Scarabæo.*

Ea de causa, casum rato visum, immo hucusque nec fando auditum, describere aggrediar. Monachum quendam novimus ex Dominicanorum ordine, nonnisi nobilem Venetum, & ex Barbarigorum prosapiâ, qui quum rosæ odorem persentiebat, aut ex longinquo eam videbat, illico in animi deliquium, & syncopen incidebat, & tanquam mortuus, humi prostratus jacebat. Proinde à Medicis consulebatur ut eo tempore quo rosæ vigebant, domi maneret, nec extra prodiret, ut tantum malum fugeret, & in vitæ discrimen non veniret. *Lusit. cent. 2. curat. 36.*

Ex rosarum odore nonnullos in animi deliquium devenire observatum fuit, quod de Donno Henrico à Cardona Cardinali, testatur *Phil. Ingrassia, in quæstione de dieta crassa & tenui.*

Ita ex rosarum odore extinctum Laur. Uratislaviensem Episcopum testatur. *Mart. Cromerus, de rebus Polonorum lib. 8.*

Doct. Ioan Echtius, amicus noster, ex levissimo calidi odoratu occasione, in gravem cerebri affectionem pervenit: & quod vehementer est mirandum, ex rosæ rubræ olfactu continuo in sternutationem provocatur, cujus causam, proprium ipsius cerebri temperamentum calidum sensusque odoris raritatem; & subtiles quasdam ab amaritudine ac caliditate, rosæ inditas partes, quibus adstrictio quæpiam conjungitur, assigno: sed has qualitates exoluit, aquei admistio, quæ usque adeo elaborata, tenuata & excalfacta videtur ut facile rosa in vaporem solvatur, quâ quidem occasione, rosa tum odorata est, tum celerrime siccatur. *Cronemburg de com. med. lib. 10. pag. 881.*

Cardinalis quidam à rosarum odore abhorrebat In suâ civitate fuisse familiam scribunt Medici recentiores, quæ haustu Cassiæ fistulæ interiret. *Scalig. exerc. 153 num. 10. ad subtil. Card.*

Qui siliquæ Ægyptiæ stramentum alias pati non poterat, expertus, Medicum admonuit, nequid siliquæ succi sibi infesti medicamento permisceret: Medicus verò rem periculosam oblitus, catharticum dari jussit, cui siliqua eadem admisceri solet; quo assumpto protinus se ie siliqua misere necatum acclamavit, quâ inter medicinas nulla levior faciliorque habetur. Eaque vis ad posteros quandoque transiit. *Alex. Bened. in præfatione lib. de pestilenti febre.*

Dipahœnicon medicamentum, integra nobilium Urbis nostræ Civium familia, etiamsi clandestine aliis medicamentis permixtum exhibeatur, minime ferre potest, sed semper evomuit quemadmodum ipse plu. ries vidi. *Marcel. Donat libel. de Mechioaca.*

Bernardus Bonius, ex Ragusæorum patritiorum familiâ juvenis annos natus viginti, temperatura biliosus, cum ad me veniret, ut ejus urinam contemplarer, & siquid mali portenderet, cum medicamentis saltem juvarem; ecce cum eum reuum vitium, & morbi Gallici seminaria habere deprehenderem, syrupum unum atque alterum describere apud pharmacopolam accingor: at ille, ne temere sic syrupos describam inculcare cæpit, quia omnia dulcia odio habebat, & revera, ut postea comprehendi, mel, saccharum, & ex eis composita: huic præsentissima sunt venena; imo quod mirari subeat, hic non vescitur uva, non ficu, non pyro, non pomo, non malo cotoneo, non granato, non Persicô, non prunis, etiam acidis: quia in iis etiam quid dulcedinis reperiri, ajebat; demum ex

omnibus fructibus comedebat nuces, amygdalas, & nucleos pineos. Multum oblectabatur aceto, multum agreſta, multum aqua tamarindorum, multum rebus ſalſis; nam vinum album in totum abhorrebat, etiam malvaticum, veluti ex rubricantibus dulce. Aquam ſibi familiarem in potu habebat. Quibus omnibus exactè perpenſis & conſideratis medicamenta prout morbus poſtulabat, ad amarorem declinantia, deſcripſi, quibus iſte poſtea rectè habuit. *Luſitan. curat. 60. cent. 6.*

Quibuſdam corporibus mitiſſima quędam medicamenta tantam inferunt moleſtiam, ut vehementiſſimis non videantur abſimiles: quod in Illuſtriſſima muliere, atque noſtræ ætatis vero lumine, ac ornamento, non raro obſervarunt Medici, dum illam manna exhibitâ purgare vellent. Ex hoc enim aſſumpto medicamento, tormina, nauſeas, rugitus, laſſitudines, involuntarios ſudores, atque alia quædam gravia ſymptomata ſubſequi ſemper viderunt: & tamen ab aliis, manna potentioribus medicamentis nulla moleſtia ſæpius purgata eſt. Atque ex eadem manna ejus nepos (quamquam bilioſo temperamento) vir non ſolum in bellicis ſtudiis, ſed in omni ſtudiorum genere egregiè verſatus, nunquam fœliciter purgari potuit, ut videatur hæc eſſe quædam familiæ præcipua proprietas. Franciſcus in Hoſpitali templo Beatiſſimæ Virginis Annuntiationi Neapoli dicato, pharmacopæus, & materiæ medicamentariæ ſtudioſiſſimus, ſæpius mihi affirmavit, ſe drachma integra ſcammonii non ſemel aſſumpta nihil purgaſſe unquam. Cæterum ſiquis per annos veteri memoria percurrat, ſcio neminem ferè futurum, qui non aliquid tale in aliquib. animadverterit, quod non ſolum novum, ſed admirabile videatur. *Maranta methodi cognoſc. ſimpl. lib. 3. cap. 13.*

Strenuum militem agnovimus, qui rutæ herbæ odorem, aſpectumve nullo pacto ferre poterat, ſed ſe in pedes dare, ac fugere ea propoſita cogeretur. *Marcell. Donat. hiſt. mirab. med. lib. 6. cap. 4.*

† Idioſyncroſian verſus ſaſſafras, vid. apud *Panarol. pent. 5. obſ. 23.*

QVOMODO EA, QVÆ INSITA NATVra nobis adverſa ſunt, corrigere aliquando poſſimus, illuſtri exemplo docetur.

AD ineſcationem ſibiipſi parandam parens meus (beatæ memoriæ) ἀζεύτυρος, portiunculas butyri, ignis calore diſſolutas, liquoris inſtar pani mixtas lente primum ingerebat; quod ſane ſtratagema haud fuit inefficax. *Ioannes Vernerus Hannoveranus, Therapeuticæ lib. priore ſect. 27.*

OBSER-

OBSERVATIONUM MEDICARUM, LEMMATA LIBRI PRIMI,

DE CAPITE AGIT LIB. I.

De Capillis Capitis & Barbæ. pag. 1

De monstrosis capitis conformationibus. 6

De cerebro, ejus membranis, ſpinali medulla & nervis quædam. 44

De capitis dolore. 47

Sene-

De apoplexia. 75

De paralysi. 89

Diu-

De stupore. 102

De tremore. 103

De epilepsia. 103

Gra-

De ner-

Lingua

De gargareone. 195

De maxillis. 195

De gingivis. 196

De dentibus. 198

De faucibus, palato, & reliqua interna oris regione. 202

OBSERVATIONUM MEDICARUM, LIBRI SECUNDI LEMMATA DE PARTIBUS VITALIBUS THORACE CONTENTIS.

Glans

Depo-

De corde vitali centro. 269

De palpitatione cordis. 275

De animi deliquio & ſyncope. 277

Mammæ

OBSERVATIONUM MEDICARUM, LIBRI TERTII LEMMATA.

DE PARTIBUS NATURALIBUS NUTRITIONI SERVIENTIBUS ET IMO VENTRE CONCLUSIS.

Oris ventriculi tumores. 335

De ventriculo. 335

De lienteria, & cœliaca. 343

Lien-

De mesenterio. 402

De jecore. 405

De venis & sanguine. 415

De vesica fellea. 418

De cholidocho meatu. 422

De ictero. 423

 Tem-

De Liene. 424

De hydrope. 428

Hydro-

De ureteribus. 480

De vesica urinaria. 480

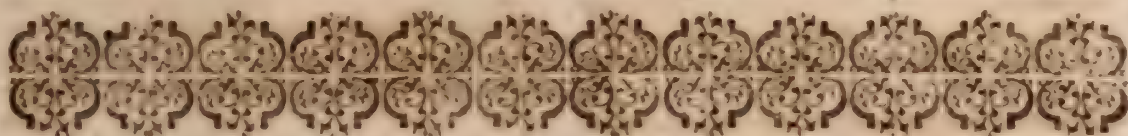
De dysuria. 482

De stranguria. 482

De ischuria. 483

Uri-

Glo-

OBSERVATIONUM MEDICARUM, LIBRI QUARTI LEMMATA.

DE GENITALIBUS PARTIBUS VTRIVSQVE SEXVS.

Men-

Quod

De molis in genere. 612

De puerperis. 626

De menstrua purgatione. 629

Fluor muliebris. 636

Vteri suffocatio. 637

Vteri procidentia. 641

Vteri ectomia. 644

Vteri tumores & vulnera. 648

OBSERVATIONUM MEDICARUM, LIBRI QUINTI LEMMATA.

DE PARTIBUS EXTERNIS.

Vomi-

Per

Gan-

De vulneribus. 716

De fracturis & ossibus. 725

OBSERVATIONUM MEDICARUM, LIBRI SEXTI LEMMATA.

DE FEBRIBUS, MORBIS, EPIDEMICIS, PESTILENTIBUS ET CONTAGIOSIS.

OBSERVATIONUM MEDICARUM LIBRI SEPTIMI ET ULTIMI LEMMATA.

De venenis ex animalibus. 844

 Rabies

De venenis ex plantis. 874

Hæma-

De venenis ex fossilibus & metallicis. 891

Auri-

De alexipharmacis præcipuis. 901

De idioſyncraſia. 911

FINIS.

